

DÖNSK ORÐABÓK

MEÐ ÍSLENZKUM ÞÝÐINGUM.

Samið hefur:

K. GÍSLASON.

KAUPMANNAHÖFN.

Prentað hjá Bianco Luno, hirðprentara.

1851.

Formáli.

Orðabók þessi var byrjuð af **Jóhanni** heitnum **Halldórssyni** og mjer: hafði hann tekizt á hendur síðara partinn (M—Ö) og kastað upp M og mestu af N (svo að orðið Nedsdag var síðast í handriti hans). Eptir lát hans breytti jeg nokkuð öllu sniði bókarinnar (eins á þeim hlutanum, sem jeg hafði unnið að sjálfur), en hagnýtti það sem hann var búinn með, og vitnaði í það þar sem mjer þótti fallið. Hjer læt jeg þess og við getið, að hann var þess mestur hvatamaður að leita styrks til samningarinnar. En styrkinn fengum við, úr sjóði ríkisins, fyrir flutning og milligöngu herra jústizráðs E. **Collin**, og er honum því mest að þakka, ef bók þessi verður að nokkru liði. En það getur hún orðið, ef þeir bæta um, er betur kunna, og hún er smátt og smátt aukin að rjettum orðum og talsháttum. Í því skyni hef jeg haft hana svo stóra sem hún er. Danskan er að mestu tekin úr orðabók Molbechs (Dansk Ordbog af Christian Molbech. Kh. 1833), sumt úr orðabók hins danska Vísindafjelags (Dansk Ordbog udgiven under Videnskabernes Selskabs Bestyrelse. 1—6 Tome. Kh. 1793—1848), og fátt eitt úr öðrum bókum eða úr tali. Þar sem jeg hef helzt komizt í ógöngur, hef jeg leitað til herra yfirkennara F. P. J. **Dahl**, og hefur hann leyst úr spurningum mínum með frábærri mannúð og góðvild. Kann jeg honum fyrir það beztu þakkir. Hin útlenzku orð eru flestöll úr Fremmedord-Bog af L. Meyer (Kh. 1844).

Jeg vil nú drepa á það, er mjer þykir nauðsynlegast, fyrst um meðferð á dönskunni og því næst um skýringuna.

Í stafsetningu Molbechs hef jeg breytt i með j-hljóði í j, fyrir framan raddarstaf. Að öðru leyti hef jeg þrædt hana nákvæmlega, jafnvel í smámunum (og ritað t. a. m. ff á milli hljóðstafa). — e og æ, o og aa skiptast mjög á í ritshætti Dana, og þótti ekki nauðsyn að taka það fram, nema í þeim orðum, er það er tíðast. Fyrir þá sök munu þess konar orð, sem e-hljóð eða o-hljóð er í, ekki ætíð finnast þar sem fyrst verður að þeim leitað.

Niðurskipun orðanna er að öllu leyti eptir stafrofsröð. Þar sem eitthvert orð er reyndar partur eða mynd af öðru orði, þá er það tekið í sömu grein, en vísað til þess af þeim stað, er það hefði átt að standa annars kostar. Samt þótti ekki slík tilvísun nauðsynleg um hluttekningar (*participia*), sem engu er bætt framan við, þó þær hafi tekið einkunnarmerkingu.

Af sjerhverri einkunn, er hefur -ig (eða -lig) að niðurlagi, má draga atviksorð, með því að setja -en aptan við einkunnina, (hastigen af hastig, o. s. frv.). En til þess að stytta, hef jeg sleppt þeim atviksorðum; enda þykja þau óþörf og falla heldur í fyrnsku.

Þau nöfn, sem dregin eru af sögnum, með þeim hætti að -ing eða -ning eða -else er sett aptan við meginhluta sagnanna, hverfa ekki að eins eptir áhrifs-mynd heldur einnig eptir þol-mynd, að merkingunni til, (Forfriskelse er bæði „það að forfriske“ og „það að forfriskes“); en betra þótti mjer að geta þess hjer, enn að taka það upp á hverjum stað.

Þegar fleirtala af nöfnum og einkunnum er eins og eintala, þá er sett „ft. eins“. Þegar fleirtalan er búin til með því að bæta einhverju aptan við eintöluna, óbreytta að öllu leyti, þá er fleirtalan ekki tekin fram fullum stöfum, heldur einungis viðbætirinn, með samtengingar-merki fyrir framan, („Hest, ft. -e“ — ekki „Hest, ft. Heste“. En hins vegar: „Praas, ft. Praase“ — ekki „Praas, ft. -e“; „Engel, ft. Engle“ — ekki „Engel, ft. -e“). Af þeim orðum, sem eru tvímynduð í eintölu, en einmynduð í fleirtölu, varð annaðhvort að setja fleirtöluna tvisvar [t. a. m. „Ærende, t. -r, (síður Ærend, ft. -er)“], eða fullum stöfum [t. a. m. „Ærende (síður Ærend), ft. Ærender“], þó eintalan sjo óbreytt. Ef setja þurfti fleirtölu við samsett orð, þar sem eintalan breytist, var ekki allt orðið tekið upp, heldur að eins aptari hlutinn (t. a. m. „tykhudet, ft. -hudede“ — ekki „tykhudet, ft. tykhudede“).

Í dönsku er ekki vant að taka fram nema tvö kynferði — hvorugkyn og samkyn. En jeg hef þó sett karlkyn eða kvennkyn við þess háttar nöfn, sem han eða hun er haft um í vönduðu máli (sb. Præst, Præstinde). Við þau orð, sem bæði merkja karlkyn og kvennkyn, hef jeg þó opt ekki sett nema tómt „kk.“ (sb. Arving, Communicant). Þegar þau orð, sem fyrst eru samkyns, eru höfð um karlkyn eða kvennkyn, er sú kynbreyting ekki alstaðar tekin fram; en hún er auðsjeð á skýringunni (útleggingunni).

Um hvorkinlegar sagnir er þess við getið, hvort er eða har fylgi hluttekningu þeirra í liðinni tíð (sb. boble, misbyde).

Ef hinn aptari hluti samsettra orða er samkvæmur frumorði sínu, þá er ekki til fært, hver partur málsgreinar þau sjeu, eða kyn þeirra, eða beiging, eða stjórn, o. s. frv., nema 1) þegar skipta þarf samsettu orði, eptir einhverju því, er nú var talið. — 2) þegar hinn síðari hluti a) er samhljóða öðru orði — nema ef varla eða alls ekki þótti hætt við neinum misskilningi; því þá er slík tilvísun opt annaðhvort sett á milli sviga (sb. Bludsfyr) eða með öllu úr felld (sb. Fyenbo). Þar sem nokkur vafi þótti á vera, hvort hinn síðari hluti af samsettu orði væri eins undir kominn og eitthvert frumorð honum samhljóða, þá er tilvísun ýmist sett (sb. Børstenbinder) eða úr felld (sb. Æremæle); og

mun þetta varla geta valdið misskilningi (þó rjottast hefði verið að fara alstaðar eptir sömu reglu). Af þessari stuttleika viðleitni hefur leitt, að stundum hefur þurft að fara öðruvísi með orð, enn ella mundi; t. a. m. af því að ekki var sett við begribe, að það væri ás., þá varð að setja tómt „ás." við gribe (en geta um, neðar í greininni, að það sje einnig haft „sem h. s."), þar sem jeg mundi elln hafn sett „1)" fyrir framan „ás." (í upphnfinu). — Þar sem hluttekning eða hluttekningar-einkunn (þ. e. hluttekning, sem orðin er að einkunn) er þannig snman sett, að aptari hluti hennar er hluttekning af einhverri sögn, er finnst í bókinni, þá er að eins vísað til þeirrar sagnar (sb. bortliggende). — b) eða finnst ekki einn sjer (sb. Forehavende). — 3) þegar hvortveggi hlutur orðsins er útlenzkur og ólíkari íslenzku, enn dönsk orð, (sb. Contracitant).

Stjarna (*) er sett a) við þau orð, sem ekki eru gotnesk eða ekki eru komin í dönsku úr hinum gotnesku málum. — Þó er henni sleppt við þau, sem orðin eru svo eiginleg dönskunni, að ekki ber á, að þau sjeu útlenzk, t. a. m. Alter, Præst, Fest, Feber. — b) við gotnesk orð, sem eru mjög ódönskuleg, t. a. m. Everlasting, Verruf.

Ekkert orð er tekið upp fullum stöfum í þeirri grein, sem um það er gjörð, nema mynd þess hafi breytzt; heldur skammstafað hinum fyrsta staf (sb. í greininni um stridig: „Gjøre een Rangen s." — en hins vegar: „Stridige Ønsker") eða hinu fyrsta hljóði (sb. Chor).

Við þau dæmi, er Molbech hefur tekið úr bókum, og mjer þótti nauðsyn að halda, hef jeg sett tilvísunarmerki, en ekki nefnt höfundana.

Tilvísanir til annara danskra orða eru ýmist gjörðar vegna þeirra skýringa, sem við þau eru settar (svo ekki þurfi að taka þær upp aptur), eða til nð heyja mönnum orðafjölda á dönsku.

Ávísanir um uppruna orða, eða skyldleik, eru settar milli [], og mega menn ekki villast á þeim og halda að þær sjeu þýðing (útlegging). Við þau dönsk orð, sem beinlínis eru sprottin af einhverju íslenzku orði, á venjulegan hátt, hef jeg sett hið íslenzka orð tómt (t. a. m. „skip" — en ekki „sb. skip", eða þvíuml. — við Skib). En þar sem breytingin lá ekki eins beint við (t. a. m. í Bugge, er mun vera dregið af þolandanum „vuggu" fyrir „vöggu") eða ekki var nema einhver skyldleiki að eins (sb. uhyre), var sett „sb." fyrir framan íslenzka orðið. Ekki hef jeg síður vísað til íslenzkra aðkomuorða, þegar dönsk orð eru dregin af þeim, (sb. Eventyr, Præst). — Sá hluti orðs, er niður fjell, og ekki fylgdi hinu danska orði, er greindur með skilnaðar-merki frá megin-orðinu, t. a. m.: „hest-r", „fót-r"). Spurningar-merki sýnir efa (sb. vrinsk).

() eru settir: stundum fyrir stuttleika sakir [„fara (leggja) á stnð" — í greininni um afgaae — er styttra enn „fara á stað, leggja á stað"]; stundum til að skilja þnð úr, sem ekki á að vera nema til skilnings-auka; stundum utan um þýðingar (útleggingar), sem lítill íslenzkubragur er á; en ella eptir því sem títt er.

Þegar ekkert greinar-merki er fyrir framan sviga-grein, lýtur hún að því, sem næst er á undan, en ekki ella, (sb. Sæd, sáð, korn, o. s. frv. Í 1, e lýtur svigagreinin að orðinu „korn"; en í 2, b lýtur hún ekki að „afspriugur", heldur að orðunum „frjó" og „afkvæmi", er standa í henni sjálfri).

Þar sem snúið er einni sögn eða fyrirsetningu (en ekki fleirum orðum), og hið íslenzka orð stýrir þolanda, þá er honum sleppt, ef hann ætti að standa aptast í skýringunni (sb. „gauga gat á, gatganga", og „ganga e-ð í sundur", afløbe B, 1); nema ef hitt þótti greinilegra (t. a. m., ef sýna þurfti, hvort þolandinn væri lifandi vera eða dauður hlutur). Þiggjandi og eigandi eru aldrei niður felldir.

Áherzla (í skýringum) er sumstaðar sýnd með gisnu letri (sb. ikke í 19. og 34. línu).

Skilnaðar-merki hef jeg sett ekki óvíða í samsettum orðum íslenzkum, yfir það fram sem ella er títt; og þótti mjer það greinilegra.

Einhver helzti kostur á bók þessari væntir mig að það sje, er jeg hef vísað í fornbækur eða tekið dæmi úr þeim, þó mjer þætti ekki þörf að þræða ritshátt þeirra. — „(fornt)", við íslenzk orð, merkir ekki, að þau sjeu úrelt, heldur að þau finnist í fornum ritum.

Sum orð, sem jeg hef haft, er jeg hræddur um að ekki þyki full-íslenzk; t. a. m. „planta". En jeg vissi ekkert orð í íslenzku, líkrar merkingar, er næði yfir jafn-mikið; einnig ber þess að gæta, að í Stjórn og fleirum fornbókum finnst bæði sögnin „planta" og nafnið „plantan".

Maður, sem ekki er síður góðgjarn enn glögg-skyggn, tók þegar eptir því, er hann sá prentaða örk af orðabók þessari, að íslenzka þýðingin á dönskum orðum, er standa ein sjer, væri lengri enn danskan. Nú vegna þeirra, er miður munu kunna að sjá, hvað því veldur, vil jeg geta þess, að þar liggja til fern andsvör. Það fyrst: að orðabók þessi má ekki heita nema frumsmið; en frumsmíðir standa til umbóta. Það því næst: að flest orð þurfa meiri skýringar ein saman, enn í samföstu máli. Það hið þriðja: að hin dönsku orð eru opt ekki síður íslenzk enn dönsk, ef myndinni er breytt, og munu koma hverjum í hug; og þótti mjer því óþarft að geta þeirra, þegar þau eru ekki mjög tíðkanleg. Það hið fjórða: að vjer höfum víða persónulaus orðatiltæki, þar sem Danir hafa persónuleg, og verða hin persónulausu lengri í nafnhætti, þó þau sjeu það ekki ella; og nær þetta hið síðasta ekki að eins til þeirra orða, er standa einstök.

Flest málfræðisorðin eru tekin annaðhvort úr Snorra Eddu eða eptir Rask eða Dr. Sveinbirni Egilssyni og fáu breytt (sb. „gjörandi" = *nominativus*, og einnig = Subject, — fyrir „nefnandi") eða við bætt (t. a. m. „missandi" = *ablativus*; „áhrifs-mynd" = *forma activa*; „þol-mynd" = *forma passiva*).

Kaupmannahöfn, á einmánuði 1851.

Konráð Gíslason.

SKAMMSTAFANIR OG TILVÍSANIR.

afleiðingarh. = afleiðingarháttur (*conjunctivus*).
Al. = Alexanders saga (hins mikla). Talan [1]) merkir bls. í útgáfunni (*Christiania, 1848*).
Alg. = Algorismus (í 544; prentaður í *Annaler for nordisk Oldkyndighed, 1848*).
Ann. = Íslenzkir annálar (*Hafniæ, 1847*). Talan merkir (ekki bls., heldur) árið.
Ant. = *Antiqvitates Americanæ* (*Hafniæ, 1837*). Talan merkir bls.
ao. = atviks-orð (*adverbium*).

ás. = áhrifssögn (*verbum activum*).

Band. = Bandamanna saga. Talan merkir bls. í útg. (*Kh., 1850*).
B. G. = Björn Gunnlaugsson.
BH. = Orðabók Bjarnar Halldórssonar (*Havniæ, MDCCCXIV*).
B. H. = BH.
B. Hitd. = Bjarnar saga hítdælakappa. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Kh., 1847*).
Björgv. býjorsk. = Björgv. býjarskip.
Björgv. býjorskip. = Björgvinar (Björgynjar) býjarskipun.
Björgv. Kálfsk. = Björgynjar Kálfskinn. (*Christianiæ, MDCCCXLIII*). Talan merkir bls.
Björn = BH.
bls. = blaðsíða(n), blaðsíðu(na), o. s. frv.
B. Th. = Bjarni Thórarensen (í kvæðum sínum).

D. L. = Dönsku Lög (Kristjóns 5.). D. L. 3—2—1 = Dönsku Lög í 3. bók, 2. kap., 1. grein.
D. N. = *Diplomatarium Norvegicum. Förste Samling. Förste Hefte. Christiania, 1847.* Talan merkir bls.
Dropl. = Droplaugar sona saga (*Kh., 1847*). Þar sem tala er sett, merkir hún bls.
Dr. Sch. = Dr. Hallgrímur Scheving.

e. = einkunn (*adjectivum*).
e-a = einhverja; einhverra.
e-ð = eitthvað. [2])
Eg. = Egils saga. Talan merkir bls. í Kaupmannahafnar útgáfunni (*MDCCCIX*).
e-l = einhverri.
eignar-fn. = eignar-fornafn (*pronomen possessivum*).
einkanl. = einkanlega.
El. = Elucidarius (í skinnbókinni ÁM. 674 A í 4).
Elis. = Elis saga.
Eluc. = El.
e-m = einhverjum.
e-n = einhvern.
e. n. = eins og ef sagt væri.
e-r = einhver; einhverjir; einhverjar.
e-s = einhvers.
et. = eintala(n), eintölu(na), o. s. frv.
e-t = eitthvart.
e-u = einhverju.
Eyrb. = Eyrbyggja saga (*Havniæ, 1787*). Talan merkir bls.

f. = (í staðinn) fyrir. (Sh. „f. fs.").
Fas. = Fornaldar sögur (Kmh., 1829-1830). Fyrri talan (optast rómversk) merkir bindið, síðari talan (ætíð indversk) merkir bls. þess.
f. fs. = föst fyrirsetning (*praepositio inseparabilis*).
Fldsm. = Flóamanna saga.
Fms. = Fornmanna sögur (Kmh., 1825-1837). Fyrri talan (rómversk) merkir bindið, síðari talan (indversk) merkir bls. þess.
fn. = fornafn (*pronomen*).
Fóstbr. = Fóstbræðra saga. Talan merkir bls. í útgáfunni (Kmh., 1822).
framsöguh. = framsöguháttur (*indicativus*).

Frumpp. = Konráð Gíslason: Um frumparta íslenzkrar túngu í fornöld (Kmb., 1846).
fs. = fyrirsetning (*praepositio*).
Fsk. = Fagurskinna. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Christiania, 1847*).
ft. = fleirtala(n), fleirtölu(na), o. s. frv. — ft. eins = fleirtalan er eins og eintalan.
Fær. = Færeyinga saga. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Kh., 1832*).

Gísl. = Sagan af Gísla Súrssyni. Talan merkir bls. í nýju útgáfunni (*Kh., 1849*).
gjör. = gjörandi (*nominativus*).
G. O. (Oddsen) = Ordbog, som indeholder flest fagløt, fremmede og vanskelige ord, er verða fyrir í dönskum bókum. Færð í letr af G. O. Oddsen. Kmh., 1819.
gr. = greinir (*articuli.* — án gr. = án greinis).
Gras. = Grasafræði Odds Hjaltalíns (Kmh., 1830). Talan merkir bls.
Grágás II, 8 = Grágás (*Havniæ, 1829*) í 2. parti á 8. bls.
Grett. = Grettis saga.
Grimn. = Grímnis-mál.
Grönl. II, 70 = *Grönlands historiske Mindesmærker* (*Kh., 1838-1845*) í 2. parti á 70. bls.
Guðm. = Saga Guðmundar biskups.
Gullþ. = Gullþóris saga.
Gunnl. = Sagan af Gunnlaugi ormstungu (*Hafniæ, 1775*). Talan merkir bls.
Gþl. = Gulaþingslög Magn. lagabætis (*Havniæ, MDCCCXVII*). Talan merkir bls., þegar ekkert er sett milli hennar og „Gþl."; en stundum er vísað í bálk (sh. Dyregaard), og merkir þó talan kapítula hans.

Háttal. = Háttalykill (Snorra Sturlusonar).
Hávam. = Hávamál.
Helg. hund. II = Helga kviða hundingsbana önnur.
Herv. = Hervarar saga.
Hist. = *Finni Johannæi Historia ecclesiastica Islandiæ* (*Havniæ, MDCCLXXII—MDCCLXXVIII*). Rómverska talan merkir part, indverska talan bls.
Hkr. = Heimskringla. Rómverska talan merkir part af stóru Kaupmannahafnar-útgáfunni, en indverska talan bls.
Hrafnk. = Sagan af Hrafnkeli freysgoða (*Kh., 1839* og *1847*). (Í Bugt c stendur: „í sögu af Hrafnk.").
Hr. Svb. = Sagan af Hrafni Sveinbjarnarsyni.
h. s. = hvorkinleg sögn (*verbum neutrum*).
Hugsv. = Hugsvinns-mál (Viðey, 1831).
Hv. = Hungurvaka með sögu Páls biskups og sögu Þorvalds víðförla (*Hafniæ, 1778*). Talan merkir bls.
hvk. = hvorugkyn (*verbum neutrum*).
Hænsna-Þ. = Hænsna-Þóris (forni: Hœnsa-Þóris) saga.

Ísl. (í: „Þáttur af Ísl.") = Ísleifi biskupi.
ísl. ann. = Ann.
Ísll. = Íslendinga sögur (*Kh., 1843-1847*). Rómverska talan merkir band, indverska talan bls.
ísl. skjal 1396 = íslenzkt skjal (skinnbrjef) ritað ár 1396. — ísl. skjal III, 4 = 4. brjef í hinum III. *fasciculus* íslenzkra skinnbrjefa í handritasafni Árna Magnússonar í Sívala Turni.

Jb. = Jónsbók. (Stundum er vitnað í hana fullum stöfum).
J. H. = Jónas Hallgrímsson.
Jób. = Jóhann Halldórsson (sh. upphafið á formálanum).
Jdtl. = Jótland, Jótlandi, o. s. frv.
JP. = Jóns Péturssonar Lækninga-Bók (Kmh., 1834). Talan merkir bls.

Kálfsk. = Björgv. Kálfsk.
Kjaln. = Kjalnesinga saga.
kk. = karlkyns, karlkyn, o. s. frv.

---

1) Til bls. er ekki vísað, nema á sumum stöðum, hvorki í þessari bók nje hinum.
2) Þegar „eitthvað" merkir „á einhvern stað", er það skrifað fullum stöfum.

kl. = kyulaust (*neutrius generis*).
Korm. = Karmaks saga. Talau merkir bls. í útgáfunni (*Hafniæ, MDCCCXXXII*).
Kristn. = Kristnisaga. Talan merkir bls. í útgáfnnni (*Hafniæ, 1773*).
kvk. = kvennkyns, kvennkyn, a. s. frv.

Laur. = Saga af Laurentius (Lafranz) biskupi.
Laxd. = Laxdæla sago. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Hafniæ, MDCCCXXVI*).
Ld. = Laxd.
Ljósv. = Ljósvetninga saga. k. 24 = í 24. kapítula. Tóm tala merkir bls. í útgáfunni, í síðara bindinu af Íslendinga sögum [eldri] (Kmb., 1829-1830).
Lvs. = Ljósv.
Lækn. = JP.

Magn. = Saga Magnúsar eyjajarls. Talan merkir bls. í útgáfunni aptan við Orkneyioga sögu (sb. Orkn.). Magnúsar saga nær yfir blss. 427-542.
Matth. = Matthaeus saga (þ. e. Sagan af Matthaeus — eða Matteus — postula).
máld. = máldagi.
málfr. = málfræði.
mo. = meðalorpning (*interjectio*).
Myndab. = 673 A í 4 blaða broti í handritasafni Árna Magnússonar. Í þeirri bók eru nakkrir uppdrættir.

N. g. L. = *Norges gamle Love. Christiania, 1846* o. s. frv. — Rómverska talan merkir part, indverska talan bls.
nh. = nafnháttur (*infinitivus*).
Nj. = Njáls saga. Tolan vísar til bls. í gömlu útg. (Kmh., 1772).
Norv. = Norvegur, Norvegi, o. s. frv.
N. O. ved Hallager = Norsk Ordsamling ved L. Hallager. Kh. 1802.
núl. t. = núlegur tími (eða: núleg tíð, — *praesens*).

Orkn. = Orkneyinga saga (með sögu Magnúsar eyjajarls fyrir optan). *Hafniæ, MDCCLXXX.* Talan merkir bls.

óbr. = óbreytanleg, o. s. frv.

Part. = Partalapa saga.
P. b. = Páls biskups sago. (Sb. Hv.).
pers. = persóna (sagnar).
persónul. (á stöku stöðum) = persónulaus, o. s. frv.
Pjet. = Pjeturs máldagi.
P. Þ. = skrifað orðbókarbrot að mestu leyti eptir Pál Þorbergsson (byrjar á Aa og endar á Skarnflue).

Rimb. = Rímbegla (*Havniæ 1780*). Talan merkir bls.
Rómv. = Rómverja sögur.

s. = sögn (*verbum*).
sb. = samber.[1]
Scb. = Dr. Scb.
sb. = skipunarháttur (*imperativus*).
Sn. E. = Snorra Edda. Talon merkir bls. ýmist í útgáfu Rasks (Stockhólmi 1818) eða í útgáfu Drs. Sveinbjarnar Egilssonar (Reykjavík, 1848).
Sn. E. Eg. = Snorra Edda útgefin af Dr. Sveinbirni Egilssyni. Reykjavík, 1848. Talan merkir bls.
st. = samtenging (*conjunctio*).
Sturl. = Sturlunga saga. Rómverska tolan merkir deild í útgáfunni (Sturlunga saga með sögu Árno biskups. Kmb., 1817-1820), en indverska talan bls. í deildinni.
Svd. = Svarfdæla saga. Talan merkir kapítula (t. a. m. í greininni um Mærke); en þó er bætt við, að hún kunni stundum að merkja bls. í útgáfunni, í síðara bindinu af Íslendingo sögnm [eldri] (Kmb., 1829-30).
Symb. = Werl. Symb.

Theoph. (einnig: Theophilus) = *Theophilus* (og þar með „Af Auselmo erkibyskupi"), *by G. W. Dasent. London. M.D.CCC XLV.* Talan merkir bls.
Trójum. = Trójumanna saga (í Hauksbók).

Vatnsd. = Vatnsdæla saga.
Vd. = Vatnsd.
Vilk. = Vilkins máldagi.
Vígagl. = Víga-Gl.
Víga-Gl. = Víga-Glúms saga.
Víkvv. = Kristiorjettur Víkverja.
Vopnf. = Vopnfirðinga saga (öðru nafni: Brodd-Helga saga).

Werl. Symb. = (bóðsritið) *Symbolæ ad geographiam medii ævi ex monumentis Islandicis editæ ab E. Chr. Werlauff. Hauniæ, MDCCCXXI.* Talan merkir bls.

þál. t. = þálegur tími (eða: þáleg tíð, — *imperfectum*).
þiggj. = þiggjandi (*dativus*).
þol. = þolandi (*accusativus*).
Þorl. = Þorláks saga (biskups, hins helga).
Þórð. = Sagan af Þórði hreðu.
þs. = þol-sögn (= sögn í þolandi mynd, *verbum passivum*).

Hjer að auki standur fullum stöfum:

Atlamál.
Árni Magnússon.
Bjarkamál.
Broddhelga saga. (Sb. „Vopnf.").
Fríssbók (= skinnbókin 45 í 2 blaða broti í handritasafni Árna Magnússonar).
Gylfaginning.
Hamarsheimt.
Hirðskrá.
Hýmiskviða.
Íslendingabók. Talan merkir bls. í Ísll. I.
Jónsmáldagi.
Líknarbraut (útg.; með þremur öðrum kvæðum, af S. Egilssyni. Viðeyar Klaustri, 1844). Talan merkir erindi.
Orðskviðasafn (= Safn af íslenzkum orðskviðum, samanlesið af Guðmundi Jónssyni. Kmb., 1830).
Rjettarbót Eiríks.
Skírnismál.
Skuggsjá. Talan vísar á bls. í eldri útgáfunni (Sorøe, 1768).
Sólarljóð.
Strengleikar. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Christiania, 1850*).

---

1 (í: „s. 1", „ás. 1", „þs. 1") = sem beygist eptir fyrstu sagnabreytingu (eins og: bade, badede, badet; dages, dagedes).
2 (í: „s. 2", „ás. 2", „þs. 2") = sem beygist eptir annari sagnabreytingu (eins og: føre, førte, ført; o. s. frv.).
226, 302, 322, = skinnbókin 226, o. s. frv., í 2 blaða broti (stærsta brotinu) í handritasafni Árna Magnússonar.
60, 544, 580 A, 619, 623, 625, 645, 655, 656, 671 B, 673 (= 673 A), 673 A, 677, = skinnbókin 60, 544 (Hauksbók), o. s. frv., í 4 blaða broti, í handritasafni Árna Magnússonar. Rómverska tölan við „655" merkir brot (655 er í XXXIII brotum). Við „656" merkja „A 1", „A 2", „B", „C" kverið (partinn).
1812, 2845, = skinnbókin 1812, 2845, í 4 blaða broti, í hinu gamla handritasafni í hinu Konunglega bókabúsi í Kaupmannahöfn.

„=" þýðir „sama sem", „merkir", eða þvíuml.
*, framan við orð, merkir, að það sjo útlenzkt og frábrugðið dönsku; sb. formálann.

---

1) Munur er gjörður á „sb." og „sjá", og „sjá" ekki haft, nema þegar vísað er í grein, þar sem allt, er þurfa þótti, er sagt um það orð, sem tilvísunin er við sett.

A.

A er raddarstafur, = ísl. a, og hefur skjótt atkvæði í sumum samstöfum, en seint í sumum. (Nafnið á staf þessum er a, en ekki á.) Tvítekið a (aa) hefur sama atkvæði og ísl. o (ekki ó). — Orðskv.: Den, som har sagt A, maa og sige B (það er ekki nóg að byrja e-ð, og hætta svo við allt saman; það er illt að hætta í miðju kafi).

*à frakknesk fs. og þýðist á vorn tungu ýmist á, t. a. m. Tønden à 3 Daler tunnan á þrjá dali, — ellegar eða, t. a. m. 2 à 3 tveir eða þrír.

aa, f. fs., í nokkrum fornum orðum, (er sjaldan eru höfð), komin af hinni ísl. fs. á. Sb. Aabod, Aasted, Aasæde.

aa, mo., í tali, merkir: að maður dáist að e-u, e-ð gangi yfir mann, manni sárni e—ð, maður gleðjist eða reiðist af e—u, og þvíumlíkt. Stundum er þessi mo. sett framan við sh. til að láta þann taka eptir, sem til er talað, t. a. m. aa hør dog! Á ísl. segja menn helzt æ, þegar líkt stendur á, en hafa það sjaldnar. Sb. mo. o.

Aa, ft. -er, sk., [á], á: Bækken er liden, Aaen større, Floden størst. — Orðskv.: Mange Bække og smaa, gjøre en stor Aa safnast, þegar saman kemur.

Aaarm árkvísl (sem rennur í meginá eða úr henni), kvísl, affalli (affall).

Aabakke brekka við á.

aaben, ft. aabne, e., [opin-n], opinn: En a. Dør. Holde a. Bod (þ. e. handa öllum, handa almenningi, þar sem hver og einn getur keypt). — Talshættir: Sige noget i eens aabne Øine upp í opið geðið á e-m. Modtage een med aabne Arme báðum höndum. — 2) gisinn: Aabent Tøi. — 3) nakinn, ber: Med aabent Bryst. Under a. Himmel undir berum himni. — Det ligger aabent for alles Øine það liggur í augum uppi. — 4) verndarlaus: Huset ligger aabent for alle Vinde á bersvæði. En a. Stad óumgirt borg. — 5) víður: Paa a. Mark á víða vangi. I a. Sø = í rúm Sø. — 6) auður: Aabent Vand. — 7) laus, auður: Hans Plads staaer a. er laust. — 8) hreinlyndislegur: En a. Handlemaade. — 9) hreinn á svipinn: Et aabent Ansigt. — 10) skýr, skilningsgóður: Et aabent Hoved sá sem er skilningsgóður.

aabenbar opinber, augljós, auðsjeður: Det er aabenbart það liggur í augum uppi, það er auðsjeð. — **aabenbart**, sem ao., auðsjáanlega, berlega.

aabenbare, ao., auðsjáanlega: Han har a. Uret það er auðsjeð, hann hefur á röngu að standa.

aabenbare, ás. 1, leiða e-ð í ljós, koma e-u upp, láta e-ð í ljósi (fyrrum: láta e-ð í ljós): A. sig (um menn), gefa sig fram, gefa sig í ljós. — b) birta eða opinbera á guðlegan hátt: Den aabenbarede Religion (er kölluð svo, til að greina hana frá þeirri trú, er menn kalla den naturlige Religion). A. sig (um himneskar verur), birtast, vitrast.

Aabenbarelse, ft. -r, sk., það að birta (vitra); það að birtast (vitrast), birting, vitrun: Engelens A. Christi A. for sine Disciple.

Aabenbaring, ft. -er, sk., = Aabenbarelse. — 2) einkanlega a) yfirnáttúrleg birting (sb. fyrir þeim kosningi sjer áböti ..... þvílíka birting og Nú fyrir heilags anda birting skilr Anselmus sagða sýn) guðlegra sanninda = það að þau eru birt mönnunum yfirnáttúrlega. — b) þau hin helgu fræði er guð hefur birt mannkyninu á slíkan hátt. — c) rit þau er fræði þessi eru í = helgar ritningar. — Vitranabók (Jóns postula): See ud som Døden i Aabenbaringen vera ekki nema sinar og bein, eða þvíuml.

aabenbarlig, ft. -e, e., opinberlegur (= opinber): Anammes til a. Afløsning (D. L.).

Aabenhed, án ft., sk., það að vera opinn (götóttur, gisinn). — 2) hreinskilni, einlægni: Aabenheden i hans Handlemaade. — 3) hreinleikur eða frjálsleikur í svip eða augnaráði: Aabenheden i hans Blik.

aabenhjertet, ft. -hjertede, e., hreinskilinn, einlægur.

aabenhjertig, ft. -e, e. og ao., = aabenhjertet.

Aabenhjertighed, án ft., sk., hreinskilni, einlægni.

aabenlydt, ao., hátt, í heyranda hljóði, í allra áheyrn.

aabenlys augljós: En a. Sandhed. — **aabenlyst**, sem ao., í allra augsýn, fyrir allra sjónum; framan í öllum.

Aabenmund opinrauf, opinrifa, kjaptaskúmur. Sjá Sladderhank, Sladdermund, Sladdrer.

aabenmundet, ft. -mundede, e., málugur, málóður, opinn, fleppinn, skrafinn, kjöptugur.

aabenrygget, ft. -ryggede, e., opinn í bakið: En a. Stol.

aabenstaaende, [sb. staae], sem stendur opinn eða auður. — 2) óútkljáður: En a. Sag.

aabne, ás. 1, taka eða láta e-ð opið, ljúka e-u upp: A. en Dør ljúka upp hurð (dyrum). A. et Brev rífa upp brjef. A. et Bo (í lögfræði), brjóta lakk af hirzlum eptir dauðan mann, fara að skrifa upp. A. en Aare slá e-m æð. A. en Byld stinga á kýli. Aabnende Lægemidler hægðalyfjar. — 2) óeiginl.: A. sine Havne for fremmede Nationers Handelsskibe lofa eða hleypa kaupskipum annara þjóða inn á hafnir sínar. Endnu har der ingen Vei aabnet sig for ham hingað til hefur honum ekkert boðizt, enn hefur ekkert greiðzt úr fyrir honum. A. Øinene paa een koma vitinu fyrir e-n. — b) ljúka e-u upp, þ. e. auglýsa, láta e-ð í ljósi: A. sit Hjerte for een birta e-m hugarþel sitt. — c) byrja, hefja: A. et Bal hefja fyrstur dansinn. Han aabnede Forhandlingerne med en Tale.

Aabning, ft. -er, sk., það að aabne. — 2) rauf, rifa, sprunga, gat, skarð, hlið, hola: A. i et Gjerde. A. i en Muur. — 3) án ft., hægðir.

Aabo sá sem býr (á heima) við á. (Sb. Elfargrímar.)

Aabod, [sb. fs. aa], uppbót; álag eða ofanálag á jörðu. (Aabod er ekki haft, nema í lögum.)

Aabred árbakki.

Aabrink = Aabakke.

Aabygger, ft. -e, kk., = Aabo.

Aad sjá Od.

Aadsel, ft. -er og **Aadsler**, kl., [æzli], hræ, áta, æzli (í Eyrb.).

aadselagtig, ft. -e, e., sem líkist hræi, er eins og af hræi.

Aadselbille (skarkvikindi sem kynni að mega heita hræbjalla á ísl.) *necrophorus vespillo.*

Aadselgraver = Aadselbille.

Aadselgrib (sb. hrægammur í fornum kveðskap) *vultur percnopterus.*

Aadselkule gryfja sem hræjum er kastað í.

Aag, ft. eins, kl., [ok], ok á yxnum er draga plóg. — Óeiginl. ánauð: Trældoms A. ánauðar-ok. — 2) herðatrje (að bera fötur í).

Aagab ár-ós.

Aagang ár-farvegur. — 2) straumur í á (líka Aaløb): Aagangen er stærkest ved Broen straumurinn er mestur við brúna, áin er þar ströngust.

aagbunden, [sb. binde], sem er undir oki.

aage, ás. 1, leiða e-ð undir ok: A. sammen leiða t. a. m. tvö naut undir sama ok. A. af taka ok af.

Aager, án ft., kl., [okr], (í illri merkingu), okur, of mikil leiga af peningum: Drive A. fremja okur, hafa okur í frammi. Leve af A. Sagsøges for A. — 2) (í góðri merkingu): Jorden giver igjen med A., hvad den har modtaget jörðin skilar aptur með

margföldum (eða okurlegum) úgóða því sem henni er fengið til meðferðar.

Aagergjeld skuld sem okurleiga er heimtuð af: En Sum, hvorved han kan rede sin A. fra sig.

Aagerkarl okurkarl.

Aagerrente leiga af peningum sem er meiri enn lög standa til, okurleiga.

Aagerskjelm ósvífinn okurkarl, (okursjandi).

Aagerurt (gult illgresi með stóru blómi er vex innan um korn) *chrysanthemum segetum.*

Aages, [Es er oafnið á stafnum s], járnkrókur í enda á herðatrjesbandi svipaður latínsku essi (S).

aagfri sem ekki er undir oki, oklaus.

Aaghammel sjálft herðatrjeð fyrir utan snærin og krókana í endunum.

aagre, s. 1, A) h. s. 1) (í illri merkingu), lána öðrum peninga með okurleigu, fremja okur: Han lever af at a. Líka vera of dýr í kaupum og sölum: A. med Kornvarer okra út korni. — 2) (í góðri merkingu): A. med sit Pund verja vel sínu pundi. — B) ás.: A. Penge sammen draga saman peninga með okri.

Aagren, án ft., sk., það að aagre, okur.

aagsamlet, [sb. samle], undir sama oki, (samoka).

Aagsele ól sem gengur úr okinu í plóginn.

Aagskagle band í enda herðatrjesins, herðatrjesband.

Aagspand tvær skepnur undir sama oki.

aagspændt, [sb. spænde], sem er undir oki.

aagvant, [sb. vænne], vanur við ok.

Aakande (nokkurs konar planta sem vex í vatni) *nymphaea.*

1. Aal, ft. eins, sk., [ál-l], áll: Stange A.

2. Aal, sk., alur (í prenthúsum) til að ná upp stöfum sem eru rang-settir.

3. Aal, sk., það sem byrjað er að spila um í *l'hombre.*

aale, h. s. 1, [af 3. Aal], setja að nýju e-ð til að spila um í *l'hombre.*

Aaledam ála-tjörn (þ. e. tjörn sem hlaðið er í kringum og hafðir álar í).

Aalefanger, ft. -e, kk., sá sem veiðir ála.

Aalefangst álaveiði.

Aalegaard álagarður (í á eða læk).

Aalehoved höfuð á eða af ál, álshöfuð — 2) (í skrafi), þorskhaus, nautshöfuð, heimskingi.

Aalekiste álakista (til að veiða ál í).

Aalekone = Aalemoder, Aalequabbe.

Aalekrage skarfur *pelecanus carbo.*

Aalekrog álaöngull.

Aalekube vandlaupur til að veiða ála í.

Aalemoder = Aalekone, Aalequabbe.

Aalequabbe (fiskur) *gadus lota.*

Aaleruse álahylki (Fjel.-rit). Sb. Ruse.

Aalesnor færi til að draga ál með.

Aalesnøre = Aalesnor.

Aalestang álastingur.

Aalestanger, ft. -e, kk., sá sem stingur ál.

Aalesuppe ála-saup.

Aaletene ein tegund af Aaleruse.

Aalob = Aagang 2.

Aand, ft. -er, sk., [and-, sb. andi], andi = andleg vera: Gode Aander, onde Aander. — 2) önd mannsins: Opgive Aanden andast. — 3) andi, hugur: Gjerrigheds A. ágirndarandi. — 4) hugar-kraptur, hugsjóna-kraptur, skilningsandi, andagipt (sjá Rimb.): En Mand af A. maður mikillar náttúru (með háleitum hugmynda-krapti). Der er megen A. i dette Skrift mikill hugmyndakraptur, mikill skilningsandi — 5) rjett skilning (Stjórn), tilgangur, efni: Lovens A. (gagnstætt: Lovens Bogstav). — 6) hugarfar, þel, hugarþel, bragur (sb. bæjarbragur, þjóðarbragur): Folkets A. hugarfar þjóðarinnar. En videnskabelig A. vísindalegt hugarfar. — 7) um menn, t. a. m.: En skjøn A. orðsnillingur.

aandbar, ft. -e, e., [af sögn. aande], sem maður getur dregið andann í: A. Luft.

Aande, án ft., sk., [andi], önd, andi: Trække sin A. draga andann. Tabe sin A. missa andann. Have en ond (fúlan) A. vera andfúll eða andrammur. — 2) lopt-súgur, andi, andvari, gola, gustur: Der kom A. i Seilene. — 3) gufa, móða: Vinduerne ere overtrukne med A.

aande, s. 1, [anda], A) h. s., anda = draga andann: Han aander besværligt honum er þungt um andann. — 2) anda = anda frá sjer: A. paa et Speil anda á spegil. — B) ás., anda e-u að sjer: Her aander man en reen Luft hjer er hreint lopt. — 2) hafa e-n blæ eða svip á sjer, bera e-ð með sjer eða utan á sjer: A. Kjærlighed. A. Had bera með sjer hatur eða heipt.

Aandeblæst andi úr vitum manns.

Aandedrag = Aandedræt.

Aandedræt andardráttur: Det sidste A. andarslitrin. — 2) andartak, lota: Læse noget i eet A. I samme A. í sömu andránni, í öðru orðinu.

Aandefang = Aandedræt.

Aandegisp það að súpa hveljur til að ná andanum, andköf.

Aandehul andpípa (á skorkvikindum).

Aandeklemmelse andþyngsli, andþrengsli, andarteppa.

aandeklemt, [sb. klemme], sem er þungt eða tregt um andann. Sb. stakaandet, trangbrystet.

Aandelav radd-lag: Udtale et Bogstav med det rette A.

aandelig, ft. -e, e., [sb. andalig-r víða í fornum bókum], andalegur, andlegur 1) = ólíkamlegur: Et aandeligt Væsen andleg vera. — 2) = heilagur, guðrækilegur: Aandelige Betragtninger.

Aandeliv andalegt líf (eins og lífið er í öðrum heimi), líf andanna.

Aandelyd blásturhljóð (í stafrofinu).

Aandelære (= Pneumatologie) anda-fræði.

aandeløs sem ekki nær andanum, með öndina í hálsinum, kominn að spreng eða niðurfalli (af mæði).

Aandeløshed, án ft., sk., það að vera aandeløs.

Aandemaner sá er særir til sín anda eða vekur upp dauða menn, útisetumaður.

Aandepibe = Luftrør.

Aandepust = Aandeblæst.

aandepusten, e., (í tali), með öndina í hálsinum; sem gengur upp og niður af mæði. Sb. aandeløs.

Aanderige andlegt ríki eða veldi: Evigt er kun Kraftens A.

Aanderum andrúm (svo mikið rúm, að andinn verði dreginn).

Aanderør = Luftrør.

Aandeseer skyggn maður; líka = Aandemaner.

Aandestank andfýla, andremma.

Aandesyn fyrirburður (þegar maður sjer vofu, eða e-a andlega veru). Sb. Gjenfærd, Gjenganger, Spøgelse.

Aandeveir andi, gusturinn af andanum.

Aandeverden anda-heimur.

aandfuld = aandrig.

aandig, ft. -e, e., [búið til á seinni tímum í líking þjóðv. orðsins geistig], = aandelig 1.

aandløs snauður í anda, andagiptarlaus, óhugkvæmur (þ. e. sem ekkert hugkvæmist): En a. Forfatter. — b) saminn án andagiptar, daufur (í andl. skiln.): Et aandløst Digt.

Aandløshed, án ft., sk., andagiptarleysi.

aandrig auðugur í anda: En a. Digter. — b) saminn af andagipt: Et aandrigt Arbeide.

Aandrighed, án ft., sk., andagipt.

Aandsarbeide hugar-starf, hugarverk.

Aandsevne líkt og Aandskraft.

aandsfattig líkt og aandløs.

Aandsfattigdom líkt og Aandløshed.

aandsfortærende, [sb. fortære], sem drepur allan anda: Et a. Arbeide.

Aandsforvirring hugar - ruglun (Stjórn), hugar-ruplun (Stjórn), ráðleysi, ringl.

Aandsfoster = Aandsværk.

Aandsfraværelse það að vera utan við sig, leiðsla.

aandsfraværende utan við sig. (þess háttar menn eru opt kallaðir ofvitar á ísl.)

Aandsfrembringelse það sem búið er til með huganum, hugar-verk.

Aandsfrihed frjálsleikur hugarins (þegar hann er liðugur og frjálslegur í atböfnum sínum og viðvikum): En Mand af megen A. — 2) hugar-frelsi, frjálsræði hugarins (þegar mönnum er leyft að hugsa og tala eins og þeir vilja): Naar en Regjering søger at undertrykke al A.

Aandsfylde mikil andagipt.

Aandsgaver gáfur.

Aandskraft hugar-kraptur, andlegur kraptur: Alderdom har ikke sløvet hans Aandskræfter.

aandskraftig kröptugur í anda, era í anda.

Aandsliv andlegt líf.

Aandsnydelse hugar-sæla, hugaryndi.

Aandsnæring andlegt viðurværi, það sem eykur framfarir manulegs anda: Der er kun liden A. i den Bog það er ekki mikið á henni að græða.

Aandsnærværelse það að manni verður ekki ráðfátt, það að hafa heima vit sitt eða hug sinn, snarræði.

Aandspræg snið eða blær eða svipur á eða yfir e-n (ritum, tali eða athöfnum) sem ber með sjer hvers hugur þar hefur um fjallað).

Aandsretning gáfnalag.

Aandsslægtskab líkt gáfnalag og líkt skaplyndi.

aandssløvende, [sb. sløve], sem deyfir andann.

Aandssløvhed andleg sljóskyggni; daufingjaskapur.

Aandssmidighed lipurleiki hugar og geðsmuna, það að vera lipur í sjer.

Aandsstyrke hugarstyrkur (Stjórn), þrek.

aandsstyrkende, [sb. styrke], sem styrkir og elur hugarkraptana.

aandsstærk þrekmikill (mikill þrekmaður).

Aandstrang andleg þurft, andleg nauðsyn.

Aandstvang andleg kúgun, andlegt ófrelsi (þegar varla má hugsa, því síður láta í ljósi hugsanir sínar).

Aandsvirkning afleiðing andlegrar iðju.

Aandsvirksomhed andleg iðja, andlegar athafnir.

Aandsværk hugar-verk (ritgjörðir og annað þviuml., sem einkaul. þarf umhugsunar).

Aandsyttring það að andi mannsins sýnir sig i e-u.

Aar, ft. eins, kl., ár (tvö missiri): A. ud og A. ind ár eptir ár, ár frá ári. Eengang om Aaret einu sinni á ári. A. for A. ár frá ári. Aaret tilforn árið fyrir, árið áður. — A. og Dag (i lögum) 1 ár og 6 vikur. — Være i A. sammen vera jafngamlir. Være til Aars eða til Aarene vera farinn að eldast, vera gamlaður, vera hniginn á efra aldur. — Ad Aare að ári, að ári komanda, (Aare er hjer forn þiggj.). — 2) = Aaring árferði: Et godt A. Slet A.

Aarbog árbók.

1. Aare, ft. -r, sk., [sb. æðr á isl., Ader á þjóðv.], æð a) i baldi: Den gyldne A. gylliniæð (sjúkdómur). — b) i jurtum og jarðar-ávöxtum. — c) i jörðunni (vatnsæðar, málmæðar); — þar af dregið poetisk A. (sb. *vena* á lat.) skáldleg andagipt.— d) i trje, i marmara og þviuml.: Hvid Marmor med sorte Aarer.

2. Aare, ft. -r, sk., [ár], úr til að róa með.

Aarebaand hömluband.

Aarebindsel umbúðir eptir blóðtöku.

Aareblad árarblað.

Aarebrok æðateppa *varicocele.*

Aarebrag árartog. Lika Aarekast, Aareslag, Aaretag.

aaresuld fullur af æðum.

Aaregang æðalag (einkum vatnsæða eða málmæða i jörðunni).

Aaregreb árarhlummur.

Aarehinde yzta pípa (himna) á æð.

Aarejern bildur.

Aarekast = Aarebrag.

Aareknude hnútur á æð.

aarelade, ás., taka blóð.

Aareladen, án ft., sk., blóðtaka.

Aareladning, ft. -er, sk., blóðtaka.

Aarepind = Aaretol.

Aarepresse blóðþrúga.

Aareskib róðrarskip.

Aareskifte ræðaraskipti.

Aareslag = Aarebrag.

aaret, ft. aarede, e., æðóttur (um trje og marmara).

Aaretag = Aarebrag: Holde Aaretag (eða Aareslag) med een vera samtaka.

Aaretol róðrarþollur, keipnagli. Lika Aarepind.

Aarfugl, [e. o. orrafugl], orri.

Aarfølge áraröð.

aargammel ársgamall, veturgamall.

Aargang árs-tími, ár. — 2) ár (t. a. m. af tímariti).

Aarhundrede 100 ára öld.

aarig, ft. -e, e., sjaldan haft nema i samsettum orðum, t. a. m. halvaarig, treaarig.

Aaring, (einkum i) ft. -er, sk., [sb. árang-r, þ. e. árferði]: I gode Aaringer i góðum árum, þegar vel er ært, þegar vel árar, þegar gott er i ári.

Aarknude hlaup á horni.

aarle, ao. (og stundum haft eins og e., þó það sje rangt), [árla f. árlega], árla, árla morguns, snemma dags.

aarledags, ao., snemma dags.

aarleddet, ft. -leddede, e., sem hefur einn lið fyrir hvert ár: En a. Green. (Sb. hlaup á horni.)

aarlig, ft. -e, e., árlegur. — Sem ao. árlega, hvert ár, á hverju ári.

aarligaars, ao., árs árlega.

Aarling, ft. -e, sk., vetrungur.

Aarmærke merki er sýnir að ár sje liðið (t. a. m. en Aarring).

Aarregning áratal.

Aarring árshringur (i trje).

Aarrække mörg ár i sifellu.

Aarsag, ft.-er, sk., [orsök], orsök, undirrót: Intet skeer uden A. Han er A. i al min Ulykke jeg á allt ólán mitt upp á hann. Af hvad A.? hvað kemur til? Af den A., at .... það kemur til af því, að.... Af visse Aarsager eða for visse Aarsagers Skyld það kemur til af nokkru (sem jeg vil ekki segja). Han har A. til at være bedrøvet honum er vorkun, þó það liggi illa á honum.

aarsagelig, ft. -e, e., [búið til á seinni tiðum, til að komast hjá hinu útlenzka orði causal], orsakar-: A. Forbindelse orsakar-samband.

Aarsagelighed, sk., [búið til á seinni tiðum, til að komast hjá hinu útlenzka orði Causalitet], orsakar-samband, afleiðingar-samband.

Aarsagsforhold (= Causalitetsforhold) orsakar-samband.

aarsagsløs orsakarlaus, orsakalaus.

Aarsagsløshed, sk., orsakarleysi (það að hafa öngva orsök).

Aarsagsrække orsaka-röð: En evig A.

Aarsarbeide árs-verk, árs-vinna.

Aarsavl árs-ágóði af jörð.

Aarsbarn veturgamalt barn. — 2) samaldri, jafnaldri: Han er A. med mig jafngamall mjer. Vi to ere Aarsborn sammen jafngamlir, á sama árinu.

Aarsdag jafnlengd: Det er i Dag Aarsdagen siden han tog herfra. Han har lovet at komme igien inden Aarsdagen fyrir jafnlengd.

Aarsfest hátið sem haldin er einu sinni á ári

Aarsfrihed árs-lausn eða lausn árlangt (eða tveggja missira lausn), t. a. m. frá liðsmannastörfum eða skattgjaldi.

Aarsfrist árs-frestur.

Aarsføde árs-fæði, árs-fæðsla, árs-vistir.

Aarsgriis veturgamalt svín.

Aarsgrøde árs-gróður.

Aarskost árs-kostur, árs-mata.

Aarslam gemlingur.

Aarsløn árs-kaup.

Aarsskifte umskipti árlega. — 2) missiraskipti.

Aarsslud árs-vöxtur (á trje), það sem trje vex á ári.

Aarstal ártal.

Aarstid árs-partur, fjórðungur árs (vetur, sumar, vor, haust), mál: De fire Aarstider. I saa sildig en A. er det voveligt at gaae til Skibs að svo áliðnu; (en et Aars Tid = eins árs tími, árlangt). — 2) tækur eða hentugur árstími til e-s verks: Det er nu Aarstiden, at man skal pløie eða til at pløie nú er plógtíminn, nú er tíminn til að plægja.

Aarstjener þjónn sem ráðinn er i vist árlangt.

Aarsunge, er haft, i tali, i þessu orðatiltæki: Han er ingen A. honum er ekki fisað saman.

Aarsvarsel árs-stefna, tveggja missira stefna.

Aarsveir sú veðrátta sem fylgir hverjum árstíma.

Aarsvæxt, (án ft.), árs-vöxtur (það sem e-ð vex árlangt); sb. Aarsskud. — 2) (með ft.), jurt sem ekki verður nema ársgömul.

Aarti, kl., tíu vetur, (einn tugur vetra).

Aartusinde eitt þúsund ára.

aartynget (i skáldskap) aldri orpinn.

aarvaagen, [af ár, snemma, og vakinn, vakandi], árrisull, vakur: Den aarvaagne Lærke. — 2) glað-vakandi: Holde sig a. halda vöku fyrir sjer. — 3) vaknaður, búinn að sofa út: Jeg var endnu ikke ret a. ekki full-vaknaður. — 4) lanssvæfur, svefnstyggur: En a. Hund. — 5) hirðusamur: A. i sit Kald.

Aarvaagenhed, án ft., sk., það að vera aarvaagen.

aarvarig sem helzt árlangt.

Aarvexling ára-skipti.

aarviis, ao., árum saman, svo árum skiptir.

Aas, sk. [ás-s], er haft i samsettum orðum; sjá Bjergaas, Plovaas, Rygaas.

Aasted, [aa fs.], staður þar sem e-ð það hefur fram farið að hann þarf þá lögmæta skoðun; sb. vettvangur.

Aastedsforretning laga-skoðun slíks staðar; sb. áreið.

Aastedsmøde = Aastedsforretning.

Aastedssag sök er snertir slíkan stað (Aasted).

Aasvælg hringyðn i á.

Aasyn, [aa fs.], (i D. L.) = Paasyn. — 2) andlit, auglit. — 3) ásjóna, yfirbragð, svipur: Blid af A. með blíðu yfirbragði.

Aasæd, [aa fs.], (i lögum), niðurfært sæði sem fylgir jörðu.

Aasæde, [aa fs.], aðalból. — b) ábýlisjörð, bújörð.

Aavand árvatn (þ. e. vatn i eða úr á).

Aaværk áverki (á jörðu), lundspell, markarspell (mörk = skógur).

Abbed, ft. -er, kk., ábóti.

Abbedi, ft. -er, kl., ábótadæmi.

Abbedinde, ft. -r, kvk., = Abbedisse.

Abbedisse, ft. -r, kvk., [abbadissa Fms. VII, 355], abbadís.

abbedlig, ft. -e, e., ábótalegur: A. Værdighed ábótatign.

*Abbreviatur, ft. -er, sk., skammstöfun; band (i skrifi og prenti). Sb. Forkortelse.

*abbreviere, ás. 1, skammstafa; binda (i skrifi og prenti).

ABC, kl., = ABCbog.

ABCbog stafrofskver.

Abe, ft. -r, sk., [api], api. — 2) sá sem lætur eins og api, apynja, apabýli; hermikráka: Gjøre sig til A.

abe, ás. 1, háða, spotta, gabba, leika á: Den som aber en Anden, gjør sig selv til Abe (málsh.) sb. sjaldan er sá betri, sem eptir hermir.

abeagtig, ft. -e, e., apalegur.

Abeagtighed, án ft., sk., apaskapur.

Abeansigt andlit sem er eins og á apa: Han har et A. hann er eins og api i framan, hann er hræðilegt greppatrýni.

Abeart apa-tegund.

Abebragt apa-gervi.

Abefjæs (tiðara i hversdaglegu tali, enn Abeansigt) apa-smetti.

Abegante apabýli.

Abekat = Abe. (apaköttur er ekki rjett islenzka.)

Abekjærlighed of mikið eptirlæti foreldra á börnum.

Abenoder, ætið i ft., skrípalæti.

Aberi, ft. -er, kl., það að abe; skrípalæti.

Abespil = Abenoder.

Abeunge ungur api, smá-api.

Abeværk skrípi.

Abevæsen apaskapur.

Abild, sk., (úreltorð), [apald-r], apaldur, eplatrje. Sb. Skovabild.

*Ablat sjá Oblat.

*Ablativ, ft. -er, sk., missandi.

*Abonnement, kl., það að abonnere.

*Abonnent, ft. -er, kk., sá sem abonnerer.

*abonnere, h. s. 1, skuldbinda sig til að kaupa, um tiltekið tímabil (til að fá það ódýrra enn ella), e-ð, sem opt þarf á að halda (t. a. m. miðdegismat) eða maður vill opt hafa (t. a. m. sæti í leikhúsi).

Aborre, n. -r, sk., (fiskur) *perca*.

*abortere, h. s. 1, það að kvennmanni leysist höfn.

*abrupt, ft. -e, e., endasleppur, snubbóttur.

*absolut, n. -e, e., A) í heimsp., sem ekki er kominn undir neinu nema sjálfum sjer, fortakslaus. — B) ao. 1) öldungis, alls, með öllu: Det er a. umuligt. — 2) í málfr., út af fyrir sig: Dette Stedord staaer a.

*Absolution, ft. -er, sk., aflausn, lausn.

*Absolutisme, sk., ótakmarkað alveldi, alvaldsstjórn.

*Absolutist, ft. -er, kk., sú sem vill að konungar sjeu alvaldir, sá sem dregur taum alveldisins, alveldismaður.

*absolutistisk, ft. -e, e., alveldislegur, sem er við alveldi riðinn, sem lýtur að alveldi, o. s. frv.

*absolvere, ás. 1, ljúka e-u af, ljúka við. — b) a. een gefa e-m syndalausn.

*abstract, n. -e, e., sem er andleg undirstaða heillar tegundar og hvers hlutar í þeirri tegund.

*Abstraction, ft. -er, sk., það að abstrahere.

*Abstractionsevne vit (lag) á að abstrahere.

*abstrahere, ás. 1, greina hina andlegu undirstöðu e-s hlutar frá hlutnum sjálfum.

*absurd, ft. -e, e., sem ekki nær neinni átt, sem hvergi kemur heim, fjærri öllu lagi, frámunalega vitlaus (um orð eða gjörðir).

*Absurditet, ft. -er, sk., vitleysa, axarskapt.

*Academie, n. -r, kl., nokkurs konar háskóli: Militairt A. skóli handa fyrirliða-efnum, foringjaskóli. — 2) menntafjelag; vísindafjelag.

*academisk, ft. -e, e., sem snertir eða er í sambandi við Academie: En a. Lærer háskóla-kennari.

*Academist, ft. -er, kk., sá sem stundar menntir eða vísindi við e-t Academie.

*Accent, ft. -er, sk., áherzla á orði. — b) áherzlumerki yfir orði.

*Accentuation, sk., = Betoning.

*accentuere, ás. 1, herða á orði — b) setja áherzlumerki yfir orð. Sb. betone.

*Acceptant, n. -er, kk., viðtökumaður viðskiptabrjefs, sú sem tekur skiptabrjef gilt.

*acceptere, ás. 1, taka e-ð (sjer í lagi viðskiptabrjef) gilt.

*Accise, án. n., sk., neyzlutollur af því sem flutt er inn í borgir til matar eða drykkjar.

*Accisebod tollhús þar sem tekið er við neyzlutolli.

*accisefri sem ekki þarf að gjalda neyzlutoll.

*Accisefrihed það að þurfa ekki að gjalda neyzlutoll.

*Accisesedbel kvittun fyrir goldinn neyzlutoll.

*Accommodation, ft. -er, sk., það að laga sig (eða e-ð annað) eptir e-u.

*accommodere, ás. 1, laga sig (eða e-ð annað) eptir e-u.

*Accompagnement, kl., undirsöngur, undirleikur (á hljóðfæri).

*accompagnere, h. s. 1, leika undir (þegar sungið er), syngja undir (þegar leikið er).

*Accord, sk., samhljómur (í hljóðfæraslætti eða söng), samreysti. — 2) samkomulag, samningur.

*accordere, h. s. 1: A. med een semja við e-n.

*Accouchement, kl., yfirseta, yfirsetufræði.

*Accoucheur, ft. -er, kk., yfirsetumaður.

*accurat, n. -e, e., nákvæmur, sem stendur öldungis heima.

*Accuratesse, sk., nákvæmni.

*Accusativ, ft. -er, sk., þolandi.

*Acqvisition, n. -er, sk., öflun. — b) fengur.

*Act, ft. -er, sk., verk, athöfn: Den A., at huske sig om. — 2) hátíðlegt verk (krýning, vígsla, og þvíumlíkt). — 3) partur eða atriði í sjónarleik (það er að skilja: það sem leikið er frá því fortjald er dregið upp og þangað til því er hleypt niður aptur). — 4) skjal (t. a. m. í málaferlum).

*Acteur, ft. -er, kk., leikari (í betri merk. enn trúður eða loddari).

*Actie, ft. -r, sk., hluti eða deild af kostnaði til e-s (t. a. m. járnbrautar) og arðinum af því: 100 Actier 100 deildir. — b) hlutabrjef.

*Actiehandel kaup og söl hlutabrjefa.

*Actiehaver eigandi hlutabrjefs, hlutabrjefseigandi.

*Action, ft. -er, sk., ákæra, stefna, mál.

*actoniere, ás. 1, stefna manni, höfða mál á hendur manni.

*Actionær, ft. -er, kk., [af Actie], = Actiehaver.

*activ, n. -e, e., sem ræður (stýrir) e-u, sem hefur áhrif á e-ð. — b) framtakssamur.

*Activitet, sk., iðn. — b) framtakssemi.

*Actor, ft. -er, kk., sakar sækjandi, sóknari.

*Actrice, ft. -r, kvk., leikmey, leikkona.

*Acustik, sk., heyrnarfræði.

*Acut, sk., hvöss áherzla á orði, hvöss hljóðsgrein. — b) hvasst áherzlumerki yfir orði, hvasst hljóðsgreinarmerki.

*Acutus = Acut.

ad, fs., [að = at], hefur traull fleiri merkingar, enn þær sem finnast í hinu ísl. að (sb. hlaupa að garði, ganga að stræti, draga hörpu að ísi, spyrja að e-u, að því sinni), þó ekki megi ætíð snúa því í að: Ned ad Bjerget niður fjallið. Op ad Bjerget upp fjallið. Gaae (drage, reise, komme) ad en Vei fara veg. Jeg reiste til Helsingøer ad (líka over) Frederiksborg um Friðriksborg. Ind ad Døren inn um dyrnar. Ud ad Vinduet út um gluggann. Det ligger ad Roeskilde til það er í leiðinni (eða nærri leiðinni) þegar farið er til Hróarskeldu. Ad Aare að ári (komanda). Det gryer ad Dagen (Dag) það lýsir af degi. Det lider (lakker) ad Aften það fer að líða (halla) undir kvöldið. Hen ad Aften undir kvöldið (að áliðnum degi). Vinke ad een benda manni. Kalde ad een kalla til manns. Hvad gaaer ad ham? (segja menn, þegar e-r reiðist hastarlega eða þvíuml.) hvað er um? (eða hvað gengur að honum? = hvad feiler han?). To (tre, een, flere) ad Gangen tveir (o. s. frv.) í senn, í einu. — Spørge ad grennslast eptir, forvitnast (um). Følges ad verða samferða. Hvorban skal jeg bære mig ad? hvernig á jeg að fara að?

*addere, ás. 1, (í tölvísi), bæta við; leggja saman.

*Addition, n. -er, sk., viðlagning, samlagning.

Adel, án ft., sk., herra-burðir, herratign: Være af gammel A. vera herraborinn (tigin-borinn) langt fram í ættir. — b) herra-stjett: En talrig A. mikil herrastjett. — c) andleg tign: Sjælens Adel.

adel, e., (sjaldhaft), = adelig.

adelig, ft. -e, e., herra-borinn, tiginn: En a. Jomfru. — b) herralegur: A. Titel herranafn. A. Rettighed. — c) sem hefur herraleg rjettindi: Et a. Gods.

Adelsbrev herra-skjal.

Adelsbyrd herra-burðir.

Adelsfrue herra-frú, tigin frú.

Adelskab, án n., kl., herraskapur, tign. — b) herra-stjett.

Adelsmagt herra-vald.

Adelsmand herra, tigina maður.

Adelsnavn herra-nafn.

Adelsperson tiginn maður: Adelspersoner tigið fólk, herra-fólk.

Adelsstolthed þótti af því að vera tiginn.

Adelstamme tiginn ættbálkur, herrakyn.

Adelstand herraskapur, herra-dómur. — b) herra-stjett.

Adfærd, [aðferð = atferð], aðferð, hegðun, atferli, háttalag.

Adgang það að mega koma til e-s: Han har A. hos Kongen. A. til Hoffet. — Óeiginl. kostur á e-u: A. til Forfremmelse. — b) (líkt og Tilgang) sá staður, þar sem komizt verður að e-u: A. til et Huus. A. til en By.

Adgangskort inngöngu-miði, inngöngu-merki, (þ. e. miði eða merki, sem maður fær til jarteina um, að hann megi ganga inn e-rstaðar.

Adgangsret þau rjettindi að mega koma e-rstaðar.

*adieu! vertu sæll (sæl)! verið þjer sælir (sælar)!

*Adjectiv, ft. -er, kl., einkunn, lýsingarorð, (t. a. m. blár, vænn).

*Adjunct, n. -er, kk., (eiginl. aðstoðarkennari annars), undirkennari, kennari.

*adjungere, ás. 1, (eiginl. tengja e-u við e-ð): A. er bleven ham adjungeret fenginn honum til aðstoðarmanns.

*Adjutant, ft. -er, kk., aðstoðarmaður herforingja.

adkomme (sjaldhaft nú á dögum), komast að e-u (til eignar): Lovligen a. en Ting.

Adkomst, ft. -er, sk., heimild: Have A. til noget hafa heimildir að e-u.

Adkomstbrev heimildar-skjal.

adle, ás. 1, setja í tiginna manna stjett: De bleve adlede þeir voru herraðir. — 2) óeiginl. gera göfugan: Dyden adler Mennesket.

Adlen, án n., sk., upphafning í tiginna manna stjett.

adlyde hlýða, gegna.

adlyste, ás. 1, (sjaldh.), girnast: Det man adlyster, kommer ikke for snart (málsh.); sb. vil er mest og dul flestum.

*Administration, ft. -er, sk., umboð, umsjón, forræði.

*administrativ, n. -e, e., sem heyrir til umboðs eða umsjónar.

*Administrator, ft. -er, kk., umboðsmaður, umsjónarmaður, ráðsmaður.

*administrere, ás. 1, hafa umboð yfir e-u. — 2) = forrette.

*Admiral, ft. -er, kk., skipastólshöfðingi, flota-foringi, herskipa-foringi, sjóliðsforingi.

*Admiralitet, kl., flotaráð.

*Admiralsflag flota-merki. Sb. Flag.

*Admiralskab, kl., samkomulag á milli skipráðanda að hver skuli veita öðrum lið á ferð sem þeir hafa fyrir höndum.

*Admiralskib skip flotaforingjans.

*adoptere, ás. 1, taka sjer í barns (sonar eða dóttur) stað, gera sjer að óskberni, leiða í ætt, ættleiða, leiða til arfs, arfleiða. — 2) taka e-ð upp: A. eens Grundsætninger.

*Adoption, sk., ættleiðing, ættleiðsla, arfleiðing, arfleiðsla.

*Adoptivbarn óskberni, kjörsonur eða kjördóttir, ættleiðingur, arfleiðingur.

*Adresse, ft. -r, sk., tilvísun til að finna e-n (nafn sljett og heimili hans á blaði). — 2) kveðja (utan á brjefi). — 3) skrá (t. a. m. Takadresse þakklætisskrá).

*Adresseavis auglýsingablað.

*Adressecalender bústaðaskrá (til að geta fundið menn í borgum). Sb. Veiviser.

*adressere, ás. 1, snúa máli sínu til e-s: A. Brev til een skrifa utan á til e-s. — 2) vísa manni til e-s, fela e-n e-m á hendur: A. blev adresseret til ham hann var beðinn fyrir A.

*adret, ft. -te, e., snar, fimur, fljótur á sjer, fljótur í snúningunum. Sjá behændig.

*Adrethed, sk., fimleikur, snarræði.

adskille skilja e-ð í sundur, greina e-ð í sundur; skilja e-ð frá e-u, greina e-ð frá e-u: Naturen har adskilt disse Lande náttúran hefur (sjálf) skilið í milli þessara landa. Riget blev adskilt ríkinu var skipt í sundur. Skyerne have adskilt sig það er farið að rofa til, það er farið að heiða upp. Amerika er adskilt fra de øvrige Verdensdele ved Oceanet. A. Klinten fra Hveden lesa illgresið úr hveitinu. — 2) óeiginl. a) sundra e-u: A. et Venskab skilja vináttu. — b) einkenna. — c) gjöra grein (mun, greinarmun) á e-u: Han kan ikke a. Rug og Hvede. Han kan ikke a. Byg fra Havre. — d) skera úr e-u: A. en Trætte. — Adskilles eða adskille sig skilja fjelag sitt. — Adskilt Melk ystingur.

adskillelig, ft. -e, e., sundurskillegur

Adskillelse, ft. -r, sk., skilnaður, sundurgreining.

adskillig, ft. -e, e., ýmislegur: Adskilligt ýmsilegt, sitt hvað, hitt og þetta. adskillig er sjaldan haft í et., öðruvísi enn kl., en opt í ft.: Adskillige Gange nokkrum sinnum. Adskillige Steder á ýmsum stöðum, hjer og hvar. I adskillige Tilfælde.

Adsplitning, ft. -er, sk., merkir sama og Adsplittelse, en er haft sjaldnar.

adsplitte kljúfa e-ð að endilöngu, fletta e-u. — 2) rjúfa, slíta e-ð í sundur, sundra (tvístra) e-u: Stormen adsplittede Skibene. Riget blev adsplittet.

Adsplittelse, ft. -r, sk., sundrung, tvístringur.

adsprede dreifa (tvístra) e-u: Fjendens Hær blev adspredt flúði víðs vegar. A. Tankerne eða Sindet (tvístra huganum, þ. e.) hafa af fyrir sjer. — adspredt, h.-e., a) á við og dreif, á sundrungu: Godset ligger meget adspredt dreift. — b) utan við sig.

Adspredelse, ft. -r, sk., tvístrun. — b) það sem glepur fyrir, glaumur, frátafir. — c) skemmtun: Søge Adspredelser. Sb. Forlystelse.

adsporge spyrja e-n að um e-ð, (sjaldan haft nema í ho. adspurgt): Han blev adspurgt, om det var hans Alvor hann var spurður, ef (hvort) honum væri það alhuga. — b) leita ráða til e-s: Jeg er ikke bleven adspurgt i denne Sag þetta mál hefur ekki verið borið undir mig.

adstadig, [áður fyr astadig = bosiddende], hægur, ráðsettur, stilltur, gætinn, heiðvirður: En a. Mand. A. i Klædedragt hófsamur í klæðaburði, sem er þokkalega til fara en berst ekki á. En a. Hest.

Adstadighed, án ft., sk., stilling, fastlyndi.

advare, ás, vara e-n við e-u, gjöra e-n varan við: A. een om en forestaaende Fare. — b) finna að við, vanda um við: Jeg har tidt nok advaret ham.

Advarsel viðvörun: Give nogen en A.

*Advent, sk., jólafasta.

*adverbial, ft. -e, e., (í málfræði), hafður sem atviksorð, atvikslegur: Et adverbialt Udtryk orðatiltæki sem er sömu merkingar og e-t atviksorð.

*Adverbium, ft. Adverbier, kl., atviksorð, (kallað viðurorð í Snorra-Eddu).

*Advocat, ft. -er, kk., málaflutningsmaður, málaflytjandi.

*Advocatur, ft. -er, sk., málaflytjandaembætti.

*adæqvat, ft. -e, e., jafngildur.

*Aerographie, sk., loptlýsing.

*Aerolith, ft. -er, sk., loptsteinn.

*Aerologie, sk., loptfræði, veðrafræði.

*Aeromel, kl., himnamjöl.

*Aerometer, ft. Aerometre, sk., loptmælir, loptkönnuður.

*Aeronaut, ft. -er, kk., loptfaramaður, loptfari.

*Aeronautik, sk., loptfaralist.

*Aerostat, ft. -er, sk., loptkuggur.

*Aerostatik, sk., loptþungafræði, loptþykktarfræði. — 2) loptfaralist.

*aerostatisk, ft. -e, e., er snertir þunga eða þykkt loptsins.

af, fs., [af], af, úr, frá, á, eptir (með þol.); stundum er settur eig. á ísl. fyrir allt saman, fyrirsetninguna og orðið, sem hún á við.

I) út af fyrir sig A) í staðlegri merk. af, úr: Hjelpe een af Hesten af hestbaki, af baki. Tage af Bordet bera af borðum. Reise af Landet af landi burt, úr landi. Kjøre af Veien for een. Komme af sin Vei villast. Bernene gaae af Skole koma úr skóla. Da han kom ud af Kirken út úr (líka: út af) kirkjunni. — Plukke Frugten af Træerne plokka ávöxtu af trjánum. — Gaae af Led ganga úr liði. — í hálf-óeiginl. merk.: Soldaterne komme af Vagt af verði. Komme af Syne eða komme af Diesyn úr augsýn, í hvarf. Komme af Lave fara úr lagi, fara úr skorðum. Komme af Hænde glatast. — í öldungis óeiginl. merk.: Hun er af sin Tjeneste hún er úr vistinni. Pengene ere af Omløb hættir að ganga. Være af Mode tíðkast ekki framar. Gaae af Mode og gaae af Brug úreldast. — 2) að sleppta falli haft líkt og ao.: Tage sin Hat af taka ofan (hattinn). Viske Støvet af i Værelserne strjúka rykið af veggjunum. Farven gaaer af.

B) í tíðlegri merk., (ekki haft svo, nema í fáeinum orðatiltækjum), frá: Af Evighed frá eilífð. Af Begyndelsen og fra Begyndelsen af (sem er tíðara) frá öndverðu, í frá upphafi. Af ny frá upphafi. Af og til öðru hverju, endur (endrum) og sinnum.

C) í öðrum merkingum 1) við þolsagnir og hvorkinlegar sagnir: Bordet er gjort af en Snedker búið til af honum, þ. e. hann hefur búið það til. Skriftet er af ham ritið er (ekki af honum, heldur) eptir hann. Jeg hørte det af ham hann sagði mjer það. — Með nafni í stað sagnar: Et Slag af en Kjep stafshögg. — 2) um orsök, undirrót, tilefni: Dette følger af det foregaaende af því, sem áður er sagt. Han døde af Brystsyge úr brjóstveiki. Stjæle af Trang út úr bágindum. Skjælve af Frygt titra af hræðslu. Henrykt af Kjærlighed. Træt af Reisen lúinn eptir ferðina. Af en Hændelse af tilviljun. — Stundum merkir af með fram: að því leyti sem e-ð snertir (sb. 9): Kjed af Livet (leiðindafullur að því leyti, sem lífið snertir), búinn að fá óbeit á að lifa. Mæt af Dage saddur lífdaga. — 3) um það, sem haft er til e-s: Leve af Urter lifa á aldinum. Byen har sin meste Næring af Agerbrug. — 4) um það, sem búið er til eptir e-u öðru: Billedet af en berømt Mand. Gjenpart af Brevet. — 5) um afgjald af e-u: Give fire af hundrede i Rente gjalda fjóra í ársleigu eptir hundraðið (þ. e. 25. part af verði innstæðunnar). — 6) þar sem talað er um part af e-u, og vjer höfum af, á eða eig., o. s. frv., (eptir því, sem á stendur): Een af hundrede. To af os. Ingen af os. Den viseste af Alle vitrastur allra. Een af Selskabet. En Deel af Sæden. Det meste af Kornet mestallt kornið. — 7) um efni, sem e-ð er búið til af eða úr: Et Bæger af Guld. Et Bord af Træ. — 8) haft á líkan (en þó ekki sama) hátt, og í þessum orðum: hún var af miklum fjandskap til hans, og mætti þá víða eins vel hafa e.: En Sag af Vigtighed (líka en vigtig Sag) málefni, sem mikið ríður á. En Mand af Forstand (líka en forstandig Mand) greindur maður. Folk af god Opdragelse (líka velopdragne Folk) siðað fólk. (Samt segja menn ekki t. a. m.: En Mand af Klogskab, en Mand af Forsigtighed, en Ager af Frugtbarhed, heldur: En klog Mand, en forsigtig Mand, en frugtbar Ager. Þó er rjett að segja: En Ager af rig Frugtbarhed, en Pige af sjelden Skjønhed, et Taarn af betydelig Høide, af því hjer fylgja einkunnir nöfnunum). — 9) að e-u til: Smuk af Ansigt fríður sýnum. Fer af Lemmer þrekvaxinn. Stærk af Helbred heilsugóður. — 10) haft til skiptis við eig., þar sem vjer segjum af eða á, eða verðum að hafa eig.: Skindet af en Aal roð af ál, álsroð. Grene (ekki Grenene) af Træet laae strøede paa Veien. Roden af et Træ (sb. Træets Rod) gaaer ofte dybt i Jorden rætur á trje. Paa Toppen af et Bjerg upp á fjallstindi. Paa Siden af et Bjerg í fjallshlíð. Længden af et Huus lengd á húsi. Han var Eier af mange Godser hann átti margar jarðir. En Søn af den forrige Præst sonur prestsins, sem þar var áður. Han er en god Ven af Manden mikill vinur bóndans. En Ven af mig vinur minn. — 11) í ýmsum talsháttum a) þar sem af hefur öndverðlega haft líka merk. og í 4: Gjøre Ord af noget gjöra orð á e-u (sb. þetta gjörðu menn að nýjum sögum). Han vil gjøre en lærd Mand af Drengen úr piltinum. Gjøre Væsen af een eða noget gjöra mikið úr (= láta mikið yfir) e-m eða e-u. Gjøre af een eða noget hafa mætur á e-m eða e-u. — b) tage sig af een taka e-n að sjer. — c) af sig í sjer (ekki sama og af sjer): God af sig. Ond af sig. Jævn af sig. Føielig af sig eptirlátur. — d) af sig

selv sjálfkrafa. — e) af en .... at være eptir því sem vun er á eða vænta má af ....: Han veed meget af en Bonde at være hann er vel að sjer, eptir því sem von er á af búndamanni. Af en Præst at være, er han enfoldig nok hann er æði grunnhygginn, eptir því sem um prest er að gera. — f) lære een noget af nemu e-ð tilsagnarlaust af e-m. — g) hvor bliver han af? hvað er urðið af honum? því kemur hann ekki? — h) blive af med noget komn e-n uf sjer, láta e-ð (uf hendi), missu e-ð. Sb. Han vil ikke af med det (í tali) hann vill ekki farga því, hann tímir ekki nð láta það, tímir ekki að sjá af því. — i) gjøre af med een (yfirbnga e-n eða taka nf lífi), sjá ráð fyrir e-m (sb. gera út uf við e-n).

II) í samsettum orðum hefur af einnig ýmsar merkingar, eins og þau sýna sjálf. Í þeirri merk., að lokið sje við e-ð, eða e-ð sje hætt, má setja þessa fs. framan við mjög margar sagnir, og eru þær þá lang-optast í ho. l. l. og ætíð í sambandi við have eða faae: Faae aflæst. Hun kan aldrig faae afdandset. Have afspiist vera búinn að borða. Planten har afblomstret. Planten er nær ved at afblomstre. Det har nu aftordnet nú er hætt að þruma. Det har nu afregnet (nú er hætt að rigna), nú er stytt upp. (Stöku sinnum segja menn: Det maa dog engang regne af, og þvíuml.)

afarbeide, ás., vinna e-ð af sjer: A. en Gjeld.

Afart auka-tegund, breytingur: Det er ofte vanskeligt at bestemme, om en Plante bør kaldes en A., eller en virkelig forskjellig Art.

afarte breytast (um tegundir): En Plante afarter ofte, ved at forflyttes i et andet Klima.

Afartning, n. -er, sk., breyting tegundu.

afbade sjá aftoe, afvaske.

afbanke, ás., berja e-ð af (eða úr) e-u: Støvet maa afbankes. — 2) lúberja: Han blev afbanket.

Afbankning, n. -er, sk., það að afbanke.

afbarke birkja við.

Afbarkning, n. -er, sk., birking viðar.

afbaste taka bast af viði, besta við.

afbede, ás., biðja fyrirgefningar á e-u: A. sin Forseelse hos een. — 2) biðja e-ð af sjer, biðja (þiggja) sig undan e-u: A. en fortjent Straf.

afbenytte nota e-ð til hlítar: Bøgerne, han tillod mig at benytte, har jeg endnu ikke alle afbenyttet er ekki öldungis búinn að hulda á þeim.

afbestille afpanta: A. en Vogn.

afbetale borga nokkuð upp í skuld: A. 100 Rdlr. om Aaret. A. noget paa sin Gjeld.— 2) borga e-ð upp í topp: Gjelden er endnu ikke afbetalt.

Afbetaling, n. -er, sk., það að afbetale.

Afbetjening, n. -er, sk., hagnýting (einkanl. í málaferlum, t. a. m.): Actor forlangte Udskrift af Protocollen til A. i Sagen.

afbetle sjá aftigge, aftrygle.

afbevise afsanna, hrekja (eða reka) e-ð með röksemdum: A. en Beskyldning.

afbide bíta e-ð af e-u: Qvæget har afbidt Toppen paa de unge Træer. — 2) tæpta á e-u: A. Ord gleypa orðin, tafsa.

afbidsle taka beizli af hesti, hleypa frum af hesti, sleppa hesti.

Afbigt, sk., fyrirgefningarbón: Gjøre offentlig A. biðja fyrirgefningar í vottu viðurvist.

afbilde skrifu e-n e-rstaðar (þ. e. búa til mynd eða líkneski hans, með hverju móti sem það er gjört): A. een i Marmor eða i Vox gjöra líkneski manns úr marmara eða vaxi. — b) óeiginl.: Phantasien afbilder os fraværende Gjenstande ímyndunaraflið sýnir oss mynd fjarlægra hluta.

Afbildning, n. -er, sk., skrifun. — b) skript, líkneski.

afbinde binda í vöndla: A. Kornet i Neg. — 2) reyru e-ð uf e-u: A. en Vorte. — 3) a. et Huus búa til húsgrind (áður enn farið er að reisa hús).

Afbinding, n. -er, sk., það að afbinde.

afblade, ás., aflauf'u (eins og afkvista, afhöfða), bleðja (í eiginl. merk.): A. Træer. A. Kaal blaða (?) kál.

Afbladning, sk., aflaufun, blaðning.

afblakket upplitaður.

afblege taka úr með því að bleikja, bleikja úr: A. en Plet. Farven er afbleget.

afblomstre fella blóm, fölna: Denne Plante afblomstrer i to Dage. — Óeiginl.: En afblomstret Skjønhed um kvenmann.

afblæse blása e-ð af e-u: Affeie og a. Støvet. — Líka hvorkinlega = fjúka af; sjá blæse af, sem er liðkanlegra í þeirri merkingu. — 2) a. en Kanon hreinsa hana með lausu púðri. — 3) afblæst Melk undanrenning (af því venja er í Danmörku að blása rjómann ofan af mjólkinni).

Afblæsning, sk., það að afblæse.

afbomme skera ofan vef.

afbone hjer um bil sama og bone.

afbringe koma e-m ofan af e-u: A. een fra et Forsæt.

Afbrud, n. eins, kl., aflát: Arbeide uden A. (hvildarlaust) i tolv Timer.

afbruge verða búinn að halda á e-u: Bogen har jeg afbrugt á bókinni er jeg búinn að hulda.

afbruse hætta að úlga: Øllet har afbruset. — Óeiginl.: Vreden har nu afbruset hos ham nú er hann afreiður, nú er honum runnin reiðin.

afbrusten, [sb. briste], brostinn af (flosnaður af): Kalken er a. Lakeringen er a.

afbryde, ás., brjóta e-ð af e-u: A. en Green. — 2) brjóta e-ð ofan: A. et Huus (en Muur). A. en Bro brjóta af brú. — 3) gjöra hlið á e-u a) eiginl.: Bjergkjæden afbrydes her ved en stor Dal. — b) óeiginl. α) skerða, rýra: Denne Tildragelse afbrød deres venskabelige Forbindelse. — β) hætta e-u snögglega: Han afbrød med eet al Omgang med ham hann hætti allt í einu að hafa nokkur mök við hann. A. sin Tale fella niður ræðuna. — Ho. afbrudt er haft eins og ao. og merkir á stangli: Tale afbrudt tala ekki nema orð á stangli.

Afbrydelse, n. -r, sk., (það að afbryde), aflát, frátafir, o. s. frv.

Afbræk, sk., halli, bagi, óhagur, óhagnaður, skaði, tjón, tálmi: Lide A. verða fyrir bagu. Gjøre A. i noget.

afbrække, ás., brjóta e-ð af e-u.

Afbrækning, sk., afbrotning (t. a. m. kvislar af trje).

afbrænde, ás., brenna e-ð að ösku eða köldum kolum: A. en By. Huset er reent afbrændt brunnið til kaldra kola. — 2) brenna e-ð af eða úr e-u: A. Stubbe paa Marken brenna stofna úr landi sínu. — 3) hleypa úr byssu: A. en Kanon. — b) a. et Fyrværkeri fleygju flugeldum. — 4) kveikja á víni til að gjöra það ljúffengara: Afbrændt Rødviin brennt rauðavín.

Afbrænding, sk., það að afbrænde.

Afbud boð að maður geti ekki efnt það sem hann hefur sagt áður: Sende A. Faae A. Der kom A. fra ham.

afbulne losna af e-u sakir búlgu: Neglen er afbulnet (bulnet af) nöglina hefur leyst fram af.

afbundte skipta e-u í viskar eða vöndla.

Afbygger, n. -e, kk., hjáleigubóndi: Han har sat Afbyggere paa Hovedgaardens Udmarker hann hefur sett hjáleigur.

afbælge hýða (taka hýði af e-u): A. Erter.

afbøde, ás., bera af sjer (eða öðrum) hugg eða lag: A. et Hug.

afbøie, ás., sveigja til hliðar: A. en Green. — 2) veita vatni úr farveg sínum: A. en Aa til et nyt Løb.

Afbøining, n. -er, sk., það að afbøie.

Afbøn = Afbigt.

afbørste busta e-ð af e-u: A. Støvet paa en Kjole.

afcirkle, ás. 1, máta e-ð niður, setja e-ð niður. — Óeiginl.: Gaae med afcirklede Skridt setja niður sporin.

Afdal afdalur.

afdampe, ás. 1, þurka e-ð við hægan eld: A. Linned. — 2) láta e-ð verða að gufu, snúa e-u í gufu: A. Saltlage.

Afdampning, n. -er, sk., það að afdampe.

afdele greina e-ð sundur, skipta (skipa) e-u niður: A. et Skrift i Capitler skipta riti í kapítula. A. en Stue ved et Skillerum þilja sundur hús. — 2) skipta e-u úr sameigu: A. en Bondes Jord.

Afdeling, n. -er, sk., það að afdele. — 2) deild, partur, þáttur, bálkur, flokkur.

afdige girða um eða fyrir.

Afdigning, n. -er, sk., það að afdige.

Afdrag, n. eins, kl., það sem kemur upp í gjald: En Sum til A. paa Capitalen peningar upp í innstæðuna (skuldina). Dette Forskud kommer til A. i hans Arbeidsløn kemur upp í kaupið hans.

afdrage, ás., draga e-ð af e-u: A. sine Klæder fara úr fötunum. A. sine Skoe leysa (taka) af sjer skóna. — 2) koma e-m frá (úr) e-u: A. een fra et Forbund. — 3) (um skuldaskipti), borga nokkuð af e-u; láta e-ð koma upp í e-ð: Han har endnu intet afdraget paa sin Gjeld. Det er afdraget i hans Lønning.

Afdragsret afnámsrjettur (þ. e. rjettur á að draga í ríkissjóðinn nokkuð af þeim erfðum, er hverfa í önnur lönd).

afdreie vinda (snúa) e-ð af e-u: A. en Qvist. — 2) renna e-ð af e-u með rennijárni: Disse Kanter maae afdreies. — 3) víkja e-u úr stefnu sinni: Hvo kan a. Fjeldstrømmen i dens Løb?

Afdreining, n. -er, sk., það að afdreie.

Afdrift það sem skip fletur (= það bil, sem verður milli ráðinnar og farinnar stefnu, þegar flatsiglt er).

afdrifte vinza, sálda: A. Korn.

afdrive, ás., reka e-ð af eða úr (e-u): A. Næringssaften. — 2) bræðu málma (gull eða silfur) frá soranum. — 3) ganga fram af eyk, eða sprengja hann: A. en Stud. — 4) fella til eldsneytis skóg sem hefur staðið hjer um 25 ár og skilja ekki eptir nema trje á stangli.

Afdrivning, n. -er, sk., það að afdrive.

afdunste = bortdunste.

Afdunstning, sk., það að afdunste.

afdybe = affænke: A. en Grube.

Afdybning, n. -er, sk., það að afdybe. Sb. Affænkning.

afdække bera af borðum: Bordet blev afdækket. Sb. dække.

Afdækning, ft. -er, sk., það að afdække.

afdæmme stífla, hlaða fyrir: A. en Flod.

Afdæmning, ft. -er, sk., fyrirhleðsla fyrir vatn.

afdød andaður, látinn, liðinn, framliðinn, fram-farinn: Den Afdødes Gods.

affade renna drykk úr einu stóríláti (tunnu, ámu, o. s. frv.) í annað eða í minni ílát, (skipta um ílát): Vinen i Oxehovedet skal affades paa Ankere.

***Affaire**, ft. -r, sk., er næsta yfirgripsmikið og merkir: viðureign, orusta, starf (eða sýsla), erindi (sem maður á), mál, málefni, o. s. frv.

Affald, ft. eins, kl., affall: Lovets A. — 2) það sem af e-u fellur: Samle A. i Skovene. A. i en Frugthave. — 3) afgangur, úrgangur: A. i en Husholdning. — 4) afrennsli: Vandet har intet A. — 5) undanhalli, aflíðandi: Bjerget har A. mod Vesten. — 6) rýrnun, lækkun: Vindens A. Tonens A. — 7) það að hverfa undan e-m, það að ganga af (trúnni): Disse Provindsers A. Krigshærens A. A. fra Christendommen.

affalde er miklu ótíðara, enn **falde af**, og sjaldan haft nema í hluttekningarorðunum (**affaldende** og **affalden**): Den affaldende Frugt (sb. **Affald** 1). Den affaldende Tone (sb. **Affald** 6). De affaldende Provindser (sb. **Affald** 7). — **affalden** merkir líka: sem er orðinn magur (skininn), sem hefur lagt af (horazt niður): Affalden i Ansigtet.

Affaldsjord útjörð þorpa eða staðar.

Affaldsrende ræsi.

affalme upplitast: Affalmet Tøi.

Affart burtför, burtsigling: Skibets A.

affarvet, ft. -**farvede**, e., frábrugðinn að lit því sem tíðkast eða boðið er: Skjøndt han har Sorg, gaaer han i affarvede Klæder (það er að skilja: en ekki í dökkleitum sorgarbúningi, eins og siður er til eptir lát vandamanna). Præster og Officerer maatte tilforn ikke bære affarvede Klæder (þ. e. öðruvísi lit, enn þeim var boðið að hafa einkennisföt sín).

affatte taka saman rit, semja, orða.

Affattelse, sk., samning, samantekning.

affavne mæla e-ð föðmum.

***Affect**, ft. -er, sk., geðshræring.

***Affectation**, án ft., sk., uppgerð, viðhöfn, viðhafnarsemi; tepruskapur.

***affectere**, ás. 1, gjöra sjer e-ð upp: A. Ligegyldighed láta eins og sig gildi e-ð einu. — þar af sem h.-e. **affecteret** viðhafnarfullur; viðhafnarlegur; teprulegur.

affeie sópa e-u af e-u.

Affeining, ft. -er, sk., sópun.

***afficere**, ás. 1, fá á (ekki um áfengan drykk): Det afficerede ham slet ikke.

affile sverfa e-ð af e-u: A. et Somhoved. — 2) sverfa e-ð svo það verði fagurt: A. et Gevær.

Affiling, ft. -er, sk., það að **affile**.

affinde hafa e-n af sjer: At lettere Pligter skulle paalægges dem, som affindes med mindre Løn sem fá minna kaup. — 2) tíðkanlegast er **affinde** í talshættinum: A. sig med een hafa e-n af sjer með því að láta af hendi nokkuð af því sem hann hefur þótzt eiga tilkall til.

***Affirmation**, ft. -er, sk., jákvæði; staðfesting.

***affirmativ**, ft. -e, e., jákvæður.

***affirmere**, ás. 1, segja (= segja e-ð vera), kveða já við e-u.

affiske fiska vatn tómt, tæma vatn að fiski: A. en Dam.

afflaae flá e-ð af e-u: Den afflaaede Hud.

Afflod, kl., útfalli (affall).

afflyde renna burt: Det overskyllede Vand er endnu ikke alt afflydt runnið af aptur.

afflække kljúfa e-ð af eða utan af e-u.

affløde veiða rjómann ofan af mjólk (í Danmörk er ekki rennt trogum, heldur er rjóminn veiddur ofan af).

affodre gefa peningi eptirgjöfina (viðbætina): Røgteren maa a. Qvæget inden han lægger sig. (Have affodret merkir líka: að hafa lokið við að gefa peningi. Sb. af II.)

affolke, ás. 1, eyða land að fólki: Krigen havde affolket hele Provindsen.

Affolkning, sk., það að **affolke**, landauða.

affordre heimta e-ð að e-m, kalla til e-s í hendur e-m: Man affordrede ham (hann var beðinn að láta af hendi) sin Kaarde.

Affordring, sk., það að **affordre**.

afforme laga e-ð til, hnoða e-ð til. — 2) búa til líkneski e-s úr e-n linu, t. a. m. vaxi, leir: A. noget i Vox (Gips).

Afformning, ft. -er, sk., það að **afforme**.

affragte taka skip á leigu af e-m: A. een et Skib.

affritte hafa e-ð upp úr e-m, veiða e-ð upp úr e-m: A. een noget.

affryse (kala af) er ekki haft nema í ho. **affrossen**=**frossen af**.

affyre hleypa úr byssu: A. en Kanon.

Affyring, sk., það að **affyre**.

affældig, ft. -e, e., hrörlegur, dauður og farinn, hrumur, örvasa, kominn að fótum fram: Gammel og a. — 2) sem gengur undan hlýðni við yfirmenn sína: Gjøre Folket affældigt.

Affældighed, sk., hrörleiki, hrumleiki.

affærdige, ás. 1, ljúka við, koma e-u af: A. noget i en Hast. — 2) koma á stað brjefum eða boðum. — 3) afgreiða: A. en fremmed Gesandt.

Affødning, ft. -er, sk., afspringur (sjá **Affom**): Jordens Grøde og Qvægets A.

afføre færa e-n úr e-u: De afførte ham den kongelige Dragt. A. sig sine Klæder fara af klæðum. — 2) færa (flytja) e-ð frá e-m stað: De Fangne lod han a. (venjulegra: føre eða bringe) til Fæstningen. A. Vandet (veita vatninu) ved Render. — 3) hreinsa iðrin: Afførende (búkhreinsandi) Midler.

Afførelse, sk., það að **afføre** í 1. og 2. merkingu.

Afføring, ft. -er, sk., búkhreinsun: Den stærke A. har skadet den Syge.

afgaae fara (leggja) á stað: Posten afgaaer i Morgen. Skipperen er endnu ikke afgaaet. — 2) ganga frá embætti, fara frá: Han er afgaaet med Pension. — 3) vera dregið frá: Det kan a. i hans Løn það má draga það frá kaupinu hans. — 4) missast: Der skal intet a. ham i hans Rettighed hann skal einskis í missa af rjetti sínum. — 5) falla frá, andast, líða undir lok, (sb. þegar hans missir við): Den Afgangne hinn framliðni.

Afgade afstræti, smástræti.

Afgang það að fara á stað: Postens A. — 2) = **Afløb**. — 3) það að ganga út (um varning): Varene have god A. — 4) fækkun: A. og Tilgang. — 5) það að fara frá embætti: Ved hans A. fra Embedet. — 6) skortur. — 7) fráfall (opt: dødelig A.): Ved denne Linies A. uddøde hele Slægten þegar þessi ættkvísl leið undir lok, var þrotinn allur sá ættbálkur. — 8) **komme i A.** merkir a) hætta að tíðkast, leggjast af. — b) að e-u hnigni eða fari aptur.

Afgift, ft. -er, sk., [sb. gift eða gipt af gefa], afgjald, eptirgjald, landskuld, tollur, o. s. frv.: Denne Bonde sidder for en ringe A. Afgifter af indgaaende Varer.

afgiftsfri a) (um mann) sem ekki þarf að gjalda af e-u eða eptir e-ð — b) (um hlut) sem ekki þarf að greiða afgjald af.

Afgiftslehn ljen sem goldið er eptir, skattljen.

afgiftspligtig a) (um mann) sem gjalda þarf af e-u eða eptir e-ð. — b) (um hlut) sem gjalda þarf af eða eptir.

afgive gefa e-ð af sjer: Disse Miner afgive et rigt Udbytte. — 2) leggja e-ð til: A. Soldater til Veiarbeide. — 3) skila e-u, afhenda: A. et Brev. — 4) láta e-ð uppi (skriflega eða munnlega): A. en Betænkning (Erklæring). — 5) vera: A. et Beviis for noget vera til sannindamerkis um e-ð.

Afgivelse, sk., það að **afgive**.

afgjenne bægja e-u frá.

afgjerde girða um.

Afgjerdning, sk., umgirðing.

afgjøre ljúka við e-ð, leiða e-ð til lykta: A. et Arbeide. — 2) koma sjer saman um, ráða e-ð af: Vi have afgjort imellem os, at o. s. frv. — 3) gera út um, skera úr e-u: Den Sag er afgjort útkljáð (á enda kljáð). A. en Trætte. — 4) sige noget i en afgjørende Tone segja e-ð fortakslaust, fullyrða e-ð. — 5) ho. **afgjort** = öldungis viss (sb. 3. merk.): Det er en afgjort Sandhed það eru óefuð sannindi. (Í tali er **afgjort** = **yndet**, **afholdt**: Han er meget afgjort i den Familie það fólk hefur miklar mætur á honum); sb. **gjøre af een**.

Afgjørelse, sk., það að **afgjøre** í 1. og 2. og 3. merk.: Det haster med Sagens A. það ríður á að bráðum verði gert út um það mál.

Afglands ljómi af e-u; einkum óeiginl.: Han, som er Guds Væsens A. geisli guðlegrar veru.

Afglatning, ft. -er, sk., það að **afglatte**.

afglatte taka ójöfnur af e-u, jafna, sljetta, skyggna.

afgnave naga e-ð af, bíta e-ð af: A. Barken paa et Træ.

afgnide núa (nugga) e-ð af eða úr: A. Pletter paa Tøi. — 2) fægja: A. en Lysestage.

afgrave stinga hnaus: A. Græstørv. — 2) veita vatni: A. en Aa. — 3) búa e-ð til með því að grafa: A. et Skjel gjöra merkiskurð. — 4) gera skurð utan við eða í kringum e-ð (svo ekki, eða síður, verði að því komizt): A. en Vei. A. en Sti.

Afgravning, sk., það að **afgrave**.

Afgrund djúp, undirdjúp: Havets A. Jorden aabnede sine Afgrunde. — Óeiginl.: Fordærvelsens A. undirdjúp glötunarinnar.

afgrændse, ás., afmarka: A. en Mark.

Afgrændsning, sk., afmörkun.

afgræsse, ás., bíta e-ð upp, yrja e-ð upp: Lade Qvæget a. en Eng.

Afgrøde jarðarávöxtur, lóð (t. a. m. Gþl. M. llb. 2), eptirtekja: Bortfører Nogen A. af en Mark eller Skov. Denne Sæd gav kun en ringe A.

afgrøvte = **afgrave** 4.

Afgrøftning, ft. -er, sk., það að **afgrøfte**.

Afgud goð, falsguð; skurðgoð: Hedenske Afguder heiðin goð. En A. af Træ

skurðgoð úr trje, trjegoð. — óeiginl. átrúnaðargoð: Penge ere hans A. hana trúir ú peningana. Dette Barn var Forældrenes A. eptirlætisgoð.

Afguderi, kl., skurðgoðadýrkun, skurðgoðavilla, blótskapur: Bedrive A. blóta. — óeiginl.: Bedrive A. med noget trúa á e-ð, hafa e-ð fyrir átrúnaðargoð.

Afgudsalter blótstalli.

Afgudsbilled skurðgoð.

Afgudsdyrkelse skurðgoðadýrkun, skurðgoðatrú, blót, blótskapur.

Afgudsdyrker heiðingi, blótmaður.

Afgudsoffer blót, fórn til falsguða.

Afgudspræst blótprestur, blótbiskup, hofgoði.

Afgudstempel hof, goðahof, goðahús.

Afgudstjener = Afgudsdyrker.

Afgudstjeneste = Afgudsdyrkelse.

afgyde hella e-u úr eða af: Vandet maa sagte afgydes.

afhaare, ás. 1, [af og Haar], svipta e-ð hárinu: A. en Hud rota húð.

afhage koma e-u (t. a. m. lykkju) af krókstjaka.

afhakke höggva eða kroppa e-ð af eða burt: A. et Stykke Kjød.

afhandle, ás., leggja út af e-u, skýra, þýða: A. en Materie. A. et Spørgsmaal. — 2) tala sig saman um: Den Sag vil vi a. imellem os.

Afhandling, n. -er, sk., ritgjörð. — 2) meðferð á e-u máli: Sagens A. for Retten.

afharve sljetta ójöfnur með herfi. Sb. harve og Harv.

afhaspe tæma snældu með því að hespa af henni: A. en Teen hespa af snældu.

afhegle draga óhroða úr hör eða hampi. Sb. hegle.

afhegne girða um: A. en Mark. A. en Vei girða báðumegin vegar.

Afhegning, sk., umgirðing. — 2) land sem girt er um.

afhente sækja: Brevet er afhentet.

Afhentelse, sk., það að afhente.

Afhenten, sk., það að afhente.

afhjaske, ás., ata e-ð út, svívirða (t. a. m. föt): A. en Kjole. — 2) hroða e-u af: A. et Arbeide.

afhjelpe ráða bætur á e-u: A. en Mangel.

afhjemle (í lögum), vinna eið að e-u, sanna e-ð með eiði eða skriflegum vitnisburði: A. et Syn. A. en Stævning.

Afhjemling, n. -er, sk., það að afhjemle.

Afhold, án n., það að varaa við eða halda sjer (sig) frá eða sneiða sig hjá e-u: A. fra Veien. A. fra stærk Drik. A. fra Kirken. A. fra Skolen.

afholde, ás., aptra e-m frá e-u, koma e-m ofan af e-u: Han afholdt ham fra at gjøre det. — A. sig fra noget bindast e-s, varast við e-u, halda sig (sjer) frá e-u: A. sig fra stærk Drik (fra slet Selskab).

afholden bindindissamur, hófsamur; hreinlífur, skírlífur: A. i Mad og Drikke hófsamur í mat og drykk, sparneytinn. Et afholdent Levnet skírlífi, hreinlífi.

Afholdenhed, án n., sk., bindindi (kvk.), hófsemi, hófsemd, hóf.

afholdt, [sb. holde af], ástsæll, þokkasæll, vinsæll: Være a. i Selskaber koma sjer vel í samkvæmum.

afhude, ás. 1, [af og Hud], flá: A. en Hest birkja hest.

Afhudning, sk., það að afhude.

Afhug, n. eins, kl., afhögg, einkum þegar limur er höggvinn af manni (handhögg, fótarhögg, o. s. frv.): Saar og A.

afhugge höggva e-ð af: A. eens Hoved höggva höfuð af manni, höggva mann. A. eens Haand handhöggva mann. A. et Træ fella trje. — Det afhugne (= meiede) Korn slegna (uppskorna) kornið.

Afhuggen, sk., það að afhugge, (högg).

Afhugning, sk., sjá Afhuggen.

afhvæsse brýna e-ð úr (af, burt): A. et Skaar i en Kniv.

afhylle bera (berandi í þál. tíð), draga skýlu eða slæðu af e-u: Mindestøtten blev afhyllet.

Afhyllen, án n., sk., það að afhylle.

Afhylling, án n., sk., það að afhylle.

afhælde hella e-u úr (e-u): Vallen maa afhældes.

Afhældning, sk., úrhelling.

afhænde, ás., láta eða selja e-ð af höndum, skila e-u: Den Samling, som jeg havde solgt, men endnu ikke afhændet. — 2) láta e-ð burt, farga e-u: A. et Gods til een.

afhændelig, n. -e, e., sem maður má farga eða láta burt, farganlegur: Afhændelige Rettigheder.

Afhændelighed, sk., farganlegleiki: En Rettigheds A.

Afhændelse, sk., það að afhænde.

Afhæng, kl., hallandi: Leerlagets A. eller Heldning.

afhænge vera komiun undir e-u: Det afhænger af Omstændighederne.

afhængig, n. -e, e., kominn undir e-u eða e-m; kominn upp á e-n eða e-ð; e-m háður; ósjálfráður, ófrjáls: Et af Riget afhængigt Lehn sem liggur undir ríkið. Han er ganske a. af sin Kone hann ræður öngvu fyrir konunni sinni, hann verður að sitja og standa eins og hún vill.

Afhængighed, án n., sk., ófrelsi.

afhærde herða, venja e-n við þol.

afhøre, ás., spyrja vitni: A. Vidner.

Afhøring, n. -er, sk., það að afhøre.

afhøste skera upp eða hirða af akurlandi: A. en Ager. — En: Han har endnu ikke afhøstet hann er ekki búinn að hirða kornið sitt.

afhøvle lokra e-ð af: A. Ujævnheder.

Afhøvling, n. -er, sk., það að afhøvle.

Afkald það að afsala sjer tilkall: Gjøre A. paa noget. — b) kvittun sem maður fær fyrir útgreiðslu þess er hann hefur haft fjárhald yfir. — c) skjal er maður afsalar sjer arf með.

afkalde kveðja e-n frá e-u: A. (kalde) een fra sine Forretninger.

Afkant útkjálki. Sb. Udkant.

Afkapning, n. -er, sk., það að afkappe.

afkappe stýfa (skelln, búta) e-ð af: A. Grenene paa et Træ sniða af limarnar.

afkaste (sjaldan haft í eiginl. merkingu fyrir kaste af) kasta e-u af: Taget blev afkastet ved Stormen fauk (rauk) af í storminum. —2) (óeiginl.), verpa e-u af sjer, brjóta e-ð af sjer, ljetta e-u af sjer: A. Aaget. A. en tung Byrde.

Afkastning, sk., það að afkaste.

afkile kljúfa e-ð af, fleyga.

afkime slá bumbalda til merkis að e-u sje lokið: Saalænge Ilden varer, klemtes der; naar den er ophørt, skal der afkimes það er seinhringt, meðan á bruna-num stendur; en þegar hann er hættur, á að slá bumbalda. (En mon det ikke snart har afkimet? mun ekki bráðum verða hætt að hringja?)

Afkjøb, kl., það að afkjøbe.

afkjøbe, ás., kaupa e-ð að e-m: Han afkjøbte ham alle Varerne. — 2) kaupa að e-m að afsala sjer e-ð eða fara ofan af e-u: Der var kun een, der gjorde Fordring paa Godset, og denne fik han afkjøbt og þann fjekk hann keyptan.

afkjøre, ás., aka (t. a. m. hest) dauðþreyttan: Hans Heste ere reent afkjørte hestarnir (eykirnir) hans eru öldungis uppgefnir.

afklappe, ás., hnoða: A. Smørret hnoða iirnar úr smjörinu. — 2) (í tali) = afbanke: Han blev dygtig afklappet.

afklare, ás., skíra (þ. e. gjöra hreint eða tært): A. Honning. — Afklaret (þ. e. bráðið og tært) Smør.

afklemme klípa e-ð af: Han fik Fingeren afklemt i Døren hann missti fingurinn milli hurðar og dyrustafs. A. et Stykke Sukker brjóta mola af s. — 2) kreista e-ð úr: A. Saften.

Afklemmen, án n., sk., það að afklemme.

Afklipning, n. -er, sk., það að afklippe.

afklippe klippa e-ð af: A. Haaret. Et afklippet Stykke afklippa. — Gaae med afklippet (þ. e. stutt) Haar.

afklæde færa e-n af klæðum eða úr fötum, afklæða: Han er endnu ikke afklædt afklæddur, kominn úr. Røverne afklædte ham nogen flettu hann hverri spjör. — b) líka um annað enn föt: A. Væggene eða et Værelse taka ofan veggfóður eða veggþil. Markerne see afklædte (= bare, nøgne) ud (segja menn á haustin) nú er (orðið) eyðilegt á ökrunum.

Afklædning, n. -er, sk., það að afklæde.

afkløve kljúfa e-ð af.

afknappe klípa e-ð af e-u (í óeiginl. merk.): Han har afknappet disse Penge fra sine nødvendigste Udgifter. A. noget i en Regning.

afknibe, ás., klípa e-ð af.

afknuge kreista e-ð úr: A. Saften. — 2) kreista e-ð (til að ná úr því vætu), þurkreista: A. Urter. A. Salat.

afkoble leysa e-ð úr hálsteagslum: A. Jagthunde slá lausum veiðihundum. A. Heste.

Afkog seyði: Et A. af krydrede Urter.

afkoge, ás., sjóða e-ð úr: A. Fedmen af Kjødet. Det afkogte Fedt flotið. — 2) seyða e-ð niður: A. en Pot Vand til det Halve. — 3) sjóða, fullsjóða: Naar Spinaten er afkogt i Vand, tillaves den med Melk og opkoges paa ny. A. Fisk med Salt.

Afkogning, n. -er, sk., það að afkoge.

Afkom, án n., sk., afkvæmi, afsprengi, afspringur: Han efterlod sig en talrig A. (Afkom er sjaldan haft um dýr.)

afkorte stytta: A. en Tale. — b) skammstafa, binda orð: A. Ordene i et Skrift. — 2) klípa af e-u (í óeiginl. merk.): A. noget i eens Løn. A. noget paa (af) en Regning.

Afkortning, n. -er, sk., stytting. — b) band í skrifi, skammstöfun: Afkortninger i Skrift. — 2) afdráttur.

afkradse skafa e-ð af.

Afkradsning, n. -er, sk, afskafning.

afkredse = afcirkle.

Afkredsning, n. -er, sk., það að afkredse.

afkride marka (t. a. m. stryk eða þríhyrning) með krít.

Afkrog afkimi, útkjálki, (útskagi): I en A. af Huset. I en A. af Landet.

afkryste = afknuge.

afkræfte, ás. 1, [af og Kraft], draga mátt úr; optast nær haft í þo.: afkræftet máttdreginn, sem er orðinn magnlaus (magnlítill, máttlítill, máttlaus, ómagna, o. s. frv.).

Afkræftelse, sk., magnleysi, máttleysi: Døe af A. veslast upp.

Affræftning, n. -er, sk., það að afkræfte.

affrænge fletta e-u nf: A. Klæder. A. Handsker.

Affrængning, sk., það að affrænge.

affræve = afforbre.

affynde birta, auglýsa. Sjá aflyse, kundgjøre.

afkæmme kemba e-ð af, kemba e-ð úr: A. lestsiddende Haar.

afføle kæla: A. sig i et Bad. Óeiginl.: A. sin Vrede skeyta skapi sinu, (sjaldnar: gefa ró reiði, eða þviuml.).

Afføling, n. -er, sk., það að afføle.

Aflad, án n., sk., aflát: Uden A. án aflúts. — 2) syndalausn fra páfa.

1. aflade, h. s., [lade = láta], láta af, linna af, ljetta, hætta, dvína: Han aflod at komme der fra denne Tid hann ljet af komum sínum þangað upp frá þeim tima. A. fra Synden láta af syndum. — Sommer og Vinter, Dag og Nat skal ikke a.

2. aflade, [lade = hlaða], afferma: A. (losse miklu liðknolegra) et Skib. — 2) kaupa að skipstjórnarmanni að flytja fyrir sig varning til annars lands.

Afladelse, án n., sk., = Aflad 1.

Aflader, n. -e, kk., sá sem kaupir að skipstjórnarmanni að flytja varning fyrir sig til annars lands. Sb. 2. aflade 2.

Afladningssted = Losseplads.

Afladsbrev syndalausnarbrjef, eða tómt lausnarbrjef.

Afladshandel syndalausnarsala.

Afladskram mang með syndalausn, (syndamang).

Afladskræmmer syndalausnarmangari, (syndamangnri).

Afladspenge, n., fje sem goldið er fyrir syndalausn.

aflang meiri á lengd enn á breidd, heldur langur enn breiður: En a. Stue. Han har et aflangt Ansigt hann er langleitur, toginleitur.

aflangrund aflangur, eins og sporaskja i lögun: Et aflangrundt Bord.

aflede, ás., eiginl. leiða e-ð nf eða úr eða frá e-u; en er haft i óeigiol. merk.: A. een fra det Gode teygja e-n frá því, sem gott er. — 2) veita valni: A. Vandet fra Engen. A. en Flod. — 3) draga eða rekja orð af úðru orði: Et afledet Ord = Afledsord.

Afleder, n. -e, sk., sá sem bægir e-u frá e-u. (Sb. Lynafleder.) — Óeiginl.: Det blev en A. for hans Vrede það bægði burt (sefaði) reiði hans.

Afledning, n. -er, sk., veiting: Vandets A. — b) Ordenes A. afleiðsla orðanna af öðrum orðum.

Afledsendelse afleiðsluendi á orði.

Afledsord orð sem dregið er af öðru orði.

Afledsstavelse afleiðslu-samstafn.

aflette ljetta e-u af: A. en Byrde.

aflevet, [sh. leve], dauður og farinn, dauður úr öllum æðum, úttaugaður. Sb. udlevet.

aflevere selja e-ð af hendi, skila e-u.

Aflevering, n. -er, sk., það að aflevere.

aflide (sjaldan haft): I det afledne (optar: forløbne, afvigte) Aar árið sem leið.

afliggende, [sh. ligge], afskekktur, fjarlægur: A. Steder.

Afliggenhed, án n., sk., það að vera afskekktur. — b) fjarski, fjarlægð.

afligne = afpasse: A. noget efter Rettesnoren. A. Bedene i en Have. A. Tømmer. — 2) a. et Regnskab bera saman tekjur og gjöld.

Afligning, n. -er, sk., það að aflignе.

afliniere stryka (l. a. m. bók).

aflifte, ás., ná e-u með kænsku frá e-m: A. Nogen en Hemmelighed veiða e-t leyndarmál upp úr e-m.

aflive, ás. 1, taka e-n af lífi, líflúta, deyða.

Aflivelse, sk., aftuk, líflát.

aflodde, ás., skipta e-u í hluti: A. en Jord. A. en Arv.

Aflodning, sk., það að aflodde.

aflokke, ás., lokka e-ð út úr e-m, ginna e-ð af e-m: A. een et Løfte. — 2) ginna e-n frá e-u: A. een fra sin Tjeneste teygja (spenja) hann úr vistinni.

Aflokkelse, n. -er, sk., það að aflokke.

Aflosning, n. -er, sk., það að aflosse.

aflosse, ás., afferma: A. et Skib.

afluge reyta illgresi: A. Ukrud.

Aflugning, sk., það að afluge.

aflukke kompa, klefi, stía.

aflukke girða eða þilja e-ð sundur i parta: A. et Værelse. — 2) girða fyrir: A. en Vei (sb. D. L.).

Aflukning, sk., það að aflukke.

aflure, ás., komast eptir e-u hjá e-m með því að sitja um hann: A. nogen en Plan. A. Nogen en Hemmelighed.

afluttre = afflare.

aflyse, ás., birta e-ð á mannamóti: A. en Anordning fra Prædikestolen. — 2) aflýsa e-u: A. en Panteforskrivning. — (Der blev i Dag aflyst for de Trolovede i dag var lýst með þeim í seinasta sinni.)

Aflysning, n. -er, sk., það að aflyse.

aflægge leggja e-ð af sjer: A. en Byrde. — 2) skila e-u: A. et Brev. — 3) leggja niður (t. a. m. e-n tign): A. Kongenavnet. — 4) leggja e-ð af eða niður: A. en Vane. A. at drikke Brændeviin. — 5) leggja e-ð fyrir óðal: A. Klæder. A. Støvler. — 6) = henlægge: Der blev aflagt en vis Sum aarligen til denne Bestemmelse.— 7) láta e-ð koma í ljós: A. Prøver paa Tapperhed sýna af sjer hreystibrögð. A. Regnskab gjöra skil. A. Ed vinna eið. A. Besøg sækja e-o heim (fara að finna, vitja e-s). A. Vidnesbyrd bera vitni. A. Taksigelse þakka. — 8) a. een gjalda e-m: Han blev aflagt med et godt Embede hann fjekk til launa gott embætti. En Regjering bør a. (lønne) sine Embedsmænd anstændigt gjalda þeim sæmilega. Han er ringe aflagt hann hefur lítið kaup. — 9) (þegar talað er um garðyrkju), æxla (þ. e. að sveigja i jörðina eða gróðorsetja á öðrum stað limar eða kvisti ó trjám eða blómhrislum, svo þar sprelli nýll upp af): A. Jordbær. — 10) hýsa býflygi: A. Bier.

Aflæggelse, sk., það að aflægge.

Aflægger, n. -e, sk., æxlingur á eða af trje eða hrislu.

Aflægning, sk., = Aflæggelse.

aflægs, e., sem er orðinn lítt nýtur eða ónýtur, úr gildi genginn, o. s. frv.: En a. Klædning niðurlagsföt, slitinn fatnaður, gnrmar. En a. Skik úrelt venja. Han bliver gammel og a. (farinn, hrörlegur), hann er farinn að eldast og hrörna.

aflænke leysa e-ð úr hlekk: A. en Hund. — 2) fella af (þegar verið er að prjóna).

aflære = afrette: Hunden er aflært til at gjøre Konster. — 2) nema e-ð af e-m (tilsagnarlaust); sjá lære. — 3) ljúka við iðnaðar-nám: Drengen har aflært er fullnuma.

aflæse, ás., lesa (ráðn) e-ð upp á mannamóti: A. noget fra Prædikestolen. — 2) lesa e-ð út í gegn: Den første Deel af Bogen fik jeg aflæst.

1. Aflæsning, sk., það að aflæse.

2. Aflæsning, sk., það að aflæsse.

aflæsse taka hlass af e-u: A. en Vogn.

Afløb afrennsli, frárennsli, framrás: Vandets A. Søen har to A. úr vatninu renna tvær ár (tveir lækir).

afløbe A) h. s. = løbe af: Vandet er afløbet runnið burt. Skibet er endnu ikke afløbet (= løbet af Stabelen). — Óeiginl. renna á enda: Naar, snart eller seent, vore Aar ere afløbne þegar vor æfi er að þrotum komin. — B) ás., ganga e-ð í sundur, ganga gat á, gatganga: A. sine Skoe. A. sine Strømper. — 2) Han har afløbet Aanden hann ætlar að springa (er kominn að spreng, stendur á öndinni) af mæði (um þann sem hefur hlaupið). — 3) renna skeið á enda: A. Banen. — 4) vinna e-ð af e-m með hlaupi: A. een et Væddemaal. — 5) a. Veien for een komast í veg fyrir e-n.

Afløbsgrøft ræsi.

Afløbsrende ræsi, bunustokkur.

Afløb (sjá Løb): En Oxe med A. tvílitur (mislitur) uxi. Sjá Aftegn.

afløfte lypta e-u af: A. Laaget.

Afløftning, sk., það að afløfte.

aflønne gjalda e-m upp í topp það kaup sem hann á að hafa: A. Haandværksfolk.

afløse leysa e-ð af eða ofan: A. en Forbinding. — 2) taka við af e-m: A. en Vagt. Han har løset at a. mig. — Óeiginl.: Eet Uheld afløser det andet hver ógæfan tekur við af annari. — 3) leysa e-n úr banni, leysa.

afløsne, ás., losa.

Afløsning, n. -er, sk., það að tekið er við af e-m: Vagtens A. — 2) lausn af syndum (syndalausn) eða úr banni: Faae A. i Skriftestolen. A. af Kirkens Band.

afløve sviptn e-ð laufinu: Høsten har afløvet Træerne.

afmaale mæla e-ð sundur: A. Brænde favneviis. — Óeiginl.: A. Arbeidet efter sine Kræfter ætla sjer af, sníða sjer stakk eptir vexti. — 2) mæla e-ð með tölom: A. Planeternes Gang. A. en Leir mæla herbúðastæði, marka herbúðastað.

Afmaaling, n. -er, sk., það að afmaale.

Afmagt vanmáttur, vanmætti, óstyrkt, óstyrkur. — 2) ómegin, óvit, öngvit: Falde i A.

Afmagtsalder örvasa aldur.

afmale draga likneski (mynd) e-s á e-ð, draga e-ð upp. — 2) óeiginl. lýsa e-u út í hörgul (í krók og kring), setja e-m e-ð fyrir sjónir.

Afmaling, sk., það að afmale.

afmalke þurmjólka: A. en Ko.

Afmalning, sk., = Afmaling.

afmaste, ás. 1, taka siglutrje úr skipi: Linieskibe, som afmastes. Et afmastet Skib.

afmatte = udmatte.

Afmattelse, sk., = Udmattelse.

afmeie skera korn: A. Korn. — 2) slá akurland: En afmeiet Ager.

Afmeining, sk., það að afmeie.

afmelde láta vita að ekki verði af e-u sem moður hefur gert ráð fyrir: A. et Besøg.

Afmeldelse, sk., það að afmelde.

afmægtig máttvana, máttlnus, vanmáttugur, ómegiun (forml), dáðlaus: En a. Olding örvasn gamalmenni. Gjøre en a. Modstand (er sagt, þegar litið verður um vörn).

Afmægtighed, án n., sk., = Afmagt 1.

afmærke marka: A. et Grændfestjel.

Afmærkning, ft. -er, sk., það að afmærke.

afmønstre = mønstre.

afnakke, ás. 1, [af og Nakke], kýla: A. Fisk. Afnakket Klipfisk.

Afnapning, sk., það að afnappe.

afnappe klípa e-ð af: A. et Sømhoved med en Tang.

afnege = opnege.

afnoppe taka hnoðra af e-u: A. Tøi. A. Klæde.

afnøde neyða e-ð út úr e-m: De afnødte ham hans Samtykke neyddu hann til samþykkis (við sig).

afpakke taka farangur af eða úr e-u: A. sit Tøi. — b) tæma e-ð að farangri: A. en Vogn.

Afpakning, ft. -er, sk., það að afpakke.

afpante taka e-ð frá manni með Udpantning: Det Tøi (Gods), man havde afpantet ham.

Afpantning, sk., það að afpante.

*afparere = afbøde.

afparre taka e-ð saman tvennt og tvennt: A. Handsker. A. Strømper.

Afparring, ft. -er, sk., það að afparre.

Afpasning, sk., það að afpasse.

afpasse gjöra e-ð mátulegt að stærð eða lögun, máta: A. en Bjælke. A. en Planke. — b) óeiginl. hnita e-ð niður: A. Tiden. A. sine Forretninger.

afpeile ákvarða e-ð með því að peile: A. Skibets Curs.

Afpeiling, sk., það að afpeile.

afpensle draga rákir á e-ð. — 2) draga e-ð upp. (í þessari merk. er afpensle auðvirðilegra enn afmale.)

Afpensling, sk., það að afpensle.

afperse þrúga (kreista) vökva út úr e-u: A. Saften.

Afpersning, ft. -er, sk., það að afperse.

afpidske strýkja e-ð burt: A. Huden hýða til blóðs. — b) strýkja (hýða) e-n til hlítar eða svo að um muni: Han blev dygtig afpidsket.

afpikke, ás., kroppa e-ð af.

afpille kroppa (reyta, plokka) e-ð af: A. Skallen flysja, skurma. A. Barken birkja. Ilu. afpillet er haft í tali um þann, sem er orðinn skinhoraður, ekki nema bein og sinar.

Afpilling, ft. -er, sk., það að afpille.

afpine pína (kvelja) e-ð út úr e-m: A. en Forbryder Bekjendelse pína hann til sagna. — b) herja e-ð út úr e-m: A. en Gnier nogle Skillinger.

Afpluk, kl., það sem af e-u er plokkað (reytt).

afplukke plokka (reyta) e-ð af.

Afplukning, ft. -er, sk., það að afplukke.

afplyndre ræna e-u. — b) ræna e-n eða e-ð. Optar um annað, enn um eiginlegt rán, t. a. m.: A. Markerne. Træet staaer ganske afplyndret.

afpløie erja (plægja) e-ð af e-u eða e-m: A. Jord fra en andens Ager erja sjer af annars akri, erja upp á annan mann.

Afpløining, sk., það að afpløie.

afpolere fægja e-ð vel.

Afpolering, ft. -er, sk., það að afpolere.

afpompe soga e-ð burt með sug: Alt Vandet blev afpompet.

afposte = afpompe.

afpramme bera e-ð upp af prámi: Godset bliver afprammet.

Afpresning, sk., það að afpresse.

afpresse = afperse.

afprikke marka e-ð með stingjum (smá-götum): A. Linier. A. et Mønster.

afprutte, ás., koma e-m til að slá nokkru af: Lade sig noget a. A. en Mark paa en Alen þoka hverri alin niður um mark.

afprygle lúberja (einkanl. með lurki eða barefli).

Afprygling, sk., það að afprygle.

afprædike og afpræke = affnakke.

Afpræg, ft. eins, kl., skýrt mót af e-u: A. af et Stempel. A. af en Mynt i Tin. — Óeiginl.: Aandens A.

afpræge setja mót e-s hlutar á e-ð, einkanl. málm. — Óeiginl.: Hans Aand har afpræget sig i dette Værk.

Afprægning, ft. -er, sk., það að afpræge.

afpræke sjá afprædike.

afpudse fægja e-ð vel: A. en Geværlaas. — 2) jafna eða sljetta vegg með kalki: A. en Muur.

Afpudsning, sk., það að afpudse.

afpukke, ás., hræða e-ð út úr e-m, hafa e-ð með stóryrðum út úr e-m.

afpuste, ás., blása e-ð af: A. Støvet.

afpægle, ás., [af og Pægel], mæla e-ð í hálfmerkur-íláti, skipta e-u í hálfar merkur.

afpæle marka e-ð með hælum eða staurum: A. et Grændsefkjel. — 2) styðja e-ð með staurum: A. Grunden til en Bygning.

Afpæling, ft. -er, sk., það að afpæle.

afqviste, [sb. afkvista], aflima trje, sneyða trje limi.

afqvitte, ás., draga e-ð frá peningum sem verið er að borga: A. et Forskud. A. een noget i hans Regning.

afraabe, ás., kalla e-n frá e-u: Man afraabte dem fra Arbeidet.

Afraad, ft. eins, kl., (sjaldan haft), latning: Han fulgte ikke mit A. hann fór sínu fram, hvað sem jeg sagði.

afraade letja e-n e-s: A. (raade) een fra at gjøre noget. Jeg fik ham det afraadet jeg gat komið honum ofan af því.

afraadne rotna eða fúna af: Grenen er afraadnet.

afrage, ás., raka e-ð af: A. Skægget.

Afragning, sk., það að afrage.

afrase hætta að æða eða ólmast: Stormen har afraset storminum er farið að slota.

afraspe sverfa e-ð af (burt): A. Brødskorpen (með brauðþjöl).

Afraspning, sk., það að afraspe.

afrebe mæla e-ð með streng: A. (rebe) en Jord.

Afrebning, sk., það að afrebe.

afregne, h. s., gjöra reikning um skulda-skipti: De have endnu ikke afregnet med hinanden.

Afregning, sk., reikningur um skulda-skipti: Gjøre A. Komme til A.

Afreise burtför, burtferð: I Afreisens Øieblik í því bili að farið er á stað. Jeg fik ham ikke i Tale før hans A.

afreise fara á stað: Han afreiste herfra til Søes hann fór hjeðan sjóleiðis. Þó er afreise sjaldan haft nema í ho. afreist farinn á stað, farinn hjeðan (þaðan), farinn: For en Time siden er han afreist (reist).

afrense hreinsa (ræsta) e-ð til hlítar (algjörlega): Haven er endnu ikke afrenset garðurinn er ekki full-hreinsaður (alhreinsaður) enn.

Afrensning, sk., það að afrense.

afrette venja (temja) dýr á eða við e-ð: A. en Jagthund til noget. (Þegar sagt er, að menn sjeu afrettede, þá er það í illri merk.: Han afrettede Drengen til at stjæle vandi hann á þjófnað, kenndi honum að stela. Afrettet paa Skjelmsstykker vaninn á strákapör.)

Afrettelse, sk., það að afrette.

afride, ás., sprengja hest, drepa hest á reið: Rytteren havde reent afredet sin Hest (varð að ganga af hestinum). En gammel, afreden Hest (húðarjálkur). — 2) a. et Markeskjel ríða á landamerki. — 3) a. en Storm bíða af sjer ofviðri með því að liggja í höfn.

Afrids, ft. eins, kl., uppdráttur af e-u: Gjøre A. til et Huus. Tage et A. af noget.

afridse draga e-ð upp: A. en Grundtegning.

Afridsning, ft. -er, sk., uppdráttur (bæði það að draga upp og myndin sem kemur í ljós).

1. afringe, ás., hringja e-m frá e-u: A. Mandskabet hringja mönnum af verki.

2. afringe taka hring eða við (kvk., viðjar í eig.) úr svínarana: A. et Sviin.

afrive 1) (optast í ho. l. t.), rífa e-ð af eða úr: A. et Stykke. Et afrevet Blad af en Bog sem er rifið upp úr bók. — 2) núa e-ð í sundur, mylja (melja): A. en Farve med Vand. A. en Brødskorpe. — 3) sljetta (jafna) múr: A. en Muur. — 4) [sb. Rive], raka hey: A. Høet paa en Eng.

Afrivning, sk., það að afrive.

afrøde grafa e-ð upp (eins og svín gjöra): A. Græsset.

afrulle, ás., fletta e-n eða rekja e-ð utan af kefli eða þvílíku: Kortet paa denne Stok maa afrulles.

afrunde gjöra e-ð ávalt (sívalt, kringlótt, hnöttótt): Kanterne paa Bordet maae afrundes. Kuglen er ikke afrundet ekki öldungis hnöttótt. — b) óeiginl.: A. en Periode gjöra mál snyrtilegt (munnhægt).

Afrunding, sk., það að afrunde.

afrufke rífa e-ð af: A. eens Hovedhaar slíta hárið af e-m, hárreyta e-n.

Afrufkning, sk., það að afrufke.

afruste ryðga af, ryðjetast: Det fine Arbeide i Staalet er afrustet.

Afryd, án ft., kl., úrgangur, moð.

afrydde ryðja e-u burt, bera e-ð burt: A. Steen. A. Ukrud. — b) a. en Mark hreinsa akur.

afrykke, ás., slíta e-ð (kippa e-u) af: A. en Green. A. en Blomst.

Afrykning, sk., það að afrykke.

afryste, ás., hrista e-ð af (sjer): A. sine Lænker (bæði eiginl. og óeiginl.).

Afrystning, sk., það að afryste.

afrøge reykja e-ð til hlítar: Kjødet er ikke afrøget kjötið er ekki fullreykt. — b) a. en Pibe reykja út úr pípu. (En har du allerede afrøget ertu nú hættur nú reykja? ertu búinn að reykja nægju þína?)

affadle spretta af hesti: A. en Hest.

Affadling, sk., það að affadle.

affamle tína e-ð saman úr öðru: A. alle ormstukne Erter.

affanke = affamle.

Affats, ft. -er, sk., (í rauninni þjóðv. orð), = Affæt.

affave saga e-ð af: A. en Green.

Affavn, [afsakni Hkr. II., 226. kap.], söknuður, þörf, skortur: Føle A. af noget.

Affavning, ft. -er, sk., það að affave.

affee sjá af e-u: Hun kan ikke a. Barnet en Time hún má ekki sjá af barninu stundarlangt.

affeile sigla af landinu, sigla út, leysa úr höfninni, láta úr höfnum, láta út, (láta í haf), leggja út: Skipperen (Ski-

det) er affeilet. — B) ás., svipta e-ð seglum: Mellen stod affeilet.

Affeiling, sk., útsigling: Skibet stødte paa Grund ved Affeilingen.

affende senda e-ð á stað, koma e-u á stað: Budet er affendt sendimaðurinn er kominn á stað. A. et Brev med Posten.

Affendelse, n. -r, sk., það að **affende**.

Affender, kk., sá sem sendir e-ð (á stað).

1. **Affending**, n. -er, sk., = **Affendelse**.

2. **Affending**, n. -er, kk., sendimaður.

Affide 1) afskekkt hlið á e-m hlut: Om Huset paa en A. skulde tækkes med Lyng eller Halm. — 2) afskekktur (afvikinn) staður: Jeg boer hellere ved en A. end lige ved Veien jeg kann betur við að búa á afskekktum stað, enn rjett við þjóðbraut. Kalde een hen til en A. kalla mann á afvikinn stað (burt frá öðrum mönnum).

affides I) ao., fjærri manna byggðum: Boe a. fra andre Folk búa í fjurlægð við aðra menn, fjærri öðrum mönnum. — 2) á afviknum stað; á afvikinn stað, á einmæli, á eintal: Lad os gaae a. — II) e., afskekktur, afvikinn: En a. Egn af Landet. Et a. Sted.

affie sía: A. Havresuppe.

Affiening, sk., siun.

affige líkt og **afmelde, afbestille**: A. et Selskab láta boðsmenn vita, að þeir skuli ekki koma. A. en Vogn. A. et Tidsskrift hætta að vera kaupandi tímarits. — 2) afneita e-u: A. sine Lyster. A. sine forrige Synder. A. Kjætteri. — 3) a. sig med noget (t. a. m. en Bestilling, et Embede) segja e-ð sjer af höndum. — 4) a. Dom segja upp dóm. — 5) (í ho. l. t.): En affagt Fjende svarinn óvinur.

Affigelse, n. -er, sk., það að **affige**.

Affigt, sk., úrskurður.

affigte, ás., sálda, sía: A. en Suppe.

Affigtning, sk., það að **affigte**.

affindig A) o., ft. -e, vitlaus, vitstola. — B) ao., eins og vitstola maður.

Affindighed, án ft., sk., vitleysa: A. er Mangel paa Forstand, Raseri Forvirring i Forstanden.

affive síga (leka, vætla) úr: Vandet, som var i Tenden, er affivet.

affjæle, ás. 1, [af og Sjæl], er naumast haft nema í ho. **affjælet** andvana: Det affjælede Legeme.

affkaffe afmá, taka e-ð af, nema e-ð af (t. a. m. var sú heiðni af numin): A. en Lov. A. en Skik. A. en Misbrug. Jeg har affkaffet min Huusholdning jeg hef brugðið búi, jeg er hættur við búskap (hættur að búa).

Affkaffelse, sk., það að **affkaffe**.

affkage losa kaðal á skipi: Men forinden skal han have Katten affkaget.

affkakke sneiða fram af e-u.

affkalle 1) ás., flysja: A. et Æg skurma egg. — 2) h. s., flosna frá: Kalken er affkallet.

Affkalling, ft. -er, sk., það að **affkalle**.

Affkav, án ft., kl., það sem skafið er af e-u, (sb. skaf).

affkave skafa e-ð af.

Affkavning, sk., það að **affkave**.

Affked, án ft., sk., burtkvaðning (burtvísun) úr vist eða embætti, lausn úr vist eða liðsmannatölu eða embætti: Give en Tjener A. Give en Karl A. Karlen har udtjent og i Aar faaet sin A. Begjere sin A. fra et Embede (en Post) beiðast lausnar. Tage sin A. fra et Embede (en Post). — 2) lausnarbrjef: Han foreviste sin A. — 3) kveðja (þegar skilið er við e-n): Tage A. med Rogen kveðja hann. Tage A. fra yfirgefa, segja skilið við (í óeiginl. merk.): Jeg har taget A. fra Landet. Han har nu reent taget A. fra Hoffet hann er alfarinn frá hirðinni. Han har reent taget A. fra Verden. — Til A. að skilnaði: Omfavne hinanden til A.

affkedige, ás. 1, leysa e-n eða vísa e-m úr vist eða embætti eða liðsmannaþjónustu. — 2) = **affærdige** í 3. merk.: A. et Sendebud med et mundtligt (skriftligt) Svar.

Affkedigelse, sk., það að **affkedige**.

Affkedsbesøg koma e-s til að kveðja.

Affkedsblik augnatillit að skilnaði.

Affkedsbrev lausnarbrjef (brjef sem veitir manni lausn frá embætti). — 2) kveðjubrjef (sem ritað er til annars manns í stað þess að koma og kveðja hann), skrifleg kveðja, skrifleg kveðjusending.

Affkedsdag burtfarardagur e-s, skilnaðardagur.

Affkedsdigt skilnaðarkvæði, kveðja í ljóðum.

Affkedsgilde skilnaðarveizla, burtfarargildi: Give et A.

Affkedshilsen kveðja að skilnaði.

Affkedsmaaltid samborðun að skilnaði.

Affkedsord orð sem töluð eru að skilnaði.

Affkedsprædiken kveðja til safnaðar.

Affkedssang kveðja í ljóðum.

Affkedstale skilnaðartala.

Affkedstime skilnaðarstund..

affkeie (har) skeika frá e-u: A. fra Sandhed. De have affkeiet fra den rette Tro.

affkibe merkir sama og **udskibe**, en er sjaldnar haft.

affkifte = **afdele**.

affkikke = **affende**.

affkildre lýsa e-u nákvæmlega (bæði í eiginl. og óeiginl. merk.): A. Lasternes Følger.

Affkildring, ft. -er, sk., það að **affkildre**.

affkille skilja e-ð úr eða frá.

Affkin ljós af e-u. — Óeiginl.: Et svagt A. af Guds Natur og Væsen. Sb. **Afglands**.

affkjenke skenkja e-ð upp (til þrots): Vinen er affkjenket.

affkjørte, ás., (færa sig úr pilsi): A. sig fara úr pilsinu.

affkolde ná hári af e-u með sjóðheitu vatni: A. Haarene paa et Svin.

affkove gjörfella skóg eða skógarpart: A. en Hugst.

affkovle moka e-u burt.

Affkrab, án ft., kl., það sem skafið er af e-u.

affkrabe, ás., skafa e-ð af: A. Barken af et Træ.

Affkrabning, sk., það að **affkrabe**.

Affkrift, ft. -er, sk., endurrit: Tage A. af et Brev endurrita brjef.

affkrive endurrita: A. et Haandskrift. — 2) kvitta: A. noget paa en Regning. A. en Bonde for Skatter. — 3) ljúka við að rita: Jeg fik ikke Brevet affkrevet jeg gat ekki lokið (komst ekki til að ljúka) við brjefið.

Affkriver, n. -e, kk., endurritari.

Affkrivning, sk., endurritun.

affkrubbe ryðja e-u (núa e-ð) af: A. Pletter af et Gulv núa bletti af gólfi með gólfbusta.

Affkrubning, sk., það að **affkrubbe**.

affkrue skrúfa e-ð af.

affkrække fæla e-n frá e-u: Han lod sig ved Trudsler a. fra sit Forsæt.

affkrælle flysja e-ð utan af e-u: A. Skallen paa et Æble. — b) flysja, taka hýði af e-u: Kartoflerne maae først affkrælles (skrælles).

affkuffe moka e-u burt: A. Ukrud. — b) hreinsa e-ð með mokstri, moka: A. en Gang.

Affkum, n. eins, kl., úrhrak af fólki: Affkummet af Pøbel versti skríllinn. — 2) (um einn mann), hrakmenni, varmenni: Han er et A. mesta afhrak eða úrþvætti. Han er et A. af et Menneske hann er mesta mannfýla.

affkumme, ás., veiða froðu eða rjóma ofan af e-u: Affkummet Melk undanrenning. (Sb. **afflede**.)

Affkumning, ft. -er, sk., það að **affkumme**.

affkure fægja e-ð af: A. Pletterne paa Kjolkentøiet.

Affkuring, sk., það að **affkure**.

Affky römm andstyggð: Fatte (faae) A. for noget fá andstyggð á e-u. Bære (have) A. for noget hafa andstyggð á e-u. A. for Mad andstyggð á mat. A. for Lægemidler. Hendes Kjærlighed til ham gik over til Ligegyldighed og Modbydelighed, tilsidst endog til A. Sb. **Modbydelighed**.

affkyde hleypa úr byssu: A. en Bøsse. — 2) skjóta e-u: A. en Piil skjóta ör. A. en Kugle mod et Skib skjóta kúlu á skip. — 3) skjóta e-ð af e-u: Hans Arm blev affkudt.

affkye hafa andstyggð á e-u: A. en Person. A. Lasten.

affkyelig, n. -e, e., andstyggilegur, hryllilegur. Sb. **modbydelig**.

Affkyelighed, sk., 1) án ft., það að vera andstyggilegur. — 2) í ft. -er, það sem er andstyggilegt, andstyggilegur hlutur, andstyggilegt verk, andstyggileg athöfn: Denne Skik er mig en A.

affkygge, ás., 1) sýna e-ð í skugga þess: Bygningen affkygger sig i Vandet. — b) óeiginl.: A. Forestillinger i Ord (benda með orðunum á þær hugmyndir sem þau merkja). — 2) dálítið meira enn **fkygge** B: A. en Tegning. A. et Maleri.

Affkygning, ft. -er, sk., skuggaskipti (litaskipti) í uppdregnum mynd.

Affkyl, án ft., kl., það sem skolast úr e-u: Al den Sand, som her ligger paa Jorden, er kun A. af Bækken uppburður úr læknum.

affkylle, ás., skola e-u burt: Al Ureenlighed i Karrene maa affkylles það verður að skola þau vel innan.

Affkylling, ft. -er, sk., það að **affkylle**.

affkæfte taka e-ð af skapti eða skepti: A. en Bøsse.

affkære skera eða klippa e-ð af: A. Haaret. Et affkaaret Stykke afskurðargeiri. En brat affkaaren Klippe þverhniptur hamar. — 2) óeiginl. a) nema e-ð af: A. et Bogstav fra et Ord. — b) (í orustum á sjó eða landi) stía nokkrum hluta liðs frá meginhernum eða meginflotanum: Dette Regiment blev affkaaret fra Fæstningen óvinaliðið komst á milli þeirra og kastalans. — c) a. Fjenden Tilførsel banna óvinum sínum aðflutninga. — (Alt Haab blev mig affkaaret jeg var sneyddur allri von.)

Affkæren, sk., það að **affkære**.

Affkæring, sk., sjá **Affkæren**.

afslaae, ás., slá e-ð af: Det er afslaaet med en Hammer það er slegið af með hamri. — 2) slá tún eða engi: Engen er afslaaet (slaaet). — 3) reka e-ð af höndum sjer: A. et Angreb. Stormen blev afslaaet. — 4) rækja eða neita eða vilja ekki taka e-u (sem manni er boðið): A. et Tilbud neita boði. Han afslog de tilbudte Betingelser hann neitaði þeim skilmálum. — 5) afsegja, aftaka,

(hafa aftök um), afstingn, synja manni um, neita manni um: A. en Bon (en Begjering). Han afslog at overgive sig.

Afslag, ft. eins, kl., afsvar, afsögn: Han fik A. paa sin Ansøgning (Begjering). — 2) lækkun á verða eða gjaldi: Give A. i Skat (i Landgilde, i en Fordring). — 3) það að reka e-ð af höndum sjer: Efter dette A. (eptir þessar ófarir, eptir þenna hrakning) vovede Fjenden intet nyt Angreb.

afslibe brýna e-ð af eða úr: A. Kanterne. A. Rusten. — b) óeiginl.: Denne udvortes Raahed vil Opdragelse og Dannelse a. — 2) sljetta: Søen har afslebet disse Stene ved at rulle dem.

Afslibning, ft. -er, sk., það að afslibe.

Afslid, án ft., kl., afslit, slit.

afslide, ás., slita (núa, o. s. frv.) e-ð af. — 2) = udslide: Afslidte Klæder slitin föt, garmar, ræflar. Afslidte Skoe.

afslikke sleikja e-ð af.

afslime taka (ná, hafa, o. s. frv.) slepju af e-u.

Afslutning, sk., það að afslutte.

afslutte, ás., ljúka við (út af við): A. et Regnskab.

aflæbe = udslæbe.

afslore takn slæðu eða skýlu (sem breidd er yfir eða fyrir e-ð) af eða frá því. — Óeiginl.: A. Hykleren koma upp um hræsnarann.

Afsloring, sk., það að afslore.

Afsmag óbragð að e-u, hniss, keimur; Kjødet har en A. það er e-t hniss að kjötinu. Denne Mad har en A. — b) óbragð i munni. — 2) óbeit, óbifur, ógeð: Faae A. for et Arbeide. Faae A. for Mad.

afsmagende, [sb. smage], sem hniss eða óbragð er að.

afsmelte, ás., bræða dreggjar eða sora úr e-u: A. Svinefedt.

afsmigre, ás., smjaðra eða skjalla e-ð út úr e-m: A. een et Løfte.

afsmoge = smoge af.

afsnakke, ás., skrafa e-ð út úr e-m, herja e-ð út úr e-m, skrafa e-n upp til e-s: A. een en Foræring. A. een et Løfte. — 2) koma e-m ofan af e-u., a) Ingen kan a. ham denne Indbildning. — b) jeg fik ham endelig afsnakket fra dette Forsæt.

Afsnit, ft. eins, kl., afskurðargeiri, geiri, skiki, sneið: A. af en Bue. — 2) (einkanl. i bókum), þáttur, bálkur, grein.

afsnitte sniða e-ð af.

Afsnitten, sk., það að afsnitte.

afsnoe vinda e-ð (utan eða ofan) af.

afsnore, ás. 1, [af og Snor], mæla e-ð með streng.

afsnylte, ás., snikja e-ð út úr e-m: A. een et Maaltid Mad.

afsondre, ás. 1, skilja e-ð frá e-u: A. sig fra menneskeligt Selskab. — Óeiginl.: A. Begreber fra hverandre.

Afsondring, ft. -er, sk., það að afsondre: Overtroisk A. fra Verden. — Líka óeiginl.: Begrebers A.

afsone bæta, afplána: A. en Forseelse med Pengestraf greiða fjesekt fyrir ávirðing sína. En saadan Misgjerning kan aldrig afsones slíkt er meira illvirki, enn það verði bótum bætt. Hun afsonede sin Brøde ved Anger og et gudfrygtigt Levnet hún bætti yfir glæp sinn með iðrun og guðrækilegu líferni.

Afsoning, ft. -er, sk., það að afsone, bætur, yfirbætur.

afspade stinga hnausa (kekki): A. Græstørv.

afspare nurla e-ð saman: Disse Penge har han afsparet fra sine Fornødenheder.

afsparke, ás., sparka (spirna) e-u af sjer: A. Dynen.

afspeile sýna e-ð í spegli. — Óeiginl.: I dette Træk afspeiler hans Charakteer sig sýnir sig, kemur í ljós.

Afspeiling, sk., það að afspeile.

afspinde spinna e-ð upp: Hørren er afspunden það er búið að spinna allan hörinn.

afspire spretta af e-u, vera runninn (kominn) af eða frá e-u.

afspise borða e-ð upp (leifa ekki af e-u): Al Maden blev afspiist. (En have afspiist vera búinn að borða.) — 2) a. een med noget gefa e-m ekki annað að borða, enn e-ð (sem lítið þykir í varið): Han afspiste os (spiste os af) med et Smørrebrød. — Óeiginl. hafa e-n af sjer með e-u: A. een med Snak. A. een med tomme Løfter.

afsplintre flísa e-ð utan úr e-u: Et fra Masten afsplintret Stykke Træ.

afspole spóla e-ð af: A. Garn.

Afspoling, sk., það að afspole.

Afspring, ft. eins, kl., = Sidespring: Haren gjorde mange A. — 2) (sjaldan), afspringur (forut), afsprengi.

afsprungen, [sb. springe], sprunginn af eða úr.

afsprænge sprengja e-ð af e-u: A. et Klippestykke.

afsprætte spretta e-u af.

afspænde hleypa e-u úr spennu: A. en Bue hleypa bogastreng. — b) spretta e-u af sjer: A. (taka af sjer) sine Skoe.

Afspænding, ft. -er, sk., það að afspænde.

afspærre loka e-u, byrgja: A. alle Veie for een.

afspøle skola e-ð með því að hella á það vatni.

afstaae 1) h. s.: A. fra noget slá e-u af, slá e-u frá sjer, gefa e-ð frá sjer. A. fra et Forsæt (Forehavende). — 2) ás., a) láta af e-u: A. sin Tiltale i en Sag. — b) gefa e-ð upp við e-n, eptirláta e-m e-ð (sb. Dufþakr hafði hey ... ok vildi við öngvan afstanda Fms. III., 8): Han afstod Gaarden til sin Søn. A. sit Embede til een. A. sine Rettigheder til een.

Afstaaelse, sk., það að afstaae.

afstable blaða e-u í buðlunga eða stöpla.

afstage stjaka e-u frá: A. en Pram fra Landet stjaka honum út eða frá landi, ýta honum út eða frá landi með stjaka eða stjökum. — 2) marka e-ð með stöngum (þ. e. með því að reka þær niður): A. en Vei.

afstamme vera kominn af eða frá e-u, eiga kyn sitt að rekja til e-s: Disse Sprog a. fra det latinske.

Afstamning, ft. -er, sk., afkoma, ætterni, kynferði: Ordenes A.

Afstand fjarlægð, fjarski, bil: Solens A. fra Jorden fjarlægð sólarinnar við jörðina.

afsted, ao., á stað: Gaae (komme, ile, løbe) a. (Líka haft eins og nokkurs konar meðalorpn., þegar skipað er: Afsted! Afsted med dig! áfram! komstu úr sporunum!). — 2) áfram, áleiðis: Ingen kan komme a. paa denne Vei. — óeiginl.: Komme a. med et Arbeide sb. honum miðar ekkert áfram með það sem hann er að gera. — 3) til leiðar, til vegar: Komme Ondt a.

afstedkomme, ás., útvega; fá. — 2) (venjulegra), koma e-u til leiðar, valda e-u: A. en Ulykke.

Afstemning, sk., = Stemmegivning: Da det kom til A. þegar til atkvæða kom.

afstikke, ás., marka e-ð með stingjum eða stöngum: A. Punkter med Passeren paa Papiret. A. en Linie paa Marken stika (eða stinga) línu á víða vangi. A. Tørven (stinga fyrir móflögu) med Spaden. — Óeiginl.: Vi, som ingen Tid vide, hvor lang en Bane der er afstukken for os hversu langt æfiskeið oss er markað, hversu langt líf oss er fyrir hugað.

afstikkende, [sb. stikke], hjáleitur: En a. Farve. En a. Dragt. Hvor a. er denne Pragt ved Siden af saa stor Tarvelighed en hvað það stingur í stúf að sjá þessa viðhöfn o. s. frv.

Afstikker, sk., (haft í þeim talshætti): Gjøre en A. af sig læðast (skjótast) burt.

Afstikning, ft. -er, sk., það að afstikke.

afstive gjöra e-ð stinnt: A. en Kjole i Livet med Fiskebeen. — 2) styðja e-ð með skorðum, skorða: A. en Væg.

Afstivning, sk., það að afstive.

afstraffe hegna e-m, refsa e-m: Den Skyldige blev afstraffet.

Afstraffelse, ft. -er, sk., hegning, refsning.

afstrege, ás., máta fyrir e-u. — 2) = indstrege, en sjaldnar haft: A. noget i en Bog. — 3) stryka: A. en Regnskabsbog.

Afstregning, sk., það að afstrege.

afstride, ás.: A. een noget = gjøre een noget stridigt (sjá stridig): Ingen kan a. ham denne Fortjeneste það má hann eiga.

afstrigle kemba e-ð af með brossakambi.

afstryge, ás., strjúka e-ð ofan af e-u: En afstrøgen Skjeppe sem kúfurinn er strokinn af. — 2) draga (t. a. m. hníf) á öl: A. en Ragekniv. — 3) draga undirlit á vegg: A. en Væg med Liimfarve.

Afstrygning, ft. -er, sk., það að afstryge.

Afstrøg, án ft., kl., það sem strokið er af e-u, kúfur.

afstudse stýfa: A. Haaret. A. Ørene paa en Hund.

afstumpe, ás. 1, [af og Stump], stýfa, stytta: Afstumpede Klæder.

Afstumpning, sk., stýfing.

afstyrte, ás., hvolfa eða hella úr e-u: A. en Kornsæk paa Loftet.

afstævne sjá afkappe og stævne.

afstøbe steypa eptir e-u: A. en Billedstøtte i Gips. A. en Mynt i Bly.

Afstøbning, ft. -er, sk., eptirsteypa. — b) steypt eptirmynd e-s hlutar: A. af en Statue.

afstøde, ás., hrinda e-u eða reka e-ð af e-u.

Afstøden, sk., það að afstøde.

Afstødning, sk., það að afstøde.

afstøve, ás., strjúka (eða taka með öðrum hætti) ryk af e-u.

Afstøvning, ft. -er, sk., það að afstøve.

afsuge, ás., sjúga e-ð út úr e-u: A. Blodet. — 2) (þegar talað er um garðyrkju), gróðursetja viðarteinung í öðru trje en skera hann þó ekki af sínu trje fyr enn hann er fastur í hinu: A. en Qvist i en vild Stamme.

Afsuger, ft. -e, sk., (sb. afsuge 2), þverteinungur: Tage Afsugere af et Træ.

Afsugning, sk., það að afsuge.

afsvale líkt og afkole, nema sjald-hafðara og tiguglegra.

afsvide sviða e-ð af; en er ekki haft nema í hluttekningarorðinu afsveden.

afsvie sjá afsvide.

afsvovle hreinsa e-ð með brennisteinsgufu: A. et Viinfad.

afsværge, ás., afneita e-u með eiði eða svardaga: A. sin Religion. A. vildfarende Meninger. A. alt Samfund med nogen.

Affværgelse, sk., það að **affværge**.
affyde = **afkoge**.
Affydning, ft. -er, sk., það að **affyde**.
affynge, ás., syngja (þegar margir syngja til að sæma e-n, eða þar sem fjöldi manns kemur saman til að hlýða söng): A. en Sang. A. en Cantate.
affynke = **affænke**.
Affynkning, ft. -er, sk., það að **affynke**.
affysle ljúka við útiverk (gegningar) á kvöldin: Naar jeg faaer affyslet.
affæbe sápu-þvo: Paneel og Dørre maae affæbes.
affælde sálda e-ð úr e-u: A. Klid fra Melet.
affænke dýpa málmnám.
Affænkning, ft. -er, sk., það að **affænke**. — b) dýpt á málmnám.
Affæt, ft. eins, kl., stallur á eða í e-u: A. paa en Trappe stigapallur, riðpallur. A. paa en Havebakke (sb. Terrasse) bjalli í grasgarði. (**Affæt** er betur danskt enn **Affats**.)
Affætning, ft. -er, sk., það að **affætte** í 1., 3., 4., 5., 6. og 7. merkingu. — 2) = **Afgang** (í 3. merk.) og **Aftræk** (í 3. merk.): Han har megen A. paa sine Klædevarer klæðavaran gengur vel út. Dette Tei finder stærk A. flýgur út, rennur út. — 3) = **Affæt**.
affætte, ás., setja e-ð sjer (út af fyrir sig): Maden skal affættes til ham. — 2) víkja e-m úr embætti: Han blev affat fra sit Embede. — 3) koma varningi út: A. sine Varer. Jeg har affat mit hele Forraad. — 4) (um lækna), taka af lim: A. et Been. A. en Finger. — 5) setja landamerki: A. (afstikke) Skjellet mellem to Jordlodder. — 6) marka (t. a. m. bæi, ár, o. s. frv.) á (lands-)uppdráttum: A. en Byes Marker paa Kortet. Herredsgrændserne ere ikke affatte paa dette Kort. — 7) skilja e-t efni út úr sjer: Denne Opløsning affætter et Salt. Der affætter sig et Bundfald það sezt grugg á botninn. — 8) (um prentara), setja e-ð út í gegn: A. en Side. A. et Ark.
affættelig útgengilegur.
Affætteligbed, án ft., sk., það að vera **affættelig**.
Affættelse, sk., það að **affætte**, einkanl. í 2. merk.
aftage I) ás., 1) taka e-ð af e-u: A. Hatten taka ofan. Barken er aftagen börkurinn er flysjaður af. A. Pletter med noget ná blettum úr með e-u. A. Vorter med noget. — 2) = **afskaffe**. — II) h. s., minnka, rjena, rýrna, þverra: Handelen er aftagen verzluninni hefur farið aptur. Hans Hukommelse er meget aftagen honum hefur stórum farið aptur um minni. Hans Kræfter ere meget aftagne. (**aftage** II er sjaldan haft nema í bo. h. t., eins og dæmin bera með sjer. Sjá **tage af**.)
Aftagelse, sk., I) aftekning. — II) rýrnun, rjenun.
Aftagen, sk., = **Aftagelse**.
Aftagende, kl., [**aftage** II], rjenun, rýrnun: Maanen er i A. tunglið er þverrandi.
aftakke leysa e-n úr liðsmannaþjónustu, gefa e-m heimfararleyfi: A. Krigsfolk. A. Officerer. A. Matroser. (Sb. **takke af**.)
Aftakken, sk., það að **aftakke**.
aftakle fella reiða á skipi: A. et Skib. A. en Flaade.
Aftakling, sk., það að **aftakle**.
Aftakning, sk., = **Aftakken**.
Aftale samkomulag, undirlagt ráð: Gjere A. med een om noget tala sig saman við e-n um e-ð. Det er en A. Det var A. imellem os. Dette er imod A. Jeg kommer nu efter A.
aftale, ás., tala sig saman um, koma sjer saman um, kveða á e-ð með sjer: Vi have aftalt, at mødes. A. Tid og Sted til noget. Et aftalt Møde ákveðin stefna.
Aftapning, sk., það að **aftappe**.
aftappe tappa e-ð úr e-u: A. Øl. Vinen er aftappet paa Flasker. — Óeiginl.: A. Blod. — 2) þurtappa, tappa allt úr e-u: Karret er aftappet.
Aftegn auðkenni, einkanl. á skepnum (t. a. m. að hestur er **blesóttur**, **glámóttur**, **sokkóttur**, eða þvíuml.): A. hos Hesten.
aftegne, ás., draga e-ð upp: A. en Person draga upp myndina e-s. A. noget paa Papiir. (Sb. **tegne af**.)
Aftegning uppdráttur myndar.
Aften, ft. **Aftener**, sk., [aptan-n], aptan, kvöld: Fra Morgen til A. frá morgni til kvölds, liðlangan daginn. Om Aftenen á kvöldin. Keerne malkes Morgen og A. kýrnar eru mjólkaðar kvöld og morgna (í bæði mál). Ved Aftens Tid að kvöldi dags. Mod Aftens Tid = mod Aften = henimod Aften = ad Aften undir kvöld, að áliðnum degi. I A. í kvöld. I Morgen A. annað kvöld. Ud paa Aftenen fram eptir kvöldinn; að áliðnu kvöldi. Til A. eða til Aftens til kvöldverðar, að kvöldverði, í kvöldboð: Faae Grød til Aftens fá graut í kvöldmat; byde een til A. bjóða manni í kvöldboð eða til kvöldverðar. God A.! (gott kvöld!) segja Danir, þegar þeir hittast að kvöldi dags. Sjá **Aftes**. — Óeiginl.: Livets A. æfikvöld. — 2) (eins og á forna íslenzku), kvöld og síðari hlutur dags fyrir hátíð eða messudag, t. a. m. St. Hans-A. jónsvaka (forni), kvöldið fyrir jónsmessu, er heitir St. Hans-Dag á d. Sb. **Jule-Aften**, **Paaske-Aften**.
Aftenarbeide kvöldvinna, kvöldverk.
Aftenbakke, ft. -r, sk., = **Flaggermuus**.
Aftenblode steypiregn að kvöldi dags, kvöldsteypa, kvöldhvolfa, kvöldskúr.
Aftenbøn kvöldbæn.
Aftendug aptandögg, áfall, náttfall.
Aftenfugl (eins konar fiðrildi) *sphinx*.
Aftenføde kvöldverður.
Aftengift kvöldgjöf fjenaðar.
Aftengjest sá sem er í kvöldboði e-s.
Aftenglands ljóminn af kvöldroðanum, kvöldljómi.
Aftengrød (hjá Holberg), grautur sem gefinn er í kvöldmat, kvöldgrautur.
Aftenhvile hvíld að kvöldi dags, kvöldnáðir.
Aftenklokke klukka að því leyti sem henni er hringt að kvöldi dags.
Aftenkulde kuldi sem kemur undir nóttina, næturkuldi.
Aftenkøle = **Aftenkøling**.
Aftenkøling kvöldkul, kvöldkæla, kvöldgola. (Líka **Aftenkøle**, **Aftensvale**, **Aftensvaling**.)
Aftenlandskab landspartur eins og hann lítur út að kvöldi dags. — b) kvöldskript af landsparti.
Aftenluft kvöldlopt.
Aftenly kvöldró (eptir hita og þunga dagsins).
Aftenlystighed kvöldkæti, kvöldgleði, kvöldskemmtun.
Aftenmaal kýrnyt að kvöldmáli, kvöldnyt undan kú.
Aftenmand sá sem ekki er kvöldsvæfur, allra-mesti vökuskarfur.
Aftenmelk kvöldmjólk.
Aftenmesse kvöldtíðir.
Aftenmørke kvöldmyrkur, náttmyrkur.
Aftenregn rigning að kvöldi dags.
Aftenrøde kvöldroði.
Aftensang kvöldsöngur, kvöldsálmur. — 2) nóntíðir.
Aftensangspræst nóntíðaprestur (sem ekki syngur nema nóntíðir).
Aftenskost kvöldmatur, kvöldskattur. — Orðskv.: Kaal og Knur er ond A.
Aftenskumring húm, rökkur, ljósaskipti.
Aftenskygge kvöldskuggi.
Aftensmaaltid kvöldverður.
Aftensmad kvöldmatur, kvöldskattur.
Aftensol sólin að kvöldi dags.
Aftenspise kvöldmatur a) = matur sem er borðaður á kvöldin. — b) = matur sem á vel við á kvöldin.
Aftenstid upphaf kvöldsins: Ved A. í ljósaskiptunum. — 2) allur kvöldtíminn.
Aftenstjerne kvöldstjarna.
Aftenstund kvöldstund (partur af kvöldinu). — 2) i Aftenstunden í ljósaskiptunum, þegar farið er að kvölda.
Aftensvale = **Aftenkøling**.
Aftensvaling = **Aftenkøling**.
Aftensvarsel (í lögum) tveggja dægra stefna, sólarhrings-stefna.
Aftensæde kvöldsetu, kvöldsetur: Have sit A. paa Viinhuset.
Aftentime stund að kvöldi dags.
Aftenunderholdning kvöldskemmtun (í leikhúsum eða á öðrum þess konar stöðum).
Aftenvarsel fyrirburður sem maður sjer að kvöldi dags.
Aftenveir veður (veðrátta) að kvöldi dags.
Aftes nokkurs konar óreglulegur eig. ef. af **Aften**, hafður í þessum orðatiltækjum: i A. og i Gaar A. í gærkvöld.
aftigge, ás., særa (herja, hafa, sníkja) e-ð út úr e-m.
aftinge = **afprutte**.
Aftingning, sk., það að **aftinge**.
aftjene, ás., vinna e-ð af sjer: A. et Forskud ved Dagarbeide. A. Bøder vinna af sjer sektargjald. (En have aftjent merkir að hafa lokið sínum þjónustutíma. Sb. **udtjent**.)
aftnes, persónulaus s. 1, kvölda, húma: Det begynder nu tidlig at a.
Aftning, án ft., sk., húm, rökkur, ljósaskipti.
aftoe þvo e-ð af eða úr e-u: A. en Plet. — 2) þvo, hreinsa e-ð með þvotti: A. Legemet.
Aftoelse, sk., það að **aftoe**.
Aftog það að leggja upp (um flokk): Da Hæren begyndte sit A. Aftoget skete i stor Orden. De vare paa A.
Aftrin misstig (sb. fótamissir): Ved et eneste A. fra den smalle Sti, kunde man styrte ned af Bjerget.
aftrodse, ás., hafa e-ð út úr e-m með þrjózku eða þráa: A. een sit Samtykke.
aftrue, ás., hræða e-ð út úr e-m: A. een Penge.
aftrygle, ás., særa e-ð út úr e-m. (Sb. **aftigge**.)
Aftryk prent (exemplar) af bók eða skript: A. af et Skrift. A. af en Kobberplade. Tage et A. af noget.
aftrykke kreista e-ð út úr e-u: Den aftrykte Saft. — 2) þrista mynd e-s hlutar í eða á e-ð, móta eptir e-u: A. et Signet i Vox. A. en Kobberplade. — 3) hleypa byssu af: A. et Gevær.
Aftrykning, sk., það að **aftrykke**.
Aftræde sjá (et) Traad.
aftræde I) h. s., aldrei haft nema í hluttekn-

ingarorðunum), 1) ganga frá e-u starfi (þar sem menn skiptast á): Den (fra Vagten) aftrædende Officeer sem gengur af verðinum. — 2) = træde af, stige af, tage ind: Han var aftraadt (traadt af) i et Vertshuus hann var farinn inn í veitingahús. — 3) ganga úr e-u (í óeiginl. merk.): Da Kongen var aftraadt fra dette Forbund. — II) ás., ganga e-ð af e-u: Jeg har aftraadt min Skohæl jeg hef gengið hælinn undan skónum mínum. — 2) troða lægð (göng) í kringum e-ð: A. et Urtebed. — 3) = afstaae (sb. fratræde): A. en Eiendom. A. et Embede til een.

Aftrædested, [sb. aftræde I, 2], viðkomustaður.

Aftræk 1) (af aftrække 1), það sem dregið er ofan af spilum. — 2) = Afløb: Vandet maa have A. — 3) = Afgang í 3. merk. — 4) (sb. aftrække 5), afdráttur: Han maatte lide A. i sin Regning.

aftrække, ás., (sjá trække af), draga e-ð (úr eða enn heldur) ofan af öðru: A. et Kort draga spil. — 2) sljetta (skafa) (t. a. m. trje): Lade Snedkeren a. et Bord. — 3) draga hnif á: Den Rageekniv maa aftrækkes (trækkes af). — 4) (hjá prenturum): A. et Ark (et Correctur-Ark) prenta eitt exemplar af einni örk. — 5) draga e-ð af (sb. afkorte í 2. merk.): A. een noget paa en Regning láta e-ð komu upp í reikning.

aftrælle, ás., vinna e-ð af sjer með því að þrælka, þrælka e-ð af sjer.

aftrænge, ás., (nærri úrelt), vinna e-ð af eða undan e-m, kúga e-ð út úr e-m.

aftrætte, ás., (þræta e-ð út úr e-m, þ. e.) koma e-m ofan af e-u, hafa e-n ofan af e-u: Den Mening (den Overbeviisning) vil Ingen kunne a. mig.

aftvinge kúga e-ð út úr e-m: A. een en Tilstaaelse. A. een et Løfte.

Aftvætning, sk., það að aftvætte.

aftvætte þvætta e-ð af eða úr e-u. — Óeiginl. = udslette: Den Skam kan han aldrig a.

aftylde hella e-u úr einu iláti í annað: Øllet aftyldes paa Tønder.

Aftægt árlegur afgjaldseyrir sem maður áskilur sjer til viðurværis af ábýlisjörðu sinni ef hann sleppir henni við annan: Sidde paa A. er sagt um þann, sem jörðunni hefur sleppt.

Aftægtsfolk = Folk, som sidde paa Aftægt (sjá Aftægt).

aftække taka þak af e-u, skera hús ofan: A. et Huus.

Aftækning, sk., það að aftække.

aftælle telja e-ð í sundur: Aftalte Penge. A. noget i Snesevíis.

Aftælling, sk., það að aftælle.

aftære sjá udtære.

aftærske þriskja e-ð (út) úr e-u: A. Kjærnen af Straaet. — ljúka við að þriskja (beysta) korn: Mit Korn er aftærsket það er búið að þriskja hjá mjer. Denne Mand har alene aftærsket alt Kornet þessi maður hefur þriskt aleinn hjer á bæ.

Aftærskning, sk., það að aftærske.

aftøire beita e-ð upp með tjóðurpeningi: A. en Græsmark.

aftømme tæma e-ð algjörlega, gjörtæma, losa (t. a. m. ilát).

Aftømmelse, sk., það að aftømme.

aftørre, ás., þerra e-ð af e-u: A. sine Taarer þerra af sjer tárin, þerra tárin úr augnunum á sjer. (A. Støvet strjúka rykið burt.) — 2) þerra (þurka) af e-u: A. Bordet.

Aftørring, sk., það að aftørre.

afvandre (lítt tíðkað), fara burt, halda burt: Han er afvandret.

Afvane óvani: Komme i A. med noget venjast af e-u. Han har faaet A. til Arbeide hann er orðinn afvanur allri vinnu. Han har faaet A. til at være hjemme hann er orðinn því afvanur, að vera heima.

afvaske sjá aftoe, aftvætte.

Afvaskning, sk., það að afvaske.

Afvei afvegur, afstigur, villistigur: Forvilde sig paa en A. eða komme paa A. fara (villast) afleiðis (bæði eiginl. og óeiginl.).

afveie vega e-ð sundur: A. noget pundeviis. A. Meel til en Bagning vega sundur mjöl til brauðgjörðar. — Óeiginl. setja e-ð niður: A. sine Ord.

Afveining, sk., það að afveie.

afveis, ao., afskekkt, fjærri mannabyggðum: Huset ligger meget a. Boe a.

afvende, ás., snúa e-u frá e-u, 1) eiginl.: A. sine Dine fra noget líta undan. — 2) óeiginl. a) koma e-m ofan af e-u: A. een fra Vrede. A. een fra et Forsæt. A. Sindet fra onde Tanker snúa huganum frá illum hugrenningum. — b) (í illri merk.), snúa e-m frá e-u, leiða e-n frá e-u, teygja (spenja) e-n frá e-u: A. Folket fra Troskab. — c) afstýra e-u (sb. afværge): A. Tab og Skade.

Afvendelse, sk., það að afvende.

afvexle (har), h. s., gjöra tvennt eða fleira til skiptis (á víxl): A. med at læse og skrive. A. med Arbeide og Hvile. — 2) skiptast á, taka við hvað af öðru: Bjerge og Dale a. med hinanden þar eru einlæg fjöll og dalir. — 3) í hn. afvexlende misjafn: En afvexlende Skjebne. Med afvexlende Lykke.

Afvexling, sk., það að afvexle, tilbreyting: For den Vidbelystne er A. Hvile.

afvige, h. s., hverfa frá e-u: En afvigende Vei. Magnetnaalen afviger fra Polerne segulnálin bendir ekki á sjálfa hjarana. — Óeiginl. 1) hverfa (hvarfla, skeika) frá e-u í orði eða verki, bregða út af e-u: A. fra Materien fara frá efninu, vera laus við efnið: A. fra Dyden. A. fra Skik og Brug. — 2) vera ósamkvæmt e-u: Denne Beretning afviger meget fra den forrige þessari frásögn ber hvergi nærri saman við hina fyrri. — 3) sem hn. afvigt umliðinn (sb. sidstafvigt): I afvigte Aar árið, sem leið. I afvigte Maaned mánuðinn, sem leið. (Í hinum merkk. er ho. reglulegt: afvegen, afveget; sjá vige.)

Afvigelse, ft. -r, sk., það að afvige, afhvarf: Magnetnaalens A. (Misviisning). — Óeiginl.: A. fra (afhvarf af) en almindelig Regel.

Afviisning, sk., það að afvise.

afvikle vinda e-ð utan af (e-u).

afvinde vinda e-ð ofan (utan) af e-u: A. et Stykke Garn.

afvinkle, ás. 1, [af og Vinkel], máta horn á e-u, setja rjett horn á: A. et Bræt.

afvise vísa e-m eða e-u frá eða burt, gjöra e-n apturreka, rækja, reka e-n aptur: A. paatrængende Folk. — Einkanl. í málaferlum: Han blev afviist med sin Klage. Hans Klage blev afviist var ónýtt fyrir honum. A. en Stævning ónýta stefnu. A. et Segsmaal ónýta mál.

Afviser, sk., bægir, bægisteinn, (þ. e. steinn eða staur sem er reistur upp til að hlífa e-u — optastnær hliði eða húsvegg — við vagnahjólum).

afviske en Kanon (sb. Visker) hreinsa fallbissu.

Afviskning, sk., það að afviske.

afvisne visna af e-u: Bladet er ikke afrevet; det er afvisnet.

afvoxet, [sb. voxe]: Have a. vera hættur að vaxa.

afvride vinda e-ð af (e-u); vinda e-ð úr (e-u): A. en Green (brjóta hana af trjenu með því að vinda eða snúa hana). A. Vandet i Klæderne vinda vatnið úr fötunum, vinda fötin.

Afvridning, sk., það að afvride.

afvæbne svipta mann vopni (vopnum): Han afvæbnede sin Fjende (Modstander). De Fangne bleve afvæbnede. — Orðið er líka haft í óeiginl. merk.

afvælte, ás., velta e-u af öðru: De afvæltede Stenen fra Graven. — Óeiginl. = fralægge sig: A. en Beskyldning.

Afvæltning, sk., það að afvælte.

afvænne venja e-n af e-u: A. et Barn (fra Brystet) venja barn af brjósti, láta barn af brjósti. Man maa faae ham afvant med (fra) den Skik það verður (þarf) að koma honum af þeirri venju. Han har reent afvant sig fra at drikke. Han har reent afvant sig fra Selskab. (Sjá vænne af.)

afværge = afbøde: A. et Hug. A. et Stik. — 2) afstýra e-u: A. en Skade. A. en Ulykke.

Afværgelse, sk., það að afværge.

afværne, ás., (sjaldan haft), verja e-n: „Straaler, som knap Dryadens grønne Haar afværner" (*defendit*).

Afvæxt = Afgrøde.

afæde jeta (kroppa, bíta) e-ð af (e-u): Qvæget har afædt Græsset arið upp hvert strá, rótnagað allt. Qvæget har afædt Bladene paa Træet nagað allt lauf af trjenu.

afændre breyta e-u í smámunum.

Afændring, sk., það að afændre.

afæske = afforbre.

aføse, ás., ausa e-ð úr (e-u): Vandet i Brønden maa aføses það verður að ausa brunninn. — 2) þurausa: Brønden er aføst.

*Agat, ft. -er, sk., (steinlegund) *achates*.

age, a. 1, (þó er líka haft og eða aag — eins og ók — í þát. tíma), [aka], aka, 1) ás., (flytja e-ð á vagni eða sleða): A. Hø (Korn) ind aka heyi (korni) í garð (í hlöðu). A. Gjødning paa Ageren aka áburði á akurland. A. Tørv fra Mosen aka mó úr mýri. (Nú þykir Dönum kurteislegra, að segja kjøre.) — 2) h. s., (fara á vagni eða sleða): A. i en Slæde. A. paa en Vogn. A. med een. Den agende Post (= Agepost).

Agedør hlöðudyr sem ekið verður um, akdyr.

Agegab stórt skarð (gímald) í girðingu.

Agehynde vagnsessa, vagnseta.

Agelæs hlass (eins mikið og ekið verður í einu): Et A. Hø.

*Agent, ft. -er, kk., erindsreki. — 2) verzlunarstjóri (í raun og veru eða einungis að nafnbót).

Agepost ökupóstur (= den agende Post, Pakkepost).

Ager, ft. Agre, sk., [akr], allt akurland: A. og Eng akur og engi. Agerens Grøde. — 2) einstakur akur, einstakt sáðland: Denne A. er mindre god, end den anden þessi ekra er lakari, enn hin. Pløie en A. plægja akurland, erja plógland. Tilsaae (sá) en A. Sb. Byggager, Rugager. (Ager er sjer í lagi haft um akurspildu milli tveggja akurskurða.)

Agerbrug = Agerdyrkning: Leve af A. Nære sig af A. — b) það sem maður hefur undir til akuryrkju: Hans A. er kun lidet hann hefir litla akuryrkju (lítið undir). Et stort A. Et vidtløftigt A.

Agerbruger = Agerdyrker.

agerdyrkende, [sb. dyrke], sem stundar akuryrkju: Et a. Folk. A. Kjøbstæder.

Agerdyrker akuryrkjumaður (sb. akurkarl): Han er en god A.

Agerdyrkning, sk., akuryrkja.

*agere, ás. 1, leika, látast vera e-r eða e-ð.

Agerende endi á akri, akurhali.

Agerfred akurhelgi.

Agerfure djúpt plógfar millum akurspildna, merkifar, og stundum hvert plógfar sem er.

Agergrund jarðvegur undir akri: Hvor Agergrunden er leret og kalkfri.

Agergræsning beit í akur það árið sem hann er ekki sáinn, akurbeit.

Agerhyrde sá sem situr yfir akri, ekruvörður.

Agerhøne, ft. -høns, akurhæna.

Agerjord akurland, akurlendi, sáðland.

Agerkaal akurkál *brassica campestris*.

Agerland = Agerjord: Denne Gaard har meget A., men kun lidet Engjord.

Agerlod akurhluti, partur af akri.

Agermand akurkarl: Skjenk Agermanden selv sin Høst.

Agermark akurland sem skipt er í akra, akrar.

Agermon sjá Agerjord.

Agermuus = Markmuus.

Agern, ft. eins og líka -er, kl., [akarn], akarn.

Agerran akurrán (þegar e-i sáðtegund er rænt af akri annars manns).

Agerredskaber, ft., akuryrkjuverkfæri.

Agerreen óplægð rún eða skurður millum tveggja akurspildna.

Agerrende skurður í akri til vatnsafveitingar, akurræsi.

Agerrydning það að brjóta jörð til akurs, akurgjörð.

Agerryg akurrindi.

Agerskifte hluti (teigur, petti) í óskiptu akurlandi: Denne Mark var inddeelt i 12 Agerskifter. — 2) teigur sem arinn er í eina átt.

Agerskjel akramerki (eins og landamerki).

Agersump tjörn í akri.

Agertægt nýgræðingur (þegar talað er um akur): Hvergang en A. indtages til Dyrkning.

Ageruld fífa *eriophorum*.

Agervanding veiting vatns á akur (akra).

Agestol vagnset (líkt og stóll, nema fótlaust og fast við hliðarnar á vagninum).

Agetøi = Kjøretøi.

*Aggregat, ft. -er, kl., hrúga, samtíningur.

*Agio, kl., það sem gefið er fyrir skipti á peningum (sb. uppbót, milligjöf).

*Agitation, ft. -er, sk., það að agitere.

*Agitator, ft. -er, kk., órónmaður sem rær undir lýðinn.

*agitere, h. a. 1, róa undir alþýðu, æsa lýðinu.

*Agnat, ft. -er, sk., frændi manns í föðurætt, (í ft.) föðurfrændur.

Agt, án ft., sk., ásetningur, áform, fyrirætlun: Det var ikke min A. jeg ætlaði mjer það ekki. — 2) gát, gætur, gaumur, eptirtekt, athugi: Give A. efter noget taka eptir e-u. — Venjulegra er: Give A. paa noget. — Tage sin Helbred i A. ala önn fyrir heilsu sinni, gæta heilsu sinnar. Tage sig i A. for noget gjalda varhuga við e-u. Tag dig i A. for Hesten! varaðu þig á hestinum! Have noget i A. (ekki algengt). — 3) sæmd, sómi, virðing, vegur: Være (holdes) i A. og Ære vera í miklum metum.

agtbar, ft. -e, e., = agtværdig.

agte, áa. og h. a. 1, [sb. akta], taka eptir e-u, gefa gaum (gætur) að e-u: Agt mine Ord! Han agtede ikke efter hvad der taltes tók ekki eptir, hvað talað var. Han vilde ikke a. paa mine Ord gefa gaum að orðum mínum. A. paa Veirliget. A. paa en Spaadom. (a. efter noget er fremur: að snúa huganum að e-u, en a. paa noget að hafa hugann á e-u). — Í tali, einkum hjá almúga, er a. haft eitt saman (án þol. eða fs.), t. a. m.: Drengen agter ikke, naar man taler til ham tekur ekki eptir (gegnir ekki), þó yrt sje á hann. Hunden vil ikke a. vill ekki gegna. — 2) íhuga: Du maa a. (þú verður að gá að) at han er den stærkere. Han er ingen ung Mand, skal du a. þú verður að gá að því. — 3) (í verki), sjá um, hafa gætur á e-u: Han skal a. at der intet spildes. — Almúginn segir t. a. m.: Agt dig for Hunden! varaðu þig á hundinum! — 4) hirða um, skeyta e-n, gefa sig um: Han agter ikke mine Advarsler (Formaninger). Han agter hverken Gud eller Mennesker. Jeg agter intet derom jeg met það einskis. — Líkt með paa: Uden at a. paa Løfter og Tilsagn. — 5) (nú sjaldan haft í þeirri merk., að) ætla eða hyggja e-m e-ð: Jeg havde agtet (ætlað, hugað) ham noget bedre. Det er een agtet, en anden beskæret sb. enginn dregur, þó ætli sjer, annars fisk úr sjónum. Málsh.: Den fanger ofte Fald, som anden agter Fald sjer grefur gröf, þú grafi. — 6) hafa e-ð í hyggju, ætla: Gjør, som du agter at forsvare. Jeg agter at reise i Morgen jeg ætla að heiman á morgun. — Með mig, dig, sig, os, eder eða jer: Hvor agter du dig hen? hvert ætlarðu (að fara)? hvert er ferðinni heitið? Jeg agter mig hjem jeg ætla heim. Jeg agter mig bort. Han agter sig til Paris hann ætlar til Parísarborgar. — 7) (nú sjaldan haft): A. sig noget vænta sjer e-s. Skinken hænger aldrig saa høit, Hunden agter sig jo Benet (málsh.). — 8) meta: Jeg agter det fornødent mjer lízt það nauðsynlegt. A. noget høit eða ringe láta sjer þykja mikið eða lítið í e-ð varið, láta sjer finnast mikið eða lítið um e-ð, hafa e-ð í miklum eða litlum metum. A. sig værdig (beføiet, berettiget) til noget hyggja eða meta sig verðan (rjettan til) e-s. At I skal agtes værdige til Guds Rige. Agtes lige ved (med) Adel hafa jöfn rjettindi við lendborna menn. Agtes for den ypperste þykja æðstur eða ágætastur. Agtes (metast) som en Falskner. — 9) meta (virða) e-n eða e-ð mikils, láta sjer þykja mikið til e-s koma eða mikið í e-n eða e-ð varið: Jeg agter hendes Dyd. Jeg agter Mandens Retskaffenhed. Jeg agter høit en saadan Uegennyttighed. Man maa a. ham, skjøndt man ei kan elske ham mikið er í hann varið, þó ekki sje hann ástsæll. Vi beundre ogsaa Ting, agte kun Personer. — Málsh.: Som man agter sig, saa bliver man agtet.

Agtelse, án ft., sk., [sb. agte 9], met, virðing: Have (bære) A. for een virða (meta) e-n mikils. Nyde almindelig A. vera mikils metinn af öllum. Være i høi (stor) A. vera í miklum metum. Staae i A. hos een vera mikils metinn af e-m, vera í miklum metum hjá (af) e-m. Erhverve sig (ávinna sjer) A. Han har tabt sin A. (þ. e. þeirri virðingu, sem menn höfðu lagt á hann). Han har tabt min A. (þ. e. þeirri virðingu, sem jeg hafði á honum). Have tabt al A. for sig selv fyrirlíta sjálfan sig. Vise een A. sæma e-n (í orði eða verki). A. mod Kongens Person lotning við konunginn. Udvortes A.

agter, ao. og e., efsta stig agterst, [aptar — aptast eða aptarst, aptari — aptast-r eða aptarst-r; sb. Stigt fyrrum á d. = Stift], (er sjaldan haft, nema þegar talað er um skip), 1) ao., aptur, aptanvert: A. (agterst) i Skibet aptur (aptast) í skipinu. A. ind aptan á skipið. A. paa aptur á skipinu. A. ud aptur af eða aptur undan skipinu. — 2) e., aptari, eptri: Den agterste Deel af Skibet. (Sb. agters.)

Agterdeel aptari partur á skipi.

Agterende skutur, skutstafn.

Agterslag skutveifa. (Sjá Flag.)

agters, [sjá [agter], ætíð til agters aptur á bak (í óeiginl. merk.): Komme til a. vera í hnignun. Í tali: Det gaaer til a. for ham það gengur af honum (hagur hans gengur saman).

Agterseil aptursegl.

Agterside aptari hlutur skips.

Agterskib aptari helmingur hafskips (aptur frá miðsiglu).

Agterspeil skutflötur á hafskipi. Sjá Speil.

Agterstavn = Bagstavn.

Agtersting fastastöng: Sye med tætte A.

Agtervind beggja skauta byr.

agtløs gálaus.

agtpaagivende, [sb. give], aðgætinn, gaumgæfinn, eptirtektasamur.

Agtpaagivenhed, sk., athygli, aðgætni, gaumgæfni, eptirtektasemi.

agtsom, ft. -me, e., 1) varkár, varfærinn, gætinn: Være a. over noget fara varlega (gætilega) með e-ð: En a. og paapassende Tjener. — 2) = agtpaagivende.

Agtsomhed, sk., varkárni, varfærni, varúð, gætni, varhygð, varhugi; athygli, aðgætni, gaumgæfni, eptirtektasemi, gaumur, gætur: A. paa Belanstændigheden. A. gjør, at alting kan blive bemærket; Nøiagtighed, at intet bliver ubemærket.

agtværdig sem á virðingu skilið, sæmilegur: En a. Familie.

Agurk, ft. -er, sk., (eins konar jurt sem ræktuð er í görðum) *cucumis sativus*.

Agurkesalat eins konar matur sem búinn er til úr Agurker.

Ah! (framb. ā), mo., nú er jeg hissa! hvað ertu að segja! segðu ekki lengur! o. s. frv.

ahah! (framb. ahā), mo., var það sona! það er og! o. s. frv.

ahne sjá ane.

ak! mo, líkust æ að merk., en höfð víða, þar sem Íslendingar hafa öngva mo.

*Akevit (sumir segja og rita Aquavit, þar eð það er dregið af *aqua vitae*), sk., lífsvatn (nokkurs konar brennivín).

*Akrostichon, kl., griplur.

al, ft. -le, e., [all-r], 1) (í et.) A) allur, gjörvallur: Al Verden. Alt Folket öll þjóðin. Al Melken er drukken. Al Sæden er høstet. Alt Kjødet var fordærvet. — Al hans Eiendom. I al sin Tid alla æfi sína. Alt dette har jeg længe vidst. Al den Tid (al den Umage) kunde jeg have sparet. Tag det alt sammen allt saman, hvað með öðru. Al den Regn, vi have faaet. Alt det Hø, han har bjerget. — 2) fullur, fullkominn, fullgildur, nægur: Han har al Aarsag til at være fornøiet. Han sagde det i al Ufkyldighed. Jeg modtog det med al Taknemmelighed. Til al Lykke til allrar hamingju. — 3) með uden: Han blev jordet uden al Pragt utan alla viðhöfn. Uden al Aarsag öldungis að orsakalausu, öldungis að raunarlausu. Uden al Tvivl (sb. *sine omni dubio* á lat., sem þó er sjaldnar haft, enn *sine ullo dubio*). — 4) í öðrum eins orðatiltækjum, og: I al min Lykke þó mjer gangi allt að óskum. I al hans Glæde hvað glaður sem hann er. Med al Agtelse for ham að honum ólöstuðum. Med al hans Særhed (þó hann sje aldrei nema undarlegur), er han dog en retskaffen

Mand. — 5) sjerhver, hvers konnr, alls konar: Al (enhver) Begyndelse er vanskelig fár er smiðnr í fyrsta sinn. Han er en Haber af al (alslags) Forfængelighed Alt Vand kan drikkes; men ikke alt kaldes drikkeligt. Alt (ethvert) Arbeide, som skal lykkes, maa skee med Lyst viljinn dregur hálft hlass. — B) um hvorugk. (i et.) er þess að geta 1) að það er ritað með upphafsstaf (Alt), þegar ekkert nafn verður því samfara, a) Alt er tabt, uden Æren. Jeg vil gjøre Alt (hvad jeg formaaer) for ham jeg skal hjálpa honum, eins og jeg get. Han er skikket til Alt hann er laginn á allt, (hann er fær í flestan sjó). Dette er endnu ikke Alt það er nú ekki búið enn. Alt kommer an derpaa allt er undir því komið. Alt, som man tager det (svo er hvert mál, sem það er virt). Alt, hvad jeg eier allar eignr mínar. Alt hvad jeg kan gjøre. Dette er Alt hvad jeg har at sige. Jeg skal stræbe Alt hvad jeg kan herða mig allt sem jeg get. — b) stundum er það öldungis gjört að nafni α) det hele Alt (det skabte Alt) alheimur. Det store Verdens Alt. Hun er hans Alt hann elskar hana fremur enn allt annað. — β) i Alt eða Alt i Alt alls, samtals, að öllu samtöldu. — 2) að það er haft sem ao. í ýmsum merkingum a) = allerede: Han er alt reist. Det er alt en Maaned siden. — b) allt (*usque*): Han blev ved alt til Enden hann var að allt til enda. — c) í fornum eða fornlegum kveðskap er alt þráfaldlega of sett, og haft sem nokkurs konar horfiltur, t. a. m.: Hvor Dronning Oluf jaged', alt som hun kunde bedst. — d) allt af, alla jafna, einlægt, sí og æ: Alt mere og mere. Alt større og større. Alt kommer han igjen med de gamle Fortællinger allt af er hann með sömu sögurnar upp aptur og aptur. Alt blev han ved at see sig tilbage hann var allt af að líta aptur. — e) (sjaldan haft), allt = alstaðar: Alt hvor han gaaer og staaer hvar sem hann er staddur. — f) alt for mikils til of: Alt for tidt. — Jeg veed alt for vel mjer er full-kunnugt, mjer er kunnugra enn svo. — g) alt som: Alt som han gik, faldt han jeg vissi ekki fyrri enn hann rauk út af (þar sem hann gekk). Alt som jeg troede, han var kommen paa Veien, stod han igjen for mig jeg hjelt hann væri kominn á stað og vissi ekki fyrri til, enn jeg sá hann standa fyrir framan mig. Sb. þegar minnst (vonum) varir; í miðju kafi; upp úr þurru; o. s. frv. — II) í ft. breytist merkingin nokkuð, eins og í öðrum málum, allir, hver og einn, hver með öðrum: Alle Mennesker allir menn, hver maður. Alle Planter. (Eða þá ethvert Menneske, hver Plante; en ekki al Menneske, al Plante). — Stundum er nafninu sleppt, eins og á ísl.: Alle sige det allir segja það, það er altalað. Han er elsket af Alle allir unna honum hugástum, hann er hvers manns hugljúfi. Alle gave ham det Vidnesbyrd allir báru honum það (vitni, orð). Hans Huus staaer aabent for Alle þar er hver boðinn og vel tekinn. — Iblandt Pigerne er hun den smukkeste af Alle. Hvor ere Børnene? — de ere alle ude.

Al eða Ahl, án ft., sk., nokkurs konar jarðartegund sem finnst t. a. m. á Jótlandi.

*Alabast, sk., mjólkursteinn *alabastrites.*

*Alabastfabrik iðnaðarhús þar sem smíðað er úr mjólkursteini.

*Alabastlampe lampi úr mjólkursteini.

*Aland og Alant, sk., (jurt) *inula helenium.*

*Alarm, án ft., sk., herblástur, herslátter: Blæse A. blása herblástur. Slaae A. slá herslátt. — 2) hávaði, háreysti, skarkali, ófriður: Blind A.

*alarmeret, ft. alarmede, h.-e., uppvægur.

*Alarmplads samkomustaður herliðs.

*Alarmtromme herbumba.

Albue, ft. -r, sk., [e. o. albogi f. alnbogi = ölnbogi], olbogi.

Albuemaal olbogamál.

Albuestød olbogahögg (þ. e. högg á olbogann). — 2) olbogaskot.

*Album, sk., minnisbók; nafnabók. — 2) 96. partur af en Tønde Hartkorn.

*Alchemie = Alchymie.

*Alchymie, sk., gullgjörðarlist. Sb. Alchymist.

*Alchymist, kk., gullgjörðarmaður (sá sem er að hera sig að búa til gull úr öðrum hlutum).

aldeles, ao., öldungis, með öllu, algjörlega, alls kostar: A. nøgen alls-nakina, alls-ber, strípaður, berstrípaður. Jeg er a. tilfreds jeg er harð-ánægður. A. ikke fjærri fer því! það er öðru nær.

Alder, sk., [aldr], A) án ft., a) aldur, æfi, líf: Et Menneskes A. gaaer sjelden over 70 Aar þeir eru fæstir, sem komast yfir sjötugt. Hestens A. hvað gamlir að hestar verða. Egens A. hvað gömul að eikitrje verða. — b) aldur (= sú tíð sem e-r er búinn að lifa): Hvad er hans A. hvað gamall er hann. Barnets A. er fem Aar barnið er fimm vetra (gamalt). Kjende Hestens A. af Tænderne. En høi A. — c) aldur, rek, skeið: I en ung A. á unga aldri. I en spæd A. á barnsaldri. Komme til Skjels Aar og A. til vits og ára. Paa hans gamle A. á gamals aldri. Han er i din A. hann er á þínn reki. Alle Foretagender skikke sig ikke for enhver A. — d) efri aldur, elli (sb. aldri orpinn, aldraður): Alderens Svagelighed ellihrumleiki. En Mand af A. aldraður maður. — Til Alders á efra aldur, á efra aldri: Naar man er kommen til Alders þegar maður er kominn á efra aldur. En Mand til Alders maður á efra aldri. — B) með ft. Aldere og Aldre, aldur, öld, tímabil: I vor A. á vorri öld. I denne A. á þessari öld. I Verdens første A. á fyrsta aldri heims, á fyrsta heimsaldri. (Sb. Middelalder, Guldalder, Sølvalder, Kobberalder, Jernalder.)

Alderdom, án ft., sk., 1) elli, elliár: En rolig A. hæg (góð) elli. I hans Alderdoms Dage í elli (á elliárum) hans. — b) fyrir gamlir menn: Alderdommen er skrøbelig (vanskelig). — 2) fornöld: I Alderdommen var det Skik það var siður í fornöld. Levninger fra Alderdommen (Alderdomslevninger) fornleifar, fornmenjar, forngripir.

alderstegen, [sb. stige], aldinn, aldrænn, aldri orpinn, aldraður, hniginn á efra aldur.

aldersvag ellihrumur.

Aldersvaghed ellihrumleiki.

aldrende, eiginl. sagnarlaust ho., aldraður.

aldrig, ao., [aldrig-i], aldrei. — 2) (í tali), með engu móti, alls ekki: Jeg kan a. begribe. Han talte a. et Ord hann þagði eins og steinn. Der er a. det mindste tilbage það er engin agnar-ögn eptir. — 3) aldrig saa = nok saa: Om han eiede a. saa mange Penge hvað vellauðugur sem hann væri. A. saasnart saae hun ham, før hun brast i Graad hún fór að gráta óðar enn hún sá hann.

*Ale, kk., nokkurs konar enskt öl (alt-áfengt).

Alen, ft. eins og stöku sinnum Alne, sk., [alin], dönsk alin (24 þumlungar). — 2) stika, kvarði: En A. af Jern. — Óeiginl.: Maale een med sin egen A. gjalda e-m líku líkt. Maale een med den rette A. — 3) alin (= það sem er álnar langt): En A. Klæde ein alin af klæði. To A. Baand.

alenbred álnarbreiður, sem er alin á breidd.

alendyb álnardjúpur, sem er alin á dýpt.

alene, (stundum ritað allene), ao., einungis, eingöngu: Gud a. veed det það veit einginn nema guð einn. Du skal tjene din Gud a. þú skalt guði einum þjóna. Jeg beder a. derom jeg bið einskis nema þess. — Stundum er ene og sett fyrir framan alene, til að herða merkinguna: Det skulde tilhøre ham ene og a. — 2) út af fyrir sig, aleinn, einn saman, einsamall, einmana: Han lever meget a. Han vil gjerne være a. Lad ham (os, dem) være a. lofaðu honum (okkur, þeim) að vera einum. Være a. med (= i Eenrum med) een. Leve a. Boe a. vera sjer um klefa. Spise a. Sove a. sofa einn. — 3) hjálparlaust, aðstoðarlaust: Jeg har gjort det a. jeg hef gjört það einsamall. Være a. om et Arbeide. Barnet kan nu gaae a. (sb. ene). — 4) ikke alene ekki að eins: Han er ikke a. klog, men en god Mand hann er ekki einungis skynsamur, heldur líka vænn maður.

aleneste (í tali) = alene 1.

alenhøi álnarhár, sem er alin á hæð.

Alenkram stikuvarningur (varningur sem er seldur eptir álnatali).

alenlang álnarlangur, sem er alin á lengd.

Alenmaal kvarði, stika. — 2) álnarmál: Efter A.

Alental álnartal: Kjøbe (sælge) i A.

Alentræ kvarði úr trje.

alentyk álnar-þykkur, álnar-digur, sem er alin á þykkt eða digurð.

alenviis, ao., = i Alental.

*Alexandriner, ft. -e, sk., nokkurs konar bragarháttur (6 stuðlar í línu og 2 samstöfur í hverjum stuðli, hin fyrri skömm og hin síðari sein).

Alf, ft. -er, sk., a) um nokkurs konar álfafólk eða huldufólk, sem Danir (eins og þjóðverjar) ímynda sjer þó öðruvísi, enn vjer; sb. Ellefolk, Ellekone, Ellepige, o. s. frv. — b) (eink. á síðari tímum) um þess konar álfa, sem talað er um í eddu-bókum; sb. Lysalf, Svartalf.

Alfader, [alfaðir], er eiginl. Óðins-heiti, en dönsk skáld hafa á seinni tímum snúið því upp á guð alls herjar.

Alfarvei þjóðvegur, þjóðbraut. — Óeiginl.: En banet A. til Ære. Ligesom saa mange andre Forslag, der gaae noget udenfor Alfarveien.

alfuld fullur með öllu.

*Algebra bókstafareikningur. Sb. Bogstavregning.

*algebraisk, ft. -e, e., sem snertir bókstafareikning.

algod algóður.

Algodhed algæzka.

algyldig sem á alstaðar við, algildur.

Alhed, sk., það að vera allt.

Alherre (verður naumlega haft öðruvísi, enn með greininum: Alherren) drottinn alls herjar.

Alhøre allra gagn (um pútu).

*Alimentation, sk., viðurværi, er sjaldan haft nema í

*Alimentationsbidrag meðgjöf föður með lausaleiksbarni.

-aling, sk., [af Alen], er haft sem aptari partur af samskeyttu orði, t. a. m.: Tolvaling, Sextenaling, o. s. frv., um trjávið, sem er tólf (sextán) álnir á lengd.

Alke, ft. -r, sk., álka, klumba, *alca* (*Linn.*).

alke, h. a. 1, vaða elginn: A. i Dynd (Snavs). (Á Jútlandi er það haft um að stinga ála.)

alkjærlig ástarfullur (um guð).

Alkove, ft. -r, sk., rúmkompa, sængurkompa.

*Allee, ft. -r, sk., forsæluvegur (vegur sem einkum er ætlaður til skemmtunargöngu og sín eikaröð gróðursett á hvora hlið).

*allegro, ao., (um söng og hljóðfæraslátt), fljótt.

allehaande, e., allra handa, alls konar, alls kyns, allsháttaður: A. Varer. A. kostbare Sager allsháttuð dýrindi. Han kom med a. Udflugter hann hafði alls kyns undanbrögð í frammi. Han seer ud til A. hann litur út fyrir að vera tveggja (beggja) handa járn. — 2) sem kl. nafn, herjavísir af *myrtus pimenta* (sjá Kryddermyrte) hafður sem krydd: Stødt Allehaande.

Allehelgen, sk., = Allehelgensdag.

Allehelgensdag allra heilagra messa.

Allehelgenstid: Ved A. um allra heilagra messu leyti.

Allemand (í tali) f. alle Mand (et. f. ft.; sb. tre Mand, fire Mand, o. s. frv.), allir menn: Allemands Ven allra vinur. Det er i Allemands Munde það er almannarómur.

allene sjá alene.

aller- haft sem nokkurs konar ao. framan við efsta stig af einkunnum og atviksorðum, allra: Allerstørst allrastærstur, stærstur allra, langstærstur. Den allerstørste. Min allerkjæreste Ven.

allerede, ao., þegar: Det er a. skeet for otte Dage siden það eru (nú liðnir) átta dagar síðan. Man sagde mig, at han var endnu ikke kommen; og jeg hører nu, han har a. været her i to Dage og nú heyri jeg sagt, hann sje búinn að vera hjer tvo daga.

allesteds, ao., alstaðar, hvarvetna: Han har a. hjemme hann slettir sjer fram í allt.

Allestedsnærværelse vera (návist) guðs á öllum stöðum.

allestedsnærværende verandi senn í öllum stöðum.

allevegne, ao., alstaðar, hvarvetna, hvar sem er; hvernig sem á stendur.

*Alliance, ft. -r, sk., samband.

*alliere, ás. 1: A. sig med een gjöra samband við e-n. Allierede bandamenn.

alligevel, ao., þó, samt, samt sem áður, engu að síður, allt að einu, eins fyrir því.

Allike, ft. -r, sk., (kráku-kyn) *corvus monedula.*

*Alliteration, sk., hljóðstafasetning, (hljóðstafir).

*allodial, ft. -e, e., sem snertir óðal, (er einkanl. haft í samskeyttum orðum, eins og Allodialarving sá sem erfir óðal, Allodialgods óðal).

*Allongeparyk lokka-parruk.

*alludere, h. a. 1, benda til e-s með orðum.

*Allusion, ft. -er, sk., tilbending í orðum.

*Alloopathie, sk., sú lækningar-aðferð (sem líðkanlegust er) að beita þeim læknisdómum sem í afleiðingum sínum eru gagnstæðir sjúkdómunum. (Alloopathie er gagnstætt Homoopathie.)

Alm, sk., [álm-r f. alm-r], álmur *ulmus campestris.* Sjá Ælm, sem mun vera fullt eins líðkanlegt.

Almetræ = Ælmetræ.

Almagt almætti, alveldi: Guds A. Tonernes A. hinn mikli kraptur, sem fylgir söng og hljóðfæraslætti.

*Almanak, ft. -ker, sk., almanak.

*Almanaksmaaned mánuður að búkmáli, búkmánuður, latínskur mánuður.

almeen, ft. almene, e., [sb. almenn-r á ísl. og gemein á þjóðv.], almanna-, alls herjar-, alþýðu-: Til a. Nytte. Til a. Sikkerhed. En a. Lov. — (almeen er fornt orð, sem hefur verið tekið upp aptur, og er einkanlegu haft framan í samskeyttum orðum.)

Almeenaand þjóðar-samheldi.

Almeenfølelse þjóðleg tilfinning.

almeengyldig algildur.

Almeengyldighed algildi.

Almeenhed, án ft., sk., almenningur, alþýða manna.

Almeenlæsning alþýðulestur.

Almeennytte almennings not, alþjóðleg not.

almeennyttig þjóðnýtur.

Almeensikkerhed alþjóðlegt óhylti.

Almeensted, (einkanl. haft í ft.), sk., alþekkt sannmæli, kunnmæli.

Almeenstemning það hvernig liggur í alþýðu manna.

Almeensætning = Almeensted. — 2) grein sem nær yfir allt.

Almeenvel almenningsheill, velgengni (velferð) e-r þjóðar.

Almeenvæsen, án ft., kl., þjóðfjelag, þjóðfjelagsmálefni.

almindelig, [sb. alminnilegur, alminnilega f. almennil.], I) e., ft. -e, sem nær yfir allt: En a. Regel (Forskrift, Sætning) algild regla. Den a-e Verdenshistorie saga alls mannkynsins. A. Menneskekjærlighed ást við alla menn. — 2) sem er öllum sameiginlegur: Naturens almindelige Orden. Det a-e Bedste almennings not. Her er det a. Skik hjer er það alvenja. En a. Erfaring. Den almindelige Menneskeforstand meðal-vit. En a. Landevei þjóðvegur, þjóðbraut, þjóðgata. — 3) alkunnur, alkunnugur, alþekktur, alsagður, almæltur, altalaður, algengur: Et almindeligt Sagn. Et almindeligt Rygte almæli, alræmi, (alskrafað, altalað). Det er en a. Hændelse það ber opt við, það er algengt. Dette Tøi er af meer end a. Godhed svona góður dúkur finnst ekki á hverju strái. — 4) den almindelige Mand almúginn, almúgamenn. — 5) det Almindelige þjóðfjelag: Kjærlighed til det Almindelige þjóðrækni. Det Almindeliges Tarv almennings þarfir. — II) ao.: Det er a. bekjendt það er alkunnugt. — 2) jafnaðarlega, að öllum jafnaði, optast nær.

Almindelighed, án ft., sk., það að vera almindelig; en er sjaldan haft, nema í orðatiltækinu: i A. a) = almindelig II, 2. — b) t. a. m. Alle i A. og Enhver i Særdeleshed allir saman og hver í sínu lagi, hver með öðrum.

almindeligviis, ao., optast nær, jafnaðarlega.

Alminding, ft. -er, sk., [almenning-r], almenningur (um land), óskipta.

Almisse, ft. -r, sk., [almusa], ölmusa, (ölmusugjöf, ölmusugjörð, ölmusugæði): Give A. Gjøre A. gjöra ölmusu.

Almisseblok ölmusukistill, gjafastokkur.

Almissebolig ölmusubýli, bústaður handa sveitar-ómögum eða þurfamönnum.

Almissebrød matur sem manni er gefinn í gustukaskyni: Æde A.

Almissegjerning gustukaverk (f. guðsþakkaverk).

Almisselem sveitar-ómagi, hreppsómagi.

Almue, án ft., sk., [almúgi], almúgi, alþýða: Bønder og menige A. bændur og öll alþýðan. Almuens Sprog (Skikke, Sæder). Almuen paa Landet og i Stæderne.

Almuesagn munnmæli hjá alþýðu.

Almuesang almúgakvæði.

Almuesdigter skáld sem kveður handa almúga.

Almuesfolk, einungis í ft., almúgafólk, almúgamenn.

Almueskole almúgaskóli.

Almueskolevæsen allt sem snertir almúgaskóla.

Almueskrift rit sem ætlað er almúga.

Almuesmand almúgamaður.

Almuesord almúgaorð (sem er tíðkað af almúga).

Almuesprog almúgamál, almúgamállýzka.

Almuesqvinde almúgakvenmaður.

Almuesven sá sem er hliðhollur (vinveittur) almúganum.

almægtig almáttugur, allsvaldandi.

Almægtighed, án ft., sk., almætti, alveldi.

alnærværende = allestedsnærværende.

*Alphabet, ft. -er, kl., stafrof: Det græske A. griska stafrofið. Efter Alphabetet í stafrofsröð. — 2) af því prentarar hafa verið vanir að sýna arkatal í prentuðum bókum, með því að setja a neðanmáls á 1. örkina, b á 2. örkina, o. s. frv. (eptir latínustafrofi, er hefur 23 bókstafi), aa á 24. örkina, bb á 25. örkina, o. s. frv., þá merkir Alphabet þær 23 arkir í prentaðri bók, sem hafa eitt (einfalt, tvöfalt eða fleirfalt) stafrof fyrir neðan málið: Denne Bog er 3 Alphabeter stor bókin er 69 arkir á stærð.

*alphabetisk, ft. -e, e., sem er í stafrofsröð: A. Fortegnelse over noget.

alraadende, [sb. raade], sem öllu ræður: Det a. Forsyn.

Alrune, ft. -r, kvk., (fornt), völva.

alsammen, altsammen, ft. allesammen, e., allur saman, gjörvallur: Han tog dem allesammen. Jeg gav ham det altsammen jeg fjekk honum það allt saman, hvað með öðru. Altsammen er godt, undtagen dette.

alseende, [sb. see], sem allt sjer: Den Alseendes Øie.

alsidig, ft. -e, e., sem hefur hliðsjón af öllu (þegar hann er að hugsa um e-ð).

Alsidighed, ft. -er, sk., það að vera alsidig.

Alskabning, án ft., og ætíð með greininn (Alskabningen), öll skepnan, allt sem skapað er.

alskens, sem e., [f. als Kjøns; sb. alls kyns], alls kyns, alls konar, hvers konar, alls háttar, allsháttaður.

alslags, ft. alleslags, sem e., = alskens: Der var nok af a. Mad. Han har forsynet mig med alleslags Fornødenheder. — (Sb. Slags.)

alstille, ao., (almúgaorð), alltjend, æfinlega.

Alstyrer, án ft., og með greininn (Alstyreren), alstýrandi, sá sem öllu stýrir (ræður).

*Alt, sk., annar söngrómurinn að ofan. (Fyrst er Discant, þá Alt, þá Tenor, og neðst Bas)

*Altan, ft. -er, sk., gluggsvalir.

Alter, ft. -e, kl., blótstallur. — 2) altari: Gaae til Alters ganga (vera) til altaris. — Þó Alter sje kl., þá segja menn

engu að síður Alterens (en ekki Alterets) Sacrament; sb. altari sem kk. orð á forna ísl.

Alterbog altarisbók.

Alterbord brikarlaust altari: Denne Kirke har kun et A. Sætte Kalken paa Alterbordet setja kaleikinn á altarið.

Alterdug altarisdúkur.

Alterfod grátur (kvk. í ft.).

Altergang altarisganga: I Dag er der A. Han er ivrig i sin Kirkegang og A. hann er bæði kirkjurækinn og gengur opt til altaris.

Altergods altaris-eignir (í katólskum löndum).

Altergulv = Alterfod.

Alterild eldur á blótstalla.

Alterklæde 1) í et., altarisklæði. — 2) í ft., a) altarisskrúði (allt sem haft er til að skrýða altarið með). — b) messuföt.

Alterkors altaris-kross (sem farinn er að tíðkast hjer og hvar í staðinn fyrir altarisbrík).

Alterlys altariskerti (úr vaxi).

*Alternativ, ft. -er, kl., annaðhvort af tvennu sem fyrir höndum er, kostur.

Altersteen altarishella (sem er lögð ofan á altarið), altarissteinn.

Altertavle altarisbrík, altarisspjald.

Altertjeneste sá hluti guðsþjónustugjörðarinnar sem fer fram fyrir altarinu.

Alterviin messuvín.

altid, ao., ætíð, ávallt, allt af, alla jafna, o. s. frv.: Evindelig og a. um aldur og æfi, sí og æ. Han er a. tilfreds. Man finder ham a. sysselsat.

1. Alting alþingi (Íslendinga).

2. Alting, án gr. og úbr., (er mjög tíðkað í tali og merkir = al I, B, 1, a, þ. e.) allir hlutir: Han vil vove A. Han har sat A. til. Lykken er ham med i A. auðaan leikur við haan í öllu. (Alting verður ekki haft í öllum þeim dæmum, sem heyra undir al I, B, 1, a, og það væri t. a. m. bögumæli að segja: Jeg skal stræbe A. hvad jeg kan, eða þviuml. — Stundum er rjett að segja alle Ting fyrir Alting.) — b) for A. fyrir alla muni, um fram allt, um allt fram, í öllum bænum, hvað sem tautar, hvað sem annað hefur: Lad os for A. ikke fortvivle. — c) hvorom A. er hvað sem öðru líður.

*Altist, ft. -er, kk., sá sem hefur annan söngróm að ofan (sb. Alt).

altsaa, st., þess vegna: Han trænger til Hjelp, og jeg kan hjelpe ham; a. bør jeg det þar af leiðir, að jeg á að gjöra það. altsaa udtrykker, at Tingen flyder af det forrige; derfor, at den er grundet deri.

*Alun, án ft., kl., álún (salttegund) *alumen*.

*alune, ás. 1, álúna: Alunet Toi. Alunet Læder.

*Alunjord a) álúnasjörð (jörð sem álún er í). — b) álúnsleir.

*Alunlæder álúnað leður.

*Alunshandske hanzki úr álúnuðu skinni.

*Alunskifer flögusteinn sem álún er í.

*Alunskind álúnað skinn.

*Alunsyre álúnssýra.

*Alunvand álúnsvatn.

*Alunværk staður þar sem álún er búið til.

Alvei = Alfarvei.

Alverden, án ft., alheimur.

alvidende, [sb. vide], sem veit og sjer alla hluti.

Alvidenhed, án ft., sk., það að vera alvidende: Guds A.

alviis alvitur.

Alviisdom alvizka.

Alvor, án ft., er haft bæði sk. og kl., [alvar-a], alvara, alhugi, það sem manni er alhugað: Det er min (mit) ramme (fulde) A. mjer er full alvara. Gjøre (tage sig af) noget med A. leggja hug eða kapp á að framkvæma e-ð. Han lod som han vilde gaae; men det var ikke hans A. hann ljezt ætla að fara, en það var ekki nema látalæti. — 2) að það verður úr (af) e-u: Nu er der engang blevet A. af. Bliver det A. med Krigen? Gjøre A. af noget láta verða úr e-u. — 3) for Alvor merkir a) alhugað, með kappi: Nu vil han til at studere for A. Han blev for A. vred hann varð stór-reiður. — b) (um dauða hluti), að (nokkru) ráði, svo nokkru nemur, svo um munar, (alhugað): Det begynder nu for A. at fryse.

alvorblandet, [sb. blande], alvörublandinn: A. Skjemt gaman og alvara.

alvorfuld alvörufullur: En a. Charakteer. En a. Betragtning.

alvorlig, ft. -e, e., a) alvörugefinn, þur á manninn, þurlegur: Han er ligesaa streng og a., som hans Kone er mild og munter. — b) einlægur: Det er min alvorlige Villie það er einlægur vilji minn. Det er mit alvorlige Forsæt það er einlægur ásetningur minn. — c) sem nokkuð mark er að, sem nokkuð kveður að: Fra Ordstrid kom det til alvorligt Skjenderi. Han fik en a. Irettesættelse.

Alvorlighed, án ft., sk., a) alvörusvipur. — b) siðsemi: Opføre sig med anstændig A. — c) vandvirkt, umvöndunarsemi: A. i Forretninger. Holde sine Undergivne med A. til Arbeide.

Alvorslære alvarleg kenning.

Alvorsord alvarleg orð.

Alvorsrøst alvarleg raust.

Alvorssind alvörugefni.

Alvorstale alvarleg ræða.

Alvorstanke alvarleg hugsun.

Alvælde alveldi, almætti.

alvældig allsvaldandi, almáttugur.

alværende, [sb. være], finnst haft f. allestedsnærværende.

*Amalgamation, sk., óeiginl., samsteyping tveggja hluta í einn, samlögun tveggja hluta.

*amalgamere, ás. 1, óeiginl., steypa tveim hlutum saman í einn, samlaga tvo hluti.

*Amanuensis, kk., skrifari e-s.

*Amazone, ft. -r, kvk., skjaldmey.

*Ambassade, sk., sendiherra-embætti.

*Ambassadeur, ft. -er, kk., sendiherra.

*Ambassadrice, ft. -r, kvk., sendiherra-frú.

*Ambe, ft. -r, sk., tvær tölur í talnabúð, tvistur í talnabúð (sb. Lotterie).

*Ambition, sk., veggirni, metorðagirnd.

Ambolt, ft. -e, sk., steðji: Smede paa A. Smede en A.

Amboltsmedning, sk., a) smíði sem fer fram á steðja. — b) steðjasmíði (það að smíða eða búa til steðja).

*Ambra, sk., ilmkvoða úr viði. — 2) (eins konar ilmjurt) *artemisia abrotanum*. — 3) (í skáldskap), ilmur.

*ambrafyldt, [sb. fylde], ilmfullur, ilmandi: Den ambrafyldte Luft (í skáldskap).

Ame, ft. -r, sk., stór tunna sem tekur 16 fjórðungsfötur: En A. Rhinskviin.

*amen, ao., amen.

*Amethyst, ft. -er, sk., (indverskur gimsteinn) *amethystus*.

*Ameublement = Meublement.

*ameublere = meublere.

Amindelse, án ft., sk., [a = á], minning fjærstaddra eða liðinna, menjar: Han vil blive i evig A. Give een noget til en A. gefa e-m e-ð til menja.

Amindelsestale líkræða.

Amindelsestegn minningarmark; menjagripur, menjar.

Amme, ft. -r, kvk., barnfóstra (einkanl. sú sem hefur fósturbarn sitt á brjósti): Barnets A. Tjene for A. Hun har A. til sit Barn.

amme, ás. 1, hafa barn á brjósti: Hun ammer selv sit Barn. A. et Barn op med Melk (ved en Flaske); sb. opamme.

Ammehold, án ft., kl., barnfóstruhald.

Ammeløn barnfóstrukaup.

Ammeplads vist handa barnfóstru.

Ammesnak = Ammestuesnak.

Ammestue barnfóstruklefi, barnaklefi.

Ammestuefortælling kerlingasögur.

Ammestuesnak baðstofuhjal, kerlingabækur, kerlingavilla (í Sæm.-eddu).

Ammetjeneste vist handa barnfóstru: Hun søger en A. hún vill koma sjer e-rstaðar fyrir sem barnfóstra.

*Ammunition = Munition, sem optar er haft, að minnsta kosti í tali.

*Amnestie, án ft., sk., fyrirgefning (einkum við uppreistarmenn).

Amning, ft. -er, sk., sjóar-dýpt undir skipi.

*Amphibium, ft. Amphibier, kl., láðs-dýr og lagar.

*Amphitheater hring-leikhús.

*Amputation, ft. -er, sk., aftekning limar.

*amputere, ás. 1, taka lim af manni.

Amt, ft. -er, kl., 1) eiginl. embætti; en er þó úrelt í þessari merk., nema þegar talað er um rakara-embætti (Amt = Barbeeramt). — 2) amt, (umdæmi). — 3) nokkurs konar stjórnarráð; sb. Bjergamt, Postamt.

Amtmand amtmaður.

Amtmandskab amtmannsdæmi.

Amtsbetjent konunglegur embættismaður sem tekur þátt í amtsstjórn.

Amtsbonde bóndi í amtinu.

Amtsforvalter amts-gjaldkyri.

Amtshuus amtmannshús.

Amtsmester skeggrakari sem hefur skeggrakararjettindi (í Kaupmannahöfn).

Amtsprovst yfirprófastur í amti: Man afskaffede snart igjen Amtsprovsterne.

Amtsprovsti yfirprófastsdæmi í amti.

Amtsraad amtsráð (þ. e. amtmaðurinn og þeir sem til eru kjörnir með honum að ráða um málefni amtsins).

Amtsrettighed hver einstakur rjettur sem skeggrakara-fjelagið í Kaupmannahöfn hefur.

Amtsskriver (fyrrum) = Amtsforvalter.

Amtstue skrifstofa amts-gjaldkyrans.

*Amulet, ft. -ter, sk., verndargripur sem maður ber á sjer.

an, fs., [tekin úr þjóðv., einkanlega á 17. og 18. öld], stýrir aldrei nöfnom, og er ekki höfð laus öðruvísi, enn við sagnir: Binde an med een ráðast í móti e-m, reyna sig við e-n. Det gaaer an það er nær sanni, það má takast. Gribe sig an herða sig. Komme ilde an að það fer illa fyrir manni. Rette (Maden) an bera á borð. O. s. frv. — II) an er haft í upphafi samsettra orða, og má finna þau, sem eru skást af þeim og tíðkanlegust, hvert á sínum stað hjer fyrir aptan.

*Anabaptist, ft. -er, kk., = Gjendøber.

*Anachronisme, ft. -r, sk., = Anachronismus.

*Anachronismus, ft. Anachronismer, sk., tímatalsvilla.

*Anakoluth, ft. -er, sk., endaslepp grein.

*Anakoluthie, ft. -r, sk., endaslepp orðasetning.

*analog, ft. -e, e., eins að sinu leyti, eins i sinni röð.

*Analogie, ft. -r, sk., það að vera eins (og e-r annar hlutur) að sinu leyti.

*analogisk, ft. -e, e., = analog.

*Analyse, sk., sundurliðun, skýring, þýðing.

*analysere, ás. 1, skilja e-ð i sundur; liða e-ð i sundur, skýra, þýða.

*analytisk, ft. -e, e., skýrandi: A. Fremgangsmaade skýringar-aðferð. Sb. synthetisk, sem er því gagnstætt að merkingu.

*Anarchie, kt., stjórnleysi, stjórnleysa.

*anarchisk, ft. -e, e., stjórnlaus: A. Tilstand i en Stat.

*Anatom, ft. -er, kk., likskeri, náskeri, náskurðarmaður.

*anatomere, ás. 1, skera lik.

*Anatomering, ft. -er, sk., likskurður, náskurður.

*Anatomie, án ft., sk., likskurðarfræði, náskurðarfræði: Den sammenlignende A.

*Anatomiekammer likskurðarhús.

*anatomisk, ft. -e, e., sem snertir likskurð eða likskurðarfræði.

anbefale leggja til með e-m, mæla fram með e-m eða e-u, fela e-m e-ð á hendur: Hans Foresatte have anbefalet ham til Kongen. Han er anbefalet til dette Embede. A. een sin Sag. Jeg kan a. Dem dette Middel af egen Erfaring. Jeg anbefaler mig i Deres Erindring og jeg anbefaler mig til Deres Bevaagenhed feginn vil jeg eiga yður að.

Anbefaling meðmæling a) það að mæla fram með. — b) það sem er til meðmælingar: Han foreviste mig en skriftlig A. fra Biskoppen hann sýndi mjer meðmælingarbrjef frá biskupinum. Arbeidsomhed er en god A.

anbelange, ás. 1, sjá vedkomme.

anbetroe = betroe.

anbringe koma e-u fyrir, 1) eiginl.: Her kunde anbringes Kanoner. A. et Skab i Væggen. — 2) óeiginl. a) et vel anbragt Ord (orð i tima talað, orð sem vel kemur við) er ofte af stor Virkning. En ilde anbragt Vittighed sem illa kemur við. — b) jeg vil søge at a. ham i et andet Fag. Han fik sin Søn anbragt ved Toldvæsenet (i Handelsfaget). Han har faaet alle sine Børn godt anbragte hann hefur komið öllum börnum sinum til manns (til menningar).

Anbringelse, sk., það að anbringe.

Anbringen, án ft., sk., = Anbringelse.

Anbringende, ft. -r, kl., sjá Andragende.

Anbringer, ft. -e, kk., sá sem kemur e-m eða e-u fyrir.

Anbrud = Frembrud (sem er betra): Dagens (Morgenens) A.

anbryde = frembryde (sem er betra).

anbrænde, h. s. 1, = svides (sem er betra); sjá svide.

*Anciennetet, sk., embættisaldur, aldursrjettindi.

And, ft. Ænder, sk., [and-], önd (sem alifugl), heimönd. — b) sjer i lagi blauða öndin, kvennönd: En Andrik og ti Ænder.

Andagt, án ft., sk., fjálgleikur, guðhræðsla, guðrækni, bænrækni: Fordybet i A. Overvære Gudstjenesten med A. — 2) bænahald, guðsþjónustugjörð: Holde sin A. Vi indbyde dig oftere, end sædvanligt, til Andagtens Steder.

andagtsfuld guðhræddur, guðrækinn.

Andagtsreise pilagrimsferð.

Andagtstime guðræknis-stund.

Andagtsøvelse = Andagt 2.

*andante, sem aa., hvorki fljótt nje seint (um söng og hljóðfæraleik).

*andantino, sem aa., heldur i fljótara lagi (um söng og hljóðfæraleik).

Andeel hluti (partur) e-s i e-u; ituk: Vi have A. i et Rige, som ikke forgaaer.

Andehagl anda-högl (eins og sels-högl).

Andejæger sá sem veiðir (er að veiða) endur, andaskyti.

Andemad (slýegond) lemna.

anden, andet, ft. andre, e., [annan], I) annar i tölu (*secundus*): Den første, den a., den tredie, o. s. frv. Han kom a. Gang igjen. Han var den a. i Følget (i Ordenen) hann var næstur hinum fremsta (fyrsta). Det er hans a. Kone það er seinni konan hans. Min a. Søn. For det første... for det andet... for det tredie ... i fyrsta lagi... i öðru lagi... i þriðja lagi, a. s. frv. — Hver a. annan hvern, t. a. m.: Hver a. Søndag. — A. Dagen (sjaldh.) annars dags. — Fra (paa) a. Haand sjá Haand. — II) annar þegar talað er um tvennt, hinn (*alter*): Naar den ene vil frem, vil den a. tilbage (eða naar een vil a. s. frv.). Jeg stod paa den ene Side af Grøften, og han paa den a. jeg stóð öðrumegin við skurðinn og hann hinumegin — I det andet Liv i öðru lifi; liks i et andet Liv. — Han har gjort een Reise for sin Videnskab; en a. blot til Fornøielse. Han gav eet Legat til Kirken, et andet (eða han g. e. L. t. Kirken, og eet) til de Fattige. To Sønner har han i Armeen; andre to (to andre) ere Studenter. — b) slikur sem e-r: En a. Napoleon (annar eins maður og N.) vil ikke let opstaae. Han bliver den a. Mozart. (Sb. *Verres, alter Orcus*). — III) hinn um það sem eptir er (*reliquus*): Kun dette er mig af Vigtighed; det andet er mig ligegyldigt hitt stendur mjer á sama. Een Datter har han hjemme; de andre ere alle forsørgede. — IV) annar þegar talað er um fleira enn tvennt (*alius*) a) lad mig faae en a. Bog i Stedet for denne. Han har forladt sit Fædreland, og bosat sig i et andet (fremmedt) Land. Jeg har solgt mine gamle Heste, og vil kjøbe mig andre. Til en a. Tid, paa et andet Sted, under andre Betingelser i e-t annað skipti (e-n tima endrur-nær), á e-m öðrum stað, þegar öðruvisi er ástatt. Man faaer det ikke andre Steder end her það fæst ekki annarstaðar enn hjer, það fæst hvergi nema hjer. Vi have faaet en a. Præst. Han er bleven et andet Menneske. Han tager hver Dag en a. Kjole paa. — Naar man ikke er sin egen Herre, men er afhængig af en A. þegar maður er öðrum háður. Det er haardt, at skulle leve af en Andens Naade. Benytte sig af Andres Arbeider. Røbe Andres Hemmeligheder. — Han tænker ikke paa Andet, end Forlystelser hann hugsar ekki um annað enn að skemmta sjer. Jeg har ikke Andet, at byde Dem. Hvad Andet har jeg tilovers, end...? hvað er nú annað til (ráða), enn...? Spurning: Jeg maa vel gjøre hvad han har sagt mig jeg mun verða að gera það sem hann hefur sagt mjer? Svar: Ja, hvad Andet já, hvað er annað? — b) með sukinni merk., optast nær með langt, ganske eða heel, allur annar, miklu betri: Denne Præst er en langt a. Mand, end den forrige það er miklu meira í þenna prest varið, enn þann, sem var á undan honum. Dette er en ganske a. Sag það er nú allt annað mál. — Jeg har det paa heel andre Vilkaar, end min Formand. — c) einkum i almúgatali, et andet Aar að ári (um þetta leyti), t. a. m.: Det faaer at beroe til et andet Aar. — d) Een og Anden, eet og andet hinir og þessir, hitt og þetta, sitt hvað: Jeg har hørt Een og A. sige det. Jeg har eet og andet at tale med dig.

Andendagsbryllup veizla daginn eptir brúðkaupið.

*Andendagsfeber kalda sem kemur annan hvern dag.

andendagsmorgen, sem ao., morguninn eptir.

andensteds, sem aa., annarstaðar: Jeg har ikke været a. end i Kirken jeg hef ekki komið annarstaðar, enn i kirkjuna. Eensteds bruges den Skik, a. (eða en a.) en anden sinn er siður i landi hverju. Han kommer ingen a., end hos sin Familie hann kemur hvergi, nema til ættingja sinna. — andenstedshen annað (til e-s annars staðar), t. a. m.: Han er ikke mere i Paris; men er reist a. hen hann er farinn úr Parisarborg, og kominn e-ð annað. andenstedsfra annarstaðar að.

Andenæb andarnef. Dette Dyr har et Slags A. — 2) nokkurs konar ilát sem ungbörn eru látin drekka úr, svipað andarnefi.

Andeqvadder = Andemad.

anderledes, sem ao., öðruvisi: Sagen er ganske a. beskaffen. Dette vil jeg have a. gjort. Han fortalte mig det paa den Maade; men jeg veed det er a. Blive a. til Sinds. Han er ikke a. hann er sona (gjörður). — i tali fyrir anden: Det er en (ganske) a. Mand það er munur á mönnum.

Andesteg steikt önd.

Andeæg andaregg.

andrage, ás., bera e-ð upp, stinga upp á e-u: A. noget for Øvrigheden. Han androg paa en Nedsættelse i Skatten.

Andragende, ft. -r, kl., málaleitun, frumvarp, uppástunga, bæn, beiðni, tilmæli. — b) kæra, umkvörtun.

Andrik, ft. -ker, sk., andarbliki.

andægtig, ft. -e, e., guðrækinn, guðhræddur: Hun er meget a. Et andægtigt Sind. — b) guðrækilegur: Andægtige Bønner. En a. Forsamling.

Andægtighed, án ft., sk., guðrækni, guðhræðsla.

Ane, varla haft nema i ft. -r, sk., eðlibornir langfeðgar: Han tæller sexten Aner hann er eðliborinn fram i sextánda lið.

ane (líka ritað ahne), ás. 1, hafa grun um. Menn segja a) jeg aner noget mig órar fyrir e-u: Jeg aner intet godt jeg býst við engu nema illu, mjer segir þunglega hugur um. — b) noget aner mig, t. s. m.: Det aner mig, at han kommer i Dag mig órar fyrir því (mjer segir svo hugur um, það er hugboð mitt), að hann muni koma i dag.

*Anekdote, ft. -r, sk., smásaga.

Anelse, ft. -r, sk., hugboð, grunur.

Aneregning langfeðga-tal herraborinna.

Anetal langfeðga-tala herraborinna: Regne (udregne) eens A. rekja ætt manns herraborins.

Anetavle spjald sem herrabornir langfeðgar manns eru skráðir á.

Anevaaben langfeðga-merki herraborinna.

Anfald árás, áhlaup, aðsókn, atganga, atlaga, frumhlaup: Gjøre A. paa Fjenden. Fjendens A. blev afslaaet. — 2) hviða (i veikindum): Et pludseligt A. af Sidesting.

anfalde, ás., ráðast á, sækja að e-m, veita e-m árás (atgöngu), fljúga á: Fjenden anfaldt Staden fra to Sider. Røverne anfaldt ham i Huulveien. — 2) óeiginl. a. een med Skjeldsord vaða upp á

e-n með skömmum. — Sygdommen anfaldt ham med fornyet Heftighed kom að honum hin sama sótt, og var nú öllu ákafari enn fyr.

Anfalder, n. -e, kk., sá sem ræðst á: Da gaaer Forsvaret endog til at dræbe Anfalderen.

anfegte, ás., a) freista: Anfegtes (fristes) af Djævelen. — b) hneykja, hneisa, gera e-m skömm eða hneisu: Han anfegtes (fornærmes) paa sin Ære. — c) þjá: Anfegtes (plages) af Lidelser. Anfegtes af haarde Sygdomme. — d) fá á: Sønnens Ulykke anfegter ham ikke. Han lod sig ikke a. deraf hann ljet það ekki fá á sig.

Anfegtelse, n. -r, sk., freisting, tilteyging, ástríða, þjáning, o. s. frv.

anføre ráða (vera) fyrir liði, stýra herliði: Kongen anførte selv sin Hær i dette Slag. Generalen anførte den høire Fløi. — 2) leiðbeina e-m: A. een til Dyd og gode Sæder. — 3) tilgreina, geta um, bera e-ð fyrir sig, vísa til e-s: Han har glemt at a. det i Regnskabet. Han anførte dette til sin Undskyldning. Jeg vil a. mine Grunde. Han anfører overalt sine Kilder. Forfatteren siger i det ovenfor anførte Sted.

Anførelse, sk., það að anføre í 3. merk.

Anfører, n. -e, kk., hertogi, foringi, (herforingi, liðsforingi), fyrirliði, forráðsmaður, oddviti, forsprakki, forkólfur, leiðtogi: En stor A. foringi mikill. Være A. for en Røverflok. A. i et Oprør (i en Leg, ved et Foretagende). Han var vor A. (Fører) paa Reisen.

Anførsel, sk., (það að anføre í 1. og 2. merk.), forysta, forræði, leiðbeining, tilsögn: Under Kongens A. Han vil under min A. danne sig til Embedet.

angaae, ás., ná til e-s (í óeiginl. merk.): Sagen angaaer Forsømmelse i Embedet málið er um (risið út af) hirðuleysi í embættisverkum. Hvad mig angaaer fyrir mitt leyti; líka í tali: Hvad mig er angaaende. Angaaende hans Begjering og hans Begjering angaaende (= hvad angaaer hans Begjering).

angbrystet, n. -brystede, e., = stakaandet.

angbrystig, n. -e, e., = angbrystet.

Angbrystighed, án ft., sk., andþrengsli, brjóstþrengsli, þrengsli fyrir brjóstinu.

Ange, n. -r, sk., [sb. angi í líkri merk. og ilmr], móða: A. paa Vinduesruderne.

Angel, n. Angler, sk., [angul-l], öngull. Sjá Krog, Fiskekrog, Medekrog.

Angelfisker sá sem fiskar á öngul (handfæri).

Angelfiskeri öngulfiski (handfærafiski).

Angelmuus (lítil mósartegund sem hefur mjótt trýni og finnst í norðurálfu og norðanverðri austurálfu) *sorex araneus* (*Linn.*).

Anger, án ft., sk., [angr], iðrun: A. bestaaer i den nedtrykkende Følelse af sin egen Uværdighed. A. har en moralsk, og ikke, som Fortrydelse, blot psychologisk Grund. Føle A. over noget iðrast e-s. Orðskv.: Stakket Lyst har tidt lang A.; sb. sætar syndir verða nð sárum bótum, æ koma mein eptir munuð. — 2) (áður fyr), angur, armæða, o. s. frv.

angerfri = angerløs í 1. merk.: Et angerfrit Sind.

angerfuld iðrunarfullur.

angergiven, n. -givne, e., = angerfuld: Det angergivne Hjerte.

Angergraad iðrunargrátur.

Angerkjøb kaup sem maður iðrast eptir.

angerlig, n. -e, e., sem maður iðrast eptir, sem maður sjer eptir, eptirsjónarverður.

angerløs sem ekki hefur neitt að saka sig fyrir. — 2) (í lögum), ákærulaus: Da bør han at være a. for den Sag, han sigtes for þá skal hann vera sýkn af því máli, er hann er saknður um. Sb. Anger 2. merk.

Angerløshed, án ft., sk., það að vera angerløs, sýkna.

Angerstaare iðrunartár.

Angest (líka ritað Angst), sk., [angist], angist: Hun udstod en stor A.

angest, n. -e, e., (dauð)hræddur, óttasleginn: Jeg var a. for at hun skulde døe.

angestfuld angistarfullur, hræðslufullur.

Angestskrig óp af angist eða hræðslu.

Angestsved sviti af angist eða hræðslu.

angive kveða á: Fjendens Tab a. Aviserne til 2000 Mand dagblöðin kveða á (dagblöðin segja svo, dagblöðunum segist svo frá), að hinir hafi látið 2000 manns. Man angav dette som Aarsagen þetta var kölluð orsökin, þessu var um kennt. — 2) vísa á, segja til e-s, segja (skýra) frá e-u, sýnn: Han angav Stedet hvor han havde fundet det. A. de Varer, man fører med sig. A. sin Formue (sine Indkomster). Denne Prøve angiver Kruddets Styrke. — 3) ljósta (ljóstra) e-u upp, segja eptir e-m: A. en Sag for Øvrigheden. Tyven angav sig selv. Hans egne Folk angav ham for Toldsvig.

Angivelse, n. -r, sk., það að angive.

Angiver, n. -e, kk., [af angive í 3. merk], sögumaður: Af Bøderne tilfalder det Halve Angiveren.

angjelde (forn) = angaae.

angle, h. s. 1, sitja við handfæri.

Anglesnor = Medesnor.

angre, ás. 1, [sb. angra], iðrast e-s, iðrast eptir: Jeg angrer den Uret, jeg har gjort. A. paa det som er skeet. Angrende iðrandi. — 2) fá e-m iðrunar: Denne Handling angrer mig meget mig iðrar mjög þessa verks. Det angrer mig, at jeg har gjort det. Sb. fortryde.

Angreb, n. eins, kl., atvigi, sókn, aðsókn, atgunga, atlaga (á sjó), áhlaup, árás.

Angrebskrig hernaður.

Angrebsmiddel það sem til söknar þarf.

Angrebssted atvigisstaður, vetvangur.

Angrebsvaaben sóknarvopn.

angrebsviis, ao., með árásum.

angribe ráðast að e-u a) ráðast (forðum ráða) á, veita e-m atgöngu, sækja að e-m, bera vopn á: A. Fjenden. — b) slást upp á: A. een med Skjeldsord (Uqvemsord, ærerørende Beskyldninger). — c) taka á (= eyða af) e-u, (sb. stela úr sjálfs síns hendi): A. offentlige Midler. Han har angrebet Kassen, som var ham betroet. — d) vinna á, hafa ill áhrif á: Syren angriber (jetur) dette Metal. Dette Middel angriber (skemmir) Brystet. Han er meget angreben (þjáður) af Sygdommen (sb. gagntekinn). Den lange Tale har angrebet ham meget hann hefur reynt á sig með því að tala svo lengi. — e) fara rjett eða rangt að e-u: A. Sagen fra den rette Side.

Angriber, n. -e, kk., sá sem ræðst á annan. — b) (sjaldh.), sá sem slæst upp á annan.

angroe (gróa við) er einungis haft í almúgamáli í þessu orðatiltæki: Et angroet Barn.

Angst sjá Angest.

Anhang = Tilhæng og Tillæg.

anholde I) ás., höndla, taka e-n fastan: A. en Forbryder (Misgjerningsmand). — II) h. s., biðja: A. om et Embede beiðast embættis. Sb. søge, ansøge.

Anholdelse, sk., það að anholde I: Ved Tyvens A. þegar þjófurinn var (er) tekinn.

Anholden, án ft., sk., það að anholde II.

anhængig, n. -e, e., (í lögum): Gjøre en Sag a. stefna máli til dóms og lagn.

*animalsk, n. -e, e., sem snertir dýr eða kvikindi.

*animere, ás. 1, hvetja e-n til e-s, fýsa, eggja.

*Animositet, sk., kali, móður.

*Anis, án ft., sk., anis (egipzk jurt) *pimpinella anisum*.

*Anisfrø anisfræ.

*Aniskorn = Anisfrø.

*Anismelk mjólk sem anis er soðinn í.

*Anisolie anisolia.

*Anissukker sykraður anís.

Ank, n. -er, sk. = Anke.

Anke, n. -r, sk., kæra, umkvörtun.

anke, h. s. 1, kvarta um, bera sig upp undan e-u: A. paa noget. Man har anket derpaa. Sb. paaanke.

ankefri sem ekki verður sakaður um neitt.

Ankel, n. Ankler, sk., [er eins og það væri dregið af ankul-l, sem á ísl. hefði breyzt í akkul-l, ökkul-l, og síðan í] ökkli.

Ankelkobe ökklabein.

Ankelsko kvennskór sem nær upp að öklanum.

Ankepost sakargipt: Der vare mange Ankeposter imod ham.

Anker, n. -e, kl., kvartil lagar.

Anker, n. -e og Ankre, kl., [sb. akker-i f. anker-i af *ancora*], akkeri: Kaste A. kasta akkerum. Lægge Skibet for A. leggjast um akkeri. Lette A. ljetta akkerum. Kappe A. höggva (skella í sundur) akkeris-kaðalinn. Ligge for A. liggja um (við) akkeri. Gaae til Ankers kasta akkerum, leggjast um (við) akkeri. Skibet er til Ankers liggur um (við) akkeri. —Da man lettede Ankeret, brast Touget þegar akkerinu var ljett, stökk í sundur kaðallinn. Drive for Ankeret. — 2) veggsínkill, múrsínkill: Forbinde et Stykke Muur (et Bjælkeværk) med Ankere sinkla múr (timbur-stokka).

Ankerarm akkerisfleinn.

*Ankerboie akkerisdufl.

Ankerbund botn að því leyti hvernig þar er að kasta akkerum: God (slet) A.

Ankerfald kast á akkeri.

ankerfast sem liggur við akkeri.

Ankerflig = Ankerhage.

Ankerforing borð utan á skipi til að hlífa því við akkerinu.

Ankergreen = Ankerarm og Ankerflig.

Ankergrund = Ankerbund.

Ankerhage akkerisflaug.

Ankerkapning það að höggva í sundur akkerisstrenginn.

Ankerkastning það að kasta akkerum.

Ankerkjæde akkerisrekindi úr járni.

Ankerklo = Ankergreen.

Ankerkran akkeris-prámur (til að kasta og ljetta þungum akkerum).

Ankerkrog = Ankerhage.

Ankerkrybs samkoman (samsuðan) á akkerisleggnum og flaugonum.

Ankerleie lega við akkeri. — b) = Ankerplads.

Ankerletning það að ljetta akkerum.

Ankerlæg akkerisleggur.

ankerløs akkerislaus.

Ankerplads lægi, skipalægi.

Ankerring akkerishringur.

Ankerrøring vaf um akkerishringinn.

Ankersko það sem látið er á þá akkerisflaugina sem fyr er dregin upp svo hún skuli ekki nugga skipið.

Ankersmed akkera-smiður.

Ankersmedie akkera-smiðja.

Ankerspil akkerisvinda, dokka.

Ankerstok akkeris stokkur.

Ankertoug akkerisstrengur, akkeriskaðall.

anklage, ás., klaga, kvarta undan e-m, bera sig upp undan e-m: A. een for hans Foresatte. — b) lögsækja: Han er anklaget for Efterladenhed i sit Embede (for Landsforræderi). Den Anklagede blev frikjendt.

Anklage, án ft., sk., ákæra, lögsókn, sakargipt.

Anklager, ft. -e, kk., sakar-áberi.

ankomme (sjaldan haft í núl. t.), koma til e-s staðar: Han ankom hertil for otte Dage siden hann er kominn hingað fyrir viku. Kongen er i Dag ankommen. Brevet var endnu i Gaar ikke ankommet. — II) ankommen, bo., lágnaður, farinn að úldna, sem farið er að slá í: Fisken er noget ankommen.

Ankomst, án ft., sk., tilkoma, koma: Strax efter min A. undir eins og jeg var kominn.

ankre, h. s. 1, leggjast um (við) akkeri.

Ankring, ft. -er, sk., það að ankre.

ankynde = forkynde (sem er betra og algengara).

anledige, ás. 1, = foranledige, foraarsage (og eru þau orð líðkanlegri).

Anledning, ft. -er, sk., tilefni, undirrót, orsök: Udvortes Anledninger. A. til Krig. Hvad var Anledningen til (hvernig kom það til), at de bleve Uvenner hvernig atvikaðist sundurþykki þeirra. Dette Tilfælde gav A. til en vigtig Opdagelse. Tage A. af noget. I A. af Deres skriftlige Yttring. Der blev givet et Gilde i A. af hans Hjemkomst. En Sang i A. af Kongens Fødselsdag. Billig A. til Mistanke. Jeg har ingen A. til at være misfornøiet med ham mjer væri orsakalaust að vera óánægður með hann.

Anliggende, ft. -r, kl., málefni, mál: Et vigtigt A. Betroe een sine Anliggender.

Anlæg, ft. eins, kl., það að anlægge 1, tilbúningur: Veiens A. er begyndt það er byrjað á vegargerðinni. En Colonies A. nýlendu-setning. — b) það sem er stofnað (anlagt): Dette A. er i god Drift. Et A. i en Have. Et engelsk A. — c) það að leggja niður hvernig e-ð á að vera, fyrirmynd, uppdráttur: A. til en Fæstning (Have). — d) áform, ásetningur, fyrirætlun: Der hørte undertiden Aarhundredes Liv til at udføre vore A., og et eneste uventet Dieblik er nok til at kuldkaste dem. — e) náttúra til e-s: Have A. til noget vera lagaður fyrir e-ð. Drengen har gode A., som fortjene at dyrkes.

anlægge stofna, gjöra, setja, reisa, búa e-ð til: A. en ny Stad (Fæstning, Skole, Fabrik, Have, Vei). — b) verja e-u til e-s eða í e-ð: A. Penge i Handel (Statspapirer, Jordegodser). — c) leggja niður hvernig e-ð á að vera: A. en Tegning (et Maleri). — — d) höfða mál: A. Sag mod een. — e) taka upp sorgarbúning: A. Sørgedragt. Der er anlagt Hofsorg.

Anlæggelse, ft. -r, sk., það að anlægge.

Anlægning, ft. -er, sk., = Anlæggelse.

Anlægsmaal mælistrengur til að mæla hæð á hrossum.

Anløb tilhlaup: Gjøre et A., forend man springer hlaupa til, áður enn maður stökkur.

anløbe I) ás., koma við í e-m stað (í sjáferðum): Paa Veien til Ostindien anløb han Madera. A. en Havn. — II) h. s. í ho. anløben, (t. a. m. um skuggsjár og málma), sem farið er að falla á, ryðgaður. En anløbet Staal (stál sem gljáandinn er tekinn af og gert blátt).

anmasse, ás. 1, taka e-ð undir sig með valdi eða hroka: A. sig Herredømmet (Regjeringen) setjast í völdin (hásæti). Han havde anmasset sig en Myndighed, der ikke tilkom ham. — anmassende, h.-e., hrokafullur.

Anmasselse, ft. -r, sk., yfirgangur, ágangur, rangsleitni, ójafnaður, hroki.

anmelde a) gefa e-m e-ð til vitundar, kynna e-m e-ð: A. et Dødsfald for Skifteretten. A. noget for Øvrigheden. — b) skýra frá (nýrri) bók á prenti, lýsa bók: A. en Bog i Aviserne. A. et udkommet Skrift. — c) gjöra vart við komu e-s: Han blev anmeldt af Tjeneren. Han har ikke anmeldt sig i Porten ved sin Ankomst. Sb. melde.

Anmeldelse, ft. -r, sk., það að anmelde, einkum í merk. b: En kort A. af et nyt Skrift stutt lýsing á nýrri bók.

Anmelder, ft. -e, kk., sá sem skýrir frá e-u, eink. sá sem lýsir (nýrri) bók á prenti: Anmelderen af et Skrift.

anmode, ás. 1, mælast til e-s við e-n (af e-m): A. een om en Tjeneste (om et Laan). — b) krefja, heimta.

Anmodning, ft. -er, sk., tilmæli, beiðni.

anmærke setja merki við: A. Steder i en Bog. — 2) geta um, víkja á: A. alle Omstændigheder i en Sag. Jeg har ovenfor anmærket.

Anmærkning athugasemd, athugagrein, skýring: Deres A. er fuldkommen rigtig það er hverju orði sannara, sem þjer segið. Gjøre Anmærkninger over Folk finna að mönnum, vera hótfindinn. Gjøre Anmærkninger ved et Regnskab. Lærde (oplysende, vidtløftige) Anmærkninger til et Skrift.

*Annal, ft. -er, sk., árbók.

annamme, ás. 1, (nær því úrelt), taka við e-u, meðtaka, a. s. frv.: Hvilket den Efterlevende maa til sig a.

Annammelse, ft. -r, sk., það að annamme.

*Annex, ft. -er, kl., aukasókn, (annexía).

*Annexbonde bóndi sem býr í aukasókninni. — 2) bóndi sem býr á Annexgaarden.

*Annexgaard ljensjörð í aukasókn.

*Annexkirke útkirkja, (annexía).

*Anomalie, sk., óregla, ósamkvæmni.

*anomalisk, ft. -e, e., óreglulegur, ósamkvæmur.

*anonym, ft. -e, e., ónefndur: En a. Forfatter.

*Anonym, ft. -er, kk., rithöfundur sem ekki nefnir sig.

*Anonymitet, sk., nafnleysi rithöfunda sem ekki segja til sín.

anordne skipa til um, segja fyrir e-u: A. en Høitidelighed (Begravelse). — 2) bjóða eða skipa (sem konungar), leggja lög á. — 3) (úrelt), setja e-n í embætti.

Anordning, ft. -er, sk., fyrirsögn um e-ð: Gjøre en A. til (for) noget. — b) tilskipun, konungsboð: En kongelig A. Udstede en A.

Anraab, ft. eins, kl., = Tilraab, Anskrig.

anraabe, ás., kalla til e-s: Han blev anraabt af Vagten. — 2) kalla á e-n í bæn, grátbæna: A. Gud. A. Kongen om Naade.

Anraabelse, ft. -r, sk., það að anraabe.

Anraaben, sk., = Anraabelse.

Anretning, ft. -er, sk., það að bera á borð. — b) matur á borði: Den første A. fyrsti maturinn. Tre Anretninger.

anrette gjöra, búa, stofna, valda e-u: A. et Gjestebud. A. et Blodbad. — 2) bera á borð: Der maa sørges for, at Maden ikke bliver kold medens den anrettes. Der er anrettet.

anrøre = vedrøre, vedkomme (sem eru betri).

anse e a) (hálf-úrelt), horfa á. — b) virða e-ð vel eða illa: Dette Skridt af ham vil ikke blive vel anseet ved Hoffet þetta tiltæki hans mun ekki mælast vel fyrir með hirðinni. Man veed ikke med hvad Øine den Sag vil blive anseet það er ekki á að ætla, hvernig á þetta kann að verða litið. Anseet at ef þess er gætt, að. — c) meta eða virða e-n mikils eða lítils: A. Personer fara í manngreinar-álit, gjöra sjer manna-mun. En anseet Mand vel metinn maður. Han er meget (høit) anseet. Være vel (ilde) anseet hafa á sjer gott (illt) orð. — d) meta eða virða svo sem e-ð sje: Jeg anseer Sagen som afgjort. Jeg anseer det for en god Handel jeg kalla það gott kaup. Han ansees for (hann þykir vera) en dygtig Mand. — e) í orðatiltækinu: Det lader sig a., som það lítur svo út sem. — f) (í lögum), meta e-ð lögfullt: Da bør hans Vidnesbyrd ei at ansees (D. L.). — g) (í lögum), hegna, refsa: Ansees efter Loven.

anseelig, ft. -e, e., a) vel metinn, mikils virtur, mikils háttar: En a. Mand i Staten. Han er af en a. (fornem) Familie. — b) talsverður, töluverður, sem nokkuð kveður að: En a. Sum Penge. En a. Post. Et anseeligt Embede. — c) höfðinglegur, stórhreinlegur: En høi og a. Mand.

Anseelighed, án ft., sk., það að vera höfðinglegur ásýndum.

Anseelse, án ft., sk., álit, yfirlit, ásýnd: Deilig af A. fagur ásýndum. Kjende een af A. þekkja e-n í sjón. Efter A. eptir því sem sjá er. — b) Persons A. manngreinar-álit: Uden Persons A. — c) mannvirðing, met: En Mand af megen A. Være i A. hos nogen.

Anseende, án ft., kl., útlit, sýn, yfirbragð: Efter (til) A. að því er sjeð verður. Have A. af líta út fyrir.

ansige boða e-n (bjóða e-m, kalla e-n) á e-n stað: Ansiges til Hove (til Kongens Bord). Sb. tilsige.

Ansigt, ft. -er, kl., andlit, ásjóna, yfirbragð, svipur; sb. auglit, augsýn: See een i Ansigtet horfa framan í e-n. Blive rød i Ansigtet roðna. See paa eens A. hvad han ønsker; sb. að sjá e-ð út úr e-m. Sætte et mildt (vredt, suurt, fortrædeligt) A. op setja á sig bliðu- (reiði-, fýlu-, ólundar-) svip. Viig fra mit A. gakk úr augsýn mjer. Kom aldrig mere for mit A. komdu aldrei framar fyrir augu mín. Et fremmedt (ubekjendt) A. ókunnugur maður. Jeg fandt lutter nye A.

Ansigtsdannelse andlitsfall.

Ansigtsfarve litar-háttur (sb. yfirlit, yfirbragð): Han har en bleg A. hann er fölur í andliti. — 2) ljósrauður andlitslitur.

ansigtsfarvet, ft. -farvede, e., [af Ansigtsfarve 2], eins litur og andlit.
Ansigtstræk, í ft., andlitsfall.
*Ansjos, ft. Ansjoser, sk., trönusíli *clupea encrasicolus*.
anskaffe útvega, draga e-ð að, afla e-s: A. sig en ny Kjole. A. noget i Huset.
Anskaffelse, án ft., sk., það að anskaffe.
Anskrig kall eða óp (einkum til að vara e-n við): Gjøre A.
anskrive bókn: A. Indtægt og Udgivt. A. een til Skat skattskrifa e-n. — anskrive er einkum haft í hu. l. l. í því orðatiltæki: Være vel (ilde) anskreven hos een vera vel (illa) þokkaður af e-m, vera í miklum (litlum) metum hjá e-m, vera í miklu (litlu) gengi hjá e-m.
Anskrivning, sk., það að anskrive.
anskue horfa á eða sjá e-ð með augunum eða í huga sjer.
anskuelig, ft. -e, e., sjáanlegur (með augum eða í huga). — b) sem liggur í augum uppi: Gjøre noget anskueligt for een.
Anskuelighed, án ft., sk., það að vera anskuelig.
Anskuelse, ft. -r, sk., það að anskue. — 2) álit: Efter min A. að því er mjer lízt, að minni hyggju.
Anskuelsesevne það magn hugarins að geta horft á e-ð til að sjá hvernig það er.
anskyde I) ás., særa dýr með skoti: Hjorten blev anskudt. — II) h. s., myndast, fá e-a lögun eða mynd: A. i Krystaller.
anslaae, ás., virða, verðleggja, meta: Man anslaaer hans efterladte Formue til to Tønder Guld. Godset er anslaaet til en Værdie af 40,000 Rigsbankdaler.
Anslag, ft. eins, kl., uppfesting skjala eða auglýsingar. — 2) áætlun. (Sjá anslaae.) —3) ráð, fyrirætlun: Et fnildt A. Optænke (udføre, hindre) et A. Hans A. vilde ikke lykkes. A. mod eens Liv fjörráð, banaráð. Dette A. maae vi lade fare. Give een et godt A. — 4) ávísun, tilvísun: Give een A. paa noget.
anspore = tilskynde, opmuntre.
anspænde beita e-u (óeiginl.): A. alle Sjælens Kræfter.
Anspænding, sk., það að anspænde.
anstaae falla í geð, falla, geðjast, líka, þóknast: Noget anstaaer den ene, som maaskee ikke anstaaer den anden. — 2) hæfa, bera, sóma: Som Dannemænd kunde egne og a. hæfir og ber.
Anstalt, ft. -er, sk., undirbúningur, viðbúningur, viðbúnaður: Gjøre A. eða Anstalter til noget (til Maaltid, til Forsvar, til Krig). — 2) = Stiftelse. (Sb. t. a. m. Opdragelsesanstalt, Vandeuuranstalt.)
Anstand, án ft., kl., (í lögum), frestur, bið. — 2) látprýði, kurteisi: Tale (bevæge sig) med A.
anstiste = afstedkomme: A. noget nyt.
anstikke = besænge, smitte.
anstille gjöra: A. Undersøgelser rannsaka (sb. hafa rannsak á). — A. sig látast vera, láta eins og e-ð sje.
anstrenge, ás., beita e-u (óeiginl.), neyta e-s: A. sine Kræfter neyta orku. A. sig herða sig, beita sjer, verja sjer (öllum) til, taka nærri sjer. A. sig over Evne taka of nærri sjer, reyna of mikið á sig. Et anstrengende Arbeide strit.
Anstrengelse, ft. -r, sk., áreynsla, fyrirhöfn.
anstryge, ás., rjóða: A. en Væg med Farve ríða lit á vegg.
Anstrygning, ft. -er, sk., það að anstryge.
Anstrøg 1) eiginl. það sem riðið er á e-ð: Dette A. er for tyndt. Et nyt A. — 2) óeiginl. a) blær: Han søgte at give sine Handlinger et A. af Billighed. Hans Tale havde et A. af Grundighed. — b) aðkenning, snefill, nasasjón: Et A. af Lærdom (af Philosophie).
anstændig, ft. -e, e., sæmilegur, sómasamlegur, samboðinn: En a. Dragt sæmileg klæði. Dette Selskab er ikke anstændigt for dig (er dig ikke anstændigt). Pigen var ham ikke a. Et anstændigt Giftermaal. — 2) heiðvirður, siðsamur: En a. Opførsel. En a. Pige. Hun er af anstændige Forældre. Anstændige Borgerfolk. Et anstændigt Huus. Et Sted, hvor anstændige Folk ei kunne komme.
Anstændighed, ft. -er, sk., siðsemi: Det er ofte Mangel paa Opdragelse, som er Aarsag til at Anstændigheds Grændser overtrædes.
Anstød það að reka e-ð (sig) á: Ved dette A paa Muren. — 2) óeiginl. a) viðstaða, fyrirstaða: Tale reent og uden A. Læse uden A. lesa reiprennandi. — b) hneyxli; það sem manni mislíkar: Give A. Men just dette er andre til A. — c) hviðn: Et A. af Feberen köldufiog.
anstødelig, ft. -e, e., hneyxlanlegur: A. Tale. A. Opførsel. — 2) óþokkaður, illa þokkaður, sem kemur sjer illa: Sandheden er a. for mange. Det var ham anstødeligt at høre.
Anstødelighed, án ft., sk., það að vera hneyxlanlegur eða koma sjer illa.
Anstødssteen hneyxlunar-efni: Dette var en A. for hans Samvittighed (for hans Dyd).
Ansvar, án ft., kl., [ansvar f. andsvar], ábyrgð, ábyrgðarhluti: Staae til A. for noget ábyrgjast e-ð. Du kan gjøre det paa mit A. Forældre have et stort A. for deres Børns Opdragelse. Mennesket skal engang staae til A. for sine Handlinger gjöra grein fyrir athöfnum sínum.
ansvare, [andsvara], ábyrgjast, svara fyrir: Han maa gjøre, som han vil a.
ansvarlig, ft. -e, e., sem á að ábyrgjast: Være a. for noget. Jeg vil være a. for Pengenes rigtige Betaling jeg skal ábyrgjast, að o. s. frv.
Ansvarlighed, ft. -er, sk., ábyrgð.
ansætte I) ás., virða, verðleggja, meta: Gaarden er høit ansat i Hartkorn. Han er ansat til en høiere Formueskat. — 2) kveða á: A. en vis Dag til en Handling. — 3) setja e-n í embætti: Han er nylig bleven a. hann er ný-kominn í embætti. — II) h. s., bruna áfram: Skibet kom ansættende for fulde Seil.
Ansættelse, ft. -r, sk., það að ansætte í merk. I., einkanl. í 3.: En Embedsmands A. það að veita manni embætti. Han søger om A.
Ansætter, ft. -e, sk., þjappari sem hafður er við hin stóru púður-skotfæri.
ansøge, ás., beiðast e-s af konungi eða yfirvöldum: A. Kongen om et Embede. A. om en Bevilling i Cancelliet (hos Øvrigheden).
Ansøger, ft. -e, kk., sá sem beiðist e-s af konungi eða yfirvöldum.
Ansøgning, ft. -er, sk., bónarbrjef til konungs eða yfirvalds: Indgive A. om noget. Han venter endnu Udfaldet af hans A. Bevilge (afslaae) en A.
antage, ás., taka við e-m (óeiginl.), taka (óeiginl.): Man vilde ikke a. ham i Selskabet. A. Tjenere (Opvartere) ráða (vista) til sín. A. Soldater. A. een til sin Værge (Sagfører). Han antog ham i Søns Sted hann gerði hann sjer að óskmegi. — b) taka e-n (e-ð) að sjer: A. sig een. A. sig en Sag. — c) gefa sjer: Han antog Kongetitel. — d) takast e-ð á hendur: A. et Embede (en Sag at føre). — e) taka e-ð upp (óeiginl.): Denne Steen antager en smuk Politur. A. en anden Natur (Skikkelse). A. fremmede Sæder (Skikke). A. en Religion taka trú, taka við trú. — f) taka e-u, þekkjast: Han antog mit Tilbud. — g) taka (fyrir) gilt: Denne Undskyldning (Godtgjørelse) kan jeg ikke a. A. en Vexel. — h) fallast á, hafa e-ð fyrir satt, hyggja, ætla: Denne Mening er almindelig antagen. Lad os a. at det forholder sig saa. Hvor gammel antager De ham at være? Jeg antog ham for en ærlig Mand. Jeg antog det for et Varsel.
antagelig, ft. -e, e., tækur, gildur, sæmilegur, bærilegur.
Antagelighed, án ft., sk., það að vera antagelig.
Antagelse, ft. -r, sk., það að antage.
*Antagonist, ft. -er, kk., mótstöðumaður.
Antal, án ft., tala: Antallet af Indbyggere. Et A. Mennesker nokkrir menn. Et stort A. Folk fjöldi fólks.
antaste, ás. 1, slást upp á, leita á, áreita: A. Folk paa Gaden. A. een med Skjeldsord vaða upp á e-n með skömmum.
*antedatere, ás. 1, dagsetja of snemma eða fyrir tímann.
*antediluviansk, ft. -e, e., sem hefur verið fyrir flóðið.
antegne, ás., bóka e-ð (til minnis). — b) skrifa e-ð upp í registur.
Antegnelse, ft. -r, sk., athugagrein, athugasemd: Gjøre Antegnelser i et Regnskab.
Antegning, ft. -er, sk., = Antegnelse.
*Antepenultima, sk., þriðja samstafa að aptan.
*Anthologie, sk., úrval af kvæðum eða ritgjörðum (tínt saman í eina bók).
*Anthropologie, sk., mannfræði.
*Anticipation, sk., það að taka fyrir sig fram.
*anticipere, ás. 1, taka e-ð fyrir sig fram.
*antik, ft. -e, e., forn (um það sem er grískt, eða rómverskt, einkanl. lista-verk): Den antike Tid öld Grikkja eða Rómverja. Den antike Konst list Grikkja eða Rómverja. Et antikt Arbeide fornt listaverk (grískt eða rómverskt). Antike Statuer (Templer, Ruiner).
*Antike, ft. -r, sk., grískur eða rómverskur forngripur (einkum listaverk).
*Antikritik ritgjörð til að hrekja prentað aðfinningar-rit.
*Antipathie, sk., óbeit. Sb. Modbrift.
*Antipode, ft. -r, kk., andfætingur (í eiginl. eða óeiginl. merk.).
*Antiqua, sk., latínskt rjettletur (í prenti).
*Antiquar, ft. -er, kk., fornfræðingur.
*antiquarisk, ft. -e, e., sem snertir fornmenn eða fornfræði.
*Antiquitet, (aptast nær i) ft. -er, sk., forngripur, fornmenjar, fornleifar. — b) (í ft.), fornfræði.
antræde, ás., = tiltræde (sem er betra).
antræffe = træffe.
antvorde, ás. 1, selja e-n fram, selja e-n e-m í hendur.
antyde (nýtt orð), benda (vísa) til e-s (óeiginl.).
Antydning, ft. -er, sk., það að antyde.
antænde kveykja í (á) e-u, leggja

eld í, slá eldi í: A. et Fyrværkeri. Borgerne antændte selv deres By. Antændes verða ielda.

antændelig, ft. -e, e., eldnæmur: Let a. eldfimur.

Antændelse, ft. -r, sk., það að antænde.

anvende, ás., verja e-u, hafa e-ð við, hagtæra e-u, halda (vel eða illa) á e-u, hagnýta: Han har anvendt meget (mange Penge) paa Jordforbedring. A. sin Tid (sine Penge) vel (ilde). En vel anvendt Ungdom. — b) heimfæra: Han anvendte denne Lignelse paa Forældre og Børn.

anvendelig, ft. -e, e., nýtur, notanlegur, notandi.

Anvendelighed, sk., hæfilegleiki til e-s.

Anvendelse, ft. -r, sk., það að anvende: Gjøre en fornuftig A. af noget.

anvise visa á, visa til e-s: A. een sit Værelse visa manni til herbergis. A. Folkene i Marken deres Arbeide segja fyrir verkum á akri. — b) (sjer í lagi) visa á peninga: A. (= give Anviisning) paa Banken. Pengene ere anviste paa Amtstuen.

Anviisning, ft. -er, sk., tilvisun: Jeg gav ham A. paa en Mand, som havde dette Tøi at sælge jeg visaði honum á mann, o. s. frv. — b) penings-ávisun, skuldskeyting. — c) tilsögn: A. til et forbedret Agerbrug.

*Apanage, sk., lifeyrir konungborinna manna.

*Apathie, sk., deyfð, doði, tilfinningarleysi.

*Aphelium, kl., fjarlægð (t. a. m. jarðarinnar) við sólina.

*Aphorisme, ft. -r, sk., spakmæli, snjallmæli (í smá-greinum).

*aphoristisk, ft. -e, e., sem er í smágreinum.

*apodiktisk, ft. -e, e., bersýnilegur, áþreifanlegur (í óeiginl. merk.): Apodiktiske Sandheder.

*Apogæum, kl., fjalægð við jörðina.

*Apokalypse, sk., himnasýn (vitranabók) Jóns postula.

*apokryphisk, ft. -e, e., vafasamur að uppruna eða gæðum.

*Apologie, sk., afsökun, afsökunarrit, undanfærsla.

*apoplektisk, ft. -e, e., sem snertir (kemur til af) niðurfallssýki: Et a. Anfald.

*Apoplexie, sk., niðurfallssýki.

*Apostat, ft. -er, kk., guðníðingur.

*Apostel, ft. Apostle og Apostler, kk., postuli. — b) sá sem fyrstur boðar kristni í e-u landi: Sanct Ansgar, Nordens A.

*apostolisk, ft. -e, e., postullegur.

*Apostroph, ft. -er, sk., úrfellir (merki til að sýna að hljóðstafur sje felldur aptan af orði).

*Apothek, ft. -er, kl., lyfjabúð.

*Apotheker, ft. -e, kk., lyfsölumaður.

*Apothekerdreng lærisveinn hjá lyfsölumanni.

*Apothekerkonst lyfjagjörð, lyfsölumannskunnátta.

*Apothekersvend lyfsölumaður sem er Svend; sjá Svend.

*Apotheose, sk., það að vera settur í guða-tölu (vera gerður að guði).

*Apparat, ft. -er, kl., allt það sem til e-s þarf að hafa.

*Appel, ft. -ler, kl., málskot (það að skjóta máli frá lægra dómi til æðra dóms).

*Appellant, ft. -er, kk., sá sem skýtur máli til æðra dóms.

*Appellation, sk., málskot (sjá Appel).

*Appellativ (líka Appellativum), ft. -er, kl., tegundar-heiti e-s hlutar (t. a. m. steinn, eik, sauður, hús).

*Appellativum sjá Appellativ.

*appellere, ás. 1, skjóta máli til æðra dóms.

*Appendix, sk., viðbætir.

*Appetit, sk., matarlyst.

*appetitlig, ft. -e, e., lystugur (um mat), tilfýsilegur, tillystilegur.

*applaudere, ás. 1, (klappa saman lófum að e-u til merkis að manni falli það vel í geð), klappa lof að e-u. Sb. beklappe.

*Applaus, sk., lófaklapp (til lofs við e-ð).

*applicere, ás. 1, eiginl. leggja e-ð við e-ð, a) heimfæra. — b) a. sig til noget leggja e-ð fyrir sig.

*Apposition, ft. -er, sk., viðsetning nafns, viðsett nafn.

*Appositum, kl., viðsett nafn.

*Approbation, ft. -er, sk., samþykki.

*approbere, ás. 1, samþykkja, fallast á.

*April, án ft., sk., apríl, sumarmánuður: Narre een A. ginna e-n til e-s 1. daginn í aprílmánuði (sem er siður í Danmörku). Løbe A. láta ginna sig 1. daginn í apríl.

*Aprilmaaned = April.

*Aprilnar aprils-ginningur (sá sem lætur ginna sig 1. daginn í apríl).

*Aprilveir, aprils-veðrátta, óstöðug veðrátta.

*Aquamarin, sk., sævötnungur (gimsteinn).

*Aquavit sjá Akevit.

Ar, ft. eins, kl., [ar-], ör (kl.). — 2) einkenni kvennjurtar.

*Arabesker (ft.), sk., nokkurs konar myndir (á veggjum til prýðis).

*Arachnider (ft.), sk., öll þau smá-kvikindi sem eru kongulóa-kyns.

Arbeid (optast ritað Arbeide), ft. -er, kl., [sb. erfiði], starf, starfi, verk, verknaður, vinna: Et let (tungt, strengt, møisomt, langvarigt) A. Legemligt A. Paatage sig et A. takast verk á hendur. Udføre et A. Skille sig vel (ilde) ved et A. leysa verk sitt vel (illa) af hendi. Sætte een i A. fá e-m e-ð að starfa, fá e-m verk að vinna. Have et A. for (under Hænderne) hafa e-ð í vinnu. Have noget under A. vera að starfa að e-u (sb. hafa e-ð í smiðum). Det har alt længe været i (under) A. það hefur lengi verið í vinnu, það hefur nokkra stund verið á prjónunum. Han er altid i A. hann er allt af e-ð að gera. Gaae paa A. fara til vinnu sinnar. Være paa A. og komme fra A. er haft um iðnaðarmenn, sem vinna annarstaðar, enn heima hjá sjer. Være i A. med at pløie (hefte, skrive) vera að plægja (skera upp, rita). — b) það sem búið er til: Denne Mester gjør godt A. er vandvirkur. Udskaaret (udgravet) A. En Forfatters Arbeider rit e-s höfundar.

arbeide, h. s. og ás. 1, starfa, vinna, A) h. s.: Den, som tænker, arbeider ogsaa það er líka iðja að hugsa. Mennesket kan ikke altid a., det maa ogsaa hvile. Naar han arbeider, vil han have Rolighed hann vill vera í náðum, þegar hann er að starfa e-ð. (Í þeim dæmum, sem nú eru talin, merkir arbeide vera að vinna.) — Han arbeider med Lethed honum er hægt um það sem hann gerir, hann er fljótur að því s. h. g. — Han arbeider ikke for Vinding, men for Æren hann leggur ekki að sjer í ábataskyni, heldur til ágætis sjer. — A. i et Bjergværk vera í málmnám. A. i en Fabrik. A. i Jern vera þræll (eptir dómi). A. i en Videnskab (i Historien). A. i Træ (Steen, Guld, Sølv) vera trjesmiður, o. s. frv., smiða úr trje, o. s. frv. — Han arbeider paa et Værk (Skrift) over Philosophiens Historie hann er að semja bók (rit) um sögu heimspekinnar. Dette Maleri har han længe arbeidet paa hann hefur lengi verið með þessa skript. — Um dauða hluti: Skibet arbeider i Storm og Søgang (sb. skipið höggur). Vinen arbeider (ólgar) i Fadet. — B) ás., a) koma e-u í e-n stað eða e-t ástand með vinnu og fyrirhöfn: A. Jorden op. A. et Skib ind i Havnen (ud af Isen, op af Grunden). A. sig frem igjennem Bølgerne. A. sig frem igjennem en Folkestimmel troða sjer í gegnum mannþyrpingu. A. sig ihjel vinna sig dauðan. A. sig træt vinna sig þreyttan. A. sig rig. — b) a. Jorden vel.

Arbeider, ft. -e, kk., verkamaður, verkmaður, starfsveinn: Han er en god A. hann er góður verkmaður. En A. er sin Løn værd verður er verkamaðurinn launanna. Holde mange Arbeidere. Leie Arbeidere til noget.

Arbeiderske, ft. -r, kvk., verkakona, verkkona.

Arbeidsanstalt vinnuhús (þar sem þurfamenn og iðjuleysingjar geta fengið vinnu).

Arbeidsbi vinnufluga (býfluga sem vinnur; gagnstætt: Vandbi).

Arbeidsbord borð sem maður situr við með verk sitt.

Arbeidsbrug það að hafa e-ð til vinnu: Et Par gode Heste til A. tveir góðir verkhestar.

Arbeidsbyrde vinnuþungi.

Arbeidsdag verkdagur.

Arbeidsdrift vinnufýsn.

arbeidsdygtig kröptugur til vinnu.

Arbeidsdyr vinnudýr.

Arbeidsfag vinnutegund.

Arbeidsfolk, einungis í ft., verkafólk, verkmenn.

arbeidsfri laus við erfiði a) sem ekki þarf að vinna. — b) en a. Time hvíldarstund, hvíld.

arbeidsfør vinnufær, verkfær, verknýtur: En a. Karl (Hest).

Arbeidsførhed það að vera arbeidsfør.

Arbeidshest verkhestur, klárhestur; áburðarhestur.

Arbeidshjem fyrir Arbeidsværelse: I hans eget A. tilbragte han Aftenstunden.

Arbeidshuus vinnuhús (handa þurfamönnum): Arbeidshuse, hvor den Trængende kunde finde Ophold.

Arbeidskarl verkmaður.

Arbeidskraft þróttur til vinnu; kraptur sem hafa má (hafður er) til vinnu.

Arbeidsleie það að leigja sig til vinnu.

Arbeidslyst verklund.

arbeidslysten verklundaður.

Arbeidsløn vinnukaup.

Arbeidsmand verkmaður.

Arbeidsmyre vinnu-maur.

arbeidsom, ft. -me, e., starfsamur, iðjusamur.

Arbeidsomhed, án ft., sk., starfsemi, iðjusemi: A. er modsat baade Ladhed, from Lediggang og hensigtsløs Syslen.

Arbeidspenge, einungis í ft., fje sem maður kaupir sig undan vinnu með.

Arbeidssang söngur við vinnu.

arbeidssky sem hefur óbeit á að vinna, latur til vinnu, lítill verklundarmaður.

arbeidssparende, [sb. spare], sem sparar hundmagn: A. Maskiner.

Arbeidsstof verkefni.

Arbeidsstue = Arbeidsværelse.

Arbeidstid vinnutími: Arbeidsomhed

befordres, ved at betænke hvor kort Arbeidstiden er.

Arbeidstime vinnustund. Gagnstæll: Hviletime.

Arbeidstrang vinnuskortur (það að maður getur ekki fengið vinnu).

arbeidstrang: En a. Tid þegar örðugt er að fá vinnu.

Arbeidstøi verkefni: Hele Bordet ligger fuldt af A. — 2) = Værktøi.

arbeidsvant, [sb. vænne], vanur vinnu: Arbeidsvante Hænder.

Arbeidsvei atvinnuvegur.

Arbeidsvogn áburðarvagn (gagnstæll: Stadsvogn og Reisevogn).

Arbeidsværelse starfhús, starfklefi, a. s. frv.

*arbitrair, ft. -e, e., sem fer eptir málavöxtum.

*Archaisme, ft. -r, sk., fornyrði.

*archaistisk, ft. -e, e., fornyrtur, úreltur.

*Architekt, ft. -er, kk., húsameistari.

*Architektur, ft. -er, sk., húsagjörðarlist, húsalag.

*Archiv, ft. -er, kl., skjalahirzla.

*Archivar, ft. -er, kk., skjalavörður.

*Archæolog, ft. -er, kk., fornfræðingur.

*Archæologie, sk., fornfræði.

*archæologisk, ft. -e, e., sem heyrir til fornfræða.

*Areal, kl., flatar-mál, landvidd.

*Arealskat hússtæðisskattur. Sb. Grundskat.

arg, ft. -e, e., [arg-r], argur, illur; orðskv.: Jo argere Skalk, jo bedre Lykke strákar hafa stærstu gæfu.

argandisk Lampe argands-lampi (lampi með holum kveykjum, fundinn af Argand).

arge, ás. 1, (gjöra e-n argan), í þessum orðskv.: Som man ældes, saa arges man svo ergist hver, sem hann eldist.

Argelist lævísi, undirferli.

*Argument, ft. -er, kl., röksemd.

*Argumentation, ft. -er, sk., röksemdn-leiðsla.

*argumentere, h. s. 1, álykta, leiða rök af e-u.

*Arie, ft. -r, sk., söngvísa.

Arild í orðstiltækinu: Fra Arildstid frá alda öðli.

Arild, án ft., = Arve.

*Aristokrat, ft. -er, kk., sá sem vill hafa stórmennisstjórn; stórmenni, stórbokki.

*Aristokratie, kl., stórmennisstjórn, stórbokka-stjórn.

*aristokratisk, ft. -e, e., sem heyrir til stórmennisstjórnar, stórmennis-, stórbokka-.

*Arithmetik, án ft., sk., tölvísi, talnalist.

*arithmetisk, ft. -e, e., sem heyrir til talnalistar: En a. Opgave verkefni úr tölvísinni.

Ark, sk., [ark=] örk, kista: Pagtens A. sáttmáls-örkin. — 2) Noa's A. Nóa-örk.

Ark, ft. eins, kl., (pappírs)örk: Et heelt (halvt) A.

*Arkelie, ft. -r, kl., púðurklefi í skipi. Sjá Krudkammer 1.

Arkeskrift skript sem borgað er eptir arkatali.

Arkeskriver skrifari sem borgað er eptir arkatali.

arkeviis, aa., eptir arkatali, örk og örk: Betale a. Læse en Bog i Materie a.

arm, ft. -e, e., [arm-r], snauður, fjelaus, fátækur: Den Rige og den Arme. — b) aumur. Orðskv.: Det er en a. Steg (það er aumа steikin), som intet drypper af. — c) (þegar verið er að aumkva e-n), vesall: De arme Folk! hinir veslu menn! vesalingar!

Arm, ft. -e, sk., [arm-], armur, armleggur, handleggur: Tage een i Armen grípa í handlegginn á e-m. Tage een i sine Arme í faðm (fang) sjer, í fang sitt. Under Armen undir hendinni. Geværet i Armen! í olbogabótina! — óeiginl.: Tage imod een med aabne Arme báðum höndum. — 2) kvísl út úr e-u: En A. af Havet fjörður, lón, a. s. frv. En A. af en Bjergstrækning. Armene paa en Lænestol. Armene paa en Lysekrone pípur í kertahjálmi.

*Armatur, sk., herfæri.

Armbaand armband.

Armbeen bein í handleggnum.

Armbind fetill.

*Armee, ft. -r, sk., her, lið, herlið. (Armee er ætíð haft um landher.)

*armenisk, ft. -e, e., ermskur.

*armere, ás. 1, vopna, búa herskip.

Armfuld, sk., fullt fang.

Armguld (í skáldskap), armhringur úr gulli, armgull (eins og fingurgull).

Armhat hattur til að hafa undir hendi sjer.

Armhul og Armhule handkriki.

Armod, án ft., sk., örbyrgð: A. eier intet, Fattigdom har intet tilovers.

Armpude olbogakoddi.

Armring armhringur.

Armskinne armbjörg, brynjuermi.

Armsmykke armhringur (einkum útflúraður eða gimsteinum settur).

Armstage kerta-stjaki með tvær eða fleiri kertapípur.

armstærk handsterkur, sterkur í handleggjunum.

Armstød handrið sem haft er til að leggja handlegginn á.

Armtag = Favnetag. — 2) handleggjatök, axlatök.

armtyk á digurð við manns-handlegg.

Arne, ft. -r, sk., [sb. arin-n], óeiginl. heimili, heimkynni.

Arnekrog arinshorn.

Arnested arinn.

*aromatisk, ft. -e, e., ilmandi, ilmsætur.

Arp, án ft., sk., flasa (skóf) einkanl. í höfði á börnum.

*Arrak, án ft., sk., hrísgrjóna-brennivín, indverskt brennivín.

*Arrangement, ft. -s, kl., fyrirkomulag.

*arrangere, ás. 1, koma e-u fyrir.

*Arrest, ft. -er, sk., hald, varðhald, höpt. — 2) fangelsi, rannsakshús.

*Arrestant, ft. -er, kk., sá sem er í haldi.

*arrestere, ás. 1, taka e-n fastan, setja e-n í varðhald, höndla.

*Arrestforretning haldsetning.

*Arrestforvarer fangelsis-vörður.

*Arresthuus fangelsi. Sjá Fangehuus.

*Arrieregarde, sk., = Bagtrop.

arrig, ft. -e, e., I) (nærri því úrelt) = arg: En a. Skalk. (í tali: Det arrigste Snavs). — II) illur í geðinu, uppstökkur: En a. Qvinde kvennskass. En a. Hund grimmur hundur. Blive a. paa een verða vondur við e-n.

Arrighed, án ft., sk., stirðlyndi, geðvonzka.

Arrigskab, ft. -er, kl., stirðlyndi; vonzka (í líkri merkingu og reiði).

*arrivere, h. s. 1, koma. — b) henda, bera til.

*arrogant, ft. -e, e., hrokafullur.

*Arrogants, sk., hroki.

Ars (líka ritað Arts), sk., [ars =] rass. (Nú á dögum er Ars ekki haft nema í ókurteislegu tali.)

Arsbalde þjóhnappur, (rass-kinn).

*Arsenal, ft. -er, kl., hergagna-búr.

*Arsenik, sk., = Rottekrud.

Arslæder skinn sem málmnámamenn binda aptan á sig þegar þeir fara ofan í námana.

Art, ft. -er, sk., náttúra, náttúrufar, eðli: Det er i Menneskets A. Det ligger i Arten. Der er en ond A. i ham. — 2) háttur, aðferð: Paa en egen A. Efter hans gamle A. — í tali: Det havde ingen A. því varð ekkert ágengt. — 3) tegund: Denne Slags har mange Arter. Heste (Køer) af en god A. af góðu kyni. — En A. (nokkurs konar) efterlandsk Dragt. Han gaaer med en A. Reisehue.

arte, h. s. og ás. 1, 1) sem h. s., a) líkjast í ætt: Sønnen arter (líka arter sig) ikke efter Faderen. — b) þrífast: Denne Sædart vil ikke ret a. (spretta) her i Landet. — 2) sem ás. í arte sig, sama og arte tómt: Barnet arter sig godt hegðar sjer vel, er þekkt, er hlýðið. Denne Vært vil ikke a. sig i en saadan Jord. Hvad han foretager, vil ikke a. sig for ham. — lo. artet gerður: Alle Mennesker ere saaledes artede, at —. Sb. godartet, ondartet.

*Arterie, ft. -r, sk., lífæð, slagæð.

*artesisk Brønd boraður brunnur. Nafnið er dregið af því, að þess kyns brunnar hafa lengi tíðkazt í þeirri álfu Frakklands, er *Artesia* heitir á lat.

artig, ft. -e, e., siðlátur, þekkur, þægur, hlýðinn: Et a. Barn. — b) þægilegur, hæverskur, kurteis: Han var meget a. imod mig. Det er ikke artigt (það er ókæverska), at tale formeget i Selskaber. — c) heppilegur, sem á vel við, hnittilegur, laglegur, snotur: En a. Opfindelse. Et artigt Indfald. Han kan skrive ret artige Vers hann getur orkt dá-snotur (smá-) kvæði. — d) kænlegur: Spille een et artigt Puds gera e-m dá-fallegt bragð, (dá-fallegan grikk). — e) kynlegur, skrýtinn, skoplegur, skringilegur: Det var en a. Hændelse.

Artighed, ft. -er, sk., siðlæti, þægð, hlýðni. — b) kurteisi, hæverska. — c) kurteislegt (hæverslegt) orðalag, það sem sagt er af kurteisi, kurteisleg lofsorð: Jeg tog det ikke for hans Alvor; det kun for en A. han vilde sige mig. Sige et Fruentimmer Artigheder.

*Artikel, ft. Artikler, sk., atriði, grein (í bók eða tímariti): Artikler i Loven. — 2) vöru-tegund, varningur. Sb. Handelsartikel. — 3) greinir (í sumum málum): Den bestemte A. Den ubestemte A.

*Artillerie, ft. -r, kl., stórskotalið, stórskytalið.

*Artillerievidenskab stórskotalist.

*Artillerist, ft. -er, kk., stórskyti.

*Artiskok, ft. -ker, sk., (jurt úr suðurhluta norðurálfunnar) *cynara scolymus*.

*Artist, ft. -er, kk., listamaður.

*artistisk, ft. -e, e., (listamannslegur), listalegur.

Arv, ft. -e (sjaldan höfð), sk., [arf-r], arfur, erfð, arfleifð: Have en A. i Vente eiga arf í vændum. Tage A. taka arf, erfa. Faae en A. efter een. Tiltræde en A. taka við arfi. Gaae fra A. og Gjeld (afsala sjer arf og skuldir). Gaae i A. med een. Gaae i lige A. med een vera jafnkominn til arfs við annan. Broderen og Søsteren gaae i lige A. taka arf (erfa) jöfnum höndum. Dette Gods er gaaet i A. (hefur gengið í erfðir) fra Fader til Søn. Eie (besidde) noget ved A. hafa erft e-ð. Forbryde sin A. fyrirgjöra erfð sinni. Udelukkes fra sin A. Give een noget til A. og Eie til eignar og umráða.

arve, ás. ag h. s. 1, [sb. erfa], 1) ás., a) taka arf eptir: Børn a. deres Forældre. — b) taka e-ð að erfðum: Denne Gaard arvede han efter sin Farbroder. Arvede Midler. — 2) h. s., taka arf, vera arfgengur: A. efter Sødskende. A. op ad. A. ned ad.

Arve, án ft., kl., arfi. Líka Jordarve, Arild, Fuglegræs.

Arveadel herra-tign sem gengur í erfðir. (Arveadel ag personlig Adel er hvart öðru gagnstæll.)

Arvebegravelse grafreitur sem gengur í erfðir.

arveberettiget arfgengur, arftækur.

Arvebyrde ógæfa er leggst í ættir.

Arvedeel erfðahluti, arfur.

Arvedeling = Arveskifte.

Arvedyd manndyggð sem gengur í erfðir.

Arvefald það nð arfur tæmist.

Arvefaldsret erfðatökurjettur konungs þegar ekki eru erfingjar til.

Arvefeil ókostur (galli) sem leggst í ættir: Det er en A. i den Familie það er ágalli, sem fylgir þeirri ætt.

Arvefjende sá sem hefur ættarhatur á e-m.

Arvefjendskab ættarhatur.

Arvefordring arfstilkall. — 2) fjárheimta sem maður hefur fengið í erfð.

Arveforening samkomulag um arf.

Arvefyrste höfðingi sem hefur fengið ríki sitt að erfðum.

Arvefæste erfðafesta.

Arvefæstegaard erfðafestu-jörð.

Arvefæster sá sem hefur erfðafestu á jörð.

Arvefæsteskjøde erfðafestu-brjef.

arvefødt, [sb. føde], arfborinn, borinn til arfs.

Arvefølge (röð sú er menn eiga að taka arf í), erfðatal. — b) það að koma í stað annars eptir erfð: Han er ikke Konge ved A. (að erfðum), men ved Valg.

Arvegaard erfðaból.

Arvegang erfð.

Arvegangsmaade erfðatal. (Sjá Arvefølge a.)

Arvegjeld skuld er liggur á arfi.

Arvegods arfur, arfleifð, erfðafje. — b) jörð sem maður fær að erfðum.

Arveguld auðæfi fengin að erfðum.

Arveherre = Arvefyrste.

Arvehuus hús er gengur í erfðir. — b) ætt þess höfðingja er ríki hefur að erfð.

Arvehylding hollustu-loforð þegna við höfðingja sinn sem er borinn til ríkis.

Arvejord lenda sem maður tekur að erfðum.

Arvekjøb arfkaup. — 2) arfgjald (gjald sem útlenzkir menn áttu að greiða af þeim arfi, er þeim tæmdist í Danmörk).

Arvekonge konungur sem tekið hefur ríki að erfðum.

Arvelader, ft. -e, kk., arfleifandi (gagnstætt: Arvetager).

Arveland erfðaland, erfðaríki. — b) = Arvejord: Pleie sine Fædres A.

Arvelehn erfðaljen.

arvelig, ft. -e, e., sem gengur í erfðir: Et arveligt Lehn. Denne Sygdom ansees for at være a. — B) sem ao.: Regjeringsformen er a. monarkisk.

Arvelinie erfingjaröð.

Arvelod = Arvedeel.

Arvelov erfðalög.

arveløs arflaus: Gjøre sin Søn a. — 2) sem engian er erfingi að, erfingjalaus: Kongens Ret til arveløst Gods.

Arvemaade = Arvegangsmaade.

Arvemidler, ft., fjármunir sem maður hefur tekið að erfðum, erfðafje.

Arvenøgel lykill sem genginn er í erfðir og hjátrú er höfð á, ættlykill. Sb. Arvesølv.

Arvepagt samningur um erfð.

Arvepart = Arvedeel.

Arveprinds sá sem næst er borinn til ríkis en þó ekki sonur landshöfðingjans.

Arveregjering ríkisstjórn er gengur í erfðir.

Arverige ríki er gengur í erfðir. (Gagnstætt: Valgrige.)

Arveret arftökurjettur: A. til et Rige. A. til et Stamgods.

Arvesag erfðamál.

Arveskifte arfskipti. (Skifte tómt er venjulegra.)

Arvestamme höfðingju-röð er taka ríki í erfð hver eptir annan.

Arvestat erfðaríki.

Arvestrid deilur um erfðir.

Arvesvig arfsvik, arfskot.

Arvesyge meinsemd er leggst í ættir.

Arvesynd erfðasynd.

Arvesæde erfðaból.

Arvesølv silfur sem gengið er í erfðir og hjátrú er höfð á, ættsilfur. Sb. Arvenøgel.

Arvetager, ft. -e, kk., arftökumaður.

Arvetal erfðatal.

Arvetrætte = Arvestrid.

Arvetvist = Arvestrid.

Arvetægt arftaka.

Arveundersaat þegn í erfðaríki.

Arveøl erfi, erfisdrykkja. (Sjá Gravøl.)

Arving, ft. -er, kk., [sb. arfingi Fms. IX, 328], erfingi, (arfi): Lovlige Arvinger lög-arfar. Han er A. til Godset hann er erfingi að jörðunni. Han er bleven A. af store Midler. Gjøre (indsætte, udnævne) een til sin A. arfleiða e-n. Døe uden Arvinger.

Arvsøger, ft. -e. kk., sá sem gerir tilkall til arfs.

Arvtager (í gömlum lögum), = Arving, Arvetager.

*Ascendent, ft. -er, kk., frændi manns framar í ættinni enn maður er sjálfur: Ascendenter hinir fyrri frændur, (framfrændur).

Asen, ft. -er, kl., [sb. asni], asni. (Sb. Esel.)

Asenføle ungur asni.

Asenhud skinn (há) af asna.

Aseninde, ft. -r, kvk., asna.

Ask, ft. -er, sk., [ask-r], askur (trjetegund) *fraxinus excelsior.*

Aske, án ft., sk., [aska], aska: Brænde noget til A. brenna e-ð að ösku (að köldum kolum). Lægge en By i A. brenna borg. Huset ligger i A. — 2) óeiginl. moldir framliðinna.

askebagt, [sb. bage], öskubakaður.

askeblandet, [sb. blande], öskublandinn.

Askebrænding öskugerð (það að búa til ösku sem höfð er til e-s).

Askedigel deigla úr viðar-ösku.

Askedør öskudyr á afni.

Askefang öskulaut í múr-afni.

Askefarve öskulitur.

askefarvet, [sb. farve], = askegraa.

askegraa öskugrár.

Askegrue = Askefang.

Askehul ösku-op á afni.

Askekage öskubakaður hleifur.

Askekrukke ösku-krukka (frá brunaöld).

Askelud sjá greinina um Lud.

Askeonsdag öskudagur.

Askepose poki með ösku í hafður við þvott.

Askeregn öskufall.

Askesalt = Ludsalt.

*Askese, sk., meinlætalifnaður.

Asp, ft. -er, sk., ösp *populus tremula.*

*Asparges, ft. eins, sk., (eins konar æt jurt) *asparagus.*

*Asphalt, sk., sjá greinina um Jordbeg.

*Aspirant, ft. -er, kk., sá sem aspirerer til noget.

*Aspiration, sk., áblásning í atkvæði.

*aspirere, ás. 1., blása (í framburði): Aspirerede Bogstaver blásendur. — 2) a. til noget vera í vændum með að fá e-ð (t. a. m. embætti).

*Assecurant, ft. -er, kk., = Assecurateur, Assuradeur, Assureur.

Assecurants, ft. Assecurantser, sk., = Assecuration ag Assurance.

*Assecurateur, ft. -er, kk., = Assecurant, Assuradeur, Assureur, en þykir lakara, enn hvert þeirra þriggja.

*Assecuration, ft. -er, sk., = Assecurants og Assurance.

*assecurere, ás. 1, = assurere.

*Assemblee, sk., samkunda heldra fólks til að skemmta sjer, hóf.

*Assessor, ft. -er, kk., (eiginl. hjáseti), hjásetudómari.

*Assessorat, kl., hjásetudómara-embætti.

*assignere, ás. 1, gefa e-m peninga-ávísun.

*Assimilation, sk., tilliking.

*assimilere, ás. 1, leiða e-ð til síns eðlis (þ. e. til eðlis þess hlutar sem leiðir), líkja e-ð til sín.

*Assistance, sk., aðstoð, hjástoð, hjástaða.

*Assistent, ft. -er, kk., hjástoðarmaður, búðarloka.

*assistere, ás. 1, aðstoða.

*Association, sk., fjelagsskapur, samfjelag.

*Assuradeur, ft. -er, kk., = Assecurant, Assecurateur, Assureur.

*Assurance, sk., (líka Assecurants og Assecuration), það að assurere.

*assurere, ás. 1, festa sjer skaðabætur hlutar sem enn er heill (t. a. m. skips, ef það kynni að týnast; húss, ef það kynni að brenna) með því að borga e-ð tiltekið í sjóð sem ætlaður er til þess kyns skaðabóta.

*Assureur, ft. -er, kk., (líka Assecurant, Assecurateur, Assuradeur), sá sem assurerer.

*Asthma, kl., andþyngsli, brjósterfiði, hryggla.

*asthmatisk, ft. -e, e., sem hefur andþyngsli, mæðinn.

*Astrallampe stjörnulampi.

*Astrolog, ft. -er, kk., stjörnuspámaður.

*Astrologie, sk., stjörnuspár.

*astrologisk, ft. -e, e., sem heyrir til stjörnuspádóma.

*Astronom, ft. -er, kk., stjörnufræðingur, stjörnuspekingur.

*Astronomie, án ft., sk., stjörnufræði, stjörnubókarlist.

*astronomisk, ft. -e, e., sem snertir stjörnufræði.

*Asyl, ft. -er, kl., athvarf, griðastaður. — b) einkanl. hæli handa munaðarleysingjum.

Asæd, kl., partur af plógnum.

at, sl., [at], að, 1) við nh.: At høre. At have hørt. At see. At have seet. At læse. At læse rigtigt er ikke altid let. Det glæder mig at finde Dem her. At tale meget om hans Fortjenester, forbyder hans Beskedenhed. — b) þar sem kalla má að til sje úr fellt fyrir framan það: Villig at erstatte Skaden. Berettiget at arve arfgengur. Færdig at reise ferðbúinn. Sb. Meningen er let at forstaae efnið er auðskilið. — c) at sige það er að skilja: At sige naar de sigte rigtig

með því móti að þeir miði rjett. — 2) við fh., þar sem sú grein, er byrjar á at, er höfð sem nafn, α) í þol., (er at þá ekki svo nauðsynlegt, að ekki megi sleppa því): Jeg erfarer, at han er død. Jeg troer, at det er forbi. Jeg forsikkrer dig, at der er ingen Fare. — β) í gjör., (og má þá ekki sleppa at): Det gjør mig ondt, at jeg var borte. Det er ubehageligt, at han har glemt det. Det gjorde en sørgelig Virkning paa hans Helbred, at han saae sig berøvet alt Haab. — b) að, svo að, til þess að: Kom hid, at jeg kan høre hvad I siger. — c) í öðrum eins orðatiltækjum og: Men, at jeg skal tale om hans Herkomst, saa. At Ingen skal troe, jeg vilde fortie noget, saa. — d) at jo fyrir aptan neitun, þar sem vjer höfum tómt að: Jeg tvivler ikke paa, at han jo holder sit Løfte.

*Atelier (líka ritað Attelier), kl., starfhús listamanns.

*Atheisme, sk., guðleysi.

*Atheist, ft. -er, kk., guðlaus maður, guðleysingi.

*Athlet, ft. -er, kk., aflraunamaður.

*Atlas, sk. og kl., landabrjefa-bók.

*Atlask, án ft., kl., þykksilki: En Atlaskes Trøie treyja úr þykksilki. Atlaskes Baand.

*Atmosphære, sk., gufuhvolf, þokulopt.

*Atom, ft. -er, kl., ódeili.

*Attelier sjá Atelier.

attende átjándi.

*Attentat, ft. -er, kl., tilræði.

*attenteret, ft. attenterede, h.-e., sem reynt hefur verið að fremja: A. Mord banatilræði.

atter, ao., [aptr], að nýju, á nýja leik. (atter = tilbage má kalla úrelt.)

Atterkomst, sk., haft í skáldskap f. Gjenkomst: Ved Solens A. (Sjá atter.)

*Attest, ft. -er, sk., vitnisburðarbrjef, vitnisburður.

*Attestats, sk., embættis-próf einkanl. í guðfræði.

*attestere, ás. 1, veita vitnisburð.

Attraa, án ft., sk., [af at og þrá?], þrá, fýsi, fýsn, fýst, löngun: A. efter Ære. Sætte sin A. efter noget setja hug sinn eptir e-u, leggja hug sinn á e-ð.

attraae, ás. 1, girnast, þreyja: Nogle ønske og a., hvad andre foragte og afskye.

attraaelig, ft. -e, e., fýsilegur, girnilegur.

*Attribut, ft. -er, kl., einkunn.

au! mo., æ!

*Auction, ft. -er, sk., söluþing: Holde A. Sælge ved A. Sætte noget til A. Kjøbe paa en A.

*Auctionsbud söluþingsþjónn. — 2) boð (það sem maður býður í e-n hlut) á söluþingi.

*Auctionsforretning umstang við söluþing.

*Auctionsforvalter söluþingsstjóri.

*Auctionshold söluþingshald.

*Auctionspenge, einungis í ft., andvirði þess sem selt er á söluþingi.

*Auctionsregning söluþingsreikningur.

*Auctionsskjøde kaupbrjef fyrir fasteign sem keypt er á söluþingi.

*Auctionssted söluþingsstaður.

*Auctionsvæsen söluþings-mál.

*Audients, sk., leyfi að tala við stórhöfðingja.

*Auditeur, ft. -er, kk., hermannadómari.

*Auditorium, ft. Auditorier, kl., kennslusalur.

*August, án ft., sk., ágúst, heyannamánuður.

*Auscultant, ft. -er, kk., hlýðari.

*Auspicier, einungis í ft., það hvernig áhorfist: Under saadanne A.

*Authenticitet, sk., =

*Authentie, sk., það að vera

*authentisk, ft. -e, e., eignaður rjettum höfundi: A. Lovfortolkning laga skýring eptir þann, er lögin hefur sett.

*Autobiographie, ft. -r, sk., æfisaga manns samin af honum sjálfum.

*Automat, ft. -er, sk. og kl., líkneski sem hreifir sig sjálft.

*Autonomie, sk., sjálfræði, (frelsi til að gefa sjálfum sjer lög).

*Autor, ft. -er, kk., rithöfundur.

*Autorisation, ft. -er, sk., fullgilding.

*autorisere, ás. 1, fullgilda.

*Autoritet, kl., met, áreiðanlegleiki. — 2) í ft. Autoriteter, yfirvöld.

*Autorskab = Forfatterskab.

*Avance, sk., hagur, ábati.

*Avancement, kl., hækkun í embættum.

*avancere, h. s. 1, ganga áfram; komast upp óeiginl.

*Avantgarde, sk., ferðarbroddurinn þegar talað er um herlið, framhluti liðs.

Ave, án ft., sk., [agi], agi, hirting: Være under A. Holde een i A. halda e-m í skefjum, tempra e-n.

ave, ás. 1, tipta, hirta, tempra: A. sit Barn.

aveløs sem lifir eptir eigin vild: Hvo a. lever, han æreløs døer (málsh.; sb. sá sem upp elst agalaus, hann er næst því að deyja ærulaus í Jóns postillu).

*Aversion, sk., óbeit: A. for noget óbeit á e-u.

*avertere, ás. 1, auglýsa, birta; gera e-n varan við.

*Avertissement, ft. -er, kl., auglýsing.

avet, ao., [sb. afugt =] öfugt: Skruen bliver dreiet a. om. Være sig a. (klaufalega) ad. — II) (sem e.) öfugur: Den avede Side.

Avind, án ft., sk., [afund =] öfund: Bære A. til een öfunda e-n.

avindes, þs. 1, öfundast, öfunda, sjá ofsjónum yfir e-u: A. ved een. A. ved eens Lykke.

avindsfri sem engan öfundar, ekki öfundsjúkur.

avindsfuld öfundarfullur.

Avindskjold landráð: Med A. paa Arm de tænde Feidens Blus. þetta orð er sjaldan haft, nema í orðatiltæk.: Føre A. mod Kongen (Riget) svíkja konung sinn (ættjörðu sína).

avindsløs ekki öfundaður.

Avindsmand öfundarmaður, óvildarmaður.

Avindsot (sjaldhaft) = Avindsyge.

avindsyg öfundsjúkur. — 2) ömrulegur, önugur, geðstirður: Han er saa a.

Avindsyge öfundsýki.

*Avis, ft. Aviser, sk., dagblað, frjettablað.

*Avisbud sá sem færir áskrifendum dagblöð.

*Avisefterretning frjettir í dagblöðum.

*Avisfrierie kvonbænir í dagblöðum.

*Avisnyhed nýjungar í dagblöðum.

*Avisrygte flugufregn (kvittur, pati) í dagblöðum.

*Avisskriver dagblaðs-höfundur.

*Avistrykker sá sem prentar dagblað. — b) óeiginl. = Rygtemager.

Avl, án ft., sk., [sb. afli], -rækt, -yrkja; sb. Biavl, Faareavl, Frugtavl, Hesteavl, Humleavl, Høavl, Horavl, Kornavl, Qvægavl. — 2) jarðyrkja, akurverk, heyskapur: Han driver selv sin A. — 3) jarðargróði, lóð, eptirtekja: Dette Aars A. er meget overflødig þetta er mesta kornár (heyskapar-ár). Indhøste sin A. hirða hjá sjer.

avle, ás. 1, [afla], geta barn: A. Børn med sin Kone eiga börn við konu sinni. De have avlet fem Børn sammen. Barnet er avlet uden for Ægtestand getið í lausaleik. Fiske avles af Æg fiskar fæðast úr hrognum. — Óeiginl. geta af sjer, leiða af sjer, valda e-u: Een Tanke avler den anden hver hugsunin kviknar af annari. Denne Lære har avlet meget Ondt af sig af þessari kenningu (villu) hefur leitt mikið illt. Magt og Ære a. (kveykja) Stolthed i det menneskelige Hjerte. — 2) afla e-s með jarðyrkju: A. Korn (Hø, Frugt) stunda kornyrkju (heyskap, ávaxta-rækt). Alt hvad der avles gaaer med i Huusholdningen.

Avledaad getnaðarverk, samræði.

Avledrift getnaðarfýsn.

avledygtig fær um að geta afsprengi.

Avledygtighed það að vera avledygtig.

Avleevne = Avledygtighed.

Avlekraft = Avledygtighed. — Óeiginlega um jörðina frjófsemi: Jordens A.

Avlelem (bæði um karlkyn og kvennkyn), getnaðarlimur, leyndarlimur; burðarliður: Avlelemmerne hos begge Kjøn.

Avlelyst = Avledrift.

avlelysten gjarn til samræðis.

Avlen, án ft., sk., það að avle, getnaður.

Avling, án ft., sk., = Avlen; sb. Børneavling. — 2) = Avl 2: Han har en vidtløftig A. En Gaard uden A. jarðyrkjulaus garður. Heste, som høre til Avlingens Drift hestar, sem hafðir eru við jarðyrkju.

Avlsbrug = Avl 2: Have et stort (vidtløftigt) A.

Avlsbruger jarðyrkjumaður, sveitabóndi.

Avlsbygninger, einungis í ft., hús sem hafa þarf vegna jarðyrkjunnar (sb. úthýsi).

Avlsdrift = Avlsbrug.

Avlsforvalter ráðsmaður.

Avlsgaard bújörð (kornjörð, heyskaparjörð): En god A. — 2) búgarður: Han boer om Sommeren uden for Byen paa sin A.

Avlskarl verkstjóri á heldra bæ.

Avlsmand búandmaður, búandkarl, akurkarl.

avlsom (að minnsta kosti sjaldhaft), ft. -me, e., frjófsamur, frjór, ávaxtarsamur; (sb. þar er gott undir bú).

Avnbing agnakassi, sáðakassi.

Avnbøg (píltegund) *carpinus betulus.*

Avne, ft. -r, sk., [agn =] ögn, sáð (kvk.).

avnet, ft. avnede, e., [ögnótt-], sem agnir (sáðir) eru í: A. Leer til Klining.

Ax, ft. eins, kl., [ax], ax: Kornet sætter A. Kornet staaer i A.; sb. Bygax, Hvedeax, Kornax, Rugax. (Ax er einkanlega haft um hveiti og bygg; en Dippe um rúg, og Røsme um hafra.)

Axe, sk., kyrlína í hnetti: Jordens Dreining om dens A.

Axekrands blómhringur með öx í.

Axel, ft. Axler, sk., [axul-l], öxull, (sb. ás, völur, gaddur, hleinn); (sb. Mølleaxel, Portaxel, Vognaxel). — Klokkens A. rambaldi.

Axel, ft. Axler, sk., [axl =] öxl: Bære noget paa Axlerne bera e-ð á herðum sjer. Trække paa Axlerne yppta öxlum. — 2) axlarhluti á fati.

Axelarm sá partur öxuls er vagnhjólið sayst um.

Axelbaand axlarband.

Axelbeen viðbein.

Axelblad herðarblað.

Axelbrud viðbeinsbrot.

Axelbyrde eins mikið og maður getur borið á herðum sjer.

axelfør herðamikill.

Axelhæng sverðfetill sem gengur af vinstri hlið upp yfir hægri öxlina og aptur niður ó vinstri hlið.

Axeljern öxuljárn.

Axelkaabe stutt kápa sem nær niður á mitti.

Axelled axlarliður.

Axelmule öxul-endi (gengur út úr vagnhjólinu).

Axelmærke biti á eyra.

Axelplade öxulverja.

Axelskav öxulskaf (þ. e. gömul, börð tjara, sem skafin er af öxli).

Axelskjerf = Skjerf, sem hoft er á samo hátt og Axelhæng.

Axelstok öxulefni.

Axelstykke geiri soumaður á axlirnar á skyrtum og þess konor fötom til styrktar.

axelstærk = axelfør.

Axeltap öxuleadi (t. a. m. í mylnu) sem gengur inn í e-ð.

Axeltorv matsölutorg í dönskum kaupstöðum.

Axeltræ öxulviður.

Axelved crataegus.

Axesankning axalestur.

Axeskæg axpuntur (?).

*Axiom, ft. -er, kl., grein (mál) sem ekki þarf að færa sönnur á, sjálfsönnuð grein, vitaskuld (í óeigiul. merk.), sjálfsagður hlutur.

axle, ás. 1, [axla]: A. sit Skind kasta yfir sig kápu, sem er fóðruð með skinni.

*Azimuth, kl., hvirfilhorn (það horn sem verður of hvirfilhring stjörnu og af hádegishring).

*Azur, sk., heiðblámi.

B.

B, onnar stofur í stafrofiuu, heitir á dönsku be. Í opphafi orða samsvarar það íslenzku b, og hefur sama alkvæði og það; en fyrir aptan hljáðstaf í sama orði samsvarar það íslenzku p, og hefur þá jafnaðarlego í tali sama alkvæði og v, t. a. m. skabe af skapa, støbe af steypa, Kjøb af kaup, Skib af skip.

Baad, ft. -e, sk., [bát-r], bátur. Þá er Baad yfirgripsmeira, enn bátur, svo að Danir kalla stundum Baad það sem vjer köllum skip, t. a. m. íslenzk fjögra manna för, og þaðan af stærri fiskiskip íslenzk.

baade, ás. 1, flytja e-ð á bát: B. Gods i Land.

Baade, án ft., sk., [bati], ábati, hagnaður, hagur: Det var mig til liden B. jeg hafði lítinn hag á því.

baade, ás. 1, [bata], hafa ábata (hag) á e-u: Derved baadede jeg intet. Han baadede intet ved Byttet. — 2) vera til hagsmuna, stoða: Denne Krig har ikke baadet Landet.

baade, e., [báða], báðir. baade er nú ekki haft nema í skáldskap. — II) sem st., [af báði =] bæði: Hun er b. smuk, og rig. Han kan derved b. udvide sine Kundskaber, og gavne Fædrelandet.

Baadebygger, ft. -e, kk., bátasmiður, (smá-)skipasmiður.

Baadebyggeri smiða-hróf þar sem bátar eða smá-skip eru gerð.

Baadebygning bátasmiði, (smá-)skipasmíði.

Baadefart bátaferðir, (smá)skipaferðir.

baadefuld ábatasamur, arðsamur.

Baadekjøb kaup sem maður hefur hag á.

Baadeleie (smá)skipalending, (smá-)skipalægi, (smá)skipalega.

baadeløs arðlaus, gagnslaus, óþarfa-.

baaderig = baadefuld.

Baadeskuur fjala-naust (handa bát eða smáskipi).

baadesyg = vindesyg.

Baadfuld, sk., fullur báts- (skips-) farmur: En B. Folk (Fisk).

Baadfører formaður (á bát eða smáskipi).

Baadsaare ár á bát eða smáskipi.

Baadsanker bátsakkeri, (smá)skipsakkeri. Sb. Dræg.

Baadsfolk, einungis í ft., báts-menn.

Baadsfragt leiga eptir bát eða (smá-) skip.

Baadsføre = Baadsladning, sem optar er haft.

Baadshage krókstjaki.

Baadskarl = Baadsknegt, Roerkarl.

Baadsklampe flatskorða undir bát á þiljum á hafskipi.

Baadsknegt háseti á bát eða (smá-) skipi.

Baadsladning bátsfarmur, (smá-) skipsfarmur.

Baadsleie = Baadsfragt.

Baadsmand bát-stjóri á hafskipi (hefur líka omsjón yfir reiðanom).

Baadsmandsbakke, [1. Bakke 2, b], sá hluti skipsmanna sem borðar úr sömu skál og bátstjórinn.

Baadsmandsdragt bátstjóra-búningur.

Baadsmandshyre bátstjóra-kaup.

Baadsmast sigla í bát eða (smá-) skipi.

Baadspligt pallur eða þiljur í framstafni á stórum bát eða (smá)skipi.

Baadsseil segl á bát eða (smá-)skipi.

Baadsstage stjaki til að ýta með, bátsstjaki, skipsstjaki.

Baadstofte = Tofte.

Baal, ft. eins, kl., [bál], bál, eldar: Optænde et B. kynda bál, gjöra bál. Dømmes til B. og Brand til að verða brenndur.

Baand, ft. eins, kl., [band], band, A) eiginl. 1) hvers konar band sem e-ð er bundið með. Sb. Halsbaand, Hattebaand, Knæbaand, Kornbaand, Skobaand, Snørebaand, Strømpebaand, Sækkebaand, Tøndebaand, a. s. frv. — b) sjer í lagi α) bönd, fjötrar: Lægge een i B. og Lænker. B. og Fængsel. — β) = Tøndebaand; sb. Baandpiil, Baandstage. — γ) skammbitar í hósum (og önnor slík) remmitrje. — 2) ræma, borði, legging, dregill (sb. Bændel): Uldne B. Besætte et Skjørt med B. borðaleggja fat. Sb. Lærredsbaand, Silkebaand. — b) sjer í lagi: riddaraband: Bære B. og Stjerne. Det hvide B. þ. e. Dannebrog-Ordenen. Det blaae B. þ. e. Elefant-Ordenen. — 3) rák eða rönd sem heldur er í breiðara lagi. — B) óeiginl. a) samband, samtenging: Forenes ved et helligt B. Ægteskabets B. Slægtskabets B. Venskabets B. — b) skuldbinding: Paalægge sig selv et B. skuldbinda sig. — c) hapt, fjötur, tálmun: Lægge B. paa den menneskelige Frihed hepta frelsi manna.

Baanddriver, [Baand A, 1, b, β], gjarðrekur (verkfæri til að slá gjarðir á ílót).

baande, ás. 1, [Baand A, 1, a], 1) án þol., búa til bönd: B. paa Rugen. — 2) [Baand A, 1, b, β], með þol., benda eða girða ílát: B. et Kar.

Baandhage, [Baand A, 1, b, β], gjarðkrókur (verkfæri til að koma gjörðum ofan á ílát).

Baandhue, [Baand A, 2, a], kvennhúa með borðalykkjum.

Baandjern, [Baand A, 1, b, β], gjarðajárn.

Baandkniv, [Baand A, 1, b, β], girðisjárn (tvískept bjúgjárn til að telgja girði með).

Baandløkke, [Baand A, 2, a], borðalykkja.

Baandmager, ft. -e, kk., [Baand A, 1, b, β], svigasmiður, gjarðasmiður.

Baandpiil, [Baand A, 1, b, β], (píltegund sem höfð er í girði) *salix viminalis*.

Baandrulle, [Baand A, 2, a], dregilrulla, borðarulla.

Baandsløife, [Baand A, 2, a], = Sløife.

Baandsmække, [Baand A, 2, a], borðalagt brjóstaspeldi.

Baandstage, [Baand A, 1, b, β], girði.

Baandvæv, [Baand A, 2, a], lítill vefstóll sem borðar og þviuml. er ofið í.

Baandvæver, [Baand A, 2, a], sá sem vefur borða og þvíuml.

Baandøxe, [Baand A, 1, b, β], skaröxi sem laggarar hafa.

Baar eða Baare, ft. -er, sk., [Baar af bar- í barar eða barrar; Baare af bara, sem ekki er haft nema í ft. börur. Sb. Rosbaar og Bør], er haft fyrir Liigbaare: Han traadte t l og rørte ved Baaren.

Baarager = Baare (Baarde).

Baarde sjá Baare.

Baare (fyrrum líka ritað Baarde), án ft., sk., nú varla haft nema í mállýzkom, ekra það árið sem hún er ósáin. Sb. Brakmark.

Baare sjá Baar.

Baargræs gras á ósáinni ekru.

Baarhø hey af ósáinni ekru.

Baas, ft. Baase, sk., [bás-], bás (bæði handa einni kú og líka) samstæðubás.

baase, ás. 1, taka inn noutpening, taka nautp. á gjöf: B. Qvæget.

bable (har), h. s. 1, (í skrafi), babba, þvogla, hulla.

*Bacchanal, (optar haft í) ft. -ier, kl., (eiginl. hátíðarhald til sæmdar hinum gríska og rámv. vínguði, Bacchus; en er haft um) óhóflegt drykkjusvall með stjórnlausu athæfi.

*Bacchant, ft. -er, kk., sá sem er að halda hátíð vínguðsins eða hegðar sjer eins og hann væri að því.

*Bacchantinde, ft. -r, kvk., sú sem er að halda hátíð vínguðsins eða hegðar sjer eins og hún væri að því.

*bacchantisk, ft. -e, e., hóflaus (um drykkjuskap).

Bad, ft. -e, kl., [bað], bað, laug, (bæði = það sem maður baðar sig í og það að baða sig), 1) það sem maður baðar sig Gaae i B. — b) baðstaður (sem gerður er til þess): Anlægge et B. Indrette varme Bade. Russiske Bade = Dampbade. — c) heilsubrunnur (brunnur sem drukkið er úr til heilsubótar), líkl. af því að við þess konar brunna eru optast nær höfð böð meðfram: Han er reist til et B. (til Badet) farinn til heilsubrunns. — 2) það að baða sig: Tage et B. Jeg befinder mig vel efter Badet. Bruge B. baða sig stöðugt til heilsubótar. — Sb. Jordbad, Kryderbad, Luftbad, Sandbad, Strombad, Styrtebad, Sobad, o. s. frv.

bade, ás. 1, [baða], baða, lauga: Drengen bliver hver Dag badet i koldt Vand. B. sig i salt Vand. B. Fodderne taka fótlaugar. — b) b. sit Ansigt (b. sig) i Taarer lauga andlit sitt í tárum. — c) b. sig i Solen.

Badebænk bekkur í baðhúsi.

Badegjest sá sem leitar til baða eða heilsubrunna.

Badehuus baðhús. Sb. Badstue.

Badekammer baðklefi, klefi í baðhúsi.

Badekar baðker.

Badeklæder, ft., baðföt.

Baden, án ft., sk., það að bade.

Bader (öðru nafni Badstuemand), ft. -e, kk., sá sem hefur böð til handa öðrum fyrir borgun. Þess háttar maður var líka fyrrum vanur að taka blóð og selja blóðhorn.

Badested baðstaður.

Badesvamp baðsvöppur. Sjá Vaskesvamp.

Badetid baðtími.

Badning, ft. -er, sk., það að bade: Legemets B.

Bads, ft. eins, kl., smellur. Sb. Bask.

Badsker, ft. -e, kk., (úrelt), handlæknir. Sb. Saarlæge.

Badskerhaand (læknishönd) er haft í þessum talsh.: Ligge under B. liggja í sárum eða e-m þess konar meinum, sem handlæknir verður að græða.

Badskerkniv læknishnífur.

Badskerkonst handlæknislist.

Badskerløn læknisfje (Gþl. mh. 9).

Badskerredskab læknistæki.

Badskertang læknistöng.

Badstue, [baðstufa sem í fyrndinni var sömu merkingar og Badstue], baðklefi.

Badstuehede baðklefahiti.

Badstuemand = Bader.

Bag, án ft., sk, [bak], bak, 1) á mönnum eða skepnum: Da binde Hænderne paa hans B. á bak aptur. — Óeiginl.: Tale ilde om een paa hans B. bakbíta e-n. Have mange Aar paa Bagen. — 2) handar-bak: Lægge noget paa Bagen af Haanden. (Sb. Flade). — 3) bakki á hnífum og öðru þess k. — II) bag, sem fs. og ao., A) fs., bak við, fyrir aptan: Jeg herte b. mig en Rost. B. Kakkelovnen. B. (fyrir innan) Tæppet. B. Deren á burðarbaki. B. Huset að húsabaki, á bak húsum. B. Muren hinnmegin múrsins. Gaarden ligger b. Skoven hinumegin skógarins. — Óeiginl.: Have noget b. Oret búa yfir e-u. — b) um hreifingu til staðar: Han smuttede b. Skjermbrættet. — Óeiginl.: Føre een b. Lyset blekkja (tæla) e-n. — 2) þegar talað er um röð: Han stod b. (fyrir aptan) ham. B. Kongen gik Prindserne. — B) ao.: Hun betragtede ham baade for og b. bæði í bak og fyrir. bag sem ao., er optast nær haft fyrir framan e-a þessara fyrirsetninga, af, efter, fra, i, ind, ned, om, op, over, paa, til, ud, ved, og standa þær þá ýmist sem fs. eða sem ao.: Falde b. (aptur) af en Hest. Gaae b. af Dandsen líkt og detta úr sögunni. — Komme b. efter een á eptir e-m. Komme ridende (gaaende) b. efter á eptir. Det var b. efter það var um seinan (of seint). — Angribe een b. fra ráðast aptan að e-m. Begynde noget b. fra (galt) fara öfugt (skakkt) að e-u. Gaae b. fra et Arbeide láta e-ð verða sjer til minnkunar. — Gribe een b. i Nakken. Baade for og b. (aptan til) i Bogen. Den ene sad for i Vognen; den anden b. i aptur í. — Kuglen var gaaet ham b. ind i Livet hafði gengið inn í gegnum bakið og á hol. Han var kommen b. ind i Gaarden (inn í garðinn á húsa baki) gjennem en Laage. — Gaae b. ned af en Vogn stiga aptan til niður af vagni. Hendes Haar hang b. ned (ned ad Nakken) fjell niður á herðarnar. — B. om (b. omkring) Huset aptur fyrir húsið og í kringum það. Vi kjørte b. om (= udenom) Byen, i Stedet for at kjøre igjennem den. Vende sig b. om snúa sjer við. See dig b. om! líttu aptur fyrir þig! — Stige b. op i (fara aptan til upp í) en Vogn. Hesten slaaer b. op eys, skvettir upp borunni. — Vognfadet hænger b. over hallast aptur á bak. Han faldt b. over (= baglængs) og brød Halsen hann datt aptur á bak, og hálsbrotnaði. — Tjeneren stod b. paa (aptan á) Vognen. Han tog hende b. paa Hesten ljet hana fara á bak fyrir aptan sig. Komme b. paa een koma að e-m óvörum eða óviðbúnum (sb. koma á óvart, koma í opna skjöldu). Kjolen er itu baade for paa og b. paa bæði í bak og fyrir. — Han listede sig b. til (aptan að) hende og greb hende om Livet. For til seer Huset nyt ud; men b. til (að aptanverðu) er det meget forfaldet. — Han gik b. ud af Huset út um bakdyr á húsinu. Spydet gik ham b. ud af Livet út um bakið. Hesten slaaer b. ud slær, er slægur. — Han stod b. ved (næstur fyrir aptan; bag tæmi væri einungis fyrir aptan) Kongen. Han stod b. ved hendes Stol. Sb. bagved. — Í samsettum orðum merkir bag ýmist, að það, sem hið samsetta orð táknar, sje aptari hluti e-s, aptan til í e-u, eða aptan til við e-ð.

*Bagage, sk., farangur.

Bagarv arfur sem taka foreldrar eða afar og ömmur o. s. frv.

*Bagatelle, ft. -r, sk., lítilræði (í ft., smámunir).

Bagaxel hinn aptari öxull undir vagni.

Bagbeen apturfótur.

Bagbeest glópaldi, glópur, (asnakjálki, beinasni, þorskhaus).

bagbinde binda hendur e-s á bak aptur: B. en Fange.

Bagbord, sk., bakborði.

Bagbordsbov kinnungur á bakborða.

Bagbordsport op handa stórbissu á bakborða.

Bagbov lær á dýri.

Bagbrænde þess konar veikindi á alisvínum að þau verða afllaus aptur og geta ekki komizt nema á framfæturna.

Bagbræt fóður (þ. e. bak t. a. m. í spegli).

Bagbygning bakpartur húss. Sb. Baghuus, Baglænge.

Bagdeel apturhluti. — b) bakhluti.

Bagdør dyr á húsabaki, bakdyr: Han undkom gjennem en skjult B.

bage, bagede, bagt, ás., [baka], baka: B. Brød. — Líka bage einlómt (án þol.): I denne Uge skal vi b. — b) steikja: B. Kager i en Pande (Form). B. noget i Sukker. Bagt Brød steiktar sneiðar af smágerðu brauði.

Bagebaal eldur í bakaraofni.

Bagebrænde = Bageved.

Bagende apturendi, aptari endi (t. a. m. á vagni). — b) = Bagdeel b.

Bager, ft. -e, kk, [bakari], bakari.

Bagerbarn bakarabarn: Give Bagerbørn Brød bera í bakkafullan lækinn.

Bagerbod bakarabúð, brauðsölubúð.

Bagerbrød bakarabrauð. (Gagnstætt: hjemmebagt Brød.)

Bagerdreng sá sem er til kennslu (er að nema brauðbakstur) hjá bakara.

Bagerenke bakaraekkja.

Bagergaard bakaragarður, bakarahús.

Bageri, ft. -er, kl., brauðbakstur (það að baka brauð), brauðgjörð: Nære sig af B. — 2) baksturhús (brauðgjörðarhús) með því sem þar til heyrir: Anlægge et B. Indrette en Bygning til B.

Bagerkone bakarakona.

Bagerkro samkomustaður handa Bagersvende.

Bagerkul, einungis í ft., kol (sem bakarar selja) úr bakaraofni.

Bagerlaug bakaralag.

Bagerløn baksturkaup.

Bagermester bakari sem er Mester; sjá Mester.

Bagerovn bakaraofn, brauðofn.

Bagerpenge, einungis í ft., = Bagerløn.

Bagers, kl., [að sínu leyti eins og Bryggers, Stegers], baksturklefi (í görðum á landsbyggðinni).

Bagersvend bakari sem er Svend; sjá Svend.

bagest, (optast nær framb. bagerst), efsta st. (án frumstigs og miðstigs), aptastur: Den bageste Vogn (í röðinni). Fra den Forreste til den Bageste. Det Bageste af Spydet.

Bagevarme málolegur baksturhiti.

Bageved brennsluviður til að baka brauð við.

Bagfinne aptur-uggi.

Bagfjerding apturfjórðungur (þ. e. annar helmingur aptara hluta af falli, t. a. m. af kind eða kálfi. Danir skipta fallinu öðruvísi enn Íslendingar).

Bagfjæl bakfjöl (gaflfjöl aptan til í flutningavagni). Sb. Bagsmække.

Bagflik stykki sem er sett undir slitinn hæl á skó eða stígvjeli.

bagflikke, ás. 1, gera við hæl á skó eða stígvjeli.

Bagflod flóð úr mylnulæk sem maður hefur stemmt fyrir ofan mylnu sína.

Bagfod apturfótur (sb. Fod).

Baggaard aptari garður í húsi með tveimur görðum: Denne Længe vender ud mod Baggaarden.

Baggrund (gagnstætt: Forgrund), fjarlægð í e-u sem við manni blasir: Baggrunden paa Skuepladsen. Baggrunden paa et Maleri.

Baghaand, í spilum: Han er (sidder) i B. það kemur seinast að honum. — 2) óeiginl. have noget i Baghaanden hafa e-ð til ígripanna, eiga e-ð í vitum sínum, sb. eiga nokkuð undir sjer.

Baghaar hárið aptan til á höfðinu.

Baghase há-sin á skepnum.

Baghjerne apturheili (*cerebellum*).

Baghjul apturhjól undir vagni.

Bagholb launsáturslið, launsátur: Lægge et B. i en Skov. Ligge i B.

Baghoved aptari hluti höfuðs.

Baghuus bakpartur húss (garðs): Han har leiet Forhuset bort, og boer selv i Baghuset. sb. Bagbygning, Baglænge.

Baghær (fornt) = Bagtrop.

Bagkammer klefi í aptari hluta húss. Sb. Bagsal, Bagstue.

Bagkappe hælleður á stígvjelum eða svartaskóm. Sb. Baglæder, Kappelæder.

Bagkant aptari röndio á e-u.

Bagkast (eigini. apturkast): Vi fik et B. i Seilet það sló í baksegl.

Bagkiob (úrelt), kauprof.

Bagkjød (gagnstætt: Forkjød) kjöt af apturfjórðungi falls.

Bagkølle lær (af dýrti, kálfi, o. s. frv.).

Bagklo kló sem aptur horfir á fugli.

Bagkrog afkimi í húsi.

Bagkrop aptari hluti af skepnu.

Baglaage litlar dyr á húsabaki: Fra Stalden gaaer en B. ud i Marken.

Baglaar vöðvastykkið aptan úr nautslærinu: Kjød af Baglaaret.

Baglaas í orðatiltæk.: Døren gaaer (er) i B. það hleypur (er hlaupið) fyrir. — Munden gaaer (løber) i B. for ham það stendur í honum, honum vefst tunga um tönn, (sb. kjapturinn verður honum að smjörhlaupi).

Baglast, (opt ritað Ballast; í eldri bókom Barlast), seglfesta (sb. kjölfesta): Tage B. ind. Seile med B.

baglaste (líka ritað ballaste), ás. 1, láta seglfestu í skip: B. et Skib.

Baglastjern járn sem haft er til seglfestu.

Baglastport op (á hafskipi) er seglfestan er látin inn og út um.

Baglend aptasti hlutinn af lend eða mölum.

Baglæder = Bagkappe.

Baglænge bakpartur húss (garðs). Sb. Bagbygning, Baghuus.

baglængs, ao., (opt ritað baglænds, en þó fyrrum baglengis), aptur á bak, öfugt: Gaae (ride, kjøre) b. Falde b. over.

Baglæs flutningur sem liggur aptan til í vagni.

Bagning, ft. -er, sk., bakstur (það að baka). — b) = Bagt.

Bagplads svæði á húsabaki.

Bagplov sá hluti plógs sem er fyrir aptan hjólin.

Bagport ak-dyr á húsabaki.

Bagreb snæri sem hlasstrje er bundið með aptan til niður í keng á vagninum.

Bagrede (í almúgamáli), = Bagvogn. — 2) = Bagkrop (einkanl. um hesta og kýr). — Sb. Rede kl.

Bagregning eptirreikningur.

Bagrem = Rumperem.

Bagsal hús á öðru lopti eða ofar í aptari hlut garðs. — b) heilt lopt (greint sundur í klefa) í aptari hlut garðs: Boe paa første (anden, tredie) B.

Bagseil aptursegl. — 2) man faaer B. það slær í baksegl.

Bagside bakhlið, bakflötur: Bagsiden (fráhverfan) paa denne Mynt.

Bagsko, (gagnstætt: Forsko), apturfótar-skeifa.

bagskoe, ás. 1, járna á aptur-fótum.

Bagsladder (í tali), þvaður um e-ð sem er útkljáð. Sb. Bagsnak.

Bagslag högg á bakið (sb. baksletta).

Bagsmæk (í tali), e-ð óþægilegt sem kemur eptir á: Han fik et slemt B.

Bagsmække, (gagnstætt: Forsmække), = Bagsjæl.

Bagsnak (í tali), skraf um e-ð sem er útkljáð. Sb. Bagsladder.

Bagsok (gagnstætt: Fremsok) sokkur á apturfæti hests.

Bagsqvat (í tali), dreitill sem er eptir í lögg.

Bagstald hesthús (fjós, fjárhús) í aptara hlut garðs.

Bagstavn apturstafn, skutur.

Bagsting = Agtersting.

Bagstue klefi í aptara hlut húss. — b) gólfklefi í aptara hlut húss.

Bagstykke bak t. a. m. í treyju.

Bagsted högg í bakið. — 2) stoð, athvarf: Have et godt B. i een eiga hauk í horni þar sem e-r er.

Bagsæde aptasta set á opnum vagni. — b) gagnstætt: Forsæde, apturset í lokuðum vagni.

Bagtaa tá sem aptur horfir á fugli (t. a. m. gallspori á hrafni).

Bagtale sjaldh., 1) = Bagsnak. — 2) = Bagtalelse.

bagtale, ás., tala illa um e-n (á bak), hallmæla (niðra) e-m (sb. bera e-n eða e-ð á hræsibrekkur, færa e-ð á verra veg, hnýta við e-n, hnýta í): B. er i neiere Bemærkelse at udtyde i eens Fraværelse noget til hans Vanære, som han nærværende kunde gjøre Rede for. Bagtal (rægðu) ikke en Tjener for hans Herre.

Bagtalelse, ft. -r, sk., bakmælgi, umlestur (fornt), illkvittui, rógur, rógburður: Det er ikke andet end B. tóm illkvittni.

Bagtaler, ft. -e, kk., bakmálugur maður.

bagtalersk, ft. -e, e., bakmáll, bakmálugur, umtalsillur, illkvittinn: Bagtalerske Mennesker skæðar tungur. — b) sprottinn af illkvittni: Bagtalerske Rygter (Bestyldninger).

Bagtalerske, ft. -r, kvk., bakmáll kvennmaður.

Bagtand jaxl. Sb. Kindtand.

Bagtang apturhluti lokarborðs.

Bagtog = Bagtrop: Være i Bagtoget. Lade Bagtoget rykke hastigere frem for at slutte sig til Hovedtroppen.

Bagtogt = Bagtog.

Bagtrappe (gagnstætt: Hovedtrappe), stigi á baka til í húsi.

Bagtrop sá hluti liðs er síðar fer. Sb. Bagtog, Bagtogt.

Bagtæppe tjald á baka til við sviðið í leikhúsi.

Bagtøddel hefur verið haft í sömu merk. og Apostroph.

Bagvand vatn sem dregur sig saman á baka til við hjól í mylnu.

Bagvarme, [bag = efter], eptirhiti í ofni þegar búið er að baka og taka út brauðið.

bagvaske (enn verra enn bagtale) baknaga, bakbita, níða, rægja, rógbera.

Bagvaskelse, ft. -r, sk., rógur (róg kl. í fornbókum).

Bagvasker, ft -e, kk., rógberi, rógsmaður, rægikarl.

Bagvaskeri, ft. -er, kl., sífelldur rógburður.

bagved, [sb. bag II, B], ao., á baka til, á eptir: Andre sidde helst foran; men jeg holder mig b. Een gik foran, og to b.

bagvende, ás., snúa e-u öfugt. — Orðið er sjaldan haft nema í bo. l. t. bagvendt, 1) sem er öfugur, sem fer aptan að síðunum, o. s. frv.: En b. Orden. En b. Levemaade. — 2) sem ao., öfugt, skakkt: Sætte sig b. paa en Hest. Tage noget b. fat. Være sig b. ad (fara aptan að síðunum).

Bagvendthed, ft. -er, sk., það að vera bagvendt.

Bagvinge apturvængur á skorkvikindi.

Bagvinter vetrarveður sem kemur á bak vetri (vorkuldi).

Bagvogn aptari hluti fjögrahjólavagns.

Bagvold torfgarður innan til við grjótgarð honum til stuðnings.

Bagværk, [bage], sætabrauð, sætindabrauð. Sb. Bakkelse.

*Bai, sk., flói (stór fjörður).

*Bai, ás ft., kl., loðklæði (í et.).

*Baisalt (sjaldhaft), hafsalt (spánskt salt).

*Bajadere, ft. -r, kvk., indversk dansmey.

*Bajas, kk., trúður, loddari (í forori merk.).

*Bajonet, ft. -ter, sk., bissustingur.

Bak, sk., frampallur (framlypting) á herskipum.

1. Bakke, ft. -r, sk., flatt fat (stundum ferhyrut, optast nær annaðhvort úr trje eða pjátri) til að bera á bolla, glös og annað þviuml.: En lakeret B. Sb. Theebakke, Præsenterbakke. — 2) ílát úr trje sem skipsmönnum er skammtað í fleirum saman; sb. Bakksmand. — b) sá hluti skipsmanna sem borðar úr einni skál, t. a. m. í Baadsmandsbakke, Skibmandsbakke.

bakke, ás. 1, [1 Bakke 2, a], skammta skipsmönuum: B. op for Mandskabet. — þar af dregið b) (í tali) b. op for een (bera vel á borð fyrir e-n).

2. Bakke, ft. -r, sk., [sb. bakki = bolt í ukr.], hæð, brekka, hallendi: Kjøre langsomt op ad en B. aka hægt upp í móti. Her gaaer Veien ned ad B. niður í móti (hjer hallar undan fæti). — Óeigiol.: Det gaaer ned ad B. med ham hann er í hnignun, hann er búinn að lifa sitt (hið) fegursta, o. s. frv. — b) alda (á landi), hryggur, jörfi, hæð, hóll (sb. Banke 1): Bakker og Dale hæðir og dældir (lautir).

Bakkebord borð sem líkist í lögun 1. Bakke 1.

bakkefuld sem er allt-einar hæðir og hólar. Sb. bakkerig.

Bakkeland hólótt land.

Bakkelse, ft. -r, sk., (hjer um bil sama og Bagværk), kræsibrauð, sætindabakstur.

Bakkelsebeest = Bagbeest.

Bakkelsedei deig í kræsibrauð.

Bakkelseform kræsibrauðsmót. (Sb. baksturjárn).

Bakkelserulle kræsibrauðskefli.

bakkerig = bakkefuld.

Bakkesand, (gagnstætt: Strandsand), sandur sem tekinn er í hólum.

Bakkesvale = Digesvale.

bakket, ft. bakkede, e., hólóttur, hæðóttur: Et b. Land. En b. Vei vegur sem gengur upp og ofan.

bakkeviis, ao., með hólum og hæðum: Landet gaaer b. ned ad mod Stranden landslagið er hólótt niður að sjó.

Baksmænd, einungis í ft., mötunautar á skipi (þ. e. þeir sem borða úr einni skál).

*Bal, ft.-ler, kl., dansveizla, dansboð, dansgleði: Give (gjøre, holde) et B. Jeg var paa B. i Aftes. Jeg skal paa B. i Aften.

*Balance, sk., ýmist Ligevægt eða Ligning á d.

*Balancekunst jafnvægislist.

*Balancestang jafnvægisstöng.

*balancere, h. s 1, standa á e-u mjóu og detta ekki þó maður riði til beggja hliða, halda jafnvægi sinu til beggja hliða (sb. vega salt).

*Balbeer sjá Barbeer.

*Balcon, sk., hjer um bil sama og Altan.

*Baldachin, sk., (tjald of dýrum vefnaði yfir e-u), yfirtjald, baldikinn.

Balde (opt ritað Balle, eins og að því er

kveðið), ft. -r, sk., vöðvi: Balden i Haanden aflvöðvina á hendinni (við þumalfingurinn). Balden under Foden tá(a)bergið. Sb. Arsbalde. — 2) bulla i prentbúsum.

Balder, ft. -e, kl., [sb. Bulder], (í tali), skellur, dynkur.

baldet, ft. baldede, e., vöðvamikill, vöðvastæltur.

***Baldragt** dansveizlu-búningur.

baldyre, [fyrrum bordyre, sb. brodere], ás. 1, sauma rósir úr gulli eða silfri eða silki í, gullsauma, a. s. frv.

Balg, ft. -e, sk., [sb. bal í riddarasögum], slíður, sverðs-umgjörð: Stik dit Sværd i Balgen slíðraðu sverð þitt.

***Balklædning** = Baldragt.

***Ballade**, ft. -r, sk., (eiginl. danskvæði, en merkir nú) stutt kvæði hriggilegs eða jafnvel skuggalegs efnis.

Ballast sjá Baglast.

ballaste sjá baglaste.

Balle, ft. -r, sk., [reyndar komið úr frakkn., en er þó sjálfsagt sama orð og ball-r = böll-r á norrænu (Bold á d., sb. Ballen á þ.), og komið þaðan í frakkn.], leik-kúla á kúlnaborði. Sb. Billiard: Gjøre en B. koma kúlu í borðholuna. — 2) stór strangi ljerepts eða samanbrotið klæði eða samanlagður pappír (til sendingar á vögnum eða skipum). — b) en B. Papir (einkanl. um prentpappír) = 10 Riis (sjá Riis) = 200 Bøger (sjá Bog).

Balle eða **Ballie**, ft. -r, sk., stampur: Spande og Baller. Sb. Baskeballe, Dreballe, Hankeballe.

balle, ás. 1, ausa með byttu eða stampi (á sjó): B. Vandet ud af en Baad.

***Ballet**, ft. -ter, sk., bendingaleikur, bendingadans.

***Balletdandser** sá sem dansar í bendingaleik, leikhússdansari.

***Balletmester** leikhússkennari í dansi; sá sem býr til bendingaleika.

***Ballon**, ft. -er, sk., holhnöttur fylltur með lopt.

***Ballotation**, ft. -er, sk., það að ballotere.

***Balloteerkugle** atkvæðiskúla.

***ballotere**, h. s. 1, gjöra atkvæði með kúlum.

***Balsal** danssalur.

Balsam (líka nefnt og ritað Balsom), ft. -er, sk., (ilmandi feiti sem fæst úr einni viðartegund á Arabíulandi), ilmfeiti. — 2) ýmiss konar viðarfeiti sem höfð er til lækninga: Peruviansk B. — Óeiginl. harmabót, líkn. — 3) (eins konar blómjurt sem ræktuð er í aldingörðum) *tanacetum balsamita*. Sb. Balsamine.

balsamere, ás. 1, smyrja e-ð til ilms eða svo það rotni ekki: Egypterne balsamerede ogsaa Dyr.

Balsamering, ft. -er, sk., það að balsamere (smurning).

Balsamine, sk., = Balsom 3.

balsamisk, ft. -e, e., ilmandi.

Balsamkorn frækorn af þeim viði sem Balsam fæst úr.

Balsampoppel (viðartegund) *populus balsamifera*.

Balsamtræ ilmviður (eik sú er ilmfeitin fæst úr).

Balsamved ilmviður (sb. Ved).

Balsom sjá Balsam.

balstyrig, ft. -e, e., [bal- ef til vill af ball-r, sb. bold; þó segja Svíar *bångstyrig*], (í tali), óstýrilátur, ódæll, óþekkur, þrjózkur, þrár, uppivöðslusamur: En b. Dreng. En b. Hest ólmur, sem ekki verður við ráðið. Sb. uregjerlig, ustyrlig, vild.

Balstyrighed, án ft., sk., óstýrilæti, óþekkt, þrái.

baltre (í tali) = boltre.

***baltisk**, ft. -e, e., = østersøisk: Det baltiske Hav Eystrasalt.

***Balustrade**, ft. -r, sk., handrið, brjóstrið. Sb. Rækværk 1.

***Bambus** = Bambusrør.

***Bambusrør** (stór reyrtegund er sprettur í hitabeltinu) *bambus arundinacea*.

Bamse, ft. -r, sk., [bangsi], bangsi (björn).

Ban, sk., sjá Band.

***Banco**, sk., = Bank (sk.), og er tíðkanlegast í samsettum orðum, sb. Bancoseddel. Mark Banco í peningareikningi Hamborgarmanna (sem þó er ekki tíðkaður þegar bönd selur hendi) er hjer um bil sama og fjögur mörk dönsk.

***Bancoseddel** bankóseðill (gjaldbleðill).

Band eða **Ban**, sk., án ft., og að mestu leyti án greinis, [baan], baan: Kirkens B. Sættes i B. Være i B. Løses af (vera leystur úr) B.

***Bandage**, ft. -r, sk., umbúðir.

***Bandagist**, ft. -er, kk., sá sem býr til haulbönd.

Bandbrev (líka Bandsbrev) bannsetningarbrjef.

bande, A) ás. 1, blóta (bölva, ragna, formæla) e-m, biðja e-m ills (óbæna, forbæna): Du skal ikke b. dit Folks Øverste. — B) h. s., blóta, bölva, ragna: Han bandede en stor Ed. Han har den Ustik at b. ved Alt hvad han siger. B. paa noget sverja og sárt við leggja, að e-ð sje satt. — 2) det bander ille er hjer um bil sama og það er ekki margt að því, og er haft um það sem er gott og maður vill ekki slá hendinni á móti, einkanl. matvæli: Denne Skinke bander ikke.

Bande, ft. -r, sk., (í almúgatali), formælingar: Eder og Bander.

***Bande**, ft. -r, sk., óaldarflokkur. Sb. Røverbande, Tyvebande, Zigeunerbande. — b) flokkur af loddurum (trúðum eða leikurum.

***Bandeleer**, kl., axlaról hermanna.

Banden, án ft., sk., það að bande (blót, formælingar).

***Bandit**, ft. -ter, kk., [sb. *Bande], (stigamaður), útilegumaður.

bandlyse = bandsætte.

Bandlysning það að bandlyse.

Bandsbrev sjá Bandbrev.

Bandstraale (að sínu leyti eins og Lynstraale), er haft um banns-eldingar af páfa.

bandsætte, ás., bannsetja, setja e-n í bann, bannfæra. — 2) bh. l. t. bandsat í óvönduðu tali a) sem e.: Han er reent b. hann er (mein-)bölvaður við að eiga. — b) sem aa., þar sem Íslend. segja skolli, skrambi, djeskoti, og þvíuml.: B. koldt. B. hed.

Bandsættelse, ft. -r, sk., bannsetning, bannfæring

Bane, án ft., sk., [bani], bani: Dette Hug blev hans B. og varð þetta banahögg. I dette Slag fik han sin B. í þessari orustu fèll hann. — 2) kk., í skáldskap og í gömlum ritum, bani = banamaður.

Bane, ft. -r, sk., svið, skeið, braut: En B. paa Snee eller Iis. Sb. Glidebane, Keglebane, Legebane, Løbebane, Reberbane, Ridebane. — b) um ferð í lopti, braut, rás ferill: Planeters (Kometers) B. Jordens B. om Solen. Bombens (Kuglens) B. — 2) óeiginl. skeið: Fuldende (renna á enda) sin B. Dydens B. vegur dyggðar og mannkosta (dyggðauðugt líferni). Ærens B. Bringe noget paa B. færa (leiða) e-ð (koma e-u) í tal, vekja máls á e-u. — B) skalli á hamri eða öxi.

bane, ás. 1, ryðja (gjöra) veg (eða braut): B. Vei over et Bjerg (gjennem en Skov). — Óeiginl. greiða götu fyrir e-u: Disse Egenskaber banede ham Veien til Kongens Yndest af þessu komst hann í kærleika við konunginn. Ministerens Fald banede Veien til den paafølgende Fred.

Banehug banahögg.

Baneløb, [Bane, skeið, 2], skeið, rás.

Banemand banamaður (vegandi): Den Dræbtes B. En B. kan dræbe af Vaade; en Morder dræber altid med Forsæt.

Baneraad banaráð, fjörráð.

Banesaar banasár, helund.

Banesag vígsmál, vígsök.

Baneskrab, [Bane, skeið, 2], hampbroði sem niður linist þar sem er verið að búa til snæri (sb. Reberbane); þessi broði er tíndur upp aptur, og hafður í lakari snæri.

Banesot banasótt, banalega; sb. Helsot.

Banested staður þar sem e-r lézt (sb. vetvangur).

Banestød lag sem manni verður að bana.

Banetue (í skáldskap) f. Banested.

bange, ft. eins, e., hræddur, smeikur: Være b. for (við) noget. B. af sig huglítill. Være b. i Mørke myrkfælinn. — 2) í eldri bókum: B. Kaar bágar kringumstæður.

Banghed, án ft., sk., kvíði, æðra.

Banje, ft. -r, sk., þilfar niðri í skipi.

Bank, ft. -er, sk., banki, sjóður sem maður getur geymt peninga í, ávaxtað peninga eða fengið að láni: Give en Anviisning paa Banken. Sb. Filialbank, Girobank, Laanebank, Nationalbank, Rigsbank, Vexelbank. — 2) peningahrúga sem hættumeistarinn (sjá Bankholder) hefur til að borga af þeim sem vinna: Lægge B. op. Holde B.

Bank, ft. eins, kl., högg, barsmíði: Faae B. Give een B.

***Bankdirecteur**, [Bank, sk. 1], sjóðstjóri.

banke, h. s. og ás. 1, [sb. banga], 1) h. s., lemja, berja: B. paa Døren berja á dyr, berja að dyrum; líka liml b. paa berja, t. a. m.: Jeg stod længe og bankede paa, men Ingen lukkede op. Jeg hører nogen b. jeg heyri, að barið er; einnig persónul.: Det banker það er barið. Hjertet banker berst. — 2) ás., lemja (berja) a) (þegar maður er barinn): Han bankede ham med en Kjep. Faae en banket Troie vera laminn. B. een af lúberja e-n. — b) (þegar barið er að dyrum): B. een op vekja e-n (reka e-n á fætur) með því að berja, (en b. een op med en Kjep reka e-n á fætur með priki, lemja e-n upp úr bólinu). — c) (þegar föt eru barin til hreinleiks), klappa, bingja: B. Klæder med en Tærskel. B. en Kjole (lemja úr honum rykið). B. Støvet af Klæder. B. Støvet ud. — d) (þegar e-r hlutur er barinn svo að hann fær aðra lögun): B. noget tyndt (fladt). Guldet kan bankes meget tyndt ud. B. Buglerne (Bulerne) ud (rjetta bungurnar) i en Kobberplade. Sb. udbanke. — e) b. Kjød merja kjöt (þegar verið er að matreiða). — f) reka: B. et Søm i Væggen.

Banke, ft. -r, sk., alda eða hryggur á landi, rif í sjó, (sb. Bakke b): En B. begroet med Skov skóghryggur einn. Sb. Gruusbanke, Sandbanke. — 2) haugur: Kjøre Gjødningen sammen i en B.

Bankebyg baakabygg.

Bankehammer = Porthammer.

Bankekjød marið kjöt (eins konar kjötmatur).

Bankekølle trjesleggja.

Banken, án ft., sk., það að banke: Jeg har en bestandig B. (dynki) i Hovedet. (Sb. Hjertebanken.)

***Bankerot**, ft. -er, sk., gjaldþrot kaup-

maana (það oð verða gjaldþrota, það að fara á höfuðið). Sb. Fallit.

Bankeskammel þvottabekkur (þar sem þvegin línklæði eru barin með vifi).

Bankestok (forut), [sb. Banke; en kk i bakkastokkar er fyrir nk eins og i makki, ekkja, o. s. frv.], bakkastokkar (Fms. X, 53). Líka Beding.

*Banket, ft. -ter, sk., hóf, stór-veizla.

Banketræ klapp (þvottaklapp); barefli.

Bankholder, ft. -e, kk., hættumeistari i spilum.

Bankhæftelse veð sem þjóðsjóður Daaa hefur í fasteignum.

Banklaan lán er sjóður (Bank) þiggur eða veitir.

Bankning, sk., það að banke (barsmíði).

*Banknote = Bancoseddel.

*Bankobligation sjóð-skuldabrjef.

*Banner, ft. -e, kl., merki, hermnnnamerki.

*Bannerfører merkismnður.

*Banquier, ft. -s, kk., peningakaupmaður.

[-bar, einkunna-ending, sem virðist vera tekin úr þjóðv. Sb. aabenbar, agtbar, brugbar, brændbar, dyrebar, frugtbar, gangbar, kostbar, mandbar, middelbar, seilbar, solbar, stridbar, valgbar, ærbar].

bar, ft. -e, e., [bar- t. a. m. í baraxlaður], ber, nakinn: Det bare Legeme nakinn líkaminn. Gaae med bare Fødder ganga berfættur. Smeden tager det gloende Jern med bare Hænder. — b) auður, eyðilegur: En b. Fælled. Et bart Land (skóglaust og óyrkt). — c) snauður af e-u: Være b. for Penge peningalaus. Et Land, som er bart for alle Hjelpekilder. — d) en Kjødsuppe uden Urter smager saa b. er svo bragðdauf (það er svo mikið deyfubragð að henni). — e) tómur (sem ekki er með öðru), bláber, o. s. frv.: Drikke b. Viin. Spise bart (þurrt) Brød. Han ligger paa den bare (líka tómt paa bare) Halm hann hefur ekkert undir sjer nema hálm; sjá blot A, a, ♂. Gaae i bare Skjorte. — f) einber (sem ekki verður með rjettu kallaður neinu öðru nafni; sb. lutter): Det er bare Skarn, Alt hvad man her faaer. Af bart Had. Af bare Misundelse. — Sb. ao. bare.

Bar, ft. eins, kl., [barr], lauf á sumum trjátegundum.

*Barakke (líka Brakke), ft. -r, sk., hermannakofi (búðir, kofar, sem hermenn búa til handa sjer í snatri).

bararmet, ft. -armede, e., með bera handleggi.

*Barbar, ft. -er, kk., sá sem er af ómenntaðri (ósiðaðri) þjóð. (Sb. skrælingjar). — b) grimmdarseggur, illmenni, þrælmenni.

*Barbari, kl., það að vera ómenntaður (ósiðaður), einkum þegar talað er um þjóðir. — b) grimmd, illmennska, þrælmennska.

*barbarisk, ft. -e, e., ómenntaður, ósiðaður: Barbariske Nationer. — b) sem lýsir (ber með sjer) menntunarleysi: Barbariske Sæder. — c) grimmur, illmannlegur, þrælslegur: En b. Handlemaade (grimmd). — 2) sem ao. grimmlega, illmannlega, þrælslega: Handle b. med sine Undergivne.

*Barbeer, ft. Barberer, kk., skeggrakari (og rakari tómt).

*Barbeeramt skeggrakara-embætti; sb. Amt 1.

*Barbeerbækken (og Barbeerfad) nokkurs konar bolli (úr tini eða látúni) sem skeggrakarar hafa til að láta sápuna freyða í áður enn þeir bera hana í skeggið.

*Barbeerfad = Barbeerbækken.

*Barbeerkniv = Ragekniv.

*Barbeerkost skeggbusti.

*Barbeerrem ól til að draga skegghnífa á (slípól).

*Barbeerskilt (látúns-)skálar sem hanga úti fyrir hjá rökurum til að sýna að þeir eigi þar heima; sb. Skilt.

*Barbeerstue skeggrakarahús.

*Barbeersæbe skeggsápa.

*Barbeertøi rakfæri (áhöld til skeggraksturs).

*Barbeervand rakvatn.

barbenet berfættur.

*barbere, ás. 1, raka: B. sig selv. Lade sig b. Sb. rage. — b) (ný merk.), hafa af e-m.

*Barbering, sk., það að barbere (skeggrakstur).

barbrystet, ft. -brystede, e., með bera bringu, með bert brjóst.

barbuget, ft. -bugede, e., kviðuggalaus: Barbugede Fiske (*apodes*).

*Barcarole, ft. -r, sk., nokkurs konar ítalskur róðrarsöngur.

*Barcasse, ft. -r, sk., stærsti bátur á herskipi.

Barde, ft. -r, sk., (hval-)skíði. Sb. Hvalbarde.

*Barde, ft. -r, kk., skáld hinna keltnesku þjóða í fornöld.

Bardehval skíðishvalur.

Bardun, ft. -er, sk., nokkurs konar kaðall á skipi til að festa með siglutrjen, annað enn Vant.

bare, ao., (í tali), einungis, ekki nema: Giv mig b. lidt! svo litla ögn! svo lítið korn! — Einkum þegar menn biðja eða óska e-s: Gjør det b. (þó ekki sje nema) denne Gang. B. han dog vilde komme! það (mikið) vildi jeg hann kæmi!

bare, ás. 1, æfinlega með sig, gjöra að sjer, sitja á sjer, stilla sig: Jeg kunde ikke b. mig for (gat ekki stillt mig um) at lee.

barfodet, ft. -fodede, e., berfættur.

Barfred (úrelt), varðturn við borgarmúr. — 2) griðastaður.

Barfrost, [bar, e.], þurrafrost.

barhaget, ft. -hagede, e., = glathaget.

barhalset, ft. -halsede, e., berhálsaður.

barhovedet berhöfðaður.

barhændet, ft. -hændede, e., berhentur.

Bark, án ft., sk., [bark-], börkur: Flaae Barken af et Træ. — b) haft fyrir Barklud eða Barkelud: Lægge Huder i B.

barkagtig, ft. -e, e., sem líkist berki.

Barkbed gróðrarstía sem er þakin berki til skjóls.

barke, ás. 1, súta: Barkede Huder. — barket merkir líka sólbrunninn, veðurbitinn: Et barket Ansigt. En barket Hud.

Barkebrød, [Bark], brauð með viðarberki saman við mjölið.

Barkekar, [af barke], ílát til að barka í.

Barkelud, (af barke; líka Barklud af Bark), vatn sem barkað er í.

Barkfarve barkarlitur.

Barkgarvning sútun.

barkhaard snarpur (harður) eins og börkur: Barkhaarde Hænder.

Barkholt, ft. -er, sk., [finnst líka ritað Bergholt, og getur ef til vill átt skylt við bjarga, en ekki við Bark], þykkvasta hlífðarfjölin utan á skipi.

Barkhud skinn (hörund) sem er eins og börkur.

barkhudet, ft. -hudede, e., sem hefur barkhúð.

Barklud sjá Barkelud.

Barkmølle mylna sem börkur er malaður í.

Barkning, ft. -er, sk., það að barke.

Barkorm ormur í berki.

Barkpodning gróðursetning í berki trjes (þegar gróðrarkvistinum er potað inn í rifu á berki, eða milli barkar og trjes).

Barkskib skip með þremur siglum nokkuð svipað Fregat.

Barkstag fjórar bark-rákir á ferhöggnum timburstokkum.

Barksvamp svöppur einkanl. á eikarberki.

Barktørv flögur af sútunarberki hafðar til eldiviðar.

Barlind (eins konar lind) *taxus baccata*.

Barm, ft. -e, sk., [barm-], (eiginl. bringspalir; en er haft eins og vjer höfum) brjóst, a) um brjóstið utanvert: Gaae med blot B. — b) um brjóstholið: Hjertet slaaer i Barmen. Hálf-óeiginl.: Denne Følelse vil jeg gjemme i min tause B. í brjósti (hjarta) mínu. — 2) barmur: Stikke Haanden i Barmen í barm sinn. Skjule noget i Barmen. — Óeiginl.: Gribe i sin egen B. rannsaka sjálfan sig.

barmhjertig, ft. -e, e., brjóstgóður. — b) líknsamur, miskunsamur.

Barmhjertighed, án ft., sk., brjóstgæði, góðsemi. — b) líkn, miskun.

barmundet, ft. -mundede, e., = barhaget, sem er viðkunnanlegra.

Barn, ft. Børn, kl., [barn], barn: Antage een i Barns Sted. Han har Glæde af sine Børn hann hefur (mikið) barnalán. Avle (eiga) Børn. Faae (eiga) Børn. Være med B. með barni. Være i Barns Nød vera í barnsnauð. Sb. Hittebarn, Horebarn, Pleiebarn, Tvillingbarn, Ægtebarn. — b) (óeiginl. líkt og á hebresku): Israels Børn. Landets Børn þeir sem eru bornir og barnfæddir í landinu sjálfu. Han er et Lykkens B. (óskabarn hamingjunnar) mesti gæfumaður. — 2) (um aldurinn, eins og á ísl.): Han er ikke B. længer. Jeg var dengang B. (et B.). — Líka sá sem er barnalegur, sá sem er eins og barn: Du er ret et B. mikið barn ertu. — Í samsettum orðum er ekki að eins haft Barns (í Barnsbeen), Barn og Barne, heldur einnig Børne, þegar orðin eru leidd af ft.

barnagtig, ft. -e, e., barnalegur, bernskulegur, barnæðislegur, unggæðislegur. (barnagtig er aðfyndni, en barnlig ekki.)

Barnagtighed, sk., bernska, bernskubrögð, barnæði, unggæði, unggæðisháttur.

Barndom, án ft., sk., [barndóm-], barndómur, barnsaldur, barnæska, bernska: I min B. þegar jeg var lítill. Erindringer fra Barndommen. — b) gaae i B. (um gamlan mann, sem er orðinn eins og barn) vera æðisgenginn, gamalær. — 2) (um annað enn menn) það að vera nýr og og hafa ekki tekið þroska og framförum: I Verdens B. I Videnskabernes B. I Konsternes B.

Barnealder, einungis í ft., = Børneaar, sem er viðkunnalegra.

Barneaar barnsaldur, barnæska.

Barnebarn, ft. Børnebørn, α) í et., sonarsonur, sonardóttir, dóttursonur, dótturdóttir. — β) í ft., barnabörn.

Barnedaab barnskírn (forut), barnsskírn.

Barnefader faðir að óskilgetnu barni: Han blev udlagt som B. honum var kennt barn.

Barnefødsel barnburður, barneign: B. i Dølgsmaal.

Barnegjerning, ft. Børnegjerninger, barnalegt athæfi.

Barnehue barnshúa.

Barnekammer barnaklefi.

barnekjær barngóður.

barneklog sem ekki er hygguari enn barn.

Barnelader barnalæti.

Barnemad ungbarna-matur.

Barnemoder móðir að óskilgetnu barni. — b) foruleg merk., sængurkona.

Barnemord barnsmorð.

Barnemorder sá sem myrðir (drepur) barn (einkum sjálfs sins).

Barnemorderſke sú sem myrðir (drepur) barn (einkum sjálfrar sinnar).

Barnepige barnfóstra.

Barneroſt = Barneſtemme.

Barneſang barnssöngur.

Barneſind barnslegt (einfalt og óbrotið) hugarfar.

barneſindet, ft. -ſindede, e., sem er gerður (lyntur) eins og barn; hvikull eins og barn.

Barneſkee ofurlítil skeið til að mata börn með.

Barneſkik barnasiður, barnasnið.

Barneſkjorte barnsskyrta.

Barneſko, ft. Børneſko, barnsskór: Have traadt ſine Børneſkoe vera kominn til vits og ára.

Barneſnak bernskuhjal.

Barneſtemme, ft. Børneſtemmer, barnsrödd: Vi hørte en B. Vi hørte nogle Børneſtemmer. — b) rödd sem er eins og barnsrödd.

Barneſtol stóll handa barni.

Barneſtreg, ft. (Barneſtreger, sjaldnar haft enn) Børneſtreger, bernskubragð: Begaae Børneſtreger.

Barneſtue líkt og Barnekammer.

Barneſvøb barnsreifar.

Barnetanker, einungis i ft., barnslegar (einfaldar og óbrotnar) hugsanir.

Barneviis = Barneſkik. — Paa B. (haft eins og ao.) eins og börnum er títt.

Barnevogn ofurlítill handvagn sem ungbörnum er ekið í úti við.

barnfødt, [sb. føde], fæðingi (kk.), borinn og barnfæddur: Han er b. i Odenſe.

barnlig, ft. -e, e., sem börnum tilheyrir, einfaldur og óbrotinn: Den barnlige Alder. Barnlige Syſler (Lege). Manden kan bevare et barnligt Sind (má vera líkur barni í hugarfari sínu); men bør aldrig viſe ſig barnagtig.

Barnlighed, án ft., sk., það að vera barnlig.

barnløs barnlaus.

Barnløshed, án ft., sk., barnleysi.

Barnsbeen, haft í þessu orðstiltæki: Fra B. af frá blautu barnsbeini.

*Barocco, sk., bobbi: Være i B.

*barok, ft. -ke, e., frábrugðinn því sem vant er að vera, skringilegur: Barokke Anſkuelſer.

*Barometer, ft. Barometre, kl., = Veirglas.

*barometriſk, ft. -e, e., sem snertir Barometer, t. a. m. barometriſke Høidemaalinger hæðarmæling sem gerð er með loptþyngslamæli.

*Baron, ft. -er, kk., barón. Sjá Friherre.

*Baroneſſe, ft. -r, kvk., barónsfrú; barónsdóttir.

*Baronet, ft. -ter, kk., undirbarón á Englandi.

*Baronie, ft. -r, kl., barónsdæmi.

*baroniſere, ás. 1, gjöra e-n að barón.

*Barre, ft. -r, sk., stöng af gulli eða silfri: Guld (Sølv) i Barrer.

*Barricade, ft. -r, sk., það sem maður hleður upp fyrir framan sig til varnar í þröngum strætum og þh.

*Barriere, ft. -r, sk., varnarvirki (varnir).

Barſel, ft. -er, kl., [f. Barnsøl, sem fyrrum hefur tiðkazt], veizla sem haldin er þegar barn fæðist, fæðingarveizla: Bonden har B. i Dag. Holde B. Bede een til B. Være til B.; sjá Barſelgilde. — 2) barnburður, þegar sagt er: Lave (rede) til B. vera óljett, vera komin nð falli. Gjøre B. liggja á gólfi.

Barſelfeber sængurkalda (hættulegur sjúkdómur sem kvennfólk fær stundum þegar það liggur á sæng).

Barſelfærd allt það umstang sem leiðir af barnsfæðingu.

Barſelgilde fæðingarveizla, skirnarveizla.

Barſelgrød grautur sem konum er sendur á sæng (hjá almúgafólki). Sb. Barſelkoſt.

Barſelkone sængurkona.

Barſelkoſt kostur handa sængurkonu, einkaol. kostur sem konum er færður á sæng (sb. Dropl.).

Barſelqvinde = Barſelkone.

Barſelſeng barnsæng: Ligge i B. liggja á sæng. Hun har denne Sygdom fra hendes ſidſte B. hún fjekk þessi veikindi, þegar hún átti seinnsta barnið sitt.

Barſelſtue hús (klefi) er kona liggur á sæng i.

barſk, ft. -e, o., (um veðráttufar), harður, kaldur: En b. Vinter hörkuvetur. En b. Kulde harka. — b) harður, hastur, illilegur, illúðlegur, harðleitur (fornt), harðlundlegur (fornt): En b. Mand. Et b. Anſigt.

Barſkhed, án ft., sk., það að vera barſk, (harka, o. s. frv.): At Alvorligheden aldrig udartede til B.

Barſkov skógur með þess konar laufi sem kallað er Bar.

barſlidt, [sb. ſlide], = luſlidt.

Bartræ trje sem hefur þess háttar lauf sem kallað er Bar.

*Bas, ft. Baſſer, sk., neðsta (dimmasta) hljóðið (þegar talað er um söng eða hljóðfæraslátt): Han ſynger Baſſen. Sætte B. til en Melodie. — 2) dimmasti strengurinn á sumum hljóðfærum. — 3) eins konar hljóðfæri, öðru nafni Basfiol.

*Baſalt, sk., stuðlaberg, flysjaberg (*saxum basaltes*).

*Baſar (líka ritað Bazar), sk., kaupmannatorg (torg þar sem kaupmenn hafa búðir sínar) í austurálfu.

*Baſe sjá Baſis.

*baſere, ás. 1, grundvalla.

*Basfiol sjá Bas 3.

*Basfløite stór og dimm hljóðpípa.

*Baſis (líka Baſe), ft. Baſer, sk., grundvöllur, undirstaða; ökla (í Alex. sögu) á súlu; o. s. frv.

Baſk, ft. eins, kl., smellur, skellur: Det gav et B. það varð smellur af því; sb. Bads. — b) högg.

baſke, ás. og h. s., A) ás., skella, slá e-ð með lófanum: B. eens Øren. — B) h. s., gjöra smell, gjöra þyt: Hanen baſker med Vingerne (sb. baða vængjunum).

*Baspibe ein af hljóðdimmu pípunum í organi.

*Basrelief sjá þetta orð í greininni um Relief.

*Basſanger sá sem syngur dimmustu röddina.

Baſſe, ft. -r, sk., eiginl. göltur; (en merkir í tali sama og) raumur, rumur: Det er en dygtig B. — þar að auki segir almúgafólk: En rig (ſtoragtig, fornem) B. ríkisbubbi, stórbokki, o. s. frv.

*Baſſet, án ft., sk., eins konar spil.

*Baſſin, ft. -er, kl., = Bækken 2.

*Baſſiſt, ft. -er, kk., = Basſanger.

*Basſtemme dimmasta rödd í söng eða hljóðfæraslætti.

Baſt, án ft., sk., bast (innri börkurinn á trjám). — Lægge een i Baand og B. kasta manni í fjötra (sb. leggi á hvárki basl nè bond).

*Baſta, sk., nafn á lauf-ás í sumum spilum. — II) sem ao.: baſta! svona, þá er nóg. Og dermed b.! og ekki ein ögn meir, og þá er búið!

*Baſtard, ft. -er, kk. og sk., kynblendingur.

baſtbinde binda e-n eða e-ð með basti.

baſte, ás. 1, = baſtbinde: B. og binde een.

*Baſtion, ft. -er, sk., víghyrning á borgar vegg eða kastala. Sb. Bulværk.

Baſtmaatte bastmotta.

*Bastone líkt og Bas 1. Sb. Tone.

*Baſtonnade, ft. -r, sk., iljabarning (tyrknesk hegning).

Baſtreb taug úr basti.

*Baſun, ft. -er, sk., lúður (sb. móthorn): Blæſe i B. þeyta lúður.

*Baſunblæſer lúðurþeytir; lúðursveinn.

*baſune, ás. 1, sjaldan haft nema óeiginl. og í orðatiltækinu: B. noget ud = udbaſune (noget); sjá udbaſune.

*Baſunlyd lúðurhljóð, lúðraþytur.

*Bataille, ft. -r, sk., orusta, bardagi, (pataldur). Sb. Slag.

*Bataillon (líka ritað Batallion eptir atkvæði sínu), ft. -er, sk., hersveit minni enn Regiment og stærri enn Compagni.

Batallion sjá Bataillon.

batte, h. s. 1, (í tali), hrökkva (vera nóg): Det vil ikke b. meget.

*Batterie, ft. -r, kl., fallbissu-garður. — b) fallbissu-röð á herskipi. — 2) fallbissu-deild í landher.

Baun, ft. -er, sk., [bákn], viti: „Baunen lyſte og Budſtikken løb."

Baunhøi vitahóll (sem viti er kyntur á), vitahæð.

Baunvagt vitavörður.

Bautaſteen, [bautastein-], bautasteinn.

*Bavian, ft. -er, sk., apategund.

baxe, ás. 1, (sjómannaorð), færa e-ð þungt úr stað með stöngum: B. en Kanon. — II) baxes, [sb. *box* á ensku], herjast með hnefum (enskur leikur).

Baxekonſt enskur hnefaleikur (sem íþrótt).

Baxen, án ft., sk., það að baxe eða baxes.

Baxer, ft. -e, kk., sá sem kann (eða hefur í frammi) enskan hnefaleik.

Baxning, sk., = Baxen.

Bazar sjá Baſar.

[be, fast fyrirs., sem er skeytt saman við sagnir og breytir merkingu þeirra, svo að hvorkinlegar sagnir verða að áhrifs-sögnum (sb. t. a. m. beboe og boe, begræde og græde, beherſke og herſke, betænke og tænke), eða sagnir fá óeiginlegri merkingu fyrir aðra eiginlegri (sb. t. a. m. before og føre, begribe og gribe, beholde og holde), ellegar breyta öldungis merkingu sinni (sb. t. a. m. bedrage og drage, belobe og lobe, betage og tage, betragte og tragte). þessi fyrirs. er tekin úr þjóðv.; nærri því öll orð, sem hún er i, halda menn sjeu komin í dönsku eptir lok 14. aldar, og mörg ekki fyr enn á hinum þremur seinustu öldum.]

beaande, ás., anda á. — b) óeiginl. = beſjæle (sb. áblásning heilags anda í fornum bókum).

bearbeide, ás., vinna, vinna að e-u, gera við: B. Lœret (Jorden). — Óeiginl.: Han vil b. dette Æmne i en Fortælling hann ætlar að búa til sögu úr þessu efni.

Bearbeidelse, ft. -r, sk., það að bearbeide.

bebinde binda e-ð vandlega, sivefja; remma e-ð með böndum: Et vel bebundet Sparreværk.

beblande (haft mjög sjaldan í merk.) slengja e-u saman við annað, (og litlu optar um holdlegt samræði): B. sig med noget blandast við e-ð (Stjórn).

beboe, ás., byggja (= búa í eða á e-u): B. et Huus. Denne D er ikke beboet er óbyggð.

beboelig, ft. -e, e., (sem búið verður á eða í), byggilegur, byggjandi, sætilegur, sem verandi er í: Sætte et Huus i b. Stand.

Beboelighed, án ft., sk., það að vera beboelig.

Beboelse, án ft., sk., ábúð, íbúð; ívera: Dette Huus er ikke indrettet til B. En Egn uden Tegn til B.

Beboelsessted bústaður, bólstaður.

Beboer, ft. -e, kk., sá sem býr (á heima, er heimilisfastur) þar sem til er tekið: Husets Beboere. Her gjør Loven Forskjel paa Borgere og Beboere i et Land. (Þó er Indbygger tíðkanlegra, þar sem talað er um heil lönd eða borgir.)

bebreide, ós. 1, [forðum breide, líklega af bregða], finna að e-u við e-n, telja á, ávíta, ásaka, lá e-m e-ð: B. een noget. Hun bebreidede ham hans Utroskab. Jeg har i denne Sag intet at b. mig jeg get ekki ásakað mig um neitt í þessu efni. En bebreidende Mine.

Bebreidelse, ft. -r, sk., ásökun, átölur, ávítur: Gjøre een bittre Bebreidelser telja harðlega á e-n.

bebreve, ós. 1, brjefa, gera e-ð statt og stöðugt með því að færa það í skjal.

Bebrevelse, ft. -r, sk., það að bebreve, (brjefleg skuldbinding, skjal, o. s. frv.).

bebræmme = bræmme.

bebude, ás. 1, [boða], boða: B. eens Ankomst.

Bebudelse, ft. -r, sk., boðun.

bebygge, ás. 1, byggja (reisa bústað eða bústaði á e-m stað): B. en Plads. Man veed ikke naar Landet først blev bebygget hefur byggzt. Denne Egn er stærkt bebygget fjölbyggt.

Bebyggelse, sk., það að bebygge, (bygging, byggð, landnám).

bebyrde, ás. 1, (í óeiginl. merk.), leggja e-m byrði á (herðar), þyngja e-ð niður: Jeg vil ikke b. Dem dermed setja það upp á yður, mæða yður með því. B. sin Hukommelse. B. sin Samvittighed med Synd.

Bebyrdelse, sk., það að bebyrde.

Bed, ft. -e, kl., sáðreitur (í garði). Sb. Blomsterbed, Kaalbed, Salatbed, Urtebed.

Bed, ft. eins, sk., [bið], eiginl. dvöl, viðstaða, en er haft um það sem hestum er gefið meðan áð er: Give Hestene en B. (tuggu, eða þvíuml.) underveis. — b) (það sem er á milli biða), sú stund er maður ekur eða plægir hvíldarlaust: Vi kjørte fire Miil i een B. Vi har pleiet tre B. i Dag.

bedaare tæla, draga e-n á tálar, blekkja: Den Falskhed, hvormed Menneskene b. sig selv. Hun lod sig b. af hans Løfter.

bedaget, ft. bedagede, e., fjörgamall, kominn aðfótum fram: En b. Olding.

bede, ás. 1, [heita], (sjaldan haft), gelda: B. en Væder. — B) (lítt tíðkað, en vel hafandi í skáldskap), veiða (sb. svá beitu vér björnunna): B. en Hjort.

bede (har), h. s. 1, [ekki af biða, á d. bie, heldur eins og af biða, doka við, of bið], á, einnig hvíla hesta þegar verið er að plægja: B. i en Kro. Lade Hestene b. á hestunum.

bede, bad, bedet, ás. og h. s., [af biðja, ekki of beiða], 1) ás., a) með þolanda þess, er beðinn er, biðja: B. een om noget biðja e-n e-s. B. Gud om noget. — Líka bjóða e-m: B. Fremmede (Gjester). B. een til Bords (til Bryllup, til Fadder). B. een hen (ind) til sig. B. een ud paa sin Lystgaard. B. mange Folk sammen. — Einnig biðja = óska: B. een være velkommen biðja e-n (vera) velkominn. — b) (með þol. þess, er um er beðið): B. Godt over een biðja (óska) e-m góðs. B. Farvel kveðja e-n. — c) (með tveimur þolend.; þá merkir b.) fá e-ð fyrir bænastað: B. en Fange løs útvega bandingja lausn. B. sig fri for Straf þiggja sig undan hegningu. (í b. sig Lov af Skolen er orðasetningin öðruvísi.) — 2) h. s.: B. om Hjelp (om Almisse, om Naade) biðja sjer liðs (ölmusu, miskunar). B. for een (fornt: biðja fyrir e-m), biðja e-m vægðar (líknar). Han bad for sit Liv bað sjer lífs. — Einkum er bede haft sem h. s., þegar það er sama og vera á bæn, biðjast fyrir: Vaage og b. B. og synge Psalmer. B. til Gud. B. for en Syg taka til bæna. Vi kunne b. uden at bruge Ord; vi kunne bruge Ord uden at b. B. til noget óska eptir e-u. Agermanden beder ofte til Regn, medens den Reisende ønsker sig Solskin.

1. Bede, ft. -r, sk., [bede ós., A], sauður, geldingur (fornt).

2. Bede, ft. -r, sk., (eins konar ætijurt sem ræktuð er í görðum) *beta vulgaris.*

Bededag bænadagur (dagur sem lögskipaður er til bæna): Store B. kóngsbænadagur.

Bededagsansigt (óeiginl. og í gamni) ógnar mikill hátíðarsvipur.

Bedehuus bænhús (kapella).

Bedekjød sauðakjöt.

Bedeklokke bænaklukka (klukka sem hringt er til bæna).

Bedemand eins konar embættismaður (í borgum) sem hefur umsýslu við líkfylgdir og brúðkaup og fær burgun fyrir; (líklega kallaður Bedem. fyrir þá sök, að hann er látinn bjóða þeim, sem boðið er til líkfylgda eða í brúðkaupsveizlur; sb. bede 1, a).

Beden, án ft., sk., það að bede (bænagjörð, bæn).

Bederyg sauðarhryggur.

Bedeslag hvert af þeim 9 höggum sem hringd eru til bæna (á landsbyggðinni, morgun, kvöld og miðjan dag).

Bedested, [bede h. s.], staður þar sem áð er (sb. áfangastaður).

Bedesteg sauðakjötssteik.

Bedestol stúka sem maður biðst fyrir í.

Bedesøster kvennmaður sem allt af er á hænum til að sýna öðrum hvað hún sje guðhrædd.

Bedetime stund sem varið er til bænagjörðar.

Beding, ft. -er, sk., bakkastokkar. — 2) það sem akkerisstrengurinn er festur við þegar skip liggur um akkeri.

Bedrag, kl, svik: Paa B. í því skyni að svikja. Sb. Bedrageri.

bedrage, ás., svikja, vjela, tæla, blekkja, pretta, ginna: B. en Pige ved falske Løfter. — b) hafa af manni með svikum: B. een i Spil (i en Handel). B. een noget fra. B. een for noget. — c) blekkja = láta e-m missýnast, svikja e-n á sjer: Det Udvortes kan let b. (sb. opt er flagð í fögru skinni). Skinnet bedrager ofte ekki er allt sem sýnist. Deri har jeg bedraget mig mjer hefur missýnzt í því efni. — d) bregðast e-m: Han bedrages i sit Haab honum verður ekki að von sinni.

bedragelig, ft. -e, e., (um hluti), sviksamlegur, svikafullur: En b. Handlemaade. Bedrageligt Forhold. Bedrageligt (svikið, svikult) Arbeide. Bedragelige Lærdomme.

Bedrager, ft. -e, kk., (bæði só sem svikur aðra og sá sem lýgur til nafns síns til að blekkja), svikari, falsari.

Bedrageri, ft. -er, kl., svik, prettur, fals, tál.

bedragersk, ft. -e, e., a) (um lifandi verur), svikull, svikóttur, prettóttur, prettvís, hrekkvís. — b) (um orð og verk o. s. frv.), prettvíslegur, hrekkvíslegur, sviksamlegur, flærðarfullur.

Bedragerske, ft. -r, kvk., sú sem svikur eða lýgur til nafns síns til að blekkja.

bedre, miðstig, A) sem e. [= betri] af god; sjá god. — B) sem ao. [= betra f. betr] of godt og vel; sjá god og vel.

bedre, ás. 1, bæta, endurbæta, gjöra að e-u: Staaer Skibet ikke til at b. (D. L.). — B. paa en Muur (en Vei). B. paa Sæderne. — Den Syge bedres er í apturbata. Han begynder at bedres honum er farið að batna (skána). Det bedres med ham hver Dag honum batnar dag frá degi. Sb. komme sig. — b) bæta það sem maður hefur af gjört.

Bedrift, ft. -er, sk., 1) (ætíð í et.) þegar sagt er t. a. m.: Sidde i en stor B. hafa mikið um sig (undir, umleikis). — 2) (optast í ft.), verk sem mikið er í varið: Store (mandige) Bedrifter stórvirki, þrekvirki, afreksverk.

Bedring, án ft., sk., bati, apturbati: Den Syge er i B. — b) batnaður: Bod og B.

Bedringstegn batamerki.

bedrive, ás., (öldungis sömu merk. og) fremja; (bæði þessi orð eru optast nær höfð um illt og ekki, nema í fornlegri merk., um gott): B. (drýgja) Hor. B. Mord. (B. Manddoms Gjerninger er forneskjulegt.)

bedrøve, ás. 1, hryggja, hrella, angra, vinna e-m harm: B. sine Forældre. Bedrøves over noget hryggjast af e-u. — Bedrøvet óglaður, stúrinn, angurvær, sorgbitinn: Være bedrøvet over noget setja e-ð fyrir sig, o. s. frv.

bedrøvelig, ft. -e, e., a) (sem veldur harmi), hryggilegur: En b. Tidende (aumar frjettir). — b) (sem lýsir harmi), stúrinn á að sjá: Et bedrøveligt Ansigt (Udseende).

Bedrøvelighed, sk., það að vera bedrøvelig.

Bedrøvelse, án ft., sk., harmur, sorg, angur: Have megen Sorg og B. Være een til B.

bedse sjá beidse.

bedst [= bezt-r og bezt, f. betst-r og betst], efsta stig af god og vel; sjá þau orð.

Bedste, án ft., kl., [í fyrstu ekki annað enn hvorugkyn í et., með greininum, af bedst], hagur, hagsmunir, not: See paa sit eget (paa det almindelige) B. Til B. for ham selv sjálfum honum til góðs. Lægge sig noget til B. græða. Have noget til B. hafa meira enn maður þarf á að halda; en have een til B. gera gabb að e-m.

Bedstefader afi.

Bedsteforældre afi og amma.

Bedstemoder amma.

bedugge, ás., döggva (vökva, væta).

Beduggelse, sk., það að bedugge.

bedække þekja, hylja, skýla e-u: B. Roden paa et Træ med Jord. Havnen var bedækket med (alþakin af) Skibe. Himmelen var bedækket med Skyer alskýjaður. — b) (um herskap), skýla (hlífa) e-u, vera e-u til varnar: Den bedækkede Vei i en Fæstning. B. Fløiene med Rytteri. Handelsflaaden var bedækket af to Krigsskibe. — 2) fylja (um hesta): Lade Hoppen b. af Hingsten.

Bedækkelse, ft. -r, sk., það að bedække.

Bedækning, sk., = Bedækkelse. — b) vörn, skjól, fylgd til varnar: En B. af

Rytteri. Seile under B. af et Krigsſkib. — 2) það að bedække 2.

bedømme, ás., leggja dóm á: B. en Sag (et Arbeide).

Bedømmelse, n. -r, sk., dómur um e-ð.

Bedømmer, n. -e, kk., sá sem leggur dóm á e-ð.

bedøve gera e-n tilfinningarlausan: Skrækken bedøvede ham hann varð öldungis utan við sig af hræðslu. Bedøvende (narkotiske) Midler. En bedøvende Damp (Lugt).

Bedøvelse, sk., það að bedøve; líka það að vera utan við sig.

*Beefsteg (líka ritað Beufsteg) eins konar uxakjötssteik.

*Beelzebub, kk., (eiginl. flugnahöfðingi, þ. e.) djöflahöfðingi, yfirdjöfull. — 2) eins konar apynja.

Been, n. eins (þó finnst Bene), kl., [bein], 1) bein: Gjøre noget af B. smíða e-ð úr beini. Sb. Armbeen, Laarbeen. — 2) fótleggur (fóturinn frá hnjáliði og til ökla); þó merkir Been í tali opt allan fótinn fyrir neðan hnje, að skúfælinum ekki undanskildum. — b) fótur á dauðum hlut: Sætte B. under en Stol. Bordet hviler paa fire B. En Potte med tre B. (þrífættur). — c) álma á sirkli.

Beenaare beinæð.

beenagtig, n. -e, e., líkur beini, beinkynjaður.

Beenborer, n. -e, sk., beinbor; heilabor (= Trepan).

Beenbrud fótbrot; lærbrot.

Beenbygning beinalag í manni eða dýri.

Beendreier sá sem renair ýmsa hluti úr beini.

Beenedder beinátu.

Beengjødning jarðar-áburður af möldum beinum.

beenhaard beinaharður, harður eins og bein.

Beenhinde beinhimna (*periosteum*).

Beenhoved hnútukollur.

Beenhug beinfast sár.

beenhugget, [sb. hugge], beinfastur (höggvinn til beins): B. Saar.

Beenhule hnútuskál, (sb. augnakall).

Beenhuus lítið hús í kirkjugarði sem grúptur er lúlinn í.

Beenhævelse þroti í fæti (fótum), fótabólga.

Beenklæder, einungis í ft., það sem nú er kallað buxur á Íslandi; brækur er betra orð, en er nú óvíða haft. (Beenklæder á d. er ekki eins klúrt og Buxer.)

Beenknude hnútur á beini.

Beenkræft = Beenedder.

Beenkul kol af beinum.

Beenliim lím búið til úr beinum.

Beenlære beinafræði.

beenløs beinlaus, beinalaus.

Beenmølle beinamylna (sem bein eru möluð í til áburðar).

Beenpibe mergjarhol.

Beenplade beinflaga; sjá Plade.

Beenrad beinagrind.

Beenrør holið innan í beinunum.

Beensalve smyrsli við beinsár.

Beenshug beinshögg (högg sem getið er með beini; annað enn Beenhug).

Beenskade fótarmeia.

Beenskinne bryuhosa.

Beensort, án ft., kl., svartur litur búinn til úr beinum (einkum úr fílabeinum).

Beensplint beinflís.

Beenstykke kjötstykki sem bein er í.

Beenstøv bein sem eru möluð að dupti.

Beensuppe soð af beinum.

Beensygdom sjúkdómur í beinum.

Beentang eins konar töng sem yfirsetukonur hafa.

Beenudvæxt = Beenknude.

Beenved beinviður *euonymus europaeus.*

Beenvæsen efni það sem er í beinum.

Beenvæv frauð í leggjar-enda (annað enn frauður og hor í legg).

Beenvæxt beinavöxtur; beinalögun.

beesk, n. beske, e., [beisk-r], beiskur, rammur, ópægilegur á bragðið: B. som Galde. Have en b. Smag i Munden hafa óbragð (remmubragð) í munninum.

Beeskhed, án ft., sk., beiskja, remma.

*Beest (líka ritað Bæst), n. Bester, kl., (ekki haft nema í almugalegu tali), skepna: Mennesker og Bester. Leve (boe) som et B. eins og skynlaus skepna (skynlaust kvikindi). — b) (á landsbyggðinni og í D. L.), klár, jálkur, meri þegar það er líka um hesta.

*Beet, n. Beter, sk., (í spilum), það sem manni er skrifað í óhag þegar maður fær ekki nógu marga slagi: Sætte en B. Vinde en B. Spille Beterne ud. — II) sem e., beet, þegar sagt er: Blive beet. Gjøre een beet.

befale, ás. 1, (þó er stundum haft befoel í þát. t.), [sb. fela, befehlen á þ.], fela e-m e-ð á hendur: B. sig Gud i Vold fela sig guði á vald. B. sin Sag i Guds Haand leggja sitt ráð í guðs hönd. — b) skipa, bjóða: Han befalede i Stedet for at bede. Det befales i Loven. Kongen befalede, at. — Gjøre en befalet Gjerning. Befalet Sag (í lögum), mál sem málaflutningsmaður á að flytja eptir skipun yfirvaldanna. Hvad befaler? (kurteislegt orðatiltæki, þegar maður hefur ekki heyrt, hvað annar hefur sagt) hvað sögðuð þjer? — c) b. over noget ráða (vera) fyrir e-u: B. over en Hær (en Flaade). Han har ikke over mig at befale jeg er honum í engu háður.

Befaling, n. -er, sk., (fyrrum Befalning), umboð: Give een noget i B. Faae noget i B. — b) boð, skipun: En kongelig B. — c) völd, ráð, forráð, yfirráð, α) (um herforráð): Den høieste B. i en Krigshær forráð fyrir öllu liðinu. — β) um önnur forráð, t. a. m. þegar sagt er í lögum: Have B. hafa völd af konungs hendi, vera settur yfir e-ð af konungi (sb. hafa konungssýslu).

Befalingsmand a) sá sem ræður fyrir liði, hershöfðingi, herforingi, oddviti, o. s. frv. — b) sýslumaður konungs (í fornri merk.); líka um Stiftamtmænd og Amtmænd.

befare, ás., fara yfir, ferðast um: B. en Landstrækning (en Kyst, et Bjerg, et Hav). — b) befaren vanur sjóferðum: En befaren (heel befaren) Matros. — 2) b. en Grube (et Bjergværk) rannsaka nám.

befarelig, n. -e, e., fær (sem farinn verður): Et befareligt Hav.

Befarenhed, án ft., sk., það að vera befaren; sjá befare 1, b.

Befaring, n. -er, sk., [sjá befare 2], rannsókn náma.

befatte í orðatiltækinu b. sig med noget skipta sjer af e-u, fást (eiga) við e-ð: B. sig med uvedkommende Ting. B. sig med at skrive Breve.

befeide, ás. 1, herja á e-n (e-ð). Sjá bekrige, bekæmpe.

befile sverfa utan af e-u, skerða e-ð með því að sverfa það: B. en Mynt.

befinde standa e-n að e-u: Blive befunden i noget verða staðinn (fundinn, sannur, uppvís) að e-u. — b) reyna, komast að raun um: Jeg har befundet det saaledes, som det var angivet. Regningen befandtes rigtig. — c) halda, virða, meta: Hvis Rederne befinde raadeligst það sem þeir meta ráðlegast, það sem þeim þykir ráðlegast, (D. L.). — 2) b. sig vera, a) vera staddur. — b) vera á sig kominn: Jeg befinder (líka finder) mig vel tilfreds i min nye Bolig. Den Syge befinder sig bedre honum líður betur, honum er farið að skána.

Befindende, án ft., kl., (í lögum), raun sem á e-u verður (það hvernig e-t mál reynist þegar það er rannsakað): Efter B. eða efter Sagens B. eptir málavöxtum. — 2) ástand, eink. heilsufar: Hendes B. har forværret sig henni hefur versnað (þyngt). Sporge til eens B. spyrja hvernig manni líði.

befingre, ás. 1, (í tali), hafa hendur á öllu (um handræði).

Befippelse, sk., (haft í tali), það að vera befippet.

befippet, n. befippede, e., [sb. fipa], (í tali): Han blev b. það kom fát á hann.

befitte = tilsitte, en sjaldnar haft.

beflitte, ás. 1, [Flid], kostgæfa (ástunda, leggja stund á, leggja hug á, gera sjer far um, kappkosta): B. sig paa Dyd (paa gode Sæder, paa det Gode, paa at være een til Behag).

befolke, ás. 1, byggja (setja fólk í): Amerika menes at være først befolket fra Asien. Et vel befolket (fjölbyggt) Land; sjá folkerig.

Befolkning, n. -er, sk., bygging lands, (landnám). — 2) fólkstala: Landet har en ringe B. (er fólkfátt) i Forhold til dets Størrelse.

beforderlig, n. -e, e.,=behjelpelig.

befordre flytja e-ð (koma e-u) til e-s staðar: B. en Reisende (et Brev, en Pakke). — 2) óeiginl. a) styrkja e-n (veita e-m lið) til e-s: B. een til sin Ret (D. L.). — b) veita e-m embætti: Han har længe søgt; men er endnu ikke befordret. Han søger om at befordres til et bedre Kald. — c) flýta (flýta fyrir) e-u, styðja (styðja að e-u): B. eens Død (Undergang). B. (auka) Forbedelsen. B. et nyttigt Foretagende.

Befordrer, n. -e, kk., sá sem befordrer.

Befordring, sk., flutningur (sb. befordre 1). — b) það sem maður ferðast (eða er fluttur) á (einkanl. um vagna með eykjum fyrir): Reise med egen B. Have fri B. En god (beqvem) B. (Sb. fararskjóti = hestur og farkostur = skip.) — c) embættis-veiting: Søge om B. (beiðast embættis). Faae Løfte om B. til et Embede. — d) aðstoð, liðveizla.

Befordringsmaade flutningsháttur; háttur á að komast áfram til embætta eða í embættum.

Befordringsmiddel það sem haft er til að flytja ferðamenn (brjef, sendingar) í eða á, t. a. m. vagnar með eykjum, gufuvagnar, skip; vegur til að komast áfram til embætta eða í embætti.

Befordringsret rjettur til að láta flytja sig; rjettur til embættis-veitingar.

Befordringsvei vegur til að komast áfram til embætta eða í embættum.

Befordringsvæsen allur ferðamanna (brjefa, sendinga) flutningur í e-u landi.

befragte taka skip til leigu (undir varning): B. et Skib.

Befragtelse, sk., það að befragte.

Befragter, n. -e, kk., sá sem tekur skip til leigu (undir varning).

befrie frelsa, leysa: B. een af (leysa e-n úr) Fangenskab (sb. udfrie). B. (leysa) et Land fra (undan) fremmedt Aag (fra en Tyran). Man befrier een af hans Fængsel; men man redder ham fra at komme der. — b) = fritage, forskaane: dette Land har i lang Tid været befriet for Krig. Byen blev paa et Aar befriet for Skat.

Befrielse, sk., frelsi (frelsun), lausn.

Befrier, fl. -e, kk., sá sem e-r á frelsi (líf, o. s. frv.) sitt að launa, (lífgjafi, o. s. frv.): Han var sit Fædrelands B.

befrugte, ás. 1, frjófga.

Befrugtelse, fl -er, sk., frjófgun.

Befrugtning, sk., = Befrugtelse.

befrygte vera hræddur um, ugga: Det er at b. (það er hætt við), at denne Fred ikke vil vare længe.

befrygtelig, fl. -e, e., uggandi, sem hætt er við.

befugte, ás. 1, væta, vökva.

Befugtelse, fl. -r, sk., það að befugte.

befænge, ás., (sjaldan haft, nema þar sem hu. l. t. verður við komið), meinga, saurga: Slibet (Byen) blev befængt med Pest það kom drepsótt á skipið (í borgina). — b) óeigiol.: Han var befængt med alle Laster riðinn við alls konar lesti.

befængelig, fl. -e, e., saurganlegur sóttnæmur.

Befængelse, fl. -r, sk., það að befænge.

befæste festa: B. Planken paa Bropælene. — b) festa, skorða: Huset maa befæstes med Støtter. — c) víggirða: B. en By. Befæstede Byer veggjaðar borgir. B. (girða um) en Leir. — 2) óeiginl. festa, gjöra e-n óhultan: For at b. sig paa Thronen, gav han Folket større Friheder. B. een i Troen (i Vildfarelser); sb. bestyrke.

Befæstning, n. -er, sk., það að befæste, (líka viggirðing).

Befæstningskonst víggirðingalist.

beføie, ós. 1, [Føie], sjaldan haft, nema í ho. l. t. beføiet sem hefur tilefni til e-s: Være (troe sig, agte sig) beføiet til noget; (sb. honum er vorkun, þó…). Sb. berettige.

Beføielse, sk., það að vera beføiet.

beføle, ás. 1, þukla um.

Befølen, sk., það að beføle (þukl).

beføre rægja: B. den Uskyldige. B. een for hans Foresatte.

Beførelse, sk., það að beføre.

Befører, fl. -e, kk., sá sem rægir, rógberi, rógsmaður.

Beg, án fl., kl., [bik], bik.

begaae, ás., hafast e-ð að, fremja, drýgja: B. et Mord (en Feil, Daarlighed, Forbrydelse). Fortryde begangne Synder. — 2) (sjaldhaft), halda hátíð (helgi, eða þviuml.): B. en Fest. — 3) b. sig bjargast, komast af, þola við: Man kan ikke b. sig med ham það verður ekki lynt við hann. Sb. slaae sig igjennem, bjerge sig, nære sig.

begabe, ás., blína heimskulega á, glápa á. Sb. begloe.

begagtig, fl. -e, e., svipaður biki, bikkynjaður.

begave, ós. 1, reisa (sæma) e-n gjöfum: Han blev rigelig begavet af Kongen. — b) óeiginl. gæða: Naturen havde begavet ham med (veitt honum) herlige Evner. Begavet med Fornuft skynsemi gæddur. Vel begavet merkir einkanl. vel máli farinn.

Begavelse, sk., (heldur sjaldhaft), það að vera gæddur e-u.

bege, ás. 1, bika, bræða e-ð með biki: B. en Baad. En beget Traad.

begegne, ás. 1, (í tali), fara vel eða illa að e-m. Sb. behandle, opføre sig imod, sem hvorttveggja þykir vera betri danska.

Begegnelse, sk., það að begegne. Betri orð: Behandling, Medfart, Omgang.

begeistre, ás. 1, setja andlegt fjör í, fylla e-n guðmóði: Religion og Frihedskjærlighed have begeistret hele Nationer. Begeistres (fyllast ákafa) til et Foretagende. — begeistret fullur andagiptar er bæði haft um mann og það sem andagipt hans kemur í ljós í: En b. Digter. Et b. Digt. En b. Tale. B. Andagt eldlegur áhugi til guðs.

Begeistring, án fl., sk., guðmóður, andagipt.

Begfakkel bikblys.

begfingret, fl. -fingrede, o., (í tali), stelvís, hvinnskur.

begge, e. í fl., [beggja], báðir, hvorirtveggja: Jeg tilbød ham det ene Stykke; men han vilde have dem b. B. Hænder. B. Kjøn bæði konur og karlar. B. to báðir tveir (sb.: svo gat Halla setið um þau, segg og Kúllu bæði tvau). B. Steder (líka paa b. Steder) = beggesteds.

beggesteds, ao., á báðum stöðunum, á hvorumtveggja staðnum.

Beggryde pottur (eða þviuml.) sem bik og hampur logar í úti við til lýsingar.

Beghue bikuð húa til að rífa upp geitur úr höfði.

Beghætte = Beghue.

begive gefa e-ð upp, gefa e-ð (slá e-u) frá sjer, slá e-u af: B. sin Ret. B. et Forsæt (en Reise). — B) begive sig 1) (um menn) fara e-ð: B. sig fra (til) et Sted. B. sig hen til en Person. B. sig hen til et Arbeide. B. sig paa en Reise. B. sig paa Flugt leggja á flótta. — 2) (um viðburði). Dersom en Leilighed begiver sig ef tækifæri býðst. — Optast b) persónulaust (með det), t. n. m. det begav sig (bar að, bar til, varð til tíðinda) engang, at….

Begivenhed, fl. -er, sk, [begive B, 2, b], atburður, viðburður: Begivenhedernes Gang. — b) (í tali), málefni.

Begjer, kl., haft af sumum fyrir Begjering 1.

begjere, ás. 1, girnast, ágirnast, fýsast, sækjast eptir e-u: B. sin Næstes Gods. — 2) heimta, krefjast e-s: B. sin Ret. B. en Sag undersøgt. — b) beiðast e-s: B. Hjelp.

Begjereevne, án fl., = Begjeringsevne, sem þykir betra.

Begjering, fl. -er, sk., fýsn: Følge sine Lyster og Begjeringer. Verdslige (kjødelige) Begjeringer. — 2) heimta, krafa: Opfylde eens B. En ublu B. — b) bón, tilmæli: Indkomme med en skriftlig B. Tilstaae (afslaae) een en B.

Begjeringsevne, án fl., fýsnar- (eptirsóknar-) afl sálarinnar.

begjerlig, fl. -e, e., gjarn á, fýkinn í: B. efter Roes lofgjarn. B. efter Ære (Rigdom).

Begjerlighed, sk., a) (án fl.), eptirsókn eptir e-u, fýkn í e-ð: B. efter Ære. Have B. til noget sækjast (fýkjast) í e-ð. — b) (með -er í fl.), girnd: Følge (tvinge) sine Begjerligheder.

begjerløs fýsnarlaus, fýsnalaus.

Begkage bikstykki í lögun eins og kaka.

Begkrands bikhringur sem kveykt er á til birtu og viðbafnar.

begloe, ás., (einkum í tali), blína (einblína) ósiðsamlega á, góna á.

Begolie olía sem fæst úr biki.

Begpande ketill sem bik er vellt í.

Begplaster bikplástur.

Begrand saumur af bikuðum þræði sem heldur saman sólanum og yfirleðrinu á stígvjelum eða skóm.

begrave jarða, grepta (rjettara enn greptra), grafa. — þar af dregið b) um aðra hluti: Det var blevet begravet blandt en Dynge Papirer það var komið niður í brjefahrúgu. — Óeiginl.: Begravet i (sokkinn niður í) Bøger (Studeringer). Begraves i Forglemmelse falla öldungis í gleymsku.

Begravelse, sk., greptun (rjettara enn greptrun), útför, jarðarför, líkför, útlífning: Hans B. skete om Natten hann var grafinn á næturþeli. Bivaane en B. standa yfir grepti (rjettara enn greptri) e-s. Være til B. fylgja líki. Han fik en ærefuld B. hann var grafinn sómasamlega. — 2) grafreitur: En muret B. Sb. Familiebegravelse.

Begreb, kl., eiginl. ummál e-s hlutar, en liðkast einungis í þeim merkk., sem þar af eru dregnar. A) án fl., 1) i kort B. í stuttu máli, í fám orðum. — 2) skilningur: Et godt (hurtigt, langsomt) B. — 3) staae (være) i B. med (ætla, hafa í hyggju), at gjøre noget. — B) með fl. -er, núm (hugmynd um heilan hlut, samsett hugmynd): Gjøre (danne) sig et B. om noget. Et udstrakt (omfattende, indskrænket) B. Indhold (Omfang) af et B.

begrebløs sem ekki hefur núm (fullkomna hugmynd) neina hlutar.

Begrebløshed, sk., það að vera begrebløs.

begribe 1) (sjaldhaft), fela e-ð í sjer: I denne Sum er ogsaa Renten begreben. — 2) skilja, skilja í (hafa skilning á) e-u: Jeg begriber ikke hans Plan. Jeg forstaaer nok Ordene; men Meningen begriber jeg ikke.

begribelig, fl. -e, e., skiljanlegur; auðskilinn.

Begribelighed, án fl., sk., það að vera begribelig.

Begrisp, [sb. Rifp], tjargaður (bikaður) þráður sem hafður er til að sauma botn í stígvjelum við yfirleðrið með.

begroe varla haft nema í ho. l. t. begroet, t. a. m.: Haven er begroet med Ukrud vaxinn (þakinn) illgresi. En Høi begroet med Kratskov vaxin kjarskógi. Sb. bevoxe.

begrunde, ás., (óeiginl.) leiða e-ð í ljós (skorða e-ð) svo það verði ekki hrakið: B. en Lære. Hvad Videnskaben skal behandle og b. — b) (sjaldhaft), b. sig koma sjer á stofn: Uden dette kommer Livet ei til at b. sig.

Begrundelse, fl. -r, sk., það að begrunde.

begræde, ás., gráta, harma, syrgja, sýta, trega: B. sin spildte Ungdom.

begrædelig, fl. -e, e., grátlegur, hörmulegur.

Begrædelse, fl. -r, sk., grátur (sút, harmur) yfir e-u, harmatölur; harmagrátur.

begrændse, ás., optast óeiginl. setja e-u takmörk: Regentens Magt er begrændset ved Forfatningen. En begrændset Fatteevne skortur á skilningi.

Begrændsning, fl. -er, sk., það að begrændse.

begsort svartur sem bik, biksvartur, sótsvartur.

Begsyder, fl. -e, kk, sá sem vellir bik.

Begsom saumur sem saumaður er með bikuðum þræði.

Begtraad = Begrisp.

begunstige, ás. 1, vera e-m hliðhollur (meðmæltur), draga taum e-s, o. s. frv.: Natten begunstigede deres Flugt næturmyrkrið kom þeim í góðar þarfir á flóttanum.

begyde, ás., hella á.

Begydelse, fl. -er, sk., það að begyde.

begynde, ás. og h. s. 2, A) (har) (um lifandi verur), 1) sem ás., byrja, hefja, a) (með það, sem maður byrjar, í þol.): Vel begyndt er halv fuldendt hálft er þegar hafið er (*dimidium facti qui coepit habet*). — b) (með þann tíma í þol., er maður byrjar e-ð í upphafi hans): B. Dagen med Arbeide. B. Aaret med Gudstjeneste. — 2) (sem h. s.), α) með paa: B. paa et Arbeide. — β) (með nh.), fara að (gera e-ð): Man begyndte at tale om hans farlige Stilling. — γ) lausl: Vi begyndte med Sang (við byrjuðum á því að syngja, við höfðum söng að upphafi), og endte med Dands. Naar han først begynder, vil han aldrig holde op þegar hann fer (tekur) til á annað borð. — B) (er) (um aðra hluti), ætíð sem h. s., a) um st-

hefnir og viðburði: Høitideligheden begyndte med Sang. Det begynder at dages (mørkne, snee, regne) það er farið að daga, o. s. frv. — b) um tímann: Aaret begynder med Kulde. — c) um líkamlega hluti: Her b. hans Marker hjer tekur hans landareign við (eiginl. hjer t. h. l. til).

Begyndelse, ft. -r, sk., byrjun, upphaf, upptök, a) um athafnir og viðburði: Handlingens (Skuespillets) B. Enden var ikke Begyndelsen liig. Gjøre B. (en B.) med noget. Begyndelsen (upptökin) til denne Stridighed var følgende. Tage sin B. = **begynde**; (sb. takandi nálega sem bæði opphaf og enda í einni ísl. fornbók). — b) um tíma: Ved Aarets B. I Begyndelsen af næste Maaned. — c) um líkamlega hluti: Veien er i Begyndelsen (fyrst framan af) ikke saa smuk, som længere hen. Læse en Bog fra B. til Ende spjaldanna á milli.

Begyndelsesbogstav upphafsstafur.

Begyndelsesgrunde, ft., frumgreinir e-a vísinda.

Begynder, ft. -e, kk., sá sem nýfarinn er að leggja stund á e-ð, viðvaningur: Være B. i en Konst (Videnskab).

Begængelse, ft. -r, sk., [**begaae**], haft í **Liigbegængelse**.

Behag, án ft., kl., unun, ánægja: Han finder B. deri honum fellur það vel í geð, honum fellur það vel, það á við hann, o. s. frv. Være een til B. vera e-m geðfelldur. (**Behag** og **Mishag** er hvað öðru gagnstætt). — b) geðþekkni, vild: Efter B. eða efter eget B. Overlade noget til eens B. láta e-n ráða e-u. Sb. **Godtbefindende**, **Tykke**.

behage, s. 1, [sb. haga], a) (har), h. s., þóknast, falla í geð, geðjast, líka: Musiken behager mig. Pigen behagede mig meget mjer leizt sjerlega vel á stúlkuna eða jeg kunni sjerlega vel við hann. Hun behager mere ved hendes naturlige Ynde, end Søsteren ved hendes Skjønhed. (**behage** og **mishage** er hvað öðru gagnstætt.) — b) sýnast (lítast) ráð: Det har behaget den alvise Gud guði hefur þóknazt. — 2) (sem ás.), láta sjer þóknast: Behager De (þóknast yður) lidt Sukker? Með nafnh.: Behag (gjörið þjer svo vel) at sætte Dem! Hvad behager! er sagt þegar hváað er.

behagelig, ft. -e, e., þægilegur, inndæll, viðkunnanlegur, geðfelldur, skemmtilegur, skemmtinn, viðfelldinn: En b. Smag (Lugt). Behageligt Veir. Et behageligt Budskab fagnuðartíðindi, gleði-fregn. Til b. Efterretning. Have et behageligt Væsen vera þægilegur í viðmóti. Et behageligt Selskab (skemmtil.). B. i Selskaber skemmtilegur fjelagi.

Behagelighed, ft. -er, sk., inndæli.

behandle, ás., vinna að e-u: B. Jorden. Dette Klæde er godt behandlet i Vævningen. — b) fara vel eða illa með, ganga vel eða illa frá e-u: Han blev ilde behandlet i sit Fangenskab. B. sit Tøi ilde. B. en Sag skjødesløst.

Behandling, sk., meðferð, frágangur, aðbúð, o. s. frv.: Jordens omhyggelige B.

Behandlingsmaade meðferð.

beheste, ás., eiginl. þyngja (e-ð) með því að festa e-ð á það; en er varla haft nema óeiginl. og í ho. l. t.: Være beheftet med Sygdom. Godset er beheftet med Gjeld það liggja skuldir á jörðunni.

Beheftelse, sk., það að vera **beheftet**.

***Behemot**, sk., dýrið mikla.

beherske, ás., stýra (stjórna, ráða, ráða fyrir) e-u, ráða við: B. et Land. Behersfes af onde Lidenskaber láta illar ástríður ráða við sig. Behersfes af Fordomme (Vaner).

Behersker, ft. -e, kk., stjórnari e-s.

Beherskerinde, ft. -r, kvk., sú sem stjórnar e-s.

Beherskning, sk., (sjaldhaft), yfirdrottnun, yfirráð.

behjelpe sig med noget hjargast við (komast af með, láta sjer duga, nota) e-ð: B. sig med lidet. B. sig med slette Redskaber.

behjertet, ft. **behjertede**, e., hjartaprúður, hugprúður, hugrakkur, hugaður. Sb. **modig**, **uforsagt**, **uforfærdet**.

Behold, án ft., sk., það að vera heill eða óskertur: Komme i B. komast úr hættu, komast á óhultan stað. Være i B. eða være i god B. vera heill á húfi, vera með heilu og höldnu, (sb. það fer vel um það). — Han har endnu alle Pengene i B. Ved Aarets Ende havde han 100 Rbd. i B. 100 ríkisdala eptirstöðvar.

beholde halda e-u (ýmist = geta haldið, mega halda, missa ekki; eða = vilja halda, sleppa ekki): B. hvad man har faaet. Røveren lod ham b. Livet. — B. (hafa) een i sin Tjeneste. B. een til Bords láta e-n borða með sjer áður enn hann fer. — Jeg beholdt (hafði) saa mange Penge tilovers. — (halda e-u ranglega): B. hvad man har laant. B. en Andens Eiendom. — B. Godhed for een. B. noget i Hukommelsen muna, muna eptir, týna ekki niður. B. noget hos sig selv þegja yfir e-u. — B. et Lægemiddel selja því ekki upp. — Maven vil intet b. honum helzt ekkert niðri.

beholden, ft. **beholdne**, h.-e., (reyndar ho. l. t. af **beholde**), heill og lifandi, heill á húfi, með heilu og höldnu: Han er kommen b. (vel b.) tilbage fra sin farlige Reise. — b) sem er eptir (afgangs): Boets beholdne Formue. Den beholdne Pengesum.

Beholdning, ft. -er, sk., (om peninga), það sem er í sjóð, eptirstöðvar, (sb. fyrningar). — Sjá **Kassebeholdning**. — 2) það sem e-ð er haft í; sjá **Vandbeholdning**.

Behov, án ft., kl., þörf, nauðsyn: Have til B. það sem maðar þarf á að halda. — b) þarfindi: Gjøre sit B. hægja sjer. Sb. **Huusbehov**, **Krigsbehov**, **Skibsbehov**.

behov, e., (nærri úrelt), sem þörf er á, nauðsynlegur: De Karske have ikke Lægen b. Dersom det gjøres b. (ef nauðsyn ber til), at jeg og skal reise did. Det gjøres ikke b. það er óþarfi. Sb. **fornøden**, **nødig**, **nødvendig**.

behugge, ás., höggva e-ð utan af e-o.

behænde, fornlegt og skáldlegt ao., f. **behændig**.

behændig, ft. -e, e., laginn, lagvirkar, slingur, fimur, liðugur, lipur: En b. Konstner. B. i Legemsøvelser. — 2) (um verk), laglegur, snotur: Behændigt Arbeide. En b. List. Et behændigt Paafund. — B) sem ao., laglega, fimlega.

Behændighed, án ft., sk., lipurleiki, fimleiki, lag.

behænge. ás. 2, (e. o. hengja e-ð e-u): De behængte Offerdyrene med Blomsterkrandse hengdu blómkerfi á þau. Han var behængt med (hlaðinn) Ordenstegn.

Behør, án ft., kl., = **Tilbehør**, en sjaldan haft.

behørig, ft. -e, e., sem heyrir e-u til, nauðsynlegur.

behøve, ás. 1, [sb. **Behov**], þurfa (þarfnast) e-s: B. Hjelp vera hjálpar-þurfi. Barnet behøver Klæder. Man behøver ikke at bede om det man har. Det behøves ikke það er óþarfi.

behøvle (er sjaldan haft, en kemur í ljós í e. **ubehøvlet**) lokra e-ð allt í kring.

bejae, ás. 1, kveða já við e-u, kveða e-ð satt vera, kannast við.

beidse (og **bedse**), ás. 1, lita með vökva sem jetur sig inn í: B. Træ i Stedet for at male det. Bordet er beidset.

Beidsning, ft. -er, sk., það að **beidse**.

beile, ás. 1, [sb. biðla], biðja sjer konu: B. til en Pige. — b) óeiginl. sækjast eptir e-u: B. til eens Gunst (Yndest).

Beilekonst lag á að biðja sjer konu; lag á að kveykja ást.

Beilen, án ft., sk., bónorð, kvonbænir.

Beiler, ft. -e, kk., [e. o. biðlari; í gömlum dönskum bókum er haft **Beile**], biðill.

Beiletid bónorðstið, bónorðsdagar.

***Bekasine**, ft. -r, sk., hrossagaukur, mýrisnipa, mýriskítur, *scolopax gallinago*.

bejamre, ás., bera sig hörmulega út af e-u, harma; fárast um.

Bejamring, sk., það að **bejamre**.

belige, ás., gægjast í, hnýsast í, blína á, o. s. frv.

bekjende meðganga, ganga við e-o: B. sin Forbrydelse (sin Forseelse). B. sine Synder segja til synda sinna. Hvad jeg bekjender maa jeg i det mindste selv troe er sandt. — b) (í spilum), gegna lit. — c) b. sig til en Religion vera e-r trúar.

Bekjendelse, sk., meðkenning, viðurkenning, játning: B. for Retten. Gaae til B. meðkenna. Sandheds B. — b) játning = trúarjátning: Den Augsburgske B.

Bekjender, ft. -e, kk., játandi: Den christelige Religions Bekjendere játendur kristinnar trúar.

bekjendt, ft. -e, e., kunnugur = sem maður ber kennsli á (veit skil á, veit deili á, þekkir): Han er mig ikke b. hann er mjer ókunnugur, jeg þekki hann ekki að neinu. Det er en b. (almindelig b.) Sag það er alkunnugt. En meget b. Mand sem allir þekkja. Gjøre sig b. (nafntogaðan) ved noget; sb. það fer að bera á e-m. Dette Sted er b. (nafntogaður) af et Slag. B. for sin Legemsstyrke nafntogaður fyrir krapta. B. for en ærlig Mand þekktur að ráðvendni. — Et b. Huus (en b. Familie) hemili sem maður er kunnagur á. — b) være noget b. kannast við e-ð: Være sit Navn (sin Alder) b. Han vil ikke være b., at han har skrevet Bogen. — 2) kannugur = sem ber kennsli á (o. s. frv.): Han er ikke b. i Huset (med Familien). Være vel b. (gagnkunnugur; sb. hundkunnugur) i en By (en Egn, et Farvand). Gjøre sig b. med noget kynna sjer e-ð. — II) **Bekjendt**, ft. -e, sem nafn, (bæði haft um konur og karla), kanningi, (kunnmaður og kunnkona eru fornleg): En af mine Bekjendte. (Í tali er **Bekjendter**, ft.-e, mjög tíðkanlegt; en þykir þó rangmæli.)

bekjendtgjøre gjöra e-ð kunnugt, lýsa e-u yfir, auglýsa, birta: Man tilkjendegiver for nogle; man bekjendtgjør for alle. B. noget i Aviserne. B. en Lov (Anordning). Sb. **kundgjøre**.

Bekjendtgjørelse, ft. -r, sk., birting, auglýsing, auglýsingarskrá.

Bekjendtskab, ft. -er, kl., kunningskapur, viðkynning: Gjøre B. med een kynnast (komast í kunningskap) við e-n. Det er et af mine første Bekjendtskaber her i Byen. Jeg har intet B. til denne Mand jeg er öldungis ókunnugur þeim manni. — b) haft f. kanningjafólk, kunningjar: Han har et stort (udbredt) B. hann á fjölda af kunningjum. Han er af mit B.

Bekken sjá **Bækken**.

beklage, ás., aumkva: Jeg beklager ham jeg kenni í brjósti um hann. B. eens uheldige Skjebne harma óhamingju e-s. Jeg beklager det Tab, De har lidt það er illa farið, að þjer skylduð verða fyrir þessum skaða. Jeg maa b. (því er miður) at jeg saalænge miskjendte ham. (beklage er ekki eins mikið og ynke.) — b) beklage sig kvarta, bera sig upp (um e-ð, undan e-m), barma sjer, berja sjer: B. sig over lidt Uret.

beklagelig, ft. -e, e., brjóstumkennanlegur, hörmulegur: B. Tilstand (Skjebne). Et beklageligt Dødsfald.

Beklagelse, ft. -r, sk., kvein, harmatölur, kveinstafir, harmatölur, raunatölar, umkvörtun, barlómur.

beklagelsesværdig brjóstumkennanlegur, hörmulegur.

beklakke, ás., setja klessu á, klessa: B. Papir. Sb. beklikke.

beklappe, ás., klappa lof að e-m eða e-u: B. en Skuespiller. B. eens Spil.

beklemme þrengja að e-u, en er varla haft nema í ho. l. t. beklemt sem e-ð þrengir að (í óeiginl. merk.): Jeg føler mig meget beklemt mjer er þungt í skapi. Et beklemt Sind (Hjerte, Bryst) harmþrunginn hugur.

Beklemmelse, sk., litilleikur fyrir hjartanu.

beklikke, ás., eiginl. setja klessu á, en er varla haft í annari merk. enn niða, spilla mannorði e-s.

bekline klína (líma) allt út: B. Vinduerne med Papir.

beklippe klippa (mjatla) utan af e-u.

beklumret, ft. beklumrede, e., (í tali um veður), mollulieitur: Luften er b. það er molla í veðrinu. Sjá lummer, qvalm.

beklæde, ás., klæða e-n e-u; en tíðkast ekki, nema þegar talað er um viðhöfn, t. a. m.: Han blev beklædt med (hann var færður í) Ordensdragten. Han blev beklædt med (voru fest á hann) Ordenstegnene. — β) gæða e-n valdi eða embætti: B. een med et Embede (en Værdighed). (Sb. 2). — b) leggja e-ð e-u: Slottet var udvendigen beklædt med Marmor. B. en Væg med Bræder þilja. B. en Væg med Tapeter tjalda. Sb. belægge, betrække, overtrække. — Marken er beklædt med Blomster þakinn blómum. — 2) hafa e-ð á hendi, sitja að (völdum, o. s. frv.): B. et Embede (en Post, en Værdighed). (Sb. 1, a, β.)

Beklædning, sk., það að beklæde. — 2) með ft. -er, það sem lagt er á e-ð til hlífðar eða prýðis (sb. beklæde 1, b): B. af Bræder (Planker) þil.

Beklædningsmuur hlífðarmúr (t. a. m. utan um torfgarð).

Bekneb, kl., (í tali), klípa, kreppa, kröggur, beiglur, basl, herkjur. Sjá Forlegenhed, Betryk.

beknibe (í tali), klípa af e-u (óeiginl.): B. eens Indtægter.

bekomme A) verða e-m að góðu eða illu: Det bekom ham ilde (það varð honum til falls, til ógæfu), at han vilde blande sig i Striden. Maden har ikke bekommet mig vel mjer hefur orðið illt (hálfillt, flökurt, bumbult) af matnum. Vel b. Dem! verði (maturinn) yður að góðu! — B) fá, öðlast.

Bekomst, án ft., sk., ekki haft nema í þessum talshætti: Faae sin B. (af noget) fá nægju sína (af e-u).

bekoste, ás., verja fje til e-s, láta gjöra e-ð á sinn kostnað: B. noget af Ny. B. sig en ny Kjole.

bekostelig, ft. -e, e., kostnaðursamur, útdráttarsamur.

Bekostelighed, án ft., sk., kostnaðarsemi, útdráttarsemi.

Bekostning, ft. -er, sk., kostnaður: Sætte sig (føre een) i B. hleypa sjer (e-m) í kostnað. Anvende (gjøre) B. paa noget leggja kostnað á e-ð. Paa egen B. Leve flot paa Andres B. — Paa eens B. er opt haft í óeiginl. og illri merk. um það, þegar e-ð er látið lenda (koma niður) á e-m, t. a. m.: Gjøre sig lystig paa eens B. gjöra gis að e-m.

bekrandse skreyta blómhringum.

Bekrandsning, ft. -er, sk., það að bekrandse.

bekrige, ás., herja á: Da intet mere var at b. ude, bekrigede de hinanden hjemme (striddust þeir sjálfir á).

bekræfte, ás. 1, (ætíð í óeiginl. merk.), styrkja, staðfesta: B. med Ed sanna með eiði. B. med Haand og Segl. B. et Forbund. En bekræftet (= verificeret) Gjenpart. — b) kveða e-ð satt vera, sanna: Nogle bekræftede, Andre benegtede det. — c) taka undir að e-ð sje satt: Det (dette Rygte, denne Efterretning) er med sidste Post ikke bleven bekræftet (þ. e. henni er ekki haldið á lopt — eða jafnvel: hún er borin aptur — í þeim tíðindum, sem komu með seinasta pósti). Líka: B. sig.

Bekræftelse, ft. -r, sk., styrking, staðfesting, sönnun: Denne Efterretning trænger til B. (er ekki með öllu áreiðanleg). — b) það sem styrkir (sannar) e-ð: En skriftlig B. skrifleg sönnun, staðfestingarskjal.

bekymre, ás. 1, gjöra e-n áhyggjufullan, valda e-m áhyggju. — b) hirða um, láta e-ð fá á sig: Hvo bekymrede sig meget om det, som gik for sig i dette Land?

bekymret, ft. bekymrede, e., hugsjúkur, áhyggjufullur: Være b. over (út af) noget. Være b. for een vera hræddur um e-n. — b) (sjaldnar haft), b. for noget sem lætur sjer annt um e-ð, elur önn fyrir e-u.

Bekymring, ft. -er, sk., áhyggja: Være uden B.

bekymringsfri áhyggjulaus.

bekæmpe, ás., berjast við; sigrast á e-m opt í óeiginl. merk.: B. (reyna til að bæla niður, o. s. frv.) sine Lidenskaber.

belade, ás., [lade ás. 1], klyfja. — b) (óeiginl.) ofhlaða á: Beladt med Forretninger sem ekki sjer út úr því sem hann hefur að gera, o. s. frv. Beladt med Sygdom (Sorg). Beladt med Gjeld skuldunum vafinn.

belaste = belade, belæsse.

belave búa, haft í orðatiltækinu: B. sig paa noget búa sig undir e-ð, búa sig við e-u, t. a. m.: B. sig paa Angreb. — Ho. l. t. belavet er haft í þessu orðatiltæki: Være belavet paa noget vera undir e-ð (við e-u) búinn, eiga von á e-u, t. a. m.: Jeg var ikke belavet paa et saadant Besøg.

belee, ás., hlægja (hæðast) að e-u: B. een i sit Hjerte. B. Verdens Daarligheder. (belee er víðara að merk. enn udlee, sb. udlee.)

beleilig, ft. -e, e., hagkvæmur, hægur, hæganlegur, hentugur: Dette Sted fandt man beleiligt til en Sammenkomst. Vi vil opsætte det til en b. Tid bíða betri stunda. I Dag er det mig ikke beleiligt jeg kemst ekki til þess, eða þvíuml. Hvis det er Dem beleiligt ef þjer eigið hægt með, ef þjer hafið tóm til, eða þvíuml.

Beleilighed, sk., (sjaldhaft), hentugleiki: Tid og B. før Christendommen til at grundfæste sig. Sb. Leilighed.

beleire (um herskap), setjast um; sitja um: De kastede sig ind i Fæstningen, hvor de bleve beleirede. B. en By til Lands og Vands.

Beleirer, ft. -e, kk., sá sem sezt (situr) um: Beleirernes Tab var større, end de Beleiredes.

Beleiring, ft. -er, sk., umsátur: Begynde (fortsætte, ophæve) Beleiringen.

Beleiringskonst umsáturs-list.

Beleiringskrig stríð sem fólgið er í umsátrum.

belemre, ás. 1, eiginl. fylla e-ð svo þar verði þröngt; en er sjaldan haft, nema í tali, í ho. l. t. belemret í orðatiltækinu: Være belemret med noget vera hlaðinn (vafinn) e-u. Sb. bebyrde, belade.

belene (ás. 1) een med noget (t. a. m. med et Grevskab) fá e-m e-ð í ljen.

Belening, ft. -er, sk., ljen.

beleven, ft. belevne, e., sem kann sig vel, kurteis, hæverskur: En dannet og b. Mand kurteis og vel að sjer.

Belevenhed, án ft., sk., hæverska, kurteisi.

beligge, ás., liggja (leggjast með) konu: B. et Fruentimmer. Sb. besove.

beliggende, h.-e., sem liggur kyr á e-m stað: Skibet skal ikke blive der b. — b) (um afstöðu): Byen er vel b. til Handel liggur vel við kaupskap.

Beliggenhed, ft. -er, sk., afstaða: Stedets (Byens, Landets) B. En god (skjøn, fordeelagtig, slet) B.

*Belletrist, ft.-er, kk., snillingur (í nýrri merk.; þ. e. sá sem leggur stund á skáldskap eða hin fögru vísindi sem kölluð eru).

*belletristisk, ft. -e, e., sem snertir hin fögru vísindi.

belove lofa (heita) e-u, er ekki haft nema í ho. l. t., t. a. m.: Den belovede Hjelp (Belønning).

Belt sjá Bælt.

belure, ás., hlera eptir því sem e-r segir, sitja um. — b) veiða, tæla, leggja tálsnörur fyrir.

belyse, ás., lýsa, skína á: Et Landskab, belyst af Morgensolen. — b) óeiginl. sýna hvernig e-ð sje: B. eens Paastand.

Belysning, sk., lýsing, birta: En rigelig (svag, rigtig) B.

belyve, ás., ljúga á. (Sb. verða fyrir á lygi.)

Belæg, kl., það sem e-ð er lagt með. — 2) styrktar-skjal (sem látið er fylgja höfuðskjalinu); sb. Bilag.

belægge leggja e-ð e-u: B. et Tag med Kobber eirleggja. B. et Gulv med Bræder. B. en Tønde med Baand benda. — b) b. en Seng i et Hospital láta mann (sjúkling eða gamalmenni) þangað: Han har Rettighed til at b. en Seng i Vartou. — c) b. en Vei med Tropper setja lið á veg. — d) Vandet var belagt med en Iisskorpe það var lagður skæningur á vatnið. Markerne ere belagte med Snee undir snjó. — 2) óeiginl. a) (um álögur og þvíuml.): Landet er belagt med (það liggja á landinu) mange Skatter og Afgifter. Disse Varer ere belagte med høi Told. — b) b. een med Arrest setja e-n í höpt. — c) leggja e-a hegningu við: B. en Forbrydelse med Straf. — d) láta e-ð fylgja e-u til styrktar eða skilningsauka: B. et Regnskab med Qvitteringer láta kvittanir fylgja r. Sb. b. en Stævning med stemplet Papir. — e) b. en Ting med sit rette Navn kalla rjettu nafni. — f) b. sine Ord koma fyrir sig orði: Han veed godt at b. sine Ord hann er góður (laglegur) að k. f. s. o.

Belægning, ft. -er, sk., það að belægge. — b) það sem e-ð (einkanl. föt) er lagt með: Skrædderen har beregnet saa meget til B.

belære, ás., fræða: Tale i en belærende Tone tala eins og maður væri að kenna

belæsse leggja hlass á: Vogne belæssede med Hø fullir heyvagnar. — Óeiginl.: B. een med mere (leggja e-m meira á herðar), end han kan bære. B. een med Arbeide láta e-n hafa of mikið að gera, ofhlaða á e-n.

belæst, ft. -e, h.-e., víðlesinn: Vel b. i Bibelen.

Belæsthed, sk., (sjaldhaft), það að vera belæst.

Beløb, án ft., kl., upphæð: Summens (Regningens) B.

beløbe ýmist tómt eða b. sig vera að upphæð, a) tómt: Hvis Pantet kan b. høiere nema meira. — b) með sig: Mit Udlæg beløb sig til 100 Specier. Gjelden beløb sig til meer, end han eiede hann átti ekki fyrir skuldunum. — B) forml ho. l. l. beløben runninn: Beløben med Bly blýrunninn. Sb. blyløben.

belønne launa, umbuna, endurgjalda: B. det Gode og straffe det Onde. Kongen belønnede ham for denne Handling. Hvormed skal jeg b. dig? (belønne er ekki sama og lønne; sjá lønne).

Belønner, ft. -e, kk., sá sem launar (umbunar, endurgeldur): Vi vide, o Gud! at du bliver deres B., som søge dig.

Belønning, ft. -er, sk., laun, umbun, endurgjald, verðkaup (fyrrum verkkaup): Straf og B. Han fik en anseelig B. for sin Troskab.

bemale krita (klóra, pára, o. s. frv.) e-ð út (hvert sem er með uppdráttum eða stöfum): B. Vægge og Døre.

Bemaling, sk., það að bemale.

bemande, ás. 1, skipa e-ð mönnum: B. et Skib (Flaade) ráða menn (lið) til. B. (setja lið í) en Fæstning.

Bemanding, ft. -er, sk., það að bemande. — b) skipshöfn, skipsögn, (skipverjar, skiparar). Sb. Mandskab, sem er tíðkanlegra.

bemeldt, ft. -e, h.-e., tjeður, sagður, greindur, nefndur: Hvad han skriver paa bemeldte Sted i Bogen á þeim stað í bókinni, sem áður er um getið. — Stundum eru fest atvikse. framan við það, t. a. m. førbemeldt fyrgreindur, meerbemeldt optnefndur, nysbemeldt sem nú var nefndur, sidstbemeldt er síðast var nefndur.

bemestre sig noget ná e-u í sitt vald (undir sig): B. sig (vinna) en Stad (en Fæstning).

bemidlet, ft. bemidlede, e., efnaður: Sb. formuende, velhavende.

bemyndige, ás. 1, heimila e-m vald: B. een til (til at gjøre) noget. Sb. Fuldmagt.

Bemyndigelse, ft. -r, sk., heimildarsala. Sb. Fuldmagt.

bemægtige, ás. 1, úrelt í sömu merk. og bemyndige. — 2) b. sig noget kasta eign sinni á e-ð, taka (sölsa) e-ð undir sig, taka e-ð upp: B. sig andres Eiendom. Óeiginl.: Vrede havde bemægtiget sig hans Sind (reiðin hafði sigrað huga hans).

bemænge mengn, blanda: B. sig skipta sjer af, hlutast til.

bemærke verða var við: B. Tingenes Lighed og Forskjel. — b) taka eptir e-u: Det blev bemærket ved Hoffet, at Kongen længe talte med ham. Han stræber overalt efter at blive (gjøre sig) bemærket; sb. trana sjer fram, láta til sín taka. — c) segja e-ð um e-ð: Jeg maa herved b. það er um það að segja. — d) merkja, þýða: Hvad bemærker dette Ord i det Græske?

bemærkelig, ft. -e, e., sem á ber. Minna enn mærkelig og kjendelig.

Bemærkelse, ft. -r, sk., merking í orði: Ordet bruges i to Bemærkelser. Sjá Betydning.

Bemærkning, ft. -er, sk., athugasemd: Gjøre sine Bemærkninger ved noget.— 2) það að taka eptir e-u.

bemøde, ás. 1, (úrelt), [møde = mæða], auka e-m umstang (fyrirhöfn, erfiðismuni). Sb. bebyrde, besvære, uleilige.

Bemødelse, sk., það að bemøde.

bemøge (ekki haft nema í óhæversklegu tali) skíta út.

bemøie (hefur í tali sama atkvæði og bemøge, og er fyrir þá sök að mestu úr gildi gengið), auka e-m umstang (fyrirhöfn, erfiðismuni). Sb. bebyrde, besvære, uleilige; bestræbe.

Bemøielse, ft. -r, sk., (sjaldhaft af sömu rökum og bemøie), = Bestræbelse.

benaade sæma e-n e-u (eins og stórhöfðingjar gjöra): Kongen har benaadet ham med Ærestitel. — b) gefa e-m upp hegningu: Kongen benaadede ham. Forbryderen blev benaadet paa Livet var látinn halda lífinu.

Benaadelse, ft. -r, sk., það að benaade.

Benaadning, ft. -er, sk., mildigjöf. — b) uppgjöf (linun) á hegningu.

Benaadningsbrev skjal sem veitir e-a mildigjöf, náðarbrjef, líknarbrjef.

Benaadningsgrund rök (ástæða) til að gefa upp hegningu.

Benaadningsret rjettur til að gefa upp (eða lina) hegningu.

Benauelse, ft. -r, sk., lítilleiki (leiði) fyrir hjartanu.

benauet, ft. benauede, e., sem hefur lítilleika (leiðn) fyrir hjartanu.

*Benedictiner, ft. -e, kk., munkur af Benidikts reglu.

*Benefice, sk., vilnun, hagur, o. s. frv.; (sýni)leikur í hag e-m þeirra sem leika, opt kallað Beneficeforestilling.

benegte, ás., neita (kveða nei við) e-u, segja e-ð ekki vera: Den ene benegter, hvad den anden bekræfter. — 2) þræta fyrir, þræta e-s: Bekjender han noget, som han siden benegter. Sjá fragaae.

Benegtelse, ft. -r, sk., neitun, synjun.

benet, ft. benede, e., sem bein er í, beinóttur. — 2) beinkynjaður, sem er beintegundar. — 3) sem aptari liður í samskeyttu orði og merkir þá: -fættur. Sb. barbenet, hjulbenet, krogbenet, krumbenet, langbenet, lavbenet, skjævbenet, smalbenet, o. s. frv.

*bengalsk, ft. -e, e., sem er frá *Bengalen:* B. Ild indverskur logi. Bengalske Flammer.

Bengel (líka ritað Bængel), ft. Bengler, eiginl. sk. í merk. barefli, eða þvíuml.; en er varla haft öðruv. enn kk., í atyrðum. (Sb. slúni; durtur.) — 2) = Pressebengel.

benytte, ás., nýta, hagnýta, nota, færa sjer e-ð í nyt: Denne Plante benyttes (er höfð) til Farvning. B. Leiligheden. — b) b. sig af noget neyta e-s (eins og þegar sagt er: neytti hann þá þess, at . . .).

Benyttelse, sk., hagnýting.

benævne gefa e-u nafn, nefna, kalla. — lle. l. l. benævnt er haft eins og bemeldt í merk. nefndur, greindur. Sb førbenævnt, sidstbenævnt.

*beordre, ás. 1, bjóða (skipa) e-m.

bepakke fylla e-ð böggum (bögglum): Vognen er ganske bepakket öldungis troðfullur.

bepandsre, ás. 1, færa e-n í brynju: Bepandsret brynjaður, hertygjaður.

beplante planta e-ð e-u. — b) b. en Vold med Kanoner setja vegg fallbissum.

Beplantning, ft. -er, sk., það að beplante.

beprydde = pryde, en sjaldnar haft.

bepudre dreifa (sálda) púðri á.

beqvem, ft. -me, e., hæfur, hæfilegur, (sb. góður til e-s): B. til et Embede. Sb. duelig, skikket, tjenlig. — b) hentugur, hallkvæmur (r. haldkvæmur), hagkvæmur, hagfelldur, haganlegur: En b. Leilighed. En b. Tid. Et beqvemt Sted. En b. Bolig. — 2) beqvemt, haft sem ao., auðveldlega, hæglega, sem hægast.

Beqvemhed, sk., hæfilegleiki, hentugleiki.

beqvemme, ás. 1, er nú ekki haft nema í orðstiltækinu: B. sig til noget fá e-ð af sjer, láta til leiðast með (forml um) e-ð.

beqvemmelig, ft. -e, e., haganlegur: Beqvemmelige Værelser. — b) hægur, auðveldur.

Beqvemmelighed, sk., það að vera beqvemmelig: Med B. með hægu móti, með lagi. — b) hentisemi, makindi, náðir: Elske B. Sørge for sin B. Efter sin B. eptir því sem manni er hægast, í hægðum sínum, eptir hentisemi. — c) (með -er í ft.), allt það sem lítur að því að gjöra lífið sem fyrirhafnarminnst og viðkunnanlegast: Livets Beqvemmeligheder.

beraabe sig paa noget skírskota (vitna) til e-s, bera e-ð fyrir sig: B. sig paa en Forfatters Vidnesbyrd. B. sig paa sine Fortjenester.

Beraabelse, ft. -r, sk., skírskotun: B. paa Andres Mening.

Beraad, án ft., kl., umhugsun, íhugun: Gjøre noget med (med fuldt) B. með ásettu ráði. Staae (være, gaae) i B. med sig selv (eða med en anden) om noget ráðgast um e-ð við sjálfan sig (eða aðra). Tage en Sag i B. Han var i B. (var ekki ráðinn í), om han skulde gjøre det.

beraad (r. beraadt r. beraadet), lhe. l. l. af beraade, er haft í þessu orðatiltæki: Med b. (vel b.) Hu (með ráðnum huga, þ. e.) af ásettu ráði, með vilja, viljandi.

beraade, ás., a) íhuga: B. en Sag. — b) b. sig med een leita ráða við e-n, ráðgast (forml: ráðast) um við e-n.

Beram, án ft., kl., er einungis haft í orðatiltækinu: Paa B. eða paa et B. eptir áætlun, (sb. láta kylfu ráða kasti).

beramme takn e-ð til, kveða á, ákvarða: B. en vis Tid. Mødet er berammet til (á að verða) paa Søndag.

Berammelse, ft. -r, sk., það að beramme.

*Berberis, ft. Berberisser, sk., (eins konar runn-viður með rauðum berjum og þægilega súrum) *berberis vulgaris.* — b) ber á þess konar viði.

*Berberishegn girðing af Berberis.

*Berberissaft safi úr Berberis.

berede, ás. 1 og 2, búa, búa e-ð til, a) um meðferð á dauðum hlutum: B. Skind (Huder) verka. — β) b. (búa) et Maaltid. B. Lægemidler. Sb. tillave. — γ) b. Veien for een greiða e-m götu. — b) um meðferð á skynsömum verum, búa undir: B. een (sig) til Døden. B. sig til en Reise. Være beredt (= belavet) paa noget. Sb. belave, forberede.

Beredelse, sk., undirbúningur: B. til Døden.

bereden sjá greinina um beride.

Beredning, sk., verkun: Skindets B.

Beredskab, án ft., kl., einungis haft í orðatiltækinu i B. til taks: Have (holde) noget i B. Holde sig (staae, være) i B.

beredvillig, ft. -e, e., = redebon, sem er betri danska.

beregne, ás.; reikna: B. Planeternes Gang. B. Almanakken. B. (=udregne) hvormeget en Ting vil koste. — Óeiginl.: B. sine Kræfter ætla sjer af. — b) telja: B. noget til Indtægt (til Udgift). Heri er ikke beregnet hvad Reisen kostede. — c) jafna e-u niður: Hvorefter Udgifterne … skal paa enhver beregnes (D. L.).

Beregning, ft. -er, sk., reikningur: Rentes B. Gjøre B. over noget. Efter Beregningen har enhver saameget at betale. Sb. Udregning, Ligning.

bereise, ás., ferðast (fara) um eða yfir, koma í (á) e-n stað eða til e-s staðar: B. et Land. Han har bereist de fleste Stæder i Europa. B. en Kyst. — Ho. l. t. bereist er haft sem e. í merk. sem víða hefur komið, víðförull: En bereist Mand. Være vel bereist i et Land hafa komið víða í e-u landi.

Beretning, ft. -er, sk., frásögn, skýrsla: En udførlig (nøiagtig, paalidelig) B.

berette, ńs. 1, tjá, herma (segja, greina) frá e-u: B. en Sag med alle Omstændigheder. — b) skýra (segja) yfirmanni (yfirmönnum) sínum frá e-u í skyldu skyni: De berettede denne Begivenhed til Rom. Sb. melde. — 2) þjónusta: B. en Syg (en Døende, en Misdæder).

Berettelse, ft. -r, sk., þjónusta sjúkra: Syges B.

berettige, ás. 1, gefa e-m vald á e-u: B. een til noget. Hvad berettiger ham til (hvað á hann með), at blande sig i mine Anliggender? — Einkum í ho. l. t.: Han er berettiget til Arv arfgengur. Berettiget til at foretage sig noget er den, som har Rettighed dertil; beføiet ogsaa den, som har Aarsag. sb. beføie.

Berettigelse, ft. -r, sk., heimilun. — Optar b) heimild, vald.

Berg, [Berg á þ.], f. Bjerg, hefur lýrrom tíðkazt í öllum þeim orðum, sem höfð eru um náma (t. a. m. Bergmand, Bergmester, Bergværk), en er nú úr gildi gengið, og Bjerg komið í stað þess; sb. þau orð, er byrja á Bjerg.

*Bergamotte sjá Pergamotte.

Bergesisk (líka ritað Bergsisk. þeir, sem þannig rita, draga þetta orð af Berg klettur; sb. Klipsisk; en hinir draga það af Bergen, Björgvin eða Bjärgyn, af því þessi fiskur flytjist þaðan), hertur fiskur sem bleyttur er í lút og soðinn síðan.

beride, ás., temja (ríða) hesta; sb. tilride, sem er tíðkanlegra nú á dögum. — 2) ríða um: Skovrideren berider Skoven. — B) ho. l. t. bereden merkir ríðandi (vel eða illa): En vel bereden Rytter. Et vel beredent Rytteri.

Berider, ft. -e, kk., sá sem temur (ríður) hesta eptir reglum, reiðmeistari (sb. reiðmaður).

berige, ás. 1, auðga: B. sig ved Handel græða á kaupskap. Han berigede Skatkammeret (sb. hvern thesaurum vér auðgaðum). — b) auka: B. sin Malerisamling med gode Stykker.

Berigelse, ft. -r, sk., auðgun. — b) aukning.

berigtige, ńs. 1, leiðrjetta, lagfæra: B. en Feil. — B. en Gjeld borga skuld.

Berigtigelse, ft. -r, sk., leiðrjetting, lagfæring.

Berlinerblaat, kl., [blaat eiginl. hvarugk. af e. blaa], eina kanar blár litur.

*Bernhardiner, ft. -e, kk., munkur af reglu hins helga Bjarnharðar.

Bernsteen = Rav, sem þykir betri danska.

beroe, h. s. 1, liggja í þagnargildi, bíða: Denne Sag kan b. til en mere beleilig Tid. Derved skal det b. það skal sitja þar við. — 2) hafa upptök sín frá e-u: Det beroer paa et gammelt Sagn. — b) vera komið undir: Min Velfærd beroer herpaa. Det maa b. paa ham selv (hann verður að ráða því sjálfur), om han vil modtage det eller ikke.

berolige, ás. 1, sefa: Ingen Trøst kunde b. hende hún varð ekki hugguð með neinu móti. B. sig láta huggast.

Beroligelse, sk., sefun, huggun, fró.

beruse, ás. 1, [sb. Ruus], svífa (fá) á: Denne Drik beruser let eða er meget berusende er mjög áfengur. Beruset ölvaður. — b) gera e-n utan við sig (ýmist í góðri eða illri merk.): Beruse sig i Vellyst. Beruset af Ynde.

Beruselse, ft. -r, sk., það að beruse.

berygge = berøge, en sjaldnar haft.

berygte, ás. 1, ófrægja, koma illu orði á; en tíðkast ekki nema í ho. l. t. berygtet (sem er haft eins og e.), illræmdur, alræmdur, sem hefur óorð á sjer: Han er berygtet for Bedragerier. Berygtet som en falsk Spiller. Et berygtet Fruentimmer alræmd fyrir lauslæti, vændiskona (forn).

*Beryl, ft. -ler, sk., (gimsteinn) beryllus.

berøge reykja.

berømme, berømmede og berømte, berømt, ás., ágæta, hafa e-ð að ágætum; víðfrægja: Man kan ikke noksom b. hans Indsigter. — B) ho. l. t. berømt er haft sem e., frægur, nafnfrægur, víðfrægur, góðfrægur, ágætur af e-u (fornt), orðlagður (fyrir e-ð gott): Han var berømt for sin Konst (Lærdom). En berømt Konstner (Lærd, General). Ved denne Handling gjorde han sig mere berygtet, end berømt hefur hann fremur aflað sjer óhróðurs enn ágætis (frægðar).

berømmelig, ft. -e, e., ágætur (sem á mikið lof skilið): Berømmelige Gjerninger ágætis-verk. — b)=berømt: Et berømmeligt Navn. — c) sem lof (hól) er í: Berømmeligt Vidnesbyrd.

Berømmelighed, ft. -er, sk., = Priisværdighed, Roesværdighed.

Berømmelse, sk., það að berømme. — b) lof, frægð, hróður, ágæti: Indlægge sig B.

berøre, ás., snerta, koma við, taka á e-u. Optast óeiginl. drepa (víkja, minnast) á: Han undgik at b. denne Sag i sin Fortælling.

Berørelse, ft. -r, sk., það að berøre eiginl. og óeiginl.: Komme i B. med een hafa afskipti af e-m.

Berøring, ft. -er, sk., = Berørelse.

berøve, ás., eiginl. ræna e-n e-u; en er varla haft nema í merk. svipta, firra: Sygdom har berøvet ham hans Kræfter. Han har fra Barndommen været berøvet sit Syn.

Berøvelse, ft. -r, sk., það að berøve, missir: Synets B.

besaae sá e-ð e-u: B. et Stykke Jord med noget.

Besan, ft. -er, sk., neðra seglið á aptasta siglutrje á hafskipi.

Besanmast aptasta siglutrje á hafskipi.

besee, ás., skoða: B. en Samling. B. fremmede Lande. B. sig (i et Speil). (besee, besigte, beskue eru öll mismunandi að merk.)

besegle, ńs. 1, innsigla, setja innsigli fyrir eða á: B. et Document. Beseglede Breve. — Óeiginl.: Den Tro, han havde bekjendt, beseglede han med sit Blod.

Besegling, ft. -er, sk., það að besegle.

beseile, ás., sigla um (yfir) eða til: B. et Hav. B. et Land. — 2) reyna nýtt skip: Fregatten er ude for at beseiles.

Beseiling, ft. -er, sk., það að beseile: Skibet er ude paa B.

besidde, ás., (eiginl. sitja e-ð, þ. e. sitja á e-u), 1) (fornlegt): B. Retten sitja í dómi, (D. L.). — 2) hafa ráð (umráð, vald) yfir e-u, hafa e-ð undir höndum, hafa hönd að e-u (fornt), eiga með: B. store Midler vera stór-ríkur. B. (hafa til ábýlis, hafa undir) en Gaard (D. L.). Þó besidde sje eiginl. annað enn eie = eiga, þá er þó eiga haft mjög víða á ísl., þar sem besidde er haft á dönsku. — b) þegar talað er um að e-r hafi andlega hluti, α) b. eens Yndest vera í kærleikum við e-n, vera inn undir hjá e-m. B. eens Fortrolighed vera trúnaðarmaður e-s. Du besidder hans Tillid hann treystir (reiðir sig) á þig. — β) hafa e-ð til að bera: B. Forstand (Godhed, fortrinlige Egenskaber, Kundskaber, Fortjenester, o. s. frv.).

Besiddelse, sk., það að hafa e-ð undir höndum, hald: B. gjør ingen til Eier það er sitt hvað höfn og eign. Have noget i B. hafa e-ð undir höndum. Være i B. af noget. Komme i B. af noget komast (rjett, rangt) að e-u. Sætte sig i B. af noget kasta eign sinni á e-ð. Tage et Gods (en Gaard) i B. taka undir sig. — b) með -er í ft., eign (það sem átt er): Han har betydelige Besiddelser i Landet. De danske Besiddelser i Ostindien.

Besiddelsesret rjettur til að hafa e-ð undir höndum, haldsrjettur, heimild.

Besidder, ft. -e, kk., handhafi: En retmæssig (uretmæssig) B. En svigagtig (troskyldig) B.

besigte, ás., skoða að baði annars eða að lögum: Lade en Eiendom (Skade) b. af Synsmænd.

Besigtelse, ft. -r, sk., það að besigte.

besinde, ás. 1, nú ætíð besinde sig, a) jeg kan ikke b. mig at have hørt det mjer getur ekki rankað við (jeg get ekki munað eptir), að jeg hafi h. þ. — b) b. sig paa noget hugsa sig um e-ð. — c) b. sig sjá sig um hönd: Han besindede sig og opgav Reisen.

Besindelse, án ft., sk., það að besinde sig, íhugun: Komme til B. ranka við sjer (sb. rakna við).

besindig, ft. -e, e., stilltur; ráðsettur.

Besindighed, án ft., sk., gætni, stilling.

besjæle, ás. 1, gæða e-n sálu: Mennesket er ikke Sjæl og Legeme, men et besjælet Legeme. — 2) glæða hug e-s, gæða e-n fjöri og dug: Det var Mod og Frihedskjærlighed, som besjælede dem. Besjælet af ædle Følelser.

beskade = beskadige, en sjaldnar haft nú á dögum.

Beskadelse, ft. -r, sk., = Beskadigelse, en sjaldan haft.

beskadige, ás. 1, skadda, skemma: Et beskadiget Redskab.

Beskadigelse, ft. -r, sk., skemmd.

beskaffen, ft. beskafne, e., gjörður, ásigkominn, lagaður: Mennesket er saaledes beskaffent. Denne Sag er anderledes b. (það liggur öðruvísi í þessu máli), end man troer.

Beskaffenhed, ft. -er, sk., ásigkomulag, lögun: Naturlig (væsentlig, tilfældig) Beskaffenhed. Efter Sagens B. eptir málavöxtum. Tingenes Beskaffenheder. Sb. Egenskab.

Beskatning, ft. -er, sk., það að beskatte.

beskatte skattgilda, leggja skatt (skattgjald) á: B. et Land.

Besked, án ft., sk., svar, úrlausn: Give B. paa (om) noget leysa úr e-u. Faae B. — b) (í tali), kunnugleiki, vit, skyn, skynbragð, í orðatiltæk.: Vide B. (god B.) om (med) noget. — c) (haft í lögum og almúgatali með orðinu Pas), skilríki: De, som intet Pas, eller rigtig B. have (D. L.).

beskeden, ft. beskedne, e., sem lætur

litið yfir sjer, ósjálfhælian, óraupgjarn; hæverskur, siðprúður, siðsamur; lítillátur, lítilþægur, o. s. frv.: En b. Lærd. — b) hæversklegur, siðsamlegur; lítilþæglegur: B. Opførsel. Beskedne Udtryk. B. Paastand. B. Fordring. — Gagnstæð orð: indbildsk, fordringsfuld, o. s. frv.

Beskedenhed, án ft., sk., lítillæti, hæverska, siðprýði, siðsemi.

Beskeler, ft. -e, sk., = Stodhest.

beskide, ás., (ókurteislegt orð), skíta á. Ho. l. t. er haft sem e. og merkir skitinn: Beskidte Hænder.

beskikke koma e-u í lag, skipa til um, ráðstafa e-u: B. og ordne noget. B. sit Huus (áður enn maður deyr). — 2) ánafna, úthluta: Præsterne havde deres beskikkede Deel sinn ákveðinn (tiltekinn) hlut. Som det er Menneskene beskikket (áskapað), at slutte sig til hverandre, saaledes igjen at adskilles. Være tilfreds med det Skjebnen har beskikket een una forlögum sínum. Hvad der end skal beskikkes over mig hvað sem yfir mig á að líða. — 3) skipa (setja) e-n til að vera e-ð: B. een til Dommer. B. een i sit Sted. — 4) (í lögum), gjöra menn á fund e-s til að krefja hann máls um e-ð: B. een ved to Mænd.

Beskikkelse, sk., það að beskikke, einkanl. í 4. merk.

Beskikkelsesforretning (í lögum), það verk að krefja e-n máls um e-ð (sb. beskikke 4).

Beskikkelsesmand (í lögum), maður sem gjörður er á fund annars til að krefja hann máls um e-ð (sb. beskikke 4): Den ene af Beskikkelsesmændene.

beskinne, ás., skína á: Beskinnes af Solen.

beskjenke reifa (sæma) e-n gjöfum. — Ho. l. t. beskjenket er haft sem e. og merkir ölvaður, drukkinn.

beskjere sjá 2. beskære.

beskjerme skýla (hlífa) e-u: B. noget mod Kulden. — b) vernda, varðveita. Sb. beskytte.

Beskjermelse, sk., vernd, skjól.

Beskjermer, ft. -e, kk., verndari, verndarmaður.

beskjære sjá 2. beskære.

beskrive lýsa e-u: B. eens Udseende.— b) færa e-ð í letur, letra, skrá: Denne Krig har Thucydides beskrevet. B. (rita) eens Levnet. — 2) (í lögum): Give noget (t. a. m. en Dom, et Tingsvidne, et Skudsmaal) beskrevet skriflegt. — 3) (í mælingarfræði), búa e-ð til, gjöra: B. en Cirkel (en Triangel).

beskrivelig, ft. -e, e., sem verður lýst. (beskrivelig er haft sjaldnar enn ubeskrivelig.)

Beskrivelse, ft. -r, sk., lýsing, frásögn, frásagn, saga. Sb. Levnetsbeskrivelse.

beskue skoða e-ð vandlega, hyggja vandlega að e-u, láta sjer verða starsýnt á. — b) sjá e-ð skýrt í huga sínum.

beskuelig, ft. -e, e., sjáanlegur: Foden blev meer og meer b., jo (kom allt af betur og betur í ljós, eptir því sem) andægtigere Stillingen blev. — b) sem fæst við skoðun: B. Kundskab.

Beskuelighed, án ft., sk., það að vera beskuelig.

Beskuelse, ft. -r, sk., skoðun, a) líkamleg. — b) andleg: Den indre B.

Beskuer, ft. -e, kk., sá sem horfir á e-ð (andlega eða líkamlega).

beskyde, ás., skjóta á: B. en Fæstning (et Skib).

Beskydning, ft. -er, sk., skothríð á e-ð.

beskygge, ás., skyggja á, skyggja yfir: En beskygget Bæk lækur í forsælu.

beskylde kenna e-m um e-ð, bera e-ð á e-n, bera e-m e-ð á brýn, gefa e-m e-ð að sök, saka e-n um: B. een for et Tyveri (et Mord) kenna e-m þjófnað (morð). Man beskylder ham for at have dræbt et Menneske. — b) liggja e-m á hálsi fyrir e-ð: Han beskyldes for Drikfældighed það er sagt hann drekki.

Beskyldning, ft. -er, sk., ákæra, áburður, sakargipt. (Beskyldninger sakargiptir.)

beskylle, ás. 1, (um vatn), liggja.

beskytte, ás. 1, taka e-n á sínar náðir, taka e-n eða e-ð undir sinn áraburð, verja, o. s. frv.: B. een mod hans Fiender. B. Konster og Videnskaber.

Beskyttelse, án ft., sk., ásjá: Tage een under sin B. taka e-n undir sinn áraburð.

Beskytter, ft. -e, kk., verndari, verndarmaður.

beskæfte, ás. 1, sjá beskæftige.

beskæftige (ritað beskæfte af sumum, þó menn kveði ekki svo að því), = sysselsætte, sem er betri danska.

Beskæftigelse, ft. -r, sk., = Sysselsættelse, sem er betri danska.

beskæmme skemma (eins og það er haft t. a. m. í Sjörn), svívirða, hneysa (fornt), hneykja (fornt), gera e-m sköm (svívirðu, svívirðing, hneysu), o. s. frv.: Han blev derved offentlig beskæmmet. — b) vera e-m til skammar (minnkunar): Dette Arbeide beskæmmer Mesteren. — c) gjöra e-m skömm til, gera e-m kinnroða: Den gamle Mand beskæmmede alle de Unge ved sin Raskhed og Udholdenhed.

Beskæmmelse, ft. -r, sk., það að beskæmme; skömm, svívirðing, smán, hneysa, minnkun: Det var til stor B. for ham.

1. beskære skera eða klippa randir eða ójöfnur utan af e-u: B. et Ark klippa utan af örk. B. en Bog. B. et Træ taka (sniða) óþrifa-anga af trje. — Óeiginl. rýra, klípa af e-u: B. eens Indkomster.

2. beskære (líka ritað beskjære og beskjere), ás. 1, úthluta: Den Lykke blev mig ikke beskæret hefur ekki átt fyrir mjer að liggja, mjer hefur ekki átt að auðnast það.

Beskærehøvl plógur sem bókbindarar hafa.

Beskærekniv sigð sem garðyrkjumenn hafa til að sníða með anga af trjám.

Beskæring, ft. -er, sk., það að beskære: Bogers B.

beslaae slá e-ð e-u (leggja málm á e-ð til styrktar eða prýðis): B. en Dør (en Vogn, et Vindue). — b) (sjer í lagi) járna hest: B. en Hest. — 2) (á stórskipum), b. et Seil festa segl við rá.

Beslag, ft. eins, kl., málmur sem er lagður á e-ð til styrktar eða hlífðar eða prýðis. Sb. Sølvbeslag Messingbeslag, Jernbeslag; sömuleiðis Hestebeslag. — 2) kyrrsetning: Hans Eiendomme ere tagne under B. Lægge en Bog (et Blad) under B. (um yfirvöld) taka bók (blað), þ. e. banna að láta hana koma fyrir almennings sjónir. Lægge B. paa Vare (Skibe). Lægge B. paa eens Person setja mann í varðhald.

beslaglægge = lægge under Beslag.

Beslaglære kennsla um að járna hesta.

Beslagmester sá sem kann að járna hesta, sá sem hefur umsjón yfir járnun á hestum riddaraliðs, o. s. frv.

Beslutning, ft. -er, sk., ályktun, ráðsályktun, ráð, ásetningur, áform: Folkets B. Raadets B. En fast (urokkelig) B. Blive ved sin B.

beslutte, ás., álykta, ráða e-ð af, taka e-t ráð: Raadet besluttede, at det krænkende Forslag skulde afvises. Man besluttede hans Undergang. Han besluttede at reise. Líka b. sig til noget (til at gjøre noget). Sb staðráða (staðráðinn), einráða (einráðinn), einsetja sjer, ásetja sjer. — 2) (sjaldhaft), ljúka e-u = ljúka (út af) við; sjá slutte.

beslægtet, ft. beslægtede, e., skyldur: Hun er nær b. med ham náskyld honum. Líka um orð: Beslægtede Ord runnin af sömu rót. — b) sem nafn, skyldmenni, ættingi: Han indbød Venner og Beslægtede.

besmitte, ás., sjaldan í sömu merk. og smitte 1, b; sb. besænge. — b) saurga. Optast óeiginl.: B. sin Ære. B. sin Samvittighed. Besmittet med Laster. sb. besudle.

Besmittelse, ft. -r, sk., það að besmitte (einkum saurgun).

besmykke fegra, gjöra minna úr e-u ljótu enn það í rauninni er: B. en Sag (en Last, en Forseelse). Dække noget med et besmykkende Navn.

Besmykkelse, ft. -r, sk., það að besmykke.

besmøre smyrja e-ð e-u: B. Legemet med Olie.

Besmørelse, sk., það að besmøre.

besnakke, ás., tala e-n upp til e-s: Han lod sig b. til at give sit Samtykke.

besnee (sjaldhaft), ás., snjóa á: Besneede Fjelde.

besnitte skera anga af e-u (einkum trjám og öðrum jarðargróða).

besnære veiða í snöru, en er nú varla haft nema óeiginl. í þeirri merk. að veiða e-n í tálsnöru, vjela: B. een ved List (Sledskhed).

besolde, ás. 1, gefa mönnum mála.

Besoldning, sk., málagjöf, máli.

besove, ás., = beligge, besvangre (í eiginl. merk.). Sb. svefni og sofa hjá.

bespare hafa e-ð afgangs fyrir sparnað: Der er i Fjor besparet en betydelig Sum.

Besparelse, ft. -r, sk., sparnaður: B. af Penge peninga-sparnaður. En klog B. af Tid (Kræfter).

Besparing, ft. -er, sk., = Besparelse: Indføre mange Besparinger.

*Besparingssystem sparnaðarreglu.

bespeide, ás., njósna um.

Bespeidelse, ft. -r, sk., njósn.

Bespiisning, sk., það að bespise (matgjafir).

bespise, ás., fæða, gefa e-m fæðslu, seðja: Han har mange Folk at b. B. Fattige.

bespotte spotta, dára, draga dár að e-m, hæða að e-m, (sb. geyja í fornu máli): B. Religionen.

bespottelig, ft. -e, e., háðuglegur.

Bespottelse, ft. -r, sk., spott, háð, dár. Sb. Gudsbespottelse.

Bespotter, ft. -e, kk., sá sem hæðir að e-m.

bespringe, ás., ríða e-u (um karldýr).

besprænge stökkva (ýra) e-u á e-ð: B. noget med Viin stökkva víni á e-ð. Besprængt med Blod blóðstokkinn, blóði drifinn. Sb. bestænke.

besproite, ás., skjóta e-u votu á.

Besproitning, sk., það að besproite.

bespytte, ás., hrækja e-ð út.

bespænde beita eykjum fyrir: To vel bespændte Vogne. — 2) kringja um: B. en Skov med Garn. — 3) þenja e-ð út; þrengja að e-u, kremja: Hendes Bryster ere bespændte med Melk og hun er bespændt af Melk. Óeiginl.: Bespændt med Smerte harmþrunginn.

besporge sig med een (sjaldhaft), ráðgast um við e-n.

beſqvulpe, ás., (skáldlegt orð, um bárur), leika á e-u, leika um.

beſtaae A) h. s., (með af), samanstanda: Bogen beſtaaer af tre Dele er í þremur hlutum. — Tøiet beſtaaer (= er) af Silke. — b) (með i), vera fólginn: Hele denne Konſt beſtaaer i et Blendværk. — 2) standa (þ. e. haldast): Saalænge Verden beſtaaer meðan heimurinn stendur. Verden kan ikke b. ved ſig ſelv heimurinn getur ekki haldið sjer við sjálfur. — b) standast: Dette kan ei b. med Sandhed. B. for Guds Dom. B. i en Strid. — B) ás., standast, a) (hálf-úrelt), þegar talað er um að standast e-n: B. een bistanda e-m (í Stjóro); sb. vera jafnsnjallur e-m, vera maki e-s, reisn rönd við e-m. — b) (nýlegt og þjóðverskulegt), þegar talað er um að standast e-ð = udholde: B. en Kamp (en Strid). B. en Prøve.

Beſtalling, ft. -er, sk., [beſtalle, úrelt sögn], embættis-veitingarbrjef.

Beſtallingsbrev = Beſtalling.

Beſtand, án ft., sk., staðfesta, staður, hald: En ſaadan Huusholdning har ingen B. Det har ingen B. (það stendur ekkert við) med Ødſelhed.

Beſtanddeel það sem e-ð samanstendur af, hluti; frumefni.

beſtandig, ft -e, e., (sjaldh.), haldgóður: Godt og beſtandigt Arbeide. — b) óumbreytanlegur, stöðugur: Intet i Verden er beſtandigt. — c) stöðuglyndur, stöðugur, staðfastur: B. til Enden. Være b. i ſin Kjærlighed. — d) sífeldur: B. Regn (Froſt, o. s. frv.).

Beſtandighed, án ft, sk., hald; stöðugleiki; stöðuglyndi, staðfesta.

beſtede í orðatiltækinu: B. een til Jorden greptra e-n. — beſtedt, sem h.-e., merkir staddur: Være beſtedt i Nød (i Fare). Ilde beſtedt illa staddur, nauðuglega kominn.

beſtemme ákvarðn, a) (um forlögin) skapa e-m e-ð: B. eens Skjebne. Det er beſtemt for Enhver at døe eitt sinn skal hver deyja. — Han ſynes at være beſtemt til Uheld það er eins og óhöppin eigi fyrir honum að liggja, ... eins og honum eigi ekki úr að aka. Være beſtemt til noget merkir líka vera lagður (ætlaður) til e-s (sb. at Fenrisúlfr mundi vera lagðr til skaða goðunum). — b) ákvarðn e-ð til e-s: Han har beſtemt ſin Formue (hann ætlar eignir sinar) til offentlig Brug. Kongen har beſtemt ham til denne Poſt (konungur hefur ákvarðað hann til þessa embættis, þ. e.) k. ætlar honum þetta embætti. Han er beſtemt til Studeringer það á að kenna honum. — c) koma e-m til að ráða e-ð af: Hendes Bønner beſtemte ham til at blive hann gerði það fyrir hennar orð, að vera kyr; hann ljet til leiðast, fyrir hennar orð, að vera kyr; að orðum hennar settist hann aptur; o. s. frv. — B. ſig ráða hug sinn um e-ð. B. ſig til noget ráða e-ð af, taka e-t ráð, taka e-ð ráðs, ráðast í e-ð, o. s. frv. — d) kveða á, tiltaka: B. Tid (Størrelſe, Maal, Priis). — B. et Ords Bemærkelſer. — e) skera úr e-u: Hvad der er det Sande, tør jeg ikke b. — B) ho. l. t. beſtemt er haft sem e. og ao., 1) (sem e.), tiltekinn, staddur (fornt, *status* á lat.): Trækfuglene have deres beſtemte Tid. — b) brýnn, skýr, skýlaus: Beſtemte Udtryk. — c) óyggjandi, óefandi; vafalaus, óbrigðull: En beſtemt Sandhed. — d) einbeittur, fasttækur, fastráður: Han har en beſtemt Charakteer. Han er meget beſtemt i ſin Handlemaade. — 2) (sem ao.): Tale reent og beſtemt skýrt og skorinort. Sige noget beſtemt fullyrða e-ð.

Beſtemmelſe, ft. -r, sk., ákvörðun, ætlunarverk, fyrirætlun, ásetningur: Menneſkets B. i Verden. Han fulgte ikke ſin førſte B. hann fór ekki eins að og hann hafði ætlað sjer í fyrstu.

Beſtemthed, án ft., sk., það að vera beſtemt: B. i Udtryk. Tale med B. vera gagnorður, o. s. frv. B. i Charakteren skörungsskapur, o. s. frv.

*beſtialſk, ft. -e, e., dýrslegur, nautheimskur, o. s. frv.

*Beſtie (í þremur samstöfum), ft. -r, sk., villidýr. — Óeiginl. óhemja, vargur, o. s. frv.

beſtige, ás., stíga upp á; ganga (fara) upp á: B. et Bjerg. B. en Throne koma til ríkis, taka konungdóm.

beſtigelig, ft. -e, e., sem komizt verður upp á.

Beſtigelſe, án ft., sk., það að beſtige.

Beſtigen, án ft., sk., það að beſtige.

Beſtik, (ft. eins, kk.), leiðarreikningur á sjó. Þar af dregið: Gjøre ſit B. paa noget reiða sig (ætla) á e-ð. — B) hylki með hnífum í eða öðrum smátólum sem höfð eru við lækningar, mælingar, eða þvíuml.

beſtikke, ás., stinga, setja e-ð e-u sem í það er stungið: B. noget med Naale stinga nálum í e-ð. Et Stykke Kjød beſtukket med Fleſk sem dálitlum (ferstrendum og aflöngum) fleskbitum er stungið inn í. — 2) beſtukket med Guld, o. s. frv. gullsaumaður, o. s. frv. Sb. guldvirket, baldyre, brodere, o. s. frv. — B) múta e-m, (fornt bera fje undir, o. s. frv.): B. een med noget. Dommeren lod ſig b.

beſtikkelig, ft. -e, e., sem tekur mútur.

Beſtikkelſe, ft. -r, sk., mútur.

beſtille, beſtillede og beſtilte, beſtilt, gjöra, hafast e-ð að, (iðja, starfa): Han beſtiller intet hele Dagen hann tekur ekki handarvik (tekur ekki á neinu, snertir ekki á neinu) liðlangan daginn. Have meget (lidet) at b. Han har nok at b. (hefur fullt í fangi) med ſine egne Anliggender. Have noget at b. med een hafa e-ð við e-n að sælda, hafa afskipti af e-m. — Have at b. med (eiga vingott við) et Fruentimmer. — b) sýsla, framkvæma, leysa e-ð af hendi: Han har ikke beſtilt hvad han ſkulde. B. et Ærende til Gavns. — c) beſtilt er haft í líkri merk. og ástatt í öðrum eins orðatiltækjum og: Det er kun ſlet beſtilt med hans Sager það stendur illa (bágloga) á fyrir honum, það gengur allt á trjefótum fyrir honum, o. s. frv. D. e. k. ſl. b. m. h. Helbred hann er ofur heilsutæpur (sb. bevendt); en líkt og búið, farið, þegar sagt er: Det vil ſnart være beſtilt (= ude, forbi) med ham hann er frá þegar hver vill. — 2) panta, biðja um: B. ſig en Klædning. Beſtilt Arbeide. B. Lys. B. Aftensmad. B. (fá) een til at gjøre noget. B. een til ſig biðja e-n að koma til sín. — B. (noget) af = afbeſtille.

Beſtilling, ft. -er, sk., athöfn, starf, iðja, sýsla (foralegt í þessari merk.), ætlunarverk, erindi, o. s. frv.: Livets ſædvanlige Beſtillinger. — b) sýsla (fornlegt í þessari merk.) = embætti: Da Embeder i den Tid ikke vare Beſtillinger, men Levebrød.

Beſtillingsmand (næstum úrelt), sýslumaður í fornri merk.

beſtjæle stela e-n (fornt; sb. nú er maðr stolinn fé sínu, áss er stolinn hamri), stela frá e-m: Jeg er bleven beſtjaalet það hefur verið stolið frá mjer. B. (stela úr) en offentlig Kaſſe.

beſtorme, ás., gjöra áhlaup á vígi eða e-ð þess kyns: B. en Fæſtning. — Líka um annað, enn það sem er víggyrt, t. a. m.: Pøbelen beſtormede Huſet skríllinn gerði aðsúg að húsinu. — Óeiginl.: B. een med ſine Bønner sárbæna (grátbæna) e-n; (sb. nauða á e-m).

Beſtormelſe, ft. -r, sk., það að beſtorme; sb. áhlaup, atsókn, o. s. frv.

beſtraale, ás., kasta geislum á, senda geisla sína á, skína á.

beſtride, ás., = bekæmpe eiginl. og óeiginl.: B. ſine Lidenſkaber. Einkum er beſtride haft um að hafa (mæla) á móti e-u: B. eens Meninger (Paaſtande). — b) leysa e-ð af hendi, kljúfa, kljúfa fram úr e-u, rísa undir e-u (sb. reisa rönd við e-u): Jeg kan ikke b. Arbeidet alene. B. en Bekoſtning. B. en Vanſkelighed.

Beſtridelſe, sk., það að beſtride.

beſtrikke = beſnære, en sjaldnar haft.

beſtryge, ás., strjúka (núa) e-ð með e-u, strjúkast (núast) við e-ð, o. s. frv.: B. Jern med Magneten draga segulstein á járn. Kuglen beſtrøg netop Vandſladen. — b) klína e-ð með e-u: B. en Væg med Kalk. — 2) (um herskap), skjóta (geta skotið) eptir e-u endilöngu: Dette Batteri beſtrøg hele Dalen allur dalurinn lá við (undir) skotum þessa fallbissugarðs.

Beſtrygning, sk., það að beſtryge.

beſtræbe ſig for gjöra sjer far um, kosta kapps um, kappkosta, leggja stund (hug, alúð) á, leitast við: B. ſig for at opnaae (vinde) noget. Stundum án for: Jeg har beſtræbt mig, at udrette det ſaa godt ſom muligt.

Beſtræbelſe, ft. -r, sk., viðleitni, tilraun (sb. fyrirhöfn): Alle hans Beſtræbelſer for at opnaae det vare forgjeves.

beſtrøe strá: B. noget med Salt sá (dreifa, sáldra) salti á e-ð. — Dalen er hiſt og her beſtrøet med Kratſkov dalurinn er hrísvaxinn hjer og hvar, hjer og hvar í dalnum standa hrísrunnar.

Beſtrøelſe, ft. -r, sk., það að beſtrøe.

beſtyre stýra (stjórna, ráða, ráða fyrir, hafa forræði fyrir) e-u: B. et Rige. B. et Gods (sb. ármaður, ármennska, ármenning). B. en Huusholdning vera fyrir búi, vera fyrir framan hjá e-m, o. s. frv. Han kan nu ikke mere b. alle ſine Forretninger hann er nú hættur að geta komizt yfir allt, sem hann hefur að gera.

Beſtyrelſe, sk., forráð, forræði, yfirráð, o. s. frv.

Beſtyrer, ft. -e, kk., forráðamaður, forstjóri, ráðsmaður, o. s. frv.

beſtyrke styrkja, efla: B. ſig ved Forbund. — B. een i ſit Haab (i ſin Mening, i ſine Vildfarelſer). — Dette beſtyrkedes ved Vidnernes Udſagn.

Beſtyrkelſe, sk., styrking, efling.

Beſtyrtelſe (stundum ritað Beſtyrtſelſe; orðið þykir of þjóðverskt, og ekki vel hafandi í vönduðu orðfæri), sk., það nð manni hnikkir við; sb. skelkur.

beſtyrtet (líka ritað beſtyrtſet; — sjá það sem sagt er um Beſtyrtelſe), ft. beſtyrtede, e., hissa, skelkaður.

beſtænke stökkva (hreyta) e-u á: Gulvet var beſtænket med Blod. Sb. beſprænge.

Beſtænkelſe, ft. -r, sk., = Beſtænkning.

Beſtænkning, ft. -er, sk., það að beſtænke.

beſudle ata, flekka, saurga: B. noget med Blod. — Opt haft í óeiginl. merk.: B. ſin Samvittighed med en ſlet Handling. Sb. beſmitte.

Beſudling, ft. -er, sk., það að beſudle.

beſvangre, ás. 1, barna, eiga barn við kvennmanni í lausaleik. — Um annað fylla.

Beſvangrelſe, ft. -r, sk., það að beſvangre, (barneign í lausaleik).

besvare, ás., svara e-u, leysa úr e-u: B. et Brev. B. et Spergsmaal med Ja kveðn já við e-u, sem aiaðnr er spurðnr að.

Besvarelse, ft. -r, sk., svnr, úrlausn.

besvige svikja; menn segja bæði b. een noget fra, og b. een for noget.

besvigelig (sjaldh.), ft. -e, e., sviksamlegur.

Besvigelse, sk., það að besvige.

besvime (er) falla í óvit (ómegin): Hun besvimede það leið yfir hana.

Besvimelse, ft. -r, sk., það að besvime; ómegin, óvit.

besvogre, ás. 1: B. sig med mægjast við, biada teagdir við. Være besvogret med een vera teagdur e-m.

Besvogrelse (sjaldh.), sk., það að besvogre sig (med een). Sb. Svogerskab.

Besvær, án ft., kl., þyagsli, byrði, byrðnrauki, mæða, armæða: Gjøre een B. Være een (eða án een) til B.

besvære, ás. 1, þyagja, ofþyngja, ofhlaða, bera of mikið á: B. Maven med for megen Mad (kunna sjer ekki magamál). — b) aagra: Besværes af Hede (Kulde). — 2) óeiginl. ofþyngja e-m: B. Undersaatterne med Skatter. Bønderne ere besværede med Hoveri. — b) auka e-m fyrirhöfa: Jeg vil ikke b. ham dermed mæða hana með því, (sb. setja e-ð upp á e-n, níðast á e-m með e-ð). — B) b. sig kvarta: B. sig over een (noget) hera sig upp undan e-m (e-u).

besværge, ás., særa (af sór): B. een ved den evige Gud (ved alt det, som er helligt). — b) særa e-ð úr einum stað í annan: Forhen brugte man at b. den urene Aand ved Daaben. (Sb. vekja upp.)

Besværgelse, ft. -r, sk., særing: B. i Daaben.

Besværger, ft. -e, kk., sú sem særir óhreiaa aada, særingamaður.

Besværing, sk., það að besvære. — b) = Besvær. — c) álögur. — 2) (með -er í ft.), umkvörtun, kæra.

besværlig, ft. -e, e., þuagur, fyrirhafaarmikill, örðugur, torveldur, bágborina: En b. Reise. Et besværligt Embede. — b) sem maaai veitir örðugt, sem maður á örðngt (hágt) aieð: En b. Udtale stirður framburður.

Besværlighed, ft. -er, sk., mæða, armæða, örðngleikar, bágindi: Livets Besværligheder.

besye sauma e-ð e-u: Besyet med Silke.

besynderlig, ft. -e, e., 1) (sjaldh.), einstakur, eian sjer. — 2) sem viðvíkur e-m parti eða pörtum af e-u (en ekki öllu saman); gagnstætt: almindelig. — 3) stakur, frábær, framúrskaraadi: Have en b. Høiagtelse for een láta sjer þykja frábærlega aaikið til e-s koma (í e-a varið). — 4) kynlegur, hjákátlegur, o. s. frv.: En b. Lykke (Ulykke). Han er et besynderligt Menneske. Han har besynderlige Meninger. — Sem ao. merkir besynderlig einnig einkum, einkanlega, sjer í lagi.

Besynderlighed, sk., 1) með -er í ft., sjerlegleiki, o. s. frv. — 2) án ft., í orðatiltækinu i B. a) hvnð nai sig, hvað í sínu lagi (gagnstætt: i Almindelighed). — b) einkum, einkaulegu, sjer í lagi.

besynge, ás., yrkja (kveða) um e-ð (e-n) sem manni þykir mikið í varið: B. en Helt.

Besætning, ft. -er, sk., = Besættelse. — 2) það sem sett er í eða á e-ð, a) varnarlið, setulið: Forstærke Besætaingen. — b) skipsögn, skipshöfn: Skibet har fuld (halv) B. er alskipað (hálfskipað). Sb. Mandskab. — c) fjenaður og öll áhöld sem hafa þarf til þess að yrkja e-a jörð: Han kjøbte Gaarden med (uden) B. — d) bryddingar: Hun har taget Besætningen af Kjolen.

besætte, ás.: B. noget med noget setja e-ð á e-ð (einkanl. svo það verði alsett): B. en Plads med Træer gróðursetja trje á e-u svæði. B. et Bord med Retter bera mat á borð. Hans Legeme er besat med røde Pletter það eru allt einir rauðir dílar á honum.— þar af besat alsettur, fullur, sem ekki keaist meira fyrir á (í): Pladsen er besat. óeiginl.: Han har alle sine Timer besatte hana hefur enga stuad afgangs (auða). — b) sjer í lagi α) brydda eða leggja fat: B. en Kjortel med Pelsværk. — β) setja lið á (eða í) (til varnar eða varðar): Fjenden havde besat Skoven med Jægere. B. et Huus med Vagt. B. Porten. B. en Vei. — γ) skipa vígi eða skip: B. en Fæstning med Soldater setja varaarlið í kastala. B. et Skib med Matroser. — δ) = befolke: B. et Land med Indbyggere. Líka um dýr: B. en Dam med Karper. — 2) óeiginl. (fylla auð rúm), veita laust embætti: Denne Post vil snart blive besat. — b) besat djöfulóður.

Besættelse, sk., það að besætte: Fæstningens B. B. af Djævelen.

Besøg, ft. eins, kl., heimsúka, orlof, kynnisleit (forml), kynnisför (forml): Aflægge B. sækja e-n heim; (fara að) vita hvernig e-m líður. Modtage B. Faae B. af een vera súttur heim af e-m.

besøge, ás., sækja e-n heim, fara að fiaaa, fara í orlof sitt til e-s: B. sine Venner. — b) vitja e-s, vitja um: B. en Syg. Lægen besøger sine Syge. En Biskop ber b. Kirker og Skoler. — c) sækja: B. Guds Huus fara í (til) kirkju, sækja (rækja) tíðir. B. (rækja) Professorernes Forelæsninger.

Besøgelse, sk., = Besøg, en sjaldan haft nema í messu-nafninu: Mariæ B. þingmariumessa (2. júl.).

Besøger, ft. -e, kk., sá sem sækir e-ð heim, sú sem vitjar e-s, o. s. frv.

besøle (sjaldh.), = tilsøle, søle til.

besørge, ás., annast, sjá um: Han besørger Oeconomien ved Stiftelsen. — B. noget gjort. — B. et Brev til een (til et Sted) koma hrjefi til e-s (á e-n stað). — B. (útvega) een noget.

Besørgelse, sk., það að besørge.

betage, ás., svipta (nema, næma) e-n e-u: B. een sin Frihed. Dette betog mig alt Haab. — b) losa e-n við e-ð: B. en Dødens Frygt. B. ubehagelig Smag taka burt óbragð. — Alle Pladser ere betagne. Sb. besætte, optage. — c) gagntaka: Betages af Frygt (Skræk, Smerte, Sygdom, Søvn). — þar af betagen (sem h.-e.) altekiaa, alverkja: Han blev pludselig ganske betagen. Betagen i Siden máttlaus öðrumegin; sb. apoplektisk.

betakke sjaldan haft nema (í tali) í orðatiltækinu b. sig afþakka: B. sig for noget afþakka e-ð.

betale, ás. 2, greiða, gjalda, borga: B. Penge paa Amtstuen. B. sin Gjeld. B. Beder (Renter, Landskyld, Skatter). Maden er betalt. B. med (i) rede Penge (med Varer). B. med Arbeide vinna af sjer. Han kan ikke b. hann er ekki fær um að borga; sb. að vera kaupleysiagi. Han har ophørt at b. er orðina gjaldþrota. — b) (endur-) lauaa, (endur)gjalda, bæta: B. Ondt med Godt gjalda góðu illt. B. Skaden.

betalelig, ft. -e, e., borgaalegur; bætanlegur: En b. Skade.

Betaler, ft. -e, kk., sá sem borgar: En god (nøiagtig) B. sú sem er áreiðanlegur í skuldaskiptum. Slette Betalere sem ekki eru færir um að borga, refjóttir.

Betaling, ft. -er, sk., (fjár)greiðsla, burgun, verðslykting (forml): Kjøbmanden kræver (vil have) sin B. heimtar peninga sina.

Betalingsdag (sá dagur er gjald á fram að koma), gjalddagi.

Betalingsmiddel það sem borgað er í.

Betalingstid (sá tími er gjald á fram að koma), gjalddagi.

*Bete, sk., = Beet.

betee (að mestu leyti úrelt), a) undsýaa.— Optast b) með sig, α) b. (= fremstille) sig for een. — β) b. sig efterladen sýna sig hirðulausan, vera hirðulaus. o. s. frv.

betegne, ás., merkja e-ð (með) e-u: B. een med Korsets Tegn; sb. láta krossast.— b) segja deili á e-u, lýsa e-u: Jeg betegnede ham det saa godt jeg kunde. — c) merkja (þýða): Dette Ord betegner en Handling. Sb. bemærke, betyde.

Betegnelse, sk., það að betegne. — b) það sem haft er til að merkja e-ð.

Betegning, sk., = Betegnelse.

Betegningsmaade það hveraig vísað er til e-s, það hveraig komið er orðum að e-u.

betids, ao., í tækan tíma: Han kom b. nok nógu snemma. Det maa skee saa b. (svo snemma), at...

betimelig sem kemur í tækan tíma: B. Hjelp. I b. Tid í tækan tíma.

betinge, ás., semja (gera samning) um: B. et Kjøb. — b) takn, ráða: B. Værelser. B. Arbeidsfolk. — 2) b. sig noget áskilja (skilja forml) sjer e-ð: Han betingede sig fri Bolig. Líka án sig: Han betingede forud, at der ikke skulde bandses.— b) betinget ekki fullkominn: Betinget Roes. Betinget Bifald.

Betingelse, ft. -r, sk., skilmáli, skilorð, skilyrði, skildagi, kostnr, kjör (ft.): Overgive sig paa gode (slette) Betingelser. Jeg gjør det kun med (paa) den B. Under den B., at...

*Betise, ft. -r, sk., skyssa.

betitle, ás. 1, nefna (kalla) e-ð e-u nafni. — 2) betitlet sem hefur nafnbót: Betitlede Personer.

betjene, ás., þjóna e-m eða e-u, en er ekki haft, nema um suma þjónustu, α) sitja yfir kvennmanni: Denne Jordemoder har betjent Konen. — β) þjónusta: Præsten betjener den Syge; Sb. berette. — γ) b. Retten sitja í dómi (D. L.). — 2) b. sig notn (sjer): B. sig af en Ting til noget hafa e-n hlut til e-s. B. sig af en List.

Betjening, ft. -er, sk., það að betjene, þjónusta, o. s. frv. — b) embætti: Søge (faae, forestaae) en B.

Betjent, ft. -e, kk., þjóan, þjónustumaðnr. — b) embættismaður: En kongelig B. Sb. Hofbetjent, Politiebetjent, Portbetjent, Toldbetjent.

betle, ás. 1, biðja e-n að gefa sjer, biðja ölmusu, biðja beiniaga, ganga að bitliagnm: Gaae og b. B. sit Brod lifa á bónbjörgnm. B. sig Føden til. B. sig Penge sammen. betle er þjóðverskt, og þykir því vera lakara orð, enn tigge, trygle.

betlefærdig = tiggefærdig.

Betlen, án ft., sk., = Tiggen, Tryglen.

Betler, ft. -e, kk., = Tigger, Stodder.

Betleri, án ft., kl., = Tiggeri.

Betlermunk = Tiggermunk.

Betlerstav = Tiggerstav: Komme (bringes) til Betlerstaven komast á vonarvöl.

betone, ás. 1, herða á samstöfu (orði): Han betoner dette Ord urigtig (for stærkt).

Betoning, sk., áherzla á orði.

Betoningslære áherzlufræði.

betragte, ás., virða e-ð fyrir sjer: B. et Maleri. — b) hugleiða, íhuga. — c) gefa gaum að e-u, gá að e-u: Naar man betragter hans Alder.

Betragter, kk., sá sem virðir e-ð fyrir sjer.

Betragtning, sk., það að virða e-ð fyrir sjer. — b) (með -er í ft.), íhugun, hugleiðing: Alvorlige (gudelige) Betragtninger. — c) gaumur, gætur (ft.): Tage noget i B. gefa gaum (gætur) að e-u. Komme i B. vera gjört að álitum (fornt). I B. af (fyrir sakir) hans Fortjenester.

Betragtningsmaade það hvernig litið er á e-t mál.

betroe, ás., trúa e-m fyrir e-u: B. een noget. B. sin Velfærd i eens Hænder. — B. een Hemmeligheder segja e-m leyndarmál. — B. sig til een flýja (leita) á náðir e-s. — Betroet Gods geymslufje. — b) selja e-ð að láni, selja e-ð í skuld, selja e-ð á frest: B. een Penge (Vare). — 2) ho. l. t. **betroet** merkir α) sem treyst er til e-s, sem trúað er fyrir e-u, (í fornu máli) sem hlítt er að e-u: Være betroet til noget. — β) sem hefur trúnað e-s, sem er í metum: En af Kongens mest betroede Mænd einn af mestu trúnaðarmönnum konungs. Gjøre sig betroet.

betrygge, ás. 1, gjöra e-n óhultan: B. een for Fare sjá svo um, að e-m sje óhætt. B. een for Tab sjá svo um (búa svo um hnútana), að maður geti ekki orðið fyrir baga.

Betryggelse, sk., það að **betrygge**; sb. **Sikkerhed**.

Betryk, án ft., sk., þröng, vandræði: Sætte een i B. Være i B. for noget. Sb. **Forlegenhed**.

betræde, ás., stíga fæti á: Fjenden skal ikke b. vore Grændser. B. Prædikestolen stíga í stólinn. — 2) (einkanl. í lögum), standa e-n að e-u: B. Gjerningsmanden (Forbryderen) (D. L.). Lade sig b. i en Misgjerning.

Betrædelse, sk., það að **betræde**.

betræffe = **angaae**, **vedkomme**, **vedrøre**, sem þykja betri orð.

Betræk, ft. eins, hl., veggfóður. Sb. **Sengebetræk**.

betrække, ás., fóðra veggi, láta utan um húsgögn, o. s. frv.: B. en Stue. B. en Stol med Fløiel. — b) Himmelen er betrukken (líka bedækket) med Skyer loptið er skýjað (gróið), það er þykkt upp yfir.

Betræklerred veggjaljerept (það sem veggir eru fóðraðir með innan).

Betrækning, sk., það að **betrække**.

Betrækpapir veggjapappír.

betrængt, ft. -e, ugnarlaus h.-e., nauðstaddur, hágstaddur: Det betrængte Fædreland. Hjelpe den Betrængte.

Betuttelse, sk., (í tali), það að vera **betuttet**, fát, standandi vandræði.

betuttet, ft. **betuttede**, e., sem dettur ofan yfir, sem fát er á, sem er í standandi vandræðum.

betvinge halda e-u í skefjum, hemja: B. sine Lidenskaber. — b) leggja e-ð undir sig: B. et Land.

Betvingelse, ft. -r, sk., það að **betvinge**.

Betvinger, ft. -e, kk., sá sem heldur e-u í skefjum, sá sem leggur e-ð undir sig.

betvivle, ás., efa, efast um.

betyde, ás., merkja, vita á, o. s. frv.: Hvad betyder dette Ord? — (í tali) hvad skal det b. hvar á þetta við? — b) vera nokkurs verður (vert): Han er en meget betydende Mand (ræður miklu) i Ministeriet. Han betyder meget (har meget at b.) hos Kongen hann er í miklum metum (í hávegum) hjá konungi, konungur fer mikið að því, sem hann segir. Det betyder noget (það er ekki heiglum hent, það er annað enn gaman), at underholde saa stor en Familie. Det har intet at b. það er ekki neitt (t. a. m. þegar maður hefur meitt sig). — 2) gefa e-m e-ð í skyn, láta e-n skilja e-ð á sjer: Jeg betydede ham, at han gjorde bedst i at gaae.

betydelig, ft. -e, e., sem nokkuð dregur um, sem nokkurt mark er að, sem nokkuð er í varið, sem nokkuð kveður að. — β) talsverður, töluverður: B. Størrelse (Værdi). Betydeligt Omfang.

Betydelighed, sk., það að vera **betydelig**.

Betyden, sk., það að **betyde** 2.

Betydenhed, sk., [sjá **betyde** 1, b], það að vera nokkurs verður, mark, dráttur, o. s. frv.: En Mand af B. málsmetandi, sem nokkuð kveður að, sem nokkuð á að sjer, mikils háttar. En Ting (Sag) af B. sem nokkru nemur, sem á nokkru stendur, o. s. frv. Ikke af B. ekki stórvægilegt.

Betydning, ft. -er, sk., merking: Ordet har to Betydninger. En egentlig (oprindelig, afledet) B. Sjá **Bemærkelse**. — b) = **Betydenhed**, **Vigtighed**: Lægge B. i noget gera meira úr e-u, enn það er, o. s. frv.

betydningsfuld mikillar merkingar.

betynge, ás., þyngja, þyngja e-ð niður, ofþyngja. Opt óeiginl.: Betynget af Alderdom (*gravis annis*) ellimóður (sb. farinn að þyngjast, af ljettasta skeiði). B. et Land med Skatter (Paalæg).

Betyngelse, ft. -r, sk., það að **betynge** (þungi, þyngsli).

betænde hleypa bólgu í: Hans Lever var betændt. Betændes bólgna, svella.

Betændelse, sk., bólga.

Betændelsesfeber bólgusótt, bólguverkir.

betænke, ás., hugsa um, gá að e-u: B. sit Livs Velfærd (sin høie Alder). Dette Giftermaal har længe været betænkt hefur lengi verið áformað. — β) være betænkt paa hafa ásett sjer, vera undir e-ð búinn. — b) muna eptir e-m (minnast e-s) með gjöf eða annari veitingu: B. een med noget. B. de Fattige. — 2) b. sig vera óráðinn í e-u: B. sig paa noget velkja e-ð fyrir sjer. Jeg betænker mig ikke paa (horfi ekki í, víla ekki fyrir mjer, hika mjer ekki við) at laane ham Pengene. — b) sjá sig um hönd, (ganga aptur úr skaptinu): Nu har han betænkt sig, og vil ikke reise med. (Sb. apturköst, apturkippur.)

betænkelig, ft. -e, e., ísjárverður, tvísýnn: Det er en b. Sag það er varlega gerandi. Et betænkeligt Skridt; sb. **vovelig**. Det seer betænkeligt ud það horfist ekki vel á. — b) efablandinn: Han blev heel b. ved at erfare dette honum leizt ekki á blikuna.

Betænkelighed, sk., það að vera ísjárverður (sb. það að vera áhorfsmál). — b) (með -er í ft.), efasemd, tormerki: Yttre Betænkeligheder telja tormerki á e-u.

Betænkning, sk., það að **betænke** sig í merk. 2, a: Gjøre noget uden B. hiklaust, umhugsunarlaust. Tage i B. (horfa í, sjá í, víla fyrir sjer) at gjøre noget. Jeg staaer i B. (er ekki ráðinn í), om jeg skal antage Tilbudet. Gjøre sig B. over noget vera efablandinn um e-ð. — b) (með -er í ft.), álit (einkanl. embættismanna) sem látið er í ljósi um e-t mál: Give sin B. om (over) noget. Sb. **Erklæring**.

betænksom, ft. -e, e., gætinn, varkár. — b) gætilegur: Betænksomme Ord. — B) sem ao., gætilega: Gaae betænksomt til Værks.

Betænksomhed, án ft., sk., gætni.

beundre, ás., undrast, dást að e-u, láta sjer mikið um e-ð finnast: B. Guds Viisdom. B. Naturens Skjønhed. Jeg beundrer hans Udholdenhed.

Beundrer, ft. -e, kk., sá sem dáist að e-u: Hun har mange Beundrere það dást margir að henni (fríðleika hennar).

Beundring, án ft., sk., það að **beundre**.

beundringsværdig undrunarlegur.

bevaagen, ft. **bevaagne**, e., e-m hollur í hugum, e-m góðviljaður.

Bevaagenhed, án ft., sk., góðvild til e-s.

bevandret, ft. **bevandrede**, h.-e., vel að sjer í e-u: Vel b. i Classikerne. Vel b. (leikinn) i en Forretning.

bevant, ft. -e, h.-e., vanur e-u = leikinn í e-u. — b) (um hluti eða verk), tamur.

bevare, ás. 1, geyma, varðveita (fornlegt í þessari merk.), vernda, gæta e-s: B. Frugt Vinteren over. B. noget i et Skrin. B. noget i Hukommelsen. — Gud b. (varðveiti) os fra at falde i Fristelse. Gud b. os for alt Ondt. — Gud b. dig varðveiti þig, veri þjer líknsamur! Gud b. os (framborið Gudbevares í hversdaglegu tali) guð varðveiti mig! sjer er nú hvað! það er sízt að því! ja nei-nei! o. s. frv.

Bevaring, sk., geymsla, varðveizla: Tage (have) noget i B.

Bevaringsmiddel það sem ver e-ð skemmdum.

bevende, h. s., (einkum í tali), lenda (sitja) við. — Ho. l. t. **bevendt** er ekki haft öðruvísi, enn með neitunarorði: Det er kun slet bevendt med hans Sager (Helbred); sjá **bestille** 1, e. Det er intet bevendt, at... það stoðar ekkert, að...

Bever sjá **Bæver**.

beverte, ás. 1, gefa e-m að borða, veita e-m beina.

Bevertning, ft. -er, sk., beini; veitingar (einkum fyrir borgun).

Bevertningssted (staður þar sem menn geta komið og fengið að jeta og drekka fyrir borgun), veitingastaður, veitingahús.

bevidne, ás., vitna, bera vitni um, bera e-ð með e-m: B. noget med Ed sanna e-ð með eiði. B. under sin Haand og Segl. — b) votta, láta e-ð í ljósi: B. een sin Høiagtelse.

Bevidnelse, ft. -r, sk., það að **bevidne**.

bevidst, ft. -e, e., meðvitandi: Være sig noget b. vita (finna) e-ð með sjálfum sjer, vita e-ð upp á sig, o. s. frv. — Være sig selv b. vita af sjer, vera með sjálfum sjer. Sjælen er sig b. (hefur meðvitund).

Bevidsthed, án ft., sk., (= **Selvbevidsthed**); ræna. — b) meðvitund (= það að vita e-ð með sjálfum sjer): Bevidstheden om hans Uskyldighed.

bevidstløs [fyrir **bevidsthedsløs**] ekki gæddur meðvitund; rænulaus.

Bevidstløshed, án ft., sk., [sjá **bevidstløs**], það að vera ekki gæddur meðvitund; rænuleysi.

Beviis, ft. **Beviser**, hl., sönnun, próf (sb. honum gengu öll próf framar), (rök): Philosophisk B. Mathematisk B. Føre B. for sin Paastand færa sönnur á mál sitt. Fremlægge B. i Retten. — b) skrifleg meðkenning um peningaborgun, kvittun, skýrteini: B. for betalte Renter. Jeg har hans B. for 100 Rigsbankdaler (som jeg har betalt ham). — c) raun á e-u: Aflægge B. paa Klogskab (Mod, Tapperhed). Sjá **Prøve**.

Beviisbyrde (af lat. *onus probandi* = prófþungi, þ. a.) skylda til að færa sönnur á mál i dómi.

Beviisforelse röksemdaleiðsla.

Beviisgrund röksemd er færa má sönnur með á e-ð.

Beviiskraft (prófsull =) það að geta metizt til röksemdar: Lovens Ord medfører ikke, at Tilstaaelsen skal være uden al B. skuli alls ekki geta verið metin til röksemdar.

beviislig, n. -e, e., vitnisfastur.

beviisliggjøre (i lögum), leiða rök til e-s.

Beviislighed, sk., það að vera beviislig. — b) i n. Beviisligheder skilríki, (gögn).

Beviismaade það hvernig færðar eru sönnur á e-ð.

Beviisning, n. -er, sk., (auðsýning), er naumast haft, nema eins ng aptari tiður i samsettu orði, t. a. m. Naadesbeviisning, Æresbeviisning.

Beviissted orð í e-u riti sem höfð eru til að færa sönnur á e-ð.

bevilge, ás. 1, veita (um stjórnendur eða yfirvöld): B. en Anfegning.

Bevilgning (uptast ritað Bevilling eins og að því er kveðið), n. -er, sk., a) (hálf-úrelt), samþykki (D. L). — b) einkaleyfi: Faae B. paa noget.

bevinde (sjaldh.), vefja e-ð e-u.

bevinge, ás. 1, setjn vængi á; varla haft nema óeiginl. og í skáldl. orðfæri: Længsel bevingede hans Skridt hann flaug á vængjum vonarinnar, hugurinn bar hann hálfa leið.

bevinget, n. bevingede, e., vængjaður. Sb. vinget.

bevirke, ás., gera e-ð að verkum, koma e-n til leiðar, gjöra (sb. þat görir svefn allvel).

bevise sýna e-ð í verki, auðsýna: B. een stor Ære (Naade). B. een Velgjerninger. Han har beviist (gjört) mig meget (margt) godt. — 2) færa sönnur á, leiða rök til e-s: B. en Sætning. B. sin Ret.

bevogte, ás., hafa gætur á e-u, hafa varðhöld á e-n, hafa e-ð í varðhaldi: Han maa nøie bevogtes. — b) verja: B. Grændserne hafa landvörn, vera settur til landvarnar, o. s. frv.

Bevogtelse, sk., = Bevogtning.

Bevogter, n. -e, kk., gæzlumaður.

Bevogtning, sk., varðhald, gæzla: Han er under streng B. i sterku varðhaldi.

bevoxe vaxa e-u (sb hrísi vex uk hú grasi o. s. frv), er varla haft nema í ho. l. l. bevoxet med noget. Sb. begroe.

bevæbne vopna, hertygja, herklæða, hervæða (forml): En bevæbnet (vopnuður) Rytter. B. sig til Strid búa sig til styrjaldar. Bevæbnede (herbúin) Skibe. — óeiginl.: B. sig mod Kulden med Pelsværk (sb. búa sig út í kulda).

Bevæbning, sk., það að bevæbne. — b) vopnabúnaður, hertygi, herklæði: En Rytter i fuld B. með alvæpni, alvopnaður.

bevæge, ás., hreifa, bærn, hræra, bifa e-u: B. Hænder og Fødder. B. sig hreifast, bærust. Huset bevægede sig (bifaðist) i Stormen. B. sig merkir sjer í lagi hreifa sig sjer til heilsubótar (spadsere for at b. sig). — b) óeiginl. α) koma e-m til e-s, knýja e-n til e-s: Man veed ikke hvad der bevægede ham til denne Handling hvað honum hefur gengið til. Han lod sig ikke b. eða han var ikke at b. hann sat við sinn keip. Bevæges til Vrede (Medlidenhed). — β) fá á: Han blev bevæget hann komst við, hann viknaði, það rann út í fyrir honum. Et bevæget Hjerte (Sind).

bevægelig, n. -e, e., óstöðugur, hvikull: Et bevægeligt Sind.

Bevægelighed, án n., sk., hvikulleiki: B. i Sindet.

Bevægelse, n. -r, sk., kvik, hreifing: Være i B. vera á iði, o. s. frv. Gjøre sig B. hreifa sig. Sætte noget i B. hleypa e-u á stað. Gjøre Bevægelser med Armene. — b) viðurkomning: Ingen kunde høre ham uden B. Hans Tale satte Alles Sind i B. allir komust við af orðum hans. Hans Sind var i en heftig B.

Bevæggrund tilgangur (hvöt): Ledes af egennyttige (urene) Bevæggrunde gera e-ð af sjerplægni, láta sjer ganga illt til. Sb. hið útlenzka orð Motiv, sem Bevæggrund mun vera búið til eptir.

beængste hræða, er sjaldan haft nema i ho. l. t.

beære sæma e-n með e-u: B. een med sin Nærværelse (med et Besøg).

bi, eiginl. fs., en er ekki haft (í dönsku) út af fyrir sig, nema í örfáum orðatiltækjum: Staae een bi veita e-m hjástöðu, aðstoða, verndu; sb. bistaae. Lægge bi med et Skib leggja skipi að e-u. — Í samsettum orðum tíðkast bi miklu meira og merkir þá α) í sumum orðum túma nálægð við e-n hlut, sb. Bisidder (eiginl. sá sem situr hjá e-m, við hliðina á e-m; sb. Assessor), en hitt er þó optar, að e-u er aukið inn í þá merk., sb. bistaae (standa hjá e-m til aðstoðar), bidrage, o. s. frv. — β) viðast sama og hjá í hjákona, hjáverk, eða auka, t. a. m. i aukabord.

Bi, n. -er, sk., bý (forml), býfluga, hunangsfluga: Bier býflygi. Tamme (vilde) Bier. Lægge Bier til.

Biaar býflugna-ár (= ár að því leyti sem nær til býflugna): Godt (slet) B.

Biaarsag auka-orsök.

Bianlæg undirbúningur til mikillar býflugnaræktar.

Biarbeide það sem gjört er (gjöra þarf) aukreitis.

Biavl býflugnarækt: Den vilde B.

Bibegreb auka-núm (sb. Begreb).

Bibel, n. Bibler, sk., (biflia), heilög ritning. Sjá Skrift.

bibelfast kunnugur (vel að sjer í) ritningunni.

Bibelfortolkning skýring á ritningunni, skýring á helgum ritningum.

Bibelhistorie ritningar-saga (= saga af þeim viðburðum, sem getið er um í ritningunni; getur líka verið saga af forlögum ritningarinnar).

bibellærd lærður i helgum ritningum.

Bibellæsning lestur ritningarinnar.

Bibelselskab ritningarfjelag.

bibelsk, n. -e, e., sem ritningunni tilheyrir; samkvæmur ritningunni.

Bibelsprog (biflíugrein), grein úr ritningunni.

Bibelværk stór bók um ritninguna.

*Bibliograph, n. -er, kk., bókfræðingur (sá sem þekkir vel bækur). Sjá Bogkjender.

*Bibliographie, n. -r, sk., bókfræði.

*bibliographisk, n. -e, e., sem bókfræði tilheyrir.

*Biblioman, n. -er, kk., sá sem er vitlaus (ólmur) i bækur.

*Bibliomanie, án n., sk., bókasótt.

*Bibliothek, n. -er, kl., bókahús: Han er inde i Bibliotheket. Jeg traf ham paa Bibliotheket. — b) bókasafn: Have (eie, forestaae) et stort B. Sjá Bogsamling.

*Bibliothekar, n. -er, kk., bókavörður.

bibringe koma e-u á eða í e-ð, a) b. een et Hug (Stød, Saar) koma höggi (lagi, sári) á e-n, höggva, leggja, særa. B. een et dræbende Hug höggva e-n banahögg. B. een et dødeligt Saar særa e-n banasári. B. een Gift gefa e-m eitur. — b) kenna e-m e-ð, koma e-u inn hjá e-m: B. Barnet de første Religionsbegreber. B. een falske Meninger.

Bibringelse, sk., það að bibringe.

Bibygning aukahús (hús út úr stærra húsi).

Bid, n. eins, kl., [bit], a) bit (það að bíta). — b) bit (það sem gjört er með biti, sb. þat læknar hundsbit). Sb. Hundebid, Slangebid. — c) (það sem bítur), egg. — d) (það sem bitið er), mjel (kl. n. 1) a beizli, járn-mjel (kl et.): Haardt B. gjør ei Hesten bedre (orðskv.) enginn verður betri við barsmíðina.

Bid, sk., [biti], biti: En B. Brød brauðbiti. En B. Kjød kjötbiti.

bide, bed, bidt, ás. og h. s., [bíta], A) bíta með tönnum, 1) (sem ás.), þegar tennurnar eru einungis hafðar sem verkfæri til að losa e-ð: Han bed et Stykke af Æblet. B. noget over bíta (naga) e-ð í sundur. — 2) (h. s) í því skyni að jeta e-ð, a) b. i noget bíta í e-ð: B. i det sure Æble er haft óeiginl. og merkir að sætta sig við e-ð. — b) b. paa noget naga e-ð, t. a. m. give een noget at b. paa fá e-m e-ð þurt og hart að naga. B. paa Krogen eða tómt b. paa bíta (um fisk); óeiginl. um menn, glæpast á e-u. — c) b. i Græsset; sjá Græs. — 3) (t. a. m. um hunda) til að meiða, í vonzku, a) ás.: Blive bidt af en Hund vera bitinn af hundi. — Hestene bides bitast. Hundene bides fljúgast á. — óeiginl. b. een af (over) slá e-n af laginu. — β) bíta til dauðs (sb. þú hefur bitið bündans fje), drepa: Ræven har i Nat bidt fem Gæs. Katten (Hunden) bider Mus. — b) h. s.: Hunden bed efter Barnet glepsaði til barnsins. B. om sig (t. a. m. um hund) bíta frá sjer (sb. bítast um i Gþl.). — Óeiginl.: B. ad Folk vera tannhvass (sb. slást upp á menn). B. fra sig bíta frá sjer. — Nú. núl. t. bidende er haft sem e., og merkir súrbeittur, meinlegur, t. a. m. bidende Skjemt súryrði. Bidende Satire. — 4) b. en Tand løs eða b. en Tand ud brjóta úr sjer tönn (með því að bíta). B. sig fast i noget. — B) (h. s.), (um verkfæri), bíta, takn á: Kniven (Leen, Saxen, Saven) bider ikke. — C) valda sviða: Sennep bider paa Tungen. Salven bider i Saaret. Kulden (Vinden) bider i Ansigtet En bidende (sár) Kulde.

Bideklo lítil kló sem skorkvikindi grípa fæðsluna (bráð sína) með.

Biden, án n., sk., það að bide.

Bideredskab það sem haft er til að bíta með: Insekternes Bideredskaber bitfæri skorkvikindanna.

Bidetand framtönn.

bidhvas beittur, bitur. — b) (i tali), sem hefur allt á hornum sjer.

Bidling (eða Billing), n. -er, sk., [bitling-r], bitlingur, smábiti, munnrjúpa, moli.

Bidrag, n. eins, kl., tillag, (styrkur): Give B. til noget.

bidrage, ás., styðja að e-u, styrkja til e-s: B. til noget med Raad og Daad. Denne Omstændighed bidrog mest til Seieren.

Bidronning býflugnadrottning.

Bidsel, n. Bidsler, kl., [sb. beizl], merkir eiginl. mjel á beizli; en er þó optast nær haft um allt beizlið: Lægge B. paa en Hest.

Bidselstang beizlisstöng.

bidselvant, [sb. vænne], vanur beizli.

bidsk, n. -e, e., (gjarn á að bíta), grimmur: En b. Hund. — Óeiginl. vondur í geðinu; meinyrtur.

Bidskhed, án n., sk., það að vera bidsk.

bidsle, ás. 1, [sb. beizla], beizla, leggja við hest: B. en Hest.

Bider aukadyr.

bie, h. s. (har) og ás. 1, [bíðn], bíða, a) h. s.: B. nogle Dage. — B. efter een (noget) bíða e-s. B. efter Hjelp bíða liðs. — Vi maatte b. en heel Time paa Maden eptir matnum. — B. med noget til det Yderste dragu e-ð þangað til í seinustu lög. — Bi lidt biddu við svo litla ögn! staldraðu svo lítið við! Bi kun þú skalt eiga mig á fæti! við skulum vera fundnir, en ekki skildir! — β) = dragast: Det kan b. til en anden Gang. — b) sem ás. (b. een og b. noget bíðn e-s) úrelt.

Bieier býflugnaeigandi.

Bielsker sá sem þykir gaman að býflugum, sá sem hefur gaman af að eiga býflugur.

Bien, án ft., sk., það að bie (bíð).

Bifald, án ft., kl., samþykki, lof, hól: Give een B. i noget vera e-m samdóma í e-u. Faae (vinde) B. — β) = Bifaldsraab, t. a. m. þegar talað er um stormende B.

bifalde, ás., fallast á, samsinna e-u, vera e-u samdóma; gjöra góðan róm að e-u: Jeg har bifaldt hans Mening.

Bifaldsdom (samþykkisdómur) samþykki.

Bifaldsord (samþykkisorð) samþykki, lofsorð.

Bifaldsraab óp sem á að sýna að manni líki e-ð vel: Det blev optaget med høie B.

bifaldsrig sem góður rómur er gjörður að.

Bifaldsyttring lofsorð sem koma upp þar sem margir eru saman til að horfa eða hlýða á e-ð; rómur sem gjörður er að e-u: Lydelige Bifaldsyttringer.

Bigaard býflygisgarður.

*Bigamie, kl., það að eiga tvo menn eða tvær konur í einu.

Bigjerning aukaverk, hjáverk.

*bigot, ft. -te, e., hræsnisfullur í trúarefnum.

*Bigotterie, án ft., kl., hræsni í trúarefnum.

Bihave = Bigaard.

Bihensigt aukatilgangur.

Bihjerne aptari heilinn (*cerebellum*).

Bihjul varahjól (undir vagn).

Bihuus = Bihytte.

Bihytte býflugnahyrgi (gjört úr fjalviði).

Bihætte hetta sem maður dregur niður fyrir andlitið til að vera ekki stunginn af býflygi. — 2) uppmjó hálmskýla sem á veturna er sett yfir býflugnabú.

Biil, ft. Bile, sk., breiðöxi til að sljetta timbur með.

Biilbrev veðmálabrjef um skip sem er í smíðum eða veðmáli á skipi fyrir lán til skipgjörðarinnar. — 2) skýrteini frá yfirvöldum um það hvar skip er smíðað og hversu mikið það tekur.

biilfærdig í orðatiltæk.: Biilfærdigt Skib alsmíðað skip.

Biilhammer hamar til að kljúfa með steina í hellur eða flögur.

*Bijouterie, kl., smágripir úr steinum og málmi sem hafðir eru til skarts.

Bikage vaxkaka í býflugnabúi.

Biklynge býflygishnappur.

Bikube býflugnabú, stundum úr fjölum, en þó optar riðið, líkt og vandlaupur. — b) eins konar pappír.

Bilag (sjaldnar Bilæg), ft. eins, kl., fylgiskjal.

Bilager, kl., finnst haft um brúðkaup stórhöfðingja.

Biland land sem talið er að liggi undir e-t höfuðland, undirland, (skattland): De danske Bilande i og udenfor Europa.

Bild (og Bilde), ft. -er (og -r), sk., [bíld-r], steinklappa sem t. a. m. er höfð við kvarnarsteina.

Bilde sjá Bild.

bilde, ás. 1, klappa eða klappa upp kvarnarstein: B. en Qværn.

bilde, ás. 2, eiginl. mynda, laga, búa e-ð til, og er líka þeirrar merk. í bo. l. t. bildende í orðatiltæk. bildende Konster (mynda-listir), sem þó er sjaldh. — b) þar á móti er b. tíðkanlegt í orðatiltækjunum: B. een noget ind telja e-m trú um e-ð, skrökva að e-m. B. sig noget ind ímynda sjer e-ð, gera sjer e-ð í hugarlund. B. sig meget ind þykjast = vera þóttafullur.

Bildejern = Bild.

Bildhugger sjá Billedhugger.

Bildning, sk., það að bilde ás. 1.

bile, ás. 1, sljetta við með breiðöxi.

Biliggerske (úrelt), kvk., fylgikona, hjákona, frilla.

*Bill, sk., lagafrumvarp á Englandi.

*Billard sjá Billiard.

Bille, ft. -r, sk., [dregið af billa = bjalla?], nafn á mörgum skorkvikindategundum; sb. Aadselbille, Guldbille, Skjoldbille, Snudebille, o. s. frv.

Billed (og Billede), ft. -er (og -r), kl., mynd; skript, líkneski, líkneskja, mannlíkan (forn): Husets B. viser sig i Vandet. Et malet B. Et udskaaret (udgravet, udhugget, støbt) B. — b) eptirmynd, ímynd: Jeg seer Faderens B. i Sønnen. Gud skabte Mennesket i sit B. Et B. paa Livets Forgængelighed. — Einnig samlíking: Han bruger for mange Billeder i sin Stiil. — c) hugmynd, hugsun: Den Tungsindige dvæler helst ved mørke Billeder.

Billedarbeide það sem er með myndum eða líkneskjum, myndir, líkneskjur: Ophøiet B. Sb. Billedværk.

Billedbibel ritning með myndum í. — b) bók með myndum sem búnar eru til eptir ritningunni.

Billedbog myndabók.

Billeddyrkelse myndadýrkun (hvort sem menn göfga heldur líkneskjur heilagra manna, eða heiðinna goða, þ. e.) skurðgoðadýrkun.

Billeddyrker sá sem dýrkar myndir (heilagra manna eða heiðinna goða).

Billedfod stallur undir líkneskju.

Billedhugger (úrelt Bildhugger) ft. -e, kk., líkneskjumeistari (sem býr til líkneskjur úr leir eða marmara).

Billedhuggerarbeide það verk sem líkneskjumeistara þarf til að gjöra.

Billedhuggerkonst sú list að búa til líkneskjur úr leir eða marmara.

Billedhuggerværk handaverk líkneskjumeistara.

Billedklæder, a., (samlíkingabúnaður), samlíkingar.

Billedkors = Crucifix.

Billedkram alls konar myndir (skriptir, líkneskjur) sem hafðar eru til sölu.

Billedkræmmer sá sem hefur myndir (Billedkram) til sölu.

billedlig, ft. -e, e., sem er í samlíkingum, óeiginlegur: En b. Forestilling.

billedløs samlíkingalaus.

Billedmager, a. -e, kk., sá sem býr til ónýtar myndir. sb. Versemager.

billedrig auðugur að (fullur af) samlíkingum: En b. Stiil.

Billedsal myndasalur.

Billedskranke takmörk samlíkinga: Poesiens Billedskranker.

Billedskrift myndaskrif (þegar menn reyna til að skrifa hugmyndirnar sjálfar, en ekki orðin).

Billedskærer, ft. -e, kk., sá sem sker myndir t. a. m. í trje eða bein.

billedsmykket, [sb. smykke], skreyttur myndum eða samlíkingum.

Billedsnider, ft. -e, kk., = Billedskærer.

Billedsprog mál sem hugmyndir þess eru ritaðar en ekki orðin. Gagnstætt: Tegnsprog. — 2) ræða sem er full af samlíkingum.

Billedstrid deilur um líkneskjur heilagra manna hvort rjett sje að göfga þær og hafa þær í kirkjum.

Billedstøber, ft. -e, kk., sá sem steypir líkneski.

Billedstøtte líkneskja (*statua*).

Billedverden hugmyndaheimur.

Billedværk líkneskjur. — β) sem ekki er nema hverfular myndir: Livet er kun B.

*Billet, ft. -ter, sk., miði, bleðill, o. s. frv.

*Billiard (opt ritað Billard eins og á frakkn.), ft. -er, kl., knattborð. — b) knattleikur á þess háttar borði: Spille B.

*Billiardhuus hús þar sem maður getur farið inn að leika knattleik á borði fyrir borgun.

*Billiardkugle borðknöttur (sem hafður er í knattleik á borði).

billig, ft. -e, e., a) um hluti, α) sanngjarnlegur, sannsýnilegur: Gjøre hvad ret og billigt er. Det er billigt, at... — β) sem maður á skilið, maklegur: En b. Belønning. En b. Straf. — γ) ódýr: En b. Priis gott verð. Kjøbe noget billigt fyrir gott verð. — b) (um menn), sanngjarn, sannsýnn, ekki of heimtufrekur: En b. Mand. Den billige Læser (sb. góðfús). B. i sine Fordringer. Være b. med (ódýr á) sine Vare.

billige, ás. 1, fallast á, láta sjer líka: B. eens Mening vera e-m samdóma. B. eens Opførsel.

Billighed, án ft., sk., sanngirni, jafngirni, sannsýni.

Billing sjá Bibling.

*Billion, ft. -er, sk., þúsund þúsunda margfaldað með sjálfu sjer.

Bilæg sjá Bilag.

bilægge láta fylgiskjal fylgja: B. sit Regnskab med de fornødne Beviser. Líka b. sit Regnskab de fornødne Beviser eins og vedlægge. — 2) setja máli (forn ísl.): B. en Sag. B. en Trætte. Sb. jævne.

Bilægger, ft. -e, sk., eldstóarofn sem kyntur er úr eldstónni; gagnstætt: Vindovn.

Biløber nokkurs konar lítils háttar hestasveinn í konungs þjónustu. — b) aukahestur fyrir vagni.

Bimaane hjátungl.

Bimoder = Bidronning.

Bimpel, ft. Bimpler, sk., kútur.

Binavn kenningarnafn (forn), viðurnefni.

Bind, ft. eins, kl., það sem bundið er um e-ð, umband, umbúðir: Lægge B. om noget binda um e-ð. B. til Aareladning. Bære Armen i et B. í fatla. — b) band á bók: Bindet om en Bog. Fransk (engelsk) B. Vælsk B. — β) band (bók) af riti eða ritsafni (*volumen*): Hele Værket bestaaer af fire B. En Bogsamling af tusinde B. — c) stafgólf af húsi sem er búið til af Bindingsværk. Sjá Binding c.

binde, bandt, bunden og bundet, ás., [binda], binda, greypa, bregða, ríða, prjóna, I) binda með bandi, A) eiginl. 1) binda e-ð um e-ð: B. en Traad om Fingeren. B. en Klud om Halsen láta (klút) um hálsinn á sjer. — 2) binda e-ð, a) þegar það er nefnt, sem bundið er: B. Hænder og Fødder paa een. — B. sine Skoe med Seilgarn. — B. Sækken til binda fyrir pokann (sb. b). B. Munden til paa (múlbinda) en Oxe. —

B. noget sammen med Reb. — B. noget i Knipper. B. Kornet i Neg; lika tómt b., t. a. m. i Morgen skal vore Folk b. — B. noget fast. — B. Papir over (ofan yfir) en Krukke (sb. b). — B. sin Hest til (við) et Træ. — B. noget tilbage aptur á bak, á bak aptur. — B. en Green ned. — B. Viinranker op við stengur eða trje. B. sit Haar op. — B. Qvæg ind taka inn, taka á gjöf (sb. indbinde). — B. en Bog binda bók; sb. indbinde. — b) þegar það er ekki nafnt, sem bundið er: B. for Dinene. B. for en Sæk. Lika: B. til for Sækken, b. til for Pungen. — B. over en Krukke (sb. a). — B. op binda korn í bundin, t. a. m.: Den Pige binder rast op. — B) óeiginl., 1) stenzt á við A, 2, a: B. een paa hans Navnedag; sjá Bindebrev. — Han er meget bunden ved sit Embede hann getur ekkert vikið sjer fyrir embættisönnum. Bønderne vare fordum bundne til Godserne fylgdu jörðunum. B. sig til visse Regler. B. sig ved Løfter (Ed). B. sig til en Pige ved Ægteskabsløfte. Subskriptionen er bindende for hele Værket. — Bunden Stiil samföst orð, kveðskapur. — 2) talshættir: Koen binder op fer að geldast. — B. an med een ráðast í móti e-m, reyna sig við e-n, fara í hendurnar á e-m, o. s. frv. — II) binda e-ð saman (búa e-ð til) úr bandi eða spottum, a) bregða: B. Krandse. — b) ríða: B. Kurve. — c) prjóna: B. Strømper. B. Fødder i et Par Strømper gjöra (prjóna) neðan við sokka. — III) búa til e-ð sem binda eða benda þarf: B. Fade (Tønder). B. Børster. — IV) b. Tømmer af greypa saman við í húsgrind; sb. afbinde. — V) binda án allra banda, a) halda e-u föstu: Kalk binder (festir) Stenen. — b) gera e-ð þurt og hart: Kulde (Blæst) binder Jorden. — c) gjöra (valda) harðlífi.

Bindebrev brjef sem ritað er til manns — annaðhvort á þeim degi, sem nafn hans kemur saman við (sb. Navnedag), eða á afmælisdag hans — og segir hann vera bundinn þangað til hann leysi sig með gjöfum eða veitingum. (þessi siðvenja er farin að leggjast af.)

Bindefolk, einungis í ft., fólk sem bindur (er að binda) bundin á akri.

bindefærdig (um korn), svo þur að binda má í bundin.

bindegal bandóður, bandvitlaus, sjón-vitlaus.

Bindehund varðhundur sem bundinn er. Sb. Lænkehund.

Bindejern járn-sinkill til að halda saman steinum eða viðum í húsi.

Bindekraft náttúra til að herða eða festa e-ð; (sb. binde V, b).

Bindemiddel það sem bindur eða festir e-ð eða heldur e-u saman.

Bindenaal netnál (sem net eru riðin með).

Bindenagle haldnagli (trjenagli sem heldur timbri saman).

Bindeord samsetningarorð, samtenging (*conjunctio* á lat.).

Bindepind prjónn til að prjóna með. Sb. Strikkepind.

Binder, a. -e, kk., sá sem bindur (er að binda) bundin á akri

Binderem ól (þvengur) sem e-ð er reyrt eða bundið með.

Binderum svo mikið borð á poka að bundið verði fyrir hann.

Bindesteen dvergsteinn undir hlið á steinboga eða undir brúarsporði.

Bindestreg samtengingarmerki í skrifi.

Bindetegn = Bindestreg.

Binding, sk., það að binde (binding). — b) greyping: Bjælken er raadnet i Bindingen. — c) = Bind c.

Bindingssparre, sparri, og

Bindingstræ, trje, í

Bindingsværk húsgrind sem múrveggurinn er hlaðinn í svo að trjen sjást opt í honum bæði utan og innan. (Hús sem gert er með þessu móti er þynnra að veggjum og minna háttar, enn et grundmuret Huus; sb. Grundmuur, grundmuret.)

Bindkit glerlím eða steinlím sem haft er til að festa e-ð með.

Bindplaster = Hesteplaster.

Bindsaale innleður í skó-sóla.

Bindsalat eins konar salát.

Bindsel, ft. Bindsler, kl., umband, umbúðir.

Bindsel, án ft., sk., afbendi, harðlífi.

Bindskrue haldskrúfa (til að festa það sem lagt er utan um e-ð sem gat er komið á).

Bindøxe öxl til að höggva með búsovið.

Bing, ft. -e, sk., [bing-r], stór kassi úr trje. Sb. Maltbing, Meelbing.

Binyre eitill ofan til við nýrun; (þess kyns eitlar eru kallaðir af lækningamönnum *renes succenturiati*).

*Biograph, ft. -er, kk., sá sem ritar (ritað hefur) æfisögu e-s.

*Biographie, ft. -r, sk., æfisaga.

*biographisk, ft. -e, e., sem viðvíkur æfisögum (æfi).

*Biologie, ft. -r, sk., líffræði, bók um líffræði.

Biord aukaorð. — b) (í málfræði) viðurorð (*adverbium*), atviksorð.

Bipost hliðpóstur (sem fer til hliðar frá aðalpóstleið).

Biret auka-matur.

Birk, ft. -e, sk., [björk fyrir birk, sb. birki], björk, einstakt birkitrje.

Birk, ft. -er, kl., landspartur (eign e-s stórmennis, og í fyrndinni stundum líka e-r borg) sem þau rjettindi fylgdu að liggja ekki undir hjeraðsþing heldur hafa lög sjer og dómanda. — b) þessi rjettindi.

Birkebark næfur.

Birkebrev konungsbrjef sem veitir þau rjettindi sem talað er um í greininni um Birk kl.

Birkebrænde birki sem haft er til eldiviðar.

Birkedommer dómandi yfir þess konar þingbá sem kölluð er Birk.

Birkeeier sá sem á Birk kl.

Birkefoged = Birkedommer.

Birkefrihed frelsi að hafa dómanda sjer; sb. Birk kl.

Birkeherre = Birkeeier.

Birkekost sópl (vöndur) úr fjalldrapa.

Birkemænd, ft., samþingismenn í þess konar þinghá sem kölluð er Birk.

Birkeret = Birkerettighed. — b) þing og þingsköp í þess konar þingbá sem kölluð er Birk. — c) lög um dóma í þess konar þinghá.

Birkerettighed = Birk b.

Birkeriis fjalldrapi, fjallhrapi.

Birkesaft birkisafi (vökvi úr birki).

Birkeskriver skrifari á þess konar þingi sem kallað er Birkeret (b).

Birketing þingstaður í þess konar þingbá sem kölluð er Birk.

Birkevand = Birkesaft.

Bisag málefni sem minna ríður á enn höfuðmálinu. Sb. Biting.

Bisalve smyrsli sem borin eru innan í býflugnabú til að draga býflygi að.

Bisidder sá sem situr í dómi eða á ráðssamkomu auk forseta, (hjáseti, hjásætismaður; sb. bi α), ráðfyllandi, dómfyllandi.

Biskjødsel, sk., [sb. skjøtte], hirðing á býflygi.

Biskop, a. -per, kk., biskup, byskup. Sjá Bisp.

biskoppelig, ft. -e, e., = bispelig.

Bislag, kl., byrgi fram af bæjar- (garðs-, húss-) dyrum með bekk til að sitja á í úrkomu, (D. L.), önd (?).

Bismag keimur: Dette Øl har en B. af Malurt.

Bismer, ft. -e, sk., [bismari í norrænum lögum], reizla, pundari.

Bismerkrog reizlukrókur.

Bismerlod pundari (lóð) á reizlu.

Bismerpund pundur (24 merkur).

Bismerstang reizlu-leggur.

Bismervægt reizluvikt.

Bisminke = Bisalve.

Bisol hjásól (gíll, úlfur; sb. úlfakreppa).

Bisp, ft. -er, kk., = Biskop með úrfellingu tveggja stafa.

Bispedragt biskupsskrúði.

Bispedømme, ft. -r, kl., (það sem liggur undir einn biskup), biskupsdæmi, biskupsdómur, biskupsríki.

Bispeembede (biskupsvald, biskupstign), biskupsdómur, biskupsdæmi.

Bispegaard biskupsgarður.

Bispehue biskups-mítur.

Bispekaabe kantarakápa.

bispelig, ft. -e, e., biskuplegur: B. Dragt. B. Værdighed. Sjá biskoppelig.

Bispestav bagall.

Bispestol = Bispeembede: Søge en ledig B.

Bispesæde biskupsstóll, biskupsaðsetur.

Bispevielse biskupsvígsla.

Bispinde, ft. -r, kvk., biskupsfrú.

bisse (har), b. s. 1, (haft eiginl. um nautfjenað, þegar hann þolir ekki neinstaðar kyr fyrir bita), strunsa, vera á sífeldum hlaupum. Sb. svite, strippe.

Bissekram smávarningur er sveitamangarar bera á milli bæja.

Bissekræmmer varningsmaður (sá sem fer um með smávarning og selur).

Bisselæder haft (í tali) í þessu orðatiltæki: Have B. i Skoene vera á sífeldum hlaupum, eira hvergi kyr.

Bissepraas (í tali), ofur lítill dás til að hafa í bendinni, (hlaupadás).

bissesyg (í tali), sem aldrei eirir kyr.

Bissesyge (í tali), hlaupasýki, óþoli (þegar maður eirir hvergi kyr).

bistaae, ás., veita e-m hjástöðu, vera e-m til hjástoðar (aðstoðar), aðstoða, hjálpa e-m, o. s. frv.: B. een med Raad og Daad. Sb. hjelpe, understøtte.

Bistade býflygi í býflugnabúi.

Bistand, sk., hjástoð, aðstoð, hjálp, lið, liðveizla, liðsinni, fulltingi, tilstyrkur, o. s. frv.: Søge B. Faae B. af een. Med Guds B. Sb. Hjelp, Understøttelse.

Bistander, ft. -e, kk., aðstoðarmaður. — b) einkanl. fulltingismaður við einvígi sb. Secundant.

bister, ft. bistre, e., bál-reiður, fokreiður: Han blev ganske b. — b) reiðuglegur; Et bistert Ansigt. — 2) bistert, sem ao., reiðuglega: See bistert til een.

bistergal (í tali), bráðvitlaus, sjónvitlaus, hringlandi vitlaus. Sb. ravgal, splittergal.

Bisterhed, án ft., sk., reiði, vonzka.

Bistik stingur eptir býflugu.

Bistok (forml) = Bistade.

Bisværm hnappur af ungu býflygi er yfirgefur (hefur yfirgefið) það (býflugna)bú sem það er kviknað í.

bisætte, ás., eiginl. setja e-ð við annað, t. a. m. b. flere Seil bæta við seglum (á siglingu); en er ekki al-tíðkað nema í þessu orðatiltæki: B. et Liig setja lík í kirkju þangað til það verður greptrað.

Bisættelse (forni), sk, það að bisætte.

Bitime stund sem afgangs verður: I mine Bitimer í hjáverkum mínum.

Biting, sk., smámunir, lítilræði. Sb. Bisag.

bitte, óbreytanleg e., höfð (á Jútlandi fyrir lille, en á venjulega dönsku ætíð) fyrir aptan lille, t. a. m.: En lille b. Blomst ofurlítið (dálítið, ofboð lítið, svo lítið, n. s. frv.) blóm.

Bitte, sk., (í tali), agnar ögn, lifandi ögn: Ikke en B.

bitter, ft. bittre, e., [sb. bitr fyrir bitr], 1) um það sem fær á skilningarvitin, a) (um bragð) rammur, beiskur: Bittre Mandler. En b. Lægeplante. En b. Smag remmubragð. — b) sár, bitur: En b. Kulde hörkufrost, gaddharka. — 2) um það sem fær á hugann, a) (um orð), sárbeittur: Være b. i sin Tale. En b. Satire. Bittre Bebreidelser. — b) (um ástand), súr, sárgrætilegur, hörmulegur, þungbær, n. s. frv.: En b. Skjebne. Bittre Lidelser hörmungar.

bitteragtig, ft. -e, e., í-rammur, í-beiskur.

Bitterhed, sk., það að vera bitter (remma, beiskja, sárleiki, n. s. frv.): Armodens (Sorgens, Ulykkens) B. Det er for megen B. i hans Tale. — þetta orð er líka haft í ft., einkaul. um sáryrði, særingar, t. a. m.: Sige een Bitterheder.

Bitterjord = Talkjord.

bitterlig, an., ekki haft að jafnaði, nema (í ritningunni og) í orðatiltækinu: Græde b. gráta sáran.

Bittersalt remmusalt.

bittersmagende, [sb. smage], bragðrammur.

bittersød hálf-sætur og hálf-rammur; en varla haft nema óeiginl. um það sem bæði er ljúft og leitt.

Bittersøde, sk., (jurt) *solanum dulcamara.*

Bittervin rammt vín sem á að vera gott við iðraveiki.

bivaane, ás. 1, vera (staddur) við: B. en høitidelig Forsamling. B. et Bryllup vera í brúðkaupsveizlu.

Bivei hliðvegur.

Bivogter sá sem gætir býflygis.

Bivogn aukavagn.

*Bivouac, sk., það að standa með vopnum á næturþeli undir berum himni (um herlið).

*bivouaquere, h. s. 1, standa með vopnum á næturþeli undir opnum himni (um herlið).

Biværk hunangskerfi (?)

Biyngel afsprengi býflugna.

*bizar, ft. -re, e., hjákátlegur, skringilegur, o. s. frv.; sjervitur, dutlungasamur, einrænn, n. s. frv.

*Bizarrerie, kl., sjervizka.

Bjelke sjá Bjælke.

Bjerg, ft. -e, kl., [bjarg], fjall (þó kalla Danir opt Bjerg það sem vjer köllum hól, hæð, háls, jörfa, múla, og því uml.): Bjerge, Bakker og Høie. sb. Granitbjerg, Kridtbjerg, n. s. frv.; einnig Fjeld. — Sem fremri liður í nokkrum samsettum orðum er Bjerg reyndar haft fyrir Bjergværk; sb. Berg.

Bjergaas fjallás.

Bjergarbeide vinna í málmnám.

Bjergart grjóttegund í fjalli.

Bjergbeg jarðbik (þykkra enn Bjergolie).

Bjergblanding fjall er saman stendur af ýmsum grjóttegundum.

Bjergbo fjallbúi; fjallabóndi.

Bjergbor grjót-nafar.

Bjergbrink klettabelti utan í fjalli.

Bjergbrug, kl., það að hafa náma, málmtekju. Sjá Bjergdrift, Bjergdyrkning.

Bjergdal fjalldalur.

Bjergdrift = Bjergbrug, Bjergdyrkning.

Bjergdyrkning = Bjergbrug, Bjergdrift.

bjerge, ás. 1, [bjarga], bjarga (t. a. m. úr sjóarháska): Man bjergede endeel af Ladningen. — b) (fornlegt), hafa ofan af fyrir e-m (sb. bjargast). — c) b. sig bjargast, komast af, þola við: Han bjerger sig nogenlunde það herst í bökkum fyrir honum. Man kan knap b. sig for Hede. Sb. slaae sig igjennem, begaae sig, nære sig.

Bjergefolk, einungis í ft., þeir sem bjarga því sem orðið hefur á skipreika.

Bjergegn fjalllendi, fjallbyggð.

bjergelig, ft. -e, e., sem bjargað verður.

Bjergelon bjarglaun.

Bjerger, ft. -e, kk., sá sem bjargar e-u.

bjergfast fastur fyrir eins og fjall eða klettur.

Bjergflade flöt (flötur) á fjalli.

Bjergflod á sem kemur úr fjöllum. Sb. Bjergstrøm.

Bjergfod fjallsrætur.

Bjergfolk fólk sem á heima í fjöllóttu landi, fjallþjóð. — 2) einungis í ft., a) námamenn. — b) fjallvættir, huldufólk, álfar.

Bjergfos foss í fjalli.

bjergfuld fjöllóttur. Sjá bjergig.

Bjergfæstning vígi (kastali) á fjalli.

Bjerggrund = Klippegrund.

Bjerghule hellir í fjalli: Naturlige Bjerghuler.

bjerghøi hár sem fjall, fjaska hár.

Bjerghøide hæð á fjalli. — 2) fjallhæð (þ. e. hæð sem er fjall eða fjallgarður).

Bjerghør (eins konar steinategund sem gjöra má föt úr sem ekki brenna) *amiantus.*

bjergig, ft. -e, e., fjöllóttur: Et bjergigt Land. Sjá bjergfuld.

Bjergild jarðeldur í fjalli.

Bjergkjæde fjallgarður. Sb. Bjergrad, Bjergstrækning.

Bjergklint fjallhamar, sjóarklettur.

Bjergkloft gil.

*Bjergkrystal glerhallur.

bjergkyndig sem kann að málmtekju.

Bjerglag lag í fjalli.

Bjergland fjallland.

Bjerglid og Bjerglide fjallshlíð.

Bjergluft loptslag í fjöllum (fjallbyggðum).

Bjergmand verkmaður í málmnám.

Bjergmester sá sem hefur umsjón yfir nám eða námum.

Bjergmø (finnst í skáldskap og er =) þussamey.

Bjergning, ft. -er, sk., það að bjarga e-u: Bjergningen af strandet Gods. Stibets B.

Bjergolie klettafeiti *bitumen petroleum.*

Bjergordning tilskipun um málmnáma.

Bjergplante = Bjergurt.

Bjergprædiken fjallprjedikunin: Christi B.

Bjergrad = Bjergkjæde.

Bjergret dómur sem dæmir um þau mál er viðvíkja málmnámum.

Bjergryg fjallsbrún.

Bjergskov fjallsskógur.

Bjergskred = Fjeldskred.

Bjergskrent fjallsbrekka.

Bjergside fjallshlíð. Sb. Bjerglid.

Bjergslette stórt flatlendi hátt yfir sjó: Den mexikanske B.

Bjergslot kastali (borg) á fjalli.

Bjergsnee jökulsnjór á fjöllum.

Bjergspids fjallshnúkur (fjallshnjúkur), gnípa. Sjá Bjergtinde.

Bjergstad borg á fjalli. — 2) borg sem málmnámar eru við: Bjergstaden Kongsberg.

Bjergsteen grjót í fjalli eða nám.

Bjergstrækning = Bjergkjæde.

Bjergstrøg það í hvaða átt fjöll ganga.

Bjergstrøm = Bjergflod.

Bjergstyrtning hengiflug.

Bjergsvovl hreinn brennisteinn er finnst í fjöllum.

Bjergsø stöðuvatn í fjöllum.

Bjergtinde = Bjergspids.

Bjergtop fjallsbrún. Sjá Bjergryg.

Bjergtrold jötun eða skessa í fjalli.

Bjergtørv nokkurs konar mó- (torf-) tegund sem jarðbik er í.

Bjergurt fjallurt. Sb. Bjergplante.

Bjergvand stöðuvatn eða tjörn á fjöllum. – 2) tjörn sem kemur í málmnám.

Bjergvei fjallvegur.

Bjergvold múr eða veggur á fjalli.

Bjergvæg þverhnípi.

Bjergværk málmnámur (kk.).

Bjergværkseier sá sem á málmnám.

Bjergværksindtægt tekjur af málmnám.

Bjergvæsen allt sem málmtekju tilheyrir.

Bjergvæxt jarðarávöxtur sem á fjalli sprettur.

Bjering, ft. -er, sk., [sb. Bjergning], hirðing, nýting: Næring og B. Sb. Høbjering, Kornbjering.

Bjæf, ft. eins, kl., bopps.

bjæffe (har), h. s. 1, boppsa, gjamma.

Bjæffen, án ft., sk., gjamm.

Bjælde, ft. -r, sk., [bjalla], bjalla (hol málmkúla með rifum og korn eða smákúlur innan í).

Bjældeklang bjölluhljómur. (Sb. Bjælde.)

Bjældelyd = Bjældeklang.

Bjældetøi drag-ólar með bjöllum (sb. Bjælde). Sb. Seletøi.

Bjælke (opt ritað Bjelke), ft. -r, sk., [bjálki t. a. m. í Járns.], bjálki, timburstokkur; einkaul. sem biti.

Bjælkebaand járn til að festa saman timburstokka.

bjælkebygget, [sb. bygge], gerður af timburstokkum. — b) gerður á bita í húsi (t. s. m. breiður).

Bjælkefag stafgólf í húsi af Bindingsværk.

Bjælkehoved endi á timburstokki, stokks-endi, bitahöfuð.

Bjælkehuus hús gjört af timburstokkum.

Bjælkeknæ horn á milli veggjar og bita.

Bjælkelag lag af timburstokkum.

Bjælkerum bil á milli bita (í húsi eða hafskipi).

Bjælkesæde bitagróp í vegg.

Bjælkevæg veggur af timburstokkum.

Bjælkeværk sá hluti húsgrindar sem er af stórtrjám.

Bjørn, ft. -e, sk., [björn], björn; sb. bjarndýr (eldra bjarndýri), bessi, bangsi. — 2) byrnan eða vagninu á himninum. — B) það sem reykinn úr kylnupípunni leggur inn í og þaðan út um göt upp undir flekana; sb. 2. Kølle.

Bjørnebær (beristegund) *rubus caesius.*

Bjørnedands bjarnardans.

Bjørnehund hundur sem hafður er til að verja fjenað fyrir björnum eða til bjarndýraveiða.

Bjørnehvalp (D. L.) = Bjørneunge.

Bjørnejagt bjarndýraveiði.
Bjørnejæger sá sem leggur stund á bjarndýraveiðar.
Bjørnelab bjarnarhrammur.
Bjørneleie bjarnarbæli.
Bjørneskind bjarnskinn, bjarnfeldur.
Bjørneskindspelsyfirhöfn úr bjarnfeldi.
Bjørneskinke vöðvastykkið aptan úr bjarnarlæri: En røget B.
Bjørneskytte = Bjørnejæger.
Bjørnetrækker, n. -e, kk., trúður sem hefur með sjer björn og lætur hann dansa fyrir mönnum, bjarn-trúður.
Bjørneunge bjarnar-húnn.
blaa, n. -t, e.[4], [blá-r], blár. (Þó kalla Danir fleira blátt enn vjer, t. a. m. en b. Ræv mórauð tóa. Sb. blaahjelmet, blaaskimlet.) Et blaat Øie glóðarauga.
blaaagtig, n. -e, e., = blaalig.
Blaabær aðalbláber *vaccinium myrtillus.*
Blaafarve blár litur sem fæst úr Koboltkalk.
blaafarvet, n. -farvede, e., blálitaður (fornlegt), blár.
Blaafarveværk námar þar sem Blaafarve er tekinn.
blaagraa blágrár.
blaagrøn blágrænn.
blaagusten bláfölur.
Blaahed, án fl., sk., blámi.
blaahjelmet, n. -hjelmede, e., (um nautpening), dumbhjálmóttur.
blaaladen, n. -ladne, e., bláleitur, iblár. Sjá blaalig.
Blaaleer eins konar bláleitur leir *argilla caerulea.*
blaalig, n. -e, e., sjá blaaladen.
Blaalys eins konar ljósmeti sem haft er til skemmtielda.
Blaamand (í fyrri tíða bókum), blámaður.
Blaamunke (jurt) *jasione montana.*
blaane, h. s. 1, [blána], blána, (einnig vera bláleitur), en er haft miklu sjaldnar, enn hið íslenzka orð.
Blaane, n. -r, sk., bláleitur skýflóki.
Blaar, einungis í fl., úrkembingur úr hör eða hampi, (sb. strý Fms. VIII, 342). — Óeiginl.: Sætte een B. i Øinene villa (ginna) e-n.
blaarandet, n. -randede, e., = blaastribet.
Blaargarn garn spunnið úr strýi.
Blaarhegle strýkambur.
Blaarlerred strignljerept (sb. vesturfari): Blaarlerredslagen.
blaarød blárauður.
blaaskimlet, n. -skimlede, e., a) (um hross), brúnskjóttur. — b) (um nautpening), svartskjöldóttur.
blaaslaaet, [sb. slaae], sem er sleginn (barinn) svo að hann er blár eptir.
Blaaslag blámi eptir högg.
blaasort blásvartur.
Blaaspaan trjesvarf sem litað er blátt úr. (Sb. Brunnspaan.)
blaaspættet bládröfnóttur.
Blaasteen = Kobbervitriol.
blaastivet, [sb. stive], sterktur með bláu.
blaastribet bláröndóttur.
blaasuur (um mjólk), orðin súr en þó ekki hlaupin. — b) óeiginl. (í almúgatali) en b. Mø óskýrlífur kvennmaður sem þó hefur ekki orðið barnshafandi.
Blaasyge eins konar veikindi sem gera hörundið bláleitt (*morbus caeruleus*).
Blaasyre e-t hið sterkasta eitur.
blaatærnet blátiglóttur, með bláum tiglum.

Blaaurt (jurt) *centaurea cyanus.*
Blaavand blálitað vatn sem ljerepti er dýft í.
blaaøiet bláeygður (bláeygur fornlegt).
Blad, n. -e, kl., [blað], ætíð um e-ð sem er þunnt, 1) blað á jurt; laufblað eða einstakt lauf á trje: Sætte (skyde) Blade (um jurtir og trje). — Talsh.: Tage Bladet fra Munden leysa frá (ofnu af) skjóðunni. — 2) um ýmsa aðra hluti, a) um pappír (eða bókfell): Et B. Papir pappírsblað. Et B. i en Bog. — Þar af dregst merkingin tímarit sem birtist í blöðum eða örkum: Dette B. udkommer daglig. Lægge et B. under Beslag. (Sb. Dagblad, Ugeblad.) — b) gull sem gjört er næfurþunnt (eða þunnt eins og himna): Slaae Guld i Blade næfra gull; sb. Bladeguld. — c) blað á ýmsum verkfærum: Bladet paa en Aare árarblað. Bladet paa en Sav. Bladet paa en Kniv hnífsblað. Bladet paa en Skee spónblað, sleifarblað, o. s. frv. — d) skeið í vefstað: Bladet paa en Væv. — Sb. Bordblad, Bovblad, Skulderblad, Fodblad.
bladagtig, n. -e, e., sem líkist laufblöði.
bladdannet, [sb. danne], lagaður eins og laufblað.
blade, h. s. og ás. 1, 1) h. s.: B. i en Bog fletta bók. B. om fletta blaði eða blöðum í bók. B. efter (leita að e-u) i en Bog. B. en Bog igjennem. — 2) (ás.), allaufga; sb. blæde. — B) blades laufgast. — 2) verða að flögum: Endeel revne og blades i Ilden klofna í flögur (um gimsteina).
Bladebyg bygg sem ekki er sprottið út.
Bladeguld næfrað gull haft til gyllingar; sb. Blad 2, b.
Bladen, án fl., sk., það að fletta bók.
Bladeraslen skrjáandi í þurru laufi.
Bladeskud = Løvspring.
bladet, n. bladede, e., blöðóttur; laufgaður. — 2) sem er eintómar flögur, flögóttur (sb. blade B, 2).
bladeviis, ao., eins og laufblöð.
Bladeværk = Løvværk.
Bladkaal opið kál (sem ekki lýkur blöðunum saman).
Bladkrands = Løvkrands.
Bladkrave spaðar sem prestar hafa.
bladløs ólaufgaður.
Bladluus (skorkvikindi) *aphis.*
Bladning, án fl., sk., það að blade A, 2.
Bladorm laufmaðkur.
bladrig blaðmikill (um jurtir): En b. Plante.
Bladsalat eins konar salát.
Bladskede slíður (pípa) neðan til á jurtar-blaði *vagina.*
Bladstikke krækja í vef.
Bladstilk leggur undir blaði (á jurt) eða laufi (á trje).
Bladsvamp sveppur á laufblaði.
Bladtobak lauftóbak.
bladviis, ao., hvert blað sjer í lagi.
Bladviser orð neðst á blaðsíðu til að sýna hvernig næsta blaðsíða á að byrja.
Bladøie brumhnappur á trje. Sb. Blomsterøie, Frugtøie.
Blaffert, n. -er, sk., barnabissa (sem börn leika sjer að).
blakdragen, n. -dragne, e., [blak = blakk-r], dumbhryggjóttur: En b. Qvie.
blakhjelmet, n. -hjelmede, e., [sb. blakdragen], dumbhjálmóttur: En b. Ko.
blakket, n. blakkede, e., [sb. blakk-r], mórauður; moldóttur; móálóttur; vindóttur; leirljós: En b. Hest. Sb. muusblakket.

*blamere, ás. 1, ófrægja, koma óorði á, ljósta upp óhróðri. (Á betri dönsku: bringe een i ondt Rygte.)
Blande, án fl., sk., [blanda], blanda (í Noregi: súr mjólk saman við vatn).
blande, ás. 1, [blanda], blanda a) e-ð (með því að láta annað í það): B. Viin med Vand. B. Melken vatnsblanda mjólk sem fer burt til sölu. B. Sæd. — B. et Spil Kort stokka spil. — B. Mjød búa til mjöð. — b) e-u: B. (slengja) flere Sprog sammen (í tali eða skrifi). — c) e-u saman við e-ð: B. Vand i sin Viin. B. fremmede Ord i Sproget sletta útlenzkum orðum (sb. dönskuskotinn, dönskuslettur). — B. sig i noget hlutast til um e-ð, skipta sjer af e-u, láta e-ð til sín taka, sletta sjer fram i e-ð: B. sig i Andres Sager. — Dette Folk har aldrig blandet sig med Andre. — 2) blandet, h.-e, ýmislegs efnis: En blandet Drik. Et blandet Sprog. Blandede Skrifter. — b) gruggugur, ótær, óskær (um vatn, lopt, augu).
Blanden, án fl., sk., það að blande.
Blandgjødning mykjublendingur (um áburð).
Blanding, sk., það að blande. — b) það sem blandað er saman við e-ð. — c) sambland: En B. af Ondt og Godt. Haft í fl. (Blandinger) α) rit ýmislegs efnis í einni bók (*miscellanea*). — β) kynblendingur (um dýr eða menn).
Blandingsbrød brauð sem gjört er úr ýmsum korntegundum.
Blandingsdeel partur af e-u sem blandað er saman úr ýmsu.
Blandingsdrik drykkur sem er búinn til úr ýmsu.
Blandingsdyr dýr sem er kynblendingur (t. a. m. múll).
Blandingsgods varningur ýmislegrar tegundar sem er allur í graut. — b) óvandaður varningur.
Blandingskorn kornblendingur (korn sem sprettur hvað innan um annað, einkanl. bygg og hafrar).
Blandingsmaade það hvernig blandað er.
Blandingssæd sáðblendingur (sem Blandingskorn sprettur af).
Blandingsvarer (fl.) = Blandingsgods.
Blandkorn = Blandingskorn.
blandt sjá iblandt.
blank, n. -e, e., sem gljáir á, gljáandi, skyggður, fagur: B. som et Speil. Gjøre noget blankt. — b) hvítur (um menn, til að greina þá frá svörtumönnum): De Blanke i Vestindien. — c) auður (sem ekkert er ritað á): En b. Side. Lade en Linie staae b. ætla bil fyrir línu.
Blankborste busti til að fága með stígvjel eða skó.
blanke, ás. 1, fága, gjöra e-ð gljáandi: B. Støvler (Skoe, Skotøi). B. noget op.
*Blanket, n. -ter, sk., skjal sem ritað er að nokkru leyti, en hefur þó autt (auð) bil fyrir það sem óvíst er, meðan ekki þarf á skjalinu að halda.
Blankhed, án fl., sk., gljáandi.
Blankning, án fl., sk., það að blanke (fágun).
Blanksværte svört leðja til að fægja með einkanl. skó eða stígvjel.
Blankvox smyrsli með vaxi í böfð til að fægja með skó eða stígvjel.
*Blasphemie, sk., guðlast. Sb. Gudsbespottelse.
Blee, n. -r, sk., [blæja], eiginl. rekkjóð (rekkjuvoð), línlak, (sb. du blode ikke min Dyne, du blode ikke min B. í gömlu kvæði; sjá Jordeblee, Liigblee); en er nú sjaldan

haft nema um það lín sem vafið er um hvítvoðunga.

bleg, ft. -e, e., [bleik-r], bleikur í andliti (Fms. V, 52), fölur: Blive b. i Ansigtet fölna; sb. blegne. Han blev baade rød og b. derved meir enn fyrirvarð sig, dauð-skammaðist sín, skammaðist sín ofan undir allar hellur, o. s. frv.

Bleg, ft. -e, sk., [blik], blik (bleiking): Lærret er i B. En god (slet) B. Første (anden) B. — b) það sem bleikt er í senn: Have en stor B. bleikja mikið í einu. — c) staður þar sem bleikt er: Anlægge en B. Sb. Blegeri b, Blegdam, Blegeplads, Blegested.

Blegdam (og Blegedam) eiginl. þvottatjörn; en er haft í sömu merk. og Blegeplads.

blege, ás. 1, [bleikja], bleikja: B. Lærred.

Blegedam sjá Blegdam.

Blegekone kona sem bleikir fyrir kaup.

Blegeløn blik-kaup.

Blegemand (og Blegmand) maður sem bleikir fyrir kaup.

Blegeplads = Bleg c.

Blegeri, kl., bleikingar. — b) = Bleg c.

Blegested = Bleg c.

Blegetid bliktið, það mund missira þegar bezt er að bleikja.

Blegetøi það sem liggur á bliki: Lade sit B. ligge ude om Natten.

Blegeveir blikveður.

bleggrøn bleikgrænn (sb. slýgrænn).

bleggul bleikgulur.

Bleghed, án ft., sk., bleikja.

Bleghvidt, sem kl. nafn, = Blyhvidt.

blegladen, ft. -ladne, e., bleikleitur, ibleikur.

Blegmand sjá Blegemand.

Blegn, ft. -er, sk., bóla á hörundi, áblástur á vör, og þvíuml.

blegne (er), h. s. 1, [blikna], blikna upp, fölna upp.

Blegning, ft. -er, sk., bleiking.

blegrød bleikrauður.

blegsort mósvartur.

Blegsot (veikindi) *chlorosis*.

Blek sjá Blæk.

blende, ás. 1, glepja sjónir fyrir e-m, gera e-m villuljós: Lyset blender mig. — Óeiginl. draga e-n á tálar.

Blendværk sjónhverfingar.

*blessere, ás. 1, særa e-n sári, veita e-m áverka. sb. saare.

*Blessure, sk., sár, áverki. Sb. Saar.

Bliant (og Blyant), sk., ritblý (Dr. Sch.), a) sem efni. — b) sem áhald til að skrifa með: Skrive (tegne) med en B.

Bliantspen = Bliant b.

blid, ft. -e, e., [blíð-r], a) (um menn), blíður, hlíðlyndur, blíðlegur, ljúfur, hýr: Være b. og føielig. Et blidt (glaðlegt) Ansigt; sb. mild. Et blidt Sind. — β) góður aptur, afreiður: Han bliver hastig vred, og snart b. igjen hann er bráðlyndur, en það er undir eins úr honum aptur. — b) um annoð, α) blíður (um veðráttu): Blidt Veirlig og b. Luft veðurblíða. — β) fagur: En b. Dag fagurt veður. En b. Egn. — 2) blidt, sem ao., blíðlega.

Blide, ft. -r, sk., valslöngva.

Blidekast valslönguskot.

Blidelsilie, [af fornu orði Blidel = Blidemaaned], (jurt) *galanthus nivalis*. Sb. Sneeklokke, Sommergjæk, Gjækurt.

Blidemaaned (í almanökum) föstugangsmánuður (*februarius*).

Blidemester sá sem er settur yfir valslöngu.

blides, h. s. í þolmynd 1, blíðka (um veður), hlýna: Vinteren (Dagen) b.

blidgjøre (nýlegt orð), lina, gjöra e-ð vægara. Sb. blidne.

Blidhed, án ft., sk., blíða, blíðlyndi, (blíðskapur forn).

blidne, ás. 1, mýkja (óeiginl.), lina. Sb. blidgjøre.

1. Blik, ft. eins, kl., augnatillit, augnaráð, (sb. viðmót): Kaste et B. paa (til) een. Et kjærligt (venligt) B.

2. Blik, ft. eins, kl., [blik], leiptur (sb. glampi): Blikket af et Kanonskud. Sb. Blink, Glimt.

Blik, án ft., kl., pjátur (optast nær járn, kopar eða messing; sb. Jernblik, Messingblik).

Blikfyr blikviti (viti sem bregður upp snöggum blossa og ekki sjest þess á milli). Sb. Blinkfyr.

blikke, h. s. 1, [blika], blika.

Blikkenslager, ft. -e, kk., sá sem smiðar úr pjátri.

Blikmager, ft. -e, kk., = Bliksmed.

Blikmynt pjáturpeningur mótaður öðrumegin (svo að út bungar á hinni hliðinni).

Blikplade pjáturþynna.

Bliksax pjáturklippur.

Bliksmed pjátursmiður.

blikstille, e., en er haft þar sem vjer segjum blæja-logn, blíða-logn, rjóma-logn, stafa-logn: Havet er b. (sb. Havblik). Det blev med eet b. Det var saa b., at ingen Fjæder rørte sig.

Bliktøi allt sem búið er til úr pjátri.

blind, ft. -e, e., [blind-r], blindur, sjónlaus: B. paa det ene Øie. B. paa begge Øinene. — b) óeiginl., α) b. for noget sem ekki sjer e-ð, sem ekki lætur sjer þykja neitt í e-ð varið: Være b. for Naturens Skjønhed. — β) skynlaus, sem ekki hefur vit á neinu, sem annr áfram hugsunarlaust: Den blinde Hob. Den blinde Pøbel. — 2) um það, sem ekki er persónulegt, a) hulinn: Blinde Skjær blindsker. Blinde Klipper. — b) sem ekki er nema til málamynda eða sýnis: En b. Dør. Et blindt Vindue. — Et blindt (gluggalaust) Fag paa et Huus. — Blindt Angreb. Blindt Skud þegar skotið er tómu púðri. Sb. lade et Gevær blindt með tómu púðri. — c) óskynsamlegur: B. Kjærlighed. B. Lydighed. — B. Lykke einber heppni (sem að engu leyti er manni sjálfum að þakka). — B) blindt, sem ao., blindandi. — b) blindt (eintómt) og blindt hen ihugunarlaust: Antage noget blindt hen. — C) i Blinde, [annaðhvort = í blindu (kl. þiggj. eint.), eða = í blindi (þiggj. eint. af hinu forna kvennkynsorði blindi; sb. í blindni), og ætti þá reyndar Blinde að hafa grein út af fyrir sig], a) (eiginl.), blindandi: Jeg kan tage det i Blinde. — b) (óeiginl.), íhugunarlaust: Vælge i Blinde. Gaae i Blinde.

blinde, ás. 1, [blinda], a) blinda, stinga augu úr e-m. — b) = blende, en sjaldnar haft: Sneen blinder Øinene; sb. snjóbirta.

Blindebuk skollaleikur.

blindfødt, [sb. føde], blindur borinn.

Blindhed, án ft., sk., sjónleysi, blindleiki, (blindi forn).

1. Blinding, án ft., sk., það að blinde. — b) villuljós.

2. Blinding, ft. -er, sk., þunnmúr milli stölpa í múrvegg.

Blindlygte skriðbytta sem ljósinu verður skýlt í með því að hleypa fyrir loku.

Blindramme innri umgjörð á listskript.

Blindtarm botnlangi (*intestinum caecum*).

blingre (sjaldh.?), h. s. 1, blika, brá.

Blink, ft. eins, kl., leiptur (sb. glampi): Et B. af Lynilden. Et B. af Solen. Sb. Glimt. — b) et B. med Øinene það að depla augunum (drepa titlinga) einu sinni.

blinke (har), h. s. 1, leiptra, blika: Solen blinker paa Vandet (i Bølgerne). Stjernerne b. frem gjennem Skyerne. Hans Rustning blinker i Solen blikar við sólu. — b) depla augum, drepa titlinga: B. ad een.

Blinken, án ft., sk., það að blinke.

Blinkfyr = Blikfyr.

Blinkhinde himna er sumir fuglar geta hleypt fyrir ougoð.

blinkøiet gjarn á að drepa titlinga.

blire sjá plire.

Blis, sk., [bles kvk., Björn], blesa á hrossum eða nautpeningi.

blisfuld (í almúgatali), (auga-)bliksfullur.

blisset, n. blissede, e., [blesótt-r], blesóttur. Sb. brunnblisset, graablisset, rødblisset, sortblisset. — b) (í almúgatali), = blisfuld.

blive, blev, (er) bleven og blevet, h. s., merkir bæði vera og verða og er í hvorugri merk. mjög gamalt í dönsku, en þó nýjaro í síðari merk. A) vera, haldast, o. s. frv, 1) vera (verða, staðnæmast) e-rstaðar, vera (verða) kyr e-rstaðar: Jeg vil b. her indtil han kommer. B. hjemme. Lade Kvæget b. (liggja) ude om Natten. B. en Dag (en Uge) over paa et Sted vera e-rstaðar daglangt (viku) eða vera e-rstaðar degi (viku) lengur, enn ásett var. Lad de øvrige Æbler b. (vera kyr, vera eptir) paa Træet. Lade een (noget) b. skilja eptir. — b) (einkum í eldri bókum), liggja eptir dauður, liggja dauður, falla. — c) b. liggende (siddende, staaende) liggja (sitja, standa) kyr, o. s. frv. — d) ho. u. t. blivende, þegar sagt er et blivende Sted, sem Íslendingar hafa gjört blifanlegan samastað úr: Jeg have beredet eder blivende Sted i ethvert Land. — e) blive fra noget (t. a. m. slette Selskaber) halda sjer frá e-u, forðast e-ð. — f) blive sammen vera saman: B. sammen paa en Reise verða samferða. — g) blive borte koma ekki, svíkjast um að koma. — β) hverfa, fyrirfarast, týnast, glatast, fara að forgörðum: Skib og Mandskab blev borte paa Reisen. Det er blevet borte for mig jeg hef misst það, jeg finn það ekki. — h) blive ude koma ekki, gera ekki vart við sig: Feberen blev ude i Gaar. Han lod nogle af de stærkeste Udtryk b. ude hann felldi úr nokkur o. s. frv. Sb. udeblive. — i) blive igjen vera (verða) eptir, verða afgangs, vera ógoldinn. — k) blive tilbage verða eptir. — l) blive tilovers vera eptir, verða afgangs: Lade noget b. tilovers for de Andre. Der blev et godt Stykke tilovers af Klædet. — m) blive ved, t. a. m.: Dette kan ikke b. ved það má ekki svo búið standa. Hvis dette bliver ved ef þessu fer fram. B. ved med noget halda e-u áfram. — 2) vera kyr í e-u ástandi o. s. frv.: B. i sit Embede vera við embættið. B. ved sin Beslutning bregða ekki áformi sínu. B. ved sin Mening. B. ved Magt ganga ekki úr gildi. Det bliver ved vor Aftale það verður (stendur) þá við þetta sem okkur hefur talazt til. Det maa b. til en anden Gang (eiginl.: vera eins og það er, þangað til seinna) dragast, bíða betri stunda. — 3) haldast, líða ekki undir lok: De onde Vaner b. — 4) verða (haft sem ókominn tími af vera) e-ð: Han er og bliver den samme. — B) verða, 1) verða tómt (um það, sem ekki hefur verið áður): . . . og der blev Lys. Líka blive til, t. a. m.: (Verden kan ei være bleven til af Intet). — Af Vand kan der b. Iis. Der blev Aften, og der blev

Morgen, første Dag. Der blev en stor Tummel (sb. opstaae, reise sig). Man troer der vil b. Krig (sb. bryde ud, udbryde) hefjast. Man veed ikke, naar det bliver (sb. skee). — 2) (um það, sem er áður) verða, a) með nafn eða einkum fyrir aptan sig: B. Embedsmand. Vandet i Glasset var blevet Iis. B. fattig (rig). B. syg veikjast, leggjast veikur. B. forkølet fá kvef, kvefast. B. bleg blikna upp. B. rød roðna. I næste Uge bliver han 30 Aar hann verður þrítugur í vikunni sem kemur (sb. fylde). Det bliver værre og værre það fer si-versnandi. Det maa dog engang b. bedre skána. — Det vil ikke b. ham let það mun ekki verða honum auðvelt. Det bliver mig for vanskeligt. Sb. her bliver mig for hedt. — Hvormeget bliver det (hvað mikið verður það = hvað mikið mun það reynast, þegar að er gáð), jeg skylder Dem? Det hele bliver 100 Rigsbankdaler. — Einkar opt er blive haft eins og vera á ísl. fyrir framan ho. l. l., og er þá kallað aðstoðarsögn: B. forfulgt vera ofsóttur. Han er bleven forfulgt hefur verið ofsóttur. — b) blive til (með nafn fyrir aptan), verða að e-u: Træ kan b. til Steen getur orðið að steini, snúizt í stein. Han kan b. til en fornem Mand getur orðið mikils háttar maður. Han bliver aldrig til noget hann verður aldrei að manni, það verður aldrei maður úr honum. Det bliver ikke til noget med hans Reise það verður ekkert úr ferðinni hans. B. til intet verða að engu, farast fyrir. Det bliver til Krig. — c) blive til Sinds (ráða af), at gjøre noget. — d) blive een imod verða e-m mótdrægur: Vinden begynder at b. os imod við erum farnir að fá andviðri. — e) blive af, α) hvor blev den Fremmede af hvað er orðið af...? (sb. hvat varð af Þorgarði). — β) hvad blev der af alle hans Løfter hvað varð úr...? Der blev intet af Reisen. — f) blive af med noget koma e-n af sjer; koma e-u út; missa e-ð. — g) blive noget var verða e-s var, verða var við e-ð.

Blivested samastaður.

*Blocade, sk., umsátur borgar, hafnbann. Sb. Blokering.

Blod, án ft., kl., [blóð], blóð, (æðablóð), dreyri: Blodet forløb ham honum blæddi til ólífis. En Draabe B. Stille Blodet stöðva blóðrásina. Slaae sin Mund i B. sprengja fyrir á munninum á sjer. Slaae sin Næse i B. reka sig á (detta, eða þvíuml.) svo maður fái blóðnasir. — b) óeiginl., α) mannalát: Seieren kostede meget B. (*victoria multo sanguine stetit*). — β) frændsemi, ætterni, ætt: Blodets Baand frændsemi, skyldugleiki. En Prinds af Blodet konungs-ættinni. Sb. Slægtskab, Byrd, Herkomst. — γ) geð: En Mand af hidsigt B. uppstökkur maður. Begaae et Mord med koldt B.

Blodaare = Blodkar. — b) blóðæð (*vena*). Gagnstætt orð: Pulsaare.

Blodbad mikið mannfall, mikil manndráp: Anrette et B. brytja niður fjölda fólks. Sb. Blodsudgydelse, Mandslæt.

blodblandet, [sb. blande], blóði blandinn.

Blodbrok blóðhaull *haematocele*.

Blodbrækning blóðspýja.

Blodbyld blóðkýli.

Blodbøg bókartegund (bækitrjeategund) með dökkrauðu laufi.

Blodbom dauðadómur. Sb. Dødsdom.

Blodfane rautt ófriðarmerki (til að sýna annaðhvort að menn fari með ófriði, eða vilji aldrei upp gefast). Sb. Fane.

Blodfarve blóðlitur.

blodfarve lita e-ð í blóði. — blodfarvet blóðlitaður.

Blodfjende = Dødsfjende.

Blodflag = Blodfane. Gagnstætt orð: Fredsflag.

Blodflod blóðrás (*haemorrhagia*).

Blodgang blóðsótt, blóðkreppa (Lækn. Jóns Pjet. 180. §), (*dysenteria*). Sb. Blodsot.

blodgjerrig = blodtørstig.

Blodgjerning grimmdarverk.

Blodhund víghundur sem sagað er á villta menn sumstaðar í vesturheimi. — b) ámælisorð um grimman og drápgjarnan herviking eða harðstjóra, (sb. blóðkýll Fms. II, 317).

Blodhævn mannhefndir, hefndir.

Blodhævner sá sem er til hefnda eptir e-n.

blodig, ft. -e, e.. [blóðig-r], blóðugur, dreyrugur: Blodigt Kjød. En b. Dug. Slaae een b. til blóðs. — b) mannskæður, mannhættur: Et blodigt Slag. Vinde en b. Seier vinna sigur, en láta þó mikið lið. — Blodige Anslag.

Blodigle blóðsuga (*hirudo*).

Blodkar æð.

blodkjøbt, [sb. kjøbe], blóði keyptur: B. Roes.

Blodklump blóðlifur.

Blodkop blóðhorn.

Blodkugle agnir í blóði (*globuli sanguinis*).

Blodlage blóðpækill úr nýsöltuðu kjöti.

Blodlud nautsblóð saman við lútarsalt.

Blodløb = Blodflod. — b) = Blodgang.

blodløs blóðlaus.

Blodomløb blóðrennslið í æðunum.

Blodpenge, ft., manngjöld. — b) fje sem lagt er til höfuðs manni.

Blodpind blóðljóður.

Blodpis blóðmig *haemorrhoides vesicae* (*mictus cruentus*).

blodplettet, [sb. plette], drifinn blóði. Sb. blodstænkt.

Blodpølse blóðmör (einkanl. úr svíni).

Blodregn benregn (sb. Njálu).

blodrensende, [sb. rense], blóðhreinsandi: B. Urter.

Blodret dómur sem er fús á að dæma menn til dauða: Stilles for en B.

blodrig blóðríkur, blóðmikill.

Blodrighed, án ft., sk., blóðríki.

blodrød dreyrrauður: „Blodrøde Dannebrog."

Blodsag = Dødssag, Livssag.

Blodsdraabe (blóðdropi) haft í öðrum eins talsháttum og: Til sidste B. fram í rauðan dauðann.

Blodskam mein í ft. (frændsemis spell eða sifskapa; frændsemisspell; sifjaspell).

Blodskud (í tali), tak í bakinu.

blodsky sem ekki má sjá blóð.

Blodskyld sekt fyrir blóðsúthellingu. — b) dauðasök.

blodsmittet, [sb. smitte], flekkaður með blóði.

Blodsot = Blodgang.

Blodspytning, sk., blóðspýtingur.

Blodsteen rauði (?) (*haematites*).

blodstemt, [sb. stemme], sem hefur blóðteppu.

blodstillende, [sb. stille], sem stöðvar blóðrás.

Blodstyrtning mikill blóðmissir í einu.

blodstænkt, [sb. stænke], blóðstokkinn. Sb. blodplettet.

Blodsudgydelse blóðsúthelling (Á. M. 655 XVII).

Blodsuger, ft. -e, kk., blóðsuga (í óeiginl. merk., t. a. m. um okorkarla).

Blodsved blóðsveiti (Björn).

Blodsynd = Blodskyld; líka stórsynd.

blodsølet, [sb. søle], ataður í blóði.

Blodtab blóðlát (í eint.), blóðmissir: B. af forskjellige Saar.

Blodtørst grimmd, drápgirni.

blodtørstig drápgjarn, grimmdarfullur, grimmur.

blodvant, [sb. vænne], vanur við blóðsúthellingar.

Blok, ft. -ke, sk., stórt stykki af stein eða trje, α) (um stein) hella, hellusteinn: En B. Marmor. Sb. Steenblok. — β) (om trje) drumbur, trjedrumbur: En B. Mahognitræ. — 2) ýmislegt sem búið er til úr trjedrumbum, a) (það sem e-ð er höggvið á), α) (hlökk?), hnyðju. Sb. Huggeblok, Kjødblok. — β) höggstokkur. — b) gustukastokkur, ölmusukistill: Kirkens B. De Fattiges B. — c) trje sem ýmislegt er þanið utan um eða lagað á (sb. Hatteblok, Støvleblok). — d) (á skipum), skeggla (þ. e hnyðja sem er utan um hjól er taug eða kaðall rennur um). — e) stokkur sem fætur bandingja voru fyrrum settir í.

*blokere, ás. 1, setjast um borg.

*Blokering, ft. -er, sk., það að blokere.

Blokhage járnverkfæri til að hefja opp stórhnyðjur.

Blokhjul eintrjáningshjól.

Blokhuus vígi gjört af timburstokkum.

blokke, ás. 1, ýmist með op eða ud, gera e-ð rýmra með því að setja það á móttrje: B. en Hat op. Kunne Støvlerne blokkes mere ud?

Blokkedreier sá sem rennir hnyðjur (einkanl. hnyðjur á skip).

Blokkepenge (og Blokpenge), einungis í ft., peningar sem safnast saman í ölmusukistil.

Blokketræ sjá Bloktræ.

Bloknagle skeggluگaddur á skipi.

Blokpenge sjá Blokkepenge.

Blokskib skrokkur af herskipi hafður fyrir vígi.

Blokskive skeggluhjól á skipi.

Ioksteen þykkur hellusteinn óklappaður eða lítið klappaður.

Bloktaarn turnvígi (vígi lagað eins og turn) gjört af timburstokkum.

Bloktin enskt tin er flyzt í hellum.

Bloktræ (og Blokketræ) trjedrumbur.

Bloktømmer drumbar.

Blokvogn vagn til að flytja á mjög þunga hluti.

Blomkaal (káltegund) *brassica oleracea botrytis*.

1. Blomme, ft. -r, sk., [plóma], plóma *prunus domestica*.

2. Blomme, ft -r, sk., [blómi], 1) = Blomst; en er nú ekki haft í þeirri merk., nema í skáldskap, og í nokkrum samsettum orðum, t. a. m. Koblomme. — b) rós í vefnaði: Damask med Blommer i. — 2) rautt (Björn: rauði) í eggi. Talsh.: Han lever som Blommen i et Æg honum leikur allt í lyndi (sb. þurfa ekki að drepa hendi sinni í kalt vatn).

blommet, ft. blommede, e, blómaður, blómsturofinn: B. Fløiel. B. Damask.

Blommetræ plómutrje.

blomraadden, [sb. Flom og Flomme], grautfúinn.

Blomst, sk., og Blomster, [blómstr], kl., ft. Blomster, blóm, blómstur, a) blóm á jurt: Blomsten springer ud. Træet staaer i Blomster með fullum blóma. — Óeiginl.:

Ungdommens Blomster æskublómi. Livets Blomster blómi lífsins (sb. í broddi lífs síns). — b) blómjurt: Hvad kaldes denne Blomst. Plante en Blomst i en Urtepotte. (Sb. Markblomst, Haveblomst, Pragtblomst.) — Óeiginl.: Veltalenheds Blomster.

Blomsteranlæg blúmdeild í jurtagarði.

Blomsterbane (í skáldskap) = Blomstervei.

Blomsterbed blúmreitur í aldingarði.

Blomsterbolig (í skáldskap), blómskreyttur bústaður.

Blomsterbred (í skáldskap), blómströnd, blómbakki.

Blomsterbund = Frugtbund.

Blomsterbusk blómrunnur (runnur af blómum).

Blomsterbæger (í grasafræði), a) króna (*corolla*). Sb. Blomsterkrone, Blomsterkalk. — b) blómbolli (*periantheum*).

Blomsterbænk, [Bænk hjer = Drivbænk], blómstía.

Blomsterdal (í skáldskap), blómdalur.

Blomsterdragt (í skáldskap), blúmskrúði: Vaaren i sin B.

Blomsterduft ilmur (angi) af blómi: Engens B. ilmurinn úr grasinu.

Blomsterdug dögg á blómi.

Blomsterdusk blúmskúfur.

Blomsterelsker sá sem hefur mætur á blúmi.

Blomstereng (skáldlegt), blómengi.

Blomsterfrø blúmfræ.

Blomstergartner blómlágandi.

Blomsterglas glas til að hafa blóm í.

Blomstergreen blómkvísl á viði.

blomstergroet, [sb. groe], blúmi gróinn.

Blomsterhave blómgarður (sb. laukagarður).

Blomsterhængel hengiblóm.

Blomsterkalk = Blomsterkrone.

Blomsterkjender blómþekkjandi.

Blomsterklynge blómþyrping (mörg blóm í einum stað).

blomsterklæde (í skáldskap, og optast í bo. l. t.), hylja blómi, skreyta blómi, búa í blómskart.

Blomsterknop blómhnappur.

Blomsterkost blómvöndur.

Blomsterkrands blómhringur.

Blomsterkrone (í grasafræði) króna (*corolla*). Sb. Blomsterbægera, Blomsterkalk.

Blomsterkrukke krukka til að hafa blóm í.

blomsterkyndig sem þekkir blóm; sem kann að fara með blóm.

Blomsterleie (í skáldskap), blúmbeður.

Blomsterløg = Svibel.

Blomstermaler blómpentari.

Blomstermaleri blómspjald (pentuð blóm); blómpentaralist.

Blomstermalning blómpentun.

Blomsterplante skrautjurt = jurt sem er höfð (eða ekki er höfð nema) til prýðis.

Blomsterpotte leirkolla til að hafa blúm í.

Blomsterpragt blómskraut.

Blomsterpryd blúmskart.

blomsterprydet, [sb. pryde], blúmprýddur, blúmskrýddur: B. Eng.

*Blomsterqvarteer blúmpetti í garði.

Blomsterqvist blómkvistur, blómkvisl.

Blomsterstilk leggur undir blúmi.

blomsterstroet, [sb. stroe], blómstráður.

blomsterstukken, [sb. stikke], saumaður rósum.

Blomsterstykke blómspjald; sb. Blomstermaleri.

Blomsterstængel leggur undir blómi eða blómum.

Blomstertegning uppdráttur blómu. — b) uppdregin blóm.

Blomstertid blúmgunartími.

Blomstervei (í skáldskap), blómvegur lífsins. Sb. Blomsterbane.

Blomstervrimmel (í skáldskap), blúmfjöld; urmull af blómum.

Blomsterværk það sem búið er til í líkingu blúmstra (blómstursaumur, rósavefnaður, o. s. frv.).

Blomstervært planta sem ræktuð er vegna blómsins.

blomstre (har), h. s. 1, standa í blóma, vera (al)blómgaður: Træet (Planten) blomstrer. — β) óeiginl.: En blomstrende (blómleg) Pige (sb. blómarós). En blomstrende Tilstand (Sundhed, Alder). Videnskaberne blomstrede stúðu með miklum blúma. Handelen blomstrede var í bezta gengi. — b) b. frem blúmgast (eiginl. og óeiginl.).

Blomstring, ft. -er, sk., það að blomstre.

*blond, ft. -e, e., bjartur á hár og hörund, (ljós að yfirlitum), bjarthærður (sb. hvítjarpr Fma. VII).

*Blondine, ft. -r, kvk., bjarthærður kvennmaður. Gagnstætt: Brunette.

blot, ft. -te, e., ber, eintómur, a) eiginl. α) (klæðlaus), ber, nakinn: Med blotte Been berfættur. Med b. Hoved berhöfðaður. Gaae b. paa Halsen ganga berhálsaður. — β) hlífarlaus, vopnlaus, slyppur: Slaaes med blotte Næver með tómum hnefunum. Give sig b. ljá höggstaðar á sjer (bæði eiginl. og óeiginl.); sb. blotte a. — See noget med blotte Øine (sb. ubevæbnet) með berum augum. — γ) (slíðralaus), nakinn, brugðinn: Gaae med b. Kaarde i Haanden. — δ) (sem ekkert er breitt á) ber: Ligge paa den blotte (betra bare) Jord. — b) óeiginl. α) snauður: Jeg er ganske b. (líka: blottet, bar) for Penge. — β) tómur, eintómur: Troe een paa hans blotte Forsikkring (Ord). — γ) einber, ekkert annað enn: B. Mistanke. Af b. Naade af einskærri náð. — B) sem ao.: Byen ligger meget b. á bersvæði. — β) að eins, einungis, eingöngu: Gjøre noget b. for et Syns Skyld. Mennesket bestaaer ikke b. af Legeme er ekki tómur líkami.

Blothed, sk., það að vera blot (a).

blotte, ás. 1, bera (beraði í þál. t.): B. sit Legeme. B. Hovedet taka ofan. — B. sig (tómt) = give sig blot. — b) óeiginl. α) b. noget for noget sneyða (svipta) e-ð e-u: B. et Land for Indbyggere. B. sig for Penge gjöra sig peningalausan. Blottet for Penge peningalaus. Blottet for al Hjelp öldungis á hjarni. — β) kuma e-u upp: B. een koma upp um e-n. B. noget koma e-u upp; b. (leiða í ljós) sin Vankundighed.

Blottelse, sk., það að blotte.

*Blouse, sk., eins konar þunnt utanhafnarfat eins og skyrta í lögun.

Blu (úrelt), nafo, feimni, uppburðarleysi.

Bluelse, án ft., sk., það að blues (blygðun).

blues, þs. 1, [e. o. bljúgask], blygðast, fyrirverða sig: B. ved (over) noget.

blufærdig blygðunarsamur, siðlátur, siðugur, hreinlífur, (sb. kvennleg).

Blufærdighed, án ft., sk., blygðunarsemi, siðlæti, hreinlífi.

Blun sjá Blund.

Blund (líka ritað Blun og Bluun), ft. eins, kl., [blund-r], blundur.

blunde (har), h. s. 1, [blunda], blunda, móka: Han blundede lidt það rann í brjóstið á honum. Sb. slumre.

Blunden, sk., það að blunde.

Blus, ft. eins, kl., [e. o. bloss, kl., af sögn. blossa f. blussa; sb. blossi og blys], logi, bál: Tænde et B. op paa Skorstenen. Stange Aal ved B. — b) kyndill: Bære et B. for et Liig.

Blusel, án ft., sk., blygðun og blygð (í öllum merkingum).

Blussyr, (kl.), blossaviti.

Blusild blossandi eldur, blossi, logi, bál.

blusrød rauður sem eldsblossi.

blusse (har), h. s. 1, [blossa f. blussa], blossa: B. op. B. ud fuðra upp. — b) vera blóðrjóður, (sb. blóðroðna, roðna út undir eyru): B. i Ansigtet. Blussende Kinder.

Blussen, sk., það að blusse.

Bluun sjá Blund.

bly, ft. -e, e., [blýg-r f. bljúg-r; sb. þúrðr blýgr], einurðarlítill, uppburðarlítill (sb. ólrnmur): Pigen er meget b. (En den blye Pige, eða þvinml., er varla haft.)

Bly, án ft, kl., [blý], blý (*plumbum*): B. er det tungeste Metal næst Guld og Qvægsølv.

Blyaare blýæð í jörðu.

blyagtig, ft. -e, e., svipaður blýi; blýkynjaður.

Blyant sjá Bliant.

Blyarbeide það sem gjört er úr blýi.

Blyarbeider sá sem er við e-a blývinnu.

Blyaske blýnska. Sb. Blykalk.

*Blycolik = Malercolik.

Blyeddikke ölvínan sem blýaska er soðin í.

Blyerts blýgrjót (grjót sem blý er í). Sb. Blymalm.

Blyfarve blýlitur.

blyfarvet, [sb. farve], eins og blý á litinn.

Blyglands blýgrjót sem brennisteinn og silfur er saman við.

Blyglas gler úr blýösku.

Blyglød = Sølverglød.

Blygrube blýnámur.

Blyhed, án ft., sk., einurðarleysi, uppburðarleysi, feimni, o. s. frv.

Blyhvidt, sem kl. nafn, blýhvíta. Sb. Bleghvidt.

Blyhytte blýhús (þar sem blýinu er náð úr grjótinu).

Blyjord molnað blýgrjót.

Blykalk = Blyaske.

Blykniv blýhnífur.

Blylod blýsakka.

blyloben, [sb. løbe], blýrunninn.

Blymalm = Blyerts.

Blymine blýnámur.

Blymynt blýpeningur.

Blyolie *oleum Saturni*.

Blyplade blýþynna.

Blyrok blývjel til að teygja blý með. Sb. Blyskrue, Blyvinde.

Blyrøg blýreykur.

Blysalt = Blysukker.

Blysand blýsandur (sandur sem blý er í).

Blysegl innsigli úr blýi.

Blyskrue = Blyrok.

Blyskum = Sølverglød.

Blysnor strengur með blý við endann sem veggjasmiðir og timbursmiðir hafa til að mæla með.

blysom, ft. -me, e., = bly, en mjög sjaldan haft.

Blyspat eins kanar blýgrjót.

Blystang blýstöng (aptast nær: trjestöng með blý i báðum endunum).

Blystøber blýsteypari.

Blystøberi blýsteypa (staður þar sem blý er steypt).

Blysukker blýsykur. Sb. Blysalt.

Blysøm blýnagli (sem blý er neglt með).

Blytag blýþak.

Blytavle blýspjald.

Blytraad blývír.

Blytrækker, ft. -e, kk, sá sem teygir blý.

blytung þungur sem blý.

Blytækker, ft. -e, kk., sá sem gjörir blýþök og eyrþök.

Blyvand blývatn.

Blyvinde = Blyrok.

Blyværk = Blyarbeide. — b) blýnámur.

blæde, ás. 1, [bleðja], blaða: B. Kaal.

Blædkaal neðstu blöðin á grænkáli.

Blæk (sjaldan ritað Blek), án ft., kl., [blek], blek: Sort B. Grønt (rødt) B.

Blækfisk = Blæksprutte.

Blækhorn, [sb. blekhorn í Theoph.], = Blækhuus.

Blækhuus blekbytta. Sb. Blækhorn.

Blækklat blekklessa.

Blækpulver blekdupt (sem blek er gjört úr).

Blækskriin skrifstokkur.

Blæksmører (fyrirlitningarnafn á ónýtum rithöfundi), sá sem ekki gerir annað enn eyða bleki.

Blæksprutte, sk., blekfiskur (*sepia officinalis*): Den almindelige B. Sb. Blækfisk.

Blære, ft. -r, sk., [e. o. bleðra f. blaðra; sb. drega f. draga, u. s. frv.], blaðra, a) bluðra, bóla: Sætte Blærer. Trække Blærer i Huden. Blærer (bólur) i smeltet Metal. Sb. Luftblære, Vandblære. — b) Blæren hlandblaðran. Sb. Urinblære, Galdeblære; Fiskeblære.

blæredannet, [sb. danne], lagaður eins og blaðra eða bóla.

Blæreorm blöðruormur (í innýflum) *taenia*.

Blæresteen þvagsteinn (í hlandblöðrunni).

blæret, ft. blærede, e., bólóttur.

Blæretang bóluþang, belgjaþang, klóþang, þunnaþang, (*fucus vesiculosus*).

blæse, ás. og h. s. 2, [e. a. blæsa f. blása; sb. kvæn f. kván, a. a. frv.], 1) (um lifandi verur) h. s., a) blása, púa: B. paa noget. B. een i Ansigtet. B. Støv af (bort). B. op under en Kedel blása undir pott. B. et Lys ud slökkva ljós með því að blása á það. B. en Blære op. Sb. puste. — b) blása í e-ð til hljóðs: B. i et Halmstraa. B. i en Pibe. B. paa Fløite. B. paa Trompet þeyta lúður. Blæsende Instrumenter hljóðfæri, sem blásið er í. — 2) um vind, a) h. s.: Vinden blæser. — β) persónul.: Det blæser af Østen hann er á austan. Det blæste stærkt (það var hvasst) i Nat. — γ) fjúka: Spiret blæste ned reið ofan í hvassviðrinu. Taget blæste af i Stormen. Vinduet blæste op glugganu reif opinn. — b) ás.: Stormen har blæst mange Træer om. Træet er blæst om. Vinden blæste Vinduet op feykti upp glugganum, reif opinn gluggann. Vinduet er blæst op. Vinden blæser Sneen sammen.

Blæsebælg físibelgur.

Blæsehul blásturhol t. a. m. á hvölum.

Blæsen, sk., það að blæse.

Blæserør pípa til að blása gler með. — b) = Pusterør.

Blæst, án ft., sk., [e. a. blæst-r f. blást-r; sb. blæstri, sem tíðkast nú á dögum], hvassviðri: Stærk B. Skarp B. gustur, gjóstur, gjóln, næðingur.

blød, ft. -e, e., [blaut-r], 1) (um það sem skilningarvitin ná til), blautur (farnlegt í þessari merk.), kramur, linur, mjúkur, (voðfeldur), a) átaks: B. som Vox. Blødt Brød. En b. Seng; en b. Dyne. Blødt Træ. Blødt Silketøi. En b. Hud. — b) á að heyra: Det Italienske er et blødt (liðugt) Sprog. — Bløde Toner (í söng eða hljóðfærasslætti). — c) á að sjá: Bløde Farver. En b. Mancer. — 2) (óeiginl.) blautgeðja, blautgerður, viðkvæmur, (sb. klökkur, gljúpur, bljúgur): Hun er af Naturen meget b. Blødt Hjerte; sb. blødhjertet a. Blødt Sind.

Blød, án ft., sk., bleyti: Lægge noget i B. Fisken ligger i B.

blødagtig, ft. -e, e., a) (sjaldh.), linur. — b) (óeiginl.) kveifarlegur, örkvisalegur; (sb. kveif, örkvisi, pappírsbúkur). Gagnstætt orð: haardfør.

Blødagtighed, án ft., sk., kveifarskapur, örkvisaháttur.

Bløddyr, (ft.), lindýr (ein af fjórum höfuðsveitum allra dýra) *mollusca*.

Bløde, án ft., sk., [bleyta], bleyta, for: I Dynd og B. (D. L.). — b) skúr, demba, hvolfa, steypiregn: Vi fik en B. underveis.

bløde, ás. 1 og 2, [bleyta], bleyta: B. Hvedebrød i Melk. B. noget op bleyta e-ð upp. — b) afvatna, afsalta: B. Fisk. B. saltet Kjød. — c) vætu, gjöra e-n holdvotan eða gagndrepa: Vi bleve blødte underveis urðum gagndrepa á leiðinni. — Denne Regn bløder igjennem maður verður gagndrepa í þessu veðri.

bløde (har), h. s. 1 og 2, [blœða], missa blóð: Hans Næse bløder hann hefur blóðnasir. Saaret bløder það blæðir úr sárinu. Saaret blødte op igjen tók sig upp aptur. — B. sine Klæder over. Han blødte sig ihjel honum blæddi til ólífis.

Blødelse, án ft., sk., það að bløde [bleyta].

Bløden, sk., það að bløde [blœða].

blødfinnet linuggaður: En b. Fisk.

Blødfisk blautur fiskur. Gagnstætt orð: Tørfisk.

blødgjøre lina, mýkja.

Blødhed, án ft., sk., það að vera blød (mýkt, a. s. frv.).

blødhjertet, ft. -hjertede, e., blautgeðja, blautgerður, viðkvæmur, sem lætur sjer allt til rifja renna. — b) huglaus, istöðulaus.

blødhudet, ft. -hudede, e., mjúkur á hörund, hörundsmjúkur.

blødkogt, [sb. koge], (um egg), linsoðinn. Sb. blødsoden.

blødmelket, ft. -melkede, e., (um kýr), lausmjólka.

blødmundet, ft. -mundede, e., sem lætur vel að beizli.

blødne, s. 1, [sb. blotna], 1) h. s. (er), digna, linast: Jernet blødner i Ilden. — 2) ás., bleyta, deigja, lina, mýkja: De Stene, der blødnes ei af Slud.

Blødning, sk., = Blødelse.

Blødning, sk., = Bløden.

blødsindet, ft. -sindede, e., eptirlátssamur, þægur. Gagnstætt orð: stivsindet. — b) istöðulaus, lítilsigldur.

blødskallet, ft. -skallede, e., sem hefur lina skel.

blødsøden, ft. -sødne, b.-e., [sb. soðinn], (um egg), linsoðinn. Sb. blødkogt.

Bo, sk., [sb. Bo kl.], bú, bústaður, búskapur: Sætte (sæste) Bo reisa bú eða bústað.

Bo, ft. -er, kl., [bó f. bú], bú (aleiga): Tage et Bo under Behandling. Sidde i uskiftet Bo. Hans Bo er forseglet. Orðskv.: Fattig Mand har Bo paa Bag (sb. lítið bú þarf litla hirðing og ljett er þeim, sem lausir fara). — b) einkanl. búshlutir, búsgögn, eigur innanstokks: Han eier et godt Bo. Sb. Bohave, Indbo.

-Bo, ft. -er, kk., [búi], sem aptari liður í samsettum orðum, á ísl. ýmist -búi (sb nábúi, Einbúi) eða -byggi; sb. Nabo, Gjenbo; Landbo; Bjergbo, Dalbo; Nordbo, Sydbo; Fyenbo, Molbo, Møenbo, Thybo, Vendelbo, Ærrøbo.

Boble, ft. -r, sk., bóla = vindbóla: Bobler paa Vandet. Sb. Luftboble, Vandboble, Sæbeboble.

boble (har), h. s. 1, skjóta upp bólum: Vandet bobler op.

Bøbledyr, (ft.), (eins konar sjókvikindi sem eru skyld jurtum) *bullaria*.

Bobleværk það sem ekki er annað enn vindbólur: Lykkens B.

Bod, ft. -er, sk., [búð], (forðum), kofi, lítið hús: De Fattiges Boder. Abel Cathrines Boder i Kjøbenhavn. — b) sölubúð, α) á stræti eða torgi eða víðavangi: Markedet holdes i Boder paa Torvet. Sb. Slagterbod. — β) sem klefi í húsi: Aabne sin B. byrja sölu í búð. Lukke sin B. hætta sölu í búð. Sb. Krambod, Hørbod, Isenbod, Urtebod, a. s. frv. (í Daudsebod er Bod ekki sölubúð, heldur skemmtunarklefi.)

Bod, ft. Boder, sk., [bót], 1) án ft., a) (sjaldh.), bót á fati: Sætte en B. paa en Kjole. Sb. Lap. — b) í orðatiltæk.: Raade B. paa noget (t. s. m. en Feil, en Mangel, et Onde) ráða bætur á e-u. — c) yfirbót, iðrun: Gjøre B. — 2) (með ft.), bætur, fjesekt: B. for et Manddrab vígsbætur. Give Boder láta úti, u. s. frv.

Boddike (líka ritað Buddike), ft. -r, sk., [buðk-r], baukur.

Boddisk (sölu-)búðarborð.

Boddreng (sölu-)búðarpiltur.

Boddør búðardyr.

bodfærdig iðrunarfullur: En b. Synder.

Bodfærdighed, án ft., sk., iðrun, yfirbót.

Bodleie búðartollur; leiga af búðarstæði.

bodløs óbóta-.

Bodmeri, kl., lán sem maður (Bodmerist) fær veð fyrir í skipi sem er í för eða farmi þess eða hvorutveggja og tekur mikla leigu (Bodmerirente) af enda missir sins í nð tiltölu ef skipinu hlekkist á svo bagi verður að; sb. D. L. 4-5-1 og 2. Sá sem þiggur þess konar lán er kallaður Bodmeritager; játningarbrjef hans um þess háttar skuld er kallað Bodmeribrev, en Bodmeripenge það sem hann fær að láni.

Bodmeribrev sjá greinina um Bodmeri.

Bodmeripenge (ft.) sjá greinina um Bodmeri.

Bodmerirente sjá greinina um Bodmeri.

*Bodmerist, ft. -er, kk., sjá greinina um Bodmeri.

Bodmeritager, ft. -e, kk, sjá greinina um Bodmeri.

Bodprædiken áminningar-ræða til betrunar.

*Bodpsalme iðrunarsálmur.

Bodstade búðarstæði.

Bodsvend = Krambodsvend.

Bodøvelse meinlæti sem maður leggur á sig til yfirbóta við guð. (Í þessari merk. er meinlæti farnlegt.)

boe (har), h. s. 1, [búa], búa (um þá sem hafa bú), eiga heima (um búandi menn og einhleypa): B. i en By. B. paa Landet. B. i sit eget Huus eiga sjálfur húsið, sem maður er í. B. til Leie hos een vera fyrir leigu í húsum e-s. B. smukt (hyggeligt) hafa falleg (viðkuananleg) húsakynni.

Boel sjá Bol.

Boeslod, sk., partur e-s í búi — b) allt lausafje e-s.

bofast (forulegt), búfastur.

Bog, n. Bøger, sk., [bók], 1) bók, rit, ritsafn, a) bók (blöð sem eru eða eiga að verða fest saman í einn stokk): En B. i raa Materie óbundin bók. En heftet B. En indbunden B. þegar maður nefnir Bog, á maður optast nær við prentoða bók; þess vegna merkir: Kunne læse i B. að vera læs á prent. — b) rit eða ritsafn (bók að efninu til): En B. i flere Bind. En god B.; en slet B. sb. Skrift (kl.); sömul. Haandbog, Lærebog, Lovbog, Ordbog, o. s. frv. — Líka er Bogen í tali haft um bóknám eða bókmenntir (eins og á ísl., t. a. m. þegar sagt er þeir sem miðr eru til bækrinnar visir): Holde een til Bogen halda e-m til bókar; slaae sig fra Bogen hætta við bóknám. — í þeim orðatiltækjum, er næst komo, er Bog = skrá um tekjur eða gjöld eða annað þvíuml.: Føre en Handelsmands Bøger bóka fyrir kaupmann. Holde B. over noget (hafa bók til að rita e-ð í jafnóð), bóka e-ð jafnóð. Føre noget til Bogs bóka e-ð einstakt Sb. Regnskab; sömul. Regnskabsbog, Kjøbmandsbog. — c) (eins og *liber* á lat.), deild bókar, þáttur, bálkur: Lovens sex Bøger. — d) en B. Papir 24 arkir skrifpappírs; 25 arkir prentpappírs.

Bog, n. eins, sk., [sb. bók = bækitrje], ávöxtur bækitrjes (D. L.). Sb Olden.

Bogbinder, n. -e, kk., bókbindari.

Bogdommer sá sem ritar um kosti eða ókosti á e-n riti. Sb. Recensent.

Bogelsker sem hefur mætur á bókum.

Bogfinke (eins konar söngfugl) *fringilla caelebs.*

Bogforraad forði af bókum.

Boggjeld skuld sem rituð er í verzlunarbók sölumonns.

Boggjeldsfordring fjárheimting eptir verzlunarbók.

boggridsk gráðugur í bækur.

Boggulb = Bladeguld.

Boghandel bóknsala.

Boghandler, n. -e, kk., bókasölumaður.

Boghandling (þykir lakara orð, enn Boghandel og Boglade og vel mega misso sig), bókasöluhús og bókasala.

Bogholder, n. -e, kk, bókandi (sá sem bókar tekjur og gjöld). Sjá Regnskabsfører.

Bogholderi, kl., bókun (= bókunorkunnátta).

Boghvede (kornberandi jurt) *fagopyrum esculentum.* þar af Boghvedegryn korn af þeirri jurt, — og Boghvedegrød grautur úr því korni.

Boghylde bókahilla. — b) bókaskápur. Sjá Bogreol.

Bogkammer bókaklefi.

Bogkjender sá sem er bókfróður. Sb. Bibliograph.

Bogkram það að selja bókarusl.

Bogkræmmer sá sem selur bókarusl.

Bogkundskab fróðleikur um bækur.

bogkyndig bókfróður (að sínu leyti eins og ættfróður).

Boglade bókasölnhús.

boglig bóklegur: Boglige Konster.

boglærd bóklærður (Elís.), bókvís (sb. Bjarnharðr hinn bókvísi).

Boglærdom bókvísi.

Boglæsning bókalestur.

Bogmager, n. -e, kk., lítilsverður rithöfundur.

Bogmid maurtegund er sækist í bækur og pappír.

Bogmærke miði.

Bogmøl melur í bókum.

Bogorm hvers kyns ormur sem kemur í bækur og skemmir þær. — b) maður sem ekki hirðir um neitt nema bókalestur.

*Bogreol bókaskápur.

Bogrulle rolla (sem ritað er á).

Bogsal bókasalur.

Bogsamler sá sem bókum safnar.

Bogsamling bókasafn.

Bogskab hurðskápur til að hafa bækur í.

Bogskriver sá sem ritar bækur.

Bogskriveri bókatilbúningur (í óveglegri merk.).

Bogskrivning bókagjörð.

Bogsprog bókmál (í fornritum Íslendingo er bókmál reyndar = latína; en það kemur til af því, að þá var latína tíðkanlegast mál í bókum). Gagnstæð orð: Omgangssprog, Talesprog

Bogstav, n. -er, kl. og sk. (það er nærri því alstaðar kl. í merk. a, og alstaðar sk. í merk. b), [bókstaf-r 619], a) stafur = bókstafur: Latinske (græske, hebraiske) Bogstaver. Medlydende (selvlydende) Bogstaver. — b) Bogstaven orðin sjálf (en ekki merking þeirra): Følge Bogstaven. Fortolke noget efter Bogstaven. Vige fra Bogstaven. Gagnstætt þessari merk.: Aand.

bogstavelig, n. -e, e., sem er öldungis eptir orðunum: B. Mening. B. Fortolkning. B. Udtydning. — Sem ao.: Det er b. sandt.

bogstavere, ás. 1, stafsetja: B. et Ord rigtigt (galt).

Bogstavering, sk., stafasetning.

Bogstavfølge stafnröð, stafrofsröð.

Bogstavlærdom fróðleikur um e-ð sem fer eptir eintómum orðunum.

Bogstavlære stafifræði (um stafino í e-u máli og atkvæði þeirra).

Bogstavorden = Bogstavfølge.

Bogstavregning bókstafareikningur.

Bogstavriim hljóðstafasetning í kveðskap.

Bogstavrække stafaröð. — b) stafrof: De østerlandske Sprogs B.

Bogstavskrift stafaskript (ritun orðanna með stöfum).

Bogstavtegn stafur sem merkir einstakt hljóð. Gagnstæð orð: Stavelsetegn, Ordtegn.

Bogstavtro trú sem fer eptir eintómum orðunum.

Bogstol bókastóll (finnst í máldögum; sb. lektari).

Bogstøv ryk (dupt) á bókum.

Bogsølv næfurþunnt silfur. Sb. Bogguld.

Bogtrykker prentari.

Bogtrykkeri prentbús og prentfæri.

Bogtrykkerdreng sá sem er að nema prentlist.

Bogtrykkerkonst prentlist.

Bogtrykkerpresse prentþrúga.

Bogtrykkersvend prentari sem er Svend; sjá Svend.

Bogtrykkersværte prentblek.

Bogtyv bókaþjófur.

Bogtyveri bókaþjófnaður. — b) ritþjófnaður (þegar stolið er efni úr bókum).

bogviis, ao., bók og bók (sb. Bog d).

Bogvæsen allt sem til bóka heyrir.

Bohave, kl., búsgögn, búshlutir. Sb. Indbo.

*Boie (líka ritað Boie), n. -r, sk., eins konar lásfjötur sem áður fyr var spenntur um hendur eða fætur bandingjo. — 2) fangelsi á skipi. — 3) (optast), dufl (holdufl, tunnudufl).

*Boiereb duflstrengur (milli dufls og akkeris).

*Boiert, n. -er, sk., eins konar hleypiskúta.

Bol (líka ritað Boel), n. eins, kl., [ból], (forðum), ból, bóndajörð. — 2) nú á dögum sumstaðar smábýli (hjer um fjórðungur af heilli jörð).

bold, n.-e, e., [ball-r; sb. balstyrig], (haft í kveðskap), ágætur; fagur; djarfur, hugprúður; o. s. frv.

Bold, n. -e, sk., [ball-r = böll-r], soppur, (leikhnöttur): Spille B. (Sb. Langbold.) — b) (það sem líkist soppi), hnöttur, köggull. Sb. Sneebold.

Boldgade ekki haft nema í þessum talsh.: Være (gaae) paa sin egen B. ráða sjer sjálfur, vera engum háður; leika lausum hala.

Boldhuus sopphús (hús er soppleikur er hafður í).

Boldkjep = Boldtræ.

Boldplads soppsvið (svið þar sem soppleikur er hafður).

Boldskole soppskóli.

Boldspiller soppleiksmaður.

Boldtræ soppdrepa.

bole (har), h. s. 1, (nærri úrelt), fremja saurlífi: B. med een.

Bolen, sk., það að bole. Sjá Boleri.

Boler, n. -e, kk., friðill.

Boleri, kl., frillulífi, frillulifnaður.

Bolerske, n. -r, kvk., ljettlætiskona, saurlífiskona; frilla.

Bolgalt (fornt), [sb. bólgöltr í handriti af Njálu], göltur sem goldinn er í landskuld.

Bolig, n. -er, sk., bústaður, heimili, híbýli, heimkynni: Bygge (kjøbe, leie, søge) sig en B. Sb. Degnebolig, Præstebolig, Enkebolig.

1. Bolle, n. -r, sk., [bolli], skál (bútð að sínu leyti eins og skapiker í fyrndinni): En B. afbrændt Rødviin.

2. Bolle, n. -r, sk., [sb. ball-r = böll-r], kökkur í spónamat búinn til úr brauði, mjöli, stöppuðu kjöti, fiski, eða e-u þessh. Sb. Brødbolle, Meelbolle, Kjødbolle, Fiskebolle. — 2) eins konar lint hveitibrauð lítið og kringlótt og kúpuvaxið öðrumegin en flatt hinumegin. Sb. Fastelavnsbolle.

Bolledei deig sem er haft í þess konar brauð (2. Bolle 2).

Bollemelk mjólk sem brauðkekkir eða mjölkekkir (sjá 2. Bolle 1) eru soðnir í.

bollen sjá bullen.

*Bologneser, sk., [af borgarnafninu *Bologna*], eins konar ofur lítill og mjög loðinn hundur með silkimjúkt hár.

Bolskab, kl., frilla. Sb. Frille.

Bolsmand smábýlismaður (sb. Bol 2).

Bolssted (líka ritað Bolsted) smábýli (sb. Bol 2).

Bolsted sjá Bolssted.

Bolster, n. Bolstre, kl., [bólstr], a) (í skáldskap), beður eða hægindi (sb. hné þá Goðrún höll ot bólstri). — b) boldang (sem er haft í ver): En Bolsters Dyne = Bolsterdyne.

bolsterblød (skáldl.), mjúkur eins og beður eða hægindi.

Bolsterdyne boldangssæng.

Bolsterfyld dún eða hvoð annað sem látið er í sæng.

Bolsterleie lega í sæng.

Bolt, n. -e, sk., járngaddur sem timbur er neglt með. — 2) járn sem fætur bandingja eða þræla eru settir í. — 3) = Strygebolt.

boltre, ás. 1, [sb. bröltа], velta e-u: B. sig i Græsset.

Bolværk sjá Bulværk.

Bom, n. -me, sk., eiginl. eik eða viður, (Baum á þ.); en er ekki haft í þeirri merk., nema í stöku samsettum orðum (sb. Bomolie, Bomuld og öðrum þess háttar orð, sömuleiðis bomstille, o. s. frv.); heldur tíðkast það eingöngu um einstök trje, spýtur eða slár, að því leyti sem það er haft til e-s, líkt eins og biti, rifur, ás, stöng, eða þvíuml., á ísl. (sb. Slagbom, Havnebom; Væverbom; Bindebom; Jagerbom, Klyverbom; Karreetbom).

Bomand (í lögum), búandi maður (einkanl. sá sem býr á leigujörð).

*Bombardement, kl., =Bombardering.

*bombardere, ás. 1, skjóta á e-ð með holkúlum: B. en Fæstning.

*Bombardering, n. -er, sk., það að bombardere.

*Bombasin, kl., eins konar vefnaður sem hafður er í fóður.

*Bombast, sk., tigugleg orð og efnislítil, orðagjálfur, orðuglamur. Sb. Ordbram, Ordprunk, Svulst.

*bombastisk, n. -e, e., tignglegur að orðum en lítill að efni, sem tómt (eða mikið) orðagjálfur er í: En b. Tale. Sb. høitravende, svulstig.

*Bombe, n. -r, sk., púðurfull holkúla sem skotið er úr fallbissu og ætluð til spreugs.

*bombefri svo rambyggður að holkúlur grandi ekki: En b. Bygning. En b. Hvælving.

*Bombekast holkúluskot.

*Bombekedel það verkfæri sem holkúlum er skotið úr og vant er að kalla Morser.

*Bombesaar sár af holkúlu (eða holkúlubroti).

Bomhuus hús er stendur við vegslá og sá er í er tekur vegtoll af ferðamönnum.

Bommand sá er gætir vegslár, slávörður.

Bomme, n. -r, sk., [bumba], bumba. Sb. Runebomme. — 2) nokkurs konar dallur. Sb. Madbomme.

bomme, ós. 1, setja (skjóta, hleypa) slá fyrir: B. en Tømmerflaade. — b) vinda uppistöðuna á vefjarrifinn: B. Garn.

Bommer, kl., skellur, dynkur (sb. það tekur undir í e-u).

Bommer, sk., kast sem ekki hittir: Slaae B. er sagt í strýtuleik, þegar maður hittir ekki. — Óeiginl.: Det slog B. for ham það mistókst fyrir honum.

Bommert, n. -er, sk., (í tali), glappaskot, skyssa: Begaae en B. hlaupa á sig.

Bomolie viðsmjör.

Bomp (líka ritað Bump), n. eins, sk., dynkur.

Bompenge, einungis í n., slátollur (vegtollur sem goldinn er við slá).

bomre (har), h. s. 1, lemja: B. paa en Port. — 2) slá skakkt í strýtuleik. — Þar af óeiginl. hlaupa á sig: B. i sin Stiil.

Bomsabel klúka (bnakkur. Aðrar tvær bnakktegundir heita: Den engelske Sabel og den ungerske Sabel).

Bomsalve=Træsalve (sem þykir betra orð).

Bomseil eins konar segl sem er þanið á stöng.

Bomskole = Træskole (sem þykir betra orð).

Bomslutter slávörður (t. a. m. við hafnslár).

bomstille, sa., eins og steinn: Tie b.

bomstærk rammefldur: En b. Karl.

Bomuld viðarull, baðmull.

Bomuldsgarn band (þráður) úr viðarull.

Bomuldsstrømpe baðmullarsokkur.

Bomuldstøi það sem ofið er úr viðarull.

Bomvox=Trævox (sem þykir betra orð).

Bomærke fangamark.

*Bon-Bon, kl., smár sikurbakstur.

Bonde, n. Bønder, kk., [bóndi f. bóandi f. búandi], A) um menn (auðvirðilegra í eyrum, enn bóndi á ísl.), a) bóndi, búandi maður. Sb. Fæstebonde, Selveierbonde. — Han er en god B. (búmaður), skjøndt han ikke er bondefødt. (Í fyrndinni líka = Husbond, Ægtemand, Familiefader, eins og bóndi á ísl.). — b) bóndamaður (hver og einn landsbyggðarmaður almúgastjettar): Adelsmænd, Præster, Borgere og Bønder. — B) peð í skák.

bondeagtig, n. -e, e., búralegur, rustalegur.

Bondeagtighed, án n., sk., búraskapur, rustaskapur.

Bondealmue sá hluti almúgans sem er bændastjettar.

Bondearbeide búsýsla, bústörf. Sjá Bondegjerning, Bondesyssel, Bondeværk.

Bondeart bóndamannaháttur, bóndamanna siður.

Bondebarn, n. Bønderbørn, bóndamanns barn.

Bondebrud, n. Bønderbrude, brúður bóndastjettar.

Bondebrug, kl., búskapur, búsýsla. Sb. Bondenæring.

Bondebryllup, n. Bønderbrylluper, brúðkaup bóndafólks.

Bondeby, n. Bønderbyer, þorp. Sjá Landsby.

Bondedands dans er tíðkast hjá bændum.

Bondedatter, n. Bønderdøttre, bóndamanns dóttir.

Bondedragt, án n., bændabúningur. Sjá Bondeklæder.

Bondedreng, n. Bønderdrenge, bóndapiltur.

Bondefoged eins konar embættismaður (viðlíka og hreppstjóri) í bændaþorpi sem ekki er kirkja í.

Bondefolk, án n., kvennmaður af bændastjett.

Bondefrihed, án n., frelsi bændanna.

Bondeføde = Bondekost.

bondefødt, [sb. føde], sem er bændaættar.

Bondegaard, n. Bøndergaarde, bóndabær.

Bondegilde, n. Bøndergilder, bændaveizla.

Bondegjerning, án n., = Bondearbeide.

Bondehest, n. Bønderheste, bændahestur.

Bondehund, n. Bønderhunde, bændahundur. Sb. Køter.

Bondehuus, n. Bønderhuse, hús í þorpi.

Bondehytte, n. Bønderhytter, húskofi í þorpi.

Bondehær bændaher.

Bondejord, án n., bændaland (sá hluti lands eða jarðar sem bændur búa undir).

Bondekaar, n., kjör bænda.

Bondekarl, n. Bønderkarle, bóndamaður.

Bondekirke bændakirkja. Sb. Landsbykirke.

bondekjær vinsæll af bændum.

Bondeklæder = Bønderklæder, en sjaldnar haft.

bondeklædt, [sb. klæde], sem er í bændafólksbúningi.

Bondekone, n. Bønderkoner bóndakona.

Bondekost, (án n.), bændamatur, bændafæðsla.

Bondekram bændavarningur: Et Marked med B.

Bondekrig bændastyrjöld: Den tydske B.

Bondekro, n. Bønderkroer, veitingahús handa bændum.

Bondeleg, n. Bønderlege, bændafólksleikur.

Bondelevnet bændafólks líferni.

Bondeliv = Bondelevnet.

Bondelystighed bændagleði.

Bondelæs, n. Bønderlæs, hlass á bændavagni.

Bondemand bóndamaður.

Bondemark, n. Bøndermarker, akurland í bóndajörð.

Bondenæring búskapur. Sb. Bondebrug.

Bondepige, n. Bønderpiger, bóndastúlka.

Bondeplager sá sem pínir leiguliða sína.

Bondepræst = Landsbypræst.

Bondeqvinde, n. Bønderqvinder, kona (kvennmaður) sem er bændastjettar.

Bondeqvæg búfje (einkum nautpeningur) bænda.

Bonderaad lækuisdómur sem bændur hafa. Sb. Huusraad.

Bonderedsel skattar og skyldur er bændur eigu að gjalda.

Bonderedskab verkfæri sem bændur hafa.

Bonderegel regla sem bændur hafa.

Bonderose (rósartegund) *althaea rosa.*

Bondesag bændasök, bændamál.

Bondeskik bændasiður.

Bondesko, n. Bønderskoe, skór handa bændafólki.

Bondeskrædder skraddari sem býr til föt handa bændum.

Bondeskyld (D. L.) = Landgilde.

Bondeslagter bóndi sem er slátrari og sláturmangari.

Bondeslægt bændaætt.

Bondesprog, án n., bændamállýzka.

Bondestads bændafólks skart.

Bondestand, án n., bændastjett.

bondestolt búralega þóttafullur.

Bondestolthed búraþótti.

Bondesyssel = Bondearbeide.

Bondesæder bændasiðir.

Bondesøn bóndason.

Bondetjeneste vist í bóndabæ: Tage en B.

Bondetøs, n. Bøndertøse, bóndastelpa.

Bondeviis ekki haft nema í orðatiltækinu: Paa B. að bændasið.

Bondevogn, n. Bøndervogne, bændavagn.

Bondeværk = Bondearbeide.

Bondevæsen, án n., = Bondearbeide. — b) búralegt fas.

bone, ás. 1, fægja trje með vaxi.

Bonen, sk., það að bone.

Boning, sk., það að bone.

*bonitere, ás. 1, virða (verðleggja) jörð.

*Bonitering, sk., það að bonitere (virðing).

*Bonitet, sk., gæði (n.) e-s hlutar: Toiet er af forskjellig B.

*Bonnet, n. -ter, sk., eins konar lágur hattur er prestar höfðu áður fyrrum.

*Bonvivant, kk., sælkeri.

Bopæl, n. -e, sk., = Bolig: Opslaae sin B. (taka sjer bólfestu) paa et Sted.

Bor, ft. eins, kl., [bor-r], nafar. Sb. Rendebor, Spigerbor, Vimmelbor, Bridbor. — B) = bora í orðinu Næsebor.

Boran (í lögum), [búrán], rán á búi manns.

Bord, kl., [borð], A) með ft. eins (í Narvegi), borð = Bræt. — B) með -e í ft., borð sem maður situr við: Læse (skrive) ved et B. Sye ved et B. Spise ved et B. — 2) sjer í lagi borð (í ft.), matborð: Dække Bordet breiða á borð, bera á borð. Tage af Bordet bera af borðum. Varte op ved Bordet ganga um beina. Gaae for Borde þjóna fyrir borðum (vera frammistöðumaður). — Gaae til Bords ganga til borða. Sidde (være) til Bords sitja að matborði, sitja yfir borðum. Læse til Bords lesa borðsálminn á undan. Ringe til Bords hringja til borða. Byde een til Bords hos sig bjóða e-m að borða með sjer. Have een til Bords hos sig hafa e-n í boði sínu. Gaae fra Bords ganga frá borðum. Læse fra Bords lesa borðsálminn á eptir. Ved Bordet og over Bordet yfir borðum. — Skilles fra B. og Seng skilja (um hjón). — (í þessari merk. — B, 2 — verður Bord víða nærri því borðun). — b) = borðhald, mataræði: Der var tillagt ham faameget om Aaret til hans B. Holde et godt (slet) B. halda sig (menn) vel (illa) að mat. — c) þeir sem sitja yfir borðum í senn: Være et stort (lidet) B. borða margir (fáir) saman. — Holde sluttet B. láta ákveðna tölu manna borða hjá sjer miðdegismat fyrir borgun. — C) (ætíð án greinis. Kynferðið kemur ekki í ljós í hinum föstu orðatiltækjum, sem það er haft í; sb. Bagbord, Styrbord), borð á skipi: B. om B. síbyrðis, síbyrt. — Om B., líka ritað í einu lagi ombord; sjá það orð. — Om Borde á hlið við skip. — Fra B. og fra Borde af skipi (Borde er hjer eptirleifar af þiggj. borði). — Inden Borde á skipi (Borde er hjer eptirleifar af eig. ft. borða). — Over B. fyrir borð, útbyrðis: Gaae over B.

Bord sjá Borde.

Bordblad fjölin af borðinu. Sjá Bordskive.

Bordbænk bekkur til að sitja á við borð.

Bordbøn borðsálmur.

Borddrik drykkur til að drekka með mat.

Borddug borðdúkur.

Borddækning það að breiða á borð, það að bera á borð.

borde, ás. 1, (í skáldskap), leggja að skipi og greiða uppgöngu á það. Sb. entre.

Borde (líka Bord), ft. -r (og -er), sk., [borði], brydding.

*Bordel, ft. -ler, kl., púturhús. Sb. Jomfruhuus.

Bordende borðsendi einkum hinn efri: Sidde for Bordenden.

Bordflaade floti (fleki) af borðum eða fjölum.

Bordflage = Bordfløi.

Bordfløi viðorauki við borð.

Bordfod borðfótur, borðstoðull.

Bordfrugt ljúffengt viðar-aldin sem borðað er eptir mat. (Annað enn Madfrugt.)

Bordfælle matborðsfjelagi; sb. mötunautur.

Bordgjest sá sem snæðir hjá öðrum: En daglig B.

Bordhimmel borðtjald (tjald yfir borði, sem tíðkaðist áður fyr, þegar mikið var við haft).

Bordhold borðhald.

Bordkande borðkanna.

Bordkar borðker.

Bordklap vængur á borði.

Bordklokke borðbjalla (bjalla sem höfð er á borði). — b) = Madklokke.

Bordklæde borðklæði. Sb. Bordtæppe.

bordklæde þilja e-ð með borðviði.

Bordklædning, sk., það að bordklæde. — b) borðþil á e-u.

Bordkniv borðhnífur.

Bordkrands eins konar hringur sem er settur á borð undir matarfati.

Bordkurv vandlaupur handa borðbúnaði.

Bordlevning mat(ar)leifar.

Bordlinned borðdúkar (bæði borðdúkur og pentudúkar).

Bordlov borðregla.

Bordlæsning lestur á borðsálmi. — b) borðsálmur.

Bordplade borðhella (borðfjöl úr málmi eða marmara).

Bordring = Bordkrands.

Bordsang það sem sungið er yfir borðom.

Bordselskab þeir sem sitja saman yfir borðom.

Bordskammel rim á milli borðfóta.

Bordskik borðsiðir.

Bordskive = Bordblad.

Bordskuffe skotald í borði.

Bordskærer, ft. -e, kk., sá sem flettir (er að fletta) viði.

Bordstabel borðahlaði.

Bordstok timburstokkur sem hafs á í borð.

Bordstolpe borðfótar sem er eins og stólpi.

Bordtale borðræður.

Bordtæppe borð-ábreiða. Sb. Bordklæde.

Bordtøi borðbúnaður.

Bordven vinur manns sem vanur er að borða með manni. — b) sá sem hefur matarást á e-m.

Bordviin vín til að drekka með mat.

Bordøl öl til að drekka með mat.

bore, h. s. og ás. 1, [bora], bora, 1) h. s.: B. med Fingeren i noget bora fingrinum í e-ð. — 2) ás., a) hola e-ð innan: B. et Rendetræ (en Steen, en Kanon). — b) gera holu eða gat með því að bora: B. et Hul i noget. — c) koma e-u eitthvað með því að bora eða gera göt: Ormen borer sig (jetur sig) ind i Træ. B. et Skib i Grund skjóta skip í sjó; sb. Sænk.

Borehul gat (hola, bora) sem borað (boruð) er í e-ð.

Borejern skaptlaus nafar. — b) bor.

Boremester sá sem hefur umsjón yfir þeim sem bora í námum.

Borespaan nafarspónn.

Borg, ft. -e, sk., [borg], borg = kastali, vígi; höll. Sb. Kongeborg, Ridderborg, Røverborg. — b) borg = kaupstaður, býr, í Borgmester. — c) víggirðing, í Skjoldborg, Vognborg.

Borg (lán), er haft í orðatiltækjunum: Paa B. og til Borgs á frest, í skuld, t. a. m. tage noget paa B. Faae noget til Borgs.

borge, ás. 1, kaupa e-ð á frest, kaupa e-ð í skuld: B. noget af een. B. sig frem lifa á lánsfje. — 2) selja e-ð á frest, selja e-ð í skuld.

borge (har), h. s. 1, [sb. Borgen], ganga í veð (trú, trúnað) fyrir e-n: B. for een.

Borgegaard sá hluti húsa á herragarði sem húsbændurnir búa í.

Borgeier borgareigandi.

Borgeled (forn), hlið á kastala.

Borgemester sjá Borgmester.

Borgen, án ft., sk., [borgan], tak, trú, trúnaður, veð: Gaae i B. (ganga í borgun Björgv. Kúlfsk. 125. bls., ganga í vörzlu Hænsna-Þ.) for een. Sjá Forlofte. — b) ábyrgðarmaður, vörzlumaður (N. g. L. I, 317), handsalsmaður: Da skal han sætte anden Mand til B. for sig (D. L.). Sjá Forlover.

Borger, ft. -e, kk., borgarmaður, býjarmaður, (Borgere borgarmenn, borgarfólk, borgarlýður, býjarmenn, a. s. frv.). — b) einkum borgari (só sem hefur borgara rjettindi; sb. D. L. 3-3-2): Adelsmænd, Præster, Borgere og Bønder. — 2) þegn, landsmaður. Sjá Statsborger.

Borgeraand hugarfar þegnanna.

Borgerbarn borgarabarn.

Borgerblod blóð (sam)þegna e-s.

Borgerbrev borgarabrief.

Borgerdaad þegnlegt bragð (í góðri merk.).

Borgerdannelse menntun þegnanna.

Borgerdyd þegaskapur.

Borgered borgaraeiður.

Borgereie eign borgara.

Borgerenke borgaraekkja.

Borgerfjende óvinur landsmanna (þegna sinna, samþegna sinna).

borgerfjendsk illviljaður (óvinveittur, mótsnúinn) landsmönnum sinum (samþegnum sínum, o. s. frv.).

Borgerflid iðjusemi landsmanna (þegnanna).

Borgerfolk, ft., borgarafólk.

Borgerforening samband þegnanna. Sb. Borgersamfund, Borgerselskab.

Borgerfred friður meðal þegnanna: Brud paa Borgerfreden.

Borgerfrihed frelsi borgaranna. — 2) frelsi þegnanna.

Borgerfærd breytni (hegðun) þegnanna.

Borgerhad hatur á þegnum eða samþegnum sínum.

Borgerheld heill þegnanna.

Borgerhuus borgaraheimili: Levemaaden i Borgerhuse.

Borgerhæder sómi þegnanna.

Borgerinde, ft. -r, kvk., kvennmaður að því leyti sem hún er þegn e-s ríkis.

Borgerkjærlighed rækt þegnanna við ríki sitt.

Borgerkone borgarakona.

Borgerkrands = Borgerkrone.

Borgerkrig styrjöld innanríkis.

Borgerkrone eiginl. *corona civica;* en er haft óeiginl. um laun fyrir þegnskap eða þjóðrækni.

borgerlig, ft. -e, e., sem borgarastjett tilheyrir: Født af borgerlige Forældre. — 2) þegnlegur: B. Næring. Borgerlige Skatter gjöld þegnanna. B. Frihed. Borgerlige Rettigheder. Borgerlige Love. Borgerlige Stridigheder deilur innanríkis. — þegar talað er um lög eða málaferli, er borgerlig jafnaðarlega haft um það, sem hvorki veit til hermannamála eða afbrotamála: Den borgerlige Rettergang. Borgerlige Sager. — 3) óbreyttur, viðhafnarlaus. Sb. jævn, simpel, tarvelig.

Borgerliv lifernishættir þegnanna.

Borgerlæs hlass á borgaravagni.

Borgermand borgaramaður: En agtværdig B.

Borgermester sjá Borgmester.

Borgermod þor sem þegnarnir eiga að hafa.

Borgernød eymd þegnanna.

Borgerpige borgarastúlka.

Borgerpligt skylda þegnanna; þegnskylda.

Borgerret þegnleg rjettindi. — b) það að vera þegn e-s ríkis: Romersk B. — 2) borgara rjettindi. Sjá Borgerskab.

Borgerrettighed þegnleg rjettindi. — 2) borgara rjettindi.
Borgersamfund samband þegnanna.
Borgerselskab=Borgersamfund.
Borgerskab, án ft., kl., það að vera borgari, borgara rjettindi: Faae (vinde, tage) B. i en By. Sværge B. sverja borgaraeið. — b) samband borgaranna i e-m bý: Kjøbenhavns B.
Borgersikkerhed þegnleg óhylti (sú vernd sem þegnarnir hafa af því riki sem þeir eru i).
Borgersind, (án ft.), hugarfar þegnanna.
Borgersoldat maður af borgaraliðinu.
Borgerstand borgarastjett.
Borgersæde það að hafa bólfestu sem borgari á e-m stað: Tage B.
Borgerson borgarason.
Borgertromme herbumba sem borgarliðið hefur.
Borgervagt vörður af borgurum; varðlið af borgurum.
Borgervel heill þegnanna.
Borgerven sá sem er velviljaður samþegnum sínum.
Borgervogn borgaravagn (stærri enn bóndavagn).
Borgervæbning það að borgurum er kenndur vopnaburður. — b) borgaralið.
Borgerværd þegnskapur (það sem i manu er varið sem þegn e-s rikis).
Borgestue dagstofa vinnufólks á stórgörðum.
Borgfoged hallargreifi (sá sem er settur til gæzlu yfir e-s höll og það fólk sem þar er).
Borgfred hallarhelgi (friðhelgi i höll).
Borgfrue frú í riddaraborg.
Borgfroken jungfrú í riddaraborg.
Borggreve þjóðversk nafnbót.
Borgherre eigandi riddaraborgar.
Borgmester (lika Borgemester og Borgermester) býjargreifi.
Borgret (fyrrum), þess konar dómur sem mál minni hátttar konungsþjóna áttu að koma í áður enn þeim væri skotið til æðra dóms.
Borgsal salur i riddaraborg.
Borgvagt vörður sem haldinn er í eða um höll.
Borgvægter varðmaður í turni á höll eða riddaraborg.
Boring, ft. -er, sk., það að bore: Kanonen er mislykket i Boringen.
borkne (er), h. s. 1, fá skorpu eða skán (sb. skorpna, skæna).
Borre, ft. -r, sk., frævhús (*capsula*) þeirrar jurtar sem kölluð er á lat. *arctium lappa*. — b) jurtin sjálf.
bort, aa., [bort, sb. bart þsun er hugei skorli, f. brot f. brant], (ætíð um hreifingu), burt, á burt, i burt: Gaae (reise, flytte) b. Flyve b. Drive (jage) noget b. Komme b. komast burt; lika hverfa (um hlut sem maður getur ekki fundið). Stjæle (rane) noget b. (sb. stela e-u frá e-m). Drikke (klatte, spille) sine Penge b. sóa i drykkjuskap (o. s. frv.) því sem maður á. Love noget b. Gifte en Datter b. Pigen har fæstet sig b. Leie (fæste) en Eiendom b. Doe b. falla frá (sb. þegar hans missir við). Visne b. visna og verða að engu. Dunste b. verða að gufu. Feberen gik b. af sig selv fór sjálfkrafa.
bortaande, ás., anda e-u burt.
bortbringe, (bringe bort er tíðkanlegra), flytja (færa, bera) e-ð burt.
bortbryde, ás., brjóta e-ð burt (upp, o. s. frv.): B. Stene.
bortbytte láta e-ð fyrir annað, gefa e-ð fyrir e-ð: B. noget for noget.

bortbære, (bære bort er tíðkanlegra), bera e-ð burt.
bortdampe (er), verða að gufu og hverfa. Sjá bortdunste.
Bortdampning, sk., það að bortdampe.
bortdrage 1) ás.: Bortdrages (= afdrages) fra sine Sysler. — 2) h. s. (er), halda burt. drage bort er tíðkanlegra.
bortdrive, ás., reka e-ð burt.
bortdrømme, ás., eyða tímanum eins og i draumi: B. sit Liv.
bortdunste (er), = bortdampe.
Bortdunstning, sk., það að bortdunste.
bortdoe deyja, látast. Sb. doe bort.
borte, ao., [e a. bortu f. brautu], burtu um veru e-s hlutar á e-m stað: Han gik bort uden at sige farvel; og har været b. en heel Uge. Han bliver b. en Maanedstid. Han er b. ekki heima. Han er b. i Forretninger. Medens jeg var b. paa Reisen m. j. var að heiman. Langt b. — 2) um það sem maður hefur misst: Det er blevet b. for mig jeg er búinn að týna (glata) því. Han har eiet mange Penge; men nu ere de b. farnir.
Borteblivelse, sk., það að blive borte.
Borteblivende, sk., það að blive borte.
bortfalde fara = verða að engu: Nu maa denne Anmærkning b.
Bortfart burtferð.
bortfeie sópa e-u burt.
Bortfeielse, sk., það að bortfeie.
Bortfeining, sk., það að bortfeie.
bortfile sverfa e-ð burt.
Bortfilen, sk., það að bortfile.
bortfiske fiska e-ð upp svo að ekkert verði eptir.
bortfjerne færa e-ð burt: B. (útrýma) Aarsagen til en Sygdom.
Bortfjernelse, sk., það að bortfjerne.
bortflagre flögta burt. flagre bort er tíðkanlegra.
bortflane, ás., eyða e-u i flennuskap: B. Blufærdighed og Sæder paa private Theatre.
bortflye, h. s., flýja, hverfa.
bortflygte flýja, hverfa: Den bortflygtede Ungdom.
Bortflytning burtför. — 2) burtflutningur.
bortflytte, h. s., flytja sig burt, fara alfarinn úr e-m stað: Efterat han var bortflyttet fra Byen. flytte bort er tíðkanlegra.
bortflyve, (flyve bort er tíðkanlegra), fljúga burt.
bortforpagte byggja öðrum jörð, leigja öðrum e-ð: B. en Gaard. B. et Fiskeri.
Bortforpagtning, sk., það að bortforpagte.
bortfragte leigja öðrum skip.
Bortfragtning, sk., það að bortfragte.
bortfryse, (lika fryse bort), eyðast af frosti: De fleste af disse Træer ere bortfrosne (flest af þessum trjám hefur kalið til mikilla skemmda) i Vinter.
bortfæste byggja e-ð öðrum: B. en Jord.
Bortfæstning, sk., það að bortfæste (bygging jarðar).
bortføre flytja e-ð burt, fara burt með: Han blev fangen og bortført af Røvere. — Einkanl. nema (strjúka með) kvennmann: B. en Pige af Forældrenes Huus.
Bortførelse, ft. -r, sk., stúlkunám: Der var megen Tale om en ung Piges B. burtnumning ungrar stúlku.

Bortførsel, sk., burttekning (aptast nær e-s dauðs hlutar): Krigsskibenes B.
bortgaae fara burt; líða. gaae bort er tíðkanlegra. — Ha l. t. bortgangen er sjer i lagi sama og hedengangen, hedenfaren.
Bortgang burtför. — Einkanl. framför af heiminum (forn), fráfall.
bortgifte gipta stúlku: B. sin Datter = gifte sin Datter bort.
bortgive gefa e-ð (burt): B. noget i levende Live. B. noget efter sin Død. — b) veita embætti: Kaldet er endnu ikke bortgivet.
Bortgivelse, sk., það að bortgive.
bortgjøgle, ás., eyða e-u máli með skripalátum: B. en nyttig og vigtig Sandhed.
bortglide renna (líða) burt: Med Diet heftet paa en bortglidende Baad i því hann rendi frá.
bortgnave naga e-ð burt.
bortgrave moka e-u burt: B. Jorden fra et Træ. — Lika veita e-u burt: B. Vand. Sjá bortlede, aflede, afgrave.
bortgræde eyða tímanum í sorg og sút.
bortgræmme, ás., eyða e-u i hugarangri: B. sit Liv.
bortgyde hella e-u úr.
borthugge höggva e-ð upp: B. en Skov.
Borthugning, sk., það að borthugge.
borthyre taka sjer skipum: Matrosen har borthyret sig.
borthøvle aema e-ð af með lokri.
bortile (er), skunda burt.
bortjage, ás., reka e-ð burt. jage bort er tíðkanlegra.
bortkalde, ás., eiginl. kalla e-n frá e-u; en er varla haft nema um að kalla e-n af heiminum: Bortkaldes falla frá.
bortkaste kasta e-u burt: Neglen har han bortkastet hann hefur glopráð lyklinum niður. kaste bort er tíðkanlegra.
Bortkastelse, sk., það að bortkaste.
bortkjøbe kaupa e-ð upp.
bortkjøre, ás., aka e-u burt.
Bortkjørsel, sk., það að bortkjøre.
bortklynke, ás., eyða tímanum með víli (eða harmatölum).
bortkoge, h. s., (koge bort tíðkanlegra), soðna niður: Vandet er bortkogt til det Halve.
bortkomme, h. s., komast burt, komast undan: Om Misdæderen derover bortkommer (D. L.). — b) týnast, hverfa: Bortkomne Sager. — komme bort er tíðkanlegra.
bortkyse fæla (hræða) e-ð burt: Ulven lod sig b. af Hundene. Sjá kyse bort.
bortkysse kyssa e-ð burt.
bortlaane ljá e-ð burt.
bortlede veita vatni burt: B. Vandet fra en Ager veita vatni af akri.
bortlege eyða tímanum i glaumi og gamni: B. sine Dage, uden Hensigt og Alvor.
bortleie leigja e-ð öðrum: Værelserne ere alt bortleiede.
bortliggende, [sb. ligge], fjarlægur: Langt b. Lande.
bortlove heita öðrum e-u: Pigen er bortlovet. Embedet er bortlovet.
bortlægge leggja e-ð frá: Dette Tøi maa bortlægges. lægge bort er tíðkanlegra.
bortlæse eyða e-u með lestri, lesa e-ð (t. a. m. vitið) úr sjer.
bortløben, [sb. løbe], strokinn: De bortløbne Soldater.
bortmane særa e-ð burt.

bortplukke reyta e-ð burt.
bortplyndre rupla e-u burt.
bortpløie nema e-ð burt með plægingu: B. noget fra en Andens Ager erja sjer af annars akri.
bortraadne fúna burt.
bortrage, ás., skara (sópa, o. s. frv.) e-u burt.
bortrane ræna e-u burt. Sjá bortrøve.
Bortreise, án ft., burtferð.
bortreisende, [sb. reise], sem er í burtbúningi, sem er að fara á stað.
bortreist, [sb. reise], sem er farinn (kominn) á stað.
bortrinde (er), renna burt: Det bortrundne Vand. — b) óeiginl. líða: De bortrundne Aar.
bortrive slíta e-ð burt: Fartøiet blev bortrevet af Strømmen. — b) óeiginl., α) Lidenskab bortrev ham fra Pligt. — β) sjer í lagi kippa (svipta) e-m burt úr heiminum: Blive bortrevet i sin blomstrende Alder. Pesten bortrev mange Mennesker.
bortrydde ryðja e-u burt: B. Stene. — b) óeiginl. rýma e-u burt, útrýma e-u, byggja e-u út: B. Hindringer. B. Vanskeligheder. B. Fordomme.
Bortryddelse, sk., það að bortrydde.
bortryge flæma e-ð burt með reyk: B. Insecter.
bortrykke, ás., eiginl. rykkja e-u frá; en er sjaldan haft um annað enn kippa e-m burt úr heiminum.
bortryste hristu e-ð af e-u.
bortrømme, h. s., strjúka, hlaupast á burt (fornlegt): En bortrømt Slave. Bortrømte Krigsfolk.
bortrøve = bortrane.
Bortsalg sala.
Bortseiling burtsigling.
bortsende senda e-ð frá sjer, koma e-u á stað: Brevet er allerede bortsendt brjefið er komið á stað.
Bortsendelse, sk., það að bortsende.
Bortsending, sk., = Bortsendelse.
bortskaffe, ás., koma e-u burt; reka e-ð burt. skaffe bort er líðkanlegra.
Bortskaffelse, sk., það að skaffe bort eða bortskaffe.
bortskibe koma e-u burt á skipi: B. Varer.
bortskikke = bortsende.
bortskjenke gefa e-ð burt.
bortskjøde skeyta e-ð öðrum: B. en Eiendom.
bortskove höggva trje upp: Alle Træer paa Den har man bortskovet.
bortskrabe, ás., skafa (klóra) e-ð burt.
bortskræmme = bortkyse.
bortskure fægja e-ð af e-u.
bortskyde, ás., α) eyða e-u með skotum: Soldaterne havde bortskudt alt deres Krud höfðu eytt öllu púðrinu. — β) b. (eyða) Vildtet.
bortskylde = skylde bort, sem er líðkanlegra.
bortskyldig sem aðrir eiga hjá e-m: Den bortskyldige Gjeld (D. L.).
bortskylle, ás., skola e-u burt, skola e-u með sjer: Havet har bortskyllet meget af Strandbredden. Floden bortskyller al Ureenlighed.
bortskære sniða e-ð burt.
bortslide slíta e-ð burt; má e-ð af.
bortslæbe, ás., burðast burt með. — b) taka e-ð með valdi.
bortslænge kasta e-u frá sjer í hirðuleysi.
bortsmelte, ás., bræða e-ð burt.

bortsmile, ás., (skáldl.), eyða e-u með brosi sínu.
bortsmuldre verða að dupti.
bortsnakke, ós., eyða e-u með skrafi.
bortsnappe hrifsa e-ð burt.
Bortsnappelse, sk., það að bortsnappe.
bortsove, ós., eyða e-u með svefni: B. (sofa af sjer) Morgenen.
bortspille, ás., eyða e-u í spilum: B. sin Formue.
bortsprede tvístra e-u, dreifa e-u víðs vegar.
bortspøge, ás., eyða e-u (einkanl. tímanum) í glensi og gamni.
bortstjæle stela e-u burt: Alle Pengene ere bortstjaalne.
bortstryge, ás., strjúka e-ð burt.
bortstrøe dreifa (tvístra) e-u (víðs vegar).
bortstøde, ás., hrinda e-u burt, hrinda e-u frá sjer.
bortsukke, ás., eyða tímanum í andvörpum.
bortsynge, ás., eyða e-u með söng.
bortsvinde hverfa burt: Den bortsvundne Ungdom. Synet bortsvandt.
bortsvire, ás., eyða e-u í svalli: B. sine Dage.
bortsværme eyða e-u í slarki: B. sine Ungdomsaar.
bortsælge selja.
borttage, ás., taka e-ð burt. — b) óeiginl. eyða e-u, o. s. frv.: Have vi borttaget Livets Lyst, fordi vi vilde, den skal være reen? Dette Arbeide borttog ham megen Tid. B. Anledningen (Aarsagen) til noget.
Borttagelse, sk., það að borttage.
borttinge, ós., heita öðrum e-u með stöddum skildaga.
borttoe þvo e-ð úr e-u. Sjá bortvaske.
Borttog burtför margra saman.
borttrænge, ás., þröngva e-u í burt.
borttære, ós., eyða e-u smátt og smátt.
borttøe (er), h. s., þiðna burt: Sneen er borttøet snjórinn er tekinn upp.
borttørre, ás., þurka (þerra) e-ð burt: Duggen borttørres (þornar) ved Solens Kraft.
bortvandre, (vandre bort líðkanlegra), halda burt: Han er nu ogsaa bortvandret liðinn hjeðan (andaður).
bortvaske = borttoe.
bortvende, ás., snúa e-u undan: B. sine Øine fra noget líta undan. — b) afstýra e-u: B. en Ulykke (Sorg) fra een.
bortviste, ás., veifa e-u burt.
bortvige (er), h. s., hverfa burt (óeiginl.): Da Lykken var bortvegen þegar hann var horfinn að hamingju.
Bortvigelse, ft. -r, sk., það að bortvige.
Bortvigen, sk., það að bortvige.
Bortviisning, ft. -er, sk., það að bortvise.
bortvise visa e-m burt eða frá.
bortvisne visna upp.
bortæde jeta e-ð burt (af, úr): Den skarpe Vædske havde bortædt Huden.
bortøde = bortødsle.
bortødsle, ás., sóa e-u.
Bortødsling, sk., það að bortødsle (sóun).
bosiddende, [sb. sidde], = bosat.
Boskab, kl., = Bohave, Indbo.
Bossel, ft. -er, sk., kúla til að fella með strýtur.
Bosted (fornlegt), bústaður.
*Boston, sk., eins konar spil (enskt að uppruna).
bosætte sig setja (gjöra, reisa) bú. — bosat, h.-e., búandi.

Bosættelse, sk., það að reisa bú.
*Botanik, sk., grasafræði.
*Botaniker, ft. -e, kk., grasfræðingur.
*botanisere, h. s. 1, tína jurtir, fara í jurtaleit.
*botanisk, ft. -e, e., sem grasafræði til heyrir.
*Bouillon, sk., soð sem drukkið er.
*Bouquet, ft. -ter, sk., = Blomsterbusk.
boute (har), h. s. 1, [sb. Bov 2, b], kelkja (um skip). Sjá krydse.
*Bouteille, ft. -r, sk., flaska.
*Boutik, ft. -ker, sk., = Krambod.
Bov, ft. -e, sk., [bóg-r], bógur á skepnu; en er þó líka haft um lær. Sb. Lammebov, Svinebov. — 2) kinnungur á skipi. — b) veðurborð.
Bovbeen bógleggur eða lærleggur.
Bovblad herðarblað í skepnu.
bovbrudt, [sb. bryde], sem hefur bóghnisu.
bovet, ft. bovede, e., bógamikill.
Bovflesk flesk á svínsbóg.
bovlam bógsiga.
Bovled bógliður.
bovne, h. s. 1, [bogna], vera þrútinn: Bovnende Seil.
bovsprængt, [sb. sprænge], lamaður í bóg eða læri.
Bovspryd sjá Bugspryd.
Bovorm kýli sem bestar fá stundum milli brjósts og bógs.
Bovsprod sjá Bugspryd.
Bovstykke skammrifjabógur.
bovstærk þykkur um bógana.
Braad (líka ritað Brod), -de, sk., [brodd-r], broddur skorkvikinda: Biens B. Vepsens B. — b) höggormstunga: Slangens B.
braaddet, ft. braadede, e., sem hefur brodd á sjer.
braade, ás. 1, = brage ás: B. Hør.
*Bracteater, ft., = Blikmynt.
Brad, sk., (úrelt), steik.
brad, ft. -e, e., [bráð-r], bráður, voveiflegur: En b. Død. — Hvorugkyn í eintölu er að öllum jafnaði ritað brat (f. bradt; sb. brátt f. bráðt, sömuleiðis brat 2), þegar það er ao., og merkir hastarlega, (í skáldskap eða skáldlegu orðfæri).
Bradbuk (og Bradebuk) undirstaða undir steikileini.
Bradebuk sjá Bradbuk.
Bradpande flotpanna sem höfð er undir þegar verið er að steikja.
Bradspid steikiteinn (ísl. skjal 1396).
Brag, ft. eins, kl., [brak], brak, brestir, brothljóð: Stormens B. Tordenens B.
brage (har), h. s. 1, [braka], braka (sb. snarka, bresta): Det brager i Isen. Ilden brager. Tordenen brager. Sb. knage.
Brage, ft. -r, sk., [brák], brák. Sb. Hørbrage.
brage, ás. 1, [bráka], bráka: B. Hør. B. Hamp.
Bragen, án ft., sk, það að brage h. s.
Bragning, ft. -er, sk., það að brage ás.
*Brahmin, ft. -er, kk., indverskur klerkur.
1. brak, e., (ekki haft nema um nef), söðulbakaður: En b. Næse.
2. brak, e., (ekki haft nema um vatn), sjókynjaður, í-saltur: Vandet i denne Sø er noget brakt.
brak, ao., er haft um akurlendi þau árin sem það er ósáið til korns og hvílt með því að rækta þar e-ð annað: Ligge b. vera ósáinn.

Brak, sk., ósáin ekra: En dyrket B. (ósáin ekra, sem ræktuð er til e-s annars, enn korns). Sb. Brakager, Brakland, Brakmark.

Brakaar ósáins-ár.

Brakager ósáið akurland.

Brakfrugt jurtir á (af) ósánu akurlandi.

Brakfure förin (plógfarin) eptir fyrstu plægingu ósáins akurlands.

Brakgrøft auka-skurður (auka-siki).

Brakharv eins konar herfi sem haft er við ósáið akurland.

brakke, ás. 1, búa ósáið akurland undir sáning.

*Brakke sjá Barakke.

Brakland = Brakager.

Brakmark = Brakager.

Brakning, n. -er, sk., það að brakke.

Braknæse söðulbakað nef, söðulnef.

braknæset, n. -næsede, e., söðulnefjaður.

brakpløie plægja ósáið akurland.

Brakpløining, sk., það að brakpløie.

Brakvand sjókynjað vatn.

Brakvæxt það sem ræktað er á ósánu akurlandi.

bralle, h. s. 1, [bralla], (í tali), vera háværr.

Bram, án fl., sk., skraut, skart, sundurgjörð, viðhöfn, stærilæti: Hans Fortjenester og Dyder vare stille og uden B.

*Bramarbas, kk., áflogahundur; raupari, gortari.

Brambær eins konar ber sem eiga skylt við brútaber: Plukke B. — b) (sú viðartegund er þessi ber spretta á) *rubus fruticosus:* Plante B.

bramfri sem er án stærilætis (sb. hispurslaus).

bramme (har), h. s. 1, skarta, t. a. m. um blóm. — b) hafa mikið við: B. med kostelige Klæder berast mikið á. Stundum er sagt: B. af noget stæra sig af e-u. Sjá braske, prale, prunke.

Brammen, án fl., sk., það að bramme.

Bramraa eín rá á hafskipi.

Bramseil eitt segl á hafskipi.

*Branche, n. -er, sk., grein, deild.

Brand, sk., [brand-r], A, með -e í fl., brandur = eldibrandur, spýta sem eldur er í: Slukke Brandene paa Arnestedet. — b) skar. Sjá Tande. — B) án fl., bruni, 1) um eld: Sætte (stikke, tænde) noget i B. kveykja í e-u. Naar et Huus kommer i B. þegar kviknar í húsi. Huset staaer i B. logar. — b) (einkum) húsbruni: Standse (slukke) Branden eldinn. En farlig (stærk) B. Kjøbenhavns B. býjarbruninn í Kaupmannahöfn. True een med B. hóta e-m að brenna fyrir honum hús eða heimili. — 2) um mikinn sólarhita: Solens B. — 3) um sjúkdóm, a) = Koldbrand. — b) ryður í korni og trjám og fleirum jarðarávöxtum. Sjá Rust.

Brandanordning tilskipun um húsbruna.

Brandanstalt sjer hvað er sett er á stofn til að annast það er til húsbruna heyrir.

*Brandassurance = Brandforsikring.

Brandax ax sem ryður er í.

Brandbrev leyfisbrjef sem maður fær til að leita sjer hjálpar fyrir skaða þann sem hann hefur orðið fyrir í húsbruna.

Brandbro = Sprøitebro.

Brandbyld þess konar kýli sem hætt er við að bruni komi í (*carbunculus*).

brande, (jótlenzkt orð), ás. 1, [sb. Brand A, b], taka skar af ljósi. Sjá pudse, snyde.

Brander, n. -e, sk., brennuskip (sem haft er í sjóorustum til að kveykja í öðrum skipum).

Brandfolk, einungis í fl., bruna-lið.

Brandforsikkring brunaábyrgð.

brandfri (um hús), sem þolir eld: En b. Kjelder.

Brandgaas brandgás *anas tadorna* (an dartegund).

brandguul rauðgulur.

Brandhage krókstjaki sem hafður er við húsbruna.

Brandhjelp gjafir sem maður fær af því hann hefur orðið fyrir tjóni í húsbruna. — b) styrkur úr brunasjóðnum.

Brandhuus = Sprøitehuus.

Brandjern tilbúningur úr járni sem er hafður í staðinn fyrir hlóðir (í eldakompu á skipum).

Brandkar stórt ílát sem vatni er safnað í til að slökkva með húsbruna.

Brandkarl undirmaður af brunaliðinu.

Brandkasse brunasjóður (sjóður sem brunagjöld eru borguð úr).

Brandklokke klukka sem hringt er þegar húsbruni verður.

Brandkorn ryðkorn (korn skemmt af ryði).

Brandkugle kúla sem skotið er til bruna eða (á næturþeli) til birtu.

brandlidt, [sb. lide þola], sem hefur misst fjármuni sína í húsbruna: En b. Mand. Hjelp til de Brandlidte.

Brandlygte ljós-ker sem fest er á borgarturna í húsbrunum.

*Brandmajor brunaliðsforingi.

Brandmester eins konar flokksforingi í brunaliðinu.

Brandmuur brunamúr (til að varna eldi).

Brandordning skipun um húsbruna.

Brandpiil eins konar skotfæri sem haft er í orustum.

Brandraab bruna-kall (koll að eldur sje laus).

Brandredskab áhald til að slökkva húsbruna.

Brandret dómur sem dæmir um brunamál.

brandrod = ildrod.

Brandrør eldpípa í hol-kúlum.

Brandsegl innsigli dóms eða nefndar sem brunamál hverfa undir.

Brandskade tjón sem verður af húsbruna.

Brandskat nauðungargjald sem menn verða að greiða heldur enn þola her (eiginl. til að komast hjá að borgir eða byggðir sjeu brenndar).

brandskatte leggja fjegjöld (Brandskat) á.

Brandslib = Brander.

Brandskilt einkenni brunaliðsins.

Brandslange = Sprøiteslange.

Brandspand brunaskjóla (sem vatn er ausið með þegar verið er að slökkva húsbruna).

Brandsprøite sprauta til að slökkva með húsbruna.

Brandsted staður þar sem hús er að brenna eða hefur brunnið. — b) (sjaldh.), = Ildsted.

Brandstige brunastigi (sem brunaliðið hefur þegar hús brennur).

Brandstyr brunagjald (sem almenningi er boðið að greiða handa þeim sem orðið hafa fyrir húsbruna).

Brandstød = Brandhjelp n.

Brandstødbrev = Brandbrev.

Brandsvend (sjaldh.), undirmaður af brunaliðinu.

Brandsølv brennt (skírt) silfur sem þolir raun.

Brandtaage ryðmistur (mistur sem setur ryð í korn).

Brandtegn = Brandskilt; líka einkenni sem aðrir þurfa að hafa til að geta komizt að þar sem er að brenna.

Brandtomt staður þar sem hús hefur brunnið.

Brandtromme brunabumba (sem slegin er þegar húsbrunar verða).

Brandvagt brunavörður (haldinn þar sem nunaðhvort er hætt við að brenni eða farið er að brenna). — b) varð-skútur sem róa kringum flota á næturþeli.

Brandvæsen allt það sem sett er á stofn til að aptra húsbruna eða slökkva hann.

branke, ás. 1, steikja e-ð í pönnu svo að það dökkni: B. Smør. B. Meel.

Brankning, sk., það að branke.

Bras, n. Braser, sk., dragreip.

1. brase, ás. 1, aka segli. — B. op hlaða seglum.

2. brase, ás. 1, vera að steikja: Der steges og brases i Kjøkkenet það er verið að matskapa í óða önnum í eldhúsinu.

Brasen, án fl., sk., steikingar.

Brasen, n. -er, sk., (karfategund) *cyprinus brama.*

Brask (sjaldh.), án fl., sk., [sb. braske], óhóf, oflæti, o. s. frv. Sb. Bram, Prunk.

braske (sjaldh.), h. s. 1, [sb. brasta], brasta, hrokast upp, þykjast, o. s. frv. Sb. braute, prale; pukke, trodse.

Brasken, án fl., sk., það að braske.

brat, n. -te, e., [bratt-r], brattur þverhníptur: En b. Klint. En b. Nedkjørsel. — Sem ao.: En b. afskaaren Bakke þverhaipt hæð. — 2) hastarlegur, skjótur: Hans bratte Fald.

Brathed, án fl., sk., bratleiki.

braute (líka ritað broute) (har), h. s. 1, grobba, gorta, stæra sig: B. af sin Herkomst (Rigdom). Sb. prale, skryde.

Brauten, án fl., sk., það að braute.

Brauter, n. -e, kk., grobbari, gortari, skrumari.

Brauteri, n. -er, kl., grobb, gort, skrum.

brav, e. og ao., 1) e., n. -e, góður, vænn, dugandi, o. s. frv., a) líkt og röskur, hraustur, hugaður: En b. Soldat. — b) líkt og ráðvandur, vandaður: En b. og retskaffen Mand. — c) líkt og umsýslusamur, nýtur, o. s. frv.: En b. Kone i sit Huus. Sb. dygtig. — d) (í tali), líkt og mikill, stór, nógur: En b. Hob Penge nógir peningar. — 2) (mest í tali), ao., prýðilega, ágætlega, vel, o. s. frv., a) með sögn: Staae sig b. (hraustlega, drengilega). Det gaaer b. (mæta vel). — b) með einkunn: B. rig nógu ríkur.

*bravo! sem ao., gott! vel!

Bred, n. -der, sk., brún, rönd; sjer í lagi a) strönd, bakki, land, (líka rönd vatns eða sjóar með landinu): Bredden af en Sø. Bredden af en Aa. Sb. Havbred, Strandbred, Flodbred, Aabred. — Gravens B., grafarbakki, er haft í talsh.: Gaae paa Gravens B. vera kominn af fótum fram. — b) barmur á íláti: Fylde et Vandkar til Bredden á barma. Skjenke et Glas fuldt til Bredden; sb. bredfuld. — c) borð (spássía) á pappír.

bred, n. -e, e., [breið-r], breiður: Teiet er to Alen bredt. En b. Vei. Salen er ikke b. nok til sin Længde. — b) (um framburð), rustalegur, óhæverskleguur: B. Udtale. — Paa godt, bredt Dansk skýlaust (þegar e-ð er sagt rjett eins og það er) — B) bredt, sem ao., víða: Han har været (eða reist) vidt og bredt omkring. — b) tale bredt kveða ókurteislega að orðunum.

bredaxlet, n. -axlede, e., herðabreiður.

bredbladet, n. -bladede, e., með breiðu blaði: En b. Sav.

bredbringet, ft. -bringede, e., bringubreiður. Sb. Bringe.

Brede, ft. -r, sk., breidd. — b) einksnl. um breidd á vefnaði: Et Lagen af to Breder. Der gaae fire Breder til Kjolen. — c) fjarlægð frá miðjarðarbug: Nordlig B. Sydlig B.

brede, ás. 1 og 2, [breiða], breiða: B. et Tæppe (Lagen) over Sengen. B. Dugen breiða á borð. — b) b. sig (gjöra sig breiðan), láta fara mikið fyrir sjer, vera órúmlegur.

Bredegrad mælistig frá miðjarðarbug.

bredfodet, ft. -fodede, o., breiðfættur.

bredfuld barmnfullur, fleytifullur: Skjenke bredfuldt Maal.

Bredhammer = Kobberhammer.

bredhovedet breiðhöfðaður.

Bredhøvl lokar með breiða tönn.

bredmundet, ft. -mundede, e., munnviður.

brednæset, ft. -næsede, e., breiðnefjaður.

bredrygget, ft. -ryggede, e., sem hefur breitt bak; breiður um bakið.

Bredside breiðvegur. Gagnstætt: Langside.

bredskuldret, ft. -skuldrede, e., herðabreiður.

bredstribet breiðröndóttur, bekkjóttur.

Bredsom breiðsaumur á ljerepti.

Bredøxe breiðöxi.

Bregne, n. -r, sk., alls konar burkni (eða tóugras) *filix*.

Bremme sjá Bræmme.

Brems (og Bræms), ft. Bremser, sk., ýmisleg meinkvikindi sem eiga skylt við kleggja (*oestrus*). (Sb. Hestebrems.)— 2) nokkurs konar járnverkfæri sem haft er við hesta fyrir snarvöl.

bremse, ás. 1, setja Brems (sjá Brems 2) á hest; sb. setja snarvöl á hest.

Bremsesting bit af kleggja eða annari þess konar flugu.

*Bresche, sk., skarð sem skotið er í múr eða vegg. Sjá Muurbrud, Voldbrud.

Brev, ft. -e, kl., [e. o. bref = brêf], brjef, a) = sendibrjef: Jeg har nylig havt B. fra ham. Verle Breve med een skrifast á við e-n. — b) = skjal: Give een B. paa noget. Have B. og Segl paa noget. sb. Fæstebrev, Gavebrev, Gjeldsbrev, Kjøbebrev, Kongebrev, Pantebrev, Skjødebrev. — c) et B. Knappenaale prjónabrjef. Et B. Haarnaale. Et B. Tobak.

Brevbog brjefabók. — 2) prentuð bók til að sýna hvernig brjef eiga að vera.

Brevbrud það að brjóta upp annarn manna brjef. (Sb. brjefnfantur.)

Brevdrager brjefberi.

Brevdue brjefdúfa (sem höfð er til að fljúga með brjef).

Brevgjemme (sjaldh.), brjefahirzla, skjalahirzla.

Brevhilsen (sjaldh.), kveðja í brjefi.

Brevkammer (sjaldh.), skjalaklefi.

*Brevoblat obláta sem höfð er fyrir brjef.

Brevomslag umslag á brjefi.

Brevpenge, einungis í ft., það sem maður verður að borga fyrir þingbrjef eða önnur þess háttar skjöl. — b) = Postpenge.

Brevskab brjefuskápur.

Brevskaber, einungis í ft., skjöl, skjalasafn.

Brevstiil orðfæri á brjefum.

Brevsæk = Postsæk.

Brevtaske veski, kampungur (fyrir kambpungur) til að hafa brjef og peninga í. Sb. Tegnebog.

Brevtaxt skrá um dýrleika á brjefaburði.

Brevvexler, ft. -e, kk., sá sem skrifast á við e-n.

Brevvexling, sk., það að skrifast á við e-n.

Brevviser sá sem hefur brjef að sýna.

Brig, ft. -ger, sk., eins konar hafskip með tvær siglur.

*Brigade, ft. -r, sk., mikil hersveit (sem nokkur hluti herliðs) stærri enn Regiment.

*Brigadeer, ft. Brigaderer, kk., = Brigadegeneral.

*Brigadegeneral sá sem ræður fyrir þess konar hersveit sem kölluð er Brigade.

*Brigantine, ft. -r, sk., = Brig.

Brikke, ft. -r, sk., trjekringla, t. a. m. a) skerborð. — b) tafla í tafli. — c) = Lysebrikke; sjá það orð.

brikkerund kringlóttur (eins og Brikke).

Brille (sjaldan haft nema í) ft. -r, sk., gleraugu.

Brillemager, ft. -e, kk., sá sem býr til gleraugu.

Brilleslange (eitruð höggormstegund) *vipera naja*.

*brillant, ft. -e, e., glófagur, ljómandi; framúrskarandi, frábær. — Sem ao., frábærlega.

*Brillant, ft. -er, sk., gimsteinn (einkum demant) sem gerðir eru fletir á.

*brillere, h. s. 1, glóa; skara fram úr.

Bringe, ft. -r, sk., [bringa], brjóst eða bringa á sumum dýrum (t. a. m. á hesti, hirti eða nautgrip).

bringe, bragte, bragt, ás., færa, flytja, fara með: B. noget ind (ud). B. noget hen (tilbage). B. (líka føre) noget med hafa e-ð með sjer. B. Korn til Mølle. B. Varer til Torvs. B. een noget (t. a. m. et Brev, en Gave) færa e-m e-ð. B. noget i Orden og b. noget til Rette (hvorttveggja opt óeiginl.), koma e-u í lag, koma lagi á e-ð, lagfæra e-ð. Líka láta færa e-ð úr e-m stað í annan: B. en Flaade i Søen bjóða út leiðangri, hafa her úti, o. s. frv. — b) óeiginl.: B. det vidt i Verden komast upp. — Denne Handel bringer kun liden Fordeel þessi kaupskapur er arðlítill. Det bragte ham baade Ære og Fordeel það varð honum bæði til sóma og hagnaðar. — B. noget for een segja e-m frá e-u, bera e-ð í e-n(?); sb. forebringe. B. noget for Dagen koma e-u upp. B. noget for Lyset leiða e-ð í ljós. — B. een fra noget trufla e-n svo hann muni ekki hvað hann ætlaði að segja. — B. een paa noget minna e-n á e-ð. B. een paa sin Side koma e-m á sitt mál. B. noget paa Fode koma e-u upp. B. noget paa Papiret færa e-ð í letur. B. noget paa Bane leiða e-ð í tal. — B. een frem koma e-m til frama; sb. forfremme, befordre. — B. et Barn i Søvn svæfa barn. — B. ind = indbringe (óeiginl.). — B. noget over sit Sind (Hjerte) fá e-ð af sjer. — B. een til Bekjendelse koma e-m til viðurkenningar. B. een til sig selv igjen láta e-n rakna við. B. en Ting til Fuldkommenhed verða fullkominn (fullnuma) í e-u. B. noget til Ende leiða e-ð til lykta, ljúka við e-ð. — B. noget ud iblandt Folk bera e-ð út. Han bringer meget ud af (hefur mikið upp úr) den Gaard.

bringebrudt, [sb. bryde], meiddur á bringunni (um hesta).

bringebrei bringubreiður.

Bringer (sjaldh.), ft. -e, kk., sá sem ber (færir, flytur) e-ð.

Bringerem brjóst-ól í eykreiði. Sb. Brystrem.

Bringetøi brjóstreiði á hesti sem beittur er fyrir vagn eða sleða.

Brink, ft. -er, sk., [sb. brekk-a f. brink-a], brekkubrún, hólbrún. — b) brekka, hóll. Sb. Strandbrink.

brinket, ft. brinkede, o., brattur.

*Brise, sk., gola eða andvari sem kemur á tilteknum stað eða tíma. Sb. kvöldgola, fjallagola, o. s. frv.

Brisling, ft. -er, sk., (síldarkyn) *clupea alosa*.

Brissel, sk., [sb. bris], eitlar milli háls og bógs einkanl. á kálfum. Sb. Kalvebrissel.

Brist, sk., [brest-r f. brist-r], rifa, sprunga: B. i Tei.

briste, brast, (er) brusten, h. s., [e. o. brista f. bresta], bresta, springa, rifna, klofna, brotna, slitna, hrökkva í sundur, stökkva í sundur: Isen brast under dem. Muren (Væggen, Pillen) er brusten; sb. revne, sprække. Bjælken (Brættet) brast. Touget brast. — b) b. (Líka b. ud) i Latter reka upp skellihlátur, skella upp yfir sig, hlæja upp úr. Hun brast i Graad hún fór að gráta, það kom upp grátur fyrir henni, (sb. blaðran springur).

briste, h. s. 1, [reyndar sama orð og briste, brast], bresta, skorta: Det bristede dem paa Penge og Folk. Sjá brøste.

bristefærdig (t. a. m. hjartað) sem liggur við að springa.

Bristning, sk., það að briste (rifna, o. s. frv.); er einkanl. haft um það, þegar fornistið springur.

Brix, n. -er, sk., skellikambar; sb. Narrebrix. — 2) fjalir sem legið er á (sb. flet, bæli).

brixe, ás. 1, berja e-ð með skellikömbum.

Bro, ft. -er, sk., [Bro: brú = Tro: trú; sb. ó- f. ú-, mjók- f. mjúk-, o. s. frv.], brú: Bygge en B. Sb. Flydebro, Vindebro, Brandbro, Sproitebro. — b) bryggja. sb. Færgebro, Skibsbro. — c) steinlegging: Lægge B. i en Gaard. Lægge B. paa Gaden steinleggja strætið. Sjá Steenbro. — Hjer af er dregið að kalla Bro það sem er steinlagt, eins og í Vesterbro, Norrebro, Østerbro, sem eru nöfn á þremur undirborgum Kaupmannahafnar.

Brobygning brúargerð.

*brochere, ás. 1, sauma saman arkir (þegar verið er að binda bækur).

*Brochure, ft. -r, sk., flugu-rit.

Brod sjá Braad.

Brodde, ft. -r, sk., [sb. Braad, Brod], nagli með hvössum haus í skaflaskeifu.

brodde, ás. 1, brydda hest (sb. sem aki jó óbryddum á ísi hálum; sjá Brodde); skaflajárna (eins og gert er á Íslandi).

brodden, ft. brodne, e., [brotin-n], brothættur: Brodne Kar i alle Lande í öllum löndum er pottur brotinn (málsh.).

Broder, ft. Brødre, kk., [bróðir], bróðir bæði eiginl. (sb. Heelbroder, Halvbroder) og — b) óeiginl.: De mæhriske Brødre. Sb. Klosterbroder, Lægbroder, Duusbroder.

Broderaand bróðurlegt hugarfar, bróðurlegt samlyndi. Sjá Brodersind.

Broderbaand bróðurlegt samband.

Broderbarn, ft. Broderbørn og (þegar talað er um börn fleiri bræðra manns) Brødrebørn, bróðurbarn.

Broderdatter, ft. Broderdøttre, bróðurdóttir (60).

*brodere, ás. 1, sauma gull, silfur eða silki í e-ð; sb. glita.

*Broderi, ft. -er, kl., gullsaumur, silfursaumur, silkisaumur.

*Brodering, ft. -er, sk., blómstur-

saumur úr gulli, silfri eða silki; sb. glitsaumur.
Broderfolk þjóð sem er eins og systir annarar þjóðar.
Broderhaand bróðurleg hönd.
broderkjærlig ástúðlegur e-m eins og bróðir.
Broderkjærlighed bróðurleg ást.
Broderkone bróðurkona (60).
Broderkys bróðurlegur koss.
Broderlav bræðralag, bróðurlegt fjelag.
broderlig, ft. -e, e., bróðurlegur: B. Kjærlighed. B. Enighed. Et broderligt Venskab bróðurleg vinátta hvort sem er á milli bræðra eða annara (sb. var gott i frændsemi þeirra).
Broderlighed, sk., bróðurlegt hugarfar og háttalag.
Broderlod bróðurhluti af arfi.
broderløs bróðurlaus.
Brodermord bróðurmorð.
Brodermorder bróðurbani.
Broderpart meiri hluti e-s.
Broderret bróðurleg rjettindi.
Brodersind bróðurlegt hugarfar, bróðurlegt samlyndi. Sjá Broderaand.
Broderskab, kl., bróðerni: I Spil gjelder ikke B. enginn er annars bróðir í leik. — b) bræðralag: Indgaae (drikke) B. med een. — c) fjelag þar sem menn eru eins og bræður: Det hernhutiske B.
Broderslægt ætt sem kyn sitt á að rekja til sama manns og önnur.
Brodersplid missætti á milli bræðra.
Brodersøn bróðursonur.
broe (sjaldh.), ás. 1, [brúa], steinleggja stræti eða veg.
Brofartøi brúarskip; (þess kyns bátar eru settir hver við hliðina á öðrum, og hafðir til að halda brúm uppi; þeir eru flatir í botninn og ýmist úr trje eða eyr. Sjá Broskib).
Brog, ft. -er, sk., [brók], brók. Orðið (Brog) er úrelt, og varla haft nema í málsh.: Af lidet Klæde bliver en traag B. sb. efnin hljóta að ráða. — b) skýla, dula, veifa í hinum samsettu orðum: Pattebrog, Norbrog, Danebrog.
broget, ft. brogede, e., mislitur, flikróttur, flekkóttur: En b. Dragt (Kjole). En b. Hest skjóttur hestur. — Sem ao.: Gaae b. klædt vera í marglitum (alla vega litum) fatnaði.
Brohammer járnbúinn fellidrumbur sem hafður er til að berja niður grjótið með þegar verið er að steinleggja. — 2) þverbiti á milli tveggja brúarstólpa.
Brohoved brúarsporður. — b) = Broskandse.
Brok, án ft., kl., kviðslit, haull, (*hernia*). Sb. Navlebrok, Pungbrok, Vandbrok.
Brok, sk., = Grævling.
Brokar grjótkista undir brú.
Brokbaand haulband, iðraband.
Brokfugl lóa (*charadrius pluvialis*).
Brokhund = Grævlingehund.
Brokhævelse þroti eða bunga sem fylgir kviðsliti.
Brokiste = Brokar.
Brokke, ft. -r, sk., moli einkanl. af brauði. Sb. Muurbrokke.
brokke, ás. 1, (í tali), mola e-ð niður: B. Brød (Tvebak) i Melk.
brokkeviis, ao., í molum, í smástykkjum.
Brolæge haul-læknir.
Brokorn brúarkorn (sem goldið er í brúartoll).
brolægge steinleggja: B. en Gade. En brolagt Vei.
Brolægger, ft. -e, kk., sá sem steinleggur.
Brolægning, sk., steinlegging (bæði það að steinleggja, og grjótið sem lagt er).
Brolænke brúarrekindi (sem brú er dregin upp með; sb. Vindebro).
Bromand brúseti (sem á heima við brú og tekur við brúartollum).
Bromester brúargreifi (sem hefur umsjón yfir brúm og brúagerð).
*Bronze, sk., kopar.
*bronze, e., sem er með koparlit.
Bropenge, einungis í ft., = Brotold.
Bropille stöpull undir brú.
Bropæl trjestoð undir brú eða bryggju. — b) staur (stjaki) við bryggju.
Brosand sandur eða möl til að jafna veg með.
Broskandse brúarvígi (vígi til að verja brú).
Broskib = Brofartøi.
Brosliber, ft -e, kk., (sjaldh.), eiginl. sá sem máir grjótið á strætunum, þ. e. maður sem ekki gerir annað enn spígspora á borgarstrætum. Sjá Dagdriver, Lediggænger.
Brosteen grjót til steinleggingar eða í steinleggingu.
Brotold brúartollur. Sjá Bropenge.
*brouillere, ás. 1, koma e-u í ólag. — B. sig med een verða saupsáttur við e-n.
broute sjá braute.
Brovippe það sem haft er til að draga upp brú svo gegnum hana verði komizt.
Brovægter brúarvörður.
Brud, ft. Brudde, sk., = Bæsel.
Brud, ft. eins, kl., [brot f. brut], brot, o. s. frv. eptir merkingum í sögn. bryde, og er einkanl. haft sem aptari liður í samsettum orðum, 1) eiginl., t. a. m. í Beenbrud, Skibbrud. — b) sárið á e-u brotnu: Stenen er kornet i Brudet. — c) staður þar sem e-ð er brotið úr jörðu, t. a. m. í Kalkbrud, Marmorbrud, Steenbrud. — 2) óeiginl. rof á e-u: Gjøre B. paa noget. Sb. Fredsbrud, Ægteskabsbrud, Venskabsbrud. — b) hnekkir: Gjøre B. i eens Lykke skerða (hnekkja) farsæld e-s. — c) ýmsar merkingar aðrar, í samsettum orðum, t. a. m. Hovedbrud, Indbrud, Udbrud, Opbrud.
Brud, ft. -e, kvk., [brúð-r; sb. Ingiríð, eða þess háttar kvennmannsnöfn, sem finnast í fornbókum, f. Ingiriðr, o. s. frv.], brúður á brúðkaupsdegi sínum: Pynte en B. I Dag staaer hun B. — b) stundum, eptir þjóðv., = unnusta, af því Kjæreste er e-u veginn auðvirðilegt.
Brudager nýbrotið akurland.
brudden sjá niðurlagið á greininni um bryde.
Brudeblus, optast í ft., kyndlar sem fyrrum voru hafðir í brúðkaupsveizlum.
Brudebolster brúðbeður (skáldl.).
Brudebænk (fyrrum), brúðbekkur, brúðarbekkur.
Brudedragt búningur brúðarinnar daginn sem hún giptist.
Brudefakkel = Brudeblus.
Brudefolk, einungis í ft., brúðhjón. Sjá Brudepar.
Brudefærd = Bryllupsfærd.
Brudefølge brúðfólk sem fylgir brúðhjónunum í kirkjuna.
Brudefører (fyrrum), brúðarsveinn.
Brudegave brúðhjónagjöf (sem þau fá í brúðkaupinu eða eptir brúðkaupið).
Brudehuus hús sem brúðkaup er setið í.
Brudekammer (sjaldh.), brúðarhús.
Brudekarl brúðgumasveinn.
Brudekjole brúðarkjóll (sjaldnar brúðgumakjóll).
Brudeklæder, ft., klæðnaður brúðurinnar (sjaldnar brúðgumans) á brúðkaupsdeginum.
Brudeklædning = Brudeklæder.
Brudekone gipt kona sem fylgir brúðinni í og úr kirkju, línkona.
Brudekrands blómhringur sem brúður hefur á höfði ef hún hefur ekki verið gipt áður.
Brudenat = Bryllupsnat.
Brudepar brúðhjón.
Brudepige stúlka sem hjálpar brúðinni til að búa sig.
Bruderede (í eldri bókum), = Udstyr.
Brudesal (sjaldh.), brúðkaupssalur.
Brudesang brúðkaupsvísur.
Brudeseng brúðhjónasæng: Komme i B. giptast.
Brudeskammel skemill er brúðhjónin krjúpa á meðan lýst er blessuninni yfir þeim.
Brudeskare brúðkaupsfólk.
Brudeskjenk = Brudegave.
Brudesmykke dýrgripir sem brúðurinn hefur til skarts á brúðkaupsdeginum.
Brudestyr (sjaldh.), heimanmundur, heimanfylgja.
Brudetale hjónavígsla (sem ræða).
Brudevers brúðkaupsvísa.
Brudevielse hjónavígsla: Holde en B. gefa saman hjón.
Brudevise brúðkaupsvísur.
Brudfore broti (um færð).
Brudgom, ft. -me, kk., [e. o. brúðgomi f. brúðgumi], brúðgumi.
Brudkjøb það að kaupa konu mundi (sem títt var í fornöld).
Brudstykke brot af e-u: Der haves kun Brudstykker af denne Bog.
Brug, án ft., sk. og kl., 1) sk., a) notkun, neyzla (sb. það lögðu landsmenn til alþingisneyzlu): Fange Hævd saavel paa B., som paa Eiendom (D. L.). Have noget til B. (gagnstætt: Have noget til Eie). Have noget i B. halda á e-u. Tøiet er i B. það er verið að halda á því. Tage Skade ved Brugen (láta á sjá). Gjøre B. af noget nota sjer e-ð. Gjøre en passende (rigtig) B. af noget hafa e-ð til þess, sem vera á. Gjøre en slet (skadelig) B. af noget hafa e-ð til ills. En stærk (overdreven) B. af Kaffee kaffineyzla, kaffidrykkja. — b) hæfilegleiki til að nota e-ð: Have Fornuftens B. vera með öllu ráði, með öllum mjalla. Have Sandsernes B. vera heill á skilningarvitunum, (sjá og heyra). — c) iðkun: Lære noget ved Brugen. — d) venja, siðvenja, vani, siðvani, vandi, siðvandi, tízka: B. er det, som de fleste gjøre; Sædvane det, som i lang Tid har været i B. Brugen medfører det það er siðvenja. Det er her Skik og B. Være i B. tíðkast. Gaae af B. leggjast niður. — e) not, þarfir: Føre sig noget til B. færa sjer e-ð í nyt. Til Meenigmands B. Have B. for noget þurfa á e-u að halda. — f) iðn (hver iðn sem er): Han sidder i stor B. hann hefur mikið um sig. Nogen borgerlig B. eller Handel (D. L.). — 2) kl., a) (í tali) í orðstiltæk.: Til et vist B. til nokkurs (þegar sagt er: jeg ætla að hafa það til nokkurs). — b) um e-a tiltekna iðn, einkanl. í samsettum orðum (t. a. m. Agerbrug, Jordbrug, Bjergbrug, Savbrug); þó finnst einnig tómt Brug = akuryrkja: Han har et stort B.
brugbar, ft. -e, e., nýtilegur, notanlegur, notandi: Meget kan være nyttigt i sig selv, og dog for Øieblikket ikke brugbart.
Brugbarhed, án ft., sk., það að vera nýtilegur, o. s. frv.
bruge, ás. 2, nota, nýta: B. noget vel (ilde) verja e-u vel (illa). B. noget som Middel hafa e-ð til e-s. B. noget mod en Sygdom hafa e-ð við veikindum. B. noget op eyða e-u, skilja ekkert eptir af

e-u. B. sig beita sjer, herða sig, l. a. m.: Skal vi blive færdig i Dag, maae vi b. os. B. Benene hafa á spöðunum, taka til fótanaa. B. Mund svara fullum hálsi, jafnkita e-m. — b) tiðka: Det bruges ikke her til Lands. Han bruger (er vanur) at vaske Hovedet hver Morgen. B. (hafa) Paryk. B. Tobak taka upp í sig. — c) iðka: B. Kjøbmandskab. B. borgerlig Næring. — d) rækta jörð: B. sin Jord godt sitja jörð siaa vel. Sb. drive, dyrke.

brugelig, ft. -e, e., nýtur, nýtilegur, aotaalegur. Sb. brugbar. — b) tiðkanlegur. Sb. sædvanlig.

Bruger, ft. -e, kk., sá sem nýtir sjer e-ð, sá sem þarf á e-u að halda, sú sem hefur e-ð (t. a. m jörð) undir, sú sem á jörðu situr, o a. frv.

Brugshaver, ft. -e, kk., sá sem hefur not e-s blutar, einkum sá er situr á annara eign.

Brugshævd hefð á notkun e-s hlutar. (Annað enn Eiendomshævd.)

Brugsmaade meðferð l. a. m. á jörðu.

Brugsmand iðnarmaður (ekki sama og iðnaðarmaður).

Brugsret, (án ft.), heimild á notkun e-s blutar.

Brugstid sá tími sem akur er ræktaður til korus.

Brugsværdi verð e-s hlutar eptir notum baus.

Brum, kl., rymur.

brumle (bar), h. s. 1, suða, söngla: Bien brumler. — b) nüldra (um menn).

Brumlen, án ft., sk., það að brumle.

brumme(har), h. s. 1, (meir enn brumle), öskra: Bjørnea brummer. — Lika suða: Bien brummer.— b) kurra, murra, nöldra, (i tiki merk. ag jagnst).

brune, ás. 1, gjüra e-ð dökkleitt: B. en Steg (steikja hana svo hún dokkni og harðni utan). B. Smør (þegar það er brætt). — Solen havde brunet hans Kinder (sólin hafði gjört hann blakkan i andliti), hann var orðiaa veðurtekinn. Brunes i Solen sólbreana.

*Brunette, ft. -r, kvk., svarthærður kveanmaður, stúlka sem er dökk á brún og brá. Gagastætt: Blondine.

Brunst, án ft., sk., samræðisfýsn hjartarins.

Brunsttid brundtið hjartarius.

bruse (har), h. s. 1, þjóta (um veður eða vötn): Stormen bruser. Havet (Søen) bruser. Brusende Bølger glymjandi öldugangur. Den bruseade Flod. — b) ólga: Kalk bruser med Syrer. Havet bruser op (æsist) ved Stormen. — Óeigiol.: Brusende (æsilegar, ákafar) Lidenskaber; sb heftig. Han bruser let op hann er fljótlyndur; sb. hidsig, opfare. — 2) vera fyrirferðarmikill: Hans Haar bruser stærkt (sb. brúskur, skrúfur). Einnig sem áa.: Hanen bruser sig op belgir sig upp.

Brusea, án ft., sk., niður, þytur, suða; ólga: Havets B. Bølgernes B.

Brusk, sk., [e. o. brúsk = brjósk; brúsk: brjúsk = lúta: skjóta], brjósk (*cartilago*).

bruskagtig, ft. -e, e., svipaður brjóski.

Bruskdyr, ft., brjóskdýr, kalla sumir þær skepnur, sem vaot er að nefna Krybdyr, af því sum þeirra hafa brjósk fyrir beio.

brusket, ft. bruskede, e., sem er af brjóski: Den bruskede Deel af Næsen.

Bruskfisk (fiskur sem hefur brjósk fyrir beiu) *chondropterygius, chondrocanthus.*

Bruskhinde brjúskhimna (himna utan um brjósk) *perichondrium.*

Bruskhud = Bruskhinde.

Bruskplade þunnt brjósk í liðamátum.

*brutal, ft. -e, e., (eigiol. dýrslegur), hroðalegur, dónalegur, rustalegur, en þó einkaul. þóttafullur og hæverskulaus.

*Brutalitet, sk, það að vera brutal.

*Brutto, sk., (kaupmannaorð), allt saman (varningur og umbúðir). Sb. netto.

*Bruttoindtægt allar tekjur að kostuaðinum ekki frádregnum. Gagnstætt: Nettoindtægt.

bruun, ft. brune, e., [brún-n], mósvartur, mórauður, jarpur.

bruunagtig, ft. -e, e., = bruunladen.

bruunblisset jarpblesóttur. — β) dumbblesúttur.

bruunguul mógulur.

Bruunkul eina kanar mórnuð jarðkol.

bruunladen, ft. -ladne, e, móleitur.

bruunlødet, ft. -lødede, e., [lødet= litaður, sem einkuun i aptara hlut af samsettu orði i farumáliau], dumbrauður.

bruunrød (ekki mórauður, heldur) rauðmórauður. — Bruunrødt (kl.) rauðmórauð málmbleudingstegund.

Bruunspaan trjesvarf sem litað er lifrautt úr. (Sb. Blaaspaan.)

Bruunsteen eioa konar málmblendingur (heilir lika Manganoxyd).

Bruushane (fugl i norðlægum löodum) *tringa pugnax.*

bryde, brød, brudt, ás. ag h. s., [bryde: brjóta = skyde: skjóta = gyde: gjóta = nyde: njóta, a. s. frv.; sb. Spyd = spjót, o. s. frv.], 1) ás., A) eiginl. 1) i yfirgripsmikilli merk., brjóta: B. en Green af et Træ. B. noget i Stykker mölva e-ð. B. noget itu. B. noget over brjóta e-ð um þvert. B. noget løst. B. en Steen ud af Muren. B. (brjóta upp) Steen af Jorden. B. Erts (Metaller) af Bjerget. B. noget ned brjóta e-ð ofan. B. en Dør op brjóta upp hurð. — 2) sjer i lagi, a) b. en Arm handleggsbrotna. B. et Been fótbrotna. (I þessari merk. er brække tiðkanlegra) — b) b. Seglet paa et Brev brjóta lakk fyrir brjefi, brjóta upp brjef. B. et Brev brjóta upp hrjef; sb. aabne. — c) = brage: B. Hør. — d) rjúfa fylkingu eða e-ð þviuml.: B. den fjendtlige Linie rjúfa fylkingu, vaða i gegnum fylkingu, o. s. frv. B. Kredsen rjúfa mannhringinn. — e) stemma ljósgeisla: Solstraalerne (Lyset) brydes. — f) veikja: B. Vindens (Bølgernes) Magt. — g) b. en Jord brjóta jörð (sem lengi hefur verið óplægð) til sáningar. — h) meiða: Hesten brydes af Sadelen meiðist undan hnakkaum. En brudt (meiddur) Hest; sb. sadelbrudt. — B) óeigiul. 1) brjóta, rjúfa: B. et Forbund. B. en Pagt. B. et Løfte ganga á bak orða siana. B. sin Ed verða eiðrofi, ganga á særi sín. B. Tro og Love brjóta orð og eiða, halda hvorki orð nje eiða. — 2) gera e-m ónæði, a. s. frv.: Han bryder alle Folk med sin vidtløftige Snak hann er öllum til leiðinda með rausinu úr sjer. Jeg vil nu ikke b. (armæða) Dem hermed. B. een (med noget) merkir lika stríða e-m (með e-u), erta e-n (á e-u). — b) b. sit Hoved (sin Hjerne) med noget grafa heilann um e-ð (Björn). — c) b. sig om noget hirða um e-ð, láta sig e-ð varða, láta e-ð til sín taka, skipta sjer af e-u, o. s. frv. — II) sem h. s., 1) þar sem það stenzt að nokkru leyti á við brjóta, a) b. med een rjúfa fjelagsskap eða vináttu við e-n, óvingast við e-n, o. s. frv. — b) det bryder i alle mine Lemmer jeg er alverkja. — c) b. af þagna, hætta að tala. — d) b. paa noget reyna til að brjóta e-ð: Søen bryder (skellur) paa Klipperne (Skibet). — β) b. paa et Sprog kylfa til orðanna á e-u máli sem maður kann litið i. — e) (forn merk.), brjóta, afgera: De bør selv at lide for hvis de havde brudt (D. L.). — f) (um málma ag steina), finnast. — 2) þar sem það stenzt að nokkru leyti á við brjótast, a) b. frem bruna fram: Fjenden brød frem af Hulveien. Solen brød frem af Skyerne (sb. það rofaði til). Dagen brød frem dagur rann. — b) b. igjennem noget brjótast i gegnum, troða sjer i gegnum. — c) b. ind brjótast inn: Tyvene brød ind om Natten. Fjenden er brudt ind i Landet kominn (þar) i land. — d) b. løs brjótast út: Den længe dæmpede Vrede brød omsider løs. — e) b. op, α) taka sig upp (um sár): Saaret bryder op paa ny. — β) leggja upp (um ferðamenn): B. op med Krigshæren hræra herbúðir sinar. — f) b. (brjótast) ud af et Fængsel. — β) koma i ljós, gjósa (koma) upp: En stærk Sved brød ud af alle hans Lemmer það sló svita út um hann allan. Her brød Ilden ud. þar af óeigiul.: Man troer at en Krig er nær ved at b. ud. — γ) b. ud i Latter reka upp (skelli)hlátur, hlæja upp yfir sig, o. s. frv. B. ud i Klager hefja upp kveinstafi. B. ud i Skjeldsord reka úr sjer skammir. — III) brydes stima; glíma: Brydes med een. Om Negen gaae sammen i Favn at brydes ef menn ganga til fangs (D. L.). — IV) brudden, ft. brudne, forat bo. l. l., er sjaldan haft, nema a) sem aptari liður i samsettu orði; sb. skibbrudden, værkbrudden. — b) brotinn (um tölur): Brudne Tal brot.

Brydejord = Brudager.

Brydekamp (sjaldh.), glíma (stimpingar) i illu.

Brydekonst glimulist.

Brydeleg glíma i gamni, tusk.

brydelig, ft. -e, e., brjótandi, sem verður brotina.

Bryden, án ft., sk., ertingar, ertni. — b) glíma.

Brydeplads glimustaður, glimusvið.

Bryderi, ft. -er, kl., óaæði, stimabrak, amstur: Have B. af (med) noget standa i stimabraki með e-ð.

Brydestang járnkarl.

Brydetag lausatök; glimutök.

Brydning, ft. -er, sk., það að bryde.

brydsom, ft. -me, e., sem baknr manni amstur og ónæði, (sb. vaadræðagripur): Brydsomme Venner.

Bryg, án ft., sk., öl sem heitt er i einu: En B. Øl.

brygge, áa. 1, heita öl eða álvínan: B. Øl. B. Eddike.

Brygge, ft. -r, sk., [bryggja], bryggja.

Brygger, ft. -e, kk., ölheitumaður.

Bryggergaard ölheitugarður.

Bryggerhuus = Bryghuus.

Bryggeri, ft. -er, kl., ölheita: Drive B. — b) ölheitustaður.

Bryggerkar ölheituker.

Bryggerkarl undir-ölheitumaður.

Bryggerkedel (öl)heituketill (sb. ísl. skjal III, 4).

Bryggerknægt ölheituþjóan.

Bryggerlaug samband ölheitumanna.

Bryggernæring ölheituiðn.

Bryggerovn (öl)heituofn.

Bryggerpige ölheitukona (vinnukona sem sjer um ölheitu og brauðbakstur á stórbúi á landsbyggðinni).

Bryggerredskab ölgögn.

Bryggers, kl., [að sinu leyti eins og Bagers, Stegers], ölheituklefi.

Bryggerslukke ölsleði (sleði sem öltunnu er ekið á).

Bryggersvend undir-ölheitumaður þar sem stór ölheita er.

Brygghuus ölheitahús: Kongens B. i Kjøbenhavn. Sjá Bryggerhuus.

Brygning, ft. -er, sk., það að brygge. Sb. Ølbrygning, Eddikebrygning.

Bryllup, ft. -per, kl., [e. o. bryllup f. brullup f. brúðlaup; bryllaup finnst i 60, og au verður stundum að u i öðrum islenzkum orðum, eins og kunnugt er, t. a. m. i sjálfu þessu orði þegar sagt er brullup], brúðkaup, brúðkaupsveizla, brullaup: Have B. og holde B. (um bæði brúðhjónin). Gjøre et B. Bryllup-pet (veizlan, hófið) varede i tre Dage.

Bryllupsbrev boðsbrjef til brúðkaupsveizlu.

Bryllupsdag brúðkaupsdagur.

Bryllupsdragt brúðkaupsklæði brúðar eða brúðguma eða boðsmanna. Sjá Bryllupsklæder, Bryllupsklædning.

Bryllupsfolk, einungis i ft., boðsmenn i brúðkaupi.

Bryllupsfryd brúðkaupsfögnuður.

Bryllupsfærd brúðkaup (allt sem heyrir til brúðkaups). Sb. Brudefærd.

Bryllupsgilde brúðkaupsveizla.

Bryllupsgjest boðsmaður i brúðkaupi.

Bryllupsheitid brúðkaupsviðhöfn.

Bryllupskjole brúðkaupskjóll einkum brúðarinnar.

Bryllupsklæder, ft., = Bryllupsdragt.

Bryllupsklædning = Bryllupsdragt.

Bryllupsnat nóttin eptir brúðkaupið.

Bryllupspynt brúðkaupsskart.

Bryllupssang brúðkaupsvisa.

Bryllupsskik siður i brúðkaupum.

Bryllupsuge brúðkaupsvika (vikan sem brúðkaupið er i).

Bryllupsvers = Bryllupssang.

Bryn, ft. eins, kl., [sb. brýn-n ft. of brún], skúti, brún, einkum = Diebryn.

Brynde, án ft., sk., [sb. bruni og brund-r], sjaldh., i tali, a) bál, blossi. — b) bruni: Solens Hede og B. — c) sviði; sb. Halsbrynde. — d) losti.

Brynje, ft. -r, sk., [brynja], brynja.

Brynjehose brynhosa.

Brynjekrave hálsbjörg.

Bryst, kl., [Bryst: brjóst = Lys: ljós, o. s. frv.], 1) án ft., a) brjóst, bringa; bringukollur; sb. bringspalir: Slaae sig for Brystet berja sjer á brjóst. Sb. Gaasebryst, Kalvebryst, Lammebryst, Oxebryst. — b) allt sem er i holinu fyrir ofan þynndina, en er þó tandlega haft um annað enn lungun: Have et svagt (slet) B. vera lungnaveikur. Have Smerte i Brystet og have ondt for Brystet. Bruge noget for Brystet. — 2) með ft. -er, brjóst á kvennmanni: Det ene (høire, venstre) B. Hun giver B. og hun har Barn ved Brystet hún hefur barn á brjósti.

Brystarv erfð sem taka börn manns o. s. frv. eða systkinabörn manns o. s. frv. Gagnstætt: Bagarv.

Brystbeen bringubein (*sternum*); bringukollsbein.

Brystbetændelse lungnabólga.

Brystbilled mynd er sýnir hvernig maður er niður undir geirvörtur.

Brystbom brjóstrifur i vefstað.

Brystbyld lungnasullur.

Brystbælte brjóstbelti.

Brystdraaber, einungis i ft., dropar við lungnaveiki.

Brystdrik drykkur við lungnaveiki.

Brystdug ermalaus nærpeysa.

bryste, ás. 1, ætið b. sig vera reigingslegur, vera mikill á lopti: B. sig af noget stæra sig af e-u.

Brystfinne eyr-uggi.

brystfinnet, ft. -finnede, e., sem hefur eyrugga.

brystgængs (sjaldh.), ao., öndvert: Falskhed gaaer ei b. (flærðin snýr ei fanginu við) orðskv.

Brystharnisk brjóstverja (Björn).

Brysthjul kvarnarhjól sem straumurinn leikur á jafnhátt öxli þess.

Brysthule = Brysthuulhed.

Brysthuulhed holið fyrir ofan þynnd.

brysthøi sem nær manni i bringu.

Brystkage smár sætindabakstur sem þykir góður við lungnakvillum.

Brystkjød kjöt t. a. m. á fuglsbringu.

Brystklemmelse brjóstþrengsli.

Brystkrampe taugadráttur i brjóstinu.

Brystlap brjóstleppur (til skjóls og heilsubótar).

Brystmeel mjöl sem haft er við brjóstveiki.

Brystmiddel brjóstlyf.

Brystnaal bringunisti.

Brystplade búkur á trjefugli sem hafður er að skotmarki.

Brystplov nokkurs konar páll sem maður ýtir á með bringunni.

Brystpude bringukoddi hafður til bita.

Brystpulverdupt sem haft er við lungnaveiki.

Brystrem = Bringerem.

Brystsaar bringusár, einkum holsár.

Brystsaft safi sem hafður er við lungnakvillum.

Brystskjold skelin á miðhluta skorkvikinda.

Brystsmykke brjóstbúnaður.

Brystsmække brjóstaspeldi kvenna.

Bryststrimmel brjóstlin kvenna.

Bryststykke bringukollur. — b) pentuð mynd sem sýnir hvernig maður er niður undir bringspalir. — c) brjóstverja (sjá Brystharnisk): Bryststykket i en Harnisk.

Brystsukker sikurbakstur sem þykir vera hollur fyrir lungun.

brystsvag brjóstveikur, lungnaveikur.

Brystsvaghed brjóstveiki, lungnaveiki.

Brystsyge brjóstveiki, lungnaveiki.

Brystthee te sem þykir vera hollt fyrir lungun.

Brystvorte geirvarta.

Brystværk spelir (eða e-ð þess kyns) kringum e-ð sem ná manni hjer um bil undir hönd.

Brystværn viggirðing sem nær manni hjer um bil undir bönd.

bræde, ás. 1, [bræða], bræða, a) (úrelt), láta bráðna. — b) b. et Skib.

Brædegavl húsgafl úr borðum.

Brædegulv fjalagólf.

Brædehuus hús úr borðviði.

Bræder, ft. af Bræt, sjá greinina um Bræt.

Brædeskuur fjalabyrgi, forskyggni úr fjölum eða borðviði.

Brædevæg þilveggur, borðveggur.

Brædeværk það sem gjört er úr borðum eða fjölum.

bræge (har), h. s. 1, [e. o. brækju f. hið forna orð brækta, eins og vjer segjum skrækja, þar sem fornmenn sögðu skrækta], jarma.

Brægen, án ft., sk., jarmur.

Bræk, ft. eins, sk. og kl., rifa, sprunga: B. i Tei. Skyde B. i en Muur. — b) (sjaldh.), brestur, galli, ankanni: Helbrede Menneskenes Sygdomme og Statens B.

Brækhammer sjá Brækkehammer.

brække, brækkede og brak, brækket (og brukken i tali), ás. og h. s., að mestu leyti sama og bryde, I) ás., brjóta, 1) i yfirgripsmikilli merk.: B. noget af (sb. bryde I, A, 1). B. (vinda, snúa) Laasen fra. B. noget midt over (sb. bryde I, A, 1). B. noget løst (sb. bryde I, A, 1). B. en Tand ud (sb. bryde I, A, 1). B. en Muur ned (sb. bryde I, A, 1). B. en Dør op (sb. bryde I, A, 1). — 2) sjer i lagi, a) (sb. bryde I, A, 2), a) b. en Arm. B. et Been. B. Halsen merkir ekki að eins að hálsbrotna, heldur einnig að drepa sig = farast voveiflega (sem kallað er i Eilífs Sálm.: oð brjóta hálsinn). — b) b. (brjóta) Papir. — c) b. (rjúfa) Lasten i skipi. — d) (fara að) taka á e-u (fara að eyða af e-u): B. en Flaske. B. et Anker Viin. B. Hul paa noget merkir líka (fara að) taka á e-u. — e) b. sig æla, gubba, spýja, selja upp. (bryde sig i þessari merk. er fornlegt og jótlenzkt.) — II) sem h. s., 1) likt og brjótast, a) b. igjennem et Gjerde (sb. bryde II, 2, b). — b) b. ind i et Huus (sb. bryde II, 2, c). — c) b. ud af et Fængsel (sb. bryde II, 2, f, α). — 2) brotna: Grenen brækker.

Brækkehammer (og Brækhammer) sleggja sem höfð er til múrbrots.

Brækkejern járnverkfæri til að brjóta e-ð með.

brækkelig, ft. -e, e., brjótandi, sem verður brotinn; brothættur, stökkur.

Brækkestang sjá Brækstang.

Brækketøi sjá Bræktøi.

Brækmiddel uppsölulyf.

Brækning, ft. -er, sk., brotning, brot: Isens B. Solstraalernes B.; sb. Straalebrækning. Sb. Dagbrækning. — b) uppsölur.

Bræknød uppsöluhnot (úr vesturheimi) *jatropha Linn.*

Brækpulver uppsöludupt.

Brækrod uppsölurót (úr vesturheimi) *ipecacuanha.*

Brækstang (líka Brækkestang) járnkarl, (þelahögg).

Brækso áfall á sjó, holskella (?).

Bræktøi (líka Brækketøi) töl til að brjóta e-ð með.

Brækvand uppsöluvatn (vatn sem uppsölulyf er látin i).

Brækviin uppsöluvín (vín með uppsölulyf i) *vinum emeticum.*

Brækviinsteen uppsöluvínsteinn.

Bræmme (líka ritað Bremme), ft. -r, sk., brydding; legging, borði á fati.

bræmme, ás. 1, bryddn; borðaleggja: Bræmmede Klæder.

Bræms sjá Brems.

brændbar, ft. -e, e., sem getur brunnið (logað); eldfimur.

Brændbarhed, án ft., sk., það að geta brunnið (logað); það að vera eldfimur.

Brænde, án ft., kl., [sb. brenni sem nú er haft á Íslandi um bækivið], viður sem hafður er til eldsneytis (sb. skið i fornum bókum): Lægge B. i Kakkelovnen. Tørt B.; vaadt B. En Favn B.; et Stykke B. Sb. Bagebrænde; Bøgebrænde, Egebrænde, Fyrrebrænde.

brænde, h. s. og ás. 2, [brenna], I) h. s., [brenna með e f. i], 1) um eld, a) brenna (sb. ljós brann i skálanum) = loga (til hita eða birtu eða skemmda, bæði um eldinn og það sem hann logar á): Ilden vil ikke ret b. Det brænder i Kakkelovnen. Lyset (Ilden) brænder klart. Huset brænder. — B. ud kulna út: Lade Ilden b. ud. Ilden er brændt ud; sb. udbrænde. — brænde er líka haft um það, hvort e-ð er eldfimt eða gott til eldsneytis, ellegar ekki: Denne Tørv brænder meget let logar vel. — b) brenna (eyðast af eldi): Alle hans Bøger brændte. Det har brændt i Nat paa to Steder. Gaarden brændte af brann að ösku. B. inde brenna inni. — 2) um annars konar líkamlegan hita: En brændende (brennheit) Sandørken. — b) sjer i lagi um það, sem gerir sviða, með þeim hita, sem þar fylgir: Peber brænder paa Tungen. En

brændende Smag. — 3) óeiginl.: B. af Kjærlighed. B. af Had (Vrede). De brændte af Begjerlighed efter at maale sig med Fjenden (sb. múðr svall Meila blóða). — II) ás., [brenna með e dregið af a], 1) um eld a) brenna (eyða e-u með eldi): B. Papirer. B. noget op; sb. opbrænde. B. en By af; sb. afbrænde. — En brændt Lugt brunaþefur. — b) brenna (skemma eða meiða e-ð á eldshita): Stegen (Kagen) er brændt brunnin. B. sig paa noget brenna sig á e-u. En brændt Skade brunasár. — c) sviða mark á: B. Qvæg. B. Sviin ind paa Olden; sb. indbrænde. Han blev dømt til at pidskes og brændes (ekki eins rjett og brændemærkes). — d) búa e-ð til eða gera við e-ð með eldshita: B. (gjöra) Brændeviin. B. Tjære. B. Tran. B. Kalk. B. Sølv skíra silfur (sb. brennt silfur). B. Haaret (med et Brændejern) liða hárið (með heitu járni). — e) b. noget ud af noget brenna e-ð úr e-u: B. Guld ud af Galoner (sb. f., α). — f) b. noget ud, α) brenna e-ð til að ná e-u úr því: B. Guldtresser ud brenna þá til gulls; sb. udbrænde. — β) hreinsa e-ð með eldi: B. et Kakkelovnsrør ud; sb. udbrænde. — g) elda e-u: B. Tørv paa Skorstenen. — h) brenna e-u = hafa e-ð til ljósmatar: B. Voxlys. B. Olie i Lampen. — 2) um annars konar líkamlegan hita: Solen brænder mig lige i Ansigtet skín beint framan í mig. Solen brænder stærkt i Dag það er mikill sólarhiti í dag. — b) valda sviða með þeim bita sem þar fylgir: B. sig paa Nelder.

Brændebrev = Maalebrev.

Brændebærer sá sem ber brennsluvið inn (upp) í hús.

Brændefang kostur eldsneytis = (föng á að fá eldsneyti).

Brændeglas eldgler.

Brændehugger, n. -e, kk., = Savskærer.

Brændehuus hús til að hafa í brennsluvið.

Brændejern jórn sem er hitað til að marka e-ð með. — b) hártangir til að liða hár með.

Brændekammer klefi til að hafa í brennsluvið.

Brændekjelder kjallari til að hafa í brennsluvið.

Brændeloft lopt til að hafa brennsluvið á.

Brændemangel skortur á brennsluviði.

Brændemærke brunamark (einkanl. á þjófum). Líka óeiginl. líkt og Beskæmmelse.

brændemærke, ás. 1, setja brunamark á þjófa. Líka óeiginl. líkt og beskæmme.

Brænden, án n., sk., það að brænde.

Brændenelde notrugras *urtica urens.*

Brændeøld brunaöld.

Brændepenge, n., borgun fyrir að sviða mörk á (naut)pening.

Brændepunkt brunnpunktur á eldgleri.

Brænderi, n. -er, kl., staður þar sem e-ð er búið til með því að beita það. Sb. Brændeviinsbrænderi, Tranbrænderi, Tjærebrænderi, Kalkbrænderi, Teglbrænderi.

Brændeskov = Brændselskov.

Brændeskærer = Savskærer.

brændesparende, [sb. spare], eldiviðardrjúgur: B. Ovne.

Brændesparing, sk., sparnaður á brennsluviði.

Brændespeil eldspeigill úr málmi hafður eins og eldgler.

Brændeved brennsluviður. Sb. Brænde 1.

Brændeviin, kl. (þó sumir vilji hafa það sk. eins og Viin), brennivín: Brænde B.

Brændeviinsbrænder, n. -e, kk., sá sem gerir (býr til) brennivín.

Brændeviinsbrænderi brennivínsgerð; hús (staður) þar sem brennivín er búið til.

Brændeviinsbrænding brennivínsgerð.

Brændeviinskedel brennivínsketill.

Brændeviinsmand brennivínsmaður, a) sá sem býr til brennivín. — b) sá sem hefur brennivín til sölu.

Brændeviinspande = Brændeviinskedel.

Brændeviinstøi áhöld til brennivínsgerðar.

Brændeviinsværk = Brændeviinsbrænderi.

Brændeøxe öxi til að kljúfa með brennsluvið.

brændhed brennheitur, sjóðheitur.

Brændhede brunahiti.

Brænding, n. -er, sk., það að brænde sem ás. — b) það sem búið er til í einu við eldshita (sb. brænde II, 1, d): En B. Muursteen. — 2) brim (sb. brimgarður): Baaden kantrede i Brændingen.

Brændoffer brenniförn.

Brændovn ofn sem e-ð er búið til í (t. a. m. tigulsteinn) við eldshita.

Brændsel, án n., kl., eldiviður, eldsneyti: Bringe Tørv til B.

Brændselskov skógur sem hafður er til brennsluviðar.

Brændselspilde eldiviðareyðsla.

Bræt, n. -ter en þó optar Bræder, kl., borð (fjöl): En Tylt Bræder. — b) það sem búið er til úr borðstúf, borð, fjöl. Sb. Dambræt, Hakkebræt, Tegnebræt.

Brætspil tafl.

Brød, n. eins, kl., [Brød: brauð = rød: rauð-, o. s. frv.], brauð: Et Stykke tørt B. þur brauðbiti. Sb. Rugbrød, Grovbrød, Skibsbrød, Hvedebrød. — 2) óeiginl. a) viðurværi, atvinna: Det daglige B. Fortjene sit B. paa en ærlig Maade. — b) vist, þjónusta: Være i eens B. Have mange Folk i sit B. — c) = Levebrød: Sidde i et godt B.

Brødbager sá sem bakar brauð, einkum rúgbrauðsbakari.

Brødbagning brauðbakstur.

Brødbakke brauðílát á borði.

Brødbund sú hliðin á brauði sem það liggur á í ofninum þegar það er bakað.

Brøde, án n., sk., [e. o. breyti af brant, að sínu leyti eins og skeyti af skaut], brot, afbrot, albrigði, afgjörð: Jeg er uden B. i denne Sag sikn saka í þessu máli. Sb. Skyld, Forseelse, Overtrædelse, Forbrydelse, sem öll eru svipuð þessu orði að merk. — b) fjebætur (D. L.).

brødefri sikn saka, saklaus.

brødefuld glæpafullur.

Brødepenge (úrelt), n., fjesekt, fjebætur.

Brødeskyld (sjaldh.), brot, afbrot, glæpur, o. s. frv. Sb. Brøde.

brødesmittet, [sb. smitte], saurgaður af glæp eða ávirðingu.

Brødesmand (úrelt), sekur maður.

Brødfrugt (ávöxtur af eins konar aldinviði sem vex í eyjaálfu) *artocarpus incisa.*

Brødføde fæðsla manns að því leyti sem hún er brauð. — b) atvinna, viðurværi.

brødføde byrgja e-n að brauði: Dette Land har ikke Korn nok til at b. sig. — b) standa straum af e-m.

Brødhække brauðhilla á stórbúum.

brødig, n. -e, e., brotlegur: Den, som b. findes (D. L.).

Brødkage sætabrauð sem bakað brauð er haft í (en ekki mjöl).

Brødkammer brauðklefi t. a. m. á herskipum.

Brødkniv brauðhnífur.

Brødkone brauðkona = brauðsölukona.

Brødkorn neyzlukorn (korn sem ætlað er til neyzlu, einkum til brauðgerðar); sb. Fødekorn. Gagnstæð orð: Saaekorn, Sædekorn.

Brødkrumme allt það sem er innan undir skorpunni á ofnbrauði. — í n. (Brødkrummer) brauðmolar.

Brødkurv vandlaupur til að hafa brauð í.

brødløs eiginl. brauðlaus; en er sjaldan haft nema óeiginl., a) sem ekki verður lifað á: Brødløse Konster. — b) sem ekki hefur embætti nje þjónustu að lifa á: Han er bleven b. Mange brødløse Familier.

Brødmangel, án n., brauðskortur. Sb. Brødtrang.

Brødmærke mark á brauði (sem bakarar setja á það).

Brødnid öfund á því að annar græði of mikið á sama atvinnuvegi og maður hefur sjálfur.

Brødpose dötíull brauðpoki, (sb. skreppa).

Brødremord (sjaldan haft) = Brodermord.

Brødreskifte arfskipti milli bræðra.

Brødrug neyzlurúgur (sb. Brødkorn). Gagnstæð orð: Saaerug, Sæderug.

Brødsag atvinnumál (það sem ekki er til annars enn geta lifað á því): Ansee Giftermaal som en blot B.

Brødskimmel myggla á brauði.

Brødskorpe brauðskorpa.

Brødsmule brauðmoli.

*Brødstudium embættisvísindi (vísindagrein sem menn stunda til að fá embætti).

Brødsuppe brauðsaup (brauð soðið í vatni).

Brødtaxt verðlag á brauði.

Brødtrang = Brødmangel.

Brødtyv brauðbítur (= sá sem lifir á öðrum og ekki vinnur fyrir sjer). — b) sá sem fer í högg við bjargræðisveg annars manns.

Brødvand brauðvatn (svaladrykkur sem er búinn til með því móti að sjóðheitu vatni er hellt á brauð og e-ð látið þar í til bragðbóta).

Brødvidenskab embættisvísindi (vísindi sem lögð er stund á til að komast í embætti).

Brødvogn brauðvagn (sem brauð er flutt á, t. a. m. í herferðum).

Brøk, n. -er, sk., (um tölur), brot (sb. hið forna orð brotgeiri): Regne i B. Regne med B.

Brøkregning brotareikningur.

Brøl, n. eins, kl., öskur (sb. baul).

brøle (har), h. s. 1, öskra, grenja, (sb. belja, baula).

Brølen, án n., sk., grenjun (Matth.).

Brønd, n. -e, sk., [o. o. brönn-r f. brunn-r; sb. flögur f. flugur, frömvaxti f. frumvaxti, o. s. frv.], brunnur: Grave en B. Tilkaste en B. — b) ölkelda (heilsubrunnur): Reise til Brønden. Drikke Brønden. Sb. Sundhedsbrønd.

Brøndaare vatnsæð í brunni.

*Brøndcuur lækning af ölkeldu.

Brøndgjest sá sem leitar sjer lækninga við ölkeldu og að henni.

Brøndgraver sá sem grefur brunn eða brunna.

Brøndgravning brunngröptur, brunngerð.

Brøndhage = Brøndkrog.

Brøndhjul brunn-snúður.
Brøndhuus brunnhús.
Brøndkarm þró utan um brunn, (brunnkarmur?).
Brøndkarse (jurt er vex í lækjadrögum og er skyld hrafnaklukku) *cardamine amara.*
Brøndkors krosstrje yfir brunni sem brunnsnúðurinn er festur við. — b) krosslagðir bjálkar í brunnbotni.
Brøndkrog krókur á brunnstjaka.
Brøndlænke brunnrekindi sem vatnsfötur dragast upp í úr brunni.
Brøndreb brunntaug (sem er höfð í staðinn fyrir rekindi).
Brøndrække brjóstrið utan um brunn.
Brøndskib skip sem hefur vatn undir þiljum niðri til að flytja lifandi fisk í.
Brøndspand brunnfata til að ausa upp vatn úr brunni.
Brøndstage = Brøndstang.
Brøndstang brunnstjaki.
Brøndsætter = Brøndgraver.
Brøndsøger, sk., brunnkanni (stöng til að kanna með brunna).
Brøndtrug þró við brunn.
Brøndvand brunnvatn.
Brøndvinde brunnvinda.
Brøndvippe brunnvippa (Björn).
Brøndværk brunns-umgjörð.
Brøst, sk., (sjaldh.), [e. o. brist-r f. brest-r; sb. brøste], galli, annmarki, ankanni: B. eller Mangel paa Bygning (D. L.). — b) halli. — c) ávirðing: De, hvis B. saa findes (D. L.).
brøste (har), h. s. 1, (fornlegt orð), [líklega dregið af brista f. bresta, að sínu leyti eins og Lød af lit-r; sb. briste], bresta, skorta, vanta: Hvor Lov brøster, er Freden syg (orðskv.) sb. með lögum skal land byggja, en með ólögum eyða. Den brøster intet, som intet lyster (orðskv.) sb. sá hefur nóg, er sjer nægja lætur.
brøstfældig, ft. -e, e., hrörlegur, laslegur, af sjer genginn: En b. Hytte.
Brøstfældighed, án ft., sk., lasleiki (sb. hrörnun).
brøstholden sem hefur minna enn þarf (D. L.). — b) ekki í haldinn, orðinn fyrir halla, sem er misboðið: Naar man finder sig b. med en Dom þegar manni þykir á sig hallað í dómi.
Brøstholdenhed, sk., (einkum í lögum), halli sem menn verða fyrir.
brøstløs annmarkalaus, ankannalaus.
Bud, ft. eins, kl., [e. o. boð f. boð], 1) boð a) = boðorð, skipun: Holde Guds B. Lyde Guds B. De ti B. tíu lagaboðorðin, og tómt boðorðin. — b) það sem boðið er til e-s eða fyrir e-ð sem er til sölu: Gjøre B. paa noget. — c) boð (í ft.) = sendiboð, skilaboð, orðsending, skeyti, vísbending: Sende B. til een gera e-m boð, gera e-m orð. Tage B. med til een lofa að skila e-u til e-s. Gaae B. for een fara með boð (skilaboð) fyrir e-n. — 2) sá sem boð ber, sendimaður, erindsreki: Sende et B. efter een senda mann eptir e-m. Være B. imellem to Forelskede. b) sjer í lagi (sá sem hefur það embætti að fara með boð eða brjef), boðberi, brjefberi. Sb. Cancelliebud, Postbud.
Budbyrd boðburður (það að fara með þingboð).
Budbærer sá sem boð ber, sá sem fer með skilaboð.
Buddike sjá Boddike.
*Budding, ft. -er, sk., eins konar matur (enskur að uppruna) sem búinn er til úr mjöli og brauði og eggjum og kjöti eða fiski.
*Buddingform ílát sem Budding er soðinn í.

Budfoged boðberi (sem ber boð milli embættismanna á landsbyggðinni).
Budfærd sendiferð, sendiför.
*Budget sjá Budjet.
*Budjet (optar ritað Budget í dönskum bókum), ft. -ter, kl., áætlun um ríkisreikninga, áætlunarskrá ríkisstjórnarmanna um tekjur og gjöld ríkisins um e-n ókominn tíma.
Budord boðorð: De ti Guds B.
Budskab, ft. eins, kl., boðskapur, boð (í ft.), tíðindi, tíðindasaga (fornt): Bringe et glædeligt (sørgeligt) B. Sb. Efterretning, Tidende. — b) (sjaldh.), sendiför, sendiferð: Han var i Kongens B.
Budskikkelse boðsending (það að senda boð, ekki öldungis sama og orðsending).
Budstikke þingboð.
Budvei boðleið.
Bue, ft. -r, sk., [e. o. bugi f. bogi; sb. bugna f. bogna], bogi (sb. blóðbogi), bugur, sveigur: Dele en Cirkel i to lige store Buer; sb. Cirkelbue. En elliptisk B. Loftet er bygget i en B. er bjúgt. Einkum er Bue haft um þess konar mannvirki (hús, brýr eða því uml.) sem bogalögun er á: Denne Bro har tre lige høie og lige vide Buer; sb. Spidsbue. Himlens B. himinhvolfið. — b) bogi til að skjóta af: Skyde med B. skjóta af boga. Spænde Buen for høit merkir óeiginl. vera of heimtufrekur, kunna sjer ekki hóf. Sb. Flitsbue. — c) bogi til að leika á hljóðfæri með.
bue, ás. 1, ekki haft nema í b. sig gera hvolf.
buedannet, [sb. danne], eins og bogi í lögun, bjúgur. Sb. buet.
Bueform bogalögun.
Buegang bogsvalir: En B. i en Have. Buegangene ved Christiansborgslot (í Kaupmannahöfn). En hvælvet B.
Buehvælving ræfurhvolf. Sb. Tøndehvælving.
Buelinie boglína.
Bueloft hvolfræfur.
Buemager, ft. -e, kk., bogasmiður.
Buesav sög handa einum manni svo löguð að blaðið er fest við járnboga.
Buesæng rúm (hvíla) með hvolfi yfir.
Bueskud bogaskot. — b) kúluskot sem fer í boga.
Bueskytte bogmaður.
Buestræng bogastrengur.
Buestrøg bogadráttur (sb. Bue c): Have et godt B. draga laglega bogann.
buet, ft. buede, e., eins og bogi í lögun, bjúgur. Sb. buedannet.
Bueværk það sem gert er með (í) bogum: Bueværket ved en Bro.
*Buffet, sk., veitingaborð þar sem menn geta keypt mat og drykk.
Bug, ft. -e, sk., [búk-r], bumba: Bugen paa en Potte. Bugen paa en Flaske. — b) kviður: Fylde sin B. kýla vömb sína. — c) (stundum), kinnungur á skipi (sb. Bov 2).
Buganker kinnungs-akkeri.
buget, ft. bugede, e., sem hefur bumbu, bæði um hluti, t. a. m.: En b. Kande, og (í tali) um menn.
Bugfinne kviðuggi.
Bugfod kviðfótur á skorkvikindi.
Bugfoder fóður úr kviðskinni sumra dýra.
Bugfylde offylli, ofát.
Buggjord kviðgjörð.
Bugle (líka ritað Bule), ft. -r, sk., smíðuð bóla (einkanl. á því sem gert er úr málmi): Bugler paa et Harnisk. B. i Midten af et Skjold skjaldarbunga. — b) beygla á íláti úr málmi. — c) kúla (á holdi, einkanl. í höfði): Han har slaaet sig en B. i Panden.

bugleblader með blaði sem bunga er á öðrumegin en hvolf hinumegin.
buglerund ávalur á allar hliðar.
buglet, ft. buglede, e., bungóttur, bólusettur: B. Skjold. — b) dalaður.
Bugliue aktaumur.
Bugløb lífsýki, útsótt (fornl), sótt (tómt), vallgangur.
bugne (er), h. s. 1, [bugna upphaflegra enn bogna], bogna, svigna: Grenen bugner af Frugt. — B. ud (þrútna) af Fugtighed.
Bugnen, sk., það að bugne.
Bugning, sk., það að bugne (bunga).
Bugorm nálgur.
bugsere (líka ritað buxere), ás. 1, róa fyrir skipi úr einum stað í annan.
bugskaldet rotinn á kviðnum: Et b. Faar.
Bugskæl hreistur á kviðnum.
Bugsnit kviðskurður.
Bugsorg mataráhyggja.
Bugspryd (líka ritað Bugsprød, Bovsprød, Bovspryd), [sb. Sprød, Sprøde], brandur (sem nú er vant að kalla bugspjót) á hofskipi.
Bugsprød sjá Bugspryd.
Bugt, ft. -er, sk., bugða, lykkja, hlykkur, krókur: Slaae Bugter. Veien gaaer i Bugter vegurinn er krókóttur (sb. Bugtning). — Han vil have Bugterne og begge Enderne hann vill hafa bæði töglin og hagldirnar, hann vill bæði kjósa og deila. — b) vogur, vík, fjörður, flói: Den botniske B. Helsingjabotn. Den finske B. Kirjálabotn. — c) faae B. med een vinna svig á e-m (sb. ráa nökkura vik á e-n í sögu af Hrafnk.).
Bugtaler búktalari.
bugte, ás. og h. s. 1, a) ás.: B. sig liggja í bugðum, liða áfram í bugðum, o. s. frv. — b) h. s., falla í bugðum; hlaupa í króka; o s frv. — bugtet, sem e., bugðóttur, krókóttur: En b. Aa. En b. Vei.
bugteviis, ao., í bugðum, í krókum, í hlykkjum.
Bugtning, ft. -er, sk., bugða, lykkja, hlykkur, krókur, kengur, sveigur: Flodens yndige Bugtninger. Sb. Krumning.
Bugvrid iðrakveisa, innantökur.
Buk, ft. -ke, sk., [bukk-r], bukkur (fornt), hafur. — b) hrútur. — Sb. Raabuk, Gedebuk. -- 2) ýmisleg áhöld, a) múrbrjótur. — b) = Rambuk. — c) eins konar þungt járn til að mola róteldi með. — d) trönur. Sb. Savebuk, Savelad. — e) undirstaða með fótum: Et Bradspid med B. Sb. Bradbuk. — f) vagnstjórasæti á kerrum og þess konar vögnum.
Buk, ft. eins, kl., hneiging (það að hneigja sig): Gjøre B. hneigja sig. — b) hofrungahlaup: Springe B. fara í hofrungahlaup, vera í hofrungahlaupum.
Bukar, sk., (jurt) *asperula odorata.*
Bukdækken ábreiða á vagnstjórasæti, sb. Buk (sk.) 2, f.
bukke, ás. og h. s. 1, 1) ás., hneigja (beygja, sveigja) e-ð, einkanl. áfram: B. Hovedet. B. sin Ryg beygja sig í bryggunum. B. sig for at komme igjennem en Dør verða að ganga hálfboginn inn um dyr. B. sig til Jorden hneigja sig til jarðar. — B. noget ind brjóta inn af e-u. B. begge Enderne sammen paa noget sveigja saman endana á e-u. — Sb. bøie. — 2) h. s. (har), hneigja sig fyrir e-m, hneigja e-m (fornt), lúta e-m: Han har lært at b. Han bukkede dybt for hende. — b) b. for Overmagten vera borinn ofurliði, (verða

allur fyrir borði). — c) b. under verðn undir, bera lægra hlut, o. s. frv.

Bukkebeen hafursfótur.

bukkebenet hafurfættur: Den bukkebenede Skovgud.

Bukkeblad horblaðka, kveisugras, reiðingagras, *menyanthes trifoliata.*

Bukkebær (jurt) *convallaria multiflora.*

Bukkefod hafursfótur.

Bukkehorn hafurshorn.

Bukkel, n. Bukler, sk., hringlagður (hringaður) hárlokkur: Sætte Haaret i Bukler hringleggja (hringa) (hár)lokkana.

Bukken, án ft., sk., hneigingar, hneigingagangur: B. og Skraben.

Bukkeskind hafurstaka.

Bukkespring hafrahlaup.

buklet, n. buklede, e., hringaður, hringlagður. Sb. Bukkel.

Bul, n. -le, sk., [bul-r uppbaflegra eno bol-r], eikarbolur: Noden, Bullen og Grenene; sb. Stamme. — b) leggur á súlu: Bullen af en Seile; sb. Skaft. — c) kjálki í herfi: Bullene i Harven. — d) (Bul eða Bulle) ermalaus utanhafnarbolur sem kvenfólk á Sjálandi befur utan yfir peysu.

Bulbider, n. -e, sk., [Bul hjer = boli], bolabítur (stór og ljót hundategund). — Óeiginl. illhryssingur.

Bulbro brú af eikabolum, sterk trjebrú.

Bulder, án ft., kl., [sb. bul, rótina í hyljn], skvaldur, hávaði, háreysti; niður; skrölt, hark, skark, skarkali: Der opstod et stort B. blandt den forsamlede Mængde. Havets B. sjónrniðurinn, sjóhljóðið, brimhljóðið. Vognenes B. vagnaskröltið. Huset faldt med stort B.

Bulderbasse (í tali), hávaðaseggur.

buldervorn, n. -e, e., (í tali), hávaðasamur, hávær.

buldre (har), h. s. 1, gera skrölt (skark, skruðningar, o. s. frv.): Vognene b. skrölta. Tordenen buldrer. Havet buldrer glymur. (Sb. bundre.) — b) skvaldra, gera hávaða (háreysti), hafa hátt um sig. — c) b. paa Døren (o. s. frv.) lemja á dyrnar. Sb. baldre, bundre.

Buldren, áo ft., sk., það að buldre.

Buldrer, n. -e, kk., hávaðamaður.

Bule sjá Bugle.

Bulskiæl þykkt borð.

bulhovedet höfuðstór (t. a. m. um grásleppu).

Bulk, n. -er, sk., [sb. búlk-i], bnúður, nabbi, köggull: Gjøre Bulker i Pløiningen skilja eptir í plógfarinu.

bulket, n. bulkede, e., ósljettur, hnúðóttur, nöbbóttur.

*Bulle, n. -r, sk., skjal með innsigli; einkum þess konar páfabrjef.

bullen (líka ritað bollen), n. bulne (líka ritað bolne), e., [e. o. búlginn = bólginn; sb. fúlga við fólginn], bólginn, þrútinn: En b. Skade bólgumein, bólga. Bulne Fingre.

Bullenhed, áo ft., sk., bólga, þroti.

*Bulletin, sk., stutt skýrsla um e-ð sem mikið ríður á (t. a. m. um heilsufar konungs, ef hann er sjúkur).

Bulme, sk., (eins konar eiturjurt í Danmörku og víðar) *hyoscyamus niger.*

Bulmeurt = Bulme.

Bulmoder (íðkaolegast hjá almúga), hola í efra endann á eplum og perum og öðru þess háttar.

bulne (er og har), h. s. 1, [e. o. búlgna f. bólgna; sb. greinina um bullen], bólgna, þrútna: Neglen bulner af nöglina leysir fram af.

Bulning, sk., það að bulne.

Bulvante vettlingur með einum þumli. Sb. Vælgvante.

Bulværk (líka ritað Bolværk) víghyrning á borgar vegg eða kastala: B. ved en Havn.

Bulöxe bolöxi.

Bump sjá Bomp.

Bund, n. -e, sk., [e. o. butn = botn], botn, o. s. frv., a) botn í íláti eða e-u þess kyns: Bunden i en Skaal. Bunden i en Tønde (Fjerding). Slaae begge Bundene ud paa en Tønde. Bunden i en Kasse (Kiste). Bunden i en Seng. Bunden i en Sæk. Det ligger paa Bunden i Sækken. Bund merkir líka, eins og á ísl., botn í sjó eða stöðuvatni eða vatnsfalli; sb. Havbund, Søbund. — Til Bunds til botns, í botn: Synke til Bunds sökkva til botns. Drikke ud til Bunds drekka í botn, renna út það sem maður drekkur úr, ljúka úr því. Óeiginl. merkir til Bunds frá rótum: Forstaae noget til Bunds. — I B. og Grund algjörlega, gjörsamlega; bæði eiginl., t. a. m. ødelægge en By i B. og Grund, og óeiginl., t. a. m. han er ødelagt i B. og Grund hann er öldungis kominn á höfuðið; en i B. og Grund fordærvet Tænkemaade. — b) jarðvegur: Hei (lav) B. Fugtig (tør) B. Frugtbar B. Sb. Jordbund; sömuleiðis Engbund, Leerbund, Mosebund, Sandbund. — Paa dansk B. = paa dansk Grund. — c) undirstaða í mislitum vefnaði: Tøiet er hvidt i Bunden med røde Blomster.

bunde (har), h. s. 1, [e. o. butna = botna], botna (bytnu), ná niðri: Her er saa dybt, at man ei kan b. med Stangen.

Bundfald það sem sezt á botninn, grugg á botni, undanlás, dreggjar. — b) óeiginl. úrtíningur, úrkast, o. s. frv.

bundfast botnfastur: B. Iis.

Bundflade botnflötur á e-u.

bundfryse (er), botnfrjósa: Vandet i Spanden er bundfrosset botnfreðið.

bundfælde láta e-n vökva setjast.

Bundgarn lagnet.

Bundgarnsstade netlögn.

Bundgjær laxera ger sem sökkur til botns.

Bundlag undirstöða, grundvöllur.

bundløs botnlaus, sem enginn botn er í: En b. Tønde. Et bundløst Hav. Et bundløst Svælg. En b. Afgrund. En b. (ofær) Vei (sb. kviksyndi). — Óeiginl. B. Gjeld botnlausar skuldir: Være i b. Gjeld vera skuldunum vafinn (eins og fuglinn fjöðrunum eða eins og skrattinn skömmunum).

Bundsforvandt, n. -e, sk., (ríki sem hefur gert samband við annað ríki, einkaul. í ófriði), sambandsríki, bandaríki (að sínu leyti eins og bandamenn í orðinu Bandamannasaga). Sb. Forbundsmagt, sem þykir betra orð.

Bundskrab það sem skafið er af botni á íláti, einkum skófir.

Bundstage stjaki t. a. m. sem net er fest við botninn með.

Bundstaver, einungis í ft., botnfjalir í (fjalir í botni á) tunnum og öðru þess háttar; sb. botnauki.

Bundstykke botnhlutinn á e-u: Bundstykket i en Kanon.

bundsulten glorhungraður.

Bundsætning það að setjast á botninn í e-m vökva.

Bundt, n. -er, kl., vöndull, kippa: Et B. Hø (Halm). Et B. Penne. Et B. (optar Knippe) Negler. Et B. Bøger.

bundte, ás. 1, binda e-ð saman í vöndul, o. s. frv.

bundteviis, ao., í vöndlum, í kippum, o. s. frv.

Bundtmager, n. -e, kk., skinnaskrnddari (sem býr til ýmislegt úr loðskinnum, t. a. m. húur).

Bunke, n. -r, sk., [bunki], haugur, hrúga.

buntet, n. buntede, e., = broget.

Buntrad, dregið saman úr buntet Rad, og haft í orðatiltæk.: Sidde i B. sitja á víxl karl og kona (þ. e. t. o. m. fyrst karlmaður, þá kvenmaður, þá karlmaður, þá kvenmaður, o. s. frv.).

burde, bør nút. tíð í framsögoh., burde þát. tíð í framsöguh., (har) burdet, h. s., [sb. byrja], byrja, eiga, heyra, a) persónulegt (sjaldh. og ekki í tali), byrja, bera: Det bør enhver (sjerhverjum byrjar) at medvirke til det Heles Vel. Da bør det os (byrjar oss, ber oss) at være betænkte paa.... — b) eiga að... α) um skyldur: Fornuften byder, hvorledes vi bør, Loven hvorledes vi skal, Nødvendighed hvorledes vi maae handle. Ingen bør fornærme sin Næste. Saaledes bør det være. Som det bør sig eins og vera ber (eins og vera á). — β) um tjeuindi: Foreskrive hvad een bør have (nyde) for sin Umage. — c) (að mestu leyti úrelt), heyra e-m: Ære den, som Ære bør þeim heiður, sem heiður heyrir (orðskv.). Sb. tilkomme, tilhøre.

*Bureau, n. -er, kl., ritstofur. (Bureau er meira enn Contor).

*Bureaukratie, kl., ritstofuríki (sb. konuríki), ritstofuveldi.

*burlesk, n. -e, e., hlægilegur, skoplegur, skringilegur. Sb. latterlig, naragtig, pudseerlig, snurrig.

buse, h. s. 1, ana, gana, flana, álpast: B. paa. B. til. — B. ud med noget fleipra e-u fram úr sjer. Sb. buus.

Busemand er að sínu leyti sama á dönsku og grýla er á ísl. Líka er Busemand sá sem hræðir menn fyrir skör fram annaðhvort með útliti sínu eða með hörku.

Busk, n. -e, sk., runnur, hrísrunnur, kjar, hrískjar. Sb. Ellebusk, Nøddebusk, Tjørnebusk. — b) það sem er líkt og runnur í lögun, skúfur.

buskagtig, n. -e, e., líkur (áþekkur, svipaður) runni.

Buskbakke runnum vaxin hæð.

buske, ás. 1, sem hafa má í orðatiltækjunum b. sig og buskes verða eins og runnur í lögun.

Buskeskov = Kratskov.

busket, n. buskede, e., vaxinn runnum: En b. Egn. — b) eins og runnur í lögun, vaxinn sem runnur: En b. Væxt.

Busketræ viður sem vex í fleirum bolum. Sb. Buskvæxt, sem er yfirgripsmeira.

buskviis, ao., eins og runnur, í runnum.

Buskværk runna-safn.

Buskvæxt það sem vex í runni (það sem er runnur).

*Buste, n. -r, sk., mannshöfuð með hálsinum og efsta hlut bringunnar (úr gipsi eða málmi eða marmara). Sb. Brystbilled, sem þó nær einnig yfir prentaðar myndir og uppdreguar.

but, n. -te, e., [sb. búta og bút-r], snubbóttur: En b. Preen. En b. Snude. En Fisk med et b. Hoved. Sb. stump. — b) óeiginl. stuttur í svari, stuttur í spunann: Han var saa b., at o. s. frv. Have et b. Væsen.

Buthed, án ft., sk., hryssingsskapur.

Butterdei = Smørdei.

buttet, n. buttede, e., jafn á alla vegn, gildur í samanburði við lengdina (einkanl. um það sem er holdugt): En lille b. Pige (sb. holdahnyðja). Buttede Arme.

Buur, n. Bure, kl., [búr], a) (að mestu leyti úrelt, og varla nema í samsettum orðum), búr (einkanl. í fornum skilningi). Sb. Fadebuur, Fangebuur, Jomfrubuur. —

b) flytjanlegt grindahús einkum til að hafa í fuglo eða dýr. Sb. Fuglebuur.

Buurfugl fugl sem hafður er í afor litlu húsi.

buus, ao., í talsh. gaae (løbe) b. paa = buse paa.

Buxbom sortulyngsviður (viðartegund sem fyrrum var mjög titt að hafa í aldingorðum einkanl. utan um blómreita) *buxus sempervirens*: En Kam (Daase, Floite, Hæk) af B. Líka en Buxboms Kam, o. s. frv.

Buxer, einungis í ft., brók, buxur, (brækur í fornöld var bæði = brók og buxur): Et Par B. Gaae med lange B. Sb. Beenklæder.

Buxefoder buxnafóður.

Buxeknap hnappur í buxum.

Buxelinning buxnahald.

Buxelomme buxnavasi.

buxeløs brókarlaus.

buxere sjá bugsere.

Buxeskræder buxnaskraddari (skraddari sem býr til buxur annoðhvort eingöngu eða mest megnis).

By, ft. -er, sk., [bý-r], býr, bær í hinni fornu merk., staður, borg, stundum höfuðborg, þorp: En stor By. En folkerig By. Til dette Sogn høre fem Byer þorp. Boe i By sammen eiga heima í sama bý. Reise af By. Være af By vera heiman að frá sjer (þegar maður á heima í bý). Komme til Byes. Han boer her i Byen. Han reiser fra Byen. Han er kommen til Byen. Stundum er Byen soma og býr að fráteknum þeim garði eða bústað, sem frá er miðoð í huganum, t. a. m. Pigen er i Byen úti í bæ.

Byblæst haft óeiginl. í þessu orðatiltæki: Gjøre B. af noget hlaupa með e-ð (bera e-ð út) um allan bæinn.

byde, bød, budet, ás., [byde: bjóða = syde: sjóða, o. s. frv.], bjóða, 1) bjóða (skipa) e-m að gera e-ð, (biðja er einnig opt í þeirri merk.): Han bød ham strax at forlade Landet. — Líka án þol.: Tale et bydende Sprog skipa (en biðja ekki). Tale i en bydende Tone vera hastur. B. over (ráða fyrir, stýra) et Kongerige. — Sb. befale. — b) han bød ham være ved godt Mod hann bað hann vera hughraustan. Sb. formane. — 2) bjóða e-m e-ð til eignar eða þviuml.: B. een en Gave. B. een en Stol setja stól undir mann. B. een at sidde ned. B. een sin Arm rjetta e-m handlegginn til að leiðast. B. god Dag. B. Farvel kveðja. — β) b. Viin om til Gjesterne bera vín á milli. — γ) b. noget frem. — δ) b. noget fal (tilfals) = falbyde noget. — ε) b. noget ud (í-fornlegt), hafa e-ð á boðstólum (boðangi); reyna til að koma e-u út. — ζ) b. noget op bjóða e-ð upp er sagt um þann, sem heldur söluþing; en den ene bød det op for den anden þeir hleyptu því upp hver fyrir öðrum er sagt um kaupendurno. — η) b. een over bjóða betur, enn annar, einkum á söluþingi. — ϑ) b. paa noget bjóða í e-ð: Ingen vilde b. paa Gaarden, da den blev opraabt. — ι) b. sig til bjóðast til: Han bød sig til at gaae. — κ) b. een Spidsen bjóða e-m byrginn, reysa rönd við e-m. — λ) b. imod valda viðbjóð: Han bød mig Viin; men den bød mig imod enn mjer bauð við því. Sb. modbydelig. — b) bjóða e-m = laða: B. een til Bryllup. B. een til Bords. De budne Gjester boðsfólkið. Han er buden ud til Middag hann er í miðdegisboði. B. een hjem til sig. B. een ind til sig. B. een op til Dands (í dansveizlu) biðja stúlku að dansa við sig.

Byden, án ft., sk., það að byde.

Byende býjar-endi: Han boer ude i den anden B. í hinum endanum á býnum.

Byesbarn sá sem er fæðingi í e-m bý: Vi ere Byesbørn sammen við erum úr (erum fæddir í) sama bý.

Byesbroder sá sem er frá sama bý og onnar.

Byesfolk (ft.) sambýjarfólk.

Byfoged býjarfóeti.

Byfolk (ft.) borgafólk (sem á heima í borgum, en ekki ó landsbyggðinai). — b) = Byesfolk.

Byfred (forðum), landareign e-s kaupstaðar með sinum ummerkjum.

Byfrihed einkarjettindi e-r borgar.

Byg, án ft., ks., bleyting í heitri lút: Lægge Tøi i B.

Byg, án ft., kl., [bygg], bygg (korntegund sem er algengari í Donmörku enn aðrar korntegundir og köllnð sjer í lagi Korn af alþýðu) *hordeum*.

Bygager bygg-akur.

Bygax bygg-ax.

Bygbrød byggbrauð.

Bygd (líka Bøigd; hvortveggja einkum hoft í Narvegi), ft. -er, sk., [byggð], byggð.

Bygdefolk (líka Bøigdefolk), ft., byggðarfólk; fólk á landsbyggðinni.

Bygdelav (kl.) byggðarlag.

Bygderet byggðardómur (dómur sem ó oð dæma mál í e-i byggð).

Bygdeting byggðarþing líkt í Norvegi og Herredsting í Danmörku.

byge, ás. 1, hafa ljerept í heitri lút.

Byge, ft. -r, sk., skúr, jel, bylur. Sb. Regnbyge, Tordenbyge, Hagelbyge.

Bygekar lútarker til að bleyto ljerept í.

Bygekedel lútarketill til að bleyta ljerept í.

Bygelud bækilút til að bleyta ljerept í.

Bygesaa lútarsár til að bleyto ljerept í.

Bygetønde lútartunna til að bleyta ljerept í.

Bygeveir skúraveður.

Bygfæld hrörnun á húsi.

bygfældig, ft. -e, e., hrörlegur (um hús): Hvor Kirken b. er (D. L.).

bygge, s. 1, [byggja], A) ás., 1) búa e-ð til, gjöra, reisa, smíða (sb. húsa, timbra): B. et Huus. B. et Slot. B. et Taarn. B. en By. B. en Bro. B. en Dæmning. B. en Mølle. B. en Tærskemaskine. B. et Skib. B. et Orgel. — Bæveren bygger sin Bo. Fuglene b. Reder. — Dette Huus blev snart bygget op igjen; sb. opbygge. Han vil b. en Længe til; sb. tilbygge. — Ho. l. t. bygget er hoft um menn og sum dýr, og merkir limaður, o. s. frv.: Han er vel bygget vel limaður, fallegur í vexti, fallegur á fæti. En vel bygget Hest. Sb. Legemsbygning. — b) án þol., α) sjer í lagi um stórkostlega húsagjörð: Denne Konge var en Elsker af at b. Þar af dregið han har bygget sig fattig hann hefur eytt öllu sje sinu í húsagerð eða önnur þess konar mannvirki. — β) b. paa noget vera að smíða e-ð (sem bygge er haft um). — γ) (óeiginl. og fjærri næstu merk. hjer á undan) b. paa noget reiða sig á e-ð, ætla á e-ð: B. paa eens Løfter. Det er en Mand, man kan b. paa. — 2) (úrelt), gera við: Aarligen at b. og forbedre sin Gaard. — Orðskv.: Med Lov skal man Land b. með lögum skal land (vort) byggja (en með ólögum eyða). — B) h. s., (einkum í skáldskap), byggja (búa): I Hytten vil jeg boe og b.

Byggehjelp styrkur til húsgerðar.

Byggekonst (sjaldh.) = Bygningskonst.

Byggelyst, án ft., löngun til að láta gjöra hús.

Byggemaade (sjaldh.) = Bygningsmaade.

Byggen, án ft., sk., það að bygge.

Byggeplads staður (rúm) til húsgjörðar.

Byggeri, kl., húsagjörð, skipasmíði (sb. Skibsbyggeri), o. s. frv., eptir því sem á stendur: Han har meget travlt med sit B. — β) með nokkurri aðfyndni, sífeld húsagjörð (eða þviuml.): Det er en egen Sag med dette B.

Byggerum rúm til húsgjörðar.

Byggested (sjaldh.), a) = Byggeplads. — b) forml. (og sköldl.) = Hjem, Bolig.

Byggetid tími sem verið er að smíða hús eða e-ð þess kyns.

Byggryn bygggrjón.

Byggrynssuppe bygggrjónasaup.

Byghalm bygghálmur.

Bygherre sá sem lætur gjöra hús eða e-ð þess kyns: Bygningen skulde være et Æresstegn baade for Bygherren og Bygmesteren.

Bygjord byggjörð góð eðo vond.

Bygkorn byggkorn.

Bygkornsdreiel þess konar Dreiel sem er ofið eins og það væri með byggkornum.

Bygmalt byggmalt.

Bygmeel byggmjöl.

Bygmester meistari í húsagjörð. — b) yfirsmiður í e-i húsgjörð.

Bygning, sk., a) án ft., gjörð eða smiðar húss eða skips, o. s. frv.: Man begik en Feil under Bygningen meðan verið var að smíða. Huset er (staaer) endnu i B. er í smiðum. Sb. Huusbygning, Møllebygning, Skibsbygning. — Líka lögun, eða snið (á e-u, sem bygge er haft um): Man dadler Bygningen i dette Slot. En Fregat af engelsk Bygning. Sb. Bygningsmaade. Einnig = Legemsbygning (sb. bygget í greininni um bygge): Han er af en stærk (svag) B. hraustur (veikur) af sjer. — b) með ft. -er, mannvirki, einkum hús: En stor (prægtig, skjøn) B. Opføre en B. — Kirkens B. Slottets (Herregaardens, Præstegaardens) Bygninger.

Bygningsafgift skattur af húsi (húsum): Vinduesskat er en B. Sb. Bygningsskat.

Bygningsarbeide starf að húsgerð eða öðru þess kyns.

Bygningsfolk, ft., þeir sem starfa að húsgerð eða öðru þess kyns. Sb. Bygningsmand.

Bygningsgruus múr-möl og onnað þess kyns þar sem verið er að gjörn hús.

Bygningshjelp = Byggehjelp.

Bygningskonst, án ft., húsgerðarlist.

Bygningsmaade snið eða lögun á húsi eða e-u þess kyns.

Bygningsmand sá sem starfar að húsgerð eða e-u þess kyns, sá sem er að búa til hús. Sb. Bygningsfolk.

Bygningsskat = Bygningsafgift.

Bygningsskik = Bygningsmaade.

Bygningssmag snið á húsum (eiginl.: það að fellto sig vel eða illa við þess kanar snið).

Bygningstræ trjetegund sem höfð er í hús.

Bygningstømmer húsaviður.

Bygningsvæsen allt sem heyrir til húsagerðar (öll húsagerð) einkum á ríkisins kostnað.

Bygsel, sk., [sb. byggja e-m jörð], (norrænt orð), ábúð jarðar. — b) = Bygselpenge.

Bygselbrev (í Norv.), byggingarbrjef. Sb. Fæstebrev.

Bygselgaard (í Norv.), leigujörð. Sb. Fæstegaard.

Bygseljord (í Narv.), leiguland. Sb. Fæstejord.

Bygselmand (í Norv.), leiguliði. Sb. Fæstebonde.

Bygselpenge, ft., (í Norvegi), það sem maður gefur til að fá jörð til ábúðar. Sb. Indfæstning.

Bygselret (í Narv.), byggingarrjettur.

Bygselsret (í Norv.), rjettur leiguliða að því leyti sem hann er leiguliði.

bygsle, ás. 1, (norrænt orð), a) byggja jörð. — b) taka jörð á leigu.

Bygstraa byggstrá.

Bygsuppe = Byggrynssuppe.

Bygsæd byggsæði.

Bygvælling bygggrjónavellingur.

Byjord, n. -er, land sem liggur undir þorp eða kaupstað.

bykjendt, [sb. kjende], kunnugur í býnum.

Byld, n. -er, sk., kýli, (sb. illn, mein).

Byldesot kýla-sótt.

Bylevnet lifernishættir býjarmanna. Gagnstæð orð: Landliv, Hyrdeliv.

Bylov býjarlög. Sb. Byret, Byskraa.

Bylt, n. -er, sk., böggull, baggi, (sb. pjönkur): En B. Klæder fatabaggi. En B. Linned. Binde noget i Bylter.

bylte, ás. 1, binda e-ð í bugga (böggul): B. noget sammen.

Bymand býjarmaður, þorpkarl.

Bymark land sem liggur undir þorp.

Bynke, sk., engja-punthali (í grasafr. Odds Hjalt.), *aira caespitosa*.

Bynkekost punthalavöndur.

Bynkeriis punthalavöndur.

Byrd, án n., sk., [byrð-r f. burð-r eius og fynd-r, fund-r], a) (einungis haft sem aptari partur af samsettu orði), burður. Sb. Budbyrd, Jernbyrd. — b) [sb. byrð kvk., Fsk. 10], burðir (af bera = fæða): Af høi (ædel) B. af stórum ættum, ættgöfugur. — β) skyldleiki (skyldugleiki): Da skal den næste i B. være Værge. — Sb. Efterbyrd.

Byrdsdag (sjaldh.), burdardagur, afmælisdagur. Sb. Fødselsdag.

Byrde, n. -r, sk., [byrði; hinn forni gjör. et. byrðr er f. byrðir], byrði (sem maður eða dýr ber í einu). (Í þessari merk. er Dragt miklu tíðkanlegra.) — b) þungi, þyngsli, byrðarauki: Hesten er ikke stærk nok til en saadan B. hesturinn sligast undir þvílíkum þunga. Grunden var for svag til at bære Husets B. — Óeiginl.: Hans Stilling paalægger ham mange Byrder. Falde Staten til B. verða ríkinu að handbendi. Livet er ham til B.

byrdefuld örðugur, erfiður, þungbær: Et byrdefuldt Embede.

byrdelet (sjaldh. og skáldlegt), ljettbær.

byrdevant, [sb. vænne], (í skáldsk.), vanur við byrðar, vanur þungbæru.

byrdig, n. -e, e., [sb. byrðig-r], borinn til e-s: B. til Kronen borinn til ríkis. Sb. velbyrdig.

Byret býjarrjettur (sb. Bjarkeyjarrèttr). Sb. Bylov, Byskraa.

Byrste sjá Børste.

Byrygte býjarkvis.

Byskat býjarskattur.

Byskik býjarsiður, býjarbragur.

Byskraa býjarskipun. Sb. Bylov, Byret.

Byskriver býjarskrifari.

Bysladder býjarþvaður.

Bysnak = Bysladder.

Bystads viðhöfn (skart) sem tíðkast í borgum.

Bystævne býjarmanna mót (samkoma býjarmanna). — b) mótstaður (samkomustaður) býjarmanna. Sb. Gadestævne.

Bysvend (úrelt), lögreglumaður. Sb. Politiebetjent.

Byting býjardómur. — b) dómstaður í bý.

Bytingsdom atkvæði býjardóms.

bytte, ás. 1, [sb. býta], hafa skipti við e-n á e-u (sb. hann keypti við Hólmstarra bæði löndum ok konum ok öllu fé, sömul. býtlum vit jörðum okkar í millum): Han vil ikke b. med nogen hann vill ekki hafa skipti við neinn (á hag sínum). B. Hest med een hafa hestakaup við e-n. B. noget bort hafa skipti á e-u, þ. e. láta e-ð burt í skiptum. B. (skipta) en Seddel. B. en Daler i Smaamynt. B. Sølv ind for Guld (fá sjer gullpeninga fyrir silfurpeninga). B. sig noget til fá e-ð í skiptum.

Bytte, án n., kl., [sb. býti], skipti sem höfð eru á e-u, umkeypi (Fms. III, 51): Gjøre et godt (slet) B. hafa hag (óhag) á skiptum, fá gott (illt) umkeypi. — 2) herfang, hlutskipti, fengur: Soldaterne gjorde her et rigt B. Einnig hlutskipti í óeiginl. merk.

Byttegods herfang (fje sem tekið er að herfangi).

byttegraadig sólginn í herfang.

Byttehandel kaupskapur sem ekki er annað enn vöruskipti (þ. e. sem ekki eru hafðir peningar til).

Byttemiddel skiptavarningur (sem hafður er til að kaupa með annan varning og annar varningur er metinn eptir).

Bytten, án n., sk., það að bytte. Sb. Bytte.

Byttepenge, n, peningar sem fást fyrir herfang þegar það er selt.

Bytteværd verð e-s hlutar í kaupum og sölum.

Bytting, n. -er, kk., = Skifting.

Bytynge álögur á e-m bý.

Bytyr þorpnaut (þorptarfur).

byvant, [sb. vænne], (bæði um menn og fjenað), orðinn kunnugur og farinn að kunna við sig í e-m bý.

Byvei þorpvegur (vegur til þorps, vegur milli þorpa). Gagnstætt orð: Markvei.

Byvæsen allt sem borgum til heyrir. — b) snið sem býjarmenn hafa á sjer, látbragð borgamanna, o. s. frv.: Urbanitet er det forædlede B.

Byærende smá-sendiferðir innanbýjar: Gaae Byærender.

Bæger, n. -e, kl., [e. o. bekar f. bikar], bikar, staup: Et fyldt B. — b) það sem er líkt bikar. Sb. Blomsterbæger.

Bægerbælg það sem kallað er *gluma* á lat. í grasafræðinni.

Bægerglas glerbikar, glerkanna.

Bægerklang bikarhljómur.

Bægt, sk., [af bage, eins og Tægt af tage], allt það brauð sem bakað er í einu.

Bæk, n. -ke, sk., [bekk-r], bekkur (forni), lækur: En lille B. lækjarspræna.

Bækeng lækjarengi (engi sem lækur rennur um). (Á sama hátt segja menn Aaeng.)

Bækkedrag lækjardrag.

Bækken, n. -er, kl., munnlaug (f. mundloug) stundum með skapti. — 2) kringlótt vatnsdæld búin (eða eins og búin) til af manna höndum. — 3) (á mönnum og dýrum), mjaðmagrind, mjaðmahringur.

bækkenagtig, n. -e, e., svipaður munnlaug; kringlóttur (t. a. m. um vatnsdæld); o. s. frv.

Bækkenbeen mjöðm.

Bækkenbrev leyfisbrjef til að safna peningum í málmbolla við kirkjudyr.

Bækkenmaaler verkfæri (sem læknar hafa) til að mæla mjaðmahringinn.

bældet, n. bældede, e., (í almúgatali), (um unga og kindur), ber, rotinn.

Bælg, n. -e, sk, [belg-r], belgur, α) sem fleginn er af e-u dýri, en er þó sjaldan haft á d., nema um tóuskinn. Sb. Rævebælg. — β) sem verkfæri: Bælgen i en Smedie = Smedebælg, Blæsebælg. Bælgen ved et Orgel = Orgelbælg. Sb. Bælgetræder. — b) belgur (annað enn hýði) á baunum og öðru þess kyns. Sb. Bælgfrugt, Bælgsæd. — c) (í skrafi), beli; sb. bælge. — d) = Egebænk.

Bælgblæser, n. -e, kk., sá sem blæs í smiðju.

bælge, ás. 1, [belgja], (í skrafi), belgja sig upp, (þenja sig út): B. sig med Øl kýla vömb sína á öli. — B. i sig hvolfa í sig. — II) bælges fá belg: Erterne begynde at bælges það eru farnir að koma ertnabelgir.

Bælgetræder, n. -e, kk., sá sem treður organsbelgi.

Bælgfrugt belgjar-ávöxtur t. a. m. ertur.

bælgfuld (í skrafi), fleytifullur. Þar af grútfullur, svínfullur: Drikke sig b.

Bælggjord = Navring. Sb. Bælgring.

Bælghandske þykkur leður-glófi.

Bælgkorn = Bælgfrugt.

bælgmørk koldimmur: Det er bælgmørkt ude.

Bælgmørke (kol)niðamyrkur.

Bælgpibe pípa á físibelg; aflhólkur.

Bælgring = Navring. Sb. Bælggjord.

Bælgrør = Bælgpibe.

Bælgsæd belgjar-ávöxtur sem til er sáð.

Bælgurt belgjurt.

Bælgvante = Bulvante.

Bælgværk organsbelgirnir með því sem þar til heyrir.

Bælt (opt ritað Belt), kl., [sb. Beltissund], sund, er ekki haft nema í þessum tveimur nöfnum: Store B. Beltissund (Fms XI, 230). Lille B. Medalfararsund (Fms. XI, 230).

Bælte, n. -r, kl., [belti], belti, lindi, gyrðill, gjörð: Gaae med B. om Underlivet.

bælte, ás. 1, belta, gyrða: B. sig. B. Klæderne op stytta fötin upp um sig, stytta sig.

Bæltehage = Bæltekrog.

Bæltekrog beltiskrókur. Sb. Bæltehage.

Bæltepung pungur sem maður hefur á linda sjer.

Bæltering beltishringur sem beltiskróknum er krækt í.

Bæltested beltisstaður.

Bæltforsel flutningur yfir sundin milli Fjóns og Sjálands eða Fjóns og Jótlands.

Bæltseilads sundsigling milli Fjóna og Sjálands eða Fjóna og Jótlands.

Bæltsmakke sundferja (ferjuskip á sundinu milli Fjóna og Sjálands eða Fjóna og Jótlands).

bænde, ás. 1, [benda], (á sjó), festa e-ð með mjóum strengjum. Sb. Bændsel.

Bændel, n. Bændler, kl., [sb. bendil-l og sögn. bendla], mjó lín-ræma.

Bændelorm bandormur *taenia*.

bændelstribet röndóttur: B. Dynevaar.

Bændeltang marhálmur *zostera marina*. Sb. Græstang.

Bændsel, n. Bændsler, kl., mjór strengur (á skipum).

Bængel sjá Bengel.

Bænk, n. -e, sk., [bekk-r: Bænk = makki: Manke (sb. man-, fax, t. a. m. í manskæri), o. s. frv.], bekkur (sb. set í fornum bókum) til að sitja á eða liggja í: Sætte een til Bænks yfirbuga e-n (í áflogum). Skyde noget paa den lange B. skjóta e-u á frest. Sb. Havebænk, Løibænk, Slagbænk. — b) sittbvnð er líkist bekk, α) ýmiss konar borð; sb. Dreierbænk, Høvlebænk, Retterbænk, Vaskerbænk. — β) stallur, lítill bjalli, rif, o. s. frv.; sb. Græsbænk, Østersbænk. — γ) (sjer í lagi), mön á milli tveggja múgafa.

Bænkebrev (fyrrum), skjal sem ekki er lögmætt.

Bænkedyne bekkbeður (sæng í bekk til að liggja á). — b) = Bænkehynde.

Bænkegave (úrelt), bekkjargjöf (Fms. X, 312).

Bænkehage það á lokarborði sem spýtan er fest við sem maður ætlar að sljetta.

Bænkehalm (sjaldh.), bekkjarhálmur (hálmur í bekk til að sitja á eða liggja á).

Bænkehynde bekksessa (sessa til að sitja á í bekk).

Bænkekiste bekkjarkista (lokaður bekkur sem með fram er hafður til að geyma e-ð inn í; sb. hásætiskistu).

Bænkesæde bekkseta (það að sitja í bekk). — b) sæti sem er eins og bekkur.

Bænkevidne (fyrrum), ómætur vottur.

Bær, ft. eins, kl., [ber], ber. sb. Blaabær, Hindbær, Jordbær, Kirsebær, Kragebær, Rønnebær, Slaaenbær, o. s. frv.

bære, (úr bærer í framsöguh. nút. t. verður opt bær), bar, baaret, ás., [bera], bera, o. s. frv, A) með hreifingu, 1) eigint. a) í upphaflegustu merk., bera, halda á e-u, hafa: B. en Byrde paa Ryggen. B. noget i Haanden. B. noget i Lommen. B. noget hos sig hafa e-ð hjá sjer; óeigint. erfa e-ð í huga sínum, t. a. m. han bar det længe hos sig það sat lengi vel í honum niðri. B. noget bort bera e-ð burt, fara burt með e-ð. B. noget hen, t. a. m. hvor skal det bæres hen? hvert á að bera það? hvert á að fara með það? B. noget ind. B. noget ud. B. noget ned. B. noget op. B. noget frem. o. s. frv. Kunne b. noget valda (geta valdið) e-u. — Han er saa svag, at han ikke kan b. sig selv hann getur ekki staðið á fótunum. — Líka α) þolandalaust, t. a. m. hvad er det han bærer paa? hvað er það, sem hann ber? (hvað er það sem hann ber á bakinu? eða e-ð þess kyns). B. paa et sygt Legeme vera heilsulaus (sb. dragast á fótum). — β) með tvo þolnuda, t. a. m. b. sig træt paa noget þreytast á að bera e-ð. — b) í einskorðaðri merk. eða breyttri á e-n hátt, α) b. sig vel og b. Kroppen vel (rank, lige) bera sig vel (hafa fallegan límaburð). — β) b. Vand sækja vatn (vera vatnsberi). — γ) b. Liig bera lík til grafar. — δ) b. et Barn halda barni undir skíra. — ε) hafa e-ð (t. a. m. vopn eða klæði), vera á fati: B. Kaarde. Kongen bar i Dag sine Ordener. B. Fløiel (vera á fötum úr því efni). B. Sorg hafa sorgarbúnað. — ζ) bera ávöxt: Jorden bærer Korn (Græs, Urter). Einnig án þol., stundum að viðbættri fs. til: Dette Træ bar stærkt (bar mikinn ávöxt) i Fjor. Ageren bærer vel til er vel sprottinn (sömul.: lítur út fyrir að verða góður). Persónul.: Det bærer vel til i Aar þetta ár er gott kornár. — η) bera = fæða (eign) barn. þessi merk. er úrelt; en þó finnast eptirstöðvar af henni í öðrum eins orðum og adelbaaren, høibaaren, kongebaaren, odelsbaaren, trælbaaren, velbaaren. (Sb. Byrd, byrdig). — θ) þolandalaust, standa (um veðurstöðu): Vinden bærer paa Land stendur á land. Vinden bar fra Land veður stóð af landi. Vinden bærer med (imod). Havde Vinden baaret paa (ef veðrið hefði staðið úr þeirri átt, þar sem eldurinn var), kunde dette Huus ikke være reddet. — 2) óeigint., a) með þol., α) bera, hafa: B. Navn af Konge bera konungsnafn (sb. Fms. 1, 1). B. Mærke af noget (líka eigiol.), bera merki (menjar) e-s, bera e-ð með sjer. B. Vidne om noget vera til sannindamerkis um e-ð. B. Tvivl om noget efast um e-ð, efa e-ð. B. Had til een hafa hatur á e-m. Jeg bærer Godhed for ham mjer er vel við hann, (vel til hans). — β) bera = þola: B. en Sorg (Ulykke) taalmodig berast vel af. B. sin Alder godt vera ern (um gamalmenni). Einnig umbera: Et Forbund, hvori den ene har baaret den andens Skrøbelighed. — γ) b. Prisen for een bera af e-m, vera e-m meiri. — δ) b. noget over sit Sind hafa brjóst í sjer til e-s, geta fengið e-ð af sjer. — ε) b. sig galt (rigtig, o. s. frv.) ad med noget fara rangt (rjett, o. s. frv.) að e-u. — ζ) fornlegt eða úrelt: Det bar sig saa til svo bar til (að, undir). — b) þolandalaust, α) b. over med een vorkenna e-m, vera vorkunnsamur við e-n. — β) det bæres mig for (eða fore) það er hugboð mitt, t. a. m. det bares mig for, som (eða at) der forestod en Ulykke mjer sagði svo hugur um (mig gruaaði), að o. s. frv. — γ) b. ad stoða, hlýða. — δ) úrelt eða fornlegt b. til æxlast til (sb. 2, a, ζ): Om det saa vil b. til ef verkast vill. — B) án hreifingar, halda e-u uppi, α) Taget bæres af Piller þakið liggur á stoðum. — β) halda (um ís): Isen kan b. ísinn er heldur (sb. lágu allar tjarnir ok mýrar). Talsh.: Det briste eller b. hveraig sem fer, t. a. m.: Det briste eller b., saa vil jeg gjøre et Forsøg.

Bærebør börur til að bera á.

Bærehimmel baldikinn sem menn bera yfir e-m.

Bærekar ílát til að bera e-ð í.

Bærekarm burðarkerra (kerra sem ekki er dregin heldur borin af mönnum eða hestum). Sb. Bærevogn.

Bærekraft kraptar til að bera.

Bærekurv vandlaupur til að bera e-ð í.

Bærelon burðurkaup.

Bæren, án ft., sk., það að bære (burður, o. s. frv.).

Bærende, kl., [berendi], *vulva* (um fjenað).

Bærepenge (ft.) = Bærelon: Betale Postbudet B. for et Brev.

Bærer, ft. -e, kk., sá sem ber e-ð.

Bærereb taug til að bera e-ð í.

Bæreredskab verkfæri til að bera e-ð.

Bærerem ól til að bera e-ð í.

Bæresele ljetti, fetill.

Bæreseng sæng til að bera sjúka menn í.

Bærestang burðarstöng.

Bærestol burðarstóll.

Bæretid meðgöngutími (um skepnur).

Bærevogn = Bærekarm.

Bærfrugt berja-ávöxtur (ávöxtur sem er ber).

Bærme, án ft., sk, uadanlás, dreggjar. Sb. Viinbærme, Ølbærme. — Óeigint.: Bærmen af Folket skríllinn. — b) eptirstöðvar í brennivínskatli.

Bæst sjá Beest.

bæve, h. s. 1, [bifa], bifast, skjálfa: Jorden bævede under vore Fødder. — b) titra af hræðslu, skelfast.

Bævelse, sk., skelfing, ógn, ótti.

Bæven, sk., skjálfti: Jordens B. — b) skelfing, ótti.

Bæver (líka ritað Bever), ft. -e, sk., (dýr sem kallað er) bjór *castor fiber*.

Bæverbo bjórbú (bús er bjórdýrið býr til handa sjer).

Bæverbygning = Bæverbo.

Bævergel, án ft, sk., eins konar vökvi sem finnst í bjórdýrinu.

Bæverhaar bjórshár.

Bæverhat hattur úr bjórshári.

Bævernaal, [sb. bæve, bævre], eins konar prjónn sem kvenfólk hefur í hárinu á sjer til prýðis.

Bæverskind bjórskinn.

Bæveræsp = Æsp tómt.

bævre (har), h. s. 1, titra, nötra: B. som et Æspeløv titra eins og hrísla. — β) blakta: Luernes Klarhed bævrede paa hendes Pande. — γ) iða: Den størknede Saft bævrer paa Fadet. B. af Fedme róa í spikinu.

Bævren, án ft., sk., það að bævre.

Bøddel, ft. Bødler, kk., böðull, kvalari. Sb. Skarpretter, Mestermand.

bøddelagtig, ft. -e, e., böðulslegur.

Bøddelknegt böðuls undirtylla. Sb. Bøddelsvend.

Bøddelpenge, ft., böðulskaup.

Bøddelslag böðulshögg.

Bøddelspil = Lanter.

Bøddelsvend = Bøddelknegt.

Bøddelsværd sverð böðuls (þegar títt var að hálshöggva með sverði).

Bøddeløxe böðulsöxi.

bøde, ás. 1 og 2, [bæta], 1) bæta, a) eigint.: B. et Garn bæta net. B. (líka b. paa) gamle Klæder; sb. lappe. — b) óeigint. α) ráða bætur á e-u, bæta úr e-u, bæta e-ð upp: B. en Skade. — Líka b. paa noget, t. a. m.: B. paa en Mangel. B. paa en Feil. B. paa et Savn. — β) gjalda e-ð í sekt: Dømmes til at b. (vera sektaður um) 100 Rigsbankdaler til de Fattige. — γ) b. for noget þola hegningu fyrir e-ð, gjalda e-s, o. s. frv.: B. med Livet for en Forbrydelse láta lífið fyrir e-n glæp. B. haardt for en Ungdomsfeil. Jeg maatte b. for hans Forsømmelse hirðuleysi hans bitnaði á mjer. — 2) b. for sig hlífa sjer: Han bødede for sig med Skjoldet brá fyrir sig skildinum. sb. afbøde. — 3) vaaa kvenndýr: B. en So. Sb. udbøde.

Bødker, ft. -e, kk., [e. o. buðkari], (sá sem býr til sivöl ílát eða gjarðaílát), laggari og koppari (sb. Björgv. býjarskip.).

Bødkerarbeide laggarasmíði.

Bødkerhaandværk laggara-iðn.

Bødkersvend fullnumi í laggara-iðn.

bødkre (har), h. s. 1, vinna laggara vinnu.

Bøffel, ft. -er og Bøfler, sk., visundur(?) *bos bubalus*.

Bøffelko blauður visuadur.

Bøffeloxe hvatur visundur.

Bøg, ft. -e, sk. [e. o. bæk f. bók, að sínu leyti eins og bæa f. bóu], bók *fagus silvatica*.

bøge (har), h. s. 1, baula, drynja, öskra.

Bøgeaske bækiaska.

Bøgebrænde brennslubæki.

Bøgeplanke þykkt bækiborð.

Bøgeskov bækiskógur (Fms. XI, 224).

Bøgespaan spóaa af bækitrje.

Bøgetræ bækitrje, bæki.

*Bøie sjá Bøie.

bøie, ás. 1, [e. o. bögja f. beygja], beygja, hneigja, sveigja, 1) eigint.: B. Hovedet hneigja höfuðið, lúta. B. Kroppen beygja sig. B. Armen (Benet). B. Knæ for een. B. noget til en Side (ind, indad, udad, op, ned, tilbage). B. noget sammen (er ekki eins algengt og bukke noget sammen). Ligesom Sivet bøies hid og did af Himlens Aande. B. en Green. Grenen har bøiet sig bognað. Veien bøier sig (beygist) til Høire. B. en Stok lige rjetta. — 2) óeigint., a) b. Sindet. B. sig under Aaget (láta þjást). — b) b. Retten halla rjettu máli, halla rjettum dómi. — c) hneigja orð.

bøielig, ft. -e, e., beygjanlegur, sveigjanlegur, hneigjaalegur, mjúkur. — Óeigint.: En b. Stemme liðug rödd. Et bøieligt Sind eptirlátsemi.

Bøielighed, án ft., sk., mýkt (beygjanlegleiki), liðugleiki.

Bøigd sjá Bygd. Bøigdefolk sjá Bygdefolk. o. s. frv.

Bøile, ft. -r, sk., [beygla], málmbugur: Bøilen paa et Kaardefæste. Sb. Stigbøile.

Bøining, ft. -er, sk., a) það að bøie (beyging, o. s. frv.). Einkanl. hneiging orðs. — b) bugða, hlykkur, hvilkur.

Bøiningsform fall á orði (*casus*).

Bøiningsmærke hneigingarmerki á orði.

Bøiningsæmne undirstaða hneigingar í orði.

Bølge, ft. -r, sk., [bylgja], bylgja, alda, bára, boði: Søen reiser Bølger öldurnar risa. — Pløie Bølgen er haft í skáldskap um að sigla. — b) það sem er eins og bylgja.

bølge (har), h. s. 1, gangn í bylgjum, ólga: Søen bølger stærkt. Bølgende Bevægelse bylgjugangur.

bølgeagtig, ft. -e, e., som líkist báru.

Bølgebrud (bylgjubrot), brim.

Bølgedands (skáldl.), bylgjuleikur.

bølgeformet, [sb. forme], lagaður eins og bylgja.

Bølgegang bylgjugangur, boðaföll.

Bølgehvirvel iða, iðukast. Sb. Vandhvirvel.

Bølgelinie bugótt lína: Skjønhedens B.

Bølgeskum löður af hafróti.

Bølgeslag bylgjuknst.

bølgeslagen, [sb. slaae], sjóbarinn.

Bølgestrøg stefna bylgnanna.

Bølgestyrtning boðaföll.

bølget, ft. bølgede, e., bylgjóttur, báróttur.

bølgeviis, ao., í bylgjum, eins og bylgjur.

Bølle, sk., bláberjalyng og bláber *vaccinium uliginosum*.

Bøllebær bláber og bláberjalyng *vaccinium uliginosum*.

Bøn, ft. -ner, sk., [bœn], bæn = bón, beiðni: Frembære (førebringe) en B. Høre eens Bønner. — b) bæn til guðs: Holde B. om Aftenen halda kvöldbænir. Gjøre B. gera bæn sína. Læse en B. af Prædikestolen.

Bønderfolk, ft., bændafólk.

Bøndergods bændajarðir (leigujarðir bænda í Danmörku).

Bønderklæder bændabúningur.

bønfalde, ás., biðja e-n mikillegn, leggja að e-m með e-ð, súrbæna, grátbæna, knjekrjúpa e-m: B. een om noget.

Bønhas, ft. Bønhaser, kk., sá sem fæst við e-n iðnað (Haandværk) í óleyfi laganna, (iðnnðar-snápur); stundum líkt og Fusker.

bønhøre, ás., bænheyra, (sb. gera bón e-s, verða við bón e-s).

Bønhørelse, sk., það að bønhøre.

bønlig, ft. -e, e., innilegur, (sb. ræki-legur, auðmjúklegur): En b. Begjering. — Sem ao., innilega: Han bad saa b. derom.

Bønne, ft. -r, sk., [baun], baun.

Bønneager bauna-akur.

Bønnebog bænakver.

Bønnebælg belgur utan um baunir.

Bønnehalm baunahálmur.

Bønnemeel baunamjöl.

Bønnestang spýta sem höfð er til stuðnings við baunajurtir.

Bønnestængel leggur baunajurtar.

Bør, ft. -e, sk., [börur], börur: Bære noget paa en B. Sb. Bærebør, Hjulbør, Trillebør.

1. Bør, án ft., sk., burðarleg (*uterus*).

2. Bør, án ft., sk., [byr-r], byr: Faae B. Have god B. Sb. Medbør, Modbør.

bør, burde, framsöguh. og afleiðingarh. núl. tíma af burde.

Børneaar barnæska, barnsaldur.

Børnearv arfur sem tæmist börnum.

Børneavling barngetnaður, barnlagnaður.

*Børnebal dansveizla fyrir börn.

Børneslok barnahópur.

Børnegjerning = Børneværk: Børn gjøre Børnegjerninger barn er ætíð barn (orðskv.).

Børnegods eignir þeirra sem ekki eru orðnir fullveðja.

Børnehuus (án ft.), nafn á betrunarhúsi í Kaupmannahöfn.

Børnejord fasteignir þeirra sem ekki eru komnir til lögaldurs.

Børnekopper bólan *variolae*.

Børneleg barnaleikur, barnagaman.

Børnelærdom það sem maður nemur (manni er kennt) í barnæsku, það sem ungur nemur.

Børnemord barnadráp, barnamorð.

Børnepenge, ft., fje þeirra sem ekki eru komnir til lögaldurs

Børneran barnarán.

Børneskole barnaskóli.

Børnesorg barnaólán.

Børnespil barnagaman.

Børnetugt barna agi, barna uppeldi.

Børnetyveri barnaþjófnaður.

Børnetøi búningur ungbarna.

Børneven barngóður maður.

Børneviis er ekki haft, nema þegar sagt er paa B. eins og barn, eins og börn eru vön.

Børneværk barnaverk, (sb. barnæði). — b) hægðarverk, það sem er lafhægt.

Børs, ft. Børser, sk., kaupmannahús, kaupmannahöll, (samkomustaður kaupmanna í stórborgum til að ræða um kaup sín). — 2) peningapyngja.

Børsdag (fyrrum), samkomudagur kaupmanna (þegar þeir koma saman í kaupmannahöllinni).

Børsel, ft. Børsler, sk., [bære], haft í Oppebørsel.

børste, ás. 1, [bursta], busta (sb. Fms. VIII, 217). — b) (í tali), lemja.

1. Børste (líka ritað Byrste), optar í ft. -r, sk., [burst], bust á svíni, o. s. frv.

2. Børste, ft. -r, sk., [bursti], busti (ísl. skjal 1374).

Børstemager, ft. -e, kk., = Børstenbinder.

Børstenbinder, ft. -e, kk., sá sem býr til bustn.

børstet, ft. børstede, e., sem hefur bust eins og svín, byrstur (Skuggsjá).

Børstid samkomutíð kaupmanna í kaupmannahúsinu.

Børt, sk., ferja (einkanl. á Beltissundi): Børten gaaer fire Dage om Ugen.

Børtsdag ferjudagur (einkanl. á Beltissundi).

Bøsning, ft. -er, sk., málmhólkur.

Bøsse, ft. -er, sk., baukur opt með rauf á lokinu. Sb. Fattigbøsse, Sparebøsse, Sukkerbøsse. — 2) bissa: Lade en B. Affyre en B.

bøsse, ás. 1, setja málmhólk í eða ú.

Bøssehane bógur á bissu.

Bøssehylster bissuhylki.

Bøssekolbe þykkvasti parturinn af bissuskapti.

Bøssekrud púður sem er svo smágert að það er haft í bissur.

Bøssekugle bissukúla.

Bøsselaas bissulás.

Bøsseladning skot í bissu.

Bøssemager, ft. -e, kk., bissusmiður.

Bøssepibe bissuhlaup.

Bøsseskud bissuskot. — b) skotdrag (vegurinn sem skotið fer).

Bøsseskytte (fyrrum), bissuskyti.

Bøsseskæfte bissuskapt, bissustokkur.

Bøsseskæfter, ft. -e, kk., sá sem býr til bissusköpt.

Bøssesmed = Bøssemager.

Bøssespyd bissustingur, bissufjöður.

Bøssestaal eldstál á bissu.

Bøssesteen eldtinna á bissu.

Bøst, ft. er eins og optar höfð, kl., (í tali), högg og slög: Faae B. vera barinn, láta berja sig.

bøste, ás. 1, [beysta], berja, lemja.

Bøste (sjaldh.), ft. -r, sk., fjórðungur af svínsfalli. Sb. Fleskebøste.

Bøstekedel = Skinkekedel.

1. Bøtte, ft. -r, sk., eins konar koli: Rigske Bøtter kolar frá borginni *Riga*.

2. Bøtte, ft. -r, sk., [bytta], bytta, kolla, stampur, (sb. hringa í Stjórn).

Bøttelaag lok á byttu, o. s. frv.

Bøttemelk rjómamjólk. — b) ólekja.

C.

C, kallað Ce, er þriðji stafur í stafrofinu, ekki hafður nema í útlendum orðum, og nefndur k fyrir framan a, o, u, en s fyrir framan e, æ, i, y.

*Cabale, ft. -r, sk., vjelar, brögð, vjelabrögð, prettir, svik, svikræði, undirferli, samblástur: Stifte en C. Han tænker kun paa Cabaler.

*Cabinet, ft. -ter, kl., afklefi; klefi (gólf, hús) sem maður hefur út af fyrir sig. — b) heimulleg ráðstofa stórhöfðingja, og þar af dregið sjálfir stjórnendurnir. — c) herbergi sem dýrgripir eða náttúrugripir u. s. frv. eru geymdir í.

*Cabinetsminister heimullegur ráðgjafi (trúnaðarráðgjafi) e-s stórhöfðingja.

*Cabinetsordre skipun frá konungi sjálfum eða e-m stórhöfðingja.

*Cabinetsprædiken prjedikun í sjálfu konungshúsi eða e-s stórhöfðingja.

*Cabinetssecretair heimullegur skrifari konungs eða e-s stórhöfðingja.

*Cabinetssegl innsigli þeirra brjefa sem koma frá konungi sjálfum með hans heimullegum ráðgjöfum.

*Cabinetsstykke dauður hlutur sem er konungsgersemi. — b) lítil pentskript sem er mátuleg í lítið herbergi.

*Cabriolet, ft. -ter, sk., smávagn með tveimur hjólum.

*Cachot, sk., dýflissa.

*Cadence, sk., fall, stuðlafall.

*Cadet, ft. -ter, kk., foringja-efni.

*Cadi, kk., tyrkneskur dómari.
*Calamitet, n. -er, sk., eymd.
*calcinere, ás. 1, = forkalke.
*Calcul, sk., reikningsáætlun.
*calculere, ás. 1, reikna.
*caldæisk, e., í arðatiltæk. c. Erts eins konar málmbland sem hefur gullslit.
*Caleske, n. -r, sk., vagnskyggni. — b) skyggnisvagn.
*Caliber, n. Calibre, sk., vídd á fallbissu ag stærð á fallbissukúlu: En Kanon af svær C. við fallbissa. — b) (í tali um aðra hluti), tegund, ásigkomulag: Af den C. af því tægi.
*Callus, sk., sigg.
*Calmuk sjá Kalmuk.
*Calot, n. -ter, sk., hvirfilhúa (lítil kollhúa sem að eins nær yfir hvirfilinn).
*Calotskee kringlúttur eysill.
*Calumniant, n. -er, kk., rógberi.
*Calumnie, n. -r, sk., rógur (forni róg), rógburður.
*Camelot, kl., eins konar vefnaður.
*Cameralist, n. -er, kk., sá sem stundar vísindin um fjárhag ríkjanna.
*Cameralistik, sk., vísindagreinin um fjárhag ríkjanna.
*cameralistisk, n. -e, e., sem viðvíkur (eða er um) fjárhag ríkjanna.
*Cameralvidenskaber (n.), vísindi um fjárhag ríkjanna.
*Campher, án n., sk., kamfóru-kvoða.
*Campherolie kamfórufeiti.
*Campherdraaber (n), kamfórudropar.
*Canaille, sk., a) án n., skríll eða illþýði einkanl. í borgum. — b) (með -r í n.), α) þorpari, óhræsi, aftót. — β) púta.
*Canal, n. -er, sk., ræsi, skurður, en þú einkanl. stárt grafið síki: Den holsteenske C. — b) sund: Canalen imellem England og Frankrige. — c) pípa sem e-ð rennur um.
*Canalgravning síkisgröptur, síkisgerð.
*Canalseilads sigling (skipagöngur) á síki.
*Canaltold síkistollur.
*Canapee, sk., eins konar legustóll.
*Canarifro eins konar fræ (af *phalaris canariensis*).
*Canarifugl dálítill gulur söngfugl sem víða er hafður í húsum ag í fyrstu er kominn frá Kanarieyjum.
*Canaster sjá Knaster.
*Cancellie, n.-r, kl., kanselí (stjórnarráð í Danmörku).
*Cancelliebrev brjef frá kanselíinu.
*Cancelliebud sendimaður í kanselíinu.
*Cancellieпræsident kanseliforseti.
*Cancelliesegl kanselí-innsigli.
*Cancelliestiil orðfæri í brjefum stjórnarráðanna.
*Cancellist, n. -er, kk., minna háttar embættismaður í kanselíinu.
*Candelaber, sk., kertahjálmur.
*Candidat, n. -er, kk., útlærður maður: En theologisk (juridisk, medicinsk) C. — b) sá sem beiðist (eða stendur til) embættis: Der vare tre Candidater til dette Embede.
*Candis, sk., steinsikur.
*Candissukker = Candis.
*Cannibal, n. -er, kk., mannæta.
*Canoe sjá Canot.
*Canon, sk., regla, sjer í lagi trúarregla, o. s. frv.
*Canonicat, kl., kanúkadæmi. Sb. Kannikedom.
*Canonicus, kk., kanúki. Sb. Domherre, Kannik.

*Canonisation, sk., það að canonisere.
*canonisere, ás. 1, setja e-n í helgra manna tölu.
*Canonisering, sk., = Canonisation.
*canonisk, n. -e, e., eiginl. reglulegur: De canoniske Bøger i Bibelen hinar áreiðanlegu bækur í ritningunni; (hinar eru kallaðar de apocryphiske Bøger). Et c. Valg rjett kosning að lögum hinnar katólsku kirkju. Den canoniske Ret lög heilagrar (katólskrar) kirkju, guðs lög.
*Canot (líka Canoe), sk., barkbátur, eikja.
*cantabel, n. cantable, e., syngjanlegur.
*Cantate, n. -r, sk., hátíðleg söngljóð (til að syngja þar sem margir eru saman komnir).
*Canton, n. -er, sk., 1) = Lægd (kl.). — 2) ríki (á Svissaralandi).
*cantonere (har), b. s. 1, (um herlið), sitja í burgum ag þarpum ag rjúfa ekki safnaðinn.
*Cantonering, sk., það að cantonere.
*Cantor, kk., söngstjóri (forsöngvari).
*Cantsler, n. -e, kk., var fyrrum í Danmörku líkt ag Cancellieпræsident nú á dögum, en Kongens Cantsler líkt ag Cabinetssecretair.
*Cap, kl., höfði, skagi, nes; einkum Góðrarvonarhöfði.
*capable, e., fær um.
*Capacitet, sk., það að vera fær um.
*Capel, n. -ler, kl, bænhús, (kapella). — 2) allir hljóðfæramenn e-s stórhöfðingja: Det kongelige C.
*Capellan, n. -er, kk., aðstoðarprestur, aukaprestur, undirprestur. Sb. personel ag residere.
*Capellanie, kl., aukaprestsembætti.
*Capelle, sk., = Digel.
*Capelmester efsti hljóðfæramaður e-s stórhöfðingja.
*Capelmusicus hljóðfæramaður e-s stórhöfðingja.
*Capitain, n. -er, kk., sveitarhöfðingi (sá sem ræður fyrir Compagnie). — b) skipstjóri eða skipstjórnarmaður (einkanl. um hermenn).
*Capital, n. -er, sk., fje (einkum = Hovedstol): Sætte en C. paa Rente. En død C. arðlausir peningar. Sb. Drifts-capital.
*Capitalist, n. -er, kk., sá sem á mikla peninga á leigu.
*Capitel, n. Capitler, kl., kapítuli: Skriftet er deelt i Bøger og Bøgerne i Capitler. — óeiginl. umtalsefni, mál: Naar han kommer paa dette C., er han uudtømmelig. — B) *capitulum* þ. e. fjelag eða samband einkum annaðhvart klerka í katólskum löndum eða riddara: Capitlet ved en Domkirke. — b) samkoma (stefna) þeirra sem eru í sama *capitulo:* Holde et C. — Sb. Domcapitel, Ordenscapitel.
*capitelsfast kapítulafastur.
*Capitelstaxt α) (í Danmörku), verðlag sem á hverju ári er lagt á karategundir í hverju stipti að því leyti sem þær eru galdnar til kanungs eða klerka eða kirkna, kornskrá. — β) (á Íslandi), landauraskrá.
*Capitulation, n. -er, sk., uppgjöf þeirra sem setið er um að gjörðum samningi. — b) skuldbinding sumra stjórnenda þegar þeir kama til ríkis; sb. Valgcapitulation.
*capitulere (har), h. s. 1, gefast upp að gjörðum samningi: Besætningen forlangte at c.
*Capitæl, n. -er, sk., höfuð á súlu.

*Caprice, n. -r, sk., dutlungur, upptekinn (fyrirtekinn) háttur. Sb. Lune, Grille, Indfald, Nykke.
*capricios, n. capriciose, e., dutlungasamur. Sb. lunefuld.
*capties, n. captiose, e., krókóttur, flókinn: Captiese Spørgsmaal.
*Capuciner, n. -e, kk., hettumunkur.
*caput, án n., e., (í gamni), farian, kominn á höfuðið, liðinn eins og ljós.
*Carabin, n. -er, sk., riddarabissa.
*Caraffe, n. -r, sk., borðflaska.
*Carat (apt ritað Karat), n. eins, sk., 24. partur úr mörk veginni (ekki haft nema um gull og gimsteina eða perlur). þetta arð er einnig haft um gæði gulls, t. a. m. þegar sagt er: 18 Carats Guld gull að þremur fjórðu pörtum; 16 Carats Guld gull að tveimur þriðju pörtum; o. s. frv.
*Caravane sjá Karavane.
*Carbonade, án n., sk., kolsteik af síðu.
*Carbunkel (ag Karfunkel hjá skáldum seinni tíma), sk., (gimsteinn) *carbunculus.*
*Cardemome, sk., indverskt frækarn sem er haft í krydd.
*Cardinal, n. -er, kk., kardínáli. — 2) eins kanar vínblaada.
*Caresse, sk., kjass, ástarhót. Sb. Kjærtegn.
*caressere, ás. 1, kjassa, láta að e-m. Sb. kjærtegne.
*Carga, sk., skipsfarmur. — b) farmskrá (uppskript á skipsfarmi).
*Cargador, kk., kaupvörður á kaupskipi.
*Cargaison, sk., = Carga.
*Cargo, kk., = Cargador. Sb. Supercargo, Undercargo.
*carmesin, e., lifrauður.
*carmesinrød = carmesin.
*Carmin, sk., eins kanar fagurrauður litur af einu skarkvikindi í vesturheimi.
*Carnaval, kl., (í katólskum löndum), tímian frá þrettánda til föstuinngangs og þær skemmtanir sem þá eru í frammi hafðar, miðsvetrargleði.
*Carneol (líka Carniol), n. -er, sk., kjötsteinn (agatstegund).
*Carniol sjá Carneol.
*Carnis sjá Karnis.
*Carosse sjá Carrosse.
*Carreau, sk., tigull í spilum.
*Carri (líka Carry, Karri, Karry), sk., eins konar rammt krydd frá Indlandi.
*Carricatur, n. -er, sk, háðmynd (sem búin er til eptir e-u).
*Carriere, sk, stökkur (um hest): I fuld C. I strakt C. I blind C. í loptinu. Sb. Fiirspring. — b) það hvernig maður kemst upp í heiminum.
*Carriol sjá Karriol.
*Carronade, n. -er, sk., eins kanar stutt ag víð fallbissa (sjer í lagi á skipum).
*Carrosse (ag Carosse), sk., viðhafnarvagn.
*Carrousel sjá Carrusel.
*Carroussel sjá Carrusel.
*Carrusel (líka ritað Carrousel ag Carroussel), kl., eins kanar burtreið.
*Carry sjá Carri.
*Carteske, n. -r, sk., = Skraasæk.
*cartonnere, ás. 1, binda bók í stinna kápu.
*Cartove sjá Kartove.
*Cascade, n. -r, sk., foss.
*Casematte, n. -r, sk., = Voldkjelder.
*Caserne, n. -r, sk., hús handa herliði í borg eða kastala.
*Casimir (líka Kasimir), kl., klæðistegund.

*Casino, sk., eiginl. hús-korn; þar af spilahús eða skemmtunarhús.
*Casket (líka Kasket), n. -ter, sk., derhúa.
*Cassation, sk., það að cassere.
*Cassationsret yfirdómur sem getur ónýtt það sem minni dómar hafa dæmt.
*Casse, o. s. frv. sjá Kasse, o. s. frv.
*cassere, ás. 1, ónýta, gera e-ð rækt, gera e-n rækan eða apturreka o. s. frv.
*Casserole (og Casserolle), n. -r, sk., fótalaus panna með loki til að sjóða í.
*Casserolle sjá Casserole.
*Castagnette, n. -r, sk., handsmella sem höfð er við dans.
*Castel, n. -ler, kl., kastali við borg eða stærri kastala. Sb. Citadel.
*Castor, sk., = Bæver.
*Castorhat = Bæverhat.
*Castoruld = Bæverhaar.
*Castrat, n. -er, kk., = Gilding.
*castrere, ás. 1, = gilde.
*Casuist, n. -er, kk., siðfræðakennari sem leiðir fyrir sjónir hvernig maður eigi að hegða sjer í hverjum kringumstæðum sjer í lagi.
*Casuistik, sk., kennsla þess hvernig maður eigi að hegða sjer í hverjum kringumstæðum sjer í lagi.
*casuistisk, n. -e, e., sem lagar sig eptir kringumstæðum, sem er kominn undir kringumstæðum.
*Casus, sk., tilviljun. Sb. Tilfælde. — b) fall nafns eða einkunnar.
*Catacomber, n., steinveggjuð jarðgöng handa líkum.
*Catafalk, sk., líkpallur (sem settur er þegar e-r stórhöfðingi fellur frá til að leggja þar á lík hans).
*catalektisk, n. -e, e., stýfður (um vísuorð í grískum eða latínskum bragarháttum).
*Catalog, n. -er, sk., skrá. (Auctionscatalog söluþingsskrá, þ. e. uppskript á því er selt verður á söluþingi. Bogcatalog bókaskrá. Lectionscatalog lestrarskrá, sem greinir frá hvað kennt verði í e-m stórskóla.)
*Catarrh, sk., kvef.
*catarrhalsk, n. -e, e., sem kemur til af kvefi, o. s. frv.: C. Feber kvefsótt.
*Catastrophe, sk., umskipti.
*Catechet, n. -er, kk., sá sem spyr börn. — β) einkanl. kennsluprestur (undirprestur sem líka er kennari í barnaskóla).
*Catechetik, sk., spurningafræði (tilsögn í því hvernig maður á að spyrja börn).
*catechetisk, n. -e, e., spurningalegur.
*Catechisation, sk., það að catechisere.
*catechisere, h. s. 1, spyrja börn: C. med Børnene.
*Catechiseren, sk., = Catechisation.
*Catechisering, sk., = Catechisation.
*Catechismus, sk., fræðin.
*Categorie, n. -r, sk., hugsunargrein; hugmyndaflokkur.
*categorisk, n. -e, e., vafalaus, hiklaus: C. Imperativ skýlaust boðorð skynseminnar.
*Catheder, n. Cathedre, kl., kennslustóll (að sínu leyti eins og prjedikunarstóll) í skólum.
*Cathedralkirke = Domkirke.
*Cathedralskole stiptisskóli.
*Catheter, n., minni hliðarnar á rjettbyrndum þríhyrningi.
*Catholicisme (og Catholicismus), sk., páfatrú.
*Catholicismus sjá Catholicisme.
*Catholik, n. -er, kk., maður sem er páfatrúar.
*catholsk, n. -e, e., sem heyrir til páfatrúar: Være c. vera páfatrúar. Blive c. taka páfatrú. Den catholske Religion páfatrú. Sb. romerskcatholsk.
*Cattun, n. -er, kl., eins konar baðmullar-vefnaður sem allt einar rósir eru settar á: En Cattuns Kjole.
*Cattuntrykker sá sem þrýstir rósum á vefnað (Cattun eða Sirts).
*Cattuntrykkeri hús þar sem þrýst er rósum á vefnað (Cattun eða Sirts).
*causal, n. -e, e., = aarsagelig.
*Causalitet, sk., = Aarsagelighed.
*Cautel, n. -er, sk., varúð.
*Caution, n. -er, sk., = Borgen a: Gaae i C. for een. Stille C. færa tak.
*cautionere, h. s. 1, = borge (h. s.): C. for een.
*Cautionist, n. -er, kk., = Borgen b.
*Cavalcade, sk., ríðandi flokkur.
*Cavaleer, n. Cavalerer, kk., eiginl. riddari; þar af um göfuga menn, og stundum merkir það sama sem Herre, að því leyti, sem það er haft í sömu merk. um karlmann, og Dame um kvennmann.
*Cavallerie, kl., = Rytteri.
*Cavallerist, n. -er, kk., riddari (maður af hestliðinu).
*cavere, s. 1, a) h. s., = cautionere. — b) ás., í orðatiltæk. c. Vexler koma við-skiptabrjefum í peninga.
*Caviar, kl., söltuð hrogn (matur sem einkum er búinn til í Garðaríki).
*Ceder, n. Cedre, sk., *pinus cedrus* og fleiri viðartegundir.
*Celebration, sk., = Hoitideligholdelse.
*celebrere, ás. 1, = høitideligholde, helligholde, feire; lovprise.
*Celebritet, sk., hátíð, hátíðabragur; frægð, lofstír; víðfrægur maður.
*Celle, n. -r, sk., kompa eða karmur í klaustri; koppur í býflugnabúi; líka kompa (eins konar smá-hol í plöntum og skepnum).
*Cellevæv kompukerfi.
*cellulos, n. cellulose, e., sem er fullur (eða samanstendur) af kompum (um suma parta af plöntum og skepnum).
*Cement, kl., múrlím.
*Censor, n. -er, kk., a) siðameistari (hjá Rómverjum). — b) nú á dögum, α) ritvörður (sá sem er settur til að skera úr hvað af nýprentuðum bókum megi koma fyrir almenningssjónir). — β) atkvæðismaður sem látinn er vera við þegar e-r er reyndur í e-u.
*Censur, sk., ritskoðun eða ritbann (það að rit mega ekki birtast á prenti nema ritvörður leyfi): Indføre (ophæve) Censuren. — Være under C. er sagt um þann, sem er dæmdur í ritbann. — b) úrskurður um það hvernig manni hafi gengið sem hefur verið reyndur í e-u: Censuren falder først i overmorgen.
*censurere, ás. 1, leggja úrskurð á.
*Cent hundrað, haft í orðatiltæk. pro c. af hundraðinu, t. a. m. betale ti pro c. i Rente.
*Centner, n. eins, kl., tíu fjórðungar (tíu fjórðunga vætt).
*centnertung óeiginl. þungur sem blý (sb. minar eru sorgirnar þungar sem blý).
*central, n. -e, e., sem er í miðið, mið-.
Centralisation, sk., það að centralisere (samdráttur).
*centralisere, ás. 1, draga e-ð saman á einn stað (einkanl. í sjálfan miðhluta e-s).
*Centrifugalkraft frásóknarafl hlutanna frá miðpunkti hringbrautar sinnar.
*Centripetalkraft tilsóknarafl hlutanna til miðpunkts hringbrautar sinnar.
*Centrum, kl., = Middelpunkt.
*Ceremonie, n. -r, sk., viðhöfn, umbúnaður, formáli.
*Ceremoniel, kl., niðurskipun hátíðarhalds.
*Ceremoniemester dróttseti.
*ceremonios, n. ceremoniose, e., sem hefur mikið við.
*Certificat, kl., skýrteini.
*Cerut, n. -ter, sk., eins konar tóbaksvindill.
*Cessionarius, kk., viðtökumaður.
*Chaise, n. -r, sk., eins konar vagn.
*Chalcedon, sk., eins konar hálf-gimsteinn.
*Champignon, sk., ætisveppur.
*Chamæleon, kl., eins konar eðla sem skiptir litum eptir því hvað í kringum hana er.
*chamæleontisk, n. -e, e., sem er sitt á hverri stundinni.
*changere, ás. 1, breyta e-u, skipta um, o. s. frv.
*Chaos, kl., ginnungagap, óskapnaður. — b) ruglingur, hrærigrautur.
*chaotisk, n. -e, e., ruglingslegur, sem er eintómur hrærigrautur.
*Charade, n. -r, sk., gáta um orð.
*Charakteer, n. Charakterer, sk., bókstafur (sb. letur). — b) einkunn, einkenni: Charakteren i den egyptiske Konst (i et Maleri, i et Landskab). — Sömul. geð, geðslag, geðsmunir, skap, skapsmunir, skaplyndi, lund, lunderni, o. s. frv.: En god (slet, fordærvet) Ch. En svag Ch. þrekleysi. En beielig Ch. eptirlátsemi. En fast Ch. stöðuglyndi. En kraftfuld Ch. kjarkur, þrek. Stundum er Ch. tómt = fast Ch., t. a. m. en Mand af Ch. kjarkmaður. — c) vitnisburður: Faae en god (slet) Ch. til Examen. — d) (í tali), nafnbót.
*Charakteerbog vitnisburðarkver.
*Charakteerfasthed stöðuglyndi, kjarkur.
*Charakteerfeil skaplöstur.
*charakteerlos þreklaus, geðlaus, (sb. hann er allra mesta froða).
*Charakteerløshed, sk., þrekleysi, geðleysi.
*Charakteermaske gríma eða dularbúningur sem á að marka stjett eða geðsmuni, o. s. frv.
*Charakteerstyrke kjarkur, þrek.
*charakterisere, ás. 1, einkenna; lýsa einkenunum e-s hlutar — charakteriseret gæddur nafnbót.
*Charakteristik, sk., lýsing á einkeonum.
*charakteristisk, n. -e, e., einkennilegur.
*Charge, sk., embætti, o. s. frv.
*Charlatan, kk., montari, svikari; skottulæknir.
*Charlatanerie, kl., mont, svik, o. s frv.
*charmant, n. -e, e., sem er ljómandi (eða allra mesta) gull.
*charmere, ás. 1, vekja ástarhug e-s.
*Charpie, sk., = Liinskav.
*Charte, kl., stjórnarskrá (skrá um stjórnarskipun).
*Chatol, n. -ler, kl., eins konar hirzla með mörgum hólfum (skotöldum).
*Chaussee, n. -r, sk., lagður þjóðvegur.
*Chef, n. -er, kk., oddviti, yfirmaður.
*Chemie (líka Chymie), sk., frumefnafræði.
*Chemiker, n. -e, kk., sá sem hefur numið frumefnafræði.

*chemisk, ft. -e, e., sem heyrir til frumefnum eða frumefnafræði.

*Chenille, sk., eins konar yfirhöfn.

*chevaleresk, ft. -e, e., (eiginl. riddaralegur), drenglundaður, dreagilegur.

*Chevalier, kk., riddari.

*Chicane, sk., áreitni, brekkur, (sb. spíta).

*chicanere, ós. 1, áreita, leita á, (sb. gera e-m e-ð til spitu).

*chicanøs, ft. chicanøse, e., áleitinn.

*Chiffonniere, sk., eins konar hirzlo sem sjer í lagi kvenufólk hefur.

*Chimære, sk., eintómur hugarburður, vitleysa.

*chimærisk, ft. -e, e., sem hvergi nær heim, sem ekki nær neinni átt.

*Chirurg, ft. -er, kk., handlæknir, græðari.

*Chirurgie, án ft., sk., græðslufræði.

*chirurgisk, ft. -e, e., sem heyrir til græðslufræði: Chirurgiske Instrumenter lækningatól.

*Chlor, kl., eitt of frumefnunum.

*Chocolade, sk., sætuþykkni.

*Cholera, sk., eiginl. gallsótt.

*cholerisk, ft. -e, e., sjá greininn um Temperament.

*Chor, ft. eins, kl., söng(manna)flokkur: Et Ch. af Sangere. Synge i Ch. — b) það sem sungið er af mörgum í einu, samsöngur: Et firstemmigt Ch. Choret til en Sang. — c) sönghús í kirkju, kór.

*Choral, sk., messusöngur: Synge Ch. eða synge en Ch.

*Choralbog messusöngsbók, (sb. grallari).

*Chorbrødre, ft., kórsbræður.

*Chordands söngdans (þegar hinir sömu syngja og donsa).

*Chordegn meðhjálpari.

*Chordreng söngpiltur (sem syngur með öðrum piltum í kórnum).

*Chorherre nafnbót sumra klerka í páfatrú.

*Chorist, ft. -er, kk., samsöngsmaður við leikhús (sem ekki syngur þor nemo með öðrum). Sb. Chorsanger.

*Choristinde, ft. -r, kvk., samsöngskona við leikhús (sem ekki syngur þar nema með öðrum).

*Chorkaabe kórkápa (sem klerkor hafa þegar þeir slanda fyrir altarinu).

*Chormesse guðsþjónustugjörð fyrir altariau.

*Chorographie, ft. -r, sk., hjeraðalýsing, sveitalýsing.

*chorographisk, ft. -e, e., sem lýtur að hjeraðalýsingu.

*Chorsang söngur í kór: Forestaae Chorsangen. — b) = Chor b.

*Chorsanger = Chorist.

*Chorsdør söaghússdyr í kirkju, kórdyr: Læse i Chorsdøren.

*Chorstemme samsöngsrödd (sem bezt á við í samsöng).

*Chortone dimmur kirkjuhljómur í hljóðfærum.

*Chrestomathie, ft. -r, sk., úrvalaritþættir eptir ýmsa lýndir saman í eina bók.

*christelig, ft. -e, e., kristilegur: Et christeligt (kristilegt, sann-kristið) Sind. Ch. Dyd. — b) kristinn, (kristilegur): Christelige Nationer (Stater). Den christelige Tro (Religion) kristin trú. Den christelige Lære kristin fræði. Den christelige Moral kristileg siðfræði.

*christen, ft. christne, e., kristinn: Den christne Tro. En ch. Slave. — Einnig sem nafn, kristinn maður: En rettroende Christen. Den sande Christen sann-kristinn maður. De Christnes Samfund kristinna manna samband.

*Christendom, án ft., sk., kristindómur, kristni.

*Christenhed, án ft., sk., öll kristnin, allir kristnir menn.

*Christentøi skírnarbúningur barns.

*Christmaaned skammdegismánuður (*December*).

*christne, ós. 1, [kristna], hefja e-n úr heiðnum dómi (fornt), skíra.

*Christus (með latínskri hneigingu), Kristur.

*Chrom, kl., málmtegund.

*Chronik, sk., árbók, annáll.

*chronisk, ft. -e, e., langvinnur: Chroniske Sygdomme (gagnstætt: acute Sygdomme bráðasóttir).

*Chronolog, ft. -er, kk., tímatalsmaður.

*Chronologie, sk., tímatal, tímatalsfræði.

*chronologisk, ft. -e, e., sem lýtur að tímatali.

*Chrysolith, ft. -er, sk, (eptir orðinu gullsteinn), eins konar gimsteinn.

*Chrysopras, sk., eins konar gimsteinn (tegund af Chrysolith).

*Chrystal sjá Krystal.

*Churfyrste, ft. -r, kk., kjörherra (einn af þeim höfðingjum sem velja máttu keisara yfir Þjóðverjaland).

*churfyrstelig, ft. -e, e., kjörherralegur.

*Churfyrstendømme, ft. -r, kl., kjörherradæmi, kjörherraríki.

*Churfyrstinde, ft. -r, kvk., kjörherrafrú.

*Churhuus kjörherra-ætt.

*Churprinds kjörherrason, kjörherraefni.

*Churværdighed kjörherratign.

*Chymie sjá Chemie.

*Cicerone, kk., (á Ítalíu), sá sem fylgir ferðamönnum til að sýna þeim fornmenjar og annað þvíuml.

*Ciffer, ft. Ciffre, kl., tölustafur. — b) (í ft.), villuletur: Skrive med Ciffre.

*Cifferbog úrlausna-kver sem dæmi úr reikningsbók eru reiknuð í.

*Cifferskrift villuletur.

*Cigar, ft. -rer, sk., tóbaksvindill.

*Cigarfoderal vindlahylki.

*Cigarrør vindilpípa.

*Cinnober, án ft., kl., hárauður litur af eyrsilfri og brennisteini.

*Cinnoberrødt, sem kl. nafn, hárauður litur (eins og skarlat).

*Circulaire, kl., brjef (skjal) sem á að ganga milli margra.

*Circulation, sk., það að circulere: Blodets C. rennsli blóðsins um líkamann. Bringe Penge i C. koma peningum á gang. Sb. Omløb.

*circulere (har), h. s. 1, eiginl. fara í hring; en er sjaldan haft, nema þar sem vjer segjum ganga, t. a. m.: Penge c. blandt Folk ganga manna á meðal. Det Rygte circulerer her i Byen (í tali) það gengur staflaust o. s. frv.

*Circumflex, sk., eins konar áherzlumerki, α) griskt, og líkist nokkuð bögld (˜). — β) haft í öðrum málum, eins og sperra í lögun (^).

*circumscribere, ós. 1, fjölyrða e-ð (en nefna það ekki í einu orði).

*Circumscription, sk., fjölyrðing (sb. circumscribere).

*Circus, sk., eiginl. hringur; en merkir sjer í lagi hin rómversku leik-svið sem voru lík sporöskju í lögun, og nú á dögum hring-svið reiðmanna þar sem þeir sýna íþróttir sínar.

*Cirkel, ft. Cirkler, sk., hringur í mælingafræði: Slaae en C. med Passeren. — b) (í tali) samkvæmi (fólk sem kemur saman sjer til skemmtunar): Leve i en behagelig C. vera innan um skemmtilegt fólk. En glimrende C. De større Cirkler heldri manna samkvæmi, heldra fólk.

*Cirkelbue brot af hring í mælingafr.

*Cirkelflade kringlan í hringnum (í mælingafr).

*Cirkelgang gangur í hring. Sb. Kredsgang.

*Cirkelløb = Kredsløb.

*cirkelrund fullkomlega kringlóttur.

*Cise, sk., (í tali), = Accise.

*Cisebod (í tali), = Accisebod.

*Cisesedbel (í tali) = Accisesedbel.

*Cisterne, ft. -r, sk., regnþró (djúp og steinvarin jarðþró til að taka við regnvatni.)

*Citadel, kl., = Castel.

*Citant, ft. -er, kk., stefnandi (60), sakaráberi.

*Citat, ft. -er, kl., orð sem vísað er til.

*Citation, sk., tilvísun til orða. — b) stefna.

*citere, ás. 1, vísa til orða. — b) stefna e-m.

*Cithar sjá Cither.

*Cither (líka Cithar), ft. -e, sk., eins konar hljóðfæri með fjórum strengjum eða fleiri, (sb. gígja, fiðla).

*Citherspiller sá sem kann að leika á það hljóðfæri sem heitir Cither.

*cito, ao., (utan á brjefum) berist fljótt.

*Citron, ft. -er, sk., sítróna (eins konar suðrænt viðar-aldin) *citreum*.

*citrongul gulur eins og sítróna.

*Citronkage sælgætisbrauð sem sítrónusafi er í.

*Citronpresse sítrónuþrúga (til að kreista safa úr sítrónu).

*Citronsaft sítrónusafi.

*Citronsyre sítrónusýra.

*Citrontræ sítrónutrje *citrus medica*.

*Citronæble eins konar epli sem er áþekkt sítrónu.

*civil, ft. -e, e., borgaralegur (einkanl.: sem ekki snertir herskap eða herfólk). — b) vingjaralegur, hæverskur, háttprúður.

*Civilisation, sk., menntun.

*civilisere, ás. 1, mennta: C. et Folk. Civiliserede Nationer siðaðar þjóðir.

*Civilist, ft. -er, kk., lagamaður (að því leyti sem hann veit hvað lög eru um það sem ekki viðvíkur lífi eða æru eða veit til hermannalaga).

*Civilliste (á Englandi og Frakklandi) það fje sem konungi og ættingjum hans er ætlað til viðurværis og hirðkostnaðar.

*Civilret sú grein lögfræðinnar sem er um það sem ekki viðvíkur lífi eða æru og ekki veit til hermannalaga.

*clarere sjá klarere.

*Clarinet, sk., eins konar hljóðfæri sem blásið er í.

*Clarinetist, kk., sem blæs í Clarinet.

*Classe, ft. -er, sk., deild: De Naturkyndige dele Planterne i Classer, Slægter og Arter. Folk af den ringeste C. lægstu stjettar. Classerne i en Skole bekkir eða pallar.

*Classicitet, sk., gullaldar-bragur (á riti).

*Classification, sk., það að classificere.

*classificere, ás. 1, skipta e-u í deildir (eptir eðli eða ásigkomulagi).

Classiker, ft. -e, kk., grískur eða rómverskur gullaldar-rithöfundur; sjerhver rithöfundur sem þykir vera fyrirmynd annara.

*classisk, ft. -e, e., gullaldarlegur;

framúrskarandi: En c. Forfatter. En c. Digter.

*Clausel sjá Clausul.

*Clausul (líka Clausel), sk., skilyrði; viðurauki.

*Cleresie, kl., klerkastjett.

*Clerus, sk., = Cleresie.

*Client, n. -er, kk., skjólstæðingur: Min C. sakar-eigandi (sem á þá sök er eg fer með) eða fjáreigandi (sem á það fje er eg hef undir höndum).

*Climax, sk., stig í ræðu.

*Clinik, sk., læknislist(in) að því leyti sem hún er iðkuð við rúmfasta sjúklinga.

*clinisk, n. -e, e., sem lýtur að meðferð á rúmföstum sjúklingum: Den cliniske Prøve.

*Cloak, sk., for (gryfja); steinvarin saurgöng niðrí jörðunni.

*Clown, kk., enskur loddari (trúður) sem getur farið alla vega með líkamann á sjer.

*Clysteer, n. Clysterer, kl., það sem látið er í stólpípuna: Sætte een et C. setja e-m stólpípu.

*Clysteerpibe mjórri partur stólpípu.

*Clysteersprøite stólpípa.

*Coalition, sk., samband, samsæri.

*Cocarde, n. -r, sk., merki á höfuðfati, (herkuml).

*Cocon, sk., hýði silkiormsins.

*Cocosnød eins konar hnat á því trje, er

*Cocostræ heitir.

*Coeur hjarta í spilum.

*Coffardi sjá Koffardi.

*Cognac, sk., frakkneskt vínberjabrennivín (frá borginni *Cognac*).

*Cognat, n. -er, kk., móðurfrændi.

*Cognation, sk., frændsemi í móðurætt; frændsemi (tómt).

*Cokleare, sk., skarfakál *cochlearia officinalis*.

*Colik, án n., sk., iðrakveisa, innantökur.

*Collation, sk., samanburður rita. — b) veiting brauðs.

*collationere, ás. 1, bera saman rit.

*Collationering, sk., samburðor rita.

*Collect, n. -er, sk., gjafnsafn handa þurfaugum. — 2) bænin á undan pistlinum, (kollekta, altarisbæn).

*Collectanea, n., samtíningur (um rit).

*Collecteur, kk., (eiginl. safnari), yfirmaður talnabúðar.

*Collection, sk., safn. — b) talnabúð.

*Collectiv (eða Collectivum), kl., = Samlingsord.

*Collectivum sjá Collectiv.

*collegial, n. -e, e., er viðvíkur stjórnarráði.

*Collegium, n. Collegier, kl., stjórnarráð. Sb. Justitscollegium, Kammercollegium. — b) stúdentahús (ætlað stúdentum til íveru leigulaust). — c) fyrirlestur (við háskóla): Gaae paa Collegier rækja fyrirlestra. Høre et C. hlýða fyrirlestri. Afskrive et C.

*collidere, h. s. 1, koma (fara) í bága við: C. med noget.

*Collision, n. -er, sk., bági: Komme i C. med noget.

*Colon, kl., tvístingur (:).

*Colonialhandel verzlun við nýlendur.

*Colonialvare nýlendu-varningur (einkanl. úr öðrum heimsálfum).

*Colonie, n. -r, sk., nýlenda, nýlendufólk.

*Colonisation, sk., það að colonisere, (sb. landnám).

*colonisere, ás. 1, nema land til að setja þar nýlendu.

*Colonist, n. -er, kk., nýlendumaðor.

*Colonnade, sk., súluröð; súlugöng.

*Colonne, n. -r, sk., herfylking.

*colorere, ás. 1, draga lit á.

*Colorit, sk., blær á e-u.

*Colos, n. Colosser, sk., risalíkneski; balgeir.

*colossal, n. -e, e., feikna stór.

*colossalsk, n. -e, e., = colossal.

*Columne, n. -r, sk., dálkur í bók.

*Combination, n. -er, sk., sameining.

*combinere, ás. 1, sameina.

*Comedie o. s. frv. sjá Komedie o. s. frv.

*Comeet sjá Komeet.

*Comfur, sk., eins konar blóðir.

*Comitee, n. -r, sk., nefnd.

*Comma, kl., (eiginl. högg), komma.

*Commandant, kk., kastalahöfðingi.

*commandere, ás. 1, stýra (vera fyrir) liði; skipa e-m.

*Commandeur, n. -er, kk., sjáfaringi sem er næst fyrir ofan Capitain eða Commandeurcapitain. — b) eins konar riddaranafnbót.

*Commandeurcapitain sjá greinina um Commandeur.

*Commando, sk., herstjórn: Have C. Staae under C. — β) skipun, boð og bann.

*Commentar, n. -er, sk., skýringarit.

*commentere, h. s. 1, rita skýringar um: C. over en Bog.

*Commerce, sk., kaupverzlun. — b) (í tali), ólæti, ógangur, slark.

*commerciel, n. -le, e., sem lýtur að verzlun.

*Commis, kk., kaupmannsfulltrúi.

*Commisbrød liðsmannabrauð (sem þeir fá auk málans).

*Commissair, kk., umboðsmaður, fulltrúi, erindsreki.

*Commissarius, kk., = Commissair.

*Commission, n. -er, sk., umboð: Give een i C. (biðja e-n, fela e-m á hendur) at gjøre noget. Udrette en C. gera (framkvæma) það sem maður hefur verið beðinn. Have Vare i C. hafa varning til sölu fyrir annan mann. — b) nefnd: Commissionen angaaende Vandvæsenet vatnsnefndin (í Kaupmannahöfn).

*Commissionair, n. -er, kk., (er minna háttar enn Commissair og Commissarius), umboðsmaður, erindsreki.

*Committent, n. -er, kk., sá sem felur e-m e-ð á hendur.

*Committeret, n. Committerede, (eiginl. sem ha. l. t. af committere, sá sem e-ð er falið á hendor), eins konar embættismaður næst fyrir neðan Deputeret í sumum stjórnarráðum, (tilskipaður?).

*Commode, n. -r, sk., = Dragkiste.

*communal, n. -e, e., sem viðvíkur hrepp eða hreppum.

*Commune, n. -r, sk., hreppur, sveit.

*Communicant, n. -er, kk., sá sem gengur til altaris.

*Communication, sk., auglýsing; samgöngur.

*communicere, ás. 1, segja (auglýsa, birta) e-m e-ð. — b) (í tali), ganga til altaris.

*Communion, sk., altarisganga. Sb. Altergang.

*Communisme, sk., sameignarkenning (sú kenning að öllum eignum eigi að skipta til jafnaðar).

*Communist, n. -er, kk., sameignarmaður (sem heimtar að allir hafi jafnar eignir).

*Communitet, kl., eins konar ölmususjóður stúdenta í Kaupmannahöfn; styrkur úr þeim sjáð.

*compact, n. -e, e., þjettur, þjappaður saman.

*Compagnie, kl., verzlunarfjelag: Gaae (være) i C. med een. — b) með -r í n., sveit í herliði (sb. Capitain).

*Compagnon, kk., verzlonarfjelagi.

*Comparation, sk., samanburður; stigbreyting einkunna.

*comparativ, n. -e, e., sem lýtur að samburði: C. Sprogvidenskab. C. Anatomie.

*Comparativ, n. -er, kl. og sk., efra stig einkunna.

*comparere, ás. 1, stigbreyta (stiga) einkunn.

*Compas, n. Compasser, kl., leiðarsteinn.

*Compasmager, n. -e, kk., sá sem býr til leiðarsteina.

*Compasstreg átt á leiðarsteini.

*Compendium, kl., ágrip.

*Competence, sk., hæfilegleiki.

*competent, n. -e, e., fær um, vel til fallinn, rjett til kominn.

*Compilation, sk., lítilsverður samtíningur úr bókum.

*Compilator, kk., sá sem býr til bók af samtíningi úr ritum annára.

*compilere, ás. 1, tína samnn rit.

*Complement, kl., uppfylling (fylling þess er vantar).

*complet, n. -te, e., allur (sem ekki vantar í); fullkominn.

*complettere, ás. 1, fylla töluna á e-u.

*compliceret, ha. l. t. (af complicere), flæktur í e-ð; flókinn, brotinn, samtvinnaður.

*Compliment, n. -er, sk., hæverskleg kveðja. — b) lofs-orð, fagurgali: Gjøre Complimenter slá gullhamra.

*complimentere, ás. 1, slá e-m gullhamra.

*Complot, kl., samblástur, samtök.

*componere, ás. 1, búa til lag: C. Musiken til et Syngespil.

*Componist, n. -er, kk., sá sem býr til lög.

*Composition, n. -er, sk., tilbúningur lags.

*compres, e., þjettur.

*Compresse, sk., rýja til að leggja á sár.

*compromittere, ás. 1, hættn mannorði e-s.

*Comptoir sjá Contor.

*Computist, n. -er, kk., rímmaður.

*computistisk, n. -e, e., sem heyrir til ríms, rím-.

*Comtesse, n. -r, kvk., greifafrú, greifadóttir.

*concav, n. -e, e., íhvolfur.

*Concentration, sk., samdráttur á einn stað.

*concentrere, ás. 1, draga e-ð saman á einn stað eða í stutt mál.

*Concept, n. -er, sk., uppkast: Reenskrive en C.

*Conceptpapiir pappír sem hafður er til að kasta e-u upp á, einkum grápappír.

*Concert, n. -er, sk., hljóðfæraskemmtun (hljóðfæraleikur margra í senn sem aðrir eiga kost á að heyra fyrir borgun): Give en C.

*Concertgiver forsprakki e-r einstakrar hljóðfæraskemmtunar.

*Concertmester sá sem hefur það embætti að vera forstjóri hljóðfæraskemmtunar.

*Concertsal salur til hljóðfæraskemmtunar.

*Conchylier, ft., skeljar, (kuðungar).

*concipere, ás. 1, taka saman skjal.

*Concipist, ft. -er, kk., sá sem tekur saman skjal.

*concis, e., stuttur og laggóður.

*concludere, ás. 1, álykta.

*Conclusion, ft. -er, sk., ályktun.

*concret, ft. -e, e., sem er andleg undirstaða e-s hlutar í sambandi við allt sem til hlutarins heyrir. Gagnstætt orð: abstract.

*Concubine, ft. -r, kvk., frilla.

*Concurrence, sk., kapp fleiri manna um e-ð.

*Concurrent, ft. -er, kk., sá sem keppist eptir hinu sama og annar. Sb. Medbeiler.

*concurrere, h. s. 1, sækjast eptir e-u í kapp við annan.

*Concurs, sk., skipti þrotabús að tiltölu með skuldheimtumönnum.

*Concursbo þrotabú sem skipt er með skuldheimtumönnum.

*Condemnation, sk., það að condemnere.

*condemnere, ás. 1, dæma fje upptækt. Sb. priisdømme.

*Condition, ft. -er, sk., skilorð, skilyrði, skilmáli, skildagi. — b) ástand, ásigkomulag, hagur. — c) vist vinnufólks.

*conditionel, ft. -le, e., skilyrðislegur.

*conditionere, h. s. 1, vera í vist.

*conditioneret, ft. conditionerede, e., umvandaður (vel, illa).

*Conditor, kk., kryddari.

*Conditorie, ft. -r, kl., kryddhús.

*Condolation, ft. -er, sk., það að condolere.

*condolere, h. s. 1, segja sig samhryggjast e-m.

*Conducteur, kk., umsjónarmaður (t. a. m. á vagni).

*Conduite, sk., lag í hegðun.

*Confect, án ft., kl., kryddbakstur.

*Conference, ft. -r, sk., ráðstefna.

*Conferentsraad, (kk.), eins konar nafnbót.

*conferere, s. 1, a) ás., α) bera e-ð saman. — β) veita (t. a. m. brauð). — b) h. s., hafa ráðstefnu, bera saman ráð sín.

*Confession, ft. -er, sk., trúarjátning; þeir sem hafa sömu trúarjátningu.

*Confessionarius, kk., skriptafaðir konungs.

*Confirmant (f. Confirmand), ft. -er, kk., unglingur kominn undir fermingu; líka nýfermdur unglingur.

*Confirmation, sk., ferming: Gaae til C. láta prestinn búa sig undir fermingu. Staae til C. láta ferma sig.

*confirmere, ás. 1, staðfesta; sjer í lagi ferma.

*confiskabel, ft. confiskable, e., upptækur, uppnæmur.

*Confiskation, sk., fjár-upptaka af ríkisins hálfu.

*confiskere, ás. 1, gera e-ð upptækt.

*Conflict, ft. -er, sk., það að e-u lendir saman, (sb. bági).

*conform, e., eins lagaður.

*Conformitet, sk., sama lögun.

*Confrontation, sk., það að confrontere.

*confrontere, ás. 1, leiða menn er segja sinn hvað fyrir dómi saman til að spyrja þá saman.

*confundere, ás. 1, slengja (rugla) e-u saman; trufla.

*confus, e., óskipulegur, grautarlegur; allur í graut, allur í ruglingi; ringlaður, truflaður.

*Confusion, sk., ruglingur, hrærigrautur, ringulreið; sb. Forvirring, Uorden.

*Congestion, ft. -er, sk., blóðburður: Congestioner til Hovedet.

*Congo, sk., eins konar te.

*Congres, sk., höfðingja (konunga) stefna eða fulltrúa þeirra.

*congruent, ft. -e, e., jafn að stærð og lögun.

*conisk, ft. -e, e., upphvass (Skuggsjá), uppmjór, uppdreginn.

*Conjectur, sk., getgáta, tilgáta. Sb. Gisning, Formodning.

*Conjugation, ft. -er, sk., hneiging (sagna).

*conjugere, ás. 1, hneigja (sögn).

*Conjunction, ft. -er, sk., samtenging, sambandsorð.

*Conjunctiv, ft. -er, kl. og sk., afleiðingarháttur.

*conjunctivisk, ft. -e, e., sem er í afleiðingarhætti.

*Conjunctur sjaldan haft, nema í ft. -er, sk., kringumstæður.

*Connexioner, ft., það að vera inn undir hjá mönnum sem ráða miklu.

*Connossement, ft. -er, kl., farmskrá (skýrteini skipstjórans um það við hvaða farmi hann hafi tekið).

*Conrector, ft. -er, kk., (eiginl. samstjóri, hefur heitið) sá kennari sem gekk næst sjálfum forstjóra skólanna (Rector).

*Conseil, kl., ráðgjafastefna.

*consequent, ft. -e, e., ályktaður með rjettri hugsun; samkvæmur sjálfum sjer, (sb. samur við sig, samur og jafn).

*Consequents, sk., það að vera consequent.

*conservativ, ft. -e, e., frásneyddur umbreytingum (einkanl. í málefnum landa og lýða).

*Consistorium, kl., háskólaráð.

*Console, sk., eins konar billa eða borð við vegg og haft t. a. m. undir stórum spegli.

*Consonant, ft. -er, sk., sambljóðandi. Sb. Medlyd.

*Consort, sjaldan haft, nema í ft. -er, kk., kompánar e-s (í illri merk.).

*Conspiration, sk., samblástur, samdráttur.

*conspirere, h. s. 1, gera samblástur.

*Constabel, ft. Constabler, kk., fallbissuforingi (í stórskotaliðinu).

*constant, ft. -e, e., stöðugur.

*constatere, ás. 1, færa sönnur á.

*Constellation, sk., = Stjernebillede.

*constituere, ás. 1, koma e-u á stofn; setja e-n í embætti (en veita honum það ekki).

*Constitution, ft. -er, sk., það að vera settur í embætti (sem manni er ekki veitt); stjórnarlögun einkanl. sú sem er blendingur af einvaldsstjórn og þjóðstjórn; heilsufar.

*constitutionel, ft. -le, e., sem lýtur að stjórnarlögun, einkum þeirri er samanstendur af einvaldsstjórn og þjóðstjórn.

*Construction, sk., margbrotin samsetning; einkum = Ordføining.

*construere, ás. 1, setja e-ð margbrotið saman, einkanl. skipa orðum.

*Consul, ft. -er, kk., ræðismaður (fyrst í Rúmaborg, og seinna á Frakklandi, meðan þar var þjóðstjórn; sömul. fulltrúi e-s ríkis einkanl. til að sjá um verzlunarmálefni þess í öðru landi).

*Consulat, ft. -er, kl., ræðismanns embætti; bústaður ræðismanns (sem verzlunar fulltrúa).

*Consulent, ft. -er, kk., ráðgjafi (sá sem maður leitar ráða til) t. a. m. í málaferlum.

*consulere, ás. 1, leita ráða til e-s.

*Consument, ft. -er, kk., sú sem eyðir e-u.

*consumere, ás. 1, eyða e-u. Sb. forbruge.

*Consumtion, sk., eyðsla. Sb. Forbrug. — b) matvælntollur.

*Consumtionsforvalter sá sem hefur umsjón yfir matvælatolli.

*contagiøs, ft. contagiøse, e., = smitsom.

*contant, 1) ft. -e, e., goldinn út í hönd: C. Betaling. — 2) ao., út í hönd: Betale c.

*Contanter, ft., peningar til að borga út í hönd eða fyrir liggjandi.

*Contemplation, sk., skoðun.

*contemplativ, ft. -e, e., sem heyrir til skoðunar.

*Contenance, sk., = Fatning.

*Context, sk., samband (ásigkomulag) efnis eða orða. Sb. Sammenhæng.

*Continent, kl., meginland.

*Contingent, kl., tillag, tillagseyrir. Sb. Bidrag.

*Continuation, sk., framhald. Sb. Fortsættelse.

*continuere, s. 1, a) ás., halda e-u áfram. Sb. fortsætte. — b) h. s., haldast. Sb. vedvare.

*Conto, sk., reikningur kaupunauta: a C. í skuld.

*Contoir sjá Contor.

*Contor (líka ritað Comptoir, eins og á frakkn., eða Contoir), ft. -er, kl., ritstofa.

*Contorist, ft. -er, kk., skrifari.

*Contour, ft. -er, sk., yzta rönd á e-i mynd.

*Contrabande sjá Contrebande.

*Contrabog skiptabók.

*Contracitant, ft. -er, kk., gagnstefnandi.

*Contract, ft. -er, sk., samningur, (sb. máldagi, kaupmáli, kaup): Indgaae C. med een gera samning við e-n. Slutte skriftlig C. om noget. Underskrive en C.

*contract, ft. -e, e., krepptur.

*Contraction, sk., samdráguing orðs. Sb. Sammentrækning.

*Contrafei, kl., (fyrrum), pentuð mynd e-s.

*Contrahent, ft. -er, kk., sá sem gerir (hefur gert) samning við annan.

*contrahere, s. 1, a) h. s., semja við e-n. — b) ás., gera samning um lán, taka fje að láni: C. Gjeld. C. et Laan.

*contraire, e., mótdrægur, bágur.

*Contrapart, kk., mótstöðumaður (einkanl. í málaferlum).

*Contrast, ft. -er, sk., gagnstæðleikur. Sb. Modbillede.

*contrastere, h. s. 1, vera gagnstæður.

*Contrasøgsmaal gagnsök.

*Contreadmiral, ft. -er, kk., þriðji flotnforingi (sb. Admiral) að ofan næstur fyrir neðan Viceadmiral.

*Contrebande (líka Contrabande), sk., forboðinn (kaup)varningur.

*Contredands eins konar enskur dans.

*Contribuent, ft. -er, kk., tilleggjandi (sá sem greiðir tillag til e-s).

*contribuere, ás. 1, greiða tillag. Sb. bidrage.

*Contribution, sk., tillag, kostnaður, útlát: Sætte een i C. (í hálf-gamni), leggja skatt á e-n, þ. e. baka e-m útlát.

*Controle, sk., það að controlere.

*controlere, ás. 1, sjá yfir hegðun e-s, (sb. hafa auga á e-m).

*Controleur, ft. -er, kk., umsjónarmaður.

*Controvers, sk., ágreiniagur (í lærdómsefnom).

*Contubernal, n. -er, kk., lagsmaður (að því leyti sem maður á heima i sama klefa eða sömu klefum og annar).

*Contusion, n. -er, sk., mar (af merja).

*convenere, h. s. 1, vera geðfelt eða hægt: I Fald det convenerer Dem ef þjer eigið hægt með. Sb. beleilig, tilpas.

*Convenients, sk., siðvenja.

*Convent, kl. og sk., eiginl. samkoma; þar af upt: þeir sem komnir ero soman eða saman eru á e-m stað, einkanl. allir munkar eða allar nunaur i e-u klaustri.

*Conventikel, n. Conventikler, sk., óleyfileg trúarbragða-samkoma.

*Convention, sk., samkomulag, samaingur.

*conventionel, n. -le, e., kominn uadir siðvenju.

*Conventualinde, n. -r, kvk., nafn sumra klausturkvenoa.

*convergere, h. s. 1, horfa saman (einkanl. om línur sem ganga saman i odd svo að geiri verður á milli).

*Conversation, sk., viðræða.

*conversere, ás. 1, skrafa við e-o (svo hunum leiðist ekki).

*convex, n. -e, e., ávalur.

*Convexitet, sk., ávöl lögun.

*Convoi (líka Convoy), sk., = Bedækning b.

*Convolut, sk., = Brevomslag.

*Convoy sjá Convoi.

*Convulsion, n. -er, sk., mikill sinadráttur. Sb. Krampetrækning.

*convulsivisk, n. -e, e., = krampeagtig.

*Coordination, sk., það að vera (settur) við bliðina á e-u og hvorki ofar eða neðar.

*coordinere, ás. 1, setja e-ð jafnhátt eða jafnaeðarlega og e-ð annað

*Copie, n. -r, sk., endurrit (sb. Afskrift, Gjenpart), það sem búið er til eptir e-u öðru: Tage en C. af et Document. C. af et Maleri.

*Copiebog endurritabók.

*copiere, ás. 1, endurrita (sb. afskrive), búa til aðra mynd eptir e-o.

*Copiist (líka Copist), n. -er, kk., sá sem ritar eða býr e-ð til eptir öðru.

*Copist sjá Copiist.

*Copulation, sk., (brúð)hjónavigsla.

*copulativ, n. -e, e., sem tengir saman: Copulative Conjunctioner.

*copulere, ás. 1, græða saman limar á tveimur trjám; gefa saman hjón.

*coquet, n. -te, e., sem gerir sjer far um að kveikja ást á sjer (eða enn heldur lostagirnd til sín).

*Coquette, n. -r, kvk., sú sem gerir sjer far um að kveikja ást á sjer (eða enn heldur lostagirnd til sín).

*coquettere, h. s. 1, gera sjer far um að kveikja ást á sjer (eða enn heldur lostagirnd til sín).

*Coquetterie, kl., það að coquettere.

*Coral sjá Koral.

*cordial, n. -e, e., einlægur.

*Cordialitet, sk., einlægni.

*Cordon, sk., varnarhringur af liði.

*Corduan, án n., kl., eins konar skinn.

*Corende, sjaldan haft nema i n. -r, sk., eins konar þurkuð smá vínber sem einkanl. koma frá Grikklandi.

*corinthisk, n. -e, e., sem er frá (i, við, o. s. frv.) Korintuborg: C. Erts.

*Cornet, n. -ter, kk., (fyrrum), merkismaður og eins konar foringi i riddaraliði.

*Corollarium, kl., aukagrein (í reikningsbókum).

*Corporal, n. -er, kk., eins konar undirforingi.

*Corporalskab, kl., þeir sem hafa sama Corporal yfir sjer.

*Corporation, n. -er, sk., fjelag.

*corporlig, n. -e, e., likamlegur: C. Straf.

*Corps, kl., sveit (flokkur), einkum hersveit.

*corpulent, n. -e, e., holdugur.

*Corpus, kl., allt sem saman á af e-u; eins konar prentletur (sem er kallað svo af því að *Corpus juris* var fyrst prentað með því letri).

*correct, n. -e, e., rjettur (gerður rjett eptir reglum), nákvæmur, lýtalaus.

*Correcteur, n. -er, kk., sá sem leiðrjettir prentvillur i bók sem verið er að prenta.

*Correcthed, án n., sk., það að vera correct.

*Correction, sk., ofanigjöf.

*Correctur, n. -er, sk., leiðrjetting prentvillna i bók sem verið er að prenta: Læse Correcturen paa et Skrift.

*Correcturark leiðrjettingarörk á bók sem verið er að prenta.

*Correspondent, n. -er, kk., sá sem skrifast á við e-n, sjer i lagi sá sem stöðugt skrifar frjettabrjef til e-s tímarits. Sb. Brevvexler.

*Correspondents, sk., = Brevvexling.

*correspondere, ás. 1, skrifast á við e-n: C. med een.

*Correx, sk., ofanigjöf. Sb. Irettesættelse, Næse.

*correxe, ás. 1, setja ofan i við e-o. Sb. irettesætte.

*Corridor, n -er, sk., eins konar göng, (sb. rangali).

*corrigere, ás. 1, lagfæra, leiðrjetta.

*corrumpere, ás. 1, spilla e-u; afbaka.

*corrupt, n. -e, e., spilltur; afbakaður.

*Corruption, sk., spilling.

*Corsar, n. -er, kk., kussari, vikingur; víkingaskip.

*Cortes, n., fulltrúasamkoma á Spáni og i Portúgal.

*Corvet, n. -ter, sk., eins konar herskip (minna enn Fregat).

*Costume, kl., klæðabúnaður.

*Cotelette, n. -r, sk., steiktur rifbiti.

*Cotillon, sk., eins konar dans.

*Couleur, n. -er, sk., litur, sjer í lagi i spilum, og einkanl. bezti liturinn; litarháttur.

*couleurt, n. -e, e., lit- (sem hefur e-n lit, en þó hvorki svartan nje hvítan).

*Coulisse (líka Culisse), n. -r, sk., eins konar leiktjaldveggur (i leikhúsi).

*Coup, sk., (eiginl. högg), bragð, o. s. frv.: Han har gjort en god C. það hefur hlaupið (runnið) á snærið fyrir honum.

*Cour, sk., koma heldri manna til stórhöfðingja til að heilsa honum. — β) daður: Gjøre C. til daðra við.

*Courage, sk., hugur, áræði.

*courant sjá curant.

*Courant sjá Curant.

*Courer sjá Curer.

*Cours sjá Curs.

*coursere sjá cursere.

*Courtisan, n. -er, kk., sá sem daðrar.

*courtisere, ás. 1, daðra við.

*Courtoisie, sk., kurteisi, hæverska.

*Cousin, kk., = Fætter.

*Cousine, n. -r, kvk., kvennmaður sem er dóttir föðorbróður eða föðursystur eða móðorbróður eða móðursystur manns, þ. e. bræðrunga, systrunga, móðurbróðurdóttir eða föðursysturdóttir; sb. frændstúlka, frændkona. (Danska orðið Fætterske þykir ókurteislegt, og er því sjaldh.).

*Coutume, sk., siður, siðvenja.

*Couvert, sk. og kl., borðbúnaður (á borði) handa (einum) manni; umslag á brjefi.

*cras, n. crasse, e., hroðalegur: Crasse Forestillinger.

*Creaslerred eins konar ljerept.

*Creatur, n. -er, kl., skepna (t. a. m. kýr, ær). Være eens C. láta e-n hafa sig til hvers sem vera skal.

*Credit, án n., sk., traust, a) í peningaefnum, það að geta fengið lán, sömul. lána tómt: Have god (megen) C. eiga hægt með að fá lán. Han har mistet sin C. menn þora ekki framar að lána honum. Sælge (give) een noget paa C. selja e-m e-ð á frest (Vopnf.). Tage (kjøbe) noget paa C. kaupa e-ð í skuld (Hrafnk.). — b) í öðrum efnum, α) góður augastaður: Jeg har tabt al C. for ham. — β) met: Staae i stor C. hos een vera átrúnaðargoð e-s. — II) i skipta-bókum hefur þetta orð áherzluna á t, og merkir þá eiginl. hann lánar, en á ísl. má setja goldið i stað þess. Gagnstætt: Debet.

*Creditbrev ábyrgðarbrjef um áreiðanlegleika annars manns.

*creditere, ás. 1, lána e-m.

*Creditiv, n. -er, kl., = Creditbrev, en sjer i lagi umboðsskjal er sendiherrar hafa með sjer.

*Creditor, n. -er, kk., sá sem á hjá e-m, skuldar eigandi, skuldar heimtandi, skuldheimtumaður, (í fornum lögum finnast t. a. m. skuldarmaður, skuldunautur, eigandi). Sb. Gjeldherre, Skyldherre, Skyldmand.

*Credo kredó.

*creere, ás. 1, gefa e-m doktors nafn.

*Creol, n. -er, kk., maður sem er fæddur i vesturheimi en foreldrar hans eru úr norðurálfu.

*crepere, h. s. 1, deyja út af, hrökkva upp af.

*criminal, e., sem lýtur að glæpamálum (sb. borgerlig).

*Criminaldommer dómari í glæpamálum.

*Criminalist, n. -er, kk., lögvitringur i glæpamálum.

*Criminalkammer hús þar sem dæmt er í glæpamálum.

*Criminallovgivning lög um glæpamál.

*Criminalret dómur sem dæmir glæpamál. — b) lög (og lögvisi) um glæpamál.

*Criminalsag glæpamál.

*criminel, n. -le, e., = criminal.

*Cristal sjá Krystal.

*Criterium, n. Criterier, kl., = Særkjende.

*Critik sjá Kritik.

*Crocodil, n. -ler, sk., krókódíll.

*Crucifix, n. -er, kl., róðukross. Sb. Billedkors.

*cubik, eiginl. e., sem lýtur að stærð e-s hlutar sem hefur meir enn lengd og breidd, er ekki haft nema sem fyrri partur af samsettu orði.

*Cubikalen tenings-alin.

*Cubikfavn tenings-faðmur.

*Cubikfod tenings-fet.

*Cubikindhold stærð að teningsmáli.

*Cubikmaal tenings-mál. (Sb. Længdemaal, Qvadratmaal).

*Cubikrod rót þriðja veldis (um tölu, t. a. m. 2 af 8).

*Cubiktal þriðja veldis taln (t. a. m. 8 af 2).

*Cubiktomme tenings-þumlungur.

*cubisk, ft. -e, e., sem er eptir tenings-máli: C. Indhold = Cubikindhold.

*Cujon, ft. -er, kk., bleyðu, skræfa, mannskræfa, gunga (forni: dunga), heigull.

*cujonere, ás. 1, kúga.

*Culisse sjá Coulisse.

*Culmination, sk., það að culminere.

*Culminationspunkt sá staður eða tími er e-ð stendur sem hæst.

*culminere, h. s. 1, standa sem hæst.

*cultivere, ás. 1, mennta, siða.

*Cultur, án ft., sk., rækt; menntun.

*Culturhistorie menntunarsaga.

*Culturtilstand menntunarástand.

*Cultus, sk., kirkjusiðir.

*Cumulation, sk., það að cumulere.

*cumulere, ás. 1, hauga e-u saman.

*curabel, ft. curable, e., læknandi (sem verður læknaður).

*curant (líka ritað currant og courant), ft. -e, e., gjaldgengur, sem við gengst manna á milli: C. Mynt. Curante Varer. Curante Priser. Sb. current.

*Curant (líka Courant), sk., silfurpeningar: Grov C. stórir silfurpeningar. — β) kúrant, smáskildingar.

*Curatel, kl., fjárhald. Sb. Værgemaal.

*Curator, ft. -er, kk., umsjónarmaður, svaramaður, fjárhaldsmaður. Sb. Tilsynsværge.

*Cureer, ft. Curerer, (líka Courier, ft. Courerer), kk., sendimaður stórhöfðingja í flýtiferðum í mikilvægu erindi.

*curere, ás. 1, lækna. Sb. helbrede, læge.

*Curialstiil = Canceliestiil (curial merkir eiginl. ráðhúslegur).

*Curiositet, ft. -er, sk., skrítinn hlutur, (sb. curios).

*curios, ft. curiose, e., skoplegur (framb. skopplegur), skringilegur, skrítilegur, skrítinn, breytilegur.

*currant sjá curant.

*current, ft. -e, e., gjaldgengur, sem rennur út. Sb. curant.

*Curs, ft. Curser, (líka Cours, ft. Courser), sk., (eiginl. rás), a) stefna (á sjó): Styre en C. Forfeile den rette C. Sb. Kaas. — b) gangverð á peningum eða skuldabrjefum. Sb. Pengecurs, Vexelcurs.

*cursere (líka coursere), h. s. 1, ganga (t. a. m. um peninga).

*Cursiv, sk., skáletur (latínuletur sem hallast áfram).

*cursorisk, a) ft. -e, e., fljótur eða skýringalaus (um lestur). — b) ao., fljótt eða skýringalaust.

*Cursus, kl., (eiginl. rás, rennsli), röð af fyrirlestrum sem eiga saman: Hore C. over Botanik. Fuldende sit academiske C. ljúka sjer af í háskólanum.

*Cuur, ft. Curer, sk., lækning: Foreskrive en C. En heldig C. Sb. Melkecuur, Spyttecuur.

*Cyclus, sk., umferð; flokkur t. a. m. af sögum um sama eða líkt efni.

*Cylinder, ft. Cylindre, sk., völur, sívalt kefli.

*cylindrisk, ft. -e, e., sívalur.

*Cypres, ft. -ser, sk., (eins konar trje) *cupressus sempervirens.*

*Czako, sk., eins konar hjálmur.

*Cœlibat, kl., ókvæni (það að vera ókvæntur).

*Cæsur, ft. -er, sk., slit vísuorðs (þegar orðs-endi slítur stuðul eða stuðuls-endi orð).

D.

D, fjórði stafur í stafrofinu (úr því c er talið), heitir á dönsku De. Í upphafi orða samsvarar það íslenzku d (sb. Dag, djærv, doe), nema í fornöfnum og þess konar smáorðum — því þar stendr það á við (ð f.) þ á ísl. (sb. den, da, dog). Fyrir aptan hljóðstaf er það ýmist haft þar sem vjer höfum d (sb. Land, binde), ð (sb. Blod, rod), eða t (sb. Fod, mode).

da, ao. og st., [þá], A) sem ákvæðisorð (*determinative*), eins og þá (*tum* og *tunc* á lat.), 1) um það, sem er eða við ber, meðan e-ð annað er, þá: Han var da ikke i Landet. Dersom jeg da lever ef jeg lifi það. — 2) um það, sem kemur eptir annað (= dernæst, derefter), þá, því næst, síðan: Da reiste han sig og gik. — 3) (= følgelig, altsaa; á lat. *igitur*), þá: Det bliver da en afgjort Sag, at vi følges ad. — í spurningum: Hvad har han da for store Fortjenester? — 4) (í aptargrein) um það, sem leiðir af því, sem framgreinin segir, þá: Havde han ikke Hjelp af Faderen, da kunde han umulígen leve ef hann hefði ekki styrk af föður sínum, þá gæti hann með engu móti lifað. Dersom han ikke havde grebet til dette Middel, da havde det været ude med ham þá hefði verið útsjeð um hann. — 5) til áherzlu og fyllingar málsins, einkum þegar manni er farið að leiðast e-ð, eða manni mislíkar e-ð, eins og denn á þjóðv.: Nu fandt jeg det da nú fann jeg það loksins. Naar du da endelig vil vide det fyrst þjer ríður svo mikið á að vita það. Velan da! lad os gaae! nú jæja! förum þá! Der har du det da! hana þá! taktu við! — B) sem tilvísunarorð (*relative*), þá er (einkum þá í þessari merk. mun ekki vera rjett íslenzka), þegar, o. s. frv. (*quum* á lat.), 1) um það, sem er eða við ber, meðan e-ð annað er, þegar, meðan: Da vi stod og talte sammen, kom der een til os. — 2) um það, sem ber við, þegar e-ð annað er um garð gengið, þá er, er, sem, þegar: Da Faderen døde, flyttede Sønnen bort þegar faðir hans var andaður (eptir lát föður síns). Da denne Konge havde regjeret i 10 Aar er hann hafði ríki haft í tíu ár. Da han saae mig, kom han strax hen til mig hann kom til mín, undir eins og (eða þegar er) hann sá mig. Da jeg havde ventet en heel Time (þegar jeg hafði beðið heila klukkustund), blev jeg kjed og gik bort. — Sú grein sem byrjar á da, er ekki æfið sett í upphafi máls (eins og í þeim dæmum, sem nú voru tilfærð): Der var en Tid, da jeg var meget lille þeir voru tímarnir, að jeg var ekki stór. Der var nu talt længe, og Sagen var betragtet fra forskjellige Sider, da han reiste sig og begyndte en ypperlig Tale er hann stóð upp (íslenzkulegra væri: nú er menn höfðu rætt þetta mál langa hríð, og velt því fyrir sjer á ýmsa vega, þá stóð hann upp o. s. frv.). — 3) um ástæðu, a) þar eð, fyrst (að), úr því (að), o. s. frv. (= efterdi, fordi): Da han ikke har besøgt mig (fyrst hann hefur ekki komið að finna mig), gaaer jeg heller ikke til ham. Da her hverken er skeet bestemt Aftale, eller jeg har givet noget Løfte fra mig, saa anseer jeg mig ikke forpligtet. — b) með dog, þó (að), þótt, jafnvel þótt (= uagtet eða skjøndt): Dette kunde han nænne at tage imod, da han dog vidste hvor fattig hun var.

Daa, ft. -er, sk., dádýr *cervus platyceros.* Sb. Daadyr, sem merkir sama og er miklu tíðkanlegra nú á dögum.

Daab, án ft., sk., skírn. — b) fyrir Døbefont.

Daabbroder guðbróðir (sá sem á sama guðföður eða guðmóður og annar).

Daabspagt skírnarsáttmáli: Bekræftes i sin D.

Daabsvidne skírnarvottur. Sb. Fadder.

Daabsøskende guðsystkin (sem eiga sama guðföður eða sömu guðmóður).

Daad, án ft., sk., [dáð], er ekki haft, nema í skáldl. og tiguglegu orðfæri um verk, einkum ágætisverk, og varla í tali, nema í orðatiltæk. med Raad og D., t. a. m. staae een bi med Raad og D. Vær seen i Raad, og snar i D. (vertu seinlátur í þínum ráðagjörðum, en snarráður í framkvæmdinni, Orðskviðasafn).

daadfuld fullur framkvæmda: Et virksomt og daadfuldt Liv.

daadløs framkvæmdarlaus, ónýtur.

daadrig = daadfuld.

Daadskraft dáð.

Daadsliv atorkusamt líf.

Daadsmand = Gjerningsmand. — b) framkvæmdarmaður, atorkumaður.

Daadyr = Daa.

Daadyrskind skinn af dádýri.

Daadyrsteg steik af dádýrskjöti.

Daahind hlauða dádýrið.

Daahjord dádýrahjörð.

Daahjort hvata dádýrið.

Daakalv dádýrskálfur.

Daalam = Daakalv.

daane (er), h. s. 1, [sb. dá], líða í öngvit: Hun daanede það leið yfir hana. Sb. besvime.

Daane, sk., (mjög sjaldh.), = Daanelse, Besvimelse.

daanefærdig sem liggur við að falla í öngvit.

Daanelse, sk., öngvit, (dá, svími). Sb. Besvimelse.

Daare, ft. -r, kk., heimskingi, glópur, flón: Jeg maatte være en D., om jeg gjorde det. Tale (handle) som en D. — b) í orðinu Daarekiste og Daarevæsen er Daare vitstola maður. — Sb. Nar, Taabe.

daare, ás. 1, = bedaare. — b) svíkja, bregðast e-m.

Daarekiste hús handa óðum mönnum.

daarekistegal band-vitlaus, band-óður.

Daarekistelem vitstola maður sem er í varðhaldi með öðrum óðum mönnum.

Daarekistesnak bull og vitleysa.

Daarespil heimskupör.

Daarevæsen allt sem lýtur að meðferð á óðum mönnum.

daarlig, ft. -e, e., heimskulegur: En d. Indbildning. En d. Handling. — b) dálegur (fornt), vondur (sem lítið er í varið), vesall, ljelegur, ónýtur: D. Mad. Daarligt Brød (Kjød). Daarligt Klæde. En d. Indretning. — c) (um menn), lasinn, vesall, veikur: Den Syge er meget d. i Dag. Hun blev d. (henni varð illt) i Nat.

Daarlighed, sk., a) án ft., það að vera heimskulegt (sb. daarlig a). — b) með ft. -er, = Daarskab b.

Daarskab, sk., a) án ft., heimska, fásinna, vitleysa: Hans D. gaaer saa vidt, at o. s. frv. — b) með ft. -er, bernskubragð, heimskupör: Han begik mange Daarskaber i sin Ungdom.

Daase, ft. -r, sk., dósir, baukur, og fleiri þess konar smá-ílát. Sb. Tobaksdaase, Sæbedaase, Sukkerdaase, Theedaase.

Daavildt villibráð af dádýri. Sb. Raavildt.

*Dactyl sjá Dactylus.

*dactylisk, ft. -e, e., er samanstendur af fingur-stuðlum.

*Dactylus (líka Dactyl), ft. Dactyler, sk., fingur-stuðull (— ⏑ ⏑).

Dadbel, ft. Dadler, sk., ætur ávöxtur af eins konar pálmaviði, sem heitir

Dadbelpalme eða

Dadbeltræ.

Dadel, án ft., sk., aðfinning, álas, ámæli, last: Hans D. er mig ligegyldig. — b) það sem er ámælisvert, lýti, löstur, o. s. frv.: Finde D. ved alting. En Ridder uden Frygt og uden D. (sem ekkert verður að fundið með rjettu).

dadelfri lýtalaus: Et dadelfrit Levnet.

dadle, ás. 1, álasa (ámæla, hallmæla) e-m, lasta, finna að við: D. een for noget. — β) finna að e-u: D. noget hos een. D. en Ting.

Dadlelyst, án ft., aðfinningasemi.

Dadlen, án ft., sk., það að dadle.

Dadler, ft. -e, kk., sá sem finnur að e-u.

dadlesyg hótfyndinn.

Dadlesyge hótfyndni.

Dag, ft. -e, sk., [dag-r], 1) um tíð, α) dagur (í gagnstæðri merk. við nótt): D. og Nat ere nu lige lange. Dagen tager af (til), líka í ft. Dagene tage af (til), dagurinn styttist (lengist). Den korteste D.; den længste D. Arbeide den hele D. igjennem vinna (vera að) liðlangan daginn. Dagen helder það er farið að halla degi, það er orðið framorðið. Om Dagen á daginn. Den hele udslagne D. liðlangan daginn. God D.! guð gefi yður (þjer) góðan daginn! (en give een en god D. er haft í tali, og merkir að láta sig gilda einu, hvað e-r segir eða hvorumegin hryggjar hann liggur). — Stundum er Dag nærri = dagsbirta: Det gryer ad D. það lýsir af degi; sb. dages. Det vil snart blive D. það er komið undir apturelding. Dagens Frembrud = Dagning. Staae op før D. Være oppe før D. Sove ved høi lys D. um albjartan daginn. Ved Dagen (við dagsbirtuna) seer man bet bedre. — β) dagur (fyrir sólarhringur, af því maður hefur einkanl. hugann á deginum): En Uge har syv Dage. I disse Dage um þessar mundir (þegar ekki er talað nema um nokkra daga). Jeg har ikke seet ham i mange Dage. For tre Dage siden. Om nogle Dage. Vi har biet efter ham paa tredie D. Otte Dage hafa Danir jafnaðarlega þar sem vjer segjum vika (t. a. m. otte Dage gammel viku gumall) og fjorten Dage þar sem vjer segjum hálfur mánuður (t. a. m. fjorten Dage gammel hálfs mánaðar gamall). Dagen tilforn daginn áður; Dagen efter. — D. for D. = D. fra D. dag frá degi. D. ud og D. ind sýnt (t. sýknt) og heilagt. I D. i dag. I D. otte Dage á sunnudaginn kemur (ef það er sunnudagur, þegar þetta er sagt, o. s. frv.); sömul. Mandag (o. s. frv.) otte Dage (tíðkanlegra enn paa Mandag otte Dage) annan mánudag. I D. fjorten Dage annan sunnudag (ef það er sunnudagur, þegar þetta er sagt, o. s. frv.); sömul. Mandag (o. s. frv.) fjorten Dage þriðja mánudag. I Gaar otte Dage fyrra laugardag (ef það er sunnudagur, þegar þetta er sagt, o. s. frv.). — Saa til Dags um þetta leiti dags, í þetta mund dægra. Hid til Dags allt að þessu, allt hingað til. — γ) eindagi: Forelægge een D. til Betaling kveða á gjalddaga við e-n. — δ) Dage (í ft.) er haft í sömu merk. og tíð, tími, eins og dagar á ísl.: I gamle Dage í fyrndinni. I hine Dage í þann tíma. I vore Dage á vorum dögum. — Den D. i D. er enn í dag. — ε) sjer í lagi er Dage = æfi, líf: I mine unge Dage þegar jeg var ungur eða á unga aldri. Paa hans gamle Dage á gamals aldri. Tilbringe sine Dage paa et Sted ala aldur sinn á e-m stað. Aldrig i mine Dage aldrei á æfi minni, aldrei á minni lífsfæddri tíð. — Have gode Dage eiga góða æfi. Magelige (urolige) Dage. Onde Dage vond æfi, mótlæti. — Ende sine Dage deyja, andast, o. s. frv. Forkorte sine Dage sb. stytta sinar eymdarstundir. Tage een af Dage taka e-n af lífi. Komme ynkelig af Dage fá hryggilegan dauðdaga. — ζ) frestur (í fornöld frest kk. ft.): Give Skyldneren D. — 2) um stað, yfirborð jarðar (þegar þarf að greina það frá nám): Hele Klippen bestaaer af Jernmalm, der ikke brydes i Gruber, men i Dagen sem ekki er tekinn í námum, heldur ofan jarðar. — 3) óeiginl.: Komme for Dagen koma í ljós. Lægge noget for Dagen sýna e-ð af sjer. — β) det er Faderen (Moderen) op ad Dage hann (hún) er lifandi eptirmyndin hans föður síns (hennar móður sinnar).

Dagarbeide verk sem er reiknað eptir dagatali: Være paa D.

Dagbane (sjaldh.), dagbraut: Solens D.

Dagblad blað (tímarit sem kemur á hverjum degi eða að minnsta kosti optar enn einu sinni á viku).

Dagblide, sk., [bliða], (sjaldh.), sólbráð. Sb. Dagte.

dagblind dagblindur (að sínu leyti eins og nåttblindur), þ. e. sem ekki sjer vel á daginn.

Dagbog minnisbók.

Dagbrækning birting, apturbirta, apturelding, næturelding (Hrafnk.). Sb. Daggry, Dagning.

Dagdriver landeyða (um mann), sá sem gengur eins og logi yfir akur.

Dagdriveri landeyðuskapur.

Dagdriverliv landeyðuskapur.

Dagerts málmblendingur sem ekki er tekinn í nám heldur ofan jarðar.

dages, þs. 1, daga, morgna: Det begynder at d.

Dagetal dagatala: Maanedernes ulige D. — b) i D. dag frá degi: Hendes Helbred styrkes i D.

Dagfjende (sjaldh.), ljóss-óvinur (óeiginl.).

Dagflod dagflóð (sjóarflóð á degi).

Dagfrost frost á daginn. Gagnstætt: Nattefrost.

Daggert, ft. -er, sk., rýtingur, rytningur.

Dagglands (skáldl.), dagsljómi.

Dagglimt dagskíma.

Daggnist (skáldl.), dagskíma: Naar den sidste D. slukkes.

Daggry = Dagbrækning.

Daghimmel himininn eins og hann er á daginn. Gagnstætt: Nathimmel.

Daghvile daghvíld (t. a. m. þegar maður ferðast á nóttunni): Holde D.

Dagleie, (sk.), vinna sem er reiknuð eptir dagatali: Tjene i D. Gaae i D.

Dagleier, ft. -e, kk., leigumaður sem tekur kaup eptir dagatali. Sb. Daglønner.

daglig, 1) ft. -e, e., hversdaglegur, a) sem er hvern dag: En d. Øvelse. Toi til d. Brug. — b) sem optlega her að hendi: D. Erfaring. — c) óbreyttur, óvandaður: I d. Tale í tali (eins og það er hverndagslega). Det daglige Liv lífið, eins og það er vant að vera. D. Kost. Dagligt Øl. Sb Bordøl. Daglige Klæder hverndagsföt (framb. hvundagsföt). — 2) sem ao., hversdaglega, á hverjum degi: Han arbeider d. herpaa. Man seer d. Exempel paa.

dagligdags, ao., dags-daglega. — 2) síður sem e., hverndagslegur (framb. hvundagslegur), leiðinlegur.

Daglighed, án ft., sk., (nýlegt orð), það að vera daglig.

Dagligstue dagstofa (þar sem fólkið er á daginn; sb. baðstofa).

Dagliv lífið eins og það er vant að vera.

Daglys = Dagslys, en sjaldh.

daglys (sjaldh.), dagbjartur; degi ljósari.

Daglysning dagsbirta.

Daglon kaup sem er reiknað eptir dagatali.

Daglønner, ft. -e, kk., = Dagleier.

dagmegne, persónul. s. 1, [sb. dagsmagn], (í norðurhluta Sjálands), hlýna (af því dagur lengist eða magnast).

Dagmegning, sk., það að dagmegne. Sb. Dagte.

dagmilde, persónul. s. 1, (í norðurhluta Sjálands), hlýna á daginn: Det begynder at d.

Dagmilding sjá Dagmildning.

Dagmildning (líka Dagmilding), sk., það að dagmilde. Sb. Dagte.

Dagmoder (líka Dagmor eptir framb.), (skáldl. og fornl.), morgunroði, morgunstjarna.

Dagmor sjá Dagmoder.

Dagmoie þungi dagsins.

Dagning, án ft., sk, dögun, morgunsár. Sb. Dagbrækning, Daggry.

Dagpenge, ft., peningar sem maður fær á hverjum degi.

Dagpompe dæla ofan jarðar (en ekki niðri nám).

Dagpost dagpóstur (sem fer á stað á daginn).

Dagregister = Dagbog, en sjaldh.

Dagregning hversdaglegur reikningur um skuldaskipti. Sb. Dagsregning.

Dagreise ferðalag á degi: Dagreiser og Nattereiser (sb. fara dagfari og náttfari, fara bæði nótt og dag). — b) = Dagsreise.

Dagrente peningaleiga reiknuð eptir dagatali.

Dagro ró (næði) á daginn: Hverken D. eller Nattero engin ró, hvorki á nótt nje degi.

Dagrum = Dagsfrist, en sjaldh.

Dagsarbeide hversdagleg vinna:

Gaae til sit D. fara til verka. Fuldende sit D. ljúka verkum.

Dagsfrist (eins) dags frestur.

Dagsgjerning = Dagsarbeide. — b) dagsverk (sem kvöð).

Dagskjær dagskíma, dagsbjarmi, dagsbrún.

Dagskolde = Hverdagsfeber.

Dagskost (eins) dags fæði.

dagsky dagfælinn.

Dagslys dagsbirta. Sb. Daglys.

Dagsploining (eins) dags plæging.

Dagspost pósturinn í dag eða póstur þess dags.

Dagsregning = Dagregning.

Dagsreise dagleið, áfangi. Sb. Dagreise b.

Dagsrum = Dagsfrist: Fredløs Mand haver D. og Nattefrist til at rømme (D. L.).

Dagsspilde tímatöf: Slet Arbeide er kun D.

Dagstid sú tíð þegar dagur (Dag 1, α) er.

Dagstjerne = Morgenstjerne.

Dagstraale daggeisli.

Dagstævne eindagi.

Dagsværk (eins) dags verk. — b) dagsverk (sem kvöð). Sb. Dagsgjerning b.

Dagsæt, (kl.), (úrelt), dagsetur.

Dagsætning (úrelt) = Vaabenstilstand.

dagtinge, h. s., semja um grið, sættast.

Dagtingning, sk., (úrelt), það að dagtinge.

Dagtyv ónytjungur, letingi, landeyða.

Dagtærsker sá sem þreskir fyrir kaup eptir dagatali. Gagnstætt: Pundtærsker.

Dagtø sólbráð: D. og Nattefrost. Sb. Dagblide, Dagmegning, Dagmildning.

*Daguerreotype, sk., eins konar áhald til mynda-gjörðar fundið af *Daguerre* (frakkn. manni).

*Daguerreotypie, sk., sú kunnátta að búa til myndir með Daguerreotype. — b) mynd sem er búin til með því áhaldi.

Dagvagt dagvörður. — b) varðmaður (varðmenn) á degi. — Sb. Nattevagt.

Dagvand vatn ofan jarðar (en ekki niðri nám). Gagnstætt: Grubevand.

dagviis, ao., eptir dagatali.

Dagvælger dagveljari.

Dagværk = Dagsarbeide. — b) dagsverk (það sem maður hefur unnið á einum degi).

Dal, ft. -e, sk., [dal-r], dalur, (þó kalla Danir opt Dal það sem Íslendingar myndu ekki kalla, nema laut, lág, dæld, dalverpi eða þvíuml.): Over Bjerge og Dale. En Elv rinder igjennem Dalen.

Dalaabning opinn dalur millum tveggja fjalla.

Dalbo dalbúi. Sb. Dalbygger.

Dalbonde dalbóndi. Gagnstætt: Fjeldbonde.

Dalbygger, ft. -e, kk., dalbyggi.

dale (er og har), h. s. 1, láta siga niður: Da Ørnen længe havde dalet i sin Flugt, begyndte den igjen at stige. — Sjer í lagi um sólina, lækka á lopti, siga í æginn, renna til viðar, ganga undir, setjast: Solen er dalet. — Óeiginl.: Hans Lykke begyndte nu at d. (rjena).

Dalelv á sem rennur eptir dal, áin í dalnum.

Daleng engi í dal.

Daler, ft. -e, sk., dalur (um peninga). Sb. Rigsbankdaler, Krondaler, Rigsdaler, Speciesdaler.

Dalføre dalvegur.

Dalland dallendi. Gagnstætt: Bjergland.

Dalpige dalastúlka.

Dalstrækning langur dalur.

Dalstrøg stefna dals: Følge Dalstrøget ganga (upp, niður) með dalnum.

Dam, ft. -me, sk., [damm-r], tjörn sem hlaðið er í kringum: Sætte Fiske i en D. Sb. Fiskedam, Mølledam. — 2) flóðgarður eða stífla úr torfi og mold. (Dige og Dæmning ern tíðkanlegri). Sb. Blegdam. — b) = Mellemkjød.

Dam, án ft. og greinis, dammur (eins konar tafl): Spille D. — β) trække i D. komast upp í damm.

*Damascenerklinge sverðs-brandur með rósum (sb. damascere).

*damascere, ós. 1, sjóða e-ð saman úr ýmislegu járni eða stáli svo það verði með rósum eða flikrum, ellegar einungis setja rósir á járn eða stál með því að láta e-ð jeta sig inn í það.

Damask, kl., damast (eins konar vefnaður): En Damaskes Kjole. Damaskes Gardiner. Damaskes Dækketøi.

Damaskvæver damastvefari.

Dambrikke tafla í dammi.

Dambrud stíflurof.

Dambræt dammtafl (taflborðið).

Dambund botn í tjörn sem gert er í kringum.

Dame, ft. -r, kvk., kvennmaður af heldra tægi, hefðar-kvendi, (sb. damma, lafði). — β) frú í skák. — γ) drottning í spilum.

Damfisk fiskur í tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damfiskeri fiskiveiði (f. fiskveiði) í tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damjord mold undir tjörn.

Damløb vatnsrás (vatnsveiting) úr tjörn sem hlaðið er í kringum: D. igjennem en Andens Mark.

Damp, ft. -e, sk., svæla, reykur (sb. Tobaksdamp, Kruddamp), móða, gufa: Tørre Dampe kaldes ogsaa Røg. Røg og D. reykur og svæla. Der stiger en D. af Marken. Koge noget ved D. sjóða e-ð í gufu (en ekki í vatni). — Den Syge ligger i en D. er allur í einu löðri.

Dampbaad lítið gufu-skip.

Dampbad gufubað: Russisk D.

dampe (har), h. s. 1, senda frá sjer gufu: Marken damper það gufar upp af jörðunni. Den Syge damper það rýkur upp af honum. Líka er dampe haft eins og púðra (um að reykja mikið). — D. (noget) af = afdampe.

Dampen, sk., það að dampe.

Damper, ft. -e, sk., gufu-skip.

Dampfart gufuskipa ferðir.

Dampfartøi gufu-skip.

Damphul gufu-op (sem gufan fer út um).

Dampkedel gufuketill.

Dampkogning það að sjóða e-ð í gufu.

Dampkraft gufumagn: Drive (bevæge) en Maskine ved D.

Dampmaskine gufuvjel (vjel eða tilbúningur sem snúið er með gufumagni).

Dampmølle gufu-mylna.

Dampning, sk., það að dampe.

Dampprøver, ft. -e, ak., tilbúningur til að reyna með gufumagnið.

Damppuster gufu-ílát með dálitlu gati sem gufan kemst út um. Sb. Vindkugle.

Damprum gufurúm (í gufuvjel).

Damprør gufu-pípa.

Dampskib gufu-skip.

Dampsky gufu-ský.

Dampvaskeri þvottastaður (þvottahús) þar sem þvegið er með gufu.

Dampvogn gufuvagn.

Damrende skurður (ræsi) sem vatn rennur í úr tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damskifte hluti e-s af mstdsrflóðgarði. Sb. Digeskifte.

Damsluse flóðgátt fyrir tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damspil dammtafl (bæði taflborðið og það að tefla).

Damspiller sá sem kann að tefla damm.

Damvand vatn í tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damvask þvottur línklæða sem eiga að liggja á bliki.

[-dan (sb. augn. danne) niðurlag fáeinna atviksorða og einkunna, sem lúta að lögun a e-u; sb. eensdan, hvordan, ligedan, saadan.]

Dands, ft. Dandse, sk., [sb. dans], dans, dansleikur: Gaae i D. eða træde i D. (fornleg orðatiltæki), stíga dans. Tage en Pige op til D. fara að dansa við stúlku. Føre en D. op dansa fyrir. — Orðskv.: Stakket D. er snart sprungen sb. stutt yndi stóð ei lengi. — Talsh.: Gaae bag af Dandsen tikt og detta úr sögunni (í óeiginl. merk.), sb. fara á höfuðið (hausinn).

dandse, s. 1, a) h. s. (har), dansa: D. med een. — Óeiginl.: D. efter eens Pibe (verða að) sitja og standa eins og e-r vill. — b) sem ás.: Hvormange Dandse har hun dandset? — D. sig træt. D. sig ihjel. Sb. Pigelav.

Dandsebjørn björn sem látinn er dansa.

Dandsebod danshús (þar sem hver getur farið inn og dansað fyrir borgun): Holde D.

Dandsedragt dansbúningur.

Dandseglæde skemmtun sem maður hefur af dansi.

Dandsekjole danskjóll.

Dandseklæder, ft., = Dandsedragt.

Dandsekonst, án ft., dans-list.

Dandselyst, án ft., löngun til að dansa.

dandselysten sem langar til að dansa.

Dandselærer kennari í dansi.

Dandselærling sá sem er að nema dans.

Dandsemester = Dandselærer.

Dandsen, án ft., sk., það að dandse (dans): Alt for megen D. er skadelig það er óhollt að dansa of mikið.

Dandseplads svið til að dansa á: En D. i Skoven.

Dandser, ft. -e, kk., dansmaður, α) sá sem kann að dansa: Han var i sin Ungdom en god D. — β) sjer í lagi: sá sem hefur það iðn að dansa (í leikhúsum).

Dandserinde, ft. -er, kvk., dansmey (sem hefur það iðn að dansa): Den første D. ved et Theater.

Dandserække dansröð (dansfólk í röð).

Dandsesal salur til að dansa í.

Dandsesko skór til að dansa með.

Dandseskole skóli þar sem kennt er að dansa.

Dandseskridt stig í dansi: Træde (komme) frem i D.

Dandsesving snúningur í dansi.

dandsesyg ólmur í dans.

Dandsetakt hljóðfall sem dansað er eptir.

Dandsetime stund sem manni er sagt til í dans.

Dandsetrin stig í dansi.

Dandseovelse einkum haft i ft., það að venja sig við dans: Gaae paa Dandseovelser.

*Dandy, kk., spjátrungur, oflátungur.

Dane-, [Dana eig. ft.], sem fremri liður á samsettu orði. Í stað þess er í sumum orðum opt ritað Daner- eða Danner-, sem hvorttveggja þykir vera rongt.

Danearv (í forndönsku), arfur sem fellur í konungsgarð (af því ekki er erfingi til).

Danebod danmarkarbót.

Danebrog danfáni, a) sem merki. — b) sem riddaramark: Ridder af D.

Danebrogskors danfánakross (riddaramark).

Danebrogsmand danfánamaður.

Danebrogsorden danfánastjett.

Danebrogsridder danfánariddari.

Danefæ jorðfólgið fje sem fellur í konungsgarð.

Danegjeld danagjald.

Danehof (forðum), eins konar höfðingjaþing í Danmörku.

Danekonge danakonungur.

Daner- sjá Dane-.

Danevirke, kl., Danavirki.

dangle (har), h. s. 1, [sb. dangla], (sjaldh.), dingla.

*Danismus, ft. Danismer, sk., dönskusletta.

Dankonge = Danekonge.

Danmark (líka Dannemark, sem hvorki er eins rjett, enda viðhafnarlegra og sjaldan haft), kl., [Danmark], Danmörk.

danne, ás. 1, búa e-ð til: D. en Klædning. D. noget af et Stykke Træ. D. Figurer af Leer (i Leer). Vel dannet vel lagaður, fallegur í vexti; sb. veldannet, velskabt. Ilde dannet ólögulegur, ljótur í vexti. — b) laga, semja, mennta: D. en Nation. D. Barnets Hjerte. D. sig til (búa sig undir) sin tilkommende Bestemmelse. — Ho. l. t. dannet er haft sem e., og merkir menntaður, kurteis og vel að sjer: En dannet Mand. I de mest dannede Selskabskredse.

dannelig, ft. -e, e., sem verður lagaður.

Dannelighed, án ft., sk., það að geta orðið lagaður: Sprogets D.

Dannelse, án ft., sk., lögun, a) það að laga: Barnets D. — b) lík og lag: Dette Taarn har en underlig D. er kynlega lagaður, skritinn í lögun. Sb. Form. — β) sjer í lagi andleg lögun, menntun: En Mand af megen D. Lærd (videnskabelig) D. Faae sin D. ved Reiser menntast á því að ferðast.

Dannelsesdrift menntunarfýsn.

Dannelsesmiddel vegur til menntunar.

Dannemand, [sb. dannis], vænn maður, valmenni.

Dannemark sjá Danmark.

Dannequinde, [sb. dannis], væn kona, valkvendi.

Danner- sjá Dane-.

dannis, óbreytanleg e., [dugandis?], (fornlegt, en þó tíðkað), dugandi, valinkunnur, vandaður, vænn, o. s. frv.

Dannished, án ft., sk., (fornlegt, en þó tíðkað), það að vera dannis.

dansk, ft. -e, e., [dansk-r], danskur: Det danske Folk (Sprog, o. s. frv.). — En Dansk danskur maður. De Danske Danir. De Danskes Konge Dana konungur. — II) sem nafn er Dansk = danska: Lære (læse, lægge sig efter) Dansk nema (skilja, stunda) dönsku. Paa Dansk á dönsku.

Danskhed, án ft., sk., það að vera danskur.

Dask, ft. eins, kl., skellur (einkanl. með lófanum), skjambi, löðrungur, snoppungur, o. s. frv.

daske, s. 1, a) ás., dangla í e-n með hendinni, lumbra á e-m, o. s. frv.: D. een i Ryggen. D. een om Ørene snoppunga e-n. — b) h. s., dingla, slettast til og frá: Hun havde et langt Baand, der hang og daskede ned ad Ryggen.

daske (har), h. s. 1, (í tali), = lefle: D. med et Fruentimmer.

Daskeklud (fyrrum), eins konar hálsklútur sem lafði niður á bringuna.

Dasken, án ft., sk., dangl; dingl.

Daskeri, kl., = Lefleri.

*Data ft. af Datum (sjá það orð).

*datere, ás. 1, dagsetja: Brevet er dateret i Forgaars. — b) d. sig fra en vis Tid vera komið upp á e-m tíma.

Datid, (nýtt orð), a) án ft., sá tími sem þá var, sú tíð. — b) (í málfræði), þáleg tíð, þálegur tími.

*Dativ, ft. -er, sk., þiggjandi.

Datter (fyrrum Dotter), ft. Døttre, kvk., [dóttir], dóttir: Hun har faaet (født) en D. — Landets Døttre. Sb. Broderdatter, Søsterdatter, Stivdatter, Svigerdatter, Guddatter, Pleiedatter.

Datterbarn dótturbarn.

Datterdatter dótturdóttir (60).

datterlig, ft. -e, e., dótturlegur: D. Kjærlighed.

Dattermand mágur sem á dóttur manns, (tengdasonur). Sb. Svigersøn.

Dattersøn dóttursonur.

*Datum, ft. Data, kl., það sem kunnugt er; það hvar og hvenær e-ð er dagsett og staðsett.

*Dauphin, kk., (fyrrum), konungs-efni á Frakklandi.

Davre, án ft., sk., [dagverð-r], (í almúgatali), morgunmatur, (sb. skattur, litli skattur). Gagnstætt: Nadver.

Davrebord dagverðarborð.

Davretid morgunmatartími.

*Debatte, ft. -r, sk., kappræða (einkanl. um stjórnarmálefni).

*debattere, ás. 1, ræða mál.

*Debet í skuldabókum, merkir eiginl. hann er skuldugur um, en á ísl. má setja meðtekið í stað þess. Sb. Credit II.

*debitere, ás. 1, ljósta (ljóstra) e-u upp.

*Debitor, ft. -er, kk., = Skyldner.

*Debut, sk., það að debutere.

*Debutant, ft. -er, kk., sá er sýnir í fyrsta sinni kunnáttu sína eða íþrótt.

*debutere (har), h. s. 1, sýna í fyrsta sinni kunnáttu sína eða íþrótt.

*Decade, ft. -r, sk., tugur.

*Decadence, sk., hnignun, rýrnun: Komme i D. Sb. agterst.

*Decanus, ft. Decaner, kk., (eiginl. tíu manna foringi; þar af dregið) a) eins konar embættismaður í klaustrum. — b) ráðamaður háskóladeildar.

*decatere, ás. 1, hleypa klæði með gufu.

*December, án ft., sk., desember, skammdegismánuður.

*dechiffrere, ás. 1, ráða letur, komast fram úr letri.

*decidere, ás. 1, skera úr e-u, úrskurða. — Ho. l. t. decideret er einnig haft sem e., og merkir þá einbeittur.

*Decimal, ft. -er, sk., tugtala: Regne med Decimaler reikna í tugum.

*Decimalbrøk tugabrot.

*Decimalinddeling tugadeild.

*Decimalregning tugbrota-reikningur.

*Decimalsystem það að telja í tugum.

*decimere, ás. 1, taka hinn tíunda hvern af e-u, (sb. bleðja).

*Decision, ft. -er, sk., úrskurður. Sb. Afgjørelse, Kjendelse.

*Declamation, sk., flutningur (framburður) ræðu. — β) orðagjálfur.

*declamatorisk, ft. -e, e., sem lýtur að ræðu-flutningi.

*Declaration, ft. -er, sk., það að declarere. Sb. Erklæring, Bekjendtgjørelse.

declarere, ás. 1, lýsa e-u yfir, o. s. frv. Sb. erklære, bekjendtgjøre, angive.

*declinabel, ft. declinable, e., (í málfr.), sem hefur fallbreyting.

*Declination, sk., a) án ft., fjarlægð stjörnu við miðjarðarbaug. — b) með -er í ft., (í málfr.), fallbreyting.

*declinere, s. 1, a) h. s., fjarlægjast, vera í fjarlægð. — b) ás., (í málfr.), breyta orði eptir föllum.

*Decoct, ft. -er, sk., seyði.

*Decoration, ft. -er, sk., skraut.

*decorere, ás. 1, skreyta; sæma.

*Decret, ft. -er, kl., tilskipun.

*decretere, ás. 1, úrskurða, kveða á.

*Dedication, ft. -er, sk., það að dedicere. Sb. Tilegnelse.

*dedicere, ás. 1, ánafna e-m rit í virðingar skyni. Sb. tilegne.

*deducere, ás. 1, rekja e-ð frá rótum (í huga sínum eða með orðum). Sb. udlede, udvikle.

*Deduction, ft. -er, sk., það að deducere.

Deel, ft. Dele, sk., [sb. deila og deild], hluti, partur, deild (sb. í hverri þeirri deild landsins), grein: Dele noget i mange Dele. Han fik den største D. og jeg den mindste. Værket bestaaer af fire Dele. En stor D. af Menneskene mikill þorri mannkynsins, allur fjöldinn; en en heel D. Folk æði margt fólk, og en stor D. Penge miklir peningar. — β) (kvóti), hlutdeild, þáttur, (sb. Andeel, Deelagtighed): Have D. i noget (t. a. m. et Foretagende, en Misgjerning) vera við e-ð riðinn. Tage D. i noget (t. a. m. en Misgjerning, et Selskab, en Lystighed). Tage D. i Andres Nød komast við af bágindum annara, samhryggjast öðrum, láta sjer annt um aðra. — γ) forlög (sb. Lod): Det blev mig til D. það átti fyrir mjer að liggja. Enhver kan have nok i sin egen D. hver einn sína byrði ber, (hver hefur sinn djöful að draga). — δ) leyti: For min D. fyrir mitt leyti, t. a. m. jeg for min D. har intet derimod. For en D. að nokkru leyti; for en stor D. að miklu leyti; for den største D. að mestu leyti. For ingen D. fyrir enga muni.

deelagtig, ft. -e, e., við e-ð riðinn og bendlaður við e-ð (um illt), aðnjótandi e-s (um gott): D. i en Forbrydelse. Være d. i Arbeidet og i Belønningen.

deelagtiggjøre gera e-n hluttakandi e-s: D. een i noget.

Deelagtighed, án ft., sk., hlutdeild, hlutteknìng: D. i noget.

deelbar, ft. -e, e., = delelig.

Deelbarhed, án ft., sk., = Delelighed.

Deelhaver, ft. -e, kk., (sjaldh.), hluteigandi (só sem á nokkuð í e-u).

deels, st., að nokkru leyti, sumpart: Besætningen bestod d. af Indfødte, d. af Fremmede. D. var jeg ikke tilstede, og d. var Sagen mig uvedkommende það var hvorttveggja (eða bæði) .... enda (heldur fornlegt), hvorki .... enda.

deeltage (har), h. s., taka þátt í e-u, vera við e-ð riðinn, vera bendlaður við e-ð: D. i et Selskab. D. i politiske Forbindelser. — Ho. nút. l. deeltagende er haft sem e., og merkir sem lætur sjer annt um, sem kemst við af e-u: Deeltagende Ven-

ner. Et deeltagende Sind (Hjerte). Paa en meget deeltagende Maade með mikilli umhyggju.

Deeltagelse, sk., það að deeltage eða tage Deel: Mange onskede hans D. i dette Forehavende að hann hyrfi að þessu ráði (með þeim). Hendes D. i min Sorg var oprigtig hún samhryggðist mjer einlæglega. Han hørte denne Tidende med stor D. þessi tiðindi fengu mikið á hann.

Deeltager, ft. -e, kk., hluttakari (Skuggsjá), hluttukandi (623).

deelviis, aa., i pörtum, (sb. i smásmökkum); að nokkru leyti.

*defect, ft. -e, e., sem i vantar (t. a. m. um bók),

*Defension, ft. -er, sk., vörn, einkanl. málsvörn.

*defensiv, ft. -e, e., varnar-. Gagnstætt: offensiv.

*Defensivalliance = Forsvarsforbund.

*Defensivkrig = Forsvarskrig.

*Defensivvaaben = Forsvarsvaaben.

*Defensor, ft. -er, kk., sakar verjandi.

*Deficit (eiginl. sögn, ag merkir vantar), kl., það sem á vantar að tekjurnar jafnist við gjöldin.

*Defilee, sk., þröngur vegur. Sb. Hulvei.

*defilere, h. s. 1, (um herlið), fara þröngvan veg; ganga fram hjá e-u hver eptir öðrum.

*definere, ás. 1, nema (þ. e. kveða svo skýrt á hvað e-ð sje að maður greini það nægilega frá öllu öðru).

*Definition, ft. -er, sk., nám (sb. definere).

*definitiv, ft. -e, e., = endelig b. Sb. uforanderlig, ugjenkaldelig.

*Degeneration, sk., það oð degenerere.

*degenerere, h. s. 1, úrkynjast, aflfeðrast, verða ættleri.

Deger, ft. -e, kl., [dekur-r], dekur (tug ur skinna eða húða). — b) fjórir dekrar af gerzkri skinnavöru, (sb. timbr Fms. XI, 325).

Degn, ft. -e, kk., [sb. djákn, jä f. ja = e], djákni, meðhjálpari: Degne i Kjøbstæder have nu i Almindelighed Navn af Klokkere.

Degnebolig djáknahús sem hann hefur leigulaust.

Degneenke djáknaekkja.

Degnejord djáknaland sem hann hefur leigulsust.

Degnekald djákna-embætti.

Degnekone djáknakona.

Degnekorn það korn sem sóknarbændurnir gjalda djáknauum.

Degneoffer offur (sb. Offer) sem djákni fær.

Degnepenge, ft., peningar sem djáknanum eru galdnir af sóknarbændum i stað offurs eða korns.

Degnestol djáknastúka.

Degnetrave djáknabundin (ft.), þ. e. kornvöndlar sem djáknum eru galdnir á sömum stöðum i Danmörku i stað korns.

*Degradation, ft. -er, sk., það að degradere.

*degradere, ás. 1, setja e-n í lægri stjett úr annari hærri, (sb. lækka).

Dei (líka Deig), án ft., sk., [deig], deig: Lægge D. búa til deig. Ælte D. hnoða deig. Sb. Bolledei, Kagedei, Snurdei.

deiet, ft. deiede, e., sem er eins og deig, hrár (um brauð), illa bakaður: Brødet er d. Sb. klæg. — b) deigugur: Deiede Hænder.

deig, ft. -e, e., [deig-r], er sjaldnn haft, og ekki nema um tennurnar, þegar maður fær illt i þær af e-u súru.

Deig sjá Dei.

deilig, n. -e, e., einkar fagur (forkunnar fagur, gull-fallegur, sem er ljómandi gull) ásýndum: En d. Pige allra fallegasta stúlka. Deilige Blomster. En d. Udsigt. — i tali er deilig haft um fleira, enn það sem augun geta borið um, t. a. m. deiligt Veir (fagurt veður), allra bezta (frægasta) veður. Lakara þykir að hafa deilig um skáldskap, prjedikanir, sögur, söng, hljóðfæraslátt eða þviuml., og allra lakast um athafnir, mat, a. s. frv.

Deilighed, án ft., sk., fegurð líkams eða ásýndar, mikill fríðleikur.

deine, h. s. 1, búa til deig.

Deinetrug = Deitrug.

Deirand deig-umgjörð utan um annan mat. — b) hrú rák i brauði.

Deirulle eins konar brauðkefli.

deise, h. s. 1, rjúka (dengjast) út af, (sb. skjögra): Han deisede (eða deisede om) i Rendestenen. Der deisede Stangen.

Deiskraber deigskafa.

*Deïsmus, sk., það að vera Deïst.

*Deïst, ft. -er, kk., sá sem trúir á einn guð en hvorki á þrenninguna nje á guðlegar birtingar.

Deitrug deigtrog (sem deig er hnoðað í).

*Dejeuner, sk., dagverður.

*dejennere (har), h. s. 1, taka dagverð.

dele, deelte ag delede, deelt, [deila], 1) ás., hluta e-ð i sundur, skipta e-u: D. noget i to lige (ulige) Dele. D. (skipta) Byttet. D. (skipta) en Arv. Det blev deelt omkring til Alle; sb. uddele, omdele. De deelte det imellem sig þeir skiptu þvi með sjer. D. med een miðla við e-n, miðla e-m. Det er godt at d., hvor nok er at tage af. — Floden deler sig i to Arme skiptist. Danmark deles (Danmörku er skipt) i syv Stifter; sb. inddele. — 2) h. s., (i fornum bókum), a) leggja dóm á: Dommeren skal d. os imellem. — b) deila (eiga i þingdeildum): D. om Ejendom. D. sig til Rette sækja mál sitt til laga. Deel ikke med din Dommer ekki tjáir að deila við dómarann.

delelig, ft. -e, e., sem skipt verður: Delelige Størrelser.

Delelighed, sk., það að vera delelig.

*Deliberation, ft. -er, sk., ráðagjörð, íhugun. Sb. Raadslag, Overveielse.

*deliberere, h. s. 1, ráða ráðum sinum, skoða huga sinn. Sb. raadslaae, overveie.

*delicat, ft. -e, e., matvandur; sb. kræsen. — b) lostætur, ljúffengur; sb. lækker. — c) vandasamur, sem vandfarið er með, (t. a. m. þegar synda verður milli skers ag báru svo enginn styggist).

*Delicatesse, sk., vægð, hlífð, varfærni. — b) matvendni. — c) með -r i ft., hnossgæti, sælgæti.

Deling, ft. -er, sk., skipti (það að skipta): Foretage (gjøre) en D. — b) atriði.

Delingsgrund = Inddelingsgrund.

Delingsled deild (það sem saman verður þegar maður skiptir e-u i huga sinum).

Delingsmaade sá háttur sem skipt er með.

Delingspunkt skurðarstingur línu (i mælingafræði).

Delingsret rjettur á að skipta e-u.

Delingstal tala sem maður skiptir eða getur skipt annari tölu með.

*Delinqvent, ft. -er, kk., óbótamaður.

*Delphin, ft. -er, sk., höfrungur.

*Demagog, ft. -er, kk., sá sem æsir upp lýðinn, oddviti lýðsins. Sb. Folkeleder.

*demagogisk, ft. -e, e., sem lýtur að þvi að æsa upp lýðinn.

*Demant sjá Diamant.

*demantklar skær sem demant.

*demaskere, ás. 1, taka grímuna af e-m; óeiginl. koma upp um.

*Dementi, kl., það að bera e-ð ofan i e-n: Give een et D. rengja e-n, væna e-n lygi, bera (reka) e-ð ofan i e-n.

*Deminutiv, ft -er, kl., smækkunarorð.

*Demoiselle, ft. -r, kvk., yngismey. Sb. Jomfru, Frøken.

*Demokrat, ft. -er, kk., lýðstjórnarmaður (sá sem er meðmæltur lýðstjórn).

*Demokratie, ft. -r, kl., lýðstjórn (það að landstjórnarmenn eru kosnir af lýðnum); lýðstjórnarríki.

*demokratisk, ft. -e, e., sem lýtur að lýðstjórn.

*demolere, ás. 1, brjóta e-ð (einkanl. vígi) að jörðu.

*Demonstration, ft. -er, sk., það að láta i ljósi það sem manni býr i brjústi: En politisk D.

*demonstrativ, ft. -e, e., sem bendir á: Demonstrative Pronominer bendingarfornöfn.

*demonstrere, ás. 1, færa sönnur á, leiða e-ð i ljós, leiða e-m e-ð fyrir sjónir. Sb. bevise.

*demontere, ás. 1, ryðja niður fallbissum, eða ónýta þær eða fallbissugarð.

*Demoralisation, sk., siðaspilling.

*demoralisere, ás. 1, spilla siðum e-s, (draga kjark úr e-m).

den, sk. et. að fráteknum eig., [þenn f. þann]; dens, sk. eig. i et.; det, kl. et. að fráteknum eig., [þet f. þat]; dets, kl. eig. i et.; de, gjör i ft., [þe-r f. þei-r]; dem, ft. að fráteknum gjör. ag eig., [þem f. þeim]; deres, eig. i ft., [þera, f. þeira, með eigsnda merkinu s aptan við], fn., sá, (líka, eins og sá i fornum bókum, sumstaðar þar sem vjer höfum nú þessi), hinn (hin, hið; sb. þat ljósa lik i Sólarljóðum) eða sá hinn, eða sem greinir i orði, sem, A) út af fyrir sig 1) sem ákvæðisorð (*determinative*): D. er det ikke (það er ekki þessi); og heller ikke denne. Det (þvi) havde jeg ikke troet. De ere alle eens. Dem (þá, þær, þau, um menn eða hluti) kjender jeg godt. Fra dem har han det þar (hjá þeim) hefur hann heyrt það. Det er deres Skyld það er þeim að kenna. — D. (sá), som elsker sin Næste. Det maa være paa dens (þess) Ansvar, som sender det. Det, man ikke kjender. De (þeir), som beherskes af Lidenskaber. Det er dem (það eru þeir eða þær eða þau), jeg talte om. Værket drives for deres Regning (á kostnað þeirra manna), som have anlagt det. Han er ikke d. (líka d. Mand), som skulde give (hann er ekki þess háttar maður, að hann gefi) noget bort for intet. — b) det er tíðksalegt i sumum orða-tiltækjum, þar sem Íslendingar hafa það ekki, eða að minnsta kosti ekki á sama hátt, t. a. m. Han har det godt (hann á gott), honum líður vel. Han gjør mig det for broget (hann gerir mjer of örðugt fyrir), jeg kem engu tauti á við hann, o. s. frv. Han mener det godt hann er velviljaður, (sb. honum gengur gott til, hann gerir það i góðu skyni). Sb. jeg vil lade det berøe derved jeg læt þar við lenda. — c) ft., skrifuð með upphafsstaf (De, Dem, Deres, eiginl. þeir, þær, o. s. frv.), er höfð þegar hjerað er, hvart sem talað

er við einn eða fleiri, og er þá sögnin aldrei höfð í ft.: De siger (ekki sige), at o. s. frv. Jeg beder Dem at hilse Deres Familie. (Á fyrri liðum þjeruðu menn eins og enn tíðkast hjá bændum í Danmörku, með því að nefna ft. af du.) — 2) (sjaldh.), sem tilvísunarorð (*relative*), er, sem, að því leyti sem þessi orð eru höfð í þol. eða þiggj.: Hemmeligheden, d. han saa længe bevarede. Bornene, dem han elskede saa inderlig. Sb. som. — B) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við, 1) fyrir framan nafn: D. Mand (Mands, Kone, Kones, Ting, Tings). Det Barn (Barns, Arbeide, Arbeides). De Mænd (Mænds, Koner, Koners, Ting, Tings, Born, Berns, Arbeider, Arbeiders). Lad mig høre de Vers þessi erindi. D. (þann) Dag var jeg fraværende. D. Tid (þá) levede min Fader. D. Gang (í það skipti) tog han feil. — D. Kones Mand (maður konunnar), vi faae i Gaar. Det Huus (húsið), han har kjøbt. De Folk (fólkið), som flyttede ind i Huset. D. Tid (þegar, meðan), jeg opholdt mig i Paris. D. Gang, det skete þegar það varð. — 2) fyrir framan einkunn og nafn, hinn (hin, hið): D. gode Mand (Mands, Kone, Kones, Sag, Sags). Det lille Barn (Barns, Land, Lands). De fleste Mænd (Mænds, Koner, Koners, Sager, Sagers, Born, Berns, Lande, Landes) — Opt stendur ekki nema tóm einkunn fyrir aptan den, og er hún þá skrifuð með upphafsstaf, af því menn virða svo, að hún sje þá orðin að nokkurs konar nafni: D. Gode, d. Unge, de Rige, de Gamle, eiginl. hinn góði, hinn ungi, hinir ríku, hinir gömlu, þ. e. hinir góðu menn eða góðir menn, o. s. frv. Det Gode (Onde, Skjønne).

Denkjøn (í málfr.), kyn þeirra orða í dönsku, sem maður segir den um (en ekki det). Gagnstætt: Detkjøn.

denne, sk. et. að fráteknum eig., [þenna]; dette, kl. et. að fráteknum eig., [þetta]; disse, ft. að frátekuum eig., [þessa, sem þol. ft. í kk., og þessi, sem kl. þol. ft.], fn., þessi, þessi hinn, stendur ýmist a) út af fyrir sig: D. var det, jeg meente. Dennes Ven. Disses forenede Bestræbelser. Dette er ikke min Troie. Er dette hans Baad? Er dette de Breve (eru þetta brjefin), jeg skal underskrive? — b) fyrir framan önnur orð, sem það er í sambandi við, α) fyrir framan nafn: D. Mand (Mands, Kone, Kones, Sag, Sags). Dette Barn (Barns, Fjeld, Fjelds). Disse Mænd (Mænds, Koner, Koners, Sager, Sagers, Børn, Børns, Fjelde, Fjeldes). I d. Tid um þessar mundir. I disse Tider nú á dögum. — Sagen er d. Min Mening er d. — β) fyrir framan einkunn og nafn: D. brave Mand. — 2) haft öðruvísi, enn þessi á ísl., a) þar sem öðru, enn einkunnum, er hleypt inn á milli þess og nafnsins, er það er í sambandi við, t. a. m. d. Sagens sande Beskaffenhed lader sig let forklare þannig er þessu máli varið, og er auðskilið, hvað til þess kemur. Under disse for ham saa sørgelige Omstændigheder meðan hann var (þó að hann væri, eða e-ð þvíuml.) svo hörmulega staddur. — b) þar sem það er haft (eins og *hic* á lat.) um það sem síðar hefur verið nefnt, í gagnstæðri merk. við hiin: Hiin udmærkede sig som Helt, d. som Statsmand. — Ikke blot i d., men i hiin Verden bæði hjer og annars heims.

*dental, ft. -e, e., sem tönnum til heyrir.

*Denunciant, ft. -er, kk., = Angiver. Sb. Anklager.

*Departement, ft. -er, kl., sýsla (starf), skyldu-starf; eins konar landa-deild á Frakklandi.

*Depeche, ft. -r, sk., brjef (skjal) um ríkismálefni.

*dependere, h. s. 1, = være afhængig: D. af een eða noget.

*Deponens, ft. Deponentier, kl., sögn sem einungis hefur þolmynd en ekki þolmerkingu.

*Deponent, ft. -er, kk., sá er selur öðrum e-ð í hendur til geymslu; vottur.

*deponere, ás. 1, fá e-m e-ð til geymslu; bera vitni; láta reyna sig í háskólanum í fyrsta sinni.

*Deportation, sk., það að deportere.

*deportere, ás. 1, flytja sakamenn í fjarlægar nýlendur (eins og títt er á Englandi).

*Depositum, kl., geymslufje.

*Depot, kl., geymsluhús.

*Deputation, ft. -er, sk., menn sem eru sendir á fund e-s.

*Deputeret, ft. Deputerede, (eiginl. hɔ. l t af deputere, sá sem ætlaður er til e-s), eins konar embættismaður næstur fyrir ofan Committeret í sumum stjórnarráðum; fulltrúi (á fulltrúaþingi).

der, ao., st., fn., [þer f. þar; sb. B], A) ao., þar, þarna: D. har jeg ofte været. Her stod jeg, og d. (þarna) sad hun. — β) þegar e-m er fengið e-ð: D. har du Bogen hjerna er bókin eða taktu við bókinni! Líka tómt d. taktu (taki þið, o. s. frv) við! — γ) sem bending staðar og tíma: See d. kommer han endelig nú, þarna kemur hann loksins! — B) st., [af þegar?], (órett), þegar, er: D. nu (nú er) Kongen havde hørt hans Forsvar. — C) fn., 1) sem tilvísunarorð í gjör. et. og ft., er, sem: Den Mand, d. gav mig Bogen (en ekki: Den Mand, d. jeg gav Bogen; sb. som). Folkene, d. vare tilstede. — 2) sem nokkurs konar ókvæðislaust fn., það, eða ekkert: D. fortælles það er sögusögn, o. s. frv. D. siges það er mál manna. D. læses (skrives) það er verið að lesa (skrifa). — D. er koldt (merkt) i Stuen. — D. faldt et Skud það var skotið. D. faldt noget ned það datt e-ð. D. er neppe nogen (það er varla neinn), som troer det. D. ere dem (þeir eru sumir), som mene. D. var engang en Konge einu sinni var konungur.

deraf, ao., þar af: Det kommer d. (það kemur til af því), at han ikke var hjemme.

*derangere, ás. 1, koma ólagi á.

derefter, ao., 1) eptir því, α) d. maa man rette sig. — β) Troien blev syet af det gamle Toi; men den blev ogsaa d. það er hvorttveggja, að treyjan ...., enda (varð eða) er hún ekki á marga fiska. — 2) eptir það, því næst: Først tog han Sværdet, d. de andre Vaaben. Sb. dernæst, derpaa, siden.

derfor, ao., fyrir þá sök, fyrir því, þess vegna.

derfra, ao., þaðan, út úr því, o. s. frv.: Han slap d. med Livet.

derhen, ao., þangað: Lad os g ae d. — (Líka í tveimur orðum: Der gaaer jeg nu hen. Der reiser jeg hen i Morgen.)

derhenne, ao., þarna: D. i Krogen.

derhos, ao., þar að auki: D. kan bemærkes. Sb. desuden.

deri, ao., þar í, í það eða í því, o. s. frv.: D. stikker Feilen það er nú það sem að því er, eða þvíuml.

deriblandt, ao., þar á meðal.

derigjennem, ao., þar um (um þann stað).

derimellem, ao., þar á milli: Han lagde sig d. hann gekk á milli, hann átti hlut í að sætta þá.

derimod, ao., a) um mótstöðu: Han vilde sætte sig d. hann vildi reyna til að aptra því. — b) um það sem er gagnstætt e-u að eðli eða ásigkomulagi, þar á móti (619), eða aptur, nema því sje öldungis sleppt á ísl.: Han har altid søgt at skade mig; da jeg d. (þar sem jeg hef, þó jeg hafi, eða þvíuml.) har viist ham mange Tjenester. Sb. tværtimod. — c) um endurgjald, eða þvíuml., þar í mót, aptur á mót, aptur: Jeg forpligtede mig til at holde Gaarden vedlige; han d. lovede o. s. frv.

derind, ao., þar inn, þangað inn.

derinde, ao., þar inni, þarna inni: Medens jeg var d. Han kom d. fra út þaðan.

*Derivation, ft. -er, sk., það að derivere (uppruni orðs).

*Derivatum, ft. Derivata, kl., orð sem dregið er af öðru orði.

*derivere, ás. 1, draga orð af öðru orði.

dermed, ao., með því: D. kan man udrette meget. — b) með það, í því bili, o. s. frv.: Tilsidst blev der sjunget en Sang, og d. (þá) var det hele forbi. D. (í því) forsvandt det.

derned, ao., niður (ofan) þangað.

dernede, ao., þar (þarna) niðri, þar (þarna) niður frá.

dernæst, ao., því næst: Først maae vi undersøge Stedet; d. maa o. s. frv. Sb. derefter.

derom, ao., þar um, um það: D. er ingen Tvivl þar á er enginn efi.

derop, ao., upp þangað.

deroppe, ao., þar (þarna) uppi.

derover, ao., þar yfir: D. kan man nok springe. (Líka í tveimur orðum: Der kan enhver springe over.) — b) þangað yfir um: Han er alt kommen d. — c) þaðan af fleira (meira): Tredive Aar og d. — d) um orsök, af þessu (því), út af (út úr) þessu: D. blev han vred.

derpaa, ao., þar á, á það, á því, undir því, upp á það, til þess, o. s. frv.: D. beroer det undir því er það komið. Han gav mig sin Haand d. D. gik det ud til þess var leikurinn gerður. — b) um tíma, því næst, næst eptir: D. kom de Ovrige. Aaret d. næsta ár eptir.

dersom, st., ef: D. ingen anden vil, saa vil jeg. Sb. hvis, naar, ifald.

dertil, ao., a) þangað að: D. kom han þangað komst hann. — b) um viðbót: D. kommer endnu, at. — c) um efni í e-ð, í það: Hvormeget bruges d.?

derud, ao., út þangað.

derude, ao., þar (þarna) úti.

derudover, ao., (fornlegt), = derover d.

derunder, ao., þar undir, undir því, undir það, þaðan af færra (minna), o. s. frv.

derved, ao., þar við, við þann stað: Nær d. rjett þar við. — b) með þessu, þ. e. með þessu (því) móti, með þeim hætti, á þá leið: D. opnaaede han sin Hensigt.

*Dervisch, ft. -er, kk, eins konar ölmusumunkur Mahómets trúar.

des, [þess], er haft a) sem fremri liður í nokkrum orðum (sb. desaarsag, desangaaende, o. s. frv.). — b) fyrir framan miðstig einkunna, og skrifað optast nær ófast við þau, í sömu merk., og því, t. a. m. desbedre því fremur! deshellere, desmere, desmindre, desoftere, destiere, desværre því miður eða því er miður! (desværre! jeg fandt ham ikke meer i Live. Desværre for mig! það er mjer til óhamingju).

desaarsag, ao., þess vegna, fyrir þá sök.

desangaaende, ao., um það málefni.

*desavouere, ás. 1, ógilda, (sb. bakferla forni), rýra.

*Descendent, ft. -er, kk., niður, ættmaður (sá sem er ættaður frá e-m).

*describere, ás. 1, lýsa e-u.

*Description, ft. -er, sk., lýsing.

*descriptiv, ft. -e, e., sem lýsir e-u.

*desertere, h. s. 1, strjúka (um liðsmenn eða sjúfólk).

*Deserteur, ft. -er, kk., flóttamaður (sá sem befur strokið).

*Desertion, ft. -er, sk., það að desertere.

desforinden, ao., (ekki mjög líðkanl.), fyrir þann tíma.

desforuden, ao., = desuden.

deslige, e. í ft., því líkir, þess háttar (konar, kyns): D. Omstændigheder. Sjaldnar haft sem et.: Og d. og annað því um likt. Sb. slig, saadan. — 2) sem ao., (úrelt), sömuleiðis. Sb. ligeledes.

desligeste, e. og ao., (úrelt), = deslige.

Desmer, án ft., sk., (að mestu leyti úrelt, hvort sem það stendur eitt sjer, eða í samsettum orðum), = Moskus.

desmeragtig, ft. -e, e., = moskusagtig.

Desmerdyr (eins konar dýr) *viverra.*

Desmerkat = Desmerdyr.

Desmerlugt = Moskuslugt.

*Desmologie, sk., sinafræði.

*Desorganisation, sk., ólag, sundrung, o. s. frv.

*desorganisere, ás. 1, koma ólagi á, koma e-u á ringulreið.

*desorientere, ós. 1, eiginl. gern e-n áttavilltan: Ganske desorienteret sem ekki getur áttað sig á neinu eða komið neinu fyrir sig.

*desperat, ft. -e, e., örvinglaður; óviðráðanlegur, ótækur. Sb. fortvivle.

*Desperation, sk., = Fortvivlelse, Haabløshed.

*desperere, h. s. 1, = fortvivle.

*Despot, ft. -er, kk., harðstjóri: Herske som en D. i sit Huns.

*Despotie, ft. -r, kl., harðstjórn, harðstjórnarríki.

*despotisk, ft. -e, e., harðstjórnar-, harðstjórnarlegur, harðstjóralegur: En d. Regjering (Regjeringsform, Statsform). Despotiske Grundsætninger.

*Despotisme, sk., harðstjórn, ofríki, ofsi.

*Dessein, kl., ráð; það sem maður hefur fyrir stafni.

*Dessert, sk., aukamatur (t. a. m. aldini, bakstur, eða þvíuml.) sem borðaður er seinast.

*Destillateur, ft. -er, kk., sá sem býr til vín-anda (með því að sjóða hann úr e-u).

*Destillation, sk., það að destillere.

*Destilleerkar (líka Destillerekar) ílát sem haft er til að sjóða hinn hreins vökva úr e-u í.

*Destilleerovn ofn sem er hafður (í stað hlúðs) til að hita þar í ef maður vill ná hinum hreina vökva úr.

*destillere, ós. 1, oð hinum hreina vökva (sjer í lagi vín-anda) úr e-u með ofurhita: D. Akevit. — b) (í tali), sólunda e-u.

*Destillerekar sjá Destilleerkar.

*destinere, ás. 1, ætla e-ð til e-s; ásetja sjer. Sb. bestemme.

desto, ao., því (fyrir framan miðstig einkuuns): D. bedre.

*destruere, ás. 1, fara með e-ð (þ. e. ónýta).

desuagtet, ao., engu að síður, allt að einu, eins fyrir því, samt sem áður: Han gik d. lige derhen.

desuden, ao., auk þess, þar að auki, þar á ofan.

*Detachement, ft. -er, kl., sveit hermanna sem send (greind) er frá meginhernum.

*detachere, ós. 1, senda (greina) sveit hermanna frá meginhernum.

*Detail, sk. (og kl.), öll smá-atvik: Fortælle noget i dets hele D. út í æsar, út í hörgul. (Sb. en.)

*Detailhandel smáverzlun (þegar selt er lítið í einu).

*Detailhandler smá-sölumaður.

*detaillere, ás. 1, tiltaka öll atriði e-s hlutar, skýra frá e-u út í æsar (hörgul): En detailleret Regning sem hvað er tiltekið í sjer í lagi. En detailleret Fremstilling.

*Detention, sk., hald (höpt).

*determinere, ós. 1, ákvarða. Hu. l. t. bestemmeret einbeittur, einhuga.

*Dethronisation, sk., það að dethronisere.

*dethronisere, ás. 1, reka e-n af ríki.

Detkjon það kynferði danskra nafna sem det (en ekki den) er sagt um.

*Devise, ft. -r, sk., orðtak (sem e-r hefur tekið sjer eða e-u fylgir).

*devot, ft. -e, e., guðhræddur; lotningarfullur; hræsnisfullur í trúarefnum.

*Devotion, sk., guðhræðsla; lotning; hræsni í trúarefnum.

*Dexteritet, sk., lag (lægni).

*Dey, kk., landshöfðinginn í þribyrgi og víðar á norðurströnd suðurálfu.

Di (eða Die), án ft., sk., (sjaldh.), brjóstamjólk: Have megen D. Give D. Sb. Patte.

*Diadem, ft. -er, kl., djásn, kóróna.

*Diagonal, ft. -er, sk., bein lína sem dregin er milli tveggja horna er horfa hvort á móti öðru í ferhyrningi.

*Diagonallinie = Diagonal.

*Dialect, ft. -er, sk., = Mundart.

*Dialectik, sk., heimspekileg hugsunarfræði.

*Dialectiker, ft. -e, kk., sá sem kann að hugsa heimspekilega.

*dialectisk, ft. -e, e., er lýtur að heimspekilegri hugsun. — 2) sem lýtur að mállýzkum: En d. Forskjel mállýzkumunur.

*Dialog, ft. -er, sk., viðræða (einkanl. á bók).

*dialogisere, ás. 1, hafa viðræðusnið á e-u sem maður skrásetur.

*dialogisk, ft. -e, e., sem viðræðusnið er á.

*Diamant (líka Demant), ft. -er, sk., demant *adamas.*

*Diamantgrube demantsnámur.

*Diamantring (líka Diamantsring) fingurgull og greyptur í demant.

*Diamantsring sjá Diamantring.

*Diamantstov malinn demant.

*Diameter, sk., miðlína um þveran hring.

*Diarrhoe, sk., = Bugløb, og tíðkanlegra.

Dibroder (eða Diebroder) = Pattebroder.

*Dictat, ft. -er, kl., það sem ritað er eptir því sem annar les fyrir upp úr sjer.

*Dictator, ft. -er, kk., alvaldur (stjórnari — forðum í Rómaborg, sumstaðar í vesturheimi, o. s. frv.).

*dictatorisk, ft. -e, e., alveldislegur: D. Myndighed gjörvöll ríkisráð.

*Dictatur, kl., alveldi.

*dictere, ás. 1, lesa e-m e-ð fyrir upp úr sjer. — b) skapa e-m víti.

*Diction, sk., orðfæri.

*Dictionnaire, ft. -r, sk., orðabók.

did, ao., [þingað f. þingat = þangat; sb. hid], þangað: Det er ikke let at komme d. — Hid og d. til og frá: Løbe (flagre) hid og d.

*Didactiker, ft. -e, kk., fræðiskáld.

*didactisk, ft. -e, e., ætlaður til að fræða: Et d. Digt fræðiljóð, (sb. heilræði).

didhen þangað.

didhørende, [sb. høre], sem þar að lýtur: En d. Bemærkning.

Didkomst, sk., (sjaldh.), þarkoma.

didtil, so., þangað að.

die, ós. 1, (sjaldh.), = patte: Barnet vil ikke d.

Die sjá Di.

Diebroder sjá Dibroder.

Diekalv kálfur sem gengur undir kúnni, (dilkur).

*Dieter (optast ritað Diæter, þó það sje ekki eins rjett), ft., kaup fyrir hvern dag.

*diffamere, ás. 1, ófrægja.

*Diffamie, sk., óhróður.

*Difference, ft. -r, sk., mismunur; misklíð.

*differere, h. s. 1, mismuna.

*diffus, ft. diffuse, e., langorður. Sb. vidtløftig.

dige (har), h. s. 1, girða: D. om et Stykke Land. Sb. afdige, inddige, omdige.

Dige, ft. -r, kl., A) [díki], díki, síki. Sb. Molledige. — B) garður: Sætte levende Hegn paa Digerne. Sb. Jorddige, Steendige. — b) sjer í lagi, flóðgarður, stífla: Digerne i Marsken. Sb. Dæmning, Dam.

Digeaabning stífluskarð.

Digeanlæg garðahleðsla, stíflusetning.

Digearbeide garðverk, stífluverk.

Digebrud stíflubrot.

Digebygning garðhleðslu, stíflugerð.

Digeslade hryggur á garði eða stíflu.

Digefod undirstaða flóðgarðs.

Digefred helgi á görðum eða stíflum.

Digegraver sá sem hleður garða eða stíflur.

Digegrund = Digefod.

Digegrøft skurður (eða díki) með endilöngum garði.

Digeklædning, án ft., garðþak. (Sb. Beklædning).

Digel, ft. Digler, sk., [dígul-l], deigla: Smelte Metal i en D.

Digelov lög um garða eða stíflur.

Digelprøve, án ft., málmraun í deiglu.

Digelsmeltning málmbræðsla í deiglu.

Digeltang deiglutöng.

Digeopsyn umsjón (gæzla) á görðum eða stíflum.

Digepæl garðstaur.

Digeskat garðskattur, stífluskattur.

Digeskiste hluti e-s af garði eða stíflu.

Digesluse flóðgátt á stíflu.

Digesmutte = Gjerdesmutte.

*Digestion, sk., = Fordøielse.

*Digestiv, kl., = Fordøielsesmiddel.

Digesyn lögskoðun á görðum eða stíflum.

Digevei stífluvegur (vegur eptir stíflum).

Digeværk stórkostlegir (flóð)garðar eða stíflur.

Digevæsen allt sem lýtur að flóðgarðasetningu.

*Dignitar, ft. -er, kk, gæðingur.

*Digression, ft. -er, sk., útúrdúr.

Digt, a) ft. -e, kl., [sb. dikt], kvæði, (sb. kveðlingur, kviða, drápa, ljóð, -mál); ljóðmæli, skáldmæli, skáldskapur, kveðskapur: Et episk (lyrisk, dramatisk) D. Udgive sine samlede Digte. Sb. Heltedigt, Kjærlighedsdigt, Hyrdedigt, Smædedigt. — b) án ft., sk., skrök, skröksaga, skreytni, samsetningur: Det er lutter D.

1. digte, ás. 1, [sb. dikta], yrkja, (sb. kveða, skálda, ljóða): D. en Sang. — b) skrökva e-u: Det er en Historie, han selv har digtet. D. een noget paa skrökva e-u upp á e-n. Sb. opdigte, paadigte. — c) mjög sjaldb., hafa e-ð fyrir stafni. Sb. Digten.

2. digte, ás. 1, ditta (þjetta): D. et Skib. D. et Kar.

Digtekonst, án ft., skáldskaparlist.

Digten, sk., það að digte c, er haft í orðatiltækinu D. og Tragten (eiginl. það að hafa fyrir stafni og sækjast eptir): Hans hele D. og Tragten gaaer ud derpaa hann er allur í því, (sb. vakinn og sofinn, sýknt — framb. sýnt — og heilagt).

Digter, ft. -e, kk., skáld, (í skáldskap greppur, o. s. frv.).

Digteraand skáldskapar-andi.

Digterevne skáldskaparafl. Sb. Digtergave.

Digterfjeld skáldskaparfjall Grikkja (*Parnasus*).

Digterflugt skáldlegt hugarflug.

Digtergave = Digterevne.

Digtergud skáldagoð (einkum *Apollo*).

Digterheld heppni í skáldskap.

Digterinde, ft -r, kvk., kvennmaður sem er skáld, (sb. skáldmey, skáldkona).

Digterkald köllun til skáldskapar.

Digterkrands frægð fyrir skáldskap.

Digtersands skynbragð á skáldskap.

Digtersprog skáldlegt orðfæri.

Digterværk kvæði, skáldmæli, o. s. frv.

Digtning, ft. -er, sk., það að yrkja: Digtningens Gjenstand yrkisefnið. — b) = Digt, Digterværk.

Diisbanke (á sjó), skýbakki við hafsbrún, (sb. sjólægja).

*Dilation, sk., = Frist (frestur), Henstand, Udsættelse.

Dild, sk., (eins konar jurt) *anethum*.

*Dilemma, kl., kví í ályktun (þegar maður er kvíaður svo á milli tveggja greina, að maður verður að fallast á aðrahvora).

*Dilettant, ft. -er, kk., sá sem leggur stund á e-ð sjer til gamans (að nokkru leyti gagnstætt: Virtuos).

*Dilettantisme, sk., það að leggja stund á e-ð einungis að gamni sínu.

*Diligence, ft. -r, sk., hraðpóstur.

*Dimension, ft. -r, sk., vegur (t. a. m. í þvervegur; sb. hæð, lengd, dýpt, þykkt, breidd, vídd).

*Dimission, sk., lausn úr embætti eða skóla.

*Dimittendus, sjaldan haft nema í ft. Dimittender, kk., só sem er kominn undir að fara (verða útskrifaður) úr skóla.

*dimittere, ás. 1, veita e-m lausn, sjer í lagi útskrifa e-n úr skóla.

Dimling, ft. -er, sk., (sjaldb.), a) eins konar nagli í hjólhring. — b) eins konar fleygur. — c) oki.

Dimmeluge, [dimbilvika], dimbilvika. Er einnig kölluð den stille Uge og Passionsuge.

Dimring sjá Dæmring.

din, í hvorugk. dit, ft. dine, eignar-fn., [þin-, þit-t], þinn: D. Moder (hún) móðir þín. D. syge Broder (hann) bróðir þinn, sem er veikur. Dine talrige Venner allir vinir þínir (þ. e. vinir þínir, sem eru margir). Det er ikke mine Penge; men dine ekki á jeg þessa peninga, heldur þú eða þú átt þessa peninga, en ekki jeg. — Hvis er Tørklædet? Er det dit? hver á klútinn? átt þú hann? Bogen er d. þú átt bókina eða eigðu bókinn. — Du og Dine þú og þínir ástmenn. — í atyrðum fyrir du, eins og þinn fyrir þú: D. Bedrager svikarinn þinn! D. dovne Knegt letinginn þinn!

*Diner, kl., miðdegis-borðhald (þegar mikið er við haft).

*dinere, h. s. 1, taka miðdegisverð (sb. Diner).

dingle (har), h. s. 1, [dingla], dingla: Snoren hænger og dingler. Sidde og d. med Fødderne dingla fótunum. D. med Kroppen vaga út á hliðarnar.

Dinglen, sk., það að dingle.

*Diphthong, ft. -er, sk., = Tvelyd.

*Diplom, ft. -er, kl., skjal.

*Diplomat, ft. -er, kk., stjórnarbragðamaður.

*Diplomatarium, kl., skjalasafn.

*Diplomatie, sk., stjórnarbragðafræði, stjórnarbrögð.

*diplomatisk, ft. -e, e., sem lýtur að skjölum eða stjórnarbrögðum.

*Dipodie, ft. -r, sk., tvístuðla (vísuorð sem ekki er nema tveir stuðlar).

*directe, ao., beint áfram, gagngert.

*Directeur, ft. -er, kk., forstjóri.

*Direction, ft. -er, sk., stefna, (sb. átt); stjórnarnefnd.

*Directrice, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er forstjóri.

*Dirigent, ft. -er, kk., forseti.

*dirigere, ás. 1, stýra e-n. Sb. rette, bestyre.

Dirik, ft. -er, (líka Dirk, ft. -er), sk., verkfæri til að stinga upp með.

Dirk sjá Dirik.

dirke, ás. 1, í orðatiltæk. d. noget op stinga e-ð upp: D. en Laas op.

dirkefri sem ekki verður stunginn upp.

dirre (har), h. s. 1, nötra, titra: Strængen dirrer. Tænderne dirrede i Munden.

Dirren, sk., það að dirre.

*Discant, sk., efsta (hæsta) hljóðið (þegar talað er um söng eða hljóðfærsslátt): Synge D. Spille D. (Sb. Alt.)

*Discantist, ft. -er, kk., sú sem hefur hæsta söngróm. (Sb. Altist, Alt.)

*Discipel, ft. Disciple, kk., lærisveinn; skólapiltur.

*Disciplin, sk., a) án ft., regla t. a. m. í her. — b) með -er í ft., vísindagrein.

*disciplinere, ás. 1, venja e-n á reglusemi (sjer í lagi herlið).

*discontabel, ft. discontable, e., kaupandi (sem óhætt er að kaups), óhættur: Discontable Vexler.

*discontere, ás. 1, kaupa eða selja viðskiptabrjef (Vexel) fyrir gjalddaga þess.

*Disconto, sk., afföll í kaupum viðskiptabrjefa.

*discret, ft. -e, e., sundurlaus. — b) greindur, hygginn, skynugur, gætinn, stilltur, varkár, þagmælskur, o. s. frv.

*Discretion, sk., gætni, þagmælska, o. s. frv.

*Disculpation, sk., rjettlæting, afbötun, afsökun.

*disculpere, ás. 1, mæla e-m bót, afsaka.

*discurrere, h. s. 1, skrafa, skrafa og skeggræða, hjala, rabba.

*Discurs, ft. Discurser, sk., viðtal, o. s. frv.

*Discussion, sk., það að discutere, umræðn.

*discutere, ás. 1, ræða e-t mál.

*disharmonere, h. s. 1, vera ósamhljóða eða sundurleitur, eiga illa saman.

*Disharmonie, sk., sönglýti, ósamræmi; sundurþykki.

disig, ft. -e, e., þámaður, dimmur: En d. Luft. Veiret er disigt.

*disjunctiv, ft. -e, e., sem greinir e-ð í sundur: Disjunctive Conjunctioner.

Disk, ft. -e, sk., [disk-r], a) diskur, α) borðdiskur; sb. Tallerken. í þessari merk. er það ekki haft, nema þegar sagt er Dug og D., t. a. m.: Holde Dug og D. búa (vera við búskap). Um hjón: Sege Dug og D. sammen búa saman; skilles fra Dug og D. = skilles fra Bord og Seng (Bord B, 2, a). — β) patína: Kalk og D. — b) borð, sjer í lagi búðarborð.

*Dispache, sk., skiptapajöfnuður (það að jafna niður — á þó sem í hlut eiga — skaða sem orðið hefur í skiptapa).

*Dispacheur, ft. -er, kk., skiptapametandi.

*dispensabel, ft. dispensable, e., sem fengin verður lausn frá.

*Dispensation, ft. -er, sk., lausn frá e-u. Sb. Fritagelse.

*dispensere, ás. 1, leysa e-n undan e-u. Sb. fritage.

*disponere, s. 1, a) ás., raða (skipa) e-u niður. Ho. l. t. disponeret fyrirkallaður: Godt (slet) disponeret. — b) h. s., d. over noget eiga ráð á (hafa umráð yfir) e-u, sb. hafa e-ð undir höndum.

*disponibel, ft. disponible, e., sem til verður tekið, handbær.

*Disposition, sk., skipun, tilskipun, niðurskipun (fylkingaskipun), ráðstöfun; umráð; tilhneiging.

*Disputats (f. Disputation), ft. Disputatser, sk., það að disputere. — b) rit sem er samið til að fá nafnbót fyrir lærdóm.

*Dispute, ft. -r, sk., kappræða, kappmæli, þræta.

*disputere, h. s. 1, fara í kappræðu (sb. Dispute); verja rit til að fá nafnbót (sb. Disputats).

*disrecommandere, ás. 1, mæla e-m ógagn, leggja á móti e-m.

*Dissens, sk., ágreiningur.

*Dissertation, ft. -er, sk., lærdómsleg ritgjörð.

*Dissident, ft. -er, kk., eiginl. sá sem ekki er samdóma öðrum.

*dissolut, ft. -e, e., siðlaus, fúllífur. Sb. liderlig.

*Dissonants, ft. Dissonantser, sk., sönglýti, ósamræmi, (sb. fara út af laginu).

*Distance, ft. -r, sk., fjarlægð, fjarski (fornlegt), bil, millibil. Sb. Afstand, Frastand, Mellemrum.

*Distichon, kl., tvær línur í skáldskap sem eiga saman, vísa sem ekki er nema tvö vísuorð.

*distinct, ft. -e, e., greinilegur, skilmerkilegur, skýr.

*Distinction, sk., greinarmunur, yfirburðir, hefð: Folk af D. heldra fólk, hefðarfólk, fyrirfólk.

*distinguere, ás. 1, gera greinarmun á e-u; hafa mikið við e-n.

*Distraction, sk., frátafir; það að vera utan við sig.

*distrahere, ás. 1, tefja, glepj (fipa, tefja) fyrir e-m.

*distrait, e., = adspredt (sjá greinina um adsprede).

*distribuere, ás. 1, úthluta e-u.

*Distributs (f. Distribution), sk., úthlutun.

*District, ft. -er, kl., sveit, hjerað.

*Dithyrambe, ft. -r, sk., rifrildislofsöngur; drykkjusöngur.

*Divan, a) kl., ríkisráð (ráðuneyti) tyrkjakeisara eða austurálfuhöfðingja. — b) sk., eins konar fótalaus rúmstóll.

*divergere, h. s. 1, horfa sundur (um línur); vera ólíkur (sundurleitur). Gagnstætt: convergere.
*diverſe, e. í ft., ýmiss konar. Sb. adſkillig.
*divertere, ás. 1, skemmta e-m.
*Divertiſſement, kl., skemmtun, dægrastytting.
*Dividende, ft. -r, sk., það sem kemur á hlut e-s, hluti.
*Dividendus, sk., deilandi (í reikn.).
*dividere, ás. 1, deila (skipta) e-u.
*Divination, sk., spádóms-andi, spádómur, hugboð. Sb. Spaadom, Anelſe.
*divinere, ás. 1, spá e-u, geta sjer til e-s.
*Diviſion, ft. -er, sk., = Deling; Afdeling.
*Diviſor, ft. -er, sk., deilir (í reikn.).
*divulgere, ás. 1, bera e-ð út, segja e-ð hverjum sem hafa vill.
*Diæreſis, sk., klofning tvíhljóðs í tvær samstöfur.
*Diæt, sk., aðbúð, einkum í mataræði; sjúklingafæði.
*Diæter sjá Dieter.
*Diætetik, sk., aðbúðarfræði.
*diætetiſk, ft. -e, e., sem lýtur að aðbúð einkanl. í mataræði: Diætetiſke Midler (Regler).
djerv sjá djærv.
djærv (líka djerv), ft. -e, e., [djarf-r], djarfur, einarðnr: Hver er d. om deelt Lod djarfur er hver um deildan verð (orðskv.). Hund er djærveſt ved egen Dør og Hane paa egen Mødding heima er hundurinn ríkastur (orðskv.). — β) djarflegur, einarðlegur: En d. Tale.
djærvelig, ao, djarflegn.
Djærvhed, sk., dirfska, hugur, þor.
djærvtalende, [sb. tale], djarfmæltur.
Djævel, ft. Djævle, kk. eða sk., [djaful-l], djöfull, andskoti, fjandi, óvinur: Djævels Liſt djöfulleg slægð. Med Djævels Vold og Magt líki og hvað sem maður segir, hvað sem tautar. Et Djævels Menneſke mann-djöfull, skaðræðismaður, ljóti maðurinn (við að eiga). Det er nogle Djævels Drenge það eru ljótu strákarnir. En Djævels forvoven Karl allra mesta fífl (að dirfsku). Jeg vil være Djævels (djöfullinn hafi mig, fari jeg bölvaður, svei mjer, jeg vil aldrei satt orð tala), om han ikke har gjort det. þessi orðatiltæki eru ekki tíðkanleg, nema í tali. — b) sem aumkunar-orð í hálf-gamni: Den arme Djævel ræfillinn sá arna. En fattig Djævel aumingi, sem ekki á bót fyrir skóinn sinn.
djævelſk, ft. -e, e., djöfullegur, helvízkur: En d. Liſt. Djævelſke Konſter.
Djævelſkab, kl., (í tali), [sb. djöfulskapur], djöflagangur, draugagangur, reimleikar; draugar.
Djævelunge (í óvönduðu tali), djeskotans ormur (um barn).
djævleblændt, ft.-e, e., (í tali), meinbölvaður.
Djævlemaner, ft. -e, kk., sá sem særir djöfla eða vekur upp.
Djævlemaning særingar.
Djævleviis í orðatiltæk. paa D. djöfullega, með djöfullegri illsku (heipt, grimmd).
Dobbe, ft. -r, sk., eins konar dufl á handfæri.
Dobbel, ft. Dobler, kl., [dufl], (í Norv.), flotholt.
Dobbel, án ft., sk., [dufl], dufl (hættuspil): Tilbringe Nætterne med Sviir og D.

dobbelt, ft. -e, e., tvöfaldur: En d. Dør tvær hurðir fyrir sömu dyrum. Et d. Vindue tvöfaldur gluggi. Lægge noget d. — b) tvígildnr, (sb. tvöfaldur í roðinu): En d. Ducat (Krone). Dobbelte Blomſter aukin blóm. D. Øl nukinn bjór. D. Arbeide. D. Løn (Betaling) tvenn kaup (verð). Det udgjør d. ſaa meget það er helmingi meira. — Gagnstætt: enkelt.
Dobbeltgænger, ft. -e, kk., sá sem sjest á tveimur stöðum í senn.
Dobbelthed, án ft., sk, tvöfaldleikur, (tvífaldleikur í Stjórn), tvígildi.
Dobbeltkegle það sem er eins og tvær strýtur settar saman á botnunum.
Dobbeltlyd = Tvelyd.
Dobbeltſpath eins konar silfurberg. Sb. Kalkſpath.
Dobbeltſtjerne tvær stjörnur sem líta út eins og ein.
dobbeltſynet, ft. -ſynede, e., sem sjer tvennt þar sem eitt er.
*Docent, ft. -er, kk., háskólakennari.
*docere, ás. 1, kenna, leiða e-ð fyrir sjónir.
*Doctor, ft. -er, kk., doktor: D. i Philoſophien. — b) í tali, læknir.
*Doctoratteſt = Lægeatteſt.
*Doctordiplom doktorskjal.
*Doctordisputats bæði kappræður um rit (vörn á riti) sem maður ætlar að verða doktor fyrir, og líka ritið sjálft.
*Doctorgrad=Doctorværdighed.
*Doctorhat doktorshún.
*Doctorvogn læknisvagn.
*Doctorværdighed doktorsnafnbót.
*Doctrin, ft. -er, sk., vísindagrein.
*Document, ft. -er, kl., skjal; fylgiskjal.
*documentere, ás. 1, færa sönnur á.
Dodder, nafn, (eins konar jurt) *myagrum sativum*
dog, ao, [þó fyrir þog], þó, samt, (samt sem áður, engu að síður, allt fyrir-það): Skjøndt Evnen fattes, bør d. Villien roſes það verður að taka viljann fyrir verkið. Du burde d., uagtet disſe Omſtændigheder, ikke forſømme det heldige Øieblik. Sb. desuagtet, alligevel, ligefuldt. — β) en þó, en samt, en: Jeg tillader ham meget; d. ikke Alt. Han var indvortes bedrøvet; d. i ſit Udvortes kunde han viſe ſig munter. Jeg vil aabenbare dig det; d. maa du ikke (en þú mátt ekki) ſige det igjen. — Einkum er dog frábrugðið þó í öðrum eins greinum og þessari: Det var ikke heftigt af ham; d., han kjendte hende maaſkee ikke en það getur verið, að hann hafi ekki þekkt hana. — γ) stundum er dog haft til að taka betur fram, það sem maður segir: Det er d. en uſſel Tilſtand það er numa ástandið. Det er mig d. kjært, at jeg ſeer Dem engang endnu mjer þykir vænt um (jeg verð feginn) að sjá þig, hamingjunni sje lof, að jeg sje þig. Hør d. hvad jeg ſiger taktu eptir hvað jeg segi! Saa hør d.! því tekurðu ekki eptir? Gaa d. din Vei snáfaðu (snautaðu) burt! því ferðu ekki? Hun er d. ikke ſyg? jeg vona, að hún sje ekki veik. Det er d. vel ikke ſandt í alvöru að tala?
*Doge, ft. -r, kk., æðsti forráðamaður í Feneyjum og Genúa meðan þar var þjóðstjórn.
*Dogge, ft. -r, sk., eins konar stór enskur hundur.
*Dogger, ft. -e, sk., hollenzk fiskidugga.
Doglæp hes á nautgrip.
*Dogma, ft. Dogmer, kl., trúargrein, trúaratriði.
*Dogmatik, sk., trúarbragðafræði.

*dogmatiſk, ft. -e, e., sem lýtur að atriðum trúarbragðanna.
*Dokke, ft. -r, sk., skipakvíar (þar sem gert er við skip og vatni er hleypt inn).
Dol, sk., (úrelt), eikartoppur. — b) *umbella* (á jurtum).
*dolere, h. s. 1, kvarta, bera sig upp: D. over noget. Sb. beklage b, beſvære B, jamre.
Dolk, ft. -e, sk., [dálk-r?], rýtingur, rytningur, tygilknífur.
Dolkeſtik lag af rýtingi; (sb. orðatiltæk. það var eins og jeg væri stunginn með hnífi).
*Dollar, ft. -s, sk., ensk spesía.
[-dom, af -dóm-r, niðurlag nokkurra orða, sem næstum öll eru sk., t. a. m. Fattigdom, Rigdom, Keiſerdom.]
Dom, ft. -me, sk., [dóm-r], α) (í málaferlum), dómur, dómsorð, úrskurður: Indlade Sagen til Doms leggja málið í dóm, dómleggja málið. Optage Sagen til Doms taka málið undir dóm. Fælde D. i en Sag fella dóm á mál. Afſige D. segja upp dóm. Hvis der ikke er falden D. i Sagen ef eigi hefur dómur á fallið. Tage (faae) D. over een láta dæma e-n. Dommen gik ham imod hann fjell á (varð undir í) málinu. Indſtævne en D. (skjóta máli) for en høiere Ret. — β) (um hvað sem vera skal), atkvæði: Fælde en overilet D. vera of bráður á sjer (hlaupa á sig) í atkvæði sinu. Beraabe ſig paa andres Domme bera fyrir sig það sem aðrir hafa sagt. Underkaſte ſig Kyndiges Domme láta þá bera um, sem vit hafa á. Det er ondt at ſtaae for hver Mands D. enginn lifir svo öllum líki (og ekki guð í himnaríki). — γ) (í heimspeki), atkvæði.
Dom, sk., (eiginl. hús), kúpuvaxið þak; hús með kúpuvöxnu þaki; höfuðkirkja (Domkirke); samband (fjelag) klerka.
*Domaine, ft. -r, kl., = Krongods.
Dombog dómabók.
Dombrev (forulegt), = Domsact.
*Domcapitel kórsbræður sem fjelag.
*Domeſtique, ft. -r, kk., heimamaður.
domfælde fella mál á, dæma mál á hendur e-m: Den Domfældte.
Domhaver, ft. -e, kk., (í lögum), sá sem hefur látið dæma annan.
Domherre kanúki.
Domhuus dómhús, þinghús.
*dominere, s. 1, α) h. s., drottna, ráða öllu. — β) ás., hafa e-n í hendi sjer.
*Dominicaner, ft. -e, kk., svartmunkur.
*Domino, sk., eins konar dularsloppur. — 2) eins konar tafl.
Domkirke höfuðkirkja: Roeskilde D.
Dommedag, [dómadag-r 625], dómsdagur. — í tali er Dommedags haft á líkan hátt og dómadags á ísl.
Dommer, ft. -e, kk., [dómari], α) (í málaferlum), dómari, dómandi, (sb. rjettari). (Sb. Overdommer, Underdommer.) — β) (í hverju sem vera skal), sá sem leggur úrskurð á: Opkaſte ſig til D. i en Sag.
Dommered dómara-eiður.
Dommerembede dómara-embætti.
Dommerkorn korn sem bændur í Danmörku eiga að gjalda hjeraðsfóeta eða birkidómara.
Dommermagt dómaravald.
Dommerpligt dómaraskylda.
Dommerrettighed rjettur á að dæma. Sb. Domsret.
Dommerſtund (skáldl.), dómstund (sú stund þegar dómur er upp sagður).

Dommersæde dómarasæti (Skuggsjá), dómsæti (Skuggsjá), dómstóll, dæmistóll: Vige fit D.

Dompap, ft. -per, sk., (eins konar söngfugl) *loxia pyrrhula.*

Dompenge, ft., (fyrrum), fje sem málsparlar guldu dómara.

Domprovst prófastur við höfuðkirkju.

*Domsact dómskjal (skjol sem dómur er birtur með).

Domskole (sjaldh.), = Cathedralskole.

Domslutning dóms-ályktun.

Domsmand dómsmaður sem fyrrum var kosinn til að leggja dóm á sum mál.

Domsret, án ft., rjettur á að dæma. Sb. Dommerrettighed.

Domssag (sjaldh.), mál sem á að koma í dóm.

Domsted (sjaldh.), dómstaður.

Domstol dómstóll, dæmistóll: En høiere D. Guds D. — β) dómur (dómendur): Domstolenes Uafhængighed.

*Don (fyrir framan spænsk heldri manna nöfn), herra, t. a. m. D. Carlos.

*Donation, ft. -er, sk., gjöf.

Done, ft. -r, sk., eins konar vjel með snöru til að veiða í fugla.

Donefangst fuglaveiði í snörum á skógum úti.

Donesti skógarstigur þar sem fuglar eru veiddir í snörum.

Donkraft (líka Dunkraft), ft. -er, sk., vindur (ft. kvk.).

*Donna (eiginl. drottning í upphaflegri merk.) er að sinu leyti sama fyrir framan spænsk kvennmannanöfn, og Don fyrir framan nöfn karlmanna.

Donnemors, nafu, (eins konar jurt) *typha latifolia.* Sb. Duunhammer.

Donnemorskolle = Donnemors.

Dont, án ft., sk., það sem maður hefur (eða er) að gera, verk, iðja: Gjøre sin D. Passe sin D.

Dop (líka Dup), ft. -per, sk., [sb. doppa], nagli; málmbóla. Sb. Messingdop.

doppe, ás. 1, (sjaldh.), reka nagla í.

doppet, ft. doppede, e., settur málmbólum.

Dopsko (líka Dupsko), [düggskú-r], düggskúr á priki eða sverðs-umgjörð, sverðskór.

Dopsøm (sjaldh.), nagli með þess háttar höfði sem líkist bólu.

dorsk, ft. -e, e., [sb. doska fyrir dorskn], daufur, niðurdreginn, eptir sig, þunglamalegur, doðalegur, drungalegur, framtakslaus: D. er den, som intet føler, som røres af intet. Føle sig d. efter Nattesviir. Være d. i sin Gjerning. sb. døsig, søvnagtig.

dorske, s. 1, (sjaldh.), a) h. s., hanga yfir e-u, hangsa, dundn. — b) ás., eyða limanum í deyfð: D. Tiden hen.

Dorskhed, án ft., sk., deyfð, slen, þyngsli, doði, drungi, framtaksleysi. Sb. Døsighed, Søvnagtighed, Følesløshed.

*Dosis, sk., skammtur (af læknisdómi).

Dosmer, ft. -e, kk., heimskingi, sauður, naut. Sb. Dummerhoved, Dumrian, Taabe, Tosse.

dosmeragtig, ft. -e, e., (í tali), heimskulegur.

Dosmerhoved (í tali), þorskur, þorskhöfuð, nautshöfuð, nulabárður.

Dosmerpande (í tali), = Dosmerhoved.

*dossere, ás. 1, hlaða e-ð að sjer. Sb. skrække.

*Dossering, ft. -er, sk., halli (t. a. m. á borgarvegg).

*Dotation, sk., eiginl. það hvernig e-ð er að heiman (eða úr garði) gert; gjöf, o. s. frv.

*dotere, ás. 1, eiginl. gera e-ð að heiman eða úr garði; leggja eignir (tekjur) til e-s (t. a. m. kirkju).

Dotter sjá Datter.

*doublere, ás. 1, eiginl. tvöfalda; tviuna; ætla tvo til að leika sömu persónu; takast á hendur persónu annars leikara; fóðra fat; sigla fyrir (t. a. m. nes); o. s. frv.

*Doublette, ft. -r, sk., nunað sama kyns, annað til, (sb. tveunt af sama t. a. m. tvö exemplör af sömu bók).

*Douceur, sk., snilld: Gjøre noget med D. (í tali). — b) með -er í ft., þóknun, hugnun.

*Douche, ft. -r, sk., bunubað.

doven, ft. dovne, e., [dofin-n], latur, hyskinn, tómlátur: Være d. til sit Arbeide. — b) daufur, bragðlaus: Dovent Øl. D. Viin. D. Eddike.

Dovendyr dýrið seingenga *bradypus.*

Dovenhed, án ft., sk., það að vera doven b.

Dovenskab, án ft., sk., það að vera doven a, (leti, ómennska).

dovne, h. s. 1, [dufna], a) (sjaldh.), dofna (sb. doven b). — b) gera ekki neitt, sitja auðum höndum: Ligge hjemme og d. Gaae og d., sb. ganga eins og logi yfir akur.

Draabe, ft. -r, sk., [dropi], dropi: Regnen falder i store Draaber. Duggen sidder i Draaber paa Bladene. En D. Vand vatnsdropi. — β) sjer í lagi er Draaber vökvi sem hafður er til lækninga og skammtaður í dropatali.

Draabefald dropafall: En Steen kan udhules ved D. drupinn holar harðan stein.

Draabeflaske lækningaglas (glas sem lækningavökvi er í).

draabeflydende, [sb. flyde], sem verður að (eða rennur í) dropum.

draabeplettet, ft. -plettede, e., dropóttur.

Draabeskikkelse dropa-lögun.

Draabetal í orðatiltæk. i D. = draabeviis.

Draabetilstand það ástand að vera dropi. Sb. Draabeskikkelse.

draabeviis, ao., í dropatali, í dropnum. Sb. Draabetal.

Draabfald leki, upsardropi: Huset har D. (lekastað) i Naboens Gaard.

draabfri dropalaus (sem ekki lekur).

Draabrende = Tagrende.

Draabtag hlífðarþak á múr.

Drab, ft. eins, kl., [dráp], dráp, víg: D. af Vaade dráp sem er voðaverk. D. af Nødværge. Begaae et D. verða manns bani, bana manni.

*Drabant, ft. -er, kk., fylgjari, einkum höfuðvörður. — í gamni, fylgifiskur. — β) himinhnöttur sem snýst í kringum annan himinhnött.

*Drabantvagt vörður af fylgdarmönnum e-s.

drabelig, ekki haft nema í hálf-skopi, 1) sem e., ft. -e, hermannlegur: Det er en d. Karl það er ekki smáræðis maður. Det var en d. Gjerning það var tölúvert þrekvirki. — 2) sem ao., hermannlega: Han forsvarede sig d.

Drabsboder, ft., vígsbætur.

Drabsgjerning það verk að vega mann, víg.

Drabsmand vegandi, manns bani: Ikke enhver D. er en Morder.

Drabssag vígsmál.

Drabssted vetvangur (staður þar sem maður er veginn).

Drabsvidne vígsvottur.

Drag, ft. eins, kl., [drag], dráttur, o. s. frv., a) með hendinni: Et D. med en Rive. Et D. med en Lee högg. Han trak Baaden paa Land med et D. í einum rykk. — β) högg (sb. Slag): Give een et D. over Nakken med en Stok; sb. Nakkedrag. — b) með munninum, teygur, o. s. frv.: I et D. Gjøre et godt D. súpa góðan sopa, drekka góðan teyg. Gjøre et D. af (reykja einn reyk úr) en Tobakspibe. — c) um aðra hluti: Vandet har ikke rigtigt D. igjennem Renden kemst ekki almennilega áfram, stíflast. Sb. Vanddrag, Bækkedrag. — 2) orf (sb. 1, a, α): Draget paa denne Lee er for kort. Sb. Leedrag.

Dragdukke (líka Dragedukke, þó það þyki ekki jafn-rjett) eins konar bappavættur.

Drage, ft. -r, sk., [e. o. draki], dreki, flugdreki, bæði í eiginl. merk. og sem eins konar barnaglingur. — Den flyvende D. eins konar lopt-undur.

drage, drog, dragen, ás. og h. s., [draga], reyndar sama og trække, en er tignglegra, og sjaldnar haft í tali í flestum merkingum, I) ás., draga, leiða, o. s. frv., A) í áhrifsmynd (*activum*), 1) færa e-ð úr stað eða láta það bærast, a) eiginl.: Magneten drager Jernet til sig dregur að sjer. — Hestene d. Ploven (Vognen). Líka án þol.: D. i Aag sammen vera undir sama oki. — D. een op af Vandet. D. Omhænget bort. D. Kappen op over Skuldrene bretta upp kápukragann. D. Klæderne paa fara í fötin. — Um netdrátt: D. Vøddet (Garnet). Líka tómt d. — D. Sværdet bregða sverði. Gaae løs paa een med dragen Kaarde. — Sjúga: Bierne d. Honning af Blomster. Líka án þol.: Bierne d. gjerne af Lyngen. — D. sin Aande draga andann. D. et dybt Suk stynja þungan. — D. med Døden = drages med Døden; (sjá B, b). Líka tóml. d., t. a. m. han laae længe og drog. — D. Tropper sammen draga saman lið, safna liði. — D. Alles Øine til sig (sb. öllum varð litið þangað). — b) óeiginl.: D. Alles Opmærksomhed til sig. — D. een frem til Ære og Værdighed draga e-n fram til metorða. — D. Fordeel af noget nota sjer e-ð. D. Trøst af noget. D. en Lærdom (en Slutning) af noget; sb. uddrage, udlede. — D. en Sag ud i det uendelige draga e-ð fram úr von og viti. — D. noget i Tvivl efa (efast um) e-ð. — D. Omsorg (ala önn) for noget. — 2) d. een i Haaret hártoga (hárreyta) e-n. — 3) úrelt = betrække a. — B) í þolmynd, a) (togast), tuskast: Man seer dem drages og slaaes. De droges længe med hinanden. — β) óeiginl. þjarkn: Det vil jeg lade dem drages om. — b) drages med noget eiga í e-u: Drages med Armod eiga í basli, eiga bágt. Drages med en svag Helbred (et svageligt Legeme) vera heilsutæpur. Drages med Døden liggja í andarslitrunum, fjörbrotunum; (sb. A, 1, a). — II) h. s., fara, halda: D. bort halda burt. D. i Krig fara í hernað. D. længere frem halda áfram ferðinni. D. omkring i Landet. D. igjennem Landet fara yfir landið. D. ind i en By. D. tilbage til Hjemmet halda heim aptur. Han drog hjem til sit Fædreland.

Drageblod eins konar dökk-rauð kvoða.

Dragedukke sjá Dragdukke.

Dragehoved drekahöfuð.

Drager, ft. -e, a) sk., (sjaldh.), skepna sem dregur plóg. — b) kk., sá sem ber e-ð [sb. tragen, bera, á þjóðv.], einkanl. sem aptari liður í samsettu orði. Sb. Brevdrager, Fanedrager, Korsdrager, Lastdrager.

Dragerløn burðarkaup.
Dragerpenge, n., = Dragerløn.
Dragersele ljetti.
Dragerstang burðarstöng.
draget, e., [sb. drage einkum I, A, 3], hryggjóttur (um nautgrip). Sb. rødbraget, fortdraget; sömul. blakdragen.
Dragkiste dragkista.
Dragknude lykkja. Sb. Lykke (n. -r), Trækkeknude.
Dragkone, [sjá drage I, A, 3], (fyrrum), kona sem tjaldaði hús.
*Dragoman, n -er, kk., tyrkneskur túlkur.
*Dragon, n. -er, kk., eins konar ljettbúinn riddari sem í fyrstu var ætlaður til að berjast ýmist á hesti eða fæti.
*Dragonhest hestur handa þessa konar riddara.
Dragplaster dragplástur. Sb. Trækplaster.
Dragslaa partur af plóg. Sb. Klove.
Dragt, n. -er, sk., byrði: En D. Brænde. — Give een en D. Prygl láberja e-n. — b) fatnaður, klæðnbúnaður, gervi (furnt): En let D. Sb. Klædedragt.
Dragtmaler pentari (piktur) sem dregur upp klæðabúnað.
Dragtmalning sú list að draga upp klæðabúnað.
dragtviis, ao., í (eptir) byrðum: Betale Bærerne d. fyrir hverja ferð.
Dragtøi = Seletøi.
Dragvod drag-(dráttar-)net.
Dram, n. -me, sk., staup (það sem er í staupi): Tage sig en D.
*Drama, n. Dramer, kl., (elgint. athöfn, starf); sjónarleikur, einkum alvarlega efnis og þó án hörmulegra afdrifa.
*dramatisere, ás. 1, gera sjónarleik úr e-n.
*dramatisk, n. -e, e., sem lýtur að sjónarleik: D. Konst sjónarleikn-mennt.
*Dramaturg, n. -er, kk., sá sem hefur vit á (eða kennir) sjónarleiknmennt.
*Dramaturgie, sk., sjónarleikafræði.
*dramaturgisk, n. -e, e., sem lýtur að sjónarleika-fræði.
Drank, án n, sk., = Bærme b: Fodre Creaturer med D. Sb. Drav.
Dranker, n. -e, kk., drykkjurútur, drykkjumaðar, (sb. vínsvelgur).
*drapere, ás. 1, koma fötunum fyrir á e-n (sjer í lagi á skript).
*Draperie, kl., lag á fötum (sjer í lagi á skript) eða á tjöldum í húsi.
*Drapering, sk., = Draperie.
Dras, kl., (úrelt eða mjög sjaldh.), það sem úr fellur þegar verið er að þriskja korn.
drasle (er), h. s. 1, [sb. Dras; sömul. drasla, dröslu], hrynja: D. ned.
*drastisk, n. -e, e., (um lækuisdóma), áhrifamikill.
Drat, sk., (í tali og sjaldh.), það sem lendir á einum stað af því sem hrynur niður hjer og hvar.
dratfingret, n. -fingrede, e., (í tali), sem glopnar öllu niður.
dratte (er), h. s. 1, [sb. drattn], (í tali), detta: Hun lod det d. paa Gulvet glopraði því niður. — β) hrynja (smátt): Der d. mange Æbler ned.
dratvorn, n. -e, e., (í tali), = dratfingret.
Drav, kl., [draf], draf (eptirslöðvar af öli eða brennivíni): Soen drømmer om D. og Kjerlingen om sin Krogstav (orðskv.).
Dravels, eig., (úrelt), ótætis, ólundar, ógerðar: D. Folk skríll, hyski. D. Snak saurugt hjal, kläm.
Dravkar drafker.
dravmæsket, [sb. mæske], alinn á drafi.
Dravtrug draftrog.
dreie, ás. 1, snúa e-u: D. et Hjul. D. noget rundt (í hring, í snarkringlu). D. sig om paa Hælen snúa sjer í snarkringlu. Jorden dreier sig (snýst) om sin Axe. Fløien dreier sig efter Vinden. Vinden har dreiet sig mod Nord snúið sjer í norður. D. (snúa við) en Vogn. — Óeiginl.: Han forstaaer at d. sine Ord maðurinn hefur tungur tvær, og talar sitt með hvorri. D. en Sag til sin Fordeel. Samtalen dreiede sig om (það var verið að tala um) denne Tildragelse. Spørgsmaalet dreiede sig kun derom það valt ekki á öðru. — b) renna (e-ð í rennismiðju): D. noget af Been (Horn). D. i Elfenbeen (Træ) renna fílabein (trje). Dreiet Arbeide það sem rennt er, rennismiði (Björn).
Dreiebro brú sem vikið verður til hliðar svo að skip komist í gegnum.
Dreiebænk = Dreierbænk, en sjaldh.
Dreiejern rennijárn.
Dreiekonst sú kunnátta að geta rennt.
Dreiel (eða Dreil), n. -er (um ýmsar tegundir), kl., eins konar þykkur rósavefnaður úr líni (sem einkanl. er hafður í borðdúka, handklæði, og þviuml.): En Dreiels Dug. Dreiels Haandklæder.
Dreielad rennismiðja.
dreielig, n. -e, e., sem snúið verður.
Dreien, án n., sk., það að dreie.
Dreier, n. -e, kk., rennari, rennismiður. Sb. Konstdreier, Beendreier, Blokkedreier, Rokkedreier.
Dreierbænk = Dreielad.
Dreierhaandværk rennara-iðu.
Dreierlære kennsla (nám) hjá rennismið: Sætte en Dreng i D.
Dreiermester meistari í rennara-iðn.
Dreiersvend fullnumi í rennara-iðn.
Dreil sjá Dreiel.
Dreining, n. -er, sk., snúningur.
Dreng, n. -e, kk., [dreng-r], (drengur), a) piltur, sveinn (fornlegt; sb. smásveinn, piltungur), α) (um kynferði): Han har to Drenge og een Pige. — β) (um aldur, yngri enn 18 vetra): Han vil gifte sig, og er endnu kun en D. og er ekki kominn af barnsaldri. — Líka um aldur og stöðu, ljettadrengur: Han holder Karle og en D. paa Gaarden. — b) kenningarsveinn hjá iðnaðarmanni eða kaupmanni. Sb. Læredreng, Haandværksdreng, Kræmmerdreng.
Drengeaar, n, æsku-ár, kennslu-ár (sb. Dreng b).
drengeagtig, n. -e, e., ungæðislegur; strákalegur.
Drengealder sá aldur meðan maður er drengur.
Drengearbeide unglingavinna.
Drengebarn sveinbarn, piltur.
Drengehue húa handa pilti.
Drengekaadhed strákaleg keskni.
Drengekammer klefi sem ljettapiltar eru í. Gagnstætt: Karlekammer, Pigekammer.
Drengeleg leikur unglinga.
Drengeskole skóli handa piltum. Gagnstætt: Pigeskole.
Drengestreg strákapör, strákskapur.
Drengeværk líkt og Børneværk.
drenke, ás. 1, maka sig við blanda fuglinn (um steggja og blika).
Drenkning, sk., það að drenke. — b) unga-efni (í eggi).
*dressere, ás. 1, venja (t. a. m. hunda), temja (t. a. m. hesta), o. s. frv.
*Dressur, sk., það að dressere.
Drev, n. eins, kl., [drif], hjól í margbrotinni vjel, einkanl. aðalhjólið sem snýr hinum.
Drevstaal (líka Drivstaal) eins konar smíðað stál.
Drift, sk., [dript], 1) án fl., (eiginl. rekstur, þ. e.) gangur, hreifing: Hjulet er i D. snýst. Sætte noget i D. koma ferð á e-ð, eða þviuml. — β) óeiginl.: Sagen (Arbeidet) er i fuld D. það er komið á góðan rek-spöl. Det er ikke endnu kommet ret i D. ekki komið meir enn svo á rekspölinn enn þá. Han er i fuld D. med at bygge hann er að húsa í óða önnum. — Meðferð, notkun: Grubens (Fabrikkens) D. — Sjer í lagi um jarðyrkju, rækt, ræktun: Gaardens D. Jordens rette D. rjett meðferð á jörðinni. Indtage en Ager til D. Denne Ager er i D. Sb. Vexeldrift. — Sidde i en stor D. hafa mikið um sig. Sb. Næringsdrift. — b) framkvæmd, framtak, framtakssemi, atorka, atorkusemi: Der er ingen ret D. hos ham. Sb. Driftighed. — 2) með -er í fl., a) rekstur (fjenaður sem rekinn er í einu): En D. Stude (Faar). — b) fýsn, girnd: D. til Virksomhed (Bevægelse, Hvile). Sandselige (selskabelige, physiske, aandelige) Drifter. Sb. Kjønsdrift. — Af egen D. sjálfkrafa.
drifte, ás. 1, [sb. drofte, sem er reyndar sama orð í óeiginl. merk.], vinza eða sálda korn.
Driftefæ búnfje: Den, som hitter D. (D. L.).
Driftefold kornsáld.
Driftetrug trog til að vinza í korn.
Drifteværk sáldfæri í mylnu.
driftig, n. -e, e., [sb. Drift 1, b], (drifandi?), atorkusamur, framtakssamur: En d. og vindskibelig Mand.
Driftighed, án fl., sk., það að vera driftig. Sb. Drift 1, b.
*Driftscapital fje (peningar) sem varið er til e-r framkvæmdar sem arður er að.
Driftsjord jörð sem verið er að rækta.
Driftsmaade meðferð á jörðu, ræktunar-aðferð.
Driftstid ræktunartími.
Drik, sk., [sb. sögn. drekka fyrir drikka], a) það að drekka, α) (naumast í fl.), drykkur (Fms. XI, 233), teygur: Han drak det ud i een D. — β) án fl. og greinis, drykkjuskapur: Slaae sig til D. fara að drekka = verða drykkjumaður. Forfalde til D. hætta að geta stillt sig um að drekka; sb. verða ófær (ótækur) drykkjumaður. Ødelægge sig ved D. og Spil. — b) það sem drukkið er, α) (varla í fl.), teygur: En D. Vand (Øl). — β) með -ke í n., drykkur (það sem haft er til drykkjar; sb. ölföng, vínföng): En god (behagelig, sund, giftig) D. Stærke Drikke áfengur drykkur. — Sb Elskovsdrik, Sovedrik; Laxeerdrik, Lægedrik.
drikfældig, n. -e, e., hneigður til ofdrykkju, sem er drykkjumaður.
Drikfældighed, án fl., sk., drykkjuskapur.
Drikke, nafn, (ætíð án greinis), drykkur (það sem drukkið er): Give een baade Mad og D. bæði mat og drykk. Hunden (Fuglen) har ikke faaet D. (ekki fengið neina vökvun, eða þviuml.).
drikke, drak, drukken, ás., [drekka fyrir drikka], drekka, a) með þol., α) d. Vand (Melk). Der er ti Flasker tilovers, som ikke bleve drukne. D. sig et Glas Øl fá sjer eitt glas af öli. D. sit Glas ud ljúka úr glasinu sínu. — D. Skaaler drekka minni. Din (hans) Skaal blev drukken. — D. noget i sig, haft óeiginl., merkir verða að hafa e-ð (eins og annað hundsbit). — β) sólunda e-u í drykkjuskap: D. sine Penge op i Brændeviin. Hvad han fortjener, drikker han op i Kroen.

— γ) koma e-u (e-m) á e-n stað eða í e-t ástand með drykkjuskap: D. Sorgen bort. D. sig en Tæring paa Halsen (drekka þangað til maður fær uppdráttarsýki). D. sig en Sygdom til (drekka svo, að maður verði veikur). De drak ham under Bordet þeir drukku þangað til hann valt út af. D. sig ihjel drekka sjer bana. D. sig fattig. D. sig drukken. D. een fuld. — δ) láta e-ð (sem ekki er áður) verða með því að drekka: D. sig en Runs = d. sig drukken. — ε) tryggja (staðfesta) e-ð með drykk: D. Jaord. D. Lidkjøb. D. Duus (Broderskab) med een. — b) án þol., ætíð um áfengan drykk, α) vi have før drukket sammen. D. over Tersten eða over sin Terst taka sjer heldur mikið neðan í því. D. tæt drekka fast. — Jeg har ham mistænkt for at han drikker mjer er grunur á að hann drekki (sb. Tiberius var undirhyggjumaðr mikill ok drakk mjök). D. i Smug drekka í laumi. — β) d. een til drekka e-m til (Fms. III, 185), drekka til e-s (Eg. 552); sb. drekkast á. — 2) ha. l. t. haft sem e., drukken, drukkinn, ölvaður, (sb. svinkaður): D. sig drukken. — Orðskv.: Drukken Mund taler af Hjertens Grund öl segir allan vilja. — β) óeiginl., frá sjer numinn: Drukken af Glæde. Sb. glædedrukken.

Drikkebæger = Bæger a.

Drikkegilde drykkja (drykkjuveizla).

Drikkeglas glas til að drekka úr.

Drikkekar drykkjarker.

Drikkelag drykkja: I et D. við drykkju.

drikkelig, ft. -e, e., drekkandi (drekkanlegur): Drikkeligt Vand.

Drikken, sk., það að drikke.

Drikkepenge, ft., þóknun eða hugnun í peningum.

Drikkeskilling = Drikkepenge, en hversdagslegra.

Drikkevare drykkur (það sem haft er til drykkjar), ölföng, vinföng.

Drikkevise drykkjuvísur.

Drikoffer drykkjarfórn, dreypifórn. Gagnstætt: Madoffer, Røgoffer.

Dril, ft. -le, sk., [sb. drili], rennibor til að bora með málm.

1. drille, ás. 1, bora (með Dril): D. Huller i Jern.

2. drille, ás. 1, erta, stríða e-m: Man maa ikke d. Børn. D. een med noget erta e-n á e-u, stríða e-m með e-u.

drille, h. s. 1, (úrelt), nema (venja sig við) aðferð í orustum: Lære at d. med Kanoner.

Driller, ft. -e, kk., sá sem ertir.

Drilleri, ft. -er, kl., ertni, ertingar.

driste, ás. og h. s. 1, a) ás., d. sig til dirfast, t. a. m. jeg dristede mig ikke til at bede derom. — b) h. s. (har), α) (öldungis úrelt), d. noget þora e-ð, dirfast e-s. — β) (næstum úrelt), treysta: D. paa sin Styrke.

dristig, ft. -e, e., djarfur, áræðinn, áræðisgóður: Dertil er han ikke d. nok hann hefur ekki áræði í sjer til þess. En d. (bíræfinn) Tyv. — β) djarflegur (um verk): Et dristigt Forsøg. En d. Gjerning. En d. Usandhed (ófeilni í því að ljúga). — sb. behjertet, bjærv, forvoven, kjæk, modig, uforfærdet, uforsagt; dumdristig.

Dristighed, án ft., sk., dirfska, dirfð, þor, áræði.

Drivbænk (líka Drivebænk) gróðrar-stía. Sb. Blomsterbænk.

Drive, ft. -r, sk., [drifn], haugur sem veður hefur feykt saman, skafl. Sb. Sandbrive, Snebrive.

drive, drev, dreven, ás. og h. s., [drífa], optast nær reka, A) ás., 1) eiginl., a) reka eða slá með hamri eða sleggju, α) með þol.: D. et Søm ind i en Bjælke. D. en Pæl i Jorden. — D. Planker sammen. D. et Gulv sammen. — β) án þol.: D. efter (slá seinustu höggin) med en Rødde. D. til slá af öllu afli. — b) drífa (*caelare*): Drevet Arbeide (sem er slegið út í bungur öðrumegin). — c) keyra, þeyta e-u, (sb. Gisli tók knöttinn á skeiði ok rekr á milli herða Þorgr.): D. en Bold op i Luften. — d) ýta e-u áfram með því að leggjast (eða láta e-ð leggjast) á það: D. Vandet op ved Maskiner ná vatninu. Vandet driver (snýr) Møllehjulet. Maskiner, som drives ved Dampkraft sem snúið er með gufuafli. Skyerne drives af Vinden (sb. það er far á skýjunum). En drivende Vind blásandi byr. — e) reka skepnur, stökkva e-u eitthvað: D. en Flok Qvæg (Faar). D. Qvæget ud. D. (líka jage) Vildt op; sb. reise (Vildt). D. Fjenden paa Flugt á flótta. D. Fjenden tilbage. D. een ud af Huset (sb. flæma, hrekja). — f) um læknisdóma: Et Lægemiddel, som driver Sveden gerir svita. — D. Udslæt bort eyða útbrotum; sb. fordrive. — g) hálf-óeiginl., neyða e-ð til vaxtar og viðgangs, α) d. Jorden for stærkt (ætla járðinni ekki af, þ. e. láta hana sprettu um of). Sb. d. en Jord op = opdrive en Jord. — β) sjer í lagi, hleypa upp plöntum með yl: D. Blomster (Træer, Frugter, o. s frv.). Sb. Varmen driver Væxterne frem. — 2) óeiginl., a) reka, neyða, knýja, a. s. frv., α) með þol.: D. een til noget ved Trudsler hræða e-n til e-s. Han arbeider kun naar Nøden driver ham dertil hann gerir ekki neitt, nema þegar neyðin þrengir honum til þess. Lysten driver ham dertil hann (dauð-) langar til þess, (sb. geta ekki stillt sig um e-ð, geta ekki á sjer setið). D. en Løgn i een (í tali) reka e-ð (tvöfalt) ofan í e-n. — Den Sag maa drives mere það verður að reka meir á eptir (herða betur á) því máli. — D. noget igjennem koma e-u fram. — D. Skatter (o. s. frv.) ind = inddrive Skatter (o. s. frv.). D. Penge (a. s. frv.) op = opdrive Penge (a. s. frv.). — D. noget op (hleypa e-u upp) paa en Auction; sb. opdrive. — β) án þol.: D. paa een reka á eptir e-m. Han driver paa (er áfram um), at det skal være færdigt om otte Dage. — b) d. noget vidt fara (komast) langt í e-u. Hvorvidt mon han vil d. sin Ondskab? D. Spøg for vidt verða of svæsinn, þegar maður gerir að gamni sínu. D. Strenghed for vidt verða of harður. D. det vidt i noget komast vel niður í e-u, verða góður í e-u. — c) líkt og iðka, α) fást við: D. Handel reka kaupskap, verzla. D. et Haandværk (hafa e-n iðnað sjer til bjargræðis eða ábata). D. Agerbrug yrkja (rækta) jörðina, vera jarðyrkjumaður. Han driver selv sin Avling hann yrkir sjálfur jörðina sína. D. en Jord godt sitja vel jörð. D. en Gaard búa á jörð. · β) hafa e-ð í frammi: D. Spot med noget hæðast (hæða, draga dár) að e-u. D. Spøg (Spil) med noget skopast (leika sjer) að e-u. — Han har drevet det i mange Aar hann hefur legið á því lúa-laginu í mörg ár. — d) ha. l. t. dreven út-smoginn, leikinn: Dreven i noget. En dreven Skjelm húðarskelmir; sb. gjennemdreven. — B) h. s., 1) (er): Skibet driver for Strøm og Vind reiðir fyrir vindi. Vraget driver om paa Havet reiðir um haf innan. Der er drevet et Vrag paa Stranden það er rekið skip. Dette Tømmer er kommet drivende i Land (til Landet) er rekið af sjó. Skyerne d. med Vinden (sb. A, 1, d). — β) d. over líða yfir, t. a. m. Uveiret (Regnen) driver nok over. — γ) ha. nút. t. drivende er haft í tali í sömu merk. og skafið, skont: Det gaaer drivende. — 2) (har), a) slangra: Vi drev et Par Timer omkring paa Gaderne vorum að slangra. Han gaaer og driver den hele Dag hann gerir ekki annað liðlangan daginn, enn slæpast til og frá. — b) [sb. drifinn, t. a. m. í orðatiltæk. blóði drifinn], lekn: Sveden drev (lak, rann) ned ad min Pande. Vandet drev ned ad hans Klæder. Líka hendes Klæder drev af Regnen það rann niður úr fötunum hennar.

Drivebro = Flydebro.

Drivebænk sjá Drivbænk.

Drivefjæder það sem knýr e-n til e-s, (sb. hvöt): Sandselige Drivefjædre. Attraa efter Ære, denne D. til store Handlinger.

Drivegarn (líka Drivgarn) net sem látið er reka ásamt skipinu: De Fiskerier, som skee ved D. om Natten.

Drivekraft afl sem ýtir e-u áfram (eða snýr e-u).

Drivekolle = Rødde.

Drivemiddel, [sb. drive A, 1, f], læknisdómur sem eykur t. a. m. útrás þvags eða svita úr líkamanum.

Driven, sk., það að drive.

Driver, ft. -e, kk., sá sem rekur fjenað: Leie een til D. kaupa mann til að reka fyrir sig. Sb. Qvægdriver, Studedriver, Oxendriver. — b) (í tali) = Dagdriver.

Driveri, kl., a) með -er í ft., ræktun með yl; gróðrarstía: Anlægge (forestaae) et D. Driverierne forsømmes i denne Have. — b) án ft., (í tali), = Dagdriveri. Sb. Lediggang.

Driverum svigrúm skips er liggur um akkeri eða dregur það upp.

Drivevægt þungi sem er hafður til að snúa e-u.

Drivgarn sjá Drivegarn.

Drivhjul hjól sem kemur hreifingu á e-ð. — b) óeiginl., það (sá) sem framkvæmir e-ð, orsök, undirrót, forsprakki, o. s. frv.

Drivhuus jurta-baðstofa.

Driviis haf-ís.

Drivmuur múr sem aldintrje eru gróðursett við á móti sólu.

Drivning, sk., = Driven, en sjaldnar haft: Ildens D. (aukning) i en Smelteovn.

Drivsand laus sjóarsandur.

Drivsky ský sem er á hraðri ferð.

Drivstaal sjá Drevstaal.

Drivtømmer rekaviður.

drivvaad, [sb. drive B, 2, b], rennvotur.

Drivværk smiðvjel (þar sem hvað ýtir eða snýr öðru): Til Alt optænkes D., for at spare Menneskehænder. — Óeiginl.: Det hele indre D. i Menneskelivet hugir mannanna, sem eru áþekkir margbrotinni smiðvjel.

Drog, ft. eins, kl., [sb dróg], ónytjungur, vesalmenni.

*Droguerie, kl., jurtir og ótilbúnir læknisdómar og litir a. s. frv.

*Droguist, ft. -er, kk., sá sem hefur Droguerie til sölu.

*Dromedar, ft. -er, sk., (eins konar úlfaldi) *camelus dromedarius*.

Drone, ft. -r, sk., eins konar hýfluga.

Dronning, ft. -er, kvk., [drottning], drottning: Kongen og Dronningen konungur og drottning. — Hun var Festens D. veizlan var gerð til sæmdar við hana.

dronninglig, ft. -e, e., (sjaldh.), drottningarlegur.

*Droschke, ft. -r, sk., eins konar vagn.

Drossel, ft. **Drosler,** sk., þröstur *turdus.*

Drost, ft. -er, kk., dróttseti. Sb. **Rigsdrost, Landdrost.**

Drot, ft. -ter, kk., [sb. drottinn], drottinn (sem stjórnandi), allvaldur, bragningur, buðlungur, döglingur, fylkir, gramur, hari, hildingur, hilmir, jöfur, landreki, lofðungur, mildingur, mæringur, ræsir, siklingur, sjóli, skilfingur, skjöldungur, tiggi, þengill, þjóðan, vísi (betra enn visir), öðlingur, a. s. frv.: Dyrt er Drottens Ord dýrt er drottins orðið (orðskv.). — í **Jorddrot** hefur D. hina upphaflegu merk.

Dru, sk., víndreggjar.

Drue, ft. -r, sk., vínberjaþöngull: Viinstokken begynder at sætte Druer er farinn að fá ber. Torrede Druer; sb. **Rosin.** — b) hnappur á fallbissu-enda.

Drueblod (skáldl.) veig (vín).

Druebrændeviin vínberja-brennivín.

Druehals hálsinn á milli fallbissuhnappsins og fallbissunnar sjálfrar.

Druekam vínberja-leggir (smá-leggirnir sem sjálf vínberin eru á).

Druekjærne hratkorn í vínberi.

Drueklase vínberjaþönglar á einum legg.

Druemost vínberja-lögur sem ekki er orðinn að víni.

Druemunke (eins konar jurt með svörtum berjum) *actaea spicata.*

Drueqvas vínberjahrat sem eptir verður þegar þau eru þrúguð.

Druesaft vínberja-lögur.

Drueskud kúlnaklasi (sem skotið er úr fallbissu).

Druestilk vínbers-leggur.

Druesukker vínberja-sikur.

drueviis, ao., eins og vínberjaþönglar.

Drukkenbolt, ft. -e, kk., drykkjumaður, drykkjusvoli. Sb. **Dranker.**

Drukkenskab, án ft., sk., drykkjuskapur, ofdrykkja.

drukne, s. 1, a) h. s., drukkna: Han druknede paa en Søreise. Saa vaad som en druknet Muus eins og dreginn af sundi. — b) ás., drekkja e-u: Han druknede sig i Aaen. D. en Hund.

Drum, kl., (sjaldh.), drunur, dimmur hljómur.

drumme (har), h. s. 1, (sjaldh.), drynja.

drybe, drøb, (har) **drøbet,** h. s., [**drybe:** drjúpa=**krybe:** krjúpa; sb. drýgr fyrir drjúgr], (sjaldh.), drjúpa, leka: Vandet drøb af ham. — Væggene d. af Fugtighed suddinn rennur niður eptir veggjunum. — Sb. **drive** B, 2, b, **dryppe.**

drynte (líks **drønte**) (har), h. s. 1, (í tali), lötra, drjólast, dragnast: See hvor han drynter afsted. Han kommer dryntende efter.

Drypp, n. eins (og sömul. **-per**), a) sk., afar lítill dropi: En D. Vand. Der er ikke en D. mere i Flasken. — b) kl., drop, (sb. leki), dropi sem er að leka: Det bestandige D. af Vandet paa Stenen. Der faldt et D. fra Loftet. Sb. **Tagdrypp.**

dryppe, s. 1, [sb. **drybe**], a) h. s. (er, har), drjúpa, leka, (sb. vætla): Det drypper af Taget. Der er dryppet Vand (líks det har dryppet — án Vand) ned igjennem Loftet. Orðskv.: Naar det regner paa Præsten, saa drypper det paa Degnen líkt og opt nýtur hundur síns herra. — Theemaskinen drypper. — b) ás., α) dreypa e-u, láta e-ð drjúpa: D. Tælle (Vox) paa noget. — β) dreypa á, láta drjúpa (leka) á: D. en Steg med Smør. Han har dryppet sine Klæder over med Fedt látið leka ofan á sig; sb. **overdryppe.**

Dryppebad lekabað (þegar látið er leka ofan á þann part líkamans, sem manni er illt í).

Dryppefad fat (diskur) sem látið er leka í.

Dryppelse, sk., dreyping, ádreyping.

Dryppen, sk., það að **dryppe,** (leki).

Dryppert, sk., lekandi (eins konar veikindi) *gonorrhoea.*

Dryprende pípa (stokkur) sem e-ð lekur í gegnum.

Drypsteen dropsteinn *stalactites.*

drysse, s. 1, er að sínu leyti sama um þurra hluti, sem **dryppe** um vota, a) h. s. (er), smáhrynja, sáldrast: Der drysser Sand ned fra Loftet. — b) ás., sáldra e-u: D. Sand paa Gulvet. D. Sukker paa Maden. Sb. **stree.**

Dræ, án ft., sk., blómstur eða blómi rúgsins: Rugen har begyndt at sætte D. Rugen staaer i fuld D.

dræbe, ás. 2, [drepa], a) (öldungis úrelt), drepa = slá. — b) drepa, vega, deyða, lífláta, taka e-n af lífi, bana e-m, (sb. hlaða e-m, sem er fornlegt), o. s. frv.: D. et Dyr. Han dræbte to af de angribende Fiender, og den tredie tog Flugten. Han har havt det Uheld, imod sin Villie at d. et Menneske. Han blev dræbt ved et Kanonskud. Et dræbende Hug banahögg. D. een med Gift. Sorg dræber langsomt; sb. murka lífið úr e-m. — D. een med Snak, o. s. frv.; sb. pína, gera út af við.

dræbelig, ft. -e, e., (sjaldh.), dræpur.

Dræber, ft. -e, kk., (sjaldh.), bani (banamaður, dauðamaður) e-s.

Dræbning, sk., (sjaldh.), = **Drab;** sb. morð (í fornum kveðskap).

dræe (har), h. s. 1, (um rúg), standa í blóma.

Dræg, ft. **-ge,** sk., eins konar smá-akkeri.

drægge, h. s. 1, kraka (með Dræg): D. efter noget.

Drægt, ft. **-er,** sk., (næstum úrelt), eiginl. **burður,** a) það sem borið er í senn, α) = **Dragt** a. — β) = **Kuld** b. — b) ferð á e-n (t. a. m. á hafís). Sb. **Fart.**

drægtig, ft. -e, e., eiginl. **sem ber,** a) (um dýr), með fangi, (sb. fylfull, hvolpafull, a. s. frv.): En d. Ko (So). Et drægtigt Faar lembd ær. — b) (sjaldh. um akra og sæði), frjófsamur, fullsprottinn: En d. Ager. Drægtigt Korn. — c) (um skip), sem tekur: Dette Skib er 60 Læster drægtigt tekur 60 lestir.

Drægtighed, án ft., sk., það að vera **drægtig:** Maale et Skibs D. hvað e-t skip taki.

Dræk (og í gamalli dönsku **Træk,** sem er rjettara, þar eð **þ** verður ekki að **d** í þess konar orðum), kl., [þrekk-r], saur. Sb. **Skarn.**

Drækplade saurþynna (járnþynna er skýlir enda öxuls og nafs).

dræne, h. s. 1, (sjaldh.), um býflygi í búi sínu, suða.

Dræning, sk., það að **dræe.**

Dræt, sk. og kl., [drátt-r, sb. drætti og dráttir], eiginl. dráttur, 1) um net, α) það að draga net. — β) það sem dregið er í netinu. Sb. **Fiskedræt.** — 2) um vagn eða plóg, a) það hvernig vagn eða plógur dregst: Vognen (Ploven) har et let (tungt) D. — b) áhald til að draga með, α) = **Dragtøi, Seletøi:** Hesten gaaer ikke godt i Drættet er stirður í fyrirgöngunni. — β) = **Plovdræt.** — c) það sem dregið er (innan) á (föt), fóður: Sye D. i en Kjole. — d) = **Opdræt.**

Drætid sú tíð þegar rúgurinn stendur í blóma.

drætte, ás. 1, fóðra föt: D. en Kjole med Silketøi.

dræve (har), h. s. 1, [sb. drafa], vera seinmæltur.

drævevorn, ft. -e, e., seinmæltur.

drævle (har), h. s. 1, [sb. drafla, Björn og G. O. Oddsen í greininni um **drævle**], (sjaldh.), bulla, þvaðra.

Drævler, ft. -e, kk., (sjaldh.), sá sem bullar (þvaðrar).

Drøb, kl., (sjaldh.), = **Drypp, Dryppen.**

Drøbel (framb. sem **Drøvel**), ft. **-er,** sk., úfur.

Drøbelsald úfdrop.

drøfte, ás. 1, [í fyrstu sama orð og **drifte**], óeiginl., rannsaka, íhuga, velta e-u fyrir sjer: D. en Sag. D. eens Grunde.

Drøftelse, sk., það að **drøfte:** Underkaste Sagen en streng D. rannsaka nákvæmlega.

Drøftning, sk., = **Drøftelse.**

drøi, ft. -e, e., [sb. drýg-r fyrir drjúg-r], (þjettur), drjúgur, sem endist vel, endingargóður, sem stendur vel undir, a. s. frv.: Drøie Lys. D. Kost (Mad, Føde). — β) örðugur, harður, svæsinn, o. s. frv.: Et drøit Arbeide. En d. Bog. Sige een drøie Ord. — b) þjettur = þungur: En d. Byrde. — c) þjettvaxinn, gildur: Han er ikke saa høi, som han er d.

Drøide, sk., gildleiki, er varla haft, nema í orðatiltæk. han har det ikke i Høiden, men i Drøiden.

drøie, s. 1, [sb. drýgja], 1) ás., a) drýgja. — b) (sjaldh.), drøies gildna. — 2) h. s., endast, hrökkva: Den Mad drøier kun lidt (vil ikke d. meget til saa mange).

Drøielse, án ft., sk., (um mat, kerti, a. s. frv.), það að endast eða standa við, (sb. það er enginn matur í þessu). Sb. **Forslag** (af **forslaae**).

Drøihed, án ft., sk., það að vera **drøi.**

Drøm, ft. **-me,** sk., [draum-r], draumur: Jeg havde en underlig D. mig dreymdi undarlegan draum. Det kom mig for i Drømme mjer þótti. Udtyde (ráða) en D. Det er for mig som en D. það er eins og í draumi fyrir mjer. — b) hugarburður: Ofte legede min Sjæl med den D., der at kunne hendrage sine øvrige Dage.

drømles draumlaus: En d. Søvn.

drømme, drømte, drømt, h. s. (har) og ás., [dreyma], a) eiginl., jeg drømmer mig dreymir, α) h. s.: D. om noget. D. vaagende vera eins og í draumi (þó maður vaki). — β) ás.: Hun drømte en mærkværdig Drøm hana dreymdi merkilegan draum. Da vilde han troe, at han drømte hele sit Ophold hos mig. — b) óeiginl., d. om noget láta sjer detta (koma) e-ð í hug: Han havde aldrig drømt om (honum hafði aldrei komið til hugar eða í hug nje hjarta komið), at han skulde blive saa fornem. Hvo kunde vel d. herom hverjum gat dottið þetta í hug?

Drømmebillede draumur, draumórar.

Drømmeblund (sjaldh.), draumasvefn.

Drømmebog bók um drauma(-ráðningar).

Drømmeliv líf sem er tómir draumórar.

Drømmen, sk., það að **drømme.**

Drømmer, ft. -e, kk., a) (sjaldh.), sá sem dreymir. — b) optast nær, sá sem ímyndar sjer allt annað enn er.

Drømmeri, ft. **-er,** kl., hugarburður.

Drømmerige (sjaldh.), = **Drømmeverden.**

Drømmerske, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Drømmer** um karlmann.

Drømmespil = **Drømmeværk.**

Drømmesyn það sem fyrir mann ber í draumi.

Drømmetaage óeiginl., draumleg þoka sem er yfir manni.

Drømmetyder, ft. -e, kk., draumvitringur, (sb. ok urðu ekki ráðendr til draumanoa).

Drømmetydning drauma-ráðning.

Drømmeverden veröld sem ekki er annað enn draumórar eða hugarburður.

Drømmeværk draumar, draumórar. — b) hugarburður.

Drøn, ft. eins, kl., [sb. dryn-r], drunur, dunur: Det gav et D. Man mærkede et D. i Jorden.

drøne (har), h. s. 1, [sb. drynja], a) í almúgamáli, um nautpening, drynja. — b) dynja (t. a. m. stuodum dundi grundin undir).

drønte sjá drynte.

drøse (har), h. s. 1, [sb. dræsa, æ fyrir œ?], dunda, hangsa.

Drøsepind = Drøser, nema enn hversdagslegra.

Drøser, ft. -e, kk., dundari, hangsari, slæpingur, hengimæna.

Drøseri, án ft., kl., dund, hangs.

drøsevorn, ft. -e, e., gefinn fyrir hangs.

Drøv, nafn, án ft. og greinis, og haft í orðatiltæk. tygge D. α) jórtra. — β) (í tali), japla (stagast) á hinu sama, og sjer í lagi stama.

drøve, ás. 1, (forulegt), hrella. Sb. bedrøve.

Drøvelse, sk., (forolegt), hrelling. Sb. Bedrøvelse.

drøvtygge eiginl. jórtra, 1) sjaldh. sem eiginl. sögn, stagast (japla) á e-u, taka e-ð upp aptur. — 2) í bo. sem e., a) nál. t., sem jórtrar: Drøvtyggende Dyr jórturdýr. — b) l. t., α) eiginl., jórtraður: Det drøvtyggede Foder. — β) óeiginl., sem stagazt hefur verið á, margtugginn: Denne drøvtyggede Lære. Sb. forslidt í greininni um forslide.

Drøvtygger, ft. -e, sk., jórturdýr.

du, gjör. et., [þú]; dig, þol. og þiggj. et., [þig fyrir þik]; eig. et. er ekki hafður; I, gjör. ft., [ið fyrir it (þið)]; eder, [iðr fyrir yðr], og jer (hversdagslegra), þol. og þiggj. ft.; eders og jeres (hversdagslegra), eig. ft., fn., þú: Du gjør dig herved ulykkelig. Er det dig ert þú það? Jeg har alt sagt dig det jeg er búinn að segja þjer það. — Sige du til een þúa e-n, þúast við e-n. — Troer I haldið þið það. Tag jer i Agt varið þið ykkur! Ingen af jer. — Fyrrum þjeruðu Danir með ft. of du, eins og Íslendingar gera, og sama siður helzt enn með almúga á landsbyggðinni.

*Dual, sk., = Total í málfr.

*Dualismus, sk., frumtvenning, þ. e. sú trú eða kenning, að α) tvær sjeu frumverur, góð og ill. — β) fáeinir sjeu kjörnir til sáluhjálpar, en allir aðrir til fyrirdæmingar. — γ) tvenn sjeu frumefni, andlegt og líkamlegt.

*Dualist, ft. -er, kk., sá sem trúir eða kennir frumtvenningu.

*dualistisk, ft. -e, e., sem lýtur að frumtvenningu.

*dubiøs, ft. dubiøse, e., efasamur, flókinn.

*Dublon, ft. -er, sk., spænskur og ítalskur gullpeningur (hjer um fjórar spesíur).

*Ducat, ft. -er, sk., eins konar gullpeningur (hjer um tvær spesíur).

Dude, nafn, (eins konar illgresi) *lolium temulentum*. Sb. Svingel.

due sjá duve.

due (har), h. s. 1, [duga], duga (sb. sverð þat, er hann hafði, dugði ekki), vera að liði, stoða, o. s. frv.: Han duer ikke til dette Embede þetta embætti er ekki hans meðfæri. Det duer intet það er hand-ónýtt. Hvad der duer noget (það sem nokkurt lið er að), beholder han selv. Han gjør kun hvad der ikke duer hann gerir ekki nema illt eitt. Det duer ikke, at lade unge Mennesker være orkesløse.

Due, ft. -r, sk., [Due: dúfa = Hue: húfa], dúfa, (einkum alidúfa): Handle med Duer. Orðskv.: Det buldrer kun lidt hvor Duer dandse.

Dueart dúfnategund.

Duebrødre (ft.), (fyrrum), eins konar munkar.

Duefanger sjá Duefænger.

duefrom meinlaus sem dúfa.

Duefænger (líka Duefanger), ft. -e, kk., fuglari sem veiðir dúfur.

Duehuus dúfnahús.

Duehøg (eins konar fálki) *falco palumbarius*.

Duekræmmer dúfna-kaupmaður.

*Duel, ft. -ler, sk., = Tvekamp.

duelig, ft. -e, e., hæfur, hæfilegur, o. s. frv.: Være d. (góður) til noget. En d. Arbeider góður að vinna, (sb. fljótvirkur og góðvirkur). En d. Mand fær um það er hann þarf að gera. Sb. dygtig, beqvem. — b) (í almúgatali), α) iðinn, atorkusamur. — β) = morgenduelig.

Duelighed, án ft., sk., það að vera duelig a.

*Duellant, ft. -er, kk, sá sem gengur til einvígis.

*duellere (har), h. s. 1, heyja einvígi, ganga til einvígis: D. med een.

Duemøg dúfnadrit.

Duepostei, Postei sem dúfa er í.

Duerede dúfnahreiður.

Duerik, ft. -ker, sk., hvöt dúfa.

Dueslag eins konar dúfnahús.

Duesteg steikt dúfa eða steiktar dúfur.

Duesuppe saup (soð) af dúfnakjöti (einkum handa sjúklingum).

*Duet, ft. -ter, sk., tveggja manna söngur; tveggja manna leikur á hljóðfæri.

Dueunge dúfu-ungi.

Duft, án ft., sk., ilmur, angi (Stjórn).

dufte (har), h. s. 1, ilma, auga: Blomsterne d.

Duften, sk., það að dufte.

duftrig (sjaldh.), ilmandi.

Dug, ft. -e, sk., [dúk-r], dúkur, sjer í lagi líndúkur, a) dúkur sem efni í e-ð, α) línkynjaður dúkur, í samsettum orðum, t. a. m. Kammerdug, Netteldug, Seildug. — β) klæði (sem dúk-tegund), í samsettum orðum; sb. Dugmager. — b) það sem búið er til úr dúk, α) = Borddug: Brede Dugen breiða á borð. (Sb. Disk). — β) sb. Halsdug, Brystdug, o. s. frv.

Dug, án ft., sk., [e. o. dugg fyrir dögg], dögg: Der falder D. Duggen falder.

Dugdraabe döggdropi.

duge, ás. 1, (sjaldh.), dúka, leggja dúk á: D. Bordet.

Dugfald döggfall, (líka döggvartími).

dugfuld aldöggvaður.

dugge, s. 1, [döggva], a) h. og persónulaus s. det dugger það er döggfall. — b) ás., (sjaldh.), = bedugge. — Ho. l. t. dugget sem e., döggvaður, votur af dögg: Gaae i det duggede Græs.

dugge, ás. 1, (sjaldh.), træða hús með hálmi (undir tigulþak).

Dugmager, ft. -e, kk., klæðisvefari.

Dugperle (skáldl.) = Dugdraabe.

Dugregn (sjaldh.), = Støvregn.

Dugsvend (fornt), borðsveinn, skutulsveinn.

dugvaad votur (rakur) af dögg.

Dugvand döggvarvatn.

dugvædet, [sb. væde], vættur af dögg.

Dukand fugl af þeim andar-tegundum er stinga sjer betur enn aðrar (t. a. m. húsönd og æðarfugl).

Dukke, ft. -r, sk., dverg-stoð eða dverg-súla (dálítil stoð eða súla, einkum kringlótt; sb. stól-brúða): Dukkerne i et Rækværk. — b) vöndull (sb. Hørdukke, Langhalmsdukke), skauti: En D. Traad tvinnaskauti. En D. Silke. — c) brúða: Pynte en D.

dukke, ás. 1, [af Dukke b], gera skauta úr e-u: D. Traad. D. Silke.

dukke, s. 1, a) ás., α) dýfa (stinga) e-u í vatn, kaffæra: D. en Hund under Vandet kasta hundi á kaf. De dukkede ham ned i Søen. D. sig stinga sjer. D. Hovedet under Vandet fara í kaf með höfuðið. — β) hneigja: D. Hovedet under Dynen fara með höfuðið niður undir yfirsængina. Han undgik Hugget ved at d. sig með því að lúta. — b) h. s., α) um hreifingar í vatni: D. under dýfa (stinga) sjer. D. ned fara niður. D. op koma upp. — β) hneigja sig, lúta.

Dukkebarn brúðubarn (brúða sem á að merkja barn).

Dukkehuus hús handa brúðum.

Dukkeleg það að leika sjer að brúðum.

Dukkemager, ft. -e, kk., sá sem býr til brúður handa stúlkubörnum.

Dukkemand brúða sem á að merkja karlmann.

Dukkeskab brúðuskápur: Stuen er saa peen som et D.

Dukkespil brúðu-leikur (sjónarleikur með brúðum).

Dukkestads brúðuskart.

Dukketøi, án ft., brúður og annars konar barnaglingur: Handle med D. — Det er ikke andet end D. það er enginn veigur í því, eða þvíuml.

Duksteen eins konar dropsteinn.

*Dulcian, ft. -er, sk., eins konar hljóðpípa í lögun eins og S.

*Dulcinea, kvk., (í fyrstu eiginlegt nafn, en merkir sæta), heilla: Din D. hún þarna heilla þín.

Dulle, ft. -er, kvk., púta.

dulme, s. 1, a) h. s., um verki, líða frá: Hans Smerte dulmer það bráir af honum. — β) sljákka: Det dulmer i Veiret. — γ) Solen dulmer það dregur fyrir sólinn. — δ) mókn, láta renna í brjóstið á sjer. — b) ás., lina, sefa: D., men ikke helbrede Smerten.

Dulmen, sk, afbráningur, fró: Smertens D. — β) blundur, svefnhöfgi.

dum, ft. -me, e, [dum: dumb-r = Kam: kamb-r], a) (sjaldh.), mállaus: Være døv og d. Sb. stum. — b) (sjaldh.), daufur (um lit), dimmur: En d. Farve. Sb. mat, dunkel. — c) (sjaldh.), dimmur (um hljóð). Sb. dump. — d) (altíðkað), α) heimskur: En d. Person. — β) (um athafnir), heimskulegur: En d. Streg. — dumt, sem ao., heimskulega: Det var dumt gjort.

dumdristig fífldjarfur, (biræfinn). — β) sem kemur til af fífldirfsku: Dette dumdristige Foretagende þessi fífldirfska.

Dumdristighed, án ft., sk., fífldirfska, (biræfni).

Dumhed, sk., α) án ft., heimska, flónska, fíflska, óvizka, fávizka, vitleysa, o. s. frv. — β) með -er í ft., heimska, o. s. frv., = heimskubragð, (sb. heimskupör): Begaae en D. (mange Dumheder).

Dummerhoved (í tali) heimskingi, flón, flónshaus. Sb. Dosmer.

dump, ft. -e, e., = dum c, og tíðkanlegra nú á dögum.

Dump, ft. eins. kl., dynkur, hlunkur.

dumpe (er), h. s. 1, (í tali), hlammast, hlunkast.

Dúmrian, ft. -er; kk., (í tali), = Dummerhoved.

Dunder, kl., (í tali), dunur, dynkur.

dundre (har), h. s. 1, [sb. dunur], dynja, o. s. frv.: Det dundrede i Jorden það buldi (tók undir) í jörðunni.

Dundren, sk., dunur, dynkir: Kanonernes D. Tordenens D.

dundse, ás. 1, [sb. dunur], (í tali), slá e-n með hnefa, lemja: D. een i Ryggen. sb. dunke.

dune, ás. 1, dýna (plokka, reyta) fugl.

dunes, þs. 1, fá fiður.

dunet, ft. dunede, e., [sb. dunes], búinn að fá fiður. — β) fiðrugur: Min Kjole er bleven ganske d.

Dunk, ft. -e, sk., dálítill kútur (1/16 partur úr tunnu): En D. Sild. — b) brúsi. sb. Øldunk.

Dunk, ft. eins, kl., hnefahögg: Give een et D.

dunke, ás. 1, = dundse.

dunkel, ft. dunkle, e., α) eiginl., dimmur, (sb. skuggsýnn), dökkur, daufur, dapur: Et dunkelt Veir dumbungs-veður. Dunkle Farver. — β) óeiginl., myrkur, óljós, óskýr, óskilmerkilegur, ógreinilegur: En d. Stiil. Et dunkelt Udtryk. Dunkle Svar. Dunkle Forestillinger.

Dunkelhed, án ft., sk., dimma. — β) óeiginl., myrkur, (sb. myrkviðri), o. s. frv.: I hans Foredrag hersker megen D.

Dunken, sk., dynkir: Han har en bestandig D. i Hovedet.

Dunkraft sjá Donkraft.

Dunst, ft. -er, sk., smágerð gufa: Dunsten af kogende Vand. Skadelige Dunster óholl gufa. Dunster (gufan) samle sig til Draaber, og, ved en større Grad af Kulde, til Riim eller Iis. (Sb. Eem, Damp.)

dunste, h. s. 1, α) (har), láta leggja af sjer gufu: Jorden dunster það gufar (leggur gufu, rýkur) upp af jörðunni. — β) (er), fara sem gufa: D. bort = bortdunste. D. ud = uddunste β.

dunstfri (gufulaus), hreinn: En d. Luft.

dunstfuld fullur af gufu.

Dunsthul gufugat.

Dunstkreds gufuhvolf, veðrahvolf. Sb. Atmosphære.

Dunstrør gufupípa (sem gufu á að leggja í gegnum).

*Duodez, sk., tólf blaða brot.

Dup sjá Dop.

*dupere, ás. 1, gabba, leika á.

*Duplicat, kl., = Afskrift, Gjenpart.

*duplicere, h. s. 1, (um verjanda sakar), gegna svari sækjanda (Replik), svara aptur.

*Duplik, sk., annað (seinna) svar verjanda (sb. duplicere).

Dupsko sjá Dopsko.

*Dur, nafn, hörð hljóðaskipun (í hljóðfæralist). Gagnstætt: Mol.

*durabel, ft. durable, e., haldgóður, veigagóður.

*Durabilitet, án ft., sk., hald, veigur.

*durchlauchtig, ft. -e, e., hágöfugur (l. a. m. eins og herlogi).

*Durchlauchtighed, ft. -er, sk., tign: Hans D. Hertugen af U. hertoginn af U.

*Dusin, ft. -er, kl., tylft: Et D. Knapper.

*Dusinviis í orðatiltæk. í D. í tylftum, tylftum saman.

Dusk, ft. -e, sk., skúfur: En D. i Huen. Sb. Qvast, Busk b; Kost (ft.-e).

dute, ás. 1, þúa. — 2) (líka ritað dutte eptir framburði), d. een noget paa bera e-ð upp á e-n (meira enn drótta e-u að e-m). Sb. paadute.

dutte sjá dute 2.

Duun, ft. eins, kl., [dún-n], dún. — β) hýjungur: D. paa Hagen (um unglinga). Sb. duunhaaret, duunhaget, Duunskæg.

duunblød mjúkur sem dún.

Duundyne dúnsæng = dúndýna.

Duunfjæder dúnfjöður.

Duunfugl fugl sem dún er á.

duunhaaret settur hýi: En d. Plantestængel.

duunhaget, ft. -hagede, e., sem hefur hýjung á hökunni: En d. Dreng.

Duunhammer = Donnemors.

duunløs dúnlaus.

Duunqvast dún-skúfur (l. a. m. til að sáldra dupti í hárið með; sb. Pudderqvast, Pudderdusk).

Duunseng dúnsæng (um rúm).

Duunskæg skegg (á unglingum) sem er eins og hýjungur.

1. Duus, nafn, það að þúast: Drikke D. (med een). Være D. (med een) þúast (við e-n).

2. Duus, nafn, haft í orðatiltæk. leve i Suus og D. í svalli og óhófi.

3. Duus, nafn, (daus á teningi), tvö, (sb. tvistur): D. Es (ás og daus), eitt og tvö. Sb. Treieduus.

Duusbroder sá sem maður þúast við: De ere Duusbrødre þeir þúast.

Duussøster (sjaldh.), sú sem e-r þúast við.

duve (líka due) (har), h. s. 1, [sb. dúa], (á sjó), a) höggva (um skip). — b) beita, kelkja: D. op imod Vinden beita upp í veðrið. D. op imod en Havn (leita til hafnar). D. Landet an (leita til lands).

*Dux, kk., sá sem er efstur í bekk (í skóla).

dval, ft. -e, e., (sjaldh.), (um mat eða drykk) daufur, væminn.

Dvale, án ft., sk., dá, (fasta svefn): Falde i D. Nogle Dyr ligge i D. om Vinteren. Orðskv.: Under sød Tale ligger Falskhed i D. sb. opt vjer fegurst mælum, er vjer flást hyggjum. — Óeiginl.: Den Sag har længe ligget i D. Han ligger nu reent i D. nú ber alls ekkert á honum, (sb. liggja niðri). — β) (fornlegt), fyrir dauði.

Dvalebær, nafn, (eins konar eiturjurt) *mandragora atropa.*

Dvaledrik (sjaldh.) = Sovedrik.

dvaledød (skáldl.), sem liggur í dauðadái.

Dvaleliv líf sem er eins og dá.

Dvalestand það ástand að liggja í dái, dá.

Dvaletid sá tími sem e-ð liggur í dái.

dvas, e., [sb. Dosmer], (sjaldh.), a) dónalegur. — b) = dval.

dvask, ft. -e, e., (í tali) = dvas a.

Dvelg, ft. eins, kl., stinnur og gljáandi strigi sem lagður er milli fats og fóðurs.

Dverg, ft. -e, kk., [dverg-r], dvergur.

Dvergemaal (fornl), dvergmál, bergmál. Sb. Gjenlyd.

Dverghat (fornt), hulinhjálmur.

Dvergplante planta sem kyrkingur hefur komið í.

Dvergtræ bot-slutt aldintrje (sem fyr meir var títt að hafa í aldingörðum).

Dvæl, sk., (sjaldh.), = Svaber.

dvæle (har), h. s. 1, [dvelja], dveljast, hafa dvöl, standa (staldra, hinkra, doka) við, o. s. frv.: Her d. vi ikke længe. — β) tefja, (sb. slóra, drolla, drjólast): Hvorlænge vil han d. med sit Svar hvað lengi ætlar hann að draga að svara? Sb. tøve.

Dvælen, sk, dvöl, viðstaða, töf, o. s. frv.

Dvæler, ft. -e, kk., (sjaldh.), = Nøler.

Dyb, ft. eins, kl., [e. o. dýp fyrir djúp], djúp, (hylur, kargi): Et bundløst D. karga-hylur, o. s. frv. Havets D. Maale Dybet. Sb. Afgrund.

dyb, ft. -e, e., [e. o. dýp-r fyrir djúp-r], djúpur: En d. Afgrund. Brønden er tyve Alen d. En d. Skaal. Et dybt Saar. Dybt Vand. D. Snee. — β) um hneiginugar: Gjøre et dybt Buk hneigja sig djúpt. En d. Hilsen. — b) óeiginl., mikill, þungur, þungbær, o. s. frv.: Et dybt (þungt) Suk; sb. stynja þungan. D. Smerte mikill (þungur) tregi. D. Sorg mikil sorg; líka um sorgarbúning, l. a. m. bære (gaae i) d. Sorg. D. Ydmygelse (Fornedrelse). D. Søvn fasta svefn. D. Taushed. En d. Hemmelighed mesta leyndarmál. Være (sidde) i dybe Tanker. D. Indsigt; sb. grundig. D. Forstand (sb. djúpvitur). En d. Tænker sá sem hugsar djúpt; sb. grundig. — 2) (um lengd eða breidd húss frá ytri til innri hliðar), langur, breiður: Dette Huus er meget dybt i Forhold til Breden. — B) dybt sem ao., 1) djúpt, langt niður, lágt: Det fandtes dybt i Jorden. Grave dybt i Jorden. Stedet ligger temmelig dybt; sb. lav. — β) um hneigingar: Bukke sig dybt. — b) óeiginl.: Være dybt i Gjeld vera skuldunum vafinn. Det er dybt indpræget i min Erindring mjer er það fyrir minni. — 2) langt: Vove sig dybt ind i Skoven. Reise dybt ind i Landet. Sb. lang.

Dybde, ft. -r, sk., [sb. dýpð = dýpt], dýpt: Havnens D. Havets forskjellige Dybder. — β) djúp (óeiginl.): Kjende, hvilke Dybder ere skjulte i Menneskets Inderste. — b) (sb dyb A, 2), lengd, breidd: Husets D.

dybe, ás. 1, [dýpa], a) (líka dybne), hleypa e-u lengra niður: D. (gagnstætt: lette) Ploven. — a) (sjaldh.), dýpka. Sb. fordybe.

dybfuret, [sb. fure], ristur djúpt, sem hefur djúpar akurforir eða rákir.

dybgaaende (líka dybtgaaende eða dybt gaaende), [sb. gaae], sem ristir djúpt eða nær langt niður: D. Slibe. En d. Rod.

Dybhed, sk., dýpt (einkum í óeiginl. merk.): D. i Tanken (Følelsen).

dybne sjá dybe a.

dybseende (líka dybtseende eða dybt seende), [sb. see], djúpsær.

dybsindig, ft. -e, e., djúphygginn. — β) djúpur (óeiginl.): Dybsindige Betragtninger.

Dybsindighed, án ft., sk., djúphyggni, djúpsæi.

Dybslod, kl., grunnsakka.

Dybsvod lagnet. sb. Bundgarn.

dybsørgende (líka dybtsørgende eða dybt sørgende), [sb. sørge], harmþrunginn: Hans d. Enke.

dybtgaaende sjá dybgaaende.

dybtseende sjá dybseende.

dybtsørgende sjá dybsørgende.

dybttænkende sjá dybtænkende.

dybtænkende (líka dybttænkende eða dybt tænkende), [sb. tænke], sem hugsar djúpt.

Dyd, ft. -er, sk., [dyggð], dyggð, kostur, a) aptaal nær mannkostur, manndýrð (fornlegt): Beflitte sig paa D. og gode Sæder. Huuslige Dyder. D. og Last. Dyder og Lyder kostir og brestir. — β) sjer í lagi skírlífi. — b) um aðra hluti (einkum í

tali): Den Hund har mange Dyder. — Gagnstæð orð: Last, Udyd, Lyde.

dydefuld dyggðauðugur.

dydig, n. -e, e., [dyggðig-r], dyggðugur; sjer í lagi skírlífur: En d. Pige. — β) sprottinn af dyggð: Dydige Handlinger.

dydkjær (sjaldh.), elskur að dyggð.

Dydsmønster fyrirmynd annara í dyggð.

dye, ás. 1, (í tali). í orðatiltæk. d. sig sitja á sjer.

dygtig, a) n. -e, e., α) fær um, hæfur til, nýtur, o. s. frv.: Han er ikke d. til denne Forretning. En dygtig Kone i sit Huus; sb. brav 1, c. En d. (góður) Arbeider. Sb. duelig, beqvem. — β) (í tali) æði mikill, ekki leysi (smáræðis): En d. Frost (Regn). Han fik dygtige Bank sb. hann fjekk á baukinn. Det er en d. (töluverður) Basse. — b) (í tali), ao., æði: D. stor (stærk). Han blev d. vaad.

Dygtighed, án n., sk., hæfilegleiki. Sb. Duelighed, Beqvemhed.

Dykker, n. -e, kk., [sb. dukke], kafari (sá sem kann að fara til botns í kafaraklukku — eða án hennar — og veiða þar nokkra stund).

Dykkeri, kl., sú kunnátta sem kafari þarf að hafa.

Dykkerklokke kafaraklukka (sb. greinina um Dykker).

*Dynastie, n. -r, kl., höfðingja- (stjórnenda-) ætt; konunga-ætt, keisaraætt, o. s. frv.

*dynastisk, n. -e, e., sem lýtur að höfðingja-ættinni (sb. greinina um Dynastie).

Dynd, án n., kl., [sb. dýna í Hrafnk.], for, bleyta, forarbleyta, leðja: Synke ned i Dyndet. Sb. Leerdynd, Hængedynd.

dyndet, n. dyndede, e., forugur, blautur: En d. Vei. Hans Skoe og Klæder vare ganske dyndede.

dyndfri forarlaus, þur.

Dyndpøl forargryfja.

Dyndtørv mór sem búinn er til úr for í mógröfum.

Dyne, n. -r, sk., [dýna], dýna, sæng (undirsæng, yfirsæng). Talsh.: Hjelpe een af Dynen i Halmen (spilla hag annars, þegar maður læzt vera að hjálpa honum).

Dynefyld það sem er innan í sæng, fiður í sæng, o. s. frv.

Dynevaar (kl.) sængurver, beðs-ver.

Dynge, n. -r, sk., [dyngja], haugur, hrúga: En D. Papirer.

dynge, ás. 1, hauga (hrúga) e-u: D. noget op; sb. opdynge. Du dynger for meget paa Vognen. D. Penge sammen raka saman peningum, raka fje saman, græða á tá og fingri. — Óeiginl.: Alt Arbeide vil man d. paa ham hlaða á hann öllu, sem gera þarf; sb. læsse.

Dyngetal í orðatiltæk. i D. = dyngeviis.

dyngeviis, ao., hrönnum (saman).

dyngvaad haugvotur, haugblautur; holdvotur.

Dyning sjá Dønning.

dynnike, ás. 1, (úrelt), kalka, gipsa; gera myndir á því sem gipsað er.

Dynnikeværk = Stuccatur.

Dypning, n. -er, sk., það að dyppe.

dyppe, ás. 1, dýfa e-u: D. Fingeren i Vand. D. Pennen i Blæk. D. Brod i Melk. — D. Lintøi dýfa ljereptum ofan í vatn, sem dálítið af bláum lit er saman við.

Dyppelse, sk., = Dypning. — β) optar það sem í er dýft: D. til Steg.

Dyr, n. eins, kl., [dýr], dýr, skepna, kvikindi: Vilde D. villidýr. Tamme D. Umælende D. mállausar skepnur. Udstoppede D. dýrabelgir. Sb. Landdyr, Vanddyr, Husdyr. — b) sjer í lagi um dýr af hjartakyni sem veidd eru (t. a. m. elgi, hreindýr, o. s. frv., en þó sjer í lagi þau dýr af hjartakyni, sem finnast í Danmörku; sb. rauðdýri): Skyde (jage) et D.

dyr, n. -e, e., [dýr-r], a) um peningaverð, α) um hluti, er seldir eru, dýr: Kornet er dyrt; men i Fjor var det endnu dyrere. í tali: Betale noget i dyre Domme (eða i Dyredomme) í dýrum dómum, rænast eptir e-u. — β) um þann tíma, þegar dýrt er, eða um stað, þar sem dýrt er: I denne dyre Tid um þessar mundir, þegar allt er með óverði. I dyre Tider (Aaringer) þegar hart er manna á millum. Et dyrt Levested. — γ) um mann, að því leyti, sem hann selur e-ð, dýr í kaupum og sölum, dýrseldur: Han er dyrere, end alle andre. Han er meget d. med (dýr á) sit Klæde. — b) um annað, dýr, o. s. frv., α) dyrt er Drottens Ord (orðskv.). — β) sværge en d. Ed sverja sáluhjálpar-eið. — 2) dyrt sem ao., a) um peningaverð: Sælge (kjøbe) noget dyrt. — b) um annað, α) det vil komme ham dyrt at staae það mun verða honum fullkeypt, hann mun komast að keyptu, hann fær fyrir ferðina, o. s. frv. — β) sværge høit og dyrt sverja og sárt við leggja.

Dyreart dýra-tegund.

dyrebar, n. -e, e., dýrmætur, α) (fornlegt) um hluti, sem metnir eru til fjár: Dyrebare Klæder (Smykker, Stene) dýr (dýrðleg) klæði, o. s. frv. — β) um annað: Den dyrebare Tid. Min dyrebare Ven ástvinur minn.

Dyrebarhed, án n., sk., (sjaldh.), dýrmæti.

*Dyreclasse deild af dýrum.

Dyredomme, n., sjá greinina um dyr, 1, a, α.

Dyrefegtning dýra-at; bardagi manna við dýr öðrum til skemmtunar.

Dyregaard (í Norv.), dýragarður (Gþl. IIb. 62).

Dyregrav dýragröf α) sem veiðivjel (Gþl. IIb. 62). — β) til að hafa villidýr í.

Dyrehaar, n, dýrshár.

Dyrehave skógur eða hagi sem hlaðið er í kringum til að hafa þar villidýr.

*Dyrehistorie = Dyrlære, Zoologie.

Dyrehud dýrshúð.

Dyrehule hellir sem dýrabæli er í.

Dyrehuus dýrahús.

Dyrekamp = Dyrefegtning.

dyrekjøbt, [sb. kjøbe], α) optast í prjedikunum dýrkeyptur: Dyrekjøbte Tilhørere. — β) sem maður kemst að keyptu með: En d. Erfaring.

Dyrekjød villibráð (einkum hjartar kjöt og þess konar dýra).

Dyrekreds sólmerkjahringur.

Dyrekolle hjartar lær eða þess konar dýrs.

Dyrerige öll dýr og kvikindi (*regnum animale*).

Dyreryg hjartar hryggur eða þess konar dýrs.

Dyreskikkelse dýrs líki.

Dyreskind hjartar skinn eða þess konar dýrs: Dyreskinds Handsker.

Dyreslægt dýra-ætt.

Dyresteg steik af hjartar hrygg eða þess konar dýrs.

Dyrevogter (líka Dyrvogter) dýravörður (sá sem sjer um villidýr).

Dyrhed, án n., sk., dýrleiki.

dyrisk, n. -e, e., dýrslegur: Den dyriske Natur. Dyriske Drifter.

Dyriskhed, án n., sk., dýrslegt eðli eða ásigkomulag: Mennesket kan fornedre sig til D. getur orðið eins og skynlaus skepna.

dyrke, ás. 1, [dýrka], a) dýrka, göfga: D. Gud. D. Helgene. — b) rækta, stunda, o. s. frv., α) yrkja (rækta) jörðina: D. Jorden. D. en Have. — Óeiginl. glæðn (vekja) öll sálarianar: D. Sjælens Evner. En dyrket Forstand. — β) láta e-ð spretta, rækta: Man dyrker nu Kartofler over hele Landet. — Óeiginl. iðka, stunda, leggja stund á: D. Videnskaber (Konster).

Dyrkelse, án n., sk., það að dyrke: Jordens D. ræktun jarðarinnar, jarðyrkja. Videnskabernes D. stundun vísindanna. Sb. Gudsdyrkelse.

Dyrkning, sk., ræktun jarðarinnar. Sb. Agerdyrkning, Jorddyrkning, Havedyrkning.

Dyrkningsmaade það hvernig farið er að yrkja jörðina.

Dyrleie dýrsbæli.

Dyrliv líf dýranna.

Dyrlæge dýralæknir.

Dyrlægekonst dýralækningar (dýralækningafræði).

Dyrlægeskole dýralækninga-skóli.

Dyrlære dýrafræði.

Dyrmaler dýrapentari.

Dyrplante = Plantedyr.

Dyrstykke dýra-skript (pentuð dýr).

Dyrtid hallæri, harðindi, (fornlegt: óáran, kl.): Der kom D. og Hungersnød i Landet; sb. sultur og seyra. I den sidste D. Sb. dyr 1, a, β.

Dyrvogter sjá Dyrevogter.

*Dysenterie, sk., blóðsótt.

*Dyspepsie, sk., meltingarskortur, meltingarleysi.

Dysse, n. -r, sk., [sb. dys], dys, kuml.

dysse, ás. 1, [sb. Dys, døse, dosig], haft í þessum orðatiltækjum, α) d. een i Søvn (líka Dvale, Slummer, o. s. frv.) svæfa e-n. Sb. inddysse. — β) d. een hen = hendysse een. — γ) d. noget (t. a. m. et Rygte) ned þagga (bæla) e-ð niður.

Dyssen, sk., það að dysse.

Dyst, án n., sk., [e. o. dyst fyrir dust], eiginl. ryk, 1) (úrelt), salli (sallamjöl). — 2) demba, (sb. skvetta, skúr): Vi fik en god D. underveis. — 3) burtreið: Ride (rende) D. ríðast á. Vove en D. med een ráðast í móti e-m, reyna sig við e-n, o. s. frv. — β) barátta, andstreymi, o. s. frv.: Han kan holde en god D. ud (um þann, sem er þolinn).

dyste, h. s. 1, (úrelt), fara í burtreið við: D. med een.

Dystløb burtreið. — b) burtróður (eins konar leikur á smáskipum, iðkaður við Krosseyri á Sjálandi og svo lagaður, að skipin róast á og hver leitast við að hrinda öðrum útbyrðis með stöngum).

Dystløben = Dystløb.

Dystløber burtreiðarmaður.

Dystrenden = Dystløb a.

dystvant, [sb. vænne], vanur burtreiðum eða bardögum.

Dyvelsdræk, sk., eins konar læknisdómur (safi af lauk er sprettur á Persalandi) *asa foetida*.

*dædalisk, n. -e, e., flókinn, margbrotinn, sem er mesta völundarsmíði.

dægge, s. 1, a) ás., ala e-ð (upp) á mjólk eða gefa e-u mjólk (en láta ekki sjúga): D. et Lam. — b) h. s., d. for een gera gælur við e-n. Sb. kjæle.

Dæggelam alilamb (lamb sem alið er á mjólk en þó ekki látið ganga undir móðurinni). — β) óeig. inl. = Kjæledægge.

Dæk, n. eins, kl., þilfar: Det underste (andet, øverste) D.

Dækfarve litur sem pentarar draga ofan í liti.

Dækfjædre, ft., efstu fjaðrir á vængjum og stjeli.

Dække, n. -r, kl., [sb. þekja], það sem skýlir e-u, α) lag sem skýlir e-u: Det øverste D. (=Jordlag) bestaaer af Sand. Sb. Gipsdække. — β) ábreiða. Sb. Sengedække. — Spille under Dækket med een (hafa leynileg samtök við e-n). — γ) fortjald.

dække, ás. 1, [þekja], hylja, byrgja, skýla e-u: D. sig med en Dyne. Sb. bedække 1, a. — Óeiginl.: D. sig for Tab forða sjer (sjá sjer borgið við) fjártjóni. Dette Foretagende vil neppe d. sig (eða Omkostningerne) svara kostnaði. — β) sjer í lagi, breiða (leggja) á borð: Hun er ved at d. Bordet. Der er dækket til tyve Personer. — Án þol.: D. af Bordet eða tómt d. af bera af borðum. — b) láta e-ð sem skýlu á annað, α) breiða (leggja) e-ð á annað: D. noget over (eða paa) een. — β) d. op bera á borð: Der blev dækket op for ham Alt hvad Huset formaaede þar var allt á tak-teini við hann. Sb. bakke b.

Dækkefad fat (diskur) sem er haft fyrir hlemm.

Dækkegarn eins konar fuglanet.

Dækkekurv = Bordkurv.

Dækken, ft. -er, sk., það sem e-u er skýlt eða hlíft með, en er ekki haft nema α) = Heftedækken. — β) = Ridedækken eða Sadeldækken.

Dækkengjord verjugjörð (sb. Dækken α). — β) yfirgjörð.

Dækketøi = Bordlinned, og tíðkanlegra: Damaskes D.

dækløs þilfarslaus: Dækløse Fartøier. Líka aaben (aabne Baade).

Dækning, ft. -er, sk., það að dække.

Dæksbaad smá-skip með þilfari.

Dæksbjælke biti undir þilfari.

Dæksel, ft. -er, kl., hlemmur, laust lok.

Dæksfartøi = Dæksbaad.

Dækslast búlki.

Dæksteen steinn sem lagður er ofan á e-ð.

Dækstøtte stoð undir þilfari.

Dæl, sk., [dæl], dæld eða laut á líkamanum: En D. uden paa Haanden. En D. i Hagen skarð í hökuna, pjetursskarð.

dæmme, s. 1, α) ás., d. op = opdæmme: D. Aavandet op, for at vande Engene. — β) h. s., hlaða stíflu: D. for Møllevandet.

Dæmning, ft. -er, sk., α) það að dæmme. — β) stífla, flóðgarður. (D. optast úr höggnu grjóti, en Dige optast úr mold).

*Dæmon, ft. -er, sk., vættur ill eða góð. — β) (sjer í lagi), vera sem ásækir e-n.

*dæmonisk, ft. -e, e., sem er háður vondum vættum eða við þær riðinn, skuggalegur, ískyggilegur.

*Dæmonophobie, sk., myrkfælni.

dæmpe, ás. 1, kefja, (svefja, fornlegt), sefa, bæla e-ð niður; stilla, halda e-u í skefjum, draga úr e-u, o. s. frv.: D. Ilden (slökkva húsbruna). D. Heden. D. et Oprør. D. eens Overmod (Stolthed, Egenkjærlighed, Kummer, Smerte). Den længe dæmpede Vrede brød omsider løs. — b) sjer í lagi α) um hljóð, lækka: En dæmpet Lyd lágt hljóð. Med dæmpet Røst í hálfum hljóðum. — β) um hljóðfærl, lækka hljóð í e-u: D. en Tromme (Trompet).

Dæmper, ft. -e, sk., verkfæri til að lækka með hljóð, t. a. m. í lúðri eða bumbu: D. paa en Trompet (Tromme).

Dæmpning, ft. -er, sk., það að dæmpe.

dæmre, h. s. 1, húma að, rökkra, dimma, verða skuggsýnt.

Dæmring, án ft., sk., α) birting, apturelding, o. s. frv. Sb. Morgendæmring, Morgengry, Daggry. — β) húm, rökkur, ljósaskipti. Sb. Slumring, Tusmørke.

Dæmringslys skíma: Lampen udbredte sit D.

dænge, s. 1, [dengja], (í tali), α) ás., berja: D. een dygtig til lambra á e-m. — β) h. s., lambra: De dængede begge paa ham.

døbe, ás. 2, skíra, α) eiginl.: D. et Barn. Lade sig d. taka skírn. — β) óeiginl.: D. en Klokke.

Døbebog = Kirkebog a.

Døbefad skírnarfat.

Døbefont skírnarfontur.

Døbehandling það að skíra.

Døbenavn skírnarnafn.

Døber, ft. -e, kk., skírari.

Døbeseddel skírnarblað (skírnarskírteini).

død, ft. -e, e., [dauð-r], 1) líkt og dáinn, um það sem verið hefur lifandi, eða kvikt á e-n hátt, a) um verur, sem hafa lifað, dauður, örendur, allur: En d. Mand. Et dødt Menneske. En d. Løve. Falde d. ned falla dauður til jarðar, detta niður dauður. Barnet kom dødt til Verden fæddist andvana.— Være levende d. (vera svo daufur, eins og maður sje dauður). — β) en Død dauður maður, nár: Valpladsen laae fuld af Døde og Saarede líkum og sárum mönnum. Lad de Døde hvile i Fred (dauðir hafa sinn dóm með sjer). Levende og Døde lifendur og dauðir. — b) um annað, α) dødt Kjød (dauði) i Saar. — β) t. a. m. um skógartrje, fúnaður: Et dødt Træ. En d. Green. Sb. udgaae. — γ) slokknaður: Døde Gløder. — δ) et dødt Sprog mál, sem ekki er talað nú á dögum. — 2) um það sem ekki hefur verið lifandi (eða þvíuml.) áður, a) sem ekki hefur þess konar líf sem er í mönnum og dýrum: Den døde Natur. — b) daufur, dauflegur, tómlegur, eyðilegur, fjörlaus, o. s. frv.: Han har noget dødt og dorsk i sit Væsen hann er e-n veginn seinlegur og daufingjalegur. Døde Øine. En d. Farve. Et dødt Billede. Dødt Veir ládeyða. En d. Ørken; sb. óbyggðir, fjöll og firnindi. Alting er nu saa dødt her i Huset. — c) ónýtur, áhrifalaus, ávaxtarlaus, arðlaus: En d. Lærdom; sb. ufrugtbar. En d. Kraft sem ekki veldur hreifingu. En d. Capital. Sb. magtløs.

Død, án ft., sk., [dauð-r fyrir dauði; sb. Fms. X, 211, 212], 1) það að deyja, dauði, lát, andlát, viðskilnaður, fráfall, framför af heiminum, líftjón, o. s. frv.: Efter hans D. eptir hans dag, o. s. frv. For Livs og Døds Skyld (í því skyni, að e-u sje óhætt, þó maður kynni að falla frá). Ligge for Døden liggja fyrir dauðanum. Afgaae ved Døden falla frá. Han tog sin D. derover það varð dauðameinið hans. — b) það sem ríður manni að fullu, dauðamein, bani: Den Sygdom (det Fald) bliver hans D. — c) dauðdagi: Døe en naturlig D. verða sóttdauður, deyja á sóttarsæng; gagnstætt: Døe en voldsom D. farast voveiflega eða vera drepinn. En let (sagte) D. hægur dauðdagi. En pludselig (brad) D. En langsom D. Sb. Dødsmaade. — d) sjer í lagi, líflát, dráp, o. s. frv.: Han har fortjent Døden hann er dauða verður (sb. dauða-maður). Han gik i Døden med uforfærdet Mod. — e) for sin D. (þegar talað er um e-ð, sem maður hefur mikla óbeit á) með neinu lifandi móti (sb. heldur enn sig að drepa): Jeg kan for min D. ikke udstaae (lide) det. — f) indtil Døden (eiginl. allt til dauðadags, sb. fram í rauðan dauðan), ákaflega, fram úr öllu hófi: Hade (forfølge) een indtil Døden. — g) Døde sem eptirleifar af dauða (eig. ef. af dauði) í orðatiltæk. til Døde α) til dauða, til lífláts: Dømmes til Døde (sb. d). — β) = ihjel: Græmme (sørge) sig til Døde. — h) Dødsens, fornlegur eig. ef. með greininum, [e. o. dauðsins af dauðr fyrir dauði], α) eiginl., ekki lífvænn, banvænn (fornlegt), (sb. dauðvona, dauðans matur; sömul. feigur): Han er Dødsens honum er ekki lífvænt. Du er Dødsens (þú skalt engu fyrir týna, nema lífinu), dersom du rører dig af Stedet. — β) óeiginl.: Jeg er Dødsens (jeg er frá), dersom han faaer det at vide. — i) í guðsorða bókum, eins og á ísl.: Den aandelige (evige) D. — 2) dauðinn sem vera: Døden er ikke at spøge med. Han seer ud som Døden eða som Døden i Aabenbaringen hann er fölur eins og nár, o. s. frv.; sb. Aabenbaring 2, e. Male Døden som en Beenrad. Døden gik over min Grav segir maður, þegar hastarlega kemur hrylling í mann.

dødbagt, [sb. bage], = deiet a.

dødblaa (sjaldh.), helblár.

dødbleg náhleikur, náfölur, fölur sem nár, (sb. fiskbleikur Fms. VII, 269).

Dødblund (sjaldh.) dauðablundur.

dødbrændt, [sb. brænde], (um kalk), brennt til skemmda, of leirhlandið, eða þvíuml.

døde, ás. 1, [deyða], (sjaldh. nema í ritningunni), deyða, vega.

Dødedag (haft sjaldnar enn Dødsdag) dauðadagur: Til sin D.

Dødedands dauðinn dreginn upp á blað neyðandi menn til að dansa við sig. Sb. Dødningdands.

dødelig, [e. o. dauðalig-r eða deyðilig-r], 1) ft. -e, e., dauðlegur. En Dødelig (dauðlegur) maður. Ingen Dødelig veed det. — b) d. Afgang fráfall. — c) dauðfærandi (sb. dauðfæranda eitr 623 á 26. bls.), banvænn: D. Gift. En d. Sygdom. Et dødeligt Saar = Banesaar. — β) óeiginl.: D. Synd = Dødssynd. Et dødeligt Had (Fjendskab) fullur fjandskapur. En d. Fjende = Dødsfjende. — 2) ao., hættulega, ákaflega, o. s. frv.: D. saaret sár til ólífis. D. syg fár-sjúkur. D. forelsket.

Dødelighed, án ft., sk., það að vera dauðlegur, dauðleiki (sb. 677). — b) það hversu margir deyja: Der hersker megen D. i denne Aarstid. Dødeligheden begynder at aftage.

Dødeliste dánarskrá.

Dødemaaned (fornt) = Blidemaaned.

Dødfjende sjá Dødsfjende.

dødfødt, [sb. føde], α) um börn, borinn andvana: Et d. Barn. — β) um skepnur, borinn dauður: En d. Kalv.

dødgjøre (sjaldh.), vinna e-n dauðan, deyða. — Óeiginl. draga dáð úr e-u.

Dødhed, sk., slen, deyfð: Føle en D. i alle sine Lemmer. Sb. Mathed, Tunghed, Dorskhed.

dødhovedet sem er allra mesti daufingi.

dødkjær (sjaldh.), fús að deyja.

dødkold helkaldur, nákaldur.

dødmat (skáldl.), máttvana og að dauða kominn.

Dødning, ft. -er, kk., nár: Bleg som en D. fölur sem nár. Seer ud som en D. — β) = Gjenganger.

Dødningbeen dauðs manns (dauðra manna) bein; gröptur.

Dødningdands = Dødedands.

Dødningfarve, án ft., nálitur.
Dødninghave haft í skáldskap fyrir Kirkegaard.
Dødninghoved dauðs manns höfuð; höfuð af beinagrind úr manni.
Dødningklokke náklukka.
Dødningknep selhiti sem (dauður) draumsmaður gefur manni.
Dødninglugt hrævndaun. Sb. Liiglugt.
Dødningrad beinagrind úr dauðum manni.
Dødsaar, með eignar-fn.: Hans D. er usikkert það er óvist, hvaða ár hann hefur látizt.
dødsfaaret, [sb. saare], sár til ólífis. Sb. dødelig 2.
Dødsangest dauðans angist, skelfileg hræðsla: Være i D. for noget vera skelfilega hræddur (dauðhræddur) um e-ð.
Dødsbo dánarbú.
Dødsbud dauðafregn.
Dødsdag dauðadagur, banadægur, dáuardægur (Fms. I, 219), andlátstið, ártið: Paa sin D. á deyjanda degi. Man veed hans D., men ikke hans Fødselsdag. Sb. Dødedag.
Dødsdom dauðadómur. Sb. Blodsdom.
Dødsdug (heldögg) skáldl. fyrir Dødssved.
Dødsfald mannslát (sem viðburður): Et beklageligt (uventet) D.
Dødsfare = Livsfare, en sjaldnar haft. Sb. Dødsnød.
Dødsfjende (stundum Dødfjende) svarinn óvinur. Sb. dødelig 1, c, β; sömul. Blodfjende.
Dødsfrygt hræðsla við dauðann. Sb. Dødsangest.
Dødskamp fjörbrot, andarslitur, dauðateygjur. Sb. Dødsstrid. — b) (sjaldh.), það að verja líf sitt.
Dødskyld dauðasök.
dødskyldig sem hefur fyrirgjört lífi sínu (eða unnið sjer til óhelgi), dauða verður, sem er dauða maður.
Dødsleie banasæng: Paa sit D. á banasænginni, þegar hann lá banaleguna. Sb. Dødsseng.
Dødsmaade dauðdagi, (helfarir, sb. 623 á 41. bls.): En hurtig (let) D. (Sb. Død 1, c.)
Dødsmiddel vegur til að bana e-m.
Dødsnød (sjaldh.) = Dødsfare.
Dødsqval kvalir dauðans.
Dødssaar = Banesaar, Ulivssaar.
Dødssag dauða-sök. Sb. Ulivssag, Livssag, Blodsag.
Dødssang banaljóð α) ljóð kveðin á banadægri eða meðan maður deyr: Regner Lodbroks D. Ragnars kviða loðbrókar. — β) ljóð sem vita á dauða e-s, helgaldur.
Dødsseng = Dødsleie: Paa sin D.
Dødsskrig óp í dauða eða lífshættu.
Dødsskræk skelfing dauðans, dauðans ofboð. — β) hræðsla sem getur orðið manni að dauðameini.
Dødssmerte sárleikur dauðans.
Dødsstilhed sú kyrrð þegar ekkert bærist; dauðadá. (Sb. dødstille.)
Dødsstraf = Livsstraf.
Dødsstrid = Dødskamp a.
Dødsstund dauðastund. Sb. Dødstime, Dødstid.
Dødssuk hið síðasta andvarp.
Dødssved sviti deyjanda manns. (Sb. Dødsdug.)
dødssyg sjá dødsyg.
Dødssygdom banvænn sjúkdómur. Sb. Helsot.
Dødssynd dauða-synd. Sb. dødelig 1, c, β.
Dødstegn dauðamörk.
Dødstid = Dødsstund.
dødstille svo kyr að ekkert bærist (ekki öldungis = grafkyr): Den d. Nat.
Dødstime = Dødsstund.
Dødstrøst huggun í dauðanum.
dødsyg (líka dødssyg) fár-sjúkur. Sb. dødelig 2.
døe, døde, (er) død, h. s., [deyja], 1) eiginl., deyja, andast, sálast, látast, o. s. frv.: Mange ere døde af dem, jeg kjendte. Han var neppe død, før man begyndte o. s. frv. óðara, enn hann var skilinn við, fóru menn að o. s. frv. D. ved Bøddelens Haand vera tekinn af. D. af Pest. D. af Sygdom verða sóttdauður. D. af Sorg springa af harmi. En Døende maður sem er að deyja eða liggur fyrir dauðanum. — β) d. bort tínast burt, látast, falla frá, (sb. þegar mín missir við, verða að sjá á bak e-m): Een af mine Venner døer bort efter den anden. — γ) d. ud = uddøe: De Gamle døde efterhaanden ud. — δ) með þol.: D. en langsom (voldsom, o. s. frv.) Død; sb. Død 1, c (og vísuorðið: illum dauða út af dó). — 2) óeiginl., a) um það sem á jörðu sprettur, skrælna: Alle Vægter d. i denne Tørke. — b) um það, sem ekki er líkamlegt: Hans Forsæt døde (kafnaði) i Fødselen. Hans Navn (Minde) døer aldrig (sb. en orðstírr deyr aldregi) mun aldrei fyrnast. — β) d. hen verða í útideyfu (sb. það deyfist yfir það): Sagen døde hen.
Døgenigt, kk., (í tali), ónytjungur, landeyða.
Døgn, ft. eins, kl., [sb. dægr], (merkir dægur i Jævndøgn; en er ella sama og) sólarhringur. — β) (með greininum) Døgnet sá tími sem yfir stendur að því leyti sem hann er ómerkur og hjegómlegur: Døgnets Moder það sem er tízka í þann svipinn. Døgnets Smag.
Døgnblad nokkurs konar fyrirlitningarnafn fyrir Dagblad.
Døgndyr kvikindi sem lifir hjer um sólarhring.
Døgnflue dægnrfluga *ephemeron*.
Døgnliv örstutt æfi. — β) það að ana fram eptir þeirri tízku sem er í þann svipinn.
Døgnskifte dagaskipti (sb. það eru dagaskipti að því).
Døgnskrift rit sem ekki á sjer langan aldur.
Døgnskriver sá sem býr til þess konar rit.
døgnvarig sem helzt sólarhring; sem ekki á sjer langan aldur, (sb. skammvinnur, skamm-góður).
Døgnværd not (met eða þvíuml.) sem ekki eiga sjer langan aldur.
Døgnværk verk sem ekki á sjer langan aldur.
Døgnvæsen vera (kind) sem ekki á sjer langan aldur.
døie, ás. 1, þola, umbera, verða fyrir e-u: D. Ondt. D. Kulde (Sult og Tørst). D. Fortræd (Spot).
Døit, sk., (eiginl. eins konar hollenzkur einskildingur; í tali) ikke en D. öngva ögn, öngva agnar-ögn, ekki hót. Ikke en D. værd einskis virði.
Døl, kk., (í Norv.), = Dalbo, Dalbygger.
Døl, með greininum Døllen, sk., partur af plógnum.
dølge, dulgte, dulgt, ás., [dylja], dylja, leyna e-u: D. Manglerne ved noget. D. sin Sorg (Mening, Hensigt). Orðskv.: Det, som dølges i Snee, kommer op i Tø (sb. upp koma svik um síðir).
Dølgsmaal dul, laun, leynd: Lægge D. paa noget draga dulur á (fara í launkofa með) e-ð; sb. drepa huldu á (Fms. XI, 106) og mjer er laununy á. — β) sjer í lagi, dulsmál: Føde i D. Barnefødsel i D.
Dølgsmand dularmaður (t. a. m. vera dularmaður að e-u), sá sem drepur huldu á. — β) sjer í lagi = Hæler.
[-dømme, af dœmi, niðurlag nokkurra orða, sem öll eru kl., og merkja e-l tignarvald eða ríki, t. a. m. Fyrstendømme, Hertugdømme, Kongedømme, Keiserdømme, Pavedømme, Bispedømme, Præstedømme.]
dømme, dømte, dømt, ás. og h. s., [dœma], a) í málaferlum, dæma α) h. s.: D. i en Sag dæma um mál, dæma mál. D. efter Landets Love dæma lög. Retten maa d. os imellem. — β) ás.: D. een fra Livet (sit Embede) til dauða (af embætti). D. een i Bøder dæma e-m sekt. Han er dømt til Fæstningsarbeide paa Livstid. Dømmes for Tyveri. — b) þar sem ekki er talað um málaferli, (sb. hið forna orðatiltæki: drekka ok dœma; sömul. mjer ber ekki um það að dæma), α) h. s.: Saavidt man kan d. af (efter) det Udvortes að því er sjeð verður, (sb. fyrir manna sjónum). D. vel (ilde) om Folk vera umtalsgóður (umtals-illur). Jeg gad vide, hvad han dømmer (hugsar, heldur, segir) om denne Sag. D. som den Blinde om Farverne. Andre maae d. (skera úr), om jeg har ret, eller ikke. — β) ás.: D. andre efter sig selv. — Sb. bedømme, fordømme, fradømme, idømme, paadømme, tildømme.
Dømmefrihed leyfi til að segja það sem manni býr í brjósti.
Dømmekraft, án ft., skilningur.
Døn, ft. eins, kl., dynur, dunur: Man hørte et D. Det gav et stærkt D.
døne, h. s. 1, [e. o. döna fyrir duna], (sjaldh.), duna, dynja.
Døning sjá Dønning.
Dønning (líka Døning og Dyning), ft. -er, sk., lognalda, ylgja, undirsjór.
Dør, ft. -e, sk., [dyr-r], a) bæði dyr og hurð: Staae i (uden for) Døren. Staae bag Døren á hurðar baki. Gaae ind ad (gjennem) en D. Gaae ud af en D. Lukke Døren eða lukke Døren i láta aptur hurðina. Lukke Døren op. Der gik nogen med Døren eða Døren gik það var gengið um. Vise een Døren (vísa e-m út, þ. e.) reka e-n út (frá sjer). Sætte (jage) een paa Døren reka e-n út (burt). Gaae D. fra D. Boe D. om D. med een eiga heima við hliðina á e-m. Inden for sine egne Døre í sjálfs síns húsi. (Sb. Kirkedør, Staldddør, Huusdør, Gadedør, Stuedør, o. s. frv.). — β) í talsháttum og óeiginl. merk.: Staae for Døren vofa yfir. Feie (gjøre reent) for sin egen D. (gjöra hreint fyrir sínum dyrum). Aabne Døren for Lasterne gefa löstunum rúm. — b) op og hurð eða hlemmur eða þvíuml. Sb. Skabdør, Kakkelovnsdør; sömul. Falddør.
Døraxel = Dørstabel.
Dørbeslag málmur sem hurðir eða dyr eru lagðar.
Dørfald = Dørfang.
Dørfals hurðargróp.
Dørfang hliðfjalir í hurð.
Dørfløi annar vængurinn á vængjahurð.
Dørfylding trje-tafla sem er felld inn í hurðar-grindina.
Dørhammer hurðarhamar til að drepa á dyr með.
Dørhul gat á hurð. — b) auðar dyr án dyragættis og hurðar.
Dørhængsel lamir á hurð.

Dørkarm dyragætti, dyra-umbúningur.

Dørklinke hurðar-klúra úr járni.

Dørklokke hurðarbjalla.

Dørklædning = Dørfylding. — b) hurðar-grind.

Dørlod hurðarlóð sem dregur aptur hurðina.

Dørpost = Dørstolpe.

Dørslaa hurðarloka.

Dørslag, [Durchschlag á þjóðv.], málm-sáld (sem haft er í eldhúsum).

Dørstabel hurðarkrókur.

Dørstolpe dyrustafur, gáttartrje (Gþl. IIb 10).

Dørstykke skript (pentuð) yfir dyrum.

Dørtridse hurðar-skeggla (sem taugin með hurðarlóðinu leikur í).

Dørtrin = Dørtærskel: Have syv Sind over et D. (vilja sitt á hverri stundunni).

Dørtræ dyratrje, ofdyri (Gþl. IIb. 10). — b) = Dørtrin, Dørtærskel.

Dørtærskel þröskuldur. sb. Dørtrin.

Dørvindue gluggi á hurð. — b) gluggi yfir dyrum.

Dørvogter dyravörður.

Dørvogterske kvennmaður sem er dyravörður.

Dørvægt þungi sem dregur aptur hurð.

Døs, án ft., sk., [sb. dos], dos, dá: Den Syge ligger i en D. Gaae som i en D. (vera e-n veginn daufur og utan við sig).

døse, s. 1, a) h. s., vera daufur (drunglegur, doðalegur), taka ekki handarvik: Gaae og d. den hele Dag. — b) ás., eyða tímanum í deyfð: D. Tiden bort. D. sit Liv hen.

Døsen, sk., það að døse.

døsig, ft. -e, e., þungur á sjer, doðalegur, drunglegur, niður dreginn, daufur: D. efter Maaltidet. sb. dorsk.

Døsighed, án ft., sk., slen, drungi, deyfð. sb. Dorskhed.

døv, ft. -e, e., [dauf-r], a) um heyrn eða hljóð, α) daufur (forn) = heyrnarlaus, heyrnardaufur, heyrnarlítill, sem heyrir illa: Meget d. nærri því heyrnarlaus. Noget d. heyrnarlítill. sb. tunghør. — Óeiginl.: Være d. imod noget daufheyrast við e-u, skella skolleyrunum við e-u: Være d. imod Forestillinger (Formaninger). — β) (sjaldh.), hljómlaus, hljóðlaus, hljómlítill, hljóðlítill: En d. Røst. En d. Basun (Klokke). — b) daufeggjaður, sljór, sem ekki bítur eða bítur illa: En d. Lee. En d. Eg. sb. sløv. — c) dáðlaus: Døve Nelder.

døve, ás. 1, [deyfa], a) um heyrn og hljóð, α) gera e-n heyrnarlausan: Et døvende Bulder. D. Folks Øren med sin Snak (ofbjóða öðrum með kjaptamagninu úr sjer). — β) láta e-ð ekki heyrast: Stormen døvede hans Klager kveinstafir hans heyrðust ekki fyrir storminum. — b) deyfa eggjar. Sb. sløve. — c) draga úr e-u, lina, mýkja, o. s. frv.: D. Ilden. D. Smerten; sb. lindre. sb. dæmpe, bedøve.

Døvedrik drykkur sem deyfir sárindi.

Døvelse, sk., það að døve. — b) dá, deyfð. sb. Bedøvelse.

døvfødt, [sb. føde], fæddur heyrnarlaus.

døvgjøre gera e-ð dauft, deyfa.

Døvhed, án ft., sk., heyrnardeyfa, heyrnarleysi.

døvstum heyrnarlaus og mállaus.

*Døvstummeinstitut skóli handa mállausum og heyrnarlausum.

E.

E, fimmti stafur í stafrófinu, er opt borið fram líkt eins og i (ekki í) á ísl., en stundum eins og e á ísl (æ á d.), og samsvarar ýmist, í sjálfum megluhluta orðanna, íslenzku e (sb. end, vel), a (sb. Sted, den, det), i (sb. ved, Ved, Med), æ (sb. Ederduun), eða ei (sb. Ed, veg). Í endingum orða stenzt það ýmist á við a, u (o) eða i (e) á forna ísl. (sb. Tunge = tunga, tungu eða tungo; Tunger = tungur eða tungor; Broder = bróðir eða bróðer, bróður eða bróðor; Sommer = sumar), eða því er hleypt inn fyrir framan r (sb. fager = fagr, Ager = akr, Væder = veðr). ee (t. a. m. i een, heel, meer, Eeg, Meed) er víða = e með seinu atkvæði.

Ebbe, án ft., sk., fjara, útfall, (sb. útfiri): E. og Flod flóð og fjara.

ebbe (har), h. og persónulaus s. 1, falla út: Det begynder at e.

Ebbetid fjara (sá tími þegar fjara er).

*Echo, kl., bergmál. sb. Gjenlyd.

*echappere, h. s. 1, skjótast burt.

*echauffere, ás. 1, gera e-n heitan eða móðan. — echaufferet móður, dæstur.

*Eclat, sk., = Opsigt b.

*eclatant, ft. -e, e., sem mikið ber á, framúrskarandi.

*Eclecticismus, sk., það að velja úr ýmsu (einkanl. úr heimspeki ýmissra manna) það sem bezt þykir.

*Eclectiker, ft. -e, kk, sá sem tínir saman úr heimspeki annara það sem honum þykir bezt.

*eclectisk, ft. -e, e., sem lýtur að úrtíningi eða samtíningi.

*Eclipse, ft. -r, sk., = Formørkelse (um himintungl).

*Ecliptik, sk., = Dyrekreds.

*Ecloge, ft. -r, sk., = Hyrdedigt.

Ed, ft. -er, sk., [eið-r], a) eiður, svardagi, særi, α) þegar maður ber vitni: Aflægge (vinna) Ed. Sværge (gjøre) falsk Ed vinna rangan eið. Jeg kan gjøre min Ed derpaa mjer er eiður sær o. s. frv. Bevidne (forsikkre, love) noget under sin Ed með eiði. Stævne een paa sin Ed. Lovens Ed lögeiður (Fms. III, 106). — β) þegar maður lofar e-u: Tage een i Ed taka særi af e-m. Bryde sin Ed. sb. Embedsed, Hyldingsed, Troskabsed, Præsteed. — b) munneiður (Skuggsjá), blótsyrði: Man hører aldrig en Ed af hans Mund honum hrökkur aldrei blótsyrði. Man hører ham bruge afskyelige Eder.

Edbryder, kk., eiðrofi. (Sb. Meeneder.)

edbunden, [sb. binde], eiðbundinn.

Edder, án ft., sk., [eitr], a) (fornlegt), eitur. — b) vilsa, vogur, gröptur: Sætte E. fara að grafa (sb. það grefur í e-u). Trække Edderen ud af en Byld. Sb. Voer.

Edderbyld graptrarkýli.

Edderkop könguló.

Eddersætning igerð.

Eddike, sk., ölvínan: Eddiken er bleven doven. Brygge (búa til) E. Sylte noget i E. Sb. Viineddike, Oleddike.

Eddikebrygger sá sem býr til ölvínan.

Eddikebryggeri öll áhöld til ölvinans-gjörðar.

Eddikebrygning ölvinnns-tilbúningur.

Eddikeflaske ölvinnnsflaska.

Eddikegjæring gerð í ölvinani.

Eddikehonning eins konar drykkur af hunangi og ölvinani.

Eddikekirsebær, ft., kirsiber súrsuð í ölvínani.

Eddikekrukke ölvínnnskrukka.

Eddikemand ölvínansmaður; einkum = Eddikebrygger.

Eddikeskind farðaskán á ölvinani.

eddikesuur súr sem ölvinan, gallsúr.

Eddikesyre sýra í (úr) ölvinani.

Eddiketønde ölvinnnstunna.

edelig, ft. -e, e., gerður með eiði: En e. Forsikkring. Et edeligt Løfte (Forbund).

Eden, kl., lífshjerað (Mauh). — β) sjerhver sælu-staður: Et meer end jordisk E.

Ederduun, [æðardún], æðardún: En Ederduuns Pude.

Ederfugl, [sb. æðarfugl], æðarfugl, (æður blauði fuglinn, æðarbliki hvati fuglinn), *anas mollissima*.

edfæste láta e-n vinna eið: En edfæstet Mand.

*Edict, ft. -er, kl., tilskipun, stjórnarboðorð.

*Edition, ft. -er, sk., = Udgave.

Edsbrud eiðrof.

*Edsformular eiðstafur.

Edspagt festar og særi.

edsvoren, [sb. sværge], eiðsvarinn: Edsvorne Dommere nefndarmenn (sem dómendur), dómendur, dómur; líka Edsvorne tómt (t. a. m. de Edsvornes Kjendelse).

Edtagelse, sk., það að taka eið af e-m.

edtagen, [sb. tage], sem tekinn er eiður af.

Eeg (líka ritað Eg), ft. Ege, sk., [eik], eik (í eiginl. merk.), eikitrje, *quercus*. — b) sjá Ege b.

Eeghjort (eins konar skorkvikindi) *lucanus cervus*.

Eem, án ft., sk., [eim-r], (sjaldh.), gufa er sjest (t. a. m. upp af heitu vatni). (Sb. Dunst, Damp.)

eem, e., (sjaldh.), væminn.

een, o. s. frv., I) een sk. et. að fráteknum eig., [ein-n]; eens, sk. eig. í et.; eet, kl. et.; án ft., einn, o. s. frv., A) án greinis, 1) tiltekið, einn, sami, o. s. frv., a) sem tölu tala, α) þar sem maður hefur fleiri enn tvennt í huganum, einn: E., to, tre, fire, o. s. frv. E. og tyve tuttugu og einn. Hundrede og e. Neppe e. af hundrede. Eet Hundrede. E. Gang (einu sinni) e. er e. Jeg gav ham to Stykker, og beholdt selv eet. Klokken slog eet (klukkan sló, nú liðinn væri fyrsta stund = nú var ein stund af hádegi eða miðnætti eptir slagi stundaklukkunnar). — Að sínu leyti eins og á ísl. er een optlega sett fyrir einn maður, og eet fyrir einn hlutur: Der var kun e., der kjendte ham. O. s. frv. — β) þar sem maður hefur ekki

nema tvennt i huganum, annar: De ere begge dernede; lad e. af dem komme herop. Eet af to annað tveggja (fornlegt), annaðhvort: Eet af to, enten maa du klæde dig om, eller blive hjemme annaðhvort verðurðu að gera — fara í önnur föt, eða sitja kyr heima, (sb. Nj. 185). — b) sem ekki á sjer jafningja, (sb. öngvum líkur): Der er kun e. Gud. — c) einn = sami (sb. samme, selv samme): Spise af e. Tallerken. Vi boe i eet Huus. De ere fødte paa e. Dag. Alle have e. Længde. Det kommer ud paa eet það kemur fyrir eitt (sb. Nj. 90) eða í sama stað niður, það stendur á sama. At see hende og elske hende var eet það varð (eða hlaut að verða) samfara, að sjá hana og unna henni. — Að við bættu og samme eða og det samme (sb. eitt ok hit sama verk 635 XXXII): Vi have e. og samme Herkomst. Det er eet og samme Huus sama húsið. Det bliver eet og det samme (kemur öldungis í sama stað niður, stendur öldungis á sama), enten vi tage Stof eller Klæde. Et evigt Eet og det samme sí og æ hið sama, sama upp aptur og aptur, o. s. frv. — I Eet í einu lagi: Jeg vil hellere have det i Eet, end skilt ad. En det løb i Eet for mig það rann allt saman (varð allt í þoku) fyrir augunum á mjer. — Med eet allt í einu, þegar minnst varir, upp úr miðju kafi. — 2) þar sem ekki er jafngreinilega tiltekið., að ekki sje talað nema um eitt, einn, einhver, o. s. frv., a) með af eða iblandt, einn: E. af mine Venner. E. af Selskabet. E. iblandt Mængden. — b) einn (þ. e. einn öðrum fremur; sb. Hrafnk.: varnað býð ek þér á einum hlut): E. Ting (eða tómt Eet) maa jeg sige dig nokkuð verð jeg að segja þjer. — c) í sambandi við anden, α) e. og anden Gang endur og sinnum; öðru hverju. — β) gagnstætt anden: E. siger saa, en Anden anderledes sinn segir hvað. Snart Eet, og snart et Andet sitt í hvert skiptið, sitt á hverri stundunni. Eet er at være lærd; et andet, at troe man er det það er sitt hvað, að vera lærður, eða þykjast vera það. — d) einhver, maður: Der kommer e. þarna kemur einhver. Der er e. ude, som vil tale med dig það er kominn maður og vill tala við þig. — í tali: En eenlig e. Det er en underlig e. (kynlegur maður). — e) fyrir man, einkanl. í þeim föllum, sem það orð vantar: Staae under eens Herredømme vera undir valdi e-s. Dømme om det, som ikke hører til eens Fag. Hvad der ikke vedkommer e. það, sem mann varðar ekki um. Naar e. ikke har lært noget, saa forstaaer han og intet þegar maður ......, þá o. s. frv., eða sá, sem ekkert hefur numið, hefur ekki heldur vit á neinu. Hvad er det for e. hvaða maður er það? (fornt: hvat manni — eða manna — er hann?). — B) með greini, eða þeirri lögun, er honum fylgir, α) þar sem talað er um fleira, enn tvennt, einn: Han har tre Døttre; den ene (ein af þeim) er gift. Den ene med den anden hver með öðrum. — β) þar sem ekki er talað, nema um tvennt, annar: Mit ene Been annar fóturinn á mjer. Den ene af de to Brødre er Kjøbmand, den anden Præst annar bróðirinn er kaupmaður, en hinn prestur. Den ene troer ikke den anden þeir tortryggja hvor annan.

II) eens, [eiginl. kl. eig. et.], a) sem e., α) (sjaldh.) = enig: Blive eens med een om noget. Gagnstætt: ueens. — β) eins, sami: Han er altid eens. De ere af eens Alder jafn-gamlir. De bruge eens (sama) Maal og Vægt. — Einnig í heimspekilegu orðfæri, samjafn: Det Hele er eens med dets Dele. Sb. identisk. — b) ao., eins, jafnt: Det faldt eens ud for dem begge. Alle Børnene gaae eens klædte. Det er mig ganske eens mjer stendur öldungis á sama; sb. ligegyldig.

III) en, sem greinir, á ísl. ýmist einn (optar fyrir aptan nafnið, enn framan það), nokkur (optast nær fyrir aptan; sb. ef kona nekkver á líð kingor), eða greininn vantar með öllu, eins og á lat.: En Mand maður einn, maður nokkur. Der var engang en Mand einu sinni var maður. En Kone fra Landet kona af landsbyggðinni. — Hvad er dette for en Person hvaða maður (fornt: hvat manni eða manna) er þetta? — En berømt Mand nafnfrægur maður. Et stort Huus mikið hús, hús eitt mikið. Saa god en Leilighed jafn-gott tækifæri. Saadan en Ven þvílíkur vinur. — b) fyrir framan tölur hafa Danir en, þar sem vjer segjum eitthvað (í tali), hjer um bil, o. s. frv.: Der er en fire eller fem Stykker tilbage. Han tabte vel en (hann mun hafa misst hjer um, hann hefur misst á að gizka) tredive Rigsdaler.

IV) ene, [sb. einu í orðunum ok villu þat einu hafa, er þér sýnest Fms. XI, 82], a) sem ao., α) = alene 2: Han er meget for at være ene. Man kan være ene, uden at føle sig eensom. Være ene og forladt einmana og munaðarlaus, (sb. einstæðingur). — β) = alene 3: Være ene om et Arbeide. Barnet kan gaae ene er farið að ganga. — γ) = alene 1: Ene af den Grund vegna þess og einskis annars. — Einkum í orðasambandinu ene og alene, (sb. alene 1): Det er ham ene og alene vi maae takke derfor það eigum við honum að þakka, og öngvum öðrum. — b) sjaldh. sem e., l. s. m.: Ene Datter modnes snart (ótt vex einka dóttir), orðskv.

V) eneste, [eiginl. efsta stig af een, e. o. einasti], a) með den (eða det) eða eignar-fn., eða eig. fyrir framan sig, eini: Det er den (eða det) eneste i sit Slags. Han er min eneste Ven eini vinurinn, sem jeg á. Det er hans eneste Syssel (það er eina iðjan hans =) hann gerir ekkert annað. — Líka í ft.: De eneste Overlevende einu mennirnir, sem eptir lifðu. Det er de to eneste Kopper (einu bollarnir), der endnu ere hele. — b) með en fyrir framan sig, einn: Han har en eneste Søn á (ekki nema) einn son. Der blev kun en eneste tilovers það varð ekki nema einn eptir. I hele Haven er kun et eneste Træ það er (ekki nema) ein eik í öllum garðinum. — c) hver eneste een hver og einn, (sb. hvert mannsbarn, sem vettlingi getur valdið).

eenaarig ársgamall, veturgamall.

eenarmet, ft. -armede, e., sem hefur einn arm, o. s. frv. (sb. Arm).

eenbaaren, [sb. bære], eingetinn.

eenbenet einfættur.

eendrægtig, ft. -e, e., samhuga, samþykkur: Eendrægtige Venner (Ægtefolk) sem vel kemur saman. — eendrægtigt, sem ao.: Leve eendrægtigt sammen láta sjer koma vel saman.

Eendrægtighed, án ft., sk., samlyndi, samþykki.

eengang, sem ao., [fyrir een Gang], 1) með öngva fn. fyrir framan sig, a) einu sinni (forn: um sinn) og ekki optar: Jeg har været der e. — b) einu sinni (sb. um sinn Fms. XI, 415), hvort sem er, á annað borð: Det er nu e. skeet. Har han e. faaet det, saa lad ham beholde det úr því hann hefur fengið það (hvort sem er eða á annað borð). — c) e. for alle einu sinni (svo ekki þarf — eða þurfi — optar): Jeg har sagt ham det e. for alle. Jeg giver hellere en Sum e. for alle, end noget aarligt. — d) einhverju sinni, einhvern tíma, um það lýkur, áður enn lýkur nösum, á endanum: Han kommer dog e. til en Ulykke. Sb. omsider. — 2) paa e. α) í einu, í senn: Han drak det ud paa e. (Sb. een I, A, 1, c). — β) allt í einu, þegar minnst (vonum) varir, (sb. hefja sig upp úr eins manns hljóði): Det blev paa e. ganske mørkt. Sb. pludselig og een I, A, 1, e.

eenhaande, e., (úrelt), sama kyns: E. Folk.

Eenhed, sk., a) án ft., það að vera ekki nema einn: Guds E. Stedets E. i et Skuespil þar sem allt er látið fara fram á sama stað. — β) sjer í lagi það að allt á saman í e-u og ekkert vantar í það: E. i det Mangfoldige. E. i Handlingen i et Skuespil. — b) með -er í ft., einn hlutur (í tölvísi), einn (sem nafn, Alg.), fingur (Alg.): Tallet sex bestaaer af sex Eenheder.

Eenhjørning, ft. -er, sk., einhyrningur. — b) (sjaldh.), náhvalur *monodon*.

eenhornet einhyrndur.

eenhændet, ft. -hændede, e., einhentur (fyrir einhendur).

Eenklang samhljómur.

eenlig, ft. -e, e., einstakur; sem ekki hefur neitt í eptirdragi, einhleypur, ókvæntur, (um kvennmann) ógipt: Et Værelse til en e. Person. To eenlige Folk (hjón, sem hvorki hafa börn eða vinnuhjú). En e. Mand. En e. Kone. Den eenlige Stand (það að vera ókvæntur eða ógipt).

Eenlighed, án ft., sk., = Eensomhed: Elske (begive sig i) E. — β) það að vera ókvæntur eða ógipt: Leve i E.

Eenling, kk., (sjaldh.), einstaklingur.

eenraadig, [sb. einráðr], = selvraadig.

Eenrum, (án greinis), kl., einvera, (sb. fara einförum): Den Tungsindige søger E. — I E. einslega: Lad os tale derom i E.

eens sjá een II.

eensartet, ft. -artede, e., sömu tegundar, samkynja.

eensdan (í tali), eins, a) ft. -ne, e., sami, sama kyns. — b) sem ao., á sama hátt.

eensdannet, [sb. danne], jafn að lögun: Eensdannede Figurer.

eensfarvet, ft. -farvede, e., samlitur.

eensformig, ft. -e, e., sem engin tilbreyting er í, tilbreytingarlaus: Et eensformigt Landskab. E. Musik.

Eensformighed, sk., tilbreytingarleysi.

Eenshed, án ft., sk., það að vera sama: E. i Klædedragt það að hafa sama búnað.

eensidig, ft. -e, e., ætíð óeiginl., α) um verk, sem ekki nær nema til eins eða (þegar tvennt er) annars; einstrengingslegur: En e. Contract (þar sem ekki er skuldbinding, nema öðrumegin). En e. Synsmaade (Bedømmelse). Paa en e. Maade einstrengingslega. — β) um menn, einhæfur, einstrengingslegur: E. og partisk i sine Domme.

Eensidighed, sk., það að vera eensidig, (einstrengingsskapur, o. s. frv.).

eensinde (úrelt) = eengang.

eenslydende, [sb. lyde], jafn að hljóði eða hljóðum: E. Toner. E. Ord. — β) samhljóða: To e. Afskrifter. — Sb. ligelydende.

eensom, ft. -me, e., α) um lifandi verur, einn sjer, einn út af fyrir sig, einn síns liðs: Eensomme Dyr (sem ekki eru vön að vera í flokkum, eða tvö saman, heldur fara einförum). — Líka einmana: Føle sig e. láta

sjer leiðast eða finnast eyðilegt eða tómlegt. — β) um líkamlega hluti, afskekktur: Et eensomt Huus i Skoven. — γ) um andlega hluti: Føre et eensomt Liv vera einn sjer, (fara einförum). — b) sem allt er autt eða kyrrt á, α) um stað, nuður: En e. Ørken. — β) um tíma: Den eensomme Midnatsstund (þegar allt er kyrrt og hljótt).

Eensomhed, án ft., sk., einvera, (sb. einseta): Elske (tilbringe Livet i) E. Dyb E.

Eenspænder, ft. -e, sk., eineyki (hestur sem gengur einn fyrir vagni).

Eenspændervogn eineykisvagn.

eenssindet jafnlyndur. Gagnstæð: vægelsindet.

Eenstavelsesord einsatkvæðis orð.

eenstemmig, ft. -e, e., a) (sjaldh.), um söng α) einraddaður: E. Sang. — β) samróma: „E. med Naturens Røst". — b) samhljóða, samdóma: Eenstemmige Vidner. En e. Dom. Et eenstemmigt Vidnesbyrd. — 2) eenstemmigt, sem ao., í einu hljóði: Han blev eenstemmigt valgt.

eensteds sjá etsteds.

eenstig, a. -e, e., (í tali), einstakur, afskekktur: Et eenstigt Huus.

eenstonende, [sb. tone], tilbreytingalaus á að heyra: Det bestandige, e. Dryp af Vandet paa Stenen.

eenstydig, ft. -e, e., er merkir sama, sömu merkingar; líkur að merkingu: Eenstydige Ord og Talemaader.

Eenstydighed, án ft., sk., það að vera sömu — eða líkrar — merkingar: Ordenes E.

eensædet, ft. -sædede, e., sem ekki er nema með einu sæti eða einum stól.

eenøiet eineygður.

Eetmaal (líka Etmaal), (einkanl. tíðkað á sjó), = Døgn α.

Eettal tölustafurinn sem merkir einn.

*Effect, sk., a) án ft., áhrif, afleiðingar, afdrif. — b) með ft. -er, lausafje, búshlutir, búsgögn.

*effectuere, ás. 1, framkvæma, koma e-u til leiðar.

efter, [efter fyrir eptir], eptir, o. s. frv., I) fs., A) þar sem eptir á íslenzku stýrir þiggj., 1) á eptir e-u sem fer áfram, α) hun har en Tjener e. sig (það gengur þjónn á eptir henni til viðbafnar og umsjónar). Slæbe noget e. sig. — β) þar sem því er bætt inn í merkinguna, að sá (eða það), sem fer á eptir e-u, vilji ná því: Jage e. noget (t. a. m. en Hare, en Sommerfugl) elta (eltast við) e-ð. Han var e. mig med Stok hann elti mig með staf í hendinni. — Raabe (fløite, pibe) e. een. — Stundum merkir efter, að það sem á eptir fer, nái því, sem á undan fer: Komme e. een (stundum =) ná e-m. — 2) beint af e-u (sb. beint af augum) í orðatiltæk. gaae (løbe) e. Næsen ana áfram, fara óhýtisferð. — 3) til e-s eða eptir eða að e-u til að ná því (og bendir fyrirsetningin í þessari merk. alls ekki til, að sá hlutur, sem er kallaður því nafni, er hún stýrir, færist úr stað, því síður áfram), a) eiginl., til e-s: Stikke (hugge, slaae) e. een leggja (höggva, slá) til e-s. Støde e. een reyna til að reka e-ð (t. a. m. fork) í e-n eða hrinda e-m með e-u. Kaste e. een reyna til að kasta e-u í e-n. Sigte e. een miða á e-n. Gribe e. noget reyna til að grípa e-ð. — b) óeiginl., eptir eða að e-u: Pigen er gaaet e. (farin að sækja) Brød. Sende Bud (líka tómt sende) e. een. Skrive e. noget (skrifa brjef, til þess að láta senda sjer e-ð). Sb. lyse i Aviserne e. een, som er bortrømt lýsa (í blöðunum) e-m, sem hefur strokið. — Lede (søge) e. noget leita að e-u. Sb. grave e. Skatte grafa jörð til fjár. — See (kige) e. noget gá (gægjast) að e-u. See sig om e. noget svipast að e-u. Høre (lytte) e. noget hlusta eptir e-u. Lure e. noget hlera eptir e-u, (sb. standa á hleri). — Bie (vente, tøve) e. een bíða eptir e-m, bíða e-s. Hun bliver oppe e. mig fer ekki að hátta, fyr enn jeg kem heim. — Jeg er nysgjerrig e. (mjer er forvitni á) at vide det. Begjerlig e. noget sólginn í e-ð, gjarn á e-ð. Være en Nar e. noget (í tali) vera ólmur í e-ð. Være slem e. noget (í tali) vera ólær með e-a ásækni. Længes e. noget láta sjer leiðast eptir e-u, þrá e-ð. Sukke e. noget (andvarpa af löngun til e-s), sár-þrá e-ð. Stræbe (tragte, hige) e. noget sækjast eptir e-u, líkjast í e-ð. — Tage e. slette Exempler taka það eptir, sem illt er. — Lægge sig e. noget leggja stund á e-ð. — Stundum vísar efter svo til, að gjörandi komist algjörlega að því, er hann stefnir á (sb. I, A, 1, β niðurlag): Komme e. noget komast að e-u (t. a. m. komme e. Sandheden, komme e. et Bedrageri) og komast upp á e-ð (t. a. m. komme e. en Konst). — 4) eptir (þegar talað er um, að e-ð sje lagað eptir e-u, eða þvíuml., að e-u: Rette sig e. noget (een). Føie sig e. een. Handle e. Guds Bud. Dømme e. Landets Love. Klæde sig e. Moden tolla í tízkunni með klæðaburðinn. E. Ønske að óskum, eins og hugurinn beiddi, ákjósanlega. Det gik ikke e. hans Hoved. E. min Mening að minni hyggju. E. Sagens Beskaffenhed eptir málavöxtum. Vælge e. Behag. E. Fortjeneste að verðungu. E. Evne. Dømme andre e. sig selv ætla aðra eptir sjer, (sb. margur ætlar mig sig). Dømme e. det Udvortes. Tegne (male) e. Naturen draga e-ð upp (o. s. frv.) eins og það kemur fyrir sjónir. Være opkaldt e. een heita eptir (líka í höfuðið á) e-m. Vende Kappen e. Veiret; sb. Kappe. — 5) lugte e. noget; sb. lugte 2. Smage e. noget; sb. smage 2. — B) þar sem eptir á íslenzku stýrir þol., 1) um tímann, a) í einfaldri merk.: E. Juul eptir jól, á bak jólum. E. Regn kommer Solskin það kemur skin eptir skúr, eptir skúra sólin skín. Jeg kommer igjen e. Bordet þegar búið er að borða. Før og e. hans Død. Det indtraf tre Uger (þremur vikum) e. Kongens Død. Otte Dage e. hinanden samfleytt. E. den Dag saae man ham aldrig glad hann var aldrei með hýrri há upp frá þeim degi. — Lidt e. lidt smátt og smátt. — b) í aukinni merk., þar sem fyrirsetningin bendir svo til, sem hið síðara sje komið frá hinu fyrra, eða sprottið af því, α) arve noget e. een. Han har denne Svaghed e. (af) Faderen. — β) Græsset staaer godt e. Regnen. Han fik svage Øine (augnveiki f. augnaveiki) e. Kopperne. E. det, som er forefaldet, kan jeg ikke mere tale med ham. — 2) um annað, enn tímann, a) um röð, eptir, næst e-m, (sb. hann var sterkastur, annar enn A. eða þegar A. leið): Have Rang e. een ganga næst e-m að metorðum. Have Sæde e. een eiga sæti næst e-m eða næst fyrir neðan e-n. Du kommer e. mig næst á eptir mjer. E. ham (næst honum) er ingen mig kjærere end du. (Sb. næst.) — b) á þeim stað, þar sem gjörandinn hefur verið: Lade noget e. sig skilja e-ð eptir; sb. efterlade. Man fandt Spor e. ham eptir hann, (en þó einnig með þiggj., t. a. m. fundust eptir þeim bækr írskar). — II) sem ao., A) (sb. I, A), 1) á eptir: Gaa kun foran; han kommer nok e. — Með bag fyrir framan; sb. Bag II, B. — 2) Nord (Syd) e. í norður (o. s. frv.). — 3) gjøre noget e., búa til annað eins og e-ð, er tíðkanlegra, enn eftergjøre. Gjøre een noget e. leika e-ð eptir. — 4) ó rétt = til (í tillukke, tilkline): Kline et Hul e. Det groer e. (= sammen). — B) (sb. I, B), 1) um tímann: Det indtraf Aaret e. árið eptir, (ári síðar). Kort (lidt, ikke længe) e. skömmu (litlu) síðar. Strax e. samstundis, óðara, að vörmu spori. Baade før og e. bæði eptir og áður. — Með bag fyrir framan: Det værste kommer bag e. seinna. Sb. Bag II, B. — Með siden fyrir framan: Jeg skal siden e. fortælle dig det seinna. — 2) eptir (= tilbage; sb. I, B, 2, b): Han blev e. Han lod sit Tøi blive e. skildi ruslið sitt eptir.

Efteraar haust. Sb. Høst.

Efteraarsstorm stormur á hausti.

Efteraarsveir haustveður.

efterabe herma (taka) e-ð eptir: E. noget. — β) herma eptir e-m: Han vil gjerne e. de Fornemme hann hermir allt eptir heldri mönnum.

Efterabelse, sk., það að efterabe; (eptirhermur).

Efteraber, ft. -e, kk., sú sem hermir allt eptir; (hermikráka, eptirherma).

efterat, st., (eptir að vafasamt), þegar = eptir það að: E. alle havde talt, reiste han sig. Han kom først e. (ekki fyr enn) Skibet var seilet.

efterblive, verða eptir, tíðkast ekki nema í ho. α) nút. t., sem verður (er) eptir eða á lífi: De Efterblivende. — β) þ. t.: sem eptir hefur orðið: Han samlede de efterblevne Soldater.

Efterblomstring eptirblómgun (eptir aðal-blómgunartímann).

Efterbord, án ft., (sjaldh.), = Dessert.

Efterbryg daufasta ölið er seinast kemur þegar verið er að búa til öl.

Efterbrygning = Efterbryg.

Efterbryllup = Andendagsbryllup.

Efterbud seinni boð í e-ð (sb. Bud 1, b): Hans E. kunde ikke antages.

Efterbyrd, [eptirburð-r í Stjórn], α) fylgja (*secundae*). — β) hildir.

efterdags, ao., hjer eptir, eptirleiðis, framvegis. Sb. herefterdags.

Efterdands dans á eptir.

efterdanne búa til eptirmynd (líkneski, o. s. frv.) e-s hlutar: E. Naturen.

Efterdannelse, sk., það að efterdanne.

efterdi, st., því að (sb. því at þú spyrr mik, þá mun ek svara þér), með því að, (sb. þar eð, fyrst að).

Efterdigter (sjaldh.), skáld sem stælir eptir öðrum.

Efterdraaber, ft., (sjaldh.), daufasta brennivínið er seinast kemur þegar verið er að búa til brennivín.

Efterdrøn ómur af drunum.

Efterdømme (órétt), eptirdæmi. Sb. Exempel, Mønster.

Efterdøn ómur af dunum.

efterfare, ás., fara niður í náma.

Efterfart eptirför.

efterforske grafast eptir e-u: E. Naturens Hemmeligheder. E. Sagens Sammenhæng.

Efterforskning, ft. -er, sk., það að efterforske, (rannsókn).

Efterfrost frost sem kemur þegar frostum er lokið.

efterfylde fylla aptur það sem borð er komið á: E. et Viinanker.

Efterfødning (sjaldh.) = Sildefødning β.

Efterfølelse eptirstöðvar af tilfinningu: Jeg har undertiden en E. af (það eymir stundum eptir af) Saaret.

efterfølge 1) um staðlega og óeiginlega fylgd, a) ekki haft nema í hluttekningarorðunum, eiginl. (staðlega), fylgja e-m: Han blev efterfulgt

af en heel Skare Tjenere eptir honum gekk (honum fylgdi) o. s. frv. Baade de foregaaende og efterfølgende. — b) óeiginl., α) líkja (breyta) eptir e-m eða e-u: E. een i det Gode. E. eens Dyd (Levnet, Exempel). — β) gegna (láta að) e-u: E. eens Befaling láta að orðum e-s. E. eens Raad hafa ráð e-s. — 2) tíðlega, koma eptir e-n eða í stað e-s: E. een i et Embede.

Efterfolge, án ft., það að koma eptir e-u eða í stað e-s: Efterfølgen i Kaldet (Regjeringen).

Efterfølgelse, sk., eptirbreytni (sb. efterfølge 1, b, α): Gode Exemplers E.

Efterfølger, ft. -e, kk., sá sem líkir (stælir) eptir e-u: En E. af gamle Skikke. — 2) eptirkomandi (finnst t. a. m. í fornum skjölum): Hans E. i Embedet.

Efterforſel eptirflutuingur.

eftergaae, ás., (sjaldh.), yfirfara: Jeg har eftergaaet alle de Bøger. Sb. gjennemgaae, gjennemſee, efterſee.

eftergive gefa (e-m) e-ð upp: E. noget af ſin Ret. Han eftergav ham det meſte af Gjelden. E. een hans Forſeelſe. — 2) í hn. núl. l. sem e. (sb. give efter), eftergivende undanlátssamur, eptirlátssamur, eptirlátur, tilhliðrunarsamur, leiðitamur: Være eftergivende i Omgang med andre. Et eftergivende Sind.

eftergivelig, ft. -e, e., uppgefanlegur.

Eftergivelſe, sk., uppgjöf: Gjeldens E.

Eftergivenhed, án ft., tilhliðrunarsemi, eptirlátssemi, þægð. Sb. Føielighed.

eftergjøre búa til eptirmynd e-s hlutar: Denne Banco-ſeddel er let at e. — β) búa e-ð til eptir öðru: Det er ikke ægte, men eftergjort.

Eftergjøren, sk., það að eftergjøre.

eftergjørlig, ft. -e, e., sem hægt er að búa til annað eins eptir.

Efterglands glampi eptir e-ð.

efterglatte jafna e-ð betur á eptir.

eftergrandſke grennslast eptir e-u, rannsaka.

Eftergrandſkning, ft. -er, sk., eptirgrennslun, rannsókn.

eftergrave grafa til: E. i en Hoi og e. en Hoi.

Eftergravning, ft. -er, sk., það að eftergrave.

eftergroe (er) (sb. efter II, A, 4) = groe til.

Eftergroening, sk., (sjaldb.) = Eftergrøde, Eftervæxt.

eftergrunde, ás., íhuga: E. en Sag.

Eftergræs há (um gras).

Eftergræsning hábeit, (hábit Gþl.).

Eftergrøde bá (um gras eða korn). Sb. Eftervæxt.

efterhaanden, ao., smásaman (f. smá — þ.e. smáu — saman, forn: smámsaman), smátt og smátt: Vænne ſig e. af med noget.

efterhaands, ao., = efterhaanden, en sjaldnar haft.

Efterhede bitt sem kemur þegar bitum er lokið.

efterhige, ás., (sjaldb.), = hige efter.

Efterhigen, sk., það að efterhige.

Efterhug högg eptir á.

Efterhugning högg (það að höggva) eptir á.

Efterhugſt skógarhöggst eptir á: Her ſkal endnu gjøres en E. i Skoven hjer þarf enn að höggva skóginn.

efterhænge, ás., (sjaldh.), hegða sjer eptir e-u, hafa hugann á e-u; standa fast á e-u: E. ſine Lyſter. E. en Mening.

Efterhø há (sem hey).

Efterhøſt uppskera eptir á. — b) seinni hluti hausts. — Óeiginl. síðustu elliár: Livets E.

efterjage, ás., (sjaldh.) = jage efter einkum í óeiginl. merk.

efterkaſte (sb. efter II, A, 4) = tilkaſte.

Efterklang ómur. — b) óeiginl., α) eptirstöðvar, keimur: En E. af de gamle Tider. — β) það sem er tekið (stælt) einkum ósjálfrátt eptir öðru: Hans Digte ere blot en E. af andre Digteres Arbeider.

efterkline (sb. efter II, A, 4) = tilkline.

Efterklining, sk., bræðsla (líming) eptir á.

efterklog sem sjer e-ð eptir á: Det er bedre at være forklog, end e. líkt og: seint koma ósvinnum ráð í hug, eða seint er að byrgja brunninn, þegar barnið er dautt.

efterkomme, 1) h. a., í hn. núl. t., sem e., efterkommende er seinna kemur, ókominn: Den efterkommende Slægt. — 2) áa., hlýða (hlýðnast, gegna) e-u, efna (enda, halda) t. a. m. loforð: E. eens Bud (Befaling) gera það sem e-r býður manni. E. (rækja) ſin Pligt (Skyldighed).

Efterkommer, optast í ft. -e, kk., seinni menn, niðjar: Vore Efterkommere. Gagnstætt: Forfædre.

Efterkrav heimta sem kemur á eptir.

Efterkulde eptirkast, kuldahret: En E. i Maimaaned.

efterlade, áa., a) láta e-ð eptir, skilja e-ð eptir, leifa, α) e. noget, t. a. m.: Fjenden efterlod en ſtærk Beſætning i Byen. E. (deyja frá) en uforſørget Familie. Hans efterladte Enke ekkjan hans. — β) e. ſig noget, t. a. m.: E. ſig (deyja frá) en uforſørget Familie. E. ſig et berømmeligt Navn leifa eptir sig mikinn orðstír. — γ) e. een noget skilja e-ð eptir handa e-m, leifa e-m e-ð (Fms. XI, 422). — b) vanrækja, láta e-ð hjá líða: E. ſin Pligt (Skyldighed). E. at gjøre noget. Gagnstætt: efterkomme. — c) gefa e-m e-ð upp: E. en Fordring. Sb. eftergive.

Efterladelſe, sk., uppgjöf: Straffens (Pligtens) E. Sb. Eftergivelſe.

efterladen, ft. -ladne, e., = forſømmelig: E. i (til) noget.

Efterladenhed, án ft., sk., = Forſømmelighed.

Efterladenſkab, ft. -er, kl., það sem e-r lætur eptir sig.

efterlede, áa., leita að e-u. — b) = gjennemlede, gjennemſøge. Sb. eftergaae.

Efterleden, sk., það að efterlede.

efterleve, 1) h. a., í hn. núl. t., sem e., efterlevende sem eptir lifir: De Dødes Antal var ſaa ſtort, at de Efterlevende neppe kunde jorde dem. Hans Efterlevende (vandamenn hans) þeir sem eptir hann lifa. — 2) ás., breyta (hegða sjer, haga sjer) eptir e-u: E. en Anordning.

Efterlevelſe, án ft., sk., eptirbreytni: Lovens E.

Efterleverſke, ft. -r, kvk., (haft í skjölum), ekkja.

Efterlevning eptirleifar.

Efterligger, ft. -e, kk., eptirlegumaður (í kaupstað t. a. m. fyrrum á Ísl.).

efterligne, áa., líkja (stæla, taka sjer snið, o. s. frv.) eptir e-m: E. Naturen. E. en Digter. E. een i noget.

Efterligner, ft. -e, kk., sá sem líkir (o. s. frv.) eptir e-m: Han er mere E. end eiendommelig Digter.

Efterligning, ft. -er, sk., eptirstæling. — β) það sem er búið til eptir e-u: En E. af et Menneſke mannlíkan. En E. efter noget.

Efterliv (sjaldh.), lífs viðnrauki.

Efterlyd = Efterklang.

efterlyſe, ás., = lyſe efter.

Efterlysning, ft. -er, sk., það að efterlyſe.

efterlæſe lesa e-ð gaumgæfilega: Man maa e. (lesa, skoðn, gá að) Stedet hos Forfatteren ſelv.

Efterlæsning, ft. -er, sk., það að efterlæſe.

Eftermaal eptirmál.

eftermaale mæla e-ð upp aptur: E. en Ager. E. Korn.

Eftermaaling, ft. -er, sk., það að eftermaale.

Eftermaalsmand eptirmálsmaður.

Eftermaaltid eptirsnæðingur.

Eftermad seinni matur. Gagnstætt: Formad.

eftermale penta e-ð upp aptur. — b) penta eptir e-u: Han har eftermalet adſkillige berømte Meſteres Arbeider.

Eftermaling, sk., það að eftermale. — β) með -er í ft., það sem pentað er eptir öðru.

Eftermand sá sem er næstur fyrir aptan e-n. — β) eptirkomandi. Sb. Efterfølger. — Gagnstætt: Formand.

Eftermiddag seinni hluti dags (eiginl. frá hádegi): Om Eftermiddagen að áliðnu. Jeg kommer i E. (einhvern tíma) seinna í dag. Jeg var der i Eftermiddags jeg kom þar í dag að áliðnu.

Efterminde, án ft., (sjaldh.), = Eftermæle, Minde.

Eftermoſt seinasti og lakasti lögur(inn) sem þrúgaður er úr eplum eða perum.

eftermure (sb. efter II, A, 4) = tilmure.

Eftermæle minning (mannorð, orðstír) framliðinna: Et evigt (berømmeligt, ſlet, ondt) E.

Efternavn = Eftermæle.

efternynne raula e-ð eptir fyrir munni sjer.

efternævnt, [sb. nævne], sem nú skal nefna, sem nú verður frá sagt, er síðar verður getið.

efterpløie velta jörðu upp aptur.

Efterploining, sk., það að efterpløie.

Efterraad ráð (ráðlegging) sem kemur á eptir (þegar allt er um garð gengið): Vare Forraad ſaa gode, ſom E. ef menn sæju allt fyrir fram.

efterregne reikna e-ð upp aptur. — β) reikna til að komast eptir e-u: E., hvor mange Penge man endnu har i Behold.

Efterregning, ft. -er, sk., það að efterregne.

Efterreiſe eptirför.

Efterret matur sem borinn er á borð eptir höfuð-matinn.

Efterretning, sk., a) án ft., það að haga sjer eptir e-u: Til E. tjener mönnum sje kunnugt. — b) með -er í ft., fregn, frjett: En ſikker (paalidelig) E. om noget. Bringe (meddele) een E. bera (færa, segja) e-m frjettir. Have E. fra een frjetta af e-m. Her er indløbet den E. fra England hingað hafa borizt þær fregnir frá Englandi.

efterrettelig, ft. -e, e., a) sem maður hagar sjer eptir: Holde ſig noget efterretteligt haga sjer eptir e-u. Holde ſig en Befaling e. — b) áreiðanlegur, sem ætlandi er á, α) en e. Fortælling. — β) han er ikke e. i ſit Arbeide (Embede). En e. Embedsmand.

Efterſagn (sjaldh.), mannorð framliðinna.

eftersanke tína upp e-ð sem eptir hefur orðið.
Eftersankning, ft. -er, sk., það að eftersanke.
Eftersavn = Affavn.
eftersee líta eptir, gá að, a) h. s.: E., om noget er rigtigt. — b) ás., gá að (líta eptir) e-u (hvort það sje í lagi), skoða: E. Alt i Huset. E. et Regnskab.
eftersige hafa (taka) e-ð upp á eptir, (mæla e-ð eptir Nj. 33): Han maatte e. hvad den anden foresagde ham. — b) segja e-ð um e-n, α) segja e-ð um e-n eptir hans dag: Det maa eftersiges ham (það er sannast um hann að segja), at han var en redelig Mand. — β) segja e-ð illt um e-n.
Efterskin eptirstöðvar af birtu.
Efterskjær skíma sem eptir verður: Et svagt E.
Efterskrab skófir.
efterskreven, [sb. skrive], sem hjer á eptir (hjer fyrir aptan) verður ritaður eða nefndur skriflega: Efterskrevne Punkter. Efterskrevne Veger.
Efterskrift viðbætir við brjef (eða önnur rit).
efterskrive skrifa eptir e-u: E. eens Haand. E. et Document. — E. eens Ord (Tale).
Efterskud viðbót við tjártillag: Der maa gjøres et E. það verður að bæta við öðru tillagi.
efterslaae, ás., (haft sjaldnar enn slaae noget efter), fletta e-u upp í bók.
Efterslæb það sem e-r dregur á eptir sjer.
Efterslægt ókomnar kynkvíslir.
Efterslæt sá sláttur þegar slegin er há.
Eftersmag keimur eptir e-ð.
Eftersmæk (í tali), eptirkast. Sb. Bagsmæk.
Eftersnak þvaður á eptir (um það sem er um garð gengið).
Eftersnakker, ft. -e, kk., sá sem jetur allt eptir öðrum: En tankeløs og krybende E.
eftersom, st., a) (líka ritað efter som), eptir því sem (hvernig, hvort): Han faaer Betaling e. han arbeider. E. man seer det fra den ene, eller den anden Side. — b) = efterdi.
Eftersommer, (varla haft í ft.), sumarveður á haustdegi.
Efterspil minni leikur á eptir því sem leikið er fyrst: Paa Tragedien fulgte endnu et E. — β) deiginl., líkt og viðbætir: Dette Optrin fik et blodigt E. — Gagnstætt: Forspil.
efterspore grafast (grennslast) eptir e-u: Ethvert Skridt, han gjorde, blev eftersporet. E. Aarsagerne til noget.
Eftersporing, sk., það að efterspore.
efterspørge spyrja eptir: Jeg har ladet e., om n. a. frv. — β) spyrja að e-u til að kaupa það, vilja kaupa e-ð: Disse Varer ere meget efterspurgte.
Efterspørgsel, sk., það að efterspørge.
efterstaae vera eptir (óborgaður).
Efterstand, án ft., (sjaldh.), eptirstöðvar (einkum af skuld).
Efterstavelse afleiðslu-samstafa (t. a. m. -bar í brugbar). Gagnstætt: Forstavelse.
Efterstik, ft. eins, kl., það sem stungið er eptir öðru. — β) = Efterstikning.
efterstikke, ás., stinga eptir e-u: E. et Landkort.
Efterstikning, sk., það að efterstikke.
Eftersting fastastöng. Sb. Agtersting.

efterstræbe, ás., sækjast eptir e-u. — b) sitja um e-u: Han blev hemmelig efterstræbt. E. eens Liv sitja um líf e-s. — Sb. eftertragte.
Efterstræbelse, ft. -r, sk., umsátur: Undgaae sine Fjenders Efterstræbelser.
Efterstræben, án ft., sk, það að efterstræbe.
Efterstræber, ft. -e, kk., sá sem situr um e-n: Have mange Misundere og Efterstræbere.
efterstunde, ás., stunda á, girnast.
Efterstykke það sem ætlað er til að vera leikið á eptir öðru. Sb. Efterspil α.
Eftersværm seinni býflygishnappur sem kemur úr flugnabúinu sama ár og annar. Gagnstætt: Forsværm.
Eftersyn, án ft., skoðun: Papirerne ligge til E. skjölin eru til sýnis. — β) umsjón: Have E. med noget.
eftersynge syngja e-ð á eptir (þ. e. eptir því sem fyrir hefur verið sungið): E. en Arie.
Eftersæd síðara sæði (niðurfært eptir venjulegan tíma).
eftersætte, ás., elta, sækja eptir e-m.
eftersøge, ás., leita að e-n: Han blev eftersøgt overalt. Der blev eftersøgt (leitað) i hans Gjemmer.
Eftersøgelse, sk., það að eftersøge.
Eftersøgning, sk., = Eftersøgelse.
Eftertale, án ft., umræða einkanl. ill = óhróður, óorð. Þd er líka sagt: Ond E.
Eftertanke, án ft., umhugsun, íhugun: Anvende Flid og E. paa noget vanda sig á e-u. Bruge sin E. hafa hugann hjá sjer, (sb. hafa heima vit sitt Hrafnk.). Gjøre noget uden E. hugsunarlaust, út í bláinn.
eftertegne, ás., draga upp eptir e-u: E. et Maleri.
Eftertegning, sk., það að eftertegne. — β) það sem dregið er upp eptir öðru.
Eftertid ókominn tími, ókomnar aldir: Indtil den sildigste E. Eftertiden vil lære det það gefur tíminn að vita, það mun sannast. I Eftertiden eptirleiðis.
eftertids, an., = efterdags.
eftertragte, ás., keppast (sækjast) eptir e-u: E. Magt og Rigdom. — β) sitja um e-ð: E. eens Liv. — Sb. efterstræbe.
Eftertragten, sk., það að eftertragte.
Eftertragtning, sk., = Eftertragten.
Eftertrop flokkur sem kemur á eptir meginfjöldanum.
Eftertryk, 1) án ft., kl. og sk., (eiginl. áherzla), skörungsskapur í orðum eða athöfn: Tale med Varme og E. Handle med E. Sb. Fynd, Klem b. — 2) ft. eins, kl., rit sem prentað er heimildarlaust eptir öðru prentuðu riti: Det er ingen original Udgave, men et E. Gjøre E. af en Bog. — β) = Eftertrykning.
eftertrykke prenta heimildarlaust eptir öðru sem er prentað: E. eens Værker (prenta eptir ritum e-s í óleyfi).
eftertrykkelig, ft. -e, e., sem um munar, rækilegur, skörulegur: Faae en e. Irettesættelse.
Eftertrykker, ft. -e, kk., sá sem prentar (lætur prenta) í óleyfi eptir prentuðu riti e-s.
Eftertrykning, sk., það að eftertrykke.
eftertælle, a) telja e-ð upp aptur: E. Penge, man har modtaget. — b) telja e-ð (til að komast eptir hvað það sje margt): E. sin Kasse.
eftertænke, ás., íhuga, hugleiða: E. en Sag nøie. Sb. overtænke, overveie.

Eftertænkning, sk., íhugun, hugleiðing.
eftertænksom, ft. -me, e., íhugunarsamur, gætinn; gætilegur. — eftertænksomt, sem an., gætilega: Gaae eftertænksomt til Værks.
Eftertænksomhed, án ft., sk., gætni, varhygð (framb. vareygð).
Efterveer, ft., eptirhríðir. — β) í tali, dilkur sem e-ð dregur eptir sig.
efterveie vega e-ð upp aptur (til að sjá, hvort það hafi vegizt rjett í fyrra sinni).
Efterveining, ft. -er, sk., það að efterveie.
Efterverden, án ft., menn ókominna alda: Overlade noget til Efterverdenens Dom.
Efterviin, án ft., það vín er fæst seinast úr vínberjunum.
Eftervinter illviðrakast á vordegi.
efterværende, [sb. være], sem verður eptirleiðis.
Eftervæxt, án ft., = Eftergrøde.
Eg sjá Eeg.
Eg, ft. -ge, sk., [egg], egg: Gjøre Saar med Od eller Eg vinna mann sáran með oddi eða eggju (D. L.). Eggen paa Kniv hnífsegg. Eggen paa en Øxe axarmunni. En stump (døv) Eg. Eggen har lagt sig það er kominn völur fyrir eggina. — b) jaðar, faldur: Eggene paa dette Lerred ere ujævne.
*egal, ft. -e, e., jafn; sem stendur á sama (þ. e. kemur í sama stað niður).
*Egalitet, sk., það að vera egal.
Ege, ft. -r, sk., [eikja], a) eikja, (sb. nökkvi, kæna). — b) (stundum ritað Eeg), spæll í hjóli. Sb. Hjulege.
ege, ás. 1, (sjaldh. eða úrelt), setja spæla í hjól.
Egebark börkur af eikitrje.
Egeblad laufblað af eikitrje.
Egebord borð úr eikitrje.
Egebregne eins konar burkni *polypodium dryopteris*.
egebruun eins og eikitrje á litinn.
Egebrænde brennsluviður af eikitrje.
Egebænk það af hjólnöfinni sem spælarnir standa í. Sb. Bælg d.
Egegreen kvísl á eikitrje.
Egekrands hringur af eikarlaufi (eikitrjeslaufi).
Egel, sk., = Sviinegel.
Egelund eikilundur
Egeløv lauf af eikitrje.
egen, ft. egne, e., [eigin-n], a) eiginn, eiginlegur (fornlegt), sjálfs míns (þíns, síns, hans), sjálfrar minnar (þinnar, n. s. frv.), sjálfra okkar (vor, ykkar, n. s. frv.), líka minn (þinn, sinn, hans, hennar, þeirra) fyrir framan nafnið, α) einkuml.: Han har skrevet det med e. Haand sjálfur. Gjøre noget af e. Drift sjálfkrafa, af sjálfs dáðum, taka e-ð upp hjá sjálfum sjer. Kjøre med egn Heste eiga sjálfur hestana fyrir vagninum sí um. — β) með eig. eða eignar-fornafn fyrir framan sig: Vi ere nu paa min e. Grund í sjálfs míns landi, í mínu landi eða í mínu landi sjálfs. Det bliver din e. Skade það bitnar á sjálfum þjer. Det vedkommer dit eget Beste það er sjálfum þjer til góðs (fyrir beztu). Han boer i sit eget Huus hann á sjálfur húsið, sem hann býr í. Det er hans egne Børn það eru börnin hans sjálfs. Der gives Dyr, som æde deres egne Unger. — Være sin e. Herre eða tómt være sin e. vera sjálfum sjer ráðandi, eiga með sjálfan sig, vera öngvum háður. — Han har opoffret meget af sit eget hann hefur lagt í sölurnar mikið af eigu sinni. — Haft í ft. sem nafn (fyrir aptan eignar-fornafn eða eig.),

Egne náungar = ættingjar, skyldmenn, skyldfólk, ættfólk, frændfólk, fólkið e-s, (einkum: þeir sem manni eru allra nánastir): Hun vil hellere være hos Fremmede, end hos sine Egne heldur vera hjá vandalausum, enn hjá fólkinu sínu (ættingjum sínum). — b) sjer, út af fyrir sig: Hver har sit eget Værelse. Det bliver skrevet i en e. Bog það er skrifað í bók sjer. Han maa holde en e. Karl dertil hann verður nð halda mann til þess gagngert. — β) frábrugðinn öðru: Der hører en e. Behandling til. — γ) frábrugðinn öðru og kynlegur, undarlegur, einrænn, eialyndur, sjervitur, o. s. frv.: Det er en ganske e. Omstændighed. Egne Meninger (sb. sjervizka). Et eget Sind (einlyndi). Han er meget e. Sb. sær, underlig, besynderlig. — c) einkennilegur: Locomotivitet er e. for Dyrene það er einkenni dýranna, að þau geta farið úr einum stað í annan. Han udtrykte sig med den ham egne Bestemthed hann var gagnorður, eins og hann á að sjer fremur enn aðrir (eða eins og hann er vanur). (Sb. Egenhed, Egenskab.)

Egenhed, ft. -er, sk., a) (sb. egen c), einkenni: Det er en E. ved denne Planteslægt. Et Sprogs Egenheder. Sb. Særegenhed. — b) það að vera egen b, γ: Han har mange Egenheder það er margt skrítið (undarlegt) í fari hans. Sb. Særhed, Underlighed, Besynderlighed.

egenhændig, a) ft. -e, e., eptir e-n sjálfan (optast = ritað af e-m sjálfum): Jeg har hans egenhændige Skrivelse (Beviis) jeg hef brjefið (skýrteinið) með hendi hans sjálfs. — b) sem ao., með sjálfs síns hendi: Kongen har e. tilskrevet ham.

egenkjærlig = selvkjærlig.

Egenkjærlighed = Selvkjærlighed.

egenmægtig ráðríkur, einráður, sem fer sínu fram. — β) sjálfræðislegur: En e. Handlemaade ráðríki.

Egenmægtighed, án ft., sk, ráðríki.

Egennavn eiginlegt nafn (*nomen proprium*).

Egennytte sjerdrægni, sjerplægni: Handle (drives, beherskes) af E.

egennyttig, ft. -e, e., sjerdrægur, sjerplæginn: En e. Person. — β) sprottinn af sjerplægni: Egennyttige Handlinger (Bevæggrunde) sjerplægni.

Egennyttighed, sk., það að vera egennyttig β: En Handlings E. — β) (sjaldh.) = Egennytte.

egenraadig = selvraadig.

Egenraadighed, án ft., sk., = Selvraadighed.

Egenroes (sjaldh.) = Selvroes.

egensindet, ft. -sindede, e., = særsindet.

egensindig, ft. -e, e., einþykkur, þrár, óþekkur: Et egensindigt Barn.

Egensindighed, án ft., sk, einþykkni, þrái, óþekkt.

Egenskab, ft. -er, sk., eðli (með ft), náttúra (með ft.), kostur (þegar talað er um ill eða góð eðli): Guds (den menneskelige Sjæls, Dyrets, Plantens) Egenskaber. Hun har mange gode (ypperlige) Egenskaber hún hefur marga góða (ágæta) kosti til að bera. Det er en god E. ved et Skib það er góður kostur á skipi.

egentlig, [sb. eiginlig-r], a) ft. -e, e., eiginlegur, sjálfur, höfuð-, aðal-, frum-: Et Ords egentlige Bemærkelse eiginleg (eða frum-) merking orðs. Dette hører ikke til hans egentlige (höfuð-) Forretninger. — β) sem er í raun og veru, eða í raun rjettri, sem kemur í ljós þegar öllu er á botninn hvolft, (opt = ret, sand): Hans egentlige Hensigt var denne það var það, sem honum gekk til (eða hann ætlaði sjer) í raun og veru. Dette er Forfatterens egentlige Mening. Det egentlige Grækenland Grikkland sjálft. — b) sem ao., eiginlega, reyndar, raunar, í rauninni, í raun og veru, í raun rjettri, þegar að er gáð, þegar öllu er á botninn hvolft, að rjettu lagi, ef allt færi með feldi (f. feldu?), ef satt skal segja, þjer satt til að segja, o. s. frv.: Dertil er han e. mest oplagt. Hvad var e. hans Mening? jeg skildi ekki (meir enn svo, betur enn vel) hvað hann fór (í orðum sínum). Du burde e. have sagt mig det. Jeg har e. slet ingen Lyst dertil.

Egentykke (sjaldh. og nýlegt), sjerþótti.

Egentyngde = Vægtfylde.

Egenvillie a) sjálfvilji. — b) ráðríki. Sb. Egenraadighed.

egenvillig, ft. -e, e., (forul), = selvraadig, egenraadig.

Egenvillighed, sk., (forul), = Selvraadighed, Egenraadighed.

Egenvægt = Vægtfylde.

Egenværk (nýtt og sjaldh.), það sem e-r hefur búið til sjálfur; frumrit.

Egeplanke þykkt eikiborð.

Egern, ft. -er, kl., [sb. íkorni], íkorni (*sciurus* skuggaróa).

Egeskab skápur úr eikitrje.

Egeskov eikiskógur (Fms. XI).

Egestol stóll úr eikitrje.

egestærk (sjaldh.), fýl- (eða fúl-, ramm-) efldur, sem er mesta heljarmenni.

Egesvamp (nafn á tveimur sveppa-tegundum) α) *agaricus quercinus*. — β) *boletus igniarius*.

Egetræ eikitrje α) sem eik í skógi. — β) til að smíða úr.

Egetømmer eikitimbur.

egge, ás. 1, [eggja], a) (sjaldh.) eiginl., eggja (sb. þarf-a járn at eggja né jarðarmen skerða) = koma egg (bit) í, brýna. — b) óeiginl. egna, æsa e-n upp: Denne Spot eggede dem endnu mere til Modstand. Sb. opegge.

Eggelse, ft. -r, sk., það að egge (einkum b).

Egn, ft. -e, sk., land (þ. e. landspartur), landsálfa, líka tómt álfa eða hálfa, landslag (ljótt eða fagurt), hjerað, sveit, (pláss algengt, en ekki íslenzka): En frugtbar E. (sb. gott undir bú, góðir landkostir). En skovrig E. mikið skógland. En vild E. sb. firnindi. En øde E. auðn. En smuk (behagelig) E. staður þar sem er fallegt (viðkunnanlegt) landslag. Egnen omkring Staden (Søen). Egnen langs med Floden. Han boer i en anden E. af Byen hann á heima í annari hálfu bæjarins.

egne, s. 1, 1) h. s., sæma (bera, byrja) e-m. — 2) ás., i e. sig vera fallinn til e-s: Det egner sig ikke til saadan Brug.

*Egoisme, sk., = Selvkjærlighed, Egenkjærlighed; sb. Egennytte.

*Egoist, ft. -er, kk., sá sem ekki hugsar (lætur sjer annt) um annað enn sjálfan sig.

*egoistisk, ft. -e, e., = selvkjærlig, egenkjærlig; sb. egennyttig.

egse, ás. 1, (í tali), egna, erta, stríða e-m.

Egstaal stál sem er soðið á skurðarverkfæri.

egvende, ás., snúa inn jaðri (sem út hefur snúið) á e-u: E. et Lagen.

ei, ao., [ei], ei (= eigi, ekki).

ei! mo., höfð a) með seinu atkvæði, þegar maður furðar (eða læst furða) sig á e-u, líkt og nei, (t. s. m. nei, nú er jeg öldungis hissa). — b) með skömmu atkvæði, þegar í mann fýkur eða þvinml. — Sb. ih.

eia! mo., (sjaldh.), bendir α) fögnuð: E.! vare vi der. — β) andstyggð.

Eide, ft. -r, sk., [eið], (fornl. og sjaldh. og tekið úr norrænu eða ísl), eið.

Eie, án ft., sk. og kl., [eiga], eiga: Have noget i E. eiga e-ð. Faae noget til E. eignast e-ð. Give een noget til Arv og E. til eignar og umráða.

eie, ás. 1, [eiga], eiga: E. mange Penge vera ríkur. Han eier intet er blá-fátækur. (Sb. allt þat, er þá á, eðn eigandi verðr, í 322.) — b) (í almúga tali), vera skuldugur um: Han eier mig (jeg á hjá honum) ti Rigsbankdaler. Han eier mange Penge bort hann er í miklum skuldum.

eiegod góður í sjer, góðlyndur: Hun har et eiegodt Gemyt er ofur góð í sjer. En e. Mand mesta góðmenni. Kong Erik Eiegod Eiríkur konungur góði.

Eiemon (fornl. og sjaldh.), fjárhlutur.

Eiendeel, a) sjaldh. í et., hlutur í e-n til eignar. — b) í ft., eigur, fjármunir: Alle hans Eiendele bleve solgte.

Eiendom, sk., a) án ft., eign (það að eiga): Faae noget til E. — b) með -me í ft., eign (hlutur sem maður á), eigin (kl., fornl.), fjármunir: Han har mange Eiendomme (miklar eignir) her i Landet. Faste Eiendomme fasteignir. Sb. Jordeiendom, Landeiendom.

eiendommelig, ft. -e, e., sem er e-s aðal eða einkunn, frumlegur: Han er mere Efterligner, end e. Digter það má fremur kalla, að hann stæli eptir öðrum, enn að hann sje skáld sjálfur.

Eiendommelighed, ft. -er, sk., aðal (án ft.), einkunn.

Eiendomsfrihed = Odelsfrihed.

Eiendomsgaard eignargarður, eignarjörð.

Eiendomsgods jarðeign.

Eiendomsgrund eignarland.

Eiendomsherre landsdrottinn.

Eiendomshævd hefð á e-u til eignar. (Annað enn Brugshævd.)

Eiendomsjord eignarjörð.

Eiendomsret eignarrjettindi: Have E. til noget.

Eiendomstrætte eignaþræta; landaþræta, landaþrætumál.

Eiendomstvist = Eiendomstrætte.

Eier, ft. -e, kk., eigandi: Husets E. Denne Gaard har tidt skiftet E. Han er E. af (= han eier) mange Penge. Blive E. af noget verða eigandi að e-u, eignast e-ð.

Eiermand eigandi.

Eiland, [sb. eyland], (einkum haft í lagatilskipunum), ey.

ekel, ft. ekle, e., = væmmelig, sem þykir betri danska.

Ekelhed, sk., það að vera ekel.

*Elasticitet, sk., sú náttúra að geta látið undan og tekið við sjer aptur, teygja í e-u, staður (t. a. m. í sverði). Sb. Udvidningskraft, Spændkraft eða Spændekraft, Springkraft, Fjæderkraft.

*elastisk, ft. -e, e., sem lætur undan og tekur við sjer aptur, sem teygja eða staður er í.

*Electricitet, án ft., sk., rafmagn.

*electrisere, ás. 1, hleypa rafmagni í.

*electrisk, ft. -e, e., sem rafmagn er í: Electriske Legemer. — β) sem lýtur að (er sprottinn af eða gerður með, o. s frv.) rafmagni: Electriske Gnister (Virkninger, Forsøg).

*Electromagnetisme rafmagn og segulmagn í sambandi sínu.

*Elefant, ft. -er, sk., fíll. — β) líkt

og Elefantorden i orðatiltæk.: Ridder af Elefanten.

*Elefantorden hin elzta og æðsta af dönskum riddarastjettum sem hefur til einkennis smelt fílslíkneski úr gulli: Ridder af Elefantordenen.

*Elefantsnabel fílsrani.

*Elefanttand fílstönn (fílabein).

*elegant, n. -e, e., snotur; glæsilegur.

*Elegants, sk., prýði, fegurð.

*Elegie, n. -r, sk., raunakvæði. Sb. Klagedigt.

*elegisk, n -e, e., (um kveðskap), raunalegur: Elegiske Digte. E. Versemaal raunalag (grískt og rómverskt).

*Element, (et. sjaldh., nema í merk. 1, a, β), n -er, kl., 1) 4 frumefni hlutanna, a) höfuðskepna: De fire Elementer. — β) það sem e-r skepna þarf að hafa til að geta lifað og andað í því: Vandet er Fiskens E. — Óeiginl.: Nu er han i sit E. þetta á við hann. — b) hin sönnu frumefni, sem ódeili. Sb. Grundstof. — 2) (í n.) = Begyndelsesgrunde: De første Elementer af det latinske Sprog.

*Elementar- (sem fremri liður í samsettu orði) frum-, t. a. m. Elementarbog bók um frumgreinir e-a vísinda; Elementarild frumeldur.

Elende, án n., kl. og sk., (forat), útlegð; eymd, volæði, (sb. Elendighed).

elendig, n. -e, e., aumur, vesall, α) líkt og volaður: Et elendigt Menneske. Et elendigt Liv vesöl æfi. Hans Tilstand er e. hann er aumlega staddur. — β) líkt og ónýtur, vondur: En e. Poet. Et elendigt Arbeide. E. Mad.

Elendighed, án n., sk., eymd, vesöld, volæði.

*Elev, n. -er, kk., lærisveinn; uppalningur.

Elfenbeen, án n., fílabein: Elfenbeens Kam.

*elidere, ás. 1, fella staf úr (orði).

*eligere, ás. 1, (tíðkanlegast í bo. l. t.), velja e-ð úr, kjósa.

*Elision, n. -er, sk., úrfelling stafs.

*Elite, sk., úrval (það sem mest er í varið).

*Elixir, sk., = Lægedrik.

Elle, n. -r, sk., [elri], elri *betula alnus.*

Ellebark elribörkur.

Ellebrænde brennsluviður af elri.

Ellebusk runnur af elri.

Elledands kringlóttur blettur (þar sem menn halda að álfar hafi dansað af því hann er) grösugri enn landið umhverfis.

Ellefolk (líka Elverfolk) álfar, (sb. huldufólk).

Ellehøi (líka Elverhøi) álfahóll.

Ellekone álfkona, (sb. huldukona).

Ellekonge (líka Elverkonge) álfakonungur: Ellekongen i Stevnsherred.

Ellekrat elrikjör.

Ellemose elri vaxin mýri.

Ellepige (líka Elverpige) stúlka af álfafólki, álfmey.

eller, st., [ellar], eða, ellegar, a) þar sem veltur á fleira, enn einu: Giv mig Bogen tilbage, e. (eða, eða þá) Pengene, som den har kostet. Jeg vil enten have Bogen, e. Pengene. — Den høieste Magt i en Stat kan være hos en eneste, hos flere, e. hos det hele Folk. Jeg veed ikke, om han kommer i Dag, e. i Morgen, e. om otte Dage. — β) í tsli, eitthvað .... eða: Kan jeg faae et Par Alen e. tre? Stundum er þá eller fellt úr: Han har to, tre Heste, som han vil sælge. — b) til skýringar eða skilningsauka, eða, og, það er að skilja: Alle kunne ikke være Herrer, e. raade og befale over andre.

Ellerod rætur á elritrje.

ellers, ao., [sb. ellar], ella, annars kostar, að öðrum kosti: Du maa skynde dig, e. kjører Vognen (ella fer vagninn, eða vagninn fer) bort. — b) að öðru leyti, og þvíuml.: Vi ere e. meget gode Venner; men heri ganske uenige. Er der e. nogen (eru nokkrir fleiri), som skal med? Han pleiede e. (endrarnær) altid at besøge os, naar han kom til Byen.

Elleskov elriskógur.

Elletrunte, elristofn, í orðskv.: Man skal længe hugge paa en E., inden man faaer en Bisværm deraf (sb. fara í geitarhús að biðja sjer ullar).

Elletræ elritrje.

elleve ellefu.

Elleved elri (sem viðar).

Ellevcir hornriði (um veður).

ellevild ólmur.

ellevte ellefti.

Elling sjá Ælling.

*Ellipse, n. -r, sk., 1) (í málfræði), úrfelling orðs til málastyttingar. —2) (í mælingafræði), sporbaugur.

*elliptisk, n. -e, e., 1) (í málfræði), sem fellt er orð úr. — 2) (í mælingafræði), sem er eins og sporbaugur í lögun.

Elm sjá Ælm.

*Eloge, n. -r, sk., lofræða, lof. Sb. Lovtale, Roes.

Elsdyr, [e. o. elgsdýr], elgur *cervus alces.*

Elsdyrshorn elgshorn.

Elsdyrshud elgshúð.

elske, ás. 1, [elska], a) (þar sem það orð, er sögnin stýrir, merkir skynsama veru), elska, unna e-m, α) (sjer í lagi um ást milli karls og konu), hafa ástarhuga á e-m: Hun har aldrig elsket nogen Mand. E. en Pige. E. sin Kone. Nogle holde for, at man elsker kun een Gang i sit Liv (að einginn geti lagt ástarhug, nema á einn). — β) um guðrækni, rækt, vináttu, vinsæld, o. s. frv.: E. Gud over alle Ting. E. sin Næste som sig selv. Elske sine Forældre (Børn). E. een heit unna e-m sem lífi sínu (625). Være meget elsket vinsæll, ástæll (sb. ástsæll af öllum landsmönnum). — b) (þar sem það merkir e-ð annað), α) vera hneigður (gefinn) fyrir, (sb. elska hin hæstu fjöll): E. Eensomhed (Rolighed, Beqvemmelighed). — β) (í almúgatali), ala önn fyrir e-u. (Sb opelske.)

elskelig, n. -e, e., elsknlegur, ástúðlegur.

Elskelighed, sk., það að vera elskelig.

Elsker, n. -e, kk., [elskari 655 XXXII], elskhugi (um mann): Han er hendes erklærede E. — b) sá sem er hneigður (gefinn, náttúraður) fyrir e-ð, sá sem hefur mætur á (gaman af) e-u, sá sem þykir vænt um e-ð: E. af god Viin. Være E. af Jagt vera gefinn fyrir veiðar, hafa gamnn af veiðum. E. af Heste. Han er en stor E. af Malerier.

Elskerinde, n. -r, kvk., kvennmaður sem e-r hefur ástarhuga á, ástmey e-s. — b) (sjaldh.), kvennmaður sem er gefin fyrir e-ð, o. s. frv.

Elskov, án n., sk., [e. o. elskhug-r f. elskhugi], elskhugi = ástarhugur, ást: E. betegner den lidenskabelige Kjenskjærlighed.

elskovblandet, [sb. blande], (skáldl.), ástblandinn.

Elskovsbaand ástarband.

Elskovsbrev = Kjærlighedsbrev.

Elskovsbrud ástarof.

Elskovsbrynde ástarbruni, (girndarbruni). Sb. Brynde d.

Elskovsbon bæn um ást.

Elskovsdigt ástaljóð, mansöngur (í fornri merk.). Sb. Elskovssang, Elskovsvise.

Elskovsdrik ástardrykkur (töfradrykkur sem gerir ást).

elskovsfuld (skáldl.), ástarfullur.

Elskovsgave ástgjöf (til merkis um ástarhug).

Elskovsgud ástaguð.

Elskovsgudinde ástagyðja.

Elskovshandel ástabrögð, ástir (einkum úleyfilegar).

Elskovsild (skáldl.) ástareldur.

elskovslagen, [sb. slaae], (skáldl.), gagntekinn af ást.

Elskovsminde ástar-minning.

Elskovsmøde ástafundur.

Elskovsnag kali sprottinn af ást.

Elskovsord ástarorð (655 XXXI).

Elskovspant ástarmerki.

Elskovsruus það að vera frá sjer numinn af ást.

Elskovssager, n., ástamálefni.

Elskovssang mansöngur. Sb. Elskovsdigt.

Elskovsstævne ástarstefna.

Elskovssuk ástarandvarp.

Elskovssvag (skáldl.), of eptirlátur fyrir ástar sakir.

elskovssyg sjúkur af ást: Det elskovssyge Hjerte.

Elskovstaare ástartár.

Elskovstanke ástarhugsun, (ástarhugur).

elskovstyrket, [sb. styrke], (skáldl.), ást-efldur.

elskovsvarm (skáldl.), ástheitur, gagntekinn af ást.

Elskovsvise mansöngur. Sb. Elskovsdigt.

elskværdig ynnilegur (sb. 623), elskulegur, sem kemur sjer vel: En meget e. Pige. Elskværdige Egenskaber. E. Beskedenhed.

Elskværdighed, án n., sk., það að vera elskværdig.

*eludere, ás. 1, skjótast undan e-u:. E. en Lovbestemmelse.

*Elusion, n. -er, sk., það að eludere; undanbrögð.

Elv, n. -e, sk., [elf-r], (tíðkanlegast í Norv.), stríð og mikil á (einkum í fjalllendi). (Sb. Flod 2.)

Elvbrud (líka Elvebrud) það að flóa yfir (um á), vatnsflóð.

Elvdige (líka Elvedige) flóðgarður með endilangri á.

Elvebred árbakki.

Elvebrud sjá Elvbrud.

Elvedige sjá Elvdige.

Elvedrag ár-rennsli.

Elvefisk fiskur í á.

Elvefos árfoss.

Elverfolk sjá Ellefolk.

Elverhøi sjá Ellehøi.

Elverkonge sjá Ellekonge.

Elverpige sjá Ellepige.

Elvefeng ár-farvegur.

Elvhest = Flodhest.

Elvmunding ár-ós.

*elysisk, n. -e, e., (um fagran stað), sæll, yndislegur.

*Elysium, kl., α) eptir trú Grikkja og Rómverja, sælustaður dauðra manna. — β) hver sælustaður sem er (fyrir sakir fegurðar sinnar).

*elysæisk, n. -e, e., haft í orðunum de elysæiske Marker (Sælnvellir) = Elysium.

*Email, sk., smelting (brætt gler alla vega litt) á sumu málmsmíði.

*emaillere, ás. 1, smelta (amaljera), einkum haft í ho. l. t. emailleret smeltur.

*Emailleur, n. -er, kk., smeltari.

*Emanation, sk., það að emanere.

*Emancipation, sk., lausn úr e-u ófrelsi.

*emancipere, ás. 1, leysa e-n úr ófrelsi.

*emanere, h. s. 1, α) (um það, sem er mjög smágert eða andlegt), streyma út af e-u. — β) (um lög), birtast.

*Emballage, sk., umbúðir varninga; umbúða-kostaaður.

*emballere, ás. 1, láta utan um varning.

*Emballering, sk., það að emballere.

*Embargo, sk., kyrsetning skipa og farms. Sb. Beslag 2.

Embed sjá Embede.

Embede, n. -r, (líka Embed — n. -er — sjaldan haft, nema í eig. el., sem fremri liður í samsettu orði; sb. Arbeide, Arbeid), kl., [embætti], embætti: Søge et E. Faae et E. Komme (komast) i E. Opnaae et E. Beklæde (forestaae) et E. Være i E. Være forsømmelig i sit E. Han er ikke efterrettelig i sit E. Afsættes fra sit E. — b) í fornri merk. = Haandværk.

Embedsaar embættisár.

Embedsalder aldur sem þarf til að geta komizt í embætti.

Embedsbolig bústaður sem fylgir embætti.

Embedsbroder embættisbróðir.

Embedsbyrde embættisþungi.

Embedsdragt embættisbúningur.

Embedsduelighed hæfilegleik til embættis; framkvæmd(arsemi) í embætti.

Embedsdygtighed framkvæmd(arsemi) í embætti.

Embedsed embættiseiður: Aflægge E.

Embedsforretning embættisverk, embættisstarf.

Embedsforelse rekstur embættis.

Embedsgaard hús er fylgja — stundum líka jörð með húsum er fylgir — embætti, (sb. setur t. a. m. í prestssetur).

Embedsgjerning embættisstörf.

Embedsindkomster, n., embættistekjur.

Embedsiver vandasemi í embættisstörfum.

Embedsjord land sem ætlað er til embættisneyzlu.

Embedsmand embættismaður.

Embedsmyndighed embættisvald.

Embedsmærke (sjaldh.), embættismerki: De første Ordenstegn vare ikke Ærestegn alene, men tillige Embedsmærker.

Embedsmøde fundur um embættismálefni.

Embedsnavn embættisnafn.

Embedspligt embættisskylda.

Embedssag embættismálefni, embættis-erindi.

Embedsskrift embættisrit, embættisbrjef.

Embedssprog = Embedsstiil.

Embedsstiil orðfæri á embættisritum. Sb. Embedssprog.

Embedsstilling embættisstaða.

Embedssyssel = Embedsgjerning.

Embedstid sú tíð er e-r hefur embætti á hendi: I hans lange E. allan þann tíma, sem hann hafði embætti.

Embedstroskab trúmennska í embætti.

Embedsvegne í orðatiltæk. paa E. eptir embættisskyldu.

Embedsvei (óeigiol.) vegur til embætta: Gaae Embedsveien (ætla sjer að verða embættismaður.

*Emblem, n. -er, kl., = Sindbillede.

*Embryo, kl., burður sem ekki er fullaldra.

eme, h. s. 1., [sb. Eem], (sjaldh.), láta leggja af sjer gufu: Vandet emer það gufar upp úr vatninu.

*Emendation, n. -er, sk., lagfæring, leiðrjetting, (sb. emendere).

*emendere, ás. 1, lagfæra (leiðrjetta) e-ð sem afbakað er.

*Emeute, sk., = Mytteri.

*Emigrant, n. -er, kk., sá sem fer í annað land og tekur sjer þar bólfestu; landflótta maður: De franske Emigranter fra Revolutionstiden. Sb. Udvandrer.

*emigrere, h. s. 1, fara alfarinn af landi burt; flýja land. Sb. udvandre.

*eminent, n. -e, e., framúrskarandi, frábær.

*Eminents, n. Eminentser, sk., frábærleikur; ávarp við kardínála.

*Emir, n. -er, kk., hver sá höfðingi á Rabítalandi sem er kominn af Fatímu dóttur Mahómeðs.

*Emissair, n. -er, kk., útsendari, (sb. sendimaður, njósnarmaður).

Emmer, n., [eimirja], eimirja (framborið einmirja), eysa.

Emne sjá Æmne.

*Emolument, n. -er, kl., hlunnindi; aukatekjur; embættis-tekjur.

*Emphase, sk., áherzla fyrir efnis sakir. Sb. Eftertryk.

*emphatisk, n. -e, e., (um ræðu) = eftertrykkelig.

*Empirie, sk., reynsla, þekking sem er grundvölluð á reynslu. Sb. Erfaring, Erfaringskundskab.

*Empiriker, n. -e, kk., sá sem (ekki) fer eptir (öðru enn) reynslunni.

*empirisk, n. -e, e., grundvallaður á reynslu: E. Sætning = Erfaringssætning.

*Emploi, sk., vist; embætti; n. s. frv.

Ems, án n., kl., eins konar ullarvefnaður: Emses Beenklæder.

Emter, n., úrgangur úr korni sem verið er að þriskja: Fodre med E.

en sjá een III.

*en, frakknesk fs., í, n. s frv.: En détail í smá-smökkum (sb. Detail). En gros í hópakaupum (sb. Gros).

*Enallage, sk., málsgreinaskipti.

*Encheiridion (líka Enchiridion), kl., handkver, handbók.

*Enchiridion sjá Encheiridion.

*Enclisis, sk., það að (smá)orð missir áherzlu sína og hún lendir á næsta orði fyrir framan.

*Enclitica, sk., (smá)orð sem lyptir áherzlu sinni af sjer og á næsta orð fyrir framan.

*enclitisk, n. -e, e., sem lyptir áherzlu sinni af sjer og á næsta orð fyrir framan: Enclitiske Ord.

*Encomiast, n. -er, kk., = Lovtaler.

*encomiastisk, n. -e, e., sem lofar e-ð (hælir e-u), fullur af lofi.

*Encomium, kl., = Lovtale.

*encouragere, ás. 1, stappa í e-n stálinu.

*Encyclopædie, n. -r, sk., ágrip (íantak) e-r vísindagreinar eða allra vísinda, (vísindafræði).

*encyclopædisk, n. -e, e., sem lýtur að ágripi e-r vísindagreinar eða að vísindafræði.

*Encyclopædist, n. -er, kk., hver einstakur af þeim sem rituðu bina miklu frakknesku vísindafræði á átjándu öld.

end, st. og ao., [enn], samsvarar 1) enn (sem opt er ritað en í fornbókum, og stundum líka an eða án í hinum elztu) fyrir aptan miðstig einkunna (t. a. m.: þegar fara á betur enn vel, þá fer opt verr enn illa) eða annar og þau orð, sem þar af eru sprottin (t. a. m.: margt fer öðruvísi, enn ætlað er), α) fyrir aptan miðstig, þar sem vjer setjum opt eintóman þiggj. (eins og latínumenn missanda) fyrir enn með því falli, er því ætti að fylgja: Hvidere e. Snee hvítari enn snjór, (snjávi hvítari 623). Sødere e. Honning. Meer e. nok meir enn nóg, kapp-nóg. Det er ille meere e. billigt það má ekki minna vera. Lykken var bedre e. Forstanden gafst óvænum happ. Jeg er mere tilboielig til at antage Tilbudet, e. til at indlade mig i usikkre Underhandlinger. — β) fyrir aptan anden, anderledes: Der kommer ingen andre, e. Familien. Det gaaer ikke an paa anden Maade, e. denne. Tale anderledes, e. man mener segja annað enn manni býr í brjósti, mæla um hug sjer. — b) end som (hverndsgslegt) fyrir tómt end: Tale anderledes, e. som man mener. — 2) enn, í líkri merk. og enn þá (t. a. m. ekki er öll nótt úti enn), o. s. frv., a) um tíð = endnu: E. havde han Kraft nok tilbage. Er han e. ikke færdig med Arbeidet. — b) um viðbót eða aukning, α) líkt og hjer (þar) að auki: E. een Ting beder jeg om jeg bið (verð að biðja) eins hlutar enn (þ. e.: auk binna, í viðbót við hina). — β) um áframhald í ræðunni = fremdeles: E. hænder det vel ogsaa, at nogle slet ikke faae Sygdomme. — γ) end videre þar (hjer) að auki: E. videre blev der besluttet. — δ) end ydermere þar (hjer) á ofan: Jeg vil e. ydermere give ham den Forsikring. Han lagde e. ydermere dette til. — ε) = endnu fyrir framan miðstig: Det vil give e. større Mistanke það gerir enn meira grun (verður enn tortryggilegra). — c) = endog, endogsaa, α) sem: Hvo han e. er hver (hvaða maður) sem hann er. Hvad der e. skulde følge paa hvað sem á eptir fer. — β) þar sem vjer sleppum því orði, er ætti að samsvara end, eða setjum aldrei nema í stað þess: Om dette e. skulde skee þó þetta yrði eða þó þetta aldrei nema yrði. Han faaer det ille, om han e. bød nok saa meget derfor hvað mikið sem hann byði fyrir það. — γ) i end ikke (jafnvel ekki, ekki svo mikið sem) = ikke engang: Han maatte e. ikke blive een Dag i Byen hann mátti ekki vera einn dag í borginni, hvað þá (því síður) lengur; það var ekki svo mikið um, að hana mætti vera einn dag í borginni; eða þvíuml. — d) end sige hvað þá, því síður og því heldur: Han har ikke engang betalt Renterne, e. sige Capitalen hann hefur ekki borgað leigurnar, því síður (hvað þá) inastæðuna. Han hilsede os ikke engang; e. sige at han skulde talt til os þá má nærri geta, hvort hann hefur farið að tala við okkur. Det er upassende for en Privatmand, e. sige for en Fyrste. — 3) (einkanl. í fornum lögum), en eða nú: E. om han ingen Sønner efterlader, falder Godset til Sidelinien. E. om han ei vil give sit Samtykke. E. haver Hustruen ei Barn med Husbonden nú á húsfreyja ekki barn við bónda sínum.

endda, ao., samt, samt sem áður, allt fyrir það: Jeg gik til ham Klokken elleve; men han var e. ille opstaaet. Der mærkedes e. Livstegn hos ham. — b) líkt og ef í það fer (þó sleppum vjer opt því orði, sem ætti að samsvara endda): Han er e. ikke saa uvidende, som man har sagt bann er, ef í það fer, (eða tómt hann er með áherzlu á söguinni) ekki svo fávís, sem látið hefur verið. Dette er e. den bedste af Kjolerne, skjøndt den er daarlig nok þetta er nú skásti kjóllinn, þó hann sje ekki góður.

enddog, 1) sjaldh. og fornl., ao., samt,

samt sem áður, allt fyrir það, allt að einu, eins fyrir því: Uagtet man advarede ham, vilde han e. ikke afholde sig derfra, eða man advarede ham; men e. blev han ved. Sb. dog α. — 2) st., þó nð: E. han er gammel, har han megen Aandskraft. Han reiste fra Byen, e. han ikke havde faaet Tilladelse. Sb. uagtet, omendskjøndt, endskjøndt, skjøndt.

Ende, sk., [endi], 1) með ft. -r, eiginl., a) endi, α) að lengdinni til: I begge Ender af Baandet. Sidde for Enden af Bordet; sb. Bordende. Jeg gik til Enden af Gangen (Haven, Byen) við gengum göngin (garðinn, býinn) á enda. Fra een E. til den anden endanna á milli. — β) endimark, takmark, ätt, hlið, o s. frv.: Her har Skoven E. Til Verdens E. heiminn á enda. Fra alle Verdens Ender úr öllum áttum. Begynde fra den gale E. (fara í ranga hlið á e-u). Det er raaddent i alle Ender það er allt graut-fúið. Sb. Kant. — b) spotti: En E. Toug kaðalspotti. En E. Baand bandspotti. En E. Traad tvinnaspotti. Sb. Stump. — c) einungis í ft., sem veiðimannaorð, kvíslir á hjartarhorni. Sb. Tak (Takke). — 2) án ft., óeiginl., a) endi að tímanum til (sb. Skarphèðinn .... var .... með föður sinum til enda Nj. 39), endir, þrot, lok, endalok, niðurlag: Det er imod Enden. Det lakker ad Enden. Aarets E. árslokin. Maanedens E. mánaðarlokin. Til Verdens E. allt til enda veraldar, meðan heimurinn stendur. Indtil Livets E. allt til æfiloka. — Gaae til E. líða; sb. forløbe, udløbe. — Da Skuespillet var til E. á enda. — Naar mon den Sang faaer E. hvenær ætli þessum söng verði hætt? Man kan ikke vide, hvad E. Sagen vil faae hvernig málinu reiðir af, hver málalok verða; sb. Udfald. Det fik (líka tog) en sørgelig E. fór hörmulega (á endanum). — Han fik snart E. paa sine Penge hann var ekki lengi að komast fyrir peningana sína. — Han veed ikke E. paa sine Penge veit ekki aura sinna tal. Der er ikke E. paa hans Rigdom. Der er ingen E. paa hans Snak það er hvorki þrot nje endir á þvaðrinu í honum. — Fortællingen har ingen E. það vantar botninn í söguna. — Bringe noget til E. og komme til E. med noget koma (ljúka) e-u af, ljúka við e-ð. Gjøre E. paa noget (láta e-ð hætta), slíta (reisa skorður við) e-u, o s. frv. — b) ætíð með til fyrir framan sig), tilgangur: Man vidste ikke til hvad E. (til hvers, hvers vegna, í hvaða skyni) det skete.

ende, s. 2, [enda], a) sa., slíta (ljúka) e-u: Han endte sin Regjering med en berømmelig Handling. E. sit Liv eða e. sine Dage. — E. sig eða endes lyktast: De Ord, som endes (e. sig) med (á) en Vocal. Sb. slutte. — b) h. s., lyktast, þrjóta, vera úti: Han begyndte godt, men endte slet. Her ender min Eiendom.

Endebogstav stafur í niðurlagi orðs.

Endeboining endabeyging.

endeel, sem eins konar fn., æði margir: Det er e. Aar siden. I Aar ere vi e. flere, end i Fjor. Han havde e. imod sig hann átti æði marga mótstöðumenn. Det blev e. (æði mikið) tiloverѕ. Sb. Deel α.

Endekant endahlið (sú hlið sem er endi á e-u). Gagnstætt: Sidekant.

Endeknude endahnútur (í eiginl. merk.).

Endekreds, [á lat. circulus finiens], (sjaldh.) = Synskreds.

endelangs, ao., (sjaldh.), að endilöngu, með e-u endilöngu. — Han faldt e. omkuld kylliflatur.

Endeled endaliður, endahlekkur.

endelig, 1) ft. -e, e., endanlegur: Endelige Væsener. E. Tilværelse (skammvinnt líf). En e. Størrelse. — b) gerður til fulls og alls (fyrir fullt og allt): E. Beslutning (Afgjørelse). E. Dom ályktardómur, skýrt dómsorð. — 2) ao., loksins, um síðir, á endanum: E. har han taget en Beslutning. E. kom han dog hann kom þó um síðir, (það er þó nokkuð hann kom)! — Líka (þegar talið er fram) að endingu: E. bør han ogsaa tilholdes, at istandsætte den forfaldne Bygning. — β) fyrir alla muni, fyrir hvern mun, hvað sem öðru líður, hvað sem annað hefur: Dette maa du e. ikke forsømme. Brevet maa e. leveres i hans egen Haand.

Endelighed, sk., endanlegleiki: Tingenes (Verdens, Materiens) E. — b) (í tali), það að vera endelig 1, h: Bringe noget til E. eða komme til E. med noget útkljá e-ð.

Endeligt, án ft., kl., [sb. endalykt?], afdrif, æfilok, (sb. lítið lagðist fyrir kappann): Han fik et sørgeligt E. Være nær sit E. eiga skammt ólifað, eiga ekki langt eptir, vera feigur, vera kominn að bana, vera að fram kominn.

Endelse, ft. -r, sk., viðurauki aptan til í orði (t. a. m. -um í börnum, -nað í knatnað).

endeløs (sjaldh.): En e. Gade botnstræti (stræti sem ekki er opið nema í annan endann). (Hjer af má sjá, að endeløs og uendelig er jafnvel hvað öðru gagnstætt.)

Endemaal (sjaldh.) = Formaal. Sb. Hensigt, Diemed.

Endemed (sjaldh.) = Endemaal.

*Endemie, ft. -r, sk., sótt sem liggur í landi á e-m stað, landlægur sjúkdómur. Annað enn Epidemie.

*endemisk, ft. -e, e., (um sjúkdóm), sem liggur í landi, landlægur.

Endepunkt sjálfur endinn á e-u.

Enderiim hending í niðurlagi vísuorðs.

Endeskive skífa á enda (e-s); sjer í lagi rustnsneið.

Endeskjel takmörk við enda á e-u.

Endeskrift, sk., ritgrein fyrir aptan niðurlag á e-u.

Endespids broddur í enda á e-u.

Endestavelse aptasta samstafa.

Endestykke endastykki, endinn á (af) e-u.

Endetarm endaþarmur (655 XXX), (sb. rassgörn; intestinum rectum): Den yderste Deel af Endetarmen þarfagangur.

endevende, sa., hafa endaskipti á e-u: E. et Stykke Tøi. Vi har endevendt alting i Huset (sb. þá mon hún .... snúa umb öllo því, er í húsino er 677), men kunde ikke finde det, vi søgte.

Endevirkning síðustu áhrif (sem allt miðar að).

Endevæg gaflveggur. Gagnstætt: Sidevæg.

*Endivie, sk., (jurt) cichorium endivia.

endnu, ao., enn þá, enn, a) um tíð, (sb. enn sem komið er): Denne Skik er e. tiloverѕ. Det er de to eneste Kopper, der e. ere hele. Efterregne, hvor mange Penge man e. har i Beholdning. E. er han ikke reist. Den Syge er e. ikke uden Livsfare. Er det e. ikke godt nok? Sb. end 2, a. — b) þar (hjer) að auki, þar (hjer) á ofan: Vi ville e. gjøre eet Forsøg við skulum reyna til einu sinni enn (auk þeirra tilrauna, sem áður eru gerðar). Paa Tragedien fulgte e. et Efterspil. Sb. end 2, b, α. — c) við miðstig: E. stærkere. Han blev derved e. mere opbragt. Denne Spot eggede dem e. mere til Modstand. Sb. end 2, b, ε.

endog, ao., jafnvel, auk heldur, meira að segja, hvað þá annað: Jeg har e. tilbudet at betale det Hele. „Hvor ofte han e. bød dem at enes indbyrdes, naar befalede han dem at enes med Verden?“ Saa gjerne jeg e. (þó má vel sleppa þessu e.) taler med ham, saa kan han dog aldrig vinde min Fortrolighed. Sb. end 2, e.

endogsaa = endog: Man har e. prøvet det sidste Middel.

*Endossant (líka Endossent, Indossant), kk., eigandi viðskiptabrjefs að því leyti sem hann afstendur það við annan.

*Endossement (líka Indossement, Indosse), kl., aptanáskript viðskiptabrjefs (þegar maður afstendur það við annan).

*Endossent sjá Endossant.

*endossere (líka indossere), ás. 1, afstanda viðskiptabrjef við e-n (og skrifa það aptan á brjefið).

endskjøndt þó nð, þótt, jafnvel þótt: Han gik modig i Ilden, e. han saae den visse Død for Øie. E. ingen vilde troe ham, blev han dog ved at paastaae det. Sb. omendskjøndt, skjøndt, uagtet, enddog 2.

ene sjá een IV.

ene, ás. 1, a) (úrelt) = forene. — b) enes koma sjer saman, vera samþykkur, verða á e-ð sáttur: Naar Mand og Kone ikke enes þegar hjónum kemur illa saman eða lyndir (semur) ekki. Enes indbyrdes. Enes med Verden. Enes om noget koma sjer saman um e-ð.

Eneboer, ft. -e, kk., einbúi; einsetumaður.

Enebolig bústaður sem e-r hefur handa sjer einum (sb. einbýli, einhýsi).

Enebrug, sk., not (e-s hlutar) sem e-r hefur handa sjer einum.

Enebær einiber (nú einirber).

Enebærbrændeviin einiberjabrennivín.

Enebærbusk einirunnur.

Enebærolie einiberjaolía.

Enebærstage = Enestage, en takara.

Enebærtræ einir juniperus communis.

Enehandel einkaverzlun: Enehandelen paa China.

Eneherre einvaldi (Fms. 1, 2), einvaldshöfðingi.

Eneherredømme einvald (Fms. 1, 18), einvaldsríki (Fms. 1, 19); alveldi.

Enehersker einvaldi, einvaldshöfðingi; (sb. allvaldr í fornum kveðskap).

Enejagt (sjaldh.), einkarjettindi til veiða (ekki: einelti).

Enekammer klefi handa einum.

Enekamp, [sb. einvígi og Enetale b], (sjaldh.) = Tvekamp.

Eneliv einvera, einseta.

Enemagt = Enevælde.

enemægtig = eneraadig.

Enemærke, sjaldh. nema í ft., [sb. endimörk], landareign, lóð.

Enepige vinnukona þar sem ekki eru fleiri vinnuhjú.

eneraadig sem ræður einn öllu, einvaldur. Annað enn eenraadig.

Eneraadighed, án ft., sk., einvald.

Eneret = Enerettighed.

Enerettighed einkarjettindi, (sb. einkaleyfi).

*Energie, sk., þrek, fjör, ákafi, (sb. áfergja).

*energisk, ft. -e, e., ákafur, fjörugur; öflugur.

Eneriis einilim.

*enervere, ás. 1, úttauga, er tíðkanlegast í bo. l. t. enerveret.

Enestage einiraptur.

eneste sjá een V.

Enetale tal við sjálfan sig. — b) (að

sinu leyti eins og Enekamp; fornl.), einmæli.

Enevandring einfarir (sb. orðstiltæk. fara einförum).

Enevold, einvald, er ekki haft nema i eig. et., sem fremri liður í samfelldu orði. Sb. Enevælde.

Enevoldsherre einvaldi, einvaldshöfðingi.

Enevoldsherredømme einvald, einvaldsríki.

Enevoldskonge einvaldskonungur.

Enevoldsmagt einvald.

Enevoldsregjering einvaldsstjórn.

Enevælde einvald, einveldi, einvaldsríki. Sb. Enevoldsmagt, Enemagt, Eneherredømme.

enevældig einvaldur.

Eneværelse = Enekammer.

enfoldig, ft. -e, e., [sb. einfald-r], a) (úrelt), óbreyttur, óvandaður. — b) (úrelt), einfaldur (í fornri merk.), hreinn og beinn, hreinlyndur. — c) (úrelt), óbrotinn. — d) um vit, α) grunnhygginn, grunnúðugur, lávís: Et enfoldigt Menneske. En e. Stakkel. (Sb. Rævunge.) — β) fávíslegur: Et enfoldigt Svar (Raad, Indfald).

Enfoldighed, án ft., sk., a) það að vera enfoldig b: Hjertets E. — b) (sb. enfoldig d) grunnhyggni, fávizka.

Eng, ft. -e, sk., [eng kvk.], engi (ft. engjar): Udtørre en E. Lede Vand over Engene.

*Engagement, kl., það að vera ráðinn til e-s.

*engagere, ás. 1, ráða mann til e-s.

engang, an., a) um tíð, α) um liðna tíð, einu sinni: Der var e. en Konge. Jeg har e. for mange Aar siden seet hende, og det mere end eengang jeg hef (einu sinni) sjeð hana fyrir mörgum árum, og optar enn einu sinni (eða í eitt skipti). Sb. fordum. — β) um ókomna tíð, einhvern tíma, seinna meir, á síðan: Der kommer vel e. den Tid (Það rekur líkast til e-n tíma þar að). Naar det e. bliver opdaget. — b) haft í tali, sem nokkurs konar áherzla: Kommer du endelig e. það er nokkuð þú kemur (loksins)! Hør e. hvad jeg vil sige dig nú skal jeg segja þjer sögu! Tænk e.! han har endnu ikke begyndt derpaa hann er alls ekki farinn til enn; hvernig lízt þjer á (eða það er dásallegt háttnlag eða sjer er nú hvað eða þvíuml.)! — c) ikke e. (ekki svo mikið sem), það er (var) ekki svo mikið um, nð: Jeg kan ikke e. taale at tænke derpaa jeg má ekki til þess hugsa (því síður tala um það). Han vilde ikke e. see ham, end sige (vildi ekki sjá hann, hvað þá) tale med ham. Han har ikke e. betalt Renterne, end sige Capitalen.

Engbjering engjasláttur.

Engblomst engjablóm.

Engbund slægjuland (sb. graslendi, mýrlendi): Agerland og E. akur og engi. Sb. Enggrund, England = Engjord.

Engdyrkning engjarækt.

Engebregne eins konar burkni.

Engebuun = Enguld.

Engegræs sjá Enggræs.

Engel, ft. Engle, kk., [engil-l], engill: Gode Engle. De hellige Engle helgir englar. De faldne Engle. — Dødens E. — β) óeiginl.: Hun er en E. mesta kvennprýði. — h) ári: Onde Engle.

engelsk, ft. -e, e., enskur (f. engskur): Det engelske Folk (Sprog). E. Salt (eins konar læknisdómur). Den engelske Syge beinkröm (*mollities ossium*). — II) sem nafn er Engelsk = enska, ensk tunga: Lære (forstaae, tale) Engelsk.

Engelsmand, [sb. Engilsmaðr Fms. V, 239], Englismaður. Sb. Englænder.

Engelsod, nafn, = Engebregne.

Engeskjær sjá Engskjær.

Engestjerne sjá Engstjerne.

Engesvamp sjá Engsvamp.

Engfald (sjaldh.), engjadrag, mýrardrag.

Enggrund = Engbund.

Enggræs (líka Engegræs) gras er sprettur á engjum; úthey. Sb. Enghø.

Enggrøft skurður í engi eða utan um engi.

Enghave engjapetti sem girt er um (víðast hvar í nánd við bæ); sb. tún.

Enghavre (eins konar jurt) *avena pratensis*.

Engholm engjahólmi.

Enghø úthey. Sb. Enggræs.

Engjern járntegund sem finnst í engjum, (sb. járnlá). Sb. Mosejern, Myrejern.

Engjord = Engbund.

Engkarse hrafnaklukka, lambaklukka, *cardamine pratensis*.

Engkast engjapetti sem hlaðið eða grafið er í kring um, sb. tún.

Engklever rauðleitur smári *trifolium pratense*.

England = Engbund.

England England.

*Englechor engillegur söngflokkur.

Englehoved engilshöfuð.

englelig samjafn englum.

Englelív himnesk æfi.

engleren saklaus eins og engill.

Englerøst engilleg rödd.

Englesang engillegur söngur.

Englesmiil engillegt hros.

Englestemme = Englerøst.

Englænder, ft. -e, kk., enskur maður, Englismaður.

Englærke (fugl) *alauda pratensis*.

Engnellike (jurtin) múkahetta *lychnis flos cuculi*.

Engpart engjahluti. Sb. Engstykke.

Engplet engjapetti.

Engskifte engjateigur sem einum er ætlaður. — h) = Engpart.

Engskjær (líka Engeskjær) (eins konar litunargras) *serratula tinctoria*.

Engslette sljett engi.

Engslæt engjasláttur.

Engstjerne (líka Engestjerne) (jurt) *primula farinosa*.

Engstykke = Engpart.

Engsvamp (líka Engesvamp) engjasveppur.

Engsyre vallarsúra *rumex acetosa*.

Enguld fífa. Sb. Ageruld, Engebuun.

Engurt jurt er sprettur í engjum.

Engvanding vatnaveiting á engjar.

enhver, [ein-n hver-r], (einhver úrelt í þessari merk.), sjerhver, hver: Lad e. Dag have sin Plage. Ethvert Land har sin Skik sinn er siður í landi hverju. E. af os. E. (allir) lægger Mærke til hans Handlinger. Det er ikke enhvers Leilighed það er ekki öllum hent. — E. for sig og e. især hver um sig. — Alle og e. hver sem einn (655 XXII).

enig, ft. -e, e., sem vel kemur saman, samrýndur, samþykkur, samhuga, samdóma, sáttur: Enige Brødre (Venner). Deri ere vi ikke enige ekki sýnist okkur þetta einn veg báðum. Deri blive vi aldrig enige við komum okkur aldrei saman um það. De bleve enige om Prisen komu sjer saman um verðið, kaupin gengu saman. Blive e. med een i (om) en Ting. — (i treenig merkir enig einn).

Enighed, án ft., sk., samlyndi, samþykki: Leve i E. láta sjer koma vel saman. Komme til E. koma sjer saman.

Ening, án ft., sk., samþykki: Komme til E. om noget koma sjer saman um e-ð. — h) under E. í einu lagi.

enke, e., [e. o. enka f. einka], (í almúgatali), einstakur: En e. een. En e. Gang endur og sinnum. Sb. enkelt.

Enke, ft. -r, 1) kvk., [ekkja: Enke = þekkja: tænke], ekkja: Præstens E. prests-ekkjan. E. efter en Præst prestsekkja. Blive (verða) E. Sidde E. sitja í ekkjudómi, vera ekkja. — 2) (í forndönsku), kk., ekkill.

Enkebo (sjaldh.), bú ekkju.

Enkebolig hústaður ekkju (sb. Enkesæde) eða ekkna.

Enkebrud brúður, sem hefur verið ekkja. Gagnstætt: Pigebrud.

Enkedom (fornl.) = Enkestand.

Enkedragt ekkjubúningur.

Enkedronning drottning, sem er ekkja.

Enkefrue frú, sem er ekkja.

Enkefyrstinde höfðingjafrú, sem er ekkja.

Enkehertuginde hertogafrú, sem er ekkja.

Enkekasse ekknasjóður.

Enkelevnet (sjaldh.), ekkjudómur.

enkelt, ft. -e, e., einfaldur: Et e. Loft. Lægge noget e. — β) eingildur: En e. Skilling (peningur sem ekki gildir nema einn skilding). Enkelte Blomster. — Sb. dobbelt h. — b) einstakur, stakur; einhleypur; á stangli (strjálingi): Et e. Menneske sem ekki hefur neitt í eptirdragi. Der ligge nogle enkelte Huse adspredte i Dalen standa fáein hús á víð og dreif um dalinn. Der faldt enkelte Regndraaber. Jeg har været der enkelte (eða nogle enkelte) Gange hef komið þar stöku (einstöku) sinnum. En e. Gang einu sinni, í eitt skipti. Sb. enke.

Enkelthed, sk., a) án ft., einfaldleikur, einstakleikur. — b) með ft. -er, einstakur hlutur: Gjennemgaae alle Enkeltheder hvað einstakt.

Enkemand ekkill.

Enkemandsbo bú ekkils.

Enkemandslevnet (sjaldh.), líf ekkils.

Enkemandssorg ekkilsharmur.

Enkeseng (sjaldh.), ekkjusæng.

Enkesorg ekkjusorg.

Enkestand ekkjudómur.

Enkesæde ekkjusetur.

*enorm, ft. -e, e., feiknalegur, feykilegur, fjarskalegur; (sb. feyki, geysi, afar).

*Enormitet, sk., feikn, fjarski.

*enrolere (líka enrollere), ás. 1, rita e-n í hermannatölu.

*Enrolering, sk., það að enrolere.

*enrollere sjá enrolere.

*Ensemble, kl., heild.

enstedsʼ sjá etstedsʼ.

enten, [annat tveggja], 1) (úrelt), sem fn., annar tveggja, annar hvor: Skjøder e. af dem noget. — 2) st., annað tveggja (fornl.), annað hvort, (stundum ýmist): Alle levende Væsener ere e. Mennesker eller Dyr. E. med Magt eller List. — De kan e. gaae, ride eller kjøre. — Han maa e. være syg, eller have meget at bestille, eller han er bortreist (eða eller ogsaa er han bortreist). — Stundum er enten einungis í buganum: Man kan tage en rød, eller en blaa Farve. Det briste eller bære, saa maa jeg gjøre et Forsøg nú er annað hvort, að hrökkva eða stökkva. — β) tómt, eða með hvad fyrir

framan sig, hvort sem: E. det er rigtigt eller galt. Hvad e. han lever, eller døer.

*Enthusiasme, sk., = Begeistring.

*Enthusiast, ft. -er, kk., sá sem er hrifinn af guðmóði.

*enthusiastisk, ft. -e, e., = begeistret (sjá greinina um begeistre).

*Entomolog, ft. -er, kk., sá sem er fróður um skorkvikindi.

*Entomologie, sk., skorkvikindafræði.

entre, ás. 1, greiða uppgöngu (uptar uppgöngur, ganga upp) á skip.

Entrebiil öxi sem er höfð þegar greiddar eru uppgöngur (á skip).

*Entree, sk., innganga; dyr.

*Entreebillet inngöngumerki.

Entrehage stafnljár.

*entreprenant, ft. -e, e., framtakssamur.

*entreprenere, h. s. 1, takast á hendur fyrir kaup að láta gera e-ð.

*Entrepreneur, ft. -er, kk., sá sem tekst á hendur fyrir kaup að láta gera e-ð.

*Entreprise, ft. -r, sk., það að takast á hendur að láta gera e-ð; líka: það sem maður tekst á hendur að láta gera.

*entrere, h. s. 1, ganga að e-u; ráðast í.

Entreøxe = Entrebiil.

Entring, ft. -er, sk., uppganga á skip.

*Entsian, sk., maríuvöndur, kveisugras, digra gras, *gentiana*.

*Epacter, ft., paktar.

*Epaulette, ft. -r, sk., axlarmerki hermanns.

*ephemer, ft. -e, e., skammgóður.

*Ephemerider, ft., minnisbækur, dagblöð, o. s. frv.

*Ephor, ft. -er, kk., umsjónarmaður.

*Ephorat, ft. -er, kl., umsjónarembætti.

*Epicuræer, ft. -e, kk., sælkeri.

*epicuræisk, ft. -e, e., sællífislegur.

*Epidemie, ft. -e, sk., landfarsótt. Sb. Landfarsot, Omgangssyge. Annað enn Endemie.

*epidemisk, ft. -e, e, (um sóttir), sem gengur, sem faraldur er að.

*Epigram, ft. -mer, kl., fyndnisstnka, gamanvísa.

*epigrammatisk, ft. -e, e., fyndinn og gagnorður: En e. Digter skáld sem yrkir fyndnisstökur eða gamanvísur.

*Epiker, ft. -e, kk., sagnaskáld.

*Epilepsie, sk., = Faldsot.

*Epilog, ft. -er, sk., eptirmáli.

*episcopal, ft. -e, e., biskuplegur: Den episcopale Kirke i England.

*episk, ft. -e, e., sem lýtur að söguljóðum: E. Digt = Epos. Den episke, dramatiske og lyriske Poesie. E. Digter = Epiker.

*Episode, ft. -r, sk., útúrdúr í frásögn o. s. frv.

*Epistel, ft. Epistler, sk., sendibrjef, pistill (í gamni). — b) pistillinn: Evangelierne og Epistlerne.

*Epitheton, ft. Epitheter, kl., sannkenning.

*Epoche, ft. -r, sk., tímaskipti: Gjøre E. gjöra tímaskipti (þ. e. gera svo mikið að í e-u — t. a. m. í e-l vísindagrein — að þaðan megi telja nýtt tímabil). — β) tímabil.

*Epopee, ft. -r, sk., = Heltedigt.

*Epos, kl., söguljóð. Sb. Heltedigt.

*Equipage, ft. -r, sk., farteski; öll akfæri.

*equipere, ás. 1, dubba e-n upp; gera út skip.

*Equipering, sk., það að equipere.

*equivoque, e., tvíræður. Sb. slibrig b, β.

Er, án ft., sk., [eir], a) (úreit) = Kobber. — b) = Spanskgrønt.

[er- stendur í upphafi nokkurra orða, sem tekin eru úr þjóðversku á seinni tíðum, t. a. m. erfare, erstatte, o. s. frv.].

*Eremit, ft. -er, kk., = Eneboer.

*Eremitbolig bústaður einsetumanns.

*Eremithytte einsetukofi.

*Eremitlevnet einsetulifnaður.

erfare, ás. 1 (en þó líka erfoer í þál. t.), komast að raun um, komast að e-u, verða áskynja um, spyrja = frjetta: Han vil nok komme til at e. det mun sjálfur komnst að raun um það. Jeg har erfaret (reynt) hvad det er, at lide Nød. Jeg har først nylig erfaret af hans Brev, at han er gift.

erfaren, ft. erfarne, e., [sb. beigingu sagnarinnar fare], reyndur, vanur: En e. Statsmand. E. i noget.

Erfarenhed, án ft., sk., reynsla (það að vera reyndur): En Mand af megen E.

Erfaring, sk., reynsla, reynd, raun, α) án ft., hugsað í einu lagi: Lære noget af E. reyna e-ð = komast að raun um e-ð. Jeg har (veed) det af egen E. mjer hefur reynzt það þannig sjálfum. Komme til E. om noget og bringe noget i E. verða áskynja um e-ð. Komme til E. reynast = verða reyndur maður. En Mand af E. reyndur maður. — b) með ft. -er, hugsað í mörgu lagi: Samle nyttige Erfaringer nema nytsamleg dæmi. Lære af Andres Erfaringer láta sjer annara víti að varnaði verða.

Erfaringsbegreb nám sem er grundvallað á reynslu.

Erfaringsbeviis próf sem er dregið af reynslu.

Erfaringskundskab þekking sem er dregin af reynslu.

Erfaringssætning grein sem er grundvölluð á reynslu.

Erfaringsting hlutur sem menn geta orðið varir við (sjer í lagi með skilningarvitunum).

Erfaringsverden allt sem reynslan getur náð til. (Sb. Sandseverden).

erholde, ás., meðtaka, fá, öðlast: Brevet har jeg erholdt, men ikke det, som skulde følge med samme. Hvad vi erholde af andre.

Erholdelse, sk., það að erholde.

Erhverv, án ft., kl., afli (það sem aflað er): Han vil forbittre dem Nydelsen af deres E.

erhverve afla (sjer) e-s, ávinna sjer: E. noget eða e. sig noget. E. sit Udkomme hafa ofan af fyrir sjer eða lífi sínu, (sb. það berst í bökkum fyrir honum). E. en betydelig Formue. Erhvervet Formue gróðafje. E sig Venner (nyttige Kundskaber).

Erhvervelse, sk., það að erhverve.

Erhvervsgreen aflagrein.

Erhvervskilde það sem maður hefur ávinning af.

Erhvervsmaade háttur að ávinna sjer.

erindre, ás. 1, a) muna, α) e. noget muna e-ð, muna eptir e-u, láta sig ranka við e-u, koma e-u fyrir sig: Jeg erindrer ikke hans Navn. — β) e. sig noget minnast e-s í huga sínum: Naar vi e. os vore Ungdomsdage. Saavidt jeg kan e. mig. — b) minna e-n á e-ð, (sb. ánýja e-ð við e-n), vanda um við: E. een om noget. Jeg har tidt nok erindret ham; men han glemmer enhver Advarsel; sb. advare, paaminde. — c) minnast á, geta e-s: Eet maa jeg endnu e.

Erindring, ft. -er, sk., endurminning, líka það sem minnir á e-ð: Denne E. kommer for sildig. Den blotte E. bringer mig til at gyse. Vække Erindringen om noget rykja e-ð upp. Bringe noget i E. hos een rykja e-ð upp fyrir e-m. Give een noget til E. til menja. Have en E. (menjagrip) efter een. Alle disse Ting ere mig kjære Erindringer om lykkelige Dage. — b) = Advarsel, Formaning, Paamindelse: Jeg har givet ham en alvorlig E. sett laglegn ofnn í við hann, tekið honum tak. Alle Erindringer have været forgjeves.

Erindringskraft minnis-afl.

Erindringspost e-ð sem athuga þarf (t. a. m. í reikningsgjörð).

Erindringsskrivelse áminningarbrjef, viðvörunarbrjef.

Erindringstegn menjar, menjagripur.

[Erke- framan við orð, er ýmist (t. a. m. í Erkebiskop) = erki- á ísl., eða það er sett framan við orð, sem merkja e-ð illt, sb. Erketyv.]

Erkebiskop erkibiskup.

Erkebisp = Erkebiskop.

Erkebispedømme erkibiskupsdæmi.

Erkedegn erkidjákni.

Erkedrog allra mesti ónytjungur.

Erkeengel höfuðengill (Fms. II, 198).

Erkegavtyv húðar-selur.

Erkehertug yfirhertogi.

Erkehertugdømme yfirhertogadæmi.

Erkehertuginde yfirhertoga-frú.

Erkelogner allra mesta lygahylki.

Erkenar mesta flón, o. s frv.

Erkestift erkibiskupsríki.

Erketyv stórþjófur, rummungsþjófur, rummungur.

erkjende kannast við, láta e-ð á sannast, (sb. viðurkenna, meðkenna, meðganga): Jeg erkjender, at jeg har feilet. — E. sine Forseelser. Da disse Sandheder — om de endog ere bekjendte, dog langtfra ikke kunne siges at være erkjendte þó menn viti af þeim, þá vantar mikið á, að menn láti það á sannast. Han vilde ikke e. Contractens Gyldighed kannast við, að samningurinn væri lögmætur. England var den første Magt, som erkjendte de sydamericanske Staters Uafhængighed. — Han blev erkjendt som Konge af de fleste Magter. — E. een for sin Overherre (Overmand, Søn). — β) sjer í lagi um þakklátsemi: E. noget med Taknemmelighed kunna þakkir fyrir e-ð. — b) á seinni tíðum, í heimspeklegri merk., sjá e-ð (eins og það er) í huga sínum.

Erkjendelse, sk., viðurkenning, meðkenning, játning: Komme til E. (komast að raun) om noget. Komme til Sandhedens E. sjá hið sanna. Komme til Syndernes E. játa syndir sínar. Negte Erkjendelsen af (vilja ekki kannast við) en Rettighed. — b) þekking: Sandheds E. En klar (levende, ufuldkommen) E.

erkjendtlig, ft. -e, e., þakklátur (einkum í verki): (Man kan være taknemmelig mod Gud, men ikke e.). Vise sig e. imod een auðsýna e-m þakklátsemi. Et erkjendtligt Sindelag.

Erkjendtlighed, án ft., sk., þakklátsemi (einkum í verki).

erklære, ás. 1, lýsa e-u yfir, votta: Han har erklæret (sjálfur sagt), at det var ham ligegyldigt. — E. een for Konge (eiginl. lýsa því yfir, að e-r sje tekinn til konungs), taka e-n til konungs. Han blev offentlig erklæret for en Landsforræder. E. noget for lovligt kalla e-ð lögmætt. — Han er hendes erklærede Elsker það er alkunnugt, að o. s. frv. — b) e. sig segja hvað sjer býr í brjósti eða lízt: Han maa nøiere e. sig (verður að tiltaka betur), hvad han mener dermed. — E. sig om (í em-

bættislegu orðfæri líka e. — án sig — over) en Sag segja (rita) sitt álit um e-t mál. — E. sig for noget vera e-u meðmæltur þegar maður segir álit sitt um það; gagnstætt e. sig imod noget vera e-u mótmæltur.

Erklæring, ft. -er, sk., það að lýsa e-u yfir, það sem maður segir í því skyni að standa við það: Gjøre en høitidelig E. lýsa e-u yfir í allra viðurvist eða í heyranda hljóði. En E. for Retten framsaga í dómi. Sb. Æreserklæring, Krigserklæring. — b) ritað álit embættismanna: Afgive sin E. i en Sag. Sende en Sag til Amtmandens E. Sb. Betænkning b.

erkyndige, ás. 1, ekki höfð, nema í orðatiltæk. e. sig om grafast (grennslast, komast) eptir e-u: E. sig nøie om alle Omstændigheder.

erlange, ás. 1, = opnaae, sem er betra.

erlægge, ás., greiða (ljúka fornl.) fje, gjalda: Hele Afgiften erlægges paa eengang. E. Bøder. Sb. udrede, betale.

Erlæggelse, sk., það að erlægge.

Erme sjá Ærme.

ernære fæða = færa e-o fram: E. Kone og Børn. E. sig af sine Hænders Gjerning lifa á handafla sínum. Sb. underholde.

Ernærelse, sk., það að ernære.

erobre, ás. 1, vinna e-ð með hernaði, leggja (brjóta) e-ð undir sig: E. en Fæstning; sb. indtage. Alle de erobrede Lande faldt fra. — β) sigra (leiða til ástar við sig) hug karlmanns (ef kvennmaður á í hlut) eða kvennmanns (ef karlmaður á í hlut).

Erobrelyst = Erobringslyst.

Erobrer, ft. -e, kk., sá sem leggur undir sig önnur lönd.

Erobresyge = Erobringssyge.

Erobring, ft. -er, sk., það að erobre: Gjøre Erobringer. — b) það sem maður leggur undir sig: Denne E. tabtes snart igjen.

Erobringskrig hernaður í því skyni að leggja e-ð undir sig.

Erobringslyst löngun til að leggja undir sig. Sb. Erobrelyst.

Erobringsret rjettindavald sem kallað er að maður hafi yfir e-u af því hann hefur lagt það undir sig: Besidde et Land ved E.

Erobringssyge fýkn í að leggja undir sig. Sb. Erobresyge.

*Erotiker, ft. -e, kk., ásta-skáld.

*erotisk, ft. -e, e., sem er um ástir: E. Digt ástaljóð, ástakvæði, mansöngur (fornl.)

erre, b. s. 1, ryðgn (um eir): Kobber errer let, naar det ikke holdes reent og blankt. - - Ho. l. t. erret, sem e. ag so., eins og eirryð: Erret Smag. Det smager erret.

Erstatning, ft. -er, sk., uppbót, a) það að bæta e-ð upp. — b) það sem e-ð er bætt upp með, full forlaga (60), fullnaður (Gþl.): Faae E. i Penge. Give een fuld E. for noget. (Sb. Godtgjørelse.)

erstatte, ás. 1, bæta e-m e-ð upp: E. een et Tab (en Skade). Det kan aldrig erstattes mig jeg bíð þess aldrei bætur.

erstattelig, ft. -e, e., (upp)bætanlegur: En e. Skade.

Ert (sjaldh. í et.), ft. -er, sk., [ert], erta, baun, *pisum sativum:* Lægge (saae, hefte) Erter. Gule (graae) Erter. Grønne Erter hálfsprottnar baunir. — b) í ft., eins konar baunagrautur: Maaltidet bestod af Erter og Flesk.

Erteager baunaakur.

Ertebed baunareitur í garði.

Ertebælg baunabelgur.

Ertehalm baunahelmur (ft. kvk.).

Ertekjep stöng til stuðnings við baunajurt sem er ræktuð í garði. Sb. Ertestang, (Erteriis).

Ertekjærling kveif (um karlmann); gutlari; búrsnati.

Ertemalm járnmálmur sem finnst í smákúlum.

Ertemos baunagrautur, (sb. ertravellingr, í Stjórn).

Erteriis hríslur sem hafðar eru til stuðnings við baunajurtir.

Erteskal hýði á baun.

Erteskok, ft. -ker, sk., = Artiskok.

Ertestang = Ertekjep.

Ertesuppe baunasaup.

Ertetræ (eins konar trje) *robinia pseudo-acacia.*

Erts, ft. Ertser, sk., málmblendingur, málmgrýti. — b) eirblendingur: Corinthisk E.

*Erudition, án ft., sk., mikill lærdómur.

*Eruption, ft. -er, sk., = Udbrud; sjer í lagi eldsuppkoma, eldgos.

Es, kl., 1) (líka As), ft. eins, minnsta gullvigt (= 1/15 af þunga bygghorns). — 2) með ft. Esser, ás, a) á teningi: Sex Es ás og sex. — b) í spilum: Have to Esser paa Haanden. Hjerter (Ruder, Spader, Klover) Es.

*Escadre, sk., lítill herskipafloti.

*Escadron, ft. -er, sk., = Rytterfane b.

*escamotere, s. 1, a) h. s., gera sjónhverfingar. — b) ás., skjóta (lauma, læða) e-u eitthvað (svo fljótt að ekki beri á því).

*Escamoteur, ft. -er, kk., = Taskenspiller.

*Escorte, sk., lið sem e-m er fengið til fylgdar svo að honum sje óhætt. Sb. Bedækning b.

*escortere, ás. 1, fylgja e-m svo að honum sje óhætt. Sb. bedække 1, b.

Esel (líka Æsel), ft. -er og Esler, kl. (og ætíð sk. í styrðum í dvöndudu tali), asni, (ess Fms. X, 139). Sb. Asen.

Eseldriver essrekur.

Eselfol asnafolald.

Eselhud = Asenhud.

Eselinde = Aseninde.

Eselmelk ösnumjólk.

Eselskind = Eselhud.

Eselore eyra á asna. — b) hundseyra í bók.

Eske sjá Æske.

*Espalier, kl., rimagarður, grindur. Sb. Rækværk.

*Esplanade, sk., flötur (flöt).

*Esprit, sk., fyndni, orðheppni; aðalefni í riti.

*Esquire, kk., í fyrstu skjaldsveinn; en er nú haft á Englandi sem virðingarnafn minni háttar manna lendbarinna og heldri manna álendbarinna.

Esse, ft. -r, sk., afl í smiðju.

Essekost eins konar áhald til að skvetta vatni á kolin fyrir aflinum.

*Essents, ft. Essentser, sk., dýrindis vökvi.

Essetrug nór. Sb. Hærdetrug.

*Estafette sjá Stafet.

*Estime, sk., met, yfirlæti. Sb. Agtelse, Anseelse e.

*estimere, ás. 1, meta. Sb. agte 9, skatte.

*etablere, ás. 1, setja e-ð á stofn, stofnsetja, reisa. — E. sig koma sjer fyrir (sb. koma sjer á laggirnar) einkum sem kaupmaður eða iðnaðarmeistari.

*Etablissement, ft. -er, kl., það sem sett er á stofn; einksul. verzlunarbú sem maður á annarstaðar enn aðalheimili hans er.

*Etage, ft. -r, sk., pallur (t. s. m. í leikhúsi). — β) = Sal b.

*Etat, sk., ástand; reikningur; o. s. frv. (Sb. Hofetat, Landetat, Søetat, o. s. frv.)

*Ethik, sk., (nú á dögum tíðkanlegra enn Moral), siðfræði.

*Ethiker, ft. -e, kk., siðfræðingur.

*ethisk, ft. -e, e., sem lýtur að siðferði.

*Ethnograph, ft. -er, kk., sá sem ritar þjóðalýsingar.

*Ethnographie, ft. -r, sk., þjóðalýsing.

*ethnographisk, ft. -e, e., sem lýtur að þjóðalýsingu: Et e. Arbeide. E. Historie þjóðasögur.

*Etiquette, sk., a) ft. -r, minnismiði festur á e-ð. — b) án ft., siðvenja í afskiptum manna á millum, einksul. hirðsiðir.

Etmaal sjá Eetmaal.

etsteds (líka, einkum í tali, ensteds, eensteds), aa., á einum stað: „E. paa Jorden, i Norden". Jeg agter mig e. hen (jeg ætla á einn stað) i Egnen. E. fra úr einum stað. — b) á einhverjum stað, einhverstaðar: Det maa være e. i Stuen. E. hen á e-n stað. Det maa komme e. fra e-rstaðar að, úr e-i átt.

*Etui, kl., = Bestik B, Foderal; Naalehuus.

*Etymolog, ft. -er, kk., sá sem rekur ættir (uppruna) orðanna.

*Etymologie, ft. -r, sk., upprunafræði (líka uppruni) orða.

*etymologisk, ft. -e, e., sem lýtur að uppruna orða.

*Eudæmonismus, sk., sú kenning að allt eigi að lúta að því að verða sem sælastur.

*Eunuch, ft. -er, kk., geldingur (um mann).

*Euphemismus, sk., vægt orðatiltæki.

*euphemistisk, ft. -e, e., vægilegur (um orðatiltæki).

*Euphonie, sk., hljóðfegurð orða.

*euphonisk, ft. -e, e., sem er til hljóðfegurðar.

*evangelisk, ft. -e, e., samkvæmur eða grundvallaður á (eða sem ber fyrir sig) kenningu Krists og postulanna: Den evangeliske Tro (Kirke). De evangeliske Brødre.

*Evangelist, ft. -er, kk., guðspjallamaður, guðspjallaskáld (forn): De fire Evangelister.

*Evangelium (með greininum Evangeliet), kl., a) án ft., fagnaðarboðskapur Krists. — b) með ft. Evangelier, guðspjall, α) de fire Evangelier. — β) Evangelierne og Epistlerne.

*eventualiter, ao., ef á þarf að halda, ef til þarf að taka, ef til þess kemur.

*Eventualitet, ft. -er, sk., það sem í kann að skerast.

*eventuel, ft. -le, e., sem verða (koma, o. s. frv.) kann.

Eventyr, ft. eins, kl., [æfintýr-r Fms. III, 89, V, 300], æfintýri, α) sem viðburður: Gaae (drage) ud paa E. Opleve mange E. — β) sem rit: Digte (skrive) et E. — b) ábyrgð, hætta: Staae (gjøre noget paa) sit eget E. ábyrgjast sjálfur.

eventyre, ás. 1, haft í orðatiltæk. e. sig hætta á hvernig tekst: E. sig i Verden.

Eventyrer, ft. -e, kk., = Lykkefrister, Lykkejæger.

eventyrlig, ft. -e, e, fáheyrður, undarlegur, lygilegur: Eventyrlige Tildragelser. Et eventyrligt Liv (sem líkist æfintýri).

Eventyrlighed, án ft., sk., það að vera eventyrlig.

*Everlasting, nafn, eins konar þykkur vefnaður (ýmist úr ull eða kotúni)

*evident, ft. -e, e., auðsjeður, auðsjánnlegur, sem liggur í augum uppi.
*Evidents, sk., það að liggja í augum uppi.
evig, A) ft. -e, e., 1) um tímalengd, a) eiginl., eilífur, (eilegur forni), α) án upphafs og enda: Gud er e. Gagnstætt: endelig. — β) án enda: E. Salighed. Det Timelige og det Evige. Gagnstætt: timelig. — b) óeiginl. (þegar talað er um e-ð stundlegt), α) æfilangur: Dømmes til evigt (æfinlegt) Fængsel. — β) æfinlegur (sem helzt til enda veraldar): E. Fred. Til e. Erindring. Til e. Arv og Eie. — Til e. Tid æfinlega (e. Tid er hjer eiginl. endi hins stundlega). — γ) (í tali), (um e-ð sem er leiðinlegt eða óviðkunnanlegt): sífeldur, endalaus: Her er en e. Støi og Uro. — 2) um aðra stærð eða mergð, stórmikill: Det var en e. Skade það er illa farið. Han skal faae en e. Ulykke hann skal fá fyrir ferðina eða sjálfan sig fyrir hitta. Hver evige een hver með öðrum. — B) sem ao., eilíflega; æfinnegt, æfinlega, sífelt, sífeldlega, si og æ.
Evighed, sk., 1) um tímalengd, a) eiginl., eilífð, α) það að vera án upphafs og enda: Guds E. — β) annað líf, guðs ríki: Han er nu i Evigheden. — b) óeiginl. (þegar talað er um e-ð stundlegt), α) (sb. evig 1, b, β), mjög langur tími: Det skeer i E. ikke það skal aldrei verða eða verður aldrei. Det er en E. (eilífðar tími) siden jeg har seet ham það er fjarska langt síðan jeg sá hann, jeg hef ekki sjeð hann langa lengi. — Det har fra E. været saaledes frá aldn öðli (hjer er Evighed eiginl. tími sem er liðinn fyrir fjarska löngu). — b) (sb. evig 1, b, γ), þegar talað er um e-ð leiðinlegt: Det er en Evigheds Støien (það er leiðinlegur hávaði, sem alla jafna er) her i Huset. — γ) þegar maður furðar sig mikillega á e-u: Hvor i al E. er det muligt hvernig getur staðið á því?
Evighedsblomst (eins konar jurt svipuð grájurt og fjandafælu) *gnaphalium arenarium*.
evigvarende, [sb. vare], = evig 1, b, α-β.
evindelig, [sb. æfinlig-], a) ft. -e, e., (um e-ð stundlegt), sífeldur, endalaus: Det er en e. Tid, hun bliver borte það er unnmast, hún er stundarkorn í burtu. — b) sem ao., eilíflega: Guds Ord, som lever og bliver e.
Evne, [efni], 1) (í Norv.), kl. og án ft., efni (það sem haft er í e-ð). Sb. Æmne. — 2) sk., a) án ft., máttur, megn, magn: Han har baade Villie og E. dertil. Dette Arbeide er over min E. ofætlun, um megn; sb. reisa sjer hurðarás um öxl. — b) ft. -r, α) optast nær í ft., efni (ft.): Han har kun ringe E. hann hefur ekki á miklu að taka. Jeg har ikke E. dertil eða min E. er ikke dertil jeg hef ekki efni á því. Enhver bidrog efter (sin) E. — β) afl (einkum andlegt), hæfilegleiki: Sjælens Evner öll sálarinnar. Han har af Naturen gode Evner honnm er margt vel gefið, (sb. hann er vel af guði gerður).
evne, ás. 1, [efna], orka (megna) e-u, vera fær um, hafa efni á e-u, mega sjer mikils n. s. frv.
evnelos, [sb. efnalaus], sem vantar Evne; einkum efnalaus, fátækur: Evnelose Pigers Udstyr.
Evnetræ (í Norv.) = Gavntræ.
Evnetømmer (í Norv.) = Gavntømmer.
*Evolution, ft. -er, sk., eiginl. rakning.
*exact, a) ft. -e, e., nákvæmur í alla staði. — b) sem ao., nákvæmlega.
*Exaltation, sk., (það að vera exalteret; sb. greinina um exaltere), ofsi eða óstilling er kemur í geð e-s.
*exaltere, ás. 1, (eiginl. hækka e-ð), færa e-ð úr hófi, er líðkanlegast í bo. l. t. exalteret utan við sig sökum ákafa, (sb. geystur, vanstilltur, sem vanstilli er á): Et exalteret Menneske. Exalteret Tilstand algleymingur, o. s. frv. Sb. overspænde.
*Examen, ft. Examina, sk., raun (þ. e. það að reyna e-n, hlýða e-m yfir).
*Examinand, ft. -er, kk., sá sem á að fara að láta reyna sig eða verið er að reyna.
*Examination, sk., það að examinere.
*Examinator, ft. -er, kk., sá sem hlýðir öðrum yfir, reynandi.
*Examinatorium, ft. Examinatorier, kl., háskóla-raun til að festa í minni manna það sem kennt hefur verið. (Minna enn Examen).
*Examinatus, ft. Examinati, kk., sá sem búið er að reyna í e-u, er sjaldh., nema í orðunum E. juris sá sem hefur stundað dönsk lög og er búinn að ljúka sjer af.
*examinere, ás. 1, reyna = spyrja = hlýða e-m yfir.
*Excellence, ft. -r, sk., virðingar-ávarp við alla þá karlmenn sem eru í efstu virðingarmanna-deild (að sínu leyti eins og Hoivelbaarenhed við þá sem eru í annari að ofan).
*excellent, a) ft. -e, e., framúrskarandi, frábær, ágætur. — b) sem ao., frábærlega, ágætlega, prýðilega.
*excellere, b. s. 1, skara fram úr, taka öðrum fram, vera frábærlega vel að sjer í e-u, n. s. frv.
*Excentricitet, sk., það að vera excentrisk.
*excentrisk, ft. -e, e., sem er utan við — eða hefur annan — miðpunkt; einræn og ákaflyndur (sb. sværmerisk og greinina um exaltere).
*Exception, ft. -er, sk., það að excipere. Sb. Indsigelse, Indvending.
*exceptionel, ft. -le, e., numinn undan því sem er aðal-regla: En e. Stilling.
*excerpere, ás. 1, tína e-ð úr (ritum). — β) tína úr ritum.
*Excerpter, ft., úrtíningur úr ritum.
*Exces, optar í ft. Excesser, sk., óeirðir, róstur.
*excipere, b. s. 1, í orðatiltæk. e. imod noget eða een kalla e-ð ónýtt að lögum eða ómætt, kalla e-n rangan í e-u, víkja e-m úr e-u (t. a. m. dómi; forni: ryðja e-n úr e-u). Sb. Indsigelse, Indvending.
*Exclamation, ft. -er, sk., = Udraab.
*Exclamationstegn = Udraabstegn.
*excludere, ás. 1, byrgja e-n úti, vísa e-m burt, reka e-n burt.
*Exclusion, ft. -er, sk., það að excludere.
*exclusiv, ft. -e, e., sem er svo lagaður að allt annað er undan skilið.
*exclusive, ao., haft í öðrum eins orðatiltækjum og fra 5 til 9 e. frá 5. til 9. að báðum þeim frá skildum (þ. e.: 6. 7. 8.).
*Excommunication, ft. -er, sk., bannfæring; bann sem e-r er settur í.
*excommunicere, ás. 1, setja e-n í bann, bannsetja, bannfæra, bannsyngja, setja e-n út af sakramentinu.
*Excrement, optar í ft. -er, kl., saurindi.
*Excurs, ft. Excurser, sk., útúrdúr (sem ritgjörð).
*Excursion, ft. -er, sk., (eiginl. úthlaup), α) = Udfald 1, b, β, Streiftog. — β) = Lystreise. — γ) botanisk E. jurtaleit.
*excusere, ás. 1, = undskylde, forsvare a.
*Execution (f. Exsecution), ft. -er, sk., (framkvæmd e-s hlutar); manns aftaka; aðför í skuldamálum.
*executiv (f. exsecutiv), ft. -e, e., sem framkvæmir: Den executive Magt framkvæmdar-valdið.
*Executor (f. Exsecutor), ft. -er, kk., framkvæmandi e-s hlutar.
*Exegese, sk., skýring ritningarinnar.
*Exeget, ft. -er, kk., sá sem skýrir ritninguna. Sb. Fortolker.
*Exegetik, sk., skýringar-fræði (kennsla í því hvernig skýra á ritninguna).
*exegetisk, ft. -e, e., sem lýtur að skýringu ritningarinnar.
*Exempel, ft. Exempler, kl., dæmi: Man finder intet E. derpaa (til þess) i Historien. Anføre (fortælle) et E. E. paa (um) en Regel. — b) eptirdæmi, fyrirmynd: Følge eens E. gera eptir dæmi e-s. Foregaae andre med et godt (ondt) E. Andre til E. öðrum til eptirdæmis eða viðvörunar. Sb. Efterdømme.
*exempelløs dæmalaus.
*Exempelsamling dæmasafn.
*Exemplar, ft. -er, kl., exemplar: Oplaget bestaaer af 500 Exemplarer. Et indbundet (uindbundet, fuldstændigt, ufuldstændigt) E. af en Bog. Sb. Aftryk. — b) sýnishorn (t. a. m. jurt eða dýr sem náttúrufræðingur hefur af e-i tegund).
*exemplarisk, a) ft. -e, e., staklega vandaður, sem er fyrirmynd annara eða öðrum til viðvörunar: Føre et e. Levnet hegða sjer frábærlega vel, vera stakur ráðvendnismaður. — b) sem ao., staklega vel, öðrum til eptirdæmis eða viðvörunar: Han bør e. straffes.
*exequere (f. exsequere), s. 1, a) ás., framkvæma: E. en Befaling. E. en Straf. — b) b. s., taka upp fje fyrir skuldir.
*exercere, s. 1, a) ás., = øve. — b) sjer í lagi b. s., venja sig við (temja sjer) bardagabrögð. Sb. drille (h. s.).
*Exercice, sk., það að exercere b.
*Exil, kl., herleiðing; útlegð.
*Existents, sk., a) = Tilværelse. — b) = Virkelighed, Væsenhed. — c) = Underhold.
*existere, b. s. 1, = være til, finde Sted, have sit Udkomme, o. s. frv.
*Exorcismus, sk., = Besværgelse.
*Exordium, kl., formáli prjedikunar.
*exotisk, ft. -e, e, sjer í lagi um plöntur, útlenzkur, sem er úr öðrum heimsálfum.
*expectorere, ás. 1, í orðatiltæk. e. sig segja það sem manni býr í brjósti, leysa frá skjóðunni, láta dæluna ganga.
*expedere, ás. 1, afgreiða, ljúka e-u af, koma e-u frá.
*expedit, ft. -e, e., fljótur að því sem maður á að gera, fljótvirkur.
*Expedition, ft. -er, sk., afgreiðsla, n. s. frv. — b) herför; leiðangur.
*Experiment, ft. -er, kl., tilraun: Et physisk (chemisk) E. Sb. Forsøg.
*experimental, ft. -e, e., eða Experimental-, sem fremst líður í samsettu orði, sem lýtur að tilraununum.
*experimentere, b. s. 1, gjöra tilraunir.
*Explication, ft. -er, sk., skýring, þýðing, úrlausn.
*explicativ, ft. -e, e., sem er til skýringar.
*explicere, ás. 1, skýra, þýða, leysa úr e-u.

*explodere, h. a. 1, verða að skoti.

*Explosion, n. -er, sk., skot, hvellur.

*Exponent, n. -er, sk., veldis-tala i tölvisi.

*Export, sk., = Udførsel.

*exportere, ás. 1, = udføre 1.

*Expres, sk., maður sem sendur er gagngjört. Sb. Ilbud.

*Exspectance, n. -r, sk., loforð (ádráttur) um e-ð (sjer i lagi embætti) seinna meir.

*Extase, n. -r, sk., leiðsla. Sb. Henrykkelse, Fortryllelse.

*extemporere, ás. 1, gera e-ð án undirbúnings (óforhugsað), sjer i lagi mæla e-ð af munni fram, (sb. hann kvað af tungu fram svá sem hann mælti annat mál; manni verður e-ð á munni).

*extensiv, n. -e, e., mikill fyrirferðar (eða að tímalengd). Gagnstætt: intensiv.

*Exterieur, kl., = Udvortes og Ydre sem nöfn.

*extra, 1) sem ao., aukreitis. — 2) sem fremri liður i samsettu orði, a) i einkunn. frábærlega, gæða, t. a. m. extragod, extrafiin. — b) skrifað Extra i nöfnum, auka-, t. a. m. Extrafortjeneste, Extraomkostninger; sb. Extrapost.

*Extract, n. -er, sk., ágrip; seyði af jurtum.

*Extraction, sk., góð ætt og mönnun: En Mand af E. velborinn og menntaður maður.

*extradere, ás. 1, selja e-ð fram, selja e-m e-ð í hendur.

*extraordinair, n. -e, e., = overordentlig.

*Extrapost aukapóstur.

*Extravagance, n. -r, sk., = Udsvævelse, Urimelighed.

*extravagant, n. -e, e., = udsvævende (sjá greinina um udsvæve).

*extravagere, b. a. 1, = udsvæve.

*Extrem, n. -er, kl., = Yderlighed, (sb. Overdrivelse).

*Extremiteter, n., útlimir.

F.

F, sjötti stafur i stafrofinu, kallaður Ef og borinn fram eins og f i upphafi á ísl. orði, þegar hann stendur fyrir framan hljóðstaf þeirrar samstöfu, sem hann er i, en eins og ff, ef hann stendur fyrir aptan (t. a. m. i lefle, traf). (Sb. V.)

faa, ekki haft nema i ft., [fá-r], miðstig færre [færri f. færi], efsta stig færrest, e., fáir: F. har Lykken; Alle har Døden (orðskv.). F. som Fader, Ingen som Moder (fáir sem faðir, enginn sem móðir Orðakviðasafn). Der kom f. eller ingen það komu ör-fáir, það kom varla neinn. Der døde færre af Sygdom end af Mangel, og de færreste (fæstir) faldt i Slaget. Hvo af dem har færrest Børn fæst börn eða fæst barna?

faae, fik, faaet, ás., [fá], I) þar sem frummerk. er taka við e-u, A) með eintómum þol., eða þol. og at með nb., 1) með eintómum þol., a) um menn, fá, (ná e-u, ná i), öðlast, eignast, hreppa, hljóta: F. et Brev. F. en Underretning. F. Penge. F. et Embede. — F. Mad borðn. — Han fik Afslag. Han fik Ja (Nei) af Pigen stúlkan tók (neitaði) honum. F. Hug (Prygl) for noget vera barinn fyrir e-ð. F. Straf for noget þola hegningu fyrir e-ð. F. Utak. Han fik Skam til Tak honum var vanþakkað. Han fik Skyld for det honum var kennt um það. — End hænder det vel ogsaa, at nogle slet ikke f. Sygdomme að sumir verða alls ekki veikir, veikjast alls ekki. F. Hovedpine fá höfuðverk. Jeg har faaet Ondt i Hovedet mjer er orðið illt í höfðinu. — F. Afsky for noget. — Sjer i lagi, eiga (= eignast) α) konu eða mann: F. en Kone kvongast. Den ene Datter fik en Præst, den anden en Kjøbmand. Sb. ægte (sögn); Ægte. β) barn: F. Børn. Konen har faaet (fætt, alið) Tvillinger. Líka um dýr: Hunden fik Hvalpe (tíkin gaut) i Gaar. — b) um dauða hluti: Træerne f. Blade laufgast. — Naar mon den Sang faaer Ende verði búinn eða hætti? Det fik en sørgelig Ende það fór hörmulega. Man kan ikke vide, hvad Udfald Sagen vil f. hvernig málið kann að fara. — 2) með þol. og at með nb.: F. noget at see (høre) fá að sjá (heyra) e-ð. F. noget at vide komast að e-u, verða áskynja um e-ð. F. meget at gjøre (fá annríki). F. noget at sige fá nokkurt vald í hendur, verða nokkurs ráðandi. — B) (í ókl. tíma), með at með nb., líkt og verða að gera e-ð sem manni er ekki um: Jeg faaer (mun verða) at gjøre det. Vi f. vel at holde op, siden det er saa sildigt. — C) með þol. og ho. l. l., eða með tómu ho. l. l., eða með þol. og e., eða með þol. og smáorði staðlegrar merkingar, 1) með ho. l. l., a) með þol. og ho., α) f. noget gjort verða búinn að e-u: Naar jeg faaer Bogen læst (eða naar jeg faaer læst Bogen), skal jeg sende den tilbage þegar jeg verð búinn að lesa bókina. — β) f. noget gjort koma e-u af, geta gert e-ð, (sb. bera vopn á Finnana ok fá bladit þeim, Fms. I, 10; vinna dóm fullan, vinna rút heimtan; rúta .... þá alla, er hann má heimta geta): Jeg har ikke faaet gjort (udrettet, strevet) saameget, som jeg vilde. Jeg har faaet opfyldt mit Ønske eða jeg har faaet mit Ønske opfyldt jeg hef komið fram því sem jeg vildi, (sb. hitta á óskarstundina). F. et Brev bortsendt koma brjefi á stað, (koma af sjer brjefi). F. Støvlen trukket af ná af sjer stígvjelinu. F. Døren lukket op geta lokið (komið) upp hurðinni. — b) með tómu ho.: F. udsovet fá full-sofið. F. aflæst hætta að lesa, ljúka við lestur. Hun kan aldrig f. afdandset getur aldrei dansað nægju sína. — 2) með þol. og e., gera e-n e-ð: F. een vred gera e-n reiðan. F. ham god igjen blíðka hann aptur. — 3) með þol. og smáorði: F. Støvlen (sit Skæg) af ná af sjer stígvjelinu (kampinum). F. een af Veien koma e-m frá. — F. et Brev bort; sb. C, 1, a, β. F. een bort koma e-m burt. — F. een fra noget koma e-m ofan af e-u. — F. et Ord frem koma upp orði. F. sin Villie frem koma sínu fram. — F. een (koma e-m) i Embede. — F. Skatterne ind heimta saman skattana = ná sköttunum. — F. noget ned geta rennt e-u niður. — F. noget paa komast í e-ð (e-t fat). F. een paa sin Side fá e-n (koma e-m) í lið með sjer. — Jeg kan ikke f. Døren op; sb. C, 1, a, β. Han hoster meget; men faaer intet op en ekkert gengur upp úr honum. — F. een til noget koma e-m til e-s. F. een til at lee koma e-m til að hlæja, hlægja e-n (sb. þat hlægir mik). F. een til at græde græta e-n. — F. en Tand ud ná úr sjer tönn. — II) (úrelt), fá e-m e-ð: F. een noget i Haanden selja e-ð í hönd e-m, láta e-ð koma í hönd e-m. F. een noget igjen. Sb. flye, række.

Faahed, án ft., sk., fæð. Gagnstætt: Mængde.

faakyndig (fornl.), fákunnandi, fákænn, fávís.

Faakyndighed, án ft., sk., (fornl.), fákunnandi (kvk., sjaldh. og fornl), fákænska, fávizka.

Faar, ft. eins, kl., [sb. fær- i Færeyar og færi- i færilús], sauður = sauðkind, kind (í tali): Klippe F. klippa sauðfje. Drive en Flok F. reka fjárhnapp. — b) ær, ásauður (fornl.): Kjende et F. fra en Væder.

Faareart fjárkyn: Den spanske (engelske) F.

Faareavl sauðfjárrækt.

Faarebov bógur af kind.

Faarebrems (flugnategund sem lifir i innifl-um eða heila á sauðfjenaði) *oestrus ovis.*

Faaredreng unglingur sem situr yfir fje, (smalapiltur).

Faareflok fjárhnappur, sauðaflokkur.

Faareflynder sjá Flynder 2.

Faarefold kvíar, (sb. rjett, tröð).

Faaregræs (eins konar gras) *poa compressa.*

Faarehjord sauðahjörð.

Faarehold fjárhöfn. — b) = Skæferi.

Faarehoste (í tali) þurrahósti, hóstakjöltur.

Faarehoved (í tali) mesti sauður, nautshaus, heimskingi.

Faarehund hundur sem vaninn er á að gæta fjár; (sb. fjárhundur).

Faarehuus fjárbyrgi. — b) = Faarestald.

Faarehyrde fjárhirðir, smalamaður, sauðamaður, (sb. sauðreki, með nokkurs konar fyrirlitning).

Faareklipning fjárklipping.

Faareklokke bjalla sem hengd er um hálsinn á einni eða fleirum kindum i sauðahjörð.

Faareklæder, n., sauðaklæði: Ulve i F.

Faarekopper eins konar veikindi á sauðfjenaði.

Faarekylling (eins konar engispretta) *gryllus domesticus.*

Faarelaar lær af kind.

Faareluus færilús *acarus reduvius.*

Faarelyng eins konar lyng.

Faaremaaned sumarmánuður (*Aprilis*).

Faaremelk sauðamjólk.

Faaremøg sauðatað: F. er en ypperlig Gjødske.

Faareost ostur úr sauðamjólk.

Faarepels sauðargæra.

Faaresax skæri til að klippa með sauðfjenað.

Faareskind klippingur; gæra; sauðskinn.

Faaresnee síðfallinn voranjór.

Faarestald fjárhús.

Faaresti = Faarehuus.

Faaresyge fjársýki. — b) lettusótt.

Faaretunge grædisúra *plantago major.* — b) selgresi, fuglatungur, *plantago lanceolata.*

Faareuld ull af fullorðnu fje. Gagnstætt: Lammeuld.

Faareyngel ungviði (þegar talað er um sauðfje).

faatalende, [sb. tale], (fornl.), fátalaður, fámæltur.

*Fabel, n Fabler, sk., skröksaga, lygasaga, æfintýri, hjegómi, (sb. ýkjur). — b) dæmisaga: Fabelen om Døden og Brændehuggeren.

*fabelagtig, ft. -e, e., lygilegur, ýktur: En f. Fortælling (Historie).

*Fabeldigt æfintýri.

*Fabeldigter sá sem býr til dæmisögur (eða æfintýri).

*Fabeldyr dýr sem hvergi hefur fundizt nema í skröksögum.

*Fabellære goðafræði.

*Fabricant, ft. -er, kk., verkstaðarmaður; iðnaðarmaður.

*Fabricat, ft. -er, kl., það sem búið er til í verkstað.

*Fabrication, sk., það að fabricere.

*fabricere, ás. 1, = fabrikere.

*Fabrik, ft. -ker, sk., verkstaður þar sem mikið er búið til af e-u (t. a. m. Porcellainfabrik postulíns-verkstaður; Klædefabrik klæðis-verkstaður; Strømpefabrik sokkaverkstaður).

*Fabrikarbeide það sem gjört er í verkstað.

*Fabrikarbeider sá sem vinnur í verkstað.

*Fabrikeier verkstaðar-eigandi.

*fabrikere, ás. 1, búa e-ð til.

*Fabrikmester umsjónarmaður í verkstað.

*Fabrikvare verkstaða-varningur.

*Fabrikvæsen allt sem lýtur að verkstöðum.

*Fabrikør, kk., = Fabrikant, Fabrikeier.

*fabuløs, ft. fabuløse, e., = fabelagtig.

*Façade, ft. -r, sk., framhlið á stórhúsi.

*Facette, ft. -r, sk., flötur á gimsteini eða gleri.

*facil, ft. -e, e., auðveldur; eptirlátur, góður við að eiga, vægur.

*Facit, merkir eiginl. gjörir, en er haft sem kl. nafn í sömu merk. og Beløb, Sum.

*Façon, sk., snið, lag, lögun.

*Facsimile (eiginl. gerðu líkt; en er haft sem nafn), ft. -r, kl., eptirstunga skrifletura.

*Faction, ft. -er, sk., samband (margir menn sem eru samhuga í e-u); sb. flokkadrættir.

*factisk, ft. -e, e., grundvallaður á reynslu, sannreyndur.

*Factor, ft. -er, eiginl. gjörandi, a) sk., í tölvísi eða náttúrufræði o. s. frv., það sem gerir e-ð (t. a. m. hvor þeirra tveggja talna, sem önnur er margfölduð með hinni, af því þær gera báðar þá tölu, sem þar af verður). — b) kk., umboðsmaður α) kaupmanns, undirkaupmaður. — β) verkstaðarmanna eða prentara.

*Factorie, ft. -r, kl., verzlunarstaður sem e-r hefur í öðru landi: De danske Factorier i Ostindien.

*Factotum (eiginl. gerðu allt; en er haft sem nafn), kl., sá sem er allt í öllu.

*Factum, ft. Facta, kl., = Kjendsgjerning.

*Factur, ft. -er, sk., vöruskrá með tilteknu verði.

*Factura, sk., = Factur.

*Facultet, ft. -er, kl., háskóladeild.

*fad, ft. -e, e., = flau a, β, smagløs.

Fad, ft. -e, kl., [sb. fat?], fat (stór diskur), α) þegar það er grunnt, er sagt paa: Lægge Stegen paa Fadet. — β) þegar það er djúpt, er sagt i: Der er intet i Fadet. Et F. Suppe (fullt) saupfat. Et Fad Erter fat (fullt) með baunagraut. Et F. Melk (fullt) mjólkurfat. — 2) áma.

*Fadaise, ft. -r, sk., skyssa.

Fadbinder, ft. -e, kk., (sjaldh.), = Bødker.

Fadbræt = Fadhylde.

Fadder, ft. -e, kk., skírnarvottur (í Danmörku og víðar er títt að hafa marga skírnarvotta): Bede Faddere (bjóða til skírnarvottum). Bede een til F. (bjóða manni til að vera skírnarvottur). Staae (være) F. til et Barn halda barni undir skírn.

Fadderbrev brjef er manni er boðið til að vera skírnarvottur.

Faddergave skírnargjöf (gjöf sem skírnarvottum er títt að gefa barninu eða fóstru þess).

Faddergilde skírnarveizla. Sb. Barselgilde.

Fadderlav (sjaldh.) = Fadderskab.

Fadderskab, kl., guðsifjar: Naar Barnet er dødt, er Fadderskabet ude (orðskv.), líkt og úti er vinskapurinn, er af er könnunni, eða úti er blíðan, er tóm er tintin (Orðskviðasafn).

Faddersnak (í tali) mælgi, þvaður.

Fadderstads haft í tali f. Faddergilde.

fade, ás. 1, hella e-u í ámu: F. Øl.

Fadebuur búr.

Fadebuurspige (fyrrum), ráðskona, matselja.

Fader, ft. Fædre, kk., [faðir], faðir: Være F. til een vera faðir e-s. Staae (være) een i Faders Sted. — b) Fædre opt = Forfædre. — c) í almúgatali sem virðingarnafn eða virðingar-ávarp α) um húsbónda: Vor F. hann húsbóndi okkar. — β) í Danmörku (einkanl. fyr meir) um presta. — γ) í Norv. um presta og aðra heldri menn. — d) frumhöfundur: Historiens F. — þegar Fader stendur sem fremri liður í þeim orðum, er merkja skyldmenni, þá er vant að skrifa það Far, eins og talað er; sb. Farbroder, Farfader, Farmoder.

Faderblindhed það að föður þykir svo vænt um barn sitt að hann sjer ekki ókosti þess.

Faderbud föðurlegt boðorð.

Faderfavn föðurfaðmur.

Faderfryd (skáldl.), f. Faderglæde.

Faderglæde föðurleg gleði af því að hafa eignazt barn.

Faderhjerte föðurlegt hjartaþel.

Faderhu (skáldl.), föðurlegt hugarþel.

faderhuld (skáldl.), ástúðlegur sem faðir.

faderlig, [faðurlig-], a) ft. -e, e., föðurlegur: F. Kjærlighed. En f. Formaning. — b) sem ao., föðurlega.

Faderlighed, sk., (sjaldh.), föðurlegt hugarþel.

faderløs föðurlaus.

Fadermord það að myrða (drepa) föður sinn.

Fadermorder sá sem myrðir (drepur) föður sinn.

Fadermorderske sú sem myrðir (drepur) föður sinn.

Fadernavn föðurnafn.

Faderomhu föðurleg umönnun.

Fadersind föðurlegt hugarþel.

Fadervor, kl., faðirvor, drottinleg bæn.

Fadestaver sjá Fadstaver.

Fadfuld, kl., fullt fat: Et F. Suppe fullt saupfat.

Fadhylde diskahilla.

Fading, ft. -er, sk., vagnskrokkur.

Fadklud = Karklud.

Fadkurv vandlaupur sem diskar eru bornir í.

Fadmaaling íláta-mæling.

Fadning, sk., það að fade.

Fadstaver (líka Fadestaver), ft., ámu-stafir.

Fag, ft. eins, kl., 1) eiginl., a) í húsi, þverhaft sem er á milli staða eða stöpla, líkt og stafgólf (nema að Fag er ekki ætíð jafnstórt): Et Huus paa fem F. Grundmuur (Bindingsværk). Tre F. Vinduer þrennir gluggar. Et F. Plankeværk. — β) það sem gengur á — eða þarf í — eitt stafgólf: Et F. Korn (eitt stafgólf af korni) i Laden. Et F. Gardiner tjöld fyrir einn glugga. — b) í skáp eða þess konar íláti, hólf: En Boghylde med tre F. — 2) óeiginl., α) iðn sem e-r hefur tekið sjer: Dømme om det, som ikke hører til eens F. það sem maður hefur ekki fengizt við og hefur ekki vit á. Dette slaaer ind i mit F. Dette er uden for mit F. — β) vísindagrein: Det theologiske (juridiske) F.

fage (fornl.), a) stundum sem e., skjótur, hraður: De ere f. til at bevise Ondt. — b) optar sem ao., skjótt, óðfluga.

fager (líka ritað faver, faur), ft. favre, e., [fagr], fagur, íturskapaður (fornl.).

Fagerhed, án ft., sk, fegurð.

Fagle, ft. -r, sk., stöng með íláti á endanum til að ná ofan viðaraldini.

fagle (har), h. s. 1, segja sitt í hverju orðinu; reka í þúfurnar.

*Fagot, ft. -ter, sk., eins konar lúður. — 2) í ft., = Grenebrænde.

Fagter, ft., (ótíðkanl. í et. Fagte, og ekki haft í góðri merk. nú á dögum), kækir, (vinkir), látæði (látgæði), látbragð: Have underlige F. paa sig.

fagviis, ao., eptir stafgólfum eða hólfum eða greinum: Gjennemgaae et Bibliothek f. rannsaka, í bókasafni, hverja vísindagrein sjer í lagi.

*Faiance, sk., eins konar pastulín.

*Fakir, ft. -er, kk., eins konar ölmusumunkur á Indlandi.

Fakkel, ft. Fakler, sk., kyndill, (sb. tortisar með fögrum laga, Partal): Lyse for een med Fakler. Sb. Blus b.

Fakkelbærer kyndilberi.

Fakkeldands kyndildans (þegar dansað er með kyndla í höndum).

Fakkeldrager = Fakkelbærer.

Fakkellys birta af kyndli eða kyndlum.

Fakkelskin skin af kyndli eða kyndlum.

Fakkeltog prósessía með kyndlum: Bringe een et F. (í virðingar skyni).

fal, ao, [fal-r], til sölu, á boðstólum eða boðangi: Byde noget f.; sb. falbyde. Holde noget f.; sb. falholde. — b) líka til fals, sjá tilfals.

Falaske, án ft., sk., (líka ritað Faldaske, að sínu leyti eins og geymsteinn er sett f. gimsteinn á ísl.), [s. o. falski f. fölski], fölskvi.

Falblader, ft., leggiugar um klæðafald.

falbyde, ás., hafa e-ð á boðstólum. (Sb. fal.)

Falbydelse, ft. -er, sk., það að falbyde.

Fald, ft. eins, kl., [fall], 1) eiginl., a) fall, byltu, hrun: Gjøre et F. falla, detta. Et farligt F. Staae paa F. vera komið undir hrun. — b) rennsli: Vandets F.

Vandet har intet F. sb. Afleb. — 2) óeiginl., a) niðurlæging: Hovmod gaaer for F. (orðskv.). — b) hrösun: Bringe en Pige til F. glepja stúlku. — c) þingvíti (Gþl). Sb. Faldsmaal, Faldsmaalsbeder. — d) líkt og viðburður (sb. Tilfælde) í orðatiltæk. i Fald (ef svo fer, að), sem optar er ritað ifald. — e) áherzla, stuðlafall. Sb. Cadence.

Faldbakke sjá Falakke.

Faldbord borð sem er fast á vegg og hleypa má niður þegar ekki er á því haldið.

Faldbro brú sem menn geta dregið upp öðro megin og hleypt niður aptur.

Faldbuur fuglagildra.

Falddør hurð eða lok eða hlemmur sem fellur fyrir eða yfir (op).

falde, faldt (líka, í almúgatali, foll, og, á Jótlandi, fiil), (er) falden eða faldet (í almúgatali fulden), h. s., [falla], A) án atviksorða, 1) eiginl., detta, falla, (sb. hrapa, hrynja), a) detta úr hærra stað: F. af Hesten detta af baki. Kniven faldt paa Gulvet. — β) einkanl., koma úr loptinu: Der falder megen Snee það er mikil snjókoma, það kyngir niður snjó. Der faldt stærk Regn það var stór-rigning (mikil úrkoma, demba). Duggen falder fellur. — b) detta (falla) út af, (sb. liggja fallinn fornt): Barnet faldt paa Gulvet. F. over (um) noget. — Orðskv: Træet falder ei for det første Hug ekki fellur eik við fyrsta högg. — β) falla (t. a. m. í orustu): F. i et Slag. — γ) den faldende Syge niðurfallssótt, brottfallssótt (Fms. V, 213). Sb. Faldsot. — c) um skjót viðbrögð, sem horfa til falls, α) f. paa Knæ falla á knje; sb. Knæ 1. — β) f. een om Halsen hlaupa upp um hálsinn á e-m. — d) um vötn, falla, renna: Eideren falder i Vesterhavet. — e) um veg, liggja: Veien falder igjennem Byen. — f) um stefnu ljóssins: Lyset falder fra den Kant kemur þaðan. — g) lækka (h. s.), síga, sjatna, setjast: Vandet falder med Ebben. Qvægsølvet falder i Veirglasset. Taagen falder. Gagnstætt orð: stige. — h) um föt, fara: Kjolen falder ikke godt i Ryggen. — 2) óeiginl., a) beyrast snöggtega: Der faldt et Skud það var skotið. — b) Ordet faldt mig af Munden það valt upp úr mjer. — c) um dóm, vera upp sagður: Der er falden Dom i Sagen. Sb. Dommen faldt ham imod málið fjell á hann. — d) Valget faldt paa ham hann varð fyrir kosningunni; sb. e-ð lendir á e-m. Lodden faldt paa ham hans hlutur kom upp. (Sb. træffe.) — e) det falder i hans Smag á við hann. — f) f. noget i det Mørke (Sorte, Graae) vera dökkleitur (svartleitur, grálcitur). — g) f. i Øinene vera ekkert augna-gróm; sb. reka augun í e-ð: Blandt alle Billederne faldt dette mest i Øinene bar mest á þessari. — h) Verset falder tungt er stirt. — i) det falder af sig selv það er sjálfsagt (auð-vitað), það má nærri því geta. — j) falla (í orðatiltæk. ljett falla lostverkin; sb. henni fèll þungt til fjár, Nj. 31), veita: Dette Arbeide falder mig (veitir mjer) tungt; (sb. manni verður lítið — ekki mikið — fyrir e-u). Tiden falder ham lang honum finnst langt. Det faldt (fannst, þótti) mig forunderligt. — k) verða, fást, vera, (sb. öll þingvíti, er til falla, Gþl.): Der faldt nogle Ord herom i Samtalen það varð til rætt um það, (sb. manni verður minnzt á e-ð). Naar Leiligheð falder þegar færi gefst; sb. þegar ferð fellur. Naar Arv falder þegar manni tæmist arfur. Hans Lønning falder (losnar til borgunar, er borgað) fire Gange om Aaret. — Et Sted paa Marken, hvor der falder Engbund (þar sem er engi); sb. Engfald. Der falder (er, fæst) god Sæd i denne Egn. Rugen falder (er) dyr i Aar. Der falder endeel at fortjene þar hrýtur æði mikið að manni. — Det falder i uroligt Veir óstöðug veðrátta leggst á. — l) f. sig atvikast, bera að höndum: Det er forskjelligt eftersom det kan f. sig eptir því, hvernig á stendur, eptir því sem verkast vill. Man maa tage det, som det kan f. sig. — m) falla niður, farast fyrir: Lade sin Sag f. Lade sit Forsæt f. láta af fyrirætlun sinni, sleppa áformi sínu. Lade sin Paastand f. fara ofan af því aptur. — n) lækka (h. s.), rýrna, rjena, minnka (h. s.), bila: Priserne f. Hans Credit falder (traust manna á honum er í hnignun). Hans Mod er faldet honum hefur fallizt hugur, hann hefur látið hugfallast. Han er falden i Kongens Yndest (hann er ekki jafnkær konungi, sem áður). — β) steypast úr völdum eða tign: Den faldne Minister. De faldne Engle. — o) komast (sb. rata) í e-ð, o. s. frv.: F. i slette Hænder. F. i Unaade verða fyrir reiði e-s. F. i en Sygdom leggjast (verða) veikur. Han faldt i Sved það sló út um hann svita. F. i Afmagt falla (líða) í öngvit. F. i Søvn sofna. Han faldt i Forundring hann varð hissa, það gekk yfir hann. F. i Tanker (þagna og fara að hugsa). — p) f. een i Ordet (Talen) grípa fram í fyrir e-m (sb. B, 7, b). — q) f. til Føie láta undan. — r) f. til noget leggjast í e-ð: F. til Drik leggjast í drykkjuskap (sb. B, 5, b). — s) f. paa noget α) falla (sb. taka) upp á e-u: F. paa at gifte sig. — β) láta sjer koma e-ð til hugar: Bringe een paa noget, som han ikke af sig selv falder paa. — γ) koma e-u fyrir sig: Jeg kan ikke f. paa hans Navn jeg kem ekki fyrir mig, hvað hann heitir. — t) f. fra noget láta af e-u (t. a. m. áformi). — B) með atviksorðum, 1) f. af a) verða afgangs, ganga af eða úr: Hvad der falder af i Huusholdningen. — b) rýrna, renna að holdum, leggja af; gangast fyrir, hrörna: Han falder af hann leggur af; honum hnignar eða fer aptur. — 2) f. bort a) fara = verða að engu: Dette Vilkaar maa f. bort þessum skilmála verður að sleppa. — b) fara af: Det falder bort med Aarene. — 3) f. for = forefalde (sb. forekomme, indtræffe). — 4) f. fra a) ganga undan valdi e-s: Alle de erobrede Lande faldt fra. — b) falla frá: Dersom han falder fra ef hans missir við. — 5) f. hen a) leggja af, megrast; hrörna. sb. henfalde a. — b) f. hen til noget = f. til noget (A, 2, r): F. hen til Drik (Spil). Sb. henfalde b, forfalde 3. — c) falla niður: Sagen faldt hen. — 6) f. igjennem verða rækur. Sb. igjennem. — 7) f. ind a) f. ind paa Fjenden veita atsókn (atgöngu, áhlaup) óvinum sínum, sækja að þeim, o. s. frv.; sb. fylkingar fallast at. — b) f. een ind i hans Tale gripa fram í fyrir e-m; sb. A, 2, p. F. een ind i hans Embede sletta sjer fram í embættisstörf annars. — c) um hljóðfæri, taka undir: Derpaa faldt de andre Instrumenter ind. — d) rýrna, leggja af, megrast. (Sb. indfalden í greinioni um indfalde.) — e) atvikast, bera að höndum, bittast á: Det faldt meget beleilig ind. (Sb. hænde, træffe.) — f) um tíð, bera á (Almb.; nú segja menn bera upp á): Juledag falder ind paa en Løverdag i Aar. — g) detta e-m í hug: Det faldt mig ind. Der vil ikke f. mig noget ind mjer hugkvæmist ekkert. — 8) í f. ned hofur sögnin sömu merk. og A, 1, a; en í f. om, f. omkuld, f. overende, sömu og í A, 1, b. — 9) Mørket (Natten) falder paa dettur á; sb. okkur dagar uppi. — 10) f. sammen a) eiginl., hrynja. — b) óeiginl., ganga ofan í jörðina, verða lotlegur (hrörlegur). — 11) Brønden faldt til (það hrundi ofan í brunninn svo að hann varð fullur). — 12) f. tilbage a) han falder tilbage honum slær niður aptur. — b) Lehnet falder tilbage til Kongen hverfur aptur undir konung. — 13) f. ud a) höggva (leggja) fram (í skilmingum eða einvígi). Sb. A, 1, c, β. — b) fara = lyktast: Sagen faldt ud efter Ønske málið gekk að óskum. Sagen faldt vel ud málinu lauk vel. Det faldt eens ud for dem begge það fór eins fyrir þeim báðum.

faldefærdig kominn að hruni, hrörlegur.

Faldehat (líka Faldhat) höfuðfat sem ungbörn eru látin hafa svo þau meiði sig ekki á höfðinu.

Falden, ón ft, sk., það að falde; sjer í lagi lækkun: Barometrets Stigen og F.

Faldereb (líka Faldreb) kaðall til að halda sjer í sem bangir við stiga (einkum á skipi).

Faldevildt æt villidýr sem flonast dauð á skógum úti.

Faldgitter grindahurð (eða nethurð) sem draga má upp og hleypa niður.

Faldhat sjá Faldehat.

Faldhøide hæð α) sem e-ð dettur. — β) sem e-ð dettur úr.

Faldkraft fallþungi e-s hlutar.

Faldlaag lok sem dettur aptur sjálfkrafa.

Faldluge hlemmur sem fellur fyrir eða yfir op..

Faldport stór hurð sem menn geta dregið upp og hleypt niður aptur: Faldporte ved en Fæstning.

Faldreb sjá Faldereb.

Faldsmaal þingvíti: Kongens F., som er 27 Lod Sølv (D. L.).

Faldsmaalsbeder, ft., = Faldsmaal.

Faldsot = faldende Syge (falde A, 1, b, γ).

Faldstrikke = Snare einkum í óeiginl. merk.

Faldtrappe stigi sem menn geta dregið upp og ofan.

Faldvindue gluggi sem látinn er opinn með því að draga hann upp.

faldholde, ós., = faldbyde.

Falk, ft. -e, sk., [fálki], valur, fálki, (haukur), falco: Den almindelige F. Den hvide F. Orðskv.: Enhver mener, at hans Ugle er en F. hverjum þykir sinn fugl fagur.

Falkeblik hvöss sjón.

Falkefænger, ft. -e, kk., fuglari sem veiðir vali, (fálkafangari).

Falkegaard valhús (hús sem veiðivalir eru hafðir í).

Falkehætte valhetta (skinnhetta sem látin er á val þegar farið er með hann á veiðar).

Falkejagt veiðar með haukum.

Falkejæger sá sem beitir haukum og venur þá.

Falkemester yfirmaður þeirra sem beita haukom.

*Falkeneer, ft., Falkenerer, kk., = Falkejæger.

*Falkeneergaard = Falkegaard.

*Falkeneermester = Falkemester.

Falkesyn frábærlega góð sjón.

Falkevogter sá sem hirðir veiðihauka.

Falkeøine, ft., augu sem eru frábær að sjón: Have F.

*Fallent, ft. -er, kk., sá sem verður gjaldþrota (fer á höfuðið).

*fallere, h. s. 1, verða gjaldþrota, fara á höfuðið.
*Fallissement, n. -er, kl., = Fallit.
*Fallit, n. -ter, sk., = Bankerot, en tíðkanlegra: Gjøre F. = fallere. Sb. Opbud.
*fallit, e., gjaldþrota (kominn á höfuðið): Være f.
*Fallitbo þrotabú. Sb. Opbudsbo.
falme (er), h. s. 1, [sb. fölna], fölna, lúta á sjá, upplitast: Hendes Skjønhed begynder at f. „Er der nogen timelig Glands, som ikke falmer?"
Falmen, án fl., sk., það að falme.
fals sjá fal b.
Fals, fl. Falser, sk., 1) um bókband, a) brotning arkanna. — b) brotin pappírsræma sem bondin er með til að líma e-ð á. — 2) gróp.
Falsbeen verkfæri úr beini sem bókbindarar hafa til að brjóta arkirnar með.
false, ás. 1, 1) um bókband, brjóta arkir: F. en Bog. — 2) grópa: F. et Bræt.
Falshøvl gróp-lokar.
falsk, [sb. falsk-r], öðruvísi enn sýnist eða sýnast á eða sýnast vill, 1) fl. -e, e., a) um hluti, verk, hugsanir, o. s. frv.: Falske Penge falspeningar. F. Underskrift fölsun á annars manns nafni. — Falske (til búnir) Haarlokker. — F. Maal og Vægt rangar vogir o. s frv. — Isen er f. háll eða svikull. — En f. Tidende lygafrjett. Et falskt Rygte lygakvittur. — En f. (rangur) Ed. Falske Lærdomme villukenningar, villa. — Falske Begreber röng nám. Falske Tanker skakkar hugsanir. Falske Indbildninger eintómur hugarburður. Falske Guder falsguðir. — En f. Vittighed röng fyndni. — Falske Toner röng nóta. F. Belysning i (rangur blær á) et Maleri. — Et falskt Haab sem ekki rætist, brigðul, hverful, svikul. Falske Løfter loforð sem ekki er annað enn svik. — F. (uppgerðar) Ydmyghed (Høflighed). — b) um mann: F. Spiller sá sem hefur rangt við í spilum, o. s. frv. — En f. Ven falsvinur, illur vinur (Hávam.); sb. flár, falráður, undirförull, óhreinlyndur. En f. Raadgiver illur, sem ekki má trúa. — 2) sem aa.: Synge f. syngja rangt. Spille f. fara nótnavillt í hljóðfærasláttum; hafa rangt við í spilum.
Falsk, án fl, sk., fals a) það að falsa e-ð: Gjøre F. gjöra fals (Bjúrgv. býjarskip.). — b) flærð, fláræði, undirferli: Hans Hjerte er uden F. og Svig.
falskelig, ao., ranglega.
Falskhed, sk., það að vera falsk; einkum fals = flærð, fláræði, undirferli.
Falskner, n. -e, kk., sá sem gjörir fals.
Falskneri, kl., fals (það að falsa e-ð).
Falsterbo Falsturbyggi (sb. Fms.).
Falstring, n. -er, kk., = Falsterbo.
*Familiaritet, sk., kompánaskapur, (sb. gera sjer dælt við e-n).
*Familie, fl. -r, sk., allt fólkið á e-u heimili: I dette Huus boe to Familier hjer er tvíbýli, í þessum garði. (Sb. heimili, heimilisfólk, heimafólk, skuldalið.) — b) ætt, ættkvísl, ættbogi, ættbálkur, kyn, kynferði, o. s. frv.: En gammel (berømt, blomstrende, uddød) F. En stor og mægtig F. (að því leyti sem maður væntir sjer þaðan styrks) frænda-afli mikill. Af fornem F. af háum stigum, ættgöfugur, kyngöfugur (655 XXXII), velborinn, o. s. frv. Være af god F. af góðu kynferði (655 XXIV), af góðum ættum, ættgóður (sjaldh.). Min F. skyldfólkið (ættfólkið, líka lámt fólkið) mitt. Være i F. med een vera í ætt við e-n, skyldur e-m. Sb. Æt, Slægt, Stamme.
*Familiebaand ættar-samband.
*Familiebegravelse = Familiegrav.
*Familiegods ættföst eign; sb. ættleifð, föðurleifð.
*Familiegrav grafreitur e-r ættar.
*Familiekreds heimilisfólk í samvist og samsæti: Leve hjemme i sin F. (vera heima hjá fólkinu sínu).
*Familielighed ættarmót.
*Familienavn = Slægtnavn.
*Familiefag málefni er varðar e-a ætt.
*Familieskat heimilisskattur.
*Familiestykke erfðagripur. — b) skript þar sem foreldrar og börn eru penluð saman.
*Familievogn (eiginl. vagn sem er nógur handa heilu heimili), margra manna vagn.
*familiær, fl. -e, e., kompánlegur, kunninglegur.
famle, s. 1, [fálma], 1) h. s., fálma, þreifa fyrir sjer: F. (omkring eða for sig eða lómt) i Mørke. — β) þreifa (þukla) á e-u: F. ved noget. — b) stama, reka í þúfurnar, hika sjer í tali: Han famler i sine Ord eða i sin Tale honum vefst tunga um tönn. — 2) ás.: F. noget i Hænderne handfjatla e-ð.
Famlen, án fl., sk., það að famle.
Famleri, kl., þukl.
*famos, fl. famose, e., nafntogaður. — b) alræmdur.
*Fanatiker, fl. -e, kk., ofsamaður í trúar-efnum.
*fanatisk, fl. -e, e., ofsafullur í trúarefnum.
*Fanatisme, sk., trúar-ofsi.
*Fandango, sk., eins konar dans-tegund spænsk.
Fanden, kk., fjandinn, (sb. skratti, skrambi, skolli, rækall og rækalli, djeskoti), er einkum haft í tali, a) líkt og ísl. orðið, t. s. m. det var som F. nei, hvaða skrambi! nú er jeg hissa! nú gengur yfir mig! o. s. frv. — Einkanl. tíðkast eig. et. Fandens, ýmisl sem nokkurs konar e. (en Fandens Støi rækalls hávaði; det er en Fandens Karl til at springe hann er ljótur — eða sleipur — að stökkva), eða sem nokkurs konar ao. (det er en Fandens listig Pige hún er skolli sjeð, stelpan). — b) í mörgum málsháttum, t. a. m. naar man taler om F., er han gjerne i Nærheden opt kemur illur, þegar um er rætt. — c) í jurta-nöfnum, t. a. m. Fandens Boghvede (jurt sem á skylt við belmulu og vallarsúru) *rumex crispus*.
fandse, ás. 1, fipla lauslátlega á e-n.
Fane, fl. -r, sk., [fáni], hermannamerki: Bære Fanen bera merkið, vera merkismaður. Sværge til Fanen (sverja merki fylgd). — b) flakkur sem fylgir einu merki: En F. Fodfolk (Rytteri).
Fanebrager merkismaður.
Fanejunker jungherra, sem er merkismaður.
Fanelehn (fyrrum), ljen sem e-m aðalsmanni var fengið til umráða með því að selja honum merki í hendur.
faneløs merkislaus: Ilde striber f. Hær líkt og dauður er höfuðlaus her (orðskv.).
Fanesmed (fyrrum), hrossalæknir sem einnig járnaði hesta riddaraliðsins.
Fanestang merkisstöng.
Fanesving það að veifa merki (t. a. m. í prósessíum).
Fanevagt vörður við merki. — b) eins konar vörður í herbúðum.
*Fanfare, sk., þyt-lag, o. s. frv.
*Fanfaronnade, fl. -r, sk., orðagjálfur.
Fang, fl. eins, kl., [fang], (nærri gjörsamlega úrelt), a) fengur: Være til Fangs vera fáanlegur. — b) það sem tekur — eða blasir — við e-u. Sb. Regfang, Vindfang, Luftfang. — c) bil: Der er et godt F. imellem. — d) fang: Et F. Ho. — e) búsgögn, búshlutir, áhöld, amboð: Al Gaardens F. Sb. Jernfang, Træfang. — f) tak: Han fik et F. i sin Side.
fange, ás. 1, [sb. ok verðr hann böndum fangion N. g. l. I, 305; fá er og sprottið af fanga, eins og gá af ganga], 1) forn = faae: F. Hævd saavel paa Brug, som paa Eiendom (D. L.). — 2) veiða o. s. frv., a) veiða dýr: F. Fugle, sb. fygla. F. Fiske, sb. fiska. F. en Ræv i en Sax. — Óeiginl.: F. een i sine egne Ord láta e-n bera böndin að sjálfum sjer. — b) hertaka, höndla, taka e-n böndum, handtaka: Blive fangen af Revere. En stor Deel af Hæren blev fangen varð hernuma (sb. 655 X). Holde een fangen halda manni í höptum.
Fange, fl. -r, kk., maður sem er hafður í höptum, bandingi, a) hertekinn (herleiddur, hernuma) maður: Tage een til F. hertaka (herleiða, a. s. frv., sb. fange 2, b) e-n. Give sig til F. gefast upp, gangn á vald ófriðarmanna. — b) maður sem er í fangelsi fyrir skuldir eða afbrot: Fangerne i Tugthuset.
Fangeblok stokkur sem fætur bandingja eru settir í.
Fangebolig bústaður bandingja.
Fangebuur, a) [af Fange], klefi sem e-r lifandi vera er byrgð í. — b) [af fange], veiðimeis (til fuglaveiða).
Fangedag veiðidagur: Det er hver Dag Jagedag, men ikke hver Dag F. ekki verða allar ferðir til fjár (málsh.).
Fangefoged = Fangevogter.
Fangehul dýflissa.
Fangehuus fangelsi, dýflissa, prísund, (myrkvastofa). Sb. Fængsel.
Fangejern, a) [af Fange], járnfjötrar. — b) [af fange], dýrabogi.
Fangekjelder kjallari sem bandingjum er kastað í; sb. dýflissa, prísund.
Fangekost bandingja-matur.
fangelig, fl. -e, e., fáanlegur.
Fangeliim = Fugleliim.
Fangeline stafnfesti (landtog) á smáskipi.
Fangelænke fjötur.
Fangenskab, án fl., kl., höpt (sb. Dropl. 11, og fangelsi).
Fangevogter dýflissuvörður. Sb. Slutter.
Fangst, sk., veiði a) það að veiða, veiðar: Være paa F. — b) veiðiskapur: Gjøre en god F. veiða vel.
Fante, fl. -r, [sb. fant-r], a) sjaldh.), kvk., = Fjante. — b) í Norv., kk., = Tigger, Stodder.
fante, h. s. 1, láta bjánalega (eins og bjáni eða flón).
[-far, fl. -er, kk., -fari (líkt og -búi eða -byggi); sb. Sjællandsfar, Hallandsfar, Gullandsfar, Lavindsfar.]
Farbroder, [sb. Fader], föðurbróðir.
*Farce, fl. -r, sk., 1) = Fylding b, Kjødbei. — 2) skripaleikur.
*farcere, ás. 1, = fylde, 1, b.
Fardag (líka Faredag), [sb. fardag-r], fardagur.
Fare, fl. -r, sk., [sb. fár], hætta, (mannhætta, mannraun), háski, voði, skaðræði: Gaae Faren i Møde. Sætte sit Liv i F. hætta lífi sínu. Den Syge er uden F. það er ekki hætt við hann deyi, hættan er afstaðin. Der er ingen F. paa

Færde. Der er ingen F. ved það er hættulaust. Det har ingen F. því er óhætt, það er ekki hætt við því. Han stod (var i) F. for at miste sit Liv lifi hans var ekki óhætt. Løbe F. for noget eiga á hættu, hvort e-ð verður ekki, (sb. verða að vara sig á e-u).

fare, foer, faren og faret, h. s., [fara], A) eiginl., 1) fara, ferðast, a) fornl., um landferðir: F. bort til et fjernt Land. — Með þol.: F. eens Bud fara sendiför e-s. — b) tíðkanl., um sjóferðir: F. til Søes vera skipari (farmaður). — F. som Matros (Styrmand) vera háseti (o. s. frv.) á kaupskipi. — F. paa Middelhavet vera (sem skipari) á skipi, sem fer til Miðjarðarhafs. F. paa Island vera á íslandsfari. — F. med en Jagt vera fyrir duggu. — F. med Kornvarer flytja korn á skipi. — 2) um hraða ferð eða snöggt viðbragð, rjúka, þjóta: Skyerne f. med Vinden það er far á skýjunum. Hunden foer paa ham þaut í hann. F. ned i en Grube siga (eða fara öðruvísi) niður í nám. F. efter een. F. afsted vera á hraðri ferð. F. frem (æða áfram) som et galt Menneske. F. op (rjúka upp) af Stolen. F. ud af Døren rjúka út um dyrnar. Hun foer ham om Halsen hljóp (flaug) upp um hálsinn á honum. Komme farende ind koma inn blaðskellandi eða með miklu fnasi, (virðist vera annað enn koma inn farandi t. a. m. Fóstbr. 25). — B) óeiginl., a) f. i Mag fara í hægðum sínum, hlaupa ekki ú sig. — b) f. vild fara villur (sb. 655 XX), villast. — c) f. vel eða ilde fá gott eða illt hlutskipti, láta sjer vegna (líða) vel eða illa; sb. Farvel. — Hun foer ilde merkir sjer í lagi henni leystist höfn. — faren bo. l. l. haft sem e., staddur (um ástand): Vel (ilde) faren. — d) f. vel (ilde, lempelig) med noget fara vel (illa, vægilega) með e-ð. — e) f. med Sandhed segja satt. F. med Løgn fara með lygi, ljúga. F. med Fjas fara með bull, o. s. frv. — f) lade noget f. slá e-u af eða frá sjer.

fare (har), h. s. 1, bera (um gyltu).

Faredag sjá Fardag.

farefri sem við öngvu er hætt, óhultur.

fareløs hættulaus.

[-farer, ft. -e, kk., haft sem aptari liður í þess konar nöfnum, er merkja skipherra eða skip, er sigla eitthvað, sem nafnið tiltekur. Sb. Chinafarer, Grønlandsfarer, Vestfarer, Kystfarer.]

Farfader, [sb. Fader], föðurfaðir, föðurafi.

Fargods farangur.

Farkoster, ft., (úrelt), = Fargods.

Farkyst strönd sem siglingar eru til.

farlig, 1) ft. -e, e., hættulegur, hættur, háskasamlegur: Et farligt Fald. En f. Sygdom. — 2) sem ao., a) hættulega: Han ligger f. syg hann liggur hætt. Det seer f. ud. — b) (í tali), fjaskalega, fjaska-, ógnarlega, ógnar-, o. s. frv.: Han er ikke saa f. rig.

Farlighed, sk., a) án ft., hættulegleiki. — b) með ft. -er, (sjaldh.), = Fare.

Farmoder, [sb. Fader], föðurmóðir (60), föðuramma.

Farsot (sjaldh.) = Omgangssyge.

Fart, sk., ferð, líka ferðir (í ft.); sjer í lagi, sjóferðir eða siglingar (t. a. m. Farten paa Vestindien; holde Skibe i Farten hafa skip í förum). — b) hröð ferð, fleygiferð, fleygingur, flug: Skibets F. skrið (gangur) á skipi. I en F. í mesta flýti, í snatri.

Fartøi, ft. -er, farkostur (fornt), skip.

Farvand, ft. -e, sjór að því leyti hvernig hann er til siglingar: Et usikkert (roligt, ubekjendt) F.

Farve, ft. -r, sk., litur a) á e-u: En lys (mørk, rød, blaa) F. Prægtige Farver med metallisk Glands ere egne for de tropiske Fugle. Dømme som den Blinde om Farverne. — Skifte F. skipta litum, einkum roðna, (sb. hann setti raoðan í ásjónu). — β) einkanl. litur í spilum. — b) sem efni til að lita úr eða penta með: Blande (rive) Farver.

farve, ás. 1, lita, α) um mann, sem litar e-ð: F. Elfenbeen (Træ, Straa). — β) um e-ð annað, sem litar: Indigo farver blaat. Vandet var farvet af Blod litað blóði. Undseelse farvede hendes Kinder hún fyrirvarð sig og roðnaði. — F. af = smitte af. — b) sjer í lagi um litara: F. et Stykke Klæde. F. Uld (Silke). F. noget rødt (blaat). — F. noget op lita e-ð upp aptur.

farveblandet, [sb. blande], sem er með samblönduðum litum.

Farveblanding litablöndun. — b) litabland: En heldig (harmonisk) F.

Farvebog bók um litunar-aðferð.

Farvebrydning litaskipti í pentskript.

Farvebræt (sjaldh.) = Palet.

Farvebue skáldl. f. Regnbue.

farvefri litlaus (einkanl. um það sem á að vera svo).

Farveglands ljómi af litum.

Farvegrund undirlitur í pentskript.

Farvei (han i Alfarvei) = Kjørevei.

Farvekasse = Farvelade.

Farvekedel litunarketill.

Farvekone litunarkona.

Farvekonst, án ft., litunar-kunnátta.

Farvel, kl., [far vel], vertu sæll o. s. frv., í guðs friði. — b) kveðja þegar farið er: Sige een F. kveðja e-n.

Farvelade lita-stokkur pentara. Sb. Farvekasse.

Farvelysning birta sem litir gera (í pentskript).

Farvelære litafræði.

Farveløn litunarkaup.

farveløs litlaus: Bleg og f.

Farvepragt lit-skrúði.

Farvepryd litprýði.

Farveprøve litraun (það að reyna lit).

Farver, ft. -e, kk., litari. Sb. Uldfarver, Silkefarver.

Farverdreng kenningarsveinn hjá litara (sb. Dreng b).

Farvergaard litaragarður.

Farveri, a) án ft., litara-kunnátta og litara-iðn: Lære Farveriet. — b) með ft. -er, litunarhús: Anlægge et F.

farverig litmikill.

Farverkone litarakona.

Farverrød sjá Farverrøde.

Farverrøde (líka Farverrød og Farverøde) eins konar rætur sem litað er rautt úr.

Farversvend fullnumi í litara-kunnáttu.

Farverøde sjá Farverrøde.

Farveskal litskel (sem pentarar hafa lit í).

Farveskiftning litaskipti (einkum í andliti).

Farveskjær blær.

Farveskygning temprun lita í skript.

Farvespil litbreyting.

Farvesteen sljett steinflaga sem höfð er til að hræra saman lit í.

Farvestift stíll úr lit.

Farvestof litunarefni.

Farvestrøg litdráttur í skript: Den Maler har et let (godt) F. (dregur litina ljett eða laglega).

Farvestøv dupt sem gerir lit: Sommerfuglenes F.

Farvesuppe lögurinn sem litað er í.

Farvetone litur í skript.

Farvetræ litunartrje.

Farvetøi vefnaður sem lita á eða er litaður.

Farveurt litunargras (Stjórn).

Farvning, sk., það að farve.

*Fasan, ft. -er, sk., (fugl hænsna kyns) *phasianus colchicus.*

*Fasaneri, ft. -er, kl., = Fasangaard.

*Fasangaard staður þar sem þeir fuglar eru hafðir.

*Fascikel, ft. Fascikler, sk., = Bundt.

*fashionable, e., kurteislegur. — Sem nafn: En Fashionable spjátrungur.

*Faskine, ft. -r, sk., limbyrðar til að fylla með vegi, virkisgrafir, o. s. frv.

fast, [fast-r], I) ft. -e, e., 1) eiginl., a) fastur í sjer, þjettur, stinnur: F. Tøi (Lærred). F. i Kjødet fastholda. F. i Træet. — F. Føde. — b) fastur fyrir: En f. Grund (Jordbund) harðlendi. Pælen er f. i Jorden. Sidde f. i Sadelen. Det sidder (er) ikke f. Gjøre noget f. festa e-ð. Binde noget f. binda e-ð svo það verði fast. Banke noget f. reka e-ð svo það verði fast. — Faste Eiendomme fasteignir; gagnstætt: Løsøre. — Det faste Land meginland (sb. Fastland); land. — c) sætte een f. taka e-n fastan. — d) víggirtur: En f. Stad. Sb. befæste 1, e. — 2) óeiginl., stöðugur, fastur, viss, o. s frv.: Faste Indtægter vísar tekjur. F. Bopæl. F. Charakteer stöðuglyndi. F. Beslutning það sem er fastráðið. F. i Troen. F. i sin Overbeviisning. Være f. (viss) i sin Konst (Videnskab). — II) ao. og st., A) ao., 1) fast, a) líkt og óbifanlega, α) eiginl.: Holde f. — β) óeiginl.: Det er f. besluttet það er fastráðið. — b) líkt og ákaft: Drikke f. drekka fast. Løbe (ride) f. hart, geyst. — 2) nærri, nærri því, allt að því: Det er f. umuligt. — B) st., (nærri úrelt) = endskjøndt.

fastbinde binda e-ð svo það verði fast.

Faste, (ft. -r sjaldh.), sk., [fasta], fasta (það að fasta): Holde F. En streng F. — b) sjö vikna fasta, langafasta.

faste (har), h. s. 1, [fasta], fasta. — fastende fastandi (Gþl. þfb. 3).

Fastedag föstudagur (dagur þegar fastað er).

Fastekost = Fastemad.

Fastelavn, sk., föstuinngangur, föstugangur. Løbe F. (fyrrum), hafa föstugangshlaup.

Fastelavnsbolle hveitibrauð sem er búið til á mánudaginn í föstuinngang.

Fastelavnsleg (einkum fyrrum), föstugangsgleði.

Fastelavnsløben föstugangshlaup.

Fastelavnsmandag mánudagurinn í föstuinngang.

Fastelavnsriis föstugangsvöndur til að býða menn á fætur mánudaginn í föstuinngang.

Fastelavnssøndag sunnudagurinn í föstuinngang.

Fastemaaltid föstusnæðingur.

Fastemad föstumatur.

Fasteprædiken föstuprjedikun.

Faster, ft. -e, kvk., föðursystir (60). (Sb. Moster.)

Fastetid föstutími (tími þegar fastað er). — b) langafasta.

fastgjøre festa.

Fasthed, án ft., sk., það að vera fast.

fasthefte festa e-ð með því að sauma.

fastholde, ás., eiginl. halda e-n föstu; en er optast í óeiginl. merk.

fastkjodet (sjaldh.), fastholda.
Fastland, án ft., meginland: Det europæiske (asiatiske) F.
fastnagle rignegla.
fastne, s. 1, 1) h. s., harðna. — b) verða fastur við e-ð. Orðskv.: Gaasen gaaer saa længe i Kjelkenet til hun fastner ved Spidbet, sb. llýtur á meðan ekki sökkur. — 2) (sjaldh.), ás., festa. — fastnes harðna.
fastsætte, ás., tiltaka, kveða á, ákvarðn, (sb. var þetta samþykkt ok fullkomliga statt 60): F. en Tid til noget.
Fastsættelse, sk., það að fastsætte.
fat, nn., [í fyrstu líklega nafn, líkrar merk. og tak; sb. fatte], 1) í sambandi við sagnir, sem merkja að grípa til e-s eða ná í e-ð, o. s. frv.: Gribe f. paa noget grípa e-ð eða í e-ð. Tage f. paa noget taka í e-ð, byrja e-ð. Have f. paa noget eða have noget f. vera búinn að ná e-u eða í e-ð. Faae f. paa noget eða faae noget f. handsama e-ð, ná e-u eða í e-ð. Faae f. paa een ná í e-n til að tala við hann. — 2) í sambandi við sögnina være: Er det saaledes f. er það sona lagað! Hvorledes er det f. med ham hvað er um hann? Det er galt f. það er allt í ólagi.
*fatal, ft. -e, e, sem e-r fyrirmunun er á, hraparlegur.
*Fatalia, ft., frestur, (sb. eindngi).
*Fatalisme, sk., forlaga-trú.
*Fatalist, ft. -er, kk., sá sem trúir að forlög sjeu.
*Fatalitet, ft. -er, sk., fyrirmunun, andstreymi, óheppni, mæða, armæða, áfall.
*fatigere (líka ritað fatiguere), ás. 1, lýja, þreyta.
*Fatigue, ft. -r, sk., lúi, þroyta; strit; mæðn.
*fatiguere sjá fatigere.
Fatning, sk., stilling hugarins, ráðdeild: Være ved fuld F. með sjálfum sjer, (sb. með öllu ráði). Komme (bringes) ud af sin F. verða frá sjer, truflast, láta koma fát á sig, reiðast, o. s. frv.
fatte, ás. 1, 1) eiginl., taka, grípa, þrífa, hrífa við: F. een om Livet taka utan um mittið á e-m. Der er intet at f. ved med Haanden að taka í. Sømmet vil ikke f. (gengur ekki) i Muren. — 2) óeiginl., a) skilja, skynja, ráða í: Han kan ingenting f. „Man siger ikke at f. et Ord; men vel at f. dets Mening“. — b) fá: F. Kjærlighed (Had, Mistanke) til (á) een. Jeg har fattet Godhed for ham mjer er orðið vel við hann. F. Mod herða sig upp, herðu hugann. F. et Forsæt taka e-ð í sig. F. en Beslutning ráða e-ð af. — c) f. sig stilla sig: Jeg overraskedes, men fattede mig strax. — d) f. sig kort eða f. sin Tale i faa Ord vera stuttorður, (sb. gagnorður).
Fatteevne skilningur.
Fattekraft (sjaldh.) = Fatteevne.
fattelig, ft. -e, e., skiljanlegur, auðskilinn.
Fatteligbed, sk, það að vera fattelig.
fattes, þs. 1, [sb. fatast], vanta, skorta, þarfnast, þegar sagt er a) að e-ð vanti: Her f. en Stol hjer vantar stól. Der f. een af Selskabet. Der f. (vantar, skortir) fem i hundrede. — b) að e-n vanti e-ð, sem er sagt á þrjá vego: Jeg f. noget = mig f. noget = det f. mig paa noget mig vantar (skortir, vanhagar um) e-ð, jeg þarfnast e-s. Hvad f. dig hvað gengur að þjer? hvað þykir þjer? hvað er að?
fattig, ft. -e, e., [sb. fattes og fátæk-r], fátækur, fjevani, fjelítill, fjelaus, volaður, snauður, (sb. bersnauður, öreigi): Mange Rige ere blevne fattige (sb. nuður er vnltastur vina). F. Mand har Bo paa Bag; sb. Bo, kl., a. Være f. paa noget hafa lítið af e-u. — Det er kun fattigt for ham hann á ofur bágt. — De Fattige fátæklingar, ölmusumenn, þurfamenn, öreigar; einkaul. sveitarómagar, framfærslumenn (fornl.). — Líka um annars konar fátækt, t. a. m.: Et fattigt Sprog (snautt að orðum eða orðatiltækjum). — b) lítæklegur, litilfjörlegur, ljelegur, vesall: En f. Gave. Hun fik kun en f. Trøst. En f. Tale. Et fattigt Digt.
Fattigblok ölmusukistill.
Fattigbøsse ölmusubaukur.
Fattigdom, án ft., fátækt, fátæki (Fms. VI, 234), vnnefni, (sb. örbyrgð). — Líka um annars konar fátækt, t. a. m.: Et Sprogs F. (sb. fattig a). — b) (í tali), líkt og reitur (ft. kvk.): Min Smule F.
Fattigfoged = Stodderfoged.
Fattigforstander að sínu leyti sama og hreppstjóri á Íslandi.
Fattigforsørgelse framfærsla sveitarómaga.
Fattighed, án ft., sk., (sjaldh.), skortur á e-u: F. paa Ord (Forstand).
Fattighuus ómagahús.
Fattigkasse sveitarsjóður.
Fattigmand, [f. fattig Mand], fátækur maður, er einkum haft a) í málsháttum (t. a. m. F. skal ei have fager Kone eller fed Hest fátækur má ei fríða konu eiga, nje fríðan hest Orðskviðasafu). — b) í jurtarnafninu: Fattigmands Trudsel (eins konar illgresi) *chrysanthemum segetum*.
Fattigskat sveitartillag.
Fattigvæsen, án ft., allt sem lýtur að sveitarmálefuum.
*Fatum, kl., forlög, örlög, sköp.
*Fauna (eiginl. gyðjunafn), öll dýr sem eru í e-u landi, eða lýsing á þeim.
faur sjá fager.
faver sjá fager.
*Faveur, kl., hylli, vilnun: I eens F. í vil við e-n.
Favn, ft. -e, sk., [sb. faðm-r], faðmur, fang (í sömu merk.): Tage een i F. faðma e-n (upp að sjer). Kaste sig i eens F. — 2) um mál, a) faðmur α) á lengdina: En F. Reb taug, sem er faðmur á lengd. — β) á fjóra vega: En F. Brænde. — b) fang: En F. Hø. Sb. Favnfuld.
favne, ás. 1, [sb. faðma], faðma.
Favnebrænde brennsluviður sem seldur er í föðmum.
Favnegreb feðmingur.
favnelang faðmur á lengd.
Favnemaal = Favn 2, a, β.
Favneramme trjegrind sem brennsluviður er mældur í eptir föðmum.
Favnesætter sjá Favnsætter.
Favnetag sjá Favntag.
Favneved = Favnebrænde.
favneviis, an., í faðmatali.
Favnfuld, sk., = Favn 2, b.
favnsætte, ás., setja brennsluvið í faðma.
Favnsætter (líka Favnesætter), ft. -e, kk., sá sem setur brennsluvið í faðma.
Favntag (líka Favnetag) faðmlag.
*favorabel, ft. favorable, e., haganlegur. Sb. fordeelagtig.
*favorisere, ás. 1, vilna e-m í, o. s. frv. Sb. begunstige.
*Favorit, ft. -er, kk., = Yndling.
Feber, ft. Febre, sk., ólga í blóðinu, (brunasótt, P. Þ.; sb. Barselfeber, Forraadnelsesfeber, Nervefeber, Saarfeber, Skarlagensfeber, o. s. frv.); sjer í lagi = Koldfeber (sb. Andendagsfeber, Hverdagsfeber): Faae en F. taka sótt, sýkjast, verða veikur. Have F. Nu har Feberen forladt ham.
feberagtig, ft. -e, e., sem kemur til af ólgu í blóðinu eða höfuðórum.
Feberanfald sóttarflog; köldnflog.
Feberanstod = Feberanfald.
Feberbark eins konar börkur við köldu.
feberdrivende, [sb. drive], sem eyðir köldu.
Feberdrom höfuðórar.
Febergysen kölduhrollur.
Feberhede ólgu-hiti í blóðinu.
Feberild (skáldl.), ofsa-hiti í blóðinu.
Feberkulde kölduflog, kölduhrollur.
Febermiddel það sem á við köldu.
Feberslummer blundur sjúklings.
feberstillende, [sb. stille], er sefar ólgu í blóðinu.
Feberurt (sjaldh.), jurt sem á við ólgu í blóðinu.
Febervand (sjaldh.), vatn sem haft er við köldu.
*Februar, án ft., sk., febrúar, föstugangsmánuður.
Fed (líka Fid), ft. eins, kl., [sb. sögn. fitja], partur af hespu, knekk, skreppa.
fed, ft. -e, e., [feit-r], feitur: Han er stærk bygget og fyldig, uden at være f. En f. (spikaður, spik-feitur) Hest. Fedt Kjød. F. Suppe (Ost, Mell). — F. Jord. — b) (í tali), óeiginl., góður: Et fedt Aar. Et fedt Embede (Bytte).
fedagtig, ft. -e, e., ifeitur.
fedde, ás. 1, binda band í skreppur (sb. Fed).
Feddebaand spotti sem bundið er um skreppu (sb. Fed).
fede, ás. 1, [feita], ala, feita.
Fedekalv alikálfur.
Fedeko alikú.
Fedeqvæg alinaut (í ft.).
Fedesti fjós sem alinaut eru höfð í.
Fedestud aliþjór.
Fedesviin alisvín.
Fedevarer, ft., feitmeti, (sb. viðbit).
fedhalet, ft. -halede, e., sem hefur mör-rófu.
Fedhed, án ft., sk., feitleiki.
fedladen, ft. -ladne, e., fitulegur.
Fedme, án ft., sk., fita = feitleiki: Legemets F. En med Aarene tiltagende F. — b) fita = feiti.
Fedning, sk., það að fede.
Fedt (líka ritað Fidt eða Fit), án ft., kl, fita = feiti; spik; ístra; mör; tólg (tólkur); afrás, flot, smolt; (sb. brækja): Dryppe een i sit eget F. fella e-n á sjálfs síns bragði. Sb. Gaasefedt, Svinefedt, Hestefedt.
Fedtaare (eins konar æð) *vena adiposa*.
fedte, ás. 1, gera e-ð feitugt.
Fedtebrød brauðsneið með flnti ofan á.
Fedtefad fat sem flot er haft í; en er líðkanlegast í hinu hversdagslega orðatiltæk. komme i Fedtefadet komast í (dú-fallegt) klandur.
Fedtekrukke flotkrukka.
Fedtelse, sk., feiti sem höfð er til að smyrja eða dreypa á e-ð eða dýfa e-u í.
Fedteplet sjá Fedtplet.
fedtet, ft. fedtede, (líka ritað fittet, ft. fittede), e., feitugur; fitulegur: F. at føle paa þvalur. En f. Smag fitubragð. F. Lugt.
Fedthinde himna utan um mör eða ístru.
Fedthud holdrosi.
Fedthævelse mör-æxli.
Fedtleer (þvöl leirtegund) *bolus*.
Fedtlæder skinn sem verkað er með lýsi.

Fedtplet (líka Fedteplet) fitublettur, brækja.

Fedtsteen netjasteinn, kljágrjót, *talcum*.

*Fee, n. -r, kvk., álfkona.

*Feehistorie álfasaga, æfintýri um álfa.

fegte (har), h. s. 1, skilmast, beita vopnum: Lære at f. nema skilmingar. — b) berjast, vega: F. til Hest. F. til Fods. F. tappert. F. med Hælene taka til fótanna og leggja á flótta. — Óeiginl., f. for noget fylgja e-u fram: F. for den gode Sag. F. for sin Overbeviisning. Sb. forfegte.

Fegteart bardaga-tegund.

Fegtebane skilmingn-svið.

Fegtehandske skilminga-glófi.

Fegtekaarde skilmingavopn(el.).

Fegtekonst skilmingar = skilmingalist.

Fegtemester skilminga-meistari.

Fegten, sk., það að fegte.

Fegteplads = Fegtebane.

Fegter, n. -e, kk., skilminga-maður, (sb. góður — ónýtur — að skilmast).

Fegterkaarde = Fegtekaarde.

Fegterkamp skilmingar (einkanl. sem mönnum er boðið til að horfa á).

Fegterleg skilmingaleikur: Romernes Fegterlege.

Fegterspring hlaup (viðbragð) aptur á bak undan lagi eða höggi.

Fegteskole skilmingasvið; skilmingakennsla.

Fegteøvelse það að temja sjer skilmingar.

Fegtning, n. -er, sk., það að fegte. — 2) stuttur bardagi, hríð, einkanl. a) þegar ekki berjast nema einstakar sveitir (sb. Forpostfegtning). — b) þegar talað er um, hvernig bardaga sje varið: I den adspredte F. þegar barizt er á stangli.

feide (har), b. s. 1, herja á, eiga í ófriði við: F. paa et Land. F. mod sit Fødeland. F. med en Konge.

Feide, n. -r, sk., skæra, deila, (sb. ófriður, fjandskapur).

Feidebrev brjef sem boðar ófrið.

Feidebud herboð.

Feidehandel hervirki.

Feidestand ófriður, fjandskapur.

Feidetid ófriðar-tíð.

feie, s. 1, sópa, strjúka, 1) ás., a) sópa e-ð: F. Gulvet (Gaden). F. (hreinsa) Kakkelovnen. F. noget over (sópa e-ð lauslega). — í tali: F. een eða f. een af taka ofan í lurginn á e-m; setja ofan í við e-n. — b) sópa e-u: F. Støvet af. F. noget bort. F. noget sammen. F. noget ud merkir líka, í tali: farga e-u eða láta e-ð í burtu. — 2) b. s., strjúka líkt og brana: F. ned ad Gaden. F. afsted. — Det gik feiende skont.

Feieborste busti til að strjúka með.

Feiekone kvennmaður sem sópar (t. a. m. stræti) fyrir kaup.

Feiekost sópur (til að sópa með).

Feielon kaup fyrir að sópa.

Feien, sk., það að feie.

Feiepige stúlka er sópar (húsið).

Feieskarn sorp, (sb. hroði).

feig, n. -e, e., 1) [feig-r], (úrelt), feigur, skammlífur: Tidt sidder den Feige ved den Syges Seng (orðskv.; þ. e.: opt er heilbrigður feigari enn sjúkur). — 2) [sb. feige á þ.], ragur, (sb. raggeit), blauður, (sb. bleyða, bleyðimaður), huglaus. — b) sem kemur til af (eða sýnir) hugleysi: F. Dødsfrygt. Feige Sorger.

Feighed, án n., sk., ragmennska, bleyði, bleyðuskapur, hugleysi: Med F. forbindes altid Begreb om Vanære.

Feil, n. eins, sk., það sem e-u eða e-m er áfátt, brestur, löstur, ókostur, galli, ágalli, aukanni, anmarki, lýti (sýnilegt), spjöll, missmiði: Han har den F. at være gjerrig hann er ágjarn; það er það, sem að honum er. Aflægge Ungdommens F. Hesten er ikke uden F. ekki lastalaus (Grágás). — b) yfirsjón, ávirðing, glappaskot: Han har begaaet en F. honum hefur yfir sjezt, það hefur orðið á fyrir honum. Der indløb en F. (villa) i Regnskabet. Sb. Bygningen har mange Feil.

feil, e., (sjaldh.), skakkur, rangur: Det var f. ekki rjett. Gjøre en f. Regning láta sjer skjátlast.

feil, ao., skakkt, rangt. Tage f. fara villt: Du tager f. þjer skjátlast eða missýnist. Tage f. af Veien villast. Tage f. af en Person villast á e-m. — Gaae f. villast = fara rangan veg. Han traadte f. honum skrikaði fótur, sb. misstiga sig. Gribe f. Hugge f. skakkt. Skrive f. rangt, misskrifa. Demme f. — Slaae f. bregðast, (sb. mistakast): Rugen har slaaet f. i Aar. Det slog f. for ham honum brást það. Det slaaer ikke f. því er ekki að mistra.

feilagtig, n. -e, e., skakkur, rangur: En f. Gisning.

feilbar, n. -e, e., sem (þiggj.) getur yfir sjezt.

Feilbarhed, sk., (sjaldh.), það að vera feilbar.

feile, b. s. 1, 1) undirstöðumerking fara skakkt, a) líkamlega: F. i sit Skud hæfa ekki, missa þess er maður skýtur til. — b) í hegðun, láta verða á fyrir sjer, láta sjer yfir sjást (sb. yfir gefast, Fms. XI, 283): Jeg erkjender, at jeg har feilet. F. af Uvidenhed. — c) um skilning, sb. villt fer sá sem geta skal. — d) persónulaust, bregðast: Det kan ikke f., at vi maae vinde. — 2) undirstöðumerking vanta, a) vanta, skorta, bresta: Der feiler mig endnu meget. — b) hvad feiler han hvað gengur að (hvaggar, er að) honum? Jeg veed ikke, hvad han feiler. Hvad feiler Haanden hvað gengur að hendinni á þjer?

feilfri lastalaus, o. s. frv.

feilfuld sem hefur marga ókosti, o. s. frv.

Feilgreb það að manni verður mistekið til e-s með höndunum, (sb. handaskol): F. paa et Instrument. — b) óeiginl., glappaskot, ávirðing: Gjøre et F.

Feilskrift = Feilskrivning. — b) það sem misskrifazt hefur.

Feilskrivning það að misskrifa.

Feilskud skot er mistekst.

Feilslag kast er mistekst.

feilslagen, [sb. slaae], sem brugðizt hefur, sem ekki hefur rætzt eða komið fram, sem manni hefur ekki orðið að: Feilslagne Forhaabninger.

Feilslutning röng (skökk) ályktun.

Feilsteb velting (bridding) sem mistekst (einkanl. á knattborði).

Feiltagelse, n. -r, sk., yfirsjón; sb. missýning, misgáningur, gáleysi, ógát, óaðgætni.

Feiltrin það að manni skrikar fótur; fótamissir: Han gjorde et F. og faldt honum varð fótamissir (svo hann datt). — b) hrösun, ávirðing, glappaskot: Begaae et F.

Feiltryk, sk., misprentun: Ved F. er dette Ark blevet reent ubrugeligt.

feiltrykt, [sb. trykke], rang-prentaður: Et f. Ark.

Feiltræk, kl., rangur leikur (í tafli).

Feining, sk., sópun.

feir, n. -e, e., (sjaldh.), fagur, blómlegur: I sin feireste Ungdom í broddi (blóma) lífsins.

feire, ás. 1, 1) [fegra], (úrelt), fegra, skreyta. — 2) [sb. feiern á þ.], halda hátíð: F. en Fest. F. (halda, hafa við á) en Fødselsdag.

Felbereder, n. -e, kk., sá sem verkar skinn í vetlings og fatnað o. s. frv. Sb. Hvidgarver, Skinder.

Felt, 1) án ft., sk., (eiginl. víðavangur; sb. vígvöllur), herferð: Drage i Felten fara herför. Drage til Felts (sama). — Ligge til Felts eiga í þjarki (brösum, ófriði). — 2) n. eins, kl., reitur (einkanl. í ættarmerki): Det første (andet) F. Et rødt Kors i hvidt F. F. paa Ryggen af en indbunden Bog.

*Feltapothek lyfjasafn sem maður hefur með sjer í herferð.

*Feltartillerie stórskotaverkfæri sem höfð eru í orustum á víðavangi. Sb. Feltskyt.

Feltbager herbúða-bakari.

Feltbageri áhöld til að baka brauð á herferðum.

Feltfod í orðstilltæk.: Være (staae) paa F. vera síbúinn til orustu.

Feltherre hershöfðingi, liðsforingi, herstjóri.

*Felthospital herferða-spítali.

Felthytte hermannabyrgi.

Feltkedel ketill sem soðið er í á herferðum.

Feltlæge herlæknir.

Feltmarskalk eins konar herstjóra nafnbót.

Feltpost póstur sem flytur boð og brjef í stríðum.

Feltpræst liðsprestur.

Feltraab orðtak liðsmanna (svo þeir geti þekkt hverir aðra).

Feltseng ferða-rúm (úr járni).

Feltskandse vígi sem reist er á víðavangi.

Feltskyt = Feltartillerie.

Feltskærer, n. -e, kk., = Saarlæge.

Feltslag fólkorusta.

Feltslange eins konar langar fallbissur sem fyrrum var títt að hafa í orustum.

Feltstol stóll sem leggja má saman (að sínu leyti eins og Feltseng).

Felttegn eiginl. herkuml; en er líðka-leggst um meðalkaflsband foringja.

Felttog herferð: Med Vinteren endtes dette F.

Feltvagt vörður á víðavangi.

fem fimm: Han kan ikke tælle til f. eða man skulde troe, han kunde ikke tælle til f. hann er mesti fáráðlingur. Løbe mellem elleve og f. ana áfram hugsunarlaust. Lade f. være lige láta allt liggja sjer í ljettu rúmi, (sb. láta vaða með súðum). — b) Fem, n. -mer, sk., fimm (fúlhundur) í spilum.

femaarig fimm vetra gamall.

*Femininum, n. Feminina eða Femininer, kl., kvennkyns-orð.

Femkant fimmhyrningur.

femkantet fimmhyrndur, fimmstrendur.

Femkort eins konar spil.

fempundig sem stendur tíu merkur: En f. Kugle.

Femtal tölustafurinn 5.

femte fimmti.

femten fimmtán.

femtende fimmtándi.

femti (í Norv.) = halvtredsindstyve.

Fennikel, ósfn, (eins konar jurt) *anethum feniculum*.

Fennikelvand brennivín búið til úr *anethum feniculum*.

*Ferier, ft., frelsi (Guðm.; þ. e. hvíldartími bókiðnamanna eða dómenda).

Ferle (líka Færle), ft. -r, sk., (fyrrum), pálmastika.

ferm, ft. -e, e., (í tali), röskur, ötull, sem hefur gott verkvit, góður (t. a. m. góð vinnukona), vel að sjer.

*Ferman sjá Firman.

*Ferment, kl., = Gjæringsmiddel.

*Fermentation, sk., það að fermentere.

*fermentere, h. s. 1, = gjære.

*Fernis, ft. Fernisser, sk., gljákvoða (kvoða sem er blönduð ýmsum litum og höfð til að setja gljáanda á e-ð): Give et Maleri F. gljá skript. Sb. Malerfernis, Lakfernis.

*fernissere, ás. 1, gljá = draga gljákvoðu á.

*Fernissering, sk., það að fernissere. — b) gljáin sjálf.

fersk, ft. -e, e., þjarfur (ósaltur), ósaltaður: F. Vand. En f. Sø. F. Kjød. — 2) nýr (sb. frisk), a) (úrelt), um matvæli, o. s. frv. — b) i lögum: Gribe (anholde) een paa ferske Gjerninger eða paa f. Fod (meðan hann er nð verkinu; sb. að vörmu spori), standa e-n að e-u.

ferske, ás. 1, afsalta: F. saltet Kjød. F. noget op (ssma).

Fersken, ft. -er, sk., aldinið af *amygdalus persica*.

Ferskenhuus skjólshús handa *amygdalus persica*.

Ferskenkasse gróðrarstía handa *amygdalus persica*.

Ferskentræ (eins konar aldinviður) *amygdalus persica*.

Ferskhed, án ft., sk., þjarfleiki: Vandets F.

Fest, ft. -er, sk., hátíð; hóf, viðhöfn, (sb. þar er mikið um dýrðir). Sb. Høitid.

Festdag hátíðisdagur, dagur sem haft er við á.

*Festivitet, ft. -er, sk., = Festlighed.

festlig, 1) ft. -e, e., hátíðlegur. — 2) sem ao., hátíðlega (Skuggsjá): F. smykket.

Festlighed, ft. -er, sk., = Høitidelighed.

*Feston, ft. -s (Festons), sk., blómfesti (rekindi af blómi og laufi og aldini) sem er hengd upp til viðhafnar.

*Fetallie, sk., úrelt og i almúgatali = Levnetsmidler, Proviant.

*Fete, ft. -r, sk., hóf, stórhóf.

*fetere, ás. 1, hafa mikið við e-n, hafa e-n í hávegum.

*Fetisch, ft. -er, sk., blæti (dregið af blóta) eða skurðgoð (einkanl. Svörtumanna).

*Fetischismus, sk., blótskapur eða skurðgoðadýrkun (einkanl. Svörtumanna).

Fetter sjá Fætter.

*Feu, kl., leikkaup (sem leikarar fá í hvert skipti sem þeir leika).

*feudal, ft. -e, e., sem lýtur að ljeni. — Sem fremri liður i samsettu nafni, t. a. m. í Feudalret = Lehnsret.

*Feudalismus, sk., = Lehnsvæsen.

*Feudum, kl., = Lehn.

*Feuilleton, sk., blaðauki (sögur og annað þess kyns sem prentað er neðanmáls i dagblöðum).

*Fiacre, sk., lítill vagn sem hver og einn fær að aka i fyrir kaup.

Fibel, sk., eins konar hálsbólga á hestum (sb. Fibelkjertel).

Fibel, kl., (fyrrum), stöfunarspjald.

Fibelbræt = Fibel.

Fibelkjertel (á hrossum), eitill við eyrað er sú bólga kemur í er kölluð er Fibel.

*Fiber, ft. Fibre, sk., taug i holdi.

*Fiction, ft. -er, sk., smiðar = samsetningur.

Fid sjá Fed.

Fiddel, sk., [fiðla], i almúgatali = Fiolin.

*Fideicommis, ft. Fideicommisser, kl., innstæða (i landi eða lausum eyri) sem hvorki má skerða nje úr ætt selja.

*fidel, ft. -e, e., tryggur; einlægur; kátur, upprifinn.

*Fidelitet, sk., tryggð; einlægni; kæti, kátína.

*fidere, h. s. 1, í orðatiltæk: F. paa noget ætla (reiða sig) á e-ð. Sb. stole, forlade, Lid.

*Fidibus, sk., brjefræma eða þvíuml. sem kveikt er við i vindli eða tóbakspípu.

*fidimere sjá vidimere.

Fidler, ft. -e, kk., fiðlari, er tíðkanlegast i Viirfidler.

Fidsel, ft. Fidsler, sk., (sjaldh.), taug i holdi; tág.

Fidt sjá Fedt.

fige (har), h. s. 1, [sb. fikjast og nyfigen], (sjaldh.), a) flýta sjer, skunda. — b) fikjast (sækjast) i: F. efter noget.

fiffig, ft. -e, e., slunginn; kænlegur.

Figen, ft. -er, sk., fíkja.

Figenblad fíkjutrjes-laufblað.

Figenkjærne korn i fíkju.

Figenkurv fíkju-vandlaupur.

Figentræ fíkjutrje.

*Figur, ft. -er, sk., lögun, skapnaður, vaxtarlag; mynd; fígúra: Have en smuk F. vera falleg(ur) í vexti. — Mathematiske Figurer. — Han gjør F. það ber mikið á honum, það er tekið til hans, o. s. frv.

*Figurant, ft. -er, kk., aukadansari.

*Figurantinde, ft. -r, kvk., aukadansmey.

*figurere, h. s. 1, vera ekki nema til sýnis.

*figurlig, 1) ft. -e, e., óeiginlegur: En f. Talemaade (Bemærkelse). — 2) sem ao., óeiginlega: Forstaae noget f.

Fiil, ft. File, sk, þjöl.

Fiilbænk (líka Filebænk) klömbruborð til að sverfa á.

Fiilhugger, ft. -e, kk., = Fiilsmed.

Fiilklo = Fiilklov.

Fiilklov eins konar löng til að festa með það sem sorfið er.

Fiilskrue skrúfa til að halda því er sorfið er.

Fiilsmed þjalasmiður.

Fiilspaaner, ft., svarf.

Fiilstov = Fiilspaaner.

fiin, ft. fine, e., 1) eiginl., a) smár, smágerður, grannur, mjór, α) smár: F. Traad. F. Skrift (Tryk). — β) smágerður: Fiint Arbeide; sb. nipur. Fiint Klæde (Lerred). F. Hud mjúkt hörund. Denne Fugl er f. i Kjødet þetta er góður (gómsætur) fugl. — γ) grannur: En Hest med fine Been mjófættur hestur. En f. Skabning. Have fine Ansigtstræk vera smáfríður. — δ) mjór (um hljóð): En f. Stemme. — Gagnstæð orð: grov, plump, svær. — b) skír (þ. e. hreinn, hreinsaður): Fiint Guld. Fiint Sukker (Lak). — 2) óeiginl., a) (i tali), lítill: Forskjellen er meget f. litlu munar, lítið er að mununum. — b) kurteislegur, laglegur: En f. Levemaade kurteisi, siðprýði. Give een en f. Irettesættelse setja ofan í við e-n, og fara laglega að því. Rose een paa en f. Maade. — c) viðkvæmur, (sb. lingerður, veikur af sjer, veimiltitulegur, blautgerður, blautgeðja): Hun er saa f., at hun ikke kan taale det. — d) næmur (glöggur) að sjá eða finna e-ð, glöggskyggn (í eiginl. merk.): En f. Statsmand (Menneskekjender, Konstkjender). En f. Smag. — e) sjeður, kænn, slunginn. — B) fiint, sem ao.

Fiinhed, sk., það að vera fiin.

fiinhudet, ft. -hudede, e., mjúkur á hörund.

fiinhullet sem er með smáu gati eða smáum götum.

fiinkornet er samanstendur af smákornum.

fiinstødt, [sb. støde], malinn smátt.

fiinuldet, ft. -uldede, e., ullarmjúkur: Fiinuldede Faar.

Fiirbeen, ft. eins, sk., eðla, (ferfætla), *lacerta*.

fiirbenet ferfættur.

fiirbladet, ft. -bladede, e., sem er með fjórum blöðum: F. Klover.

fiirdeelt, [sb. dele], sem skipt er í fernt: Et f. Vaabenskjold.

fiirfodet, ft. -fodede, e., = fiirfoddet, sem er tíðkanlegra.

fiirfoddet, ft. -foddede, e., ferfættur: Fiirfoddede Dyr.

Fiirkant ferhyrningur, ferskeytingur.

fiirkantet ferhyrndur, ferskeyttur, ferstrendur.

fiirkloftet = fiirklovet.

Fiirkløver fjórskiptur smári.

fiirklovet, [sb. klove], sem fjórar klofur (eða rifur) eru í.

fiirsindstyve áttatíu.

fiirsindstyvende áttatugasti.

fiirskaaren, [sb. skære], (eiginl. skorinn eða höggvinn eða sagaður i ferhyrning), ferstrendur í vexti (Sturl. II, 134): En f. Karl.

Fiirskilling ferskildingur, (skarfur?).

fiirskoet, [sb. skoe], aljárnaður: En f. Hest.

Fiirspring stökk (um hest): Ride i F. ríða i loptinu, hleypa. Kjøre i fuldt F. Sb. Galop.

Fiirspænd fjórir eykir fyrir vagni, (fereyki).

fiirspændt, [sb. spænde], sem fjórir eykir eru beittir fyrir.

fiirstemmig, ft. -e, e., fjórraddaður: Et fiirstemmigt Chor.

Fiirtal tölustafurinn 4.

fiirtraadet, ft. -traadede, e., ferþættur, tvitvinnaður.

1. Fiis (líka Fis), ft. eins, sk., [sb. fis?], (sjaldh.) = Bulmoder.

2. Fiis, sk., viðreka.

Fitke, ft. -r, sk., vasi (einkanl. á buxum).

file, ás. (og h. s.) 1, sverfa: F. noget af. F. en Sav op hvessa sög. — b) óeiginl., f. paa noget sljetta (vanda) e-ð; sb. vanda sig á e-u: F. paa sin Stiil. F. paa et Digt.

Filebænk sjá Fiilbænk.

*Filegran, nafn, i almúgatali, víravirki.

Filen, án ft., sk., það að file.

*filere, ás. 1, riða: F. en Pung.

*Filet, kl., eins konar (matar)rjettur.

*Filial-, sem fremri liður i samsettu orði, líkt og undir-, eða auka-, t. a. m. Filialbank aukasjóður, Filialskole aukaskóli, sem er settur i viðbót við annan þar sem hann nær ekki til.

*Filipens, ft. Filipenser, sk., = Finne 1.

filke, ás. 1, (sjaldh.), nugga.

*Filou, kk., bragðarefur, húðarselur.

Filsbeen, án ft., (fornt og i skáldskap), = Elfenbeen.

Filt, 1) sk., flóki, þófi, einkum = Hattefilt. — 2) kl., eins konar þykkur og gisinn vefnaður sem er loðinn öðrumegin (gargans-tó?): Et Skjørt af grønt F. En Filtes Trøie.

filte, ás. 1, þæfa (gera þófa úr e-u): F. Uld. — F. sig eða filtes flókna.

Filtehat flókahattur, (sh. þúfahöttr).

Filteri, kl., flækjur. — i tali: Komme i F. med noget flækjast i e-ð.

Filtkappe loðkápa.

Filtmager, ft. -e, kk., sá sem býr til flóka.

Filtning, sk., það að filte.

filtre, ás. 1, flækja, bendla.

*Filtreer-, sem fremri liður í samsettu orði, siu-, t. a. m. Filtreersteen slusteinn (holóttur steinn til að sía vatn).

*filtrere, ás. 1, sia: F. ureent Vand.

*Filtrering, sk., það að filtrere.

Filtsko flókaskór, þófaskór.

Filtuld ull bæf i flúka eða þófa.

Fin, ft. -ner, kk., [Finn-r], Finnur, finnskur maður. — b) = Finlænder.

*final, ft. -e, e., sem lýtur að lokum eða niðurlagi, síðasti. — Sem fremri liður í samsettu orði, t. a. m. Finalprøve = Slutningsprøve.

*Finale, kl., niðurlag.

*Finantsdeputation ríkisfjárnefnd.

*Finantser, ft., ríkisfje (ft.), ríkissjóður, ríkisfjárhagur: Forestaae (ødelægge, ophjelpe) et Lands F. — b) fjárhagur einstakra manna. — 2) á furnl. dönsku, brögð, prettir.

*finantsiel, ft. -le, e., sem lýtur að ríkisfjárhag.

*Finantsminister ríkis-fjárstjóri. Sb. Rentemester, Skatmester.

*Finantsvidenskab ríkisfjárfræði.

*Finantsvæsen ríkisfjár-málefni.

Find, kl., (sjaldh.) = Fornemmelse: Have F. af noget.

finde, fandt, funden og fundet, ás. (og h. s.), [finna], A) eiginl., 1) finna: Han fandt en Ring paa Gaden. Fundne Sager fundnir gripir. — Efter lang Søgen fandt jeg det jeg fann það eptir langa mæðu. Vi har endevendt alting i Huset, og kunde ikke finde det, vi søgte. — Der er fundet en rig Sølvmine; sb. opdage. Sömul. jeg fandt en ny Vei gjennem Skoven. — En jeg kan ikke f. Vei gjennem (rata ekki um) Skoven. — Vi fandt ingen hjemme við fundum öngvan heima. Vi fandt Døren lukket við komum að luktum dyrum, dyrnar voru læstar. Jeg fandt ham siddende (liggende) hann sat (lá), þegar jeg kom. Jeg fandt ham glad (bedrøvet) það lá vel (illa) á honum, þegar jeg kom. — Vi skal nok findes finnast (finna hvor annan), hittast. — Málsh.: Hvor to yndes, de vel findes (ástarhugar optast saman rata, Orðskviðasafn). — Hálf-óeiginl., bæði líkl og finna e-n fyrir (man finder ikke let hans Lige hann á sjer varla maka eða fáir eru hans nótar; jeg har fundet retskafne Folk — hef fyrir hitt ráðvant fólk — i alle Stænder; i ham fandt jeg en trofast Ven jeg hef eignazt tryggvasta vin, þar sem hann er eða hann hefur reynzt mjer tryggvasti vinur, o. s. frv.), og þar sem talað er um, að e-ð sje (man finder Dyr, som æde deres egne Unger þau dýr eru, sem o. s. frv.; denne Plante findes — sprettur — ikke i Europa; der findes faa store Talere; der fandtes ingen, som vilde paatage sig det enginn varð til að takast það á hendur; sb. gives, í grein. um give, og være til, í grein. um være). — b) f. noget eða f. til noget finna til e-s, verða var við e-ð: Vi vil faae Kulden at f. (við munum kenna á kuldanum), naar vi komme ud. Jeg fandt ikke til nogen Kulde. Sb. fornemme, mærke. — c) f. noget eða f. paa noget þreifa (taka) á e-u: F. Pulsen. Find paa min Pande. — 2) sem b. s., (fyrir f. Veien), rata: F. hen til et Sted. F. hjem. F. tilbage. F. ud. Jeg havde nær ikke fundet ud af (það lá við, að jeg rataði ekki af) Skoven. F. ud af noget merkir líka (óeiginl.) komast fram úr e-u. — B) óeiginl., a) fá: F. Leilighed til noget (sb. komast í færi). — b) f. Rede i noget botna í e-u. — c) f. noget eða f. paa noget láta sjer detta e-ð í hug, láta sjer hugkvæmast e-ð, taka e-ð til bragðs: F. (finna, hitta) Raad eða Udvei. F. paa et Raad. F. paa en Løgn (Undskyldning). Hvad skal vi f. paa, for at more ham upp á hverju eigum við að taka, honum til skemmtunar? — d) jeg finder mjer finnst eða mjer reynist: Jeg finder, at det er hedt i Veiret mjer finnst vera hiti í veðrinu. Jeg fandt, han havde Ret mjer fannst hann hafa rjett að mæla. F. noget rigtigt ætla (hyggja) e-ð rjett vera. Han blev funden (reyndist, þótti, var metinn eða kallaður) uduelig. Han fandt sig fornærmet honum þótti sjer misboðið. Jeg finder mig endnu ikke stærk nok dertil jeg kenni mig ekki (almennilega) mann til þess enn sem komið er. F. sig besværet af noget kenna þyngsli af e-u. Jeg finder mig upasselig mjer er (hálf-)illt. Han finder sig vel (ilde) honum líður vel (illa) til heilsu; sb. befinde 2, b. — e) f. sig i noget fella sig við e-ð, láta sjer lynda e-ð, una e-u. — f) f. sig for leita fyrir sjer. — g) det finder sig vel það lagast, kemst heim.

Findegods = Hittegods.

findelig, ft. -e, e., finnanlegur.

Findelse, ft. -r, sk., = Fornemmelse.

Findelon fundarlaun.

Finder, ft. -e, kk., finnandi.

Finding, sk., funding (655 XXII funding dauða manns).

Findingsret rjettindi finnanda.

*finere, ós. 1, spónleggja (þ. e. líma utan á húsgögn þunnan spón af mahúniviði til prýðis).

*Finesse, ft. -r, sk., bragð; kænska.

Finger, ft. Fingre, sk., [fingr], fingur: Tælle paa Fingrene telja á fingrum sjer (sínum). Kunne (vide) noget paa sine ti Fingre uppá sínar tíu fingur. Have et Øie paa hver F. hafa augun alstaðar. See een paa Fingrene hafa auga á e-m til að sjá hvað hann hefst að. See igjennem Fingre med een hilma yfir með e-m. — b) þumall.

Fingerberg, kl., [fingrbjörg], (sjaldh.), = Fingerbøl.

Fingerbred, sk., = Fingersbred.

fingerbred fingurs breiður.

Fingerbøl (líka Fingerbølle), kt., fingurbjörg.

Fingerbølle sjá Fingerbøl.

*fingere, ás. 1, smíða = skrökva e-u, setja e-ð saman (sb. samsetningur); gera (að e-ð sje sem ekki er).

Fingerende fingurgómur.

Fingerhandske fingravettlingur.

Fingerhytte = Fingerhætte.

Fingerhætte fingurtraf; skinnnögl.

Fingerregning fingrareikningur.

Fingerring fingurgull.

Fingersbred, sk., fingurs breidd.

fingerspag t. a. m. um fugl, (sjaldh.), svo gæfur að hann komi þegar maður rjettir fram fingurinn.

Fingerspids = Fingerende.

Fingersprog fingramál.

fingerstærk (sjaldh.), sterkur í fingrunum.

Fingersætning fingrasetning þegar leikið er hljóðfæri.

Fingertegn bending með fingrinum.

fingertyk fingurs þykkur; fingurs digur.

fingertæmme gera (t. a. m. fugl) fingerspag.

fingre, ás. 1, hafa hendur á e-u, handfjatla, handkrama, handvolka, þukla um.

Finke, ft. -r, sk., (eins konar söngfugl) *fringilla caelebs*: Bede til Finkens Barsel (eins konar leikur).

Finkel, sk., í tali, torbrennt brennivín.

Finkenet net til að veiða *fringilla caelebs* i. — 2) eins konar net sem haft er til hlífðar um borðstokka á herskipum.

Finker, ft., eins konar musl, stundum úr söxuðu kjöti, en optar úr svínslifur og svínslungum.

Finland Finnland.

Finlapper, ft., Finnar. — b) Finnlendingar.

Finlapperkar finnlenzkt ílát.

Finlapperskude finnlenzkt skip.

Finlænder, ft. -e, kk., Finnlendingur.

1. Finne, ft. -r, sk., nabbi = voggris (einkum framan í manni).

2. Finne, ft. -r, sk., uggi.

Finte, ft. -r, sk., í tali, sneið.

1. *Fiol, ft. -er, sk., í almúgatali, fiðla, gígja. Sb. Fiddel.

2. *Fiol, ft. -er, sk., fjóla, einkum ilmfjóla, *viola odorata*.

*fiolblaa blár eins og fjóla.

*fiolet, ft. -te, e., lifrauður.

*Fiolin, ft. -er, sk., gígja, fiðla.

*Fiolinbue fiðlubogi.

*Fiolinspiller sá sem leikur á gígju.

*Fiolinstræng gígjustrengur.

*Fiolrod fjólurót.

*Fiolsirup fjólusíróp.

Fip, ft. -per, sk., toppur.

Fipskæg skeggtoppur á höku.

fire, ós. 1, gefa e-ð slakt, slaka (línu) á e-u: F. et Toug (Skjøde). Gagnstætt: hale. — b) óeiginl., f. for een (líðkanlegra enn f. een) láta undan — vægja fyrir — e-m (af því það verður svo að vera): F. for sin Overmand. F. for een i noget.

fire fjórir: Under f. Øine einslega = á einmæli.

fireaarig ferær (ísl skjal 1365).

firedobbelt ferfaldur.

firefold, ao., ferfalt: Give een noget f. igjen.

Firepunder fallbissa sem átta marka kúlum er skotið úr.

firepundig sem stendur átta merkur. — b) f. Kanon = Firepunder.

firesidet, ft. -sidede, e., sem er með fjórum hliðum.

*Firma, ft. -er, kl., nafn sem maður hefur í verzlunar-málefnum.

*Firmament, kl., festingarhimin (655 XVII).

*Firman (líka Ferman), kt., tilskipun tyrkjakeisara.

Fis sjá Fiis.

*Fiscal, ft. -er, kk., ríkis-sóknari.

*Fiscus, sk., ríkissjóður einkum að því leyti sem sektir renna í hann.

fise, h. s. 1, [físa], fisn, leysa vind.

Fisk, ft. eins eða -e, sk., [fisk-r], fiskur: Vandet er Fiskens Element. Fange F. Fisken bider godt. Fisken vil ikke bide. Han er saa

frisk som en F. það gengur alls ekkert að honum.

fiskagtig, n. -e, e., svipaður fiski: F. Smag fiskbragð.

fiske, ás. 1, [fiska, sh. fiskja], fiska, veiða fisk eða e-ð úr vatni: F. Torsk (Aborrer). — F. (veiða upp) Perler (Rav). — F. Vraggods op af Vandet. — F. i rørt Vand færa sjer í nyt óeirðir eða hágar kringumstæður annara.

Fiskebaad fiskibátur (625).

Fiskebeen fiskbein. — b) hvalskíði.

Fiskebeensskjørt (fyrrum), pils sem var þanið út með skíði.

Fiskeblære sundmagi.

Fiskebløder, n. -e, kk., sá sem bleytir harðan fisk og selur hann síðan.

Fiskebløderi, n. -er, kl., áhöld til að bleyta fisk og sá staður þar sem það er gert.

Fiskebog fiskabók; fiskibók.

*Fiskebudding sjá greinina um Budding.

Fiskedag fiskdagur (þegar fiskur er borðaður). Sb. Kjødbag.

Fiskedam fiskitjörn (búin til af mönnum).

Fiskedræt fiskor sem dreginn er í neti í einu.

Fiskefad eins konar áhald sem soðning er lögð á.

Fiskefangst fiskifang (Eg. 130). Sb. Fiskeri.

Fiskegaard veiðitópt í vatni.

Fiskegarn fiskinet. Sb. Fiskergarn.

Fiskegjæller, n., tálkn; fanir.

Fiskegrund mið.

Fiskehandler, n. -e, kk., sá sem hefur fiskverzlun.

Fiskehavn fiskihöfn á Íslandi. Gagnstætt: Kjøbhavn.

Fiskehytte = Hyttefad.

Fiskejagt fiskidugga.

Fiskekiste eins konar ílát (líkt og Hyttefad) sem lifandi fiskur er fluttur í á vögnum.

Fiskekube eins konar áhald til að veiða eða bera fisk í.

Fiskelage pækill af söltuðum fiski.

Fiskeleg hrogn.

Fiskeliim sundmagalím. Sb. Husblas.

Fiskelod hluti í sjóarafla.

Fiskemaage = Strandmaage.

Fiskemaaned aðdráttamánuður (*September*).

Fiskemad fiskmeti, fiskæti.

Fiskemading beita.

Fiskemelk svil.

Fiskemester umsjónarmaður fiskiveiða.

Fiskepark = Fiskedam.

Fiskeqvase eins konar skip sem lifandi fiskur er fluttur í.

Fisker, n. -e, kk, [fiskari], fiskimaður, fiskikarl: En heldig F. mesta aflakló.

Fiskerbaad = Fiskebaad, og tíðkanlegra.

Fiskeredskaber, n., fiskigögn (Gþl.), veiðarfæri.

Fiskeret = Fiskerettighed.

Fiskerettighed rjettindi til fiskiveiða.

Fiskergarn = Fiskegarn, og tíðkanlegra.

Fiskerhuus hús fiskimanns. — b) fisksöluhús.

Fiskeri, kl., fiski (fyrrum kvk.), fiskiveiðar, fiskiróðrar, afli, sjóarafli, aflabrögð, veiði í vötnum: Forstaae Fiskeriet vera góður fiskimaður. Have F. i en Sø veiða í e-u vatni (tjörn).

fiskerig fiskauðugur, fiskisæll.

Fiskerkjærling kerling sem selur fisk.

Fiskerkone kona sem selur fisk.

Fiskerleie fiskimannaþorp, (fiski)ver, veiðistaða.

Fiskermand = Fisker, en sjaldnar haft: En fattig F.

Fiskerogn hrogn.

Fiskerpige dóttir eða ættingjastúlka fiskimanns.

Fiskerqvase = Fiskeqvase.

Fiskerskude fiskidugga.

Fiskerstøvler, n., eins konar hústígvjel vatnsheld.

Fiskeruse sjá greinina um Ruse.

Fiskeselskab fiskifjelag.

Fiskeske eins konar áhald til að taka upp soðningu með.

Fiskeskind roð.

Fiskeskjær sker sem fiskað er við.

Fiskeskæl hreistur.

Fiskesnor = Medesnor.

Fiskestade netlög.

Fiskested mið: Her er et godt F.

Fiskestimmel torfa af fiski.

Fiskesuppe fiskisaup.

Fiskesværm = Fiskestimmel.

Fisketid vertíð.

Fisketiende fiskitíund.

Fisketorv fiskitorg.

Fisketønde fiskitunna.

Fiskevand vatn sem fiskur er soð inn í.

Fiskevare fiskur sem varningur, (sb. skreið).

Fiskeveir róðrarveður, gæftir.

Fiskevod = Fiskegarn.

Fiskeyngel seiði, smá-seiði.

fisle (har), h. s. 1, (í tali), fara með róg; hlaupa með skitinn á tánum.

Fislen, sk., það að fisle.

Fisler, n. -e, kk., (í tali) = Dretuber.

Fisleri, kl., (í tali), rógur; þvaður.

Fisseltud, [sb. Tud], í óvönduðu tali = Fisler.

*Fistel, n. Fistler, sk., eins konar mein í holdi. — 2) mjó rödd í söng.

Fit sjá Fedt.

fittet sjá fedtet.

*Fix, n. -e, e., (í tali), röskur, ötull.

*fixere, ás. 1, (í tali), leika á, fara í kringum, gera gis (gabb) að e-m: En Ven kan f., men ikke narre os.

*Fixstjerne fastastjarna.

Fjante, n. -r, kvk., sjaldnar kk, flón.

fjante (har), h. s. 1, láta eins og flón.

fjanteagtig, n. -e, e., heimskulegur = flónslegur.

Fjantelag flóna-samkvæmi.

Fjanteri, n. -er, kl., heimskulæti.

Fjantesnak heimskuhjal.

fjantet, n. fjantede, e., heimskur, heimskulegur, flónslegur.

fjantevorn, n. -e, e., sem lætur heimskulega.

Fjanteværsen heimskulegt látbragð.

Fjas, án n., kl., hjegómi = hjegómalæti: Fare med F. — b) (í tali), það sem ekkert er í varið: Det er F. med ham honum líður illa, það stendur illa á fyrir honum.

fjase (har), h. s. 1, hjegóma, fara með hjegóma.

Fjasen, sk., það að fjase.

Fjaseri, kl., hjegómalæti.

fjaske, ás. 1, (í tali) handvolka.

Fjed, n. eins, kl., [af fet, eins og fjæle af fela], fet, spor: Bondens F. gjør Ageren fed (sb. bóndi er bústólpi), málsh.

Fjeder sjá Fjæder.

Fjel sjá Fjæl.

Fjeld, n. -e, kl., [e. o. fjell fyrir fjall], fjall, fjallgarður: Paa Fjeldet og i Dalen. Reise til Fjelds fara (leggja) á fjall, fara fjallveg. Boe til Fjelds upp til fjalla. Sb. Bjerg. — b) klettur: Det nøgne F.

Fjeldaas fjallás.

Fjeldbo = Fjeldbygger.

Fjeldbonde fjallabóndi.

Fjeldbrud fjallskriða.

Fjeldbygd fjallbyggð.

Fjeldbygger, n. -e, kk., sá sem á heima upp til fjalla. Sb. Fjeldbo, Bjergbo.

Fjeldegn fjalllendi, fjallbyggð.

Fjeldfin Fjallfinnur.

Fjeldfore færð á fjöllum.

Fjeldgang fjallganga.

Fjeldged = Steenged.

Fjeldkam (sjaldh.), fjallshryggur.

Fjeldkast fellibylur á fjöllum.

Fjeldkløft gil, gjá.

Fjeldkreds fjallhringur.

Fjeldløg (lauktegund) *allium multibulbosum.*

Fjeldmand = Fjeldbygger.

Fjeldreise fjallferð.

Fjeldrift klettaskora.

Fjeldryg fjallsbrún.

Fjeldræv fjallrefur.

Fjeldskred fjallskriða, skriða.

Fjeldskrent fjallsbrekka.

Fjeldsteen fjallagrjót.

Fjeldsti fjallstigur.

Fjeldstrøm á sem kemur úr fjöllum.

Fjeldtop sólbráð á fjallabrúnum.

Fjeldvei fjallvegur.

Fjeldværk heiði.

Fjende, n. -r, kk., [af fjandi, eins og Fjeld af fjall], fjandmaður, (fjandi og andskoti eru forn), óvinur (sb. Uven): Der kan gives ædle Fjender. Være eens F. Sb. bedelig 1, e, β. — Være en F. af noget hafa óbeit (viðbjóð) á e-u. — b) sjer í lagi, ýmist í n. eða et., óvinaher: Fjenderne vare os overlegne. Fjenden blev slaaet.

Fjendegave gjöf frá fjandmanni, fjandgjöf.

Fjendehaand, haft í orðatiltæk. falde i F. verða hernuma.

Fjendeland óvinaland.

Fjendelist bragð af fjandmanni e-s.

Fjendevold vald óvina e-s.

fjendsk, n. -e, e., fjandskapaður (forot, Fms. XI, 261), óvinulegur (forn), óvinveittur, illviljaður: Have et f. Sind imod een hatast (fjandskapast) við e-n. Vise et f. Sind imod een sýna e-m fjandskap.

Fjendskab, án n., kl., [fjandskap-r], fjandskapur, óvinátta, óvingun, óvinfengi (Vígagl.).

fjendtlig, 1) n. -e, e., óvinveittur, óvingjarnlegur, o. s. frv., (= fjendsk, nema hvað fjendtlig er tíðkanlegra, þegar talað er um flokkadrætti eða heilar þjóðir): Fjendtligt Sindelag fjandskapur. Et fjendtligt Skridt. Et fjendtligt Land óvinaland. Fjendtlige Skibe óvina skip. — 2) sem so.

Fjendtlighed, n. -er, sk., ófriður: Begynde Fjendtlighederne.

fjerde fjórði.

Fjerdedeel fjórði hluti, fjórðungur e-s hlutar.

Fjerdepart = Fjerdedeel.

Fjerding, n. -er, sk., (ekki haft um eina margt og Fjerdedeel eða Fjerdepart), fjórðungur: En F. af et slagtet Creatur; sb. Bagfjerding, Forfjerding, Kalvefjerding, Lammefjerding. Island deles i fire Fjerdinger. — b) kvartil.

Fjerdingaar mál (þ. e. fjórðungur árs).

Fjerdingkar ílát sem tekur fjórða hlut skeppu. — b) fjórði hlutur skeppu.

Fjerdingmiil fjórðungur mílu = Fjerdingvei.

Fjerdingpund hálfmörk vegin.

Fjerdingskifte fjórðungaskipti.

Fjerdingsmand, [fjórðungsmað-r], a) sá sem býr á fjórða parti jarðar. — b) sá sem á heima í þeim hjeraðsfjórðungi (sem við er átt).

Fjerdingvei fjórðungur vegar = Fjerdingmiil.

fjermere, e. í miðstigi, [fjermere (eiginl. fjarlægari): firr meir = nærmere: nær meir], í almúgatali, um þann hestinn sem er vinstra megin fyrir vagni. Sb. nærmere.

† fjern, n. -e, e., [firn í firnari; je = ja = i], fjarlægur: Fjerne (de fjerneste) Lande. — Baade f. og nær bæði fjær og nær. — fjernt, sem ao.: Fjernt borte langt í burt. Fjernt paa Havet (langt út á sjö) øinede man en Seiler.

fjerne, ás. 1, fjarlægja, koma e-u burt: F. sig fjarlægjast, líða úr sýn.

Fjernhed, án ft., sk., fjarlægð.

fjernsynet, ft. -synede, e., fjærsýnn.

Fjert, ft. -e, sk., [fret-r], fretur, viðreka.

fjerte (har), b. s. 1, [freta], freta.

Fjog, ft. eins, kl., ekki haft nema um karlmann, bjáni, rati, nuli, aulabárður, hálfviti, (sb. afglapi, flón, fáráðlingur, hjáræna): Han staaer som et F.

fjoge, b. s. 1, (í tali, og sjaldh.), láta sjer bjánalega, láta eins og bjáni, (o. s. frv.; sb. Fjog).

fjoget, ft. fjogede, e., í tali, bjánalegur, ratalegur, aulalegur. (Sb. Fjog.)

fjolle, h. s. 1, (í tali), láta eins og fábjáni eða hálfviti.

fjollet, ft. fjollede, e., sem er (eða er eins og) hálfviti eða fábjáni.

Fjor, sem óbreytanlegt nafn, fyrra (f. hið fyrra ór), ekki haft sjer, nema með fs. í framan við slg: Dette tildrog sig i F. í fyrra, árið sem leið. I Aar ere vi endeel flere, end i F.

Fjord, ft. -e, sk., [fjörð-r; sb. Jord af jörð], fjörður.

Fjordbred fjarðarströnd.

Fjordfisk fjarðafiskur.

Fjordfisker só sem fiskar í firði.

Fjordfiskeri fjarðfiski.

Fjordløb stefna fjarðar.

Fjordmunding fjarðarmynni.

Fjorfol (í almúgatali), trippi (kastað í fyrra).

fjorgammel sem er síðan í fyrra.

Fjoring, ft. -er, sk., skepna sem hefur lifað síðan í fyrra, trippi, vetrungur, gemlingur.

Fjorkalv (í almúgatali), vetrungur (borinn í fyrra).

fjorten fjórtán.

fjortende fjórtándi.

fjotte, ás. 1, bia, ata: F. sig til.

fjottet, ft. fjottede, e., (í óvönduðu tali), 1) skitugur. — 2) sem er eins og fábjáni, bjánalegur. Sb. fjoget.

1. Fjæder, ft. Fjædre, sk., [fjötur-r], fjötur: Lægge een i Bolt og F.

2. Fjæder (líka ritað Fjeder og stundum — eptir framburði — Fjær), ft. Fjædre, sk., [fjöðr], fjöður: Uagtet det var saa blikstille, at ingen F. rørte sig. — β) = Fjæderbusk: Gaae med F. i Hatten. — b) stálfjöður: F. i en Laas. F. i et Uhr.

fjæderagtig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem líkist fjöður.

Fjæderarbeider sá sem býr e-ð til úr fjöðrum.

Fjæderblomst (sjaldh.), blóms-ímynd búin til úr fjöðrum.

fjæderblød (sjaldh.) = duunblød.

Fjæderbold fjaðrahnöttur (dálítill hnöttur með fjöðrum í sem hafður er í eins konar hustleik).

Fjæderbusk fjaðraskúfur, fjaðrir settar í e-ð til prýðis.

*Fjædercreatur = Fjæderkræ.

Fjæderdyne fiðursæng.

Fjæderdyr = Fjæderkræ.

Fjæderfyld fiður í sæng.

Fjæderfælding það að fella fjaðrir (sb. vera í sárum).

Fjæderham fjaðurhamur (Hamarsheimt).

Fjæderhandler, ft. -e, kk., sá sem selur fiður og fjaðrir.

Fjæderhue húa með fjöðrum til prýðis

Fjæderkraft staður í e-u. (Sb. Elasticitet.)

Fjæderkræ fugl sem aliskepna, (sb. fjaðurfje Björn).

Fjæderlaas lás með fjöður í.

fjæderlet ljettur eins og fjöður.

fjæderløs fjaðralaus.

Fjædernellike (eins konar blómjurt) *dianthus plumarius.*

Fjæderpose fiðurpoki. (Annað enn Pennepose.)

Fjæderseng fiðursæng.

Fjædertab = Fjæderfælding.

Fjædertop fjaðratoppur (á fuglum, eða tilbúinn).

Fjædervifte fisivængur (gerður úr fjöðrum til að glæða með eld).

Fjædervildt alir villifuglar.

Fjædervinge gæsarvængur til að sópa með.

Fjæderværk e-ð margbrotið sem búið er til úr fjöðrum eða fiðri.

fjædre, ós. 1, setja fjaðrir á: F. en Piil. — fjædres fá fiður eða fjaðrir.

fjædret, ft. fjædrede, e., sem hefur fiður eða fjaðrir: Det er ondt at flyve før man bliver f. (málsh.). — b) fiðrugur: Blive f. ved at sætte sig paa en Seng.

Fjæl (líka Fjel), ft. -e og -le, sk., [fjöl], fjöl.

fjæle, ás. 1, [fela], (nærri úrelt), fela: Det kommer op i Tø, som er fjælet i Snee flestallt það, sem fer í kaf, flýtur upp um síðir (málsh.). Den hitter bedst, som selv har fjælet (sá finnur bezt, sem fólgið hefur).

Fjælested fylgsni, skúmaskot.

Fjællebod fjalabúð (Björn): Spille Komedie i en F.

Fjællebro fjalabrú.

Fjællegulv fjalagólf.

Fjællehytte fjalabyrgi.

Fjælleloft bert fjalalopt (sem ekki er sett gips undir).

Fjællevogn fjalavagn.

Fjælster, kl., (forn) = Fjælested.

Fjær sjá Fjæder.

fjær, [sb. fjær], (haft í tali), 1) ft. -e, e., þurlegur, önugur, afundinn. — 2) ao, þurlega, önuglega.

Fjærsing, ft. -er, sk., [fjörsung-r; sb. Fjæder af fjöðr, o. s. frv.], fjörsungur *trachinus draco.*

Fjæs, kl., (í óvönduðu tali), smetti.

fjæse (líka fjøse), h. s. 1, trosna.

Fjæser (líka Fjoser), ft., (sjaldh.) = Tjavser (sjá greinina um Tjavs).

fjose sjá fjæse.

Fjoser sjá Fjæser.

Flaad (líka Flod), ft. eins, kl., [flot], rennsli: Vandet har ikke frit F. — b) vessarennsli; einnig vessateppa.

Flaade, ft. -r, sk., [floti], floti a) skipafloti, skipastóll. (Sb. Krigsflaade, Orlogsflaade, Handelsflaade.) — b) = Tømmerflaade.

flaade, ás. 1, flytja við í flota eða flotum: F. Tømmer paa en Flod.

·Flaadeborg (sjaldh.), vígi á floti.

Flaadebrænde brennsluviður sem fluttur er í flotum.

Flaadebygger, ft. -e, kk., sá sem býr til flota.

Flaadeforer sá sem er fyrir timburflota.

Flaademester sá sem er settur yfir timburflutninga í flotum.

Flaaderet þau rjettindi að mega flytja timbur í flotum (á e-m stað).

Flaadning, sk., það að flaade.

flaae, ás. 1, [flá], flá, a) með það, sem flegið er, í þál.: Faae først og f. siden (málsh.) sb. lofaðu ekki skinnið, fyr enn skollinn er veiddur. F. en Stud. F. en Aal. F. (birkja) en Hest. — Líka deginl., eins og á ísl. — b) með því, sem flegið er af, í þál.: F. (flysja) Barken af et Træ.

Flaaen, sk., það að flaae.

Flaaening, sk., = Flaaen.

Flab, sk., [sb. fleppinn og flipi], kjaptur á dýri. — b) í óvönduðu tali, um mann, α) kjaptur, hvoptur, túli. — β) gláni, glópur. — Sb. Fløs.

Flabmund, kk., í óvönduðu tali, kjaptur (maður sem er munnstór og opinmynntur).

flabmundet, ft. -mundede, e., opinmynntur.

*Flacon, sk., vandað glas til að hafa í ilmvökva.

flad, ft. -e, e., [flat-r], 1) eiginl., α) flatur, sljettur: Et fladt Land; sb. flatneskja, flatlendi, sljettlendi, jafnsljetta, jafna. Et fladt (flatt) Tag. En f. Næse flatt nef (sb. Ketill flatnefr). Den flade Haand lófinn. — β) grunnur: Et fladt Fad. En f. Tallerken. — b) fladt, sem ao. Ligge ganske fladt (rjettum beinum) i Sengen. – 2) óeiginl., (í tali), a) sneyptur, sneypulegur: Blive ganske f. ved noget. — b) (úrelt), fáráður, fákænn, fávís: Alle vil den Flade daare (málsh.). Det er fladt (fáráðlegt, heimskulegt, klaufalegt, vesalt), at drukne paa tørt Land. Sb. taabelig, enfoldig, daarlig. — e) (sjaldh.), ómerkur, daufur: En f. Vittighed.

fladagtig, ft. -e, e., hálf-flatur.

fladbagt, [sb. bage], flatur (um brauð): F. Brød = Fladbrød.

fladbrystet, ft. -brystede, e., flatur á brjóstið.

Fladbrød kaka, hleifur (forn).

fladbundet, ft. -bundede, e., flatur í botninn: Fladbundede Skibe.

Flade, ft. -r, sk., [a. o. flati f. flöt-r, líkt eins og galti af gölt-r], flötur α) í mælingafr.: Maale en F. Sb. Cirkelflade, o. s. frv. — β) líkt og sljetta, flatneskja, (sb. fláki, flæmi). — b) hlið = flathlið: Med Fladen af Kaarden með flötu sverðinu. Fladen af Haanden lófinn.

flade, ós. 1, (nýlegt og sjaldh. og) ekki líðkað, nema í f. sig fletjast út.

Fladeindhold = Fladerum.

Flademaal flatarmæling. — b) flatarmál (sem flelir eru mældir eptir, t. a. m. ferskeytt alin).

Fladerum flatarstærð; vallarmál. Sb. Areal.

Fladhat eins konar hattur til að hafa undir hendinni til viðhafnar.

Fladhed, án ft., sk., það að vera flad.

fladhovet, ft. -hovede, e., sem hefur flata höfa.

Fladkage = Skoldekage.

Fladkant hlið = flathlið. Gagnstælt: Høikant.

Fladluus flatlús *pediculus pubis.*

fladnæset, ft. -næsede, e., flatnefjaður.

Fladseng flatsæng.

fladtoppet flatur á koll. Gagnstælt: høitoppet.

fladtrind (sjaldh.), kringlóttur.
fladtrykt, [sb. trykke], flattur út (eiginl. með því að fergja); flatur: Jorden er noget f. ved Polerne.
Flag, ft. eins, kl., veifa (t. s. m. á siglutrje): Heise (stryge) F. Sb. Vimpel.
Flage, ft. -r, sk., 1) [sb. flaki], a) flaki, fleki. Sb. Iisflage, Kolleflage. — b) [sb. flaga], snjóflykss i skæðadrifu: I Tøveir falder Sneen ned i Flager. Sb. Sneeflage.
Flageled (fornt: Flagreled) flakahlið.
Flagfald það að taka ofan veifur.
flagge (har), h. s. 1, hafa uppi veifu: Alle Skibe i Havnen flaggede.
Flaggermuus leðurblaka *vespertilio.* Sb. Aftenbakke, sem þykir danskara.
Flagknap hnúður efst á veifustönginni.
Flagmager, ft. -e, kk., sá sem býr til veifur.
Flagmand (í tali sjóferðamanna), skip sem hefur uppi veifu.
flagre (har), h. s 1, [sb flögra], flögra, flökta, blakta, flaksast: F. om eða omkring. F. med Vingerne baða vængjum. Haaret flagrede vildt om hendes Hoved. Ilden flagrer eldinn leggur.
Flagreled sjá Flageled.
Flagrelyst hvikulleiki.
Flagren, sk., það að flagre.
Flagrespil (skáldl.), það að vindurinn leikur sjer að því sem ljett er.
flagrevorn, ft.-e, o., sem aldrei eirir á sama stað.
Flagskib skip flotaforingjans þegar það hefur uppi veifu.
Flagstang veifustöng.
Flagtorv (á Jótl.), torf (til að þekja með o. s. frv.).
flak, ft. -ke, e., flatur: Et flakt Land. — b) grunnur: Her er Vandet flakt.
flakhornet (sjaldh.), hringbyrndur.
flakke (har), h. s. 1, [sb. flakka], flækjast, rekast, (sb. ráfa): F. omkring i Landet.
Flakkeliv líf sem ekki er nema flækingur.
Flakkelyst löngun til að vera á flækingi.
Flakken, án ft., sk., flækingur (það að flækjast).
Flakker, ft. -e, kk., flækingur (sá sem flækist).
Flamme, ft.-r, sk., log, blossi: Lysets F. ljósið, logið (á kerti). Luen slaaer ud af Kakkelovnen med en lang F. — b) litgeiri sem er svipaður logi: Teiet er vævet i Flammer.
flamme (har), h. s. 1, loga, bálast.
Flammepiil (skáldl.) f. Straale.
flammet, a. flammede, e., bröndóttur.
flamsk, ft. -e, e., sem er frá Flandur eða Flæmingjalandi, flæmskur: Flamske Sild flæmsk (þ. e. söltuð með þeim hætti, sem fundinn er á Flæmingjalandi) síld.
Flane, ft. -r, kvk., [sb. sögn. flana og flanni], flenna (þó er meiri ljettúð í Flane, enn í flenna, og minni gáluskapur).
flane (har), h. s. 1, [flana], láta flennulega.
flaneagtig, ft. -e, e., flennulegur.
*Flanel (líka Flonel), kl., eins konar gljúpur og smágerður ullarvefnaður.
Flanelag flennusamsæti.
Flanelevnet flennulíferni.
Flaneliv = Flanelevnet.
Flaneri, kl., flennuæði.
Flanesind flennugeðsmunir.
Flanesværm urmull af flennum.
Flanesyge löngun kvennmanns til að vera úti í hvippinn og hvappinn.
Flanesæder, ft., flennusiðir.
flanevorn, ft. -e, e., flennulegur.
Flanevæsen flennuæði.
*Flanke, ft. -r, sk., hlið á fylkingu: Falde Fjenden i Flankerne ráðast á hlið fylkingar, fyrrum: koma e-m í opna skjöldu.
*flankere (har), h. s. 1, skjóta með endilöngum hliðum; reisa hliðvigi; slarka; svalla.
flaske, ás. 1, haft í tali í orðatiltæk. f. sig takast, heppnast: Det vil ikke f. sig.
Flaske, ft. -r, sk., flaska; glerpyttla, glas, (því Flaske er yfirgripsmeira, enn flaska, og er bæði haft um þess konar smá gler-ílát, sem vjer köllum glös, og svo um ílát, sem ekki eru úr gleri, og ekki líkjast því, sem Íslendingar kalla flösku): En F. Viin. En F. Øl ein flaska af öli. — b) (fyrrum), eins konar laf á kvenntreyju.
Flaskebrev blað sem farmenn rita um ástand sitt og kasta fyrir borð í flösku svo það skuli finnast.
Flaskebug bumba á flösku.
flaskedannet, [sb. danne], lagaður eins og flaska.
Flaskefoder hólfalaupur til að flytja í flöskur.
flaskegrøn sem er á litinn eins og grænt flöskugler.
Flaskehals flöskustútur.
Flaskekurv flöskulaupur.
Flasketol tappi í flösku.
Flasketrøie (fyrrum), eins konar kvenntreyja.
Flaskeæble eins konar epli.
*flattere, ás. og h. s. 1, = smigre. — b) sjer í lagi, gera mynd e-s fallegri enn hann er sjálfur.
flau, ft. -e, e., a) daufur, bragðlaus, sem deyfubragð (vatnsbragð) er að, o. s. frv., α) eiginl.: Suppen har en f. Smag. — β) óeiginl.: En f. Spøg velgjulegt gaman. Et flaut Indfald. En f. Person (einkaol.: sá sem er að bera sig að vera fyndinn). — b) innantómur, sem hefur snaranda fyrir bringspölunum, sem er flökurt af sulti. — c) sneyptur, sneypulegur, kynlegur: Blive f. ved (eða over) noget.
Flauhed, sk., a) án ft., það að vera flau (deyfubragð, vatnsbragð, flökurleiki, o. s. frv). — b) með ft. -er, velgjulegt orðatiltæki: Sige Flauheder.
*flectere, ás. 1, breyta orði (setja það í aðra mynd, en gera ekki úr því annað orð).
fledføre, le. o. fletfæra; sb. Gþl. 147], selja e-n arfsali; en er sjaldan haft nema í f. sig seljast arfsali, gefa próventu sína.
Fledforelse, sk., arfsal.
Fledføring, ft.-er, kk, [fletfœring-r], próventumaður.
Fleen, ft. Flene, sk., [flein-n], álma.
fleenhornet gasbyrndur.
fleenskaldet framsnoðinn (sb. Pálsskalli). (Annað enn kronskaldet.)
Fleenspade eins konar gref.
fleer sjá flere.
fleeraarig sem er (verður eða hefur verið) svo árum skiptir: En f. Plante planta sem helzt í nokkur ár.
Fleerhed, sk., það að vera fleiri; meiri hluti, allur þorri, afl (þegar talað er um atkvæðafjölda): Fleerheden var paa hans Side.
fleerkantet sem fleiri enn tvær raðir eru á.
fleersidet, ft. -sidede, e., sem fleiri enn tvær hliðar eru á.
fleersidig, ft. -e, e., = fleersidet; en er optast nær haft óeiginl., um þann, sem er fjölhæfur, fær í flestan sjó, eða um það, sem nær til margs, kemur fram í mörgu, o. s. frv. Gagnstætt: eensidig.
Fleersidighed, sk., það að vera fleersidig (fjölhæfni, yfirgrip, o. s. frv).
Fleerstavelsesord orð sem er meir enn eitt atkvæði.
Fleertal meiri hluti: Han havde Fleertallet paa sin Side. — b) fleirtala orða.
fleertydig, ft. -e, e., (t. s. m. um orð), tvíræður eða margræður.
Fleertydighed, sk., það að getn þýðst ýmislega.
Flekke, ft. -r, sk., býr sem er minni enn Stad og meiri enn Landsby.
Fleng ekki haft nema í orðatiltæk. i F. í graut, hvað innan um annað, af handa hófi: Bruge flere Ting i F. Læse i F. Give i F.
Flenge, ft. -r, sk., stór skurður (í hold), svöðusár: En dyb F. — b) flikki: En F. Kjød.
flenge, ás. 1, [flengja], a) hýða, flengja: F. Huden af een aflhýða e-n. — b) rista (t. s. m. með hnífi).
flense, ás. 1, [flennsa], skera hval.
Flenser, ft. -e, kk., hvalskurðarmaður.
Flensning, sk., hvalskurður.
flere og fleer [= fleiri], miðstig af mange; sjá mange.
fleregange, sem ao., = flere Gange; sjá Gang.
flerehaande, sem e, margs konar, ýmiss konar.
flereslags, sem e., margs háttar.
floresteds, sem ao., á ýmsum stöðum.
Flesk, áo ft., kl., [flesk], flesk: En Side F. = en Fleskeside. Erter og F. (baunagrautur og soðið flesk).
fleskagtig, ft. -e, e., líkur (svipaður) fleski.
fleske, ás. 1, en er optast nær þolandalaust, með fs. i eða paa, og ekki nema í tali, rista: F. i en Steg. F. paa en Hval skera hval.
Fleskebeen soðið svínsbein með fleski á.
Fleskebov framfjórðungur af svínsfalli.
Fleskebofte apturfjórðungur af svínsfalli.
Fleskefedt flot af fleski.
Fleskekage eins konar átmatur úr eggjum og fleski.
Fleskekedel ketill sem flesk er soðið í.
Fleskemad matur sem búinn er til úr fleski.
Fleskemund, kk., (eiginl. fleskmunnur), (í tali), sá sem er sólginn í flesk.
Fleskeside svínssíða (sem helmingur af svínsfalli).
Fleskeskank langleggur eða sperruleggur úr svíni.
Fleskeskinke svínslær.
Flesketeg steikt flesk.
Fleskesuppe flesksaup.
Fleskesvær svörður á fleski.
Fleskesøndag (í katólsku), sunnudagurinn í föstuinngang (af því menn borðuðu þá flesk seinast fyrir föstuna).
Fleskevand soð af fleski.
flest [= flest-r], efsta stig af mange; sjá mange.
Fletning, ft. -er, sk., það að flette. — b) fljettn, fljettingur. (Sb. Haarfletning.)
flette, ás. 1, [flètta?], fljetta, bregða: F. Haaret i en Pidsk. F. en Krands. — b) riða: F. en Kurv.
Fleltebaand band sem fljettað er í hárið eða bundið er um fljettað hár.
Flettegjerde eins konar fleki sem hafður er í færikvíar.
Flettekone kona sem fljettar hár.
Flettepige stúlka sem fljettar hár.
Flettetøi það sem fljettað er í hár til prýðis.
Fletteværk e-ð sem er brugðið (fljettað).

*flexibel, n. flexible, e., sveigjanlegur, beygjanlegur, breytanlegur (um orð).

*Flexion, n. -er, sk., breyting orðs (sb. flectere).

Flid, án ft., sk., iðni, iðjusemi, ástundun, ástundunarsemi: F. i Studeringer. — b) vandvirkni, kostgæfni: Gjøre sig F. med noget vanda sig á e-u, leggja sig niður við e-ð, vera natinn við e-ð. Dette Arbeide er gjort med F. Anvende F. og Eftertanke paa et Arbeide. — c) med F. af ásettu ráði, viljandi: Gjøre noget med F.

Flig, n. -e, sk., [flik], laf, sepi, (sb. Ankerflig).

Flik, n. -ker, (líka Flikke, n. -r), sk., bót; sjer í lagi skóbót.

Flikke sjá Flik.

flikke, ás. 1, hæta: F. Skoe (Støvler). — b) f. noget sammen staga e-ð saman, (sauma e-ð saman úr pjötlum). — F. noget (smeygja e-u) ind i et Skrift. — c) f. paa noget ditta að e-u.

Flikken, án ft., sk., það að flikke.

Flikker, n. -e, kk., sá sem bætir e-ð, haft sem aptari liður í samsettu orði, sb. Skoflikker, Kedelflikker.

Flikkeri, kl., stagl.

Flikkeværk bótaklasi.

Flikning, n. -er, sk., það að flikke.

flink, n. -e, e., ötull, röskur: En f. Pige (Karl). En f. Arbeider góður verkmaður.

flinke, ás. 1, (í tali), í orðatiltæk. f. op dubba upp: Den Pige begynder at f. sig op.

Flinkhed, án ft., sk., ötulleiki, röskleiki.

Flint, sk., 1) án ft., eldtinna (*silex pyromachus*): Haard som F. Han var nær ved at springe i F. hann rauk eins og salt, hann rjeði sjer ekki fyrir vonzku. — 2) með ft. -er, bissa sem bleypt er af með tinnu. (Annað enn Luntebosse.)

Flintbosse = Flint 2.

Flintekolbe = Bøssekolbe.

Flintekugle = Bøssekugle.

Flintelaas = Bøsselaas.

Flinteskud = Bøsseskud.

Flintesteen = Fyrsteen; Bøssesteen; sb. Flint 1.

Flintflække tinnuflaga.

Flintglas gler úr eldtinnu.

flinthaard = haard som Flint (sjá Flint 1).

Flintlag tinnulag (í jörð).

Flintstykke tinnustykki.

Flip, n. -per, sk., [sb. flipi], spaði prests (sb. Flipkrave), horn á klút o. s. frv.: Flipper língeirar sem baðdir eru um hálsinn. En F. af Torklædet hænger ud. Flipperne af et Saar barmar á skurði.

Flire, n. -r, sk., [flira?], (karfstegund) *cyprinus wimba.*

Flise, n. -r, sk., böggvin hella eða öðruvísi til búin, (sjer í lagi = Gulvflise): Et Bord indlagt med Fliser. Sb. Marmorflise. — 2) flís, flaski: En F. i et Bord.

flise, s. 1, 1) ás., [sb. Flise 1], kljúfa e-ð í hellur eða flögur: F. Skifersteen. — 2) b. s., [sb. Flise 2], flaskast: Dette Træ vil let f.

Flisegulv hellugólf.

fliset, n. flisede, e., flaskaður: Bordet er blevet ganske f. er ekki orðið nema tómar flísir. Denne Steen har et mere f., end kornet Brud þetta er fremur flögugrjót, enn korngrýti.

Flitsbue bogi (til að skjóta af).

Flitter, án ft., kl., glingur.

Flitterguld næfruð messing (sem líkist gulli).

Flitterkram = Flitterstads.

Flitterstads glys (til viðhafnar; sb. prjál).

Flittervid (sjaldh.), áheyrileg fyndni sem ekkert er í varið þegar að er gáð.

flittig, n. -e, e., iðinn, iðjusamur, ástundunarsamur, kostgæfinn: En f. Arbeider. Være f. ved sit Arbeide vera vel að. — b) kostgæfilegur, rækilegur, stöðugur: En f. Undersøgelse af Sagen. Du maa have flittigt Eftersyn med alting i Huset. F. Kirkegang. — 2) flittigt, sem ao., kostgæfilega, rækilega: Arbeide flittigt. Hilse flittigt.

Flittighed, án ft., sk., það að vera flittig (sb. Flid a).

Flobjerg = Fløtsbjerg.

Flod sjá Flaad.

Flod, sk., [flóð], 1) án ft., flóð, a) gagnstætt fjöru: Ebbe og F. flóð og fjara. — b) = Vandflod, Oversvømmelse (í eiginl. merk.). — 2) með ft. -er, fljót, móða, á, vatn = vatnsfall: Bække og Aaer samle sig til Floder. Sb. Elv.

Flodbred fljótsbakki, árbakki.

Flodbugt árbugur.

Flodbige flóðgarður með á.

flode (har), b. s. 1, [e. o. flóða f. flæða], (sjaldh.), flæða: Naar Havet floder þegar að fellur.

Flodemaal sjá Flodmaal.

Flodfald foss í fljóti.

Flodfisk fiskur sem lifir í ám.

Flodfiskeri fiskiveiðar í vatnsföllum.

Flodgud fljótsguð.

Flodguld gullsandur í ám.

Flodhest (dýr) *hippopotamus*. Sb. Nilhest, Elvhest.

Flodholt sjá Flydholt.

Flodhvirvel hring-iða í á.

Flodleie (ár)farvegur. Sb. Flodrende, Flodseng.

Flodløb árrennsli, stefna fljóts.

Flodmaal (líka Flodemaal, e. o. flóðarmál f. flæðarmál) flóð (gagnstætt fjöru) að því leyti hvort það er mikið eða lítið. — b) það hvort vatnsfall er mikið eða lítið á e-m tíma.

Flodmunding (ár)ós.

Flodrende = Flodleie.

flodrig (eiginl. auðugur af vatnsföllum), sem margar ár renna um: Et flodrigt Land.

Flodsand sandur í fljóti.

Flodseng = Flodleie.

Flodskib skip sem haft er á vatnsfalli.

Flodtid flóðtíð.

Flodvand árvatn eða lækjarvatn.

Flodvei (sjaldh.), árvegur (vegur upp eða niður eptir á).

Flok sjá Flokke.

Flok, n. -ke, sk., [flokk-r], flokkur, sveit, hópur, hnappur, hersing, þyrping: Han var med i Flokken hann var þar í flokki. En F. Ryttere riðull. En F. Faar fjárhnappur. En F. Gæs (Høns).

flokke, ás. 1, ekki háð, nema í f. sig og flokkes, flykkjast saman, þyrpast, hópa sig: Folk begyndte at f. sig. En stor Folkehob flokkedes paa Torvet.

Flokke (eða Flok), n. Flokker, sk., hnoðri, hnökri.

flokke, b. s. 1, (um það sem ló er á), hlaupa í hnökra að tónni til.

Flokketal í orðatiltæk. i F. flokkum saman.

flokkeviis, ao., flokkum saman. — b) hver flokkur sjer.

Floksilke hnökrasilki.

Flom, sk., [sb. flaum], í Norv., vatnavextir (vatnagangur) á sumardag. — 2) í Danm., flói (líki og mýri).

Flomme, n. -r, sk., = Ister (i. n. m. í svínum og gæsum).

Flommehinde lífhimna (*peritonaeum*).

Flomsav í Norv., vjel til að saga með þegar straumurinn leggst á (í vatnavöxtum).

Flomtid sá tími þegar ár eru mestar í Narvegi.

*Flonel sjá Flanel.

Flor, kl., slæða úr silki (eða e-u smágerðu): Gaae med F. (= Sorgeflor) om Hatten eða Armen. En Flors Krave.

Flor, án ft., sk., 1) um blóm, a) margar jurtir er standa í blóma á e-m stað (blómreitur). — b) blómi (eiginl.): Roserne staae nu i F. eru nú í blóma sínum. — 2) blómi (óeiginl.), (sb. hagsæld): Landets F.

*Flora, sk., plöntur — eða lýsing á plöntum — er sprettà á e-m stað.

*florere, b. s. 1, vera í blóma sínum, standa með (fullum) blóma, blómgast, dafna.

*Floret, kl., það sem er ofið úr hnökrasilki.

*Floret, n. -ter, sk., eins konar lagvopn sem haft er við skilmingar.

*Floretsilke = Floksilke.

Flormeel flúr = hveitisalli.

Florsigte slæðusáld.

Florvæver slæðuvefari.

Flos, n. Flosser, kl., [flos], flos.

*Floskel, n. Floskler, sk., orðaprjál.

flosse, s. 1, [flosa], a) ás., flosa. — b) b. s., flosna, trafna.

flot, 1) e., sem er á floti: Gjøre et Skib f. flota skipi. — 2) ao., (í tali), í býlífi: Leve f.

*Flottille, n. -r, sk., dálítill skipafloti.

*Fluctuation, n. -er, sk., hvikulleiki, (sb. vera á reiki).

*fluctuere, b. s. 1, vera á reiki, standa aldrei í stað.

Flue, n. -r, sk., [fluga], fluga. — Slaae to Fluer med et Smæk (gera tvennt í senn). Sætte een Fluer i Hovedet (gera e-n ringlaðan).

Fluegift eitur til að drepa flugur á.

Fluenet eins konar verja til að hlífa bestum við kleggjabiti.

Flueskab skápur til að hafa í kjöt á sumrin svo flugur komist ekki að.

Fluesmække eins konar verkfæri til að drepa með flugur.

Fluespy vírur.

Fluesvamp (eins konar sveppur) *agaricus muscarius*.

Fluevifte blævængur til að fæla með flugur.

Flugt, án ft., sk., flótti, (líka flug- í samsettum orðum í skáldskap): Tage Flugten leggja (forni: leggjast) á flótta. Være paa Flugten vera á flótta. Slaae een paa Flugten reka e-n á flótta. — b) flug: Skyde en Fugl i Flugten á flugi. — Líka óeiginl.: Tankernes høie F. háleitar hugsanir. — í tali: Være i Flugten í kröggum. — c) ferð á e-u: Pilens (Kuglens) F. — d) bein stefna: Opføre en Bygning i lige F. med (í beinni stefnu af) andre Huse. Disse Agre ligge i een F. hver við endann á öðrum.

Flunk, kl., (sjaldh.), = Blink a, Glimt.

flunke, b. s. 1, glóa. Sb. glindse. — í tali, flunkende ny flunkur-nýr, spán-nýr (framb.: spá-nýr). — b) = gnistre a.

flux, ao., þegar = óðara, undir eins: Siig f., hvad du vil.

flyde, flod, (er og har) flydt, h. s., [sb. greinina um bryde], fljóta, A) = renna 1) eiginl., a) um vatn o. s. frv.: F. over renna út úr (út af börmum). (Sb. rinde, strømme.) — flydende sem rennur eða getur runnið: Gjøre noget flydende bræða e-ð. Qvægsølv er et flydende Metal. — b) um það sem e-ð rennur um, fljóta, flóa: Bordet flyder med Viin flýtur allt í víni. Jorden flyder med Vand flóir öll í vatni. Saaret flyder vægir eða það vætlar úr sárinu. Karret flyder over það rennur út úr ílátinu. — 2) óeiginl., a) vera liðugur (lipur, mjúkur): Talen vilde ikke f. for ham honum var heldur stirt um mál, hann var heldur málstirður, honum hætti til að reka í þúfurnar. En flydende Stiil lipurt orðfæri. Flydende Vers liðugur kveðskapur. En flydende Tunge mjúkt tungutak. — b) noget flyder af noget andet e-ð (e-n hlut) leiðir af e-u öðru: Der kan ikke f. andet end Tab af dette Foretagende. Det flyder ikke af denne Sætning, at. — B) líkt og synda, fljóta uppi: Træet flyder paa Vand flýtur í vatni. Vandet er her saa lavt, at Skibet ikke kan f. Vraget flod til Lands bar að landi.

Flydebom slá sem er á floti (t. a. m. um þvert hafnarmynni).

Flydebro flekabrú.

Flyden, ón ft., sk., það að flyde.

Flydenhed, án ft., sk., það að vera flydende (sb. flyde, einkanl. A, 1, a).

Flydholt (líka Flodholt), ft. -er, kl., (net)flá.

1. flye, s. 1, [flýja], a) h. s., flýja, leggja á flótta: Bedre er at f., end ilde at fegte betra er að flýja, enn flökta illa (sb. flökta, þ. e. flýja, Fms. X, 139), orðskv. F. for Fjenden. F. af Landet stökkva úr landi. — Óeiginl.: Lykken flyede hamingjan brást. — b) ás., flýja, forðast, sneiða sig hjá e-u: F. slet Selskab.

2. flye, ós. 1, a) einkum í tali, fá (rjetta) e-m e-ð, skila e-u: Han glemte at f. mig Brevet honum láðist eptir að fá mjer brjefið eða skila mjer brjefinu. F. noget hen til een fá e-m e-ð, fara með e-ð til e-s. Hvor skal jeg f. Brevet hen hvert á jeg að fara með brjefið? hvar á jeg að skila brjefinu. F. noget bort koma e-u burt eða af sjer. F. noget fra sig koma e-u af sjer, skila e-u. F. noget tilbage skila e-u aptur. — b) (sjaldh.), útvega, veita: F. een noget. F. (fá) een meget at bestille. — F. een af med noget losa e-n við e-ð. — c) (sjaldh.), gera við e-ð: Lade sine Klæder f. — F. paa noget gera við e-ð. — F. op (taka til) i en Stue; sb. rydde op. — F. noget til verka (ata) e-ð; sb. tilflye.

flyg, ft. -ge, e., fleygur (um unga).

flygges, þs. 1, verða fleygur (um unga).

flygte (er), h. s. 1, [sb. flökta, þ. e. flýja, Fms. X, 139], flýja, renna, leggja á flótta, (sb. taka til fótanna): F. ud af Landet stökkva úr landi (af landi burt).

flygtig, ft. -e, e., 1) eiginl., a) fornl., sem er á flótta. (Sb. landflygtig.) — b) (í frumefnafr.), sem fljótt verður að lopti: Legemets flygtige Dele. — 2) óeiginl., a) sviplyndur, hviklyndur, lauslyndur, brigðlyndur: Han er alt for f. (sb. vera út í hvippinn og hvappinn). — Et flygtigt Sind lauslyndi, o. s. frv. Have et flygtigt Væsen vera flosalegur (flagarnlegur) að sjá. — (Sb. auðr er valtastr vina.) — b) stopull, hverfull, fallvaltur, skammvinnur: Den flygtige Lykke. — c) gerður í flýti: En f. Betragtning. — B) flygtigt, sem ao., allra snöggvast, sem snöggvast, í flýti: See flygtigt paa noget. Dette Arbeide er gjort alt for flygtigt (sb. flýta sjer of mikið að e-u, broða e-u af).

Flygtighed, án ft., sk., það að vera flygtig, einkanl. í merkingunum 1, b, 2, a (lauslyndi, o. s. frv.), c.

Flygtling sjá Flygtning.

Flygtning (stundum Flygtling), ft. -er, kk., flóttamaður.

Flynder, ft. Flyndre, sk., [flyðra], flyðra, lúða, (sb. heilagfiski), *pleuronectes*. — 2) eins konar ormur sem finnst í lifur (t. a. m. í sauðkindum, Faareflynder).

Flyndergarn flyðrunet.

Flynderskind roð af heilagfiski.

Flytning, sk., það að flytte.

flytte, s. 1, [flytte: flytja = nytte: nytja], a) ós., flytja, færa: F. et Træ i Haven (gróðursetja það á öðrum stað). F. sig høiere op ved et Bord. Han veed ikke om han vil f. Benene hann nennir hvorki að víkja hendi nje fæti. F. noget frem (ind, ned, om, tilbage, tilside, ud). F. en Bondegaard ud (færa bóndabæ úr þorpi og á jörð bæjarins). F. et Gjerde ud færa garð út. — b) h. s., flytja sig, fara búferlum, færa bústað sinn: Han er opsagt af Huusverten og skal f. til Foraaret. F. fra en By. F. til en anden By. F. hen i en anden Gade. F. ind i et Huus. F. bort.

Flyttedag fardagur.

Flyttefold eins konar færikvíar sem fje er haft í til að láta það yrja upp þann stað.

Flyttefolk þjóð sem fer í annað land.

Flyttefærd (sjaldh.), flutningur.

flyttefærdig búinn til burtferðar, ferðbúinn; sem er á förum: „Der frygter jeg, at borgerlig Lyksalighed er f."

Flyttegjerde = Flyttefold.

Flyttegods flutningur (lausafje sem verið er að flytja).

flyttelig, ft. -e, e., flytjaalegur, flytjandi: Flytteligt Gods.

Flytteri, kl, flutningar = flutningsumstang.

Flyttetid fardagsleitið, fardagur.

flyve, fløi, (er) fløien og fløiet, h. s., [flyve: fljúga = lyve: ljúga], fljúga, a) um flugdýr: Strudsen flyver ikke (getur ekki flogið), men løber med udspilede Vinger. En flyvende Drage flugdreki. — Óeiginl.: Ville f. før man faaer Fjædre eða Vinger (takast e-ð í fang, fyr enn maður er fær um það; sb. reisa sjer hurðarás um öxl). — b) um bráða ferð hinsegin: Haaret fløi (flaksaðist, fauk) ham om Ørene. Torklædet fløi (fauk) fra hende i Vandet. Med flyvende (uppsettum) Faner. Han fløi afsted var á fleygiferð, fór sem fætur toguðu eða reið í loptinu. I flyvende Fart í mesta flýti. Huset (Skibet) fløi i Luften.

Flyveaske aska sem verður saman við málma þegar þeir eru bræddir.

Flyveblad, (sb. Blad 2, a), líkt og Flyveskrift.

Flyvebræt fjöl (fyrir utan op á býflugnabúi) sem býflygið sezt á áður enn það fer á stað og þegar það kemur heim aptur.

Flyvedigt (sjaldh.), kvæðiskorn sem heldur er skyndiskript á.

flyvefærdig fleygur.

Flyvegigt flugkveisa.

Flyvegrille heilaköst sem detta í mann.

Flyvehavre (eins konar jurt) *avena fatua.*

Flyvehede (líka Flyvhede) hitaflog.

Flyvehul op — sem býflygið flýgur út og inn um — á býflugnabúi.

Flyveindfald e-ð sem manni dettur allra snöggvast í hug.

Flyvekjærlighed (sjaldh.), ástarupp-þot.

Flyvekuller sjá greinina um Kuller.

Flyvelyst löngun sem dettur í mann allra snöggvast.

Flyven, án ft., sk., það að flyve (þó sjaldan haft um fugla): F. i Lemmerne verkjarumleitun.

Flyveredskab flugfæri.

Flyverygte flugufregn.

Flyvesand flugsandur.

Flyveskrift ritkorn sjer í lagi um e-ð sem mikil umræða er um.

Flyveskytte eins konar hræll.

Flyvetanke e-ð sem manni dettur í hug allra snöggvast.

Flyvetidende flugufregn.

Flyvhast (sjaldh.), flughraði.

Flyvhede sjá Flyvehede.

Flyvspring (í tali), flugreið: Ride i F. ríða í loptinu.

Flæ (líka Flæg), sk., hrossagaukur *scolopax gallinago.*

flæbe (har), h. s. 1, (í tali), skæla, hrina: Sige noget i en flæbende Tone segja e-ð kjökrandi (sb. grátstafr). Tale i en flæbende Tone kjökra.

Flæbedigt úgerðarlegt harmakvæði.

Flæben, án ft., sk., það að flæbe (skælur).

Flæber, ft. -e, kk., sá sem skælir (hrín).

flæde, ás. 1, (sjaldh.), höggva flöt á: F. en Tommestok.

Flæg sjá Flæ.

Flæg, ft. eins, sk., (jurt) *iris.*

flække, ás. 1, líka flakte, flakt, [flekja, sb. flaka], fletta e-u, líkt og kljúfa, fletja: F. (fletta) et Stykke Træ. F. (kljúfa) en Tobak. F. (fletja) en Sild.

Flække, ft. -r, sk., flaga (t. a. m. af steini).

Flækkesild flött sild söltuð og reykt.

flæse, h. s. 1, (sjaldh.), flaka (t. a. m. um skurð).

Flæse, sk., (sjaldh.), sár (skurður) sem gapir.

Fløde, án ft., sk., [e. o. fleyti-r], rjómi.

flode (líka floe), h. s. 1, [flæða], (úrelt), falla að.

flode, ás. 1, [sb. fleyta], (sjaldh.), veiða rjóma ofan af e-u: F. en Botte Melk. (Sb. afskumme).

Flødegrød rjómagrautur.

Flødeiis frosinn rjómi með eggjum og sikri (o. s. frv.) í.

Flødekage eins konar pönnukaka sem rjómi er í.

Flødekande rjómakanna.

Flødepotte rjómapottur.

Flødeskee rjómaskeið.

Flødeskind rjómaskán.

Flødeskæg = Grønskolding.

flødeskægget (sjaldh.), skegglaus (einkanl. um ungan mann, óreyndan og óharðnaðan).

Flødsand flæðisandur sem sjórinn ber á land.

floe sjá flode (h. s.).

Fløi, ft. -e, sk., 1) veðurviti. Sb. Veirhane. — 2) vængur a) helmingur hurðar (þar sem er vængjahurð). — b) að sínu leyti eins um glugga. — c) á Skjermbræt. — d) á borði. — 3) armur húss. — 4) fylkingararmur: Høire (venstre) F.

Fløibord vængjaborð.

Fløibygning hús sem armar eru á.

Fløidør vængjahurð.

Fløiel, án ft., kl., silkiflos eða baðmullarflos: En Fløiels Hat (Kaabe). — Slide F. for Armod (eyða hinu betra, af því mann vantar hið lakara).

Fløielsbaand dregill af silkiflosi eða baðmullarflosi.

Fløielsblomst eins konar blóm.

Fløielsberste flosbusti.

Fløielsgrød eins konar mjúkur og smágerður grautur.

Fløielshue húa úr silkiflosi eða baðmullarflosi.

Fløimand sá sem er yztur (einkanl.) í (hægra) fylkingararm.

Fløistang veðurvitastöng.

Fløite, ft. -r, sk., hljóðpípa: Spille (blæse) paa F.

fløite, ós. og h. s. (har) 1, 1) (sjaldh.), leika á hljóðpípu, a) ás.: F. et Stykke. — b) h. s.: F. efter Noder. — 2) blístra, a) ás.: F. en Melodie. — b) h. s.: F. ad en Hund (kalla á hund með því að blístra). F. efter een (til smánar).

Fløitemager, ft. -e, kk., sá sem býr til hljóðpípur.

Fløiten, án ft., sk., það að fløite.

fløiten, ao., haft líkt og farinn eða genginn fyrir ætternis-stapa: Gaae f. fara = fara að forgörðum. Han er alt f. horfinn (farinn) o. s. frv.

Fløiteri, kl., (sjaldh.), einlægt blístur.

Fløitespil það að leika á hljóðpípu.

Fløitespiller sá sem leikur á hljóðpípu.

Fløitetone hljóð sem kemur úr hljóðpípu eða líkist því.

Fløiteværk hljóðpípur í organi.

Fløs, sk., (eiginl. flennikjaptur), haft í óvönduðu tali í sömu merk. og Flab b.

Fløsmund, kk., (eiginl. flennikjaptur), haft í óvönduðu tali í sömu merk. og Flabmund.

fløsmundet, ft. -mundede, e., í óvönduðu tali = flabmundet.

Fløts, ft. Fløtser, sk., flöt og þunn fló eða flaga af e-u hörðu jarðsefni milli tveggja annara í jörðu.

Fløtsbjerg flögufjall.

Fløtskalk kalkberg í flögufjöllum.

Fløtssandsteen móberg í flögufjöllum.

Fnas, kl., [sb. flasa í höfði], (sjaldh.), hreistur (t. a. m. af kláða).

fnase, s. 1, (sjaldh.), a) ás., flysja. — b) h. s., f. af flagna. — sb. skalle.

Fnat, án ft., kl., kláði, útbrot, (sb. kaun, vos, krefðn).

Fnatmid kláðn-maur.

Fnatmiddel það sem á við kláða.

Fnatsalve kláðnsmyrsli.

fnattet, ft. fnattede, e., kláðfeldur, kláðugur, kláðsjúkur (655 XI).

fnise (har), h. s. 1, [sb. flissa], flissa, geta ekki haldið niður í sjer hlátrinum (sb. það ýskraði í honum hláturinn).

Fnisen, án ft., sk., það að fnise (fliss, hlátur).

Fnug, ft. eins, kl., fys.

fnyse, fnysede eða fnøs, (har) fnyset, h. s., [sb. frýsa], snuggn með nösum af grimmd eða ńþola. — Líka sem ás.: F. Rædsel og Død (þ. e. boða skelfing og dauða með því að snugga). — b) fnasa (Hamarsheimt), geysa, æða: F. af Vrede vera hálreiður, ráða sjer ekki fyrir heipt, rjúka eins og salt.

Fnysen, án ft., sk., það að fnyse (þjóstur, móður, grimmd).

*Focus, kl., = Brændepunkt.

Fod, ft. Fødder, og eins og et., þegar talað er um fet, sk., [fót-r], fótur fyrir neðan ökkla: Gaae med bare Fødder berfættur. Have kolde Fødder vera fótkaldur. Sætte Foden frem taka fram fótinn. Sætte Foden paa noget stíga á e-ð. — 2) talsh. og óeiginl. orðatiltæk., a) með Fod: F. for F. fót fyrir fót, fet fyrir fet (sb. lúra). Tage F. i Haand leggja krók á hala sinn. Paa staaende F. samstundis, umhugsunarlaust. Have den ene F. i Graven vera kominn að fótum fram. Gaae paa faldende F. vera kominn á steypi(ri)nu. Træde noget under Fødderne fóttroða e-ð, traðka e-u. Modsætte sig noget med Hænder og Fødder með hnúum og hnefum. — Komme (blive sat) paa fri F. vera látinn laus úr varðhaldi. Have en fri (reen) F. at staae paa hafa góðan málstað, vera sýkn saka. Staae paa sin egen F. spila uppá sínar eigin spýtur. Hans Sag staaer paa slette Fødder hann hefur illan málstað. Have det paa en god F. vera á góðum vegi staddur. Sb. Fredsfod, Krigsfod. — Tage noget paa en eftertrykkelig (alvorlig) F. gera gangskör að e-u, leggja kapp á e-ð, o. s. frv. — Udmyntning af Penge efter en vis F.; sb. Myntfod. — b) til Fods á fæti = fótgangandi: Reise til Fods ganga = fara á fæti. Komme til Fods koma gangandi. Fegte til Fods berjast á fæti. Tjene til Fods vera í fótgönguliði. Garden til Fods = Fodgarden. Til Fods í þessum dæmum er gagnstætt til Hest (sjá Hest). — Være rask (svag) til Fods vera góður (ónýtur) göngumaður; sb. fljótur (seinn) að hlaupa. — c) með Fode, α) til Fode, í orðatiltæk. falde til Fode (sb. falla til fóta e-m), lítillækka sig fyrir e-m. — β) for Fode hvern á fætur öðrum, niður í strá, hrönnum saman, unnvörpum: Hugge ned for Fode; (sb. hvern þar sem kominn var, hvern í sínu rúmi). — γ) paa Fode upp aptur (í betra ástand að nýju): Komme paa Fode reisa við (aptur). Hjelpe (sætte, bringe) noget paa Fode reisa e-ð við (t. a. m. bringe et Land paa Fode). — B) fet (sem hálf alin dönsk = tólf þumlungar): Fem F. lang fimm feta langur, fimm fet á lengd. — C) stuðull í vísuorði. — D) það sem e-ð stendur á eins og fæti: Foden af en Søile ökkli á súlu. Foden af et Huus undirstaða húss. Sb. Fodstykke. Foden af et Bjerg fjallsrætur. Sb. Bordfod, Sengefod. — E) það sem er neðst eða til fóta: Skrive paa Foden af (neðst á) et Document. Foden af en Seng fótalagið.

Fodangel herspori.

Fodbad fótlaug.

Fodbalde tá(a)berg.

Fodblad iljin.

Fodbred, sk., þverfótar breidd. Sb. Fodsbred.

Fodbræt fótskör.

Fodbækken fótlaugarker.

fode, s. 1, [fóta í fóta sig], a) h. s., hafa fótfestu, standa. — b) ás., í almúgatali ó Sjálandi, í orðatiltæk. fod dig, lyptu upp fætinum, (sem er sagt við hest, sem hefur stigið á e-ð).

Foder (I-II optast framborið og stundum ritað Foer í einni samstöfu), kl., I) það sem fjenaði er gefið, a) án ft., fóður handa peningi, (sb. áfóður): Sætte en Hest paa F. (koma hesti fyrir til fóðra eða eldis) hos en Bonde. — b) eins í ft., gjöf (t. a. m. í fyrirgjöf og eptirgjöf): Hesten har faaet sit andet F. Koen skal endnu have to F. — II) fóður undir föt(um). Sb. Dræt 2, c. — III) án ft., hylki eða laupur eða þvíuml. Sb. Flaskefoder.

*Foderal, ft. -er, kl., hylki til að hafa e-ð í, hús (í ft., t. a. m. Brillefoderal gleraugnahús), skeiðar. Sb. Foder III.

Foderart fóðurtegund.

Foderbaas fóðurbás.

Foderbønne (eins konar baunir) *vicia faba minor*. Sb. Hestebønne, Svinebønne.

Foderdug það sem ætlað er í fóður.

Foderdyrkning fóðuryrkja.

Fodergjeld fóðurkaup. Sb. Foderleie, Foderløn.

Fodergræs gæft hey.

Foderhavre hafrar sem hafðir eru til fóðra. Gagnstætt: Sædehavre.

Foderkarl hrossamaður; líka yfirmaður hrossamanna.

Foderkiste fóðurkista í besthúsi.

Foderkurv fóðurlaupur (sb. heymeis).

Foderlede það þegar skepnur vilja ekki jeta.

Foderleie = Fodergjeld.

Foderlerred fóðurljerept.

Foderlo sá partur af hlöðu sem fóður er haft í.

Foderloft lopt sem fóður er haft uppi á.

Foderløn = Fodergjeld.

Fodermangel fóðurskortur, (heyskortur).

Fodermester yfirhrossamaður.

Foderplante = Foderurt.

Foderpose dálítill poki með fóðri í sem bundinn er um skolt á hestum.

Fodergvæg fóðurpeningur.

Foderrod rót sem gefin er peningi.

Foderskaffer, ft. -e, kk, umsjónarmaður yfir fóðri (þar sem mikil hrossahöfn er).

Foderstud alinaut.

Fodersæk fóðurpoki sem hafður er á ferðum.

Fodertrang fóðurskortur.

fodertrang sem er samfara fóðurskorti: Et fodertrangt Aar fóðurleysisár.

Fodertrug fóðurkassi.

Foderurt fóðurjurt. Sb. Foderplante, Fodervært.

Foderværk (í þessu orði er að tiltölu optar ritað Foer- f. Foder-, enn í hinum samsettu orðunum), án ft, = Pelsværk.

Fodervært = Foderurt.

Fodfald það að falla til fóta e-m.

Fodfolk fótgönguliö. Gagnstætt: Hestfolk, Rytteri.

Fodfæste fótfesta: Faae (komme til) F. koma fyrir sig fótum, fóta sig. Have F.

Fodgang hægur gangur (um menn og hesta): Vi gik en ganske jævn F. gengum hægt og hægt. „At Hestene ikke kunne gaae uden F." nema fót fyrir fót.

Fodgarde þeir höfuðverðir sem eru fótgönguliö.

Fodgjerde fótalag.

Fodgrund (sjaldh.), undirstaða.

Fodgænger, ft. -e, kk., gangandi maður; góður (eða þvíuml.) göngumaður: Være en god F.

Fodjern fótajárn.

Fodknegt (úrelt), maður af fótgönguliði.

Fodkys það að kyssa á fót e-m: Stedes til F. hos Paven.

Fodled fótliður, ökklaliður.

fodlet (sjaldh.) = letfodet.

fodløs (sjaldh.), fótlaus.

Fodmaal mál í fetum: Skal det beregnes efter F. eller Alenmaal á að mæla í fetum eða álnum?

Fodpose fótapoki (sem maður hefur á ferðalagi). Sb. Fodsæk.

Fodpost göngupóstur.

fodrap (skáldl.) = fodsnar.

fodre (optar ritað fore eptir framburði), ás. 1, I) fæða (sb. fæða ærnar eptir um veturinn), gefa skepnum: F. sine Heste godt gefa þeim vel, kapp-ala þó. F. med Havre (Emter, Halm) gefa hafra (o. s. frv.). F. af gefa seinustu kvöldgjöfina. — II) fóðra (t. a. m. föt): F. en Overkjole med Silketøi. — F. (velja) et Ankertoug.

Fodreise ganga (ferðast á fæti).

Fodreisende, [sb. reise], sá sem ferðast á fæti.

Fodring (uptar Foring eptir framburði), sk., I) það að fodre I (gjöf): Creaturenes F. — II) það að fodre II. — Foringen paa et Skib borð sem (þiggj.) skipið er lagt innan.
Fodrustning (sjaldh.), fótabúnaður.
Fodsaale iljin.
Fodsbred, sk., = Fodbred.
fodse, ás. 1, setja fótinn í; (sb. lemja fótastokkinn).
Fodsfjed (sjaldh.), fótmál.
Fodsid skósiður: En f. Kjortel.
Fodskammel fótskemill (Fms. V, 301).
Fodskifte fótatak: Denne Hest har et godt (usikkert, snevert) F.
Fodslag hófatak: Hestens F.
fodsnar (skáldl.), fóthvatur.
Fodsokke = Sokke.
Fodsot (forn), fótaveiki.
Fodspor fótspor. — Óeiginl.: Træde i eens F. feta í fótspor e-s.
Fodsti = Gangsti.
Fodstykke jarðstokkar í húsveggjum. Sb. Fodtræ. — b) fótalagshluti: Fodstykket af en Seng.
Fodstod það að setja fótinn í e-ð. — b) viðspyrna.
Fodsvang = Svang.
Fodsæk = Fodpose.
Fodtraad, sk., (sjaldh.), fótaskör, fótastallur.
Fodtrin = Fodspor. — b) fet, skref. — c) fótastallur, fótskör.
Fodtræ jarðstokkar í húsveggjum á landsbyggðinni. Sb. Fodstykke a.
Fodtvæt fótaþvottur.
Fodtøi skófatnaður, skóföt, skóklæði (Laxd.).
Fodtømmer jarðstokkatimbur (sb. Fodstykken, Fodtræ).
Fodvand fótlaugarvatn.
Fodvaskning fótaþvottur.
Fodvei = Gangsti.
Fodværk fótaverkur.
Foer sjá Foder I-II.
Foerværk sjá Foderværk.
Fog, kl., [fok], sjaldh. út af fyrir sig, fok. Sb. Sneefog.
Fogdegaard fóetagarður.
Fogdekorn sjá Fogedkorn.
Fogderi, n. -er, kl., fóetadæmi, bæði sem fóetaembætti og fóetasýsla (hjerað sem fóeti er settur yfir).
Foged (með greininum ýmisl Fogeden eða Fogden), n. -er, kk., um ýmiss konar embættismenn, 1) í Danmörk, a) líkt og dómari eða rjettari. Sb. Birkefoged, Byfoged, Herredsfoged. — b) Kongens F. i Kjøbenhavn konungs fóeti í Kaupmannahöfn hefur það embætti, að kyrsetja fje skuldugra manna, setja menn í varðhald eptir dómi, og ýmislegt fleira. Sb. Underfoged b. — c) umsjónarmaður. Sb. Bondefoged, Havnefoged, Ladefoged, Ridefoged, Skovfoged, Sognefoged. — 2) í Norv., skattaheimtumaður.
Fogedinde, n. -r, kvk., (sjaldh.), fóetakona.
Fogedkorn (líka Fogdekorn) korn sem goldið er dómurum á landsbyggðinni.
Fogedtjeneste fóetaembætti.
Fok, sk., hið neðra framsegl á hafskipi með þremur siglum, framsegl á minna hafskipi.
Fokkemast sjá Fokmast.
Fokkemærs laupur á framsiglu.
Fokkeraa framsiglurá.
Fokmast (líka Fokkemast) framsigla á hafskipi með þremur siglum.
Fol, nafn, haft í orðstiltæk. være i F. vera fylfull (um kapal).
Fold, n -e, sk., rjett, tröð, stekkur, kvíar. Sb. Flyttefold.)

Fold (líka Folde), n. Folder, sk., [sb. falda og fald-r], brot, hrukka; einkanl. felling eða ferð á fati.
1. folde, ás. 1, [falda], leggja e-ð í fellingar: F. en Krave. F. et Brev sammen brjóta brjef. F. Klæderne op om sig stytta sig. F. sine Hænder fórna höndum; sb. spenna greipnr. — F. noget ud rekja e-ð (t. a. m. dúk) í sundur.
2. folde, ás. 1, (sjaldh.), reka e-ð í rjett (stekk), kvía, traða.
Folde sjá Fold.
Foldebænk = Slagbænk.
Foldekast ferð á fötum (t. a. m. í skripl).
Foldekniv sjálfskeiðingur, vasahnífur.
Foldekrave hálsskyrta með fellingum.
Foldeseng = Feltseng.
Foldestol stóll er leggja má saman.
foldeviis, ao., í fellingum.
Foldning, sk., það að leggja e-ð í fellingar.
Fole, n. -r, sk., [foli], (eiginl. hestur sem er eldri enn tvævetur og yngri enn fjögra vetra), foli. (Sb. Plag.)
fole (har), b s. 1, kasta (um kapal).
Folemester sá sem á að sjá um folaldskapla (í stóru stóði).
Foletid sá tími þegar kapall kastar eða er kominn að köstum.
*Foliant, n. -er, sk., bók í arkarbroti.
*Folie, sk., gljáblað (undir skuggsjárgleri eða gimsteini). Sb. Glandsblad.
Foling, sk., það að fole (sb. vera komin að köstum).
*Folio, sk., í orðstiltæk. i F. í arkar broti, í tveggja blaða broti.
Folk, n. eins, kl., [fólk], 1) fólk = menn, a) ætíð í ft.: Han er meget for at drille F. hann hefur gaman af að erta menn. Fornemme F. heldra fólk. Skikkelige F. Folk var endnu oppe i Byen. Være som F. er flest. Have været iblandt F. (hafa verið hjá ókunnugum eða vandalausum). F. sige menn segja, sagan segir. — b) eptirstöðvar af hinni fornu et.: Godt F. (í tali), góðir menn (opt = menn tómt), t. a. m. hvor godt F. er, kommer godt F. til. — 2) í tali, einkum hjá almúga, um einstakan mann, einkanl. kvennmann: Hun er et stilfeligt F. hún er ráðvönd. Han bliver nok til F. það verður maður úr honum. (Sb. Mandfolk, Qvindfolk.) — 3) í ft., fólk (líkt og ættfólk eða heimilisfólk): Være af fornemme F. vera af góðum ættum (háum stigum). Alle Gaardens F. allt fólk á bænum. — b) sjer í lagi, vinnufólk: Holde mange F. hafa margt vinnufólk. Folkenes Mad vinnufólks matur. Folkenes Senge vinnufólks rúmin. Vore F. ere i Marken vinnufólkið er á akri. — 4) í ft., lið: Fore sine F. i Marken. (Sb. Fodfolk, Heftfolk.) — 5) sjaldh. nema í et., þar eð Folkefærd eða Folkeslag er optast nær haft fyrir ft., þjóð: Det danske F. — 6) lýður = alþýða: Hige efter Folkets Gunst.
Folkebeslutning ráðsályktun á þjóðstefnu.
Folkeblanding þjóðasambland.
Folkebog bók handa alþýðu.
Folkedannelse þjóðarmenntun.
Folkedigter alþýðuskáld.
Folkedod mikill manndauði; drepsótt.
Folkeegenhed þjóðareinkunn, þjóðerni.
Folkefader góður höfðingi (stjórnari). Sb. Landsfader.
Folkefest þjóðhátíð. — b) almúgahátíð, tyllidagur hjá almúga.

Folkefjed mannaferill, mannaslóð.
Folkeforbund þjóðasamband.
Folkeforstander þjóðstjóri.
Folkeforædling þjóðarframför.
Folkefrihed þjóðarfrelsi.
folkefyldt, [sb. fylde], ofsettur af mönnum: „Hiint folkefyldte Land".
Folkefærd, n. eins, kl., a) (sjaldh.), ættbálkur, ættbogi; ætterni. — b) þjóð (einkum að því leyti er lýtur að uppruna).
Folkefode það sem er ætt.
Folkefølge (sjaldh.), fylgdarlið.
Folkegavn þjóðarþarfir.
Folkegunst alþýðuhylli, vinsældir. Sb. Folkeyndest.
Folkehandel (sjaldh.) = Menneskehandel.
Folkehob mannþyrping: En stor F. flokkedes efterhaanden paa Torvet.
Folkehæder þjóðarsæmd.
Folkehovding fólks-oddviti.
folkekjær siðblendinn, mannblendinn, viðræðisgóður. Gagnstæð: folkesky. — b) t. a. m. um konung, sem ann þjóð sinni, (sb. gumnn vinur, og þvíuml., í fornum kveðskap): Den faderlige, folkekjære Herster.
Folkekreds mannfundur, alþýðufundur.
Folkelagen vinnufólks rekkjóðir.
Folkeleder = Demagog.
folkelig, n. -e, e., alminnilegur = ekki afkáralegur nje frábrugðinn öðrum, sem er eins og aðrir menn: Siden han fik andre Klæder, er han bleven mere f. — b) mannblendinn, siðblendinn, alltilegur, þægilegur, viðkunnanlegur, n. s. frv. — c) vinsæll (ástsæll, þokkasæll, vel þokkaður) af alþýðu.
Folkeliv lifernishættir í e-u landi, landsbragur, landssiðir: Skildringer af Folkelivet.
Folkelove, n., lög í milli þjóða.
Folkelærer fræðari alþýðunnar.
Folkelæsning bækur handa alþýðu.
Folkeløn vinnufólkskaup.
Folkemagt vald þjóðarinnar.
Folkemangel mannfæð.
Folkemening almanna-rómur; ætlun alþýðu.
Folkeminde manna minni: Det er endnu i F. í manna minnum.
Folkemunde, n., (eiginl. mannamunnar), hámæli, alræmi: Komme (være) i F. verða (vera) alræmdur.
Folkemængde fólkstala, fólksfjöldi, fólksmergð, manngrúi.
Folkemode þjóðarsamkoma.
Folkenød bágindi heillar þjóðar.
Folkeoplysning þjóðarmenntun.
Folkeran mannrán (það að ræna mönnum).
Folkeregjering = Demokratie.
Folkeret skyldur og rjettindi þjóðanna sín á milli.
Folkerettighed alþýðurjettindi.
folkerig fjölmennur (um stað): En f. Stad.
Folkerigdom mikil fólksmergð (t. a. m. í e-u landi).
Folkerighed, sk., það að vera folkerig.
Folkeroes alþýðulof.
Folkerv almannarómur.
Folkesagn munnmæli.
Folkesamfund þjóðarfjelag.
Folkesang kvæði sem er títt meðal alþýðu.
Folkesanger sá sem yrkir handa alþýðu.
Folkeseng rúm handa vinnuhjúi (sjá greinina um Folk, 3, b).
Folkeskare mannþyrping, hersing.
Folkeskat skattur sem húsbóndi geldur fyrir vinnufólk sitt.

Folkeskik landssiðir. — b) siður á milli þjóða.

Folkeskole þjóðlegur skóli. — b) skóli handa þeim sem ekki eiga að læra (nær bæði yfir Borgerskole og Almueskole).

folkesky ómannblendinn, mannafælulegur.

Folkeskyhed, sk., það að vera folkesky.

Folkeslag (líka Folkeslags), kl., = Folkefærd.

Folkeslags sjá Folkeslag.

Folkeslægt þjóða-ætt.

Folkesnak þvaður manna á meðal.

Folkestamme þjóðbálkur: Den gothiske F.

Folkestat (sjaldh.), lýðstjórnarríki.

Folkestifter (sjaldh.), sá sem stofnar ríki.

Folkestue hjúahús.

Folkestyrer fólkstjóri.

Folkestævne = Folkemøde.

Folketarv þjóðarþarfir.

folketom auður að fólki: De folketomme Gader.

Folketro almenn trú: Det er en F. i denne Provinds.

Folketælling manntal.

Folkevandring þjóðarflutningur.

folkevant, [sb. vænne], vanur við að vera hjá mönnum.

Folkevel þjóðarheill.

Folkevelstand velmegun í landi.

Folkevise almúgakvæði.

Folkevrimmel urmull af fólki, manngrúi.

Folkeværdighed það sem ætti að vera varið í heila þjóð.

Folkeværge (sjaldh.), sá sem tekur málstað lýðsins.

Folkeyndest ástsæld af alþýðu, mannheill: Være i F. Sb. Folkegunst.

***Fond**, sk., (eiginl. botn, grunn), grundvöllur, undirstaða, o. s. frv.

***Fonds**, ft. eins, kl., (eiginl. leodur, jarðir), fje (í n.), innstæða, o. s. frv.

Font, sk., fontur. Sb. Døbefont.

***Fontaine**, ft. -r, sk., = Springvand.

***Fontenelle**, ft. -r, sk., gat á holdi sem baun er höfð í.

for, [for, t. o. m. Fms. V, 194, og í mörgum samsettum orðum], I) fs., A) um stoð, 1) þar sem fyrir stýrir þiggj. á ísl., a) í óaukinni staðlegri merk., fyrir framan: Han stod f. mig. Det laae lige f. mine Øine. — Sidde f. (við) Bordenden. — β) þar sem merk. hefur hoggazt nokkuð, líkt og á ísl.: Det suser f. mine Øren jeg hef suðu fyrir eyrunum. Jeg har ondt f. Hjertet mjer er illt fyrir hjartanu, jeg hef lítilleik fyrir hjartanu. Jeg har ondt f. Brystet mjer er illt fyrir bringspölunum, jeg hef verk fyrir bringspölunum. — b) í aukinni merk., α) fyrir (til tálma): Staae i Veien f. een vera fyrir e-m (svo hann komist ekki áfram); standa e-m í ljósi. — β) fyrir e-u, til að hlífa eða skýla því (have Slør f. Ansigtet), eða til að loka eða læsa. — γ) fyrir (t. a. m. í orðatiltæk. taka ofan fyrir e-m): Falde paa Knæ f. een. Knæle f. een. Bukke f. een hneigja sig fyrir e-m, lúta e-m. Reise sig f. een. Staae op f. een. Tage Hatten af (taka ofan) f. een. — δ) fyrir (líkt og frammi fyrir) e-m, eða í viðurvist e-s: Prædike f. Bispen (svo að biskup sje við). Han tilstod det f. de Tilstedeværende svo allir heyrðu, sem við voru. F. Alles Øren svo að allir heyrðu, upp yfir alla. F. Alles Øine í allra augsýn. — Læse noget f. een = forelæse een noget. Spille noget f. een (leika e-ð á hljóðfæri fyrir e-n svo að hann heyri). — 2) þar sem fyrir stýrir þol. á ísl., a) í upphaflegri merk., fyrir: Komme f. Kongen koma fyrir konung. Føres frem f. Dommeren (Retten). Kom ikke mere f. mine Øine. — β) líkt og framan á: Støde een f. Brystet (sb. Þorsteinn... stakk blóðreflinum fyrir brjóst honum). — Óeiginl.: Støde een f. Hovedet styggja e-n. — b) í aukinni merk., α) fyrir e-ð, til að hlífa eða skýla því (trække Gardinet f. Sengen draga sparlakið fyrir), eða til að loka eða læsa (skyd Slaaen f. Døren; sb. skjóta slagbrandi fyrir dyrr, Dropl.), eða til að stemma (dæmme f. Møllevandet). — β) fyrir, til að draga: Spænde f. Vognen. — B) um tíð, 1) þar sem fyrir stýrir þiggj. á ísl., á dönsku með siden: F. et Aar siden fyrir ári. F. en Maaned siden fyrir mánuði. — Sömuleiðis: F. længe siden fyrir löngu, eða (forn), og enn fyrir vestan) tómt löngu. F. kort siden fyrir skömmu, (skömmu tómt, Fms. VI, 385). — 2) þar sem fyrir stýrir þol. á ísl., a) fyrir (t. a. m. fyrir jól = áður enn jólin komu eða koma): Staae op f. Dag. Længe f. Juul. Noget (nokkru) f. Paaske. Mange Aar f. min Tid. F. og efter Dagens Opfyldelse. „Kongelig Ære, som ingen Konge havde havt f. ham." Sb. før. — b) þar sem talað er um undirbúning undir e-n tíma, eða e-ð, og vant er að sleppa fyrir á ísl., og komast öðruvísi að orði: Forsyne sig f. et Aar árlangt. Jeg har Brænde f. hele Vinteren nógan brennsluvið í allan vetur eða vetrarlangt. Kost f. en Maaned mánaðar-fæði. — C) í óeiginl. merkingum, 1) þar sem fyrir stýrir (eða mundi stýra) þiggj. á ísl., a) fyrir e-m (svo hann komist áfram): Lukke Døren op f. een. — b) fyrir (t. a. m. í: vinna fyrir mat sínum; sb. vera að stríða fyrir e-u). — c) fyrir (líkt og til hjálpar e-m), þar sem það stýrði þiggj. í fornöld, en optast þol. á vorum dögum: Gjøre sig Umage f. een leggja sig í framkróka fyrir e-n. Tale f. een tala máli e-s. Bede f. een bæði biðja fyrir e-m til guðs, og biðja fyrir e-n að honum sje ekki mein gjört (sem fornmenn einnig kölluðu að biðja fyrir e-m). (Sb. 2, g.) — d) þar sem vjer höfum reyndar fyrir með þol. í þeim talsháttum, er næst komast (sb. vera hneigður fyrir e-ð), af því þeir eru ekki hugsaðir eins og hinir dönsku, á e-u: Være f. en Sag vera á e-u (= vera e-u meðmæltur). Jeg er ikke f. (mjer er ekki um, mjer er það í móti skapi), at han skal reise. — En: Han er meget f. (hann er hneigður — gefinn — fyrir) at drikke Folk. — e) smigre (hykle) f. een smjaðra (hræsna) fyrir e-m. Beklage sig f. een berja sjer við e-n. Lyve f. een ljúga að e-m. — f) fyrir (t. a. m. í: flýja — renna, falla — fyrir e-m): Flygte (vige) f. een. Romme Huset f. een. Give efter f. een láta undan e-m. Falde f. Fiendens Sværd falla fyrir óvinum sínum. — g) við (t. a. m. í: vera hræddur við e-n eða e-ð): Være bange f. een. Frygte f. een. Forskrækkes (blive bange) f. noget; sb. mjer ufbýður það. — h) um (t. a. m. í: vera hræddur um e-ð að það verði): Frygte f. noget. — i) um (t. a. m. í: vera hræddur um e-n að honum hlekkist á): Være bekymret (bange, ængstelig) f. een eða noget. — k) fyrir (t. a. m. í: ala önn fyrir e-u), um (t. a. m. í: vera áfram um e-ð, eða hinu forna orðatiltæk.: ala önn um e-ð): Sørge f. noget annast e-ð. Være ivrig (nidkjær, omhyggelig) f. noget. — l) sem lækning við e-u: Søge Raad f. Tandpine (Gigt, Døvhed). Bruge noget f. Gigt. Det hjelper f. (á við) Gigt. — m) curere een f. noget (t. a. m. Svindsot) lækna e-n af e-u. — n) bare sig f. Latter eða f. at lee stilla sig um að hlæja. — o) fyrir e-m eða e-u (t. a. m. í: þjer er óhætt fyrir honum), o. s. frv.: Være sikker f. noget. Være fri f. (þurfa ekki að borga) Skat. Vide sig fri f. noget vita sig saklausan af e-u. — p) fyrir e-m svo hann komist ekki að því: Gjemme (dølge) noget f. een. — q) fyrir e-u, líkt og vegna e-s: Vi maae holde Vagt f. Tyve. — r) fyrir e-m = vegna e-s: F. mig (min vegna) maa han gjøre hvad han vil hann má gera hvað sem hann vill fyrir mjer. — s) fyrir e-u = vegna (sakir, sökum) e-s: Hun kunde ikke tale f. Graad kom ekki upp orði fyrir ekka. Man kan ikke være her f. Træk hjer er óverandi fyrir súgi. — t) advare een f. noget vara e-n við e-u. Vogte sig f. noget (varna við e-u, forn), vara sig á e-u, varast — forðast — e-ð. — u) undslaae sig f. noget skorast undan e-u. — v) til (t. a. m. í: kenna sig mann til e-s): Han er Mand (Karl) f. at gjøre det honum verður ekki stórt fyrir því. Være god f. noget vera fær um e-ð. — x) fyrir e-u (t. a. m. í: vera forsprakki fyrir e-u, eða þar sem vjer höfum eig. án fs.: Være Forstander f. (ráða fyrir, vera settur yfir) en Stiftelse. Han er Formynder f. Bernene. — y) eptir sögnir og einkunnir, sem merkja skort: Være blottet f. Alt vera allslaus. Nogen f. Linned línklæðalaus. — Reen f. Synd syndlaus. — z) fyrir e-m (óvart): Det gik itu f. mig hrökk (fór) í sundur fyrir mjer. Bogen er bleven borte f. mig jeg hef einhvernveginn misst bókina. — þ) á e-m (t. a. m. í: hafa óbeit á e-m): Have Afsky f. een. Jeg har Agtelse f. ham mjer þykir mikið til hans koma (mikið í hann varið). Jeg har Godhed f. ham mjer er vel við hann (vel til hans). — æ) ligge f. Døden liggja fyrir dauðanum, vera að dauða kominn, vera kominn að fram. — 2) þar sem fyrir stýrir eða mundi stýra þol. á ísl., a) det kom f. Kongen kom (barst) fyrir konung, kom til eyrna honum. Bringe noget f. Lyset leiða e-ð í ljós. — b) jeg kom f. Skade og nævnede hans Navn mjer varð það á (jeg var svo klaufi), að jeg nefndi hann. — c) um það sem maður girnist eða heimtar eða þarf á að halda: Være syg f. noget vera ólmur í e-ð. — Kræve een f. noget um e-ð. Overhænge (plage) een f. noget særa e-n um e-ð. — Være i Trang f. Penge vera í þröng um peninga, þurfa á peningum að halda. — d) um e-ð sem maður hefur misst: Sørge f. een syrgja e-n. — e) fyrir e-ð = vegna e-s, sakir e-s, sökum e-s, (sb. fyrir þær sakir, og hið forna fyrir þeim sökum): Laste (dadle, rose, berømme) een f. noget. Blive vred paa een f. hans Dovenskab (vegna þess, hvað hann sje latur). Holde af een f. hans Flid. — Líka f. eens (en Tings) Skyld vegna e-s, o. s. frv.: F. mine Børns Skyld. F. min Æres Skyld. — f) gjøre Regnskab f. noget gjalda skynsemi fyrir e-ð (forn = gera reikningsskap þess). — g) líkt og í hag e-m eða í þágu e-s, eða til eflingar e-u: Jeg glemmer aldrig hvad han har gjort f. mig mjer mun seint firnast, hvað jeg á honum upp að unna. (Sb. 1, c.) — h) þar sem vjer höfum jafnaðarlega eig. eða þiggj. án fs: En Trøster (Tilflugt) f. de Ulykkelige huggari (athvarf) þeirra sem bágt eiga. Til Fordeel f. een e-m í hag. Det er godt (heldigt, uheldigt) f. ham. F. mig er intet Haab jeg á öngrar (öngva) uppreisnar von. F. mig er Sagen ligegyldig; men den er det ikke f. ham mjer stendur á sama; en honum ekki. F. den Rene er alting reent allt er hreinum hreint. Hvad der er fundt f. een, er det ikke altid f. en anden (sb. Er þat illt manni? Eg. 604). Det er skadeligt f. Helbreden það er óhollt (óheilnæmt). — i) að (t. a. m. í: að því leyti): Jeg, f. min Deel (jeg fyrir mitt

leyti). F. det forste í fyrsta lagi, í fyrstu grein; f. det andet í öðru lagi, o. s. frv. — k) f. det forste fyrst um sinn. F. nærværende Tid nú sem stendur; f. Fremtiden framvegis, eptirleiðis. — l) út af fyrir sig: Spise f. sig selv borða einn sjer. — m) þar sem e-ð kemur í stað annara, α) fyrir e-n = í stað e-s (þegar hann getur ekki eða vill ekki): Jeg har tidt maattet gjore hans Arbeide f. ham. Prædike f. en Aaden. Jeg maatte betale f. ham. — Lade Naade gaae f. Ret (sb. nema hann vildi meiri miskun á gera). — β) fyrir (þar sem talað er um kaup eða sölu, endurgjald eða þvíuml.): Kjøbe (sælge) noget f. en vis Priis (sb. selja e-ð við verði, og verði keypt). Han boer f. 100 Rigsdaler om Aaret hann geldur 100 ríkisdali í húsaleigu á ári. Gjøre noget f. Penge (Intet). Betale een f. hans Arbeide gjalda e-m kaup. Straffe (belønne) een f. noget umbuna e-m e-ð. — γ) þegar maður villir eða villist á o-u (setur e-ð í stað þess, sem er): Give sig ud f. noget látast vera e-ð annað enn er, kallast (nefnast) e-ð. Han gav det ud f. Guld hann sagði það væri gull. Jeg gav en Ducat ud f. en Fiirskilling jeg ljet gullpening, og hjelt það væri skarfur. — Tage Spøg f. Alvor. — δ) sem: Fæste een f. Avlskarl (sb. ráða mann til smalaferðar, Hrafnk.). Tjene f. (vera) Stuepige. Fare f. (vera) Styrmand. — Holde een f. Nar svíkja (gabba) e-n. Sige noget f. Alvor (Spøg) í alvöru (gamni). Antage (holde) noget f. Sandhed ætla (hyggja) e-ð satt vera. — n) hvad f. een (en, nogen), hver (með áherzlu), hvaða: Hvad f. een (eet) vil du helst have hvern (hvað, hvert) viltu helzt? Hvad er dette f. en Person hvaða maður (fornt hvat manni eða hvat manna) er þetta? hver er þetta? Hvad f. en Bog hvaða bók? Hvad er dette f. noget hvað er þetta? Hvad f. noget hvað þá! hvað ertu að segja? Hvad f. nogle vil du helst have hver viltu helzt? — o) Fod f. Fod (sb. Fod A, 2, a). Gjennemsøge en Bog Blad f. Blad (fletta hverju blaði). Han bliver Aar f. Aar (ár frá ári) svagere. — II) sem ao., A) um stað, 1) eitt sjer, a) fyrir = á undan: Den ene Hund løb f., de andre fulgte efter. Sb. foran. — b) fyrir (t. a. m. í: þau hvildu ... í lokhvílu, ok engi hurð fyrir, Dropl.): Er Slaaen f.? — c) framan til, framanvert (gagnstætt: bag; sb. Bag II, B; og eins og fyrir, t. a. m. í: fyrir framan, fyrir aptan): F. i Bogen. Sb. 2, d. — 2) (að sínu leyti eins og bag; sb. Bag II, B), fyrir framan aðrar fyrirsetningar, a) f. fra (sem ao.) = forfra. — b) f. over (sem ao.) = forover. — c) f. paa (sem ao.) = forpaa. — d) f. til (sem ao.) = fortil. — e) f. ved fyrir framan, α) þar sem ved er fs.: F. ved Alteret fyrir framan altarið. F. ved (fyrir framan) Huset er plantet Træer og Buske. — β) þar sem ved er haft sem ao., = forved: Han satte sig f. ved (= foran) og hiin maatte sidde bag ved. — B) í óeiginlegum merkk., a) líkt og í hyggju, fyrir stafni: Have noget f. — b) (líkt og fyrir, t. a. m. í: verða fyrir skellunum?), í tali: Han maa holde f. ved enhver Leilighed allt lendir á honum. — c) (líkt og for i holde noget f. Sandhed I, C, 2, m, δ) holde f. halda (byggja): Man holder f., at det er en Fabel. — d) (líkt og í dømme f. Møllevandet I, A, 2, b): Jeg kan ikke gjøre f., at (jeg get ekki að því gert, þó) han taber. Líka fs.: Kunne gjøre f. noget geta gert að (við) e-u. — e) of, (fyrrum til), α) (ön alt): Prisen er f. høi það er of dýrt. Det varer f. længe það stendur of lengi á því. Det er lidt f. (heldur) meget. Dertil er han f. frygtsom hann er hugminni, enn svo. — β) alt f. mikils til of, (helzti, fornt): Hun er alt f. god. Hun var ham alt f. klog hann sá ekki við henni. — III) sem st., 1) [af fyrir því (sb. fordi) með því að Danir sleppa hjer fornafninu, eins og Englendingar, þar sem Íslendingar sleppa opt fyrirsetningunni], í tali = fordi, thi: Han kom ikke, f. (því, af því) han er syg. — 2) f. at (fyrir framan nh.) til að: F. at see og høre. (Sb. for i gjøre noget f. Penge; I, C, 2, m, β.) — IV) eins og miðstigin fyrr (før), fyrri, og hið efsta stig fyrst-r (først) eru dregin af fyr (= fyrir), eins er á dönsku dregið af for nýtt efsta stig forrest (gagnstætt: bagest), 1) n. -e, e., fremstur: Den forreste Mand (Vogn) i Rækken. Han var den forreste, og jeg den bageste. — Paa den forreste (fremri) Side á framhliðinni. Sb. Forside. — 2) ao., fremst: Huset ligger forrest i Byen.

Foraar vor, vordagur, vordagar. — Óeiginl.: Livets F. blómi lífsins.

foraarsage, ás. 1, valda e-u, líkt og koma e-u til leiðar: Han har foraarsaget det það hefur hlotizt af honum, er honum að kenna. Sb. forvolde, foranledige.

Foraarsagelse, sk., það að foraarsage (völd um e-ð).

foraarsagtig, n. -e, e., vorlegur.

Foraarsblomst vorblóm.

Foraarsfeber vor-kalda (köldusýki sem gengur á vorin).

Foraarshimmel himininn eins og hann er á vorin.

Foraarsluft loptslag á vorin, vorblíða.

Foraarsveir vorveður.

Foragt, án ft., sk., fyrirlitning, óvirðing a) það að fyrirlíta (óvirða) e-n: Kaste F. paa een leggja óvirðing á e-n. Tale med F. (óvirðuglega) om een. — b) það að vera fyrirlitinn (óvirtur): Komme (være) i F. Leve i Armod og F.

foragte, ás., fyrirlíta, virða (meta) e-n eða e-ð einskis.

foragtelig, 1) n. -e, e., fyrirlitlegur, svívirðilegur, a) einskis verður. — b) sprottinn af fyrirlitningu, smánarlegur: En f. Behandling. — 2) ao., fyrirlitlega, svívirðilega, smánarlega.

Foragtelighed, án ft., sk., það að vera foragtelig.

Foragter, n. -e, kk., sá sem fyrirlítur e-ð.

foran fyrir framan, a) sem fs.: Han sad f. mig. — b) sem ao.: Han gik f. (á undan), og vi fulgte bag efter. F. og bag til bæði framan á og aptan á; bæði í bak og fyrir.

foranderlig, n. -e, e., breytanlegur (sem breytt verður). — b) líkt og flygtig 2, b. — Líka mislyndur (sb. flygtig 2, a).

Foranderlighed, sk., það að vera foranderlig.

forandre, ás. 1, breyta (skipta, snúa) e-u: Veiret har forandret sig (sb. veðrabrigði). Hans Udseende har meget forandret sig. — Í tali merkir f. sig líka kvongast eða ætla að fara að kvongast, (sb. bæta ráð sitt, í sögunum).

Forandring, n. -er, sk., umskipti, (tilbreyting).

foranledige, ás. 1, gefa tilefni til e-s, láta e-ð hljótast af sjer: Man kan ikke foraarsage, men blot f. Andres Handlinger.

Foranledning, n. -er, sk., (sjaldh.), tilefni sem e-r gefur.

foranstalte, ás. 1, búa (t. a. m. í: búa veizlu): F. et Gjestebud. F. (búa svo um, sjá um) at noget skeer.

Foranstaltning, n. -er, sk., tilstilli, undirlag, (ráð, ráðstöfun).

forarbeide (með áherzluna á ei), ás., vinna (verka) e-ð (þ. e. búa e-ð til úr því): F. (smíða úr) Metaller. Forarbeidet Sølv smíðað silfur. F. Guld til Smykker. Disse Varer ere ikke forarbeidede (unnar, verkuðar, búnar til, eptir því hvernig á stendur) i Landet selv.

forarbeide (með áherzluna á o), ás., undirbúa: Han fandt meget forarbeidet for sig það var búið að búa mikið í haginn fyrir hann (þegar hann fór til, eða þvíuml.).

Forarbeide undirbúningur, það sem búið er í haginn fyrir e-n, (sb. gets haft studning af e-n): Historiske Forarbeider.

Forarbeidelse, sk., það að vinna (verka) e-ð: Raae Producters F.

forarge, ás. 1, a) (úrelt), spilla e-u: Forarges vesna. — b) hneyxla: Forarges (líka f. sig) over noget hneyxlast á e-u.

forargelig, n. -e, e., hneyxlanlegur: F. Opførsel.

Forargelse, n. -r, sk., hneyxlun, hneyxli: Give (vække) F. vera til hneyxlis, hneyxla menn. Tage F. af noget hneyxlast á e-u. Det var ham til F. hann hneyxlaðist á því.

Forarger, n. -e, kk, sá sem hneyxlar.

Forarm framhandleggur.

forarme, ás. 1, gera e-n að öreiga, koma e-m á vonarvöl, (sb. rýja — fjefletta — e-n): Forarmes verða blá-fátækur, komast í bágindi. Landet forarmes mere og mere landinu sí-hnignar að efnum. — forarmet kominn á vonarvöl.

Forarmelse, sk., það að komast í örbirgð eða á vonarvöl.

Foraxel framöxull (á vagni).

forbage eyða e-u í brauðgerð: F. ti Tønder Meel baka úr tíu tunnum mjöls. — 2) baka brauð um of: Brødet er forbagt of bakað.

forbande, ás., formæla (blóta, bölva, ragna) e-m, biðja o-m óbæna: „Velsigner dem, som eder f.“ Í tali f. sig paa noget bölva sjer um e-ð. — 2) bo. l. t. forbandet er haft í tali a) sem e., mein-bölvaður, o. s. frv. — b) sem ao., líkt eins og skolli, skrambi, skratti, djeskoti, andskoti: Han er forbandet dum.

Forbandelse, n. -r, sk., formælingar, forbænir (Gunnl. 8), bölbænir (Skuggsjá), óbænir: Lyse F. over noget.

forbanke, ás., = skamslaae.

forbarme, ás. 1, í orðatiltæk f. sig over kenna í brjósti um, líkna e-m, miskuna e-m: F. sig over den Fattige.

Forbarmelse, sk., líkn, miskun.

Forbarmer, kk., líknari: Den evige F. eilífur miskunarfaðir.

forbause, ás. 1, ganga yfir e-n eða fram af e-m, ofbjóða (ægja) e-m: Dette uventede Syn forbausede dem þá rak í roga-stanz, þegar o. s. frv. Forbauses over (ved) noget verða hissa (hlessa er enn hversdagslegra) á e-u.

Forbauselse, sk, roga-stanz.

Forbed, kl., [líklega e. o. forbeit], úrelt, býjarhagi.

Forbeder, n. -e, kk., sá sem biður fyrir e-m eða e-n; sb. formælandi (í Hávam.).

forbederlig, n. -e, e., (sjaldh.), bætanlegur, o. s. frv.

forbedre bæta, endurbæta, bæta um, gera við, laga, færa e-ð í lag, lagfæra, leiðrjetta: F. Landvæsenet. F. sine Vilkaar ved Sparsomhed. F. (auka) sine Indkomster. — F. sit Levnet bæta ráð sitt, sjá að sjer. Han har forbedret sig meget hann

hefur mikið tekið sjer fram, hann hefur skánað mikið.

Forbedrer, ft. -e, kk., bætandi.

Forbedring, ft. -er, sk., bót, endurbót, umbót, (yfirbót = batnaður og leiðrjetta í 655 XXVII), leiðrjetting, lagfæring: Sædernes F.

Forbedringshuus siðabótarhús.

Forbeen framfótur.

Forbehold, án ft., kl., skilyrði: Han indgik det uden noget F. skilyrðislaust. Med F. (með þeim skilmála) at kunne opsige Contracten.

forbeholde, ós., áskilja (fornt skiljn): F. sig fri Bolig i et Huus, man sælger. F. sig sin Ret. — F. sig noget merkir líka þegja yfir e-u, liggja á e-u: Den vigtigste Hemmelighed forbeholdt han sig. — 2) forbeholden er haft a) sem ho. l. t. f. forbeholdt, t. a. m.: Have sig noget forbeholdent (líka) forbeholdt áskilja sjer e-ð. — β) sem e., (sjaldh.), dulur, íbygginn.

forbeholden sjá **forbeholde** 2.

Forbeholdenhed, án ft., sk., dulleiki, íbyggni: Uden F. hreint og beint.

forbemeldt fyrgreindur, sem áður er um getið. (Sb. **bemeldt**.)

forbenes, þs. 1, verðn að beini.

Forbening, ft. -er, sk., það að **forbenes**.

forbenævnt, [sb. **benævne**], fyrnefndur, sem áður er um getið.

forberede búa e-ð undir: Denne Krig var længe forberedet.

Forberedelse, ft. -r, sk., undirbúningur, viðbúningur, viðbúnaður: Krigens Forberedelser. Gjøre Forberedelser til noget búa sig undir e-ð.

forberort, [sb. **berore**], sem áður er á vikið.

forbetinge (sjaldh.), áskilja e-ð fyrir fram.

forbetyde, ós., (sjaldh.), boðn e-ð sem er í vændum, vita á.

Forbetydning, sk., (sjaldh.), = **Forvarsel**, **Varsel**.

forbi, fs. og ao., 1) um stað, fram hjá, a) fs., fram hjá e-u: Gaae (kjøre, ride, seile) f. noget. Aaen flyder f. Byen. — Gaae (ride) een f. — b) ao.: Kaste (skyde) f. utan við, missa þess, er maður kastar (eða skýtur) til. — 2) um tíð, úti, liðinn, umliðinn, liðinn af, hættur, um garð genginn, búinn: Sommeren er nu f. Regnen er f. það er stytt upp. Det er f. med Kulden kuldanum er lokið. Det er f. med hans Rigdom. — 3) óeiginl.: Lade en Leilighed gaae f. sleppa tækifæri.

forbide, ás., (varla haft, nema í ho. l. t.) = **skambide**: Støveren er bleven forbidt af de andre Hunde.

forbie, ús., (sjaldh. og ekki nema) í f. sig bíða of lengi.

forbifarende, [sb. **fare**], sem óðara er farinn (eða horfinn) aptur.

forbigaae, ás., A) í sjálfri sögnioni, ætíð óeiginl., sneiða fram hjá e-n, líðn um e-ð (sb. 655 XIV), láta e-ð í þagnargildi; setja e-n hjá; o. s. frv.: F. noget med Taushed. De andre fik hver en Gave, og han alene blev forbigaaet. — B) í ho. 1) núl. t., í orðatiltæk. i Forbigaaende a) eiginl.: Han hilsede mig i Forbigaaende um leið og hann gekk fram hjá. — b) óeiginl., allra snöggvast: Berore (anmærke, omtale) noget i Forbigaaende drepa (víkja) að eins á e-ð, geta að eins um e-ð. — 2) l. t., **forbigangen** (ekki **forbigaaet**) liðinn, umliðinn: Det forbigangne Aar árið sem leið. Den forbigangne Tid. Det Forbigangne það sem liðið er.

Forbigang, sk., (sjaldh.), það nð fara fram hjá.

Forbillede fyrirmynd.

forbilobende, [sb. **løbe**], sem rennur (þar) fram hjá.

forbinde, 1) tengja (setja, festa, fella, skeyta, gröpn) e-ð saman: F. Tømmeret i en Bygning. — b) óeiginl.: F. (tengja saman) to Sætninger i Talen. F. sig gera samband sitt eða sín á milli. De forbundne Magter (sb. **forene** 2, a). — β) = **forene** 2, c: F. Lærdom med Smag hafa hvorttveggja til nð bera, bæði ... og ... — 2) binda = binda um sór, veita e-u umbönd (sb. Fms. V, 92): F. et Saar (Beenbrud). Den Saarede blev strax forbunden var þegar bundið sár hans. — 3) skuldbinda: F. sig til noget optast nær = heita (lofa) e-u. Han er forbunden dertil ved sit Løfte hann er skyldugur til þess, af því hann hefur lofað því. — De vil meget f. mig ved denne Tjeneste mjer er það mikill greiði — er mikil þægð í —, að þjer veitið mjer þessa bæn, (sb. eiga hönk upp í bakið á e-m) — 4) binda bók rangt (skakkt): Der mangler intet i Bogen; men den er forbunden.

Forbindelse, ft. -r, sk., samtenging, o. s. frv. (sb. **forbinde** 1). — Sjaldan, umbinding (af **forbinde** 2). — b) samband: Indgaae en F. gera samband. Staae i venskabelig F. med een vera vinur e-s, (sb. **vingott**). Ægteskabelig F. hjónaband.

Forbinding, ft. -er, sk., 1) samskeyting, greyping: Tømmerværket har stilt sig ad i Forbindingen. — 2) af **forbinde** 2, a) umbinding sárs. — b) umbönd (Fms. V, 92), umbúðir, blóðband: Lægge ny F. paa. — 3) það að **forbinde** 4.

forbindtlig, ft. -e, e., (einkum í tali og brjefum), alúðlegur, vingjarnlegur, vinsamlegur: F. Hilsen.

Forbindtlighed, sk., 1) í tali, alúð í viðmóti, vinsemd, ljúfmennska. — 2) það að e-ð skyldar mann til e-s, skylda.

Forbireise það að fara e-rstoðar fram hjá.

forbireisende, [sb. **reise**], sem fer e-rstaðar fram hjá.

forbiridende, [sb. **ride**], sem ríður e-rstaðar fram hjá.

forbiseilende, [sb. **seile**], er siglir e-rstaðar fram hjá.

forbistre, ós. 1, tíðkast nú ekki, nema í ho. l. t. **forbistret**, a) sem e., bál-vondur, afar-reiður: Hun var ret forbistret paa ham það var bál-illt í henni við hann. — b) einuogis í tali, sem ao., frámunalega: En forbistret dum Handling.

forbittre, ás. 1, a) gera e-m e-ð þungbært: Denne Krænkelse forbittrede ham Livet. — b) reita e-n til mikillar reiði, gera e-n sár-reiðan. — Ho. l. t. sem e., sár-reiður: Være forbittret paa (mod) een.

Forbittrelse, án ft., sk., heipt, þjóstur, bræði.

Forbjerg höfði.

forblande blanda e-n saman, slengja (rugla) e-u saman: F. Sandt og Usandt. F. en Ting (Person) med en anden villast á e-u (e-m).

Forblanding, sk., það að **forblande**.

forblinde, óeiginl., blinda (Gþl. Krd. 3), villa sjónir fyrir e-m: Forblindes af Lidenskab (Had, Kjærlighed).

Forblindelse, sk., það að **forblinde**. — b) blindni, (läsinna).

forblive, a) eiginl., vera kyr e-rstaðar. — b) óeiginl., vera (haldast): I denne Tilstand forbliver Dyret hele Vinteren. Derved maa det nu f. það verður nú að sitja (vera) við það.

Forblivende, kl., ekki haft nema í orðatiltæk. have sit F. ved noget standa (sitja, vera) við e-ð, þ. e. vera óbaggað.

forblomme, ós. 1, gera e-ð óskilmerkilegt (t. a. m. f. sin Tale vera myrkur í máli, tala undir rós); en er sjaldh., nema í ho. l. t., a) sem e., sem er undir rós: En forblommet Sag (myrkt mál). En forblommet Tale það sem er talað undir rós. Paa en forblommet Maade undir rós. — b) sem ao., undir rós: Tale forblommet.

forbluffe (líka **forbloffe**), ás. 1, gera e-n klumsa (orðlausan); sb. skjóta e-m skelk í bringu.

forblode, ás., í orðatiltæk. f. sig, t. a. m. han forblodte sig honum blæddi til ólífis.

Forblodning, sk., það að **forblode sig**.

forbloffe sjá **forbluffe**.

forbodme, ás. 1, setja í veð skip sem er í för eða farm þess eða hvorttveggja (sb. **Bodmeri**): F. sit Slib (D. L.).

Forbogstav upphafsstafur.

Forborg kastali (vígi) fyrir framan e-ð: F. for Slottet (Byen).

forborgen, ft. **forborgne**, sem e., hulinn, dulinn, fólginn, leynilegur: En f. Skat. „Dersom jeg .... vidste om alt det Forborgne“ ef mjer væri kunnugt um allt, sem hulið er. — b) sem ekki ber á, gerður í þagnarþey: „Den sande Velgjerenhed er stedse f.“

Forborgenhed, sk., leynd

Forbov fremri hluti bógs.

Forbrug, sk., eyðsla: Til egen F. handa sjálfum sjer. Til F. i Huusholdningen til búsins. Til indenlandsk F. handa landinu sjálfu.

forbruge eyða e-u: Dertil forbruges en heel Deel Steenkul. — Eyða e-u með því að slíta því: Gamle og forbrugte Ting það sem er gamalt og slitið.

Forbruger, ft. -e, kk., sá sem eyðir e-u (sjer til þarfa).

Forbrugning, án ft., sk., (sjaldh.) = **Forbrug**.

forbryde, ús., brjóta = misbrjóta: Hvad har jeg forbrudt hvað hef jeg til saka gjört (unnið)? — b) fyrirgjöra (fyrirvega, fyrirrægja, o. s. frv., eptir því hvernig á stendur) e-u: F. Ære, Liv og Gods.

Forbrydelse, ft. -r, sk., afbrot, glæpur: Store Forbrydelser stórglæpir, óbótamál. (**Forbrydelse** er meira enn **Forseelse**, og minna enn **Misgjerning**.)

Forbryder, ft. -e, kk., afbrotamaður, glæpamaður. (Sb. **Misdæder**.)

forbrydersk, ft. -e, e., sem lýtur að glæp: F. Drift glæpafýsn. Forbryderske Hensigter. F. Handling = **Forbrydelse**.

Forbryderske, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er glæpamaður.

Forbryn (úrelt), a) enni, höfuðið framanvert. — b) fremsti hluti á hverju sem er.

forbrænde, ás., brenna e-ð til skemmda: Kagen er forbrændt (sb. brenna við og það hefur runnið á kökuna). F. sin Haand brenna sig á hendinni.

Forbrænding, sk., það að **forbrænde**.

Forbud, I) forboð (sb. sá er ok sekr mörk silfra, er selr undan hana forboði, Björgv. bjjarskip.), bann: Lade et F. udgaae. Der blev gjort F. mod Salget salan var fyrirboðin. Orðskv.: Mod Døden kan ingen gjøre F. eitt sinn skal hver deyja. — II) boð sem faro á undan e-m. — b) fyrirboði, víti = það sem veit á e-ð eða er fyrir e-u: Dagens F. Dødens F.

Forbund (líka ritað Forbundt, eptir framburði þess), kl., A) skylda sumra iðnaðarfullnuma að vera tiltekinn tíma í kennslu hjá e-m meistara: Staae i F. (vera í skyldu-kennslu). — B) = *quincunx* (á lat., þegar talað er um gróðursetningu): Plante Træer (Kaal) i Forbundt.

Forbund, ft. eins, kl., samband, fjelag, sáttmáli: Indgaae (slutte, stifte, oprette, bryde, ophæve) et F. Et F. imellem to Stater (Magter).

Forbundsbrud sambandsrof.

Forbundsdag dagur þegar samband er stofnað eða bandamenn hafa fund með sjer; líka þeir sem hittast af hendi sambandsmanna.

Forbundshjelp liðveizla bandamanna.

Forbundsstad borg sem er í sambandi við aðra.

Forbundsstat bandaríki, sambandsríki: De helvetiske Forbundsstater.

Forbundstropper, ft., lið bandamanna eða sambandsríkja.

Forbundt sjá Forbund.

forbyde, I) fyrirbjóða, banna: Lægen forbød ham (bannaði honum) at gaae ud. Forbudne Varer (sem bannað er að selja eða kaupa). — b) óeiginl., bjóða frá að standa. — II) (sjaldh.) f. sig bjóða yfir sig, bjóða of mikið í e-ð.

forbygge, ás., eyða e-u í húsagjörð. — 2) f. sig hleypa sjer í vandræði með því að eyða of miklu í e-ð sem maður lætur reisa: Han har forbygget sig paa Gaarden (hann hefur farið með eigur sínar á bæjargerðinni). — 3) gera hús (eða þvíuml.) svo að það standi fyrir e-u: F. Udsigten (Lysningen) for sin Nabo (láta það, sem maður hleður eða reisir, skyggja á nágranna sinn).

Forbygning, ft. -er, fremri hluti húss. (sb. Bagbygning, Sidebygning.)

Forbytning, ft. -er, sk., = Forbyttelse.

forbytte skipta um; taka e-ð í misgripum: Overtro meente, at Børn undertiden forbyttedes i Vuggen. Min Hat er bleven forbyttet. — b) f. sig hafa skaða á skiptum.

Forbyttelse, ft. -r, sk., umskipti (það að skipta um e-ð); misgrip.

forbære, í orðatiltæk. f. sig oftaka (ofreyna) sig á að bera e-ð: F. sig paa noget.

Forbøn það að biðja fyrir e-n; árnan, árnaðarorð (t. a. m. heilagra manna): Gjøre (gaae i) F. for een.

*Force, sk., kraptur, ákafi, ólmandi, áfergja.

*forcere, ás. 1, sækja e-ð ákaflega fast.

fordags, sem ao. og e., [sb. annars dags], (sjaldh.), (sem var) daginn áður eða forðum.

fordampe, a) h. s. (er), verða að lopti og hverfa. — b) ás., láta e-ð verða að lopti: Fordampes = fordampe a.

Fordampning, sk, það að fordampe.

Fordands það að vera fremstur í dansi: Have Fordandsen dansa fremstur.

fordandse, ás., í f. sig dansa yfir sig, oftaka sig á dansi. See ganske fordandset ud.

Fordandser sá sem fremstur (eða undaa) dansar.

Fordannelse undirbúningur undir lærdóm: Disciple, som komme i Skolen uden al F. piltar, sem ekki hafa numið neitt, áður enn þeir koma í skóla.

fordanske, ás. 1, snúa e-u á dönsku.

Fordanskning, sk., það að fordanske. — b) það sem snúið er á dönsku.

Forde (líka Føre), sk., [forði?], úrelt, gjörvi, búnaður, meðferð (t. a. m. í: um skúruleik sinn ok um ásjá ok um alla meðferð).

Fordeel, A) eiginl. (opt ritað For-Deel, til skilningsauka), fremri hluti. Gagnstætt: Bagdeel. — B) óeiginl., það sem maður hefur fram yfir annan, yfirburðir, það að standa betur að enn annar, forskot; kostur; hagur, hagnaður, hagsmunir: Have F. for (fremfor) en anden. Han har den F. for ham, at han taler godt for sig. Han gav sin Medspiller betydelige Fordele. Det er F. ved (er kostur á, mælir fram með) en Gaard, at have en smuk Beliggenhed. — Tale til eens F. tala máli e-s. Dreie en Sag til sin F. sjer til málsbóta. Have (hefte) F. af noget hafa hag á e-u, ábatast á e-u. Gjøre sig F. af noget hafa e-ð sjer til ábata. (sb. Vinding.)

fordeelagtig, ft. -e, e., arðsamur, ábatasamur, notasæll, haganlegur, sem mælir fram með e-u: En f. Handel. Have et fordeelagtigt Ydre vera laglegur (ásjálegur).

Fordeelagtighed, sk., það að vera fordeelagtig (hagur, hagnaður, o. s. frv., sem maður hefur af e-u).

Fordeelsfag ábatamál.

fordele, ás., dreifa e-u: Vinden har fordeelt Skyerne. Skyerne have fordeelt sig það hefur rofað til. — Fordelende Midler það sem dreifir verkjum, o. s. frv. — b) skipta (jafna) e-u niður: Arbeidet er fordeelt imellem dem. — 2) afskipta, draga af e-m, hafa af e-m, ásælast e-n, gera e-m rangt til. sb. forfordele.

Fordeling, ft. -er, sk., það að fordele.

fordi, st., [e. o. for ði = fyrir þí (því)], fyrir því að, af því (að), vegna þess (að): Jeg roste ham, f. han fortjente det.

fordoble, ás. 1, tvöfalda. — F. sin Flid (eiginl. verða helmingi iðnari), herða sig enn betur. F. sin Iver, o. s. frv.

Fordobling, ft. -er, sk., það að fordoble.

Fordom hleypidómar, palladómar, (sb. hindurvitni, hjegómi, sjervizka): Lade sig indtage (beherske, lede) af Fordomme.

fordomsfri hleypidómalaus, skynsamur: En f. Mand. — b) skynsamlegur: En f. Betragtning.

Fordomsfrihed, án ft., sk., skynsemi.

fordomsfuld fullur af hleypidómum.

Fordraaber, ft., fyrsta rennsli (þegar verið er að búa til brennivín).

Fordrag, ft. eins, kl., samningur, sáttmáli, sætt, sættargjörð.

fordrage, ós., þola, umbera, fella sig við. — 2) í þs., fordrages = enes (sjá ene, ás.).

fordragelig, ft. -e, e., þolanlegur, bærilegur, viðunanlegur, sem við er sæmandi. — 2) (sjaldh.) = enig; sem hægt er að lynda við.

Fordragelighed, sk., það að vera fordragelig 1. — 2) umburðarlyndi.

1. fordre, ós. 1, heimta, (krefja e-s, t. a. m. ef hann .... hefir eigi kraft skiptia; nú er optar sagt) krefjast e-s, kalla (veita tilkall) til e-s hlutar; líka ætlast til e-s: F. sin Betaling. F. Regnskab af een. Han fordrer (ætlast til, eða heimtar) for megen Opvartning. F. een for Retten stefna e-m. F. een ud skora á e-n (eða tómt e-n) til einvígis, skora e-m á hólm.

2. fordre, ás. 1, (forn), efla, styðja, styrkja.

fordreie færa e-ð úr lagi, skæla, (sb. gretta): F. Øinene ranghvolfa í sjer augunum. — óeiginl. rangfæra, afbaka, aflaga: F. eens Ord.

Fordreielse, ft. -er, sk., það að fordreie.

1. Fordring, ft. -er, sk., heimting (Grágás), heimta, kröf (Fms. 1, 66), tilkall, ákall (forn): Gjøre alt for store Fordringer til (ætlast til of mikils af) sine Medmennesker. Have en F. paa een (eiga með að krefja e-n e-s).

2. Fordring, sk., (forn), efling, stuðningur, styrkur, liðsinnir.

fordringsfri skuldlaus (um eignir). — 2) óheimtufrekur, lítilþægur, sem ekki ætlar sjer hátt.

Fordringsfrihed, sk., það að vera fordringsfri 2.

fordringsfuld heimtufrekur, sem ætlar sjer hátt.

Fordringskab, án ft., kl., úrelt = Befordring a, b.

fordringsløs = fordringsfri.

fordriste, ás., í f. sig 1) tökanl., f. sig til noget dirfast e-s, þora e-ð. — 2) úrelt, a) vera of djarfur. — b) f. sig paa noget reiða sig á e-ð, treysta e-u.

fordrive, ás., reka (flæma, keyra, fæla) e-ð burt eða út o. s. frv., stökkva e-n burt, (sb. þat hrindr eitri úr); líka eyða e-u: F. Fjenden. F. Rotter af et Huus. F. sit Foster. — F. en Sygdom. — Hvormed skal vi f. Tiden hvað eigum við að hafa okkur til skemmtunar eða dægrastyttingar.

Fordrivelse, sk., það að fordrive (brautrekaing, 656 X[1], burtrekstur, o. s. frv.).

fordrukken, [sb. drikke], búinn að fara með sig á drykkjuskap: See f. ud vera drykkjumannslegur í andliti.

fordum, ao., [forðum], forðum, fyrrum, í fyrri daga, í fyradinni, í fornöld. — b) nokkurs konar eig. af fordum er hafður sem e., og merkir forn: En fordums Skik.

Fordumsdage, ft., þegar sagt er í F. = fordum a.

fordunkle, ós. 1, gera e-ð myrkt (dimmt, dapurt), deyfa e-ð = deyfa skin e-s, draga dimmu á: „Som naar Solen pludselig straaler igjennem Skyen og strax igjen fordunkles" eins og þegar snögglega glaðaar fyrir sólunni, en í sama vetfangi dregur fyrir haaa aptur. Solens Lys fordunkler alle Stjerner. — b) óeiginl., t. a. m. denne Feil kan ikke f. hans Fortjenester það ber miana á þessum bresti, sakir mannkosta hans.

Fordunkling, sk., það að fordunkle.

fordunste = bortdunste.

fordybe dýpka. — 2) f. sig (um menn), a) eiginl. t. a. m. f. sig i Skoven fara langa leið inn í skóginn. — b) óeiginl., sökkva sjer í — eða niður í — e-ð: F. sig i Gjeld hleypa sjer í skuldir. F. sig i Betragtninger. Fordybet i Betragtninger (sem er að hugsa um e-ð).

Fordybning, ft. -er, sk., það að fordybe 1. — b) dæld, laut, lægð, kvos, slakki, slóðnr, hola, gryfja.

fordyre, ós. 1, gera e-ð dýrt, spenna e-ð upp.

fordægtig, ft. -e, e., = mistænkelig a (sem er danskara).

fordækt, ft. -e, e., [sb. dække], í tali, leynilegur, laumulegur: Paa en f. Maade laumulega.

Fordærv, sk. (og kl.), = Fordærvelse.

fordærve, ás. 1, spilla (granda) e-u, skemma: Fugtigheden har fordærvet Kor-

net. — Fordærves ved slet Omgang. Fordærvede Sæder.

fordærvelig, ft. -e, e., sem er hætt við að skemmast (spillast): Let fordærvelige Varer. — b) skaðvænn, skaðvænlegur, skaðsamlegur, skæður: En f. Slik (Lære).

Fordærvelse, sk., a) það sem spillir e-u: Spise og Drikke var hans F. það var það sem fór með hann. — b) það að skemmast o. s. frv., eða vera skemmdur o. s. frv.; skemmdir, spjöll, spilling, glötun: Vares F. (skemmdir á varningi) ved Søvand. Den menneskelige Naturs F. spilling. Styrte sig i F. Bringe (føre) een i F. fyrirkoma e-m. Sb. Ulykke, Ødelæggelse, Undergang.

Fordærver, ft. -e, kk., spillandi, (spillir).

fordøie melta: F. sin Mad. Denne Mad er let (tung, haard) at f. það er gott (illt) að melta þenna mat. — b) (sjaldh. og hálf-úrelt) = forøde. — 2) óeigiol. þola, liggja undir e-u, standast.

fordøielig, ft. -e, e., meltanlegur: En let f. Føde matur sem gott (hægt) er að melta.

Fordøielighed, sk., það nð vera meltanlegur (auðmeltur).

Fordøielse, sk., melting: En god (slet, stærk, svag) F.

Fordøielsesfeber óool sem koma i msoo af melliogarskorli.

Fordøielseskraft meltingarnfl.

Fordøielsesmiddel meltingarlyf.

Fordøier, ft. -e, kk., sú sem meltir. — b) (sjaldh. og hálf-úrelt) = Forøder.

fordølge, a) sjaldh. eiginl., dylja, leyna (skýla) e-u. — b) óeiginl., draga dulur á, dragn fjöður yfir, breiða yfir, þegja yfir e-u: F. Sandheden.

Fordølgelse, sk., það að fordølge.

fordømme, ás., dæma e-n sekan, sakfella, áfella, niða e-o eða e-ð niður, kalla e-ð illt verk, o. s. frv.: F. een. F. en Handling. — b) i guðsorði, fyrirdæma = dæma e-n til eilifra pisla: De Fordømte glataðir, (i tali: þeir sem fara illa). — e) fordømt lagður (af forlögunum) til e-s er mönni þykir illt: Fordømt til at trælle for andre sit Liv igjennem; sb. fyrirírmunun, afdæming(ur), og: það er eins og það sje dómur á því. — d) í tali, fordømt, sem e., bölvaður: En fordømt Vane (Skjelm).

fordømmelig, ft. -e, e., sem ekki er bót mælandi: En f. Slik.

Fordømmelse, sk., áfellisdómur, áfallsdómur (677), fyrirdæming, glötun.

fore sjá fodre.

Fore sjá Forde.

fore, fs. og ao., [sb. fyri], fyrir, o. s. frv., er sjaldh. nema sem fremri partur í samsettum orðum. Þó rita sumir fore út af fyrir sig, t. a. m. tage sig noget f. fara að gera e-ð, hafa e-ð fyrir stafni; det kom mig f. mjer fannst það; en for er samt miklu liðkanlegra i bókum, og ætið haft í tali.

forebringe færa e-ð í tal, vekja máls á e-u, bera e-ð upp, herma: F. noget for een. Saaledes blev det mig forebragt svo er mjer frá sagt.

forebygge, ás., girða (f. gerða) fyrir, stemma stiga fyrir e-u, afstýra (sb. hnekkja, aptra, tálma, hamla) e-u: F. en Sygdom.

Forebyggelse, sk., það að forebygge.

Foredrag, ft. eins, kl., a) það að bera e-ð fram, flutningur máls: Sagens F. framsaga sakar. — b) það hvernig e-ð er borið fram, fyrirsögn (Rimb. á 2. bls.): Have et slet (godt, klart, tydeligt) F. koma illa (vel, skýrt, greinilega) orðum að því, er maður ber fram, (sb. framburður). — c) það sem borið er fram, tala, ræða, eyrindi: Han holdt et langt F. hann talaði langt eyrindi.

foredrage, ás., flytja e-ð munnlega eða skriflega, bera e-ð upp: F. en Sag for et Collegium. Det er blevet Kongen foredraget það hefur verið flutt fyrir konungi.

forefalde (fyrifalla), falla til, bera (koma) að höndum, fara fram, bera við, atvikast: Gjøre hvad der forefalder i en Huusholdning. Der er forefaldet noget imellem dem þeim hefur borið e-ð á milli. Ved forefaldende Leilighed þegar svo ber undir (sb. falde A, 2, k).

forefinde hitta e-ð fyrir á e-m stað.

foregaae, a) um tíð, vera áður, en er varla haft, nema i bo. núl. t., foregaaende Aar undanfarið ár, árið áður. — b) ganga á undan öðrum með e-u eptirdæmi, hafa e-ð fyrir öðrum: F. andre med et godt (slet, ondt) Exempel. — c) verða, gjörast: Her er foregaaet store Forandringer.

foregive láta sem e-ð sje, láta e-ð í veðri vaka, bera e-ð í vænginn, bera e-ð fyrir, berja e-u við, gera sjer e-ð upp, látast vera: En foregiven Aarsag viðbárur. En foregiven Sygdom uppgerðarveiki, skrópar.

Foregivende, kl., sögusögn, fyrirsláttur, viðbárur, uppgerð: Under F. af en Sygdom blev han paa Landet hann ljezt vera veikur, og o. s. frv. Sb. Paaskud.

foregjøgle, ás., láta e-m sýnast e-ð, (sb. villa sjónir fyrir e-m): F. een noget.

foregribe taka fram fyrir hendurnar á e-m svo hann geti ekki það sem hann ætlar sjer: F. een i noget.

Foregribelse, sk., það að foregribe.

forehavende, bo. núl. t., [sb. have noget for], í tali, hafður í hyggju eða fyrir stafni, áformaður: Min f. Reise.

Forehavende, ft. -r, kl., áform, fyrirætlun.

foreholde, ás., (eiginl. halda e-u frammi fyrir e-m), setja (leiða) e-m e-ð fyrir sjónir, brýna e-ð fyrir e-m.

Foreholdelse, sk., það að foreholde.

forekaste kasta e-m e-u í nasir (núa e-m e-u um nasir, heldur hversdagslegt), bera e-m e-ð á brýn, brigzla (bregða) e-m um e-ð.

Forekastelse, sk., það að forekaste.

forekomme, a) (eiginl. koma fram fyrir e-n), verða fyrir e-m, koma til eyrna e-m: Naar Sagen forekommer i Retten. En saadan Leilighed forekommer ikke saa let. En Plante, som sjelden forekommer sem óvíða finnst (sprettur). — Det er forekommet mig (jeg hef rekið mig á það, orðið var við það) paa mine Reiser. Det Rygte er forekommet mig. — b) noget forekommer een e-m finnst (hyggst, heyrist, sýnist) e-ð: Det forekom mig, at jeg hørte hans Røst mjer heyrðist jeg heyra málróminn hans (heyra hann tala, heyra til hans). Det forekom mig i Drømme mig dreymdi, mjer þótti. — c) (eiginl. komast fram fyrir e-n, þ. e.) verða fyrri (fljótari) til — verða skjótari að bragði — en annar: Han vilde have stukket sin Modstander ihjel; men denne forekom ham. — d) = forebygge: F. en Ulykke. — 2) bo. núl. t., sem e., sem lætur sjer farast vingjarnlega við aðra að fyrra bragði, viðfeldinn, alltilegur, sem hefur allt á takteini: En forekommende Mand. Forekommende Artighed viðfeldni og kurteisi.

Forekommenhed, án ft., sk., það að vera forekommende (viðfeldni).

Forekomst, sk., það að finnast (forekomme 1, a).

Forelle, ft. -r, sk., vatnasilungur *salmo foria.*

forelske i orðstiltæk. f. sig i láta hug sinn renna til ástar við (e-n), leggja (ástar)hug á, (sb. leggjast á hugi við): F. sig i en Pige. Være forelsket i een. — Líka er sagt, i gamni, að maður sje forelsket i en Ting eða Pe.son, sem manni þykir (að eins) mjög vænt um, eða líkar sjerlega vel við.

Forelskelse, sk., það að forelske sig eða være forelsket (sb. ást, ástarhugur).

forelyve ljúga e-u að e-m.

forelægge leggja e-ð fram fyrir e-n: F. een et Document. — Óeiginl., leggja e-ð fyrir e-n, fá e-m e-ð: F. een nogle Spørgsmaal. F. een en Sag til Afgjørelse.

Forelæggelse, sk., það að forelægge.

forelæse lesa e-m e-ð: Han forelæste mig sit Digt.

Forelæser, ft. -e, kk., sá sem les e-ð fyrir öðrum.

Forelæsning, ft. -er, sk., fyrirlestur sjer i lagi kennara: Holde (høre) Forelæsninger.

foreløbig, ft. -e, e., gerður á undan e-u til undirbúnings: En f. Betragtning.

foremale skrifa = penta e-ð svo annar sjái: Han foremalede mig hele Figuren.

Forende (opt ritað For-Ende, til skilningsauka) framendi, fremri endi. Gagnstætt: Bagende a.

forene samtengja, tengja e-ð saman, 1) eiginl.: F. to Værelser (gera tvö hús að einu) ved at borttage et Skillerum. — 2) óeiginl., a) samtengja, samlaga: F. sig med een om noget taka sig saman um e-ð við e-n. Gjøre noget med forenede Kræfter verða samtaka i e-u. Forenede Magter sambandsríki, bandaríki. — b) sætta, gera e-ð samhljóða, koma e-u saman, líkt og koma e-u heim við e-ð: F. stridende Partier (sb. forlige). F. stridige Meninger. Denne Yttring kan ikke forenes med hans tidligere Lære þessu ber ekki saman — þetta kemur ekki heim — við o. s. frv. — β) forenes koma sjer saman, lynda hvor við annan: De kunne ikke forenes þeim lyndir (semur) ekki, þeim kemur ekki vel saman. — c) hafa tvennt eða fleira undir í senn, hafa tvennt eða fleira til að bera: To saa betydelige Embeder kan han neppe f. kemst varla yfir þau. Han forener grundig Lærdom med den største Beskedenhed. Sb. forbinde 1, b, β.

Forening, ft. -er, sk., samtenging, samband, fjelag, fjelagsskapur, sáttmáli, samkomulag, o. s. frv.: Ægteskabelig F. hjónaband. Indgaae (gera) en F. Bryde (rjúfa) en F.

Foreningsmiddel það sem er bæst til að samtengja e-ð.

Foreningspunkt sú grein þar sem e-ð samtengist (samlagast, o. s. frv.).

Forerindring formáli.

forertse, ás. 1, gera e-ð að múlmi.

foresige mæla (hafa) e-ð fyrir e-m svo að hann geti haft það eptir (sb. Nj. 33), hafa e-ð yfir fyrir e-n.

foreskrive eiginl. skrifa e-ð fyrir (handa) e-m svo að hann geti skrifað eptir því; en er sjaldan haft, nema óeiginl., setja e-m reglu um e-ð: F. een (segja e-m, tiltaka við e-n), hvad han skal gjøre. F. en visse Grændser segja e-m, hvað langt hann má fara i e-u. F. den Syge en streng Leve-

maade hjóða sjúklingunum varkárni (segja sjúklingnum að vera varkár) i mataræði. F. den Syge et Lægemiddel segja sjúklingnum nð neyta e-r lækningar. — B) ho. l. t. foreskrevet sem fyr er ritaður: Paa foreskrevne Maade svo sem áður er sagt.

Foreskrivning, sk., (sjaldh.), það að foreskrive A.

foreskyde, ás., 1) eiginl., skjóta (hleypa) e-u fyrir, en er ekki haft, nema i ho. l. t.: Er Slaaen foreskudt? — 2) óeiginl., a) bera e-ð fyrir, berja e-u við: Han foreskød sin Upasselighed hann bar það fyrir, nð sjer væri illt. — b) = forskyde 2, a: F. een Penge.

foreslaae, ás., stinga upp á e-u, (sb. teltaði hann þess ráðs, Íslendingabók): Jeg foreslog ham, at følge med mig. F. een til et Embede.

foresnakke stagast ú e-u við e-n, til að telja honum trú um það, eða telja hann á það: F. een noget.

forespille, ás., leika e-ð á hljóðfæri fyrir e-m svo hann geti haft það eptir.

forespørge, a) tómt, spyrja: Jeg har ladet f., om han var kommen. — b) i f. sig grennslast eptir e-u, með því að spyrja: F. sig hos een om noget.

Forespørgsel, ft. -er, sk., það að forespørge.

forestaae stýrn (stjórna, ráða — vera — fyrir) e-u, hafa e-ð á hendi, fara með (t. a. m. goðorð): Hun forestaaer selv sit Huus. — 2) fara í hönd, vera í vændum, standa til, (vofa yfir): Høsten forestaaer. En forestaaende Reise ferð, sem maður á fyrir höndum.

forestille, a) nefna e-n fyrir öðrum viðstöddum til að koma þeim í kunnlugsskap: F. een for Kongen. Han blev Kongen forestillet. De bleve forestillede for hinanden. — b) sýna imynd e-s hlutar: F. en Handling paa Skuepladsen. — Líka vera e-ð (i leik): I denne Leg forestiller han Kongen. Sömul. (um myndir) merkja, tákna: Hvad forestiller denne Figur hvað á þessi mynd að vera? Hvad forestiller dette Maleri? — c) bera e-ð munnlega eða skriflega upp fyrir e-n, leiða (setja) e-m e-ð fyrir sjónir: Sagen er endnu ikke forestillet Kongen; sb. foredrage, forelægge (óeiginl.). Jeg forestillede ham Tingens Vanskelighed. — d) f. sig noget gjöra sjer hugmynd um e-ð; geta nærri e-u.

forestillelig, ft. -e, e., sem maður getur gert sjer hugmynd um.

Forestilling, ft. -er, sk., það að forestille, o. s. frv., a) Ministerens F. ved Hoffet (koma ráðgjafa til hirðarinnar). — b) en F. (leikur) paa Skuepladsen. Under Forestillingen (meðan verið er að leika). — c) faae een til noget ved Forestillinger með fortölum. — Gjøre F. om noget bera e-ð upp skriflega. Indgive en F. til Kongen rita til konungs um e-ð. Gjøre en eftertrykkelig F. leiða e-m e-ð rækilega fyrir sjónir. — d) hugmynd: Gjøre sig en falsk F. om noget imynda sjer e-ð öðruvísi, enn það er.

Forestillingsevne hugmyndakraptur (það að geta gert sjer hugmyndir).

Forestillingskraft = Forestillingsevne.

foresvæve vaka (líka flækjast, þegar maður á bágt með að koma e-u fyrir sig) fyrir e-m: Det Billede, som foresvævede hans Phantasie sem vakti fyrir honum.

foresynge, ás., syngja e-ð fyrir e-m eða svo að hann heyri.

foresætte, ás., 1) (sjaldh.), eiginl., setja e-ð fyrir e-n til að borða, bera e-ð á borð fyrir, bera e-ð fram: Der blev foresat dem mange Retter. — 2) óeiginl., a) þar sem talað er um að setja e-ð fyrir e-n, α) setja e-m e-ð fyrir: Der er mig foresat en vis Tid, inden hvilken jeg maa være færdig mjer hefur verið skammtaður tími, sem jeg ætti að vera búinn á. F. een et Maal. — β) f. sig noget ásetja sjer e-ð. — b) setja e-n fyrir (= yfir) e-ð: Han er bleven foresat denne Stiftelse. — Ho. l. t. er haft sem nafn, Foresat, yfirmaður (655, VII), yfirboðari: Han er min Foresatte. Adlyde sine Foresatte.

foretage, ás., a) fara í e-ð (til að gera við það): Naar Sagen foretages i Retten. — F. en chirurgisk Operation skera e-t mein. — b) f. sig noget taka sjer e-ð fyrir hendur, (heldur minna enn ráðast í e-ð): F. sig en Reise. Han foretager sig intet den hele Dag tekur ekki handarvik liðlangan daginn. — Ho. nút. haft sem e., framtakssamur.

Foretagende, ft. -r, kl., fyrirætlun, áform: Udføre et F.

foretegne, ás., draga e-ð upp fyrir (handa) e-m svo að hann geti dregið upp eptir því: Jeg har nøie fulgt, hvad der var foretegnet mig.

foretrække, ás., taka e-ð fram yfir annað, meta e-ð meira — kjósa e-ð heldur — enn annað: F. en Ting (en Person) for en anden. Han blev ham foretrukket. Han foretrak (honum þótti betra) at døe, for at leve vanæret.

foretygge (ekki haft nema óeiginl., og í tali) tyggja e-ð upp fyrir e-m, tyggja e-ð — troða e-n — í e-n.

Foretægt, sk., [sb. fyritekt], úrelt, = Foretagende.

forevende, ás, = foregive, foreskyde 2, a: F. noget til sin Undskyldning.

Forevending, sk., = Paaskud, (sb. Foregivende): Under F. af en Sygdom undir því yfirskyni, að hann væri veikur.

forevidende, [sb. vide], sem veit e-ð fyrir fram: Være f. om noget.

Forevidende, kl., vitund fyrir fram: Han gjorde det uden mit F. án minnar vitundar, hann ljet mig ekki vita af því áður. Med mit F.

forevige, ás. 1, (eiginl. gera e-ð eilíft), láta e-ð verða uppi — halda e-u á lopt — meðan heimurinn stendur: Han har foreviget sig ved sine Skrifter (hans orðstír mun ætíð uppi verða sakir ritgjörða hans).

Forevigelse, sk., það að forevige.

Forevisning, ft. -er, sk., það að forevise.

forevise sýna: F. sit Pas. Sb. fremvise. — Líka = hafa e-ð til sýnis: „Her forevises et sjeldent Dyr".

Forevisér, kk., sá sem sýnir e-ð (hefur e-ð til sýnis).

Forfald, [forfall], forföll, (sb. að forfallalausu, nauðsynjalaust): Han fik F. forfallaðist. Han har lovligt F. er löglega forfallaður, honum ganga lögleg forföll — gengur lögleg eða skyld nauðsyn — fyri. Have lovligt F. fra (eða for) at møde i Retten.

Forfald, án ft., hnignun: Rigets F. — 2) það að forfalde 2, a. — b) það að forfalde 2, b.

forfalde hrörna, ganga af sjer: Bygningen (Haven) forfalder. En forfalden Muur (Bygning). — Óeiginl.: Handelen forfalder verzluninni hnignar. — 2) hverfa undir konung eða í sjóð ríkisins, verða upptækt, (sb. Forfald, án ft., 2, a). — b) koma í gjalddaga (sb. Forfald, án ft., 2, b). — 3) verða ófær (ótækur) með e-ð: F. til Drik (Spil, Liderlighed). Fyrir forfalden til Drik segja menn opt eingöngu forfalden ótækur drykkjumaður.

Forfaldsdag gjalddagi — og Forfaldstid skuldadagar — þegar borga á það sem til er skilið í viðskiptabrjefi.

forfaldsløs forfallalaus.

Forfaldstid sjá greinina um Forfaldsdag.

Forfaldsvidne nauðsynjarvitni (Gþl.).

forfalske, ás. 1, falsa (t. a. m.: ef maðr falsar steðja, hréf eða innsigli konongs várs; falsaðr mjöðr), svíkja (t. a. m. i: smjörið er svikið): F. et Document. F. Mynt (Vare, Maal og Vægt).

Forfalsker, kk., sá sem falsar eða svíkur e-ð.

Forfalskning, sk., það að forfalske.

Forfang, án ft., sk., (fornlegt), tálmi, tjón, bagi: Gjøre een F. Sb. Afbræk.

forfange, í f. sig (einungis um hesta), verða innkulsa: Hesten har forfanget sig. Hesten er bleven forfangen.

Forfangenhed, sk., (um hesta), það að vera innkulsa.

Forfangst, án ft., (sjaldh.), veiði á undan öðrum: Han maa gjerne have Forfangsten.

Forfangstret (sjaldh.), heimild á að veiða á undan (öðrum).

forfare, ás. 1, 1) (fornl.), reyna (stundum = rannsaka), komast að raun um. — 2) fara einhvernegiun að e-n eða með e-ð eða e-n: Han forfarer ilde dermed. F. med een efter Lovens Strenghed. (Sb. handle A, b.)

forfaren, [sb. fare, vegna lögunar á orðinu, og forfare, vegna merkingarinnar], reyndur (sb. erfaren), leikinn í e-u: En f. Sømand.

Forfarenhed, sk., reynsla (sb. Erfarenhed, sem er tíðkanlegra), það að vera leikinn í e-u.

Forfaring, sk., (fornl.), raun (í orðatiltæk.: komast að raun um): Komme i F. om noget.

Forfatning, sk., a) án ft., ástand, ráð, hagur: Han efterlod Godset i en ypperlig F. (= Tilstand). — Sjer í lagi, fjárhagur: Han er i maadelig F. hann á í basli. — b) með ft. -er, = Statsforfatning.

forfatte semja (taka saman, búa til, gera) rit, rita (sb. skrive): F. en Bog. F. et Skrift.

Forfatter, ft. -e, kk., rithöfundur: En berømt (god, maadelig, slet) F. Han er tidlig bleven F. Være F. til (eða af) et Skrift vera höfundur e-s rits.

Forfatterinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er rithöfundur.

Forfatterskab, kl., það að vera rithöfundur eða höfundur e-r bókar.

forfegte, ás., verja: F. sin Sag. F. sine Rettigheder. F. sine Meninger.

Forfegtelse, sk., það að forfegte: Hans ivrige F. af denne Mening har skadet ham hann hefur goldið þess, að hann hefur varið þetta mál með svo miklu kappi.

Forfegter (með áherzluna á miðsamstöfunni), ft. -e, kk., [af forfegte], verjandi: Troens F.

Forfegter (með áherzluna á fyrsta atkvæðinu) sá sem berst fyrir aðra; sá sem er í broddi fylkingar (fremstur í orustu).

Forfegtning bardagi á undan sjálfri (megin-) orustunni.

forfeile, ás., fara á mis við: F. Veien villast. F. sit Maal.

forfeire (úrelt), fegra: F. sin Sag. F. sine Ubyder. (Sb. besmykke.)

forfine, ás. 1, gera e-ð smágerðara; en er sjaldh., nema í hinni óeiginl. merk. að gera e-ð kurteislegra: F. Sproget.

Forfinelse, sk., það að forfine. — b) kurteisi, o. s. frv.; kveifarskapur.

Forfjerding framfjórðungur (sb. greinina um Bagfjerding).

forflere, ás. 1, fjölga e-u.

forflytte, ás., flytja, færa e-ð um reit: F. noget til et Sted. — Nú á dögum er forflytte optast nær = láta e-n fara í annan stað með því að veita honum annað embætti: Han er bleven forflyttet til et andet Kald (Embede) það er búið að veita bonum annað brauð (embætti).

Forflyttelse, ft. -r, sk., það að forflytte: Søge om F. beiðast annars embættis (einkanl. ef það er á öðrum stað).

forfløien, [sb. flyve], í tall, a) sem er út í hvippinn og hvappinn: En f. Karl flysjungur. En f. Tøs stelpugopi. — b) reikull, hvikull, ringlaður, o. s. frv.: En f. Tanke. En f. Yttring e-ð sem er sagt út í bláinn eða veltur upp úr manni hugsunarlaust.

Forfod framfótur.

forforbele (fornl.) = forbele 2.

forfra, ao., a) að framan, í fyrir: Besee en Ting f. og bagfra. — b) á upphafinu: Vi maae begynde f. igjen við verðum að fara fram fyrir aptur.

forfragte (sjaldh.), selja skip á leigu.

forfremme efla, bæta, auka, flýta — flýta fyrir — e-u, frama, halda e-m til virðinga: F. Agerdyrkning; sb. fremme. — F. een til et bedre Embede. Forfremmes i noget taka framförum í e-u.

Forfremmelse, sk., það að forfremme (efling, aukning, framfarir, upphefð, o. s. frv.): Bidrage til eens F. styðja e-n til að komast áfram. Søge F. til et bedre Embede heiðast betra embættis.

Forfremmer, ft. -e, kk., sá sem heldur e-m til virðinga.

forfriske hressa, endurnæra, endurnýja (sb. opfriske): F. sig. F. Sindet. F. Luften i et Værelse hleypa breinu lopti inn í hús.

Forfriskelse, sk., það að forfriske (hressing, endurnæring, o. s. frv.): Sindets F.

Forfriskning, ft. -er, sk., hressing (það sem maður hressir sig á): Nyde Forfriskninger.

forfrossen, [sb. fryse], freðinn, gagntekinn — yfirkominn, farinn — af kulda: Komme f. fra en Reise. Hans Fødder vare reent forfrosne bonum var dauðkalt á fótunum.

forfule, h. s. 1, (sjaldh.), fúlna, fúna.

forfuske, ás., skemma (ónýta) e-ð með klaufaskap: Denne Klædning har han reent forfusket.

Forfuskning, sk., það að forfuske.

forfylde offylla, troðfylla: F. sig med (kýla vömb sína á) Mad og Drikke; sb. kunna sjer ekki maga-mál. — forfyldt sem er átvagl og (einkum) fyllisvín.

Forfædre, ft, forfeður, (fornt.: foreldrar, foreldrismenn, foreldri; sb. langfeðgar), hinir fyrri frændur (ættmenn), fyrri menn: Han er vanslægtet fra sine F. Vore Forfædres Sprog.

forfængelig, 1) ft. -e, e., hjegómlegur, a) fánýtur: F. Ære. — Líka (sjaldh.), óviðurkvæmilegur: Forfængelige Ord. F. Snak (fíflslegt hjal). — b) um menn: F. i sin Dragt. Den Forfængelige vil roses og beundres. — 2) ao., hjegómlega: Tage Guds Navn f. leggja guðs nafn við hjegóma.

Forfængelighed, án ft., sk., það að vera forfængelig 1, a (hjegómi). — b) hjegómadýrð, fordild.

forfærde, ós. 1, skelfa: Forfærdes ved (eða over) noget skelfast af e-u. Forfærdet óttasleginn. Man forfærdes ved at (manni ofbýður að) høre det.

forfærdelig, 1) ft. -e, e., skelfilegur, hræðilegur, óttalegur, voðalegur, ógurlegur, ógnarlegur, ofboðslegur: Hans Aasyn var forfærdeligt. — Líka, í tali, eins og hin íslenzku orð, = geysilegur, feykilegur, fjarskalegur: En f. Mængde skelfilegur grúi, úi og grúi. En f. Kulde (Hede). — 2) ao., skelfilega, o. s. frv. — Líka, í tali, að sínu leyti eins og á ísl.

Forfærdelse, sk., skelfing, ógn, ofboð.

forfærdige, ós. 1, búa e-ð til: F. en Klædning. F. et Par Skoe. F. (smíða) noget af Jern (Træ).

Forfærdigelse, sk., það að forfærdige.

forfodde, ás. 1, gera neðan við: F. et Par Støvler.

forføie i f. sig hafa sig úr e-m stað o. s. frv.: F. sig hjem hafa sig heim, halda heim.

forfølge, ás., elta, (stundum leggja e-n í einelti), sækja (t. o. m. konungr .... sótti hjört einn lengi): F. et Dyr paa Jagten. F. en flygtende Fjende reka flóttа. — Óeiginl., ofsækja, reka e-n fjónum (Rímb.): Hans Fjender have forfulgt ham saalænge indtil de fik ham styrtet. — b) halda e-u áfram, fylgja e-u fram, reknst í e-u, reka, sækja: F. et begyndt Arbeide. F. en Sag (sb. skal .... þat at sælt hafa, er baun — þ. e. konungur — gerir, ok reka eigi lengr, og sá .... skal svá sækja annars sókn, sem sína).

Forfølgelse, ft. -r, sk., eltingar, (sb. einelti); sókn, rekstur, o. s. frv.; sjer í lagi, ofsókn.

Forfølgelsesaand ofsóknarhugur.

Forfølger, ft. -e, kk, sá sem eltir eða ofsækir e-n.

forføre leiða e-n afvega, tæla (teygja, ginna, lokka) e-n til e-s: F. een til Spil. — Sjer í lagi, vjela konu til legorðs, (sb. glepja, fífla, komast yfir): F. en Pige. — (Í gamni er forføre opt haft um að koma monni til e-s sem er meinlaust.)

Forførelse, ft. -r, sk., ginning, teyging, o. s. frv.

Forfører, ft. -e, kk., sá sem leiðir menn afvega; sjer í lagi sá sem vjelar konur til legorðs.

forførersk (líka forførisk), ft. -e, e., táldrægur.

Forførerske, ft. -r, kvk., sú sem leiðir menn afvega.

forførisk sjá forførersk.

forgaae, A) h. s., 1) líða: En Dag forgaaer snart (hver dagurinn er ekki lengi að líða; sb. ein nótt líður skjótt). I forgangne Dage áður á tíðum. — b) ho. l. t. forgangen = forleden, α) sem e.: Forgangen Uge (Maaned) vikuna (mánuðinn) sem leið. Forgangen Aar árið sem leið, í fyrra. — Forgangen Dag; forgangen Nat. — β) sem ao.: Jeg mødte ham forgangen (= forgangen Dag) paa Gaden. — 2) líða af, líða frá: Sorgen forgaaer med Tiden. — 3) líða undir lok, fyrirfarast, farast, týnast, tortýnast (f. tortímast), þverra, þrjóta, rjena, hverfa: Alt i Verden forgaaer (allt er í heiminum hverfult). Skibet forgik i Stormen (sb. gaae under, forlise). Være nær ved at f. af Sult vera nærri dauður úr sulti. — B) ás., í f. sig drepa sig á göngulagi.

Forgaard fremri garður í húsi með tveimur görðum. Gagnstætt: Baggaard. — b) forgarður.

Forgaars í orðatiltæk. i F. í fyrra dag: Baade i Gaar og i F. I F. Morges (Aftes) í fyrra morgun (kvöld). I F. Middags í fyrra dag í kringum hádegi. — Líka, í tali, sem nokkurs konar fremri liður í orði: I Forgaarsavisen í blaðinu í fyrra dag.

forgabe, ás., höfð í f. sig i noget eiginl. verða svo að maður geti ekki hugsað um annað enn góna á e-ð, (sb. dyn, dálæti): F. sig i en Pige. Hun er ganske forgabet i denne Dreng sjer ekki sólina fyrir þessum pilti (strák).

Forgang (sjaldh.), fyrirgangur (Björn): Lade een have Forgangen láta e-n ganga fyrir sjer.

Forgangskone á landsbyggðinni, kona sem þjónar fyrir borðum.

Forgemak forstofn, forsalur.

Forgift, án ft., eitur, ólyfjan.

forgifte, ás. 1, eitra, blanda e-ð eitri: Forgiftede Pile. F. (láta eitur í) Maden. — Líka í óeiginl. merk.

Forgiftelse, sk., það að forgifte.

forgiftig, ft. -e, e., eitraður.

forgive gefa (byrla) e-m eitur, drepa e-n á eitri: F. een med Rottekrud drepa e-n á völskueitri. Man kan f. Folk med saadan Mad það má drepa menn á þess konar mat. — 2) gefa spil rangt.

Forgivelse, sk., það að forgive.

forgjeldet, ft. -gjeldede, e., skuldum vafinn.

forgjemt, [sb. gjemme], geymdur of lengi, skemmdur á geymslu: Forgjemte Varer.

forgjette, ás. 1, gleyma e-u, láta sjer e-ð úr minni líða: Forgjet mig ei (jurtar nafn) = Forglem mig ei.

forgjeves, ao., til einskis, til ónýtis, árangurslaust: Arbeide f. vinna fyrir gíg. Gaae f. fara erindisleysu (ónýtisför, erindislaust). — b) sem e., sem kemur fyri ekki, árangurslaus: En f. Reise ónýtisför. Alle Erindringer have været f.

forgjøre, a) fornl., fyrirgjöra e-u: Have sit Liv forgjort. Sb. forbryde b. — b) f. sig í orðabættinum: Det er bedre at forsperge sig, end at f. sig (það er betra að hlaupa á sig í spurningu, enn í verki). — c) = forhexe: Bonden troede, at hans Barn var forgjort væri orðið fyrir gjörningum, heillað, í álögum.

Forglasning, sk., það að forglasse.

forglasse, ás. 1, gera e-ð að gleri.

forglemme = glemme: F. sig selv gá ekki að sjer eða hlaupa á sig = stilla sig ekki. — Forglem mig ei (sem jurtar nafn) kattarauga *myosotis palustris*.

forglemmelig, ft. -e, e., gleymanlegur: En f. Sorg. Er tíðkanlegast í uforglemmelig.

Forglemmelse, sk., gleyming (fornl), gleymska.

forgnave naga e-ð til skemmda.

forgrave (sjaldh.) = nedgrave.

forgrebs, ao., (fornl.), a) að afnámi. — b) einum fremur enn öðrum.

forgrene i f. sig kvíslast (einkum óeiginl.).

Forgrening, ft. -er, sk., kvísl (einkum óeiginl.).

forgribe, ás., 1) án sig: F. sin Haand meiða (t. a. m. vinda) á sjer höndina þegar maður ætlar að gripa e-ð. — 2) með sig, a) eiginl.: F. sig i Mørke taka skakkt til — mistaka e-ð — í myrkri; meiða sig um leið og maður ætlar að gripa e-ð. — b) óeiginl., glæpast á e-u, misgjöra, (sb. níðast á

e-u): F. sig paa Fremmedes Penge láta sjer verða það á, að taka það sem aðrir eiga. F. sig paa een misþyrma e-m; eða misbjóða manni sem er friðheilagri enn nðrir. F. sig imod (misbjóða) Ovrigheden (sine Forældre). F. sig imod Herren styggja drottinn.

Forgribelse, sk., það að forgribe.

forgroe gróa algjörlega: Arret er nu forgroet algróið, horfið. — 2) um það sem sprettur, a) gróa yfir sig: Disse Træer ere forgroede. — b) vaxa e-u (sb. bevoxe): Haven er forgroet med Ukrud.

Forgrund það sem næst manni er á eða i e-u sem við manni blasir (gagnstætt: Baggrund): Forgrunden af et Landskab. Forgrunden af Skuepladsen fremri hlutian af sviðiau. Forgrunden (það sem næst manni á að vera) paa et Maleri.

forgrædt, [sb. græde], grátian: See bleg og f. ud vera fölur og grátina. Forgrædte Dine.

forgude, ás. 1, trúa á = hafa e-n fyrir átrúnaðargoð (eða, þegar svo stendur á, eptirlætisgoð), sjá ekki sólina fyrir e-m: Han forguder denne Pige. Kongen blev forgudet af sine Undersaatter.

Forgudelse, sk., það að forgude (sb. dálæti).

Forguder, ft. -e, kk., sá sem hefur e-ð til himaa (einkum að orsnkalitlu): Den blinde F.

Forgulv (sjaldb.), framgólf.

Forgunst (sjaldb.) = Forkjærlighed.

forgylde, ás. 1 og 2, [sb. gylla], gylla: Forgyldt gylltur, gullroðian. Orðskv.: Blysværd lader ilde i forgyldt Skede (sb. ekki sómir vel að ganga með gylltaa ölmusupung, sömul. litlum fuglum litið hreiður lætur bezt). — Forgyldt Grød (úrelt), grautur með smjöri út í, sem gefina er uppskerumönnum (að sínu leyti eins og töðugjaldngrautur er gefinn á Íslandi, eða kind skorin í slægjurnar).

Forgylder, ft. -e, kk., sá sem gyllir.

Forgyldning, sk., gylling: Forgyldningen er gaaet af.

forgængelig, ft. -e, e., fallvaltur, skammviaaur, hverfull, stopull: F. Ære (Lyst). Det Evige og det Forgængelige.

Forgængelighed, án ft., sk., það að vera forgængelig.

Forgænger, ft. -e, kk., fyrirrennari.

forhaabe (sjaldb.) = haabe.

forhaabentlig, ao., = ventelig.

Forhaabning, ft. -er, sk., von, (sb. líkindi): Gjøre sig F. om noget. Der var ingen F. til Redning. Imod al F. Feilslagne Forhaabninger (von sem hefur brugðizt). Hans store Forhaabninger opfyldtes ikke. Sb. Haab, Forventning.

Forhaand, án ft., það að fá fyrstur spil og koma fyrstur út: Have (sidde i, være i) Forhaanden.

forhaanden, ao., fyrir hendi, hjá sjer, í handraða: Jeg tog, hvad der var f. — b) í aðsigi: Natten (Foraaret) er f. fer í hönd. Faren er f. vofir yfir.

forhaane smána, smá, svívirða, (sb. geyja í forari merk.): Blive offentlig forhaanet af een.

Forhaanelse, ft. -r, sk., svívirðing (það að svívirða).

Forhaaner, ft. -e, kk., sá sem svívirðir e-ð.

Forhaar hárið framan til á höfðiau.

forhadt, ft. -e, e., [sb. hade], óþokkaður, illa þokkaður, óvinsæll, sem kemur sjer illa: Gjøre sig f. hos Folket. En f. Opførsel (Sag).

forhakke saxa (o. s. frv., sb. hakke sem ás.) e-ð til skemmda.

forhale, ás., A) heimta skip með köðlum úr einum stað í annan. — B) draga = tefja e-ð viljaadi, fresta e-u: F. Krigen (Fredsslutningen, Underhandlingen, Sagens Afgjørelse, Tiden).

Forhaling, sk., dráttur = uadandráttur, frestun.

Forhammel fremri þverspýta á vagnstöng. Sb. Forskær, Løbehammel.

Forhammer þyngsta reksleggja sem höfð er til að rekn með fyrst: Fore Forhammeren.

forhandle knýja mál (með því að ræða það eða rita um það; sb. velta e-u fyrir sjer): Sagen blev forhandlet i Stænderne. — b) hafa e-ð til sölu (fyrir hönd annars manns).

Forhandling, sk., a) með ft. -er, það að forhandle a: Forhandlinger i en Commission. Stændernes Forhandlinger. Offentlige Forhandlinger. — b) án ft., það að forhandle b: Det er ikke hans egne Varer; men han har dem til F. heldur hefur hann það til sölu fyrir anaan.

forharme i f. sig (sem þó er sjaldb.), dragast — veslast — upp af harmi.

Forharmelse, sk., það að forharme sig.

forhaste, ás., i f. sig flýta sjer um of, hlaupa af sjer horain, hlaupa á sig: F. sig med noget.

Forhastelse, sk., það að forhaste sig (bráðræði).

forhen áður, fyrrum: Jeg har f. engang seet ham. Han har f. været Amtmand.

forhenværende, [sb. være], sem verið hefur, sem var: Den f. Konge i Sverrig Svíakonuagur, sem var. Sb. forrig.

forherlige, ás. 1, gjöra e-n dýrðlegaa (e-ð dýrðlegt).

Forherligelse, sk., það að forherlige.

forhexe, ás., galdra, töfra, seiða að e-m, eða þvíuml. — Ho. l. l., í tali, sem e., líkt og undina og suúinn, mein-bölvaður: Et reent forhexet Arbeide.

forhindre = hindre: F. en Ulykke. F. een fra (eða i) noget.

Forhindring, ft. -er, sk., = Hindring.

forhippet, ft. -hippede, o., i orðatiltæk. f. paa noget sólgina — ólmur, óvægur — í e-ð.

forhjaske, ás., i tali, volka, verka, svívirða, ata, (sb. djöfla e-u út): F. sine Klæder.

forhjelpe = hjelpe: F. een til noget.

Forhjul framhjól: F. og Baghjul.

Forhold, kl., A) (með áherzluna á -hold og án ft.), sjaldb., = Forholdelse. — B) (með áherzluna á For- og ft. eins og et.), hegðun, báttalag, breytni, framferði, aðferð, (fornt meðferð eða meðferðir): Embedsmandens F. Beremmeligt (ustraffeligt) F. — b) jöfnuður: Tallenes (Størrelsens) F. I et rigtigt (passende) F. að rjettri tiltölu. I et urigtigt F. rangt að tiltölu. I samme F. að sama skapi. Der er intet F. imellem Huset og Porten dyrnar eiga ekki við húsið. Salen er for lang i F. til sin Brede í samanburði við breiddiaa. — Staae i et vist F. til een hafa e-r mök við e-n. Vort F. er ganske venskabeligt við erum dá-góðir viair, okkur kemur dá-vel saman, það fellur dá-vel á með okkur.

forholde, ás., A) án sig, a) halda e-u fyrir e-m: F. een sin Løn. — b) dylja e-s: F. Sandheden dylja hins sanna. — e) (úrelt), draga e-ð, fresta e-u, tefja (dvelja) e-ð eða e-n. — d) (úrelt), f. sig fra noget halda sig (nú sjer) frá e-u. — B) með sig, haga sjer, hegða sjer, fara svo að ráði sinu: F. sig rolig hafa kyrrt um sig. Han har forholdt sig meget forsigtigt (farið ofur gætilega að ráði sinu) i denne Sag. — h) vera svu lagað (á sig komið): Sagen forholder sig saaledes eða med denne Sag forholder det sig saaledes þetta mál er svo vaxið, svo er mál með vexti, o. s. frv. — e) f. sig paa en vis Maade til noget andet vera e-ð að því leyti, sem e-ð annað snertir: De f. sig til hinanden som Aarsag og Virkning annað er sprottið af hinu.

Forholdelse, án ft., sk., það að halda e-u fyrir e-m.

Forholdsbefaling skipun um það hvernig maður á að hegða sjer.

Forholdsbegreb nám (Begreb B) sem fer eptir (er komið undir) því hvornig á stendur: „Ungdom er et blot F." það á ekki saman, nema nafnið, að vera uagur.

Forholdsliighed fullkomian jöfnuður talna.

forholdsmæssig, a) ft. -e, e., jafn — rjettur — að tiltölu: Han fik en f. Andeel af Byttet. — b) ao., að rjettri tiltölu.

Forholdsregel ráðleggiag, ráð: Give een Forholdsregler (segja e-m, hveraig hann eigi að haga sjer). Tage sine Forholdsregler gera ráð sitt.

forholdsrigtig sem er rjettur að tiltölu.

forholdssvarende, [sb. svare], = forholdsmæssig.

forholdsviis, ao., að tiltölu, að því skapi.

forhoret, [sb. hore], út-taugaður af saurlífi.

Forhoved framhöfuð.

Forhud yfirhúð (*praeputium*),

forhude, ás. 1, leggja skip fjölum eða (þó optar) málmþynnum utan.

Forhudning, sk., það að forhude. — b) það sem skip er lagt með utan.

forhugge höggva e-ð til skemmda. — b) f. en Vei fella brota á veg. — c) f. sig höggva skakkt til, höggva utan hjá.

Forhugning, sk., það að forhugge. — b) broti.

forhungre (er) svelta, verða hungurmorða: See forhungret ud (sb. gámalegur).

forhuske i f. sig láta sig mismiuna: Jeg forhuskede mig mig misminnti.

Forhuskelse, sk., mismiani.

forhutle (i tali), skemma (ónýta) e-ð með hirðuleysi, aflaga, hjaga, skæla: F. Sproget.

Forhutling, sk., það að forhutle.

Forhuus fremri partur húss (garðs): Han har leiet Forhuset bort.

forhverve = erhverve, en sjaldnar haft.

Forhvervelse, sk., = Erhvervelse.

forhyre leigja e-ð til flutnings eða farar.

Forhæng fortjald: Forhænget paa et Theater. Forhænget for et Vindue gluggatjald. Forhænget for en Seng rúmtjald.

forhærde herða (einkanl. i illri mark.), a) eiginl., t. a. m.: Huden forhærdes harðnar, það kemur sigg í hörundið. — b) optar óeiginl., líkt og stæla e-ð upp: F. Hjertet (Sindet) herða bjarta sitt. Forhærdet i Ondskab (stæltur í illu). En forhærdet Synder syadari sem ekkert lát er á, sá sem er þverúðarfullur.

Forhærdelse, sk., a) eiginl., sigg, herzli: F. i Leveren. — b) óeiginl., stæling, þverúð, þrjózka: Hjertets (Sindets) F. Sb. Forstokkelse.

forhøie, ás. 1, hækka e-ð a) eiginl.: F. en Vold. — b) óeiginl., auka, færn e-ð fram að verði, setja e-ð upp, hleypa e-u upp, o. s. frv.: F. Skatterne (Tolden). F. Priserne.

Forhøielse, ft.-r, sk., það að forhøie.

Forhøining, ft. -er, sk., hæð, (pallur, mótfjalir 655 XVII og Fms. VII, 39, u. s. frv., eptir því hvernig á stendur).

Forhør, ft. eins, kl., próf (rannsókn) í máli: Holde F. i en Sag. Holde F. over een (spyrja e-n í máli). Komme under F. (verða spurður). Være i F. (vera spurður). Piinligt F. pining (pyntingar) til sagna.

forhøre, 1) ás., a) spyrja menn í prófi: F. Vidner. — b) f. sig láta sjer misheyrast: Der har jeg forhørt mig hefur mjer misheyrzt. (Sb. forspørge.) — 2) (í tali), h. s., grennslast (komast) eptir e-u: Jeg lod f. hos ham (spyrja hann), om det var ham beleiligt.

forinden, ao., 1) um stað, innan: Det er huult f. holt innnn. Sb. indvendig sem ao. — 2) um tíð, áður, um þnð: Dersom han ikke f. betaler sin Gjeld.

forindtagen, [sb. indtage], (sjaldh.), sem hefur fallizt á e-ð áður enn hann þekkir það til blitar.

Forlng sjá Fodring.

forivre, ás., í f. sig verða of bráður.

Forivrelse, sk., það að forivre sig.

forjage reka (flæma) e-n eða e-ð burt: F. (reka) Fjenden af en Stilling. F. en Konge reka konung af ríki. — b) bila (drepa í óeiginl. merk.) e-ð á því að reka það áfram: F. sine Heste (Hunde).

Forjagelse, sk., það að forjage (burtrekstur, u. s. frv.).

forjætte (einkum í guðsorði), heita e-u: Det forjættede (fyrirheitna) Land.

Forjættelse, ft. -r, sk., fyrirheit.

Fork, ft. -e, sk., [fork-r], kvísl, (t. a. m. heykvísl).

forkalke, ás. 1, gera e-ð að kalki: F. et Metal.

Forkalkning, sk., það að forkalke.

Forkammer lítil forstofn. — b) fremra holið báðumegin í hjartanu.

Forkast fyrra kast (í teningakasti eða strýtoleik): Have Forkastet eiga nð kasta á undan öðrum.

forkaste, 1) eiginl., a) lýna e-u með því að fleygja því e-rstaðar: Jeg har forkastet mine Handsker. — b) f. sig kasta af sjer (t. a. m. í spilum). — 2) óeiginl., kasta e-n, (forat: rækja =) gjöra e-ð rækt eða apturreka, hafna e-u, (sb. útskúfa e-u): F. Varer. F. en Mening. F. et Raad (Tilbud). Gagnstælt: antage.

forkastelig, ft. -e, e., rækur: Et forkasteligt Raad.

Forkastelse, sk., það að forkaste.

forke, ás. 1, rjetta e-ð á kvísl: F. Ho op.

forkeert (einkum í tali), a) ft. -e, e., öfugur, andhælislegur, undinn, snúinn, afkáralegur, klaufalegur, geggjaður: Et underlig f. Menneske. En f. Levemaade. — b) ao., öfugt, andhælis, afkáralega, klaufalega. — (Sb. bagvende.)

Forkeerthed, án ft., sk., öfugleikur, afkáraskapur, klaufaskapur.

forkile = kile (sem ás.).

forkjæle, ás., skemma (veikja) e-ð með of miklu eptirlæti, hafa of mikið eptirlæti á e-m: F. sine Børn. Drengen er forvænt og forkjælet. F. sig (gera sig kveifarlegan andlega eða líkamlega). F. sin Helbred (gera sig að pappírsbúk).

Forkjælelse, sk., það að forkjæle.

Forkjærlighed of miklar mætur á e-u í samanburði við annað: F. for noget.

forkjættre, ás. 1, dæma e-n villumann, dæma e-ð villu.

Forkjættring, sk., það að forkjættre.

Forkjøb, [sb. forsala í Gþl.], það að kaupa e-ð á undan eða fyrir öðrum. — Optast óeiginl., í orðatiltæk. komme een i Forkjøbet verða fyrri til — fyrri nð bragði — enn annar. — b) (sjaldh.) = Forkjøbsret.

forkjøbe, í f. sig kaupa af sjer: F. sig paa noget.

Forkjøbsret það nð eiga fyrstur (eða fyrst) kaup á e-u: Forbeholde sig F. til noget leggja forsölumáln á e-ð.

Forkjød (gagnstælt: Bagkjød), kjöt af framfjórðungi falls.

forkjøre, ás., bila (skemma) eyki á því að aka of hart.

forklage, ás., klaga (í líkri merk. og segja eptir e-m): F. een for hans Forældre.

Forklagelse, sk., það að forklage.

forklare, ás., skýra e-ð með orðum (655 XXXII), þýða, ráða: F. et Lovsted. F. sin Mening segja, við hvað maður á. F. sig tydeligere (skýra orð sín). — Vidnet forklarede, at skýrði svo frá, að o. s. frv. — b) gera e-ð skært og dýrðlegt, gæða e-ð himneskum skærleik: „Jesus var endnu ikke forklaret". — Et forklaret Blik (skært og góðlegt augnaráð).

Forklarelse, sk., það að forklares (forklare b): Christi F.

Forklaring, ft. -er, sk., þýðing = skýring, ráðning: Give F. over noget skýrn (þýða) e-ð. — Einkum sögn (framburður) þeirra er bera um e-ð: Vidners F. Skipperens F.

forklarlig, ft. -e, e., skiljanlegur, auðskilinn.

forkleine, ás. 1, (nú einkum í tali), gera lítið úr e-m, rýra, niðra e-m: F. eens Ære ófrægja e-n.

Forkleinelse, sk., minnkun, niðrun, vansi, (sb. vegtjón, 655 XXI, vegskarð): Noget er (kommer verður) een til F.

forklemme merja: Han fik sin Finger forklemt i Døren.

forklippe, ás., klippa e-ð til skemmda: F. et Stykke Tøi.

Forklo kló á frnmfæti. — b) kló sem fram horfir á fugli.

forklog sem sjer e-ð fyr enn hann rekur sig á það (í óeiginl. merk). (Sb. efterklog.)

Forklov framklauf.

Forklæde, ft. -r, svinta (svunta).

forklæde færn e-n í dularbúning: F. sig som en Tigger takn (búa) sjer stafkarlsgervi, taka stafkarlsbúning. Forklædt som Matros í farmannsgervi. Være forklædt vern í dularklæðum (dularbúningi), hafa dularbúnað (Fms. VI, 61). Den formeente Kjærling var et forklædt Mandfolk var reyndnr karlmaður í kvennmannsfötum.

Forklædning, sk., það að forklæde. — b) dularbúningur, dularbúnaður, dularklæði, (sb. dulhöllr í Fms.).

forknuge kreista e-ð til skemmda.

forknuse mölbrjóta. — Líka kremja, merja: Jeg var saa forknust af Reisen jeg var eins og lurkum laminn eptir ferðinn.

forknytte hleypa allt einum hnútum á. — 2) einkum í tali, óeiginl., a) kippa vexti úr e-m: Den Dreng er bleven reent forknyttet i hans Sygdom það hefur komið kyrkingur í hann, þegar hann lá. — b) draga kjark úr e-m, heykja (óeiginl.). — forknyttet hnípinn (ekki: hnípinn), hnugginn, gugginn; sb. þústaður.

Forknyttelse, sk., það að forknytte: F. i Væxten kyrkingur.

forkoge, ás., of-sjóða: Kjødet er forkogt.

forkogle, as., töfra.

forkomme, 1) ás., [sb. fyrirkoma e-u], a) glata (týna) e-u óviljandi, glopra e-u niður: F. noget ved Skjødesløshed. — b) (sjaldh.), glutra — sóa, eyða — e-u. — 2) h. s., a) týnast, glatast: Det forkom underveis. — b) veslast (dragnst) upp: F. af Sult. Være reent forkommen (yfirkominn) af Kulde.

forkonfele, ás., gera e-ð of (marg)-brotið, vnnda e-ð um of.

forkorte, 1) stytta a) e-ð líkamlegt: F. en Snor. — F. (skammstafa, binda) et Ord. — b) tíð: F. sit Liv. F. sit Ophold paa et Sted. — 2) rýra: F. eens Rettigheder.

Forkortelse, ft. -r, sk., það að forkorte; einkum skammstöfun eða band í skrift.

Forkortning, sk., það að forkorte.

forkradse skafa eða rispa e-ð til skemmdn.

forkramme handkramn (hnuðla) e-ð til skemmda eða óbóta.

Forkrop fremri hluti á skepnu.

forkrybe, ás., í f. sig (sjaldh.), hlaupa í felur.

forkryste kreista e-ð til skemmda (óbóta).

forkrænke spilla e-u, rjúfa, ganga á, niðast á e-u. — b) (fornl.) = bestikke B.

forkrænkelig, ft. -e, e., skammvinnur, stundlegur, o. s. frv., (sb. forgængelig): Det forkrænkelige Legeme.

Forkrænkelighed, án ft., sk., það að vera forkrænkelig.

Forkrænkelse, sk., það að forkrænke; sömul. þnð að líða undir lok.

forkræse, ás., (sjaldh.), gera e-n matvandan.

forkrølle, ás., böggla, beygla, setja hrukkur á: Kjolen er bleven forkrøllet orðinn hrukkóttur, allur orðinn bögglaður.

forkue kippa voxti (þroska) úr e-m eða e-u: Drengen er bleven forkuet (það hefur komið kyrkingur í hann) i sin Opvæxt ved for tidligt Slæb. „Disse Træer ere forkuede og lave." — b) óeiginl., kúga, draga kjark úr e-m: Forkuet orðinn kjarklaus, sem allur kjarkur er úr, (sb. dauður úr öllum æðum).

Forkuelse, sk., kúgun.

forkulle, ás. 1, svíða e-ð að kolum: Forkulles verða að kolum.

Forkulling, sk., það að forkulle eða forkulles.

Forkundskab, a) án ft., vitneskja um e-ð fyrir fram (á undan): Have nogen F. om noget. — b) í ft., kunnátta sem maður hefur undir e-ð: Komme i Skolen med gode Forkundskaber vera vel undirbúinn, þegar maður kemur í skóla.

forkynde kynna, gera e-ð kunnugt, gera e-m e-ð í kunnleika (forul.), lýsa e-u yfir, birta, (sb. kundgjøre, bekjendtgjøre): F. een sin Dødsdom. F. en Stævning. F. noget (lýsa e-u) fra Prædikestolen. F. (boða) Krig.

Forkyndelse, ft. -r, sk., það að forkynde (boðskapur, u. s. frv.): Krigens F.

Forkynder, kk., sá sem birtir — boðar, o. s. frv. — e-ð.

forkysse meiða e-n eða e-ð á kossagangi: Forkyssede Læber.

Forkærre = Plovkærre.

forkøle láta koma of mikinn kulda að e-u svo að það sýkist: Jeg har forkølet mig það hefur komið að mjer kuldi, (það hefur sett að mjer). Han har forkølet Maven (Brystet, Hovedet) það hefur komið

kuldi að maganum (o. s. frv.) á honum, honum hefur orðið illt í maganum (o. s. frv.) af kulda. Blive forkølet fá kvef.

Forkølelse, ft. -r, sk., veikindi sem koma til af kulda, kvef, kvefsótt.

Forkølelsessygdom=**Forkølelse**.

forlade, [af **lade** láta], A) fyrirláta (sb. fyrirláta konungdóminn, Fms. 1, 1, og: at syndir fyrirlátast, Gþl.) 1)=yfirgefa, skiljast við e-n eða e-ð, a) eiginl.: F. Landet fara úr landi, fara af landi burt. F. Byen fara úr borginni. — b) óeiginl.: Han forlod dem ikke i deres Nød. Være ene og forladt (**een** IV, a, α). — F. sin forrige Levemaade bæta ráð (liferni) sitt. — Sygdommen har forladt ham honum er batnað. — 2) = fyrirgefa e-m e-ð, gefa e-m e-ð upp: Gud f. ham denne Synd! — B) f. sig, a) f. sig paa reiða sig á, ætla á, treysta á, treysta e-n: F. sig paa een. F. sig paa eens Løfter. F. sig ganske paa noget fulltreysta e-u. — b) sjaldnar er sagt f. sig til treysta e-u = ganga að e-u vísu: Jeg forlader mig til (reiði mig á, o. s. frv.), at det skeer.

forlade, [af **lade** hlaða], ofhlaða: F. en Baad (sb. drekkhlaðinn). F. en Bøsse.

Forladelse, sk., fyrirlátning = fyrirgefning, forlát: Syndernes F.

Forladning (með áherzluna á a), sk., það að ofhlaða.

Forladning (með áherzluna á o) forhlað í bissu.

Forlag, ft. eins, kl., (sjaldh.), e-ð sem er lagt eða sett fyrir framan e-ð, t. a. m. ílát sem e-ð rennur í úr öðru íláti sem verið er að bræða eða sjóða e-ð í: F. for en Smeltedigel. F. for en Retorte.

Forlag, kl., það að vera kostnaðarmaður að riti sem maður lætur prenta til að selja það síðan: Udgive et Skrift paa eget F. láta prenta rit á sjálfs síns kostnað, vera sjálfur kostnaðarmaður að riti sínu. Bogen er udkommen paa hans F. hann var kostnaðarmaður að bókinni. Have en Bog i F. vera kostnaðarmaður að bók. Tilkjøbe sig Forlaget af en Bog kaupa prentunarheimild á bók til að geta selt hana. — b) það af ritum sem e-r er kostnaðarmaður að: Han har (eier) et stort F.

Forlagsbøger, ft., bækur sem e-r er kostnaðarmaður að.

Forlagshandel það að vera sjálfur kostnaðarmaður bóka og selja þær.

Forlagsret prentunarheimild á bók að því leyti er eign hennar snertir.

Forlagsskrift rit sem e-r er kostnaðarmaður að.

Forland undirlendi.

forlange, ás., heimta, krefjast (líka beiðast) e-s: F. sin Betaling for et Arbeide. Kræmmeren forlangte (setti upp) sex Rigsbankdaler. — b) girnast, æskja sjer e-s: Jeg forlanger ikke (mig langar ekki til, mig girnir — fýsir — ekki) at komme der tiere.

Forlangende, ft. -r, kl., = **Begjering** 2.

forlede, [af **lede** leiða], líkt og **forføre**, nema heldur vægara: F. een. Lade sig f. af een láta e-n blekkja (tæla, o. s. frv.) sig. F. een til noget koma e-m til e-s sem ekki ætti að vera. Forledes til noget láta leiðast til e-s.

Forledelse, sk., það að **forlede**.

forleden, [**leden** hv. l. t. af **lide** líða], α) sem e., oý-liðinn: F. Uge (Maaned) vikuna (mánuðinn) sem leið. F. Aar árið sem leið, í fyrra. — F. Dag (ekki í gær, heldur) hjerna um daginn, á dögunum, ekki alls fyrir löngu; sömul. f. Nat hjerna um nóttina. — β) sem ao.: Jeg mødte ham f. (= f. Dag) paa Gaden.

forleet, [sb. **lee**], sem hefur hlegið yfir sig.

forlegen, ft. **forlegne**, e., a) óíml, feiminn, uppburðarlítill: Han er meget f. i Selskaber. Blive f ved (over) noget verða kynlegur — komast í bobba — við e-ð; sb. það komu vöflur (kom fát) á hann. — b) være f. med noget vera í vandræðum með e-ð (vita ekki hvernig hann á að fara með það): Han er f. med sine Penge hann er í vandræðum með peningana sína hvernig hann á að koma þeim á leigu. Være f. med sig selv vita ekki, hvað maður á að hafa fyrir stafni. — c) f. for noget α) sem vantar e-ð, sem er í þröng um e-ð, sem þarf á e-u að halda, sem þarfnast e-s: F. for Penge fjeþurfi. Jeg er (yderst) f. for Penge mjer (dauð)liggur á peningum. Han er aldrig f. for Svar honum verður aldrei orðaskortur eða orðfall. — β) í tali, líkt og sólginn eða ólmur í e-ð: Jeg er ikke saa f. for at see det jeg læt mjer mögulega með að sjá það.

Forlegenhed, sk., a) feimni, uppburðarleysi. — b) vandræði, bágindi, bobbi, (sb. **Beknep**, **Betryk**, **Klemme** 2, b): Være i F. Sætte een (koma e-m) í F. Han er i F. for Penge honum liggur á peningum.

forlene (ás. 1) een med noget fá e-m e-ð í ljen: F. een med et Grevskab. — b) f. een noget veita e-m e-ð, t. a. m.: Om Gud vil f. mig Liv og Kræfter ef guð ann mjer lífs og heilsu.

Forlening, ft. -er, sk., það að **forlene**.

forlette ljetta e-ð.

forlibe, ás. 2, í f. sig i een (í tali), líta ástaraugum eða girndaraugum til e-s: Være forlibt i een hafa girndarhug á e-m.

Forlibelse, sk., ástarhugur, girndarhugur.

forlidt, [f. **for lidt**], of lítið: F. og formeget.

Forlig, ft. eins, kl., sætt: Gjøre (slutte, indgaae) F. med een sættast við e-n.

forlige, ás. 1, sætta, gera frið á milli manna: F. stridende Partier. F. sig med een sættast við e-n. F. en Proces sætta menn á e-u mál. — b) forliges er haft um samlyndi: Hun kan ikke forliges med sin Mand henni lyndir ekki — kemur ekki saman — við manninn sinn. De forliges godt sammen þeim kemur vel saman.

forligelig, ft. -e, e., sáttgjarn.

Forligelighed, án ft., sk., (sjaldh.), sáttgirni.

Forligelse, sk., það að **forlige** eða **forliges**.

Forligelsemaal sætt, samlyndi.

***Forligelsescommission** sættanefnd.

forligge, 1) h. s., fyrnast = skemmast af geymslu: Gamle, forliggede Varer. — 2) ós., a) (sjaldh.), meiða e-ð með því að liggja á því: Jeg har forligget min Arm jeg hef legið á handleggnum á mjer. — b) liggja e-ð af sjer, í orðatiltæk. f. sin Vind (um sjóferðamenn); sb. **forsidde** 2, a.

forligne, ás., jafna e-u saman við e-ð: Hvad kan forlignes med (hvað getur komið í samjöfnuð við) hendes Skjønhed?

Forligning, sk., það að **forligne**.

Forliis, n. eins, kl., tjón, missir: Live et F. verða fyrir skaða. Fridhedens F.

Forliisning, sk., (sjaldh.), skipreiki, skipskaði, skiptapi.

forlindre (sjaldh.) = **lindre**.

Forlindring, sk., (sjaldh.) = **Lindring**.

forlise, -**liste**, -**liist**, 1) ás., (sjaldh.), láta = missa: F. Penge. — 2) h. s. (er), om skipreika, farast, týnast: Skibet forliste i den sidste Storm. Skipperen er forliist.

Forliv (sjaldh.), hið fyrra líf á undan hinu jarðneska.

forlods, ao., af óskiptu, að afnámsfje, að afnámi: Han skal have saameget f. af Boet af óskiptu búi.

Forlodsret rjettur á að fá e-ð að afnámi.

forlokke, ás., lokka, tæla, teygja (óeiginl.), vjela: Lade sig f. ved Gaver. F. en Pige til Utugt.

Forlokkelse, ft. -r, sk., það að **forlokke** (teyging, vjelar).

forloren, ft. **forlorne**, e., glataður, týndur: Den forlorne Søn. Skibet gik f. fórst, týndist. Pengene gik f. fóru, eru glataðir. — b) gerður í líkingu annars og í stað þess: Forlorne Vinduer (Døre); (sb. **blind** A, 2, b). Forlorne Haar lausahár. F. Skildpadde einn konar matur, sem líkist þeim rjetti, er vont er að búa til úr skelpöddu.

Forlov, [of **Lov** leyfi], leyfi, orlof: Bede om F. (biðja leyfis) til at gjøre noget. Med F. með leyfi þínu eða yðar! — Einkanl. lausn frá e-u um tíma: Begjere F. paa en Maaned (biðja sjer lausnar einn mánuð). Give Disciplene en Dags F. (eins dags frelsi).

forlove, ás., [af **love** leyfa], trúlofa: F. sig med en Pige lofast stúlku. De har været forlovede i to Aar. Hans Forlovede unnusta (heitmey, konuefnið) hans; hendes Forlovede unnusti (heitmaður, mannsefnið) hennar. De Forlovede hjónaefnin (sem eru lofuð). Sb. **trolove**. — 2) afneita e-u: F. Brændeviin lofa (heita) að drekka aldrei brennivín. Jeg har forlovet at komme der tiere jeg hef heitið því (fyrir mjer) að koma þar aldrei optar.

Forlovelse, ft. -r, sk., trúlofun, (sb. festing, festar).

Forloven, sk., það að **forlove** 2.

Forlover, ft. -e, kk., ábyrgðarmaður, (sb. **Borgen** b), einkum sá sem ábyrgist við prest fyrir bönd brúðhjóna að óhætt sje að gefa þau saman: Brudens (Brudgommens) F.

Forlovning, sk., = **Forloven**.

forlyde, varla haft, nema í opl. nh., [af **lyde** hljóða], a) persónulaust, vera talað, vera sögn manna, vera í munnmælum, kvisast: Det forlyder (það er sögn manna, menn segja, menn bera það upp í sjer), at o. s. frv. Som det forlyder, vil han snart komme igjen menn segja, að hann komi bráðum aptur. — b) lade sig f. med noget láta e-ð á sjer skilja (eða heyra), láta e-ð í veðri vaka, (stundum hafa e-ð við orð eða á orði).

Forlydende, án ft., kl., sögn manna: Efter F. að sagt er.

forlyste, ás., vera e-m til gamans, skemmta e-m: Blomsterne forlyste Øiet (eru mönnum augnagaman). Sangfuglenes Qviddren forlyster Øret (eru mönnum eyrnagaman). F. Sindet gleðja hugann. F. sig ved (eða over eða med) noget hafa skemmtun að e-u, henda gaman að e-u.

Forlystelse, ft. -r, sk., skemmtun: Offentlige Forlystelser.

Forlystelsessted skemmtunarstaður.

forlægge leggja e-ð á óvísan stað: Jeg har forlagt mine Handsker. — 2) flytja, a) úr einum stað í annan: F. Regjeringens Sæde til en anden Stad. — b) af einum tíma á annan: F. noget til en anden Dag. — 3) vera kostnaðarmaður að riti sem maður lætur prenta til að selja það síðan: F. en Bog.

Forlægger, ft. -e, kk., kostnaðarmaður að riti (sb. forlægge 3): Bogens (Værkets) F.

forlænds sjá forlængs.

forlænge lengja a) e-ð líkamlegt: F. en Muur. — b) tíð: F. sit Ophold (vern lengur) paa et Sted. — 2) (sjaldh.), jeg forlænges — eða mig forlænges — efter noget (t. a. m. efter at see ham) jeg þreyi e-ð, (sb. Forlængsel).

Forlængelse, ft. -r, sk., lenging.

forlængs (opt ritnð forlænds; sb. baglængs), ao., áfram, (stundum á grúfu): Han sad f. i Vognen sat aptur í vagninum (og horfði áfram).

Forlængsel, án ft., sk., þrá (kvk.): Have F. til noget hafa þrá til e-s (sb. þrár hafðar er ek hofl til þíns gamans).

forlængst, ao., fyrir löngu.

forlæse, í f. sig drepa (þ. e. veikla) sig á lestri; einkum haft í ho. l. t. forlæst veiklaður á lestri, rýndur.

Forlæsning, sk., (sjaldh.), það að forlæsse.

forlæsse ofhlaða e-ð, hlaða of miklu á: F. en Vogn. F. en Hest slign hest undir áburði.

Forløb, án ft., kl., það að líða (um tímann): Efter lang (kort) Tids F. að löngum (stuttum) tíma liðnum. Efter et Aars F. að ári liðnu.

forløbe, A) h. a., a) um e-ð vott, renna gjörsamlega burt: Vandet forløb af (rann allt saman úr) Dammen. Blodet forløb ham honum blæddi til ólífis. — b) um tímann, líða: Dagen forløb hastigt var fljótur að líða. — B) ós, 1) (fornl.), renna (strjúka) frá e-u eða e-m: F. sit Huus og Hjem. De forløb allesammen deres Anfører. — Ho. l. t. forløben strokinn, sem er á flæmingi eða flangri: En forløben Soldat. En forløben Landstryger landshornamaður (sem enginn veit deili á). — 2) f. sig a) eiginl., α) sprengja (drepa óeiginl.) sig á hlaupum: Skynde sig, uden at f. sig. — β) (í knattleik á borði), hitta með knettinum sem leikið er með (en fara þó með hann =) hleypa honum þó (óvart) í e-a holuna. — b) óeiginl., hlaupa á sig: F. sig imod een.

Forløber (með áherzluna á ø), ft. -e, sk., er haft um það að forløbe (sig) 2, a, β.

Forløber (með áherzluna á o), a) kk., fyrirrennari. — b) sk., annar fremri eykurinn fyrir vagni sem fleiri enn tveir hestar ganga fyrir.

Forløfte, a) (fornl.), loforð fyrir fram. — b) ábyrgð (sb. Borgen a): Gaae i F. for een.

forløfte, í f. sig ofreyna (eða oftaka) sig — reynast — á að taka e-ð upp.

Forløftningsbrev ábyrgðarbrjef (D. L.).

Forløftningsmand (úrelt), ábyrgðarmaður, (sb. Borgen b).

forløse leysa e-n úr e-u (óeiginl.): F. een af Fængsel (Trældom). Forløses fra denne Verden leysast úr heimi þessum. — Sjer í lagi, endurleysa, endurkaupa: F. een fra Synden (Døden). — b) hjálpa kvennmanni úr barnsnauð; en er tíðkanlegast í þs., verða ljettari: Hun er lykkelig forløst med en Søn.

Forløser, kk., lausnari, (sb. Gjenløser): Verdens F.

Forløsning, sk., lausn. — b) það að verða ljettari, barnburður: En haard (let) F.

forlove, ás. 1, veita e-m lausn a) úr liðsmannaþjónustu: F. Krigsfolk. Han er forlovet paa et halvt Aar. — b) úr embætti: F. een fra sit Embede.

Forlovelse, sk., lausn úr liðsmannaþjónustu eða embætti: Soldaters F. (sb. Afsked 1).

Form, ft. -er, sk., mynd, lögun, snið: Bordets F. Documentet er i sin lovlige F. lögmætt, (þ. e. rjett saman tekið). Den skjønne F. — b) mót (sb. Kageform, Kugleform), formur (sb. Lyseform). Sb. einnig Hatteform, o. s. frv.

formaae, ás. 1, [-maae e. o. má f. megn], mega sjer, megna, orka e-u, anna e-u, geta, vera fær um: Hvad formaaer Mennesket mod Skjebnen? sb. sköpum vinnur (rennir) enginn, Urðar orði kveður enginn maður. A. formaaer meget hos B. B fer mikið að orðum (eða ráðum) A. Jeg formaaer (anna) ikke at gaae længere kemst ekki lengra. Jeg formaaer ikke at spise mere get ekki borðað meira. Min Overtalelse formaaede ikke at rokke hans Beslutning jeg gat ekki talið honum hughvarf. — b) tala e-u upp til e-s: Han var ikke at f. til at blive það fjekkst ekki af honum að vera kyr, (sb. það var ekki við það komandi).

Formaal það sem e-ð stefnir að (óeiginl.): Formaalet for hans Ønsker það sem hann æskir sjer (eða sækist eptir). Formaalet for hans Planer það sem hann ætlar sjer á endanum.

formaale (sjaldh.), mæla e-ð af e-m (þ. e. hafa það af honum með því að mæla skakkt): F. sig to Alen.

Formad fyrri maturinn, sem er vanur að vera spónamatur.

formale mala e-ð upp: F. 100 Tønder Rug.

*Formalier, ft., = Formaliteter (sjá Formalitet).

*Formalismus, sk., reglingur.

*Formalitet, ft. -er, sk., það sem (ekki) lýtur (að efninu í e-u, heldur) að sniðinu — eða fyrirkomulaginu — á e-u: Iagttage alle Formaliteter hafa rjett snið á öllu.

Formand, a) að stað, sá sem er næstur fyrir framan e-n: Holde Skridt med sin F. Gagnstætt: Eftermand α. — b) að tíð, forverari (ísl. skjal 1340): Hans F. i Embedet. Gagnstætt: Eftermand β. — c) [formað-r], óeiginl., forseti, forstjóri: Selskabets F.

Formandskab, kl., forsetadæmi, forstjórn. — b) forstjórar: Et F. af tolv Personer.

formane áminna, hvetja e-n til góða: F. een til Flid.

Formaner, ft. -e, kk., sá sem áminnir.

Formaning, ft. -er, sk., áminning: En faderlig F. Alle Formaninger have været forgjeves.

formaste, ás. 1, (dirfa), í f. sig dirfast e-s illa: F. sig til (verða svo djarfur, drýgja þá óhæfu) at lægge Haand paa Kongens Person. F. sig at trodse Guds Villie.

formastelig, ft. -e, e., ofdirfskufullur, sem er mesta óhæfa: F. Opførsel óhæfa í framferði. En f. Handling ofdirfska í verki, óhæfuverk. Formastelige Ord (voðaleg orð).

Formastelighed, sk., það að vera formastelig (ofdirfska).

Formastelse, sk., ofdirfska í orði eða verki, óhæfa.

*Format, sk., brot á bók.

*Formation, ft. -er, sk., eiginl. lögun; líka lag í jörðu. — β) fylkingaskipun.

forme, ás. 1, sniða, laga, búa e-ð til.

formedelst, fs., fyrir = fyrir sakir (líka tómt sakir eða sökum) e-s, vegna e-s: Søge sin Afsked f. Alderdom (Svaghed). F. den lange Dvælse lykkedes det ham.

formeentlig, a) ft. -e e., = formeent (sjá greinina um formene hyggja). — b) ao., á að gizka, að ætlun minni (eða að minni hyggju), o. s. frv.

formeget, [f. for meget], of mikið: Forlidt og f. Gjøre f. af en Ting gera of mikið að um e-ð.

*formel, ft. -le, e., sem lýtur að lögun eða sniði.

*Formel, ft. Formler, sk., formáli (sem regla og fyrirmynd).

formelde (í tali), skýra (greina) frá e-u, minnast á, geta um, greina, segja, o. s. frv.: F. en Hilsen skila (bera) kveðju.

formelig, a) ft. -e, e., reglulegur (líkt og fullkomlegur): Han fik en f. Afsked. — b) ao., reglulega (líkt og fullkomlega).

formene hyggja (ætla, halda) e-ð efalaust: F. sig at være berettiget til noget hyggja sig víst eiga rjett á e-u. — Ho. l. t. formeent sem menn halda að sje (eða hjeldu að væri): Den formeente Kjærling var et forklædt Mandfolk þessi kjerling (sem menn hjeldu að væri) var reyndar o. s. frv.

formene meina — fyrirmunn — e-m e-ð, banna e-m e-ð, varna e-m e-s, hamla e-m frá e-u: F. een noget. Det blev ham formeent at udgive sit Skrift.

Formenelse, sk., það að fyrirmuna — meina — e-m e-ð.

Formening, sk., ætlun: Efter min F. að minni hyggju.

formere, ás. 1, [af mere meira], fjölga e-u: „Ved at f. sine Bøger, forøger man sin Bogsamling“. F. Sproget med nye Ord auka í málið nýjum orðum. F. sig fjölga; (sb. tingast [f. timgast]; æxla kyn sitt; æxla mannkynit í heiminum, 625).

*formere, ás. 1, [sb. formera í Stjórn], mynda, laga, búa e-ð til: Han lod Regimentet f. (eða f. sig) i en Fiirkant skipast í ferstrenda fylkingu. F. een en Proces (líkt og gera e-m þann greiða, að höfða mál á hendur honum).

Formetørv (líka Formtørv) mótmór (mór sem er búinn til í móti).

*formidabel, ft. formidable, e., ógurlegur, hræðilegur, óttalegur, skelfilegur.

Formiddag fyrri hluti dags: Om Formiddagen er han aldrig hjemme hann er aldrei heima fyrir hádegi (eða framan af deginum). I F. er han hjemme hann er heima (nú í dag), þangað til um hádegisbilið. Hele Formiddagen havde jeg Besøg. — I Formiddags var han hjemme hann vera heima í dag fyrir hádegi (eða framan af). I Gaar Formiddags í gær fyrir hádegi.

formilde mýkja, lina, draga úr e-u, a) eiginl.: Det omgivende Hav formilder Luftens Temperatur mýkir loptslagið. Denne Omstændighed formilder Vinterens Strenghed dregur úr vetrarhörkunni. F. den skarpe (sure) Smag taka dálítið af beiskjuna (súrinn). — b) óeiginl.: F. en Sygdom. — F. eens Vrede (Had, Bitterhed) mýkja reiði (eða hug, o. s. frv.) e-s, sefa e-n. — De vilde Sæder formildedes urðu mannúðlegri. — F. en Dom (Straf). F. et haardt Udtryk mýkja úr því. — Formildende Omstændigheder það sem er til málsbóta.

Formildelse, sk., það að formilde.

formindske minnka e-ð, skerða, vana: F. sine Udgifter. Formindskes minnka (sem h. s.), ganga saman.

Formindskelse, sk., það að formindske.

Formindskning, sk., = Formindskelse.

Formliighed líkindi að lögun.

Formlære orðahneigingafræði.

formløs ómótaður (sb. ómótsð efni 1812), ólögulegur, ólaglegur, sem (þiggj.) engin mynd er á.

Formmager, ft. -e, kk., sá sem hýr til mót (Form b).

Formning, sk., það að forme.

formode, ós. 1, búast við e-u = eiga von á e-u, gera sjer e-ð í hugarlund, gizka á, ætla, hyggja, halda: Komme over een, naar han mindst formoder det þegar minnst (vonum) varir. — Sjaldh. f. sig noget af een vænta sjer e-s af e-m.

formodentlig, a) a. -e, e., (sjaldh.), sem við er að búast, líklegur. — b) ao., líklega, að líkindum, á nð gizka.

Formodning, ft. -er, sk., ætlun, ágizkun, líkindi, líkur: Imod al F. Der er F. for (menn halda, eða það eru nokkur líkindi til), at han vinder Sagen. Noget har F. for sig er líklegt. Der er F. om (menn halda eðn það eru líkur til), at han er Skyld deri.

Formodningsgrund ástæða sem ekki er nema ágizkun.

Formon (úrelt), yfirburðir.

Formsand mótsandur (til að steypa e-ð í).

Formskjønhed fegurð í lögun (eða fyrirkomulagi) eða ásýnd.

Formskærer, ft. -e, kk., sá sem skor út mót.

Formskærerkonst sú list að skera út mót.

Formsteen eins konar tígl.

Formtørv sjá Formetørv.

Formue, ón ft., sk., máttur, megn, orka: Arbeide over F. — b) efni = eignir, eigur: Miste sin hele F. allt sem maður á. Tilsætte sin F. Han fik snart Ende paa sin F. hann var ekki lengi að fara með það sem hann átti. Erhverve en betydelig F. I Forhold til hans F. eptir fjármagni, sem maður er fangaður til (sb. 60).

formuende ,a. eins, e., vel fjáreigandi, fjáðnr, efnaður: De mest f. Borgere i Byen. Sb. bemidlet.

Formuenhed, án ft., sk., það nð vera rmuende (efni).

Formueskat eignaskattur.

Formuesomstændigheder, ft., fjárnagur.

Formuetab fjármissn.

*Formular, ft. -er, sk., formáli (sem regla og fyrirmynd): Formularen til en Ansøgning (Contract).

*Formularbog formálabók (sb. Formular).

formuldne, h. s., og ós. að því leyti sem formuldnes er haft í sömu merk. (og formuldne), verða nð mold.

ormumme draga grímu ó andlit e-m: Formummede Personer menn með grímur fyrir andlitum, grímumenn.

formure hlaða múr fyrir: F. Lysningen (Udsigten) for een.

Formuur fremri (eða fremsti) múrinn: Formuren og Sidemurene. — b) hlífðarmúr (eiginl. og óeiginl.): Denne Fæstning er en F. for Riget.

Formynder, ft. -e, kk., fjárhaldsmaður. Sb. Værge (kk.).

Formynderi. ft. -er, kl., fjárhaldssjóður, fjárhaldsráð.

Formynderregnskab reikningsgjörð fjárhaldsmanns.

Formynderskab, kl., fjárhald. Sb. Værgemaal.

formynte eyða (verjn) e-u í peninga (þ. e. til peningagjörðar): F. Selv (Guld).

Formyntning, sk., það að formynte.

formæle, ás. 1, er ekki haft, nema um stórhöfðingja, en er að öðru leyti = gifte.

Formæling, sk., brúðkaup stórhöfðingja.

formærke (einkum í tali), vorða var við, komast að e-u.

formørke, ás. 1, draga myrkur (myrkva, sorta) á (eiginl. og óeiginl.), skyggjn á; sb. daprast.

Formørkelse, ft. -r, sk., það að myrkur (myrkva, sorta) dregur á e-ð (myrkur, myrkvi, sorti).

fornagle skemma e-ð með nagla, a) f. en Kanon reka nagla í púðurgat á fallbissu (svo hún verði ekki að liði). — b) f. en Hest blóðjárna hest.

Fornagling, ft. -er, sk., það að fornagle.

Fornavn skírnnrnafn.

forneden neðanvert, að neðanverðu, (sb. bæði uppi og niðri, bæði hótt og lágt): „Foroven som en Qvinde, f. som en Fisk".

fornedre, ós. 1, a) í illri merk., lægja (óeiginl.), hneisa (forot), hneykja (forni), gera e-m skömm (hneisu, svívirðing), svívirða: Kun den er virkelig fornedret, der fornedrer sig selv. F. sig ved sin Opførsel. F. sig til slette Handlinger (sb. leggja sig niður við e-ð; gera svo lítið úr sjer, að ....; láta svo lítið, að ....). En fornedrende Beskyldning; sb. ærekrænkende. — b) í góðri merk., f. sig lítillækka sig, vera lítillátur: „Hvo sig selv fornedrer, skal ophøies".

Fornedrelse, sk., læging, niðurlæging, hneyking (forni), svívirðing, hneisa, skömm; lítillækkun.

fornegte vilja ekki kannast við, afneita e-u, neita e-u (t. a. m. þú munt þrysvar neita mér, á þessi nótt, áðr hani goli; neita skurðgoðum), segja e-ð afhendis sjer (sb. segja afhendis sér guð ok heilago kirkju, 60): F. Retten (um dómands), varna málsgagna. Tjeneren fornegtede sin Herre. Peder fornegtede Christus. F. sin Tro níðast á trú sinni, kasta trúnni. F. Verden. F. al menneskelig Følelse (hegða sjer eins og maður hafi öngva mnnnlega tilfinningu). F. Naturen (hegða sjer ónáttúrlega). F. sig selv láta á móti sjer.

Fornegtelse, sk., það að fornegte: Rettens F. vörnun málsgngna. Guds F. guðníðingsskapur.

Fornegter, ft. -e, kk., sá sem neitar e-u eða níðist á e-u eða þvíuml.

fornem, ft. -me, e., sem er af heldra tægi eða í heldri manna röð eða heldri stjettar, mikils háttar, göfugur, sem er göfugmenni (stórmenni, fyrirmaðnr, o. s. frv.), kynstór, kyngöfugur (Fsk.), ríkborinn (Fms.), o. s. frv.: En f. Mand heldri maðnr, fyrirmaður, göfugmenni, stórmenni, o. s. frv. En f. Familie heldra fólk, o. s. frv. De Fornemme heldri menn, fyrirmenn, stórmennið, o. s. frv. — Være af f. Stand vera hærri stjettar, vera af háum stigum eða tiginni ætt, vera ættstór eða stórættaður o. s. frv. — β) fyrirmannlegur, göfuglegur, stórmannlegur: En f. Mine hefðarsvipur. En f. Levemaade (heldri manna eða höfðingja bragur eða snið). Det holdes for fornemt. — fornemt, sem ao., fyrirmannlega, höfðinglega, o. s. frv.: Leve fornemt halda sig ríkmannlega. Det gaaer fornemt til (það er á því töluverður höfðingjabragur). — b) ekki nema í efsta stigi, hinn helzti, sem mest kveður að: Den fornemste Grund hertil er denne.

Fornemhed, sk., göfugleiki, ættgöfgi, höfðingjabragur, u. s. frv. (sb. fornem a).

fornemme, fornam, fornummet, ás., [sb. nema, nam, numit], kenna (t. a. m. ilm, 655), finna til e-s, verða var við, verðn áskynja um, komast að e-u: F. Hede (Kulde, Tørst). F. Smerte finna til sárinda, kenna til. — Jeg fornam intet til at han kom hjem. — Han fornam, at man efterstræbte ham.

fornemmelig, ao., einkum, einkanlega, sjer í lagi.

Fornemmelse, ft. -r, sk., það að fornemme (tilfinning): Jeg har en F. af Kulde (jeg finn til e-s kulda) i Kroppen það er í mjer e-r kuldahrollur. Behagelige (ubehagelige) Fornemmelser. Dunkle (óskírar, óljósar) Fornemmelser.

fornet, ft. fornede, e., [sb. forn], feyskinn, fúinn: Fornede Træer (D. L.). Sb. fronnes, troske.

Fornuft, án ft., sk., skynsemi, skynsemd, (sb. skynleikur 655 XXVII á 12. bls.; oð því leyti sem Fornuften er mannsins aðal og einkunn, kynni að mega kalla hana mannvit). — Lika gagnstætt: Aabenbaring 2, b.

Fornuftbegreb nám sem er dregið af skynseminni.

Fornuftbeviis rök sem eru dregin af skynseminni: Et F. for Guds Tilværelse.

Fornuftbud boð skynseminnar.

Fornuftgrund ástæða sem er dregin af skynseminni: Ikke efter Fornuftgrunde, men blot efter Autoritet.

fornuftig, ft. -e, e., skynsemi gæddur, skynsamur, skynfullur (forni): Mennesket er et fornuftigt Væsen. En meget f. Mand. — β) skynsamlegur: En f. Handlemaade. Et fornuftigt Indfald (Svar, Raad). — fornuftigt, sem ao., skynsamlega: Handle fornuftigt.

Fornuftighed, án ft., sk., það að vera skynsamur eða skynsamlegur.

Fornuftkundskab þekking sem er sprottin af skynseminni.

Forunftlov skynsemislög.

fornuftløs skynlaus: Fornuftløse Væsener.

Fornuftløshed, sk., skynleysi.

*Fornuftreligion trú sem er grundvölluð á skynseminni.

Fornuftsandhed sannindi sem eru fólgin í skynseminni.

Fornuftslutning ályktun sem er grundvölluð á skynseminni.

fornuftstridig gagnstæður skynseminni.

Fornufttro trú sem er skynseminni samhljóða.

Fornuftvidenskab vísindi sem eru grundvölluð á skynseminni.

Fornuftvæsen, ft. -er, skynsöm vera.

fornye, ás. 1, endurnýja (t. o. m. dellu Fms. II, 51; orustu Rómv.), taka e-ð upp aptur: F. sit Bekjendtskab. F. et gammelt Venskab. F. et Forbund. F. gamle Skikke. F. et Gjeldsbeviis.

Fornyelse, sk., endurnýjun.

fornærme meiða (óeiginl.), misbjóða e-m, móðga, styggja, veita e-m öfund (forni), gera á hlut e-s, gera e-m e-ð til miska, (gjöra e-m minnkun eða vansa): Han fandt sig fornærmet honum þótti sjer misboðið.

fornærmelig, ft. -e, e., sem er til að meiða (móðga, o. s. frv.) e-n: Fornærmelige Ord.

Fornærmelse, ft. -r, sk., það að fornærme; líka það sem gert er á hlut e-s.

Fornærmer, ft. -e, kk., sá sem gerir á hluta e-s.

fornævnt, [sb. nævne], sem áður (fyr) er nefndur, sem (eig.) áður (fyr) er getið.

fornøden, ft. -nødne, e., sem hafa þarf, sem á þarf að halda, sem þörf er á: Fornødent er det, som behøves; nødvendigt det, som ikke kan undværes. De fornødne Penge. Have noget fornødent þurfa á e-u að halda, vera þurfandi fyrir e-ð, þurfa e-s. Det er (eða gjøres) ikke fornødent það er óþarfi (þarfleysa).

Fornødenhed, sk., a) án ft., þörf sem er á e-u: Denne Reises F. kan jeg ikke indsee. — b) með ft. -er, það sem hafa þarf, þarfindi: Livets Fornødenheder.

fornødiges, þs. 1, (sjaldh.), þurfa að vera: Skulde det endelig f. færi svo, að ekki yrði hjá því komizt.

fornøie fullnægja e-m, optast = borga e-m svo að hann sje ánægður: F. een for hans Umage. Sb. tilfredsstille, fyldestgjøre. — Ho. l. l. fornøiet, sem e., ánægður, (meira enn tilfreds): Være fornøiet med noget. Være fornøiet med lidt stundum vera ekki mikilþægur, vera lítilþægur. — 2) kæta, skemmta e-m: Musik fornøier ham ikke hann hefur ekki gaman (skemmtun) af hjóðfæraslætti. — F. sig ved (eða over) noget hafa skemmtun (gaman) af e-u. Vi fornøiede os godt (við áttum skemmtilegt) paa Landet. — Ho. l. t. fornøiet, sem e., ánægður = sem vel liggur á, kátur: Blive fornøiet over noget kætast af e-u, (sb. verða ljellbrýun). Leve fornøiet. Et fornøiet Sind.

fornøielig, ft. -e, e., = nøisom: „Den har nok, som er f." (sá hefur nóg, er sjer nægja lætur). — b) ánægjusamur, skemmtilegur.

Fornøielighed, sk., = Nøisomhed.

Fornøielse, sk., 1) án ft., a) það að fornøie: Sandsernes (Sindets) F. — b) í tali, nægja: Faae sin F. (fá nægju sína) af noget. — c) ánægja, unun, unaðsemd: Have F. af noget. Han har F. af sine Børn (sb. hafa bornalón). — Finde sin største F. i sine Pligters Opfyldelse. — Gjøre sig en F. af noget hafa gaman af e-u = gera e-ð með glöðu geði. — Med F. gjarna! (þegar maður er beðinn e-s). — 2) með ft. -er, skemmtun: Søge uskyldige Fornøielser.

forommeldt, [sb. ommelde], = foromtalt.

foromtalt, [sb. omtale], sem fyr (áður) er um getið.

Forord skilyrði, (sb. alá varnaglann): Jeg lover det, med F., at det ikke oftere forbres. Orðskv.: F. bryder ingen Trætte (sb. ekki veldur sá er varar annan). — b) stuttur formáli.

forordne = anordne 2 og 3: F. noget. F. at noget skal skee. — Um lækna, ráðleggja e-m e-ð.

Forordning, ft. -er, sk., skipun (stjórnanda), nýmæli (sb. nýmæli Magnús konungs): Give en F. om noget. Lade en F. udgaae. Sb. Anordning b.

foroven ofanvert, að ofanverðu, (sb. bæði uppi og niðri, bæði hátt og lágt): „F. som en Qvinde, forneden som en Fisk."

forover, ao., áfram, fram á við: Helde (bøie) sig f. Falde f. áfram, á grúfu.

forpaa, ao., að framan; í fyrir.

forpagte, ás. 1, leigja a) taka e-ð á leigu: F. en Gaard. F. Fiskeriet i en Sø. F. en Tiende. F. Told (Accise). F. en Bom (taka leiðartoll við slá — sb. Slagbom — á leigu). — b) selja e-ð á leigu, (sb. bortforpagte): Han har forpagtet Gaarden til sin Avlskarl.

Forpagter, ft. -e, kk., sá sem hefur e-ð á leigu; leiglendingur, leiguliði. Sb. Bomforpagter, Tiendeforpagter, Toldforpagter.

Forpagtergaard leiguliða-garður.

Forpagtning, ft. -er, sk., það að forpagte: Give en Gaard i F. byggja monni jörð. Faae (tage) en Gaard i F. á leigu. Have en Gaard i F. — Nu er hans F. (= Forpagtningstid) snart ude. — b) = Forpagtningsafgift: Hvormeget svarer han om Aaret i F. af den Gaard?

Forpagtningsafgift afgjald, eptirgjald.

Forpagtningstid arðarmáli.

forpakke troðfylla. — b) troða e-u of þjett saman.

forpante (sjaldh.) = pantsætte.

forpasse, ás., í orðatiltækjunum f. gode Kort og f. sig hleypa fram hjá sjer góðu spili í óaðgæzlu.

forpidske lemja e-ð (eiginl. með svipu). — b) í tali, baknaga.

forpine pína, kvelja.

forpjaltet sem ekki er heil brú í, rifinn og tættur, tötrnlegur, sem er í eintómum lörfum eða tötrum.

forpjuske sjá forpluske.

forplante gróðursetja e-ð á nýjum stað þar sem það hefur ekki sprottið áður: Denne Vært er forplantet fra America til Europa. — Óeiginl.: F. Christendommen i hedenske Lande. — b) láta e-ð frævast (sb. 625 á 3. bls.), æxla, auka: Disse Værter f. sig (frævast) stærkt. F. sin Slægt æxla kyn sitt. Elefanter kunne leve i Europa, men f. sig sjelden æxla þar sjaldan kyn sitt. — Óeiginl.: F. Fordomme (Vildfarelser).

Forplantelse, sk., gróðursetning á nýjum stað. — b) æxlun: Dyrenes Drift til F. æxlunarfýsn.

Forplantning, ft. -er, sk., = Forplantelse.

forpleie, ós., annast, þjóna e-m, hjúkra e-m.

Forpleining, sk., þjónusta, hjúkrun, aðhjúkrun: De Syges F.

Forpligt (fornl.) = Forpligtelse.

forpligte, ás. 1, skylda (skuldbinda) e-n til e-s: F. sig til noget. Han er forpligtet (skyldugur, skyldur) til at gjøre det.

Forpligtelse, ft. -r, sk., skuldbinding.

Forplov fremri partur plógs. (Sb. Plovkærre.)

forplukke plokka (reyta) e-ð til skemmda.

forplumre gera e-ð gruggugt. — b) í tali, óeiginl., koma ruglingi á, rugla: F. sig i (eða med) en Sag.

Forplumren, sk., það að forplumre.

forpluske (líka forpjuske), í tali, flækja, strúa, ýfa, gera e-ð ótótlegt; er einkum haft í ho. l. t. forplusket (forpjusket) strúaður, úfinn: Hun saae ganske forplusket ud.

Forpløining, sk., þverspilda fyrir enda á sáðlandi.

Forpost, ft.-er, liðsmaður á útverði: Begge Armeernes Forposter útverðir hvorratveggju.

Forpostfegtning bardagi meðal þeirra sem eru á útverði: Det blev alene ved en F., men kom ikke til Slag útverðir börðust; en ekki varð fólkorusta.

Forpostvagt útvörður.

Forprang þess háttar mang að kaupa e-ð fyr enn það er flutt á torg og selja það svo upp.

Forpranger, ft. -e, kk., mangari (sb. Forprang).

forproppe troða of miklu í, steyta e-ð út: F. Børn med Mad.

Forproppelse, sk., það að forproppe.

forpuffe (er), h. s., hverfa með hvelli.

Forpufning, ft. -er, sk., það að forpuffe.

forpurre, ás., í tali, ónýta: F. et Anslag.

forpustet, [sb. puste], kominn að niðurfalli (eða að spreng) af mæði, móður.

forputte hola (smeygja) e-u e-rstaðar (í gáleysi) svo að það finnist ekki.

forqvakle, ás., einkum í tali, káka við e-ð svo að það skemmist, bjaga, aflaga, færa e-ð úr lagi, koma ólagi á: F. en Sag. F. sin Helbred (skemma sig, spilla heilsu sinni) ved Medicamenter.

Forraad gagnstætt: Efterraad. — B) (stundum sk.), forði, nægtir: F. af Korn kornforði. F. af Fødevare. Samle F. Have noget i F. hafa nægilegt af e-u. „Midt i F." í alls nægtum.

forraade, ás., svíkja (sb. er Svein konung sveik ór landi, ok Tryggvason á látar dró), bregðast e-m: F. sit Fædreland. F. Fæstningen til Fjenden svíkja kastalann í hendur fjandmanna e-s. F. den gode Sag. — b) koma (ljóstra) e-u upp: F. en Hemmelighed segja frá leyndarmáli.

forraadelig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem er mesta skaðræði, hættulegur, (sb. fordærvelig).

Forraadelse, sk., svik, svikræði. — b) (sjaldh.), skaðræði.

forraadig, ft. -e, e., (fornl.), = førsynlig.

forraadne rotna, úldna, fúna.

forraadnelig, ft. -e, e., sem getur rotnað (úldnað, fúnað).

Forraadnelse, án ft., sk., rotnun, ýlda, fúi: Gaae i F. fara nð rotna.

Forraadnelsesfeber rotnunarsótt.

Forraadshorn = Fyldehorn.

Forraadshuus forðabúr, nægtabúr.

Forraadskammer nægtaklefi, forðabúr.

Forraadskjelder nægtakjallari, vistakjallari.

Forraadssted nægtastaður, forðabúr.

Forrang æðri tign; yfirburðir.

forraske koma að e-m óvörum, koma e-m á óvart, koma flatt upp á: Lade sig f. af Fjenden.

Forraskelse, sk., það að forraske.

Forreb framtaug (gagnstætt: Bagreb).

Forrede (sjaldh.) = Rede (án ft., sk., og dregið þar af).

Forrede = Forvogn. — 2) = Forplov eða Plovkærre. — 3) = Forkrop (einkanl. um hross og nautgripi): Studen er lam i Forredet. — Sb. Rede kl.

forregne, í orðatiltæk. f. sig misreikna, reikna skakkt: Jeg har forregnet mig mjer hefur misreiknazt.

Forregning, sk., misreikningur.

forreise, ás., eyða e-u í ferðalög: Han har forreist mange Penge. — 2) í tali er ho. l. l. forreist haft n) f. bortreist. — b) f. bereist (sb. bereise).

forrende, ás., í f. sig oftaka (ofreyna) sig á hlaupi: Jeg kunde neppe faae Veiret, saa forrendt var jeg jeg gat varla náð andanum fyrir mæði.

forrente, ás. 1, gjalda leigu af e-u: Han har en stor Capital at f. F. en Capital med fire Procent (gjalda 4 í leigu af hverju hundraði e-r innstæðu). — F. sig (um innstæðu) veita leigu: Dette Gods

forrenter sig godt. — b) = indrente: Godset forrenter sire Procent.
forrest sjá for IV.
forresten, ao., = for Resten (sem þykir rjettari ritsháttur); sjá Rest.
Forret, án ft., rjettindi sem e-r hefur fyr enn annar eða fram yfir annan: Have F. for een.
Forretning, ft. -er, sk., það sem maður hefur að gera, sýsla = starf; ætlunarverk; fjölskylda ng fjölskyldi (hvorttveggja forut) = annríki; embættis-skylda, embættisstarf; einnig skrá (eða skjal) um unnið embættisstarf: Have mange Forretninger hafa mikið að gera, eiga annríkt. Have Forretninger (eiga erindi) i Byen. Dette hører ikke til hans egentlige Forretninger þetta er ekki ætlunarverk hans í raun og veru. Det maa indføres i Forretningen það verður að geta þess í skjalinu um það sem gert hefur verið.
Forretningsliv líf þeirra manna sem eiga vandamálum að gegna.
Forretningsmand maður sem á að gegna þess konar vandamálum sem ekki eru komin undir líkamlegu starfi (l. s m. embættismaður): Han er en god F. (hann er góður í embættisstörfum, eða þviuml.).
Forretningsstiil orðfæri á embættisritum.
forrette sýsla, starfa, framkvæma, leysa e-ð af hendi: F. et Ærende. F. sit Embede godt gegna vel embætti sínu, reka vel embætti sitt.
Forrettelse, án ft., sk., það að forrette.
Forrettighed, ft. -er, sk., = Forret.
forride, ás., skemma hest á reið, ríða hest til skemmda: F. en Hest.
Forrider, ft. -e, kk., forreiðarsveinn.
forrige, ætíð þannig (með greininum) og þess vegna eins í ft., e., [af for; sb. vorig á þ.], fyrri = sem verið hefur: I f. Tider í fyrri daga. Komme igien i sin f. Tilstand. I mine f. Breve (sem jeg skrifaði áður). Hans f. Kone sú sem var fyrri konan hans. Den f. Konge af Sverrig Svíakonungur sem var (en ekki er það nú). — b) sjer í lagi, næstur á undan (að tíð): I f. Aar árið sem leið, í fyrra. I f. Vinter í fyrra vetur. I f. Maaned mánuðinn sem leið. Den f. Konge fyrri konungurinn (sem var næst á undan þeim sem nú er).
forringe, ós. 1, rýra, draga úr (eða af) e-u, gera lítið úr e-u, (sb. niðra e-m): F. Mynten (með því l. a. m. að hafa minna silfur í spesíunni). F. eens Fortjenester.
Forringelse, sk., það að forringe (rýrð, rýrnun).
forrive rífa e-ð til skemmda (eða óbóta): F. sine Klæder rífa öll fötin sín. F. sit Ansigt rífa sig allan í framan.
forrode, ás., skemma e-ð með því að róta því upp.
forrose oflofa, einkum haft í bo. l. l.
forrufke ryskja e-u til skemmda.
forruste ryðga til skemmda, skemmast af ryði.
Forrustning, sk., það að forruste (ryð).
forrykke, ás., rykkja (kippa) e-u úr skorðum eða lagi, skekkja, vinda, hagga e-u, brjála e-u, raska e-u: Stenen er forrykket hefur þokazt (úr lagi). — Óeiginl.: Derved blev hans Plan forrykket. Derved forrykkes Synspunktet.
Forrykkelse, ft. -r, sk., það að forrykke.

forrykt, ft. -e, e., [sb. forrykke], brjálaður, af göflum genginn, frávita: Han er f. Jeg troer, du er f. ertu frá þjer? — b) í tali, vitlaus (líkt og óviðráðanlegur), hringa-vitlaus.
Forrykthed, án ft., sk., það að vera brjálaður, vitleysa.
Forræder, ft. -e, kk., svikari: Han blev en F. mod sin største Velgjører. En F. mod Fædrelandet landráðamaður.
Forræderi, ft. -er, kl., svik, (sb. vjelræði): Begaae F. mod een.
forrædersk, ft. -e, e., ótrúr, sviksamlegur, svikull: En f. Hensigt (Handling) svik.
Forræderske, ft. -r, kvk., svikari (um kvenumann).
forrække, ás., vinda e-n lim á því að rjetta hann eða teygja: Han forrakte sin Arm saaledes, at den gik af Led (teygði handlegginn á sjer úr liði).
forroget, [sb. roge], sótugur: En f. Kroftue.
forsaale setja sóla undir (eða ilveg í): F. et Par Støvler (Sko).
Forsaaling, ft. -er, sk., það að forsaale.
forsage, ás. 1, hafna e-u, neita e-u (sb. fornegte), slá hendinni á móti e-u: F. Verden hafna heiminum. Han pleier ikke at forsage et godt Selskab (að skorast undan skemmtilegu samsæti). F. (vilja ekki kannast við) sine Venner. — b) hliðra sjer hjá e-u: Enten ganske f. det, man skulde gjøre, eller gjøre det ugjerne.
forsage, h. s. 1, láta hugfallast, leggja árar í bát, guggna: F. i Faren hræðast í hættu. F., naar det gjelder.
Forsagn (fornl. ng sjaldb), saga sem e-m er sögð. — b) það sem fyrir er sagt, spá. — c) hugboð: Jeg havde et F. derom mig grunaði þetta. Sb. Anelse.
forsagt, ft. -e, e., [sb. forsage h. s.], huglaus og ráðalaus.
Forsagthed, án ft., sk., hugleysi, víl.
Forsal forsalur, (sb. anddyri).
forsalte ofsalta.
forsamle safna saman e-u (sem getur flutt sig úr stað), draga e-ð saman: F. sin hele Krigshær. F. sig ng forsamles koma saman í einn stað.
Forsamling, ft. -er, sk., það að forsamle. — b) samkoma, mannfundur, mannamót: Holde hemmelige Forsamlinger. — Einnig, þeir sem saman eru komnir, þingheimur, (söfnuður): Hele Forsamlingen tilkjendegav deres Bifald.
Forsamlingsdag samkomudagur.
Forsamlingshuus samkomuhús.
Forsamlingsplads samkomusvið.
Forsamlingssted samkomustaður.
Forsang, án ft., forsöngur.
Forsanger forsöngsmaður.
forsee, A) láta sjer e-ð yfirsjást, (sb. afgjöra): Der er endnu intet forseet (enn er öngvu til spillt, enn er öllu óhætt). — 2) f. sig a) eiginl., f. sig paa noget (um óljettan kvenmann) horfa svo á e-ð (ljótt eða hræðilegt) að barnið í móðurkviði beri þess menjar. — b) óeiginl., láta sjer yfirsjást eða verða e-ð á, hlaupa á sig: F. sig i noget. F. sig imod een gera óviljandi á hluta e-s. — F. sig med (hafa óleyfilegt samræði við) een. — β) (fornl.), f. sig til reiða sig á, treysta e-u, vænta sjer e-s. — B) (fornl), sjá (ráð) fyrir e-m (í góðri merk.), sjá um: F. een med noget; sjá forsyne.
Forseelse, ft. -r, sk., yfirsjón, ávirðing, glappaskot, (sb. afbrigði, afgjörð): Begaae en F. láta sjer e-ð yfirsjást (yfirgefast, Fms.). Det skete af F. eða ved en F. það varð óvart. Erkjende sine Forseelser.
forsegle, ás. 1, setja innsigli fyrir, innsigla: F. et Brev lakka brjef.
Forsegling, ft. -er, sk., það að forsegle, (líka innsigli): Brevets F. Han var tilstede ved Boets F.
forsende senda e-ð langt burt.
Forsendelse, ft. -r, sk., það að forsende: De til F. med Posten privilegerede Blade.
forsidde, ás., 1) eiginl., í bn. l. t. forsiddet orðinn stirður af setu. — 2) óeiginl., (úrelt), a) sitja e-ð af sjer, (sb. sitja byri, Fms. VI, 358): F. sin Ret. — b) afrækjast e-ð, óhlýðnast e-u.
Forside framhlið: Forsiden (aðhverfan) paa en Mynt.
forsige (nærri úrelt), 1) lofa e-u: Kornet er alt forsagt pantað; sb. bortlove. F. sig (heita að koma) til et Gjestebud. — 2) = forlove 2. — b) slá hendinni á móti e-u; sb. forsage a.
forsigtig, ft. -e, e., varfærinn, varkár, varlegur (sb. Hrafnk.), gætinn, forsjáll: Være f. i sine Foretagender. Være f. (fara varlega) med Ild og Lys. — b) forsjálegur: En f. Fremgangsmaade. — forsigtigt, sem ao., varlega, gætilega: Gaae forsigtigt.
Forsigtighed, án ft., sk., varúð, varhugi, varhygð, (varfærni, varkárni), gætni, forsjálni: „F. uden Frygtagtighed“.
forsikkre segja e-ð fyrir víst, fullyrða, vera að telja e-m trú um e-ð: F. een om sit Venskab segjast vera vinur e-s (þ. e. segja það við hann). F. noget med Ed eða under sin Ed sverja e-ð. Jeg forsikkrer dig (jeg segi þjer satt eða það er öldungis víst), at det forholder sig saaledes. — b) = assurere: F. et Skib. F. sit Huus i Brandkassen. — F. sig en Person ná tangarhaldi á e-m, (sb. handsama).
Forsikkring, ft. -er, sk., það að fullyrða e-ð, eða lofa e-u fyrir víst: Jeg vil end ydermere give ham den F., at n. s. frv. — b) = Assurance.
forsinke seinka e-m eða e-u, dvelja, telja fyrir e-m.
Forsinkelse, ft. -r, sk., það að forsinke (dvöl, töf, tímatöf).
forskaane hlífa (þyrma, vægja) e-m eða e-u: F. een. F. een for noget hlífa e-m við e-u.
Forskaanelse, sk., hlífð.
forskabe afmynda.
forskaffe, ás., útvega, afla e-s: F. een noget.
forskale sjá forskalle.
Forskaling sjá Forskalling.
forskalle (líka ritað forskale eptir framburði), ás. 1, leggja loptbila í húsi fjölum og reyrleggjum til að setja þar gips neðan á.
Forskalling (líka Forskaling; sb. forskalle), sk., það að forskalle.
forskandse, ás., víggirða: F. en Leir. — Fjenden havde stærkt forskandset sig (hlaðið um sig styrk vígi). — b) óeiginl.: F. sig bag noget hafa e-ð að hlífskildi, bera e-ð fyrir sig.
Forskandsning, ft. -er, sk., víggirðing.
forske, h. s. 1, = grandske.
Forskeevne = Grandskeevne.
Forskelyst = Grandskelyst.
Forsker, ft. -e, kk., = Grandsker.
Forskerblik = Grandskerblik.
Forskjel, án ft., sk., munur, grein, greinarmunur, mismunur, misdeili (Fms. I, 17): Hele Forskjellen bestaaer deri, at n. s. frv. Der er stor F. paa de to Brødre á þeim bræðrum, þeirra bræðra. Giøre F.

paa (eða imellem) noget. Det kan være mig (ham, o. s. frv.) uden F., enten mjer (honum, o. s. frv.) má standa á sama, hvort o. s. frv.

forskjellig, ft. -e, e., misjafn, ýmislegur, ólíkur, sundurleitur, frábrugðinn e-u: „Mange Ord synes eens og ere dog forskjellige“. Det er forskjelligt, eftersom det kan falde sig. Til forskjellige (á ýmsum) Tider á umskiptilegum tímum (655 XXXII).

Forskjellighed, ft. -er, sk., misjafnleiki, (sb. munur, grein, o. s. frv.).

forskjønne, ás. 1, fegra, prýða, skreyta.

Forskjønnelse, ft. -r, sk., það að forskjønne (prýði, o. s. frv.).

Forskning, ft. -er, sk., = Grandskning.

Forsko skeifa á framfæti.

forskoe, ás. 1, járna hest á framfótum.

forskraale, ás., i f. sig ofaka (rífa) sig á því að orga: Barnet var ganske forskraalet. Sb. forskrige.

Forskrift, ft. -er, sk., forskript: Skrive efter F. — b) fyrirsögn (regla, skipun, boðorð) sem e-r á að hegða sjer eptir.

forskrige, ás., i f. sig hljóða yfir sig. Sb. forskraale.

forskrive panta e-ð skriflega: F. Varer fra første Haand. — 2) veðsetja e-ð skriflega: Han har maattet f. ham al sin Eiendom. — b) f. sig skuldbinda sig skriflega: Han har forskrevet sig til et aarligt Afdrag paa Gjelden. — Einnig, selja sig skriflega: F. sig til Djævelen. — 3) f. (tóml) eða f. sig misskrifa, skrifa skakkt: Dette Ord er forskrevet misritað. Her har jeg forskrevet mig.

Forskrivelse, sk., = Forskrivning.

Forskrivning, ft. -er, sk., það að forskrive; einnig skrifleg skuldbinding: Forskrivningen er ikke længere gyldig.

forskrue skrúfa e-ð úr lagi. — b) óeiginl., i bo. l. t. forskruet ringlaður: Hun er bleven forskruet ved Romanlæsning. Forskruede Begreber.

forskrække hræða, skelfa, (gera e-n gagnhræddan 655 VII á 4. bls., 625 á 10. bls.): Forskrækkes for noget verða hræddur við e-ð, skelfast af e-u, (sb. hræðast, manni stendur ótti eða ógn af e-u). Forskrækket hræddur, skelfdur, lafhræddur, (gagnhræddur), felmsfullur, óttasleginn, óttafenginn (655 XXVII á 27. bls.).

forskrækkelig, ft. -e, e., öll sama skýring og á forfærdelig.

Forskrækkelse, sk., hræðsla, skelfing, ógn, ótti.

Forskud, ft. eins, kl., [sb. forskyde 2, a], það sem e-m er borgað fyrir fram, það sem maður tekur fyrir sig fram: Faae F. paa sin Løn fá nokkuð af kaupinu sínu fyrir fram. Gjøre F. Give een F. paa et Arbeide borga e-m nokkuð af verkalaunum hans fyrir fram.

forskyde, ás., 1) eiginl., a) skemma e-ð með skotum: Skibet var blevet ganske forskudt i Slaget. — b) eyða e-u í skot: Befætningen havde forskudt Krud og Kugler. — c) f. sig haggast: Lasten i Skibet har forskudt sig. — 2) óeiginl., a) hjálpa manni um e-ð fyrir fram: F. een en Sum Penge. Sb. foreskyde 2, b, forstrække 2. — b) útskúfa e-m, reka e-n frá sjer, hafna e-u: F. sin Kone láta konu sína eina, láta af konu sinni (forn). F. eens Raad.

forskylde, ás., verðskulda, eiga e-ð skilið, vinna (gera) til e-s: Han har ikke forskyldt andet end Godt af mig jeg á honum ekki nema gott upp að inna. Han fik sin forskyldte Straf makleg málagjöld. — 2) (sjaldh.), launa (endurgjalda) e-m e-ð, sjá e-ð við e-n, þægja e-m fyrir e-ð: F. een for hans Umage.

forskyldet, ft. -skyldede, e., sem of hár leigumáli er á.

Forskær, kt., = Forhammel.

forskære skera e-ð til skemmda: Dette Tøi er reent forskaaret. Bogen er forskaaret.

Forskærer, ft. -e, kk., sá sem sker niður matinn yfir borðum.

forslaae, A) ás., 1) eiginl., berja e-n til óbóta: F. sine Tjenestefolk. Han forslog sig ved at falde ned hann meiddi sig þegar hann datt ofan; sb. slasa. — 2) óeiginl., eyða e-u (t. a. m. i: eyða tíð án tasta): F. Tiden med noget gera sjer e-ð til dægrastyttingar. F. Grillerne med noget hafa af fyrir sjer með e-u. — B) b. s. (har), vera nógur, endast, vinnast (forn), hrökkva: Det forslaaer ikke til saa mange.

Forslag, án ft., sk., [sb. forslaae B], það að endast eða hrökkva: Der er ingen F. i denne Mad það verður ekkert úr þessum mat, hann endist ekkert.

Forslag, ft. eins, kt., [sb. foreslaae], uppástunga: Gjøre (indgive) et F. til en ny Indretning búa til (koma með) uppástungu um að setja e-ð nýtt á stofn. Bringe een i F. til et Embede stinga upp á e-m, að hann verði settur í e-t embætti.

forslagen, ft. -slagne, e., slægvitur, slægur, slunginn, slóttugur, brögóttur: Et forslagent Hoved. (Sb. listig, snild, snedig.)

forslibe draga (leggja) e-ð illa á stein svo að það skemmist.

forslide, ás., slíta e-u út; er varla haft, nema í bo. l. t. forslidt, a) eiginl.: Gamle, forslidte (slitin) Klæder gamlir ræflar, garmar. — b) óeiginl., sem stagazt hefur verið á, margtugginn: Forslidte Lignelser (Talemaader). — 2) f. sig slíta sjer út á vinnu.

forslime, ós., setja slepju á e-ð, einkum gera magann óhreinan: En forslimet Mave.

forsluge i f. sig troða of miklum mat í sig.

forslugen, ft. -slugne, e., = slugen.

forslæbe, ás., i f. sig drepa sig (slíta sjer út) á vinnu: Forslæbt dauð-drepinn af vinnu.

Forslæt fyrri slátturinn (gagnstætt: Efterslæt).

forsmaae, ás. 1, [sb. forsmá t. a. m. i Rómv.], vilja ekki þiggja e-ð af því manni þykir ekki nóg til þess koma, hafna e-u: F. en Gave.

Forsmag aðkenning af e-u fyrir fram: Faae en F. paa noget.

forsminke draga (of) mikinn farfa á: Forsminkede Kinder.

forsmulre, ás., mola (mylja) e-ð í sundur.

forsmædelig, ft. -e, e., háðuglegur, svívirðilegur: En f. Straf (Død). — b) í tali, hræðilegur (líkt og óbærilegur): En f. Pine (Hede).

Forsmædelse, sk., smán, háðung, svívirðing.

forsmægte (er) örmagnast, vaamegnast: F. af Sult (Tørst).

Forsmække framkjöl (gaflkjöl framan til) í flutningavagni.

forsnakke, ás., i f. sig tala af sjer, láta sjer verða mismæli.

forsnilde, ás. 1, (sjaldh.), leika á, fleka.

forsnoe gera e-ð of snúðhart. — b) flækja.

forsnøre ofreyra: Hun var saa forsnoret (reyrð um miðið), at hun fik Ondt.

forsone sætta: Jeg har forsonet mig med ham hef sætzt við hann. Forsones (blive forsonet) med een sættast við e-n. Vi ere forsonede igjen við erum (orðnir) sáttir aptur. — b) blíðka, sefa: F. een ved Forestillinger (Foræringer). Faae een forsonet. F. eens Vrede sefa reiði e-s. — c) friðþægja fyrir, afplána: Christus har forsonet vore Synder.

Forsoner, kk., friðþægjari.

Forsoning, ft. -er, sk., a) það að forsone (sætt; blíðkun; friðþæging). — b) bætur.

Forsoningshoitid friðþægingarhátíð.

Forsoningsmiddel vegur til friðþægingar.

Forsoningsoffer friðþægingarfórn.

Forsoningsværk friðþægingarverk.

forsonlig, ft. -e, e., sáttgjarn.

Forsonlighed, án ft., sk., sáttgirni.

Forsorg, án ft., fyrirhyggja. (Sb. Omsorg, Omhu.)

forsove, ás., sofa e-ð af sjer: F. Morgenen. F. sin Middagsmad. — F. sig sofa yfir sig.

Forspil minni leikur á undan höfuðleiknum: Der opførtes et F. paa Theatret. — β) óeiginl., undanfari eða upphaf: Bastillens Indtagelse var Forspillet til den franske Revolution. — Gagnstætt: Efterspil. — 2) (sjaldh.) = Forhaand.

forspilde óeiginl., glata e-u, týna e-u: F. eens Gunst brjóta (hafa) af sjer hylli e-s; sb. fyrirgera e-n, ráða sig af e-u. — Han har forspildt (farið með) hendes Velfærd.

forspille, ás., sóa (eyða) e-u í spilum: F. Alt hvad man eier. — b) f. sit Kort eða f. sig spila af sjer.

Forspiller fyrirmaður í hljóðfæraslætti. — 2) sá sem spilar út á undan öðrum.

forspise, ás., i f. sig borða yfir sig.

Forspring forskot: Have F. for en Anden (vera kominn á undan öðrum) bæði eiginl. og óeiginl.

forspringe, ós., i f. sig ofaka (ofreyna, meiða) sig á því að stökkva.

forsprænge (sjaldh.), ofreyna (sb. sprengja, drepa): F. sig. F. en Hest.

Forspænd það að beita eyki fyrir vagn. — b) fremri hestar fyrir vagni: Kjøre med F.

forspænde benda (draga) e-ð skakkt upp eða um of: Buen (Strængen) er forspændt.

Forspænding (með áherzluna á æ), sk., það að forspænde.

Forspænding (með áherzluna á o), sk., það að beita eyki fyrir vagn.

Forspændsheste, ft., fremri hestar.

forspændt, [sb. spænde], beittur fyrir vagn: Ere Hestene forspændte er búið að beita hestana fyrir? Der er f. það er búið að beita fyrir. — b) um vagn eða sleða, sem búið er að beita fyrir: En med fire Heste f. Vogn.

forspørge, ás., i f. sig spyrja af sjer: Man kan vel forhøre sig, men ikke f. sig enginn hefur á spurninni.

Forst, sk., ræktaður skógur, er haft sem fremri liður í mörgum samsettum orðum.

forstaae, ás., A) (sjaldh.), eiginl., i f. sig stirðna á að standa. — B) óeiginl., 1) undirstanda (forn), skilja, hafa vit (skynbragð) á, bera skyn á, sb. jeg kann ekki tag á því: Man kan neppe f. ham (hann skilst varla), naar han taler. Jeg forstaaer ikke dette Sted. F. et Sprog. F. (vera vel að sjer í) en Videnskab. — Hvorledes

forstaaes (skilja menn, taka menn) dette Udtryk. — Give een at f. (gefa e-m í skyn), at u. s. frv. — F. en halvqvædet Vise skilja fyr enn skellur í tönnunum. — Dette Ord forstaaes under er haft í huganum (þó það sje ekki nefnt). — 2) með sig, a) det forstaaer sig selv eða af sig selv það er sjálfsagt, það er auðvitað, það er vita-skuld. — b) f. sig paa noget hafa vit (skynbragð) á e-u, kunna að e-u. — c) lade sig f. med noget láta skilja e-ð á sjer, láta e-ð í veðri vaka.

forstaaelig, a) ft. -e, e., skiljanlegur, skilmerkilegur, greinilegur. — b) sem ao., skiljanlega, skilmerkilega, greinilega.

Forstaaelighed, án ft., sk., það að vera forstaaelig n.

Forstaaelse, sk., eindrægni, samlyndi, samþykki: De leve i god (kjærlig) F. med hinanden það fellur vel (ástsamlega) á með þeim. — b) vitorð, samtök: Han var i F. med Fjenden. Der var en hemmelig F. imellem dem.

forstaale, ás. 1, stálsetja, sjóða stál á: F. en Øxe.

Forstaaling, sk., það að forstaale.

Forstad undirborg.

Forstand, án ft., sk., vit, vitsmunir; hyggindi; skilningur, greind; ráð; skyn, skynbragð: Have god F. vera vel viti borinn. Naturlig F. hyggjuvit. En dyrket F. (vit með kunnáttu). Have en grundig F. vera djúpvitur. Han handlede med stor F. fór viturlega að. Han viste sig som en Mand af fiin F. (sb. hafa hvöss hugar-augun). — Det gaaer over min F. (það er ofvaxið mínum skilningi). Have F. paa noget hafa vit (skynbragð) á e-u, bera skyn á e-ð. — Miste Forstanden eða gaae fra sin F. ganga af vitinu (656 C á 31. bls.). Være fra sin F. vera óður (ær). Han er ikke ved sin fulde F. hann er ekki með öllu viti (ráði), ekki með öllum mjalla. — Lykken var bedre, end Forstanden gafst óvænum happ, sb. það var ekki honum að þakka. — b) það hvernig á að skilja e-ð, skilningur, merking, efni: Ordet kan tages i en dobbelt F. Sb. Mening.

Forstander, ft. -e, kk., forstjóri, formaður.

Forstanderskab, kl., forstjórn.

Forstanderske, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er forstjóri.

forstandig, ft. -e, e., hygginn, skynugur, greindur, vel viti borinn: En f. Mand. — b) hyggilegur: Et forstandigt Svar (Raad).

Forstandighed, án ft., sk., hyggni.

Forstandsbegreb nám sem er komið undir skilningi.

Forstavelse samstafa sem er sett framan við meginhluta orðs (t. a. m. be- í begribe, for- í forholde). Gagnstætt: Efterstavelse.

Forstavn, á skipi, framstafn, stafn, háls, barki.

forstege ofsteikja: Stegen er forstegt.

forstemme, ás., stilla hljóðfæri rangt: F. et Claveer. Harpen er forstemt. — b) óeiginl., gera e-n hljóðan eða óglaðan: Denne Efterretning forstemte hele Selskabet við þessa fregn hljóðnuðu allir (setti alla menn hljóða, drap hljóð úr mönnum). Han er forstemt það liggur illa á honum, (það er e-r fýla í honum).

Forstemthed, sk., ógleði, (fýla í e-m).

forstene, ás. 1, gera e-ð að steini: Forstenede Dyr sem eru orðin að steini. — b) óeiginl., t. a. m. forstenes af Skræk stirðna upp af hræðslu.

Forstening, sk., a) án ft., það að verða að steini. — b) með ft. -er, steingjörvingur: Samle Forsteninger.

forstikke, ás., stinga e-n til skemmda eða óbóta: Bierne have ganske forstukket ham.

forstille, í f. sig hafa yfirdrepskap í frammi, gera sjer e-ð upp.

Forstillelse, sk., látalæti, ólíkindalæti, yfirdrepskapur, uppgerð, skrópar, hræsni.

forstilt, ft. -e, e., [sb. forstille], sem ekki er annað enn látalæti (o. s. frv., sjá Forstillelse), uppgerðar-: F. Sorg. F. Venskab.

Forsting þræðing (með nál).

Forstokkelse, sk., þrjózka, þverúð, þvermóðska, harðýðgi hjartans.

forstokket, ft. -stokkede, e., þrjózkur, þverúðarfullur: Gjøre een f. ved Haardhed. F. i Ondskab.

Forstolpe (sjaldh.), dyrustafur.

forstoppe oftroða í: F. (láta of mikið í) en Polse. — b) stífla, teppa: Renden er forstoppet. F. Maven gera (valda) harðlífi.

Forstoppelse, sk., teppa; sjer í lagi harðlífi: F. i Underlivet. Være plaget med F.

Forstrand fjara eða land manns að því leyti sem reka snertir, (reki).

Forstrandseier fjöru-eigandi, sá sem á reka á e-m stað, rekamaður (Grágás).

Forstrandsherre = Forstrandseier.

Forstrandsret reki sem rjettindi (sb. ef maðr kaupir reka af landi manns).

Forstreg skerðing á tykli.

forstrække, ás., 1) eiginl., ofteygja: Han har forstrakt en Sene það hefur tognað í honum sin. Han har forstrakt Armen (Benet) það hefur tognað e-ð í handleggnum (fætinum) á honum. — 2) óeiginl., f. een noget og f. een med noget hjálpa e-m um e-ð fyrir fram: F. een noget paa hans Løn borga e-m nokkuð af kaupinu fyrir fram. (Sb. foreskyde 2, b, forskyde 2, a.) F. een med en Sum Penge.

Forstrækkelse, sk., það að forstrække 1 (tognun).

Forstrækning, sk., það að forstrække 2.

forstrøe (sjaldh.), kasta e-u á víð og dreif.

Forstue forstofa (Hkr., Björgv.; sb. forskáli Dropl.); sb. anddyri.

Forstuedør forstofudyr; forstofuhurð.

Forstuetrappe forstofustig (n).

Forstuevindue forstofugluggi.

forstumme (er), h. s. 1, þagna, hljóðna, (sb. það drepur hljóð úr manni, það slær þögn á mann, manni fallast orð, o. s. frv.).

forstyrre, ás. 1, umturna e-n. — b) raska e-u: F. Forretningernes Gang. Være forstyrret (ringlaður) i Hovedet. Han seer ud, som han var forstyrret brjálaður. — c) trufla, ónáða, tefja, glepja, tefja (glepja, fipa) fyrir e-m: Han forstyrrer mig tidt i mit Arbeide. Fremmedes hyppige Besøg f. de Arbeidende.

Forstyrrelse, ft. -r, sk., umturnun. — b) óregla, ruglingur, hrærigrautur, ringul-reið: Der herskede en almindelig F. (það var allt á tjá og tundri eða á rúi og stúi eða í uppnámi) i Huset.

Forstyrrer, ft. -e, kk., sá sem umturnar eða raskar e-u.

Forstyrring, sk., = Forstyrrelse (einkum a).

forstærke, ás. 1, styrkja, efla: F. en Krigshær fjölga liði, (sb. eflast að liði). F. (treysta, remma) en Befæstning.

Forstærkning, ft. -er, sk., það að forstærke. — b) viðbót við lið.

forstøde, ás., 1) eiginl., meiða: F. sig. F. Hovedet ved et Fald detta og meiða sig á höfðinu. Forstødt af Kjørsel allur marinn af því að aka. — 2) óeiginl. = forskyde 2, b: F. sin Hustru (Søn).

forstørre, ás. 1, gera e-ð stærra, stækka, auka, færa e-ð út: F. en Stad. F. et Rige. — Nogle Glas f., andre formindske Gjenstandene (stækka hlutina, þ. e. láta þá sýnast stærri, enn þeir eru). — b) óeiginl., gera of mikið úr e-u: F. eens Feil.

Forstørrelse, sk., stækkun, aukning.

Forstørrelsesglas stækkunargler.

forstøvet, ft. -støvede, e., rykugur.

forsulte, ás., svelta. — Hn. t. l. forsultet, sem e., sem hefur soltið.

forsulten dauð-soltinn, glorhungraður.

Forsvar, kl., a) munnleg vörn: Tage een i F. taka málstað e-s. Hans Handlemaade var hans bedste F. imod disse Beskyldninger. Einnig um málsvörn: Han førte selv sit F. (varði sjálfur málið sitt) for Retten. — b) vörn í verki, vernd, hlífð: Tænke paa F. ætla að verjast. Lave sig til F. búast til varnar. Floden er Byens F. (hlífir borginni) fra denne Side.

forsvare, ás., a) svara fyrir e-n eða e-ð, verja e-ð munnlega: F. een taka málstað e-s, afsaka e-n, bera í bætifláka fyrir e-m. F. en slet Sag verja rangt mál, eiga illan málstað. Jeg kan f. hvad jeg har sagt jeg þori að ábyrgjast það sem jeg hef sagt, jeg get fært sönnur á mál mitt). — Einnig um málsvörn: F. den Anklagede. — b) verja e-ð í verki: F. Landet (sb. landvarnarmaður). F. sig til det Yderste. Havnen forsvares ved Batterier (et Castel) við höfnina eru sett vígi (er settur kastali) til varnar.

Forsvarer, ft. -e, kk., sá sem ver e-n eða e-ð munnlega eða í verki, (sb. ver styrkr fyrir sonum mínum, Hómv.): Den Uskyldiges F. sá sem tekur að sjer mál (tekur málstað) saklausra manna. — Fædrelandets Forsvarere.

forsvarlig, 1) ft. -e, e., a) afsakanlegur: Det er ikke forsvarligt (því er ekki bót mælandi), at handle saaledes. — b) sem óhætt er að ábyrgjast, gildur (sb. ef þeim lízk sá ofn gildr), óaðfinnanlegur: Forsvarligt Arbeide. En f. Bygning. — 2) sem ao., afsakanlega: Han har ikke handlet f. mod sine Børn því er ekki bót mælandi, hvernig hann hefur farið með börnin sín.

Forsvarsanstalter, ft., undirbúningur (viðbúningur, viðbúnaður) til varnar.

Forsvarsbrug, sk., það að vera haft til varnar: Tjene til F. vera haft til varnar.

Forsvarsforbund samband til varnar.

Forsvarsgrund ástæða sem e-ð er varið með; ástæða til að verja e-ð.

Forsvarskrig landvörn. Gagnstætt: Angrebskrig og Erobringskrig.

forsvarsløs slyppur, vopnlaus.

Forsvarsmiddel það sem haft er til varnar.

Forsvarsmod hugrekki til varnar.

Forsvarsret rjettur á að verjast.

Forsvarsskib landvarnarskip.

Forsvarsskrift varnarrit.

Forsvarsstand það að vera hæfur til varnar: Sætte en Fæstning i F. (búa kastala til varnar).

Forsvarstale varnarræða.

Forsvarsvaaben hlífar. Gagnstætt: Angrebsvaaben.

forsvarsviis, ao., eins og þegar varizt er: Gaae f. til Værks gera ekki annað enn verjast.

forsvedt, [sb. svede], kófsveittur, allur löðrandi í svita.

forsvige = svige.

forsvinde hverfa, líða burt, dvína, eyðast: Han forsvandt for vore Dine. Duggen (Taagen) forsvinder for Solen.

Forsvinden, sk., hvarf.

forsviret, [sb. svire], eptir sig af drykkjuskap.

forsvælke = svække.

forsværge, ás., sverja þess (sverja sig um) að maður skuli hafna e-u: F. Brændeviin (Spil). Jeg har forsvoret, at komme der svarið mig um nð koma þar aldrei. — b) ville f. þora nð sverja fyrir: Jeg vilde have forsvoret (jeg hefði þorað að sverja fyrir), at det var ham; saa ukjendelig var han. — c) f. sig sverja meinsæri, (sb. sverja sig til helvitis).

Forsværgelse, sk., það að forsværge.

Forsværm fyrri býflygishnappur sem kemur úr flugnabúi sama ár og annar. Gagnstætt: Eftersværm.

Forsyn, án ft., forsjón: Stole paa Guds F. Lade Forsynet raade. Forsynets urandsagelige Veie.

forsynde, ás., i f. sig syndgast: F. sig imod (á) een.

forsyne, ás. 1, byrgja e-n eða e-ð að e-u: F. sit Huus med Fødevarer. F. sig for et Aar. F. sig godt til en Reise. Være forsynet med noget vera byrgur að e-u. F. sig mod Kulden dúða sig svo kuldinn komist ekki að manni. F. et Embede reka embætti annars (þegar hann er ekki við látinn).

Forsynelse, sk., = Forsyning.

Forsyning, sk., það að forsyne.

forsynlig, a) ft. -e, e., útsjónarsamur, (sb. fornbýll): En f. Huusfader. — b) sem ao., gætilega.

Forsynlighed, án ft., sk., útsjónarsemi. — b) = Forsigtighed.

forsyre of-sýra.

Forsæde fram-set: Forsædet i en Karreet. — b) tignarsæti, öndvegi: Have Forsædet (vera forseti) i et Raad. Møderne holdes under hans F. hann er forseti á samkomunum.

forsælge i f. sig selja af sjer, selja sjer í skaða.

Forsæt, ft. -ter, kl., [sb. foresætte], 1) (sjaldh.), eiginl., það sem er sett fyrir framan e-ð: Et F. af Pap for Vinduer. — 2) óeiginl., a) áform, ásetningur, það sem maður hefur í hyggju: Fatte et F. áforma e-ð. Med frit F. af ásettu ráði; sjálfkrafa. — b) úrelt = Indlæg d.

forsætlig, a) ft. -e, e., gerður af ásettu ráði, sem e-r gerir viljandi eða vísvitandi: Et forsætligt Mord. En f. Skade. — b) sem ao., af ásettu ráði, viljandi, vísvitandi: Gjøre noget f.

Forsætlighed, án ft., sk., það að vera forsætlig a.

Forsætning fremri hluti greinar. — b) önnur hvor fyrri greinin í ályktun.

forsætte, ás., 1) eiginl., a) setja e-ð á rangan stað: Bogen er bleven forsat. Sætteren har forsat denne Linie. — b) Skibet blev forsat (skipið hrakti eða bar) af sin Curs ved Strømmen skipið flatti fyrir straumi. — c) blanda: F. Kobber med Tin. — 2) óeiginl., a) setja e-u á rangan stað: Denne Bonde er forsat i sin Landgilde borgar of mikla landskuld. — b) (sjaldh.), spilla e-u: F. sin Helbred. — c) kippa vexti úr skepnu: „Slige unge Heste forsættes derved i deres Vært og Styrke“ það kemur kyrkingur í þá.

forsøde, ós. 1, sæta (6:3 á 28. bls.). — Óeiginl. = ljetta, gera e-ð ljettbært eða ljettbærara: F. Livets Sorger (Kummer, Møie).

Forsødelse, sk., það að forsøde.

Forsøg, ft. eins, kl., tilraun, raun, viðleitni, viðburðir: Gjøre (foretage) et F. Forsøget lykkes (mislykkes, falder slet ud). Physiske (chemiske, electriske) F. Alle hans F. vare forgjeves. Gjøre mange F. paa noget gera margar atrennur að e-u.

forsøge, ás., reyna a) líkt og freista e-s, kosta (reyna til) að gera e-ð: F. sig i Verden. F. sin Lykke. F. forskjellige Midler mod en Sygdom (sb. hefir nokkura verit leitað um meðu hennar). Vi maae f. (eða f. paa), om det vil lykkes. — b) líkt og þola, verða fyrir e-u: Han har forsøgt megen Gjenvordighed. En forsøgt (reyndur) Mand. — c) (sjaldh.), freista manns (til ills).

forsølve, ás. 1, silfra e-ð; einnig óeiginl., setja silfurlegan lit á.

Forsølvning, ft. -er, sk., silfring.

forsømme, -sømte, -sømt, ás., vanrækja (655 XXXII; sb. afrækjast rétt at gera, Gþl.), hirða e-ð ekki eða illa, hirða ekki (eða illa) um, o. s. frv.: F. sine Pligter. F. sit Embede. F. sine Børn. Han er forsømt i sin Opdragelse eða Ungdom (honum hefur ekki verið kennt mikið í ungdæmi sínu; sb. hafa ekki lært neinn góðan guðstitil). F. den beleilige Tid sitja af sjer gott tækifæri. Dette maa du endelig ikke f. Han forsømmer sig ikke (hann sjer um sig að verða ekki af því sem býðst; sb. sjaldan bregzt mjaldur á miði).

forsømmelig, ft. -e, e., hirðulaus: F. i sit Embede.

Forsømmelighed, án ft., sk., hirðuleysi.

Forsømmelse, ft. -r, sk., vanrækt, (hirðuleysi).

forsørge, ás., A) f. sig dragast upp á sorg. — B) án sig a) standa straum af e-u, sjá e-m farborða, færa fram ómaga (Grágás): Han har ikke faa meget, at han kan f. en Familie. Hans Døttre ere godt forsørgede (það er sjeð vel fyrir þeim). — b) (sjaldh.) = forsyne: F. een med Klæder.

Forsørgelse, sk., framfærsla (t. a. m. ómaga), o. s. frv.: Datteren har faaet en god F. i Klosteret (það er sjeð vel fyrir henni með því að koma henni í klaustrið).

Forsørger, ft. -e, kk, sá sem stendur straum af e-m, o. s. frv.

*Fort, ft. -er, kl., smó-kastali.

fort, ao., áfram: Fare f. = fortfare (t. a. m. fare f. at kæmpe halda upp orustu). — b) hratt (hraði).

fortabe glata e-u, týna e-u: Fortabes eða blive fortabt glatast, fyrirfarast, fara illa. — Ho. l. t. fortabt, sem e., hnugginn, dapur, hrelldur: Han saae ganske fortabt ud.

Fortabelse, sk., missir, tjón: Forbyde noget under Livs og Æres F. (banna e-ð og leggja við líf og æru). — b) glötun, fyrirdæming: „Frelse Sjælen fra Synd og F.“

Fortag heimild á að taka e-ð fyrst.

fortage, ás., a) úrelt, taka e-ð burt, eyða e-u. — b) f. sig oftaka sig.

Fortale formáli (sjer í lagi fyrir bók, eins og á ísl.): Her behøves ingen lang F. hjer þarf ekki lengi að troða fyrir sjer (sb. Nj. 229).

fortale, ás., 1) (nú sjaldh.), tala illa um, bakbíta, baknaga, (sb. bagtale). — 2) f. sig mistala sig, láta sjer verða mismæli.

Fortaler (með áherzluna á a), kk., sá sem bakbítur e-n.

Fortaler (með áherzluna á o), kk., formælandi e-s (Hávam.), sá sem talar máli e-s eða tekur málstað e-s.

Fortand framtönn.

Fortegn, 1) merki sem er fyrir framan e-ð, einkanl. sönglykill. — 2) = Forvarsel.

fortegne, ás., 1) draga e-ð skakkt upp: Denne Arm er reent fortegnet (af pentaranum). — 2) = optegne.

Fortegnelse, ft. -r, sk., skrá, (registur): Gjøre F. over noget skrá e-ð.

Fortegning (með áherzluna á e), sk., skakkur uppdráttur.

Fortegning (með áherzluna á o), sk., sönglykla-setning (sb. Fortegn 1).

fortfare halda áfram.

Fortgang = Fremgang.

Fortid, án ft, liðin tíð, liðnar aldir: F., Nutid og Fremtid. Fortids Sæder (Skikke). Fortids er líka opt ritað sem fremri partur í samsettu orði, t. a. m. Fortidsminde.

fortie, ás., þegja yfir e-u: F. noget for een dylja e-n e-s. — 2) f. sig, e. o. þegja af sjer (að sínu leyti eins og tala af sjer), ekki haft nema í talsh. man kan snarere fortale sig, end f. sig (það er hættara við, að maður tali af sjer, enn o. s. frv.).

Fortielse, sk., það að fortie (þögn — þagmælska — um e-ð).

*Fortification, sk., víggirðing; víggirðingalist.

*fortificere, ás. 1, víggirða.

fortil, ao., framan til, framanvert: F. (fram) i Vognen.

fortinge, ós., gera samning (semja, verða ásáttur) um, takast e-ð á hendur fyrir ákveðið kaup: F. et Arbeide (D. L.). — 2) f. sig hafa af sjer (hafa óhag) á samningi.

Fortingning, sk., það að fortinge 1: Arbeidets F. Have et Arbeide i F. (hafa tekizt verk á hendur fyrir ákveðið kaup).

fortinne, ás. 1, tina e-ð.

Fortinning, sk., tinun.

fortjene, ós, afla sjer e-s, (innvinna sjer), græða: Der falder endeel at f. það hrýtur að manni. Hvad han fortjener, drikker han op i Kroen. F. mange Penge græða mikið fje. Paa disse Varer er kun lidt at f. Jeg har intet fortjent ved denne Handel ekki ábatazt neitt á þessu kaupi. — b) vinna til e-s, (sb. eignast namn sitt í góðum siðum), eiga e-ð skilið, (sb. forskylde 1): F. Tak. F. Berømmelse. Han har fortjent sin Skjebne (Straf það var ekki von að vel færi fyrir honum); sb. það kom vel á vondan, það var honum mátulegt. Han fik sin fortjente Straf makleg málagjöld. Dette havde jeg ikke fortjent af ham jeg átti það ekki að honum. — Ho. l. t. fortjent, sem e., sem á gott skilið: Gjøre sig fortjent af Fædrelandet vera gagnsamur ættjörðu sinni. En meget fortjent Mand nýtasti maður.

Fortjeneste, sk., 1) án ft., a) afli, vinnuafli (60), gróði, ábati: Have F. af noget hafa e-ð til fjár sjer. Dette var min hele F. — b) tilverknaður, tilgjörð (655 XXV), verðung, verðleiki, maklegleikar: Straffes (belønnes) efter F. Han opnaaede denne Ære uden al F. — 2) með ft. -er, verðleikar (sem verk eða athafnir):

Paa Grund af hans Fortjenester. Han har mange Fortjenester af Fædrelandet samlandar hans eiga honum mikið gott upp að inna. En Mand af store Fortjenester mesti gagnsemdamaður.

fortjenstlig, ft. -e, e., (einkum í tali), góðra gjalda verður, nytsamlegur: Et fortjenstligt Foretagende.

fortløbende, [sb. løbe], sem ekki slitnar (það sem beldur áfram í sífellu): En f. Talrække.

Fortoft pelli (eða gerði) sem fylgir húsi og er fyrir framan það.

Fortog gangstjett (með endilöngum húsum í borgum): Belægge Fortogene med Fliser leggja hellur á stjettirnar.

Fortogsret framgangsrjettur á stjett (sb. Fortog).

Fortogt = **Fortrop**.

fortolde, ás., gjalda toll af varningi (sem kemur úr öðrum löndum).

Fortoldning, sk., það að **fortolde**.

fortolke þýða = skýra: Det blev os fortolket paa Dansk okkur var sagt efnið úr því á dönsku. F. Loven. F. (ráða) en Drøm.

Fortolker, ft. -e, kk., sá sem skýrir (þýðir) e-ð.

Fortolkning, sk., þýðing = skýring.

Fortolkningskonst skýringafræði.

Fortolkningsmaade skýringarháttur.

Fortolkningsregel skýringarregla.

fortone, ás., i f. sig vera tilsýndar, sýnast: Kysterne f. sig. Landet fortoner sig.

Fortoning, ft. -er, sk., það hvernig hlutir eru tilsýndar, (sb. hyllingar, tíbrá).

Fortop toppur á framsiglu: Føre Flag paa Fortoppen.

fortove, ás. 1, (forn) = **fortøie**.

fortplante (sjaldh.) = **forplante**.

Fortrav (sjaldh.) = **Fortrop**.

Fortrin það að vera tekinn fram yfir e-n: Hun gav ham Fortrinet for (tók hann fram yfir) alle de andre Friere. — b) það sem maður hefur fram yfir e-n, yfirburðir, kostur: Han har det F. (hefur það fram yfir) at være rig. Hun besidder mange F. Fødselens indbildte F.

fortrinlig, a) ft. -e, e., öðrum fremri, frábær, framúrskarandi, ágætur: Fortrinlige Egenskaber. Byen har en f. Beliggenhed til Handel. — b) sem ao., frábærlega, afbragðslega, sjer í lagi: Derved blev han f. berømt.

Fortrinlighed, sk., það að vera **fortrinlig a.**

Fortrinsret rjettindi öðrum fremur: Have F. til Befordring.

fortroe, ás., (sjaldh.) = **betroe**.

fortrolig, a) ft. -e, e., heimullegur: En f. Ven alúðar-vinur. De ere meget fortrolige sammen samrýndir. Hans Fortrolige trúnaðarmaður hans. Et fortroligt Venskab; sb. dáleikar. Holde f. Omgang med een. Jeg har havt en f. Samtale med ham derom við höfum talað einlæglega um það. — b) sem ao., einlæglega, kompánlega, o. s. frv.: Omgaaes f. med een (sb. gera sjer dælt við e-n).

Fortrolighed, sk., heimulleiki (sb. 655 XXXII á 1. bls.), trúnaður: Have F. (traust) til een reiða sig á e-n, þora að eiga undir e-m. Saa gjerne jeg endog taler med ham, saa kan han dog aldrig vinde min F. Sige (fortælle) een noget i F. í trúnaði.

Fortrop sá hluti liðs er fer á undan meginhernum, (sb. ferðarbroddurinn): Det kom til Fegtning imellem begge Hæres Fortropper.

fortryde, -**trød**, -**trydt** (og -**trudt**), ás., a) iðrast e-s, iðrast eptir e-u, sjá eptir e-u: F. sine Synder (Feil). Jeg fortryder, at jeg lod mig overtale dertil. — Einnig noget fortryder een (sb. e-n iðrar e-s): Kjøbet fortryder mig ikke jeg sje ekki eptir kaupinu. Det fortryder mig, at jeg har sagt ham det. — b) f. paa misvirða, láta sjer þykja eða mislíka, þykkjast (firrtast) af e-u: Ingen kan f. paa, at jeg søger min Ret. F. paa (sjá ofsjónum yfir) en andens Lykke.

fortrydelig, a) ft. -e, e., sem þykkja er í, sem misvirðir e-ð, firrtur, styggur, gramur: Han er bleven f. paa mig það er komið illt í hann við mig. Hun var f. over (henni þótti það eða þótti fyrir), at jeg ikke vilde følge med. — b) sem ao., í þykkju: Tage noget f. op misvirða e-ð.

Fortrydelse, án ft, sk., iðrun: Syndernes F. Føle F. over noget iðrast e-s. — b) þykkja, firrta, fúss, styggð.

fortrykke, 1) kremja (kreista, merja, þrýsta að e-u) til skemmda eða óbóta: Fortrykkes i en Trængsel. — b) óeiginl., þröngva kosti e-s, (sb. **undertrykke a**): F. den Fattige. — 2) misprenta: Dette Ark er fortrykt (rangprentað) og maa omtrykkes.

Fortrykkelse, sk., (sjaldh.), ánauð, ágangur. Sb. **Undertrykkelse**.

fortrylle töfra, trylla, seiða að e-m, leggja e-ð á e-n: Eventyr om fortryllede Riddere sem hafa orðið fyrir gjörningum, í álögum. Et fortryllet Slot. — b) gagntaka e-n með unun, gera e-n frá sjer numinn: Hendes Skjønhed har ganske fortryllet ham (hann er öldungis frá sjer numinn af fegurð hennar). En fortryllende (unaðsamleg-) Ynde (Naturlighed, Musik).

Fortryllelse, sk., töfrar; álögur. — b) það að gera e-n frá sjer numinn eða vera það.

Fortræd, án ft., sk., ami, mein, klípa, kröggur, vandræði: Den Dreng kan ikke dye sig; han skal altid gjøre F. (í tali) hann þarf alla jafna að gera e-ð til meins. Gjøre een F. gera e-m e-ð (illt), ama e-m, mýja e-m, áreita e-n. Volde (forvolde) een F. Føre een i F. Komme i F. for noget (stundum: fá illt fyrir e-ð). Komme i F. for en Andens Skyld (stundum: fá illt fyrir e-n). Jeg har havt megen F. (það hefur margt amað að mjer, eða þvíuml.) i Dag. Hans Besøg er mig kun til F. koman hans er mjer ekki nema til ama (leiðinda).

fortræde, ás., vinda á sjer fótinn (með því að misstíga sig): F. sin Fod. — b) troða e-ð niður: Kornet paa Ageren blev fortraadt (sb. Fms. V, 50, Fóstbr: 193).

fortrædelig, 1) ft. -e, e., a) önugur, afundinn, undinn og snúinn, nöldrunarsamur, stygglyndur, stirðlyndur, geðstirður, (sb. **fortræden**): F. i sit Sind illur (ekki góður) í bæinn sinn, ekki hýr í horn að taka. Blive f. over noget (styggjast við e-ð). Han er f. at omgaaes. F. i Omgang. — b) meinlegur = sem mein er að, hvimleiður (hvumleiður), leiðinda-: En f. Reise. Et fortrædeligt Arbeide. — 2) sem ao., a) önuglega, stygglega: Svare f. — b) meinlega, bagalega, (sb. **það kemur sjer illa**).

Fortrædelighed, sk., a) án ft., önuglyndi, stirðlyndi, stygglyndi. — b) með ft -er, óþægð: Embedet volder ham mangen F.

fortræden, ft. -**trædne**, e., önuglyndur, geðstyggur, (sb. **fortrædelig 1, a**).

Fortrædenhed, án ft., sk., (sjaldh.) = **Fortrædelighed a.**

fortræffelig, a) ft. -e, e., ágætur (sb. **fortrinlig**, **ypperlig**): En f. Mand allra vænsti maður. — b) sem ao., ágætlega, prýðilega.

Fortræffelighed, sk., það að vera **fortræffelig**.

fortrække, 1) ás., a) skæla = gretta, afmynda: F. Ansigtet. — b) f. sig (í tali) leika af sjer. — 2) h. s. (í tali), halda burt: Storken vil snart f. fer bráðum.

fortrælle, ás., i f. sig slíta sjer út (fara með sig) á vinnu.

fortrænge, ás., 1) = **fortrykke 1**: Hjelpe de Nødlidende og Fortrængte (bágstöddum og ánauðugum). — 2) bola e-m út, flæma e-n burt: F. een fra hans Plads. F. Fjenden af hans Stilling. F. een af hans Embede.

fortrøden, ft. -**trødne**, e., [sb. trauð-r], (sjaldh.), trauður, tregur.

fortrøste hughreysta, hugga: F. een med noget. — b) f. sig treysta, reiða sig á: F. sig paa Gud treysta guði. Jeg fortrøster mig til Kongens Retfærdighed.

Fortrøstning, sk., hughreysting, huggun. — b) traust, trúnaðartraust: Sætte sin F. til een treysta e-m. „F. til den Algode“.

fortsætte, ás., halda e-u áfram, halda áfram með e-ð: F. sin Reise halda fram ferðinni, halda (fara) leiðar sinnar. F. (stundum: ljúka við) et Skrift, som en anden har begyndt.

Fortsættelse, sk., framhald.

Fortsætter, ft. -e, kk., sá sem heldur e-u áfram sem annar hefur byrjað.

fortumle, ás., (sjaldh. nema í ho. l. t.), trufla = gera e-n ringlaðan í höfðinu: Være fortumlet i Hovedet.

Fortumling, ft. -er, sk., ringl, (sb. víma).

fortvivle örvænta, örvinglast, (sb. sturlast): F. om Guds Naade örvænta sjer guðs miskunar. F. om et heldigt Udfald af et Foretagende. Han er nær ved at f. (nærri búinn að leggja öldungis árar í bát). — 2) ho. l. t. **fortvivlet**, sem e., eiginl. örvæntingarfullur, a) örvinglaður, sturlaður: Et fortvivlet Menneske sem ekki svífist neins, sem ekki horfir í neitt. — b) sem maður örvæntir alls góðs um: Fortvivlede Omstændigheder. En fortvivlet Sag. — β) sem er samfara örvæntingu: „Fortvivlet Sorg“ harmur og örvænting, skelfilegur harmur. — γ) sem kemur til af örvæntingu: Et fortvivlet Anslag. — Gjøre et fortvivlet Angreb sækja að í ákafa. Gjøre en fortvivlet Modstand verjast með mikilli hreysti. Et fortvivlet Middel óyndisúrræði.

Fortvivlelse, án ft., sk., örvænting, örvinglun, bugarvíl: Han kan endog bringe Taalmodigheden til Fortvivlelse.

fortydske, ás. 1, snúa e-u á þjóðversku.

Fortydskning, sk., það að **fortydske**.

fortygge tyggja (bíta) e-ð til skemmda.

Fortygning, sk., það að **fortygge**.

fortykke, ás. 1, (úrelt), láta sjer þykja fyrir e-u: „Dersom han det skulde f.“ ef svo færi, að honum þætti fyrir því.

fortynde þynna; sömul. deyfa (t. a. m. f. Brændeviin med Vand).

Fortyndelse, sk., þynning: Luftens F.

1. fortælle, -tællede og -talte, -talt, telja e-ð skakkt: Pengene ere fortalte. — b) f. sig telja skakkt.

2. fortælle, -talte, -talt, segja = segja frá e-u: F. en Historie (Begivenhed, Tildragelse). Den fortællende Stiil sögulegt orðfæri.

Fortæller, kk., sá sem segir frá e-u, sögumaður: Han er en god F. hann segir sögulega frá.

Fortælling, ft. -er, sk., saga = sögn = frásögn. — b) saga: En sand F. En digtet F. skröksaga, samsetningur. En opdigtet F. lygasaga.

fortænke, ás., lá e-m e-ð: Man kan ikke f. ham deri, at (honum er ekki láandi, þó) han vil sikkre sin Eiendom. Jeg fortænker dig ikke, om (jeg lái þjer ekki, þó) du gjer det. — b) = mistænke: F. een for Tyveri.

fortænkelig, ft. -e, e., (sjaldh.) = mistænkelig a.

fortære, ás., eyða e-u: Fortæres ved Ild brenna (til ösku). Jernet fortæres af Rust jezt af ryði. — Óeiginl.: F. sine Kræfter. — b) eta (e-ð upp): F. Maden (ljúka matnum). F. Foderet (jeta upp í mold). — c) sóa (sólunda) e-u: F. sine Midler.

Fortærelse, sk., það að fortære.

Fortæring, sk., = Fortærelse. — b) fæða, fæðslu, fæði (einnig fæðslukostnaður einkum á ferðum): Deres hele F. bestaaer i Brød og Vand. Vognleie og F.

Fortætning, sk., það að fortætte.

fortætte þjetta.

fortøie, ás. 1, festa skip með strengjum og akkerum: F. et Skib; sbr. slá landfestum, bera festar á land.

Fortøining, sk., það að fortøie (sbr. landfestar).

fortømre, ás., bæta e-ð að timbri.

Fortømring, ft. -er, sk, það að fortømre.

fortørne, ás. 1, reita e-n til reiði, styggja, móðga: F. een med (eða ved) noget. Fortørnes (eða blive fortørnet) over noget styggjast við e-ð, reiðast e-u. Han er fortørnet paa mig það er illt í honum við mig.

Fortørnelse, sk., styggð, móður.

fortørre, ás, skræla: Jorden fortørres (skrælnar) af Solheden. Kilden fortørres þornar upp.

fortøve tefja, dvelja, biðleika við: F. længe paa et Sted.

forud, 1) um stað, a) (optast ritað for ud), fram, áfram, fram undan sjer. — b) á undan: Gaae (løbe, seile) f. — 2) um tíð, a) fyrir fram: Give een sin Betaling f. — b) fyrir: Vide (sige) noget f. vita (segja) e-ð fyrir. — c) = forlods: Tage noget f. — 3) óeiginl., fram yfir: Han har det f. for sine Medbeilere, at han er rigere.

Forudbestemmelse fyrirhugun, það sem er fyrirhugað.

foruden, [sbr. fyrir utan], A) (sjaldh.) sem ao. í eiginl. merk., utan: Karret var f. malet grønt, og forinden hvidt. Sbr. udvendig sem ao. — B) sem fs., 1) auk e-s: F. dette (hjer að auki), har jeg endnu en Fordring. — F. at auk þess sem. — F. hende, var der ingen tilstede það var enginn við, nema hún. — 2) án e-s, a) fyrir framan nafnið: Et Land f. Skov skóglaust land. — b) fyrir aptan nafnið: Han kan ikke være hende f. Man kan ingen Dag være Penge f. Det faaer han vel mig f. þó jeg sje ekki.

forudfattet, [sbr. fatte], sem maður hefur tekið í sig að óreyndu máli: Forudfattede Meninger hleypidómar.

Forudfølelse það að finna e-ð á sjer fyrir fram, (sbr. Anelse).

Forudkjendelse úrskurður um e-ð fyrir fram.

forudlove, (einkum haft í ho. l. t.), lofa e-u fyrir fram: Han paastod at have Løfte derpaa; men mig var det forudlovet en mjer hafði verið lofað því áður.

Forudsagn, kl., = Forudsigelse.

forudsee sjá e-ð fyrir.

forudsige segja e-ð fyrir, spá e-u.

Forudsigelse, sk., fyrirsögn (655 XIII), spásögn, spásaga, spádómur, spá.

Forudsætning, ft. -er, sk., það sem maður gerir ráð fyrir að sje: Under den F., at ef.

forudsætte, ás., gera ráð fyrir (búast við) e-u: F. noget som afgjort gera ráð fyrir að e-ð sje víst; ganga að e-u vísu. Jeg gaaer ud siden, forudsat, at det bliver godt Veir ef veðrið verður gott.

forudvidende, [sbr. vide], forspár, framsýnn (sbr. að tilvissan móður sinnar framsýnnar), framvís.

Forudvidenhed það að vera forudvidende.

foruleilige (einkum í ísl.), ónáða, gera e-m ónæði: F. een med noget.

forulempe, ás. 1, gera e-m e-ð til miska, amn e-m.

forulykkes, þs. 1, = mislykkes: Anlægget forulykkedes for ham. — forulykket sem hefur misheppnazt: En forulykket Student (sem ekki hefði átt að setja til bókar). — b) misfarast, farast, týnast: Skibet forulykkedes.

*Forum, kl., eiginl. þing, þingstaður, sbr. Værneting).

forunde unna e-m e-s = ljá e-m e-s, ljena: Om Gud forunder mig Liv og Helbred.

forunderlig, a) ft. -e, e., undarlegur, furðanlegur, furðulegur, kynlegur. — b) sem ao., undarlega, o. s. frv.

Forunderlighed, sk., það að vera forunderlig (undur, furða, býsn).

forundre, a) f. sig (eða forundres eða blive forundret) over noget furða sig á e-u, undrast e-ð, láta sjer þykja e-ð kynlegt, o. s. frv.: Enhver maa forundres over hans Færdighed það er ekki furða, þó allir undrist o. s. frv.; eða það er von það gangi yfir alla, hvað fimur (eða þvíuml.) hann er. — b) noget forundrer een e-ð gengur yfir e-n, e-n furðar á e-u, o. s. frv.: Det forundrede mig (jeg varð hissa á), at finde ham der endnu.

Forundring, sk., það að furða sig á e-u: Falde i F. over noget eða sættes i F. ved noget verða hissa á e-u, láta e-ð ganga yfir sig (eða fram af sjer).

forundringsfuld öldungis hissa.

Forundringstegn merki um að það gangi yfir mann.

forundringsværdig furðulegur.

forurette, ás. 1, gera e-m rangt til, gera á hluta e-s.

Forurettelse, ft. -r, sk., það að forurette. — b) rangindi (rangsleitni, ójöfnuður) við e-n.

Forurettter, kk., sá sem gerir e-m rangt til eða á hluta hans.

forurolige, ás. 1, ónáða, áreita.

Foruroligelse, ft. -r, sk., ónæði sem e-m er gert, áreiting.

forvaaget, [sbr. vaage], sem hefur vakað yfir sig, úrvinda.

Forvagt, ft. -er, útvörður. Sbr. Forpost.

forvalte, ás., hafa umboð yfir e-u, (sbr. bestyre, forestaae 1).

Forvalter, ft. -e, kk., umboðsmaður, umsjónarmaður: F. ved et Magasin. (Sbr. Slotsforvalter, Proviantforvalter, Amtsforvalter.) — b) sjer í lagi, ármaður (á búi e-s).

Forvaltning, sk., umboð, (sbr. Bestyrelse).

forvandle, ás. 1, snúa (breyta) e-u í e-ð annað: F. Vand til Viin. Glæden blev forvandlet til Sorg snjerist í hryggð; sbr. verða að e-u.

Forvandling, ft. -er, sk., það að forvandle (sbr. umskipti).

Forvandt, ft. -e, kk., (þjóðv.) = Frænde, Slægtning, Paarørende.

forvanske, ás. 1, skemma, glata e-u, farga e-u: F. betroet Gods. — b) óeiginl., afbaka, aflaga: Forvanskes gangast í munni.

Forvanskning, ft. -er, sk., það að forvanske.

forvare, ás., hirða e-ð á e-m stað, verja, geyma, varðveita: F. noget under Laas og Lukke læsa e-ð niðri. Vel forvaret imod Kulden sem ekki er hætt við að kuldi komi að. Vel forvaret imod Fjenden. F. sig vera var um sig, gæta sín.

Forvaring, sk., gæzla, geymsla, varðveizla: Flye een noget i (til) F. Have noget under sin F. = have noget i (til) F. Holde en Forbryder i sikker F. (sjá um, að hann geti ekki strokið).

Forvaringssted geymslustaður.

forvarlig = varlig, varsom, forsigtig.

Forvarsel = Varsel 2: Et ondt F. ills viti.

forvarsle vita á. Sbr. varsle.

forved, ao., fyrir framan.

Forvei ekki haft nema í orðstiltæk. i Forveien a) um stað, á undan: Gaae (ride, reise) i Forveien. — b) um tíð, fyrir fram, áður: Jeg sagde ham det i Forveien jeg var búinn að segja honum það. Dette maa afgjøres i Forveien.

forvende, ás., rangsnúa e-u, (sbr. fordreie): F. sin naturlige Skabning til allehaande Skikkelser (fornl.), bregðast í allra kvikinda líki. F. sit Maal breyta í sjer málrómnum. F. (rangfæra) eens Ord. F. Retten halla rjettu máli. F. Sandhedens Erkjendelse. Forvendte (skakkar, öfugar) Forestillinger. Et forvendt Sind rangsnúið hugarfar. — b) draga e-ð undir sig: F. betroet Gods.

Forvendelse, ft. -r, sk., það að forvende.

Forvendthed, sk., það að vera rangsnúinn.

forvente, ás., vænta e-s, vonast eptir e-u, eiga von á e-u, búast við e-u: F. et tilkommende Liv. Vi kan ikke f. andet end Uheld af denne Krig.

Forventning, sk., eptirvænting, eptirbið: I F. af hans Ankomst af því menn eiga von á honum (hingað). — Det svarede ikke til min F. það var allt minna háttar, enn jeg hafði búizt við.

Forventningstid eptirvæntingartíð.

Forverden, án ft., heimurinn eins og hann var á fyrstu öldum: Levninger fra Forverdenen (eptirleifar frá upphafi heims).

forvexle, ás., hafa skipti á e-u (einkanl. óvart), villast á e-u, (sbr. forbytte).

Forvexling, ft. -er, sk., = Forbytning.

Forvid (hálf-úrelt), brjál: Det løber i F. for ham eða han løber i F. það slær út í fyrir honum, hann er ekki með öllu ráði eða öllum mjalla.

Forvidenhed, án ft., sk., (úrelt), = Selvklogskab.

Forvidne (sjaldh.) = Forvarsel.

Forviisning, n. -er, sk., útlegð.

forvikle (eiginl. og óeiginl.), flækja, vefja: Forviklet flókinn.

Forvikling, n. -er, sk., flækja, vafningur, benda.

forvilde (eiginl. og óeiginl.), villa, leiða e-n afvega, leiða (fara með) e-n í gönur: F. een fra det rette Maal. Forvildes eða f. sig villast (t. a. m. jeg forvildede mig i Skoven. Ved slige Skrifter forvildes Almuen). — 2) ho. l. t. forvildet, sem e., a) eiginl., villtur, villur vegar. — b) óeiginl., α) ringlaður: Forvildet i Hovedet. Sb. forstyrre b. — β) óstýrilátur, óviðráðanlegur: En forvildet Dreng; (sb. óhemja, fjörkálfur).

Forvildelse, sk., villa (það að vera villtur).

forvinde, ás., bíða e-s bætur: Dette Fald forvandt jeg ikke i mange Dage jeg var ekki samur maður marga daga eptir þessa byltu. F. en Sygdom ná sjer aptur eptir legu. F. et Tab. — b) (úrelt), vinna e-n sannan að e-u: Nogen, som forvunden er for (sem orðið hefur sannur eða uppvís að) en uærlig Sag (D. L.). Sömul.: Forvunden paa en Sag (D. L.).

forvindelig, ft. -e, e., bætanlegur: Et forvindeligt Tab.

forvirre, ás., glundra e-u, trufla, (sb. forstyrre b, og einkanl. c). — 2) ho. l. t. forvirret, a) sem e., ruglaður, ringlaður, grautarlegur, óskilmerkilegur, o. s. frv.: En forvirret Tilstand ringul-reið, ruglingur, hrærigrautur, (sb. það gengur allt á trjefótum). Et forvirret Svar vöflur. Forvirrede Begreber. Forvirret i Hovedet ringlaður. — b) sem ao., á ringulreið, á ruglingi, í hrærigraut, grautarlega, ógreinilega, o. s. frv.: Han talte ganske forvirret það var ekkert vit í því, sem hann sagði.

Forvirrelse, sk., (sjaldh.) = Forvirring.

Forvirring, sk., uppnám, vöflur, rutl, (sb. Forstyrrelse b): Komme i F. ruglast. Der blev en stor F. i Huset þar varð allt í uppnámi. Der var en stor F. þar var allt á tjá og tundri. F. i Sindet rutl.

forvise, ás., gera e-n útlægan, reka e-n í útlegð, a) forvises (vera rekinn) fra Huus og Hjem. Forvises fra sit Fædreland. Forvises til Siberien. — b) han blev forviist Byen (Hoffet) hann var gerður útlægur úr borginni (hann var rekinn — honum var vísað — frá hirðinni).

forvisne = visne, henvisne.

forvisnelig, ft. -e, e., sem visnar eða visnað getur: En f. Krands.

Forvisning, n. -er, sk., fullvissa: Faae (have) F. om noget ganga (vera genginn) úr skugga um e-ð.

forvisse, áa. 1, færa e-m heim sanninn um e-ð: F. een om noget. F. sig om Sandheden af noget ganga úr skugga um e-ð. Du kan være forvisset paa (þú mátt ætla á), at Sagen forholder sig saaledes.

forvist (opt ritað for vist), sem ao., fyrir víst, til víss (fornl.): Man siger f. (menn fullyrða, það er fullyrt), at o. s. frv. Jeg troer f. jeg held mjer sje óhætt að (eða jeg megi) fullyrða.

Forvogn framhluti fjögrahjólavagns.

forvolde valda e-u, baka e-m e-ð: Han har forvoldt mig megen Fortræd. F. een Kummer vinna e-m harm (Fms. XI, 347).

forvorpen, ft. -vorpne, e., gjörspilltur í huga, rangsnúinn, argur.

Forvorpenhed, sk., það að vera forvorpen (sb. spilling).

forvoven, ft. -vovne, e., sem er ofurhugi.

Forvovenhed, sk., ofdirfska.

Forvox eins konar kvoða sem býflugl límir bústaði sína með.

forvoxe (er) = forgroe 2. — 2) vaxa skakkt. — forvoxen, (gamalt ho. l. t.; sb. voxen í greininni um voxe), sem e., skakkvaxinn, skakkur í vexti.

Forvoxning, sk., það að forvoxe.

forvride vinda, skekkja e-ð í liði: F. sin Fod (Haand). F. en Regle.

Forvridning, sk., það að forvride.

forvænne, -vænnede, -vænt, venja e-n á e-ð sem ekki ætti að vera: F. sig ved for megen Stuevarme venja sig á of mikinn hita inni hjá sjer. Drengen er forvænt og forkjælet hefur átt of gott og verið í of miklu eptirlæti.

Forvænnelse, sk., óvani, óvandi.

Forværk (sjaldh.), a) = Udenværk. — b) timburstifla.

forværre, áa. 1, gera e-ð verra, spilla e-u (enn meir): F. en Sygdom. F. en Forbryder.

Forværrelse, sk., vesnun.

Forværring, sk., = Forværrelse.

forynge, ás. 1, yngja e-n eða e-ð upp aptur: Forynges yngjast upp, verða ungur í annað sinn, kasta ellibelgnum.

Foryngelse, sk., það að forynge.

foræde, í f. sig jeta yfir sig, kunna sjer ekki magamál, skemma sig á oláti. Forædt skemmdur á oláti.

forædle, ás. 1, bæta (gera e-ð betra eða ágætara enn það hefur verið).

Forædling, ft. -er, sk., það að forædle.

forældes verða úreltur: Forældet úreltur, sem fallin er fyrnd á (t. a. m. et forældet Ord. En forældet Betydning. Forældede Skikke. Forældede Love).

Forældre, ft., [foreldra-r = forellra-r], foreldrar (í hinni nýju merk.): Ære sine F. Staae een i Forældres Sted.

forældrelos foreldralaus.

forære, a) fornt f. een med noget sæma e-n e-u. — b) tíðkanlegt f. een noget gefa e-m e-ð.

Forærинg, ft. -er, sk., gjöf, fjegjöf: Faae noget til F. fá e-ð gefins (eða að gjöf). Give kostbare Foræringer gefa góðar gjafir.

forøde eyða e-u (til óþarfa), glutra (sóa, sólunda, sjá fyrir) e-u.

Forødelse, sk., eyðsla, glutrun, sóun.

Forøder, ft. -e, kk., eyðsluvargur, sá sem er glutrunarsamur.

Forødning, sk., = Forødelse.

forøge auka, bæta við: F. sin Formue (Velstand, Magt).

Forøgelse, ft. -r, sk., aukning, æxling (677).

forønsket, [sb. ønske], æskilegur, ákjósanlegur.

Forøvelse iðkun til undirbúnings.

Fos, ft. Fosser, sk., [foss = fors], foss.

*fossil, ft. -e, e., grafinn úr jörðu.

*Fossil, optar í ft. -ier, kl., grafhlutir (steina kyns eða málma).

Fostbroder fóstbróðir, svaribróðir (Fóstbr.; sb. Fms. XI, 206).

Fostbroderskab = Fostbrodrelav.

Fostbrodrelav fóstbræðralag.

Foster, ft. Fostre, kl., [fóstr], burður = barn (í móðurkviði eða nýfætt); fang: Fordrive sit F. Et fuldbaarent F. tímabær burður. — b) óeiginl.: Dette F. af hans Digteraand (sb. Aandsfoster, Hjernefoster).

Fosterbarn uppeldisbarn, tökubarn.

Fosterbroder sá sem hefur alizt upp með e-m.

Fosterdatter fósturdóttir, uppeldisdóttir.

Fosterfader fósturfaðir (Fsk. 58), fóstri.

fosterfødende, [sb. føde], sem getur burð sinn lifanda. Gagnstætt: æglæggende.

Fostergjemme (sjaldh.) = Fosterleie.

Fosterhinde líknabelgur.

Fosterjord fósturjörð.

Fosterland fósturland (Al.).

Fosterleie burðarleg.

Fosterliv líf burðarins áður enn hann kemur í ljós.

Fosterlon meðgjöf með barni, fúlga.

Fostermoder fósturmóðir.

Fostermord barnsmorð (það að drepa nýfætt barn sjálfrar sinnar).

Fostersvob = Fosterhinde.

Fosterson fóstursonur (Rómv.), uppeldissonur.

fostre, ás. 1, [fóstra], = opfostre, en sjaldnar haft.

*Fourage, sk., áfóður.

*fouragere, h. a. 1, draga saman áfóður eða vistir.

*Foureer sjá Fureer.

*fournere, ás. 1, byrgja e-n að e-u. Sb. forsyne.

fra, fs., [frá], frá, o. s. frv., I) fyrir framan nafn eða orð, sem haft er eins og nafn, A) tómt (án þess af standi fyrir aptan), 1) um stað, a) um tóma hreifingu: Han er reist f. Byen i Gaar frá borginni eða úr borginni. Dette Skib er kommet f. Middelhavet. Vinden blæser fra Norden úr norðri. Skilles f. (við) een. — Holde f. sig halda (aka) til hægri handar. — Gaae f. Huus til Huus ganga hús úr húsi. — Eins og Íslendingar segja hús úr húsi, mann frá manni, skip af skipi, og þvíuml., eins segja Danir gaae Dør f. Dør fara um. — Forkynde noget f. Prædikestolen af prjedikunarstólnum. — β) sjer í lagi um þann stað, sem e-r er frá eða úr: Han er f. Jylland (Norge). — b) um hreifingu, þegar henni er fylgt í huganum þangað sem hún hættir: F. Byen til Skoven (frá borginni til skógarins, milli skógarins og borgarinnar) er knap en halv Miil. F. Issen til Fodsaalen frá hvirfli til ilja. — c) um fjarlægð frá e-u: Slottet ligger en halv Miil f. Byen. Blive f. et Sted koma þar ekki. — d) um átt eða hlið: Floden er Byens Forsvar f. denne Side þessumegin. — 2) um tíð: F. Morgen til Aften frá morgni til kvölds. F. Juul til Paaske. F. første Færd (allt í) frá upphafi. F. Barnebeen frá blautu barnsbeini. F. Tid til Tid eða f. Tid til anden öðru hverju. — 3) óeiginl., a) (að sínu leyti eins og 1, a): Befrie (frelse) een f. noget Ondt frá (eða af) e-u illu. — Afholde sig f. noget halda sig (nú sjer) frá e-u, sneiða sig hjá e-u. Holde sig f. een sneiða sig hjá e-m. — Tage (stjæle, liste) noget f. (frá) een. Lokke noget f. (út úr) een. — Afsætte een f. sit Embede víkja e-m úr embætti. Gaae f. Forstanden ganga af vitinu. Gaae f. sin Prædiken ruglast í prjedikun sinni. — β) (að sínu leyti eins og 1, a, β): En Foræring f. en kjær Haand vingjöf, gjöf sem góður er nauturinn að. — b) (að sínu leyti eins og 1, c): Det være langt f. mig, at ville skade ham (það sje fjærri mjer, að vilja gera honum mein). — B) með af fyrir aptan nafnið (til styrkingar við fra): Kjende een f. Ungdommen (Bargen) af þekkja e-n frá því hann var

barn (frá því hann lá í vöggu). F. Begyndelsen af eða f. først af allt í frá upphafi. F. nu af hjeðan í frá. F. Grunden (Roden) af gjörsamlega, algjörlega. — II) þar sem nafninu er sleppt, og það stýrir a) beilli grein: Jeg har kjendt hende f. (frá því) jeg var Barn. — b) alls öngvu: Skyd Slaaen f. Brække en Laas f. — Slaaen er f. Laasen er f.

Fraade, án ft., sk., [froða], froða: Fraaden stod ham for Munden hann froðufelldi.

fraade (har), h. s. 1, freyða (sb. villigeltir.... með freyðanda munni), froðufella: Hesten fraader.

Fraaden, án ft., sk., það að fraade.

fraadse (har), b. s. 1, jeta of mikið.

Fraadsegilde veizla þar sem mikið er jetið.

Fraadselav samkvæmi þar sem mikið er jetið.

Fraadsemaaltid snæðingur þegar of mikið er jetið.

Fraadsen, án ft., sk., ofát.

Fraadser, ft. –e, kk., átmaður, átvagl, bvomur, hít.

Fraadseri, kl., ofát.

frabede, ás., í f. sig noget (eiginl. biðja e-ð frá sjer, þ. e.) biðja sig undan e-u, biðja að hafa sig undan þeginn e-u, afbiðja e-ð: Han frabad sig den ham tiltænkte Æresbeviisning.

*Fraction, ft. –er, sk., eiginl. brotning (t. a. m. geislanna). — b) grein af e-i sveit (þegar talað er um flokkadrætti).

*Fractur, án ft., sk., settletur; brotaletur. — b) gotneskt letur.

Fradrag, ft. eins, kl., frádráttur: Med (eða efter) F. af Omkostningerne að frádregnum kostnaði.

fradrage draga e-ð frá (e-u): Naar dette fradrages Hovedsummen, bliver saameget tilbage.

Fradragelse, sk., það að fradrage.

fradømme, ás., a) í málaferlum, dæma e-ð af e-m: Gaarden blev ham fradømt. — b) þar sem ekki er talað um málaferli, draga e-ð af e-m (segja hann hafi það ekki til að bera): Man maa dog ikke f. ham sund Menneskeforstand það má hann þó eiga, að hann er með fullu viti.

Fradømmelse, sk., það að fradømme.

Frafald, ft. eins, kl., a) eiginl., (sjaldh.), t. a. m. afrennsli vatns. — b) óeiginl., það að ganga undan hlýðni við e-n, (sb. Affald 7): Landets F. Undersaatternes F.

frafalde, ás., óeiginl., a) láta af e-u: F. sin Paastand (Mening). — b) ganga úr (eða undan) e-n: F. et Forbund rjúfa samband. En Frafalden maður sem kastað hefur trúnni, guðníðingur.

fragaae, 1) h. s., a) ganga frá: Heri f. de Penge, han alt har modtaget. — b) í ho. núl. t. fragaaende sem fer frá embætti: Den fragaaende Embedsmand. — 2) ás., dylja e-s, synja e-s eða fyrir e-ð, (sb. benegte 2): F. sine Ord. F. sit Løfte.

Fragaaelse, sk., það að fragaae, t. a. m. „F. af Haand og Segl."

Fragang, sk., það sem frá gengur.

*Fragment, ft. –er, kl., brot (t. a. m. af riti); geiri.

*fragmentarisk, ft. –e, e., sem er í brotum.

Fragt, sk., farmur (á skipi), eða hlass (á vagni): Søge F. Bie efter F. Skipperen (eða Vogmanden) har ikke fuld F. — b) flutningskaup (kaup fyrir að flytja e-ð á skipi eða vagni): Han forlanger 5 Specier i F.

Fragtbaad flutningaskip (sem haft er til flutninga fyrir aðra).

Fragtbrev flutningsskrá (um það sem maður flytur á vagni).

fragte, ás. 1, taka skip eða vagn á leigu. — b) f. bort selja skip á leigu.

Fragtfart vöruflutningar á skipum fyrir aðra: Den danske F. paa Middelhavet.

Fragtgods flutningur (það sem flutt er fyrir kaup á skipi eða vagni).

Fragthandel sá bjargræðisvegur að selja skip sín á leigu, eða láta flytja á þeim varning fyrir aðra.

Fragtkjørsel það að flytja e-ð á vagni fyrir annan.

Fragtkudsk = Fragtmand.

fragtløs tómur (um vagn eða skip sem haft er til flutninga fyrir aðra).

Fragtmand flutningamaður (vagnstjóri sem flytur fyrir aðra á vagni sínum).

Fragtning, sk., það að fragte.

Fragtskib leigubyrðingur.

Fragtvogn flutningavagn (sem er hafður til flutninga fyrir aðra).

fraholde, ás., (sjaldh.), aptra e-m frá e-u. Sb. afholde.

Frak, ft. –ker, sk., frakki.

frakjende gera (dæma) e-ð af e-m: Han blev frakjendt al Paastand derpaa var sú gerð þeirra, að hann ætti alls ekkert tilkall.

frakjøbe, í f. sig noget kaupa sig undan e-u.

Frakketøi efni í frakka.

frakomme, h. s., (sjaldan höfð nema í ho. l. t.), hverfa: Bogen er mig frakommen jeg hef misst bókina.

fraliggende, [sb. ligge], fjarlægur: „Et ikke meget f. Sogn" sem ekki er mjög langt þaðan. „Kjende f. Folks Sæder."

Fraliggenhed, sk., fjarlægð.

fraliste, ás. hafa e-ð út úr e-m með kænsku: F. een noget.

fralokke, ás., lokka (ginna) e-ð út úr e-m: Disse Penge fik han fralokket Faderen.

fralukke stía e-u frá e-u öðru, sb. stía e-u í sundur.

fralægge, í f. sig noget bera e-ð af sjer, færast undan e-u, hreinsa sig af e-u: F. sig en Beskyldning. F. sig noget med Ed standa fyrir með eiði.

Fralæggelse, sk., undanfærsla.

franarre ginna e-ð út úr e-m: F. een noget.

*Franc, ft. –s og Franker, sk., frakkneskur peningur á borð við 1/6 úr spesíu (frakkneskt ríksort).

*Française, ft. –r, a) kvk., (eiginl. frakkneskur kvennmaður), kvennmaður sem kennir frakknesku. — b) sk., eins konar dans.

*franco, e., (utan á brjefi, merkir eiginl. frjálst, þ. e.) sem borgað er undir.

*frank, e., frjálslegur; laus og liðugur.

Franker, ft., (í tali Tyrkja), Norðurálfumenn.

*frankere, ás. 1, borga undir brjef.

Frankrige Frakkland, Frans (Fms.).

fransk, ft. –e, e., frakkneskur: De Franske Frakkar. — II) sem nafn er Fransk = frakkneska, frakknesk tunga: Lære Fransk.

Franskbager sá sem býr til frakkneskt brauð (Franskbrød).

Franskbind frakkneskt band á bók.

Franskbrød frakkneskt brauð (eins konar hveitibrauð).

Franskmand frakkneskur maður: Franskmænd Frakkar, Fransesar (Fms.).

*Frantsoser, ft., eins konar sjúkdómr;

franøde neyða (kúga) e-ð út úr e-m: F. een noget.

frapille plokka e-ð frá.

*frappant, ft. –e, e., furðanlegur, (sb. sagnirnar træffe, slaae, paafalde, overraske).

*frappere, ás. 1, gera e-n hissa: Det frapperede mig mjer hnykkti (eða brá) við, það gekk yfir mig.

fraraade, ás., telja e-ð úr; telja e-n af e-u, letja e-n e-s: F. en Krig. Alle Ministrene fraraadede Kongen denne Krig.

Fraraadelse, sk., það að fraraade.

frarane ræna e-u frá e-m: F. een noget.

fraregne, ás., reikna e-ð frá: Naar denne Sum fraregnes.

Fraregning, sk., það að fraregne.

frarense hreinsa e-ð úr: F. Avner. F. Ukrud.

Frarensning, sk., það að frarense.

frarive rífa e-ð frá: Seilet er frarevet. — b) raka e-u úr: F. Emterne.

frarøve ræna e-u frá e-m: F. een noget.

Frasagn, [sb. frásögn], sögn, sögusögn, munnmæli.

frasige, í f. sig afsala sjer, (sb. afsifja sjer, Björn): F. sig en Rettighed.

Frasigelse, sk., það að frasige sig.

fraskille skilja e-ð (eða e-n) frá eða úr, gera e-ð viðskila við annað: Et fraskilt Stykke.

fraskillelig, ft. –e, e., sem verður skilinn frá.

Fraskillelse, sk., það að fraskille.

fraskjelne, ás., greina e-ð frá.

Fraskjelning, sk., það að fraskjelne.

fraskjøde, í f. sig skeyta e-ð undan sjer: F. sig en Gaard.

fraskrive gera (dæma) e-ð skriflega af e-m: F. sig noget afsala sjer e-ð skriflega. — b) = fradømme b.

Fraskrivelse, ft. –r, sk., það að fraskrive.

frasnakke, ás., skrafa e-ð út úr e-m, hafa e-ð út úr e-m með orðagjálfri og gyllingum, skrafa e-n upp til að láta sig fá e-ð: F. een noget.

frasnappe, ás., hrifsa e-ð frá e-m: F. een noget.

frasnige hafa e-ð með slægð út úr e-m: F. een noget.

fraspænde (einkum í ho. l. t.), leysa eyk frá vagni eða sleða: Hestene ere fraspændte. Der er fraspændt það er búið að leysa frá hestana. — En fraspændt Vogn hestalaus vagn (þegar búið er að leysa þá frá).

frastaae, ás., láta af e-n, fara ofan af e-u: F. sin Paastand.

Frastand fjarlægð, fjarski: Man seer Byen i lang F. langt tilsýndar.

frastjæle stela e-u frá e-m: F. een noget.

frastøde, ás., hrinda e-u frá sjer: Eensartede Kræfter f. hinanden. En frastødende Kraft. — Hn. núl. t. frastødende, sem e., (um mann), óviðkunnanlegur, hryssingslegur, hrjóst(r)ugur, óþýður.

Frastødning, sk., það að frastøde.

frasværge, ás., standa fyrir (e-u) með eiði, synja e-s með eiði, hreinsa sig af e-u með eiði: F. sig en Beskyldning.

fratage, ás., taka e-ð frá e-m: F. een noget svipta e-n e-u.

Fratagelse, sk., það að fratage.

*Fraternitet, sk., bræðralag.

fratræde, ás., óeiginl., ganga úr e-u, fara frá e-u, láta af embætti: F. (ganga úr) et Forbund. F. sit Embede. Den fratrædende Embedsmand.

Fratrædelse, sk., það að fratræde.

fratrænge, ás, þröngva e-m frá.

fratvinge kúga e-ð af (eða út úr) e-m.

fratælle, -talte, -talt, telja e-ð frá eða sjer: Smaapengene maae fratælles. — b) telja e-ð af e-m: Han fratalte mig to Mark.

fratære, ás., (sjaldh.), eyða e-u frá (eða fyrir) e-m.

fraveie, ós., vega e-ð frá: Der blev fraveiet og henlagt tyve Pund. — b) vega e-ð af e-m = hafa e-ð af e-m með því að vega rangt: Han har fraveiet mig to Pund.

fravende, ós., a) eiginl., snúa e-u frá e-u: F. sit Aasigt snúa sjer undaa. Med fravendte Dine horfnadi undan. — Óeiginl., hafa e-ð af e-m (með undirferli): Han fravendte ham en stor Deel af Arven dró uadir sig mikið af arfinum.

fravige, ás., úeiginl., fara ofaa af e-n. láta af e-u: F. en Mening (Paastand). „Naar disse Betingelser ikke fraviges“ ef ekki er af brugðið þessum skilmálum.

Fravigelse, sk., það að fravige.

fravinde, ás., vinna e-ð af (eða undan) e-m: Han gav ham de Penge tilbage, som han havde fravundet ham.

fravriste vinda e-ð af (eða úr headiaai á) e-m.

fravænne venja e-n af e-u (einkanl. barn af brjósti): Barnet skal fravænnes. Barnet er endnu ikke fravant.

Fravænnelse, sk., það að fravænne.

Fraværelse, sk., fjærvera, fjærvist: I (eða under) min F. að mjer fjærveraada, meðan jeg var í burtu.

fraværende, [sb. være], fjærverandi, sem ekki er við.

Fred, án ft., sk., [frið-r; sb. Led af lið-r, o. s. frv.], friður, grið, næði: Leve i F. med sine Naboer koma sjer vel saman við nábúa sína. Have (geta haft) noget i F. for een. Lade een have (eða være i) F. láta e-n vera í friði. Pigen kan ikke være i F. for ham hefur ekki frið fyrir honum. Han kan aldrig holde F. hana situr aldrei á sárs-höfði, getur aldrei á sjer setið svo að hann sje ekki með e-n ófrið. Holde F. over (= frede) noget. Mægle F. leita um sættir. Stifte F. gera frið, setja grið, koaaa á sættum. Slutte F. sættast. Lyse F. over (= fredlyse) noget. Miste sin F. (í fornum lögum), verða útlægur, o. s. frv.; sb. fredløs. — b) ró, rósemi: Have F. i Hjertet (Samvittigheden).

Fredag, [sb. frjádag-r], föstudagur.

frede, s. 1, [friða], a) ás., verja e-ð fyrir skepnum o. s. frv., t. a. m. með því að gera garð um: F. sine Marker. En fredet Skov. — b) sem h. s., i f. paa noget spara e-ð, hlífa e-u: Han freder meget paa sin Skov.

fredegod (skáldl.), friðgóður; friðsamur.

fredelig, [friðlig-r], a) ft. -e, e., friðsamur, friðsamlegur: Et fredeligt Menneske friðsemdarmaður. Et fredeligt Sind friðsemi, spekt. Et fredeligt Land. Komme i et fredeligt Ærende með friði. En f. Efterretning friðsaga. En f. Periode i Historien friður (friðsamlegt tímabil). — b) ao., með friði, friðsamlega, spaklega

Fredelighed, án ft., sk., friðsemi.

fredelskende, [sb. elske], friðsamur.

fredhellig friðheilagur; sem löghelgi er á.

fredkjær friðsaaiur.

Fredkjøb (forni), friðkaup.

Fredklokke klukka sem hringt er kvöld og morgna; sömul. sjálf hringingin.

fredlyse, ás., lýsa (lög)helgi á e-u, leggja (lög)helgi á: F. en Gravhei fra Hedenold.

fredløs 1) í lögum, a) forðum, óheilagur, dræpur, sem er vargur í veum eða skógaraaaður. — b) seinna, útlægur. — 2) (sjaldh.), órór, óvær.

Fredløshed, án ft., sk., [af fredløs 1], a) óhelgi, skóggangur. — b) útlegð.

Fredning, sk., það að frede: Skovenes F.

fredsalig = fredsæl.

Fredsbedrift friðverk.

Fredsbrud friðbrot, friðrof (í Höttal.), griðarof (Grágás), tryggðarof.

Fredsbryder, ft. -e, kk., griðbrjótur (Grágás), griðníðingur, tryggðarofsmaður (Nj.).

Fredsbud sá sem fer með sættarboðum.

*Fredscongres sættarstefaa eða sættafundur (með stórhöfðingjum eða af þeirra hendi).

Fredsdommer sættamaður (sá sem er settur e-rstaðar yfir til að opira óspektum og sætta menn).

Fredsdragt friðarbúaingur. Gagnsæll: Krigsdragt.

Fredsfest friðarhátíð.

Fredsflag friðmerki, (sb. friðskjöldr). Gagnstætt: Blodflag.

Fredsfod það að friður er: Staae paa F.

Fredsforbund = Fredsforbrag.

Fredsforbrag sættargjörð, friðarsaaiaingur.

Fredsforhandling sættasamniagur.

Fredsforhold friður (friðsamleg viðskipti).

Fredsforslag sáttaboð.

Fredsforstyrrer friðbrjótur, óróamaður.

Fredskov umgirtur skógur.

Fredsmægler sá sem leitar um sættir, sáttamiðill.

Fredsmægling sátta-umleituu.

Fredsmøde sættarstefna, sáttarfuadur.

fredsom, ft. -me, e., [friðsam-r], friðsamur, friðsamlegur, náðugur: „Den fredsomme Borger“. Tilbringe sine Dage i stille, f. Ro í kyrrð og næði.

fredsommelig, [friðsamlig-r], a) ft. -e, e., friðsamur, friðsamlegur. — b) ao., friðsamlega.

Fredsommelighed, án ft., sk., friðsemi.

Fredspagt = Fredsforbrag.

Fredsraad friðsamlegur tillögur.

Fredsslutning friðargerð, friðgerð, sættargjörð.

Fredsstand (friðsamlegt ástand), grið, friður.

Fredsstifter = Fredsmægler; sb. mannasættir.

Fredsted griðastaður; friðlaad. Sb. Fristed.

Fredstegn friðarmark.

Fredstider, ft., sá tími þegar friður er: I F. þegar friður er.

Fredstilstand friður (sem ástand).

Fredsunderhandling friðmál (ft.).

Fredsvilkaar sáttaskilmálar.

fredsæl (skáldl.), friðsæll.

*Fregat, ft. -ter, sk., eins konar herskip með tvennum þilförum og varla færri enn 24 nje fleiri enn 50 fallbissum (sb. Corvet).

*Fregatskib skip sem er lagað eins og Fregat en þó ekki herskip.

Fregne, ft. -r, sk., [frekaa], frekna.

fregnet, ft. fregnede, e., [frekaótt-r], frekaóttur.

freidig, ft. -e, e., öruggur, hugbraustur, hugrakkur, glaður: Gaae Døden f. i Møde verða vel við dauða sínum. F. begyndte han paa Arbeidet hann gekk glaðlega að verki sínu.

Freidighed, án ft., sk., hugrekki, glaðværð.

frels, e., [frels = frjáls], (úrelt), frjáls (einkanl. af skattgjaldi).

Frelse, án ft., sk., [frelsi], frelsi, lausn, lífgjöf.

frelse, ás. 2, [frelsa], frelsa, bjarga e-m: F. een fra Døden. Frelses af Livsfare komast úr lífsháska. Frelst Samvittighed góð samvizka.

Frelsebrev (forni) = Frihedsbrev b.

Frelser, ft. -e, kk., [frelsari 655 XIII B á 4. bls], sá sem hefur frelsað e-n eða borgið e-m; lífgjafi, sjer í lagi = frelsari, lausaari: Verdens F. lausnari heimsias.

frelserig (skáldl.; eiginl. auðugur af frelsi, þ. e.) sem er mesti bjargvættur.

frem, ao., [e. o. frem f. fram], áfraai: Gaae f. Komme (komast) f. Hjelpe een f. F. og tilbage fram og aptur, t. a. m. gaae f. og tilbage paa Gulvet. — Óeiginl.: Gaae f. i en Sag med Eftertryk fylgja e-u fast. — b) = í ljós: Han vilde ikke komme f. af sit Skjul. Erterne begynde at komme f. eru farnar að spretta. Dagen brod f. dagur rann. — c) einkum í almúgatali, f. For-, = fram-, (t. a. m. í framfælur); sb. Fremaxel, o. s. frv. — B) af frem er dregið miðstigið fremmere, fremri og fraaiar, og hið efsta stig fremmest eða fremmerst, fremstur og fremst (framast): Staae fremmere (framar) i Raden. Staae fremmest (fremstur, fremst) i Raden.

fremaande, ás., (sköldl.), anda e-u fram.

fremad, ao., áfram: Det bevæger sig f. fer áfram (en ekki aptur á bak). F. paa Veien fram á leið.

fremarbeide, ás., koma e-u áfram eða upp (með fyrirhöfn).

Fremarv (í fornum lögum), arfur sem niðjar loka. Gagostætt: Gangarv.

Fremarving niður (niðji) sem arf tekur.

fremavle geta e-ð af sjer (óeiginl.).

Fremavling, sk., það að fremavle.

Fremaxel = Foraxel.

Frembeen = Forbeen.

Fremblik það að líta áfram eða fram í ókomian tíma.

fremblomstre (er) (einkum úeigiul.), hlóaigast, spretta.

frembramme (sköldl.), bruna áfraai.

frembringe a) (sjaldh.), bera e-ð upp (muunlega). — b) leiða e-ð fram: Dette Land frembringer Alt hvad Indbyggerne beheve.

Frembringelse, ft. -r, sk., a) framleiðsla. — b) það sem fram er leitt: Naturens Frembringelser (það sem náttúran leiðir fram eða getur af sjer).

Frembrud, kl., það að frembryde eða bryde frem (bryde II, 2, a): Dagens F. dags uppkoaaa, dögua.

frembryde, h. s., [sb. bryde II, 2, a], bruaa fram, koma í ljós (verða sjáanlegur eða heyranlegur o. s frv.): „Et Suk frembryder“ (heyrist). Solen (Dagen, Natten) frembryder.

frembyde terra e-ð fram, bjóða e-ð; hafa e-ð til að bera.

Frembydelse, sk, það að frembyde.

frembære bera e-ð fram: F. Maden bera á borð. — b) óeiginl., færa e-ð fram: F. en Bøn bera upp bæn sína. F. en Taksigelse gera þakkir.

fremboie beygja e-ð fram á við: En Stud med frembøiede Horn framhyrnt naut.

fremdeles, ao., framvegis, framleiðis (forni.); þar að auki.

fremdrage, 1) ás., a) leiða e-ð í ljós F. ubekjendte Efterretninger. — b) = henleve b, tilbringe 2: F. sit Liv i Trang og Sorger ala aldur sina (fleyta fram

lifinu) við skort og áhyggjur. — 2) h. s., í skáldskap, halda áfram.

fremdrive, ás., reka e-ð áfram, rekn á eptir e-n, flýta e-u.

fremegge koma e-u til leiðnr með því að egna.

fremelske = opelske: F. ypperlige Frugter. — F. Videnskaber.

Fremfald (útsig, t. a. m.) baksig; fuðfall (Bu.) eða legsig.

fremfaren, [sb. fare], liðinn, umliðinn: Fremfarne Tider.

Fremfart áframhald (eiginl.).

fremfor, fs., fram yfir, yfir e-ð fram, e-u fremur, um e-n fram: Udmærke sig f. andre.

fremfordre heimta e-ð, heimta að e-r komi.

fremfusende, [sb. fuse], a) sem e., framhleypinn, flasfenginn, gapafenginn, flumúsa, hvatvís. — b) sem ao., hvatvíslega.

Fremfusenhed, án ft., sk., framhleypni, hvatvísi, flan.

Fremfærd, [frnmferð], framferði, háttalag, nðferð.

fremføre færa e-ð fram (sb. sværi — þ. e. særi, eiðar — era fram færð), leiða e-ð í ljós (sb. frembringe b). — Forend han funde f. et eneste Ord gat komið upp nokkru orði. Alle de Grunde, han fremførte sem hann tíndi til eða bar fyrir sig.

Fremførelse, sk., það að fremføre.

fremgaae a) (sjaldh.), eiginl., gnnga fram (eða út) af e-u. — b) óeiginl., sjást af e-u: Heraf fynes at f., at n. s. frv.

Fremgang, án ft., það að færast áfram (óeiginl.): Under Sagens F. eptir því sem málinu miðaði áfram, meðan á málinu stóð. — b) framgangur (Kristn. 36) = framfarir, vöxtur og viðgangur: Een har god F. i et Foretagende e-ð hefur góðnn framgang (heppnast vel) fyrir e-m. Gjøre F. i noget tnka framförum (láta sjer fara fram) í e-u; sb. ganga fram í alundlegum melnrðum (655 XXXII).

Fremgangsmaade aðferð, atferli.

fremglide líða áfram.

Fremglidning, sk., það að fremglide.

fremglimte (er) koma snöggvast í ljós: Noget fremglimter e-u bregður fyrir.

fremgrye (er) renna (t. a. m. um dag), eða renna upp (t. a. m. um morgunroða): Naar Morgenen fremgryer þegar lýsir af degi.

fremhaste = fremile.

fremherske vera ríkara (mega sjer meira) enn annað, er liðkanlegast í hn. núl. t.

fremherskende ríkastur, sem mest ber á, sem mest kveður að, n. s. frv.

Fremhjelp aðstoð, tilstyrkur, liðveizla.

fremhjelpe koma e-m eða e-u áfram (óeiginl.), fulltingja e-m, n. s. frv. Sh. fremme.

fremholde, ás., haldn e-u fram, rjetta (terra) e-ð fram. — b) (úrelt), halda e-u áfram.

fremhykle, ás., gera sjer e-ð upp: F. Deeltagelse látast kenna í brjósti um e-n.

fremhæve taka e-ð fram (óeiginl.).

fremile flýta (hraða) sjer áfram, skunda.

Fremilen, sk., það að fremile.

fremkalde, ás., a) eiginl., kalla (heimta) e-n fram: Han blev fremkaldt for Retten. Een af Skuespillerne blev fremkaldt (það var kallað á hann, til að lofa hann með lófsklappi). — b) óeiginl., vekja, kveikja, glæða, koma e-u til leiðar: F. en Forestilling (Tanke). „Vindskibelighed fremkalder (gerir) Velstand“.

Fremkaldelse, ft. -r, sk., það að fremkalde.

Fremkast (sjaldh.), frnmkast.

fremkogle, ás., gera e-ð með gjörningum, láta e-ð sýnast með göldrum eða sjónhverfingum.

fremkomme, h. s., koma fram (út, í ljós). — b) óeiginl., spretta, verða, gjörast, (sb. e-ð leiðir af e-u).

fremkommelig, ft. -e, e., (í tali), fær (vegur): En f. Vei. Her er ikke fremkommeligt ekki fært, ófært.

Fremkomst, sk., það að koma í ljós, uppruni.

fremkonstle, ás., pinn e-ð áfrnm (óeiginl.); berja e-ð snman (óeiginl.); gera sjer e-ð npp: Disse Væxter maae fremkonstles i vort Clima. F. Sorg (Deeltagelse, Bestedenhed) látnst vera hryggur (kennn í brjósti um e-n, ekki lítn stórt á sig).

Fremlaan það að ljá öðrum það sem manni sjálfum hefur verið ljeð: Gjøre F.

fremlede, [af lede leiða], leiða e-n eðn e-ð áfram (óeiginl.).

fremlede, [af lede leita], = fremsøge, (sb. oplede).

fremleden, [sb. lide líðn], (sjaldh.) = fremfaren, forbigangen (forbigaae B, 2): Fremledne Tider.

Fremledning, sk., þnð að leita að e-u ng finna það.

Fremleie, án ft., sk., það að selja öðrum á leign það sem maður hefur sjálfur á leigu.

fremlokke, ás., lokka e-n fram eða út. — Óeiginl., koma e-u til leiðar með ginningum: Ville f. Dyd ved Belønninger ætln sjer að lokka menn til dyggðu með verðlaunum.

fremlyne, b. s., þjóta (áfram) sem elding.

fremlyse, h. s., koma í ljós, skína: „Naar den næste Dag fremlyser“ rennur.

Fremlæg, ft. eins, kl., það sem fram er lagt a) skjal sem lagt er fram fyrir dómsmenn. — b) korn sem lekið er í senn til beyglingar (í láfa).

fremlægge leggja e-ð fram til sýnis: Brevet blev fremlagt i Retten.

Fremlæggelse, sk., það að fremlægge.

Fremlæs flutningur sem liggur fram í vagni.

Fremløb framrás: Vandets F.

fremmane særn e-ð til að koma í ljós, (sh. vekja e-n upp).

fremme, ao., [frammi; sh. henne af hen, hjemme af hjem], frammi, úti: Han var f. (frammi á sviðinu) i første Act.

fremme, ás. 1, [fremja; sh. hemme af hemja], efla, styðja, koma e-n fram, framkvæma: F. en nyttig Sag. F. en Hensigt. Orðskv.: Den fremmer og sin Villie, som farer sagte afsted kemst, þó seinna fari; bíðendur eiga byr, en bráðir andróða; betri er biðlund beðin, enn bráðlega ráðin.

Fremme, án ft., sk., styrkt, efling, stuðning, aukning: En Sags (Handelens, Videnskabernes) F.

fremmed (ritað af flestum fremmedt í hvorugkyni, en af sumum fremmet), ft. -e, e., a) útlenzkur, útlendur: Fremmede Varer. Fremmede Dyr dýr í (eða úr) öðrum löndum. Fremmede Skikke siðir annara þjóða. Fremmede Nationer aðrar þjóðir. En Fremmed útlendur maður. — b) sem er af öðru heimili eða af öðrum bæ, aðkomandi, gestur: Bede Fremmede bjóða gestum. — c) vandalaus: Tage et fremmedt Barn til sig. Hun vil hellere være hos Fremmede (hjá vandalausum), end hos sine Egne. — d) annnr (sem ekki er í e-u lilleknu sambandi): Ingen maa føre fremmede Personer (aðra, ókunuuga) ind i Selskabet. — e) ókunnugur á e-m stað: Være f. paa et Sted. Jeg er nu f. (orðinn ókunnugur) i min egen Fødeby. — f) f. i noget ókunnugur e-u, sem ekki hefur vit á e-u: Være ganske f. i en Sag. — g) annnrlegur, sem aðrir eiga: F. Eiendom annara manna eign, það sem aðrir eiga. Fremmede Penge annara manna fje. F. Mad smager bedst (málsh.; sb. opt þykir nábúakýrin betri enn sín eigin, Orðskviðasafn). — h) annara manna = sem mann vnrðar ekki um: Blande sig i fremmede Sager skipta sjer nf því (sletta sjer fram í það), sem mann vnrðar ekki um. — i) kynlegur, undarlegur, skrítinn: Det forekom mig ganske fremmedt.

fremmelig, [sb. framarlig-], n) ft. -e, e., sem tekur framförum; vel á veg kominn: Han er ikke meget f. i sine Arbeider (Studeringer). — b) ao., framarlega: Lave f. til Barsel vera komin á steypirinn.

Fremmers, kl., fremsta hús (sem haft er til ölheitu n. s. frv.) í görðum á landsbyggðinni.

fremmylre flykkjast út: Den af Porterne fremmylrende Folkemængde.

Frempant það sem maður hefur tekið í veð af e-m ng selur síðan öðrum í veð.

frempible bulla upp: Vandet frempibler af en Klipperist.

frempine pína e-ð fram (eða út) úr sjer eða öðrum: Det var som om han skulde f. hvert Ord, han sagde.

fremrage, [af rage raka], ás., raka e-u fram.

fremrage, [af rage gnæfa], standa upp úr, n. s. frv.: Et fremragende Taarn sem gnæfir yfir annað. — Óeiginl., skara frnm úr, vera framúrskarandi.

Fremragen, sk., það að fremrage.

Fremragning, sk., = Fremragen.

Fremreise framleið. Gagnstæð: Tilbagereise.

fremrykke, a) ás., færa e-ð áfram (lengra, eða þvíuml.). — b) h. s., halda áfram: De fremrykkende Hære. I den allerede fremrykkede Aarstid að áliðnu sumri, þegar komið er undir vetur.

Fremrykken, sk., það að fremrykke.

Fremrykning, sk., = Fremrykken.

fremrække, ás., rjetta e-ð fram: Med fremrakt Haand.

Fremsagn, kl., það að fremsige. 2) spásaga.

fremseende, [sb. see], framsýnn = forspár.

fremsende senda e-ð (fram).

fremsige segja e-ð fram, hafa e-ð yfir munnlega, eða fara með það: F. et Digt.

Fremsigt, sk., = Fremsyn.

fremskaffe, ás., útvega: „F. et Beviis for noget.“

fremskikke senda e-n í sinn stað (D. L.).

fremskingre glymja svo að heyrist.

fremskinne skína eða ljóma (svo sð sjáist). — b) skara fram úr.

fremskride (er) skríða (líða, bruna, o. s. frv.) áfram, koma í ljós eða upp.

Fremskridt, a) eiginl., skref fram á leið. — b) óeiginl. = Fremgang b: Gjøre F.

fremskyde, a) ás., skjóta (hrinda) e-u áfram: En fremskydende Kraft. — b) renna upp = spretta: Fra Roden var fremskudt en Qvist.

fremskygge, h. s., (sjaldh.), skyggja (langt).

Fremskyl (sjaldb.), kl., framrennsli: Vandets F.

fremskylle, ás., skola e-u fram: Vandet har fremskyllet Stenene.

fremskynde flýta (flýta fyrir) e-u: F. et Arbeide reka á eptir.

fremslæbe, ás., draga e-ð áfram, rogast áfram með.

fremsmile, a) h. s., koma brosandi í ljós. — b) ás., (skáldl.), leiða e-ð í ljós brosandi.

fremsnige, i f. sig læðast áfram.

fremspire (er) renna upp = spretta: Blomster, fremspirede under Sneen.

Fremspiren, sk., það að fremspire.

fremspringe (er), h. s., stökkva fram eða út: Pludselig fremsprang en Tiger af Busken.

fremsprude (er), h. s., gjósa upp: Den af Jorden fremsprudende Ild.

fremstaae, a) í ho. núl. l. fremstaaende sem stendur fram eða út í loptið, sem skagar fram. — b) (er), gangn (koma) fram, verða til: Der fremstod et Vidne.

Fremstaaen, sk., það að fremstaae.

fremstamme, ás., stama e-u út úr sjer, koma upp orðum nauðuglega.

Fremstand, án ft., sk., = Fremstaaen.

Fremstavn = Forstavn.

fremstavne (skáldl. og sjaldb.), halda skipi sínu eittbvað.

fremstige ganga fram: Da han fremsteg paa Talerstolen steig í stólinn. Han kom fremstigende med lange Skridt kom þar skálmandi. — Óeiginl., renna upp.

fremstikke, ás., pota (ota) e-u fram: Komme fremstikkende med noget vera að pota e-u fram.

fremstille leiða e-n fram: F. et Vidne. F. een for Kongen fara með e-n fyrir konung. — b) leiða e-ð í ljós, sýna (með orðom eða uppdráttum): F. en Sag (Begivenhed).

Fremstilling, ft. -er, sk., það að fremstille.

Fremstillingsgave lag á að gera e-ð skilmerkilegt.

Fremstillingskonst sú list að gera e-ð skilmerkilegt.

fremstimle (er) þyrpast (flykkjast) fram.

fremstraale koma geislandi í ljós: Som Solen, naar den fremstraaler af en Sky þegar fyrir henni glaðnar.

fremstrække, ás., teygja e-ð fram.

fremstrømme streyma fram.

Fremstød, kl., hrinding áfram. — Óeiginl., aukning.

fremstøde, ás., hrinda e-u áfram: Han blev fremstødt af Mængden.

Fremsyn það að líta (horfa) fram undan sjer: Fremsynet mod den Egn, vi skulde gjennemreise.

fremsynet, n. -synede, e., sem sjer langt, (sb. fjernsynet, langsynet). — b) skyggn, ófresskur. — c) framsýnn, sem veit vel fram, (sb. forudvidende).

fremsætte, ás., setja e-ð fram (sb. litum á eitt dæmi, er oss fýsir í fyrslu fram selja), bera e-ð fram: F. et Exempel (Spørgsmaal). F. (segja) sin Mening.

Fremsættelse, sk., það að fremsætte.

fremsøge, ás., leita e-ð upp.

fremtage, ás., taka e-ð upp eða út úr e-u: F. noget af sin Tegnebog.

Fremtarv þarfir framvegis; sb. frambúð.

Fremtid, án ft, ókomin tíð: Fremtids Dage ókomnir tímar. Fremtids Slægter ókomnar (óbornar) kynkvíslir. — I Fremtiden hjeðan í frá. For Fremtiden framvegis, framleiðis (fornl.).

fremtindre tindra (svo að sjáist): Naar enkelte Stjerner f. paa den mørke Himmel (sb. standa í rofi).

Fremtrin = Fremskridt.

fremtrine ganga fram.

fremtrylle koma e-u til leiðar (gera e-ð) eiginl. með töfrum.

fremtræde (er) ganga fram. — Óeiginl., koma svo til dyra.

Fremtræden, sk., það að fremtræde.

fremtrække, ás., draga e-ð upp eða út; koma e-m til metorða eða þvíuml.

fremtrænge, a) ás., troða e-u áfram: Imod sin Villie blev han fremtrængt af Mængden hann reiddi áfram nauðugan í mannþyrpingunni. — b) h. s., brjótast fram: Det fremtrængende Vand.

fremture fara e-u (sem er rangt) fram, (sb. þverskallast): F. i sin Ondskab (Vildfarelse).

fremtvinge koma e-u til leiðar með valdi.

Fremvandring það að ganga leiðar sinnar.

fremviis, [framvís-s], (fornl.), = forudvidende.

Fremviisning, ft. -er, sk., það að fremvise.

fremvirke, ás., koma e-u fram, framkvæma, (sb. bevirke): Dette har han alene ved egne Kræfter fremvirket.

fremvise (eiginl. rjetta e-ð fram til sýnis), sýna: F. Konstsager.

Fremvogn = Forvogn.

fremvoxe (er) spretta = renna upp. — Óeiginl., þroskast, þróast, dafna: F. i Dyd og Gudsfrygt.

fremvælde spretta upp (um vatn).

fremvælte, ás., velta e-u (fram).

Fremvæxt, án ft., sk., vöxtur og viðgangur, þroski, framfarir: Have god F. þróast (dafna) vel.

*frequentere, ás. 1, sækja e-ð (þ. e. koma þar stöðugt), vera í (t. a. m. skóla). Sb. besøge.

*Frequents, sk., fjöldi, mannfjöldi, múgur og margmenni, mannkvæmd, o. s. frv. Sb. Søgning, Hyppighed.

*Frescomaleri múr-skript (dregin á vott veggjalímið).

fri, ft. -e, e., frjáls, o. s. frv., A) án for, 1) um róm, a) sem ekkert beldur eða kreppir að: En f. Beliggenhed. En f. Udsigt. Den frie Luft lopt(s-lag)ið úti. — b) auður: En f. Plads autt svæði. Pladsen er ganske f. for Bygninger autt af húsum; (sb. B). — 2) um annað, a) laus úr böplum: Efter et langvarigt Fængsel er han igjen bleven f. — b) frjáls, ótálmaður, óklandraður, öngvum háður, sem fer sinna ferða, sem hefur sína hentisemi, o. s. frv., (sb. hið gagnstæða: aldrei um frjálst höfuð): En f. Mand öngvum háður. — F. Handel. Have frit Sprog mega segja hvað sem maður vill. Have frit Valg eiga völina. Det staaer dig frit for það er þjer í sjálfs valdi, það er þjer (guð-)velkomið. Han har f. Gang i Huset hann er þar heimagangur, (hann gengur þar eins og grár köttur). — Vandet har frit Løb vatninu veitir fram sjálfkrafa. — Tegne paa f. Haand (draga upp og hafa ekki markað fyrir). — c) frjáls (ekki ánauðugur), α) ekki þræll: En f. Mand. — β) (fyrrum), eðliborina: „F. Mo maa ei tage ufri Mand". — γ) (um þjóð), sem ekki er undir annari þjóð: En f., uafhængig Stat. — δ) sem hefur þjóðstjórn: En f. Rigsstad. — d) gæddur frjálsræði: Mennesket er et frit Væsen. Mennesket har f. Villie. — e) frjáls af vinnu: Være f. af Skolen eiga frelsi og þurfa ekki að vera í skólaaum. — Have Søndagen (Eftermiddagen) f. þurfa ekki að gera neitt á sunnudagann eða seinna hlut dagsins. — f) kostnaðarlaus, sem er ókeypis eða gefins, leigulaus, o. s. frv.: Holde een f. halda e-m kost (t. a. m. á ferð). — Have f. Kost (Bolig, Reise, Underviisning) hafa það fyrir ekkert. — g) annaðhvort α) í góðri merk., frjálslegur, djarfmannlegur, eða þó β) optar í illri merk., framur, ófeiminn, ósvífinn, svæsinn, o. s. frv.: Være for f. imod een gera sjer of dælt við e-n. F. i sin Levemaade (sem lifir og lætur eins og hann vill). F. i sin Tale sem lætur allt fjúka; sb. fritalende. F. i sin Tænkemaade. Hun har et altfor frit Væsen hún er beldur flennuleg í fasi. — F. Oversættelse (þar sem ekki er farið eptir orðunum í því sem snúið er). — B) með for, a) frjáls af e-u (sb. frjáls af leiðangrsgerð): Være (blive) f. for noget. F. for Hoveri. F. for Skatter frjáls af skattgjöfum. F. for Sygdom heilhrigður, sóttlaus. F. for Smerter verkjalaus. F. for Sorg. Han er ikke f. for Overtro það er ekki trútt um, að hann sje ekki hjátrúarfullur. F. for Synd syndlaus. Den Synd er han f. for af því er hann saklaus. Hun er f. for Mandfolk hún er saklaus af karlmönnum, það hefur enginn karlmaður komið nærri henni. — Det er ikke frit for, at það er ekki trútt um, að ... ekki o. s. frv. — b) óhultur fyrir e-u, sem óhætt er við e-u: F. for Skud = skudfri. — II) frit, sem ao.: Huset ligger frit paa alle Sider er ekki áfast við önnur hús. — Reise frit (ókeypis, fyrir ekkert) med en Anden. — Du kan frit sige (gjøre) det þjer er óhætt að segja (gera) það. Leve meget frit (lifa og láta eins og maður vill). Oversætte frit fara frá orðunum.

fribaaren, [sb. bære], frjálsborinn: Fribaarne og Trælle.

Fribager bakarameistari sem ekki er í bakaralaginu.

Fribolig húsnæði leigulaust banda þurfamönnum.

Fribrev = Frihedsbrev b.

Fribrygger (fyrrum), sá sem lofað var að búa til öl þó hann væri ekki í ölbeitumannslaginu.

Fribytter, ft. -e, kk., víkingur a) sá sem lofað er í ófriði að taka kaupskip þeirra þjóða sem hans þjóð á í ófriði við. Sb. Kaper. — b) sá sem fer inn í óvina land að ræna, (sb. útblaupsmaður).

Fribytteri, kl., víking (sb. Fribytter a).

Fribytterskib víkingaskip (sb. Fribytter a).

*Fricandeau, sk., eins konar rjettur úr kálfskjöti.

*Fricandelle, ft. -r, sk., steiktur kjötkökkur (eða fiskkökkur).

*Fricassee, sk., eins konar apað.

*Fricorporal eins konar landforingjaefni.

*Fricorps víkingalið (á landi).

*Friction, sk., núningur, nugg.

Fridag dagur þegar maður befur frelsi (þarf ekki að vinna).

fridømme, ás., (sjaldb.) = frikjende, frisinde.

frie, ás. 1, frelsa (sb. befrie, udfrie, frelse, redde): F. een af Fængselet leysa e-n úr fangelsi. F. een for Straf (Trældom) þiggja e-n undan hegningu

(ánauð). — í tali: Gud f. mig guð varðveiti mig! guð komi til!

frie (har), b. s. 1, [fría, Hávam.], biðja sjer konu: Ingen er ond for han frier, og god for han beer (orðskv.). F. for en Anden biðja konu til handa öðrum, biðja öðrum konu. F. til en Pige biðja (sjer) stúlku.

Frier, n. -e, kk., biðill: „Ordentligviis er man først Elsker; bliver derefter Beiler, og tilsidst F." Hun har havt mange Friere margir hafa beðið (gjörzt — orðið — til að biðja) hennar. Hun gav Frieren Nei neitaði honum, tók honum ekki.

Frieri, n. -er, kl., bónorð, kvonbænir: Gaae paa F. fara í kvonbænir. Frieriet lykkedes ikke.

Frierord sjálft bónorðið.

Frierreise bónorðsför.

Friertanker, n., kvonbænabugur: Gaae i F.

Friertid = Beiletid.

frifinde, ás., = frikjende: F. een for Straf. Han blev frifunden for videre Tiltale.

Frifindelse, sk., það að frifinde.

frifødt, [sb. føde], (sjaldh.) = fribaaren.

frigive gefa e-m frelsi: F. en Træl.

frigjøre frelsa, losa um.

Frihaandstegning uppdráttur sem ekki er markað fyrir.

Frihavn búfu þar sem ekki þarf að gjalda landaura.

Frihed, sk., 1) án n., frelsi, frjálsræði, sjálfræði, lausn: F. for Hoveri = Hoverifrihed. F. for Krigstjeneste. F. for Skatter = Skattefrihed. — Sættes i F. vera látinn laus. Villiens F. frjálsræðið. Moralsk F. Borgerlig F. þegnlegt frelsi. — F. i Opførsel (dirfska — ófeilni — í háttalagi). F. i at tale (djarfleg orðatiltæki; djarfmælska, bersögli). F. i at skrive (sama að sínu leyti). — 2) með n. -er, a) einkarjettindi: Denne Provinds har adskillige Friheder og Rettigheder. — b) dælska: Tage (tiltage) sig Friheder i sin Opførsel imod een gera sjer dælt við e-n; sb. vera framur. Usømmelige Friheder.

Frihedsaand, án n., frelsislöngun.

Frihedsalder frelsis-aldur (sá aldur þegar manni leyfist margt); frelsisöld: Romernes F.

Frihedsbrev lausnarbrjef. — b) brjef um einkarjettindi, skriflegt einkaleyfi.

Frihedsdrift frjálsræðisfýsn.

Frihedshelt frjálsræðishetja.

Frihedslyst frelsislöngun.

Frihedsminde minningarmark um frelsi.

*Frihedsprædicant sá sem allt af er að prjedika um frelsi.

Frihedsret frelsisrjettindi (rjettindi sem eru frelsinu samfara, o. s. frv.).

Frihedsruus ofsa-kæti út af því að vera orðinn frjáls.

Frihedsstand frelsi (sem ástand).

Frihedssyge frelsissótt (að sínu leyti eins og grautarsótt).

Frihedstab frelsismissir.

Frihedstræ trje sem er gróðursett til minningar um frelsi.

Frihedsven sá sem er meðmæltur frelsinu.

Friherre = Baron.

Friherrinde barónsfrú.

Friherskab = Baronie.

Friholt, kl., [sb. -holt i Flydholt], spýtur eða kaðlar utan á skipum til hlífðar við núningi.

Frikarl liðsmaður (af landliðinu) sem hefur lokið herþjónustu.

frikjende dæma e-n sýknan: Blive aldeles frikjendt verða alsýkn. Sb. frifinde.

Frikjendelse, sk., það að frikjende.

frikjøbe kaupa e-m lausn.

Frikort spil í Styrvolt sem ekki verða stungin með lægra spili enn gosa.

friladen, n. -ladne, e., framur.

Friland (þegar talað er um hvar jurtir geti sprottið), víðnvangur: Planter, som kunne dyrkes i F. (sem ekki þarf að hafa í gróðrarstíum eða jurtabaðstofum).

Frilandsurter, n., jurtir sem spretta á víðnvangi.

friligen, ao., (forml.), breint og beint.

Frille, n. -r, kvk., [frilla f. friðla], frilla, hjákona.

frillebaaren, [sb. bære], frilluborinn.

Frillebarn frillubarn.

Frilleholb það að hafa frillu.

Frillekone kona sem er frilla.

Frillelevnet frillulifnaður, frillulífi.

Frilod tvistur (í lalnabúð) sem maður hefur ókeypis.

Frimand liðsmaður sem um tíma er liðugur af herþjónustu.

Frimester meistari í bandiðn sem ekki er í iðnaðarfjelagi.

frimodig einarður, djarfur, ódeigur: En f. Mand. F. (einarðlegur) Skrivemaade. — b) frimodigt, sem ao., einarðlega, djarflega.

Frimodighed, án n., sk., einurð, djörfung.

Frimurer (eiginl. frjáls múrsmiður), múrmaður, þ. e. maður í því fjelagi sem kallað er

Frimurerorden múrmannafjelag.

Frimureri allt sem heyrir til múrmannafjelaga.

Fripas skriflegt fararleyfi, skriflegt lausn

fripostig, n. -e, e., framur, ófeilinn, óskammfeilinn, ósneypinn.

Fripostighed, án n., sk., ófeilni, óskammfeilni.

*Frise, n. -r, sk., gafldæld (á viðhafnarhúsum).

Frisedbel leyfisbrjef (liðsmanns til að kvongast). — b) vitnisburður að liðsmaður sje ókvæntur.

Friser, n. -e, kk., frískur maður (Fms. VI, 362), í n. Frísar.

*frisere, ás. 1, setja liði á hár.

*Friseur, n. -er, kk., hárklippari (sb. klippari, Stjórn).

frisindet frjálslyndur.

frisk, n. -e, o., ferskur, nýr: Ganske f. glænýr. F. Fisk. Friskt Kjød (Smør). Saaret er endnu friskt (ekki farið að bólgna, ósollið). — b) sem svalar manni: En f. Drik Vand svalandi vatnsdrykkur, kalt vatn að drekka. F. (hreint, svalt) Luft. — c) annar = nýr; óþreyttur, ómóður, hvildur: Giv en f. Flaske komdu með aðra (nýja) flösku. Tage friske (ólúna) Heste (á ferðalagi). Forstærke sig med friske Folk taka í staðinn þeirra sem fallið hafa hvilda menn og ósára. — Have noget i f. (fersku) Minde. Gribe een paa f. Gjerning standa e-n að e-u. — d) (frískur, haft í tali), heilbrigður, ósjúkur, hress, brattur: Han er bleven f. igjen honum er batnað, hann er orðinn góður aptur. Føle sig f. kenna sjer einskis meins, finna ekkert til. — e) öruggur, hugbraustur: Være ved f. Mod vera öruggur. F. Mod er halv Tæring hugur ræður hálfum sigri, viljinn dregur hálft hlass, (orðskv.). — 2) friskt, sem ao.: Tale friskt líkt og vera kjaptfor. Svare friskt fullum hálsi, vera hortugur, standa uppi í hárinu á e-m, jafnkýta e-m.

friske, ás. 1, hressa, endurnýja: F. noget op = opfriske noget.

Friskfyr, kk., = Springfyr.

Friskhed, án n., sk., það að vera frisk.

Friskole skóli þar sem börnum er kennt ókeypis; tilsögn ókeypis.

Friskov = Fredskov.

Friskyds skylduflutningur ókeypis. Sb. Friægt.

Friskytte = Krybeskytte.

Frislagter slátrari sem ekki er í slátraralaginu.

Frisler, n., eins konar sjúkdómur.

Frist, án n., sk., [frest kl. í n.], frestur, frestun (Fms. V, 169, umliðing, tómstundir, svigrúm): Tre Dages F. Give een et Aars F. Udbede sig F. i en Maaned. — b) næði, hvíld: Han har ikke F. Nat eller Dag (sb. hann getur aldrei um frjálst höfuð strokið).

fristaaende, [sb. staae], sjerstakur = sem stendur út af fyrir sig (eða ekki er áfastur við annað): En f. Bygning.

Fristad frjáls borg. — b) borg sem er griðastaður.

Fristat lýðstjórnarríki.

friste, ás. 1, [freista], 1) freista manns, reyna e-n, reyna að koma e-m til e-s: F. een ved Gaver (Løfter) ginna með gjöfum, o. s. frv. — b) nauða á e-m, pína e-n um e-ð: F. een om noget. — 2) reyna, þola, verða fyrir e-u: Han har maattet f. meget Ondt hann hefur átt margar armæðustundir. F. Medgang og Modgang.

friste, ás. 1, [fresta], í orðatiltæk. f. Livet lifa, tóra: De fristede Livet alene ved (nærðust á öngvu, nema) Urter og Rødder.

Fristed griðastaður, hæli.

Fristelse, n. -r, sk., freisting, freistni.

Frister, n. -e, kk., freistari.

*Frisur, sk., sú lögun sem klipparar setja á hárið.

fritage, ás., leysa (e-n frá eða undan e-u), nefna e-n til lausnar, nema eða skilja (e-n frá eða undan e-u): F. een for Straf (Ansvar, Arbeide). Jeg blev fritaget for (komst hjá) denne ubehagelige Forretning.

Fritagelse, sk., það að fritage; líka frelsi (af e-u).

fritalende, [sb. tale], djarfmæltur, opinskár, (sb. skorinorður).

Fritalenhed, án n., sk., djarfmælska, bersögli.

Fritbor sjá Bridbor.

Fritime tómstund: I sine Fritimer í hjáverkum (sínum).

fritte, ás. 1, [frjetta], margspyrja: F. een om noget inna e-n eptir e-u. — F. een ud = udfritte een.

Fritten, án n., sk., spurningar.

frittesyg spurull.

Fritænker sjálfbyrgingur í trúarefnum (þ. e. sá sem ekki þykist þurfa að trúa því sem ritningin segir).

Fritænkeri, kl., sjálfbyrgingsskapur í trúarefnum (sb. Fritænker).

frivillig sjálfviljugur, sjálfviljandi, sem gerir e-ð að (eða með) sjálfvilja sínum eða með sjálfsvild, viljugur, lostugur: Frivillige Krigsfolk, líka tómt Frivillige, þeir sem hafa komið sjálfkrafa (eða óbeðnir) til liðs við e-n. — b) sem e-r gerir sjálfkrafa eða óneyddur: Frivillige Gaver til Brandlidte.

Frivillighed, án n., sk., það að vera frivillig (sjálfvilji, sjálfsvild).

*frivol, n. -e, e., lítilsverður, hraknýtur, hjegómlegur; ómerkilegur; ljettúðugur; lauslátur, o. s. frv.

*Frivolitet, sk., hjegómi, hjegómnskapur; lauslæti, o. s. frv.
Friægt = Frifkyds.
fro, n -e, e., [sb. fró], glaðvær, kátur.
frodig, n. -e, o., (einkannl. um plöntur), sem er í fullum gróðri, blómlegur: En tæt og f. Skov. Træet staaer i f. Bært (dafnar og blómgast).
Frokost, án n., árbiti, (sb. dagverður í fornbókum, morgunmatur, morguaskattur, litli skattur).
from, n. -me, e., [fróm-r], gæfur, hægur, hógvær, meinhægur, meinluus, góður (í sjer): Han er saa f. — Einnig um skepnur: En f. Hest. — b) grandvar, ráðvandur, ráðvandlegur: Et fromt Levnet. — c) guðhræddur: Et fromt Sind.
Fromhed, án n., sk., hógværð; ráðvendni; guðhræðsla.
Fromme, án n, sk., hagur: Liden Frist kan være til stor F. (orðskv.). — Gjøre noget paa Lykke og F. láta kylfu ráða kasti, gera e-ð upp á von og óvon.
fromoiet (sjaldh.), hýreygður.
*Fronte, sk., framhlið, framgafl; fylkingarbrjóst, öndverð fylking.
*Frontispice, sk., bjór á húsi.
Fropræbiken morguntíðir; sb. óttusöngur.
Frost, án n., sk., [frost], frost: Stærk F. mikið frost, harka. — Sömul. klaki: Frosten er endnu i Jorden. — b) frostbólgn: Have F. i Fødderne.
Frostafleder tilbúningur til að hlífa aldinirjám við frosti.
frostagtig, n. -e, e., frostlegur. — b) sem líkist frostbólgu: F. Hævelse.
frostbunden, [sb. binde], (skáldl.), freðinn, gaddfreðinn, lagður: Søens frostbundne Vande.
Frostbyld frostkýli.
Frostknude frostbólguþrimill.
Frostkulde frost (svá kuldi að frjósi).
Frostmiddel það sem á við frostbólgu.
Frostrevne frostsprunga.
Frostrog frostmóða.
Frostsnee snjókoma og frost, frost með fjúki.
Frostvand vatn sem haft er við frostbólgu.
Frostveir frostviðri.
Frostvind frost og hvassviðri; frostgola.
*frottere, ás. 1, núa, nugga. Sb. gnide.
Frue (og Fru framan við nafn, t. a. m. Fru M.), n. -r, kvk., frú, (sb. lafði). — Vor F. vor frú heilög María, María drottning, María mey: Vor F. Dag i Fasten boðunardagur Maríu. Við Maríu eru kenndar ýmsar jurtir, t. a. m. Vor Frues Sengehalm blóðberg *thymus serpyllum.*
Fruedag, a) boðunardagur Maríu. — b) þingmaríumessa. — c) stundum maríumessa fyrri (15. ág.).
Frueklofter klaustur (sb. Klofter b) handa frúm sem eru orðnar ekkjur.
Fruenavn frúarnafn.
Fruentimmer, n. Fruentimre, kl., kvennmaður (í n. kvennmenn og kvennfólk).
fruentimmeragtig, n. -e, o., kvennmannslegur, (sb. ókarlmaanlegur).
Fruentimmerarbeide kvennfólksvinna, kvennmannaverk.
Fruentimmerdragt kvean(manns)búningur.
Fruentimmerhandske kvenn(manns)vettlingur.
Fruentimmerklæder, n., kvennfatnaður.

Fruentimmersko kvennskór.
Fruentimmerskrædder sá sem býr til kvennbúning.
Fruentimmerstemme kvennmannsrödd; kvennmannshljóð.
Fruenykker, n., (í fleirt.), frúarhugir (þ. e. ætla sjer að verða frú); frúarbnykkir.
Fruerhund skikkjurakki: Fyrste som en F. vera mesta kuldakreista.
Fruerpige þerna frúar.
Fruerskik fyrirkvenna siður.
Fruerstue kvennaskemma, dyngja.
Fruestand frúastjett.
*frugal, n. -e, e., sparneytinn, hófsamur; fátæklegur, óbreyttur, óvandaður.
*Frugalitet, sk., sparneytni, hófsemi.
Frugt, n. -er, sk., 1) eiginl., a) (jarðar-)ávöxtur: Ved god Behandling kan Jorden frembringe dobbelt F. Bære F. — b) ávöxtur á trjám, einkum ætilegt (viðar-)aldin: Træet er fuldt af F. Handle med F. — c) = Livsfrugt. — 2) óeiginl., afleiðing, árangur: Frugten af eens Flid (Anstrengelse). Høste (nyde) Frugten af sit Arbeide. Arbeide uden F. vinna fyrir gig. Det blev uden F. varð árangurslaust, kom fyrir ekki (eða lítið).
Frugtaar gott aldin-ár.
frugtbar, n. -e, e., frjófsamur, ávöxtarsamur: En f. Egn. — Et frugtbart Aar nægtaár. — b) f. paa noget auðugur að e-u (sem leiðir fram af sjer mikið af e-u): Et Land, f. paa Korn gott kornland. — 2) sem gerir gróður, gróðursamur (t. a. m. um brunn í 625): En f. Regn gróðrarregn. Et frugtbart Veirlig gróðrarveður.
Frugtbarhed, án n., sk., frjófsemi.
frugtbringende, [sb. bringe], ávöxtarsamur: „F. Kraft" frjófgunarafl. — Gjøre sine Penge f. ávöxta fje sitt. Gjøre sig et Embede f. græða á því.
Frugtbund *receptaculum* á plöntu.
frugtbærende, [sb. bære], aldinberandi: Frugtbærende Træer aldinviður.
Frugtdeel sá hluti plöntu þar sem ávöxturinn er.
frugte (har), b. s. 1, hafa árangur, stoða, vera til nokkurs: Min Advarsel har ikke frugtet hefur verið (orðið) árangurslaus. Det frugter hverken (það er ekki til neins o. s. frv.) at tale til ham med det Gode eller med det Onde hann lætur sjer ekki segjast, hvernig sem að honum er farið.
Frugtegn sveit sem er frjófsöm að viðaraldini.
frugtesløs ávaxtalaus (Fms.) = árangurslaus, sem kemur fyrir ekki (ekkert), sem er til einskis: Et frugtesløst Arbeide (Forsøg).
Frugtgjemme *pericarpium* á plöntu.
Frugtgreen aldinkvísl (aldinberandi kvísl) á trje. Gagnstætt: Vandgreen.
Frugthandler aldinakaupmaður.
Frugthave aldingarður (sem aldintrje eru gróðursett í), eplagarður (Bjørgv. býjarsk.).
Frugthoft aldinskurður (hirðing viðaraldina).
Frugtiis aldin-ís (sælgæti).
Frugtkjelder aldinkjallari.
Frugtkjød það sem ætt er á sumu aldini: Skallen, Frugtkjødet og Stenen.
Frugtkniv silfur-sniðill til aldinskurðar.
Frugtknop ávaxtarhnappur (á jurt; sb. vísir).
Frugtknude *germen* á plöntu.
Frugtkone eplakona (er selur epli og annars konar aldin).
Frugtkrands = Feston.

Frugtkurv aldinalaupur (vandlaupur sem aldin er í).
Frugtleie ávaxtarflet (*thalamus*) á jurtum.
frugtløs, a) eiginl., ávaxtarlaus = ófrjór. — b) (sjaldh.) = frugtesløs.
Frugtmoder (sjaldh.) = Moder B.
Frugtnaal = Støvnaal.
frugtrig ávaxtarmikill: Frugtrige Træer.
frugtsommelig, n. -e, e., a) (úrelt) = frugtbar. — b) barnshafandi, kviðug, þunguð, vanfær = óljett, sem er með barni, (sb. hún fór kona eigi ein saman): En f. Kone. Være f. ved een óljett eptir e-n. — Óeiginl.: Gaae f. med noget hafa e-ð í hyggju.
Frugtsommelighed, án n., sk., það að vera frugtsommelig.
Frugtstill leggur undir ávexti.
Frugtstykke aldinskript (uppdregin aldin).
Frugtsvie skemmdir á aldinviði af hita (eða kulda).
Frugttid sá tími þegar aldin eru lesin.
Frugttrevle tang á ávexti (t. a. m. kartöplu).
Frugttræ aldintrje (625).
Frugtæie ávaxtar-efni *gemma.*
Fryd, án n., sk., fögnuður.
fryddrukken, [sb. drikke], frá sjer numinn af fögnuði.
fryde, ás. 1, kæta, gleðja: Det fryder Sindet. F. sig ved (eða over) noget fagna e-u, kætast (gleðjast) af e-u eða við e-ð.
Frydeblus gleðilog.
Frydedag fagnaðardagur.
Frydefest fagnaðarhátíð.
frydefuld fagnaðarfullur.
Frydeskærd (sjaldh.), fögnuður (það sem gert er með fögnuði).
Frydeild = Glædesild.
Frydeklang fagnaðarhljómur.
frydelig, n. -e, e., fagnaðar-. Sb. glædelig.
Frydeaab fagnaðar-óp.
Frydesang fagnaðarsöngur.
Frydeskrig fagnaðar-óp.
Frydeskud fagnaðarskot.
Frydetegn fagnaðarmerki.
frydløs = glædeløs, glædetom.
frydrig fagnaðarfullur.
Frygt, án n., sk., ótti, uggur, hræðsla, (sb. Skræk, Banghed, Rædsel, Forskrækkelse, Forfærdelse): Have F. for noget vera hræddur við e-ð, hræðast (óttast) e-ð. Være i F. for noget (hafa hitann í haldinu með e-ð, kvíða e-u). Leve i bestandig F. for Døden kvíða sí og æ dauða sínum. Indjage een F. skelfa skálann e-s. — Være en fenlig F. for een. „Herrens F. er Begyndelse til Viisdom."
frygtagtig, n. -e, o., deigur = huglítill, huglaus, (sb. istöðulaus, litilsigldur).
Frygtagtighed, án n, sk., hugleysi, (sb. istöðuleysi): „Forsigtighed uden F."
frygte, ás. 1, óttast, hræðast, ugga, kvíða (eða kvíða fyrir) e-u, vera hræddur við eða um, hafa beig af e-u: Han har intet at f. F. Døden hræðast dauða sinn, kvíða dauða sínum. Han er mere frygtet end elsket af sine Undergivne. F. Gud. — Jeg frygter for (er hræddur um), at den hele Plan vil mislykkes. — Einnig f. for noget vera hræddur við (eða um) e-ð: F. for Døden hræðast bana sinn (Hugsv.), kvíða dauða sínum.
frygtelig, n. -e, e., óttalegur, hræðilegur, ægilegur (Dropl.), geigvænlegur,

kviðvænlegur, (sb. rædsom, skrækkelig, forskrækkelig, forfærdelig).

frygtløs óttalaus (sb. óttalauss við Noregs dróttinn), óhræddur, ósmeikur.

frygtsom, ft. -me, e., hræðslugjarn, huglitill, litilsigldur, istöðulaus.

Frygtsomhed, án ft., sk., hræðslugæði, hugleysi, istöðuleysi.

Frynds e (tíðkanlegra í) ft. -r, sk., kögur: Besætte noget med Frynder.

Fryndsevæv kögravefstaður.

Fryndsevæver kögrnvefari.

fryse, frøs, frossen og frosset, h. s., [frjósa; sb. byde af bjóða, o. s. frv.], 1) frjósa: Havet fryser kun (það frýs ekki á sjónum, nema; sjóinn leggur ekki, nema) i Fjorde og Bugter. Vandet er frosset (lagt eða freðið) i Skaalen. Lintøiet er frosset freðið. Vinduerne ere frosne lagðir, hjelaðir. — Søen fryser til sjóinn (tjörnina) leggur. — Sæden er frossen bort kalið út. Fingrene ere frosne af ham fingurna hefur kalið af honum. — Skibet frøs inde. — b) persónulaust: Det fryser það er frost. Det vil f. til Natten það verður frost i nótt. Det har frosset (hefur verið frost) i Nat. — 2) finna til kulda: Den Syge kan f. (veikum manni getur verið kalt) i en hed Stue. Jeg fryser paa (eða om) mine Hænder eða Fødder mjer er kalt á höndunum eða fótunum.

Frysen, sk., það að fryse.

Frysning, sk., það að fryse: Vandets F.

fræk, ft. -ke, e., [frek-r], ósvífinn, óskammfeilinn, blygðunarlaus, svæsinn, (sb. ublu, skamløs): En f. Skjøge. En f. Opførsel óskammfeilni (blygðunarleysi) i begðun. Frække Lader.

Frækhed, án ft., sk., ósvífni, óskammfeilni, blygðunarleysi.

Frænde, ft. -r, kk., [frændi], frændi, náungi, ættbróðir, (sb. Slægtning): Nærmeste Frænder. Orðskv.: F. er F. værst (sb. opt er köld mága-ástin).

Frændebod frændbætur.

Frændegilde frændboð (þar sem allir boðsmenn eru i skyldleikum saman).

Frændefreds frænda-samkvæmi.

Frændemord frændvig, ættvig.

Frændeqvinde frændkona.

Frændesamfund ættljelag.

Frændestævne ættþing.

Frændskab, án ft., kl., frændsemi.

Frænke, ft. -r, kvk., frændkona, frændstúlka.

Frø, mjög sjaldh. í ft. -e, kl., [sb. frjó og fræ], fræ: Opelske Træer af F. Gaae i F.

Frø, ft. -er, sk., [sb. freyja], froskur.

Frøavl frærækt (það að koma upp fræi).

Frøbed fræreitur (reitur sem annaðhvort er hafður til frræktar, eða sáð er i til e-r jurtar).

Frøblad *cotyledon* á frækorni.

Frødække hýði á frækorni *arillus*.

Frøgjeld það sem manni er goldið fyrir niðurfært sæði þegar hann fer af jörð (D. L.).

Frøgjemme = Frøhuus.

Frøhandel fræsaln.

Frøhandler, ft. -e, kk., fræsölumaður.

Frøhuus fræhús (á jurt).

Frøken, ft. -er, kvk., hefðarmey.

Frøkenklofter klaustur (sb. Kloster b) handa hefðarmeyjum.

Frøkenpige þerna hefðarmeyjar.

Frøkenstand það að vera hefðarmey.

Frøknop fræhnappur.

Frøleg froskahrogn.

Frøkorn einstakt frækorn.

frønnes, þs. 1, [fyrnas(k)], feyskjast. — frønnet feyskinn. Sb. fornet; trøske.

Frøplanter, ft., jurtir sem ræktaðar eru til fræs.

Frøskal fræ-skurm.

Frøskole sá partur af aldingarði sem í er sáð til viðar.

Frøstilk fræleggur.

Frøstængel = Frøstilk.

Frøuld fræloðna *coma*. (Sb. Føn.)

Fug, ft. eins, kl., hýjungur, (sb. Fnug). — b) = Fog.

Fughøvl = Ploughøvl.

Fugl, ft. -e, sk., [fugl], fugl. Líka nokkurs konar fuglslíkneskja sem böld er fyrir skotmark: Skyde til (eða efter) Fuglen (skjóta á fuglinn).

Fuglebuur fuglameis (sb. Buur b).

Fuglebær *prunus avium* og fleiri viðartegundir.

Fuglebøsse fuglabissa.

Fuglefangst fuglaveiði, fuglntekja.

Fugleflok fuglahópur.

Fugleflugt fuglaflug.

Fuglefrø fræ sem gefið er fuglum.

Fuglefænger, ft. -e, kk., fuglari (Frissbók).

Fugleføde fuglafæði: Der er knap F. paa ham hann er ekki nema sinar og bein.

Fuglegarn fuglanet.

Fugleglas glas á fuglameis með vökvun í handa fuglinum.

Fuglegræs = Arve (*alsine media*).

Fuglеham fuglshamur.

Fuglehandel fuglaverzlun.

Fuglehuus fuglahús (stór fuglameis).

Fuglejagt fuglaveiðar.

Fuglekonge (minnsti fugl í Danmörku) *motacilla regulus*. — 2) sá sem kemur skotfugli (sb. Fugl) ofan.

Fuglekro sarpur á fugli.

Fuglekræmmer fuglamangari.

Fugleliim lím til fuglaveiða, (sb. siment, Fms.).

Fuglenet = Fuglegarn.

Fuglepinde, ft., blóðfjaðrir.

Fugleqvidder fuglakvak.

Fuglerede = Rede (hreiður).

Fuglerræ sjá Fuglerræde.

Fuglerræde (líka Fuglerræ) = Fugleskræmsel.

Fuglesang fuglasöngur.

Fugleskrig fuglaniður, fuglagarg, (fuglsjarmur, Gylfaginaing).

Fugleskræmsel fuglahræða.

Fugleskydning það að skjóta á skotfugl.

fuglesnar (sjaldb.), skjótur sem fugl.

Fuglesnare = Done.

Fuglespaadom fuglaspádómur.

Fuglespaamand fuglaspámaður.

Fuglespid steikiteinn sem smáfuglar eru steiktir á.

Fuglestang stöng undir skotfugli.

Fuglesteg fuglakjötssteik.

Fuglestrube fuglsbnrki.

Fugleunge fugls-ungi.

Fuglevarsel fyrrburður af fuglum.

Fuglevildt villibráð af fuglum, villifuglakjöt, villifuglar.

fugte, ás. 1, væta, vökva: Papiret maa fugtes.

fugtig, ft. -e, e., deigur, rakur; rakasamur, saggasamur: Fugtige Klæder. F. Luft votviðri. Fugtige Værelser.

Fugtighed, án ft., sk., deigja, raki, saggi, suddi, votroki.

Fugtning, ft. -er, sk., það að fugte.

fuld, ft. -e, e., [full-r], fullur: Et fuldt Glas. Sækken er ganske f. — Seile for fulde Seil. — Der var fuldt med Folk. — Havnen er f. af Skibe. Valpladsen laae f. af Døde og Saarede vígvöllurinn var þakinn sárum mönnum og dauðum. Landet er fuldt af Bjerge og Skove; sb. bjergfuld, skovfuld. Et Liv fuldt af Sorger sorgafull (sb. Hávam.) æfi; sb. sorgfuld. — Have sin fulde Væxt; sb. fuldvoxen. I Stedet for f., fik han kun halv Betaling. Gaae for Fulde [e. o. fyrir fullu?] ganga út fyrir fullt verð. — I f. Fart á hraðri ferð. Ride (kjøre) i fuldt Fiirspring. I f. Trav. Arbeidet (Sagen) er i f. Drift. — b) (fullur =) drukkinn: Drikke sig f. Drikke (líka give) een f. — 2) bæði fuld og fuldt er haft sem ao. (að sínu leyti eins og heel og heelt), fullt, fyllilega, fullkomlega, algjörlega, öldungis, út af, o. s. frv., a) fuld: Han er ikke f. saa (fullt eins, út af eins) stor. Med f. (= vel) beraad Hu; sb. beraad. Jeg veed det f. vel það er mjer full-kunnugt; jeg þarf ekki að spyrja neinn að því. — b) fuldt: Det er ikke fuldt et Aar (ekki fullt ár) siden. Troe fuldt og fast ganga að e-u vísu. — í have fuldt op (kapp-nóg) at bestille eða at spise og drikke befur fuldt á sjer einkunnarblæ.

fuldbaaren, [sb. bære], fullburða, fullaldrn, timabær: Et fuldbaaret Foster.

fuldblodig, ft. -e, e., = blodrig.

Fuldblodighed, sk., = Blodrighed.

fuldbringe leiða e-ð til lykta, ljúka við: F. et Værk (Arbeide). F. en Forbrydelse.

Fuldbringelse, sk., það að fuldbringe: „Den begyndte Gjernings F."

Fuldbroder = Heelbroder.

fuldbygge ljúka við að smiða (o. s. frv., sb. bygge A, 1): Slottet er endnu ikke fuldbygget ekki albúin enn.

fuldbyrde, ás. 1, ljúka e-ð út (sb. skal hann „þetta mitt testamentum út lúka"), fylgja e-u fram (sb. at fylgja fram þessu minu testamentum), framkvæma, binda enda á, enda, efna: F. Lovene framfylgja lögunum. Den fuldbyrdende Magt i Staten. F. en Straf. F. et Løfte efna heit. F. en Pagt ljúka út samning. F. (láta verða af) et Ægteskab.

Fuldbyrdelse, sk., það að fuldbyrde: Ægteskabets F.

fuldbannet, [sb. danne], fullmyndaður.

fulddrive ás., (úrelt), leiða e-ð til lykta: F. en Gjerning.

fuldelig, ao., [fulluliga, t. a. m.: ok afnitti þeim — þ. e. guðunum — þá fulluliga, Stjórn], fullulega, fyllilega, fullkomlega, til fulls og alls, öldungis, algjörlega, út af.

fuldende, ás., ljúka út af við, leiða e-ð til lykta, (sb. fuldbringe, fuldføre): F. et Arbeide. F. hvad man har begyndt. Vel begyndt, er halv fuldendt hálfnað er verk, þegar hafið er (orðskv.). — Ho. l. t. fuldendt, sem e., algjör: Et i hei Grad fuldendt Arbeide verk, sem er ákaflega vandað eða snilldarlega (prýðilega) er frá gengið. Det er et fuldendt Mesterstykke það er mesta hind (snilld) á því.

Fuldendelse, sk., a) það að fuldende (fylling, framkvæmd, lyktir). — h) það að vera fuldendt (snilld, hind): Dette Værk bærer Fuldendelsens Præg það er mesta hind á því.

Fuldender, kk., sá sem leiðir e-ð til lykta.

fuldføre leiða e-ð til lykta, ljúka út af við, (sb. fuldbringe, fuldende): F. en Bygning. F. en Misgjerning. F. sin Tale.

Fuldførelse, sk., það að fuldføre.

fuldgjøre fylla (t. a. m. í: kornið fyllir mælirinn): F. en Sum. — b) full-

gjöra, (sb. fuldbringe, fuldføre, fuldende). — c) fylla ætlunarverk, gegna e-u sem vera ber.

fuldgyldig órækur.

Fuldhed, sk., (sjaldh.), fylli.

fuldkantet ferstrendur (um timbur).

fuldklog heilvita.

fuldkogt, [sb. koge], fullsoðinn.

fuldkomme, ás. 1, fullkomna, algjöra. — b) leiða e-ð til lykta, ljúka út af við, ljúka e-u af. — c) efna, enda, binda enda á: F. sit Løfte enda heit sitt. F. (framkvæma) eens Befaling gern það sem e-r býður manni.

Fuldkommelse, sk., fullkomnun.

fuldkommen, [sb. komme], a) sem ekkert vantar í, sem hvergi er skarð í: Der var en f. Anretning þar skorti hvorki mat nje drykk. En f. Udrustning. Det er min fuldkomne Overbevisning mjer er enginn efi á því. Alt er i f. Stand (Orden). — b) fullkominn, algjör: Intet i Verden er fuldkomment. En f. Skjønhed. — c) (í tali, um föt), víður: Kjolen er ikke f. nok i Ærmerne nógu víður um ermarnar, nógu ermavíður. — 2) sem ao., algjörlega, öldungis, nægilega, nógu, a) fuldkommen: Han har f. ret hann hefur öldungis rjett að mæla. — b) fuldkomment: Det er fuldkomment nok kapp-nóg, nægilegt.

Fuldkommenhed, sk., n) án n., algjörleiki (sb. Fms. XI, 413): Bringe noget til F. gera e-ð fullkomið, verða algjör í e-u, komast algjörlega niður í e-u. Forstaae en Ting til F. kunna e-ð til hlítar. — b) í n. -er, kostir; manndýrðir.

Fuldmaane fullt tungl.

Fuldmagt vald = umboð, fullt vald og umboð: Give een F. til noget fá e-m umboð sitt til e-s, bjóða manni um að gera e-ð. En skriftlig F. valdsbrjef. — í gamansamlegu orðfæri = Fuldmægtig.

fuldmoden fullvaxinn, fullsprottinn: F. Frugt.

fuldmodne (sjaldh.), ljá e-u fullan þroska.

fuldmyndig sem hefur fullt vald og umboð til e-s.

Fuldmyndighed, sk., fullt vald og umboð.

Fuldmægtig, ft. -e, kk., umboðsmaður, fulltrúi, erindsreki: „Fuldmægtige eller Repræsentanter." — b) sjer í lagi, ritstofu fulltrúi eða embættismanns eða kaupmanns: F. i et kongeligt Collegium. F. hos en Amtmand.

fuldnær (sjaldh.), a) e., sem er æði nærri, æði náinn. — b) ao., nærri því, framt að því.

fuldproppe troðfylla.

fuldprøvet, [sb. prøve], fullreyndur: En fand, f. Ven tryggðavinur.

fuldraadig fullbær að ráða e-u: F. over noget.

Fuldskab, án ft., sk., ofdrykkja (það að vera of drukkinn).

fuldskjenket, [sb. skjenke], fylltur, barmafullur: Et f. Glas.

fuldskrive skrifa e-ð út: Bogen er fuldskreven út skrifuð. — b) ljúka við að rita (e-t efni): Brevet blev ikke fuldskrevet.

Fuldslag = Timeslag.

fuldsom, ft. -me, e., (úrelt), þrekinn, bústinn, gildur, o. s. frv.

fuldspunden, [sb. spinde], fullur af bandi: En f. Teen.

fuldstegt, [sb. stege], fullsteiktur.

fuldstemmig, ft. -e, e., alróma (sem öngva rödd vantar í): F. Musik.

fuldstoppet, [sb. stoppe], troðinn fullur, troðfullur: En f. Sæk.

fuldstændig, ft. -e, e., allur = heill = sem ekkert vantar í: Bogen er ikke f. bókin er ekki öll, það vantar í bókina. Et fuldstændigt (heilt) Exemplar af en Bog. Give en f. og udførlig Beretning om noget segja frá e-u út í æsar og fella ekkert undan.

Fuldstændighed, sö ft., sk., það að vera fuldstændig.

fuldstøbt, [sb. støbe], sem albúið er að steypa.

Fuldsøffende = Heelsøskende.

fuldtagen, [sb. tage og Grettis.... fulltakins (sem ekki mun vera íslenzkt að upprunu) karls], (úrelt), a) gildur: F. Mand. — b) fullvaxta, fullorðinn.

Fuldtagenhed, sk., (úrelt), það að vera fuldtagen.

fuldtakke fullþakka e-m e-ð.

fuldtale, ás., (sjaldh.) = aftale.

fuldtallig, ft. -e, e., allur (að tölu, þ. e.) sem sunnaðhvort er orðinn nógu margur eða sem ekki hefur týnt tölunni: De funde ikke blive fuldtallige gátu ekki orðið nógu margir.

fuldtonende, [sb. tone], hljómmikill: En klar, f. Stemme.

fuldtro alltryggur: „Den, som haver en f. Ven."

fuldvoxen, [sb. voxe], fullvaxta, fullroskinn, fullorðinn, frumvaxta.

fuldvægtig rjettur að þunga: F. Mynt.

Fuldvægtighed, sk., það að vera fuldvægtig (rjettur þungi).

*Function, ft. -er, sk., ætlunarverk, starf, sýsla, o. s. frv.

Fund, ft. eins, kl., [sb. fund-r], fundur (það að finna e-ð, eða það sem finnst): Gjøre et F. finna e-ð. Oplyse et F. lýsa e-u, sem fundizt hefur. — b) (sjaldh.) = Paafund a.

*Fundament, ft. -er, kl., grundvöllur, undirstaða.

*fundamental, ft. -e, e., eða Fundamental- sem fremri liður í samsettu orði, undirstöðulegur, undirstöðu-, grundvallar-.

*Fundation, ft. -er, sk., = Stiftelse (einkum a).

*Fundator, ft. -er, kk., = Stifter.

*Fundats (f. Fundation), ft. Fundatser, sk., skipulagsskrá (Dr. Seb.).

*fundere, ás. 1, stofna, stofnsetja, (sb. stifte). — b) f. Penge koma þeim í jarðir.

fundig, ft. -e, e., (úrelt), hugkvæmur, hugvitssamur.

*fungere, h. s. 1, vera (þ. e. reka embætti) í stað e-s embættismanns.

Funke, ft. -r, sk., neisti, sía.

funkle (har), h. s. 1, glóa: Funklende Ædelstene. Funklende Øine.

Funklen, án ft., sk., það að glóa.

Fure, ft. -r, sk., [sb. for], akurfor, plógfar: Pleie dybe (brede) Furer. — b) skora.

fure, ás. 1, rista, skora: „Der furer Kjølen Havet nu." Furede Piller súlur með skorum; sb. rifle. Grublen og Sorg har furet hans Pande (það eru komnar hrukkur í ennið á honum af hryggð og heilabrotum).

*Fureer (líka Fourier), kk., eins konar hirðþjónn. — b) líkt og Qvarteermester b.

Furefide só partur af sáðlandi sem er þeim megin við plóginn sem búið er að plægja, þ. e. plægði parturinn. — b) hægri hliðin á plógnum (af því þún snýr að plógfarinu). — Gagnstætt orð: Landside.

Furestrimmel = Ploiestrimmel.

Furetrækning það að gera forir eða skorur.

furevíis, ao., eins og akurforir.

*Furie, ft. -r, kvk., vítisnorn, hefndanorn. — b) um kvennmann, vargur, geðvargur.

fuse (har), h. s. 1, [sb. fuus], 1) eiginl. n) buna, dynja, streyma: Vandet fusede ud af Aabningen. Vandet fuser frem i Renden. — b) skríða (um skip). — 2) óeiginl., f. frem vera flasfenginn. F. ud med noget fleipra e-u út úr sjer.

Fusentast, ft. -er, kk., (í tali), gapi, sólargapi, glanni.

fuske (har), h. s. 1, fást (káka, klastra) dálítið við e-ð sem maður kann ekki: F. i (eða paa) et Haandværk. Jeg fusker noget paa Tegning fæst dálítið við að draga upp.

Fusker, ft. -e, kk., klaufi, bögubósi, (sb. bössusmiður og böngunarsmiður, Björn): Han er en F. i sit Arbeide klaufi í því sem hann á að gera.

fuskeragtig, ft. -e, e., klaufalegn tilbúinn.

Fuskerarbeide = Fuskeri.

Fuskeri, kl., það sem engin mynd er á, handaskömm, (sb. bössur, Björn).

Fuskerværk = Fuskeri.

*Fustage, ft. -r, sk., tunna.

*futil, ft. -e, e., (t. a. m. um ástæður), ómerkur, ljelegur, hraknýtur.

futte, h. s. 1, snarka; fuðra upp.

*Futurum, kl., ókomin tíð (um sögn).

fuul, ft. fule, e., [fúl-l], óeiginl., óhreinn (t. a. m. sodi), saurugur, ljótur, herfilegur, argur: „Onde Lyster og fule Begjerligheder."

Fuulhed, sk., (sjaldh.), það að vera fuul.

fuus, ft. fuse, e., (úrelt), fljótráður, fljótur á sjer.

fy! mo., fý (sb. hverr maðr kvað fý, Sturl.)! svei! bía!

Fyenbo Fjónbúi (Fms.), Fjónbyggi (Fms.).

fyensk, ft. -e, e., fjónskur.

fyge, feg, (er og har) feget, h. s., [fjúka; sb. ryge af rjúka], einkanl. um snjó, bæði um skafrenning, og um snjókomu þegar ekki er logn, fjúka: Sneen (Sandet) fyger allevegne omkring það er skafrenningur (sandfok). Sneen er feget (snjóinn hefur skafið) bort fra Veien. Regnen fyger os i Ansigtet regnið ber framan í okkur. — b) een fyger inde mann fennir inni, maður verður fanntepptur í húsi. — 2) persónulaust: Det fyger (fennir) ind igjennem Vinduerne. Det har feget stærkt hele Dagen það hefur verið kafald í allan dag.

Fyld, án ft., kl., það sem troðið er í e-ð, eða borið er ofan í e-ð: F. i en Dyne; sb. Dynefyld. — F. (ítroðningur) i en stegt Gaas. — Lægge F. paa (bera ofan í) en Vei.

Fylde, án ft., sk., [fylli], fylli (t. a. m. í: fá aldrei fylli sína). — b) nægtir, gnægð: Af sit Hjertes F. — c) fylling: I Tidens F.

fylde, ás. 1 og 2, [fylla], A) eiginl., 1) fylla, a) f. et Glas med Viin. F. en Sæk med Korn. F. sig kýla vömb sina. — b) sjer í lagi, troða í e-ð (þegar verið er að búa til mat): F. en Gaas (láta ýmiss konar sælgæti innan í gæs). Fyldt Kalvebryst (biti af kálfs bringukolli sem nokkurs konar kjötstöppu er troðið ínn í); sömul. fyldte Krebs (Log). — c) bera ofan í: F. en Sump (Vei). — 2) hella e-u (láta e-ð) í e-ð: F. Viin om paa et andet Fad. — B) óeiginl.: F. Tallet fylla töluna; vinna hans fulla. — Barnet fylder i Dag to Aar er (eða verður) fullra tveggja ára í dag, eða fer að klifrast á

þriðja árið. Drengen fylder 5 Aar ved Juleid verður fimm vetra um júlaleitið. I næste Uge fylder han 30 Aar hann verður þrítugur í vikunni sem kemur. Sb. blive B, 2, a.

Fyldebug átvagl, (matar)hít.

Fyldebøtte (í tali), átvagl; en þó optar drykkjusvín.

Fyldehals = **Fyldebøtte.**

Fyldehorn nægtahorn (*cornu copiae*).

Fyldehund (í tali) drykkjuhundur.

Fyldekalk, [af Kalk veggjalim], málalengingar, líka hortittir: F. i en Tale. F. i et Digt.

Fyldemad matur sem troðið er í annan mat. Sb. **Fyld**, **Fylding** b.

Fyldeord hortittur, eða annað uppfyllingarorð.

Fylderi, kl., ofát og ofdrykkja.

Fyldeso kvennmaður sem er drykkjusvín.

fyldest, ao., [í fyrstu nafn, e. n. fullustn f. fullnusta], til fullnaðar: Faae f. for sine Penge fá jafnvirði fjár síns. — „Forend den Forurettede er skeet f." — Gjøre f. for noget jafnast við e-ð (= vera eins gott og e-ð): Han kan gjøre f. for to Andre hann vinnur á við tvo (er tveggja manna maki til vinnu), eða jetur á við tvo.

fyldestgjøre, ós., gjalda e-m fullnað, gera e-n íhaldinn (skaðlausan). — b) gera e-n ánægðan. — c) fylla, líkt og gegna e-u til hlítar eða fullnaðar: F. sin Pligt. F. eens Forlangende gera það sem e-r heimtar.

Fyldestgjørelse, sk., fullnaðargjald. — b) = **Tilfredsstillelse.**

Fyldevom hvomur.

fyldig, ft. -e, e., þriflegur, holdugur, (mátulega feitur), gildur, bústinn, (sb. før c): Han er stærk bygget og f., uden at være fed þrekinn og þriflegur, en ekki feitur. F. i Ansigtet þykkleitur.

Fyldighed, án ft., sk., gildugleiki, hold (í ft.), o. s. frv.

Fylding, ft. -er, sk., það sem e-ð er fyllt með, 1. s. m. a) = **Fyldemad**, (sb. **Fyld**): F. i en stegt Gaas (Kalkun). — b) F. i en Dør = **Dørfylding.** — c) millifjalir á milli þykkvuslu hlífðarborðanna utan á skipi.

Fyldingsed eiður um að maður hafi hvorki goldið nje gefið það sem maður segir sig stolinn vera.

Fyldning, sk., það að **fylde.**

Fylke, ft. -r, kl., [fylki], fylki.

Fylkekonge fylkiskonungur, smákonungur.

Fynd, án ft., kl. og sk., skörungsskapur, máttur sem e-ð hefur til að bera, (sb. veigur): Det var F. i hans Tale það var mergur í máli hans. Den Tale har F. og Klem. Sb. **Klem** b, **Eftertryk** 1.

fyndig, ft. -e, e., sköruglegur, skorinorður, kostgóður, kjarngóður, rækilegur, (sb. mergjaður): Han holdt en kort og f. Tale; sb. gagnorður og skorinorður. Et fyndigt Beviis.

Fyndighed, án ft., sk., skörungsskapur.

Fyr, ft. -e, kk., (í tali, einkum í Kaupmannahöfn), piltur, ungmenni, en er haft þar sem vjer nefnum ekkert þess háttar orð: Det er en lystig (munter) F. hann er allra mesti galgopi. Hvad var det for en F. hvaða maður var þetta? (Sb. **Friskfyr**, **Springfyr.**)

Fyr, (í ft. **Fyrretræer**), sk., [fura], fura *pinus silvestris.*

Fyr, ft. eins, kl., viti: Skagens F. vitinn á Vendilskagn.

Fyr, án ft., sk., [sb. fur-r og hyr-r], (ekki haft, nema sem fremri liður í samsettu orði, og) í einstöku orðatiltækjum, eldur: Give F. skjóta (þ. e. hleypa af bissu). — Han er lutter F. og Flamme.

Fyrbetjent vitamaður (sem starfar að vita).

Fyrbækken = **Sengebækken.**

Fyrbøder, ft. -e, kk., kyndari (í annari merk. enn Fms. III, 200).

fyre (har), h. s. 1, a) kynda, kveikja, leggja að: F. under en Kedel. F. paa Skorstenen. F. for stærkt i Kalkeovnen kynda of mikið í ofuinum. — b) skjóta af bissu: F. med Geværer (Pistoler). F. paa Fjenden. Der blev fyret (var skotið) baade fra Voldene og fra Skibene.

Fyren, án ft., sk., það að **fyre.**

Fyrfad glóðarker.

fyrgetyve sjá **fyrretyve.**

fyrig, ft. -e, e., fjörugur, lífaður: En ung og f. Hest. Være f. (fylginn sjer) i noget. Fyrigt Mod hugrekki, hugprýði. En f. Indbildningskraft (fljúgandi ímyndunarafl). — Líka fjörlegur, fránn: Fyrige Øine (sb. fráneygr). Et fyrigt Blik.

Fyrighed, án ft., sk., fjör: Der er Liv og F. i hendes Spil hún leikur með lífi og fjöri. Fegte med F. með hugrekki. Tale med F. fjörugt. Elske med F. unna heitt.

Fyring, sk., = **Fyren.**

Fyrmørser = **Mørser.**

Fyrplade værulilið (sem veit inn í mannabús) á eldbúss-arni.

Fyrrebord furuborð.

Fyrrebrænde fura, sem brennsluviður.

Fyrrebræt furuborð.

Fyrrekogle furuköngull.

Fyrreplanke þykkt furuborð.

Fyrreskov furuskógur.

Fyrretræ furuviður.

fyrretyve (**fyrgetyve** rangt) fjörutíu.

fyrretyvende, [sb. fertugandi], fertugasti.

Fyrretømmer furuviður = furutimbur.

Fyrstaal eldstál.

Fyrste, ft. -r, kk., höfðingi = stjórnari: Keisere, Konger, Hertuger og andre Fyrster. — b) fursti α) einungis að nafnbót. — β) sá sem hefur furstaríki til forráða: Fyrsten af Lichtenstein. — c) = **Prinds.**

Fyrstebarn stórhöfðingjabarn.

Fyrsteen eldtinna.

Fyrstegunst stórhöfðingjahylli.

Fyrstehader stórhöfðingjahatari.

Fyrstehuus stórhöfðingjaætt.

fyrstelig, a) ft. -e, e., höfðinglegur, (eða: fursta-): F. Pragt = **Fyrstepragt.** Fyrstelige Personer stórhöfðingjar. — b) sem ao., höfðinglega.

Fyrstemagt stórhöfðingjavald.

Fyrstendom (sjaldh.) = **Fyrstendømme.**

Fyrstendømme, ft. -r, furstadæmi: Fyrstendømmet Lichtenstein.

Fyrstepragt höfðingleg (konungleg) viðhöfn.

Fyrsterang stórhöfðingjatign.

Fyrsteslægt stórhöfðingjaætt: Den mediceiske F. Hun var af F. var höfðingborin (tigin).

Fyrstefold kaup er stjórnandi geldur e-m.

Fyrstestamme stórhöfðingjaætt.

Fyrstevælde stórhöfðingjavald.

Fyrsteæt stórhöfðingjaætt.

Fyrstinde, ft. -r, kvk., stórhöfðingjafrú, (drottning, meykonungur, eptir því hvernig á stendur): Regjerende F. sú er að löndum situr (ein, eða með bónda sínum).

Fyrsvamp tundursveppur.

Fyrtaarn vitaturn.

Fyrtøi eldsvirki.

Fyrtønde tundurbaukur (eins og kútur í lögun).

Fyrværk = **Fyrværkeri.**

Fyrværker, ft. -e, kk., skoteldamaður; sá sem gerir flugelda til skemmtunar mönnum, flugeldamaður, flugeldameistari.

Fyrværkeri, ft. -er, kl., skoteldar í bardögum; flugeldar (til skemmtunar): Afbrænde et F. fleygja flugeldum. (Sb. **Fyrværk.**)

Fyrværkerkonst skoteldalist; flugeldalist.

Fæ, án ft., kl., [fé], a) (forn), fje = fjemunir, eignir. (Sb. **Danefæ**, **Liggendefæ.**) — b) um skepnur, α) (sjaldh.), fjenaður, (sb. **Qvæg**). — β) í styrðum, naut, auli.

Fæavl kvikfjárrækt.

***Fæcreatur** nautgripur.

Fædrearv ættleifð, (sb. föðurleifð, föðurarfur).

Fædrehjem átthagar manna.

Fædreland ættland, ættjörð, fósturland, fústurjörð.

Fædrelandsforræder landráðamaður (er svíkur ættjörðu sína).

Fædrelandskjærlighed þjóðrækni.

Fædrelandsven þjóðrækinn maður.

fædrelandsk, ft. -e, e., ættjarðar-, o. s. frv., (sem er í e-u sambandi við ættjörðu manns): Fædrelandske Begivenheder það sem við hefur borið á ættjörðu manns. Fædrelandske Helte hetjur sem hafa verið samlandar manns. — b) einkum, þjóðræknislegur: F. Aand þjóðrækni. F. Iver mikil þjóðrækni.

Fædrenavn ættarnafn (sem gengur í ætt).

fædrene, sem e., [sb. faðerni], föðurlegur, föður-, ætt-, ættar-: F. Bolig bústaður feðra manns. F. og mødrene Frænder föðurfrændur og móðurfrændur. F. og mødrene Arv föðurarfur og móðurarfur. Paa f. Side í föðurætt. Paa f. og mødrene Side í báðar ættir. — **fædrene** er einnig opt ritað áfast við það nafn, er því fylgir; sb. **Fædrenearv**, o. s. frv.

Fædrenearv föðurarfur; ættleifð.

Fædrenefrænder föðurfrændur.

Fædrenegaard jörð sem faðir manns hefur átt (föðurleifð) eða þeir langfeðgar (ættleifð).

Fædrenegave gjöf sem maður þiggur af föður sínum.

Fædrenegods föðurarfur, föðurleifð, ættleifð.

Fædrenejord land sem faðir manns hefur átt (föðurleifð) eða þeir langfeðgar (ættleifð).

Fædreneland = **Fædreland.**

Fædrenelov (forn) landslög.

Fædrenemaal = **Modersmaal.**

Fædrenetro trú sem haft hafa langfeðgar manna.

Fædrestad borg þar sem eru átthagar manna.

Fædrift, án ft., (eiginl. fjárrekstur; þar af) hagar, beitiland. — b) kvikfjárrækt: Agerdyrkning og F. ere Landets vigtigste Næringsveie.

Fædriver = **Qvægdriver.**

Fægang hagi, beitiland, (sb. **Græsgang**). — b) rekstrarvegur, fjárgata.

Fæhandel = **Qvæghandel.**

Fæhave umgirtur hagi.

Fæhyrde fjehirðir (Herv.; sb. **Hyrde**).

Fæhoved nautgripur, (sb. **Hoved**).

fæisk, ft. -e, e., dýrslegur (þó er fæisk enn verra): „F. Dorsthed eller Sandselighed."

fæl, ft. -e, e., [sb. fæla], ljótur, herfilegur, hryllilegur, andstyggilegur, viðbjóðslegur, (sb. grim, hæslig, styg): Et fælt Ansigt. Fæle Laber. Et fælt Skrig. Et fælt Veir (sb. tarna er ljóta veðrið!). F. Lugt.

Fæld, án ft., sk., hrörnun á húsi. (Sb. Bygfæld, Gaardfæld.)

Fælde, ft -r, sk., gildra. (Sb. Musefælde, Rottefælde, Ulvefælde.) — 2) lág (fallið trje i skógi); sb. Vindfælde.

fælde, ás. 1, [fella], 1) eiginl., a) fella (höggva) við i skógi: F. et Træ. F. Skoven fella mörkina. — b) fella = leggja e-n að velli eða við jörðu: F. een i Tvekamp. F. en Hjort (sb. Gþl. 450). — c) f. Spyd eða Bajonetter rjetta kesjur (eða bissustingi) fram undan sjer. — d) veita vatni: F. Vand fra sit sædvanlige Løb veita vatni úr farveg sinum (D. L.). — e) f. Taarer fella tár (I. a. m. 623). — f) fella tennur, o. s. frv.: F. Tænder (sb. tannfellingur). Hjorten fælder sine Takker. Træerne f. Blade. — Líka tómt fælde (þolandslaust): Dyrene f. ganga úr hárum; það er á þeim hárlos. Fuglene f. eru i sárum. — g) fella e-ð saman: F. Tømmer sammen fella (grópa, greypa) saman timbur. F. et Stykke Tøi i en Kjole auka því í. — h) f. en Ager brjóta akurland til sáningar. — 2) óeiginl., i málum, a) ríða e-m að fullu: Dette Vidne (Beviis) var det, som især fældede ham. — b) segja upp dóm: Dommen er fældet. F. Dødsdom over een.

Fældetid sá timi þegar fuglar eru i sárum, eða hárlos er á dýrum.

Fælding (Fældning), sk., a) það að fælde. — b) felling, samkoma, gróp, greyping: Det er gaaet op i Fældingen gliðnað um samkomurnar.

Fældning sjá Fælding.

Fælge, ft. -r, sk., einstakur partur af hjólhring: Et Hjul bestaaer af Fælger, Eger og Nav

Fælhed, án ft., sk., það að vera fæl (ljótleiki).

Fælle, ft. -r, kk., [sb. félagi], fjelagi, en er ekki haft, nema sem aptari liður i samsettu orði (t. s. m. Handelsfælle, Reisefælle, Sengefælle, Ægtefælle).

Fælled, ft -er, sk., almenningur = sameiginlegt beitiland, (sb. afrjett).

fælleds sjá fælles.

fælles (líka ritað fælleds), e. og ao., [f. Fælligs, eig. el. af Fællig], sameiginn (Al., 677), sameiginlegur: Et f. Bo; sb. Fællesbo. Vor f. Ven vinur okkar beggja eða allra. En f. Ulykke for hele Landet sem gengur (jafnt) yfir land allt. Lide f. Skade (Skjebne) sb. það gengur jafnt yfir alla. Til f. Brug (Fordeel). Døden er f. for alle eitt sinn skal hver deyja.

Fællesbo fjelagsbú hjóna.

Fællesbørn, ft, börn sem hjón eiga saman. Gagnstætt: Særkuldsbørn.

Fællesgods fjelagsfje.

Fælleskjøn samkyn orða.

Fællesnavn sameiginlegt nafn (*nomen appellativum*).

Fællesskab, án ft., kl., [sb. félagsskap-r], fjelagsskapur: Indgaae (leve i) F. med een. — b) sjer i lagi, samlög (sb. ísl. skjal 1351): Udskifte en By af F. (leysa bý úr samlögum).

Fællig, án ft., sk., [félag], fjelag, fjelagsskapur: Være i F. med een. Sidde i F. sammen.

Fæmark búfjárhagar.

Fæmarked = Qvægmarked.

Fæmon, [sb. fémun-ir], fjenaður, peningur, fritt = friðir peningar.

Fæmærke mark á kvikfjenaði (D. L.).

fængbar, ft. -e, e., eldfimur: Fængbare Ting.

Fængbarhed, án ft., sk., það að vera fængbar.

fænge (har), h. s. 1, taka eld: Krudtet vil ikke f. það kviknar ekki í púðrinu. Være let til at f. vera eldfimur.

fængelig, ft. -e, e., eldfimur: Let fængelige Ting eldfimir hlutir.

Fængerør tundurpípa á holkúlu.

Fænghul púðurgat.

Fængkrud kveikjupúður.

Fængpande panna ó bissu.

Fængsel, ft. Fængsler, kl., [fangelsi], a) fangelsi, myrkvastofa, dýflissa, prísund: Sættes (vera settur) i F. Holde (hafa) een i F. Frie een af Fængselet. — b) höpt, (sb. Fangenskab): Dømmes til evigt F. Efter et langvarigt F., er han igjen bleven fri.

fængselbunden, [sb. binde], (skáldl.), hafður i myrkvastofu.

Fængselsmuur dýflissumúr.

Fængselsstraf sú hegning að vera settur i fangelsi.

Fængselstid sá timi sem e-r er i fangelsi.

Fængselstvang ánauð i fangelsi.

fængsle, ás. 1, setja e-n i fangelsi (o. s. frv., sb. Fængsel): Lade een f. — Óeiginl., gagntaka: Hendes Skjønhed fængslede ham.

Fængsling, ft. -er, sk., það að fængsle.

Fænnike, ft. -r, sk., [sb. Fane], lítið hermerki.

Færd, án ft., sk., [ferð], ferð, för: Tre Dages F. — b) hreifing, i orðatiltæk. paa Færde α) á ferðum: Hvad er paa Færde hvað er um? hvað gengur á? Der er ingen Fare paa Færde það er engin hætta á ferðum. — β) á stjái: „For Morgenreden var han alt paa Færde." Være paa Færde (vera að) fra Morgen til Aften. — c) nthöfn, starf: Give sig i F. med et Arbeide fara að gera e-ð. Være i F. med et Arbeide vera að gera e-ð. — Være i F. med een (vera að semja við e-n, taka e-m tak) om noget. — Give sig i F. med een fást við e-n. Han er ikke god at give sig i F. med ekki góður viðureignar, ekkert barna meðfæri. — Komme (give sig) i F. med (hafa afskipti af eða samblendi við, leggja lag sitt við) slette Folk. — Fra første F. frá öndverðu. — d) meðferð = háttalag, hegðun, framferði: Han er underlig i al sin F. — e) tilburður, viðburður: En underlig (selsom) F. — (Sb. Brudefærd, Bryllupsfærd, Herrefærd, Jordefærd, Reisefærd, Ufærd, Velfærd.)

færde, ás. 1, (fornl.), bæta = gera við, hressa upp.

færdes, þs. 1, [ferðas(k)], (fornl.), ferðast, t. a. m. i orðskv.: Ufeig Mand f. tryggelig om Land (ófeigur má fara ugglaus um allt land, Orðskviðasafn). — b) vera á stjái: Hun f. tidlig og silde, baade i Huset og udenfor. Han f. bestandig iblandt dem hann er alla jafna innan um þá.

færdig, ft. -e, e., a) búinn til e-s: F. til Reisen (eða til at reise) = reisefærdig. F. til at seile = seilfærdig. — b) albúinn e-s, fús á e-ð: F. til (fús á) at tilgive. F. at opoffre Liv og Gods. — c) búinn α) að e-u eða með e-ð: F. med (að) sit Arbeide. Blive (være) f. med sit Arbeide koma (vera búinn að koma) því frá sjer. — Han er f. med (með) sine Midler. — β) = til lykta leiddur, alger (625): Arbeidet er færdigt búið, verkinu er lokið, það er búið að ljúka við það. Huset bliver færdigt i Sommer það verður lokið við það í sumar. Gjøre noget færdigt ljúka við e-ð. — d) (í tali), sem (þiggj.) liggur við e-u: Han var f. (eða f. ved) at doe af Sult hann var nærri dauður úr sulti. Hun er f. at græde (henni liggur við að gráta), naar hun feer Barnet. — e) leikinn (í e-u): En f. Arbeider góður verkmaður. Være f. i sit Arbeide leikinn (laglegur) í því, sem maður á að gera. Være f. i sin Pen lipur i að rita. En f. og flydende Tunge mjúkt tungutak.

Færdighed, ft. -er, sk., leikni, lag, liðugleiki, fipurleiki: Have F. i at tale et Sprog vera liðugur að tala e-t mál. Han besidder mange Færdigheder hann er mörgum íþróttum búinn.

Færdsel, sk., umferð, (sb. mannaferð, lestagangur): Paa denne Vei er megen F.

Færdselsfolk, ft., flutningamenn.

færdselsrig umferðarmikill, sem mikil umferð er um: En f. Vei.

Færge, ft. -r, sk., [ferja], ferja, farskip (Gþl.). (Sb. Smakke.)

Færgebaad lítil ferja.

Færgebro ferjubryggja.

Færgefart ferjuflutningur: Færgefarten fra Kallundborg til Aarhuus.

Færgefolk, ft., ferjumenn.

Færgegaard garður ferjustjóra eða ferju-eiganda.

Færgehuus íbúðarhús ferjustjóra eða ferju-eiganda.

Færgekarl ferjumaður.

Færgelaug farskips-eigendur.

Færgeløb ferjuferðir, ferjuflutningur: Have Løbber i et F.

Færgeløn ferjutollur, farleiga.

Færgemand farskips-eigandi; ferjustjóri; farhirðir.

Færgesmakke stór ferja.

Færgested ferjustaður.

Færgetold tollur sem greiddur er af varningi sem ferjaður er.

Færle sjá Ferle.

Færredsvogn vandvagn (tágavagn), ferðavagn.

Færredshaver, ft., hliðar á vandvagni (tágavagni).

Færredstøi = Kjøretøi.

Fæstald = Qvægstald.

Fæste, ft. -r, kl., [sb. festa], A) eiginl., 1) festa (það sem e-ð verður fest á): Krog til F. for en Stige til að festa stiga við. Faae F. med Hænderne (Fødderne); sb. Haandfæste, Fodfæste. — 2) hepti á sverði, mundriði. — 3) (úrell), vígi: Borg og F. — B) óeiginl., 1) leigumáli: Give nogen en Jord i F. byggja e-m land. Faae (have) en Gaard i F. hafa jörð á leigu. Give 100 Rigsbankdaler i F. af en Gaard gefa 100 dali fyrir að fá jörð til ábúðar. — 2) er eins og Fæste að fornu hafi verið = festar.

fæste, s. 1, [festa], A) ás., 1) eiginl., festa: F. noget med Søm. Træet har fæstet Rødder (hefur náð rótfestu). F. (binda) sit Haar op. — F. Ilden fela eldinn. — 2) óeiginl.: F. Bopæl taka sjer bólfestu. F. noget i Sindet festa e-ð sjer i huga. F. noget i Hukommelsen setja e-ð á sig. F. Lid til noget reiða sig á e-ð. — b) sjer i lagi, α) um jörð, leigja: F. en Gaard bort af een. F. Værelser. — F. en Gaard bort byggja manni jörð. — β) um vinnufólk, festa e-n i vist (sb. Gþl. 262), vista (ráða) e-n til sín: F. Tjenestefolk ráða vinnuhjú. F. sig bort en Pige ráða vinnukonu. — F. sig bort

vistast. — γ) festa sjer konu: F. sig en Mø. — B) h. s., festast: Sommet vil ikke f.

Fæstebonde leigumaður = landbúi annars, leiguliði, leiglendingur. Gagnstætt: Selveierbonde.

Fæstebrev byggingarbrjef.

Fæstefolk, ft., festarmaður og heitmey hans (D. L.).

Fæstegaard leigujörð, leiguból.

Fæstehuus leiguhús (hús sem manni er byggt).

Fæstejord leiguland (teygur sem manni er byggður).

Fæstekone kona sem (fyrir borgun) vísar vinnufólki á vist.

fæsteledig óbyggður: En f. Gaard.

Fæstemand maður sem (fyrir borgun) vísar vinnufólki á vist. — 2) festarmaður stúlku (Gþl. 212).

Fæstemø festarmey, heitmey.

Fæstemølle leigumylna.

Fæstemøller mylnumaður sem hefur mylnu á leigu.

Fæstensgave festargjöf.

Fæstensgilde veizla að festamálum.

Fæstensring = Trolovelsesring.

Fæstensøl = Fæstensgilde: Drikke F.

Fæstepenge, ft., festarpeningur sem gefinn er vinnufólki þegar það vistast.

Fæster, ft. -e, kk., sá sem leigir (eða hefur leigt) e-ð af öðrum, leigumaður, o. s. frv.

Fæsterettighed byggingarrjettur á jörð o. s. frv.

Fæstning, ft. -er, sk., kastali, vígi, virki: Anlægge en F. Beleire (storme, erobre, indtage) en F.

Fæstningsarbeide starf að kastalagerð. — b) þrældómserfiði í kastala: Dømmes til F. paa Livstid. sb. Slaveri b.

Fæstningsgrav kastaladíki.

Fæstningskrig bardagar um kastala.

Fæstningsmuur kastalamúr.

Fæstningsvold kastalaveggur.

Fæstningsværk einstakl vígi. — b) í ft., víggirðingar.

Fætter (líka ritað Fetter), ft. -e, kk., bræðrungur, systrungur, móðurbróðursonur eða föðursystursonur; frændi: De ere Fættere bræðrungar, systrungar, systkinasynir.

Fætterske, ft. -r, kvk., sama um kvenmann og Fætter um karlmann (sb. Cousine).

Fævang hagi.

Føde, án ft., sk., [fœða], fæði, fæða, fæðsla, atvinna, viðurværi: God (rigelig, slet, nærende) F. Fast F. Have Føden paa et Sted.

føde, fødte (sjaldan fødede), født (opt fød, sb. fædd-r), ás., [fœða], fæða, ala, A) = næra, færa e-n fram (nære, underholde): Han har over ti Mennesker at f. í heimili. — Olie føder Ilden. — „Koldsindighed fødede (ól, jók) Mistanken.“ — B) = eiga afkvæmi, a) um menn: Hun har født (fætt, alið, átt, eignazt) en Søn. Der fødes flere Mennesker, end der døe. F. (eiga barn) i Dølgsmaal. — Han er en født Englænder (fæddur á Englandi, fæðingi á Englandi); men opdraget fra sin Barndom i Frankrige. — Han er en født Digter hann er skáld af náttúru. Være født til noget vera mikillega náttúraður fyrir e-ð. — b) um dýr, bera, kasta folaldi, gjóta hvolpum eða kettlingum o. s. frv.: Dyr, som f. (eiga) levende Unger. Hoppen fødte et Hingstføl. — 2) óeiginl., leiða e-ð (illt eða gott) af sjer, valda e-u (illu): Denne Sag vil f. megen Fortræd af sig það mun hljótnst margt illt af þessu máli.

Fødeby fæðingarbýr e-s.

Fødedal dalur þar sem e-r er fæddur.

Fødeegn átthagar.

Fødegaard (fyrrum), hver sá búgarður (á Jótlandi) þar sem leyft var að koma upp nautum en ekki að ala þau. Gagnstætt: Staldgaard.

Fødejord ættjörð, fósturjörð.

Fødekorn = Brødkorn.

Fødeland fósturland.

Fødemangel bjargarleysi.

Fødemiddel það sem haft er til fæðslu: Et F. af Planteriget (fæðsla, sem tekin er af plöntum). Dyriske Fødemidler (matvæli, sem tekin eru af dýrum).

Fødemængde matföng = matvælaforði.

Føden, sk., það að føde.

Fødenød, [af Nød naut], í óvönduðu tali, landeyða (ónytjungur) sem ekki vinnur fyrir fæði sínu.

føderig þar sem er nóg til viðurværis, frjófsamur. — b) saðsamur.

Fødestad fæðingarborg e-s.

Fødestavn átthagar. — b) sjer í lagi (fyrrum í Danmörku), fæðingarstaður e-s sem hann átti ekki með að yfirgefa. (Sb. Stavnsbaand.)

Fødested átthagar.

Fødestud naut sem ekki mátti kapp-ala (gagnstætt: Staldstud); sb. Fødegaard.

Fødevarer, ft., matföng, matvæli: Forsyne sit Huus med F.

Fødeø ey þar sem e-r er borinn og barnfæddur.

Føding sjá Fødning.

Fødning (líka Føding; sb. Hjemføding og Hjemmeføding), ft. -er, kk., [sb. fœðing-i], ekki haft nema sem aptari liður í samsettu orði, t. a. m. í Efterfødning, Sildefødning, Hjemfødning.

Fødsel (með greininum optast nær Fødselen), ft. Fødsler, sk., [sb. Forsel af føre], fæðing, burður (bæði um menn og skepnur): Have en let F. koma ljett niður. Have en haard F. koma hart niður. Barnet døde i Fødselen. Han har været svagelig fra Fødselen af frá því hann fæddist. — Ogsaa Huusdyrenes F. behøver undertiden Hjelp. — óeiginl., uppruni, upptök: Dæmpe et Oprør i Fødselen setja uppreist óðara enn á henni bryddir. — b) burðir, ætt: Fødselens indbildte Fortrin. Han er af F. en Nordmand.

• Fødselsaar burðarár e-s.

Fødselsdag afmælisdagur.

Fødselsdele, ft, getnaðarliður, burðarliður.

Fødselsfest afmælishátíð, afmælisveizla.

Fødselshjelp yfirseta.

Fødselshjelper yfirsetumaður.

Fødselshøitid = Fødselsfest.

Fødselsleie það hvernig burðurinn liggur í fæðinguani.

Fødselslem sköp á kvennkyni.

Fødselsnød jóðsótt.

Fødselsret rjettindi sem maður er borinn til.

Fødselssmerter, ft, jóðsótt.

Fødselssted (sjaldh.) = Fødested.

Fødselsstiftelse fæðingarhús.

Fødselsstund burðarstund e-s.

Fødselstang yfirsetutöng.

Fødselstid sú tíð þegar kona skal fæða. — b) burðartíð e-s.

Fødselsveer = Veer (sjá Vee).

Fødselsvidenskab yfirsetufræði.

føie, sjaldh. nú á dögum, a) e., fár, lítill, stuttur, skammur: En f. Hob. F. Dage. Om en f. Tid innan skamms, áður enn langt um líður. En f. Tjeneste. — b) ao.: Agte noget f. meta e-ð lítils. „Her tøver jeg kun f.“ stutt, stutta stund. O. s. frv.

Føie, án ft., sk., heimild, vorkun: Med F. eða med god F. eða ikke uden F. ekki um skör fram. — b) líkt og eptirlátssemi, í orðatiltæk. falde til F. láta undan.

føie, ás. 1, A) eiginl., fella e-ð við annað: F. et Bræt ind i en Aabning. F. (fella, greypa, skeyta) noget sammen. F. et Stykke til bæta nokkru við. — þessi merk. er líka höfð óeiginl. — B) einungis óeiginl., 1) án sig, a) laga, haga (stýra, snúa) e-u svo, koma e-u svo fyrir: F. det ene efter det andet laga hvað eptir öðru. — Guds Viisdom har saaledes føiet det. Skjebnen føiede det saaledes. — F. (líka gjøre) Anstalt til noget (hafa viðbúning við e-u). F. Anstalt til Forsvar hafa viðurbúnað. — b) láta eptir (eða undan) e-m, slaka til við: F. een i noget láta e-ð eptir e-m. Hun føier Barnet for meget lætur of mikið eptir því, hefur of mikið eptirlæti á því. — Lykken har altid føiet ham látið honum, leikið við hann. — 2) f. sig α) lúga sig: Jeg maa f. mig efter ham (sb. verða að sitja og standa eins og annar vill). — β) leika í lyndi, ganga að óskum: Alt føiede sig for ham. Vinden vil ikke f. sig hann er þver. — γ) atvikast: Det føiede sig saaledes.

føielig, ft. -e, e., eptirlátur, eptirlátssamur, fyrirlátssamur, aflátssamur, auðráður: Være f. imod een. — b) haganlegur, hagkvæmur, hagstæður, hentugur: Vinden er ikke f. hann er þver. Paa en f. Tid.

Føielighed, ft. -er, sk., eptirlátssemi, aflátsemi (Björn): Jeg har viist ham mange Føieligheder gert honum margt í vil eða til þægðar.

Føining, sk., [af føie A], felling, samkomur.

føite (har), h. s. 1, (í tali), strunza: F. omkring i Byen strunza um bæinn.

føl, ft. -e, e., (í almúgatali), linur viðkomu.

Føl, ft. eins, kl., [fyl], folald.

føle, ás. og h. s. 2, 1) um áþreifingu, α) ás., þreifa (sb. þukla) á e-u eða um e-ð: F. Pulsen taka á lífæðinni. — F. sig for þreifa (eða reyna) fyrir sjer; líka óeiginl., leita fyrir sjer, fara í kringum (reyna að komast fyrir) e-n. — β) sem h. s., þreifa: Føl, hvor kold jeg er taktu á, hvað mjer er kalt! F. efter noget i Mørke gaufa eptir e-u. F. paa noget þreifa á e-u. F. til (á) noget. — b) finna e-ð (með höndunum o. s. frv): Jeg kan her f. en Hævelse. — 2) um líkamlega tilfinningu, finna til e-s: F. Kulde (Hede, Sult, Tørst, Smerte). — Han følte intet til Slaget fann ekkert til þess. — 3) um andlega tilfinningu: F. Glæde over noget gleðjast við e-ð, fagna e-u. F. Sorg over noget hryggjast af e-u, harma e-ð. F. Fortrydelse over noget iðrast e-s. F. Medlidenhed med een kenna í brjósti um e-n. Han føler intet ved Andres Nød hann kennir ekkert í brjósti um aðra. Han føler intet ved Naturens Skjønhed (fegurð náttúrunnar fær ekkert á hana). F. en Sætnings Sandhed finna að e-ð er satt. — Faae noget at f. kenna á e-u. — F. sig i Stand til noget kenna sig mann til e-s. — F. sig þykjast: Vel er hun smuk; men hun føler sig ogsaa það er hvorttveggja, að hún er falleg, enda veit hún af því.

Føleevne tilfinning (það að geta fundið til).

Følehorn horn t. a. m. á sniglum (antenna).

følelig, ft. -e, e., tilfinnanlegur a) eiginl., þreifanlegur (sem fundið verður til með fingrunum o. s. frv.). — b) óeiginl., sem um munar, sýnn: Et føleligt Tab

töluverður skaði. En f. Fornærmelse (Bebreidelse).

Følelse, ft. -r, sk., tilfinning, a) líkamleg: Følelsens Sands tilfinningin (þegar talað er um skilningsvitin). Med Livet ophører Følelsen. I denne Legemsdeel er han reent uden F. öldungis tilfinningarlaus. — Have en F. af Kulde (Smerte) finna til kulda (sárinda). En smertelig F. i Brystet sárindi fyrir brjóstinu. — b) andleg: F. og Villie. En behagelig (ubehagelig, levende, dunkel, stærk, svag, ligegyldig, blandet) F.

Følelsesord = Udraabsord.

Følen, án ft., sk., það að føle (þukl).

Føleredskab tilfinningarlimur á sumum smádýrum.

Føleri, án ft., kl., a) eiginl., (í tali), þukl: Lad det F. være vertu ekki að þessu þukli! vertu ekki að þukla þetta! — b) óeiginl., ónáttúrleg (óveruleg, uppgerðar-) tilfinning eða viðkvæmni.

følesløs tilfinningarlaus (einkum andlega): Han var f. (= ufølsom) ved hendes Taarer.

Følesløshed, án ft., sk., tilfinningarleysi (einkum líkamlegt): F. i Huden.

Føletraad eins konar tilfinningarlimur á sumum smádýrum.

følgagtig, ft. -e, e., (í tali), hlýðinn, ráðþæginn: Han vil ikke være f. hann gegnir (hlýðir) ekki.

Følgagtighed, sk., hlýðni.

følge, fulgte, fulgt, [fylgja], I) í áhrifsmynd, A) sem ás., 1) um stað, a) ganga (ríða, o. s. frv.) á eptir e-m: F. een. F. een i Hælene vera í hælunum á e-m. F. een i Afstand vera spottakorn á eptir e-m; fara í humátt á eptir e-m. F. een med Øinene horfa á eptir e-m. — b) fylgja e-m, halda í við: Han gaaer saa stærkt, at jeg kan ikke f. ham. — c) verða e-m samferða, vera með e-m, fylgja e-m (í virðingar skyni eða kompánskapar, til verndar eða leiðbeiningar, o. s. frv.): Han blev fulgt af et talrigt Tjenerskab með honum var margt þjónustumanna. Vi fulgte dem alle lige til Skibet. F. een et Par Miil paa Veien. — F. Brudefolk i Kirke. F. et Liig (fylgja líki til grafar). — F. een hjem (svo að hann villist ekki, eða að honum sje óhætt). F. een ned ad Trapperne (svo að hann reki sig ekki á). F. et Barn i Skole (svo það fari sjer ekki að voða). — 2) um tíð, koma eptir e-n: Sønnen fulgte Faderen i Embedet. — 3) óeiginl., a) fylgja e-m (þ. e. verða ekki á eptir; sb. 1, b): Han taler saa hurtigt, at man har vanskeligt ved at f. ham. — b) að sínu leyti sama og 1, c: Lykken fulgte ham til hans Død hann var lánsmaður meðan hann lifði. — c) fara (breyta, hegða sjer) eptir e-u: Som Herren er, saa f. hans Svende eptir höfðinu dansa limirnir (orðskv.). F. eens Exempel gera að dæmum e-s. F. Moden tolla í tízkunni. F. eens Raad hafa ráð e-s, fara að ráðum e-s, eða fara þeim fram. F. sin Tilbøielighed (gera það sem mann girnir). F. sit eget Hoved fara sínu fram. F. Naturens Stemme (sb. gá að guði og sjálfum sjer). — B) sem h. s., 1) um stað, a) ganga (ríða, o. s. frv.) á eptir e-m: F. efter een. Prindsen fulgte lige efter Kongen var rjett á eptir konunginum. — b) fylgja (þ. e. verða ekki á eptir): Han kan ikke f. med. — c) að sínu leyti eins og A, 1, c: Jeg red; men de andre fulgte til Vogns voru á vagni eða vögnum. Vi fulgte med (fylgdum, urðum samferða) lige til Skibet. Vil du f. med i Skoven verða samferða á skóginn? — Med Huset følger (húsinu fylgja) fire Kakkelovne. — d) sjer í lagi um það sem sent er: Brevet har jeg erholdt, men ikke det, som skulde f. med samme það, sem með því átti að vera. Pengene f. herhos (eru með brjefinu). Varene skulle f. (verða sendar, koma), saasnart Anviisningen indløber. — 2) um tíð, a) án fs., α) í ho. nút. t. følgende: Han holdt sig rolig Vinteren over; men følgende Foraar (er voraði, er vor kom, um vorið) begyndte han igjen sine Søtog. Den følgende Dag (næsta dag eptir, daginn eptir) var han igjen ganske frisk. — Den følgende Tid (ókomin tíð) vil lære det. En følgende Alder vil lade ham vederfares Ret þeir koma tímarnir, að hann verður látinn njóta sannmælis. — Líka að nokkru leyti um stað, sem nú kemur: De følgende Blade (Kapitler) i Bogen. — Sömul. um það sem maður ætlar að fara að segja, sem hjer fylgir, er nú fylgir hjer (Gþl. 47), er fylgir (sb. en þat er fylgir: „þá munu þeir leggja kálfa yfir altari...." 655 XXIII), er eptir fer (sb. Fms. II, 89): Han holdt derpaa følgende Tale. Det bør skee paa følgende Maade sem nú skal segja. Du maa erindre følgende þú verður að muna eptir því, (sem jeg ætla nú að taka fram við þig). Da jeg kom nærmere, læste jeg følgende sá jeg þar þessi orð. — β) í orðatillæk. som følger sem hjer segir (í því sem nú kemur): Brevet lyder, som følger. Han svarede saaledes, som følger hann svaraði á þessa leið. — b) f. efter noget koma eptir e-ð: Efter Regn følger Solskin það kemur skin eptir skúr, eptir skúra sólin skín. — Efter denne ypperlige Konge fulgte en Række af uduelige. — c) f. paa noget taka við af e-u: Det ene Tordenskrald fulgte paa det andet það kom hver þruman á fætur annari. Een Ulykke fulgte paa den anden (sb. mjór á ekki úr að aka). Betænk, hvad der vil f. paa hvað eptir muni fara. — β) að nokkru leyti um stað: Der følger et lystigt Eventyr paa den alvorlige Fortælling. Een smuk Egn følger paa den anden i bestandig Afvexling. — 3) óeiginl., a) líkt og 1, c: Det fulgte med i Kjøbet jeg (hann, eða þvíuml.) fjekk það í kaupbætir. — b) deraf kan f. meget Ondt þar af getur leitt (þ. e. sprottið) mikið illt. — Deraf følger ikke þar af leiðir ekki (þ. e. þar af má ekki álykta), at han er strafskyldig. — II) í þolmynd, a) følges ad verða samferða: Vi fulgtes ad den hele Vei. — b) følges med een verða e-m samferða, vera með e-m: Vil du følges med, eller gaae alene?

Følge, sk., [sb. fylgja], 1) án ft., a) röð (það hvernig hvað kemur á eptir öðru): Versene maae læses i en uafbrudt F. í samfellu. Forestillingernes F. (hugsanaröðin). — β) sjálfir hlutirnir í röð: En fuldstændig F. af romerske Mynter. — b) það að e-ð leiðir af e-u: Det er ingen F., at Kornet bliver dyrt i Aar, fordi Høsten her i Landet var maadelig það er ekki víst, að ...., þó að o. s. frv. — Drage til F. verða að ástæðu fyrir aðra, t. a. m. det kunde drage til F., om man tilstod ham denne Frihed (ef þetta væri látið eptir honum, þá gæti það dregið þann dilk eptir sig, að aðrir heimtuðu sama). — I F. að e-u = eptir e-u: Det skeer i F. kongelig Befaling það er gert eptir konungs boði. I F. vor Aftale eins og okkur talaðist til. I F. mit Løfte eptir loforði mínu. I F. de nyeste Efterretninger er Krigen virkelig udbrudt nú er stríðið byrjað að því er síðast hefur frjetzt. — c) það sem dregið (ályktað) er af e-u: Jeg indseer ikke, hvorledes man faaer denne F. ud af mine Ord jeg skil ekki, hveraig þetta verður dregið út af orðum mínum (eða hvernig orð mín verða dregin til dæmis um þetta). Tage noget (t. a. m. et Beviis) til F. hafa e-ð fyrir grundvöll (og draga annað þar af). — 2) með ft. -r, afleiðingar, (sb. eptirköst): Hvad vil Følgen heraf blive hvað leiðir af þessu? Følgen vil lære det (það mun sjást á afleiðingunum). Det er en F. af hans Uforsigtighed það kemur til (hlýzt) af óaðgætni hans. Denne Sag kan have vigtige (farlige) Følger. Det vil have slemme Følger það mun draga dilk eptir sig.

Følge, án ft., kl., [fylgi], a) fylgd: Være (komme) i F. med een vera í fylgd með e-m. Have een i F. med sig. — b) fylgdarlið, föruneyti: Han var iblandt Kongens F. hann var í fylgd með konungi. Et stort (prægtigt) F. stórt (frítt) föruneyti.

Følgebrev (úrelt), heimildarbrjef um jörð.

følgelig, a) ft. -e, o., (einkum í almúgatali), sjálfsagður, auðvitaður: Det er følgeligt (eða en f. Sag), at man maa holde hvad man lover. — b) sem ao. = altsaa: Han er den svagere; f. maa han give efter.

Følgemageri, kl., viðleitni að draga allt til dæma (leiða e-ð út af öllu).

Følgepar tveir sem ganga saman (t. a. m. í líkfylgd; sb. Sørgepar).

følgeret = følgerigtig.

følgerig sem hefur miklar afleiðingar.

følgerigtig rjett ályktaður.

Følgerigtighed, án ft., sk., það að vera følgerigtig.

Følgeseddel eins konar skýrteini sem liðsmönnum er gefið þegar þeir ætla í aðra sókn.

Følgeskab, kl., a) fylgd: Gjøre (være i) F. med een, eða gjøre een F. verða e-m samferða. — b) fylgdarlið, föruneyti: Et lidet (stort, anseeligt, fornemt) F.

Følgeslutning ályktun sem ekki er dregin beinlínis af öðru.

Følgesvend fylgdarmaður, fylgjari, sporgöngumaður. — b) (í tali), sá sem er með öðrum, samferðamaður, förunautur.

Følgesætning það sem ályktað er af öðru.

Følgeterne (sjaldh.), fylgdarmey heldra kvennmanns.

følgeværdig eptirbreytnisverður.

Følgsomhed, sk., (sjaldh.) = Følgagtighed.

Følhoppe folaldsmeri. — b) meri sem höfð er til undaneldis.

følsom, ft. -me, e., viðkvæmur, a) um líkamlega tilfinningu í orðstiltækjunum: F. imod Veirliget veðursjúkur (Björn). F. imod Kulden kulvís. — b) um andlega tilfinningu = blautgeðja, lingerður, auðkumull (fornt).

Følsomhed, án ft., sk., viðkvæmni, auðkymli (fornt).

Føltand folaldstönn.

Føn, án ft., sk., [sb. fön, et. af fanir á tálknom], hýjungur á sumum jurtum. (Sb. Freuld.)

før, [fyr-r og fyr], A) sem fs., fyrir (um tíð): Staae op f. Dag. En Time f. Middag. To Uger f. Paaske. — F. ham har Ingen nydt denne Ære. — B) sem ao., 1) fyr, áður, a) fyr eða áður: Han kom f. end alle de øvrige fyr enn allir hinir, á undan öllum hinum. Jeg hørte ham f. end jeg saae ham. — Han kom tidlig nok; men jeg kom dog f. Hvorfor kom du ikke f. ekki fyr enn þetta? — Jeg har nok engang f. seet ham áður, fyr enn nú. Det har f. hændt sig það hefur borið við áður, (fyr

enn oú). — F. tvivlede jeg derom (jeg hef efazt um það áður eða hingað til); men nu ikke mere. — Det er hverken skeet f. eller siden það hefur hvorki borið við áður nje síðan (Nj. 185) eða eptir nje áður. Jeg var der aldrig tiere; hverken f. eller siden. — Et Par Dage f. eller sildigere fyr eða siðar. — b) fyr (en ekki áður): Jo f., jo kjærere (eða hellere), eða jo f. det kan skee, desto kjærere er det mig mjer þykir því vænna um, þvi fyr sem það getur orðið. — 2) = førend, a) um liðinn tíma: Han kom f. vi havde ventet det. Han var neppe død, f. man begyndte o. s. frv. óðara, enn hann var skilinn við, fóru menn að o. s. frv. — Lika = for end: Jeg hørte ham, f. jeg saae ham (sb. 1, a). — b) um ókomioo líma: Jeg skal nok gaae til ham, f. jeg reiser. Han holder ikke op, f. han engang kommer til Ulykke haan hættir ekki fyr, ean (eða hann verður þangað til að, að) honum hlekkist á eða verður hált á því. — 3) áðan: Jeg var f. ved hans Dør (jeg kom áðan að dyrunum hans, eo hann var ekki heima). — 4) fyr (Dropl.) = heldur: F. vil jeg forlade Landet, end lide denne Krænkelse. Han hjelper f. Fremmede (hann vill heldur — eða er fúsari ú, að — hjálpa vaadalausum), end sine Egne. — F. (sb. førend b) han vil give efter i det mindste, f. mister han det Hele. — Sb. først.

før, ft. -e, e., [fœr-r], a) (úrelt), fær, (sb. arbeidsfør, vaabenfør, o. s. frv.). — b) (sjaldh.), heill = heilbrigður: Tiggere der have føre Lemmer, bør holdes til at arbeide. — Gagnstælt: vanfør. — c) gildur, þrekinn, bústinn, sem vel er i skinn komið, (sb. fyldig): En høi og f. Karl. Han er mere f. af Lemmer, end fed fremur þrekiaa, enn feitur. Hun er bleven meget f. i de sidste Aar hefur gildnað mikið seinustu árin.

førbemeldt sjá greinina um bemeldt.

føre, ás. 1, [fœra], A) eiginl., 1) flytja: Bønderne f. Korn (Brænde) til Byen (á vägnnm). F. Varer ind; sb. indføre. Der føres meget Korn ud af Landet; sb. udføre. — F. (flytja, ferja) een over en Flod. F. (flytja, ferja) en Hær over til Africa. Qvæget føres over (er fluttur — eða ferjaður — yfir um) paa Smakker. — 2) leiða, teyaıa: F. een ved Haanden leiða e-n (með því að halda i höndina á hanum). F. et Barn i Ledebaand. — F. en Hund i Lænke (hafa hund i togi). — b) stundum ekki meira enn fara með e-n eðo fylgja e-m: F. een i Fængsel. F. een for Retten. F. een om i Huset (Haven) fylgja e-m innan um húsið (aldingarðian). Han førte Selskabet ud i Skoven. — c) Vinden fører Støvet (Sandet) til denne Side ber það, feykir því. — 3) stýra e-u: Han førte Skibet lykkelig i Havn kom því vel til hafnar. F. et Skib stýra skipi, ráða fyrir skipi. — 4) beita e-u, neyta e-s: Han forstaaer godt at f. Kaarden. F. Pennen (rita); sb. det er Misundelse, som har ført hans Pen hann hefur ritað þetta af öfund. F. Penselen (penta). — 5) bera, hafa: F. Vaaben bera vopn, vera vopnaður; en l. a. m. f. Vaaben mod Fædrelandet herja (berjast) á ættjörðu sína. Han fører (hefur) en Løve i sit Vaaben það er dregið ljón á merkið haas. — F. Penge hos sig hafa á sjer peninga. — Skibet førte (hafði uppi) Topseil. Dette Fartøi fører (tekur) 30 Læster. — 6) gera a) = grafa: De førte Løbegravene lige ind under Voldene. Denne Grøft vil jeg f. uden om Vænget. — b) f. en Muur op hlaða múr; sb. opføre. — 7) áo þal., um veg, (eiginl. leiða, þ. e.) liggja: Denne Gang (Sti) fører heelt igjennem Skoven. Denne Vei fører til Byen. — B) hólfdeiginl. og óeigiol., 1) þar sem það orð, er sögniu stýrir, merkir lifandi veru, a) likt og A, 3, og 2, b—c: F. en Hær (þar af Hærfører); sb. anføre 1. F. Tropperne i Ilden skipa liðinu til atgöngu (nú á dögum, þegor skotum er barizt). F. Tropperne til en Storm skipa liðinu til atgöngu að barg eða kostala. — Án þol. i f. op i Dands dansa fyrir. — F. een (fylgja — visa — e-m) paa den rette Vei. — Det er Noden, som har ført mig hertil jeg hef farið (flækzt) hingað út úr bágindum. — b) öldungis óeiginl.: F. een (koma e-m) paa den rette Vei. F. een paa Afveie leiða e-n afvega. F. een paa glat Iis (koma e-m i ógöngur, óeiginl.). F. een i Fristelse leiða e-n í freistni. F. een i Fordærvelse (eða Ulykke) koma e-m á kaldan klaka. F. een i Fortræd. F. een i ondt Rygte koma óorði á e-n. F. een bag Lyset blekkja e-n, falsa e-n (Nj. 106). F. een ud af Vildfarelse koma vitinu fyrir e-n. — F. (leiða) Vidner. — Án þal.: Uvidenhed kan ogsaa f. til Vantro. — 2) þar sem það orð, er sägnin stýrir, merkir ekki lifandi veru, a) um það sem er gert munnlego eða skriflega: F. Vers ind i sin Tale; sb. indføre. F. Ordet tala (l. a. m.: haon taloði af hendi bænda); halda upp svörum. F. noget paa Tale færa e-ð i tal; sb. Bane A, 2. F. et høit Sprog vera mikill í muani, tala digurbarklega. F. Rygter ud iblandt Folk kveikja kvittu manna á meðal. F. Sladder om nogen bera út óhróður (sögur) um e-n. — F. en Sag (Proces) flytja mál fyrir dómi; f. Proces merkir líka eiga í máli. Han førte selv sit Forsvar (varði sjálfur mál sitt) for Retten. F. Klage over noget bera sig upp um e-ð. — F. et Regnskab hafa reikninga á hendi (l. a. m. fyrir koupmann). F. en Handelsmands Bøger bóka fyrir kaupmana; sb. Bog b. F. noget til Bogs bóka e-ð. F. noget til Indtægt (Udgift) (bóka e-ð sem tekjur eða gjöld). F. noget til i Protocollen bóka e-ð i þingbókinni. — b) um annað, α) hun fører hans Huusholdning hún er fyrir framan (eða bústýra, ráðskoaa) hjá honum. Han førte Regjeringen (hafði landsstjórn á hendi, stýrði ríkinu) i Prindsens Mindreaarighed. F. Krig halda ófrið (l. a. m.: i móli e-m), heyja orustur. — β) f. stor Pragt halda sig ríkmannlega (stórmannlega), eða þviuml. F. et elendigt Liv lifa í mesta volæði, eiga sár-bágt. F. et roligt (stille) Liv lifa í næði, eiga náðugt. F. et tarveligt Liv vera hófsamur. F. et overdaadigt (ryggesløst) Levnet lifa í óhófi (andvaraleysi). F. et forargeligt Levnet vera öðrum til hneyxlis. F. et gudfrygtigt Levnet hegða sjer guðrækilega. De førte et lykkeligt Ægteskab þau unnust hugástum. — γ) f. en andens Navn nefna sig annars manns nafni. — δ) f. noget i Brug koma e-u á (leiða e-ð í tízku). F. nye Moder ind; sb. indføre. — ε) f. Ulykke over noget leiða óhamingju yfir e-ð. F. Ødelæggelse over Landet gera (valda) landauða. — ζ) det vil f. mange Misbrug med sig leiða af sjer margar óvenjur. — η) f. noget over sit Hjerte (Sind); sb. bære A, 2, a, δ. — ϑ) f. sig vel (ilde) op; sb. opføre.

Føre, án ft., kl., [fœri], færð, (gangfæri): Føret er nu meget slet ved den langvarige Regn. I godt F. kjører man Veien paa to Timer. (Sb. Veiføre; Sneeføre; Vinterføre; Slædeføre, Kaneføre.)

Førelse, ft. -r, sk., a) leiðsla (óeiginl.), einkum handleiðsla guðs: Guds (Forsynets) Førelser. — b) rekstur embættis eða máls: Under hele Sagens F. eialægt meðan á málinu stendur. (Sb. Embedsførelse.)

Føren, sk., það að føre.

førend, st., fyr enn, áður enn: Jeg var der f. han kom jeg var kominn þangað á undan honum. Han maa ikke reise, f. jeg er færdig. — b) heldur enn: F. jeg viger for ham, vil jeg hellere reent forlade denne Stilling jeg vil heldur ....., enn láta undan honum.

Fører, ft. -e, kk., fyrirliði, foringi, oddviti: Mængden vilde ikke længere lyde deres Førere. — b) leiðtogi, leiðsögumaður.

Førhed, án ft., sk., gildleiki.

Føring, ft. -er, sk., a) hvers konar flutaingur (það sem e-r hefur meðferðis). — b) einstakur flutningur, hvort sem er farmur, hlass, klyfjar eða byrði: Skibet (Vognen, Hesten, Karlen) har sin fulde F. — c) flutaingur som skipherra eðo skiparor mega hofo með sjer og þurfa ekki að borga undir.

Føringsfolk, ft., (sjaldh.), farþiggendur.

Føringskiste varoingskista skipara.

Føringskurv eins koaar vandlaupur til flutninga.

Føringsløn flutaingskaup.

Føringsmand flutningamaður. (Sb. Fragtmand.)

Føringspenge, ft., = Føringsløn, Fragt b.

førlemmet, ft. -lemmede, e., þrekvaxinn, gildvaxian.

førlig, ft. -e, e., þreklegur.

Førlighed, án ft., sk., heilsa, heilbrigði: Han faaer aldrig sin (eðo den rette) F. mere hana verður aldrei samur maður aptur.

Førsel, ft. Førsler, sk., [sb. Fødsel af føde], flutningur a) það að flytja: Varernes F. vöruflutningurinn. — b) það sem flutt er: Han bringer en god F. med sig.

Førselsfolk, ft., flutaingamenn.

Førselsskib byrðingur.

Førselstid flutningatími: Vinteren er en ubeqvem F.

først, efsta stig, A) með greininum, eða þeirri hneigingu, sem af honum leiðir, [fyrst-r], e., 1) eiginl., fyrstur, líka fremstur: Han var den første (fremstur) i Raden. Det staaer paa den første Side (i bókinni). — Den første, som rører sig, hugger jeg ned jeg högg þann banahögg, sem verður fyrstur til að bæra á sjer. De første Mennesker. Vore første Forældre. — Den første Dag i Maaneden. — Fra min første Barndom frá blautu barnsbeini. — β) den første, den bedste e-r, af handa-hófi. — γ) det første undir eins og, óðara enn: Det første, jeg seer ham, skal jeg fortælle ham det. — δ) med det første sem fyrst, bráðum: Jeg skal komme med det første. — ε) for det første í fyrsta lagi, í fyrstu grein: For det første ....., for det andet ...., for det tredie ...., o. s. frv. — b) sjer í lagi, sem fyrri var nefadur, (sb. hiin): Baade Faderen og Sønnen vare Statsministre; den første i Danmark, den sidste i Preussen. — 2) óeiginl., efstur, æðstur, mestur, ágætastur: Den første Minister æðsti ráðgjafi. Han er vor første nulevende Digter mesta skáld, sem nú er uppi. — B) ao., [fyrst], 1) eiginl., fyrst, líka fremst eða efst: F. paa Siden efst á blaðsiðunni. Han stod f. (efstur) paa Listen. — Han gik f. ind ad Døren hann gekk fyrstur eðo (ef ekki eru nema tveir) fyrri inn um dyrnar, hann gekk inn á undan. — Han bliver f. færdig fyrst búinn, fljótastur með sitt. — Det er mig ligemeget, enten det skeer f., eller sidst mjer stendur á sama, hvenær það verður. —

β) fyrst = i Forveien (sb. Forvei h): Hør dog f., hvad han vil sige, forend du afslaaer hans Bøn. — γ) fyrst = í fyrstu: F. vilde han ikke troe sine egne Dine; men siden blev hans Glæde desstorre. — F. paa Vinteren (rjett) eptir veturnætur. F. i Foraaret fyrst í vor. — δ) líkt og ekki fyr enn, eða loksins: Han kom f. for en halv Time siden (hann kom ekki fyr enn fyrir hálfri stundu), það er ekki nema hálf stund síðan hann kom. De skal f. have Bryllup om et halvt Aar þau giptast ekki fyr enn að missiri liðnu. Nu f. forstaaer jeg ham nú skil jeg hann loksins. — ε) þar sem vjer setjum: á annað borð, eða alls ekkert: Er han f. bleven vred (ef hann reiðist, með áherzlu á ef), saa faae vi ham aldrig dertil. Naar jeg f. kommer over Halvdelen (þegar jeg verð búinn með helminginn), gaaer det øvrige lettere. — ζ) fra f. af allt í frá upphafi, (sb. Færd c): Vi maae gjentage det fra f. af við verðum að taka það allt upp aptur. — η) fra f. til sidst frá upphafi til enda: Jeg var tilstede fra f. til sidst. — 2) óeiginl., sjer í lagi, einkanlega, einkum: Dette maae vi f. (eða f. og fornemmelig einkum og sjer í lagi, um fram allt) betænke.

Førstefødsel frumburður (það að vera frumgetinn).

Førstefødselsret frumburðarrjettindi.

førstefødt, [sb. føde], frumgetinn.

Førstegrøde frumgróður: Jordens F.

førstkommende, [sb. komne], sem næst kemur: F. Uge vikuna sem kemur.

Førstning, sk., ekki haft nema í orðatiltæk. i Førstningen í fyrstunni (655 XVII á 1. bls.), í fyrstu: Hun var i Førstningen frygtsom; men siden tog hun Mod til sig.

G.

G, sjöundi stafur í stafrofinu, kallaður Ge. Aptarlega í orði er það ýmist haft þar sem vjer höfum g (sb. lang, synge), k (sb. Sag, søge), eða j (sb. sælge, vælge).

Gaade, ft. -r, sk., [gáta], gáta, ráðgáta: Gjette en G. geta gátu (eig.). Løse (ráða) Gaader.

Gaadebog gátukver; þungskilin bók.

gaadefuld myrkur = þungskilinn; sem menn vita ekki hvernig á stendur.

Gaadekløgt getspeki.

Gaadeløsning gáturáðning.

Gaadeord ráðning (það orð er maður nefnir þegar maður ræður gátu).

Gaadeqvad gátuljóð; þungskilin ljóð.

Gaadesagn þungskilin saga.

Gaadeskrift þungráðið letur.

gaae (úrelt gange), (í sh. gaa — og, fornlegra, gak, eins og gakk, f. gang, á ísl.), gik (úrelt ft. ginge, eins og gingu), (er) gangen og (er og har) gaaet, h. s., [gá f. ganga], I) eiginl., A) um það, sem hefur fætur, 1) = ganga, eða mjög nærri því: Barnet kan g. ene getur gengið, er farið að geta gengið. — Du kan enten g., ride eller kjøre. G. Fod for Fod (sb. Fod A, 2, a, og ganga í hægðum sínum). G. i Trav brokka (um hesta). G. i Galop stökkva (um hesta). — G. stærkt ganga hart. G. langsomt ganga hægt; vera seinn að ganga. Vi maae g. til (við verðum að drýgja sporið, hraða okkur, herða okkur að ganga), ifald vi vil naae dem. Han gaaer altid fra mig fer æfinlega fram úr mjer (þegar við göngum). En: Han er gaaet fra sin Stok hann hefur skilið eptir prikið sitt. — Lægen forbød ham at g. ud. — Jeg saae ham g. (á gangi) i Haven. Skal vi g. i Haven eigum við að ganga (fara) inn í garðinn? G. blindt paa ana á hvað sem fyrir verður. Han gik ind paa mig (óð að mjer) med dragen Kaarde. G. løs paa een eða g. een paa Livet ganga (= vaða) að e-m. — G. af Veien for een vikja (gangandi) úr vegi fyrir e-m. — Han vilde ikke g. af Stedet hann vildi ekki fara eitt fótmál, honum varð ekki ekið úr sporunum. — Jeg har gaaet om i hele Byen (jeg hef farið um — eða innan um — allan bæinn), før jeg kunde finde af dette Tøi. — Her g. (göngum, erum) vi i Ly. — G. i Selskab fara í heimboð. G. i Kirke fara í kirkju. G. i Seng = g. til Sengs. Lad Pigen g. paa Loftet (fara upp á lopt) og hente det ned. G. paa Prædikestolen stíga í stólinn. G. paa Komedie ganga til leikhúss, fara í leikhús. G. paa Jagt fara á veiðar. G. til Stols (forn: ganga örna sinna), fara að hægja sjer. G. til Sengs ganga til rekkju, fara að hátta. G. til Bords ganga til borða, setjast undir borð. G. til Alters ganga (vera) til altaris. G. til Skrifte ganga til skripta. G. i Land ganga á land (frá skipi). G. ombord ganga á skip. G. til Seils taka til segls, vinda upp segl. G. til Ankers kasta akkerum. G. fra sit Arbeide hlaupa frá því, sem maður er að gera. G. (hlaupa, strjúka) fra Kone og Børn. G. over til Fjenden ganga í lið með óvinum e-s. — Børnene maae ikke g. ude (vera úti) saa silde om Aftenen. — Hun gaaer og sælger Frugt hún gengur um borgina og selur aldin. G. (eða g. om, eða g. omkring) og tigge fara um. — Einnig er gaae haft, í líkri merk. og þetta, yfir það fram, sem títt er á ísl.: Han gaaer og stjæler, hvor han kan komme til hann stelur, hvar sem hann getur; sb. hann stelur öllu, sem steini er ljettara. Han gjør ikke andet, end g. og drive hann gengur eins og logi yfir akur. Hun gaaer og smigrer (lyver) for ham hún er allt af að skjalla hann upp (slá honum gullhamrana), hún lýgur hann fullan. — G. om een vera í kringum e-n (til þjónustu eða skemmtunar): Hun var den, som altid gik om Grevinden. — G. om Foden leita sjer (vera sjer úti um) fæðslu, (sb. fljúga sjer til hráða). — G. over noget hafa e-ð undir höndum eða handa á milli: Han lod Tjenerne g. over Alt hvad han eiede. — G. i Slaveriet (Jern) sin Livstid vera í .... æfilangt. — Han gaaer paa Holmen er þar til vinnu. Konen gaaer selv i Huusholdningen býr sjálf til matinn. — G. paa Vertshuse ganga (fara) mikið í veitingahús. — G. paa Dandseskole (Fegteskole) ganga stöðugt til dans-kennslu o. s. frv. G. i Skole ganga í skóla (eiginl. ganga þangað heiman að frá sjer í hvert skipti). — G. froget vera lotinn í göngu. G. med nedbøiet Hoved ganga álútur. G. ledig ganga iðjulaus. Hun gaaer med sit tredie Barn gengur með þriðja barnið, er óljett að þriðja barninu. G. nøgen. G. med bart Bryst. G. blot paa Halsen ganga berhálsaður. G. vel klædt ganga vel til fara. G. i sorte Klæder. G. med Pistoler. — Han gaaer med en Tæring i Kroppen það er í honum uppdráttarsýki; hann er að dragast upp. — G. i en bestandig Frygt for noget vera aldrei óhræddur um e-ð; sb. vera allt af á glóðum. — Hestene g. i Harv (Plov eða Ploven). — Einnig ganga líkrar merk. og í orðunum gingo naut Steinars mjök á Stakksmýri: Hesten gaaer i Vænget. Nogle af Køerne g. paa Græs (ganga úti); men endeel staae paa Stald. G. i Tøir vera tjóðraður. Qvæget gaaer endnu ude om Dagen. Have Høns gaaende i sin Gaard hafa hænsni í garðinum sínum. — Den Kalv skal g. (lifa) til Paaske. — b) með þol., α) g. en Miil i en Time. G. en lang Vei. — β) g. sin Gang lige frem halda áfram strykinn. — γ) han er gaaet et Ærende i Byen er farinn út í bæ erinda sinna. G. Bud for een (sb. Bud 1, c). — δ) g. sig træt. — 2) þar sem vjer segjum ætíð fara, α) = fara á stað: Er Manden gaaet? Han gik uden at tage Afsked. — β) líkt og ferðast: G. med Posten. G. med Skibsleilighed. Han er gaaet (farinn) til America. — G. til Fods fara á fæti, ganga, vera fótgangandi. G. til Vogns fara eitthvað á vagni. G. til Søes verða sjóferðamaður. G. i Krig fara í hernað (stríð). G. ud paa Bytte fara til rána. G. ud af Klosteret fara alfarinn úr klaustrinu. — B) um fótlausar skepnur: Laxen gaaer (gengur) op i Elven. — Aalen gaaer i Bugter fer í bugðum. — Fiske (Orme), som g. (eru) i Vandet. — C) um dauða hluti, 1) með breifingu: Posten (póstferðin) gaaer (fer á stað) Klokken ni. — Skibet er gaaet (farið) i Dag. Der gaaer (gengur) et Dampskib imellem disse to Steder. Skibet gaaer for fulde Seil hefur blásandi byr. Skibet gik paa Grund. — Denne Plov (Vogn) gaaer meget let (gengur liðugt). — Brystet gik stærkt paa ham hann gekk upp og niður af mæði. Munden gaaer (líka løber) paa ham, som en Peberqværn hann lætur alla jafna dæluna ganga. — Hjulet (Møllen, Maskinen) gaaer. Uhret gaaer for langsomt. — Klokken gaaer til tolv (það er nú ellefta stund). — Uhret (Møllen, Maskinen) er gaaet i Staae er hætt að ganga. G. i Baglaas. G. i Laas læsast: Døren er gaaet i Laas. G. af Lave ganga úr lagi, aflagast. G. af Led ganga úr liði. G. løs losna. Brættet er gaaet fra fjölin er losnuð (við það sem hún hefur verið negld á). Vinduet (Døren) gik op hrökk upp. Kjolen er gaaet op i Sømmen það er saumspretta (sprottinn saumur) á kjólnum. Laaget gik (fór, datt) af. Huden gaaer (fer, gengur, nuggast, eptir því hvernig á stendur) af. Denne Plet gaaer aldrig ud af Tøiet fer (gengur, næst) aldrei úr. Det gaaer ikke af, før det slibes af. Ringormen er reent gaaet bort farinn, horfinn. — Klædet er gaaet meget ind hefur hlaupið mikið saman, þófnað mikið. — G. til Bunds sökkva. Skibet gik under skipið (þol.)

kafði (Ann.). — Dinene g. (líka løbe) i Vand manni vöknar um augu. Kornet gaaer i Leie (sb. Leie). — G. i Stykker brotna. G. over (itu) ganga í sundur, brotna í tvennt. — G. i Forraadnelse rotna. — Der er gaaet (kominn) Koldbrand i Saaret. Der er gaaet (kominn, kviknaður) Orm i Træet. Der gik (hljóp) Ild i Skorstenen. — Pengene g. (fara, renna) ud af Landet. Hans Penge gik, som de kom (voru óðara farnir). — Tilforn meente man, at Solen gik og Jorden stod. Solen (Maanen, Stjernen) gaaer ned gengur undir. — Vinden er gaaet om til Nord er genginn (hefur snúizt) í norður. — Varmen gaaer (hitinn rýkur, hitann leggur) ud af Stuen. — Aaen gaaer i Bugter rennur í bugðum. Strømmen gaaer meget stærkt i Dag það er mikill straumur í dag. Vandet gik ham til midt paa Livet tók honum í mitti. Lade noget g. (renna) igjennem en Si. — Maden vil ikke g. ned jeg (hann, o. s. frv.) kem(ur) öngvu ofan í mig (sig, o. s. frv.). — Døren (Vinduet) vil ikke g. i kemst ekki aptur; þeim verður ekki komið aptur. Kuglen kan ikke g. i Bøssen kemst ekki i hissuna, er of stór. Der kan ikke g. meer i (eða paa) Flasken það kemst ekki meira í flöskuna. — Baandet gaaer ikke om (nær ekki utan um) Tønden. Handsken (Skoen) gaaer ikke godt paa er heldur lítill. — Jeg hørte Døren gik (eða g.) jeg heyrði vera gengið um dyrnar. — Trommen gik bumban var slegin. Stormklokken gik herklukkunni (eldklukkunni) var hringt. Sangværket gik hljómaði. — Bøssen (Pistolen) gik af (lossaði). — 2) hreifingarlaust, a) ganga (t. s. m.: af fjósi gekk forskáli inn í mannahús), liggja (t. s. m.: ó millum árinnar ok fjalls þers ... lá vegr manna Metelli, Rómv.): Haven gaaer lige til mit Vænge. Hans Mark gaaer ned til Søen. Der gaaer en Odde ud i Søen nes gengur fram í vatnið. Denne Kjelder gaaer under hele Huset (liggur undir öllu húsinu). Der gaaer en Grav om Haven það er grafinn skurður í kringum garðinn. Der gaaer en Trappe ned i Kjelderen það er stigi niður í kjallarann. Denne Vei gaaer ned til Stranden. Veien gaaer igjennem Skoven. Veien gaaer langs med Aaen. Veien gaaer uden om Byen. Veien gaaer af til venstre. Veien gaaer i Bugter eða Veien gaaer ud og ind er krókóttur, bugðóttur. — Kjolen gaaer kun til Knæerne nær að eins niður á hnje. — b) snúa, vita: Vinduet gaaer ud til Haven. — II) óeiginl., A) um skynsamar verur: G. glip af noget; sb. glip. — G. af med noget hafa (=hreppa, hljóta) e-ð, hafa e-ð úr krapsinu, bera e-ð úr býtum, krækja i e-ð: Han gik af med Embedet. G. af med Seieren verða hlutskarpari. — G. af fara frá embætti. — Frieren gik kun efter (sóttist ekki eptir öðru enn) Penge. — G. efter eens Raad fara fram ráðum e-s. G. efter sit eget Hoved fara sínu fram. — Man kan ikke g. ham forbi (farið fram hjá honum, sett hann hjá) ved denne Leilighed. — G. fra Arv og Gjeld (afsala sjer bæði arf og skuldir). G. fra et Kjøb rjúfa kaup. — G. fra sit Ord (Løfte) ganga á bak orða sinna. — G. fra (ruglast i) sin Prædiken. — G. fra sig selv ganga af vitinu. — Hun gaaer neppe derfra med Livet lifir það varla af. — G. i sit tyvende Aar vera á tuttugasta árinu. — Han er gaaet ind i sit tyvende Aar kominn á tuttugasta árið. Han er nylig gaaet ind i sit niende Aar hann er farinn að klifrast (safna) á niunda árið. — G. i Arv med een vera samarfi e-s; sb. Arv. — G. i Barndom vera gamalóra. G. i Borgen for een; sb. Borgen a. G. i Løfte for een sama. G. i Forbøn for een biðja fyrir e-n (fornt: fyrir e-m). — G. i Raad med een leita ráða til e-s. — G. i Rette fara með sakir. G. i Rette med een deila við e-n. — G. i sig selv (rannsaka huga sinn til að sjá að sjer). — G. igjen gangn aptur. — Han har gaaet meget igjennem i sine Dage reynt margt (átt marga mæðustund) um dagana. Han gaaer det (eða Sygdommen) neppe igjennem lifir það naumast af. — G. imellem ganga á milli, leita um sættir. — G. over til den catholske Religion verða katólskur. Han gaaer over (er fyrir ofan) Etatsraader. — Han lader sig ikke g. paa hann lætir ekki ganga á sig. — Jeg gaaer nødig til det mjer er það nauðugt, jeg er þess ófús. — G. til Bekjendelse meðganga. — G. een til Haande hjálpa e-m til. — G. saaledes til Værks fara svo að. — G. ud af Verden skilja við. — B) um annað: Hvor Tiden gaaer hastigt en hvað tíminn líður fljótt! (sb. fyrr enn 12 mánaðir sè gengnir, 60). Tiden gaaer hastigt (langsomt) for mig mjer finnst tíminn vera öngva stund (lengi) að líða. Tiden gaaer behagelig (kjedsommelig) for mig mjer finnst skemmtilegt (leiðinlegt, mjer leiðist). Da det gik imod Aften þegar leið undir kvöldið. — Det gik slet það gekk (fór, tókst) illa, það mistókst. Det maa g. som det vil það verður að fara sem auðið er. Det gik, som jeg sagde það fór sem jeg gat til. Det gaaer saa med mange það fer svo fyrir mörgum. Alt er gaaet ham efter Ønske honum hefur gengið allt að óskum. Hvorledes gaaer det Dem hvernig líður yður? Det gaaer langsomt (hurtigt) med Arbeidet verkið gengur seint (fljótt). — Varene gik (komst) høit paa Auctionen. — Denne Mynt gaaer (gengur) ikke her i Landet. En Specie gik dengang for femten Mark spesían var þá fimmtán mörk. G. for Fulde ganga út fyrir fullt verð. — Der gaaer en høi Leie af denne Gaard það er goldið mikið eptir þessa jörð. — Der gaaer stort Ry af (það ganga miklar sögur af) hans Konst. — Ordet (Rygtet) gaaer sagan segir. — Visen gaaer paa (eða efter) denne Melodie er undir þessu lagi. — Hvad gaaer ad ham hvað er að fyrir honum? hvað þykir honum? — G. af Brug (Moden) leggjast af eða niður. G. een af Minde líða e-m úr minni. — Alting er gaaet vel allt er vel um garð gengið. — Disse Varer g. stærkt af rennur (flýgur) út. — Alt hvad han har faaet i Forskud, gaaer af i denne Sum (gengur frá þessu). — G. an vera við veg; tjá, stoða, hlýða. — Det gik godt an það gekk (fór, tókst) vel. Det gaaer ikke an (tjáir ekki, stoðar ekki) paa anden Maade, end denne. Det gaaer aldrig an það verður aldrei barn í brók. — Feberen gik bort af sig selv fór sjálfkrafa. — Duelighed bør g. for (á að vera í fyrirrúmi fyrir) Yndest. — Hvad mon her gaaer for sig hvað ætli bjer sje um að vera? — Lade Leiligheden g. forbi sitja af sjer tækifærið. — Det maa igjen g. fra Hovedsummen. — Arbeidet gaaer rask frem (eða fremad) því miðar vel áfram, það gengur vel á það. — Der gaaer tre Alen af dette Tøi i en Kjole fara í hann. — Speilet gik i (komst upp í) tredive Rigsbankdaler. — G. i Glemme verða í útideyfu. G. i Langdrag dragast. G. i Opfyldelse gangast (fornt ganga) eptir, rætast. G. i Svang ganga fjöllum hærra (um illt framferði). Det vil ikke g. i Traad for ham honum vill ekki heppnast það almennilega. — Forslaget (Ansegningen) vil neppe g. igjennem henoi getur varla orðið framgengt, (sb. það verður framkvæmd að e-u). — Der gaaer to af disse imod een af de andre tvennt af þessum er við eitt (jafnt einu) af hinnm. — Lykken (Verden) gik ham imod var honum mótdræg. — G. ind (um varning, sem of lítið er boðið í á söluþingi) vera tekinn aptur. — G. ind igjen (t. s. m. um ráð, fyrirætlun) farast fyrir. — Aaret (Maaneden) gaaer ind gengur inn, kemur. — Saalænge Lykken gik ham med meðan allt ljek í lyndi. — Der gaaer meget med (gengur mikið upp, eyðist mikið) i en stor Huusholdning. Hans Formue begynder at g. med það er farið að koma skarð í eigurnar hans. — Det gaaer ned ad Bakke før ham (honum hnignar að hamingjunni), hagur hans gengur saman; sb. 2. Bakke a. — Inden Aaret gaaer om fyr enn árið er úti. Spillet gaaer om er ónýtt. — Vort hele Forraad er gaaet op genginn upp. — 7 gaaer op i 49 49 verður (full)skipt með 7. — G. lige op standast á endum; fallast í faðma. — Det gaaer over Skrævet; sb. Skræv. Det gaaer over min Evne það er ofætlun fyrir mig. Det gaaer over mit Begreb nú skil jeg ekki. — Naar Regnen gaaer over þegar upp styttir. Smerten gaaer over líður frá. Hans Vrede gaaer nok over hann sefast liklega, liklega moltnar úr honum. — Noget gaaer een over e-ð drífur á daga e-s: Det er ikke gaaet mig over før mjer hefur ekki viljað það til áður. — Der gaaer 8 Skjepper paa en Tønde það eru 8 skjeppur í tunnu. — Der gaaer Fald paa Huset húsið hrörnar eða gengur af sjer. — Det gaaer paa mit Ansvar það lendir á mjer sem ábyrgðarmanni. — Det gaaer paa hans Regning (Pung) það lendir á honum að borga það. Det gaaer paa Liv og Død um lífið er að tefla. — Det gaaer for tidt paa það kemur of opt að. — Hvormeget Tøi gaaer der til (hvað mikið fer í) Kjolen? — Hans Tale gaaer til Hjertet honum mælist hjartnæmlega. Denne Ulykke gaaer mig nær til Hjerte fellur mjer nær (fornt). — Der gaaer mange Penge til (það eyðist mikið fje) i hans Huusholdning. — Saaledes gaaer det til (svona gengur) i Verden. — G. til Ende líða á enda. G. til Spilde; sb. Spilde. — G. til agters; sb. agters. Det er gaaet meget tilbage for ham i de sidste Aar það hefur gengið mikið af honum seinustu árin. — Planen (eða þviuml.) gik tilbage fórst fyrir. — Lyset (Ilden) gaaer ud deyr, slokknar. — Disse Planter g. ud falla og fölna, visna. — Naar Maaneden gaaer ud er úti. — Noget gaaer ud over een e-ð bitnar (lendir) á e-m. — G. ud paa noget miða til e-s; sb. til þess var leikurinn gerður. — G. under týnast, farast.

Gaar, [sb. í gjár, Stjórn, f. i gær], i orðstiltæk. i G. (líka ritað igaar) í gær: I G. Morges í gærmorgun. I G. Formiddags snemma í gær. I G. Aftes í gærkvöld(i).

Gaard, n. -e, sk., [garð-r], a) garður (t. s. m. i: aldingarður), en er oú úrelt, nema sem aptari partur af samsettu orði (sb. Aalegaard, Kaalgaard, Kirkegaard, o. s. frv.). — b) = Gaardsrum: Kjøre ind paa Gaarden. Han boer ind til Gaarden herbergin hans snúa inn að garðinum. — Gaae ned i Gaarden gangn til garðs (ukr.), þ.e. salernis. — (Sb. Slotsgaard, o. s. frv.). — c) garður = búgarður: Forpagte en G. — Tjene i Gaarde med een (vera vinnuhjú á sama bæ og annar). Være gammel i Gaarde (hafa

lengi verið vinnuhjú á e-m bæ; sb. vera gamall i hellunni). Líklega er Gaarde i báðum þessum orðatiltækjum eptirstöðvar af elg. el. garði. — (Sb. Avlsgaard, Bondegaard, Herregaard, Lystgaard.) — d) (fornl.), sjer i lagi, stórgarður: Kongens G. konungsgarður. — e) garður eða hús (i borg) með akdyrum. Gagnstætt: Huus.

Gaardaal áll sem er velddur í ólagarði.

Gaardbeboer = Gaardbo.

Gaardbo einbýlismaður á jörð.

Gaardbruger = Gaardmand.

Gaardbryder, ft. -e, sk, garðbrytill (Gþl.).

Gaarddør garðdyr (dyr sem vita inn i garðinn). Gagnstætt: Gadedør.

Gaardeier garðeigandi; jarðeigandi.

Gaardfred = Huusfred a.

Gaardfugl búfugl (sem maður hefur á garði sínum).

Gaardfæld hrörnun á garði. (Sb. Fæld, Bygfæld.)

Gaardfæster = Gaardmand. (Sb. Fæster.)

Gaardfæstning leigutaka jarðar.

Gaardgang = Gjerdegang.

Gaardhane hani sem maður hefur á garði sínum.

Gaardhund varðhundur i garði (Gaard b).

Gaardkjøb garðkaup.

Gaardkone kona leiglendings; kona sem er leiguliði.

Gaardlod jarðarpartur sem bóndagarði fylgir.

Gaardmand leiguliði er situr á heilli jörð. (Sb. Gaardbruger, Gaardfæster, Fæstebonde; Bygselmand.)

Gaardnisse eins konar bæjarvættur.

Gaardsarbeide = Gaardsgjerning.

Gaardsfolk, ft., vinnufólk á bæ.

Gaardsfred = Gaardfred.

Gaardsføding, sk., heima-alin skepna.

Gaardsgjerning heimavinna: Svært Hovert gjer, at Bonden maa forsømme sin egen G.

Gaardsjord heimaland.

Gaardskarl húskarl sem gerir það sem fyrir fellur niðri i garði (Gaard b) t. a. m. að sópa garðinn o. s. frv.

Gaardskjel landamerki.

Gaardslod jarðarpartur, jarðarskiki.

Gaardspart = Gaardslod.

Gaardsredskaber, ft., amboð.

Gaardsret (fyrrum) hirðskrá.

Gaardsrum garður (þ. e. það svið sem húsgarður — Gaard c — stendur í kringum).

Gaardsæde (á Mön), eins konar jarðeign (hjer um bil fjórðungur bóndajarðar).

Gaardvægter vökumaður á stórgarði.

Gaare, ft. -r, sk., [gári], gári, rák.

gaare, h. s. 1, [gára], setja gára eða rákir á leður.

Gaarsdag gærdagur: Hele Gaarsdagen allur gærdagurinn, allur dagurinn í gær. Mit Gaarsdags Arbeide verkið mitt í gær. Gaarsdags Aftenen kvöldið í gærkvöld(i).

Gaas, ft. Gæs, sk., [gás, ft. gæs-s], gæs: Gaasen kjækker (hvæser). En Flok Gæs. — b) óeiginl., heimskur kvennmaður.

gaaseagtig, ft. -e, e., (i tali, um kvennmann), heimskulegur.

Gaaseblomme (eins konar jurt) *draba verna.*

Gaasebryst gæsarbringa: Reget (speget) G.

Gaasebænk gæsabekkur (þar sem gæsir liggja á eggjum, í bóndabæ).

Gaasedild (eins konar illgresi) *anthemis cotula.*

Gaasedreng gæsapiltur (piltur sem situr yfir gæsum).

Gaasedunn gæsafiður.

Gaasefidt smolt af gæs.

Gaasefjæder gæsarfjöður.

Gaaseforstand (í tali), litlir vitsmunir.

Gaasegang halaróa: Her er Veien saa smal, at vi maae gaae G. verðum að ganga í halaróu.

Gaasehagel, ft., gæsahögl.

Gaaseister gæsarmagáll.

Gaasekraas sjá greinina um Kraas.

Gaaselaar gæsarlær.

Gaasemarked gæsamarkaður (þar sem seldar eru gæsir eingöngu eða mestmegnis).

Gaaseplukning gæsaplokkun.

Gaasepige stúlka sem gætir gæsa.

Gaasepølse eins konar itroðningur (gæsablóð og gæsafita og grjón i ham af gæsarhálsi).

Gaaseralle gæsarbarki (þurrkaður og beygður saman i hring með baunum í — hafður til að vinda á tvinna, eða sem barnagull).

Gaaserede gæsarhreiður: Sidde som en Biſp i en G. sitja upp við herðadýnu með nóg af koddum i kringum sig.

Gaaseskrig gæsagarg.

Gaaseskræppe (jurt) *xanthium strumarium.*

Gaasesnak (í tali) bull, rugl, þvaður.

Gaasesti gæsakofi (einkum handa oligæsum).

Gaasetiende tíund af gæsum.

Gaaseurt mura, murusóley, *potentilla anserina.*

Gaasevogter gæsahirðir.

Gaaseøine, ft., gæsaraugu. — 2) þar af dregið a) eins konar rósir eða vígindi á línvefnaði: Dette Dækketøi er vævet i G. — b) tilvísunarmerki („… “).

Gaaseørn (fugl) *falco ossifragus* (sb. gáshaukr í Gþl.).

Gab, ft. eins, kl., [gap], gin: Løvens (Ulvens, Fiskens) G. — í óvönduðu tali um mann, túli, kvoptur, kjaptur. — b) stór sprunga, gímald: Et G. i Muren. Døren staaer paa vid G. dyrnar standa upp á gátt eða gal-opnar. — c) (sjaldh.), mynni. (Sb. Aagab.)

gabe, h. s. 1, [gapa], 1) um munninn, a) gapa, gína: Brødet er saa tykt, at Barnet ikke kan g. over det getur ekki komið því upp í sig. — b) geispa. — c) (í tali), glápa, góna, blína: G. paa (efter) noget. G. paa noget som en Ko paa en Veirmølle glápa á e-ð eins og tröll á himnaríki (heiðríkju). — þar af dregið, sitja auðum höndum, halda að sjer höndum. — 2) um annað, gapa, o. s. frv.: Et gabende Saar. Kjolen gaber (fláir) i Ryggen.

Gaben, án ft., sk., það að gabe (geispa, geispagangur).

Gabestok gapastokkur.

Gabesyge það að geta aldrei verið ógeispandi.

Gabmund = Aabenmund.

gabmundet, ft. -mundede, e., = aabenmundet.

Gadbor, [got, i gotrauf, og Bor, i Næsebor], gotrauf.

Gade, ft. -r, sk., [gata], borgarstræti: Smalle Gader kaldes Stræder, Gyder, Gange. Han boer til Gaden herbergin hans snúa út að strætinu, hann á heima strætis megin. — Man er i Færd med at brække Gaden op það er verið að brjóta upp steinlegginguna á strætinu (sb. Brolægning).

Gadebetjent strætavörður (eins konar lögreglumaður).

Gadebro steinlegging á stræti.

Gadedreng strákur sem opt er á strætum úti.

Gadedør strætisdyr (dyr á garði sem vita út til strætis). Gagnstætt: Gaarddør, Stuedør.

Gadedørsnøgel strætisdyralykill.

Gadefeier strætasópari.

Gadefoged (sjaldh.) = Gadebetjent.

gadegal (í tali) i orðatiltæk. løbe g. ana um öll stræti.

Gadehjorne strætishorn: Staae (boe) paa et G. standa (eiga heima) við strætishorn.

Gadehore skækja sem falar menn á strætum úti.

Gadehuus hús sem ekkert land liggur undir og stendur i þorpi.

Gadeild eldur sem þorpkörlum hefur verið títt að gera á jónsmessunótt og kvöldið fyrir valborgarmessu.

Gadejord (sjaldh.), grasfletir í þorpum.

Gadejunker strætaspjátrungur (só sem er að spjóira sig um strætin).

Gadekær þorptjörn sem brynnt er i og búfuglar hafast við á.

gadelangs (sjaldh.), með eða eptir endilöngu stræti.

Gadelygte ljósker á borgarstrætum.

Gadeløben ráp um stræti.

Gadeopløb þys (uppþot) á strætum.

Gadeport port (á húsi) sem út veit til strætisins.

Gadepost brunndæla á stræti.

Gaderaaben köll þeirra sem bjóða e-ð til kaups á strætum úti.

Gaderende a) = Rendesteen einkanl. á miðju stræti. — b) saurgöng oiður undir stræti.

Gaderygte lausafregn er flýgur um stræti.

Gadeskarn sorp (eða óþverri) á strætum.

Gadesnak hjal (þvaður) á strætum úti.

Gadesteen steinn i steinleggingu á stræti.

Gadestryger, ft. -e, kk., þess konar landeyða (iðjuleysingi) sem er að flækjast á strætunum og nennir ekkert að gera: En G., der er kjed af at gaae og drive i Byen.

Gadestævne = Bystævne.

Gadesælger sá sem selur á strætum.

Gadesælgerske, ft. -r, kvk., sú sem selur á strætum úti.

Gadetigger sá sem biður sjer ölmusu á strætum úti.

Gadetoft (sjaldh.) = Gadejord.

Gadetyv sá sem stelur á strætum.

Gadetøs stelpa sem opt er á strætum úti.

Gadevise kvæði sem er sett á strætum úti.

Gadevogn vagn til að flytja burt óþverra af strætum.

Gadevægter vökumaður á stræti (en ekki á turni t. o. m.).

Gaffel, ft. Gafler, sk., hvers konar kvísl (sb. mykjukvísl) með tveimur álmum, t. a. m. til að leggja á þunga hlsau þegar skotið er; greypirá á sumum skipum; o. s. frv. — b) sjer í lagi, borðkvísl (gaffall).

Gaffelambolt eins konar steðji (sem hnífssmiðir hafa).

gaffeldannet, [sb. danne], sem er eins og kvísl í lögun.

Gaffeldræt akreiði á eineykisvagni.

Gaffelgreen álma á borðkvísl (gaffli).

Gaffelhjort (svo er kallaður sakir hornalögunar) eins konar hjörtur á öðru ári.

Gaffelhorn horn hjartar á öðru árinu.

Gaffelkaal (jurt) *erysimum alliaria.*

Gaffelmast greypirársigla.

Gaffelseil greypirársegl.

Gaffelstaft skapt á horðkvísl (gaffli).

*Gage, ft. -r, sk., embættiskaup.

*gagere, ós. 1, gjalda embættismönnum (kaup).

*Gagering, sk., kaupgjald til handa embættismönnum.

gal, ft. -e, (eldra galen, ft. galne), e., 1) vitlaus a) = vitstola, örvita (fornl), galinn, ær, óður: Ikke enhver Gal er rasende. — Einnig um dýr: En g. Hund. Katte og Sviin kunne ogsaa blive gale geta líka ærzt. — b) einkum í tali, líkt og heimskur, heimskulegur: Han er ikke saa g., som han løber avet om til hann er ekki svo vitlaus (heimskur), sem hann lætur. Han er g., at han vil give faa mange Penge derfor er hann vitlaus (hvaða vitleysa — heimska — er á honum), að vilja gefa svo mikið fyrir það. — Et galt (vitlaust, heimskulegt) Foretagende. — 2) ólmur a) = sem öngvu tauti verður á komið, órafullur, o. s. frv.: Vilde og gale Drenge allra mestu órabelgir eða ólátaseggir. En g. Tøs allra mesta flenna. En g. Hest hestur sem hefur fælzt. En g. Tyr ólmt naut. Løbe g. (í tali), þola ekki við fyrir losta. — b) (í tali), líkt og fíkinn: Være g. efter noget ólmur í e-ð. — 3) (í tali), vondur, illur, (þ. e. reiður): Blive g. for ingen Ting verða vondur út úr öngvu. Gjøre sig g. — 4) rangur: Vi kom paa en g. Vei fórum rangan veg, villtumst. Begynde fra den gale Ende byrja öfugt. Det er galt i alle Ender. Enten det er ret (rigtigt), eller galt hvort sem það er rjett, eða rangt. En g. Adfærd (Skik). Give sig et galt Navn ljúga til nafns síns. Gale Penge (í tali), falspeningar. — 5) (í tali), kynlegur, skritilegur, skoplegur: Han har et galt Navn, som jeg ikke kan huske. — B) galt, sem ao., 1) vitlaust, heimskulega: Handle galt eða bære sig galt ad fara heimskulega að ráði sínu. — 2) öfugt, rangt: Det staaer (vender) galt. Uhret (Klokken) gaaer galt. Det er galt fat það er allt í ólagi. Det gaaer for galt nú kastar tólfunum. Jo galere, jo bedre.

*Galan, ft. -er, kk., = Boler.

*galant, ft. -e, e., kurteis, hæverskur; fagurmæltur; kurteislegur, hæversklegur; stimamjúkur við kvennfólk; ljettlátur, lauslátur; prúðbúinn.

*Galanterie, kl., kurteisi, hæverska; stimamýkt við kvennfólk; ljettlæti, lauslæti; einnig = Galanterievarer.

*Galanteriebod glisbúð.

*Galanteriehandler, ft. -e, kk., glismangari (sjörgv. hýjarskip.).

*Galanterikræmmer = Galanteriehandler.

*Galanterievarer, ft., glis, glingur.

Galbær (líka Galdebær og Gallebær) (eins konar jurt með berjum) *solanum nigrum.*

Galde, án ft., sk., [gall], gall. — b) óeiginl., vonzka, heipt.

galdeagtig, ft. -e, e., svipaður galli: Det har en g. Smag það er að því gallbragð.

galdebitter gallbeiskur.

galdeblandet, [sh. blande], gallblandinn.

Galdeblære gallblaðra, gallpungur.

Galdebær sjá Galbær.

Galdedrik (sjaldh.), gallbeiskur drykkur.

Galdefeber ólgusótt af of mögnuðu galli.

galdefuld gallmikill. — b) óeiginl., beiskur í orðum.

Galdegang gallpípa í lifrinni.

galdegrøn gallgrænn.

Galder (líka ritað Galler), án ft., sk., illgresi í hampi. Sh. Gallerhamp.

Galder, án ft., sk., [galdr], (úrelt), galdur.

Galdesot gallsótt, gallsýki. Sh. Galdesygdom.

Galdesteen gallsteinn.

galdesyg gallsjúkur.

Galdesygdom = Galdesot.

galdre, ás. 1, í g. Hamp reyta upp illgresi í hampi.

galdre, h. s. 1, [galdra], fremja galdur, seiða.

Galdremester galdramaður, seiðmaður.

gale, galede og gol, (har) galet, h. s., [gala], gala.

*Galease, ft. -r, sk., eins konar hafskip (með tveimur siglum): Fare med en G.

*Galei, ft. -er, sk., [sh. galeið], galeið. — Haft ýmislega í tali, t. o. m. Hvad vilde du paa den G.? líkt og þú áttir erindið (í lónið)!

*Galeislave galeiðaþræll (í Suðurlöndum).

Galen, sk., það að gale.

galen, [galin-n], sjá gal.

Galenskab, sk., (sjaldh.) = Galskab (einkum a).

Galge, ft. -r, sk., [gálgi], gálgi: En muret G. Blive dømt til Galgen. Klæde Galgen (eða en G.) hanga (í hæðsta gálga).

Galgebakke hæð sem gálgi stendur á.

Galgefrist (í tali), skammgóður vermir.

Galgelænke rekindi í gálga.

Galgetræ gálgtrje (Fsk.).

galhovedet (í tali), óhemjandi, (sh. óhemja).

*Galla, sk., hirðveizla, stór-hóf í konungsgarði; hirðveizlu búnaður (klæði).

Galle, ft. -r, sk., eins konar arða sem kemur á suman við (einkum á laufið). — b) arða á miðju speigilgleri.

Gallebær sjá Galbær.

Gallehveps (skorkvikindi) *cynips.*

Galler sjá Galder (illgresi).

Gallerhamp = Galder (illgresi).

*Gallerie, ft. -r, kl., svalir einkum með þaki yfir og opnar á annari hliðinni; efsti pallur í leikhúsum; myndasalur (einkum pentskripla).

*Gallimathias, kl., bull og vitleysa, þvættingur. Sh. Vaas.

*Gallion, ft. -er, sk., skips-trjóna, drekahöfuð.

*Galliot, sk., eins konar einsiglt hafskip.

Galmand, [f. gal Mand], ekki haft nema sem fremri liður í samsettu orði, t. a. m.

Galmandsværk óðs manns æði.

Galmei, án ft., sk., eins konar málmblendingur.

Galning, ft. -er, kk., æringi, galapín; sh. flagari.

*Galocher, ft., utanhafnarskór.

*Galon, ft. -er, sk., borði (legging) úr gullvír eða silfurvír: Brænde Guld ud af Galoner.

*galoneret, ft. galonerede, e., lagður gullborða eða silfurborða.

*Galop, án ft., sk., = Firspring.

*Galopade, sk., a) = Galop. — b) eins konar dans.

*galoppere, h. s. 1, a) um hestinn, stökkva. — b) um þann sem ríður, láta stökkva, ríða á stökk, þeysa.

Galskab, kl., vitleysa, a) án ft., = æði, ærsl, vitfirring. — b) með ft. -er, = heimskupör, hjegómi: Lad det G. fare. — De har noget G. for imellem dem eru e-ð að bralla.

Galt, ft. -e, sk., [galt-r; sh. kattr f. köttr], vanaður göltur.

Galtgriis vanaður grís.

*galvanisere, ás. 1, hleypa rafmagni í e-ð með málmi.

*galvanisk, ft. -e, e., = electrisk *β.*

*Galvanisme, sk, rafmagn sem hleypt er í lifandi verur með málmtegundum.

Galæble blekber.

Gam, sk., [gamm-r], = Grib.

*Gamascher, ft., eins konar hnepptir utanhafnarsokkar með öngvum ilveg (og optast) úr klæði.

gammel, ft. gamle, e., [gamal-l], miðstig ældre, efsta stig ældst, í) gamall (t. a. m. í: hvað gamall ertu?), a) um lifandi verur: Hvor g. er han? Han er 30 Aar g. þrítugur. Drengen er saa g. (er orðinn svo gamall), at han kan skjøtte sig selv. Gjøre sig ældre (látast vera eldri), end man er. — b) um dauða hluti: Brevet var en Maaned gammelt (var mánaðargamalt), da jeg fik det. — 2) gamall (sem lengi er búinn að vera), a) um lifandi verur, gamlaður, forn: Han begynder nu at blive g. er nú farinn að eldast. — Blive g. (hrumur) for Tiden eldast illa. — Han er alt en g. Candidat það er langt (eru mörg ár) síðan hann lauk sjer af. Han er alt en g. Krigsmand hann hefur lengi verið hermaður. Gamle Venner (Bekjendte). Ikke blive g. (verða — tolla — ekki lengi) paa et Sted. — b) um dauða hluti, forn: En g. Eeg. Et gammelt Huus. En g. Gjeld. G. Kjærlighed. Gammelt Venskab. Gammelt Had forn fjandskapur, (gamlar væringar). — *β*) gamall í samanburði við e-ð annað, eldri: Den gamle og den nye Grændse. — Den gamle Verden (sh. Verden). — *γ*) líkt og fornfálegur eða slitinn: Gamle Klæder garmar, ræflar. Gammelt Bohave (sh. skrífli). Gammelt Jern járnarusl. Gammelt Sølv. — *δ*) forn og skemmdur: Gammelt Smør. — *ε*) gamall og góður: G. Viin. — *ζ*) sem lengi hefur haft herratign: G. Adel. Være af en g. Slægt (Familie). — *η*) sami og verið hefur: Blive ved gamle Skikke halda sömu siðum. Blive ved sin gamle Levemaade. — 3) um garð genginn eða undir lok liðinn, a) fyrri: Han blev indsat i sine gamle Rettigheder honum voru fengin aptur öll hin fyrri rjettindi. Han fik sit gamle Embede igjen sitt hið fyrra embætti, sama embættið og hann hafði áður haft. — b) gamall (í: gamlaárskvöld): Det gamle Aar. — c) forn = fyrri (t. a. m.: fyrri menn, sem fræðin kunnu): Det gamle nordiske Sprog forntunga Norðurlanda. I gamle Dage fyrrum; í fyrndinni. Det gamle Rom Rómaborg hin forna, Rómaborg í fornöld. Den gamle Historie fornaldarsagan, fornsagan. De gamle Grækere Forngrikkir. De Gamle fornmenn (sjer í lagi um Grikki eða Rómverja).

gammelagtig, ft. -e, e., fornfálegur, gamallegur, ellilegur, roskinn að sjá.

gammeldags, a) sem óbneigjanleg e., fornlegur, forneskjulegur: G. Overtro forn hjátrú, kerlingabækur. G. Levemaade. G. Klæder forneskjuklæðabúnaður (sh. Fms.). En g. Form. — b) sem ao., forneskjulega: Gaae meget g. klædt hafa forneskjuklæðabúnað (sh. Fms.).

Gammelmad (í almúgatali), kall fornkjöt (hangið kjöt) og saltkjöt.

Gammelost forn og bragðmikill ostur; kæstur ostur.

gammelvant, [sb. vænne], alvanur e-u.

Gammelviin furnt messuvín.

Gammen, án ft., sk., [gaman], (sjaldh.), a) gaman: Gammens Ord gamanyrði. Gammens Tale gamanræða. Gammens Qvæde gamankvæði. Málsh.: Alvor og G. kan ilde sammen (alvara og gaman eiga illa saman, Orðskviðasafn). — b) glaumur og gleði, skemmtun: Ofte kommer Sorg efter G. opt kemur grátur eptir skellihlátur (orðskv.).

Gammensqvad fagnaðarljóð.

Gammenstid fagnaðartíð.

gamse, h. s. 1, [sb. gams í orðstiltæk. snapa gams], = gramse b: G. efter noget (sb. efter I, A, 3, a).

gandske sjá ganske.

Gane, ft. -r, sk., gómur (í munni): Hvad der kildrer Ganen það sem er gómsætt. Have læffer G. vera matvandur.

Ganebeen eitt beinið í gómuum.

Ganebogstav gómstafur.

Ganebyld kýli í gómnum.

Ganehvælving gómhvolfið, sjálfur gómurinn.

Ganekjertel góm-eitill.

Ganelyd gómhljóð.

Ganerand gúmjaðarinn út við tennurnar.

Gang, ft. -e, sk., [gang-r], A) gangur eða ganga n. s. frv., 1) eiginl., a) um hreifingu á fótum, α) það að ganga, gangur, ganga: Faae intet for sin G. hafa hlaup og lítið kaup (hlaup en engin kaup). — Einnig sífelldar komur: Have sin G. i et Huus vera þar heimagangur. — β) það hvernig gengið er, gangur, göngulag: Have en let G. vera ljettstígur. Have en svær G. vera þungstígur, stíga þungt til jarðarinnar. Have en langsom G. vera vanur að ganga hægt. — b) um hreifingu án fóta: Jordens G. om Solen. Skibets G. i Søen. Mellen er i G. (snýst). Sæt Maskinen i G. — 2) óeiginl., α) rás, o. s. frv.: Naturens G. (náttúrleg rás hlutanna). Forstyrre Forretningernes G. Sagen har faaet en anden G. (það er komið allt annað rek á málið). I dette Huus har (eða gaaer) Alt sin ordentlige (eða jævne) G. Naar Retten skal have sin G. (ef rjetturinn gengur yfir). — β) líki og tízka: Føre noget i G. koma e-u á. Denne Mynt er ikke meer i G. þessir peningar eru hættir að ganga. — B) sinn, skipti: Een G. einu sinni og ekki optar (sb. eengang 1, a). To Gange tvisvar. Tre Gange þrysvar. Ti Gange. Ikke een, men flere Gange. Første (anden, tredie, tiende) G. í fyrsta (n. s. frv.) sinni. Een G. maa være den første einu sinni verður allt fyrst. — Een G. saa stor = to Gange saa stor helmingi stærri. Syv Gange saa stor sjö hlutum meiri, sjöfaldur að stærð. — En og anden G. endur og sinnum. — C) staður 1) þar sem menn (eða skepnur) ganga, a) t. a. m. í Græsgang; Spadseregang b. — b) mjótt stræti í borg: Smalle Gader kaldes Stræder, Gyder, Gange. — c) göng α) í skógum eða aldingörðum: Vi gik til Enden af Gangen. — β) í húsum, líka rangali, svalir. — 2) málmgöng eða grjótgöng (í jörðu). — D) það sem saman á (af e-u): En G. Strikkepinde einir prjónar.

Gangarv (forní), arftak að ættingjatali (þar sem karl og kona taka jöfnum höndum).

Gangbaare = Bærestol.

gangbar, ft. -e, e., a) (sjaldh.), gengur: En g. Vei. — b) óeiginl., α) gjaldgengur: G. Mynt gangpeningar, gangsilfur. — β) algengur: Det er en g. Skik það er algengt.

Gangbeen fótur sem gengið verður með, (sb. ganglimir).

Gangbjerg (fyrrum), fjall sem málmgöng eða grjótgöng eru í.

Gangbro gangbrú (sem ekki verður riðið eða ekið yfir um).

Gangbræt borð (fjöl) til að ganga (t. a. m. yfir um læk).

Gangdag dagur þegar bóndi á að vinna kvöð með hjúum sínum á fæti. Gagnstætt: Spændag.

Gangdør dyr á göngum, rangaladyr.

Ganger, ft. -e, sk., [e. n. gangari; sb. gangvari], í skáldskap og fyrri tíða bókum, eiginl. sá sem gengur. — b) jór, hestur, (einkanl. reið hestur sem ekki var hafður í orustum). — c) einkum = Pasgænger.

Gangergang = Pasgang.

Gangfod (á fugli), fótur sem er lagaður til göngu.

gangfør göngufær, gengur (sem getur gengið): Hesten er ikke engang g.

Ganghjul hjól sem er troðið til snúninga.

Gangklæder, ft., ígangsklæði, gangveri: Sengeklæder og G.

Gangkone, a) kvennmaður sem hleypur erindi fyrir aðra; einnig lausavinnukona (sem er suma daga í vinnu á e-u heimili). — b) spítalaþjónusta.

Gangkurv vandlaupur sem börnum er kennt að ganga í. (Sb. Gangvogn.)

*Ganglion, ft. Ganglier, kl., = Nerveknude.

Ganglinned línklæði (gagnstætt: línlökum og öðru þess kyns).

Ganglod ganglóð á stundaklukku.

Gangpost = Fodpost.

Gangrum gangrúm (svo mikið rúm að gengið verði). — b) göng (Gang C, 1, e, β).

gangsid skósíður.

Gangspil akkerisvinda.

Gangsti gangstígur. (Sb. Gangvei.)

Gangsyge = Omgangssyge.

Gangtræ brú úr borðum og með handriði.

Gangvei gangvegur, einkum til skemmtunargöngu.

Gangvogn dálítill vagu sem börnum er kennt að ganga í.

Gangværk gangvirki (t. a. m. í úri; sb. Drivværk).

Ganning, sk., [sb. gáning-r], (í almúgatali), það sem manni líkar: Det er just min G. það er það sem við mig á.

ganske (líka ritað gandske), 1) e. (eins í ft.), (sjaldh. nema í ritningunni), allur, gjörvallur: Den g. Hær. Tíðkanl. í orðstiltæk.: Af mit g. Hjerte af öllu hjarta; sb. guðvelkomið. — 2) ao., a) öldungis, (sb. fuldelig): Det er ikke g. færdigt það er ekki albúið. Det er g. sandt það er hverju orði sannara. Jeg er g. af hans Mening jeg er honum öldungis samdóma. — Fyrrum: G. ikke alls ekki; g. ingen alls enginn. — b) mjög, stórum, stórlega, mikillega, (sb. öllungis illa, Fms. XI, 144): Der er g. faa tilbage það eru örfáir eptir. Jeg blev g. bange dauðhræddur, laf-hræddur. — c) sæmilega, dáindis: Jeg var g. vel tilfreds dá-vel (dáindis) ánægður.

Gante, ft -r, kk., [ganti], ganti, flón: Peer Gantes Gjenvei (í tali), krókur (í orðatiltæk. fara á sig krók).

gante, ás. 1, [ganta], (í tali), ganta, gabba, heimska: G. een. — Gantes med een gera að gamni sínu við e-n.

Ganteri, ft. -er, kl., gantalæti, glens.

Gantesnak glensyrði.

gantevorn, ft. -e, e., gantalegur.

*Garant, ft. -er, kk., ábyrgðarmaður.

*garantere, ás. 1, ábyrgjast.

*Garantie, ft. -r, sk., ábyrgð: Jeg har ingen G. for, at jeg get ekki átt undir, að o. s. frv.

*Garçon, kk., a) = Opvarter. — b) = Ungkarl.

*Garde, sk., varðlið stórhöfðingja (valið að vexti).

*Garder, ft. -e, kk., varðmaður stórhöfðingja.

*gardere, ás. 1, gæta e-s, bjarga e-u.

*Garderhest hestur hófuðvarðar.

*Garderhoide það að vera eins hár og varðmenn stórhöfðingja.

*Garderobe, sk., klæðaklefi; fataskápur; fatnaður.

*Garderofficeer varðmannaforingi.

*Garderstald varðmannahesthús.

*Gardin, ft. -er, kl., tjald um rúm eða fyrir glugga: Trække Gardinet for Sengen. Et Fag Gardiner tjöld fyrir einn glugga.

*Gardinbræt lista sem gluggatjald er hengt á.

*Gardinqvast skúfur á Gardin.

*Gardinring hringur á Gardin.

*Gardinsnor taug á Gardin.

*Gardinstang tjaldvölur, tjaldkefli.

*Gardist, ft. -er, kk., = Garder.

Garkokker skír eir.

Garn, kl., [garn], a) án ft., spunnið band, þráður. — b) með ft. eins, net. — Einnig óeiginl., (sb. tálgröf): Have alle sine G. ude hafa allar klær úti, hafa öll brögð í frammi. Faae een i sit G. tæla e-n.

Garnbom veljarriður.

*garnere, ás. 1, leggja föt.

*Garnering, sk., a) án ft., það að garnere. — b) með ft. -er, leggingar.

Garnhaspe besputrje.

*Garnison, ft. -er, sk., varnarlið, setulið.

*garnisonere, h. s. 1, vera í setu (vera setulið).

*Garnitur, sk., = Besætning 1 (leggingar, o. s. frv.); höfuðbúnaður; n. s. frv.

Garnnøgle bandhnoða, þráðarhnykill.

Garnrende rakgrind.

Garnruse = Netruse.

Garnspilde (sjaldh.), netjaspell.

Garnspole = Spole.

Garnstang bandstöng (sem band er hengt á til þerris). — b) í ft., það sem veiðimenn hafa til að festa net á.

garpe, h. s. 1, krunka. — b) drabba, gera bávaða.

Gartner, ft. -e, kk., garðyrkjumaður, (sb. vingarðsfágandi, 677). (Fornleg orð: Urtegaardsmand, Podemester.)

Gartneri, án ft., kl. garðyrkja.

Gartnerkonst garðyrkjulist.

garve, ás. 1, súta, barka.

Garvemiddel það sem barkað (sútað) er úr.

Garver, ft. -e, kk., sútari.

Garverbark sútunarbörkur.

Garvergaard sútaragarður.

Garveri, kl., a) án ft., skinnaverkun: Lære Garveriet. — b) með ft. -er, sútunarbús: Anlægge et G.

Garverkar sútunarker.

Garverkule skinnagröf (múrsett gröf sem skinn eru sútuð í).

Garverlud = Barkelud.

Garvermølle = Barkmølle.

Garvestof sútunarefni, (berki kl.).

Garvning, sk., sútun, börkun.

*Gas, sk., lopttegund.

*Gasconnade, sk., gort, raup, skrum.

*gasconnere, h. s. 1, gorta, raupa, skruma, láta mikið yfir sjer.

Gasse, ft. -r, sk., gæsarsteggi.

Gast, ft. -er, a) sk., (úrelt), ári, illur andi. — b) kk., (í tali), mannfýla.

*gastrisk, ft. -e, e., sem er í magnnum, maga-.

*Gastronom, ft. -er, kk., sá sem kann að búa til kræsingar. — b) sælkeri.

Gat, sk., [sb. gat], þjóin. — Sb. Kattegat.

gau, e., (úrelt), slyngur, slunginn.

Gautyv sjá Gavtyv.

Gave, ft. -r, sk., gjöf 1) það að gefa. — 2) það sem gefið er, a) það sem menn gefa: Man skal ei laste given G. líkt og gott er allt gefins (orðskv.). Frivillige Gaver til de Fattige. En kostbar (herlig, fattig) G. — Tage imod Gaver taka mútur. — b) það sem guð gefur: Børn ere en G. af Gud. Guds Gaver guðs gjöf (sb. ganga skal guðrs gæfi til fjalls sem til fjöru; — gæfi af gáf-u, eins og sæti af sát-u, kvæði af kváð-u), guðs blessun, sjer í lagi góð (eða mikil) guðs blessun. Vi har Guds Gaver af Korn i Aar (í tali). Naturens Gaver (t. a. m. kraptar, minni; sb. vera vel af guði gerður). Lykkens Gaver (t. a. m. auður, metorð). — β) í ft., sjer í lagi, gáfur: En Mand af herlige Gaver. Han har gode Gaver til Poesie hann er náttúraður fyrir skáldskap. — Einkum, talandi, mælska: Hans Prædiken var vel udarbeidet; men han fattes Gaver.

Gavebog gjafaskrá (sem gjafir eru bókaðar í).

Gavebrev gjafarbrjef.

Gavegods gjafafje.

gaveløs gjaflaus: Han lod ingen g. gaae bort engum fara gjaflaust af sínum fundi.

Gavl, ft. -e, sk., [gafl], gafl, gaflhlað.

Gavlbænk gaflbekkur.

Gavlfjæle, ft., eins konar vindskeiðar á sumum húsgöflum.

Gavlmuur gaflhlað sem er múr.

Gavlspids gaflbust.

Gavltag gaflþak.

Gavlvindue gaflgluggi.

gavmild gjöfull, mildur af fje, örlátur, örlyndur: Være g. imod de Fattige.

Gavmildhed, án ft., sk., gjöfli (fornt), gjaflyndi (sjaldh.), örlyndi, örlæti, örleikur, frjálsleikur (Fms. XI, 422): En overdreven G. bliver til Ødselhed.

Gavn, án ft., kl., [gagn], gagn, not, hagur, hagnaður, hagsmunir: Have G. af (að) noget. Det gjør mig hverken G. eller Skade. See (eða være) paa eens G. vera e-m hollur. — Gjøre G. i Huset vera að gagni á heimilinu, gera nokkuð. — Være noget af Navn, men ikke af G. vera e-ð einungis að nafninu til. Er han det ikke i Navnet, saa er han det i Gavnet (hann er það, þó hann sje ekki kallaður það).

gavne (har), h. s. 1, [gagna], gagna (nota, stoða) e-m: Det gavner mig meget það er mjer að miklu gagni eða stóru liði. Det gavnede dog saa meget, at það var þó æfinlega það gagn að því, að o. s. frv.

Gavnelyst, án ft., löngun til að gera gagn.

gavngjørende, [sb. gjøre], sem gerir nokkuð til gagns á heimilinu: G. Folk i et Huus.

gavnlig, ft. -e, e., [gagnlig-r], sem gagn er að, sem er til nokkurs, haganlegur, þarfur, nytsamur: Hvis det er ham gavnligt ef það er honum til góðs.

Gavnlighed, án ft., sk., nytsemi.

gavnløs gagnslaus, þarflaus, óþarfur, ónýtur: Et gavnløst Foretagende.

Gavnløshed, án ft., sk., það að vera gavnløs.

gavnrig gagnsmikill, notasæll.

Gavnsgjerning þarfaverk: Han gjør ingen G. den hele Dag hann tekur ekki handarvik (tekur ekki hendi sinni til neins) liðlangan daginn.

gavnsgod (sjaldh.), sem sjer um sig.

Gavnskov = Tømmerskov.

Gavntræ = Gavntømmer.

Gavntømmer efniviður, verkviður.

Gavnved = Gavntømmer.

Gavtyv (líka ritað Gautyv; sb. gau) fantur, bófi.

Gavtyveri, kl., = Gavtyvestreg.

Gavtyvestreg óknytti, strákapör.

*Gazelle, ft. -r, sk., eins konar fagurvaxið hjartarkyn í austurálfu.

Gebeet, ft. Gebeter, kl., = Omraade, Landeie.

Geburtsdag = Fødselsdag.

Gebærder, ft., = Lader, Fagter.

Ged, ft. -er, sk., [geit], geit, geitsauður, (í ft. geitur og geitfje).

Gedde sjá Gjedde.

Gede, sk., hjá skipasmiðum = Hvidved.

Gedebuk geithafur, hafur.

Gedehaar geitarhár, (geitarull).

Gedehams, ft. -hamse, sk., (eins konar stór fluga) *vespa crabro*. Sb. Geding.

Gedehjord geitahjörð.

Gedehorn geitarhorn.

Gedehyrde geitahirðir.

Gedelid = Kid.

Gedeost ostur úr geitamjólk.

Gedemelk geitamjólk.

Gedeskind geitskinn; geitstaka.

Gedesti geitahús.

gedigen, ft. gedigne, e., um málm, sem finnst skír í jörðu: Gedigent Guld (Sølv). — b) óeiginl., verk sem prýðilega hefur tekizt, ágætur, framúrskarandi: Et gedigent Skrift.

Geding, ft. -er, sk., [sb. geitung-r], (fyrrum) = Gedehams.

Gehalt, án ft., sk., sannvirði peninga (eptir því hvað mikið er í þeim af gulli eða silfri): Mynt af god (slet) G. góðir (vondir) peningar. — Óeiginl., það sem í e-ð er varið: Et Skrift uden sand G. sem ekkert er í varið í raun og veru.

Geheimeraad, kk., leyndarráð (nafnbót).

Gehæng, kl., sverðól. Sb. Sværdbælte.

Gehør, án ft., kl., næm heyrn í því sem lýtur að sönglist: Have et fiint G. Spille noget blot efter Gehøret (eptir heyrn sinni).

geil, ft. -e, e., lostafullur. — b) of frjór (um jarðveg); sem sprettur yfir sig (um plöntur; sb. leggjast í legur).

Geilhed, án ft., sk., ergi. — b) of mikil frjófsemi; ofvöxtur.

Geist, sk., 1) með ft. -er, = Aand 1 (andi, svipur, vofa). — 2) án ft., a) = Aand 4: Geisten slumrer hos ham. Poetisk G. skáldskaparandi. — b) sb. Viingeist.

geistig, ft. -e, e., áfengur.

geistlig, ft. -e, e., andlegur = sem er andlegrar stjettar, kennimannlegur: Den geistlige Stand hin andlega (kennimannlega) stjett, klerkastjettin. En g. Mand klerkur. Geistlige Godser eignir kirkna eða klaustra. Geistlige Rettigheder rjettindi kennidómsins. Geistlige Love kristinn rjettur, guðs lög.

Geistlighed, án ft., sk., kennidómurinn, klerkastjett.

Geled, ft. -er, kl., fylkingarröð: De vare opstillede i tre Geleder þeir höfðu þrísetta fylkingu. Aabne (færa sundur) Gelederne. Slutte (færa saman) Gelederne.

*Gelee, sk., hlaup (t. a. m. soðhlaup).

Gemak, ft. -ker, kl., höfðinglegt herbergi. (Á forna dönsku Mag.)

Gemal, kk., bóndi tiginnar konu.

Gemalinde, ft. -r, kvk., tigins manns kona.

gemeen, ft. gemene, e., að nokkru leyti úrelt og að öðru leyti tíðkanlegast í tali, a) úrelt = almindelig I, 1: Det gemene Bedste almennings heillir, landsins gagn og nauðsynjar. — b) = almindelig I, 4, (óbreyttur, lítils háttar, o. s. frv.): Han omgaaes helst med gemene Folk. En g. Talemaade (almúgalegt orðatiltæki). — Þó er gemeen sjaldh. í þessari merk., nema um liðsmenn og skipara: G. (óbreyttur) Soldat. G. Matros. De Gemene liðsmenn (ekki foringjarnir). — c) óvandaður = ljótur (óskrautlegur): Grove og gemene Klæder. — d) ódrengilegur, níðslegur, níðangalegur: En g. Handling. — e) rustalegur, frumtalegur, hroðalegur, (dónalegur): Han har et gemeent Væsen. Gemene Skjeldsord óþvegnar skammir, (dóna-skammir). — f) klúr = klámfenginn: G. Snak klám. Gemene Viser klámvísur. — g) lauslátur, saurlífur: Et gemeent Fruentimmer allra gagn, skækja. — h) kompánalegur: Gjøre sig g. med nogen vera kompánalegur við sjer minna mann. — i almúgatali, altilegur, þægilegur, viðfeldinn, lítillátur.

Gemeenhed, sk., ódrengskapur, níðingsskapur: G. i Opførsel. — b) ósvinna, rustaháttur, rustaskapur, (dónaskapur). — c) klám. — d) lauslæti, saurlífi.

gemeenlig, ao., = almindelig II, 2.

Gemeenskab, kl., sambleadi: Have G. med een hafa samblendi við e-n.

*Gemme, ft. -r, sk., krotaður gimsteinn.

Gemyt, ft. -ter, kl., = Sind, Sindelag, Hjertelag: Et godt G. góðmennska. Hun har et eiegodt G. hún er ofboð góð í sjer. Et ondt Gemyt mannvonzka. Et mildt G. bliðlyndi. Et blødt G. viðkvæmni.

*Gendarme, ft. -r, kk., vopnaður gæzlumaður á hesti.

*Gene, sk., (eiginl. kvöl), það sem er fyrir (aptrar) manni, byrðarauki, ami, og þvíuml.

*Genealog, ft. -er, kk., ættartölumaður.

*Genealogie, sk., a) án ft., ættvísi. — b) með ft. -r, ættartala; ætt.

*genealogisk, ft. -e, e., sem lýtur að ættartölum: Genealogiske Tabeller ættartölutöflur.

*General- (eiginl. e.; en er haft) sem fremri liður í samsettum orðum, og merkir ýmist, sem nær yfir allt, eða yfir-, höfuð-, aðal-.

*General, ft. -er, kk., hershöfðingi.

*Generaladjutant efsti aðstoðarmaður hershöfðingja.

*Generalbas, án ft., undirstaða hljóðalistar.

*Generalfeltmarskall æðsti hershöfðingi.

*Generalfiscal sóknari í landráðamálum, ríkissóknari: Sættes under Generalfiscalens Tiltale.

*Generalinde, ft. -r, kvk., hershöfðingjafrú.

*Generalissimus, kk., æðsti hershöfðingi.

*Generalitet, kl., stjórnarráð yfir landhernum.

*Generallieutenant hershöfðingi annarar tignar að ofan.

*Generalmajor hershöfðingi þriðju tignar að ofan.

*Generalmarð herbumbuslátturinn mikli (það að berja margar herbumbur, einkum til brautfarar): Slaae G.

*Generalstab hershöfðingjaráðið.

*Generation, n. -er, sk., kynslóð; mannsaldur.

*genere, ás. 1, vera fyrir (aptra) e-m, vera e-m til trafala, ama e-m: Det generer mig mjer er mein (bagi, ami, eða þvíuml.) að því. Det generer ham slet ikke honum þykir (verður) ekki mikið fyrir því, o. s. frv. — b) g. sig fyrirverða sig. — Uo. l. t. er haft sem e. og merkir feiminn, einurðarlaus, uppburðarlitill, ófrjálslegur, o. s. frv.

*generel, n. -le, e., = almindelig I, 2.

*generisk, n. -e, e., kynferðislegur: G. Forskjel kynferðis-munur.

*Generositet, sk., drenglyndi, göfuglyndi, rausn.

*generøs, n. generøse, e., drenglyndur, göfuglyndur, stórgjöfull, rausnarlegur.

*genetisk, n. -e, e., upprunalegur (sem lýtur að því að sýna uppruna e-s hlutar).

*Genevre, kl., einirberjabrennivín.

*genial, n. -e, e., fullur andagiptar; hugkvæmur, hugvitssamur; hugvitslegur.

*Genialitet, sk., andagipt, hugvit.

*genialsk, n. -e, e., = genial.

*Genie, kl., = Aand 4, (sb. hugvit). — b) andagiptarmaður, hugvitsmaður: Et poetisk (musikalsk) G. sá sem hefur andagipt til kveðskapar (hljóðalistar). Et mathematisk G. mesti hugvitsmaður til reiknings, (efni í mesta reikningsmann).

*Genitiv, n. -er, sk., eigandi.

*Genius, n. Genier, sk., andi (andleg vera); fylgja, verndarengill; eðli.

*Genre, sk., tegund, grein, o. s. frv.

*Genremaleri pentskript sem er tekin eptir því sem hversdaglega fer fram.

*gentil, n. -e, e., prúður, prúðlegur.

*Gentleman, n. Gentlemen, kk., heldri maður á Englandi.

*Genus, kl., kyn, kynferði.

*Geognosie, sk., jarðlagafræði.

*Geognost, n. -er, kk., jarðlagafræðingur.

*geognostisk, n. -e, e., sem lýtur að jarðlagafræði.

Geograph, n. -er, kk., = Jordbeskriver.

*Geographie, n. -r, sk., = Jordbeskrivelse.

*Geolog, n. -er, kk., jarðfræðingur.

*Geologie, sk., jarðfræði.

*geologisk, n. -e, e., sem lýtur að jarðfræði.

*Geometrie, sk., mælingafræði.

*geometrisk, n. -e, e., mælinga-.

geraade (er), h. s. 1, a) vera, í öðrum eins orðatiltækjum og det geraader ham til megen Ære. — b) rata (komast) í e-ð, lenda í e-u: G. i Fare (Ulykke, Armod).

*gerere, ás. 1, í g. sig hegða sjer, fara svo að ráði sínu, láta eins og, o. s. frv.

Gesandt, n. -er, kk., sendiherra.

Gesandtskab, n. -er, kl., sendiherra umboð, sendiherra embætti. — b) sendiherra með sínum undirmönnum.

Gesims, n. Gesimser, sk., múrbrún; múrkverk.

Gestalt, n. -er, sk., lögun, sköpulag, vaxtarlag. (Sb. Skikkelse 2, Skabning 2, Dannelse b, α.)

*Gesticulation, sk., látbragð manns þegar hann er að talo.

*gesticulere, h. s. 1, baða höndum eða breyta sjer í andliti þegar maður talar.

gestne sjá gjestne.

*Gestus, n. eins, sk., látbragð einkum þegar maður er að tala.

Gevalt, sk., vald, ofbeldi: Bruge G. beita ofbeldi. Raabe G. (kalla á hjálp þegar ráðizt er á mann). (Sb. Vold.)

Gevinst, n. -er, sk., hlutur sem maður fær t. a. m. í talnabúð; gróði. (Sb. Vinding.)

Gevær, n. -er, kl., = Bøsse 2.

Geværild skothríð úr bissum.

Geværkolbe = Bøssekolbe.

Geværlaas = Bøsselaas.

Gevær-pibe = Bøssepibe.

Geværsmed = Bøssemager.

Gevært, n. -er, sk., æxli. (Sb. Udvært.)

Gi, n. -er, (eða Gie, n. -r), sk., eins konar (skips)kaðall.

gid! mo., jeg vildi; mikið vildi jeg, að; það væri betur, að: G. det var saa vel það væri betur, að satt væri!

gide, gad, (har) gidet eða gidt, h. s., [geta], a) með neitunarorði, nenna ekki, geta ekki fengið af sjer, (sb. gefa ekki um): Han gider ikke bestille noget hann nennir ekkert að gera. Han gider ikke røre sig af Stedet honum verður ekki ekið úr sporunum. Jeg gider ikke (get ekki fengið af mjer að) see ham. — Jeg gider ikke høre derpaa. — b) án neitunarorðs, vilja, gefa um að: Saaledes gider han have det þetta líkar honum (á við hann). Han gider gjerne spise godt. — Det gider han hørt.

Gidsel, n. Gidsler, (líka ritað Gidsel, n. Gisler), kk., [gísl], gisl: Give Gidsler selja (setja) e-m gisla.

Gie sjá Gi.

Gieblok eins konar kaðalskeggla.

Gieløber, sk., einn kaðallinn (á skipi).

gift, n. -e, e., [ho. l. l. gipt-r], giptur eins og það er nú haft, þ. e. a) um karlmann, kvongaður, kvæntur, eiginkvæntur; b) um kvenmann, gipt: En g. Mand. En g. Kone. Han er nylig bleven g. hann er ný-kvongaður. Være vel (lykkelig) g. vel gelinn (um kvenmann); sem á góða (væna) konu.

Gift, n. -er, sk., I) [gift], a) gjöf, o. s. frv., sem aptari liður í samsettu orði (sb. Medgift, Tilgift, o. s. frv.). — b) gjöf (það sem peningi er gefið í einu): Køerne skal nu have den anden G. — c) = Dosis. — II) eitur, ólyfjan, (sb. dauðadrykkur, Fms. I, 8): Tage G. Døe af G. — óeiginl., ólyfjan: Vellyst er en G. for Sjælen. Lasternes G.

Giftblomst eiturblóm.

Giftblander, n. -e, kk., sá sem byrlar eitur.

Giftblanderske, n. -r, kvk., sú sem byrlar eitur, (eiturbyrla, J. H.).

Giftblanding eiturbyrlun. — b) eiturblanda.

Giftblære eiturblaðra (í sumum dýrum).

Giftbæger eiturbikar.

Giftdrik eiturdrykkur.

Gifte, kl., (forni. og í almúgatali) = Giftermaal, Ægteskab: I første (andet) G.

gifte, ús. 1, [gifta], gipta eins og það er nú haft, 1) gifte, a) án sig, gefa = gipta: G. sin Datter bort gefa dóttur sína. Han har giftet Datteren med en rig Kjøbmand gipt (eða gefið) dóttur sína ríkum kaupmanni. — De giftede deres Børn sammen (ljetu þau eigast). — G. sig Penge til (fá mikinn heimanmund). — b) g. sig (sb. ef karlmaður kvángast, en kona giptist, fyrir utan frænda ráð), α) kvongast; β) giptast: G. sig i (mægjast við) en god Familie. G. sig under sin Stand taka niður fyrir sig. G. sig igjen. G. sig med een (um karlmann) gangn að eiga (eða tómt eiga) konu; (um kvennmann) giptast manni. — 2) giftes giptast; gangn saman (forni): Hun vil aldrig giftes hún ætlar aldrei að giptast. — De tænke paa snart at giftes.

Giftefærd gipting (allt sem heyrir til giptingar; sb. Bryllupsfærd).

giftefærdig gjafvaxta: Han har en g. Datter.

giftefor (sjaldh.) = giftefærdig.

giftegal (í óvönduðu tali), sem ólmur vill giptast, ólmur í að giptast.

Giftegriller, n., = Giftetanker.

Giftelyst giptingahugur; kvonbænahugur.

giftelysten sem (þol.) langar til (fús á) að giptast eða kvongast.

Giftenykker, n., (í tali), giptingaköst, kvonbænaköst: Faae G. i Hovedet.

Giftermaal ráð = ráðahagur, (sb. kvonfang, um karlmann; gjaforð, um kvennmann; gipting): Være lykkelig i G. Stifte et G.

Giftermaalssager, n., ráðahagsmálefni: Det er ikke godt at blande sig i Andres G.

giftesyg sem (þol.) langar mikið til að giptast eða kvongast.

Giftesyge, án n., mikil fýsn til að giptast eða kvongast.

Giftetanker, n., (í tali), giptingahugur; hugsun um að kvongast: Gaae i G. Have G.

Giftetid giptingartíð; kvæningartíð.

giftig, n. -e, e., I) um korn og jarðveg, frjór, frjófsamur: Rugen er ikke meget g. i Aar rúgurinn er heldur rýr í ár. En g. Jord. — II) eitraður: En g. Plante; sb. Giftplante. Giftige Slanger eiturormar. — óeiginl., skaðvæun, skaðræðis-: En g. Taage. Han har en g. Tunge það er skaðræðismunnur á honum; sb. skæð tunga (Nj.).

Giftighed, án n., sk., það að vera giftig (I—II).

Giftingsgods (úrelt) = Medgift.

Giftingsmand (úrelt), giptingarmaður.

Giftmeel = Rottekrud.

Giftmiddel = Modgift.

Giftpiil eitrað skeyti.

Giftplante eiturplanta, eiturjurt.

Giftskud eiturlegt skot.

Gifttand holtönn í höggorml.

*Gig, sk., eins konar enskur eineykisvagn á tveimur hjólum.

*gigantisk, n. -e, e., tröllslegur, geysi (feikna, afar) mikill, feikilegur (feykilegur), o. s. frv.

Gige, n. -r, sk., [gigja], (sjaldh.), gígja.

Gigt, án n., sk, kveisa = liðaverkir.

Gigtfeber ólgo í blóðinu sem kemur til af flugkveisu.

Gigtknude kveisuþrimill.

Gigtplaster kveisuplástur.

Gigtsmerte kveisuverkur.

gigtsyg sem hefur liðaverki.

Gigttaft eins konar vext silki sem þykir gott við kveisu.

Gigttilfælde kveisuflog.

Giis, sk., angar út úr tóbaksjurtinni sem eru teknir af áður enn hún aprettur.

gild, n. -e, e., [gild-r], (úrelt), gildur

(líkt og góður í hverjs skuld): En g. og giev Mand. En g. Oxe (Hest).

gilde, ás. 1, [gelda], gelda, vana (hest): En gildet Væder laldes Bede.

Gilde, ft. -r, kl., [gildi], gildi (Eg. 22), boð, veizla: Gjøre et G. eða holde G. gera veizlu; hafa boð inni. Være til G. vera í (heim)boði eða veizlu. — b) (fyrrum), gildi (sem fjelag).

Gildebroder (sb. Gilde b), gildisbróðir, gildismaður, (sb. hvirfingsbróðir, Fms.).

Gildefred friðhelgi gildismanna.

Gildefærd gildisferð.

Gildegjerd, sk., [Gjerd = gerð], (úrelt), tillag gildismanns.

Gildegods gildisjörð (sem liggur undir Gilde b).

Gildehuus (líka Gildeshuus) veizlustofa (sb. Gilde a). — b) gildaskáli gildisbræðra.

Gildelag = Gilde a. — b) boðsmenn.

Gilder, ft. -e, kk., sem aptari hluti af samsettu orði, -geldir; sb. Hestegilder.

Gilder, ft. Gildre, sk., [sb. gildra], (úrelt), gildra: Sætte Gildre for Ræve (sb. refgarður, Gþl.) eða Ulve (sb. úlfshús, Gþl.). Orðskv.: Ræven gaaer ei to Gange i G. (sb. brennt barn forðast eldinn, og láta sig ekki flæða á sama skerinu).

Gildeshuus sjá Gildehuus.

Gildeskraa (fyrrum), gildisskrá.

Gildestue veizlustofa.

Gildetønde tunna sem veizludrykkur er í (einkanl. öltunna).

Gilding, ft. -er, kk., [gelding-r], geldingur (um mann).

Gildning, sk., gelding.

gildre, h. s. 1, [gildra], gildra: Det er ondt at g. for gamle Ræve illt er að ginna gamlan skolla (orðskv.).

gille (og gillie), ás. 1, [gilja], gilja; gæla kvennmann til ásta.

gillie sjá gille.

Gilling, sk., a) alakki á aptanverðu skipi við stýrið. — b) fláandi á neðanverðu segli.

Gimmer, sk., [gimbr], haft í orðinu

Gimmerlam lamb sem er gimbur (gagnstætt: Væderlam).

Gimpe, ft. -r, sk., [sb. gimpur í BH.], eins konar róla til að hossa sjer í.

gimpe, h. s. 1, hossa sjer; vega salt.

Gimpemølle eins konar róla banda fjórum.

Gimpestang ás til að vega salt á.

gimse, h. s. 1, (um hest, sem ekki hefur hlíð fyrir flugum), kippa höfðinu upp og niður.

*Gin, kl., enskt einirberjabrennivín.

*Gingerbeer, kl., engifers-öl.

Gips (líka Gyps), án ft., sk., gips (smágert veggjalím).

Gipsarbeide það að búa e-ð til úr gipsi. — b) það sem búið er til úr gipsi.

Gipsarbeider sá sem býr til allt hvað úr gipsi.

Gipsbillede mynd (líkneski o. s. frv.) úr gipsi.

Gipsdække gipsfylla undir lopti.

gipse, ás. 1, gipsa lopt eða veggi.

Gipser, ft. -e, kk., gipsari (sá sem gipsar lopt eða veggi). — b) = Gipsarbeider.

Gipsloft lopt með gipsfyllu.

Gipsmeel gipsmold; malið gips.

Gipsning, sk., gipsun.

Gipssteen gipssteinn sem finnst í jörðu.

Gipsværk = Stuccatur.

*Girobank ávísunarsjóður (einkum fyrir kaupmenn).

gise, ás. 1, taka angan af tóbaksjurtarblöðum (sb. Giis).

Gisning, ft. -er, sk., getgáta, tilgáta, ágizkun.

Gisp, ft. eins, kl., stynur eða þungt og snöggt andvarp (einkum í andarslitrunum).

gispe (har), h. s. 1, [geispa], draga þungt andann, vera í andarslitrunum.

Gispen, án ft., sk., stunur.

gisse, ás. 1, [sb. gizka], (sjaldh.), geta e-s til.

Gissel sjá Gidsel.

gisten, ft. gistne, e., [sb. gisin-n, gisn-, þar sem niðurlagið byrjar á hljóðstaf; sn í framburði = stu], gisinn.

gistne, h. s. 1, [sb. gisna], gisna: Saalænge der staaer Vand i Karret, gistner det ikke.

Gitter, ft. -e, kl., grind (stundum netgrind úr járnvír) fyrir e-u eða í kringum e-ð: Sætte G. for en Dør. G. om en Have.

Gitterdør grindahurð eða nethurð.

gitterhegnet, [sb. hegne], sem grindur eru í kringum.

Gitterport grindahlið, nethlið; stór grindahurð eða nethurð.

Gittervindue grindagluggi eða netgluggi.

Gitterværk grindur: G. ved en Trappe grindarið (handrið úr grindum) á stiga. G. om en Altan. (Sb. Rækværk.)

give [gefa], gav [gaf], given og givet [gefin-n, gefit], ás., I) með þol., A) þar sem gjör. er skynsöm vera, 1) með einum þol., eiginl., a) fá e-m e-ð, rjetta e-ð að e-m: Giv mig den Bog, som staaer der i Hylden. G. een noget i hans egen Haand. — b) bera, kasta, ausa, o. s. frv.: G. Maden om (eða omkring) ved Bordet. Giv (komdu með) Maden paa Bordet. G. Maden op ausa upp matinn úr potti. G. en Bold op henda upp knetti. — c) g. Kort gefa (í spilum). — d) g. Qvæget Foder gefa kúnum. Sb. han gav Hesten Brød. — give merkir líka að ala: G. et Sviin med Erter ala svín á baunum. En given Galt gjafgöltur (Gþl.), í orðatiltæk. saa fed som en given Galt um þann sem rær í spikinu. — e) gefa e-m læknisdóm o. s. frv. (sb. gef hónum súrur at eta, 655 XXX): G. een Medicin. G. een en Sovedrik. G. een Gift gefa e-m dauðadrykk (Fms. I, 8). G. een noget ind for Feberen. — f) gefa (í eiginl. merk.): G. og modtage Forræringer gefa gjafir og þiggja. Orðskv.: Ingen giver bedre, end det, han har (enginn gefur betra, enn á). Hun giver bort Alt hvad hun eier. Der er intet at g. bort það er ekkert eptir. G. een Kosten gefa e-m kost (Nj. 6), fæða e-n. G. en Tigger Almisse. G. meget til Fattige. — g) gefa, líkt og gjalda: Hvormeget har han givet for (gefið fyrir) Gaarden? G. een faameget i Løn (gjalda e-m svo mikið kaup) om Aaret. Jeg vilde g. meget godt til, om det kunde skee jeg vildi (gefa mikið til eða) mikið til vinna, að það gæti orðið. Han maa endnu g. noget til (hann verður að gefa meira, eða gefa á milli), hvis han vil have det. G. mange Penge ud eyða miklum peningum í útgjöld. G. mere ud, end man tager ind (hafa meiri gjöld enn tekjur). G. (greiða, gjalda, borga) Jordskyld (Leie, Rente, Skat). G. (greiða) Bøder. G. een noget paa Haanden gjalda e-m festarpening. — h) gefa = gipta: G. sin Datter bort gipta dóttur sína. Sb. Ægte. — i) g. igjen hvad man har laant skila því aptur. — k) giv Barnet den nye Kjole paa færðu barnið (eða láttu það fara) í nýju klukkuna. — l) g. een noget med fá e-m e-ð til að fara með það: G. een Mad med paa Reisen fá e-m nesti. Jeg gav ham et Brev med til Norge jeg bað (beiddi) hann fyrir brjef til Norvegs. — m) g. en Ansøgning ind i Cancelliet fara með (eða senda) bænarskrá til kansellísins. — n) g. en Bog ud (láta prenta bók). — o) undir konunglegum ráðstöfunarbrjefum, givet (gjört) paa vort Slot o. s. frv. — p) g. een skriftlig Fuldmagt fá e-m skriflegt umboð, bjóða e-m skriflega um e-ð. — G. sin Haand for noget rita nafn sitt e-u til staðfestu; staðfesta e-ð skriflega. — q) g. een Riis hýða (flengja) e-n. G. een Hug slá e-n. G. een Ørefigen gefa (reka) e-m utan undir. — r) g. noget op selja e-u upp, spýja e-n. — s) g. Skrig reka upp org, orga upp, (orga upp yfir sig). G. Lyd fra sig láta heyra til sín, (sb. gefa hljóð frá líkamanum). — t) g. Ævret op láta smala sinn í gerði (Gþl. 406). — u) g. Hals æpa; (líka: gelta). — v) með sig sem þol.: G. sig (leggja) ud paa Søen i en Baad. G. sig (leggja, halda) ud paa Isen. G. sig paa Veien leggja (halda) á stað. G. sig paa Reisen hefja ferð sína, leggja að heiman. G. sig paa Flugt leggja (fornt: leggjast) á flótta. G. sig ind i en Trængsel fara (gefa sig) inn í mannþröng. G. sig imod (ráðast í móti) sin Fjende. G. sig paa (eða ind paa) een vaða að e-m, ráðast á e-n. G. sig om een slá hring um e-n, gera aðsúg að e-m. — 2) með einum þol., óeiginl., gefa, veita, fá, láta, gera, o. s. frv.: G. et stort Aftensmaaltid gera mikla kvöldveizlu. G. et Bal gera dansveizlu. G. Love setja lög. G. Befaling til noget skipa e-ð. G. Raad gefa ráð, leggja ráð til. G. sit Samtykke til noget fallast á e-ð að það sje gert. G. sit Liv (láta lífið) for en anden. G. Agt paa noget gefa gaum að e-u, hafa gát á e-u; sb. Agt 2. G. Vink om noget láta e-ð í veðri vaka, o. s. frv. G. Efterretning om noget greina (segja, skýra) frá e-u. G. Underviisning i noget segja til í e-u. G. Svar (Besked) veita andsvör (úrlausn). G. Forargelse gefa hneyxli af sjer. G. et godt (slet) Exempel ganga á undan öðrum með góðu (illu) eptirdæmi. G. gode Ord friðmælast. Hvorledes vil du g. disse Ord (snúa þessum orðum) paa Dansk? G. noget Ord for Ord snúa e-u eptir orðunum. Kongen har givet ham (veitt honum) et godt Embede. G. een Tilladelse (Lov) til noget leggja e-m e-ð til leyfis. G. een frit Valg láta e-n sjálfan kjósa. G. een Haab om noget veita e-m ádrátt um e-ð, dragast á e-ð við e-n. G. een Forsikring om noget lofa e-m e-u fyrir víst. G. een Magt til at gjøre noget gefa (veita, ljá) e-m vald o. s. frv. G. een Frist gefa e-m frest, ljá e-m fresta. G. een Ret fallast á það sem e-r segir, vera e-m samdóma. G. een en Irettesættelse setja ofan í við e-n. G. een Skyld for noget kenna e-m um e-ð. G. een noget at bestille. G. een noget for setja e-m e-ð fyrir. G. sig Tid (Stunder) fara í hægðum sínum. G. sig en fornem Mine setja upp hefðarsvip. G. noget Navn gefa e-u nafn. — G. sin Ret bort afsala sjer rjettindi sín. G. en Sag op hætta við mál, fella það niður. Han gav det ud for sit Arbeide hann sagði, að það væri eptir sig sjálfan. G. een noget til Kjende gera e-m e-ð kunnugt (fornt: í kunnleika), kynna e-m e-ð. G. et Par Folk sammen gefa saman hjón. — b) með sig sem þol.: G. sig i Kloster gefa sig í klaustur (60). G. sig i Spil fara að spila. G. sig i Færd (Lav) med noget fara til e-s (þ. e. fara að gera e-ð); g. sig i Færd med at fara nú o. s. frv. G. sig i Kast (Leg) med een. G. sig i Trætte (Klammeri) med een fara í orðakast við e-n. G. sig i Slagsmaal med een fara í áflog við e-n.

G. sig i Samtale med een koma sjer í tal við e-n, koma að máli við e-n. G. sig i Ægteskab kvongast, o. s. frv. G. sig i Lære hos een fara til kennslu til e-s. G. sig i Tjeneste hos een verða þjónustumaður (þjónustukona) e-s; fara í vinnumennsku til e-s. G. sig i eens Magt gefast upp í vald e-s, ganga á vald e-s. G. sig Gud i Vold fela sig guði á vald, biðja guð fyrir sjer. G. sig i Livsfare hætta lífi sínu. G. sig til Hvile ganga til svefns, taka á sig náðir. G. sig til Krigen (verða — gerast — hermaður). G. sig til et Haandværk (verða iðnaðarmaður). G. sig til Studeringer fara að stunda bóknám. G. sig til at synge (græde) fara að syngja (gráta). G. sig under eens Herredømme gangn til bnnda e-m, ganga undir e-n. G. sig fra et Forsæt gefa e-ð frá sjer. — G. sig af med noget gefa sig við e-u; leggja stund á e-ð. — G. sig ud for en Anden (látast vera aanar), end den, man er; sb. ljúga til nafns sias. — G. sig tilfreds láta huggast, o. s. frv. — Han vilde ikke g. sig (gefast upp), saalænge han endnu kunde føre Sværdet. — G. sig (hljóða upp yfir sig, kveina, veina) af Smerter. — 3) með tveimur þolendum (öðrum af nafoi, eða e-u orði, sem er haft fyrir nafn, en öðrum af einkunn): G. een fri (løs) af Fangenskab, eða g. en Fange løs láta mann lausan (úr höptum), láta bandingja lausan. G. en Træl fri gefa þræli (manni) frelsi. G. een fri for noget (t. a. m. Skat) gefa e-m e-ð upp, nema e-n frá e-u. — b) þar sem hinn oäusri þol. er sig: G. sig blot koma upp um sig. G. sig tabt (líka g. tabt) gefast upp (t. a. m. í leik). — B) þar sem gjör. er ekki skynsöm vera, 1) eiginl.: Koen giver megen Melk mjólkar vel. Koen vil ikke g. Melk selur ekki. Pennen vil ikke g. Blæk tekur ekki á. Kilden giver godt (rigeligt) Vand það er nóg vatn í uppsprettunni. Denne Jord giver ikke meget eða ikke meget af sig (er ekki frjófsöm); sb. dette Embede giver ikke meget af sig það er ljelegt embætti. Kornet giver kun lidt i Skjeppen (kornið er rýrt = það verður lítið úr því, þegar farið er að þriskja það) i Aar. Søndenvind giver Regn sunnanvindur gerir regn, sunnanvindi fylgir regn. G. Smag bæta bragðið. Disse Blomster g. en herlig Lugt gera ágætan ilm. Dette Brændsel giver ingen Varme það er engian hiti að þessu eldsaeyti. Alt Lys giver Skin. Det gav et stort Bulder i Huset sb. það brnkaði í hverju trje. Denne Handel giver stor Fordeel er ábatasöm. — G. Hals; sb. A, 1, u. — b) með sig sem þol.: Naar man kommer Vand i et gistent Kar, g. Staverne sig sammen. G. sig fra flosnn (gliðna) frá. G. sig fra hinanden gliðna í sundur, springa, rifna. Muren har givet sig hefur rifuað eða snarazt. Skoen giver sig (lagast) efter Foden. Læderet vil ikke g. sig tognar ekki, það er engin teygja í því. G. sig ind hlaupa (skreppa) samnn (t. s. m. um klæði); en der har Muren givet sig ind þarnn er kominn slakki í múrinn. G. sig op þrútna (bólgna) upp, svella, o. s. frv. — 2) óeiginl.: Det giver et fornøiet Sind (það gerir manni glatt í huga). Trætte giver Uro (sb. sannn elsku gerir samþykki; en þverúð af þrætum vex). G. een noget at tænke paa valda e-m áhyggju. Hans Embede giver ham meget at bestille hann hefur örðugt embætti. Det gav ham et Stød, som han aldrig forvinder hann bíður þess aldrei bætur. Det vil g. end større Mistanke það verður enn tortryggilegra. — Det giver intet (stendur á sama, kemur í sama stað niður), om han kommer i Dag, eller i Morgen. Det giver (optar gjør) hverken til eller fra stendur á sama, kemur í sama stað niður. — Fornuften giver det (skynsemin sýuir það), mönnum gefur að skilja. Det vil Tiden g. það mun sýna sig. — b) með sig sem þol.: Det vil g. sig med Tiden það mun sýna sig, þegar fram líða stundir. Det giver sig selv það liggur í augum uppi. — Det kan vel g. sig það getur að borið eða farið svo. Hvis en Leilighed skulde g. sig ef færi gæfist. — II) án þol., A) þar sem gjör. er skynsöm vera, 1) eiginl.: Man kan g. af sit eget; men ikke af Andres. G. een at spise (drikke). — G. paa (aln) en Stud (Gaas). — G. paa Hestene med Pidsken keyra (sb. slá upp á) hestana. G. paa een (lambra á e-m) med en Kjep. — G. paa herða sig: Nu maae vi g. paa igjen (sb. gefr Ormr þá á, ok rekr Brúsa at bálkinum, Fms. III, 225). — G. Hesten af Sporerne keyra hestinn sporum. G. Hesten af Pidsken keyrn (= slá upp á) hestiaa. — 2) óeiginl.: Gud g., at hun maa komme sig guð gefi, nð henni batni! Gud g., jeg aldrig havde seet ham guð gæfi, jeg hefði uldrei sjeð hann! — Han gav til Kjende (gaf í skyn, ljet í ljósi), at o. s. frv. — G. tabt (líka g. sig tabt) láta sig. — G. efter for een látn undan e-m, vægja fyrir e-m. — G. een efter (standa á bnki e-s) i noget. — B) þar sem gjör. er ekki skynsöm vera: Nu giver det ret paa at regne (blæse) nú vesnar rigningia, nú hvessir enn meir. Det giver efter for (lætur undan, svignar fyrir, o. s. frv.) Trykket. — III) gives fiauast = vera: I det Land gives der en stor Mængde Qvæg i því landi er mjög mikill kvikfjenaður.

givefærdig (sjaldh.), örlátur, gjöfull, gjöfli vanur.

Giver, n. -e, kk., gjafari: Hofde af Gaven for Giverens Skyld; sb. góður er sð því nauturlnn.

Givtoug eins konar seglstrengur.

Gjald, n. eins, kl., [gjall], (sjaldh.), glaumur: „Glædens G." glaumur og gleði.

gjalde [gjalla], **gjaldt** [sb. gall], (har) **gjaldet**, b. s., gjalln, gella.

Gjedde (líka **Gedde**), n. -r, sk., [gedda], gedda (*esox lucius*): Fiske Gjedder.

Gjek, n. -ke, kk., bjani, fábjáni, heimskingi. — b) æringi, galapin: Slaae Gjekken løs (sleppa sjer — fara á stað — þ. e. fara að gera nð gamni sínu).

gjekke, ás. 1, gabba, leika á: Lade sig g. Orðskv.: Gammel Skalk er ond at g. illt er að gildra gamlaa skolla, (sb. gamlan hund er ei gott að tjóðra, Orðskviðasafn). — Gjekkes glettast: Gjekkes med (við) een. Han er ikke god at gjekkes med það er ekki gaman að glettast við hann.

gjekkelig, n. -e, e., (sjaldh.), bjáaalegur, heimskulegur.

Gjekkeri, n. -er, kl., glettni, gaman, ólæti.

Gjekurt = **Snekkokke**.

Gjeld, án n., sk., [gjald], skuld, skuldir: Gjøre G. hleypa sjer í skuldir. Komme i G. til een komast (hleypa sjer) í skuldir við e-n. Være i G. hos een eða være i eens G. vera í skuld við e-n, láta e-n eiga hjá sjer. Sidde (vera) i en bundløs G. (sb. **bundløs**). Betale en G. gjalda (borga) skuld. Afbetale paa en G. borga nokkuð af skuld. Der er G. i Boet það eru skuldir í dánar-búinu, búið er í skuldum; en der er G. til Boet búið á hjá öðrum.

Gjeldbog skuldaskrá. Sb. **Skyldbog**.

gjeldbunden, [sb. **binde**], = **forgjeldet**.

gjelde [gjalda], **gjaldt** [galt; sb. **stjal** f. **stal** og **Skjald** f. **Skald** = skáld] og stundum **gjeldte**, **gjeldet**, A) h. s., 1) þar sem ekkert fall fylgir því, annað eoo gjörandinn, a) kosta, vera gjaldgengur, o. s. frv.: Hvormeget gjelder (hvað kostar) en Tonde Korn? En Specie gjelder tolv Mark spesían er tólf mörk. Denne Mynt gjelder ikke hos os þessir peniagar gauga hjer ekki, (sb. Rimb. 458). — b) gangn (t. s. m. nm lög), o. s. frv.: Denne Lov gjelder ikke mere. Her g. de fleste Stemmer hjer ræður afl (Grágás). Lade noget g. láta e-ð gott heita. — c) vera í metum: G. meget hos een vera mikils metinn af e-m. Hans Mening gjelder meget það er mikið farið eptir hans orðum. — d) vera haldian e-ð: G. for en rig Mand vera haldinn auðugur. — e) vera áríðandi, og þviuml.: Her gjelder det (nú rlður á, nú er allt uadir því komið), at have Mod. Naar det gjelder (þegar á þarf að halda, þegar til þess kemur), skal man finde mig. Naar det gjelder, kan han arbeide for to hana er tveggja manna maki til vinnu, þegar því er að skipta eða þegar hann vill það við hafa. Nu gjelder det (nú er eptir að vita), om han vil holde Ord. Det gjelder om (eða paa) Liv og Død um lífið er að tefla. — Hvor gjelder Reisen hen hvert er ferðinni heitið? — 2) með falli, er Danir skilja sem þiggj., eptir því sem er á þjóðv., g. noget lúls (bnigs) að e-u, a) det gjelder hans hele timelige Velfærd öll farsæld hans hjer í heimi er undir því komin. Det gjelder mig það veit til mín, (sb. til okkar talar presturinn; svelgja að e-m). — b) um veðjun: Hvad gjelder det? han kommer i Dag. Det gjelder en Specie. Hverju viltu veðja? jeg segi hann komi í dag. Jeg veðja spesíu. — B) sjaldnar haft sem ás., gjalda e-ð, bæta; endurgjalda: Gaver maae gjeldes æ sjer gjöf til gjalda (orðskv.). — b) = **undgjelde**: Ofte gjelder Griis det gammel So har gjort grísir gjalda, en gömul svín valda (orðskv.).

gjeldfri skuldlaus: Naar han først er bleven g. þegar hann er komian úr skuldum. Et gjeldfrit Gods.

Gjeldherre = **Creditor**.

Gjeldner, n. -e, kk., = **Skyldner**.

Gjeldsbeviis skrifleg skuldarjátning: Fornye et G.

Gjeldsbrev skuldarbrjef.

Gjeldsfange sá sem er í höptum fyrir skuldir.

Gjeldsfordring skuldaheimta: Inddrive Gjeldsfordringer heimta saman fje sem maður á hjá öðrum.

Gjeldsfængsel skuldafangelsi.

Gjeldslov lög um skuldir.

Gjeldssag skuldamál, fjárheimtumál.

Gjem, sk., [sb. gnum-r], (úrelt), gaumur: Give G. paa noget gefa gaum að e-u. Give noget G. gefa e-u gaum.

Gjemme, kl., a) án n., geymsla, gæzla, (sb. eiga e-ð í vilum sínum): Give een noget i G. fá e-m e-ð til geymslu, biðja e-n að geyma e-ð. Jeg har ikke havt det i mit G. það hefur ekki komið í mínar vörzlur. — b) með n. -er, hirzln, (sb. förur, herförur): Lede (føge) i alle Gjemmer. Skjulte Gjemmer i et Skab.

gjemme, s. 2, [e. o. geima f. geyma; sb. **glemme** og gleyma], A) ás., 1) láta e-ð niður, hirðn, fela: G. noget for een hirða (fela) e-ð fyrir e-m. G. noget under Laas og Lukke læsa e-ð niður. — G. sig fela sig. — 2) geyma, a) geyma

e-ð: Denne Frugt kan gjemmes Vinteren over skemmist ekki, þó það sje geymt allan veturinn. G. noget til en anden Gang geyma (treina) sjer e-ð. — b) úrelt, geyma e-s, varðveita e-n. — B) sem h. s. i g. paa noget geyma e-ð, treina sjer e-ð: Det er ikke værdt at g. paa.

Gjemmefrugt aldin sem verður geymt.

Gjemmegods geymslufje.

Gjemmested = **Gjemme** b.

Gjemmeæbler, ft., epli sem verða geymd.

Gjemsel, kl., [e. a. geymsl], (sjaldh.) = **Gjemmested**.

gjen, ft. -ne, e., [gegn e.], sjaldh. nema i almúgatali, 1) eiginl., beinn: Stien er gjennere styttri. Dette er den gjenneste Vei. — 2) óeiginl., a) handhægur, hægur, auðveldur, fyrirhafnarlitill: Denne Maade er den gjenneste það er hægast með þessu móti. — b) laginn, laglegur í sjer: Være g. til sin Gjerning vera lagvirkur. — B) **gjent**, sem ao., með hægu móti, fyrirhafnarlitið: Komme gjent til noget hafa litið fyrir e-u. Orðskv.: Sygdom kommer gjent og gaaer seent (veikindin eru fljót að koma, en sein að fara). Det gjør man gjennest paa denne Maade það er hægast með þessu móti.

gjen, ao., [gegn], ekki haft nema 1) i ao. **igjen**. — 2) sem fremri liður af samsettu orði, og merkir þá a) gegnt; b) gagn- (i gagnstæður); c) endur-, aptur-.

Gjenavling endurgetnaður.

Gjenbesøg heimsókn aptur í móti: Gjøre een et G. heimsækja e-n aptur (þegar hann hefur sókt mann heim að fyrra bragði).

Gjenbillede mynd = ímynd.

Gjenbo sá sem á heima gegnt (gagnvart, beint yfir undan, rjett á móti) e-m: Vore Gjenboer (þeir sem eru gegnt okkur) kunne see ind i vore Værelser.

Gjenbog = **Contrabog**.

Gjenbrev skirteini um að maður hafi tekið við e-u.

gjenbringe skila e-u aptur.

Gjenbringelse, sk., það að **gjenbringe**.

Gjenbringer, ft. -e, kk., sá sem skilar e-u.

Gjenbud = **Afbud**.

Gjenbyrd = **Gjenfødelse**.

gjendrive, ás., hrekja (reka) e-ð með ástæðum, hrinda e-u, ósanna: G. en Paastand (Beskyldning).

Gjendrivelse, ft. -r, sk., það að **gjendrive**.

Gjendøber endurskírari.

Gjenfald = **Tilbagefald**.

gjenfinde finna e-n eða e-ð aptur.

Gjenfindelse, sk., það að **gjenfinde**.

gjenfordre heimta (taka) e-ð aptur.

Gjenfordring, ft. -er, sk., það að **gjenfordre**. — 2) gagnkröf: Fordringer og Gjenfordringer.

gjenforene samtengja e-ð aptur að nýju.

Gjenforening, ft. -er, sk., það að **gjenforene**.

Gjenfærd, ft. eins, kl., svipur = vofa, (sb. **Gjenganger**, **Spøgelse**): Eens G. (eða G. af een). See et G.

gjenføde endurgeta, endurfæða, endurnýja.

Gjenfødelse, sk., endurgetning; endurnýjun: Videnskabernes G.

Gjenganger apturgangn, (sb. **Gjenfærd**, **Spøgelse**).

Gjengift gagngjöf (það sem e-m er gefið aptur fyrir sina gjöf).

gjengive fú (veita) e-m e-ð aptur.

Gjengivelse, sk., það að **gjengive**.

Gjengivning, sk., = **Gjengivelse**.

gjengjalde taka undir = kveða við.

Gjengjeld, án ft., sk., [sb. gagngjald], endurgjald, gjöld, umbun: Gjøre G. gjalda liku likt. Faae G. før sine Velgjerninger fá umbun sinna velgjörninga.

gjengjelde, ás. 2, endurgjalda, gjalda, launa, umbuna: G. eens Godhed. G. Ondt med Godt gjalda góðu illt.

Gjengjeldelse, sk., það að **gjengjelde**, (sb. **Gjengjeld**).

Gjengjeldelsesret, án ft., endurgjald, umbun, (sem rjettur).

Gjengjelder, kk., umbunari.

Gjengjeldsret, án ft., = **Gjengjeldelsesret**.

Gjenglimt glampi sem kemur aptur.

Gjengroening = **Gjenvæxt**.

Gjenhammer hamar til að halda við með (þegar járnað er).

Gjenhilsen það að taka kveðju e-s, eða senda e-m kveðju aptur.

Gjenhold apturhald = tálmi.

Gjenkald (sjaldh.) = **Gjenkaldelse**.

gjenkalde, ás., taka aptur l. a. m. orð sín: G. et Løfte. G. en Beskyldning (Beretning); sb. jeta e-ð afan í sig (aptur). — b) rysja e-ð upp: G. sig noget rysja e-ð upp fyrir sjer. G. noget i eens Erindring.

gjenkaldelig, ft. -e, e., sem aptur verður tekinn: Et gjenkaldeligt Løfte.

Gjenkaldelighed, sk., það að vera **gjenkaldelig**.

Gjenkaldelse, sk., það að **gjenkalde**.

gjenkjende þekkja e-n eða e-ð aptur, kannast við e-n eða e-ð: Efter saa lang en Skilsmisse kunde jeg knap g. ham jeg ætlaði varla að þekkja hann aptur að svo löngum tima liðnum.

Gjenkjendelse, sk., það að **gjenkjende**.

Gjenkjærlighed ást aptur á móti.

Gjenkjøb lausn á e-u.

gjenkjøbe leysa e-ð (til sín nptur).

Gjenkjøbsret það að eiga lausn á e-u: Sælge noget med G. leggja mála á e-ð.

Gjenklage ákæra á móti annari ákæru, gagnsök.

Gjenklang = **Gjenlyd**: Det gav G. (það tók undir) i Salen. — Einnig haft óeiginl.

gjenklinge hljóma: „Ord, som g. i vort Inderste".

gjenkomme, h. s., (sjaldh.), koma aptur.

Gjenkomst, sk., apturkoma.

Gjenkrav það að krefja e-s aptur. — b) gagnkröf: Han paastod at have G. til Boet.

gjenkræve krefja e-s aptur.

Gjenlyd bergmál, ómur: Bjergene gave G. það tók undir (kvað við) í fjöllunum.

gjenlyde, 1) um bergmál, a) um það sem bergmálið heyrist i: Hvælvingen gjenlød (það tók undir — eða drundi — i hvolfinu) af Skraldet. — β) persónulaust: Det gjenlød (tók undir) i hele Kirken. — b) um sjálft frumhljóðið: Hans Raab gjenlød blandt Klipperne það tók undir (drundi, kvað við) i klettunum, þegar hann kallaði. — 2) hljóma að nýju.

Gjenløfte loforð aptur á móti.

gjenløse = **igjenløse**.

Gjenløser, kk., endurlausnari, (sb. **Forløser**).

Gjenløsning, sk., = **Igjenløsning**.

gjenmindes, þs. 1, endurminnast e-s.

Gjenmine púðurgöng grafin á móti öðrum púðurgöngum.

gjenmæle andsvara, anza.

Gjenmæle andsvör = vörn, tíðkanlegast í orðatiltæk. tage til G. svara e-u (til að hrinda því), l. a. m. Han er blevet angrebet; men vil ikke tage til G.

gjenne, s. 1, [gegna], a) ás., bægja e-u úr einum stað i annan, stökkva e-u, reka: G. Qvæget af (reka úr) Marken. G. Qvæget ind láta inn skepnurnar. G. Qvæget sammen (tilbage). G. Køerne hjem reka heim kýrnar, smala kúnum. — b) sem h. s.: G. for noget aptra e-u, l. a. m. g. for Lammene (Hønsene) fara (hlaupa) fyrir þau, eða standa fyrir dyrunum svo þau komist ekki út. — Óeiginl.: Det skal jeg nok g. for jeg skal sjá um að það verði ekki.

gjennem, fs., [gegnum], er ekki höfð nema fyrir framan nafn, og því að eins, að ekkert atviksorð fari á undan, gegnum, í gegnum, um, yfir, yfir um: Jeg saae g. (i gegnum; inn um, út um, upp um, niður um, eptir því sem á stendur) Hullet. Kjøre g. Byen aka um býinn. Han vadede g. (yfir, yfir um) Sumpen. (Sb. **igjennem**.)

gjennemarbeide, ás., starfa að e-u til hlitar, ganga vel frá e-u.

gjennembage baka e-ð vel (þ. e. til hlitar): Brødet er ikke gjennembagt brauðið er hrátt innan.

Gjennembagning, sk., það að **gjennembage**.

gjennembarke súta e-ð vel.

gjennembide, ás., bita (naga) e-ð í sundur.

gjennemblade, ás., fletta bók: G. en Bog.

Gjennembladning, sk., það að **gjennemblade**.

gjennemblæse, ás., næða i gegnum: Jeg er bleven ret gjennemblæst paa denne Kjørsel.

gjennembløde, ás., gera e-ð sligblautt eða agablautt, gera e-n gagudrepa eða holdvotan: Fisken er ikke gjennemblødt er ekki alminnilega blotnaður (fullblotnaður). Denne Regn har gjennemblødt Jorden jörðin hefur orðið vatnsósa i þessari rigningu. De bleve gjennemblødte af Regnen þeir urðu gagndrepa.

Gjennembløding, sk., það að **gjennembløde**.

gjennembore, ás., bora gat á; reka e-n í gegn: G. een med Kaarden leggja sverðinu i gegnum e-n.

Gjennembrud, kl., það að **gjennembryde**.

gjennembryde, ás., brjótast í gegnum, brjóta gat eða hlið á e-ð eða skarð i það: Havet gjennembrød Dæmningen. G. en Væg. Gjennembrudt Arbeide loptskurður.

gjennembrænde, ás., steikja e-ð (l. a. m. tigl) vel (þ. e. til hlitar).

Gjennembrænding, sk., það að **gjennembrænde**.

gjennembugte, ás., falla (renna, liða) í bugðum eptir e-u.

gjennembæve, ás., skelfa.

gjennemdampe, ás., hleypa gufu í gegnum.

gjennemdrage, ás., 1) draga band í gegnum: G. og forsegle en Protocol. — 2) fara yfir eða um: Han gjennemdrog Landet med sin Hær fór yfir landið með her sinn.

gjennemdreven, [sb. drive A, 2, d], út-farinn; mein-slægur: En g. Skurk húðar-selur.

Gjennemfald það að detta niður (ofan) um.

gjennemfare, ás., fara (þjóta) yfir eða um: G. et Land.

Gjennemfart, sk., það að gjennemfare. — b) staður sem leið liggur um: Snever G. þröngt sund, þrengsli.

gjennemfed spikfeitur, spikaður, sem rær í spikinu: Et gjennemfedt Creatur.

gjennemfile, ás., sverfa e-ð í sundur.

gjennemflagre, ás., flökta um e-ð eða í e-u: G. Luften.

gjennemflette fljetta e-ð með e-u: G. Haaret med noget fljetta e-ð í hárið á sjer.

Gjennemflugt flug (eða hröð ferð) um (eða yfir) e-ð.

gjennemflyde, ás., falla (renna) um e-ð eða eptir e-u: Elben gjennemflyder en stor Landstrækning.

gjennemflyve, ás., fljúga (þjóta, o. s. frv.) um e-ð eða í e-u: G. Luften.

gjennemforske, ás., = gjennemgrandske.

Gjennemforskning, sk., það að gjennemforske.

gjennemfrossen, [sb. fryse], innkulsa. — b) (sjaldh.), botnfrosinn.

gjennemfure gera tóma skurði (tómar skorur eða rákir) í e-ð.

gjennemfylde gjörfylla.

Gjennemfærd = Gjennemreise.

gjennemføle, ás., finnn til e-s (algjörlega) eins og það er.

gjennemføre flytja e-ð um e-n stað. — Óeiginl., leiða e-ð til lykta: G. en Undersøgelse. Lignelsen lader sig ikke g. á ekki við út í gegn.

Gjennemførsel, sk., flutningur um e-n stað.

gjennemgaae, ás., úeiginl., yfirfara: Disse Papirer har jeg endnu ikke gjennemgaaet (skoðað). G. en Sag. G. alle Enkeltheder fara í e-ð út í æsar. G. (fara í) et Skrift med een.

Gjennemgang umferð, umgangur: Ved den idelige G. gaaer Varmen ud af Værelset. — b) vegur sem fara má um: Her er G. for Gaaende, men ikke for Ridende.

gjennemgløde, ás., gera e-ð glóandi. — Einnig óeiginl., glæða, eða þvíuml.

gjennemgnave, ás., naga e-ð í sundur.

gjennemgrandske rannsaka e-ð til hlítar, gjörskoða.

Gjennemgrandskning, sk., það að gjennemgrandske.

gjennemgrave grafa í gegnum, grafa gat (eða hlið) á: G. en Høi. Landet er gjennemgravet af mange Canaler (sb. gjennemskære b).

Gjennemgravning, sk., það að gjennemgrave.

gjennemgroet, [sb. groe], algróinn e-u: Bjergkløften er g. med Skov gilið er allt skógi vaxið. G. med Fedt (fullur af fitu). sb. gjennemvoxen b.

gjennemhaste, ás., flýta sjer um e-n stað.

gjennemhed heitur bæði innan og utan.

gjennemhede gera e-ð allt heitt.

gjennemhegle kemba hör eða hamp vel (þ. e. til hlítar). — b) óeiginl., rífa e-n í sig, níða e-n niður: Han skriver ikke selv; men han er ypperlig til at g. andre, som skrive.

Gjennemheglen, sk., = Gjennemhegling.

Gjennemhegling, sk., það að gjennemhegle.

Gjennemhug högg sem tekur e-ð í sundur.

gjennemhugge höggva e-ð í sundur: G. noget med eet Hug. — b) höggva hlið á: Lade en Skov g. for Udsigtens Skyld.

gjennemhule gera gat (op) á.

gjennemhærde herða e-ð gjörsamlega.

gjennemile, ás., fara fljótt um e-n stað: G. et Land.

gjennemjage, ás., fara um e-n stað á veiðum: G. en Skov. — Óeiginl.: G. et Arbeide flaustra því af.

Gjennemkjørsel það að aka um e-n stað. — b) akvegur um e-n stað.

gjennemkoge, ás., sjóða e-ð vel (þ. e. til hlítar): Kjødet er ikke gjennemkogt er ekki nóg soðið, er hálfhrátt.

gjennemkold kaldur bæði innan og utan.

gjennemkrybe, ás., skríða um eða yfir.

gjennemkrydse, ás., skáskera. — b) fara um e-ð hornanna á milli.

gjennemkæmpe, ás., brjótast fram úr e-u.

gjennemlede, ás., leita um e-ð allt, leita í e-u öllu eða alstaðar í e-u: G. alle Gjemmer.

gjennemleve, ás., lifa (um) e-a tíð: Sammenligne vi dette vort Liv med den hele Tid, vi skulle g.

gjennemlufte, ás., viðra e-ð (vel).

gjennemlyde, ás., hljóma (heyrast) um e-ð allt eða í e-u öllu eða alstaðar í e-u: Hendes Skrig gjennemlød hele Bygningen.

gjennemlyne, ás., fara eins og elding um e-ð.

gjennemlyse, ás., lýsa, birta, (= gera albjart á e-m stað): Den store Lampe gjennemlyser hele Salen lýsir gjörvallan salinn, það lýsir af honum um allan salinn. — b) lýsa (með logandi ljósi) um e-ð allt eða í e-u öllu eða alstaðar í e-u eða alstaðar um e-ð: Jeg har gjennemlyst hver Krog i Stuen, uden at kunne finde det.

gjennemlæse, ás., yfirlesa, lesa e-ð yfir.

Gjennemlæsning, sk., yfirlestur.

Gjennemløb rennsli um e-ð, umrás, umferð, (sb. ür tröð): Aaen deler ved sit G. Byen i to Dele. Her er et uophørligt G. af Folk.

gjennemløbe, ás., hlaupa (renna, skeiða) til og frá um e-ð eða e-ð á enda: Han gjennemløb Banen i ti Minutter. — Óeiginl., einkum í merk. yfirfara, skoða e-ð fljótlega: G. et Regnskab. G. en Bog.

gjennemnyde njóta e-s algjörlega.

gjennnempidske eiginl. berja e-n allan svipum; þar af berja e-n allan: Vi bleve gjennempidskede af Regn og Hagel paa denne Reise (sb. veðurbarinn).

gjennempløie plægja (erja) e-ð út í allar æsar: En ofte og vel gjennempløiet Jord sem bæði er plægð opt og vel.

Gjennempløining, sk., það að gjennempløie.

gjennemprikke stinga smágöt á.

gjennemprygle lúberja.

gjennemraadden allur grautfúinn.

gjennemregne, ás., reikna e-ð yfir: Han har gjennemregnet det og befundet det rigtigt.

gjennemregnet, [sb. regne rigna], gagndrepa af rigningu.

Gjennemreise ferð um e-n stað, (sb. koma við á e-m stað).

gjennemreise, ás., fara um eða yfir e-n stað: Fremsynet mod den Egn, vi skulde g.

Gjennemrend, kl., ráp um e-n stað.

gjennemrende, ás., steðja (rápa) um e-n stað (allan). — G. een med sit Spyd reka spjótið í gegnum e-n.

gjennemrense hreinsa (fægja, o. s. frv.) e-ð vel.

gjennemride, ás., ríða um e-n stað: G. hele Egnen.

gjennemrode, ás., róta í e-u (öllu).

gjennemryste, ás., hrista (skaka) e-ð vel eða allt saman: Paa denne Vei kan man let blive gjennemrystet.

gjennemrøge reykja e-ð vel: Kjødet er godt gjennemrøget vel hangið.

gjennemsalt allur saltur, (sb. brimsaltur).

gjennemsalte salta e-ð vel.

gjennemsave sagn e-ð í sundur.

gjennemsee sjá (horfa) um e-ð allt: „G. det Dybe og det Høie“ sjá allt, bæði hátt og lágt. — b) skoða e-ð allt: G. en Malerisamling. — c) yfirskoða, skoða (Gþl. V), yfirfara, fara í e-ð (til að sjá hvart það sje rjett): G. et Regnskab. G. et Skrift, inden det trykkes.

gjennemseile, ás., sigla um e-ð: G. hele Oceanet.

Gjennemseiling, sk., það að gjennemseile.

gjennemsie sía e-ð úr.

Gjennemsigt, sk., op (smuga, eða þvíuml.) sem maður getur sjeð í gegnum: Her er G. ind til hans Have hjer verður sjeð (hjerna sjest) í gegnum inn í garðinn hans.

gjennemsigtig, ft. -e, e., gagnsær.

Gjennemsigtighed, án ft., sk, gagnsæi.

Gjennemskin birta sem kemur í gegnum e-ð.

gjennemskinne, ás., skína í gegnum e-ð: Et gjennemskinnende Lys. Solen kan i Dag ikke g. Skyerne það rofar ekki til í dag.

gjennemskingre, ás., hafa hærra enn e-ð, (sb. taka yfir).

gjennemskue sjá e-ð út í æsar. — Óeiginl., sjá e-ð út úr e-m: G. (sjá) eens lønlige Tanker. G. eens Planer. G. et Menneske sjá, hvernig e-r er gerður.

gjennemskyde, ás., skjóta í gegnum: Planken var gjennemskudt med en Riffelkugle. — b) binda prentaða eða skrifaða bók með pappírsblöðum (til að skrifa á) í milli binna blaðanna: Lade en Bog g. med reent Papir.

gjennemskylle, ás., skola e-ð vel.

gjennemskære skera e-ð í sundur (t. a. m. með hnífi). — b) um annað: Vandet har gjennemskaaret (gert hlið á) Diget. Landet er gjennemskaaret af Canaler fullt af sikjum, (sb. skera í orðinu vogskorina).

gjennemslibe leggja e-ð vel á stein.

Gjennemsnit eiginl. skurður í gegnum e-ð: Kuglen har en Alen i G. miðlína kúlunnar er alin á lengd. — I G. upp og ofan (= holt og bolt).

gjennemspeide, ás., njósna um e-n stað allan: G. en Egn.

gjennemstege steikja e-ð vel: Kjødet er ikke gjennemstegt er ekki alminnilega steikt, er hálfhrátt.

gjennemstikke, ás., stinga í gegnum: Han gjennemstak ham med Sværdet rak hann í gegn með sverðinu, lagði sverðinu í gegnum hann. — b) = gjennemgrave: G. en Dæmning.

Gjennemstikning, sk., það að gjennemstikke.

gjennemstraale, ás., geisla (glóa) í gegnum.

gjennemstrege, ás., stryka e-ð (allt): G. en Regnskabsbog; sb. afstrege 3.

gjennemstreife, ás., fara um eða yfir e-n stað (allan).

gjennemstryge, ás., blása innan um eða (tómt) um: Aabne Vinduerne for at lade Vinden g. Værelserne. — b) = gjennemstreife.

Gjennemstrøg, kl., stroka sem stendur um e-n stað: Vindens G.

gjennemstrømme, ás., streyma um e-n stað. — Óeiginl., fylla: En behagelig Følelse gjennemstrømmede min Sjæl.

gjennemstøve, ás., snudda um e-n stað (allan).

gjennemsuse, ás., fara suðandi um e-n stað (allan).

gjennemsvedt, [sh. svede], = forsvedt.

gjennemsværte gera e-ð alsvart.

gjennemsye sauma í gegnum.

Gjennemsyening, sk., það að gjennemsye.

gjennemsyg (sjaldh.), alverkja.

Gjennemsyn, án ft., kl., það að gjennemsee: Det hurtige G. af Samlingen. Et omhyggeligt G. af Skriftet.

gjennemsyre sýra eða súrsa e-ð vel.

gjennemsøge, ás., = gjennemlede.

Gjennemsøgning, sk., það að gjennemsøge.

gjennemtegne, ás., draga upp pentskript á gagnsætt blað sem lagt er ofan á hana.

Gjennemtegning, ft. -er, sk., það að gjennemtegne. — b) sjálfur uppdrátturinn.

Gjennemtog ferð hers um e-n stað.

gjennemtone, ás., hljóma um e-ð (allt).

gjennemtrække, ás., = gjennemdrage. — b) láta vökva komast inn í allar holur á e-u: Lade noget gjennemtrækkes af en Vædske bleyta e-ð vel.

Gjennemtrækning, sk., það að gjennemtrække.

gjennemtrænge, ás., eiginl. troðast í gegnum: Vandet har gjennemtrængt Alt hvad der var i Sækken það er allt orðið vatnsósa, sem í pokanum var. Óeiginl.: En Længsel efter det Fuldkomne synes at g. (vera í; sb. vaka fyrir e-m) hele Skabningen. — En gjennemtrængende Kulde sár kuldi, næðingur. En gjennemtrængende Lyd eða Stemme bvellt hljóð, hvell rödd.

gjennemtrængelig, ft. -e, e., gagnfærilegur, gljúpur.

gjennemtælle telja e-ð á enda: Er hele Pengesummen gjennemtalt er búið að telja alla peningana?

Gjennemtælling, ft. -er, sk., það að gjennemtælle.

gjennemtænke, ás., hugsa (um) e-ð út í æsar (hörgul), íhuga e-ð vandlega: Hans Tale (Foredrag) var ikke ret gjennemtænkt hann var ekki búinn að hugsa vel ræðuefnið.

Gjennemtænkning, sk., það að gjennemtænke.

gjennemtør öldungis (eða alminnilega) þur, skraufþur, skráþur, skrælþur.

gjennemtørre, ás., þurrka e-ð vel: Kornet gjennemtørres hastigst (þornar fljótast) paa en Ovn.

gjennemvaad gagndrepa, holdvotur.

gjennemvaage, ás., vaka (með þol.): En gjennemvaaget Nat nótt, sem maður hefur vakað (sb. manni kemur ekki dúr á auga).

gjennemvade, ás., vaða (ösla) yfir: G. en Mose.

gjennemvalke þæfa e-ð vel: Dette Tøi er ikke ret gjennemvalket er ekki nóg þæft.

gjennemvandre, ás., ganga um e-n stað: G. et Land. G. en By.

Gjennemvandring, sk., það að gjennemvandre.

gjennemvarm heitur alstaðar, sem (þiggj.) er alheitt: Blive g.

gjennemvarme verma e-ð allt: Denne Ovn kan ikke g. Stuen.

Gjennemvei vegur sem liggur um e-n stað: G. over en Mark. G. igjennem en Gaard.

gjennemvirke, ás., hrífa á e-ð allt: En gjennemvirkende Kraft (gagnfær kraptur). — 2) sauma (eða vefa) e-ð í: Silketæppet var gjennemvirket med Blomster af Guldtraad í silkitjaldið voru saumaðar allt einar blómmyndir (rósir) úr gullvír.

gjennemvoxen, [sb. voxe], vaxinn í gegnum (út um, inn um, upp um, niður um): Her var Træet gjennemvoxet hjer var trjeð sprottið í gegnum þetta op. — b) = gjennemgroet.

gjennemvæde gera e-ð alvott: Denne Regn har gjennemvædet Jorden jörðin er agablaut eptir rigninguna.

gjennemvæve, ás., vefa e-ð í: Gjennemvævet med Blomster sem ofin eru blóm í.

gjennemæde jeta e-ð í sundur: Rusten har gjennemædt Jernet járnið er ryðgað í sundur.

gjennemælte, ás., hnoða e-ð vel (vandlega): Deien er ikke godt gjennemæltet.

Gjennemæltning, ft. -er, sk., það að gjennemælte.

gjenoprette stofna e-ð að nýju, koma e-u á aptur: G. Roligheden.

Gjenoprettelse, sk., það að gjenoprette.

Gjenpart, 1) sk., = Afskrift. — 2) kk., (fornl) = Modpart.

Gjenqvad kvæði sem er kveðið annaðhvort eptir öðru kvæði, eða á móti því.

gjenrasle skrölta (glamra, hringla, skráfa) undir.

Gjenregning = Modregning.

gjenrunge að sínu leyti = gjenlyde 1 (sh. runge).

gjensee sjá e-ð aptur, finna e-n aptur.

gjensidig, ft. -e, e., sem er báðu megin: De gav hinanden det gjensidige Løfte, at þeir lofuðu hvor öðrum, að o. s. frv. Deres Kjerlighed er g. þau unna hvort öðru.

Gjenskin glampi (birta) eiginl. af e-m hlut sem ljósið skín fyrst á: Et G. fra Speilet paa Loftet (glampi úr speglinum upp undir loptið, glampi neðan á loptinu úr speiglinum). Fyrværkeriet gav G. i Vandet það glampaði af flugeldunum á vatnið.

gjenskingre að sínu leyti = gjenlyde 1 (sb. skingre).

Gjenskrald bergmál af skruðningum: Klippernes G. bergmál í klettunum. Skuddet gav G. fra Bjergene það drundi undir í fjöllunum við skotið.

Gjenskrift, kl., (sjaldh.), rit á móti öðru.

gjenskyde, ás., (sjaldh.), komast fram fyrir e-n með því að fara skemmstu leið: Naar du gaaer ad Fodstien, kan du g. dem og komme først til Byen.

Gjenslag það að slá aptur á móti.

gjensmile (skáldl.), endurbrosa.

Gjenstand, ft. -e, (eiginl. sjer hvað sem blasir við manni til skoðunar, eptirsóknar, o. s. frv.), a) hlutur: Udvortes Gjenstande. En behagelig G. — b) umtalsefni: Mathematikens G. er Størrelser og deres Beregning. Denne G. behandles bedre skriftlig, end mundtlig það er hægra að rita, enn ræða um þetta mál. — c) = Formaal: Det er den eneste G. for alle hans Ønsker sá einn hlutur er svo, að hann æski sjer; hann æskir sjer einskis annars.

Gjenstandsglas fjærsta gler í sjónpípu.

Gjensti gagnstigur (Skuggsjá), skemmsta leið: Skyde G. fara skemmstu leið.

gjenstraale, a) h. s., endurgeisla. — b) ás., skjóta af sjer geislum annarlegs ljóss.

Gjenstrid (sjaldh.) = Modstrid.

gjenstridig þrjózkur, þrár: Vise sig g. þverskallast. Et gjenstridigt Barn óþekktar-angi, þrákálfur.

Gjenstridighed, án ft., sk., þrjózka, þrái, þrályndi, óþekkt, þvermóðska.

Gjenstævning gagnstefna.

Gjenstød lag á móti öðru.

Gjensvar andsvar.

gjensvare, b. s., andsvara, anza, gegna. — b) andsvara aptur að nýju.

Gjensyn, án ft., kl., það að sjá e-ð (eða finna e-n) aptur.

gjentage, ás., gera (segja, hugsa) e-ð aptur: G. en Handling (sb. endrnýja orrosto, Rómv.). G. (tvítaka, taka upp aptur) sine Ord; sb. itreka. G. for sig selv (ryfja upp fyrir sjer) hvad man har læst.

Gjentagelse, ft. -r, sk., það að gjentage (sb. ítrekun, tvítekning).

Gjentale (sjaldh.), mótmæli; kappmæli, kappræða, þræta.

Gjentjeneste greiði aptur á móti.

gjentone (skáldl.), a) b. s., = gjenlyde 2. — b) ás., kveða e-ð aptur, hafa e-ð yfir aptur, taka e-ð upp aptur: G. en Sang.

Gjenvei gagnstigur, skemmsti (beinasti) vegur, skemmsta (beinasta) leið: Skyde G. (fara skemmstu leið) over Marken. Gaae (fara) en G. — Óeiginl.: Opnaae (komme til) noget ad en G. með hægasta móti, með sem minnstri fyrirhöfn.

gjenvifte, ás., anda af sjer aptur annarlegum hlæ.

gjenvinde vinna e-ð aptur, eignast e-ð aptur, ná e-n aptur: G. sin Fatning (komast í samt lag eptir geðshræringu).

Gjenvirkning áhrif aptur á móti.

Gjenvordighed, ft. -er, sk., andstreymi, mótlæti, böl, mæða, armæða. (Sb. Modgang)

Gjenvæxt, án ft., vöxtur (gróður) að nýju: Tørvens G.

gjerde, s. 1, [gerða], girða, a) h. s.: G. for en Vei. G. for en Mark. G. imellem Mark og Fælled. — b) ás.: G. et Stykke Land fra til Have. „Gjerd saa Gaard, at der vorder ei Gab ved Enden" (þ. e. gerðu vel það sem þú gerir).

Gjerde, ft. -r, kl., [gerði], garður (= girðing úr grjóti, gróðursettum viði eða hríslum, riðnum flekum eða þangi; en ekki úr hnausum eða neinu moldarkyns — því það heitir Dige): Sætte (reise) et G. gera girðing. Levende Gjerder girðingar af gróanda viði. — Sætte over Gjerdet, hvor det er lavest ráðast á þann garðinn, sem lægstur er. Alle vil over Gjerdet, hvor det er lavest þar leita flestir á garðinn, sem hann er lægstur (orðskv.). — b) sh. Tandgjerde, Hovedgjerde, Fodgjerde.

Gjerdebrud garðbrot.

Gjerdefang svæði sem garður er í kringum. — b) = Gjerdsel.

Gjerdegang grannastefna til garðsskoðunar (sb. Gþl. 383).

Gjerdekølle hnyðja til að reka með garðstaura.

Gjerdepæl garðstaur.

Gjerderiis, ft., garðhríslur.

Gjerdeskjel merkigarður (Gþl. 381), landamerkjagarður. — b) garðhlutamark (er sá garðhluti endar, sem e-r einn á að halda uppi).

Gjerdesmutte músabróðir, rindill, *silvia troglodytes.*

Gjerdestage garðstnur.
Gjerdestave = Gjerdestage.
Gjerdestætte gnrðþrep.
Gjerdetyv kvisl sem höfð er við þyrnigarðasetningu.
Gjerdsel, án ft., kl., gerðivöndur (Gþl.): Hugge G.
Gjerdselsskov gerðiskógur (til að gera garð úr).
gjerne [gjarna], miðstig hellere [heldra], efsta stig helst [helzt], ao., gjarnn, fúslega, með glöðu geði: Jeg gjør det g. Jeg vil g. gjøre det for hendes Skyld jeg vil feginn gjöra það hennar vegna. Hellere end g. (meir enn fúslega, o. s. frv., eptir því hveroig stendur á orðatiltækjunum). Jo før, jo hellere sem allra fyrst. Man bør hellere indskrænke sine Fornødenheder, end udvide dem. Han spiser hellere Kjød, end Fisk honum þykir betra kjöt, enn fiskur. Jeg vil helst være i et Selskab, hvor alle ere mine Venner. — Jeg ønskede det saa g. mig langaði mikillega til þess. — Det troer jeg g. því trúi jeg vel, það getur vel verið. — For mig maa han g. reise honum er velkomið að fara, fyrir mjer. — b) gjerne = optast nær, að öllum jafnaði: Han gaaer g. i Kirke om Søndagen hann er vanur að fara í kirkju á sunnudagana. Saaledes gaaer det g. það er vant að ganga (fara) svo. — c) helst = einkum, einkanlega, sjer í lagi: Man kan frygte for et Angreb, helst eftersom (einkanlega þar eð) Fjenden kjender vor Svaghed. — Som helst optast nær, að öllum jafnaði, jafnaðarlega.
Gjerning, ft. -er, sk., [gerning-r], verk, starf, stnrfi, vinna, iðja: Passe sin G. vera að verki sínu, vera iðinn. Forsømme (være forsømmelig — efterladen — i) sin G. vera hyskinn (um verkafólk). Være langsom i sin G. vern seinn til vinnu. Være duelig (dygtig) i sin G. vera góður verkmaður (góður vinnumaður, góð vinnukona). Leve (ernære sig, nære sig) af sine Hænders G. lifa á handafla sínum. Fortjene noget ved sine Hænders G. Det er Alt hans G. það er allt eptir hann eða allt honum að þakka. Gjerningen priser Mesteren verkið lofar meistarann. Gjort G. staaer ikke til at ændre það er nú komið sem komið er. En god G. gott verk, góðverk; en ond G. illt verk, illvirki. Guds Gjerninger guðs handaverk. — I Gjerningen í raun og veru, í raun rjettri, í rauninni.
Gjerningskraft = Virkekraft a.
Gjerningsmand sá sem er valdur e-s verks (vegandi, morðingi, þjófur, o. s. frv. eptir því hveroig á stendur).
Gjerningsmed (sjaldh.), tilgangur manns þegar hann gerir e-ð.
Gjerningsord sögn (*verbum*).
Gjerningssag=Kjendsgjerning. Gagnstætt: Meningssag.
Gjerningssted staður þar sem e-ð er gert eða drýgt.
Gjerningssynd synd í verki.
gjerrig, ft. -e, e., a) einkum sem aptari liður í samsettu orði, gjarn, t. a. m. i pengegjerrig, hevngjerrig, ærgjerrig. — b) ágjarn = fjegjarn; líka nízkur.
Gjerrighed, án ft., sk., ágirnd = fjegirnd, ágirni (623) = fjegirni: G. er sin egen Stivmoder (sb. fjegjarn sýtir, þó fullsælu hafi, og þykist æ volaður vera, í Ilugsv.; allt seður guð, nema ágirndinn), orðskv.
Gjest, ft. -er, kk., [gest-r], a) forni., gestur, líka og útlendur maður: Vi ere Gjester og Udlændige paa Jorden. — b) sá sem er um tíma á heimili e-s eða borðar hjá e-m (veitingamanni eða öðrum) fyrir kaup, eða er í boði e-s, gestur, ókunnugur maður, aðkomumaður, komumaður; boðsmaður: Byde een til G. bjóða e-m til borðs. Være til G. hos een vera í boði e-s.
gjestbyde bjóða e-m til borðs.
gjeste, s. 1, [gista], 1) h. s., (í fornum bókum), gista: G. i et Huus. G. hos een. — 2) ás., a) gista e-n: G. en god Ven paa en Reise. Orðskv.: Forsegt Mand er god at g. (líkt og greindur nærri getur, en reyndur veit þó betur). — b) (forni.), sækja e-n heim með ófriði.
Gjestebord gestaborð.
Gjestebud boð = veizla: Gjøre et G.
Gjesteherberg gestaherbergi. Sb. Gjestgiversted, Gjestgivergaard.
Gjestehuus (sjaldh.) = Gjesteherberg.
Gjestekammer gestaklefi.
gjestekjær (líka gjestkjær), forni. = gjestfri.
Gjesteret, án ft., 1) gestarjettur: Krænke (overtræde) Gjesteretten. — 2) ookkurs konar dómur sem dæmir um sakir við ferðamenn, (ferðamannadómur).
Gjesteretsdom atkvæði ferðamannadóms (sb. Gjesteret 2).
Gjesteretssag mál er kemur í ferðamannadóm.
Gjesteri, ft. -er, kl., a) (sjaldh.), veizlhald. — b) (fyrrum), skylduveizlur í móti konungum eða öðru stórmenni. — c) (úrelt) = Gjestgiveri: Holde G.
Gjesteripenge, ft., veizlupeningar sem goldnir voru í staðinn fyrir skylduveizlurnar (Gjesteri b) þegar þær lögðust niður.
Gjesteriskat veizluskattur sem goldinn var í staðinn fyrir skylduveizlurnar (Gjesteri b) þegar þær lögðust niður.
Gjestesal gestasalur.
Gjesteseng gestarúm.
Gjesteskjenk gestgjöf.
Gjesteskud (fyrrum), tollur sem varningsmenn urðu að gjalda þar sem þeir komu með varning sinn.
Gjestestald hesthús handa hrossum aðkomumanna.
Gjestestue gestastofa (gestaherbergi).
Gjesteven gistingavinur e-s.
Gjesteværelse = Gjestekammer.
gjestfri gestrisinn.
Gjestfrihed, án ft., sk., gestrisni, (sb. þegnskapur).
Gjestgiver býsingamaður (sá sem heldur gestaherbergi).
Gjestgiverbord matborð í gestaherbergi.
Gjestgivergaard = Gjestgiversted.
Gjestgiveri, kl., það að vera býsingamaður. — b) (sjaldh.) = Gjestgiversted.
Gjestgiversted gestaherbergi. Sb. Gjestgivergaard, Gjestgiverherberg, (Gjestehuus, Gjestgiveri b).
gjestkjær sjá gjestekjær.
gjestmild (forni.) = gjestfri.
gjestne (eða gestne), ás. 1, ríða vatni á brauð og þurrka þau svo við eld og víðra síðan áður enn þau eru látin í bakaraofninn: G. Brød.
Gjesthuus Steypuhús (ofn á eldn húsi í Kaupmannahöfn).
Gjetning, sk., það að gjette.
gjette, ás. 1, [geta], getn e-s a) rangt eða rjett: Gjet engang (gettu) hvad jeg har i Haanden. G. rigtig geta rjett, geta í kollinn, eiga kollgátuna. G. feil. G. til noget geta e-s til, (sb. Dropl.). — G. sig til noget geta gizkað á e-ð. — b) rjett = ráða e-ð: G. en Gaade. Det er ikke let at g. það er sízt á að ætla. Deraf gjettede (rjeð, skildi) jeg, at han maatte være kommen.
Gjetteleg gátuskemmtun.
gjettelig, ft. -e, e., sem ráðinn verður.
Gjetten, sk., það að gjette (getur).
Gjetteri, kl., getngangur (það að vera allt af að geta).
Gjetteriim gátuvísa.
Gjetteværk tómar getgátur.
gjev, ft. -e, e., [gæf-r], (forni. og skáldl.), ágætur, dugandi, hraustur, o. s. frv.: En g. Mand. Gjeve Krigsfolk.
Gjevhed, án ft., sk., drengskapur.
Gjevn (eða Gjøvn, er virðist rjettara), sk., [gaupn-ir], fullar lúkur manns: En G. fuld (líka í einu orði Gjevnfuld) Havre.
Gjevnfuld, sk., sjó greinina um Gjevn.
Gjord, ft. -er, sk., [gjörð; sb. Jord af jörð], gjörð: Lægge G. om en Tønde setja gjörð á tunnu; sb. Baand A, 1, b, *β*. Sb. Livgjord, Sadelgjord, Dækkengjord. — b) breitt band (eða ræma) sem líkist gjörð; sb. Sengegjord.
gjorde, ás. 1, [e. o. gjarða; sb. jorde af jarða], gyrða, (sb. omgjorde): G. sin Hest.
Gjælle (líka ritað Gælle), ft. -r, sk., [sb. gelgjur], tálkn; fanir.
gjælle, ás. 1, slægja fisk.
Gjælleaabning *apertura branchialis* á fiski.
gjælleaandende, [sb. aande], sem andar með tálknum.
Gjælleblad fön.
Gjællehinde himna á kverksiga.
Gjællelaag kverksigi, kerlingnról.
Gjær (ætti að vera ritað Gjærd, úr því menn rita ekki Fær, heldur Færd), án ft., sk., [gerð], það sem gerir gerð í öll, kvikur (?). — 2) sjálf gerðin, í orðatiltæk. Øllet staaer i Gjære [Gjære f. Gjærde: Gjær f. Gjærd = Færde (sb. Færd b): Færd]; sb. sögo. gjære. — b) óeigiol. (líka ritað Gjærde) í orðatiltæk. i G. í ráði (að minnsta kosti nú á dögum segjum vjer einnig í bruggi eða í bruggerð): Der er noget i G. Han har noget (eða et Anslag) i G. (er að brugga e-ð).
Gjærde sjá Gjær 2, b.
Gjære sjá Gjær 2.
gjære (har), h. s. 1, ólgn, brjóta sig, súrna. — gjæres sama, t. a. m. Øllet begynder at gjæres það er komin gerð eða kominn gangur í ölið: Deien begynder at gjæres er farið nð brjóta sig. — Sb. Gjær 2, a.
Gjæring, ft. -er, sk., gangur, gerð, ólga. — b) óeigiol., *α*) umbrot í huga e-s. — *β*) órói í fólki (af óánægju): Der mærkedes en stor G. i hele Staden.
Gjæringsmiddel það sem gerir gerð (gnng, ólgu).
Gjøde, án ft., sk., jarðar-áburður.
gjøde, ás. (og h. s.) 1, [gœða], bera á (teðja) jörð, (mykja, sb. Gþl.): En vel gjødet Ager. G. med Dynd hafa leðju fyrir áburð. — b) (í tali), teðja (um hross og nautgripi). — 2) (sjaldh.), = fede, mæske 2: En gjødet Kalv.
Gjødekalv = Fedekalv.
Gjødesviin alisvín, (sb. gjafgöltur).
Gjødning, sk., það að bera á jörð. — b) áburður (það sem borið er á jörð; mykja, tað, o. s. frv., eptir því hvað það er): Kjøre G. paa Ageren.
Gjødningsplads = Gjødningssted.
Gjødningssted haugstæði.
Gjødningsvand lögur undan mykjuhaug.

Gjødsel, án ft., sk., = Gjødning b.

Gjødske, án ft., sk., = Gjødning b.

gjødske, ás. 1, (sjaldh.) = gjøde 1, a.

Gjødskning, sk., = Gjødning a.

gjøe (har), h. s. 1, [geyja], geyja, gelta, gjamma: Hunden gjøede ad ham gelti að honum.

Gjøen, án ft., sk., hundgá, (gelt, gjamm).

Gjøg, ft. -e, sk., [gauk-r], gaukur *cuculus canorus*.

Gjøgemad = Skovsyre, Suurkløver.

Gjøgemoder = Græsmutte.

gjøgle (líka ritað gøgle), h. s. 1, [sb. kukla, þó gjøgle sje ekki dregið af því], láta alls konar skrípalátum, hafa loddaralæti í frammi, láta ankringislega. — b) gera sjónhverfingar.

Gjøglebillede mynd sem ekki er nema sjónhverfingar (missýningar).

Gjøglekonster, ft., loddaralæti, sjónhverfingar: Gjøre G.

Gjøglelys ljós sem ekki er nema sjónhverfingar, (sb. villuljós).

Gjøglen, ón ft., sk., það að gjøgle (einkum b).

Gjøgler, ft. -e, kk., sá sem lætur alls konar skrípalátum. — b) trúður, loddari, leikari.

Gjøgleri, ft. -er, kl., skrípalæti, loddaralæti, sjónhverfingar.

Gjøglerske, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Gjøgler um karlmann.

Gjøgleskygge = Gjøglebillede.

Gjøglespil = Gjøglekonster.

Gjøglesyn = Gjøglebillede.

Gjøglevid fyndni sem villir sjónir fyrir mönnum.

gjøglevorn, ft. -e, e., hneigður fyrir að hafa skrípalæti.

Gjøgleværk skrípalæti, sjónhverfingar.

gjøre [gjöra], gjorde [gjörðe f. gjörða; sb. Jord af jörð], gjort [gjört; sb. Hjort af hjört-r], ás., I) með þol., A) þar sem sögn. fylgir ekki nema einu þol., og ekki er sagt, að e-ð sje gert að e-u eða úr e-u, 1) þar sem gjör. er skynsöm vera, a) eiginl., gjöra = búa e-ð til: G. Uhre (Vogne, Plove, Skoe, Lerred, Ost, Pølse, Malt, en Vei, en Sti). — G. Ild paa kveikja upp eld. — G. Æg verpa. — í tali: G. (búa til) Børn. — G. Bøger (óvirðulegt) hanga saman bækur. G. Vers gera vísur, yrkja. G. nye Ord. — b) (óeiginlegra, enn a): Han gjør ikke andet, end spise, drikke og sove. Alt dette maa endnu gjøres (allt þetta verður að gera, allt þetta verður að vera búið), inden Reisen skeer. Det ene maa gjøres, det andet ikke forsømmes (hvorugt má verða á hakanum). — I denne Sag kan jeg ikke g. noget. Jeg har gjort mit; gjør du nu dit! jeg er búinn að gera það sem jeg gat (það sem í mínu valdi stóð); nú kemur til þinna kasta. Jeg har gjort mit dertil jeg hef ekki látið mitt (minn hlut) eptir liggja. — G. hvad een befaler. For mig kan han g. eller lade det, ligesom han vil hann má eiga það við sjálfan sig (hvort hann vill gera það, ellegar ekki). Han kan g., hvad han ikke vil lade (er sagt, þegar e-r hefur bótað e-u) það er bezt að lofa honum það. — Hvad skal vi nu g. hvað er nú til ráða? — G. godt (ondt). — Jeg veed ikke hvad han vil g. med alt sit Korn hvað hann ætlar að gera með allt kornið sitt. — G. alting med (íþætta öðrum í öllu, vera til í allt sem aðrir gera). — Han gjør Alt efter, hvad han seer hann hefur allt eptir, sem hann sjer fyrir sjer. G. een noget efter leika e-ð eptir e-m. — Pigen kunde ikke g. noget til, at Barnet blev sygt stúlkan gat ekki að gert, þó barnið yrði veikt. — Jeg seer ikke, hvad herved er at g. hvnð við þetta verður átt. Hvad skal jeg g. ved dig hvernig á jeg að fara með þig (hjálpa þjer)? — Vi skal g. det saa (koma því svo fyrir), at han ei mærker det. — G. eet med een leggja lag sitt við e-n. — G. (gjöra) Anfald (Angreb) paa Fjenden. G. Barsel; sb. Barsel 2. G. sit Bedste gera sitt sárasta. G. Begyndelsen med noget verða fyrstur til e-s. G. eens Begravelse gera útför e-s. G. mange Bekjendtskaber komast í kunningsskap við marga. Han gjorde sin Datters Bryllup med megen Pragt. G. Bulder gera hávaða. G. et godt Bytte hafa hag á skiptum. G. en Bøn til Gud gera bæn sína, biðjast fyrir. G. Complimenter slá gullhamra. G. Ed paa noget vinna eið að e-u. G. sin Flid leggja sig í framkróka um e-ð; leggja sig til á e-u. G. Forbud mod noget fyrirbjóða e-ð. G. Forlig koma á sættum; einnig sættast (t. a. m. g. Forlig med een). G. Forskjel paa (eða imellem) noget gera mun (eða greinarmun) á e-u. G. et Forslag stinga upp á e-u. G. Fred gera frið eða koma á friði; einnig gera frið sín á milli, sættast. G. Fremgang (Fremskridt) taka framförum. G. fyldest for noget; sb. fyldest. G. een Følgeskab, o. s. frv.; sb. Følgeskab a. G. et Giftermaal koma saman karli og konu; en g. et rigt Giftermaal fá (sjer) auðugt kvonfang. G. et Gilde gera veizlu. G. Gjeld hleypa sjer í skuldir. G. et Gjestebud gera veizlu. G. Hinder i noget; sb. Hinder. G. Hoveri; sb. Hoveri. G. Indbrud i et Huus; sb. Indbrud. G. Indførsel i et Bo; sb. Indførsel. G. Indsigelse imod noget; sb. Indsigelse. G. et godt (slet) Kjøbmandskab; sb. Kjøbmandskab. G. Lykke; sb. Lykke. G. et Løfte heita e-u (fyrir sjer); sb. strengja heit. G. Leier gera að gamni sínu. G. Mageskifte hafa jarðaskipti. G. Modstand veita viðnám. G. Omstændigheder; sb. Omstændighed. G. mange Omsvøb gera (hafa) miklar vífilengjur. G. Opbud; sb. Opbud. G. Ophold i noget dvelja e-ð, seinka e-u. G. megen Ophævelse (eða mange Ophævelser) af noget gera mikla rekistefnu út úr e-u. G. Oprør (Opstand) gera upphlaup (uppreist). G. mange Ord vera langorður (margorður, málskapsmikill). G. Overslag paa en Bygning; sb. Overslag. G. Paastand paa noget gera tilkall til e-s, kalla (telja) til e-s hlutar. G. et godt (slet, rigt) Parti; sb. Parti. G. sin Pligt. G. Rede og Rigtighed for noget standa skil á e-u. G. Regning (= Afregning; sb. það orð) med een. G. Regnskab gjalda skynsemi fyrir e-ð. G. en Reise takast ferð á hendur, fara ferð, ferðast; de gjorde en heldig (uheldig) Reise þeim gekk vel (illa) ferðin (sb. þeir urðu vel reiðfara, þegar talað er um sjóferð, o. s. frv.). G. Selskab hafa boð inni. G. Selskab med een verða e-m samferða; gera e-m samlæti. G. een Selskab vera hjá e-m honum til skemmtunar. G. et Spørgsmaal spyrja e-s. G. sin Skyldighed; sb. Skyldighed. G. Skrig gera hávaða (háreysti). G. Synd; sb. Synd. G. Udkast til noget; sb. Udkast. G. Udlæg for een og g. Udlæg i en Eiendom; sb. Udlæg. G. Undskyldninger afsaka sig. G. Uret imod een gera e-m rangt til. G. Vold beita ofbeldi (hörku). — c) (með þiggj., auk þol.): G. sig et Ærende; sb. Ærende. G. sig Flid med noget gera sjer far um e-ð; vanda sig (leggja sig til) á e-u. G. sig al Umage gera sitt sárasta. Han gjør sig Glæde af det honum er yndi að því. Han gjør sig en Ære af det honum þykir sæmd (frama) í því. G. een den Ære at besøge ham láta svo lítið, að heimsækja e-n. G. sig til Gode gleðja sig (á mat og drykk). G. een til Gode gera e-m gott. G. een alt det Gode, man kan vera e-m innan handar í öllu sem maður getur. G. enhver Ret og Skjel gera öllum rjett til. G. een Glæde gleðja e-n. G. een Fortræd gera e-m mein, mýja (ama) e-m. G. een Sorg vinna e-m harm, hryggja e-n. G. een noget gera e-m e-ð illt, t. a. m.: Jeg har ikke i Sinde at g. ham noget ekki ætla jeg að gera honum neitt. — 2) þar sem gjör. er ekki skynsöm vera: Hvormeget gjør det hvað er það mikið allt? 16 Pund g. et Lispund. En Mark gjør 16 Skilling. Sb. udgjøre. — Det gjør Ondt það er sárt, jeg kenni til. Hans Anbefaling har gjort det meste gert mest að verkum. — b) (með þiggj., auk. þol.): Det gjør mig ondt mjer fellur það illa, mjer er raun að því, það er illa farið. Det gjør mig ondt for ham jeg kenni í brjósti um hann. — B) þar sem sögn. fylgja tveir þolendur, eða sagt er, að e-ð sje gert að e-u eða úr e-u, 1) þar sem gjör. er skynsöm vera, a) þar sem sögn. fylgja tveir þolendur (nafn og einkunn): G. en Pige frugtsommelig barna (eign barn með) stúlku. G. een glad (bedrøvet) gera e-n glaðan (hryggan), gleðja (hryggja) e-n. G. een vred gera e-n reiðan, styggja e-n. G. sig (gera sig líka og verða) vred (lystig, næsviis). G. sig liden láta fara lítið fyrir sjer. G. sig færdig ljúka sjer af. G. sig usynlig gera sig ósýnilegan; hverfa, (sb. vera allur í burtu). G. sig stærk herða upp hugann; einnig látast vera óbilugur. G. sig (látast vera) haard. G. sig gal (syg) gera sjer upp æði (veikindi). G. sig (látast vera, segjast vera) rigere (ældre), end man er. · β) það er og skylt þessu, þar sem atviksorð eru höfð (í stað einkunnarinnar): G. en Pige med Barn = g. en Pige frugtsommelig (sb. α). — G. sig ud til Beens risa upp á apturfótunum. — G. noget af med een gera út um e-ð við e-n, t. a. m. det vil vi strax g. af við skulum útkljá það undir eins (sjer í lagi um peningaborgun). — G. Klæder om breyta fötum. G. et Testament om breyta skipun sinni. Hvad der er skeet, kan ikke gjøres om sb. það er nú komið sem komið er, það verður ekki aptur tekið. — G. en Regning op; sb. opgjøre. — G. sig til (þykjast, hrokast upp, stæra sig) af noget. — í tali: G. noget ud koma e-u svo fyrir, t. a. m. hun gjorde det ud (eða det blev saaledes gjort ud), at han blev indbudet. — b) þar sem sagt er að e-ð sje gert að e-u: G. een til sin Ven gera e-n að vini sínum eða sjer að vini, vingast við e-n. G. een til sin Arving arfleiða e-n. G. sig til Skjelm for en ringe Ting heita strákur og vinna ekki til. G. noget til Løgn láta e-ð ekki á sannast. G. til Løgn hvad een siger bera ofan í e-n. G. en Beskyldning til intet eyða (hrinda) sakargipt með öllu. — G. noget i Penge koma e-u í peninga. — c) þar sem sagt er að e-ð sje gjört úr e-u, o. s. frv.: G. noget af Guld (Jern, Træ) gera e-ð (búa e-ð til) úr gulli (járni, trje). Hvad skal man g. af Drengen hvað á að gera úr honum (hvað á hann að verða)? G. Nar af een (eiginl.: gera athlægi úr e-m =) gera háð að e-m, spotta e-n. G. mere af en Ting (gera meira úr e-u, láta meira yfir e-u), end den er. G. Væsen af noget gera óskóp úr e-u, láta

mikið yfir e-u. G. Ord af noget guma af e-u. Han gjør nok (eða meget) af det (hann er mjer nógu örðugur). — Han veed ikke, hvad (líka hvor) han skal g. af (hvernig hann á að fara með) alle sine Penge; sb. II. — 2) þar sem gjör. er ekki skynsöm vera: Regnen gjør vaad (gerir mann votan) og kan derved volde Forkølelse. G. (litn) noget rødt. Lykken gjør mange overmodige (margur hrokast af hamingjunni). — II) án þol.: Flye een noget at g. fá e-m e-ð að gera. Jeg har intet at g. með jeg hef ekkert verkfæri í höndunum. Have nok at g. með hafa nóg í höndunum. Gjør, som du kan forsvare. Det gjorde han ret (vel, ilde) í það var rjett (vel, illa) gert. G. vel imod een gera vel til e-s, láta sjer farast vel við e-n. — G. een tilpas gera (lifa) svo e-m líki. G. een imod styggja (móðga) e-n. — Han er í Stand til at g. (hann getur gert það að verkum eða komið því svo fyrir), at der intet bliver af. — Hvor har du gjort af Bogen hvað hefurðu gert af bókinni (við bókina)? Hvor skal man g. af alle disse Folk hvað á að gera af því = hvar á að koma því fyrir? Han veed ikke, hvor (líka hvad) han skal g. af alle sine Penge hann kemur þeim ekki fyrir, hann á ógrynni fjár; sb. I, B, 1, e. — G. (líka g. meget) af een hafa (miklar) mætur á e-m, hafa e-n í hávegum. — G. af med een gera út af við e-n, bísa e-m. — Jeg kunde ikke g. for, at han faldt jeg gat ekki að því gert (það var ekki mjer að kenna), þó hann dytti. — Jeg vil ikke have med den Sag at g. jeg vil ekki skiptn mjer neitt af því máli. Det er ham alene, jeg har med at g. á allt við hann, (jeg á aðganginn að honum einum). Han er god at g. med góður við að eiga. — Det er om at g. það ríður á. — Det er ham ikke om Penge at g. hann hirðir ekki um peningana, (það eru ekki peningarnir — lambið sem hann leitar að). — G. ved et Uhr gera að úri; þar af dregin þolmynd: Det Uhr maa gjøres ved það verður að gera að þessu úri. — Det kan jeg ikke g. ved ekki get jeg að því gert. — í tali er gjøre haft, fyrir liðugleiks sakir, nakkuð líkt og gjöra í íslenzkum kveðskap (t. s. m. sídan rjúka gjörðl grá): Han er en dygtig Arbeider; men drikke gjør han imellem hann er góður verkmaður; en hann sýpur á öðru hverju; sömul. í þálegum tíma (han var o. s. frv.; men drikke gjorde han).

Gjøremaal (órelt), sýsla = starfi.

Gjøren, án ft., sk., það að gjøre: G. og Laden (það að gjöra eða fella undan); hegðun, breytni.

Gjører, ft. -e, kk., (í ritningunni), gjörandi (sá sem gjörir e-ð): Ordets Hørere, men ikke dets Gjørere.

gjørlig, ft. -e, e., gjörandi (geranlegur), sem vinnandi vegur er að gjöra: Saavidt det er gjørligt að því leyti, sem því verður við komið.

Gjørn, án ft., kl., eins konar smágert ullband ýmislega litt sem fyrrum var haft í glitsaum, (glitband).

Gjørtler, ft. -e, kk., sá sem drífur málm. Sb. Metalarbeider.

Gjøs, sk., eins konar smá-veifa á skipi.

Gjøvn sjá Gjevn.

*glacere, ás. 1, gera e-ð gljáandi: Glacerede Handsker gljáglófar.

*Glacis, sk., hallandi út af víggirðingu.

glad (eins í hvorugkyni), ft. -e, e., [glað-r], glaður, kátur, feginn: Blive g. over noget verða glaður við e-ð, verða e-u feginn, gleðjast (kætast) af e-u. Være g. over noget láta liggju vel á sjer af e-u. Være g. ved noget láta sjer þykja vænt um e-ð, una vel við e-ð. Orðskv.: Sjelden sukker g. Hjerte; men tidt leer forrigfuld Mund. — b) glaðlegur: Glade Ansigter. — c) fagnaðar-: En g. Dag (Time, Tidende). Et g. Budskab.

gladelig, aa., glaðlega; með glöðu geði.

*Gladiator, ft. -er, kk., rómverskur skilmingamaður (í fornöld).

Glam, án ft., kl., [glamm, Rómv.], aptast = Hundeglam.

Glamhul hljómgluggi á klukkuaturni.

glamme, h. s. 1, (sjaldh.), gelta, geyja, (sb. gjamma).

Glands, án ft., sk., ljómi, glampi, gljáandi, gljá: Solens (Stjernernes, Diamantens) G. Maanens G. paa Vandets Overflade. Give Marmoret (Staalet) sin G. (gera það gljáandi). Sætte G. paa Silke (o. s. frv.). Sort Silketøi med (uden) G. sem (engin) slikja er á. Prægtige Farver med metallisk G. (með nokkurs konar málmslikju) ere egne for de tropiske Fugle. Farvernes G. ljómi (skírleiki, fegurð) litanna. — 2) óeiginl., ljómi, blómi, frami, frægð, frægð, það sem gengur í augun, o. s. frv., sjer í lagi um það sem ekkert er í varið í raun og veru: Hans Bedrifters G. hans frægðarverk. Timelig G. Lade sig forlede af den falske G., som forblinder Hoben.

Glandsbaand ræma af slikjusilki.

Glandsblad gljáblað í skuggsjá.

glandse sjá glindse.

glandsfuld ljómandi. — Óeiginl., dýrðlegur, frægur.

Glandshat glerhattur.

Glandshav (skáldl.), reginljómi.

glandshvid slikjuhvítur.

Glandslerred gljáljerept.

Glandslæder gljáleður.

Glandspapir gljápappír.

glandsrig = glandsfuld.

glane, h. s. 1, [sb. glann], sjálenzkt, glápa.

Glapsti, [glapstig-r], glapstigur, ekki haft nema í málsh. Gjensti vorder ofte G.

Glar, án ft., kl., [gler; sb. Kar og ker], (úrelt nema í samsettum orðum).

Glarbjerg (sjaldh.), jökull. Sb. Iisbjerg, Iisbræ.

Glarhav (skáldl.), lagður sjór eða lygn; einnig heiður himin.

Glarhinde glerhimnan í auganu.

Glarmester glerskeri.

Glarspeil (skáldl.), glerleg ásjóna (glerlegt yfirborð): Søens G.

Glarvædske glervökvinn (*humor vitreus*) í auganu.

Glarøine, ft., [gleraugu], (sjaldh.) = Briller.

Glas, kl., 1) án ft., gler: Brænde G. búa til gler. Puste G. — 2) með ft. eins, glas = glerpyttla, o. s. frv.: Et G. med (uden) Fod með stjett eða stjettarlaust. Et G. Øl glas af öli. Vende Glasset (hjer er Glas = Timeglas; sömul. í) staae et G. til Rors (standa við stýri meðan glasið er að renna). Sb. Viinglas, Ølglas; Timeglas, Veirglas, Dieglas.

glasagtig, ft. -e, e., svipaður gleri.

Glasarbeide það sem unnið er að gleri. — b) það sem gert er úr gleri.

Glasarbeider glersmiður.

glasbrændt, [sb. brænde], (um gler), smeltur: Glasbrændte Ruder.

Glasdør glerhurð, hurð með glergluggum á.

Glasfarve glerlitur; slýgræna litur.

Glasfarvning glerlitun.

Glasflaske flaska, glerpyttla.

Glasgalle, sk., [Galle á þjóðv. = gall], = Glasskum.

glasgrøn eins og grænt gler á litinn, slýgrænn.

Glashandler, ft. -e, kk., glersölumaður.

Glashuus glerhús handa jurtum.

Glashytte glergjörðarhús.

Glaskar glerker (655 XXI).

Glasklokke glerklukka til að setja yfir e-ð.

Glaskolbe eins konar stór sleggjuflaska sem höfð er við drapasuðu.

Glaskram glersmíði sem er til sölu.

Glaskræmmer = Glashandler.

Glaskurv laupur til glerflutninga.

Glaslygte ljósker sem að nakkru leyti er úr gleri.

Glasmager, ft. -e, kk., glergjörðarmaður.

Glasmageri, kl., glergjörð.

Glasmaler glerpentari.

Glasmaleri glerskriptalist. — b) glerskript.

Glasmaling (og Glasmalning) = Glasmaleri a.

Glasmalning sjá Glasmaling.

Glasovn ofninn í glergjörðarhúsi.

Glasperle glertala.

Glaspuster, ft. -e, kk., glerblásandi.

Glaspusteri, kl., = Glashytte. — b) = Glasmageri.

Glasramme umgjörð úr gleri.

*glassere, ás. 1, glera (t. a. m. leirker).

*Glassering, sk., glerun. — b) sjálfur glerungurinn: Glasseringen slides af ved Brugen.

Glasskaar glerbrot.

Glasskab skápur með glerhurð. — b) skápur til að hafa í gerílát.

Glasskive glerkringla.

Glasskum glerfroða (þegar verið er að bræða gler).

Glassliber, ft. -e, kk., glerskyggjari.

Glassliberi, kl., = Glasslibning.

Glasslibning glerskygging.

*Glassur, sk., = Glassering b.

Glastegning uppdráttur á gleri.

Glasurt (jurt) *salicornia herbacea.*

Glasøie augu með hvítum hring (sb. hringeygður). — b) gráll manns-auga.

glasøiet hringeygður: En g. Hest.

glat, A) ft. -te, e., 1) eiginl., a) sljettur, jafn, hrufulaus; hrukkulaus: Saa g. som et Speil. Slibe (høvle) noget g. (draga — lokra — allar ójöfnur af e-u). Holde meer af det glatte Silketøi, end af det blommede kunna betur við sljettsilki, enn rósasilki. — Et g Halsbind. — b) snoðinn: G. om Hagen sem (þiggj.) ekki er sprottin grön. Hans Hoved er raget ganske g. hann er nauðrakaður. — c) háll, sleipur: G. Iis. Det er meget g. paa Gaden það er glerhált (æði sleipt) á strætunum. — Saa g. som en Aal. — d) um andlitsfall: Have en g. Hud eða et g. Ansigt vera snoppufríður. — 2) óeiginl., mjúkur (um orð): Glatte Ord kjassmæli, fagurgali. Have en g. Tunge vera mjúkur á manni. — B) aa., 1) eiginl., sljett, hrukkulaust: Kjolen sidder ikke glat i Livet hrukkar í mittið. Kjolen sidder ikke g. paa Kroppen hrukkar. — 2) óeiginl., a) algjörlega, öldungis: Han huggede det g. af. Det gik g. med það gekk allt upp. — b) hreint og beint: Sige sin Mening g. ud.

Glatfiil smátennt þjöl til að sljetta með.

glatfile sverfa e-ð sljett.

glathaaret rjetthærður.

glathaget, ft.-hagede, e., sem (þiggj.) ekki er sprottin grön.

Glathed, án ft., sk., það að vera glat (sb. sljettleiki; hálka).

glathudet, ft. -hudede, e., hörundsmjúkur.

glathugge sljetta e-ð með öxi.

Glathøvl lokar til að sljetta með.

glathøvle sljetta e-ð með lokri.

Glatning, ft. -er, sk., það að glatte.

Glatslibning fæging, skygging.

glatte, ás. 1, sljetta, jafna: G. Haaret. — G. noget op (strjúka e-ð upp á við; sljetta e-ð aptur). G. noget over med et Strygejern (renna strokjárni yfir e-ð). G. Folder ud (strjúka úr hrukkum).

Glattejern járn-áhald til að sljetta e-ð með.

Glattesteen áhald úr steini til að sljetta e-ð með.

Glattetræ trje-áhald til að sljetta e-ð með.

Glavind, án ft., kl., [sb. hin suðrænu orð glefja (á frakkn. *glaive*), í Skuggsjá, og glaðjel], úrelt, spjót, kesja; nú á dögum í skáldskap (f. Sværd), glaðjel; hjör, hrotti, laufi, o. s. frv. — 2) á fyrri tíðum, riðull (riddari með sveina sína).

glemme, glemte, glemt, ós., [gleyma; sb. gjemme og geyma], gleyma e-u, láta sjer e-ð úr minni líða, hyggja af e-u, o. s. frv.: G. hvad man har lært tína því niður. Jeg har glemt hans Navn jeg kem því ekki fyrir mig, (það hefur dottið úr mjer). Jeg glemmer aldrig (mjer fellst ekki úr fötum), hvorledes o. s. frv. Jeg glemte (mjer láðist eptir) at flye ham Brevet. — Velgjerninger glemmes snart gleymt er, þegar gleipt er. G. sine Venner. G. sine Pligter vanrækja skyldur sínar. — Jeg har glemt det hjemme (ekki munað eptir að taka það með mjer).

Glemme, nafn, gleymska: Det er gaaet mig i (eða ad) G. mjer hefur liðið það úr minni.

Glemmebog, ekki haft nema í orðatiltæk. skrive (slaae) noget i Glemmebogen (slá e-u úr hug sjer).

Glemsel, án ft., sk., gleymska.

glemsom, ft. -me, e., gleyminn, minnisdaufur, minnislítill, minnislaus. — b) (sjaldh.), sem veldur gleymsku: G. Slummer gleymsku-mók.

Glemsomhed, án ft., sk., minnisleysi.

Glente, ft. -r, sk., gleða *falco milvus*.

*Gletscher, sk, jökull.

Glib, ft. -e, sk., eins konar netháfur á stangar-enda (til að draga fyrir marflær, ála, geddur, o. s. frv.): Gaae paa G. (draga fyrir með netháf).

glibe, ás. 1, veiða e-ð (í Glib): G. Aal.

Glid, án ft., kl., það að e-ð skriðnar: Et G. med Foden það að manni skrikar fótur. — b) óeiginl.: Komme paa G. komast á rekspölinn. Faae noget paa G. koma e-u á rekspölinn. Faae een paa G. hafa upp á e-m typpið.

glide [líða; sb. líkr f. glíkr], gled [leið], (er) gleden og gledet [liðin-n og liðit], h. s., renna, skriða, líða: G. paa Iis renna sjer fótskriðu. Slibet glider hen ad Vandet. — Einnig um tímann, líða: Tiden glider hastig bort „tíminn líður áfram ótt“, er ekki lengi að líða. Hvor let gled disse Dage hen en hvað þessir dagar liðu fljótt! — b) um það, sem rennur eða skriðnar svo, að það dettur: Fadet gled hende af Haanden. Barnet gled ned af hendes Skjød. Han gled og faldt paa Gaden honum varð fótamissir á strætinu, svo að hann datt (sb. honum skruppu fæturnir). Han gled ud med Foden eða Foden gled for ham honum skriknði (skriðnaði) fótur.

Glidebane fótskriðuflötur, svell til að renna sjer á.

glimme, h. s. 1, (úrelt), leiptra, blika: Glimmende hvid blikhvitur.

Glimmer, án ft., sk., glampi. — Óeiginl., það sem gengur í augun, en er þó reyndar hjegómi, glingur, glis, prjál: Vi finde næsten allevegne mere G. end Værdi. — b) (steintegund) *argilla micans*.

glimmerhvid glóhvitur.

glimmerløs hispurslaus, óbrotinn.

Glimmernavn lof fyrir lítið, gum.

Glimmerpragt prjál.

Glimmersand gljásandur til að dreifa á skript.

Glimmerskifer (steintegund) *chistus micaceus*.

Glimmerstads glis.

Glimmersteen = Glimmer b. — b) gimsteinn gerður af manna höndum.

Glimmervid áheyrileg fyndni sem lítið er í varið.

Glimmerværk glis, glingur.

glimre (har), h. s. 1, glitra, glóa, blika, (vera glæsilegur): Diamanter g. i Halvmørke, men funkle ved Lys. Sværdet glimrede af Guld og Ædelstene það lýsti af sverðinu fyrir gulli og gimsteinum. Det er ikke alt Guld, som glimrer það er ekki allt gull, sem glóir (orðskv.). Sb. blinke, funkle, glimte, glindse, skinne. — b) óeiginl., ganga í augun, láta bera á sjer: Denne Opfindelse er mere glimrende, end nyttig er ekki eins þarfleg, og hún er mikil í munni. Han søger at g. ved at gjøre store Selskaber hann gerir stórveizlur til ágætis sjer. Han søger at g. ved sin Lærdom hann hefur lærdóminn til ágætis sjer. — glimrende merkir ekki að eins glæsilegur, dýrðlegur (t. a. m. et glimrende Hof), heldur einnig ágætur, frábær, framúrskarandi (t. a. m. en glimrende Lykke).

Glimrelyst hjegómadýrð, fordyld.

Glimren, án ft., sk., það að glimre.

Glimresyge mikil fordyld.

Glimt, ft. eins, kl., leiptur, (sb. glampi): Man saae fjerne G. af Kanonskud. — Óeiginl.: G. af Haab (Trøst) von (huggun), sem bregður fyrir allra snöggvast. See et G. af een sjá e-n í svip eða allra snöggvast (sb. tilsýndar).

glimte (har), h. s. (einkum persónulaus) 1, leiptra, (sb. e-u bregður fyrir): Det glimter i Kimingen. — Líka segja menn: Det begynder at g. (f. grye) af Dagen.

Glimten, án ft., sk., það að glimte.

glindre, h. s. 1, (úrelt), glóa, glitra.

glindse (glandse jótlenzkt) (har), h. s. 1, vera gljáandi, (sb. það gljáir—glampar, stirnir — á, það glórir í): Bølgerne g. i Maaneskin það glampar af tunglinu á bárurnar. En Taare glindsede i hendes Øie (sb. táraat, fella tár, tárfella, e-m brynja tár). Glindsende Silketøi gljásilki. Han glindser i Ansigtet af Fedme það stirnir á andlitið á honum af fitu, fitan smitar út úr andlitinu á honum.

glip, (eiginl. nafn; en er haft sem) ao., [sb. glapp í glappaskot, höppum og glöppum], á mis, (sb. feil ao), ekki haft, nema í orðatiltækjunum: Gaae g. af noget fara á mis við e-ð, missa af e-u, og noget slaaer g. (= feil) for een.

Glipgang (sjaldh.), ónýtis-ferð, í orðatiltæk. gaae G. fara ónýtis för, (sb. grípa í tómt).

Glippe (líklega í fyrstu eig. ft. af Glip sem nafni) er ekki haft, nema í hinu úrelta orðatiltæk. gaae til G. bregðast, mistakast.

glippe, h. s. 1, [sb. glappast], a) (sjaldh.), um fót, skrika, skriðna. — b) óeiginl., bregðast: Det Haab glippede for mig sú von brást mjer, mjer varð ekki að því. Synet glipper ham honum er farin að förlast sjón. — 2) (úrelt) = blinke b: G. med Øinene.

Glipping, kk., [af glippe 2], viðurnefni eins af Danakonungum.

Glitning, sk., það að glitte.

glitte, ós. 1, [sb. glatte], sljetta vefnað.

Glitter, kk., sá sem hefur þá iðn að sljetta vefnað.

Glittesteen glerkúla til að sljetta með vefnað.

gløe, h. s. 1, [glóa], A) um hita og skin, 1) vera glóandi, en er haft, eins og á ísl., í þessari merk., ekki nema í hn. nút. l. gløende a) glóandi: Skyde med gløende Kugler. — b) brenn-, sjóð-: Maden var gløende hed brennheitur, sjóðheitur, glóandi. — 2) glóa, vera glæsilegur: Det gløer som bare Guld það glóir eins og gull. — B) (har), (í hversdagslegu tali), glápa, góna, blína, einblína: G. paa (efter) noget. G. paa noget som en Ko paa en Ladedør (eða malet Port) glápa á e-ð, eins og tröll á himnaríki.

gløende sjá gløe A, 1.

*Glorie, sk., dýrðarljómi, o. s. frv. Sb. Helgenglands.

*gloriere, h. s. 1, hælast um.

*Glose (í rauninni sama orð og Glosse), ft. -r, sk., glósa: Latinske Gloser. — b) í tali, sneið, hnífilyrði.

*Glosebog glósurnar.

*Gloselræmmer (haft í tali, sem fyrirlitningarorð), sá sem er að sletta útlenzkum orðum.

*Glossarium, ft. Glossarier, kl., orðasafn, einkum fornyrðasafn.

*Glosse (sb. Glose), ft. -r, sk., einstök skýring (einkanl. sú sem hefur flækst inn í sjálft málið.

*Glossem, ft. -er, kl., = Glosse.

glubende, ft. eins, e., [sb. gleipa], óarga (eins og það er haft nú á dögum): G. Dyr óarga dýr.

glubsk, ft. -e, e., grimmur: En g. Hund. Den Karl seer g. ud (eins og hann ætli að rífa mann í sig; sb. voðalegur, fólslegur, þrælslegur, illmannlegur).

Gluffer, ft., skenz, hnífilyrði, (sb. skætingur): Give een G. sneiða e-n.

Glug, ft. -ger, sk., [glugg-r], vindauga.

Glughul vindauga (einkum lítið).

Glugmaaned, [sb. glygg-r], miðsvetrarmánuður (*Januarius*).

Glugvindue dálítill gluggi (t. a. m. á hurð).

Glut, ft. -ter, sk., krakki. — b) einnig haft um fullorðna stúlku, þegar móður gerir sjer tæpitungu.

Glut, sk., [sb. sögn. glutra], úrelt orð, og ekki haft nema í orðskviðnum de ere alle gode, som Glutten fylde, eða den er altid god, som Glutten fylder (þeir eru góðir, sem gefa).

Glæde, ft. -r, sk., [gleði], gleði, fögnuður, feginleikur: Føle G. ved (over) noget gleðjast af e-u, verða glaður við e-ð, fagna e-u. Finde sin G. i noget hafa yndi af e-u. Have G. af sine Børn hafa yndi af börnunum sínum; hafa mikið barnalán. Gjøre sig en G. af noget hafa yndi af e-u. Med G. með glöðu geði, gjarnsamlega, feginsamlega. Naturen skjenker os mange skyldfrie Glæder (veitir oss marga saklausa skemmtun). Huuslige Glæder. — Han saae (hørte) ikke

andet end G. (Sb. var gleðl mikil i höllinni.) — b) yndi (= það sem gerir yndi): Du er min Lyst og G. Jeg seer i ham min Alderdoms G.

glæde, ás. 1, [gleðja], gleðja: G. sig gleðjast, fagna, láta liggja vel á sjer.

glædedrukken, [sb. drikke], frá sjer numinn af fögnuði, fnguaðarfullur.

glædefuld = glæderig.

Glædefærd fagnaðar-viðburður.

glædeklar hýr (um glaðleg augu).

glædelig, fl. -e, e., fagnaðar-: En g. Tidende feginssaga. En g. Dag feginsdagur.

glædeløs fagnaðarsnauður.

glæderig fagnaðarfullur.

Glædesang gleðisöngur.

Glædesbud fagnaðartíðindi, feginssaga.

Glædesdag gleðidagur, feginsdagur: En G. for hele Landet.

Glædesfest fagnaðarhátíð.

Glædesgraad fagnaðargrátur (655 XXVII).

Glædeshaab gleðivon.

Glædesild fagnaðar-eldur.

Glædesklang gleðihljúmur.

Glædeskrig faguaðaróp.

Glædeskud (líka Glædesskud) fagnaðarskot.

glædesky sem flýr gleðina.

Glædeskygge gleði sem ekki er nema hugarburður.

Glædeslyd gleðihljóð.

Glædesmaaltid fagnaðarveizla.

Glædesord fagnaðar-orð; feginssaga.

Glædesskud sjá Glædeskud.

Glædestaarer, fl., fagnaðartár, (sb. felldi hann tár fyrir fagnaði).

Glædestegn fagnaðarmerki.

Glædestid gleðitíð.

Glædestime gleðistund.

Glædesvarsel það sem veit á fögnuð.

glædetom fagnaðarsnauður.

Glædskab, sk., [gleðsknp-r], (hálfúrett), gleðskapur, glaumur og gleði.

Glædskabsbud = Glædesbud.

Glædskabsdag = Glædesdag.

Gløð, fl. -er, sk., [glóð i glæð-r], glóðir, glæður. — 2) i Sølverglød, Blyglød.

gløde, s. 1, [glæða], 1) ás., gera e-ð glóandi: G. (sjóða) Jern. G. Staaltraad. G. Kul ud láta þau kulna út. — 2) h. s., vera glóandi: Jernet gløder. — Óeigiul., vera ákafur, eða þvíuml.; t. a. m. í ho. núl. t. sem e., eldlegur, ákafur: En glødende Andagt (Kjærlighed). — b) um rauðleita birtu, skína, (einnig um það, sem e-ð annað skín á).

glødhed glóandi.

Glødhede glóandi hiti: Jernet varmes indtil G.

Gløddild glóðir.

Glødning, sk., það að gløde.

glødrød glóðrauður.

gnabbre, h. s. 1, [sb. gnadda], (í tali), nöldra, sífra.

Gnald (eða Gnalde), fl. Gnalder, sk., moli (t. a. m. af brauði eða osti).

Gnalde sjá Gnald.

gnalde, ás. 1, (en þó optast með i eða paa fyrir aptan sig), narta i, naga.

Gnalding, fl. -er, sk., = Gnald.

gnaske, ás. 1, nasla.

Gnav, kl. og sk., (í tali), nöldursskepna.

Gnav, nafn, gná (eina konar leikur eða tafl): Spille G.

Gnavbrikke gnátafla.

gnave, s. 1, [gnaga], 1) ás., naga: Musene have gnavet Osten. Faarene g. (bita) Barken af de unge Træer. — G. paa et Been vera að naga bein. — b) nuggn: Støvlen har gnavet min Fod það er komið fleiður á fótinn á mjer undan stígvjelinu. Kassen er bleven gnavet underveis hefur nuggazt á leiðinni. Rebet er gnavet over hefur nuggazt í sundur. — 2) h. s., (í tali), nöldra, sifra, vera ónotalegur.

gnaven, fl. gnavne, e., (í tali), nöldurssamur, nöldrunarsamur, ömrulegur, ónotalegur. Sb. fortrædelig.

Gnavpose gnápoki.

Gnavspil gnátafl.

gnegge (líka ritað gnægge), h. s. 1, [gneggja], hneggja.

Gnid, fl. -der, kl., [e. o. gnit], nit (í hári o. s. frv.).

gnidbre, ás. 1, lúsa e-ð niður: Gnidbret Skrift lúsarleg hönd.

gnide, gned, gneden og gnedet, ás., núa, nudda, nugga: G. Legemet med et Klæde. G. Hænderne. Koen gnider sig paa Pælen nýr — nuggar, nuddar — sjer upp við staurinn. — G. Salve ind i Huden.

Gnidesteen steinn (eða glerstykki) til að núa e-ð með.

Gnidning, fl. -er, sk., núningur, nugg, nudd.

Gnidsel, sk., gnístrun: Tænders G.

gnidsk, fl. -e, e., nízkur, kvikinzkur.

gnidske, h. s. 1, í orðatiltæk. g. med Tænderne gnísta tönnum.

Gnidskhed, án fl., sk., nízka, kvikinzka, svíðingsskapur.

gnie (har), h. s. 1, (í tali), vera kvikinzkur: G. paa noget luma á e-u.

Gniepind (í tali) = Gnier.

Gnier, fl. -e, kk., húski, svíðingur, glöggvingur (fornt), nirfill, nánös, nápína, járnsál, kvikindi, (sb. svelta sig til fjár, tíma ekki að jeta).

gnieragtig, fl. -e, e., kvikinzkur, svíðingslegur.

Gnieragtighed, án fl., sk., kvikinzka, svíðingsskapur.

Gnieri, kl., kvikinzka, nurl.

gnikke, ás. 1, nugga, nudda.

Gnist, fl. -er, sk., [gneisti; sb. friste og freista], neisti: Flintestenen giver Gnister for Staalet. Gnister af gloende Jern sindur. — Giv mig en G. Ild gefðu mjer dálítinn eldsneista. — b) óeiginl.: Ikke en G. af Haab.

gnistre (har), h. s. 1, skjóta úr sjer snarkandi neistum, a) eiginl.: Ilden gnistrer það sindrar úr eldinum. Lyset gnistrer það snarkar í ljósinu. — b) óeiginl.: Hans Øine gnistrede af Vrede brana eldur úr augum honum. — Sjaldh. sem ás.: „Diet gnistrer Hevn og Had“ (hefnd og hatur brann úr augum honum).

Gnistregn neistaflug.

Gnistren, án fl., sk., það að gnistre.

*Gnome, fl. -r, sk., spakmæli. — II) eins konar álfur.

Gny, sk., [gný-r], (fornl.), gnýr: Med Raab og G.

gnægge sjá gnegge.

god, fl. -e, [góð-r], miðstig bedre [betri], efsta stig bedst [bezt-r], e., góður, o. s. frv.: En g. Digter skáld gott. Orðskv.: De ere ei alle gode Kokke, som bære lange Knive (ekki eru það allt góðar kýr, sem hátt bauln). — En g. Ven vinhollur maður. En g. Christen guðhræddur maður. En g. Patriot þjóðrækinn maður. — Han er en g. (mesti, dá-fallegur) Svirebroder. — En g. (vænn) og from Mand mesta góðmenni. — Hun er mig ikke g. heani er ekki vel við mig, ekki um mig. — Blive g. igjen verða góður aptur, verða afreiður, (sb. honum rennur reiðin); faae een g. igjen blíðka e-n. — G. af sig góður í sjer. Hun er alt for g. til at gjøre ham imod hún er betri í sjer enn svo, að hún vilji styggja hann. — í tali er það einnig haft í illri merk., t. a. m. det er en g., skikkelig Mand, som (hann er allra mesti meinleysingi og) lader sig narre af enhver. En g. Stakkel meinleysis-skepna, (sb. meinlaus og gagnslaus). En g. Tosse hræðilegur heimskingi. — Gode (góðir, valinkunnir) Mænd. En Rigets (eða Kongens) gode Mænd var fyrrum = lendir menn. Være af g. Familie vera kominn af heldra fólki, (sb. Familie b). De bedre Folkeclasser heldra fólk. — Være g. for noget merkir bæði vera fær um e-ð (t. a. m. han er ikke g. for at bære det eða for at reise sig af Sengen eða for at bevise hvad han siger) og ábyrgjast e-ð. — De vare lige gode om Byttet þeir skiptu því jafnt með sjer. De vare lige gode om denne Misgjerning voru jafnt við riðnir þennn glæp. — Han er g. at omgaaes dagfarsgóður, viðkunnanlegur. Han er g. at faae i Tale það er hægt að koma sjer í tal við hann. Dette Brænde er ikke godt at hugge það er illt að kljúfa þenna brennsluvið. — Godt Øl merkir bæði gott öl sinnar tegundar, og megnar öltegundir. — I g. Tid í tækan tíma, mátulega. Det er endnu g. Tid það er nógu snemmt enn. Det har g. Tid það liggur ekki á. — G. Nat guð gefi þjer (yður) góðar nætur! G. Dag góðan dag (Skuggsjá)! guð gefi þjer (yður) góðan daginn! En jeg giver ham en g. Dag mig gildir einu, hverju megin hryggjar hann liggur. — Have sit gode Udkomme vera bjargálnamaður. En g. Deel Folk æði margt fólk. Det er en g. Tid (góður tími, æði langt) siden. Give een et godt Drefigen gefa (reka) e-m laglega utan undir. Det var en g. Løgn (dáfalleg — þokkaleg — lygi), han der fortalte. Et godt Hjerte góðmennska. — Han gjør det aldrig med sin gode Villie nauðungarlaust. — Give gode Ord tala mjúklega við e-n, friðmælast. — Det har (eða skal have) gode Veie það er hægur vandi; eða ekki liggur á. Det er der gode Raad til þar kann jeg ráð til, það er hægðarleikur, eða þvíuml. — Hun gjør meget Godt er góðgjörðasöm. — Tænke godt om een ætla e-m ekki nema gott. — Det er godt rjett er það! það er og! Godt þessu trúi jeg! jeg er til í það! rjett er það! eða þvíuml. (sb. Sturl. I, 118). — Det vil ikke gjøre godt það stoðar ekki. — Han har godt ved at gjøre det hann á hægt með það, hann má djarft um tala, (sb. þeir mega sletta skyrinu sem það eiga). — Ville det Gode vilja vel. Elske det Gode elska það sem gott er. Stræbe efter det Gode stunda gott. Han har valgt det Bedre það sem betur gegndi. Gaae over til det Bedre koma til guðs síns (andast). Af det Gode af góðu (sb. það kemur ekki til af góðu). Med det Gode með góðu (sb. fara að e-m með góðu; gera e-ð með góðu). (Sb. Gode sem nafn.) — 2) godt, sem ao., vel: Drengen kan godt læse i Bog er vel læs. Han taler godt for sig, men den anden endnu bedre hann er góður að koma fyrir sig orði; en hinn er þó enn betri. Han troer at kunne gjøre alting bedre þykist geta gert allt betur. — Han har det godt hann á gott eða er í góðu gengi, honum líður vel. Nu har han det bedre nú líður honum

betur, nú á hann betra. — Sæden staaer godt i Aar nú er gott kornár. — See godt ud vera laglegur á að sjá. — Han handlede godt imod dem honum fórst vel við þá. Mene det godt med een vilja e-m vel. — Han er godt et halvt Hoved høiere hann hefur vel (rúmlega) hálft höfuðið yfir hann. Der var godt en Skjeppe over Maalet það var góð skeppa fram yfir, eða það var skeppa fram yfir — og vel það.

godartet, [sb. arte], góðrar náttúru; vægur (um sjúkdáma): En g. Feber. Godartede Kopper. Gagnstæð: ondartet.

godbædig, n. -e, e., = godgjørende.

Gode, A) n. -r (ný), kl., gæði, hnoss (eiginl.): Det høieste G. hið æðsta hnoss. Sundheden er et stort G. heilbrigðin er fyrir miklu. — 2) ón n., sk., [sb. góði, Fms. 11, 212], gagn, hagur, not: Det gjør ingen G. það er ekki til neins, það er til lítils. Hvad G. kan du have deraf hvað gott hefur þú af því? Jeg vil ønske, det maa blive ham til G. jeg vildi honum yrði það að góðu. Det kom mig til G. (jeg naut þess), at jeg var ældre end han. — b) holde een noget til G. vorkenna e-m e-ð. — c) gjøre sig til G. gleðja sig (á mat og drykk). — d) have noget til G. (optar ritað tilgode) hos een eiga e-ð hjá e-m.

Goderaad, n., eins konar sætabrauð.

Goderaadsjern (et.), járn sem Goderaad er búið til í.

godgjørende, [sb. gjøre], góðgjörðasamur, greiðugur.

Godgjørenhed, án n., sk., góðgjörðasemi.

Godhed, sk., a) án n., það að vera god (nema verður ekki haft um eins margt); gæzka, góðleiki, o. s. frv.; sjer í lagi manngæzka, góðmennska, góðsemi, góðvild: Jeg anbefaler mig i Deres G. feginn vil jeg eiga yður að. Misbruge eens G. níðast á góðsemi e-s. — b) með n. -er, velgjörningur, greiði: Udbede sig en G. af een biðja e-n bónar.

godhjertet, n. -hjertede, e., brjóstgóður.

godlidende, n. eins, e., góðmótlegur, vingjarnlegur, viðkunnanlegur.

godmodig góðlyndur, meinlaus, (sb. godlidende).

Godmodighed, án n., sk., meinleysi.

Gods, kl., [góz f. góðs, sem í fyrstu var eig. et. í hvarugkyni af góð-r], 1) ón n., góss, fje, fjárhlutur, fjármunir, eignir: Urørligt G. fasteignir. Rørligt G. lausafje. — Sjer í lagi vara, varningur, farmur: Skib og G. — b) málmur í e-u sem steypt er. — 2) með n. Godser, stór-jörð: Eie store Godser eiga miklar jarðir. Et adeligt G. Godsets Bønder.

Godseier jarðeigandi.

godsindet (sjaldh.), góðgjarn.

Godtbefindende, án n., kl., hugþótti, geðþekkni, vild: Lade noget komme an paa eens G. setja e-m e-ð í sjálfs vald.

godte (líka ritað gotte), ás. 1, kæta, eða þvíuml., tíðkanlegast í g. sig, t. a. m. g. sig med (eða ved) en Flaske Viin sitja með vínflösku og vera að gleðja sig, eða han gottede sig over det lystige Indfald honum var dillað. — Det kan ret g. ham, naar han kan brille Folk honum er dillað (það á við hann), þegar o. s. frv.

godtgjøre bæta e-m e-ð (upp): G. een hans Udlæg. — b) vinna e-ð satt = færa sönnur á e-ð: G. et Udsagn.

Godtgjørelse, sk., bætur = uppbót, (minna enn Erstatning og Fyldestgjørelse a, Vederlag b).

godtroende, [sb. troe], trúgjarn, auðtrúa.

godvillig hóngóður; sjálfviljandi, (sb. frivillig).

Godvillighed, ón n., sk., sjálfsvild.

gold, n. -e, e., [sb. geld-r], geldur: En g. Ko. Malke en Ko g. þurrmjólka kú. — b) ófrjór, ófrær: Golde Marker. Golde Straa (axlausar helmur). Golde Ax (tóm — kornlaus — öx). G. Green = Vandgreen.

Goldamme barnfóstra (sem ekki hefur barnið á brjósti).

Goldax (eins konar bygg) *hordeum murinum.*

goldes, þs. 1, [sb. geldast], (sjaldh.), geldast.

Goldhed, ón n., sk., það að vera gold.

goldmelket, n. -melkede, e., geldmjólk (kýr).

*Golf, sk., flói = breiður fjörður.

Gomme sjá Gumme.

*Gondol, n. -er, sk., feneyskur rennibátur eða skemmtibátur.

*Gong sjá Gonggong.

*Gonggong (líka tómt Gong), sk., eiginl. málmbumba (hjá Kínverjum); leikhússbumba.

gothisk, n. -e, e., gotneskur: Den gothiske Folkestamme. En g. Bygning.

gotte sjá godte.

*Gourmand, kk., átvagl; sælkeri.

*Gouvernante, n. -r, kvk., barnakennslu-stúlka.

*Gouvernement ríkisráð; landsstjórn; fylkisstjórn, fylki; nýlendustjórn.

*Gouverneur, n. -er, kk., fylkisstjóri, nýlendustjóri, landsstjóri.

graa, n. -e, e., [grá-r], grár: Sætte een graae Haar i Hovedet (vera e-m til armæðu). G. Luft eða graat Veir dumbungur.

graablakket grámórauður, o. s. frv.

graablisset gráblesóttur.

Graabrødre, n., grámunkar.

Graabrødrekirke grámunkakirkja.

Graad, án n., sk., [grát-r], grátur: Briste i G. fara að gráta. Hun kunde ikke tale for G. fyrir gráti eða ekka.

graadblandet, [sb. blande], grátblandinn.

Graadbug (skáldl.) táradögg.

graadfuld fullur af tárum, sem flóir í tárum.

graadfyldt, [sb. fylde], = graadfuld.

Graadhulken grátekki.

graadig, n. -e, e., [gráðig-r], gráðugur, ger. — b) óeiginl., sólginn í e-ð: G. efter noget.

Graadighed, án n, sk., græðgi, eiginl. og óeiginl.; (fornt: gráður).

graadløs grátlaus, ógrátandi, (sb. þökk mun gráta þurrum tárum o. s. frv.).

Graagaas = Vildgaas.

graagrimet sjá greinina um grimet.

graahaaret grár fyrir hærum.

Graahed, án n., sk., það að vera graa.

graahjelmet gráhjálmóttur.

graahovedet gráhærður, (sb. hærukarl, hæringur).

graahærdet, n. -hærdede, o., = graahaaret.

graaklædt, [sb. klæde], gráklæddur.

graaladen, n. -ladne, e., gráleitur, ígrár.

Graamunk (úrelt), grámunkur.

graane (har), h. s. 1, [grána], grána; en einkanl. um veðrið, dimma, vera dimmur: Nylig var det klart; men nu begynder det igjen at g. en nú er farið að dimma að aptur.

Graane, n. -r, sk., [gräna], (sjaldh.), grár skýflóki.

Graasei, sk., upsi *gadus virens.*

Graaskimmel apalgrár hestur.

Graaskind grávara.

graaskægget gráskeggjaður.

Graaspurv (eins konar titlingur) *fringilla domestica.*

graaspættet rílóttur.

Graasteen = Kampesteen.

graastribet gráröndóttur.

graatavlet gráskjóttur: En g. Hest.

Graaværk föl úr gráum skinnum.

graaøiet gráeygður.

Grad, n. -er, sk., eiginl. stig: Grader i (munur á) Styrke (Sundhed, Lærdom). I ringe G. lítið. I høi G. stórmjög, stórum. I mindre G. miður, minna. I større G. meir, meira. I lige G. jafnt, jafnmikið. — 2) sjer í lagi a) stig á hitamæli 10 Graders Varme (Kulde). — b) mælistig: En G. i Æquator. — c) lærdómsnafnbót. (Sb. Doctorgrad, Magistergrad.) — d) ættliður.

*Gradation, n. -er, sk., stigbreyting.

Gradbue = Qvadrant.

Gradmaal mælikvarði.

Gradstok verkfæri til að mæla hversu brennivín sje áfengt.

*Graduale, kl., grallari. Sb. Messebog.

gradviis, ao., smátt og smátt.

gram, e., [gram-r], (sjaldh.), gramur: Være een g. (sb. þeim sé goð gramt, er því nitir).

*Grammatik, sk., málfræði. Sb. Sproglære.

*Grammatiker, n. -e, kk., málfræðismaður.

*grammatisk, n. -e, o., sem lýtur að málfræði.

Grams, n. eins, kl., það að gramse: Tage i G. (fljúgast á um að grípa e-ð á lopti). Kaste i G. (kasta e-n í hóp svo allir fari að reyna til að ná því).

gramse, s. 1, [sb. gamse], a) ás., grípa, hrifsa, glepsa í: G. noget. — b) h. s., ætla að grípa o. s. frv.: G. efter noget.

Gran sjá Grand.

Gran, n. eins, kl., byggkornsþungi.

Gran, n. -er, sk., [gran i grän], grön (grenitrje, 619) *pinus alba;* sömul. grenitrje.

*Granat, sk., eins konar gimsteinn. — 2) eins konar epli. — 3) púðurkúla.

Granbar grenilouf.

Granbræder, n., greniborð.

grand, e., [grann-r], nákvæmur, glöggur: Have et grandt Syn sjá vel. En er mjög sjaldh., nema í hvorugk. grandt eða grant, sem ao., glöggt, gjörla: Jeg saae (hørte) det grandt glöggt. Jeg veed grandt.

Grand (líka ritað Gran), n. eins, kl., [grand], ögn, korn, og þegar neitun er með, grand eða hót: Der er G. i Melken (sb. það mó finna minna grand í mal sinum). Ikke et G. ekki grand, ekki hót. Vi et lille G. biddu svo lítið! bíddu ofboð litla ögn! — Han lader intet gaae til G. (af grand = skaði?), þ. e. ónýtir ekkert. — (Sb. Støvgran, Solgran.)

Grande, n. -r, kk., [granni], (tíðkanlegast í Norv.) = Nabo.

Grandebrev eins konar hýjarskrá.

Grandekone = Nabokone.

Grandelav = Nabolav.

Grandemand nábúi.

Grandestævne grannastefna (Gþl.).

grandgivelig (líka ritað grangivelig), n. -e, e., auðsær, auðsjáanlegur,

auðsjeður, auðvitaður, auðskilinn: En g. Sag vitaskuld. Det er grandgiveligt (það liggur i augum uppi), at han har taget feil. — b) sem ao., glöggt: Jeg saae det g.

Grandgivelighed, án ft., sk., athygli, eptirtekt.

grandhørende, [sb. høre], heyrnargóður.

*grandios, ft. grandiose, e., stórkostlegur.

grandseende (líka grandtseende), [sb. see], glöggur (um mann).

grandske, ás. 1, [sb. grand], rannsakn e-ð innvirðuglega: G. i Skriften rannsaka ritningarnar.

Grandskeevne afl hugarins til rannsóknar.

grandskelig, ft. -e, e., rannsakanlegur, sem að verður komizt með rannsókn.

Grandskelyst löngun til að rannsakn.

Grandsker, ft. -e, kk., rannsakari, (sb. Naturgrandsker, Sproggrandsker).

Grandskerblik hvöss hugarsjón i rannsóknum.

Grandskning, ft. -er, sk., rannsókn: Grandskninger i Historien.

Grandskningsevne = Grandskeevne.

grandtseende sjá grandseende.

grangivelig sjá grandgivelig.

*Granit, ón ft., sk., forngrýti, fornberg.

*Granitbjerg forngrýtisfjall.

*Granitfjeld fornberg.

Grankogle greniköngull.

Granskov greniskógur.

Grantap = Grankogle.

grante (har), h. s. 1, (um börn, sjaldh.), vera ómrulegur, (sb. kenjar, keipar).

Grantræ grön (einstakt grenitrje).

Grantømmer greni (sem timbur).

granvoxen, [sb. voxe], (sköldl.), rjettvaxinn sem grön.

*Grassat haft i orðatiltæk. gaae (lobe) G. gera óspektir (hafa ólæti eða ógang) úti (á strætum, einkanl. á náttunni).

*grassere (har), h. s. 1, (um drepsóttir), æða, geysa, ganga.

*Gratiale, ft. -r, kl., aukagjöf i peningum.

*Gratie, a) ft. -r, kvk., þokkagyðja. Sb. Huldgudinde. — b) án ft., sk., þokki, sb. hjóða af sjer góðan þokka).

*gratis, ao., gefins, að gjöf, ókeypis, kauplaust.

*Gratist, ft. -er, kk., sá sem er e-ratoðar ókeypis (t. a. m. ó kostnað ríkisins).

*Gratulant, ft. -er, kk., samfagnandi (sá sem segir við e-n að hann samfagni unum).

*Gratulation, ft. -er, sk., samfögnun (í orði).

*gratulere, ás. 1, samfagna e-m (þ. e. segja við hann að maður samfagni honum).

Grav, ft. -e, sk., [graf i gröf], gryfja, gröf, siki: Kaste Grave i en Mose. Mange falde selv i den G., som de have gravet for andre sjer grefur gröf, þó grafi. Sb. Leergrav, Sandgrav; Fæstningsgrav, Stadsgrav; Rævegrav. — b) sjer i lagi, gröf = leiði: Grave en G. taka gröf. — Óeiginl. f. Død, Undergang: „Mangel paa velordnet Virksomhed er en G. for Ungdommens Sæder“ það fer með siðferði ungra manna, ef o. s. frv.

Gravand = Brandgaas.

grave [grafa], grov [gróf] og gravede, gravet [grafit], ós., grafa, a) stinga (pæla) jörð upp: G. en Have. Denne Jord er ikke godt gravet. G. Jorden om (upp aptur). — b) g. et Stykke Jord fra (gera skurð milli þess og hins). G. en Mark ind (gera skurð í kringum það). — c) veita vatni: G. Vandet ud af en Mose skera fram mýri. — d) g. noget ned i Jorden fela e-ð í jörðu. G. noget op af Jorden. Vilde Dyr g. sig ind (niður) i Jorden. — e) grafa (búa e-ð til með því að grafa): G. en Grav (Brønd, Canal). — f) sem h. s.: G. i Jorden grafa jörðina (Fms. VI, 271). — G. i sine Lommer; g. iblandt Papirer. Sb. rage, rode. — 2) g. ind = indgrave: G. sit Navn ind i en Klippe klappa nafn sitt á klett.

*Graveerkonst sú list að grafa (stinga) stafi.

Graver, ft. -e, kk., sá sem grefur. Sb. Grøftegraver, Skandsegraver; Skattegraver. — b) sjer i lagi, grafari (sem kirkjuembættismaður).

*gravere, ós. 1, = indgrave, udgrave.

*gravere, ás. 1, eiginl. þyngja: Graverende Omstændigheder það sem spillir máli e-s (þ. e. gjörir það enn verra). Graverende Beskyldninger áþjettisorð.

Graverkarl þjónn grafara (sb. Graver b).

*Graveur, ft. -er, kk., só sem grefur (stingur, krotar), grafur (i fornbókum).

Gravfest minningarveizla eptir dauðan mann (einkum við gröf hans).

Gravfred grafarhelgi: Forstyrre Gravfreden.

Gravgaas = Brandgaas.

Gravhule leghellir (sem lík voru höfð í).

Gravhund = Grævlinghund.

Gravhvælving hvolfrjáfur yfir gröf(um); hvolfgröf.

Gravhøi haugur (sem e-r er heygður í).

*Gravitation, sk., það að gravitere.

*gravitere, h. s. 1, leita að miðpunkti annars hlutar (sakir þunga síns).

*Gravitet, sk., alvörusvipur.

*gravitetisk, ft. -e, e., alvarlegur.

Gravkammer legklefi (í stóru húsi). — b) sjálf gröfin i haugum fornmanna.

Gravkiste leiði sem er eins og líkkista.

Gravkors kross á leiði.

Gravlampe grafarlampi (i fornöld).

Gravlund lundur sem menn eru grafnir i.

Gravminde grafarmark.

Gravmæle a) = Gravskrift. — b) = Gravminde.

Gravning, sk., það að grave.

Gravran grafrán.

Gravrust ryð á málmi.

Gravrøver grafraufari.

Gravsand grafsandur (að sínu leyti eins og grafallfur þ. e. sandur sem er grafinn úr jörðu; gagnstætt: Strandsand).

Gravskrift grafletur, legtitull (Al.).

Gravso (i tali), jarðvöðull.

Gravsted legstaður: Udsee sig selv sit G. kjósa sjer legstað sjálfur.

Gravsteen legsteinn; bautasteinn.

Gravstikke grafall.

Gravstue = Gravkammer.

Gravstøtte legsúla.

gravsætte, ás., haugleggja, jarða.

Gravsøvn grafarsvefn (dauði).

Gravtaushed dauðalogn yfir e-u.

Gravtræ = Ligtræ.

Gravvandring grafarganga.

Gravøl erfisdrykkja, erfi.

Greb, ft. eins, kl., [grip], það að grípa, handtak: Gjøre et G. efter noget ætla að grípa e-ð. Gjøre et G. i noget gripa i e-ð. Gjøre et falsk G. paa Fiolinen (taka skakkt i strengina). — b) handlag, lag: Have (vide) det rette G. paa noget hafa lag (handlægni) á e-u. — 2) handarhald, halda, skapt, o. s. frv.: Grebet paa en Kaarde mundriðinn.

Greb, ft. -e, sk., [greip], kvisl, (einkum mykjukvisl, Møggreb), til að kasta e-u með á vagn eða af vagni.

grebe, ós. 1, kasta e-u með kvisl.

Grebfuld, sk., eins mikið og tollir á kvíslinni í einu.

Green, ft. Grene, sk., [grein], kvisl, o. s. frv., a) kvísl á trje: Grene limar, lim. Orðskv.: Sjelden er Grenen bedre, end Bullen sjaldan fellur eplið langt frá eikinni. — b) álma: En Gaffel med tre Grene. — c) kvisl á hjartarhorni. Sb. Tak (Takke), Ende 1, c. — d) ór-kvisl, affalli. — e) ættleggur, (sb. ættkvísl). — f) grein, tegund: Det er en G. af denne Sygdom. (Sb. Erhvervsgreen.)

greenløs sem ekki hefur limar.

Greensvamp eins konar sveppur á viðarlimi.

*gregoriansk, ft. -e, e., i den gregorianske Calender, hið nýja rímtal, (fundið á dögum Gregóríus páfa hins þrettánda 1582).

*Grenadeer, ft. Grenaderer, kk., liðsmenn fyrrum sem voru hafðir til að fleygja púðurkúlum (sb. Granat 3).

grene, ás. 1, [greina], a) i g. sig greinast. — b) grenes fá limar.

Grenebrænde lim (sem brennsluviður): En Favn G. Favnsat G.

grenefuld limmikill.

Grenehytte hreisi úr limi.

Greneskud sprottning lims á trje.

Grenespredning lögun á viðarlimi: Hos forskjellige Slags Træer er Grenespredningen forskjellig limið er ýmislega lagað eptir viðartegundinni.

Grenesvamp eins konar sveppur.

grenet, ft. grenede, e., kvíslóttur.

Greve, ft. -r, kk., [greifi], greifi.

Grevebarn greifabarn.

Grevebolig = Grevesæde.

Grevekrone kóróna sem greifi hefur yfir merki sinu.

grevelig, ft. -e, o., greifalegur.

Grever, ft., hamsar, skræður.

Grevestand greifadómur = greifastjett.

Grevesæde greifasetur.

Grevetitel greifanafn.

Grevinde, ft. -r, kvk., greifafrú.

Grevskab, ft. -er, kl., greifadæmi.

Grib, ft. -be, sk., gammur *vultur*.

Grib, nafo, finnst i D. L. i orðatiltæk. sætte Stene i G. setja marksteina.

Gribbenille, kvk., i óvönduðu tali, gribba.

gribe [grípa], greb [greip], greben og grebet [gripin-n og gripit], ás., grípa, þrifa, taka (snögglega), krækja i e-ð með klónum, glepsa i e-ð með tönnunum: G. noget. G. een i Haaret (Kjolen) þrífa í hárið á e-m (i kjólinn e-s). G. een om Livet grípa um e-n miðjan (Dropl.) eða utan um e-n. — Óeiginl.: G. een under Armene hlaupa undir bagga með e-m. — b) handtaka, handsama: Tyven vilde undflye, men blev greben náðist. — c) sæta e-u: G. Leiligheden. — d) standa e-n að e-u, o. s. frv.: G. een i Gjerningen (Tyveri). G. een i Løgn (vita að annar er að ljúga). — G. een i hans egne Ord fella e-n á sjálfs sins bragði. — e) g. sig an herða sig, rembast við. — 2) sem h. s.: G. efter noget ætla að grípa e-ð. G. i Lommen fara ofan i vasa sinn. — Disse to Hjul g. ind i hinanden (höggvast í, agnúast). — G. ind i (sletta sjer fram í) eens Embede. G. ind i eens Rettigheder taka ranglega

fram fyrir hendurnar á e-m. — Han greb hastigt til, og holdt hende tók undir eins í hana og hjelt henni. — G. til Kaarden taka til sverðsins. G. til Vaaben gripa til vopna (Ukr.); gera uppreisn, eða þvíuml. — G. til et fortvivlet Middel. G. til Flugten leggja á flótta. — G. feil eiginl. taka skakkt til; óeiginl. fara villt: Der greb han reent feil. G. feil af det (fara á mis við það), man egentlig vilde sige. — G. om sig jeta um sig, læsa sig út, fara í vöxt: Ilden (Opreret) greb om sig.

Gribejord (líka Gribsjord) (fornt), eigandalaus jörð.

Gribegods (fornt), eigandalaust góss.

Gribsjord sjá Gribejord.

gridsk, ft. -e, e., [sb. gríð], sólginn (sb. ólmur, óvægur) í e-ð: G. efter Penge = pengegridsk. Være g. paa noget. — b) (sjaldh.) = glubsk.

Gridskhed, án ft., sk., það að vera gridsk: G. efter Penge.

Grif, ft. -fer, sk., eins konar flug-skrímsli í skröksögum (gammur).

Griffel, ft. Grifler, sk., stíll til að skrifa með á steintöflur.

Griim sjá Grim.

Griin, kl., (í tali), fliss, hlátur.

Griis, sk., A) með ft. Grise, gris (svín sem ekki er eldra enn veturgamalt). — B) = Bjørn B.

*Grillade, sk., ristarsteik.

Grille, ft. -r, sk., duttlungur, heilaköst, sjervizka: Sætte een Griller i Hovedet æra e-n. Han fik (faldt paa) den G. það kom í hann það kast. Forslaae Grillerne med noget hafa af fyrir sjer með e-u.

Grillefænger, ft. -e, kk., sjervitringur.

*grillere, ás. 1, steikja kjöt á rist.

Grilleværk tóm sjervizka.

Grim (eða Griim), sk., [sb. krím], sót.

grim, ft. -me, e., [grimm-r], ljótur (herfilegur) á að sjá, ófríður.

*Grimace, ft. -r, sk., skæla, gretta, bretta, fetta, vipra, (öll tíðkanlegust í ft.).

Grime, ft. -r, sk., A) [gríma], a) (úrelt), gríma. Sb. Maske. — b) eins konar múll sem lagður er við besta til að binda þá eða teyma: Lægge G. paa en Hest. — c) [sb. krím], rák framan í e-m: Barnet har en G. over Panden. — B) eins konar möskvi.

grime, ás. 1, (sjaldh.), mýla (sb. Grime A, b).

Grimepenge, ft., það sem hestkaupandi gefur þeim sem færir honum hestinn.

Grimeskaft band sem gengur úr múlnum (Grime A, b).

grimet, ft. grimede, e., a) [sb. krímótt-, um sauðfje], (um nautpening), sem hefur rákir á höfðinu öðruvísi litar enn hitt er (sb. kinnótt-); sb. graagrimet grár með hvítar rákir á höfðinu, rødgrimet rauður o. s. frv., sortgrimet svartur o. s. frv. — b) (sjaldh. um menn), krímugur.

Grimetøi allur múllinn (Grime A, b).

grine (har), h. s. 1 (þó finnst einnig green í þát. tíma), fitja upp á trýnið: Hunden (Ræven) griner. — Einnig (um menn) fitja upp á nefið, setja upp á sig fýlusvip: G. ad noget. — Sömul. (í tali, um það sem farið er að gliðna í sundur) gnpa: Det griner flemt. — b) (í tali), flissa.

Grinebider, ft. -e, kk., (í tali), sá sem er siflissandi.

Grinen, án ft., sk., það að grine.

Griseso gylta með grísum.

Grisesteg steik af gríssfleski.

Grisesylte súrsað grísaflesk.

Grissel, sk., brauðreka.

grisset, ft. grissede, e., (í tali), grámuggulegur, óbragðlegur.

*Grobian, ft. -er, kk., hroði = hroðamenni, (sb. Tølper).

*Grog, sk., enskur drykkur úr vatni og rommi og sikri.

groe (er og har), h. s. 1, [grón], gróa a) um hold: Saaret er groet igjen eða sammen sárið er gróið. — b) = spretta, vaxa: Planterne (Haaret) vil ikke g. Grenene ere groede sammen.

Groening, sk., gróandi, gróður: Komme i G. fara að gróa (spretta, vaxa).

*Gros, kl., þorri e-s hlutar: En gros í stórum kaupum, stórum saman. — b) tólf tylftir.

*Grosserer, ft. -e, kk., stórkaupamaður (sb. Fms. V, 255).

*grotesk, ft. -e, e., kynlegur, hjákátlegur.

*Grotte, ft. -r, sk., hellir (einkum fallegur eða gerður af mannahöndum).

grov, ft. -e, e., 1) eiginl., klúr, stór, stórgerður, þungur: G. Uld stórgerð (vond) ull. Grovt (stórgert, klúrt, þykkt) Klæde. Grovt (stórgert) Brød. Grove (stór) Gryn. Grovt (stórt) Salt. Have grove Lemmer vera útlimadigur. Have grove Ansigtstræk vera stórskorinn. G. Hud snarpt hörund. G. Skrift stórt letur, hrossaletur, stafkarlaletur. Grove Varer þung vara. G. Vægt stórvogir. G. Mynt þungir peningar. G. Føde þung fæða. En g. Tegning stórgerður uppdráttur. En g. (stór) Pensel. En g. (stórgerð) Fiil. En g. Høvl ruðull. En g. (stórgötótt) Sigte. — Et grovt Mæle digur málrómur. — 2) óeiginl., a) grovt Arbeide það sem ekki er vandaverk; strit. Det Grove i et Arbeide það sem er vandaminnst í því, stritið sem því fylgir. í tali: Grove Folk erfiðisfólk. — b) ómenntunarlegur, dýrslegur: En g. Følelse. — c) klúr = rustalegur, frumtalegur, hroðalegur, óhæversklegur: G. Tale (Skjemt). G. Opførsel og grove Sæder rustaskapur. — d) stórkostlegur: En g. Synd stórsynd, höfuðsynd. En g. Forbrydelse stór-glæpur. Et grovt Tyveri stór-þjófnaður. — B) grovt, sem ao., klúrt, stórt, rustalega, o. s. frv.: Pennen skriver for grovt er of feitur.

grovelig, ao., stórkostlega (í illri merk.).

Grovgrøn, kl., (fyrrum), eins konar ullvefnaður.

Grovhed, sk., 1) án ft., það að vera grov, a) eiginl. (sb. stærð, þykkt, digurð). — b) óeiginl., ósvinna, rustaskapur. — 2) með ft. -er, skammir, fúkyrði, einnig fyrirlitning í verki: Sige een Grovheder meiða e-n í orðum. Vise een Grovheder (sína e-m fyrirlitning).

Grovhøvl ruðull. Sb. Skrubhøvl.

grovkornet stórkornóttur.

grovladen, ft. -ladne, e., stórskorinn, stórkarlalegur.

grovlemmet, ft. -lemmede, e., útlimadigur.

grovmalet, [sb. male], (malaður en) ósáldaður: G. Korn.

Grovmaling mölun korns þegar það er ekki sáldað um leið. Gagnstæð: Sigtemaling.

grovmælet, ft. -mælede, e., digurrómaður.

Grovsmed baráttusmiður (Björn). Gagnstæð: Kleinsmed.

grovtraadet, ft. -traadede, e., stórþættur: G. Lerred.

gru, tekið sem ao., haft í orðatiltæk. paa g. [á grúfu]: Ligge paa g. liggja á grúfu. Sidde paa g. sitja álútur.

Gru, án ft., sk., skelfing, ofboð, ósköp: Det er en G. at see (høre) derpaa. Der vare saa mange Mennesker samlede, at det var en G. að það voru ósköpin öll.

grubbe, ás. 1, mala hýði af korni.

Grubbegryn, ft., grjón sem hýði er malað af.

Grubbemeel mjöl sem kemur þegar hýði er malað af korni.

Grubbeværk áhöld (í mylnu) til að mala hýði af korni.

Grube, ft. -r, sk, námur. Sb. Kalkgrube, Svovelgrube, Saltgrube, Steenkulsgrube, Sølvgrube, Guldgrube.

Grubebygning námagjörð.

Grubedrift námanotkun: G. under og over Jorden (námanotkun í jörðu og á).

Grubefolk, ft., námafólk.

Grubelod, sk., hluti í námum.

Gruberedskab náma-áhöld.

Grubesump tjörn í nám.

Grubevand vatn niður í nám. Gagnstæð: Dagvand.

gruble (har), h. s. 1, brjóta (grafa, Björn) heilann um e-ð: G. paa noget velta e-u fyrir sjer. — Einnig líkt og vera hugsjúkur um e-ð, bera áhyggju fyrir e-u: Han er falden til at g. over sin tilkommende Skjebne.

Grublelyst löngun til að brjóta heilann.

Grublen, án ft., sk., það að gruble (sb. heilabrot; áhyggja).

Grubler, ft. -e, kk., sá sem er gefinn fyrir heilabrot.

Grubleri, ft. -er, kl., heilabrot.

Grubning, sk., það að grubbe.

Grud (líka ritað Grudt eptir framburði; sb. Krud og Krudt), ft. eins, kl., [sb. kvarnarnafnið grótti], (sjaldh.) = Gruus.

Grudjord (sjaldh.) = Gruusjord.

Grudt sjá Grud.

grudte (líka ritað grutte), ás. 1, kurla korn (t. a. m. handa skepnum).

grudtet, ft. grudtede, e., (sjaldh.) = gruset: En g. Ager.

grue (har), h. s. 1, láta sjer ógna (ofbjóða, blöskra), láta sig hrylla við: Jeg gruer for den Tid, som forestaaer jeg kvíði fyrir (mjer stendur ógn af) þeirri tíð, sem í hönd fer. Jeg grues ved at tænke Muligheden deraf. - 2) sömul. grues ved noget, t. a. m.: Det er et Syn, man maa grues ved það er hryllileg (ofboðsleg) sjón. Jeg grues ved at tænke derpaa mjer blöskrar (ofbýður, eða mig hryllir við) að hugsa til þess.

gruelig, ft. -e, e., hryllilegur, ofboðslegur, ógurlegur, skelfilegur, hræðilegur: En g. Synd (Straf, Pinsel).

Grueligheð, sk., það að vera gruelig.

Gruelse, án ft., sk., skelfing, ofboð, ósköp.

grum, ft. -me, e., [grimm-r], grimmur, grimmdarfullur, grimmúðugur, grimmlegur, skæður: En g. Tyran. Tigeren er et grumt Dyr. See g. ud vera grimmlegur. En g. Handling grimmdarverk. — b) harður: En g. Kulde gaddharka, hörkuveður. — c) hræðilegur, voðalegur, ógurlegur: De grumme Bølger. — 2) grumt, sem ao., grimmlega, ógurlega, o. s. frv.

grumme, í tali, a) sem óbreytanleg e., ljóti eða ljótur = ljótlega mikill, o. s. frv.: Han fik en g. Hob Penge það voru ljótu peningarnir, sem hann fjekk; hann fjekk ógrynni fjár. Det er ret en g. Dreng það er ljóti drengurinn (hvað hann er ódæll, eða bíræfinn, eða þvíuml.). — b) sem

an., ljótlega: Det var et g. slemt Veir það var ljóta veðrið.

Grums, án ft., kl., [sb. gróm í eig. et.], korgur, grugg, (sb. sori, dreggjar).

grumset, ft. grumsede, e., grugg-ugur.

grund, ft. -e, e., [grunn-r], grunnur: Man tager ei store Fiske i grundt Vand (orðskv.). — b) grundt, sem an., grunnt: Pløie grundt.

Grund, ft. -e, sk., [sb. grunn og grund], 1) eiginl., a) grunn, botn (í sjó eða vötnum): En sandet (stenet) G. Orðskv.: Stille Vand har dyb G. (sb. opt eru lygn vötn djúp). Skyde (bore) et Skib i G. skjóta skip í sjó; sb. Sænk. Skibet gik til Grunde sökk til grunna. — b) grynningar: Skibet stødte (gik) paa G. — c) jörðin fyrir neðan yfirborð sitt: De bedste Steenkul findes her i Grunden. — d) jarðvegur: God (fed, mager, leret, sandet) G. — e) land = landareign, lóð: Vi ere nu paa min egen G. í minu landi, í minni landareign. Jage (fiske) paa sin egen G. Paa dansk G. (í landi Dana). — f) grundvöllur, (hússtæði, o. s. frv.): Ramme Pæle i Grunden. Grunden er ikke fast nok ekki nógu þjettur. En afbrændt G. brunastæði. — g) undirstaða (neðsti hluti veggja): Grave Grunden til et Huus (grafa niður veggi). Lægge Grunden til et Huus. Grunden er 3 Alen dyb. Bygge fra Grunden af reisa hús af grundvelli. — h) = Bund c. — i) = Farvegrund. — 2) óeiginl., a) (sb. 1, a): Gaae til Grunde fara = farast, fara á höfuðið, o. s. frv. — I Bund og G. gjörsamlega (um e-ð illt, t. a. m. fordærvet i Bund og G. gjörspilltur). — b) (sb. 1, f): Lægge Grunden til noget koma e-u á stofn, stofna e-ð. Forstaae noget fra Grunden af eða lære noget til Grunde kunna e-ð til hlítar eða út í hörgul. De første Grunde til (eða i) en Videnskab (frumfræði e-r vísindagreinar). — c) það sem dýpst er og sannast í e-u: Af Hjertens G. af öllu hjarta, af alhuga. Der er ingen god G. i ham (það er engin góð taug í honum, hann er ótætis-maður af sjálfum sjer). Dette er Tingens rette G. þetta er það í raun og veru. Komme til Grunden i en Sag botna í e-u. — I Grunden í rauninni, í raun rjettri, í raun og veru, raunar, reyndar: Det er i Grunden ligegyldigt það stendur raunar á sama. — d) rök (ft.), röksemd, ástæða, átylla: En tilstrækkelig (utilstrækkelig) G. Uden G. að raunarlausu, að þarflausu, ófyrirsynju. Heri laae den sande G. til hans Fald þetta var það, sem fór með hann í raun og veru. Have een uden al G. öldungis að raunarlausu (orsakalausu). Grunden til denne Handling tilgangur verks þessa. Han har sine Grunde til at gjøre det hann veit hvað hann fer, eða þvíuml. Han har G. til at troe det honum er vorkun, þó hann haldi það. Paa hvad G. fordrede han det hvað bar hann fyrir sig (þ. e. með hverju studdi hann tilkallið)? Dette Rygte er ganske uden G. það er enginn flugufótur fyrir þessu. Alle disse Grunde bevise intet (öll þessi rök sanna ekkert). Tage imod Grunde (taka sönsum — eða rökum, af því sans er ekki gott orð). Bygge noget paa Grunde eða udlede noget af Grunde (draga e-ð af dæmum).

Grundafgift = Grundskat.

Grundarbeide vinna að grundvelli (e-s mannvirkis).

Grundbegreb frumnám (sb. Begreb B).

Grundbillede fyrirmynd.

Grundbjerg frumfjall.

Grundblanding = Jordblanding.

Grundbygning tilbúningur á grundvelli (e-s mannvirkis).

Grunddeel frumpartur, ódeili.

Grunddrift frumfýsn.

grunde, s. 1, A) ás., 1) reisa e-ð af grundvelli: G. et Huus paa en Klippe. — b) óeiginl.: Være vel grundet i sine Studeringer (vita vel það sem maður veit). — G. sit Haab paa noget (vona sakir e-s). G. sin Fordring (Beskyldning) paa noget bera e-ð fyrir sig (í kröf sinni eða ákæru). En grundet Formodning líkleg ágizkun. — Hans Paastand grunder sig paa Formandens Besiddelse hann ber fyrir sig, að forverari sinn hafi haft það. Det grunder sig blot paa et Rygte það er tóm flugufregn. — 2) draga undirlit á: G. en Væg. — 3) g. en Plov beita honum niður á við. — 4) g. et Arbeide (Træværk) ud hvolfa það (t. a. m. með lakri). — B) h. s., 1) ná niðri: Her kan Ankeret ikke g. — 2) vera að hugsa: Han stod længe og grundede. G. paa noget íhuga e-ð.

Grundegenskab frumnáttúra.

Grundeiendom fasteign.

Grundeier jarðeigandi; lóðar eigandi.

Grunden, án ft., sk., það að grunde B, 2.

Grundevne frumafl (t. a. m. sálarinnar).

Grundfald = Bundfald a.

grundfalsk öldungis rangur, (sb. marg-rangur).

Grundfarve, a) frumlitur (sem aðrir litir eru komnir af). — b) megin-litur í pentskript. — c) undirlitur í e-u.

grundfast það sem er fast á jörðu. — b) óbifanlegur, óbilandi, óbilugur.

Grundfasthed, án ft., sk., það að vera grundfast.

Grundfisk fiskur sem við hefst á sjáfarbotni.

Grundflade undirflötur. Gagnstætt: Sideflade.

Grundforbedring undirbúningur jarðvegarins áður enn sáð er.

Grundform frummynd, frumlögun.

Grundforraad allur jarðarávöxtur.

grundforskjellig öldungis ólíkur.

Grundfæste = Grundvold.

grundfæste, ás., grundvalla.

Grundfæstning, sk., það að grundfæste.

grundgod (sjaldh.), frábærlega góður í sjer, (sb. mesta gæzkublóð).

Grundgods sokkið fje (sokknir skipskrokkar o. s. frv.).

Grundgraver sá sem grefur fyrir þar sem reisa á hús.

Grundgravning það að grafa fyrir þar sem reisa á hús.

Grundherre lóðar eigandi.

grundig, ft. -e, e., djúpsettur: G. Lærdom (Kundskab). Et grundigt Skrift (Beviis). Han har ingen g. Aarsag dertil (hann hefur ekkert verulegt tilefni til þess). — b) djúpsær, djúphygginn, djúpvitur: En g. Lærd (maður djúpsær í bókvísi). Være g. i en Videnskab (vera djúpsær í e-i vísindagrein).

Grundighed, án ft., sk., það að vera grundig (djúphyggni, o. s. frv.).

Grunding, sk., það að grunde A, 2.

Grundjord frumlegt jarðefni.

Grundklang frumhljómur.

Grundkraft frumafl náttúrunnar.

grundkyndig sem veit e-ð til hlítar.

Grundlag undirstaða (eiginl. og óeiginl.).

Grundleie lóðartollur.

Grundlinie undirlína: Triangelens G.

Grundlod = Dybslod.

Grundlov höfuðlög (e-s ríkis).

Grundlyd höfuðhljóð í lagi.

grundlægge stofnsetja, stofna.

Grundlægning, sk., stofnun.

grundlærd djúplærður.

Grundlærdom = Grundlære a.

Grundlære undirstöðugrein e-a vísinda. — b) allar undirstöðugreinir e-a vísinda. — c) heimspeki.

grundløs, a) (sjaldh.), botnlaus; óþrotlegur, óþrjótandi. — b) sem engin átylla er fyrir: En g. Beskyldning.

Grundløshed, sk., það að vera grundløs.

grundmuret, [sb. mure], sem er með fullum múrveggjum: Et g. Huus fullkomið múrhús.

Grundmuur fullur múr: Et Huus paa fem Fag G. múrhús sem er fimm stafgólf. Gagnstætt: Bindingsværk (sem bæði er af múr og timbri).

Grundord frumorð. Sb. Stammeord.

Grundpille máttarstólpi.

Grundpløining djúp plæging.

Grundpæle, ft., staurar sem reknir eru niður í grundvöll til traustleika.

Grundpæling það að reka staura niður í grundvöll.

grundraadden grautfúinn.

Grundregel máttarregla.

Grundrids, kl., undirstaða uppdráttar. — b) undirstöðurit um e-a vísindagrein.

Grundridsning = Grundrids.

Grundsandhed = Axiom.

Grundskat jarðeignaskattur; lóðartollur, garðstæðisgjald.

grundskjælve skjálfa og titra.

Grundskrift, kl., frumrit.

Grundskud skot sem kemur í skip fyrir neðan sjóarborð.

Grundspire fyrsti gróðrarhnappur. — Óeiginl., upphöf.

Grundsprog það mál sem e-ð er ritað á í fyrstu. — b) = Stammesprog.

Grundsteen undirstöðusteinn; sjer í lagi fyrsti undirstöðusteinn sem er lagður með mikilli viðhöfn þegar reist eru hús til almenningsþarfa: Lægge Grundstenen til en Kirke.

Grundstof frumefni.

Grundstykke neðsti hluti (t. a. m. af stólpi eða súlu).

grundstærk mjög styrkur.

Grundstøtte máttarstólpi.

Grundsvælg hylur, undirdjúp.

Grundsætning meginmál sem annað leiðist af. — b) meginregla sem maður lagar breytni sína eptir: Han har farlige Grundsætninger.

grundsætte, ás., hleypa skipi upp á grynningar, (sb. sigla — róa — á sker).

Grundtanke frumhugsun sem aðrar hugsanir spretta af. — b) aðaltilgangur.

Grundtaxt jarðaverðlag til skattalúkningar.

Grundtegning uppdregin undirstaða.

Grundtext = Grundskrift.

Grundtone höfuð-hljóð í lagi; dimmasta hljóð í samhljómi.

Grundtoug meginkaðall sem við er hafður þegar skipi er hallað á hliðina.

Grundtræk, ft., fyrstu höfuðstryk í uppdrætti: Udkaste Grundtrækkene til et Maleri. — b) höfuðatriði: Grundtrækkene af en Videnskab.

Grundvand vatn sem er niðri í jörðunni, eða kemur upp úr grundvelli.

Grundvidenskab frumvísindi.

Grundvold, [grundvöll-r], undirstaða.
Grundværk undirstaða í mannvirki sem gjört er í vatni.
Grundvæsen frumeðli.
grundværlig frábærlega vandaður (um mann).
Grunker, ft., (í tali), maurar: Have G. luma á peningum.
*Gruppe, ft. -r, sk., hópur (einkum af ulfandi verum og að því leyti hvernig hann er á að sjá).
*gruppere, ás. 1, hópa (sb. Gruppe).
gruset, ft. grusede, e., fullur af mylsnu eða möl.
grusom, ft. -me, e., grimmur, grimmilegur: En g. Mand. En g. Straf. — b) grusomt, sem ao., grimmilega, greypilega (fornt): Handle grusomt.
Grusomhed sk., a) án ft., grimmd, grimmleiki. — b) með ft. -er, grimmdarverk.
Grutning, sk., það að grutte.
grutte sjá grubte.
Gruus, án ft., kl., rúst, rústir, mylsna, möl: Jord, blandet med G.
Gruusbakke melur.
Gruusbanke = Gruusbakke.
Gruusgang gata sem möl er borin ofan í (t. a. m. í aldingarði).
Gruusharpe áhald til að sálda möl eða mylsnu.
Gruusjord blendingur moldar og malar.
Gry, kl., grýjandi (Fms.), haft sem aptari liður í Daggry og Morgengry.
Gryde, ft. -r, sk., [grýta], pottur: Koge Mad i Gryder. Sætte en G. paa Ilden setja upp (pott). Hænge en G. paa Ilden hengja upp pott.
Grydefod pottfótur.
Grydekrog hór (til að hengja pott á).
Grydelaag potthlemmur.
Grydeleer pottleir.
Grydemalm pottjárn.
Grydeovn (fyrrum), eins konar ofn.
Grydeskee = Grydeslev.
Grydeslev ausa (eysill, sleif) til að ausa með úr potti.
Grydesteen (grjóttegund) *talcum proprium ollare.*
Grydesteg pottsteik (einkum af nautakjöti).
Grydestøber járnpottasmiður.
Grydestøberi, ft. -er, kl., pottasmiðja (þar sem járnpottar eru steyptir og önnur járnáhöld).
grye, h. s. 1, [sb. grýjandi, Fms.], í öðrum eins orðatiltækk. og Dagen gryer eða det gryer ad (eða af) Dagen eldir aptur, birtir, lýsir, ýsir (birtir) af degi, (sb. ljómar af degi, dagur ljómar).
grylle, h. s. 1, (jótlenzkt), mora af e-u eða í e-u. — II) um korn, fara að spretta.
Gryn, ft. eins, kl., [grjón], grjón. (Sb. Byggryn, Havregryn, Risengryn.) — b) dálítið korn í steini, ber í hoidi, eða þvíuml.
Grynbøtte grjónaílát.
grynet, ft. grynede, e., kornóttur (sb. Gryn b).
Gryngrød grjónagrautur.
Grynkorn eitt grjón. — b) korn sem grjón eru möluð úr.
Grynmeel grjóaamjöl.
Grynmølle grjónamylna.
Grynmøller mylnuráðandi sem malar grjón.
Grynpølse eins konar bjúga sem höfð eru grjón í.
Grynqværn grjóaakvörn.
Grynsold grjónasáld.
Grynsuppe grjónasaup.
grynte (har), h. s. 1, [rýta], rýta.
Grynten, án ft., sk., það að rýta.
Gryntromle eins konar verkfæri (í grjónamylnum) til að sálda mjöl og ryk úr grjónunum.
græde, græd [grèt], (har) grædt, h. s., [gráta], gráta, (í tali: hrína eða skæla; sb. tárast): Hun er let til at g. henni er grátgjarnt. G. af Glæde (sb. Glædestaarer). G. for noget merkir bæði gráta af e-u (þ. e. af því maður fær ekki e-ð, t. a. m. hvad græder hun for af hverju er hún að gráta?) og gráta e-ð (sem maður hefur misst, t. a. m. hun græder for sit Barn). G. over noget gráta vegna e-s. — Grædende kjökrandi: Med grædende Røst eins og hálf-kjökrandi (sb. það var grátstafur í hálsinum á honum). — 2) sem ás., a) g. sine modige Taarer gráta fögrum tárum. — b) g. Tiden bort; sb. bortgræde. G. een til Live gráta e-n úr helju. G. sig (sine Øine) fordærvet.
Grædedag grátdagur.
grædefærdig sem (þiggj.) liggur við að gráta, sem er með grátstaf (gráthljóð) í hálsinum, kjökrandi.
Græden, án ft., sk., grátur (hrinur, skælur).
grædenem grátgjara, (sb. blautgeðja).
Grædesang = Grædevise.
Grædestykke (einkum sagt í báði), grátlegur sjónarleikur.
Grædevise (einkum sagt í báði), grátlegt kvæði.
grædøiet (sjaldh.), grátinn.
Grækenland Grikkland.
Græker, ft. -e, kk., grískur maður, (í ft. Grikkir).
græfisk sjá græsk.
græmme, ás. 1, [gremja; sb. tæmme og temja], skapraunа e-m, særa e-n (óeiginl.): Noget græmmer een e-m sárnar (svíður, svellur, gremst) e-ð. — Han gaaer bestandig og græmmes eða græmmer sig hann er aldrei með hýrri há. Græmmes eða g. sig over noget láta sjer sárna (svíða, svella, gremjast) e-ð. G. sig til Døde springa af helstríði.
Græmmelse, ft. -r, sk., skapraun, helstríð: Have en hemmelig G. Volde een Sorg og G. gera e-m skapraun.
grændse, h. s. 1, a) (sjaldh.), gera landamerki eða takmörk: G. imellem to Naboer. — b) g. til noget vera samjaðra við e-ð; líka haft óeiginl. (sb. það liggur við, að o. s. frv.): Disse to Lande g. sammen liggja saman.
Grændse, ft. -r, sk., landamerki, landamæri, (sb. landskipti): Afstikke en Marks Grændser. Bestemme Grændsen imellem to Riger ved en Tractat gera samning um landskipti milli tveggja ríkja. — b) óeiginl., takmark, endimark (t. a. m. guðs miskunn er um fram of alla mæling ok endimark, 655 XXVII á 19. bls.), endimerki (Skuggsjá): Uden Maal og Grændser. Sætte Grændser for noget stemma stigu fyrir e-u, eða þvíuml. Sætte sig selv Grændser kunna sjer hóf (sb. ætla sjer af, eða þvíuml).
Grændseegn hjerað við landamæri.
Grændsefæstning kastali á landamærum.
Grændsegrøft merkiskurður.
Grændsehegn merkigarður.
Grændsehøi hæð á landamerkjum.
Grændsekreds ummerki (öll takmörk).
Grændseland útskækill við landamæri.
Grændselinie endimörk (sem lína). — Óeiginl.: Grændselinien imellem Godt og Ondt (samkomur góðs og ills).
grændseløs óendanlegur, ómælanlegur.
Grændsemaal endimark.
Grændsemuur múr á landamærum.
Grændsemøde samkoma (fundur) við landamæri.
Grændsepost vörður (varðstaður) á landamærum.
Grændsepæl markstaur, markstika (fornt).
Grændserytter riddari sem er varðmaður á landamærum.
Grændseskjel markskil (Gþl.), landamerki; landamæri; endimark, takmark.
Grændseslot höll við landamæri.
Grændsestad borg við landamæri.
Grændsested staður við landamæri.
Grændsesteen marksteinn (Gþl.).
Grændsestrid = Grændsestridighed.
Grændsestridighed landaþræta.
Grændsesætning landamerkjasetning.
Grændsetold tollur sem goldinn er á landamærum.
Grændsetoldsted tollheimtustaður á landamærum.
Grændsetvist landaþræta.
Grændsevei merkigata; gata við landamerki.
Grændsevogter varðmaður á landamærum, (sb. landvarnarmaður).
Grændseværn landvörn. — b) vígi til landvarnar.
Græs, án ft., kl., [gras], gras (*gramen*): Slaae G. slá. Afhugget og tørret G. kaldes Hø slegið gras og þurrkað er kallað hey. Qvæget gaaer paa G. gengur úti. Sættes paa G. vera látinn út (um fjenað). — Bide i Græsset drepa nösum í gras (fornt), hníga í valinn.
Græsager = Græsmark.
Græsand eins konar önd.
Græsart grastegund.
Græsbed, kl., a) = Græsgang a. — b) (sjaldh.), beit (það að beita).
Græsbjørn = Myrebjørn.
Græsbleg grasblik.
Græsblomst blóm á grastegund.
Græsbug grasvömb (á fjenaði).
Græsbund graslendi: En god (slet, fed, mager) G.
græsbunden, [sb. binde], sem grasið liggur í legum á (sb. kafloðinn): G. Jord.
Græsbænk grasi vaxinn stallur (til að sitja á, t. a. m. í aldingörðum).
Græsdrift haglendi.
Græseng hagi.
Græsenke (í gamni), kona manns sem er á ferðalagi, sæta (Sn. E.).
Græsfarve graslitur.
Græsfløde rjómi af gróðrarmjólk.
Græsfoder grænt gras gefið fjenaði.
Græsfrø, kl., grasfræ: Saae G. i et Stykke Havejord.
Græsfrø, sk., = Løvfrø.
græsfødt, [sb. føde], alinn á grasi: G. Qvæg útigangspeningur.
Græsgaard heyskaparjörð: En god G.
Græsgang heitiland, haglendi, hagi, hagkvisti, útheit, (sb. hestganga, sauðhagi, nauthagi). — b) sjer í lagi, hagi sem aldrei er slitinn eða sleginn.
Græsgjeld hagatollur. Sb. Græsleie, Græspenge.
græsgroet, [sb. groe], grasi vaxinn: En g. Have.
Græsgrøde = Græsvæxt: En rig (overflødig) G.
græsgrøn grasgrænn.
Græsholm hólmi sem kvikfje er haft í.

Græshoppe engispretta *gryllus*.

Græshø hey af grasi sem ekki er sáð til.

Græsjord graslendi; hagi.

græsk (fyrrum grækisk), ft. -e, e., grískur (f. grikkskur).

Græskar (jurt með ákaflega stórum ávexti) *cucurbita pepo*.

græsklædt, [sb. klæde], skrýddur grasi, grasi vaxinn, grösugur: Græsklædte Marker.

Græskorn (á Lálandi og Falstri) = Mannagryn.

Græskrands grashringur (hringur brugðinn af grasi).

Græsland = Græsmark.

Græsleie = Græsgjeld.

Græslog = Skovlog.

Græsmark beitiland.

Græsmelk gróðrarmjólk.

Græsmølle lítil mylna sem ekki er malað í nema á veturna og vorin.

Græsning, sk., beit, útbeit, (sb. Græsgang a): Have fri G. til to Koer eiga beit handa tveimur kúm. Denne Gaard har stor G.

Græsningsret, án ft., beit sem maður á e-rstaðar, (sb. ítala búfjár í haga).

Græsoxe útigaagsuxi (sem alinn er á grasi, en ekki á heyi). Gagnstætt: Staldstud.

Græspenge, ft., = Græsgjeld.

Græsplet graspetti.

Græsqvæg útigaagspeningur (þ. e. peningur sem ekki er alla jafna hafður inni).

græsrig grösugur, grasgefinn.

Græsrød rót á strái (annað enn grasrótin).

Græsrytter (í gamni), sá sem dettur af baki: Blive til G. (detta af baki).

græsse, s. 1, [gresja], 1) ás., beita fjenaði, halda fjenaði á beit eða til haga: Hyrden græsser (situr yfir) Qvæget. Ved denne Gaard kan græsses tyve Koer við þenna bæ er tuttugu kúa beit. — 2) h. s., a) vera á beit, ganga e-rstaðar (um fjenoð): Hjorden græsser i Engen. — b) líkt og flytja ketlingar (um fallbissukúlu, þegar hún rífur upp jörðina á nokkrum stöðum).

Græsseddel eins konar skírteini um beit.

græsselig, ft. -e, e., hryllilegur, skyrsilegur (forn), voðalegur, óskaplegur, afskaplegur, ofboðslegur, skelfilegur, hræðilegur, hersilegur: Han seer g. ud það eru ósköp að sjá hann. En g. Forbrydelse.

Græsselighed, sk., það að vera græsselig.

Græsside graslilið (grasrót) á torfu. Gagnstætt: Rødside.

Græsskifte hagi sem hafður er til skiptis við annan.

Græsslette grasflötur, grasflöt.

Græssmutte (fugl, svipaður máríötlu) *motacilla hippolais*.

Græssmør gróðrarsmjör.

Græsspire grasstrá sem er nýfarið að spretta, (sb. nál, nýgræðingur).

Græsstraa grasstrá.

Græsstud = Græsoxe.

Græssæd gras sem sáð er til.

Græstang = Bændeltang.

Græstop grasbroddur.

Græstørv grassvörður; grastorfa.

Græsvang umgirtur hagi eða umgirt engi.

Græsvæxt grasvöxtur. — b) grasið sjálft: En rig (yppig) G.

græsædende, [sb. æde], sem bítur gras, sem er grasbítur: G. Dyr grasbítar.

grætten, ft. grætne, e., [sb. grettin-n], (í tali, og einkum um börn), ömrulegur. Sb. gnaven, fortrædelig, avindsyg.

Grævling, ft. -er, sk., greifingi *ursus meles*. Sb. Brok.

Grævlingefedt fita af greifingja.

Grævlingegrav greifingjahola.

Grævlingehund eins konar hundur. Sb. Gravhund, Brokhund.

Grævning, sk., flór í fjósi.

Grød, án ft., sk., [graut-r], grautur: En Gryde G. fullur grautarpottur.

Grøde, án ft., sk., [gróði], gróður: Der er endnu ikke kommen G. i Jorden. Der er alt G. i Træerne. — Komme i G. fara að gróa. Staae i G. standa í blóma. — En rig (overflødig) G. Af Jordens G. har alle Føde (orðskv.). Aars G. (það sem sprottið hefur á einu ári). Den Dam er fuld af G. af slýi.

Grødeaar gróðrarár, (sb. grasár, kornár): Et godt (slet) G.

grødedrivende, [sb. drive], sem eykur grasvöxt o. s. frv.

grødefuld = grøderig: En g. Ager. — Et grødefuldt Aar.

Grødekorn, án ft., = Saaekorn.

Grødekraft gróður í jörðu.

Grøderegn gróðrarregn.

grøderig algróinn, alblómgaður; frjósamur.

grødes, þs. 1, gróa, spretta: Jorden begynder at g.

grødet, ft. grødede, e., grautarlegur: Suppen er bleven g. (orðið eins og grautur). — Óeigínl., ógreinilegur, óskýr.

Grødetid gróðrartíð.

Grødeveir gróðrarveður.

Grødfad grautarfat.

Grødgilde grautarveizla (í landsbyggðinni).

Grødgryde grautarpottur (þ. e. pottur til að gera graut í).

Grødhoved (í tali), naut, auli, aulabárður.

Grødmund, kk., (í tali), grautarvinur.

grødmundet, ft. -mundede, e., (í tali), loðmæltur völumæltur.

Grøft, ft. -er, sk., [gröft-r = gröpt-r], skurður (í jörðu): Grave (kaste) Grøfter grafa (gera) skurði. Denne Grøft vil jeg føre uden om (jeg ætla að grafa þenna skurð í kriagum) Vænget.

grøfte, s. 1, a) h. s., grafa skurð: G. paa begge Sider af Veien. G. om sine Marker. — b) ás.: G. en Mark ind; sb. indgrøfte.

Grøftegraver (og Grøftgraver) sá sem grefur (eða kaan að grafa) skurði.

Grøftekaster, ft. -e, kk., = Grøftegraver.

Grøftgraver sjá Grøftegraver.

Grøftning, sk., það að grøfte.

Grøftvold garður úr því sem tekið er upp úr skurði.

grøn, ft. -ne, e., [grœn-n], grænn: Grønt Klæde. — Marken (Skoven) er endnu ikke g. jörðin (skógurian) er ekki orðia(n) græn(n) enn. Det Grønne (jörðin þar sem er gras eða skógur, til að greina það frá hrautum og borgostrætum), t. a. m. gaae (spadsere) i det Grønne. Grønt Foder hrátt gjafhey; sömul. er hrár (nýfelldur) brennsluviður kallaður grønt Brænde (þó hann sje reyndar ekki grænn). Grønt (sem nokkurs konar nafn) = Grønsel. — Et grønt Æble (epli sem ekki er fullvaxið og er því grænt). Grønne Stikkelsbær. Meie Kornet grønt.

Grønager ekra sem leagi hefur verið ósáin. Sb. Grønjord, Grønland I; Brakager, Hvileager.

grønagtig, ft. -e, e., = grønlig.

grønfarvet, [sb. farve], litaður grænn.

grønguul grængulur.

Grønhed, án ft., sk., (sjaldh.), grænka.

Grønjord = Grønager.

Grønkaal eins konar kál.

grønklædt, [sb. klæde], grænklæddur.

Grønkone matjurtakona (kona sem selur grænmeti).

Grønland = Grønager. — II) Grænland.

Grønlandsfarer grænlandsfari. — b) grænlandsfar.

grønlandsk, ft. -e, e., grænlenzkur.

grønlig, ft. -e, e., grænleitur.

Grønlænder, ft. -e, kk., Grænlendingur.

Grønlænderinde, ft. -r, kvk., grænlenzkur kvennmaður.

grønnende sjá greinina um grønnes.

grønnes, þs. 1, grænka: Marken (Skoven) begynder at g. — grønnende er haft sem bo. nút. t., grænkaadi: Grønnende Marker.

Grønning, ft. -er, sk., [grœning-r], grænn flötur, græn fit, o. s. frv.

grønplettet, ft. -plettede, e., grænblettóttur, grændeplóttur.

grønsaltet, [sb. salte], nýsaltaður (saltaður fyrir skömmu): G. Flesk (Kjød).

Grønsel, án ft., kl., grænar matjurtir.

Grønskolding, ft. -er, kk., skegglaus strókur (með fyrirlitningu um ungan mann): Naar saadanne Grønskoldinger vil bedømme Ting af Vigtighed.

grønspraglet grænflikróttur.

Grønspætte (fugl) *picus viridis*.

grønspættet grændröfnóttur.

grønstribet grænröndóttur, grænteinóttur.

Grønsvær grassvörður, grasvegur: Afstikke (oppløie) Grønsværen.

Grøntørv = Græstørv.

Gubbe, ft. -r, kk., karl = gamall maður.

Gud, [guð], 1) án ft. og greinis, kk., guð allsherjar: Den ene, sande, evige G. Bede til G. Guds Forsyn guðleg forsjón. Give sig G. i Vold fela sig guði á vald. I Guds Navn eða for Guds Skyld í guðs nafni! fyrir alla muni! Guds Fred (segir sjálenzkur almúgi þar sem vjer segjum) hjer sje guð! eða sæl veri þið! o. s. frv.; þá er svarað Tak guð blessi þig! o. s. frv. G. bedre (eða hjelpe) mig því er miður (að það er svo fyrir mjer)! G. forbyde det (eða tómt forbyde) guð láti það ekki verða! það væri betur það yrði ekki! G. give, hun snart maa komme sig guð gefi, að henni batni bráðum! eða (það vildi jeg, að) guð gæfi, að henni batnaði bráðum! G. skee Løv guði sje lof! eða sem betur fer! — Danir nefna opt guðsnafn, þar sem Íslendingum finnst það ekki eiga við og vera logi við hjegóma. — 2) með ft. -er, a) kk., guð = goð (kl.): Offre til Guderne. — b) sk., goð = skurðgoð: Guder af Steen (Træ).

Gudbarn andlegt barn (þeirra sem hafa haldið því undir skírn eða verið skírnarvottar).

Guddatter guðdóttir.

Guddom, sk., [guðdóm-r], a) án ft., guðdómur. — b) með ft. -me, guð = goð (*numen*).

guddommelig, ft. -e, o., guðlegur: De guddommelige Egenskaber. Det guddommelige Væsens Evighed. — Óeiginl., ágætur, frábær: En g. Musik.

Guddommelighed, sk., guðdómur: Christi G.

Guddomsfylde guðdómsnægð.

Guddomsglands guðlegur ljómi.

Guddomsglæde guðlegur fögnuður.

Guddomsgnist guðdómsneisti.

Guddomsild guðlegt fjör, guðmóður.

Guddomskraft guðlegt afl, (sb. ásmegin).

Guddomslyst guðleg sæln.

Guddomsmagt guðlegur máttur.

Guddomsnatur guðlegt eðli.

Guddomsord guðlegt orð.

Guddomsvælde guðlegt veldi.

Gudeflok goðaflokkur.

gudelig, ft. -e, e., [sb. guðlig-r], 1) guðrækinn, guðhræddur, trúrækinn: En g. Mand. — 2) guðrækilegur, a) et gudeligt Forsæt (Levnet). — b) en g. Bog guðsorðabók. En g. Tale prjedikun. En g. Sang sálmur. — c) sem er til guðs þakka: En g. Stiftelse. Skjenke sine Midler til g. Brug leggja eignir sinar til guðs þakka, gefa eigur sinar guði.

Gudelighed, án ft., sk., guðrækni, guðhræðsla, trúrækni.

Gudeliv guðalif.

Gudelære goðafræði.

Gudfader guðfaðir.

gudfrygtig, ft. -e, e., guðhræddur, guðrækinn, trúrækinn: Den Gudfrygtige. — b) guðrækilegur: Et gudfrygtigt Levnet.

Gudfrygtighed, án ft., sk., það að vera gudfrygtig (sb. Gudsfrygt).

gudhengiven, [sb. hengive], = gudelig 1. — b) guðrækilegur: Et gudhengivent Sind.

Gudhengivenhed, sk., guðhræðsla, guðrækni, trúrækni: Han bar Sygdommen med Taalmod og G.

Gudinde, ft. -r, kvk., gyðja.

gudindviet, [sb. indvie], helgaður (gefinn) guði.

Gudkonge guð sem konungur Forngyðinga.

gudlig, ft. -e, e., [sb. guðlig-r], (sjaldh.) = guddommelig.

Gudlighed, sk., (sjaldh.) = Guddommelighed.

gudløs guðlaus, óguðlegur.

Gudløshed, án ft., sk., guðleysi.

Gudmoder guðmóðir.

Gudsagn guðmæli.

Gudsbarn (einkum í tali), guðsbarn.

gudsbespottelig sem guðlast er í.

Gudsbespottelse guðlöstun (sb. Kristn. 38), guðlast.

Gudsbespotter guðlastari.

Gudsbord guðsborð: Gaae til G.

Gudsbud, l. s. m. de ti G. tiu lagaboðorð guðs.

Gudsdyrkelse guðsdýrkun.

Gudsdød! sem nokkurs konar mo., a) guð komi til! guð varðveiti mig. — b) likt og svei mjer!: Det har jeg G.! ikke gjort svei mjer ef jeg hef gert það!

gudsendt, [sb. sende], sendur af guði.

Gudsforagter sá sem fyrirlítur (eða svivirðir) guð.

gudsforgaaen, [gaaen — i forgaaen — eins konar ho. l. t. af gaae; sb. halvgaaen], (i tali) = ryggesløs: En g. Krop (ótækur maður).

Gudsfornegtelse guðleysi (guðsafneitun).

Gudsfornegter guðlaus maður (sem ekki trúir á guð).

Gudsfrygt guðs-ótti, guðhræðsla, guðrækni, trúrækni.

Gudshuus guðshús (677): Komme ofte (sjelden) i G.

Gudskundskab, án ft., guðvisi.

Gudslam *agnus dei* katólskra manna.

Gudsord guðsorð.

Gudstjeneste, án ft., guðsþjónusta (656 A 2 á 18. bls.), guðsþjónustugjörð.

Gudsunder (í tali), mesta furðu: Det var et stort G. (það var mesta guðs mildi), at han kom uskadt derfra.

Gudsveir (í tali), illviðri, vonzkuveður.

Gudsøskende andleg systkin.

*Guillotine, sk., eins konar aflöku-verkfæri (fundið af þeim manni, er *Guillotin* hjet).

*Guinee, ft. -r, sk., enskur gullpeningur (á við 8 eða 9 rikisdali).

*Guirlande, ft. -r, sk., [sb. garland, Fms.], blómfesti.

*Guitar (líka Guitarre), sk., eins konar hljóðfæri (spænsk Cither).

Guitarre sjá Guitar.

Guld, án ft., kl., [gull], gull: Fiint (reent, ublandet, gedigent) G. skírt gull. Gjøre G. búa til gull úr e-u öðru. — Betale i G. i gullpeningum. Spise paa G. borða af gulldiskum, hafa borðbúnað úr gulli. G. (gullborðar) paa Klæderne. G. (gylling) paa Bindet af en Bog. — b) eins og gull á ísl. = auður, seimur.

Guldalder gullöld.

Guldarbeider sá sem býr til smágerða hluti úr gulli.

Guldbaand gulldregin silkiræma.

Guldbarre gullmilti.

guldbestukken, [sb. bestikke A, 2] = guldstukken.

Guldbille (skorkvikindi) *chrysomela;* sjor í lagi *chrysomela fastuosa.*

Guldblad blað af nærfruðu gulli.

guldblank (skáldl.), gullfagur (t. a. m. um stjörnu).

Guldblik, án ft., útbeitt gull. — b) gyllt pjátur.

guldblinkende, [sb. blinke], blikandi sem gull.

Guldbrand, sk., (í almúgatali), = Ringfinger.

Guldbryllup veizla sem hjón gera þann dag sem 50 ár eru liðin frá brúðkaupi þeirra. Sb. Sølvbryllup.

Guldbræmme gullborði.

guldbræmmet, [sb. bræmme], lagður gullborða.

Guldert gullgrýti.

Guldfarve gullslitur.

guldfarvet, ft. -farvede, e., sem gullslitur er á.

Guldfinger = Ringfinger.

Guldfisk eins konar fiskur.

*Guldgalon gullborði.

Guldglands gulllegur ljómi.

Guldglimmer = Glimmer b.

guldglimrende, [sb. glimre], gljáandi sem gull.

Guldgrube gullnámur.

Guldgrund gulllegur undirlitur (sb. Grund 1, i).

guldguul gullgulur.

Guldgylden eins konar gullpeningur.

guldhaaret (skáldl.) gullfjallaður.

Guldharpe (skáldl.), gullin barpa (harpa með gulum strengjum).

guldholdende, [sb. holde], sem gull er í: G. Erts; sb. Guldert.

Guldhuuskasse (fyrrum), eins konar Haarpung.

Guldkorn gullkorn.

Guldkrone gullkóróna. — b) (fyrrum), eins konar gullpeningur.

Guldkyst Gullströnd (í suðurheimi).

guldlokket (skáldl.), er hefur lokka sem gullslitur er á (eða eru gulir sem silki).

Guldlæder verkað leður með gullrósum: Guldlæders Betræk (Stole).

Guldmager, ft. -e, kk., gullgerðarmaður.

Guldmageri, kl, gullgerð.

Guldmagerkonst gullgerðarlist.

Guldmine gullnámur.

Guldpapir gylltur pappír.

guldprydet, [sb. pryde], gullbúinn.

Guldprøve gullraun.

Guldpude gullskurðarkoddi (bókbindara).

Guldpulver gulldupt.

Guldrasp eins konar bókbindaraverkfæri.

guldrig gullauðugur.

Guldsand gullsandur (sem gullkorn eru í).

guldslaaet, [sb. slaae], (eiginl. gullsleginn), gullrekinn.

Guldslager, ft. -e, kk., gullbeitari.

Guldsmed, a) kk., gullsmiður. — b) sk., (flugutegund) *libellula* (annað enn gullsmiður á ísl.).

guldspraglet gullflikróttur.

Guldstang = Guldbarre.

Guldstof = Gyldenstykke.

Guldstol (fyrrum), eins konar stóll handa konum sem lágu á gólfi.

guldstukken, [sb. stikke], gullsaumaður.

Guldstykke gullpeningur.

Guldstøv gullagnir í sandi.

Guldtraad gullvir (gylltur látúnsvír), saman tvinnað silki og gullvír.

Guldtresse gullborði.

Guldtrækker, ft. -e, kk., gulldragi.

Guldtørst fjaskaleg fjár-ágirni.

Guldvasker sá sem skolar (gull)sandinn frá gullinu.

Guldvaskning það að skola (gull)sandinn frá gullinu.

guldvirket, [sb. virke], gullofinn, gullskotinn (Fms.), gullsaumaður.

Guldvægt gullmet: Lægge sine Ord paa Guldvægten setja niður orðin.

Gulerod (finnst líka ritað Guulrod) gulrófa *daucus carota.*

Gulland eyjan Gotland.

Gullandsfar Gotlendingur.

Gulp, ft. eins, kl., gusa sem kemur upp úr e-u: Give et G.

gulpe (líka gylpe), ás. 1, [gúlpa], æla e-u: Fugle g. Føden op til deres Unger.

Gulv, ft. -e, kl., [gólf], gólf: Lægge G. i en Stue. Feie (vaske) Gulvet. — b) kornhlöðuparlur; það sem geymt er í þeim parti: Et G. Rug og to Gulve Byg.

Gulvbræder, ft., borð í gólf eða í gólfi.

gulvbrændt, [sb. brænde], = ladebrændt.

gulve, ás. 1, [sb. Gulv b], koma korni fyrir í hlöðu.

Gulvfeier, ft. -e, kk., gólfsópari.

Gulvfeining það að sópa gólf.

Gulvfjæl fjöl í gólf eða í golfi.

Gulvflise sljett gólfhella.

Gulvklud gólfþurrka.

gulvlagt, [sb. lægge], sem lagt er gólf í.

Gulvlægning það að leggja gólf.

Gulvmaatte gólfmotta.

Gulvsand sandur sem dreift er á gólf.

Gulvskrubbe gólfhusti (á löngu skapti).

Gulvskuring gólffæging.

Gulvsteen gólfhella.

Gulvtæppe gólftjald.

gumle, h. s. 1, [Gumme], japla.

Gumling, ft. -er, sk., (í tali), bitlingur, munnbitakorn.

Gumme (líka ritað Gomme), ft. -r, sk., [góm-r], tanngarður: Han har mistet alle Kindtænder, og maa tygge med Gummerne og verður að japla.

*Gummi, án ft., sk., viðarkvoða.

*gummiagtig, ft. -e, e., kvoðukynjaður.

*Gummivand kvoðublandað vatn.

Gump, ft. -e, sk., [gump-r, Stjórn], stjel án stjelfjaðra.

gumpe, h. s. 1, (í almúgatali), hossast.

Gumpekærre eins konar óvandaður vagn á tveimur hjólum.

Gumpestykke stjelbitinn: Gumpestykket af en Gaas.

Gumphøne, ft. -høns, eins konar hænsni án stjelfjaðra.

gumre, h. s. 1, [kumra], (sjaldh.), kumra.

gunge, h. s. 1, (sjaldh.) = gynge b.

Gunge, sk., [gunga], = Hængedynd.

gungre (har), h. s. 1, nötra, dynja (sb. stundum dundi grundin undir): Marken gungrede (það buldi — drundi — í grundinni) under Hestetravet.

Gungren, án ft., sk., dunur, drunur.

Gunst, án ft., sk., hylli: Søge eens G. reyna að komast inn undir hjá e-m. Vinde eens G. komast inn á e-n eða inn undir hjá e-m. Miste eens G. Han var i stor G. hos Kongen í miklum kærleikum við konung. Vise een G. gera e-m vel til. — b) fylgi = hlutdrægni: Gjøre noget for G. og Gave.

Gunstbeviisning góðvild (góðvilji) sem e-m er auðsýnd(ur).

gunstig, ft. -e, e., hollur í hugum, vinveittur, hliðhollur: Han er mig meget g. Lykken var ham altid g. hann var æfinlega lánsmaður. — b) sem er e-m í vil, sem gengur að óskum, góður, o. s. frv.: Et gunstigt Svar paa en Ansøgning. Fælde en g. Dom. En g. Leilighed gott tækifæri. En g. Vind hagstæður byr.

Gunstling, ft. -er, kk., = Yndling (sem þykir betra orð).

gurgle, ás. 1, i g. sig skola á sjer kverkarnar.

Gurglevand lækninga-vatn til að skola á sjer kverkarnar.

gusten, ft. gustne, e., gulgrár (í framan).

Gustenhed, án ft., sk., það að vera gusten (sb. gulmurða?).

gustne (er), h. s. 1, (sjaldh.), verða gulgrár (í framan).

Gut, ft. -ter, kk., (norrænt orð), piltur, piltungur.

*guttural, ft. -e, e., (barka-), góm-. — Sem fremri liður í samsettu nafni, t. a. m. í Gutturalbogstav = Guttural.

*Guttural, ft. -er, sk., (barkastafur), gómstafur.

guul, ft. gule, e., [gul-r], gulur; mórauður.

guulagtig, ft. -e, e., gulleitur.

guulaxet, ft. -axede, e., sem er með bleiku axi: G. Korn.

guulblakket gulgrár (?).

guulbruun gulmórauður.

guulgrøn gulgræna.

guulhaaret sem hefur gult hár.

Guulhed, án ft., sk., gula á e-u.

guullokket sem hefur gult hár og hrokkið.

guulne (er), h. s. 1, [gulna], gulna. — guulnes ssms.

Guulrod sjá Gulerod.

guulsodet = guulbruun.

Guulsot gula (sem veikindi).

Guulspurv (titlingstegund) *emberiza citrinella.*

guulstribet gulröndóttur.

Gyde, ft. -r, sk., [gjóta], þröngt borgarstræti: Smalle Gader kaldes Stræder, Gyder, Gange. — b) þröng tröð (vegur).

gyde [gjóta; sb. skyde og skjóta], gød [gaut], gydet og gydt, ás., hella (steypa) e-u: G. smeltet Malm i Formen. G. Vandet af Kanden. G. (hella úr) Fadet paa Jorden. — Óeiginl.: G. Trøst i eens Hjerte hugga e-n.

Gydekande eins konar kanna sem hægt er að hella úr.

Gyden, án ft., sk., = Gydning.

Gydning, ft. -er, sk., helling.

gylden, ft. gyldne, e., [e. o. gyllin-n f. gullin-n], 1) eiginl., gullinn, gulllegur, a) = af gulli gjör: En g. Kjæde gullrekindi, gullfesti. — b) = gylltur: Den gyldne Kongestol. — c) (skáldl.) = líkur gulli: Gyldne Lokker (sb. gult sem silki). — 2) óeiginl., gullvægur, dýr = dýrmætur, o. s. frv.: Det var gyldne Tider sæludagar. Fredens gyldne Dage friðsæludagar, (sb. fróðafriður í Helgs kviðu hundingsbana fyrri). Ungdommens gyldne Alder. — b) den gyldne Aare gylliniæð. Den blinde gyldne Aare (gylliniæð sem ekki blæðir úr).

gyldenblank gullbjartur.

Gyldenglands gulllegur ljómi.

Gyldenkløver (jurt) *anemone hepatica.*

Gyldenlak, ft. -ker, sk., gul blómjurt sem ræktuð er í aldingörðum sakir ilms og fegurðar.

Gyldensmykke (skáldl.), gersemi úr gulli.

Gyldenstykke eins konar gullfjallað rósasilki.

Gyldental gyllinital (í rími).

Gyldenvand (fyrrum), eins konar brennivín með gullögnum í: Dantziger G.

gyldig, ft. -e, e., a) (sjaldh.), gjaldgengur. — b) löglegur = lögmætur, órækur: Vexelen er ikke længer g. En g. Grund fullt tilefni, o. s. frv. Gyldige Beviser full próf.

Gyldighed, án ft., sk., það að vera gyldig.

gylpe sjá gulpe.

*Gymnasium, ft. Gymnasier, kl., eins konar skóli (fyrir neðan háskóla, en ofan aðra latínuskóla).

*Gymnastik, sk., fimleika list og aflrauna.

*gymnastisk, ft. -e, e., sem lýtur að Gymnastik: Gymnastiske Øvelser fimleikar og aflraunir.

Gynge, ft. -r, sk., róla: En russisk G. rennuróla.

gynge, s. 1, a) ás., róla e-m í rólu: Det er ikke enhver, som kan taale at gynges. — b) h. s., riða, rugga, o. s. frv.: Baaden gynger paa Bølgerne. — G. paa et Bræt hossa sjer á borði.

Gyngebræt borð sem maður hossar sjer á. — b) fjöl sem setið er á í rólu.

Gyngegang sá gangur þegar maður hossast upp og niður (eða þegar dúar undir fæti).

Gyngehest róluhestur (handa börnum).

Gyngen, án ft., sk., það að gynge.

Gyps sjá Gips.

Gys, sk. og kl., (sjaldh.), gusa úr loptinu, hvolfa, steypa. — b) hrollur, hryllingur: „Dødens G.“

gyse [gjósa], gøs [gaus], (har) gyset, h. s., kenna hrolls: Jeg gyser af Kulde það er í mjer kuldahrollur. Jeg gyser over hele Kroppen það er hrollur (hryllingur) í mjer öllum. — Persónulaust: Det gøs i mig það kom hryllingur í mig. — b) jeg gyser eða det gyser i mig mig hryllir við, mjer ofbýður (blöskrar, rís hugur við): Det gøs i mig (það var eins og mjer rynni kalt vatn milli skinns og hörunds), da jeg saae Barnet staae i det aabne Vindue. Den blotte Erindring bringer mig til at g. mig hryllir við að hugsa til þess. Man maa g. for Følgerne af disse Voldsomheder það er hryllilegt að hugsa fram á o. s. frv.

gyselig, a) ft. -e, e., hryllilegur, voðalegur, skelfilegur, ofboðslegur, óskaplegur, afskaplegur. — b) sem ao., hryllilega, o. s. frv.

Gysen, án ft., sk, hrollur, hryllingur; felmtur: En kold G. kuldahrollur.

Gysning, ft. -er, sk., hrollur, kuldaflog: Med Feberen følge Gysninger. Sb. Gysning.

Gyvel, nafn, (planta) *spartium scoparium.*

Gælle sjá Gjælle.

Gænge, sk., A) með ft. -r, a) skora (far) sem e-ð rennur í: Gængerne i en Skrue. — b) hvel sem e-ð vaggar á: Sætte Gænger under en Vugge. — B) án greinis og ft., framgangur (óeiginl.): „Paa det Ret og Retfærdighed kan have sin G.“ (sb. Gang A, 2, α).

gængs (líka gængse), ft. gængse, e., [gangsi, víða í Skuggsjá], sem gengur, algengur, tíðkanlegur: Denne Mynt er ikke mere g. her i Landet. Gængse Ord og Talemaader. Febre have været meget gængse i Aar það hafa gengið miklar landfarsóttir þetta ár.

gængse sjá gængs.

Gæsling, [sb. gæsling-r, Fms. VIII, 42], ft. -er, sk., gagl (gæsarungi).

gøgle sjá gjøgle.

H.

H, áttundi stafur í stafrofinu, kallaður Haa, heyrist alls ekki í framburðinum fyrir framan j eða v, t. a. m. í Hjord, Hval; en er horfinn með öllu á undan l, r, og kemur það saman við þann ritshátt að skrifa laupa, rafa, sem tíðkast í fornbókum.

ha! ao., er tíðkast í bókum og táknar einkanl. reiði. En ha ha! er haft í tali, og merkir nokkurs konar kæti, þegar maður kemst snögglega að e-u: Ha ha! nu kjender jeg dig nú sje jeg hver þú ert, karlkind!

Haa, ft. -er, sk., [há-r], háfur *squalus acanthias.*

Haab, (ft. eins, en mjög sjaldhöfð; því þá er vant að segja Forhaabninger), kl., von: Gjøre sig H. om noget vonast eptir e-u. Endnu har jeg godt H. enn þá er jeg vongóður eða góðrar vonar. Svæve imellem Haab og Frygt vera milli vonar og ótta.

haabe, ás. 1, vona e-s, vonast eptir e-u eða til e-s, (sb. mig vonar): Saa stor en Lykke turde jeg aldrig h. H. bedre Tider (bíða betri stunda). — Einnig þolandslaust: H. paa (til) Gud treysta á guð, treysta guði. Jeg haaber (jeg vonast til) at see dig endnu engang. Jeg haaber eða vil h.

(jeg ætla að vona), at han vil være sig klogere ad, end sidst.

haabefuld efnilegur, vænlegur. — b) (sjaldh.), vongóður.

Haabglimt (skáldl.), vonarneisti.

haabløs (ekki soma og vonlaus, heldur) sem öngvar líkur eru til að batni, örvæntingarfullur, o. s. frv.: En h. Tilstand.

Haabløshed, án ft., sk., örvænting.

Haabrand, sk., [sb. brand-r l. s. m. í slagbrand-r], = Haamær.

haabrig hughraustur.

Haakjærling hákarl, háskerðingur, *squalus carcharias.*

Haamær, [hámer-r], hámeri, *squalus glaucus.*

Haan, án ft., sk., óvirðing, smán, sneypa, svívirðing, háðung.

haan, e., a) (sjaldh.), sneyptur, skömmustulegur: Blive h. ved noget. — b) dreissugur, reigingslegur, er úrelt, nema í almúgatali, að fráteknu haant, sem on. (drambsamlega), einkum í orðatiltæk. lade haant om noget virða e-ð að vettugi, meta e-ð lítils, láta sjer þykja lítið í e-ð varið.

Haanblik smánarlegt tillit.

Haand, ft. Hænder, sk., [hönd; sb. Vaand af vönd-r], A) í hinum reglulegu föllum, 1) eiginl., hönd (fyrir framan úlflið): Være forlegen med sine Hænder (vita ekki — sakir feimni — hvað maður á að gera af þeim, eða hvernig maður á að fara með þær). Give (række) een Haanden rjetta höndina að e-m. Tage een i Haanden taka í höndina á e-m. Den hule H. lúkan. Orðskv.: Bedre er een Fugl i Haanden, end ti i Skoven betri er smár fenginn, enn stór enginn. — 2) hálfóeiginl. og óeiginl., a) paa høire H. á hægri hönd eða hlið (hægra megin) við e-n; paa venstre H. — Lægge H. paa een leggja hendur á e-n. — Tegne paa fri H. (frihendis; þ. e. draga upp og marka ekki fyrir). — Gjøre noget med egen H. gera e-ð sjálfur. Have et Arbeide under Hænder hafa e-ð í smíðum eða á prjónunum. Lægge den sidste H. paa noget leggja smiðshöggið á e-ð. Arbeidet gaaer ham godt fra Haanden honum gengur vel með það, það gengur skont (skafið) fyrir honum, því miðar vel áfram. Arbeidet er fra hans egen H. eptir hann sjálfan, hann hefur búið það til sjálfur. Der har været mange Hænder om dette Arbeide hjer hafa margar hendur að unnið. Det gaaer igjennem mange Hænder (hjer munu margir um fjalla), inden det bliver færdigt. Ernære (nære) sig af sine Hænders Gjerning lifa á handafla sínum. — Han har ikke uden af Haanden i Munden eða det er af Haanden i Munden med ham hann hefur að eins til dags og nætur. — Være under en Læges H. (láta e-n vera að lækna sig). — Lægge Hænderne i Skjødet leggja árar í bát. — Med Hænder og Fødder með hnúum og hnefum. — „Have Gods og Eiendom i H. og Hævd" hafa hönd að e-u (fornt). Falde i Røveres Hænder. Betroe sin Velfærd i eens H. fela e-m allt ráð sitt á hendur. Det staaer i Guds H. því má guð ráða. — Have to Esser paa Haanden (í spilum). — Overgive een noget i egen H. eða egne Hænder fá e-m e-ð sjálfum. Beviset er i min H. skírteinið er í mínum vörzlum. Have noget (t. a. m. Penge) imellem Hænder hafa e-ð undir höndum. Dette Gods har siden været i manges Hænder síðan hafa margir haft hönd að landi þessu. Tage sine Varer fra første H. (hjá fyrsta sala og ódýrasta). Paa anden (tredie, o. s. frv.) H. (frá öðrum — þriðja — manni; t. a. m. Han lod mig sige paa tredie H. hann beiddi mann að láta skila til mín). Jeg har Efterretningen fra en sikker H. ólyginn maður sagði mjer. Denne Gave er fra en kjær H. (góður gaf; sb. góður er nauturinn). — Gaae fra Haanden ganga út (um vöru). — Give Penge paa Haanden reiða festarpening (N. g. L. I, 321). — Under Haanden í laumi: Han lod dem det vide under Haanden hann skaut (eða ljet skjúta) því að þeim. — Have noget ved Haanden eða paa rede H. (Hænder) hafa e-ð á reiðum (?) höndum, hafa e-ð handbært eða í handraða. — Have H. i Hanke med een; sb. Hank. — Slaae Haanden af een. — For Haanden = forhaanden. — Gaae ud for Haanden med een ganga til einvígis (á hólm) við e-n. — Gjøre noget paa egen H. taka e-ð upp hjá sjálfum sjer. Hun sidder paa sin egen H. hún er sjálfrar sinnar (í nokkura konar lausamennsku). — b) = Haandskrift (sk.): Skrive en smuk H. skrifa vel. Brevet er skrevet med hans egen H. brjefið er með hans hendi sjálfs. Det er ikke min H. það er ekki mín hönd. — Jeg har hans H. derfor jeg hef skriflegt loforð frá honum um það. — Einnig sjálft nafnið sjer í lagi: Sætte sin H. og Segl under et Document setja nafn sitt og innsigli fyrir brjef (skjal). — B) í öðrum myndum, 1) Haande, [af handa eig. ft.], í orðatiltæk. gaae een til Haande a) hjálpa e-m til, vera e-m til aðstoðar. — b) í fornbókum, ganga til handa e-m. — 2) Hænde, [af hendi], a) i Hænde í vörzlum (sínum): Han har Beviset i Hænde. (Sb. Ihændehaver.) — b) til Hænde í hendur: Det er endnu ikke kommet mig til Hænde.

Haandarbeide handvinna.

Haandbiil = Haandøxe.

Haandblad höndin milli úlfliðs og fingra.

Haandbog handbók (619), tíðabók. — b) undirstöðubók e-r vísindagreinar.

Haandbred, sk., handfang = þverhandar breidd. Sb. Haandsbred.

haandbred þverhandarbreiður.

Haandbue handbogi.

Haandbuk = Jomfru 2, b.

Haandbylt böggull sem haldið verður á í hendinni.

Haandbækken mundlaug til að þvo sjer um hendurnar í.

Haanddask lófaskellur.

Haanddug = Haandklæde.

Haandel sjá Handel I, 1.

Haandelag (líka ritað Haandelav) handlægni: Han har godt H. til slige Arbeider hann er laghentur á þau, hann hefur gott lag á þeim.

Haandelav sjá Haandelag.

haandelig sjá handelig.

haandeløs sem missir tökin á e-n: Han blev h. hann missti tökin. — b) h. Vaade (úrelt), voðaverk sem verður af því að maður missir e-ð eða ætlar að fleygja e-u frá sjer.

Haandevending, í orðatiltæk. i en H. í einu vetfangi, í einni svipun, á einu augabragði: Det skete (gik) i en H. það stóð öngva stund á því. Han gjorde det af i en H. hann var óðara búinn að því.

haandfaaet, [sb. faae], fenginn manni í hendur: H. Pant.

Haandfang handarhald; halda, hepti (sem haldið er um).

haandfast (eiginl. handsterkur), sterkur, efldur, stinnur: Et Par haandfaste Karle.

Haandfasthed, án ft., sk., sterkleiki, afl, kraptar.

Haandfavn (sjaldh.), spönn.

Haandflade lófi.

Haandfuld, sk., handfylli. — b) hönd full = lítill riðull: En H. Folk.

Haandfæste handfesti, handarhald, tök: Faae H. i noget ná handfesti (o. s. frv.) á e-u.

haandfæste, ás., (fornl.), handsala, handleggja (Nj. 256 í E.).

Haandfæstning, ft. -er, sk., (fyrrum), skuldbinding konungs í Danmörku (þegar þeir komu til ríkis) við þegna sína.

haandgangen, [sb. gaae], (fornl.), handgenginn.

Haandgave (sjaldh.), það að gefa manni e-ð og fá honum það, eða það sem svo er gefið.

Haandgemæng, sk., = Haandmæng.

Haandgevær = Haandvaaben.

Haandgift = Haandgave.

Haandgjerning = Haandarbeide. — b) í lögum, áunnin verk, atvígi.

Haandgreb, a) = Haandfang. — b) handlægni, kunnátta.

haandgribelig, ft. -e, o., áþreifanlegur. — Einnig svæsinn, frekur: Hans Kjærlegn bleve altfor haandgribelige.

Haandhammer handhæfur hamar.

Haandhest varahestur (á ferð).

Haandhjelp = Haandrækning.

Haandhold = Haandfæste. — Have H. paa noget vera handhafi að e-u.

haandhæve halda e-u (fornt) = halda e-u uppi: H. sin Magt (Værdighed, Rettighed). H. Lov og Ret halda vel lögunum, vera stjórnsamur.

Haandhævelse, sk., það að haandhæve.

Haandhæver, ft. -e, kk., sá sem heldur e-u uppi.

Haandjern járnfjötrar á höndum.

Haandkast steinsnar.

Haandklap, kl., lófaklapp.

Haandklæde handklæði (Nj. 176, Fak.), þerra (Nj.), þurrka.

Haandkort, ft., spil sem ekki eru litspil: Have gode H.

Haandkraft handmagn.

Haandkruser, ft., rykkt líning á skyrtuermi.

Haandkurv handhæfur vandlaupur.

Haandkys koss á höndina.

haandlam handlama.

Haandlanger, ft. -e, kk, starfsveinn (Fms. XI, 431), undirtylla (líka óeiginl.; sb. erindsreki).

Haandlangerske, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er undirtylla.

Haandled úlfliður.

Haandlinning líning.

Haandlove, lófi, í málsh. det er ondt, at plukke Haar af H. (hvað er að taka, þar sem ekkert er).

Haandlugning það að reyta upp illgresi með höndunum.

Haandlæge handlæknir.

Haandlægning handa(r)-álegging (á e-ð).

Haandløfte handsöl. (Sb. Haandslag 1, b).

haandløs handalaus; handlaus, handarvani. — b) (forul) haandløst Værge (vopn sem höndin fylgir ekki) = Kastevaaben.

Haandmæng (líka Haandmænge), sk., (sjaldh.), áflog; höggorusta.

Haandmænge sjá Haandmæng.

haandnem handlaginn, laghentur. — h) handhægur.

Haandpant = haandfaaet Pant (sb. haandfaaet).

Haandpenge, ft, festarfje einkanl. það sem manni er greitt þegar hann er ráðinn til herþjónustu.

Haandplov lítill plógur sem maður getur stýrt með höndunum.

Haandqværn handkvörn.
Haandran handrán (Grágás, Gþl.).
Haandring hringur (á úlfliðnum).
Haandrov = Haandran.
Haandruer, n., (fornt) = Haandkruer.
Haandrækning aðstoð, tilhjálp.
Haandsav handsög.
Haandsbred, sk., = Haandbred.
Haandsgjerning = Haandgjerning.
Haandskilling = Lommepenge.
Haandskjold lítill skjöldur (törguskjöldur?).
Haandskraft = Haandkraft.
haandskreven, [sb. skrive], skrifaður (en ekki prentaður).
Haandskrift, kl., skrifuð bók, (handrit).
Haandskrift, sk., skrifhönd. — b) skriflegt loforð: Give sin H. for noget lofa e-u skriflega.
Haandskriver skrifari e-s.
Haandskrue eins konar verkfæri sem fyrrum var skrúfað á hendur manna til að pína þá til sagna.
Haandskud handskot.
Haandskytte eins konar hræll einfaldari enn Flyveskytte.
Haandslag, 1) lófaskellur. — b) handaband, lófatak. — 2) (fornt) = Haandmæng.
Haandslynge haadslöngva.
Haandspiger handspik (Björn).
Haandsprøite handhæf vatnsbissa.
Haandspyd skotspjót.
Haandspær = Haandspiger.
Haandsteen handsteiau (Björn). — b) sjerslakur gullsteinn eða silfursteinn.
Haandstroppe hanki (síli) sem haldið er í.
haandstærk handsterkur.
Haandtag það að taka í höndina á e-m. — b) = Haandfang.
Haandteen snælda.
Haandtegning uppdráttur sem ekki eru dregnir litir í og ekki er búinn til eptir skript eða öðrum uppdrætti.
haandtere, ás. 1, (í tali), fara með e-ð, halda á e-u, líkt og beita e-u.
Haandtering, sk., a) án n., það að haandtere. — b) með n. -er, iðn.
Haandtryk, kl., það að kreista höndina á e-m í vinsemdar skyni eða ástu (og einkum í laumi).
Haandvaaben höggvopn og lagvopa. Gagnstætt: Kastevaaben.
Haandvidie, kl., (úrelt) = Plovstjert.
Haandvinde vinda sem snúið vorður með tómu handafli.
Haandviser hönd (þ. e. merki — lagað eins og hönd — til að benda á e-ð).
Haandvisk er haft í tali líkt og hægðarleikur: Det er kun en H. for ham hoaum verður ekki mikið fyrir því.
Haandværge það sem maður hefur í bendi til varnar.
Haandværk iðn (sb. kambarar með sína iðn): Lære (forstaae, drive) et H. nema (kunna, iðka) e-a iðn. Gjøre H. af noget leggja e-ð í vanda sinn. „Krigen var deres H."
Haandværker, n. -e, kk., = Haandværksmand.
Haandværksbrug, sk., iðnaður (sb. 619 á 150. bls.). — b) = Haandværksskik.
Haandværksdreng kenningarsveinn hjá iðnaðarmanni.
Haandværksfolk, n., iðnaðarmean: ‐ orarmede H.

Haandværkslaug samband iðnaðarmanaa.
Haandværksmand iðnaðarmaður (sb. 619 á 150. bls.).
Haandværksmester iðnaðarmeistari (sb. Fms. XI, 428).
Haandværksskik siðvenja iðnaðarmanna.
Haandværkssvend fullnumi í e-m iðnaði.
Haandværksvarer, n., það sem iðnaðarmenn hafa til búið til sölu.
Haandøxe, [handöxi í þol. og þiggj.], lítil öxi.
haane, ás. 1, smána. — b) haanes ved noget skammast sín að e-u eða fyrir e-ð.
haanfuld báðungarfullur: Et haanfuldt Svar.
Haanhed, án n., sk., fyrirlitaing. — b) það að vera saeyptur.
Haanlatter kaldahlátur.
haanlig, n. -e, e., háðulegur (sb. Nj. 67), hæðilegur: En h. Mine.
Haansmiil hæðnisbros (P. Þ.).
Haansord hæðileg orð.
Haansvar hæðileg andsvör.
Haar, n. eins, kl., [hár], hár: Med Hud og H. upp til agna, svo að það var enginn urmull eptir af því. — Talshættir: Ikke et H. ekki hót, ekki agnar-ögn, t. a. m. han er ikke et H. bedre. Paa et H. (upp á hár(?), svo að öngvu skakkar), t. a. m. du traf det paa et H. það stendur öldungis heima = þú áttir kollgátuna. Paa et H. nær nærri því. Det er trukket ved Haaret það er hártogað. — Hárið á höfði mannsins er ýmist haft í et., eins og á ísl., t. a. m. gaae med sit eget H. (hafa sitt hár sjálfs, en ekki parruk); sætte Kam i Haaret (setja kamb í hárið á sjer); eða í n., t. a. m. í orðatiltæk. komme i Haarene sammen (eða paa hverandre) komast í hár saman (?), rjúka saman, fara í áflog.
Haarbaand hárband; skarband.
Haarbund hársvörður.
Haarbælte hárbelti moinlætamanns, (sb. hárklæði).
Haarborste hárbusti (busti til að busta með hárið).
haard, n. -e, e., [harð-r], 1) um hluti, a) eiginl., α) harður (t. a. m. um grjót), hrjóstrugur, o. s. frv.: Staal er haardere end Jern. Haardt Føre (sb. hörð færð og hart undir fæti). — β) h. Mad þung fæða. — γ) have haardt Liv hafa harðlífi, hafa litlar hægðir. — δ) mikill (um bögg): Et haardt Sted. — ε) harður (t. a. m. um veðráttu): Et haardt Veir harðviðri. H. Kulde harka, hörkufrost. En h. Vinter harður vetur. — ζ) (t. a. m. um orustu), harður, mikill: Der stod en h. Strid þar varð hörð orusta. Haardt Arbeide þungt erfiði, verknauð og verkanauð (Stjórn); sb. stritvinna, strit. — η) (t. a. m. um sjúkdóm): En h. Sygdom; sb. liggja þungt, vera þungt haldinn. En h. Forløsning hörð fæðing. — ϑ) stirður (t. a. m. um kveðskap): Haarde (líka tunge) Vers. — b) óeiginl., α) harður (t. a. m. um orð): Tale haarde Ord til een velja e-m hörð orð. Give een et haardt Svar. — β) þungur, líkt og þungbær, stríður: En h. Skjebne (Straf). Det er haardt (það er hart aðgöngu), at skulle tjene, naar man har været sin egen. — γ) örðugur, torveldur: Det var haardt at faae i Stand það var ekki hlaupið að því. — 2) um menn, harðvítugur; harðdrægur, harðfengur, harðhnjóskulegur; stríður (sb. stríðr ok stirðlyndr við Jökulsdalsmonn): Han er saa h., at intet Ondt bider paa ham. En h. Hals harðsvíraður maður. — Han var h.

mod (hann viknaði ekki við) hendes Benner og Taarer. — Være h. mod sine Undergivne. En h. Regjering. — B) haardt, sem ao., a) eiginl., t. a. m. ligge (sidde) haardt á hörðu. — b) óeiginl., t. a. m. sove haardt sofa fast. Straffe een haardt refsa e-m harðlega. Tale een haardt til vera hastur við e-n, o. s. frv. Det gik haardt til eða det stod haardt paa það var ekki tekið út með sældinni. Det holdt haardt, inden vi fik ham overtalt við höfðum nóg fyrir að telja hann á það, (sb. hafa fullt í fangi með o-ð).
haarbagtig, n. -e, e., sem er í harðara lagi, íharður.
haarbannet, [sb. banne], sem er eins og hár í lögun.
haardbarket, n. -barkede, e., sem hefur harðan börk: Et h. Træ.
haardbrændt, [sb. brænde], harðsteiktur.
Haardbund harðlendi: Haardbunds Enge harðlendar engjar. Haardbunds Ho harðvellishey.
haardelig, ao., barðlega; hörðum orðum, o. s. frv.
haardfrossen, [sb. fryse], gaddfreðinn, stokkfreðinn.
haardfør harður af sjer, herkinn: Et haardført Folk. — b) sem gerir mann herkinn: En h. Opdragelse.
Haardforhed, án n., sk., harka = herði (fornt).
haardhalset, n. -halsede, e., = haardnakket.
Haardhed, sk., það að vera haard (harka, o. s. frv.).
haardhjertet, n. -hjertede, e., harðhjartaður, harðbrjósta.
haardholden, [sb. holde], = paaholden 2.
haardhudet, n. -hudede, e., siggbarinn (P. Þ.).
haardhændet, n. -hændede, e., þunghentur, (sb. harðleikinn).
Haardknude rembihnútur.
haardkoge, ás., harðsjóða, en er (eins og íslenzka orðið) tíðkanlegast í ho. l. t. um egg: Et haardkogt Æg harðsoðið egg. Sb. haardfoden.
haardlivet, n -livede, e., sem hefur harðlífi eða illar hægðir.
haardlydende, [sb. lyde], stirður (um orð).
haardmelket, n. -melkede, e., seigmjólka.
haardmundet, n.-mundede, e., sem ekki lætur vel að beizli.
Haardnakkenhed, án n., sk., þrái, þrálæti, þrályndi, þrákelkni, þrjózka.
haardnakket, n. -nakkede, e., harðsvíraður, þrár, þrálátur, þrályndur, þrákelkinn, þrjózkur, (sb. stivsindet): H. i sine Meninger fastur á sínu máli. — b) um annað enn menn, seigur fyrir: En h. Sygdom (Forstoppelse).
haardne, h. s. 1, [harðna], (sjaldh.), harðna.
Haardrag hártogun (í eiginl. merk.), hárreyting. Sb. Haargreb.
haardrage, ás., hártoga (hárreyta) e-n. — Haardrages hártoga (hárreyta) hvor aanan (hvorir aðra, o. s. frv.).
haardsindet = haardhjertet.
haardskallet, n. -skallede, e., sem hörð skel (o. s. frv., sb. Skal) er á.
haardsmeltelig sem bágt er að bræða.
Haardstaal = Egstaal.
haardsøden, [sb. syde], harðsoðinn: Haardsodne Æg.

haardtalende, [sb. tale], hastur (í máli).
haardtravende, [sb. trave], harðgengur, hastur (um hest).
Haardug hárdúkur (t. a. m. úr hrossbári). Sb. Haarklæde.
Haardusk hár sem vafið er um eða fljettað er.
haaret, ft. haarede, e., loðinn: Være h. paa Kroppen. — b) hárugur (t. a. m. um smjör).
Haarfald hárlos.
Haarfarve hárslitur: En lys (mørk) H.
Haarfedt fita til að bera í bárið. Sb. Haarsalve.
haarfiin hár-mjór (mjúr eins og hár).
Haarfilt þóli (flóki) úr hári (t. a. m. af nautgripum). Gagnstætt: Uldfilt.
Haarfletning hárfljetta.
Haargreb = Haardrag.
Haarhue húa úr hári (en ekki úr ull).
Haarklæde, [hárklæði], = Haardug.
Haarkløver, ft. -e, kk., sjervitringur sem kemur með smásmuglegar viðbárur.
Haarkløveri, kl., smásmuglegar viðbárur, (smásmygli).
Haarkruser, ft., tilbúnir liðir á hári.
Haarkruusning það að leggja hárið í liðu.
Haarkrølle hárlokkur sem er lagður í liðu. — b) brjefsnudda sem lokki er vafið um svo að hann liðist.
Haarlok hárlokkur: Falske Haarlokker lausalokkar.
haarløs snoðinn (hárlaus).
Haarnaal hárprjónn (kvennfólks): Et Brev Haarnaale.
Haarnet nethúa.
Haarolie (ilmandi) viðsmjör til að bera í hárið.
Haarpensel pentaraskúfur úr hári.
Haarpidsk = Pidsk b.
Haarpung (fyrrum), budda sem karlmenn höfðu til að stinga hárinu niður í.
Haarpynt það að prýða á sjer hárið. — b) hárskraut: Denne H. klæder hende ikke.
Haarreb taug (reipi) úr hári (einkanl. svínshári; sb. hrosshársreipi).
Haarrem hárramur. Sb. Haarside, Narvside.
haarrig hárprúður. — b) loðinn.
Haarring hringur úr hári. — b) fingurgull með hári innan í.
Haarrod smá-róttaug, angi út úr rót: Træernes fine Haarrødder.
Haarrør hár-mjó glerpípa.
Haarsalve hársmyrsli.
Haarsax hárskæri.
Haarsi hársin.
Haarside = Haarrem.
Haarsigte smágert sáld með hrosshársbotni.
Haarsime hanki (til að banka með).
Haarskjel bárskipti í höfði, (sb. hundagata).
Haarskjorte bárskyrta meinlætamanna, (sb. hárklæði).
Haarskærer, ft. -e, kk., hárskeri (sb. skera hár, Fms. I, 8), hárklippari.
Haarsnor taug búin til úr hári; sjer í lagi = Haarsime.
Haarsold stórgert sáld með hrosshárabotni.
Haarsæk hærusekkur. — b) = Haarskjorte.
Haartave hártæja (nokkur hár).
Haartop hárið framan til á höfðinu.
Haartot hárflyksa, hársnepill.
Haarvæxt hárvöxtur: En stærk H.
*habil, ft. -e, e., hæfur (hæfilegur, góður, fallinn) til e-s, fjölhæfur.
*Habilitet, án ft., sk., það að vera habil (hæfilegleiki).

*Habit, sk., = Dragt b.
*habituel, ft. -le, e., kominn upp í vana fyrir (innlífaður) e-m. — b) sem lýtur að ósýnd e-s hlutar.
*Habitus, sk., = Udseende.
Had, án ft., kl, [sb. hat- í hata og hatr], hatur (t. a. m. 655 XIII), heipt, heiptarhugur: „H. er en næret og fortsat Vrede". Fatte (faae) H. til een leggja heipt á e-n. Lægges for H. verða óvinsæll.
hade, ás. 1, [hata], hata, hatast við, hafa illan hug til e-s eða þungan hug á e-m, láta sjer vera illa við: H. een af Hjertet. H. Synd og Ondskab hafa viðbjóð á því. — 2) um líkamlegar athafnir, a) ofsækja, beinast að e-u: Den ene And er hadet af Hensene. — b) reyna að uppræta: H. Ukrud. — c) í sumum sveitum, stofna trje eða sníða af því anga.
hadefuld heiptugur, heiptúðugur: Et hadefuldt Sind.
hadelig, ft. -e, e., a) = hadsk, hadefuld: Blive (være) een h. láta sjer verða (vera) illa við e-n, o. s. frv. — b) = hadeværdig; óvinsæll (um verk).
Hader, ft. -e, kk., hatari, (hati og hötuður eru höfð í skáldskap), sem (þiggj.) er illa við e-n eða e-ð, fjandmaður, óvildarmaður.
hadeværdig óvinsæll að verðungu.
Hads sjá Has (óbreytanlegt).
hadsk, ft. -e, e., fullur fjandskapar, illviljaður.
Hadskhed, án ft., sk., fjandskapur, illvilji, óvild.
Hage, ft. -r, sk., [haki], haki, krókur, nguúi, agnhald (á öngli): Disse to Hager gribe ind i hinanden. — Stjaki með krók á endanum, t. a. m. í Baadshage, Brandhage.
hage, ás. 1, krækja e-u eða e-ð: H. noget sammen.
Hage, ft. -r, sk., [haka], haka.
Hagebaand hökutengsli.
Hagebeen hökubein.
Hagebolt járngaddur með krók út úr endanum.
Hagebøsse (fyrrum), eins konar þung bissa.
Hagedug slefuspeldi. Sb. Hagesmække.
Hageduun hýjungur á hökunni.
hagehøi sem nær meðalmanni undir höku.
Hagekløft hökuskarð, skarð í höku, Pjeturs spor, Pjeturs bolli.
Hagel (líka ritað Hagl), ft. eins, kl. og sk., [hagl], 1) hagl úr loptinu, a) kl., um einstakt hagl: Et stort H. — b) sk., um hagl = jel: Der faldt en stærk H. — 2) kl., bissuhagl.
hagelblandet, [sb. blande], hagli blandinn: En h. Regn.
Hagelbyge jel.
Hagelbøsse haglabissa.
Hagelilíng = Hagelbyge.
Hagelkorn haglkorn (Fm. XI, 142).
Hagelpose = Hagelpung.
Hagelpung haglapungur.
Hagelskade skaði af hagli.
Hagelsky haglskúr (sem upp dregur).
Hagelveir jeljaveður.
Hagemaal hæð meðalmanns undir höku: Den Hest holder ikke H. nær ekki meðalmanni undir höku.
Hageskytte (fyrrum), sá sem hafði Hagebøsse að vopni.
Hagesmække = Hagedug. — b) undirhaka.
Hagetap hökustuðull (t. a. m. á róðum).
hagle, persónuleus s. 1, hagla: Det haglede stærkt i Morges það var mikið hagl í morgun. Det har haglet það hefur komið hagl.
Hai, ft. -er, sk., hár *squalus*.
Hak, kl., a) ft. eins, það að stinga pál (Hakke) í e-ð. — b) með ft. -ker, skarð (t. a. m. í egg).
Hakke, ft. -r, sk., járnreka.
hakke, s. 1, [sb. hjakka], A) eiginl., 1) vera að smá-höggva, a) sem h. s: Fuglen hakker (höggur, kroppar) med Næbbet. H. i Jorden (sb. pæla). — b) ás.: H. Stene op af Jorden pæla þá upp. — 2) ás., saxa, brytja: H. Kaal (Kjød). — B) óeiginl., sem b. s., a) (í tali) h. paa een (noget) hnýta í e-n (e-ð), hnýta við e-m. — b) h. i sin Tale eða i sine Ord reka í þúfurnar (vörðurnar). Sb. happe.
Hakkeblok brythögg.
Hakkebræt fjöl til að saxa e-ð á. — b) eins konar sünglól.
Hakkejern = Hakke.
Hakkekniv járn (í lögun eins og grasajárn eða tóbaksjárn) til að saxa e-ð með.
Hakkelse, án ft., sk., saxaður hálmur (einkum banda hrossum).
Hakkelsekiste eins konar ílát sem saxaður hálmur er borinn í.
Hakkelsekniv verkfæri til að saxa með hálm.
Hakkemad musl (Björn).
Hakken, án ft., sk., það að hakke.
Hakning, sk., = Hakken.
hal, ft. -e, e., (úrelt), 1) [hál-l], háll. — 2) [hall-r], hallur.
Hal, ft. -ler, [hall- í höll], höll; salur.
Hald, sk., [hall-r], hamar, klettur.
Halde, [halli], sjá Helde.
hale, s. 1, A) ás., 1) eiginl., draga (sb. heimta) e-ð með köðlum eða strengjum: H. et Skib ind (ud) af Havnen. H. en Bjælke op vinda upp bjálka. — b) h. een ind draga e-n uppi (ná e-m). — 2) óeiginl.: H. noget ud eða hen draga e-ð = skjóta e-u á frest. Sb. forhale. — Einnig persónulaust: Det haler længe ud (dregst lengi) med Bryllupet. — B) h. s., (í tali), þenja sig (á hlaupi): Han halede efter dem. Denne Hest kan godt h. ud er vel fljótur.
Hale, ft. -r, sk., [hali], rófa; dindill, skott, hali, tagl, stertur, stjel, sporður; aptasti partur á ormi (pöddu).
Halebrod broddur aptur úr skorkvikindi.
Halefinne sporður á fiski.
Halefjæder stjelfjöður.
haleløs rófulaus, halalaus, o. s. frv.
Halepæl stólpi til að bregða um kaðli þegar skip eru dregin.
Halereb kaðall til að draga e-ð með.
Hallandsfar Hallandsfari (Fms.).
halle, h. s. 1, (sjaldh.), feyskjast. — Halles soma. — Ho. núl. t. hallende, er einungis haft sem e., = hallen.
*halleluja, mo., lofið drottinn!
hallen, e., (sjaldh.), fúinn = feyskinn.
Halm, sk., [hálm-r], a) án ft., hálmur (undan e-l korntegund). (Sb. Byghalm, Ertehalm, o. s. frv.) — b) með ft. -e, sánlngarár: Tage tre Halme af Jorden inden den hviler (sá sama land þrju ár í samfellu). Tage Byg til anden og Havre til tredie H. (sá byggi annað árið, en höfrum þriðja árið).
Halmbaand hálmsími (bandspotti úr hálmi).
Halmdyne hálmsæng.
Halmfald = Halm b.
Halmfoder hálmur sem gefinn er fjenaði: Hans Køer maae nøies med H. (fá ekki annað enn hálm).
Halmhat (sjaldh.) = Straahat.
Halmhæs stór hálmstakkur.

Halmhætte dálítið hálmþak (eða hálmlak) sem líkist nakkuð hettu.

Halmkjærv = Halmknippe.

Halmknippe hálmvöndull.

Halmkube býfluguabú úr hálmi.

Halmkurv laupur sem riðinn er úr löngum hálmi.

Halmneg = Halmknippe.

Halmreb strengur úr hálmi.

Halmstak hálmstakkur.

Halmstraa hálmstrá.

Halmsæk hálmpoki (sem sæng).

Halmtag = Straatag.

Halmtorv hálmtorg.

Halmvisk hálmvisk.

Hals, n. Halse, sk., [háls r. hals], A) um menn eða dýr, 1) sjálfur hálsinn: Falde een om Halsen hlaupa upp um hálsinn á e-m. Brække Halsen hálshrotna; líka tómt (detta og) drepa sig. Han fik et Been i Halsen það fór bein ofan í kverkarnar á honum. Raabe af fuld Hals kalla upp. Give H. hljóða upp (um menn); (fara að) gelta (um hunda). — Over H. og Hoved (í mesta flýti). — b) í líkri merk. og höfuð = líf: Han maatte miste Halsen (hann var tekinn af). Han er dømt paa sin H. dæmdur til lífláts. Han sidder paa sin H. (hann er í höptum og á að verða dæmdur til dauða). Han er om en H. það má telja hann af, hann er öldungis farinn. Have H. og Haand over een eiga rjett á að handtaka e-n og dæma hann til lífláts. — c) í öðrum eins orðatiltækjum og: Have meget Arbeide paa Halsen eiga annríkt. Faae en Proces paa Halsen komast í mál. Skaffe een noget af Halsen losa e-n við e-ð. Være een paa Halsen ofsækja e-n. — 2) [sb. góðir hálsar], maður (ekki í góðri merk.), t. a. m. en haard H. harðsvíraður maður. Sb. Bøvehals, Fyldehals, Slughals, Skabhals. — B) um dauða hluti, 1) hálsmál: Kjolen er for snever i Halsen um hálsmálið. — 2) e-ð sem líkist hálsi, a) Halsen paa en Flaske flöskustútur. Halsen paa en Krukke. Halsen (mjórri endinn) paa en Fiolin. — b) seglháls — c) eið. — d) sund = þröngt fjarðar mynni eða hafnar.

Halsaare æð í hálsi.

Halsbaand talnasörvi, men, o. s. frv.

Halsbeen hálsliður.

Halsbind sperra, helsi: Et glat H.

Halsbrud það að hálsbrotna eða drepa sig (með því að fara sjer að voða).

Halsbrynde brjóstsviði.

Halsbrynje = Brynjekrave.

halsbrækkende, [sb. brække], háskalegur.

Halsbyld kýli í hálsi (kverkamein) eða á.

Halsdug = Halstørklæde.

halse, ás. 1, [hálsa], hálsa segl.

Halsfoder það sem haft er um hálsinn til skjóls (einkum af loðnu skinni); sb. trefill.

halshugge, ás., [hálshöggva], höggva = hálshöggva.

Halshugning, sk., það að halshugge.

Halshvirvel hálsliður.

Halsjern hálsjárn.

Halskjertel háls-eitill.

Halskjæde gullfesti sem hengd er um hálsinn.

Halsklud hálsklútur karlmanns.

Halsklæde = Halstørklæde.

Halskobbel hálstengsli (á eyk).

Halskrave hálsskyrta; líka eins konar hálslín sem kvenufólk hefur.

Halslinning skyrtu kragi eða hálsskyrtu.

halsløs hálslaus; stútlaus. — b) óbóta-: En h. Gjerning.

Halsperler, n., tölur á talnasörvi.

Halspig broddur út úr hundshelsi.

Halspine hálsverkur.

Halspude hálsspeldi. — b) eins konar hlíf sem lögð er um háls á eykjum svo þeir nuggist ekki.

halsrank hnarreistur, hnakkakertur: „Halsranke Svaner“.

Halsrem ein álin í eykreiðinu.

Halssaar fleiður (o. s. frv.) í hálsi eða á.

Halssmerte = Halspine.

Halssmykke e-ð sem haft (eða hengt) er um hálsinn til prýðis.

Halssnor band um hálsinn.

halsstarrig, ft. -e, e., þrjózkur. Sb. trodsig.

Halsstarrighed, án ft., sk., þrjózka.

Halsstrimmel eins konar hálslín kvenna.

Halsstykke svírastykki (af falli).

Halssyge valkindi í hálsi (einkum hálsbólga).

Halssygdom = Halssyge.

Halstørklæde hálsklútur. Sb. Halsklæde, Halsdug, (Halsklud).

Halsurt (Jurt) *campanula*, sjer í lagi *campanula trachelium*.

halt, ft. -e, e., [halt-r], haltur, fótlama.

halte (har), h. s. 1, [sb. haltra?], vera haltur: H. paa det høire (venstre) Been vera haltur á hægra (vinstra) fæti. H. lidt stinga við. — Óeiginl.: Denne Lignelse halter á ekki við. — Sb. hinke.

Halten, án ft., sk., það að halte.

Halthed, án ft., sk., (sjaldh.), helti.

halv, [hálf-], A) ft. -e, e., hálfur: En h. Alen. Et halvt Æble. Den halve Klode. Tjene for h. Løn fá ekki nema hálft kaup. Han fik kun h. Betaling ekki nema hálfvirði. Et halvt Aar eitt missiri. Det Halve helmingurinn. — b) sem ekki er nema að nokkru leyti: En h. Helligdag hálfheilagur dagur. H. Gjerning hálfverk. Det er kun halvt Beviis (það er ekki full röksemd). Klokken er h. tolv það er hálf stund til hádegis eða miðnættis; Klokken er h. otte það er jöfnu báðu miðsmorguns og dagmála eða náttmála og miðaptans; o. s. frv: — 2) halvt, sem ao., til hálfs, að nokkru leyti: Han har kun halvt forstaaet mig. Han vil kun halvt hanu er hvorki hrár nje soðinn. — B) sem ao., hálf-, o. s. frv.: Tøiet er h. uldent og h. linnet eða h. Bomuld og h. Silke það er jafnt af hvoru ull og líni eða baðmull og silki. Tønden er kun h. fuld ekki nema hálf. Et h. forrettet (hálf-búið, hálfnað) Arbeide. Det koster kun h. saa meget það er helmingi ódýrra. Han er ikke h. saa lærd, som den anden haan kemst ekki í hálfkvisti við hinn í fróðleik. — Formlegt með miðstigi, hálfu, helmingi: Man faaer ofte Lov for lidt, og Last for h. mindre margur fær lof fyrir lítið og last fyrir ekki par (orðskv.). — b) líkt og nærri því: H. død = halvdød. Han blev h. vred derover það kom hálf-illt í hann af því; honum hálf-þótti það; það lá við, að það fyki í hann af því. — H. om h. hálft um (eða undir) hálft, hálfpartinn: Han har h. om h. lovet mig det.

halvaaben hálfopinn: Sove med halvaabne Øine.

Halvaar missiri: Det første (andet) H.

halvaarig missirisgamall. — b) sem helzt missiri, sem er gerður á hverju missiri, o. s. frv.

halvanden hálfur annar.

Halvanker hálft kvartil.

halvbaaren, [sb. bære], hálfaldra: Føde et halvbaaret Foster.

Halvbroder hálfbróðir.

halvbrugt, [sb. bruge], sem búið er að eyða (u. s. frv.) til hálfs. — b) = halvslidt.

Halvbusk hrísla.

*Halvcirkel = Halvkreds.

Halvdeel helmingur: Naar jeg først kommer over Halvdelen (þegar jeg er hálfnaður), gaaer det øvrige lettere.

halvdele, ás., (sjaldh.), helminga.

Halvdæk þilfar sem ekki er nema í hálfu skipinu.

halvdød hálfdauður.

Halvdør hurð sem er deild í sundur á þverveginn; líka annarhvar helmingurinn af þess konar hurð, eða helmingur dyranna: Den øverste H. staaer aaben (dyrnar eru opnar að ofan).

*halvere, ás. t, = halvdele.

halvfemtsindstyve niutiu.

halvfemtsindstyvende nítugasti.

Halvfjante hálfbjáni.

halvfjantet bjánalegur, vankaður.

halvfjerdsindstyve sjötiu.

halvfjerdsindstyvende sjötugasti.

Halvforklæde stuttsvunta.

halvgaaen, [gaaen eins konar ho. l. t. af gaae; sb. gudsforgaaen], sem er búin að hálfganga með. — b) um stundaklukku, t. a. m. Klokken er h. eet það er hálf stund af hádegi eða miðnætti.

Halvgaard hálf bóndajörð (hálfbýli).

Halvgaardsmand sá sem á hálfa bóndajörð eða býr á hálfri bóndajörð (hálfbýlismaður).

halvgal hálfvitlaus, hálfær (sb. nálega var hann hálfærr fyrir bræzlu sakir, Rímv.), ringlaður.

halvgammel (sjaldh.), miðaldra.

halvgjort, [sb. gjøre], hálfgerður, hálfbúinn: H. Gjerning (Arbeide).

Halvgud hálfguð.

Halvhandske þumlalaus kvennmanns vettlingur (gripill, P. Þ.).

Halvhed, án ft., sk., það að vera ekki nema hálfur; það að vera hvorki hrár nje soðinn; það að komast (eða fara) ekki nógu langt í e-u; hálfvelgja: H. i Kundskab. H. i Overbeviisning.

halvhundrede = halvtredsindstyve.

Halvhuus hús sem er líkt skrínu í lögun.

Halvkappe stuttkápa.

Halvkarl vinnupiltur.

Halvkiste litil kista.

Halvklode helmingur hnattarins: Den nordlige (sydlige) H. norður-(suður-) helmingur jarðarinnar.

halvkogt, [sb. koge], hálfsoðinn.

Halvkreds hálfhringur: Sidde i en H.

Halvkugle hálf kúla, einkum þegar annaðhvort er talað um jarðarhnöttinn, eða allan alheim: Den østlige (vestlige) H. austur-(vestur-) helmingur hnattarins eða alheims.

Halvlys hálfhirta.

halvlærd hálflærður.

Halvmaane það sem er eins og hálft tungl. — b) eins konar söngtól. — c) eins konar sætabrauð.

Halvmenneske hálfviti.

Halvmetal málmkynjað efni.

Halvmørke hálfdimma; rökkur: Diamanter glimre i H., men funkle ved Lys.

Halvned (eða Halvnet), nafn, (úrelt), eiginl. helmingur.

Halvnet sjá Halvned.

Halvotting fjórðungur kvartils.

Halvpart = Halvdeel.

Halvpotteflaske merkurflaska.

halvqvædet, [sb. qvæde], í orðatiltæk. forstaae en h. Vise skilja fyr enn skellur í tönnunum.

Halvring = Halvkreds.

halvrund sem er eins og hálf kringla eða hálft kefli í lögun.

halvsagt, [sb. sige], sem tæpt er a: Et h. Ord hálftalað orð.

Halvskilling hálfskildingur.

halvskjels, ao., = halvveis b.

Halvskjeppe hálf skjeppa.

Halvskjorte stuttskyrta.

Halvskygge hálfdimmur skuggi.

halvslidt, [sb. slide], hálfslitinn: Halvslidte Klæder.

Halvstamme aldintrje sem er lagað svo af mannshöndum að það er meðaltrje að stærð.

Halvstrømpe leistalaus sokkur.

Halvstøvle upphár skór.

Halvsærk stutt kvennmannsskyrta.

halvsøden, [sb. syde], hálfsoðinn.

Halvsøskende hálfsystkin.

Halvsøster hálfsystir.

Halvsøvn það að vera á milli svefns og vöku: I Halvsøvne hálfsofandi.

Halvtag þak sem ekki er nema eitt ris á. Gagnstætt: Heeltag.

Halvtagsskuur byrgi með Halvtag.

Halvtig, nafn, dýr sem er blendingur.

Halvtone hálfnóta.

Halvtosse = Halvsjante.

halvtosset = halvsjantet.

halvtredsindstyve fimmtíu.

halvtredsindstyvende fimmtugasti.

Halvtønde hálftunna.

Halvvei, í orðatiltækinu paa Halvveien a) á miðri leið. — b) óeigint., í miðju kafi.

halvveis, ao., a) eigint., miðja vega: Vi vare omtrent komne h. — b) óeigint., hálfvegis, hálft um hálft, hálfpartinn: Jeg har h. besluttet det.

halvvoxen, [sb. voxe], hálf-vaxinn.

Halværme stutt ermi.

Halvø breiður skagi.

Ham, ft. -me, sk., [ham-r], hamur, hýði.

hamle, h. s. 1, toga áfram þverspýtuna (sb. Hammel), haft í orðatiltæk. h. op med halda í við, o. s. frv., a) eigint.: Denne Hest kan ikke godt h. op med den anden. — b) óeigint.: Kunne h. op med een ganga e-m í hömlu (Fms. XI, 98), standa e-m á sporði, hafa við e-m, jafnast við e-n, (sb. vera e-m jafnsnjallur). — 2) líka finnst hamles a) i hamles med een = h. op med een. — b) (úrelt) i de hamles vel þeim kemur vel saman.

Hammel, ft. Hamler, sk., þverspýta á vagnstöng, (sb. hamla, Fms. XII í orðaregistrinu).

hammel, e., [sb. hamal-l], í orðatiltæk hammelt Korn (vel sprottið korn).

Hammelkapper, ft., járnið á enda þverspýtu þeirrar (Hammel) sem er á vagnstönginni.

Hammelreb = Skagle a.

Hammelstok = Svingel (sk.).

Hammer, ft. Hamre, sk., [hamar-r; sb. samme ef sami], hamar, (sleggja, hnallur; sb. einnig Brohammer 1). — b) = Ørehammer. — c) = Dørhammer. — 2) í Brohammer 2, Porthammer 2. — 3) í Vedhammer.

Hammermærke far sem gert er í þau skógartrje er fella á.

Hammermølle eins konar vatnsmylna sem höfð er til að reka málma og hella með stórum járnsleggjum.

Hammerskaft hamarsskapt.

Hammerskæl sindur.

Hammerslag hamarshögg (t. a. m. á söluþingi). — b) = Hammerskæl.

Hammerværk = Hammermølle.

Hammerøxe öxi sem að nokkru leyti er löguð eins og hamar.

Hamp, án ft., sk., [hamp-r], hampur (sb. hampi ok lini, 60): Et Lispund heglet H.

Hampeavl hampyrkja.

Hampeblaar úrkembingur úr hampi.

Hampebrage hampbrák.

Hampefrø hampfræ.

Hampegarn hampgarn.

Hampehegle hampkambur.

Hampekager, ft., kökur af hampfræi sem búið er að þerrja úr olíuna.

Hampelerred hampljerept.

Hampeolie hamplýsi.

hamre, ás. 1, berja út málm með hamri: H. Jern (Kobber). Hamrede Plader.

Hamring, sk., það að hamre.

han, kk. gjör. í et., [han-n]; hans, kk. eig. í et., [hans]; ham (úrelt hannem), kk. í þol. og þiggj. í et., [hánum]; hun, kvk. gjör. í et., [hún; eldra hón]; hende, kvk. í þol. og þiggj. et., [henni]; hendes, kvk. eig. í et.; (hvorugkyn det, dets, og ft. de, dem, deres; sb. greinina um den), fn., hann, er ekki, að fráteknu almúgatali, haft nema um menn (eða aðrar skynsamar verur): Han (hun) troer det. — Hans (hendes) Bog bókin hans (hennar). Bogen er hans (hendes) hann (hún) á bókina. — Er det ham (hende) er hann (hún) það? — II) Han og Hun, sem nöfn, 1) Han, ft. -ner, sk., = Handyr: Kjende Hannen fra Hunnen. — 2) Hun, ft. -ner, sk., = Hundyr.

Han sjá han II, 1.

Hanbjørn hvatt bjarndýr.

Handel (líka Haandel), sk., handspýtan í þuslinum: Pleielen bestaaer af en H. og en Slagel. — b) = Plovhandel.

Handel, sk., a) með hálf-úreltri ft. -er, verk, gjörð, breytni, hegðun: Den H. fik et slet Udfald. Blande sig i fremmed H. vera hlutsamur, o. s. frv. H. og Vandel hegðun. — b) án ft., kaupskapur, kaupverzlun: Drive H. paa et Land reka kaupskap til e-s lands. H. med Bøger = Boghandel; H. med Korn = Kornhandel; o. s. frv. Lære Handelen nema kaupverzlun. Staae i H. med een om noget (vera að semja við e-n um e-ð). Slutte en H. slá kaupi. Komme til Handels med een verða kaupsáttur við e-n.

handelig (líka haandelig), ft. -e, e., handhægur; góður viðfangs.

Handelsaand kaupmannabragur.

*Handelsartikel vörutegund: Handelsartikler kaupeyrir.

Handelsbaand höpt á kaupverzlun.

Handelsbetjent kaupsveinn, (búðarloka).

Handelsbog verzlunarbók.

Handelsbrev verzlunarbrjef.

Handelsbrug tízka í verzlunarmálefnum.

Handelsflaade kaupskip (ft.).

Handelsflag veifa sem kaupför hafa.

Handelsfolk, ft., kaupmenn.

Handelsfrihed kaupfrelsi.

Handelsfælle fjelagi í kaupskap.

Handelsgreen verzlunartegund.

Handelshuus verzlunarhús.

Handelskilde undirrót til verzlunar.

Handelsland verzlunarland.

Handelslære verzlunarfræði.

Handelsmand kaupmaður.

Handelsplads kauptún.

Handelsregning kaupmannareikningur (reikningur sem tíðkast í verzlun).

Handelsreise kaupför (655 III), kaupferð.

Handelsret verzlunarrjettur, verzlunarlög.

Handelsselskab verzlunarfjelag.

Handelsskib kaupskip, kaupfar.

Handelsspærring kaupbann.

Handelsstad mikill kaupstaður.

Handelsstand kaupmannastjett.

Handelsstat ríki þar sem er (mikil) verzlun.

Handelstvang ófrelsi í verzlunarefnum.

Handelsvare kaupvarningur (Dropl.).

Handelsværd gangverð.

Handelsærende erindi sem lýtur að verzlun.

handle, s. 1, (eigiol. handfjatla), A) um meðferð, a) ás., (sjaldh.): Han forstaaer ikke at h. et Gevær kann ekki að fara með (halda á) byssu. H. sine Klæder ilde fara illa með fötin sín. — b) h. s.: H. vel (ilde, haardt) med een fara vel (illa) með e-n. — B) um hegðun og framkvæmd, h. s., a) um hegðun: H. efter Overbeviisning fara eptir sannfæringu sinni. H. retskaffent breyta ráðvandlega. H. klogt fara kænlega að ráði sínu. H. grusomt gera grimmdarverk. — b) um framkvæmd: De øvrige talte kun om Sagen; men han forstod at h. (en hann gerði nokkuð). — C) um verzlun, 1) verzla, a) h. s: H. med een kaupa við e-n, eiga kaup við e-n, verzla við e-n. H. med (selja) Korn (Heste, Klæder, Dukketei). H. paa Vestindien reka kaupskap til Vesturheimseyja. — b) ás., í orðatiltækjunum h. een noget af kaupa e-ð að e-m og h. sig noget til kaupa e-ð. — 2) h. s., semja um: Jeg har længe handlet med ham om dette Huus. Der handles nu om Fred nú er leitað (gengið) um sættir. — D) h. s., vera um: Bogen handler om et forbedret Agerbrug bókin er um jarðyrkjubætur.

Handlemaade háttalag, hegðun.

Handlen, án ft., sk., það að handle.

Handling, ft. -er, sk., athöfn, verk: Menneskets frie Handlinger. En ædel H. drengskapur (það sem lýsir drengskap). En uvilkaarlig H. það sem maður gerir óviljandi, það sem manni verður óvart. En forbistret dum H. (í tali), það sem allra mesta heimska er að gera. — b) aðal-efni í sjónarleik: Eenhed i Handlingen i et Skuespil. — c) sem aptari liður í öðrum eins orðum og Boghandling er það = sala eða sölubúð.

Handsel, sk., [handsal?], fje fyrir það sem fyrst er keypt að e-m þann dag: Give een H. verða fyrstur til að kaupa að e-m þann dag.

Handske, ft. -r, sk., [hanzki, Sn. E.], hanzki, glófi, fingravettlingur.

Handskefinger þumall.

Handskemager, ft. -e, kk., glófari.

Handskeskind skinn í glófa.

Handue hvöt dúfa.

Handyr hvatt dýr, karldýr.

Hane, ft. -r, sk., [hani], hani. — 2) um dauða hluti, a) = Veirhane a. — b) krani. — c) = Bøssehane.

hane, ás. 1, (um baoo), búa með hænu.

Hanebjælke eins konar þverbiti.

Hanefjed hanafet (um það sem er örstutt).

Hanefod hanafótur. — b) sóley og fleiri jurtir þess kyns.

Hanegal, sk., hanagalan (sb. Fms.).

Hanekam hanakambur. — b) sem jurtarnafn, t. a. m. á primula officinalis.

Hanekylling hvatur hænu-ungi.

Haneskæg sepinn undir nefinu á hananum.

Hanespore spori á hana.

Haneæg lítið hænu-egg sem menn hjeldu að hani hefði orpið.

Hang, án ft., sk., tilhneiging.

Hanhare hvatur hjeri.

Hanhund hundur (ekki tík).

Hank, ft. -e, sk., [hanki], handarhald, eyra (t. a. m. á fötu). — Have Haand i Hanke med een hafa bönd í bagga með e-m, halda í hemilinn á e-m. — b) sjer í lagi, hanki

sem festur er í ljerept áður enn það ern lögð á hlik.

Hankat högni, fress.

hanke, ás. 1, festa hanka í blikljerept.

Hankeballe stampur með eyrum.

Hankekop holli með handarhaldi.

Hankekrukke krukka með handarhöldum.

Hankekurv vandlaupur með eyrum eða þvíuml.

hankeløs handarhaldslaus: Krukken gaaer saa længe til Kilde, at den gaaer h. hjem flýtur á meðan ekki sökkur (orðskv.).

Hankepenge kaup fyrir að saumn hanka í blikljerept.

Hankjøn karlkyn.

Hanrei, ft. -er, n) kk., (í tali), kokkáll: Gjøre een til H. kokkála e-n. — b) sk., hundur (spil).

Hanreiskab, kl., það að vera kokkálaður.

happe sjá hjappe.

*Harangue, sk., raus.

*harangvere, h. s. 1, rausa.

*Hardiesse, sk., þor, áræði; óskammfeilni.

Hare, ft -r, sk., [sb. hèri], hjeri (*lepus*): Mange Hunde ere Harens Død enginn má við margnum (orðskv.). — b) = hjeri (Fms. VI, 158), geit, raggeit.

Harebælg = Hareskind.

Harefod hjeralöpp: Stryge een om Munden med en H. heita e-m öllu fögru en efna ekkert, hafa e-n af sjer með fagurgala. Stryge noget over med en H. fara yfir e-ð á hundavaði, flaustra (hroða) e-u af.

Haregarn hjeranet.

Harehaar, ft., hjerahár (et.): En Hat af H.

Harehagel hjerahögl.

Harehjerte hjerahjarta: Have et H. vera mesta geit.

Harejagt hjeraveiði.

Harekilling mjög ungur hjeri.

Hareleie hjerabæli.

*Harem, kl., kvennabúr Persa o. s. frv.

Hareskaar skarð í vör.

Hareskind hjeraskinn.

haresky (skáldl.), sem er mesta geit.

Haresnee föl.

Harespor hjeraspor.

Harespring það að slökkva eins og hjeri.

Haresøvn það að sofa með opnum augum.

Haretavl eins konar tafl.

Hareunge = Harekilling.

*Harfenist, ft. -er, kk., = Harpespiller.

harke, h. s. 1, [sb. hark og hráki], ræskja sig, hryðja.

*Harlekin, kk., eins konar leikari.

harm, ft. -e, e., (úrelt), gramur, reiður.

Harm sjá Harme.

harmbleg fölur af harmi eða reiði.

Harme (líka Harm), án ft., sk., [harm-r], a) (hálf-úrelt), hryggð, harmur, tregi. — b) gremi (forn), reiði, þykkja, styggð, móður.

harme, ás. 1, a) i h. sig styggjast, reiðast: H. sig over noget láta sjer gremjast e-ð, (o. s. frv., sb. græmme, ærgre). — b) i harmes = h. sig.

harmefuld sjá harmfuld.

harmelig, ft. -e, e., hörmulegur = óþolandi. — b) = harmfuld.

harmfri óhryggur.

harmfuld (líka harmefuld) hryggðarfullur.

harmgiven, [sb. give], harmþrunginn.

*harmonere, h. s. 1, vera e-u samhljóða, standa heima við e-ð; lynda við e-n.

*Harmonie, sk., samhljómur, samreysti, samræmi; það að e-u ber (eða kemur) saman eða stendur heima.

*Harmonika, sk., eins konar sönglól með glerbjöllum eða glerlungum.

*harmonisk, ft. -e, e., jafn við sig: En h. Farveblanding.

*Harnisk, ft. -er, kl., spangabrynja.

Harpe, ft. -r, sk., [harpa], harpa. — b) eins konar áhald til að sálda mylsou (Gruusharpe) eða korn (Kornharpe).

harpe, ás. 1, sálda (með Harpe b): H. Gruus (Korn).

Harpeklang hörpuhljómur.

Harpeleg = Harpespil.

Harpelyd = Harpeklang.

Harpespil hörpusláttur.

Harpespiller harpslagi (Trójum.).

Harpix, ft. -er, sk. og kl., kvoða úr sumum trjám; harpeis.

harpixagtig, ft. -e, e., kvoðukynjaður.

harpixe, ás. 1, bera trjákvoðu á, maka e-ð í trjákvoðu.

*Harpun, ft. -er, sk., skutull. Sb. Hvalspyd.

*harpunere, ás. 1, skutla.

*Harpunerer, ft. -e, kk., = Harpunkaster.

*Harpunkaster, ft. -e, kk., skutlari.

harsk, ft. -e, e., þrár = þránaður: H. Flesk. Harske Sild. H. Olie.

Harskhed, án ft., sk., þrái, (þræslubragð).

harskne, h. s. 1, þrána.

hart, ao., (úrelt, nema í almúgatali), ákaft, ákaflega, mjög; mjög svo = nálega; fast.

hartad, ao., (hart nær), nálega.

Hartkorn, án ft., er að sinu leyti haft eins í Danmörku og jarðarhundrað á Íslandi, og er metið (eða á að vera metið) eptir jarðargæðum, en ekki eptir landvidd: En Tønde H. (= 8 Skjepper = 32 Fjerdingkar = 96 Album). Lægge en Skat paa Hartkornet leggja skatt á eptir jarðadýrleika. Denne Gaard staaer højt i H. er metin hátt í samanburði við landvidd. Skattefrit H. skattalaus jörð. Ti Tønder H. Ager og Eng.

Harv, ft. -e, sk., [sb. herfi], herfi (eins konar grind með járngöddum til að jafna plógland þegar búið er að sá það).

harve, ás. 1, jafna plógland með herfi.

Harvebul = Bul c.

Harvebrag það að draga herfi (um akurland).

Harvekrog járnkrókur sem gengur úr herfinu.

Harveskede = Harveslaa.

Harveslaa þverspýta í herfi.

Harvetand gaddur í herfi.

Harvning, ft. -er, sk., það að harve.

Has, ft. Haser, kk., (í tali) = Laps.

Has (eða Hads) í hinu hversdagslega orðatiltæk. faae H. paa een stúta e-m (í gamni) eða f. H. paa noget koma e-u frá.

*Hasard sjá Hazard.

Hase, ft. -r, sk., hýði á heslihnot.

hase, ás. 1, taka hýði af heslihnotum.

Hase, ft. -r, sk., hásin á skepnu. — b) hnjesbót (á manni), en þó sjer í lagi sinarnar í hnjeshótinni: Smøre Haser (í tali), taka til fótanna.

Hasebinde langbinda skepnu.

Haseled (á aptarfæti hrossa), sá liður sem hófskeggið er á.

Hasp (eða Haspe), ft. Hasper, sk., [sb. hespa], 1) hespa fyrir hurð. — 2) = Garnhaspe.

Haspe sjá Hasp.

haspe, ás. 1, hespa.

Haspegreen skreppa í hespu.

Haspepind teinn sem snældan leikur á meðan hespað er.

Hassel (líka Hæssel), ft. -er, sk., [hasl, t. a. m. í viðarheitum í Snorreddu], hasl *coryllus avellana*.

Hasselbrom, sk., = Hasselrakle(?).

Hasselbusk heslikjar.

Hasselhøne = Agerhøne.

Hasselkrat heslikjör.

Hasselmuus (músategund) *mus avellanarius*.

Hasselnød heslihnot.

Hasselrakle hesliblóm.

Hasselstage ein af höfuðkvíslunum á heslitrje.

Hasselvaand kvísl af heslikjari.

Hast, án ft., sk., hraði, flýtir, flaustur, snatur: Det har ingen H. med dette Arbeide eða Arbeidet har ingen H. það liggur ekkert á því. I en H. allt í einu, á svipstundu. Orðskv.: Sjelden er H. god betri er biðlund heðin, en bráðlega ráðin; biðendur eigu hyr, en hráðir andróða.

Hastarbeide það sem flaustrað er af, það sem skyndiskript er á.

Hastbud = Ilbud.

haste (har), h. s. 1, hraða sjer, flýta sjer: Hvorfor haster du saa stærkt hvaða skelfilegur asi er á þjer, hvaða ósköp liggur þjer á? Jeg maa h. med min Reise jeg verð að flýta ferðinni. — b) h. paa een (noget) reka á eptir e-m (e-u). Sb. drive, skynde.

hastfærdig = iilfærdig.

Hastfærdighed, án ft., sk., = Iilfærdighed.

hastig, ft. -e, e., 1) um e-ð sem fram fer eða við ber, skjótur, fljótur, bráður, bráður, snöggur: En h. Beslutning skjót úrræði. En h. Forandring snögg (skjót) umskipti. En h. Død skjótur (snöggur, bráður) dauði. — 2) um mann, a) fljótur: H. til sin Gjerning. H. i sin Tale. — b) snöggur = uppstökkur, bráður = bráðlyndur, fljótlyndur, skapbráður, bráðskapaður (Hugsv.): Være h. af sig.

Hastighed, án ft., sk., hraði, flýtir, fljótlæti, flaustur, snatur. — b) bráðræði.

hastmodig = hastig 2, b.

Hastmodighed, án ft., sk., bráðlyndi.

Hastværk það sem mikið liggur á: Han har meget (eða stort) H. það er mesti asi á honum.

Hat, ft. -te, sk., [hatt-r], hattur, (líka höttur, forn): En bredskygget (beipuldet, trekantet) H. Sætte Hatten paa setja upp. Tage Hatten af (for een) taka ofan (fyrir e-m). Løfte paa Hatten yppta hattinum. — b) sitt hvað sem líkist hatti.

Hattebaand band á hatti.

Hatteblok hattirje.

Hattefilt hattflóki.

Hattefoder hattfóður. — II) hatthylki (hylki til að geyma eða flytja hatt í).

Hatteform = Hatteblok.

Hattemager, ft. -e, kk., hattari.

Hattemageri, kl., hattaraiðn.

Hattepuld hattkollur.

Hatteskygge hattbarð.

Hattesnor dregill um hatt.

*Haubits, ft. Haubitser, sk., (fyrrum), eins konar fallbissa.

*Haud, ft. -er, kl.? (f. *haud illaudabilis* ekki ólofiegur) sæmilegur vitnishurður (þegar manni hefur verið hlýtt yfir).

Hauge sjá Have.

*Hautrelief sjá þetta orð í greininni um Relief.

Hav, n. -e, kl., [haf], haf, sjór: Havet fryser kun i Fjorde og Bugter. Leve af Havet lifa á sjófangi. — Det hvide H. Gandvík. Det sorte H.

Havbaad skip sem rær langt til fiskiveiða.

Havbakke = Strandbakke.

Havblik ládeyða, rjómalogn, stafalogn.

Havbred mararbakki, marbakki.

Havbryn holbakki við sjó.

Havbugt flói = breiður fjörður.

Havbund mararbotn, sjóarbotn.

Havbændel, nafn, = Bændeltang.

Havbølge haf-alda.

Havdamp = Havtaage.

Havdyb sjóardjúp.

Havdyr sjókind, sækvikindi: Havdyrenes afsmeltede Fedt kaldes Tran.

have (i framsögoh. oúl. t. har f. haver), havde, havt, ás., [hafa], hafa, eiga, o. s. frv.: Han havde Kaarde ved Siden hann hafði sverð á blið, hann var gyrtur sverði. H. Penge hos sig hafa á sjer peninga. — H. Klæder paa vera klæddur. H. Strømper paa vera í sokkum. H. Støvler paa vera á (í) stigvjelum. H. Hat paa hafa hatt (á höfði). — Hold fast paa det du har misstu ekki það sem þú heldur á! — Der har du Penge taktu við þessum peningum! þarna eru peningar! Her har du Alt hvad jeg fandt þarna er allt (taktu við öllu), sem jeg fann! — Man har noget eða noget haves e-ð finnst (fæst). — Han har intet hann á ekkert, hann er allslaus eða bláfátækur eða öreigi. — Han har (á) en smuk Kone. H. (eiga) mange Børn. — H. een til Ven eiga e-n fyrir vin, eiga e-n að. — H. god Forstand vera vel viti borinn. H. god Helbred vera heilsugóður. H. en smuk Skabning vera fallegur í vexti. — Han friede til hende; men hun vilde ikke h. ham hún vildi hann ekki (tók honum ekki), hún vísaði honum frá. — Jeg har Godhed for ham mjer er vel við hann. H. Medlidenhed med een kenna í brjósti um e-n. — Jeg har Ondt i Hovedet (Maven) mjer er illt í höfðinu (maganum). — H. Mangel paa det Nødvendigste vera allslaus, vera alls þurfi. — H. stor Næringsdrift. Han har mine Sager (Commissioner) hann er minn erindsreki (fulltrúi, umboðsmaður). — H. en Samtale (Underhandling) med een tala (semja) við e-a. — H. noget for hafa e-ð fyrir stafni, ætlast e-ð fyrir. — Han har det godt hann á gott eða honum líður (gengur) vel. Han har det slet hann á bágt eða honum líður (gengur) illa. H. det overflødigt hafa alls nægtir. H. det tarveligt eiga heldur bágt. — H. ondt ved noget eiga bágt (örðugt) með e-ð. H. godt ved noget eiga hægt með e-ð, (sb. þeir mega kasta skyrino, sem það eiga). — H. meget at bestille hafa mikið að gera, eiga annríkt. Hvad har De at befale hvað þóknast yður? Jeg har intet derimod mjer stendur á sama! mín vegna! Vi har endnu langt hjem við eigum enn langt heim. — Han har at befale, vi at adlyde haan á (eða á með) að skipa; við eigum að hlýða; honum byrjar að skipa, en oss að hlýðnast. Du har (þú átt eða verður) at indfinde dig. — Huset har mange Værelser það eru margir klefar í húsinu. Byen har mange prægtige Bygninger i borginni eru o. s. frv. Dette Land har en stor Folkemængde í þessu landi er o. s frv. — En Tønde har (í tunnu eru eða tunna tekur) 8 Skjepper. — Denne Sag har stor Vanskelighed á þessu máli er vandi mikill eða þetta er mikið vandamál. Hermed har det en egen Beskaffenhed það stendur skritilega á því. Tingen har sin Rigtighed það stendur heima = jafnt er sem hann (o. s. frv.) mælir. Det har ingen Nød (Fare) því er óhætt. Det har ingen Hast ekki liggur á. — Persóoulaust, det har sig það er svo lagað, t. a. m. hvorledes har det sig med den Sag hvernig er því máli varið eða háttað? — 2) með hv. (eins og á ísl.), t. a. m. har (havde) gjort hefur (hafði) gert; har (havde) havt hefur (hafði) haft; har (havde) været hefur (hafði) verið.

Have, tíðkanlegast í ft. -r, sk., hlið á vagnskrokki (vagnstokki).

Have (líka ritað Hauge), ft. -r, sk., [hagi], hvert svið eða svæði — en þó optast nær hagi — sem girt er í kringum, -garður í öðrum eins orðum og Bihave, Dyrehave, Enghave, Hestehave, Kohave, Lammehave. — b) sjer í lagi, sáðgarður (aldingarður, laukagarður, jurtagarður, grasgarður, kálgarður, o. s. frv., eptir því hvernig á stendur).

Havearbeide garðvinna.

Havebed moldarreitur í sáðgarði.

Haveblomst blóm sem ræktað er í sáðgarði. Gagnstætt: Markblomst.

Havebog bók um garðyrkju.

Havebrønd brunnur til að vökva úr sáðgarð.

Havebygning mannvirki í sáðgarði (einkum til prýðis í skemmtunargarði).

Havedyrkning garðyrkja.

Havedør dyr á (eða hurð fyrir) garði.

Havefrugter, ft., aldin og jurtir er í sáðgörðum spretta. Gagnstætt: Markfrugter.

Havefrø garðjurtafræ.

Havegrønt, [sb. grøn], grænmeti úr sáðgörðum.

Havehuus hús í sáðgarði eða við sáðgarð.

Havejord sáðgarðsjörð, sáðgarðamold: Saae Græsfrø i et Stykke H.

Havekarl sá sem vinnur í sáðgarði.

Havekniv sniðill (Björn).

Havekone kvennmaður sem vinnur í sáðgarði.

Havekonst sú kunnátta að búa til sáðgarða (einkanl. skemmtunargarða).

Havekonstner sá sem kann að búa til sáðgarða (einkanl. skemmtunargarða).

Havemand maður sem vinnur í sáðgarði eða sjer um hann.

Haveplads sáðgarðsstæði.

Haveplante sáðgarðsplanta.

Haveplov eins konar áhald til að hreinsa göng í sáðgörðum.

Haveredskab garðyrkju-áhald.

*Haveri, n. -er, kl., = Søskade: De gjorde H. þeim hlekktist á (á sjóferðinni). — b) reikningur skipskaðabóta.

Haverose rós er í garði vex. Gagnstætt: Markrose.

Havesager, ft., matjurtir í (eða úr) sáðgörðum.

Havesax limskæri.

Havesnegl nafn á tveimur kuðungstegundum a) *helix hortensis* eða *nemoralis*. — b) *helix pomatia* L.

Havestue herbergi sem veit út að sáðgarði.

havesyg ágjarn, fjegjarn.

Havesyre garðsúra, Gagnstætt: Marksyre.

Havetromle valtari til að jafna með göng í sáðgörðum.

Haveurt sáðgarðsjurt.

Havevæsen garðyrkja og sáðgarðatilbúningur.

Havevæxt = Haveplante.

Havfisk sjófiskur.

Havfiskeri sjófiski.

Havflade sjóarmál: 3000 Fod over Havfladen.

Havflod sjóflóð.

Havfrue margýgur; hafgúa.

Havfugl sjófugl.

Havgaard rosabugur.

Havgab sund milli tveggja landa.

Havgasse eins konar sjófugl. — b) (í gamni), kk., sá sem á heima við sjó (einkum á Jótlandi vestanverðu).

Havgræs sjógresi.

Havgud sjóarguð, (sb. Ægir).

Havhest = Flodhest.

Havhvirvel = Havsvælg.

Haviis hafís.

Havklippe sker í hafi.

Havkyst sjóarströnd.

Havkuling útræna.

havleds, ao, = føleds.

Havluft = Søluft.

Havløg = Strandløg.

Havmand marmennill, marbendill.

Havmulm (skáldl.), sjómyrkur (Fms.).

Havn, n. -e, sk., [hafn í höfn], höfn.

havne (er og har), h. s. 1, hafna sig, taka höfn (lend), komast í höfn, lenda. — b) óeiginl., lenda, setjast að.

Havnebetjening hafnargæzla.

Havnebetjent gæzlumaður við höfn.

Havnebom slá fyrir höfn.

Havnebygmester sá sem kann að búa til hafnir.

Havnebygning hafnargerð. — b) mannvirki við höfn.

Havnefoged eins konar umsjónarmaður við höfn.

Havnefyr hafnarviti.

Havnekjæde rekindi um hafnarmynni (sb. Fms. XI, 322).

Havnelag (líka Havnelæg) skipreiða.

Havnelæg sjá Havnelag.

Havneløb hafnarmynni.

havneløs hafnalaus.

Havnemester umsjónarmaður yfir höfn.

Havnemærke mark í hafnarmynni (sb. hafnarmark í Sæmundar-Eddu).

Havnepenge, ft., hafnargjald, akkeristollur.

Havnepæl (trje)stöpull (eða stólpi) í höfn til að festa við skip.

Havnespærring hafnalæsing (sb. Fms. XI, 322).

Havnetid sá tími dags þegar hafnarmynni er ólæst eða skipgengt.

Havnetold hafnartollur af vöru (sb. landaurar).

Havnetønde tunna, sem mark í hafnarmynni.

Havnevægter varðmaður við höfn.

Havodder (dýr) *mustela lutris*.

Havoxe = Søko.

Havre, án ft., sk., hafrar (*avena sativa*): Hvid H. Sort H. Orðskv.: H. er kun halvt Korn.

Havreager hafra-akur.

Havreavne ögn (hysmi) á hafurkorni.

Havrebrød hafurbrauð.

Havrefoder hafrar sem fóður.

Havregryn hafurgrjón.

Havregræs (eins konar gras) *avena elatior*.

Havregrød hafurgrjónagrautur.

Havrejord jörð sem hafrar spretta í.

Havremalt hafurmalt.

Havremark = Havreager.

Havremeel hafurgrjónamjöl.

Havrerod (jurt) *tragopogon pratense*.

Havrerusme hafraax.

Havreskraa kurlaðir hafrar.

Havrestraa hafurhelma.

Havresuppe hafurgrjónaseyði.

Havrevælling hafurgrjónavellingur.

Havsand = Strandsand.

Havside = Strandkant: Boe ved Havsiden af et Land búa (út) við sjó.

Havskum haflöður, brimlöður.

Havskyl (sjaldb.), reki.

Havsnod sjóarháski: Komme (være) i H.

Havstille = Havblik.

Havstrøm röst i sjó.

Havsvælg yða i sjó.

Havtaage sjómyrkur (Fms.).

Havvand = Søvand.

*Hazard (líka ritað Hasard), sk., áhætta.

hebraisk, ft. -e, e., hebreskur. — II) sem nafn er Hebraisk = hebreska, hebreatunga (625 á 11. bls.). — Í fornbókum ebr- (en ekki hebr-).

*hectisk, ft. -e, e., sem boðar (kemur til af, eða hefur) brjóstveiki: H. Rødme brjóstveikis-roði í kinnum

hed, ft. -e, e., [heit-r], heitur: Hedt Vand. En h. Sommer hitasumar. — Blive h. om Ørene (í tali) verða smeikur. — Óeiginl., ákafur, o. s. frv.: En h. Kamp harður (ákafur) bardagi. Det er meget hedt imellem dem (í tali), (sb. svó var dótt með þeim, Nj. 151, og eru með þeim enu mestu dóleikar, Nj. 103). — b) sem gerir hita: Hede Vine úfengar víntegundir.

hedde [heita], hed [hét] og hedte, (har) hedt, h. s., heita, vera nefndur e-ð: Hvad hedder den nye Præst? Hvad hedder denne By? Det hedder paa Dansk en Vognfading það er kallað Vognfading á dönsku. — 2) persónulaust, a) det hedder i Bibelen þar segir svo, o. s. frv. — b) h. og h. sig, α) vera talað (skrafað): Det hedder (það er sagt, menn segja), at han skal reise. Det hedte (eða hed) sig engang (einu sinni var sagt), at han var forlovet. — β) veru látið í veðri vaka: Det hedder at han for Svagelighed har taget sin Afsked; men o. s. frv. Sb. foregive.

Hede, ft. -r, sk., [heiði í heiðr], grösugt en skógarlaust flatlendi, t. a. m. Heden á Sjálandi. — b) optast nær, (lyng)móar: De jydske Heder.

hede, ás. 1, [heita], heita = gera e-ð heitt: H. en Ovn. Denne Drik heder mig formeget mjer hitnar of mikið af honum. — b) án þol., gera hita: Denne Kakkelovn heder for stærkt i den lille Stue (er of hitamikill í svo litlu húsi). Solen heder stærkt i Dag.

Hede, án ft., sk., [hiti], hiti: Det kogende Vands H. hiti vellanda vatns. — Have H. i Hovedet. — Óeiginl., ákafi, o. s. frv.: Da Kampen var i sin største H. þegar orustan var sem áköfust (hörðust). Elskovs H.

Hedeblegn hitabóla.

Hedeblomst blóm er sprettur í móum.

Hedebo sá sem á heima á Sjálandsheiði (sb. Hede a).

Hedebrynde lyngbruni (í móum).

Hedebrændsel eldsneyti (mór og lyng) þar sem móar eru.

Hedeegn móasveit.

Hedefaar sauðkind í móasveit: De jydske H.

Hedegræsning beit á móleodi.

Hedehyrde smali í móasveit.

Hedejord lyngmóar.

Hedelærke (fugl) *alauda arborea.*

heden, ao., [héðan], (hálf-úrelt), hjeðan úr heimi: Fare h. skilja við.

heden, e., [heiðin-n], (hálf-úrelt), = hedensk: H. Jord = Hedenjord.

Hedendom, án ft., [heiðin-n dóm-r, Fms. II, 53], = Hedenold: En Levning fra Hedendommen.

hedenfaren, [sb. fare], framfarinn af heiminum, framliðinn: Vore hedenfarne Venner.

Hedenfart, a) (sjaldb.), burtför. — b) framför af heiminum, viðskilnaður, fráfall.

hedengangen, [sb. gaae], = hedenfaren.

Hedenjord óvígð mold.

Hedenold heiðni (heiðnar aldir).

hedensk, ft. -e, e., heiðinn; heiðinglegur: Hedenske Lande. H. Opforsel.

Hedenskab, kl., heiðni (bæði það að vera heiðinn, og heiðnar aldir): I Hedenskabets Tid.

Hedesot (úrelt), sótt er mikill hiti fylgir.

Hedetørv = Lyngtørv.

Hedeurt jurt er sprettur í móum.

Hedevarme ofnhiti sem bakað er í.

Hedning, ft. -er, kk., heiðingi.

heel, ft hele, e., [heil-l], fullur = allur (t. a. m. ekki alla tvá vetr, 625), gjörvallur, óskertur: En h. Tønde. En h. (full) Alen. Et heelt (fullt) Pund. Et heelt (fullt) Aar. — Jeg vil enten have det heelt, eller slet intet annaðhvort allt, eða ekkert. Hele Landet eða det hele Land allt landið. Mit hele Legeme skjælver jeg titra allur (eins og hrísla). Hele Menigheden allur söfnuðurinn. Hele Verden er i Oprør. — En h. Deel æði mikið, æði margt. — Et Heelt e-ð sem ekkert vantar á, t. a. m. samle (forene) noget til et Heelt gera eitt úr e-u. — Det Hele allt saman: Jeg har endog tilbudet at betale det Hele. I det Hele að öllu samtöldu, samtals, alls og alls. — b) heill, óskaddaður: Fadet blev heelt, men Tallerkenen gik itu. Orðskv.: Det er godt (let) at age paa hele Vogne gott er heilum vagni heim að aka. Slippe fra noget med hele Lemmer klaklaust. H. og holden með heilu og höldnu (Fms. XI, 430), heill á húfi, í heilu líki. — c) gildur: Tjene for en h. Karl fá fullt vinnumannskaup. Han er en h. Mand (prýðilega að sjer) i sin Videnskab. — B) bæði heel og heelt er haft sem ao. (sb. fuld 2), 1) heel, a) öldungis, algjörlega: Stykket er endnu ikke h. (líka heelt) forbi. — b) mjög, all-, o. s. frv.: Han blev h. forskrækket dauðhræddur. H. faa Folk örfáir menn. — 2) heelt (sjaldh.), öldungis, algjörlega: Skrive noget heelt ud fullum stöfum. Sb. 1, a.

Heelbroder albróðir.

Heelgaardsmand sá sem á fulla bóndajörð eða býr á fullri bóndajörð (einbýlismaður, albýlismaður).

Heelhed, sk., það að vera heel. — b) e-ð sem er allt: Den menneskelige Aand i dens H. (gjörvallur andi mannsins),

heelskindet, ft. -skindede, e., (í tali), sem kemst af klaklaust: Slippe h. (klaklaust) fra noget.

Heelskygge = Kjærneskygge.

Heelsøskende alsystkin.

Heelsøster alsystir.

Heeltag þak (með venjulegri lögun, þ. e.) sem tvö ris eru á. Gagnstætt: Halvtag.

Hefte, ft. -r, kl., [hepti], a) (sjaldh.), það sem e-ð er tengt saman með, tengsli, tygill. — b) kver (sem partur af bók og annað enn örk): Bogens første Bind bestaaer af fire Hefter (er í fjórum kverum). — c) hepti = mundriði.

hefte, s. 1, [hepta], A) ás., 1) festa: H. noget med Traad (Søm). Gardinerne maae heftes høiere op. H. noget sammen. H. noget ved noget. — b) sjer í lagi, festa bók saman áður enn spjöldin eru látin á: Bøgerne ere falsede og heftede, men endnu ikke indbundne (það er búið að brjóta bókina og festa hana saman, en ekki að láta á hana spjöld). Einnig, binda bók í kápu. — 2) taka mann fastan, setja mann í höpt eða varðhald: Lade een h. for Gjeld. — B) h. s., a) eiginl., tolla (sb. loða): Det vil ikke h. uden Liim. — b) óeiginl., liggja á e-u: Der hefter en stor Gjeld paa denne Eiendom.

Heftebænk saumastóll bókbindara (P. Þ.).

Heftelade = Heftebænk.

Heftelse, sk., það að taka mann fastan. — b) skuld (eða þvíuml.) á landi.

Heftenaal bókbindaranál.

Hefteplaster blíföarplástur.

hefteviis, ao., í kverum: Bogen udkommer h.

heftig, ft. -e, e, ákafur: En h. Storm ofviðri. En h. Kamp snörp orusta. — b) sjer í lagi, vanstilltur (655 XI á 2. bls.), uppstökkur, (sb. hastig 2, b, sem er heldur linara).

Heftighed, án ft., sk., ákafi, áfergja, ákaflyndi, bráðlyndi, snögglyndi: Fornærme een ved sin H.

Heftning, ft. -er, sk., það að hefte.

*Hegira, nafn, flótti Mahómeðs frá Mekka til Medína 16. júlí 622.

Hegle, ft. -r, sk., eins konar kambur til að hreinsa með hör og hamp (hörkambur, hampkambur).

hegle, ás. 1, hreinsa hör eða hamp með kambi: H. Hør (Hamp). — b) (í tali), óeiginl.: H. een igjennem rífa e-n í sig. — Einnig sem h. s., nöldra, sífra: H. paa sine Tjenestefolk snupra vinnufólkið, veita því ákúrur. Hun har altid noget at h. over hún finnur sjer æfinlega e-ð til.

Heglehoved (í tali), nöldursskepna.

Heglehuus hús þar sem hör er hreinsaður.

heglehvas mjög oddhvass.

Heglekræmmer sá sem selur Hegler og þvíuml.

Heglemester umsjónarmaður yfir hreinsun hörs eða hamps.

Heglen, án ft., sk., það að hegle, a) eiginl., ang, nöldur: Man bliver kjed af hans bestandige H.

Hegler, ft. -e, kk., a) sá sem kembir óhroða úr hör eða hampi. — b) óeiginl. = Heglehoved.

Hegleri, kl., staður þar sem óhroði er kembdur úr hör eða hampi. — b) = Heglen bæði eiginl og óeiginl.

Hegletand tönn í hörkambi eða hampkambi.

Hegling, ft. -er, sk., það að hegle.

Hegn, ft. eins, kl., garður (girðing) í kringum skóg eða akur eða engi eða e-ð sem gróðursett er: Sætte H. Et forsvarligt (gildur) H. Et lovligt H. löggarður. Holde H. og Fred med sine Naboer.

hegne, ás. 1, [hegna], hegna um, girða um, verpa garði um: H. sine Marker. — Óeiginl., vernda.

Hegnet, kl., [hegnað-r, verod, á norrænu skjali 1265], gerði (skar eða eng o. s. frv. sem girt er um).

Hegngrøft skurður með garði.

Hegnsforordning tilskipun um girðingar.

hei = heida.

heida! ao., sem höfð er, þegar kallað er á menn álengdar, líkt og heyrðu! heyri þjer! heyri þið!

Heiducke, ft. -r, kk., (fyrrum), eins konar stórvaxinn fylgdarmaður höfðingja.

Heile, ft. -r, sk., [sb. heyló f. heiðarló, Dr. Seb.], (á Jótlandi) = Brokfugl.

Heire, ft. -r, sk., [hegri], hegri *ardea*, einkum *ardea cinerea.* — 2) (eins konar illgresi) *bromus secalinus.*

heise, ás. 1, (einkum á skipi), draga e-ð upp með köðlum: H. Seil vinda (draga) upp segl. H. Flag.

Heisning, ft. -er, sk., það að heise: Flagets H.

helbred, e., [sb. heilbrigð-r], (úrelt), heilbrigður, heill (á hófi).

Helbred, án ft., sk. og kl., [sb. heilbrigði], heilsa, heilsufar: En god (stærk) H. En slet (svag) H. heilsuleysi. Have en god (stærk) H. vera heilsugóður, (sb. hraustur). Have en slet (svag) H. vera heilsulaus (heilsulítill, heilsuveikur, heilsutæpur). Forkjøle sin H. (gera sig að kveif). — b) = Helsen: Naar man har Helbreden þegar maður er heilbrigður.

helbrede, ás. 1, lækna: H. en Sygdom. H. en for (af) en Sygdom. H. en Sygdom.

helbredelig, ft. -e, e., læknandi = læknanlegur.

Helbredelse, sk., lækning, heilun (Fms. V, 217).

Held, án ft., kl., [heill], lán, happ, heppni, (sb. Lykke): Have H. (vera heppian) med Creature (sb. tvö höfuð á hverju kvikindi). Han har stort H. i sin Handel honum gengur vel kaupverzlun. Være i H.

Held, kt., halli: Renden har ikke H. nok gengur ekki nóg niður á við. Karret staaer paa H. hallast. — Óeiginl.: Det er paa H. med Pengene peningarnir eru á förum, það er farið að saxast á þó.

Helde (líka Halde af halli), sk., hallandi.

helde, a. 1 og 2, A) b. a. 1, [halla; sb. drega f. draga], hallast: H. med Hovedet vera álútur, láta höfuðið slúta. — b) óeiginl.: Dagen helder degi hallar, hallar út degi. H. til (vera hallur til) et Parti. H. til (vera heldur á) en Mening. — B) ás. 1 og 2, 1) [halla], halla e-n: H. sit Hoved til een. H. sig op til en Muur. H. et Kar (halla því), for at lade Vandet løbe ud. — 2) [hella], hella e-u: H. Vallen fra Osten. H. Olie i Lampen. H. een over med Vand demba vatni á e-n.

heldig, ft. -e, e., heppinn, lánsamur: Være h. i sine Bestræbelser. — b) heppilegur: Hans Foretagende fik et heldigt Udfald.

Heldighed, ón ft., sk., það að vera heldig.

heldigviis, ao., = það vildi (svo heppilega) til, að: Der kom h. en Mand til.

Helding, sk., halli (það að hallast). — Óeiginl.: Det er paa Heldingen med ham (eða hans Formue) hann er kominn á heljarþrömina. — b) hallandi: Huset ligger paa Heldingen af (stendur utan í) en Bakke.

Hele, kt., [sb. Gode af god], nýtt orð, það sem ekkert vantar í. Sb. heel A, b.

hele, ás. 1, [heila, sb. Fms. V, 217], græða: H. et Saar. Saaret heles af sig selv grær sjálfkrafa.

*Heleneild hrælog á siglum og rám.

Helgen, ft. -e, kk., heilagur maður, guðs dýrðlingur.

Helgenbillede likneski dýrðlings.

Helgenbroder heilagur munkur.

Helgendag ártíð heilags manns.

Helgenglands geislar af höfði heilags manns.

Helgenlevninger, ft., helgir dómar.

Helgenminde heilög minning.

Helgenskriin skrín (Fms. V, 120) sem helgir dómar eru geymdir í.

Helheft eins konar furynjo sem er eins og þrífættur hestur.

*Helioscop, sk., sólargler (sjónpípa sem glerin eru svo gerð í að maður getur horft í sólina í gegnum þau)

helle, ás. 1, A) [helga], úrelt, nema í orðstiltæk. h. mig halvt eða heelt, þ. e., (jeg) helga mjer (það) hálft eða allt! (segir annar, þegar tveir finna e-ð). — B) á skipum, um eins konar kaðla samfestingu.

Hellebarde, ft. -r, sk., tvíshefld öxi á báu skapti og lagvopn fram úr.

Helleflynder flyðra (sb. stórflyðra, greipulúða, smálúða, smádepla; sömul. heilagfiski) *pleuronectes hippoglossus.*

Hellemisse, nafn, í almúgatali, a) allra heilagra messa (2. nóv.). — b) (líka Helmisse), húðarjálkur. Sb. Helmisseeg.

hellende, ao., mjög, ekki haft nema framan við for (t. o. m. en h. for Karl mesti beljaki) og fuld.

Hellenere, ft., Grikkir; einkum Forngrikkir.

heller, st., [heldr], a) fyrir framan eða aptan ikke, eða fyrir framan ingen: Hykle vil jeg ikke, h. ikke smigre. Han kom ikke i Selskabet; ikke h. Broderen. Hverken trænger jeg til hans Penge; ei h. vilde jeg (enda vildi jeg ekki) af ham tage Gaver. Der var ingen Penge i Pungen, og h. ingen i Kassen. — b) sem, fyrir aptan hvad, t. a. m. hvad h. (hvort sem) jeg skal leve, eller døe.

hellere [heldra], miðstig af gjerne; sjá gjerne.

hellig, ft. -e, e., [heilag-r; sb. Honning og hunang], heilagur: Den hellige Aand heilagur andi; sb. Helligaand. De hellige (helgir) Engle (Propheter, Apostler, Evangelister). Den hellige Jomfru María mey. Den hellige Fader páfinn. Den hellige Augustinus (o. s. frv. um önnur þess háttar nöfn, en ekki Augustinus den hellige), þó að menn segi (um konungs) Knud (Oluf, Ludvig) den Hellige. hellig stendur opt fyrir framan nöfn þeirra heilagra manna, sem einkum hafa verið dýrkaðir: H. Anders (Knud, Oluf). — Hun hører til de Hellige eða hun er af de Hellige (hún er ein af þeim, sem hafa á sjer þetta guðhræðslusnið). See hvor h. han gjør sig en hvað hann gerir sig góðan! — Et helligt Sted. — Den hellige Ild. Hellige Stikke. — b) friðheilagur: Domhuset er et helligt Sted. — c) órjúfanlegur: En h. Pagt. Et helligt Løfte. — d) háleitur, eða þvíuml.: Lundenes hellige Stilhed.

Helligaand, den H., heilagur andi.

Helligaften kvöldið fyrir e-n helgan dag, (sb. vaka t. o. m. í jónsvaka, aðfangadagskvöld).

Helligbrøde helgidagsbrot, helgispjöll: Begaae H. Betale H. (borga sekt fyrir helgidagsbrot).

Helligdag helgi = helgidagur.

Helligdagsklæder, ft., spariföt.

Helligdom, ft. -me, a) helgistaður. — b) helgir dómar.

hellige, ás. 1, a) helga (gera e-ð heilagt): „H. dem i din Sandhed“. — b) halda e-ð heilagt: H. Hviledagen. — c) helga (= vígja) e-m e-ð: H. Gud et Tempel. — Óeiginl., verja e-u til e-s: H. en Time til eensom Betragtning.

helliggjøre = hellige a.

Helliggjørelse, sk., það að helliggjøre.

Hellighed, án ft., sk., heilagleiki (sb. 619), helgi: Hans H. páfinn.

helligholde, ás., halda e-ð heilagt: H. Sondagen.

Helligholdelse, sk., það að helligholde (helgihöld).

Helligtrekongersdag þrettándi í jólum, (sb. affaradagur jólanna).

Helme sjá Hjelme.

helme (har), h. s. 1, (í tali), linna: H. med noget linna e-u. Han helmer ikke (linnir ekki, er ekki í rónni) før han har o. s. frv.

Helmisse sjá Hellemisse b.

Helmisseøg = Helmisse.

Helsen, óo ft., sk., [heilsan með greininum], góð heilsa, heilbrigði: Faae sin H. igjen verða albata. Have sin H. eða være ved H. vera heill heilsu.

Helsot, [helsótt], banamein, dauðamein.

Helspætter, ft., bláleitir deplar er stundum koma út um mann í sóttum er menn halda að boði dauða (dauðadeplar).

helst [helzt], efsta stig af gjerne; sjá gjerne.

Helt, ft. eins, sk., (fiskur) *salmo lavaretus.*

Helt, ft. -e, kk, hetja, kempa, kappi, garpur, hreystimaður, hermaður, bardagamaður: Oldtidens Helte. — Einnig er Helt haft þar sem vjer nefnum ekkert af þessum orðum, bæði líkt og framkvæmdarmaður, ágætismaður, þjóðmenni, (t. a. m. ogsaa Freden har sine Helte), og eins um þann, sem mest er látið á bera í e-u æfintýri, hvort sem það er ætlað til leiks eða lesturs, (t. a. m. Helten i Stykket; Helten i Fortællingen).

Heltealder hetjuöld: Nordens H.

Heltedaad afreksverk, hreystiverk, þrekvirki, stórvirki.

Heltedands (skáldl.) hildarleikur, o. s. frv.

Heltedigt drápa, kvíða, söguljóð, kappakvæði.

Heltedyd mikill drengskapur, hjartaprýði.

Heltedyst víg afburða frækilegt.

Heltedod það að falla með drengskap: Han døde en H. hann fjell við mikinn orðstír.

Heltefærd hreystiverk, garpskapur.

Heltegjerning = Heltedaad.

Heltehjerte hjartaprýði, hugprýði, karlmennska, drengskapur.

Heltekraft hreysti = garpskapur.

Helteliv hetjulíf.

Heltemod hjartaprýði, hugprýði, drengskapur, garpskapur.

heltemodig hugprúður, (í skáldskap: hauklyndur, hjaldurþorinn, hugframur, o. s. frv.). — b) djarflegur, drengilegur.

Heltenavn kappanafn.

Helteold = Heltealder.

Helteqvad = Heltedigt.

Helteroes frægð fyrir hreysti.

Heltervgte = Helteroes.

Heltesang lofkvæði um hetju(r).

Helteskik hetjusiður.

Helteslægt ættbálkur hreystimanna.

Heltestyrke það að vera rammur að afli.

Heltesværd sverð hetju (í skáldskap mækir, o. s. frv.).

Helteæd afspringur hreystimanna.

Heltetid = Heltealder.

Helteæt = Helteslægt.

Heltinde, ft. -r, kvk., sama um kvenmann, og Helt um karlmann.

Helvedangst ógn helvítis.

Helvede, kl., (helvíti], helvíti. — Eig. et. er hafður í tali líkt og á ísl., t. a. m. det er en Helvedes Karl til at springe.

Helvedfart niðurför til helvítis.

Helvedgjerning djöfulleg athöfn.

Helvedpine helvítis kvalir.

*Hemiplegie, sk., hálfvista.

*Hemiplexie, sk., = Hemiplegie.

*Hemisphære, sk., = Halvkugle, Halvklode.

hemme, ás. 1, [hemja], stöðva, stilla, stemma stiga fyrir e-u, aptra (hamla, tálma) e-u: H. Vandets Løb. H. Uordener.

hemmelig [heimullig-r?], 1) ft. -e, o., a) um það sem ekki er látið á bera, leyni-

legur, leyadur: En h. Raadgiver leyndarráðgjafi. En h. Sammenkomst lauafundur. Hemmeligt Ægteskab. En h. Sorg (launharmur). Holde noget hemmeligt drepa huldu á um e-ð (fornt), draga dulur á e-ð, láta ekki bera á e-u. — b) fólginn (óskiljanlegur). — c) = hemmelighedsfuld. — 2) sem ao., leyailega, með leynd, á laun, í laumi: Være h. gift. Han blev h. efterstræbt.

Hemmelighed, sk., 1) án ft., launung, leyad. — 2) með ft. -er, a) leyndarmál, launungarmál, hljóðmæli: Gjøre en H. af noget = holde noget hemmeligt (sb. hemmelig 1, a). Det er noget, som jeg gjør ingen H. af mjer er engia launung á því. — b) leyndardómur sem ekki verður skilinn: Efterforske Naturens Hemmeligheder.

hemmelighedsfuld dulur.

hen, ao., [héðan], líkt og í e-a átt, en á ísl. er ekkert orð haft á þá leið, a) um stað: Gaae h. til een gauga til e-s, gaaga að e-m. Agte sig h. til et Sted ætla þangað. See h. til noget líta á e-ð. Hvor jeg end vender mine Tanker h. hvert sem jeg renni huga minum. Naar du kommer længere h. ad Veien þegar þú ert kominn lengra. Noget h. i Bogen aokkuð aptur í bókinni. Sprede noget h. (út) over Marken. — Vandet koger h. seyðist niður. Tæres h. eyðast. — b) um tíð: Længere h. paa Sommeren seiana í sumar, seinna um sumarið. H. efter Nytaar eptir nýár. H. imod Juul undir jól. — Trække Tiden h. draga tímann. Det kan endnu staae h. i nogen Tid það má dragast nokkuð enn. Det kan gaae h. for denne Gang það verður að vera svo í þetta skipti.

henaande, ás., aada e-u frá sjer.

henbringe flytja (fara með) e-ð á e-n stað: Er Bordet henbragt er búið að flytja borðið? — b) óeiginl. = tilbringe 2.

Henbringelse, sk., það að henbringe.

henbære, ás., bera e-ð á e-n stað; optar bære hen (sb. bære A, 1, a).

henboie beygja (o. s. frv.) e-ð í e-a átt: Grenen var henboiet over Bænken. — b) óeiginl.: H. Talen (víkja málinu) til en anden Gjenstand.

henbølge (er) líða áfram í bylgjum.

hendaane líða út af.

hendrage, ás., draga e-ð í e-a átt: Hendrages (tælast) af Lyster (Begjerligheder). — b) = tilbringe 2.

hendreie snúa e-u eitthvað: H. (víkja) Samtalen til noget.

Hendreining, sk., það að hendreie.

hendrive, ás., eyða tímanum: H. sin Tid i Lediggang.

hendrømme, ás., eyða tímanum eins og í draumi: H. sit hele Liv.

hendysse svæfa: Hendysset i en let Slummer sem runnið er í brjóstið á, sem svefuhöfgi er fallinn á.

hendøe verða aldauða, líða undir lok, verða að öngvu, hverfa hægt og hægt.

hendøse, ás., = døse hen eða bort (sb. døse b).

henegne, ós., (sjaldh.) = anvende: „Naturlæren, henegnet paa det menneskelige Legems Tilstand".

Henfald, kl., = Hedenfart b.

henfalde leggja af, dragast (veslast) upp, hrörna, gaugast fyrir. — Ho. l. t. henfalden sem o., horaður, sem ekki er nema bein og sinar. — b) leggjast í = sökkva sjer niður í: H. til Spil (Lediggang). H. til Tungsindighed verða geðveikur.

henfalme fella af, láta á sjá(st).

henfare líða, einkum í ho. l. t., a) liðinn, um garð genginn: Henfarne Dage (Tider, Glæder). — b) = hedenfaren.

Henfart, sk., = Hedenfart: Dødelig H.

henflagre, a) h. s. (er), flökta í e-a átt. — b) sem ós., (sjaldh.): H. Livet vera síflöktandi.

Henflugt flug í e-a átt.

henflyde (er), renna (eiginl.); en þó optar líða: Hans Liv henflød roligt og uden Sorger.

henflye (er), h. s., flýja eitthvað = leita hælis: H. til Kongens Naade (sb. leita á náðir e-s).

Henflytning flutningur á e-n stað.

henflyve hverfa (um tíð).

Henfærd = Henreise. — b) = Hedenfart b.

henføre, a) eiginl., flytja e-ð á e-n stað. — b) óeiginl., í þeirri merk., sem heimfæra er haft í.

Henførelse, sk., það að henføre.

Hengang, án ft., leiðin þangað.

hengive gefa e-m e-ð (óeiginl.): „At vi h. Gud vore Hjerter". — b) tiðkanlegast með sig: H. sig til Gud gefast guði. H. sig i (eða til) Guds Forsyn fela sig undir o. s. frv. Han hengav sig aldeles til (sökkti sjer öldungis niður í) denne Lidenskab. — 2) einkum í ho. l. t. hengiven, sem e., a) hneigður (gefinn) fyrir (optast nær e-ð illt): Hengiven til Spil (Vellyst). — b) elskur að e-m, hollur (vinveittur) e-m, sem (þiggj.) er vel við e-n: Hun er ham meget hengiven.

Hengivelse, sk., það að hengive sig, (sb. Hengivenhed c).

Hengivenhed, án ft., sk., a) það að vera hneigður (gefinn) fyrir e-ð, tilhneiging. — b) hollusta, ást, vinátta. — c) auðsveipni.

henglide líða áfram (einkanl. um tímann).

hengræde, ás., eyða tímanum í gráti, gráta e-n tíma (þ. e. vera að gráta meðan hann líður). — b) (sjaldh.), gráta e-u á e-n stað: Havde jeg kunnet h. mine Forestillinger .... paa Papiret.

hengræmme eyða tímanum í sorg og sút, sýta e-n tíma (þ. e. meðan hann er að líða).

henhjasket, [sb. hjaske], (í tali), sem (þiggj.) hroðað er af: Et h. Arbeide.

Henhold, kl., skírskotun (sb. henholde 2): I H. til min forhen anførte Mening eptir því, sem jeg hef áður sagt, eða þvíuml.

henholde, ás, draga, tefja: H. Tiden for een. H. een med Snak. — 2) h. sig til noget (t. a. m. til sin forrige Erklæring, til eens Løfte) skírskota (vísa) til e-s, bera e-ð fyrir sig.

henhvile, a) (sjaldh.), halda kyrru fyrir. — b) = henligge: Lade en Sag h. (láta e-t mál vera við það sem komið er) indtil videre.

henhvirvle, ás., feykja e-u á e-n stað.

henhøre (har), h. s., vita í e-a átt (óeiginl.): Denne Sag henhører til et andet Collegium veit undir (eða í) annað stjórnarráð. Hvad der henhører (það sem hafa þarf) til Livets første Fornødenheder.

henimod, ao., allt að því, nærri því, nærfellt, líka fram undir (sem fs. með þol.): H. et tusinde Rigsdaler. H. en Tønde. Klokken er h. tolv það sígur að hádegi.

henjamre, ás., eyða tímanum í kveini, kveina e-n tíma (þ. e. meðan hann er að líða).

henkalde kalla e-n á e-n stað: Han lod ham h. i Eenrum hann ljet kalla hann á einmæli. — Óeiginl., kalla e-n hjeðan úr heimi: Han blev henkaldt i sin feireste Ungdom.

henkaste fleygja (saara) e-u frá sjer. — Óeiginl., sleppa e-u (munnlega): En henkastet Yttring e-ð sem veltur upp úr manni.

henklynke, ás., eyða tímanum með voli (og víli): H. den lange Nat vera að vola (kveina) alla nóttina.

henkoge (er), h. s., seyðast niður: Vandet var henkogt til det halve soðið niður til helminga.

Henkogning, sk., það að henkoge.

Henkomst, án ft., sk., þarkoma.

henlede, [af lede leiða], leiða e-ð á e-n stað: H. Vand til en Mølle veita vatni að mylnu. — Óeiginl.: H. Talen (víkja málinu) til en Gjenstand leiða (færa) e-ð í tal. H. Opmærksomheden paa noget (vekja eptirtekt á e-u).

Henledning, sk., það að henlede: Vandets H. (leiðing vatnsins) til lavere Egne.

henlege, ás., eyða tímanum í leik, vera að gera að gamni sínu e-n tiltekinn tíma.

henleve, a) h. s, (eiginl. lifa), vera: „Vi have seet hele Nationer at h. i Uvidenhed om denne Pligt." — b) ás., lifa lífi: H. sit Liv i Eensomhed.

henligge liggja í dái (óeiginl.): Denne Sag har nu henligget i flere Aar. Sb. henhvile b.

henlyne, ás., skjóta e-u eins og eldingu.

henlægge, 1) leggja e-ð á e-n stað, leggja e-ð frá, einkanl. um það sem maður ætlar að geyma: H. noget til Vinteren. — 2) óeiginl., a) leggja e-ð (sem gjöf) til e-s: H. et Gods til en Stiftelse. — b) leggja e-ð frá: Denne Sag henlægges indtil videre. (Sb. henligge.)

henne, ao., [sb. fremme af frem, o. s. frv.], líkt og í e-i átt, en á ísl. er ekkert orð haft á þá leið, a) um stað: Han er ikke hjemme; men hvor han er h. (hvar hann er), veed jeg ikke. Hun er h. hos sin Moder hún er hjá henni móður sinni. Der (hist) h. paa Bordet þarna á borðinu. — Længere h. (framar) paa Veien er bedre Plads. Det staaer længere h. (aptar) i Bogen. — b) um tíð: Vi ere alt langt h. i Maaneden (Aaret) það er farið að líða á mánuðinn (árið).

henraadne fúna niður.

henregne, ás., telja e-ð með e-u: Dette Dyr henregnes til Insecterne.

Henreise leiðin þangað.

henrette stýra (stefna) e-u á e-ð. — 2) taka (dæmdan) mann af: H. en Forbryder.

Henrettelse, ft. -r, sk., manna aftaka.

henrinde renna burt. — Óeiginl., líða: Han lod ikke sin Ungdom unyttet h.

henrisle renna áfram suðandi.

henrive, 1) (sjaldh.) = bortrive a. — 2) óeiginl., a) = bortrive b, β. — b) gagntaka: Lade sig h. af Lidenskaber (Lyster, Begjerligheder). — c) gera e-n frá sjer numinn: Denne Taler forstaaer at h. sine Tilhørere. — Ho. nút. t. henrivende sem e., einkar yndislegur: En henrivende Skjønhed (Musik). Et henrivende Foredrag.

henrulle, 1) h. s., velta áfram: De henrullende Bølger. — 2) ás., velta e-u á e-n stað.

henrykke, ás. 1 og 2, gera e-n frá sjer numinn: Hendes Skjønhed henrykkede (eða henrykte) ham hann varð frá sjer numinn af fegurð hennar. Han var ganske henrykt.

Henrykkelse, ft. -r, sk., það að vera frá sjer numinn, leiðsla.

henrække, ás., rjetta e-ð fram.

Henrækning, ft. -er, sk., það að henrække.

hensee, h. s., lita á (óeiginl.).

Henseende, ft. -r, sk., gætur, gaumur: Have H. til noget lita á e-ð, gefa gætur að e-u. Þó er þetta orð ekki liðkanlegt, nema með fs. i, t. a. m. i enhver H. eða i alle Henseender i alla staði, með öllum greinum (655 XXXII). I nogle Henseender i sumum greinum. I den H. í þeirri grein, að því leyti. I H. til hans Alder um aldur hans; aldursins vegna; eðo þvíuml.

hensegne hniga (deyja).

hensende senda e-n eða e-ð á e-n stað: Der blev han hensendt (hann var sendur þangað) af Øvrigheden.

hensidde sitjo kyr: H. (sitja) i uskiftet Bo. Enken kan h. (blive hensiddende) ved Gaarden ekkjan má vera kyr á jörðinni.

Hensigt, ft. -er, sk., áform, ásetningur, tilgangur, hugur (t. a. m. er menn fara með þann hug heiman, at þeir vilja á mönnum vinna): Fremme en H. Skjule sine Hensigter. Det har aldrig været min H. (jeg hef aldrei ætlað mjer) at gjøre det. — b) (sjaldh.) = Hensyn.

hensigte, h. s., benda (o. s. frv.) á e-ð.

hensigtsfuld sem hefur mörg áform; sem gefur gaum að mörgu.

hensigtsløs tilgangslaus; sem ekki er til neins.

hensigtsmæssig, ft. -e, e., = hensigtssvarende.

hensigtsstridig sem ekki er nema til at spilla því sem maður ætlar sjer.

hensigtssvarende, [sh. svare], sem á við til að framkvæma e-ð.

henskikke = hensende.

henskride liða (um tímann).

henskrive færa e-ð í letur, letra, skrá.

henskyde, ás., a) kenna e-m e-ð = kenna e-m um e-ð. — b) skjóta máli sinn undir e-n: H. sin Sag til een = h. sig under een.

henskylle, ás., = bortskylle.

henslide, ás, lifa hógu lifi: H. sin Tid i Armod eiga í sifeldu basli.

henslumre (er) sofna út af; andast; leggjast i dá.

henslæbe, ás., = henslide: H. sine Dage i Sorg og Møie eiga í sifeldri sorg og mæðu.

hensmelte, h. s., bráðna, þiðna, o. s. frv. — H. i Graad (Taarer) (skáldlegt orðatiltæki um að) fara að gráta. — Einnig (t. a. m. um fjármuni), rýrna, ganga saman.

hensmuldre verða að dupti; verða að rústum.

hensnige, í h. sig (um tímann), líða svo ekki beri á: Aarene hensneg sig uformærkt.

hensove (er), h. s., skilja við, sálast, andast, látast: Hensovet liðinn, framliðinn.

hensprede dreifa e-u víðs vegar: Henspredes af Vinden fjúka í vindi (623). — Óeiginl., eyðast, hversa.

henstaae standa svo að ekki sje við átt, liggja í dái: Jeg kan ikke længere lade Pengene h. Den Bygning (Sag) har nu henstaaet i et heelt Aar. Sagen henstaaer endnu uafgjort er óútkljáð enn.

Henstand, án ft., sk., frestur (forn frest kl. ft.): Uden al (eða videre) H. frestlaust. Give een H. med noget (fornt: ljá e-m fresta um e-ð).

henstede setja e-ð á e-n stað.

henstille skjóta e-u undir e-n eða til hans úrskurðar, bera e-ð undir e-n: H. noget til eens Kjendelse (Afgjørelse, Godtbefindende).

henstrø dreifa e-u út um allt.

henstævne, 1) ós., stefna e-m. — 2) h. s., stefna (fara) eitthvað.

hensvinde fara = hverfa, dvína: Med Ungdommen hensvinder Skjønheden. — b) liða (um tímann).

hensværme, ás., eyða tímanum i svakki.

hensvæve líða úr einum stað í annan.

Hensyn, ft. eins, kl., gaumur, gætur: Tage H. til noget hyggja (gá, gefa gaum) að e-u, líkt og hafa hliðsjón af e-u. Med H. til Alderen að aldrinum til, eðo þvíuml. Uden H. til egen Fordeel ekki í ábata skyni; hvort sem hann hefði sjálfur hag af því, eða ekki; eða þvíuml.

hensynge, ás., vera að syngja e-n tíma (þ. e. meðan hann er að líða).

hensynke, h. s., sökkva (sökkva sjer) niður í: Hensjunken i dyb Betragtning sem er i þungum hugsunum.

hensynsløs sem ekki hefur hliðsjón af neinu.

hensætte, ás., setja e-ð á e-u stað: Hensættes (vera settur) i Fængsel.

hensørge, ás., eyða tímannm í sorg: H. Resten af sit Liv syrgja það sem eptir er æfi sinnar.

hentage, ás., a) = borttage a. — b) (sjaldh.), gagntaka. — 2) ho. t. t. hentagen sem e., limafallssjúkur.

hente, ás. 1, [heimta], sækja, fara eptir e-m eða e-u: H. Vand. H. en Læge ud paa Landet fara í borgina eptir lækni.

hentrylle koma e-m i e-ð (eins og) með töfrum.

hentumle, ás., eyða tímanum í ólátum.

hentyde, a) ás., þýða e-ð upp á e-ð: „Andre hentydede Bogens Skjemt paa deres Uvenner". H. noget paa sig taka e-ð til sín. — H. noget til det værste snúa e-u á versta veg. — b) h. s, benda til e-s (óeiginl.): Dette Foretagende synes at h. paa en Forandring i hans Beslutning það er eins og þar af megi ráða, að honum hafi snúizt hugur.

Hentydning, ft. -er, sk., það að hentyde.

hentye flýja til (ó náðir) e-s.

hentære, ás., eyða e-u smátt og smátt: Hentæres (dragast – veslast – upp) af Sygdom (eða Sorg).

Hentæring, sk., það að hentære.

hentørre, ás., smáþurrka e-ð svo að það eyðist: Vandet i Parken er henterret þornað upp. Græsset hentørres ved Solens Varme skrælnar.

Hentørring, ft. -er, sk., það að hentørre.

henvandre = bortvandre.

henved, ao., hjer um, hjer um bil: H. et Tusinde Mennesker hjer um bil þúsund (gjör.) manns. Være h. fyrretyve Aar gammel hjer um bil fertugur, á fertugs aldri. Det var h. Midnat það var um miðnætti (þol.).

Henvei, án ft, leiðin þangað, leiðin að heiman.

henveire feykja e-u burt.

henvende, ós., snúa e-u í e-a átt (einkum óeiginl.): Alles Øine vare henvendte paa ham allir horfðu (störðu) þangað, sem hann var. H. Opmærksomheden paa noget vekja eptirtekt á e-u. H. sig til een leita e-s = flýja til e-s.

Henvendelse, sk., það að henvende.

Henvending, sk., = Henvendelse.

henvifte, ás., feykja e-u eitthvað með hægum gusti.

Henviisning, ft. -er, sk., tilvísun.

henvinke, ás., benda e-m að fara eða koma eitthvað.

henvise vísa e-m eitthvað: H. een til Øvrigheden. H. til et Skrift vísa í e-t rit.

henvisne eyðast með því að visna eða skrælna: Alle Blomster h. ved den langvarige Tørke.

Henvisnen, sk., það að henvisne.

*hepatisk, ft. -e, e., lifrar-; sem lifrarlitur er á.

her, ao., [hèr], hjer: Kom h. hen komdu hingað (en farðu ekki þangoð)! H. og der eða hist og h. hjer og hvar, hingað og þangað. — See h. littu (líti þjer, líti þið) á! H. har du Bogen þarna er bókin. H. kommer han þarna kemur hann. Kom h. komdu hjerna! komdu hingað! — b) nú, i þessu efni, o. s. frv.: H. maa handles nú verður að gera e-ð. H. (þegar hjer var komið ræðunni eða hverju sem er) kunde han ikke længere holde sig.

heraf, ao., hjer af, af þessu.

*Heraldik, sk., skjaldmerkjafræði.

*heraldisk, ft. -e, e, sem lýtur að skjaldmerkjafræði.

Herberg (eða Herberge), ft. Herberger, kl., [herbergi], a) = Gjestgiversted. — b) herbergi manns i annarlegu húsi: Komme i H. Ligge i H. Søge sig et andet H. — c) samkomuhús iðnaðarmanna.

Herberge sjá Herberg.

herberge, ás. 1, [herbergja], herbergja, hýsa.

herefter, ao., hjer eptir, hjeðan í frá.

herefterdags = efterdags.

herfor, ao., hjer fyrir, fyrir þessu eðo þetta, o. s. frv.: H. gives intet Raad við þessu á ekkert.

herfra, ao., hjer frá, frá þessu; upp frá þessu, hjeðan í frá.

herfrem fram (eða út) hingað.

herhen hingað (í toli: hingarna).

herhid = herhen.

herhos, ao., a) rjett hjerna við. — b) hjer að auki: H. er tillige at bemærke. — c) h. sendes en Pakke hjer fylgir böggull. Pengene følge h. eru hjer með, eru með brjefinu.

heri, ao., hjer í, í þessu.

heriblandt, ao., hjer (þar) á meðal.

herigjennem, ao., hjer um (um þenna stað): Han reiste h.

herimellem, ao., hjer á millum.

herimod, ao., hjer á móti, móti þessu.

herind inn hingað.

herinde hjer(na) inni, inni hjer.

Herkomst, án ft., sk., ætterni: Af ringe H. af lágum stigum.

herlig, ft. -e, e., dýrðlegur (forn dýrl.), veglegur, ágætur: Et herligt Maaltid (Optog). Vinde en h. (fagran) Seier. Herlige Gaver. Hun er en h. Kone allra vænsta kona.

herliggjøre dýrka (í fornri merk.) = gera e-ð dýrðlegt.

Herliggjørelse, sk., það að herliggjøre.

Herlighed, ft. -er, sk., dýrð. — 2) sjer í lagi a) hlunnindi: Denne Gaard har mange Herligheder. Det er en stor H. ved (kostur á) den Gaard, at den har Skov og Fiskeri. — b) rjettindi landseiganda á jörðum sinum (einkum alls kyns veiðar og rjettur á að veita það hrauð sem jarðirnar heyra til): Ved at sælge Bondergodset forbeholdt han sig Herligheden.

Herlighedseier sá sem á sum rjettindi (Herlighed 2, b) á e-l fasteign.

*Hermaphrodit, ft. -er, kk., viðrini.

hermed, ao., með þessu, o. s. frv.: H. følger brjefinu fylgir o. s. frv. H. (við þetta) er det forbi. H. vil jeg sige (það er efnið í orðum mínum).

Hermelin, n. -er, sk.,(hreisikötturinn ermski) *mustela erminea.* — b) = Hermelinsskind: En Kappe fodret med H.

Hermelinskaabe (kvenn)kápa sem skinn of ermskum hreisiköttum eru undir.

Hermelinsskind skinn af hreisikettinum ermska.

*Hermeneutik, sk., skýringafræði, þýðingafræði.

*hermetisk, a) n. -e, e.: H. Philosophie = Guldmagerkonst. — b) sem aa.: H. lukket lokaður svo að ekkert lopt komist að.

*Hermitage, sk, einsetustaður.

herned niður (ofan) hingað.

hernede hjer á jörðu, hjer í heimi, hjer i lifi, í þessu lífi, í þessum heimi, þessa heims.

hernæst, ao., þessu næst.

*heroisk, n. -e, e., hetjulegur: Den heroiske Tidsalder hetjuöldin. H. Digt = Heltedigt. En h. Handling hetjuverk.

Herold, n -er, kk., kallari, (sb. þingkallandi, 655 IV á 2. bls.).

Heroldstav eins konar sproti eða slöng sem kallarar höfðu.

herom, ao., hjer um, o. s. frv.: Vend dig h. snúðu þjer hingað!

heromkring, ao., hjer í kring: H. boer ingen af det Navn.

herop hingað upp, upp hingað: Kom selv h.!

*Heros, n. Heroer, kk., = Halvgud.

herover, ao., hingað yfir um: Han kommer h. til Foraaret. — b) sakir þessa: H. blev han meget fornøiet við þetta varð hann glaður mjög.

herpaa, ao., hjer á: H. kommer det an undir þessu er það komið. — b) því næst: H. begyndte han sin Tale.

Herre, n. -r, kk., [herra], lánardrottinn, lávarður, (hús)bóndi; höfðingi; landsdrottinn, drottinn: Tjeneren og hans H. Være en god (streng) H. mod (vera góður — harður — við) sine Folk. Orðskv.: Som Herren er, saa følge hans Svende eptir höfðingjanum dansa limirnir. Være sin egen H. vera öngvum háður. — Herren og Fruen (þegar heldrafólk á i hlut), hjónin. — Være H. (höfðingi) over et Land. Riget blev deelt imellem flere Herrer. — Han er H. til dette Grevskab eða til denne Gaard eigandi að því. — Være H. over sine Lidenskaber (Lyster, Tilbøieligheder) stjórna geði sinu. — Herren eða Vor H. drottinn = guð = guð drottinn: Herrens Villie skee verði guðs vilji! — Herre, i virðingar skyni, hefur allt of verið að færa sig út, og er nú haft um alla, sem eru heldur fyrirmannlega búnir: En rig, gammel H. Herrer og Damer. Min H. (herra minn)! Mine Herrer (herrar mínir)! — Fyrir framan nafn er ekki sagt eða ritað Herre, heldur Herr (eins og Grev f. Greve, Kong f. Konge, Fru f. Frue): Herr (optast nær skammstafað Hr.) M. herra M.

Herrebarn fyrirmanns barn.

Herreblad mannspil.

Herrebord matborð (hús)bóndans. — b) herralegt borðhald.

Herreborg = Ridderborg.

Herrebud drottins orð (t. a. m. í orðskv. dýrt er drottins orðið).

Herrebon höfðingjabæn: H. er Herrebud (orðskv.).

Herred, n. -er, kl., [hèrað], hjerað (sem fyrrum var í Danmörku bæði sýsla og prófastsdæmi).

Herredag (fyrrum i Danmörku), samkoma tignustu manna til að dæma dóma og íhuga ríkisstjórnarmálefni.

Herredagsdom dómur sem dæmdur var á því þingi (Herredag).

Herredagsstævning stefna til þess þings (Herredag).

Herredragt fyrirmanna klæðabúnaður.

Herredsbønder, n., hjeraðsbændur.

Herredsfoged hjeraðsdómari.

Herredsmænd, n., hjeraðsmenn (D. L.).

Herredsskjel hjeraðamót.

Herredsskriver hjeraðsskrifari.

Herredsting hjeraðsþing: I sildigere Tider ere flere Herreder lagte under et H.

Herredømme, kl., yfirráð, yfirboð, völd, riki og drottnun (625): Have H. over een. Have Herredømmet i et Land.

Herrefolk, n., stórmenni.

Herrefugl fuglakonungur (örn).

Herrefærd höfðingleg för. — b) höfðingjabragur. — i tali, ósköp (sem báð). — c) sjá Hærfærd.

Herreføde (herramanns matur), sælgæti.

Herregaard herragarður.

Herregunst höfðingja hylli.

Herregilde stórveizla.

Herrehyldest (úrelt) = Herregunst.

Herrekloster (fyrrum), stórklaustur (í Danmörku).

Herreklæder, n., fyrirmanna klæðnaður.

Herrelevnet það að eiga eins gott og höfðingi.

Herrelofte höfðingja loforð.

herreløs höfðingjalaus, (sb. höfuðlaus her), drottinlaus: Et herreløst (höfðingjalaust) Rige. Herreløse (drottinlausir) Tjenere. Herreløse (eiganda lausir) Hunde hundar, sem ekki er eigandi að. Herreløse Ting hlutir, sem ekki er eigandi að.

Herremaaltid dýrðlegt borðhald.

Herremagt höfðingja vald.

Herremand herragarðs-eigandi.

Herremode = Herredag.

Herrepragt höfðingleg viðhöfn.

Herreret = Herreføde.

Herresal höfðingja salur.

Herreskifte höfðingja skipti, drottnaskipti.

Herreskik höfðingja siður.

Herreskjenk gjöf frá höfðingja.

Herreskjold sjá Hærskjold.

Herreslot göfugs manns höll.

Herrestads = Herrepragt.

Herrestamme höfðingja ætt.

Herrestand = Adelstand.

Herrestøvler, n., karlmannsstígvjel.

Herresæde höfðingja setur.

Herreviis, i orðatilltæk. paa H. að höfðingja sið, sem háttur er til stórmennis.

Herse, n. -r, kk., [hersi-r], hersir.

Herskab, kl., 1) án n., = Herredømme: Komme under eens H. Konen har Herskabet konan ræður öllu, hún er bæði bóndinn og húsfreyjan. — 2) með n. -er, a) göfugt eða tigið fólk (hjún og nánustu ættingjar) að því leyti sem það hefur sðra fyrir undirmenn: Det kongelige H. konungsfólkið. Han tjener hos et fornemt H. hjá mikils háttar fólki. Bønderne kunne ikke svare Herskabet (landsdrottni) hvad de skulle. — b) mikil fasteign sem e-r á.

herskabelig, n. -e, e., sem til heyrir göfugu eða tignu fólki: Herskabelige Godser (herraeignir).

Herskabsbord húsbænda borð (þar sem göfugir húsbændur eiga í hlut).

Herskabskudsk vagnstjóri hjá heldra fólki.

Herskabsvogn sjálfs vagn.

herske (har), h. s. 1, ríkja, drottna: H. over et Land (Folk) ráða fyrir (vera höfðingi yfir) því. H. i (ráða fyrir, vera höfðingi yfir) en Stat (By). Den herskende Magt (það sem öllu ræður) i en Stat. Den herskende Religion (sú trú sem gerð er að yfirtrú) i et Land. — b) gangast við, ganga fjöllum hærra: Herskende Meninger (Fordomme).

Herskeaand = Herskeraand; Herskelyst.

herskekjær = herskelysten.

Herskekonst sú list að drottna.

Herskelyst, án n., yfirgirnd.

herskelysten yfirgjarn.

Hersker, n. -e, kk., drottinn = yfirboðari.

Herskeraand stjórnsemi.

Herskerinde, n. -r, kvk., drottning (t. a. m. eins og það er haft í Grágás); sb. húsmóðir.

Herskerkraft þróttur til að geta stjórnað, stjórnsemi.

Herskerlyst fýsi e-s sem yfirboðara.

herskesyg mjög yfirgjarn.

Herskesyge mikil yfirgirnd.

hertil, ao., hingað: H. kommer, at hjer að auki. — b) hjer á ofan.

Hertug, n. -er, kk., [hertugi], hertogi.

Hertugdømme, n. -r, hertogadæmi.

hertugelig, n. -e, e., hertoga-: Hertugelige Personer þeir sem eru hertogatignar.

Hertuginde, n. -r, kvk., hertogafrú.

herud út hingað: Han maa selv komme h. hann verður að koma út sjálfur. H. komdu út! komi þið út! farðu út! o. s. frv. H. med ham rektu (reki þið) hann út! o. s. frv.

herudover, ao., út úr þessu.

herunder, ao, undir þessu.

herved, ao., rjett hjer við, hjer í nánd: Han boer nær h. — b) við þetta, o. s. frv.

herværende, [sb. være], sem hjer er: Mine h. Venner.

Hest, n. -e, sk., [hest-r], hestur, (hross i þeirri merk., sem oft tíðkast): Holde (hafa) Heste. Kjøbe sig et Par Heste. Stige til H. stíga á hest sinn, fara á bak. Staae af Hesten stíga (fara) af baki. Være til H. vera ríðandi. Jeg mødte ham til H. mætti honum á reið.

Hestearbeide fjaskaleg stritvinna.

Hesteavl það að koma upp hrossum.

Hestebeslag hestajárn. — b) það að járna hesta: Læse over Hestebeslaget kenna munnlega, hvernig fara eigi að járna hesta.

Hestebjørn stærsta hjarðdýr.

Hestebrems kleggi *oestrus haemorrhoidalis.*

Hestebyrde hestklyfjar.

Hestebønne = Foderbønne.

*Hestedoctor (fyrrum, og enn hjá almúga) = Dyrlæge, (sb. hrossalæknir).

hestedum (i tali) nautheimskur.

Hestedækken verja sem breidd er yfir hesta svo að ekki skuli setja að þeim.

Hestefedt hrossaflot.

Hestefoder það sem hestum er gefið.

Hestefolk sjá Hestfolk.

Hestefol sjá Hestfol.

Hestegilder hestageldir.

Hestegjødning hrossatað sem áburður.

Hestehaar hrossbár.

Hestehale tagl.

Hestehandel hestaverzlun.

Hestehandler, n. -e, kk., hestakaupmaður.

Hestehave umgirtur hrossahagi.

Hestehilde eins konar snara til að ná hestum með.

Hestehjelp hestanotkun: Denne Maskine drives uden H. (hestlaust) ved Vand.
Hestehold hrossahöfn.
Hestehov hrosshöfur.
Hestekjender sá sem hefur vit á hestum.
Hestekjøb hestakaup: Slutte et H. hafa hestakaup. Giftermaal er intet H.
Hestekjød hrossakjöt.
Hestekobbel = Halskobbel.
Hestekraft hests-afl. Hestekræfter sjaskalegir burðir, (sb. nautsterkur).
hestekyndig sem hefur vit á hestum.
Hesteleie hestsleiga.
Hestelæge (í skjali 1485) = Dyrlæge.
Hesteman fax á hrossi.
Hestemarked hrossamarkaður.
Hestemelk = Hoppemelk.
Hestemøg hrossatað.
Hestemølle mylna sem snúið er af hestum.
Hestemøller sá sem á mylnu sem snúið er af hestum.
Hestenatur (í tali), heiðinna manna heilsa.
Hesteprang hestamang.
Hestepranger hestamangari.
Hestepære (í tali), hrossataðsköggull.
Hesteopdræt = Hesteavl.
Hesterumpe = Hestehale.
Hesterøgt hirðing hrossa.
Hesterøgter hrossamaður.
Hesteskifte hestaskipti.
Hestesko, [hestskó-r, í hestskó-nagli], skeifa.
Hesteskrabe = Strigle.
Hesteslagter sá sem slátrar hrossum og hefur hrossakjöt til sölu.
Hesteslagteri staður þar sem hrossum er slátrað.
Hestesygdom hrossavelkindi.
Hestesyge = Hestesygdom.
Hestesyn skoðun hrossa.
Hestetorv hrossatorg (þar sem hross eru seld).
Hestetyv hestaþjófur.
Hestetyveri hestaþjófnaður.
Hestetøi hestbúnaður, hestgjörfi, (beizli og dragólar).
Hestevikker, ft., (jurt) *vicia sativa.*
Hesteværk tilbúnlngur sem hestar eru hafðir við.
Hestfolk (líka Hestefolk), ft., riddaralið.
Hestføl (líka Hesteføl) hestfolald.
Hestfor (úrelt), hestfær.
*Heterodox, ft. -e, e., rangtrúaður.
*Heterodoxie, sk., villa í (kristilegum) kenningum.
*Heterogen, ft. -e, e., ósamkynja.
*Hetman, kk., yfirforingi Kósakka.
Hevn, án ft., sk., [e. n. hefn f. hefnd], hefnd, hefndir: Søge H. over een leita til hefnda við e-n. Tage H. for en Fornærmelse hefna meingjörðar.
Hevndom dómur sem e-m er hefnd í.
hevne, ás. t, [hefna], hefna e-s: H. eens Død hefna manns. — H. sig hefna sín, hefnast. H. sig paa een hefna sín á e-m, hefnast við e-n (655). H. sig selv hefna sín sjálfur.
Hevnelyst = Hevngjerrighed.
Hevner, ft. -e, kk., hefnandi.
hevnfro sem hlakkar til að hefna sín.
hevngjerrig hefndargjarn, hefnigjarn, hefnisamur.
Hevngjerrighed, án ft., sk., hefndargirni: Fnyse af H.
hevnkjær = hevngjerrig, hevnfro.
Hevnlyst = Hevngjerrighed.
Hevnsdag hefndardagur.

Hex (eða Hexe), ft. Hexer, kvk., seiðkona, galdranorn, fordæða (í Ægisdrekku). Sb. Troldqvinde.
*Hexameter, ft. Hexametre, kl., sexfætt metur, sex stuðla vers.
Hexe sjá Hex.
hexe (har), h. s. t, galdra, töfra, seiða. — b) sem ás.: H. Pengene af eens Lomme.
Hexebog galdrabók.
Hexedands dans galdrakerlinga (t. a. m. á jónsmessunótt).
Hexedrik töfradrykkur.
Hexefærd gandreið.
Hexeknude galdrahnútur.
Hexekonst galdralist, töfralist, galdrar, töfrar, o. s. frv.
Hexekraft = Trolddomskraft.
Hexemeel fræ af jafna eða jafnabróður (*lycopodium clavatum*).
Hexemester galdramaður, seiðmaður, (sb. seiðskratti). Sb. Troldmand.
Hexeord galdraþula.
Hexeprøve rauo til að sjá hvort kvennmaður sje galdrakona eða ekki.
Hexeri, ft. -er, kl., fordæðuskapur, seiður, galdrar, töfrar, gjörningar, fjölkynngi. Sb. Trolddom.
Hexesang seiðþula, galdrakvæði.
Hexestav = Tryllestav.
*Hiatus, sk., gap (í orðum).
hid, ao., [hingað f. hingat; sb. hid], hingað: Kom h. H. ad eða h. efter hingað á við. H. og did til og frá. — hid er sett framan við ýmislegar sagnir, einkum í bo. t. t., t. a. m. hidbaaren, [sb. bære], borinn hingað; hidsendt, [sb. sende], sendur hingað.
Hidførsel hingaðflutningur.
hidindtil, ao., hingað til, allt að þessu. Sb. hidtil b, hidtildags.
Hidkomst, án ft, sk., hjerkoma.
hidlede, [lede leiða], a) (sjaldh. eiginl.), leiða e-ð (veita vatni) hingað. — b) óeiginl. = udlede a (sem þykir betra).
Hidløb rás eða rennsli hingað: Vandets H.
Hidreise hingaðför.
hidrøre (har), koma til (rísa, stafa) af e-u: Denne Svaghed hidrører fra hans Sygdom.
hidse sjá hisse.
hidse, ás. t, gera (valda) ólgu eða hita: Denne Viin hidser for meget eða er for hidsende. — b) egna, espa, æsa. — c) siga (etja, ota) e-m: H. en Hund paa een. H. Hundene (Drengene) sammen. — d) beita dýr: H. en Hjort (Hare).
hidsig, ft. -e, e., 1) sem gerir ólgu eða hita, sem æsir blóðið: Hidsige Drikke. — 2) ákafur, o. s. frv., a) ólgufullur: En h. Feber (sb. brændsott) — b) snarpur: En h. Kamp. — c) fjörugur, lífaður: En h. Hest. En h. Natur fjör. — d) óður og uppvægur: Blive h. over noget reiðast e-u, kippa sjer upp við e-ð. Blive h. imod een reiðast e-m. Han bliver let h. það fýkur fljótt í hann, hann er æði uppstökkur. — e) (í tali), ólmur í e-ð, (sb. óvægur, bráðlátur): Være h. efter (eða paa) noget.
Hidsighed, án ft., sk., það að vera hidsig: H. (ólga) i Blodet. Hans H. gaaer bastigt over það er óðara úr honum aptur þegar honum þykir fyrir.
hidtidig, ft. -e, e., = hidtilværende.
hidtil, ao., hingað (allt að þessum stað): H. og ikke videre. — b) = hidindtil: H. er Alt gaaet godt.
hidtildags, ao., = hidindtil.

hidtilværende, [sb. være], sem hingað til hefur verið: Den h. Opsynsmand skal afgaae.
Hie, kl., [híði], bjarnarhíði.
*Hierarch, ft. -er, kk., yfirgjarn klerkur.
*Hierarchie, kl., klerkaveldi.
*Hieroglypher, ft., (egipzkt) myndaletur.
*Hierokrat, ft. -er, kk., = Hierarch.
*Hierokratie, kl., = Hierarchie.
hige (har), h. s. t, sækjast eptir e-u, fíkjast í, fýsast til e-s, girnast, þreyja: H. efter noget. „H. hoit" hugsa hátt, ætla sjer hátt. „Saaledes higer den Unge videre ud i Livet" fýsist hinn ungi maður eða fýsir hinn unga mann o. s. frv.
hiin, ft. hine, fn., [hin-n], hinn: Paa h. Side Aaen eða af Aaen hinumegin árinnar eða við ána. — H. og denne (eða den) eða denne og h. = een og anden (anden IV, d). — 2) haft öðruvisi, enn hinn á ísl.; sb. denne 2, b. — Opt er líka hiin = sá, sá hinn.
hiinsides, ao., hinumegin. — b) sem fs., hinumegin við: H. Aaen.
hiinsidig, ft. -e, e., sem er hinumegin.
hikke (har), h. s. 1, [sb. hixta], hixta.
Hikke, sk., [sb. hixti], hixti: Faae (have) H.
hil, mo., t. a. m. h. dig eða h. være eder heill sjertu! sit heill! eða þviuml.
Hilde, ft. -r, sk., [sb. helda í hnapphelda], eins konar hapt. — b) eins konar snara til að ná skepnum með: Fange Dyr med en H. — Óeiginl., tálsnara.
hilde, ás. t, flækja e-ð í e-u: Hesten har hildet sig i Toiret. — óeiginl., ánetja, vjela, tæla: Hildes i noget. Lade sig h. af noget.
Hildegarn dýranet. — óeiginl., tálsnara.
Hilden, án ft., sk., það að hilde.
Hildning, sk., = Hilden.
hille, mo., = hillemænd; en sjaldan haft öðruvisi, enn fyrir framan e-t annað orð, sem þó breytir ekki merk. til muna, t. a. m. h. Dod hvaða ósköp!
hillemænd, mo., hvaða skrambi!
hilse, ás. t, [heilsa], heilsa e-m (annaðhvort sjálfur, eða = skila kveðju til e-s, bera e-m kveðju): Han hilsede os ikke engang; end sige at han skulde talt til os. H. paa een heimsækja e-n. — Han bad mig at h. alle Venner hann biður að heilsa öllum vinum sínum.
Hilsen, ft. -er, sk., kveðja (sb. kveðjusending, 619 í upphafinu): Jeg fik en H. af ham hann heilsaði mjer. Sende een sin H. ved en Anden senda e-m kveðju (með öðrum). Han bad mig aflægge (formelde) hans H. hann bað kærlega að heilsa.
himle (er), h. s. 1, (í gamni), fara til himins, hrökkva upp af.
Himmel (með greininum Himmelen og Himlen), ft. Himle, sk., [sb. himin-n], A) himin: Himmelen er klar i Dag það er heiður himin (eða heiðríkt) í dag. Himmelen er mørk það er dimmt upp yfir. — b) himinsálfa að loptslaginu til: Under en sydlig H. sunnarlega í heimi. En kold H. — 2) í andlegri merk., a) himnar = himnaríki. — b) guð: Det var Himmelens (guds) Villie. Himmelen give det guð gefi það! guð gefi því orði sigur! — 3) í hversdagslegu tali, og óvöndudu, er Himmel sett framan við orð til að auka merk. þeirra (nokkuð líkt og sól í sólargapi, eða ský í skýjaglópur) t. a. m. himmelgal, Himmelveir, o. s. frv. — B) e-ð sem líkist himninum, himin: Himmelen paa en Seng. Være en H. over een.

himmelblaa heiðblár.
himmelblid engilblíður.
Himmelblus blossi sem bregður fyrir í loptinu.
Himmelbrev himnabrjef.
Himmelbue himinbaugur.
Himmelbyg (eins konar bygg) *hordeum coeleste.*
Himmelbygning himinhöll.
Himmelbælte himinbelti.
Himmeldyb = Himmelhvælving.
Himmelegn = Himmel A, 1, b: Leve i (eða under) en varm (kold) H. eiga heima í heitu (köldu) landi. En behagelig H. viðkunnanlegt loptslag.
himmelfalden, [sb. falde], fallinn af himni. — 2) óeiginl., a) sem kemur eins og það væri sent. — b) være (blive) som h. vera (verða) forviða.
himmelfaren, [sb. fare], uppstiginn til himna, uppnuminn.
Himmelfart himnaför, uppnumning (t. a. m. 655 XXVII).
Himmelfred himnafriður.
himmelgal (í tali) sjónvitlaus (af reiði).
himmelgiven, [sb. give], (skáldl.), gefinn af guði.
himmelglad (í tali), sem er himnum uppi.
Himmelhjem (skáldl.), himneskt heimili.
Himmelhjørne átt: Saalænge Vinden blæser fra dette H.
Himmelhvælving himinhvolf.
himmelhøi afar hár: Himmelhøie Bjerge.
Himmelhøide himinshæð.
himmelklar heiðskær: „Det himmelklare Øie".
Himmelklode himinhnöttur.
Himmelkorn = Himmelbyg.
Himmelkugle himintunglahnöttur (hnöttur sem himintunglin eru mörkuð á).
Himmellegeme himinhnöttur, himintungl.
Himmellys himintungl. — Sjer í lagi skáldlega um sólina, sunna, dagstjarna, fagrahvel, o. s. frv.
Himmellængsel (skáldl.), þrá (löngun) til himneskrar sælu.
Himmelpol himinskaut.
Himmelraab ógurlegt óp.
himmelraabende, [sb. raabe], óguðlegur, skelfilegur, (= himinhrópandi, sem ekki er íslenzkt).
himmelreen flekklaus.
Himmelrum loptið.
himmelsendt, [sb. sende], af guði sendur.
Himmelseng himinsæng (sb. Himmel B).
himmelsindet himneskur í skapsmunum.
himmelsk, ft. -e, e., himneskur: Vor himmelske Fader. — Einnig um jarðneska hluti, yndislegur, unaðsamlegur: En h. Pige. Et h. Syn.
Himmelskjelm allra mesti hrekkjalápur.
Himmelspræt, sk., það að kasta e-u í lopt upp: Lege H. með een halda o-m snorra.
Himmelsprætning, sk., það að himmelspræte.
himmelspræte (sjaldh.), kasta e-u í lopt upp.
Himmelstige stigi til himins.
Himmelstorm (í tali), aftakaveður, ofsaveður, ofviðri, bálviðri.
Himmelstrøg = Himmelegn.
Himmelsyn = Luftsyn.
himmelsød (skáldl.), sælufullur.
Himmeltegn sólmark (1812), sólmerki (1812): De tolv H.
Himmelvei himnabraut.
Himmelveir (í tali), hrakviðri, bálviðri.
himmelvid (um mismun), fjaskalegur, og hvorugkynið himmelvidt, sem ao., fjaskalega.
Himmerige, [sb. himeríki, 625 á 163. bls., og himinríki í fornum bókum], himnaríki: Fortjene (komme i) H. — Einnig um jarðneskt yndi eða unað: Et H. paa Jorden. — b) Himmeriges Rige = Himmerige (tómt).
hinanden hvor annan eða hvor öðrum: De agte h. þeir (þær, þau) meta hvor annan (hvor aðra, hvort annað) mikils. De elske h. elskast, unnast. De mødte h. mættust. De fik h. til Ægte þau náðu saman = þau áttust. De ere hinandens Lige þeir eru jafnir. (Sb. hverandre.)
Hind, ft. -er, sk., [hind?], hjartkolla.
Hindbær (ber og berjalyng sem eiga nokkuð skylt við brúðaber) *rubus Idaeus.*
Hindbærbusk runnur sem Hindbær vaxa á.
Hindbæreddike ölvíusn úr þeim berjum.
Hindbærsaft safi úr þeim berjum.
Hinde, ft. -r, sk., [hinna], himna: En H. over Øiet. H. paa Melk mjólkurskán.
Hinder, án ft., sk., tálmi, meinbugir: Være een til H. vera fyrir e-m, vera e-m til trafala, eða þvíuml. Gjøre H. i noget aptra e-u.
hinderlig, ft. -e, e., sem er til tálma.
Hindesvøb himna utan um e-ð.
hindevinget sem vængirnir á eru líkir himnum eða slæðum: Hindevingede Insecter (*hymenoptera*).
Hindkalv hjartkollukálfur (kvennkyns).
hindre, ás. 1, [sb. hindra], aptra (bægja, tálma, varna) e-u: H. noget. H. een i (eða fra) noget aptra (bægja) e-m frá e-u.
Hindring, ft. -er, sk., meinbugir, tálmi: Lægge een Hindringer i Veien gera e-m örðugt fyrir.
Hingst, ft. -er, sk., graðhestur.
Hingstføl hestfolald.
hinke, h. s. 1, = halte.
*Hippodrom, sk., reiðsvið.
*Hippokrene, sk., hinn griski skáldabrunnur.
*Hippolog, ft. -er, kk., hestfræðingur.
*Hippologie, sk., hestfræði.
Hirse, án ft., sk., (planta) *panicum miliaceum.*
Hirsegryn hirsigrjón.
Hirsegrød hirsigrjónagrautur.
Hirsekorn hirsifræ.
Hirsemeel hirsimjöl.
Hirsevælling hirsigrjónavellingur.
hisse (líka ritað hidse), h. s. 1, vinda e-ð upp eða niður: H. en Sæk op paa Loftet.
hisset, ao., eiginl. sama og hist; en er sjaldh. nema = í öðrum heimi, annars heims: Baade her og h. bæði hjer og síðar, bæði þessa heims og annars, í þvísa ljósi og öðru (forni).
hist, ao., [af hisset], þarna: H. i den anden Stue. Det ligger h. henne það liggur þarna. Jeg kom h. fra jeg kem þaðan. H. og her hjer og hvar, hingað og þangað, á víð og dreif.
*Historie, sk., 1) án ft., a) sagnafræði: Studere (lægge sig efter) Historien. — b) sagnaritun: Historiens Fader. — 2) með ft. -r, saga: Fortælle en H. segja sögu. Skrive et Lands H. — b) (í tali), Historier lygasögur.
*Historiebog sagnabók, sagnarit.
*Historiegrandsker sagnaskoðari.
*Historiegrandskning sagnaskoðun.
*historiekyndig sagnafróður.
*Historiemaler sagnapentari.
*Historiemaleri (pentuð) sagnaskript.
*Historieskriver sagnaritari: En god (slet) H.
*Historieskrivning sagnaritun.
*Historiker, ft. -e, kk., sagnafróður maður, sagnameistari.
*Historiograph, ft. -er, kk., sagnaritari.
*Historiographie, sk., = Historieskrivning.
*historisk, ft. -e, e., sem lýtur að sagnafræði, sagna-: H. Sandhed (söguleg sannindi, sannir viðburðir). H. Stiil (orðfæri sem á við á sögum). H. Fortælling sönn saga. Et h. Skrift sagnarit. Et h. Digt saga í ljóðum, (sb. söguljóð). H. Maleri = Historiemaleri.
hitte, ás. 1, [hitta], finna e-ð af hendingu, rekast ofan á: H. noget som een har tabt. — b) í almúgatali, f. finde: H. Vei rata. H. ud af noget komast fram úr e-u. H. Rede i noget botna í e-u. H. noget op = ophitte noget. H. paa Raad sjá ráð (finna e-ð til ráðs, taka e-ð til bragðs). — Sem h. s.: H. hjem rata heim.
Hittebarn fundið barn (sem hefur verið borið út).
Hittegods fundur = fundið fje.
Hittelen = Findelen.
hive, s. 1, A) h. s. (har), 1) hafa andþrengsli eða hrygglu fyrir brjóstinu, vera mæðinn, ganga upp og niður af mæði, mása. — 2) vera vesall til heilsu: Hun har længe hivet, inden hun blev alvorlig syg. — B) ás., (einkum tíðkanl. á sjó), 1) kasta e-u: H. noget over Bord. — 2) án þol.: H. paa Ankertouget draga upp akkerisstrenginn.
Hiven, án ft., sk., það að hive, einkum A, 1 (sb. hryggla).
Hjadder, sk., (í tali) = Sludder.
hjaddre, h. s. 1, = sluddre.
hjaddervorn, ft. -e, e., = sluddervorn.
Hjalte, kl., [hjalt], hjölt.
hjappe (líka happe) (har), h. s. 1, rekn í þúfurnar (vörðurnar); tafsa: H. som en Hund i hed Grød. Sb. hakke B, b.
Hjapperi, kl., tafs.
Hjask (líka ritað Jask), ft. -er, sk., tuska, dula.
hjaske (líka ritað jaske), s. 1, (í tali), sulla, a) h. s.: H. med noget til langt ud paa Natten. H. i Vandet (Maden). — b) ás.: H. noget sammen sulla e-u saman. H. sine Klæder til ata fötin sín.
Hjaskeri, kl., sull. — b) e-ð sem hroðað er af, (sb. handaskömm).
Hjelm sjá Hjelme.
Hjelm, ft. -e, sk., [hjálm-r; sb. Hjelp og hjálp], hjálmur, stálhúa. — Einnig hjálmskript á skjaldarmerki. — 2) sjer hvað sem líkist hjálmi, t. a. m. a) lok á dropasuðuflösku. — b) eins konar kornhjallur, hjálmur (Fms. IV, 75, Gþl. 256).
Hjelmbusk hjálmskúfur.
hjelmdannet, [sb. danne], sem er eins og hjálmur í lögun.
Hjelmdække (í skjaldarmerki), það sem hangir niður með hjálmskriptinni báðumegin.
hjelmdækket, [sb. dække], hjálmfaldinn, járnfaldinn.
Hjelme (líka Hjelm og Helme), sk., (sandreyr) *arundo arenaria.* Sb. Klittag, Senegræs.

hjelmet, ft. hjelmede, e., [hjálm-ótt-r], hjálmóttur. (Sb. graahjelmet, rødhjelmet, forthjelmet.)

Hjelmgitter blik á hjálmi, nefbjörg.

Hjelmkam hjálmstrýta, hjálmkambur.

Hjelmklap nefbjörg.

Hjelmsmykke það sem er sett í hjálm-bustina til prýðis.

Hjelmtag þak sem er líkt hjálmi í lögun.

Hjelmtegn herkuml á hjálmi.

Hjelp, án ft., sk., [hjálp; sb. Hjelm og hjálm-r], hjálp, studningur, fulltingi, liðsemd, (í guðsorði) hjálpráð eða hjálp-ræði, o. s. frv., (sb. Bistand, Understøttelse): Søge H. hos een biðja e-n liðs, leita til e-s. Komme een til H. koma til liðs við e-n; liðsinna e-m. Give een H. hjálpa e-m. — Der er ingen H. mod den Sygdom það er ekkert, sem á við þeim veikindum; þau eru ólæknandi.

hjelpe, **hjalp**, **hjulpen** og **hjulpet**, ás., [hjálpa], hjálpa (fulltingja, liðsinna, duga) e-m, (sb. bistaae, understøtte): H. een med (um) Penge. H. een ud af en Fare (Forlegenhed). H. een til et Embede koma e-m til embættis, útvega e-m embætti. H. een frem i Verden. H. een op styðja e-n á fætur. H. een af Dynen i Halmen; sb. Dyne. H. een af med noget losa e-n við e-ð. Hjelp mig Sækken paa Nakken komdu (lyptu) pokanum upp á mig. H. sig med lidet komast af með litið. Vi maae hjelpes ad, at bære det við verðum að hjálpast að með að bera það. Hjelp Gud guð miskuni þjer! (þegar e-r hnerrar). — b) h. imod (eða for) noget eiga við e-u: Det hjelper imod Hovedpine. Det hjelper for Gigt. — c) stoða, hlýða, a. s. frv.: Det hjelper ikke (stoðar ekki, er ekki til neins) at tale til ham herom. Her hjelper ingen tomme Ord hjer duga ekki orðin tóm. Hvad hjelper det mig at gaae til ham til hvers er mjer að fara til hans?

Hjelpeflaade floti sem er sendur til liðs við e-n.

Hjelpekilde (hjálparbrunnur), björg (sb. nú eru allar bjargir bannaðar): Godset er den eneste H., han har tilbage nú á hann ekkert eptir, nema jörðina.

Hjelpelærer aukakennari.

Hjelpeløgn = Nødløgn.

hjelpeløs hjálparlaus, munaðarlaus, sem öngvan á að: Alle forlod ham h. — b) sem (þiggj.) ekki verður hjálpað; sem (þigg.) ekki verður úr bætt eða að gert: Være i en h. Tilstand.

Hjelpemiddel e-ð sem hjálp — studn-ingur — er nð: H. til at lære et Sprog.

Hjelpeord hjálparsögn (*verbum auxiliare*).

Hjelpepræst aðstoðarprestur, (sb. Capellan).

Hjelper, ft. -e, kk., [hjúlpari], hjálpari (Stjórn), fulltingjari (Stjórn).

hjelperede (úrelt), búinn til liðveizlu.

Hjelperede, án ft., (úrelt), undanbrögð.

hjelperig hjálpríkur.

Hjelpeskat aukaskattur þegar mikið liggur við. — b) útsvar handa fátæklingum.

Hjelpetropper, ft., her sem sendur er til liðs við e-n, (styrktarlið).

hjelpevillig (sjaldh.) = hjelpsom.

hjelpsom, ft. -me, e., hjálpsamur.

Hjelpsomhed, án ft., sk., hjálpsemi.

Hjem, án ft., kl., [heim-], heimili, heimkynni, heima (Fms.), inni, a) í líkri merk. og átthagar: Jeg har i mange Aar ikke seet mit H. — Denne Vært har sit oprindelige H. i America er í fyrstu komin úr vesturheimi. — b) um bústað sem er: Jeg gik i Aftes fra Hjemmet fór að heiman í gærkvöld. Have Huus og H. búa = vera búandi. Han har ingensteds (eða intet fast) H. hann á heima alstaðar og hvergi.

hjem, aa., [heim], heim: Gaae (reise, komme) h. Han er udenlands; men ventes h. (hingað í land —; um Ísland sögðu menn á fyrri tímum út eða út hingað; nú er sagt inn) næste Aar. — H. ad (líka hjemad) eða h. efter heimleiðis, heim á leið.

hjemad, ao., sjá grein. um hjem.

hjemage, ás., aka e-n heim.

hjemavle (sjaldh), hirða korn.

hjembringe koma e-u heim (eiginl.).

Hjembygd = Hjemstavn.

hjembære bera e-ð heim. — 2) óeiginl., a) bera e-ð úr býtum, ávinna sjer. — b) færa, gjalda, (t. a. m. í: færa — gjalda — e-m þakkir).

Hjemegn átthagar. — b) byggðarlag manns (þ. e. þar sem maður á heima).

Hjemeng heimaengi.

Hjemfald, kl., það að hjemfalde.

hjemfalde hverfa undir e-n að lögum: En hjemfalden Arv arfur sem hefur legið sjer (Grágás I, 221). Hjemfalden til Kronen uppnæmur (upptækur) konungi (60).

hjemfaren, lsb. faret, (eiginl. heim farinn), er haft í orðatiltæk. være gift og h.

Hjemfart = Hjemreise.

Hjemforlovelse orlof til heimferð-ar: Soldaters H.

Hjemfærd, a) = Hjemreise. — b(veizla sem hjón gera eptir brúðkaupið. — c) = Medgift.

hjemfærdig búinn til heimferðar.

hjemfærdige, ás. 1, (sjaldh.), búa e-ð (t. a. m. skip) til heimferðar.

Hjemføding sjá Hjemfødning.

Hjemfødning (líka Hjemføding) heimdragi (Fms. VII, 121), heimalið barn. Sb. Hjemmeføding. — b) (fyrrum), sá sem er hjer eða þar (eptir því, um hvaða land verið er að tala) fæðingi.

hjemfødt, lsb. født, = hjemmefødt og tiðkanlegra enn það.

hjemføre færa (leiða) e-n eða e-ð heim.

hjemgaaende, [sb. gaael, sem er á heimleiðinni eða á leiðinni heim.

Hjemgang það að ganga heim.

Hjemgave = Medgift.

Hjemgift = Medgift.

Hjemgjeld eiginl. heimaskuldir (t. a. m. landskuld, vinnufátkskaup, o. s. frv) í búi; en er tiðkanlegast í talsh. tage (eða have) Skade for H. eiga öngva leiðrjettu á e-u, eiga e-ð upp á sjálfan sig, verða að hafa e-ð svo búið.

Hjemkald, kl., það að hjemkalde.

hjemkalde, ás., boða e-n heim; líka um guð, kalla e-n til sín.

Hjemkjørsel það að aka heim.

hjemkommen, lsb. kommel, heim kominn.

Hjemkomst, sk., heimkoma.

Hjemland fósturland. — b) land þar sem maður hefur lengi verið (og er farinn að kunna við sig).

hjemlande (sjaldh.), taka höfn í sínu landi.

hjemle, ás. 1, [sb. heimila], heimila: H. een noget. H. sig noget til helga sjer e-ð. — „H. hver sin Ret" láta hvern ná rjetti sinum.

Hjemlede það að una sjer ekki (kunna ekki við sig) heima.

Hjemler, ft. -e, kk., = Hjemmelsmand.

Hjemlevnet líferni manns á heimili sinu, (sb. dagfar).

hjemlig, ft. -e, e., sem er eins og heima hjá manni, viðkunnanlegur.

Hjemling, sk., það að hjemle.

Hjemliv heimavera.

Hjemlod jarðardeild nærri garði.

Hjemlov heimleyfi (Fms. XI, 248), heimfararleyfi, orlof til heimferðar.

Hjemlængsel heimfýsi; landmunir (sb. Fms. V, 36, 46).

hjemløs heimilislaus, sem hvergi á höfði sinu að að halla.

hjemme, ás. 1, [heima], hýsa: H. en Fredløs hýsa og heima útlægan mann (Gþl.). — b) (sjaldh.) h. sig þróast (þrífast) á e-m stað.

hjemme, aa., [heima], heima: Være h. Jeg har Bogen h. bókin er heima (hjá mjer). Have h. (eiga heima) i et Land (eða i en By). Lade som man var h. gera sig heimakominn. H. fra heiman, að heiman, heiman að. — Óeiginl.: Være h. (vel að sjer) i en Videnskab.

hjemmeavlet, lsb. avlel, heimafenginn; innlenzkur.

hjemmebrygget, lsb. brygget, (um öl), búinn til heima: H. Øl.

hjemmebygget, lsb. bygget, (um skip), smíðaður hjer (þar) í landi.

Hjemmedaab heimaskírn.

hjemmedøbe skíra barn heima.

Hjemmeføding = Hjemfødning.

hjemmefødt, lsb. født, heimalinn: H. Qvæg. Sb. hjemfødt.

hjemmegjort, lsb. gjort, unninn heima: H. Lerred (gagnstætt: Kjøbelerred).

hjemmehørende, lsb. hørel, sem á heima á e-m stað.

hjemmel, e., [heimil-l], (úrelt), heimill, rjettfenginn: Hjemmelt Gods.

Hjemmel, sk., [heimild], heimild: Have H. for noget. Han kunde ikke skaffe H. og blev sigtet som Tyv. — 2) í D. L., a) umboð. — b) umboðsmaður (sem er fyrir annars hönd í málaferlum).

hjemmelfast heimill.

hjemmelig, ft. -e, e., = hjemlig.

Hjemmelsbrev skjal um heimild.

Hjemmelsmand heimildarmaður, heimildartaki; einkanl. sá sem maður hefur e-ð eptir eða ber fyrir sig: Jeg har min H. for mig. Denne Forfatter er min H.

Hjemmelspligt skylda að sýna heimild.

Hjemmesidden innisetur.

Hjemmesidder, ft. -e, kk., sá sem alla jafna situr inni, (óvandsð: sá sem aldrei fer úr rasshnappnum).

hjemmespundet, lsb. spindel, spunninn heima.

hjemmesyet, lsb. syel, saumaður heima.

hjemmevant, lsb. vænnel, sem er heimagangur, farinn að kunna við sig á e-m stað: Han er h. der i Huset hann er þar heimagangur.

hjemmevirket, lsb. virkel, = hjemmegjort.

hjemmevævet, lsb. vævel, ofinn heima: Bruge h. Lerred.

Hjemreise heimferð, heimleið.

Hjemsagn saga (munnmæli) um átthaga manns.

hjemsende senda e-ð heim.

Hjemsending, sk., það að hjemsende.

Hjemstavn átthagar; heimili.

Hjemsted staður þar sem maður á heima.

hjemstille (sjaldh.), fela e-ð á vald e-s.

hjemsyg veikur af óyndi.

Hjemsyge heimsótt, (sb. Hjemvee).

hjemsøge, ás., sækja e-n heim með e-u illu: Denne By er ofte hjemsøgt med Ildsvaade (í þessum bý verða opt húsbrunar). — í tali, sækja e-n heim.

Hjemsøgelse, sk., það að hjemsøge.

Hjemting undirþing = þing heima í bý eða hjeraði (eða „birki“).

Hjemtingsdom undirþingsdómur.

Hjemtog heimferð herliðs eða e-s flokks.

Hjemvandring heimferð á fæti. — Óeiginl., framför af heiminum, andlát.

Hjemvee óyndi, (sb. Hjemsyge).

Hjemvei heimleið.

hjemvende (er), h. s., snúa heim aptur.

Hjemviisning, sk., það að hjemvise.

hjemvise vísa heim máli.

Hjerne, ft. -r, sk., [hjarni], heili: Den store og lille H. — Óeiginl., hugur: Bryde sin H. med noget (brjóta — grafa, B. H. — heilnnu um e-ð). Lægge sin H. i Blød for noget (leggja sig allan í líma til að geta skilið e-ð).

Hjerneaare heilaæð.

Hjernebor verkfæri til að gera gat á hauskúpuna með, heilabor.

Hjerneboring það að gera gat á hauskúpuna.

Hjernebrud, kl., = Hovedbrud.

Hjernefoster = Aandsværk, nema hvað H. er sjaldan haft, nema í gamni.

hjernegal (sjaldh.), vitlaus, ær.

Hjernehinde heilabast.

Hjernehule hjarnhol (í hauskúpunni).

Hjernelære heilafræði.

hjerneløs heilalaus: Hjerneløse Fostre. — Óeiginl., vitgrannur.

Hjernemarv, a) megin-efni heilans (*substantia medullaris*). — b) mænuendinn sem liggur inn í heilann (*medulla oblongata*).

Hjernepølse eins konar matur búinn til úr heila.

Hjerneskal, [sb. hjarnskál], hjarnskál (Sturl. III, 283), hauskúpa, haus (Eg.).

Hjernespind hugarburður, endurleysa.

Hjernesygdom veikindi í heilanum, (sb. höfuðsótt, um sauðkindur).

Hjernesyge = Hjernesygdom.

Hjernesøm hausamót (*sutura cranii*).

Hjerneværk verkur í heilanum.

Hjerpe, ft. -r, sk., jarpi *tetrao bonasia*.

Hjerte (f. eig. ef. með greininum Hjertets er í ýmsum orðatiltækjum haft Hjertens = hjartans; sb. hjertens), ft. -r, kl., [hjarta], hjarta: Hjertet slaaer (banker, brister) bærist (berst, klökknar?). Jeg har Ondt for Hjertet mjer er illt fyrir hjartanu, jeg hef litilleik fyrir hjartanu eða hjartveik. — Óeiginl., (hjarta, brjóst, skap, hugur, o. s. frv.): Have et godt (blødt, varmt) H. vera brjóstgóður (hjartagóður, viðkvæmur, eða þvíuml.). Have H. og Evne (viljann og máttinn) til noget. Det gik ham til H. það fjekk honum mikils, það fjell honum nær (Nj. 171) eða nær um trega (Nj. 170). Det skærer mig i mit H. mjer dauð-sárnar það. Han er tung (let) om Hjertet hann er í þungu (ljettu, góðu) skapi, honum er skapþungt (skapljett). Gjøre noget med tungt H. vera í þungu skapi þegar maður gerir e-ð, gera e-ð með hryggum huga. Tage noget til H. vikna við e-ð, komast við af e-u. Lægge noget paa H. hugfesta e-ð. Noget ligger mig paa H. e-ð býr mjer í brjósti, mjer er annt um e-ð. Tale af Hjertet eða tale Hjertets Sprog láta hug fylgja máli. Af Hjertens Grund; sb. Hjertensgrund. Aabne sit H. for een segja e-m allan hug sinn (sb. Hávam.). Skjenke een sit H. leggja ástarhug á e-n. Vende sit H. fra een (verða e-m fráhverfur). Elske een af Hjertet af öllu hjarta, af alhuga. Have een af Hjertet út af lífinu. Have H. (hug, þor, dirfð, áræði) til at gaae sin Fjende i Møde. Mod og Mands H. karlmanns hug. — 2) um annað, a) innsti hluti eða miðhluti af e-u: Trænge ind i Hjertet af et Land mitt inn í landið. Vi ere i Hjertet af Vinteren nú er há-vetur. — b) = Hjerteblad. — c) ás í sylgju eða hringju. — d) sygill (í dælu). — e) Hjerter (í spilum) hjarta, hjörtu.

Hjertebanken hjartsláttur.

Hjerteblad sjerhvert af innstu blöðunum (t. a. m. í káli).

Hjerteblod hjartublóð.

hjertebrækkende, [sb. brække], (í tali), uppgerðarlega hjartnæmur.

hjertedannet, [sb. dannel], sem er eins og hjarta í lögun.

Hjertefred hjartafriður, brjóstfriður, (sjá bæði orðin í 655 XXVII á 16. bls.).

hjertefrisk ekki verulega innanveikur, (sb. matheill).

hjerteglad glaður af hjarta, guðsfeginn.

hjertegod (í tali hjertensgod) frábærlega góður í sjer.

Hjertegrandsker hjartnanna og nýrnanna rannsakari.

hjertegreben, [sb. gribe], sem mjög hefur komizt við.

Hjertekammer hjartakofi (Björn): Det høire (venstre) H.

Hjertekjender sá sem þekkir hjörtun, (sb. Hjertegrandsker).

hjertekjær (í tali hjertenskjær) hjartkær, hjartfólginn, ástfólginn.

Hjerteklappen = Hjertebanken.

Hjerteklemmelse litilleikur fyrir hjartanu.

hjerteklemt, [sb. klemme], sem hefur litilleik fyrir hjartanu.

Hjertekryst ástúðlegt faðmlag.

Hjertekule hjartagróf; sb. fyrir bringspölunum.

Hjertelag hjartalag, hjartaþel, hugarfar, (sb. Sind, Sindelag, Sindsbeskaffenhed).

hjertelet sem (þiggj.) er hugljett eða hughægt.

Hjertelettelse hugljettir.

hjertelig, [hjartalig-], a) ft. -e, e., hjartanlegur, alúðlegur. — b) sem ao., hjartanlega, af hugðu (forni): H. gjerne það er meir enn velkomið. Det er mig h. kjært mjer þykir ógaarlega vænt um, guði sje lof, eða þvíuml.

Hjertelighed, sk., alúð.

hjerteløs harðbrjósta. — b) huglaus.

hjertemeent, [sb. mene], einlægur (sagður eða gerður í alvöru).

Hjertenag = Hjertesorg.

hjertens, ao., [eiginl. Hjertens, eig. ef. af Hjerte, með greininum], (í tali), hjartans, eða þvíuml.: H. gjerne guðvelkomið. En h. god Kone allra mesta gæzkublóð.

Hjertensfryd (ilmjurt) *melissa officinalis*.

Hjertensglæde hjartans gleði.

hjertensgod ógnar góður í sjer. Sb. hjertegod.

Hjertensgrund (líka í tveimur orðum; sb. Hjerte 1) í orðatiltæk. af H. a) (af hjartans grunni), af alhuga. — b) alhugað (sb. Skuggsjó) = svo að um munar.

hjertenskjær sjá hjertekjær.

Hjertenslyst mesta yndi e-s, (sb. e-m er dillað, e-n dauð-langar í e-ð).

Hjertensmening full alvara: Naar jeg skal sige min H. ef jeg á að segja öldungis eins og mjer finnst.

Hjertensven ástvinur.

Hjertensønske hjartans ósk.

Hjertepung gollurshús (*pericardium*).

Hjerterdame hjartadrottning.

Hjerteres hjarta-ás.

Hierteró = Hjertefred.

Hjerterod miðrót (á plöntu). — b) hjartarætur (óeiginl.).

Hjerterum í orðskv. hvor der er H., er ogsaa Huusrum líkt og þröngt mega sáttir sitja; sb. lítið má, ef gott vill (og hugull er sá, sem vel vill), og sigursæll er góður vilji.

Hjertesaar eiginl. hjartund; en er tíðkanlegast óeiginl. í líkri merk. og Hjertesorg.

Hjertesands það að vera einlæglega hneigður fyrir e-ð.

Hjerteskjold miðskjöldur í öðru stærra skjaldarmerki.

Hjerteskud skot sem kemur í hjartað, skot í hjartanu. — 2) það sem sprettur upp úr miðjum plöntukalli.

Hjerteslag hjartsláttur.

Hjertesorg hugarangur: Den H. bliver vist hans Død.

Hjertesting tak í hjartanu eða brjóstinu.

hjertestyrkende, [sb. styrke], hjartastyrkjandi.

Hjertestyrkning brjóstbirta, hressing.

Hjertestød eiginl. lag í hjartað; en er optast nær haft óeiginl. um það sem fellur e-m nær um trega (Nj.) eða ríður e-m að fullu, verður dauðameinið e-s, eða þvíuml.: Det gav ham et H.

Hjertesuk mæðilegt andvarp.

hjertesyg þungt haldinn, (sem hefur öngva matarlist).

Hjertesygdom veikindi í hjartanu, hjartveiki. — b) veruleg veikindi.

Hjertesyge = Hjertesygdom.

Hjertetrøst hughreysting.

Hjertetyv (í gamni), sá sem nær ástum e-s.

Hjertevand vökvi í gollurshúsinu.

hjertevarm (skáldl.), ástríkur.

Hjord, ft. -e, sk., [hjörð; sb. Jord og jörð], hjörð: Sjelden er H. uden broget Nød opt er misjafn sauður í mörgu fje (orðskv.).

Hjorddreng hjarðsveinn.

Hjordhund hjarðhundur, fjárhundur.

Hjordran hjarðrán.

hjordrig hjarðauðugur.

hjordvant, [sb. vænne], hjarðvanur.

hjordviis, ao., í hjörðum.

Hjort, ft. -e, sk., [hjört-r; sb. gjort og gjört], hjörtur (sjer í lagi *cervus elaphus*).

Hjortehorn hjartarhorn.

Hjortejagt hjartaveiði.

Hjortekalv hjartkálfur (karlkyns).

Hjorteleder sútað hjartarskinn.

Hjorteskind hjartarskinn.

Hjortetak (eða Hjortetakke), a) í et., svarf af hjartarhorni. — b) í ft. (Hjortetakker), kvíslir á hjartarhorni.

Hjortetakke sjá Hjortetak.

Hjortetalg hjartartólg.

Hjul, ft. eins, kl., [hjól, Rómv.], hjól, hvel (forni).

Hjulaxel öxull, hjólgaddur.

hjulbenet bjúgfættur.

Hjulbeslag járnlegging á hjóli.

Hjulbænk viður í hjólhring.

Hjulbør hjólbörur.

Hjuldoppe, ft. -r, sk., hlíðingur í hjólhring.

Hjuldreining snúningur á hjóli.

Hjuldrev e-t af hinum minni hjólum (í margbrotinni vjel) sem grípur í við annað stærra.

Hjulege hjólspæll, hjólrif.

Hjulfælge = Fælge.

Hjulkjæde rekindi lil að hægja ferð á vagnhjóli þegar það fer niður á við.

Hjulknag snagi á hjóli.

Hjulmand hjólasmiður (sá sem býr til vagnahjól og telgir allan við í vagna).

Hjulnav hjólnöf: Egetræ, tjenligt til H.

Hjulnaver nafar sem gatið á hjólnöfinni er borað með.

Hjulplov hjólplógur. Gagnstætt: Svingplov.

Hjulrand hjólrönd.

Hjulring járnhringur utan um hjólnöfina.

Hjulrok eins konar rokkur (öðruvísi enn Opstanderrok).

Hjulskinne hjólgjörð (járngjörð utan um allt hjólið).

Hjulskive skífa í (sumum) hjólum.

Hjulskuffe = Hjultvinge.

Hjulspiger sjerhver af þeim nöglum sem járngjörðin er negld með utan um hjólið.

Hjulspor hjólfar (þar sem ekið hefur verið).

Hjulspænde bil á milli tveggja hjóla sem eru á einum öxli.

Hjulstol = Hjulbænk.

Hjulsom = Hjulspiger.

Hjultand hjóltönn.

Hjultap hjólgaddsendi (t. a. m. á mylnuhjóli).

Hjultvinge áhald til að lempra vagnhjólarennsli niður á við.

Hjultømmer viður í hjól og vagna.

Hjulværk öll hjólin í e-u.

Hjørne, n. -r, kl, horn = hyrning: Hjørnet i en Stue. Hjørnet af et Huus. Hjørnet af en Gade strætishorn. Boe paa et H. eiga heima á strætishorni. — b) átt: Vinden har længe staaet i (eða længe blæst fra) dette H. hann hefur lengi verið á þessari átt, þessi átt hefur staðið lengi. Hver løb i sit H. Fra alle Verdens Hjørner úr öllum áttum.

Hjørnebaand hornspöng.

Hjørnehage = Vinkelhage.

Hjørnehuus hús á strætishorni.

Hjørnejern hornspöng.

Hjørnekrog horn í húsi.

Hjørnemuur sjálft hornið á múrhúsi.

Hjørnepille hornstólpi.

hjørneret = vinkelret.

Hjørneskab hornskápur (skápur í horni).

Hjørnesteen hyrningarsteinn.

Hjørnestolpe hornstoð (í húsi af Bindingsværk).

Hjørnestue klefi á sjálfu strætishorni. — b) klefi sem er meir enn ferhyrndur.

Hjørnetag þak á hornhúsi.

Hjørnetand vígtönn (t. a. m. í hundi), biti (í hesti).

Hjørnevindue gluggi á hornfleti húsa.

Hob, n. -e, sk., [hóp-r], samsafn einstakra hluta á einu stað, 1) um lifandi verur, a) hópur, riðull, (sb. Flok): En H. Mennesker. — b) Hoben eða den store H. allur sá þorri manna sem lítið vit hefur, (sb. skríll): Hobens Bifald. — 2) haugur, hrúga, bingur, (sb. Dynge): Sanke noget i Hobe. En stor H. Bøger (mikil bókahrúga) laae paa Gulvet. Sætte Kornet i H. (sb. Travehob).

Hobetal, í orðatiltæk. i H. a) í hópatali. — b) í stórhaugum: Han har Penge i H. hann á sand af peningum.

hobeviis, ao., a) í hópum. — b) í hrúgum.

*Hoboe, n. -r, sk., eins konar söngtól.

*Hoboist, n. -er, kk., sá sem leikur á Hoboe.

Hobsætning það að setja e-ð saman í hrauk.

*Hocuspocus, sk., ankringislæti, sjónhverfingar.

*Hodometer, kl., vegmælir (verkfæri til að sýna leiðarlengd).

Hoer sjá Hor.

Hof, n. -fer, kl., hirð: Hoffet har forladt Staden. Opholde sig ved eens H. vera innan hirðar með e-m. Kongerne holdt H., snart paa dette Slot, snart paa det andet konungarnir sátu ýmist o. s. frv. — b) f. stjórnandi (keisari, konungur, o. s. frv., eptir því hvernig á stendur): Hoffet i St. Petersborg. — 2) af Hof er dregið Hove í orðatiltækjunum a) til Hove α) innan hirðar. — β) í almúgatali, heima á herragarðinum: Møde til Hove. Pleie (faae, tærske) til Hove. — b) ved Hove = til Hove α.

Hofadel sá hluti herrastjettar sem er (eða getur verið) innan hirðar.

Hofbetjening þjónusta í hirð.

Hofbetjent þjónustumaður í hirð.

Hofbroder (fornt), sá sem er í sömu hirð og annar.

Hofdame hirðkona, (sb drottning ok ríkiskonur hennar, Fms. V, 340).

Hofdigter hirðskáld.

Hofdragt hirðgerfi.

Hofembede embætti í hirð.

*Hofetat hirðkostnaður; hirðkostnaðarskrá; hirðlið, hirð. Sb. Hofstat.

Hoffest hirðveizla.

Hoffolk, n., hirðfólk.

Hoffruentimmer kvennmaður í hirð.

Hoffrøken hirðmey.

hoffærde, ás. 1, i h. sig stæra sig, dramba, rembast.

hoffærdig hrokafullur, rembilátur, sem er oflátungur eða ofláti.

Hoffærdighed, án fl., sk., hroki, rembilæti.

Hofgaard sjá Hovgaard.

Hofgulv hallargólf.

Hofgunst höfðingjahylli.

Hofhold það að halda hirð(ina).

Hofholdning = Hofhold.

Hofjunker eins konar nafnbót.

Hofklæder, fl., = Hofdragt.

Hofklædning = Hofdragt.

hofklædt, [sb. klæde], hirðlega búinn.

Hofkryber sá sem verið hefur innan hirðar og vanið sig þar á smjaður.

Hofkryberi hirðsmjaður.

Hoflehn ljen sem hirðmönnum er veitt.

Hoflevnet líferni (eða lífernishættir) innan hirðar.

Hofliv = Hoflevnet.

Hofmand mikill hirðsiðamaður: Han er en fuldkommen (eða fiin) H. hann kann manna bezt að vera með stórhöfðingjum.

*Hofmaneer = Hofskik.

Hofmarskalk dróttseti.

Hofmester sjá Hovmester.

Hofnar hirðfífl.

*Hofpoet = Hofdigter.

Hofpog hirðpiltur (sagt í óvirðingar skyni um ungan hirðmann).

Hofpragt viðhöfn innan hirðar.

Hofpræst hirðprestur.

Hofraad eins konar nafnbót.

Hofret (fyrrum), dómur sem mál hirðmanna komu í.

Hofrænker, fl., vjelabrögð í hirð.

Hofsinde, n. -r, kk., [-sinde = sinni, fylgdarmaður], hirðmaður, húskarl stórhöfðingja.

Hofskalk hirðbófi.

Hofskik hirðsiðir.

Hofskriver sá sem skráir hirðkostnaðinn.

Hofsmigrer hirðmaður sem er smjaðurtunga.

Hofsnog höggormur í hirðmanns líki, hirðmaður sem ekki er nema flærð og undirferli.

Hofsorg sorgarbúningur hirðfólks.

Hofsprog hirðlegt orðfæri.

Hofstat hirð (með öllu sem þar til heyrir; sb. Hofetat).

Hofsæder hirðlegt siðferði.

hofte (har), h. s. 1, slota, (sb. stytta upp): Nu begynder det at h.

Hofte, n. -r, sk., mjöðm.

Hoftebeen mjaðmarbein.

Hofteblad = Hoftebeen.

hoftebrudden, [sb. bryde IV], = hoftelam.

hoftelam mjaðmhaltur (um mann).

Hofteled mjaðmarliður.

Hoftemuskel mjaðmarvöðvi.

Hoftepude mjaðmakoddi.

hofterort, [sb. røre], orðinn máttlaus í mjöðminni.

Hoftesene taugin á milli mjaðmarinnar og lærleggjarins.

Hofteskaal augnakarl.

Hoftesmerte mjaðmaverkur.

hoftestrøgen, [sb. stryge], (um hest), sem mjöðmin er gengin úr liði á.

Hofteværk = Hoftesmerte.

Hoftjener húskarl stórhöfðingja.

Hoftjeneri, kl., (sjaldh.), hirðmanna-stjan.

Hoftjeneste þjónusta í konungsgarði: Tage H. verða (gerast) hirðmaður, o. s. frv. Være i H. vera með hirð.

Hoftone hirðbragur.

Hoftvang ófrelsi hirðfólks.

hofvant, [sb. vænne], hirðvanur.

Hofvei hirðmanna aðferð til að fá það sem þeir vilja.

Hofvæsen allt sem til hirðar heyrir, hirðsiðir, eða þvíuml.: Hofvæsenet er ikke nu, som i gamle Dage. — b) hirðmannasnið, hirðmannabragur, o. s. frv.: Hun har faaet H. (það er kominn á hana hirðkonubragur eða hirðmeyjabragur) siden hun kom til Hovedstaden.

Hold, n. eins, kl., [hald], 1) það að halda, o. s. frv., a) handarhald = handfesta: Faae (have) H. paa noget ná (vera búinn að ná) o. s. frv. — b) (úrelt), heimild: Have H. paa en Gaard. — c) færi: See sit H. til noget sjá sjer færi á e-u. — d) (fornt), varðhald, seta (liðs). — e) þögn (í ljóðum eða sundurlausu máli). — f) tak (veikindi): Et H. i Siden (Brystet, Skulderen). — g) hald = veigur eða bjór (sb. hjörgott): Der er intet H. i dette Tei það er enginn veigur í því, það er haldlaust. — 2) það sem heldur, o. s. frv., a) það sem heldur í e-ð eða við e-ð: Der skal et H. paa Vognstjerten, at Kobbelkjæden ikke skal gaae tilbage. — b) (sjaldh.), stoð, hjástaur, skorður. — c) deild (manna, þegar allir verða ekki samferða): De kom ikke paa eengang, men i tre H. í þrennu lagi.

holde [halda; sb. volde og valda], holdt [hélt; sb. lod og lét], hn. l. t. holdt [haldit], líka (er) holden [haldin-n] og holdet [haldit], 1) ás., A) eiginl., 1) þar sem gjör. merkir lifandi veru: H. noget i Haanden halda á e-u (í hendinni). H. noget med en Tang halda á e-u með töng. Fuglen holdt det i Kløerne (Næbbet) hafði það í klóm (nefi) sjer. — H. Haanden frem rjetta fram höndina (hafa höndina fram rjetta). H. Hænderne sammen. H. et Tørklæde for Munden. H. noget op paa en Stang. — H. sig ved (halda sjer við, styðja sig við) et Rækværk. H. sig ved et Toug halda sjer í kaðal. — Han kunde ikke h. Hestene gat ekki ráðið við hestana. — Barnet holdt Moderen i Kjolen hjelt í samfelluna hennar móður sinnar. — H. sig lige (rank) vera keikur, bera sig vel.

H. Hovedet lige bera hátt höfuðið. H. Hovedet over Vandet halda höfðinu upp úr. H. Øinene til halda aptur augnum, hafa aptur augun. H. sit Veir halda niðri í sjer andanum. — H. Landeveien fara allt af þjóðbrautina. De maatte h. Søen i tre Uger þá velkti úti þrjár vikur. Den Syge maa endnu h. Sengen verður að liggja enn; sb. rúmfastur. — 2) þar sem gjör. er dauður hlutur: Stetter, som h. et Huus stoðir undir húsi. — Karret vil ikke h. Vand er ekki vatnshelt, lekur. Stuen holder ikke godt Varme (heldur ekki vel í sjer hitanum). — Dette Tøi holder ikke Farve litast upp. — Dette Stykke Klæde holder ti Alen þetta klæði er tíu álna langt. Flasken holder to Potter tekur fjórar merkur. H. Maal vera rjettur að máli. — Denne Mynt holder to Lod fiint Sølv í þessum peningi er einn eyrir af skíru silfri. Dette Guld (Sølv) holder ikke Prøve þolir (stenzt) ekki raun. — B) óeiginl., 1) þar sem gjör. merkir skynsama veru: H. een i Fængsel hafa e-n í höptum. Besætningen holdt den fjendtlige Armee ude i et halvt Aar varðist missirislangt. H. sig hjemme eða inde eða paa sit Værelse fara ekkert út (t. a. m. ef maður er lasinn). H. sig oppe vera á ferli (fótum), fara ekki að hátta. H. sig op vera á e-m stað. H. sig fra noget halda sig frá e-u (t. a. m. 656 A 2 á 16. bls.), varna við e-u (t. s. m. mat), o. s. frv., t. s. m. h. sig fra (forðast, flýja) slet Selskab; jeg kunde neppe h. mig fra (jeg gat varla stillt mig um) at lægge Haand paa ham. H. een i Ave (Tømme) halda e-m (hafa e-n) í skefjum. H. een i Live halda lífinu í e-m. H. Pengene tilbage halda peningunum fyrir e-m. H. noget inde af eens Løn halda fyrir e-m nokkru af kaupi hans. H. noget hos sig selv þegja yfir e-u. — H. Porten (Døren) luklet eða til hafa aptur hliðið (dyrnar). H. en Stue varm hafa hlýtt í húsi. H. noget skjult (hemmeligt) draga dulur á e-ð. H. noget vedlige halda e-u við. H. sig vaagen halda vöku fyrir sjer. H. sig rolig vera kyr, halda kyrru fyrir. H. sig færdig vera við búinn eða til búinn. H. sig tapper (eða tappert, kjækt) verjast drengilega, berast vel af, eða þvíuml. — Han holdt sig til det Yderste hann gafst ekki upp fyr enn í síðustu lög eða í fulla hnefana. Fæstningen (eiginl.: þeir sem í kastalanum eru) kan endnu h. sig længe það má verja kastalann lengi enn. H. Stand standa fast, veita viðnám. — H. det med een (halda í við e-n) i noget. — Jeg kunde ikke h. ham længere gat ekki haldið honum lengur eða haldið lengur í hann (hann fór á stað). Han kunde ikke h. sig hann gat ekki á sjer setið eða ekki stillt sig. H. sin Mund (halda á sjer munninum eða túlanum), halda sjer saman. — H. Fred med sine Naboer veru sáttur við nábúa sína, (sb. sitja á sárshöfði). — H. Guds Bud halda þau, hlýðnast þeim. H. (halda) Loven. H. (halda, efna) en Pagt (Ed). H. (efna, enda, binda enda á) sit Løfte eða Ord. — H. Takt (rata hljóðfallið). H. Middelveien rata meðalhófið. H. Maade (kunna sjer hóf) i (eða med) noget. H. Orden i noget hafa e-ð í lagi. — H. Venskab med een vera vinur e-s, halda vináttu við e-n. H. Omgang (Samqvem) med een hafa samblendi við e-n. — H. Bog over noget bóka e-ð. — H. Tale telja tölu (forn). H. Prædiken prjedika. H. Messe syngja tíðir. H. Bøn gera bæn sína, biðjast fyrir. — H. Faste fasta. — H. (halda) Juul, o. s. frv. — H. Bryllup. H. et Bal gera dansveizlu. H. Concerter. — H. et Slag halda (eiga) orustu, heyja bardagn. H. Vagt halda vörð. H. Mynstring kanna liðið. H. Ting eða Ret þinga. H. Auction eiga (hafa) söluþing. H. Marked hafa kaupstefnu. H. en Skole (hafa skóla á sjalfs síns kostnað). H. aaben Bod (hafa sölubúð). H. Kaffehuus (Vertshuus, Kro). H. fluttet Bord (sb. Bord B, 2, c); gagnstæll: H. aabent Bord (þegar svo margir, sem vilja, geta komið). — H. Huus for een vera fyrir framan hjá e-m, vera bústýra (ráðskona) hjá e-m. H. ilde (slemt) Huus med een rífa e-n í sig, atyrða e-n. H. ilde (slemt) Huus med noget fara illa með e-ð, níða e-ð. — H. sig selv med Kost fæða sig sjálfur. H. mange Tjenestefolk halda (hafa) margt vinnufólk. H. en Ridehest. H. (vera kaupandi — áskrifandi — að) Aviser. H. en Søn (gefa með honum) i Skole. — H. sine Børn (Tjenestefolk) godt fara vel með börn (hjú) sín, láta þau eiga gott, halda þau vel. H. een (fara með e-n) som sit eget Barn. — H. sig for god (þykjast of góður) til noget. — Han blev længe holdt for død menn hugsuðu lengi vel, að hann væri dauður. Holdes for (þykja, vera talinn) en ærlig Mand. H. noget for rimeligt telja e-ð líklegt. — Jeg vil h. (jeg veðja) ti mod een. Jeg holder paa ham (hans Haand) jeg veðja um, að hann verði hlutskarpari. — H. sine Vare for høit vera of dýr á vöru sinni. — H. Varer fal; sb. falholde. H. noget i Ære meta e-ð mikils, hafa mætur á e-u. — H. et Arbeide imod et andet bera það saman við annað. H. to Ting sammen bera þá saman. — H. een frem setja e-n til mennta, reyna að koma e-m til manns. — H. een op (tefja e-n) med Snak. — H. sig op over noget finna að e-u. — H. sig til Kakkelovnen leita þangað (vera þar) sem ofninn er. H. sig til een aðhyllast e-n. H. sig til (bera fyrir sig) eens Ord (Løfter). H. sig til Lovens Bogstav fara eptir orðum laganna. Han kan h. sig til sin Cautionist hann á aðganginn að vörzlumanni. H. sig til sit Pant (ganga að veðinu). — H. sine Børn til Bogen halda þeim til bókar; sb. setja e-n til skóla (forn). — H. een (þrýsta e-m) til at gjøre sin Pligt. — H. noget ud þola e-ð, bera e-ð af. — Heel og holden; sb. heel A, b. — En holden Mand efnaður, velaegandi, vel fjáreigandi. — 2) þar sem gjör. merkir ekki skynsama veru: Kjød holder sig ikke længe (skemmist óðara) i denne Hede. — Det slette Veir holdt os der i otte Dage við sátum þar viku veðurtepptir. Denne Sygdom har holdt ham i en heel Maaned hann hefur nú legið fullan mánuð í þessum veikindum. Dette Arbeide vil h. mig et Aar mjer veitir ekki af ári til þessa verks. Frygten holdt ham tilbage aptraði honum. — Det var det eneste, som holdt Livet i ham (í tali) það var það eina, sem hjelt í honum lífinu. — II) h. s., A) eiginl., a) h. om (halda um) Skaftet af en Øxe. H. paa noget halda í (við) e-ð, styðja e-ð. — b) halda eitthvað (þegar ekið er): Vi holdt (hjeldum, ókum) efter de andre Vogne. Hold længere fremad haltu (aktu) lengra áfram! Hold til Siden snúðu (aktu) til hliðar! H. af til Venstre (Høire) snún (aka) til vinstri (hægri) hliðar. H. ad sig halda til vinstri hliðar. H. fra sig halda til hægri hliðar. — c) standa við, aema staðar: Her vil vi h. en Times Tid. Vognen holder for Døren vagninn stendur (til búinn) fyrir utan dyrnar. — d) dette Tøi vil ikke h. længe heldur ekki lengi. Traaden holder ikke at sye med er ekki nógu sterkur. Isen holder ikke at gaae paa heldur ekki. Tøiet seer godt ud; men Farven holder ikke en það litast upp. — e) Karret vil ikke h. sammen tollir ekki saman. — f) der er noget i Laasen, som holder imod stendur fyrir. — B) óeiginl., 1) h. af noget, t. a. m. han holder af sine Forældre honum er vel við foreldra sína. Han holder af (honum þykir vænt um) sine Børn. H. af Læsning vera gefinn (hneigður, náttúraður) fyrir bækur. — 2) h. for a) nogle h. for (sumir ætla, það er ætlun sumra manna) at man elsker kun een Gang i sit Liv. — b) han maa h. for ved enhver Leilighed (í tali) allt lendir (bitnar) á honum. — 3) hold inde med saadan Tale hættu þessu tali! — 4) h. med een (halda með e-m =) vera með e-m, vera á máli e-s, vera e-m meðmæltur. — 5) h. op hætta: Man maa h. op, naar Legen er bedst bezt er að hætta hverjum leik, er hæst fram fer (orðskv.). Vi holdt op at (hættum að) spille, da det blev mørkt. Det holdt op at regne það stytti upp. H. op med noget hætta e-u. — 6) h. over noget vernda e-ð (sb. haandhæve): H. over Lovene (gamle Skikke, sine Rettigheder). H. over sin Ære. — 7) h. paa noget halda í e-ð: H. paa en Farve i Kortspil. H. paa sine Gjester. H. paa det, man har. H. paa en Mening vera fastur á e-u, (sb. standa á e-u fastara enn fótunum). — 8) h. sammen a) h. sammen paa det, man har halda því saman, vera samheldinn. — b) de h. sammen þeir halda saman. — 9) h. til a) h. meget til paa et Sted α) í tali, koma þar opt. — β) (halda þar til =) vera þar lengstum. — b) h. til med (halda við, hafa með) et Fruentimmer. — 10) h. ud þola við, þreyja. — 11) h. ved a) h. ved gamle Sædvaner (Fordomme) halda gömlum siðum (hleypidómum). — b) de holdt ved at skyde hele Natten þeir voru að skjóta alla nóttina. Regnen holder endnu ved það er ekki stytt upp enn.

Holden, án ft., sk., það að efna loforð: Loven er ærlig, H. besværlig eptir er að efna, þegar heitið er (orðskv.).

holdfast (sjaldh.), sem heldur vel, a) haldgóður: H. Tøi. — b) staðsamur, sem stendur vel undir: H. Mad. — c) heldur (um ís): Isen er h. — d) en h. Hukommelse gott minni.

Holdhage eins konar verkfæri sem timbursmiðir hafa.

Holdning, án ft., sk., a) limaburður. — b) skuggaskipti (í pentskript). — c) óeiginl., staður (samkvæmni við sjálft sig).

Holdskrue skrúfa til að halda e-u samsa með.

holdt (f. hold, skipunarh. af holde), bæti a) sem mo, bíddu! bíddu við! stattu við! — b) sem nafu: Gjøre Holdt nema staðar, standa við, stöðva herinn, eða þvíuml.

Holdtag afl í kögglum: Have et godt H. hafa afl í kögglum, vera vel handsterkur.

Holk, ft. -e, sk., [hólk-r], a) hólkur (á kvísl eða, í stað ljebands, á orfi). — b) bolur trjekabbar settur yfir uppsprettu. — c) (fyrrum), eins konar farmsskip með flötum botni. — d) hylkið utan um kornaxið.

holkes, þs. 1, (um korn), fá hylki (Holk d).

Holland Holland.

hollandsk, ft. -e, e., hollenzkur.

Hollænder, ft. -e, kk., Hollendingur. — b) sá sem hefur á leigu allt kúabúið (mjólkurbúið) á e-m stórgarði.

Hollænderi, ft. -er, kl., kúabú (mjólkurbú) sem e-r hefur að leigu á stórgarði.

Holm, ft. -e, sk., [hólm-r], hólmur, hólmi, ey. — b) = Engholm.

Holmgang, [e. o. hólmgang-r], hólmganga.

Holsteen Holsetuland, Holsetaland.

holsteensk, ft. -e, e., sem er á (eða af) Holsetulandi.

Holstener, ft. -e, kk., Holsetumaður, Holseti.

Holt, [sb. holt], — a) skógur; — b) trje — er úrelt, nema sem aptari liður í samsettum orðum.

*Homiletik, sk., prjedikanalist.

*homiletisk, ft. -e, e., sem lýtur að prjedikanalist.

*Homilie, ft. -r, sk., prjedikun út af ritningargrein.

*homogen, ft. -e, e., samkynja.

*Homøopathie, sk., sú lækningaraðferð (sem upp er komin ekki alls fyrir löngu) að hafa þá læknisdóma sem afleiðingar þeirra myndu verða svipaðar veikindunum ef heilbrigður maður ætti í hlut.

*honnet, ft. -te, e., heiðvirður, heiðarlegur, sæmilegur, ráðvandur, o. s. frv.

*Honneurs, ft., virðingarmerki (e-m auðsýnd): Gjøre Husets H. ganga um beina.

Honning, án ft., sk., [hunang; sb. hellig og heilag-r], hunang: Sætte H. (um býflygið), láta hunangið í koppana. Sødere end H.

Honningaar hunangsár: Et godt (slet) H.

honningagtig, ft. -e, e., hunangskenndur.

Honningbi býfluga *apis mellifera.*

Honningblære hunangsblaðra (á býflugu).

Honningbrød (sjaldh.) = Honningkage b.

Honningbyld eins konar kýll.

Honningbæger, a) = Honninggjemme. — b) (skáldlega) = unun, unað, yndi, eptirlæti.

Honningdrik = Honningbæger b.

Honningdug hunangsfall (B. H.).

Honningfugl (afar lítill fugl) *trochilus.*

Honninggjemme (á jurt) *nectarium.*

honninggul hunangsgulur.

Honninghøst hunangstekja.

Honningkage, a) hunangsbú. — b) eins konar sælabrauð (seimbrauð).

Honninglugt hunangsilmur.

Honningmave framhol (á býflugu).

Honningsaft hunangssafi (í blómum).

Honningsirup síróp úr hunangi.

Honningskive skífa af hunangsbúi.

Honningsmag hunangsbragð.

Honningsyre sýra í (eða úr) hunangi.

honningsød sætur eins og hunang; hunangi sætari.

Honningvand eins konar hunangsblanda.

*honorabel, ft. honorable, e., heiðarlegur, sæmilegur, o. s. frv.

*Honorar, ft. -er, kl., kaup (rithöfunda, kennara, lækna, o. s. frv.).

*Honoratiores, ft., heldri menn.

*honorere, ás. 1, (eiginl. sæma e-n eða e-ð), a) borga e-m (rithöfundi, kennara, lækni, o. s. frv.). — b) h. en Anviisning (Vexel) borga tilvísunarfje.

hop, mo., a) stökktu (nú)! — b) hott!

Hop, ft. eins, kl., [hopp], það að hoppa upp.

Hophilde (líka Hoppehilde) hnapphelda.

hoppe (har og er), h. s. 1, [hoppa], hoppa: H. som en Skade. Fuglen er hoppet (kominn) ud af Kassen. H. (stökkva) over en Bænk. — Ved Kjørselen hoppede endeel af Æblerne (hrökk nokkuð af eplunum) ud af Kurven.

Hoppe, ft. -r, sk., meri, hryssa, merhryssi, kapall, færleikur.

Hoppeføl merfolald.

Hoppehilde sjá Hophilde.

Hoppemelk kaplamjólk.

Hoppen, án ft., sk., hopp, skopp.

Hor (líka ritað Hoer), nafn, [hór-], hórdómur.

horagtig, ft. -e, e., saurlífur.

Horagtighed, án ft., sk., saurlífi.

*Horde, ft. -r, sk., sveit (flokkur) hirðingjaþjóðar.

hore (har), h. s. 1, [hóra], drýgja hórdóm, hórast: H. med en anden Mands Kone hóra eignarkonu annars manns (GO). — b) (í óvönduðu tali), vera serðnaggur.

Hore, ft. -r, kvk., [hóra], a) = Horkone, Horqvinde. — b) (í óvönduðu tali) = Skjøge.

Horebarn hórbarn (Gþl.), hórgetið barn.

Horebuk serðnaggur, portlífismaður (655 XXXII).

Horesagter, ft., pútuæði.

Horehold það að vera pútnahúsbóndi.

Horehuus pútnahús (Skuggsjá), portkvennahús (Skuggsjá).

Horejæger = Horebuk.

Horekippe hórukró.

Horeleie flekkuð hjónasæng.

Horelevnet fúllífi.

Horeløn hórutollur.

Horeqvinde = Horqvinde.

Horeri, ft. -er, kl., fúllífi.

Horesag pútnamál.

Horeseng = Horeleie.

Horeskjemt saurugt hjal.

Horesøn pútuson.

Horevert pútnahúsbóndi.

Horevertskab = Horehold.

Horevise klámvísur.

*Horizont, sk., = Synskreds: Solen er endnu ikke over Horizonten.

*horizontal, ft. -e, e., marflatur (B. H.).

Horkarl hórdómsmaður.

Horke, ft. -r, sk., (fiskur) *perca cernua.*

Horkone = Horqvinde.

Horn, ft. eins, kl., [horn], horn 1) á dýri: Oxens (Bukkens, Hjortens) H. — Líka sem efni: Gjøre noget af H. smíða e-ð úr horni. — b) óeiginl., α) have et H. i Siden paa een hafa horn í síðu e-s, hafa agnúa (ýmigust) á e-m, amast við e-m. — β) er sagt að sá maður hafi Horn sem haft er fram hjá. — 2) = e-ð sem búið er til úr horni, eða líkist því sem búið er til úr horni. Sb. Drikkehorn, Blækhorn, o. s. frv. — 3) líkt og Hjørne: Maanens H. Alterets H. altarishornið. Hornet paa en Ambolt steðjanefið.

hornagtig, ft. -e, e., hornkynjaður: En h. Materie.

Hornarbeide hornsmíði.

hornbar (eptir orðinu hornher, þ. e. hófher), ójárnaður.

Hornblæser, ft. -e, kk., hornþeytari.

Horndreier hornrennari.

Hornerts eins konar málmgrýti.

hornet, ft. hornede, e., [hornótt-r], hornóttur, hyrndur: Hornede Dyr. Den hornede Ugle; sb. Hornugle.

Hornfiil hófþjöl (til að sverfa með hófa).

Hornfisk geirnefur, geirsíli, *esox belone.*

hornføddet, ft. -føddede, e., sem hefur hófa eða klaufir.

Hornguld illt gull sem ekki er gull nema að rúmum þriðjungi.

Hornhinde yzta augnahimnan (*tunica cornea*).

*Hornist, ft. -er, kk., = Hornblæser.

Hornkløft klaufarhófur (P. Þ.).

Hornliim hornlím (B. H.).

Hornlygte skriðbytta með horni (fyrir gler).

Hornnikke, sk., (sjaldh.), eins konar verkfæri til að setja á nautgripa horn svo þeir verði að lúta.

Hornqvæg nautpeningur.

hornskaftet hornskeptur.

Hornskifer eins konar flögusteinn.

Hornskrab það sem fer til ónýtis þegar verið er að smíða úr horni.

Hornsteen (steintegund) *silex corneus.*

Horntomhed eins konar veiki á nautpeningi.

Hornugle (uglutegund) *strix otus.*

Hornværk eins konar vígi fyrir utan kastaladíki.

*Horoscop, kl., verkfæri stjörnuspámanna til að sjá stöðu himintungla þegar menn fæddust og geta spáð þeim örlaga.

Horqvinde hórkona.

*horribel, ft. horrible, e., hryllilegur, (sb. gyselig, gruelig).

Hors, ft. eins, kl., [hors = hross], (sjaldh., nema í samsettum orðum, sem ekki eru heldur mjög tíðkanleg, og í almúgatali), hross. — Sjer í lagi, hryssa, kapall. Sb. Horseføl, Horseplag.

Horsag hórdómssök.

Horsebod hyrgi handa útigangshrossum.

Horseføl = Hoppeføl.

Horsegjøg, [hrossagauk-r], hrossagaukur.

Horsekjød, [hrossakjöt], = Hestekjød.

Horsemoder = Følhoppe.

Horseplag (líka Horsplag) mertrippi á öðru ári.

Horsplag sjá Horseplag.

Horstraf hegning fyrir hórdóm.

hos hjá (e-m, eða e-u sem nærri er metið eins og skynsöm vera), a) fs.: Sæt dig h. os. — Dette Dyr bar sine Unger længe h. sig. Han er altid h. Hestene i Stalden. Hun er helst h. sine Blomster. — Sove h. een. — Have Penge h. sig á sjer. — Boe h. een vera til húsa hjá e-m. Vi have Syge hjemme h. os það eru veikindi heima hjá okkur. — H. de Franske er det anderledes. Det var en Skik h. de Gamle. — Det findes h. denne Forfatter í ritum hans. — Der findes ikke Svig h. ham með honum. Der mærkedes Livstegn h. ham það var lífsmark með honum, hann var með lífsmarki. Holde (beholde) noget h. sig selv láta ekki á e-u bera, þegja yfir e-u. — Søge (faae, finde) Hjelp h. een biðja e-n liðs, sækja að e-m traust og liðsinni (Nj.). — Han er i Yndest h. Kongen í vináttu við konung. — b) sem ao.: Jeg stod h. (jeg stóð hjá), og saae det. Der var ingen h. (það var enginn við), da det skete.

Hosbond sjá Husbond.

hosbunden, [sb. binde], meðbundinn (t. a. m. máldaga..., sem hèr er meðbundinn).

Hose, ft. -r, sk., [hosa], í almúgatali = Strømpe. Að öðru leyti tíðkast það lítið, nema í samsettum orðum og talsháttum: Gjøre sine Hoser grønne koma sjer í mjúkinn við e-n. Saa let som Fod i H. hægur vandi.

Hosebaand = Strømpebaand.

Hosebaandsorden ensk riddarastjett.

Hosebinder, [af binde II, c], sá sem prjónar sokka: En hurtig H. sá sem er fljótur að prjóna sokka.

Hosebrog leistabrækur.

Hosefod skóleistur: Binde Hosefødder prjóna (gera) neðan við sokka.

Hosekone kvennmaður sem prjónar (eða hælir) sokka

Hosekræmmer maður sem hefur til sölu sokka og ýmislegt úr ull eða lini.

Hosepind = Strikkepind.

Hoseskaft = Strompeskaft.

Hosesokker, ft., sokkaleistar: Gaae paa H. ganga á sokkaleistunum.

Hosevæver = Strømpevæver.

hosføie bæta e-u við.

hosfølgende, [sb. følge], sem hjer er með: H. Pakke.

hosliggende, [sb. ligge], = hoslagt (sb. hoslægge).

hoslægge leggja e-ð saman við annað; er sjaldh., nema í ho. l. t. hoslagt sem hjer liggur saman við: Hoslagte Breve.

*Hospital, ft. -er, kl., spitali, sjúklingahús. — b) = Pleiehuus.

*Hospitalsforstander spítalaforstjóri.

*Hospitalslem spitalamaður (Hospital b).

*Hospodar, ft. -er, kk., jarl yfir Moldá eða Blökkumannalandi.

hosstaaende, [sb. staae], sem hjá stendur.

Hoste, án ft., ak., [hósti], hósti: Faae (have) H.

hoste (har), h. s. 1, [hósta], hósta: Give een et Tegn ved at h. — b) hafn hósta: Han har hostet i flere Uger. — 2) sem ás.: Han hoster Sliim op það gengur upp úr honum.

hostegnet, [sb. tegne], skrifaður við e-ð.

Hosten, án ft., ak., hósti (það að vera að hósta).

*Hostie, sk., brauð (bakstur) í sakramentinu.

*hostil, ft. -e, e., = fjendtlig, fjendsk.

hosværende, [sb. være], viðstaddur.

*Hotel, ft. -ler, kl., göfuglegt íbúðarhús t. a. m. stjórnarherra. — b) stórkostlegt gestaherbergi.

hou! mo., (þegar rekið er á eptir t. a. m. hestum er draga plóg), hott! ho ho!

Houg (líka Hov), ft. -e, sk., a) eins konar stampur eða sár sem hafður er við ölgjörð eða brennivínsgjörð. — b) eins konar stallur að hafa öltunnur á meðan gerð er í ölinu.

Houg sjá Hov (á neði).

Houggjær eins konar gerðarefni (úr öli).

Hougpompe dæla í T ppehoug.

*Houri (líka ritað Huri), ft. -s, kvk., yndismey í paradís að trú Mahómeðs.

Hov sjá Houg.

Hov (líka Houg), ak., = Kalv II.

Hov, ft. -e eða -er, ak., [hóf-r], hrosshófur.

Hovarbeide = Hoveri.

hovbar = hornbar.

Hovbeslag = Hestebeslag a.

Hovblad (hross)hófur að neðan.

Hovbonde bóndi sem er skyldur að vinna kvöð (kvaðabóndi).

Hovbud boð eptir e-m til að vinna kvöð.

Hovdag dagur þegar unnin er kvöð. — b) dagaverk kvaðamanna: Gjøre visse Hovdage om Aaret vinna nokkur dagsverk á ári.

Hovdreng piltur sem vinnur kvöð.

hove sjá hue.

Hove sjá greinina um Hof.

Hoved, ft. -er, kl., [höfuð], A) höfuð (haus) á manni eða dýri: Ryste med Hovedet hrista höfuðið. — Stikke Hovederne sammen stinga saman nefjum. — 2) óeiginl., a) gáfur, (sb. skilningur, næmi, o. þvíuml.): Drengen har H. er gáfaður. Han har intet (et maadeligt) H. hann er gáfulaus (gáfutregur). Faae noget i sit H. koma e-u í heilann á sjer. Bryde sit H. med noget hrjóta heilann um e-ð. Lægge sit H. i Blød for noget (í tali), leggja sig í líma að hugsa um e-ð. Han er ikke rigtig (eða vel forvaret) i Hovedet hann er ekki með öllum mjalla eða öllu ráði. — Líka sjálfur maðurinn að því leyti sem talað er um gáfur hans: Et godt (ypperligt, udmærket) H. góður (mikill, frábær) gáfumaður. — b) hugur: Have noget i Hovedet hafa e-ð í huga; líka hafa dálítið í kollinum, vera kenndur. Have meget (mange Ting) i sit H. hafa margt að hugsa. Det gik ikke efter hans H. það fór ekki eins og hann vildi (eptir hans vild eða geðþekkni). Det er ikke efter hans H. það á ekki við hann. Følge (gaae efter) sit eget H. fara sínu fram. Være kort for Hovedet vera uppstökkur. Støde een for Hovedet styggja (móðga) e-n. Gjøre een Hovedet kruset (vera e-m til armæðu). — c) maður: Et forslagent H. undirhyggjumaður. Et lystigt H. æringi. Et uroligt H. óróaseggur, uppivöðslumaður. Kronede Hoveder (krýndir) höfðingjar. Orðskv.: Saamange Hoveder, saamange Sind svo margt er geðið, sem maðurinn er. — d) = Hovedmand, Overhoved: Han var Hovedet for Sammensværgelsen (eða de Sammensvorne) hann var frumkvöðull að samsærinu (oddviti samsærismanna). — e) sett framan við orð eins og höfuð-, aðal-, megin-. — B) allt hvað sem líkist höfði eða á e-ð skylt við höfuð: Sætte H. (er sagt um kál og salát; sb. Kaalhoved). Hovedet paa Søm naglahöfuð. Hovedet paa Knappenaale títuprjónshöfuð. Hovedet paa en Rive hrífuhöfuð. Hovedet paa en Tobakspibe pípuhöfuð. Sömul. er kallað Hoved á rokk og plóg. Líka er Hoved = höfði, annes. — Sætte H. paa en Brændestabel er: að leggja spiturnar á víxl í báða enda á brennuviðarhlaða (svo að hann hlaupi síður ofan). Hovedet paa en Seng höfðalagið. (Sb. Brohoved, o. s. frv.).

Hovedaag ok sem lagt er á höfuðið.

Hovedaarsag höfuðorsök, o. s. frv.

Hovedager = Forpleining.

Hovedarving höfuð-erfingi.

Hovedbaand höfuðband (Sn. E.), skarband.

Hovedbanner höfuð-merki (í fylkingu); meginher.

Hovedbegreb höfuð-nám.

Hovedbog höfuð-bók (kaupmanna).

Hovedbrud heilabrot: Det giver mig meget H. (það er mjer ærið umhugsunarefni).

Hovedbund hársvörður.

Hovedbygning meginhús.

Hovedbeel meginhluti.

Hovedbug höfuðdúkur.

Hovedbyd höfuð-kostur.

Hovedbyne stór svæfill.

Hovedegenskab höfuð-náttúra.

[-hovedet, ft. -hovede, e., sem síðari liður í samsettri einkunn, eins og -höfðaður; sb. barhovedet, o. s. frv.]

Hovedfane = Hovedbanner.

Hovedfeil höfuð-ágalli.

Hovedfjende höfuð-óvinur.

Hovedforretning höfuð-starf.

Hovedgaard = Herregaard, (sb. aðalból).

Hovedgaardseier herragarðs-eigandi.

Hovedgaardsjord herragarðsland.

Hovedgaardstaxt heimaland herragarðs: Fri (afgjaldslaust) H.

Hovedgade höfuð-stræti.

Hovedgjerde höfðalag.

hovedgruus, ao., (sjaldh.) = næsegruus.

Hovedguld (skáldl.), höfuðgull (að sínu leyti eins og fingurgull).

Hovedhaar höfuðhár.

Hovedhensigt höfuð-tilgangur.

Hovedidræt höfuð-athöfn.

Hovedindgang höfuð-dyr.

Hovedisse = Isse a: Fra Hovedissen til Fodsaalen frá hvirfli til ilja.

Hovedkirke höfuð-kirkja, heimakirkja.

Hovedklæde höfuðdúkur.

hovedkulds, ao., á höfuðið, á hausinn: Falde h. kollsteypast, steypast kollhnísu (kollskít). — b) af standi, skyndilega, snögglega: Han maatte reise ganske h. — c) á höfði.

Hovedlag höfuðleður (á beizli).

Hovedlød = Boeslod b.

hovedlærd = grundlærd.

Hovedlærdom = Hovedlære.

Hovedlære höfuð-grein (vísinda).

hovedløs, a) höfuðlaus α) eiginl. — β) óeiginl. = höfðingjalaus: En h. Mængde. Orðskv.: Ilde strider h. Hær dauður er höfuðlaus her. — b) gáfnalaus, (sb. daufingi).

Hovedmaal höfuðmál; hæð á höfuð: Hesten holder saameget i H.

Hovedmand höfuðsmaður (að e-u), oddviti, foringi, forstjóri, forsprakki, formaður, forgangsmaður, forkólfur, frumkvöðull: Være H. for et Opror.

Hovedmangel höfuð-skortur.

Hovednøgel þjófalykill (þ. e. lykill sem gengur að öllum dyrum á e-m stað).

Hovedord nafn (*nomen substantivum*).

Hovedpande enni; líka hauskúpa.

Hovedperson sá (eða sú) sem mest kveður að.

Hovedpine höfuðverkur.

Hovedprydelse djásn.

Hovedpude svæfill.

Hovedpynt allt sem menn prýða höfuð sitt með.

*Hovedqvarteer aðsetur æðsta liðsforingja í herferð.

Hovedregel höfuð-regla.

hovedrig stórríkur, vellríkur, flugríkur, stórauðugur, vellauðugur.

Hovedsaar sár á höfði.

Hovedsag höfuð-atriði, það sem mest ríður á eða allt er undir komið.

Hovedskal = Hjerneskal.

Hovedskjel hausamót.

Hovedskjul höfuðfat.

Hovedskyldner sá sem e-r á mest hjá.

Hovedslag höfuð-bardagi.

Hovedslør slæða fyrir andliti.

Hovedsmykke það sem hárið er prýtt með.

Hovedsogn heimasókn.

Hovedsprog höfuð-tunga.

Hovedstad höfuðstaður (sb. þat — þ. e. kastalinn — var höfuð-staðr landsins, Rúmv.).

Hovedsted höfuð-grein (í bók).

Hovedsteen = Hjørnesteen.

Hovedstol innstæða.

Hovedstorm höfuð-áhlaup á kastala.

Hovedstykke, 1) höfuðshluti, a) höfuð (af fiski) með því sem þar fylgir. — b) höfðalagshluti: Hovedstykket af en Seng. — 2) höfuð-kafli (t. a. m. í bók).

Hovedsum samtala, aðal-upphæð: Naar dette fradrages Hovedsummen, bliver saameget tilbage.

hovedsvag = svaghovedet.

Hovedsvimmel höfuðsvimi.

hovedsvimmel sem (þol.) svimar eða sundlar.

Hovedsætning höfuð-grein.

Hovedsøm nagli með haus.

Hovedtal frumtala (einn, tveir, o. s. frv.; annað enn Ordenstal).
Hovedtone höfuð-hljóð (í lagi).
Hovedtrappe framstigi (í húsi).
Hovedtøi höfuðbúnaður (kvenofólks).
Hovedvagt aðal-varðstuður.
Hovedvand höfuðvatn (eins konar ilmandi vökvi).
Hovedvandsæg höfuðvatnsbaukur (úr gulli eða silfri).
Hovedvind höfuð-átt.
Hovedværk = Hovedpine.
Hovedøiemeed höfuð-tilgangur.
hoven, ft. hovne, e., þrútinn, bólginn: Hovne Kinder. — b) (í tali), óeiginl., hrokafullur, þóttafullur.
Hovenhed, án ft., sk., þroti, bólga.
hovere (har), h. s. 1, gambra (forut), hælast um, vera hróðugur, klappa lof í lófa: H. over noget.
Hoveri, án ft., kl., kvöð (skylduvinna bændafólks á lóð landsdrottins í Danmörku): Gjøre H.
Hoveriforening samningur um kvöð meðal landsdrottins og leiguliða.
Hoverifrihed frelsi af kvöð.
Hoveripenge, ft., árlegt gjald til að komast hjá kvöð.
hoveripligtig skyldur að vinna kvaðir: En h. Bonde.
Hoverireise = Hovreise.
Hovfolk, ft., fólk sem er að vinna kvöð.
Hovgaard = Herregaard.
Hovjern = Birkejern.
Hovkløft = Hornkløft.
Hovkræft eins konar mein í hrossbóf.
Hovmaal sú kvöð sem kemur á hluta hvers leiguliða: Hver Bonde har sit H.
Hovmark herragarðs akurland.
Hovmester (líka ritað Hofmester; sb. Overhofmester), a) einn af ríkisbúfðingjum konunga var fyrrum kallaður Rigets H. — b) fóstri og fræðari ríkra manna sona.
Hovmesterinde, ft. -r, kvk., sama að sínu leyti um kvennmann og Hovmester b um karlmann.
Hovmod dramb, ofdramb, ofmetnaður, hroki: H. gaaer før Fald illa sezt ofstopinn, skömm er óhófs æfi, (orðskv.).
hovmode, ás. 1, í a) h. sig stæra sig, hrokast upp, dramba, rembast (forni): H. sig af sin Lykke hrokast upp þegar vel gengur. — b) hovmodes = h. sig.
hovmodig, ft. -e, e., stærilátur, dramblátur, drambsamur, drambvís (619), sjergóður, metnaðarfullur, þóttafullur, hrokafullur: Lykke gjorde ham h.
Hovmodighed, án ft., sk., það að vera hovmodig, (sb. Hovmod).
hovne (er), h. s. 1, þrútna, bólgna.
Hovning, sk., (sjaldh.) = Hoveri.
Hovningsarbeider, ft., kvaðir sem leiguliðar vinna.
Hovningspligt skylda að vinna landsdrottni (í Danmörku).
Hovrand hófrönd innanfótar.
Hovreise kvaðarferð (leiguliða í Danmörku).
Hovslag hófatak: Lyden af Hestenes H.
Hovsmed járnsmiður sem járnar hesta (járnsmiður).
Hovstraale hóftunga.
Hovsøm hestskónagli.
Hovtang naglbítur til að draga út hestskónagls með.
Hovtrang hófkyrkja.
Hu, án ft., sk., [hug-r], hugur: Komme noget i Hu; sb. ihu og ihukomme. Det gaaer aldrig af min Hu það mun mjer seint úr minni líða eða seint fyrnast. — Med beraad (eða vel beraad) Hu; sb. beraad. — Vende sin Hu til noget setja hug sinn eptir e-u (Eyrb. 114). Min Hu staaer ikke dertil jeg hef öngvan hug á því, mjer er (leikur) ekki hugur á því, mjer er það ekki í huga.
Hud, ft. -er, sk., [húð], 1) skinn, sjer í lagi a) húð (af nautgrip). — b) há (af hrossi). — c) hörund (á manni): Have en blød H. vera mjúkur á hörund. Miste sin H. láta húð sína (Gþl.). — Skjelde een Huden fuld hundskamma e-n. — Med H. og Haar (bæði um menn og dýr). — 2) himna, skán: Der havde sat sig en tynd H. ovenpaa Vædsken.
hudagtig, ft. -e, e., svipaður himnu: Et hudagtigt Svøb.
hudflette, ás. 1, húðfletta, hýða. — b) óeiginl., níðn e-n niður, bakbíta, baknaga.
hudflenge = hudflette a.
hudløs skinnlaus (um menn).
Hudløshed, án ft., sk., fleiður, afrifur, (sb. það er tekið af mjer).
Hudskifte hamaskipti.
hudstryge, ás., húðstrýkja.
Hudstrygning, sk., húðstroka.
Hudsygdom veikindi í hörundinu (kláði o. þvíuml.).
hue (optast nær framborið hove og stundum ritað svo), h. s. 1, [e. o. huga], hugnast (þóknast, líka) e-m, falla e-m í geð, (sb. mjer gezt að e-u): Den Klædning huer mig ikke. Det huer mig ikke her jeg kann ekki við mig hjer.
Hue, ft. -r, sk., [húfa; sb. Tue og þúfa, Due og dúfa], húfa, (sb. kofri).
Huebaand kverkband (á húfu).
Hueblok húfutrje (til að laga húfur á).
Huеklæde klútur sem hnodið er utan um húfu.
hueløs húfulaus, berhöfðaður.
Huetøi efni í húfu: Et Stykke H.
hufæste, ás., hugfesta.
Hug, nafn (án greinis), í orðatiltæk. sidde paa H. húka.
Hug, ft. eins, kl., [e. o. hugg f. högg], högg, a) með höggverkfæri: Træet falder ei for det første H. ekki fellur eik við fyrsta högg (orðskv.). Gjennemhugge noget med eet H. í einu höggi. Skifte H. skiptast höggum við. — Han fik et H. (sár af höggi) i Hovedet. — b) í ft. = tørre H. barsmíði (í þeirri merk., sem nú tíðkast): Dele H. ud berja menn. Faae H. vera barinn.
huge, h. s. 1, [húka], (sjaldh.), vera hokinn.
hugfri sem höggvopn granda ekki, (sb. hann bitu ekki járn).
hugge, ás. 1 (og, í tali, líka hug í þát. tíma), [e. o. hugga f. högga f. höggva], I) um menn (sem gjörendur), A) þegar beitt er e-u höggverkfæri, 1) höggva, a) án þol.: H. med en Øxe. H. med et Huggejern. Der er i mange Aar ikke hugget i denne Skov. — Han lærer at h. vega með sverði. H. efter een höggva til e-s. Rytteriet kunde ikke komme til at h. ind riddarar náðu ekki til með sverðunum, (sb. Fms. VI, 418). Han løftede Øxen, men turde ikke h. til en þorði ekki að höggva. — b) með þol.: H. Gjerdsel höggva sjer gerðivönd. H. et Træ bort höggva trje upp; sb. borthugge. H. noget fra höggva e-ð af. H. noget igjennem höggva e-ð í sundur. H. en Skov ned höggva upp skóg. H. Træer om fella trje. H. en Port op höggva upp dyr. H. et gammelt Skib op höggva (taka) það í sundur. H. noget til telgja e-ð, (sb. öxa, Fms. II, 233). H. Tømmer glat ryðja trje. H. Brænde kljúfa brennuslvið. — H. Hul paa noget höggva gat á e-ð. — H. sig i Benet höggva í fótinn á sjer. Rytteriet huggede dem ned for Fode. H. Armen af een höggva höndina af e-m; handhöggva e-n. H. sig igjennem rjúfa fylking óvina sinna með höggvopnum og komast svo þar í gegnum. — 2) klappa, meitla: H. Bogstaver ind i en Steen. H. Figurer ud i Steen. Hugne Stene tálgugrjót. — B) í tali, kasta (þeytn, fleygja) e-u af hendi: Han huggede Bægeret i Gulvet keyrði bikarinn ofan í gólfið. — Án þol.: H. med Steen efter noget kasta grjóti að e-u. — II) um fugla, kroppa, slíta: Fuglen har hugget mig i Fingeren. — III) sem h. s., um skip, líkt og höggva á ísl.: H. i Grunden höggva niðri.
Huggeblok hnyðja til að höggva eða brytja e-ð á.
Huggebænk eins konar bekkur sem timbur er tegld á.
huggefærdig (um trje eða skóg), svo stór að höggvandi sje.
Huggehuus (á landsbyggðinni), hús þar sem timbur er tegld.
Huggejern sporjárn.
Huggekaarde eins konar sverð.
Huggekniv eins konar tálgujárn.
Huggeløn kaup fyrir að höggva e-ð; en einkum: kaup fyrir að kljúfa brennuslvið.
Huggen, án ft., sk., það að hugge.
Huggeredskab höggverkfæri.
Huggert, ft. -er, sk., eins konar höggvopn.
Huggespaan höggspónn (af timbri).
Huggestok fjalhögg (Vopnf.).
Huggestol = Huggebænk.
Huggetand vígtönn (í fíl, svíni, o. s. frv.).
Huggevaaben höggvopn.
Huggeøxe viðaröxi, breiðöxi.
Hugning, sk., það að hugge (einkum skilmingar með höggvopni).
Hugorm, [höggorm-r], (eins konar höggormur) *coluber berus*.
Hugskifte rjett höggvaskipti (í einvígi).
Hugst, ft. -er, sk., [höggst], viðarhöggst (Gþl. 77), skógarhögg. — b) skógarhluti sem höggva á það árið: Skoven er deelt i ti Hugster.
hui! mo., þegar í manni er ofsakæti.
huie (har), h. s. 1, kalla upp yfir sig af ofsakæti.
Huien, án ft., sk., það að huie.
Huk, ft. -ke, sk., horn (ekki á skepnu), a) út á við: Bjerget (Klinten) gaaer ud i en H. (sb. múli). — b) inn á við: Søen gjør en H. ind i Landet (sb. vik, vík). Fra Gaden gaaer en H. ind i Gaarden.
***Hukkert**, ft. -er, sk., eins konar smáhafskip flatt í botninn og hollenzkt að uppruna (húkorts).
hukomme, ás., (sjaldh.) = ihukomme.
Hukommelse, án ft., sk., minni: En stærk (svag) H. gott (lítið) minni. Hukommelsen begynder at slaae ham feil.
Hukommelsesværk það sem eingöngu er komið undir minni.
Hul, ft. -ler (fyrrum var ft. líka eins og et.), kl., [hol], hola, smuga, a) dálítil laut eða lægð eða dæld, gjóta, (sb. vilpa): Hullet i Kinderne spjekoppar; sb Smilehul. — Dette H. i Stenen er af Draabefald. — Et H. i Jorden. Huller i en Vei. — Her har Rotter og Muus deres Huller. — Líka um kompu eða lítinn klefa. — Slaae sig et H. i Hovedet meiða sig á höfðinu, sprengja fyrir á höfðinu á sjer. — Skære H. paa en Ost taka á osti (fara að eyða af honum). Tage H. paa (taka á, fara að eyða úr) en Tønde eða Flaske. — b) gat, rauf: H. i et Net (Garn) möskvi. Bide (fve) Huller i Tøi. — Rive H. paa sin Kjole. Have Huller i Strømperne vera í götóttum sokkum. Der er gaaet H. paa það er komið gat á það. (Sb. rifa). — Stikke

Huller i Drene. Bore Huller i et Bræt. Hugge H. igjennem en Muur.

Huld, án ft., kl., [hold], hold (í ft.): Være ved godt H. vera í góðum holdum, vera þrislegur. Tabe Huldet leggja af.

huld, ft. -e, e., [holl-r], hollur, tryggur: Være een h. og tro. — 2) yndislegur.

Hulder (líka Huldre), kvk., [sb. Huld], huldukona.

Huldgudinde þokkagyðja.

Huldre sjá Hulder.

Huldrestykke danslag huldufólks.

huldrig ástríkur.

huldsalig ástúðlegur.

Hule, ft. -r, sk., [hola], hellir: En underjordisk H.

hule, ás. 1, [hola], = udhule.

hulke (har), h. s. 1, hafa ekka, snökta. — b) sem ás., (um fugla): H. noget op af Kroen (æla e-u upp úr sarpinum).

Hulken, án ft., sk., ekki, snökt.

hulkgræde (í tali) = hulke a.

hullet, ft. hullede, e., götóttur: Hullede Klæder.

Hulsaar (f. Huulsaar) holsár (Fms. V, 93), holund.

Hulsting eins konar nálspor.

Hulsom eins konar saumur.

hulter, ao., í orðatiltæk. h. til bulter á rúi og stúi, á ringul-reið; með hnykkjum og skrykkjum.

*human, ft. -e, e., mannúðlegur.

*Humanitet, sk., mannúð, manngæzka.

*Humeur, án ft., kl., það hvernig á manni liggur, skap.

Humle, ft. -r, sk., nafn á ýmsum býflugulegundum (þar á meðal er hunangsflugan íslenzka).

Humle, án ft., sk., [sh. humal-l í vallhumall], (eins konar jurt sem við er höfð til ölgerðar; humall?) *humulus lupulus.*

Humleavl humalyrkja.

Humlebi = Humle (með ft. -r).

Humleforer humalmaður (sem ekur humli til sölu).

Humlegaard = Humlehave.

Humlehakke járnreka til að pæla upp jörðina með í kringum humalinn.

Humlehave humalgarður.

Humleknop hnappur á humli.

Humlekule humalhola.

Humlekolle kylna til að þurrka á humal.

Humlepresse humalþrúga.

Humleranke leggur á humli.

Humlesi sía sem humallinn er síaður með úr ölinu.

Humlespire humall nýfarinn að spretta.

Humlestang spýta sem humallinn vinzl utan um.

humlestærk (um öl), sem mikill humall hefur verið látinn í.

Humlesæk humalpoki.

humme, h. s. 1, færa e-ð (þoka e-u) aptur á bak: H. en Vogn.

Hummer, ft. -e, kl., (í tali á Sjálandi), kompa, dálítil kytra.

Hummer, ft.-e, sk., [humar-r], humar.

Hummerklo humarkló.

Hummersax = Hummerklo.

Hummerskal humarskel, humarskurm.

humpe (har), h. s. 1, hökta, skjökta.

Hun sjá han II, 2.

Hund, ft. -e, sk., [hund-r], hundur, (rakki, seppi). — í óvönduðu tali, um mann: En liderlig H. versti serðnaggur. En gjerrig H. versti svíðingur.

hundeagtig, ft. -e, e., sem er hundakyns.

Hundeart hundategund.

Hundebid hundsbit.

Hundebjæf hundabopps.

Hundedage, ft., hundadagar.

Hundedagshede hundadagahiti.

Hundedagsveir hundadagaveður.

Hundedreng piltur sem gætir hunda. — Óeiginl.: Være eens H. vera hundurinn e-s (gera allt sem hann skipar manni).

Hundefode hundamatur.

Hundegaard kofi handa veiðihundum.

Hundeglam hundgá.

Hundegræs (jurt) *dactylis glomerata.*

Hundehuus dálítill fjala-kofi handa hundum varðhundi.

Hundehvalp hvolpur.

Hundejagt veiði með hundum.

Hundekobbel tveir hundar (eða fleiri) tengdir saman.

hundekold hundkaldur.

Hundekost = Hundefode.

Hundekulde hundakuldi.

Hundeliv hundaæfi.

Hundelænke rekindi sem varðhundur er hundinn með.

Hundemad hundamatur.

Hundepidsk = Jagtpidsk.

Hunderøgter hundamaður (sem hirðir hundana á e-m bæ).

Hundeskind hundsskinn.

hundesky hræddur við hunda.

Hundeslæde sleði sem hundar ganga fyrir.

Hundestald hús handa veiðihundum.

Hundesteile, sk., hornsíli *gasterosteus.*

Hundestjerne hundastjarnan.

hundesulten glorhungraður.

Hundesvøbe = Hundepidsk.

Hundesyge hundaveiki.

Hundetunge nafn á nokkrum jurtategundum.

Hundeveir (í tali), hrakviðri.

hundred sjá hundrede.

Hundred sjá hundrede c.

hundredaarig, a) tíræður að vetratali: En h. Olding. — b) sem verður (eða því-uml.) hundraðasta hvert ár.

hundrede (líka hundred), [hundrað], a) sem frumtala: H. Aar hundrað vetra. To h. Rigsdaler tvö hundruð ríkisdala. H. Gange saa stort hundraðfalt að stærð. — b) sem raðtala, hundraðasti: Hver h. Mand hundraðasti hver maður. — c) Hundrede eða Hundred, sem kl. nafn, hundrað: Et stor Hundrede stórt hundrað.

Hundrede sjá hundrede c.

hundredfold, ao., hundraðfalt, hundraðfaldlega.

hundredfoldig, ft. -e, e., hundraðfaldur.

hundredfoddet, ft. -foddede, e., hundraðfættur.

hundredpundig, a) sem vegur tíu fjórðunga, tíu fjórðunga (eig. ft.). — b) sem tekur tíu fjórðunga kúlu: En h. Morteer.

Hundredpundiger fallbissa sem tekur tíu fjórðunga kúlu.

Hundredtal talan (eða tölustafurinn) sem merkir 100: Et romersk H. — b) i H. hundruðum saman, svo hundruðum skiptir.

hundredviis, ao., hundrað og hundrað. — b) Hundredviis, sem nafn, í orðatiltæk. i Hundredviis = i Hundredtal.

hundsk, ft. -e, e., a) (í tali), sem er allra mesti svíðingur eða allra mesta nápína. — b) sem ekki kann að skammast sín, óskammfeilinn.

Hundyr kvenndýr.

Hunger, án ft., sk, [hungr kk. í fornöld], hungur: Lide H. Føle H. finna til sultar, vera svangur. Mætte (sefa) sin H. — Óeiginl., græðgi. — b) hallæri: Der var H. i Landet.

Hungersdød það að verða hungurmorða.

Hungersnød hallæri.

Hungertvang það að vera neyddur (ekki óneyddur) af hungri.

hungre (har), h. s. 1, [hungra], vera hungraður: Da han længe havde fastet, hungrede han hungraði hann (þol.).

hungrig, ft. -e, e., hungraður: Mætte den Hungrige.

Hunkat blauður köttur, bleyða.

Hunkjøn kvennkyn.

*Huri sjá Houri.

Huro, [hugró], (sjaldh.), a) gleði. — b) skemmtun.

hurra! mo., sem gleðióp.

hurre, h. s. 1, suða.

hurtig, ft. -e, e., fljótur, skjótur, skjótfær, (sb. hastig 1): Være h. til sin Gjerning vera fljótur til vinnu. En h. Arbeider fljótvirkur maður. Et hurtigt Hoved næmur maður. En h. Seiler gott siglingaskip, gott gangskip. — b) hurtigt, sem ao., fljótt, skjótt, ótt, o. s. frv.: Han taler saa hurtigt (hann er svo fljótmæltur, hann ber svo ótt á), at man har vanskeligt ved at følge ham.

Hurtighed, án ft., sk., flýtir, hvatleikur, skjótleikur.

Hurtigløber rennari = fóthvatur maður.

Hurtigpresse prentþrúga sem fljótt er að prenta með.

*Husar, ft. -er, kk., eins konar riddari (liðsmaður).

Husblas, sk., sundmagalím.

Husbond (líka ritað Hosbond, eptir framburði, f. Huusbonde), ft. -er, kk., [húsbóndi], a) húsbóndi: En god (streng) H. Lydighed mod Foresatte og Husbonder. — b) landsdrottinn. — c) bóndi (= Ægtemand).

huse, ás. 1, hýsa: H. og hæle (hýsa og heima) en Forbryder.

husere (’ar), h. s. 1, (í tali), gera usla, gera óspektir.

huske, ás. 1, [hugsa], a) muna: Jeg husker ikke hans Navn jeg man ekki (kem ekki fyrir mig), hvað hann heitir. — Einnig án þol. eða sem h. s.: Han kan h. fra han var fire Aar hann man til sín frá því hann var fjögra vetra. H. paa noget muna eptir e-u, t. a. m. husk paa det, du har lovet mig. — b) minna e-n á e-ð (sb. ámálga): Husk mig paa det, om jeg skulde glemme det. — c) h. sig om hugsa sig um = ryfja e-ð upp fyrir sjer.

Huskiste (sjaldh.), skapskipti.

Huskud, [sb. hugskot], (úrelt), e-ð sem manni kemur snögglega til hugar. Sb. Indfald.

hustolt (fornl.), drambsamur.

Hustru, ft. -er, kvk., [húsfrú], húsfreyja, eiginkona, eignarkona (60): Tage sig en H. kvongast. Han reiste bort med H. og Børn.

husvale hugsvala e-m.

Husvalelse, sk., hugsvölun.

hutle, h. s. 1, klastra (káka) við: H. med noget.

Hutleri, kl., klastur.

huul, ft. hule, e., [hol-r], 1) holur, holur innan: Kuglen er h. Et huult Træ. En h. (jetinn) Tand. — b) um rödd, dimmur: En h. Rost (Lyd). — c) ekki allur þar sem hann er sjeður, slóttugur, slægur, kænn, viðsjáll. — 2) íhvolfur, sem hvilft er ofan í: Slibe et Glas huult. Hule Kinder; sb. kinnfiskasoginn. Hule (= indfaldne) Øine. Den hule Haand lúkan.

Huulaare holæð (B. H.), þjótandi (í fjenaði, B. H.), *vena cava.*

Huulbor nafar.

Huulfiil eins konar þjöl.

Huulglas íhvolft gler.

Huulhed, sk., það að vera huul. — b) hol.

Huulhovl hjúgloker, (hvolfhefill).

Huuljern eins konar rennijárn.

huulkindet, ft. -kindede, e., kinnfiskasoginn.

Huulklinge (sverðs)brandur sem hvolft er úr.

Huulmark land sem hvilft eða dæld er í (því) miðju.

Huulmeisel hvolfmeitill.

Huulmynt = Blikmynt.

Huulning, ft. -er, sk., hvilft, kvos, dæld.

huulrund íhvolfur.

huulrundet, [sh. runde], gerður íhvolfur.

huulrygget, ft. -ryggede, e., fattur.

Huulsaar sjá Hulsaar.

Huulskovl hjúgreka (sem höfð er t. a. m. við korn og vatn).

Huulskuffe = Huulskovl.

huulslibe slípa hvilft eða lægð í: H. et Glas. H. en Kniv.

Huulspeil skuggsjá með hvilft.

Huulstobning það að steypa e-ð holt.

huulstøbt, [sh. støbe], steyptur holur.

huultandet sem hefur jetnar tennur.

Huultegl hjúgtigl.

Huulvei þrengsli (þröngur vegur): Han lod Huulveien besætte med Skarpskytter.

huuløiet inneygður; sh. tekinn til augnanna.

Huuløxe hjúgöxi.

Huus, ft. Huse, kk., [hús], I) hús (með veggjum og þaki), o. s. frv., A) um hús, sem ætlað er mönnum til íbúðar, 1) um hvers konar hús þess kyns, a) eiginlegast, garður eða hús (ekki um einstakan klefa í húsi, eins og á ísl.): Bygge (opføre) et H. gera (búa til, smíða) hús. Huset er (staaer) endnu i Bygning er enn í smíðum. Reise et H. Huset har mange Værelser. Boe i Telte, i Stedet for i Huse vera í tjöldum, en ekki í húsum. Han boer i sit eget H. hann á sjálfur húsið, sem hann býr í. H. for H. hús úr húsi. — b) líkt og heimili, α) með Hjem: Have H. og Hjem vera húsfastur (sh. Grágás) eða heimilisfastur, eiga e-rstaðar höfði sínu að að halla. Forlade H. og Hjem. — β) án Hjem: Komme i eens H. koma öðru hverju á heimili e-s. Forbyde een sit H. banna e-m að koma inn fyrir sínar dyr. Være til Huse hos een vera til húsa hjá e-m. — c) líkt og húsaskjól, húsnæði: Vi kunde ikke faae H. (við gátum hvergi fengið að vera) i hele Byen. — d) um menn sem allir heyra til sama húss, α) allir sem eiga heima í sama húsi (garði): Hele Huset skal flytte allt fólkið flytur sig úr húsinu. — β) heimilisfólk: Han har et stort H. at underholde hefur þungt heimili. — γ) ætt, eða þvíuml.: Det kongelige H. konungsfólkið. Et af de ældste adelige Huse. Gifte sig ind i et fornemt H. — δ) = Handelshuus: Dette H. har ophørt at betale. — e) bú, búskapur, búsýsla: Sørge for Huset. Holde H. for een vera bústýra (ráðskona, fyrir framan) hjá e-m. Beskikke sit H. gera skipun sína. — β) óeiginl.: Holde godt (slet) H. halda vel (illa) á. Holde godt (ilde) H. med noget fara vel (illa) með e-ð. Holde H. med een rífa e-n í sig. Der vil ligge et H., naar han faaer det at høre það verða falleg læti, þegar o. s. frv. De holdt et lystigt H. i Aftes þar var glatt á hjalla í gærkvöldi. Der er et galt H. þar gengur allt á trjefótum. — 2) um hússtegundir þess kyns, a) (í borgum), hús eða garður sem ekki eru akdyr á. — b) (á landsbyggðinni), eins konar hjáleiga eða afbýli, (annaðhvort með landi, eða — líkt og þurrabúð — án lands): Han flyttede fra Gaarden og fæstede sig et H. — B) um hús, sem ekki er ætlað til íbúðar; sh. Badehuus, Hønsehuus, Beenhuus, o. s. frv. — II) hús (eða þvíuml.) sem ílát eða hylki eða hýði, o. s. frv.; sh. Blækhuus, Naalehuus, o. s. frv.; Sneglehuus, Frøhuus.

Huusand tamin önd.

Huusandagt húslestur.

Huusarbeide = Huusgjerning.

Huusarme, ft., fátækir menn sem hýrast heima en biðja ekki beininga.

Huusbagning heimabakstur (sh. Bagning a).

huusbagt, [sh. bage], bakaður heima.

Huusbehov heimilis nauðsynjar: Han har til H. (til dags og nætur), men intet tilovers það berst í bökkum fyrir honum.

Huusbesøg heimsókn; rannsak í húsi e-s.

Huusbonde sjá Husbond.

Huusbreve, ft., skjöl um hús.

Huusbrud húsbrot (Gþl. 345).

Huusbrug, a) = Huusbehov. — b) = Huusskik.

Huusbygning húsgerð; húsagerð.

*Huuscapellan húsprestur.

Huusdaab = Hjemmedaab.

Huusdag dagsverk hjáleigumanns eða þurrabúðarmanns: Gjøre Huusdage.

Huusdjævel, a) illur húsbóndi eða illt húsfreyja. — b) sá sem spillir á milli allra á heimilinu.

Huusdragt heimafatnaður.

Huusdue tamin dúfa.

huusduelig ötull inni við.

Huusdyr tamin dýr.

Huusdør garðdyr.

Huusegel, sk., (úrelt) = Jistap.

Huuseier húseigandi, húsbóndi (Björgv. hýjarsk.), garðbóndi (Grett.).

Huusfader húsbóndi.

Huusflid það að búa til sjálfur (í heimahúsum) það sem ella er sótt til iðnaðarmanns eða í verkstaði.

huusflittig sem býr til sjálfur (í heimahúsum) það sem ella er sótt til iðnaðarmanna eða í verkstaði.

Huusflue (flugutegund) *musca domestica.*

Huusfoged, a) bryti, ráðsmaður. — b) eins konar embættismaður í hertogadæminu Sljesvík.

Huusfolk, a) í ft., þeir sem eiga heima í sama húsi (þar sem fleiri enn eitt heimili eru). — b) ýmist í ft. eða et., heimilisfólk, heimafólk.

Huusfred friðhelgi manns að heimili sínu, húsgrið, húsþyrmsl. — b) samlyndi á heimili.

huusfri sem ekki þarf að borga húsaleigu. Optast í huusfrit, sem ao.: Boe huusfrit vera leigulaust í húsi.

Huusfælle húsfjelagi (sh. húsmaður, t. a. m. húsmenn sína — þ. e. húsbóndans — alla, Björgv. hýjarsk.; heimamaður, heimilismaður).

Huusfængsel höpt sem e-r er hafður í á heimili sínu.

Huusgavn gagn inni við: Hun har lært at gjøre H.

Huusgeraad, kt., húsgögn. Sh. Bohave.

Huusgjerning bæjarverk, inniverk.

Huusgrund hússtæði.

Huusgud húsgoð.

Huusherre, a) = Huuseier, Huusvert. — b) = Huusfader.

Huushjørne húss hyrning.

Huusholder, ft. -e, kk., eiginl. ráðsmaður (að sínu leyti eins og Huusholderske er ráðskona); en er sjaldan haft, nema í orðatiltæk. være en god (slet) H. halda vel (illa) á efnum sínum.

huusholdersk, ft. -e, e., sem heldur vel á efnum sínum, sem er mikill fjárgæzlumaður. Sh. sparsommelig.

Huusholderske, ft. -r, kvk., bústýra, ráðskona, matselja.

Huusholdning búskapur, búnaður (fornt), búsýsla, bústang, (einkum innanstokks): Han har to Huusholdninger (bú) her i Byen. Der gaaer meget med i en stor H. það verður uppgangssamt á stóru heimili. Hun forestaaer selv sin H. hún er sjálf bústýra. Datteren gaaer i Huusholdningen gengur að matreiðslu.

Huusholdningskonst búskaparkunnátta.

Huusjomfru stúlka sem tekin er til að vera matselja, eða til að sauma á heimilinu, eða þvíuml.

Huuskarl, [sh. húskarl], = Gaardskarl.

Huuskjøb húskaup.

Huusklokke vegghjalla; dyrahjalla.

huuskoldt, e. í hvorugkyni, kalt í húsum, kaldara inni enn úti.

Huuskone kona (eða ekkja) hjáleigumanns (er Danir kalla Huusmand).

Huuskors (húskross, B. H., P. Þ.), heimilisböl (P. Þ.).

Huuskreds = Familiekreds.

Huuskulde húsakuldi.

Huuslede það að manni leiðist heima.

Huusleie húsaleiga (Björgv. hýjarsk.).

Huusleilighed húsakynni: En god (stor, indskrænket) H.

huuslig, ft. -e, e., heimilis-, heima-: Huuslige Sysler heimastörf; sh. búsýsla. Huuslige Glæder (Dyder). — b) um kvennmann, elsk að heimili sínu og þrifin og umsýslusöm: En meget h. Kone.

Huuslighed, án ft., sk., það að vera huuslig b.

Huusliv líf manna á heimili sínu, heimilishættir.

Huuslove, ft., hússstjórnarlög.

Huusly húsaskjól.

Huusløg (jurt) *sempervivum tectorum.*

Huusmaler hússpentari.

Huusmand hjáleigubóndi, hjáleigumaður; (sh. þurrabúðarmaður).

Huusmandskost ljelegt viðurværi.

Huusmiddel læknisdómur sem tíðkast manna á meðal.

Huusmoder húsfreyja (=húsmóðir).

Huusmønning húsmænir.

Huusnisse húsálfur.

Huuspant veð í húsi: Laane paa et H.

Huuspenge, ft., afgjald eptir hjáleigu (Huus I, A, 2, b).

Huusplads = Huusgrund.

Huuspostil húspostilla.

Huusqvæg heimafjenaður.

Huusraad lækning sem tíðkast manna á meðal.

huusraadig (fornl.) = huusholdersk.

Huusrad húsaröð.

Huusredskaber, ft., búsgögn.

Huusret, a) = Huusrettighed. — b) dómur sem settur er í heimahúsum.

Huusrettighed hússstjórnarrjettur.

Huusro = Huusfred b.

Huusrotte valska (sú tegund sem komizt hefur til Íslands, *mus rattus*).

Huusrum húsrúm: Stort (indskrænket) H. Af Mangel paa H. vegna rúmleysis

— b) hluti húss: I dette H. har han sit Værksted.

Huussager, ft., heimilismálefni: Bestyre sine H. (stýra heimili sínu).

Huusselskab allt heimilisfólkið.

Huussinde, kl. (?), [sb. Hoffinde], (úrelt), heimafólk: „Præsterne med deres H."

Huusskat skattur af húsum.

Huusskik heimilishættir.

Huusskjøde skeytingarbrjef um hús.

Huusskole heimakennsla.

Huussnegl hússnigill (B. H.).

Huussorg sorg á e-u heimili.

Huusspøgelse draugur sem heldur til í e-u húsi.

Huusstand, án ft., það að heyra til e-s heimilis: Huusstandens stille og jævne Glæder.

Huusstraf hússstjórnarhegning.

Huussvale eins konar svala.

Huussvend (sjaldh.), húskarl.

Huussyssel, sk., = Huusgjerning.

Huussøgning rannsak á heimili manns.

Huustavle hústaflan.

Huustjener þjónustumaður inni við.

Huustoft petti (eða gerði) heima við hús, (sb. hlaðvarpi).

Huustomt hússtæði.

Huustropper, ft., húskarlalið: Kongens H.

Huustræl þræll sem hafður er til inniverka.

Huustugt húsagi.

Huustyende = Tyende.

Huustyv heimaþjófur (P. Þ.).

Huustyveri þjófnaður heimafólks.

Huustækning, sk., hósþakning.

Huustømmer húsaviður.

Huustømmermand húsasmiður.

huusvant, [sb. vænne], orðinn kunnugur á heimilinu: Hun er endnu ikke bleven ret h.

Huusven maður sem er heimagangur hjá e-m.

Huusvert eigandi þess húss sem annar maður býr í, húsbóndi (Björgv. hýjarsk.).

huusvild húsnæðislaus, jarðnæðislaus.

Huusvæsen búskapur, búsýsla.

hvad, fn., [hvað f. hvat], I) út af fyrir sig, sem kl. et. að fráteknum eig., A) í spurningum, 1) sem kl. et. af hvo: H. sagde han hvað sagði hann? — 2) ýmislega öðruvísi, a) í þeim orðatiltækjum, þar sem spurning er sett fyrir neitun: H. nytter det hvað stoðar það? hvaða gagn er að því? til hvers er það? H. behøves det hvaða (hver) þörf er á því? — b) sem eins konar mo., til að styðja spurningu um það, sem maður furðar sig á, eða kemur flatt upp á mann: H.!? tør du understaae dig at komme her? — H.!? er han død? — c) sem ao., en hvað: H. hun er smuk en hvað hún er falleg. — d) h. andet eða h. ellers? það er sjálfsagt (auðvitað)! það má nærri geta! — e) h. da hvernig fer þá? — f) h. om α) ef: Men h. om han døde forinden en ef hann deyr áður? — β) h. om vi reiste derhen i Dag eigum við (eða hvernig lízt þjer á) að fara þangað í dag? — B) sem tilvísun, 1) sem forn., sem, það sem: Alt h. han eier. H. han eier, er kun lidet. — b) = for saavidt: H. mig vedkommer. — 2) h. enten eða h. heller, sem st., hvort sem: H. enten han lever, eller døer. H. heller han vil samtykke deri, eller ei. — II) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við, 1) tómt hvad, hvaða, (forní hvat með þiggj. eða eig. ft., t. a. m. hvat manni — eða hvat manna — hann væri), hver (með hvað í hvorugkyni): H. Farve elsker du mest hvaða (hver) litur þykir þjer fallegastur? Paa h. Maade með hverju (hvaða) móti? — Jeg veed ikke, h. Land han er fra. — b) = hvílíkur, hversu mikill: Ingen veed, h. Lærdom han besidder hversu (hvað) lærður hann er. — 2) h. for en, hvaða, hver (með hvað í hvorugkyni): Ligemeget, paa h. for en Maade det skeer það stendur á sama, með hverju móti það verður. — b) hver (með hvert í hvorugkyni): Siig mig, h. for en af disse Bøger jeg helst bør læse.

hvadhaande, e., [sh. hvad og allehaande], (úrelt) = hvilkensomhelst.

Hval, ft. -er, sk., [hval-r], hvalur.

Hvalbarde (optast í ft.), hvalskíði.

Hvaldyr dýr hvalakyns.

Hvalfanger, ft. -e, kk., hvalveiðamaður, hvalamaður (B. H.). — b) hvalveiðaskip: Endnu er ingen af Hvalfangerne kommen hjem.

Hvalfangst hvalaveiði.

Hvalfisk = Hval.

Hvalfiskeri = Hvalfangst.

Hvalgaard hvalvogur (Gþl. 464).

Hvalkalv hvalkálfur.

Hvalp, ft. -e, sk., [e. o. hvalp-r], hvolpur: Hunden er med Hvalpe tíkin er hvolpafull. Hunden har Hvalpe liggur á hvolpum. — b) í óvönduðu tali, að sínu leyti eins og Nj. 145 (tekit hefi ek hér hvelpa tvá).

hvalpeagtig, ft. -e, e., hvolpalegur.

Hvalpehaar, ft., hvolpahár: Hunden har endnu ikke fældet sine H. er ekki enn genginn úr hvolpahárunum.

Hvalpenykker, ft., hvolpalæti: Hunden har endnu H.

Hvalpetænder, ft., hvolpatennur.

Hvalrav hvalambur.

Hvalros rostungur.

Hvalspyd skutull.

Hvalspæk hvalspik.

hvalt (eða hvalvt), ft. -e, e., sem er með hvolfi: „Den hvalte Himmelbue" himinhvolfið.

Hvaltran hvalsmjör.

hvalvt sjá hvalt.

hvas, ft. hvasse, e., [hvass], 1) eiginl., a) um odd eða egg, hvass, beittur, bitur, snarpur: Hvasse Torne. Et hvast Sværd. En h. Kniv (Øxe). — b) snarpur átöku: En h. Hud. — c) = bitter 1, b: En h. Kulde herpingskuldi, o. s. frv. En h. Vind næðingur. — 2) óeiginl. = bidende (bide A, 3, b; sh. bitter 2, a): Have en h. Tunge (Pen).

hvashaaret (sjaldh.) = stridhaaret.

Hvashed, sk., það að vera hvas (hvassleiki, biturleiki, snerpi, o. s. frv.).

hvashudet, ft. -hudede, e., snarpur á skinn o. s. frv.

Hvede, án ft., sk., [hveiti], hveiti.

Hvedeager hveitiakur.

Hvedeax hveitiax.

Hvedebrød hveitibrauð.

Hvedebrødsdage, ft., fyrstu dagar eptir brúðkaupið. — þar af, sæludagar: „Disse Livets H. (þ. e. æskan) forsvandt."

Hvedehalm hveitihálmur.

Hvedehøst hveitis-uppskera.

Hvedejord = Hvedeland.

Hvedekage hveitihleifur.

Hvedeknop eins konar smátt hveitibrauð.

Hvedeland hveitilönd.

Hvedemalt hveitimalt.

Hvedemeel hveitimjöl.

hveden, ao., [hvaðan], (úrelt), a) hvaðan. — b) af hverju.

Hvedesimle eins konar smótt hveitibrauð.

Hvedestraa hveitistrá.

Hvedestrud eins konar smótt hveitibrauð.

Hvedesæd hveiti á jörðu eða í hlöðu.

Hveen sjá Hviin.

hvege, s. 1, [hvika], 1) h. s., a) eiginl., blakta: Lyset (Luen, Straaet, Røret) hveger; sh. ljósið leggur. — b) óeiginl., vera á reiki: H. i sit Udsagn segja sínu sinni hvað. — 2) ás.: H. et Lys ud drepa ljós á því að láta það leggja.

hvegne, ás. 1, hnykkja nagla: H. et Søm.

hvegsindet (sjaldh.), hviklyndur.

hvegtunget (sjaldh.), lausmáll.

Hveir, sk., ein spýta í vagni.

Hvel (eða Hvæl), sk., leinn í rokkhjóli.

hvem, fn. út af fyrir sig, [hveim; sh. dem af þeim], 1) sk. þol. og þiggj. í et. af hvo, og þar að auki mjög opt í bókum og optast nær í tali haft fyrir hvo sjálft: H. saae du hvern sástu? H. gav du det hverjum fjekkstu það? H. er det hver er það? — 2) nýlegt, sem sk. tilvísunarforn. í þol. og þiggj. et., eins og hvern og hverjum (eða hvern er og hverjum er) f. er, sem: „Salig ogsaa den, h. du luttrer i Smerte".

Hvene, sk., [e. o. hvina; sh. ýlustrá], (nafn á nokkrum grastegundum) *agrostis*.

Hvenegræs (líka Hvinegræs) = Hvene.

Hveps, ft. Hvepser, sk., nafn á nokkrum flugnategundum.

Hvepsebo bú þess konar flugna sem Danir kalla Hvepser (í et. Hveps).

Hvepserede = Hvepsebo.

hver, sk. et. að fráteknum eig., [hver-r]; hvers, sjaldh. sk. eig. í et., [sh. hvers]; hvert, kl. et. að fráteknum eig., [sh. hvert]; án ft. og kl. eig. í et., fn., hver = sjerhver, (en er ljettara í sjer, enn enhver, og sjaldnar haft eintómt svo að ekkert nafn fylgi; þó finnst t. a. m.: „Hans Haand skal være mod h., og hvers Haand imod ham"): H. Dag (líka í tali h. evige Dag; sh. evig A, 2) hver dagur, hvern (forní: hverjan) dag, hverjum degi. Hvert Menneske hver maður, o. s. frv. — H. een (líka í tali h. evige een; sh. evig A, 2) = h. og een, hver sem einn (655 XXXII), og fyrir framan nafn h. en (t. a. m. h. en Sti hver stigur, o. s. frv.). — Vjer segjum bæði: (þeir fóru) hver í sína átt og sinn í hverja átt, eða þvíuml; en Danir segja einungis: De gik h. sin Vei, eða þvíuml. — H. to, h. tre, hverjir tveir, hverjir þrír. — H. tredie, h. fjerde þriðji hver, fjórði hver. — H. for sig = h. især hver um sig.

hverandre hverjir aðra eða hverjir öðrum: Menneskene bør ikke hade eller forfølge h. mennirnir eiga ekki að hatast eða ofsækja hverjir aðra (hver annan). (Sh. hinanden.)

Hverdag verkdagur (forní) = virkur (rúmheilagur) vikudagur, (dálítið annað enn Søgnedag): Baade H. og Søndag. — 2) eig. et. er hafður sem nokkurs konar e. og merkir a) hversdagslegur (ósunnudagslegur), óbreyttur, óvandaður. — b) hversdaglegur, sem er (eða þvíuml.) hvern dag: Dette er nu blevet hans hverdags Forretning.

hverdags sjá Hverdag 2.

Hverdagsansigt andlit sem er eins og andlit eru flest, ómerkilegt andlit.

Hverdagsarbeide vinna á rúmhelgum vikudögum.

Hverdagsbaand óeiginl., venjulegt band.

Hverdagsfeber hversdagleg kalda.

Hverdagsklæder, ft., hversdagsföt.

Hverdagsliv lífið eins og það er vant að vera: Et indskrænket (censformigt) H.

Hverdagsmenneske maður eins og fólk er flest.

Hverdagssnak ómerkilegt bjal, markleysa.

Hverdagssprog óvandað tal (óbreytt orðatiltæki sem tíðkast manna á millum).

Hverdagssyssel = Hverdagsarbeide. — b) starf sem lítið er í varið, lítilfjörleg athöfn.

Hverdagstale = Hverdagssprog.

hvergang, ao., hvenær sem: H. jeg seer ham.

Hvergarn (framborið Hverken af bændum), án ft., eins konar vefnaður (blendingur líns og ullar) sem tíðkast á landsbyggðinni.

Hverken sjá Hvergarn.

hverken, A) úrelt, fn., hvorugur: Vi holde med h. af Parterne við drögum hvorugra taum. — B) st., hvorki: Jeg har h. seet Manden eller Konen. Jeg har h. seet Manden, eller Konen, eller nogen af Bernene eða Manden, Konen, eller nogen af Børnene. H. trænger jeg til hans Penge; ei heller vilde jeg af ham tage Gaver það er hvorttveggja, að jeg þarf ekki á peningunum hans að halda; enda vildi jeg ekki o. s. frv.

Hverkenkjon hvorugkyn (*genus neutrum*).

Hvermand hver maður, sjerhver: Det er ikke Hvermands Arbeide það er ekki allra meðfæri, það er ekki heiglum hent. Være Hvermands Ven vera allra vinur. Gaae for Hvermands Dør (sb. ganga fyrir hvers manns dyr), fara um, biðja sjer ölmusu.

Hverv, ft. eins, kk., erindi, ætlunarverk.

hverve, ás. 1, [hverfa, ás.], úrelt, nema í almúgstali, snúa e-u: H. Ho snúa heyi. H. Synet gera sjónhverfingar.

hverve, ás. 1, útvega sjer, í öðrum eins orðatiltækjum og: H. Tilhængere. H. Stemmer i en Forsamling. — b) ráða mann til liðsmanns: H. een til Soldat. Lade sig h. (láta tilleiðast — lúta tillokkast — að ganga í liðsmannatölu). H. Tropper safna liði, draga saman lið.

Hvervebrev umboð til liðssafnaðar.

Hvervekonst liðsdráttarlist.

Hverver, ft. -e, kk., liðssafnari.

Hvervehuus liðssafnarahús.

Hververkneb liðssafnarabrögð.

Hververplads liðssafnaðarstöðnr.

Hvervestreg = Hververkneb.

Hverving, sk., liðsdráttur, liðssafnaður: Være (ligge) paa H.

Hvervingshuus liðsdráttarhús.

hvi, ao., [hví], hví (í tali því): „H. tænke I saa ondt i eders Hjerte?“

Hvid, ft. -e, sk., forðum, peningur sem gerði þriðja part skildings (hvítingur).

hvid, ft. -e, e., [hvít-r], hvítur: Saa h. som nyfalden Snee mjallhvítur. — Gaae i Hvidt vera í hvítum fötum. — Gjøre Hvidt til Sort, og Sort til Hvidt (umhverfa sannleikanum). — Det Hvide i et Æg flóki í eggi; sb. Hvide.

hvidagtig, ft. -e, e., hvítleitur.

hvidarmet, ft. -armede, e., hvítarmaður.

hvidbarmet, ft. -barmede, e., hvítbrjóstaður.

Hvidbjørn hvítabjörn *ursus maritimus.*

hvidblaa hvítblár.

hvidblank gljáhvítur.

Hvidblik tinað pjátur.

Hvide, sk., [hvíta], flóki í eggi: Hviden af tre Æg.

Hvideløg sjá Hvidløg.

Hvideriis (eins konar víðir) *salix fusca.*

Hviderøe sjá Hvidroe.

Hvidesøndag hvítasunnudagur, fyrsti í hvítasunnu.

Hvidetirsdag þriðjudagurinn í föstuinngang.

Hvidgarver = Felbereder.

Hvidgarvning skinnaverkun í veltlinga og fatnað o. s. frv.

hvidgloende, [sb. gloe A, 1], (um málm í eldi), hvítur.

Hvidglødning það að gjöra málm svo glóandi að hann verði hvítur.

hvidgraa hvítgrár, ljósgrár.

hvidguul hvítgulur, ljósgulur.

hvidhaaret hvítur á hár, hárhvítur, hvíthár.

hvidhalset, ft. -halsede, e., hvíthálsaður, bjarthálsaður, hálshvítur.

Hvidhed, án ft., sk., hvíti (Gunnl.).

hvidhudet, ft.-hudede, e., hörundsbjartur.

Hvidkaal hvítakál.

Hvidkaalshoved hvítakálshöfuð.

Hvidkaalssuppe kjötsaup með hvítakál í.

hvidklædt, [sb. klæde], hvítklæddur.

hvidladen, ft. -ladne, e., = hvidagtig.

Hvidling (líka ritað Hvilling eptir framburði), ft. -er, sk., lýsa (?, *gadus merlangus*).

Hvidløg (líka Hvideløg) geirlaukur (B. H).

hvidne, s. 1, [hvítna], a) h. s. (er), hvítna. — b) sem ás., að því leyti sem hvidnes er haft í sömu merk. og hvidne.

hvidpibet (um við), sem hefur nokkurs konar skemmdar rákir.

hvidplettet, ft. -plettede, e., hvítdropóttur.

Hvidroe (líka Hviderøe) næpa.

hvidskummende, [sb. skumme], hvítfyssandi.

hvidspættet hvítdröfnóttur.

Hvidsøm eins konar línsaumur.

hvidte (líka ritað hvitte), ás. 1, draga kalk á: H. en Væg.

Hvidtekalk kalkblanda til að þunnkalka með.

Hvidtekost ábald til að þunnkalka með.

Hvidtning, sk., það að hvidte.

Hvidtorn (þyrnistegund) *crataegus oxyacantha.*

Hvidved sá viður sem er næst fyrir innan börkinn.

hviil, e., (útlenzkt), hvíldur, afþreyttur: En h. Hest.

Hviin, ft. eins, kk., hvinur, þytur. — í málsh.: Ofte er H. under hvidt Skind er Hviin sjálfsagt afbakað úr hvinnur (sb. opt er hvinnur í hvítu skinni).

Hviin (líka Hveen), nafn, (eins konar planta) *melica caerulaea.*

hviinsuur eldsúr, gallsúr.

Hvile, án ft., sk., [hvíla], hvíld, náðir, værð: Tage H taka hvíld, taka á sig náðir. Lægge sig til H. leggjast fyrir. Komme til H. fá hvíld. Gaae til H. ganga til rekkju, háttu; einnig hvílast af þessa heims armæðu, andast. Sindets H. — Jorden ligger i (eða til) H. ekran er ósáin.

hvile, s. 1, (líka hviilte, hviilt), [hvíla], 1) h. s. (har), a) hvíla sig, hvílast (forn í þessari merk.), eða þvíuml., α) um það sem finnur til þreytu: Jeg sover ikke; jeg hviler kun paa Sengen jeg sef ekki; jeg ligg svona ofan á rúminu. H. efter en lang Gang eða efter et svært Arbeide. Lade Hestene h. hvíla hestana, á hestunum. Kjøre med hviilte Heste hafa hvílda eyki. H. ud verða aflúinn. H. over (vera um kyrrt) paa et Sted (um ferðamenn). I en hvilende Stilling liggjandi. — β) um akurland, vera ósáið: Denne Ager har hvilet i to Aar. — b) standa kyrrt: Hjulet (Maskinen) hviler. — c) óeiginl., standa í stað, eiga sig: Denne Sag maa nu h. (vera við þetta) indtil videre. — d) liggja (o. s. frv.) á e-u: Bjælkerne h. paa Muren. Taget hviler paa Piller stoðir halda uppi þakinu, undir þakinu eru stoðir. Bordet hviler paa fire Been borðið hefur fjóra fætur. — e) hans Øine hvilede bestandig paa hende hann gat ekki haft augun af henni. Sorg hviler over hans Aasyn hann er sorgbitinn í ásjónu. — 2) ás., hvíla: H. sit Hoved. H. sine trætte Lemmer. H. sig. H. sig ud; sb. udhvile. H. Sindet.

Hvileaar = Brakaar.

Hvileager = Brakager.

Hvileblund blundur.

Hvilebo hæli.

Hvilebænk bekkur til að hvíla sig á.

Hviledag hvíldardagur: Holde H. Kom ihu, at du helliger Hviledagen.

Hvilefrist hvíldarstund: En kort H.

Hvilehøi hæð til að hvíla sig á; hæð sem maður hvílir sig á. — b) = Hvilested b, Gravhøi.

Hvilejord = Hvileager.

Hvilekammer = Hvilested b.

hviles hvíldarlaus.

Hvilemark = Brakmark.

Hvileplads staður þar sem maður hvílir (eða getur hvílt) sig.

Hvilepunkt kyrrðarpunktur (í e-m hlut).

Hvileseng = Løibænk.

Hvilestavn hvíldarstaður, hæli.

Hvilested hvíldarstaður a) t. a. m. under dette Træ er et godt H. hjer er gott að hvíla sig undir þessu trje. — b) sjer í lagi = gröfin.

Hviletid hvíldartími; líka: sá tími þegar ekra er ekki ræktuð til korns.

Hviletime hvíldarstund.

hvilken, sk. et. að fráteknum eig.; hvilket, kl. et. að fráteknum eig.; hvilke, ft. að fráteknum eig.; hvis, eig. (bæði sk. og kl. og bæði í et. og ft), fn., I) spurningarforn., A) í lausri grein, 1) í eiginl. spurningu, hver eða hvor, a) út af fyrir sig: H. af dem er den bedste? Hvilket skal jeg nu vælge? — b) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við: H. Vei er den korteste? — 2) þegar maður α) dáist að e-u: H. Skjønhed hvaða ógnar fegurð! H. Veltalenhed hvaða ógnar mælska! Hvilket deiligt Syn hvaða (eða þetta er mikið) ljómandi gull! — β) furðar sig á e-u: H. Lyd sjer er hvert hljóðið! — B) í fastri grein, a) út af fyrir sig, hver eða hvor: Jeg veed ikke, h. det er. H. det er, kan jeg ikke sige. — b) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við, hvaða, o. s. frv.: Man veed ikke altid, hvilke Mennesker man kan troe hverjum (hvaða mönnum) óhætt er að trúa. H. Beslutning jeg endog vil tage hvaða ráð sem jeg tek, hvað sem jeg ræð af. — II) í bókum sem tilvísunarforn., a) út af fyrir sig, hver er (finnst í fornbókum, þar sem orðfærið er lagað eptir latínu; nú segja menn hver eð), hver, α) þar sem það vísar til eins orðs, en som eða der yrði ekki nógu greinilegt: Fortællingen om vidunderlige Tilbragelser, hvilke faa kun troede paa á hverjar er (eða tómt á hverjar) fáir lögðu trúnað. — β) þar sem það vísar til allrar næstu greinar á undan: Han reiste derpaa hemmelig ud af Landet; hvilket (hvað eð) siden lagdes ham meget til Last og var það síðan o. s. frv. — b) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við, þar sem vjer segjum þessi eða sá: H. Beslutning vakte almindelig Forundring og þótti það öllum undarleg tiltekja (eða þvíuml.).

hvilkensomhelst, sk. et. að fráteknum eig.; hvilketsomhelst, kl. et. að fráteknum eig.; hvilkesomhelst, ft. að fráteknum eig., fn., hver sem.

Hvilling sjá Hvidling.

hvimmel, e., [sb. hvima], jótlenzkt = hovedsvimmel.

hvimle, h. s. 1, jótlenzkt, svima: Det hvimler i mit Hoved mig svimar.

hvine (har), h. s. 1 (líka hveen, hvinet), [hvína], a) hvína, þjóta: Vinden hviner i Tougværket. — b) æpa, hljóða: Græde og h. — c) hneggja, hvía: Hestens hvinende Lyd.

Hvinegræs sjá Hvenegræs.

Hvinen, án ft., sk., það að hvine (þytur, óp, o. s. frv.).

hvingel, e., [sb. vingul-l], jótlenzkt = hovedsvimmel.

hvingelsyg (jótlenzkt), sem hefur svima.

hvingle, h. s. 1, [sb. vingla], jótlenzkt, reika á fótunum.

hvirre, s. 1, a) ás., sveifla (veifa, snúa, vinda) e-u, tvinna: H. noget omkring. H. en Traad om noget. H. noget sammen. — b) b. s.: H. med Hovedet hrista höfuðið.

Hvirvel, ft. -er eða Hvirvler, sk., [hvirfil-l], snarkringla: Dreies i en H. snúast í snarkringlu. — b) = Vandhvirvel. — c) óður og liður bumbuslállur: Slaae en H. — d) hársveipur í hvirfli. — e) hryggjarliður. — f) snerill.

hvirvelagtig, ft. -e, e., sem snýst í snarkringlu, sem hringar sig, sem líkist hringyðu.

Hvirvelbeen banakringla.

Hvirvelbølge yðukast.

Hvirvelbands daos í bring (sb. hringbrot).

Hvirveldyr hryggdýr *animal vertebratum*.

Hvirvelløb hlaup í snarkringlo.

hvirvelløs hryggjarliðalans.

Hvirvelslag óð og lið bumbubarning.

Hvirvelstorm fellihylur, felliveður.

Hvirvelstrøm = Malstrøm.

Hvirveltop hvirfill.

Hvirvelvind hvirfilhylur.

hvirvle, s. 1, a) ás., þyrla. e-u: Strømmen hvirvlede Baaden ned i Dybet. Strømmen hvirvler sig paa dette Sted hjer er yðukast. — b) b. s., snarsnúast: Strømmen hvirvler paa dette Sted hjer er yðukast.

hvis, fn. út af fyrir sig, 1) sem eig., a) af hvo: H. Datter er hun hvers dóttir er hún? H. er denne Hat hver á þenna hatt? — b) af tilvísunarfornöfnum (bæði í sk. og hvorugk. og bæði í et. og ft): Manden, h. Huus brændte maðurinn, er hús hans brann, eða maðurinn, sem átti húsið, er brann; (om maðurinn, hvers hús brann sb. hvilken II, a). — 2) úrelt f. hvad: Alt h. han eiede allt sem hann átti.

hvis, st., ef: H. jeg kan. H. det skulde skee. H. ikke að öðrum kosti.

hviske, ás. 1, [sb. hvískra], hvísla e-u: H. een noget i Øret hvísla e-u í eyrað á e-m, hvísla e-u að e-m. — Án þol., hvískra, pískra, hvíslast: De sad længe og hviskede og voru að hvíslast. H. som det regner paa Skræppeblade (hvísla hátt).

Hvisken, án ft., sk., það að hviske (pískur).

hvisle (har), h. s. 1, [hvísla], a) blístra: H. med Munden. — b) (um höggorms), hvæsa (677).

Hvislelyd blísturhljóð (t. a. m. s og z).

Hvislen, án ft., sk., það að hvisle (blístur; ormahvæsingar, 226).

hvisme, h. s. 1, (úrelt) = vimse.

hvisse, s. 1, [hvissa], a) b. s., segja hvis-s-s eða þvíuml. (þegar verið er að svæfa börn). — b) sem ás.: H. et Barn i Søvn svæfa (barn) með því hljóði.

hviste, ás. 1, þeyta e-u: H. noget op mod Loftet.

hvitte sjá hvidte.

hvive, ás. 1, [sb. vefja?], (úrelt), sveipa.

Hvivklæde (úrelt), höfuðdúkur.

hvo, fn., sk. gjör. et., sjaldan haft, nema í bókum, hver (haft út af fyrir sig), 1) í spurningum, a) í lausri grein: H. har gjort det? — b) í fastri grein: Jeg veed ikke, h. der skal træde i hans Sted. — 2) = hið forna hverrgi: H., som gjør det, bliver straffet. — Sb. hvem, hvis (fn.), hvad.

hvor, ao., [hvar], 1) hvar: H. har du været? — 2) sem tilvísunarorð, a) sem: Da jeg kom til det Sted, h. han boede. — b) þar sem: H. han nu boer, har han ikke længe boet. — 3) hvað = hversu, a) í spurningum: H. gammel er han? — b) hvor .... ikke, t. a. m. h. ofte har jeg ikke sagt det hef jeg ekki sagt það opt og einatt! — c) líka í hvor, t. a. m. h. (eða i h.) klog han endog troer sig, bliver han dog tidt narret hvað sjeður sem hann þykist vera eða þó hann þykist vera sjeður, o. s. frv. — 4) í tali = hvorledes: H. gaaer det hvernig gengur? H. i al Evighed er det muligt hvernig getur það verið!

hvoraf, ao., a) í spurningu, af hverju, á hverju: H. veed du det á hverju veiztu það? — b) sem tilvísunarorð, sem ... af (eða úr): Disse ere de Kilder, h. han har øst sine Efterretninger.

hvordan, 1) ao., = hvorledes: H. seer hun ud? Siig mig, h. det skal gjøres? — 2) sjaldh. sem e., með -ne í ft., hvernig = hvílíkur: „De Tilhørere, som strax glemme, hvordanne de selv ere, og h. Sandheden er."

hvorefter, ao., a) í sporningu, eptir hverju: H. skal jeg rette mig eptir hverju á jeg að fara? — b) sem tilvísunarorð, sem ... eptir: Det, h. du retter dig.

hvorfor, ao., a) í spurningu, hvers vegna, (sb. hvað kemur til að): H. er hun saa bedrøvet? — b) sem tilvísunarorð, sem ... fyrir, o. s. frv.

hvorfra, ao., a) í spurningu, hvaðan: H. kommer han? Jeg veed ikke, h. jeg skal tage det. — b) sem tilvísunarorð, sem ... frá (eða úr): Stedet, h. de komme.

hvorhen, a) í spurningu, hvert (á hvaða stað). — b) sem tilvísunarorð, sem ... til, o. s. frv.

hvori, ao., a) í spurningu, hvar í, í hverju: H. bestaaer hans Forseelse? — b) sem tilvísonarorð, sem ... í: Det, h. hans Forseelse bestaaer.

hvoriblandt, ao., a) í sporningu, hvar á meðal, innan um hvað. — b) sem tilvísunarorð, sem ... á meðal (eða innan um): De Papirer, h. det skal findes.

hvorigjennem, ao., a) í spurningu, í gegnum hvað, o. s. frv. — b) sem tilvísonarorð, sem ... í gegnum, o. s. frv.

hvorimellem, ao., a) í spurningu, hvar í millum, o. s. frv. — b) sem tilvísunarorð, sem ... í millum, o. s. frv.

hvorimod, ao., sem ... í móti, sem ... við, o. s. frv.

hvorledes, ao., hvernig.

hvorlidt, [f. hvor lidt], hve (hversu, hvað) lítið.

hvorlunde, ao., (úrelt) = hvorledes.

hvormange, [f. hvor mange], hve (hversu, hvað) margir.

hvormed, ao., a) í spurningu, með hverju. — b) sem tilvísunarorð, sem ... með.

hvormeget, a) f. hvor meget, t. a. m. h. skylder du ham hvað mikið á hann hjá þjer? — b) sem ao., hve miklu (fyrir framan miðstig): H. mere bør vi da (eigum vjer þá ekki miklu framar — eða þeim mun heldur — að) stræbe herefter. H. hellere (mindre) o. s. frv.

hvorofte, [f. hvor ofte], hversu (hvað) opt.

hvorom, ao., a) í spurningu, um hvað. — b) í tilvísun, sem ... um: Det, h. han talte.

hvorover, ao., a) í spurningo, yfir hverju, o. s. frv. — b) í tilvísun, sem ... yfir: Broen, h. vi kjørte. Det, h. han blev vred það sem hann reiddist af.

hvorpaa, ao., a) í spurningo, á hverju, o. s. frv. — b) í tilvísun, sem ... á: Thronen, h. han sad. — Líka eptir það, síðan: Han tog Afsked med sine Venner; h. han reiste bort.

hvorsomhelst, ao., hvar sem, (forna hverrgi er).

hvortidt, [f. hvor tidt], hversu (hvað) opt.

hvortil, ao., a) í spurningu, hvar til, til hvers: H. duer det hvaða gagn er að því? — b) í tilvísun, sem ... til, o. s. frv.: Lad ham lære det, h. han er mest oplagt sem hann er hneigðastur fyrir.

hvorudover, ao., í tilvísun, út af þessu.

hvorunder, ao., a) í spurningo, undir hverju, o. s. frv. — b) í tilvísun, sem ... undir: Det Træ, h. vi ofte har siddet.

hvorved, ao., a) í spurningu, við hvað, o. s. frv.: H. (með hverju móti) har du opnaaet den Lykke? — b) í tilvísun, sem ... með, o. s. frv.

hvorvel, st., ýmist tómt, eða með i fyrir framan, jafnvel þó: Hun er smukkere end Søsteren; h. (eða i h.) denne er meget yngre hún er fallegri enn hin systirin; og er hin (sú) þó langtum yngri.

hvosomhelst, sk. gjör. et.; hvadsomhelst, kl. et. að fráteknum eig., fn., hver sem, (forna hverrgi er): „Hvadsomhelst I bede Faderen om."

hvæde (líka hvætte), ás. 1, [hvetja], (sjaldh.) = hvæsse.

Hvædsteen = Hvæssesteen.

Hvæl sjá Hvel.

Hvælg, kl., (úrelt) = Afgrund, (sb. Svælg).

hvælge (líka ritað hvælle), s. 1, (úrelt og sjaldh. nema í hu. l. t.), a) sem ás.: Hvælende dyb hyldjúpur. — b) sem b. s.: En hvælgende (= øsende) Regn steypiregn.

hvælle sjá hvælge.

hvælve, ás. 1, líka hvalvt í bo. l. t., [hvelfa], reisa e-ð (t. a. m. hús) með hvolfi: H. en Bro (Kjelder). En hvælvet Sal. Himlens hvalvte Bue (skáldl.), himinhvolfið. — H. sig vera (sem) hvolf: „Naar Nattens Himmel hvælver sig over mig" þegar jeg sje himinhvolfið uppi yfir mjer á næturþeli. — b) hvolfa e-u: H. en Kedel.

Hvælving, ft. -er, sk., hvolf (Al.): Himlens H. himinhvolfið.

hvæse (har), h. s. 1, [hvæsa], hvása, mása, blása.

Hvæsen, án ft., sk., það að hvæse (más, blástur).

hvæsse, ás. 1, [hvessa], hvessa (sb. geirhvessandi), hvetja, brýna: H. en Kniv (Lee).

Hvæssestaal stálverkfæri til að brýna með.

Hvæssesteen = Slibesteen.

hvætte sjá hvæde.

Hvættesteen (sjaldh.) = Hvæssesteen.

*Hyacinth, ft. -er, sk., (eins konar blómjurt) *hyacinthus orientalis*.

Hyben, ft. eins, sk., eins konar ber: Syltede H.

Hybenfrø fræ í þeim berjum sem Danir kalla Hyben.

Hybentorn eins konar planta sem Hyben vaxa á.
*Hydraulik, sk., vatnsveitingalist.
*hydraulisk, a. -e, e., gerður með vatni: H. Uhr = Vanduhr.
*Hydriatrik, sk., vatnslækningafræði.
*Hydrodynamik, sk., vatnsmagnsfræði.
*hydrodynamisk, a. -e, e., sem lýtur að vatnsmagni.
*Hydrogen, kl., = Vandstof.
*Hydrographie, sk., vatnalýsing.
*hydrographisk, a. -e, e., sem lýtur að vatnalýsingu: Hydrographiske Kort vatnauppdrættir, sjóaruppdrættir.
*Hydrologie, sk., vatnsfræði.
*hydrologisk, a. -e, e., sem lýtur að vatnsfræði.
*Hydromel, kl., mjöður.
*Hydrometer, kl., vatnsþungamælir.
*Hydropathie, sk., = Hydriatrik.
*Hydrostatik, sk., vatnsstöðufræði.
*hydrostatisk, a. -e, e., sem lýtur að vatnsstöðufræði.
Hygge, sk., huggun, yndi, skemmtun.
hygge, ás. 1, [sb. hyggja], sjá um.
hyggelig, a. -e, e., viðkunnanlegur: En h. Bolig.
Hyggelighed, án a., sk., það að vera hyggelig.
hykkelsk sjá hyklersk.
hykle, s. 1, a) h. s. (har), hræsna, smjaðra: H. for een. — b) sem ás., gera sjer e-ð upp: H. Gudfrygtighed látast vera guðhræddur. H. Venskab for een látast vera vinur e-s. Hyklet Fromhed uppgerðar-guðhræðsla. En hyklet Roes lof sem ekki er nema hræsni.
Hyklefagter hræsnisfettur.
Hyklekonst hræsnislist.
Hykler, a. -e, kk., hræsnari, (skrópamaður, 655 XXVI).
Hykleroes hræsnislof.
Hykleri, a. -er, kl., hræsni, yfirdrepskapur, fagurgali, smjaður.
hyklersk (líka hykkelsk), a. -e, e., hræsnisfullur, hræsnislegur: Et h. Sind. Hyklerske Ord.
Hyklerske, a. -r, kvk., kvennmaður sem er hræsnari.
Hyklertaare hræsnistár.
Hyklesang smjaðurljóð.
Hykleskrift, kl., smjaðurrit.
Hyklesmiil falsbros.
Hyl, a. eins, kl., ýlfur, væl, gól.
Hyld, án a., sk., [hylli], (úrelt) = Hyldest.
Hyld, a. -e, sk., (eins konar trje, yllir?) *sambucus nigra.*
Hylde, a. -r, sk., [hilla; sb. Hyrde og hirðir], hilla: Den øverste H. — óeiginl.: Lægge noget paa Hylden leggja e-ð í lóg. Være paa sin rette H. (vera það sem maður er hneigðastur fyrir).
hylde, ás. 1, [hylla], heita e-m hollustu. — b) líkt og aðhyllast, þekkjast, þýðast: Alle i denne Kreds kappedes om at h. hendes Skjønhed (þ. e. láta á sannast, hversu mikið þeim fyndist til um fegurð hennar).
Hyldeblomst yllíblóm.
Hyldebær ylliber.
Hyldebøsse eins konar leikpípa af ylliviðarlimi.
Hyldesaft ylliberjalögur.
Hyldesirup yllisíróp.
hyldeskudt, [sb. skyde], (forn), brjálaður.
Hyldesprøite vatnsbissa af ylliviðarlimi.
Hyldest, án a., sk., [sb. hollusta], hylli.
Hyldethee te af ylliviðarblómi.

hyldig, a. -e, e., [sb. holdig-r], holdugur.
Hylding, a. -er, sk., það að hylde.
Hyldingsdag dagur þegar e-m er heitið hollustu (eða svarinn trúnaðareiður).
Hyldingsed hollustueiður, trúnaðareiður.
hyle (har), h. s. 1, [sb. ýla], ýla, ýlfra, væla, góla, gaula: Hunden tuder og hyler.
Hylen, án a., sk., það að hyle (ýlfur, væl, gól, gaul).
hylle, ás. 1, [hylja; sb. ville og vilja], a) hylja: H. sig ind i sin Kappe vefja að sjer kápunni. — b) breiða: H. et Klæde over noget.
Hyllike (líka Hollike), a. -r, sk., eins konar barnshúa.
Hylster, a. -e, kl., hylki.
Hylsterkappe speldi á pístóluhylki.
*Hymen, a) kk., hjónabandsguð. — b) sk., brúðkaup; hjónaband.
*Hymne, a. -r, sk., lofkvæði.
*Hymnist, a. -er, kk., lofkvæðaskáld.
Hynde, a. -r, kl., sessa, seta.
Hyndebænk bekkur með sessum.
Hyndesæde sæti með sessu (t. a. m. í vagni).
hyp! mo., til að reka á eptir eykjum, hott!
Hyp, nafn án greinis, eins konar spil.
*Hypallage, sk., undin orðasetning.
*Hyperbel, sk., ýkjur.
*hyperbolisk, a. -e, e., ýkjandi; ýktur.
*Hyperboreer, a. -e, kk., norðhjaramaður (maður norðast úr heimi).
*hyperboreisk, a. -e, e., sem er undir (eða undan) hinu nyrðra heimsskauti.
*hypercatalectisk, a. -e, e., aukinn samstöfu.
*hypermetrisk, a. -e, e., of langur að bragarhætti (svo að hin síðasta samstafa samlagast næsta versi).
*Hyphen, kl., = Bindestreg.
Hypning, a. -er, sk., það að hyppe.
*Hypochondrie, sk., eins konar geðveiki (stundum kölluð Miltsygdom).
*Hypostase, a. -r, sk., vera.
*hypostasere, ás. 1, gera e-ð að veru.
*Hypotenuse, a. -r, sk., botnlína í rjetthyrndum þríhyrningi.
*Hypothek, kl., veð (það sem sett er í veð).
*hypothekarisk, a. -e, e., sem lýtur að veði.
*Hypothese, a. -r, sk., tilgáta (eiginl. sem er höfð eins og undirstaða e-s annars).
*hypothetisk, a. -e, e., sem ekki er nema tilgáta.
hyppe, ás. 1, þjappa mold upp með jurtum: H. Kaal. H. Kartofler.
Hyppejern breið jároreka sem við er höfð þegar verið er að þjappa mold upp með jurtum.
Hyppeplov eins konar plógur sem hafður er þegar verið er að þjappa mold upp með jurtum.
hyppig, a. -e, e., optlegur (Fms. X, 315), þrálegur (Stjórn), þrásækilegur, sífeldur: Ved h. Brug opslides Tingen. Hans hyppige Besøg.
Hyppighed, án a., sk., optleikur.
*Hypsometrie, sk., hæðamæling.
Hyrde, a. -r, kk., [hirði-r; sb. Hylde og hilla], hirðir, hirðingi, smalamaður.
Hyrdebolig hirðisbústaður.
Hyrdebrev skjal um andleg málefni frá biskupi til presta.
Hyrdedigt hirðingjaljóð.
Hyrdedragt smalaföt.
Hyrdedreng hjarðsveinn.
Hyrdefløite smalapípa.
Hyrdefolk, a., hjarðfólk.

Hyrdehorn hjarðlúður.
Hyrdehund fjárhundur, (sb. hjarðtík, Eg.).
Hyrdehuus smalahús.
Hyrdeklokke bjalla sem hengd er um hálsinn á kúnum.
hyrdeklædt, [sb. klæde], klæddur sem hirðir.
Hyrdelevnet = Hyrdeliv.
Hyrdeliv hirðingjalíf.
Hyrdelen smalakaup.
hyrdeløs hirðingjalaus.
Hyrdepibe = Hyrdefløite.
Hyrdepige hjarðmey.
Hyrdestand hirðingjastjett.
Hyrdestav smalaprik með krók á öðrum endanum. — b) bagall.
Hyrdestykke leikur um hirðingjalíf.
Hyrdevise smalakvæði.
Hyrdinde, a. -r, kvk., hjarðkona.
hyre, ás. 1, a) leigja: H. en Vogn leigja vagn. H. Matroser ráða skipara. — b) h. sig bort ráða sig í skip.
Hyre, sk., mánaðarkaup skipara: Betale en Matros sin H. Han faaer saameget i H. — b) í tali: Have sin (eða sin fulde) H. med noget hafa fullt í fangi með e-ð.
Hyrekarreet leigukerra.
Hyrekudsk vagnaleigjari.
Hyretjener = Leietjener.
Hyrevogn leiguvagn.
hys, mo., huss! (sb. Björn).
Hysken sjá Hosken.
hysse, h. s 1, hussa (Björn).
Hyssen, sk., það að hysse (huss).
Hyssing, án a., sk., eins konar strengur (mjór kaðall).
*Hysterie, sk., = Modersyge.
*hysterisk, a. -e, e., sem hefur þann sjúkleik (Hysterie).
*Hysterologie, sk., höfðaskipti á hugsunum.
*Hysteron- Proteron, kl., öfugmæli.
hytte, ás. 1, gá að e-u, gæta e-s: H. Barnet mod Kulden verja barnið kulda. H. een for Fare forða e-m hættu. H. sig for et Feiltrin varast yfirsjón.
Hytte, a. -r, sk., hreisi, byrgi, kofi: Boe i Hytter. (sb. Bondehytte.) — b) um sum verkstaðarhús. Sb. Blyhytte, Glashytte, Smeltehytte. — c) skutpallur, (sb. lypting). — d) það sem haft er utan um e-ð til hlífðar. Sb. Fingerhytte, Pibehytte.
Hyttearbeider sá sem vinnur í þess konar verkstaðarhúsi sem kallað er Hytte.
Hyttebygning kofagerð, o. s. frv.: „Bæverens H."
Hyttefad eins konar kista með götum sem höfð er í vatni til að geyma í lifandi fisk.
Hyttefoged = Hyttemester.
Hyttegarn net sem hangir niður í vök og lifandi fiskur er geymdur í.
Hyttemester umsjónarmaður í þess konar verkstaðarhúsi sem kallað er Hytte.
Hytterøg völskuellur er stundum kemur eins og grátt dupt í reykháfa á málmbræðsluhúsi.
Hytteskriver reikningsmaður í málmbræðsluhúsi.
Hyttevært allt sem heyrir til þess konar verkstaðarhúss sem kallað er Hytte.
Hæder, án a., sk., [heiðr], heiður, sómi, sæmd, vegur, vegsemd, virðing.
hæderbaaren, [sb. bære], (úrelt), velborinn.
hæderfuld sæmdarfullur.
hæderkrandset, [sb. krandse], = hæderkronet.
hæderkronet, [sb. krone], heiðri krýndur, sóma gæddur.

hæderlig, ft. -e, e., [heiðrlig-r, heiðrlig-r], heiðarlegur, sæmilegur, sómasamlegur, veglegur, virðuglegur: En h. Olding (Gjerning, Stand, Slægt, Begravelse).

Hæderlighed, ón ft., sk., það að vera hæderlig (sh. Hæder).

hæderløs sómalaus, (sh. fagnaðarlaus), sómalítill.

Hædersbane = Æresbane.

Hædersdag heiðursdagur (þó er danska orðið yfirgripsmeira, enn hið íslenzka).

Hædersdragt tignarklæði. — b) hátiðaklæði.

Hædersgang sæmdarganga.

Hædersgjerning sómaverk.

Hæderøglands vegsemd.

Hædersfald veglegt ætlunarverk.

Hæderskamp fræg orusta.

hæderskjøn veglegur, vegsamlegur.

Hædersklæder, ft., = Hædersdragt.

Hædersklædning = Hædersdragt.

Hædersløn sæmd að launum.

Hædersmaaltid veizla til sæmdar við e-n.

Hædersmand sæmdarmaður.

Hædersminde minningarmark til sæmdar við e-n.

Hædersmærke = Hæderstegn.

Hædersnavn tignarnafn, virðingarnafn.

Hæderøplads tignarsæti.

Hæderspost embætti sem engin laun fylgja nema virðingin; metorð.

Hæderspryd sæmdarskart.

Hæderssagn sæmdarorð.

Hæderssang lofsöngur.

Hæderssmykke tignarskraut.

Hædersstand vegur, vegsemd.

Hæderssteen heiðursteinn.

Hæderstegn virðingarmark.

Hædersvalg heiðarleg kosning.

Hædersvei = Hædersbane.

hædersværd (sjaldh.) = hæderværdig.

hæderværdig heiðursverður (Björn).

hædre, ás. 1, [heiðra], heiðra, sæma, tigna.

Hæg, ft. -ge, sk., [hegg-r], heggur *prunus padus*. — 2) (eins konar hrís) *rhamnus frangula*.

Hæg, sk., ísæra.

hæge, ás. 1, (í tali), a) = frede a: H. en Skov (Have). — b) annast: H. sit Barn. — c) h. sig duhba sig upp.

hægen, ft. hægne, e., (úrelt), a) sólginn. — b) matvandur. — c) óskammfeilinn.

Hægte, ft. -r, sk., krókur (gagnstætt: Malle): Det er ikke en H. værd það er einskis virði. Jeg agter det ikke for en H. jeg met það einskis.

hægte, ás. 1, krækja e-u: H. sin Trøie krækja að sjer peysunni. H. sin Trøie sammen krækja að sjer peysunni. H. sin Trøie op krækja frá sjer peysunni. — b) (forn), handtaka, setja e-n í varðhald.

Hægtelse, sk., (forn), varðhald, höpt.

Hægtering járnvírshringur til að draga krókapör á.

Hægtning, sk., það að hægte.

Hæk (eða Hække), ft. Hækker, sk., limgarður. — 2) eins konar jata í hesthúsi fyrir ofan höfuðjötuna. — 3) hillur eða skápur (einkum til að hafa í mata eða brauð) hátt á vegg í matarklefa (búri).

Hæk, sk., það rúm er stýrandi situr í á róðrarskipi.

Hækbjælke eins konar bjálki eða bitl aptur í skipi.

Hækbom skutalá (er skutkænan hangir á).

Hækjolle skutkæna.

Hække sjá Hæk (limgarður, o. s. frv.).

Hækkebuur hreiðurmeis (stór fugla-meis þar sem þeir geta orpið).

Hækkefugl fugl í hreiðurmeis (Hækkebuur).

Hækkesax = Havesax.

Hækftøtter, ft., eins konar trje aptast í skipskrokki.

Hæl, ft. -e, sk., [hæl-l], hæll: Være (gaae, træde) i Hælene paa een vera í hælunum á e-m. Han fulgte mig i Hælene hvor jeg gik elti mig, hvert sem jeg fór, (sh. elta e-n á röndum). Hænge i Hælene paa (dandalast aptan við) de Store. — Vise (eða fegte med) Hælene taka til fótanna, eiga fótum fjör að launa, eða þvíuml. — b) hæll (á stígvjeli). — c) parlur á plógi. — d) skakkskorin brauðsneið sem varla er annað enn skorpa.

hæle, s. 1, a) ós., skjóta skjóli (skjólshúsi) yfir: Ingen maa huse eller h. (hýsa eða heima) en Morder. — b) h. s., h. med en Tyv hilma yfir með þjófi, (hylla með þjófi, Björn; sh. samhylla).

Hæler, ft. -e, kk., hilmari: Hæleren er saa god som Stjæleren (orðskv.).

Hæleri, ft. -er, kl., hilming.

Hælerske, ft. -r, kvk., kvennmaður sem hilmir yfir með e-m.

Hælested staður þar sem föll er geymdur.

Hælflik = Bagflik.

hælflikke, ás. 1, = bagflikke.

Hælfrost frostbólga í hæl.

Hælkappe hælleður (á stígvjeli, o. s. frv.).

Hælslag hælshögg.

Hælstød hælshögg.

Hælsøm nagli í stígvjelshæl.

Hælvte, sk., = Halvdeel.

*Hæmorrhagie, sk., = Blodflod, Blodgang.

*Hæmorrhoider, ft., gylliniæð.

hænde, ás. 1, [henda], í orðatiltæk. h. Dom over een vinna e-n dæmdan.

hænde, s. 2, [henda], e-ð vill til eða verður eða atvikast, e-ð (þol.) ber að (að höndum, undir, við), er ýmist kallað á d. noget hænder sig (t. a. m. det hændte sig engang svo bar að e-u sinni. Jeg veed aldrig, at dette har hændt sig før), eða noget hændes (t. a. m. det hændes tidt það ber opt við. Det kan hændes enhver það getur öllum orðið. Dersom en Ulykke skulde hændes ham ef honum ætti ógæfan til að vilja), eða noget hænder (t. a. m. end hænder det vel ogsaa — líka er það til, líka eru dæmi til þess —, at nogle slet ikke faae Sygdomme. Det har aldrig hændt mig før mjer hefur aldrei orðið það áður. Der er hændt ham en Ulykke honum hefur viljað slys til).

hændelig, ft. -e, e., sem til getur viljað.

Hændelse, ft. -r, sk., atburður, viðburður: Mit Levnets Hændelser það sem á daga mína hefur drifið. — b) tilviljun.

hændelsesviis, ao., af tilviljun.

hændestærk = haandstærk.

Hændevrid það að vride sine Hænder (sh. vride a).

hændig, ft. -e, e., (sjaldh.), handlipur, handlaginn, laghentur, lagvirkur, lagkænn.

Hændighed, án ft., sk., handlægni, lagkænska.

Hæng, kl., A) e-ð sem hangir; tíðkast ekki nema sem aptari hluti í samsettum orðum, t. a. m. Forhæng, Omhæng. — B) tilhneiging, fýsn.

hænge, hang og hængte, hængt, [hengja], I) h. s., hanga, o. s. frv., 1) eiginl., a) líkt og lafa, slapa: Hatten hænger (hangir) paa Sømmet. Grenen hænger ud over Veien. — Loftet hænger fuldt af (eða med) Klæder loptið hangir fullt af fötum (er fullt af fötum, sem þar eru hengd upp). — H. med noget hengja e-ð á sjer niður: H. med Hovedet hengja höfuðið. Hunden hænger med Halen. Fuglen hænger med Vingerne. — b) hallast: Loftet hænger til den ene Side. — c) líkt og loða, tolla: H. ved noget. H. fast (vera — sitja — fastur) i (ved) noget. Han kunde neppe h. paa Hesten. Deien er for løs, og vil ikke h. sammen. Huden hænger sammen med (er fast við) Kjødet. — d) (í tali), líkt og slima, slóra, vera þaulsætinn, o. s. frv.: Han hænger der i Huset fra Morgen til Aften. H. over een vera einlægt aptan við e-n. H. efter een elta e-n á röndum, hanga allt af aptan við e-n. — Hálf-óeiginl.: H. i Bøger (Studeringer) vera í því vakinn og sofinn. — 2) óeiginl.: H. af noget (heldur sjaldh.), vera komið undir e-u. — Denne Tale hænger ikke ret sammen þessi tala er heldur sundurlaus. Hvorledes hænger det sammen med denne Sag hvernig stendur á þessu máli? — H. ved noget loða við e-ð, vera e-u samfara; vera fastur á e-u, eða þvíuml., (t. a. m. h. ved en Mening. H. ved Fordomme). — II) ás., hengja: H. sin Hat paa et Søm. H. sig ved noget. — b) sjer í lagi, hengja e-n (t. a. m. á gálga), festa e-n upp: H. en Tyv H. sig hengja sig.

Hængebirk eins konar björk.

Hængebro hangandi brú (af hlekkjum eða köðlum).

Hængedynd kviksyndi.

Hængefjeld (sh. Hengill), hengiklettur, hengiflug.

hængefærdig (í gamni), sem hvorki á spönn nje alin til að hengja sig.

Hængehave hangandi aldingarður.

Hængekøie hangandi rúm.

Hængel, ft. Hængler, sk., [hengil-l], e-ð sem lafir niður.

Hængelaas hengilás.

Hængeloft hangandi lopt.

Hængemund hengivör.

Hængerem ól sem e-ð hangir í.

Hængeseng hangandi rúm.

Hængeskab skápur sem hangir á vegg.

Hængesmykke gripur sem maður hengir á sig til prýðis: To Hængesmykker af Guld.

Hængestage kertisstiks sem hengja má upp.

Hængestol vagnsæti er leikur á fjöðrum og ólum.

Hængesæk = Hængedynd.

Hængesøile trje sem gengur beint niður úr miðri sperru og í gegnum lopt (eitt eða fleiri) til að halda því (eða þeim) upp.

Hængetoug handkaðall (sem hangir útbyrðis á skipi).

Hængetræ trje til að hengja e-ð á. — b) hengimæna.

Hængevogn ólavagn (þegar vagnskrokkurinn leikur á ólum).

Hængeværk þess konar yfirgrind í húsi er ekki liggur á neinu í miðjunni en er tengd svo saman að hún geti haldið.

Hængeærmer, ft., hangandi ermar.

Hængsel, ft. Hængsler, kl., hjörur, (sh. lamir, hurðarjárn). — b) skoljatengsli.

hængøret, ft. -ørede, e., slapeyrður (BH., P. Þ.).

Hær, ft. -e, sk., [her-r], her, herlið. — b) mergð, fjöldi, grúi, urmull: En talløs H. af Mennesker ótölulegur fjöldi lýðs, allra mesti urmull af fólki, múgur og margmenni. En H. af Græshopper.

Hærblæst (forn.) herblástur: Blæse H.

Hærde, sk., [herðar], (haft í Fjöul), öxl.

hærde, ás. 1, [herða], herða a) stál. — b) = gera e-u herkinn eða harðan af sjer: H. Legemet. — c) = gera e-n harðbrjósta.

Hærde, sk., [sh. herði, kvk., og herða, kvk.], (sjaldh.), staður (t. a. m. í vopni), stæling, herðing.

hærdebred, [herðibreið-r, herðabreið-r], (sjaldh.), herðahreiður.

Hærdning, ft. -er, sk., herðing, herzla.

Hærdrot hers-oddviti.

*Hæresie (líka Hæresis), sk., = Kjætteri.

*Hæresis sjá Hæresie.

*Hæretiker, ft. -e, kk., = Kjætter.

*hæretisk, ft. -e, e., = kjættersk.

Hærfader, [Herjaföðr, Sn. E.], Herjaföður, Herjaa.

Hærfart = Hærfærd.

Hærflok, [herflokk-r], (sjaldh.), herflokkur.

Hærfugl (fugl) *upupa epops.*

Hærfærd (jafnaðarlega ritað Herrefærd) herferð, herför.

Hærfølge skylda til að fylgja e-m í hernað.

hærfør, [herfœr-r], (sjaldh.), herfær.

hærførende, [sh. føre], sem ræður fyrir liði.

Hærfører herforiagi, hertogi fyrir liði (Fms. 1, 2).

Hærforsel herstjórn.

hærge sjá hærje.

Hærgods muair (eða farangur) hers, herbúnaður.

hærje (líka ritað hærge), s. 1, [herja], herja, a) h. s.: H. paa et Land. — b) ás., = herja á, fara herskildi yfir, eyða: H. et Land.

hærklædt, [sh. klæde], [sh. herklædd-r], herklæddur.

Hærmagt liðsafli, liðskostur.

Hærmærke herkuml.

Hærpauke = Pauke, Kedeltromme.

Hærraab heróp.

Hærskare hersveit, (sh. Hær b).

Hærskjold (líka ritað Herreskjold), [herskjöld-r], herskjöldur, (sh. Avindskjold).

Hærstævne það að stefna saman liði á e-n stað.

Hærtegn = Hærmærke.

Hærvei hergata.

Hærværk, [herverk], (í lögum), áverki = usli.

Hæs, ft. Hæsse, sk., stakkur (ýmist kornstakkur eða stór heystakkur heima við hús).

hæs, ft. hæse, e., [hás; sh. blæse af blása], hás, hásmæltur (Íslendingabók), rámur.

hæsblæsende (líka hæseblæsende), [sh. blæse], eiginl. másaadi eða komian að spreag (eða niðurfalli) af mæði; en er haft líkt og blaðskellaadi.

hæseblæsende sjá hæsblæsende.

Hæshed, án ft., sk., hæsi.

*Hæsitation, sk., stam; hik.

*hæsitere, h. s. 1, stama, reka í þúfurnar; hika sjer, láta koma á sig hik.

hæslig, ft. -e, e., ljótur, herfilegur, ferlegur, viðbjóðslegur, andstyggilegur, illur: Et hæsligt Dyr. — Utaknemmelighed er en h. Feil er ljótur anmarki. — Et hæsligt Veir (sh. fæl).

Hæslighed, án ft., sk., það að vera hæslig (einkum ásýndar).

Hætte, ft. -r, sk., [hetta], hetta (optast nær áföst við kápu): En Kaabe med H. i. Slaae Hætten op over Hovedet.

Hævd, án ft., sk., [hefð], a) (úrelt), vörzlur (það að hafa e-ð undir hendi): Kommer Pantet siden af hans H., og anden Mand bekommer det (D. L.). — b) hefð á e-m hlut: Faae (have) H. paa noget. — c) geymsla, gæzla, varðveizla: Holde noget i H. eða holde H. over noget halda e-u = halda e-u uppi.

hævde, ás. 1, = haandhæve: H. en Rettighed. H. en gammel Skik. — b) h. sig noget til hefða (koma hefð á) e-ð.

Hævdstid hefðartíð.

Hævdsvidne hefðarvitni (Gþl. 300).

hæve, ás. 1, [hefja], a) eiginl., hefja, hefja e-ð upp, lypta e-u, lypta e-u upp: H. en Steen fra Jorden. — b) gera e-ð eptirtakanlegra: H. Rosten brýna raustina (sh. oplofte). H. (skíra) Farverne i et Maleri. H. noget mere frem taka e-ð betur fram. — c) anka: H. eens Mod hughreysta e-a. — d) draga e-n fram, koma e-m upp eða til metorða: H. sine Yndlinger. — e) hævet over noget hafinn (vaxinn) upp úr e-u. — f) taka við gjaldi, (sh. oppebære): Har han hævet Pengene hefur hann tekið (sótt) peningaaa? — g) eyða e-u, afmá, útkljá, o. s. frv.: H. (lækna) en Sygdom. H. en Strid.

Hævelse, ft. -r, sk, a) (sjaldh.), það að hæve. — b) bólga, þroti, þrimill: Have H. i Benene hafa fótabólgu. Jeg kan her føle en H.

Hævert, ft. -er, sk., sogverkfæri til að ná lög úr tunnum, munnhefill (Dr. Sch.), sogari.

Hø, án ft., kl., [hey], hey: Slaae Hø slá. Sprede Hø dreifa heyi. Rive Hø taka saman hey. Stakke Hø færa saman hey í stakk. Fodre med Hø gefa hey. Ladebrændt Hø.

Høavl heyskapur.

Høbjering sláttur, heyskapur, hirðiag, nýting.

Høbaar (eða Høbaare) heybörur.

Høbaare sjá Høbaar.

Høbund = Engbund: Der er kun slet H. ved den Gaard það er ónýt heyskaparjörð.

høde, s. 1, [hœta þ. e. hóta], a) h. s., reiða til höggs (eða hafa hót í fraammi) við e-n: H. ad een. — b) ás., reiða til höggs við, hafa hót við: H. een.

Hødsel, sk., (úrelt), hót = hótun.

høflig, ft. -e, e., a) kurteis við aðra, sem hefur mikið við aðra: En h. Mand at tale med kurteis í viðtali, viðræðisgóður. En h. Mand at komme til góður heim að sækja. — b) kurteislegur: Det, som i eet Land er høfligt, kan være uhøfligt i et andet. Et høfligt Brev.

Høflighed, ft. -er, sk., kurteisi við aðra: Han har beviist os mange Høfligheder hann hefur auðsýnt oss marga kurteisi.

Høflighedsbesøg það að sækja e-n heim til að sýna honum með því hvað mikið maður hafi við hann.

Høflighedsbeviisning kurteisi sem e-m er auðsýnd.

Høflighedsbrev brjef sem ritað er af kurteisi.

Høfork = Høtyv b.

Høfrø fræ úr heyi.

Høg, ft. -e, sk., [hauk-r], haukur, valur: Høgen er i Hylden opt kemur góður þegar getið er. Der er H. over Hane eða H. eian kemur öðrum meiri.

Høgebuur eins konar veiðivjel sem haukar eru veiddir í.

Høgenæb valsaef.

Høgerede valshreiður.

Høgulv sá hlöðupartur sem hey er haft í.

Høhøst = Høbjering.

Høi, ft. -e, sk., [haug-r; sh. løi af laug, fløi af flaug], haugur (sh. 60 af þessum ljópu upp á haug eina ok vörðnal, Rómv.), hóll, hæð: Kaste (opkaste) en H. verpa haug. Udgrave en H. grafa í haug.

høi, ft. -e, e., hár, o. s. frv., 1) eiginl., hár: Han er høiere end Broderen. Høit Græs (sh. há grasi, Grímn.). Et stort Huus kan være baade høit og lavt. Et høit Land háleadi. Det er høit Vand það er flóð. — b) þegar mönnum er skipað í raðir, þá er høi haft um þykktina, og er þá ætíð óbreytanlegt: Tre Mand h. með þrísetta fylking. — 2) hálf-óeiginl., a) um hljóð, hár, (sh. mikill, hvellur, snjallur): En h. Røst. Et høit Maal hár málrómur. — b) um lit, fagur (í høirød). Sh. ved h. lys Dag um hábjartan dag. — 3) óeiginl., mikill, stór, o. s. frv., a) þar sem ekki er hugsað um tign þess, sem kallað er stórt eða mikið: En h. Alder elli, (sh. ekki er nú aldurinn hár, í tali). — Det er h. (eða den høie eða den høieste) Tid það er mál komið, það eru seinustu forvöð. — Høie Tal. — Høie Priser mikið verð. Hans Bud var høiere haaa bauð meira (t. a. m. á söluþingi). — I det høieste í mesta lagi, t. a. m. Godset indbringer i det høieste tusinde Rigsbankdaler. — I høieste Maade frábærlega, ákaflega. — Den høieste Nød (Fare). — b) þar sem hugsað er um, að það, sem kallað er stórt eða mikið, sje tignara eða veglegra enn annað, (sh. æðri og æðstur; sömul. háleitur, háfleygur, djúpsettur, o. s. frv.): Det høieste Gode hin æðstu gæði. — Have høie Tanker om sig selv þykjast. — En h. Sjæl göfuglyndi, drenglyndi, veglyadi. Et høit Mod hugprýði. — Den høiere Mathematik (sh. djúpsettur, þungur, örðugur, vandamikill). Den høiere (háfleygur) Poesie. Den høiere Stiil tiguglegt orðfæri. — En h. Fest (Helligdag) stór-hátið. — Den høieste Magt i Staten æðstu ríkisráð. En h. Person stór-höfðingi. Høie Statsembeder stórembætti. En h. Embedsmand stór-embættismaður. Den høie Geistlighed stórmenni andlegrar stjettar. En høiere Ret æðri dómur; høieste Ret æðsti dóinur. Af h. Stand af háum stigum, stórættaður. Være yndet af Høie og Lave. — B) høit, sem ao., 1) eiginl., hátt: Slottet ligger høit stendur hátt. Marken ligger høit þar er hálent. Vandet staaer en Alen høit over (það er álnardjúpt á) Marken. Høit paa Fjeldet hátt uppi í fjalli. Solen er høit oppe hátt á lopti. — 2) hálf-óeiginl., um hljóð, hátt: Tale høit tala hátt, vera hávær. Gaae høit fara hátt (í söng). — 3) óeiginl.: Dette Stykke gik meget høit (varð geysi dýrt á söluþinginu). Han bød høiere, end jeg. — Naar det kommer høit þegar bezt lætur. — Sværge høit og dyrt paa noget sverja og sárt við leggja, að e-ð sje. — Agte een høit meta e-n mikils, láta sjer þykja mikið til e-s koma. Elske een høit uana e-m hugástum. — C) høist, sem ao. í efsta stigi, (fyrir framan eiukunnir), mjög, stórum: Det er høist vigtigt það skiptir miklu. En høist vigtig Sag.

høiadelig sem er af háum herraættum.

høiagtbar stórmikils metandi, mjög sæmilegur.

høiagte, ás., meta e-n stórmikils, láta sjer þykja stórmikið til e-s koma.

Høiagtelse, sk., mikil met.

høialdrende = høibedaget.

Høialter háaltari.

høianseelig göfugur, göfuglegur.

høiaxlet, ft. -axlede, e., a) haraxlaður. — b) sem er hærri á aðra öxlina (enn á hina).

Høibaadsmand eins konar undirforingi á skipi.

høibaaren, [sh. bære], ríkborian.

hoibarmet, ft. -barmede, e., brjóstamikil.

hoibedaget fjör-gamall, kominn að fótum fram.

hoibegavet, [sb. begave], hágáfaður, sem er mesti gáfumaður.

hoibenet hnífættur.

hoiberømmelig mjög ágætur.

hoiberømt, [sb. berømme B], víðfrægur.

hoibetroet, [sb. betroe 2, β], heimulegur: Kongens hoibetroede Mand trúnaðarmaður konungs, gæðingur.

Hoibord, [sb. háborð i orðatiltæk. eigo ekki upp á báborðið], borðendi (sem öndvegi): Sætte een til Hoibords. Sidde til Hoibords.

Hoibryst nautsbringukollur.

hoibrystet, ft. -brystede, e., bringumikill (þegar bringan stendur fram).

hoibyrdig ríkborinn, stórættaður.

Hoide, sk., [sb. hæð og Længde af lengd], hæð 1) = háleikur (fornt), a) eiginl.: Maale Hoiden af et Bjerg. — Den H., hvori Skyerne holde sig, er ikke overalt eens skýin eru ekki alstaðar jafnofarlega í loptinu. — Tage Hoiden (Hoide hjer = Polhoide). — b) óeiginl.: Han har drevet det til en stor H. (komizt mjög langt) i sin Konst. — 2) með ft. -er, líkt og fjallshæð: De største Holder paa Jordkloden.

Hoidemaal hæðarmál.

Hoidemaaler hæðarmælir.

Hoidemaaling hæðarmæling: Barometriske Hoidemaalinger.

hoifornem sem er mjög mikils háttar eða mikið göfugmenni, mjög stórmannlegur.

hoifortjent, [sb. fortjene b], hinn nýtasti.

hoifrugtsommelig komin á steypirinn.

hoifyrstelig furstalegur (sb. Fyrste b).

hoigrevelig greifalegur.

hoigunstig mjög vinveittur.

hoihalset, ft. -halsede, e., sem hefur háan háls (hálslangur); hnarreistur. — b) sem nær langt upp á hálsinn: En h. Kjole.

Hoihed, sk., tign, a) án ft.: H. i Tanker háleitar hugsanir. — Trag e efter H. og Ære vera metorðagjarn. — Kongelig Magt og H. konunglegt vald og ríki. Rigets H. ríkisvald. — b) með ft. -er, virðingarnafn keisara barna eða konunga barna (að sínu leyti eins og hátign um keisara eða konunga eða drottningar; sb. göfugleikur, Fms. X, 310, tign, Fms. X, 312).

Hoihedsret rjettur til að hafa ríki yfir e-u.

hoihellig háheilagur.

hoihjertet, ft. -hjertede, e., framgjarn, göfuglyndur, drenglyndur.

Hoihjertighed (sjaldh.), framlyndi, göfuglyndi, drengskapur.

hoihælet, ft. -hælede, e., háhælóttur (um stígvjel og svarlaskó).

Hoikant rönd (i reisa e-ð á rönd): Sætte Steen paa H. Lægge en Bjælke (Planke) paa H. Gagnstæð: Fladkant.

Hoikirke kór.

hoikongelig konunglegur: Det hoikongelige Herskab konungsfólkið. Efter h. Befaling að konungsboði.

Hoiland hálendi, fjallbyggð: De skotske Hoilande.

hoilig, ao., stórum, stórlega, mikillega, o. s. frv.

Hoiloft (úrelt), lopt í húsi.

hoilovlig loflegur, virðulegur: H. Ihukommelse loflegrar minningar.

Hoilænder, ft. -e, kk., hálendingur, fjallabúi: De skotske (asiatiske) Hoilændere.

hoilændet, ft. -lændede, e., hálendur: En h. Ager.

hoilærd hálærður.

hoimastet, ft. -mastede, e., hásigldur.

Hoimesse, a) hámessa (kaþólsk). — b) tíðir milli hádegis og dagmála.

Hoimessepræst prestur sem prjedikar milli hádegis og dagmála.

Hoimod (sjaldh.) = Hoimodighed.

hoimodig göfuglyndur.

Hoimodighed, án ft., sk., göfuglyndi.

hoimægtig ríkur = voldugur.

Hoimægtighed, sk., (fyrrum), voldugleikur (l. hátign).

hoimælet, ft. -mælede, o., raddmikill; hvellur.

hoine, ás. 1, hækka: Det, som er lagt under, hoiner ikke nok það, sem lagt er undir, hækkar ekki nóg upp. — Landet hoiner sig þar er hálent.

hoioplyst, [sb. oplyse], alsnotur (í fornri merk.).

hoipriselig dýrðlegur, lofsamlegur, loflegur.

hoipuldet kollhár: En h. Hat.

Hoipynt snös.

Hoi.uad sjálft ráðuneyti stórhöfðingja.

hoire, óbreytanleg e., [hægri], hægri: Paa h. Haand (Side) hægra megin. Ved min h. Side við hægri hliðina á mjer. Den h. Floi af et Huus. — Hoire tdml, sem nafn, (f. h. Haand): Vende sig til Hoire snúa til hægri handar.

Hoiribber, ft., langrif (í nautssíðu).

Hoiryg sjálf brúnin á fjalli, o. s. frv.

hoirygget, ft. -ryggede, e., bakhár: Hoiryggede Stole. — b) sem er með (eða á) háum rinda eða rindum: „Hoiryggede Agre."

hoirod fagurrauður.

hoirostet, ft. -rostede, e., a) raddmikill. — b) sem (þiggj.) liggur hátt rómur, hnróma, hátnlaður, hávær.

Hoisal hátíða-salur: Kongernes Hoisale.

hoisalig (um aldrhöfðingja), framliðinn.

Hoisang hásöngur. — Hoisangen lofkvæði Salómons.

hoisindig (sjaldh.) = hoimodig.

Hoisindighed, án ft., sk., (sjaldh.) = Hoimodighed.

Hoiskole háskóli.

Hoiskov fullvaxinn skógur.

hoiskuldret, ft. -skuldrede, o., baraxlaður.

Hoislette hálend flöt eða sljetta.

Hoistamme hávaxið aldintrje.

hoistammet, ft. -stammede, e., (um trje), bolhár, hávaxinn: Hoistammede Frugttræer (sem limið er ekki skellt af nema einu sinni).

hoistbydende, [sb. byde], i den Hoistbydende sá sem mest býður (á söluþingi).

hoistvigtig sem mjög mikið ríður á, mjög mikilvægur, hinn mikilvægasti.

Hoisæde hásæti; öndvegi.

hoitalende, [sb. tale], hátalaður.

hoitelsket, [sb. elske], hjartfólginn, ástfólginn.

hoitflyvende, [sb. flyve], háfleygur.

Hoitid, [sb. hátíð], = Fest.

hoitidelig, [e. n. hátíðalig- eða hátíðarlig-], 1) ft. -e, e., a) hátíðlegur: En h. Forretning. En h. Dag hátíðisdagur. Et hoitideligt Indtog (sb. ríða í borgina með mikinn prís eða með miklu yfirlæti). — b) hoitideligt Løfte það að lofa e-u upp á æru og trú. En h. Erklæring (sb. Erklæring a). — 2) sem ao., a) = festlig 2. — b) upp á æru og trú.

Hoitidelighed, sk., a) án ft., hátíðabragur. — b) með ft. -er, hátíðarhald.

hoitideligholde, ás., halda e-ð hátíðlegt.

Hoitideligholdelse, sk., hátíðarhald.

Hoitidsaand (sjaldh.), hátíðabragur.

Hoitidsdag hátíðisdagur.

Hoitidsdragt hátíðabúningur.

hoitidsfuld mjög hátíðlegur.

Hoitidsfærd hátíðarhald, hátíðabragur.

Hoitidsglæde hátíðarfögnuður.

Hoitidsild bál er menn kynda til hátíðarhalds.

Hoitidsklæder, ft., hátíðaföt.

Hoitidsoffer hátíðaoffur.

Hoitidspynt hátíðaskart.

Hoitidssang hátíðaljóð; hátíðasöngur.

Hoitidstale hátíðarræða.

hoitliggende, [sb. ligge], sem liggur hátt; hálendur.

hoitlydende, [sb. lyde], hljóðmikill.

hoitonende, [sb. tone], sem hljómar hátt.

hoitoppet topphár: Et h. Træ.

hoitravende, [sb. trave], = svulstig.

hoitydsk háþjóðverskur: Det (nye) hoitydske Sprog hið þjóðverska bókmál.

Hoitydsker þjóðverskur maður úr e-m þeim parti þjóðverjalands þar sem talið líkist mest bókmálinu.

Hoivande flóð.

hoivelbaaren hávelborinn.

Hoivelbaarenhed, ft. -er, sk., (sb. greinina um Excellence): Deres H.!

hoiviis (fyrrum haft í virðingar skyni um kaupstaðayfirvöld), djúpvitur.

Hoivinter hávetur.

hoivristet, ft. -vristede, e., sem hefur háa rist.

hoiværdig (sjaldh.), háleitur: Det hoiværdige Sacrament.

hoiædel (virðingarávarp), hágöfugur (?).

hoiærværdig háæruverðugur.

Hoiærværdighed, ft. -er, sk., háæruverðugleikur: Deres H.!

Hoker, ft. -e, kk., [sb. hokur, t. a. m. í búhokur], smásölumaður; einkum = Spekhoker.

Hokeraand = Kræmmeraand.

hokeragtig, ft. -e, e., smásölumannslegur.

Hokerbod smásölubúð; brámetisbúð.

Hokeri, kl., smáverzlun, smámang: Drive H. (vera smámangari); líka sagt í óvirðingar skyni.

Hokerske, ft. -r, kvk., smásölumannskona; kona sem er smásölumaður.

Hokertorv smákauptorg; smámangaratorg.

Hokervarer, ft., smámangaravarningur; brámeti.

hokre, s. 1, [sb. hokra], jafnaðarlega sagt í óvirðingar skyni, a) h. s., manga: H. med noget. — b) ás.: H. sine Varer ud manga út vöru sinni.

Hokrog stöng með krók í endann til að ná ofan heyi.

Holade heyhlaða.

Holee sláttuljár.

Holoft heylopt.

Holæs heyhlass.

Homark engi (eða tún).

Hone, ft. -r (sb. Hons), sk., [hæna], hæna.

Honeke, ft. -r, sk., ung hæna.

Honekylling blauður hænuungi.

Honeæg (sjaldh.) = Honseæg.

Hons, ft., (sb. Hone), [hæns], hænsni.

honse (har), h. s. 1, gjalda hugnunarskilding þegar maður kemur á nýjan stað t. a. m. undir miðjarðarlínuna á sjó.

Hønsebuur hænsnameis (sem þau eru flutt í).

Hønsebreng piltur sem gætir hænana.

Hønsefoder hænsnafæði.

Hønsegaard hænsnagarður.

Hønsegarn net sem akurhænsni eru veidd í.

Hønsehund hundur sem hafður er til fuglaveiða.

Hønsehuus hænsnahús.

Hønsehøg (valtegund) *falco buteo.*

Hønsejagt akurhænsnaveiði.

Hønsekaglen hænukvak (þegar þær verpa).

Hønsekjød hænsnakjöt.

Hønsekjødsuppe saup af hænsnakjöti.

Hønsekone kona sem gætir hænsna eða selur hænsni.

Hønsekorn (lakt) korn sem gefið er hænsnum.

Hønsekro sarpur á hænsni.

Hønsekræmmer hænsnamangari.

Hønsekurv vandlaupur sem hænsni verpa í eða eru flutt í.

Hønsepige stúlka sem gætir hænana.

Hønserede hænuhreiður.

Hønsesti = **Hønsehuus.**

Hønsestige stigi handa hænsnum að sitja á um nælur.

Hønsetorv targ þar sem hænsni eru seld.

Hønsetyv hænsnaþjófur: Skule (skamme sig) som en H. (orðatiltæki um þann sem er feiminn eða óupplitsdjarfur).

Hønsevrovl (sjaldh.) = **Hønserede.**

Hønseæg hænuegg.

Hør (með greininum: **Hørren**), án ft., sk., [hör-r], hör, lín.

Hørager línakur.

Høravl línyrkja.

hørbar, ft. -e, e., = **hørlig.**

Hørblaar úrkemhingur úr líni.

Hørblødning það að leggja hörplöntur í bleyti (til að ná hörnum).

Hørbod hörsöluhúð (þar sem líka er selt hampur, tjara, járn, síld, harður fiskur, saltfiskur, o. s. frv.).

Hørbrage verkfæri til að merja með hörplöntuleggi.

Hørbragning það að merja hörplöntuleggi.

Hørbryde, sk., = **Hørbrage.**

Hørbrydning = **Hørbragning.**

Hørbænk eins konar bekkur eða stallur til að hreiða á hör meðan verið að hreinsa hann.

Hørdukke hörlagður.

høre, s. 2, [heyra], heyra, o. s. frv., I) um heyrn, 1) áa., a) einfalt heyra, α) með tómum þal.: H. en Lyd. — Jeg hørte ham (heyrði til hans), før jeg saae ham. — β) með þol. og nh: Jeg hører ham komme (tale, læse). Vi har hørt det tordne. — Opt er þal. úr felldur, sva að nh. er eptir: Jeg har hørt dit Navn nævne nafnið þitt nefnt. Jeg hørte sige (heyrði sagt) i Gaar, at Prindsen var død. — b) heyra e-ð sem fregn, spyrja = frjetta: Af hvem har du hørt det hvern hefur þú heyrt segja það? — c) (í tali), heyra e-ð sem brigzli, (sh. bregða — brigzla — e-m um e-ð, nóa e-m n-u um naair): Den Forseelse maa han h. hver Dag (hann fær að heyra það o. s. frv.). Lade een h. noget bregða (brigzla) e-m um e-ð. — d) hlýða e-u (t. a. m. prjedikun), hlýða á: H. en Tale (Forelæsning, Sang, Concert). H. en Præst (heyra hann prjedika). H. een ud (hlýða á e-n út í gegn). Lade sig h. paa Fløite (bjóða til margmenni að hlýða á meðan maður leiki á bljóðpípu). — e) hafa e-ð = hlýðnast n-u: H. eens Raad (Formaninger). — f) taka e-u vel eða illa: Sandhed er ilde hørt sannleikanum verður hver sárreiðastur; gakktu fyrir hvers manns dyr, og segðu aldrei nema satt, og verðurðu hverjum manni bvumleiður. — g) líkt og bønhøre: Hør min Bøn! — h) (með sig), spyrja: Vi maae h. os for, om det er tilladt; sh. **forhøre 2.** H. sig om en Tjeneste leita sjer vistar. H. sig en Tjener op spyrja sjer upp þjónustumann. — i) krefja embættismann (skriflegs) atkvæðis (um e-ð): H. en Embedsmand. — k) hlýða e-m yfir: H. een i det, han har lært. — 2) sem h. s., a) hafa heyrn: H. godt heyra vel, vera heyrnargóður; h. slet heyra illa, vera heyrnardaufur. Han hører ikke med det venstre Øre hann er heyrnarlaus á vinstra eyranu. — b) geta heyrt: H. hvad een siger. — c) spyrja = frjetta: Jeg hører (jeg heyri sagt), at han er bleven gift mjer hefur borizt til eyrna, að hann væri kvongaður. Lade een h. fra sig gera e-m skeyti, eða þviuml. Jeg har intet hørt til ham (ekki spurt til hans) i et heelt Aar. — d) hlýða, hlusta: Saa hør dog taktu eptir! Vil du h., hvad jeg siger taktu eptir því sem jeg segi! — — Han hørte ved Døren, om der var Nogen, der talte hann hleraði við dyrnar, hvort nokkur væri nð tala. — H. efter Sladder hlýða á þvætting, hafa gaman af þvættingi. H. efter (taka eptir) hvad een siger. — H. neie til taka vel eptir. í tali: Hør til ham, hvor han kan prale sá getur grobbað! — e) h. efter noget hafa e-ð = hlýðnast e-u: H. efter eens Raad (Formaninger). — f) spyrja (e-s): Jeg vil h. (ætla að grennslast — komast — eptir) hos hans Vert, om han er kommen. Du maa h. ad (grennslast — komast — eptir), naar han reiser. — Eiunig skreppa eitthvað til að spyrja e-s eða grennslast (komast) eptir e-u: H. hjem skreppa heim. — H. til en Syg vitja hans, vitja um hann. — g) eptir lat., h. vel (ilde) hafa gott (illt) orð á sjer: Han maatte h. ilde derfor það mæltist illa fyrir. — II) h. s., A) heyra (i heyra e-u til), eða þviuml., 1) fyrir utan ao. eða fs.: Som det hør (f. hører) og bør eða bør sig eins og vera ber. — 2) með til, a) h. til noget: Disse Hjul høre til denne Vogn eru undan þessum vagni, eiga við þenna vagn. Bladet hører til en anden Bog er úr annari bók. Hvad der hører til hans Embede það er hans embætti (til) heyrir. — Der hører (þarf) meget til, at underholde en Familie. — b) h. een (eða noget) til: Han paastod, at Besætningen skulde h. Gaarden til fylgja jörðinni. — Bogen hører ikke mig til ekki á jeg bókina. Den ene Have hører ham til, den anden hans Broder hann á annan garðinn, en o. s. frv. — Han hører slet ikke os (eða vor Familie) til hann er ekkert í ætt við okkur. — Det hører ham til, at gjøre Tjeneste i Dag það er skylda hans (en ekki mín, eða þviuml.) að o. s. frv., hann á að o. s. frv. — Det hører sig til það á svo að vera. — 3) h. under noget liggja (eiga að hverfa, eða þviuml.) undir e-ð: Denne Sag hører under Rentekammeret. — 4) h. sammen eiga samau: Disse Blade h. ikke sammen. — 5) h. hjemme paa et Sted eiga þar heima; vera þaðan. — B) h. op hætta, láta af, (sh. e-u linnir eða ljattir): Det hører op at regne það styttir upp. H. op med noget hætta e-u, ljetta e-u.

Høregang hlust.

hørelig sjá **hørlig.**

Hørelse, án ft., sk., heyrn, a) sem skilningarvit: Have en stærk H. vera heyrnargóður. Have en svag H. vera heyrnardaufur. Fiin H. næm heyrn. — b) = **Høren.**

Høren, án ft., sk., heyrn (það að heyra).

Hører, ft. -e, kk., a) heyrandi: De, som ville være Ordets Hørere, men ikke dets Gjørere. — b) [sh. **høre I, 1, k**], fyrrum, (heyrari), lókátur = **Adjunct.**

Høreredskaber, ft., heyrnar(verk)færi.

Hørerør = **Drehorn.**

Høresal = **Auditorium.**

Hørfrø hörfræ, línsáð.

Hørgade hörteygur (í þarpi eða við þarp).

Hørgarn spunnið lín.

Hørhegle hörkamhur.

hørig, ft. -e, e., hlýðinn: Være een h. og lydig.

Hørighed, án ft., sk., hlýðni; þegnskylda.

Hørjord (ill eða góð) hörjörð.

Hørknevler, ft., fræhós(in) á hörjurtinni.

Hørkrands vöndull af tólf hörlögðum (eða þar á harð við).

Hørkræmmer hörsölumaður (selur einnig hamp, tjöru, o. s. frv.; sh. **Hørbod**).

Hørland = **Hørager.**

Hørlerred hörljerept.

hørlig (líka **hørelig**) [sh. heyrilig-r í úheyriligr]), ft. -e, e., heyranlegur.

Hørlime vöndull af tuttugu og fjórum hörlögðum (aðn þar á harð við).

Hørlok = **Hørdukke.**

Hørplante hörjurt.

Hørsilke (jurt) *cuscuta europaea.*

hørsom, ft. -me, e., hlýðinn, auðsveipur: Hørsomme Undergivne.

Hørsomhed, án ft., sk., hlýðni.

Hørspind = **Hørgarn.**

Hørstilk hörjurtarleggur.

Hørstængel = **Hørstilk.**

Hørsvinger, ft. -e, kk., hörkemharl.

Hørsvingeri, ft. -er, kl., staður þar sem hör er kemhdur o. s. frv.

Hørsæd hör á akri. — b) = **Høravl:** Lægge sig efter H.

Hørtave tang af hörjurtarlegg.

Hørtot hörvindill.

Høs, sk., I) [haus-s], á Jótlandi, a) svínahöfuð; haus (á manni). — b) kjammi. — II) hrjósk á hanskópu. — III) tannhold.

Høsken (eða **Hysken**), ft. -er, sk., þykk leðurhót sem lögð er undir yfirleður ofan á stígvjelnmót (stígvjelatrje).

Høslyde = **Slyde.**

Høslæt slátturinn á sumrin.

Høst, án ft., sk., [haust], a) hirðing, uppskera, kornskurður: Høsten er nylig begyndt. I Høstens Tid um uppskerutímann. — En rig (overflødig, god, maadelig) H. (Sh. eptirtekja.) — b) haust: Om Høsten á haustin. En tør (vaad, smuk) H.

Høstak heystakkur.

Høstarbeide uppskeruverk.

Høstblomst haustblóm.

Høstdag kvoðsdagur um uppskerutímann.

Høstdands uppskerudans.

høste, ós. 1, hirða, skera upp, (sh. eða slær ok akerr þeim er jörð á): Folkene ere ude at h. H. Rug. Han har neppe høstet det, han saaede. — H. Æbler (Pærer, Viinbruer). — b) óeiginl., bera e-ð úr býtum: H. Frugten af (hafa árangur af) et Arbeide. — Han høster hvor en Anden har saaet arkarsmiðirnir unnu gagn, en aðrir nutu.

høstefærdig fullsprottinn (um korn eða þviuml.): Høstefærdigt Korn (D. L.).

Høstfeber landfarsótt á haustin.

Høstfiskeri haustfiski.

Høstfolk, ft., kornskurðarfólk.

Høstgilde uppskeruveizla; (sh. töðugjöld, slægjur).

Høstgrøde há.

Høsthaver, ft., hliðfjalir á hirðingarvagni.

Høstkarl = **Høstmand.**

høstlig, ft. -e, e., haustlegur: Høstligt Veir haustveður.

Hostluft loptslag á haustin.
Høstmaaned heyannamánuður (*Augustus*).
Høstmand kornskurðarmaður (Stjórn).
Høstqvinde kornskurðarkona.
Høstsild haustsíld.
Høsttid uppskerutími; haust.
Høstveir uppskeruveður: I Dag er det godt H. — b) haustveður.
Hostvogn hirðingarvagn.
Høstænge nokkurs konar heyloft.
Hotorv heytorg.
Høtyv heyþjófur. — b) heykvísl.
Høurt = Foderurt.
Høvand heyseyði (bandn kálfum).
Høvding, ft. -er, kk., [sb. höfðingi], höfðingi.
Hoved, ft. -er, kl., [höfuð], nautgripur: Hjorden udgjør 30 Hoveder.
Hovedsmand, [höfuðsmað-r], (órelt), höfuðsmaður: H. paa et Slot hallargreifi.
Høvevl hlassstaug (sem heyhlass er reyrt með).
Høvisk heyvisk.
høvisk, ft. -e, e., [sb. hæversk-r], heiðvirður, siðlátur, hæverskur, hæverskleegur: Det kan ikke siges for høviske Øren.
Høviskhed, án ft., sk., (hálf-órelt), siðlæti, hæverska.
Høvl, ft. -e, sk., lokar, (hefill): Banen paa en H. (flöturinn neðan á lokrinum). — b) sjer í lagi = Høvlblok.
Høvlblok lokarstokkur.
høvle, ás. 1, sljetta (skafa) e-ð með lokri, lokra.
Høvlebænk lokarborð, lokarbekkur.
Høvling, sk., það að høvle.
Høvljern lokartönn.
Høvlspaan lokarspónn.
Høvlstrog það að renna lokri eptir e-u. — b) lokarfar.
Høvltang járn sem heldur saman tönnunum í tvítennutum lokri.
Høvogn heyvagn.
Høvægt vog til að vega á heyhlöss.

I.

I, níundi stafur í stafrofinu, er ýmist borið fram eins og í (t. a. m. í min, Vise), og er þá stundum ritað ii (t. a. m. í Viin, viis), eða sem i (t. a. m. í til, finde). Það stenzt (að uppruna) á við i og í á ísl.

i, fs., [í], I) þar sem í á ísl. stýrir eða myndi stýra þiggj., A) (sem fullkomin fs., þ. e.) með nafni, 1) eiginl., í, o. s. frv., a) ligge i Sengen. Sidde i en Læuestol (haft i eins og á ísl., af því þess konar stóll er djúpur; en sidde paa en Stol sitja á stóli). — I Himmelen á himnum. — Han har Ondt i Hovedet honum er illt í höfðinu. — Reise omkring i (ferðast um) Landet. Gaae op og ned i Stuen ganga um gólf. — Ligge i Haarene paa hinanden liggja í rifrildi. — b) um það sem er fast við e-ð: Have Sølvknapper i (í) sin Troie. Have Hægter i (á) Kjolen. — c) þegar talað er um búnað manns: Gaae i sorte Klæder vera á svörtum fötum. Gaae i Tøfler hafa gólfskó (á fótum). En Ridder i fuld Rustning alvopnaður, með alvæpni. Soldaterne stode i Gevær með vopnum. — d) um efni í e-u: Der er godt Staal i (gott járn í) Kniven. — e) með: Banke een af i en Stok berja e-n með staf. — 2) um tíð: I Julen á jólunum, um jólin. I denne Uge ventes han hann er væntanlegur núna í vikunni. I næste Uge í vikunni sem kemur, í vikunni eptir helgina. Det er skeet i dette Aar á þessu ári. I min Ungdom í ungdæmi mínu. — 3) óeiginl.: Være een i Veien standa e-m í ljósi. Have noget i Erindring muna eptir e-u. Være i Gang vera komið á rekspölinn. — I Live á lífi. — I ham har jeg en trofast Ven jeg á trúan vin, þar sem hann er, (sb. Höfðum vèr í þèr, Hákon! .... forustu góða, Sn. E. 314). — I høi Grad stórlega, mikillega. I ringe Grad dálítið, lítillega. — I det høieste í mesta lagi, að mesta kosti, þegar bezt lætur. I det mindste í minnsta lagi, að minnsta kosti. — I Almindelighed (sjá Almindelighed). I Særdeleshed (sjá Særdeleshed). — I det Hele (sjá heel A, a). I visse Maader að sumu leyti. — I Betragtning af hans Fortjenester sakir verðleikn hans. I Betragtning af, at fyrir þá sök, að. — I Mangel af noget bedre þegar (eða úr því) ekki er völ á neinu betra. — I Henhold til (sjá Henhold). — I Henseende til (sjá Henseende). — I Grunden (sjá Grund 2, c). I sig selv í raun rjettri, í raun og veru. — B) (sem nokkurs konar ao., þ. e.) án nafns: Være i med en Person hafa mök við e-n. Han var i med, da det skete hann var með, þegar það gerðist. — II) þar sem í á ísl. stýrir eða myndi stýra þol., A) (sem fullkomin fs., þ. e.) með nafni, 1) eiginl., a) gaae ind i Huset. Putte noget i Lommen stinga e-u í vasa sinn. Sige een noget i Øret hvísla e-u að e-m. See een i Ansigtet líta (horfa) framan í e-n. — b) um smíðar úr e-u efni: Arbeide i Guld (sb. arbeide A). Dreie i Been (sb. dreie b). — Sb. stille i Kobber (grafa myndir á eyrspjöld). — 2) um tíð, a) um það, hvenær e-ð sje: I Formiddag faaer jeg ille Tid dertil jeg kemst ekki til þess fyr enn seinna (eða að áliðnu) í dag. Jeg skal komme i Eftermiddag seinna (eða að áliðnu) í dag. I Dag í dag. I Aften í kvöld. I Morgen á morgun. I Gaar í gær. I Fjor í fyrra. I Aar á þessu ári, á þessum missirum. — b) um það, hve lengi e-ð sje, þar sem títt er að hafa tóman þol. í íslenzkum fornbókum (t. a. m. Sámr var þar viku), eða um (t. a. m. um 40 daga, Stjórn), og vjer höfum nú í (eins og Danir; sb. upp í), eða á: Jeg har ille seet ham i mange Dage. Om et Aar agter han at reise; men i et Aar (á einu ári) kan meget hændes. — 3) óeiginl.: Falde een i Talen grípa fram í fyrir e-m. Blande sig i en Sag hlutast til um e-ð; sletta sjer fram í e-ð. Tage noget i Besiddelse kasta eign sinni á e-ð, taka e-ð undir sig. Faae noget i sit Hoved skilja í e-u, kunna lag á e-u. Tage noget i Betænkning hika sjer við e-ð. Drage noget i Tvivl efa e-ð. Komme i (komast í) Armod. Det satte mig i Forundring það gekk yfir mig. Gaae i Opfyldelse koma fram = rætast. — I Længden (Breden, Høiden, Dybden) á lengd (breidd, hæð, dýpt). I Omfang ummáls. I Diameter á þverveginn. — B) (sem nokkurs konar ao., þ. e.) án nafns, a) í: Det vil ikke gaae i það kemst ekki í (t. a. m. pokann). — b) aptur: Luk Døren (Vinduet) i láttu aptur dyrnar (gluggann). Jeg kan ikke faae Døren i jeg kem ekki aptur hurðinni. — III) þar sem óvíst er, hvort í á ísl. myndi stýra þiggj. eða þol.: Hylle sig i sin Kappe vefja að sjer kápunni. — Han forsvandt i den store Folkemængde hann hvarf inn í mannþyrpinguna eða í mannþyrpingunni. — IV) með eig., ætíð um liðinn tíma: I Søndags (Mandags, Tirsdags, o. s. frv.) á sunnudaginn (mánudaginn, þriðjudaginn, o. s. frv.) var. Det var i Formiddags það var snemma í dag. Det var i Eftermiddags það var seint í dag. — i Aftes og Morges (f. Aftens og Morgens) er eig. akertur: I Morges í morgun. I Aftes eða i Gaar Aftes í gærkvöldi.

i, hálf-órelt orðkorn, haft fyrir framan fornöfn og sum atviksorð, sem: I hvilken Mand det træffer hver sem fyrir því verður. I hvo det er hver sem það er, hver sem í hlut á. I hvad Udfald Tingen faaer eða i hvordan det gaaer hvernig sem fer. I hvor (hvar sem) jeg seer en Nar. (Sb. end 2, c, α).

iagttage, ás, takn eptir e-u, gá (gæta, gefa gætur, gefa gaum) að e-u, gaumgæfa, athuga: I. en Solformørkelse. I. (halda njósn um) Fjendens Bevægelser. — b) gæta e-s, rækja, hegða sjer eptir e-u: I. Loven. I. sine Pligter.

Iagttagelse, ft. -r, sk., a) það að iagttage. — b) það sem maður hefur tekið eptir: Han har gjort mange astronomiske Iagttagelser hann hefur tekið eptir mörgu um himintunglafar.

Iagttagelsesaand eptirtekt = aðgætni.

Iagttager, ft. -e, kk., aðgætinn maður: En god I. aðgætinn maður.

ibanket, [sb. banke], rekinn í: Sømmet er ikke ret i. naglinn er ekki alminnilega rekinn.

Ibenholt, án ft., sk., eins konar trje.

iberegne telja (reikna) e-ð með: Hans Indtægter, Sportlerne iberegnede (að meðtöldum aukatekjum, með aukatekjunum), udgjøre faameget.

Iberegning, sk., það að iberegne.

*Ibis, sk., eins konar egipzkur storkur.

iblandet, [sb. blande], sem blandað er saman við e-ð annað.

Iblanding, sk., það að blanda e-u saman við annað.

iblandt, [e. o. í bland], a) (líka blandt), fs., innan um, á meðal (í meðal, meðal) með eig., með með þiggj.: Regne een i. sine Venner telja e-n með vinum sínum. Man kunde ikke opdage ham i. Mængden í þvílíkum grúa. Brevet laae i. andre Papirer saman við önnur skjöl. I. Andet í millum annnra greina (Fms. XI, 443; sb. ok í millum annarra bluta talar bón svá, 655 XXXII). — Kaste Penge ud i. Folket. — b) stundom í tali, sem ao., endur og sinnum: Jeg kommer der i.

iboende, [sb. boe], sem er í e-u, a) sjaldh. eiginl.: Huset og de i. Folk húsið og þeir, sem þar eiga heima. — b) óeiginl.: „En os i. Kraft“.

*Ichthyolog, ft. -er, kk., fiskafræðingur.

*Ichthyologie, sk., fiskafræði.

Id, án ft., sk., [sb. ið], a) iðn, iðja,

sýsla, starf. — b) áhugi = áform: Det var ikke min Id at vinde Rigdomme.

idag (sem so.) = i Dag í dag.

*Ideal, ft. -er, kl., hugsuð frummynd eða fyrirmynd e-s hlutar: Skjønheds (Godheds) I. fullkomin fegurð (gæzka). Et I. af qvindelig Skjønhed frummynd kvennlegrar fegurðar.

*ideal, ft. -e, e., = idealsk.

*idealisere, ás. 1, færa (e-ð) sem næst sinni (hugsanlegri) frummynd.

*Idealisme, sk., sú heimspeki er lætur hugsjónir hlutanna vera undirstöðu þeirra.

*idealsk, ft. -e, e., jafn sinni (hugsanlegri) frummynd, (frummyndarlegur): En i. Skjønhed. Et i. Konstværk.

*Idee, ft. -r, sk., a) (í tali), hugsun; uppátæki. — b) (í heimspeki), hugsjón.

idel, óbreytanleg e., tómur = eintómur, einber, bláber, helber: I. gode Mennesker. Af i. Armod. Hans Tale var i. Pral var ekki annað enn gort.

idelig, [iðulig-], 1) ft. -e, e., a) þrálegur (Stjórn) = optlegur: Styrke sin Helbred ved idelige Reiser ferðast mikið sjer til heilsubótar. — b) sífeldur: I. Regn. — 2) sem so., a) iðuglega, jafnaðarlega, optlega, þrátt og opt, þrásinnis. — b) sífeldlega.

Idelighed, sk., optleikur.

*Identification, ft. -er, sk., það að identificere.

*identificere, ás. 1, gera tvennt eða fleira að einu.

*identisk, ft. -e, e., samjafn e-u (sb. een II, a, β).

*Identitet, sk., samleikur (tveggja hluta eða fleiri).

*Idiom, ft. -er, kl., mállýzka.

*Idiosynkrasie, sk., allt sem e-m er eiginlegt andlegs og líkamlegs, einkum að því leyti sem lýtur að löngun í e-ð eða viðbjóð á e-u.

*Idiot, ft. -er, kk., sá sem ekki veit neitt; fábjáni.

*Idiotisme, ft. -r, sk., einkennilegt orðatiltæki.

idløs iðjulaus.

*Idol, kl., skurðgoð; átrúnaðargoð.

*Idololatrie, sk., skurðgoðadýrkun.

Idræt, ft. -ter, sk., [sb. íþrótt], a) íþrótt, list. — b) athöfn, iðn, iðja, starf, áform, hegðun. — c) iðn, iðjusemi.

Idrætsmand (fornt) = Haandværksmand.

*Idyl, ft. -ler, sk., = Hyrdedigt.

*idyllisk, ft. -e, e., vær og somarlegur: I. Ro.

idømme, ás. 1, líðkanlegast í ho. l. t., t. a. m. betale de idømte Bøder sem dæmdar hafa verið á hendur manni.

ifald, st., [f. i Fald], fari svo að, ef: Vi maae gaae til, i. vi vil naae dem.

ifleng (sem so.) f. i Fleng (sjá Fleng).

iflette fljetta e-ð í sonað: Baandet maa først iflettes.

Ifyldning, ft. -er, sk., það að fylla e-ð með e-u.

ifyldt, [sb. fylde], látinn ofan í e-ð til að fylla það: Veien er bleven jævn ved det ifyldte Gruus er orðinn sljettur af því sem borið hefur verið ofan í hann.

ifældet, [sb. fælde], felldur í (sb. fælde 1, g): Man seer let det ifældede Stykke.

ifødt, [sb. føde], (sjaldh.) = medfødt.

ifore = iklæde: Han var ifort sin Hoitidsdragt.

Iforelse, sk., það að ifore.

igaae, einungis haft í ho. l. t. og ekki nema í tali í orðatiltæk. de ere meget igaaede med hinanden ofboð samrýndir.

igaar, sem so., [f. i Gaar], í gær.

Igjeld, [sb. igildi og iðgjöld], (í lögum), ein gjöld fyrir þjófstolið fje.

igjen, ao., [í gegn], 1) aptur a) = aptur á móti: Han elsker hende, og hun ham i. — b) = að nýju, (sb. á nýja leik): Nu er han der i. þarna er hann kominn aptur. — Gaae i. ganga aptur. — c) aptur á sama stað: Han gik, og vil komme i. (ætlar að koma aptur) om en Time. Tage i. (taka aptur) hvad man har givet. — 2) eptir: Der er ikke meget i.

igjenføde (í guðsorðabókum) = gjenføde.

Igjenfødelse, án ft., sk., (í guðsorðabókum) = Gjenfødelse.

igjengive (fornl.) = gjengive.

igjenkalde, ás., (fornl.) = gjenkalde.

Igjenkaldelse, sk., (fornl.) = Gjenkaldelse.

igjenkræve (fornl.) = gjenkræve.

igjenlevende, [sb. leve], = efterlevende (sb. efterleve 1).

igjenløse, a) = løskjøbe. — b) endurleysa.

Igjenløsning, sk., það að igjenløse.

igjennem, [í gegnum f. í gegn um], I) fs., A) fyrir framan nafnið, a) í gegnum: Kuglen gik i. Muren. Regnen er trængt i. alle mine Klæder jeg er öldungis gagndrepa. Solstraalerne kunne ikke trænge i. Taagen sólarinnar nýtur ekki við. Slaae (hugge) sig i. Fjenden. — See i. et Glas. Kige i. et Hul (sb. inn um, út um, niður um, upp um). — See i. Fingre med een hilma yfir með e-m. — b) yfir: Vade i. en Sump. — c) um: Veien falder i. Byen liggur um borgina. Kjøre i. Gaderne aka um strætin. Ride i. en Skov. Reise i. et Land. — B) fyrir aptan nafnið, 1) eiginl., í gegnum: Stikke een i. med sin Kaarde leggja sverðinu í gegnum e-n. Hugge noget i. höggva e-ð í sundur. — 2) um tíð: Hele Dagen i. liðlangan daginn. Hele Ugen i. alla vikuna. Hele Maaneden i. Et heelt Aar i. (allt árið út í gegn). Fordømt til at trælle for andre sit Liv i. alla æfi sína. — 3) óeiginl.: Gaae noget i. bera (lisa) e-ð af; sb. drífa á dagana. — II) sem ao., 1) eiginl.: Man slipper vel etsteds i. líklega má komast e-rstaðar í gegnum eða yfir. — 2) óeiginl.: Slaae sig i. bjarga sjer, komast af.

igjentage, ás., (í guðsorðabókum) = gjentage.

Igle, ft. -r, sk., [sb. ígul-l], blóðsuga.

Iglesætning það að selja blóðsugur á mann.

*Ignorant, ft. -er, kk., = Stymper.

*Ignorants, sk., fákænska, fávizka, fáfræði.

*ignorere, ás. 1, vilja ekki kannast við.

Igt, án ft., sk., (í almúgstali) = Gigt.

ihl mo., = ei! og tíðkanlegra.

ihefte, ás., festa e-ð inn: De ved Enden iheftede Blade høre ikke til Skriftet selv.

ihjel, ao., [í hel], til bana, til dauðs: Stikke (skyde) een i. Slaae een i. drepa (vega) e-n. Drikke (arbeide) sig i. drepa sig á drykkjuskap (vinnu). Lee sig i. springa af hlátri.

ihjelskyde, ás., skjóta e-n til bana.

ihjelslaae, ás., drepa, vega.

ihjelstikke, ás., leggja e-n (t. a. m. spjóti) til bana.

ihu, sem ao., [f. i Hu], ekki haft nema í orðatiltæk. komme noget i. minnast e-s.

ihukomme, ás., láta sjer koma e-ð í hug, rifja e-ð upp fyrir sjer, minnast e-s: I. Velgjerninger. Ihukommes vera að minnum haft. — b) muna eptir e-u = rækja e-ð: I. sine Pligter.

ihukommelig, ft. -e, e., minnilegur, minnisstæður.

Ihukommelse, án ft., sk., minning, endurminning: Dette gjører til min I. gjörið það í mína minning. Sine Pligters I.

ihægte krækja fati: Trøien er ikke ret ihægtet.

Ihændehaver, ft. -e, kk., sá sem hefur e-ð (einkum skuldabrjef) í vörzlum sínum, (sb. hafa e-ð með böndum, hafa hönd að e-u, vera handhafi að e-u): Obligationer, lydende paa Ihændehaveren.

ihængende, [sb. hænge], = paastaaelig.

Iil, án ft., sk., hraði, flýtur, snatur.

Iilbud sendimaður sem á að flýta sjer, (snarfari).

iilfærdig sem flýtir sjer (um of), fljótur á sjer, fljótvirkur, hvaðvirkur, flaustursamur. — b) gerður í skyndi, sem hrapað er að.

Iilfærdighed, án ft., sk., of mikið fljótlæti, óðagot.

Iilreise flýtiferð.

iilsindet = hastmodig; líka fljótur á sjer.

Iilsindighed, án ft., sk., bráðlyndi, snögglyndi; of mikið fljótlæti.

Iilskrift, sk., skyndiskript (haft í eigiol. merk.).

Iilskriver skyndiskrifari.

iilsom, ft. -me, e., um e-ð sem fram fer eða við ber, skjótur, fljótur, hraður.

Iis, án ft., sk., [ís-s], ís, klaki, svell: Der er I. paa Vandet vatnið er lagt. Isen kan endnu ikke bære er ekki heldur enn. — b) eins konar frosið sælgæti.

Iisbaad ísferja (t. a. m. á Beltissundi): Gaae over Bæltet med en I. (fara yfir sundið á ísferju).

Iisbad ísbað.

Iisbane svell til að aka eptir eða renna sjer fótskriðu.

Iisbeen = Skambeen.

Iisbjerg, a) jökull. — b) hafísjaki.

Iisbjørn = Hvidbjørn.

Iisblink, sk., grænlenzkur jökull.

Iisbom timburstukkur til að hlífa e-u (t. a. m. brú) við jakaburði.

Iisbrage, sk., jökulsprunga.

Iisbro brú sem lögð er á ís.

Iisbrod (eða Iisbrodde), ft. -brodder, a) mannbroddur. — b) skafl á skeifu.

Iisbrodde sjá Iisbrod.

Iisbrud, [sb. ísabrot], a) leysingar. — b) jakaburður. — c) = Brudføre.

Iisbræ, sk., [-bræ af hreið eða breiða?], skriðjökull.

Iisbrækker, ft. -e, sk., staur eða stöpull til hlífðar við jakaburði.

iisbrændt, [sb. brænde], (um jörð), sem ekki sprettur af því ís hefur legið þar of lengi.

iisbunden, [sb. binde], frosinn, freðinn; lagður.

Iisbæger ílát sem ís (Iis b) er borðaður úr.

Iisdrev = Iisdrift.

Iisdrift jakaburður.

Iisdrik ískaldur drykkur.

Iisdække ísar.

iisdækket, [sb. dække], lagður (ísi).

Iisfiskeri fiskveiði undir ísi.

Iisfjeld jökull.

Iisflage ísjaki.

Iisform ílát sem ís (Iis b) er búinn til í.

iisfri auður = þíður.

iisfrossen, [sb. fryse], freðinn; lagður; hjelaður: Iisfrosne Vinduer.
Iisfugl (fugl) *alcedo ispida.*
iisfængslet, [sb. fængsle], (skáldl.), ísfjötraður.
Iisgang, a) jakaburður: Broen er beskadiget ved J. — b) vök sem höggvin er svo að skip komist inn eða út.
Iisgarn net sem haft er til fiskveiða undir ís.
iisglat glerháll.
iisgraa ísgrár.
iisgroet, [sb. groe], (skáldl.), ísgróinn.
Iisgrube = Iiskjelder.
Iishav íshaf (einkum hið nyrðra).
Iishud blífðarborð utan á skipum er sigla til íshafsins.
Iiskalv eins konar frostsprunga í trje.
Iiskamp ísstykki.
Iisklage, [-klage af klaki], jaki.
Iisklint = Iisfjeld.
Iisklippe klettur sem er fullur af ís.
iisklædt, [sb. klæde], sem er undir ís.
Iiskloft íssprungn; jökulsprungn. — b) frostsprunga í eikitrje.
Iiskrav krap, krapi.
iislagt, [sb. lægge], íslagður.
Iislæg, kl., ísalög.
Iislægning = Iislæg.
iisne (líka isne) (er og har), h. s. 1, 1) sjaldh. í eiginl. merk., frjósa. — 2) óeiginl., a) persónulegt, fá í sig hrylling eða kuldahroll: Blodet iisnede i mine Aarer það var eins og mjer rynni kalt vatn á milli skinns og hörunds. — b) persónulausl: Det iisnede i mig af Skræk (sb. a). Det iisnede i mine Tænder það kom í mig tannakul.
Iisplov eins konar verkfæri til íshöggs.
Iispol (skáldl.) = Nordpol.
Iispost vörður á ísi.
Iispæl blífðarstaur við jakaburði.
Iissav ísasög.
Iissko mannbroddur.
Iisskorpe skæningur.
Iisskred = Sneeskred.
Iisslag ising, frostrigningur (Björn).
iisslagen, [sb. slaae], (sjaldh.), snjóbarinn.
Iisspore mannbroddur.
Iisstykke jaki: Svømme omkring i Havet paa et J.
iisstædig (um hest), ísragur.
Iissukker sikursmelta (utan á kryddbrauði).
Iistap frostdingull.
Iisvaage vök.
Iisvagt = Iispost.
Iisvand ísvatn, jökulvatn.
Iisvinter ísavetur.
ikke, ao., [ekki], ekki: Jeg har i. flyttet Bordet. — Jeg er i. aldeles forneiet med ham mjer líkar ekki alls kostar við hann. Jeg er aldeles i. forneiet med ham mjer líkar alls ekki við hann. J. alene ....; men .... ogsaa ekki að eins ....; heldur .... einnig; eða — ikke alene — er ekki snúið, en og .... þar á ofan (þar að auki) er sett f. men .... ogsaa. — Han har i. engang betroet sin Kone det hann hefur ekki sagt konunni sinni frá því, því síður (eða hvað þá) öðrum! eða það er ekki svo mikið um, að hann hafi sagt o. s. frv. — Han er i. engang velhavende, langt mindre rig, eða h. e. i. e. v., end sige rig hann má ekki heita efnaður, því síður (eða hvað þá) ríkur! — J. heller eða heller i.; sb. heller a. — Han har i. mindre end tre Ridehefte hann hefur þrjá reiðhesta, (sb. það er sízt að því, það má ekki minna gagn gera, eða þvíuml.). — J. nær saa god ekki nærri (eða nærri því) eins góður. — J. nok, at han har ødet sine Penge; men ogsaa Helbreden har han tilsat hann hefur bæði eytt því sem hann átti, og þar á ofan farið með heilsuna. — Det er i. om eða der er i. noget om eða det er i. saa það er ekkert tilhæfi (engin tilhæfa, engin hæfa) í því. — J. saa er ekki svo (það)? — J. sandt? Du følger med os i Dag þú kemur með okkur í dag? (eða) er ekki það? eða þú kemur sjálfsagt með okkur í dag? — Stundum er ikke sandt? haft eins og þetta segi jeg, eða þvíuml., á ísl., til að sýna, að maður fallist á það, sem annar segir. — J.? eða i. det? á? (t. a. m. Han er endnu ikke kommen. — J? eða i. det?). — J. andet segðu ekki lengur! — J. desmindre allt fyrir það, öngvu að síður, samt sem áður.
ikkun, ao., [ikke uden], í bókum = kun (einkum a, b), nema fyrir framan oeitun.
iklæde klæða, skrýða: J. og afklæde sig. Hun var iklædt sin Sorgedragt.
Iklædning, sk., það að iklæde.
ild, n. -e, e., [ill-r; sb. güðs eða ilds, El.], (úrell), illur, o. s. frv.: J. Hund har Ar i Næse opt fær grimmur hundur rifið skinn, orðskv.
Ild, n. ýmist eins og et., eða -e, en hvorttveggja sjaldh., og einkum hið síðara, sk., [eld-r], eldur: Læren om Ilden og Lyset. Slaae J. slá eld. Tænde J. op kveikja eld, gera eld. Gjøre J. paa leggja að. Han skyer hverken J. eller Vand hann er fífldjarfur. — Der er J. løs i Byen eldur laus (Fms.); sb. Ildløs. Sætte J. paa et Huus kveikja í húsi. — b) skothríð úr bissum: Give J. (hleypa af, skjóta) paa Fienden. Føre Soldaterne i Ilden (fara með liðið í skotmál). Bringe Fienden i en dobbelt J. (kvía óvini sína með skotum, koma þeim í skotkví). Han gik modig i Ilden hann gekk fram djarflega. — c) ljómi: Diamantens J. — d) óeiginl.: Vredens J. grimmdarreiði, heipt; (sb. bálreiður). Kjærligheds J. ástar eldur. — Et Digt fuldt af J. og Liv (kvæði fullt af eldlegu fjöri). — Den gamle Mand har endnu megen J. það er mikið fjör í honum enn.
ildagtig, n. -e, e., eldlegur: Ildagtige Luftsyn.
ildbagt, [sb. bage], baknður yfir eldi.
ildbestandig sem þolir eld, sem stenzt elding (sb. Grágás).
Ildbestandighed, án n., sk., það að vera ildbestandig.
Ildbjerg eldfjall.
ildblandet, [sb. blande], eldblandinn.
Ildblik eldlegt augnaráð.
Ildbrug elding (t. a. m. ok skipti svá elding sem áðr hefir verit, Grágás; sb. arineldur, Gþl. 376).
Ildbuk hlóðagrind (til að setja e-ð á; sb. Buk, sk., 2, e).
Ildbækken glóðarker: Varme en Stue ved et J.
Ilddamp reykjareimur.
Ilddyrkelse eldsdýrkun.
Ilddyrker, n. -e, kk., eldsdýrkandi.
ilde, s. 1, [elda], a) h. s., elda, kynda: J. under en Kedel. J. stærkt i Ovnen. — b) ás., heita, kynda: J. (kynda) en Ovn. J. (heita) en Badstue.
ilde [illa], miðstig værre [verra, einkunnar miðstig í hvorugkyni], efsta stig værst [verst], ao., illa, o. s. frv.: Handle i. mod een. Tænke i. om een ætla e-m illt. Det gik ham i. það fór illa fyrir honum. Komme i. af Dage fá illan dauðdaga. Det var i. (það var illa farið), at han ei var tilstede. J. faren illa staddur. Det lugter i. það er óþefur af því. Du sidder i. það fer illa um þig (þar sem þú situr). Du gjør i. i, ikke at (þú gerir illa — eða það er rangt gert —, að þú skulir ekki) høre hans Raad. Være sig i. ad med noget fara óhaglega (klaufalega) að e-u. Det klæder (lader) i. það fer illa á því. Tage noget i. op misvirða e-ð. Være i. tilfreds med noget una e-u illa. Fare i. (sb. fare B, c). Høre i. for noget vera lýttur fyrir e-ð, (sb. høre I, 2, g).
Ildebefindende það að manni líður illa (ill heilsa; sb. ónot, sóttarumleitun).
Ildebrand, [eldibrand-r], a) (í tali) = Brændsel. — b) = Ildsvaade, Ildløs.
Ildebrændsel = Brændsel.
ildebannet, [sb. banne], ólögulegur.
ildeklingende, [sb. klinge], sem lætur illa í eyrum.
ildelugtende, [sb. lugte], illa þefjaður, daunillur.
ildelydende, [sb. lyde], = ildeklingende.
Ilder (líka ritað Iller), n. -e, sk., (hreisikattartegund) *mustela putorius.*
Ilderfælde gildra til að veiða *mustela putorius* i.
Ilderskind skinn af *mustela putorius.*
ildesindet illviljaður.
ildesmagende, [sb. smage], sem óbragð er að.
Ildfad = Fyrfad.
Ildfarve eldslitur.
ildfarvet, n. -farvede, e., eldlitaður (fornl.).
ildfast sem eldur vinnur ekki á, sem þolir eld, sem stenzt elding: J. Leer.
Ildfasthed, án n., sk., það að vera ildfast.
Ildfork skörungur, sem er eins og kvísl í lögun.
ildfuld, [eldfull-r, í eiginl. merk., Kristn. 20], fjörugur, fjörlegur: Et ildfuldt Die (Blik).
ildfængende, [sb. fænge], eldfimur.
Ildgitter grind til að setja fyrir eld.
Ildgjerning (fornl.), illvirki (kl.).
Ildgjerningsmand (fornl.), illvirki (kk.).
Ildglands eldsbirta.
Ildgnist neisti, eldsneisti.
Ildgrube eldstó, hlóðir.
Ildgryde eins konar pottur sem hafður er fyrir hlóðir.
Ildhage = Brandhage.
Ildhav eldbreiða (bál sem er mikið um sig).
Ildhede eldshiti.
Ildhjul eldhjól (í flugeldagjörð).
Ildhuus eldhús (í Norv.).
Ilding (líka Ildning), sk., það að ilde (sb. elding, Grágás).
Ildkar, n., eldsgögn.
Ildkasse eldberi.
Ildklemme = Ildtang.
Ildklode eldhnöttur.
Ildkraft sú náttúra (e-s hlutar) að ala eld.
Ildkrands = Begkrands.
Ildkurv eins konar eldsílát í ofni eða vita.
Ildluft loptlegund sem einkanl. elur eld.
Ildløs, sk., [sb. varð eldr lauss, Fms.], (í tali), eldsbruni (í húsi): En stor J.
Ildmaling uppdráttur mynda á e-ð sem þolir eld til að brenna þær síðan inn í það.
Ildmorser = Fyrmorser.
Ildning sjá Ilding.
ildnærende, [sb. nære], sem elur eld: Et i. Stof.
Ildoffer brennifórn.
Ildpande eldpanna (P. Þ., sb. B. H.) til býbýlabótar.

Ildplade = Fyrplade.

Ildpotte glóðarpottur (til að hita sjer á fótunum við).

Ildprøve raun (e-s hlutar) í eldi eða við eld; járnburður.

Ildpulver eins konar dupt sem kviknar af sjálfu sjer þegar loptið kemur að því.

Ildpuster físibelgur.

Ildrage verkfæri til að ná eldinum með út úr bakaraofni.

Ildregn neistaflug.

ildrig (eldmikill), skáldl. f. bjartur.

Ildrist málmgrind sem eldurinn er hafður á í ofni.

ildrød eldrauður (B. H., P. Þ.).

Ildrør eldpípa (P. Þ.). — b) aflhólkur.

Ildsfare eldsvoði (voði af eldi): Redde et Huus fra I.

Ildsgnist eldsneisti: „Af en liden I. bliver en stor Hob Gløder“ opt verður mikill eldur af litlum neista.

Ildskaar pottbrot sem borin er glóð á.

Ildskee járnspánn til að bera eld í.

Ildskjerm eldskýla (sem sett er fyrir eld eða ofn).

Ildskuffe verkfæri til að (skara í eld með og) taka eld í.

ildsky hræddur við eld eða skot (sb. Ild b).

Ildslange eins konar flugeldur.

Ildslue eldslogi.

Ildsnød eldsvoði (sem nauð er menn komast í; að sínu leyti eins og Havsnød).

ildsprudende, [sb. sprude], sem gýs eldi: Et i. Bjerg.

Ildsprudning, ft. -er, sk., (sjaldh.), eldgos, eldsuppkoma.

Ildsted eldstó.

Ildstedskat skattur af arni hverjum.

Ildstraale eldsgeisli.

ildstribet (sem er) með eldlegum röndum.

Ildstrøm bál sem færist áfram, (sb. eldsgangur, og eldurinn las — eða læsir — sig).

Ildsvaade eldsvoði, eldsbruni.

Ildsvælg (í tiguglegu orðfæri), fallbissa.

Ildtang eldtöng.

Ildtræk súgur (t. a. m. í ofni) svo að eldur geti brunnið.

Ildtønde túnna sem kveikt er í til fagnaðarelds.

Ildtørst (skáldl.) eldlegur (ógurlegur) þorsti.

ildvarig sem eldurinn vinnur seint á.

Ildvifte = Fjædervifte.

ildvillig (úrelt), illviljaður.

ile (har), h. s. 1, skunda: Han ilede (flýtti sjer, hljóp, skauzt, o. s. frv.) ind i Huset. I. een til Hjelp skunda til liðs við e-n. Et ilende Sendebud (sendimaður sem flýtir sjer eða fer hart; sb. Ilbud). I. med noget flýta sjer að e-u eða með e-ð; vinda að e-u. — En ilende Fart hröð ferð.

Ilen, án ft., sk., það að ile (hraði, flýtir).

iligemaade, ao., [þ. e. i lige Maade, eins og stundum er ritað], sömuleiðis, slíkt hið sama.

Iling, ft. -er, sk., [sb. èl], = Byge: Vi fik en I. paa os underveis.

Ilingsveir = Bygeveir.

*illegal, ft. -e, e., = ulovlig, lovstridig.

*illegitim, ft. -e, e., = uretmæssig, uberettiget; uægte (um börn).

Iller sjá Ilder.

*illiberal, ft. -e, e., ódrengilegur; sem vill að öðrum sje haldið í ófrelsi (einkum þjóðlegu).

*illudere, ás. 1, leika á, hæðast (draga dár) að e-m.

*Illuminat, ft. -er, kk., sjáandi (í hóði).

*Illumination, ft. -er, sk., það að illuminere.

*illuminere, ás. 1, a) lýsa e-n stað til viðhafnar: Hele Byen var illumineret. — b) birta (uppdrætti, þ. e. draga í þá liti; sb. Fms. IV, 277).

*Illusion, ft. -er, sk., sjónhverfing, missýning, (einkanl. í andlegum efnum).

*illusorisk, ft. -e, e., sem lýtur að missýningum, sem gerir missýningar, sem ekki er annað enn missýningar; gerður til málamyndar.

*imaginair, ft. -e, e., sem maður býr til í huga sínum; sem ekki er nema hugarburður.

*Imagination, sk., ímyndun; ímyndunarafl; hugarburður.

*imaginere, ás. 1, gera sjer e-ð í hugarlund.

imedens, [sb. meðan, á meðan], a) st., (líka medens), á meðan = meðan: I. jeg sad og skrev. — b) ao., (í tali) = imidlertid a: Lad os i. hvile os lidt eigum við að hvíla okkur dálítið á meðan (ekki tdmt meðan nú á dögum).

imellem, [í millim], A) fs., (líka mellem), milli, á milli, í milli, millum, á millum, í millum, (en meðal, á meðal, í meðal ern fremur = iblandt), o. s. frv., 1) eiginl.: Hun gik i. begge sine Brødre. Hun satte sig i. dem. — Der er sex Miil i. Kjøbenhavn og Helsingør (=frá Kaupmannahöfn til Helsingjaeyrar). — 2) um tíð: Han er i. 18 og 20 Aar eldri enn 18 vetra og yngri enn tvítugur. Kyndelmisse falder ind i. Juul og Fastelavn. — I. Paaske og Pintse er syv Uger frá páskum til hvítasunnu eru sjö vikur. — I. Aar og Dag allt árið. — 3) óeiginl., a) fyrir framan nafnið: Svæve i. Haab og Frygt. Det staaer i. begge það er hvorttveggja til; líka það er svona milli húsgangs og bjargálna. — I. os sagt okkur um að tala, þjer að segja. Det bliver i. os þú stingur hjá þjer. — Der har altid hersket Enighed i. dem þeim hefur ætíð komið vel saman. Der er Krig i. disse Stater. Stifte Splid i. (spilla á milli) Ægtefolk. — Der er stor Forskjel i. dem það er mikill munur á þeim, þeirra er mikill munur. Der er Forskjel i. (það er tvennt ólíkt eða sitt hvað) at tale og at handle. Gjøre Sammenligning i. to Ting bera tvennt saman. — De deelte det i. sig skiptu því með sjer. — b) fyrir aptan nafnið: Han skal domme os i. um okkart mál. Der er kommet dem noget i. þeim hefur borið nokkuð á milli. — B) sem ao., stundum: „Jeg taler i. uden at tænke.“ Jeg kommer engang i. stöku sinnum.

imellemstunder, ao., = imellem B.

imidlertid, ao., a) á meðan (t. a. m. í orðunum skrepptu heim! jeg skal bíða hjer á meðan). — b) hvað um það, hvað sem því líður, (sb. alligevel, desuagtet).

*imitere, ás. 1, líkja (herma, stæla) eptir e-u.

*immanent, ft. -e, e., (eiginl. hn. nút. t.), sem er andlega í e-u.

*Immanents, sk., það að vera andlega í e-u.

*immateriel, ft. -le, e., andlegur = sem ekki er af líkamlegu efni.

*Immatriculation, sk., það að immatriculere.

*immatriculere, ás. 1, skrá (gera skrá — þ. e. registur — um); sjer í lagi skrá (taka) e-n í stúdenta tölu.

*Immatriculering, sk., = Immatriculation.

immer, þjóðv. ao., = altid.

*immobil, ft. -e, e., fastur = óbifanlegur.

*Immobilier, ft., fasteignir.

*immoderat, ft. -e, e., óhóflegur, vanstilltur.

*Immoderation, sk., óhóf, vanstilli, ofurkapp.

*Immoralitet, sk., = Usædelighed, Ryggesløshed.

*immoralsk, ft. -e, e., = usædelig.

*Immunitet, sk., það að vera numinn undan e-u, einkum skattgjaldi, (sb. Frihed 2, a).

imod, fs., [sb. í mót], A) (líka mod; sb. mót), fyrir framan nafnið, 1) eiginl., móti (á móti, í móti, mót, á mót, í mót) e-n, o. s. frv., a) með hreifingu, α) þar sem ekki er sagt, að hreifingin komist að því, sem hún stefnir á: Han rakte Haanden ud i. mig. Vi seilede i. Østen í austur. Fjenden rykkede i. Staden til borgarinnar. — β) þar sem hreifingin kemst að því, sem hún stefnir á: Løbe Panden i. en Væg reka ennið á sjer á vegg. — γ) í öðrum eins dæmum og: Seile i. Strømmen (Vinden). — b) án hreifingar: Huset vender i. Nord í norður, til norðurs. — 2) um tíð, undir, (sb. hvern vetr í mót jólum): I. Aften. — I. Enden af Bogen (þegar komið er aptur að niðurlagi bókarinnar, þ. e.) aptarlega í bókinni. — 3) óeiginl., a) móti (á móti, í móti, mót, á mót, í mót) e-u, og þvíuml., α) um skipti, (sb. at hann myndi eigi þiggja, nema annat fé kæmi í mót), líkt og bið forna við með þiggj., nú fyrir með þol.: Have en Gaard til Brug i. en aarlig Afgift. Jeg betalte ham Pengene, i. hans Beviis jeg greiddi honum peningana, og fjekk hjá honum kvittun. Han blev løsladt i. at stille Sikkerhed með þeim hætti, að hann setti veð fyrir sig. Sætte (vedde) ti i. een veðja tiföldu við það, sem hinn veðjar. — β) um samanburð: Holde en Ting i. en anden bera e-n hlut saman við annan. Døden er intet i. (í samanburði við, hjá því sem) et smertefuldt Liv. — γ) um gagnstæðleik: Dette er i. mine Grundsætninger gagnstætt þeim. Det skete i. min Villie það var mjer í móti skapi; mjer varð það óviljandi. Gjøre noget i. eens Villie að e-m nauðugum. Men dersom han i. Forventning (eða Formodning) skulde en ef svo skyldi ólíklega fara, að. — Han havde endeel i. sig hann átti æði marga mótstöðumenn. — δ) um mótstöðu eða vörn, á hendur e-m, í gegn e-u, líka við með þol. eða þiggj., fyrir með þiggj.: De gjorde Opror i. Kongen. Kæmpe i. Overmagten berjast við ofurefli. Forsvare sig i. Fjenden hrökkva við óvinum sínum. Søge Ly i. Uveir. — b) við e-n, α) í gegn e-m eða e-u (t. a. m. í orðunum: þar eru alls kyns trè ok aldin í gegn meinum manna): Et Middel i. Feber. — β) í orðatiltæk. tage i. noget taka við e-u, þiggja e-ð. — c) við e-n eða e-ð: Være god i. een vera góður við e-n, vera e-m góður. Være oprigtig i. een vera einlægur við e-n. Gjøre vel i. een láta sjer farast vel við e-n, gera e-m vel til. Lydighed i. Forældre. Ligegyldighed i. Trudsler (það að hræðast ekki hótanir). — B) fyrir aptan nafnið, 1) fornl., eiginl., = i Møde: „Og vandrer den flygtende Skare i.“ — 2) óeiginl., um e-ð mótdrægt: Være een i. vera e-m mótdrægur (mótfallinn). Det er mig i. það er mjer í móti skapi, mjer er ekki um það. — Gjøre een i.

gera á hluta e-s, styggja e-n. Dommen faldt ham i. málið fjell á hann. Det har jeg ikke noget i. þar er jeg ekki maður á milli.

*impassabel, ft. impassable, e., = ufremkommelig.

*Imperativ, ft. -er, kl. og sk., skipunarháttur.

*Imperfectum, kl., þáleg tíð, þálegur tími.

*imperial, (eiginl. ft. -e, e., keisaralegur; en er varla haft, nema) sem fremri liður i samsettu orði, einkum í Imperial-Folio stærsta tveggja blaða brot, og Imperial-Papir pappír í stærstu örkum.

*Imperial, ft. -er, sk., gerzkur gullpeningur hjer um níu spesíur að verði.

*Impersonale, kl., persónulaus sögn.

*impersonel, ft. -le, e, = upersonlig.

*Impertinence, án ft., sk., óskammfeilni, a. s. frv.

*impertinent, ft. -e, e., hortugur, svörull, óskammfeilinn.

*Impietet, sk., guðleysi; ræktarleysi.

*implicere, ás. 1, flækja, bendla.

*imponere, ás. 1, (eiginl. leggja e-ð á), ægja e-m.

*Import, sk., = Indforsel a.

*important, ft. -e, e., áríðandi; einnig, í tali, arðsamur.

*imposant, ft. -e, e., stórkostlegur, mikilfenglegur.

*impracticabel, ft. impracticable, e., = ugjorlig, uudforlig.

*imprimatur, eiginl. 3. pers. et. í afleiðingarh. nút. t., prentist; en Imprimatur, sem kl. nafn, prentleyfi rilvarðar (sh. Censor b, α).

*Impromptu, kl., e-ð sem mælt er af munni fram eða gert án uadirbúnings.

*Improvisator, ft. -er, kk., talandi skáld.

*improvisere, ás. 1, mæla e-ð af munni fram; gera e-ð umhugsunarlaust eða án undirbúnings.

*Impuls, ft. Impulser, sk., eiginl. hrinding; það að ýta undir e-n eða að e-u.

*Impunitet, sk., = Strafløshed.

*imputere, ás. 1, kenna e-m um e-ð, bera e-ð upp á e-u.

imode sjá greinina um Mode.

*inaugurere, ás. 1, = indvie a.

*incaminere, ás. 1, hefja mál í dómi.

*Incarnation, sk., holdgun, holdtekja.

*Incest, sk, = Blodskam.

*inchoativ, ft. -e, e., sem lýtur að hyrjun.

*Incision, ft. -er, kl., skurður (einkum sem gerður er í hald); skora.

*Incitament, ft. -er, kl., = Pirremiddel.

*incitere, ás. 1, = anspore, pirre.

*Inclination, ft. -er, sk., halli (einkum segulnálar). — b) óeigial., α) ástarþokki. — β) sú eða sá sem e-r hefur ástarþakka til.

*inclinere, h. s. 1, hallast (einkanl. um segulnálina). — b) óeiginl., vera hneigður fyrir.

*inclusive, aa., að hvorutveggja með töldu (sh. exclusive).

*incognito, aa., á laun, (sh. huldu höfði), með annarlegu nafni, í dularbúningi. — Incognito, sem kl. nafn, það að láta ekki hera á hver maður sje. — Þessi orð eru einkanl. höfð um stórhöfðingja, þegar þeir eru á ferðalagi, og breyta nafni sínu eða nafnbót.

*incommodere, ás. 1, ónáða.

*Incompetence, sk., það að vera óhæfilegur til e-s eða eiga ekki með e-ð.

*incompetent, ft. -e, e., óhæfilegur, sem ekki á með e-ð.

*incomplet, ft. -te, e., sem í (eða á) vantar.

*inconsequent, ft. -e, e., rangt ályktaður; sjálfum sjer ósamkvæmur.

*Inconsequents, sk., það að vera inconsequent.

*inconvenient, ft. -e, e., óhægur; ótilhlýðilegur.

*Inconvenients, ft. Inconvenientser, sk., = Ulempe.

*Incorporation, sk., það að incorporere.

*incorporere, ás. 1, = indlemme.

*incorrect, ft. -e, e., rangur, ónákvæmur.

*incurabel, ft. incurable, e., ólæknandi.

*Incursion, ft. -er, sk., (eiginl. innhlaup), ávina árás.

ind, aa., [inn], 1) eiginl., a) ina: Gaae i. i Huset. Gaae i. ad (eða af) Doren inn um dyrnar. See i. af Vinduet inn um gluggann. — Slaae Ruder i. brjóta glugga (að utan). — Han tog ham i. (inn, þ. e. inn í húsið) med sig. — Seile i. i Østersøen. — Tage noget i. at svede paa (bergja læknisdómi til svita). — b) þar sem því er sleppt á ísl.: Reise i. til Byen fara til borgarinnar. — c) upp: Hæren trak sig dybere i. i Landet. — De lagde Skibet lige i. ved (öldungis upp að) Bulværket. Trykke een i. til (upp að) Væggen. Løbe een i. paa Livet hlaupa að e-m. — 2) um tíð: I Dag gaaer Aaret (Maaneden) i. gengur inn (Skuggsjá, Rímb.). Juledag falder i. paa en Løverdag (jóladaginn ber á — eða upp á — laugardag) i Aar. Det faldt meget beleilig i. það bar vel í veiði. — Aar ud og Aar i. ár frá ári. — 3) óeiginl.: Falde een i. i hans Tale grípa fram í fyrir e-m. — Det faldt mig i. mjer datt það í hug. — o. s. frv.

indaande, ás., a) draga e-ð að sjer með andanum: I. reen Luft. — b) i. een noget skjóta e-m e-u í brjóst.

indad, ao., inn á við: Den Side, som vender i. (sem inn snýr), er den smukkeste. Boie noget i. brjóta inn af e-u. Gaae i. paa Benene vera innskeifur.

indage, ás., aka e-u heim: I. Korn.

Indagning, sk., það að indage.

indanke, ás., skjóta máli undir æðra dóm: I. en Sag til en høiere Ret.

indarbeide, ás., koma e-u inn í e-ð með mikilli fyrirhöfn: I. (grafa, búa til) Figurer i Staal. — Óeiginl.: I. sig i en Sag komast niður í e-u.

indarrig (í tali) bál-voadur.

indartet, [sh. arte], (sjaldh.) = medfødt.

indavle fá jarðargróða heim, (sh. heyja): Han har indavlet (fengið) mindre Korn i Aar, end i Fjor.

Indavling, sk., heyskapur og uppskera; líka allur sá jarðargróði sem fengizt hefur.

indbaade flytja e-ð að á bátum eða smáskipum.

indbage láta e-ð æll (t. a. m. deig) utan um annan mat og baka síðan allt saman: Indbagte Høns. Frugter, indbagte i Sukker.

indbanke, ás., slá e-ð í: I. et Søm.

Indbark innri börkur á trje, (sh. Bast).

indbede, ás., [bede = biðja], = indbyde.

Indbefatning, sk., það að indbefatte.

indbefatte ná yfir: Dette Rige indbefatter følgende Landskaber í því ríki standa (eru) þessi fylki (sh. Fms. VII, 300). Det er indbefattet under (það stendur í) Regnskabet. I. meget i faa Ord vera stuttorður og gagnorður.

Indbegreb, kl., það að taka e-ð (sem er fleira enn eitt) í einn lagi. — b) það sem er tekið í einu lagi: Et I. af den hele Lære om Electriciteten allt það sem kennt er um rafmagnið.

indbegribe ná yfir; telja e-ð með e-u.

Indberetning, sk., skýrsla: Han skrev en vidtløftig I. herom.

indberette rita skýrslu um: I. en Sag for Øvrigheden skýra yfirvaldinu frá e-u. I. noget til Cancelliet.

indbetale greiða, gjalda, borga.

indbilde ímynda e-m e-ð, a) i. sig noget merkir stundum ætla á e-ð, t. a. m. jeg søgte at i. mig, hvorledes det Hele var gaaet til. — b) telja e-m trú um: De indbildte ham (eða de fik ham indbildt), at Kongen vilde see ham. I. sig noget gera sjer e-ð í hugarlund. Han indbilder sig at være (hann þykist vera, hann heldur að hann sje) syg. — Indbildt sem ekki er annað enn hugarburður: Lide af en indbildt Sygdom þykjast vera veikur. Indbildte Fortjenester. Fødselens indbildte Fortrin.

Indbildning, sk., 1) án ft., a) ímyndun (það að geta ímyndað sjer e-ð): See noget ved Indbildningen. — b) = Indbildskhed: Han er fuld af I. — 2) með ft. -er, hugarburður: Hans Sygdom er kun I.

Indbildningskraft, án ft., ímyndunarafl.

indbildsk, ft. -e, e., dularfullur (fornl.), sjergóður, sem lýtur stórt á sig, sem þykist, þóttafullur, (sh. þóttalegur): Være i. af (þykjast af) sin Skjønhed.

Indbildskhed, án ft., sk., dul (fornl.), þótti.

indbinde binda bók: Nogle af Bøgerne ere heftede, andre indbundne. — b) taka naulpening inn eða á gjöf: Naar Staldstudene indbindes om Efteraaret.

indbjerge hirða jarðarávöxt: I. Sæden.

Indbjergning, sk., hirðing.

indblande blanda e-u saman við e-ð: I. fremmede Ord i sin Tale (sletta útlenzkum orðum).

Indblanding, sk., það að indblande. Líka það að sletta sjer fram í: Hans I. i en Sag, der ikke vedkommer ham.

Indblik það að líta (sjá) inn í e-ð.

indblæse, ás., blása e-u inn í. — Óeiginl., blása e-m e-u í brjóst, koma e-m til e-s.

Indbo, án ft., kl., = Bohave, Boskab.

indborde, [sh. inabyrða], (sjaldh.) = indskibe.

indbore, ás., bora e-u ina í e-ð: Ormen havde indboret sig (jetið sig ina) i Træet.

Indboring, sk., það að indbore.

indbringe, a) eiginl., láta e-ð inn, koma e-u inn: Aabningen var saa trang, at Instrumentet ikke kunde indbringes komst ekki inn. — b) óeiginl., bera e-ð inn (sh. hval man mér inn bera, þótt ek segja þér nauðsynjar mínar, þar sem þú mátt þér öngvan fagnað): Dette Embede indbringer ikke meget (er ljelegt að tekjum). — Indbringende arðsamur: En indbringende Handel.

Indbrud, ft. eins, kl., það að brjótast inn (einkum í hús til að stela): Gjøre I. i et Huus brjótast inn í hús.

indbryde = bryde ind, (sb. vaða inn).

indbrænde, ás., svíða e-ð inn í: I. et Mærke i noget. — b) svíða mark á skepoo (einkum á horoio): „Kreature, som indbrændes til Græsning."

Indbrænding, ft. -er, sk., það að indbrænde.

Indbugt fjörður.

indbukke, ás., brjóta inn nf e-u.

Indbukning, sk., það að indbukke.

indbyde bjóða e-m = laða (fornl): I. een til Middag. — Et indbydende Syn (falleg sjón).

Indbydelse, ft. -r, sk., boð, heimboð, laðorð (B. Hild.): Modtage (afslaae) en I.

indbygge, ás., reisa hús í kringum: I. en Gaard. — b) gera hús innan í öðru. — c) smiða hús innan.

Indbygger, ft. -e, kk., byggjandi (sb. barðl brezkrar jarðar byggendr ok bjú liggi): Danmark (Kjøbenhavns) Indbyggere.

Indbygning, sk, það að indbygge.

indbyrdes sín á milli, a) sem ao.: De hjalp hinanden i. — b) sem e.: I. Underviisning.

indbytte fá e-ð í skiptum.

indbære bera e-ð inn.

Indbæring, sk., það að indbære.

indbøie beygja e-ð inn á við.

Indbøining, sk., beyging inn á við.

*indcassere, ás., heimta saman gjöld.

inddele skipta e-u í parta: Danmark er inddeelt i Stifter, Amter og Herreder. I. sin Tid rigtigt.

Inddeling, sk., deild (sb. fjórðungadeild, Íslendingabók), skipti.

Inddelingsgrund það sem e-o er skipt eptir (*fundamentum divisionis*).

inddige, ás., hlaða garð um e-ð fyrir vatns ágangi: I. et Stykke Land.

Inddigning, sk., það að inddige.

inddrage, ás., a) eiginl., draga e-ð inn: I. Seilene fella seglin. — b) óeiginl., gera e-ð upptækt, eða þviuml.: Hans Godser bleve inddragne under Kronen fjellu í konungsgarð.

inddreie renna e-ð á e-ð: I. Figurer i Elfenbeen.

inddrikke eiginl. drekka e-ð ofan í sig; en bið danska orð er liguglegra, og sjaldan haft, nema í óeiginl. merk., t. a. m. i. Vildfarelser med Modermelken.

inddrive, A) ás, 1) eiginl., reka (slá) e-ð inn: I. en Nagle. — 2) óeiginl., heimta e-ð saman með hörku: I. Skatter (Gjeldsfordringer). — B) h. s, reka af sjó: Det inddrevne Vrag.

Inddrivning, sk., það að inddrive A.

Inddrypning, sk., það að inddryppe.

inddryppe, ás, láta e-ð leka inn.

inddysse svæfa. — Óeiginl.: I. Samvittigheden.

inde, ao., [inni], 1) eiginl., a) inni: Jeg var i. i Kirken; men han blev udenfor. Lukke sig i. paa sit Værelse loka að sjer. — I Dag bliver jeg i. (kyr inni); i Morgen vil jeg gaae ud. Al Sæden er i. komið í hlöðu. — Skibet frøs i. (lagði ís í kringum það). — b) uppi: Langt i. i Landet. Dybt i. i Africa. — 2) óeiginl.: Holde i. ljúka tölu sinni, þagna. — Sidde i. med Penge halda peningum (láta þá ekki af hendi). — Have noget i. hafa hönd að e-u, hafa vald yfir e-u.

indebrænde, ás, brenna e-ð inni.

*indeclinabel, ft. indeclinable, e., (í málfr.), sem er án fallbreytingar.

indefryse, haft í ho. l. t. indefrossen sem lagt er (ís hefur lagt) í kringum.

Indehaver, ft. -e, kk., = Ihændehaver.

indeholde, ás., a) halda e-u (láta það ekki af hendi): I. noget af eens Løn. — b) et Anker indeholder (í því eru) 42 Potter. En Alen indeholder 24 Tommer í alin eru 24 þumlungar. — c) dette Skrift indeholder (í þessu riti eru) mange nyttige Sandheder.

indeklemme kreista e-ð á milli annara hluta: Han blev indeklemt imellem (varð á milli) Skjoldene. Jeg sidder altfor indeklemt það er of þröngt um mig þar sem jeg sit.

Indeliggen innivera.

indelukke loka e-n inni, byrgja e-ð inni, (sb. ok tók Geirr við vörunni .... ok læsti í útibúri sínu): Fangerne bleve indelukkede i Taarnet. Han har indelukket sine Bøger da han reiste. — En indelukt Plads staður, sem gert er í kringum.

Indelukke, n. -r, kl., petti sem gert er um: Køerne gaae i Indelukket.

Indelukning, sk., það að indelukke.

inden, [innan], 1) ao., innan, a) út af fyrir sig: Huset blev malet baade i. og uden bæði utan og innan. — b) með fs.: Det skete i. for disse Vægge innan þessara veggja. I. for (fyrir innan) Byens Grændser. Kom i. for (inn fyrir) Døren. Han har en Trøie i. for Vesten er í peysu innan undir vestinu. — I. i Skabet ere mange Rum í skápnum eru mörg hvolf. — Gaae i. om Gjerdet fyrir innan garðinn, með innanverðum garðinum. — Kline noget i. paa Døren innan á hurðina. — 2) fs., innan með eig., a) um stað: Det skete i. disse Vægge innan þessara veggja. I. Retten (fyrir dómi = fyrir dómendum). — I. Borde innanborðs, i. Gaarde innangarðs, i. Døre og i. Huse innanhúss eru eptirleifar af innan með eig. — b) um tíð: I. kort Tid innan lítils tíma (655 XXXII). Det vil vise sig i. faa Dage áður enn margir dagar eru liðnir, (sb. skulu þeir ... verða brottu af Italia innan næsta 10 daga, Rómv.). Det maa skee i. Aften áður kvöld komi. I. Paaske (fyrir páska) kommer han neppe igjen. — 3) st., áður = áður enn: I. Sol gaaer ned áður sól sezt. Ingen kan kaldes lykkelig, i. han er død enginn kann nð segjast sæll, sitt fyrir endadægur.

indenad, ao., (sjaldh.), ní bók: Læse i.

indenbords, ao., innanborðs (Fóstbr.).

indenbyes, a) ao., innanbýjar, innanborgar. — b) optar sem e.: I. Folk innanborgarmenn (sb. 655 III).

indendigs, ao., fyrir innan garðinn (sb. Dige).

indendørs, ao., inni við, heima: Han drikker vel i., men aldrig uden for Huset.

indenfor, ao., a) fyrir innan, inni fyrir: Jeg hørte ham i. — b) inn: Kom i.!

indenfra, ao., að innan: Døren maa oplukkes i.

indengaards, ao., innanbæjar.

indengjerds, ao., innangarðs.

indeni, ao., innan: Skeen er forgyldt i.

indenlands, ao., innanlands (Gþl.): Reise i.

indenlandsk, ft. -e, e., innlenzkur, innlendur, (líka hjerlenzkur, þarlenzkur, þegar svo stendur á): I. Handel kaupskapur innanlands.

indenom, ao., fyrir innan (með e-u innanverðu).

indenrigs, haft sem e., sem er innanríkis: I. Handel (Told) kaupskapur (tollur) innanríkis. I. Gjeld ríkisskuldir við innanríkismenn.

indenskjærs, ao. fyrir innan sker: Seile i.

indentil, ao., innanvert.

indenvolds, ao., (sjaldh.), fyrir innan borgarveggi; inn fyrir borgarveggi.

Inderdeel innri hluti.

Inderfald eins konar skipskaðlar.

Inderflade innri hliðin eða flöturinn á e-u.

Inderkjortel nærkyrtill.

inderlig, [sb. innarlig-], 1) ft. -e, e., alúðlegur, einlægur: En i. Kjærlighed (Høiagtelse, Bedrøvelse, Glæde). Det er mit inderligste Ønske. — 2) sem ao., alúðlega, einlæglega: Han havde hende i. kjær hann unni henni hugástum.

Inderlighed, án ft., sk., alúð.

Indersaale = Bindsaale.

Inderside innri hliðin á e-u.

Inderste, ft. -r, kk., húsmaður (á landsbyggðinni í Danmörku).

Indersøm saumur sem inn snýr.

Indertøi = Dræt 2, c.

Inderærme innri ermi.

indesidde t. a. m. i i. med offentlige Midler halda þeim ólöglega (sb. inde 2).

Indesidden innivera: Den bestandige I. skader hendes Helbred.

indeslutte, ás., a) loka að e-u, o. s. frv.: Han indeslutter sig ofte paa sit Værelse hann lokar opt að sjer þegar hann er heima. Han holder sin Kone bestandig indesluttet lætur hana aldrei koma út (fyrir dyr). — Óeiginl.: Indesluttet i sig selv dulur, þegjandalegur. — b) kringja um, slá hring um: Fodfolket blev indesluttet af Rytteriet.

indestaae, a) um fjemuni, standa í e-u: Capitalen indestaaer i Godset. — b) i. for noget ábyrgjast e-ð.

indestænge stengja e-ð inni.

indevant, [sb. vænne], vanur við inniveru.

indeværende, [sb. være], sem er að líða: I. Aar þetta ár. I. Maaned þessi mánuður.

*Index, kl., skrá = registur.

Indfald, a) árás t. a. m. á e-t land. — b) e-ð sem manni dettur snögglega í hug, (sb. uppátæki): Et fornuftigt (eenfoldigt) I. — Sjer i lagi um fyndni: Han har undertiden gode I. (honum dettur stundum skritið í hug). Et vittigt I. fyndni (orð eða uppátæki sem fyndni er í). Et artigt (laglegt) I. Et bidende (meinlegt) I.

indfalde (um tíð), a) koma: „Den indfaldende Nat nødte dem til at blive hvor de vare" þeir urðu að vera kyrrir sökum náttmyrkurs. — b) Nytaarsdag indfalder i Aar paa en Søndag nýársdaginn ber (upp) á sunnudag þetta ár. — 2) í ho. l. t. indfalden a) hruninn (einkum inn á við): En indfalden Væg. — b) sem lagt hefur af, (sb. kroppaður, líka orðinn skinhoraður): Mager og indfalden i Ansigtet magur og kinnfiskasoginn. Have indfaldne Kinder vera kinnfiskasoginn.

indfalse, 1) festa (líma) e-ð inn í bók: I. et Ark i en Bog. — 2) grópa e-ð inn: I. et Stykke Træ.

Indfalsning, sk., það að indfalse.

indfange ná e-u inn aptur: I. en Bisværm. I. bortløbne Slaver.

indfare ekki haft nema í orðatiltæk. komme indfarende (sb fare A, 2): Han kom indfarende i Stuen. Da Skibet kom indfarende i (brunaði inn í) Havnen.

Indfart, sk., ferð inn: En stor Folkeskare ledsagede ham ved hans I. i Staden. Skibet stødte paa ved dets I. i Havnen þegar það renndi inn á höfnina. — b) mynni er skip ganga inn um: Denne Havn har en smal I. hafnarmynnið er þröngt.

Indfatning, n. -er, sk., a) það að indfatte. — b) umgjörð: Et Billede med kostbar I.

indfatte gera umgjörð um: I. et Billede i en Sølvramme. I. en Ædelsteen i Guld greypa gimstein í gull.

indfed (sjaldh.), innanfeitur.

indfile, ás., sverfa e-ð inn: I. en Ridse i Jern sverfa skoru í járn.

Indfiling, sk., það að indfile.

indfiltre (sjaldh.) = filtre.

indfinde, ás., í orðatiltæk. i. sig koma: Han har endnu ikke indfundet sig med Pengene.

indflaade flytja við inn í flota eða flotum.

Indfletning, sk., það að indflette.

indflette, a) eiginl., fljetta e-ð í eða saman við: I. Perler i Haaret. — b) óeiginl., smeygja e-u laglega inn í e-ð: Denne Fortælling har han smukt indflettet i sit Skrift.

indflikke (einkum í tali), klína (óeiginl.) e-n inn í e-ð: Han har indflikket mange uvedkommende Ting i Bogen.

Indflikning, sk., það að indflikke.

indflyde (er), a) eiginl., fljóta inn: Der er indflydt meget Vrag paa Stranden (það hefur rekið mikið á fjöruna). — b) óeiginl.: Jeg kan vel ogsaa lade et Ord i. i Sagen lagt orð í.

Indflydelse, sk., óeiginl., áhrif: Luftens I. paa Menneskets Sundhed. Have I. hos een geta miklu til leiðar komið við e-n.

indflye, h. s., (sjaldh.), flýja til e-s, flýja á náðir e-s, leita athvarfs hjá e-m.

Indflytning, sk., flutningur inn.

indflytte, ás., flytja e-ð inn.

indflyve fljúga inn: Komme indflyvende koma inn blaðskellandi.

indfolde brjóta inn af e-u.

indfordre, a) = indkræve. — b) stefna e-m.

Indfordring, n. -er, sk., það að indfordre.

indfore dúða: I. sig mod Kulden.

Indfragt (sjaldh.), aðflutningskaup.

indfrede, ás., umgirða mörk eða akur eða eng: I. en Mark (Skov).

Indfredning, n. -er, sk., það að indfrede.

indfrie binda enda á: I. et Løfte (Tilsagn). — b) ná (með peningaborgun) e-u sem maður hefur látið af hendi: I. et Pant. I. en Forskrivning. I. et Bevlis.

indfrielig, n. -e, e., sem bundinn verður endi á (sb. indfrie a). — b) sem náð verður (sb. indfrie b).

Indfrielse, n. -r, sk., það að indfrie.

indfrossen, [sb. fryse], (í tali) f. indefrossen (af indefryse).

indfulgt, [sb. følge], sem fylgt er inn: Han blev i. til Byen (honum var fylgt til borgarinnar) af en stor Skare.

indfælde auka e-u í: Her maa indfældes et heelt Stykke i Kjolen.

Indfælding (og Indfældning), sk., það að indfælde.

Indfældning sjá Indfælding.

Indfærd = Indfart a.

indfæste, ás., a) eiginl., festa: I. et Søm. — b) óeiginl. = fæste A, 2, b, α.

Indfæstning, sk., það að indfæste. — b) það sem maður gefur til að fá jörð til ábúðar: Han gav 500 Rigsdaler i I.

Indfoding (fornl.), innborinn maður (sb. indfodt).

Indfodsret rjettindi innborinna manna (sb. indfødt): Han har faaet I. sömu rjettindi og innbornir menn.

indfodt, [sb. føde], innborinn (hvar af er innbornir menn þar tölnðu sín í milli, Stjórn í 126; sb. presta, kynborinna íslenzkra, Ísll. 1, 284): En i. Dansk fæðingi í Danmörku. — Gjøre Forskjel imellem Indfødte og Udlændinge.

indfoie fella e-ð inn í e-ð.

indføre, a) flytja e-ð að: I. Korn. — b) koma e-u á, (líka taka — leiða — e-ð í lög, taka e-ð upp; sb. er kristni kom út hingat til íslands): I. nye Skikke. — c) bóka: I. et Brev i Copiebogen (skrifa það í brjefabókina). — d) skjóta e-u inn í e-ð munnlega eða skriflega: I. Vers i sin Prædiken. — e) sýna í sjónarleik: I. virkelige Personer (taka menn, sem verið hafa, og sýna þá) i et Lystspil. — f) í lögum, i. een i noget leiða e-n til skuldar í e-u (þ. e. búa svo um að hann geti fengið skuld sína af því): „Haver Nogen sig i en Afgangens Jordegods .... ladet i." (D. L.). — g) koma e-m á framfæri.

Indførelse, sk., það að indføre b—e, g.

Indforsel, sk., aðflutningur (það að indføre a): I. af fremmede Varer. — b) aðför í skuldamálum (sb. útbeiðslur, Gþl. 313): Gjøre I. i eens Bo.

Indførselsdom aðfarardómur (í skuldamálum).

Indførselsforretning sjálf aðförin í skuldamálum og sú skýrsla er um hana er gjörð.

Indførselstold tollur af vöru sem að er flutt.

indgaae, 1) h. s. (er), a) eiginl. (fornl.), ganga inn: „I, som i. af disse Porte." — Indgaaende Varer vara sem að er flutt. — b) um tíð, koma, (en ekki haft, nema í bo. núl. t.): I indgaaende Uge í vikunni sem kemur. — c) óeiginl.: I. med en Forestilling til Kongen bera e-ð upp fyrir konungi. — 2) ás., semja e-ð við e-n: I. en Pagt (Forening, Forbindelse) med een gera samning (fjelagskap, e. a. frv.) við e-n. I. et Forbund med een gera samband við e-n. I. Forlig med een sættast við e-n. I. Ægteskab med (ganga að) eiga. Disse Vilkaar vilde han ikke i. hann vildi ekki ganga að þessum kjörum.

Indgang, n. -e, sk., 1) eiginl., a) það að ganga inn, inngangur, innganga: I. og Udgang gjennem en Port. — Have fri I. til een mega koma til e-s hvenær sem maður vill; sb. Adgang a. — b) staður sem gengið er inn um, dyr, göng, o. s. frv.: Een af Indgangene til Slottet. Indgangen til Landet leiðin (vegurinn) inn í landið. Gibraltar ligger ved Indgangen til Middelhavet stendur við mynni Miðjarðarhafs (eða við sund það, er siglt er um inn í Miðjarðarhaf). — 2) um tíð, innganga (sb. Rímb.), koma, upphaf: Ved Aarets I. — 3) óeiginl., a) það að fallizt er á e-ð, rómur sem gerður er að e-n (sb. Bifald α): Hans Forestillinger fandt ingen I. hos Ministeren stjórnarherrann sinnti alls ekki fortölum hans. — b) = Indledning c.

Indgangspenge, n., inngöngupeningar (sem maður bergar til að mega fara inn á e-m stað).

Indgangsret inngöngurjettur (rjettur á að fara inn á e-m stað).

Indgangsseddel inngöngublað (til merkis um að maður megi fara inn á e-m stað).

Indgangstale undirbúningstala (sem maður flytur fyrsta í e-u embætti eða þvíuml.).

Indgangstold, (sb. indgaae 1, a), = Indførselstold.

Indgift = Gift I, c: En I. af 2 Unzer.

indgive (óeiginl.), a) bera e-ð fram eða upp við yfirvöld: I. en Ansøgning (Klage). I. et Forslag. — b) blása e-m e-n í brjóst: I. een et Anslag. I. een Agtelse for en Anden.

Indgivelse, sk., a) það að indgive a. — β) það sem upp er borið: Efter min I. til Øvrigheden. — b) innblástur (Fas. 3, 491): Gjøre noget efter en Andens I. láta annan koma sjer til e-s.

Indgivende, kl., í embættislegu orðfæri = Indgivelse a, β.

Indgivning, sk., það að give ind (sb. give): I. af Lægemidler (skömmtun læknisdóma).

Indgjeld, [sb. inngjald], skuldir sem bú á: „I. og Udgjeld" (D. L.).

indgjenne, ás., láta inn fjenað: I. Qvæget.

indgjerde, ás., verpa garði um: I. en Mark (Skov).

Indgjerdelse, sk., það að indgjerde.

indgnide núa e-u inn í e-ð: I. en Salve i Huden.

Indgnidning, sk., það að indgnide.

indgrave, 1) grafa e-ð inn í e-ð: Ræven har indgravet sig i Hoien. — 2) grafa (sb. á ofanverðum [stein]stólpunum voru skip grafin, 655 XXV), stinga, krota: I. Figurer i Staal. (Sb. inngröptr, í Laur.). — b) óeiginl.: Dybt indgravet i Erindringen minnisstæður, sem er e-m fyrir minni.

Indgreb, 1) eiginl., (sjaldh.), far (eða gat) til að taka i. — 2) óeiginl., ágangur: Gjøre I. i eens Rettighed veita e-m yfirgang. Gjøre I. i eens Embede sletta sjer fram í embætti e-s.

indgribe = gribe ind (sb. gribe).

Indgribning, sk., það að taka í e-ð, t. a. m. et Hjuls I. i et andet (það að hjól höggur í annað hjól og snýr því).

indgroe (er), sjaldh. nema í bo l. t., a) eiginl., (sjaldh.): Træerne ere indgroede i hinanden gróin saman. — b) óeiginl., indgroet rótgróinn. Indgroet Had. Indgroede Fordomme.

indgrændse, ás., afmarka: I. en Mark. — Einnig óeiginl.

Indgrændsning, sk., það að indgrændse.

Indgroft skurður fyrir innan e-ð (t. a. m. garð).

indgrøfte, ás., grafa skurð (eða skurði) í kringum: I. en Mark.

Indgrøftning, sk., það að indgrøfte.

indgyde, a) sjaldh. eiginl., hella e-u inn í e-ð. — b) óeiginl.: I. een Haab (glæða von í e-m). I. een Tillid (kveikja traust e-s á e-u). I. een Trost hugga e-n.

indhage krækja e-u í e-ð.

indhale, ás., draga e-ð að sjer: I. et Toug.

Indhaling, sk., það að indhale.

indhamre slá e-ð inn með hamri: I. et Mærke i noget.

Indhamring, sk., það að indhamre.

indharve = nedharve: I. Sæden i Jorden.

Indhave, kl., (bálk-úrelt), = Bohave, Indbo.

Indhavn höfn sem er innarlega (og ekki blásir við hafi).

indhavne = havne.

indhed heitur innan; heitur bæði utan og innan.

indhefte, ás., festa e-ð inn: I. et løst Ark i en Bog.

Indheftning, sk., það að indhefte (innfesting).

indhegne girða um, (sb. hegne): „Mark, som ei med Gjerde eller Grøft paa

nogle Steder indhegnet er, men med Aa" (D. L.).

Indhegning, sk., a) það að indhegne. — b) girðing í kringum e-ð: Qvæget har brudt igjennem Indhegningen.

Indhegningsgrøft skurður (sem hafður er í stað girðingar) í kringum e-ð.

indhente, a) henda (Al.) = ná e-u: Han var alt saa langt forud, at vi ikke kunde i. ham. — b) (forml.), sendn menn í móti e-m til að taka við honum: Han blev indhentet med stor Høitidelighed. — c) spyrja e-s, fá: I. Øvrighedens Tilladelse spyrja yfirvöldin leyfis.

Indhold, án ft., kl., a) eiginl., það sem kemst í e-ð: Et Bryggerkar af 50 Tønders I. sem tekur 50 tunnur. — Et Legemes cubiske I. stærð e-s hlutar að teningsmáli. — b) óeiginl., efni (inntak): Bogens I. Breve af følgende I. brjef þau er svo mæltu (forml).

Indholdsfylde mikilleikur efnis.

indholdsrig efnismikill.

Indholdsliste efnisregistur.

Indholt, ft. -er, kl., röng.

Indhug, kl., atreið riddaraliða: Rytteriet gjorde I. paa høire Fløi.

indhugge klappa (t. a. m. rúnir): I. Bogstaver i Steen.

Indhugning, sk., það að indhugge.

indhule grafa hvilft inn í.

indhuul = concav.

Indhuulning, sk., það að indhule.

Indhuus innihús (Grágás), mannahús (Dropl.).

indhvælve gera hvolf í kringum.

indhylle hylja e-ð innan í e-u: I. sig i sin Kappe sveipa að sjer kápunni. — Óeiginl.: Denne Sag er endnu indhyllet i et tykt Mørke (er enn öldungis ókunnugt).

indhænde, ás. 1, fá e-m e-ð í hendur.

indhænge, ás. 1, hengja e-ð inn: Alt Tøiet maa endnu indhænges i Aften.

Indhøst uppskera (það sem búið er að uppskera og hirða).

indhøste hirða: Bygget ere vi i Færd med at høste, og Rugen fik vi indhøstet i Gaar og í gær komum við rúginum í hlöðu. De allerfleste (allflestir) Bønder her i Egnen have indhøstet eru búnir að hirða.

Indianer, ft. -e, kk., indverskur maður. — 2) rauður maður í Vesturheimi.

Indianerinde, ft. -r, kvk., indverskur kvennmaður. — 2) rauður kvennmaður í Vesturheimi.

indiansk, ft. -e, e., indverskur. — b) sem heyrir til hinna rauðu manna í Vesturheimi.

***Indicativ**, ft. -er, kl. og sk., framsöguháttur.

***Indicium**, ft. Indicier, kl., líkur.

***indifferent**, ft. -e, e., a) um hlut, sem stendur á sama. — b) um mann, sem (þigg.) stendur allt á sama, sem leggur allt að jöfnu.

***Indifferentismus**, sk., það að leggja allt að jöfnu einkum í trúarefnum eða skyldum.

***Indifferentist**, ft. -er, kk., sá sem leggur allt að jöfnu einkanl. í trúarefnum eða skyldum.

***Indigestion**, sk., meltingarleysi, meltingarskortur.

***Indignation**, sk., það að manni sárnar e-ð.

***indignere**, ás. 1, særa (láta e-m sárna e-ð, eða þvinml.).

***Indigo**, sk., blár steinn.

***indigoblaa** litaður í bláum steinl.

***Indigoplante** planta sem blár steinn er í.

Indiisning, sk., það að indise.

***indirecte**, ao., ekki beinlínis.

***indiscret**, ft. -e, e., opinn, fleppinn.

***Indiscretion**, sk., það að vera indiscret.

indise, ás., höggva vök handa skipi til að koma því inn á höfn.

***indispensabel**, ft. indispensable, e., sem ekki verður fengin lausn frá.

***indisponere**, ás. 1, gera e-n illa fyrirkallaðan. Ho. l. t. indisponeret illa fyrirkallaður.

***indisponibel**, ft. indisponible, e., sem ekki er handbær (eða í handraða).

***Individ**, ft. -er, kl., (eiginl. ódeili =) sjerstök vera, skilning (sb. Gþl. 40). Sb. Særvæsen. — í tali, skepna (um mann).

***Individualisation**, sk., það að individualisere.

***individualisere**, ás. 1, gera e-ð að sjerstakri veru; snúa e-u upp á einstaka veru.

***Individualitet**, ft. -er, sk., eðli sjerstakrar veru, skilningareðli (sb. Individ), náttúrugrein, sjerstök vera.

***individuel**, ft. -le, e., sjerstaklegur.

***Individuum**, kl., = Individ.

indjage, ás., óeiginl.: I. een Frygt (Skræk) skjóta e-m skelk í bringu.

indkalde, ás., óeiginl., a) stefna e-m, boða e-n eitthvað: I. een for Retten. I. Arvinger efter en Afdød stefna þeim (í dagblöðunum). I. Soldaterne til deres Regimenter. — b) innkalla (stúdenta).

Indkaldelse, sk., það að indkalde einkum a.

indkaste, a) kasta (skjóta) e-u inn: De indkastede Bomber. — b) (sjaldh.) = indgrøfte: I. en Mark.

Indkastning, sk., það að indkaste.

Indkig, án ft., kl., (í tali), það að geta gægzt inn (í e-ð): Have I. i (geta sjeð inn í) Naboens Gaard.

indkile, ás., reka e-ð inn sem fleyg.

Indkiling, sk., það að indkile.

indkitte festa e-ð með glerlími: I. en Rude.

indkjæde óeiginl., tvinna e-ð inn í annað: I. et Spørgsmaal i et andet.

Indkjædning, sk., það að indkjæde.

Indkjøb, ft. eins, kl., a) kaup (það að kaupa e-ð, t. a. m. til húsins): Gjøre I. til Husholdningen. — b) það sem keypt er: Dette er mit hele I. þetta er allt sem jeg hef keypt.

indkjøbe draga e-ð að með því að kaupa það: Jeg har indkjøbt Brænde til Vinteren. Udsælge de Varer, man har indkjøbt.

Indkjøbspriis það verð sem maður hefur keypt e-ð fyrir: Sælge noget for Indkjøbsprisen.

indkjøre, a) h. s.: Komme indkjørende koma inn akandi, aka inn. — b) ás., aka e-u inn eða heim: I. Korn.

Indkjørsel, sk, a) án ft., það að indkjøre b. — b) með ft. -er, akdyr (akvegur) inn í: Der er ingen god I. til denne Gaard.

indklamre, ás., setja orð eða atalí á milli sínkla.

Indklamring, sk., það að indklamre.

indklemme þrýsta e-u inn (á við): Indklemt Brok.

Indklemning, sk., það að indklemme.

indkline, a) drepa e-u í e-ð I. Leer i Sprækker. — b) líma e-ð inn í e-ð: I. et Blad i en Bog.

Indklining, sk., það að indkline.

indklippe klippa e-ð inn í e-ð: I. et Mærke i noget.

indklæde, a) eiginl., skrýða e-n þeim búningi sem hann á að hafa þaðan í frá: I. en Nonne. — b) óeiginl., segja e-ð á huldu, eða þvíuml.: I. noget i en Lignelse (Fortælling) gera samlíkingu (frásögu) úr e-u. Han søgte at i. det sørgelige Budskab saa godt han kunde hann reyndi til að segja þessa harmasögu svo vægilega sem honum var unnt.

Indklædning, ft. -er, sk., a) það að indklæde a. — b) búningur þess sem verið er að tala eða rita um (sb. indklæde b).

indknibe, ás., kreppa að e-u. — Óeiginl.: I. (minnka) sine Udgifter. — En meget indkneben (þröngur, lítill) Bolig.

Indknibning, sk., það að indknibe.

indknue gera laut (dæld) í.

indknytte hnýta e-u innan í e-ð: I. noget i et Tørklæde.

indkoge, 1) h. s., soðna niður: Man maa lade Saften i. til det Halve. — 2) ás., sjóða (seyða) e-ð niður: I. noget til det Halve

Indkogning, sk., það að indkoge.

indkomme, h. s., a) koma inn (í upphaflegustu merk.). — b) i. med en Klage bera sig upp um e-ð fyrir yfirvöldunum. I. med (= indgaae med, indgive) en Ansøgning. — Hans Beretning er endnu ikke indkommen skýrslan hans er ekki komin enn til þeirra sem við henni eiga að taka. — c) gjaldast: Skatterne ere endnu ikke indkomne eru ógoldnir enn. — d) fara í hönd: I Ugen, som indkommer i vikunni, sem kemur. I indkommende Uge (Maaned) í vikunni (mánuðinum), sem kemur.

Indkomst, ft. -er (tíðkanlegri enn et.), sk., a) mjög sjaldh., innkoma. — b) tekjur: Hæve Indkomsten af et Kald. Have betydelige Indkomster.

Indkomstskat tekjuskattur.

indkredse gera hring um: I. et Sted.

Indkrog hyrning (sb. þeir mögluðu hér og hvar í hyrningum); sb. Afkrog.

Indkrybning, sk., a) það að skríða inn. — b) það að hlaupa saman (t. a. m. um klæði).

indkrympe, ás., (sjaldh.), hleypa t. a. m. klæði.

Indkrympning, sk., það að indkrympe.

indkræve heimta saman t. a. m. skuldir: I. Skatter.

Indlaan það sem manni hefur verið lánað. Gagnstætt: Udlaan.

indlade, ás., [lade láta], 1) eiginl., hleypa e-m inn: Forrædere aabnede Porten og indlod Fjenden. — 2) óeiginl., i. sig a) i noget gefa sig í e-ð: I. sig i et Foretagende. I. sig i Samtale med een gefa sig á tal við e-n. I. sig i Ordstrid med een fara í orðakast við e-n. I. sig i Ægteskab med (ganga að eiga, eiga) een. — b) paa noget ganga að e-u: Disse Vilkaar kan jeg ikke i. mig paa. — c) med een skipta sjer af e-m, hafa afskipti af e-m, eiga mök við e-n: Han er ikke værd at i. sig med.

indlade, [lade hlaða], hlaða, ferma: I. og udlade et Skib.

Indland sá hluti lands sem lengst er frá sjó: Mange af Indlandets Beboere komme aldrig til Kysterne.

Indlandshav stórt stöðuvatn fjærri sjó.

indlede, [lede leiða], a) (sjaldh.), leiða e-n inn: Han var saa svag, at han maatte indledes i Salen. — b) i. en Barselkone (Kirkegangskone) leiða konu í kirkju. — c) undirbúa: Han indledede (byrjaði) Bekjendtskabet ved at indbyde hele Familien til sig.

Indledning, ft. -er, sk., a) kirkjuleiðsla: En Barselkones I. — b) veiting vatns: Vandets I. til Staden. — c) undirbúniagur (líkt og formáli): I. til et Skrift.

indleie, í orðatiltæk. i. sig leigja sjer húsnæði: I. sig paa et Vertshuus.

indleire, í orðatiltæk. i. sig setja herbúðir þor sem e-ð holdur að í kring.

Indlem, [Lem limur], (sjoldh) = Indvold.

indlemme, ós. 1, [lemme af Lem limur], setja e-ð iaa í e-ð, samlaga e-ð e-u, eða þviuml.: I. en Provinds i Riget. Indlemmes i en Familie (verða eian af e-u fólki, þ. e. koma í samband við það) ved Svogerskab mægjast við það.

Indlemmelse, sk., það að indlemme.

indlevere afhenda, skila e-u: I. en Ansøgning.

indliggende, [sb. ligge], sem hjer er lagður ianan í: I. Skrivelse.

indlime líma e-ð inn í e-ð: I. et Blad i en Bog.

indliste, ás., lauma e-u inn: I. forbudne Varer.

indlodde, ós., brasa (kveikja) e-ð ina í annað: I. et Blikrør i et andet.

indlodse vísa skipi til hafaar.

Indlodsning, ft. -er, sk., það oð indlodse.

*indlogere, ás., í tali, = indleie.

indlokke, ás., lokka e-n iaa.

Indlukke, ft. -r, kl., = Indelukke.

indlukke, a) hleypa (lofa) e-m inn: Da han ikke kunde blive indlukket, gik han sin Vei. — b) lykja um: I. sin Gaard med Plankeværk setja skíðgarð um bæ sinn.

indlyse, ás., lýsa e-m ina: Han blev indlyst (eða lyst ind) af to Tjenere.

indlysende, [sb. lyse], sem liggur í augum uppi, auðsær, auðskiliaa: En i. Grund.

Indlæg, ft eins, kl., a) það sem lagt (látið) er ianaa í e-ð annoð: Med Brevet fulgte et I. — b) = Indqvartering a: I. af Soldater. — c) felling sem tekin er úr fati: Gjøre I. paa en Kjole. — d) málaskrá (P. Þ).

indlægge, a) láta e-ð innan í e-ð: I. et Brev i et andet. — b) leggja (láta, setja) e-ð inn í e-ð: I. Gods til Forvaring i et Pakhuus. — c) i. (setja) Krigsfolk (Besætning) i en By. — d) i. sig (tíðkanlogra lægge sig ind setjast að) paa et Vertshuus. — e) fella spónu (eða þunnar flögur af e-u) í trjesmíði til prýðis: I. et Bord med Ibenholt (Elfenbeen). — f) leggja e-ð fram, oða þviuml.: I. et Document i Retten (leggja skjal fram fyrir dómeadur). I. et godt Ord for een leggja gott til um mál e-s, leggja til með e-m. — g) i. sig ávinna sjer, afla sjer e-s: I. sig et udødeligt Navn. I. sig megen Ære.

Indlæggelse, sk., það að indlægge: Soldaters I. i Husene það að setja liðsmeaa í húsia.

Indlægning, sk., a) það að indlægge e: Bordets I. med Elfenbeen. — b) það að taka úr (byggja af) fati: Ved Indlægningen af Kjolen blev den for snever.

Indlænder, ft. -e, kk., (sjaldh. og þykir rangt lagað), maður som er laagt ofan úr laadi: „En I., der aldrig fer saae Oceanet."

Indlænding, ft. -e, kk., innlendur maður.

indlænke smeygja einum hlekk í annan: I. et nyt Stykke i en Kjæde setja hlekk í (bæta við) rekiudi.

Indløb, ft. eins, kl., a) iaarás: Standse Vandets I. — b) mynai: Denne Havn har et snevert I.

indløbe, 1) h. s., a) hlaupa iaa: Komme indløbende (koma ian hlaupaadi) til Folk flana inn á menn. — b) renaa ian: Der var indløbet en stor Mængde Vand. — c) halda til hafnar: Just som Skibet indløb (betra er løb ind). — d) koma, berast: Brevet er endnu ikke indløbet er ókomið ean. Varene skulle følge, saasnart Anviisningen indløber (kemur). Denne Tidende indløb (þessar fregnir bárust) i Gaar med Posten. — e) slæðast iaa í: Han lader meget i. i sin Tale, som hellere maatte være usagt. — f) vilja til: Der er indløbet et Uheld for ham honum hefur viljað til slys. — 2) ás., a) (sjaldh.), hlaupa e-ð upp, elta e-ð uppi, henda e-ð á hlaupi: I. en Hest. — b) hlaupa i kringum: Saa stort et Stykke Jord, som een kan i. i en Time.

Indløbssted stoður þar sem skip getur farið inn, höfn.

indløfte lypta e-u ian: I. een gjennem Vinduet. I. Porten i sin Stabel setja porthurðina á hjöruraar.

indløse leysa e-ð út, brigða jörð: I. et Pant. I. en Gaard.

Indløsning, sk., það að indløse: Gaardens I. (brigð jarðarianar) paa Grund af Odelsret.

Indløsningsret lausn (t. a. m. í orðunum: eigs lausu á jörðu, Gþl.).

Indmaal mót á því er maður tekur við: Vinde baade paa I. og Udmaal.

indmaale mæla það sem maður tekar við.

Indmaaling, sk., það að indmaale: Kornets I. og Udmaaling.

Indmad slátur: Slagteren har beholdt Indmaden af Svinet.

indmager (í tali), skinhoraður, sem ekki er neaia sinar og bein.

indmane, a) heiata: I. Gjeld. — b) i. en Skyldner (fyrrum), stefna manni, sem ekki hefur borgað í rjettan gjalddaga, á e-n ákveðinn stað, til að vera þar, þangað til hann borgi.

Indmaning, sk., það að indmane.

Indmark land sem liggur næst bý eða garði, (sh. tún).

indmelde nefaa e-n eða e-ð til viðtöku (t. a. m. í e-t fjelag): Der var indmeldt langt flere, end der kunde optages.

indmuddre, ás.: I. et Frugttræ grafa holu, hella í hana vatni, hræra þar saman við það smágerða mold, setja trjeð niður í holuna og leggja síðan meiri mold um rætur þess.

indmure, a) greypa e-ð í múr: I. en Tavle i Væggen. En indmuret (múrgreyptur?) Bryggerkedel. — b) byrgja e-n iani í múr eða meðal múra: Hun blev levende indmuret. Indmures i et Taarn. — c) (sjaldh.), setja múr um: I. en Kirkegaard.

Indmuring, sk., það að indmure.

indnagle (sjaldh.), reka nagla inn: I. et Søm.

*indoculere = indpode.

*indolent, ft. -e, e., tilfiaaiagarlaus, hirðulaus, latur, daufur.

*Indolents, sk., tilfinniagarleysi, hirðuleysi, leti, deyfð.

*Indossant sjá Endossant.

*Indossat, kk., sá sem er skrifaður aptan á viðskiptabrjef.

*Indossement sjá Endossement.

*indossere sjá endossere.

*Indosso sjá Endossement.

indond (í tali), sem eaginn góður blóðdropi er í.

indpakke láta e-ð niður, búa um e-ð: I. sit Toi i en Koffert (Vadsæk). I. noget i (láta e-ð inaan í) et Klæde. — I. (dúða) sig mod Kulden.

Indpakning, sk., það að indpakke (umbúaiagur).

indpante taka skuld sína af eigam þess som maður á hjá: I. udestaaende Penge.

Indpas, án ft., það að mega koma á e-n stað (einkum í lakri merk.): Have I. et Sted. Han forstod at skaffe sig I. hana hafði lag á að smeygja sjer ian eða koma sjer í mjúkiaa. — Slige Feil ber ikke gives I. i Sproget (það stoðar ekki að hleypa þeim ian í málið). — b) = Indgreb 2, Afbræk: Gjøre een I. i hans Næring.

indpasse, ás., bera e-ð við það sem maður ætlar að setja það inn í: Det er saa net indpasset (fellur svo vel), at man ikke kan kjende det.

*indpassere, h. s., koma: Anmelde indpasserede Reisende (skýra frá, hverjir ferðamenn komið hafi).

indpine, a) troða e-u iaa: Med stor Umage fik jeg det indpiint jeg gat troðið (komið) því iaa eptir langa mæðu. — b) þrýsta e-u saman, eða þviuml.: I. (reyra) sig med et Snorliv.

indplanke (sjaldh.), setja borðvegg (skíðgarð) um.

indplante, a) eiginl., flytja plöntu heim í garð eða jurtapott og gróðursetja hana þar. — b) óeiginl., innræta e-m e-ð: Kjærlighed til Livet har Naturen indplantet ethvert Menneske. Den oprindelige Stræben, som er indplantet i Naturen sem er ianborin náttúrunni.

Indplantning, ft. -er, sk., það að indplante.

indploie greypa (fella) iaa (t. a. m. eitt borð í annað).

Indpløining, sk., það að erja inn í aanars land: I. paa en andens Mark.

indpode (eiginl. stinga e-u ina), a) denne Green er indpodet gróðursett á trjenu. — b) i. Børnekopper setja bóluna. — c) óeiginl., innræta e-m e-ð, kenaa e-m e-ð: I. Menneskene Fornuft og Overlæg.

Indpodning, ft. -er, sk., það að indpode.

indpramme flytja e-ð ina á prömmum: Godset maa indprammes i Havnen.

indprente óeiginl., ianræta e-m e-ð: I. Barnet Lydighed.

Indprentning, sk, það að indprente.

Indpresning, sk., það að indpresse.

indpresse, a) troða e-u iaa. — b) fergja e-ð saman.

indprikke, a) punkta: I. et Navn i en Plade. b) puakta í kriagum: Det, som er indprikket, skal ikke afskrives.

indproppe troða e-u inn (ofan) í e-ð; einkum óeiginl., troða e-u í e-n: I. Børn en Mængde unyttige Sager.

Indpræg, kl., mót sem sett er á e-ð.

indpræge móta e-ð á e-ð: I. noget i Staal. — b) óeiginl. = indprente: I. noget i Hukommelsen festa e-ð í miani. Hans sidste Ord ere dybt indprægede i mit Sind standa mjer æ fyrir hugskotssjónum.

Indprægning, sk, það að indpræge.

indprække, ás., (í tali), troða e-n í e-n (óeiginl.).

indpæle setja staura í kringum: En indpælet Plads.

Indpæling, sk., það að indpæle.

*indqvartere, ás. 1, skipa niður liði í dvöl: I. Soldater hos Borgerne.

*Indqvartering, sk., a) það að indqvartere. — b) (í tali), liðsmenn sem skipað er í dvöl á e-m stað: Vi have faaet I.

indraabe, ós., kalla á e-n ian: I. Folk fra Gaden.

indramme = nedramme.

indre [innri], inderst [sb. innast], A) indre, einkunnormiðstig, innri: Den i. Side seer endnu ny ud (sh. innhverfan). De i. Dele. — b) sem nafn: Det Indre af Huset eða Husets Indre húsið innan. — Óeiginl.: Menneskets Indre hugskot mannsins. Sjælens Indre leyni hugarins. — B) inderst, efsta stig, 1) sem e., innstur: De inderste Værelser. — b) sem nafn: Rigets Inderste miðbik ríkisins. — Óeiginl.: „Din Lov er i mit Inderste“ í hugskoti mínu. — 2) sem ao., innst: Inderst i Hulen.

indrebe mæla e-ð með vað: I. en Mark.

Indrebning, sk., það að indrebe.

indrede, ós. 1 og 2, koma e-u fyrir inni við.

Indrede, kl., fyrirkomulag inni við: I. i et Huus.

Indreise ferð inn til e-s staðar: Paa Indreisen til Kjøbenhavn á leiðinni (af landsbyggðinni) til Kaupmannahafnar.

indreise, h. s., ekki haft, nema í ho. n) í nút. t.: Komme indreisende fra Landet koma til borgar af landsbyggðinni. Indreisende og Udreisende komendur og farendur (þeir sem koma til borgar eða fara þaðan). — b) í l. t.: Han er alt igjen indreist hann er farinn aptur til borgarinnar.

indrende, ás., = indløbe 2, a: I. en Hest.

Indrenden ráp inn á e-n stað: En uophørlig I. og Udrenden.

indrente, ás. 1, gefa e-ð af sjer (í leigu): Dette Gods indrenter 1000 Rigsbankdaler aarlig af þessari jörðu fást 1000 ríkisdalir á ári. Bjergværket indrenter ikke saameget, som det koster at drive tekjurnar af námnum eru minni, enn kostnaðurinn.

Indretning, ft. -er, sk., a) það að indrette. — b) fyrirkomulag, niðurskipun: Statens hele I. — Einnig hver margbrotinn hlutur sem menn hafa stofnað: En gavnlig I. En I. (tilfæri) til Vandets Afledning.

indrette, ás., setja e-ð á stofn, koma e-u á stofu, koma e-u fyrir, haga e-u, laga: I. (stofna) en Skole. I. sit Foredrag efter Tilhørernes Fatteevne.

indride, 1) h. s., ríða inn: Komme indridende i Byen. — 2) ás., a) (sjaldh.), ríða e-ð upp, ná e-u á reið; sb. ríða fram á e-ð. — b) ríða í kringum: I. en Mark (sb. ríða á merki).

Indridelse, sk., innreið.

Indriden, sk., = Indridelse.

indridse rispa e-ð á e-ð: I. sit Navn i en Kobberplade.

Indridsning, sk., það að indridse.

Indrift risa inn í e-ð.

indrinde renna inn: Det indrindende (indrundne) Vand.

indringe, [ringe bringa], a) draga e-ð upp á hring: I. sine Negler. — b) setja við (hring) í svínsrana: I. Sviin. — c) kringja um, slá hring um: I. Fjenden med Rytteri.

indringe, ás., [ringe hringja], a) hringja til e-s: Snapstinget i Viborg indringes. — b) hringja lifandi verum inn (eða heim): I. Hestfolk fra Marken.

Indringning, sk., það að indringe (af ringe hringja).

indrive raka saman hey: Faae indrevet. Have indrevet.

indrode, ás., a) eiginl.: Svinet har næsten indrodet sig (grafið sig inn með því að róta) under Huset. — b) óeiginl., (í tali), flækja sig í, bendla sig við: I. sig i Processer.

*indrollere, ás. 1, = enrolere.

*Indrollering, sk., = Enrolering.

indrulle, ás., a) velta e-u inn: I. Tønder i Pakhuus. — b) = sammenrulle: I. et Landkort.

Indrulling, sk., það að indrulle.

Indryk, kl., (í tali), mannkvæmd, gestanauð, átroðningur: Her er et uophørligt I. (eilífur átroðningur) i dette Huus.

indrykke, 1) h. s., fara (halda, koma) inn: Da Besætningen var indrykket (rykket ind þykir betra) i Fæstningen. — 2) ás., færa e-ð aptur á við: Efter Ildebranden bleve Husene indrykkede i mange Gader. — b) láta prenta grein eða ritgjörð í dagblaði eða bók: I. noget i en Tidende.

Indrykken, sk., = Indrykning.

Indrykning, sk., það að indrykke: Troppernes I. (för, koma) i Staden.

indrynke hrukka e-ð saman.

Indrynkning, sk., það að indrynke.

indrække, ás., rjetta e-ð inn: Det blev indrakt gjennem Vinduet það var rjett inn um gluggann.

indrømme, ás., a) ljá e-m e-ð = hjálpa e-m um e-ð, láta e-m e-ð uppi, láta e-ð í tje við e-n, eptirláta e-m e-ð: Han indrømmede ham Gaarden for sin Livstid. — b) veita e-m e-ð: I. een formegen Frihed. — c) fallast á, kannast við: Denne Paastand vil jeg i. ham.

Indrømmelse, sk., það að indrømme.

indrøre, ás., hræra e-ð saman við e-ð: I. noget i Maden.

Indsaale = Indersaale, Bindsaale.

indsalte = nedsalte.

Indsaltning, sk., það að indsalte.

indsalve (sjaldan haft og varla nema með fyrirliðningu), maka e-n í smyrslum.

indsamle safna e-u (saman): Nogle Dyr i. Forraad til Vinteren safna sjer forða undir veturinn.

Indsamling, sk., það að indsamle (safn).

indsanke = indsamle.

Indsats, ft. Indsatser, sk., (í rauninni þjóðv. orð) = Indsæt b, Indskud a.

indsave saga e-ð (inn) í e-ð: I. en Skure i en Planke.

Indsavning, sk., það að indsave.

indsee sjá (óeiginl.), sjá fram á: Han indsaae ikke Følgerne af denne Handlemaade.

Indseende, án ft., kl., (forul.), umsjón, gætur: Have I. med noget. Sb. Tilsyn.

Indsegl, kl., [sb. innsigli], innsigli; en er haft sjaldan og varla nema óeiginl., t. a. m. det Troværdigheds I., som o. s. frv; sh. Kjendemærke.

Indseiling, a) uppsigling: Indseilingen i Havnen. — b) skipaleið inn eða upp, (sh. Indfart b, Indløb b).

indsende senda e-ð inn eða heim, a) Han var indsendt til Byen (sendur til býjarins) af sin Herre. — b) i. en Beretning (senda skýrslu) til et Collegium.

Indsidder, ft. -e, kk., = Inderste.

Indsidderske, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er í húsmennsku.

Indside (sjaldh.) = Inderside.

Indsigelse, ft. -r, sk., mótmæli: Gjøre I. imod noget mæla á móti e-u. — b) sjer í lagi í lögum, ruðning, lögrengd: Antage (forkaste) en I. ved Retten.

Indsigt, ft. -er, sk., a) (sjaldh.) = Indsyn a. — b) (sjaldh.) = Indseende, Indsyn b. — c) skynbragð, skilningur, vit (í orðatiltæk.: hafa vit á e-u): Have grundige Indsigter i en Videnskab. Efter min I. eptir því sem jeg kemst næst.

indsigtsfuld vel að sjer; vel viti borinn, skynugur.

Indskaar, kl., = Indsnit.

indskandse, ás., (sjaldh.) = forskandse.

indskarre (sjaldh.), fella inn t. a. m. eitt borð í annað.

indskibe flytja e-ð á skip: I. Varer bera vöru á skip. I. Tropper. I. sig stiga á skip.

Indskibning, ft. -er, sk., það að indskibe.

indskikke, a) = indsende. — b) (úrelt) = indstifte: Ægteskab er indskikket af Gud.

indskride snarast (vindast) inn á við, (sb. það skriðnar úr, hrynur úr): Foden under Huset er indskreden.

Indskriden, sk., = Indskridning.

Indskridning, sk., það að indskride.

Indskrift, sk., letur t. a. m. á steini: I. paa en Mynt.

indskrive bóka, skrá: Indskrives som Student vera skráður og tekinn í stúdentatölu. Lade sig i. med Posten (láta skrá sig til að fara með póstinum).

Indskrivning, sk., það að indskrive.

Indskrivningspenge, ft., það sem maður borgar þegar maður lætur skrá sig til e-s.

indskrue skrúfa e-ð í e-ð.

Indskruening, sk., það að indskrue.

indskrænke, ás. 1, minnka, o. s. frv.: I. noget i et mindre Rum færa e-ð saman. — b) óeiginl., tempra, einskorða: I. sine Ønsker. I. sine Fornødenheder fækka nauðsynjum sínum. I. sine Udgifter og i. sig (minnka útgjöld sín). — 2) ho. l. t. indskrænket, að nokkru leyti sem e., a) eiginl.: En indskrænket Udsigt lítið víðsýni. — Sem ao.: Boe indskrænket hafa lítil húsakynni. — b) óeiginl.: En indskrænket Levemaade fátækleg aðbúð, lítið viðurværi. — En indskrænket monarchisk Regjeringsform tempraðalveldi. — Et indskrænket Begreb lítill skilningur. Et indskrænket Hoved maður fákænn.

Indskrænkelse, sk., (sjaldh.) = Indskrænkning.

Indskrænkning, ft. -er, sk., a) það að indskrænke. — b) takmörk.

Indskud, kl., a) ft. eins, peningar sem látnir eru í e-n sameiginlegan sjóð, tillag, framlag: Gjøre I. i et Handelsselskab. — b) án ft., (sjaldh.) = Islæt.

Indskudspenge, ft., tillagspeningar (sh. Indskud a).

Indskudsseng rúm sem hleypt verður saman.

indskure, ás. 1, gera skoru í: Denne Rende er indskuret ved Tougets Gnidning þessi skora hefur komið undan kaðlinum.

Indskuring, sk., það að indskure.

indskyde, ás., 1) eiginl., a) skjóta e-u inn: De indskudte Kugler sem inn hafði verið skotið í borgina. — b) hleypa e-u inn: Skuffen er ikke rigtig indskudt. — 2) óeiginl., a) leggja til peninga í e-n sameiginlegan sjóð: Enhver Deeltager indskjød 100 Rigsdaler. — b) blása e-m e-u í brjóst: Det har en anden indskudt ham e-r annar hefur komið honum til þess. — c) (sjaldh) = indgyde b. — d) skjóta sjer eða máli sínu eitthvað: Biskoppen indskjød sig (eða sin Sag) under Paven.

Indskydelse, ft. -r, sk., innblástur (Fas. 3, 491), fortölur, áeggjun: Efter onde Menneskers I. En overnaturlig (guddommelig) I. (sh. af gipt heilaga anda, 655 XVII). — b) það að skjóta máli til æðra dóms: En Sags I. under en anden Domstol.

indskylle, ás., skola e-u inn eða upp.

indskære skera e-ð i e-ð: J. sit Navn i et Træ.

Indskæren, sk., = **Indskæring**.

Indskæring, sk., það að **indskære**.

indskærpe brýna e-ð fyrir e-m, leggja ríkt á um, taka e-ð fram: J. een hans Pligter. Jeg har paa ny indskærpet ham, at afholde sig derfra.

Indskærpelse, sk., það að **indskærpe**.

indslaae, ás., brjóta e-ð svo að það detti inn: Hans Vinduer bleve indslagne.

Indslag, kl., (sjaldh.), það að e-ð drepur i gegnum: Gjøre sit Tag tæt mod J. af Regn og Snee.

indslagte slátra í búið: J. til Vinteren.

Indslagtning, sk., það að **indslagte**.

indslibe slípa e-ð á e-ð: J. Figurer i Glas.

Indslibning, sk., það að **indslibe**.

indsluge = **nedsluge**.

indslumre sofna, sofna út af, (sb. það rennur í brjóstið á manni): Hun var netop indslumret. — Óeiginl., líða í dá, eða þviuml.: J de Timer, i hvilke det indre Liv begynder at i.

Indslutning, sk., það að **indslutte**.

indslutte, ás., 1) eiginl., a) láta e-ð innan í e-ð: J Brevet var indsluttet (innan í brjefinu var) en Verel. Det kan Alt indsluttes i een Pakke það kemst allt í einn böggul. — b) lykja (byrgja) e-ð inni: Fangerne bleve indsluttede i et Taarn bandingjarnir voru settir (bandingjunum var skotið) í turn einn. — c) kringja um, kvía: Byen er indsluttet af Fjenden. — 2) óeiginl., telja e-ð með e-u, ná yfir: De vare ikke indsluttede i Fredsforbundet voru ekki undir friðarsamninginum. J. een i sine Venner fela e-n í bænum sínum, (sb. vera undir bænum e-s, Fms. VII, 39).

indslynge slöngva (slyngja) e-u inn: Den indslyngede Steen. — b) flækja. — c) bregða e-u í e-ð: Et Baand med indslyngede Guldtraade gullskotinn borði.

Indslyngning, sk., það að **indslynge**.

indslæbe, ás., roga e-u inn: De indslæbte Kasser.

indslænge, ás., henda (fleygja, kasta) e-u inn: Det indslængte Tøi.

indsløre breiða slæðu á. — Óeiginl.: Denne Sags rette Beskaffenhed er indsløret i dyb Hemmelighed enginn veit, hvernig þessu máli er varið í raun rjettri.

indsmelte, a) ás., bræða smíðaðan málm: J. Mynter. — b) h. s., rýrna í bræðslu. — Óeiginl., rýrna, ganga saman.

Indsmeltning, sk., það að **indsmelte**.

indsmigre, ás., í orðatiltæk. i. sig hylla sig við menn (Gþl), smeygja sjer inn undir, koma sjer í mjúkinn: Han har paa ny indsmigret sig i Huset.

indsmugle flytja á laun til e-s staðar vöru sem annaðhvort er bannað að flytja eða ella verl tekinn tollur af: Handle med indsmuglede Vare.

Indsmugling, sk., það að **indsmugle**.

indsmøre maka: J. en Bøsselaas. J. Haaret med vellugtende Olie smyrja hárið í ilmfeiti.

Indsmørelse, sk., það að **indsmøre**.

indsnevre færa e-ð saman, þrengja að e-u.

Indsnevring, sk., það að **indsnevre**.

indsnige lauma e-u inn á e-n stað: J. Varer (sb. **indsmugle**). — J. sig læðast (laumast) inn: Mange Uordener have indsneget sig (mörg óregla hefur komizt á) i Bestyrelsen.

Indsnit skurður (skora) í e-ð: Han gjorde et dybt J. (skar djúpan skurð) i Kjødet.

indsnoe flækja e-ð saman við annað: Det er saaledes indsnoet, at man ikke kan faae det opløst.

indsnære snara e-ð: Fuglen har indsnæret sig (flækt sig) i Garnet.

indsnøre reyra e-ð saman: Den Pakke er godt indsnørt vel reyrður. Hun gaaer hele Dagen indsnørt (reyrð um mittið).

Indsnørelse, sk., = **Indsnøring**.

Indsnøring, sk., það að **indsnøre**.

indspinde vefa utan um: Edderkoppen indspinder de store Fluer. Silkeormen har indspundet sig.

indsprænge (sjaldh.), brjóta upp t. a. m. dyr. — 2) hn. l. t. **indsprængt**, sem e., í fyrstu = sem e-u er dreift í, a) Granit indsprængt med Qvarts forngrýti með stönglabergskornum. — b) dröfnóttur: Graat indsprængt Klæde grádröfnótt klæði.

indsprøite, ás., spýta e-u úr vatnsbissu inn í e-ð: J. noget i eens Øre.

Indsprøitning, sk., það að **indsprøite**.

indspænde, a) spenna e-u í e-ð: J. en Rem i Seletøiet. — b) (sjaldh.), herða á e-u sem er spennt, spenna e-ð belur: J. sit Bælte.

indspærre byrgja e-n inni: J. Fanger i et Taarn (sb. **indslutte 1, b**).

Indspærring, sk., það að **indspærre**.

indstage (forni), setja stengur í kringum.

indstalde taka pening inn eða á gjöf.

Indstaldning, sk., það að **indstalde**.

indstampe, ás., (sjaldh.), = **nedstampe**.

indstemple (sjaldh.), móta mark á e-ð: J. et Mærke i Sølvtøi.

indstene (forni), reisa marksteinn í kringum.

indstifte stofnsetja e-ð guðrækilegt: J. en Fest.

Indstiftelse, sk., það að **indstifte**: Nadverens J.

indstikke, ás., stinga e-u í e-ð.

Indstikning, sk., það að **indstikke**.

indstille, a) leggja e-ð á e-s vald, láta e-n ráða e-u. — b) bera e-ð upp eða fram: Sagen er indstillet til Cancelliet. J. een til et Embede nefna e-n (taka e-n fram) til embættis. — c) i. sig = **indfinde sig**.

Indstilling, sk., það að **indstille b**; einnig: sjálft það sem upp er borið (það sem upp á er stungið) í skjali stjórnarráðs til konungs.

indstimle þyrpast (flykkjast) inn: Den indstimlede Mængde.

indstoppe troða e-u í.

indstrande berast upp á grynningar: Skibet indstrandede (skipið rak upp) imellem Fiskerleiene.

indstrege, ás., strika fyrir e-ð.

indstrøe strá e-u inn í e-ð; einkum óeiginl.: Han indstrøer mange Bibelsprog (hefur margar biblíugreinir) i sin Prædiken.

Indstrøelse, sk., það að **indstrøe**.

indstrømme (er), a) streyma inn: Vandet kom indstrømmende vatnið streymdi inn, (sb. fell inn sjár kolblár). — b) drífa (þyrpast) inn: Den indstrømmende Mængde.

Indstrømmen, sk., það að **indstrømme**.

Indstrømning, sk., það að **indstrømme**.

indstuve (sjaldh.), fergja e-ð saman: J. Lasten i et Skib.

indstykke (sjaldh.), fella stykki í, setja bót í.

indstyrte, h. s., hrynja (hrapa) ofan: Han kom hovedkuls indstyrtende.

Indstyrtning, sk., það að **indstyrte**.

indstændig, a) n. -e, e., rækilegur: Uagtet min indstændige Begjering. — b) sem av., rækilega, mikillega: Han bad saa i. derom (lagði svo mikið að mjer), at jeg ikke kunde negte det.

Indstændighed, sk., það að vera **indstændig**: Bede med J. om noget biðja e-s mikillega.

indstænge setja stengur í kringum: J. en Plads.

indstævne, ás., stefna manni eða máli: Han er indstævnet. J. en Sag for Høieste Ret.

Indstævning, sk., það að **indstævne**.

indstøde, ás., hrinda (ýta) e-u inn: Døren (Bunden paa Karret) blev indstødt.

Indstødning, sk., það að **indstøde**.

indsuge, ás., sjúga e-ð í sig: Svampen indsuger Vandet. — Óeiginl.: J. Fordomme.

Indsugning, sk., það að **indsuge**.

indsukkre (sjaldh.), sikra, leggja e-ð í sikur.

indsvinde ganga saman, rýrna, (sjatna, um vökva): Kornet er indsvundet paa Loftet. — Magre, indsvundne Kinder (sb. **indsalde 2, b**).

Indsvinding, sk., það að **indsvinde**: Kornets J. ved Tørringen.

indsvøbe sveipa (vefja) e-ð í e-u: J. noget i (sveipa e-ð í eða með) et Klæde. J. noget i Papir láta e-ð innan í brjef, láta brjef utan um e-ð.

Indsvøbning, sk., það að **indsvøbe**.

indsyde = **indkoge**.

indsye, a) sauma e-ð í e-ð: J. Navn i Linned. — b) sauma e-ð inn í e-ð: J. Blade i en Bog. — c) sauma e-ð innan í e-ð: J. en Pakke i Lerred.

Indsyening, sk., það að **indsye**.

Indsyn, án ft., kl., a) það að sjá inn í e-ð: Have J. fra et Vindue i Naboens Gaard geta sjeð úr glugga inn í garð nábúa sins. — b) = **Indseende, Tilsyn**: Have J. med noget.

indsynke, h. s., síga niður: Grunden er indsjunken.

Indsynkning, sk., það að **indsynke**.

indsæbe bera sápu í: J. Tøi til Vask. J. een, der skal rages bera sápu í skeggið á manni.

Indsæben, sk., það að **indsæbe**.

Indsæbning, sk., það að **indsæbe**.

Indsæt, ft. eins, kl., a) (sjaldh.), það að **indsætte**. — b) = **Indskud** n.

indsætte, ás., a) setja e-ð í e-ð: Stenen er igjen indsat i Muren. J. en Rude setja það í. — b) setja e-n t. a. m. í fangelsi. — c) = **indskyde 2, a**: J. Penge i en Handel. — d) setja muni á söluþing: J. Tøi paa en Auction. Det var indsat for heit (það var sett of mikið upp á það), og blev derfor ikke solgt. — e) skipa (setja) e-n í e-ð eða til að vera e-ð: Kongen indsatte ham igjen i sit Embede skipaði hann aptur í embætti sitt, skipaði honum það aptur. Sognepræsten bliver i Dag indsat af Provsten. J. een til sin Arving arfleiða e-n.

Indsættelse, sk., það að **indsætte**.

Indsø, ft. -er, vatn = stöðuvatn, tjörn: Det Caspiske Hav er en J.

Indsøm, ft. -me, sk., saumur (á fötum) sem inn snýr.

indtage, ás., taka við e-u: Skibet har indtaget sin Ladning það er búið að ferma skipið. — Regjeringen indtager betydelige Summer aarlig af Tolden stjórnin fær á hverju ári mikið fje í tollum. — J. en

Ager til Drift taka ekru til ræktunar. — b) i. Seil taka saman segl. — c) bergja e-n: I. Medicin (Gift). — d) taka rúm: I. megen Plads vera mikill fyrirferðar. — e) taka t. s. m. sæti e-s, nema: „I hans Fraværelse kunde enhver Borger i. hans Plads". — f) vinna, leggja e-ð undir sig: I. en Fæstning. I. et Land. — g) gagntaka, fá á: Han indtager enhver med sin Mildhed hann er hverjum manni hugþekkur fyrir þýðlyndi sitt. Lade sig i. af noget láta sjer mikið um e-ð finnast. Være indtagen for noget vera e-u meðmæltur. Indtagen imod noget mótfallinn e-u. — Ro. núl. t. indtagende, sem e., yndislegur: En indtagende Pige. Have et indtagende Væsen (vera frábærlega viðkunnanlegur í fasi).

Indtagelse, sk., það að indtage, einkum f: Fæstningens I.

indtale, ás., ganga eptir e-u að lögum: I. sin Ret.

Indtapning, sk., það að indtappe.

indtappe festa e-ð í e-ð annað með því að reka typpi á því í gat á hinu: I. en Stolpe i et Fodstykke.

indtegne, ás., rita e-ð í e-ð: Hans Navn er indtegnet i Bogen ritnð í bókina.

Indtegnelse, sk., = Indtegning.

Indtegning, sk., það að indtegne.

indtil, 1) fs., a) eiginl., að e-u: Jeg fulgte ham i. Porten að portinu. Vi stode i Vand i. Halsen upp yfir axlir. Det Stykke af Veien herfra i. Bommen hjeðan og að slánni. — b) um tíð, til, o. s. frv.: I. Livets Ende allt til æfiloka. I. denne Dag allt til þessa dags, allt til þessa, allt að þessu. Vaage i. Midnat fram undir miðnætti. I. videre fyrst um sinn. — 2) st., þar til, þangað til: Jeg vil blive her, i. jeg seer de andre komme. Jeg har lovet at bie i. i Morgen þangað til á morgun, til morguns. — Sb. til.

indtilbeens, ao., í orðatiltæk. gaae i. vera innskeifur.

indtinge, ás., koma e-m fyrir á e-m stað: I. sig paa et Vertshuus.

Indtingelse, sk., það að indtinge.

Indtingen, sk., = Indtingelse.

Indtog hátíðleg innför í borg: Kongen (Seierherren) holdt sit I.

Indtogsheitid innfararhátíð.

Indtogsvogn innfararvagn.

Indtold (sjaldh.), tollur af vöru sem að er flutt.

indtolde, ás., (sjaldh.), = fortolde.

indtrine = indtræde I, a, α.

Indtryk, ft. eins, kl., a) (sjaldh.), = Indtrykning. — b) far eptir e-ð: Indtrykket af hans Fod i Sandet. — c) áhrif: Det gjorde et stærkt (levende) I. paa ham honum fannst mikið um, það tók fast hjarta hans (sb. þetta orð tók fastara hjarta Jugurthae, enn nökkurn varði, Rómv.), fjekk mjög á hann, fjekk honum mikils.

indtrykke þrýsta e-u í eða á e-ð: I. et Mærke i noget. — b) gera laut í: Hjerneskallen var indtrykt paa den ene Side það var laut í hauskúpuna öðrumegin.

Indtrykning, ft. -er, sk., það að indtrykke.

indtrylle koma e-u inn í e-ð með töfrum.

indtræde, I) h. s. (er), a) um skynsamar verur, α) eiginl., ganga inn: Saasnart han var indtraadt (þegar er hann kom inn) i Salen. — β) óeiginl.: I. i en Munkeorden gerast munkur, (sb. gefa sig í e-ð). I. i Ægteskab kvongast; giptast. — Han er indtraadt i sit tyvende Aar hann er kominn á tuttugasta árið. — b) um tíð, ganga inn: Vinteren er indtraadt med en tidlig Kulde. — c) gerast: Dersom det Tilfælde skulde i. ef svo skyldi fara. Sb. indtræffe b, α. — II) ás., a) stiga e-ð inn: Bunden i Karret blev indtraadt. — b) ganga e-ð inn: I. sine Skoe. — c) stiga e-ð upp í fótinn á sjer: Hesten har indtraadt et Søm i Foden.

Indtrædelse, sk., það að indtræde I, a: Ved min I. (þegar jeg kom inn) i Stuen. — Ved hans I. i Embedet þegar hann kom til embættisins. Ved hans I. i et nyt Ægteskab ef (þegar) hann kvongast aptur.

Indtrædelsesprædiken fyrsta prjedikun.

Indtrædelsestale fyrsta ræða (til undirbúnings).

indtrædsk (sjaldh.), mein-slægur.

indtræffe, h. s., a) eiginl., koma: Posten indtraf først i Nat. — b) óeiginl., α) = forefalde, (sb. indtræde I, c): Det er et Tilfælde, som sjelden indtræffer sjaldan ber að höndum. — b) rætast, ganga eptir: Hans Spaadom indtraf virkelig.

indtrække, ás., a) draga e-n inn: Han blev indtrukken med Magt. — Óeiginl., flækja e-n í e-ð, bendla e-n við e-ð: Han er bleven indtrukken i denne Sag imod sin Villie. — b) = indtage b: I. Seilene. — c) draga e-ð að sjer, draga e-ð saman: I. Penge ved Vexler.

Indtrækning, sk., það að indtrække.

indtrænge, 1) ás., troða e-u inn, α) eiginl.: Her kan ikke en Bog mere indtrænges hjer kemst engin bók inn á milli. — β) óeiginl.: I. sig i et Embede. — 2) h. s., einkum í ho. núl. t. indtrængende, sem e., í óeiginl. merk., áhrifamikill, hjartnæmur, sköruglegur, rækilegur: En indtrængende Tale. Indtrængende Formaninger.

Indtrængen, sk., það að indtrænge.

indtugte (sjaldh.), berja e-ð inn í e-n.

indtvinge kúga e-ð inn, troða e-u inn: I. noget med Magt.

indtvære (sjaldh.): I. Meel i (hræra mjöl saman við) Suppen.

Indtægt, ft. -er, sk., [inntekt, Stjórn], tekjur, inngjöld, inntekt: Aarlig (maanedlig) I.

Indtægtsbog tekjubók.

Indtægtskilde það sem maður hefur tekjur af.

indtælle telja inngjaldspeninga: I. og udtælle Penge.

indtændt, [tændt af tænde], a) sem e., slægur, slunginn: En i. Skalk. — b) (í tali), sem ao., í líkri merk. og bál- í bálvondur: I. ond vonzkufullur. Han var saa i. arrig hann var bál-vondur, það var logandi eldur í honum. Han blev i. gal (hann varð sjón-vitlaus), da han hørte det.

indtære, ás., (sjaldh.) = hentære: Indtæres af Sorg (Sygdom).

Indtømmer innviðir.

indtør = gjennemtør.

indtørre, ás., 1) þurrka e-ð inni: I. vasket Tøi om Vinteren. — 2) indtørres þorna inn í e-ð; rýrna við þurrkinn; Farven indtørres ved at staae i Solen. Det er næsten ganske indtørret.

*Induction, sk., sönnun um allt dregin f einstöku.

*Industrie, sk., atorka, starfsemi, iðjusemi, iðn.

*industriel, ft. -le, e., sem lýtur að iðn eða starfsemi.

*industrios, ft. industriose, e., atorkusamur, starfsamur, iðjusamur, iðinn, hugvitssamur.

Indvaaner, ft. -e, kk., borgarmaður í e-m stað (sb. borgarmenn Bethlehems): Byens Indvaanere borgarmenn.

indvalke (sjaldh.), þæfa e-ð saman við annað.

indvarpe draga skip inn á legu (að stöpli eða akkeri).

indvarsle stefna e-m (með auglýsingu): „I. Eiere af bjerget Vrag".

indveie, ás., vega það sem maður tekur við: I. og udveie Varer.

indvende, ás., 1) (sjaldh.) eiginl., snúa um fati: I. sin Kjortel. — 2) óeiginl., mæla á móti e-u, (sb. telja tormerki á e-u): Jeg har intet at i. derimod læt það vera, fellst á það; ber ekki á móti því. Herimod kan indvendes (hjer liggja þau svör til), at han ikke havde givet sit Samtykke.

indvendig, a) ft. -e, e., sem veit inn, innri: Den indvendige Side (innhliðin) af Muren. Legemets indvendige Dele. Det Indvendige i Huset (húsið innan, allt innanstokks) er forfaldet. — b) ao., innan.

Indvending, ft. -er, sk., mótmæli, mótbára: Gjøre Indvendinger imod noget mæla á móti e-u, hafa umyrði um e-ð.

indvexle, ás., fá (komast yfir) e-ð í skiptum: I. Ducater for Sølvpenge.

Indvexling, sk., það að indvexle.

indvie helga, vígja: I. en Kirke. I. noget til Guds Ære gefa e-ð guði. — I. een til Biskop vígja e-n til biskups. — b) i. een i noget kenna (eða segja) e-m e-ð.

Indvielse, sk., það að indvie.

Indvig leynivogur.

indvikle, a) = indsvøbe. — b) flækja, vefja, bendla: Garnet er ganske indviklet. — Óeiginl.: I. een i noget (sb. hversu marga hann hefir í vafil með sér, 655 XXVII). Blive indviklet i Processer komast í málaferli. En indviklet Sag flókið mál, (sb. vandamál).

Indvikling, sk., það að indvikle. — b) flækjur.

indvilge, ás. 1, láta e-ð eptir, fallast á.

indvinde vinna e-ð undir e-ð: I. de tabte Lande under Kronen.

Indvinding, sk., það að indvinde.

indvirke, 1) h. s., hafa áhrif á e-ð: I. paa Folkets Sæder. — 2) ás., sauma (eða vefa) e-ð í e-ð: I. Guldtraade i Silketøi.

Indvirkning, sk., áhrif (sb. indvirke 1).

indvise vísa e-m (segja e-m leið) inn: De bleve indviiste i Byen.

indvogne flytja e-ð að á vögnum: I. sit Gods.

Indvold, (sjaldh. nema í) ft. -e, kl., iður, innýfli, innsteri (fornt), slóg.

Indvoldsorm ormur í innýflum, (sb. nálgur).

indvortes, a) ao., innan: Være i. syg — b) sem óbreytanleg e, innri: Menneskets i. Dele. En i. Skade innanmein. — Føle en i. Uro (Ængstelse) verða órór í huga sínum (smeikur). — I. Uroligheder i Riget óeirðir innanríkis. I. Krig styrjöld innanlands. — c) sem (kl.) nafn, Indvortes, t. s. m. det Indvortes i et Huus öll ráð innanstokks. — Menneskets Indvortes hugskot mannsins.

indvoxe vaxa inn: Neglen er indvoxet i Kjødet.

indvride (sjaldh.), vinda e-ð inn í e-ð: Neglen er bleven indvredet i Laasen.

indvælte, I) h. a., velta inn. — II) ás., a) eiginl., velta e-u inn: J. Stene i Gaarden. — b) óeiginl.: J. sig paa een vaða (slást) upp á e-n með skömmum eða þvíumlíku.

Indværelse innihús.

Indværk, án ft., kl., tilbúningur innan í e-u: J. i en Laas.

indvæve, ás., vefa e-ð í e-ð: J. Blomster i Silketøi. — Einnig óeiginl.

Indvævning, sk., það að indvæve.

indvympe = indpode a.

indynde, í orðtiltæk. i. sig hos een komn sjer í mjúkinn við e-n.

indæde, a) eiginl. í i. sig jeta sig inn: Rusten har indædt sig i Metallet. — b) óeiginl.: J. sin Vrede sitja á sjer (um reiðan mann). Med indædt Harme er sagt um það, þegar reiðin ýskrar í manni.

indædse draga e-ð á e-ð annað (einkum máim) með e-u sem jetur sig inn.

indælte, ás., hnoða e-ð saman við e-ð: Det maa indæltes i Deien.

Indæltning, sk., það að indælte.

indæske (sjaldh.) = indstævne.

Indæskning, sk, það að indæske.

indøse, ás., ausa e-u inn: Det indøste Vand.

Indøsning, sk., það að indøse.

*inegal, ft. -e, e., ójnfn, misjafn.

*inept, ft. -e, e., sem hvergi á við, heimskulegur.

*infallibel, ft. infallible, e., = ufeilbar, ubedragelig.

*infam, ft. -e, e., = ærelos, berygtet (sjá berygte), skjændig.

*Infamation, sk., = Beskæmmelse, Skamplet.

*infamere, ás. 1, ljósta (nú er vant að segja ljóstra) upp óhróðri um; svipta e-n ærunni. — infamerende sem veldur æruleysi.

*Infamie, sk., æruleysi; skömm, illræmi, óhróður.

*Infant, ft. -er, kk., konungborinn maður (á Spáni eða í Portúgal).

*Infanterie, án ft., kt., fótgönguliö.

*Infanterist, ft. -er, kk., maður af fótgönguliðinu.

*Infantinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Infant um karlmann.

*Inferieur, ft. -er, kk, undirmaður.

*infernal, ft. -e, e., helvízkur.

*inficere, ás. 1, = smitte 1, befænge.

*Infinitiv, ft. -er, kl. og sk., nafnháttur sagna.

*infirmere, ás. 1, veikja (einkum rök).

*Infirmitet, sk., veikleiki.

*Inflammation, sk., bólga, blástur í holdi.

*inflammatorisk, ft. -e, e., bólgu-.

*inflammere, s. 1, a) ás. = betænde. — b) h. s., bólgna. Inflammeret bólgnaður, bólginn.

*influere, h. s. 1, hafa áhrif á, hrífa á.

*Information, ft. -er, sk., tilsögn, kennsla.

*Informator, ft. -er, kk., kennari (ekki sem embættismaður).

*informere, ás. 1, segja e-m til = kenna e-m.

*Infusion, sk., eiginl. íhelling. Þar af

*Infusionsdyr, ft., hvert af hinum smæstu kvikindum sem ekki verða sjeð nema í stækkunargleri.

*Infusorium, ft. Infusorier, kl., = Infusionsdyr.

*Ingefer, án ft., sk., engifer.

ingen, (intet í hvorugk.), ft. eins, e., [engin-n], enginn, a) fyrir framan nafn: Han har i. Venner. Der gives intet bedre Middel. Han faaer i. Ting (ekkert að ráði) for Huset, naar han vil sælge det. Det var for ham som i. Ting honum þótti ekkert í það varið eða ekki stórt til þess koma; honum varð ekki stórt fyrir því; eða þvíuml. Der er aldeles (eða slet) i. Fare það er alls engin hætta á ferðum. — Laan mig en Bog! Jeg har i. — b) án nafns, og ritað með stórum upphafsstaf: J. veed sin Skjebne. Han eier Intet hann á ekki neitt. Noget er bedre end Intet betra er lítið, enn ekki neitt. Han gider Intet bestille hann nennir ekkert að gera. — Holde (agte) noget for Intet meta e-ð einskis. Gjøre noget til Intet gera e-ð að öngvu, ónýta e-ð. — Blive (gjøres) til Intet verða að öngvu. — Faae noget for Intet fyrir ekki neitt. Det skal han ikke have gjort for Intet það skal hann fá borgað, hann skal hitta sjálfan sig fyrir. Blive vred for Intet af (út úr) öngvu. — Dette er Intet imod det, han eiede tilforn ekki neitt hjá því, o. s. frv. — Intet, sem nafn: Begrebet om et Intet sattes vanskeligere, end Begrebet om et Noget. — 2) hvorugk. intet er haft í tali f. ikke (sb. ekki hvorugk. af engi).

*Ingenieur, ft. -er, kk., vígvjelameistari (hervirkjameistari).

*ingeniøs, ft. ingeniøse, e., hugvitssamur; hugvitslegur.

ingenledes, ao., (fornt.) = ingenlunde.

ingenlunde, ao., með öngvu móti, hvergi (sb. skal gera kirkju ok hvergi túpt eyða, 60).

ingensinde aldrei.

ingensteds, ao., hvergi: J. i Verden. Jeg gaaer i. hen jeg fer hvergi. J. fra úr öngvum stað, úr öngri átt.

ingentid, ao., (sjaldh.) = ingensinde.

ingenting = ingen Ting, Intet (sb. ingen 1, b).

ingenvegne, ao., = ingensteds.

*Ingrediens, ft. Ingredientser, sk., = Blandingsdeel (sb. Bestanddeel).

*inhabil, ft. -e, e., óhæfur.

*inhuman, ft. -e, e., ómannúðlegur.

*inhærere, ás. 1, loða við; halda fram tilkalli o. s. frv.

*Initial- sem fremri liður í

*Initialbogstav upphafsstafur.

*Injuriant, ft. -er, kk., sá sem hefur ókvæðisorð við eða um annan. Sb. Ærestjænder.

*Injurie, ft. -r, sk., öfund (sb. vella e-m öfund með orðum eða verkum); ókvæðisorð (Gþt.), áþjettisorð.

*injuriere, ás. 1, segja ókvæðisorð við eða um annan.

*Inoculation, sk., það að inoculere.

*inoculere, ás. 1, = indoculere.

*Inquirent, ft. -er, kk., rannsóknarmaður.

*inquirere, h. s. 1, rannsaka: J. i en Sag rannsaka mál.

*Inquisit, ft. -er, kk., sá sem er undir rannsókn.

*Inquisition, ft. -er, sk., rannsókn máls.

*Inquisitor, ft. -er, kk., rannsóknarmaður einkum í trúarbragðamálum.

*inquisitorisk, ft. -e, e., sem lýtur að rannsókn, rannsóknar-.

*Inscription, ft. -er, sk., = Indskrift.

*Insect, ft. -er, kl., skorkvikindi.

*Insectlære = Entomologie.

*inseparabel, ft. inseparable, e., = uadskillelig.

*Inserat, ft. -er, kl., grein (sem smeygt er inn í tímarit).

*Insigne, ft. Insignier, kl., tignarmerki (P. Þ.).

*Insimulation, ft. -er, sk., = Beskyldning.

*insimulere, ás. 1, = beskylde a.

*insinuant, ft. -e, e., sem kann að koma sjer í mjúkinn.

*Insinuation, sk., a) án ft., tök á að koma sjer í mjúkinn. — b) með ft. -er, það að insinuere b; dylgjur.

*insinuere, ás. 1, a) i. sig smeygja sjer inn undir, koma sjer í mjúkinn. — b) i. noget dylgja yfir e-u (láta e-ð í veðri vaka) öðrum til hnjóðs.

*insolvent, ft. -e, e., gjaldþrota.

*Insolvents, sk., gjaldþrot.

*Inspecteur, ft. -er, kk., = Opsynsmand, Tilsynsmand.

*Inspection, sk., = Opsyn, Tilsyn.

*Inspectorat, ft. -er, kl., umsjónarembætti.

*inspicere, ás. 1, skoða (einkum það sem maður á að hafa umsjón yfir).

*Inspiration, sk., áblásning (Fms. X, 373; áblástr, Fms. III, 164, V, 217), innblástur (Fss.).

*inspirere, ás. 1, fylla e-ð anda sínum, (sb. áblásinn af helgum anda).

*Installation, sk., það að installere.

*installere, ás. 1, leiða e-n hátíðlega til embættis.

*Instants, ft. Instantser, sk., dómur að því leyti sem hann er æðri eða lægri enn annar dómur.

*Instinct, ft. -er, kl., stöngun náttúrunnar (sb. Stjórn), eðlis-ávísun (sb. Stjórn), eðlis-leiðsla: Af J. með náttúru (Skuggsjá).

*Institut, ft. -er, kl, = Anstalt 2. — b) einkum skóli.

*Institution, ft. -er, sk., = Stiftelse b.

*Instructeur, ft. -er, kk., kennari í leikaralist.

*Instruction, ft. -er, sk., tilsögn; reglugjörð sem e-m umboðsmanni (einkanl. embættismanni) er skipað að hegða sjer eptir.

*instructiv, ft. -e, e., fróðlegur.

*instruere, ás. 1, segja e-m til í e-u.

*Instrument, ft. -er, kl., verkfæri, tól, áhald: Chirurgiske (physiske, mathematiske) Instrumenter. Musicalske Instrumenter hljóðfæri, söngfæri (226), söngtól. Líka er J. = et musicalsk J., t. a. m. spille paa et J. kunna að leika á eina hljóðfærategund.

*Instrumental-, sem fremri partur í Instrumentalmusik hljóðfærasöngur.

*Instrumentalis, sk., áhaldsfall (orða í sumum málum).

*Instrumentmager, ft. -e, kk., sá sem býr til hljóðfæri (hljóðfærasmiður), eða værkfæri handa læknum eða náttúruvísindamönnum.

*Instrux, ft. -er, sk., [f. Instruction], reglugjörð (skylduskrá) sem embættismaður á að hegða sjer eptir.

*Insubordination, sk., óhlýðni í her.

*Insulaner, ft. -e, kk., eyjarskeggi.

*insultere, ás. 1, áreita, vaða upp á.

*Insurgent, ft. -er, kk., uppreisnarmaður.

*Insurrection, ft. -er, sk., uppreisn.

*insurrectionel, ft. -le, e., uppreisnar-.

*integrerende, ft. eins, e., [eiginl. hoþál. af integrere], sem ekki má missa sig (ef ekkert á að vanta): En i. Deel.

*intellectuel, n. -le, e., sem til skilnings (greindar, vitsmuna) heyrir: Intellectuelle Evner gáfur. I. Dannelse menntun.

*intelligent, n. -e, e., skynugur, vel viti borinn.

*Intelligents, sk., vitsmunir.

*Intendant, n. -er, kk., = Overopsynsmand.

*intendere, ás. 1, áforma, ætlast e-ð fyrir, hafa e-ð fyrir stafni.

*Intensitet, sk., magn, ofurmagn.

*intensiv, n. -e, e., mikill í sjer. Gagnstætt: extensiv.

*Intention, sk., áform, áhugi (í fornl. merk.).

*intercedere, h. s. 1, ganga á milli, miðla málum.

*Intercession, sk., meðalganga.

*Interdict, n. -er, kl., forboð; bann kirkjunnar.

*interessant, n. -e, e., skemmtilegur, sem gaman er að þekkja: En i. Begivenhed (Fortælling). En i. Mand.

*Interesse, sk., a) án n., skemmtun (gaman) sem maður hefur af e-u: Have I. for (eða finde I. i) noget hafa skemmtun (gaman) af e-u. Vise I. for noget sýna að maður hafi skemmtun af e-u. En Sag af megen I. merkilegur hlutur. — b) með n. -r, sjerplægni; hagnr, ábati; ágóði, leigur.

*Interessent, n. -er, kk., hlutareigandi í e-u sem til ágóða horfir. Sb. Deeltager, Lodtager, Lodseier.

*Interessentskab, kl., fjelagsskapur (samfjelag) um e-ð sem til ábata heyrir.

*interessere, ás. 1, a) noget interesserer een e-r hefur skemmtun (gaman) af e-u, e-r getur ekki hnft hugann af e-u. — b) i. sig for noget leggja hug á e-ð eða láta sjer annt (umhugað) um e-ð, hafa gaman af e-u, vera gefinn fyrir e-ð, o. s. frv. I. sig for een taka e-n að sjer; láta sjer lítast á e-n; o. s. frv. — c) jeg er interesseret deri mig varðar um það, það stendur mjer á nokkru.

*interimistisk, n. -e, e., sem er til bráðabyrgða.

*Interjection, n. -er, e., meðalorpning.

*Interlinear-, sem fremri partur í

*Interlinearoversættelse útlegging sem er á milli línanna í frumritinu.

*interlocutorisk, n. -e, e., sem heyrir til aukadóms (Interlocutorium).

*Interlocutorium, n. Interlocutorier, kl., aukadómur (um einstakt atriði í e-u máli).

*Intermezzo, kl., = Mellemspil.

*intermittere, h. s. 1, bætta öðru hverju: Intermitterende Puls. Intermitterende Feber.

*international, n. -e, e., sem er á milli þjóða.

*Interpellation, n. -er, sk., það að interpellere.

*interpellere, ás. 1, gripa fram í hjá e-m, o. s. frv.

*Interpolation, n. -er, sk, það að interpolere; einnig það sem inn er smeygt.

*Interpolator, n. -er, kk., sá sem smeygir inn orðum eða greinum og afbakar með því rit annara.

*interpolere, ás. 1, smeygja inn orðum eða greinum í rit annara.

*Interpretation, sk., þýðing, skýring.

*interpretere, ás. 1, túlka, þýða, skýra.

*Interpunction, sk., setning greinamerkja.

*interpungere, ás. 1, setja greinamerki í.

*interrogativ, n. -e, e., spurningar-.

*intervenere, h. s. 1, leita um sættir.

*Intervention, sk., sættaumleitun.

*Intestat-, sem fremri liður í

*Intestatarving erfingi að lögum.

intetsigende, [sb. sige], marklaus, ómerkur.

*intim, n. -e, e., = fortrolig a.

*Intimidation, sk., það að intimidere.

*intimidere, ás. 1, hræða.

*Intimitet, sk., = Fortrolighed.

*intolerant, n. -e, e., ráðríkur (harðdæmur, óvæginn) einkanl. í trúarefnum.

*Intolerants, sk., harðýðgi einkanl. í trúarefnum.

*Intrader, n., (sk.), tekjur. (Sb. Indkomst b),

*intransitiv, n. -e, e., hvorkinlegur (um sagnir).

*intricat, n. -e, e., flókinn (óeiginl.).

*intrigant (eða intriguant), n. -e, e., sem er undirhyggjumaður, undirförull, slægur, brögðóttur.

*intriguant sjá intrigant.

*Intrigue, n. -r, sk., undirferli, slægð, brögð.

*intriguere, s. 1, a) h. s., hafa brögð í frammi, beita brögðum. — b) sem ás., bendla, flækja: Være intrigueret i (bendlaður við) en Sag.

*introducere, ás. 1, koma e-m í kunningskap á e-m stað, (sb. indføre g); = indsætte e; = indlede c.

*Introduction, sk, það að introducere; einkum = Indledning c.

*Intuition, sk., það að sjá e-ð skírt í huga sínum eða horfa á e-ð með hugskotsaugunum.

*intuitiv, n. -e, e., sem skírri hugarsjón til heyrir.

*Intussusception, sk., vöxtur innan að (í öllu því sem kvikt er með a-m hætti).

*inurban, n. -e, e., ókurteis, rustalegur.

*Inurbanitet, sk., ókurteisi, rustaskapur.

*Invalid, n. -er, kk., uppgjafa liðsmaður.

*Invasion, n. -er, sk., árás á aðra þjóð, hernaður.

*Invectiver, n., illyrði, skammir.

*Inventarium, kl., allt sem fylgir e-m stað. — b) skrá (eða máldagi) um það.

*Invention, n. -er, sk., a) = Opfindelse. — b) = Paafund a.

*inventiøs, n. inventiøse, e., hugvitssamur; hugvitslegur.

*Inversion, sk., umsnúningur; breytt orðaskipun.

*Investitur, sk., veiting andlegra háembætta.

*Invitation, n. -er, sk., = Indbydelse.

*invitere, ás. 1, = indbyde.

*involvere, ás. 1, fela e-ð í sjer (óeiginl.).

irettesætte, ós., ávíta, snupra, telja á, finna að við, vanda um við, setja ofan í við: Hun blev irettesat for sin Forsømmelse.

Irettesættelse, n. -r, sk., ávítur, ákúrur, snuprur, umvöndun, ofanígjöf: En mundtlig (skriftlig) I. Give een en I. setja ofan í við e-n. Faae en I.

Irgang = Vildgang.

Irisk, n. -er, sk., (fugl) *fringilla cannabina.*

Irlys = Veirlys, Lygtemand.

*Ironie, sk., háð, skop.

*ironisk, 1) n. -e, e., a) hæðinn, háðskur, háðsamur. — b) sem ekki er annað enn háð, sagður í háði: En i. Roes. — 2) sem ao., í háði: Det er i. sagt.

*irrational, n. -e, e., óskynsamlegur; óreiknanlegur.

irre, ás. 1, [sb. errur, B. H.], erta.

irre, h. s. 1, (sjaldh.) = feile 1, a—c.

*irregulær, n. -e, e., = uregelmæssig.

*irrelevant, n. -e, e., ómerkur, marklaus, sem ekkert er undir komið.

*Irreligiositet, sk., trúleysi, guðleysi.

*irreligiøs, n. irreligiøse, e., trúlaus, guðlaus, (sb. ókristinn).

Irring, sk., (sjaldh.) = Vildfarelse, Feiltagelse, Misforstaaelse, Tvist (sk.).

*irritabel, n. irritable, e., = pirrelig.

*Irritabilitet, sk., = Pirrelighed.

*irritere, ás. 1, erta, egna.

*isabel, e., = isabelfarvet.

*isabelfarvet, [sb. farve], mógulur; leirljós.

ise, s. 1, a) h. s., höggva ís, höggva vök: I. langs med Lande gera vök með landi fram. I. for Qvæget (til að brynna honum). — b) ás.: I. et Skib ind i Havnen; sb. indise. Skibet maatte ises ud af Havnen það varð að gera vök út úr höfninni handa skipinu.

Isen, [sb. ísarn], járn, er ekki haft, nema sem fremri partur í fáeinum orðum.

Isenbod búð þar sem fást ýmislegir smágripir úr málmi (nema úr gulli eða silfri) og annar smávarningur.

Isenfarve járnslitur. — b) eins konar litur sem dreginn er á ofna.

isengraa (sjaldh.) = jerngraa.

Isenkram ýmislegir smágripir úr málmi (nema úr gulli eða silfri) og annar smávarningur.

Isenkræmmer búðsölumaður sem hefur á boðstólum ýmislega smágripi úr málmi (nema gulli eða silfri) og annan smávarning.

iskjenke skenkja e-ð í eða á: Den iskjenkede Viin.

*Islam, sk., tyrkjatrú.

*Islamismus, sk., = Islam.

Island Ísland.

Islandsfarer íslandsfari. — b) íslandsfar

islandsk, n. -e, e., íslenzkur. — II) sem nafn er Islandsk = íslenzka.

Islænder, n. -e, kk., Íslendingur, íslenzkur maður.

Islæt ívaf, fyrirvaf.

isne sjá iisne.

*Isolation, sk., það að isolere eða være isoleret.

*isolere, ás. 1, gera e-ð viðskila við annað: I. sig taka sig út úr. — isoleret, sem e., afskekktur, einstakur; einn sjer, einmana.

*Isop, sk, (jurt) *hyssopus officinalis.*

ispænde spenna e-ð í: Er Remmen ispændt?

Isse, n. -r, sk., [hjassi], hvirfill á manni: En skaldet I. skalli. Sb. Hovedisse. — b) = toppur, tindur: Fjeldets I.

Issebeen hvirfilbein.

Issekant samkomur hvirfilbeinanna.

Isseplade flöturinn ofan á hvirflinum.

Issepunkt hvirfilpunkturinn á himinhvolfinu.

istandsætte, ás., hressa e-ð við (t. a. m. hús), gera að e-u, bæta: J. den forfaldne Bygning.

Istandsættelse, ft. -r, sk., það að istandsætte (aðgerð).

Istede, kl., [sh. istað], (úrelt) = Stigbøile.

istemme, ás., a) hefja upp söag: J. en Lovsang. — b) taka uadir þegar sungið er. — β) = samsiaaa e-u: J. en Andens Mening.

Ister, án ft., kl., [sb. ístra], fitau á magálnum (t. a. m. á svínum og gæsum).

Isterbug ístrumagi.

isterfed sem mikil kviðfita er á: Koen var i.

Isterslomme magáll.

Isterhoved (á Jótlaudi), skepna (svín eða gæs) sem ekki fæst tólg úr heldur fiat eða smolt.

Istermad tíki og feitmeti.

Istervom = Isterbug.

*Isthmus, sk., eið, grandi.

især, ao., einkum, eiakaalega, sjer í lagi, allra helzt (Grágás II, 8, í 3. kap.). — b) hver i. hver um sig.

Italiener, ft. -e, kk., ítalskur maður.

italiensk, ft. -e, e., ítalskur. — II) sem nafn er Italiensk = ítalska: Lære (tale) Italiensk.

*item, aa., sömuleiðis; slíkt hið sama.

*Iteration, ft. -er, sk., = Gjentagelse.

*iterativ, ft. -e, e., ítrekuaar-.

*Iterativ, ft. -er, kt., ítrekunarsöga.

*iterere, ás. 1, = gjentage.

itu, aa., [sh. í tvan, Fms. VII, 72, 193], í tvö (forul), í tvo hluti, í tvenat: Bryde noget i.

Iver sjá Yver.

Iver, án ft., sk., kapp, ákafi, ákefð: Forsvare en Sag med J. — b) ötulleiki: Forestaae sit Embede med J. stuada vel embætti sitt.

iverfuld (sjaldh.), keppiaa, ákafur; ötull.

ivershg = skinshg.

Iversyge = Skinsyge.

ivre, s. t, a) h. s., vera ákafur, vaadlæta: J. imod (vanda um) Ødselhed. — b) ás.: J. sig verða uppvægur.

ivrig, ft. -e, e., kappsamur, ákafur: En i. Beskytter af de Fortrængte mikið athvarf þeirra. En af hans ivrigste Venner mestu vinum hans. Være i. for noget vera mikið áfram um e-ð. — b) (sjaldh.), uppvægur, reiður: Et ivrigt Sind. — c) ötull: En i. Arbeider.

Ivrighed, án ft., sk., kapp, ákafi, ákefð. — b) ötulleiki.

iværksætte, ás., framkvæma: J. en Plan (Beslutning).

iværksættelig, ft. -e, e., framkvæmanlegur, gerandi.

Iværksættelighed, án ft., sk., það að vera framkvæmanlegur.

Iværksættelse, sk., það að iværksætte (framkvæmd).

J.

J, tiundi stafur í stafrofinu, kallaður Jod (líka Je), hefur sama atkvæði, og j á ísl.

ja, ao., a) já, ójá: Kommer han hjem i Dag? Ja! — Tjen mig heri. Ja. — Ja! hvad er herved at gjøre? — β) sem nafn, Ja, kl., jáyrði: Mit Ja er saa godt som dit Nei. Han gav mig sit Ja derpaa hana lofaði mjer því. Sige Ja til noget játa (jánka) e-u. — Han fik Pigens Ja eða Ja af Pigen hún tók honum. — b) meira að segja, auk heldur: Han formanede, han advarede dem, ja han lagde endog Trudsler til bjet þeim auk heldur hörðu.

Jabroder sá seai jáakar öllu.

*Jaconet, kl., eios konar hvítur og gisiun vefnaður úr baðmull.

Jag, kl., [jag], (í tali), saatur, flaustur.

jage, s. 1, (líka jog í þál. t. í merkk. A, 3, B, 2), [jaga], A) h. s., 1) j. efter noget a) eiginl., elta e-ð, leggja e-ð í eiaelti, α) til að veiða það: J. efter Ræve. — β) í gamui: Drengen jagede efter (var að elta) Hønsene i Gaarden. — b) óeiginl., sækjast eptir e-u, líkjast í e-ð: J. efter Forlystelser. — 2) j. med noget (í tali), flýta sjer með e-ð: Du behøver ikke at j. saa stærkt med dit Arbeide. — 3) ríða eða aka í loptiau: J. afsted i fuldt Fiirspring. Han jog (reið eða ók) ind til Byen paa en Time. — B) ás., 1) um eltingar, a) um dýraveiðar, α) áo þol., vera á veiðum: I Dag er han ude at j. hann er á veiðum í dag. — β) með þal., elta: J. Ræve. J. en Hjort. — Den lille Hund kan j. den store hrekur stóra huudiau; sh. B, 2. — b) um annað, elta, sækja eptir e-u: Briggen blev jaget af en Fregat. — 2) reka, flæma: Han jog Hundea ud af Stuen. J. Qvæget sammen reka saman nautia. J. een paa Døren reka e-n út. J. Folk fra hverandre tvístra fólki sem hefur þyrpzt saman. Fjenden blev jaget paa Flugt reknir á flótta. — Han jager sine Folk fra Morgen til Aften (um þann sem er vinnuharður). — Han blev jaget af sin Tjeneste var rekina úr vistiani. Han blev jaget fra Gaard var rekinn af jörðunai.

Jagedag dagur þegar maður getur farið á veiðar; sjá greinina um Fangedag.

Jagelyst (sjaldh.) = Jagtlyst.

Jagen, sk., það að jage (einkum veiðar): Riden og J. er hans kjæreste Syssel.

Jageplads veiðistaður.

Jager, ft. -e, sk., 1) herskip sem á að elta annað skip. — 2) eius koaar segl (sh. Jagerbom). — 3) hvar um sig af báðum fremstu falblasunum á herskipi (sh. Jagtport).

Jagerbom sú rá sem það segl er á er Danir kalla Jager.

Jagetrosse eins kanar skipskaðall.

Jagt, ft. -er, sk., dugga.

Jagt, (sjaldh. í ft. -er), sk, veiðar, veiðiskapur (sh. var haun æ fremstr í öllum veiðiskap, Námv.) og veiði (dýra eða fugla): Gaae paa J. fara á veiðar. Kongen er paa J. á veiðum. I Dag holdes her en stor J. eru hjer miklar veiðar. Have en god J. veiða vel. Være øvet i Jagten vanur veiðimaður. — Der er ingen J. til denne Gaard þessari jörðu fylgir eagin veiði (eaginn veiðiskapur). — b) veiðimenn og dýrin sem þeir elta: Hele Jagten kom her forbi.

jagtbar, ft. -e, e., veiðanlegur: En j. Hjort (sem er með tvíkvísluðum hornum eða meir).

Jagtbetjening (konunglegt) veiðimaunsembætti.

Jagtbog veiðibók (bók um veiðar).

Jagtbøsse veiðibissa.

Jagtdag veiðidagor.

Jagteier veiðar eigandi (þegar talað er um dýra veiði eða fugla).

Jagtelsker sá sem hefur gamaa af veiðum.

Jagtembede = Jagtbetjening.

Jagtfolk, ft., veiðimeaa.

Jagtforordning tilskipunum veiðar.

Jagtfrihed rjettur á að veiða (á laodi): Han har kun J. for sin Person hana má einungis veiða sjálfur.

Jagtfugl veiðifugl (að sínu leyti eins og veiðihundur): „Falke eller andre Jagtfugle".

Jagtfølge fylgdarlið mikils háttar veiðimanns.

Jagtgaard = Jægergaard.

Jagtgevær = Jagtbøsse.

Jagtgrændse takmörk veiðistaðar (á landi).

Jagtherlighed hlunnindi í dýra veiði eða fugla.

Jagtherre = Jagteier.

Jagthest veiðihestur (hestur sem hafður er á veiðum).

Jagthold allt sem hafa þarf til dýra veiða eða fugla.

Jagthorn horn sem blásið er í á veiðum.

Jagthund veiðihundur.

Jagthuus veiðihús á skógi (sh. veiðihúð).

Jagtjunker eins konar oafnbót.

Jagtklæder, ft., veiðiföt.

Jagtkniv hnífur sem hafður er á veiðum.

Jagtkonst sú list að veiða dýr og fugla.

Jagtkrud púður sem haft er í veiðibissur.

jagtkyndig kænn við veiðar.

Jagtkyndighed, án ft., sk., það að vera jagtkyndig.

Jagtlyst, án ft., það að hafa gaaian af veiðum eða vera gefinn fyrir veiðar.

Jagtmaaned veiðimáouður (mánuður þegar farið er á veiðar).

Jagtmaleri veiðaskript (= peotaðar veiðar).

*Jagtmusik hljóðfæraþytur sem hafður er á veiðum.

Jagtord veiðimaonaorð.

Jagtorden riddaramerki sem e-m er veitt fyrir veiðar.

Jagtpidsk svipa sem höfð er á veiðum við huoda.

Jagtport hlið (port) á veiðimörkum. — 2) hvort um sig af þeim tveimur opum er fremstu fallbissur á herskipi eru í.

Jagtpæl takmarka-staur veiðistaðar.

Jagtraab óp eða kall veiðimanna.

Jagtredskab áhald til veiða: Jagtredskaber veiðartæki (Stjóro).

Jagtret, ao ft., rjettur á að veiða dýr eða fugla.

Jagtrettighed = Jagtret.

Jagtsadel tjettur söðull (eða hnakkur) sem hafður er á veiðum.

Jagtsag mál um veiðar.

Jagtselskab þeir sem eru saman á veiðum.

Jagtskilt merki sem veiðimenn hafa á fötum sínum.

Jagtskrig veiðimaona óp.

Jagtslot höll þar sem e-r stórhöfðingi hefur aðsetur sitt um veiðitímann.

Jagtsprøite eins konar leðurpípa til að slökkva með búsbruna.

Jagtspyd veiðiaspjót (sem einkanl. er haft á galtaveiðum).

Jagtstrækning veiðimörk (það svæði er menn veiða dýr og fugla).

Jagtstykke sönglag sem haft er á veiðum. — b) = Jagtmaleri.

Jagtstøvler, ft., veiðamannastígvjel.

Jagtsvend (fyrrum), hver af hinum minna háttar veiðimönnum stórhöfðingja.

Jagttaske taska veiðimanna.

Jagttid veiðitíð (sú tíð þegar vant er að fara á veiðar).

Jagttøi veiðartæki.

jagtvant, [sb. vænne], vanur veiðum.

Jagtvei veiðistigur (Gþl.).

Jagtveir veiðiveður (veður til dýra veiða eða fugla).

Jagtvogn ljettfær vagnategund.

Jagtvæsen allt sem til veiða heyrir.

Jaherre = Jabroder.

Jakke, ft. -r, sk., lafatreyja.

*Jalousie, sk., a) án ft., afbrýði (fornt) = hræðsla um konu sína eða mann sinn u. s. frv. — b) með ft. -r, gluggskýla.

*jaloux, óbreytanleg e., hræddur um konu sína eða e-n sem maður hefur þessa konar ást á.

*Jambe, ft. -r, sk., skjót og sein samstafa sem stuðull í kveðskap (⏑ —).

*jambisk, ft. -e, e., settur saman á þá leið að skömm samstafa standi jafnan framan við seina.

Jammer, án ft., sk., [sb. jarm-r], harmagrátur, harmakvein, vein, (sb. óp, víl og hið forna orð úlfaþytur): Man hørte J. af Qvinder og Børn. — b) eymd, hörmung, volæði.

Jammerdal eymdardalur.

jammerfuld aumur, vesæll, hörmulegur.

Jammerklage = Jammer a.

jammerlig, ft. -e, e., aumur, vesæll, α) aumlegur, aumkunarlegur: Et jammerligt Syn. — β) einskisverður: En j. Person. Skrive jammerlige Vers.

Jammerleie ból þar sem veikur maður liggur og píníst.

Jammersang (í tali) eymdaróður.

Jammerskade (í tali) ljótur skaði.

Jammerskrig harmakvein.

jamre, s. 1, [sb. jarma], 1) ás., í j. sig a) æja, hljóða, veina: Den Syge jamrer sig. — b) = 2: J. sig for een bera sig upp við e-n. — 2) h. s., kveina, harma sjer, bera sig illa, berast lítt af (fornt): J. over sit Tab.

Jamren, án ft, sk., það að jamre (harmakvein).

*Janitscharer, ft., (eiginl. nýir liðsmenn eða nýja-lið), tyrkneskt fótgönguIið.

*Janitscharmusik háværr hljóðfærasláttur hermanna.

*Januar, án ft., sk., janúar, miðsvetrarmánuður.

Jaord, [jáorð, Fms. VII, 305], a) jáyrði konu (sb. heyra skulu ok góðir menn jáyrði konu þeirrar eða meyjar, er fest verðr). — b) festar í votta viðurvist, festaveizla: Holde (drikke) J.

jappe sjá hjappe.

Japperi, kl., tafs.

*Jargon, kl., ruglað mállýzka.

Jarl, ft. -er, kk., [jarl], jarl.

Jarldømme, ft. -r, jarldómur, jarlsríki.

Jarlesæde jarlsbær (Nj.).

Jask sjá Hjask.

jaske sjá hjaske.

*Jasmin, sk., nafn ýmsra plöntutegunda.

*Jaspis, án ft, sk., eins konar gimsteinn.

*Jatagan sjá Yatagan.

jeg, gjör. et., [jeg f. ek]; mig, þol. og þiggj. et., [mig f. mik]; eig. et. er ekki hafður; vi, gjör. ft., [við f. vit]; os, þol. og þiggj. ft., [oss]; vores, eig. ft., (sjá greinina um vor), fn., jeg: „Man paastaaer, det skal være ubeskedent at sige: Jeg paastaaer, jeg mener", o. s. frv. Det er mig það er jeg. — b) Jeg, sem nafn: Hans eget Jeg er ham altid det vigtigste hann tekur sig ætíð fram yfir allt annað. Hun er hans andet jeg hann ann henni sem sjálfum sjer.

Jeghed, sk., (heimspekilegt orð), jegleiki.

*Jehovah, kk., jehóva (eiginl. hinn eilífi, hinn óumbreytanlegi).

*Jeremiade, ft. -r, sk., (sagt heldur í ónota), harmagrátur, harmakvein.

Jern, kl., [járn], a) án ft., járnið. — b) eins í ft., járnmilti eða járnverkfæri: Lægge een i J. setja e-n í járn, járna e-n (Fms. XI, 445). Klæde sig i J. (sb. voru þeir allir járnklæddir; sömul. járnfaldinn). — Talshættir: Smede Jernet, medens det er varmt taka gæs, meðan hún gefst. Have mange J. i Ilden hafa margt í takinu.

Jernaare járnæð (í jörðu).

jernagtig, ft. -e, e., járnkynjaður: En j. Smag járnbragð.

Jernalder járnöld.

Jernanker járnsinkill í múr.

Jernarbeide járnsmíði.

Jernbaand járngjörð.

Jernbane járnbraut.

jernbeslaaet sjá jernbeslagen.

Jernbeslag járn sem slegið er á e-ð til styrktar eða hlífðar.

jernbeslagen (líka jernbeslaaet), [sb. beslaae], járnaður (t. a. m. í járnaðir vagnar), járnvafinn, járnvarður.

jernblaa blár eins og járn sem runnið er á.

Jernblik útbeitt járn.

Jernbolt = Bolt 1.

Jernbrev (fyrrum), skírteini sem manni var gefið til þess að skuldarmaður hans gæti ekki sett hann í járn um tiltekinn tíma.

jernbunden, [sb. binde], járnbentur, járnaður (sb. kista stdr járnuð): Et jernbundet Skriin.

Jernbyrd, [járnburð-r], járnburður.

Jerndraaber, ft, = Jernolie.

Jernerts rauði sem járn fæst úr.

Jernfang járnáhöld (sb. Fang c): Træ- og J. áhöld úr trje og járni.

Jernfarve járnlitur.

Jernfiilspaan járnsvarf.

Jernfiilstøv smæsta járnsvarf.

Jernflid stál-iðni.

Jerngang = Jernaare.

Jerngitter járngrindur (sb. Gitter).

Jernglands eins konar járnrauði.

Jernglimmer steintegund.

jerngraa járngrár (á ísl. skjali).

Jerngreb, I) kl., járnhepti á vopni. II) sk., járnkvísl.

Jerngrube járnnámur.

jernhaard járnharður.

Jernhage járnkrókur; krókstjaki.

Jernhammer járnhamar, járnsleggja. — 2) staður þar sem járn er rekið eða beitt út.

Jernhandel járnverzlun.

Jernhandler sá er selur járn í hópakaupum.

Jernharv herfi með járntindum.

Jernhat járnhattur (ísl. sun. 1394).

Jernhelbred heiðinna manna heilsa.

jernholdende, [sb. holde], sem járn er í: J. Malm.

jernholdig, ft. -e, e., = jernholdende.

Jernholdighed, sk., það að vera jernholdig.

Jernhytte hús þar sem rauði er bræddur og járn steypt.

Jernjord eins konar járnkynjuð jarðartegund.

Jernkalk nokkurs konar ryð.

jernklædt, [sb. klæde], járnklæddur (sb. greinina um Jern, b).

Jernkram smá-járnvarn; járnarusl.

Jernkræmmer sá sem selur smá-járnvöru eða járnarusl.

Jernlæs vagnfylli af járni.

Jernmalm = Jernerts.

Jernokker rauði (*ferrum ochraceum*).

Jernolie járnolía (*oleum Martis*).

Jernopløsning járnbráð.

Jernovn járnofn.

Jernplade járnþynna.

Jernplov arðurjárn (plógur þar sem sá partur er ristir jörðina er af járni).

Jernport járnport (Stjórn).

Jernprøve járnraun a) það að reyna járn. — b) = Jernbyrd.

Jernpulver járndupt (dupt úr járnasvorfi).

Jernredskab járnverkfæri.

Jernrist járnrist.

Jernrive hrífa með járntindum.

Jernrust járnryð.

Jernsand sandur sem járn er í.

Jernseng járnsæng.

Jernsinder, ft., sindur af járni.

jernskaftet járnskeptur.

Jernskinne löng og mjó járnþynna, einkum hjólgjörð úr járni.

Jernskriin járnskrín eða járnbent skríu.

Jernskæl sindur af járni.

Jernslag eins konar járnhamar.

Jernsmag járnbragð.

Jernsmed járnsmiður.

Jernsmeltning járnbræðsla (það að bræða járn úr rauða).

jernsort gljásvartur.

Jernspaan = Jernfiilspaan.

Jernstang járnmilti.

Jernsteen = Jernerts. — b) sjer hver steintegund sem járn er í.

jernstærk sem hefur heiðinna manna heilsu.

Jernstøberi járnsteypuhús.

Jernsværte svartur litur búinn til úr járnryði.

Jerntraad járnvír.

Jerntøi = Jernfang.

Jernurt (jurt) *verbena officinalis*.

Jernvand járnvatn (vatn sem smá járnkorn eru brædd í).

Jernvarer, ft., járnvara, járnsmíði: Handle med J.

Jernvitriol brennisteinssýra sem járn er bráðnað í.

Jernvægge = Vægge.

Jernværk járnnámur.

Jernværktøi verkfæri (áhöld) af járni.

Jertegn, ft. eins, kl., [jartegn], jarteikn = merki (það sem er til merkis um e-ð). — b) fyrirburður. — c) (hálf-úrelt), jarteikn = stórmerki, kraptaverk.

*Jesuit, ft. -er, kk., munkur af jesúreglu.

*Jesuiterkloster jesúmunkaklaustur.

*Jesuiterorden jesúmunkaregla.

*jesuitisk, ft. -e, e., sem jesúmunkareglu til heyrir eða líkist jesúmunkum.

Jette, ft. -r, kk., [sb. jötun-n], jötun, risi, bergrisi.

Jettegryde (norrænt orð), lítil skál í fjalli.

Jettehøi = Kæmpehøi, Kæmpedysse.

Jettekamp bardagi með Ásum og jötnum.

Jettekrig ófriður með Ásum og jötnum.

Jettequinde tröllkona, skessa.

Jetteslægt jötnaætt, bergrisakyn.

Jettestue svo er kölluð í Danmörku sjálf gröfin í haugum fornmanna þar sem hún stendur opin.

***Jeton**, ft. -s, sk., spilapeningur.

jevn sjá **jævn**.

jo, ao., A) þar sem vjer segjum nú **jú**, 1) eptir spurningu, sem neitun er í: Har han ingen Børn? Jo, han har mange á hann engin börn? Jú (, hann á mörg börn). Er han endnu ikke reist? Jo, han er er hann ekki farinn enn? Jú (, nú er hann farinn). — 2) í annars konar orðatiltækjum, a) tómt **jo**, í háði, líkt og það má nú segja: Jo! han har Ære af sin Opførsel sá hefur sæmd af hegðun sinni! — b) jo, jo, optast í skopi: Jo, jo! han er ikke lidt stolt af denne Ære það á að heita, að honum þyki þetta töluverð sæmd! hann þykist heldur enn ekki af þessari sæmd! Jo, jo! du kan troe jeg blev artig narret jeg segi þjer það satt, að jeg fór dáfallega sneypuför, eða þvíuml. — c) jo gjerne (það er) guðvelkomið: Maa jeg laane Hesten? Jo gjerne gerðu — geri þjer — svo vel! — d) jo nok það verður svo að vera, ójá: Maa han blive ude i Aften? Jo nok, naar han ikke kommer for silde hjem ójá, ef hann o. s. frv. — e) jo vist jú (með áherzlu) um það, sem annar hefur neitað á undan — f) jo men α) vist: Jo men har jeg seet ham! — β) þar sem vjer bætum ekki orðum við, en breytum að eins atkvæðinu: Jo men! det kan gjerne vare et heelt Aar endnu. Jo men! er det muligt? hvað ertu að segja! — g) jo saa men α) vist: Jo saa men har han været her i Gaar. — β) það verður svo að vera. — B) þar sem vjer getum alls ekki haft jú á ísl., 1) þar sem vjer sleppum því með öllu: Du har jo selv (sjálfur, með áherzlu) tilladt Drengen, hvad du nu vil forbyde ham. Det holdes jo dog for sundt, at bevæge sig það er þó haldið hollt, að hreifa sig. — 2) í tilvísunargrein, þar sem ingen eða ikke nogen fer á undan, er það haft í sömu merk. og ekki: Der er intet saa vanskeligt, som jo Mennesket har forsøgt ekkert er svo örðugt, að maðurinn hafi ekki reynt til þess. — 3) því, a) jo .... jo því .... því: Jo høiere man stiger, jo meer er man udsat for at falde því hærra sem maður kemst, því hættara er manni við falli. Det bliver jo længere, jo værre það fer síversnandi. Jo mere, jo bedre sem allra mest, svo mikið sem kostur er á. Jo før, jo hellere sem allra fyrst. — b) jo .... des eða desto því .... því: Jo mere man har, desmere vil man have mikið vill meira. Jo mindre man forhaster sig, desto før naaer man Maalet bíðendur eigu byr, en bráðir andróða; kemst, þó seinna fari. — þegar framgreinirnar með **jo** eru fleiri enn ein, þó er ætíð sett **des** eða **desto** í apturgreinina.

***Jockey**, kk., = **Hestepranger**. — b) þjónu í (enskum eða enskulegum) einkennisfötum sem er vanur við reiðar. Sb. **Rideknegt**.

Jod, (ft. **-der**), kl., nafnið á stafnum j.

***Jod**, kl., eitt af frumefnunum (haft til læknlogo).

***Jodin**, kl., = **Jod** (frumefnið).

jodle, áa. 1, [sb. **jóðla**], haft um eina konar söng þar sem orðin heyrast ekki.

jolle, b. s. 1, (eiginl. faro eitthvað á bát, en er haft í tali um að) oko i litlum og ljettum vagni: J. afsted.

Jolle, ft. -r, sk., A) bátur, a) hvers konar kæna. — b) skipsbátur. — B) eins konar skipskaðall.

Jolleblok skeggla er sá kaðall leikur í sem kallaður er **Jolle** (sb. **Jolle** B).

Jollebom tilbúningur utan á sumum skipum sem skipsbátarnir eru festir á.

Jollerøer sá sem rær skipsbátnum.

Jomfru, ft. **-er**, kvk., [sb. **jungfrú**], 1) um kvennmann, a) hrein mey. — b) jungfrú (nú framb. jómfrú), yngismey, yngisstúlka. — c) þjónustustúlka (meira enn vinnukona): Tjene for J. vera þjónustustúlka. Jomfruen i Huset. — d) portkona, skækja. — 2) um annað, a) meyjarmerki (á himninum). — b) eins konar járnuð hnyðja til að berja niður grjót með. — c) eins konar skeggla á skipi.

jomfruagtig, ft. -e, e, meylegur.

Jomfruborg kastali sem höfðingjadætur voru varðveittar í.

Jomfrubuur skemma, dyngja.

Jomfrudom, án ft., sk., = **Mødom**.

Jomfrudragt = **Pigedragt**.

jomfruelig, ft. -e, e, meylegur: J. Ynde (Undseelse, Kydskhed). Et jomfrueligt Væsen (fas).

Jomfrufarve meylegur litarháttur: Hun har endnu sin J.

Jomfruhonning hið tærasta hunang úr býflugnabúi. — b) fyrsta hunang eptir ungt býflygi.

Jomfruhud meyjarhörund.

Jomfruhuus hóruhús.

Jomfrukammer svefnklefi þjónustustúlku eða heimasætu.

Jomfrukarl karlmaður sem er allra mesta kveif.

Jomfrukloster klaustur (sb. **Kloster** b) handa stúlkum sem ekki eru af háum stigum.

Jomfruklæder, ft., meyjarbúningur.

Jomfrukrands blómhringur sem meyjar hafa á höfði. — b) = **Brudekrands**.

Jomfrukrænker, ft. -e, kk., sá sem spillir meydómi.

Jomfruleg leikur við meyjar.

Jomfrulevnet það að vera ógipt eða heimasæta. Sb. **Jomfrustand**. — b) lifnaður (siðferði) sem meyjum sæmir.

Jomfruliv = **Jomfrulevnet**.

Jomfruløve (meyljón) sjaldh. og skáldl. = **Sphinx**.

Jomfruolie tærasta viðsmjör sem fyrst rennur úr þrönginni.

Jomfruran meyjarrán eða meyjarán.

Jomfrurov = **Jomfruran**.

Jomfrurøver sá sem rænir mey eða meyjum.

Jomfrusind = **Pigesind**.

Jomfrustand = **Jomfrulevnet** a.

Jomfrustævne meyjafundur.

Jomfrusvend = **Jomfrukarl**.

Jomfrusvovel hreinn brennusteinn.

Jomfrusværm fyrsti býflygishnappur sem kemur út úr býflugnabúi árið eptir að nýtt býflygi er sett í það.

Jomfruvand eins konar vökvi til að lita á sjer kinnarnar úr.

Jomfruvox hið hreina vax undan nagn býflygi.

***Jongleur**, ft. -er, kk., = **Gjøgler** b.

***Jonk** (líka **Junke**), sk., kínverskur knör.

Jord, sk., [**Jord**: jörð = **Gjord**: gjörð], 1) án ft., a) jör`in (jarðarhnötturinn): Jorden dreier sig om Solen. — β) jörðin að því leyti sem hún er byggð af mannkyninu: Den syndefulde J. — γ) jörðin að því leyti sem menn eru grafnir þar: Stede et Liig til Jorden jarða lík. Følge een til Jorden fylgja e-m til grafar. Blive begravet i christen J. — δ) jörðin = yfirborð jarðarinnar: Gaae (ligge, sidde) paa Jorden. Falde paa Jorden falla til jarðar. Leve over Jorden ofan jarðar. Boe under Jorden niðri í jörðinni. — b) jarðvegur, mold, α) jarðvegur: En fed (mager, tør, fugtig, sandig) J. — β) mold: Et Læs J. — c) jarðarfrumefni; sb. **Kalkjord**, **Kiseljord**, o. s. frv. — 2) með ft. **-er**, land að því leyti sem það verður ræktað eða liggur undir e-n bæ: Gode (slette) Jorder gott (illt) land. Byens Jorder (allt land býjarins) ere udskiftede.

Jordaand jarð-andi, álfur.

jordagtig, ft. -e, e., jarðkynjaður.

Jordalder jarðar aldur (sb. **heimsaldur**).

Jordart jarðarfrumefni. — b) moldartegund: En frugtbar J.

Jordarve = **Arve**.

Jordaxe kyrlína jarðarinnar (sb. **Axe**).

jordbaaren, [sb. **bære**], sem á jörðu er borinn (fæddur): Jordbaarne Væsener jarðneskar verur.

Jordbad moldarbað.

Jordbakke = **Jordhøi**.

Jordbane braut jarðarinnar í kringum sólina.

Jordbeboer jarðbyggir.

Jordbed moldarreitur.

Jordbeg nafn á ýmislegri jarðfitu (þar af er **Asphalt** eða **Jodebeg** ein tegund)

Jordbesiddelse jarðeign.

Jordbeskrivelse jarðarlýsing; landaskipunarfræði.

Jordbeskriver, ft. -e, kk., sá sem ritar jarðarlýsingu eða landaskipunarfræði.

jordblande blanda e-u saman við aðrar jarðtegundir.

Jordblanding sambland (eða samblöndun) ýmsra jarðartegunda.

Jordbo = **Jordbeboer**.

Jordbor jarðnafar.

Jordborger, a) = **Jordbeboer**. — b) = **Verdensborger**.

Jordboring borun jarðarinnar (með jarðnafri).

Jordbrand = **Jordild**.

Jordbristning það að jörðin rifnar eða springur í sundur.

Jordbrug, kl., jarðyrkja, jarðarrækt: Det engelske J.

jordbrugende, [sb. **bruge**], = **agerdyrkende**: Et j. Folk.

Jordbruger jarðyrkjumaður.

Jordbund jarðvegur.

Jordbær jarðarber; einnig = **Jordbærplante**.

Jordbærbed jarðberjareitur.

Jordbæriis eins konar frosið sælgæti (sb. **Iis** b) með jarðarberjasafa saman við.

Jordbærplante jarðberjaplanta.

Jordbærsaft jarðberjasafi.

Jordbæver eins konar hjúr (dýr) sem heldst við í jarðholum einu sjer.

Jorddamp gufa sem leggur upp af jörðinni.

Jorddannelse jarðarlögun.

Jorddannelseslære jarðlögunarfræði.

Jorddeling landskipti (það að skipta landi í parta).

Jorddelingslære landskiptisfræði.

Jorddige = **Jordvold**.

Jorddrift jarðyrkja.

Jorddrot = **Godseier**, (sb. landsdrottinn).

Jorddyrker jarðyrkjumaður.

Jorddyrkning jarðyrkja.

Jorddyrkningslære jarðyrkjufræði.

Jorddæmning stífla úr torfi eða hnausum.

Jorddøn dunur í jörðu.

jorde, áa. 1, [jarða], jarða, leiða (Fms. I, 254): J. et Liig.

Jordeblee (sjaldh.) = **Liiglagen**.

Jordebog jarðabók, hjáleiguskrá, máldagabók.

Jordefærd líkferð (Fms. XI, 281; sb. **Begravelse**).

jordegen, a) sem sjálfur á ábýlisjörð sína, sem býr á eignarjörð sinni: Jordegne Bønder. — b) jordeget Gods eignarjörð.

Jordegn hálfa jarðar.
Jordegods jörð sem e-r á, einkum stórjörð, fasteign.
Jordegodseier jarðeigandi.
Jordegodshandel jarðakaup.
Jordeiendom fasteign, lendur (Band.).
Jordeier jarðar eigandi.
Jordeklæde = Liiglagen. — Jordeklæder, ft., = Liigklæder.
Jordelagen = Liiglagen.
Jordelin lín sem vafið er að höfði dauðrar konu áður hún er grafin.
Jordelse, sk., það að jorde.
Jordemoder nærkona (Stjórn), yfirsetukona, ljósmóðir.
Jordemoderkonst yfirsetukunnátta.
Jordemoderskole yfirsetukvenna-skóli.
Jordepragt = Liigpragt.
Jorderige jarðríki, veröld: Jorderiges Sorger (Pragt, Herlighed).
Jordested = Gravsted.
jordet, ft. jordede, e., (sjaldh.) = jordagtig.
Jordetøi = Liigtøi.
Jordfald jarðfall.
Jordfarve moldarlitur. — b) litur úr jarðtegundum.
jordfarvet, ft. -farvede, e., = muldfarvet.
jordfast, [jarðfast-r], eiginl. jarðfastur: Jordfaste Eiendomme fasteignir. Sb. urørlig. — b) sem land fylgir: J. Huus (sb. Huus l, A, 2, b).
Jordfedme, ft. -r, jarðfita.
Jordflade yfirborð jarðar.
Jordfoster afsprengi jarðar.
jordfri (sjaldh.), afgjaldslaus.
Jordfrost klaki i jörðu.
Jordfrugt jarðarávöxtur (einkanl. það sem á jörðu vex, en ekki á trjám).
jordfugtig (sjaldh.), sem dregur í sig raka úr jörðu, rakur, saggasamur: En j. Kjelder.
Jordfugtighed, sk., það að vera jordfugtig.
Jordfund það sem finnst í jörðu.
jordfunden, [sb. finde], fundinn í jörðu: Jordfundet Gods.
Jordfyld mold (eða jörð) sem e-ð er fyllt með.
Jordfællesskab það að tveir eða fleiri hafa óskiptu af óskiptu landi.
jordfæste, ás., = jorde.
Jordgang jarðgöng (að sinu leyti eins og jarðhús). — b) gata í garði eða engi. — c) = Jordvandring.
jordgjemme, ás., fela e-ð í jörðu: Jordgjemt Gods jarðfólgið fje (Gþl.), jarðfje (Grágás).
Jordgjødning áburður úr jörðu, mold sem áburður.
Jordgods miðblöðin á tóbaksjurtinni.
Jordgrav gryfja, jarðhola.
jordgravet, [sb. grave], jarðfólginn, (sb. jordgjemme).
Jordgrund (sjaldh.) = Jordbund.
Jordgrøft = Grøft.
Jordgud jarðarguð (þ. e. maðurinn).
Jordgulv moldargólf.
Jordhals = Eide.
Jordharpe moldarsáld.
Jordhule jarðhellir (Stjórn).
Jordhumle nafn á tveimur jurtategundum (*hypericum perforatum* og *hypericum quadrangulum*).
Jordhuus moldarhús.
Jordhytte moldarkofi.
Jordhøi haugur, hóll, hæð, jörfi.
Jordhør = Bjerghør.
Jordiis klaki í jörðu.
Jordild jarðeldur (Trójum.).

jordisk, ft. -e, e., jarðneskur, jarðlegur (El.; sb. guð gaf honum .... ríki mikil at þessa heims tign, 625): Et j. Paradiis J. Lyksalighed. Et j. Væsen.
Jordkjelder jarðhús (sem ekki er undir öðru húsi): Gjemme Kartofler i en Jordkjelder.
Jordkjærlighed (sjaldh.), jarðarást (ást á allri jörðinni).
Jordkjøb jarðakaup.
Jordklode jarðarhnöttur.
Jordklump moldarkökkur, (sb. hnaus).
Jordkloft jarðgjá (Stjórn).
Jordkrebs (skorkvikindi) *gryllus gryllotalpa.*
Jordkreds hringur utan um jörðina. — b) kringla heimsins.
Jordkul jarðkol (viðarkol sem finnast í jörðu).
Jordlag jarðlag.
Jordlegeme, a) jarðarhnötturinn (jörðin) sem hlutur sjer. — b) náttúruhlutur á jörðinni. — c) jarðneskur líkami.
Jordleie, kl., lega á berri jörðu.
Jordleie, sk., = Jordskyld.
Jordliv jarðlíf (J. H.), hið jarðneska (stundlega) líf.
Jordlod jarðarpartur.
Jordloppe (skorkvikindi) *chrysomela oleracea.*
Jordlyd hljóð sem heyrist í jörðinni.
jordløs londlous, *α*) sem ekkert land liggur til: Jordløse Huse. — *β*) sem ekkert land hefur (undir): „Den jordløse Almue."
Jordløsning lausn (ripting) á jörðu.
Jordmaal = Landmaal.
Jordmaaler = Landmaaler.
Jordmaaling = Landmaaling.
Jordmandel (jurt) *cyperus esculentus.*
Jordmon = Jordsmon.
Jordmos mosi er vex á jörðunni (en ekki á trjám eða steinum).
Jordmuus = Agermuus, Markmuus, Skovmuus.
jordnær (sem er) niðri við jörðu.
Jordnød (planta) *lathyrus tuberosus.*
Jordolie jarðolía.
Jordomseiler sá er siglir kringum jörðina.
Jordomseiling það að sigla í kringum jörðina.
Jordomvæltning umbylting í jörðunni.
Jordplet landpetti. — b) díll sem kemur á fat er hefur legið á jörðu.
Jordpranger jarðamangari (sá sem allt af er að selja jarðir eða jarðarskika til að græða á þeim).
Jordran, [sb. landrán, Fms. VI, 27], landrán (þegar merkjum er raskað). — b) rán í annars landi.
Jordrebning landsmæling með vað.
Jordrotte völskutegund.
Jordrydning ruðning (hreinsun) lands (að járn og grjóti o. s. frv.).
Jordryg ás, jörfi.
Jordrystelse = Jordskjælv.
Jordrøg móða upp af jörðunni.
Jordsalt = Steensalt.
Jordsand sandur sem grafinn er úr jörðu.
Jordskade jarðarspell.
Jordskifte, 1) landskipti (það að skipta landi eða löndum í parta). — 2) = Mageskifte.
Jordskiftning = Jorddeling, Jordskifte 1.
Jordskiftningslære = Jorddelingslære.
Jordskjel landamerki.
Jordskjælv, kl., jarðskjálfti, landskjálfti.

Jordskorpe yfirborð jarðarinnar.
Jordskred skriða.
Jordskud = Jordskred.
Jordskuf, kl., jarðvarp.
Jordskygge skuggi jarðarinnar.
Jordskyld landskuld. — b) landskattur.
Jordskyldsbog jarðaverðsbók.
Jordslag blettir á fötum sem legið hafa á rakri jörðu.
jordslagen, [sb. slaae], (um föt), sem komnir eru blettir á af því að liggja á rokri jörðu: Tøiet er blevet jordslaget.
Jordslange höggormur sem hefst við á landi.
Jordsmag moldarbragð.
Jordsmon, a) = Jordstrækning, Jordeiendom. — b) jarðvegur: Ikke ethvert J. er lige tjenligt til enhver Sædart.
Jordsmul moldarmylsna.
Jordsnegl = Landsnegl.
Jordspaakastelse það að presturinn kastar moldu á líkkistu.
Jordspart = Jordlod.
Jordspilde = Jordskade.
Jordspætter, ft., = Jordpletter (Jordplet b).
Jordstrimmel spilda.
Jordstrækning landspartur að stærðinni til.
Jordstrog land einkum að loptslaginu til: Et koldt (hedt) J.
Jordstød það að jörðin kippist við, landskjálfti sem kemur snöggt. — 2) trjestofn sem er eptir í jörðu.
Jordsvale (eins konar svala) *hirundo riparia.*
Jordsvamp svöppur sem vex á jörðunni (en ekki á trjám eða í sjó).
Jordsynkning = Jordfald.
jordsætte, ás., (sjaldh.) = jorde.
Jordtaage þoka upp úr jörðunni, (sb. dalalæða, kerlingarvella).
Jordtavle tafla sem jörðin er dregin upp á.
Jordtue = Tue.
Jordtange landtangi.
Jordudstykning landskipti í smáparta.
Jordvand vatn í eða á jörðu eða sem kemur úr jörðu.
Jordvandring heimsdvöl (B. Th.).
Jordvei moldargata.
Jordvinde upprjett vinda.
Jordvold jarðveggur (að sínu leyti eins og jarðborg).
Jordvædske væta í jörðu.
Jordvæg jarðveggur (sb. Jordvold).
Jordvæxt planta sem á landi vex (en ekki í sjó).
*Jour, sk., (eiginl. dagur), þjónustudagur foringja.
*Journal, ft. -er, sk., dagbók; tímarit.
*journalisere, ós. 1, bóka (það að rita e-ð í dagbókina).
*Journalist, ft. -er, kk., tímaritshöfundur.
*Journalistik, sk., allt sem lýtur að tímaritum.
*jovial, ft. -e, e., glaðlyndur, málhreifur.
*Jovialitet, sk., glaðlyndi.
Jubel, án ft., sk., gleði og glaumur, fagnaðaróp, fögnuður.
Jubelaar fagnaðarár *α*) fyrsta ár aldar. — *β*) fyrsta ár í síðara hlut (51. ár) aldar. — *γ*) það ár þegar hátíð er haldin í minningu fagnaðartíðinda sem gjörzt hafa fyrir 25 eða 50, 100 eða 1000 árum.
Jubeldag fagnaðardagur (þ. e. dagur þegar fagnaðarhátíð er haldin).
Jubeldigt fagnaðarljóð (ljóð sem orkt eru út af fagnaðarhátíð).
Jubelfest = Jubelhøitid.

Jubelglæde, a) = Jubel. — b) gleði á fagnaðarhátíð (og vegna hennar).
Jubelhøitid fagnaðarhátíð.
Jubelmynt peningur til minningar um fagnaðarhátíð.
Jubellærer só sem verið hefur prestur eða kennari í 50 ár.
Jubelprædiken prjedikun á fagnaðarhátíð.
Jubeloldding maður sem hefur verið e-ð (t. a. m. embættismaður) í 50 ár — að því leyti sem nokkuð er haft við í minningu þess.
Jubelraab fagnaðaróp.
Jubelsang gleðisöngur, fagnaðarsöngur.
Jubelskrig = Jubelraab.
Jubeltale ræða ó fagnaðarhátíð (og út úr henni).
*Jubilar, kk., = Jubellærer.
*jubilere sjá juble.
*Jubilæum, kl., = Jubelfest.
juble (og í tali jubilere) (har), b. s. 1, æpa fagnaðaróp, klappa lof í lófa.
*Judaismus, sk., = Jødedom.
*Judicium, kl., = Dømmekraft.
Juleaften, [jólaaptan-n, Fms. IV, 480], aðfangadagskvöld, jólanótt.
Juleblus = Julelys.
Julebuk maður undarlega búinn sem hræðir börn á jólunum og hefur ýmisleg dlæti.
Juledag jóladagur a) = første Juledag jóladagurinn fyrsti, jóladagurinn sjálfur. — b) dagur í jólum: Første (anden) J. fyrsti (annar) í jólum.
Julefest = Julehøitid.
Julefred jólafriður (60), jólagrið (60).
Julegave jólagjöf.
Julegilde jólaveizla.
Juleglæde jólagleði.
Julehelligt, kl., (fyrrum), jólin frá fyrsta í jólum til þrettánda.
Juleholb jólahald.
Julehøitid jólahátíð, jólahelgi.
Julekage eins konar jólabrauð.
Julekalv kálfur sem er borinn um jól.
Juleleg leikur sem tíðkast á jólunum. — b) = Panteleg, Selskabsleg.
Julelys ljós sem látið er brenna á jólanóttina; jólakerti.
Julemaaned jólmánuður (sb. Rímb. og Fms.).
Julemorgen jólamorgun (fornt).
Julemærke veðurmerki næstu tólf daga eptir jóladaginn fyrsta; (sb. jólaskrá). — b) hvers konar merki sem eru: Hvis ikke alle Julemærker slaae feil.
Julenat jólanótt.
Juleoffer jólaoffur (presta).
Julepsalme = Julesang.
Julequeld = Juleaften.
Juleredsel smá-gjöld sem prestum eru goldin um jólin.
Julesang jólasálmur.
Julesnee snjókomn um jól.
Julestue fólk sem er komið saman til jólaskemmtunar.
Juletid jólatíð.
Juletræ grænt trje sem kerti eru hengd í og ýmislegar smá-gjafir á jólunum.
Juletønde öltunna sem er ætluð til jólanna.
Juleuge jólavika.
Julevise jólakvæði.
*juliansk, ft. -e, o., i den julianske Calender, hið forna rímtal, (er Julius Caesar kom á).
*Juli, án ft., sk., júlí, miðsumarsmánuður.
Junge, ft. -r, sk., (sjaldh.), skjóla til að sökkva í brunn, (sb. Brøndspand).
*Junctur, ft. -er, sk., samtenging, samkomur, liður.
*Juni, án ft, sk., júní, nóttleysumánuður.
*junior yngri.
*Junke sjá Jonk.
Junker, ft. -e, kk., jungherra: Han vil være J. (í tali) hann er að spjátra sig. — b) sem optari partur í sumum nafnbótum; sb. Hofjunker, Kammerjunker, Jagtjunker, Ridejunker.
junkeragtig, ft. -e, e., jungherralegur, spjátrungslegur.
junkerere, h. a. 1, (í tali) láta mikið, vera mikill á lopti, spjátra sig.
Junkerering, sk., það að junkerere.
Junkerlevnet jungherralegt athæfi.
Junkervæsen spjátrungsskapur.
*junonisk, ft. -e, o., (um kvennmann), tignarlegur.
*Junta, sk., stjórnarnefnd (á Spáni eða í Portúgal).
*Jura, ft. (af Jus, kl.), lög = lögvísi.
*juridisk, ft. -e, e., sem lýtur að lögum: Det juridiske Facultet lagadeildin (í háskólanum). En j. Professor prófessor í lögum. J. Examen (próf í lögum). Et j. Skrift lagarit. Et j. Beviis lagasönnur.
*Jurisdiction, ft. -er, sk., þinghá.
*Jurisprudents, sk., lögvísi.
*Jurist, ft. -er, kk., lögmaður (lögfræðingur).
*Jury, sk., dómnefnd (eins og á Íslandi í fornöld).
*Jus, kl., (Jura í ft.), lög, lögvísi.
*Jus, sk., kjötsafi.
just, ao., (í tali), a) beint (svo að öngvu skakkar): J. saameget, som der behøves. — b) um tíð, jafnt (t. a. m. ok jafnt í því hann stakaðe, Fms. XI, 133): J., som han kom.
*Justeermester sá sem er settur til umsjónar um vogir og mæliker og mælikvarða.
*justere, ás. 1, rjetta (marka) vogir og mæliker og mælikvarða: En justeret Alen (Skjeppe, Tønde, Vægt).
*Justerer, ft. -e, kk, = Justeermester.
*Justitiarius, kk., dómenda forseti (P. Þ.), dóms-oddur (sb. Fms. VIII, 57).
*Justits, án ft., sk., = Retspleie.
*Justitsbetjening = Retsbetjening.
*Justitsbetjent = Retsbetjent, (sb. justisi, Ilist.).
*Justitscollegium dómsmála-stjórnarráð.
*Justitsminister dómsmála-stjórnarherra.
*Justitsraad, (kk.), eins konar nafnbót.
*Justitssag dómsmál.
Juul, án ft., sk., [jól], jól: Tiden imellem J. og Fastelavn (þ. e. frá upphafi jólanna til föstuinngangs). Reise paa Landet i Julen. — Lege J. hafa leiki um jólin. Bære Julen ud (eða af Dør) (koma á e-n stað um jólin og vilja ekki þiggja neitt).
*Juveel, ft. Juveler, sk., skyggður gimsteinn.
*Juveleer (líka Juvelerer), kk., gimsteinasmiður (sá sem greypir gimsteina í gull eða silfur og hefur þess konar dýrgripi til sölu).
*Jux, kl., það sem er hund-ónýtt, ótæti, (sb. hull, rugl, þvættingur).
*Juxtaposition, sk., (eiginl. viðursetning), viðurauking (það að e-ð festist utan við annað).
Jyde, ft. -r, kk., Jótlendingur (Jótar í ft.).
Jydekar svart jótlenzt ker úr svörtum leir.
Jydekarl jótlenzkur vinnumaður.
Jydepande jótlenzk panna úr svörtum leir.
Jydepotte jótlenzkur leirpottur úr svörtum leir.
Jydestromper, ft., jótlenzkir sokkar.
jydsk, ft. -e, e., jótlenzkur. — II) sem nafn er Jydsk = jótlenzk mállýzka: Tale Jydsk.
Jæger, ft. -e, kk., veiðimaður: Han er en god J. — b) eins konar liðsmaður: Et Regiment Jægere.
Jægerbolig bústaður veiðimanns.
Jægerdragt veiðimannabúnaður.
Jægerdreng piltur sem er að nema veiðar.
Jægergaard garður þar sem veiðimaður e-s höfðingja býr, og allt er geymt það er til veiða heyrir.
Jægergarn net veiðimanna (sem höfð eru á veiðum).
Jægerhorn = Jagthorn.
Jægerhuus = Jægerbolig.
Jægerkonst = Jagtkonst.
Jægerlevnet lifnaðarhættir veiðimanna.
Jægermester yfirveiðimaður (stórhöfðingja).
Jægerret siður veiðimanna. — b) þing um þess háttar málefni er lúta að veiðum.
Jægerskilt = Jagtskilt.
Jægersprog orðfæri veiðimanna: Det hedder saa i Jægersproget það er kallað svo af veiðimönnum.
Jægertaske = Jagttaske.
jætte, ás. 1, [játta], (hálf-úrelt), heita e-u.
jævn (líka ritað jevn), ft. -e, e., [jafn], a) sljettur: En j. Vei. — b) þjettur og kekkjalaus: J. Velling. — c) jafn (að stærð): En j. Deling. — d) mátulega hægur, meðal-: Gaae en j. Gang. Tale i en j. Tone. — e) óbreyttur α) líkt og hispurslaus, daginn og veginn: Uagtet hans høie Stand, har han Ord for at være en j. Mand. — β) ekki neitt framúrskarandi: J. daglig Mad. — γ) um orðfæri, viðhafnarlaus.
jævnaarig jafnaldra.
jævnaldrende jafnaldra: Deres Jævnaldrende þeirra jafnaldrar. — b) = jævntidig, samtidig.
jævnbaaren, [sb. bære], jafnborinn (fornt).
jævnblandet, [sb. blande], blandaður saman af jöfnum pörtum.
*Jævnchristen, sem nafn, (fornl.) = Medchristen.
Jævndannelse (sjaldh.), það að vera jævndannet.
jævndannet, [sb. danne], (sjaldh.), jafn e-u að lögun. — b) jafn e-u að tiltölu.
jævndeelt, [sb. dele], sem jafnt er skipt.
Jævndøgn jafndægur, jafndægri, jafnnætti (Myndab.).
Jævndøgnslinie jafndægurshringur (Rímb.).
Jævndøgnsstorm jafndægurssstormur.
jævne, ás. 1, [jafna], a) sljetta: J. Veien. — b) þjetta spónamat: J. Suppe med Meel. — c) miðla málum: J. en stridig Sag. — d) skipta jafnt með, (sb. taka jöfnum höndum): J. med sine Medarvinger.
Jævne, sk., [jafna], jöfnuður, samjöfnuður (sb. komast í samjöfnuð við e-ð): Være i J. med een standa e-m jafnfætis, jafnast við e-n. Holde en Ting J. med en anden meta e-n hlut jafnt öðrum. — b) (í almúgatali), i J. ved (líka tómt jævne — sem ao. — ved, eða eintómt jævne sem fs.) við hliðina á e-u, rjett hjá e-u, rjett við.
jævne, sem ao. og fs., sb. Jævne b.
Jævnet, nafn, [jöfnuð-r], (úrelt), jöfnuður, jafngirni.
jævnføre bera e-ð (jafna e-u) saman við annað: J. et Sted hos en Forfatter med et andet.
jævngammel jafngamall.
jævngod jafngóður.
jævngyldig jafnmætur.
Jævnhed, sk., það að vera jævn: Markens J. — J. i Sindet jafnlyndi. — O. s. frv.

Jævnhold (líka Jævnshold), í orðotiltæk. til J. (sem einkum er haft í almúgatali), til jafnaðar, að (öllum) jafnaði; hverndagslega.

jævnholde, ás., = jævnføre.

jævnhugge höggva e-ð sljett.

Jævning, sk., a) það að jævne. — b) komme J. paa (þjettn) Suppen.

Jævning, ft. -er, kk., [sb. jafningi], jafningi: Jævninger brydes bedst (orðskv.; sb. jafnir löngum leika bezt, jafnir baggar fara bezt, jafnir fiskar spyrðast bezt). „Keiser Carl og hans tolv Jævninger". — b) = Jævningsmand.

Jævningsmand (i fornum lögum), jafnaðarmaður (Fms. IX, 327), gjörðarmaður í máli.

jævnlig, a) ft. -e, e., (varla haft í et.), optlegur, sifeldur: Jævnlige Reiser. — b) sem ao., jafnaðarlega, optlega, opt: Han kommer j. til mig.

Jævnlige, ft. eins (og miklu tíðkanlegri enn et.), kk., = Jævning a: Man omgaaes helst sine J.

Jævnlinie, a) i J. med noget jafnhátt (eða jafnlágt) e-u. — b) (sjaldh.) = Jævndøgnslinie.

jævnløbende, [sb. løbe], samsíðanlegur.

Jævnmaal það að vera þráðbeinn: Muren holder ikke J. er ekki þráðbeinn. — b) rjettur jöfnuður, það að vera við sig, tiltula.

Jævnmenneske (fornl.) = Medmenneske.

Jævnshold sjá Jævnhold.

jævnsides, ao., við hliðina á e-m eða e-u, samsíða e-m: De boe j. hvor við hliðina á öðrum.

jævnsidig, ft. -e, e., samsíða: Jævnsidige Vinkler (tvö horn sitt hvoru megin við línu).

jævnsindet jafnlyndur.

jævnskiftet, [sb. skifte], (sjaldh.) = jævndeelt.

jævnstrøgs, ao., (sjaldh.), samsiðanlega.

jævntidig = samtidig.

jævntraadet, ft. -traadede, e., sem ekki eru hólar eða hnökrar í: J. Lerred.

jævntyk allur jafnþykkur eða jafndigur.

Jævnvidde jöfn vídd, jöfn víðátta.

Jævnvægt = Ligevægt.

Jøde, ft. -r, kk., [sb. Júði, Stjórn], Gyðingur.

jødeagtig, ft. -e, e., gyðingalegur.

Jødebarn barn sem er gyðingaþjóðar.

Jødebeg sjá greinina um Jordbeg.

Jødedom, án ft., sk., gyðingatrú og sjerhvað sem henni fylgdi: „J. og Hedenskab".

Jødedreng piltur sem er gyðingaþjóðar.

Jødefolk, a) án ft., gyðingafólk, gyðingaþjóð, gyðingalýður. — b) í ft., Gyðingar; Der boe J. i Huset.

Jødegade stræti (í borg) þar sem eintómir Gyðingar eiga heima.

Jødekage eins konar brauð (sem Gyðingar búa til).

Jødekirke samkunduhús Gyðinga.

Jødekone kona e-s Gyðings.

Jødekonge konungur Gyðinga.

Jødeland Gyðingaland, Jórsalaland.

jødelig, ft. -e, e., (sjaldh.) = jødisk.

Jødemynt hebreskur peningur.

Jødepige stúlka sem er gyðingaþjóðar.

Jødepræst kennimaður gyðingasafnaðar.

Jødeskat gyðingaskattur.

Jødeskole skóli handa gyðingabörnum.

Jødesprog gyðingamál.

Jødesøndag gyðingahelgi (laugardagurinn).

Jødetro gyðingatrú.

Jødinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er gyðingaþjóðar.

jødisk, ft. -e, e., (gyðinglegur, 655), gyðingalegur, gyðingslegur: Den jødiske Historie gyðingasaga. Den jødiske Religion gyðingatrú. Det jødiske Folk gyðingafólk, gyðingaþjóð, gyðingalýður, Gyðingar.

Jøkel, ft. Jøkler, sk., [jökul-l], jökull.

K.

K, ellefti stafur í stafrofinu, kallaður Kaa, hefur haldizt óbreyttur fyrir framan n í upphafi orða, þar sem vjer erum nú vanir að nefna h í stað þess, (sb. Knap hnappur).

Kaa, sk., [sb. kjói?], (sjaldh.) = Allike.

Kaabe, ft. -r, sk., [kápa], kvennkápa. — b) fyrrum einnig um karlmannakápur (sb. Bispekaabe).

Kaabedreng piltur sem ber kápu e-s á eptir honum.

kaabeløs kápulaus.

kaad, ft. -e, e., [kát-r], a) (einkanl. um skepnur), ólmur, sem leikur er í: En k. Hest. — b) galsafullur, galsafenginn, keskinn, ósvífinn: En k. Dreng. Have en k. Mund. — c) lauslátur.

Kaadhed, án ft., sk., galsi, keskni. — b) lauslæti.

kaadmundet, ft. -mundede, e., fjölmálugur, (sb. kjaptfor), áknstasamur (Vígagl.).

kaage, h. s. 1, [kaga], (úrelt), kaga (forn), gægjast. Sb. kige a.

Kaal, án ft., sk., [kál], kál. — b) kálgrautur. Óeiginl. orðatiltæk.: Gjøre K. paa noget stúta e-u.

Kaalbed kálreitur.

Kaalbøtte sjá Kolbøtte.

Kaaldag káldagur (sá vikudagur þegar vant er að borða kál).

Kaalgaard kálgarður.

kaalgrøn kálgrænn.

Kaalhoved kálhöfuð.

Kaaljern káljárn,

Kaaljord káljörð.

Kaalkniv verkfæri til að brytja kál með.

Kaallugt kálþefur; kálgrautarþefur.

Kaalmarv mergurinn í kálleggnum.

Kaalorm eins konar ormur sem jetur kálið.

Kaalrabi, ft. eins, sk, gulrót.

Kaalsmag kálbragð.

Kaalstok kálleggurinn.

Kaaltorv káltorg.

Kaar, ft. eins, kl., [sb. kjör], a) án ft., = völ: Have Kaaret imellem at leve og døe. — b) án et., = hagir, ástand: Gode (slette, trange) K. Forbedre sine K.

Kaarde, ft. -r, sk., lítið sverð einkanl. haft sem lagvopn.

Kaardedusk sverðskúfur.

Kaardeflade kinn á sverði: Slaae een med Kaardefladen með flötu sverðinu.

Kaardefæste sverðshjölt.

Kaardehug högg með sverði.

Kaardeklinge sverðsbrandur.

Kaardeknap sverðsklót.

Kaardeplade sverðshjalt.

Kaardestik lag af sverði.

kaare, ás. 1, kjósa.

Kaarelse, sk., (sjaldh.), það að kaare.

Kaarerige (sjaldh.) = Valgrige.

Kaas, án ft., sk., = Curs n. Einnig (í tali) hver vegur sem er: Gaae sin K. halda leiðar sinnar.

*Kabbale, sk., hin leynilega gyðingaspeki.

*Kabbalist, ft. -er, kk., sá sem skilur hina leynilegu gyðingaspeki.

*kabbalistisk, ft. -e, e., sem lýtur að hinni leynilegu gyðingaspeki; einnig þungskilinn, myrkur.

Kabe, ft. -r, sk., leiðbeiningarmerki í hafnamynnum.

Kabel, ft. -er, kl., [sb. kaðal-l], kaðall.

Kabelgarn þáttur úr kaðli.

Kabellaring, sk., strengir sem festir eru við akkeriskaðalinn.

Kabellængde (eiginl. kaðalslengd, þ. e.) hjer um hundrað faðmar.

kabelslaae, ós., fljetta (strengi) eins og akkeriskaðlar eru fljettaðir.

Kabeltoug = Kabel.

Kabepenge, ft, það sem sjáferðamenn gjalda fyrir leiðbeiningarmerkin (sb. Kabe).

Kabliau, ft. eins, sk., (þorskur), *gadus morrhua*.

Kabuds, ft. Kabudser, sk., hetta, kofri.

Kabudskaal eins konar kál.

Kabys, ft. Kabysser, sk., = Skibskjøkken.

Kabyskedel matreiðsluketill á skipi.

Kabysrør reykpípa upp úr eldakompunni á skipum.

Kaffee, án ft., sk., kaffi: Lave (koge, klare, tragte) K.

kaffeebruun móbrúnn.

Kaffeebrænder, sk., járn-áhald sem kaffi er brennt í.

Kaffeebrød brauðtegund sem dýft er í kaffi.

Kaffeegrums kaffikorgur.

Kaffeegruus = Kaffeegrums.

Kaffeehuus kaffihús.

Kaffeekande kaffikanna.

Kaffeekedel kaffiketill.

Kaffeemølle kaffikvörn.

Kaffeeselskab samsæti við kaffi.

Kaffeesøster kvennmaður sem er gefin fyrir kaffisamsæti og skraf um náungann.

Kaffeetragt kaffitrekt.

*Kafir, kk., (svo kalla Tyrkir hvern sem ekki er tyrkjatrúar), villumaður.

*Kaftan, ft. -er, sk., tyrkneskur sloppur.

Kag, ft. -e, sk., staur (stólpi) sem afbrotsmenn eru hýddir við: Stryges til Kagen vera strýktur við staur. — 2) eins konar leikur: Spille K.

Kage, ft. -r, sk., [kaka], kryddbrauð; og í sumum mállýzkum brauð. — b) sitt hvað sem líkist köku; sb. Oliekage, Bikage. — c) flóki, bendill: Hans Haar sidder i en K.

Kagebager kryddbrauðsbakari.

Kagebrød eins konar brauð smágert og ósýrt

Kagedei kryddbrauðsdeig.
Kageform kryddbrauðsmót.
Kagemand kryddbrauðsmaður (sem selur kryddbrauð).
Kagemund (í tali), sá sem er gefinn fyrir kryddbrauð.
Kagesprøite eins konar vatnsbissa sem höfð er við kryddbrauðsgjörð.
Kaghore ósvífin skækja.
kagle (har), h. s. 1, kvaka (um hænur sem ætla að fara að verpa eða eru nýbúnar að því).
Kaglen, án fl., sk., það að kagle.
Kagler, fl. -e, kk., (sjaldh.) = Sladderer, Ordgyder.
Kagpidsk, kl., högg sem afbrotamaður fær við staur.
kagpidske = kagstryge.
Kagpidskning, fl. -er, sk., það að kagpidske.
kagstryge, ás., húðstrýkja (hýða) afbrotamann við staur. Óeiginl.: K. eens Navn og Rygte.
Kagstrygning, fl. -er, sk., það að kagstryge.
Kahyt, fl. -ter, sk., lyptiag (káeta).
Kahytdreng piltur sem þjónar í lyptingunni.
Kahytskriver reikningsmaður (á stóru hafskipi).
*Kai, fl. -er, sk., (sjaldh.), steinlagður flóðgarður með á eða höfn.
kaie, h. s. 1, skrækja sem sá fugl er Kaa heitir.
kaie, ás. 1, (á sjó): K. en Raa (flytja rá). K. et Seil (flytja segl yfir fyrir siglunna).
*Kajak, fl. -ker, sk., húðkeipur.
*Kakerlak, fl. -ker, (indverskt skorkvikindi) *latta*.
kakke, h. s. 1, (sjaldh., í óvönduðu tali), kúka.
Kakkel, fl. -er, sk., [sb. köggul-l], (úrelt), leirker, leirflaga.
Kakkelovn eiginl. ofn úr leirflögum. — b) hvers konar ofn til hita í mannahúsum: Lægge i Kakkelovnen kyada í ofninum; leggja að í ofninum.
Kakkelovnsdør op á ofni.
Kakkelovnskrog ofnhorn (horn sem ofninn stendur í).
Kakkelovnskølle ofnkylna (til að þurrka malt á).
Kakkelovnsmalt malt sem þurrkað er á ofnkylnu.
Kakkelovnsplade eins konar skör fyrir neðan ofnopið.
Kakkelovnsrør ofnpípa.
Kakkelovnsvarme ofnhiti.
Kal, án fl., sk., æðar í viði í kringum mergin; líka sjálfur mergurinn. — b) fúi (það sem fúið er) innan í eikorbol.
*Kalamank, sk., kalimúk.
*Kald, fl. eins, kl., [kall], kall. — b) stefna: Lovligt K. og Varsel. — c) köllun: Føle K. til noget. — d) embætti, sjer í lagi andlegt, og einkum = Præstekald.
kalde, s. 1 og (miklu optar, einkum í tali) 2, [kalla], A) kalla (líkt og æpa), 1) h. s.: Om jeg end kalder nok saa heit hvað hátt sem jeg kalla. K. ad een kalla til e-s. K. paa een kalla á e-n. — 2) ás.: K. een til Bords kalla á e-n til að borða. K. een ud kalla á e-n út. K. een tilside bregða e-m á eintal. K. een for sig kalla e-n fyrir sig. K. een til sig kalla e-n til sín. Han lod Præsten k. hann ljet kalla á prestinn. — Kunde jeg dog k. den Tid tilbage það vildi jeg gæti látið þá tíð hverfa (koma) aptur. — b) boða, stefna e-m: K. Folket sammen stefna saman lýðnum. K. een for Retten stefna e-m. — c) veita e-m brauð: Han blev kaldet til S. honum var veitt brauðið S. — d) k. noget i Tvivl efa (efast um) e-ð. — B) kalla (líkt og nefna): K. en Ting ved sit rette Navn kalla e-n hlutt rjettu nafni. Hvad kaldes den Plante hvað er þessi jurt kölluð? — Pigen blev kaldt op efter Moderen var látin heita í höfuðið á (eptir, ef móðirin er dáin) móður sinni. — Han lod sin Fader k. op ljet heita í höfuðið á (eptir, ef faðirinn er dáinn) föður sínum.
Kaldsarbeide embættisstörf (sb. Kald d).
Kaldsbog (sjaldh.) = Kirkebog a.
Kaldsbrev veitingarbrjef fyrir brauði: Læse sit K.
Kaldsseddel skrifleg stefna (einkum ef hún er rituð af sakaráberа sjálfum).
Kaldsherre (sjaldh.) = Kirkeherre.
Kaldsmænd, fl., stefnuvottar.
Kaldspligt embættisskylda.
Kaldsret, án fl., veitingar-rjettur.
Kaldsrettighed = Kaldsret.
Kalender, fl. -e, sk., rím.
*kalfatre, ás. 1, ditta að skipi (troða upp í rifur og göt og hræða svo yfir).
*Kalfatring, fl. -er, sk., það að kalfatre.
*Kali, kl., eins konar frumefni.
*Kalif sjá Khalif.
Kalk, fl. -e, sk., [kalk-r], kaleikur: K. og Disk. — Óeiginl. líkt og þrengiag, þjáning, mæða, mótlæti: Tømme en bitter K.
Kalk, án fl., sk., kalk a) sem veggjalím, (sb. lím tómt, Fms. VI, 267, X, 186): Brænde (læske, slaae) K. — b) í frumefnafræði.
kalkagtig, fl. -e, e., svipaður kalki, sem er kalktegundar.
kalkartet, fl. -artede, e., sem er kalktegundar.
Kalkbjerg kalkberg.
kalkblandet, [sb. blande], kalkblandinn.
Kalkblød (það að leggja e-ð í) bleyti í kalkvatni: Lægge Skind i K.
Kalkbrud, kl., kalknámur.
Kalkbrænder, fl. -e, kk., kalkbrennari.
Kalkbrænderi staður þar sem kalk er brennt.
Kalkbrænding kalkbrenna.
Kalkbræt kalkfjöl (fjöl sem kalkið er haft á þegar verið er að límsetja múr).
Kalkbyld eins konar kýli sem kalkagnir eru í.
Kalkbænk ílát til að slá (hræra) kalk í.
Kalkdisk patína.
Kalkdug kaleiksdúkur.
Kalkdæksel kaleikslok.
kalke, ás. 1, límsetja: K. en Muur. — b) bleyta e-ð í kalkvatni: Kalkede Huder.
Kalkekost skúfur sem kalk er dregið á múra með.
Kalkeredskab verkfæri til að draga kalk á múra með.
Kalkfarve litur saman við kalkvatn: Male en Væg med K.
kalkfri sem ekkert kalk er í.
Kalkgrube kalknámur. — b) = Kalkkule.
Kalkgrund jarðvegur sem kalk er í.
Kalkgruus kalkmylsna.
Kalkhammer verkfæri til að slá kalk með.
Kalkhuus kalkhús (hús til að hafa kalk í).
Kalkhytte = Kalkhuus.
Kalkjord kalkjörð.
Kalkkule kalkgryfja (gryfja sem kalk er haft í o. s. frv.).
Kalkkølle verkfæri til að mylja kalk með.
Kalklever eins konar efni (kalk og brennisteinn saman).
Kalklud sjá greinina um Lud.
Kalklæder skinn sem sútuð er í kalki.
Kalkmeel smámulið kalk.
Kalkmergel sjá greinina um Mergel.
Kalkning, sk., það að kalke.
Kalkopløsning bleytt kalk.
Kalkovn kalkofn.
Kalkpuds kalkhimna (á múr).
kalkrig sem mikið kalk er í.
Kalksand kalk sem er eins og sandur.
Kalkskee = Muurskee.
Kalkskifer kalkblandinn flögusteinn.
Kalkskovl kalkreka.
Kalkskuffe = Kalkskovl.
Kalkslager, fl. -e, kk., sá sem býr til múrlím úr kalki.
Kalksold kalksöld.
Kalkspade kalkreka.
Kalkspand kalkfata.
Kalkspath eins konar kalksteinn.
Kalksteen kalksteinn (steintegund sem kalk er í).
Kalkstøbning það að bleyta kalk í vatni.
Kalkstøv kalkdupt.
Kalktrug kalktrog (sem haft er þegar verið er að límsetja).
Kalktønde kalktunna.
Kalkuld ull sem náð er af gærunni með kalki.
*Kalkun, fl. -er, sk., eins konar orri. Þar af
*kalkunsk, fl. -e, e., t. a. m. k. Hane hani þess kyns; k. Høne hæna þess kyns.
Kalkvand kalkvatn.
Kalkvogn kalkvagn.
Kalleqværn (sjaldh.), eins konar vatnsmylna.
kallet, fl. kallede, e., feyskinn innan (einkanl. um eikitrje).
*Kalligraph, fl. -er, kk., = Skjønskriver.
*Kalligraphie, sk., = Skjønskrivning.
*kalligraphisk, fl. -e, e., sem lýtur að ritfegurð.
Kallun, fl. -er, kl., slengi.
Kallunpølse iroðningur sem slengi er haft í.
Kallunsmand sá sem selur slengi.
Kallunsuppe slengissaup.
*Kalmuk, I) kk., maður þeirrar þjóðar sem kallaðir eru Kalmukker (fl. af Kalmuk) á d. — II) kl., án fl., eins konar loðklæði.
*Kalmus, án fl., sk., (planta) *acorus calamus*.
*Kalosk, fl. -r, sk., utanhafnarskór.
Kalv, sk., I) fl. -e, [kálf-r], kálfur (undan kú, hreindýri, hjartkollu, o. s. frv.): Koen har faaet K. kýrin er búin að bera. Koen har kastet sin K. látið kálfinum. — Pløie med en andens K. (eigna sjer það sem aðrir gera eða annara yfirburði). — II) fl. -e, sá hluti nets er fiskurinn kemur í. — III) án fl., eins konar galli á skipaviði.
kalve, h. s. 1, I) = kælve. — II) k. op draga upp net.
Kalvebaas kálfsbás.
Kalvebrissel eitlar milli háls og bógs á kálfum.
Kalvebør, [l. Bor], (sjaldh.), kálfsleg.
Kalvedands broddur (mjólk); ábristir (ábristur eða ábreistur). — b) eins konar matur sem er búinn til úr kálfskjöti.
Kalvedrik hlanda sem kálfum er gefin.
Kalvefeber doðasótt.
Kalvefjerding fjórðungur (fjórði partur) af kálfsfalli.
Kalvegryn (í Norv.), grjónasaup sem kálfskjöt er soðið í.
Kalvehave umgirtur reitur þar sem kálfar eru látnir ganga.
Kalvehorn kálfshnifill.
Kalvekros gornakerfi í kálfi. — b) fellingarlín (framan á hálsskyrtu).

Kalvekudsk sá sem ekur kálfum til targs (þar sem þeir eru seldir).

Kalvekølle apturfjórðungur af kálfi.

Kalveløbe kæsir.

Kalverede, kt., kýrhildir.

Kalveskind kálfskinn.

Kalvesteg kálfskjötssteik.

Kalvesti kálfafjós.

Kalvesynkning það að kýr er fallin.

Kalvetand kálfstönn. — b) eins konar flúr á súlu.

Kalvetid = Kælvetid.

Kalvevogn vagn sem kálfum er ekið á til targs.

Kam, sk., I) n. -me, [kamb-r; sb. dum af dumb-r], 1) kambur (lúsakambur, hárgreiða, ullarkambur): Sætte en K. i Haaret. — Skære alle over een K. gera öllum jafnhátt undir höfði. — 2) um sitt hvað sem líkist kambi, a) kambur (á hana); sb. Hanekam a. — b) = Hjelmkam. — c) kambur (á fjöl) sem gengur inn í gróp. — d) tennur (á mylnuhjóli). — e) hryggur (á handriði, múr eða fjalli). — f) skegg á lykli. — g) skeið í vefstað. — II) = Vandkam.

*Kamasker, ft., = Gamascher.

Kamborste busti til að hreinsa kamb með.

*Kameel, ft. Kameler, sk., úlfaldi. — 2) kaðall (Matth. 19, 24).

*Kameelblomst blóm af *anthemis nobilis* og *matricaria chamomilla.*

*Kameeldriver sá sem rekur úlfalda (úlfaldamaður).

*Kameelgarn band úr ull af þeirri geitartegund sem kölluð er á lat. *capra hircus Angorensis.*

*Kameelged (geitartegund) *capra hircus Angorensis.*

*Kameelhaar úlfaldahár.

*Kameelparder (dýr) *giraffa camelopardalis.*

Kamfoder kambveski.

Kamhjul hjól með tönnum.

Kamhøvl hefill sem kambur á fjöl (Kam I, 2, c) er gerður með.

*Kamin, ft. -er, sk., arinn.

Kamlade sá hluti vefjar sem skeiðin er í.

Kammager, ft. -e, kk., kambari (farnt).

Kammer (framb. Kammers af almúga), ft. Kamre, kl., [kamar-r], 1) um hús, a) stofa, klefi, kompa, (minna enn Stue): En stor Stue med et K. ved Siden. — b) geymsluhús, í samsettum orðum, t. a. m. í Bogkammer, Konstkammer. — c) samkomuhús stjórnarráðsmanna; sömul. sjálft stjórnarráðið; (sb. Rentekammer, Toldkammer): Indgive en Ansøgning til Kammeret. — 2) holið í e-u.

*Kammeradvocat málaflutningsmaður leigaráðsins.

Kammerat, ft. -er, kk., kompán, lagsmaður, fjelagi.

Kammeratskab, kl., kompánaskapur, fjelagsskapur, lagsmennska.

Kammerbetjent einhver af helztu þjónustumönnum stórmenna.

Kammerbord matborð handa helzta þjónustufólki stórmenna.

Kammerbud sendimaður e-s stjórnarráðs sem kallað er Kammer (sb. Kammer 1, c).

*Kammercollegium = Kammer 1, c.

Kammerdreng (fyrrum) skutulsveinn.

Kammerdug eins konar líndúkur.

Kammerfrue eins konar hirðkona.

Kammerfrøken æðsta hirðmey Danmerkur drottningar.

*Kammerfureer = Fureer a.

Kammergods eins konar konungsjörð.

Kammerherre eins konar herraherinn þjónustumaður stórhöfðingja: Opvartende K. — b) nafnbót. — Kona þess háttar manns er kölluð Kammerherrinde, ft. -r, kvk.

Kammerjomfru þjónustumey heldra kvennmanns.

Kammerjunker eins konar hirðsveinn. — b) nafnbót.

Kammerjæger völskuveiðari.

*Kammerlakei helzti þjónustumaður stórhöfðingja.

Kammerleie lega í klefa.

Kammermester (fyrrum) = Kammerherre a.

*Kammermusik hljóðfærasláttur heima (einkum hjá stórhöfðingjum).

Kammerpige þjónustustúlka heldra kvennmanns.

Kammerpotte = Natpotte.

Kammerraad eins konar nafnbót.

Kammerret, a) dómur sem tekjuráðsmenn (sb. Kammer 1, c) áttu setu í. — b) fyrrum á Þjóðverjalandi, æðsti dómur sem dæmdi um ríkismálefni (ríkisdómur).

Kammers sjá Kammer.

Kammersegl innsigli tekjuráðs (sb. Kammer 1, c).

Kammersorg hirðsorg sem ekki er höfð nema í sjálfri hirðinni.

Kammerspeil verkfæri til að mæla fallbissuhol (sb. Kammer 2).

Kammersvend (farnl.) = Kammertjener eða Kammerjunker a.

Kammerterne (sjaldh.) = Kammerpige.

Kammertjener helzti þjónustumaður meira háttar manna.

Kammertone heimahljómur í hljóðfærum.

Kammervæsen allt sem lýtur að ríkistekjum.

Kamp, ft. -e, sk., [sb. kempa og kapp], bardagi, barátta: En K. paa Liv og Død það að láta skríða til skarar eða sverfa til stáls.

Kamp, án ft., sk., harður steinn: Haard som K.

Kamp, án ft., kl., brennsluviður af eik sem er felld þegar bún er visnuð.

Kampbrænde = Kamp kl.

Kampdag orustudagur.

Kampdommer sá sem á að skera úr hver sigrazt hafi.

Kampdyst hríð (atganga) þegar barizt er.

Kampefjeld = Granitfjeld.

kampehaard harður sem steinn.

Kampeklippe = Granitfjeld.

Kampesteen harður steinn.

Kampfærd herskapur.

Kampgang bardagi.

Kampleg leikur með vopnum.

kamplysten fús að berjast.

Kampplads vígvöllur.

Kampraab heróp.

Kampskrig = Kampraab.

*Kanallie sjá Karnallie.

Kande, ft. -r, sk., [kanna], kanna; sem mál = fjórar merkur.

Kandebord (farnl.) = Skjenkebord.

Kandebænk eins konar skápur handa ílátum.

Kandeborste busti til að fægja með ílát.

Kandedrik drykkur (teygur) úr könnu.

Kandelykke (í tali), seinasti sopi í könnu.

Kandemaal fjögra marka ílát.

Kandestob eins konar fjögra marka ílát (sb. Stob).

Kandestøber sá sem býr til tinkönnur.

Kandetud könnustútur.

kandeviis, ao., í könnum; könnum saman.

Kands, sk., (í tali og sjaldh.), færi = tækifæri: See sin K. til noget. Saasnart han seer sin K. óðara enn hann kemst höndunum undir.

Kane, ft. -r, sk., eins konar viðhafnarsleði: Kjøre i K.

Kanebjælde bjalla á sleðareiði.

*Kaneel, án ft., sk., kanel.

*kaneelbruun sem er eins og kanel á litinn.

*Kaneelfarve kanellitur.

*Kaneelolie kanelolía.

*Kaneelrose eins konar rós sem hefur líkan ilm og kanel.

*Kaneelsukker kanel bakaður í sikri.

*Kaneeltræ kaneltrje.

*Kaneelvand kanelvatn; kanelbrennivín.

*Kaneelviin vín sem kanel hefur verið látið í.

Kanefart ferð í sleða.

Kanefore sleðfæri.

Kanegynge róla sem er lík sleða.

Kanehest sleðahestur.

Kanemede sleðameiður.

Kanenet net sem gengur af sleðanum og fram á hestbakið.

Kanestænger, ft., sleðastengur (sem hesturinn er á milli).

Kanetop skúfur sem festur er til prýðis framan til í faxið á sleðahesti.

Kanetæppe skinnfeldur sem fylgir sleða og hafður er til skjóls.

Kanetøi sleðareiði.

Kanin kúningur (B. H.) *lepus cuniculus.*

Kaningaard garður sem kúningar eru hafðir í.

Kaningarn kúninganet.

Kaninskind kúningsskinn.

Kannik, ft. -er, kk., kanúki.

Kannikedom, sk., kanúkadæmi.

Kannikegaard kanúkagarður.

Kannikesæde kanúkasetur.

Kanon, ft. -er, sk., fallbissa.

*Kanonade, sk., skothríð úr fallbissum.

Kanonbaad fallbissubátur.

Kanonblok fallbissustallur.

Kanonborste fallbissubusti.

*Kanoneer, ft. Kanonerer, kk., fallbissuskyti, stórskyti.

*kanonere, h. s. 1, skjóta af fallbissum.

*Kanonering, sk., það að kanonere (sb. Kanonade).

Kanonhals fallbissuháls (þar sem fallbissan er mjóst).

Kanonhoved fallbissan framan til.

Kanonild skothríð úr fallbissum.

Kanonkrud fallbissupúður.

Kanonladning það að hlaða fallbissu. — b) það sem fallbissa er hlaðin.

Kanonløb fallbissuhlaup.

Kanonmetal fallbissumálmur.

Kanonmunding op á fallbissu.

Kanonport op utan á herskipi handa fallbissu.

Kanonprop fallbissutappi (sem er settur í op á fallbissu).

Kanonprøve það að reyna fallbissur.

Kanonskud skot úr fallbissu.

Kanonstøberi, ft. -er, kl., = Kanonværk.

Kanontap það sem fallbissa á skipi er hækkuð eða lækkuð með.

Kanonvogn stallur undir fallbissu.

Kanonværk staður þar sem fallbissur eru steyptar.

kanskee, ao., (í tali) = maaskee.

kant, e., í orðatiltæk. k. og klar albúinn.

Kant, ft. -er, sk., röð (t. a. m. á barði), rönd, jaðar, faldur, brydding: Afhøvle en K. Muurstenen skal ikke lægges paa K., men paa Flade. Kanten paa et Skjørt. — b) átt: Lyset falder fra den K. Fra alle Kanter úr öllum áttum, hvaðanæva. Han er fra en anden K. i Landet úr annari landsálfu.

kante, ás. 1, falda, brydda: K. et Skjørt. — b) reisa e-ð á rönd.

kantet, ft. kantede, e., sem hlið er á, (sb. -strendur í ferstrendur, n. s. frv.): Et k. Bord (ekki kringlútt).

Kantfiil þjöl sem raðir eru á.

Kanthage digur járnkrókur til að flytja timbur með.

kanthugge höggva fleti (og raðir) á.

Kanthugning, sk., það að kanthugge.

Kanthøvl eins konar lokar.

Kantning, sk., það að kante. — b) brydding, faldur.

kantre, s. 1, 1) h. s., a) hvolfast: Baaden kantrede bátnum (skipinu) hvolfdi. — b) um strauminn, snúa sjer í gagnstæða átt. — 2) (sjaldh. sem) ás., hvolfa skipi: K. et Skib.

Kantring, sk., það að kantre: Ved Baadens K. þegar (í því að) bátnum hvolfdi.

*Kap, kl., höfði.

Kap, nafn, [kapp], ekki haft nema í orðatiltæk. om K. hver (hvor) í kapp við annan: Løbe (ride, kjøre) om K.

*Kaper, ft. -e, kk., = Fribytter a. — b) = Kaperskib: Føre en K.

*Kaperbaad bátur víkingaskips (sb. Kaper).

*Kaperbrev leyfisbrjef til víkingsskapar.

*Kapercapitain sá sem ræður fyrir víkingaskipi (sb. Kaper).

*Kaperfartøi víkingaskip (sb. Kaper).

*Kaperi, ft. -er, kl., víking (sb. Kaper): Gaae paa K. Drive K.

*Kaperjolle bátur víkingaskips (sb. Kaper).

*Kapers, ft. eins, sk., eins konar blóm (af *capparis spinosa*) sem haft er til sælgætis.

*Kaperskib víkingaskip (sb. Kaper).

*Kapertog víking (sb. Kaper).

Kapning, sk., það að skella eða stýfa e-ð í sundur.

Kappe, ft. -r, sk, [kápa], 1) kápa, skikkja, yfirhöfn, möttull: Tage noget paa sin K. láta e-ð skella á sjer (óeiginl.). Vende Kappen efter Veiret og bære Kappen paa begge Skuldre tala eins og hver vill heyra, eða þvíuml. — 2) eins konar línhúa sem kvennfólk hefur. — 3) hælleður á skó eða stígvjeli. — Sömul., sitt hvað sem haft er til hlífðar; sb. Hammelkapper.

kappe, ás. 1, [sb. Kappe 3], (sjaldh.), sauma bót á e-ð til styrktar.

kappe, ás. 1, skella (stýfa) e-ð af eða í sundur: K. en Green. K. et Træ stofna trje. K. (höggva sundur) Masten. K. Anker skella sundur akkerisstrenginn.

Kappebaand band eða borði sem haft er við línhúu (Kappe 2).

Kappedrager sá sem ber yfirhöfn e-s.

Kappedue (dúfutegund) *columba cucullata.*

Kappehætte kápuhöttur; hetta.

Kappekrave kápukragi.

Kappelyst kappgirni, keppni, kapp.

Kappelæder hælleður á skó eða stígvjeli.

kappeløs kápulaus.

kappes, þs. 1, keppast á: K. med een i Læsning. K. med een i at løbe. De kappedes om (reyndu sig), hvo der kunde holde længst ud. — b) keppa: K. med een om en udsat Priis.

Kappeslag slag (kragi) á kápu.

Kappestrid = Veddestrid.

Kappetræ húsgagn til að hengja á kápur og þvíuml.

kappeviis, ao., hver í kapp við annan.

kapre, ás. 1, a) um víkinga (sb. Kaper), hertaka kaupskip: Skibet blev kapret i aaben Sø. — b) (í tali), krækja í (þ. e. ná e-u).

*Kapsel, ft. Kapsler, sk., hús (þ. e. hylki) sem haft er utan um e-ð. Sb. Foderal.

*Kapsun, ft. -er, sk., járnmúll á hesta. — Óeiginl.: Lægge K. paa een halda e-m í skefjum.

Kapsæd (í Norv.), eins konar kornblendingur.

*Kapun, ft. -er, sk., geltur hani.

*kapune, ás. 1, gelda hana.

*kapunere, ás. 1, (í tali) = kapune.

*Kapunstopper, ft. -e, kk., sá sem elur og selur gelta hana.

*kaput, n., (í tali), sem er öldungis frá (líkt og sem útsjeð er um).

Kar, ft. eins, kl., [ker], kláfur, ker. — b) smákoppur eða smákompa í plöntum eða skepnum.

*Karat sjá Carat.

*Karavane (líka ritað Caravane), ft. -r, sk., lestamenn (lestamannaflokkur) í austurálfu.

Karbaand gjörð á íláti.

Karbad kerlaug.

Karborste eins konar þvaga.

karde (optast framb. karte), ás. 1, kemba ull.

Karde (optast framb. Karte), ft. -r, sk., ullarkambur.

Kardebolle fræhús af jurtinni *dipsacus fullonum.* — b) sjálf jurtin; sb. Kardetidsel.

Kardekone kona sem hefur það starf að kemba ull.

Kardemager, ft. -e, kk., sá sem býr til ullarkamba.

Kardepige stúlka sem hefur það starf að kemba ull.

Kardetand tönn í ullarkambi.

Kardetidsel (jurt) *dipsacus fullonum.*

Kardning, sk., það að karde.

*Karduus, ft. Karduser, sk., púðurpoki (sem fallbissupúður er haft í). — b) lópoki: En K. Tobak. — c) (í tali) = Haartop: Gribe (tage) een i Kardusen.

*Karduusform púðurpokamót (sb. Karduus a).

*Karduuskiste ílát sem púðurpokar (sb. Karduus a) eru geymdir í.

*Karduuspapir umbúðapappír.

*Karduustobak lótóbak.

*Karfunkel sjá Carbunkel.

Kargang kerganga (Grönl. II, 70).

Kargjord járngjörð á kláp.

Karklud þvaga.

Karl, ft. -e, kk., [karl], karl = karlmaður. — b) gildur karlmaður: Staae sig som en K. sýna af sjer karlmennsku. Han er K. for at bære det ene fær um að bera það einn, einfær um að bera það. Være K. for sin Hat vera maður fyrir sjer, láta ekki á sig ganga. — c) vinnumaður. — d) sá sem verið hefur nokkura konar kenningarsveinn en er tekinn í tölu fullorðinna manna.

Karleaar yngismannsaldur.

karleagtig, ft. -e, e., karlmannslegur.

Karleansigt karlmannsandlit.

Karlebænk vinnumannabekkur.

Karlegjerning fullt karlmannsverk: Den Pige gjør K. vinnur á við karlmann, er karlmanns ígildi til vinnu.

Karlehænder, ft., karlmannshendur.

Karlekammer vinnumannahús.

karlekjær (um kvennmann) sem er upp á karlhöndina (heiminn).

Karlekjøn sjá Karlkjøn.

Karleklæder, ft., karlmannsföt.

Karleklæder, ft., karlmanna lutæði.

Karlelav karlmannahópur: Drengen skal holde sig fra K.

Karleløn vinnumannskaup.

Karlemod karlmannshugur.

Karlerøst karlmannsrómur.

Karlestole, ft., karlmannastólar í kirkju.

Karlestue vinnumannastofa, (sb. karlaskáli).

Karlestykke (sjaldh.) = Mandedomsgjerning.

Karlestyrke karlmannskraptar.

karlesyg = karlekjær.

Karlfolk = Mandfolk.

Karlkjøn (líka Karlekjøn) = Mandkjøn.

Karlsvogn (ætíð með greininum) vagninn (birnan) á himninum.

karlvoxen, [sb. voxe], gjafvaxta.

Karm, ft. -e, sk., [karm-r], ferhyrnd umgjörð: K. om en Brønd. K. i en Mølle mylnustokkur (kvarnarstokkur í mylnu). — Sb. Vinduesfarm, Dørkarm. — II) (forn), kerra.

Karmager, ft. -e, kk., = Bødker.

Karmfod neðsti hlutinn af ferhyrndri umgjörð (t. a. m. af gluggakistu).

Karmhest kerruhestur.

Karmhingst kerruhestur.

Karmon botjel, kirnur og koppar.

Karmslæde eins konar sleði sem líkist kerru.

Karmvindue kerrugluggi.

Karmærke mark á keri.

*Karnalkie (líka Kanallie), ft. -r, kvk. og kk., (í skömmum), skækja, eða þvíuml.; bófi, þræll, eða þvíuml.

Karnap, ft. -per, sk., svalir.

Karnapstue klefi sem svalir eru utan á.

*Karniffel, ft. Karnifler, sk., (í tali), I) stafur, barefli. — II) gosi í alkorti.

*karnifle, ás. 1, (í tali), lumbra á e-m.

*Karnis (líka ritað Carnis), ft. Karnisser, sk, efsti partur af múrbrún.

*Karnishøvl eins konar lokar sem hafður er við listur.

Karpe, ft. -r, sk., karpi (karfategund) *cyprinus carpio.*

Karpedam tjörn sem karpar eru hafðir í.

Karpegrund botn sem er góður handa körpum.

Karpeleg, (án ft.), karpahrogn.

Karpeyngel smákarpar.

Karre, ft. -r, sk., [sb. kerra], smávagn með tveimur hjólum, kartur (?).

Karredriver sá sem stýrir karthesti.

Karreet, ft. Karreter, sk., kerra (með fjórum hjólum).

Karreetbom járnslöng í kerru.

Karreetbuk vagnstjórasæti á kerru.

Karreetfading kerruskrokkur.

Karreetglas gler sem haft er í kerruglugga.

Karreethimmel kerruhimin.

Karreetkjælder geymsluhólf undir í kerru.

Karreetmager, ft. -e, kk., kerrusmiður.

Karreetskriin geymsluhólf í kerrusetl.

Karrehest karlhestur.

*Karri sjá Carri.

karrig, ft. -e, e., [kargur], naumur, nízkur, sem er nánös (nirfill, svíðingur).

Karrighed, sk., nízka.

Karrigskab, sk., = Karrighed.

*Karriol (líka ritað Carriol), ft. -er, sk., lítil kerra (einkum til að aka í til skemmtunar).

*Karriolhest hestur sem hafður er til að draga þesa háttar kerru: Stiv som en K. sem er mesti þverhöfði.

Karse, án ft., sk., nafn á ýmsum jurtategundum (ein tegund er Vildkarse hrafnaklukka, lambaklukka).

karsk, ft. -e, e., [af karl? sb. karmaðr f. karlmaðr], hraustur = heill (heilsu), heilbrigður: De Karske have ikke Lægen behov.

Karskhed, án ft., sk., heilsa.

Karskyl skol, skolavatn: Føde Grise med K.

Karspulle, sk., (sjaldh.), gat ó botni á ílóti til að láta það renna út um sem í ilátinu er.

Karstol eins konar áhald sem klápar er settir á til þurrka.

karte sjá karde.

Karte sjá Karde.

Kartnegl (Kattenegl er afbakað úr því), [kartnögl], kartnögl.

Kartoffel, ft. Kartofler, sk., kartaplo: Lægge (hyppe, optage, hoste) Kartofler.

Kartoffelavl kartöplurækt.

Kartoffelbrændeviin kartöplubrennivín.

Kartoffelbrød brauð úr kartöplum.

Kartoffelhakke járureko sem höfð er til að þjappo með moldinni upp með kartöplum.

Kartoffelmeel kartöplumjöl.

Kartoffelmos kássa úr kartöplum.

Kartoffelplov eins konar verkfæri sem haft er til sama og Kartoffelhakke.

Kartoffelskærer, ft. -e, sk., verkfæri til að brytja bráar kartöplur.

Kartoffelvasker, sk., áhold til að þvo kartöplur með.

*Kartove (líka ritað Cartove), ft. -r, sk., eins konar stutt og þykk og við fallbissa.

Karuds (líka Karudse), ft. Karudser, sk., (karfategund) *cyprinus carassius.*

Karudse sjá Karuds.

Karudsedam tjörn er sú karfategund er höfð í er menn kalla *cyprinus carassius.*

Karvand skolavatn.

Karve, án ft., sk., (í Norv.) = Kummen.

karve, ós. 1, a) skora (gera skoru í). — b) (í Norv.), skera = brytja: K. Tobak.

Karvebræt tóbaksfjöl.

Karvekage eins konar brauð með kúmeni í.

Karvekniv tóbaksjárn.

Karvemærke (líka Karvmærke) fangamark.

Karvestok kefli til að gera skorur í sjer til minnis.

Karvisk hálmþvaga.

Karvmærke sjá Karvemærke.

Kase, ft. -r, sk., [kös f. kasu], er ekki haft á d. nema í Kokase.

*Kasimir sjá Casimir.

*Kaskelot, ft. -ter, sk., búrhvalur, búrhveli, búri, hnýðingur; o. s. frv.; *physeter.*

*Kasket sjá Casket.

Kasse (finnst líka ritað Casse), ft. -r, sk., [sb. kass eða kassi], kassi, stokkur: En K. Beger. — 2) sjer í lagi, peningahirzla. — b) sjálfir peningarnir α) peningar einstaks manns: Eftertælle sin K. Hans K. er i slet Tilstand það stendur illa á fyrir honum með peninga. — β) sjóður til almennings þarfa: Forgribe sig paa en offentlig K. (Sb. Brandkasse, Statskasse).

Kassebeholdning það som er í sjóð til almennings þarfa.

Kassebetjent sjóðvörður.

Kassebog gjaldabók.

Kassemangel sjóðþurrður.

Kassemester = Kasserer.

Kasserer, ft. -e, kk., gjaldkyri, fjehirðir.

*Kasserolle, ft. -r, sk., eins konar eirpanna sem höfð er til matreislu.

Kast, ft. eins, kl., [kast], 1) það að kasta a) með hendinni eða e-u verkfæri: Et K. med en Steen steinkast. Et K. med Terninger (sb. kast um viðrlögur, Skuggsjá). — β) hálf-óeiginl.: Komme een i Kastet komast í færi við e-n. — Komme i K. med een komast í kast við e-n (sb. Nj. 260). Give sig i K. med een eiga við e-n, hafa afskipti af e-m. — b) líkt og rykkur, kippur. — 2) það bil sem kastað verður. Sb. Steenkast. — 3) það sem kastoð er í einu, a) það gras eða korn sem ljárinn nemur af í einu höggi. — b) þeir peningar (optast nær 4) sem maður varpar úr hendi sjer í hvert sinn þegar maður er að telja peninga: Tolv K. i Toskillinger (þ. e. 48 tvískildingar). — c) = Kuld b: Et K. Grise (Hvalpe).

*Kastanie, ft. -r, sk., kastanía (eins konar hnot).

*kastaniebruun sem er eins á litinn og fullvaxin kastanía.

*Kastaniekartoffel eins konar góð kartöplutegund.

*Kastanieolie olía úr kastonium.

*Kastanietræ kastaníutrje *fagus castanea.*

*Kaste, ft. -r, sk., stjett (upphafl. á Indlandi eða á Egiptalandi í fornöld) sem maður er borinn í og getur ekki komizt úr.

kaste, ós. 1 (í gömlum bókum er einnig haft hо. l. t. kast, eins og fest eða hrist á ísl.), [kasta], I) með þol., A) þar sem þolandinn merkir það sem kastað (o. s. frv.) er, 1) eiginl., a) þar sem vjer segjum kasta (fleygja, þeyta, henda, varpa, snara) e-u, α) k. en Steen kasta steini. K. sig paa Sengen fleygja sjer upp í rúmið, (leggjast upp í rúm). K. noget bort fleygja e-u (sem ónytu); týna e-u. Hesten kastede ham af kastaði honum af sjer. — β) k. Anker kasta akkerum. K. Bod kasta lögn (Gþl. 427). — γ) k. Klæderne paa sig snara sjer í fötin, (sb. snarast í karlföt, Laxd.). — δ) k. een i Fængsel kasta e-m inn (sb. Fms. IX, 245, X, 49), setja e-n inn (Fms. IX, 245, X, 49), setja e-n í fangelsi. — b) þar sem vjer höfum önnur orð, α) fletta e-u: K. et Blad om fletta um blaði. K. et Ord op (fletta upp orði) i en Ordbog. — β) fara úr fati eða ganga úr því: K. sin Trøie (Kjole). — γ) missa horn eða hár eða þvíuml.: Hjorten kaster Takkerne. K. Haarene ganga úr hárunum. K. Fjædrene (sb. vera í sárum). — δ) um berkvikindi, bera, gjóta e-u, o. s. frv., (sb. kasta um kapal): Hunden har kastet sex Hvalpe gotið þeim, átt þá. — ε) skjóta frá sjer ljósi eða myrkri: K. Straaler (sb. selur geisla sína fríðasl á miðjan Tindastól). K. Skygge gera skugga, skyggja. — ζ) k. noget op selja e-u upp. — η) k. en Bro af brjóta brú af. — ϑ) slá, fella: K. Kornet paa Marken. — ι) moka e-u, eða þvíuml.: Alt Kornet er kastet op paa Loftet. — κ) gera e-ð með því að moka: K. Vandet ud af en Dam (veita vatni úr tjörn, skera fram tjörn). — K. (grafa, gera) en Grøft. — K. Graven til (eða efter) moka ofan í gröfina. — K. en Skandse op hlaða vígi. — λ) sauma, (kasta?): K. to Stykker Tøi sammen. K. Ærmerne i en Kjole. — μ) k. sig (bylta sjer) i Sengen. — ν) k. sig i en Baad hlaupa í bát. K. sig paa en Hest hlaupa á hestbak. — ξ) k. sig (fara skyndilega, hörfa) ind i en Fæstning (um lið). Han lod Rytteriet k. sig paa (ráðast á) Fjendens høire Fløi. — ο) reka lið á flótta: Fodfolket blev kastet af (kom á flótta fyrir) Rytteriet. — π) reka, flæma: K. een ud af Huset. — ρ) k. et Blik til een líta til e-s. K. et mildt Øie til een líta hýrlega til e-s. K. Øie (líta) i en Bog. — σ) k. sig verpast, skekkjast: Træet kaster sig. — τ) k. sig súrna: Øllet har kastet sig. — 2) óeiginl.: K. Penge bort eyða peningum til einskis. — K. Foragt (Had) paa een leggja fyrirlitning (hatur) á e-n. K. Skylden paa een kenna e-m um. — K. sig op imod (rísa upp í móti) Øvrigheden. K. sig under eens Herredømme ganga til handa e-m. — Det kaster ikke meget af sig gefur lítinn arð (B. H.). — B) þar sem þolandinn merkir ekki það sem kastað (o. s. frv.) er: Pøbelen kastede ham over med Skarn jós sauri á hann. — K. en Vei ind paa begge Sider grafa skurði beggja vegna með endilöngum vegi. — II) án þol.: K. med Stene kasta grjóti, fleygja steinum. — De kastede om, hvem der først skulde døe köstuðu um (sb. Suðrmenn tveir köstuðu um allfr), hlutuðu um. — K. op (fletta upp) i en Bog. — K. op selja upp.

Kastebold = Bold a. — Óeiginl.: Være Lykkens K. (sb. leikhnöttur lukkunnar).

Kastebro lausabrú.

Kastegarn = Bundgarn.

Kastegevær skotvopn.

Kastegods (sjaldh.), farmur, sem kastað er útbyrðis.

Kastekappe = Slængkappe.

Kastekjep eiginl. ónýtt prik sem maður hirðir ekki um þó týnist; en er líðkanlegast um þann sem lætur aðra fara með sig eins og þeir vilja, (sb. hornreka, Nj. 52): Jeg vil ikke være hans K. — b) eins konar vigindi (á vefnaði).

Kasteklæde flík til að bregða yfir sig (sb. kast, Nj. 179).

Kastekrog krókur sem kastað er.

Kastekølle (sjaldh.) skotkylfa.

Kasteline toug sem kastað er.

Kastelo sá hluti láfs þar sem korn er vinzað með mokstri.

Kasten, án ft., sk., það að kaste: En bestandig Venden og K. sífeldir snúningar og köst.

Kastenet (sjaldh.), net sem kastað er yfir e-ð (annaðhvort til að skýla því eða til að ná því).

Kastepiil gaflok.

Kasteplads staður þar sem e-u er kastað eða e-ð er látið.

Kastepos eins konar skipsfata sem hangir á taug.

Kasteredskab = Kastetøi.

Kasteruse nethófur sem sökkt er á djúpi.

Kasteskive kringla sem kastað er til marks.

Kasteskovl reka.

Kasteskuffe = Kasteskovl.

Kasteskygge = Slagskygge.

Kastespyd skotspjót.

Kastesteen steinn til að kasta.

Kastestige = Rebstige.

Kastesøm eins konar saumur (á fötum).

Kastetræ spýta sem e-u er kastað með.

Kastetrøie ermalaus utanhafnarbolur sem verkmenn á landsbyggðinni hafa og fara úr meðan þeir eru að vinnu sinni.

Kastetøi eins konar áhald til að fella hesta með.

Kastetørklæde klútur til að snara yfir sig.

Kastevaaben skotvopn; handskot.

Kastevind fellibylur.

Kastevinde eins konar verkfæri til að snúa strengi með.

Kastevod = Kastegarn.

Kasteværge skotvopn, einkanl. skotspjót.

Kastning, ft. -er, sk., það að kaste.

Kat, sk., I) ft. -te, A) [katt-r], köttur: Forliges som Hunde og Katte sitja aldrei á sárs-höfði hvorir við aðra. Kjøbe Katten i Sækken kaupa e-ð ósjeð (óreynt). — B) = Pengekat. — II) án ft., eins konar refsingarverkfæri á skipum (hnútasvipa, P. þ. í grein. um katte): Faae K.

Katblok eins konar skeggla (á skipi).

Kathage stór járnkrókur (á skipi).

Katning, sk., það að katte.

Katost (jurt) *malva rotundifolia.*

katrygget, ft. -ryggede, e., (um skip), sem er með óvölu þilfari.

katte, ás. 1, refsa o-m með hnútsvipu (Kat II).

Katteart kattarteguad: En god K. — b) kattar-eðli.

Kattefode kattamatur.

Kattegat, sk., Jótlandshaf. (Sb. Gat).

Kattejagt það að elta ketti það að kettir elta hvor annan; en merkir optast nær sama í tali og ógangur, ólæti.

Kattekilling kettlingur.

Katteklo kattarkló.

Katteknur það að köttur malar.

*Kattemusik sláttur rangstilltra hljóðfæra og pottbrota og þviuml. (í óvildar skyni við e-n).

Kattenegl sjá Kartnegl.

Kattepine í gamansamlegu tali, standandi vandræði: Være i K vera í ljótri klípu.

Katterift (sjaldh.), rispa eptir kött.

katteskye hræddur við ketti.

Katteslag kampar á ketti.

Kattesolv (sjaldh.), eins konar steintegund með silfurlit.

Kattetarm kattargörn: Strænge af Kattetarme.

Katteoie kattarauga: Have Katteoine sjá vel í myrkri eins og köttur.

Katugle kattugla *strix passerina.*

Katunge = Kattekilling.

katoiet sem augun í eru eins og í ketti.

Kavai, ft. -er, sk., eins konar yfirhöfn.

kave, h. s. 1, gagga.

kavet, e., (sjaldh.), öfugur, klaufalegur.

Kavle, ft. -r, sk., [kafli, Gþl. 427], netllá.

Kavring, ft. -er, sk., (í Norv.), eins konar brauð sem bakað er tvívegis.

Kavringbrod alls konar brauð sem bakað er tvívegis.

*Kazike, ft. -r, kk., ættkvíslarhöfðingi (í vesturheimi).

Kedel (líka ritað Kjedel), ft. Kedler, sk, [ketil-l], ketill.

Kedelarne eins konar eldstó.

Kedelbund ketilbotn: Saa sort som en K.

Kedelboder, ft. -e, kk., = Kedelflikker.

Kedelflikker sá sem bætir (gerir við) katla.

Kedelforer sá sem ferðast um til að selja katla eða önnur þess konar ílát.

Kedelgreb halda á katli, (sb. ketilhadda, Fms. 1, 36).

Kedelgrube = Kedelarne.

Kedelhage hókrókur.

Kedelhvælving = Kuglehvælving.

Kedelkobber eir í katla.

Kedelkrog eins konar hór.

Kedelskee (sjaldh.) = Kedelkrog.

Kedelsmed katlasmiður.

Kedelsteen skófir undan vatni.

Kedeltromme herbumba. Sb. Pauke, Hærpauke.

kegle, ás. 1, (sjaldh.), hlaða e-u upp í strýtur, (sb. drila): K. Torv.

Kegle, ft. -r, sk., strýta (*conus*). — Einkanl. um strýtur sem hafðar eru í strýtuleik: Spille Kegler (fella strýtur). — 2) steyptur stafur (sem prentað er með) að hæðinni til.

Keglebane strýtuflötur (þ. e. þar sem strýtur eru felldar): En lukket K.

Kegleborb strýtuborð (borð til að hafa strýtuleik á).

Keglebossel = Bossel.

Keglebræt fjöl sem strýturnar eru settar á.

keglebannet, [sb. danne], sem er eins og strýta í lögun. Sb. konisk.

Kegleform strýtulögun.

Keglehave (skemmtunar)garður þar sem menn hafa strýtuleik.

Keglereiser, ft. -e, kk., sá sem reisir strýturnar við jafnótt og þær eru felldar (strýtureisari).

Keglesnit (í mælingafr.), skurður í gegnum strýtu (*sectio conica*).

Keglespil strýtuleikur. — b) strýtur og kúlur sem leikið er með í senn.

Keglespiller sá sem kann strýtuleik: En god (slet) K.

Keigbyld (líka Kjægbyld) kverkamein.

keile, h. s. 1, (úrelt), kaga, gægjast.

Keile (líka Keilgaas) eins konar gæs.

Keilgaas sjá Keile.

keise, ás. 1, [sb. kjósa], (fornl.), kjósa: K. een til Konge.

Keiser, ft. -e, kk., [sb. keisari], keisari: Vælges (krones) til K.

Keiserdom, sk., keisaradómur.

Keiserdømme keisaradæmi.

Keisergaard (sjaldh.), keisaragarður.

Keisergylden eins konar þjóðverskur peningur.

Keiserinde, ft. -r, a) kvk., keisaradrottning. — b) sk., eins konar pera.

Keiserkrone keisarakóróna; keisaratign.

Keiserkroning það að kóróna keisara.

keiserlig, a) ft. -e, e., keisaralegur. — b) sem ao., keisaralega.

keiserløs keisaralaus.

Keisermagt keisaravald.

Keisermode keisarastefna (keisarasamkoma).

Keisernavn keisaranafn.

Keiserpibe eins konar tóbakspípa.

Keiserret hin rómversku lög.

Keiserrige keisararíki, keisaradæmi.

Keisersnit skurður þegar skorið er til barns.

Keiserstad aðsetursborg keisara.

Keiservalg keisarakosning.

Keiserværdighed keisaratign.

Keiseræble eins konar epli.

Keite, sk., vinstri höndin, (sb. rasshöndin, í óvönduðu tali).

keitet, ft. keitede, e., klaufalegur, (sb. óhönduglegur).

Keithaand = Keite.

keithaandet, ft. -haandede, e., örfhentur.

kekke, h. s. 1, (um gæs), garga.

Kekken, án ft., sk., það að kekke.

Kelp, sk., = Tangaske.

kere, ás. 1, í orðatiltæk. k. sig om noget hirða um e-ð.

*Kersei (líka Kirsei), kl., eins konar vefnaður.

Kerte, ft. -r, sk., [kerti], kerti; kyndill.

Kertemisse = Kyndelmisse.

Kertestok (sjaldh.), há kertastika.

Kertesvend (forml) kertissveinn.

Ketser, ft. -e, sk., 1) eins konar soppdrepa (til að slá fjaðrabuött). — 2) eins konar fiskinet.

*Khalif (líka ritað Kalif), ft. -er, kk., a) í austurálfu, keisari sem eftirverari Mahómeðs. — b) í norðurhluta suðurálfu, jarl, hershöfðingi, o. þviuml.

*Khalifat, ft. -er, kl., sú tign að vera Khalif.

*Khan, ft. -er, kk., Ta(r)tara höfðingi.

*Kibitke, ft. -r, sk., a) eins konar gerzkur vagn. — b) skinntjald (hjá sumum austurálfuþjóðum).

Kid, ft. eins, kl., [kið], kið, kiðlingur.

Kidskind kiðskinn (Stjórn): Kidskinds Handsker.

kige, s. 1, (líka keg, keget), a) h. s., gægjast: K. efter een. K. ind ad Døren gægjast inn um dyrnar. K. (horfa) igjennem et Glas. — b) sem ás., í orðatiltæk. k. Stjerner (skoða stjörnur).

Kigeglas = Seeglas.

Kigen, sk., það að kige.

Kighoste berringshósti (P. þ.)

Kighul gat til að horfa í gegnum: K. paa en Dør.

Kiil, sk., (úrelt), = Brok (kl.).

Kiis, án ft, sk., málmblendingur sem finnst í jörðu.

kikke, h. s. og ás. 1, (í tali) = kige.

Kikkert, ft. -er, sk., sjónpípa.

Kilde, ft. -r, sk., [kelda, sb. þar skal vera ker í garðl, sem eigi or kelda til, ok vatn í, Björgv. býjarsk.], lind, uppspretta, uppsprettulind, lítill lækur: Følge Kildens Løb. — b) óeiginl., það sem e-ð er sprottið af, orsök, undirrót, o. s. frv.: Kilden til min Ulykke. De gamle Love ere Kilden til den nyere Lovgivning (hin nýju lög eiga mikinn part kyn sitt að rekja til hinna fornu laga eða eru sprottin af þeim). Historiske Kilder (þau rit er sagnamenn hafa fyrir sjer þegar þeir semja sögur).

Kildeaare vatnsæð (í jörðu).

Kildebad laug sem sprottur upp úr jörðunni.

Kildebeen lærleggur í hænsnum og sumum öðrum fuglum.

Kildebred lindarbakki, lækjarbakki.

Kildebæk lækur einkanl. í nánd við uppsprettuna.

Kildedrik drykkur úr lind.

Kildefro (frosktegund) *rana esculenta.*

Kildegang straumur í lind eða læk.

Kildegjest sá sem sækir heim lind annaðhvort til heilsu sjer eða til hátíðarhalds.

Kildeløb = Kildegang.

Kildemarked (fyrrum í Danm.), markaður við uppsprettulind.

kilden, ft. kildne, e., [sb. kitla], sem (þol.) kitlar. — b) óeiginl. α) viðkvæmur, uppstökkur: Han er forfærdelig k., han kan blive vred over ingen Ting. — β) sem bágt er að skipta sjer af: En k. Sag.

Kildenhed, án ft., sk., það að vera kilden.

Kildereise ferð til uppsprettulindar.

Kildesalt salt úr saltkeldum.

Kildesand hreinn og hvítur lindasandur.

Kildespring = Kildevæld.

Kildetid sá tími þegar menn (t. a. m. í Kaupmannahöfn) sækja heim e-a uppsprettulind.

Kildevand uppsprettuvatn.

Kildevang umgirt petti þar sem vatnslind kemur upp.

Kildevogn vagn sem ekið er á (t. a. m. frá Kaupmannahöfn) til uppsprettulindar.

Kildevove (skáldl.), uppsprettuvatn.

Kildevæld uppsprettulind, vatnslind.

kildre, ás. 1, [sb. kitla], kitla, fiðra við: K. Ganen vera gómsætt. — b) óeiginl., hafa þægileg áhrif á: Det kildrede hans Forfængelighed það átti við hann að því leyti sem hann var hjegómlegur. En kildrende Vellyst sæt munuð (sb. sætar syndir, Hugsv., og dár). En kildrende Hevn.

Kildren, án ft., sk., það að kildre.

Kile, ft. -r, sk., fleygur; árjetti; geiri; oddur. — b) (í tali), þykk sneið, flykki: En K. Brod (Flesk).

kile, s. 1, 1) ás., reka fleyg (fleyga) í: K. en Plov. K. noget sammen reka e-ð saman með fleygum. — 2) sem h. s. í tali í orðatiltæk. k. paa herða sig.

Kilebeen eitt af hausbeinunum.

kiledannet, [sb. danne], sem er eins og fleygur í lögun.

Kileskrift oddletur (Fornpersa).

Killing, ft. -er, sk., [kettling-r], a) kettlingur. — b) mjög ungur hjeri; sb. Harekilling. — c) mjög ungur kanínugur.

Kilt, sk., [sb. kilt í kilting og kjöltu], eins konar pils sem Skotar hafa í stað bróka.

kilte, ás. 1, [sb. kilting og kjöltu], í

k. Klæderne op eða k. op om sig eða k. sig op stytta sig.

Kiltebaand styttuband.

Kiltebrog (fyrrum), viðar stuttbrækur.

Kiltebuxer, ft., (fyrrum) = Kiltebrog.

Kiltekniv (fyrrum), stór hnífur sem hjekk við styttubandið.

Kiltested styttubandsstaður.

Kiltning, sk., = Opkiltning.

Kime, ft. -r, sk., frumfræ (*corculum*).

kime, b. s. 1, = spire.

kime, b. s. 1, slá bumbalda (sb. klykkja): K. paa Klokken. — Persónulsusl: Det kimer. — b) hljóma (um klukkur þegar sleginn er bumbaldi; sb. dimmgjalla, J. B.): Klokkerne k.

Kimeblad eins konar blað á jurt.

Kimekraft = Spirekraft.

Kimen, án ft., sk., það að slá bumbalda, bumbaldi.

Kimer, ft. -e, kk., sá sem er að slá bumbalda.

Kiming (eða Kimming), sk., sjóndeildarhringur (á sjó), hafsbrún.

Kimming sjá Kiming.

kimse (har), b. s. 1, [sb. kinksa? af kinka, og kíma], kippa upp höfðinu (um hest þegar hann er stunginn af flugum; annað enn vera hvumpinn): Hesten kimser. — b) k. ad noget vilja ekki sjá (þiggja, eiga) e-ð.

Kind, ft. -er, sk, [kinn], kinn, vangi: Undseelse farvede hendes Kinder (hún fyrirvarð sig og roðnaði).

Kindbeen, [kinnbein], kinnbein, (kinnarbein, B. Hítd.).

Kindhest, [kinnhest-r, 623], kinnhestur, (sb. Drefigen).

Kinding, sk., vegastangargat.

Kindkjæde keðja á beizli.

Kindklove eins konar brossaveikl (þegar þau geta ekki loggið sb. gaddur).

Kindskæg jaðarskegg (Skuggsjá).

Kindsteen bliðsrbella i eins konar steinkistu.

Kindtand jaxl.

*Kioſk, sk., tyrkneskt skemmtunarhús (með tjaldþak á súlum).

Kiphage digur járnkrókur sem við er hafður þegar akkeri er kippt upp á skipshliðina.

Kippe, sk., haft þegar kallað er á kálf.

Kippe, ft. -r, sk., kofi; einkanl. um lítilfjörlegt veitingahús eða þvíuml.

Kipperender, ft. -e, kk., (sjaldh.), sá sem hleypur í ölhús eða hóruhús þegar hann kemst höndunum undir.

kippe, s. t, [kippa], 1) ás., a) kippa e-u, α) (úrelt), um hvað sem vera skal: K. noget til sig kippa e-u að sjer. — β) k. Ankeret kippa upp akkerinu á hlið skipsins; (sb. kippa, á sjó). — b) k. op selja ekki (um kýr og ær þegar mjálksð er. — Sb. kippa upp á ísl.). — c) k. en Mynt (rýra pening sem er of þungur). — 2) (í tali), sem h. s., kippast við, berjast: Hjertet kipper.

Kipper, án ft., kl., baðmullarvefnaður með vaðmálsvigindum.

kippre, ás. 1, (skávefa; sb. Kipper), sjaldh. nema í bo. l. t.: kippret Tøi = Kipper.

Kirke, ft. -r, sk., [kirkja], kirkja: Jeg var engang i Kirken; men kom ikke ind i Choret jeg kom einu sinni inn í kirkjuna, en ekki inn í kórinn. — Gaae i K. Forsømme Kirken. — b) líkt og kristnin (sb. kirkjan eða kristnin, Stjórn): Den christelige K. Sættes i Kirkens Band vera settur í kirkjunnar bann. Kirkens Love kirkjunnar lög. Strid imellem Kirkens og Statens Magt.

Kirkeaar kirkjuár.

Kirkeager kirkjuakur (akur sem liggur til kirkju).

Kirkeandagt kirkjusókn, kirknasókn, (það að sækja kirkjur): K. og Huusandagt.

Kirkebakke kirkjuhæð (hæð sem kirkja og kirkjugarður eru á).

Kirkebestilling = Kirkeembede.

Kirkebetjent sá sem hefur e-t kirkjuembætti.

Kirkebillede kirkjuskript (mynd e-s dýrðlings).

Kirkeblok gjafastokkur við kirkju.

Kirkebod birting af kirkjunnar hálfu.

Kirkebog, a) sálnabók. — b) kirkjubók (Hist. II, 207).

Kirkebro kirkjubrú.

Kirkebrud kirkjubrot.

Kirkebryder, ft. -e, kk., kirkjubrotsmaður.

Kirkebryllup brúðkaup þegar hjón eru gefin saman í kirkju.

Kirkebrød kirkjubakstur.

Kirkeby þorp þar sem kirkja er.

Kirkebygning, a) kirkjugerð, kirkjusmíði. — b) hús sem er ætlað til að vera kirkja.

Kirkebøn bæn sem lesin er í kirkju.

Kirkedaab skírn í kirkju.

Kirkedag messudagur (dagur þegar messa á).

Kirkedegn = Degn.

kirkedøbt, [sb. døbe], skírður í kirkju.

Kirkedør kirkjudyr.

Kirkeeier kirkju-eigandi.

Kirkeembede kirkjuembætti.

Kirkefader heilagur faðir (sb. eptir heilagra feðra setning).

Kirkefest guðrækileg hátíð. — b) sjer í lagi, kirkjudagur, kirkjumessa, kirkmessa.

Kirkeflekke lítill býr sem kirkja er í.

Kirkeforbedring siðabót.

Kirkeforretning andlegt starf í kirkju.

Kirkeforsamling þing (sb. þing í Nicea og biskupaþing).

Kirkeforstander = Kirkeværge.

Kirkefred kirkjufriður, kirknafriður, kirkjugrið, kirknagrið.

Kirkefærd kirkjuferð.

Kirkegaard kirkjugarður.

Kirkegaardsmuur múr utan um kirkjugarð.

Kirkegang kirkjuganga: Holde sin K. vera leidd í kirkju; sb. kerti þat, er konur offra í kirkjugöngu sinni. — b) göng í kirkju.

Kirkegangskone kona sem leidd er í kirkju: Indlede en K. leiða konu í kirkju.

Kirkegods kirkjueign, kirkjujarðir.

Kirkeherre kirkju-eigandi.

Kirkehimmel kirkju-rjáfur.

*Kirkehistorie kristnisaga.

Kirkehjelp aðstoð af kirkna hálfu.

Kirkehøitid = Kirkefest.

Kirkejord kirkjuland. — b) t. Kirkegaard.

Kirkekjøb kirkjukaup. — b) verðlag á því korni sem goldið er til kirkjunnar.

Kirkekjørsel vagnferðir bænda í þarfir kirkjunnar.

Kirkeklokke kirkjuklukka.

Kirkeklæder, ft., messuföt klerka, eða kirkjuföt annara embættismanna kirkjunnar. — b) hátíðaföt.

Kirkeknap hnappur efst á kirkju eða kirkjuturni.

Kirkelaage lítið hlið á kirkjugarði.

Kirkelade kornhlaða e-r kirkju.

Kirkelehn kirkjulegt ljen.

Kirkeleie leiga sem goldin er til kirkju.

kirkelig, ft. -e, e., [kirkjulig-r; sb. kirkjuligar persónur, Hist. I, 501], kirkjulegur (sb. Kirke b): Kirkelige Anordninger.

Kirkeliig lík sem grafa á í kirkju.

Kirkelys kirkjukerti.

Kirkelærer kennimaður. — b) = Kirkefader.

Kirkemesse kirkjumessa (sb. Kirkefest b).

Kirkemode = Kirkemøde.

*Kirkemusik söngur eða hljóðfærasláttur sem tíðkast í kirkjum.

Kirkemøde klerkaþing, (sb. Kirkeforsamling).

*Kirkeoblat kirkjubakstur.

*Kirkeordinants, sk., (fyrrum) = Kirkeritual.

*Kirkepatron = Kirkeherre.

Kirkepille stöpull undir kirkjurjáfri.

Kirkeport höfuð-dyr á kirkju; líka höfuðhlið á kirkjugarði.

Kirkepsalme sálmur sem sunginn er í kirkju.

Kirkeraad kirkjuráð (et.).

Kirkeran kirkjurán.

Kirkeregnskab kirkjureikningar.

Kirkeret kristinrjettur.

*Kirkeritual orða (í máldögum).

Kirkerotte (kirkjuvalska) ekki haft nema í orðatiltæk. saa fattig som en K. sem ekki á bót fyrir skóinn sinn.

Kirkerov kirkjurán (bæði það að ræna og það sem rænt er).

Kirkerøver kirkjuránsmaður.

Kirkesag kirkjumál(efni).

Kirkesamfund kirkjulegt samband: Det christne K. kristinna manna samband.

Kirkesang messusöngur.

Kirkesanger forsöngvari.

Kirkeskat skattur af kirkjum. — b) kirkjudýrgripir.

Kirkeskik kirkjusiðir.

Kirkeskole höfuð-skóli í sókn.

Kirkeskov skógur sem liggur undir kirkju.

Kirkeskriver sá sem hefur á hendi kirkjureikninga.

Kirkesmykke kirkjudýrgripur.

Kirkesogn = Sogn.

Kirkespiir mjór turn á kirkju.

Kirkesplid ágreiningur í trúarefnum.

Kirkestade = Stolestade.

Kirkestat(en) Rómaríki (sb. 655 V[1] á 2. bls.), Rómaborgarríki.

Kirkesti kirkjugata (gata til kirkju).

Kirkestol stóll í kirkju.

Kirkestraf refsing af kirkjunnar hálfu.

Kirkestævne samkoma (sóknarmanna) við kirkju.

Kirkesvale (svölutegund) *hirundo apus.*

Kirkesyn kirkjuskoðun.

Kirkesølv silfur sem kirkja á. — b) silfur sem skafið er af kaleik eða e-m silfurgrip kirkju og hjátrú er búið á.

Kirketaarn kirkjuturn, (kirkjustöpull).

Kirketavle stokkur sem gjöfum er safnað í um messuna.

Kirketid messutími.

Kirketiende kirkjutíund.

Kirketjener = Kirkebetjent.

Kirketjeneste embætti (messa) í kirkju.

Kirketoft umgirt petti sem er kirkjueign og í nánd við kirkju.

Kirketugt kirkjuagi.

Kirketvang kúgun af kirkjunnar hálfu.

Kirketyv sá sem stelur úr kirkju.

Kirkeugle (uglutegund) *strix ulula.*

Kirkevei kirkjuvegur.

Kirkevielse kirkjuvígsla (N. g. L.). — b) hjónavígsla í kirkju.

Kirkeviin messuvín.

Kirkevindue kirkjugluggi.

Kirkeværdighed kirkjulegt embætti.

Kirkeværge kirkjuforstjóri (P. þ.), kirkjuvörður.

Kirsebær kirsiber.

Kirsebærbrændeviin kirsiberjabreanivín.

Kirsebærkjerne kirsiberssteinn.

Kirsebærsuppe kirsiberjasaup.

Kirsebærtræ kirsiberjatrje.

Kirsebærviin kirsiberjavín.

Kirsei sjá Kersei.

Kis, nafn, [kis af kisa], ekki haft nema þegar kallað er á kött, eins og kis á ísl.

Kisel, sk., tinnn *silex*.

kiselartet, ft. -artede, e., sem er tinnutegundar.

Kiselinke, ft. -r, kvk., (í óvönduðu tali), strákaflenna.

Kiseljord jarðartegund.

Kiselsteen tinnusteinn.

Kiselvædske eina konar vökvi (eða bráð).

Kiste, ft. -r, sk., [kista], kista.

Kistebeflag járn (ft.) á kistu.

Kistebord (sjaldh.), barð sem skápur er i.

Kistebund kistubotn: Gjemme sine Penge paa Kistebunden.

Kistebænk bekkur sem með fram er hafður eins og kista.

Kistefod lausafótur undir kistu.

kistegjemt, [sb. gjemme], geymdur i kistu.

Kistegods munir sem geymdir eru í kistu.

Kistekjole (í almúgatali), sparisamfella.

Kistekläder, ft., (í almugatali), spariföt.

kistelagt, [sb. lægge], kistulagður: Liget er nu k.

Kisteledike kistubandraði.

Kistevogn vagn sem stokkurinn á er svipaður kistu.

Kit, án ft., kl., = Bindkit.

kitte, ás. 1, líma (e-ð með glerlími eða steinlími a. a. frv.): K. en Rude.

Kittel, ft. -er, og Kitler, sk., ljereptsfrakki.

Kiv, án ft., sk., [kif; sb. kifa og kífinn], þras, þjark, deila, senna: Yppe K. farn að jagast.

kivagtig, ft. -e, e., = trættekjær.

Kivagtighed, án ft., sk., = Trættekjærhed.

kive, h. s. 1, [kífa], kifa, þrefa, þjarka, þræta, deila, senna; en er nú úrelt sema sem þa. (í sömu merk.).

kivesyg = trættekjær.

kjed, ft. -e, e., sem (þiggj.) leiðist e-ð: K. af noget. K. af at leve.

Kjede, án ft., sk., (sjaldh.), leiðindi.

kjede, ás. 1, a) valda leiðindum, gera e-m leiðindi: Hans Selskab kjeder mig mjer eru leiðindi að honum, mjer leiðist hann. En kjedende (leiðinleg) Samtale. — b) k. sig láta sjer leiðast: Han kjeder sig honum leiðist. Han kjeder sig ved den Forretning honum leiðist það starf. — c) kjedes = k. sig: Kjedes ved noget.

Kjede sjá Kjæde.

Kjedel sjá Kedel.

kjedelig, a) ft. -e, e., leiðinlegur. — b) sem aa., leiðinlega.

kjedsom, ft. -me, e., = kjedelig.

Kjedsomhed, án ft., sk., leiðindi, (sb. óyndi): Føle K. finna til leiðinda. Fordrive K. hafa af fyrir sjer. — b) það að vera leiðinlegur: Selskabets K.

kjedsommelig, a) ft. -e, e., = kjedelig a. — b) sem aa. = kjedelig b.

Kjedsommelighed, án ft., sk., = Kjedsomhed.

Kjelder, ft. -e, sk., [kjallari], kjallari, (jarðhús): Huset er foruden Kjelderen tre Stokværk høit. Lægge Brænde (Øl, Viin) i Kjelderen. Boe i en K.

Kjelderdreng frammistöðupiltur (eða annar vinnupiltur) í kjallara.

Kjelderdør kjallaradyr.

Kjeldersolk, ft., fólk sem á heima í kjallara.

Kjeldersødning sá sem er barinn og barnfæddur í kjallara (kjallarabarn).

Kjelderhals kjallaradyr.

Kjelderhul vindauga á kjallara. — b) kampa í kjallara.

Kjelderkone kana sem á heima í kjallara.

Kjelderlem hlemmur fyrir framan kjallaradyr.

Kjeldermand kjallarabúaði.

Kjeldermester kjallaravörður (umsjónarmaður vínkjallara).

Kjelderpige veitingastúlka (sem skenkir ölföng).

Kjelderpost vatnsugur til að ná vatni upp úr kjallara.

Kjelderrum kjallari að stærðinni til (kjallararúm að sínu leyti eins og húsrúm).

Kjelderskriver sá sem hefur á hendi alla viskjallarareikninga fyrir e-n stórhöfðingja.

Kjelderstue hús í kjallara. — b) drykkjustofa (í veitingahúsi).

Kjeldersump vilpa sem það vatn safnast að er kemur upp í kjallara.

Kjeldersvend (úrelt), a) sveina (vinnumaður) í kjallara. — b) = Kjeldermester.

Kjeldertrappe þrep fyrir kjallaradyrum.

Kjeldervinde eins konar úhald (svipað stiga) til að láta tunnur og sái velta á niður í kjallara.

Kjelke, ft. -r, sk., [kjálki], (í Narv.), kjálki (ísll. I, 226, sleðategund).

Kjeltring, ft. -er, kk., sá sem ekki á bót fyrir skóinn sinn: Blive til en K. (í tali), komast svo á vonarvöl að maður geti ekki staðið í skilum. — b) fantur, bófi.

kjeltringagtig, ft. -e, e., (í tali), þorparalegur.

Kjeltringlevnet (í tali), þorparalífnaður.

Kjeltringpak (í tali), þorparalýður.

Kjeltringskik (í tali), þorparasiður.

Kjeltringstreger, ft., strákapör, óknytti, (ókynni, forn).

Kjeltringunge (í tali), húsgangskrakki.

Kjeltringviis, i orðatiltæk. paa K. þorparalega.

Kjende, sk., ofur lítil ögn: Det er en K. for stort dálítið (dáltið) of stórt. Bi en K. eða bi en lille K. (í tali) biddu dálitla ögn! biddu (staldraðu) dálítið (svo lítið) við!

Kjende, kl., [kenni, t. a. m. þeir mörkuðu kennum Orma þetta fé], mark, auðkenni, einkenni: Lægge et K. (láta miða) i en Bog. — Tage K. paa een taka eptir e-m svo að maður þekki hann aptur. Tage K. af noget setja e-ð á sig. — Give til K. láta í ljósi; sb. tilkjendegive.

kjende, ás. 2, [kenna], a) þekkja, kenna (forn): K. een nøie vera gagnkunnugur e-m. K. een personlig (eða af Person) þekkja e-n sjálfan. K. een af Udseende þekkja e-n í sjón. K. een af Navn þekkja e-n af orðspori, hafa heyrt e-s getið. Jeg lærte at k. ham (eða lærte ham at k.) paa min Reise kynntist (komst í kunningskap) við hann a. s. frv. — K. een paa Gangen þekkja e-n á göngulaginu. — K. mange Planter. K. hvidt fra sort. — β) sem h. a., þegar sagt er k. til een (noget) þekkja til e-s. — γ) hо. l. t. kjendt, sem e., kunnugur: Være vel kjendt i en Egn. Sb. bekjendt 1, 2. — b) sjá, verða var við: Der kjendes ingen Mangel paa ham því er ekki á honum að sjá, að hann eigi (hafi átt) bágt. — c) skilja (t. a. m. Gþl. 32), segja úrskurð: K. i en Sag skilja um mál. Retten kjendte ham skyldig dómurinn dæmdi hann sekan. — d) játa (eiginl. sama merk. og c): K. sig at være een noget skyldig játa sig vera (kannast við að maður sje) e-m skuldugur um e-ð. — e) k. sig ved kannast (forn: kennast) við; kenna sjer (sb. kenna sjer e-n að þingmaani, Grágás). — f) kjendes ved kannast (forn: kennast) við; kenna sjer (sb. e): Han vil ikke kjendes ved sin fattige Slægt. Kjendes ved stjaalne Koster. — g) (úrelt), kjendes meðganga: Kjendes Gjerningen. — 2) (úrelt), kenna e-m e-ð = læra e-n á e-ð (þ. e. láta e-n nema e-ð): Ned kjender nogen Kone at spinde nauðin kennir naktri konu að spinna (orðskv.).

Kjendeevne þekkingarafl (mannsins).

kjendelig, a) ft. -e, e., þekkjanlegur, eptirtakanlegur, sem á ber, talsverður. — b) sem aa., eptirtakanlega, svo á beri, talsvert.

Kjendelse, ft. -r, sk., gjörð = úrskurður: De Edsvornes K. — b) e-ð sem goldið er α) (úrelt), afgjald. — β) þóknun: Give nogen en K. for (þægja e-m fyrir) hans Umage. — γ) bætur fyrir litla yfirsjón, útlát: Betale en K. til de Fattige.

Kjendelyst löngun til að þekkja e-ð.

Kjendemaal (sjaldh.) = Kjende (sk.).

Kjendemærke einkenni, mark, merki: Sætte K. paa noget.

kjendenem (sjaldh.), glöggur = glöggþekkinn.

Kjender, ft. -e, kk., sá sem hefur vit (skynbragð) á e-u eða ber skyn á e-ð: En K. af Oldsager (Malerier).

Kjendermine spekingssvipur (sem e-r setur upp þegar hann er að skoða e-ð): Give sig en K.

Kjenderøie auga þess manns er hefur vit á e-u: Betragte noget med K. (skoða e-ð og hafa vit á því), hafa vit á e-u sem maður er að skaða.

Kjendeson kenningarsonur, óskilgetinn sonur.

Kjendetegn auðkenni, einkenni, mark, merki: Det er et K. paa en god Hest.

Kjending, ft. -e, kk., (fornl.) = Bekjendt (bekjendt II).

Kjending, sk., þekking: Have K. af Land þekkja hvar maður er kominn við land, þekkja land.

Kjendingsflag veifa til að sýna hvaðan skip sje.

Kjendsgjerning það sem er alkunnugt (alkunnur viðburður).

Kjendskab, án ft., kl., kynning e-s (forn), viðkynning, kunningskapur: Have K. til en Sag vera kunnugur e-u. Jeg har ikke meget K. til ham jeg hef lítil kynni af honum. — Jeg har intet K. der i Byen á þar ekkert kunnugt fyrir. Een af mit K. einn af kunningjum mínum.

Kjendssag = Kjendsgjerning.

Kjep, ft. -pe, sk., [kepp-r], stafur, prik: Støtte sig paa en K.

Kjephest eiginl. prik sem bara hefur fyrir hest. — Óeiginl., það sem tungunni er tamast og hjartanu er kærast (fyrir e-m).

kjephøi hortugur, sem stendur uppi í hárinu á öðrum.

Kjeppebaand gjörð úr hesligreia.

Kjepshug = Stavshug.

Kjepstok eins konar spýta á vagni.

Kjerne sjá Kjærne.

kjerne, ás. 1, [sb. kjarni og kirna], strokka, skaka: I Dag k. vi. K. Smør strokka.

Kjerne, ft. -r, sk., [sb. kirna], strokkur.

Kjernehest hestur sem hafður er til að snúa strokkvjel.

Kjernehorn haruhringur til að byrgja gatið á strokklokinu.

Kjernehuus strakkhús (á stúrbúum).

Kjernelaag strokklok.

Kjernemaskine = Kjerneværk.

Kjernemelk áfir.

Kjernestang bulla (í strokk).

Kjerneværk strokkvjel (á stúrbúum, eins konar stór strokkur með hjólum sem hestur er hafður til að snúa).

Kjerning, sk., það að kjerne. — b) smjör sem fæst í einu þegar strokkað er (sb. skaka).

Kjertel, ft. Kjertler, sk., eitill (í holdi).

Kjertelhævelse eitlabólga.

Kjertelknude bólginn eitill.

Kjertellære eitlafræði.

Kjertelsyge eitlaveiki.

Kjevle, ft. -r, sk., [kefli], kefli.

Kjole, ft. -r, sk., [af Kjortel], kjóll. — b) samfelln (kvenamaunsfat).

Kjoleflig kjóllaf.

Kjoleknap kjólbnappur.

kjoleklædt, [sb. klæde], sem er á kjól.

Kjolekrave kjólkragi.

Kjolelomme kjólvasi.

Kjoleskjød kjóllaf.

Kjoleærme kjólermi.

Kjortel, ft. -er og Kjortler, sk., [kyrtil-l], kyrtill.

Kjortelflig kyrtilblað.

Kjæbe sjá Kjæve.

kjæde, ás. 1, tengja: K. noget sammen.

Kjæde (líka ritað Kjede), ft. -r, sk., rekindi, festi. Líka e-ð sem líkist festi, t. a. m. þegar sagt er um fótgöngulið danne en K. berjast á stangli. — Óeiginl. röð, runa, eða þvíuml.: En K. af Ulykker hver ógæfnn á fætur annari. — b) = Rendegarn.

Kjædebom rifur (í vef).

kjædebragen, [sb. drage], mældur með festi: K. Jord.

Kjædegang það að ganga í röð.

Kjædehund = Lænkehund.

Kjædeled hlekkur í festi.

Kjædelinie lína sem verður þegar festi er heugd upp á báðum endum.

Kjædemaaling landmæling með festi.

Kjædemønster eins konar saumur.

Kjædeplov eins konar plógur.

Kjædepompe eins konar dæla.

Kjæderegning eins konar talnabrögð.

Kjæderiim þríhendn.

Kjædering = Kjædeled. — b) hringur sem er búinn til eins og festi.

Kjædeslutning runa af ályktunum þar sem hver ályktunin er dregin af þeirri sem næst fer á undan.

Kjædesting eins konar nálspor.

Kjædesøm eins konar saumur.

kjædeviis, ao., eins og festar (festir).

Kjæft, sk., [kjapt-r], (í óvönduðn tali), kjaptur, hvoptur, túli: Ikke en K. ekki ein hræða.

Kjæg, sk., (úrelt) = Kjæve.

Kjægbyld sjá Keigbyld.

kjæk, ft. -ke, e., hugaður, djarfur, (sb. dristig). — kjækt, sem ao., djarflega.

Kjækhed, án ft., sk., hugur = hugrekki, áræði.

kjække, h. s. 1, [sb. qvække], (um gæsir), kvaka.

kjækmodig hugrakkur.

kjæle, h. s. 1, í orðatiltæk. k. for een lúta að e-m, (sb. hjúfra e-n að sjer, gera sjer tæpitungu við e-n, gern gælur við e-n).

Kjæledægge, kk og kvk., eptirlætisgoð.

kjælen, ft. kjælne, e., viðkvæmur; lingerður, blautgerður, veimiltítulegur, (sb. bledagtig b): Han er for k. til haardt Arbeide. — b) hneigður til ásta, (stundum líka og flýrulegur): En k. Pige. — Barnet er faa kjælent, at det aldrig vil være fra Moderen svo elskt að móður sinni, að það má ekki af henni sjá. — β) það sem lýsir (ber með sjer) ást, hýr, blíðlegur, eða þvíuml.: Et kjælent Blik hýrt augnaráð. Et kjælent Smiil blíðubros, ástarbros. En k. Stemme tæpitunga. — 2) sem gerir monn kjælen: En k. Opdragelse (of mikið) eptirlæti. — 3) kjælent, sem ao., kveifarlega; blíðlega, hýrlega, o. s. frv.: Han er for kjælent opdragen það hefur verið haft of mikið eptirlæti á honum.

Kjælenskab, án ft., sk., það að vera kjælen.

Kjæleord blíðskaparorð (sb. Stjórn).

kjæmme sjá kæmme.

Kjæmpe sjá Kæmpe.

Kjær sjá Kær.

kjær, ft. -e, e., [kær-r], kær, ástfólginn, ástúðugur e-m, sem e-m er vel við eða þykir vænt um, ljúfur e-m, o. s. frv.: En k. Pige ástmey e-s. En k. Ven ástvinur. Et kjært Barn barn sem manni þykir vænt um. Have een k. láta sjer þykja vænt um e-n, unna e-m. En k. Tidende fagnaðartíðindi. Det er mig kjært (mjer þykir vænt um), at du kommer. — b) elskur að e-u, sem er vel við — þykir vænt um — e-n eða e-ð, hneigður (gefinn, náttúraður) fyrir e-ð, o. s. frv.: Han er meget k. af (eða ad) Fisk sólginn í fisk, honum þykir góður fiskur. K. efter Nyt nýjuugngjarn. Sb. fredkjær, dydkjær, ærekjær, o. s. frv.

Kjæreste, ft. -r, a) kk., unnusti, (sb. elskhugi). Sb. Fæstemand. — b) kvk., unnusta, (sb. ástmey). Sb. Brud (kvk.) b, Fæstemø.

kjærholden, [sb. holde], (sjaldh.), ástfólginn.

kjærkommen, [sb. komme], sem manni þykir vænt um að kemur, sem kemur sjer vel = þekkur: Kjærkomne Giester (öfusugestir, fornt). Et kjærkomment Brev brjef sem manni þykir vænt um að fá. En k. Tidende fagnaðartíðindi.

kjærlig, [kærlig-], a) ft. -e, e., ástsamlegur, ástúðlegur, ástríkur, kærlegur (sb. kærlig ok bróðurlig fjárskipti biskupanna): En k. Hustru (Fader, Moder, Søn). Et kjærligt Ægteskab. En k. Omgang (Afsked, Hilsen). — b) sem ao., kærlega, ástsamlega, ástúðlega: Tale k. til een.

Kjærlighed, án ft., sk., kærleikur, elska, ást, ástúð, ástsemd, ástríki; sjer í lagi ástarþokki milli karls og konu: K. til een (eða noget) eða for een ást — elska — á e-m (eða e-u; það að vera sólginn í e-ð).

Kjærlighedsbrev ástarbrjef.

Kjærlighedsdigt = Elskovsdigt.

Kjærlighedserklæring það að birta e-m (kvennmanni) ást sína til hennar.

Kjærlighedsforstaaelse ástir milli karls og konu: Have en K. med (vera í þingum við) nogen.

Kjærlighedsgjerning ástarverk (sb. ok drýgði hann — þ. e. Móýses — ástarverk.... þá er hann saðri þeim, Skuggsjá).

Kjærlighedshandel leyndar ástir.

Kjærlighedsmaaltid ástarmáltíð (einkum á fyrstu líð kristninnar); einnig haft um kvöldmáltíðarsakramentið.

Kjærlighedsminde ástamenjar.

Kjærlighedspant ástamerk.

Kjærlighedspligt skyldo sakir ástar.

Kjærlighedsprøve ástarraun (það sem reynir á — eða sýnir — ást).

Kjærlighedsvise = Elskovsvise.

Kjærling, ft. -er, kvk., [kerling], kerling. — b) mannskræfa, gunga.

kjærlingagtig, ft. -e, e., kveifarlegur, gungulegur.

kjærlinge, h. s. 1, (í tali), dekra: K. for et Barn.

Kjærlingeraad sjá Kjærlingraad.

*Kjærlingfabel kerlingabækur.

Kjærlinggraad gól (um grát).

Kjærlinghoste þurrahósti.

Kjærlingmand mannskræfa, gungn, kveif.

Kjærlingraad (líka Kjærlingeraad) kerlingaráð (við sjúkdómum).

Kjærlingsladder hjegómi = þvaður.

Kjærlingsnak = Kjærlingsladder.

Kjærlingtøi hjegómi sem karlmönnum sæmir ekki að gefa gaum að.

Kjærlingunge krakki sem er orðinn allra mesta kveif sakir eptirlætis.

Kjærlingværk = Kjærlingtøi.

Kjærminde, sk., kattarauga *myosotis palustris*.

Kjærne (líka ritað Kjerne), ft. -r, sk., [kjarni], a) kjarni. Sb. Nødekjærne, Æblekjærne. — β) óeiginl., mestur styrkur, bezti hluti: Kjærnen af en Nation. — b) (í tali), f. Korn (korn), t. a. m. í orðatiltæk. Svinet maa have mere K. — c) þegar talað er um hör eða hamp merkir K. það sem búið er að hreinsa. — d) mergur (ungi, P. Þ.) í trje. — e) mót sem e-ð er steypt utan um. — f) fallbissuhol. — g) hol í framtönn á hrossi.

Kjærnefrugt aldin sem kjarnar (ekki steinar) eru í.

kjærnefuld fullur af kjörnum. — b) = fyndig: En k. Tale.

Kjærneføde korntegundir sem gefnar eru skepnum.

Kjærnehinde himna (eða skel) utan um kjarna.

Kjærnehuus kjarnhol (í aldini).

Kjærnekraft mergur (þ. e. kraptur) í e-u.

Kjærnelinie miðlína(n) í fallbissuholi(nu).

Kjærnelæder hrygglengja.

kjærneløs gagnstætt kjærnefuld.

Kjærnemuur múr innan í bræðsluofni.

Kjærneord orð sem mergur er í.

kjærnesat, [sb. sætte], sem kjarni er kominn í: Sæden er k.

Kjærneskal skel utan um kjarna.

Kjærneskjøre það að mergur í trje er rifinn.

Kjærneskole sá hluti aldingarðs þar sem sáð er til trjánna.

Kjærneskud skot úr marflatri fallbissu.

Kjærneskygge megin-skuggi, meginhluti skugga.

Kjærnestamme trje sem til er sáð (sb. Kjærneskole).

Kjærnesteen steinn í aldini.

Kjærnesvøb = Kjærnehinde.

Kjærnetropper, ft., einvala lið, valið lið (Rómv.).

kjærnetung sem mikill og þungur kjarni er í.

Kjærneved sá hluti viðar sem er utan um sjálfan merginn.

Kjærre = Kærre.

Kjærtegn kjass, blíðubrögð.

kjærtegne, ás. 1, kjassa, láta að e-m.

Kjærv, ft. -e, sk., [sb. kerfi og N. g. L. I, 301 og 113], kornbundin. — b) tage 6 Kjærve af Jorden sá jörð 6 ár í röð.

Kjætter, ft. -e, kk., villumaður.

Kjætterbaal bál sem villumenn eru brenndir á.

Kjætterbog (sjaldh.), villubók (bók sem trúarvillur eru í).

Kjætteri, ft. -er, kl., (trúar)villa: Forfalde til K. gerast villumaður.

Kjætterlære villukenning.

Kjættermening villa.

Kjætterret dómur sem dæmir om trúarvillur (og villumenn).

Kjættersind villumanns hugarfar.

kjættersk, ft. -e, e., villublaadinn (P. Þ.); villu-.

Kjætting, ft. -er, sk., járnrekindi (á skipi).

Kjæve (líka ritað Kjæbe), ft. -r, sk., kjálki. — í óvönduðu tali, hvoptur (f. kinn): Opblæste Kjæver blásnir hvoptar (Fms. í vísu). — b) kinn á láng.

Kjævebaand það að vera klumsa (um hest).

Kjævebeen kjálki.

Kjævekjæde = Kindkjæde.

Kjæverem kverkól (á beizli).

kjævestærk (sjaldh.), tannhvass, kjaptfor.

Kjævetand = Kindtand.

kjævle (har), b. s. 1, sífra, (sb. gifra, já, um geltarull), þrefa: K. over ingen Ting. — b) kjævles jagast.

Kjævlen, án ft, sk., jag.

Kjævleri, ft. -er, kl., jag, rifrildi: Komme i K. med een fara að rífast við e-n.

Kjøb, kl., [kaup], 1) án ft., kaup a) það að kaupa e-ð: K. og Salg kaup og sölur. Faae noget til Kjøbs. Varer, gjorte paa K. það sem maður hefur keypt (en ekki látið búa til). — b) verð: Godt (let, billigt, dyrt) K. gott (lítið, mikið) verð. Faae (give) noget oven i Kjøbet í kaupbæti(r). Give K. slaka til. — 2) ft. eins (en sjaldhöfð), kaup og sala: Slutte et K. slá kaupi, kaupast við, kaupa saman. Det er med i Kjøbet (það fylgir kaupinu). Staae i K. om noget vera að semja um e-t kaup. Falde fra sit K. ganga frá kaupi. Kjøbet er gaaet tilbage gengið aptur, rofnað.

kjøbe, ás. 2, [kaupa], kaupa: K. dyrt. K. for dyrt kaupa af sjer. K. paa Borg kaupa e-ð í skuld. K. ind til Huusholdningen kaupa til búsins. Jeg har kjøbt alle mine Penge op keypt fyrir allt (alla þá peninga), sem jeg hafði. K. een til noget (kaupa að e-m að gera e-ð). K. sig ind i et Embede (kaupa sig inn í embætti). K. een ud (kaupa e-n út — þ. e. til að fara út — úr e-u, t. a. m. með því að kaupa hans part að honum). K. een løs leysa e-n út (úr höptum). K. sig fri kaupa sig undan e-u.

Kjøbebrev kaupbrjef, kaupmálabrjef.

Kjøbebrød aðkeypt brauð (ekki búið til heima).

Kjøbeforening kaupmáli.

Kjøbegaard jörð sem maður hefur keypt (en ekki tekið í erfð).

Kjøbegods vara sem er til sölu (einkanl. ef hún er síður vönduð en sú sem e-r hefur látið búa til). — b) jörð (jarðir) sem e-r hefur keypt (en ekki tekið í erfð).

Kjøbejord land sem maður hefur keypt (en ekki tekið í erfð).

Kjøbelerred aðkeypt ljerept (ekki búið til heima).

Kjøbelyst kaupgirni (Dr. Sch.).

kjøbelysten kaupgjarn.

Kjøben, án ft., sk., það að kjøbe: K. og Sælgen kaup og sölur.

Kjøbenhavn, kl., [Kaupmannahöfn], Kaupmannahöfn.

Kjøbepriis kaupverð (það sem maður gefur — hefur gefið — fyrir e-ð).

Kjøber, ft. -e, kk., kaupandi, (kaupi, í orðatiltæk kaupi ok sali).

Kjøbeseddel blað sem fest er á e-ð til að sýna að maður vilji selja það.

Kjøbesum peningar sem gefnir eru fyrir e-ð.

kjøbesyg sólginn í að kaupa.

Kjøbeøl aðkeypt öl (ekki búið til heima).

Kjøbfærd, [kaupferð], a) kaupferð. — b) kaupskapur.

Kjøbing, ft. -er, sk., [kaupang], kaupang, sem aptari liður í sumum borganöfnum, t. a. m. Nykjøbing, Ringkjøbing.

Kjøbmand, [kaupmað-r], kaupmaður (einkanl. sá sem selur í hópakaupum).

Kjøbmandsaand = Handelsaand.

Kjøbmandsbog kaupmannsbók.

Kjøbmandsbrug = Handelsbrug.

Kjøbmandsgaard garður sem er fallinn til verzlunar.

kjøbmandsgjev útgengilegur.

Kjøbmandsgods = Handelsvare.

Kjøbmandskab, án ft., kl., kaupskapur, verzlun: Drive K. verzla. — b) kaup: Gjøre et godt (slet) K.

Kjøbmandskarl eins konar búðarloka (í smáborgum).

Kjøbmandslav kaupmannafjelag.

Kjøbmandsskib = Handelsskib.

Kjøbmandsstand = Handelsstand.

Kjøbmandsstiil orðfæri á brjefum kaupmanna.

Kjøbmandsstolthed kaupmannaþótti.

Kjøbmandsvæsen allt sem til verzlunar heyrir. — b) kaupmannabragur, kaupmannasnið.

Kjøbskib, [búið til úr kaupskip], = Kjøbmandsskib.

kjøbslaae, b. s., [sb. slá kaupi], kaupslaga við e-n (Fms. III, 92), slá kaupi við e-n, eiga kaup við e-n (sb. kaupast við, eigast kaup við): K. med een om noget.

Kjøbslutning það að slá kaupi.

Kjøbstad, ft. Kjøbstæder, (líka Kjøbsted, ft. -er), sk., [kaupstað-r], kaupstaður, kaupbær, kauptún.

Kjøbsted sjá Kjøbstad.

kjøbstedagtig, ft. -e, e., kaupstaða(r)legur.

Kjøbstedbarn sá sem er borinn og barnfæddur í kaupstað.

Kjøbstedbygning kaupstaða(r)hús.

Kjøbstedfolk, a., kaupstaða(r)fólk.

Kjøbstedfrihed frelsi (rjettindi) sem kaupstaðir hafa: Denne By har mistet sin K.

Kjøbstedgjerning verk (vinna) sem á þarf að halda í kaupstöðum: Den Pige er ikke vant til K.

Kjøbstedgods kaupstaðareign, kaupstaðaeignir.

Kjøbstedgrund kaupstaðarlóð (kvk.).

Kjøbstedhuus kaupstaðarhús.

Kjøbstedjord kaupstaðarland.

Kjøbstedkald kaupstaðarbrauð.

Kjøbstedkone kaupstaðarkona.

Kjøbstedlevnet kaupstaðalíf.

Kjøbstedlæs = Borgerlæs.

Kjøbstedmad kaupstaðamatur.

Kjøbstedpige kaupstaðarstúlka (stúlka sem er í eða úr kaupstað). — b) vinnukona í kaupstað.

Kjøbstedret kaupstaðarrjettur, kaupstaðalög. — b) dómur sem kaupstaðamál eiga í að koma.

Kjøbstedrettighed kaupstaðarrjettindi.

Kjøbstedskik siður í kaupstöðum.

Kjøbstedskole kaupstaðarskóli.

kjøbstedvant, [sb. vænne], vanur við kaupstað, vanur kaupstaðalífi: Hun er endnu ikke k.

Kjøbstedvæsen kaupstaðasnið, kaupstaðabragur.

Kjøbstævne, (kl.), [búið til úr kaupstefna], kaupstefna.

Kjød, án ft., kl., [kjöt], a) kjöt: Fedt (magert, salt, reget, fersk, kogt, stegt) K. — Skjøndt han er Catholik, spiser han baade Kjød og Fisk i Fasten. — b) hold (bæði sem et. og ft.). — Óeiginl.: Det er ham i Kjødet baaret (það er náttúra hans), hann er svo gerður. Líka = hold í ritningunni. — c) fiskur, t. a. m.: Denne Fisk er grov i Kjødet. — d) það sem ætt er á jurtum eða aldini.

Kjødbalde = Balde 1.

Kjødbeen bein með kjöti á.

Kjødblok brytjögg.

Kjødbod kjötbúð (B. H., P. Þ.). Sb. Slagterbod.

Kjødbolle kjötkökkur (eins konar matur).

Kjødbrok eins konar æxli (*sarcocele*).

Kjødbyld (sjaldh.) = Polyp b.

Kjøddag kjötdagur a) dagur þegar vant er að borða kjöt. — b) dagur þegar kjötætt er.

Kjøddei smástappað kjöt.

Kjøded (í tali), það að bölva sjer (um e-ð) ofan undir allar hellur, (sb. sverja og sárt við leggja).

kjødelig, a. -e, e., [kjötlig-r], kjötlegur (sb. kjötliga barna þess sem skírði og sem kjötligum manni er mátuligt), a) kjødelige Søskende alsystkin. Kjødelige Søskendebørn rjett systkinabörn. — b) = holdlegur: Kjødelige Lyster.

kjødet, ft. kjødede, e., = kjødfuld.

Kjødfarve hörundslitur.

kjødfarvet, ft. -farvede, e., sem hörundslitur er á.

kjødfuld sem mikið kjöt (hold, o. s. frv.; sb. Kjød) er á.

kjødfylde (sjaldh.), fylla e-ð kjöti eða holdi.

Kjødføde kjötmatur.

Kjødgaffel kvísl til að færa kjöt upp með.

Kjødgryde kjötketill.

Kjødhammer kjöthnallur (til að merja kjöt með).

Kjødhavn kjöthöfn (á Íslandi; þ. e. höfn sem kjöt er sótt á).

Kjødhinde himna utan um vöðvana.

Kjødhoved (í tali) = Dosmer.

Kjødhævelse villibold.

Kjødkniv kjöthnífur.

Kjødkrog kjötkrókur (til að hengja kjöt á).

Kjødmad kjötmatur (619).

Kjødmaddik maðkur (via) í kjöti.

Kjødmorteer eins konar mortjel til að stappa kjöt í.

Kjødmund sá sem er ólmur í kjöt.

Kjødpølse kjötbjúga.

Kjødret kjötmatur (kjötrjettur).

kjødrig = kjødfuld.

kjødrød (sjaldh.), kjötrauður.

Kjødsaar vöðvasár.

Kjødsaft vessi í kjöti.

Kjødside holdrosi.

Kjødslyst holdsfýsn.

Kjødsmule ögn af kjöti.

Kjødspiisning kjötát.

Kjødspise = Kjødmad, Kjødret.

Kjødstykke kjötstykki (Grágás), einkum ef það er beinlaus biti.

Kjødsuppe kjötsaup.

Kjødtaxt verðlag á kjöti (í kaupstöðum).

Kjødtorv kjöttorg.

Kjødtrevle kjöttægja.

Kjødtønde kjöttunna; spaðtunna.

Kjødvare kjöt sem vara.

kjødædende, [sb. æde], sem etur kjöt.

Kjødøxe brytöxi.

Kjøkken, ft. -er, kl., eldhús, (forn orð: eldahús, eldaskáli, eldastofa). — Einnig = matreiðsla (í eldhúsi): Forestaae (passe,

besørge) Kjøkkenet. — b) koldt K. kaldur kjötmatur.

Kjokkenarbeide eldhúsverk.

Kjokkenbord eldhúsborð.

Kjokkenbrug, sk., það að hafa e-ð til matreiðslu.

Kjokkenbænk eldhúsbekkur.

Kjokkendør eldhúsdyr.

Kjokkenhave garður sem ætar jurtir eru ræktaðar í.

Kjokkenkar ílát í eldhúsi.

Kjokkenkelke, sk., (sjaldh.) = Kasserolle.

Kjokkenkniv eldhúshnífur.

Kjokkenkogning það að sjóða í eldhúsi.

*Kjokkenlatin hrognalatína.

Kjokkenmester umsjónarmaður yfir eldhúsi.

Kjokkensager, ft., allt sem í eldhúsi þarf að hafa.

Kjokkensalt salt sem haft er við matreiðslu.

Kjokkenseddel matskrá (uppskript þeirra rjetta sem á borð eru bornir).

Kjokkenskab eldhússkápur.

Kjokkenskee = Kokkeskee.

Kjokkenskorsteen hlóðir og eldhússtrompur.

Kjokkenskriver eins konar þjónustumaður stórhöfðingja hefur sem á hendi alla matarreikninga.

Kjokkenslubske óþrifin eldabuska.

Kjokkenstol eldhússtóll.

Kjokkenstykke pentskript er sýnir hvernig út lítur í eldhúsum.

Kjokkenterne (sjaldh.) = Kokkepige.

Kjokkentrappe stigi sem gengur upp í eldhúsið.

Kjokkentoi eldsgögn.

Kjokkenurter, ft., = Madurter.

Kjokkenvogn matvælavagn (sem ríkir menn hafa með sjer á ferðum).

Kjokkenvæsen allt sem lýtur að matreiðslu í eldhúsi.

Kjol, ft. -e, sk., [kjöl-r], kjölur: Lægge Kjølen til et Skib.

kjolbrudt, [sb. bryde], (um skip), sem kjölurinn í er svignaður inn í miðjunni.

kjolbrækkelig (um skip), sem er svo lagað að kilinum er hætt við að svigna inn í miðjunni.

Kjolbrækning það að kjölur í skipi er svignaður inn í miðjunni.

kjolbygget, [sb. bygge], (um skip), sem kjölur er i: Et k. Fartøi kjölskip (skip sem ekki er botnflatt).

kjoldannet, [sb. danne], svipaður kili í lögun.

Kjolgang eitt af neðstu umförunum í skipi.

kjolhale, ás., a) leggja skip á hliðina (til að gera við kjölinn o. s. frv.): K. et Skib. — b) hegna skipurum með því að draga þá undir kjöl (svo þeir drukkni): K. Skibsfolk.

Kjolhaling, sk., það að kjolhale.

Kjolrende far sem kjölurinn rennur í þegar skip hleypur af hakkastokkunum.

Kjolsviin þykkt og stórt borð með endilöngum kili.

Kjoltræ kjölirje (efni í kjöl).

Kjolvand kjalsog, vör eptir skip. — b) austur í skipi.

kjolvende, ás., halla skipi svo að kjölurinn viti upp: K. et Skib.

kjon, ft. -ne, e, a) um útlit, laglegur, fjelegur: En k. Pige. — b) (í tali um háttalag eða viðmót), viðkunnanlegur, þægilegur: En k. jævn Mand. Et kjønt Væsen. — c) æði (mikill): En k. Hob Penge eða kjønne Penge æði miklir (ekki leysi) peningar.

Kjon, ft. eins, kl., [kyn], kyn, kynferði, a) líkt og ætt: Det hele menneskelige K. gjörvallt mannkynið. Lyse een i Kuld og K.; sb. Kuld. — b) (úrelt), líki og tegund; sb. alskens. — c) um karlkyn og kvennkyn: Det smukke K. kvennfólkið. Substantivernes K. nafna kynferði.

Kjonsboining (orða)hneiging eptir kynferði.

Kjonsdele, ft., getnaðarlimir, getnaðarliður (fornt).

Kjonsdrift samræðisfýsn.

Kjonsegenskab náttúra sem fylgir kynferðinu.

Kjonskjærlighed ást milli karls og konu: Elskov betegner den lidenskabelige K.

Kjonsord = Artikel 3.

Kjonsære skírlífi: „Et Fruentimmer, hvis K. er ubesmittet".

Kjore, sk., (í tali), mikill flýtir: Det gik i een K. það var búið á svipstundu.

kjore, s. 2, [keyra], 1) aka, a) sem ás.: K. Tømmer aka timbri, flytja timbur á vagni. K. Gjødning ud aka áburði á akurland. Han lod sig k. (ákn sjer, flytja sig á vagni) fra det ene Sted til det andet. — K. et Par vælige Heste (hafa þá fyrir vagninum). — K. et Par Heste til kenna þeim að ganga fyrir vagni. — K. et Par Heste ihjel (drepa tvo hesta á því að aka). — K. Plov (fylgja plógi, um þann sem stýrir hestunum er draga plóginn). — K. sin Vogn i Stykker (brjóta vagninn sinn á því að aka). — Barnet blev kjørt over paa Gaden það var ekið yfir barnið á strætinu. — K. en urigtig Vei aka rangan veg. — b) sem h. s., aka: Jeg vil hellere k. end ride. K. op med Kanoner (flytja fram fallbissur þangað sem á að hleypa þeim af). Kjør til aktu eða áfram eða harðara! (þegar rekið er á eptir vagnstjóranum). — 2) (í tali), keyra, reka, o. s. frv.: K. een ud af Stuen. K. det ene iblandt det andet kasta öllu í graut, grauta öllu saman.

Kjorebane (sjaldh.), braut þar sem ekið er í kapp eða eykir eru tamdir.

Kjorebro brú sem ekið verður yfir.

Kjorebrug, sk., það að hafa skepnu til að draga vagn: En Hest til K.

kjorefærdig til búinn að aka á stað.

Kjorehest hestur sem hafður er til að draga vagn.

Kjorekarl vagnstjóri.

Kjorelyst löngun til að aka.

Kjorelon kaup fyrir að aka.

Kjoren, án ft., sk., það að kjøre: Riden og K.

Kjorepidsk svipa vagnstjórans.

Kjoreredskab áhald til að geta ekið.

Kjoresvend = Kjorekarl.

Kjoresæde = Kudskesæde.

Kjoretoi akfæri. — b) vagn: Han holder tre Slags K.

Kjoretomme vagntaumur.

Kjorevei vagnavegur.

Kjorevending það að snúa við vagni; rúm til að snúa við vagni: Der er ingen K. i Gaarden. — I en K. í einu vetfangi, allt í einu.

Kjorsel, ft. Kjorsler, sk., það að aka: Forstødt af K. Bønderne maae gjøre Kjørsler til Veiarbeide (verða að flytja að á vögnum það sem bafa þarf). I denne Gade er megen K. mikill vagnagangur.

Kjorvel, án ft., sk., (eins konar æt jurt sem ræktuð er í görðum (*scandix cerefolium*). Spansk K. *scandix odorata*.

Kjorvelkaal = Kjorvelsuppe.

Kjorvelsuppe kjötsúpa sem Kjorvel er í.

klaae, ás. 1, [klá], = kløe b.

Kladde, sk., uppkast: Skrive noget i K. kasta e-u upp. Reenskrive en K.

Kladdebog bók sem uppköst eru skrifuð í.

Kladderi, ft. -er, kl., [sb. klatur], (í tali), það sem er vesalt, það sem ekkert er í varið.

kladdervorn, ft. -e, e., (í tali), ljelegur, ónýtur.

Klade, ft. -r, sk., haugur, hraukur, hlaði.

Kladsk, kl., smellur; skellur.

kladske, h. s. 1, gera smell.

klaffe, ás. 1, (sjaldh.), bakbíta, rægja.

Klaffer (eða Klaffrer), ft. -e, kk., (sjaldh.), rógberi.

Klaffer, kl., (sjaldh.), = Klafferi.

Klafferdigt níð (níðkvæði).

Klafferi, kl., (sjaldh.), = Bagtalelse.

Klaffermund (sjaldh.), = Klaffer (kk.).

Klaffertand (sjaldh.), = Klaffer (kk.).

Klaffertunge (sjaldh.), = Klaffer (kk.).

Klaffrer sjá Klaffer (kk.).

Klag sjá Klage (án ft.).

Klage (líka ritað Klag, Klagge), án ft., sk., [klaki], klaki: Klagen er endnu i Jorden.

Klage, ft. -r, sk., harmatölur, kveinstafir: Der er Jammer og K. i Huset. — b) kæra, kalls, ákæra, ákalls: Føre K. mod een kæra við e-n (Hrafnk.). Skrive (opsætte) en K. (rita kæruskjal).

klage, s. 1, A) h. s., a) kvarta (bera sig upp) um e-ð eða undan e-u, barma sjer, berja sjer: Han gjør ikke andet end sukke og k. K. over noget. — b) kæra mál sitt: Han vil k. for Kongen. — B) ás., 1) kæra: K. sin Nød for een kæra sín vandræði fyrir e-m. — 2) k. sig a) kveina. — b) = beklage sig (beklage b): K. sig for een bera sig upp við e-n, kæra bágindi sín fyrir e-m. K. sig for Penge kvarta um peningaleysi. — í tali: K. sig i sit Hoved kvarta um höfuðverk. K. sig for sit Bryst kvarta um (sárindi) fyrir brjóstinu.

Klagebrev kærubrjef.

Klagedigt raunakvæði (B. H., P. Þ.).

klagefuld fullur af raunatölum: En k. Tale raunatölur.

Klagegraad hryggð og harmatölur.

Klagehuus = Sorgehuus.

klagelig, ft. -e, e., (sjaldh.), raunalegur, eymdarlegur: En k. Røst.

Klagelyd kvein, kveinstafir.

klagelos sem ekki hefur neitt kæruefni.

Klagemaal = Klage (einkanl. b).

Klageqvinde sjerhver af þeim konum sem hörmuðu dauða menn í fornöld fyrir borgun.

Klager, ft. -e, kk., kærandi, (sb. sakar áberi): Han mødte for Klageren.

Klageraab harmakvein.

Klageriim = Klagedigt.

Klagerinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem kærir e-ð.

Klagesang = Klagedigt.

Klageskrift rit sem harmatölur eru í. — b) skrifleg ákæra.

Klageskrig = Klageraab.

Klagestemme = Klagelyd.

Klagesuk mæðilegt andvarp.

Klagetale ræða sem harmatölur eru í.

Klagetone = Klagelyd.

Klagevers harmvísa, (sb. Klagedigt).

Klagge sjá Klage (án ft).

Klak, ft. -ke, sk, klessa. — Óeiginl. = Klik (sk.). — b) = Kladde.

Klakbog = Kladdebog.

klakke, s. 1, a) h. s.: Pennen klakker lekur úr pennanum. — b) ás.: K. Papiret over med Blæk klessa út allt blaðið.

Klakpapir klessupappír (P. Þ.), klessublað. Sb. Trækpapir.

klam, ft -me, e., stamur, rakur, deigur: En k. Haand. — 2) kramur (um snjó).

Klamhed, án ft., sk., það að vera klam (raki, deigja).

klamme, h. s. 1, (sjaldh.), vera kramur: Sneen klammer.

Klamme sjá Klammer (ft. Klamre).

Klammer (líka Klamme), ft. Klamre, sk., [klömbr], a) eins konar töng. — b) sinkill.

Klammer, án ft, sk., (úrelt) = Klammeri.

Klammeri, ft. -er, kl., rifrildi = rifdeild: Yppe (komme i) K. med een.

Klampe, ft. -r, sk., oki, o. s. frv.

klamre, ás. 1, festa e-ð (eiginl. með töng): K. sig fast ved noget med Hænderne ná í e-ð og halda sjer þar dauðahaldi.

klamre, h. s. 1, gera hark: K. med Døren hrista hurðina. — B) klamres, þs., rifast jagast, þjarka, þrefa.

Klang, (sjaldh. í ft. Klange), sk., hljómur: Klokkens K. klukknahljóð. Dette Sprog har ingen behagelig K. lætur ekki vel í eyrum. Verſets K. liðugleiki (eða stirðleiki) kveðskapar.

*Klangfigur mynd sem kemur af breiſingu hljóðs.

klangfuld hljómmikill, hvellur.

Klanghul op sem hljómur kemar í gegnum.

Klanghuus (jótl. orð) = Klokkehuus.

Klanglære hljómfræði.

klangløs hljámlsus.

Klangmaaler hljómmælir.

Klangſpil (sjaldh.), hljómleikur = hljóðfæraslúttur.

Klap, ft. -pe, sk., speldi, loka (á brókum). — b) lok: Klappen paa et Skatol. — c) vængur (t. a. m. ó borðl).

Klap, ft. eins, kl., [klapp], klapp: Give een et K. paa Kinden. — b) í tali, högg: Han fik dygtig K. hann var lúbarinn.

Klapfiſk (sjaldh.) = Stokfiſk.

Klapgrime (líka Klappegrime) eins konar múll.

Klaphingſt hálfvanaður bestur, (sb. lnungraður).

Klapholt, kl., trje aem haft er í botn á kollum og keröldum.

Klaphorn eins kanar söngtól.

Klapjagt (líka Klappejagt) þess kanar veiðar þegar dýrin eru fæld á fætur með því að gera hávaða.

Klapmusling (eins konar skel) *spondylus.*

Klapning, sk., það að klappe.

klappe, s. 1, [klappa], 1) h. s., a) k. i Hænderne eða tómt k. (t. a. m. hele Forſamlingen klappede ad ham) klappa saman lófum þegar manni líkar e-ð. — b) fara á þess konar veiðar (vera á þess konar veiðum) sem kallaðar eru Klapjagt. — c) k. af klappa saman lófum til merkis um að dansi sje lokið. — d) k. (klappa, Eg. 409, Fms. XI, 425) paa Døren berja að dyrum. — e) Hjertet klapper berst, (sb. Fóstbr. 37). — 2) ás., a) klappa um: K. (hnoða) Smør. — Óeiginl.: Det er klappet og klart allt um garð gert. — b) klappa e-m: K. een paa Kinden. Kysses og klappes klappast og kyssast. — c) í tali: K. een dygtig af lúberja e-n.

Klappegrime sjá Klapgrime.

Klappejagt sjá Klapjagt.

Klappen, án ft., sk, það að klappe.

Klapper, ft. -e, kk., sá sem klappar saman lófum í leikhúsi.

Klapperſlange (eins konar höggormur) *crotalus.*

Klapperſteen (eins konar rauði) *aetites.*

Klappetræ eins konar reka til að klappa mold með.

klappre (har), h. s. 1, hrikta, nötra: Lemmen klapprer ved Vinden. Han klapprer med Tænderne af Kulde það nötra í honum tennurnar af kulda. K. med Vingerne baða vængjunum.

Klaptoir eins konar tjáður.

klaporet, ft. -orede, e., (um bross), slapeyrður.

klar, ft. -e, e., 1) um það sem til birtu heyrir, a) bjartur, skær: Et klart Skin. Klart Maaneſkin glaða tunglskin. — Lyſet brænder klart logar skært. — b) gagnsær, tær, heiður, heiðríkur, heiðskír, o. s. frv: K. Luft (Himmel) heiðríkja. Vandet er ikke klart ekki tært. Klare (gagnsæjar) Perler. En k. Kjole (gagnsæ samfella; sb. það grisjar í gegnum það). En k. Hud (sb. skinnræstinn). — c) et klart Syn góð sjón, (sb. skær eru augu í Helgu minni, hún sjer í gegnum holt og hæðir). — 2) um hljóð, skær, hreinn: En k. Stemme. — 3) óeiginl., a) skýr, α) skilmerkilegur, greinilegur, sýnn, ljós fyrir augum (Skuggsjá): En k. Erkjendelſe. Et klart Beviis (Foredrag). — Jeg ſeer det klart (jeg sje glöggt), at han har Uret. — β) skilningsgóður. Et lyſt, klart Hoved mesti skýrleiksmaður. — b) búinn: Gjøre en Sag k. ljúka e-u af. Gjøre ſig k. ljúka sjer af. Skipperen er k. til at ſeile seglbúinn. Gjøre klart Skib búast til varnar (á skipi). Gjøre Ankeret klart greiða til um akkerið. Gjøre Touget klart greiða til um kaðalinn.

klardunkel = lysdunkel.

klare, s. 1, 1) ás., a) gera e-ð tært: K. Kaffee. K. (sía) noget igjennem graat Papir. — Øllet maa ſtaae noget for at klares setjast. — b) Luften klares það heiðir (þynnir) til, það birtir upp. — c) skola aptur það sem þvegið er áður enn það er hengt upp til þerris. — d) á sjó, α) greiða e-ð til, greiða til um: K. et Toug greiða til um kaðal, losa kaðal. — β) k. Kyſten komast fram hjá ströndinni klaklaust. O. s. frv. — K. ſig for (eða fra) Iſen komast vel út úr ísnum. — e) skýra, líka og skera úr e-u, leiða e-ð til lykta: Det kon ikke k. Sagen. — Einnig lúka, greiða, gjalda, borga: K. ſin Gjeld. — 2) h. s. (har), a) k. eða k. op heiða (þynna) til, birta upp. — b) k. op paa Dækket taka til á þilfarinu.

Klarekedel ketill sem hafður er til að gera e-ð tært í.

Klarepung poki sem e-ð er síað í.

*klarere (líka clarere), ás. 1, a) í tali, borga: K. ſin Regning. — Einnig án þol.: K. hos Verten borga húsbóndanum. — b) segja til farms og borga toll af honum.

Klarevand, a) vatn er e-ð sem þvegið hefur verið er skolað í aptur áður enn það er hengt upp til þerris (sb. klare 1, c). — b) lögur sem eptir verður þegar brennivín er hreinsað.

Klarhed, án ft., sk., það að vera klar: Lyſets K. — Stemmens K. — K. i Begreber.

Klaring, sk., það að klare (sem ás.).

klarlig, ao., gjörla = glöggt: Vi ſee k., at Herren er med dig.

klarlyſende, [sb. lyſe], bjartur, skínandi.

klarſeende, [sb. ſee], = klarſynet.

klarſkinnende, [sb. ſkinne], bjartur, skínandi.

klarſynet, ft. -ſynede, e., glöggskyggn (Nj.), glöggþekkinn.

klartraadet, ft. -traadede, e., (um auman vefnað, sem er) gagnsær.

klarvinget sem vængirnir á eru gagnsæir likt og líknarbelgur: Klarvingede Inſecter (*hymenoptera*).

klarøiet skíreygður.

Klaſe, ft. -r, sk., [klasi?], klasi: En K. Druer vínberjaklasi.

Klat, ft. -ter, sk., [sb. klatr], nurta, ögn, lítilræði: En K. Smør. — b) klessa: Der er kommen en K. paa. Sætte Klatter paa noget.

Klatfinger, kk., (í tali), sá sem skitur öllu niður.

klatfodet, ft. -fodede, e., (sjaldh.), seinfær, seinn á sjer, (sb. sigakeppur, silakeppur).

Klatgjeld smáskuldir.

klathaaret sneplóttur.

klatte, ás. 1, klessa e-u: Muurſvenden har klattet lidt Kalk hiſt og her paa Væggen. — b) (í tali), k. noget bort smú-sóa e-u.

Klatteri, ft. -er, kl., (í tali), gutl: Hans Arbeide er kun K.

klattet, ft. klattede, e., kleprótttur: Et k. Faar. Orðskv.: En k. Fo'e (flókatrippi) kan blive en Heſt, et fattig Pebling kan blive Præſt. Ulden er k. það eru bendlar (eða kleprar) í ullinni.

klatteviis sjá klatviis.

klattre (har), h. s. 1, [sb. klifra], klifra eða klifrast, (fornt: klífa — kleif — klifit): K. op i et Træ.

Klatuld sneplótt (eða kleprótt) ull.

klatviis (líka klatteviis), ao., í smásmökkum.

klatvorn, ft. -e, e., (í tali), sem skítur öllu niður.

klatøiet sem hefur krím í augunum.

*Klaveer, ft. Klaverer, kl., eins konar söngtól (hljóðborð).

*Klaveermuſik hljóðborðsslúttur.

*Klaveerſpil hljóðborðsleikur.

*Klaveerſpiller sá sem kann að leika á hljóðborð.

klavre, h. s. 1, skríða á fjórum fótom, líka = klattre: K. ind igjennem et Vindue. K. op i et Træ.

Kleg sjá Klæg.

kleg sjá klæg.

klege sjá klægge.

kleget sjá klæget.

klegge sjá klæge.

klegget sjá klæget.

klein, ft. -e, e., (í tali), grannur, mjór, pervisalegur: K. af Lemmer (sb. krækler saman beinum í þér). — En k. Stemme (sb. mjóblóðaður).

Kleine, ft. -r, sk., eins konar brauð.

Kleinhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera klein.

kleinmodig lítilsigldur, huglítill.

kleinmælet, ft. -mælede, e., smámæltur.

Kleinſmed sá sem býr til smáhluti úr járni.

kleintærende, [sb. tære], = ſmaatærende.

Klem, sk., a) í orðatiltæk. paa K. í hálfa gátt: Døren (Vinduet) ſtaaer paa K. — b) líka og Fynd, Eftertryk: Det har ingen K. med hans Tale það er enginn mergur (ekkert lið) í því sem hann segir. Den Tale har Fynd og K. það er snjöll (skörugleg) ræða.

Klemhage eins konar koppara-áhald.

Klemme, sk., 1) með ft. -r, verkfæri til að kreista e-ð saman (eða þrysta á e-ð) með. — 2) Rigets K. (fyrrum), innsigli ríkisins. — 2) án ft., a) þrengsli, klofi (Laxd. 46), klömbur (sb. í klömbrina miðja millum þessara fylkinga, Stjórn): Komme (være i) K. — b) óeiginl., kreppa, (sb. Forlegenhed b, Beſkneb, Betryk). — c) = Mundklemme.

klemme, klemte (og klemmede), klemt, ás., kreppa, kreppa að e-u, kreista, klípa, (fornt: klýpa — klýpti), kremja, merja: Skoene k. K. ſin Finger imellem

Døren merja á sjer fingurinn milli hurðar og dyrustafs. K. en Dør til (eða i) þrýsta (ýta) aptur hurð. Han klemte sig tæt op til Muren þrýsti sjer upp að veggnum, (sb. hann varð svá hræddr, at hann kreisti sik undir vegginn). — b) sem h. s., α) eiginl.: Klem til med Tangen hertu betur á með tönginni! — β) óeigiol. (i tali): K. paa reka á eptir e-u, herða sig.

Klemmebrev (fyrrum), brjef með ríkisinnsigli.

Klemmejern járnverkfæri til að kreista e-ð saman með.

Klemmelse, sk., það að klemme.

Klemmen, án ft., sk., það að klemme.

Klemmeredskab verkfæri til að kreista e-ð saman með.

Klemmering hringur sem látinn er á e-ð til að kreista það saman.

Klemmeskrue sjá Klemskrue.

Klemning, sk., það að klemme.

Klemsel, sk., = Klemmelse.

Klemskrue (líka Klemmeskrue) klömbrur.

Klemt, ft. eins, kl., kólfshögg (þegar seinhringt er): Vi hørte kun eet K.

klemte (har), h. s. 1, seinhringja einkanl. til merkis um að eldur sje laus: K. med Klokken.

Klemten, án ft., sk., það að klemte.

*Klenodie, ft. -r, kl., hnoss, gersemi, dýrgripur, kjörgripur, kostgripur.

Klepper (líka Kleppert), sk., kepphestur.

Kleppert sjá Klepper.

Kleptræ spýta á tjóðurbandi.

Klerk, ft. -e, kk., [klerk-r], klerkur (í þeirri merk., sem nú tíðkast).

Klev, ft. -er, sk., [kleif], kleif, klif, skarð, (?).

Klever sjá Klover.

Klid, kl., úrsigti (P. Þ.; úrsigt, B. H. og G. O.): Blande K. i Brødet.

Klidbrød brauð sem úrsigti er saman við.

klidet, ft. klidede, e., sem úrsigti er saman við.

Klidpose poki sem úrsigtið fer í þegar mjöl er sáldað.

Klidvand heitt vatn sem helt er á úrsigti.

Klik, sk., blettur (óeiginl.): Sætte en K. paa eens Rygte ófrægja e-n. Det er en K. paa hans ærlige Navn.

Klik, án greinis, og ekki haft nema í orðatiltæk. slaae K. a) eiginl. um byssu, hlaupa ekki af. — b) óeiginl., misheppnast, mistakast: Det slog K. for ham honum varð ekki hettan úr því klæðinu, eða þvíuml.

klikke (har), h. s. 1, hlaupa ekki af: Bøssen klikkede for ham.

*Klima (líka Klimat), ft. Klimater, kl., heimsálfa að loptslaginu til: De hede (kolde, tempererede) Klimater. — b) loptslag, (sb. veðráttufar).

*Klimat sjá Klima.

*klimatisk, ft. -e, e., sem lýtur að (eða kemur til af) loptslagi.

Klimp, ft. -er, sk., köggull, kökkur.

Klimpegn land þar sem jörðin er full af hörðum kögglum.

klimpet, ft. klimpede, e., fullur af hörðum kögglum.

Klimpevalse eins konar valtari sem jarðyrkjumenn hafa til að merja með köggla.

klimpre (har), h. s. 1, marra (gera hægt hljóð með þunnan málm eða hljóðfærastrengi): K. paa en Harpe.

Klimpren, án ft., sk., það að klimpre.

kline, ás. 1, [klína], klína, líma, drepa upp í, bræða: K. Blade ind i en Bog líma blöð í bók. K. Papir paa Væggen. K. en Revne; sb. tilkline. K. en Væg (klína vegg leiri; sb. þá .... klinesk hann leire, þ. e. klínir hann sig leiri).

Klineleer leir sem (þiggj.) veggir eru klíndir, (smiðjumór, P. Þ.).

Kliueloft lopt sem er klínt leiri.

Kliner, ft. -e, kk., klínari.

Klinespaan áhald sem haft er þegar verið er að klína e-ð leiri.

Klinevox vax sem drepið er í rifur.

Klinevæg veggur sem klíndur er leiri.

Klining, ft. -er, sk., það að kline. — b) það sem klínt er á e-ð: Her er Kliningen falden af.

Klinge, ft. -r, sk., sverðsbrandur, (rýtingsblað): Gaae een paa Klingen ganga að e-m.

klinge, klang (og stundum klingede), klinget, h. s. (har), [klingja, Fms. XI, 434], hljóma, reysta (forml): En klingende Malm. Med klingende Spil (með hljóðfæraslætti). — b) óeiginl.: Dette Ord klinger ilde lætur illa (í eyrum). Det klinger unaturligt (það á ekki við), at bruge saadanne Talemaader. Det klang godt i hans Øren það fjellst honum vel í eyru.

Klingedigt (sjaldh.), (hljómkvæði) = Sonnet.

Klingen, án ft., sk., það að klinge (hljómur): Bjældernes uophørlige K.

klinger, ft. klingre, e., hvellur: En k. Lyd. Hans klingre Stemme.

Klingeriim (sjaldh.) = Klingedigt.

klingre (har), h. s. 1, glamra: Ruderne faldt klingrende ned paa Gaden sjellu niður á strætið og glömruðu við. Pengene klingrede hen ad Gulvet. — En klingrende (stundum klingende) Frost gadd-harka. — Hvor længe vil du gaae og k. med de Bjælder hvað lengi ætlarðu að vera að hringla þessum bjöllum.

Klink, óbreytanlegt nafn, eins konar barnaleikur með skildingum eða þvíuml.: Spille K.

Klinke, ft. -r, sk., eins konar harðsteikt og smátt og ljett tigl: Hollandske Klinker.

Klinke, ft. -r, sk., 1) klinka (sb. klúrn). — 2) sinkill.

klinke, s. 1, A) ás., 1) hnoða nagla. — 2) sinkla e-ð saman, spengja: K. en Tallerken. — B) h. s.: K. med Glassene hringja staupum. K. med een (hringja staupi við e-n).

Klinkebaand spotti sem klinka er dregin upp með.

klinkebygget, [sb. bygge], um skip, súðaður (eins og íslenzk fiskiskip. Hafskip eru ekki súðuð).

Klinkebygning það að borð í skipi eru sköruð (sb. klinkebygget).

Klinkefald kengur(inn) sem klinka(n) leikur í.

Klinkefang = Klinkefald.

Klinkehage krákur(inn), sem klinka(n) fellur í.

Klinkejern járn(ið) sem klinku(nni) er ýtt upp með.

Klinken, án ft., sk., það að klinke B: K. med Glassene (staupa-hringingar).

Klinkenagle rónagli, hnoðnagli.

Klinkesom = Klinkenagle.

Klinketrykker, sk., eins konar Klinkejern.

Klinkning, sk., það að klinke A.

Klint, ft. -er, sk., [sb. klett-r], klettalaust þverhnípi við sjó: Møens K. Stævns K.

Klintbred (líka Klintebred) brún á þverhnípi.

Klintbrud sá staður þar sem eins konar mógrýti (Klintsteen) er tekið.

Klinte, án ft., sk., (eins konar illgresi) *agrostemma githago.*

Klintebred sjá Klintbred.

Klintebrød brauð sem illgresið *agrostemma githago* er saman við.

Klintekorn fræ af illgresinu *agrostemma githago.*

Klintefold sáld til að ná illgresinu *agrostemma githago* úr korninu með.

Klintespids (líka Klintspids) snös á þess konar þverhnípi sem Danir kalla Klint.

Klintspids sjá Klintespids.

Klintsteen eins konar mógrýti.

Klip, ft. eins, kl., það að klippa einu sinni í e-ð: Gjøre et K. i noget klippa (upp) í e-ð.

Klipfisk saltfiskur.

Klipkuller söltuð ísa.

Klipning, ft. -er, sk., það að klippe 2.

klippe, s. 1, [klippa], 1) klippa, a) ás., α) eiginl.: K. Lerred. K. Haaret skera hár, (sb. var hans hár klippt, Stjórn). — K. Faar klippa sauði (forml). K. Træer (Hækker). — K. sig i Fingrene. K. et Stykke af. — K. et Brev op. K. et Baand over í sundur. K. Lerreder til. K. Figurer ud i (myndir í) Papir. — β) óeiginl., rýra: Hans Indkomster ere meget klippede. — b) sem h. s.: K. ind i (upp í) et Stykke Tøi. — 2) h. s.: K. med Øinene depla augum, drepa tittlinga. Sb. blinke b; glippe 2.

Klippe, ft. -r, sk., [sb. klepp-r, klöpp], klettur, hamar, bjarg: En K. i Havet. Bestige en K.

Klippeblok einstakur stór steinn.

Klippebrud klettaskora.

Klippebygger, ft. -e, kk. og sk., (sjaldh.), hamarbyggvir, hamrabúi.

Klippebæk lækur sem kemur upp í klettum.

klippedannet, [sb. danne], sem er eins og klettur í lögun.

Klippeegn klettótt land.

Klippeelv á sem fellur í gljúfrum, (sb. Gljúfrá).

klippefast óbifanlegur.

klippefuld fullur af klettum: Et klippefuldt Land.

Klippegang klifgata, einstigi.

Klippegrund jarðvegur sem klettar eru undir, klappir í botni, flúðir: Bygge et Huus paa K. reisa hús á bjargi. En K. i Havet.

klippehaard grjótharður.

Klippehal stór hellir í bjargi.

Klippehule = Bjerghule.

Klippehvælving hvolfhellir.

Klippekloft gil, gljúfur.

Klippekyst sjóarhamrar.

Klippeland klettótt land.

Klippeleie legs á kletti.

Klippeluft = Bjergluft, (sb. fjallugola).

Klippemalm málmur sem finnst í klettum.

Klippemos mosi á klettum (steinum).

Klippemuur þverhníptur hamar.

Klippen, án ft., sk., það að klippe 1 (klippingar): Hold op med den K.!

Klipperede hreiður í klettum,

Klipperevne = Klipperift.

Klipperif klettsrif (í sjó).

Klipperift klettaskora, (fjallskora, bjargskora): Vandet frempibler af en K.

Klippeskred = Fjeldskred.

Klippeslot kastali (borg) upp á klettum.

Klippespids klettasnös, bergsnös.

Klippespring það að ganga fyrir bjarg.

Klippesteen = Fjeldsteen.

klippesteil þverhníptur eins og berg.

Klippestrand klettótt sjóarströnd, sjóarhamrar.

Klippestykke stykki (eða brot) af kletti.

klippestærk óbrjótandi.

Klippetid sá tími þegar sauðir eru klipptir, klippingartíð.

Klippetind = Klippespids.

Klippevei gata á kletti.

Klippevæg standberg.

Klipping, ft. -er, sk., A) skinn af lamb

sem slátrað er eptir Jónsmessu. — B) (fyrrum), eins konar smápeningur.

Klipuld ull sem er klippt (en ekki róin).

Klir, kl., glamur, (sb. glam, Fms. XI, 129): K. af Sporerne.

klirre (har), b. s. 1, glamra: Sporerne (Sværdene, Lænkerne, Ruderne) k. það glamrar (hringlar) í sporunum, o. s. frv.

Klirren, án ft., sk., það að klirre: Sværdenes K. vopnabrak.

*Klisteer sjá Klysteer.

Klister, án ft., kl., [klístr?], sums konar lím.

klisteragtig, ft. -e, e., seigur eins og lím.

Klisterhorn límharn (skásra).

Klisterpotte pottur til að búa til lím í.

klistre, s. 1, [klístra?], a) ás., (klístra), líma: K. noget sammen. K. et Blad i en Bog. — b) sem h. a., (í tali), (vera klístraður), loðn, tolla: Dinene k. sammen.

Klistring, sk., það að klistre.

Klit, sk., [klett-r], (einkum á Jótlandi), a) með ft. -ter, sandhóll (einkum af roksandi): Levende Klitter (kvikir sandhólar, sem færast fyrir vindi). — b) án ft., svæði sem þess konar sandhólar eru á, (sb. sandgígar): Boe i Klitten.

Klitarbeide það að festa og rækta sandhóla.

Klitbakke = Klit a.

Klitbjerg stór sandhóll (sb. Klit a).

Klitbo sandbúi.

Klitegn roksandahjerað.

Klitfaar fje sem gengur á söndum.

Klitfoged sá sem á að sjá um meðferð á sandrokshólum (á Jótlandi).

Klitfredning meðferð á sandrokshólum (á Jótlandi).

Klitgaard bóndabær í sandhólahjeraði (á Jótlandi).

Klithalm = Hjelme.

Klithugst það að höggva trje sem gróðursett eru í sandhólahjeraði (á Jótlandi).

Klithuus hús (eða bæjarkorn) í sandhólahjeraði (á Jótlandi).

Klitreise skylduferðir til sandrokshóla (á Jótlandi).

Klitsogn hreppur (á Jótl.) sem sandrokshólar eru í.

Klitstrækning = Klit b.

Klittag (líka Klittetag) = Hjelme. Sb. Klithalm.

Klittetag sjá Klittag.

Klittorv torf (mór) sem finnst í sandhólahjeruðum (á Jótl.).

Klitvippe það sem skorið er af sandreyr (Hjelme) til að sá með því sandrokshóla.

Klitværn það að verja sandroki (á Jótl.).

Klitvæxt planta sem vex í sandhólahjeruðum (á Jótl.).

Klo, ft. Kloer, sk., [kló], kló (t. a. m. á ketti, örn, humri). — b) neðri partur greypirár (á skipi).

Klod, ft. -de, sk., (á Fjóni og Jótl.) = Plag.

Klod, ft. -der, sk., [klót], (sjaldh.), klót: Sværdets K.

Klode, ft. -r, sk., hnöttur, sjaldan annað enn himinhnöttur: Seile rundt om Kloden jarðarhnöttinn, jörðina.

kloderund hnöttóttur.

Klodrian, ft. -er, kk., (í tali) = Klods 2.

Klods, ft. Klodser, 1) sk., a) trjedrumbur. — b) þykkur trjeskór. — 2) kk., klunni, klaufi, böguhósi, ambaga.

klodset, a) ft. klodsede, e., klunnalegur, klaufalegur. — b) sem ao., klunnalega, klaufalega.

Klodsregning (sjaldh.) = Cubikregning.

Klodsfko eins konar skór til að hafa þegar blautt er.

Klodstørv, a) þykk móflaga sem ekki er búin til í mótl. — b) sjerhver af efstu hnausum úr mógröf.

klog, ft. -e, e., [klók-r, Stjórn], 1) om lifandi verur, a) skýr = hygginn, vel viti borian, ráðugur, ráðagóður, (sb. vitur). — b) (í tali), α) sem hefur vit á, sem hér skyn á: Være k. paa sin Fordeel sjá um sig. Være k. paa Himlens Løb. Jeg kan ikke blive k. derpaa jeg get ekkert skilið í því. — β) sem er með öllu viti (öllum mjalla): Han er ikke k. (eða ret k.). Han bliver aldrig k. — 2) um orð og gjörðir, kænlegur, hyggilegur, skynsamlegur, viturlegur, (sb. þjer værl nær): Et klogt Raad (Anslag); sb. bið snjallasta ráð. — B) klogt, sem ao., kænlega, hyggilega, skynsamlega, viturlega: Jeg vil haabe, at han vil være sig klogere ad, end sidst jeg ætla að vona, að hana fari betur (skárr) að ráði sínu, o. s. frv.

klogelig, ao., = klogt (klog B).

Klogskab, án ft., sk., skýrleiki, hyggindi, skynsemi, ráðdeild: „Forsigtighed uden Frygtagtighed, K. uden Underfundighed".

Klogskabslære heilræði (sem kenning).

Klogskabsregel heilræði (sem regla).

Klokke, ft. -r, sk., [klokka], klukka, bjalla (lítil klokka): Ringe en K. hringja klukku. Kime (klemte) med Klokkerne. — b) ýmislegt, er líkist klukku, α) sb. Glasklokke, Dykkerklokke. — β) blóm sem er eins og klukka í lögun. — γ) nærpilz: En ulden K. — 2) stundaklukka, úr: Klokken slaaer (viser) tolv. Stille Klokken. Klokken to venter jeg ham (jeg á von á honum einni stundu fyrir nón). Hvad er Klokken hvað er framorðið?

Klokkearm spýta(n) sem gengur út úr ramhaldanum.

Klokkeaxel rambaldi.

Klokkeblomst blóm sem er eins og klukka í lögun (t. a. m. bláklukka).

Klokkedaab klukkuskírn (það að skíra klukku).

klokkedannet, [sb. danne], lagaður eins og klukka.

Klokkefaar forystukind með bjöllu um hálsinn. (Sb. Klokkeko.) — b) óeiginl., sauður (um einfaldan mann).

Klokkeform klukkulögun (lögun eins og á klukku). — b) klukkumót (sem klokka er steypt í).

Klokkefro, sk., (eins konar froskur) *rana bombinatuca.*

Klokkehammer hamar í stundaklukku.

Klokkehul op sem klukknahljómur kemur í gegnum.

Klokkehuus klukknahús (Sturl. á skinni), klukknaport.

Klokkeklang klukknahljómur, klukknahljóð, klukkuhljóð.

Klokkeknevel klukkukólfur.

Klokkeko kýr sem hefur bjöllu um hálsinn. (Sb. Klokkefaar a.)

Klokkelyd klukkuhljóð, (sb. klukknahljóð).

Klokkemalm klukkumálmur, klukknamálmur, klukkukopar.

Klokkepenge, ft., það sem guldið er til kirkju fyrir hringing.

Klokker, ft. -e, kk., [klokkari], eiginl. klukkari. — b) djákni: Degne i Kjøbsteder have nu i Almindelighed Navn af Klokkere.

Klokkereb klukkustrengur.

Klokkerem ól sem klukkukólfurinn er festur með.

Klokkerembede djákaa-embætti.

Klokkering hringur(inn) sem klukkukólfurinn er festur í, (sb. klukkuhringr, í máldögum).

Klokkerkone djáknakona.

Klokkerpenge, ft., = Tegnepenge.

Klokkesang söngbjölluhljómur.

Klokkeskaft (sjaldh.), leggur (sem tekið er í) á bjöllu.

Klokkeskuur = Klokkehuus.

Klokkeslag (stunda)klukkuslag.

Klokkeslæt til tekinn tími eptir úri eða stundaklukku: Indfinde sig til et vist K. koma í ákveðinn mund dægra.

Klokkesnor klukkustrengur (í heimahúsum).

Klokkespiir = Kirkespiir.

Klokkespil = Klokkesang.

Klokkestabel grind af trjám sem klukka er hengd í.

Klokkestang stöng sem tekið er í til að hringja dyraklukku.

Klokkestol (sjaldh.) = Klokkestabel.

Klokkestræng klukkustrengur úr járnvír (í heimahúsum).

Klokkestøber klukknasmiður (Björn).

Klokketaarn turn (stöpull) sem klukkur eru í.

Klokketist (sjaldh.) = Klokkerem.

Klokkeviser vísir á stundaklukku.

klore, ás. 1, [klóra], (í Norv.), klóra, rífa.

Klos, ao., (tíðkanl. á sjó), fast upp að (við; sb. síbyrðn við): K. til. K. paa.

Kloster, ft. Klostre, kl., [klaustr], (klaustri, kk., forn), klaustur, a) kaþólskt: Gaae (give) sig i K. ganga í klaustur (655 XXXII). Forlade et K. Forestaae et K. vera yfirmaður lifnaðar. — b) lúterskt: Datteren har faaet god Forsørgelse i Klosteret. Sb. Jomfrukloster, Frøkenkloster, Fruekloster. — Klosteret ved Kjøbenhavns Universitet er bæli handa 100 stúdenta. — Sb. Klosterlem.

Klosterbetjent þjónustumaður klausturs (ekki klausturreglumaður).

Klosterbog bók sem klaustri til heyrir.

Klosterbonde klausturs landseti, sá sem býr á klausturjörð.

Klosterbroder klausturreglumaður (Sturl. IV, 82), klaustramaður (forn).

Klosterbrug klaustraþarfir.

Klosterbygning klaustragarður (645).

Klosterdaler sljettur dalur sem eptir 1736 var gefinn klausturstúdentum í Kaupmannahöfn í stað matar.

Klosterdont klausturverk.

Klosterdragt klaustrabúningur.

Klosterfoged umsjónarmaður klausturjarðar.

Klosterfolk, ft., klaustrafólk (Fms. X, 10).

Klosterfrihed frelsi klaustrafólks.

Klosterfrue frú sem er í klaustri (Kloster b).

Klosterfrøken hefðarmey sem er í klaustri (Kloster b).

Klostergaard garður (Gaard b) í klaustri.

Klostergang göng í klaustri eða kringum það.

klostergive, i k. sig ganga í klaustur, (sb. ek gef mik guði ok helgum klaustra): En klostergiven Jomfru mey sem gengin er í klaustur).

Klostergods klausturjarðir.

Klosterjomfru, a) klaustramey, systir = nunna. — b) = Klosterfrøken.

Klosterkirke klaustarkirkja.

Klosterlem maður í fátæklingahúsi (Kloster = Hospital b).

Klosterlerred smágert ljerept.

Klosterlevnet klaustralíferni.

Klosterliv = Klosterlevnet.

klosterlovet, [sb. love], sem verða á klaustramaður.

Klosterlyst löngun til að ganga í klaustur.

Klosterlyste heit um það að ganga í klaustur.

Klostermark landareign klausturs.

Klostermuur klausturmúr.

Klostermø klaustramey.

Klosterport klausturport.

Klosterprovst, a) sá sem er settur yfir Regens (í Kmh.). — b) formaður hefðarmeyja-klausturs á Holsetulandi.

Klosterpræst klausturprestur (einkum á nunnuklaustri eða á klaustri í merk. b).

Klosterregel klausturregla (sb. Sturl. IV, 82).

Klosterret dómur sem settur er um yfirsjón klaustramanns.

Klosterskik klaustrasiður.

Klosterskole klaustursköli.

Klostersøster systir = nunna.

Klostertugt klaustraagi.

Klostertvang klausturleg þvingun, klausturlegt ófrelsi.

Klosterøvelser, ft., guðsþjónustugjörð og meinlæti (í klaustrum).

Klov, sk., eins konar töng. (Sb. Fiil-klov.)

Klov, ft. -e (eða Klove), sk., [sb. klauf], klauf: „Kamelen tygger Drøv, og den har ikke Kløve“.

Klovdyr (líka Klovdyr) klaufdýr (B. H., P. Þ., að sínu leyti eins og klódýr).

Klove, ft. -r, sk., [sb. klafi], a) klafi. — b) (úrelt), eins konar fjötur sem settur var á hendur og fætur bandingja. — c) = Drag-slaa.

Klovebaand klafaband.

klovebinde binda (nautpening) á klafa: K. Qvæg. — Ti klovebundne Hoveder.

kloveløs sem ekki er bundinn á klafa.

*Klub, ft. -ber, sk., gildi, gildaskáli, gildishús.

Klub (eða Klubbe), ft. Klubber, sk., [klubba], klubba (1812) = klumba, kylfa. — 2) eins konar verkfæri (úr járni).

Klubbe sjá Klub (klumba).

*Klubbal dansveizla í gildishúsi.

*Klubgang göngur í gildishús.

*Klubgjest gildismaður.

*Klubliv gildalíf.

*Klubven vinur e-s úr gildishúsi.

*Klubvenskab vinátta meðal gildismanna.

*Klubvert veitingamaður í gildishúsi, (gildisbóndi).

*Klubvæsen allt sem gildum til heyrir.

Klud, ft. -e, sk., [klút-r], a) bót (t. a. m.: „Ingen sætter en K. af nyt Klæde paa gammelt Klæde“), pjatla, dula, geiri, α) leppur: En ulden K. ullarleppur. — β) rýja: En linned K. ljereptsrýja. Binde en K. om Fingeren. — b) hálsklútur.

klude, ás. 1, (sjaldh.), sauma e-ð saman úr bótum: En kludet Trøie.

kludebøde bæta (sauma bætur á).

Kludebøder, ft. -e, kk., (sjaldh.), = Lappeskrædder.

Kludehandel duluverzlun, rýjusala.

Kludehynde sessa með veri saumuðu saman úr pjötlum sem eru ýmislegs litar.

Kludekniv verkfæri til að skera í sundur rýjur með sem hafa á í pappír.

Kludekram rusl af alls konar dulum og rýjum.

Kludekræmmer duluseljari, rýjuseljari (Dr. Sch.).

Kludepapir pappír úr ljereptsrýjum.

Kluder, ft. -e, kk., bögubósi, (sb. Fusker). Sb. Kludrer.

kluderagtig, ft. -e, e., = fuskeragtig.

Kluderarbeide = Fuskerarbeide.

Kluderi, ft. -er, kl., klastur, (sb Fuskeri).

Kludervare, ft., klaufalega til búinn varningur.

kludervorn, ft. -e, e., hroðvirkur.

Kluderværk = Fuskerværk.

Kludesamler sá sem tínir rýjur (sem hafðar eru í pappír).

Kludesamling það að tína rýjur (sb. Kludesamler).

Kludeskab skápur til að hafa í rýjur og gömul ljerept.

Kludeskrædder = Lappeskrædder.

Kludetæppe gólftjald sem saumað er saman úr pjötlum alla vega litum.

kludre, s. 1, a) h. s., klastra (káka) við e-ð sem maður kann ekki: K. i (eða ved) noget. — b) ás.: K. noget sammen banga e-ð saman.

Kludrer, ft. -e, kk., = Kluder (og líðkanlegra að framburði).

Kluk, 1) kl., klak (um hljóð í hænu þegar hún liggur á eggjum eða lokkar til sín kjúklingana). — Einnig haft um kvak turtildúfu og næturgala. — b) það hljóð sem verður í hálsinum þegar slokað er. — 2) sk., sopi: Faae sig en K. taka sjer neðan í því.

klukke (har), h. s. 1, a) klaka (um hænu sem liggur á eggjum eða lokkar kjúklingana til sín). — Einnig haft um hrafn (hlakka), næturgala (kvaka), o. s. frv. — b) sloka.

Klump, ft. -er, sk., [sb. klumba], kleppur, köggull, hnaus: En K. Bly. — b) sjer í lagi, til búinn kökkur úr mjöli eða brauði (sb. 2. Bolle 1 og Klumpemelk).

Klumpdaler eins konar þykkur silfurpeningur.

klumpe, ás. 1, hleypa e-u í kekki: K. sig hlaupa saman í kekki. — klumpet kekkjóttur: Greden er klumpet.

Klumpebly blý sem steypt er í þykkum stykkjum.

Klumpejern járn sem steypt er í stykkjum. — b) (sjaldh.), járn (ft.) með hnúð á endunum höfð til að liða hár með.

Klumpemelk = Bollemelk.

Klumpeuld flókinn (sneplótt) ull.

klumpeviis, ao., í kekkjum (kögglum, o. s. frv.).

Klunt, ft. -er, sk., hnúður.

kluntet, ft. kluntede, e., [sb. klunni], í óvönduðu tali, sem er klunni, klunnalegur.

Klyds (líka ritað Klys), kl., gat á skipsborði sem akkerisstrengurinn leikur í.

Klydsgat = Klyds.

Klyne, ft. -r, sk., eins konar mótorf (á Jótlandi).

klyneartet, [sb. arte], líkrar tegundar og Klyne.

Klynejord sú jarðartegund sem Klyne er tekið úr.

Klynekul kol úr Klyne.

Klynespade verkfæri til að stinga með Klyne.

klynge, ás. 1, 1) safna e-u í hnapp, a) i k. sig, t. a. m.: Børnene klyngede sig om (eða til) Moderen flykktust (þyrptust) utan um hana. Bierne k. sig (safnast í hnapp). — b) i klynges = k. sig: Qvæget klynges nautin (kýrnar) hópa sig. Bierne klynges. — 2) k. sig op i et Træ klifra upp í trje (með höndum og fótum). K. sig op ad en Stang klifrast upp eptir stöng. — K. een op i Galgen festa e-n upp.

Klynge, ft. -r, sk., þyrping, hnappur: Alle stode i en K. En K. Mennesker mannþyrping. En K. Bier býflugishnappur.

klyngeviis, ao., hópum saman.

klynke (har), h. s. 1, kjökra: Klynkende Stemme kjökur, grátstafur. — Óeiginl., vola, víla, kveina, kvarta, barma sjer, berja sjer, berja lóminn: K. over de besværlige Tider.

Klynken, án ft., sk., það að klynke (vol, víl, kvein, barlómur).

Klynker, ft. -e, kk., sá sem allt af er að berja sjer.

Klynkeri, ft. -er, kl., barlómur, víl.

Klynkerøst kjökur.

Klynkestemme = Klynkerøst.

Klynketone grátstafur, sorgarsón.

Klys sjá Klyds.

klyve (har og er), h. s. 1 (líka kløv, kløvet), [sb. klifa], klifa (fornt), klifra(st): K. op i Masten. K. som en Kat. — b) skríða.

Klyvekrog (sjaldh.), stöng með geislungum út úr til að stíga á (eins konar stigi).

Klyven, án ft., sk., það að klyve.

Klyver, ft. -e, sk., eins konar þrístrent framsegl á hafskipi (á stórskipum eru jafnaðarlega þrjú þess konar segl).

Klyverbarduner, ft., kaðlar til að festa með (Klyverbommen, þ. e.) þá rá sem Klyversegl (sjá Klyver) er dregið upp með.

Klyverbom sú rá sem Klyver-segl (sjá Klyver) er dregið upp með.

klæbe, s. 1, a) h. s., tolla, loða: Vegen klæber ved Fingrene. — b) ás., klína, líma.

Klæbersteen (steintegund) *steatites cretaceus.*

klæbrig, ft. -e, e., sem tollir við aðra hluti.

Klæbrighed, án ft., sk., það að vera klæbrig.

klæde, ás. 2, [klæða], a) klæða: K. sig merkir bæði klæða sig (fornt líka klæðast) = fara í fötin (t. a. m. Hun klæder sig uden andres Hjelp) og vera vel eða illa (o. s. frv.) búinn (t. a. m. k. sig tarvelig). K. sig paa fara í fötin, (sb. k. sig). K. sig af afklæða sig (fornt: afklæðast), fara úr fötunum. K. sig om hafa fataskipti. K. sig ud i Fruentimmerklæder fara í kvennmannsföt. — K. (hjúpa) et Liig. — Hun klædte alle Børnene op (gaf öllum börnunum ný föt). — K. den Nøgne (gefa honum klæði). Hun klæder Datteren i Silke lætur hana vera á silkifötum. Gaae klædt i Silke ganga á silkiklæðum. Han gaaer altid klædt i Sort er ætíð svartklæddur. Være klædt efter Moden (fylgja tízkunni með klæðaburðinn). Være for tyndt klædt. — b) = beklæde 1, b: K. en Væg med Bræder (Skilderier). K. et Skib med Planker. Engene klædes med Græs skrýðast grasi. — K. Galgen; sb. Galge. — c) fara e-m vel eða illa: Sort klæder de fleste godt fer flestum vel. Denne Kjole (Dragt, Haarpynt) klæder hende ikke fer henni ekki vel. — Det klæder ikke den Unge (eða hos den Unge), at ville dadle de Ældre þnð sómir (stendur, Stjórn) ekki unglingum, að o. s. frv.

Klæde, [klæði], A) kl., 1) án ft., klæði (sem efni í föt og annað): Væve K. Et Stykke engelsk K. En Klædes Trøie klæðistreyja. — 2) með ft. -r, a) með et., klæði, líkt og dúkur: Binde et K. (dúk) om Hovedet. (Sb. Bordklæde, Forklæde, Haandklæde, Halsklæde, Tørklæde, o. s. frv.). — b) án et., klæði = föt, fatnaður, klæðnaður, (sb. spjarir, leppar, garmar): Hjelpe een i (af) Klæderne. (Sb. Gangklæder, Hverdagsklæder, Høitidsklæder, Overklæder, Underklæder.) — Einnig um rúmföt: Der er ingen Klæder i Sengen (sb. klæði, Eg. 567). — B) sk., og án ft., [er líklega sprottið af klæðin, ft. með greininum], föt: Føden og Klæden föt og fæði.

Klædebod búð klæðamangara, klæðasölubúð.

Klædebon, kl., fat.

Klædeborste fatabusti.

Klædedragt klæðnburður, búnaður = klæðabúnaður, búningur = klæðabúningur, fatabúningur (645, 656 C; sb. Dragt b).

*Klædefabrik staður þar sem klæði (Klæde A, 1) er búið til

Klædefarver = Uldfarver.

Klædegjemmer, ft. -e, kk., klæðahirðir (Stjórn).

Klædehandel klæðaverzlun (Klæde A, 1).

Klædehandler, ft. -e, kk., = Klædekræmmer.

Klædekammer fatakleti, (sh. fatabúr, Stjórn).

Klædekiste fatakista, klæðaörk (655 XXX).

Klædekræmmer klæðasölumaður (Klæde A, 1; klæða mangari eða lèrepta, Björgv. hýjarsk.).

Klædekurv vandlaupur til að bera föt í.

klædelig, ft. -e, e., sem fer vel.

Klædelist (ft. -er) jaðarinn (jaðarræman) á klæði (Klæde A, 1).

Klædemager, ft. -e, kk., = Dugmager.

Klædemon = Klædebon.

Klædemøl melur *phalaena sarcitella.*

Klædeoplag klæðasafn (Klæde A, 1) til sölu.

Klædeorm = Klædemøl.

Klædeperse verkfæri til að fergja með klæði (Klæde A, 1) og annað sem búið er til úr ull.

Klædepjalt klæðispjatla. — b) leppur.

Klædepragt fatprýði (677), skart.

Klæderamme eins konar grind sem klæði eru þanin á til þurrks.

Klædesax skæri til að klippa með ló af klæði (Klæde A, 1).

Klædeskab fataskápur.

Klædeskifte (sjaldh.), klæðaskipti = fataskipti.

Klædeskik (sjaldh.), klæðasnið.

Klædeskuffe skotald sem föt eru höfð í.

Klædesnor þvottastag.

Klædetorv torg þar sem gömul föt eru seld (leppatorg).

Klædetvæt fataþvottur.

Klædevalker klæðisþófari.

Klædevæver = Dugmager.

Klædeværi staður þar sem klæði er ofið.

Klædevævning klæðisvefnaður.

Klædning, ft. -er, sk., klæðnaður, fatnaður, föt: Hendes K. koster saameget om Aaret. — Einnig sjer í lagi kjóll og buxur og vesti (stundum líka tómur kjóllinn): Han lod sig gjøre en ny K. — b) = Beklædning 2: Klædningen paa et Skib.

Klædningsstykke fat.

Klædningstøi það sem haft er í fatnað.

Klæg (líka ritað Kleg), án ft., sk. eða kl., [sb. kleggi], leirtegund.

klæg (líka ritað kleg), ft. -e eða -ge, e., sem er seigur og loðir við annað: K. Jord = Klægjord. „Det klægge Dynd" forarleðja. Klægt Brød.

klæge (líka ritað klege, klegge), h. s. 1, (sjaldh.), verða seigur: Brødet klægger.

klæget (líka ritað kleget, klegget), ft. klægede (o. s. frv.), e., = klæg.

Klæghed, án ft., sk., það að vera klæg.

Klægjord feit leirjörð.

Klæglag jarðlag af þess konar leir sem kallaður er Klæg.

Klægside = Rodside.

klække, ás. 1, [klekja], klekja: K. Unger ud klekja út ungum (unga, í þol., Stjórn); sh. hæna klakðe dreka (Al.). — b) með op, koma e-u upp = ala (sh. einn smásauð, er hann .... ól heima í húsi sinu, Stjórn): „K. Høns og Gæs op".

klække (har), h. s. 1, (sjaldh.), hrökkva (vera nægilegur): Det klækker kun lidt það hrökkur ekki stórt.

klækkelig, ft. -e, e., sæmilegur, líkt og sem um munar: En k. Hjelp (Winding).

Kløe, án ft., sk., kláði (það að mann klæjar).

kløe, s. 1, [kleyja, klæja], a) h. s., klæja (haft sem h. s. í orðunum: nú klæja oss lófarnir mjök, Sturl.): Saaret (Huden) kløer það er fiðringur í sárinu (hörundinu). Ryggen kløer mann klæjar á bakinu. — Det kløer over min hele Krop mig klæjar allan (alstaðar). — b) ás., klóra e-m, (fornt: klá, t. a. m. var fengin til kona at klá hánum föt sinn): K. sit Hoved (klá höfuð sitt) eða k. sig i Hovedet klóra sjer í höfðinu.

Kløen, án ft., sk., það að kløe b.

Kløft (líka ritað Kløvt), ft. -er, sk., [klypt eða klupt, í Sandklyptir, Sturl. í 122 A], sprunga, skora, skarð: En K. i Klippen klettaskora. Have en K. i Hagen hafa pjetursspor í hökuna. — b) e-ð sem klofið er upp í eða álmur eru á (sh. klofastafur, klofakerling).

kløftet, ft. kløftede, e., klofinn, sem klofið er upp í.

kløftfodet, ft. -fodede, e., sem hefur klaufir.

kløftfoddet, ft. -foddede, e., (sjaldh.) = kløftfodet.

Kløfthage haka sem pjetursspor er í.

kløfthaget, ft. -hagede, e., sem hefur pjetursspor í höku.

Kløftholt, sk., (sjaldh.), spýta með tveimur klofum.

kløftig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem hægt er að kljúfa.

Kløftnæse (sjaldh.), nef með skarði framan í.

kløftnæset, ft. -næsede, e., som hefur skarð framan í nefið.

Kløftsadel sjá Kløvsadel.

kløftskægget (sjaldh.), sem er með tvískiptu (tvíkvislnðu) skeggi, (sh. tjúguskeggr).

Kløftvei vegur um þröngt skarð.

kløge, s. 1, [kligja, Al.; sh. Lod af lit-r], (hálf-úrelt), a) h. s., hafa kligju eða velgju eða nábít, (sh. það er í mjer kligja eða velgja eða nábitur, mjer er óglatt). — b) ás., α) han kløger Galde af sig það gengur upp úr honum gallið. — β) k. sig selja upp. — γ) kløges = k. sig.

Kløgedrik (fornt), uppsöludrykkur.

Kløgelse, sk., uppsala.

Kløgt, (ft. -er, mjög sjaldh.), sk., hugvit, (sh. útbrot), kænska, ráðkænska: Vise K.

kløgtig, ft. -e, e., hugvitssamur, skarpvitur, kænn, ráðugur, slunginn, slóttugur: En k. Mand. Være k. til noget kænn við e-ð eða að e-u. — b) viturlegur: Kløgtige Ord.

Kløgtmand (sjaldh.), spekimaður.

Kløer sjá Klöver b.

Kløv (eða Kløve), ft. Kløver, sk., = Kløvsadel.

Kløvdyr sjá Klovdyr.

Kløve sjá Kløv.

kløve, ás. 1, [e. o. kleyfa], kljúfa: K. noget med Kiler. K. Brænde.

Kløvebrænde brennsluviður sem klofinn verður.

Kløvejern járnverkfæri til að kljúfa e-ð með.

Kløvekile fleygur til að kljúfa e-ð með.

Kløver, kl., a) (líka ritað Klever), án ft., smári *trifolium:* Fiirbladet K. — b) framborið Kløer), ft. Kløvere, lauf (í spilum): Jeg havde fem Kløvere paa Haanden. Kløver Es (Knegt, Ti) laufa-ás (gosi, tía), o. s. frv.

Kløveravl smárarækt.

Kløverblad smárablað. — b) óeiginl., þrimenningar (þrír sem eru saman).

Kløvereng slægjuland sem vaxið er smára.

Kløvergræs nýsleginn smári (smáralja).

Kløverhø smárahey.

Kløverkors í skjaldmerkjafræði, kross sem er lagaður eins og smárablað í hvern enda.

Kløvermark slægjuland sem vaxið er smára.

Kløverslæt það að slá smára (smárasláttur).

Kløverstub smárabá (slegið smáraland).

Kløvning, ft. -er, sk., það að kløve.

Kløvrede, kl., (í Norv.), reiðingur.

Kløvsadel (líka finnst Kløftsadel) klyfberi.

Kløvt sjá Kløft.

knaae sjá knae.

knae (líka knaae), ás. 1, [sh. knoða], (í Norv.), hnoða.

Knag, ft. -e, sk., [sb. nagg-r], a) snagi, ugla: Hæng Kjolen paa Knagen. — b) hver tönn (á mylnuhjóli). — c) sperrubæll (í orfi).

Knag, ft. eins, kl., brestur, a) = brak, brothljóð: K. og Brag brak og brestir. — b) líkt og sprunga: Leerpotte faae lettelig K. (orðskv.; sb. brothætt gler og hólan þunna, brotna snart og hjaðna kunna).

Knagbro (fyrrum), eins konar brú.

knage (har), h. s. 1, braka (t. a. m. kistufjalar tóko at braka, 619): Isen knager það brakar í ísnum. Bjælken knager það brakar (brestur, hriktir, kaurar) í bjálkanum (bitanum). Det knagede og bragede i hele Skibet það brakaði í hverju trje í skipinu.

Knagen, án ft., sk., það að knage (sh. Knag kl.).

Knaghjul = Kamhjul.

Knagrække fjöl sem margir snagar eru út úr til að hengja föt á.

Knald, ft. eins, kl., hvellur: K. af en Bøsse (Pidsk).

Knaldblus leiptur með hvelli.

Knaldbly eins konar blý sem gerir hvell þegar það er lagt á glæður.

knalde (har), h. s. 1, gera hvell, a) man hørte Geværerne k. bissuhvellirnir heyrðust. — b) k. med et Gevær vera að hleypa bissu. K. (smella) med en Pidsk.

Knaldepidsk sjá Knaldpidsk.

Knaldglas þunn glerkúla sem springur þegar hún er borin að eldi.

Knaldguld eins konar gull sem gerir hvell þegar það er lagt á glæður.

Knaldluft loptteguud sem gerir hvell þegar í henni kviknar.

Knaldolie eins konar vökvi sem hverfur með miklum hvelli þegar hann hitnar.

Knaldpidsk (Knaldepidsk þætti betra) keyri til að smella með.

Knaldpulver eins konar púður.

Knaldsølv eins konar silfur sem gerir hvell þegar það er lagt á glæður.

Knavst eins konar ostur í Norv.

knap, I) ft. -pe, e., [sh. hnepp-r], naumur, 1) = litill, a) = þröngur, tæpur: Her er knapt Rum. Tage for knapt (tæpt) Maal. Kjolen er for k. — b) = tæpur, stuttur, skammur: Tiden er dertil for k. — 2) óeiginl. = aðsjáll, sínkur: Være k. af sig. — B) knapt, sem ao., naumt, hneppt (fornt), af skornum skammti: Det gaaer knapt til i Huset. Han blev holdt knapt hos Forældrene. — II) sem ao., naumast, naumlega, varla: Det skeer k. i Dag.

Knap, ft. -per, sk., [knapp-r], a) hnúður, húnn: Knappen paa en Stok (sh. hön hafði staf í hendi, ok var á knappr).

— b) hnappur (í fati): En overtrukken K.

Knapform, a) tnla (innan í hnappi). — b) hnappmót.

Knaphed, án ft., sk., það að vera knap (einkum I, A, 2; naumleiki).

Knaphul hnesla (fyrir hneppsla?).

Knaphulsnaal nál til að sauma með hneslnr.

Knapmager, ft. -e, kk., hnappasmiður.

Knapost eins konar ostur.

knappe, ás. 1, [knap], (rýra, skerða), í orðstiltæk. k. af, t. a. m. k. af sin Levemaade draga við sig.

knappe, ás. 1, [Knap], hneppa e-u: K. sin Kjole. K. Kjolen til hneppa nð sjer kjólnum. — K. Kjolen op hneppa frá sjer kjólnum. — K. en Knap i hneppa hnappi. — K. sammen om Halsen hneppa að hálsinum á sjer.

Knappenaal títuprjónn, höfuðprjónn: Et Brev Knappenaale.

Knappenaalshoved títuprjónshöfuð.

Knappenaalspenge, n., = Naalepenge.

Knappenaalsrift rispa eptir höfuðprjón.

Knark, ft. -e, kk., nöldrunarskepnn: En gammel K.

knarke (har), b. s. 1, hrikta, braka: Døren knarker það hriktir í hurðinni. (knarke er stórgerðara enn knirke.)

knarre, b. s. 1, = knarke: Hængslerne k.

Knarre, n. -r, sk., (sjaldb.) = Skralde.

knarvorn, ft. -e, e., = knurvorn.

Knarvornhed, án ft., sk., = Knurvornhed.

Knas, kt., a) í orðatillækjunum: Slaae noget i K. mölbrjóta e-ð. Gaae i K. mölbrotna. — b) sætindi: Gaae med K. i Lommen.

knase, s. 1, a) b. s., marra: Det er saa tert, at det knaser. — b) ás., merja: K. noget imellem Tænderne.

knaske, s. 1, (sjaldb.), a) ás., bryðja, naga. — b) h. s., nísta tönnum.

Knast, n. -er, sk., kvistur (í viði).

*Knaster (líka ritað Canaster, nær uppruna), án n., sk., vandlsnpstóbak (eins konar reyktóbsk).

knastor skrauf- (hnjósk-) þur.

Kneb, ft. eins, kl., kliping: Et K. i Armen. — K. (mitti) paa Klæder (sjaldb.). — b) K. i Maven innantökur, iðrnkveisa. — c) bragð, (sb. hnykkur, hrekkur): Gjøre K. hafa brögð í frammi. Bruge K. i Spil (sb. hafa rangt við).

Knebber (líka Knebbert), sk., (sjaldh.) = Skralde.

Knebbert sjá Knebber.

knebre (har), h. s. 1, um það hljóð sem storkurinn gerir með neflnu (sb. nölra). — b) óeiginl., (sjaldh.), þvaðra.

Knebel sjá Knevel.

knede, ás. 1, [sb. knoða], (í tali), hnoða.

Kneder (líka ritað Knæder), ft. -e, kk., hnoðsrl (sá sem býr til deigið hjá bakara).

Knegt, ft. -e, 1) kk, a) (í tali) strákur: Jeg var dengang en K. paa sytten Aar seytján vetra strákur. — En liderlig K. reiðnaggur, serðnaggur. — b) í samsettum orðum (t. a. m. Bryggerknegt, Rideknegt) sveinu = þjónn. — c) (fyrrum), liðsmaður. (Sb. Landsknegt.) — 2) sk., a) gosi (í spilum). — b) um suma dauða hluti sem ern eins og uudirtyllnr e-s, sjer í lagi um það sem heldur e-u uppi, α) uppstandari (á rokk). — β) krappi (brik) t. a. m. undir hillu.

kneise (har), b. s. 1 og 2, a) nm menn, vera hnakkakertur (reistur), bera hátt höfuðið. — óeiginl., vern mikill á lopti. — b) um dauða hluti, mæna (standa) í lopt upp: Kirken kneiser fra Bjerget over den hele By stendur á fjallinu og mænir yfir borgina.

Kneisen, án ft., sk., það að kneise a.

Kneisenakke, kk., (í tsli), sá sem er mikill á lopti, montari.

Knep, ft. eins, kl., n) högg sem gerir smell, einkum selbiti: Give een et K. (selbita) paa Næsen; sb. Næseknep. b) smellur (einkanl. með fingrunum): Det gav et K. það vnrð af því smellur. Slaae K. med Fingrene (smella fingrunum).

kneppe, s. 1, 1) h. s., gera smell, a) láta smella í e-u (sjer í lagi fingrunum): K. med Fingrene (smella fingrunum). — b) um það sem í smellur. — 2) ás., gefa e-m selbita: K. een paa Næsen.

knerke sjá knirke.

knev sjá knov.

Knevel (líka Knebel), ft. Knevler, sk., n) kefli: Sætte en K. i Munden paa een. — b) kólfur (í klukku). — c) Knevler = Horknevler.

Knevelsbart, ft. -er, sk., kampur (á efri vörinni).

knevle, ás. 1, n) kefla. — b) k. Hør luka fræhús úr hör.

Knevlejern járnverkfæri til að ná fræhúsum úr hör.

Knevleredskab verkfæri til að ná fræhúsum úr hör.

Knibe, sk., [sb. klípa], a) ft. -r, (sjaldb.), töng. — b) klipur, beyglur, kreppa, vandræði: Komme (være) i K.

knibe, kneb, knebet, [sb. klípa], 1) ás., a) eiginl., α) klipa (fornt: klýpa, klýpli): K. een i Øret klípa í eyrað á e-m. — β) kreista: K. Dienlaagene sammen. — b) hálf-óeiginl., k. Vinden beita (á sjá). — 2) b. s., a) persónulega, í tali, halda spart á: Konen kniber i Huusholdningen. — b) persónulaust, vera örðugt: Det kniber for ham hann er bágstaddur. Nu vil det k. (nú kemur það sem örðugast er, nú verðum við að herða okkur, eða þvíuml.).

Kniben, án ft., sk., það að knibe (klýping, fornt).

Knibetand tönn sem er vel löguð til að halda e-u með.

Knibetang (líka Knibtang) klipitöng (B. H., P. Þ.), naglbítur: Trække Som op med en K.

Knibning, sk., það að knibe (klýping, fornt).

knibsk, ft. -e, e., stygg (um kvennmann; sb. perluleg).

Knibskhed, án ft., sk., það að vera knibsk.

Knibtang sjá Knibetang.

kniple (har), b. s. 1, knippla: Hun har lært at k.

Kniplebræt eins konar knipplingaskrín.

Kniplen, án ft., sk., það að kniple.

Kniplepige stulka sem lifir á því að knippla.

Kniplepind = Kniplestok.

Kniplepude = Kniplebræt.

Knipleskriin skrín (til að knippla á).

Kniplestok stokkur (til að knippla með).

Knipliuger, ft., (et. ekki höfð, nema í eig., sem fremri liður í samsettum orðum), knipplingar.

Kniplingsgrund gisið undirlag undir útsaum.

Kniplingskræmmer knipplingaseljari.

Kniplingsmonster það sem knipplað er eptir.

Kniplingsslør knipplnð slæða.

knippe, ás. 1, bindn e-ð saman í kippu: K. (draga) Negler paa en Ring.

Knippe, ft. -r, kl., [sb. hneppi (í B. H.) f. kneppi], kippa, bundin, vöndull: Et K. Nøgler lyklakippa. Et K. Halm hálmbundin. Et K. Hø heyvöndull. Binde noget i K. binda e-ð saman í bundin (677).

Knippebrænde smá-brennsluviðargreinir bundnar saman í bundin.

knippedannet, [sb. danne], sem er eins og bundin í lögun.

Knippel, ft. Knipler, sk., barefli, lurkur.

Knippelbrænde = Grenebrænde.

Knippestaal stál í smástöngum sem bundnar eru saman í bundin.

knippeviis, ao., í vöndlum (o. s. frv.).

knipse, ás. 1, = kneppe 2.

knirke (líka knerke) (har), h. s. 1, braka, marra: Støvlerne k. það brakar í stígvjelunum. Sneen knirker under Fødderne. (Sb. knarke.)

Knirken, án n., sk., það að knirke (brak, marr).

knistre (har), b. s. 1, snarka. — b) (í almúgatali), = fnise.

knittre (har), h. s. 1, líkt og knistre (nema frekara, og haft t. a. m. um þrumur).

Kniv, ft. -e, sk., [kníf-r], hnífur, (sb. kuti, busi). — b) einnig haft um sum önnur verkfæri sem e-ð er skorið eða brytjað með.

Knivbestik (líka Knivebestik) borðhnífar og borðkvíslir (gafflar) í einn hylki.

knivdannet, [sb. danne], sem er eins og hnífur í lögun.

knive, ás. 1, 1) í áhrifsmynd, í orðstiltæk. k. Smør a) stinga upp smjör með hnífi. — b) rista smjör með hnífi til að hreinsa það. — 2) knives (sjaldh.), berjast með hnífum.

Knivebestik sjá Knivbestik.

Knivfoder hnífahylki.

Knivhuus = Knivfoder.

Knivmad átmatur.

Knivsbag hnífsbakki.

Knivsblad hnífsblað.

Knivseg hnífsegg.

Knivskaar, n) = Knivsnit. — b) skarð í hnífsegg.

Knivskaft hnífskapt (Fas.), hnífskepti, hnífshepti.

Knivskede hnífskeiðar.

Knivsmed hnífasmiður (B. H.).

Knivsnit skurður eptir hníf.

Knivsod hnífsoddur. — b) eins mikið og tollir á hnífsoddi: Tage en K. (dálítið á hnífsoddi) af Pulveret.

Knivspids = Knivsod.

Knivsryg = Knivsbag.

Knivstik hnífslag.

Knivsting = Knivstik.

Knivstol eins konar áhald til að leggja hnífsblöðin á yfir borðum svo að það komi ekki við dúkinn.

knivstukken, [sb. stikke], lagður (stunginn) hnífi.

Kno, ft. -er, sk., [knúi], hnúi.

Knogle, ft. -r, (líka Knokkel og Knok, ft. Knokler), sk., = Been 1. — b) sjer í lagi, leggjarhöfuð: Have føre (fremstaaende) Knogler (vern digur um liðamót; sb. ok alll var hann at álitl, sem hanu værl krepptr ok knýttr).

Knoglebeen (líka Knokkelbeen) bein sem hnúta er á.

Knoglebygning samtenging beinagrindar: En stærk K.

knogleføer beinastór, beinamikill.

Knok sjá Knogle.

Knokkel sjá Knogle.

Knokkelbeen sjá Knoglebeen.

Knokkelhaand hönd sem ekkert hold er á: Døden med sin K.

Knokkelled (sjaldb.), liðamót.

Knold, ft. -e, [sb. hnall-r], 1) sk., a) hnúður (út úr e-u), þrimill. — b) (sjaldh.), fjallstindur, gnípa. — 2) kk., maður sem bolast áfram (er úliðugur í sjer).

knoldet, ft. knoldede, e., sem er eins og hnúður: En k. Rod.

Knoldrod rót sem er (löguð eins og) hnúður.

Knoldvæxt jurt sem rótin á er (löguð eins og) hnúður.

Knop, ft. -per, sk., [knapp-r], hnúður (út úr e-u), hnútur, hnappur (ekki sem hneppt er), hnökri. — b) brum: Træet skyder (har) Knopper það er farið að koma brum á trjeð, (sb. Skuggsjá 105).

knopdannet, [sb. danne], sem er (lagaður eins og) hnúður.

Knophumle (sjaldh.), humall áður enn blöðin á honum ljúkast upp.

Knopning, sk., það að knoppes.

knoppes, þs. 1, fá brum: Træerne begynde at k.

knoppet, ft. knoppede, e., sem hnúðar eða hnökrar (eða þvíuml.) eru á.

Knoptang nafn á ýmsum þangtegundum, a) þykkvaþang, ætiþang, (*fucus nodosus*). — b) *fucus siliquosus*. — c) klóþang, bóluþang, belgjaþang, þunnaþang, (*fucus vesiculosus*).

Knorpel, sk., = Brusk.

Knort, ft. -e, sk., nabbi, arða: Knorte (kvistir) i Træ.

knortefuld kvistóttur, nöbbóttur, hrjónóttur, (sb. hrufóttur).

Knortekjep kvistaprik.

Knortestok = Knortekjep.

knortet, ft. knortede, e., = knortefuld.

Knub, ft. -be, sk., eikarstofn; trjestabbi (Fms. VI, 179), stubbi, drumbur; hnúður. — b) = Knold 2.

knubbe, ás. 1, (í tali), lemja. — b) (um hesta) knubbes kljást, tannast.

knubbet, ft. knubbede, e., = knortet. — b) óeiginl., hnýflóttur: Give een knubbede Ord velja e-m hnýfilyrði.

Knubskib (eiginl. eintrjáningsskip), eins konar skip með flötum botni.

Knubstol eintrjáningsstóll.

knude, ás. 1, (sjaldh.), hnýta e-ð saman.

Knude, ft. -r, sk., [knút-r], a) hnútur á bandi: Knytte en K. hnýta (ríða) hnút. Slaae (reka) K. paa noget. Baandet gik i K. það hljóp hnútur á bandið. — β) óeiginl. (sb. Fms. VII, 123), vandamál, vandi. — b) = Knæ 2, b. — c) kvistur α) á trje: Denne K. maa høvles af. — β) í trje: I denne Favn Brænde er mange Knuder. — d) róteldi. — e) hnútur í holdi, þrimill, (sb. samdráttur).

Knudebrænde brennsluviður sem ekki er annað enn róteldi.

knudefuld hnútóttur, hnýttur, bæklaður.

Knudefrynds er, ft., (sjaldh.), hnútskögur.

Knudegræs (eins konar gras — liðagras?) *phleum nodosum*.

knudekodet sem hefur stór ökklabein.

knudevorn, ft. -e, e., (sjaldh.), a) = knudefuld. — b) óeiginl., α) flókinn. — β) þrjózkur, óstýrilátur.

knudret, ft. knudrede, e., a) eiginl., α) kvistóttur: K. Træ. — β) brjóstrugur: En k. Vei. — b) óeiginl., stirður, (sb. sturbutrulegur): En k. Stiil.

Knug, ft. eins, kl., a) kreisting. — b) hrakviðri. — c) (í tali), hnekkir: Det var ham et haardt K.

knuge, ás. 1, [knoka, 619], kreista, þrýsta (þjappa) e-u eða að e-u: K. noget sammen. K. Saften ud af noget. — b) óeiginl., þjá, þjakn e-u, há e-u, standa e-u fyrir þrifum: Knuges af Kolden (Feberen). Kulden knuger Qvæget.

Knugen, án ft., sk., það að knuge.

Knugning, sk., = Knugen.

Knur, kl., urr (í hundi), mal (í ketti). — b) kur, mögl, illindi, (sb. greinina um Aftenskost).

knurre (har), h. s. 1, urra (um hund); mala (um kött); gnula (um garnirnar). — b) nöldra, nauða, sifra, mögla, kurra: K. over noget. K. paa een.

Knurrebasse (í tali), = Knurrepotte.

Knurren, án ft., sk., það að knurre (urr; mal; garnagaul; nöldur, nauð, illindi, möglun (619), kur).

Knurrepotte, kk., (í tali), nöldrunarskepna, nöldrari.

knurvorn, ft. -e, e., nöldursamur.

Knurvorn hed, án ft., sk., nöldursemi.

knuse, ás. 1 og 2, [knosa, Líknarbraut 30, Stjórn, Theophilos], kremja, merja, (myrja), melja, (mylja), mola, mölva, mölbrjóta: Knuse noget imellem Tænderne. Han fik Benet knuust i Møllehjulet. — b) óeiginl., kremja, mæða: „Knuste Hjerter".

knusefærdig (sjaldh.), búinn til að mölbrjóta það sem undir (fyrir) verður.

Knusemaskine vjel (verkfæri) til að melja e-ð með.

Knusen, án ft., sk., það að knuse.

*Knut, sk., eins konar svipa sem höfð er í Garðaríki til að berja menn með.

Knuusning, sk., = Knusen.

Kny, kl., stynur, eða þvíuml.: Han gav ikke et K. (sb. ok hafir hvárki heyrt til hans stynnė hósta, Nj. 201).

knye (har), h. s. 1, æmta, mjæmta: Han turde ikke k. hann þorði hvorki að æmta nje skræmta.

Knyg, ft. eins, kl., = Knug b.

knyge, h. s. 1 (eða knog, knoget), í orðatiltæk. det knyger og fyger (það er kóf eða kafald).

Knytning, sk., það að knytte.

knytte, ás. 1, [knýta, knytja], hnýta, ríða hnút: K. en Knude. K. noget sammen. — β) óeiginl., tengja e-ð saman. — b) kreppa: K. sin Næve. Slaae een med knyttet Næve með hnefanum. — c) (um mjólk í brjóstum), knyttes (eða k. sig) stimla (JP. 69; sb. ysta, hlaupa). — d) knyttes þrútna til fræs (um blóm og kál). — e) prjóna: K. et Par Strømper.

Knyttegarn prjónaband.

Knytteknude = Haardknude.

Knyttelse, sk., stálmi í brjóstum: Melkens K.

Knytten, án ft., sk., það að knytte.

Knyttepind = Strikkepind.

Knæ, ft. -e, (og stundum -er), kl., [knė], 1) hnje (á manni eða skepnu): Staae i Vand til Knæene upp að hnjám. Bøie K. for een knjefalla fyrir e-m (Fms. I, 147). Falde paa K. falla á knjebeð (forn), knjefalla (Sturl. IV, 7). Ligge paa sine Knæe standa á hnjánum (Fms. I, 182). — Komme paa Knæerne (verða öreigi). — 2) um allt hvað, sem líkist hnje, a) ýmislegt sem gert er af manna höndum, α) K. paa et Ovnrør olbogi á ofnpípu. — β) krappi: K. under en Bjælke. — γ) (ætíð -er í ft.), knje í skipi (Fms. VII, 216). — b) liður á grasi.

Knæbaand sokkaband. — b) band til að binda um stuttbuxur fyrir neðan hnje.

Knæbøining knjefall.

Knæder sjá Kneder.

knædyb sem er í hnje.

Knæfald knjefall (sb. lesa Ave Maria með knėfalli, 655 XXXII), knjebeðjafall (Hist.).

Knæforklæde = Halvforklæde.

Knægigt hnjáliðaverkur.

Knæhase hnjesbót.

knæhøi sem nær manni í hnje: Knæhøit Græs.

Knæk, ft. eins, kl., brestur, líkt og brothljóð: Det gav et K. — b) brestur, líkt og sprunga, brotalöm: Glasset (Flasken) har faaet et K. — β) óeiginl., áfall, (sb. snoppungur): Hans Helbred har faaet et K., som han aldrig forvinder.

Knækhaspe = Talhaspe.

knække, s. 1, 1) h. s., (líka knak í þát. tíma), a) bresta, α) líkt og kaura, braka: Det knak i Benet. — β) líkt og brotna: Brødet er saa haardt, at det knækker under Tænderne molnar undir tönn. Masten knak midt over hrökk í sundur í miðju. — γ) líkt og slitna: Touget knækker itu strengurinn hrökkur í sundur. — b) gera bresti: K. med Fingrene. — 2) ás., brjóta e-ð svo að brestur verði af: K. Nødder. K. et Glas. K. en Rude. — b) óeiginl., kúga: K. eens Stolthed lægja dramb e-s, (lækka í e-m drambið).

Knækkebrød eins konar harðbakað brauð sem molnar undir tönninni.

Knæktoug sjerhver af þeim köðlum sem hafðir eru til að bægja ferð á skipi þegar það rennur af bakkastokkum og hrökkva í sundur hver eptir annan.

knæle, h. s. 1, falla á knjebeð (forn), standa á hnjánum: K. før een knjefalla fyrir e-m (sb. Knæ 1). En knælende Stilling (það að standa á knjám).

Knæled, [knėlið-r, Sturl.], hnjáliður.

Knælen, án ft., sk., það að knæle (sb. Knæfald).

Knæling, ft. -er, 1) kk., ofur lítill patti (kútur), dvergur, (sb. afstyrmi). — 2) sk., skinn af lambi sem slátrað er milli páska og jónsmessu.

Knærem = Knæbaand. — b) ól sem skóarar festa stígvjelatrjeð með við hnjeð á sjer.

Knærør pípa (t. a. m. ofnpípa) sem olbogi er á (sb. Knæ 2, a, α).

Knæskal, [knėskel], hnjeskel.

Knæskinne knjebjörg (Skuggsjá).

Knæspænde sylgja á Knæbaand b.

Knæstykke sá partur af e-u (t. a. m. ofnpípu) sem olbogi (Knæ 2, a, α) er á. — 2) skript af manni niður að hnjám.

Knæsætning, sk., það að knæsætte.

knæsætte, ás., [knėsetja], knjesetja (Fms. I, 16, Hkr. I, 97).

Knætømmer timbur til að hafa í knje (Knæ 2, a, γ).

Knøs, ft. Knøse, kk., unglingspiltur, piltur, drengur, (sb. strákur).

Knøsk, án ft., sk., [sb. fnjósk-r], fnjóskur (Fms. VII, 225).

knov (líka knev), e., [knæf-r], í almúgatali, laglegur, liðlegur.

Ko, ft. Køer, sk., [e. o. kó f. kú], kýr: Koen er med Kalv. En gold Ko.

Kobaas = Baas.

Kobbe, ft. -r, sk., [kobbi?], selur.

Kobbefangst selaveiði, selveiði.

Kobbel, ft. -er og Kobler, kl., a) hálstengsli sem hundar eða eykir eru tengdir saman með: Lægge K. paa Jagthundene. Sætte i K. (festa saman með hálstengslum). Løse af Kobbelet (sb. affoble). — b) dýr sem eru fest saman með hálstengslum (sjaldan nema 2 þegar talað er um hunda, en misjafnt þegar talað er um hesta).

Kobbel, ft. Kobler, sk., reitur sem gert er í kringum einkum til ræktunarskipta.

Kobbelager akurland sem skipt er í reiti.

Kobbelbaand hálstengsli veiðihunda.

Kobbeldrift sú jarðyrkjutegund þegar land er skipt í reiti og breytt til um ræktunina.

Kobbelhunde, ft., bundar i bálstengslum.
Kobbelfjæde rekindi sem festir bálstengsli í eyk við vagnstöngius.
Kobbelrem ól sem festir hálstengsli á eyk við vagnstöngina.
Kobbelring járnhringur í enda á Kobbelfjæde.
Kobbelvæsen = Kobbeldrift.
Kobber, kl., [kopar-r], 1) án ft., a) eir, kopar. — b) sitt hvað úr eir (kopar), α) eirspjald sem grafið er á: Stikke i K. — β) = Kobberkar, Kobbertøi: Have meget K. i sit Kjøkken. Koge i K. — γ) = Kobbermynt, Kobberpenge: Bytte en Rigsdaler i K. — 2) með ft. -e, = Kobberstik, Kobberstykke: En Bog med Kobbere. Sætte et K. i Ramme.
kobberagtig, ft. -e, e., svipaður eir (kopar).
Kobberalder koparöld (milli silfuraldar og járnaldar).
Kobberarbeide e-ð sem búið er til úr kopar, eirsmíði, koparsmíði.
Kobberaske ryðgaður eir.
Kobberbjerg berg sem eir er í.
Kobberbjergværk eirnámur.
kobberblandet, [sb. blande], eirblandinn.
Kobberblik, (án ft.), eirþynna.
Kobberdaler eins konar peningaupphæð í Svíþjóð.
Kobbererts eirgrýti.
Kobberfarve eirlitur.
kobberfarvet, ft. -farvede, e., sem eirlitur er á.
kobberfast (negldur koparnöglum) ekki haft nema í orðatiltæk. gjøre et Skib k. (eirnegla skip).
Kobberforhudning það að leggja skip eirþynnum utan. — b) allar eirþynnurnar sem skip er lagt utan.
Kobberfører = Kedelfører.
Kobbergrube eirnámur.
Kobbergyder, ft. -e, kk., (sjaldh.) = Kobberstøber.
Kobberhammer hamar til að reka eir með.
Kobberhandler, ft. -e, kk., sá sem hefur koparskriptir (sb. Kobber 2) til sölu.
kobberholdende, [sb. holde], sem eir er í.
Kobberhud = Kobberforhudning b.
Kobberhytte hús þar sem eirinn er bræddur úr eirgrýtinu.
Kobberkalk ryðgaður eir.
Kobberkar eir-ílát.
Kobberlue (skáldl.), eirrauður logi.
Kobbermalm = Kobbererts.
Kobbermine eirnámur.
Kobbermynt koparpeningur. (Stjórn), eirpeningur (645).
Kobberopløsning vökvi sem eir er bráðnaður í.
Kobberpenge, ft., = Kobbermynt.
Kobberplade eirspjald.
Kobberpresse þröng sem eirskriptir eru prentaðar í.
Kobberrust eirryð, eirgrænka. (Sb. Erb, Spanskgrønt).
kobberrød eirrauður.
Kobberrøg eins konar grænt sót sem kemur úr reyknum af sumum eirgrýtistegundum þegar þær eru bræddar. — b) eins konar hráð af sluki.
Kobbersamler sá sem safnar að sjer eirskriptum (Kobber 2).
Kobbersamling eirskriptasafn (sb. Kobber 2).
Kobbersax eirklippur.
Kobberskat skattur í koparpeningum.
Kobberskilling eirskildingur, koparskildingur.
Kobberskum froða á bræddum eir.
Kobberskæl eirsindur.
Kobbersmed eirsmiður.
Kobberstik prentuð eirskript (sb. Kobber 2).
Kobberstikker, ft. -e, kk, eirkrotari (P. Þ.).
Kobberstikkerkonst eirkrotaralist.
Kobberstikning það að krota myndir á eir.
kobberstukken, [sb. stikke], krotaður á eir.
Kobberstykke = Kobberstik.
Kobberstøber sá sem steypir sitt hvað úr kopar.
Kobbersøm eirnagli. — b) nagli með eirhöfði.
Kobbertag eirþak.
Kobbertavle = Kobberstik.
Kobbertitel eirskript (sb. Kobber 2) á fyrirsagnarblaði.
Kobbertraad eirvír.
Kobbertrykker eirskriptaprentari (sb. Kobber 2).
Kobbertrykkeri hús þar sem eirskriptir eru prentaðar (sb. Kobber 2).
Kobbertrykning prentun eirskriptar (sb. Kobber 2).
kobbertækket, [sb. tække], (sem er) með eirþaki.
Kobbertøi smíðisgripir (einkum eldhússáhöld) úr eir.
Kobbervand eirblandið vatn.
Kobbervitriol brennisteinssýra sem eir er bráðnaður í.
Kobberværk eirnámur. — b) eirbræðsluhús og eirsmiðja. — c) eirskriptabók (sb. Kobber 2).
Kobbeskind selskinn.
kobbret, ft. kobbrede, e., (sjaldh.) = kobberagtig.
Kobjælde = Koklokke.
koble, ás. 1, a) eiginl., tengja (dýr) saman með hálstengslum: K. Jagthunde. — b) óeiginl. (og í verri merk.), koma saman karlmanni og kvennmanni α) í hjónaband: K. Folk sammen. — β) til lauslætis: Hun lever af at k.
Kobler, ft. -e, kk., sama um karlmann og Koblerske um kvennmann.
Kobleri, kl., það að koble b.
Koblerske, ft. -r, kvk., kvennmaður sem kemur mönnum saman α) (sb. koble b) í hjónaband. — β) til lauslætis.
Kobling, sk., það að koble a: Hundenes K.
Koblomme lækjasóley, hófblaðka, hófgresi, *caltha palustris*.
Kobolt, án ft., sk., kóbolt (eins konar málmur).
koboltagtig, ft. -e, e., svipaður kóbolti.
Koboltblaat, kl., [blaat eiginl. hvorugk. af e. blaa], blátt litunarefni úr kóbolti.
Kobolthytte hús þar sem kóbolt er hreinsað.
Koboltkalk eins konar aska af kóbolti.
Koboltværk = Kobolthytte.
Kobremse (eins konar fluga) *oestrus bovis*.
Kobrygge partur af þilfari.
Kode, ft. -r, sk., ökkli.
Kodebeen ökklabein.
kodet, ft. kodede, e., (sjaldh.), ökklastór.
Kodriver nautreki (Al.).
*Koffardi, nafn, kaupferð, ekki haft nema í hinum samsettu orðum.
*Koffardifart kaupferðir.
*Koffardimand (í tali sjóferðamanna) = Koffardiskib.
*Koffardiskib kaupskip, kaupfar, knör.
Koffert, ft. -er, sk., eins konar ferðakista eða ferðakistill.
Koffertlaas lás (eða skrá) fyrir ferðakistu eða ferðakistli.
Koffertnøgle lykill að ferðakistu eða ferðakistli.
Kofod kýrfótur. — b) klauf-járnkarl (P. Þ.; sb. klaufi).
Koforpagter = Hollænder b.
Kofte, ft. -r, sk., peysa; bolur.
Kog, án ft., kl., suða: Være i K. sjóða (h. s.). Være i stærkt K. vella = sjóða og vella. Gaae af K. hætta að sjóða (h. s.).
Kog, ft. -e, sk., flæðilandspelti sem nýhlaðið er í kringum: Inddige en K. af Fastlandet.
Kog (líka Kogge), ft. Kogger, sk., [kugg-r], kuggur. (þetta hið danska orð merkir smáskip með flötum botni sem einkum tíðkast á Limafirði.)
Kogang nautbeit.
koge, s. 2, sjóða, 1) h. s. (har), (sb. vella — valli): Vandet koger (har kogt) sýður (hefur soðið). — Melken koger over (eða i Ilden) mjólkin sýður upp úr. — Det halve af Melken er kogt bort (eða hen) mjólkin er seydd niður til helminga. Det var kogt ind til en Trediedeel það var seytt niður til þriðjunga. — Gryden koger það sýður í pottinum. — Gryden koger over það sýður upp úr pottinum, — b) ólga (t. a. m. um hafrót). — c) (í tali), ýskra: Det (eða Vreden) kogte i ham ved at høre paa dette; men han holdt sig dog fra at svare. — 2) ás. (sb. seyða, vella — velldi): K. Mad (Suppe). K. (flóa) Melk. Koge noget om (sjóða e-ð aptur). K. Mad op velgja mat upp aptur. Koge Suppe paa Oxekjød (Been) búa til saup með því að sjóða uxakjöt (eða bein) í vatni — K. Garn (Lerred, o. s. frv) til að hreinsa það.
Kogebog matreiðslubók (P. Þ).
Kogeerter, ft., baunir sem þurfa litla suðu.
Kogegryde pottur sem soðið er í (en ekki steikt).
Kogehuus suðuskáli (t. a. m. saltketilsbúð).
Kogeild eldur sem soðið er við.
Kogeindretning áhöld til að sjóða með.
Kogekar ílát sem soðið er í (sb. eldsgögn).
Kogekone matreiðslukona.
Kogekonst, án ft., matreiðslukunnátta (P. Þ.).
Kogen, án ft., sk., það að koge.
Kogeovn ofn sem soðið verður í.
Kogepotte pottur sem soðið er í.
Kogepunkt suðustryk (á hitamæli).
Kogeri, kl., a) án ft., eldamennska. — b) með ft. -er, staður þar sem soðið verður.
Kogerum suðuborð.
Kogesild síld sem borðuð er soðin.
Kogeskib það skip í flota sem haft er fyrir eldhús (eldaskip, eldhússkip).
Kogested staður þar sem soðið er.
Kogesvamp sveppur sem er ætur ef hann er soðinn.
kogge, ás. 1, flytja farm á kuggum: K. Gods op ad Fjorden.
Kogge sjá Kog (ft. Kogger).
Koggefart kuggaferðir.
Koggefolk, ft., kuggarar.
Kogger, ft. -e, kl., örvamælir.
Koggeskipper sá sem ræður fyrir kugg.
kogheed sjóðandi = sjóðheitur, brennheitur.
Koghede, (án ft.), sjóðhiti.
kogle, s. 1, [sb. kukl], (nú sjaldh.), a) ás., gera e-ð með gjörningum eða sjónhverfingum. — b) sem h. s., fremja gjörninga, gera sjónhverfingar.
Kogle, ft. -r, (líka Kongel, ft. Kongler), sk., [köngul-l?; sb. köggul-l og

kongor í kongorvofa], köagull (?) á grön eða furu.

koglebærende, [sb. bære], sem känglor eru á: K. Træer.

kogledannet, [sb. danne], lagaður eins og köngull: Et k. Frøhuus.

Koglen, án ft., sk., það að kogle (kukl, kuklaraskapur, töfrar, galdrar, gjörningar).

Kogler, ft. -e, kk., kuklari, töframaður (Korm.), galdramaður.

Kogleri, ft. -er, kl., kukl, kuklaraskapur, töfrar, galdrar, gjörningar, sjónhverfingar.

Koglerske, ft. -r, kvk., galdranorn, (sb. Hex).

Koglesmiil bros er heillar e-n.

Koglespil = Kogleri.

Kogleværk = Kogleri.

Kogning, sk., það að koge.

Kogsalt matreiðusalt.

Kogsaltsyre eins konar saltsýra.

Kohave umgirtur kúahagl.

Kohjord kúaflokkur.

Koholb kúahöfn, kúabú.

Kohorn kýrhorn: Tude i et K.

Kohud kýrhúð.

Kohyrde kúasmali.

Koie, ft. -r, sk., rúm (rekkja) á skipi: Gaae til Kois (f. Koies) fara að hátta.

Koieklæder, ft., rúmföt á skipum.

Kok, ft. -ke, sk., [sb. kökk-r], (í tali), hrúga.

Kok, ft. -ke, sk., (játl.), hani.

Kok, ft. -ke, kk., matsveinn (Fms. XI, 129), matgerðarmaður (Gþl.), matbúðarmaður (Stjórn, Fms. II, 139).

Kokase kúadilla, kúaklessa; mykjuskán.

Kokjød kýrkjöt.

Kokkedreng matgjörðarpiltur.

Kokkekniv eldhússsax matbúðarmanna.

Kokkepige eldabuska.

kokkes, þs. 1, fljúgast á eins og hanar.

Kokkeskee eldhússsleif; eysill — eða ausa — til að hafa í eldhúsi.

Kokketøs eldhússstelpa, eldabuska.

Koklokke bjalla sem hengd er á kýrháls (sb. Klokkeko).

Koklov kýrklauf.

Koklove klafi.

Kokopper, ft., bólan (*variolae vaccinae*).

Koksmat undirmatsveinn (á skipi).

Kolade = Koftald.

Kolbe, ft.-r, sk., [sb. kólf-r og kylfa], a) = Bøssekolbe. — b) eins konar sleggjuflaska við drupasuðu. — c) eins konar bókbindaraverkfæri til að sljetta með skinnband.

Kolbytte (líka ritað Kaalbotte), ft.-r, sk., kollhnísa, kollskítur: Stede Kolbytter steypa sjer kollskít.

kold, ft. -e, e., [kald-r; sb. Vold af vald, Hold af hald], a) eiginl., kaldur: K. Mad. Dyr med koldt Blod. Koldt Veirlig. Det bliver koldt (það er farið að kólna) i Veiret. — b) óeiginl., α) kaldur (sb. taka eigi ... köldu hjarta [við] boðorðum [guðs], 677, og guð ... gerandi Pulpharom .... kaldan ok afskiptan sinni sambúðarnáttúru), líki og tilfinningarlítill: Et koldt Hjerte. — β) fjörlítill, framtakslítill, sem er lítið áfram um e-ð. — γ) sem (þiggj.) ekki bregður eða hnykkir við, stilltur: Være k. i Faren. Med koldt Blod stillilega, reiðilaust, með ásettu ráði. — δ) stillilegur: En k. Tale. — 2) koldt, sem ao., fálega (ekki vingjarnlega): Tage koldt imod een.

koldblodet, ft. -blodede, e., = koldblodig a.

koldblodig, ft. -e, e., a) eiginl., sem hefur kalt blóð: Koldblodige Dyr. — b) óeiginl., sem (þiggj.) ekki bregður, stilltur.

koldblede, ás., (sjaldh.), hleyta e-ð í köldu vatni.

Koldblødning, sk., það að gera máim deigan og hafa ekki til þess eld.

Koldbrand blástur (Dropl.), drep: Der er gaaet K. (kominn blástur) i Saaret.

Kolde, sk., (oplast nær Kolden með greininum), = Koldfeber: Have Kolden. Et Anfted af Kolden köldufiog.

Koldesyge = Koldfeber.

Koldfeber kalda.

koldfrossen, [sb. fryse], (sjaldh.), kalinn.

Koldfyr (sk.) = Koldbrand.

koldgarvet, [sb. garve], sútaður í köldum lög: K. Læder.

koldhamre kaldhamra.

Koldmeisel meitill sem hafður er við kaltjárn.

Koldpis (sjaldh.), þvagstemma.

koldsindig, ft. -e, e., geðstilltur. — b) (sjaldh.), tilfinningarlítill (óeiginl.).

Koldsindighed, án ft., sk., stilling (í geði).

Koldskaal, án ft., sikroð öl og vín með brauðmolum í.

koldskjør kaldýrður: Koldskjort Jern. Gagnstætt rødskjor.

Koldskjørhed, án ft., sk., það að vera koldskjør (kaldór).

koldstødt, [sb. støde], í orðatiltæk. k. Lud lút úr ösku og köldu vatni.

Koldvæde vatn sem gerir akurlendi kalt og súrt.

Koleie kýrleiga (Hist.).

kolendet, ft. -lendede, e., = forvgget.

Kolv, ft. -e, sk., [kólf-r], (úrelt), kólfur (ör).

*Komeet (líka ritað Comeet), ft. Kometer, sk., lokkuð stjarna (Rímb.), halastjarna.

*Komedie (líka ritað Comedie; einnig Komødie), ft. -r, sk., sjónarleikur skrítilegs efnis. — b) hvers kyns sjónarleikur: Gaae paa K. fara í leikhús.

Komelk kúamjólk: K. blandet med Faaremelk.

*komisk (líka ritað comisk), ft. -e, e., skrítinn, skrítilegur, skringilegur, skoplegur, hlægilegur: Et k. Optrin skrítin sjón. Et k. Skuespil sjónarleikur skrítilegs efnis. Et k. Digt gamankvæði.

*Komiker, ft. -e, kk., sá sem býr til sjónarleika skrítilegs (hlægilegs) efnis. — b) sá sem leikur skrítna (hlægilega) menn í sjónarleik.

*Komik, sk., sú list að búa til e-ð sem skrítið (eða hlægilegt) er, eða leika það.

komme [koma; sb. Hummer af humar-r, Sommer af sumar], kom [kom], kommen [komin-n] og kommet [komit], koma, o. s. frv., I) h. s., koma, komast, o. s. frv., A) eiginl., 1) um lifandi og líkamlegar verur: Han kommer om nogen Tid hann kemur hingað áður enn langt um líður. Alle Gjester (boðsmenn) ere komne. — K. gaaende (ridende, kjørende, seilende). — K. af Dine koma(st) úr augsýn. — K. afsted komast á stað. — K. bort koma (komast, fara) á stað; einnig vera rekinn úr vist (t. a. m. Hun kom bort for Utroskab). — Han kom selv efter Bogen kom sjálfur að sækja bókina. — K. efter een; sb. efter I, A, 1, a, β. — Kom ikke mere for mine Dine. — K. for Anker eða k. til Ankers leggjast um (við) akkeri. — K. i et Huus koma opt (og í kunningsskaparskyni) á e-t heimili. — K. i Slaveriet vera settur í þrælabúsið. — K. iblandt Folk koma til manna. — Nu kan der ikke flere k. med nú geta ekki fleiri komizt með. — K. op af en Sygdom rísa upp úr sótt, komast á fætur aptur (eptir legu). — K. over (detta ofan á, reka sig á) en sjelden Bog. — Han kom over ham i Gjerningen kom að honum. — K. bag paa een; sb. Bag II, B. — K. snigende paa een læðast að e-m. — K. een paa Livet ráðast á e-n, ráða að e-m. — K. sammen koma saman í einn stað. — K. til Hoffet koma til hirðar (vera tekinn í hirðmannatölu); vera í hirðveizlum, eða þvíuml. — 2) um dauða hluti líksmlega: Der er kommet et Brev það er komið brjef. Lade Varer k. (láta færa sjer vöru). — K. af Lave haggast, ruglast. — K. bort týnast. — Der er kommet mange Penge ind það hafa lokizt miklir peningar. Sæden kommer op sprettur. — B) óeiginl., 1) um lifandi verur, a) án sig: K. ad noget komast (vel, illa, o. s. frv.) að e-u (Fms. I, 256). — Han er kommen af skikkelige Forældre. — K. af Vane med noget verða e-u afvanur. — K. af Dage fá (góðan, illan, o. s. frv.) dauðdaga. — K. af med noget losast við e-ð; koma e-u út (t. a. m. k. af med sine Varer); missa e-ð, glata e-u. — Han kom galt afsted (í tali) það fór illa fyrir honum. — Han kom efter Broderen i Embedet hann tók við embættinu eptir bróður sinn. — K. efter noget; sb. efter I, A, 3, b í niðurlaginu. — K. for tidlig = fare ilde (fare B, c). — K. for Orde fá orð á sig (annaðhvort fyrir illt eða gott). — K. for Skade láta sjer vilja slys til (t. a. m. Hun kom for Skade og slog et Glas i Stykker henni vildi það slys til — eða varð það á — að brjóta o. s. frv.). — K. fra noget (verða að) láta e-ð (t. a. m. k. fra sit Embede; k. fra Huus og Gaard). — K. (hvarfla) fra det, man vilde sige eða man talte om (sb. fara út í aðra sálma). — K. vel (ilde, galt) fra noget komast vel (illa, klaufalega) frá e-u, (sb. manni verður hált á e-u); einnig leysa e-ð vel (illa, klaufalega) af hendi. — K. frem med (koma með, bera upp) en Mening. — K. frem (komast áfram í veröldinni). — K. i Ulykke rata í raunir. K. i Fare komast í háska. K. i Strid komast í orðakast (t. a. m. De kom i Strid — það sló í þrætu eða kappmæli með þeim — ved Bordet om den nye Komedie). K. i Fortræd for noget; sb. Fortræd. K. i Rolighed komast í næði. K. i Stand koma sjer fyrir, líkt og setjast á laggirnar. K. i Stand med noget koma e-u frá sjer (ljúka við það). K. i et ondt Ord fá illt orð á sig. — K. i med een (komast í mök við e-n). K. i med et Arbeide venjast við það. K. i med at drikke venjast á drykkjuskap (sb. e-ð kemst í vana fyrir e-m). — K. vel igjennem Verden (komast vel af í henni veröldu). Han troer, at han allevegne kan k. igjennem med Penge (hann heldur, að hann geti alstaðar greitt sjer götu með peningum). — Han kommer ikke imod (jafnast ekki við; sb. komast í öngvan samjöfnuð — ekki í hálfkvisti — við) hans Forgænger i Duelighed. — K. ind til en stor Formue eða til mange Børn (taka við miklu ríkidæmi eða mikilli ómegð þegar maður giptist). — K. ind med (= indgive a) en Klage eða Ansøgning. — K. med noget (koma með — þ. e. segja — e-ð. — K. op ad slaaes (skjendes) med een komast í áflog (rifrildi, orðakast) við e-n. — K. over noget komast yfir að gera e-ð, kljúfa fram úr e-u. — De k. godt overeens þau koma vel ásamt (sb. Nj. 25), þeim kemur vel saman, þeim lynda vel. K. overeens med een om noget koma sjer saman um e-ð við e-n, (sb. það kom ásamt með þeim). — K. paa Fode rjetta við, komast í lag. — K. paa Spor efter noget komast á snoðir

(snoður) um e-ð. — Han kommer ikke paa Valg denne Gang verður ekki í þetta skipti einn af þeim sem kosið verður um (af). — Hvorledes kom du paa det Indfald hvernig fór þjer að detta það i hug? — Jeg kan ikke k. paa Navnet get ekki komið nafninu fyrir mig; kem ekki fyrir mig, hvað haan heitir. — K. sammen (í tali; skal biskup baonfæra þau þar til er þau komo saman spir), ganga saman (Fms. XI, 7'), eigast. — K. til Kræfter styrkjast, ná sjer aptur. K. til Ære og Værdighed (komast í metorð). K. til store Midler verða stórrikur. K. til sit igjen lú sitt aptur. — Hvorledes er du kommen til denne Hest hvernig hefurðu komizt að (eða náð) þessum hesti (Fms. I, 256)? K. til noget med Rette (sb. vera vel að e-u kominn). — K. til Skade slasa sig; verða fyrir óhappi (t. a. m. han kom til Skade og brækkede sit Been hann fótbrotnaði). — K. til Ulykke = k. til Skade (t. o. m. han kom til Ulykke og brækkede Benet. Hun kom til Ulykke og — henni vildi það slys til, að hún — slog det kostbare Fad itu). — Barnet kunde let k. til at falde það er hætt við, nð barnið kunni að detta. — Jeg kommer til (jeg verð, það lendir á mjer) at gjere det. Han vil k. til at fortryde det hann mun iðrast þess. — K. til Erfaring om noget komast að raun um e-ð. — Jeg kan ikke komme til (get ekki komizt að) for ham. — Han kommer noget til honum hlekkist ú, honum vill e-t slys til. — Han kommer til agters er í hnignun; hngur hans gengur saman. — K. til Eade med noget verða búinn með e-ð, koma e-u frá sjer. — K. til Rette med een om noget verða ásáttur við e-n um e-ð. — K. til sig selv igjen hverfa aptur til sjálfs síns (655 XXXII), rauka við sjer aptur. — K. ud af sin Fatning; sb. Fatning. — K. ud af sin Gjeld komast úr skuldum. K. ud af (komast út úr) en vanskelig Sag. — K. ud med lidt komast af með lítið. — Han kommer mig ikke ved hann er mjer vandalaus. — b) með sig: K. sig af (efter) en Sygdom ná sjer aptur eptir legu. Han var en Tid fattig; men nu kommer han sig godt (en nú er honum farið að ganga vel). — 2) um dauða bluti liksmlega: Hvor heit kommer denne Kjole? Den kommer paa 20 Rdl. hvnð dýr verður o. s. frv.? 20 rdd. — Det kommer op i To, som er fjælet i Snee; sb. fjæle. — Der er kommet et Hul paa Kjolen það er komið gat á kjólinn. Der er kommet (lagður) Iis paa Vandet vatnið er lagt. — Der kom en Storm paa það kom (rak) á veður. — K. tilstede (tilsyne) koma í ljós. — 3) um ólíkamlego bluti, a) án sig: Den Dag vil k. þeir koma tímarnir. De kommende Tider ókomnir tímar. Det kommende Aar árið sem kemur. — Der kom (kom) Dyrtid i Landet. — Det vil k. ham dyrt at staae það verður honum fullkeypt (um það lýkur; sb. komast að keyptu). — Det kommer (kemur til) af hans Uforsigtighed. Hvoraf kommer det (hvað kemur til), at han er alene? — Det kommer an paa ham selv það er undir honum komið. — K. for Dagen komast upp. — Det kom for Kongen það kom fyrir konung (sb. Fms. VII, 114) = kom konungi til eyrna. — Dette Tilfælde kommer sjelden for þetta ber sjaldan við, kemur sjaldan að. — Sagen kommer for i Morgen (málið kemur í dóm á morgun). — Noget kommer mig for eða fore mjer finnst (sýnist, heyrist) e-ð (t. a. m. det kom mig for som jeg saae ham mjer sýndist jeg sjá hann. Det kom mig for i Drømme mjer þótti = mig reymdi). — K. i Gang komast á. K. i Langdrag dragast. — Det er kommet iblandt Folk það hefur borizt út. — Der er kommet dem noget imellem þeim hefur borið nokkuð (e-ð) á milli. — Den Skik er nylig kommen op sá siður er nýkominn upp. — Hans Bedragerier ville engang k. op; sb. upp koma svik um siðir — Det vil k. over ham, naar han mindst venter det það kemur honum í koll, þegar hann varir sízt. — Det kommer undertiden over ham (kemur stundum að honum, grípur hann stundum), at være vdsel. — Een Ulykke kom over den anden hver ógæfan rak aðra. — K. paa een, naar han mindst venter det koma flatt upp á e-n. — Festen kommer paa en Mandag kemur (gengur inn) á mánudag. — Det kom paa Baae (Tale) það (þol.) bar á góma eða í tal, það kom til orðn. — Natten kom paa (datt á, kom yfir) iaden vi vidste af det (sb. okkur dagaði uppi). — Dersom noget uventet skulde k. paa hvað (þol.) sem að höndum kynni að hera. — Det vil k. ham til Skade (Gode) það verður honum að ógagni (gagni); hann geldur (nýtur) þess. — Det kom til Slagsmaal það urðu úr því áflog, það lenti í áflogum. Lade det k. til Proces fara í mál(aferli). Det kom til Forlig málið var lagt í sætt. — Ifald der skulde k. ham noget til (ef honum kynni nð hlekkjast e-ð á eða vilja e-t slys til) paa Reisen. — Det er kommet ud (eða ud iblandt) Folk það hefur borizt út. — Det kommer ud paa eet það kemur fyrir eitt, það kemur í sama stað niður. — Den Sag kommer ikke ham ved það mál nær ekki til hans, ekki varðar hann um það. — b) með sig: Jeg veed ikke hvoraf (eða hvorledes) det kommer sig jeg veit ekki hvað til þess kemur. — Det kommer sig af, at það kemur til af því, að o. s. frv. Det kunde vel k. sig það gæti vel farið svo. — II) ás. (ho. l. t. ekki haft nema í hvorugk.), koma e-u, o. s. frv.: K. flere Ting sammen blanda ýmsu saman. K. noget (hella e-u) af eet Kar i et andet. K. (láta) Salt i Maden. K. Sukker (láta sikur, dreifa sikri) paa Kagen. — K. noget af Lave hagga e-u. K. noget i Lave koma e-u í samt lag, færa e-ð i lag. — b) óeiginl.: K noget ihu minnast e-s. K. een paa noget minna e-n á e-ð. K. een (koma e-m) til at lee eða græde.

Komme, kl. og sk., [koma], koma: Alle ventede med Længsel hans K.

Kommen sjá **Kummen**.

***Komødiant**, ft. -er, kk., leikari (beldur í auðvirðilegri merk.).

***Komødie** sjá **Komedie**.

Komog kúamykja.

Kone, ft. -r, kvk., [kona], kona (í sömu merk. og nú á ísl.), a) kvennmaður sem er eða hefur verið gipt: Koner og Piger. Konen i Huset húsfreyjan. — b) kona e-s: Tage en Pige til K. (ganga að) eiga stúlku. Tage sig en K. kvongast. Mand og K. hjón.

Konebaad stór grænlenzkur húðkeipur sem tómt kvennfólk rær á.

Konebroder (sjaldh.), bróðir konu manns.

Konefader (sjaldh.) = **Svigerfader**.

Konehader (sjaldh.) = **Qvindehader**.

konekjær (sjaldh.) = **qvindekjær**.

Konelod bluti ekkju af dánarbúi.

Konemorder sá sem myrðir (drepur) konu sína.

Konge (og **Kong** framan við nöfn, t. a. m. Kong Christian den Ottende), ft. -r, kk., [sb. kóng-r, t. o. m. i Frísbók, f. konung-r], konungur: Erklære een for K. — b) í skáldskap er sólin kölluð Dagens K.; sb. dagstjaraa, sunna, röðull, fagrahvel, o. s. frv. — c) um ýmislegt sem þykir vera æðst eða bezt sinnar tegundar, t. a. m. þegar ljónið er kallað Dyrenes K. og örnin Fuglenes K. (annað enn Fuglekonge). Sá hreinmálmur er sezt á deiglubotn þegar málmar eru bræddir er einnig kallaður K. (á lat. *regulus*).

Kongearv arfur sem hverfur í konungsgarð.

Kongebaad konungsbátur.

Kongebarn konungsbarn (ft. konungsbörn og konungabörn).

Kongeblod konungsblóð: Udgyde K. — — b) konungaætt, konungakyn.

Kongebo, sk., konungsbústaður, konungsgarður, konungshús.

Kongebolig = **Kongebo**.

Kongeborg konungshöll.

Kongebrev konungsbrjef. — b) sjer í lagi, skriflegt konungsleyfi fyrir hjónaefni til að láta gefa sig saman án lýsingar og af hverjum presti sem þau vilja.

Kongebrud konungbrúður.

Kongebrøde það sð nídast á konungi.

Kongebud konungsboð.

Kongebyrd konungsburðir (það að vera borinn til konungdóms).

Kongedaad konunglegt verk (tillæki).

Kongedyd konunglegir mannkostir.

Kongedømme konungdómur. — b) konungsríki.

Kongeflag merki (veifa) á konungsskipi. — b) konunglegt merki (konungleg veifa) á skipi.

Kongefølge, sk., a) konungstekja (Fms. IX, 8), konungatekja: I et Valgrige bestemmes Kongefølgen ikke ved Fødselen. — b) = **Kongeække**.

Kongefølge, kl., fylgdarlið konungs, konungssveit; konunglegt fylgdarlið.

Kongegaard = **Kongsgaard**.

Kongegods konungseignir, konungseigur.

Kongegunst konungshylli, konungshylli.

Kongehad konungshatur, konungshatur.

Kongehuus konungsfólk (konungur og drottning og skyldfólk þeirra). — b) konungsætt, konungaætt, konungakyn.

Kongehær konungslið (Fms. VIII, 70).

Kongejagt konungsdugga (ferðsskúta konunga).

Kongekroning konungskrýning.

***Kongekrønike** konungatal, konungasögur.

Kongel sjá **Kogle**.

kongelig, [sb. konunglig-], a) ft. -e, e., konunglegur: Et kongeligt Slot konungshöll. Kongelige Forordninger tilskipanir konungs, konungsbrjef. Kongelige Skatter konungsskattar. De kongelige Børn konungsbörnin. Det kongelige Huus; sb. Kongehuus a. — K. Høihed; sb. Høihed b. K. Majestæt konungleg hátign. — b) sem ao., konunglega, eins og konungur: Leve k.

Kongeliv konungslíf.

Kongelov eiginl., hver lög sem konungur hefur sett; en er varla haft um annað enn ríkislög (meginlög) Friðriks 3. Danakonungs.

Kongelys (jurt) *verbascum thapsus*.

Kongeløfte konungsloforð.

kongeløs konungslaus, konunglaus.

Kongemagt konungsvald, konungríki (Fms. X, 273).

Kongemoder konungsmóðir.

Kongemord konungsdráp, konungsmorð.

Kongemø (skáldl.), konungborin mær, (sb. hin konungborna, Helg. bund. II).

Kongemøde konungafundur, konungastefna.

Kongenavn konungsnafn.

Kongeord konungs loforð.

Kongepligt skylda konungs.

Kongepompe eins konar dæla á hafskipum.
Kongepragt konunglegur prís.
Kongereise = Kongeægt.
Kongerige konungsríki.
Kongerække konungaröð, (sb. konungatal, Fms. X, 378).
Kongesal konungsrann (sb. konungshús, konungsherbergi).
Kongeskat skattar til konungs, konungsfje.
Kongeskib konungsskip.
Kongeskifte konungaskipti.
Kongeslot = Kongeborg.
Kongeslægt = Kongehuus.
Kongesmykke konungsskrúði.
Kongesnekke (skáldl.), = Kongeskib.
Kongespiir konunglegur ríkisvöndur (Stjórn), konunglegur veldissproti.
Kongestad konungsborg, konungssetur.
Kongestamme konungaætt.
Kongestat konungsríki (ríki sem konungur er yfir).
Kongestav = Kongespiir.
Kongestol konungssæti (Fms. VI, 439), líkt og hásæti.
Kongesæde, a) = Kongestol. — b) konungssetur.
Kongesøn konungsson.
Kongetal konungatal.
Kongetiende konungstíund (sá þriðjungur tíundar í Danmörku sem fellur undir konung; hinir þriðjungarnir eru Kirketiende og Præstetiende).
Kongetiger (eins konar tígrisdýr) *felis tigris.*
Kongeting konungsþing (sb. Gþl.).
Kongetitel konungsnafn.
Kongevalg konungstekja.
Kongevand eins konar vökvi sem gull eyðist í.
Kongevei konungsgata (Stjórn).
Kongeven konungsvinur (Fms. IX, 368); konungavinur.
Kongeviis konungasiður: Paa K. að konungasið.
Kongevælde konungsvald.
Kongeværdighed konungstign.
Kongeægt skylduflutningur ókeypis sem bændur eru skyldir til nð hoðl yfirvalda.
Kongeæt konungaætt.
Kongsgaard konungsgarður.
Kongsstol = Kongestol.
Konst, sk., [sb. kunnasta], A) án ft., 1) mannvirki, mannaverk: K. maa ofte staae tilbage for Naturen. Det er intet Værk af Naturen, men et Værk af Konsten heldur mannvirki. — 2) hagleikur, vjelfimi (forul): Man maa beundre hans K. — Det er ingen K. það er hægur vandi, það er lítill frækleikur. — 3) fyrirhöfn sem e-ð er gert með: Konsten spores altfor meget deri (það er of þvingað). Man har gjort sig al Umage for at skjule Konsten. — B) með ft. -er, 1) kunnátta (einnig, í fornbókum, kunnusta og kunnandi) = íþrótt, list, a) um hvers konar list: Den K. at omgaaes med Folk. Den K. at skrive. Mechaniske Konster (hagleiks-íþróttir). Lære (lægge sig efter, forstaae, udøve) en K. Reise paa sin K. (ferðast til að nema betur íþrótt sína). De skjønne Konster (hinar fögru listir), menntirnar. — *β*) eins konar vjel í námum. Sb. Vandkonst. — b) mennt (einkanl. um skriptallst): Smag for Konsterne. — 2) fimleikar; sjónhverfingar: Gjøre (vise) sine Konster. — 3) bragð, brella: Bruge Konster hafa brögð í frammi. Opnaae noget ved K. og Forstillelse.
Konstanlæg mannvirki. — b) náttúra fyrir e-a íþrótt, hagleikur.

Konstarbeide vandasamt smíði, (sb. völundarsmíði).
Konstarbeider hagleiksmaður (sá sem gerir vandasamt smíði).
Konstberider sá sem temur og venur hesta og getur gert ýmisa konar íþróttir á hestbaki.
Konstbog bók um fimleika eða sjónhverfingar eða þvíuml.
Konstbroder sá sem iðkar sömu list og annar (samlistarmaður).
Konstdom dómur sem ber með sjer að sá hefur vit á sem dæmir.
Konstdommer sá sem leggur dóm á listaverk og ritgjörðir.
Konstdreier sá sem rennir smágjörða hluti (t. a. m. úr fílabeini).
Konstdrift sú stöngun náttúrunnar sem kemur dýrunum til að búa til þá hluti er líkjast mannvirkjum.
Konstelsker sá sem hefur mætur á listum og listaverkum.
Konsteng (sjaldh.), slægjuland þar sem sáð er til grass.
konsterfaren listvanur (Fms. XI, 426).
Konsterfarenhed, (sk.), það að vera konsterfaren.
Konstfag listagrein, listategund.
Konstflid iðni í e-i list. — b) það starf sem varið er til að vinna e-a vöru (t. a. m. tæta ull): Indenlandsk K.
Konstforagter sá sem metur listir og listaverk einskis.
Konstform lögun eptir reglum eða fyrirmynd e-r listar.
Konstforvalter umsjónarmaður listaverka.
Konstfrembringelse listaverk.
konstfri = konstløs.
Konstfuldendelse það að vera svo listulega gerður að í öngvu sje ábótavant.
konstfærdig hagur.
Konstfærdighed, (sk.), hagleikur, list, vjelfimni (Fms.).
Konstgartner blómræktari.
Konstgave það sem maður kemst upp á með því að gjöra sjer far um það: „Blidhed er ikke altid den Lærdes Naturgave, og kan vanskelig hos ham blive K."
Konstgrandsker sá sem rannsakar listaverk.
Konstgrandskning rannsókn listaverka.
Konstgreb hvert handartak (handarvik) sem til listar heyrir. — b) bragð, hnykkur.
Konsthandel sala þeirra hluta er til listar heyra (t. a. m. pentskripta).
Konsthandler, ft. -e, kk., sá sem hefur til sölu þá hluti er til listar heyra (t. a. m. pentskriptir).
Konsthave aldingarður eða trjágarður sem er (mjög) frábrugðinn því sem vera mundi ef náttúran væri látin ráða sjer sjálfri.
konstig, ft. -e, e., a) búinn til af mönnum, listulegur (Sn. E. 298): Han har en k. Arm (handleggurinn er settur á hann). Konstige og naturlige Blomster. Udrette noget ved konstige Midler (koma e-u til vegar með manna tilstilli). — b) margbrotinn: En meget k. Laas. — c) sem er laglegur í höndunum, hagur, sb listugur (Sn. E. 9). — d) bragðvíslegur (Fms. II, 140), slægiegur (Fms. X, 358): Et konstigt Paafund slægðarbragð (sb. Fms. I, 215), slægðarprettur (sb. Fms. X, 269).
Konstighed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera margbrotinn: Arbeidets K.
Konstkammer geymsluhús fyrir listaverk eða forngripi eða konungagersemar, (gersemahús); safn af þess konar hlutum, (gersemasafn).
Konstkjender sá sem hefur vit á listaverkum: En fiin K.
konstkyndig sem hefur vit á listum; sem kann e-a list.

konstle, s. 1, a) h. s., vanda sig um of á e-u, liggja of lengi yfir e-u: K. for længe (eða for meget) paa et Arbeide. — b) sem áa. í bo. l. t. konstlet brotinn, vandaður um of, þvingaður: En konstlet Stiil.
Konstlen, án ft., sk., það að konstle.
Konstleri, ft. -er, kv., það að gera e-ð of brotið; það að e-ð er of brotið: „Jo overdaadigere med Konstlerier et Skrift er" (því brotnara sem e-t rit er).
Konstlære listafræði.
konstløs óbrotinn, (einbrotinn, P. Þ.; bráklaus, P. Þ.): Et konstløst Arbeide. Sb. ukonstlet.
Konstmaler pentari sem býr til vernlegar skriptir (en ekki t. a. dregur lit á veggi eða þvíuml.).
Konstmester sá sem er meistari í e-i iðn.
Konstminde fornt listaverk.
Konstner, ft. -e, kk., listamaður, a) hagur maður, þjóðhagi, völundur. — b) sá sem iðkar hinar fögru listir.
Konstneranlæg það að vera náttúraður fyrir e-a list.
Konstnerbane skeið (í óeiginlegri merk.) í iðkun e-r listar.
Konstnerevne gáfur sem þarf til listanna.
Konstnerhaand (hönd listamanns eða þjóðhaga =) listamaður eða þjóðhagi.
Konstnerhæder sómi sem e-r hefur af list sinni.
Konstnerinde, ft. -r, kvk., sama um kvenmann og Konstner um karlmann.
Konstnerliv lifernishættir listamanna.
Konstnerskole listamenn sem hafa (haft) sama kennara eða sömu reglur í list sinni.
Konstnerstand listamannastjett(in).
Konstnerværd það sem í e-n er varið sem listamann.
Konstnid (sjaldh.), öfund á milli listamanna.
Konstnydelse yndi að listaverkum.
Konstord orð sem fylgir e-i íþrótt eða vísindagrein: Hvert Haandværk har sine K. Philosophiske K. (heimspekisorð).
Konstregel regla um e-a list.
konstrig hugvitssamur, hagur. — b) haglegur.
konstrigtig rjettur að haglegum tilbúningi, eins haglega til búinn og vera á.
Konstsager, ft., hlutir sem gerðir eru af hugviti eða með hagleik, gersemar.
Konstsamling gersemasafn; skriptasafn.
Konstsandhed það að e-t listaverk er samkvæmt hugsjón sinni.
Konstsands skynbragð á listaverkum.
Konstskabning = Konstværk.
Konstskat mikið safn af listaverkum.
Konstsmag það hvaða augum litið er á listaverk og hvernig menn vilja hafa þau: Grækernes K.
Konstsnedker sá sem býr til smágerða og vandaða hluti úr trje.
Konstspil leikur sem vandi er að leika.
Konstsprog þau orðatiltæki sem fylgja e-i mennt eða vísindsgrein.
Konststykke völundarsmíði: Dette Bord er et sandt K. — b) fimleikabragð (sb. Konst B, 2).
Konsttegn það sem látið er merkja e-ð (þó það hljóti ekki ella að merkja það).
Konstudstilling það að láta listaverk vera til sýnis; listaverk sem eru til sýnis.
Konstvare listaverk sem kaupvarningur.
Konstven, a) = Konstelsker. — b) maður sem er vinur e-s og iðkar líka sömu list og hann.
konstvirket, [sb. virke], haglega til búinn, sem hind or á.
Konstvirkning áhrif af e-u listaverki.

Konstværd það hvað varið er í e-n hlut að því leyti sem til listar heyrir.

Konstværk listaverk (einkum skript).

Konstyndер = Konstelsker.

Kop, ft. -per, sk., [kopp-r], a) bolli (einkum úr postulíni): En K. Kaffee kaffibolli = bolli af kaffi. — b) blóðbolli (úr gleri eða messing, hafður til sama og blóðhorn á Íslandi): Sætte Kopper.

Kopande enni á kú: En Hest med K.

Kopar ör eptir bóluna.

koparret, ft. -arrede, e., bólugrafinn.

Koppeblegne bóla sem kemur þegar maður fær bóluna.

Koppebyld = Koppeblegne.

Koppefeber verkir sem bólunni fylgja.

Koppegift = Koppesmitte.

Koppeindpodning bólusetning.

Koppemelk (sjaldh.), eins konar matur úr mjólk og eggjum.

Kopper, ft, bólan: Hun har (har havt) K. hóluna. Indpode K. setja bóluna.

Koppesmitte næmleiki bólunnar; hið sóttnæma efni er bólunni fylgir.

Koppesmør smjör sem selt er í bollum.

Koppesygdom bólusótt.

Kopranger kúamangari.

Kopsætning, sk., það að kopsætte.

kopsætte, ás., setja blóðbolla (sb. Kop b) á.

*Koral, ft.-ler, sk., marbendilssmiði, (kurjel, B. H., P. Þ.). — b) tala úr marbendilssmiði.

*Koralagat eins konar tegund af steininum *achates*.

*Koralfisker sá sem veiðir upp marbendilsamiði.

*Koralfiskeri það að veiða upp marbendilssmíði.

*Koralgreen kvísl af marbendilssmíði sem er lík eik í lögun.

*Koralklippe sker sem ekki er annað enn marbendilsamiði.

*Koralperle = Koral b.

*Koraltræ marbendilssmiði sem er líkt eik í lögun.

*Koran, sk., ritning þeirra sem eru tyrkjatrúar.

*Kordeel, ft. Kordeler, sk., 1) (fyrrum), eins konar kaðall á skipi. — 2) eins konar stór tunna sem hvalveiðamenn hafa spik í.

Kore, ft. -r, sk., borði á fötum; brydding.

kore, ás. 1, (jótl.), borðaleggja; brydda.

Kork, án ft., sk., korkur.

Korkarbeide það sem búið er til úr korki.

Korkbundt bundin af korkstykkjum.

Korkeeg korkeik (eik er börkur hennar er korkur).

Korkmos litunarmosi *lichen saxatilis*.

Korkprop korktappi.

Korksaale korksóli.

Korksko svartaskór með korksóla.

Korktol = Korkprop.

Korktræ = Korkeeg.

Korktrøie sundbolur með korki í (korkbolur?).

Korn, kl., [korn], 1) eins í ft., a) korn (með ft.): Guldet findes undertiden i K. Sb. Sandkorn og Sandskorn, Hagelkorn, Frøkorn, o. s. frv. — Óeiginl., í tali: Vi et lille K. biddu svo litla ögn! Ikke et K. ekki hút! — b) = Sigtekorn. — 2) án ft., korn (án ft.): Kornet begynder at komme op (kornið er farið að spretta). Kornet staaer godt i Aar. Høste (tærske, male) Kornet. — Á Sjálandi og víðar í Danmörku er Korn einkanl. haft um bygg.

Kornaager = Kornpugeri.

Kornaagrer, ft. -e, kk., = Kornpuger.

Kornaar kornár: Et godt (maadeligt) K.

Kornafgift afgjald í korni. Sb. Kornskat.

Kornafgrøde kornaávöxtur.

Kornager kornekra: Kornagre og Kartoffelagre.

Kornart korntegund: Fremmede Kornarter.

Kornavl kornyrkja.

Kornax = Ax.

Kornbaand bólmatrengur utan um kornbundin.

Kornbehov (sjaldh.), eins mikið korn og á þarf að halda, kornbirgðir.

Kornbjerging kornyrkja, kornhirðing.

Kornblomst = Blaaurt.

Kornbrand = Brand B, 3, b.

Kornbrændeviin kornbrennivín.

Kornbøigd (í Norv.), = Kornegn.

korndyrkende, [sb. dyrke], er kornyrkju stundar: „Et k. Land“ (land þar sem kornyrkja er stunduð).

korne, ós. 1, gera e-ð að kornum: K. Krud. — kornes verða að kornum.

Kornegn (gott, o. s. frv.) kornhjerað: En god K.

kornet, ft. kornede, e., sem er í kornum, kornóttur: K. Krud. Denne Steen har et mere fliset, end k. Brud.

kornfede feita (ala) e-ð á korni: Et kornfedet Sviin.

Kornflesk flesk af svíni sem alið hefur verið á korni.

Kornforbrug korneyðsla (sb. Forbrug).

Kornfrø fræ (of *brassica campestris* og *sinapis arvensis*) sem gefið er söngfuglum.

Kornføde = Brødføde a.

Kornførsel aðflutningur af korni: Betydelige Kornførsler.

Korngaard kornjörð (bær sem kornekrur liggja til).

Kornguly hlöðupartur sem korn er haft í.

Kornhalm = Halm a.

Kornhandel kornverzlun, (sb. kornsala og kornkaup).

Kornhandler, ft. -e, kk., kornsölumaður.

Kornharpe sjá Harpe b.

Kornhjelm kornhjálmur (Stjórn, Hkr.).

Kornhule gröf til að geyma korn í.

Kornhuus kornhús (656 C).

Kornhøst kornskurður.

Korning, sk., það að korne.

Kornkaster, ft. -e, kk., kornvinzari.

Kornkjelder kornkjallari.

Kornkjøb kornkaup (Gþl.). — b) kornverð.

Kornkrud púður í kornum (en ekki í dupti).

Kornlade kornhlaða (Eg.).

Kornland (gott, o. s. frv.) kornland.

Kornlo láfi.

Kornloft kornlopt.

Kornlærke (fugl) *emberiza miliaria.*

Kornlæs kornhlass.

Kornmaal kornmælir.

Kornmaaler sá sem mælir korn.

*Kornmagasin kornforðabúr (P. Þ.).

Kornmangel kornskortur.

Kornmark kornakur.

Kornmarked kornmarkaður.

Kornmo (eða Kornmod), kl., leiptur.

Kornmod sjá Kornmo.

Kornneg kornbundin, kornbindi.

kornnem (sjaldh.), frjór til korns: K. Jord.

Kornoplag kornforði (á einum stað).

Kornorm ormur sem spillir korni.

Kornplantning plöntun kornjurta.

Kornprang kornmang.

Kornpranger kornmangari.

Kornpuger kornmangari (einkum sá sem liggur á korninu þangað til það verður dýrt).

Kornpugeri, kl., kornmang (einkum það að liggja á korni þangað til það er orðið dýrt).

Kornrenser, ft. -e, a) kk., sá sem hreinsar korn. — b) sk., verkfæri (vjel) til að hreinsa með korn.

kornrig auðugur að korni: Et kornrigt Land mikið kornland.

Kornrust ryður í korni.

Kornskat skattur sem goldinn er í korni. Sb. Kornafgift.

Kornskib kornskip.

Kornskovl kornreka.

Kornskriver sá sem hefur á hendi kornforðareikninga.

Kornskuffe = Kornskovl.

Kornskyld landskuld sem goldin er í korni.

Kornsold kornsáld.

Kornsti (sjaldh.), gata um akur.

Kornstraa leggur á kornstöng.

Kornstænge kornlopt.

Kornstor, sk., [Stor af staur-r], (í Norv.), stöng sem kornbundin eru þurrkuð á.

Kornsvinding rýrnun á korni þegar búið er að þreskja það.

Kornsæd korn sem sáð er. — b) það að sá korni.

Kornsæk kornpoki.

Korntiende korntiund.

Korntorring kornþurrkun.

Kornvarer, ft., korn sem vara.

Kornvogn kornvagn.

Kornvægt þyngd á korni.

Kors, ft. eins, kl., [e. o. kors f. kross, eins og ars f. rass], kross: Det hellige K. hinn helgi kross. Christi K. krossinn Kristi. Korsets Død dauði á krossi. Gjøre Korsets Tegn gera krossmark. Slaae et K. for sig gera krossmark fyrir sjer. Et K. af Sølv kross úr silfri, silfurkross. Skrive et K. paa Bordet. Sætte et K. (sem merki) ved noget. Lægge Benene (Hænderne) over K. í kross, (á víxl). — b) óeiginl., *α*) í orðatiltæk. krybe til Korset líkt og ganga til viðurkenningar; sb. brjóta odd af oflæti sínu. — *β*) í tali, sem mo.: K.! hvor jeg blev bange en hvað jeg varð hrædd! — *γ*) mótlæti, andstreymi: Bære sit K. med Taalmodighed (sb. bera sinn harm í hljóði).

Korsbaand krossband (sb. Gþl. 382).

Korsbanner krossmerki (fáni sem krossmark er á eða í).

Korsbier, ft., býflugur sem draga hunangseiminn í kross.

korsbladet (um plöntu), sem blöðin á eru í fjórum röðum.

Korsblomster, ft., blóm með krosskrónu (sb. Grasafr. 48).

Korsbroder sá sem er krossaður til Jórsalaferðar (sb. krossmaður).

Korsbue krossahvolf (í ræfri).

Korsbygning hús sem gert er í kross.

Korsbyrd (forðum), krossmessa.

korsdannet, [sb. danne], sem er eins og kross í lögun.

Korsdrager sá sem ber kross, krossberi (B. H.).

korse, ás. 1, [sb. krossa], krossa: K. sig gera krossmark fyrir sjer, signa sig. Man maa k. sig derover (eða derved) það eru ósköp til þess að vita!

Korsfane = Korsbanner.

korsfæste, ás., [krossfesta], krossfesta (625).

Korsfæstelse, sk., krossfesting.

Korsgade stræti sem liggur í kross við annað stræti.

Korsgang krossgöng; ferhyrnd göng.

Korsgevær spjót með exi á.

Korsherre krossaður riddari.

Korshvælving krossahvolf.

Korskirke kirkja sem gerð er í kross.

Korsklæde krosslín (sem kvennfólk á landsbyggðinni hefur um ennið undir húunni).
korslægge krossleggja: Med korslagte Hænder.
Korsmesse (líka Korsmisse), [krossmessa], krossmessa: K. om Vaaren krossmessa á vor (Hv.). K. om Høsten krossmessa á haust (Rímb.).
Korsmisse sjá Korsmesse.
Korsnæb (fugl) *loxia curvirostra.*
Korsridder = Korsherre.
Korsræv (tóa sem hefur svarta rák eptir bakinu og aðra um þvert frammi við hálsinn) *canis vulpes cruciatus.*
Korssnit skurður í kross.
Korstegn krosstákn (645).
korstegne, ás., krossa, gera krossmark á e-m e-ð e-u.
Korstog krossferð, Jórsalaferð (Fms. XI, 351).
Korsvei krossgötur.
korsviis, ao., í kross.
Kort, kl., 1) ft. eins, spil: Et Spil K. ein spil. Blande Kortene stokka. Give K. (gefa spilin). Spille K. spila. — 2) ft. eins, eða -er (sem þá er sjaldan haft), uppdráttur lands eða sjóar eða himins eða þvíuml.: Optage (tegne) et K. over en Egn draga upp landskap (hjerað).
kort, 1) ft. -e, e., stuttur, skammur: En k. Kjole. Den korteste Vei. Et k. Syn (nærsýni). — Den korteste Dag. Livet er k. skammvinnt. Den Glæde var kun k. (sb. skammgóður vermir). — En k. Hukommelse (dauft minni). — For k. siden; sb. for I, B, 1. — K. for Hovedet stuttur í spunann; bráður, uppstökkur, sem er funi. — 2) sem ao., stutt, stuttlega, skammt: Fatte sig k. (i en Sag eða over noget) orðlengja (e-ð) ekki, vera stuttorður (um e-ð), fara fáum orðum (um e-ð). — K. eða k. sagt eða k. at sige eða k. og godt í stuttu máli! það þarf ekki að orðlengja það! (sb. hafa öngvar vöflur — eða sveiflur — á e-u). — Komme til k.; sb. tilkort.
kortaandet, ft. -aandede, e., andstuttur.
kortarmet, ft. -armede, e., handleggjastuttur.
kortbenet stuttfættur, fótstuttur; klofstuttur.
Kortbillede mynd(in) á mannspili.
Kortblad (eitt) spil.
korte, ás. 1, stytta: K. Klæderne. — Dagene kortes styttast, (sb. Fms. I, 67). — K. noget i (draga af) en Fordring; sb. slaka til. — Sem h. s.: K. ind paa et Toug (Seil, Sljede) herða á kaðli (a. s. frv.).
kortelig, ao., stuttlega, í stuttu máli, með skömmu máli (619).
*Kortfabrik verkstaður þar sem spil eru búin til.
kortfattet, [sb. fatte], stuttur (um rit).
korthaaret stutthærður, snoðinn.
korthalet, ft. -halede, e., sem hefur stuttan hala (eða stutta rófu, eða þvíuml.).
korthalset, ft. -halsede, e., hálsstuttur.
Korthed, án ft., sk., stuttleiki; naumleiki.
Korthuus hús sem er búið til úr spilum.
kortlebet, ft. -lebede, e., liðastuttur.
kortkroppet, ft. -kroppede, e., búkstuttur.
kortlivet, ft. -livede, e., stuttur í mittið.
Kortmager, ft. -e, kk., sá sem býr til spil.
Kortning, sk., það að korte.
kortnæbbet, ft. -næbbede, e., (um fugl), stuttnefjaður, nefstuttur.
kortnæset, ft. -næsede, e., nefstuttur (um mann).
Kortpakke spilabunki sem lítið er utan um.
Kortpapir pappír sem hafður er undir landauppdrætti eða þvíuml.
Kortpenge, ft., peningar sem þeir sem verið hafa að spila gefa þjónustumönnum.
Kortplade eirspjald sem landsuppdráttur eða þvíuml. (sb. Kort 2) er krotaður á.
Kortpresse áhald til að fergja með spil, eða prenta með landsuppdrætti (o. þvíuml.; sb. Kort 2).
Kortprove skoðun landsuppdráttar eða þvíumlíks (sb. Kort 2) til að komast að hversu nákvæmt það sje.
Kortsamling safn landsuppdrátta (a. s. frv.; sb. Kort 2).
Kortskrivning skammstöfun; bönd.
Kortspil spil.
Kortspiller sá sem spilar: En god (lidenskabelig) K.
Kortstempel mót á spilum.
Kortstikker, ft. -e, kk., sá sem krotar landsuppdrætti (eða þvíuml.; sb. Kort 2) á eirspjöld.
Kortstikning það að krota landsuppdrætti (eða þvíuml.; sb. Kort 2) á eirspjöld.
kortstraaet, ft. -straaede, e., leggstuttur: Rugen er i Aar k.
kortsynet, ft. -synede, e., a) = nærsynet. — b) aptar óeiginl., skammsýnn (Gþl.).
Kortsynethed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera kortsynet (nærsýni, skammsýni).
korttalende, [sb. tale], stuttorður; gagnorður.
Korttegning það að draga upp landsálfur (eða þvíuml.; sb. Kort 2).
korttonet, ft. -tonede, e., (um hljóð), sem hefur snögga áherzlu.
kortvarende, [sb. vare], (sjaldh.), = kortvarig.
kortvarig skammvinnur, skammælegur (Fms. I, 225), stopull: „En k. Ære".
kortveis, ao., skamman veg.
kortvillig, (ft. -e, e.), skemmtilegur.
kortøret, ft. -ørede, e., stutteyrður.
korygget (um hest), sem lendin á líkist mölum á kú.
*Koryphæus, kk., oddviti, forsprakki, forkólfur; sá sem ber af (= skarar fram úr) öðrum.
Koskarn kúamykja.
*kosmisk, ft. -e, e., alheims-.
*Kosmogonie, sk., heimsupprunafræði.
*kosmogonisk, ft. -e, e., sem lýtur að heimsuppruna(fræði).
*Kosmolog, ft. -er, kk., sá sem ber skyn á heimsfræðin.
*Kosmologie, sk., heimsmagnafræði.
*kosmologisk, ft. -e, e., sem lýtur að heimsmagnafræði eða heimsmögnum.
*Kosmopolit, ft. -er, kk., sá sem metur alla veröld sem ættjörðu sína (og hyggur á allra manna hag).
*kosmopolitisk, ft. -e, e., sem lýtur að Kosmopolitismus.
*Kosmopolitismus, sk., það að meta alla veröld sem ættjörðu sína og hyggja á allra manna hag.
*Kosmorama, kl., skriptir af merkilegum stöðum á jörðunni.
*Kosmotheologie guðfræði sem dregin er af skoðun heimsins.
Kost, ft -e, sk., skúfur; vöndur; sópur og sófl (623) bæði eins og títt er á Íslandi, og líka um húsabusta með löngu skapti: Binde Koste.
Kost, sk., [kost-r], 1) án ft., viðurværi, mataræði, matur, fæða, fæði: God K. góður matur, gott fæði, gott mataræði. Lækker K. ljúffeng fæða. Tarvelig (grov) K. K. og Løn kaup og fæði. K. for en Maaned mánaðarfæði. Sætte een i K. koma e-m fyrir til fæðis. Tinge sig i K. koma sjer fyrir til fæðis. Have fri K. (hafa fæði ókeypis). Have een i K. fæða e-n (halda e-m borð) fyrir borgun. Give een Kosten fæða e-n (halda e-m borð) ókeypis. — b) kostur (fornt) = kostnaður: Dommes i K. og Tæring. — 2) einungis í ft. -er, a) (úrelt), gripir, munir. — b) þýfi, einkum í orðatiltæk.: Stjaalne Koster. sb. Tyvekoster.
Kostald fjós.
kostbar, ft. -e, e., dýr, a) kostnaðarsamur, (sb. dýrgildur, Fms. VI, 106): En k. Bygning. Det Tøi er mig for kostbart. — b) dýrmætur, — dýrindis, (sb. dýrlegur — nú dýrðlegur —, ríkuglegur, stórmannlegur): Kostbare Foræringer góðar gjafir. Kostbare Klæder. — Gjøre sig k. láta ganga eptir sjer.
Kostbarhed, sk., a) án ft., það að vera kostbar. — b) með ft. -er, gersemi, dýrgripur, kjörgripur.
Kostdag barðunordagur (manns á a m stað).
koste, ás. 1, [af Kost 1, a], (sjaldh.), fæða: K. og føde een (fata e-n og fæða).
koste, ús. 1, [kosta], kosta, A) um hlut sem gjör., 1) með einum þal., a) eiginl.: Jeg vil enten have Bogen, eller Pengene, den har kostet peningana sem hún hefur kostað. — b) óeiginl.: Det vil k. hans Liv það kostar líf hans (Fas. 1, 532). — 2) með tveimur þolendum, a) eiginl.: Dette Huus har kostet mig 1000 Rigsdaler (sb. þetta hlíst [blíst?, blját?] ... er mik kastaði fimm merkr gulls, Elis.). Denne Have koster mig meget at vedligeholde það kostar mig mikið, að a. s. frv. — b) óeiginl.: Det kostede ham hans Helbred það fór með heilsuna hans. — B) um mann sem gjör., a) kosta e-u = verja e-u: Han har kostet meget paa sine Børn (sb. Grágás I, 368). — b) kaupa, (sb. klæði ... sem þeir höfðu kostað með kirkjunnar gózi, 655 XXXII): K. sig en ny Klædning (fara að) kaupa ný föt.
Kostebinder sá sem býr til vendi.
kostelig, 1) ft. -e, e., a) = kostbar b. — b) dýrðlegur (fornt dýrl.), ágætur: Et kosteligt Maaltid. En k. Musik. — 2) sem ao., prýðilega, ágætlega.
Kostelyng lyng sem haft er í vendi.
Kosteriis lim sem haft er í vendi.
Kosteskaft (lang skapt á gólfbusta eða húsabusta.
Kostforagter matvandur maður; Han er ingen K. (hann er ekki matvandur, hann jetur allt sem að kjapti kemur; sb. sjaldan hef jeg flotinu neitað, nje kjötinu kastað).
kostfri, 1) kostnaðarlaus: En k. Reise. Holde een k. (hlífa manni við öllum kostnaði). — 2) (úrelt), ör af fje, örlátur.
Kostfrihed, án ft., sk., 1) það að vera kostnaðarlaus eða komast hjá kostnaði. — 2) (úrelt), örlæti.
kostfuld = bekostelig.
Kostgjeld uppbót á kostnaði.
Kostgænger, ft. -e, kk., sá sem fær fæði hjá öðrum (sjer í lagi þeim sem hann er til húsa hjá), matþegi (P. Þ.): Tage Kostgængere i Huset.
Kostholb meðgjöf, fúlga (Grágás).
Kostholder, ft -e, kk., sá sem fæðir menn, sá sem heldur mönnum borð.
Kostjomfru stúlka sem hefur fæði á e-u heimili.
Kostning, sk., (úrelt) = Bekostning, Omkostning.
Kostpenge, ft., peningar sem e-m eru goldnir í stað þess að fæða hann.

Kostskole skóli þar sem þeir sem kennt er fá einnig fæði.

Kostvert (sjaldh.), húsbóndi sem maður hefur fæði hjá.

Kotæge nautalús.

Kovang nauthagi.

Kous (eða Kovs), sk., 1) (sjaldh.), borðker (?). — 2) auga (með járnhring innan í) á kaðalenda.

Kove, án ft., sk., (í Norv.), kvoða (úr trjám).

Kove, sk., [kofi], kompa, smár klefi.

Kovom (á hesti), vömb sem líkist kýrvömb.

kovommet, ft. -vommede, e., (um hest), sem hefur Kovom.

Kovs sjá Kous.

Kopper kýrjúgur.

Kooie (kýrauga), stórt auga.

Kraas, ft. Kraase, sk., [sb. krás], a) (sjaldh.), fóarn (nú framb. fóhorn). — b) fóarn og lifur og höfuð og háls og vængir og fætur af ætum fugli, einkum af gæs (og er þá = Gaasekraas).

Kraasesuppe saup af Gaasekraas.

Krabask, sk., keyri.

krabaske, ás. 1, berja e-n með keyri.

Krabat, ft. -er, kk., (nokkuð betra enn) strákur (eins og það er haft í tali): En vild (overgiven, listig) K.

Krabbe, ft. -r, sk., [krabbi], 1) krabbi (Al.). — 2) eins konar netstjóri.

kradse, ás. 1, klóra, rispa, rifa: K. med Neglene (Kloerne). — K. Hul i noget. — K. en Tobakspibe ud (bora öskuna út úr tóbakspípu). K. Luen op paa Klæde (ýfa ló á klæði). — K. Uld kemba ull.

Kradsebørste eins konar verkfæri sem málmsmiðir hafa.

Kradsejern járnverkfæri til að skafa eða rifa með.

Kradsekniv eins konar jarðyrkjutól.

Kradsen, án ft., sk., það að kradse.

Kradser, ft. -e, a) kk., sá sem rífur e-ð (einkum sá sem ýfir ló, eða kembir ull). — b) sk., verkfæri til að rífa eða rispa e-ð með.

Kradsning, sk., það að kradse.

Kradsuld hnökraull sem kembd er af klæði.

Kraft, sk., (úrelt), = Kraftkirke.

Kraft, ft. Kræfter, sk., [kraft-r = krapt-r], burðir, kraptar, kraptur, máttur, afl, megin (fornt), megn, magn, (stundum bolmagn), þrek, táp, þróttur, kjarkur, dugur, dáð: Han har mange Kræfter (mikla krapta), hann er burðamaður. Han har megen K. i Armene hann er sterkur í handleggjunum. Af al K. eða af alle Kræfter af öllu afli, af öllum mætti. Det er over mine Kræfter það er mjer um megn, það er mjer of vaxið, (sb. reisa sjer hurðarás um öxl). Samle Kræfter eða komme til sine Kræfter igjen ná sjer aptur (t. a. m. eptir legu). — Handle (virke) med K. sýna rögg á sjer, beita sjer, (sb. vera fylginn sjer), taka sig til, láta til sín taka, ganga vel fram (óeiginl.), vera mikill málafylgjumaður, o. s. frv. Drive noget igjennem med K. (fylgja sjer svo vel að e-u, að því verði framgengt; sb. láta ganga undan sjer). Tale med K. sköruglega. Der er K. i hans Tale það er mergur í því sem hann segir, honum segist sköruglega. — Sjælens Kræfter öfl sálarinnar. Det høieste Væsens uendelige K. máttur. Naturens Kræfter (öfl náttúrunnar). Plantens lægende Kræfter (lækningarafl plöntu, læknisdómur í plöntu). — Tyngdens K. þyngdin (sem heimsafl). K. og Last (afl og gagnafl í náttúrunni). Legemers tiltrækkende (o. s. frv.) K. aðdráttarafl hlutanna. Den electriske K. (rafmagnið). Den magnetiske K. (segulmagnið). — Sætte en Lov i K. leiða e-ð (e-a tilskipun) í lög, lögtaka e-ð (e-a tilskipun). Denne Lov er ikke mere i K. (það er hætt að fylgja þessum lögum eða þessi lög eru af tekin). — I K. af = i Medfør af (sb. Medfør).

Kraftanvendelse það að beita afli.

Kraftanstrengelse áreynsla, aflraun: Ved fælles K. með samtökum.

Kraftbrød brauð úr sallamjöli (Kraftmeel a).

Kraftdeel sá partur (af e-u) sem krapturinn er í: Uddrage Kraftdelene (kraptinn) af noget ved Kogning.

kraftelig, ao., (sjaldh.), kröptuglega.

Kraftforandring aflbreyting.

kraftfro þróttglaður (glaður af því að maður finnur styrk í sjer).

kraftfuld aflmikill, þrekmikill, þróttmikill, þróttgóður, þróttugur, kröptugur, öflugur, mergjaður: En k. Natur hraustleikamaður, eða þvíuml. Et kraftfuldt Sprog skörugleg orð.

Kraftfylde kraptur, afl, þrek, þróttur, o. s. frv.

Kraftfølelse það að finna styrk í sjer (upp á sig).

kraftig, [e. o. kraftig-], a) ft. -e, e., kröptugur, öflugur, styrkur. — b) sem ao., kröptuglega, sterklega.

Kraftkirke jarðkirkja (að sínu leyti eins og jarðhús) sem er undir annari kirkju.

Kraftliv kraptaudugt líf.

Kraftlære krapt. fræði (um öll náttúrunnar).

kraftløs ónýtur = þreklaus, dáðlaus: En k. Regjering (Tale).

Kraftløshed, án ft., sk., þrekleysi, dáðleysi, (sb. ónytjungsskapur).

Kraftmaaler, sk., verkfæri til að mæla e-t afl með.

Kraftmeel sallamjöl. — b) salli sem fæst úr línsterkju.

Kraftmiddel það sem hefur mikil áhrif til e-s.

Kraftolie hrein olía.

Kraftord mergjað orð.

Kraftprøve aflraun.

Kraftsprog mergjuð orðatiltæki, efnismikið spakmæli.

Kraftsuppe sterkt (megnt) soð.

krafttærende, [sb. tære], sem fer með kraptana eða kraptinn.

Kraftudvikling það að e-r kraptur kemur í ljós eða eykst.

Kraftvand sterkt seyði.

Kraftvirkning áhrif magns.

Kraftvædske (sjaldh.), sterkur (megn) vökvi.

Kraftvæsen (sjaldh.), það sem kröptugast er af e-m hlut.

Kraftyttring það að e-t afl kemur í ljós (sb. þrekvirki, þrekraun).

Krag sjá Krage (af kraki).

Krage (eða Krag), ft. Krager, sk., [kraki; sb. orðaregistrið í Fms. XII], trje með geislungum (til að klifrast upp eptir).

Krage, ft. -r, sk., [kráka], kráka *corvus cornix*: K. søger Mage líkur sækir líkan heim; sækjast sjer um líkir, saman níðingar skríða, (orðskv.).

Kragebær krækjuber og krækjuberjalyng (lúsalyng) *empetrum nigrum*.

Kragedands eins konar dans.

Krageguld eins konar Glimmer b.

Kragejolle (sjaldh.), eins konar smáskip.

Kragemaal öfugt mál og óskiljanlegt.

Kragetorn (eins konar þyrnir) *onosis spinosa*.

Kragetræ krókraptur (Gþl. 331; sb. Krograft).

Krагetæer, ft., hrafnaklór (= pirumpár).

Krageunge krákuungi (Fms.).

Kragsteen eins konar steinn í steinvegg (hillusteinn?).

Krak (eða Krakke), ft. Krak eða Krakker, sk., [sb. krakki], = Krik.

Krake, sk., eins konar sjóskrímsli sem á að hafa sjezt við Noreg, lyngbakur.

Krakke sjá Krak.

Krakmandel (sjaldh.), Mandel með (í) skurminu.

Kram, án ft., 1) sk., smávarningur, (sb. glingur): Det duer (passer) ikke i hans K. (líkt og: það á nú líka við hann, eða hitt þó heldur). — 2) kl., a) (úrelt), áhöld, tæki, tól. — b) (í tali) skran, rusl. Einnig hyski.

*Krambambuli, kl., eins konar brennivín.

Krambod (smá)sölubúð.

Kramboddreng = Boddreng.

Krambodleie leiga eptir sölubúð.

Krambodsvend sölusveinn sem er yfir Kramboddreng (sb. búðarloka).

Krambukke, a) sk., barnabrúða sem fæst í sölubúðum. — 2) kvk, skartsrófa.

Kramhandel smávöruverzlun.

Kramkiste kista sem smávara er höfð í. — b) rusl.

Kramlerred smágjört ljerept sem fæst í sölubúðum.

Krammarked smávörumarkaður.

Kramme, ft. -r, sk., lítil járngjörð (pjáturgjörð) t. a. m. á trjeskó.

kramme, ás. 1, [krama, í handkrama, og í Gunnl.; sb. kremja], handkrama, kremja, hnuðla, handvolka: K. noget imellem Hænderne. K. en Fugl ihjel. — Sem h. s.: K. ved (handvolka, þukla um) noget eða nogen.

Krammen, án ft., sk., það að kramme.

Krammeri, ft. -er, kl., glingur, rusl.

Krampe, ft. -r, sk., [sb. e. krapp-r og s. kreppa], a) kengur (t. a. m. til að hengja lás í). — b) spennsli á bók. — c) það sem hattbarð er fest upp með.

Krampe, án ft., sk, sinadráttur.

Krampeaal (hrökkáll?) *gymnotus electricus*.

Krampeaare (sjaldh.), þrútin blóðæð.

krampeagtig, ft. -e, e., sem líkist eða kemur til af sinadrætti: Gjøre en k. Bevægelse (kippast við eins og maður hafi sinadrátt).

Krampedrag = Krampetrækning.

krampedraget, [sb. drage], sá sem hefur sinadrátt.

Krampefisk (eins konar skata) *raia torpedo (Linn.)*.

Krampeknude þrimill sem kemur til af sinadrætti.

Krampelatter hlátur sem kemur til af sinadrætti (andhlægi, P. Þ.).

Krampeslag sinadráttur sem ómegin fylgir.

Krampesmiil (sjaldh.), ósjálfrátt bros af sinadrætti.

krampestillende, [sb. stille], sem stöðvar (mýkir) sinadrátt.

Krampestyrke afl sem fylgir sinadrætti eða flogum, (sb. ofurafl, dauðatök, dauðahald): „Fortvivlelsens K.“

krampesyg sem á vanda fyrir sinadrátt.

Krampetilfælde sinadráttur (það að fá sinadrátt).

Krampetræk, kl., = Krampetrækning.

Krampetrækning sinadráttur: Faae (have) Krampetrækninger.

Krampose lítill poki sem smávara er höfð í. — b) rusl (eiginl. ruslapoki).

Kramsfugl nafn á ýmsum þrastategundum, einkum *turdus pilaris*.

Kramtøi (sjaldh.), það sem keypt er í smásölubúðum.

Kramvarer, ft., smávara.

Kran, ft. -er, sk, 1) vjel til að vinda upp mikinn þunga. — b) (sjaldh.), vog til að vega á mikinn þunga. — 2) = **Kranbjælke** b.

Krananker stóiakkeri á akkerisbita.

Kranbjælke meginþvertrjeð (eða skátrjeð) í **Kran** 1, a. — b) akkerisbiti frammi í skipi.

Krands, ft. **Krandse**, sk., hringur þ. e. einkanl. ofan til utan um e-ð: Krandsen om en Sengehimmel. — b) sjer í lagi, blómhringur, laufhringur, eða þvíuml., (til prýðis; garland?): Binde (flette, vinde) en K. — Af því menn hafa verið krýndir þess konar hring til merkis um sigur, þá er **Krands** einnig = sigur, yfirburðir: Binde Krandsen bera sigurinn úr býtum.

Krandsaare æð að hjartanu (*vena coronaria*).

Krandsblomster, ft., blóm sem eru hæfileg í blómhring.

krandsblomstret, ft. **-blomstrede**, e., sem blómið á er eins og hringur í lögun: En k. Plante.

krandsdannet, [sb. **danne**], sem er eins og hringur í lögun.

krandse, ás. 1, a) = **bekrandse**. — b) gera hring úr e-u.

Krandsebinder sá sem býr til blómhringa eða laufhringa.

krandsebunden, [sb. **binde**], sem blómhringar eða laufhringar eru lagðir utan um.

Krandsekage eins konar sætabrauð sem er eins og hringar hver ofan á öðrum (hringabrauð).

Krandsekone kona sem selur blómhringa eða laufhringa.

Krandsering hringur sem er vafinn blómum eða laufum.

Krandsliste hring-lista (t. a. m. utan um borð).

Krandsning, ft. -er, sk., það að **krandse**.

Krandsurter, ft., jurtir sem eru hæfilegar í blómhring.

Krandsværk það sem er eins og hringur í lögun; allt einir hringar.

Kranhjul hjól í **Kran** 1, a.

Kranhoved efsti parturinn á **Kranbjælke** a.

Kranhuus hús sem **Kran** 1, a er gert í.

krank, ft. -e, e., [krank-r], (úrelt), krankur (t. a. m. Lazarus hafði .... kælt á sjer marga kranka hluti): En k. Lykke hamingjuleysi, óhamingja, ógæfa.

Kranmester sá sem er settur til að sjá um **Kran** 1, a.

Kranpenge, ft., það sem borgað er fyrir láo á **Kran** 1, a.

Krantakkel kaðlar og laugar sem heyra til **Kran** 1, a.

krap, ft. -pe, e., [krapp-r], (úrelt), krappur.

Krap, án ft., sk., (jurt) *rubia tinctorum*: Plante (dyrke) K. — b) möluð rót af þeirri jurt. — c) litunarefni úr þeirri jurt.

Krapavl það að yrkja *rubia tinctorum* og eptirtekjan þar af

Krapfarve litur(inn) úr *rubia tinctorum*.

Krapfarver sá sem litar úr rótinni (o. s. frv.) af *rubia tinctorum*.

Krapfarveri litunarstaður (litanarhús) þar sem litað er úr *rubia tinctorum*.

Krapfarvning það að lita úr *rubia tinctorum*.

Krapland = **Krapmark**.

Krapmark land þar sem sáð er til *rubia tinctorum*.

Krapplante einstök jurt af *rubia tinctorum*.

Krapplantning það að yrkja *rubia tinctorum*. — b) land þar sem *rubia tinctorum* er yrkt.

Kraprod rót af *rubia tinctorum*.

kraprød sem er með þeim lit er fæst úr *rubia tinctorum*: Farve kraprødt.

krapslaaet, [sb. **slaae**], (um taugar og kaðla), of snúðharður.

Krapsø krappur sjór.

Kras, nafn, smámolar: Slaae noget i K. mölbrjóta e-ð. Orðskv.: Lykke og Glas gaae snart i K. (sb. valt er veraldar hjólið).

krase, h. s. 1, (sjaldh.), = **knase** a.

***Krasis**, sk., samsteyping (orða eða atkvæða).

krasle (har), h. s. 1, skrausa: Det kraslede i Halmen.

Kraslen, sk., það að **krasle**.

krastor (sjaldh.), skraufþur, skráþur (eptir framb. f. skráfþur?).

Krat, án ft., kl., kjör, kjörskógur, hrískjör, hrís (ft.), hrísrunnar. — Revel og K. = Rub og Stub; sb. **Rub**.

Kratbakke hrísótt hæð.

Kratbusk runnur, hrísrunnur.

***Krater**, kl., eldvarp, eldgígur, (sb. kerhóll, hverhóll, rauðakúla).

Kratskov kjörskógur.

kratte, ás. 1, klóra, rifa: K. med Neglene. K. Jorden med en Rive (Pind).

Krav, án ft., kl., [krap], (sjaldh.), = **Isskrav**.

Krav, ft. eins, kl., [sb. kröf], kröf, tilkall: Overdrage en Anden Udførelsen af et K. — Have et K. paa een eiga tilkall til e-s við e-n. — Naturens K. (sb. náttúrunnar stöngun, Stjórn).

Krave, ft. -r, sk., kragi (á fati). — b) = **Halskrave**. — c) = **Støvlekrave**. — d) (á skipum), tjargaður segldúkur til umbindingar.

Kravebaand band í hálsskyrtu.

Kravebeen viðbein.

kraveelbygget, [sb. **bygge**], (um skip), gagnstætt: **klinkebygget**.

Kraveflip (sjaldh.), hálsskyrtuhorn; annar spaðinn sem prestar hafa.

Kravejern = **Pibejern**.

Kravekaabe (sjaldh.), kvennkápa með kraga.

Kravelinning lining á hálsskyrtu.

kraveløs kragalaus.

Kraveskind skinn sem haft er í **Krave** c.

kravle (har), h. s. 1, [krafla, Vd. 152], skriða (á fjórum fótum), skreiðast (grufla — eða grúfla af grúfa? — fornt): K. omkring paa Gulvet (t. a. m. um börn). K. over et Gjerde.

***Kreatur**, ft. -e, kl., skepna (bæði um hvers konar dýr eða kind sem er, og sjer í lagi um kýr, ær, u. s. frv.); sb. kvikfje, kvikfjenaður, fjenaður, peningur: Holde mange Kreature. — b) um mann sem er einskisverður: Et nedrigt K. mannfýla, ótætis-maður, maður sem er allra mesta ótæti, eða þvíuml. — Være eens K. (vera þræll e-s = láta e-n hafa sig til hvers sem vera skal).

Krebs, ft. eins, sk, krabbi *cancer*.

Krebsdam (líka **Krebsedam**) krabbatjörn (sb. **Dam** 1).

krebse (har), h. s. 1, veiða krabba.

Krebsedam sjá **Krebsdam**.

Krebsefangst krabbaveiði.

Krebsefiskeri = **Krebsefangst**.

Krebsesuppe kjötsúpa sem krabbar eru soðnir í.

Krebsgang það að ganga aptur á bak eins og krabbi (krabbagangur, B. H., P. Þ.): Gaae K. ganga aptur á bak, ganga öfugur (Almb.).

Krebshale krabbasporður.

Krebshoved framhluti krabba.

Krebsklo fremstu fæturnir á krabba.

Krebsruse krabbabyldi (til að veiða í krabba).

Krebsskal krabbaskurm: Fyldte Krebsskaller (matur).

Krebssteen eins konar steinmoli sem finnst í einni krabbategund.

Krebsæg krabbahrogn.

Krebsøie auga í krabba. — b) rangt = **Krebssteen**.

Kreds, ft. **Kredse**, sk., 1) hringur, a) eiginl., α) hringlína: Slaae (slutte) en K. slá hring. Aabne (rjúfa, gera hlið á) Kredsen. Sidde i (eða i en) K. sitja í hring. Gaae i K. om noget ganga í hring (kring) um e-ð (sb. Laxd. 56). — β) það sem er innan í hring: Midt i Kredsen. Verdens K. (sb. af öfund djöfuls gekk dauði inn í hring jarðar, 619). — b) óeiginl. um það svið sem e-m (eða e-u) er markað í hverju sem er, α) det ligger uden for min K. (það nær ekki til mín; það er mjer of vaxið; eða þvíuml.). — β) han virkede meget i sin K. í sinni sjett; sb. **Virkekreds**. — 2) landsfylki (t. a. m. fyrrum á Þjóðverjalandi). — 3) fólk sem er saman á e-m stað, (sb. **Cirkel** b): En glad (munter) K. (glatt fólk). En K. af Tilhørere (Tilskuere).

Kredsbane hringur (þ. e. braut sem liggur í hring, t. a. m. at tungl hverr hefði ging í hring sinn á hálfo dægri miðr enn LX dægra): Planeternes K. om Solen.

Kredsbrev (sjaldh.) = **Circulaire**.

Kredsdag (fyrrum á Þjóðverjalandi, þegar því var skipt í tíu fylki), fylkisþing: Udskrive (holde) en K.

Kredsdands hringdans, hringleikur (slá hringleik, Sturl. I, 82, Stjórn).

kredsdannet, [sb. **danne**], sem er eins og hringur í lögun.

kredse, ás. 1, i k. noget ind = **indkredse** noget.

Kredsflugt það að fljúga í hring.

kredsformet, ft. **-formede**, e., = **kredsdannet**.

Kredsforfatning fylkjadeild (það að landi er skipt í fylki og stjórnað eptir því).

Kredsfyrste fylkisstjóri (sb. **Kreds** 2).

Kredsgang það að ganga í hring; sb. kringsól. — b) göng sem liggja í hring.

Kredsgreve = **Kredsfyrste**.

Kredsherre = **Kredsfyrste**.

kredshvirvlet, [sb. **hvirvle**], sem þyrlast í hring.

Kredsløb hring-rás (P. Þ): Blodets K. Tingenes (Begivenhedernes) K. (rás) i Verden.

kredsløbende, [sb. **løbe**], sem rennur (fer) í hring.

kredsrund öldungis kringlóttur.

Kredssnit skurður í hring.

Kredsstene, ft., steinar lagðir í hring (sb. Eg. 486).

Kredssvingning (sjaldh.), það að sveifla (veifa, snúa, o. s. frv.) e-u í hring.

Kredstropper, ft., fylkislið (sb. **Kreds** 2).

Kredsøverste fylkishertogi (hertogi fyrir fylkisliði; sb. **Kreds** 2).

kregle, h. s. 1, (sjaldh.), þrefa, þjarka, jagast.

Kreglen, án ft., sk., (sjaldh.), það að **kregle**.

Kreiert, ft. -er, sk., (fyrrum), eins konar skip.

***Krep**, án ft., kl., eins konar vefnaður.

***Krepflor** = **Kruusflor**.

kreppe, ás. 1, [sb. kreppa], bleypa Krep eða Krepflor í sjóðheitu vatni. — b) (sjaldh.), kreppa (setja liði á) hár.

***Krethi**, i orðatiltæk. K. og Plethi alls konar skríll, hver sem hafa vill, o. s. frv.

Krid (líka ritað **Kridt** eptir framb.), án ft., sk., krít. — Sort K. = **Sortkrid**.

kridagtig, ft. -e, e., svipaður krít.

Kridbakke kritarhóll.

Kridbjerg fjall sem krít er í.

kridblandet, [sb. blande], sem krít er saman við.

Kridbrud kritarnámur.

kride, ás. 1, kríta, núa krít á (í): K. en Linie. K. en Snor.

Kridflint eins konar tinna sem finnst í krít.

Kridgrund jarðvegur sem krít er í. — b) undirlitur af krít og límvatni á trje: Male (forgylde, lakere) paa K.

Kridhuus dálítill pjáturhaukur sem tíðkast á landsbyggðinni (einkum til að hafa í smáskildinga): Være i eens K. vera inn undir hjá e-m, (sb. eiga upp á pallborðið hjá e-m).

kridhvid náfölur.

Kridjord kritarmold.

Kridklint kritarhöll (við sjó).

Kridleer leirtegund með krít saman við.

Kridlinie kritarstryk.

Kridmergel sjá greinina um **Mergel**.

Kridpibe tóbakspípa úr eins konar leir.

Kridsnor krítugur strengur til að gera stryk með.

Kridsteen krítin eins og hún er (finnst) í hólum og hæðum. — b) steinharður kritarhnaus: Et Huus bygget af K.

Kridt sjá **Krid**.

Krig, ft. -e, sk., [sh. kriki?], kriki (sb. **Laarkrig**), krókur (sh. **Diekrig**), vik (sb. **Mundkrig**): K. i Tindingerne hofmannavik.

Krig, sk., stríð, bardagar, ófriður, styrjöld, (sb. hernaður): Indvortes Krige styrjöld innanlands. Ruste sig til K. búast að fara herför, búast í hernað. Forkynde een K. segja e-m stríð á hendur. Paaføre een K. fara með her á hendur e-m. Paaføre et Land K. herja á e-t land. Gaae i K. (fara í stríð). Tjene i Krigen (vera í stríði). — b) (í lsll), rifrildi, illindi, þjark, þras, þrætur, brösur: Ligge i K. med (eiga í brösum við, elda grátt silfur við) een. Begynde K. over noget gera illt út úr e-u. Han vil have sin K. frem hafa sitt fram. Gjøre noget paa K. gera e-ð af skömmum sínum, (sh. hið forna fyrir önukost).

krige (har), b. s. 1, stríða, halda stríð, eiga í ófriði, herja: De krigende Magter.

krigelskende, [sh. elske] = **krigslysten**.

Krigelyst það að vera herskár (um menn).

Kriger, ft. -e, kk., hermaður, stríðsmaður, bardagamaður, orustumaður, riddari.

Krigeraand hermannlegt hugarfar, hermannabragur.

Krigerbane sú tíð meðan e-r er hermaður.

Krigerdaad hervirki (Fms. II, 156), hreystiverk, afreksverk.

Krigergud hermannaguð, (sb. **Krigsgud**).

Krigerinde, ft. -r, kvk., skjaldmær.

Krigerliv = **Krigsliv**.

Krigermod hermannlegt hugrekki.

krigersk, ft. -e, e., a) hraustur í hardögum, herskár = sem er bardagamaður mikill, (sb. **krigslysten**): Et k. Folk. — b) sem lýtur að bardögum, hermannlegur (hermannligar varnir, Stjórn): Krigerske Tilberedelser herbúnaður (Fms. X, 49), herskaparbúningur (sb. Fms. X, 231).

Krigersmykke hermannaskart.

Krigerstand hermannastjett.

Krigerstat ríki þar sem allir eru hermenn.

Krigerværd það sem í hermann er varið.

Krigerære sæmd hermanns; drengskapur hermanns.

kriget, ft. **krigede**, e., víköttur.

krigførende, [sb. føre], sem á í ófriði: En k. Stat. De k. Magter.

Krigsaand = **Krigeraand**.

Krigsaar herskapar-ár: Det første (andet) K.

Krigsadel herratign fengin fyrir framkvæmð í orustum.

Krigsanstalter, ft., herbúnaður (Fms. X, 49).

Krigsartikler, ft., = **Krigslov**.

Krigsbedrift = **Krigerdaad**.

Krigsbefalingsmand hershöfðingi, hertogi (Fms. I, 2).

Krigsbehov það sem til herskapar þarf, herskaparbúningur (Fms. X, 231), herskaparfæri (sb. Fms. V, 344), herskrúði (Stjórn), herneskja (Stjórn).

Krigsbeslutning það að ráða af að hefja ófrið.

Krigsbetjening embætti í her.

Krigsblæst = **Hærblæst**.

Krigsbroder fjelagi (lagsmaður) e-s í stríði.

Krigsbrug tízka (siður) í stríði.

Krigsbud sá sem er sendur til að segja e-m stríð á hendur. — b) sá sem fer með herboð.

Krigsbudskab það að segja e-m stríð á hendur. — b) hersaga.

Krigsbulder vopnabrak.

Krigsbygmester = **Ingenieur**.

Krigsbygningskonst vígvjelalist.

Krigsbyrde þungi af ófriði.

Krigsbytte herfang.

Krigsbøn bæn sem lesin er þegar stríð er.

Krigsdaad = **Krigsbedrift**.

Krigsdommer sá sem dæmir um hermannamál.

Krigsdragt herbúnaður, herskrúð (B. Hild.), herskrúði (Fms. X, 234). Gagnstætt: **Fredsdragt**.

krigsdygtig herfær, vopnfær, vígur.

Krigsed eiður sem menn sverja þegar þeir eru teknir í hermannatölu.

krigserfaren sem er vanur bardagamaður.

Krigserfarenhed, án ft., sk., það að vera **krigserfaren**.

Krigserfaring e-ð sem maður kemst að raun um í stríði.

Krigserklæring það að segja e-m stríð á hendur.

Krigsfange hertekinn (hernuminn) maður, (sb. hernumi).

Krigsfare hætta í stríði.

Krigsfeil yfirsjón í stríði.

Krigsflaade herfloti (forn).

Krigsflag veifa sem herskip hafa.

Krigsfolk herlið, herfólk (Stjórn).

krigsforfaren = **krigserfaren**.

Krigsfod = **Feltfod**: Armeen staaer paa K.

Krigsforhør máls rannsókn í hermannadómi.

Krigsfornødenhed=**Krigsbehov**.

Krigsforraad herskaparforði.

Krigsfærd herskapur, hernaður. — b) hegðun í stríði.

krigsfør herfær, vopnfær, vígur.

Krigsgud bardagaguð (Al.), orustuguð (Trójum.), vígaguð (Sn. E.).

Krigshaandværk herskaparíðn.

Krigshandel hervirki.

Krigsheld = **Krigslykke**.

Krigshelt bardagamaður mikill, (sb. **Helt**).

Krigsherold herkallari.

Krigsherre stríðsaðili (sá sem lætur — eða þeir sem láta — heyja stríð).

Krigshest vopnhestur (Elis.).

*__Krigshistorie__ herskaparsaga.

Krigshjelp lið = liðveizla (í stríði). — b) = **Krigsskat**.

Krigshob herflokkur.

Krigshær herlið.

Krigshøvding hershöfðingi, herstjóri (Sn. E.).

Krigshovedsmand = **Krigshøvding**.

krigsindet (sjaldh.) = **trættekjær**.

Krigsindsigt vit á herskap.

krigsk, ft. -e, e., (sjaldh.) = **krigersk**.

Krigskasse hersjóður.

Krigsklogskab kænska í stríði.

Krigsklæder, ft., herklæði, herbúnaður, vopnföt.

Krigsklogt = **Krigsklogskab**.

Krigsknegt liðsmaður.

Krigskonst herskaparlist, bardagalist (Al.): Forstaae Krigskonsten.

krigskyndig sem kann að herskap, kænn með orustu (Rómv.), vígkænn.

Krigskæmpe höfuðkempa vopna sinna, (sb. **Helt**).

Krigslehn ljen fyrir liðveizlu í herdögum.

Krigsleir herbúðir.

Krigslist brögð í stríði, vígvjelar.

Krigsliv hermannastarf.

Krigslov hermannalög.

Krigslue styrjöld.

Krigslyd vopnabrak.

Krigslykke sigursæli (kvk., Fms.), sigursæla (Skuggsjá).

krigslysten bardagagjarn (Al.), herskár (Fms. I, 198).

Krigsløfte heit sem gjört er í stríði (til sigurs sjer).

Krigsløn laun fyrir herþjónustu (framgöngu).

Krigsløsen, a) = **Løsen** a. — b) stríðs-upphaf.

Krigsmagt herlið, herskapur (Fas. I, 526): K. til Lands og til Vands.

Krigsmand hermaður, stríðsmaður.

*__Krigsmusik__ hljóðfærahljómur sem í her tíðkast.

Krigsomkostninger, ft., stríðskostnaður.

Krigsopbud herboð (Eg. 9; sh. útboð, herör).

Krigsorden siður í ófriði.

Krigspuds = **Krigslist**.

Krigsraab heróp; sigur-óp.

Krigsraad, a) kl., foringjafundur (um herskaparmálefni). — b) kk., eins konar nafnbót.

Krigsredskab herskaparverkfæri, hervopn, herneskja, herfórur (Stjórn).

Krigsrentemester (sjaldh.), hers gjaldkyri.

Krigsret það sem er lög í stríði. — b) hermannalög: Læse over Krigsretten. — c) dómur (dómendur) í hermannamálum.

Krigsrustning herbúnaður a) eins og Fms. X, 49. — b) eins og Eg. 286.

Krigsrygte ófriðarkvittur (Fms. II, 296), hersaga.

Krigssag herskaparmálefni. — b) mál sem koma á í hermannadóm.

Krigssang herkvæði.

Krigsskade tjón er af stríði hlýzt: Godtgjørelse for K.

Krigsskat stríðsskattur.

Krigsskib herskip.

Krigsskik = **Krigsbrug**.

Krigsskjebne sigursæli, (sb. **Krigslykke**).

Krigsskole skóli handa hermannaefnum.

Krigsskrig = **Krigsraab**.

Krigsskueplads staður þar sem stríð er háð.

Krigsskyt stór skotvopn (fallbissur, o. s. frv.) sem í stríði eru höfð.

Krigsspil eins konar tafl.

Krigssprog herskapar-orð(færi).

Krigsspyd herspjót.

Krigsstand hermannastjett (bæði það að vera hermaður og þeir sem eru hermenn).

Krigsstyr = Krigsskat.
Krigssyssel herskapur (sb. því at herskap kunnum, Nj. 45).
Krigstidende fréttir af stríði.
Krigstider, ft., sá tími þegar ófriður (stríð) er: I K. þegar ófriður er.
Krigstjeneste herþjónusta: Tage K. (gerast liðsmaður). Gjøre (staae i) K. (vera liðsmaður).
Krigstog herför, herferð.
Krigstugt góð stjórn á herliði: Holde (holde over) streng K. (vera stjórnsamur hershöfðingi).
Krigstummel = Krigsbulder, (sb. óvina agi).
Krigstynge = Krigsbyrde.
Krigsuroligheb agi og ófriður.
Krigsvaaben hervopn.
Krigsvidenskab stríðsvísindi.
Krigsviis = Krigsbrug: Efter K.
krigsvild stjórnlaus af vígahug, vígfús.
Krigsvogn hervagn.
Krigsvæsen herskapur: Erfaren i Krigsvæsenet.
Krigsæble eins konar epli.
Krigsære sæmd sem maður hefur af hreysti sinni í bardögum.
Krigsøvelse herskaparstörf: Være opdraget i K. — b) optast í ft., vopnabrögð, bardagabrögð: Holde Krigsøvelser.
Krigsøverste hershöfðingi, hertogi (Fms. I, 2).
krigvækkende, [sb. vække], sem æsir til ófriðar.
Krik (eða Krikke), ft. Krikker, sk., bikkja, dróg.
Krikand urt (ört, arta?), urtönd, *anas crecca.*
Krikke sjá Krik.
krille, s. 1, a) b. s. (Har), fiðra: Det kriller (það er fiðringur) under Foden. — b) ás., (sjaldh.) = kildre a.
Krillehoste eins konar hósti (fiðringshósti).
Krillen, án ft., sk., fiðringur: Føle en K. i Huden.
Krillesyge eins konar veikindi sem fiðringur í hörundinu fylgir (*raphania*).
Krimskrams, kt., (í tali), krábull.
kring, [kring], ekki haft nema sem fremri partur nokkurra orða.
kringboie hringbeygja: En kringboiet Green.
Kringboining, sk., það að kringboie.
kringel, e., [sb. kringil, í kringilyrði], (sjaldh.), bugðóttur, hlykkjóttur.
Kringelbugt krákustigur.
Kringeldriver (úrelt) = Gadestryger; Snyltegjest.
Kringelgang (líka Krinkelgang, eptir framb.), krókótt göng.
kringelhornet hringhyrndur.
Kringelkrog (eptir framb. Krinkelkrog) krá, kimi, krókur, skot, eða þvíuml. — b) óeiginl., krókar og vífilengjur.
Kringgaard garður í kringum e-ð.
kringle, b. s. 1, (sjaldh.), snúast í kring: Det kringler for Øinene.
Kringle, ft. -r, sk., [kringla], hagldabrauðskaka, (hagldakaka, P. Þ.).
Kringlebrød slór hagldabrauðskaka.
Kringlebei hagldabrauðsdeig.
Kringløb hringur (= rás í kring).
kringløbende, [sb. løbe], sem rennur — gengur, fer — í kring (um e-ð).
kringskoe aljárna: K. en Hest.
kringslutte, ás., kringja um.
kringsætte, ás., selja e-ð í kringum (e-ð): De kringsatte Pæle. — b) kringja um (e-ð með því að setja e-ð í kringum það): En Plads kringsat med Stene.
Kringvei krókar (sb. sneiðingar).

kringvreden, [sb. vride], beygður í bugður.
Krinkelgang sjá Kringelgang.
Krinkelkrog sjá Kringelkrog.
*Krisis, ft. Kriser, sk., (eiginl. skil; en er sjer í lagi haft um) sóttarbrigði til bana eða bata (P. Þ.).
*Kristal sjá Krystal.
*Kritik (líka Critik), sk., a) dæmingarfræði α) um rjettleika eða afbökun fornrita: Høiere (lavere) K. Bibelsk K. — β) um rit eða listaverk: Efter Kritikens Regler. Æsthetisk K. — b) dæming rita eða listaverka: En grundig (streng, skarp) K.
*Kritiker, ft. -e, kk., sá sem dæmir um rjettleika eða afbökun fornrita. — b) = Konstdommer.
*kritisere, ás. 1, leggja dóm á rit eða listaverk; finna að e-u.
*kritisk, ft. -e, e., sem lýtur að Kritik. — b) sem brugðizt getur til beggja vona, tvísýnn, hættulegur: En k. Periode. Et k. Tilfælde.
Kro, ft. -er, sk., [kró = krá], A) um hús, a) lítils háttar veitingahús (einkum á landsbyggðinni): Holde K. (vera veitingamaður á landsbyggðinni). Tage ind i en K. Hvad han fortjener, drikker han op i Kroen. — b) gildisskáli (iðnaðarmanna). — B) = Fuglekro.
Krodag gildisdagur (iðnaðarmanna): St. Hans K. Nytaars K.
kroe, ás. 1, í k. sig (eiginl. belgja upp sarpinn), rembast (í fornri merk.), vera hrokafullur, (sb. bryste).
Kroerske, ft. -r, kvk., = Krokone.
Krofader veitingamaður í gildishúsi iðnaðarmanna.
Krog, ft. -e, sk., [krók-r], a) krókur (Fms. VIII, 222), líkt og bugur, bugða, hlykkur: Der er en K. paa Grenen. Veien gjør en K. Bedre at gaae en liden K., end vade sin Brog betri er krókur, enn kelda, (orðskv.). — b) krókur = hyrning (sb. þeir möginðu hèr ok hvar í hyrningum), horn, (sb. kimi, skot): Skjule sig i en K. Søge i alle Kroge. — c) hælkrókur, leggja(r)bragð, eða þvíuml.: Spænde K. for een. — d) krókur sem krækt er með; kengur, (sb. snagi); öngull, (sb. goggur): Sætte Krogen for Døren krækja aptur dyrunum. — Slaae en K. i Væggen til at hænge noget paa. — Fiske med K. Bide paa Krogen, óeiginl., gína (taka) við flugu. — e) eins konar plógur: Pløie med K.
Krogang göngur í veitingabúð.
krogarmet, ft. -armede, e., sem hefur boginn handlegg eða bogna handleggi.
Krogbaand sínkill.
krogbenet bjúgfættur.
Krogbid eins konar mjel (bjúgmjel).
kroge, ás. 1, beygja, sveigja: K. en Green. — K. sig liggja í bugðum: Veien kroger sig. — b) k. en Dør krækja aptur dyrum.
kroget, ft. krogede, e., [sb. krókótt-r], boginn (einkum í endann), bjúgur, krókóttur, hlykkjóttur, (sb. skakkur, undinn, lotinn, hokinn): Krogede Been. En k. Næse niðurbjúgt nef. Gaae k. ganga hálfboginn.
Krogfiskeri togfiski.
Krogfod boginn fótur: Kaste K. for een leggja hælkrók — eða leggja(r)bragð — á e-n.
krogfodet, ft. -fodede, e., bjúgfættur.
Kroghals boginn háls.
kroghalset, ft. -halsede, e., hálsboginn, boginn í hálsliðunum, hálsliðaboginn.

kroghaset, ft. -hasede, e., (um hest) af boginn um knnungsnefið.
Krogjest sá sem kemur (venur komur sínar) í veitingahús.
Krogkjep krókstafur.
Kroglax (sjaldh.), hvatur lax.
krogliniet, ft. -liniede, e., = krumliniet.
Kroglov lögkrókar (Skuggsjá), lagaflækjur.
Krognøgle króklykill (sb. Svd.).
Krogpind tittur með krók á endanum.
Krograft, [krókrapt-r], = Kragetræ.
Krogreb (sjaldh.), taug sem hlass á hirðingarvagni er bundið með.
krogrygget lotinn, sem hefur herðakistil.
Krogskaal (sjaldh.), skál með handarhaldi.
Krogskaft skapt með krók á endanum.
Krogspyd, [krókspjót], krókspjót (sb. ef maðr er inslinn krókörn eðr krókspjóti, ok þarf at skera lit), krókaspjót.
Krogstav, [krókstaf-r], a) krókstafur. — b) bagall.
Krogtand biti í beisli.
Krogtang eins konar töng.
Krogtømmer = Krumtømmer.
Krogvei krókur á leið. — Óeiginl.: Bruge (gaae ad) Krogveie hafa undirferli í frammi.
Krohold það að hafa veitingabúð (Kro A, a).
Kroholder, ft. -e, kk., sá sem hefur veitingabúð (Kro A, a).
Krohuus = Kro A, a.
Krokone húsfreyja í veitingabúsi (Kro A, a).
Kroliv vera í veitingabúsum (Kro A, a).
Kromand = Kroholder.
Kronarving sá sem er borinn til ríkis.
Kronbeen eitt bein í hestfæti.
Kronbetjent bæmbættismaður, (sb. ríkismaður í fornri merk.).
Kronblad *petalum* (á jurt).
Kronblik pjátur sem kóróna er merkt á.
Kronbaler eins konar peningar.
Krone, ft. -r, sk., [króna = krúna = kóróna], a) kóróna (einnig krúna í fornbókum) til að hafa á höfði. — b) kóróna (Gþl. 60) eða króna (sb. milli krúnunnar ok kirkjunnar, Hist. I, 523) = konungdómur (eða keisaradómur, eða þvíuml.): Afstaae (nedlægge) Kronen. Kronens Godser. — c) prýði, sæmd, afbragð, (sb. höfuð, Fms. VII, 273). — d) króna sem peningur. — e) eikarhöfuð (lim og lauf; sb. bálimar, Stjórn). — f) *corolla* (á jurt). — g) afsnverður brassbófur (sb. hófbvarf). — h) sá hluti tannar sem ekki er hulinn holdi.
krone, ás. 1, [e. n. króna f. bið forna krúna], 1) kóróna, (forni: krúna), krýna, a) eiginl., og þá sjer í lagi kóróna (eða krýna) e-n til konungs eða þvíuml.: Han lod sig k. af Paven. Krones til Keiser (Konge). Kronede Hoveder (kórónaðir höfðingjar). — b) óeiginl., (sb. kóróna, í orðinum rèttlátir kórónast, Theophilus), sæma, skreyta, prýða, eða þvíuml.: Blive kronet med Seir og Ære (hljóta sæmd og sigur). „Krones med en høi Alder" verða fjörgamall. Enden kroner Værket; sb. spyrjum að leiks lokum. Kronede Dage (sæludagar). — Kronet Priisskrift (verðlaunarit sem maður hefur áunnið sjer verðlauna með). — Um trje, krones eða k. sig vísna að ofan.
kronedannet, [sb. danne], sem er eins og kóróna (króna) í lögun.

Kronefistel eins konar átumein í ofanverðum brosshóf.

Kroneguld eins konar gull (að gæðunum til).

kronemærket, [sb. mærke], sem kóróna er mörkuð á.

Kronepodning = Barkpodning.

kroneprydet, [sb. pryde], prýddur (skreyttur) kórónu, krónaður.

Kronering neðri bluti kórónu (kórónugjörð). — b) hringur innan í kórónu. — c) eins konar djásn er líkist kórónu.

Kronglas eins konar gler sem bæði er skært og smágert.

Krongods ríkisfasteignir, (sb. konungdómsins jarðir, Gþl. 60).

Kronhammer verkfæri (sb. Skovhammer) til að marka með þau trje er fella á í skógum ríkisins.

Kronhjort (eins konar hjörtur) *cervus elaphus.*

Kronhjul = Kamhjul.

Kroning, n. -er, sk., krýning.

Kroningsdag krýningardagur, vígsludagur stórhöfðingja.

Kroningsdaler=Kroningsmynt.

Kroningsdigt vígslukvæði = krýningarljóð.

Kroningsdragt vígsluskrúð (Fms.), vígsluklæði (Fms. X, 15, 16).

Kroningshoitid vígsluhátíð (sú hátíð þegar e-r stórhöfðingi er vígður til kórónu).

Kroningsmynt vígslupeningur (peningur til minnis um vígslu stórhöfðingja).

Kroningsskat vígsluskattur (sem á er lagður vegna þess að stórhöfðingi er krónaður).

Kroningstog vígslugagna (sb. Fms. X, 15), vígslufylgd, (þegar stórhöfðingi er vígður).

Kronjern bezta miltisjárn.

Kronlehn = Rigslehn.

Kronmynt peningur sem kóróna er mótuð á.

Kronprinds elzti sonur konungs eða keisara.

Kronprindsesse, a) elzta dóttir konungs eða keisara. — b) kona elzta sonar konungs eða keisara.

kronrage, ás., [sb. krúnuraka], gera e-m krúnu.

Kronsav eins konar stórsög.

Kronskade eins konar meiðsli í hrosshóf.

kronskaldet sköllóttur í hvirflinum, (sb. pjetursskalli).

Kronskat skattur sem goldinn er stórhöfðingja.

Kronstilk = Blomsterstilk.

Kronsætning (sjaldh.), það að krones (sb. krone b).

Krontin bezta tin sem króna er mörkuð á.

Kronvildt=Kronhjorte (sb. Kronhjort); kjöt af þeirri hjartartegund.

Kronværk eins konar útgirðing (í kringum virgi).

Krop, n. -ppe, sk., [kropp-r, Sn. E.], a) búkur (sb. lítill búkr býr yfir miklu viti) = kroppur: Han eier neppe Klæder paa Kroppen hann á varla spjarirnar (garmana) utan á sig. Straffes paa Kroppen vera hýddur. En død K. nár; hræ. — í tali: En doven K. allra mesta letiblóð. En ugudelig (gudsforgaaen) K. (ófær maður; sb. gudsforgaaen). — b) búkur = bolur: Stille Hovedet fra Kroppen gera skilnað búks og höfuðs (sb. Al.), ganga milli bols og höfuðs. — Einnig, fall; sb. Oxekrop.

Krop, án n., sk., eins konar hálseitlabólga (*struma*). — b) = Dværke.

Kropand (eins konar önd) *anas clipeata.*

Kropbyld, a) eins konar kverkamein (á mönnum). — b) eins konar kýli undir hestkverk.

kropbrøi (sjaldh.) = forlemmet.

Kropbue (eins konar dúfa) *columba gutturosa.*

Kropflod, kl., nasarennsli á hesti sem hefur þann kvilla er Krop heitir.

krophalset, n. -halsede, o., a) sem hefur þess konar kverkamein er kallað er Krop. — b) (um hross), hálsþykkur.

Krophoste hósti í hrossi sem hefur þann kvilla er Krop heitir.

Krophoved eins konar matur (mjöl og grjón í þorskhöfði).

Kropknude, a) = Krop (án n.) a. — b) bólga sem kemur til af Krop (án n.) b og er undir kverkinni.

kropløs búklaus.

Kropmiddel læknisdómur við Krop (so n.).

kroppe, ás. 1, troða í, troða e-ð út.

Kroppert, n. -er, sk., = Kropdue.

Kroppulver dupt sem bezt er gefið við Krop (án n.) b.

Kropsalat eins konar salát.

Kropsmitte það að hestur fær Krop (án n.) b af öðrum hesti.

Krorettighed veitingaleyfi = leyfi til að hafa veitingahús (Kro A, a).

Kroskilt titilbrik (sb. legtitull) eða annað veitingamark á veitingahúsi (Kro A, a).

Krostue borðstofa í veitingahúsi (Kro A, a).

Krosogning = Krogang.

Krovert = Kroholder.

Krud, n. Kryder, kl., [sb. krydd], (úrelt), jurt: Ondt K. forgaaer ikke það lifir lengst sem bjúum er leiðast (málsh.).

Krud (líka ritað Krudt optir framburði; sb. Grud og Grudt), án n., kl., [sb. krot?], púður.

Kruddamp púðurreykur.

Krudflamme púðurblossi.

Krudforraad púðurbirgðir.

Krudhorn púðurhorn.

Krudkammer, 1) = Arkelie. — 2) innsti partur af bissuhlaupi.

Krudkarre = Krudvogn.

Krudkjelder púðurkjallari.

Krudkorn púðurkorn.

Krudkul kol sem eru höfð í púður.

Krudladning púður í bissu, púðurskot. — b) púðurfarmur.

krudlugt púðurþefur.

Krudmaal ílát til að mæla púður í bissu.

Krudmine púðurgröf = sprengigröf.

Krudmølle vjel (mylna) sem púður er búið til í.

Krudplet púðurblettur (á hörundi).

Krudprøve það að reyna púður.

Krudprøver, n. -e, sk., verkfæri til að reyna með púður.

Krudrende eldsmuga (smuga sem eldurinn er látinn læsa sig inn um í sprengigröf (Krudmine) eða brennuskip (Brander).

Krudrog púðurreykur.

Krudsigte = Krudsold.

Krudskib púðurskip.

krudsky bræddur við bissuskot, skotbræddur.

Krudsold sáld sem haft er við púðurgerð.

krudsprænge púðursprengja (að sínu leyti eins og púðurskjóta, sb. púðurskotinn fiskkarinn): K. Steen til Gjerder (púðursprengja grjót í garða).

Krudsvamp tundursveppur sem púðursalla er nuggað inn í.

Krudt sjá Krud (án n.).

Krudtaarn púðurstöpull, (eða e-t sjerstakt) púðurhús.

Krudtønde púðurtunna.

Krudvogn púðurvagn.

Krukke, n.-r, sk., [krukka, 655], krukka: Krukken gaaer saa længe til Vands, til den kommer hankeløs hjem (sb. hankeløs).

krukkedannet, [sb. dannel, sem er eins og krukka í lögun.

Krukkehank haudarhald á krukku.

krum, n. -me, e., [sb. viðurnefnið krum-r og krumma], boginn, bjúgur: En k. Linie. En k. Næse niðurbjúgt nef. — Óeiginl.: Gjøre ret det som er krumt (gera rjett úr röngu).

krumbenet bjúgfættur.

Krumbiil bjúgöxi.

krumbugtet = bugtet (sjá greinina um bugte).

krumboiet, [sb. boie], boginn, hálfboginn, kengboginn, bjúgur, álútur.

*Krumcirkel = Krumpasser.

krumdannet, [sb. danne], boginn, kengboginn, o. s. frv.

krumdreiet, [sb. dreie], undinn.

Krumfod boginn fótur.

Krumgang krókur (um veg).

Krumgavl ávalt gaflhlað.

Krumhals boginn eða undinn háls eða stútur.

krumhalset, n. -halsede, e., hálsboginn.

Krumhed, án n., sk., bjúgleiki.

Krumholt, n. -er, kl., skipsröng.

Krumhorn bjúghorn (sb. bjúgviðir hausa).

krumhornet bjúghyrndur, hringhyrndur.

krumhulet, [sb. hule], sem hveift (sleikt) er úr.

Krumkage eins konar kryddkaka.

Krumkam bjúgur hárkambur (sem kvennfólk hefur í hári).

Krumkniv, a) bjúghnífur. — b) bjúgeggjaður sniðill. — c) grasajárn, eða þvíuml.

krumknæet, n. -knæede, e., sem hnjen á eru bogin inn á við.

krumliniet, n. -liniede, e., (sem er) með bjúgum línum: En k. Triangel.

krumløbende, [sb. løbe], sem liggur í bugðum, hlykkjóttur, krókóttur: Krumløbende Veie.

Krumme, n. -r, sk., a) (brauð)moli: Krummer ere ogsaa Brød (orðskv.).; sb. ekki er autt þar sem hnoðrinn húkir, betra er lítið enn ekki neitt, kornið fyllir mæli(ri)nn, o. s. frv. — b) ungi(nn innan í brauðinu, P. Þ.).

krumme, ás. 1, beygja, sveigja: K. en Green. K. noget sammen. K. sig bogna, (svigna); sveigja sig og beygja.

Krumning, n. -er, sk., það að krumme. — b) bugur, bugða, hlykkur, o. s. frv.

krumnæbbet (um fugl), sem hefur bogið nef.

krumnæset, n.-næsede, e., bjúgnefjaður (B. H), sem niðurbjúgt nef er á.

Krumpasser bjúghringill (Dr. Sch.).

krumpen, n. krumpne, e., krepptur.

krumriflet, [sb. rifle], (sem er) með hvelfdum skorum.

krumrygget = krogrygget.

krumskaftet bjúgskeptur.

Krumslutning, sk., það að krumslutte.

krumslutte, ás., (um eins konar beguing), fjötra e-n í kuðung, (kuðunga?).

krumsnoet, [sb. snoe], hlykkjóttur.

Krumspring það að bregða á leik, eða þvíuml. — Óeiginl., undanbrögð, vífilengjur.

Krumstav bagall.

Krumtang beygitöng.

Krumtap boginn bjóigaddsendi.

Krumtømmer viður sem hafður er í rengur.

Krumvei = Krogvei.

krumvoxet, [sb. voxe], bjúgvaxinn, boginn í vexti.

krumvunden, [sb. vinde], = krumsnoet.

Kruse (eða Kruus), n. Kruser, sk., liður á hári: Kruser i Haaret. — b) felling á líni eða e-u þess kyns: Sætte Kruser i en Halskrave. — c) hrukka: Gjøre Kruser i Panden. — d) gjøre Kruus af een eða gjøre Kruser for een hafa mikið við e-n.

kruse, áa. 1, gera liði á: K. Haaret. — kruset, sem e., hrokkinn: Krusede Lokker eða kruset Haar hrokkið hár. — b) ýfa: En sagte Vind kruser Vandet (sb. þegar galan gráa gárar vatnið bláa). — c) gera fellingar á: K. Kalvekros. — d) k. Hovedet paa een eða gjøre een Hovedet kruset vera e-m til ama; reita e-n til reiði; eða þviuml.

Krusejern taogir til að kreppa með hár.

Krusemynte (eina konar minta) *menta crispa*.

Krusen, án ft., sk., það að kruse.

Krusenaal (fyrrum), eins konar prjónn til að kreppa með hár.

Krusepind (fyrrum), eina konar verkfæri til að kreppa með hár.

Kruus sjá Kruse.

Kruus, ft. Kruse (fyrrum Kruus), kl., kanna: Drikke et K. Øl med een.

kruus, e., ekki haft nema sem fremri liður í samsettum orðum, hrukkóttur.

kruusbladet sem blöðin á oru með fellingum.

Kruusflor hlaupin slæða.

Kruushaar hrokkið hár.

kruushaaret hrokkinn = hrokkinhærður.

Kruushoved (i Isl.), a) maður sem er hrokkinhærður. — b) óeiginl., α) maður sem er einþykkur, þverhöfði. — β) funi.

Kruuskaal eina konar kól.

Kruuslaag könnulok.

Kruuslok lukkur sem liðast.

Kruusning, ft. -er, sk., það að kruse.

kruusuldet, ft. -uldede, e., sem ullin á er hrokkin.

kry, ft. -e, e., hreykinn, maskinn: Blive k. ved (af) noget.

Kryb, ft. eins, kl., skriðkvikindi; kvikindi (í venjulegri merk.).

Krybbe, ft. -r, sk., stallur; jata (forot: eta); garði.

Krybbebider, ft. -e, sk., bestur sem nagar stallfjölina.

Krybberum = Krybbe.

Krybbønne eina konar Snittebønne (sb. krybe 1, e).

Krybdyr skriðkvikindi. — b) ferfætla.

krybe, krøb, krøben og krøbet, h. s., [krybe: krjúpa = drybe: drjúpa], 1) eiginl., krjúpa (fornt) = skríða, skreiðast: Barnet har begyndt at k. er farið að geta skriðið. Han krøb bag Sengen skreið á bak við rúmið. K. i Skjul hlnupa í felur. K. paa alle fire skríða á fjórum fótum. — K. (klifrast) over et Gjerde. — Han begynder at k. noget omkring hann er farinn að skríða á fótum eða skreiðast á fætur; (sb. rjátla). — b) smjúga: Ræven krøb ind i Hulen. — c) k. ind (um vefnað og prjónles) hlaupa, þófna. — d) k. sammen α) t. a. m. af kulda, engjast saman. — β) af elli, ganga niður í jörðina. — e) (um plöntur), liggja með jörðunni: En krybende Stængel. — f) mora, vella: Osten kryber af Mider. Kjødet kryber af Maddiker. — 2) óeiginl., gera sjer lineiau með af mikilli auðmýkt, (sb. smjaðra): K. for de Store (vera auðmjúkur við meiri menn). — b) vera auðvirðilegur: En krybende Stiil auðvirðilegt orðfæri.

Krybekrage eins konar stigi.

Kryben, án ft.!, sk., það að krybe (sb. Kryberi).

Kryber, ft. -e, kk., sigakeppur (silakeppur). — b) auðvirðilegur smjaðrari.

Kryberi, kl., auðvirðileg auðmýkt.

Kryberter, ft., eins konar ertur (sb. krybe 1, e).

Krybeskytte skotlæðingur (Dr. Sch.).

Krybeskytteri, kl., launskot (í annars manns landi).

kryberagtig, ft. -e, e., kryddlegur, krydd-.

Kryderbad bað í kryddvatni.

Kryderbrød kryddbrauð.

Kryderdrik kryddaður drykkur.

Krydereddike ölvinan sem stendur (eða hefur staðið) á kryddjurtum.

Kryderi, ft. -er, kl., krydd: Komme K. paa Maden.

Kryderiskab kryddskápur.

Kryderkringle kryddbögld (eina konar kryddbrauð).

Kryderlugt kryddilmur.

Krydermad kryddaður matur.

Krydermyrte (eins konar trjo) *myrtus pimenta* (sb. allehaande 2).

Krydernelliker, ft., negulnaglar.

Kryderost ostur með kryddjurtum í.

Kryderpose jurtapoki (sem lagður er á bólgu).

Kryderskab = Kryderiskab.

Krydersmag kryddbragð.

Kryderthee eina konar seyði (te) af lækningajurtum.

Krydertvebak tvíbaka sem krydd er í.

Kryderurt kryddjurt.

Kryderwand = Urtevand.

Kryderviin vín sem stendur (eða hefur staðið) á kryddjurtum.

Kryderwært kryddplanta.

krydre, áa. 1, krydda: Krydrede Retter. K. (bæta) Maden med Peber (Salt). — b) óeiginl., bæta, gera e-ð þægilegra eða viðkunnanlegra: K. sin Tale med Skjemt (hafa í ræðu sinni gamanyrði til skemmtunar). — 2) krydret, sem e., kryddlegur, krydd-: Krydrede Urter kryddjurtir. En krydret Smag kryddbragð.

Krydring, ft. -er, sk., það að krydre.

Kryds, ft. eins, kl., kross (sem mark): Sætte et K. ved noget gera kross við e-ð með penna eða ritblýi. — Paa K. á víxl. — b) spjaldhryggur á mönnum, en þó optar það sem honum samsvarar á dýrum.

Krydsbaad eltingaskúta.

Krydsbaand = Korsbaand.

Krydsbeen, a) (í manni), lendabein (P. Þ.; *os sacrum*). — b) hælrófubein (í skepnu).

Krydsbind umbönd í kross.

Krydsbom, a) = Bindebom. — b) krossspýtur sem liggja á efra staðarenda (t. a. m. í hliði) og snúið verður.

Krydsbord borð á krossfæti.

Krydsbue = Korsbue.

krydsbannet, [sb. danne], (sem er) eins og kross í lögun.

krydse, s. 1, 1) h. s., a) (sjaldh.), gera kross á pappír: K. ved et Sted i en Bog. — b) kelkja (fornt), beita, slaga: Skjøndt Vinden var stik imod, krydsede vi over paa fem Timer gátum við komizt yfir um á fimm stundum með því að slaga. — K. langs med en Kyst. K. efter Sørøvere. — Einnig singa á landi (sb. vakka, tölta, vera á vaðbergi; sömul. synda, í orðatiltæk. synda milli skers og báru.). — 2) áa., a) k. sig = k. 1, b. — b) liggja yfir um: Veiene k. hinanden liggja á víxl. — Óeiginl., t. a. m.: Tanker, som k. hinanden hugrenningar, sem fara hver í bága við aðra. — c) k. Arter (Racer) af Huusdyr láta tamdar dýrategundir blandast saman, koma upp kynblendingum. — d) gera smáfellingar á: K. en Halskrave. — e) lagga: K. en Tønde.

Krydser, ft. -e, a) sk., skip sem er að slaga (beita, kelkja). — b) kk., sá sem er að slaga e-staðar á landi (spæjari, njósnari, njósnarmaður, eða þviuml.).

Krydsfod krossfótur (t. a. m. undir borði eða stól): Et Bord paa K.

Krydsforbind, kl., þess konar múrsteinahleðsla að hinir efri steinar binda hina neðri.

Krydshammer eins konar múrsleggja.

Krydsholt (líka Krøsholt), kl., eins konar laggarnverkfæri.

Krydshug krosshögg.

krydshvælvet, [sb. hvælve], sem er með krosshvolfi.

Krydshvælving = Korshvælving.

Krydshøvl (sjaldh.), eins konar lokar (sb. krydse 2, e).

Krydsild bissuskot er ganga á víxl.

Krydsjern eins konar laggarnverkfæri (sb. krydse 2, e).

Krydsknokkel = Krydsbeen.

krydslam sligaður.

Krydslamhed, án ft., sk., það að vera sligaður.

krydsløbende, [sb. løbe], sem rennur (liggur) í kross (á víxl): K. Veie.

Krydsning, ft. -er, sk., það að krydse.

Krydspind krossteinn (teinn sem er krosslagður við annan tein).

Krydspunkt sá depill þar sem tvær línur ganga á víxl.

Krydspæl staur sem er lagður á víxl við annan.

Krydsraa eins konar skiparú.

Krydsrem lend-ól.

Krydsseil eins konar segl.

Krydssnit = Korssnit.

Krydsspil eins konar vindás.

Krydsspor veiðidýrs ferill er liggur í krákustig.

Krydsspring það að stökkva upp og slá fótunum á víxl í loptinu.

Krydsstang eina konar biti á skipi.

Krydssting nálspor sem ganga á víxl.

Krydsstreg krossstryk.

Krydssøm eins konar saumur (á fötum).

Krydstog ferð skipa eða skipa á e-n stað til að slaga þar.

Krydstræ trje sem er lagt yfir um annað trje.

Krydstøile eins konar beizli á tvo hesta (krosstaumabeizli).

Krydstømme = Krydstøile.

Krydsvei = Korsvei.

krydsviis, ao., á víxl, í kross.

Krydsvinde eins konar vindás.

Krykke, ft. -r, sk., hækja: Gaae ved K.

krykkedannet, [sb. danne], sem er eins og hækja í lögun.

Krykkegang það að ganga við hækju(r).

Krykkekjerling (sjaldh.), hækjukerling.

Krykkekors (á skjaldmerki), kross sem er svipaður hækju.

Krykkemand (sjaldh.), hækjukarl (B. H.)

Krykkestav = Krykke.

Krykkestok stafur sem líkist hækju.

krympe, s. 1, 1) áa., a) hleypa (t. a. m. klæði): K. Klæde. — b) k. sig engjast saman: K. sig som en Orm. K. sig af Kulde. — Óeiginl.: K. sig ved (sjaldnar for) noget kveinka (kinoka) sjer við e-ð. — 2) h. s., k. sammen hlaupa (t. a. m. um klæði), skorpna.

Krympekraft það að geta hlaupið eða þófnað: „Uldens K."

Krympler, ft., blykkjáttar renglur.

Krympling, kk. eða sk., kreista = apturkreista.

Krympning, ft. -er, sk., það að krympe.

*Kryptkirke = Kraftkirke.

*Krypto-, sem fremri liður af samsettu orði, laun-, (leynilegur).

Kryst, ft. eins, kl., kreisting: „Hvilket Favntag, hvilket K.!“ (bjer: það að líma e-n að sjer; sb. Hjertekryst).

*Krystal (líka Kristal), ft. -ler, sk., a) = Bjergkrystal. — b) kristallur (steinn eða e-ð þviuml. sem er svo lagað af náttúrunni, að það er með eggjum, hliðum og hornum).

*krystalagtig, ft. -e, e., svipaður kristalli: Krystalagtige Former.

*Krystalform kristallslögun.

*Krystalglas eins konar gott og skært gler.

*Krystalgrube glerhallanámur.

*Krystalhinde ein af himnunum í auganu.

*krystalklar hreinn og tær.

*Krystallindse (partur augans) *lens crystallina.*

*krystallisere, ás. 1, i k. sig og krystalliseres fá kristallslögun (eggjar, horn og hliðar).

*Krystallisering, ft. -er, sk., það að krystalliseres (sb. krystallisere).

*krystallisk, ft. -e, e., sem er með kristallslögun.

*Krystallographie, sk., kristallafræði.

*Krystalsalt salt sem fionst með kristallslögun.

*Krystalspath eins konar steinn sem er svipaður glerhalli.

kryste, ás. 1, [sb. kreista og þrýsta], kreista: K. eens Haand. K. een i sine Arme kreista (faðma) e-n upp að sjer, líma e-n að sjer. K. Saften af en Drue.

Kryster, ft. -e, kk., kveif, mannskræfa.

Kræ, ft. eins, kl., skepna, kind, kvikindi.

Kræft, án ft., sk., krabbamein, átumein. — b) visnun í trjóm.

kræftagtig, ft. -e, e., sem er nokkurs konar átumein.

Kræftbyld krabbameinskýli, átumeinskýli.

Kræftknude þrimill sem er upptök átumeins.

Kræftmiddel lækning við átumeini.

Kræftfaar opið átumein.

Kræftsalve smyrsli við átumeini.

Kræftskade opið átumein.

Kræftvand vatn sem átumein eru fægð með.

Kræge, ft. -r, sk., (eins konar trje) *prunus insititia.*

Kræk, sk., = Kryb.

Kræmmer, ft. -e, kk., smásölumaður, (mangari, Björgv. býjorsk.).

Kræmmeraand mangarabragur.

Kræmmerdreng = Boddreng.

Kræmmereg meitilsegg. — b) um annað enn hnífs og þviuml.: Disse Tørklæder have endnu deres K. (eru óþvegnir enn).

Kræmmerfolk, ft., smásölufólk, mangarafólk.

Kræmmerhuus brjefstikill (Dr. Sch.).

Kræmmerkone kona smásölumanns eða mangara. — b) kona sem er smásölumaður eða mangari.

*Kræmmerlatin hrognalatína.

Kræmmerlaug smásölumannalag, mangaralag.

Kræmmerleie, kl., sölumanna-aðsetur, mangara-aðsetur.

Kræmmermærke merki sem smásölumenn eða mangarar setja á varning sinn (til minnis um verðið, o. s. frv.).

Kræmmerregning reikningur um smávarning.

Kræmmersvend = Krambodsvend.

Kræmmervægt vikt er tíðkast hjá smásölumönnum eða mangurum: K. og Apothekervægt.

krænge, s. 1, 1) ás., a) snúa e-u um: K. en Handske. K. en Strømpe; sb. brjóta á hæl. K. et Ærme af fletta ermi af handleggnum. — b) flá, (sb. birkja): K. en Hare. — c) k. et Skib láta skip fletja. — 2) b. s.: Skibet krænger skipit (þol) fletur.

Krængning, ft. -er, sk., það að krænge.

krænke, ás. 1, [krenkja], a) spilla e-n, rjúfa (óeiginl.), ganga á (t. o. m. grið), gera á hluta e-s, o. s. frv.: K. eens gode Navn og Rygte spilla mannorði e-s. K. eens Rettigheder krenkja rjett e-s (Hist. I, 437). K. Retten halla rjettu máli. — b) særa (óeiginl.), skaprauna e-m: Det krænkede ham (honum sárnaði, honum gramdist), at see sig tilsidesat. — c) leggjast með konu: K. en Mø.

Krænkelse, ft. -r, sk., það að krænke (rof; rangindi; skapraun, o. s. frv.).

Kræs, kl. (?), [e. o. kræs f. krás, eins og gæs f. gás, gætt f. gátt], krás, krásingar, sælgæti.

kræse (har), b. s. 1, [kræsa], bera fram krásingar: K. (eða k. op) for een gæða (tigla) e-m.

kræselig, ft. -e, e., [kræsilig-r], ljúffengur, lostætur, gómsætur.

kræsen, ft. kræsne, e, a) matvandur. — óeiginl., vandlátur: Være k. i sit Valg. — b) (sjaldh.) = kræselig.

kræve, ás. 1, [krefja], krefja e-s, æsta e-s, heimta: K. sin Løn heimta kaupið sitt. K. det, man har tilgode. K. Skatter ind heimta saman skatta. K. Regnskab af een eða k. een til Regnskab krefja e-n skynsemdar. K. een for noget krefja e-n e-s, heimta e-ð að e-m.

Kræven, án ft., sk., það að kræve (heimta, heimting, sb. Krav).

krøbbel, e., krepptur (um mann).

Krøbbelgang skjökt.

krøbbelslaae, ás., berja e-n til óbóta.

Krøbbeltræ trje sem kyrkingur er í.

Krøbbelvæxt (sjaldh.), það að vera afstirmi, (sb. kyrkingur).

Krøbling, ft. -er, kk., [krypplíng-r], krypplingur, (sb. kararmaður): Blive til en K. Slaae een til K. berja e-n til óbóta.

krøge, s. 1, [sb. krœkja], 1) h. s., bogna, svigna. — 2) ás., a) beygja, sveigja: K. en Green. — b) erja með þess háttar plóg er Danir kalla Krog (Krog c).

Krølerter, ft., soðnar baunir óstappaðar.

Krølhaar, ft., stælt hrosshár sem haft er í dýnur og þviuml.: Et Krølhaars Stolesæde.

krølhaaret = kruushaaret.

Krølle, ft. -r, sk., [sb. krœkla], 1) hrukka, brot, liður: Der er kommet Krøller i (það eru komnar hrukkur — er komið brot — á) Tøiet. Lægge en K. (brjóta blað) i en Bog. Sætte Krøller i Haaret kreppa hárið (á e-m); einnig: snúa brjefvindla í hár sjer. Haaret slaaer Krøller (hárið hrökkur) i Nakken. — 2) gróðareitur (á spilaspjaldi): Skrive (sætte) i Krøllen.

krølle, s. 1, 1) ás., a) (um föt og þviuml.), böggla: K. sine Klæder. — b) (um hárið), α) kreppa, setja liði á: K. Haaret. — β) k. sig hrökkva, liðast: Hendes Haar krøller sig af Naturen. — 2) h. s., hrökkva (um hár): Barnets Haar krøller af sig selv hárið á barninu er hrokkið.

Krøllejern = Krusejern.

krølnakket, ft. -nakkede, e., hrokkinn í hnakkanum.

Krølskæg (sjaldh.), hrokkið skegg.

Krølstraa smábálmur.

*Krønike, ft. -r, sk., annáll: Middelalderens Krøniker. — b) (í tali), samsetningur = skröksaga.

*Krønikeskriver annálaritari.

Krøs, ft. eins, kl., garnhimnur (*mesenterium*). — b) = Kalvekrøs b.

Krøsaare garnhimnuæð.

Krøsbetændelse garnhimnubólga.

Krøshinde garnhimna.

Krøsholt sjá Krydsholt.

Krøskjertel garnhimnueitill.

Krøsnerve garnhimnutaug.

Kube, ft. -r, sk., [kúpa], = Bikube a. Sb. Qværnkube; Aalekube.

Kubebinder sá sem ríður býflugnabú (úr hálmi).

Kubehul = Flyvehul.

Kubemager, ft. -e, kk., = Kubebinder.

Kubetag eins konar þak yfir býflugnabúi. — b) efri hluti býflugnabús.

Kudsk, ft. -e, a) sk., (úrelt), kerra. — b) kk., vagnstjóri: Tjene for K. vera vagnstjóri (hjá e-m).

Kudskebræt vagnstjóraskör.

Kudskehynde seta sem vagnstjóri situr á.

Kudskekappe vagnstjórakápa.

Kudskesæde vagnstjórasæti.

kue, ás. 1, [kúga], kúga.

Kuen, án ft., sk., það að kue (kúgun).

Kuf, sk., eins konar hafskip.

Kugle, ft. -r, sk., [sb. kúla], hnöttur: Jorden er en K. er hnöttótt. Kuglen i Keglespil. — b) kúla: Kugler og Krud.

Kuglebane braut hnattar eða kúlu.

Kugleblomst (sjaldh.), hnöttótt blóm.

Kugleblý kúlnablý.

Kuglebøsse kúlubissa; sjer í lagi = Riffel.

kugledannet, [sb. danne], hnöttóttur.

kuglefast sem stenzt kúlur: En k. Muur.

Kugleflade hnöttur utan (yfirborð hnattar).

Kugleflugt ferð á kúlu: Beregne Kugleflugtens Hastighed.

Kuglesod hnöttóttur fótur (t. a. m. undir skáp).

Kuglefoder kúlu-umvaf (svo að kúla fylli út í bissuhlaupið).

Kugleform hnattarlögun. — b) kúlnamót (til að steypa kúlur í).

kugleformet, [sb. forme], = kugledannet.

kuglefri sem kúlur vinna ekki á.

kuglehvælvet, [sb. hvælve], sem er með kringlóttu hvolfi.

Kuglehvælving kringlótt hvolf.

Kuglekammer kúlnaklefi (á skipi).

Kuglekiste kúlnakista.

Kuglekrands kúðalbringur sem kúlur eru lagðar í á þilfari.

Kugleladning kúluskot (í bissu).

Kuglelygte hnöttótt skriðbytta.

Kuglemaal áhald til að mæla með kúlur.

Kugleovn ofn sem fallbissukúlur eru heitar í.

Kugleplaster = Kuglefoder.

Kuglepose kúlnapoki, kúlnaskjóða.

Kugleprøver, ft. -e, sk., = Kuglemaal.

Kugleregn ógurleg kúlnaskothríð, kúlnadrifa.

Kugleriffel = Riffel.

Kuglerist kúlurist (rist sem kúlur eru heitar á).

kuglerund öldungis hnöttóttur.

Kuglesaar sár af kúlu.

Kugleskee, a) verkfæri til að ná kúlum úr holdi. — b) áhald til að bera glóandi kúlur á (kúluberi).

Kugleskud kúluskot, kúludrag.

Kuglesnit (í mælingafr.), hnattsneið.

Kuglespil eins konar leikur.

Kuglestøber sá sem steypir kúlur.

Kuglestøberi kúlusteypa (staður þar sem kúlur eru steyptar).

Kuglestøbning kúlusteypa (það að steypa kúlur).

Kugletang töng til að ná kúlum með út úr sárum.

Kugletrækker, ft. -e, sk., verkfæri a) til að draga kúlur með út úr sárum. — b) til að draga hleðsluna með út úr fallbissum.

Kuglevalg kúlnakosning.

Kuglevægt kúluþyngd.

***Kujon** (líka **Cujon**), ft. -er, kk., geit = raggeit, bleyðimaður.

***kujonere**, ás. 1, kúga, mokka.

***Kujonerie**, kl., heigulskapur, gunguskapur.

Kuk, sk., = Gjøg.

kukke (har), h. s. 1, (um gauk), kvaka: K. som en Gjøg kvaka sem gaukur.

Kul (líka ritað **Kuld**, nafn, [e. o. kull-r f. koll-r], (úrelt), kollur.

Kul, ft. eins, kl., [e. o. kul f. kol], kol: Svie K. svíða (brenna, Grágás, Nj.) kol. Brænde K. brenna (=svíða) kol; brenna kolum.

Kulaske kola-aska.

Kulax = Brandax.

kulblandet, [sb. blande], sem kol eru í (= saman við, innan um).

Kulbrud = Steenkulsbrud.

Kulbrænde = Kulved.

Kulbrænder, ft. -e, kk., = Kulsvier.

Kulbrænding kolbrenna (Kyrb.), kolgjörð (Vilk.).

Kulbækken glóðarker, eldker, eldberi.

Kuld sjá **Kul** (kollur).

Kuld, ft. eins, kl., öll þau börn sem getin eru í sama hjónabandi: To K. Børn. Børn af første K. börn með fyrri (fyrstu) konunni eða með fyrra (fyrsta) manninum. Lyse een i K. og Kjøn ættleiða (arfleiða) e-n (sem er barn manns). — b) hópur sem er borinn (gotinn, o. s. frv.) í einu: Et K. Grise. Grise af eet K.

Kuld [sb. kul], sjá **Kulde**.

Kuldamp kolagufa, kolareykur, kolasvæla.

Kulde (**Kuld** fornl.), án ft., sk, [kuldi], 1) eiginl., a) kuldi: Vandets K. — En stærk (streng, gjennemtrængende) K. mikill kuldi, herpingskuldi, gaddharka, nepja, næðingur, o. s. frv., (eptir því hvernig á stendur). — b) hrollur, kuldahrollur: Faae Kulden efter Heden. — c) kalda, beinverkir, eða þvíuml.: Være fuld af K. i Kroppen. — 2) óeiginl., a) fáleikar, fæð: Modtage een med K. taka e-m fálega. — b) það að manni bregður ekki, stilling: Med K. gik han Dødsfaren imode.

Kuldegrad kuldi = það hversu kalt er: Under denne K. (í þessum kulda = þegar svona er kalt) fryser Qvægsølvet.

Kuldegysen = Kuldegysning.

Kuldegysning hrollur, köldufiog.

kuldet (líka ritað **kullet**), ft. **kuldede**, a., [kollótt-r], a) kollóttur: En k. Ko. Orðskv.: Det er vel, at Stakke fik ikke Hale og k. Ko Horn guð gerði vel, að hann gaf ekki eiknum (ægum) uxa horn. — b) sköllóttur. — c) snubbóttur á að sjá: En k. (þ. e. stöpullaus) Kirke. Et k. Taarn turu sem engin stöng er upp af, eða þvíuml.

Kuldfriskning, sk., (í Norv.), vaxanda frost og blotar á milli.

kuldfrossen, [sb. fryse], = forfrossen.

kuldkaste, a) eiginl., steypa e-u, umturna e-u. — b) óeiginl., ónýta, (sb. bakferla, hrinda e-u): K. et Testament. K. en Plan.

Kuldkastning, sk., það að **kuldkaste**.

kuldlyse, ás., = lyse i Kuld og Kjøn (sb. **Kuld** a).

Kuldlysning, sk., það að **kuldlyse**.

Kuldrager, kk., sá sem ber kol (t. a. m. þegar verið er að ferma skip eða afferma).

Kuldrift notkun steinkolanáma.

kuldseile, a) h. s., sigla sig í kaf: Han havde nær kuldseilet. — b) sjaldh., ás., sigla skip í kaf: K. et Skib.

Kuldseiling, sk., það að **kuldseile**.

kuldskjær, ft. -e, e., [skjær annaðhvort = skær, eða af skjarr], kulvís, hjartkæll.

Kuldskjærhed, án ft., sk., kulvísi.

kuldslaae, ás., taka úr e-n kaldakulið: Kuldslagen (ylnuð) Melk.

Kuldsot (sjaldh.), veikindi sem koma til af kulda.

kuldsveden, [sb. svide], kalinn (um jurtir): K. Sæd.

Kule, ft. -r, sk, gryfja: Grave (kaste) en K.

kule, ás. 1, (sjaldh.), götva, dysja, kasa.

Kule, sk., = Kuling.

kule (har), h. s. 1, hvessa, gusta: Det begynder at k. op (sb. rifa sig upp). En frisk, kulende Vind (sb. blásandi byr).

kulegrave sjá **kuulgrave**.

Kulegraver sá sem grefur gryfjur.

Kulemøg mykja sem geymd er í gryfjum.

Kuleveir rosaveður.

Kulfad málmílát sem brunnin kol eru lögð á.

Kulfløts steinkolaflö (í jörðu).

Kulfører sá sem flytur kol (á vagni).

Kulgang steinkolagöng (í jörðu; sb. **Gang** C, 2).

Kulgløder, ft., kolaglæður.

Kulgrube steinkolanámur.

Kulhandler, ft. -e, kk., kolasölumaður.

Kulhuus kolahús (sem kol eru geymd í).

Kulild kolaeldur.

Kuling, sk., kul (sb. fær hann fagrt kul af landinu), kylja, gustur: Vi fik en stærk K. það rak á fyrir okkur hvassviðri.

Kulk, sk., a) kok. — b) sopi, gúlsopi: Tage en god K.

kulke, s. 1, a) ás., svolgra, sloka: K. af Flasken. — b) h. s., um það hljóð sem verður þegar svolgrað er, eða þvíuml.

Kulkjelder kolakjallari.

Kulkube riðinn skrokkur (stokkur) á kolavagni.

Kulkurv vandlaupur sem kol eru borin í.

Kullag = Kulfløts, Kulgang.

Kuller, ft. eins, sk., ísa *gadus aeglefinus*.

Kuller, án ft., sk., eins konar hrossaveiki sem ýmist er með æði (den gale K.) eða með doða (den stille K.). Heitir Flyvekuller þegar hún kemur að með kippum, Solkuller þegar hún kemur til af of miklum sólarbita, o. s. frv.

kullersk, ft. -e, e., (um hest), sem hefur þá veiki er Danir kalla **Kuller**.

Kullerstald hesthús handa þeim hrossum er hafa **Kuller**.

kullet sjá **kuldet**.

Kulmand, a) = Kulsvier. — b) = Kulfører.

Kulmile kolaviðarhuðlungur.

Kulmine = Kulgang.

Kulmule, sk., (eins konar fiskur) *gadus carbonarius*.

kulmørk koldimmur.

Kulovn eins konar ofn.

Kulpande = Ildpande.

Kulpulver koladupt.

Kulrager, ft. -e, sk., skörungur til að skara með í kolum.

kulre, h. s. 1, (um hross), líta út fyrir að vera að fá þá veiki sem Danir kalla **Kuller**.

Kulskib kolaskip.

Kulskipper sá sem ræður fyrir kolaskipi.

Kulskriver sá sem hefur á hendi kolareikninga (t. s. m. í málmnám).

Kulslukker verkfæri til að slökkva með í kolum.

kulsort, [kolsvart-r], kolsvartur.

Kulsted kolagröf.

Kulsteg kjöt sem steikt er á kolaeldi.

Kulstift oddmjótt kol sem pentarar hafa.

Kulstof kolafrumefni.

***Kulstofgas** = Kulsyregas.

Kulstøv koladupt. — b) steinkolamylsna.

kulsuur sem kolsýra (**Kulsyre**) er í.

Kulsvier, ft. -e, kk., kolmaður.

Kulsvierhytte kolamannakofi.

Kulsvieri, kl., = Kulbrænding.

Kulsviertro hugsunarlaus trú.

Kulsyre kolsýra.

***Kulsyregas** kolsýra sem lopt.

kulsyret, [sb. syre], sem kolsýra er í.

Kulsæk kolapoki.

Kultorv kolatorg (þar sem kol eru seld).

Kultønde kolatunna.

Kulved, [kolvið-r], kolviður (Grágás).

Kulvogn kolavagn.

Kulværk steinkolanámur.

Kumme, ft. -r, sk., djúp skál, djúpur bolli. — b) kringlóttur stampur, einkum til að setja undir bunuvatn eða vatn úr vatnasug. Sb. Vandkam.

Kummen (líka ritað **Kommen**), án ft., sk., kúmen *carum carvi*.

Kummenbrændeviin kúmensbrennivín.

Kummenhave kúmensreitur.

Kummenskringle eins konar brauðhögld með kúmen ó.

Kummer, án ft., sk., hugar-angur, böl, sút, harmur, tregi, (sb. Græmmelse, Bedrøvelse, Sorg).

kummerblandet, [sb. blande], = sorgblandet: „K. Fryd".

kummerfri = sorgfri.

kummerfuld = sorgfuld.

kummerlig, a) ft. -e, o., aumur, aumlegur, bágur, vesall, vesaldar-: Et kummerligt Udkomme. — b) sem ao., aumlega, báglega: Nære sig k. eiga í basli (bágindum, volæði).

kummerløs = kummerfri.

kummerplaget, [sb. plage], mæddur.

kummersaaret, [sb. saare], sorgbitinn.

kun, ao., a) ekki nema, að eins, (einungis, alls): Han gjør det k. af Frygt hann gerir það af öngvu nema (öngvu öðru enn) ótta eða af eintómum ótta; honum gengur ekkert annað til, enn ótti. Jeg var der k. een Gang jeg hef ekki komið þar, nema einu sinni. Jeg eier k. (á ekki nema, á ekki meira enn, á alls) een Rigsdaler. Der blev k. een tilbage það varð ekki nema einn eptir. Han er k. sexten Aar ekki nema sextán vetra. Han tillod ham at gaae ud; men k. (en þó ekki nema) midt om Dagen. Det bliver k. værre deraf það gerir ekki annað, enn versna við það. — Naar k. det mindste rører sig óðara enn nokkur ögn bærist. — b) í efa eða ósk eða þvíumlíku: Jeg veed k. ikke (jeg veit ekki), om en saadan Rettighed er billig. — Dersom han k. ei bliver vred það vildi jeg, (að) hann yrði (nú) ekki reiður! — Jeg vil tillade det; k. at (jeg vil leyfa það; en þá má; eða jeg vil leyfa það, með því móti, að) Ingen saa misbruger denne Frihed. — c) í leyfi: Gaa k. foran (þjer er óhætt að fara á undan eða far þú á undan); han kommer nok efter. Lad ham k. komme (láttu hann koma eða honum er vel komið að koma), om han tør.

kund, e., [kunn-r], (úrelt), kunnur.

kundbar, ft. -e, e., alkunnugur: En k. Sag. Gjøre noget kundbart gera e-ð kunnugt, birta (auglýsn) e-ð.

Kundbarhed, án ft., sk., það að vera kundbar (sb. hámæli).

Kunde, ft. -r, kk., sá skiptavinur (kaupunautur) annars vem vanur er að kaupa að (hjá) honum: Han er een af mine Kunder.

kundgjøre, [kunngjöra, á ísl. skjali 1375], kunngjöra, sb. bekjendtgjøre, forkynde: K. noget for Folket lýsa e-u yfir.

Kundgjørelse, sk., birting, auglýsing.

Kundskab, ft. -er, sk., a) (úrelt), kunnleikar = kunningsskapur. — b) = Efterretning b: Bringe (give) K. om noget innn (greina, skýra) frá e-u. Indhente K. om noget grennslast eptir e-u. — c) vitneskja, kynning (t. a. m. gaf guð honum kynning sína nafns), kunnleiki (t. a. m. Glúmr ... kvað sèr á þessu engan kunnleika vera), fróðleikur, (sb. kunnátta, þekking): K. om en Ting vitneskja um e-ð, kynning e-s. K. i en Ting kynning e-s. En Mand af mange Kundskaber mikill fróðleiksmaður, margfróður maður. — d) vitnisburður: En Haandværksvends K. — e) (úrelt), njósn: Gaae paa K.

Kundskaber, ft. -e, kk., = Speider.

Kundskabsdrift fróðleiksfýsn.

Kundskabsfrugt fróðleiksávöxtur.

kundskabsgridsk sólginn í fróðleik.

Kundskabsmand (sjaldh.) = Speider.

kundskabsrig fróður, vel að sjer.

Kundskabsvæsen allt sem til fróðleiks heyrir.

kunne [kunna], kan [kann], kunde [kunna, kunni], kunnet [kunnat], b. s. (har), a) kunna = mega = geta: Jeg vil gaae saa langt jeg kan svo langt sem jeg get (kemst). At ville er eet, at k. et andet (sb margur segir: Ef jeg get). Den Steen, man ei kan løfte, maa man lade ligge það er bezt að sniða sjer stakk eptir vexti, (sb. reisa sjer burðarás um öxl). Hvad een ikke kan, det k. flere margar hendur vinna ljett verk. Han kunde have været her for længe siden hann gæti verið kominn (hefði getað komið) fyrir löngu. — Han kan være henved 40 Aar gammel hann er, á að gizka, um fertugt. — Saaledes kan en retskaffen Mand ikke handle slikt gerir enginn vandaður (alminnilegur) maður. Man kan ikke fordre meer af ham það verður ekki meira af honum heimtað, það er ekki meira af honum heimtandi. Det kan ingen forbyde mig það á enginn með að banna mjer það. Han kunde ikke andet hann komst ekki hjá því, hann gat ekki hliðrað sjer hjá því. — b) mega: Han kan gaae naar han vil. — Du kan troe mig (þú mátt trúa mjer til þess), han er ikke din Ven. — c) kunna, α) k. dandse kunna að dansa. K. godt ride kunna vel að ríða; sb. vera vel bestfær. — β) k. Græsk kunna grísku. K. noget udenad kunna e-ð utanbókar. Dette Barn kan meget for sin Alder veit mikið (er vel að sjer) á þeim aldri.

*Kuppel, ft. Kupler, sk., = Kuglehvælving, Hjelmtag.

kure, b. s. 1, [kúra?], kúra: Hønen kurer over sine Kyllinger. Sidde hjemme og k. hýrast heima.

Kure, kk., (úrelt), varðmaður.

Kurre, ft. -r, sk., snurða, gálma. — Der er kommet en K. paa Traaden imellem dem það er kominn í þá uppstyttingur.

kurre, b. s. 1, (sjaldh.), snurða, gálma: Traaden kurrer.

kurre (har), b. s. 1, (um dúfu), kvaka.

Kurren, sk., það að kurre: Duernes K. (dúfnakvak).

Kurv, ft. -e, sk., (karfa, þ. e) vandlaupur, tægja: Binde (flette) Kurve riða vandlaupa. — Give een Kurven hryggbrjóta e-n (þ. e. neita e-m). Faae Kurven vera hryggbrotinn, láta hryggbrjóta sig.

Kurvearbeide það sem riðið er úr tágum: Kurvearbeidet paa en Vogn.

Kurvebinder = Kurvemager.

Kurvebro brú úr limi (yfir díki eða mýrar).

Kurvefading vagnskrokkur riðinn úr tágum.

Kurveflaske flaska eða glas sem riðinn er vandlaupur utan um.

Kurvefletning það að riða vandlaupa.

Kurvefletter, ft. -e, kk., = Kurvemager.

Kurvehank handarhald á vandlaup.

Kurvekram sjer hvað smávegis sem riðið er úr tágum.

Kurvemaatte tágamotta.

Kurvemager, ft. -e, kk., sá sem riður vandlaupa.

Kurvepiil píll sem limarnar á eru góðar til að riða úr.

Kurveqvist tág sem höfð er í vandlaup eða þvíuml.

Kurveseng rúm riðið úr tágum (vandrúm).

Kurvesting eins konar saumur: Mærke Linned med K.

Kurvevogn vagn riðinn úr tágum (vandvagn).

Kurvevugge vagga (rugga) riðin úr tágum (vandvagga).

Kurvfuld, sk, fullur vandlaupur, full tægja: En K. Hø.

kuske, ás. 1, (í tali), hasta á (t. a. m. hund). Óeiginl. hafa e-n í skefjum.

Kutter, ft. -e, sk., eins konar herskúta.

Kutting, ft. -er, sk., kútur undir brennuvín.

kuulgrave (líka kulegrave) snúa um jarðveg svo að svörðurinn fúni.

Kuulgravning, sk., það að kuulgrave.

Kux, ft. -er, sk., partur af nám (námum).

kydsk, ft. -e, e., skirlífur, (sb. blufærdig).

Kydskhed, án ft., sk., skírlífi, hreinlífi (í orðinu hreinlífismark, 625; sb. Blufærdighed).

kyle, ás. 1, henda (þeyta) e-u: K. noget ud af Vinduet.

Kylling, ft. -er, sk., [kjúkling-r], hænuungi.

Kyllingebræt borð (fjöl) með holum sem hænuungum er gefið í.

Kyllingebuur hænuungahús.

Kyllingehøne (líka Kyllinghøne) hæna með ungum.

Kyllingemad það sem hænuungum er gefið.

Kyllingesorg smávandræði.

Kyllingetid sá tími árs þegar einkum er vant að koma upp hænuungum.

Kyllinghøne sjá Kyllingehøne.

Kynde, án ft., sk., [sb. kynni], (úrelt), a) kunnandi (kvk.) = kunnátta, fróðleikur. — b) kunnleikar = kunningsskapur.

kynde, ás. 2, [kynna], (úrelt), birta, lýsa e-u yfir.

Kyndelmisse, [kyndilmessa], kyndilmessa.

Kyndelmissefnude (í almúgatali), kyndilmessufrost.

Kynder, ft., ljettasótt.

kyndig, ft. -e, e., [e. a. kynnig-r t. kunnig-r; sb. kyndug-r], kænn við e-ð (sb. mjök kænn með orrostu), sem er vel að sjer, (sb. kunnugur e-u): Være k. i en Videnskab. — b) (sjaldh.), alkunnugur: En k. Sag.

Kyndighed, sk., það að vera kyndig a (kunnátta, skynbragð, fróðleikur).

Kynding, ft. -e, kk., [sb. kunningi], (forul.), = bekjendt II.

Kype, ft. -r, sk., stór litunarketill.

Kyper, ft. -e, kk., = Viinkyper.

*Kyrads, ft. Kyradser, (líka Kyrads, ft. Kyrasser), sk, bolhlíf úr járni eða leðri, (sb. spangabrynja).

Kyras sjá Kyrads.

*Kyrasseer, ft. Kyrasserer, kk., riddari sem hefur Kyrads.

*Kyrasseerhest hestur þess konar riddara.

*Kyrasserer, ft. -e, kk., = Kyrasseer.

Kys, ft. eins, kl., koss: Byde (give) een et K.

Kyse, ft. -r, sk., eins konar kvennhattur.

kyse, kos (líka kysede, kyste), kyset, ás., fæla, hræða, (sb. skjóta e-m skelk í bringu): K. Tyve bort. K. een fra noget.

kysse, ás. 1, [kyssa], kyssa, (sb. minnast við, hverfa til e-s): K. een paa Munden. Han kyssede hendes Haand kyssti á höndina á henni. — kysses kyssast.

kyssekjær = kysselysten.

Kysseleg kossaleikur (eins konar Selskabsleg).

Kysselyst löngun til að kyssa.

kysselysten gefinn fyrir kossa.

Kyssen, án ft., sk., það að kysse (kossagangur, kossaflenns).

kyssesyg ólmur í koss.

Kyst, ft. -er, sk., strönd, (sb. strindi í skáldskap): Seile langs med Kysterne.

Kystbaad smáskip sem látið er ganga með landi fram.

Kystbefalingsmand foringi fyrir landvarnarliði (við sjó).

Kystfarer skip sem vant er að ganga með landi fram. — b) skip sem fer til Gínen (í suðurálfu).

Kystfart skipaferðir með landi fram.

Kystfiskeri fiskiveiðar skammt undan landi.

Kystflod stutt á sem rennur í sjó.

Kysthandel verzlun á sjóarströnd.

Kystladning farmur sem fluttur er með landi fram.

Kystland strandmikið land, land sem liggur við sjó.

*Kystmilits = Kystværn b.

Kystseilads = Kystfart.

Kyststad borg við sjó, (sb. sæborg, Fms. XI, 75).

Kyststrækning partur strandar.

Kysttog ferð með landi fram.

Kystvagt = Strandvagt.

Kystvogter strandvörður.

Kystværn allt sem til strandvarnar (landvarnar við sjó) heyrir: Sætte Kystværnet i god Stand. — b) landvarnarlið (við sjó), strandvarnarlið: Anføre Kystværnet.

kælve, h. s. 1, [kelfa], kelfa (Gþl. 504), bera (um kú): Koen har kælvet i Dag.

Kælvetid tal (kýr).

kæmme (líka ritað kjæmme), ás. 1, [kemba], kemba: K. sit Haar. K. Uld.

Kæmmekam lúsakambur.

Kæmmen, án ft., sk., það að kæmme (kembing).

Kæmmererer, ft. -e, kk, = Kæmner.

Kæmner, ft -e, kk., gjaldkyri, a) borgargjaldkyri, eða þvíuml.: Kjøbenhavns K. K. ved Øresunds Toldbod. — b) birðgjaldkyri.

Kæmnerembede gjaldkyraembætti (sh. Kæmner).

Kæmneri, ft. -er, kl., gjaldkyrastörf. — b) gjaldkyrabúð. — c) = Kæmnerregnskab.

Kæmnerkasse lekjufje sem gjaldkyri hefur undir höndum.

Kæmnerregnskab reikningur gjaldkyra.

Kæmning, ak., það að kæmme (kembing).

kæmpe (har), h. a. 1, stríða, berjast: K. for sit Fædreland. — Óeiginl.: K. imod Fordom. — b) sem áa.: K. en Kamp eiga orustu, heyja strið, eða þvíuml.

Kæmpe (líka ritað Kjæmpe), ft. -r, kk., [kempa], a) hermaður, kempa, kappi, garpur. — b) tröll að vexti, risi, (sh. bergrisi), jötun, (sh. beljaki, raumur).

Kæmpeart það að vera tröllaukinn.

Kæmpebillede = Colos, (sh. beljaki, raumur).

Kæmpedysse haugur fornmanna.

Kæmpefod fótur á (eða sem er eins og fótur á) risa.

Kæmpefolk breystiþjóð, (sh. kappaval).

Kæmpegang (sjaldh.), afreksverk, hreystiverk, frægðarverk.

Kæmpegrav = Kæmpedysse.

Kæmpehaand hönd á (eða sem er eins og hönd á) risa.

Kæmpehøi haugur fornmanna.

kæmpehøi afar hár, feikilega hár.

Kæmpehøide fjaska hæð (á manni).

Kæmpekraft tröllastyrkur (Fas. II, 151; sh. ásmegin), geysi burðir.

Kæmpekrop voðalega stór kroppur.

Kæmpeland kappaland.

Kæmpelav líki og kappatala (Fms. III, 157; sh. kappaval).

kæmpeliig = kæmpemæssig.

Kæmpemod hugprýði, hjartaprýði.

Kæmpemuur múrveggur sem menn segja að risar hafi gert.

kæmpemæssig, ft. -e, e., risalegur (Al.), stórkostlegur, stórvaxinn, feikna stór.

Kæmpeold kappaöld. — b) jötnaöld.

Kæmper, ft. -e, kk., (sjaldh.), bardagamaður, vígmaður (677), kappi.

Kæmpesal kappasalur.

Kæmpesang kappakvæði.

Kæmpesind kappageð, hugur kappa.

Kæmpeskare kappalið, kappaval (Fms. II, 315).

Kæmpeskridt feikna langt stig, (sh. stdrstígur, stika stórum, skálma). — Óeiginl., stórkostlegar framfarir: Gjøre K. i noget.

Kæmpeslag stórefils-högg, (sh. bylminga-, rokna-, griðar-): Slaae K.

Kæmpeslægt kappaætt. — b) risakyn (Stjórn), risaætt (Isil.).

Kæmpestamme = Kæmpeslægt, (sh. risafólk, Fas. II, 384).

Kæmpestene, ft., stórir einstakir steinar (björg) í ekru eða haga.

Kæmpestrid viðureign kappa. — b) ófriður með jötnum.

Kæmpestyrke = Kæmpekraft.

kæmpestærk rammur að afli, fulefldur, sem er mesta heljarmenni (til burða), (sh. tröllaukinn, Korm. 242).

Kæmpestorrelse risavöxtur (Stjórn).

Kæmpestøtte tröllalíkan.

Kæmpesundhed heiðinna manna heilsa.

Kæmpesværd sverð sem fáum er vopnhæft.

Kæmpetid = Kæmpeold.

Kæmpeviis kappasiður: Paa K. (að kappasið, að hreystisið).

Kæmpevise danskt fornkvæði.

Kæmpevælde reginafl.

Kæmpeværk mesta afreksverk.

Kæmpeæt = Kæmpeslægt.

kæntre, h. a. 1, (í farmannatali) ≐ kantre.

Kær (líka ritað Kjær), ft. eins, kl., [ker], lítil tjörn, (sh. stararker), vilpa, fen.

Kærager akurland sem tjörn (tjarnir) eru í eða við.

Kærand (eins konar önd) *anas palustris*.

Kærblomst mýrablóm, tjarnablóm.

Kærdynd leðja (for) í tjörnum eða mýrum.

kære (har), h. a. 1, [kæra], (úrelt), kæra.

Kæremaal kæra (Stjórn), kærsla (Stjórn).

Kærgræs = Mosegræs.

Kærjord = Mosejord.

Kærlod, ft. -der, mýrarpelli.

Kærre (líka ritað Kjærre), ft. -r, ak., [kerra], = Karre.

Kærsiv sef.

Kærstrækning mýri.

Kærv (eða Kærve), sk., skora.

Kærve sjá Kærv.

Køgemester soðgreifi.

køl, ft. -e, e., [kœll í hjartkæll], (sjaldh.) = kølig.

Køle, án ft., ak, [kœla], kul, vindblær.

køle, áa. 1, [kœla], kæla: K. en Viin. — Kølende Drik = Køledrik, Svaledrik. — b) óeiginl.: K. sin Vrede (Harme) eða k. sit Sind svala geði sínu; mýkja skap sitt.

Køledrik = Svaledrik.

Kølefad sár (ker) til að láta e-ð kólna í.

Kølekar ker (ílát) til að láta e-ð kólna í.

Kølemiddel lækning til að tempra með óigu í blóðinu.

Kølepande grunnur ketill til að láta e-ð kólna í.

Køleplaster plástur til að tempra með óigu í blóðinu (temprunarplástur).

Kølesalve áburður til að tempra með óigu í blóðinu.

Kølestok grunnt ílát í ölgjörðarhúsum til að láta e-ð kólna í.

Kølesvaber eins konar þyrill til að stökkva vatni með á heitar fallbissur.

Køletrug nór, nóstokkur, herzlustokkur.

Køletønde = Svaletønde.

Kølevand vatn sem e-ð er kælt í, einkum herzluvatn.

kølig, ft. -e, e., svalur, andkaldur.

Kølighed, án ft., ak., það að vera kølig: Luftens K.

Køling, ak., a) kæling. — b) það að vera svalur eða andkaldur. — c) kul, vindblær.

1. Kølle, ft. -r, ak., [kylfa], kylfa, klumba (Fms. XI, 129), klubba (Fsk.). — b) lær af ætri skepnu.

2. Kølle, ft. -r, ak., [kylna], kylna.

Køllebeen viðbeinið.

Køllebjørn = Bjørn B.

køllebrændt, [sh. brænde], (um malt), of brennt á kylnu.

køllebannet, [sh. banne], sem er eins og kylfa í lögun.

Køllebrager sá sem hefur kylfu að vopni (kylfumaður).

Kølledør kylnudyr.

Køllefjæl kylnufjöl (götótt fjöl sem kornið er breitt á á kylnu).

Kølleflager, ft., tágafleki eða málmþynna sem korn er breitt á á kylnu.

Køllehoved kylfa þar sem hún er digrust.

Køllehug kylfuhögg (Fms. XI, 144).

Kølleild kylnueldur (Gþl.).

Køllemalt kylnumalt (malt sem þurrkað er á kylnu).

Køllert, ft. -er, ak., ermalaus leðurbrynja (panzari?).

Køllerør kylnupípa.

Kølleskaft kylfa þar sem hún er mjóst.

Kølleslag = Køllehug.

Køllesvamp (eins konar sveppur) *clavaria*.

kølletørret, [sh. tørre], þurrkaður á kylnu (kylnuþurrkaður — að sínu leyti eins og sakubakaður).

kølne, a. 1, a) h. a. (er), kólna. — b) sem áa., (kæla), að því leyti sem kølnes er haft í sömu merk. og k.

Kønrog klorok.

Køter, ft. -e, ak., = Bondehund. — b) durtur, furtur.

L.

L, tólfti stafur í stafrofinu, kallaður El, hefur sama atkvæði og l á ísl.; ll lætur eins og ll í milla (á upphlut; eða í hinu útlenzka orði pilla), en ekki eins og ll í öðrum orðum. — Danir hafa opt tvöfalt l, þar sem vjer höfum einfalt, (sh. skulle og skulu); sömuleiðis ll, þar sem vjer höfum lj, (sh. ville og vilja). — Hið íslenzka ll hefur víða orðið að ld á d. (eins og á ísl. í öldungis f. öllungis), t. a. m. i falde, spilde. — Um tómt. l f. hl sh. greinina um H.

Laad (líka ritað Lod, án ft., kl., [loð í loðkápa], a) um ýmsa konar ull. — b) loðna, hiungur.

laadden, ft. laadne, (líka ritað lodden, ft. lodne), e., [loðin-n], loðinn.

Laaddenhed, án ft., ak., það að vera loðinn, loðna.

laadhaget, ft. -hagede, e., sem hálfsprottið er grön. Sh. dunhaget.

Laag, ft. eins, kl., [lok], lok; hlemmur.

Laagbænk = Kistebænk.

Laage, ft. -r, ak., [loka], lúka, lúkugat; smádyr.

Laagkande kanna með lokl.

laaglos, [loklaus-s], loklaus.

Laan, ft. eins, kl., [lán], lán: Slutte (aabne) et L. (fá sjer peninga til láns). — b) lánfje, lánsfje: Tilbagebetale et L.

laane, áa. 2, [lána], A) þar sem sá er gjörandi, er e-ð lætur af hendi, 1) um lán, a) lána e-m e-ð: L. paa Pant. — b) ljá e-m e-ð: Jeg laante ham min Overkjole. — 2) (í tali), ljá (fá) e-m e-ð = rjetta e-ð að e-m. — B) þar sem sá er gjörandi, er við e-u tekur, taka e-ð til láns, a) láta lána sjer e-ð: L. Penge. — b) láta ljá sjer e-ð: L. en Hest af een.

Laanebank fjárhirzla þar sem menn geta fengið peninga til láns.

Laanegods lánfje, lánsfje.

Laanehuus hús þar sem menn geta fengið peninga til láns (hjástuðarhús).

Laanekorn korn sem maður hefur fengið að láni (lánkorn).

Laaner, ft. -e, kk., = Laantager.

Laanesum það fje að uppboðinu til sem manni hefur verið lánað.

Laanesætning það sem tekið er e-u til sönnunar og sjálft er sannað á öðrum stað.

laanløs = gjeldfri.

Laantager, ft. -e, kk., sá sem e-ð er lánað eða ljeð.

Laar, ft. eins, kl., [e. s. lár f. lær, líkt og gjár f. gær], lær. — b) skálma. — 2) þjó (á ljá).

Laarbeen lærleggur.

Laarbov lær þar sem það er þykkvast.

Laarbrok, kl., eins konar kviðslit (*hernia cruralis*).

Laarbrud, kl., lærbrot.

Laaring, ft. -er, sk., bunga aptarlega og neðarlega á hafskipi.

Laaringsfartøi bátur sem festur er aptarlega og neðarlega utan á hafskipi.

Laarkrig lærkriki, smáþarmar, nári.

Laarstykke lærstykki = lær.

laarstærk lærasterkur.

laartyk digur sem manns-lær.

Laas, ft. **Laase**, sk, [lás-s], lás, 1) sem e-u er læst með; skrá: Lukke i L. læsa. Slaae Døren i L. skella hurðinni í lás. Døren er i L. húsið er í lási (sb. Fms III, 67), dyrnar eru í lási (sb. Fms. III, 67), dyrnar eru læstar, burðin er læst (619). Det er under L. og Lukke það er læst niður. — b) (úrelt), óeiginl., skuldadómur og aðför. — 2) á bissu.

Laasblik (líka **Laaseblik**) skráarfóður

Laasbue (líka **Laasebue**) lásbogi (forn).

laase, s. 1, [e. o. lása f. læsa], a) ás., læsa e-u: L. en Dør læsa hurðu (dyrum, húsi). L. noget i læsa e-u aptur. L. noget op ljúka e-u upp. — b) h. s.: L. for noget læsa e-u.

Laaseblik sjá **Laasblik**.

Laasebue sjá **Laasbue**.

Laasegang sjá **Laasgang**.

Laaseknude sjá **Laasknude**.

Laasepung budda með læsingu.

Laaseskrue skrúfa sem höfð er við skrár eða láss.

Laasesmed lásasmiður, skráasmiður (B. H., P. þ.).

Laasesøm lítill nagli til að negla með skrár.

Laasfjæder fjöður (í skrá eða lási).

Laasgang (líka **Laasegang**) mein (í skrá eða lási).

Laasgænge = **Laasgang**.

Laashane bógur (á bissu).

Laasknude (líka **Laaseknude**) eins konar rembihnútur.

Laastrykker, sk., hurðarsnerill.

Lab, ft. -ber, sk., [sb. lapp = löpp], hrammur.

labe, ás. 1, [sb. lap- í lepja], lepja: Katten laber Melk.

Laben, án ft., sk., það að **labe**.

laber, e., (haft um vind á sjó), hægur: En l. Kuling.

*__labial__, ft. -e, e., eða **Labial-**, sem fremri liður í samsettu orði, vara- (af vör), t. a. m. **Labialbogstav** varastafur.

*__Laboratorium__, ft. **Laboratorier**, kl., starfhús (einkum þeirra sem bræða e-ð, skilja sundur frumefni, búa til lækulsdóma eða það sem til flugelda heyrir).

*__laborere__, h. s. 1, þjást af e-u, (sb. e-ð gengur að e-m).

labsalve (skiparaorð), ríða þunnri tjöru á (skip).

*__Labyrinth__, ft. -er, sk., völundarhús. — Óeiginl., villustigur, (villuglapstigur). — Sb. **Vildgang**.

*__labyrinthisk__, ft. -e, e., = **vildsom**.

*__Lacune__, ft. -r, sk., eyða í bók.

lad, ft. -e, e., [lat-r], latur: Lægge sig paa den lade Side halla sjer á hægra eyrað.

Lad, ft. eins, kl, [hlað], líkt og bekkur, stalli, pallur, o. s. frv., (sb. **Dreielad**, **Tøndelad**, **Savelad**): Lægge Tønder paa L. (hefja tunnur á stall). — b) hlaði, buðlungur: Lægge Tømmer (Bræder) i L. — c) (fornl), gullhlað: Slaae (væve) Guld i L.

Lade, ft. -r, sk., [hlaða], hlaða, (sb. heytópt): Kornet fylder mere i Aar i Laden, end i Skjeppen (er ekki eins kornmikið og það er strámikið, er lítið annað enn strá). — b) búð; sb. **Boglade**. — c) stokkur; sb. **Farvelade**, **Skriverlade**.

lade, ás. 1, [hlaða], a) hlaða = ferma: L. et Skib. — b) hlaða (bissu): L. en Bøsse (Kanon). L. blindt hlaða bissu með tómu púðri. L. skarpt hlaða bissu og láta í hana kúlu. — c) l. (fylla) en Luftpompe. — d) hleypa rafmagni í (rafvjel).

lade [láta], **lod** [lèt; sb. **holdt** og hèlt], **ladet** [látit] og (í tali) **ladt**, I) ás., A) með nb., 1) láta = lofa e-m eða e-u nð, α) þar sem til er tekinn gjör. þeirrar sagnar, er, í nb., fylgir sögninni **lade**: Lad ham komme ind láttu hann (lofaðu honum að) koma inn, hleyptu honum inn. — L. (láta) Døren staae aaben. L. noget beroe slá e-u á frest; láta e-ð sitja við þetta. L. noget fare sleppa e-u, láta e-ð falla niður. L. noget ligge láta e-ð vera kyrrt þar sem það liggur. L. noget være geyma e-ð. — β) þar sem sá gjör. er ekki til tekinn, og sumir setja (af misskilningi) í þolmynd þá sögn, er í nb. stendur: Lad dig dog overtale láttu til leiðast! L. sig overtyde láta færa sjer heim sanninn. L. sig besnakke; sb. **besnakke**. L. sig bruge (láta hafa sig) til noget. L. sig nøie med gera sig ánægðan með, sætta sig við. L. sig falde láta fallast; (sb. einnig láta í ddm nefnast, láta eigi letjast; láta hallast eptir e-u). — Grenen vil ikke l. sig bøie verður ekki beygð. Det lader sig ikke gjøre það er ekki vinnandi vegur, það er ógjörningur. Det lader sig høre það er ekki sem ósennilegast. Derom lod sig meget sige það má margt um það segja (sb. það er margt í mörgu). — 2) líkt og: valda því að e-ð sje gert, a) láta (e-n) gjöra e-ð, α) þar sem til er tekinn gjör. þeirrar sagnar, er, í nb., fylgir sögninni **lade**: L. een lære noget láta e-n nema e-ð. L. een vide noget gera e-m skeyti (sb. vísbending) um e-ð (sb. skjóta e-u að e-m). — L. sig mærke med noget láta á e-u bera; sb. það var á honum að heyra. L. sig forlyde med noget; sb. **forlyde** b. — β) þar sem sá gjör. er ekki til tekinn, og sumir setja (af misskilningi) í þolmynd þá sögn, er í nb. stendur: L. bygge et Skib eða l. et Skib bygge láta gjöra (smíða) skip. L. een hente láta sækja e-n. L. een sætte i Fængsel láta setja e-n (kasta e-m) í dýflissu. L. sig see láta sjá sig, sýna sig. L. sig høre syngja (eða leika á hljóðfæri) fyrir alþýðu (á mannfundum). — Han lod see (hann sýndi, eða þvíuml.), at han ikke var bange. — b) = láta í öðrum eins orðatiltækjum og látum oss halda burt hjeðan! sem eru löguð eptir dönsku: Lad os nu gaae förum nú. Lad os først see (vitum fyrst, reynum fyrst), om vi kunne naae ham. Lad hver beholde sit það er bezt að hver hafi sitt, eða þvíuml. Lader os alle som een modsætte os Fjenden (veitum nú allir sem drengilegasta vörn, hver með öðrum). — B) án nb., a) (úrelt), l. en Aare láta e-m blóð (Fms. VII, 269), taka blóð. — b) l. een løs láta e-n lausan. — L. een i Stikken fyrirláta e-n, svíkja e-n, bregðast e-m, eða þvíuml. — L. (sb. láta hann — þ. e. sauðinn = fjeð — á gras, Sljórn) Hesten til Hoppen (sb. hleypa til, leiða undir). — L. Toiet ned = afbidsle. Han lod intet tilbage skildi ekkert eptir. L. noget efter sig láta (skilja) e-ð eptir; eiga e-ð eptir sig. L. ude = udelade. Koen vil ikke l. Melken (eða tómt l.) ned kýrin selur ekki. — c) láta e-n hafa (fá) e-ð: Han lod mig det for mit første Bud. — d) man maa l. ham (það má hann eiga), at han er en duelig Arbeider. — e) l. sit Liv láta líf sitt. — f) láta (í þessum orðum: ek hefi margt þat gert, sem ek skyldi látið hafa, margt þat látið, sem ek skyldi gert hafa, 671 B): Det er ikke nok at l. det Onde; man maa ogsaa gjøre det Gode. — II) sem h. s., a) lad være vertu kyr! Han lod strax være hætti óðara (undir eins). Lad være (gerum nú svo), at o. s. frv. — b) l. af láta af, hætta: „De lode af at bygge Staden" (sb. láta af at þjóna konungum, Eg. 16), þeir ljetu af borgarsmíðinni. „L. af fra Synden" láta af syndum, (sb. láta af kenningu þessi, 623). — c) láta (í orðatiltæk.: láta vel — eða þvíuml. — yfir e-u), α) (hálf-úrelt) l. vel (ilde) om noget láta vel (illa) yfir e-u, eða þvíuml. — β) l. haant om noget hæðast (háðast, skopast) að e-u, virða e-ð að vettugi, vilja ekki líta við e-u, eða þvíuml. L. ringe om noget gera lítið úr e-u, eða þvíuml. — d) láta sem e-ð sje: Han lod som han sov hann ljezt sofa. Han lader kun, som han var vred hann lætzt vera reiður = hann gerir sjer upp reiðina. Han lod, som intet var ljet ekki á sjer finna (sb. ljet sjer fátt um finnast), ljet sem ekki væri í orðið. L som man var hjemme gern sig heimnkominn. Han er ikke den, han lader hann er ekki allur þar sem hann er sjeður. — e) l. til eða tómt. l. líta út fyrir, α) l. til: Han lader til at være en duelig Arbeider (hann lítur út fyrir að vera o. s. frv.; það lítur svo út, að hann muni vera o. s. frv.). Vinteren lader til at blive streng (það lítur út fyrir harðan vetur). Det lader til at blive Krig það horfir til stríðs. Det lader til Regn (það lítur út fyrir regn, það lítur regnlega út). — β) l. tómt: Det lader (það lítur svo út), som han har forandret sin Mening. — Γ) sóma sjer: Det lader smukt (ilde, underlig) það fer vel (illa, kynlega) á því.

Ladebrev = **Connossement**.

ladebrændt, [sb. **brænde**], ornuð: L. Hø.

Ladefoged andvirkisstjóri.

Ladegaard hlaða og önnur úthýsi þegar það gerir allt saman garð sjer. — b) forðum, andvirkisgarður (sem heyrði til klaustra eða kastala o. s. frv.).

Ladegulv hlöðugólf, (sb. tóptargólf). — b) láfagólf.

Ladehuus hus sem haft er fyrir hlöðu.

Ladejern, [sb. **lade** I, B, a], = **Aarejern**.

Laden, án ft., sk., það að **lade** (láta), einkum I, B, f: Gjøren og L.

Ladepenge, ft., borgun fyrir að ferma skip.

Ladeplads farmtökustaður.

Ladeport hlöðudyr.

Lader, ft., (ótíðkanl. í et. **Lade**, og sjaldan haft í góðri merk.), [sb. lát- í læti], æði (sb. til æðis og æðis); limaburður, (sb. **Fagter**): Have underlige L.

Ladeskee verkfæri til að láta púður í fallbissu með þegar verið er að hlaða hana.

1. **Ladeskuffe** = **Ladeskee**.

2. **Ladeskuffe** (sjaldh.) = **Kornskuffe**, **Kornskovl**, **Huulskovl**.

Ladested staður þar sem skip eru fermd og affermd.

Ladestok þjappari (hlaðstokkur).

Ladetøi það sem haft er til að hlaða með fallbissu.

Ladhed, án ft., sk., leti, ómennska.

Ladning, ft. -er, sk., a) um skip, α) hleðsla (það að hlaða skip). — β) farmur, áhöfn: En L. Korn kornfarmur. Tage sin L. ind ferma skip sitt. — b) um bissu, hleðsla α) það að hlaða bissu): Kanonen sprang under Ladningen fallbissan rifnaði þegar verið var að hlaða hana. — β) = skot: Trække Ladningen ud af en Bøsse.

***Lady**, kvk., lafði (Skuggsjá).

Lag (líka ritað Lav), ft. eins, kl., [lag], a) lag (?) = fló (sb. var baugr Helga kastaðr, önnur fló af gulli eðk silfri ..., en önnur fló af moldu ok grjóti): Et L. Steen. Sildene ligge i L. i Tønden. — Sb. Bjerglag, Jordlag, Leerlag, Muldlag, Sandlag. — b) fallbissuröð — fallbissuraðir — öðrumegin á skipi; það að hleypa þeim af í einu: Give Fjenden det glatte L. — c) svið, bil, leyti, skeið, eða þvíuml., α) um stað: Hvor paa L. ligger Huset hvar ... á að gizka? — β) um tíð, leyti: Det er nu ved det L., at han pleier at komme. — γ) óeiginl.: Ja paa det L. þú áttir kollgátuna! (sagt í skopi). — d) der ligger ikke (eða intet) L. paa það ríður (stendur) ekki á neinu. Sb. Magt. — e) líka Laug, (sb. leggja lag sitt við e-n), samsæti: Være i godt L. Orðskv.: Lige Brødre gjør bedst L. kunnugir bítast (býtast?) bezt. — f) lag- = lög- (t. a. m. í lögráðandi, löghelmili).

Lagblad, [Lag- sb. laki], = Liglag.

lage, ás. 1, leggja e-ð í pækil: L. Sild.

Lage, án ft., sk., pækill: Lægge Agurker i L.

Lageballie pækilsstampur.

Lageflynder flyðra (lúða) sem fyrst er söltuð og síðan þurrkuð.

Lagekuller ísa sem fyrst er söltuð og síðan þurrkuð.

Lagen, ft. -er, kl., [sb. lak í línlak], línlak (finnst á íslenzkum skjölum fyrir 1400; sb. blæja, Eyrb. 264; sömul. rekkjuvoð, framb. rekkjóð): Et Lagen af to Breder. Egvende et L.

Laglæp, [Lag- sb. laki], = Liglag.

lagvits, ao., í lögum: Det ligger l.

Lagværge sjá Lavværge.

***Laird**, kk., (á Skotlandi), húsbóndi (landsdrottinn).

Lak, án ft., sk. og kl., a) kvoða (einkum úr skorkvikindinu *coccus lacca*) sem gljákvoða (Fernis) er gerð úr. — b) lakk.

***Lak**, ft. -s, sk., hundrað þúsundir (þegar talað er um Indverska peninga): En L. Rupier.

***Lakei**, ft. -er, kk., höfðingja-þjónn í einkennisfötum.

***lakere**, ás. 1, draga gljákvoðu (sb. Lak a) á.

***Lakerer**, ft. -e, kk., sá sem dregur gljákvoðu á.

***Lakering**, sk., það að lakere. — b) gljáskurm: Lakeringen er paa dette Sted afstødt.

***Lakfernis** gljákvoða (sb. Lak a).

lakke, ás. 1, bræða lakk yfir: L. en Flaske.

lakke, h. s. 1, líða, a) persónulaust: Det lakker mod Aften hallar út degi, líður á daginn. Det lakker mod Vinteren fer að líða undir vetrinn. Det lakker ad Enden sígur á seinni hlutann. — b) persónulega: Tiden lakker hen tíminn líður.

lakkeløs, [sb. lak-r], gallalaus, óspilltur.

Lakmos, án ft., sk., eins konar efni sem litað er blátt úr.

Lakmosfarve litur á e-u sem litað er úr Lakmos.

Lakrits, sk., (lakkrísjurt) *glycyrrhiza glabra*. — b) lakkrís.

Laktuk, án ft., sk., (eins konar jurtakyn) *lactuca*.

lalle (har), h. s. 1, [sb. lalla], hjala (um börn).

Lallen, án ft., sk., það að lalle (hjal): Barnets L.

lam, ft. -me, e., [lam-r eða lama, Grágás II, 286; sb. lam- í lemja], linur eða máttlaus e-rstaðar í líkamanum: L. paa Foden fótlama (B. II.). L. i Siden afllaus í annari hliðinni.

Lam, ft. eins, kl., [lamb; sb. Kam af kamb-r], lamb. — b) kið. — c) = Raalam.

***Lama**, sk., (eins konar dýr, í vesturheimi) *camelus lama*.

***Lamentation**, sk., harmatölur, barlómur, kvein, vol.

***lamentere**, h. s. 1, kveina, kvarta, vola, (sb. jarma), barma sjer, bera sig illa.

Lamhed, án ft., sk., það að vera lam.

lamme, s. 1, a) ás., draga mátt úr e-u: „L. Kræfterne“. — b) h. s., = halte.

lamme (har), h. s. 1, = læmme.

Lammebov lambsbógur.

Lammefjerding fjórðungur (fjórði partur) af lambsfalli.

Lammegrime eins konar múll er settur er (í stað keflis) á lömb svo þau geti ekki sogið.

Lammehave umgirtur lambhagi.

Lammehoved lambshöfuð; kjammi: Stegte Lammehoveder (steiktir kjammar).

Lammekjød lambskjöt; sauðakjöt.

Lammelaar apturfjórðungur af lambsfalli.

Lammeskind lambskinn, lambsgæra (Grágás).

Lammesnee snjór sem kemur á milli páska og hvítasunnu, (sb. kríujel).

Lammesteg lambskjötssteik.

Lammeuld ull af lömbum eða gemlingum.

Lampe, ft. -r, sk., [lampi], lampi (Björgv. býjarsk.); kola.

Lampeblus lampalog, koluljós.

Lampefyr, kl., viti með lampalogum (en ekki bálum).

Lampefyrfad lampaker (sem er haft eins og glóðarker).

Lampeild stórt lampalog: Varme noget ved L.

Lampelys = Lampeblus.

Lampeolie olía sem höfð er til ljósmatar.

Lampepudser, ft. -e, kk., lampavörður.

Lamperøgter = Lampepudser.

***Lampet**, ft. -ter, sk., eins konar lampi sem er festur á vegg.

Lampevæg kveikur í lampa.

***Lampret**, ft. -ter, sk., (eins konar fiskur) *lampreta*.

***Lancet**, ft. -ter, sk., = Aarejern, Ladejern.

Land, kl., [land], 1) án ft., a) land (sb. landa eða lagar, Al.), láð (sb. um láð og lög): Det faste L. meginland. Faae L. i Sigte sjá (eygja) land. Styre mod Landet stefna að landi. Gaae i L. ganga á land. Reise til Lands fara landveg. — b) land (t. a. m. í akurland): En Tønde L. svo mikið land sem einni korntunnu er sáð í, þ. e. víðast hvar fjórtán þúsundir danskra álna í hvert horn. — c) hjerað = sveit(ir): Elske Landet (kunna vel við sig — una sjer vel — utanborgar). Ligge paa Landet for sin Helbreds Skyld (vera utanborgar sjer til heilsubótar). — 2) eins í ft., stór reitur sem e-u er sáð í: Et L. med Erter (ertrareitur). Tre L. Asparges. — 3) með ft. -e, land (t. a. m. þegar talað er um Ísland, Norðymbraland, England, Danmörk, o. s. frv.; sb. þjóðland, ríki, hjerað): Rømme Landet flýja land, verða landflótta, vera gerður útlægur, (sb. fari ór landeign konungs várs). Disse Lande staae under een Konge. Fyen er et frugtbart L. (hjerað, Fms. XI, 43).

Landadel herramenn í hjeröðum (sveitum).

Landalmue almúgi í hjeröðum (sveitum).

***Landarmee** = Armee, Landhær, Landmagt a.

Landbeskrivelse landalýsing.

Landbo, kk., maður (einkum: bóndi) í hjeraði. — b) (fyrrum) = Fæstebonde.

Landboer, ft. -e, kk., = Landbo.

Landbolovgivning hjeraðsmannarjettur (Gþl. 264).

Landbonæring = Landnæring.

Landbosag hjeraðsmannamál.

Landbred (sjaldh.) = Strandbred.

landbrede breiða (hör) á jörð (í stað þess að leggja hann í bleyti).

Landbredning, sk., það að landbrede: Hørrens L.

Landbrug, kl., = Jordbrug.

landbrugelig = landgængs.

Landbygning hús í hjeraði.

Landbygningskonst húsagjörðarlist í hjeraði.

***Landcadet** landforingjaefni.

Landdag lögþingi.

Landdeel landspartur.

Landdrost (hjer um bil sama og) amtmaður.

Landdrot, [sb. landdrottinn = landsdrottinn], = Jorddrot.

Landdyr dýr sem á landi lifir.

lande, h. s. 1, lenda, leggja að landi, (sb. landfastur): Vi landede i Bugten.

***Landefabel** (sjaldh.), lygi sem gengur fjöllum hærra (staflaust); sb. þjóðlygi.

Landefeide ófriður innanlands.

Landefred friður í landi; landsfriður (Fms. VI, 284).

landegen sem í landi liggur: Landegne Sygdomme.

Landehjelp aukaskattar sem á eru lagðir í viðlögum.

Landeie landeign.

Landeiendom = Jordeiendom.

Landekjøb (líka Landkjøb) verðlag sem gengur í landi.

Landemode, kl., klerkastefna (í hverju biskupsdæmi; sb. synodus).

Landemærke landamerki, landamark (á ísl. skjali).

Landeplads = Landingssted.

Landeplage þjóðböl (sb. óáran).

Landeplager sá sem kvelur lönd og lýði.

Landeret landslög.

Landery það sem er þjóðræmt, þjóðkvittur.

Landeskat sjá Landskat b.

Landeskifte landaskipti a) = landsdeild. — b) = landamæri.

Landesorg þjóðharmur, þjóðtregi.

Landested = Landingssted.

Landesyge = Landsot.

Landesæd landssiður, landssiðir.

***Landetat** landhersreglstur.

Landevei þjóðvegur, þjóðleið, þjóðbraut, þjóðgata.

Landfarsot landfarsótt.

Landfarsyge = Landfarsot.

landfast áfastur við land: Denne Odde har i ældre Tider ikke været l.

Landfasthed, án ft., sk., það að vera áfastur við land.

landflygtig útlægur = landflótta, landflæmdur.

Landflygtighed, án ft., sk., útlegð = landsflótti (Fms. X, 403).
Landfoged landfóeti.
Landfolk, ft., hjeraðsmenn, sveitafólk.
Landfragt = Landforsel. — b) kaup fyrir vöruflutning landveg.
Landfugl landfugl.
Landforsel vöruflutningur landveg.
Landgang landganga: Fjendens (Krigsfolkets) L. Gjøre L. veita landgöngu.
Landgangssted staður þar sem veitt er landganga eða veita má landgöngu.
Landgilde landskuld.
Landgods = Jordegods.
Landgreve landgreifi.
Landgrevinde, ft. -r, kvk., landgreifafrú.
Landgrevskab landgreifadæmi.
Landgrændse landamæri. — b) takmörk á landi; gagnstætt: Søgrændse.
landgængs tíður um land allt.
Landhals = Isthmus.
Landhandel kaupferðir landveg. Gagnstætt: Søhandel.
landhellig heilagur um land allt, þjóðheilagur.
Landhuk annes, höfði.
Landhuus bús í hjeraði. — b) = Landsted.
Landhuusholdning sveitabúskapur.
Landhær landher (gagnstætt: skipalið).
Landhøide hæð á landi: En jævnt stigende L.
Landing, ft. -er, sk., það að lande (lending, landtaka).
Landingssted lending, landtaka, vör.
*Landinspecteur eins konar jarðaskiptingamaður.
Landjord þurt land: Dyr, som baade kunne leve i Vandet og paa Landjorden.
Landjunker sveitaherra (herramaður úr sveit).
Landkjende, kl., líkt og mið á landi: Tage L. af et Bjerg (Taarn).
Landkjending, sk., = Landkjende. — b) landsýn.
Landkjøb sjá Landekjøb.
Landkort landbrjef (brjef sem land er dregið upp á).
Landkrig stríð á landi.
Landkriger landhermaður.
landkyndig sem (þiggj.) er kunnugt um land. — b) þjóðkunnur, alkunnugur.
landlede, ao., landveg.
Landlevnet hjeraðshættir, sveitabragur.
landlig, ft. -e, e., sveitalegur, hjeraðslegur.
landlyse, ás., = landsforvise.
Landlysning, sk., = Landsforviisning.
Landlyst skemmtun í sveit.
Landlægd, kl., liðreiða (sem landlið er tekið úr).
landløbe, a) [løbe af hlaupa eða hleypa], h. s.: L. med et Skib sigla til brots (Eg. 405), sigla upp á land til brots (sb. Ísl. I, 192). — b) [løbe af hleypa], ás., = landsætte b.
Landløber, kk., landshornamaður, reikunarmaður.
Landløberske, ft. -r, kvk., sama um kvenumann ag Landløber um karlmann.
landløs ekki áfastur við land, sem er langt undan landi.
Landmaal jarðamál, vallarmál.
Landmaaler jarðamælandi.
Landmaaling jarðomæling.
Landmagt = Landhær. — b) ríki sem hefur meira landlið enn sjólið að tiltölu.

Landmand jarðyrkjumaður.
Landmarked markaður í hjeraði (í sveit eða þorpi).
*Landmilits = Landværn b.
Landmærke = Landkjende.
Landnæring sveitabúskapur: Fiskeri, der ikke skader Landnæringen.
Landpart landspartur, hluti lands.
Landprang (landprang), sveitamang.
Landpranger sveitamangari.
Landpynt = Landhuk.
Landregn rigning sem nær yfir mikinn hluta lands.
Landreise ferð landveg. — b) hjeraðsferð = ferð í hjerað (sveit).
Landret fylkislög. — b) fylkisdómur.
Landryg ás, (sb. jörfi), rindi.
Landsaat, ft. -ter, kk., [sb. Undersaat], landsmaður.
Landsbarn (sjaldb.), sá sem er borinn og barnfæddur í e-u landi.
Landsbrug, sk., landsháttur (Hist.), landssiður, landssiðir, landsskapur (forst).
Landsby = Bondeby (sb. Flekke).
landsbyagtig, ft. -e, o., þorparalegur (Al.), þorpkarlslegur (sb. Hkr.).
Landsbyfolk þorpfólk, (sb. þorpari, Fms. II, 48; þorpkarl, Fms. X, 372).
Landsbykald brauð í sveit (hjeraði — ekki í kaupstað).
Landsbykirke kirkja í þorpi eða sveit.
Landsbykost sveitafæði, þorparafæði.
Landsbylevnet lifernishættir í þorpi eða sveit, (sveitabragur).
Landsbypige stúlka úr þorpi eða sveit.
Landsbypræst prestur í þorpi; sveitaprestur.
Landsdommer (fyrrum), fylkisdómari (eins konar yfirdómari).
Landse, ft. -r, sk., lagvopn, kesja, bryntröll; burtstöng.
Landsedrager spjótaður hermaður (sb. Al.).
landsegen sem ekki tiðkast (finnst, eða þviuml.) nema í því landi; sb. landegen.
Landsegn landsálfa, hjerað (t. a. m. í orðinu: Galilealhérað).
Landsekamp vig með spjótum; spjótalög.
Landseod spjótsoddur.
Landsespids spjótsoddur.
Landsestød lag af spjóti (ft. spjótalög).
Landsfader faðir landsins (sb. faðir ok forstjóri, 655 XXXII; sb. Folkefader).
landsfaderlig, ft. -e, e., sem lýtur að föður landsins.
Landsforræder landráðamaður, (sb. drottinssviki): Han blev offentlig erklæret for en L.
Landsforræderi landráð, (sb. drottinssvik).
Landsforviisning, sk., það að landsforvise. — b) útlegð = landsflótti.
landsforvise gera e-n útlaga um land allt (sb. Hkr.; sb. einnig orðatiltækið: gera e-n útlaga fyrir endilangan Noreg), útlægja.
Landsfyrste = Landsherre.
Landsherlighed tignir (rjettindi) og forprisanir landshöfðingja (þ. e. stjórnenda).
Landsherre landsherra (sb. Stjórn þar sem talað er um Jósep á Egiptalondi), landshöfðingi (Fms. XI, 266).
Landshyldning það að land gengur undir konung.
Landshøihed yfirvald (Grett.; yfirdæmi ag yfirdómur, sb. Stjórn).
Landshøvding hjeraðskonungur (Hkr.; sb. landshöfðingi).

Landside sú hlið er til lands (eða frá sjó) veit. — b) gagnstætt: Fureside, α) sá partur af sáðlandi sem er þeimmegin við plóginn sem búið er að plægja, þ. e. óplægði parturinn. — β) vinstri hliðin á plógnum (af því búa snýr að því sem óplægt er).
Landskab, ft. -er, kl, [sb. landskap-r], hjerað, fylki. — b) landspláss (sb. Stjórn): Et eensformigt (smukt, malerisk, bjergigt) L. Optage (aftegne) et L.
Landskabsmaler landsplássapentari.
Landskabsmaleri pentað landspláss = skript af landsplássi.
Landskabsmalning landsplássapentun.
Landskabsmøde hjeraðsfundur, hjeraðsþing, fylkisþing.
Landskabsord mállýzkuorð.
Landskabsordbog mállýzkuorðabók.
Landskabstegning það að draga upp landspláss. — b) uppdráttur af landsplássi.
Landskat jarðeignaskattur. — b) (líka Landeskat) skattur sem er heimtaður af landi öllu.
Landskilpadde skelpadda sem við helst á þurru landi.
Landsknegt fótgöngumaður (Stjórn). — b) eins konar spil.
Landskyld landskuld.
Landsleie, sk., (úrelt), landsleiga (í orðinu Landsleigubólkr).
Landslov landslög, landsrjettur; landsbók (Björgv. bjarsk.). — b) lög sem ganga í e-n fylki eða (stór)hjeraði.
Landsmand landsmaður (sb. við landsmenn sína, 619), samlandi (Fms. II, 121), landi (Grágás).
Landsmandinde, ft. -r, kvk., sama um kvenumann ag Landsmand um karlmann.
Landsmandskab, kl, það að vera Landsmand (eða Landsmandinde) e-s. — b) fjelag af mönnum sem eru úr sama landi eða fylki eða hjeraði.
Landsmynt peningar sem ganga um land allt.
Landsnegl kuðungur sem ekki lifir nema á þurru.
*Landsoldat liðsmaður sem skyldur er til herþjónustu þegar hann er nógu gamall.
Landsot veikindi sem liggja (e-rstaðar) í landi.
Landsoverret landsyfirdómur.
Landspids oddi.
Landssaat, ft. -ter, kk., (í lögum) = Undersaat.
Landsskik = Landsbrug.
Landssprog tunga sem gengur í e-u landi eða um land allt.
Landstad borg upp í landi.
Landsted skemmtunargarður í sveit (hjeraði).
Landstigning, sk., (sjaldb.) = Landgang.
Landsting (fyrrum), fylkisþing (eins konar yfirdómur).
Landstingshører eins konar embættismaður sem átti að vera við þegar fylkisþing voru haldin (stundum = Landstingsskriver).
Landstingsskriver fylkisþingsskrifari; landþingskrifari (a. H.), landskrifari (B. H.).
Landstrimmel land-ræma.
Landstripper, ft. -e, kk., = Landløber.
Landstryger, ft. -e, kk., = Landløber.
Landstrækning land (landspartur; sb. hjerað, sveitir, a. s. frv.).
Landstrøg = Landstrækning.
Landstutteri smástóð (ekki höfuðstóð konungsins).
Landstyr (sjaldh.) = Landskat b.
Landsæde herragarður (í sveit).
Landsætning, sk., það að landsætte.

landsætte, ås., a) skjóta mönnum á land. — b) sigla skipi á land upp (sb. landløbe a): L. et Skib.

Landso = Indso.

Landsøvrighed yfirvald (í þeirri merk., sem nú tíðkast), landsstjórnarmaður.

Landtjeneste herþjónusta á landi.

Landtog herför (herferð) á landi.

Landtold tollur af varningi sem fluttur er landveg.

Landtoning = Fortoning.

Landtoug landfestar.

Landtunge skagi, nes. — b) = Isthmus.

Landvei landvegur: Det er fort hid paa Landveien flutt hingað landveg.

landveis, so., landveg.

Landviin innlenzkt vín.

Landvind landviðri (Fms.).

Landværn landvörn. — b) hinir eldri liðsmenn sem eru skyldir til herþjónustu þegar ófriður er (en ekki ella).

Landværnsmand hver sem er af þeim liðsmönnum er getið er um í greininni um Landværn b.

*Landværnsofficeer foringi þeirra liðsmanna sem getið er um í greininni um Landværn b.

Landvæsen búskapur í hjeraði, sveitsbúskapur.

lang, ft. -e, [lang-r], miðstig længere [sb. lengri], efsta stig længst [lengst-r], e., langur: Huset er tyve Alen langt tuttugu álnn á lengd. En l. Gade. — b) um tíð: Saa l. som Dagen er liðlangan daginn. Gjøre een Tiden l. vera e-m til leiðinda, o. s. frv. En l. Tale löng tala, langt erindi. — B) langt, sem ao., 1) langt, a) um stað: Jeg var endnu ikke kommen langt paa Veien. Langt bort (borte; frem, fremme; hen, henne; ind, inde). Længere (længst) bort, o. s. frv. Langt fra álengdar, tilsýndar, t. a. m. langt fra saae det ud som et Huus. — b) um tíð: Det var langt imellem Lynet og Skraldet. — Langt op ad Dagen (fram) undir hádegi. Langt ud paa Natten fram eptir allri nóttu. Langt tilbage löngu = fyrir löngu. Langt om længe loksins. — Han var langt henne i (kominn langt með) sin Tale. Han er kommen langt i (kominn vel á veg með) sit Arbeide. — c) óeiginl.: Det er langt fra at være min Mening fjarri fer, að o. s. frv. — 2) langtum, miklu, allt: Langt (miklu, langtum) smukkere. Langt and.t allt annað. Langt anderledes allt öðruvisi. Han er ham langt overlegen hinn kemst ekki í hálfkvisti við hann.

langagtig, ft. -e, e., í-langur: Have et langagtigt Ansigt vera langleitur (toginleitur).

langarmet, ft. -armede, e., handleggjalangur, langhentur (r. langhendur).

langbenet langfættur (Stjórn), hábeinóttur.

Langbiil eins konar tálguöxi.

Langbold knattleikur: Spille L.

Langbom = Langvogn.

Langbands eins konar dans.

Langdrag dráttur: Trække noget i L. draga e-ð. Lade noget komme i L. láta e-ð dragast. Gaae i L. dragast, (sb. dragast undan).

langdrægtig (sjaldh.) = seendrægtig.

Langdrægtighed, án ft., sk., (sjaldh.), = Seendrægtighed.

langdæks, so., = langskibs.

lange, s. 1, [langa], 1) h. s., ná í e-ð: Han kan ikke l. til Fadet. — 2) ás., a) ná í: Han kan ikke l. det nær ekki í það. — b) rjetta e-ð að e-m.

langfingret, ft. -fingrede, e., fingralangur, a) sem fingurnir á eru langir. — b) = hvinnskur, þjófgefinn.

langfodet, ft. -fodede, e., sem hefur langan skófót, o. s. frv., (sb. Fod A, 1).

Langfredag, [langafrjádag-r], föstudagurinn langi.

langsor (úrelt) = langvarig: Liden Lyst gjør tidt l. Skade sætar syndir verða að sárum bótum, (æ koma mein eptir munuð); opt kemur grátur eptir skellihlátur, (orðskv.).

langhaandet, ft. -haandede, e., langhentur (r. langhendur).

langhaaret hárprúður, o. s. frv.

langhaget, ft. -hagede, e., hökulangur, (sb. viðurnefnið haklangr).

langhalet, ft. -halede, e., rófulangur: Langhalede Aber.

Langhalm lengsti hálmurinn undan hveiti eða rúgi.

langhalmet, ft. -halmede, e., = langstraaet.

Langhalmsdukke vöndull af Langhalm.

Langhalmskam verkfæri til að hreinsa með hinn lengsta hálminn undan hveiti eða rúgi.

langhalset, ft. -halsede, e., langhálsaður, hálslangur.

Langhed, án ft., sk., langleiki (Stjórn).

Langhilde (sjaldh.) = Langdrag: Gaae i L. = gaae i Langdrag.

langhvælvet, [sb. hvælve], sem er með löngu hvolfi.

langhændet, ft. -hændede, e., = langhaandet.

Langhovl eins konar lokar.

Langjern plógristill (?).

Langkaal eins konar kálmeti.

Langkjole (í Norv.) = Slæbkjole.

langlaaret, ft. -laarede, e., læralangur.

langledes, þs. 1, hafa leiðindi af e-u: Han l. ved det honum leiðist það; sb. dauðleiðast og langvessil.

langledet, ft. -ledede, e., liðslangur.

langleds, so., að endilöngu.

Langleg = Langspil.

langlivet, ft. -livede, e., búklangur; (um föt) langur í mittið. — b) (sjaldh.), langlífur.

langmodig þolinmóður (677) = langlundarsamur, umburðarsamur.

Langmodighed, án ft., sk., þolinmæði = langlundargeð, umburðarlyndi.

Langmærker, ft., eins konar leiðarmörk (varnaðarmörk) á sjó.

langnæbbet (um fugl), langnefjaður.

langnæset, ft. -næsede, e., (um mann), langnefjaður, neflangur.

Langreb eins konar taug að binda hlass með.

Langreise = Langægt.

langrund sem er eins og sporaskja í lögun.

langs, 1) so., a) l. ad Stranden með sjónum. L. med Muren með múrveggnum. Egnen l. med Floden með (endilangri) ánni. Han krøb l. ned ad Muren klifraðist niður eptir múrnum. — b) paa l. að endilöngu. — 2) sem fs.: Han gik l. Stranden með sjónum.

Langsaling eins konar skipará.

Langsav langsög.

Langside langvegur. Gagnstætt: Bredside.

langskaftet langskeptur, sem er á háu skapti.

Langskib, [langskip], langskip.

langskibs, so., að (eptir) endilöngu skipi.

Langskrue skrúfan í spítara uppstandarasum á rokk.

langsluttet, [sb. slutte], langur (um hest; langstrokinn?).

langsom, ft. -me, e., seinlegur (um verk; sb. tafsamur): Et langsomt Arbeide. — b) seinn = seinn á sjer, seinvirkur, o. s. frv.: L. i Gjerning seinvirkur. L. til Vrede stilltur (seinn til reiði). — c) = langvarig, langsommelig. — d) langvesall, leiðinlegur. — 2) langsomt, so., seint: Det gaaer langsomt.

Langsomhed, án ft., sk., það að vera langsom (seinleiki, seinlæti, o. s. frv.).

langsommelig, ft. -e, e., langvinnur: Han har ikke været her i l. Tid ekki komið hjer langa lengi.

langspidset, ft. -spidsede, e., oddlangur, (sb. broddlangur).

Langspil langspil.

langstilket langleggjaður (um jurt).

Langsting eins konar gisinn saumur.

langstraaet, ft. -straaede, e., (um kornlegund), sem hefur langan hálm.

langstrakt, [sb. strække], mikill (mestur) á langveginn.

langstrækkende, [sb. strække], langstígur, sem leggur mikið undir sig.

langsynet, ft. -synede, e., fjærsýnn.

Langsø langalda.

langtavet, ft. -tavede, e., langur (um hör): L. Hør.

langtfra, so., hvergi nærri, ekki nándar nærri: Det er l. ikke min Mening það fer fjarri, að o. s. frv.

langtonet, ft. -tonede, e., (sem er) með seinni (langri) áherzlu: En l. Vocal. Et l. Ord.

langtravende, [sb. trave], (um hest), langstígur á brokki.

Langtrin stigfjöl (á rokk).

langtrukken, [sb. trække], sem miklar orðalengingar eru í: En l. Fortælling (Stiil).

Langtømme taumur (á eyk).

langvarig langvinnur, langælegur (forni), sem lengi stendur á eða yfir: En l. Krig (Sygdom).

Langvarighed, án ft., sk., það að vera langvarig.

langveis, so., a) langan veg, langar leiðir: Reise l. bort fara í langferð. — b) l. fra langt að.

Langvod eins konar net.

Langvogn það sem heldur saman framhjólum og apturhjólum undir vagni.

langvoxen, [sb. voxe], langiljulegur.

Langægt langleiði (sem maður er skyldur að aka).

Lanter, sk., (fyrrum), eins konar spil.

*Lanterne sjá Laterne.

Lap, ft. -per, sk., [lepp-r; sb. Læp], bót, pjatla: Sætte en L. paa noget leggja bót á e-ð, bæta e-ð. En L. Papir brjefsnepill, brjefsnudda, (sb. bleðill).

Lapland sá hluti Finnmerkur er til Svíþjóðar heyrir.

Lapning, ft. -er, sk., það að lappe.

lappe, ás. 1, [sb. leppa], bæta: L. en Kjole.

Lapper, ft., Finnar.

Lapperi, kl., stagl; bótaklasi. — óeiginl., hjegómi, e-ð sem ekkert er í varið.

Lappeskrædder skraddari sem lítið gerir annað enn bæta föt, (fatabætari, P. þ.).

Lappeværk klastur, stagl.

Laps, ft. Lapser, kk., spjátrungur, látsari, ofláti.

lapse, ás. 1, ekki haft nema í hinu hverndagslegs orðatiltæk. l. sig láta aflátnngslega, láta mikið yfir sjer, (spjátra sig); berast á, (státa).

Lapseri, kl., mikilmennska = látsaraskapur, látsaræði.

Lapsestreg látsarahnykkur.

lapset, ft. lapsede, e., látsaralegur, spjátrungslegur.

Lapsevæsen látsaræði, (sb. Lapseri).

Laring, n. -er, sk., (á sjó), gala er kamur snöggvast, (galugráð, P. Þ).

Larm, án ft., sk., hark, skark (Fms.), skarkali. — b) hávaði, háreysti: Gjøre en stor L. for ingen Ting (ærast út úr öngvu). — Slaae L. = slaae Alarm (sb. Alarm a).

Larmblæser, ft. -e, kk., (sjaldb.), sá sem blæs herblástur.

larme, h. s. 1, gera hark (háreysti, o. s. frv.; sb. støie, buldre). — b) = flamres.

Larmplads (sjaldb.) = Alarmplads.

Larve, ft. -r, sk., gríma; dulargerfi, dularkufl, dulklæði. — b) skarkvikindi í sinni fyrstu mynd (sem yrmlingur).

Las, n. Laser, sk., [sb. las i lasinn, laslegur], tötur, dula, flyksa: Klæderne hang i Laser paa ham hann var allur rifinn og táinn (tættur).

*lasciv, n. -e, e., = kaad e, vellystig, geil a.

laset, ft. lasede, a., rifinn og táinn (tættur): Hans Kjole er ganske l. allur í sundur. En l. Tigger.

laske, ás. 1., a) um eins konar saum. — b) skeyta — grópa — saman trje: En lasket Bjælke (Planke). — c) kappala.

lasket, ft. laskede, e., sem rær í spikinu, spikaður, (sb. stagaður), spikfeitur, akfeitur.

Last, n. -er, sk., [last i löstr], löstur, klækur: Laster findes blot hos Mennesker.

Last, án ft., sk., = Byrde b: Kraft og L. (afl og fyrirstaða í náttúruuni). — Være sig selv og andre til L. til armæðu. — Staae L. og Brast med een láta eitt yfir sig ganga. — b) farmur, skipsáhöfn. Þar af β) skipsholið sem farmurinn er í; sb. búlki. — c) last (af að lasta): Lægge een noget til L. lýta e-n fyrir e-ð, lá e-m e-ð. Orðskv.: Man faaer ofte Lov for lidt, og L. for halv mindre margur fær lof fyrir litið, og last fyrir ekki par.

lastbar, ft. -e, e., (sjaldb.), hæfur (góður) til áburðar eða til að flytja e-ð á.

Lastdrager sá sem hefur það starf að bera byrðar.

Lastdyr áburðarskepna, (sb. áburðarhestur).

laste, ás. 1, = lade (af hlaða) a: Skibet var lastet med Tømmer.

laste, ás. 1, [lasta], lasta, lýta, níðn: Det er en slet Kjøbmand, der laster sine egne Varer það er lakur kaupmaður, sem lastar sína vöru.

lastefuld, [lastafull-r], lastauðugur (farnt), dyggðasnauður: Et lastefuldt Menneske. Et lastefuldt Liv.

Lastefuldhed, sk., það að vera lastefuld (lestir og klækir).

Lastepenge, n., = Lastpenge.

Lasteskrift, kl., = Smædeskrift.

lastesyg lastsamur (í farnvisu; sb. dadlesyg).

Lastesyge það að vera lastsamur, (illkvittni; sb. Dadlesyge).

lastfri lastalaus, lastvar (í farnri merk.; sb. syndlaus).

Lastpenge, ft., gjald af skipafarmi eptir lestatali.

Lastport op á aptanverðu skipi til að koma timbri inn um.

Lastslib = Forselsskib.

lastværdig lastsamlegur (Stjórn), lastanlegur (655 XXXII).

Lastværdighed, án ft., sk., það að vera lastværdig.

*latent, ft. -e, e., (óeiginl.), fólginn, sem ekki ber á.

*Lateral-, sem fremri liður í samsettu orði, sem er til hliðar, t. a. m. Lateralarving, Lateralslægtning.

*Lateris (eiginl.: blaðsíðunnar), alls á blaðsíðunni.

*Laterne (líka Lanterne), n. -r, sk., = Lygte.

*Latin, kl. (og sk.), latína.

*Latiner, n. -e, kk., sá sem er vel (eða illa) að sjer í latínu, latínuklerkur.

*latinisere, h. s. 1, stæla eptir latínu (hvort sem það er með ásettu ráði eða óvart).

*Latinitet, sk., latína.

*latinsk, ft. -e, e., latínskur.

Latter, án n., sk., [látr f. hlátr], hlátur, (sb. fliss): Bare sig for L. stilla sig um að hlæja. Briste ud i L. hlæja upp úr. Slaae en høi L. op reka upp skellihlátur, skella upp yfir sig. Slaae noget hen i Latter hlæja að e-u = slá e-u upp í gaman, bregða á gaman. Blive til L. verða að hlátri (623) eða athlægi. Gjøre sig til L. gera sig að athlægi.

lattersuld hlátursfullur.

lattersærdig sem (þiggj.) liggur við að hlæja, sem ekki getur stillt sig um að hlæja.

latterlig, ft. -e, e., hlægilegur, hjákátlegur: En l. Gjenstand (Person).

Latterlighed, sk., a) án ft., það að vera latterlig. — b) með ft. -er, e-ð sem er hlægilegt eða hjákátlegt.

lattermild sem ætíð á bágt með að stilla sig um að hlæja, hláturmildur (farnt?).

Lattermildhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera lattermild.

*Latun, kl., [sb. látún], = Messingblik.

*Latverge, sk., eins konar lyf (úr jurtasafa).

*Laud, n. -er, kl., (f. *laudabilis*, lufleg-ur), góður vitnisburður (þegar manni hefur verið hlýtt yfir).

*Laudabilist, ft. -er, kk., sá sem hefur fengið góðan vitnisburð (Laud) þegar hanum hefur verið hlýtt yfir.

*Laudanum, kl., eins konar svefnlyf.

Laug, n. eins, kl., [lag], a) sjá Lag c. — b) samband (fjelag) iðnaðarmanna, iðnaðarfjelag.

Laug- (sb. Lav, Lag), [lög-], lög- (t. a. m. í lögþingi).

Laugdag (líka Lavdag) lágdagur (B. H.).

Laugmand (líka Lavmand) lögmaður.

Laugsartikler, ft., lög um iðnaðarfjelög.

Laugsbrev skírteini um að maður sje tekinn í iðnaðarfjelag.

Laugsbroder fjelagsmaður (annars í iðnaðarfjelagi).

Laugsbrug siður (tízka) í iðnaðarfjelagi.

Laugsbyrde þyngsli sem eru á e-u iðnaðarfjelagi.

Laugsforsamling það að forstjórar iðnaðarfjelaga hafa fund með sjer.

Laugsfrihed frelsi er e-u iðnaðarfjelagi er veitt. — b) það að þurfa ekki að vera í neinu iðnaðarfjelagi.

Laugsgilde gildi iðnaðarfjelags.

Laugshuus fundahús iðnaðarfjelags.

Laugsindretning það að iðnaðarfjelög tíðkast.

Laugsmester iðnaðarmeistari sem búið er að taka í iðnaðarfjelag.

Laugspenge, n., tillag til iðnaðarfjelags (frá þeim sem í fjelaginu eru).

Laugsrettighed rjettindi iðnaðarfjelags.

Laugssamling = Laugsforsamling.

Laugsslik = Laugsbrug.

Laugssvend iðnaðarfullnumi sem búið er að taka í iðnaðarfjelag.

Laugstvang ófrelsi sem fylgir því að höfð eru iðnaðarfjelög.

Laugting lögþingi.

Laugværge sjá Lavværge.

Laurbær lárviðarber og lauf. — b) (í samsettum orðum er Laurbær = sjálfur) lárviður(inn). — β) af því Rómverjar höfðu laufgaðs lárviðarkvisti til að krýna með skáld og sigurvegara o. s. frv., er þetta orð einnig = höfuðhringur þar af, og hann aptur = frami, frægð, ágæti, eða þvíuml.: Vinde sine første L. fá góðan orðstír í fyrsta sinni þegar maður er í bardaga.

Laurbærblad lárviðarlauf.

Laurbærgreen lárviðarkvísl.

Laurbærkrands (höfuð)hringur af lárviðarlaufi.

Laurbærkrone = Laurbærkrands.

Laurbærlund lárviðarlundur.

Laurbærlov lárviðarlauf.

Laurbærskov lárviðarskógur.

Laurbærtræ (lárviður) *laurus nobilis.*

Lauren, (með greininum, sk.; í skáldskap) lárviðurinn.

Lav sjá Lag.

Lav-, (sb. Laug-, Lag f), [lög-], lög-, (sb. laga-).

Lav, sk., (mosi á steinum og trjám) *lichen.*

lav, ft. -e, a., [lág-r], 1) eiginl., a) lágur: Hun er meget l. af Vært mjög lág vexti. Bordet er for lavt. — b) sem liggur lágt, láglendur: En l. Eng. En l. Beliggenhed það að liggja lágt, (sb. láglendi). — c) grunnur: Vandet er her saa lavt (er hjer svo grunnt), at Skibet ikke kan flyde. — 2) hálf-óeiginl., um hljóð, lágur: En l. Stemme. Tale i en l. Tone lágt, í hálfum hljóðum. — Einnig um söng: Lave Toner lágar nótur. — lavt sem ao.: Begynde en Melodie for lavt. — 3) óeiginl., a) lágur, α) um ætt eða stjett: Være af l. Herkomst af lágum stigum. Være ynbet af Høie og Lave. — β) um verð: Lave Priser lítið (gott) verð. Spille lave Spil spila lágt. — b) lítilmótlegur, ódrengilegur, o. s. frv.: Smaae og lave Sjæle; sb. ódrengur. En l Tænkemaade. L. Mistanke. L. Smiger. — c) um orðfæri, óbrotinn, óbreyttur, hverndagslegur, nuðvirðilegur: Et lavt Udtryk.

*Lava, án ft., sk., brunahraun.

Lavalder lágaldur.

*Lavastrom eldflóð (hraunleðjurennsli).

lavbyde = lovbyde.

lavbyde bjóða (e-ð) niður = bjóða (sb. byde 2, a) e-ð þeim sem gjöra það fyrir minnst verð.

Lavdag sjá Laugdag.

Lave, nafn, [lagi, þiggj. af lag], er ekki haft, nema í orðatiltækjunum 1) af L. úr lagi, (sb. aflaga, ráska e-u, hagga e-u): Det er reent kommet af L. er allt af göflum gengið. Han er reent af L. frá sjer, af göflum genginn, hálf-ringlaður, eða þvíuml., (sb. ráða sjer ekki t. a. m. fyrir kátínu). — 2) i L. a) í lagi: Nu er alt i L. — b) í lag: Bringe (fætte) noget i L. færa e-ð í lag. — β) lægge sig i L. for een fara að sitja fyrir e-m (D. L.).

lave, ás. 1, koma lagi á, eða þvíuml.: Det Arbeide har han lavet slet hann hefur gert það illa. Han har lavet det ilde for sig hann hefur búið illa í haginn fyrir sig. L.

en Seng til búa um rúm. L. sig til búa sig (þegar maður ætlar að fara eitthvað). Det laver sig til ondt Veir (það býr í honum illt veður). Det lavede sig (atviknðist) saa. — Sjer í lagi um matbúnað: Den Ret forstaaer hun ei at l. kann hún ekki að búa til. L. Mad matbún. — *β*) sem h. a.: L. til Barsel; sb. Barsel 2. — b) gera að e-u: Hjulmanden er ved at l. Vognen.

*Lavement, kl., það að setja e-m stólpípu.

*Lavendel, ft. Lavendler, sk., (eins konar ilmjurt) *lavandula spica.*

*Lavendelolie olía úr *lavandula spica.*

Lavepas, án ft., (sjaldh.), meðalhóf.

*lavere, h. s. 1, = krydse 1, b.

*Lavet, ft. -ter, sk., = Kanonblok.

Lavhed, án ft., ak., það að vera lav.

Lavhævd (líka Lovhævd) eins konar lögfesting (D. L.).

Lavindsfar maður af (á) Langalandi.

*Lavine, ft. -r, sk., snjóflóð.

Lavland láglendi.

lavlig, ft. -e, e., (sjaldh.), hæfur, hentugur.

Lavmand sjá Laugmand.

lavmælet, ft. -mælede, e., lágmæltur, lágtnlaður, lágraustnður.

Lavning, ft. -er, sk., lág = lægð (Nj. 62), dokk.

lavstammet, ft. -stammede, e., (um trje), sem er með lágum bol.

Lavvande, ft., fjara.

Lavværge (líka Laugværge, Lagværge) lögráðandi (Grágás I, 162).

Lax, ft. eins, sk., [lnx], lax *salmo salar.*

*lax, ft. -e, e., (óeiginl.), laus í sjer, slakur, eða þviuml.

*Laxativ, ft. -er, kl., hægðalyf.

*Laxeerdrik (líka Laxeredrik) hægðaaup.

*Laxeermiddel hægðalyf.

*Laxeerpille álfrekaber (B. H.), drilher (B. H.).

*Laxeerpulver hægðadupl.

Laxefangst laxveiði, laxnveiði.

Laxefiskeri laxveiði, laxaveiði.

Laxegaard laxagarður (laxatópt — í á eða vatni).

Laxegarn laxanet.

Laxekar laxaker (sb. Grágás II, 350).

Laxekiste = Laxekar.

*laxere (har), h. s. 1, gera sjer hægðir.

*Laxeredrik sjá Laxeerdrik.

Laxevarpe, sk., [laxverpi, kl.], (í Norv.), laxverpi (Kálfsk. 29).

Laxforelle = Laxørred.

Laxørred silungur *salmo trutta.*

*Lazaret, ft. -ter, kl., spitali (einkum sem hafður er þegar drepsóttir ganga eða handa liðsmönnum ef þeir verða sjúkir eða sárir; lamasens, G. O.).

*Lazur, án ft., sk., eins konar heiðblár litur. — b) eins konar tinna sem heiðblár litur er búinn til úr (*silex lazulus*).

*lazurblaa heiðblár (sb. Lazur a).

*Lazurfarve eins konar heiðblár litur.

*Lazzarone, ft. Lazzaroni, kk., lassi (um letimaga í suðurhluta Ítalíu og á Sikiley).

*Leceage sjá Lækkads.

*Lectie, ft. -r, sk., a) kafli úr ritningunni sem lesinn er fyrir altarinu. — b) það sem manni er sett fyrir að nema: Læse over paa sin L. nema það sem manni er sett fyrir. — *β*) bekkur (= deild) í skóla. — c) (í tali), ofanigjöf, (sb. Irettesættelse): Give een en L.

*Lection, ft. -er, sk., a) = Forelæsning, (sb. kennsla, tilsögn). — *β*) = Læretime. — b) = Lectie b, *α*. — c) = Lectie c.

*Lector, ft. -er, kk., (eiginl. lesari), kennari (sem ekki er prófessor) í e-m yfirskóla, lektor.

*Lectorat, ft. -er, kl., lektorsembætti.

*Lecture, sk., lesning; það sem lesið er (einkum til skemmtunar).

led, ft. -e, e., [leið-r], leiður, leiðilegur (forn), leiðinlegur (forn), leiðindur (forn), andstyggur (forn), andstyggilegur, ljótur, illur, fagnaðarlaus (forn): Den lede Trold (sb. sú hin ljóta kind). — b) sem (þiggj.) e-ð er leitt, sem (þiggj.) leiðist e-ð, sem hefur andstyggð á e-u: Være l. og kjed af noget.

Led, sk., [leið], a) úrelt, leið (í Dagsled dagleið). — Sb. -ledes (í anderledes, hvorledes, o. s. frv.). — b) [sb. hlið, kvk.], hlið, vegur: Vend det paa den anden L. Sb. Østerled, Verdensled.

Led, ft. eins, kl., [hlið, kl.], a) úrelt, hlið (í Borgeled). — b) grind fyrir hliði.

Led, ft. eins, kl., [lið-r], A) liður, 1) eiginl., a) á líkama, *α*) = liðamót: Vride Armen af L. vinda handlegginn úr liði. Sætte Armen i L. igjen kippa handleggnum í liðinn. — *β*) = limur: L. for L. — b) i. s. m. á strái. — 2) óeiginl. = ættliður, knje, knjerunnur (sb. allt til hinnar sjaundu kynkvíslar ok knérunns, Stjórn): Afkom i tredie L. — B) þar sem dvíst er, hvort rjett er að kalla lið á ísl., a) hlekkur í festi. — b) liður (í reikningi; sb. þriliða). — C) þar sem liður á alls ekki við á ísl., röð í fylkingu: Stille Soldater i L. Staae i forreste L.

Ledaffsætning, [Led, af lið-r, A, 1, a, *β*], = Amputation.

Ledarv, [Led, af lið-r, A, 2], arftekja nánustu frænda (*successio gradualis*).

Ledbyld, [Led, af lið-r, A, 1, a, *α*], kýli á liðamótum.

Lede, án ft., sk., [leiði, kk.], óbeit, andstyggð, viðbjóður: Have L. til noget hafa óbeit (andstyggð, viðbjóð) á e-u. Hun fik L. til ham. — b) leiðindi: Finde L. ved noget.

lede, ledte, ledt, [leita], leita, a) h. s.: L. om (efter) noget leita að (eptir) e-u, leita e-s. — b) sem ás.: L. en Bog igjennem leita í allri bókinni. L. noget sammen tína saman e-ð sem leita verður að. L. noget op leita e-ð upp. L. ud (finna með því að leita) hvad man vil have.

lede, ás. 1, [leiða], a) leiða, (sb. teyma): L. et Barn. L. een (leiða e-n, fylgja e-m) paa rigtig Vei. — Óeiginl., (eins og í orðatiltæk. láta til leiðast): Denne Første lod sig l. af Yndlinger hlýddi of mjög á fortölur sinna vildarmanna. Lade sig l. vera ráðþæginn; vera talhlýðinn. Han lader sig ikke l. hann er ekki (eða enginn) leiðingnmaður (Fms., Sturl.). Lade sig l. af Fordomme fara eptir hleypidómum. — b) veita vatni.

Ledebaand band (taug) sem e-ð er leitt í: Føre et Barn i L. — Óeiginl.: Gaae i eens L. láta e-n ráða öllu við sig.

Ledebarn barn sem ekki getur gengið nema það sje leitt.

Ledehule, [Led, af lið-r, A, 1, a, *α*], = Beenhule.

ledeløs, [sb. Led, af lið-r, A, 1, a, *α*], a) (sjaldh.), liðalaus. — b) afllaus (um þann sem lekur niður; gliðnaður, valtur): Han er ganske l. — En l. Stol.

Ledeløshed, án ft., sk., það að vera ledeløs.

Ledemod, ft. eins, kl., [liðamót], liðamót. — b) = Led A, 1, a, *β*.

Leden, án ft., sk., leit.

Leden, án ft., sk., leiðsla.

Leder, ft. -e, a) kk., leiðtogi (einkum óeiginl.): Han var min Ungdoms Lærer og L. — b) sk., hlutur sem leiðir (dregur) e-ð eða hleypir e-u í gegnum sig, eða þviuml.: En electrisk L. Sb. Tordenleder, Varmeleder.

ledes, þs. 1, [leiðas f. leiðask], a) fá óbeit á e-u: L. ved Mad. — b) = kjedes (kjede e): L. ved noget.

Ledeskaal, [Led, af lið-r, A, 1, a, *α*], = Beenhule.

Ledesmerte (líka Ledsmerte), [Led, af lið-r, A, 1, a, *α*], = Ledeværk.

Ledesnor = Ledebaand.

Ledestjerne, [leiðarstjarna], leiðarstjarna. — b) óeiginl., leiðarvísir.

Ledesvamp, [Led, af lið-r, A, 1, a, *α*], hjúgur — lopi — um liðamót (einkanl. um hnjáliðina).

Ledesvend fylgdarmaður, fylgjari, leiðtogi.

Ledetraad leiðarvísir (óeiginl.).

Ledevand, [Led, af lið-r, A, 1, a, *α*], vökvi (vessi) í liðamótum. — b) eins konar liðaveiki.

Ledeværk (líka Ledværk), [Led, af lið-r, A, 1, a, *α*], liðaverkir, (sb. Gigt).

Ledføining liðamót.

Ledhuus, [Led, af hlið, kl.], hús (sem hliðvörður býr í) við hlið.

Ledhytte, [Led, af hlið, kl.], kofi (sem hliðvörður býr í) við hlið.

ledig, ft. -e, e., [e. o. liðig-r = liðug-r], auður (sem enginn — ekkert — er á eða í): En l. Stol auður stóll. En l. Plads autt rúm, autt sæti. — b) laus (í líkri merk. og auður): Værelset er nu ledigt. — Et ledigt Embede. — c) iðjulaus, sem situr (stendur) auðum höndum, sem ekkert hefur að gera: Han er aldrig l. aldrei iðjulaus. — *β*) (um tíð), sem er afgangs: Han har aldrig en l. Time getur aldrei um frjálst höfuð strokið. — d) einhleypur, (sb. einhleypismaður, eo; einhleypingur): Være løs og l. — e) vistlaus: Ledige Tjenestefolk.

Lediggang, án ft., iðjuleysi.

Lediggænger, ft. -e, kk., iðjuleysingi, landeyða, sá sem gengur eins og logi yfir akur.

Ledighed, án ft., sk., það að vera ledig (einkum c, e).

Ledike (líka ritað Lædike), ft. -r, sk., handraði.

Leding, sk., (forn.), átt (suður, norður, o. s. frv.).

Leding, án ft., sk., [sb. leiðangr], eiginl. leiðangur: Fare i L. Byde L. ud bjóða út leiðangri. — b) herferð eða hernaður, (eins á landi).

Ledingsbud (sjaldh.), útboð.

Ledingsfærd leiðangursferð, leiðangur; hernaður; herferð.

Ledingsmand leiðangursmaður; hermaður, liðsmaður.

Ledingspenge, ft., leiðangur (t. a. m. Fms. IX, 482). — b) máli.

Ledingspligt skylda til leiðangursgerða eða leiðangursferða.

Ledingsskat leiðangur (t. a. m. Fms. IX, 482).

Ledingsstyr = Ledingsskat.

Ledingstog leiðangur, leiðangursferð; herferð.

Ledklinke, [Led, af hlið kl.], klinka (sb. klúra) á grind fyrir hliði.

Ledkrave, [Led, af lið-r, A, 1, a], partur af bryoermi.

ledmyg, [Led, af lið-r, A, 1, a], liðamjúkur.

Ledmyghed, án ft., sk., það að vera ledmyg (liðamýkt).

Ledqværn, [Led, af hlið kl.], (sjaldh.), skástúng yfir hliði.

Ledregning, [Led, af lið-r, A, 2], ættliðatal.

ledsage, ás. 1, [sb. leiðsaga, kvk.], a) segja e-m leið, leiðbeina e-m. — b) (tíðkanlegra), fylgja e-m = verða e-m samferða, eða þvíuml., leiða (sb. allir leiddu hann ofan til sjóvar, 655 XVI B 2): L. een paa hans Reise. — L. Sangen med Instrumenter (leika undir á hljóðfæri).

Ledsagelse, sk., það að ledsage (leiðsaga, leiðsögn, leiðbeining; fylgd).

Ledsager, ft. -e, kk., leiðsagi, leiðsagnari, leiðsagnarmaður, leiðsögumaður; fylgdarmaður, fylgjari, förunautur.

Ledsagerinde, ft. -r, kvk., fylgiskona (sb. fylgiskonur hennar, Trójum.); fylgismey (forni).

Ledsagning, sk., = Ledsagelse.

Ledsmerte sjá Ledesmerte.

Ledskee, [Led, af hlið kl.], oki á grind.

Ledstolpe, [Led, af hlið kl.], gættitrje í hliði.

Ledsætning, sk., það að ledsætte.

ledsætte, ás, [Led, af lið-r, A, 1, a, α], kippa e-u í liðinn.

Ledtog fylgi, (leiðtog?, slagtog?): Være i L. med een. Tyven havde andre i L. med sig. De vare mange i L.

ledviis, ao., [Led, af lið-r, A, 1, a, β), lið(ur) og lið(ur).

Ledvogter, [Led, af hlið kl.], hliðvörður.

ledvreden, [Led, af lið-r, A, 1, a, α; sb. vride], undinn úr liði.

Ledvædske, [Led, af lið-r, A, 1, a, α], = Ledevand a.

Ledværk sjá Ledeværk.

lee [sb. læja f. hlæja], loe [e. o. ló f. hló], leet [e. o. legit f. hlegit], hlæja, 1) h. s.: Stikke i at l. fara að hlæja (flissa). — L. i sit Hjerte (sb. hlær mèr þess hugr, mèr hlær hugr við e-u). — L. af (over) noget hlæja að e-u. L. af een hlæja að e-m. L. ad een = l. af een; einnig brosa framan í e-n (t. a. m. Hun loe saa mildt ad ham). — b) óeiginl. (eins og í orðunum: hlæjn blíðar við hallsteini). — 2) sem ós. í l. een ud (gera ekki annað enn) hlæja að e-m; sb. udlee.

Lee, ft. -r, sk., [lè, Grágás; sb. ljeband], ljár.

Leebrag, a) orf. — b) ljáfar; einnig: eins mikið gras eða korn og ljárinn tekur í einu.

Leeg sjá Leg.

Leehylke, sk., [sb. hylki], hólkur sem hafður er fyrir ljáband.

Leekarl sláttumaður.

Leeknap orfhæll.

Leemand = Leekarl.

Leen sjá Lehn.

Leer, án ft., kk., [leir, kl., forni], leir: Ælte Leret til Muursteen elta leir og gjöra tigl (Stjórn).

Leerager leirlend ekra.

leeragtig, ft. -e, e., leirkenndur (P. Þ.).

Leerart leirtegund.

leerblandet, [sb. blande], leirblandinn.

Leerbund leirlendur (leirkenndur) jarðvegur, (sb. leira).

Leerbygning = Leerhuus, eða e-ð þess kyns sem gert er úr leiri.

Leerbænk leirstallur (að sitja á).

Leerdunk brúsi.

Leerdynd leirbleyta, aurbleyta.

Leerfad leirfat (sb. Fad 1).

Leergrav leirnámur.

Leergrund = Leerbund.

Leergulv leirgólf.

Leerhuus leirhús (hús gjört að veggjum af leiri með hálm saman við); hús með leirbræddum veggjum.

Leerjord hreinn leir (*argilla pura*). — b) leirblandin mold.

Leerkar leirker.

leerklinet, [sb. kline], leirbræddur: „En l. Hytte".

Leerklining það að bræða (klína) vegg leiri.

leerklæg (sjaldh.), sem er seigur og loðir við (annað) eins og leir.

Leerkølle leirklappa (til að klappa leir með).

Leerlag leirfló (leirlag?) í jörðu.

Leermergel sjá greinina um Mergel.

Leermuld leirblandin mold.

leermuldet sem leirblandin mold er í: L. Jord.

Leermølle eins konar vjel annaðhvort til að elta leir (sb. Stjórn) eða til að sníða það í sundur.

Leerpande leirpanna (sem steikt er í o. s. frv.).

Leerpibe = Kridpibe.

Leerpotte leirpottur (Skuggsjá).

Leerskaal leirskál.

Leerskifer eins konar flögusteinn (*argilla schistus*).

Leersteen eins konar hálfharðnaður leir (*argilla argitithus*).

Leervei leirvegur, (sb. leirgata, leirvaðill).

Leervæg leirveggur (veggur af leiri og hálmi saman við); leirbræddur veggur.

Leerælte, sk., leirvaðill (sb. á vetrartíma er margastaðar í Mesopotamia mjök djúpr leirvaðill, Stjórn).

Leeskaft orf, (sb. ljáorf, ísl. II, 329).

Leetøi orf og ljár.

Leevange, 1) eins konar slá þverskips á smábátskipum. — 2) eins konar gaffbusli.

lefle (har), h. s. 1, daðra, (sb. láta að e-m, kjassa, fipla): L. med en Pige. — Einnig líkt og coquettere: Hun lefler med alle Mandfolk.

Leflebroder daðurhrókur.

leflekjær mikið (gefinn) fyrir daður.

Leflekonst daðurlist.

Leflelyst daðurfýsn.

Leflen, án ft., sk., það að lefle (daður).

Lefleri, ft. -er, kl., daður.

leflesyg loslagjarn; sb. coquet.

Leflesyge daðursótt.

Leg (líka ritað Leeg), ft. Lege, sk., [leik-r], leikur, leikfang, (Jb.; sb. leikandi, ísl. II, 451). — b) hljóðfæri, (í Strængeleg, Langleg).

Leg, án ft., sk., hrogn undan fiskum eða froskum.

*legal, ft. -e, e., löglegur, lögfullur, lögmætur.

*Legalitet, sk., það að vera legal.

*Legat, ft. -er, kk, sendiherra; legáti.

*Legat, ft. -er, kl., dánargjöf.

*Legatarius, ft. Legatarier, kk., sá sem gefin er dánargjöf.

*Legation, ft. -er, sk., = Gesandtskab.

*Legator, ft. -er, kk., sá sem gefur dánargjöf.

lege, h. s. 1, leggja hrognum.

lege, s. 1, [leika], 1) h. s., a) leika sjer: L. med noget leika sjer að e-u. L. med een leika sjer við e-n. — óeiginl.: L. med Faren (vera fífldjarfur). — b) kvika, eða þvíuml.: Hesten leger med Ørene blaktar eyrunum. — c) (úrelt), leika á hljóðfæri: L. paa Harpe slá hörpu. — d) (um suma fugla, t. a. m. orrann), maka sig. — 2) sem ós., leika: L. Bold fara (vera) í knattleik. L. Blindebuk fara (vera) í skollaleik.

Legeaar, ft., bernskualdur (meðan maður hefur gaman af að leika sjer).

Legebane mjúll leiksvið, (sb. Circus).

Legebold leikknöttur. — Óeiginl.: Være eens L. láta e-n fara með sig eins og hinn vill.

Legebroder leikbróðir (Fær.), leiksveinn (Fms. II, 103).

Legedam tjörn (Dam 1) sem fiskar eru látnir tímgast í.

Legedukke brúða til að leika sjer að.

Legefægter leikarahöllur (B. B.), leikur, (sb. flangs).

Legekammerat = Legebroder.

Legekarpe hlauðar karpi sem látinn er í tjörn til þess að auka þar kyn sitt.

Legem sjá Legeme.

Legeme, ft. -r, (líka Legem, [sb. líkam-r] — ft. -er — sjaldan haft, nema í eig. el., sem fremri liður í samsettu orði; sb. Embede, Embed), kl., [sb. líkami], líkami, a) (sjer í lagi), mannlegur líkami: Blotte sit L. bera hörund sitt. Pleie Legemet. — b) = líkamlegur hlutur, (sb. Sn. E. 297; sólarinnar líkamr, Stjórn): Physiske (organiske, gjennemsigtige, o. s. frv.) Legemer.

legemlig, ft. -e, e., [líkamlig-r], líkamlegur a) í hinni tíðkanlegustu merk.: Legemlige Feil (Smerter). L. Omgang holdlegt samræði, (sb. hafa guðsifjs sinu at líkams losta, 60). — b) sem skilningarvitin ná til, (sb. líkamligt kvikendi, líkamligt hljóð): Legemlige Væsener.

Legemlighed, án ft., sk., það að vera legemlig.

legemløs líkamslaus.

Legemsbeskaffenhed (lögun eða ásigkomulag líkamans), heilsufar, (sb. holdafar): En stærk (svag) L.

Legemsbræk, sk., = Legemsfeil.

Legemsbrøst = Legemsfeil.

Legemsbygning vaxtarlag, limalag.

Legemsdannelse sköpulag eða skapnaður líkamans, vöxtur = vaxtarlag: En smuk (ædel) L.

Legemsdeel partur líkamans: I denne L. er han reent uden Følelse.

Legemsfeil lýti (u. s. frv. sb. Feil a) á líkamanum.

Legemsfylde = Legemsfyldighed.

Legemsfyldighed hold (ft., það að vera holdugur; sb. holdafar).

Legemsfærdighed fimleikar, íþróttir.

Legemshøide hæð líkamans.

Legemskraft (líkams)afl, burðir.

Legemslyde = Legemsfeil.

Legemspleie aðbúð, aðhjúkrun.

Legemsskikkelse = Legemsdannelse.

Legemssmerte líkamleg sárindi.

Legemsstilling limaburður, (sb. göngulag).

Legemsstraf líkamleg hegning.

Legemsstyrke = Legemskraft.

Legemssvaghed heilsubrestur.

Legemsøvelse það að temja sjer aflraunir eða fimleika eða þvíuml.

Legemverden hinn líkamlegi hlutur heimsins.

*Legende, ft. -r, sk., saga af helgum manni.

Legeplads leiksvið, (sb. leikvöllur, leikmót).

*legere, ás. 1, gefa e-m e-ð sem dánargjöf.

*legere, ás. 1, blanda gull eða silfur.

*Legering, sk., það að blanda gull eða silfur; það sem blandað er saman við gull eða silfur.

Legeselskab allir þeir sem eiga leik saman á e-m stað.

Legested leikmót, leikstefna, (sb. Legeplads).

Legestue = Julestue.

Legesværm leikmikill hápur (sb. Kjaln.).
legesyg (sjaldh.), sem allt af vill vera að leika sjer.
Legesøster leiksystir (að sinu leyti eins og leikbróðir).
Legetid leiktið.
Legetid sá tími þegar fiskar maka sig.
Legetøi barnaglingur.
Legeværk, a) verk sem ekki er annað enn gaman eða glingur. — b) verk sem manni verður lítið fyrir: Det var ham kun et L. hann ljek sjer að því.
*Legion, ft. -er, sk., herfylking.
*legislativ, ft. -e, e., sem setur lög. — b) sem lýtur að lagasetningu.
*Legislator, ft. -er, kk., = Lovgiver.
*Legislatur, sk., = Lovgivning.
*legitim, ft.-e, e., löglegur, lögfullur, lögmætur. — b) skilgetinn.
*Legitimation, sk., það að legitimere.
*legitimere, ás. 1, helga (gjöra e-ð lögmælt), o. s. frv.: L. sig færa sönnur á, að maður sje sá, er maður segist vera. L. (ættleiða) et Barn.
*Legitimist, ft. -er, kk., sá sem vill láta ríki ganga að erfðum.
*Legitimitet, sk., það að vera legitim; það að ríki eigi að ganga að erfðum.
*Legua, ft. -s, sk, spænsk míla: $26\frac{3}{5}$ Leguas 3 þingmannaleiðir.
Lehn (líka ritað Leen og Læn), ft. -e, kl., [lén], ljen, ríki (Nj. 48), forræði: Tage et Land til L. taka land í ljen (Fms.). — Nú er Lehn haft um greifadæmi og barónsdæmi.
Lehngods sjá Lehnsgods.
Lehnsafgift ljensafgjald.
Lehnsarving erfingi að ljeni.
Lehnsbesidder handhafi að ljeni.
Lehnsbrev ljensbrjef.
lehnsdygtig bæfur til að hafa ljen.
Lehnsed eiður er sá sem e-ð hefur í ljen sver ljensdrottni.
Lehnsforbindelse = Lehnsforhold.
Lehnsforfatning það skipulag að ljen eru veitt.
Lehnsforhold það samband sem er á milli ljensdrottins og ljenþiggjanda.
lehnsfri sem ekki er ljen: Lehnsfrit Gods.
Lehnsfølge ljenserfðir.
Lehnsgods (líka Lehngods) jörð eða jarðir sem e-r hefur í ljen.
Lehnsgreve ljensgreifi.
Lehnsgrevskab ljensgreifadæmi.
Lehnsherlighed yfirráð ljensdrottins yfir ljeni.
Lehnsherre ljensdrottinn.
Lehnshylding það að ljenþiggjandi heitir (sver) ljensdrottni hollustu.
Lehnshøihed = Lehnsherlighed.
Lehnsindretning = Lehnsforfatning.
Lehnsmagt vald ljensdrottins yfir þeim sem e-ð hafa í ljen af honum.
Lehnsmand ljenþiggjandi, (stundum ljenshöfðingi, Hkr.). — b) umboðsmaður yfir ríkiseignum, (sb. ármaður). — c) (í Norv.), eins konar embættismaður (líkt og hreppstjóri; sb. ekki skulu vera fleiri lénsmenn enn tveir í fylki hverju, utan sýslumenn sè fleiri, þá má hvorr þeirra hafa einn, Rjettarbót Eiríks).
Lehnspligt skylda ljenþiggjanda (sem ljenþiggjanda).
lehnspligtig (sem hefur e-ð í ljen og er) háður ljensdrottni.
Lehnsregjering sú stjórnarlögun að margir hafa þegið ljen af landshöfðingja.
Lehnsret heimild á að veita ljen. — b) ljenslög.
Lehnsrettighed rjettindi er ljeni fylgja.
Lehnssag mál er lýtur að ljeni.
Lehnsstifter sá sem gerir (fær leyfi til að gera) ljen úr óðali sinu.
Lehnsstrid = Lehnsstridighed.
Lehnsstridighed þræta um ljen.
Lehnssæde aðsetur ljenþiggjanda.
Lehnstagelse, sk., það að taka e-ð í ljen (ljentaka).
Lehnstid sú tíð (miðöldin) þegar ljen tíðkuðust mest.
Lehnsvæsen allt sem lýtur að ljeni.
Lehntager, ft. -e, kk., ljentökumaður, ljenþiggjandi, (stundum ljenshöfðingi, Hkr.).
lei, e., [leið-r; sb. led], (í Norv. og, í tali, í Danmörku), óviðkunnanlegur, óviðfeldinn.
Leide sjá Leider.
Leide, ft. -r, sk., = Muurlægte. — b) dyraumbúningur — eða gluggaumgjörð — sem er eins og ok í lögun.
Leide, án ft., sk., [sb. leiði], heit, loforð; sjer í lagi griðaloforð: Han fik L. til at drage igjennem Landet.
Leidebrev griðabrjef (handa þeim sem ferðast eitthvað).
Leider (líka Leide), sk., eins konar skipskaðall.
Leie, ft. -r, kl., [sb. lega og leg], 1) lega: Der er intet godt L. i Sengen það fer ekki vel um mann í rúminu. — Kornet gaaer i L. leggst í legur. — 2) staður þar sem e-ð liggur o. s. frv., a) ból, rúm: Gjøre (rede) sig et L. búa um sig. — b) dýrabæli: Jage Haren af Leiet. — c) = Fiskerleie. — 3) lag (í jörðu).
Leie, án ft., sk, [leiga], leiga: Huset er til L. — Han har endnu ikke betalt sin L. I Forhold til Leien eptir leiguburði (Gþl.), o. s. frv.
leie, ás. 1, [leigja], 1) leigja e-ð handa sjer, a) hlut: L. et Huus. L. en Have. — b) menn (sb. leiga sèr til liðs þarlenzkan her, Stjórn): L. Arbeidsfolk. L. Snigmordere til at dræbe een kaupa það að þeim. — 2) selja e-ð á leigu, byggja e-m e-ð: L. een noget. L. noget bort. L. Heste ud (ljá hesta fyrir kaup).
Leiebolig leigubústaður.
Leiebrev byggingarbrjef.
Leiebræt fjöl (tafla) sem hengd er á hús og ritað er á að þar sjeu laus herbergi.
Leiedreng leigupiltur (að sinu leyti eins og leigumaður, þ. e. maður sem leigður er).
Leieforening leigumáli.
Leiegods leigufje.
Leiehest leiguhestur.
Leiehuus leiguhús.
Leiehær leigumannaliðs (sb. 580 A).
Leiejord leiguland (Grágás).
Leiemaal leigumáli, arðarmáli (um jörð þar sem korn er ræktað).
Leieqvæg leigufjenaður, leigupeningur.
Leier, ft. -e, kk., leigumaður (sá sem leigir e-ð að e-m): Opsige sine Leiere.
Leiermaal, [Leier = legr], legorð, legorðssök: Begaae L. liggja konu legri (Vikvv.).
Leiermaalsbøder, ft., legorðssekt.
Leiervold (í tali), kröggur, (sb. Knibe b, Betryk): Komme (være) i L. Slippe ud af en L.
Leiested náttból. — b) legstaður.
Leiesvend leigumaður (sá sem leigður er til e-s).
Leiesæd akur sem liggur í legum.
leiesøgende, [sb. søge], sem vill leigja sjer bústað, (sb. leigumaður).
Leietager, ft. -e, kk., = Leier.
Leietid = Leiemaal.
Leietjener þjónn (sb. skósveinn) sem leigður er dag og dag.
Leietropper, ft., = Leiehær.
Leievaaning = Leiebolig.
Leievidne sá sem vitnar e-ð fyrir kaup.
Leievogn = Hyrevogn.
Leilighed, ft. -er, sk., færi = tækifæri; hentugleikar; tóm, tómstundir; efni (ft.), föng; ásigkomulag, ástand: Finde L. til noget fá færi á e-u. Gribe Leiligheden eða tage Leiligheden i Agt sæta lagi. — Med L. þegar ferð fellur. — I Eftermiddag har jeg bedre L. dertil jeg á hægra með það (kemst betur til þess) seinna í dag. Det maa bie til jeg faaer L. þangað til mjer hægist fyrir mjer. — Jeg har ikke L. til at gjøre stor Bekostning. „Sagens L." málavextir. — b) húsakostur, húsakynni, húsrúm, húsnæði: Husets L. er indskrænket. En ringe L.
Leilighedsarbeide e-ð sem gert er af því svo ber undir.
Leilighedsdigt kvæði sem orkt er af því svo ber undir (t. a. m. brúðkaupsvísur).
Leilighedsdigter skáld sem að yrkir þegar svo ber undir.
Leilighedsskrift, kl., rit sem orsakast af e-u sem við ber.
Leilighedssmigrer (sjaldh.), sá sem sætir hverju tækifæri til að smjaðra.
Leilighedstale erindi sem talað er af því e-ð sjerlegt hefur við borið (t. a. m. líkræða).
leilighedsviis, ao., þegar svo ber undir.
Leilænding, ft. -er, kk., [leiglending-r], (í Norv.), leiglendingur, landseti annars, (sb. Fæstebonde).
Leir, ft. -e, sk., [sb. legr], herbúðir, landtjöld (sb. Eg. 291): Slaae L. gera (reisa, setja, skipa) herbúðir, reisa landtjöld (Stjórn), slá landtjöldum (Eg.). Afstikke (forskandse) en L. — Bryde op med Leiren færa herbúðir sínar (Stjórn).
leire, ás. 1, í l. sig gera herbúðir, (o. s. frv.; sb. greinina um Leir). — b) setjast — leggjast — niður (þar sem margir eru saman): Selskabet leirede sig i Græsset.
Leirkonst herbúðagerð (sem list).
Lem, ft. -me, sk., [lemm-r = hlemm-r], hlemmur.
Lem, ft. -mer, kl., [sb. lim-r og lim], limur: Føle Smerte i alle sine Lemmer vera alverkja. — b) = Medlem. — Sb. Almisselem, Hospitalslem.
lemfældig, ft. -e, e., [lem- af lin-r], linur, vægur: En l. Dom linur dómur (Skuggsjá). En l. Straf.
Lemfældighed, án ft., sk., linleiki (sb. Fms. 11, 33).
lemlydt, [sb. lyde af lýta], (sjaldh.), limskertur (G. O.), limaskertur (P. Þ); sb. lemstraður.
lemlæste lemstra: Saare og l. een særa e-n lemstrarsárum (Gþl.)
Lemlæstelse, sk., það að lemlæste. — b) lemd (forni), lemstrarsár (Gþl.).
Lemlæstning, sk., (sjaldh.), = Lemlæstelse.
*Lemma, kl., a) fyrirsögn (t. a. m. fyrir kapitula). — b) setning úr annari vísindagrein.
Lemmebygning limalag, vaxtarlag, skapnaður: En fiin (svær) L.
*Lemon (líka Limon), ft. -er, sk., (eins konar aldin á suðurlöndum) *citrus*.
*Lemonade (líka Limonade), sk., eins konar drykkur við þorsta.
*Lemonasia, sk., aldinið Lemon súrsað í ölvinani og belsku kryddi.
lempe (líka ritað læmpe), ás. 1, haga e-u (laga e-ð) eptir e-u: L. det ene efter det andet. L. sig efter noget.

Lempe (líka ritað **Læmpe**), án ft., sk., lag, hægð, vægð: Gjøre noget med L. — b) (úrelt), hentugleikar; tómstundir. — c) (úrelt), mannorð.

lempelig, 1) ft. -e, e., a) lnglegur, hægur, vægur, linur: Paa en l. Maade með lagi, varlega, o. s. frv. En l. Straf. — b) (úrelt) = **beleilig**. — 2) sem ao., laglega, varlega, hægt, vægilega: Tage l. paa noget. Fare l. med noget.

lemrørt, [sb. **røre**], vision að e-m lim.

lemslaget, [sb. **slaae**], (sjaldh.), lumdur, lemstraður.

Lend (líka ritað **Lænd**), ft. -er, sk., [lend], a) (sb. lendir yðrar skulu þèr gyrða, 619), mitti, mjóhryggur: Spænde et Bælte om sin L. — b) þjó. — c) bestlend. — d) innlir (sb. **Lendeblod**).

Lendebeen = **Hoftebeen**.

Lendeblod eins konar blóðsótt (á nautpeningi).

Lendebrud, kl., það að vera slasaður í mjöðmioni. — b) lendaverkur (655 XXX), bakverkur.

lendebrudt, [sb. **brybe**], = **hoftelam**.

Lendebyld kýli á lendum.

Lendesang (um hest), það að vera sligaður eða skúfslitinn.

Lendegigt = **Lendeværk**.

Lendehvirvel liður í lendum eða lend.

Lendepude þjókoddi.

Lendesmerte sárindi í lendum.

Lendestykke mjóhryggjarstykki (af nautgrip).

Lendeværk lendaverkur (655 XXX).

lendse, h. s. 1, hleypa (sigla) undan veðri og hafa uppi lítil eða engin segl: L. for en rebet Fok. L. for Takkel og Toug láta hlaupa á reiðanum.

Lendseport hleri sem látinn er fyrir lyptingargluggа þegar siglt er undan vindi.

lens, e., tómur: Holde Skibet l. ved Pompen, (sb. þurauss). — Være l. for Penge (peningalaus).

lense (líka ritað **lænse**), ás. 1, tæma: L. sine Lommer.

lente sjá **lænte**.

***leoninisk**, ft. -e, e., sem ekki er nema einum hlutaðeiganda í hag: L. Selskab.

***Leopard**, ft. -er, sk., ljepartur (sb. lèpartar, gjör. ft., Al.), hljebarður (?), *felis leopardus*.

***Lepidopteron**, ft. **Lepidoptera**, kl., fiðrildi.

***lepros**, ft. **leprose**, e., líkþrár.

leret, ft. **lerede**, e., leirugur: L. Grund.

Lerred (líka ritað **Lærred**), ft. -er, kl., [lèrept], ljerept.

Lerredsbod ljereptabúð.

Lerredsbuxer línbrækur.

Lerredsfoder ljereptsfóður.

Lerredshandel ljereptaverzlun.

Lerredshandler, ft. -e, kk., ljereptakaupmaður.

Lerredskræmmer = **Lerredshandler**.

Lerredsskjorte ljereptsskyrta.

Lerredsvæver = **Linvæver**.

lespe sjá **læspe**.

let, [lètt-], A) ft. -te, e., 1) eiginl., ljettur: En l. Byrde. L. som en Fjæder ljettur eins og fis, laufljettur. — En l. Mynt (of ljettur peningur). — En l. Kjole (sb. þunnur og fiða). — L. Mad ljett fæðsla (Stjórn). Denne Mad er l. at fordøie. L. Viin (óáfengt vín). — b) ljettbúinn: Lette Tropper. — c) ljettur, ljettfær, ljettur á sjer; liðugur: Han er l. til Fods honum er ekki þungur fóturinn. Have en l. Haand vera ljetthentur eða liðugur í hendinni. Skrive en l. Haand skrifa liðugt. — d) sem góð færð er á: Veien er l. — 2) óeiginl., a) um ljettleika í skapi: Jeg er l. om Hjertet mjer er hugljett. Et l. Sind ljett skap; ljettlyndi. — b) hægur, α) linur eða ljettbær: En l. Død hægur (góður) dauðdagi. — β) auðveldur, auðsóttlegur (Fms. XI, 282), í lófa laginn: Det er en l. Sag það er hægur vandi eða hægðarleikur, (sb. lafhægt). Han er l. at lokke það er hægt að lokka hann. — c) ódýr: Et l. Levested. — L. Kjøb gott verð. — B) sem ao., 1) eiginl., liðugt: Døren gaaer l. paa Hængslerne hurðin er liðug á járnunum. Dandse l. En l. udkastet Tegning. — 2) óeiginl., hægt, með hægu móti, hæglega, auðveldlega: Have l. ved noget eiga hægt með e-ð. Komme l. til noget. Blive l. vred vera fljótur til reiði, uppstökkur. L. fordøielig Føde matur sem hægt er að melta.

letbevæbnet, [sb. **bevæbne**], ljettbúinn að vopnum.

letflydende, [sb. **flyde**], sem fljótt bráðnar.

letfodet, ft. **-fodede**, e., ljettur á fæti, ljettur á sjer, fóthvatur.

letfærdig, a) (úrelt), ljettur meðferðis. — b) (úrelt) = **letsindig**, **skjødesløs**. — c) lauslátur, (sb. gjálífur, gálaus); saurugur: En l. Qvinde. Løs og l. Snak.

Letfærdighed, sk, lauslæti, (sb. gjálífi, gáleysi).

letfølende, [sb. **føle**], viðkvæmur.

***Lethargie**, sk., dauðadá, dá; doði, deyfð.

Lethed, án ft., sk., ljettleiki, o. s. frv.: Byrdens L. — L. i Gang það að vera ljettstígur, eða þvíuml., (sb. lèttfærl líkams, 655 XXVII). — Skrive (tale) med L. liðugt, (sb. vera liðugur að e-u). — Prisernes L. ódýrleikinn.

lethændet, ft. **-hændede**, e., ljetthentur, (sb. **hændig**).

letnem = **letnemmet**.

letnemmet, ft. **-nemmede**, e., næmur; skilningsgóður.

Letning, sk., það að **lette** 2: Ankerets L.

letseilende, [sb. **seile**], sem er gott gangskip undir seglum, gott siglingaskip: Et l. Fartøi.

Letsind = **Letsindighed**.

letsindet (sjaldh.), ljettlyndur, (sb. ljettlátur, ljettúðugur).

letsindig, ft. -e, e., gálaus; gálauslegur; hviklyndur; sem er út í hvippinn og hvappinn.

Letsindighed, án ft., sk., gáleysi; hviklyndi, lauslyndi.

letsmeltelig = **letflydende**.

letspringende, [sb. **springe**], ljettfær = ljettur á sjer.

letsvævende, [sb. **svæve**], sem líður ljett (áfram): „L. Vinger."

letsøvnet, ft. **-søvnede**, e., laussvæfur.

lette, ás. 1, [lètta], 1) ljetta, a) eiginl.: L. en Byrde. — L. Ploven; sb. **dybe** a. — b) óeiginl.: Denne Hjelp har lettet mig Arbeidet. Denne Trøst lettede mit Sind; sb. Herra Árna biskupi lèttist mikit um hjartaræti (Sturl. IV, 103). — 2) hefja, lypta e-u upp, (lopta e-u), yppta e-u: L. (hefja) een af Sadelen. — L. Anker draga upp akkeri (Fms. VI, 108), hafa upp akkerin (Fas. II, 511); láta út. Líka tíðm. **lette**, t. a. m. Skipperen har lettet (látið út) i Morges. — b) sem h. s.: L. paa Hatten yppta hattinum. L. paa Skuldrene yppta öxlum.

Lettekile fleygur á plógi.

lettelig, ao., [sb. lèttilig-], ljettlega (sb. vatnit soýst lèttliga til lopts ins, Stjórn), hæglega.

Lettelse, ft. -r, sk., það að **lette** 1. — b) óeiginl., ljettir (655 XXXII), huggun, hagur.

Letter, ft. -e, sk., = **Lettekile**.

Letter sjá **Lætter**.

lettroende, [sb. **troe**], trúgjarn, auðtrúa.

Lettroenhed, án ft., sk., trúgirni.

letvæbnet, [sb. **væbne**], = **letbevæbnet**.

Lev, ft. -e, (líka **Leve**, ft. -r), sk., [leif-r = hleif-r], (úrelt, nema hjá almúga), brauðhleifur.

***Levante**, sk., austurlönd (við grikklandshaf).

***Levantine**, kl., eins konar silki.

Leve sjá **Lev**.

leve, s. 1, [lifa; sb. **revne** af rifna], A) h. s. (har), 1) lifa, a) vera á lífi: L. længe verða langlífur. — b) fæðast við e-ð: „Mennesket lever ikke alene ved Brød" (lifa við e-ð er fornt). L. af Planter lifa á jurtum. L. af et Haandværk (sb. vèr Björgvinarmenn verðum mjök við kaup at lifa). — c) vera (ala aldur sinn) á e-m stað: L. paa Landet. L. ved Hoffet vera innanhirðar. L. iblandt Hedninger vera við heiðna menn (fornt). — d) vera í e-u ástandi, eða þvíuml.: L. i Venskab med een (sb. vera í kærleikum við e-n). — Um það hvernig manni líður (vegnar): L. lykkelig. — L. godt eiga gott. — Lev vel vertu sæll, o. s. frv., lifið vel (623)! — Kongen l. lifi konungur vor (Stjórn)! — e) hegða (haga) sjer: L. gudfrygtigt lifa (hegða sjer) guðrækilega. — En Mand, som veed at l. maður, sem kann sig. — 2) í hversdagslegu tali: Faae noget at l. af fá dálítið að borða. — 3) l. op igjen lifna við aptur. — B) sem ás., lifa (sb. lifa rèttlíga líf sitt): L. et lykkeligt Liv lifa góðu lífi. L. sin Tid hen ala aldur sinn. — L. een over lifa e-n. — II) ho. nút. t., **levende**, sem e., a) lifandi, lífiegur (Sn. E.) = kvikur; lifs, sem er á lífi: Levende Væsener lifandis hlutir (sb. Stjórn). Ingen levende Sjæl ekki eitt mannsbarn. — Levende Vidnesbyrd vitnisburður lifanda manns. — Levende Blomster sönn (veruleg) blóm (sem ekki eru búin til af mannahöndum). — Levende Gjerde (Hegn) girðing af gróðursettum (vaxandi) trjám, hrísgirðing. — Levende Kilder rennandi uppsprettur. — En levende Kraft náttúrusafl er veldur hreifingu. — b) lífaður, fjörugur, o. s. frv.: Der er meget levende i denne By hjer er mikil mannaferð í borginni. En levende (mikil) Følelse. En levende (skýr) Erkjendelse.

Leveaar aldurs-ár, æfiár.

Levealder aldur, lífdagar, lífstími (Fms. III, 89), æfi, lifnaðarlengd (Stjórn): Elefanten har en lang L. Menneskets længste L. — b) mannsaldur.

Levebrød starf eða embætti sem manni er (ekki) fengið til (annars enn) að hafa viðurværi af (sb. **Bestilling** b).

Levedage, ft., lífdagar, æfidagar, æfi: Jeg har aldrig i mine L. (á æfi minni, á minni lífsfæddri tíð) hørt sligt.

Leveevne = **Levekraft**.

Levefrist lífsstundir, æfiskeið, æfi.

Levegriis grís sem látinn er lifa.

levekjed (sjaldh.), sem (þiggj.) lífið er leitt, (sb. lífsleiðindi, Fms. II, 201).

levekløg kæn í hegðun sinni.

Levekløgskab kænska í hegðun.

Levekraft lífsafl.

Levekreds þeir sem maður lifir á meðal.

Levelyst löngun til að lifa, lífsfýsn.

Levemaade, a) hegðun, háttalag, liferni, lífernishættir: En uordentlig L. (sb. svall, slark). Forlade sin forrige L. bæta ráð sitt. Foreskrive den Syge en streng L. — b) mannasiðir, (sb. kurteisi, hæverska): Han er uden al L. hann kann öngva mannnsiði. En Mand af L. maður sem kann sig. — e) (í hverudagslegu tali; sb. leve I, A, 2), matur og drykkur: God (daarlig) L.

Leveorden = Leveskik.

Leveplan það sem maður ætlar fyrir sjer (um ókomnar æfistundir).

Leveqvæg peningur sem látinn er lifa (á er settur).

Lever, sk., [lifr], lifur.

*Leverance, sk., það að e-r eptir gjörðum skilmáls lætur e-ð (mikið af e-u) úti fyrir borgun jafnótt og á þarf að halda.

*Leverandeur, ft. -er, kk., sá sem tekst á hendur eptir gjörðum skilmála að hafa e-ð (mikið af e-u) til þegar á þarf að halda.

Leverbetændelse lifrarbólga.

Leverbrand lifrarsýki í kúdum og nautpeningi.

leverbruun sem lifrarlitur er á, lifrauður.

Leverbyld sullur í lifrinni.

levere, ás. 1, fá (afhenda) e-m e-ð: Jeg leverede ham Brevet i egen Haand fjekk honum brjefið sjálfum. — b) gjalda, láta e-ð úti: Bønderne kunne l. Korn i Stedet for en Deel af deres Skatter mega láta korn upp í skattana.

Leveregel heilræði.

Levererts eins konar kvikasilfur (*hydrargyrum hepaticum*).

Leverfarve lifrarlitur.

leverfarvet, ft. -farvede, e., = leverbruun.

Leverikt, sk., eins konar sýki, einkum í sauðfjenaði.

Levermalm eins konar silfursteinn.

Leverorm ormur í lifrinni (í skepnum).

Leverplet hunangsblettur.

Leverpølse lifrarpilsa.

Leverriim (fyrrum), eins konar gamanvísur sem hafðar voru í eins konar lifrarveizlum.

leversyg lifrarveikur.

Leversyge lifrarveiki.

Levertran lifrarlýsi.

Leveskik líferuishættir.

Levestand sú stjett sem e-r er í.

Levested staður þar sem e-r lifandi vera hefst við. — b) (sjer í lagi), staður að því leyti sem þar er dýrt eða ódýrt að vera: Et dyrt (billigt) L.

Levesviin svín sem látið er lifa.

Levetid dagar = æfi: I denne Konges L.

Levetraad (eiginl. lífsþráður — dregið af spuna örlagsnornanna — =) æfi, eða þvíuml.: Skære eens L. af stytta e-m aldur, veita e-m lífljón.

levetræt sem (þiggj.) orðið er leitt að lifa, farinn að trjenast upp á lífinu.

Levevei sú lön er maður lifir við: En farlig L.

Leveveld lífsuppspretta; viðurværi, atvinna; o. s. frv.

*Levit, ft. -er, kk., einn af niðjum (ættmönnum) Leví Jakobssonar höfuðföðurs.

*Leviticus, sk., þriðja Mósesbók.

*Levkoi, ft. -er, sk., (eins konar ilmjurt sem ræktuð er í grasgörðum) *cheiranthus*.

levne, ás. 1, [sb. leifa], leifa e-ð eða e-u, skilja e-ð eptir: L. Mad. Ilden levnede intet það brann allt að köldum kolum.

Levnet, án ft., kl., [lifnað-r; sb. Tyvnet], líferni, lífernishættir, háttalag, hegðun: Føre et dydigt L. Fortælle (beskrive) eens L. segja (rita) æfisögu e-s.

Levnetsbane æfi, æfiskeið.

Levnetsbeskrivelse æfi = æfisaga, lífssaga (625).

Levnetsbeskriver, ft. -e, kk., = Biograph.

Levnetsforhold hagur, ástand.

Levnetsløb æfi eða æfisaga = allt sem drífur á daga e-s.

Levnetsmidler, ft., matvæli, matföng, vistir, vist (sb. ok færðo honum hveiti ok oðro vist, Rómv.).

Levning, ft. -er, sk., leifar, eptirleifar, eptirstöðvar, afgangur: Levninger fra Oldtiden fornleifar, fornmenjar.

levret, ft. levrede, e., [lifrað-r?], lifraður (B. H., P. Þ.): L. Blod blóðlifrar.

Levse, ft. -r, sk., (í Norv.), eins konar tinbökuð kaka.

*Lexicalier, ft., það sem orðabók til heyrir.

*lexicalsk, ft. -e, e., sem orðabókum til heyrir.

*Lexicograph, ft. -er, kk., orðbóka(r)höfundur.

*Lexicographie, án ft., sk., orðbókasamning.

*lexicographisk, ft. -e, e., sem lýtur að orðbókasamningu, sem orðbókasamningu til heyrir.

*Lexicon, ft. Lexica, kl., = Ordbog.

*l'Hombre sjá Lomber.

Li sjá Lid (= Lide).

*Liaison, ft. -s, sk., óeiginl., samtenging, samband; kunningsskapur karls og konu.

*Lianer, ft., eins konar plöntur í elztu skógum í vesturheimi.

*Libation, ft. -er, sk, drykkjarfórn Rómverja.

*Libel, sk., (eiginl. bæklingur), hæðnisskrá; níðrit.

*liberal, ft. -e, e., = frisindet; tolerant; gavmild; (sb. drengilegur).

*Liberalismus, sk., frjálslyndi (í stjórnarmálefnum).

*Liberalitet, sk., = Tolerants; Gavmildhed.

*Liberi, ft. -er, kl., einkennisföt þjónustusveina stórmenna.

*Libertin, kk., saurlífur og ósvífinn karlmaður.

*Libertinage, sk., háttalag saurlífs og ósvífins karlmanns.

*libidinøs, ft. libidinøse, e., lostafullur; lostasamlegur.

*Licentiat, ft. -er, kk., sama nafnbót að sínu leyti þegin af guðfræðisdeild eða lagadeild eða lækningadeild háskólans eins og Magister af heimspekisdeildinni (meistari í guðfræði eða lögum eða lækningafræði, leyfismaður til doktorsnafnbótar).

*Licents, sk., leyfi, einnig skáldaleyfi; leyfisbrjef; = Frækhed, o. s. frv.

*Licitation, ft. -er, sk., það að licitere.

*licitere, ás. 1, = lavbyde.

Lid, án ft., sk., [lít=hlít, kvk.], traust: Slaae (sætte) sin L. til noget reiða sig á e-ð, ætla á e-ð, eiga undir e-u, treysta e-u. Fæste L. til hvad een siger festa (leggja) trúnað á það sem e-r segir.

Lid (líka Li), [líð = hlíð, sb. lið = hlið], einnig Lide, [hlíðar með innu r], a) átt (t. a. m. í Vesterlide, Østerlide). — b) hlíð; hæð: „Sol gaaer under Lide" sól rennur til viðar.

Lide sjá Lid (Li).

lide, h. s., [líta = hlíta], ætla (reiða sig) á, treysta (eiga undir) e-u: L. paa eens Løfter. L. paa, at noget er sandt festa (leggja) trúnað á e-ð.

lide [líða], led [leið], (leden [liðin-n] i forleden), h. s., liðn: Tiden lider. Da det led mod Aftenen þegar leið undir kvöldið. — Arbeidet lider godt verkinu miðar vel áfram. — 2) (hálf-úrelt), mega (t. a. m. um veikan mann): Hvordan lider den Syge hversu má hann (forot), hvernig líður honum? „At han uden mig ei kunde l. vel" að honum gæti ekki vegnað (liðið) vel, o. s. frv. Sb. lide þola.

lide, led, lidt, ás., þola, bera, taka mikið (o. s. frv.) út, bíða, verða fyrir e-u: L. Nød (Mangel) hafa ekki til dags og nætur. Han lider ingen Nød hann er óneyddur. Han har lidt meget Ondt beðið mikið illt, reynt mikið mótlæti. L. Uret verða fyrir rangindum. — Tómt lide (án þol.) merkir að vera veikur, taka mikið út, þjást, eða þvíuml. En Lidende veikur maður, sjúklingur; sá sem bágt á. — b) = fordrage 1, finde sig i (finde B, e): Her lides ingen Speidere (sb. at útlendir konungssynir skyldu þar ekki líðast eðr vald hafa, Fms. VI, 134), hjer er öngvum njósnarmönnum vært, þeim helzt ekki uppi að vera hjer. Jeg lider ingen Falskhed jeg vil ekki hafa neina flærð. — Denne Sag lider ingen Opsættelse; sb. hjer er ekki til setunnar boðið. — e) kunna (fella sig) við, (sb. e-m fellur e-ð í geð, e-m líkar e-ð eða við e-n), o. s. frv.: De to har altid kunnet l. hinanden þeim hefur æfinlega litizt bvoru á annað. — Han kan ikke l. saadanne Folk; sb. Haraldi konungi þótti illir seiðmenn. Jeg kan ikke l. ham mjer fellur ekki við hann, mjer geðjast ekki að honum, hann á ekki við mig. Ilde lidt illa þokkaður, óþokkasæll. Vel lidt vel látinn. — Han kan ikke l. (honum fellur ekki) dette Slags Mad.

lidelig, ft. -e, e., bærilegur.

Lidelse, ft. -r, sk., þjáning, þraut, α) það að þjást: I Lidelser var han taalmodig. — β) það sem maður þjáist af, það sem að manni gengur: Han udholdt mange Lidelser. Bittre Lidelser hörmungar (píslir).

liden [litin-n], hvk. lidet [lítit] og lidt [litt], ft. smaa [smá-; sb. smaa], miðstig mindre [sb. minni f. minri], efsta stig mindst [minnst], e., er ótíðara í tali, enn lille (sjá lille), lítill, smár, o. s. frv.: En l. Pige. Hun er mindre end Søsteren. Et lidet Barn. Det mindste Barn yngsta barnið. Han har kun l. Aarsag dertil. Han har mindst Aarsag dertil. Et mindre Uheld. — Lad mig faae det mindste (minna) Stykke; og behold du det andet. — 2) liden og lidet er stundum = litli og litla: Det lidet (lille er tíðkanlegra) Skrift hið litla rit. — 3) lidet, ao nafns, a) = lítið: Lidet er bedre end Intet betra er lítið enn ekki neitt. Det hjalp ham lidet kom honum fyrir lítið, kom honum að litlu haldi. — — b) = lítið eitt, dálítið: Giv mig lidet deraf! — 4) lidt, er ekki haft sem eiginl. e., heldur annað hvort a) líkt og nafo, α) = lítið: Lidt eller meget mikið eða lítið. — β) = lítið eitt, dálítið: Giv mig lidt deraf! — Han bad om lidt Brød bað að gefa sjer dálítið af brauði (dálitinn brauðbita). — b) sem ao., α) dálítið (dáltið), heldur: Det falder lidt kostbart það er heldur dýrt (kostnaðarsamt). Han blev lidt vred það fauk í hann. — β) ligesaa lidt ekki framar (þ: e. ekki heldur): Det skeer ligesaa lidt i Dag, som det skete i Gaar. — γ) lidt efter lidt smátt og smátt, (sb. efterhaanden). — 5) mindre, a) sjaldh. ao nafns. — b) sem ao., α) et hundrede, mindre fire fjórum fátt í hundrað. — β) intet mindre síður enn ekki. — γ) saameget mindre (eða deo-

mindre) því síður. — Hvormeget mindre hvað miklu síður. — δ) med mindre nema (því að eins, að). — 6) mindst, a) án nafns: Tag du det Mindste. — b) sem uafn, α) Han fik mindst (minnst) af dem alle. — β) ikke det mindste ekki hót, ekki ögn. — γ) i det mindste að minnsta kosti, (sb. alltjend): Han kunde i det mindste sendt mig Bud derom. Jeg i det mindste troer ikke derpaa (jeg trúi því ekki, hvað sem aðrir gera). — δ) det mindste hvað lítið sem: Det mindste man rører derved, gaaer det itu. — c) sem ao., sízt, minnst: Jeg ventede mindst (jeg bjóst sízt við), at blive adspurgt. Som han mindst ventede det er hann varði minnst.

Lidenhed, án ft., sk., það að vera liden.

Lidenskab, ft. -er, sk., ástríða; ofsi.

lidenskabelig, 1) ft. -e, e., a) ákaflyndur, ofsafenginn. — b) ákafur, (sb. geysilegur, feikilegur): L. Begjerlighed (Kjærlighed). — 2) sem ao., ákaft, ákaflega, (sb. geysi, mjög, og þvíuml.).

Lidenskabelighed, án ft., sk., það að vera lidenskabelig.

liderlig, ft. -e, e., saurlífur, fúllífur, siðlaus, (liderlig er verst, þá losagtig, þá vellystig, þá ulydsk, þá letfærdig).

Liderlighed, án ft., sk., saurlífi, saurlífnaður, fúllífi (655 XXXII), fúllífnaður (Stjórn).

Lidljød (í tali Ligljød) staðfesting á kaupi: Drikke L.

Lidse, ft. -r, sk., margtvinnað band (lissa).

*Lieutenant, ft. -er, kk., lægsti foringi (fyrir ofan Underofficeer) í liði.

liflig, ft. -e, e., inndæll að ilm eða bragði eða hljóði: En l. Lugt (Drik, Sang).

[-lig, einkonna-ending, og svo atviksorða, dregin af -lig- á ísl., stundum = -leg-, t. a. m. i hjertelig, stundum = -leit-, t. a. m. i blaalig.]

Lig sjá Liig.

Lig (líka ritað Liig), ft. eins, kl., [lík í líksima], líksima(?).

*Ligatur, ft. -er, sk., (eiginl. band), a) í hljóðfæralist, það að nótur renna saman. — b) = Bindsel, Bind a. — c) það sem bók er bundin með.

Lige, kk., sjá lige II, B, 2.

Lige, sk., (líkl, kl.), sjá lige II, B, 1, b.

lige, I) ao., a) rjett = beint, (sb. rjettleiðis): Staae l. standa upprjettur. Skrive l. skrifa línurjett. — L. for (beint fram undan) Porten. Det laae l. for mine Fødder rjett fyrir framan fæturna á mjer; (sb. c). Kjør l. frem aktu beint af augum eða rjettleiðis. — b) jafn-: L. mange jafn-margir. L. stor jafn-stór, (sb. bnif-jafn) De ere begge l. gode það er nærri um þá, það skarar hvorugur eldinn frá öðrum. — c) öldungis: Tallet gaaer l. op. L. til Pas öldungis mátulegt; öldungis mátulega. Det slaaer l. til það stendur (öldungis) heima. L. i Dieblikket undir eins, óðara, að vörmu spori. Jeg kan ikke saa l. sige det jeg get ekki alminnilega sagt það; jeg veit það ekki meir enn svo. — d) allt, (sb. gagngjört): L. til Huset allt að húsinu. L. til den lyse Dag (allt þar til dagur ljómar). — II) e. og (sem) nafn, A) e., 1) rjettur = beinn: En l. Vei (Linie). Saa l. som en Snor þráðbeinn. — 2) jafn a) ekki misjafn: Dele noget i to l. Dele. De vare l. i Alder (jafnir að aldri =) jafn-gamlir. Være l. med en Anden jafn e-m. — b) ekki oddatala: Et l. Tal. — Lade fem være l.; sb. fem a. — B) Lige, sem nafn, ft. eins, 1) sk., a) jöfnuður, α) (úrelt), líkt og rjettindi: Gjøre hver Mand Lige og Ret láta hvern mann ná rjetti sínum, gjöra öngvum rangt til. — β) (sb. allur er jöfnuðurinn góður): Give een Lige for Lige gjalda líku líkt. Gjøre Lige for noget bæta e-ð upp. — b) [sb. líki, kl.], (úrelt), líki. — 2) kk., [sb. líki, kk.], líki (Stjórn), maki, nóti, jafningi, (sb. Ligemand): Det passer sig ikke for mig og mine Lige. Hun har ikke sin L. i Taalmodighed hún er ólík öðrum í þolinmæði (sb. Gísl.). Lige søger Lige líkur sækir líkan heim (orðskv.).

ligeaarig jafngamall.

ligearmet, ft. -armede, e., jafnarmaður: En l. Vægtstang.

ligeartet, ft. -artede, e., = eensartet.

ligedan, eins, a) ft. -ne, e., jafn, (sb. eensdan a): Den anden er l. — b) sem ao., á sama hátt: Her gaaer det l. til.

Ligedanhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera eins: Trianglers L.

ligedannet, [sb. dannel], sem er eins í lögun: To ligedannede Ting.

ligefrem, A) ao., hreint og beint: Sige sin Mening l. — B) sem e., 1) án breytingar, a) eiginl., beinn: Veien er ganske l. vegurinn er þráðbeinn. — b) óeiginl., sem liggur í augum uppi, auðsjeður, sjálfsagður: Det er l., at han har Forret. — 2) með ft. -me, (í tali), sem er svona daginn og veginn; hreinn og beinn; þóttalaus: En l. Mand. Ligefremme Folk.

Ligefremhed, án ft., sk., (í tali), það að vera ligefrem, einkum B, 2.

ligefuldt, sem ao., allt fyrir það, öngvu að síður: Skjøndt han er fraværende, faaer han l. sin Deel.

ligegyldig, a) sem stendur á sama, sem ekki ríður (stendur) á neinu, sem ekkert er undir komið: Det er mig ligegyldigt (mjer stendur á sama, mig gildir einu), om han kommer, eller ei. Han er en ganske l. Person i denne Sag, (sb. það gildir einu hvorumegin hryggjar hann liggur). — b) afskiptalaus, afskiptalítill; hirðulaus: Være l. ved Andres Uheld láta það ekki fá á sig — láta sjer ekki renna til rifja — þó öðrum gangi illa. Være l. i sine Embedspligter.

Ligegyldighed, án ft., sk., a) það að vera ligegyldig a: Tingens L. — b) það að vera ligegyldig b (afskiptaleysi; hirðuleysi).

ligehjørnet, ft. -hjørnede, e., jafnhyrndur.

ligekantet rjettstrendur.

ligeledes, ao., [sb. -leiðis í þáleiðis], sömuleiðis, o. s. frv.: Jeg gaaer l. (líka) derhen. Jeg gjorde l. slíkt hið sama.

ligelig, a) ft. -e, e., jafn = jafnskiptilegur (sb. Stjórn): En l. Deling jafnaðarskipti. — b) sem ao., til jafns, að jafnaði (Fms. XI, 407), jafnskiptilega (sb. Stjórn).

Ligelighed, án ft., sk., (sjaldh.), jöfnuður.

ligelinet, ft. -linede, e., sem bein stryk — eða beinar línur — eru í: En l. Trekant.

ligelydende, [sb. lyde], = eenslydende, α) to l. Klokker. — β) en l. Gjenpart.

ligeløbende, [sb. løbe], a) beinn (sem rennur — liggur — beint áfram). — b) = jævnløbende.

Ligemaal = Symmetrie.

Ligemand jafnaðarmaður (Fms.), jafnmenni (Hrafnk.), jafnoki, jafningi, (sb. lige II, B, 2): Være eens L.

ligemeget, e. í hvk., sem stendur á sama: Det er mig l. það stendur mjer á sama. Det kan være l. (það má einu gilda, standa á sama), enten han samtykker, eller ikke.

ligemodig (sjaldh.), jafnlyndur, stilltur: „Da han stod l. (með jafnaðargeði) under alle deres Forhaanelser."

ligerviis, ao., (forn.), a) sömuleiðis: Gjør du l. gjör slíkt hið sama. — b) l. som eins og.

liges, þs. 1, (úrelt), = forliges (forlige b).

ligesaa, ao., a) = ligeledes: „Gak bort og gjør l." gjör slíkt hið sama. L. hos os (sama er um mig eða okkur). — b) eins, jafn-: Han er l. trængende, som Broderen á allt eins bágt, og bróðir hans.

ligesaavel ekki síður enn.

ligesidet, ft. -sidede, e., a) rjettur (beinn) að hliðum: En l. Bygning. — b) sem (allar) hliðarnar á eru jafnstórar: En l. Triangel.

ligesindet eins skapi farinn, α) ligesindede Venner vinir sem eign geð saman. — β) han er ikke altid l. það liggur ekki æfinlega eins á honum. — γ) jafnlyndur.

ligeskaftet rjettskeptur: En l. Øxe.

ligesom, 1) ao., eins og: Det er l. han ikke meer var den samme. — Veiret synes l. at ville forandre sig það er eins og það sjeu veðrabrigði í honum. — 2) st., a) eins og, α) jeg afslog strax denne Begjering; l. jeg ogsaa erklærede, o. s. frv. jeg aftók það óðara, og sagði jafnframt, o. s. frv. — β) l. han altid viste sig som en tro Ven, saaledes ogsaa i dette Tilfælde hann reyndist í þetta skipti eins vinhollur, og hann átti að sjer, (sb. það er hvorttveggja, að ...; enda ...). — b) rjett í því að: L. Klokken slog tolv.

ligetil, ao., hiklaust að e-u: Han lod sig ikke holde tilbage; men gik l. hann ljet ekki letjast, og hikaði sjer ekki.

ligevinklet, ft. -vinklede, e., jafnhyrndur (um þríhyrning), α) en l. Triangel þríhyrningur sem ekkert hornið á er víðara enn annað. — β) to ligevinklede Triangler tveir þríhyrningar, sem er jafnir (hvor við annan) að hornum.

Ligevægt (Jafnvægi, B. H., P. Þ.), það að e-ð hallast ekki, það að ekki hallast á, það að óböld eru um e-ð eiginl. að þunganum til, α) eiginl.: Holde Kroppen i L. hallast ekki; detta ekki. — β) óeiginl.: „Kongedømmet, Raadet og Folkets Forsamling synes at have holdt hinanden i L." það er eins og þetta þrennt hafi haldið í hvað við annað eða jetið hvað sitt eða jafnvægt hvoð öðru.

ligevægtig, a) jafnvægur (Skuggsjá), jafnvættandi e-u (sb. Stjórn). — b) óeiginl., jafn (sem jafn-mikið er í varið, eða þvíuml.): „At denne Ære agtes l. med (sje tekinn til jafns við) Livet."

ligge [ligga = liggja], laae [lá], ligget, b. s., I) eiginl., liggja, o. s. frv., 1) í upphaflegustu merk.: L. i Sengen (Græsset) liggja í rúminu (grasinu). L. paa Jorden liggja á jörðunni. L. med Ansigtet paa Jorden. L. paa Knæ standa á hnjánum (Fms. I, 192). L. paa Siden liggja á hliðinni. L. paa den lade Side (vera latur, vera iðjulaus). — b) sem ás.: L. Græsset ned bæla niður grasið. — 2) l. hos liggja hjá (Nj. 130). — L. i med (hafa með) en Andens Kone. — 3) liggja í bólinu, (sb. vildir menn lágu í skálanum): Han ligger til Klokken 9 hann liggur í bólinu þangað til (hann fer ekki á fætur fyr enn) um dagmál. Han laae (lá í bólinu, var ekki kominn á fætur), da jeg kom til ham. Orðskv.: Som man reder til, saa ligger man; sb. sjer grefur gröf þó grafi og það er gott að gera vel og

hitta sjálfan sig fyrir. — 4) um veikindi, a) tómt ligge liggja = liggja veikur: I Gaar laae han; i Dag er han oppe. L. af (liggja i með þiggj.) en hidsig Feber. L. paa sit Yderste; sjá greinina um ydre, yderst. L. for Døden vera kominn að fram. L. i sidste Aandedrag vera í andarslitrunum. — b) l. syg liggja sjúkur (Nj. 80): Han har længe ligget syg. — 5) liggja dauður: L. paa sine Gjerninger (sb. liggja dauðr á verkom sinom sjálfa, Gþl. 392), falla ógildur (óheilagur), vera óbótamaður. — 6) liggja á eggjum: Denne Høne vil ikke l. — b) sem ás.: Hønen ligger Kyllinger ud klekur þeim út, ungar út. — 7) vera e-rstaðar náttlangt: Vi maatte l. (eða l. over) i Kroen urðum að vera þar um nóttinn. L. ude liggja úti; vera að heiman (ekki heima) náttlangt. — 8) = vera á e-m stað: L. paa Luur vera að hlera, standa á hleri. — L. i Skjul liggja í leynum. — L. for en Reise eiga ferð fyrir höndum. L. paa en Reise vera á ferðalagi. — L. paa Landet vera í sveit (á sumardag til skemmtunar eða heilsubótar). Han laae (var) et Aar i Gøttingen for at studere. — L. i Leir. L. i Vinterleir eiga vetursetu á e-m stað (um lið). — L. over paa et Sted om Vinteren vera á e-m stað á vetrum, eiga þar jafnan vetursetu. Her ville vi l. over (hjer ætlum við að vera) et Par Dage. — Einnig um skip: L. for Anker liggja um akkeri. Skibet maatte l. to Uger for Modvind, (sb. liggja til byrjar, bíða byrjar). L. bi leggja (skip) í rjett (?). — b) sem ás.: L. Vinteren over vera e-rstaðar um veturinn. — 9) um afstöðu, a) um lönd eða þvíuml., liggja. — Lad Skoven l. til Høire, naar du kommer ud af Byen hagaðu svo ferðinni, þegar þú kemur utanborgar, að skógurinn sje hægramegin við þig, (sb. Eg. 295). — b) um borgir eða þvíuml., standa, vera: Staden ligger (stendur) ved en Flod. Kjøbenhavn ligger (er) i Sjælland. Hvor paa Lag ligger Huset? — 10) liggja (heyra) til e-s: Denne By ligger til hans Kald er í sókninni (eða söknunum) hans. Det ligger til hans Embede. — 11) = hvile 1, n, β: Denne Ager har ligget i to Aar. — 12) vera geym: Liggende Fæ = Liggendefæ. — B) þar sem kallað er að það liggi sem e-ð liggur á: Valpladsen laae fuld af Døde og Saarede. — II) óeiginl.: L. i Trætte (Strid) med een liggja í illdeildum (rifrildi, eða þvíuml.) við e-n. L. een paa Halsen liggja upp á e-m. L. under láta sinn hlut undir liggja, verða undir, (sb. verða allur fyrir borði), bera lægra hlut. — Alting ligger paa ham; sb. allt lendir á honum. Det ligger mig paa Tungen það er að vefjast fyrir mjer. Det ligger mig paa Hjerte, mjer er um það hugað, (sb. Hjerte 1). Der ligger ikke Magt paa það stendur (ríður) ekki á neinu (eða miklu), það varðar litlu. — Handelen ligger liggur í dái (P. Þ.). Sagen ligger hen liggur niðri. — Feilen ligger i (það kemur til af) Sammensætningen. Skylden ligger hos ham það er honum að kenna.

Liggedag, n) hver af þeim dögum er menn liggja (skip liggur) í höfn og bíða eptir atkvæðum útgjörðarmanna. — b) dagur sem maður liggur um kyrt.

Liggehøne hæna sem liggur á eggjum.

Liggekube eins konar Fiskeruse.

Liggen, án ft., sk., það að ligge.

Liggendefæ (fornlegt orð og tignuglegt), fjársjóðir (eiginl. sem ekki er tekið á): „Samler Eder et L. i Himlen.“ — í gamni, reitur, maurar.

Ligger, ft. -e, sk., neðri mylnusteinninn. Sb. Overligger, Underligger.

Liggetid = Rugetid.

Ligkjøb sjá Lidkjøb.

Liglag, kl., [Lag- sb. laki], aki.

ligne, s. 1, A) h. s., líkjast e-u, vera líkur (svipaður, áþekkur) e-u: Sønnen ligner Faderen. — Det ligner ham það er rjett eptir honum. Det ligner ingen Ting nær öngri átt, á hvergi við, tekur öngvu tali, eða þvíuml. — Ho. núl. t. lignende, sem e., líkur, svipaður; því um líkt. — B) ás., 1) jafna e-u við e-ð eða til e-s: Han er ei at l. med sin Fader kemst ekki í samjöfnuð — eða hálfkvisti — við föður sinn, er honum ekki samviðandi (fornt). Han er at l. ved (er eins og) Løven i Fabelen. — 2) jafna (skipta) e-u niður: L. Skatten paa Bønderne. L. Indtægt og Udgift.

Lignedrag (sjaldh.) = Ansigtstræk.

Ligneiver kopp á að líkjast e-m.

Lignelse, ft. -r, sk., a) = Ligning a. — b) líking, mynd, yfirbragð. — c) dæmisaga (samlíking): Lignelsen lader sig dog ei gjennemføre (á ekki við út í gegn).

Lignelyst löngun til að líkjast (líkja eptir) e-u.

Ligning, ft. -er, sk., a) það að ligne B, 1 (sb. samjöfnun, samjöfnuður). — b) það að ligne B, 2: Skatters L. — c) líking (í reikningi).

***Ligue,** sk., samband stórhöfðingja.

lig, ft. lige, o., [lík-r], a) líkur (líkt og svipaður, áþekkur): Han er Faderen meget l. lifandi eptirmyndin hans föður síns. Maleriet er ham ikke liigt. Saa l., som to Draaber Vand (eða som et Æg det andet); sb. það þekkist varla hvað frá öðru og skrattinn gerir ekki mun á því. — b) jafn, o. s. frv.: En Rigsdaler er l. 96 Skilling (er jafn 96 skildingum = er sama og 96 skildingar = er 96 skildingar). De ere hinanden lige i Alder (Kræfter, Kundskaber) eru jafn-gamlir (-sterkir, -vel að sjer). Orðskv.: Lige Børn lege bedst kunnugir bítast bezt. Lige (sömu) Sysler (Tilbøieligheder). En Opførsel, l. denne, har jeg aldrig seet (annað eins háttalag, og þetta, hef o. s. frv. =) þvílíkt háttalag hef o. s. frv. — c) (úrelt), líkt og fær um: Den er ei l. Byrden at bære, som ikke kan løfte hende (orðskv.). — d) (úrelt), líkur = líklegur.

Liig sjá **Lig.**

Liig (líka ritað Lig), ft. eins, kl., [lík], lík, nár: Ligge L. liggja á nástrám (fornt), standa uppi. Følge L. fylgja manni til grafar. — β) haft sem Liigfærd, Liigbegængelse, Begravelse 1.

Liigbaal bál sem lík er brennt á.

Liigbaare líkbörur.

Liigbegængelse líkfylgja (sb. gera líkfylgju e-s, 655 XXXII), útför, útferð, (sb. Liigfærd, Begravelse).

Liigblee, [líkblæja, Guðm.], = Liiglagen.

Liigblus kyndill sem hafður er við líkfylgju.

Liigbærer líkburðarmaður (sb. Liiglaug. — Sb. einnig líkmaður).

Liigbor = Liigbaare.

Liigdragt = Liigklæder.

Liigfakkel = Liigblus.

Liigfald eins konar faldende Syge (sb. falde A, 1, b, γ).

Liigfarve nálitur.

liigfarvet, ft. -farvede, e., sem nálitur er á.

Liigfest erfisböltið, erfisdrykkja, veizla eptir e-n.

Liigfærd, [líkferð, Fms. XI, 281], líkferð, (sb. Liigbegængelse, Begravelse).

Liigfølge, kl., líkfylgd, (sb. líkmenn, Eyrb. 268).

Liighed, ft. -er, sk., það að vera liig (líking, líkindi): L. i Rettigheder (jafnrjetti). L. i Stand (jöfn stjett; stundum = jafnræði).

Liighest hestur fyrir líkavagni.

Liighuus hús sem haft er til að láta lík standa uppi í. — b) = Sørgehuus.

Liigkaal hvítleit káljurt sem menn halda að boði mannalát.

Liigkappe = Sørgekappe.

Liigkasse sjáður sem menn leggja fje í til að fá þaðan fje til líkferðar sinnar (líkferðarsjóður; sb. líkferðarexpens í Stjórn).

Liigkiste líkkista.

Liigkjød hold af líki; hold sem nálitur er á.

Liigklage harmakvein yfir dauðum manni.

Liigklokke líkhringingarklukka.

Liigklæde svart klæði sem breitt er á líkkistuna eða undir bana. — **Liigklæder** klæði sem lík er fært í.

Liigkrands blómhringur sem lagður er til prýðis á líkkistulok eða leiði.

Liiglagen líkhjúpur.

Liiglaug samband (lag) líkburðarmanna.

Liiglugt nálykt, (sb. Dødninglugt).

Liiglys ljós sem látið er loga hjá líki.

Liigmaaltid veizla eptir e-n.

Liigplade skjöldur með letri á líkkistu.

Liigplet eins konar flekkur á hörundinu.

Liigpragt viðhafnarmikil útför.

Liigprædiken líkræða af prjedikunarstól.

Liigriim = Liigvers.

Liigringning líkhringing (Grönl. II, 708).

Liigseng líkatallur (*castrum doloris*).

Liigskammel skemill sem líkkista er sett á annaðhvort í líkhúsi eða þegar hún er borin og menn hvíla sig.

Liigskare mikil líkfylgd.

Liigskjorte skyrta sem dauður karlmaður er færður í.

Liigspætter, ft., = Helspætter.

Liigstads = Liigpragt.

Liigsteen legsteinn.

Liigstue hús þar sem lík er látið standa uppi. — Fyrrum: Holde L. náttsæta lík (fornt), vaka yfir líki.

Liigsved = Dødssved.

Liigsvøb = Liiglagen.

Liigsærk skyrta sem dauður kvennmaður er færð í.

Liigtale líkræða (yfir grepti o-s).

Liigtegn merki á húsi að þar sje lík inni.

Liigtorn horn (á fótum — sem eiginl. kemur á tærnar).

Liigtræ legtrje (trje með letri á haft fyrir legstein).

Liigtøi allur sá klæðnaður sem lík er fært í.

Liigvagt vörður sem haldinn er yfir líki; vaka yfir líki.

Liigvarsel e-ð sem boðar mannalát.

Liigvers erfiljóð.

Liigvogn líkavagn (vagn sem lík eru flutt í til grafar).

Liim, án ft., sk. (og kl.), [lím], lím: Koge L.

liimagtig, ft. -e, e., límfelldur (P. Þ.).

Liimfarve pentlitur sem lím (og vatn) er saman við.

Liimkoger, ft. -e, kk., sá sem sýður lím úr horni eða beini eða hverju sem er (límgerðarmaður).

Liimkogeri allt það sem til límgerðar þarf að hafa.

Liimkogning það að sjóða lím úr horni eða beini eða hverju sem er (límgerð).

Liimpensel pentaraskúfur sem við er hafður þegar lím er í litnum, eða þegar dregið er upp á límdregna undirstöðu.

Liimpind teinn eða kvistur fuglara makaður í límí.

Liimpotte pottur sem t. a. m. húsgagnasmiðir hafa til að velgja lím í.

Liimstang stöng sem foglarar festa kvisti á maskaða í limi. — Løbe med Liimstangen vinna fyrir gíg, grípa í tómt.

Liimsvamp eins konar sveppur sem lím er í.

Liimtvinge verkfæri til að halda saman e-u trjeamiði er saman á að líma.

Liimvand límvatn sem pentarar hafa saman við lit.

Liimvox eins konar vax í býflugnabúi.

Liin, án ft., kl., [lín; af .... hampi ok lini, 60], lín. — b) línræma sem kvennfólk bóndastjettar hefur um enoið.

Lilie, ft. -r, sk., [lilja, Stjórn], lilja *lilium candidum*.

Lilieblad liljublað, (sb. „laufblað einnar liljo").

*Lilieconval, sk., (eins konar ilmjurt) *convallaria majalis*.

liliehvid hvítur sem lilja.

Liliekind (skáldl.), kinn hvít sem lilja.

Lilieknop blómhnappur á lilju.

Liliekors (í skjaldmerkjafræði), kross með lilju á hverjum enda.

Liliemaaned (sjaldh.) = Sædemaaned.

liliereen óeiginl., hreinn og óflekkaður sem lilja.

Liliestængel leggur undir lilju.

Lilievaand = Liliestængel. — b) (í kveðskap, optast ritað Lilievand), (um grannvaxna) yngismey; sb. blómarós, o. s. frv.

Lilievand sjá Lilievaand.

*Liliput sjá Lilliput.

lille, [litli, litla], (ft. smaa, miðstig mindre, efsta stig mindst; sb. smaa og liden), e., lítill: En l. Hest. — b) l. bitte dálitill, ofboð lítill, svo lítill: En l. bitte Hest. En l. bitte Smule. — c) Lille, sem nafn, krakki, krógi. — d) sem nokkurs konar ending aptan við nöfn, þegar maður gerir sjer læpilungu, α) aptan við sameiginlegt nafn: Faerl. faðir minn (góður)! Moerl. móðir min (góð)! Broerl. bróðir minn (góður)! — β) fyrrum einnig aptan við eiginleg nöfn: Karenl.! Stundum -lil (þar sem það lætur betur), t. a. m. í Signelil!

Lillefinger litli fingur.

Lillehuus = Bandhuus.

*Lilliput (líka ritað Liliput) nafn, þumlungaland (þ. e. land þar sem menn eru ekki nema þumlungur á hæð).

Lime, sk., [limi], (úrelt), a) limi = vöndur. — b) = Horlime.

lime, ás. 1, [líma], líma: L. en List paa Døren. Bordet er revnet; det maa limes það verður að líma það saman.

*Limitation, ft. -er, sk., það að limitere.

*limitere, ás. 1, takmarka, kveða skýrt á um.

*Limon sjá Lemon.

*Limonade sjá Lemonade.

Lind, ft. -e, sk, [lind], lind *tilia europaea*.

lind, ft. -e, e., [lin-r], linur, (blautur, kramur), mjúkur, hægur, o. s. frv.: Lindt Vox. En l. Hud. En l. Vind (sb. at þar hafi veðrit verit miklu linara). L. Spise. Et lindt Lægemiddel. En l. Straf.

linde (líka ritað linne), ás. 1, [lina], a) lina á e-u, liðka, losa: L. et Baand (Halsklæde). — b) lina, mýkja: Dette Middel linder Smerten. — Persónulaust: Det linder i Saaret.

Lindebark lindibörkur.

Lindebast lindibast.

Lindeblomst lindiblóm.

Lindefrø lindifræ.

Lindekul lindikol.

Lindelse, sk., það að linde (sb. linun, ljettir, afbráningur).

Lindeskov lindiskógur.

Lindeved lind sem efniviður.

Lindhed, án ft., sk., linleiki.

Lindorm, [Lind- sb. linn-r], ormur, dreki.

Lindplaster (sjaldh.), plástur sem linar.

lindre, ás. 1, lina, mýkja, sefa, draga úr e-u: Dette Middel lindrede Smerten. L. eens Nød.

Lindring, ft. -er, sk., fró, linun, ljettir, afbráningur: Faae L. i sin Smerte (biðja nokkra bót harma sinna).

Lindsalve (sjaldh.), smyrsli er lina.

Lindse, ft. -r, sk., (eins konar belgjarávöxtur; flatbaun, P. Þ.) *ervum lens*. — b) = Lindseglas.

lindsedannet, [sb. danne], sem er eins og flatbaun (*ervum lens*) í lögun.

Lindseglas (í stækkunarpípu), gler sem er eins og flatbaun (*ervum lens*) í lögun.

Lindsekage kaka úr flatbaunum.

Lindsesuppe flatbaunasúpa.

Line, ft. -r, sk., [lína], lína (Gullþ.), taug, strengur, línustrengur (623): Fiske med Liner. — Dandse paa L. (danza á streng eða kaðli).

*Lineal, ft. -er, sk., rjettaskíð (Stjórn), reglustika.

*Lineament, ft. -er, kl., = Ansigtstræk.

Linedands optast (kallað Liniedands) það að danza á streng (kaðli).

Linedandser sá sem danzar á streng eða kaðli.

Linefiskeri línufiski.

*Lingual, ft. -er, sk., vörnstafur.

*Linguist, ft. -er, kk., málfræðingur, málfræðismaður.

*Linguistik, án ft., sk., málfræði, tungnafræði.

Linie, ft. -r, sk., 1) línn (í mælingafræði): En ret (krum) L. — 2) Linien miðjarðarlína, miðjarðarbringur. — 3) stryk: Trække en lige L. med Blyant. — 4) tólftungur (líka tíundi hluti) þumlungs. — 5) röð, a) af hverju sem er, t. a. m. Træerne staae i lige L. — b) sjer í lagi α) af herskipum: Admiralen brød den fjendtlige L. — β) af hermönnum (í fylkingu): Hærføreren red imellem Linierne. — γ) af stöfum, lína: En trykt L. — 6) ættkvísl, ættleggur: Den qvindelige L. kvennleggur. Den mandlige L. karlleggur. Nedstamme fra een i lige L. vera kominn frá e-m að langfeðgatali eða svo að ekki kvennkyn hafi á milli komið.

Liniearv arftekja í nánustu ættkvísl (*successio linealis*).

Liniebræt rjettaskíð (Stjórn), reglustikn.

Liniedands sjá Linedands.

*liniere, ás. 1, strika bók: L. en Bog Papir.

Linieskib herskip sem er svo stórt að því er lagt í herskiparöðina í sjóorustu.

Linietropper, ft., meginher af vönu fótgönguliði.

Linkage kaka af línfræi.

linke, h. s. 1, (úrelt) = hinke, halte: „Fattig Fugl kommer hinkende, kommer linkende" (úr einu forokvæði).

Linklæde línklæði (í et.), líndúkur.

linklædt, [sb. klæde], sem er í línklæðum.

linne sjá linde.

Linned, án ft., kl., = Lintøi, en er liðkanlegra.

Linnedspind spunnið lín.

Linnedsyening það að sauma e-ð úr ljerepti.

Linnedsøm, n) = Linnedsyening. — b) faldur á e-u sem er úr ljerepti.

Linnedvæver = Linvæver.

linnet, ft. linnede, e., sem er úr líni: En l. Kjortel línkyrtill (Stjórn). Linnede Strømper línsokkar. Uldne og linnede Klæder (ullarföt og línföt).

Linning, ft. -er, sk., [líning?], a) = Haandlinning. — b) = Halslinning.

Linolie olía úr línfræi.

Linskav, kl., [-skav = skaf], lìotæja (G. O.) sem látin er ofan í sár.

Linstrømpe línsokkur.

Lintøi ljerept (í ft. = sjer hvað sem gert er úr ljerepti): Dyppe L.; sb. dyppe.

Linvæver línvefari.

Lippe sjá Læbe.

*Liqueur, ft. -er, sk., áfengur kryddvökvi.

*Liquidation, sk., það að liquidere.

*liquidere, ás. 1, lúka = gjalda; (sb. taka e-ð undir sjálfum sjer).

Lire, ft. -r, sk., hljóðkassi (eins konar söngtól).

Lirebreier (framborið Lirendreier) hljóðkasssmaður (maður sem ber hljóðkassa og leikur á hann).

Liremand = Lirebreier.

Lirendreier sjá Lirebreier.

Lirespiller = Lirebreier.

lirke (har), s. 1, a) h. s. (har), fitla, fiðra: Han stod og lirkede ved Laasen. — b) sem ás.: L. et Søm ud (ná nagla út með hægð eða lagi; sb. liðka).

lirre, h. s. 1, (mjög sjaldh.), lísta (?).

Lise, án ft., sk., fró, fróun.

Lispund, [lífspund], lífspund (= 32 merkur vegnar).

Lispundsbismer stór pundari (reizla) sem lífspundum verður vegið á.

Lispundslod lóð er vegur lífspund.

Lispundsviis, í orðatiltæk. í L. í lífspundum: Sælge i L.

List, án ft., sk., [list], bragð, vjel, vjelræði: Enten med Magt eller L. (annaðhvort með vjel eða valdi).

List (eða Liste), ft. Lister, sk., [lista, kvk., Stjórn], a) listn: Forgyldte Lister i en Stue. — Einnig um annað sem svipað er listu. — b) jaðarræma (t. a. m. á klæði). — c) = Svebelist.

Liste sjá List (lista, o. s. frv.).

Liste, ft. -r, sk., skrá (registur): Han stod først paa Listen.

liste, s. 1, 1) ás., a) með e-m öðrum þol. enn sig, ná e-u í laumi: L. noget bort. L. noget ud af eens Lomme. — β) laumn e-u einhvað: Han fik listet det ind igjennem en Bagport. — b) l. sig læðast, laumast: L. sig bag paa een. Det har han listet sig til hann hefur skotizt (stolizt) til þess. — 2) h. s., læðast, laumast: Han kom listende ind. Han listede af læddist burt. — Um tímann: Tiden lister hen (líður) uden at man mærker det.

Listehøvl listuloksr (sb. List eða Liste n).

listelig, ao., [listuliga], lævíslega, slæglega, kænlega, laglega.

Listetæppe gólfsjald ór jaðarræmum af klæði (jaðrasjald).

Listeværk allar listurnar á e-u: Listeværket paa et Paneel.

listig, ft. -e, e., [sb. listig-r], slægur, lævís, kænn, (sb. forslagen): En l. Mand. — b) slæglegur: En l. Streg og et listigt Paafund bragð.

Listighed, sk., slægleiki (sb. Nj. 35), slægð, lævísi.

*Litanie, ft. -r, kl., lítsnia, (bænasöngur, G. O., P. Þ.).

*Lithograph, ft. -er, kk., sá sem skrifar og prentar á stein.

*lithographere, áo. 1, skrifa og prenta e-ð á stein.

*Lithographie, sk., a) án ft., steinskript(arlist) og steinprentun(arlist). — b) með ft. -r, steinskrifuð og steinprentuð mynd á blaði, prentuð steinskript.

*Lithologie, sk., steinafræði.

Litſenbroder þjónn sem settur er til að bera farangur ferðamanns.

*litteral, ft. -e, e., sem er eptir orðunum.

*litterariſk, ft. -e, e., = litterær.

*Litterator, ft. -er, kk., bókmenntamaður, bóklistamaður.

*Litteratur, ft. -er, sk., bókfræði, bókvísi; bóklistir (Stjórn), bókmenntir; öll rit — allar ritgjörðir — sem að e-u lúta.

*Litteraturhiſtorie bókmenntasaga, bóklistasaga.

*Litteratus, ft. Litterater, kk., bókiðnamaður.

*litterær, ft. -e, o., bókiðna-, bóklista-, bókmennta-.

*Liturgie, ft. -r, sk., tíðagjörð (Symb. 57), tíðalögun, orða: Den catholſke L.

*liturgiſk, ft. -e, o., sem lýtur að tíðagjörð: Liturgiſke Skrifter rit um tíðagjörð, tíðagjörðarrit.

Liv, ft. eins, kl., [líf], A) í ólíkaml. merk. (sb. Leben á þjóðv.), 1) líf, a) þar sem varla er haft annað enn líf á ísl.: Saalænge der er L., ſaa længe er der Haab fyr er dapur enn dauður. Tage Livet af een taka e-n af lífi. Demmes fra Livet vera dæmdur til lífláts. — β) i Live [Live af líf, þiggj. et.], á lífi, lífs: Være i Live. — I levende Live að sjer lifanda (Grágás I, 202): Skjenke een noget i levende Live. — Komme i (eða til) Live igjen lifna (rakna) við aptur. — γ) Livſens [lífsins] er stundum haft fyrir Livets, einkum þegar talað er um líf í guðrækilegri merk.: Livſens Træ (lífstrje, fornt) i Paradiis. — b) (sb. hann vor í öllu sínu lífi hinn mesti ribbaldi) = lífernishættir; líferni, framferði: Leve (føre) et ... L.; sb. lifa líf sitt eptir guðligri setningu (fornt). Leve et eensformigt L. (lifa tilbreytingarlaust). Føre et ryggesløſt L. (lifa guðlauslega). — c) = lífdagar, æfi: Et langt L. Aldrig tilforn i mit Liv aldrei fyr á æfi minni, aldrei á minni lífsfæddri tíð. — 2) fjör: Der er intet L. i Drengen hann er fjörlaus. — 3) yndi: Jagten er ret hans L. það er hans mesta yndi að vera á veiðum. Sb. Livfarve, Livheſt, o. s. frv. — B) í líkamlegri merk., a) bolurinn fyrir ofan mitti, og mittið sjálft, α) á manni: Tage (gribe) een om Livet utan um e-n. Gaae een ind paa Livet vaða að e-m. Ville een til Livs (vilja komast í kast við e-n). Smækker om Livet miðmjór. — β) á fati: Kjolen ſidder ikke godt i Livet fer ekki vel um mittið. Kort (langt) L. stutt (langt) mitti. — b) kviður, α) móðurkviður: Barnet i Moders L. Livs Frugt = Livsfrugt. — β) sem innýflin eru í: Tarmene hang ud af Livet paa ham iðrin lágu úti. Have Ondt i Livet = have Ondt i Maven (sb. Mave). — c) hægðir: Haardt L. (harðlífi). Aabent L. mjúkar (góðar) hægðir. Tyndt L. sótt, (sb. manni er blautgengt).

livagtig, 1) ft. -e, e., a) sjálfur líkamlega. — b) líkt og lifandi (í orðunum: lifandi eptirmynd): Datteren er Moderens livagtige Billede hún er lifandi eptirmyndin hennar móður sinnar. — 2) sem ao.: Det er l. ſom man ſaae ham (það er öldungis eins og það væri hann), það er lifandi eptirmyndin hans.

Livbaand lindi sem kvennfólk berur.

livbringende, [sb. bringe], (skáldl.), lífførandi (að sínu leyti eins og dauðfærandi).

Livbælte lindi, belti.

*Livchirurg heimullegur handlæknir (e-s höfðingja).

*Livcompagnie helzta sveit (Compagnie) í þess konar herdeild sem kölluð er Regiment.

livegen = ſtavnsbunden.

Livegenſkab = Vornedſkab, Stavnsbaand.

livelig, ft. -e, e., fjörlegur: En munter og l. Pige. — b) sem lífgar og hressir huga manns (sb. skemmtilegur, viðkunnanlegur): En lys og l. Egn (Bolig). En l. Udſigt.

Livelighed, án ft., sk., það að vera livelig.

Livfane helzta merki í þess konar herdeild sem kölluð er Regiment.

Livfarve, [sb. Liv A, 3], litur sem e-m þykir fallegastur.

livfuld fjörugur, fjörlegur.

*Livgarde = Livvagt.

Livgeding, sk., það sem e-r stórhöfðingi eða að minnsta kosti lendur maður ætlar konu sinni til viðurværis eptir sinn dag.

Livheſt, [sb. Liv A, 3], hestur sem manni þykir vænst um.

Livhund, [sb. Liv A, 3], hundur sem e-m þykir vænst um.

Livgjord lindi, belti.

Livjæger, a) eins konar heimullegur þjónn stórhöfðingja. — b) Livjægere er eins konar liðsmannaflokkur.

Livkarl maður sem hefur það embætti að ríða með konungi (einkanl. á veiðum með hlaðna bissu).

Livkjortel þröngur kyrtill.

Livknegt meðreiðarþjónn.

Livkudſk heimullegur vagnstjóri (e-s stórhöfðingja).

Livlæge heimullegur læknir (e-s stórhöfðingja).

livløs, [líflaus-s], a) dauður = líflaus: Den livløſe Materie. — b) dauður = örendur: Han laae ligeſom l. sem dauður væri. — c) fjörlaus, daufur.

Livløshed, án ft., sk., það að vera livløs.

livne, s. 1, [sb. lifna], a) h. s., lifna: L. op. — b) sem ás., lífga.

*Livre, ft. -s, sk., 1) = Pund Sterling (sb. Sterling). — 2) = Franc.

*Livree, ft. -r, kl., = Liberi.

Livrem ólarbelti.

Livrente (penings)leiga sem e-m er ætluð til viðurværis meðan hann lifir.

Livret sá matur sem e-m þykir beztur.

livræd, [lífhrædd-r], (sjaldh.), lífhræddur.

Livsaand (eptir orðinu: lífsandi, og er helzt haft þar sem vjer nefnum nú) taugar: Det oplivede (ſtyrkede) alle mine Livsaander (það hressti mig allan).

livſalig ástúðlegur, innilegur.

Livſalighed, sk., það að vera livſalig.

Livsarving afsprengi (að því leyti sem það á að taka arf eptir mann).

Livsbedrift það afreksverk (ágætisverk) að maður þurfti ekki að vinna nema eitt á æfi sinni til að verða full-frægur af.

Livsbrev (sjaldh.), skriflegt loforð um að maður skuli fá e-ð alla æfi sína.

Livsbrød = Livsophold.

Livsfange sá sem er settur í æfilangt varðhald.

Livsfare lífsháski (Eg.), mannháski, mannhætta: Komme (være i) L. Den Syge er endnu ikke uden L. það er enn nokkurt tvísýni á lífi hans.

Livsforhold stjett og staða (e-s).

Livsfrugt ávöxtur kviðar (sb. ávöxtr kviðar míns, 655 XIII).

Livsfylde lífsmagn.

Livsgeiſt = Livsaand.

Livsgjerning (sjaldh.), óbótaverk, óbótamál.

livsglad (sem þykir skemmtilegt að lifa), glaður og kátur.

Livskilde lífsuppspretta.

livskjed = levekjed.

Livskraft lífsmagn, líf; fjör.

Livſkytte = Livkarl.

Livslyſt yndi, skemmtun.

Livsløb = Levnetsløb.

Livsmaal endadægur, skapadægur: Ingen veed ſit L.

Livsmiddel viðurværi.

Livſnit mitti (á fötum að því leyti hvort það er stutt eða langt).

Livsnydelſe yndi af lífinu.

Livsophold viðurværi, atvinna.

Livſpiſe = Livret.

Livſpænd þeir hestar sem beitt er fyrir konungsvagn þegar mest er haft við.

Livſpænde sylgja á kvennmannslinda.

Livsredning það að komast úr lífsháska, (sb. undankoma; lífgjöf); lífsbjörg.

Livsſag dauðasök. Sb. Dødsſag.

Livsſlave sá sem dæmdur er í æfilangan þrældóm.

Livsſtof það sem lífið nærist við.

Livsſtraf líflát (sem hegning).

Livstegn lífsmark: Han gav intet L. mere það var ekkert lífsmark með honum.

Livstid (sb. lífstími, Fms. III, 89), æfi, (sb. aldrei á minni lífsfæddri tíð): Dømmes til Fængſel paa L. æfilangt.

Livstraad = Levetraad.

Livſtykke upphlutur, kot. — b) = Snørliv.

Livsvaade = Livsfare.

Livsvarme hiti er lífinu fylgir, lífsvermi (að sínu leyti eins og lífsandi eða lífsblóð).

Livsvilkaar hagur e-s.

Livsvirkſomhed framkvæmd (atorka, iðjn) sem lífinu fylgir og því sæmir.

Livsvædſke lífsvessi (að sínu leyti eins og lífsblóð).

livsvækkende, [sb. vække], sem vekur eða hressir lífið: „En l. Yttring" orð sem maður lifnar við af.

Livsvæld = Livskilde.

Livsyttring það að lífið bærir á sjer eða gerir vart við sig (lífsmark).

Livtjener heimullegur þjónn (e-s stórhöfðingja).

Livvagt höfuðverðir stórhöfðingja.

Livvagtskarl einn höfuðvörður stórhöfðingja.

Livvare (eptir orðinu: lifandi varningur; sb. fríti), skepnur sem hafðar eru á torg.

Lo, ft. -er, sk., [láfi], láfi.

*local, ft. -e, o., = ſtedegen; einnig haft sem fremri liður í samsettu orði, t. a. m. Localkundſkab (það að manni er kunnugt á e-m stað), Localomſtændigheder (kringumstæður á e-m stað).

*Locale, ft. -r, kl., húsrúm.

*Localis, sk., staðarfall (á orðl, t. a. m. í indverskunni fornu).

*localiſere, ás. 1, laga e-ð (sjer í lagi sjónarleik) eptir þeim stað sem það er flutt til.

Localitet, ft. -er, sk., = Stedegenhed.

*Locativ, ft. -er, sk., = Localis.

*Locomotiv, ft. -er, kl., (eiginl. sjer hvað sem færir e-ð úr stað; en er tíðkanlegast um) gufuvagninn sem dregur vagnaröðina.

*Locomotivitet, sk., það að geta farið úr einum stað í annan eða skipt um stað: L. er egen for Dyrene.

*Locum, kl., = Vandhuus.

Lod sjá Laad.

Lod, ft. -der, kl., 1) lóð, a) á reizlu. — b) = met í fornri merk. (þ. e. lóð á metum eða metaskálum). — c) = hálfur eyrir: To L. Guld eyrir gulls. — d) á stundaklukku. — e) á streng til að reyna hvort veggir sjeu þráðbeinir upp og ofan: Muren staaer i L. er þráðbeinn upp og ofan. — 2) sakka: Kaste Loddet ud.

Lod, ft. -der, sk. og kl., [hlot-r — sb. Fms. XI, 128 — f. hlut-r], A) sk. og kl., 1) með ft., hlutur (portur), hluti: Byens Marker deeltes i 20 Lodder var skipt í 20 hluti. Præstens L. hluti prestsins, prestshlutinn. — 2) án ft., hlutur (hlutkesti): Kaste L. (hluta = kasta hlutum) om noget. Trække L. (hluta = draga hluti) om noget. Lodden faldt ikke heldigt for mig (hlutfallið varð mjer ekki hagkvæmt). — b) það sem manni er áskapað (ætlað af guði eða forlögunum), það sem manni á að auðnast, það sem fyrir manni á að liggja, forlög: En lykkelig (sørgelig, tung) L. Det blev min L. i Livet það hefur átt fyrir mjer að liggja. Det faldt ikke i min L. (mjer hefur ekki átt að auðnast, það hefur ekki átt fyrir mjer að liggja; sb. kom þat á lot Andreas postula at fara um Grikkland) at blive rig. — B) einungis kl., hlutablað (í talnabúð): Tage et L. i Classelotteriet. Vinde det store L. hljóta hinn stærsta hlut í deildabúð.

lodde, ás. 1, [sb. Lod, kl., 1, e og 2], a) mæla með kleppstreng hvort veggur sje beinn upp og ofan: L. en Muur. — b) kanna djúp með grunnsökku: L. Dybet. L. sig frem imellem Grunde (komast áfram með því að vera allt of að kanna djúpið). — β) sem b. s., renna grunnsökku: Vi loddede, men fik intet Lodskud.

lodde, h. s. 1, [hluta], (sjaldh.), hluta: L. om noget hluta um e-ð (Fms. VII, 140). „Lader os ikke sønderskære den, men l. om hvis den skal være“ (slitum vèr eigi ok þá þenna kyrtil, helldr hlutum vèr hann, 677).

lodde, ás. 1, [sb. loða], brasa, kveikja: L. noget med Bly. Orðskv.: „Bedre er Heelt, end med Guld loddet“ (sb. betra er heilt, enn bætt með gulli; betra er heilt, enn vel gróið). L. noget sammen.

Loddebolt glóandi járn sem við er haft þegar e-ð er brasað saman með blýi.

loddele, ás., skipta e-u eptir hlutfalli.

Loddeliim eins konar lím sem við er haft þegar stál er brasað.

Loddeline = Lodline.

Loddeling, ft. -er, sk., það að loddele.

lodden sjá laadden.

Loddepande panna með glóandi kolum sem við er höfð þegar brasað er.

Lodderør kveikingarpípa (P. Þ.).

Lodfald hlutfall.

lodfalden, [sb. falde], (sjaldh.), sem e-m hefur hlotnazt.

Lodfælle hlutarfjelagi (sá sem á hlut í sama og annar). Sb. Interessent.

Lodkast verpiakast til úrskurðar um e-ð.

lodkaste, h. s., (sjaldh.) = kaste Lod (sb Lod, sk. og kl., A, 2, a).

Lodkastning, sk., það að kaste Lod (sb. Lod, sk. og kl., A, 2, a; hlutkesti, hlutun, hlutfall): Afgjøre noget ved L.

lodlagt, [sb. lægge], (sjaldh.), sem skipt er í jafna hluti.

Lodline grunnsakka. — b) annars konar strengur með þungan klepp á endanum til að mæla með beina línu.

lodløs, [sb. hlutlaus-s], (sjaldh.), afskiptur, afskipta (gjör).

Lodning, ft. -er, sk., það að (lodde =) kanna djúp með grunnsökku o. s. frv.: Dybets L.

Lodning, ft. -er, sk., það að (lodde =) braso eða kveikja e-ð saman.

Lodpiil tundurör (?).

lodret þráðbeinn upp og ofan.

Lodrethed, án ft., sk., það að vera lodret.

Lods (líka Lots), ft. Lodser, kk., leiðsögumaður á sjó: Give Tegn efter L. gera e-a bendingu til þess að leiðsögumaður komi. Heise Flag efter L. draga upp veifu til þess að leiðsögumaður komi. Skyde efter L. hleypa af fallbissum til þess að leiðsögumaður komi. Faae L. ombord.

Lodsbaad leiðsögumannsskip.

lodse, ás. 1, vísa skipi leið: L. et Skib ind i en Havn (Fjord). L. et Skib forbi en Pynt.

Lodseddel skriflegt skírteini um hluta manna í e-u.

Lodseier hlutareigandi, hlutaeigandi: Han er den største L. hann á flesta (jarðar)hlutina.

Lodsfartøi = Lodsbaad.

Lodsfarvand (sjaldh.), sjóleið þar sem þörf er á leiðsögumanni.

Lodsflag veifa á skipi leiðsögumanns. — b) veifa sem upp er dregin til þess að leiðsögumaður komi.

Lodshyre kaup leiðsögumanna (á sjó).

Lodsjolle leiðsögumannsbátur.

lodskifte, ás., = loddele.

Lodskifte, [sb. hlutskipti], það að skipta e-u í hluti eða með hlutun.

Lodskjel samkomur jarðarhluta (jarðarparta).

Lodskud, a) (sjaldh.), könnun djúpa. — b) (könnuð) dýpt: Vi loddede, men fik intet L. við renndum sökkunni, en fundum ekki botn. — c) dýpt (að faðmatali) á sjóaruppdráttum.

Lodsmand (D. L.) = Lods.

Lodsmærke grunnmark (á sjó).

Lodsoldermand forstjóri sjóleiðsögumannafjelags.

Lodspenge, ft., = Lodshyre.

Lodsselskab sjóleiðsögumannafjelag.

*Lodssignal = Lodstegn.

Lodstegn bending til þess að sjóleiðsögumaður skuli koma.

Lodstjeneste embætti (starf) sjóleiðsögumanna.

Lodsvæsen allt sem lýtur að leiðsögu á sjó.

lodtagen, [sb. tage, og hluttakandi], sem á hlut (hluta) e-s: Være l. med Andre. Være l. i en Arv. — „O lad mig stedse være l. i den store Fred“ vera hluttakandi hins mikla friðar.

Lodtager, ft. -e, kk., [sb. hluttakari], hlutareigandi, hlutaeigandi: L. i en Arv.

Loft, ft. -er (og í fornum bókum eins og et.), kl., [loft = lopt], a) lopt (í húsi): Ligge paa et L. liggja (sofa) í lopti einu (sb. Nj. 6, Eg. 236). Orðskv.: Hvo der ligger paa Jorden, falder ei af Loftet (sb. stórir turnar föll fá frekari enn hús smá; opt er lágur sess hægur; eiga ekki úr háum söðli að detta; o. s. frv.). — Hænge Tøi paa Loftet (hengja föt upp á lopt til þerris). — b) (úrelt), = Stokværk: „Husene vare to L. høie.“ — c) ræfur: Hænge noget under Loftet. — Loftet er bygget i en Bue. Male et L.

Loftbække það sem ræfur er lagt með að innan: Et L. af Gibs.

lofte, ás. 1, [sb. lofta = lopta], (sjaldh.), a) gera lopt (í húsi). — b) bera e-ð upp á lopt: L. Korn.

Lofterum (D. L.) = Loftsrum.

Loftkammer = Tagkammer.

loftlægge gera lopt í (hús): Laden er ikke loftlagt það er ekkert lopt í hlöðunni, hlaðan er loptlaus.

Loftmaleri eins konar ræfurskript.

Loftsdør loptsdyr.

Loftslem, [-lem = hlemm-r], = Loftsluge.

Loftsluge, a) lúkugat. — b) loptsgluggi sem annaðhvort er opinn eða hleri fyrir.

Loftsnøgle loptslykill.

Loftsrum rúm (húsrúm) upp á lopti, loptrými.

Loftstrappe rið (stigi) sem gengur upp undir ræfrið.

Loftsvend (sjaldh.), sá sem er settur yfir sikurþurrkun (upp á lopti).

Loftsvinde vindur (vindásar) til að vinda með þunga hluti upp í loptsglugga.

Loftsvindue loptsgluggi.

Lofugl tjaldur (*haematopus ostralegus*).

Log, sk., áhald (taug með fjöl við endann) til að mæla með ferð á skipum.

*Logarithmus, ft. Logarithmer, sk., hlutfallstala.

Logbog bók sem ferð á skipi og annað sem þar að lýtur er ritað í á hverjum degi.

*Loge, ft. -r, sk., a) stúka (í leikhúsi). — b) samkomuhús múrmanna (sb. Frimurer); einnig: einstakt fjelag þess háttar manna.

*logere, h. s. 1, (um þá sem ekki búa búi sínu), eiga heima á e-m stað.

logge, h. s. 1, mæla ferð á skipi.

Logglas stundaglas sem við er haft þegar mæld er ferð á skipi.

*Logik, án ft., sk., (bæði sjálf) hugsunarfræði(n og líka bók um það efni).

*Logiker, ft. -e, kk., sá sem er vel að sjer í hugsunarfræði; sá sem fer rjett að hugsa.

*Logis, kl., leiguherbergi þeirra sem ekki búa.

*logisk, ft. -e, e., sem lýtur að hugsunarfræði; samkvæmur rjettri hugsun, rjett hugsaður.

Logline sú lína (taug) sem höfð er til að mæla með ferð á skipi (ferðarlína).

Logning, sk., það að logge.

logre (hær), h. s. 1, daðra (dilla) rófunni: Hunden logrer ad sin Herre. — b) l. for een smjaðra fyrir e-m.

Logren, án ft., sk., það að logre.

Loguhr úr sem haft er fyrir Logglas.

Logulv láfagólf.

Lok, ft. -ker, sk., [lokk-r], lokkur, leppur (fornt). — b) líkt og lagður: En L. Hør; sb. Hørlok. En L. Silke.

lokke, ás. 1, [af Lok], a) = krølle 1, b, α: L. Haaret. — b) greina e-ð sundur í lagða: L. Hør. L. Silke.

lokke, s. 1, [lokka], a) ás., lokka, ginna, teygja, spenja: L. Dyr i Snaren. L. een til noget. — L. (vjela, komast yfir) en Pige. — L. noget fra een ginna e-ð út úr e-m. — L. noget ud af een veiða (hafa) e-ð upp úr e-m. — b) h. s., í l. for een vera að lokka e-n, ganga eptir e-m.

Lokkebarn barn sem bægt er að lokka, leiðingabarn (að sínu leyti eins og leiðingamaður), ginningarfífl.

Lokkedue dúfa sem höfð er til að lokka að sjer aðrar dúfur svo að þær náist. — b) ljettlætiskona sem lokkar karlmenn.

Lokkefugl fugl sem hafður er til að lokka að sjer aðra fugla svo að þeir náist.

Lokkekonst lokkunarlist.

Lokkelse, ft. -r, sk., lokkun, leiðing (fornt).

Lokkemad agn, tafn.

Lokkemiddel það sem haft er til að lokka með.

Lokkepibe fuglarapípa sem þeir lokka fuglonn með.

Lokkeplads leyni þar sem veiðimaður lokkar að sjer dýr eða fugla.
Lokkerost læti (rödd) til að lokka dýr eða fugla.
Lokkesang söngur til að lokka e-n með.
Lokkesmiil bros til að lokka e-n með, (tálbros).
Lokkestemme = Lokkerost.
lokket, ft. lokkede, e., [lokkað-r], sem liðast: L. Haar.
Lollik, ft. -er, kk., Lálendingur.
*Lomber (líka l'Hombre), sk., eins konar spil: Spille en L.
*Lomberbord borð sem *l'hombre* er spilað á.
*Lomberselskab þeir sem eru að spila *l'hombre.*
*Lomberspiller sá sem spilar *l'hombre.*
Lomme, ft. -r, sk., [sb. lumma, kvk., og luma, s.,?], vasi.
Lommebog, a) vasakver. — b) = Tegnebog.
Lommeflaske vasapyttla, (sb. fleygur).
Lommefoder fóðurefni sem er haft í vasa.
Lommekniv vasahnífur, sjálfskeiðingur.
Lommepenge, ft., peningar sem maður á sjer í smáútlát, (sb. skotsilfur).
*Lommeprocurator málaflutningsmaður sem er lagasnápur og æsir menn upp hvern á móti öðrum.
Lommepuffert dálítil vasabissa.
Lommespeil dálítil skuggsjá (dálítill spegill) sem maður hefur í vasa sínum.
Lommetyv sá sem stelur úr vösum manna.
Lommetyveri þjófnaður úr vösum manna.
Lommetørklæde vasaklútur, snýtuklútur, (sb. sveitadúkur).
Lommeuhr (vasa)úr.
loppe, ás. 1, tína af e-m (drepa á e-m) flærnar: Hunden lopper sig (er að tanna sig).
Loppe, ft. -r, sk., fló (*pulex irritans*).
Loppebid flóabit.
Loppefangst það að tína flær.
Loppestik = Loppebid.
*Lord, ft. -er, kk., [sb. lávarð-r], lávarður.
*Lord-Mayor, kk., æðsti borgargreifi í Lundúnum.
*Lorgnette, ft. -r, sk., sjónargler (P. Þ.).
*lorgnettere, ás. 1, horfa (stara, góna) á e-ð í gegnum sjónargler.
Lorive brífa sem við er höfð í lúfa.
Lort, ft. -e, sk., (í óvönduðu tali) skítur; (sb. kúkur, þrekkur, saur).
Los, ft. Losser, sk., gaupa (*felis lynx*).
los, e., (sjómannamál f. løs), laus: Gjør Touget l. losaðu (um) kaðalinn.
losse, ás. 1, afferma, ryðja skip (Eg. 125), skipa upp: Lade og l. et Skib. Skibe kunne her beqvemt l. hjer er gott til uppskipunar.
Losseplads staður þar sem upp er skipað.
Lossepram prjámur til at flytja á farm að landi þar sem hafskipum verður ekki lagt að.
Lossested = Losseplads.
Lostilk (eins konar jurt) *ligusticum levisticum.*
Losøie (eiginl. gaupuauga) = Falkeøie.
losøiet (sjaldh.), skyggn mjög.
Lots sjá Lods.
*Lotteriecollecteur = Collecteur.
*Lotterie, ft. -r, kl., talnabúð (sb. Tallotterie, Classelotterie): Sætte (spille) Lotteriet kaupa (vera vanur að kaupa, kaupa opt) tölur — eða tölu — í talnabúð.
*Lotterisedbel talnablað (sem maður kaupir í talnabúð).

*Lotto, kl., = Lotterie, einkum Tallotterie.
*Loupe (líka ritað Lupe), sk., (einfalt) stækkunargler.
Lov, án ft., kl. og sk., [lof, hól], a) lof: L. og Priis være Gud guði sje lof og dýrð! Gud skee L. guði sje lof! Han agter hverken L. eller Last hann hirðir hvorki um skömm nje heiður. — b) orð sem e-m er borið: Godt (ondt) L. Jeg kan ikke andet, end give ham det L., at það verður hann að eiga, að o. s. frv.
Lov, nafo, (ætíð án greinis), [lof, leyfi], lof, leyfi, orlof: Give een L. til (gefa e-m lof til, Eg. 86; lofa e-m) at gjøre noget. Det har du L. til það máttu, tarna máttu, eða þvíuml. Du faaer vel L. (þ. e. verður líklega) at gjøre det. Faae L. fra Skolen; sb. Forlov.
Lov, ft. -e, sk., [lög, tekið sem kvennkynsorð], a) lög, (lögmál, nýmæli): Give Love setja lög. Ophæve en L. takn lög af. — Den danske L. Dönsku Lög. Danske Lovs sjette Bog. — Faae en Sag afgjort ved L. og Dom koma máli til laga. Uden L. og Dom utan löglegra sókna. — b) í guðsorðabókum, hið forna lögmál (Stjórn), lagatíð (619). — c) um lög e-s fjelags. — d) sjer hvað sem ekki verður af brugðið: Din Villie er min L. (jeg get ekki látið á móti þjer). Naturens Love eðli hlutanna. Tyngdens L. þyngdareðlið.
lovbefalet, [sb. befale], lögmæltur (?), lögtekinn.
Lovbegreb nám e-s hluter er til laga heyrir.
Lovbestemmelse lagaskipun (sb. Stjórn): En ny L. nýmæli.
lovbestemt, [sb. bestemme], sem skilinn (tíndur) er í lögum.
Lovbog lögbók, lagabók.
Lovbrud lögbrot, lagabrot, lagaafbrigði.
Lovbryder, ft. -e, kk., lagabrjótur (645), lögbrotsmaður (656).
Lovbud lagaskipun, lögmál, nýmæli.
lovbunden, [sb. binde], lögskorðaður: L. Tilstand. L. Frihed.
lovbyde, [lögbjóða], bjóða e-ð (t. a. m. óðal) lögboði.
Lovbydelse, sk., það að lovbyde.
lovdele, ás., höfða mál á hendur e-m.
Love, oafn, (án greinis; en er líklega sk.), [lófi?], (merkir líkast til eiginl. handaband, en er haft sem) heit, loforð, eða þvíuml.: Tro og L. upp á sína æru og trú.
love, ás. 1, [lofa e-n], lofa, leyfa (skáldl.): L. og prise Gud lofa og vegsama guð. Enhver lover sit eget hverjum þykir sinn fugl fagur. — b) (sjaldh.), meta: Hvor høit lover du det?
love, s. 1, [lofa e-u], a) ás., lofa e-u, heita e-u, játa e-u (Fms. XI, 408): Holde hvad man har lovet efna loforð sitt eða sín. — L. noget under sin Ed; sb. Ed a, α. — L. een sin Datter til Ægte heita e-m dóttur sinni. Hvad du beder om, er alt lovet bort (það er búið að lofa öðrum því sem þú biður um). L. sig bort eða ud (lofa að koma í heimboð). — L. sig fri for noget (lofa að sig skuli aldrei henda e-ð). — L. een Guld og grønne Skove heita e-m öllu fögru. — Veiret lover god Høst veðráttu horfir til góðrar uppskeru. — b) h. s., ganga í veð (trú, trúnnð): L. for een. Ham tør jeg nok l. for jeg er ekki hræddur um hann = jeg þori að ábyrgjast hann! Jeg lover for (jeg er óhræddur um, jeg þori að ábyrgjast), at han vil gjøre sit Bedste. — í báði: Det skal jeg l. for, at han ikke glemte sig selv nú, hann hefur ekki gert sig afskipta — jeg skal lofa því.

love, ás. 1, (forol.), unna stúlku: „Hannem lysted, en Jomfru at l."
*Lovelace, kk., kurteis og friður kvennavjelari.
Loven, án ft., sk., það að lofa (loforð, heit): L. er ærlig, Holden besværlig eptir er að endn, þegar búið er að lofa (orðskv.).
lovfast, a) lögfastur: „I tvende lovfaste Mænds Paahør." — b) löglegur, lögmætur: L. Vidnesbyrd. — c) grundvallaður á lögum, studdur lögum: „L. og kraftig Trykkefrihed."
Lovfasthed, án ft., sk., það að vera lovfast.
Lovforbedring lagarjetting.
Lovforklaring = Lovfortolkning.
lovformelig löglegur (samkvæmur því sem skilur í lögum; sb. at orðfullu, Jb.).
Lovforslag lagaframvarp.
Lovfortolker lögþýðandi, lögskýrandi.
Lovfortolkning lagaþýðing, lagaskýring, (sb. lögsaga).
lovforvunden, [sb. forvinde], dæmdur ærulaus.
lovfuld, [lögfull-r], (sjaldh.), lögfullur.
lovfælde dæma dóm á hendur e-m; dæma e-m æruleysi.
Lovfældelse, sk., það að lovfælde.
lovfærdig (sjaldh.) = lovfast a.
lovfæste, ás., [lögfestn], festa lög fyrir, lögfesta.
lovgild = lovfast a.
lovgivende, [sb. give], sem setur lög, lagasetningar-: Den l., den dømmende og den udøvende (eða fuldbyrdende) Magt.
Lovgiver sá sem setur lög: Denne Konge er navnkundig som L. nafntogaður (nafnfrægur) sökum lagasetningar.
Lovgivning, sk., lagasetning. — b) lög sem sett eru.
Lovgrund tilefni (e-s) lögmála.
lovgrundet, [sb. grunde A, 1, b], grundvallaður á lögum.
lovgyldig lögfullur: Et lovgyldigt Beviis.
Lovgyldighed, án ft., sk., það að vera lovgyldig.
Lovhevner lög-hefnandi.
*Lovhistorie lagasaga.
lovhjemlet, [sb. hjemle], lögfullur.
Lovhjemmel laga-grundvöllur (það að vera grundvallað á lögum).
Lovhævd sjá Lavhævd.
lovklog = lovkyndig.
Lovkundskab lögfræði.
lovkyndig lögkænn, lögvitur, sem er lagamaður (lögmaður): En Lovkyndig lögspekingur (655 IV).
Lovkyndighed, sk., lögkæni (Nj.), lögkænska, lögspeki. — b) = Retsvidenskab: Romersk L.
lovlig, [loflig-], a) ft. -e, e., loflegur, lofanlegur, ofsamlegur, lofverður: En god og l. Skik. „L. Ihukommelse" (loflegrar minningar sb. sællar minningar). — b) sem ao., sæmilega, æði: Det varede l. længe sjer var hver tíminn, það var skárri tíminn.
lovlig, [löglig-], a) ft. -e, e., löglegur, lögfullur, lögmætur; leyfilegur (sem ekki er bannaður í lögum): Et lovligt Vidne. En l. Handling. Have l. Ret til noget eiga lögheimting til e-s. En l. Næringsvei. — b) sem ao., löglega.
Lovlighed, án ft., sk., það að vera löglegur.
lovlyse, ás., birta (e-ð) að lögum.
lovlærd lögfróður, lögvitur.
Lovlærer sá sem kennir (öðrum) lög.
lovløs lagalaus: Et lovløst Land. — b) = ulovlig.

Lovløshed, sk., það að vera lovløs (lagaleysi; ólög).
Lovmaal, a) [lögmál], (úrelt), lögmál. — b) lagasókn, þingstefna: Han lod ham uden L. og Dom henrette án dóms og laga.
lovmæssig, ft. -e, e., löglegur, lögfullur, lögmætur.
Lovmæssighed, án ft., sk., það að vera lovmæssig.
Lovpriisning, ak., það að lovprise (lof).
lovprise vegsama.
Lovsamling lagasafn.
Lovsang, [e. o. lofsang-r], lofsöngur: En L. til Freden (lofsöngur um friðinn, lofsöngur friðarins).
lovskikket, [sb. skikke], lagaður eptir lögum, lögfullur, löglegur.
Lovskraft það að vera lög (sem ganga).
Lovsprog logaorðfæri.
Lovsted grein í (úr) lögum: Anføre (forklare) et L.
Lovstrid það að logaskipanir eru hver annari gagnstæðar.
lovstridig sem er ólög, (sb. aflaga, aflöglega).
Lovstridighed, án ft., sk., það að vera lovstridig.
Lovstykke lögþáttur.
lovsynge, ás., syngja e-m lof: L. det høieste Væsen.
lovsøge, ás., höfða mál á hendur e-m.
lovtagen, [sb. tage og lögtekin-n], lögtekinn.
Lovtale lofræða, (sb. lofsorð): Holde en L. over een.
Lovtaler só sem býr til (eða setur upp) lofræður um e-n, (sb. loftunga).
Lovtrækker, ft. -e, kk., lagasnápur.
Lovtrækkeri, ft. -er, kl., lagaflækjur.
lovværge, ás., í l. sig verjast með lögum.
*loyal, ft. -e, e., blýðinn lögum, og þvíuml.; konungholler, (sb. drottinhollur).
*Loyalitet, sk., logablýðni; hollusta við konungdóminn eða hverja þá stjórnarlögun sem er.
Lu, ón ft., sk., [e. o. lú f. ló], ló: Kradse Luen op paa Klæde (ýfa upp ló á klæði). Luen er afslidt fatið er aflóa.
lubbet, ft. lubbede, e., [sb. lubbi], (sjaldh.), = lasket, eða þvíuml.
*Lucifer, kk., (eiginl. ljósberi), djöfull, óvinurinn; kölski.
*lucrativ, ft. -e, e., arðsamur.
*lucrere, ás. 1, næla, græða.
*Lucubration, ft. -er, sk., næturiðn bókmenntamanna.
*lucubrere, h. s. 1, (sjer í lagi um bókmenntamenn), iðna (einkum rita) á nóttunni.
Lud, [sb. lúðr], lúður: Døden blæser ikke i L. for sig (orðskv.).
Lud, ak., lút, a) öskuvatn (= Askelud, þ. e. vatn, sem hefur dregið í sig e-t efni úr ösku e-a plantna): Sætte L. búa til lút. — b) vatn sem kalk eða annað þvíuml. er látið saman við (Kalklud, o. s. frv.).
ludagtig, ft. -e, e., svipaður lút.
Ludaske aska sem börð er í lút.
Ludballe stampur sem e-ð er lagt í lút í.
Lude, ft. -r, ak., hreysi, byrgi; forskyggni.
lude (har), b. s. 1, [lúta], lúta, vera álútur: L. med Hovedet. Han luder meget naar han gaaer. — b) slúta: Muren luder til denne Side.
lude, ás. 1, bleyta (e-ð) í lút.
Ludefisk sjá Ludfisk.
Luden, án ft., ak., það að lude.
Luder, ft. -e, kvk., (í óvönduðu tali), skækja.

Luder, kl., viðarull vætt í frökknesku brennivíni með púðursolla í og börð í eldpípur þær (Brandrør) er settar eru í holkúlur.
Ludfisk (líka Ludefisk) borður fiskur bleyttur í lút.
Ludkar lútarker.
Ludkurv vandlaupur sem oskan er látin í þegar verið er að búa til lút.
Ludning, sk., það að bleyta e-ð í lút.
Ludpose poki sem lútaraska er böfð í eða lút er siuð í gegnum.
Ludsalt eins konar salt úr brenndum plöntum.
Ludvask lútarþvottur.
Ludvaskning = Ludvask.
lue (har), b. s. 1. [loga], loga, (sb. bálast): Ilden luede stærkt. — β) = blusse b: Hendes Kinder luede. — b) óeiginl. (sb. brann skap kouungi): Han luede af Stridslyst.
Lue, ft. -r, sk., [logi], logi, bál: Huset staaer i L. húsið logar. Huset staaer i lys L. í björtu báli. Ilden brænder i L. það er logi á eldinum. Fakkelens L. logið á kyndlinum. — b) óeiginl.: Elskovs (Kjærligheds) L. ástareldur.
Lueblik eldlegt augnaráð.
luebrænde, ás., brenna e-ð í loga.
lueforgyldt, [sb. forgylde], logagylltur.
Luegab op sem logi kemur upp um (eldvarp, eldgígur, og þvíuml.).
luegylden = lueforgyldt.
Lueild eldur sem logar.
luerod rauður sem logi.
luesveden, [sb. svide], sviðinn í loga.
luffe sjá luve.
Luft, án ft., sk., [loft = lopt], 1) lopt, a) í sömu merk. og í orðunum rödd er lopt eða aflopti formuraf: Sammenpresse Luften. Luftens Tyngde. Brændbar L. — Trække L. draga andann. Den Syge kan ikke faae L. getur ekki andað, á bágt með að anda. — b) í sömu merk. og í orðunum lýsti af höndum hennar bæði í lopt ok á lög: En reen Luft. — Fri som Fuglen i Luften. Stibet fløi i Luften í lopt upp. — Hans Plan gik i Luften (ónýttist, eyddist, fórst fyrir). Bygge Casteller i Luften = bygge Luftcasteller (sb. Luftcastel). — 2) haft þar sem vjer erum vanir að komast öðruvísi að orði og segjum úti, eða þvíuml.: Lade noget tørres i Luften þurrka e-ð úti. Den Syge kan endnu ikke taale Luften þolir ekki enn að fara út. Bevægelse i fri L. (hreifing úti við). Tage friskt L. (vera úti til að draga að sjer hreint lopt). — Í óeiginlegum orðatiltækjum: Skaffe een L. ljetta manni um hjartarætur (sb. Sturl. IV, 103). Give Hjertet L. (ljetta á hjarta sinu) ved Meddelelse. — 3) andvari, blær, gola: Det stiger en kelig L. gjennem Dalen (svöl gola stendur eptir dalnum).
luftaaben sem loptið kemst í gegnum: Luftaabne Huse, t. a. m. hjallar.
Luftart loptstegund.
Luftbad það að vera nakinn (sjer til heilsubótar) undir berum himni
*Luftballon loptkuggur.
Luftbegivenhed sjer hvað sem við ber í loptinu.
Luftbillede mynd sem er eins og reykur.
luftblaa = himmelblaa.
Luftblanding blendingur lopttegunda.
Luftblære, a) = Luftboble. — b) sundmagi.
Luftboble viodbóla.
*Luftcastel það sem maður býr til í huga sinum en ekki verður framkvæmt: Bygge Luftcasteller búa sjer til fyrirætlanir (eða þvíuml.) sem ekkert getur orðið úr.
Luftdække tjöld yfir leiksviði sem eiga að sýnast vera lopt.
Luftdrøn dunur í lopti.

lufte, a. 1, a) ás., viðra: Klæderne ere udhængte for at luftes. L. noget ud; sb. udlufte. — b) b. a., gola, (sb. það er gola eða golukorn).
Luftegn, a) = Himmelegn. — b) = Luftkreds, Luft 1, b.
Luftfang, a) = Vindfang. — b) (sjaldh.) = Luftrør.
Luftfarve heiðblár litur.
luftfri auður (tómur) að lopti.
Luftglas = Veirglas.
Lufthimmel = Luft 1, b, Luftkreds, Luftegn b.
Lufthul gat sem loptið kemst í gegnum (sb. lopt, Fas. I, 393).
Lufthulsklap (sjaldh.) = Vindklap.
luftig, ft. -e, e., þar sem nægð er af góðu og hreinu lopti: Høie og luftige Værelser. Paa Bjergene er det luftigt.
Luftighed, án ft., sk., það að vera luftig (nægð af hreinu og góðu lopti).
Luftild eldleg loptsjón. — b) = Fyrværkeri.
Luftklap (sjaldh.), = Vindklap.
Luftkreds = Luft 1, b, (sb. Atmosphære).
Luftlag loptsdeild: De høiere (lavere) L.
luftlet lopti ljettari.
Luftmaaler, sk., verkfæri til að kanna með loptslag eða loptsgæði (loptkönnuður).
Luftmalning loptskript (það að penta loptið = drago það upp með litum): Han har megen Styrke i L.
Luftmalt = lufttørret Malt (sb. lufttørret).
*Luftmaskine vjel til loptferða, (loptkuggur).
Luftning, ft. -er, sk., a) það að lufte a. — b) blær, andvari, gola.
Luftpompe lopttæma (Dr. Sch.): Lade (fylla) en L.
Luftprøver, ft. -e, sk., verkfæri til að reyna með loptið hversu heilnæmt það sje (loptkönnuður).
luftreen þar sem loptið er hreint: „Luftrene Bjerge".
Luftreise ferð um loptið.
Luftrenser, ft. -e, sk., lopthreinsari.
Luftrensning lopthreinsun.
Luftrum staður sem er fullur af lopti.
Luftrør pípa sem loptið rennur eptir. — b) barki.
Luftsalt (sjaldh.), salt í loptinu.
Luftseilads ferð í loptkugg.
Luftseiler só sem fer um loptið á loptkugg (loptferðamaður).
Luftskib loptkuggur.
Luftskin björt loptsjón.
Luftskygge forsæla í loptskript (Luftmalning).
Luftslot = Luftcastel.
Luftspring stökkur upp í bóa lopt.
Luftspringer sá sem befur numið þá íþrótt að stökkva bótt í lopt upp
Luftstille kyrrt veður, logn.
Luftstrog vindrás.
Luftstrøm vindrás, vindrennsli.
Luftstøtte loptstólpi (þ. e. sú loptbyrði sem liggur á e-m hlut).
Luftstøv smæsta dupt (dust) í loptinu, (sb. ar).
luftsyg (búið til eptir søsyg) loptsjúkur.
Luftsyn loptsjón (G. O., P. Þ); loptundur (Björn).
Luftsyre (fyrrum) = Kulsyre.
Lufttegn loptundur (B. H.).
lufttom sem ekkert lopt er í, loptlaus.
Lufttomhed, án ft., ak., það að vera lufttom.
Lufttragt eins konar verkfæri til að hæta lopt með.

Lufttryk álega loptsins (á því sem undir því er).

Lufttræk loptrás um e-ð.

lufttæt sem loptið kemst ekki í gegnum.

Lufttæthed þjettleiki (þykkleiki) loptsins.

luftterret, [sb. torre], þurrkaður í vindi: L. Malt.

Luftvand vatn sem kemur úr loptinu.

Luftvægt (loptvog) = Veirglas.

Lug sjá Lugge.

luge, ás. 1, reyta (illgresi úr e-u): L. en Have.

Luge, n. -r, sk., lúkugat, gluggi (sb. Fms. IV, 335). — b) blemmur yfir (hurð fyrir, sb. Fms. IV, 334) lúkugati; hleri fyrir opnum glugga.

Lugebræt (sjaldb.) = Stigbord.

Lugehakke gref sem við er haft þegar illgresi er reytt upp.

Lugejern járnverkfæri til að stinga upp illgresi með.

Lugekarm umbúningur lúkugats eða opins glugga.

Lugekone kona sem hefur það starf að reyta upp illgresi.

Lugeplov eins konar verkfæri til að ná upp illgresi með.

Lugespade = Lugejern.

Lugestang slá fyrir opnum glugga sem lokað er með hlera.

Lugge (eða Lug), sk., [e. o. lugg f. lögg], lögg.

lugge, ás. 1, lagga.

Lugger, n. -e, sk., eins konar berskip með tveimur siglum.

Lughammer hamar sem við er hafður þegar laggað er.

Lugn sjá Luun.

lugn sjá luun.

Lugning, sk., það að luge.

Lugt, án n., sk., lykt, a) (sem skilningarvit), ilmun, ilming (619): Have en fiin (skarp) L. — b) daun, þefur: En god L. góður daun, ilmur. Slem L. óþefur, ódaun, óþefjan (furol), ódaunan (furnl), fýla. Sveden L. (sviðalykt, brunaþefur). — β) = Vellugt: Sætte L. paa noget gera e-ð ilmandi.

lugte, s. 1, 1) þar sem sá er gjör., er kennir þef eða ilm, a) ás., finna (lykt, þef) daun af e-u: Man kan l. Vildtet over hele Huset (það finnst þefurinn af villidýrakjötinu um allt húsið). L. Rosens Vellugt kenna ilm rósarinnar. — β) finna e-ð á (lyktinni) þefnum. — b) h. s., þefa (nasa) af e-u: L. til en Blomst. — 2) þefja: Han lugter af Tobak það er tóbaksþefur af honum. Her lugter efter Tjære hjer er tjöruþefur. Her lugter godt (ilde) hjer er góður daun (e-r ódaun), vel (illa) ilmað. — β) þefja illa: Kjødet er saa gammelt, at det lugter að það er ýlduþefur af því.

Lugteflaske ilmpyttla.

Lugteglas = Lugteflaske.

Lugtekrukke ilmkrukka.

Lugtenerve taug sem ilmingin er í.

Lugteredskab ilmingarlimur.

lugtløs lyktarlaus, a) ilmlngarlaus. — b) sem enginn þefur (ilmur) er af, þeflaus, ilmlaus.

Lugøxe exi sem við er höfð þegar varið er að laggs.

Lukke, n. -r, kl., læsing: Gjemme noget under Laas og L. (læsa e-ð niður). — b) læst hirzla: Han søgte i alle sine Lukker og Gjemmer.

lukke, ás. 1 (og stundum lukte, luft), [loka, lúka], 1) loka e-u, og þvíuml., a) loka (læsa) e-u: L. for noget læsa e-ð niðri. — L. en Dør af loka hurð (sb. Fms. II, 281). — Luk Porten i Laas læstu portinu. — L. een inde byrgja e-n inni í húsi (Grágás). L. sig inde læsa að sjer. L. een ude byrgja e-n úti (með því að læsa; eða með öðrum hætti, t. a. m. der blev sat Vagt for at l. Folket ude). — b) lúka aptur dyrom (655 XVI B), láta aptur hurð: L. en Dør. L. et Vindue. — L. en Dør til láta aptur hurð. — Døren lukker sig af sig selv hurðin lýkst (rennur) aptur sjálfkrafa. — L. et Vindue i láta aptur glugga. — c) l. en Kniv láta aptur sjálfskeiðing. — d) l. en Bog og l. en Bog i eða sammen láta aptur bók. — e) l. ind gera í kringum, girða um: L. en Mark ind lykja um akur (Eg. 529). — f) l. (bæta, gera við) Gjerder. — g) en lukket Vogn skjölvagn, byrgisvagn; gagnstætt: en aaben Vogn. — h) Blomsterne l. sig blómin lykjast aptur. — 2) ljúka e-u upp, láta e-ð upp, a) e-ð sem læst er: L. en Dør op ljúka upp dyrum. — L. een ind hleypa e-m inn með því að ljúka upp. L. een ud hleypa e-m út með því að ljúka upp. — b) l. Øinene op ljúka opnum augunum, (sb. rifa i suodur augun).

Lukkelse, n. -r, sk., læsing: Der er en slet L. for denne Dør.

Lukken, án n., sk., það að lukke.

Lukning, sk., a) það að lukke: Portens L. — b) það sem e-u er lokað með.

Lukradser, kk., sá sem ýfir upp ló á klæði.

lulle, s. 1, [sb. lulla], a) h. s., l. for et Barn vera að svæfa barn. — b) sem ás., l. et Barn i Søvn svæfa barn.

lum, n. -me, e., glóðheitur (?).

lumbrænde, h. s., vera glóðheitur (?).

Lumhede glóðhiti (?).

lummer, n. lumre, e., = beklummeret: En l. Luft molla, molluhiti. Lummert Veir molluveður. Det er meget lummert i Luften.

Lummerhede molluhiti.

lummervarm = lummer.

Lummervarme = Lummerhede.

lumpe, ás. 1, forsmá, smána, haft í bíou hverndagslega orðatiltæk. ikke at lade sig l. (láta ekki fara með sig eins og hund).

lumpen, n. lumpne, e., (í tali), ljelegur, skitinn, óhræsis-, ótætis-.

Lumpenhed, sk., fúlmennska, ódrengskapur.

lumre, h. s. 1, a) vera glóðheitt: Her er saa hedt, at det lumrer om Ørene. — b) = ulme (um eld).

lumsk, n. -e, e., [e. o. lumsk-r f. lymsk-r], lymskur, flár, fláráður, flærðarfullur, undirförull: Hunden er l. — b) lymskulegur: En l. Handling lymskuverk.

Lumskhed, sk., lymska (655 XXXII), flærð, fláræði, undirferli.

*lunatisk, n. -e, e., = maanesyg.

Lund, n. -e, sk., [lund-r], lundur.

[Lund, af lund — t. a. m. í orðunum á þessa lund —, í atvikorðunum hvorlunde, ingenlunde, mangelunde, nogenlunde.]

Lundstikke (líka ritað Luntstikke) gaddur (í öxulenda).

lune, s. 1, a) h. s., [e. o. lugna f. lygna], (sjaldh.), kyrrast: Veiret luner veðrið (þol.) kyrrir, það lygnir. — b) ás., hlýja: Det luner et Værelse (það gerir hlýindi í húsi), at hænge Tæpper for Dørene.

Lune, n. -r, sk. og kl., [sb. lunti], a) skap = það hvernig á maool liggur: Han er i god (slet) L. það liggur (vel) illa á honum. „Min L. frister mig vel ofte til at laste" jeg lasta opt aðra, þegar svo liggur á mjer eða þegar mjer ræður svo við að horfa. — b) duttlungur, dintur, kast, (tiktúra; sb. mislyndi): Hun har mange Luner er duttlungasöm (mislynd). — c) kæti, fyndni, eða þvíuml.: I Dag er han i L. í dag er hann vel fyrir kallaður, eða e-ð þvíuml., (sb. það er soðið upp á hann). Han fortalte det med megen L. (skemmtilega; sb. Fóstbr. 116).

lunefuld, a) mislyndur, duttlungasamur. — b) skemmtinn, fyndinn: En l. Forfatter.

Lunefænger, n. -e, kk., (sjaldh.), sá sem er mislyndur eða duttlungasamur, (sb. duttlungaskitur).

lunegod sem ekki er vænn (góður í sjer, eða þvíuml.) oema þegar svo ber undir (eða með höppum og glöppum).

lunelet fyndinn og skemmtilegur: L. Speg.

*Lunette, sk., eins konar útvígi.

luneviis, ao., eptir því hvernig á manni liggur eða hvernig manni ræður við að horfa.

Lunge, n. -r, sk., [lunga], lunga: Have stærke Lunger vera hraustur fyrir brjóstinu. Ryste eens Lunger (koma e-m til að hlæja).

lungeaandende, [sb. aande], sem andar með lungum.

Lungeaare æð sem blóðið rennur í frá lungunum að hjartanu og frá hjartanu að lungunum.

Lungebetændelse lungnabólga.

Lungebrok það að lungun baggast (*hernia pulmonalis*).

Lungekjertel eitill í lungum.

Lungemos loognavellingur, lungnakássa.

Lungeprøve það að reyna á dauðu barni hvort það hafi fæðzt lifandi.

Lungepølse eins konar itroðningur.

Lungesaar sár í lungum.

Lungeslag eins konar bunangsblettur.

Lungesot, [sb. lungnasótt, Gþl.], = Lungetæring.

lungesyg sem lungnaveiki er í.

Lungesyge = Lungetæring.

Lungetæring lungnaveiki.

lunken, n. lunkne, e., volgur: L. Melk. — b) óeiginl., hálfvolgur, daufur, hirðulaus: Være l. i sine Pligters Opfyldelse. — 2) lunkent, sem ao., slúðarlaust, hirðulauslega.

Lunkenhed, án n., sk., velgja: Vandets L. — b) óeiginl., hálfvelgja, deyfð, hirðuleysi, slúðarleysi (P. Þ.).

lunkne, s. 1, a) h. s., volgna. — b) ás., velgja.

lunte (har), h. s. 1, drolla, slóra: Han kommer luntende bagefter hann drollast á eptir.

Lunte, sk., (í almúgatali), spottakorn (vegar): Der er endnu en lille L. til það er enn spottakorn þangað. En Miil og en L.

Lunte, n. -r, sk., strývöndull til að kveikja með í fallbissu og þvíuml.: Staae tilrede med brændende Lunter. — Han lugtede Lunten (grunaði hvað um var að vera).

Luntebøsse (fyrrum), bissa sem af var hleypt með því að kveikja í benol með brennanda strývöndli. Gagnstætt: Flintebøsse (sb. Flint 2 í upphaflegri merk.

Luntegang seinagangur.

Luntestok eins konar járnverkfæri sem við er haft þegar kveikt er í fallbissu.

Luntetrav það þegar riðið er við fót.

Luntstikke sjá Luntestikke.

*Lupe sjá Loupe.

lure, h. s. 1, (í tali), móka, (sb. blunde).

lure, s. 1, 1) h. s., a) hlera til e-s (Hirðskrá), standa á hleri, (sb. fara á bnotakóg): L. paa hvad Andre tale. Hvad lurer du efter? L. ved Døren. — b) voka yfir e-u: L. paa eens Embede. L. paa Leiligheden sitja um tækifæri. — c) sitja um, sitja fyrir e-m, (sb. launsát): Han lurede paa ham udenfor Døren for at overfalde ham. — 2) ás., a) l. sig paa een læðast (svíkjast) að

e-m. — b) (í hverndagslegu tali), = besnære: Du lurer ham.
Lurekrog horn sem maður stendur á hleri í.
Luren, án ft., sk., það að lure.
Lurendreier bragðarefur.
Lurer, ft. -e, kk., sá sem stendur á hleri; njósnari.
Lureri, ft. -er, kl., það að hlera eða njósna; launsát.
Lurevraa = Lurekrog.
Lurv, kk., [lyrfa], (í Norv.), sá sem allur er rifinn og tætinn, (sb. tötrabassi í Víga-Gl.).
lurvet, ft. lurvede, e., sem er í lörfum, allur rifinn og tætinn, tötrugur (Fas.), tötralegur. — b) (í tali), auðvirðilegur, lúsalegur, eða þvíuml.
luse, ás. 1, leita e-m lúsa.
Lusesalve smyrsli við lúsum.
Luseskurv vos er lýs setjast í.
Lusesyge lúsasótt.
luset, ft. lusede, e., lúsugur.
Lusetorv = Pjaltetorv.
luske, s. 1, 1) h. s., læðast: L. om i Mørke. L. af sneypast burt. — 2) ás, a) l. sig til noget ná (komast að) e-u í laumi. — b) l. noget ud af een veiða (hafa) e-ð upp úr e-m.
luslidt, [sb. slide], aflón.
*Lut (líka ritað Luth), sk., = Cither: Spille (slaae) paa L.
*Lutenist, ft. -er, kk., gigjari(?).
*Luth sjá Lut.
*Lutheraner, ft. -e, kk., sá sem er Lúthers-trúar.
*Lutheranisme, sk., lúthersk trú.
luthersk, ft. -e, e., a) Lúthers-, (sem er) Lúthers-trúar: Den lutherske Lære (Troesbekjendelse). Hun er l., men hendes Mand catholsk.
lutter, óbreytanleg e., tómur, eintómur, einber; einskær: L. Sølv og Guld. L. Løgn. L. udsøgte Retter tómar krásir.
luttre, ás. 1, skíra (gull, silfur, o. s. frv.): L. Guld i Ilden. — Óeiginl.: Mennesket luttres (batnar) ved Modgang. Reen og luttret Smag.
Luttredigel deigla til að skíra í málma o. s. frv.
Luttren, án ft., sk., það að luttre.
Luttreovn ofn til að skíra í málma o. s. frv.
Luttring, sk., það að luttre: Metallets L.
Luun (f. Lugn), nafn, [e. n. lugn f. logn], (úrelt), a) logn. — b) skjól. — c) ró.
luun (f. lugn), ft. lune, e., [e. o. lugn f. lygn], lygn: I Skoven er det luunt. Et luunt Sted (staður þar sem lygnt er). — b) hlýr: Hvor Solen skinner, er det luunt.
Luunhed, án ft., sk., logn; hlýindi.
Luur, sk., það að hlera, ekki haft nema í orðatiltækjunum staae (ligge, være) paa L. standa á hleri.
Luur, án ft., sk., mók: Tage (faae sig) en L. láta renna í brjóstið á sjer, halla sjer út af.
Luur, ft. Lurer (þó Lure finnist einnig), sk., [sb. lúðr], (í Norv.), lúður: Blæse i Luren þeyta lúðurinn.
Luus, ft. eins, sk., [lús], lús (*pediculus*): Krybe som en L. paa en Tjærespaan (komast ekki úr sporunum, ganga ákaflega seint).
Luv, sk., veðurborði, veðurborð, goluborð: Skibet vinder i Luven gengur á veður. — Tage Luven fra een verða hlutskarpari, enn annar.
Luvart, sk., veðorborði, veðurborð, goluborð: Til L. á veðurborð.
luve (líka luffe), h. s. 1, beita: L. op til Vinden sigla á veður (Jb.).
Luvholder, sk., (gott) beitingaskip: Dette Skib er en god L. (gott til beitinga).
Luvholdning það að skip heldur sjer upp í veðrið.
Luvside = Luvart.
Lux, sk., eiginl. = Løs; en er ekki haft öðruvísi, enn eins og selur = viðsjálsgripur.
*Luxation, ft. -er, sk., það að e-ð hefur skekkzt í liði eða gengið úr liði.
*luxurios, ft. luxuriose, e., = overdaadig, ødsel, yppig.
*Luxus, án ft., sk., óhóf, eyðslusemi, (sb. Overdaadighed, Yppighed): L. er hvad der overstiger Nødtørft.
Ly, án ft., kl., [sb. hlý- í hlýr, e., og hlýindi], skjól, afdrep: Her ere vi i L. for Uveiret. Søge L. mod Regnen (de brændende Solstraaler).
Lyd sjá Lod.
Lyd, ft. eins og -e, sk., [ljóð f. hljóð; sb. byde af bjóða], hljóð, a) í tíðkoolegustu merk.: En sagte L. lágt hljóð. Man kan ikke høre L. for ham það heyrist ekki mannsmál fyrir honum. — b) í sömu merk. og í orðatiltæk. biðja sjer hljóðs: „Kongen begjerede L. af Almuen."
lydagtig, ft. -e, e., = lydig.
Lydbiskop, [lýðbiskup, ljóðbiskup], lýðbiskup, ljóðbiskup.
Lydbølge hljóðbylgja (breifing hljóðsins — í loptinu).
Lyddeel hljóðspartur.
lyde [ljóða f. hljóða; sb. byde af bjóða], lød, (har) lydt (og lydet), h. s., hljóða (sb. einn tíma ljóðar rödd í hans eyra, svá segjandi, 655 XXXII), a) hljóma, gjalla, kveða við: Hornet lyder smukt (það lætur fallega, það er fallegt að heyra til þess) i Skoven. Tordenen lyder stærkest (það heyrist mest til þrumunnar) blandt Bjergene. — b) (um efni) = láta: Saaledes l. Ordene. — Passet lyder paa hans Navn (hann er nefndur í vegabrjefinu sem sá er það sje ritað handa). Skibets Papirer l. paa England skipsskjölin eru rituð til englandsferðar. Obligationen lyder paa Ihændehaveren skuldabrjefið er (svo lagað, að það er) þess eign, er handhafi er að því.
lyde [hlýða], lød, (har) lydt, ás., hlýða (gegna) e-m eða e-u: L. sine Forældre. Han vil ikke l. mit Raad hafa ráð mitt.
lyde, h. s. 1, [hlýða], (hálf-úrelt), hlýða = hlusta: L. paa Fuglesang.
lyde, ás. 1, (þó einnig lydt í bo. l. t.), [lýta], spilla e-u; meiða: Vorder Mands Lemmer lydet (D. L.).
Lyde, ft. -r, sk., [lýti], galli, anmarki, ankanni: Hesten er uden L. gallalaus. — b) óeiginl., brestur, ókostur: Opregne eens Dyder og Lyder.
lydefri gallalaus; lýtalaus, (sb. feilfri).
lydefuld lýtafullur (Stjórn).
lydelig, a) ft. -e, e., hár, snjallur, hvellur: Med l. Røst. — b) sem ao., hátt, snjallt, hvellt: Tale l.
Lydelse, sk., það að lyde, hljóða, b: Efter Brevets L. eptir því sem brjefið hljóðar.
lydeløs (og lydesløs) gallalaus; lýtalaus: Laagan skal lydesløst (óspjallað, heilt, eða þvíuml.) hjemkomme (D. L.).
lydesløs sjá lydeløs.
Lydhul op sem hljóð heyrist út um.
lydhør, e., sem hefur næma (góða) heyrn, heyrnargóður, heyrsarnæmur (P. Þ.).
lydhørende, [sb. høre], = lydhør.
Lydhørighed, sk., það að vera lydhør.
lydig, ft. -e, e., hlýðinn, gegninn, auðsveipur, leiðitamur: Være sine Forældre l.
Lydighed, án ft., sk., hlýðni: Vise L. mod een veita e-m hlýðni.
Lydlængde lengd (eða seinleiki) hljóðs.
Lydlære hljóðfræði (ritgjörð om hljóðin í e-u máli).
lydløs, [hljóðlaus-s], sem ekki heyrist til, eða þvíuml.
Lydskrift hljóðritun (það að rita mál eptir þeim hljóðum sem í því eru; gagnstætt því að skrifa sjálfar hugsanirnar).
Lydsprog mál er saman er sett af hljóðum eða orðum (en ekki af bendingum eða öðru þess kyns).
Lydsvingning hristingur sem að hljómi verður.
lydt, ao., hátt, snjallt, hvellt.
Lydtegn, a) e-ð sem markar hljóð (t. a. m. stafur eða nóta), eða framburð (t. a. m. áherzlumerki).
lye, h. s. 1, [lýjn f. hlýja], (sjaldh.), vera til skjóls: Skoven lyer for Huset.
Lygte (einnig ritað Løgte), ft. -r, sk., ljósker; skriðljós, skriðbytta: Lyse een hjem med en L.
Lygtearm það sem ljósker er fest á og heldur því upp.
Lygteglas skriðbyttugler.
Lygtelys kertisstúfur sem settur er í skriðbyttu.
Lygtelysning birta af ljóskerum.
Lygtemager, ft. -e, kk., sá sem býr til ljósker.
Lygtemand hrævareldur, (sb. brælog).
Lygtepæl staur sem ljósker á borgarstrætum eru fest upp á.
Lygteskat ljóskeragjald (það sem borgarmenn þurfa að gjalda til að hafa ljósker á borgarstrætum).
Lygteskin skin úr ljóskeri.
Lygtesvend sá sem ber skriðljós fyrir e-m.
Lykke (eða Lokke), ft. -r, sk., [sb. sögn. lykja], staður (reitur) sem gert er í kringum, gerði. — b) (í Norv.), yndisgarður (skemmtunarbústaður) utanborgar.
Lykke, ft. -r, sk., [lykkja], lykkja.
Lykke, án ft., sk., hamingja, gæfa, gipta, auðna, heppni, (sb. happ), lán, gengi, tími (Al.; sb. tímadagur): Han har Lykken med sig lánið eltir hann, honum leikur allt í lyndi, (sb. það bjátar ekki stórt á fyrir honum), o. s. frv. Have L. i noget (vera lánsamur — heppinn — með e-ð). Friste Lykken og forsøge sin L. (sb. hamingjuraun). Ønske een til L. (segjast samfagna e-m). Til L. med dit nye Huus verði nýja búslóð þitt þjer að láni! L. paa Reisen gangi þjer (yður, ykkur) vel ferðin, guð veri með þjer (yður, ykkur)! Det var hans L. (það var lánið hans, honum vildi það til), at Planken holdt. Det var en stor L. (það var mesta guðs mildi), at han ikke slog sig ihjel. Til L. (eða al L.) var han endnu ikke reist það vildi (svo heppilega) til, að o. s. frv. Paa L. og Fromme; sb. Fromme. Lykken var bedre, end Forstanden; sb. Forstand a. I L. og Ulykke í meðlæti og mótlæti. Have en tynd L. vero hamingjurýr, vera auðuugrannur. — Gjøre L. i Verden komast upp (áfram) í heiminum. Gjøre sin L. ved Handel græða (verða ríkur) á kaupskap. — Opt er talað um Lykke eins og hún væri lifandi vera (sb. Al. 23).
Lykkeboble hverful hamingja.
lykkedrukken, [sb. drikke], sem ekki ræður sjer fyrir ofláni.
Lykkefrist, kl., glæfræði, áhætta.
Lykkefrister sá sem leggur á tvær hættur, sá sem hættir á hamingjuna eða á undir heppninni.

Lykkehjul holt hjól sem talnabúðartölur eru teknar út úr.

Lykkejæger sá sem eltir hamingjuna á röndum.

lykkelig, 1) ft. -e, e., a) farsæll, lánsamur, heppinn: Et lykkeligt Menneske lánsmaður, gæfumaður. Være l. i Spil. Denne Maler er l. (= heldig a) i (honum tekst vel) at træffe. — b) farsællegur, heppilegur: En l. Skjebne heppni, hamingja, o. s. frv. En l. Dag tímadagur. Lykkelige Dage sæludagar. Et lykkeligt Udfald (það að e-ð tekst vel). — 2) sem ao., giptumannlega, giptusamlega, gæfusamlega, hamingjusamlega, auðnusamlega, heppilega, klaklaust: Være l. gift vera vel gefin (um kvennmann); hafa hlotið gott kvonfang (um karlmann). Hun er l. forløst med en Søn. Han førte Skibet l. (kom skipinu klaklaust) i Havn.

lykkeligviis, ao., það vill (vildi) svo heppilega til að, því fer (fór) betur að; sem betur fór; o. s. frv.

lykkerig hamingjumikill, hamingjudrjúgur, sem er mikill hamingjumaður eða gæfumaður.

lykkes, þs. 1, auðnast, heppnast, takast.

Lykkeskifte hamingjuskipti, (sb. gæfumunur).

Lykkeskud = Slumpeskud. — b) (óeiginl. og sjaldh.) = Slumpelykke.

Lykkespil hættuspil (sb. Hazard).

Lykkespiller sá sem spilar hættuspil.

Lykkespring skjótt hamingjuskipti = heppni sem kemur allt í einu.

Lykkestjerne stjarna sem boðar heill og hamingju.

Lykketræf tilviljun, heppni, (happaskot, P. Þ): Lade det komme an paa et L. eiga undir heppni (leggja á tvær hættur) með það.

Lykkevarsel e-ð sem boðar hamingju.

lyksalig sæll, farsæll: Priis ingen l. for hans Endeligt (sb. enginn kann að segjast sæll sitt fyrir enda-dægur). — Et lyksaligt Liv sældarlíf.

lyksaliggjøre sæla (sem sögn, 677).

Lyksaliggjørelse, sk., það að lyksaliggjøre.

Lyksalighed, án ft, sk., sæla, farsæla.

Lyksalighedsdrift sælufýsn, farsældarfýsn.

Lyksalighedslære sælufræði, farsældarfræði.

lykønske segjast samfagna e-m.

Lykønskning, ft. -er, sk., það að lykønske.

***lymphatisk**, ft. -e, e., í orðunum lymphatiske Kar blóðvessapípur.

***Lymphe**, sk., blóðvessi.

Lyn, ft. eins, kl., [sb. ljóm- í ljóma; y = jó; sb. byde = bjóða; n = m; sb. skíma og skína], elding, leiptur, skruggu-ljós, þrumuljós: Med Lynets Hastighed sem elding, sem kólfi sje (væri) skotið.

Lynafleder = Tordenleder.

Lynblik skjótt og hvasst augnatillit.

Lynblus skært leiptur sem bregður fyrir í myrkri.

lyne, s. 1, [sb. ljóma og Lyn], 1) h. s. (har), a) leiptra: Det lyner stærkt i Østen. — Et Par lynende Øine hvöss augu. — b) (í tali), l. og tordne bölva og ragna. — 2) sem ás., (skáldl.): „Mit Sværd skal l. Skræk, min Røst skal tordne Fare“.

Lynen, án ft., sk., það að lyne.

Lynflugt = Lynsnarhed.

Lyng, án ft., sk., [lyng], lyng; einkum beitilyng (*erica vulgaris*).

Lyngart lyngtegund.

Lyngbakke hæð lyngi vaxin; lynghóll.

Lyngbanke = Lyngbakke.

Lyngføder lyng sem gefið er skepnum.

Lynggræsning það að skepnur ganga þar sem ekkert (eða lítið) annað enn lyng sprettur.

Lynghede lyngmóar (sb. lyng, ft., Fms. VII, 51).

Lyngjord jarðvegur þar sem lyng vex.

Lyngknippe (lítill) lyngbaggi.

Lyngkost lyngsópur.

Lynglee lyngljár.

Lynglimt leiptur.

Lynglærke = Hedelærke.

Lyngorm, [lyngorm-r], lyngormur.

Lyngslæt lyngsláttur.

Lyngspade verkfæri til að stinga með lyngtorf.

Lyngtørv lyngtorf.

Lyngvibe = Heile, Brokfugl.

Lynild elding: Vi hørte Tordenen, men saae ikke Lynilden við heyrðum reiðarþrumuna, en sáum öngvar eldingar.

Lynslag það að verða fyrir eldingu, (sb. eldingaflug): Dræbes af et L. vera drepinn af eldingu.

lynslagen, [sb. slaae], lostinn eldingu: Som l. höggdofa, agndofa.

lynsnar skjótur sem elding, (sb. sem kólfi skyti, Fms. II, 183).

Lynsnarhed, sk., það að vera lynsnar.

Lynstraale elding, leiptur.

Lyre, ft. -r, sk., [ljóri], (á Jótl), gluggi á þaki.

***Lyre**, sk., (í skáldskap), harpa.

***Lyrik**, án ft., sk., = lyrisk Poesie (sb. lyrisk).

***Lyriker**, ft. -e, kk., = lyrisk Digter (sb. lyrisk).

***lyrisk**, ft. -e, e., eiginl. sem lýtur að hörpu a) l. Poesie, eiginl. strengleikakveðskapur, hörpuljóð, en er haft um allan þann skáldskap er maður yrkir um tilfinningar sínar og það hvernig á manni liggur (ljóðakveðskapur; greint bæði frá sagnakveðskap og sjónarleikakveðskap). — b) l. Digter ljóðaskáld (sb. a).

Lys, kl., [ljós], 1) án ft., ljós = birta, a) eiginl.: Dagens L. dagsljósið, dagsbirtan. — See Lyset fødast, (koma í ljós, Grág. I, 177; sb. í þvísa ljósi ok öðru). — Lyset af en Lampe. — L. og Skygge i et Malerie. — b) óeiginl.: Faae L. i en Sag komast að hvernig á e-u stendur. Der gik et L. op for mig varð mjer ljóst allt í einu. Komme for Lyset koma í ljós. Bringe noget for Lyset leiða e-ð í ljós; koma e-u upp. Føre een bag Lyset blekkja e-n. Mine Øines L. sætasta ljós augna minna (Nj. 187). — 2) með ft. eins, kerti; kertisljós; ljós: Støbe L.

lys, ft. **lyse**, e., [ljós-s], ljós, ljósleitur, bjartur, bjartleitur: Et lyst Legeme bjartleitur (o. s. frv.) hlutur. Et lyst Værelse hús þar sem bjart er. En l. Aften kvöld þegar bjart er annaðhvort af tunglskini eða af því dagur er langur. Det begynder at blive lyst það tekur að lýsa; sb. er ljóst var orðit, Eg. 219. Ved høi l. Dag (um hábjartan dag). — Gjøre lyst paa et Sted ryðja e-n stað, ryðja sjer til rúms á e-m stað. — Lyse Farver. Tegne paa l. Grund draga upp á e-ð sem er ljósleitt. — b) óeiginl., skýr: Et lyst Hoved skýr (greindur) maður, mesti skýrleiksmaður. En l. Forstand skýrleiki. Lyse Forestillinger.

lysdunkel ljós og myrkur: Det Lysdunkle samkomur birtu og skugga (í pentskript).

Lysalf, [ljósálf-r], ljósálfur.

lyse, s. 2, [lýsa], 1) h. s., a) eiginl., α) um það sem lýsir af, skína, ljóma: Et lysende Legeme hlutur, sem lýsir af. Solen lyser om Dagen, Maanen om Natten. — β) l. for een med Fakler (bera kyndla fyrir e-m, lýsa e-m með kyndlum). — b) óeiginl., α) vera til eptirdæmis: Naar I lade eders Vandel l. for eders svagere Brødre. — β) skara fram úr: Lysende (framúrskarandi, frábærar) Bedrifter ágætisverk. — γ) l. frem skara fram úr: „De, der l. frem ved høi Forstand“ þeir sem eru frábærir að vitsmunum. — δ) l. efter een eða noget (lýsa e-m sem er strokinn eða e-u sem er horfið). — ε) l. om noget (lýsa e-u) som man har mistet. — ζ) l. til Ægteskab (lýsa með e-m). — 2) ás., a) eiginl., lýsa e-m (= bera ljós fyrir e-m, fylgja e-m með ljós): L. een ud. Lyse een omkring i Værelserne. — b) óeiginl., α) l. Fred over noget; sb. fredlyse. L. Velsignelsen blessa söfnuðinn. — β) l. et Barn i Kuld og Kjøn; sb. Kuld a. — γ) l. noget op lýsa því yfir, að e-ð hafi fundizt.

Lysearm kvísl eða álma til að setja kerti í. — b) kertapípa á vegg.

lyseblaa ljósblár.

Lysebord dálítið borð til að setja ljós á. — b) það sem kertakringlur eru hengdar á (sb. Lysebrikke).

Lysebrikke kertakringla (með krókum sem rökin eru hengd á þegar kerti eru steypt án forms).

lysebruun jarpur, ljósjarpur.

Lysebuk eins konar kertastjaki sem stendur á gólfi og tíðkast í bændahúsum.

Lyseform kertaformur.

Lysegaas vökugæs (sem iðnaðarmeistarar gefa sínum undirmönnum á Mikjálsvöku þegar farið er að vaka á kvöldin).

Lysegarn band sem haft er í rök.

lysegrøn ljósgrænn.

lyseguul ljósgulur.

Lysekasse kertakassi, kertastokkur.

Lysekiste kertakista.

Lysekrone kertahjálmur.

Lyselad kertastengur (sem kerti eru hengd á meðan þau eru að storkna).

Lysepenge, ft., peningar sem kerti eru keypt fyrir.

Lysepibe pípa(n) á kertastiku(nni).

Lysepind broddur (á kertastiku) sem kertið er sett ofan á.

Lyseplade kertapípa.

Lysepudser, ft. -e, kk., sá sem hefur það embætti að gera að ljósunum.

lyserød ljósrauður, fagurrauður.

Lysesax ljósaskæri, skarbítur, klofi (Stjórn).

Lyseskjerm ljósskýla.

Lyseslukker eins konar verkfæri til að slökkva með ljós sem eru hátt uppi.

Lysespæd = Lysespid.

Lysespid teinn sem kertarök eru hengd á meðan verið er að steypa kertin (þegar þau eru ekki steypt í formi).

Lysestage kertastika.

Lysestøber kertasteypari.

Lysestøbning það að steypa kerti.

Lysetande skar.

Lysevæge rak í kerti.

lysfarvet, ft. -farvede, e., ljóslitaður (forn), ljósleitur.

Lysglimt ljós sem allra snöggvast bregður fyrir; skíma.

lyshaaret ljóshærður (Stjórn).

Lyshul gat sem birta kemur inn um; gluggi.

lyske, ás. 1, leita e-m lúsa: Hun lyskede Drengens Hoved var að leita drengnum lúsa í höfðinu. — Honen lysker sig med Næbbet hænan er að kroppa sig.

Lyske, ft. -r, sk., nári, smáþarmar.

Lyskebrok eins konar kviðslit (*hernia inguinalis*).

Lyskebyld nárakýli.

Lyskugle ljósknöttur (hnöttóttur hlutur sem er eins og ljós á að sjá).

Lysmyg mýfluga, (sb. mývargur; *culex pipiens*).

lysne (har), h. s. 1, a) um það sem lýsir af: Faklerne lysnede (það lýsti — ljómaði — af kyndlunum) over hele Gaarden. — b) lýsa = birta uptur, elda uptur, ljóma af degi: Det begynder at l. i Østen nú ljómar dagur í austri.

Lysning, sk., [af lysne], a) birta, skin: Solens L. — b) lýsing (t. a. m. í orðunum gjalda lvá aura vax heilagri kirkju til lýsingar): Her er ikke god L. i dette Værelse. — c) lýsing = apturelding, dögun.

Lysning, sk., [af lyse], það að lyse 1, b, $\delta-\zeta$ og 2, b, (lýsing).

Lysrand rönd eða brún sem er björt: Maanens L. (þegar myrkva dregur ó mitt tunglið).

lysræd sem ekki þolir (að horfa í) ljósið; ljósfælinn.

lysky ljósfælinn.

Lyssky ljóst (bjart) ský.

Lysstof ljósefni(ð).

Lysstraale geisli.

Lysstrom mikið ljós sem leggur af e-u.

Lyst, sk., [sb. lysta, í 619, Stjórn, o. s. frv.], 1) án ft., a) yndi, eptirlæti, gaman, skemmtun: Have L. af noget. Det var hans høieste L. hans mesta yndi. Orðskv.: Liden L. gjør tidt langfør Skade; sb. langfør. Øiens L. augnagaman. Kjødets L. lysting (fýsn) holdsins. — b) löngun: Han har L. til det hann langar í það. Lysten driver Værket viljinn dregur hálft hlass. — 2) með ft. -er, fýsn, fýst (fornt), girnd, (sá hinn mótt.) munur: Styre sin L. paa noget svala sjer á e-u. Onde Lyster. — De Frugtsommeliges Lyster ilanganir óljetira kvenna. Um þær er einnig sagt, að þær sjeu i Lyste [annaðhvort forn þigg. et., eða forn ft.] for noget, þ. e. að þær langi í e-ð.

Lystanlæg aldingarður eða annað þess kyns til yndis og skemmtunar.

Lystarbeide það sem maður hefur skemmtun (yndi, gaman) af að gera.

Lystbaad bátur til skemmtunarferða.

lyste, s. 1, [lysta], A) í áhrifsmynd, 1) sem ás., a) með persónulegum gjör., fýsast, girnast: Alt hvad Hjertet lyster allt sem hugurinn heiðir. — Lyster De (þóknast yður; eiginl. langar yður í, lystir yður að borða) mere af denne Ret. Lyster De (hvort viljið þjer heldur) Thee eller Kaffee? — b) persónulaust, eins og lysta, fýsa, girna: Lyster Dem (langar yður til, þóknast yður) at gaae i Haven. Det er ligesom det lyster ham eptir því sem á honum liggur. — 2) sem h. s., (sjaldh.), a) l. efter noget fýsast (girnast) e-ð eða e-s, láta sig langa til e-s: L. efter at vide noget fýsast (girnast) að vita e-ð. — b) l. ad = l. efter. — B) í þs, a) fýsast, girnast, láta sig langa til: „At han ei lystes skal (svo að hann lysti ekki eða langi ekki til), igjen at komme der.“ — b) lystes ved noget hafa yndi (gaman, skemmtun) af e-u: Lystes ved Livet. Lystes ved at reise.

lystelig, ft. -e, e., [lystilig-r], lystilegur, girnilegur.

lysten, ft. lystne, e., ílöngunarfullur (P. Þ.), sem (þol.) langar mikið í e-ð: L. efter Penge ágjarn, fjegjarn. L. efter Ære virðingagjarn, metorðagjarn. — Einkanl. um ílöngun þungaðra kvenna (sb. Lyst 2): Hun blev l. efter Frugt.

Lysteng engi sem er yrkt og prýtt til skemmtunar (yndisengi).

Lystenhed, sk., það að vera lysten (fýsn, löngun; ílöngun).

Lyster, ft. -e, sk., [ljóstr? B. H.], verkfæri til að stinga með ála.

Lystfart skemmtunarferð, gamansferð.

Lystfyrværkeri skoteldagerð til skemmtunar.

Lystfølelse þægileg tilfinning.

Lystgaard yndisbú (sem borgarmaður hefur í sveit).

Lystgang skemmtunargöng. — b) = Lystvandring.

Lysthave yndisgarður (sb. aldingarður, laukagarður).

lysthavende, [sb. have], sem langar til e-s; sem lystir að kaupa e-ð: Huset, som skal sælges, forevises de Lysthavende þeim sem hafa hug á að kaupa það. Der indfandt sig faa Lysthavende ved denne Auction komu fáir kaupendur — fáir, sem kaupa vildu — á söluþingið.

Lysthaver, ft. -e, kk., sá sem vill (girnist) e-ð, sá sem langar til e-s: „En nymodens Vise, som man faaer at lade Lysthavere qvæde“ sem menn verða að lofa þeim að kveða, sem vilja.

Lysthaveri, kl., það sem maður gerir einungis að gamni sínu (sjer til skemmtunar, sjer til dægrastyttingar) en kemst ekki niður í.

Lysthuus skemmtunarhús (í aldingarði).

lystig, ft. -e, e., 1) um skynsamar verur, sem (þigg.) vel liggur á, kátur: Han er altid l. i Selskab. — Have et lystigt Sind vera glaðlyndur. — Gjøre sig l. over een færa að e-m. — 2) um annað, a) skemmtilegur: En l. Reise (Dag). L. Skjemt (glaumur og gleði). — b) (úrelt), lystilega fagur: En l. Egn.

Lystighed, sk., a) án ft., kæti, (kátína). — b) með ft. -er, skemmtun þar sem fleiri eru saman, gamansfundur: Være til L. fara til gamansfundar.

Lystild gleðilog; einnig = Lystfyrværkeri.

Lystjagt dugga til gamanferða.

Lystjagt gamanveiðar.

Lystkamp bardagi (einvígi) öðrum til skemmtunar.

Lystkjørsel skemmtunarferð á vagni.

Lystleir herbúðir þar sem herlið er saman komið til skemmtunar e-m stórhöfðingja.

Lystlund yndislundur, skemmtunarlundur, gamanlundur.

Lystmad, a) krásir sem engin saðning er í. — b) = Skuemad.

Lystplads staður til gamansfunda, gamansstaður, skemmtunarstaður.

*Lystqvarteer blómreitur (í garði).

lystre (har), h. s. 1, a) um lifandi verur, gegna e-m eða e-u: L. eens Befalinger. Drengen vil ikke mere l. sin Fader er hættur að gegna honum föður sínum. Hunden lystrer sin Herre. Hesten vil ikke l. Tømmen hestinum verður ekki stýrt. — b) um dauða hluti (sb. eigi verðr mér nú bógstýri fólunnm): Skibet lystrer ikke Roret lætur ekki að stjórn.

Lystreise gamanferð, skemmtunarferð.

Lystren, án ft., sk., það að lystre.

Lystskov skógur sem hafður er til yndis og skemmtunar.

Lystslot yndishallir (þar sem höfðingi situr á sumrum).

Lystspil = Komedie a.

Lyststed yndisbú (sem e-r borgarmaður hefur utanborgar).

Lystsyn lystileg sjón.

lystvandre ganga að skemmta sjer.

Lystvandring skemmtunarganga (fornt).

Lystvare það sem menn kaupa sjer til ónægju (en ekki fyrir nauðsynja sakir).

Lystvei vegur sem menn ganga að skemmta sjer.

Lystvogn vagn sem hafður er til að aka á til skemmtunar sjer.

Lystværk gaman (þ. e. verk sem maður gerir lystandi eða sjer til skemmtunar).

Lystøvelse gaman (það að temja sjer e-ð — eða það sem maður temur sjer — að gamni sínu).

lysvaagen glaðvakandi.

lysøiet ljóseygður.

lytte (har), h. s. 1, leggja við hlustirnar (eyrun), hlusta (hlýða) til e-s: L. til eens Tale. L. til (eða efter) en Lyd. L. efter hvad der tales hlýða eða hlera til máls manna. Staae og l. ved Døren standa á hleri fyrir utan dyrnar.

lyve [ljúga; sb. flyve af fljúga], løi [laug; sb. fløi og flaug], (har) løiet [logit; sb. fløiet og flogit], ljúga, 1) h. s.: L. for een ljúga að e-m. L. paa een ljúga á (Stjórn; eða upp á) e-n. L. i sin egen Pung ljúgast auði á (þ. e. segjast vera ríkari enn maður er, sjer í óhag). — b) svíkja menn á sjer: „Ansigtets Mine lyver ofte“. — 2) ás.: L. een død ljúga upp dauða e-s. — L. sig fri ljúgs sig lausan. — L. een sin Ære fra ljúga af e-m æruna. — L. een noget paa ljúga e-u (upp) á e-n.

Lyvekraft það að geta logið, lygi-andi (sb Stjórn).

Lyvestævne mót sem lygst: Sætte een L. mæla sjer mót við e-n, en svíkjast um að koma.

Lyvesyge það geta aldrei verið óljúgandi.

Lyvetale lygar, lygiorð (Stjórn; sb. lygifortölur, Stjórn).

Lyvetunge lygslunga.

Læ, án ft., kl., [lé f. hlé], sjaldan haft öðruvísi enn án greinis og með í fyrir framan, 1) skjól, afdrep: Krybe i Læ for Regnen. Ligge i Læ. — b) á sjó, a) hlje: Skibet er i Læ af Landet í landsskjóli, (sb. sleikja lána). — b) hljeborði: Skibet er i Læ.

Læbe (líks Lippe), ft. -r, sk., [sb. læpa?], vör: Aabne Læberne ljúka munni í sundur. Have søde Ord paa Læberne og Falskhed i Hjertet mæla fagurt, en hyggja flátt.

læbedannet, [sb. danne], lagaður eins og varir.

læbeløs varalaus.

Læbekræft átumein í vörinni.

Læbesødhed = Sødtalenhed.

Læbord hljeborð, hljeborði.

Læbov framkinnungur á hljeborða.

Læder, án ft., kl., [leðr], sútað leður: Vel garvet L. Berede L. súta leður (skinn).

læderagtig, ft. -e, e., líkur sútuðu leðri.

Læderarbeide það sem búið er til úr sútuðu leðri.

*lædere, ás. 1, meiða.

Lædergarvning súton leðurs.

Læderhandske glófi úr sútuðu leðri.

Lædermynt leðurpeningur.

Læderrem ól.

Læderslange löng leðurpípa (sem vatni er skotið úr).

Læderstol stóll með leðursetu.

Lædersæk leðursekkur.

Lædertaske leðurtaska.

Lædertouger, kk., sá sem verkar (betur) sútað leður.

Læderføi sjer hvað sem búið er til úr sútuðu leðri.

Lædike sjá Ledike.

lædske (líks læske), ás. 1, a) svala: Vand lædsker (eða lædsker Torsten) bedre end Viin vatn svalar vini betur, manni svalar betur á vatni enn víni. Giv mig en Drik Vand at l. mig paa. — b) l. Kalk bella vatni í kalk (eins miklu og það getur drukkið í sig). — c) l. Kul kæla kol með vatni.

Lædske, nafn., (fornt), svölun, svaladrykkur.

Lædskedrik svaladrykkur.

Lædskekar ker som kalk er haft i þegar vatni er hellt i það.

Lædskekost stökkull til að kæla i kolum með.

Lædskelse, sk., svölun.

Lædsketrug ilát sem steinkol eru i þegar þau eru kæld.

Lædskning, sk., það að lædske b.

Læg, ft. -ge, sk., [legg-r], kálfi.

Læg, ft eins kl., a) legging; felling: Lægge en Krave i L. Sye L. paa en Kjole. — b) kver (i bók).

læg, ft. -e (sjaldh.), e., [leik-r], leikur, a) sem ekki er andlegrar stjettar. — b) ólærður: En l. Mand. L. og Lærd leikir og lærðir.

Lægbroder leikur munksþjónn.

Lægd, ft. -er, kl., [sb. liði, Fms. VIII, 395 og N. O. ved Hallager], liðreiða, (þ. e. ulthverl af þeim hjeröðum sem landi or skipi i sokir liðssafnaðar): En Bondekarl, som vil forlade sit L., maa først melde det.

Lægd (lika Lægde), sk., (i Norv.) = Beliggenhed.

Lægde sjó Lægd (sk.).

Lægdsforstander yfirmaður liðreiðustjúra.

Lægdsmand liðreiðustjóri.

Lægdsrulle liðreiðuskrá.

Lægdsseddel eins konar skírteini frá liðreiðuforstjúra.

læge, ás. 1 og 2, [sb. lækna], lækna, græða: L. et Saar. Saaret begynder at læges er fnrið að gróa.

Læge, ft. -r, kk., [sb. læknir], læknir: „L., hjelp dig selv" læknir, hjálpa sjálfum þjer.

Lægeattest skírteini (skriflegur vitnisburður) frá lækni.

Lægebog lækningabók.

Lægebrond lækningalind (P. þ.).

Lægedom, án ft., sk., [sb. læknisdóm-r], læknisdómur, lækning, a) = Lægemiddel: Gift i ringe Mængde bruges som L. — b) = Lægekraft. — c) = Helbredelse.

Lægedrik heilsudrykkur.

Lægehjelp læknis tilkomo: Faae hurtig L. að læknirinn komi fljótt.

Lægekilde heilsubrunnur.

Lægekraft lækning (þ. e. lækningarafl i e-l lyf).

Lægekonst lækningar-iþrótt. — b) = Lægevidenskab.

Lægekundskab = Lægevidenskab.

lægekyndig sem hefur vit á lækningum.

lægelig, ft. -e, e., lækaandi (læknanlegur).

Lægemaade lækningar-aðferð, (sb. lækningarbrögð, Fms. VIII, 413).

Lægemiddel lækning = læknisdómur = lækningarlyf (Stjúrn), læknislyf (656 B).

Lægeplante læknisgras (655 xxx).

Lægeplaster græðiplástur.

Læger, sk., landhætta (þ. e. vera við land og standi vindur á land, svo að við liggi að skipið reki upp): Have en L. vera i landhættu. Lægge en L. fra sig komast úr landhættu.

Lægerval strönd sem skip er fyrir og standi veður á land svo að við liggi að skipið reki upp.

Lægetilsyn komur læknis (til sjúks manns).

Lægeurt = Lægeplante.

Lægevand lækningavatn (vatn sem læknislyfjar eru saman við).

Lægevidenskab læknisfræði.

Lægfolk, ft., leikfólk.

lægge [leggja], lagde [e. o. lagðe f. lagða], lagt [lagt], ás., I) eiginl., A) um það sem gert er með höndum að öllu eða nokkru leyti, 1) um það sem gert er (eða gert verður) eingöngu með höndunum, a) i deukinni merk., leggja: L. en Bog paa Bordet. L. noget fra sig. L. et Brev af underveis (skilja brjef eptir á leiðinni). L. Fisk i Blød. L. noget i Lave koma e-u fyrir, lagfæra e-ð. — b) i aukinni merk., α) leggja e-ð frá sjer: L. sin Hat setja frá sjer hottinn. L. sin Overkjole fara úr utanhafnarfrakkanum. — β) láta (selja) e-ð af höndum: Ved Indtrædelsen maatte han l. sin Kaarde. — γ) l. Brænde under Kedelen. — L. Brænde i Ovnen leggja að i ofninum. — Sem h. s.: Hun lægger i hver Morgen Klokken 6. — δ) sem h. s.: L. for ved Bordet skammta (yfir borðom). — ε) som h. s.: L. paa Hesten leggja á hestinn. — ζ) l. Haand paa een (leggja hendur á e-n). — η) l. een i Lænker setja e-n í fjötra. — ϑ) l. Blommer ned i Eddike súrsa plómur. — ι) l. Melk op búa til skyr. — κ) l. Smør drepa niður smjöri. — λ) l. Dei búa til deig. — μ) sá e-u: L. Erter (Kartofler). — 2) um það sem ekki verður gert með tómum höndunum, α) l. Grundvolden (sb. skipa niður grundvöll, Fms. XI, 431) til et Huus. L. Bro steinleggja strætl. — β) ýmist = vinterlægge eða = vaarlægge: L. en Jord (Ager). — γ) l. en Kjole ud (eða ind) víðka eða þrengja samfellu. — B) um það sem menn gera, en annaðhvort ekki þarf hendur til, eða það vakir ekki fyrir manni, þegar lægge er nefnt, a) l. sig i Sengen leggjast upp i rúm. L. sig til Sengs hátta. L. sig til at sove leggjast til svefns, taka á sig náðir. L. sig halla sjer út af. — b) Tjenerne kan man l. paa (þjónustumennirnir geta sofið í) de smaa Kamre. L. Besætning i en By skipa setuliði i borg. L. sig ind paa (setjast að i) et Vertshuus. — c) (á sjó), α) ós.: Flaaden lagde sig (flotanum var lagt) paa Reden. L. sig for Anker leggjast við akkeri. — β) sem h. s.: I Dag lægger han ud (leggur hann út) paa Reden. L. ind i Havnen med sit Skib leggja skipu sinu inn í höfnina. I Dag har Skibet lagt ud paa Reden skipinu hefur verið lagt út o. s. frv. — C) um skynlausar skepnur eða dauða hluti, 1) l. Æg verpa. — 2) leggjast út af (um egg): Eggen har lagt sig. — 3) lægja veður: Liden Regn lægger en stor Vind (orðskv.). Stormen lægger sig veðrið (þol.) lægir. — 4) Vandet lægger til vatnið (þol.) leggur. — II) hálf-óeiginl., a) (mjög nærri eiginl. merk): L. sig ud fitna (um mann). — b) l. Haand paa Værket fara til (byrja). — c) l. en By i Aske brenna borg nð köldum kolum, brenna borg upp að (með) hringum. — d) l. Veien (sin Vei) om ad et Sted snúa leið sinni til e-s staðar. — e) da jeg havde lagt omtrent 100 Skridt tilbage þegar jeg var kominn hjer um bil 100 skrefa. — f) l. sammen til en Reise leggja saman til ferðar. — g) l. noget til leggja e-ð til (fram): Den ene lagde Heste til, den anden Vogn. — h) l. Penge op safna peningum. — i) l. ud for een borga fyrir bönd e-s i því skyni að fá það aptur. — k) l. Jord ud til Græsning ætla jörð til beitar. — l) l. sig noget til fá sjer e-ð (til eignar). — m) l. Kreature til koma upp skepnum, setja þær á, láta þær lifa: Den ene Kalv skal slagtes, den anden lægges til en ala hinn. — III) óeiginl.: L. sig efter (leggja stund á, stunda) en Konst. L. noget for Dagen láta e-ð í ljósi. L. sig noget fra hreinsa sig af e-u. L. et godt Ord ind for een leggja til með e-m; biðja fyrir e-n. L. Raad op brugga ráð. L. over med een om noget; sb. overlægge 2, b. L. Dolgsmaal paa noget; sb. Dolgsmaal α. L. Straf paa noget leggja lögbrot við e-ð. L. Vind paa leggja stund á, gera sjer far um. L. paa noget setja e-ð upp (t. a. m. der er lagt paa Sukkeret það er búið að setja upp sikrið). Bymændene have lagt paa (lagt lög á) imellem dem selv, at Ingen o. s. frv. L. sammen leggja saman (tölur); taka saman (um þann sem er að læra að lesa). L. til bæta við. L. een noget til Last leggja e-m e-ð til orðs (Nj.), lá e-m e-ð. L. alting ud til det Bedste færa allt til betra vegar, virða allt á hægra veg. L. een ud som Barnefader kenna e-m barn. L. sig ud med een óvingast (fjandskapast) við e-n.

Læggebraad broddur á sumum binna blauðu skorkvikinda er þau pota ciunum með inn i aðra líkami.

Læggeerter, ft., baunir sem lagðar eru í jörð til frævunar.

Læggejord ekra sem plægð er um haust svo hún sje betur búin undir sáning þegar vor kemur.

Læggekartofler, ft., kartöplur sem lagðar eru i jörð til frævunar.

Læggen, án ft., sk., það að lægge.

Læggetid varptími (sb. eggtíð) hænsna.

Lægmand leikmaður.

Lægne, ft. -r, sk., eins konar járnverkfæri i tjóðri (eða öðru þess konar bandi) svo að skepna flækist ekki i því.

Lægning, sk., það að lægge: Kartoflers L. það að leggja kartöplur í jörð til frævunar. Jordens L. fyrsta plæging.

Lægning, sk., lækning = græðing.

lægte, ás. 1, leggja langbönd á: L. et Huus (Tag).

Lægte, ft. -r, sk., spira; eins konar (furu-) langband.

Lægtehammer eins konar hamar til að festa með langbönd.

Lægteskov skógur af mjóum furutrjóm.

Lægtesøm langbandsnagli.

Lægtetræ mjó fura sem höfð er i langbönd.

Lægteværk það sem búið er til úr spirum: L. omkring en Have.

læk, ft. -ke, e., [lek-r], lekur: Et lækt Skib (Kar).

Læk, sk., [sb. leki], gat — eða rifa — sem vatn fer inn eða út um (i skipi eða ilát): Skibet fik en L. ved at støde paa; (sb. komu þá lekar at skipinu).

Lækat = Hermelin a.

*Lækkads (lika ritað Leccage), sk., a) = Læk á skipi. — b) það sem fer að forgörðum fyrir leka úr tunnum og öðru þess kyns; skemmdir, o. s. frv.

lække (har), h. s. 1, [leka], leka, a) Tønden lækker. — b) det meste af Vinen er lækket af Fadet.

Lækkepose siupoki.

lækker, ft. lækkre, e., a) lostætur, gómsætur, munntamur, (sb. ljúffengur). — b) = kræsen: Have en l. Gane vera matvandur.

Lækkerbidsken, sk., hnossgæti, sælgæti.

Lækkerhed, sk., 1) án ft., a) það að vera lækker a. — b) matvendni. — 2) með ft. -er, = Lækkeri.

Lækkeri, ft. -er, kl., krás, kræsiag; sætindi.

Lækkermund sælkeri.

Lækkersult það að maður er lækkersulten.

lækkersulten sem (þoi) langar i kræsingar (eða góðan mat) en er þó ekki svangur.

Lækkersyge kræsingasótt (óhófleg löngun i kræsingar).

Lækkertand = Lækkermund.

Lækkeviin lekavín (vín sem lekur úr tunnu).

Lækkeværk (i saltkelilsbúð), eins konar tilbúningur til að ná vatninu úr saltinu.

lækkre, h. s. 1, (sjaldh.), kræsa handa e-m.

Lækning, sk., leki (á skipi eða ílöti). — b) það sem e-ð rýrnar við leka.

læmme (har), h. a. 1, bera (um á).

Læmmetid burðartími (annaðhvort um eina á, eða um það skeið missira, þegar ærnar bera).
læmpe sjá lempe.
Læmpe sjá Lempe.
Læn sjá Lehn.
Lænd sjá Lend.
Lændse, ft. -r, sk., = Tømmerhængsel.
læne, ás. 1, halla e-n að e-n: L. sig mod (halla sjer upp við) et Plankeværk. L. sin Arm paa noget styðja handleggnum á e-ð. L. sig paa sin Stav styðjast fram á stafinn sinn.
Læne, kl., e-ð sem maður hallar sjer upp við (bak í stól; handrið).
Lænebænk bekkur með bakfjöl.
Lænestol hægindastóll.
Længde, sk., [sb. lengd], A) um stað, 1) lengd: Veiens L. vegalengd. — 2) um afstöðu, a) fjarlægð e-s himintungls frá sólmerkjahring. — b) fjarlægð e-s staðar á jörðunni frá e-m hádegishring. — B) um tíð, lengd: I Tidens L. eða i Længden til lengdar, þegar til lengdar leikur (lætur), til langframa, þegar fram líða stundir.
*Længdecirkel hver hringur sem er samsíðanlegur sólmerkjahring.
Længdeforskjel munur á því hvað austarlega eða vestarlega tveir staðir eru.
Længdegrad mælistig (gráða) á miðjarðarhring, eða þeim sem eru samsíðaolegir við hann.
Længdemaal lengd (t. a. m. þegar sagt er að lengd). — b) verkfæri til að mæla lengd með (sb. kvarði, Grágás I, 497).
Længdemaaling lengdarmæling.
Længderegning reikningur til að finna Længde A, 2.
Længe, ft. -r, sk., [lengja], sá hluti garðs (húsa) er stefnir í sömu átt: Denne Gaard bestaaer af fire Længer. — b) húsaröð.
længe [lengi], miðstig længere [lengra; því af lengr yrði længer], efsta stig længst [lengst], ao., lengi: Det har varet l. nok það hefur staðið nógu lengi á því, það hefur dregizt nógu lengi, eða þvíuml. Saa l. som han ikke kommer á meðan hann kemur ekki. Saa l. til (þangað til) vi høre Udfaldet. — Langt om l. loksins. — b) löngu: L. for Juul löngu fyrir jól. For l. siden fyrir löngu, (eða tómt) löngu. — c) langt: Det er l. siden það er langt síðan. — 2) længst = for l. siden.
længe, ós. 1, [lengjn], lengja; eu tíðkast ekki nema í þs. længes leugjast: Dagen begynder at længes. — II) længes, þs. í hvorkinl. merk., langa (sem b. s. í fornbókum), fýsast: Han længes hjem hann langar (fýsist) heim. Han længes efter sit Fædreland hann (þol.) langar heim til ættjarðar sinnar, hann fýsist (að fara) — eða hann (þol.) fýsir að fara — til ættjarðar sinnar. Længes efter sin Kjæreste þrá unnustu sína eða unnusta sinn. Jeg længes efter ham mjer leiðist eptir honum. Jeg længes efter (jeg hlakka til) at høre Sagens Udfald.
Længsel, ft. Længsler, sk., löngun, þrá: Have (føle) L. efter noget þrá e-ð, (sb. hafa þrár til e-s). Jeg venter med L. derpaa mjer leiðist eptir því.
længselfuld sem (þol.) mjög langar til e-s, sem (þiggj.) mjög leiðist eptir e-u; löngunarfullur.
Længselsskrig óp af löngun (þrá).
Længselssuk andvarp af löngun (þrá).
Længselstaare löngunartár; saknaðartár.
Læning sjá Lønning
lænke, ás. 1, [sh. hlekkja], fjötra: L. en Forbryder. — Óeiginl.: Være lænket til noget vera fastur á öðrum endanum. — b) (á Lálandi), prjóna: En lænket Trøie.

Lænke, ft. -r, sk., [lekk-r (f. hlekk-r): Lænke=makki: Manke], festi úr málmi, rekindi: Føre en Hund i L. — b) fjötrar: Lægge een i Lænker setja e-n í fjötra. — Einnig óeiginl.
lænkebinde fjötra (eiginl. og óeiginl.).
lænkefri fjöturlaus.
Lænkegarn rakið uppistöðuefni.
Lænkehund varðhundur sem hundinn er með rekindi (sh. festargarmur).
Lænkeknap tveir samfastir hnappar hvor í sína hnesluna.
Lænkekugle (fyrrum), tvær fallbissukúlur með hlekk á milli.
Lænkeled hlekkur í festi.
Lænkelod (fyrrum, eins konar vopn), skaptkúla.
lænkeløs = lænkefri.
lænkeløst, [sb. løse], sem fjötrarnir eru látnir af (sb. Fms. II, 12).
Lænkepind, [sb. lænke b], = Strikkepind.
lænketrykket, [sb. trykke], sem (þiggj.) fjötur (eða áfrelsi) þjakar.
lænketung þungur sem fjötrar.
Lænketrøie prjónuð treyja.
Lænkning, sk., það að lænke.
lænse sjá lense.
lænte (líka ritað lente) (har), h. s. 1, vera lengi, (sb. drolla, dunda): Han lænter vel længe i Dag. Det lænter med (gengur litið á) Arbeidet.
*Læntepsalme (fyrrum), sálmur sem sunginn var meðan beðið var eptir e-u.
Læp, sk., [lepp-r], sepi, eða þvíuml.
lærd, ft. -e, e, [lærð-r], lærður (varla haft í fornöld um aðra enn þá, sem voru andlegrar stjettar), sem er góður klerkur eða klerkur mikill (forn), bókvís (forn), fróður, (sb. fræðimaðr): En l. Historiker. — En grundig Lærd (sb. grundig b). L. og Læg lærðir og leikir. — b) sem lýtur að bókvísi: Et l. Selskab lærdómsmannafjelag. En l. Skole.
Lærdom, sk., [lærdóm-r], 1) án ft., læridómur (Stjórn), fróðleikur: Juridisk L. fróðleikur í lögum. — b) = Lære a. — 2) með ft. -me, a) það sem kennt er, kenning, læridómur (Stjórn): Falske Lærdomme. — b) heilræði: De Lærdomme, jeg havde givet ham.
Lærdomsfag = Disciplin b.
*Lærdomshistorie = Litteraturhistorie.
Lærdomsmand lærdómsmaður.
Lærdomsven sá sem er gefinn fyrir fróðleik; vinur bókmenntamanna.
Lærdomsværk e-ð sem ritað er af miklum fróðleik.
lære, ós. 2, [læra], a) læra e-n á e-ð, fræða e-n á e-u, kenna e-m e-ð: L. een Mathematik. L. een at skrive. — Jeg skal l. dig at være høflig. — b) (læra, í nýrri merk.), nema: Lær selv, før du vil l. andre þjer er bezt að kunna sjálfur, áður enn þú ferð að kenna öðrum. L. noget af een nema e-ð að e-m. L. een noget af nema e-ð (tilsagnarlaust) á því að sjá annan gera það.
Lære, sk., a) kennsla, tilsögn: Danne den Unge ved L. og Exempel. — Sjer í lagi um kennslu kenningarsveina: Sætte en Dreng i L. hos en Snedker. — b) = Lærdom 2, a: En skadelig L. — c) = Lærdom 2, b.
Læreaar kennsluár (iðnaðarpilts).
Læreanstalt skóli.
Lærebegreb (álit eðal e-r) vísindagrein(ar).
Lærebog lærdómsbók.
Lærebrev skírteini sem e-r fær um að hann sje orðinn fullnuma í e-l iðn.
Lærebygning vísindagrein (sem kerfi út af fyrir sig).
Læredigt fræðingarkvæði.
Læredigter sá sem yrkir fræðingarkvæði.

Lærebreng kenningarsveinn hjá iðnaðarmanni (Björgv. býjarsk.).
Læreembede kennaraembætti.
Lærefader lærifaðir (656 B), kennifaðir.
Lærefag það sem e-r er kennari í.
Lærefrihed freisi til að kenna það sem maður vill.
Læregaver, ft., hæfilegleiki til að vera kennari.
Læregjenstand e-ð sem kennt er.
Læreklud (eiginl. pjatla — leppur — sem kennt er að sauma á), sjer hvað sem e-r er látinn venja sig við e-ð á.
Lærelyst námfýsi.
lærelysten námfús.
Læremaade kennsluaðferð.
Læremester lærandi, kennandi, kennari, meistari.
Læremesterinde, ft. -r, kvk., = Læremoder.
Læremoder lærimóðir.
lærenem næmur.
Lærenemhed, sk., næmi.
Lærepenge, ft., (eiginl. kennslukaup), skaði sem maður hefur af fákænsku sinni: Give L. verða hygginn af skaða sínum.
Læreprøve það að unglingur er reyndur í því sem honum hefur verið kennt.
Lærer, ft. -e, kk., kennari, kennandi, lærari, meistari: Ansættes som L. ved en Skole.
Læreregel kenning, lærdómur, heilræði.
lærerig fróðlegur; nytsamur til áminningar eða viðvörunar.
lærerigtig samkvæmur e-m höfuð-lærdómi.
Lærerinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem kennir e m, (sb. Læremoder).
Læresal lærisalur, kennslusalur.
Lærestand kennarastjett.
Lærestol = Catheder. — b) læristóll (kennaraembætti, 645).
Lærestykke það sem e-m er sett fyrir að nema.
Læresætning lærdómsgrein; grein sem færa þarf sönnur á.
Læretid kennslutími.
Læretime kennslustund.
Lærke, ft. -r, sk., (fugl, lævirki?) *alauda arvensis.*
Lærkebuur lævirkjahús.
Lærkefangst lævirkjaveiði.
Lærkegarn lævirkjanet.
Lærkegran (í Norv.) = Lærketræ.
Lærkehøg (fálkategund) *falco subbuteo.*
Lærkespid teinn til að steikja lævirkja á.
Lærketræ (eins konar grön) *pinus larix.*
Lærketræk, kl., það að lævirkjar fara úr einu landi og í annað.
Lærketørv dálítill torfuskekill sem látinn er í lævirkjahús.
Lærling, ft. -er, kk., lærisveinn; kennslupiltur (Laur.; skólapiltur); lærisonur (Laur.); læridóttir (Stjórn), lærimey (677).
lærvillig námfús.
Lærvillighed, án ft., sk., námfýsi.
Lærred sjá Lerred.
Læs, ft. eins, kl., [hlass], hlass.
læse, ás. 2, [lesa], 1) (úreit), lesa = tína. — 2) tíðkanlegt, a) um lestur á bók, α) lesa: L. en Bog. L. en Bog igjennem; sh. gjennemlæse. L. sin Lectie op (hafa yfir það sem manni hefur verið sett fyrir). — Sem h. a.: L. over paa noget vera að nema e-ð (svo maður kunni það utanbókar). — β) geta lesið, vera læs: L. Skrift. — Sem h. a.: Drengen kan godt l. i Bog er vel læs. — b) þar sem ekki þarf að vera lesið á bók, α) l. til Bords lesa borðsálminn fyrir máltíð. L. fra Bords lesa borðsálminn

eptir máltið. — L. Messe syngja messu. — Sem h. s.: L. paa sit Baand (sb. Læsebaand) þylja við talnaband. — β) sem h. s., = holde Forelæsninger (sb. Forelæsning): Professorerne have endnu ikke begyndt at l. L. over Krigsretten.

Læsebaand = Rosenkrands b.

Læsebog kennslubók sem ýmsir kaflar eru á úr því sem kenna skal, (kaflabók): En engelsk L. En L. i Historien.

Læsebord lesborð.

Læsebræt = Fibelbræt.

Læsedag dagur þegar lesið er.

Læseglas stækkunargler til að lesa með.

Læseil segl á hljeborða.

Læsekammer lesklefi.

Læsekonst það að vera læs, eða geta kennt öðrum að lesa.

læselig, ft. -e, e., læsilegur, góður aflestrar.

Læselighed, án ft., sk., það að vera læselig.

Læselyst það að vera gefinn fyrir bækur.

læselysten gefinn fyrir bækur.

Læsemaade orðamunur.

Læsemester (fyrrum) = Lector.

Læsen, án ft., sk., það að læse.

Læsepult = Bogstol.

Læser, ft. -e, kk., lesandi: Denne Bog har fundet mange Læsere margur hefur orðið til að lesa þessa bók.

Læserinde, ft. -r, kvk., lesandi sem er kvennmaður.

Læsesal lestrarsalur. — b) = Læresal.

Læsestol stóll sem gott er að sitja í þegar maður er að lesa (?). — b) = Lærestol a.

Læsestue lestrarhús, (lesklefi).

Læsesyge lestrarsótt.

Læsetime stund sem verið er að lesa.

læsetræt þreyttur á lestri.

Læseverden (allir) lesendur.

læseværdig sem betur er lesinn enn ólesinn.

Læseøvelse það að venja sig við að lesa.

*Læsion, ft. -er, sk., meiðing, meiðsli.

Læsmede = Læssetræ.

Læsning, sk., það að læsse.

Læsning, sk., [lesning], a) lesning (619), lestur: Sysselsætte sig med L. vera að lesa, lesa mikið. — En Mand af megen L. víðlesinn maður. — b) það sem lesið er: Det er ingen L. for Børn það er ekki góð bók handa börnum. — c) gaae til L. ganga til prestsins.

læsp, ft. -e, e., (sjaldh.), blestur, (smámæltur, málhaltur).

læspe (líka ritað lespe), h. s. 1, vera blestur (smámæltur, málhaltur).

Læspen, án ft., sk., það að læspe.

læsse, ás. 1, hlessa, hlaða, hlaða á: L. en Vogn for stærkt ofhlessa vagn, hlaða of miklu á vagn. — Sem h. s.: L. af taka hlass af vagni. L. om taka hlass af vagni og hlaða því á aptur til að koma því betur fyrir; færa hlass af einum vagni á annan.

Læssepenge, ft., hlessingarkaup.

Læsser, ft. -e, kk., sá sem hlessir vagna.

Læssereb hlasstaug (taug sem hlass er fest með).

Læssestang = Læssetræ.

Læssetræ ás sem lagður er ofan á hlass eptir endilöngu og bundinn niður í vagninn að framan og aptan.

læssevis, ao., í hlössum.

Læst, ft. -er, sk., [leist-r], stígvjelatrje (skóleistur úr trje sem stígvjel eru saumuð utan um): Slaae alle over een L. gera öllum jafn-hátt undir höfði.

Læst, ft. -er, sk., [lest], a) um tölu á tunnum sem eru fullar af e-u, (sb. 8 tunnur bjóra, lest munngáts, Björgv. Kálfsk.), α) en L. Korn 48 tunnur korns. — β) en L. Salt (Steenkul, Bark) 18 tunnur af salti (o. s. frv.). — γ) en L. Smør (Sild, Kjød, Kalk, o. s. frv.) 12 tunnur smjörs (o. s. frv.). — b) þegar talað er um hversu mikið skip beri, α) aptast nær um Commercelæst. — β) um Trælastlæst.

læste, ás. 1, [lesta], (úrelt), lesta.

Læstemaal lestatal.

læstevis, ao., eptir lestatali: Disse Kornladninger sælges l.

Læstrem = Spandrem.

Lætter (líka ritað Letter), ft., rimahliðar (á vagni).

Lættevogn rimavagn (vagn með rimahliðum).

Løb, ft. eins, kl., [laup f. hlaup], A) um sjálfa hreifinguna, 1) eiginl., a) hlaup (með fótum): Standse een i Løbet. — b) rás (án fóta): Vandet har frit L. Stjernernes L. — c) skjótleg hækkun eða lækkun nótna, það að fara upp eða niður. — 2) óeiginl., a) rás: Tidens L. Verdens L. rás viðburðanna. — b) í orðatiltæk. gaae i Løbet ganga í súginn. — B) hlutur sem e-ð rennur í eða sjálfur rennur, 1) það sem e-ð rennur í eða eptir, a) áll (í vatni). — b) (byssu)hlaup. — 2) það sem sjálft rennur eða skríður, í orðinu Plovløb.

Løbe, sk., [hleypi-r], hleypir, kæsir, lyf, matarbót.

løbe, ás. 1, [hleypa], hleypa mjólk: L. Melk.

løbe [laupa f. hlaupa], løb, løben [laupin-n] og løbet [laupit], h. s. (er og har), I) eiginl., A) um hlaup með fótum, hlaupa, renna, 1) án þol.: L. for stærkt hlaupa of hart. — Hesten løber i Spring hesturinn stökkur. — L. blindt paa ana áfram. Jeg løb paa ham (rak mig á hann) i Mørke. — L. i Skjul hlaupa í felur. — L. bort strjúka. L. af sin Tjeneste hlaupa (strjúka) úr vistinni. L. over (strjúka) til Fjenden. — L. for een renna fyrir e-m. — Hálf-óeiginl.: Det er ikke (eða ikke saa let) at l. til það er ekki hlaupið að því, það er ekkert áhlaupaverk. L. i Taaget; sb. Taag. L. med Liimstangen; sb. Liimstang. — Folk løb (dreif, þusti) sammen paa Torvet. — L. vild villast. L. løbsk fælast, æðast. Karlen er løbet (skroppinn, brá sjer) paa Posthuset. — L. med Sladder fara með þvaður. — L. om noget hlaupa á marga staði — eða opt á einn stað — til að fá e-ð. Hun løber om i Byen (fer um allan bæinn) for at høre Nyt. Han løber der tidlig og sildig er allt af að slæpast þar (þangað). — L. een paa Døren troða e-n um tær (sb. I, A, 2, a, β); gera e-m átroðning. — 2) sem nokkurs konar ás., með þol., a) þar sem ao. fylgir sögninni, α) l. Landet om (fara um land allt). — β) l. een over hver Dag vera hvern dag að nauða (kvabba) á e-m; sb. l. een paa Døren (I, A, 1). — γ) l. een ind (op) ná e-m (á hlaupi), draga e-n uppi. — δ) l. een om (reka sig svo hart á e-n að hann detti). L. en Dør ind (op) (hlaupa á hurð svo að hún brotni). — b) þar sem ekki fylgir ao.: L. sin Vei hlaupast (forni), hlaupast á burt, strjúka, o. s. frv. — L. Storm paa en Fæstning gera árás á kastala. — B) um hreifingu fótlausra hluta, 1) um verulega og sýnilega hreifingu, a) um vökva sem rennur eða lekur, α) falla, renna, (sb. laga, dreyra, o. s. frv.): Floden løber ud i Havet fellur til sjávar. — Strømmen løber stærkt það er sterkur (mikill) straumur. — β) Øinene l. i Vand manni vöknar um augu. — γ) Karret løber over það rennur út úr kerinu. — δ) leka: Karret (Theemaskinen) løber. — ε) bráðna (sjer í lagi um málma). — Lyset løber kertið rennur niður. — ζ) Melken løber sammen ystir. — b) Skibet løb paa Grund (skipið fór upp á grynningar). Skibet er løbet af Stabelen hlaupið af bakkastokkunum. — c) Timeglasset er løbet ud út runnið. — d) Uhret er løbet af (ud) gengið á enda. — e) lade Munden l. láta munninn ganga. — f) det kan til Nød l. med = det kan til Nød passere (sb. passere). — 2) um hreifingu, er sýnist að eins: Det løber ud i eet blandast allt saman svo að það verður ekki greint hvað frá öðru. Alting løb ud i eet for ham honum sortnaði fyrir augum. — 3) um hreifingu sem er mjög lítil, eða ekki nema breyting, a) hlaupa (skreppa) saman: Dette Tøi vil l. meget ind i Vasken. — b) Kjolen er løbet (= gaaet) op i Sømmen; sb. gaae I, C, 1. — c) l. op vaxa: Ukrud løber op, naar Haven ikke luges. Børn kan snart l. op. — d) Urter l. i Frø (fá fræ). — e) l. an fara að ryðga: Staal løber an ved Fugtighed. — 4) þar sem hreifing er í raun og veru alls engin, a) um veg, liggja, renna: Denne Vei løber lige til Byen. Her l. to Veie sammen hjer mætast tveir vegir. — b) ganga: Der løber et Forbjerg ud (nes eitt gengur fram) i Vandet. — II) óeiginl., A) um lifandi verur, 1) um skynsamar verur, a) án þol., α) det er ikke (ikke saa let) at l. til; sb. I, A, 1. — L. i Taaget; sb. I, A, 1. — L. med Liimstangen; sb. I, A, 1. — β) l. af med noget krækja í e-ð, bera e-ð úr býtum. — γ) det er godt, at der er noget at l. paa að e-ð sje eptir; að á nokkru sje að taka. — b) sem eins konar ás., með þol., α) l. een Rangen af verða hlutskarpari (drjúgari) enn annar. — β) l. Fare for noget eiga á hættu hvort e-ð verður eða ekki. — 2) um hervikindi, heiða; verða (vera) lóða; o. s. frv. — B) um annað enn lifandi verur: Der løber et Rygte i Byen sá kvittur flýgur um bæinn. — L. i Penge verða dýrt. — Tiden løber hastigt hen tíminn er ekki lengi að líða, tíminn líður fljótt. — L. vel (ilde) af takast vel (illa). — L. i Traad takast, heppnast. — Det kan undertiden l. ind það ber við. — Renten er løben op til en betydelig Sum leigurnar hafa safnazt saman og eru orðnar mikið fje. — Munden løber over paa ham hann ofmalar sig. — Vexelen løber ud i Morgen gjalddaginn (á viðskiptabrjefinu) er á morgun. — Det løber ud paa Bedrageri það er gert til að svíkja. — Det løber ud paa eet kemur í sama stað niður.

Løbebaand tygill (handtygill) til að draga e-ð saman (rykkja e-ð) með: L. i Gardiner.

Løbebane eiginl. skeiðflötur. — b) óeiginl., skeið (sb. æfiskeið): Nærme sig Enden af sin L. vera nálega kominn á skeiða-enda. Hans L. som Statsmand var kort, men glimrende hann var skamma stund við riðinn stjórnarmálefni, en þótti þá vera ágætur stjórnarmaður.

Løbebro lausabrú, lausábryggja.

Løbedag frestunardagur (eptir ákveðinn gjalddaga).

Løbedegn (fyrrum), lausadjákni (sem ekki hafði embætti í einni sókn og gat farið kirkna á milli).

Løbegrav skurður með víggirðingu sem þeir gera er sitja um borgir. — b) (á herskipum), eins konar göng.

Løbehammel = Forhammel.

Løbeild, a) eins konar skothríð (úr byssum). — b) eldur sem kveikt er með annaðhvort í púðurtálgröfum eða í steini sem sprengja á.

Løbeknude lykkja sem sett er á bandi.

Løbekraft kraptur til að geta hlaupið.

Løbekrud púðurferill sem dreift er á jörð og t. a. m. hafður þegar kveikja á í púðurgröf.

Løbekugle = Rendekugle.

Løbelage pækill sem drafli úr kálfsvinstur hefur verið látinn saman við (hafi lit að hleypa mjólk með).

Løbelinie rásarlína, ferill.

Løben, án ft., sk., það að løbe (hlaup; ráp; o. s. frv.).

Løbenummer sú tala er sýnir hver í röðinni e-r hlutur eða maður sje.

Løbepas eiginl. leyfisbrjef til að fara hvert á land sem maður vill: Give een sit L. lofa e-m að fara (þ. e. reka e-n frá sjer, svíkja heitmann eða heitmey, eða þvíuml.).

Løber, ft. -e, [laupari f. hlaupari], 1) kk., a) fóthvatur matur, góður göngumaður: Han er en god L. — b) rennari. — 2) sk., a) fljótur hestur, (sb. hann — þ. e. hesturinn — var gauzkr hlaupari): Denne Hest er en god L. — b) biskup (í skák). — c) efri mylnusteinninn. — d) steinn til að núa sundur lil með. — e) (á skipi), eins konar kaðall.

Løberhue húfa sem rennari hefur á höfði.

Løberskilt kuml (einkenni) sem rennari hefur (t. a. m. á húfu sinni).

Løberstok stafur sem rennari hefur í hendi.

Løberygte flugufregn, (sb. kvittur, pati).

Løbeseddel frjettableðill.

Løbeskytte hleypiskyti (að sínu leyti eins og hleypimaðr).

Løbetid brundtíð.

Løbevogn, a) = Gangvogn. — b) eins konar vagn sem troðinn er til ferðar.

løbsk, ft. -e, e., a) um hesta, fælinn; sem á vanda fyrir að æðast: Hesten er l. — Hesten løb l. fældist; æddist. — b) sem vill eðla sig; (einkum) lóða.

Løbskhed, án ft., sk., það að verá løbsk (fælni; lóðafar).

Lød (einnig Lyd), sk., [lit-r; sb. kligja og kløge], (einkum tíðkanlegt á Jótlandi), litur.

lødde sjá løde.

løde (einnig lødde), ás. 1, [lita; sb. Tøddel af titul-l], (á Jótl.), lita (e-ð, sjer í lagi blátt).

Lødeguld (al)skírt gull.

Lødemark (fyrrum), eins konar peningur.

Lødesølv (sjaldh.), skírt silfur.

Lødgryde litunarpottur.

lødig, e., (um silfur), skír: 16lødigt (eða lömt lødigt) Sølv (al)skírt silfur. 12lødigt Sølv silfur að þremur fjórðu pörtum.

Lødighed, án ft., sk, gæði (skírleiki) silfurs.

Lødkedel litunarketill.

Lødkone litunarkona.

løe (har), b. s. 1, (um kú), stálma.

løfte, ás. 1, [lypta], hefja, lypta e-u (upp), reiða e-ð (upp): L. en Steen fra Jorden hefja stein af jörðu. L. een paa Hesten láta e-n á bak. L een af Sadelen hefja e-n úr söðlinum. L. en Dør af Hængslerne taka hurð af hjörunum. Han løftede Oxen, men turde ikke hugge til. — L. sig búlgna út: Kagen (Deien) vil ikke l. sig; sb. raske. — Sem h. s.: L. paa noget taka e-ð upp (til að vita hvað þungt það sje, eða hvort maður valdi því). L. paa Hatten yppta hattinum.

Løfte, ft. -r, kl., loforð, heit; heitstrenging: Gjøre et L. heita e-u; strengja heit. Et halvt L. ádráttur. Give een L. paa noget lofa (heita) e-m e-u. Have L. om (eða paa) noget hafa loforð fyrir e-u. Holde sit L. efna heit sitt, enda loforð sitt. Bryde sit L. rjúfa heit sín. Gaae i L. for een = gaae i Borgen for een (sb. Borgen a).

Løftebrev skriflegt loforð.

Løftebrud heitrof.

løftebunden, [sb. binde], heitbundinn.

Løften, án ft., sk., það að løfte.

løfterig heitanðugur, loforðsfrekur (sb. lítt margur loforða frekur).

Løfterigdom það að vera nógu auðugur af loforðum.

Løftestang járnkarl til að lypta e-u upp með.

Løftetag lausaþak (sem fært verður upp og niður).

Løfteværk vjel til að hefja e-ð upp með.

Løg, ft. eins, kl., [lauk-r], laukur *allium*: Sætte (gróðursetja) L. Skære et L. i Stykker. — b) einnig sk., þegar ekki er talað um einn lauk, heldur um allan lauk: Løgen staaer godt i Aar.

løgagtig, ft. -e, e., svipaður lauki: L. Smag (Lugt).

Løgbed laukreitur (í garði).

løggrøn grænn sem laukur, (sb. grasgrænn, laufgrænn).

Løgknippe laukbundin.

Løglugt laukþefur.

Løgn, ft. -e, sk., a) lygi, lygð: Gribe een i en L. reka e-ð ofan í e-n. — b) sjer hvað sem er rangt.

løgnagtig, ft. -e, e., a) sem er lygi: Et løgnagtigt Rygte lygikvittur. Løgnagtige Beskyldninger álygi. — b) lyginn: Et løgnagtigt Menneske.

Løgnagtighed, án ft., sk., a) lygi, ósannindi. — b) það að vera lyginn.

Løgnehals (í óvönduðu tali), lygahylki.

Løgner, ft. -e, kk., lygari, lygimaður, fjölmælismaður (Gþl.).

Løgnerske, ft. -r, kvk., lyginn kvennmaður.

Løgreve, sk., = Løgknippe.

Løgsmag laukbragð.

Løgsuppe saup með lauk í.

Løgte sjá Lygte.

Løgurt laukjurt (sem höfð er í mat).

Løgvæxt jurt sem rótin er undir eins og á lauki.

Løgæble eins konar epli.

løi, e., a) latur, sigalegur. — b) (á sjó, um vind), hægur, lítill: En l. Kuling lítið vindgol (Fms.), golukorn, andvari.

Løibænk hvílubekkur (P. þ.).

Løie, kl., (í Norv.), slot óveðurs.

løie (har), b. s. 1, a) = døvne b: Ligge og l. — b) Vinden løier af veðrinu slotar, veðrið lægir.

Løier, ft., [e. o. hlægjur?], gaman: Finde paa L. taka upp á e-u til gamans og skemmtunar. Gjøre L. gera að gamni sínu. Jeg gjorde (sagde) det kun for L. jeg gerði (sagði) — var að gera eða segja — það að gamni mínu. Gjøre (have) L. med een henda gaman að e-m.

løierlig, ft. -e, e., skrítinn, skrítilegur, skringilegur, skoplegur, kátlegur, hjákátlegur, undarlegur: Et løierligt Indfald. En l. Historie. — En l. Person.

Løiert, ft. -er, sk., eins konar reifar.

Løkke sjá Lykke.

Lømmel, ft. Lømler, kk., sláni.

Løn, sk., [lyn-r f. hlyn-r], hlynur *acer pseudoplatanus*.

Løn, án ft., sk., [laun], laun, verkkaup (nú kallað verðkaup), umbun: Dyden er sin egen L. Denne Nedrige faaer vel engang sin L. makleg málagjöld. — b) kaup vinnufólks, o. s. frv., leiga: Give een Kost og L. Tjene for en ringe L. fá lítið kaup. — c) embættiskaup: Forbedre en Embedsmands L.

Løn, nafn, [laun], haft í orðatiltæk. i L. á laun, með laun (Sn. E.), á laununga, leynilega, í laumi.

Lønbo, sk., nafn á jurtaflokki.

Lønbrev leyndarbrjef (Fms. VIII, 128, IX, 341).

Lønbud leynibod.

Løndom, ft. -me, sk., leyndarmál, launmál (Sn. E.): „Guds Løndomme ere os aabenbarede.“ I L. á laun, á laununga (Fms.), í leynd (Skuggsjá).

Løndomsværk leyndarverk, leyndarmál.

Løndørlaundyr (Nj., Fms.), leynidyr (Nj.).

Løngang leynigöng.

Løngangsport dyr á leynigöngum.

Løngrav leynigröf (sb. Ísl. II, 74).

Løngrube leynigröf, jarðhús.

Lønhore kvennmaður sem er skækja þó lítið beri á.

Lønkammer leyndarkofi (sb. Stjórn; sb. launkofi).

Lønkone (launkona), hjákona, fylgikona, frilla.

Lønkrog leyni, leyndarkofi (sb. Stjórn; sb. launkofi), leyndarstaður (Sturl.), fylgsni, kimi, afkimi, skot, (sb. skúmaskot).

Lønleie leynilegt samlífi.

Lønlem leyndarlimur (Stjórn).

lønlig, ft. -e, e., [e. o. launlig-r; sb. löynlig-r, 302], leynilegur: Lønlige Gjemmer. L. Attraa.

Lønlighed, sk., leynd, launung: I L. = i Løndom (sb. Løndom).

Lønmord morð, (sb. launvíg).

lønne, ás. 1, [launa], launa (umbuna, gjalda, endurgjalda) e-m e-ð: L. een vel (ilde). Det lønner ikke Umagen það tekur því ekki. — En vel lønnet Embedsmand maður sem fær mikið embættiskaup.

Lønning, sk., a) kaup, leiga: Embedsmænds L. — b) (einnig Læning), máli: Dele L. ud til Soldaterne.

Lønningsdag sá dagur þegar mönnum er goldið kaup sitt (eða leiga sín), eða máli.

Lønport leyniport.

Lønraad, a) leynileg ráðlegging. — b) leyndarráð (guðs; sb. launráð, Sn. E.).

Lønskrift, sk, villuletur.

Lønsti launstigur (Hkr.), leynistigur (Rómv.).

Løntrappe leynirið, laumstigi.

Lønvei = Lønsti. — b) óeiginl.: Gaae ad Lønveie fara í launkofa með athafnir sínar.

Lønvraa = Lønkrog.

løs, [laus-s], I) ft. -e, e., 1) eiginl., laus, (sb. laus í sjer, lauslegur); slakur; gisinn; o. s. frv.: Qvæget gaaer løst er óhjóðrað. Give een l. af Fangenskab láta e-n lausan. Der er Ild l. eldur er laus (Fms.). — Baandet gik l. losnaði. — Med løst Hovedhaar með slegnu hári, lausahár (Sn. E.). — Ride med l. Tømme. — Løst (gisið) Lerred. — 2) óeiginl., a) um menn: Han er l. og ledig einhleypur, ókvæntur. — Løse Folk vistlaust fólk, (sb. lausamaður). — Løse Qvinder lausungarkonur (655 XXX), skyndikonur, vændiskonur. Være l. paa Traaden vera upp á heiminn. — b) sem ekki er á að ætla, óáreiðanlegur: Løse Rygter flugufregnir. Løse Løfter. L. Snak það sem enginn flugufótur er fyrir, bull, rugl, þvaður, þvættingur, vitleysa. — c) l. Stiil sundurlaus orð (Fms. III, 153). — B) løst, sem ao., laust: Trøien var løst bunden om Livet. Baandet sidder løst er laust. — II) sem. ao., í öðrum eins orðatiltækjum og: Bryde l.; sb. bryde II, 2, d. Storme l. vaða áfram. Gaae l. paa een vaða að e-m, ráða að e-m, ráðn til e-s, raða(st) á e-n. Det gik l. paa Vinen vínið var ekki sparað, var drukkið ótæpt, eða þvíuml.

løsagtig, ft. -e, e, lauslátur, marglátur (forn), lostafullur, sem er upp á heiminn, (kvennsamur, um karlmann. — sb. liderlig).

Løsagtighed, án ft., sk., lauslæti, lostasemi, (kvennsemi, um karlmann).

løsbinde leysa.

løsbryde, ás., brjóta e-ð af (frá).

løse, ás. 2, [leysa], 1) eiginl., leysa: L. en Hund af Lænken. L. en Knude eða l. en Knude op. — L. en Bue hleypa boga. — Sem b. s., l. for (eða op for) en Sæk leysa frá poka. — b) hleypa af (bissu), hleypa (bissu) af: L. en Bøsse. L. Kanonerne. — 2) óeiginl., a) = udløse: L. Slaver af Trældom leysa menn úr ánauð. L. een af Gjeld leysa e-n úr skuldum. — b) l. een ud leysa e-n út; sb. udløse. — c) = indløse, (sb. leysa e-ð til sín): L. et Pant. — d) l. noget ind; sb. indløse. — e) l. een af; sb. afløse 2. — f) Undersaatterne løstes fra deres Ed voru leystir undan eiði sínum. — g) taka af lög: „De Løve, hvilke intet Menneske tør l." — h) leysa (t. a. m. í orðunum leysa spurdaga, leysa úr e-u): L. en Gaade ráða gátu.

løselig, A) ft. -e, e., [leysilig-r], leysanlegur. — B) [sb. lauslig-], 1) ft. -e, e., gerður í snatri, eða þvíuml.: Et løseligt Arbeide. — 2) sem ao., lauslega, í snatri, (allra) snöggvast, eða þvíuml.: Omtale noget l. drepa á e-ð.

Løsen, kl., a) = Feltraab. — b) fallbissuskot til vísbendingar (á sjó): Dansk L. (er 3 eða 9 eða 27 skot). — c) veð (það sem sett er í veð þangað til maður geti borgað).

Løsenøgel (lausnarlykill): Pavens L. (vald páfa til að binda og leysa).

Løsepenge, ft., fje sem maður leysir e-n eða e-ð út með.

Løsgang það að ganga laus: „Qvægets L."

løsgive lúta e-n lausan.

Løsgivelse, sk., það að løsgive.

løsgjøre losa.

Løsgænger, ft. -e, kk., flækingur, umhleypingur, landshornamaður.

Løsgængeri, kl., vöflunarfarir, (sb. flækingur í orðunum vera á flækingi).

Løshammel eins konar lausaþverspýta (á vagnstöng).

Løsholt, kl., spýta millum stoða í Bindingsværk.

løshuldet, ft. -huldede, e., (sjaldh.), lausholda.

løskjende dæma e-n sýknan.

løskjøbe leysa e-n út með peningum: L. Slaver.

løskoble leysa (hunda) úr bálstengslum.

løskynde lýsa yfir að (e-u) sje lokið.

løslade, ás., láta e-n lausan.

Løsladelse, sk., það að løslade.

løslivet, ft. -livede, e., sem hefur góðar (mjúkar) hægðir, sem (þiggj.) er blautgengt.

løsne, s. 1, 1) ás., a) losa. — b) = løse 1, b: L. en Kanon. L. et Skud skjóta eitt skot. — 2) (sjaldh.), b. s., losna.

Løsning, ft. -er, sk., a) það að løse 1, a (leysing). — b) það að løse 1, b: Kanonernes L. — c) það að løse 2, c (lausn): Pantets L.

Løsningsgave það sem gefið er e-m (eða e-u) til lausnar.

Løsningspenge, ft., = Løsepenge.

Løsningsret lausn (í orðunum eiga lausn á e-u).

løsrive losa e-ð (með afli eða valdi).

løsrykke, ás., rykkja (kippa, svipta) e-u af (frá).

løssige segja e-n undan e-u: L. sig fra (segjast undan) et Lofte.

løsskudt, [sb. skyde], skotinn af (frá).

løsskære skera e-ð af (frá).

løsslagen, [sb. slaae], brotinn af (frá).

løsspændt, [sb. spænde], sem búið er að spenna af.

Løsøre, kl., lausir aurar, lausa-aurar, lausafje, lausagóss, lausapeningar (á ísl. skjali; sb. hlaupeyrir, 60).

Løv, kl., [lauf], a) án ft., allt laufið á (af) e-u trje eða á (af) trjáoum: Grønt (visnet) L. Løvet springer ud trjen (trjeð) laufgast. Det affaldne L. — b) með ft. eins, lauf = laufblað, laufsblað (Sn. E.): Naar et L. rører sig.

Løvbue lauf-bogi (laufféstl lögud sem bogi).

løvbærende, [sb. bære], laufberandi, laufgaður: Et l. Træ.

Løvdække laufleg ábreiða; laufhvolf.

løvdækket, [sb. dække], borfinn laufi; allaufgaður.

løve, ás. 1, skreyta (e-ð) laufi. — 2) løves laufgast.

løve, ás. 1, [lauga], (úrelt), lauga.

Løve, ft. -r, sk., ljón, dýrið óarga, *felis leo.*

Løvehjerte, óeiginl. = Løvemod.

Løvehvalp = Løveunge.

Løvekule ljónsgröf.

Løvemod hugprýði, hjartaprýði.

Løverdag, [laugardag-r], laugardagur.

Løvetand (æti)fífill, (biðukolla), *leontodon taraxacum.*

Løveunge ljónshvelpur.

løvevild sem er eins óviðráðanlegur og ljón.

Løvfald lauffall (á haustum).

løvflettet, [sb. flette], brugðinn úr laufteinungum.

Løvføder lauf sem gefið er skepnum.

Løvfrø (eins konar froskur) *rana arborea.*

løvfuld horfinn laufi; laufgaður.

Løvgang göng undir laufhvolfi.

Løvgreen laufguð kvísl (á trje).

løvgrøn, a) laufgrænn. — b) grænn fyrir laufi.

Løvhegn gerði af laufguðum viði.

løvhvælvet, [sb. hvælve], (skáldl.), sem er með laufhvolfi.

Løvhytte laufbyrgi (byrgi af laufviði).

Løvhæng hangandi laufteinungar.

Løvinde, ft. -r, kvk., kvennljón.

Løvknop brumhnappur, (sb. Skuggsjá. 105).

Løvkrands hringur af laufguðum teinungum.

løvkronet, [sb. krone], sem er með laufguðum kolli.

løvrig = løvfuld.

Løvsal laufskáli.

Løvsalsfest laufskálahátíð.

Løvsamling laufbingur.

Løvskov laufviðarskógur, laufviður (Björgv. Kálfsk.).

Løvskygge skuggi af laufi.

Løvspring laufkoma (á vorum).

Løvstrøelse lauf sem borið er undir skepnur.

Løvtræ lauftrje, (sb. Løvskov).

løvtæt sem er með þjettu laufi, horfinn laufi.

Løvværk allt laufið á trje eða trjám. — b) það sem búið er til í líkingu laufs (laufaskorður, eða þvíuml.).

Løvvæxt laufvöxtur (að sínu leyti eins og grasvöxtur): Frodig L. — b) laufplanta.

Løvøie brumhnappur (á aldintrje).

M.

M, þrettándi stafur í stafrofinu, kallaður Em, hefur víða breyzt í mm, bæði að framburði og ritshætti í miðjum orðum (t. a. m. Hammer af hamar-r, dømme af dæma, ft. Domme af dóma-r, ft. Hamme af hami-r), en ekki nema að framburðinum til í niðurlagi orða (t. a. m. Dom af dóm-r, Ham af ham-r). mb snýst í mm (t. a. m. Lamme- af lamba, Kamme af kamba-r), sem ritað er tómt m í niðurlagi orðs (Lam af lamb, Kam af kamb-r). Danir hafa einnig mm, þar sem vjer höfum mj, (sb. tæmme og temja).

maa (forut; nú maatte), maa [má], maatte [mátta, mátti], (har) maattet, b. s., 1) hljóta nð, verða að, (nú er sagt mega til að): Stenen m. synke i Vandet. — Jeg m. reise i Morgen. — Han bad mig saalænge, indtil jeg maatte love ham at blive að jeg varð að lofa honum, að jeg skyldi vera kyr; jeg komst ekki undan honum. — Han m. være syg (það fer ekki hjá því, að hann sje veikur; eða hann er veikur, það fer ekki hjá því), siden han ei er kommen. Det maatte gaae underlig til, hvis han ikke bliver valgt það er e-t ólag á því, ef hann verður ekki kosinn. — Enhver m. passe nøie paa i Nat. — b) verða að fara: Jeg m. hen paa Torvet. — 2) mega: Du m. ikke vige fra Stedet. Hun vilde dandse mere; men hun maatte ikke for Moderen mátti það ekki fyrir henni móður sinni. — Nu m. du gjerne holde op nú er þjer (guð-)velkomið að hætta. — M. jeg følge med má jeg verða samferða? — For mig m. han blive, eller reise, ligesom han vil (sb. jeg er þar ekki maður á milli). Det m. gaae mig som det vil hvað sem um mig verður, hvernig sem um mig fer. — 3) í óskarorðum, a) med gid, t. a. m. gid det m. gaae ham vel jeg vildi að honum liði vel, liði honum (alla daga) vel! Gid vi snart maatte høre fra dem (jeg vildi við frjettum bráðum af þeim)! — b) án gid: Maatte Ingen af os opleve den Dag það væri betur (jeg vildi), að enginn (hvorugur) okkar lifði þann dag!

maade (har), b. s. 1, standa eins og þvara, (sb. slíma, snápa, blína): Staae og m.

Maade, ft. -r, sk., [sb. máti], háttur, máti: De vare klædte paa samme M. á sama hátt, með sama hætti. Det maa siges ham paa en god M. laglega. Paa ingen M. með öngvu móti, alls ekki. I lige M. sömuleiðis. I mange Maader margvíslega. I alle Maader að öllu leyti, öldungis. — b) háttur = siður, siðvenja, venja, vani: Hver har sin M. — c) háttur (t. a. m. ágirni kann eigi hátt), hóf, mundangshóf, meðalhóf: Holde M. (kunna sjer hóf, kunna hóf sitt, hafa hóf við, ætla hóf fyrir sjer) i (eða med) noget. Ramme den rette M. rata meðalhófið, (hæfa hófi, Gþl. 173). Alting med M. hóf er á hverju bezt (Orðskviðasafn). Over al M. fram úr öllu hófi, svo að úr hófi keyrir. Til M. (í hófi) er alting bedst hóf er á hverju bezt (Orðskviðasafn). Gjøre een til M. gera e-m til hæfis. Man kan

ikke være alle til M. enginn lifir svo öllum líki. — d) (i tali), dáfallegur bobbi, (sb. kreppa, kröggur): Der stod vi i en M. — Det laae Alt i en M. allt í hrærigraut. — e) mælir: „En M. Hvede og tre Maader Byg".

Maadehold, án ft., stilling, hóf, meðalhóf, mundangshóf; hófsemi.

maadeholden, [sb. holde], sem kann sjer hóf, hófsamur.

maadeholdende, [sb. holde], = maadeholden.

maadelig [mátalig-; nú mátul.], 1) ft. -e, e., a) meðal-: Være af m. Størrelse vera meðalmaður að stærð (þegar talað er um mann). — b) um hóf, α) hófsamur: Være m. i Mad og Drikke. — β) hófsamlegur, hóflegur, skaplegur: En m. Brug af Lægemidler. — c) lítill, rýr, vesall, o. s. frv.: Han har kun m. Helbred hann er hræðilega heilsutæpur. En m. (ónýtur) Forretningsmand. — 2) sem ao., illa: Han stod sig kun m. ved Proven.

Maadelighed, án ft., sk., a) það að vera maadelig 1, a. — b) það að vera maadelig 1, b, α (hófsemi, hóf): M. i Mad og Drikke. — c) það að vera maadelig 1, c.

Maag, ft. -e, kk., [mág-r], (úrelt), mágur.

Maage, ft. -r, sk., [sb. máf-r], már *larus*.

Maal, ft. eins, kl., [mál], 1) mál, mæling, a) líkt og stærð: Bestemme et Legemes M. Tage M. af een mæla e-n (til að geta búið til handa honum mátuleg föt eða þvíuml.). Tage M. til et Par Støvler mæla fót á e-m (til að geta búið til handa honum mátuleg stígvjel). — Holde sit M. vera nógu stór, eða þvíuml. — Livets M. lífsaldarlengd mannsins (Sjóro). Hendes Lidelser havde naaet deres høieste M. þjáningar hennar voru orðnar svo miklar sem þær gátu orðið. — b) (sb. hann lagði mál við öll en stærstu trè, Laxd.), mæling (sb. þá mæling, sem gomor heitir), mælir, mæliker: Vægt og M. — 2) = Grændse b: Her skal Maalet sættes. Sigte til et M. miða á e-ð, (sb. skotspónn). Kaste til Maals. — b) óeiginl., α) = Formaal: Livets M. — β) líkt og skotspónn: „Jeg gjøre eder til et M. for eders Medborgeres Misundelse" þjer gjörið alla yðar samborgarmenn (eða samlanda) yðnr að öfundarmönnum. — 3) (sb. mál, þegar talað er um kvöld og morgna), máltíðartími; — gjafartími; gjöf: Qvæget faaer 5 M. (er gefið fimm sinnum) om Dagen.

Maal, ft. eins, kl., [mál], tungumál: Paa vort M. á vora tungu. Miste sit M. missa málsins (Fms. X, 148), verða mállaus. — b) málrómur, rödd: Et grovt (stærkt, svagt) M. Forvende sit M. breyta í sjer málrómnum. — c) (í fornum lögum), mál, líkt og sök.

maalbjærv máldjarfur (likr.).

maale, ás. 1 og 2, [sb. mæla], mæla, (sb. meta): M. Korn. M. Afstanden imellem to Steder. M. Tøi af til en Klædning. Dette Tøi skal maales efter (eða om) (það verður að mæla það upp aptur). M. op = opmaale. M. een noget til i Alenviis fá e-m eina alin í senn af e-u. — M. een Skjeppen fuld; sb. Skjeppe. — M. sig med een reyna sig við e-n; jafnast við e-n, jafnvægja e-m, (t. s. m. i Lærdom kan han ikke m. sig med ham).

Maalebord eins konar borð sem landmælingsmenn hafa.

Maalebrev skírteini um hvað mikið skip beri, hvað stórt hús sje, eða þvíuml.

Maalekar mæliker, mælikerald.

Maalekjæde mælingafesti (sem landmælingamenn hafa).

Maalekonst mælingalist.

Maalekonstner mælingamaður.

Maalelod, a) = Dybslod. — b) = Blysnor.

Maalen, án ft., sk., það að maale.

Maalepenge, ft., borgun fyrir að mæla e-ð.

Maaler, ft. -e, kk, mælingamaður (maður sem hefur það embætti að mæla): Bestikkes til Veier og M.

Maaleredskab áhald til að mæla e-ð með.

Maalerløn = Maalepenge.

Maaleseddel = Molleseddel.

Maaleskive = Maalebord.

Maalesnor vaður (strengur) til að mæla með (sb. Fms. XI, 441-42).

Maalestang mælistöng (að sínu leyti eins og mæliker). — b) stöng sem landmælingamenn miða við.

Maalestok stika, kvarði. — b) mælikvarði: Formindsket M.

Maaletønde mælikerald sem tekur 288 merkur.

Maaling (líka Maalning), sk., það að maale (mæling).

maalløs mállaus, dumba.

Maalløshed, án ft., sk., málleysi.

Maalning sjá Maaling.

Maalsbarder, ft., hvalskíði sem eru gjaldgeng fyrir stærðar sakir.

Maalsbræder, ft., borð sem eru gjaldgeng fyrir stærðar sakir.

Maalsbord, ft., = Maalsbræder.

Maalsjord (úrelt), býjarland sem búið er að mæla og skipta með býjarmönnum.

Maalsmand sá sem er lekion til að mæla það land er menn þræta um.

Maalsmand (úrelt), sá sem tekur málstað e-s; formælandi.

maalsnild (úrelt), málsnjallur.

Maalstævne, [sb. málstefna], (úrelt), manofundur; þjóðfundur.

Maalstømmer (í Norv.), sagað timbur sem er nógu stórt.

Maaltid, ft. -er, kl., [sb. máltíð], málsverður, snæðingur.

Maaltrost, ft. -er, sk., [e. o. málþröst-r], (þrastartegund) *turdus musicus*.

Maane, ft. -r, sk., [máni], tungl: Maanen kommer op. — Juppiters Maaner.

Maaneaar tunglár.

Maanebane braut (hringur) tunglsins.

Maanebjerg fjall í tunglinu.

maaneblind, a) sem okki sjer í tunglskini. — b) (sjaldh.), sem verður sjónminni með þverrandi tungli: En m. Hest.

Maaned, ft. -er, sk., [mánað-r, mánuð-r], mánuður, a) = den astronomiske M. eino tunglsaldur. — b) = fjórar vikur. — c) optast nær = den borgerlige M.: Inden tre Maaneder. Maanedens Ende mánaðarlokin.

maanedlig, a) ft. -e, e., sem er (o. s. frv.) á hverjum mánuði: Et maanedligt Regnskab reikningur sem gerður er á hverjum mánuði. M. Løn kaup sem goldið er á hverjum mánuði. Maanedlige Efterretninger frjettir sem koma á hverjum mánuði. — b) sem ao., á hverjum mánuði: Jeg betaler mine Folk m.

Maanedsarbeide mánaðarverk, mánaðarvinna.

Maanedsbarn mánaðargamall burður (í móðurkviði).

Maanedsblomst jurt sem er blómguð mikinn hlut missira.

Maanedsdag mánaðardagur, dagur mánaðar: Paa den første (anden) M. — Maanedsdagen derefter jafnlengdardag annars mánaðar, annan mánuð að jafnlengd.

Maanedsdue dúfa sem klekur út ungum á hverjum mánuði, eða að minnsta kosti nokkra mánuði hvern eptir annan.

Maanedsflaad tíðir kvenna.

Maanedsfoster = Maanedsbarn.

Maanedsfrist mánaðarfrestur.

maanedsgammel mánaðargamall.

Maanedshyre mánaðarkaup háseta á hafskipi.

Maanedskost mánaðarmatn.

Maanedsløn mánaðarkaup.

Maanedsmaal svo mikið af e-u sem ætlað er til mánaðar (sjer í lagi um matvæli; sb. mánaðarmatur): Matrosernes M.

Maanedspenge, ft., mánaðarkaup (eða þvíuml.) í peningum.

Maanedsprædiken prjedikun sem haldin er á hverjum mánuði (t. a. m. fyrsta miðkudag hvers mánaðar).

Maanedsrente mánaðarleiga.

Maanedsrose rós sem er blómguð mikinn hlut missira.

Maanedsskat skattur sem goldinn er á hverjum mánuði.

Maanedssold mánaðarmáli (liðsmanna).

Maanedssyge = Maanedsflaad.

Maanedstid mánuður. — b) Maanedstider (í ft.) tíðir kvenna.

Maanedstjener sá sem er þjónn mánuð í senn. — b) einkum, háseti (á hafskipi) sem goldið er kaup á hverjum mánuði.

maanedsviis, ao., mánuð í senn.

Maaneformørkelse myrkur á tungli.

Maanegaard = Havgaard.

maanegal = maanevild.

Maaneglands glampi af tungli.

Maaneglimt tunglskin sem bregður fyrir.

maaneklar bjartur af tunglskini: En m. Nat nótt, þegar tunglskin er á.

Maanekreds, a) hringur tungls (sb. at tungl hverl hofði gingit hring sinn, 1812). — b) tunglöld.

Maanelegeme tunglið sem líkami: „Hele Maanelegemets Mørkhed".

Maanelys tunglsljós (Fms.), tunglsskin.

maanelys = maaneklar: Det bliver maanelyst i Aften það verður tunglsskin í kvöld.

Maaneløb tunglganga.

maanemerk tunglsskinslaus.

Maanemørke sú tíð þegar tunglslaust er.

Maaneqvæld = Maanemørke.

Maanering = Maanegaard, Havgaard.

Maanerose (í skjaldmerkjafræði), fjögur tungl hálf og snúi bökum saman.

Maaneskifte breyting á tungli.

Maaneskin tunglsskin, tunglsljós (Fms.): Et Landskab i M.

Maaneskinslandskab landskript með tunglsskini.

Maaneskinsstykke = Maaneskinslandskab.

Maaneskive tungls-kringla(n).

Maaneskygge tunglsskuggi(nn er gerir sólmyrkur). — b) skuggi e-s hlutar í tunglsskini.

maanesyg tunglsjúkur (B. H.).

Maanesyge tunglamein (B. H.).

Maanetal tungltal.

Maanetavle taflan tunglts.

Maaneuhr, a) úr til að sýna tunglgöngu. — b) verkfæri til að sýna hvað framorðið sje eptir tunglinu.

maanevild sem æði kemur að einu sinni á hverjum mánuði.

Maaneviser = Maaneuhr b.

Maar, ft. -er, sk., [marð-r f. mörð-r], mörður bæði *mustela martes* og *mustela*

foina. — b) marðskinn sem haft er í fóður.

Maar (líka ritað Maard), kvk., [virðist vera í sama hlutfalli við mær og Gaar við gær, þó só sje munurinn, að r í mær sje laust við meginhluta orðsins; sb. Voer], (úrelt), mær.

Maard sjá Maar.

Maarfælde marðgildra.

Maarkiste marðgildra.

Maarskind marðskinn (Björgv. Kálfsk.).

maaskee, ao., ef til vill: Det vil m. indtræffe før man venter det það getur verið (má vera), að o. s. frv.

maatte sjá maa.

Maatte (líka Matte, Motte), ft. -r, sk., motta.

Maattebinder sá sem býr til mottur.

Maattekurv laupur búinn til úr mottu.

Maattesæk sekkur búinn til úr mottu.

*Mac, [sb. mag-r f. mög-r], fyrir framan skozk mannanöfn (t. a. m. í M.'Donald, M.'Pherson), son.

*macadamisere, ás. 1, bera grjótmöl (malað grjót) ofan í götu (fundið af *Mac-Adam*).

*Macaroni, ft., eins konar ítalskur rjettur (hveitipípur; sb. Nudel).

*Machiavellismus, sk., stjórnarlævísi.

*Machination, ft. -er, sk., undirferli, svik.

*machinere, h. s. 1, bruggn svik.

*Maculatur, kl., brjef (blöð) sem ætluð eru — pappír sem ætlaður er — til umbúða.

Mad, án ft., sk., matur: Lave M. matbúa, matreiða. Maadelighed i M. og Drikke.

*Madame, ft. -r, kvk., madama.

Madbog (sjaldh.), matvælaskrá.

Madbomme dallur.

Madbord matarsköpur sem jafnframt er hafður fyrir borð.

Madbrikke skerborð.

Madbroder mötunautur.

Madbuur matarbúr (Sturl. 1, 155), búr.

Maddamp gufa af mat.

Maddik, ft. -er, (líka Madike, ft. -r), sk., [maðk-r], maðkur, via: Maddiker i Kjød (Ost).

made, ás. 1, [mata], (um dýr), gefa fæðslu (afsprengi sínu meðan það getur ekki sjálft leitað sjer að björg): Fuglene m. deres Unger. — b) beita öngul.

*Mademoiselle, ft. -r, kvk., líkt og Jomfru 1, b, nema heldur minna.

Madfad matarfat, (sb. matskál, Sturl. IV, 30), (einkum) saltkjötsfat.

Madfader = Husbond a.

Madfedt flot.

Madfisk fiskur sem etinn er heima (en ekki seldur), matskreið (Hist. II, 98).

Madfrugt aldin sem haft er í mat (en ekki öðruvísi á borð borið). (Annað enn Bordfrugt.)

Madgaffel kvísl til að færa upp með úr potti.

madgjerrig sem ekki kann sjer magamál, sem er mathákur, gráðugur.

Madgryde matarpottur, matketill (Fms. IX, 422).

Madike sjá Maddik.

Mading, sk., a) beita: Sætte Madingen paa Krogen. — b) það sem fuglar gefa ungum sínum.

Madkammer = Madbuur.

Madkjelder matvælakjallari.

Madklokke klukka sem hringt er til borða með.

Madkniv mathnífur.

Madkrog, [sb. matkrák-r, Sturl. III, 51], a) krókur til að hengja mat á. — b) krókur til að færa upp með (sb. soðáll, Stjórn).

Madkurv vandlaupur a) til að flytja mat í. — b) til að taka í leifar af matborði.

Madlavning matargerð (Gþl.), matreiða (Grágás, Nj.; sb. matreiðargerð, Vd. 184), matbúnaður (Stjórn).

Madlede matleiði (677).

Madlugt matarlykt.

Madlyst, án ft., matarlyst.

madlysten (sjaldh.), matlystugur.

madlens (í tali), sem ekki hefur mat í sínum húsum.

Madmoder matmóðir (P. Þ.).

Madning, ft. -er, sk., það að made.

Madoffer matarfórn.

*Madonna, kvk., María drottning, María mey.

Madpibe = Spiserør.

Madpose dálítill matarpoki; malsekkur.

Madpotte pottur sem hafður er til að sjóða mat í.

*Madras sjá Matras.

*Madrigal, kl., eins konar mansöngsljóð.

Madro matfriður, næði til að borða.

Madskab matarskápur, tíðkanlegast í orðatiltæk. gaae i Madskabet fara að forgörðum, eða þvíuml.

Madskaberi (og Madskabi), kl., (úrelt), fjelagsskapur, og þvíuml.

Madskabi sjá Madskaberi.

Madskat (fyrrum), skattur sem goldinn var í matvælum.

Madskee sleif.

Madskik mundangshóf í mataræði: Holde M.

Madskriin skrína, eða þvíuml.

Madspand eins konar ílát til að bera í skammtaðan mat húsa á milli.

Madspid spýta (eða þvíuml.) til að hengja á það sem reykt er.

Madstue (í Norv.) = Fadebuur.

Madsvend matsveinn (Fms. XI, 129), matbúðarmaður (Stjórn), matgerðarmaður (Gþl.).

Madtid matmálstími, matmál.

Madtorv matartorg.

Madtrang matskortur, matleysi.

Madurter, ft., ætar jurtir.

Madvarer, ft., matvæli.

madvild sem er í vandræðum með mat.

Madvogn matvælavagn.

Madvrager matvandur maður.

Madæble epli sem haft er í mat (sb. Madfrugt).

Madæske matarstokkur.

Mag, án ft., sk. (?), [mak í makindi o. s. frv.], makindi, næði, náðir, ró: „I Rolighed og M." í hægðum sínum. Gjøre noget ret i M. fara sjer sem allra hægast. — b) eig. et. (Mags) hafður fyrir e., hagstæður, hægur: Mags Vind (Veir).

Mag, ft. eins, kl., (úrelt), hús = kleti.

*Magasin (líka ritað Magazin), ft. -er, kl., = Forraadshuus, Forraadskammer, Forraadssted, (Forraadskjelder).

*Magasinforvalter umsjónarmaður forðabúrs.

*Magasinkorn forðabúrskorn.

*Magazin sjá Magasin.

mage, ás. 1, haga e-u, koma e-u fyrir: M. noget paa det bedste haga e-u sem bezt, koma e-u svo vel fyrir sem unnt er. Mag det saa (hagaðu því svo, komdu því svo fyrir, stilltu svo til), at den kan komme med. — b) (sjaldh.) m. sig koma sjer í lag, koma sjer fyrir, eða þvíuml.

mage, ás. 1, ekki haft nema í m. sig og mages maka sig: Mages som Duer. — Óeiginl., koma sjer saman.

mage, ft. eins, e., sem á saman: Strømperne ere m.

Mage, ft. -r, [maki], 1) kk. eða kvk., um menn, a) = Lige (sb. lige) II, B, 2: Han søger sin M. hann á fáa jafningja, fáir eru Kára líkar. — b) = Ægtemage, Ægtefælle. — 2) sk., a) það sem jafnast við e-ð: Jeg har aldrig seet (kjendt) M. til en saadan Opførsel aldrei vitað annað eins háttalag. Orðskv.: Krage søger M. hvað elskar sjer líkt, o. s. frv. — b) það sem á saman við e-ð: Magen til denne Handske er bleven borte hinn glófinn er týndur. — c) maki (sama að sínu leyti um fugla eða dýr, og Mage 1, b um menn): Duen har mistet sin M.

Magebrev = Mageskiftebrev.

magelig, 1) ft. -e, e., a) um e-ð sem maður gerir eða fyrir mann kemur, auðveldur, hægur, (sb. laf-hægt), náðugur: Et mageligt Arbeide. Magelige Dage hóglífi, náðir. Have det mageligt eiga náðugt. — b) um líkamlega hluti, hægur (t. a. m. í málshættinum opt er lágur sess hægur): En m. Vogn hægur vagn. Magelige Klæder föt sem hvergi þrengja að manni. — c) um mann, gefinn fyrir hóglífi: Han er meget m. — 2) sem ao., hæglega, o. s. frv.

Magelighed, án ft., sk., það að vera magelig (sb. Mag a).

Magelæg, kl., = Mageskifte.

magelægge = mageskifte.

Magelægning, sk., = Mageskiftning.

magelos óviðjafnanlegur, frábær.

Magelosshed, án ft., sk., það að vera magelos.

mager, ft. magre, e., [magr], a) magur: Han er bleven m. (hann hefur lagt af) i sin Sygdom. M. paa Kroppen magur innanklæða. M. i Ansigtet grannleitur. — Magert Kjød. Spise det Magre af Kjødet. — b) um land sem lítið gróðrarefni er í, ókostugur: M. Jord. En m. Leerart. Magre Græsgange illt (kostillt, ókostugt) haglendi. — c) vesall = sem lítið er í varið, (sb. fátæklegur): Et magert Gjestebud. — β) óeiginl.: En m. Tjeneste (þegar maður fær lítið kaup, o. s. frv.). Et m. Skrift.

Magerhed, án ft., sk., megurð, horr.

magerslagen, [sb. slaae], (sjaldh.), skinhoraður.

mageskifte, a) ás., skipta (hafa skipti á) jörðum: Han har mageskiftet sig dette Gods til fengið þessa jörð í skiptum eða fyrir aðra. — b) h. s., hafa jarðaskipti, (sb. a): M. med een.

Mageskifte jarðaskipti (haft á fornum skjölum), landaskipti (Sturl. IV, 44), landakaup (Sturl. IV, 54).

Mageskiftebrev brjef um jarðaskipti (landaskipti).

Mageskiftning, sk., það að mageskifte (sb. Mageskifte).

Magestykke það sem á saman við e-ð annað.

*Magie, án ft., sk., töfrar, galdrar, kynngi, fjölkynngi.

*Magiker, ft. -e, kk., töframaður, (sb. galdramaður, vísindamaður).

*magisk, ft. -e, e., gert með töfrum: Magiske Konster galdravjelar, (sb. Magie). — b) sem er eins og það væri gert með töfrum: En m. Belysning.

*Magister, ft. Magistre, kk., meistari (í heimspeki; sb. Licentiat).

*Magistergrad = Magisterværdighed.

*Magisterværdighed meistaranafnbót (í heimspeki).

*Magistrat, sk., borgararáð(ið): Kjøbenhavns M.

*Magistratsperson maður som er i borgararáði(nu).

*Magnat, ft. -er, kk., einn af stórgæðingum (í e-u ríki), (stórgæðingur).

*Magnet, ft. -er, sk., segulsteinn, leiðarsteinn. — b) járn er segulmagni er hleypt í.

*Magnetaxe segul-öxull.

*magnetisere, ás. 1, hleypa segulmagni í.

*magnetisk, ft. -e, e., sem segulmagn er í, sem hefur leiðarsteins náttúru: Jern bliver let m. — óeiginl., sem maður getur ekki staðizt, eða þvíuml.: Hendes Skjønhed virkede med en m. Kraft. — b) sem segulmagn hefur áhrif á.

*Magnetisme, sk., segulmagn.

*Magnetnaal segulnál.

*Magnetpol endi segul-öxuls.

*magnetstridig gagnstaðlegur segulmagni.

*Magnetvirkning óhrif segulmagns.

*Magnificents, sk., ágæti, stórmennska, hefð, einuig haft sem ávarp við háskólaatjórusra, o. s. frv.

*magnifique, o., = herlig, pragtfuld, o. s. frv.

magre, ás. 1, megra. — magres megrast, leggja af, horast niður.

magsom, ft. -me, e., (sjaldh.), hægur: „M. Vei". — magsomt, sem ao., í hægðum sínum.

Magt, sk., [sb. makt, Sturl. IV, 107, og mekt, Stjórn; sömul. mátt-r], A) án ft., 1) eiginl., a) afl, megn, magn, máttur: Han har ikke M. nok (hann er ekki nógu sterkur) i Armen. Slaae til af al M. af öllu afli. — Bølgernes M. — b) líkt og hold (ft.): Han er vel ved M. hann er dáindis þriflegur, (sb. honum er vel í skinn komið). — 2) óeiginl., a) það að e-ð stendur óhaggað: Staae (være, blive) ved M. (t. a. m. denne Lov staaer endnu ved M.) haldn (t. a. m. elligar haldi kaup þeirra, N. g. L. I, 324). Holde noget ved M. halda e-u (sb. halda búaum, Grágás II, 335). Dommen blev kjendt ved M. (staðfestur) i Overretten. — b) give noget M. hafa e-ð fyrir satt, fallast á e-ð, vera e-u samdóma. Give een M. fallast á það sem e-r segir, vera e-m samdóma. — c) der ligger M. paa það er mikið undir því komið, það ríður mikið á því, það ríður (stendur) á miklu. — d) vald (líkt og ráð eða yfirráð): Give een M. til noget vald til e-s. Have Magt til at gjøre noget. — Faae een i sin M. ná tangarhaldi á e-m. Hans Eiendomme ere nu i en andens M. (undir valdi annars manns). Det staaer ikke i min M. það er ekki á minu valdi. — Faae M. over een ná e-m á sitt vald; yfirbuga e-n. Have Magt over een eiga vald á e-m (Nj. 10). — e) vald = veldi, ríki: Udvide sin M. Den høieste M. i Staten æðstu ríkisráð. — f) vald = ofbeldi, ofríki, ofurefli: Tage noget med M. Sætte M. imod M. láta dal mæta hóli. Lade M. gaae for Ret (beita valdi í stað rjettinda). Bruge baade List og M. (beita bæði vjelum og valdi). — g) liðsafli: Den hele M. til Lands og til Vands. — B) með ft. -er, a) ríki: England var den første M., der erkjendte de sydamericanske Staters Uafhængighed. De europæiske Magter öll ríki norðurálfunnar. — b) vættur, máttur (sb. Jesús Kristr sá er.... allir mættir hræðask): Onde Magter illir (óhreinir) andar.

Magtbrev (líka Magtebrev), a) skriflegt umboð. — b) (úrelt), hrjef er maður tekur e-n til gjörðarmanns.

Magtbud boð e-s sem er voldugur, (sb. drottins orð).

magte, h. s. 1, 1) eiginl., a) megna, orka: Jeg magter intet i Armene er öldungis afllaus i handleggjunum. — b) (í tali), m. med noget ráða við e-ð. — 2) óeiginl., vera fær um: Jeg magter ikke at styre min Vrede.

Magtebrev sjá Magtbrev.

magtesløs sjá magtløs.

magtfro glaður af valdi sínu.

Magtfylde fullt vald: Gjøre noget af egen M. upp á sitt eindæmi.

magtfærdig (sjaldh.), fær um.

Magthaver, ft. -e, kk., höfðingi (stjórnandi).

magtlysten ágjarn til ríkis.

magtløs (líka magtesløs), 1) eiginl., máttlaus, máttvana: En m. Olding. — 2) óeiginl., a) sem öngvu verður komið til leiðar með, eða þvíuml.: „Magtløse Taarer". Magtløse Trudsler sem ekki eru nema orðin tóm. — b) sjer í lagi, (sjaldan öðruvísi enn magtesløs), ónýtur (í lagamerkingu), sem að engu skal hafa: Denne Forskrivning er nu død og magtesløs. Gjøre et Vidnesbyrd magtesløst ónýta vitnisburð.

Magtord voldugtegt orðalag.

magtpaaliggende, [sb. ligge], sem mikið ríður á, sem mikið er undir komið, sem miklu varðar.

Magtpaaliggenhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera magtpaaliggende. Sb. Vigtighed, Betydenhed.

Magtsprog skipun með hörðri hendi. — b) sleggjudómur.

*Mahomedaner (líka Mohammedaner, Muhammedaner), ft. -e, kk., maður sem er Múmets-trúar.

*mahomedansk, ft. -e, e., sem lýtur að Múmets-trú, o. s. frv.

*Mai, án ft., sk., maí, sáðtíðarmánuður. — b) nýsprottið lauf (einkanl. birkilauf og bækilauf): Pynte Kirken med M.

*Maiblomst blóm er sprettur í maí.

*Maiblus bál sem kynt er þegar gerð er maíveizla.

*Maibænk grasvaxinn stalli á samkomustað í þorpum.

*Maidag, a) dagur í maí: „En Maidags lette Dragt" maíbúningur. — b) (í tali), fyrsti dagur maí-mánaðar: Skifte til M.

*maie, ás. 1, skreyta e-ð laufi.

*Maifeber kalda sem gengur í maí.

*Maifrost frost í maí.

*Maigilde eins konar bændaveizla í maí.

*Maigreen laufguð grein af bækitrje eða birkitrje.

*Maigreve oddviti bænda þegar þeir hafa Maigilde (maígreifi).

*Maigrevegilde = Maigilde.

*Maigrevinde stúlka sem maígreifinn tekur til samveldis við sig.

*Maihytte = Løvhytte.

*Maikirsebær kirsiber sem fyrst verða fullsprottin.

*maiklædt, [sb. klæde], skreyttur nýju laufi.

*Maikrands hringur of laufi og blómi sem Maigreven og Maigrevinden prýða sig með.

*Maikulde kuldi í maí.

*Maililie = Liliekonval.

*Maimaaned = Mai a.

*Maire, ft. -r, kk., eins konar embættismaður á Frakklandi.

*Mairegn regn í maí.

*Mairie, kl., vald (eða umdæmi) þess konar embættismanns er Frakkar kalla Maire.

*Mairoe eins konar næpa.

*Mairose (eins konar rós) *rosa cinnamomea.*

*Mais, sk., (eins konar hveiti) *zea mais.*

*Maiskare skari af bændafólki er fylgdi maígreifanum í maígleðinni.

*Maismør nýtt smjör í maí.

*Maistang stöng sem lauf og blómhringar er hengt á og bændafólk danzar í kringum við maígleði.

*Maitid maítími.

*Maitresse, ft. -r, kvk., frilla, lagskona, fylgikona (fylgjukona, forn1), hyrgiskona; hjákona.

*Maitræ = Maistang.

*Majestæt, sk., hátign, a) án ft., þegar talað er um hvað e-r hlutur sje hátignarlegur. — b) með ft. -er, virðingarnafn keisara eða konunga og drottninga þeirra: Deres M. hátign yðar! eða herra! Hans M. keisarinn, konungurinn. Hendes M. drottningin (keisaradrottningin eða konungsdrottningin).

*majestætisk, ft. -e, e., hátignarlegur, veglegur, (sb. tiguglegur, göfuglegur, stórmannlegur): En m. Anstand. Et m. Syn e-ð sem veglegt er á að sjá.

*Majestætsforbrydelse afbrot við hátign konungs eða keisara, opt = drottinssvik.

*Major, ft.-er, kk., liðsforingi sem er næstur fyrir neðan Oberstlieutenant, (majór).

*Majorat, ft. -er, kl., frumburðarrjettindi; frumburðaróðal.

*majoren, ft. -ne, e., fulltíða, fullveðja, kominn til vits og ára, sem hyggja kann fyrir orði og eiði.

*Majorinde, ft. -r, kvk., majórsfrú.

*Majoritet, sk., meiri hluti atkvæða, afl (sb. skal þá afl ráða með þeim, Grágás).

*Majuskelskrift, sk., upphafsstafir.

makke, ás. 1, i m. noget sammen sulla e-u saman; hnoða (böggla) e-u saman; eða þvíuml.

Makker, ft. -e, kk., sá sem er á móti e-m (í spilum).

Makkeri, ft. -er, kl., samsull, rugl, eða þvíuml.

Makkerskab, kl., lagsmennska, fjelagsskapur.

*Makrel, ft. -er, sk., (eins konar fiskur) *scomber* (sjer í lagi *scomber scombrus*).

*Makrelfangst það að veiða Makrel.

*Makrobiotik, sk., a) án ft., langlífislist. — b) með ft. -er, langlífisbók.

*makrobiotisk, ft. -e, e., a) langlífur. — b) sem lengir lífið.

*Makron, ft. -er, sk., eins konar kryddbrauð (úr hveitisalla og sikri og möndlum).

*Makuba, sk., eins konar neftóbak (frá *Martinique*).

*Malachit, ft. -er, sk., eins konar málmsteinn sem hafður er í ýmislegt fegurðarsmíði.

*Maladresse, sk., klaufaskapur, klunnaskapur.

*maladroit, e., ólæginn, klaufalegur, klunnalegur.

*Malconduite, sk., ólag, klaufaskapur, (í hegðun).

*malcontent, ft. -e, e., sem er óánægður (einkum með ríkisstjórn).

male, ás. 1, (líka mol — mól á ísl. — í þál. tíma), [mala], mala: M. Korn til Meel mala korn. Orðskv.: Mal. medens Vandet løber það er bezt að taka gæs meðan hún gefst. — M. Vandet ud af en Dam þurrka upp (veita vatni úr) tjörn með mylnu.

male, ás. 1, penta = skrifa, a) búa e-ð til með pentunarlist: Hun har ladet sig m. (látið skrifa andlitsmynd sína eða myndina sína). — Sem b. s.: M. i Olie penta með lit sem olía er saman við. M paa noget vera að penta — skrifa — e-ð. — β) óeiginl., lýsa e-u svo vel að það sje eins og maður sjái það: Han malede Lastens Følger med levende

Farver. — b) draga lit — eða liti — á: Værelset er nylig malet.

***Maleficant**, fl. -er, kk., illgjörðamaður, illvirki.

Malekube trekt í mylnu eða kvörn.

Malelon mölunarkaup.

Malepenge, fl., = **Malelon**.

Maler, fl. -e, kk., (málari), pentari (655 XXXII), piktur (655 XXXII), skrifari (P. b.).

Maleranlæg náttúra fyrir pentlist.

Malerarbeide pentaraverk; pentun.

Malerbræt = **Palet**.

***Malercolik** eins konar iðrakveisa sem kemur af blýhvítu.

Malerdreng kenningarsveinn hjá pentara.

Malerfarve litur sem pentað er með.

***Malerfernis** gljákvoða sem dregin er á litskriptir.

Malerguld, a) = **Bladeguld**, **Bogguld**. — b) gull sem pentað er með (pentgull).

Maleri, kl., a) með fl. -er, pentskript: Han er en stor Elsker af Malerier. — b) án fl., = **Malerkonst**.

Malerisamling (pent)skriptasafn.

malerisk, fl. -e, e., vel fallið til að vera pentað: M. Skjønhed (Udsigt, Egn). — β) eiginl., líkt og greinilegur, skilmerkilegur.

Malerkonst pentlist.

Malerkost skúfur til að penta hús með.

Malerlaug samband húspentara.

Malermester meistari í sambandi húsapentara.

Malermusling (eins konar skel sem höfð er til að geyma í pentliti) *unio pictorum*.

Malerpensel pentskúfur.

Malerredskab pentara-áhald.

Malerskole pentskóli. — b) pentarar sem hafa líkt lag á skriptum sínum.

Malerskæl = **Malermusling**.

Malersteen hellublað sem pentlitur er núinn sundur á (með **Løber** 2, d).

Malerstol eins konar borð sem pentarar hafa og láta skriptina liggja á meðan þeir eru að búa hana til, (pentborð).

Malerstue klefi sem pentari hefur sína heikislóðu í.

Malersølv silfur sem pentað er með (að sínu leyti eins og **Malerguld** b).

Malertavle pentskript á spjaldi.

Malerværk = **Malerarbeide**.

Malerværksted iðnarhús pentmeistara og sveina hans.

Malesedbel = **Mollesedbel**.

Malestrøm sjá **Malstrøm**.

Maletand jaxl. Sb. **Kindtand**.

Malevand nægilegt vatn til að snúa vatnamylnu.

Maleveir nógu hvasst veður til að snúa vindmylnu (snúningsveður).

Maleværk, a) = **Mølleværk**. — b) mölun.

Maleværsen allt sem til mölunar heyrir.

***Malheur**, fl. -er, sk., slys, óhapp.

***Malice**, án fl., sk., illgirni, meinbægni, meinsemi; lymska, lymskubragð; o. s. frv.

***malicieux**, fl. **malicieuse**, e., illgjarn, illkvittinn, meinbæginn, meinsamur; meinlegur; lymskur; glettinn.

Maling (líka **Malning**), sk., mölun.

Maling (líka **Malning**), sk., a) án fl., pentun, skrifun. — b) með fl. -er, litskript.

malke, s. 1, [sb. mólka, Grágás, Gþl.], mjólka a) ás., (sb. mjalta, mylkja): M. Køer (Geder, Faar). — b) h. s.: Koen malker godt. Koen har holdt op at m. kýrin er orðin geld.

Malkeaag herðatrje að bera mjólkurskjólur í.

Malkebrikke blemmur sem látinn er fljóta ofan á mjólkinni í mjólkurfötu svo að ekki skvettist upp úr.

Malkebøtte eins konar ílát (með loki á) sem mjólkað er í.

Malkegang ganga þangað eða þaðan sem mjólkað er.

Malkekande = **Malkebøtte**.

Malkeko mjólkurkýr (mjólkkýr, Jb.): En god M. góð mjólkurkýr.

Malkekrands það sem mjaltakonur (í Danmörk) leggja á hvirfil sjer til að setja þar á mjólkurfötu.

Malkepige mjaltakona (þ. e. vinnukona sem hefur það starf að mjalta og búverka).

Malkeplads stöðull, kvíaból.

Malkeqvæg mjólkurkýr (fl.).

Malkeskammel = **Malkestol**.

Malkespand mjólkurskjóla, mjólkurfata.

Malkestol mjaltastóll (sem mjaltakonur sitja á meðan þær eru að mjólka).

Malketid mjaltatími, mjaltir.

Malkevei vegur á stöðul: Det er en lang M. for en Pige.

Malkning, sk., það að **malke** (mjaltir, Eyrb. 316).

Malle, fl. -r, sk., (eins konar fiskur, fengrani?) *silurus glanis*.

Malle, fl. -r, sk., lykkja (gagnstætt: **Hægte**).

Mallekrave (forðum), eins konar stutt hringabrynja.

Mallepandser = **Ringbrynje**.

Malm, án fl., sk., [málm-r], a) = **Erts** a. — b) = **Metal**: Guldet er den ædleste M. — c) málmar sem bræddir eru saman (samsteypa; sb. málmur í orðunum fimm pund málms, Vilk.). — d) bezti viður (í greni eða furu). — e) efni: Rig og Arm, Alt af een M. hold er mold, hverju sem það klæðist. De ere af een M. það skarar hvorugur eldinn frá öðrum, það er nærri um o. s. frv.

Malmaare málmæð (Stjórn).

malmagtig, fl. -e, e., líkur málmi, sem er málmtegundar.

Malmart málmtegund, málmakyn (Stjórn).

Malmborg (skáldl.), málmvígi, málmkastali.

Malmbrud, kl., málmnámur.

malmbunden, [sb. **binde**], (skáldl.), málmi bundinn.

Malmbygd hjerað þar sem málmnámar eru (málmnámahjerað, málmahjerað).

Malmfarve koparlitur.

malmfarvet, fl. -**farvede**, e., sem koparlitur er á.

Malmfjeld fjall sem málmar eru í.

malmfuld, a) = **malmrig**. — b) hvellur, hljómmikill: „Orgelets malmfulde Klang".

Malmfyr, (sk.), rauðaviður.

Malmgang = **Malmaare**.

Malmglands glampi af málmi.

Malmgods málmgripir.

Malmgrube = **Malmbrud**.

Malmgryde pottur úr samsteypu (málmbræðingi).

Malmgyder, fl. -e, kk., sá sem steypir sitt hvað úr málmi.

Malmhinde (örþunn) málmakel.

***Malmkanon** fallbissa úr samsteypu (málmbræðingi).

Malmklang málmhljómur.

Malmklost málmklypt.

Malmleie, (kl.), málmblandið lag (í fjalli).

Malmmorter koparmortjel.

malmrig fullur af málmi.

Malmrøstning, sk., það að hita málmblending (úr jörðu) og búa hann svo undir úrbræðslu.

Malmskum það sem sezt ofan á þegar verið er að bræða málm úr málmgrýti.

malmsprængt, [sb. **sprænge**], sem málmur er saman við.

Malmstreg = **Malmaare**.

malmstærk málmsterkur, óbilandi.

malmstøbt, [sb. **støbe**], steyptur af málmi (sb. Fms. VII, 97).

Malmsværd koparsverð.

Malning sjá **Maling** (mölun).

Malning sjá **Maling** (pentun, o. s. frv.).

***malpropre**, e., óþrifinn, óþokkalegur, (sb. sóði, ódámur, jarðvöðull).

Malstrøm (líka **Malestrøm**) röst.

Malt, án fl., kl., [malt], malt (fl. mölt): Gjøre M. melta korn (Gþl.). Grønt M. malt sem ekki er þornað.

Maltbing maltkassi.

Maltbyg bygg sem haft (hafandi) er í malt.

malte (har), h. s. 1, melta korn (Gþl.).

Maltfjæl ein af þeim fjölum sem lagðar eru ofan á kylnu og maltið er breitt á.

Maltgjører maltgjörðarmaður.

Maltgjøring, sk., maltgerð, melting.

Malthuus maltgerðarhús, meltingarhús.

Maltkammer maltklefi.

Maltkølle = 2. **Kølle**.

Maltloft maltlopt.

Maltmølle mylna sem kurlað er malt í (maltmylna).

Maltmøller sá sem hefur maltmylnu.

Maltqværn maltkvörn.

***maltractere**, ás. 1, = **mishandle**.

Maltskat tollur af malti.

Maltspire frjósugi sem vex út úr korni meðan það liggur í vatni (þegar verið er að melta korn).

Maltvirkning = **Maltgjøring**.

Malurt, [malurt, 655 XXX], malurt *artemisia absinthium*.

Malurtbrændeviin malurtarbrennivín.

Malurtdraaber, fl., malurtarseyði (sem læknisdómur).

Malurtviin vín sem hefur staðið á malurt.

***Malvasier**, sk., eins konar vín (komið í fyrstu frá Mórea; malvasí).

***Mama**, kvk., mamma.

***Mameluk** sjá **Mammeluk**.

***Mamluk** sjá **Mammeluk**.

***Mammalier**, fl., = **Pattedyr**.

***Mammeluk** (líka ritað **Mameluk** og **Mamluk**), fl. -**ker**, kk., riddari af fjettbúnu egipzku liði er komið var af kristnum mönnum og leitt til Maúmets-trúar. — b) trúarníðingur.

***Mammon**, sk., (eiginl. sýrlenzkt gullskurðgoð), jarðnesk auðæfi, maurar.

***Mammut** (eða **Mammuth**), kl., mjög stórt fílakyn sem nú er liðið undir lok og finnst í jörðu.

***Mammuth** sjá **Mammut**.

Man, án fl., sk., [man- í mön], fax.

man, sem fn., [sama orð og **Mand**], ekki haft nema sem gjör. et. (sb. **een** I, A, 2, e), maður, optar menn: M. har sagt mig mjer hefur borizt til eyrna, mjer hefur verið sagt, menn hafa (en ekki: maður hefur — sem væri allt annað) sagt mjer. Han er endda ikke saa uvidende, som m. har sagt sem sagt hefur verið, sem menn hafa sagt. M. har fornærmet ham hann hefur verið styggður, það hefur verið gert á hluta hans.

***Manchester**, kl., baðmullarflos (fyrst til búið í borginni *Manchester* á Englandi).

***Manchette**, fl. -r, (líka **Mansket**, fl. -**ter**), sk., úlfliðarlín.

Mand [mann- í maðr f. mannr; sb. ærligr mann, á ísl. skjali], fl. **Mænd** [menn], kk., A) þar sem vjer höfum maður, 1) (ætíð í et.), bæði um karlmenn og kvennfólk: Den almindelige M. og menig M. múgamenn (fornt).

I Mands Minde í manna minnum. Alle, som een M. besluttede eða Selskabet besluttede M. for M. í einu hljóði. De bleve fangne M. for M. hver á fætur öðrum. — Ved Delingen blev der 12 Rbdlr. til Mands á mann. — Skibet forgik med M. og Muus með rá og reiða. — 2) ekki nema um karlmenn, a) um fullorðinn karlmann: En ung M. En gammel M. Han er en M. i sine bedste Aar er upp á sitt hið bezta. Komme til Mands Alder. Her var en M., som vilde tale med dig. — b) um undirmann e-s (eins og í orðunum Kristin .... gaf fé til, at hann leyndi manni hennar í kirkjunni, Fms. VII, 279; sb. Fms. XI, 397): Kongen tog ham blandt sine Mænd. — c) um liðsmenn, eða aðra, sem eru margir í e-i samvinnu, ekki hafl nema í et, þó talað sje um marga: Regimentet stod tre M. dei (var í þremur röðum, var þrjár raðir á þykkt). Tusinde M. til Fods og to hundrede til Hest þúsund fótgöngumanna og tvö hundruð riddara. Der faldt 100 M. hundrað manns. — Tolv M. kan ikke løfte Stenen. — B) þar sem vjer höfum heldur e-t annað orð, 1) karlmaður, a) til að greina karlmann frá konu: „M. og Qvinde skabte han dem“. — b) um gildan eða hraustan karlmann: Mod og Mands Hjerte dáð og dugur. Han holdt sig som en M. varðist vel og drengilega. De faldt som Mænd fjellu við góðan orðstír. Finde sin M. og finde M. for sig (sb. það er ekki að kljást við kollóttan; koma ekki að tómum kofunum). — Være M. for noget vera maður til e-s, vera fær um e-ð. — 2) bóndi konu, (sb. mannakaup, Ísl. I, 64): Give sin Datter en M. (sb. var hón manni gefin). Hun vil ikke have ham til M. vill ekki eiga hann. Hun havde en Søn med hendes første M. átti son við fyrra manninum sínum eða hinum fyrra bónda sínum. Naar M. og Kone ikke enes hjónum kemur illa saman. — 3) ábyrgðarmaður, heimildarmaður: Jeg er (skal være) dig M. for, at han skal betale til den rette Tid jeg ábyrgist, o. s. frv. Jeg veed (kan opgive) min M. jeg hef heimildarmann. — Jeg har min M. for mig jeg hef mann fyrir mjer, (sb. sögumaður). — 4) mænd, sem mo., í jo mænd = jo men; sb. jo A, 2, f, og jo saa mænd = jo saa men; sb. jo A, 2, g.

Mandag, [sb. mánadag-r], mánudagur.

*Mandant, n. -er, kk., sá sem fær öðrum umboð í hendur (einkum til málaflutnings — sóknar eða varnar).

*Mandarin, ft. -er, kk., kínverskur embættismaður.

*Mandat, ft. -er, kl., umboð; tilskipun, konungshrjef, o. s. frv.

*Mandatarius, ft. Mandatarier, kk., umboðsmaður (sjer í lagi í málaferlum).

mandbar, ft. -e, e., = mandvoxen. — b) m. Alder aldur (karls eða konu) hæfilegur afspring að geta (sb. Stjórn).

Mandbarhed, án ft., sk., = mandbar Alder (sb. mandbar b).

Mandbjørn mannskæður björn.

Mandbom, án ft., sk., [manndóm-r], a) manndómur (Krists, Gþl. 40). — b) fullorðins-aldur karlmanns: Indtræde i sin M. — c) karlmennska, hreysti, (sb. manndómr ok hreysti góðra drengja, Al.): Vinde Hæder ved Mod og M. — d) = Avledygtighed (um karlmann): Miste sin M.

Mandbomsaar fullorðins-ár karlmanna.

Mandbomsalder fullorðins-aldur karlmanns.

Mandbomsgjerning karlmennskubragð (Fms. III, 134), hreystiverk, afreksverk, þrekvirki.

Mandbomskraft karlmennska, (hreysti, vaskleiki).

Mandbomsliv karlmennskulíf, karlmannlegar meðferðir.

Mandbomsord karlmannleg orð.

Mandbomsrygte frægð fyrir hreysti.

Mandbomsstyrke = Mandbomskraft.

Mandbrab, [manndráp], víg; manndráp.

Mandbraber, ft. -e, kk., [manndrápari, Gþl.], manndrápari, manndrápsmaður, manndrápamaður; vegandi.

mande, ás. 1, [sb. manna], (úrelt), gipta (í hinni rjettu merk.), einkum í a) ho. t. l. mandet gipt. — b) mandes giptast: Alle Møer vil mandes (orðskv.).

Mandeblod (sjaldh.), mannsblóð.

Mandebod mannbætur, manngjöld.

Mandefald sjá Mandfald.

Mandehoved mannshöfuð.

Mandeklogt mannlegt vit, veraldleg speki.

Mandel, ft. Mandler, sk., möndull (eins konar aldin): Sode (bittre, brændte) Mandler.

Mandelbrod brauð sem möndlar eru saman við.

*Mandelbudding Budding sem möndlar eru saman við.

Mandeldei deig úr möndlum.

Mandelgrod grautur sem möndlar eru saman við.

mandelig, [sb. mannalig-], a) ft. -e, e., = mandig. — b) sem ao., mannlega = karlmannlega, drengilega, hraustlega, vasklega.

Mandelighed, án ft., sk., (sjaldh.), = Mandighed.

Mandelkage kryddbrauð úr möndlum eða sem möndlar eru saman við.

Mandelkjærne möndulkjarni.

Mandelklid möndlamjöl (sem haft er til hörundsþvottar.

Mandelmelk möndlamjólk (vatn sem knosaðir möndlakjarnar eru saman við).

Mandelolie olía úr möndlum.

Mandeloft rjettur úr möndlum og eggjum og mjólk og sikri með rjóma.

Mandelsmor möndlokássa.

Mandelspaan eins konar kryddbrauð.

Mandelsteen (steintegund) *amygdaloides.*

Mandelsuppe eins konar saup sem möndlar eru í.

Mandeltræ möndlatrje.

Mandeltærte stórt kryddbrauð sem möndlar eru saman við.

Mandelvælling grjónamjólk sem möndlar eru í; marðir möndlar saman við mjólk eða vatn.

Mandeminde sjá Mandsminde.

Mandemod karlmannshjarta (Fms. XI, 389), (sb. Mandighed).

Mandemord mannfall.

Mandfald (líka Mandefald), [mannfall], mannfall.

Mandfolk, a) með n., karlmaður (gagnstætt: kvennmaður). — b) án ft., karlafólk (Dropl.): Mandfolket klæder sig i Vadmel.

mandfæstet, [sb. fæste], (úrelt), manni föstnuð.

mandfor, a) = mandvoxen. — b) (um hest), sem getur borið mann.

mandgal sem hefur brókarsótt, (sb. vergjörn; sömul. manngiarnd og manngjarnligr).

mandhaftig, ft. -e, e., karlmannlegur, hraustur.

Mandhaftighed, án ft., sk., karlmennska, hreysti.

Mandhævd karlmanns-vald, karlmannsvörzlur.

mandig, ft -e, e., hraustur, karlmannlegur: M. i Krig, mild i Fred. Mandigt Mod hugrekki, hugprýði. Mandige Gjerninger hreystiverk. Tage en m. Beslutning taka upp karlmannlegt (drengilegt) ráð. — b) mandigt, sem ao., mannlega = karlmannlega, drengilega, vel og drengilega, hraustlega.

Mandighed, án ft., sk., karlmennska, hreysti, o. s. frv.

Mandinde, n. -r, kvk., kerling (í orðunum: þessi skal kerling heita, því at hón er af karlmanninum komin).

mandkaad ólm eptir karlmönnum.

mandkjær vergjörn, sem er upp á heiminn (um kvennmann).

Mandkjærling mannskræfa.

Mandkjøn, [sb. mannkyn], a) karlkyn. — b) karlafólk (Dropl.), karlar = karlmenn: Alt M. i Landet. Det unge M.

Mandlehn sjá Mandslehn.

mandlig, n -e, e., a) sem er karlkyns: Den mandlige Linie karlleggurinn. — b) sem lýtur að fullorðins-aldri karlmanns: Den mandlige Alder (fullorðins-aldur karlmanns). — c) mandlige Riim; sjá greinina um Riim.

Mandlinie (líka Mandslinie) karlleggur.

mandløs, [mannlaus-s], mannlaus.

*Mandoline, ft. -r, sk., eins konar gígja eða fiðla.

mandolm manneygður (f. manneygr f. mannýgr): En m. Tyr. — b) mannskæður: M. Bjørn mannskætt bjarndýr.

*Mandragore, sk., eins konar rót sem hjátrú hefur verið höfð á.

Mandsalder, [mannsaldr], a) = Menneskealder. — b) fullorðins-aldur karlmanns (sb. Mand A, 2, a).

Mandsarbeide karlmannsverk.

Mandsarving erfingi sem er karlkyns.

Mandsdragt karlmannsföt, karlaföt (Hr. Svb.), karlföt (Grágás), karlklæði (Grágás).

Mandsevne manns-móttur.

Mandsfadder guðfaðir (einn af guðfeðrum).

Mandsgjerning = Karlegjerning.

Mandshandske karlmannsglófi.

Mandshjerte karlmannshjarta (Fms. XI, 389; sb. Mand B, 1, b).

mandshoi mannhár (sb. varla mannhátt), sem er mannhæð.

Mandshoide mannhæð.

Mandskab, án n., kl., [sb. mannskap-r], a) lið, menn e-s: Han kastede sig med sit M. ind i Fæstningen. Skibets M. skipshöfnin, skipsögnin, skipverjar. Det unge M. (hinir yngri karlmenn) i Landsbyen. — b) [sb. Mand A, 2, b], líkt og hlýðni eða trúnaður: Han svor Kongen Huldskab og M. trúnaðareiða.

Mandskare herflokkur.

Mandskjole kjóll handa (fullorðnum) manni.

Mandsklæder, ft., karlklæði, (sb. Mandsdragt).

Mandsklædning = Mandsdragt.

Mandskost karlmannsfæði.

mandsky hrædd (feimin) við karlmenn.

Mandslehn (líka Mandlehn) ljen sem ekki gengur að erfðum nema í karllegg.

Mandslinie sjá Mandlinie.

Mandslist karlsslægð, slægðarbragð af karlmanni, (gagnstætt: Qvindelist).

Mandslod karlmannshlutí (af arfi).

Mandslæt, a) mannfall. — b) manndráp; víg.

Mandsminde (einnig Mandeminde) manna minni: I M. í manna minnum.

Mandsnavn karlmannsnafn.
*Mandsperson karlmaður.
Mandspilde (í orustum eða öðru þess kyns), mannalát, mannamissir.
Mandsside karlleggur, (sb. karlsift): Han nedstammede fra denne Slægt baade paa Mandssiden og Qvindesiden í báðar ættir.
Mandssko karlmannsskór.
Mandsskrædder skraddari sem býr til karlmannafüt.
Mandsslægt karlleggur; föðurætt.
Mandsstamme = Mandslinie.
Mandsstue karlmannahús (t. a. m. í spítala).
Mandstugt = Disciplin a.
mandstærk liðmikill (sb. ferr þó fyrir því liðmikill?), liðmargur, aflamikill (sb. Sturl. II, 44): M. nok fullafla.
mandsyg = mandgal.
Mandsyge brókarsótt, (sb. manngirnd, ísl. II, 162).
Mandtal, [manntal], manntal: Gjøre (holde) M. skora (hafa) manntal.
Mandtalsliste manntalsskrá.
mandvoxen, [sb. voxe], = gifte-færdig.
mane, ás. 1, [mana], a) krefja e-n e-s freklega: M. een om noget. M. sine Skyldnere. — b) særa úhreina anda, vekja upp: Han foregav at kunne m. Aander. M. onde Aander bort.
Manebrev kröfubrjef.
*Maneer, ft. Manerer, sk., [manér, Stjórn], a) (í tali), háttur: Paa den M. með því móti. — b) (í tali), Manerer (ft.) = Fagter, Lader: Underlige Manerer. — c) sjervizku-snið (á listaverkum): Der er mere M. end Natur i hans Arbeide.
*maneerlig, ft -e, e., (í tali), alminnilegur (líkt og bærilegur, sæmilegur): M. Opførsel.
Manelse, ft. -r, sk., það að mane.
Manen, án ft., sk., það að mane.
Maner, ft. -e, kk., a) krefjandi. — b) særingamaður.
Mang, sk., sambland.
mangen [sb. marg-r einn?], í hvorugk. mangt og manget og mangen (þegar sagt er mangen et), ft. mange [sb. margi-r], miðstig fleer (t. a. m. í Fleerhed, Fleertal) og flere [fleiri], efsta stig flest [flest-r], e., 1) í et., margur: M. leer med Munden og græder i Hjertet getur undir glaðri kinn grátið stundum hjarta. — M. Gang = mangengang. Vi have der havt m. glad Dag. M. Taare og mangt (mangt et, m. et) Suk. — 2) í ft., margir: „Mange ere kaldede, men faa ere udvalgte." Han har mange Børn hann á mörg börn, hann er barnamargur. Hun har mange Børn, Søsteren har flere; men Broderen har flest (eða de fleste). Hvad skal jeg gjøre med de mange Bøger allar þessar bækur? — Mange Penge miklir peningar, (þó stendur í ísl. skjali, sem ritað er á 14. öld: taka svá marga peninga af góðsi Hólastaðar), mikið fje. — b) flere fleiri enn einn, nokkur, eða þvíuml.: Denne Sag har nu henligget i flere Aar svo árum skiptir.
mangeaarig sem verið hefur mörg ár: Min mangeaarige Ven aldavinur (fornvinur) minn.
mangefarvet, ft.-farvede, e., marglitur.
mangefold, 1) óbreytanleg e., margfaldur, margfaldlegur: Være m. Frugt. — b) marghattaður, (margvíslegur): M. er Menneskets Skjebne. — 2) sem ao., margfaldlega: „Det styrker Glæden m."
mangefoddet, ft. -foddede, e., margfættur.

mangehaande, e., (sjaldan böfð nema í ft.), marghattaður, (margvíslegur): Have m. Sorger (Forretninger).
mangekantet margstrendur.
Mangel, sk., 1) án ft., skortur, a) um hvað sem er, brestur, hörgull, ekla: Een har M. paa noget e-n skortir e-ð. M. paa Vand vatnsleysi. M. paa Korn kornekla, kornbrestur. I M. af det Bedre (þegar ekki eru völ á hinu betra), maa man nøies med det Ringere því verður að tjalda sem til er. — b) á því sem til atvinnu heyrir, bágindi, (sb. basl, volæði): Lide M. eiga bátt. — 2) með ft. Mangler, það sem er að e-u, (sb. Feil): Huset har den M., at Grunden ikke er lige. Der er en M. i Regnskabet.
mangelebet, ft.-lebede, e., sem margir liðir eru í.
mangelfuld sem (þiggj.) er ábótavant í mörgu, (sb. feilfuld): „I kjende det bedst, hvor mangelfuldt det Gode er i eder" hversu yður er ábótavant í því sem gott er.
Mangelspost e-ð sem til er greint að vanti (sjer í lagi í reikningsgjörð).
mangelund sjá mangelunde.
mangelunde (sumir hafa mangelund), ao., á margar lundir, á marga vega.
mangengang, ao., margopt, margsinnis, opt og einatt, einatt.
mangeslags, e., = mange Slags (sb. Slags).
mangestebs, ao., margstaðar (Nj.), víða.
mangetydig, ft. -e, e., sem þýða má ýmsa vega, sem hefur margar merkingar: Et mangetydigt Ord.
mangfoldig, ft. -e, e., [sb. margfald-r], a) margur: Mangfoldige Mennesker have prøvet det. — b) margs konar, marghattaður, (margvíslegur): Eenhed i det Mangfoldige.
mangfoldiggjøre margfalda.
Mangfoldighed, án ft., sk., a) grúi, fjöldi, mergð, (sb. ógrynni, of). — b) margfaldlegur ýmisleiki: Skabningens M.
Manggods sambland (t. a. m. af líni og blýi).
Mangkorn = Blandingskorn.
mangle, s. 1, a) h. s., noget mangler e-ð (þol.) vantar (skortir), e-ð brestur: Der mangler endnu noget i Summen. — b) ás., een mangler noget e-n vantar (skortir) e-ð (þol.): Han har ofte manglet det nødvendigste.
mangle, ós. 1, kefla ljerept eða þvíuml.: M. Linned.
Manglefjæl trafastokkur.
Manglestok [sb. möndul-l] trafakefli.
Mangletræ = Manglestok.
*Manichæer, ft. -e, kk., áhangandi Manesar villumanns.
*Manie, án ft., sk., æði, sótt (sb. graðarsótt); ásókn).
*maniereret, ft., maniererede, e., = kunstlet (sb. kunstle b; sjervizkulegur, afkáralegur, sem affarasnið er á, eða þvíuml.).
*Manifest, ft. -er, kl., auglýsing (einkum af hendi landstjórnara).
*Manifestation, ft. -er, sk., það að manifestere (auglýsing, o. s. frv.).
*manifestere, ás. 1, auglýsa, birta; láta e-ð í ljósi; eða þvíuml.
*Manille, ft. -r, sk., (í l'hombre), svartur tvistur eða rauður besefi.
Maning, sk., það að mane (kröf; særing). — b) (fyrrum), höpt (varðhald) í heimahúsum fyrir skulda sakir.
Maningsbrev (fyrrum), skriflegt skold-binding til að ganga í höpt á heimili sínu fyrir skulda sakir (sb. Maning b).
*Manipulation, ft. -er, sk., það að fara höndum um e-ð eða handfjatla e-ð; meðferð.
Manke, ft. -r, sk., [makki; sb. Bænk og bekk-r, tænke og þekkja], makki. — Einnig um ofanverðan háls á nautgripum. — b) (í tali), fax.
Mankehaar, ft., hár ofan á hálsinum: Studens M.
Mankemuus eins konar ígerð í makka á hesti.
Manna, án ft., sk., a) himnamjöl. — b) (eins konar bægðalyf) manna Calabrina.
Mannagryn fræ af Mannagræs.
Mannagræs (eins konar jurt sem einnig finnst á Íslandi) festuca fluitans.
Mannatræ (það trje sem Manna b fæst af) fraxinus ornus.
*Manoeuvre, ft. -r, sk., bragð (sjer í lagi um herbrögð, t. a. m. skjótt viðbragð skips eða fylkingar).
*manoeuvrere, h. s. 1, gera viðbragð eða viðbrögð (t. a. m. om fylkingu): M. med noget beita e-u, eða þvíuml.
*manquere, h. s. 1, vanta; láta hjá líða að gjöra e-ð; bregðast, o. s. frv.
*Mansker sjá Manchette.
Mantel, sk., eins konar skipskaðall.
*Manteline, ft. -r, sk., = Mantille.
Mantelsæk = Vadsæk.
*Mantik, sk., spádómslist.
*Mantille, ft. -r, sk., eins konar yfirhöfn kvennmanna.
*Mantisse, ft. -r, sk., viðbót, viðbætir, viðurauki.
*Manual-, (sem fremri liður í samsettum orðum, hafi um það) sem annaðhvort er gert með höndunum og komið undir handlægni, eða er handhægt.
*manuducere, ás. 1, (eiginl. handleiða), leiðbeina e-m (segja e-m til) aukreitis (í því sem hann er að nema undir examen).
*Manuducteur, ft. -er, kk., (handleiðari), aukafræðari (sem leiðbeinir e-m aukreitis undir examen).
*Manuduction, ft. -er, sk., það að manuducere (aukatilsögn).
*Manufactur, ft. -er, kl., verkstaður þar sem margir vinna að hverjum hlut án elda og hamragangs.
*Manufacturarbeide það sem unnið er í þess konar verkstað er menn kalla Manufactur.
*Manufacturhandel það að (kaupa og) selja Manufacturvarer.
*Manufacturvarer, ft., varn sem unnin er í þess konar verkstað er menn kalla Manufactur.
*Manuskript, ft. -er, kl., = Haandskrift, kl., (skrifrit): Hans efterladte Bøger og Manuskripter.
*Manuskriptsamling handritasafn.
*Mappe, ft. -r, sk., brjefabylki.
Mar, kl., [mar-r], (úrelt), mar (sjór), er ekki haft nema sem fremri liður í sokkrum orðum.
*Marabut, a) kk., eins konar dýrlingur (í austurheimi). — b) sk., húsaður þess konar dýrlings.
Marbakke, [marbakki], marbakki.
*March sjá Mars.
*Marchandiser sjá Marskandiser.
*Marche sjá Mars.
Mare, sk. (?), [mara], mara: Maren rider ham mara treður hann (Hkr.), það fer upp á hann.
Marehalm, án ft., (eins konar gras) elymus arenarius.
Marekat (eins konar api) cercopithecus.
Marekors eins konar galdrastafur við martröð.

Marelok (líka Marlok) bendill í hárinu.

Mareminde, kvk., [sb. marmenuil-l], = Mareqvinde.

Mareqvinde hafgúa.

Marerid martröð.

Maretorn = Beenved.

Marevidie = Hvideriis.

Marevív = Mareqvinde.

Marflue (eins konar kvikindi) *oniscus aquaticus*.

*Marginal-, sem fremri liður í samsettu orði, sem er á spássiunni.

*Marginalier, ft., spássiugreinir.

Marhalm, án ft., [marhálm-r], marhálmur *zostera marina*.

*Mariage, kl., a) = Giftermaal, Ægteskab, Bryllup. — b) eins konar spil (marias).

Marie kvennmannsnafn; einkanl. María guðs móðir: M. Bebudelse boðunardagur Maríu. — Maries Sengehalm = Mariehalm.

Mariebad vatnsketill sem annað ílát er sett ofan í yfir eldi (*balneum Mariae*).

Mariebillede maríuskript.

Marieglas (steintegund) *argyrolithus*.

Mariehalm, án ft., gulmaðra *galium verum*.

Mariehone (líka Marihone) eins konar skorkvikindi.

Marieklοster maríuklaustur.

Mariemesse (líka Marmisse) maríumessa.

Marietidsel (eins konar þistill) *carduus Marianus*.

Marihone sjá Mariehone.

*Marine, án ft., sk., allt sem til skipaliðs heyrir, skipalið, skipaher.

*Mariner, ft. -e, kk., = Søsoldat.

*marinere, ás. 1, súrsa (einkum fisk) í krydduðu ölvínani.

*Marionetspil = Dukkespil.

*Marionetter, ft., brúður sem eru látnar leika eins og menn í leikhúsi.

*Marionettheater, kl., hús eða byrgi sem brúður eru látnar leika í, (brúðu-leikhús).

Marirok (r. Marierok) maríurokkurinn á himninum).

Mark, ft. eins, sk., [mark- í mörk], 1) mörk (8 aurar = 24 örtugar), a) í Danmörku, um gull eða silfur: En M. Sølv er 16 Lod. En M. Guld er 24 Carat 24 örtugar. — b) (í Norv.), um hvað sem er: En M. Smør. — 2) mark (16 skildingar).

Mark, [mark- í mörk, skógur], sk., 1) án ft., a) um skóglaust víðlendi og láglendi einkum að því leyti sem það er gróaugt og í nánd við bæi eða borgir: Drive Qvæget fra Marken op i Fjeldene reka fjeð upp til fjalla. Vanke om i M. og Skov. Jeg boer hellere paa (ekki i) fri M. (á bersvæði), end inde i en Skov. Være ude paa (ekki i) Marken (á bersvæði, úti á víðavangi) i et Uveir. Dyrene paa (ekki i) Marken. — Þegar Mark jarteiknar þann hluta lands, sem er í kringum eða í nánd við e-n bæ, og sagt er, að e-r sje þar (en ekki heima), þá er haft i Marken (en ekki paa Marken): Folkene arbeide i Marken (fólkið er úti á verki). De fleste Køer ere i Marken (eru úti); kun faa ere hjemme paa Stald. Ride ud i Marken. — b) sjer í lagi, ekra eða eng eða hagi: Marken begynder at grønnes það er farið að grænka. Sæden staaer endnu paa Marken. — c) (ekki borg eða kastali, heldur) víður völlur þar sem barizt verður með fylktu liði (sb. orustustaður, orustuvöllur, vígvöllur): Føre sine Folk i Marken = drage (rykke) i Marken fara með liði sínu þangað sem von er bardaga. Slaae Fjenden af Marken reka óvini sína á flótta. Beholde Marken halda velli (sh. Brjónn féll nk hélt velli). Romme Marken leggja á flótta. — 2) með ft. -er, a) land e-s bæjar, landeign: (Denne Ager hører til Alsted M.). Alle Byens Marker ere udstiftede. — b) lands-petti með merkjum allt í kring, einkanl. akur, ekra, (sb. akurgerði): Fede (frugtbare, tørre, side, sandede) Marker. Besaae en M. med Rugsæd.

Markarbeide akurverk.

Markarbeider akurverksmaður (sb. 625), akurmaður (Fms.), akurplógsmaður (Stjórn), akurkarl (Stjórn).

Markblomst blóm er sprettur sjálfkrafa á víðsvangi. Gagnstæll: Haveblomst, Stueblomst

Markbog landaskrá (sem landmælingamenn o. s. frv. rita nöfn landsparta í og svo þeirra sem landapartana hafa undir).

Markbro eins konar steinbrú um smáveg þveran.

Markdige garður umhverfis akur eða annað landa-petti.

Markdue = Ringeldue.

Marked, ft. -er, kl., [markað-r], markaður, kaupstefna: Holde M. — Gjøre godt M. fá góða kaupstefnu (Eg. 69). Gjøre slet M. Disse Varer finde der et godt M. þessi vara gengur þar vel út.

Markedsarbeide það sem búið er til í því skyni að það skuli verða selt á markaði.

Markedsbod búð á markaði.

Markedsdag markaðardagur.

Markedsfolk, ft., a) sölumenn á markaði. — b) allir sem koma til markaðar.

Markedsfrihed leyfi til að hafa kaupstefnu.

Markedsfærd markaðarferð.

Markedsgang markaðarganga. — b) = Markedspriis.

Markedsgave gjöf sem gefin er á markaði eða sakir markaðar.

Markedsgjest sá sem fer á markað til kaupa.

Markedsgods það sem haft er til sölu á markaði.

Markedskjøb, a) kaupskapur á markaði. — b) = Markedspriis.

Markedskone sölukona á markaði.

Markedskram smávarningur á markaði.

Markedskræmmer markaðakaupmaður, markaðamangari.

Markedspenge, ft., peningar til að kaupa fyrir á markaði.

Markedsplads markaðarstaður.

Markedspriis verðlag sem gengur á markaði. Sb. Torvepriis.

Markedsrettighed = Markedsfrihed.

Markedsstade markaðarsvið; búðarstæði á markaði.

Markedstiid markaðartími.

Markedsvare markaðarvara.

Markedsveir veðrátta meðan á markaði stendur: Vi have slet M.

markefødret, [sb. fødre], alinn úti á grasi (á sumardag — en ekki á gjöf). Gagnstæll: staldfødret (sb. staldfødre).

markefør (um fjenað), fær um að ganga úti: Markefort Qvæg.

Markegang = Gjerdegang.

Markeran rán í annars manns landi.

Markerter, ft., baunir sem til er sáð á akri (en ekki í garði).

Markeskjel (líka Markskjel) landamerki; akramerki: Gjøre (sætte) M.

Markeskjelsbrev brjef (skjal) um landamerki.

Markeskjelssag landaþrætumál.

*Marketenter, ft. -e, kk, veitingamaður liðsmanna (sá er selur liðsmönnum mat og drykkjarföng fyrir gott verð).

*Marketenteri, ft. -er, kl., liðsmannaveitingar (sb. Marketenter); staður þar sem liðsmenn kaupa mat og drykkjarföng.

*Marketenterske, ft. -r, kvk., a) samo um kvennmann og Marketenter um karlmann. — b) kona þess manns sem er Marketenter.

Markfred lóðsrhelgi.

Markfrugter, ft., villialdin.

Markfro = Løvfrø.

Markgjerning = Markarbeide.

Markgreve (á þjóðverjalandi), landvarnsrgreifi.

Markgrevinde, (ft. -r, kvk), frú landvarnargreifa.

Markgrevskab, (ft. -er, kl.), ríki landvarnargreifa.

Markgrændse landamerki; akramerki.

Markgroft merkiskurður, merkjaskurður.

Markhegn girðing um akur eða eng.

Markhyrde sá sem vakir yfir akri; ekruvörður.

Markhytte kofi á víðavangi.

Markhø hey af akri, akurtaða.

Markild bál sem kveikt er á víðavangi.

Markjord akurland, ekra.

Markjordbær villi-jarðarber.

Markled, (kl.), = Vangeled.

Marklod = Jordlod.

Marklærke = Sanglærke.

Markmaal = Landmaal.

Markmand, a) = Markhyrde. — b) (úrelt), markamaður, stigamaður.

Markmuus (músategund) *mus agrestis*.

Markmødding áburðarhaugur á okrl.

Markorm = Staalorm.

Markrebning landmæling með vaðburði (sb. Rebning a).

Markredskaber, ft., = Agerredskaber.

Markrose rós er sprettur sjálfkrafa á víðavangi. Gagnstæll: Haverose.

Markskjel sjá Markeskjel.

Marksletle vítt sljettlendi sem engin há fjöll halda að.

Marksteen steinn í akri.

Markstykke (peningur sem er) mark.

Marksyre = Engsyre. (þessi konar súra er kölluð Havesyre þegar hún er ræktuð í garði).

Marktyv sá sem stelur á víðavangi.

Marktyveri þjófnaður á víðavangi.

Markurt jurt er sprettur sjálfkrafa á víðavangi.

Markvand vatn í akri eða engi: Aflede Markvandet.

Markvei, a) gata sem ekki liggur um skóg. — b) akurgata; engjavegur.

Markveir, a) = Grødeveir. — b) veður til akurverks.

Markvogter = Markhyrde.

Marlok sjá Marelok.

Marmel, sk., [sb. malmari r. marmari], (forul.) = Marmor.

*Marmelade, sk., seyddur safi (til neyslu úr ýmsu aldini.

Marmelsteen (forul.), malmarasteinn, malmaragrjót.

Marmisse sjá Mariemesse.

Marmor, án ft., sk., [sb. marmari], marmari, marmarasteinn: Bryde M. ná marmara úr jörðu. Arbeide i M. smíða úr marmara.

Marmoraare rák í marmara.

Marmorarbeide marmarasmíði.

Marmorarbeider marmarasmiður.

Marmorart marmarategund.

Marmorbillede líkneskja (mannlíkan) úr marmara.

Marmorbind = marmoreret Bind (sb. marmorere).

Marmorblok einstakur marmarasteinn óhöggvinn.

Marmorbrud marmaranámur.
*marmorere, ás. 1, gera (e-ð) dráfnótt og rákótt sem marmara: Marmoreret Bind. Marmoreret Papir.
Marmorfjeld fjall sem fullt er af marmara.
Marmorflise marmarahella (skyggð a onnari hliðinni).
Marmorgulv marmaragólf.
marmorhaard harður sem marmari.
marmorhvid hvítur sem marmari.
Marmorkalk veggjalím sem fæst úr marmara.
Marmorleie, (kl.), lag af marmara (í jörðu).
Marmormølle eins konar mylna (vjel) þar sem marmari er sagaður og fágaður o. s. frv.
Marmorplade þunn og fáguð marmarahella; borð(hella) úr marmara.
Marmorsteen einstakur marmarasteinn, (sb. marmarsgrjót).
Marmorstribe rák í marmara.
Marmorstøtte marmarasúla, marmarapílár (Stjórn).
Marne, n. -r, sk., (fornt), dálítill hringur af málmi.
*Marodeur, n. -er, kk., liðsmaður sem dregst aptur úr til að geta rænt.
*Maroquin, kl., = Saffian.
*marquere, ás. 1, marka (setja mark á); skrá; herða á orði; telja; o. s. frv. — b) hn. l. t. marqueret, sem ao., einkennilegur: Have marquerede Ansigtstræk vera stórskorinn, (sb. skarpleitur).
*Marqueur, n. -er, kk., karlmaður sem er undirtylla við knattborð; borðsveinn (í veitingahúsi).
*Marquis, kk., eins konar herranafnbót á Englandi og Frakklandi.
*Marquise, n. -r, 1) kvk., kona þess háttar herramanns sem kallaður er Marquis. — 2) sk., a) tjald (utan á húsi) yfir glugga eða dyrum. — b) eins konar pera.
Mars (líka Marsk, Marsch, March, Marche), n. Marser (o. s. frv.), sk., herganga (Fms.).
*Marsch sjá Mars.
*Marschal sjá Marskalk.
*Marschallat, n. -er, kl., það að vera Marschal.
*marschere, b. s. 1, ganga hergöngu.
*Marsipan, n. -er, sk., eins konar kryddbrauð.
Marsk sjá Mars.
Marsk, kk., (fyrrum í Danmörku), hertogi fyrir öllu liðinu: Rigets M.
Marsk, sk., = Marskland.
Marskal sjá Marskalk.
Marskalk, n. -er, (líka Marskal, Marschal, n. -ler), kk., a) = Hofmarskalk. — b) = Feltmarskalk (æðsti herstjórí í e-u landi). — c) prósessíumeistari (sá sem tekinn er til þess að koma allri prósessíunni í lag).
Marskalksstav stafur eða sproti sem Marskalk hefur í hendi.
*Marskandiser (líka Marchandiser), n. -e, kk., kaupmaður sem hefur til sölu borin föt og húsgögn og ýmislegt rusl.
Marskbonde flæðilandsbóndi.
Marskegn flæðiland.
Marskfaar flæðilands-kind.
Marskfeber landfarsótt í flæðilöndum.
Marskfolk flæðilandsfólk.
Marskhest flæðilandshestur.
Marskko flæðilandskýr.
Marskland flæðiland (við sjó — einkum á vestanverðu Holsetalandi).
Marskoxe flæðilands-uxi.
Marskqvæg flæðilands-nautpeningur (stærri og feitari enn aðrir nautgripir).
Marsviin = Delphin.
Marter, án n., sk., = Pine.

*martialsk, n. -e, e., hermannlegur, (sb. vígamannlegur).
martre, ás. 1, = pine.
*Marts, án n., sk., marz, jafndægramánuður.
*Martssnee snjór í marz.
*Martsfiol (eins konar fjóla) *viola odorata*.
*Martsøl öl sem búið er til í marz.
*Martyr, n. -er, kk., píningarvottur, píslarvottur, píslarvottur. — Einnig um aðra enn píslarvotta í eiginl. skilningi: En M. for den gode Sag.
*Martyrbog píslarvottasögur (*martyrologium*).
*Martyrdom, sk., píningarvætti, píslarvætti, píslarvætti.
*Martyrdød píslardauði = dauði (dauðdagi) píslarvotts.
*Martyrkrone píslarsigur: Vinde (tragte efter) Martyrkronen.
Martorv eins konar mór sem einkum fæst á vestanverðu Jótlandi.
Marv, án n., sk., [marg- í merg-r], mergur. — Óeiginl., = styrkur, dáð, eða þvíuml.: Statens (Folkets) M. — b) (í viði), mergur, áll (B. H.).
marvagtig, n. -e, e., svipaður merg.
Marvebeen mergjarleggur.
Marvebolle kjötkökkur sem mergur er saman við.
*Marvebudding Budding sem mergur er saman við.
Marveskee verkfæri til að ná merg úr leggjum.
marvet, n. marvede, e., [sb. mergjað-r], sem mergur er í: En m. Stængel.
marvfuld fullur af merg.
Marvhule mergjarhol.
Marvknogle = Marvebeen.
marvløs merglaus; sem hvorki er blóð nje mergur í.
Marvolie olía úr merg.
Marvpibe leggjarpípa.
Marvpære eins konar pera.
Marvskjøre = Kjærneskjøre.
Marvstykke kjötstykki sem mergjarleggur er í.
Marvsæbe sápa sem mergur er í.
marvsugende, [sb. suge], = marvtærende.
marvtærende, [sb. tære], sem dregur allan merg (alla dáð) úr e-u.
Mas, kl., [sb. mas], (í tali), umstang, fyrirhöfn.
Mas, án greinis, (í tali), ekki haft nema í orðatiltæk. i M. í smá-mola, o. s. frv.
*Masculinum, n. Masculina, kl., karlkyns-orð.
mase, b. s. 1, [sb. masa], (í tali), m. med noget vera að handfjatla (handvolka) e-ð, eða þvíuml.
mase, ás. 1, melja, mylja, merja, myrja, knosa: M. Kartofler.
Mask, án n., sk., eptirstöðvar af malti þegar búið er að draga úr því kraptinn, (draf, B. H.).
Maske, n. -r, sk., [sb. möskvi], a) möskvi: Et Net med smaa Masker. — b) prjónslykkja: Tabe en M. fella niður lykkju.
maske, s. 1, a) ás., ríða net: M. et Garn. — b) sem h. s.: M. op taka upp lykkju.
Maske, n. -r, sk., gríma: Have M. paa hafa grímu fyrir andliti. — b) óeiginl., yfirdrepskapur, yfirskin, yfirbragð: Dølge en nedrig Tænkemaade under Skinhellighedens M. Aftage Masken hætta yfirdrepskap og sýna hvað sjer sje í huga (sb. gera sig beran að e-u, ganga í berhögg við e-n).
*Maskebal danzveizla þar sem menn hafa grímur.

Maskeballe drafstampur. — b) í óvönduðu tali, þjós (um kvennmann).
Maskebrud það að möskvi rifnar.
Maskedands danz með grímur og í dularbúningi.
Maskekar drafker.
maskeknyttet, [sb. knytte], möskvariðinn.
Maskekule drafgryfja (eða niður grafið drafker).
Maskepi, kl., [afbakað úr Madskabi, Madskaberi?], mök: Have M. med een eiga mök við e-n.
Maskepind netnál (til að ríða net með).
*Maskerade, n. -r, sk., = Maskebal, Maskedands.
*maskere, ás. 1, í m. sig láta grímu fyrir andlit sjer: M. sig til et Bal. En maskeret Person grímumaður. — b) et maskeret Batterie fallbissugarður sem ekki er látinn sjást.
*Maskering, n. -er, sk., það að maskere.
Masketrug draftrog (sem svínum er gefið í).
Masketønde draftunna.
Maskeværk það sem er eins og net.
*Maskinbygger, n. -e, kk., sá sem býr til smíðvjelar.
*Maskinbygning tilbúningur smíðvjela.
*Maskine, n. -r, sk., vjel (t. a. m. þeirri vél, er menn kolla veðr, Skuggsjá; sb. vígvél), smíðvjel. Sb. Dampmaskine, Spindemaskine. — Behandle een som M. fara með e-n eins og verkfæri. — b) um áhöld sem ekki eru mjög brotin. Sb. Theemaskine.
*Maskineri, n. -er, kl., allur hinn margbrotni tilbúningur í e-i smíðvjel.
*Maskinhuus hús sem e-i smíðvjel er komið fyrir í; hús sem smíðvjelar eru geymdar í.
*Maskinlære smíðvjelafræði.
*Maskinmester sá sem á að sjá um allan tilbúninginn í e-i smíðvjel og stýra honum; sjer í lagi, sá sem er settur yfir þann lausa-tilbúning sem við er hafður á leiksviðum.
*maskinmæssig, a) n. -e, e., ósjálfráður. — b) sem ao., ósjálfrátt.
*Maskinværk allur tilbúningurinn í e-i smíðvjel: Maskinværket i et Uhr.
*Maskinvæsen allt það er til smíðvjela heyrir.
Masmester sá sem er settur yfir málmhreinsunarofn.
Masovn járnhreinsunarofn.
*massacrere, ás. 1, brytja (höggva) menn niður (sem hráviði eða í strá).
Masse, n. -r, sk., megin (þorri) e-s hlutar; mergð, fjöldi; o. s. frv.: En uhyre M. ógrynni, (sb. of, sem nafn). Boets M. aleiga þess manns sem annaðhvort er dáinn eða orðinn gjaldþrota.
*massiv, n. -e, e., 1) eiginl., a) um það sem gert er úr málmi, ekki holur eða holóttur; ekki að eins gylltur eða silfraður. — b) = grundmuret. — c) þykkur. — 2) óeiginl., klúr.
Mast, n. -er, sk., sigla, siglutrje, líka tómt trje (Fms. X, 136): Kappe Masten höggva trjeð (Fms. X, 136).
Mastebaand járngjörð um siglu.
Mastebrug, kl., (sjaldh.), það að kaupa og selja trje í siglur.
Mastegrav vatnsgröf er trje eru geymd í sem ætluð eru í siglur.
Mastehugger, n. -e, kk., sá sem öxar siglutrje.
Mastehugst (sjaldh.), sigluviðarhöggst.
Mastehuus hús til að geyma í siglutrje og rár.
Mastehætte tjargaður segldúkur sem vafið er um neðra endann á siglutrje á stórskipi er taka d reiðann af.

Mastekran smiðvjel til að hefja á lopt siglutrje stórskipa.

Mastekrave segldúkur utan um siglunn neðan til og á þilfarinu þar í kring.

Mastesmør skemmt smjör sem stundum er haft í stað tjöru á skipum.

Mastespor far í kilinum sem siglutrjeð er sett niður í.

Mastestump bútur af siglutrje.

Mastetop siglutoppur (simb.).

Mastetræ trje sem ætlað er í siglu.

Masthul gat í gegnum ofanverða siglu.

*Mastix, án ft., sk., a) eins konar viðarkvoða. — b) eins konar gljákvoða sem borin er í sprungur á fornum pentskriptum.

Mastkurv = Mærs.

mastløs siglutrjeslaus.

*Mastodon, ft. -ter, kl., eins konar forndýr er finnst í jörðu.

Masttarm = Endetarm.

Mastværk siglur í skipum með öllu sem þar til heyrir.

*Masurka, sk., eins konar þjóðdanz Púlínamanna.

*Mat, kk., [sb. máti], (á skipi), undirmaður e-s annars er hefur sama embætti.

mat, A) ft. -te, e., 1) ljemegna, máttvana, máttfarinn, máttlitill, linur: M. af Hede. Han er endnu m. efter Sygdommen. — En m. Kugle sem ferðin er af. — b) óeiginl., daufur: M. Stiil dauft orðfæri (á riti). En m. Tanke. — 2) um ljós eða lit: Et m. Lys dauft ljós. Matte Farver daufir litir. En m. Overflade (einkum í málmi), sem ekki gljáir á, óskyggður. — 3) um fisk, dauður eða hálfdauður: Matte Aborrer. — 4) í skák, = skakmat. — B) sem ao., dauft: Dette Lys skinner meget m. logar dauft (illa). Sb. matlysende, matblinkende, o. s. frv.

*Matador, ft. -er, 1) kk., a) griðungsbani (í spænskum nautabardaga). — b) burgeis, stórbokki. — 2) sk., um hæstu spil í sumum spilum.

matblinkende, [sb. blinke], sem blikar (leiptrar) dauft.

*Materiale, ft. Materialier, kl., 1) í et., efni í e-ð. — 2) í ft., a) efni, tilföng: Samle Materialier til et Skrift. — b) tilfærur, áhöld.

*Materialforvalter umsjónarmaður yfir e-m stað þar sem geymd eru ýmiss konar tilföng og vagnar og annboð o. s. frv.

*Materialgaard garður sem ýmiss konar tilföng og vagnar og annboð o. s. frv. er geymt í.

*Materialhest hestur sem beitt er fyrir tilfangavagn.

*Materialhuus hús sem ýmiss konar tilföng og annboð o. s. frv. er geymt í.

*Materialist, ft. -er, kk., a) sá sem verzlar með ýmislegum vörum. — b) sá sem selur lyfjar og þvíuml. í hópakaupum.

*Materialkudsk vagnstjóri á tilfangavagni.

*Materialskriver sá sem hefur það starf að skrá tilföng og áhöld o. s. frv.

Materialvogn áburðarvagn sem ekið er á þungum blutum eða miklu í senn (tilfangavagn).

*Materie, sk., A) án ft., 1) efni a) í e-ð eða í e-u: „Adskillige Kar, kostbare baade for Arbeidet og Materien". — b) sjer í lagi, um efni allra líkamlegra bluta: Materiens Endelighed. — 2) það að prentuð bók er hvorki brotin eða bundin: En Bog i M. (eða raa M.). — 3) = Edder b. — B) með ft. -r, efni hugsunar eða máls eða rita, (sb. umboganarefni, umtalsefni): Skrive over en vis M. rita um e-t efni. — Denne M. (það, þann hlut, það mál, eða þvíuml.) vil jeg ikke berøre.

*materiel, ft. -le, e., líkamlegur = (sem er) af líkamlegu efni, sem lýtur að efninu; sem á ríður; o. s. frv.

Mathed, án ft., sk., deyfð, slen, magnleysi, máttleysi, vanmegin (Fms.).

*Mathematik, án ft., sk., stærðafræði, reikningur, reikningslist.

*Mathematiker, ft. -e, kk., góður (eða þvíuml.) reikningsmaður.

*mathematisk, ft. -e, e., sem lýtur að stærðafræði.

matlysende, [sb. lyse], daufur (= sem logar dauft, eða þvíuml.).

*Matras (líka Madras), ft. -ser, sk., hvers konar dýnu sem líkt er til búin og meldýnur á Íslandi (gagnstætt: Fjæderdyne, Duundyne; sb. hæra).

*Matrem, nafn, (eins konar jurt sem ræktuð er í aldingörðum) *matricaria parthenium*.

*Matrice, sk., a) = Skruemoder. — b) mót til að steypa það letur sem prentað er með.

*Matricul sjá Matrikel.

*matriculere, ás. 1, skrá jarða-nöfn og dýrleika þeirra.

*Matrikel (líka Matricul), ft. Matrikler, sk., skrá; sjer í lagi = Jordeskyldsbog.

*Matrikelskat = Jordskyld b.

*Matrikelvæsen allt sem að jarðaskrám lýtur.

*Matrone, ft. -r, kvk., hefðarkona, höfðingskona.

*Matros, ft. Matroser, kk., háseti á hafskipi (Grágás I, 90), skipari, skipverji: Tjene (fare) for M. Fare som M.

*Matrosarbeide hásetaverk (á hafskipi).

*Matrosdragt hásetabúningur, skiparabúningur.

*Matrosdreng farpiltur.

*Matrosindsald farmannafyndni.

*Matroshyre hásetakaup.

*Matrostjeneste það að vera háseti: Tage M. ráðast til háseta. Gjøre M. vera háseti.

*Matrosvittighed farmannafyndni.

matstraalende, [sb. straale], skindaufur.

Matte sjá Maatte.

matte, ás. 1, lýja, mæða.

Maurer, ft. -e, kk., = Mor (kk.) a.

*Mausoleum, kl., veglegt grafarmark.

Mave, ft. -r, sk., [magi], magi, kviður (sb. minta styrkir kvið, 655 XXX), vömb: En god (stærk, svag, slet, ureen) M. Han har Ondt i Maven honum er illt í maganum. — Maga í fugli köllum vjer fóhorn (fóarn, Fóstbr.). — b) kviður: Bære et Bælte om Maven hafa belti um sig miðjan. — Have en tyk M. hafa keis; vera vambmikill. Begynde at faae M. fara að safna istru.

Mavebetændelse magabólga.

Mavebørste (fyrrum), eins konar verkfæri til magahreinsunar.

Mavedraaber, ft., magadropar.

Maveegn kviðurinn að utanverðu.

Mavefylde = Bugfylde.

Mavekage eins konar smá-kaka til kviðstyrkingar.

Mavekneb = Bugvrid.

Mavekrampe sinadráttur í maganum.

Mavemaal magamál.

Mavemund = Mavemunding.

Mavemunding magamunni (B. H., P. Þ.).

Maveolie olía sem núið er inn í kviðinn honum til magastyrkingar.

Mavepibe vjelindi, vælindi.

Mavepine iðraverkur (Al., Stjórn; sb. Bugvrid).

Maveplaster plástur sem lagður er á kviðinn til magastyrkingar.

Maveport sá staður þar sem þarmarnir taka við af maganum (*pylorus*).

Mavepose urtapoki sem lagður er á kvið til magastyrkingar.

Mavepulver dupt sem er gott fyrir magann.

Mavepølse eins konar itroðningur (í svínsvömb).

Mavesaft meltingarvökvi(nn í maganum *succus gastricus*).

Maveslim slepja er safnast í magann.

Mavesmerte = Mavepine.

mavestyrkende, [sb. styrke], sem styrkir kvið (655 XXX): Et m. Middel.

Mavestyrkning e-ð sem styrkir magann.

mavesyg magaveikur.

Mavesygdom magaveiki.

Mavesyge = Mavesygdom.

Mavetrykning kipringur í maganum, og litilleiki fyrir hjartanu eða hjartverkur, sem þar af leiðir.

Maveviin vín er styrkir kvið.

Mavevædske = Mavesaft.

*Maxime, ft. -r, sk., grundvallarregla (sem ætíð er höfð í huga eða ætlt að vera höfð í huga).

*Maximum, kl., það sem er mest (hæst), mesta verð, eða þvíuml.

*Mechanicus sjá Mechaniker.

*Mechanik (líka ritað Mekanik), án ft., sk., hræringafræði (þegar talað er um þá hluti sem eru fastir í sjer).

*Mechaniker, ft. -e, (líka Mechanicus, ft. Mechanici), kk., sá sem kann að beita því er kennt er í hræringafræði (þjellra bluta), (einkanl.) sá sem býr til verkfæri til reiknings eða náttúrurauna; sá sem býr til smiðvjelar; o. s. frv.

*mechanisk, 1) ft. -e, e., a) sem hræringafræði til heyrir, sem er um hræringafræði: Et m. Skrift. — b) fólginn í (sem kemur til af) líkamlegri hræringu: Et Legemes mechaniske Tryk. — c) kominn undir krapti sem kemur utan að e-m hlut: En m. (þ. e. ekki chemisk) Deling af et Legeme. — d) meir kominn undir hagleik enn djúpri hugsjún: De mechaniske og skjønne Konster. — e) = maskinmæssig a. — f) = aandløs b. — 2) sem ao.: Gjøre noget ganske m. öldungis ósjálfrátt, (af tómum vana). Fremsige en Tale m. þylja upp ræðu (án fjörs og rjettrar áherzlu).

*Mechanisme, ft. -r, sk., allur tilbúningurinn í e-l smiðvjel.

Med (líka ritað Meed), ft. eins, kl., a) (sjaldh.), mið: Tage M. paa noget henda mið á e-u (Sturl.). — b) = Maal 2, b, Formaal, Sigte (kl.) a.

med, [með], 1) fs., A) þar sem með stjórnar nú þiggj., eða mundi stjórna honum, ef það væri haft, 1) þar sem sá hlutur, er jarteiknaður er með því orði, sem fs. stýrir, er á vora tungu ríkari í greininni, enn það sem er í sambandi við hann: Tage noget m. sig. Reise m. een fara (ferðast) með e-m, verða e-m samferða. — Glæde sig m. een samfagna e-m. Bedrøve sig m. een sambryggjast e-m. Lide m. een sampínast e-m. — Vinden er m. os við höfum byr. Være m. een vera með e-m (sb. Nj. 93). Holde m. een draga taum e-s. — Det skete vel m. Faderens Vidende (var á vitorði hans), men imod hans Villie. M. min Villie (ef jeg má ráða) faaer han hende aldrig. — Gjerdet gaaer lige m. Veien. Langs m. Aaen með endilangri ánni. — Staae op m. Solen fara á fætur um sólaruppkomn. Vandet falder m. Ebben. — Blive klog m. Alderen (þegar maður eldist). M. Tiden þegar fram líða stundir. M. det nye Aar (um nýárið) begynder her en anden Indretning. — 2) þar sem sá hlutur, er jarteiknaður er með því orði, sem fs. stýrir, er á vora tungu minni í greininni, enn það sem er í sambandi við

hann, a) þar sem með er nú jafnaðarlega haft: Han blev henrettet m. Sværd. Jeg har seet det m. mine egne Øine sjálfur horft á það. Beslaae noget m. Jern slá e-ð (með) járni (sb. Fms. V, 339). Fylde et Kar m. Vand fylla ker með (eða af) vatni. More sig m. noget (sb. skemmtast með skröksögur, Hisl. I, 581). Prale m. noget hrósa e-u (sb. norðanvindr... hróaar þá þaim auð, ar hann hefir gadgaslan til, Skuggsjá). Bjerget er bevoxet m. Skov skógi vaxið. Forsyne een m. noget byrgja e-n að e-u. Være begavet m. Forstand vera vel viti borinn. Spise m. Maade (sb. drekki þd at hdfi mjäð, Hávam.). M. Forsæt eða m. Villie af ásettu ráði eða viljandi. M. det Gode með góðu. Have Opsyn (Tilsyn) m. noget vera settur til umsjónar um e-ð. — Være m. Barn vera með barni. Koen er m. Kalv er kálffull. Hunden er m. Hvalpe tíkin er hvolpafull. — M. Forlov með leyfi (sb. Skuggsjá 50). — M. mindre nema e-ð sje. — M. alle með öllu, algjörlega. — M. eet allt í einu. — b) þar sem ekki er vant að hafa með: Reise m. (á með þiggj.) sin egen Vogn. Fede Gæs m. (á með þiggj.) Havre. Dræbe een med Gift á eitri. — Slaae op m. Haanden bregða upp hendinni. Helde m. Hovedet; sb. helde A, a. — 3) þar sem ekki er hægt úr að skera, á hvaru meira beri: Tale m. een tala við e-n (þó stendur í Stjórn bæði tala með e-m og tala með e-n). Trættes m. een rífast (jagast) við e-n. — Brydes m. een glíma við e-n. — Holde det m. een jafnast við e-n, jafnvægja e-m, (sb. hafa við e-m). — Denne holder ikke ud m. den anden i at løbe endist ekki við hinn. — B) þar sem með stjórnar nú þal., eða mundi stjórna hanum, ef það væri haft: Sende een bort m. noget. — Gaae m. lange Buxer vera á langbuxum. Manden m. den blaae Kappe bláköpumaðurinn. Pigen m. det lyse Haar ljóshærða stúlkan. — Være tilfreds m. noget vera ánægður með e-ð. Være i Færd m. et Arbeide (vera með e-t verk). Skynde sig m. noget (flýta sjer með e-ð). Være færdig m. noget (búinn með e-ð). Handle m. noget (hafa e-ð til sölu). Være sig galt ad m. noget (fara vitlaust að e-u). Være forsigtig m. noget fara varlega með e-ð. Hvad vil han m. Bogen (hvað ætlar hann að gera með bókina)? — M. det første (snareste) sem fyrst. — b) þar sem nú er haft með, en fornmenn höfðu um: Det forholder sig anderledes m. den Sag það stenzt öðruvísi af um það mál. Det er ude m. ham (hann er farinn, hann er frá). — II) sem aa.: Han var m. i Følget. Jeg reiser ikke m. jeg verð ekki samferða. Faae noget m. i Kjøbet í kaupbætir. Der gaaer meget m. (verður uppgangssamt) i saa stor en Huusholdning. Lykken gaaer ham m. hann er lánsamur. Det er mig ikke m. ekki er mjer um það.

Medaarsag arsök sem er annari samfara.

*Medaille, ft. -r, sk., minnis-peningur (P. þ.).

*Medailleur, ft. -er, kk., sá sem býr til minnispeninga eða annað þess kyns.

*Medaillon, sk., stór minnis-peningur.

Medarbeider samvinnari (sb. Sn. E.): Være M. ved et Værk.

Medarving samerfingi (sb. Fms. I, 281).

medbaaren, [sb. bære], (fornl.) = medfødt.

Medbeiler sá sem biður sömu konu og annar. — b) sá sem hleypur í kapp við annan um hvað sem er: Han havde mange Medbeilere til dette Embede.

Medbeileri, kl., það að hlaupa í kapp við aðra.

Medbeilerske, ft. -r, kvk., (sjaldh.), kvennmaður sem hleypur í kapp við e-n um e-ð, (sb. elja).

Medbesiddelse það að hafa e-ð með öðrum (samhöfn).

Medbestyrer samstjórnarmaður (e-s).

Medboler samfriðill, samhór.

Medborgen samvörzlumaður (annara).

Medborger samþegn, samborgarmaður (mennirnir eru í Stjórn kallaðir samborgarmenn englanna), borgarmaður (619); á mörgum stöðum má vel hafa landi, samlandi: En af vore Medborgere.

Medborgerinde, ft. -r, kvk., (sjaldh.), sama um kvennmann og Medborger um karlmann.

medborgerlig, ft. -e, e., sem að því lýtur að menn eru samþegnar.

Medborgerskab, án ft., kl., það að vera samþegn e-s, það að menn eru samþegnar.

medbringe hafa e-ð með sjer, koma með: Han har medbragt mange Sjeldenheder fra America. Han medbragte en mærkelig Nyhed.

Medbroder samfjelagi (Fms. II, 122), bróðir (óeigiul.).

medbydende, [sb. byde], sem býður í e-ð undir eins og annar.

Medbygger, ft. -e, kk., sambyggðarmaður (sb. samhýlismaður).

Medbør byr, leiði: Have (seile for) M.

*Medchristen, sem nafn, samkristinn maður.

meddeelagtig = deelagtig.

meddele, ás., miðla e-m e-u (fornt: a-ð; úthluta, útbýta): „Glemmer ikke at gjøre vel og at m." M. Nogen (segja e-m) en vigtig Efterretning. M. een sine Tanker (Følelser. Sb. segja... e-m allan hug, Hávam.).

meddelelig, ft. -e, e., sem maður getur látið af hendi eða í ljósi við e-u.

Meddelelse, ft -r, sk., það að meddele (miðlun; vísbending, sögusögn, o. s. frv.).

Meddeling, sk., = Meddelelse.

Meddelingsiver ákafi í að fræða aðra á e-u.

Meddelingssprog það mál sem menn hafa til að láta í ljósi hugsanir sínar, lídkaalegt mál.

*Meddiscipel skólabróðir.

Meddommer samdómandi.

Meddomsmand samdámamaður (meðdómsmaður).

Meddolgsmand = Hæler.

Mede, ft. -r, sk., [sb. meið-r], a) meiður. — b) = Læsmede.

mede, s. 1, [miða], 1) h. s., miða: M. til et Maal. — 2) um það þegar verið er að keipa, a) h. s., keipa: Sidde i en Baad og m. Han er ude at m. hann er róinn til fiskjar. — M. med Guldkrog heita mútum, bera fje á e-n, eða þvíuml. — b) sem ás., draga fisk úr sjá: Man meder og den Fisk, som nødig vil (orðskv.).

Mededsmand sá sem vinnur eið með e-m (að hans eiður sja rjettur).

Medeie = Sameie.

Medeiendom = Medeie.

Medeier sá sem á e-ð saman við annan, (sameigl, Jóh.).

Medekrog öngull.

Medelsker samelskari.

medens (líka mens með úrfellingu) sjá imedens.

Medesnor handfæri.

Medestang fiskistöng (Gisl.; veiðistöng, P. þ., Jóh.).

Medetøi dorg (sb. þair ráru tveir á báti með dargar sínar at smáfiski).

Medfange sambandingi.

medfare, ás., er varla haft, nema í ha. l. t.: Han blev ilde medfaren það var farið illa með hann, hann var illa leikinn.

Medfart, án ft., = Behandling.

Medforbunden, [sb. forbinde], sem nafn, = Bundsforvandt.

Medforlover = Medborgen.

Medfrier = Medbeiler a.

Medfærd = Behandling.

medfødt, [sb. føde], sem maður er fæddar með, innborinn (Stjórn): En m. Lyde. Medfødte Drifter.

Medfølelse það að samfagna eða samhryggjast öðrum, (sb. sampíning).

medfølende, [sb. føle], sem samfagnar eða samhryggist öðrum, (glaður með glöðum, hryggur með hryggum).

Medfølge, (kl.), = Følge (kl.) b.

medfølge, h. s., (sjaldh. nema í þál. t. og í hluttekningarorðunum), vera með e-u: Der medfulgte et Brev. Vogerne findes i medfølgende Kasse.

Medfølger, ft. -e, kk., meðfylgjari (Sturl. IV, 120), fylgjari, förunautur, (sb. Følgesvend).

Medfør, án ft., kl., eðli, ásigkamulag: Sagens M. málavextir. I M. af denne Omstændighed af því að þannig stendur á, eða þvíuml. I M. af hans Løfte eptir loforði hans.

medføre leiða (e-ð) af sjer: Den stærke Hede medfører adskillige Sygdomme miklum hita fylgja ýmislegir sjúkdómar. Det er noget, som Alderen medfører það fylgir ellinni.

medgaae ganga upp, ganga í súginn, eyðast: Det er alt medgaaet paa Reisen.

Medgang, án ft., meðlæti: Baade i M. og Modgang bæði í blíðu og stríðu.

Medgift mundur = heimanmundur = heimanferð = heimanfylgja.

medgive fá e-m e-ð (til að hafa það með sjer): Det ham medgivne Brev. — b) hð. l. t., medgiven, sem a., = medfødt.

Medgjest samgestur.

medhandle, ás., = behandle b.

Medhandling, sk., ill meðferð.

Medhave, sk., það sem maður hefur meðferðis; farangur. — b) heimanfylgja.

Medhersker samveldismaður.

Medhjelp aðstoð annara, liðveizla, styrkur.

Medhjelper aðstoðarmaður, (sb. undirtylla).

Medhold, án ft., a) samsinning, góður rómur: Hans Meninger fandt M. hos Mange margir voru honum samdóma. — Give een M. i Alt hvad han gjør veita e-m eptirmæli í öllu sem hann gerir (sb. Nj. 20). — b) fylgi. — c) = Bekræftelse a: Dette finder ikke M. i (kemur ekki saman við) Historien. I M. af Loven að lögum.

Medholder, ft. -e, kk., sá sem dregur taum e-s, (sb. liðveizlumaður, sambandsmaður).

Medhustru hjákona.

Medhæler samhilmari.

*Mediat- (sem fremri liður í samsettu orði), sem er undir öðru, t. a. m. Mediatstad borg sem ekki er dómur í til að dæma um mál borgarmanns.

*Mediateur, ft. -er, kk., meðalgöngumaður.

*Mediation, ft. -er, sk., meðalganga. — b) miðlun mála (í heimspekilegri merk.).

*Medicament, ft. -er, kl., = Lægemiddel.

*Medicin, án ft., sk., a) = Lægekonst, Lægevidenskab: Studere M.

Doctor i Medicinen. — b) = Lægemiddel: Tage (bruge) M.

*Medicinal-, (sem fremri liður í samsettum orðum), sem lýtur að Medicin, t. a. m. Medicinaltaxt verðlag á læknisdómum.

*Mediciner, fl. -e, kk., sá sem stundar læknisfræði, læknisefni, (læknir).

*medicinere (har), h. s. 1, vera að taka læknisdóma (sb. taka líkamsfæzlu, 656 A II).

*Medicinglas glas sem læknisdómar eru í.

*Medicinkiste kista sem læknisdómar eru í.

*Medicinkrukke krukka sem læknisdómar eru í.

*medicinsk, fl. -e, e., sem lýtur að læknisfræði: M. Candidat fullnumi í læknisfræði.

*mediere, ás. 1, miðla málum.

Medister, sk., = Medisterpølse.

Medisterpølse bjúgo sem saxað svínakjöt er í og þar saman við flesk eða feiti.

*Meditation, sk., það að meditere (íhugun, hugleiðing).

*meditere, h. s. 1, íhuga, hugleiða.

*Medium, (fl. Medier), kl., miðja, miðbik; = Middelvei; = Hjelpemiddel; o. s. frv.

Medkriger orustufjelagi, samriddari (623).

Medlem fjelagsmaður (í e-n sambandi).

Medlevende, [sb. leve], sem nafn, sá sem er e-m samtíða eða samtíða við e-n: Hans M. agtede ham.

Medlidelse (sjaldh.), sampíning.

medlidende, [sb. lide], brjóstgóður: M. Menneskers Deeltagelse. Et m. Hjerte brjóstgæði.

Medlidenhed, án fl., sk., sampíning: Have M. med een kenna í brjósti um e-n, miskuna e-m (677 bls. 21).

Medlyd samhljóðandi (Sn. E.).

medlydende, [sb. lyde], samhljóðandi: Et m. Bogstav samhljóðandi.

Medlærer samkennandi.

Medlærling samlærisveinn.

Medmenneske náungi (í guðrækil. skilningi): Elske sine Medmennesker.

Medopsyn umsjón (gæzla) er e-r hefur á hendi ásamt öðrum.

Medreder sá sem gerir út skip með öðrum.

*Medregent = Medhersker.

Medregjering samveldi, samstjórn.

medregne, ás., telja (e-ð) með.

medreisende, [sb. reise], sem verður e-m samferða: En m. Landsmand. — b) Medreisende, sem nafn, samferðarmaður, förunautur: Han var uhøflig mod sine Medreisende.

Medsanger sá sem syngur með öðrum.

medsende senda (e-ð) með: Den medsendte Pakke.

Medskabning, með fl., samskepna: „Dyrene ere vore Medskabninger“ dýrin eru skepnur sem vjer.

medskabt, [sb. skabe], = medfødt.

medskyldig valdur að e-u illu ásamt öðrum: Han er m. i denne Forbrydelse. — b) Medskyldig, sem nafn: Angive sine Medskyldige.

Medskyldner = Selvskyldner.

Medspiller sá sem spilar við annan eða aðra: Han gav sin M. betydelige Fordele.

Medstemme atkvæði með e-u.

Medstrider, fl. -e, kk., liðveizlumaður.

Medsvoren, [sb. sværge], sem nafn, sá sem hefur svarið ásamt öðrum.

medsøgende, [sb. søge], sem hleypur í kapp við e-n um e-ð.

Medsøger = Medbeiler b, Concurrent.

Medsøgning = Concurrence.

Medsøster sama um kvennmann og Medbroder um karlmann.

medtage, ós., a) taka (e-ð) með sjer: Skipperen medtager (tekur) baade Gods og Reisende. — b) = udkræve: Det vil endnu m. store Bekostninger. — c) (taka upp á), veikja, veikla, draga úr (e-m eða e-u), eða þvíuml.: Han er bleven meget medtagen i denne Sygdom. Landet blev saa medtaget i denne Krig, at o. s. frv.

Medtjener samþjónn.

Medtjeneste samþjónusta.

Medundersaat samþegn.

Medvand meðstreymi.

medvandrende, [sb. vandre], sem verður samferða.

Medvandrer förunautur.

Medvandring samferð (sb. B. H.).

medvidende, [sb. vide], samvitandi, sem er í vitorði: M. om noget samvitandi e-s (Fóstbr. 61).

Medvidende vitorð, vitund: Uden mit M. án minnar vitundar.

Medvidenhed, án fl., sk., vitund, vitorð.

Medvider, fl. -e, kk., samvitandi (sb. Fms. VIII, 280): Han havde ingen Medvidere i sit Anslag.

Medvidne samvottur.

Medvind = Medbør.

medvirke, h. s., styrkja til e-s; valda (ásamt öðru) að e-ð verði.

Medvirken, án fl., sk., það að medvirke.

Medvirkning, sk., það að medvirke (sb. aðstoð, aðveizla, liðveizla, liðsinni).

Medynk sampíning: Have M. med een kenna í brjósti um e-n. Føle M. ved andres Ned komast við af bágindum annara, (sb. raungóður).

medynksfuld mjög armvitugur.

medynksløs harðbrjósta(ður).

medynksom, fl. -me, e., brjóstgóður, armvitugur.

Medynkssmiil bros er sýnir að maður kenni í brjósti um annan.

Meed sjá Med.

Meel, án fl., kl., [sb. mél (mjel) f. mjöl], mjöl.

meelagtig, fl. -e, e., svipaður mjöli.

meelartet, [sb. arte], = meelagtig.

Meelbing stór mjölkassi.

Meelbolle til búinn mjölkökkur.

*Meelbudding Budding sem mestmegnis er úr mjöli.

Meelbær muðlingur eða mulningur.

Meelbøtte mjölkolla.

Meeldrøier, sk., eins konar ofvöxtur í rúgi.

Meeldug eins konar dupt er sezt á jurtir og verður þeim til vanþrifa.

Meeldyst = Meelstøv.

Meelgrød mjölgrautur.

Meelhandel mjölverzlun.

Meelhandler, fl. -e, kk., = Meelmand.

Meelkage pönnukaka sem að mestu leyti er búin til úr mjöli.

Meelkalk brennt veggjalím (kalk) sem fyllt hefur verið vatni.

Meelkiste mjölkista.

Meelkjelder mjölkjallari.

Meelklister hveitilím.

Meelklump mjölkökkur. — b) = Meelbolle.

Meelkrud púðursalli.

Meelmad mjölmotor.

Meelmaling kornmölun.

Meelmand mjölsölumaður.

Meelmide mjölmaðkur (í skemmdu mjöli).

Meelmølle mjölmylna.

Meelmøller sá sem hefur mjölmylnu.

Meelorm = Meelmide.

Meelpap mjölmjólk.

Meelpose lítill mjölpoki. — b) = Sigtepose.

Meelrende mjölpípa (sem mjöl í mylnu rennur um í sekk eða sáld).

meelrig mjölmikill: En m. Kornart.

Meelrighed, án fl., sk., það að vera meelrig.

Meelrør = Meelrende.

Meelsand = Støvsand.

Meelsigte mjölsáld.

Meelsigtning mjöl-sælding.

Meelskud mjölpípuop (í mylnu).

Meelsold (kl.) mjölsáld.

Meelspise = Meelmad.

Meelstøv mjölsalli, (solladumba, Jóh.).

Meelsuppe mjölsaup a) úr mjöli og vatni. — b) úr mjöli og mjólk = Meelvælling.

Meelsæk mjölsekkur (sb. Nj.), mjölkýll (sb. Nj.),

Meeltragt mjöltrekt (í mylnu).

Meeltønde mjöltunna.

meelvinget (um skorkvikindi), sem hefur nokkurs konar dupt á vængjunum: Meelvingede Insecter *lepidoptera*.

Meelvælling mjölmjólk.

Meen, án fl., sk., [mein], lýti, galli. — b) yfirsjón; meingjörð. — c) mein, meinleiki: Lide M. ved noget. — d) meinbugir, tálmi, fyrirstaða.

Meeneed, [meineið-r, 619], meinsæri, meineiður, ljúgeiður (656 A II).

Meeneder, fl. -e, kk., meinsvari, meinsærismaður, meinsæramaður, meineiðamaður (Ilist. I, 522).

meenedersk, fl. -e, e., a) er sver rangan eið, sem er meinsærismaður. — b) sem lýtur að meinsæri.

meenfør, [sb. meinfœr-r, Hkr.], = vanfør.

Meenføre, [sb. vér eigum langt hingat at sækja .... ok svá meinfært, Hkr.], = Uføre.

meenlig (fornt) = almindelig, menig.

meenlydt, [sb. lyde af lýta], (sjaldh.), meiddur (á líkamanum).

Meenlykke, [af Lykke hamingja], = Vanlykke.

Meenlykke, [af Lykke = Løkke], mein í akri.

meenløs meinalaus (í fornri merk.); saklaus.

meenslaae, ás., berja e-n til óbóta.

meensværge, h. s., sverja rangan eið; er tíðkanlegast í hð. l. t. meensvoren sem er meinsvari.

meer sjá mere.

meerbemeldt optgreindur.

Meerskum, kl., leirtegund sem einkanl. er höfð í tóbakspípuhöfuð.

*Megalosaurus, sk., eins konar forndýr sem finnst í jörðu og orðið hefur allt að 70 feta á lengd.

*Megatherium, fl. Megatherier, kl., forndýrið mikla.

megen [mikin-n], hvorugk. meget [mikit], án fl.; miðstig mere [meiri, meira] og meer [meir-r], efsta stig mest [mest-], e., mikill: Han har anvendt m. Flid derpaa hann hefur vandað sig á því. Der bliver meget Hø (heyjast vel) i Aar. Godset var meget, og Folkene, til at bære det, saa. Naar jeg faaer mere Tid þegar um hægist fyrir mjer. Han opholder sig den meste Tid (lengstum) paa Landet. Den meste Deel. — b) det er mig (o. s. frv.) lige meget mjer (o. s. frv.) stendur á sama. — c) det var meget segðu ekki lengur! — 2) megen og meget er stundum = mikli og mikla;

Den m. Mad (allur sá matur), vi fik. Alt det meget Hø (allt það hey), vi havde i Fjor. — B) hvorugk. sem nafn eða ao., 1) meget, a) án nafns (þ. e. sem nokkurs konar nafn): Der blev meget tilovers. — b) sem ao., α) með sögn: Han bad meget om Tilgivelse (bað mikillega fyrirgefningar). Det glæder mig meget það er vel farið, því fer betur, hamingjunni sje lof. — Saa (eða i hvor) meget han end stræber (þó hann vinni baki brotnu), kan han dog ikke erhverve det nødvendige. — β) með einkunn, mjög, stórum, stórlega: En meget lærd Mand. Han blev meget glad derover. — γ) með atviksorði: Jeg vil ikke betroe ham min Hest; meget mindre min Søn ekki trúa honum fyrir hestinum mínum, því síður (eða hvað þá) fyrir syni mínum. Han burde ikke opgive Forsøget; men meget mere gjentage det med nye Midler hann ætti ekki að hætta við svo búið, utan heldur reyna til aptur o. s. frv. — 2) mere, a) án nafns (þ. e. sem nokkurs konar nafn), meira: Han forlanger mere af dette Tøi. „Er ikke Livet mere end Maden" (er ekki meira varið í lífið enn í fæðsluna)? Han vil være mere (meiri, meiri maður) end hans Jævnlige. — b) sem ao., α) meir: Jeg elsker hende mere end tilforn. — β) við þær einkunnir, sem vantar miðstig: Fremmed, mere fremmed, mest fremmed. — γ) þar sem tvær einkunnir eru bornar saman hvor við aðra: Han er mere vittig, end dybsindig fremur fyndinn, enn djúphygginn; hann er fyndnari, enn hann er djúpsær til. — δ) det var mere (fremur) Lykken, end Forstanden, der hjalp ham. — ε) framar = optar: Kom ikke mere for mine Dine. Jeg kommer der ikke mere jeg er hættur að koma þangað. — ζ) lengur: Det regner ikke mere það er hætt að rigna, það er stytt upp. Jeg kan ikke see mere get ekki lengur sjeð, er hættur að geta sjeð. — η) mere og mere, t. a. m. hun bliver mig mere og mere kjær mjer er allt af að verða betur við hana. — θ) saa meget mere og hvor meget mere því heldur. — 3) meer, a) sem nokkurs konar nafn, meira: Jo meer een har, jo mere vil han have mikið vill meira. — b) sem ao., meir, o. s. frv.: Meer end gjerne guðvelkomið, eða þvíuml. — 4) mest, a) sem nokkurs konar nafn: Af Alle har han givet mest. — Han fik det meste hann fjekk það mestallt. Det meste af noget e-ð mestallt, allur þávaðinn af e-u. For det meste að mestu leyti; optast, optast nær. — b) sem ao., α) han holdt mest af (honum þótti vænst um) den ældste Søn. Han opholder sig mest (lengstum) paa Landet. — β) við þær einkunnir, sem vantar efsta stig: Fremmed, mere fremmed, mest fremmed.

megne, ás. 1, [megna], (í bændatali), megna.

meie, ás. 1, [sb. meiða?], skera korn, (sb. slá upp, N. g. L. I, 258): M. Rug (Byg). Vi har begyndt at m. i Dag.

Meiedag kornskurðardagur.

Meiedrag kornorf.

Meiejern = Meielee: Vi have fire M. (fjóra kornskurðarmenn) i Marken.

Meiekrog kornvarp (sá tilbúningur — á kornorfi — sem ýtir korninu til hliðar um leið og það er skorið).

Meielee kornljár.

Meier, ft. -e, kk., kornskurðarmaður (677).

Meiered (líka Meierede), kl., [sb. Rede kl.], kornorfið með ljánum og öllu saman.

Meierede sjá Meiered.

Meieri, ft. -er, kl., (á stórgarði), búr (þar sem strokkað er og búnir til ostar o. s. frv.).

Meierigaard garður (bær) þar sem er þess háttar stórbúr er Danir kalla Meieri.

Meierske, ft. -r, kvk., búrstýra (sb. Meieri).

Meietid kornskurðartíð.

Meining, sk., það að meie (kornskurður, kornslátta).

*Meiran sjá Merian.

Meise, ft. -r, sk., (eins konar söngfugl, meisingur?) *parus*.

Meisel, ft. Meisler, sk., meitill, klappa.

Meiselbor eins konar grjótnafar.

meiselgravet, [sb. grave], meitlaður — klappaður — í e-ð.

*Mekanik sjá Mechanik.

*Melancholie, sk., þunglyndi, geðveiki.

*melancholsk, ft. -e, o, þunglyndur, geðveikur: En m. Person. Det melancholske Temperament.

*Melange, sk., blendingur (sambland) af ýmsu (einkum af ýmiss konar tóbaki).

Meld (eða Melde), sk., garðasól *atriplex hortensis*.

Meld (eða Mjeld), ft. eins, sk., a) hnotviðarfræ. — b) frjókorn á bækitrje.

Melde sjá Meld.

melde (líka ritað mælde), ás. 2, a) gera vart við: M. sin Ankomst (Bortreise). Reisende skulle meldes ved Porten (það á að segja þar til þeirra, gera þar vart við þá). Lade sig m. gera boð fyrir e-n sem maður vill tala við (eða þvíuml.). — Hunden melder sig ved Gjøen. — b) m. sig gefa sig fram, (sb. bera sig eptir e-u), eða þvíuml.: Der har ingen Creditorer meldt sig i Boet. Der har meldt sig mange til denne Tjeneste. — c) segja e-m frá e-u: Han meldte det for Kongen. Jeg maatte m. ham hendes Død. — d) geta um e-ð: Derom melder Historien intet (sb. það fara öngvar sögur af því).

Meldekaal = Meld (Melde).

Melden, án ft., sk., það að melde.

Meldning, ft. -er, sk., a) = Melden. — b) það sem frá er skýrt, skýrsla.

mele, ás. 1, gera (e-ð) mjölugt, hnoða mjöl saman við: M. sin Kage maka krókinn. — 2) meles verða að (mjöli, þ. e.) dupti.

*melere, ós. 1, blanda. — Ho. l. t. meleret, sem e., mislitur.

melet, ft. melede, e., a) sem er eins og mjöl sje í því, sem molnar: Melede Kartofler (Æbler). — b) mjölugur.

*Melis, sk., hvítasikur.

Melk (líka ritað Mælk), án ft., sk., [sb. mjólk], mjólk: Nymalket M. spenavolg nýmjólk. Sød M. nýmjólk. Afskummet M. undanrenning. Melken sætter Fløde það sezt rjómi á mjólkina. Melken løber sammen mjólkin hleypur. Melken ostes mjólkina ystir. — Sætte M. op láta mjólk súrna svo hún verði að hlaupi, og borða Danir það hlaup (þau þjel) og kalla opsat (líka tyk) M. mjólkurhlaup. — Oplagt M. sjað skyr. — b) í orðinu Mandelmelk. — c) svil.

melkagtig, ft. -e, e., svipaður mjólk.

Melkblande (í Norv.), blanda sem drukkin er við þorsta.

melkdrukken, [sb. drikke], alinn á mjólk.

Melkebøtte rjómastampur (sama að sínu leyti og rjómatrog).

*Melkecuur mjólkurlækning.

Melkedeie, ft. -r, kvk., [Deie = deigja, í Ægisdrekku], (fyrrum), = Meierske.

Melkefad mjólkurfat (fat undir mjólk).

Melkefarve mjólkurlitur,

melkefarvet, ft. -farvede, e., sem mjólkurlitur er á.

Melkefeber stálmakalda (barnsængurkvenna, P. Þ.).

Melkefisk hvatur fiskur (sem svil eru í).

Melkeflor, kl., hvít slæða þjett og smágerð.

Melkegang hver af þeim smápípum (í þörmunum) er sígur í sig næringuna úr fæðunni.

Melkegriis grís alinn á mjólk.

Melkegrød grautur sem aptur er soðinn í mjólk.

Melkegysen bryllingur sem kemur til af Melkefeber.

melkehvid hvítur sem mjólk.

Melkehylde mjólkurhilla (í búri).

Melkekalv kálfur alinn á mjólk; kálfur sem gengur undir kúnni (dilkur, Grágás II, 307).

Melkekammer mjólkurklefi, mjólkurbúr.

Melkekar mjólkurílát.

Melkekjelder mjólkurkjallari a) þar sem mjólk er geymd. — b) þar sem mjólk er til sölu.

Melkeknude mjólkurþrimill (í brjóstum).

Melkekopper, ft., eins konar útbrot (svipuð bólunni).

Melkekudsk sá sem hefur það starf að flytja mjólk á vagni.

melkelydt, e., [við -lydt sb. hlý-r?], = melkevarm.

Melkemad mjólkurmatur, (lýsumatur, P. Þ).

Melkemand mjólkurmaður, mjólkursölumaður.

Melkemund, kk., mjólkurfífl.

Melkepenge, ft., peningar sem maður hefur fengið fyrir mjólk.

Melkepige mjólkurstúlka, mjólkursölustúlka.

Melkepotte mjólkurpottur (til að hafa eða sjóða mjólk í).

Melkepulver mjólk seydd þangað til hún verður að dupti.

melkerig mjólkurmikill.

Melkesaft næringarvökvinn sem gengur út í blóðið.

Melkesi (ný)mjólkursía, (sb. síll).

Melkeskilt einkennisfjöl á mjólkursölukjallara.

Melkeskorpe eins konar útbrot á andlitum brjóstmylkinga.

Melkespand mjólkurfata (fata sem mjólk er borin í).

Melkestue mjólkurklefi.

Melkesuger, ft. -e, sk., = Natravna.

Melkesukker eins konar salt sem fæst úr mysu.

Melkesuppe mjólkursaup.

Melketand hver af þeim tönnum sem ungviði hefur áður enn það fellir tennur.

Melkevalle = Valle.

melkevarm nýmjólkurvolgur.

Melkevarme nýmjólkurvelgja.

Melkevei mjólkhringur (1812), vetrarbraut.

Melkevogn vagn sem mjólk er flutt á.

Melkevædske hvítleitur vökvi úr jurtum eða aldini (hafður við þorsta saman við vatn o. s. frv.).

Melkevælling = Vælling.

melkfedet, [sb. fede], alinn á mjólk.

melknes, þs. 1, (sjaldh.), a) verða að mjólk. — b) (um kú), fara að mjólka.

mellem sjá imellem. — B) af mellem er dregið hið efsta stig mellemst, a) ft. -e, e., (sem er) í miðið: Han var den mellemste i Rækken í miðri röðinni. Hans mellemste Datter dóttirin í miðið. — b) sem ao., í miðið: Sidde m. ved et Bord.

Mellemaar miðlungsár (hvorki sem bezt eða sem verst).

Mellemaarsag orsök sem er á milli frum-orsakar og afleiðingar.

*Mellemact sjónarleiks-partur sem hleypt er inn í milli tveggja annara parta.

Mellemarbeide frátafir; hjáverk.

Mellemart blendingur tveggja tegunda.

mellemblande blanda (e-n) innan um (eða) saman við annað.

Mellembrusk brjósk á milli e-s: Mellembrusken i Næsen miðsnesið.

Mellembryn bilið á milli augnabrúnanna.

Mellembud, a) orðsending, (sb. Bud 1, c). — b) sá sem ber boð á milli, (sb. Bud 2, a).

mellembygge, ás., reisa mannvirki í milli tveggja annara, tíðkanlegast í bo. l. t.: En mellembygget Muur.

Mellembygning, n. -er, sk., a) það að mellembygge. — b) mannvirki sem reist er á milli tveggja annara.

Mellemdige garður milli tveggja annara.

Mellemdræt, a) = Mellemfoder. — b) = Plovstjert.

Mellemdæk miðþilfar (í skipi sem þrjú þilför eru í).

mellemdæks, ao., milli þilfara: Skibet er stuvet m.

Mellemdør líkt og skellihurð.

Mellemfang millibil.

Mellemfarve miðlitur (milli tveggja annars lita).

Mellemfinger löngutöng.

Mellemflesk svínssíða milli lærs og bógs.

Mellemfletning, n. -er, sk., a) það að fljetta e-ð á milli annars. — b) fljettingur milli e-s.

Mellemfoder millifóður.

Mellemfrist millibil (þegar talað er um tíma).

Mellemfure miðfor (akurfor á milli tveggja annara).

Mellemgaard garður (Gaard b) milli tveggja annara.

Mellemgade, a) miðstræti (á milli tveggja annara). — b) = Tværgade.

Mellemgang, a) meðalganga. — b) göng úr einum klefa í annan.

Mellemgift milligjöf a) sem fjenaði er gefin. — b) = meðalauki (Laxd. 146).

Mellemgjerde merkigarður milli akra eða milli eigna manna.

Mellemglas miðgler (í sjónpípu).

mellemgod sem er í meðallagi að gæðum.

Mellemgods meðalvarningur að gæðum.

Mellemgrad (eiginl. stig sem er á milli annara stiga), meðallag.

Mellemgrund það sem er í miðju að sjá á pentskript sem við manni blasir, (miðsýni).

Mellemgrændse skil (n., sb. orðaskil).

Mellemgulv þind.

Mellemhaand, án n., (í spilum), kví (gagnstætt: Forhaand og Baghaand): Sidde (være) i Mellemhaanden.

Mellemhandel verzlun milli tveggja landa eða hjeraða fyrir framkvæmd þeirra manna sem eru í hinu þriðja landi eða hjeraði: „Ligger en Stat beqvem til M. imellem andre Riger.“

Mellemhandler, n. -e, kk., meðalgöngumaður.

Mellemhandling, a) meðalganga, sáttaumleitun (Fms.), sættaumleitun (Sturl.), sættarumleitun (Fms.), o. s. frv. — b) atriði sem hleypt er inn í sjónarleik eða sagnaljóð, útúrdúr.

Mellemhegn merkigarður.

Mellemhensigt mið-tilgangur.

Mellemhest (í dvönduðu tali) f. Mellemmand, Mellemhandler.

Mellemhinde himna á milli e-s tvenns.

Mellemhjul miðhjól (milli tveggja annara).

Mellemhvile hvíld, það að manni verður á milli.

Mellemkjendelse = Interlocutorium.

Mellemkjød (á manni), það sem er á milli þarfagangs og leyndarlims (*perinaeum*).

Mellemklæde meðalklæði (að gæðum).

mellemkommende, [sb. komme], sem kemur inn á milli e-s.

Mellemkomst, án n., sk., meðalganga: Ved hans M. blev Sagen bilagt.

Mellemlag e-ð sem lagt er á milli tveggja annara hluta.

mellemlagt, [sb. lægge], lagður á milli.

Mellemled miðgrein (í ályktun).

Mellemlinie miðlína, miðstryk.

mellemløbe (eiginl.: hlaupa á milli), sjaldan haft, nema í bo., a) eiginl.: En mellemløbende Fure akurfor á milli tveggja annara. — b) óeiginl.: Mellemløbende Forretninger aukastörf sem koma að höndum öðru hverju.

Mellemløber, a) kk., kjaptaskúmur (sem hleypur með þvaður á milli manna). — b) sk., miðhestur (annar hesturinn sem er í miðið þegar sex hestar draga vagn).

Mellemmaaltid miðsmálagetur.

Mellemmad miðsmálagetur (einkum af þurmeti).

Mellemmagt vald sem er í miðið á milli æðra og lægra valds.

Mellemmand = Mellemhandler.

Mellemmuur múr sem er á milli e-s.

Mellempenge, n., = Mellemgift b.

Mellempille miðstoð.

Mellemplads svið á milli e-s.

Mellemrang miðtign (sem er á milli hærri og lægri tignar); meðaltign.

Mellemregjering = Mellemrige.

Mellemregning reikningur um skuldaskipti: Vi have opgjort vor M.

Mellemreise milliferð (Fms. IX, 322).

Mellemret aukarjettur (á matborði).

Mellemrige ríkisstjórnin í e-u landi meðan höfðingjalaust er.

mellemrigs, ao., á meðal tveggja ríkja sem einn höfðingi er yfir: En Handel, som drives m.

Mellemrigshandel kaupverzlun á meðal tveggja ríkja sem einn höfðingi er yfir.

Mellemrigstold landaurar sem goldnir eru af vöru sem flutt er milli tveggja ríkja sem einn höfðingi er yfir.

Mellemrum millibil. — b) einnig um tíð: Efter et M. af nogle Aar að nokkrum árum liðnum.

Mellemrør pípa sem gengur úr einni pípu í aðra.

Mellemskjel landamerki.

Mellemskov meðalskógur (að hæð).

mellemskreven, [sb. skrive], skrifaður á milli línanna.

mellemskudt, [sb. skyde], sem hleypt er inn á milli.

Mellemskygge skuggi sem hvorki er mjög dimmur eða mjög daufur.

Mellemslags það sem er í meðallagi.

Mellemsort = Mellemslags.

Mellemspil, a) = Mellemact. — b) hljóðfæraslàttur á milli sjónarleika eða á milli höfuðparta hljóðfæraskemmtunar.

mellemst sjá greinina um mellem.

Mellemstemme meðalrödd (að hæð).

Mellemstreg stryk á milli (e-s).

Mellemstue miðklefi.

Mellemstund = Mellemtid.

Mellemstykke miðhlutur, miðstykki. — b) stuttur sjónarleikur sem leikinn er á milli tveggja annara, (mið-leikur).

Mellemstørrelse meðalstærð: Være af M. mundangsmikill; meðalmaður vexti.

Mellemsæd það sem sáð er til skiptis við það sem vant er að sá.

Mellemsætning, a) það að setja e-ð á milli e-s. — b) grein sem hleypt er inn í klausu.

Mellemtale það að tala fram í. — b) mið-tala (á milli tveggja annara).

Mellemtarm mið-görn (á milli tveggja annara).

Mellemtid millibil (haft um tíð): I den M. at (eða medens) han var borte meðan hann var í burtu.

Mellemtilstand meðalástand.

Mellemtime stund a) á milli tveggja annara. — b) þegar manni verður á milli, (sb. Fritime).

Mellemting, a) hlutur á milli tveggja annara. — b) e-ð sem er beggja blands, blendingur: En M. imellem Pære og Æble. En M. af Klæde og Stof.

Mellemtrin stig (þrep) á milli tveggja annara. — Óeiginl.: Staae paa et M. vera í meðallagi; vera svona bil beggja.

Mellemtøi það sem haft er sem millifóður.

Mellemtømme ól á milli höfuðleðra á tveimur hestum er ganga samsíða.

Mellemtømmer = Indtømmer.

Mellemvei mið-vegur (vegur á milli tveggja annara).

Mellemvidde meðalbil (sem er mitt á milli hins minnsta og mesta bils).

Mellemvind vindur sem ekki stendur úr neinni höfuð-áttinni.

Mellemvirkning afleiðing sem kemur á milli tveggja annara afleiðinga.

Mellemvold miðhluti víggirðingar.

mellemvoxet, [sb. voxe], vaxinn inn á milli annars.

Mellemvoxning, sk., það að e-ð vex inn á milli annars.

Mellemvæg veggur á milli e-s.

Mellemværelse, kl., mið-klefi.

mellemværende, [sb. være], sem hvarfar á milli manna: En m. Regning reikningur um skuldaskipti. — b) Mellemværende, sem kl. nafn, það sem hvarfar á milli manna, (einkum) skuldaskipti: Jeg ønsker at afgjøre vort Mellemværende.

Mellemværk eins konar vefnaður. — b) (fyrrum), eins konar knipplingar framan á svuntu.

Mellemvæsen meðal-vera (sem hvorki er teljandi meðal hinna æðstu nje hinna lægstu).

Mellemvæxt meðalvöxtur; meðalstærð.

*Melodie, n. -r, sk., sönglag, (sb. slagur): Sætte M. til en Vise búa til lag við kvæði.

*Melodik, sk., sönglagafræði.

*melodisk, n. -e, e., sem lætur vel í eyrum, hljóðfagur, hljómfagur.

*Melodrama, kl., þess konar sjónarleikur þar sem hljóðfæraslàttur tekur við af hverri grein þegar búið er mælt á enda.

*Melon, n. -er, sk., (eins konar planta) *cucumis melo.*

*Melonkasse gróðrarstía sem plantan *cucumis melo* er ræktuð í.

*Melonkjærne kjarni í *cucumis melo.*

*Melonskal hýði á *cucumis melo.*

*Melotenplaster eins konar plástur (af jurtinni *melilotus*).

*Membran, n. -er, sk., a) himna. — b) bókfell; einnig skinnbók.

*Memoire, sk., a) í et., áminningarrit; bænarskrá; ritgjörð. — b) með n. -r, minnisrit.

*Memorandum, kl., minnisbók.

*memorere, ás. 1, a) muna. — b) nema e-ð utanbókar.

*Memorial, sk., = Memoire a.

men (eða mænd; sb. Mand B, 4), mo., í jo m. og jo saa m.; sb. jo A, 2, f—g.

men, st., [sb. meðan], en: Han var engang rig; m. nu er han fattig. Vel er hun smuk; m. ikke saa smuk som hendes Søster. — b) heldur: Strudsen flyver ikke, m. løber med udspilede Vinger. — c) í upphafi greinar (eptir punkt) sleppum vjer því jafnaðarlega: M. sig mig dog, hvor du har været! hvar hefurðu verið? — Með ja fyrir framan: Ja, m. det er jo ikke den Bog, jeg forlangte það er ekki sú bók, sem jeg bað um.

*Menage, sk., búmennska; sparnaður.

*Menagelampe sparnaðarlampi (sem þarf lítinn ljósmat).

*Menageovn sparnaðarofn (= óeldiviðarfrekur ofn).

*menagere, ás. 1, fara vel með, líkt og taka spart á e-u.

*Menagerie, n. -r, kl., = Dyrehuus; (einnig) dýrasafn.

mene, ás. 1, [meina], = formene (meina e-m e-ð, o. s. frv.).

mene, meente, meent, h. s., hyggja, ætla, halda: Bønderne meente det var et Spøgelse. Hvad mener (heldur) du om denne Sag? — b) ætla: Jeg mener at være her tilbage om otte Dage ætla að vera kominn aptur að viku liðinni. — 2) sem ás., a) hyggja, ætla: Den Hær, som meentes at være uovervindelig. — b) eiga við: Jeg meente ikke hende dermed. Han mener ikke et Ord af det, hann siger það er ekkert alvara af því sem hann segir. Sige eet og m. et andet tala þvert um hug sjer. Det var ikke saaledes meent það var ekki sagt í því skyni. — c) m. det godt med een vilja e-m vel.

menig, n. -e, e., allur, gjörvallur: Den menige Almue öll alþýðan. Det menige Folk alþýðan, almúginn, almúgurinn. Tale m. Mands Sag tala máli alþýðunnar.

Menighed, sk., a) án n., lýður, almenningur, almúgi, alþýða: Den christne M. kristinn lýður. „Al Menigheden knurrede mod Fyrsterne". — b) með n. -er, (þegar talað er um trúarefni), söfnuður.

Menigmand múgamaður.

Mening, n. -er, sk., ætlun, hyggja (sb. að minni hyggju); (sb. skilning, Nj. 142): Jeg er ikke af hans M. jeg er honum ekki samdóma. Den offentlige M. almannarómur. — b) það hveruig á að skilja e-ð, skilningur (Sn. E. 346), merking, efni: Hvad er Meningen af dette Udtryk (hvað merkir þetta orðatiltæki)? Det kan tages i to Meninger það er tvírætt. Der er ingen M. (vit) i det, han har skrevet. Dette er Forfatterens egentlige M. þetta er það sem höfundurinn á við í raun og veru. — c) efni í klausu, klausa, grein: Her er Meningen ude — d) ætlun = ásetningur, tilgangur: Det var ikke min M. (jeg ætlaði ekki) at fornærme ham. Gjøre noget i en god M. í góðu skyni.

Meningsforskjel ágreiningur.

Meningsfrihed frelsi til að hugsa og tala.

meningslignende, [sb. ligne], líkur að merkingu: M. Ord.

meningsliig (sem er) sömu skilningar a) sem hefur sömu ætlun á e-u. — b) (sem er) sömu merkingar: Meningslige Ord.

Meningsliighed, (sk.), það að vera sömu skilningar, a) það að hafa sömu ætlun á e-u. — b) það að vera sömu merkingar.

Meningssag það sem komið er undir ýmislegri ætlun manna. Gagnstætt: Gjerningssag.

Meningsstrid þræta um hversu mönnum lítist e-ð, ágreiningur.

Meningstvang ófrelsi sem á er lagt orð og hugsanir.

Meningstvist, (sk.), = Meningsstrid.

Meningsyttring það að láta í ljósi hugsun (hugleiðing) sína.

Menneske, n. -r, (með greininum Mennesken), kl., [sb. manneskja, 619], maður: Mennesket (maðurinn) lever under alle Jordens Klimater. Der fødes flere Mennesker, end der døe fleiri menn fæðast, enn deyja. Vi hørte Mennesker (mannamál) i Skoven.

Menneskeagt það að virða (meta) mikils mennina.

Menneskealder mannsaldur.

Menneskeansigt mannsandlit.

Menneskeart, a) = Menneskerace. — b) = Menneskenatur.

Menneskebeen mannsbein, mannabein.

Menneskeblod mannsblóð, mannablóð, mannadreyri; en þó optast um mannslíf: Udgyde M. hella út mannablóði. Spare M. þyrma lífi manna.

*Menneskeclasse mannabálkur (645); stjett.

Menneskedigt manna (mannlegur) samsetningur.

Menneskefjende sá sem er fjandskapaður við mannkynið.

menneskefjendsk fjandskapaður við mannkynið. — b) sem kemur til af fjandskap við mannkynið: Menneskefjendske Forestillinger fjandskaparhugsanir til mannkynsins.

Menneskefjendskab fjandskapur við mannkynið.

Menneskeflid mannvirki (sb. veitti svá vatni í Hjerúsalem með miklu mannvirki ok kostnaði, Stjórn), mannleg iðjusemi.

Menneskeforstand manns-vit, manns mannvit (sb. Fms. X, 251): Have sund M. hafa fullt (venjulegt) manns-vit.

Menneskefrygt ótti við menn.

Menneskeføde mannfæði, mannfæða, mannamatur.

Menneskefølelse mannleg tilfinning.

Menneskegjerning mannaverk, mannvirki.

Menneskehaand mannshönd: Et Værk af M. (eða Menneskehænder) mannaverk, mannvirki.

Menneskehad mannhatur.

Menneskehader mannhatari.

Menneskehandel mansal.

Menneskehed, án n., sk., mannlegt eðli: Menneskeheden maa oprøres ved en saadan Grusomhed. — b) = Menneskeslægt a: Menneskehedens Historie.

Menneskeheld lán.

Menneskehjelp mannleg aðstoð.

Menneskehob mannþyrping.

Menneskekjender sá sem þekkir á mannlegt eðli og hugarfar, sá sem er góður að sjá aðrn út: En dyb (fiin) M.

menneskekjærlig velviljaður mannkyninu.

Menneskekjærlighed, (sk.), góðvild við mannkynið.

Menneskekjød mannakjöt (Stjórn), mannahold (Fms).

Menneskekjøn = Menneskeslægt a.

Menneskeklogt mannlegt hyggjuvit.

Menneskekraft mannlegur kraptur: Udrette noget ved Menneskekræfter.

Menneskekrop mannsbúkur.

Menneskekundskab þekking á mönnum, (sb. mannraun, Fms. VI, 63).

Menneskelidelse mannleg þjáning.

menneskelig, n. -e, e., mannlegur, mennskur (sb. ávöxtr mennskrar ágirni): Det menneskelige Liv. M. Skrøbelighed mannlegur breiskleiki (veikleikur). — b) mannúðlegur (gagnstætt: umenneskelig): En m. Behandling bærileg meðferð.

Menneskelighed, án n., sk., mannlegt eðli, manndómur, mennska, mannúð: Vise M. mod Fjender veita mennsku óvinum sínum.

menneskeligviis, ao, á mannlegan hátt.

Menneskeliv líf mannsins, mannlegt líf.

Menneskemængde mannmergð, manntal.

*Menneskenatur mannlegt eðli.

Menneskenavn, a) það að vera kallaður maður: Han fortjener neppe M. — b) mannsnafn: Hunden har et M.

Menneskeoffer mannblót.

Menneskeoffring mannblót (það að blóta manni).

Menneskepar tveir menn (þegar talað er um karl og konu; sb. Fms. XI, 192): Det første M.

Menneskeplager sá sem pínir (kvelur) aðra.

Menneskepligt mannleg skylda.

*Menneskerace mannakyn.

Menneskeran mannrán (það að ræna mönnum).

Menneskeraner sá sem rænir mönnum.

Menneskerettighed mannleg rjettindi.

Menneskeroes manna-lof (619).

Menneskerov = Menneskeran.

Menneskeroft mannsrödd.

Menneskesamfund mannasamband.

Menneskesands = Menneskeforstand.

Menneskesind mannlegt hugarfar.

Menneskesjæl mannleg sál.

Menneskeskarn mannasaur.

Menneskeskikkelse mannsliki (Sn.E.), mannsmynd (Stjórn).

menneskesky = folkesky.

Menneskeslægt, a) án n., mannkynið. — b) með n., kynslóð (allir sem uppi eru samtíða).

Menneskestemme = Menneskerost: Høre Menneskestemmer heyra mannamál.

Menneskestyrke manns-afl, mannlegt afl.

Menneskétarv mannlegar nauðsynjar.

Menneskevandel mannleg hegðun.

Menneskevel bagur mannkynsins.

Menneskeven mannvinur.

Menneskevælde mannlegt veldi.

Menneskeværd það sem varið er í manninn (mannlegt eðli).

Menneskeværdighed tign mannsins.

Menneskeværk mannvirki, mannaverk.

Menneskevæsen, a) mannleg vera, maður. — b) mannlegt eðli.

menneskeædende, [sb. æde], sem er mannæta.

Menneskeæder mannæta.

mens sjá medens.

*Mensalgaard borðbaldsgarður sem fylgir brauði.

*Mensalgods borðbaldsjörð sem klerki eru ætlaðar tekjur af, (borðljen P. þ.).

*Menstruation, sk., tíðir kvenna.

*menstruere, h. s. 1, fá (hafa) tíðir, hafa á klæðum.

*mental, n. -e, e., sem lýtur að hoga manns eða geðsmunum: Et Menneskes mentale Tilstand; sb. Sindstilstand.

*Mentor, kk., maður sem annar (einkum unglingur) sækir heilræði til, (sb. spýta í e-o).

*Menuet, n. -ter, sk., eins konar hægur danz.

*mephitisk, n. -e, e., fullur af ódaun, daunillur, fúll.

*mercantil, n. -e, e., sem lýtur að kaupskap.

*mercantilsk, n. -e, e., = mercantil.

*Mercur, 1) kk., rómverskt goð. — 2) sk., a) ein af hinum reikandi stjörnum. — b) = Qvægsølv.

mere (og meer), miðstig af megen; sjá megen.

Mergel, án ft., sk., jarðmergur (jarðartegund er samanstendur af límí — þ. e. kalki — og leiri og er bezti áburður. Þessi jarðartegund hefur ýmisleg nöfn, eptir því hvernig hún er, t. a. m. reen M. rjettur jarðmergur, þar sem jafnt er af limi og leiri; Kalkmergel þegar meira er af limi enn leiri; Leermergel þegar meira er af leiri enn limi; Sandmergel sem er sandur að þriðjungi eða meir; Kridmergel sem krit er saman við).

mergelagtig, ft. -e, e., svipaður jarðmerg.

Mergelart jarðmergjartegund.

mergelblandet, [sb blande], sem jarðmergur er saman við.

Mergelblanding jarðmergjarblendingur.

Mergelbolle jarðmergjarkökkur.

Mergelbrud (sjaldh.) = Mergelgrav.

Mergelgjødning, a) = Mergling. — b) jarðmergur sem áburður.

Mergelgrav jarðmergjargröf.

Mergelgravning (jarð)merg(jar)tak.

Mergelgruus jarðmergjarmylsna.

Mergeljord, a) = Mergel. — b) jörð sem mikið af jarðmerg er saman við.

Mergellag jarðmergjarlag.

Mergelskifer flögusteinn sem reyndar er (bláleitur) jarðmergur.

mergle, ás. 1, bera jarðmerg á: M. en Ager.

Mergling, sk., það að mergle.

*Merian (líka Meiran), án ft., sk., (eins konar jurt) *origanum majorana.*

*Meridian, ft.-er, sk., = Middagskreds.

*Merinos, kl., eins konar vefnaður.

*Merinould bezta ull á Spáni.

*Meriter, ft., = Fortjenester (sb. Fortjeneste 2).

*meriteret, ft. meriterede, (eiginl. ho. l. t.; en er haft sem) e., = fortjent (sb. fortjene b).

Merle sjá Mærle.

Merling sjá Mærling.

Mers sjá Mærs.

*Mesalliance, ft. -r, sk., það að taka niður fyrir sig.

*mesalliere, ás. 1, í m. sig taka niður fyrir sig.

Mesan, sk., = Besan.

Mesanmast = Besanmast.

Mesanseil = Mesan.

Meslinger sjá Mæslinger.

messe, ás. 1, [messa], standa fyrir altarinu, tóna: Han messer bedre end han prædiker. M. (tóna) Collecten.

Messe, ft. -r, sk., [messa], A) í guðrækilegri merk., 1) messa a) er katólskir menn syngja: Læse en M. syngja messu. — b) = messudagur. — 2) altarisverk. — B) í veraldlegri merk., 1) stór markaður: Messen i Leipzig. — 2) miðdegismatur og kvöldmatur skipverja (á sjó): Folkene holde M. — b) sjer í lagi, miðdegisskytningur og kvöldskytningur undirforingjanna.

Messebog, [messubók], = Alterbog.

Messebord = Alterbord.

Messebrød bakstur (katólskra).

*Messecapel hænhús.

*Messecatalog registur yfir þær bækur sem eru til sölu á markaði.

Messedag messudagur.

Messedegn, [messudjákn], skrúðadjákni.

Messedragt messuskrúði, messuföt, (sb. Messeklæder).

Messefald (í katólsku), messuleysi undir banni. — b) messufall.

*Messeigneurs ft. af Monseigneur.

Messehagel messuhökull (Nj.).

Messekjortel = Messesærk.

Messeklokke klukka sem hringter í katólskum kirkjum meðan presturinn heldur upp brauðinu, upphaldsklukka (?).

Messeklæder, ft., messuklæði, (sb. Messedragt).

Messelæsning messusöngur.

Messepræst messuprestur.

Messereise ferð til markaðar (sem kallaður er Messe).

Messesang tíðasöngur, kirkjusöngur (B. H.).

Messesærk messuserkur (Fms. III, 168), rykkilín.

Messetid markaðartími (sb. Messe B, 1).

Messeviin messuvín.

*Messias, kk., smurður konungur.

*Messieurs ft. af Monsieur.

Messing, án ft., kl., [messing, Grágás], messing: Brænde (þ. e. búa til) M.

Messingarbeide það sem búið er til úr messing (messingar-gripur).

Messingblik messingarþynna.

Messingbrænder, ft. -e, kk., sá sem býr til messing.

Messinghammer hamar til að beita út messing.

Messinghytte búa þar sem messing er búin til.

Messingsmed messingarsmiður.

Messingstræng messingarstrengur (á hljóðfæri).

Messingtraad messingarvír.

Messingværk, a) = Messinghytte. — b) messingarsmiðja (þar sem mikið er smíðað úr messing).

mest efsta stig af megen; sjá megen.

mestbydende, [sb. byde], = høistbydende.

mestendeels, ao., að mestu leyti; optast nær.

Mester, ft. -e, kk., [sb. meistari], meistari, o. s. frv., a) yfirboði, yfirmaður, höfðingi: Gjøre sig til M. over andre setja sig upp yfir aðra (?). Spille M. (þ. e. ráða öllu) paa et Sted. — b) sá sem er frábær á e-a list: Være M. i en Konst vera mikill á e-a íþrótt (Sn. E.). Han har eftermalet adskillige beromte Mesteres Arbeider. — Einnig, sá sem ber af e-m í e-i íþrótt: Deri er han min M. mjer fremri, jeg hef ekki við honum í því. Finde sin M. verða yfirbugaður. — c) kennari, lærifaðir. — d) iðnaðarmeistari: Nedsætte sig som M. — e) frumkvöðull: Det har han været M. for. Gjerningen priser Mesteren verkið lofar meistarann.

Mesterbrev meistarabrjef (iðnaðarmanns).

Mesterdaad snilldarverk.

Mesterdigt kvæði frábærlega vel ort.

Mesterdigter þjóðskáld.

Mesterdrikker, ft. -e, kk., drykkjumaður mikill (í sömu merk. og Sn. E. 56).

Mestergilde veizla þegar iðnaðarmaður verður meistari.

Mesterhaand (meistarahönd), meistaradómur: Det er gjort med M. með frábærum hagleik, eða þvíuml.

Mesterinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Mester om karlmann.

Mesterknegt, a) sá sem settur er yfir þrælana í Vestureyjum. — b) = Boddelknegt.

Mesterkok matsveina-meistari.

Mesterkonst frábær íþrótt.

Mesterkraft frábært afl (hugarins).

Mesterlaug samband (fjelag) iðnaðarmeistara.

*Mesterlectie (fyrrum), efsti bekkur (í skóla).

mesterlig, a) ft. -e, e., meistaralegur, sem snilld er á: Et mesterligt Arbeide. — b) sem ao., meistarasamlega (655 XXXII): Disse Figurer ere m. udførte.

Mesterløn það sem iðnaðarmeistari tekur handa sjálfum sjer af öllum verkalaunum (sínum og) sveina sinna.

Mestermand, a) (úrelt) = Mester a og e. — b) = Skarpretter.

Mestermandsfolk, ft., böðulssveinar.

Mestermandspenge, ft., böðulskaup.

Mesterpensel meistaradómur (snilld) í því að penta: Dette Stykke er malet med M.

Mesterprøve íþróttarraun iðnaðarmanna svo að hann geti orðið meistari.

Mesterrod sælivönn *imperatoria.*

Mestersang frábær söngur eða ljóð.

Mestersanger mesti (bezti) söngmaður. — b) einhver af skálda-sambandi nokkru eða söngmanna á þjóðverjalandi á fyrri öldum.

Mesterskab, án ft., kl., meistaradómur.

Mesterskjelm bragðarefur, selur.

Mesterskud frábært skot.

Mesterspil meistaralegur (frábær) leikur.

Mesterspiller sá sem leikur frábærlega vel: Han er en M. paa (hann leikur manna bezt) Klaveer.

Mesterstykke, a) = Mesterværk. — b) það sem iðnaðarmaður býr til svo að hann geti orðið meistari: Gjøre sit M.

Mestersvend sá (fullnumi) sem ræður mestu næst meistaranum í iðnaðarhúsi.

Mestertræk, (kl.), meistaralegur dráttur, frábær leikur (í skák), eða þvíuml.

Mestertyv leikinn þjófur.

Mesterurt = Mesterrod.

Mesterværk snilldarverk. — b) það sem e-m hefur tekizt bezt (og jafnframt prýðilga) á: Dette Digt er hans M.

*Mestitz, ft. Mestitser, kk., só sem á norðurálfumann að föður en móður sem er indversk eða borin í Vestureyjum.

mestre, ás. 1, fetta fingur út í; vanda um við: M. en andens Arbeide. — Han vil ikke lade sig m. af sin egen Lærling. — b) sem h. s.: M. paa noget fetta fingur út í e-ð.

*Mesure, ft. -r, sk., = Forholdsregel.

*Metal, ft. -ler, kl. (og sk), málmur. — b) = Malm c.

*Metalaare = Malmaare.

*Metalarbeide málmsmíði.

*Metalarbeider málmsmiður.

*Metalaske aska sem verður eptir þegar málmar eru brenndir.

*Metalbrud, (kl.), það hvernig málmur er í sárið.

*Metalfarve, a) málms-litur. — b) litur úr málmi.

*Metalglands glampi (ljómi) af málmi.

*Metaljord jörð sem málmur er saman við.

*Metalkalk (í frumefnafræði), málmkalk.

*metallisk, ft. -e, e., málmlegur.

*Metallurg, ft. -er, kk., sá sem befur vit á því sem til málmtekju heyrir.

*Metallurgie, sk, málmnámafræði.

*Metalskum það sem sezt ofan á þegar málmar eru bræddir.

*Metaltraad vír.

*Metamorphose, sk, = Forvandling.

*Metapher sjá Metaphora.

*Metaphora (líka Metapher), sk., óeiginlegt orðatiltæki.

*metaphorisk, ft. -e, e., (um orðatiltæki), óeiginlegur.

*Metaphrase, ft. -r, sk., a) snúningur rits eptir orðunum í annað mál. — b) = Omskrivning b.

*metaphrasere, ás. 1, a) snúa e-u eptir orðunum í annað mál. — b) = omskrive c.

*Metaphrast, ft. -er, kk., a) sá sem snýr e-u eptir orðunum. — b) sá sem skýrir e-ð (með) öðrum orðum.

*metaphrastisk, ft. -e, e., gerður með öðrum orðum til skýringar.
*Metaphysik, sk., frumspeki.
*Metathese sjá Metathesis.
*Metathesis (líka Metathese), sk., víxlun á stöfum.
*Metempsychose sjá Metempsychosis.
*Metempsychosis (líka Metempsychose), sk., = Sjælevandring.
*Meteor, ft. -er, kl., = Luftsyn.
*Meteorik, sk., = Meteorologie.
*meteorisk, ft. -e, e., sem lýtur oð (eða er kominn undir) breytingum í loptinu.
*Meteorolog, ft. -er, kk., veðurfræðingur.
*Meteorologie, sk, loptsjónafræði, veðráttufræði.
*meteorologisk, ft. -e, e., sem lýtur að Meteorologie.
*Meteorsteen loptsteinn.
*Methode, ft. -r, sk., aðferð, atferli; einkum = Læremaade.
*Methodik, sk., = Methodologie.
*Methodiker, ft. -e, kk., sá sem fylgir nákvæmlega e-i (kennslu)aðferð.
*methodisk, ft. -e, e., samkvæmur rjettri aðferð.
*Methodist, ft. -er, kk., maður af eins kunar kristnum trúarflokki (sem kallaður er Methodister).
*Methodologie, sk., otferlisfræði.
*Metier, sk., iðn (sem e-r leggur fyrir sig).
*Metonomasie, sk., snúningur eiginlegs nofns í annað mál.
*Metonymie, sk., nafnskipti (sem fígúra í ræðunni).
*metonymisk, ft. -e, e., sem lýtur að Metonymie.
*Metrik, sk., versagjörðarfræði, (sb. háttalykill).
*metrisk, ft. -e, e., sem er í ljóðum.
*Metropolis, sk., biskupsborg (borg sem er biskupssetur í því landi þar sem menn hafa gríska trú).
*Metropolit, ft. -er, kk, biskup í grískri trú.
*Metropolitankirke höfuðkirkja.
*Metrum, ft. Metra, kl., metur; bragarháttur.
*Meubel, ft. Meubler, kl., húsgagn.
*Meublement, kl., húsgögn, (sb. húsbúnaður).
*meublere, ás. 1, setja húsgögn í.
*Mezzanine, sk., = Mezzaninetage.
*Mezzaninetage, sk., lágt lopt í garði (húsi) milli tveggja hærri lopta (sem annað er fyrir ofan, en annað fyrir neðan).
*Miasma, kl., spilling í loptinu sem veldur veikindum, lopt-eitur (Jón.).
Mid (eða Mide), ft. Mider, kl., maur (í þeirri merk. sem það er nú haft í, *acarus*).
mid, e., [mið-r], ekki haft nema sem fremri liður í samsettum orðum.
Midaften, án ft., [miðaptan-n], hjer um bil það sem vjer köllum nú jöfnu báðu nóns og miðaptans, miður aptan (í fornri merk.).
Midaftensmad miðaptansmatur.
midaldrende miðaldra: En m. Mand (Kone).
Middag, [miðdag-r], það sem kallað var í fornöld, miður dagur eða miðdegi eða (í 1812) miðdægri, en nú er kallað hádegi: Om Middagen um hádegi(sbil). I Forgaars Middags; sb. Forgaars. Spise til M. og holde M. borða miðdegismat.
Middagsblund miðdegisblundur.
Middagsbord miðdegismatur.
Middagsflade flöturinn í hádegisbringnum.
Middagsforskjel = Længdeforskjel.
Middagsfrokost árbiti sem borðaður er um hádegisbil eða um það leyti sem vant er að borða miðdegismat.
Middagsgjest sá sem borðar miðdegismat hjá öðrum.
Middagsglands hádegisljómi.
Middagshede hiti um hádegið.
Middagshvile hvíld um hádegið.
Middagshøide kafli af hádegisbring mældur frá sjóndeildarbring: Solens M. (sólar)hæð um hádegi.
Middagskreds hádegisbringur.
Middagslav hádegisbil: I Middagslavet um hádegisbilið.
Middagslinie sú (hin rjetta) lína sem flöturinn í hádegisbringnum og flöturinn í sjóndeildarbringnum hafa báðir saman.
Middagsluft loptslag um hádegisbilið.
Middagslys birta(n) um hádegi(ð).
Middagsmaaltid miðdegismatur.
Middagsmad miðdegismatur.
Middagsmelk miðdegismjólk (undan kú).
Middagsskygge skuggi(nn) um hádegisbil.
Middagssol miðdagssól (sb. Hkr.).
Middagsstraale geislar um hádegisskeið.
Middagsstund = Middagstid.
Middagssovn svefn eptir miðdegismat: Sove (tage sig) en M.
Middagstid hádegisskeið, miðdegisskeið.
Middagstime fyrsta stund eptir hádegi. — b) miðdegismatarstund.
Middel, ft. Midler, kl., a) það sem haft er til e-s: Betjene sig af utilladelige Midler hafa óleyfileg brögð í frammi. Jeg seer intet M. (öngvan veg) til at redde ham. — Retlens M. dómsþjónar. — b) = Lægemiddel: Et M imod Koldfeber. Et blodrensende M. — c) (hálf-úrelt), lið, flokkur, sveit, eða þvíuml.: „Benderne skikkede ham nogle af deres M. i Møde." — d) einungis í ft, fjáreign, (sb. Formue b, Gods 1, a): Eie betydelige Midler vera vel fjáreigandi. Eie store Midler vera stórríkur. „En Mand af Midler" efnamaður.
middel, e., [sb. meðal], ekki haft nema sem fremri liður í samsettum orðum. — b) efsta stig middelst (= midterst, mellemst) er úrelt.
Middelaar meðal-ár.
Middelalder, a) (sjaldh.), miður aldur. — b) miðaldir(nar).
middelbar, ft. -e, e., sem e-ð er á milli og annars: En m. Berøring það að koma sjálft við e-ð. En m. Virkning (Aarsag).
Middelbevægelse meðal-ferð á e-u.
Middeldybde meðal-dýpt.
Middeldyrkelse guðsdýrkun sem er á milli tveggja annara (þ. e. líkist þeim báðum): „Den engelske Kirke udgjør en M. imellem den catholske og reformeerte Gudsdyrkelse."
Middelfarve = Mellemfarve.
Middelfure miðfor (í akri).
Middelgods = Mellemgods.
Middelgrad meðallag.
Middelgrændse meðal-takmörk.
Middelhav, a) sjár sem lönd liggja í kringum. — b) miðjarðarhaf, miðjarðarsjór.
middelhøi ekki hærri enn í meðallagi; meðalmaður á hæð.
Middelhøide meðal-hæð.
Middelland, a) land á milli annara landa. — b) miðhluti lands.
middellandsk, e., í orðunum det middellandske Hav miðjarðarhaf, miðjarðarsjór.
Middellinie (rjett) miðlína.
middelmaadig, ft. -e, e., meðalmáta, sem er í meðallagi, (sb. maadelig): Være af m. Størrelse vera ekki stærri enn í meðallagi. En m. Forstand meðal-vit; heldur lítið vit.
Middelmaadighed, án ft., sk., meðallag.
Middelpriis meðalverð.
Middelpunkt miðpunktur: Jordens M. Tyngdens M.; sb. Tyngdepunkt.
Middelsalt meðalsalt (í frumefnafræði).
Middelskole (eins konar) miðskóli (milli latínuskóla og skóla handa ólærðum mönnum).
Middelslags = Mellemslags.
Middelsort (það sem er í) meðallag(i).
Middelstand ósigkomulag sem er beggja blands: „En M. mellem Despotisme og Anarchie". — b) miðstjett: En Mand af Middelstanden.
Middelstempel mót sem bókbindarar hafa á miðhluta kjalarins.
middelstor ekki stærri enn í meðallagi.
Middelstørrelse meðalstærð.
Middelstreg = Middellinie.
Middeltal meðaltala: Tage Middeltallet af flere Størrelser.
Middeltid tíð sem gangur úra er lagaður eptir.
Middeltilstand meðal-ástand.
Middelting, a) = Mellemting b. — b) það sem hvorki er illt nje gott.
Middeltrykning meðal-þrýsting.
Middelvand eða (í ft.) Middelvande hálffallinn sjór.
Middelvei hóf, mundangshóf: Holde Middelveien imellem Gjerrighed og Ødselhed hæfa hóf ágirndar og eyðslusemi.
Middelvægt meðalþungi.
Middelværd = Middelværdi.
Middelværdi meðalverð.
Middelvæsen vera sem er höfð til e-s.
Mide sjá Mid.
Midfaste, [miðfasta], miðfasta.
Midie, sk., [miðja], miðja. — b) mitti.
Midland = Middelland.
Midlandshav = Middelhav.
Midlandsø ey í stöðuvatni.
midle, ás. 1, [miðla], (úrelt), semja.
Midler, ft. -e, kk., meðalgöngumaður, jafnaðarmaður (Fms. IX, 327).
midlertidig sem ekki er nema um stundar sakir, (sb. interimistisk): En m. Bestyrelse.
Midnat miðnætti, (sb. lágnætti): Om (ved) M. um miðnætti, um miðnættisskeið.
Midnatshane hani sem galar um miðnætti.
Midnatsklokke klukka sem hringt er um miðnætti.
Midnatsmulm svartnætti, (sb. kolniðamyrkur).
Midnatssang miðnættissöngur.
Midnatsstund = Midnatstid: Den eensomme M.
Midnatssøvn svefn um lágnættið.
Midnatstid miðnættisskeið.
Midnatstime fyrsta stund eptir miðnætti.
*Midshipman, ft. Midshipmen, kk., sjóforingjaefni (á ensku skipi).
Midsommer, [miðsumar], jónsvökuskeið.
Midsommersdag jónsmessa.
Midsommersgjeld (fyrrum), jónsmessugjald (í kaupstöðum).
Midsommersnat jónsmessunótt, jónsvaka.
Midsommersskat = Midsommersgjeld.
Midsommerstid jónsvöku-skeið.

midt, aa., [miðt, mitt], í miðju: M. i Byen í miðri borginni. Tage een m. om Livet taka utan um e-n miðjan. Bryde noget m. over brjóta e-ð sundur í miðju. M. om Dagen um miðjan dag. — B) af midt er dregið hið efsta stig midterst = mellemst: Den midterste Deel miðhluturinn, miðhikið.

Midte, án ft., sk., miðja, miðhik: Midten af en Ager. Bryde noget over i Midten brjóta e-ð sundur í miðju.

midtfjords, aa., á miðjum firði; eptir miðjum firði: Seile m.

Midtpunkt = Middelpunkt.

midtskibs, aa., miðskipa.

Midtstreg = Middelstreg, Midbellinie.

midtstrøms, aa., á miðri á; eptir miðri á.

midtsunds, ao., miðsyndis.

midtsøes, aa., á (eða eptir) miðjum sjá eða miðju stöðuvatni.

midtvands, ao., ó (eða eptir) miðju vatni eða miðjum firði, a. s. frv.

Midtvei miður vegur: „Ikke længere, end til Midtveien" ekki lengra, enn miðleiðis.

midtveis, aa., a) miðbreytis (sb. Fas. II, 181): Kjøre m. — b) miðja vega: M. imellem Odense og Nyborg.

Midvinter miður vetur.

Midvintersfest miðsvetrarblót.

*Migraine, sk., höfuðverkur (einkanl. öðrumegin í höfðinu).

Miil, ft. eins eða Mile, sk., [mila], míla, (sb. röst): En dansk M. er 12,000 danske Alen. En Miils Vei míla vegar. Et Par Miils Vei tvær mílur vegar.

Mikkel, kk., Mikkael, Mikjáll. — b) lágfóta, tóa, skolli.

Mikkelsaften mikjálsmessuaptan.

Mikkelsdag mikjálsmessa, mikjálsmessudagur, höfuðdagur.

Mikkelsgaas mikjálsmessugæs (sem borðuð er kvöldið fyrir mikjálsmessu).

Mikkelsgilde haustveizla bænda.

Mikkelsmisse = Mikkelsdag.

*mikrokosmisk, ft. -e, e., sem manniuum til heyrir, eða þviuml.: M. Salt þvagsalt.

*Mikrokosmus, sk, smáheimur (þ. e. maðurinn).

*Mikrologie, sk., smásmygli (sagt í aðfinningar skyni).

*mikrologisk, ft. -e, e., smásmuglegur.

*Mikroscop, ft. -er, kl., stækkunargler, stækkunarpípa.

*mikroscopisk, ft. -e, e., sem skaðaður verður í stækkunargleri; sem stækkunargler er við haft.

mild, ft. -e, e., [mild-r], A) um veðráttufar, blíður, hlýr: Mildt Veir blíðviðri, veðurblíða. M. Regn gróðrarregn. M. Vinter góður vetur. — B) um menn, 1) um sjálfan manninn, a) linur, vægur, mjúklyndur: En m. Herre. En m. Regjering. — b) þýður, blíður, vingjarnlegur, hógvær: Hun er m. og venlig mod alle. — 2) um hegðun eða athafnir, a) vægilegur: Milde Straffemidler. — b) þýðlegur, blíðlegur, mjúklegur: „Et mildt Svar kan omvende Vrede" mjúkleg svör stöðva reiði (619). — 3) um andlitið, hýr. — II) mildt, sem aa., t. a. m.: Hun saae mildt til ham hún leit hýrt (hýrlega) til hans.

milde, ás. 1, (hálf-úrelt) = formilde, mildne a.

mildelig, aa., = mildt (sb. mild II).

Mildelse, sk., það að milde.

Mildhed, án ft., sk., það að vera mild (linkind; blíða; hýra; o. s. frv.).

mildne, s. 1, a) ás., = formilde: M. (mýkja) Sindet. — b) h. s., hlýna: Det mildner i Veiret.

Mile, ft. -r, sk., [sb. mél], mjel (sem geta beygzt): Ride med M. og Stangbidsel.

Mile, ft. -r, sk., viðarköstur sem er brenndur til kola, (sb. kalagröf).

Milebrænde kalaviður.

Miledamp gufa af viðarkesti sem brenndur er til kals, kolareykur.

Miledække torf sem kalaviðarköstur (Mile) er þakinn.

Milehøi haugur sem orpinn er (eða varða sem hlaðin er) á mílnamótum.

Milekul viðarkol sem brennd eru í huðlungi.

milelang sva langur að mílum skipti, (sem er) óra vegur. — b) milelangt, sem ao., = milevidt.

Milemaal mílnatal.

Milepenge, ft., eins kanar vegatollur.

Milepæl staur á mílnamótum, rastarstaur (ür. Sch.).

Milesteen = Milestøtte.

Milestøtte (dálítil) steinsúla á mílnamótum.

Miletal mílnatal.

Miletomme, a) taug á milli mjelsuna á tveimur beizlum. — b) beizli með þess háttar mjelum sem beygzt geta.

milevidt, aa., sva mílum skipti, óra veg: Man kan reise m. uden at træffe en By.

Milevogn vagn með eins kanar tilbúningi til að sýna hvað langan veg maður aki.

*Milice sjá Milits.

*militair, ft. -e, e., sem til herskapar (eða hermanns) heyrir. — II) Militair, sem nafn, 1) án ft., kl., herlið, her, lið. — 2) með ft. -e, kk., hermaður, riddari (í fornri merk.).

*Milits (líka Milice), sk., a) allt sem til herskapar (eða hermanna) heyrir. — b) = Landværn.

*Milliard (eða Milliarde), ft. Milliarder, sk., þúsund þúsundir þúsunda.

*Milliarde sjá Milliard.

*Million, ft. -er, sk., þúsund þúsunda, (milíún).

*Millionair, ft. -er, kk., sá sem á milíón dala eða meira, (sb. auðkýfingur, vellauðugur maður, kunna ekki aura sinna tal).

Milt, án ft., sk., [sb. milti], milti.

Miltaare miltisæð.

Miltbrand miltisbólga (í nautpeningi).

Miltplaster plástur við miltisveiki.

Miltsting stingur undir vinstri síðunni.

miltsyg miltissjúkur (B. H., P. þ.).

Miltsygdom miltissýki (B. H., P. Þ.; sb. vanýflasótt).

*Mimik, sk., látæðislist, látæðisfræði, (um það hvernig látbragðið geti samsvarað tali og tilfinningum).

*Mimiker, ft. -e, kk., sá sem kann að haga látbragði sínu eptir tali og tilfinningum.

*mimisk, ft. -e, e., sem lýtur að (eða kann) Mimik.

Mimmerdug dögg í júní.

mimre (har), h. s. 1, [sb. mumra?], a) kumra (sem hafur). — b) = kimse n. — c) jeta seint.

min [mín], í hvarugk. mit [mit-t], ft. mine [mína-, míni-], eignar-fn., minn: M. Kone konan mín. M. Broder (hann) bróðir minn. For m. Skyld mín vegna. — Bogen er m. jeg á bókina. Dette Huus var engang mit einu sinni átti jeg þetta hús. Hvis er denne Hat? Det er m. hver á þenna hatt? Jeg á hann eða það er hatturinn minn. — Mit, sem nakkurs konar nafn, merkir ýmist það sem jeg á (t. a. m. jeg forlanger kun Mit tilbage heimta ekki nema það sem jeg á), eða það sem í mínu valdi stendur (t. a. m. jeg skal gjøre Mit dertil).

*Minaret, ft. -er, kl., (mjór og sívalur) turn eða stöpull (á tyrknesku bænhúsi).

Minde, kl., [sb. mynni], ós, mynni. Sb. hýja.nafnið Kjerteminde.

Minde, án ft., kl., jáyrði (Fms. XI, 218), játyrði (Sturl. III, 815), samþykki: Give sit M. til noget gjalda jáyrði til e-s. Gjøre noget med eens M. í orlofi e-s. — b) (í fornum lögum), = Mindelighed: Med Ret eller M.

minde, ós. 1, (úrelt), koma e-m til e-s með góðu: M. een til noget. M. een bort. — M. sig fra en Trætte komast með góðu undan e-i þrætu.

minde, ós. 1, [minna], minna: M. een om noget minna e-n á e-ð. — Sygdommen minder mig undertiden jeg hef enn aðkenning (snert) af veikindunum. — b) mindes (þs), muna eptir e-u, minnast e-s, (sb. slíkt minnast, Fms. XI, 268): Jeg mindes at have (man — eða man eptir — nð jeg hef) seet ham. Du mindes mig dog vel endnu?

Minde, kl., [minni], 1) án ft., a) minni: Have noget i M. Drage sig noget til M. minnast e-s. Det er gaaet mig af M. mjer úr minni liðið. Føre een noget til M. minna e-n á e-ð. — b) minning e-s: Bevare eens M. Efterlade sig et hæderligt M. leifa eptir sig góðan orðstír. — 2) með ft. -r, a) minning, menjar, (sb. Mindesmærke): Minder om den forsvundne Tid menjar liðinna tíma. Reise een et M. — b) (úrelt), minni (sem drukkið er): Drikke eens M.

Mindebillede minning (endurminning) e-s.

Mindeblomst blóm til minnis um e-ð.

Mindebog minnisbók.

Mindebæger minni (sem drukkið er).

Mindedigt minningarljóð.

Mindefest (líka Mindesfest) minningarhátíð, (sb. minningartíð, 655 XXII A).

mindefrisk sem enn er í glöggu minni.

Mindefryd fögnuður sprattinn af minningu e-s.

Mindegave menjagripur sem e-m er gefinn.

Mindeglimt endurminning sem bregður fyrir eins snöggvast.

mindehellig heilagur að minningu, sem er til minningar um e-ð heilagt.

Mindehoved höfði við fjarðarmynni.

Mindeheitid = Mindefest.

mindekjær sem gott er á að minnast.

Mindekrands kórúna til minningar um e-ð.

mindelig, ft. -e, e., gerður í bróðerni: M. Afgjørelse (Overeenskomst). Mindeligt Forlig sátt án málaferla.

Mindelighed, án ft., sk., bróðerni: Afgjøre en Sag i M. sættast á e-ð (án málaferla).

Mindelse, ft. -r, sk., a) áminning: Han fik en alvorlig M. — b) snertur eða aðkenning = eptirstöðvar (af veikindum): Han har endnu Mindelser af Feberen.

Mindepenge peningur til minningar um e-ð.

Mindeqvad minningarljóð.

minderig minningamargur.

Mindesagn fornsaga.

Mindesang = Mindeqvad.

Mindesfest sjá Mindefest.

Mindeskrift, kl., rituð frásaga um e-ð sem verið hefur.

Mindeskrift, sk., letur til minningar um e-ð: En gammel M. findes over Porten.

Mindesmærke minningarmark (sb. reisti Jakob þar enn upp minningar-

mark yfir henaar leiði, Stjórn): Sætte et M. over een.

Mindesteen minningarsteinn.

Mindestegn sjá Mindetegn.

Mindestøtte minningarstúlpi, minningarstöpull.

mindesværdig sjá mindeværdig.

Mindetaare minningartár.

Mindetale ræða til minningar um e-ð.

Mindetegn (líka Mindestegn) það sem haft er til minningar um e-ð.

mindeværdig (líka mindesværdig) minningarverður (Fms. X, 313): Mindeværdige Begivenheder.

mindre, miðstig af liden, lille, smaa; sh. þau orð.

mindreaarig ekki kominn til lögaldurs.

Mindreaarighed, án ft., sk., það að vera mindreaarig.

Mindreaaring, kk., sá sem ekki er kominn til lögaldurs.

Mindremand = Tremarksmand.

mindske, ás. 1, = formindske: M. sine Udgifter. M. sig eða mindskes minnka (sem h. s.), gangn saman.

Mindskelse, sk., = Formindskelse.

Mindskning, sk., = Formindskning.

mindst, efsta stig af liden, lille, smaa; sjá þau orð.

Mine, ft. -r, sk., svipur, viðmót, yfirbragð: Give Agt paa eens Miner taka eptir e-m i framan. Forandre sin M. láta sjer bregða. Med en ligegyldig M. fálega. Med en venlig M. vingjarnlega. Med en vred M. reiðuglega. Gjøre en suur M. (setja upp á sig fýlusvip) til noget. Stolte Miner þóttasvipur. Spodske Miner hæðnisavipur. Gjøre Miner til een gera e-m hendingu með því að breyta sjer í framan. — b) gjøre M. til noget mynda sig (gera sig líklegan) til e-s. Give sig M. (eða Miner) af at være (látast vera) noget. Holde gode Miner med een vera góður ofan á (láta vingjarnlega) við e-n.

Mine, ft. -r, sk., púðurgröf (sem gerð er þegar á að hleypa e-u í lopt upp), sprengigröf: Grave en M. Lade en M. springe sprengja upp púðurgröf. — b) námur.

Minebygger, ft. -e, kk., sá sem kann að tilbúningi púðurgrafa.

Minebygning tilbúningur púðurgrafa.

Minegang göng að púðurgröf.

Minegraver sá sem býr til (er að búa til) púðurgröf (eða púðurgrafir).

Minehals munni á púðurgröf.

Minekammer sjálf púðurgröf(in).

*Mineral, ft. -er og -ier, kl., sjer hver náttúruhlutur í jörðu eða á sem hvorki vex eða þróast á þann hátt sem dýr eða plöntur.

*Mineralcabinet steinabúr.

*Mineralkilde ölkelda.

*Mineralog, ft. -er, kk., sá sem stundar steinafræði.

*Mineralogie, sk., steinafræði.

*mineralogisk, ft. -e, e., sem lýtur að Mineralogie.

*Mineralrige allir þeir náttúruhlutir í jörðu eða á sem hvorki vaxa eða þróast á þann hátt sem dýr eða plöntur.

*Mineralsamling safn af Mineralier (sh. Mineral).

*mineralsk, ft. -e, e., sem er Mineral, sem Mineral er í.

*minere, ás. 1, grafa púðurgröf undir (e-ð).

Minespil (skjót) svipaskipti.

Minesprog það að láta í ljósi tilfinningar sínar og hugrenningar með því að breyta sjer í andlitinu.

Minetragt púðurgígur (sem verður þegar púðurgröf er sprengd upp).

*Miniature, sk., smáskript (e-ð sem pentað er miklu smærra enn það er sjálft).

*Miniaturmaler sá sem pentar smáskriptir.

*Miniaturmaleri = Miniature.

*Minie sjá Mønnie.

*Minimum, kl., það sem er minnst (lægst), minnsta verð, eða þvíuml.

*Minister, ft. Ministre, kk., stjórnarherra (þar sem stjórnarinn er ekki alvaldur); ráðgjafi (þar sem stjórnarinn er alvaldur).

*Ministerialbog = Kirkebog.

*ministeriel, ft. -le, e., sem lýtur að stjórnarherrum, eða þvíuml.

*Ministerium, ft. Ministerier, kl., stjórnarráð a) embætti e-s einstaks stjórnarherra. — b) allir stjórnarherrarnir.

minke (har), h. s. 1, [minnka], (sjaldh.), minnka, rýrna.

Minnesanger (á fyrri öldum á Þjóðverjalandi), ástaskáld.

*minoren, ft. -ne, e., = mindreaarig.

*Minorennitet, sk., = Mindreaarighed.

*Minorit, ft. -er, kk., (smámunkur) = Graamunk.

*Minoritet, ft. -er, sk., minni hluti atkvæða.

*Minstrel, ft. -s, kk., (á Englandi og Skotlandi á fyrri öldum), skáld og harpslagi.

*Minuend, ft. -er, sk., sú tala sem draga á aðra tölu frá.

*minus, ao. í miðstigi, fátt í. — b) Minus, sem nafn, = Deficit.

*Minuskelskrift, sk., smástafir (ekki upphafsstafir).

*Minut, ft. -er, kl. og sk., minúta.

*Minutier, ft., smámunir; smásmygli.

*minutiøs, ft. minutiøse, e., smásmuglegur.

*Minutskud skot á hverri minútu.

*minutviis, ao., á hverri minútu.

*Minutviser minútuvísir (á úri).

*miraculøs, ft. miraculøse, e., furðulegur; dásamlegur; eða þvíuml.

*Mirakel, ft. Mirakler, kl., jartein = kraptaverk; furðuverk.

*Mirakelmager, ft. -e, kk., sá sem læzt geta gert kraptaverk.

*Mirakelmand = Mirakelmager.

*Mirakeltro trú á kraptaverkum.

mis- [mis-], sett framan við orð.

misagte, ás., meta e-ð of lítils.

*Misanthrop, ft. -er, kk., = Menneskehader.

*Misanthropie, sk., = Menneskehad.

*misanthropisk, ft. -e, e., mannhatursfullur; mannhaturslegur.

misbillige fallast ekki á, finna að e-u, vera e-u mótfallinn.

Misbilligelse, sk., það að misbillige.

Misbrug, sk., a) röng meðferð. — b) ósiður: Afskaffe en M.

misbruge verja e-u illa; níðast á e-u.

Misbud smánarboð.

misbyde, h. s. (har), bjóða of lítið: M. paa noget.

Misbyrd, a) = Misfødsel. — b) lágir stigar.

*Miscellaneer, ft., rusl af ýmislegum ritgjörðum, samtíningur.

*Misceller, ft., = Miscellaneer.

*Miscredit, án ft., sk., vantraust, rýrð, (gagnstætt: Credit).

Misdaad = Misgjerning.

misdanne laga e-ð rangt, aflaga.

Misdannelse, án ft., sk., það að misdanne.

Misdyrkelse röng dýrkun.

Misdæder, ft. -e, kk., ódáðamaður, illræðismaður, illvirki, (sh. Forbryder).

Misdæderske, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Misdæder um karlmann.

misdømme, [misdæma], misdæma, dæma rangt.

*miserabel, ft. miserable, e., vesall, aumur, aumlegur, (sh. hræmuglegur).

*Misere, án ft., sk., eymd, vesaldómur, og þvíuml.

*Miserere, (eiginl. miskunaðu; en er haft sem) nafn, garnaflækja, (garnengja, G. O. og P. Þ.; kviðsótt, G. O. og P. Þ.; kuðsótt, G. O.; iðrakreppa, P. Þ.).

Misfald, kl., = Mishag.

misfalde (har), [misfalla], = mishage.

Misfangst það að illa fiskast (misfiski, Dr. Sch.) eða veiðist.

misfare (har), [misfara], misfara (Gþl. 508), farast, glatast, týnast.

Misforbindelse = Mesalliance.

Misforhold misjöfnuður (sh. Fms. I, 42).

misfornøie gera (e-n) óánægðan, tíðkast litt, nema í ho. l. t., misfornøiet, sem e., óánægður: Han var misfornøiet dermed honum líkaði það illa.

misfornøielig = ufornøielig.

Misfornøielse óánægja.

misforstaae misskilja.

Misforstaaelse, ft. -r, sk., a) misskilningur: Det skete ved M. (kom til af misskilningi). — b) misdeild, missætti, ósætti, ósætt, sundurþykki, sundurlyndi, fæð, fáleikar, ágreiningur: Der er kommen (opstaaet) en M. imellem dem.

Misforstand (sjaldh.) = Misforstaaelse.

Misfoster óburður (Dr. Sch.). — b) eiginl.: Et M. af slet Smag.

misføde, h. s. (har), skiljast við höfnin (Stjórn; sh. abortere).

Misfødsel, ft. -fødsler, sk., það að misføde (ófall, P. Þ.).

Misgisning misgeta, röng tilgáta. — b) (á sjó), misreikningur um skipsferð.

Misgjerning, [misgerning-r, kk., eða misgerning, kvk.], misgjörningur, misgjörning (forn), misverk (656 A), misverki (Grágás), illverk, illvirki, óbótaverk, (sh. Forbrydelse): Begaae (gjøre sig skyldig i) en M.

Misgjerningsmand = Misdæder.

misgjøre, [misgjöra], misgjöra: M. imod een misgjöra við e-n, gjöra á hluta e-s, gjöra e-m rangt til.

Misgreb, [misgrip], = Feilgreb.

misgribe, h. s., taka skakkt til; fara villt.

Misgunst óvild.

misgunstig óvinveittur.

Mishaab = Haabløshed.

mishaabe, h. s., örvænta: „M. om noget" örvænta e-s, örvænta sjer e-s, örvæntast e-s.

Mishag, án ft., kl., [sh. hag-r], misþokki (Hkr.): Finde M. i noget láta sjer mislíka e-ð. Fatte M. til een fá óbeit á e-m, leggja óvild á e-n.

mishage (har), h. s. 1, [sh. haga], mislíka, misfalla, misþókknast: Hans Opførsel mishager mig.

mishagelig, ft. -e, e., = ubehagelig.

mishandle, a) ás., fara illa með, misþyrma (þjaka) e-u. — b) h. s., (fornl.), misgjöra.

Mishandling, ft. -er, sk., ill meðferð, illleikni (Fms.), hrakningar (Hrafnk.).

Mishold, án ft., misheldi (Fms. X, 402).

misholden, [sb. holde ag mishaldin-n], mishaldinn (sb.: Gþl. 185, Fms. X, 410), vanhaldinn (Laxd.; sb. brestholden).

Mishug mishögg.

miskjende, [miskenna], ætla e-m illt (tortryggja e-n) ranglega: M. en Ven. M. eens redelige Hensigt.

Miskjendelse, ft. -r, sk., það að ætla e-m — eða að e-m er ætlað — illt ranglega.

Miskjender, ft. -e, kk., sá sem ætlar e-m illt ranglega.

Misklang mishljóðun (Stjörn; sb. Disharmonie).

misklingende, [sb. klinge], sem lætur illa i eyrum: M. Toner.

Miskmask, án ft., kl., hrærigrautur, samsull.

Miskund, sk., [miskunn], (sjaldh.) = Miskundhed.

miskunde, ás. 2, i m. sig over = forbarme sig over (sb. forbarme).

miskundelig, ft. -e, o., miskunsamur, miskunnarfullur, líknsamur.

Miskundhed, án ft., sk., miskun, miskunsemd, miskunsemi, líkn: Have M. med een sjá aumur á e-m.

mislede leiða e-n afvega.

Misledning, ft. -er, sk., það að mislede.

mislig, ft. -e, e., a) ískyggilegur, (sb. betænkelig n): En m. Forfatning. — b) skakkur, rangur.

Mislighed, ft. -er, sk., a) e-ð ískyggilegt. — b) yfirsján.

Mislyd = Misklang.

mislydende, [sb. lyde af hljóða], = misklingende.

Mislykke gæfuleysi; óhapp.

mislykkes mistakast, mishoppnast.

Mislon ill laun.

mislonne launa e-m e-ð illa, (sb. eig e-m ekki varlaunað).

Mismod það að illa liggur á manni, (sb. Modløshed, Forsagthed).

mismodig, ft. -e, e., sem illa liggur á, (sb. fortabt i greininni um fortabe).

Mismodighed, án ft., sk., það að vera mismodig, (sb. Mismod).

mismæle, h. s., [sb. mismæli], (úrelt), = fortale sig (sb. fortale 2).

Mismærke mark sem villir eða glepur: Tage M. paa noget miskenna e-ð (fornt), villast á e-u.

mismærke mismarka (t. a. m. lamb, Grágás).

Misnoie = Misfornoielse.

misnoies, þs. 1, (sjaldh.), i m. med noget = være misnoiet med noget. — b) hn. l. t. misnoiet, sem e., = misfornoiet; sjá greinina um misfornoie

Mispel, ft. Mispler, sk., ætur ávöxtur af trjenu *mespilus Germanica.*

Mispeltræ (eins konar aldinviður) *mespilus Germanica.*

Mispriis of lágt gangverð, of lítið verð: Bringe noget i M. Være i M.

misprise niðra (gera litið úr) e-u.

misregne, h. s., = forregne sig (sb. forregne).

Misregning, ft. -er, sk., misreikningur: M. er ingen Betaling.

*Miss, kvk., (þar sem enska gengur), júmfrú.

*Missal, kl., (katólsk) messubók.

misse (har), h. s. 1, depla augunum, drepa titlinga: M. med Dinene.

Misse, sk., [messa], messa, í Kyndelmisse, Korsmisse.

*Mission, ft. -er, sk., (eiginl. sending), sendiför, erindi; það að senda menn — einnig: þeir sem sendir eru — með kristniboð: Den danske M. (kristniboðsfjelag) i Ostindien.

*Missionair, ft. -er, kk., sá sem boðar kristni.

*Missionscollegium, kl., kristniboðsráð (er gerir menn út til kristniboðunar).

*Missionsvæsen allt sem til kristniboðs heyrir.

*Missive, ft. -r, kl., brjef (skjal) frá yfirvaldi til allra eða nokkurra alans undirmanna.

Misskabning = Vanskabning.

Mistag = Feilgreb, Feiltagelse.

Mistanke misgrunur, grunur, grunsemd, grunsemi: Fatte M. til een misgruna e-n.

Mistbænk = Drivbænk.

miste, ás. 1, [sb. missta i þál. t.], missa, láta, (sb. týna e-u, glata e-u): Han mistede alt hvad han eiede ved Branden. Man kan ikke let m. det, man aldrig har havt. Den mister ei, som først faaer eigi missir sá, er fyrst fær.

Mistel, ft. -er, sk., mistilteinn *viscum album.*

mistelig, ft. -e, e., missanlegur, missandi.

Mistillid mistraust, vantraust: Have (sætte) M. til een.

mistolke færa e-ð á verra veg: M. eens Ord.

Mistolkning, ft. -er, sk., það að mistolke.

*Mistress, kvk., (þar sem enska gengur), frú, madama.

Mistrin = Feiltrin.

Mistro mistrúnaður, tortryggð, tortryggleiki (fornt), vantraust: M. til Forsynet. Vække M. hos een.

mistroe, ás., [mistrúa], mistrúa, mistryggja, tortryggja: M. een. M. eens Ord.

mistroisk, ft. -e, o., tortrygginn.

Mistroiskhed, án ft., sk., tortryggni.

mistræde (har), h. s., misstiga sig.

Mistrøst, a) lítil (engin) huggun: Give een M. — b) = Mistillid: Have M. til een hafa vantraust á e-m, treysta e-m illa. — c) örvænting.

mistrøste hrella.

mistrøstig hrelldur.

Mistrøstighed, án ft., sk., hrelling.

Mistrøstning, sk., það að mistrøste (hrelling).

Mistvivl mistrúnaður, örvænting.

mistvivle efast um, örvænta: M. om Forsynets Styrelse.

mistyde, ás., þýða (e-ð) skakkt: M. eens Ord (Hensigter).

Mistydning, ft. -er, sk., það að mistyde.

Mistykke, [misþykki], misþokki.

mistykke (har), h. s. 1, (sjaldh.), þykkjast: M. om (eða paa) noget láta sjer mislíka e-ð, kunna e-u illa. „Ingen kan m., at (enginn getur þykkzt af því, þó, eða þviuml.) jeg og bruger denne Frihed".

mistækkes = mishage.

mistælle telja e-ð skakkt.

Mistælling, ft. -er, sk., það að mistælle.

mistænke, ás., gruna e-n um e-ð: M. een for noget. — „De mistænkte (þá grunaði), at" o. s. frv.

mistænkelig, ft. -e, e., a) grunsamlegur, tortryggilegur, iskyggilegur: En m. Sag (Person). — b) = mistænksom: Gamle Folk ere mistænkelige.

Mistænkelighed, án ft., sk., það að vera mistænkelig.

mistænksom, ft. -me, e., grunsamur, tortryggur (fornt), tortrygginn.

Mistænksomhed, án ft., sk., grunsemi = tortryggni.

misunde (eiginl. unna e-m ekki e-s), öfunda: M. een noget öfunda e-n af e-u.

misundelig, ft -e, e, öfundsjúkur, öfundsamur, öfundfullur, öfundarfullur: Være m. over noget öfunda e-ð, sjá ofsjónum yfir e-u.

Misundelse, án ft., sk., öfund, öfundsýki.

misundelsesværdig öfundsverður.

Misunder, ft. -e, kk., = Avindsmand: Have mange Misundere og Efterstræbere.

Misviisning misvisun (leiðarsteinsnálar): Ti Graders M.

Misviisningskort misvisunarbrjef.

Misviisningslinie misvisunarstryk (á misvisunarbrjefi).

Misvæxt, án ft., gráðurleysi: M. paa Rug kornbrestur. M. paa Græs grasbrestur.

misynde láta vera illt í sjer við, hafa ýmigust á (e-u).

*Mixtur, ft. -er, sk., lyfjablaud, lyfjadrykkur.

mjaue (har), h. s. 1, mjálma.

Mjeld sjá Meld.

Mjød, án ft., sk., [mjöð-r], mjöður: Blande (búa til) M.

Mjødblanding mjaðartilbúningur.

mjødbruun sem mjaðarlitur er á.

Mjødbæger mjaðbikar.

Mjødbærme mjöðdreggjar.

Mjødfad mjaðarker (Ukr.).

Mjødhorn mjaðarhorn.

Mjødviin vín sem mjaðarbragð er að eða blandað er miði.

*Mnemonik, sk., minnislist.

*Mnemoniker, ft. -e, kk., sá sem kann eða kennir minnislist.

*mobil, ft. -e, e., hrærilegur; ferðbúinn (um lið).

*Mobilier, ft., = Løsøre; (einnig) búhlutir, búshlutir, búgögn, búsgögn; húsgögn.

mod sjá imod.

mod, e., [móð-r], (úrelt), a) móður. — b) hryggur, stúrinn.

Mod, án ft., kl., [sb. móð-r], 1) hugur, a) skap, geð: Være ved godt M. vera hughraustur. Frisk M. er halv Tæring hugur ræður hálfum sigri (orðskv.). Have M. (hug) paa noget láta sig langa til e-s, hafa hug á (setja hug sinn eptir) e-u. — β) Mode (lagað eptir þjóðv.), t. a. m. han er vel (ilde) til Mode hann er í góðu (illu) skapi, það liggur vel (illa) á honum. — b) hugprýði, hugrekki, áræði, þor: Fatte M. og tage M. til sig herða upp hugann, herða huginn. Lade Modet falde og tabe Modet láta sjer hugfallast, (sb. honum fellst hugur við), bleyðast. Mandigt (uforsagt, uforfærdet) M. hugprýði, hjartaprýði. — 2) = móður, bræði, í orðstilt. kjøle sit M. paa een svala geði sinu á e-m.

*Modalitet, sk., ásigkomulag, einkum: það ásigkomulag málsgreinar hvort hún er fullyrt eða ekki.

Modanstalt það sem gert er til að aptra e-u: Gjøre Modanstalter.

Modbefaling gagnstæð skipun.

Modbeskyldning sakargipt á móti annari.

Modbeviis gagnpróf. — b) skirteini sem e-m er fengið i stað skirteinis frá honum sjálfum: Jeg havde ikke Beviset ved Haanden, da han betalte Pengene, og gav ham derfor et M.

modbevise = gjendrive: „Endnu mere modbevises hiin Formodning ved Erfaringen".

Modbevægelse gagnstæð hræring.

Modbillede það sem er e-u gagnstætt.

modbydelig, ft. -e, e., [sb. byde 2, n, λ], viðhjóðslegur, andstyggilegur, andstyggur (619), (sb. velgjulegur, væminn): Al Mad er mig m. mjer býður við öllum mat, jeg hef óbeit á öllum mat. Et modbydeligt Syn.

Modbydelighed, án ft., sk., viðbjóður, óbifur, óbeit, andstyggð: Have M. for noget á e-u.

Modbor mótviðri, andviðri.

Moddrift = Antipathie.

Mode, ft. -r, sk., aldarhöltur, nýbreytni, tízka: Klæde sig efter Moden tolla í tízkunni með klæðnburðinn. Komme i M. fara að tíðkast. Gaae af M. hætta að tíðkast. Disse Hatte ere nu i M. tíðkast nú. Disse Hatte have længe været af M. það er langt síðan þessir hattar hafa tíðkazt.

Modedukke brúða í tízku-búnaði (nýjasta búnaði). — b) kvk., skartsrófa sem ætlið þarf að hafa nýjasta klæðabúnað.

Modefarve litur sem tíðkast.

Modegjek spjátrungur sem allt af þarf að tolla í tízkunni.

Modehandler, ft. -e, kk., skrúðsölumaður (Jóh.).

Modehandlerinde, ft. -r, kvk., skrúðsölukona (Jóh.).

Modehandlerske, ft. -r, kvk., = Modehandlerinde.

***Model**, ft. -ler, sk., fyrirmynd (sem e-ð er búið til eptir); mót: M. til en Melle. En levende M. fyrirmyndarmaður (þegar verið er að búa til mannsmynd).

***Modelkammer** klefi þar sem fyrirmyndir eru geymdar.

***modellere**, ás. 1, búa til fyrirmynd (e-s).

***Modelskole**, a) hús þar sem dregið er upp eptir fyrirmyndarmönnum. — b) þeir sem draga upp (í skriptaskóla) eptir fyrirmyndarmönnum.

***Modeltegning** uppdráttur eptir fyrirmyndum.

moden, ft. modne, e., (um jarðarávöxtu), fullvaxinn, fullsprottinn: Rugen er m. Et modent Æble. — b) orðinn fær (um o-ð; sb. fullorðinn, fullþroskaður, fulltíða): M. til Ægtestand gjafvaxta (ef talað er um kvenumann). M. til Galgen (í skopi), uppbengjandi. — En m. Alder fullorðinsaldur. I modnere Aar á seinni árum sínum. — M. Forstand (Dømmekraft) fullkomið vit. Et modent Svar svar sem maður er búinn að hugsa um til hlítar.

Modenar = Modegjek.

Modenhed, án ft., sk., það að vera moden.

Moder, [móðir], I) ft. Mødre, A) kvk., a) um kvennmenn, móðir: Hun er M. til otte Børn hún á átta börn. Blive M. eignast barn. — b) um skepnur (sb. hvelparnir klóra mæðrinnar kvið, Stjórn), α) móðir: Lammet er endnu hos Moderen gengur enn undir. — β) tín(?), mella: Føllet er endnu hos Moderen. — 2) ávarp við kvennmann í virðingar skyni, a) = húsfreyja. — b) við gamla konu heldri stjettar. — B) sk., (sb. brúðr guðs, mær ok móðir, hellög kirkja), a) sjer í lagi um ælljörð, fósturjörð. — b) líkt og uppspretta, (sb. friðsemi er móðir elsku): Gudsfrygt er alle Dyders M. — II) án ft., sk., burðarleg, (sjer í lagi) barnsleg, (sb. móðurkviður).

Moderaare æð í burðarleginu.

***moderat**, ft. -e, e., stilltur, hógvær, hófsamur (t. a. m. í orðum), sanngjarn, o. s. frv.

***Moderation**, án ft., sk., stilling, hógværð, hófsemi, sanngirni, o. s. frv.

Moderbaand legiengsli (sjerhvert af þeim fjórum lengslum er halda burðarleginu).

Moderbarm móðurfang, móðurlegt fang.

Moderbryst móðurbrjóst.

Moderbud móður-boð.

***moderere**, ás. 1, stilla e-u, tempra, hafa hóf á e-u.

Moderevne fæðingarmagn, gróðrarmagn.

Moderflod klæðaföll, einkum hvít klæðaföll.

Modergreen meginkvísl (er aðrar smærri vaxa út úr, á aldintrje).

Modergrund legbotn (botn á burðarlegi).

Moderhals mjósti hluti burðarlegs.

Moderhjerte móðurhjarta, móðurlegt hjarta.

Moderhoste þurrahósti sem sagt er að fylgi veikindum í burðarleginu.

Moderkage = Efterbyrd α.

Moderkald móðurlegt ætlunarverk, móðurleg skylda.

Moderkirke, [sb. móðurkirkja, Björgv. Kálfsk.], frumsöfnuður (sem aðrir söfnuðir eru sprottnir af).

Moderkorn ryður í rúgi.

Moderkrampe sinadráttur í burðarleginu.

Moderkrands eins konar lækningaverkfæri (*pessarium*).

Moderkube það býflugnabú sem býflygi í öðrum búum er komið frá.

Moderland land að því leyti sem þaðan hafa byggzt nýlendur eða önnur lönd liggja undir það: Nordamericas Krig med Moderlandet.

moderlig, ft. -e, e., [móðurlig-r], móðurlegur: M. Kjærlighed (Ombu).

Moderlud lút sem búið er að ná saltinu úr.

Moderlyst yndi sem móðir hefur af barni sínu.

moderløs móðurlaus.

Modermelk móðurmjólk (Stjórn): Indsuge noget med Modermelken.

Modermord það að myrða (drepa) móður sína.

Modermorder só sem myrðir (drepur) móður sína.

Modermund op á burðarleginu (*orificium uteri*).

Modermærke merki eða einkenni sem e-r er fæddur með (móðurflekkur, B. H.; sb. hunangsblettur).

***moderne**, e., a) = nymodens. — b) nýr (gagnstætt: antik).

***modernisere**, ás. 1, laga (e-ð) eptir tízku eða aldarhætti.

Moderomhu móðurleg umhyggja (umönnun).

Moderplaster plástur við veikindum í burðarleginu.

Moderpligt móðurskylda.

Modersbarn = Moderssjæl.

Moderselskab frumfjelag (sem önnur fjelög eru sprottin af).

Moderskede leg-göng (*vagina uteri*).

Moderskjød móðurleg kjalta (kelta).

Moderslív móðurkviður: Barnet i M.

Modersmaal (móðurmál), tunga (mál) e-s.

Modersot = Modersyge.

Moderspeil eins konar lækningaverkfæri (*speculum matricis*).

Modersprog tunga sem önnur mál eru sprottin af (móðir annara tungna).

Modersjæl (í tali) í orðatiltæk. ikke en M. ekkert mannsbarn, engin hræða, eða því uml.: Der er ikke en M. hjemme. Der kommer ikke en M. (enginn, enginn maður) til ham.

Moderstade býflugnabú sem nýir býflygiahnappar koma frá, (frumbú).

Moderstamme trje a) sem kvistir af eru gróðursettir annarstaðar. — b) sem annarlegir kvistir eru gróðursettir í.

Moderstat ríki að því leyti sem þaðan hafa byggzt nýlendur eða önnur lönd liggja undir það.

Modersværm býflygiahnappur sem aðrir býflygiahnappar koma af.

Modersyge veikindi í burðarleginu eða sem kallað er að þaðan sjeu komin.

Moderudfald fuðfall (B. H.; *prolapsus uteri*).

Moderuld bezta þel (á sauðkind).

Modervand sá vökvi sem er í kringum burðinn í móðurkviði (*liquor amnii*).

Moderømhed móðurleg viðkvæmni, móðurleg blíða.

***modest**, ft. -e, e., siðprúður, hóglátur, hógvær, o. s. frv.

***Modestie**, sk., siðprýði, hóglæti, hógværð, o. s. frv.

Modesyge það að þurfa allt af að tolla í tízkunni.

modfalden, [sb. falde], sem látið hefur hugfallast, sem fallizt hefur hugur, huglaus, þorlaus, úrræðislaus, hnugginn.

Modfaldenhed, sk., það að vera modfalden.

Modgang, án ft., = Gjenvordighed: Have megen M. (rata í miklar raunir).

Modgangsdag mæðudagur.

Modgangskamp barátta við mótlætið.

Modgangsstød mótlætis-áfellir, óhapp.

Modgangstid mæðutíð.

Modgift eiturlækning.

Modgjeld gagnskuld (skuld er maður telur til hjá öðrum er heimtar skuld að honum).

Modgrund rök á móti (e-u): Høre Grunde og Modgrunde.

Modhold, án ft., viðspyrna.

***Modification**, ft. -er, sk., það að modificere.

***modificere**, ás. 1, breyta eða draga úr (e-u eptir því sem þurfa þykir).

modig, ft. -e, e., hryggðarfullur.

modig, ft. -e, e., 1) hugaður, hugrakkur, hugdjarfur, djarfur, einbeittur, úrræðisfullur, úrræðinn: M. i Faren hugaður í hættu, (sb. úrræðisfullr um þat, er mannraun þótti í). — b) er sýnir hugrekki, djarflegur: En m. Beslutning. — 2) ókvíðinn, stæltur, brattur; fjörugur: Være m. saalænge Lykken er med. — En m. Hest.

Modighed, án ft., sk., það að vera modig (hugaður, ókvíðinn, o. s. frv.): M. i Lykken, Forsagthed i Ulykken. — Hestens M.

Modkamp móttaka = mótstaða, viðtaka = viðstaða, viðspyrna, viðnám.

Modklage gagnkæra.

Modklager gagnkærandi.

Modkraft mótstöðuafl.

Modlag það sem er sett e-rstaðar til viðspyrnu.

Modlagsmuur viðspyrnumúr.

Modlist krókur á móti bragði.

modløs sem látið hefur hugfallast. (sb. forsagt).

Modløshed, án ft., sk., hugleysi, þorleysi, ráðaleysi.

modne, ás. 1, veita (e-u) vöxt eða þroska: Solen modner Druerne. Kornet begynder at modnes.

Modning, sk., framför til fullkomins vaxtar eða þroska.

Modningstid sú tíð meðan e-ð er að vaxa eða þroskast.

Modpart, kk., = Vederpart.

***Modparti** mótstöðuflokkur, gagnstöðuflokkur: Vi have et stærkt M.

Modpave páfi kosinn gegn öðrum páfa.

Modregning reikningur um það er skuldari kallast eiga hjá lánardrottni sínum, (gagnreikningur).

Modsagn = Modsigelse a.

Modside hlið (o. s. frv.) sem er beint á móti (yfir undan) annari.

modsidig, ft. -e, e., sem er á hinni hliðinni eða hinumegin (o. s. frv.): Paa Søens

modsidige Bred á hinum vatnsbakkanum, hinumegin vatnsins.

modsige mótmæla (mæla í móti, neita) e-u: Han lider ikke at blive modsagt. — b) vera gagnstætt e-u: Modsigende (gagnstæðar) Sætninger.

Modsigelse, ft. -r, sk., a) mótmæli, andmæli: Det er uden M det bedste, han har skrevet það getur sízt leikið á tvímæli, að o. s. frv. — b) gagnstaðleiki (þegar hvoð hrindir öðru): Gjøre sig skyldig i M. verða tvísaga.

Modsigelsesaand andmálssemi (B. H.).

Modsot uppdróttarsýki, rýrnunarsótt, það að veslast upp.

modstaae, a) h. s., í ho. núl. t. modstaaende (sem er) heint yfir undan, sem hlasir við: Den modstaaende Vinkel. — b) sem ós., standa í móti (í gegn, við) e-m eða e-u, veitn móttöku (viðnám); reisa rönd við e-u; standast; þola: M. Overmagten. M. Fristelser. M. Kulden.

Modstand móttaka = mótstaða, viðtaka = viðstaða, mótspyrna, viðnám, vörn: Gjøre Fjenden tapper M. taka vel við, veita hina hörðustu móttöku. Hans Forslag fandt M. sætti mótmælum. Veregne Murens M. imod Trykket.

Modstander, ft. -e, kk., mótstöðumaður, gagnstöðumaður, andskoti e-s.

Modstanderinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Modstander um karlmann.

modstandig, ft. -e, e., (fornl.), mótstaðligur, mótdrægur, mótsnúinn, mótfallinn, andstreymur.

Modstandsevne afl til mótstöðu.

Modstandskraft = Modstandsevne.

Modstemme atkvæðl móti e-u.

Modstrid gagnstaðleiki.

modstride, ás., vera e-u gagnstaðlegur (gagnstæður): Modstridende Begreber gagnstæðar hugsanir, gagnstaðleg nöm.

modstridig gagnstæður, gagnstaðlegur.

Modstridighed, sk., gagnstaðleiki.

modstræbe, ós., vera e-u gagnstætt eða gagnstaðlegt, sporna við e-u, aptra e-u.

Modstræben, án ft., sk, það að modstræbe (gagnstaðleiki).

Modstrom öfugstreymi.

Modstod kast (högg, lag) í mót öðru kasti (höggi, lagi).

Modsæt það sem er e-u gagnstætt.

Modsætning, ft. -er, sk., a) = Modsættelse. — b) = Modsæt, Modbillede. — c) málsgrein sem er gagnstæð annari.

modsætte, ás., setja e-ð í móti e-o: M. sig noget sporna (reisa skorður) við e-u, standa við (í gegn) e-u. — b) hera e-ð saman við annað sem er því gagnstætt: Vi kunne m. denne Skildring en anden, ganske forskjellig. — β) ho. l. t. er haft likt og e., gagnstæður: Sagen fik et modsat Udfald málið fór allt öðruvísi. Last er det Modsatte af Dyd löstur(inn) er gagnstæður dyggð(inni).

Modsættelse, sk., það að modsætte (eða modsætte sig).

modtage, ás., a) taka við (með) e-u, meðtaka: M. noget af eens egen Haand. Jeg modtog hans Brev i Gaar. — b) taka við (með) e-m, taka e-m: Han blev modtaget med stor Højtidelighed. M. een vel taka (fagna) e-m vel. — c) taka e-u, ganga að e-u, þekkjast, þiggja: M. et Tilbud. M. en Indbydelse.

modtagelig, ft. -e, e., viðurtækilegur (sh. Stjórn), þiggjandi, boðlegur, (sh. antagelig).

Modtagelighed, án ft., sk., a) það að vera modtagelig. — b) það að vera viðurtækilegur e-u.

Modtagelse, sk., það að modtage (viðtaka; viðtökur, viðtekjur).

Modtager, ft. -e, kk., viðtakandi (Grágás), viðtökumaður (Grágás), meðtökumaður.

Modtryk mótspyrna (e-s líkama í móti öðrum).

*Modulation, sk., dillandi hljóðasetning; dillandi hljóð.

*Modus, ft. Modi, sk., (sagnar)háttu (t. a. m. framsöguháttur, afleiðingarháttur).

modveie, a) eiginl., vera jafnþungt (e-u), jafnvætta e-u (Stjórn): Naar begge Vægtskaale m. hinanden eru jafnar. — b) óeiginl., halda í við, bæta e-ð upp: „Tilvæxt i Skoven modveier det borttagne“.

modvendt, [sb. vende], sem snýr (horfir) í móti (e-u), öndverður.

Modvidne andvitni: Føre Modvidner láta bera andvitni (sb. Grágás).

Modvillie mótþykki (Fas. II, 355), mótþrói, þverúð, kergja, (sh. Gjenstridighed).

modvillig = gjenstridig.

Modvillighed, án ft., sk., það að vera modvillig (sb. Modvillie, Gjenstridighed).

Modvind = Modbor.

modvirke, ós., reisa skorður við e-u, aptra (tálma) e-u: Han modvirkede dette Anslag mere ved Klogskab, end ved Magt.

Modvirkning, sk., það að modvirke (sb. skorður, öptrun, tálmun, tálmi).

Modvægt jafnvægi (sem haft er til að jafnvætta e-u). — b) óeiginl., um það sem heldur í við e-ð: Hans store Magt har endnu en M.

Modværge, kl., vörn, viðnám, viðtaka = viðstaða, móttaka = mótstaða: Sætte sig til M. veita viðnám. Et tappert M. drengileg vörn, hörð viðtaka.

Modværn, a) = Modstand. — b) tilbúningur til að verja e-u.

*Mogol sjá Mogul.

*Mogul (eða Mogol), kk., (fyrrum), keisari eða konungur yfir hinu mikla Mongólaríki á Indlondi.

*Mohammedaner sjá Mahomedaner.

*Mol, nafn, lin hljóðasetning (í hljóðfærolist). Gagnstætt: Dur.

Molbo hjer um bil sama í Danmörk og Bakkabróðir á Íslondi.

*Moleculer, ft., smákorn eða ögn (t. a. m. í blóðinu).

*Molest, sk., = Molestie.

*molestere, ás. 1, óreita, abbast upp á (sb. Nj. 194), amast við e-n eða e-m, mygja e-m.

*Molestie, sk., áreiting.

*Mollusker, ft., = Bløddyr.

*Moment, ft. -er, kl., andrá, svipstund. — b) atriði.

*momentan, ft. -e, e., sem ekki er nema (allra) snöggvast eða í svip, (sb. svipull, skammvinnur).

mon, [mon = mun], haft sem ao., en er í raun og vera 3. pers. et. í núl. t.; monne [monda, o. s. frv. = munda, o. s. frv.], þát. tið, 1) mon, sem ao., ætli með afleiðingarhætti í sambandi við sig, mun eða mundi með nh. á eptir: Hvorledes m. han lever hvernig ætli honum líði, hvernig mundi honum líða? Hvor m. han opholder sig hvar ætli hann sje, hvar mundi hann vera? — M. hun endnu skulde være i Live ætli hún sje enn á lífi? — 2) monne eða (stytt) mon líkt og gjörir (gjörði) — ræður (rjeð), knà (knátti) — að með uh., a) monne: „Vi monne rundt om Den gaae“. — b) mon: Enhver af Hævn m. torste.

Mon, ft. eins, kl., [mun-r], (úrelt), munir, fjármunir.

*Monade, ft. -r, sk., (ein af hinum) óskiptileg(u) ögn(um sem Leibnitz hugði vera frumparts allra líkamlegra hluta).

*Monadologie, sk., agnafræði (Leibnitz heimspekings. Sb. Monade).

*Monark, ft. -er, kk., = Enehersker, Enevoldsherre, (sb. alvaldur, Fms. VI, 195).

*Monarkie, ft. -r, kl., = Enevælde, Enemagt. — b) ríki þar sem stjórnandinn ræður öllu.

*monarkisk, ft. -e, e., einvalds-, alveldis-.

*mondere sjá mundere.

*Monogamie, kl., það að eiga ekki nema eina konu eða einn mann í senn (einkvæni, G. O., P. Þ.; einmenni, G. O., P. Þ.); einnig haft um dýr.

*Monogram, ft. -mer, kl., fangamark.

*Monographie, ft. -r, sk., rit um e-ð einstakt.

*Monokrat, ft. -er, kk., = Monark.

*Monokratie, ft. -r, kl., = Monarkie.

*monokratisk, ft. -e, e., = monarkisk.

*Monolog, ft. -er, sk., tal við sjálfan sig.

*Monomanie, sk., vitleysa í einstöku efni.

*Monopol, ft. -er, kl., einkaleyfi til verzlunar eða iðnaðar.

*Monopolist, ft. -er, kk, sá sem þegið hefur Monopol.

*monosyllabisk, ft. -e, e., (sem ekki er nema) ein samstafa.

*Monosyllabum, ft. Monosyllaba eða Monosyllaber, kl., einsatkvæðisorð.

*Monotheisme, sk., trú á einn guð.

*Monotheist, ft. -er, kk., sá sem trúir á einn guð.

*monoton, ft. -e, e., einhljóða (Jón.), einræmislegur (Dr. Sch.), þulbaldalegur (P. Þ.).

*Monotonie, sk, einstrengingur (hljóðs, P. Þ.), þulbaldi (B. H., P. Þ.).

*Monseigneur, ft. Messeigneurs, kk., herra, herra minn, (sem ávarp við göfgustu menn á Frakklandi).

*Monsieur, ft. Messieurs, kk., herra; sjer í lagi um elzta konungsbróður á Frakklandi fyrrum.

*Monsoon, sk., eins konar stöðuvindur.

*Monstrants, sk., baksturílát (katólskra; sh.: bakstrhuðkr, þjónostuhuðkr).

*Monstrositet, sk., það að vera monstrøs.

*Monstrum, kl., ferlíki, ferlíkan, skripi, skrímsli, ófresskja.

*monstrøs, ft. monstrøse, e., ferlegur.

*montere, ás. 1, búa lið eða skip; fá liði hesta; setja stalla undir (fallbissur).

*Montgolfiere, sk., eins konar loptkuggur.

*Monument, ft. -er, kl., = Mindesmærke.

Mops, ft. Mopser, sk., lítið hundakyn með snubbóttu trýni, (kúthundur?).

Mopsabe (eins konar apategund í suðurhluta vesturheims) *simia sciurea* (íkorna-api).

Mopsansigt andlit sem á kúthundi.

mopset, ft. mopsede, e., (í tali), fúll = fýlulegur.

Mopsnæse = Braknæse.

*moquant, ft. -e, e., háðskur, hæðinn, hótfyndinn, tiltektasamur. — b) (í tali), sem fýla (firrta) er í

*moquere, ás. 1, í m. sig a) hæðast (gera háð, gera gis, skopast, draga) að e-u. — b) (í tali), firrtast, styggjast, þykkjast.

Mor, ft. -er, kk., a) maður á (af) norðurströnd suðurálfu. — b) blámaður, svertingi (Dr. Sch.).

Mor, kl., eins konar silki.

Mor, án ft., sk., a) mýri, mýrlendi. — b) mór.

Morads, ft. Moradser, kl., flói, mýri, fen, foræði (fornt: forað).

*Moral, sk., (sb. Ethik), siðfræði, dyggðafræði, skyldufræði. — b) kenning (sem fólgin er í e-u, t. a. m. í dæmisögu).

*moralisere, h. s. 1, vanda um (finna að) við e-n (einkum þegar það á ekki við).

*Moralist, ft. -er, kk., sá sem er umvöndunarsamur við aðra (einkum þegar slíkt á ekki við).

*Moralitet, sk., ráðvendni (fornt: ráðvendi).

*Morallov siðalögmál.

*Moralphilosophie, sk., heimspekilegt siðalögmál.

*Moralprincip, sk., undirstaða (undirstöðugrein, undirstöðuregla) siðalögmálsins.

*moralsk, ft. -e, e., a) siðlegur, siðferðislegur: Moralske Regler (Grundsætninger) siðferðisreglur. M. Frihed (Tvang) andlegt frelsi (ófrelsi). Moralske Handlinger athafnir skynsamrar veru. M. Aarsag það sem kemur e-m til að ráða e-ð af. M. Vished sannfæring (um e-ð sem ekki verður sannað svo að það sje lögmætt). — b) ráðvandlegur, grandvarlegur, lastvorlegur, (sb. grandvar, lastvar, ráðvandur, siðgóður, siðferðugur): Et m. Levnet. En god m. Opførsel gott athæfi. — c) (í lögum): En m. Person e-ð sem ekki er einn maður en hefur þó skyldur og rjettindi eins og það væri einn maður.

*Moralsystem, ft. -er, kl., siðfræðiskerfi.

Morbroder móðurbróðir.

Morbær mórber.

Morbærblad mórviðarlauf.

Morbærsaft mórberjalögur.

Morbærtræ (mórberjaviður) *morus.*

Morbærviin mórberjavín.

Mord, ft. eins, kl., [morð], það að vega mann af heipt eða hatri, dráp, víg, (sb. heiptarblóð; morð): Begaae et M.

mordbegjerlig drápgjarn (Skuggsjá).

Mordbrand sú brenna þegar kveikt er í húsi (bústað) manna (eða skógi).

Mordbrænder, ft. -e, kk., brennuvargur (sb. Gþl. 378).

Mordbrænderske, ft. -r, kvk., sams um kvenmann og Mordbrænder um karlmann.

Morddolk morðhnífur, morðjárn (sb. 665 XXXII).

Morder, ft. -e, kk., vegandi; manndrápsmaður, (manndrápamaður), manndrápari; morðingi, morðvargur.

Morderdolk = Morddolk.

Morderengel morðengill, dráps-engill.

Mordergrube morðingjabæli (niðri í jörðunni).

Morderhaand, án ft., morðingjahönd: Døe for M. vera drepinn eða myrtur.

Morderkniv=Morderdolk, Morddolk: „Døe for M." vera drepinn eða myrtur.

morderſk, ft. -e, e., = mordiſk.

Morderske, ft. -r, kvk., sama um kvenmann og Morder um karlmann.

Morderslag (banahögg), það að vera drepinn eða myrtur. — b) mannskæð orusta.

Mordgevær = Mordvaaben.

mordgjerrig = mordbegjerlig.

Mordhævn = Blodhævn.

*Mordhistorie morðsaga.

mordisk, ft. -e, e., morðingjalegur, drepsamlegur (Stjórn), skæður, mannskæður, banvænn.

Mordskrig banavein (Dr. Sch.).

Mordskud banvænt skot.

Mordslag banvænt högg, banahögg.

Mordspyd banaspjót.

Mordstaal morðjárn (655 XXXII).

Mordsværd banasverð.

mordtræt vígmóður.

Mordvaaben vígvölur, morðjárn (655 XXXII).

mordvant, [sb. vænne], = myrdevant.

more, ás. 1, skemmta e-m: M. Børn. M. sig med (skemmta sjer að) Spil spila sjer til skemmtunar. Det morer mig (jeg hef gaman af) at see dem dandse. — Morende Læsning = Morskabslæsning. Morende Tidsfordriv dægrastytting.

*Morel, ft. -ler, sk., eins konar kirsiber.

Moreng mýrlent engi.

*Mores, ft, siðir: Lære een M. segja e-m til siðanna, taka e-m tak.

Morfader, [móðurfaðir], móðurfaðir (Grágás), móðurafi.

*Morgana í orðunum Fata Morgana (eiginl. eins konar álfkonu nafn; en er haft um) loptundur undir sólhvarfabringnum og á Sikileyjarsundi.

*morganatisk, n. -e, e., í orðunum m. Ægteskab hálfkvæni (stórhöfðingja).

Morgen, ft. -er, sk., [morgin-n og morgun-n], morgun: Det bliver M. morgnar. Fra M. til Aften frá morgni til kvölds, liðlangan daginn. Om Morgenen um morguninn; um morgun (t. a. m. det skete tidlig om Morgenen snemma morguns); um morgna = á morgnana. Det skal bruges M. og Aften bæði kvöld og morgna. Byde een god M. bjóða e-m góðan dag. — Óeiginl.: Livets (Barndommens) M. (æskumorgun). — b) Morges, nokkurs konar óreglulegur eig. et., (eins og Aftes af Aften), með fs. i: I Morges í morgun. I Gaar Morges í gærmorgun. I Forgaars Morges í fyrra morgun. — 2) um morgundaginn (eins og á ísl.), með fs. i: I M. á morgun. I M. tidlig í fyrra málið. I M. Aften annað kvöld. I M. Middag á morgun um hádegi(sbil).

Morgenandagt bænahald að morgni dags.

Morgenarbeide verk sem maður gerir á morgnana eða um morgun.

Morgenbesøg heimsókn um morgun.

morgenblid blíður sem morgun(inn).

Morgenblode morgundemba (sb. Aftenblode): Aftenrøde giver M.

Morgenbøn morgunbæn.

Morgendag dagur(inn) á morgun.

Morgendamp gufa sem leggur upp af jörðunni á morgnana (sb. lágreykur).

Morgendragt morgunbúningur.

Morgendrik morgundrykkur.

Morgendrøm morgundraumur.

morgenduelig morgunvakur (Eg.), árvakur um morgna (Skuggsjá), ár-risull.

Morgenduft morgunblær.

Morgendug morgundögg (Sn. E.).

Morgendæmring grýjandi, morgunsár, (sb. morgnun, dagstingur; sömuleiðis Dagbrækning).

Morgenfarve heiðskír litur.

Morgenfruer, ft., (eins konar jurt) *chrysanthemum segetum.*

Morgengave morgungjöf.

Morgenglands morgunljómi.

Morgenglimt = Dagskjær.

Morgengry = Daggry, (sb. Gry).

Morgenhane árgali (sb. Fms. VI, 251), salgofnir.

Morgenhilsen morgunkveðja.

Morgenhimmel morgunhiminn.

Morgenkjole morgunkjóll; morgun-samfella.

Morgenlandſkab landspartur (eins og hann lítur út) að morgni dags. — b) morgunskript af landsparti.

Morgenlatter morgunkæti: M. bliver ofte til Aftengraad (enginn dagur er til enda tryggur), orðskv.

Morgenliv morgunfjör.

Morgenluft morgunlopt — b) morgunblær.

Morgenlys morgunbirta. — b) ljós sem logar til morguns.

Morgenlærke lævirki er syngur að morgni dags.

Morgenmaal, [morginmál], dagverðarmál.

Morgenmad = Davre.

Morgenmand maður að því leyti hvað snemma hann fer á fætur eða hvað brattur hann er á morgnana: Være en god M. vera ár-risull (morgunvakur, árvakur um morgna), vera brattur á morgnana.

Morgenmelk mjólk(in) að morgunmáli(nu).

Morgenmesse morguntíðir.

Morgenpragt morgunskart, morgunskraut, (náttúrunnar).

*Morgenpsalme morgunsálmur.

Morgenriim, (án ft.), morgunhjela.

morgenrød hafandi lit morgunroðans.

Morgenrøde morgunroði.

Morgensang morgunsöngur.

Morgenskin morgunskin.

Morgenskjær = Dagskjær.

morgenskjøn fagur sem morgunninn, (sb. sólfagur).

Morgenskumring = Morgendæmring.

Morgensky morgunský.

Morgensol morgunsól (Stjórn): Disse Værelser have Morgensolen.

Morgenstjerne morgunstjarnan (Rímb.), dagstjarna (Al.). — b) stafur vökumanna í borgum (eins konar mjó gaddakylfa með broddi í endanum; ígulstafur).

Morgenstraale geisli upprennandi sólar.

Morgenstund morgunstund, morguntími (sb. Stjórn), morgunstími (sb. Stjórn): I Morgenstunden á morguntíma (sb. Stjórn), árdegis. I den tidlige M. að öndverðum morgunstíma (sb. Stjórn), snemma morguns. Orðskv.: M. har Guld i Mund morgunstund hefur (ber, Orðskviðasafn) gull í mund.

Morgensvale, (án ft.), morgunkul.

morgensyg veikur á morgnana, (sb. aftensyg).

Morgensøvn morgunsvefn.

Morgentaage = Morgendamp.

Morgentid = Morgenstund.

Morgentime morgunstund (ein stund að morgni dags).

Morgenvagt fjórði náttvörður (á sjó).

Morgenvind morgungola.

morgnes, þs. 1, [sb. morgna], morgna.

Morgrund mýrlendi.

Morian, ft. -er, kk., = Mor (kk.) b.

Morild, án ft., sk., [sb. maurildi], maurildi.

Morjord mýrlendi.

Morkel, ft. Morkler, sk., (eins konar ætisveppur) *phallus esculentus.*

Morland Svertingjaland (í suðurheimi, Dr. Sch.).

Mormoder móðurmóðir (Grágás), móðuramma.

Moro, án ft., sk., skemmtun, dægrastytting.

*Morositet, án ft., sk., = Knurvornhed, Fortrædelighed u.

*Morpheus, kk., svefnaguð; svefn.
Morskab, (sjaldböfö ft. -er), kl., skemmtun, dægrastytting, (sb. afþreying).
Morskabsbog skemmtunarbók.
Morskabslæsning það að lesa (eða það sem maður les) sjer til skemmtunar.
Morskabsspil spil sem spilað er til skemmtunar en ekki til ávinnings.
Morskabstid skemmtunartími.
Morskabsværk = Morskabsbog.
morsom, ft. -me, e., skemmtilegur, skritinn: Være m. i Selskaber. En m. Reise. Et morsomt Indfald.
Morsomhed, áo ft., sk., það að vera morsom.
*Mortalitet, án ft., sk., = Dødelighed b.
*Morteer, sk., = Morser.
Morten, karlmannsnafo, Marteinn. — b) í veiðimaooamáli, hjeri.
Mortensaften kvöldið fyrir marteinamessu.
Mortensdag marteinsmessa, marteinsmessudagur.
Mortensgaas gæsakjötssteik sem borðuð er á marteinsmessu eða kvöldið fyrir.
Morter, ft. -e, sk., [sh. mortél ó ísl. skjali 1396], mortjel: Støde noget i en M.
*Morterer, ft. -e, ak., = Morser.
*Mortification, sk., dauði (í sári); ónýting (skjals eða þvíumlíks); o. s. frv.
*mortificere, ás. 1, gera e-ð (t. a. m. áþjettisorð) ónýtt og ómætt; o. s. frv.
Mortørv mótorf, torf = mór.
*morøs, ft. morøse, e., nöldursamur (B. H.), nöldrunarsamur (B. H.), aífrunarsamur (B. H.).
Mos, áo ft., sk., vellingur, kássa.
Mos, ft. engin (eða Mosser, þegar talað er um mosategundir), kl., [sh. mosi], mosi: Islandsk M. fjallagrös *lichen islandicus.*
*Mosagat ein tegund af steiolnum *achates.*
mosagtig, ft. -e, e., svipaður mosa.
*Mosaik, sk., = Musivarbeide.
*mosaisk, ft. -e, e., Músea-: Den mosaiske Religion gyðingatrú.
*Mosait, n. -er, kk., sá sem er gyðingatrúar, þ. e. gyðingur.
Mosand eins konar mótsandur.
Mosart mosategund.
mosbækket, [sb. bække], mosavaxinn, (sb. mosóttur).
Mose, ft. -r, sk., flói, mýri, fen, foræði (forot: forað): Gjennemvade en M. Udgrave en M. skera fram mýri.
moseagtig, ft. -e, e., mýrlendur: M. Eng = Moseeng.
Moseand öod sem befst við í mýrum.
Mosedynd leðja í mýrum.
Moseeng mýrarengi, mýrlent engi.
Mosefald uudanhalli (í mýri).
Mosefoder mýrgresi, mýrabey.
Mosegriis völskutegund.
Mosegrund mýrleudi.
Mosegræs mýrgreal.
Mosehø mýrabey.
Mosejern = Myrejern.
Mosejord jarðvegur í mýrleudi.
Moseland víu mýrlendi, mýrar.
Mosepiil nafn á ýmsum pílategundum.
Moseplante mýrajurt.
Moseror reyr sem vex í mýrum.
Mosesiv (elna kouar jurt, sem einnig vex á Íslaudi) *scirpus caespitosus.*
Mosesneppe (sníputegund) *scolopax gallimila.*
mosesuur fúll (um fen).
Mosetaage þoka eða gufa sem leggur upp af mýrum.
Mosetørv mýratorf.

Mosevand vatn í mýrum, fen, (sb. Muddervand).
mosgroet, [sh. groe], mosavaxinn.
*Moskee, ft. -r, sk., (tyrkoeskt) bænabús eða musteri.
*Moskit, ft. -er, (af Mosquito, ft. -s), sk., eiua konar mýfluga.
mosklædt, [sb. klæde], = mosbækket.
*Moskovit, ft. -er, kk., gerzkur maður.
*moskovitisk, ft. -e, e., gerzkur.
*Moskus (líka Muskus), án ft., sk., des.
*Moskusand (desönd) *anas moschata.*
*Moskusdyr (desdýr) *moschus moschiferus.*
*Moskuskat eins konar dýr.
*Moskusoxe (desuxi) *bos moschatus.*
*Moskuspulver desduft.
*Moskussaft deskvoða.
*Moskussviin oafn á tveimur dýrateguodum sem eru í suðurhluta vesturheims.
*Moslem, ft. Moslemim, kk., = Muselmand.
*Moslemim ft. af Moslem.
*Mosquito sjá Moskit.
Mosrose eins konar rós.
Most, án ft., sk., lögur (t. a. m. úr vínberjum, eplum, perum).
mostagtig, ft. -e, e., svipaður aldinlegi (Most) á bragðið.
Mostedrike ölvínan sem búið er til úr aldinlegi (Most).
Moster, ft. -e, kvk., móðursystir (Grágás). (Sh. Faster.)
Mosterdatter systrunga (Grágás).
Mostersøn systrungur (Grágás).
Mostperse aldinaþröng til að ná með aldinlegi (Most) úr aldini.
Mostpære lögmikil pera.
Mostqvas það (brat, eða þvíuml.) sem eptir verður af aldini þegar búið er að fergja úr því lögion.
Mostrevle angi af mosa.
Mostsirup sírúp úr aldiolegi.
Mostæble lögmikið epli.
Mostæppe mjúkir mosar (sem ábreiða til að jafoa).
Mosvæxt mosavöxtur.
*Motion, ft. -er, sk, a) hreifing (sjer til heilsubótar). — b) frumvarp (framvarp), uppástunga. — c) kyobreytiug (orða).
*Motiv, ft. -er, kl., a) = Bevæggrund. — b) tilefoi.
*motivere, áa. 1, styðja (e-ð) með ástæðum, (sb. begrunde a).
Motte sjá Maatte.
*Motto, kl., grein eða orðtak eða sannmæli sem sett er framan við rit eða deild í riti.
*mousse, h. a. 1, freyða (t. a. m. um vín).
*Moustache, ft. -r, sk., = Knebelsbart.
*movere, ás. 1, a) m. sig hreifa sig (sjer til heilsubótar). — b) m. et Ord kynbreyta orði. — c) stiuga upp á e-u.
moxen, ao., (sjaldh.), = hartad.
Mudder, án ft., kl., leðja, for, forarleðja, forarbleyta: Rense en Dam for M. Fisken smager af M. — b) (í tali), hark (af mönuum), spekálur: Løpser gjøre M. paa Gaderne.
mudderagtig, ft. -e, e., svipaður leðju, (sb. blautlendur).
Mudderbund forarbotn.
Mudderdige stífla móti for eða leðju.
Mudderfisk fiskur sem við hefst á forarbotni.
Muddergrund = Mudderbund.

Mudderhage eina konar áhald til að ná for upp úr síkjum.
Mudderjord jörð sem ekki er nema forarleðja.
Mudderkrog = Mudderhage.
*Muddermaskine eins konar vjel til að ná upp með forarleðju úr höfn eða síki.
Muddermølle = Muddermaskine.
Mudderpram prammur sem við er hafður þegar verið er að hreinsa botn hafuar eða síkis, (furarprammur).
Mudderskuffe eins konar verkfæri til að ná upp með forarleðju úr vatni.
Muddervand gruggugt vatn, (sb. Mosevand).
muddre, a. 1, a) ás., ná upp forarleðju (úr höfn eða síki): M. en Havn hreinsa höfn. — b) sem h. a.: De ere i Færd med at m. i Canalen þeir eru að hreinsa síkið.
muddret, a) ft. muddrede, e., gruggugur: M. Vand. — En m. Smag forarbragð. — b) sem ao.: Fisken smager m. það er forarbragð að fiskinum.
Muddring, ft. -er, ak., það að muddre.
mudt (optar ritað mut), e., fúll; (sb. snúinn upp í hrútshoru), afundinn, önugur, stuttur (í spunanu): Blive m. See m. ud.
muelig sjá mulig.
Muffe, ft. -r, sk., loðinn skinnsmokkur er kvennfólk befur hendurnar í þegar kalt er, (haodasmokkur, handværa).
Muffedisser, ft., = Pulsvanter (sb. Pulsvante).
*Mufti, kk., (með Tyrkjum), yfirmaður klerka og lögvitringa.
muge (har), h. s. 1, [e. o. muka f. moka], moka (flór): M. under Køerne moka undan kúnum, moka flór. M. i Stalden.
muggen, ft. mugne, e., [sb. mugga, fall. II, 87], sem mygglubragð er að: Muggent Brød. Brødet smager muggent það er mygglubragð að brauðinu.
Muggenhed, án ft., ak., mygglubragð.
mugne (er), h. s. 1, myggla: Brødet er mugnet. Læbertøi mugner paa fugtige Steder.
*Muhammedaner sjá Mahomedaner.
Muk, kl., það að mjæmta eða skræmta: Han gav ikke et M. fra sig hann þagði eins og steinn.
Muk, án ft., sk., eina konar samdráttur í hestfæti.
Mukbyld líkt og Muk (sk.).
mukke (har), h. a. 1, [sb. mokka], a) mjæmta eða skræmta. — b) líkt og malda (í móinn; sb. jafukita): Tør du m. (dirfistu að segja eitt orð)?
Mukkert, ft. -er, ak., eina kouar járnsleggja.
Mul, án ft., sk. og kl., [sb. myggla], myggla.
*Mulat, ft. -ter, kk., sá sem annað af foreldrum hans er hvítt en hitt svart, (hálf-blámaður).
*Mulatinde, ft. -r, kvk., sama um kvenmann og Mulat um karlmann.
*Mulct sjá Mulkt.
Muld, án ft., ak, [e. o. muld f. mold], mold: Ligge under M. liggja í moldu (sb. Fms. V, 106). — b) = Muldjord.
Muldart moldarkyn.
Muldbax (í Norv.) = Brandbax.
muldblandet, [sb. blande], sem mold er saman við.
Muldbræt = Muldfjæl.
mulde, a. 1, a) h. a., rótast upp: Furen vil ikke m. jörðin er föst fyrir (þegar verið er að plægja). — b) ás., mola eða pæla í sundur (hnausa).

muldet, ft. muldede, e., sem mold er í, (myldinn, B. H.): En m. Jord.

muldfarvet, ft. -farvede, e., sem moldarlitur er á.

Muldfjæl moldvarp (á plógi).

Muldharv herfi til að jafna með örður og þýfi.

Muldjord ræktarmold (*humus*).

Muldkarre moldarvagn.

Muldklump moldarhnaus, moldarkökkur.

Muldklæder, ft, = Liigklæder (sjá greinina um Liigklæde).

Muldkurv = Skandsekurv.

Muldlag lag af ræktarmold.

Muldleer leir sem ýmiss konar mold er saman við.

muldleret som bæði er mold og leir.

Muldplade partur af sumum plógum.

muldrig sem mikil ræktarmold er i: En m. Ager.

Muldsand sandur sem mold er saman við.

muldsandet sem bæði er mold og sandur: Muldsandede Jorder.

Muldskud = Muldvarpeskud.

Muldslusse = Muldkarre.

muldsort svartur sem ræktarmold.

Muldvarp, ft. -e, sk., moldvarpa.

Muldvarpeskud dálitil moldarhrúga sem moldvarpa hefur grafið upp.

Mule, ft. -r, sk., [múli], a) flipi (á hesti); granir (á nautgrip). — b) hjólnöf utanverð.

Mulebaand eins konar múll sem látinn er á hesta sem bíta.

mulebunden, [sb. binde og múlbundin-n], mýldur (sb. Mulebaand).

Mulejern = Axelmule.

Mulekurv múll riðinn úr tágum sem látinn er á hesta o. s. frv. svo að þeir geti ekki bitið menn.

Muleplade eins konar járnhúfa á öxulenda.

Mulepose fóðurpoki sem smokkað er upp á skolt (skolpt) á skepnu.

Mulering járnlegging innan í utanverðri hjólnöf.

mulig (einnig ritað muelig), ft. -e, e., [mugulig-r, Stjórn], mögulegur (sb. því sem manndóminum er úmögnligt at gjöra; sb. einnig: sem kjötligum manni er máttuligt), kleyfur, kljúfandi, sem er vinnandi vegur, (sb. gjørlig), sem orðið (verið) getur: Hvis det bliver mig muligt. Jeg skal anvende den muligste Flid gera mitt sárasta, gera mjer allt far um það, vanda mig sem mest jeg get. Den største mulige Hast mesti flýtir, (sb. svo fljótt sem orðið getur).

Mulighed, sk., a) án ft., það að vera mulig. — b) með ft. -er, e-ð sem orðið getur: Af alle Muligheder er denne mindst rimelig.

*Mulkt (líka ritað Mulct), ft. -er, sk., útlát = fjesekt, sakeyrir: Uden M. sektalaust.

*mulktere, ás. 1, sekta, (sb. vítir, Gþl. 20).

mullen, ft. mulne, e., myggladur: M. Ost. Mullent Brød.

Mullenhed, án ft., sk., myggla.

Mulm, án ft., kl., sorti; myrkur: M. indhyllede Solen sorta dróg fyrir sólu. — I M. og Mørke í kolníðamyrkri.

mulmsort kolsvartur, koldimmur.

mulne, b. s. 1, myggla.

mulne (f. mulme) (har), b. s. 1, dimma, sortna, (sb. rökkva, Fms. XI, 137): Det bliver ei Alt til Regn, som mulner (ekki verður allt regn sem rökkur), orðskv.

Multebær (eins konar berjalyng, með sjálfum berjunum) *rubus chamaemorus*.

Multebærgrød marin og krydduð ber af *rubus chamaemorus*.

*Multiplicand, sk., tala sem margfalda á (með annari).

*Multiplication, sk., margföldun.

*Multiplicator, ft. -er, sk., tala sem önnur tala er margfölduð með.

*multiplicere, ás. 1, margfalda (tölu).

*Multum, án ft., kl., eins konar ullardúkur: Et Multums Skjørt.

*Mumie, ft. -r, sk., (smurt og) þornað lík: Egyptiske Mumier.

mumle, ás. 1, muðla (Fms. VI, 372), muldra, tauta: Han mumlede noget, som ingen forstod (sb. Fms. VI, 372). M. i Skægget muðla nokkuð fyrir munni sjer.

mumme, ás. 1, færa e-n í dularbúnað.

Mumme (úrelt), a) sk., gríma. — b) kk, trúður sem hefur grímu.

Mummeansigt gríma.

Mummedands = Maskedands.

Mummeri, kl., grímuleikur, (sb. dularbúnaður); yfirdrepsskapur.

Mummespil leikur í dularbúningi.

Mund, ft. -e, sk., [munn-r], a) munnur (á manni eða skepnu): Aabne Munden ljúka munni í sundur. Tage noget i Munden láta e-ð upp í sig. Have noget i Munden hafa e-ð upp' í sjer. — Have en udstaaende M. vera frammynntur. Have en stor (lille, styg, smuk) M. vera munnstór (munnlítill, munnljótur, munnfríður). En skjæv M. (sb. viðurnefnið rangmunnr). — Han har ikke uden af Haanden i Munden, o. s. frv.; sb. Haand A, 2, a — Ofte leer sorrigsuld M. getur undir glaðri kinn grátið stundum hjarta (orðskv.). Hvad Hjertet er fuldt af, løber Munden over med af nægð hjartans mælir munnurinn, eða það er tungunni tamast, sem hjartanu er kærast, orðskv. Drukken M. taler af Hjertens Grund; sb. drikke 2, *α*. Faae Munden paa Gang taka til að skrafa. Være grov i Munden vera klúr í orðum. Have meget (for meget, nok) af Munden vera heldur margorður (margmæltur, málugur). Bruge M. paa een (skamma e-n). Tage Munden for fuld (vera af heimtufrekur). Tage Bladet fra Munden leysa ofan af skjóðunni. Tale i Munden paa hverandre garga hver framan í annan. Holde M. halda sjer saman, halda á sjer túlanum. Holde reen M. (þegja yfir e-u). Stoppe Munden paa een þagga niður í e-m. Munden løber i Baglaas; sb. Baglaas. Med een M. (í einu hljóði). Det stod mig for Munden jeg var nærri farinn að segja það. Det slap mig af Munden það valt upp úr mjer, það skrapp fram úr mjer, mjer varð á að segja það. Det er i alles Munde er almæli (altalað, alskrafað). Snakke een efter Munden tala eins og e-r vill heyra. — b) op (t. a. m. í Mavemund).

Mundaabning munnop (það op — á kvikindi — sem er munnur).

Mundart mállýzka.

Mundbid, kl., mjel (á beizli).

Mundbid, sk., munnbiti.

Mundbulder orðahjaldur, munnrugl (sb. Stjórn).

*Mundchristen, kk., sá sem (ekki) er kristinn (nema) í munninum.

Munddask löðrungur, snoppungur, skjambi, (sb. kjaptshögg).

*mundere (líka ritað mondere), ás. 1, (láta) búa (liðsmann að vopnum og klæðum, o. s. frv.).

*Mundering, ft. -er, sk., einkennisbúnaður (liðsmanns).

*Munderingskammer búnaðarklefi (sem einkennisbúnaður liðsmanna er geymdur í).

*Munderingstrøie einkennistreyja (liðsmanns).

Mundforraad matvæli, vistir, (sb. mata, nesti).

Mundfuld, sk., munnfylli (sb. Sn. E.).

Mundgab = Mundaabning.

Mundgodt, kl., a) sælgæti, hnossgæti, krásir. — b) munngát.

Mundharpe eins konar hljóðfæri.

Mundheld orðtak, orðtæki, máltak, máltæki.

Mundhuggen, án ft., sk., það að mundhugges (sb. Mundhuggeri).

Mundhuggeri, ft. -er, kl., orðahnippingar, orðakast, þref, þjark, jag, kítingur, rifrildi, rifdeild.

mundhugges, þs. 1, rífast, jagast, kitast, þrefa, þjarka.

Mundhulhed munnurinn innan; gúll.

Munding, ft. -er, sk., mynni, ós. — b) munni (á bissu).

mundkaad sem er orðhákur eða orðgifur.

Mundkaadhed, sk., það að vera mundkaad.

Mundkage eins konar læknisdómur sem maður hefur upp' í sjer við landfarsóttum.

Mundkamp = Ordstrid.

Mundkiv = Ordstrid.

Mundklemme það að verða klumsa.

Mundknevel ginkefli, (sb. Knevel a).

Mundkok sá sem matreiðir handa sjálfum stórhöfðingja og þeim sem honum ganga næst, matreiðumaður sjálfs höfðingjans.

Mundkrig = Ordstrid.

Mundkurv eins konar múll á hundi eða hesti svo að þeir geti ekki bitið menn.

Mundliim lím sem maður þarf ekki annað enn bleyta í munni sjer áður enn limt er með því.

Mundlær, kl., í orðatiltæk. han har et godt M. honum er mjúkt um málbeinið (B. H.). hann hefur nógan (nógu liðugan)t alanda eða nógu mjúkt tungutak.

Mundsalve smyrsli sem borin eru á varirnar.

Mundskjenk, kk., byrli.

Mundslag = Munddask.

Mundsmag munnbragð, munnbiti, það sem ekki er nema til að æra upp í mao í sull.

Mundsprog = Mundheld.

Mundstykke, a) sá partur af e-u (t. a. m. pípu) sem maður stingur í munn sjer. — b) = Mundbid (kl.). — 2) munnhluti (á fallbissu).

mundstærk kjaptfor.

Mundsveir fleipur: Hans Løfter ere kun M.

Mundsvidne (líka Mundvidne) heyrnarvottur.

Mundsvie munnsviði.

mundtlig, a) ft. -e, e., munnlegur: Et mundtligt Løfte. — b) sem ao., munnlega.

Mundtro uppgerðartrú.

Mundvand vatn til að skola innan munninn með.

Mundven sá sem er vinur e-s ofan í eða læzt vera vinur e-s, uppgerðarvinur.

Mundvenskab uppgerðarvinátta.

Mundvidne sjá Mundsvidne.

Mundvig munnvik.

Mundviin vín sem stórhöfðingjar hafa handa sjálfum sjer.

*municipal, ft. -e, e., sem borg eða bý til heyrir, borgar-, býjar-. — b) einnig Municipal-, sem fremri liður í samsettu orði, t. a. m. Municipalafgifter býjargjöld (þ. e. öll gjöld sem varið er til þarfa sjálfrar borgarinnar); Municipalembedsmand borgar-embættismaður (einn af embættismönnum sjálfrar borgarinnar); Municipalret býjarrjettur; Municipalstad borg sem ekki er höfuðborg.

*Munition, sk., herbúnaður; (sjer í lagi) púður og kúlur.

Munk, ft. -e, kk., [munk-r], munkur.

Munke, sk., (jurt) *aconitum napellus*.

Munkebo, sk., munkabýli.

Munkebogstav stafur í munkaletri.

Munkebygning munkahús.

*Munkecelle kompa sem munkur er í.

Munkedigt munka-samsetningur.

Munkedragt munkabúnaður (Fms. VI, 188), munkaklæði.

Munkegang göng (með ræfri) handa munkum.

Munkehætte hetta á munkakápu. — b) = Munke.

Munkekammer = Munkecelle.

Munkekappe munkakápa (sb. Fms. VIII, 357).

Munkekloster munkaklaustur (Fms. XI, 392), munklíf (677), munklífi (677), munklífisklaustur (Stjórn; sb. munkaregla).

Munkeklæder, ft., munkaklæði (656 C).

*Munkelatin munkalatína.

Munkelevnet munka-atferð (677).

Munkeliv = Munkelevnet.

Munkelære munkakenning.

Munkeløfte heit að maður skuli verða munkur: Gjøre (aflægge) Munkeløftet.

Munkeorden lifnaður (sb. af berfættra lifnaði).

Munkeregel regla sem munkar eiga að hegða sjer eptir.

Munkerige = Munkevæsen.

Munkeskik munkasiður.

Munkeskrift, sk., munkaletur.

Munkestand munkastjett.

Munkestiftelse e-ð sem stofnsett er af munkum eða handa munkum.

Munkevæsen allt það sem munkum eða munkastjett til heyrir.

munter, ft. muntre, e., 1) um fjör, a) fjörugur, lifaður: En m. Hest. — b) fjörlegur: Muntre Øine. — 2) um glaðværð, a) glaðvær, glaður, kátur, glaður og kátur, (sb. glaðlyndur): Alle bleve muntre ved Bordet. — b) glaðlegur: Muntert Væsen glaðlegt viðmót. En m. Spøg gaman, skemmtun. — B) muntert, sem ao.: Det gik muntert til þar var glaumur og gleði, þar var gleði mikil.

Munterhed, án ft., sk., kæti, glaðværð, (sb. glaðlyndi).

muntre, ús. 1, kæta, gleðja: M. Sindet.

mure, ás. 1, [múra], límsetja (Hkr.): M. med Kalk (Leer) líma (steinvegg eða tiglvegg) með kalki (leiri). En muret Pille límsettur stöpull (af steinum eða tigli).

Murer, ft. -e, kk., múrsmiður, steinveggjasmiður (Dr. Sch.), steinmeistari (Fms.; sb. steinsmiður, grjótsmiður).

Murmeldyr (eins konar spendýr á Mundiafjalli) *marmota alpina.*

murmle, ás. 1, = mumle.

murre (har), h. s. 1, [murra, Stjórn], murra, gnauða, (sb. knurre, brumme).

*musculøs, ft. musculøse, e., vöðvamikill, vöðvastæltur.

*Muse, ft. -r, kvk., menntagyðja: Dyrke Muserne iðka menntir (eða vísindi).

muse (har), h. s. 1, veiða mýs. — b) (sjaldh.), hnupla.

Musefælde músagildra, fjalaköttur.

Musefænger, ft. -e, kk., sá sem veiðir mýs.

Musehul músarhola.

Musehøg sjá Muushøg.

Musekat góður veiðiköttur.

*Muselman sjá Muselmand.

*Muselmand (líka Muselman) = Mahomedaner.

Musepulver eitrað dupt til að drepa mýs með.

Muserede músarhola.

Musetand músartönn; (einnig) lítil tönn (í manni).

*Museum, ft. Museer, kl., hús sem þess konar gripir eru geymdir í er heyra til lista eða vísinda, (náttúrubúr, fornmenjabúr, o. s. frv.).

Museunge mýslingur.

Museøine, ft., músaraugu; (einnig) lítil augu (í manni).

*Musicalier, ft., nótnabækur: Handle med M.

*musicalsk, ft. -e, e., sem lýtur að sönglögum: Musicalske Instrumenter; sb. Instrument. — b) góður að greina lög eða nótur: Et godt m. Øre. — c) (í tali), sem kann að leika á hljóðfæri.

*musicere, h. s. 1, leika á hljóðfæri eða syngja.

*Musicus (líka Musiker), ft. Musici, kk., sönglagamaður, sönglistarmeistari.

*Musik, án ft., sk., sönglist (sönglagalist); söngur eða hljóðfæraleikur: Lægge sig efter M. Der opføres en smuk M. (falleg lög) i Aften.

*Musikant, ft. -er, kk., sá sem leikur á hljóðfæri fyrir borgun, eða hefur það embætti að leika á hljóðfæri.

*Musikelsker sá sem hefur yndi af söng eða hljóðfæraleik.

*Musiker sjá Musicus.

*Musikkjender sá sem hefur vit á sönglist (sönglögum).

*musikkyndig sem hefur vit á sönglist (sönglögum).

*Musivarbeide astrak (G. O.).

*Muskat. (ft. -er sjaldh.), sk., = Muskatnød.

*Muskatblomme eins konar hýði utan af Muskatnød.

*Muskatjern eins konar áhald til að núa í sundur muskatshnetur á.

*Muskatlugt lykt af muskatshnotum.

*Muskatnød muskatshnot.

*Muskatolie olía úr muskatshnotum.

*Muskatstræ (trje sem muskatshnetur vaxa á) *myristica moscata.*

*Muskatviin eins konar vín.

*Muskedonner, ft. -e, sk., þung og stutt byssa með víðu hlaupi og víðara munna.

Muskel, ft. Muskler, sk., = Musling.

Muskel, ft. Muskler, sk., vöðvi, (sb. mús, Fms. I, 45).

Muskelbæven vöðvatitringur.

muskelbannet, [sb. danne], sem er eins og skel (kræklingur) í lögun.

Muskelfarve pentlitur (sem er geymdur) í skel.

muskelfor vöðvamikill, vöðvastæltur.

Muskelhinde eins konar miðhimna sumstaðar í líkamanum: Mavens M.

Muskelhud = Muskelhinde.

Muskelkalk kalk úr skeljum.

Muskelkjød kjöt í vöðvum.

muskelklædt, [sb. klæde], þakinn skeljum.

Muskelkraft afl í vöðvum.

Muskellære vöðvafræði.

Muskelmarmor marmari sem skeljar eru í.

muskelprydet, [sb. pryde], skreyttur skeljum.

Muskelskal = Muslingskal.

Muskelskede himna utan um vöðva.

Muskelstramning vöðvateygjur.

muskelstærk sterkur (í vöðvum).

Muskeltraad = Muskeltrevl.

Muskeltrevl vöðvataug.

Muskeltrækning vöðvadráttur.

Muskelværk e-ð sem búið er til (sett er saman) úr skeljum: En Grotte med M.

*Musket, ft. -ter, sk., ein af þeim byssum sem meginhluti fótgönguliðs hefur.

*Musketeer, ft. Musketerer, kk., liðsmaður í meginhluta fótgönguhers.

*Musketild skothríð úr hinum tíðkanlegustu liðsmannabissum.

*Musketkrud púður sem haft er í hinar tíðkanlegustu liðsmannabissur.

*Musketkugle kúla sem höfð er í hinar tíðkanlegustu liðsmannabissur.

*Musketskud skot úr einni af hinum tíðkanlegustu liðsmannabissum.

*Muskus sjá Moskus.

Musling, ft. -er, sk., skel, skelfiskur; (sjer í lagi), kræklingur, kræklingur, (*mytilus edulis*).

Muslingfanger, ft. -e, kk., sá sem veiðir (tínir) skeljar.

Muslingfangst skeljaveiði.

Muslingfiskeri = Muslingfangst.

Muslingskal skel (in sjálf).

*Musselin, kl., = Netteldug.

Musvit, ft. -er, sk., (eins konar söngfugl) *parus major.*

mut sjá mudt.

*Muta, ft. Mutæ, sk., dumbur (um staf).

*Mutilation, ft. -er, sk. = Lemlæstelse, Afstumpning.

*mutilere, ás. 1, = lemlæste, afstumpe.

Muuldyr = Muulesel.

Muulesel múll.

Muuleseldriver sá sem rekur eða sjer um múla.

Muur, ft. Mure, sk., [múr-r], múr, (steinveggur).

Muuraabning skarð í múr.

Muuranker = Anker 2.

Muurarbeide múrbleðsla. — b) = Muurværk.

Muurbaand = Muuranker.

Muurbi (eins konar býfluga) *apis caementaria.*

Muurbinder, sk., = Muuranker.

Muurbrokke múrstykki sem brotnað hefur úr múr.

Muurbrud brotið skarð (eða gat) í múr.

Muurbrækker, ft. -e, sk., múrbrjótur, veður (kk., Skuggsjá).

Muurdække = Muurtag.

Muurfod undirstoða múrs.

Muurfolk, ft., fólk sem er að múrbleðslu.

Muurgang göng í eða á múr.

Muurgruus múrmylsna.

Muurhage = Brandhage.

Muurhammer eins konar sleggja sem múrsmiðir hafa.

Muurhuulning til búið skot (til búin gróf) inn í múr.

Muurhvælving múrhvolf.

Muurkalk, ft., kalk til að límsetja með.

Muurkit = Cement.

Muurkonst múrgjörðarlist.

Muurkrands múrkögur (barð á múrbrún).

Muurkrone eins konar kóróna.

Muurleer leir sem límsett er með.

Muurleide = Muurlægte.

Muurlægte trje sem lagt er á múr undir bitahöfuð.

Muurmester steinmeistari (sb. Murer).

Muurmesterdreng kenningarsveinn hjá steinmeistara.

Muurmesterhaandværk steinmeistaraiðn.

*Muurqvadrant eins konar verkfæri sem haft er til stjörnuskoðunar.

Muursalt eins konar salt er sezt á múra.

Muursand sandur sem hafður er í veggjalím.

Muurskee áhald sem haft er þegar verið er að límsetja steinveggi.

Muurslynge valslöngva.

Muurspids = Gavlspids (þegar talað er um steinhús).

Muursteen tigl: Stryge M. gera tigl.
Muurstift eins konar múrsinkill.
Muursvale = Kirkesvale.
Muursvend fullnumi í múragjörð.
Muurtaarn turn á vígmúr.
Muurtag þak ofan á einstökum múrvegg.
Muurtakker, ft., vígskert múrbarð.
Muurtind múrbrún; vígskert múrbarð.
Muurvold múr(garður); múr(veggur í kringum borg).
Muurværk sá hluti mannvirkis sem er múr: Tømmerværket og Muurværket i en Bygning.
Muus, ft. eins, sk., mús *mus*, (sjer í lagi *mus musculus*).
Muusbakkelse eins konar brauð líkt mús í lögun.
muusblakket músgrár.
muusfarvet, ft. -farvede, e., = muusblakket.
muusgraa = muusblakket.
Muushög (líka Musehög) (hauktegund) a) *falco apivorus*. — b) *falco bateo*.
Muusslag eins konar börundsblettur sem þykir vera líkur mús.
Muusvaag, sk., = Muushög.
muusøret (um hest), smáeyrður.
Myg, ft. eins, sk., [mý], mýflugn *culex*, (sjer í lagi *culex pipiens*).
myg, ft. -e, e., [e. o. mýk-r f. mjúk-r], mjúkur, linur: Mygt Læder. En m. (voðfelldur) Handske. Det gjør Lemmerne myge mýkir liminn (sb. Fms. II, 201). — Einnig um mann í líkri merk. og mjúkur (Fms. III, 168), nuðmjúkur, lítillátur.
myge, ás. 1 eða 2, [mýkja], (úrelt), mýkja.
Myggenet mýslæða kringum rúm.
Myggesværm sægur (hópur) af mýi.
Myghed, án ft., sk., mýkt, mjúkleiki: M. i Lemmerne.
Myghoved voggrís.
Myl, kl., = Brimmel.
*Mylady, kvk., lafði mín (sb. Skuggsjá).
Mylder, sk., (úrelt) = Myl.
*Mylord, kk., lávarður minn.
mylre (har), h. s. 1, = vrimle, a) en mylrende Sværm úi og grúi. Folk mylrede (flykktist, þyrptist, þusti) ud af Huset. Myrerne m. i Tuen. — b) det mylrede med (eða af) Mennesker paa Torvet. Det mylrer af Insecter.
Mylren, án ft., sk., það að mylre: Biernes M. i Kuben.
Mynde sjá Monde.
mynde, ás. 1, (úrelt), fá e-m umboð.
myndig, ft. -e, e., a) sem má sjer mikils: Myndige Mænd i Staten. — b) riklundaður, ráðríkur: Vise sig m. i sin Opførsel. — Tale i en m. Tone; sb. byde 1, a. — c) sjálfum sjer ráðandi (fyrir aldurs sakir): Blive m. — M. Alder = Myndighed c.
Myndighed, án ft., sk., a) mannvirðing, vald, yfirboð, ráð (ft.). — b) ríkilæti: Han sagde det med megen M. — c) fullorðins-aldur að lögum.
Myndling, ft. -er, kk. og kvk., unglingur sem hefur fjárhaldsmann.
Mynster sjá Monster.
Mynster, kl., [sb. mysteri, musteri], (úrelt), höfuðkirkja.
Mynt, sk., 1) með ft. -er, (gang)peningur: En engelsk M. — b) í et., (sb. skaltu eigi penninginn láta ráða nafnbótonom, Al.), peningar: Slaae (slá) M. God (slet) M Falsk M. falspeningar. — Óeiginl.: Betale een med lige M. gjalda líku líkt. — 2) án ft., peningasmiðja, (sb. konungs-stoðji): Sende Sølv i Mynten.
Myntanordning tilskipun um peninga.

Mynte, sk., minta *menta*.
mynte, ás. 1, a) slá peninga úr (e-u): M. Kobber (Sølv, Guld). Myntet Guld gullpeningar. — b) slá (peninga): M. Penge. Mynte Penge om bræða gangmálm og gera úr honum aðra peninga. — 2) det er myntet paa ham til hans er leikurinn gerður, eða þvíuml., (sb. gjelde A, 2, a).
Myntelsker sá sem safnar fágætum peningum.
Mynteolie olía úr mintu.
Mynteret = Myntrettighed.
Myntested staður þar sem peningur hefur verið búinn til.
Myntevand mintuseyði.
Myntfalskner sá sem býr til falspeninga, (sb. falss konungssteðja).
Myntfod sannvirði peninga, peningaverð: En svær M. það að peningar (t. s. m. í e-u ríki) eru mikils verðir eða þungir (stórir). En let M. Forandre Myntfoden.
Myntforfalskning tilbúningur falspeninga.
Myntfrihed = Myntrettighed.
*Myntguardein, kk., sá sem á að sjá um að peningar sjeu ekki falsaðir í tilbúningnum.
Mynthammer (fyrrum), hamar til að reyna með peninga.
Myntherre sá sem á rjett á að láta slá peninga.
*Myntbistorie peningasaga.
Myntkjender sá sem þekkir alls konar peninga, sá sem er vel að sjer í peningasögu, sá sem er peningafróður.
Myntklipning það að klippa eða sverfa af gangpeningum.
Myntkundskab það að þekkja peninga (peningafræði).
myntkyndig peningafróður.
Myntlov lög (nýmæli) um peningaverð, eða þvíuml.
*Myntmaskine smíðvjel sem peningar eru mótaðir í.
Myntmester sá sem er settur yfir peningasmiðju.
Myntmærke (allt) mót (á peningi).
Myntnavn nafn á e-i peningategund.
Myntning, sk., það að mynte.
Myntpresse = Myntmaskine.
Myntpræg mót á peningi.
Myntprove það að reyna peninga (hvílíkir þeir sjeu að gæðum).
Myntprover, ft. -e, kk., = Myntguardein.
Myntredskab verkfæri sem við er haft við peningasláttu.
Myntrettighed rjettur á að láta gjöra peninga.
Myntsamler sá sem safnar ýmiss konar peningategundum.
Myntsamling safn af ýmiss konar peningum.
Myntskat = Slagskat.
Myntskriver sá sem hefur á hendi reikninga peningasmiðju.
Myntslid það sem peningar mást.
Myntsort peningategund.
Myntstempel það sem peningar eru mótaðir með.
Myntstykke einstakur peningur.
Mynttegn málmpeningur sem látinn er kosta miklu meira enn hann er verður í raun og veru.
Myntvalse kefli (valtari) til að þynna með málm sem hafa á í peninga.
Myntvidenskab peningafræði.
Myntværk bók um peninga.
Myntvæsen allt sem til peninga (peningasláttu) heyrir.
*Myologie, sk., = Muskellære.
Myr sjá Myre (mýri).
myrde, ás. 1, [myrða], drepa (vega) mann af heipt eða hatri, (sb. myrða): M. een med koldt Blod. — b) hrytja (menn) niður.

Myrdelyst drápgirni: Dræbe af M.
Myrden, án ft., sk., það að myrde (manndráp; morð).
myrdevant, [sb. vænne], vanur manndrápum.
Myre (eða Myr), ft. Myrer, sk., [mýri og mýr-r], (einkanl. í Norv.), mýri.
Myre, ft. -r, sk., [sb. maur-r], maur (í fornri merk.) *formica*: Myrerne mylre i Tuen þúsan iðar öll af maurum.
Myrebad bað í vatni sem maurar eru soðnir í.
Myrebjørn eins konar björn (sem einnig er kallaður Græsbjørn og er minni enn Hestebjørn) í Norvegi.
Myrefyr, sk., fura sem vex í mýrum.
Myregran grön sem vex í mýrum.
Myrejern jörn sem fæst í mýrum.
Myreløve (eins konar skorkvikindi) *myrmeleon formicaleo*.
Myremalm eins konar jörn sem einkanl. finnst í mýrum.
myreskoldet, [sb. skolde], sem hefur bletti eins og maurabit á hörundinu.
Myresluger, ft. -e, sk., (eins konar spendýr) *myrmecophaga*.
Myresværm allur maur(inn í maurabúi).
Myretue maurabú.
Myreæg maur á öðrum aldri (maur sem Puppe).
*Myriade, ft. -r, sk., (eiginl. tíu þúsundir), ótallegur fjöldi, ótal, ógrynni.
*Myrrha, sk., mirra.
Myrte, ft. -r, sk., (eins konar viður) *myrtus*.
Myrteblad myrtuslauf.
Myrtebusk myrtusrunnur.
Myrtekrands hringur af myrtuslimi.
Myrtelund myrtuslundur.
Myrtetræ = Myrte.
Myseost sjá Mysseost.
Mysse, án ft., sk., [mysa], mysa.
Mysseost (líka Myseost eptir framburði) ostur sem búinn er til úr mysu.
*Mystagog, ft. -er, kk., sá sem kennir mönnum leyndardóma.
*Mysterium, ft. Mysterier, kl., leyndardómur, leyndur hlutur.
*mysteriøs, ft. mysteriøse, e., leyndardómsfullur (P. Þ.).
*Mysticisme, án ft., sk., trú á alls konar leyndardómum, leyndardómatrú, (dylgjutrú).
*Mystification, ft. -er, sk., það að mystificere.
*mystificere, ás. 1, gabba eða leika á (einkanl. með því að koma manni til að trúa e-u sem er ótrúanlegt).
*Mystik, sk., kenning (draumsakenlegra) leyndardóma.
*Mystiker, ft. -e, kk., sá sem trúir alls konar (óraunsakanlegum) leyndardómum.
*mystisk, ft. -e, e., myrkur; leyndardómsfullur.
*Mythe, ft. -r, sk., goðsaga.
*mythisk, ft. -e, e., sem lýtur að goðsögum eða goðafræði (guðafræði): Et m. Digt kvæði um e-t goð.
*Mytholog, ft. -er, kk., sá sem stundar eða kennir goðafræði (guðafræði).
*Mythologie, sk., goðafræði (guðafræði).
*mythologisk, ft. -e, e., sem lýtur að goðafræði (guðafræði).
Mytteri, ft. -er, kl., samblástur, uppreisn: Stifte (gjøre) M. gera samblástur (uppreisn).
Mytteriaand það að vera gefinn fyrir uppreisnir.
Mytteristifter frumkvöðull að uppreisn eða samblæstri.
Myttring, sk., = Skruemoder.
*Mæcen, ft. -er og -ater, kk., vinur

(þ. e. verndari, verndarmaður) vísindamanna eða listamanna.

mægle, s. 1, a) h. s., leita um sættir, miðla málum: Han vilde m. dem imellem sætta þá, eða þviuml. M. i en Trætte. — b) ás., semja eða gera frið eða sátt o. s. frv.: M. Fred (Forlig).

Mægler, ft. -e, kk., a) meðalgöngumaður, sá sem leitar um sættir, o. s. frv. — b) (sá sem hefur það starf eða embætti á hendi að vera) miðill eða milligöngumaður (í verzlunarmálefnum).

Mæglerembede miðils-embætti (sb. Mægler b).

Mæglerforretning það sem miðill (Mægler b) hefur að gjöra.

Mæglerløn kaup fyrir milligöngu í verzlunarmálefnum (sb. Mægler b).

Mægling, ft. -er, sk., það að mægle (meðalgangn, sættaumleitun, sættarumleitun).

mægte (har), h. s. 1; orka, anna: Denne Steen mægter jeg ikke at løfte.

mægtig, ft. -e, e., [e. o. mektig-r], a) sem ræður við, sem hefur við e-m, fær um e-ð: Være sig selv m. ráðn sjer (geta ráðið sjer). Han er ikke endnu Sproget saa m. (er ekki enn svo fær — góður, vel að sjer — í málinu, er ekki kominn svo vel niður í málinu), at han kan tale det. „De vare ei mægtige til at gjøre det“. — b) mektugur, máttugur, voldugur, ríkur: En m. Mand. Et mægtigt Rige máttugt ríki (625). — c) mikill: M. Storm ofviðri. Mægtige Gjerninger stórvirki. Sjer í lagi í námum, breiður (um göng), þykkur (um lög).

Mægtighed, án ft., sk., a) (í rituinguuni) = Magt. — b) (í námum), breidd eða þykkt (sb. mægtig c).

mælde sjá melde.

Mæle, án ft., kl., [mæli], mæli, málfæri, málrómur: Have et tydeligt M. Miste sit M. verða mállaus. Faae sit M. igjen fá aptur málið.

mæle, ás. 1, [mæla], mæla, taln, segja: Han mælede ikke et Ord þagði eins og steinn.

Mælk sjá Melk.

mænd sjá Mand B, 4.

Mængde, (ft. -r sjaldh.), sk., mergð, fjöldi, múgi, múgur, (úi og grúi, sægur, urmull): En M. Mennesker fjöldi (múgi) manns, fjölmenni. En stor M. Penge sandur af peningum. — 2) Mængden, a) alþýðan, almúginn, almenningur, múgurinn: Jage efter Mængdens Bifald (sb. heimskr múgr, Skuggsjá). — b) allur þorri: Mængden af Tilskuerne.

mænge, ás. 1, blnnda: Han mænger Alting blandt hinanden grautar öllu saman.

Mænggods = Manggods.

Mængsel, sk., (sjaldh.), sambland, viðbland (Sn. E.).

Mær, ft. -e, sk., [mer-r], (í almúgatali), hross, (einkum) meri.

Mærke, nafn, (jurt) *apium graveolens.*

Mærke, ft. -r, kl., [merki], 1) eiginl., a) kennimark (Svd. 10): Sætte M. ved noget. — b) (á eyrum), mark, merki (Grágás I, 416), einkunn (Grágás): Klippe M. i Faarenes Øren marka fje. — c) merki, menjar: Bære M. af noget. — d) miði (í bók): Lægge M. i en Bog. — e) (úrelt), merki (= Fane a, Banner). — f) merki = landamerki. — 2) óeiginl.: Lægge M. til noget taka eptir e-u, henda reiður á e-u. Tage M. paa noget setja e-ð á sig.

mærke, ás. 1, [merkja], a) setja merki eða mark á, merkja, marka, einkenna: M. Varer. M. (marka, einkynna, leggja einkunn á) Qvæg. — b) sem h. s., m. paa (eða efter) noget gefa gaum að e-u, taka eptir e-n, setja e-ð á sig. — c) finna = verða var við: M. eens Hensigter sjá hvað e-r ætlar sjer. Saavidt jeg kan m. eptir því sem jeg kemst næst. Jeg mærkede ikke (varð ekki var við, fann ekki), at han kom. Man kan m. paa ham (það er auðsjeð á honum), at han bliver gammel. Her mærker man ikke til det hjer ber ekki á því, hjer gætir þess ekki. Han lod sig m. med (það var á honum að heyra, hann gaf í skyn), at o. s frv. Jeg lod mig ikke m. med noget jeg ljet ekki á neinu bera. M. een noget af sjá e-ð út úr e-m.

Mærkedag, [merkidag-r], dagur sem tekið er mark á.

Mærkedrager (úrelt) = Fanedrager, Bannerfører.

Mærkehammer hamar til að marka e-ð með.

Mærkejern járnverkfæri til að marka e-ð með.

mærkelig, ft. -e, e., [merkilig-r], merkilegur, merkis-: En m. Dag (Begivenhed). — b) auðsjeður, auðsær, auðsýnn, sýnn, (sb. kjendelig a): En m. Forskjel.

Mærkelse, sk., = Mærkning.

Mærkepenge, ft., peningar sem farmenn verða að gjalda fyrir grunnmörk.

Mærkepind = Karvestok.

Mærkepæl markstaur.

Mærkeskjel = Grændseskjel.

Mærkesmand, [merkismað-r], (úrelt), = Fanebærer, Bannerfører.

Mærkesteen marksteinn.

Mærkestreg stryk til merkis um e-ð.

Mærketegn kennimark, mark, merki.

Mærkning, sk., það að mærke.

mærkværdig merkilegur, (sb. frábær).

Mærkværdighed, sk., a) án ft., það að vera mærkværdig (merki, t. a. m. merki munu þér at þikkja, ef ek segi þér frá hánum). — b) með ft. -er, merkilegur hlutur: Byens Mærkværdigheder.

Mærle (líka ritað Merle), sk., mjór snærisstrengur sem vafið er um kaðalenda og þviuml.

Mærlepreen eins konar alur sem hafður er við kaðla.

Mærlespiger = Mærlepreen.

Mærling (líka ritað Merling), sk., = Mærle.

Mærs (líka ritað Mers), ft. eins, kl., siglupallur (Or. Sch.).

Mærsflag veifa yfir siglupalli.

Mærslygte ljósker yfir siglupalli.

Mærsraa sú rá er pallseglið (sb. Mærsseil) er á.

Mærsseil ferhyrnt segl næst fyrir ofan siglupallinn, (pallsegl).

Mærsseilskuling gola sem ekki er meiri enn svo að pallsegl (Mærsseil) verði haft uppi.

Mærsskib skip sem siglupallur er á.

mæske, ás. 1, a) m. til Øl hræra kurlað malt í heitu vatni. M. til Brændeviin hella heitu vatni á korn og láta þar saman við það sem gjörir gerðina. — b) feita, ala, (sb. kapp-ala): M. Sviin.

Mæskekar ker sem malt eða korn er bleytt í (sb. mæske a) til öls eða brennivíns.

Mæskestang þvara (stöng) til að hræra í maltsá (Mæskekar) með.

Mæskesti kofi sem e-r skepna er kapp-alin í.

Mæskesviin = Fedesviin.

Mæskning, sk., það að mæske.

Mæslinger (líka ritað Meslinger), ft, eins konar veikindi.

mæt, ft. -te, e., [mett-r], mettur, saddur.

Mæthed, án ft, sk., það að vera mettur (saddur).

Mætte, sk., (úrelt) = Mæthed.

mætte, ás. 1, seðja: M. den Hungrige. — Óeiginl.: M. sine Lyster. — b) í frumefnafræði, láta saman við e-t efni eins mikið af öðru og getur samlagast því.

mættelig, ft. -e, e., seðjandi, seðjanlegur.

Mættelse, sk., það að mætte (saðning).

Mø, ft. -er, kvk., [Mø: mey = Ø: ey = Tø: þey-], mær (eldra enn mey í gjör).

Møbarn meybarn.

Mødding, ft. -er, sk., hvers konar áburðarhaugur, (einkum) mykjuhaugur.

Møddingbrønd steinvarin gröf til að hafa áburð í.

Møddingpøl for við mykjuhaug.

Møddingsted haugstæði: Anlægge et M.

Møddingvand lögur undan mykjuhaug.

Møde, ft. -r, kl., a) mót, mannamót, fundur, mannfundur, samkoma, stefna: Aftale et M mæla mót með sjer. Beramme et M. kveða á fund. Holde M. hafa fund. — b) fundur (= það að menn hittast af tilviljun): Det var mig et uventet M. — 2) i M. (líka ritað imøde), sem fs., (ætlð fyrir aptan nafnið), á móti e-m, til móts við: Komme (reise, gaae, kjøre, ride, seile) een i M. — Óeiginl.: Komme een i M. líkt og láta ekki þurfa að ganga eptir sjer. Gaae Døden rolig i M. (sb. verða vel við dauða sinum). See en tidlig Død i M. eiga von á að verða ekki langlífur.

møde [mæta], mødte [sb. mættn, mætti], mødt [sb. mætt], h. s., 1) með þiggj., a) mæta e-m, hitta: Jeg mødte ham paa Veien. Jeg har mødt ham (hitt hann; sb. rekið mig á hann) nogle Gange i Selskaber. — Mødes mætast, hittast, finnast. — b) mæta e-u (sb. mæta mörgom kvölom); (einnig) reisa rönd við e-u. — c) koma fyrir (e-n), ganga yfir (e-n; sb. má mér þat, sem yfir margan gengr): Det er mødt mig flere Gange það (þol.) hefur opt borið mjer að höndum. — þiggjandalaust, þó að þiggj. sje ekki fjarlægur í huganum: Der mødte et Uheld það vildi til óhapp. — 2) án þiggj., líkt og indfinde sig (sb. indfinde): Lade en anden m. for sig (láta annan fara — senda annan — í staðinn sinn) i Retten. De mødte (komu) alle. Ti Vogne skulle m. (eiga að koma) i Morgen.

møde, ás. 1, [mœða], (úrelt), mæða.

Møde, án ft., sk., (úrelt), I) [mœða], mæða. — II) [mœði], = Træthed.

mødefuld mæðusamur.

Møden, án ft., sk., það að møde (fundur, eða þviuml.).

Mødeplads = Mødested.

Mødested stefnustaður.

Mødetid stefnutími.

mødig, ft. -e, e., [sb. móð-r, e., og mœði], a) = træt. — b) mæðusamur (sem mæðir, — sb. 619): En m. Dag.

Mødighed, án ft., sk., = Træthed.

Mødom, [meydóm-r], meydómur.

Mødomstegn meydómsmerki.

mødrene, sem e., [sb móðerni], móður-, móðurættar-: Hans Frænder paa m. Side eða hans m. Frænder móðurfrændur hans.

Mødrenearv móðurarfur.

Mødrenebyrd móðerni, móðurætt.

Mødrenegods móðurarfur (þegar talað er um fasteign).

Mødreng = Pigesvend.

Moenbo sá sem á heima á (er frá) Mön í Danmörku.

Møg, án ft., sk., [sb. myki], tað, taðfall (Gþl. 351), (einkum sem) áburður, (sb. mykja): Kjøre M. aka áburði á akur. — b) (í óvönduðu tali), alls konar skítur.

Møgagning það að aka áburði á akur.

Møgbed reitur (í garði) sem mikið er af áburði í.

Møgbænk = Mistbænk.

Møgbør hjólbörur sem áburði er ekið á, (taðbörur).

Møgdynge taðhaugur.

møge, ás. 1, [mykja], bera (áburð) á, teðja, mykja (sb. Gþl. 342): M. en Ager. — 2) sem h. s., a) = muge. — b) teðja, sparða.

Møgfork = Møggreb.

Møggilde veizla sem mönnum er gerð er hafa fært áburð á akur.

Møggjødning áburður sem ekki er nema lúmt tað.

Møggreb mykjukvísl (sb. Fms. X, 222).

Møghakke = Møgkrog.

Møghob taðhrúga.

Møgkarre taðvagn.

Møgkjørsel = Møgagning.

Møgkrog verkfæri til að losa með áburð í haug eða taka áburð af vagni.

Møglæs taðhlass.

Møgning, sk., það að møge.

Møgskuffe mykjureka.

Møgtyv = Møggreb.

Møgvogn taðvagn.

møie, ás. 1, [sb. mede af mœða], (úrelt), mæða, ónáða, eða þviuml.: M. sig med noget vera að hafa fyrir e-u, vera að streitast við e-ð, eða þviuml.

Møie, án ft., sk., [sb. Mede sk.], mæða, fyrirhöfn, erfiðismunir, erfiðleikar, örðugleikar, umstang: Have M. med noget hafa mikið fyrir e-u. Det kostede ham megen M. hann hafði mikið (nóg) fyrir því. Et Liv, fuldt af Uro og M. erfiðlífi (655 VIII).

møiefuld = møisom, møisommelig.

møisom, ft. -me, e., erfiður, örðugur, fyrirhafnarmikill: Et møisomt Arbeide strit, stritvinna, o. s. frv. Et møisomt Liv erfiðlífi (655 VIII).

Møisomhed, án ft., sk., það að vera møisom (sb. Møie).

møisommelig, ft. -e, e., = møisom: En m. Reise.

Møisommelighed, án ft., sk., það að vera møisommelig (sb. Møie).

Møl, ft. eins, kl., [möl-r], melfluga; melur: Der er gaaet M. (kominn melur) i Pelsen.

Mølle, ft. -r, sk., [mylna], mylna, eða e-s konar vjel sem líkist mylnu: Bringe Korn til Møllen. En hollandsk M. (ein mylnutegund). Det er Vand paa hans M. það er honum ekki afslagur.

Mølleaa á sem snýr mylnu.

Møllearm armur á vindmylnu.

Mølleaxel mylnuöxull.

Møllebakke hæð (hóll) sem vindmylna stendur á.

Møllebom = Mølleaxel.

Møllebrug, kl., það að hafa mylnu.

Møllebygger, ft. -e, kk., mylnusmiður.

Møllebyggeri mylnugjörð eða mylnusmíði (sem list).

Møllebygning, a) mylnugjörð eða mylnusmíði (= það að búa til mylnu). — b) mylnuhús.

Møllebygningskonst = Møllebyggeri.

Møllebæk lækur sem snýr mylnu.

Mølledam tjörn sem hlaðið er fyrir og höfð er til að snúa mylnu.

Mølledige, A) síki eða skurður að mylnu eða frá. — B) = Mølledæmning.

Mølledrev eitt af hinum smærri hjólum í mylnu eða annari þess konar vjel.

Mølledæmning stífla fyrir mylnutjörn (Mølledam).

Møllefod grundvöllur (undirstaða) vindmylnu.

Møllegjerde tvö bogin trje sem mylnusteinn liggur á, (lúður?).

Møllegjest sá sem vanur er að láta mala fyrir sig í e-i mylnu.

Møllegrav síki sem vatni er veitt í til mylnu.

Møllehest hestur sem látinn er snúa mylnu.

Møllehjul mylnuhjól.

Møllehugger, ft. -e, kk., sá sem klappar kvarnarsteina.

Møllehuus mylnubús (hús sem mylna er í eða hús sem er við mylnu).

Møllejern digurt járn sem snýr hinum efra mylnusteini.

Møllekam = Kam I, 2, d.

Mølleligger = Ligger.

Mølleløber, sk., = Løber 2, c.

Møllenæring það að lifa á því að mala fyrir menn í mylnu.

Møllepasser, ft. -e, kk., sá Møllersvend sem einkum á að sjá um mylnuna (mylnuvörður).

Møllepenge, ft., kaup fyrir mölun á mylnu.

Møllepose, a) poki er mjölið sáldast í gegnum í mylnu. — b) kornpoki sem korn er flutt í til mylnu, eða mjölsekkur sem mjöl er flutt í frá mylnu.

Møllepæl stöpull undir Stubmølle.

Møllequærn (báðir) mylnusteinar(nir).

Møller, ft. -e, kk., mylnumaður (Fms.), mylnueigandi, mylnuráðandi.

Møllerdreng kenningarsveinn hjá mylnumanni.

Møllerende skurður sem vatni er veitt í að mylnuhjóli.

Møllerettighed rjettur á (leyfi til) að hafa mylnu.

Møllerhest hestur mylnumanns.

Møllerhuus hús þar sem mylnumaður á heima.

Møllerhøne spikuð hæna.

Møllerkone kona mylnumanns.

Møllersvend fullnumi í mylnumölun.

Møllervogn vagn mylnumanns.

Møllesadel eins konar undirstöðugrind undir Stubmølle.

Møllesedel skírteini um að neyzlutollur (Consumtion b) sje borgaður af korni sem flutt er til mylnu.

Mølleseil dúkur(inn) á mylnuvæng(junum).

Mølleskrue stokkur sem kornið rennur eptir niður í boluna á mylnusteininum.

Mølleskyld leiga af mylnu og því landi er þar liggur til, (mylnuleiga).

Møllespil áhald til að snúa með mylnu.

Møllesteen mylnusteinn.

Møllestilling = Møllegjerde.

Møllestjert ás (eða biti) út úr vindmylnu sem henni er snúið með.

Møllesvøbe = Møllestjert.

Møllesæk kornpoki sem mjöl er flutt í til mylnu.

Møllesø tjörn sem mylna fær vatn úr.

Mølletold mylnutollur í korni (1/16 skeppu fyrir að mala tunnuna).

Mølletragt = Mølleskrue.

Mølletvang það að mylnuráðandi á rjett á að neyða menn til að láta ekki mala hjá öðrum enn sjer.

Mølletømmer (gúður, o. s. frv.) mylnuviður.

Møllevand vatn er snýr mylnu.

Møllevei leið til mylnu.

Møllevogn vagn sem korn er flutt á til mylnu eða mjöl frá mylnu.

Møllevægt mylnuvog sem korn og mjöl er vegið á.

Mølleværk allur tilbúningurinn (allar smíðvjelarnar) í mylnu.

mølædt, [sb. æde], möljetinn, meljetinn.

Møn, sk., [sb. mœni-r], = Mønning b.

Mønaas = Mønning b.

Mønde (líka ritað Mynde), ft. -r, sk., [mjóhund-r], mjóhundur.

Møndejagt dýraveiðar með mjóhundum.

mønne, ós. 1, [mœna], mæna (hús): M. med Tørv.

***Mønnie** (líka Minie), sk., menja (rauður litur).

***Mønniebrænderi** menjutilbúningur.

***Mønnieovn** ofn sem menja er búin

***mønierød** rauður sem menja.

Mønning, sk., a) það að mønne. — b) mænir.

Mønningssteen, ft., tígl á mæni(r).

Mønsteen, ft., = Mønningssteen.

Mønster, ft. Mønstre, (líka ritað Mynster, ft. Mynstre), kl., a) fyrirmynd: Skære et M. (snið) til en Kjole. Tage een til M. taka sjer snið eptir e-m. Hun er et M. paa qvindelig Fromhed allra mesta gæzkublóð, eða þviuml. — b) rósir: Have M. i Dækketøi.

Mønsterbillede = Ideal.

Mønsterbog bók með ýmislegum uppdráttum (fyrirmyndum) til að búa e-ð til eptir.

Mønsterherre (fyrrum), sá sem til var settur að kanna lið u. s. frv., (liðkönnuður).

Mønsterplads = Mønstringsplads.

Mønsterrulle liðsskrá (nafnaskrá liðsmanna sem við eru höfð þegar lið er kannað).

mønsterskjøn forkunnar fagur.

Mønsterskriver sá sem hefur það starf að bóka nöfn liðsmanna (einkum þegar lið er kannað).

Mønsterskærer, ft. -e, kk., sá sem býr til snið til að gera föt eptir, (sniðskeri).

Mønsterstrikning, a) það að prjóna eptir uppdrætti. — b) það að prjóna rósir í e-ð.

mønstre, ás. 1, kanna lið, skora lið: M. Fodfolket (Rytteriet). — b) virða (e-ð) fyrir sjer til að leggja dóm á (það) og einkum til að finna að (því): M. de Forbigaaende.

Mønstring, ft. -er, sk., það að mønstre.

Mønstringsplads staður þar sem lið er kannað (skorað).

Møntørv mæn(r)þökur (Júb.).

mør, ft. -e, e., [meyr-r], meyr: Stegen er ikke m. nok. Et mørt Æble. Tøiet er mørt af Ælde.

mørbanke, ás., (í tali), lúberja, berja e-n eins og hund.

Mørbankning, sk., það að mørbanke.

Mørbrad lundir.

møre, ás. 1, (sjaldh.), gera (e-ð) meyrt. — møres meyrna.

Mørhed, án ft., sk., meyrleiki.

mørk, ft. -e, e., [myrk-r], 1) eiginl., a) myrkur, dimmur: Værelset var ganske mørkt það var koldimmt í húsinu, (sb. myrkt var í stofunni, Eg.). Mørkt Veir þykkt veður. Det begynder at blive mørkt það er farið að dimma eða verða skuggsýnt, (sb. aptan dags, er myrkva tók). Den mørke Nat náttmyrkrið, svartnættið. — b) myrkur (sb. myrk kviga, Ísl. II, 401) = dökkur, dökkleitur: Mørke Farver. Mørke Øine. — 2) óeiginl., a) þungbrýnn: See m. ud. En m. Mine dimmt (þungt) yfirbragð. — b) dapur; dapurlegur: Være i en m. Sindsstemning í þungu skapi.

Mørke Forestillinger. — c) myrkur (sb. orð myrk ok djúpsett, Stjórn), = óljós, torskilinn, þungskilinn: En m. Stiil (Talemaade).

mørkagtig, ft. -e, e., = mørkladen.

Mørke, án ft., kl., [sb. myrkr], myrkur, dimma: Der faldt et pludseligt M. paa rak yfir myrkur mikið. Sidde i M. sitja í myrkrinu. Nattens M. náttmyrkrið. — b) óeiginl., myrkur (sb.: myrkr bugarins, Fms. X, 339; myrkr villunnar, 656 C; myrkra höfðingi): Fremtiden ligger skjult for os i M. — Vankundigheds M. — Mørkets Gjerninger verk myrkranna.

mørkeblaa myrkblár (544), dökkblár, svartblár, kolblár.

mørkebruun dökkmórauður, sótrauður.

mørkegraa myrkgrár (Ísl. II, 401), dökkgrár.

mørkegrøn dökkgrænn.

mørkeguul dökkgulur.

mørkeræd sjá mørkræd.

mørkerød dökkrauður.

Mørkhed, án ft., sk., myrkleiki, (sb. Mørke): Nattens M. En Farves M. — Mørkheds Gjerninger verk myrkranna.

mørkladen, ft. -ladne, e., dökkleitur, dökkur: M. af Haar dökkhærður. M. (blakkur, mórauður) i Ansigtet.

mørkne, s. 1, a) (sjaldh.), h. s., = mørknes (sb. b). — b) ás., myrkva, dimma, dökkva: Dette Betræk mørkner Værelset gerir dimmra í húsinu. — mørknes sortna, dökkna; myrkva (sem persónulaus ás.), dimma (sem persónulaus ás.); húma, rökkva, skyggja að: Hans Aasyn mørknedes hann sortnaði í framan, (sb. jarl .... sá hans yfirbragð ok ásjónu mjök dökkna ok litverpast, Fms. I, 216). Det mørknes i Veiret veðrið þykknar. Det begynder at mørknes.

Mørkning, án ft., sk., = Aftenskumring.

mørkræd (líka mørkeræd), [myrkhrædd-r], myrkhræddur, myrkfælinn.

mørkskyet (sjaldh.), myrkskýjaður.

mørksodet = sodbruun.

mørktalende, [sb. tale], myrkur í máli.

Mørser, ft. -e, sk., stutt og víð fallbissa sem holkúlum er skotið úr, (holkúlu-fallbissa). Sb. Fyrmørser, Morteer, Morterer, Bombekedel.

mørsk, ft. -e, e., = syrlig: Mørske Æbler.

Mørskhed, án ft., sk., = Syrlighed.

mørskne, h. s. 1, súrna.

Møttrik, ft. -er, sk., = Skruemoder.

N.

N, fjórtándi stafur í stafrofinu, kallaður En, hefur sama atkvæði og n á ísl.; nn lætur eins og nn í kunna (en ekki eins og nn í steinn). — Danir hafa opt tvöfalt n, þar sem vjer höfum einfalt, (sb. Venner og vinir); sömul. nn, þar sem vjer höfum nj, (sb. stønne og stynja). — Hið íslenzka nn hefur víða orðið að nd á d. (eins og á ísl. í fundu f. funnu), t. a. m. i fand, finde. — Þar sem vjer höfum nú hn hafa Danir annaðhvort kn eða tómt n.

naa, mo., [sb. ná í ná ná], merkir ýmisl undrun (t. a. m. n.! hvo skulde have sagt det það mátti mig svíkja! eða þvíuml.) eða samþykki (t. a. m. n.! saa tag det da hana nú! taktu þá við!) eða hótun (t. a. m. n.! bi kun þú skalt eiga mig á fæti, karlkind! eða þvíuml.). — Sb. nu A, 2.

Naad, ft. -der, sk., a) saumur (á segli). — b) borðasamkomur (á skipi): Digte Naadderne med Værk. — c) eins konar saumur til prýðis á skósólum eða stígvjelasólum.

Naadding, ft. -er, sk., = Naad b.

naade, ás. 1, [náða], miskuna (líkna) e-m, í orðatiltæk. Gud n. mig (os, ham, dem, o. s. frv.)! Gud n. dig (þú skalt sjálfan þig fyrir hitta, þú skalt eiga mig á fæti), om det skeer tiere.

Naade, án ft., sk., [náð], miskun, líkn, mildi (sb. Fms. X, 343), náð, (sb. hylli, vægð): N. af Guds N. (með guðs miskun eða náð) Konge o. s. frv. — Være i N. hos Kongen vera í kærleikum við konung, vera inn' undir hjá konungi. Faae sin Afsked i N. fá lausn (úr embætti, en vera ekki rekinn úr því). Udbede sig en N.; sb. Naadesbeviisning. Bede om N. beiðast miskunar. — 2) sem ávarp, a) fyrrum við konunga eða konungborið fólk, hátign, tign (Fms. X, 312), göfugleikur (Fms. X, 310). — b) nú á dögum við frúr og meyjar af háum stigum: Deres N.!

Naadebillede heilaga manna skript (líkneskja, róðs) sem mikil trú er höfð á.

Naadebrev brjef sem stórhöfðingi veitir e-m velgjörning með.

Naadebrød = Naadsensbrød.

naadefuld miskunarfullur, líknarfullur, mildifullur, miskunsamur, líknsamur.

Naadegave velgjörningur af hendi höfðingja; miskunargjöf (Fær. 136), ástgjöf.

Naadegjerning miskunarverk, mildiverk.

Naadegods jörð sem stórhöfðingi veitir e-m að gjöf eða í ljen af mildi sinni.

Naadefald miskunsamleg löðun (manna) til sáluhjálpar, (sb. miskunargjöf, ástgjöf).

Naadekilde miskunarbrunnur.

Naadekraft máttur sem guð veitir manni til betrunar.

naadelig, [náðulig-], 1) ao., miskunsamlega, mildilega. — 2) ft. -e, o., (í almúgatali), hnugginn.

Naadeløfte miskunarheit.

Naadeløn = Pension.

naadeløs miskunarlaus, líknarlaus, vægðarlaus.

Naademaaltid kvöldmáltíðarsakramentið.

Naademiddel það sem leiðir mann til sáluhjálpar, (sb. miskunargata, 656 B).

naademild = naaderig.

Naadepagt miskunarsáttmáli (= Daabspagt).

Naadepenge, ft., = Pension.

naaderig miskunsamur, (sb. naadefuld).

Naadesbeviisning það að sýna e-m velgjörning af mildi sinni (eða velgjörningur sem e-m er sýndur).

Naadesmiil blíðubros (stórhöfðingja); höfðingjahylli.

Naadestand sátt við guð.

Naadestegn mildimark.

Naadestol skrifunarfjöl (in yfir viðsörkinni).

Naadestød högg eða lag sem kvalari veitir dauðamanni til að stytta píslir hans.

Naadesyttring það að sýna mildi í orði eða verki.

Naadetid miskunartíð, miskunartími.

Naadevalg kosning til sáluhjálpar.

Naadevirkning guðleg áhrif á mennina til apturhvarfs, (sb. miskunargjöf, ástgjöf).

Naadeværk miskunarverk, mildiverk, ástgjöf.

Naadhøvl (en þó optar Nothøvl) = Plovhøvl.

naadig, ft. -e, e., [náðig-r], a) miskunsamur, líknsamur, mildur, (sb. naadefuld, sömul. linur, vægur): En n. Herre. Kongen har været meget n. imod ham hinn blíðasti við hann, eða þvíuml. — b) miskunsamlegur, linur, vægur, vægilegur: Et naadigt Svar. En n. Dom (Straf).

Naadsensaar náðar-ár.

Naadsensbrød gustukagjafir.

Naadsøm, [hnoðsaum-r], hnoðnagli.

naae, s. 1, [ná], A) ás., 1) eiginl., a) ná e-u: Han er altfor langt forud, til at du kan n. ham. — b) komast til e-s staðar: Vi naaede Byen før Regnen kom. — c) (í tali), komast út með e-ð = geta lokið e-u af, verða búinn með: Vi n. det ikke i Aften. — d) ná til e-s eða í e-ð (o. s. frv.) með hendi eða fæti eða áhaldi: Jeg kan ikke n. den øverste Hylde jeg næ ekki upp á efstu hilluna. N. Bunden ná niðri. — 2) óeiginl. = opnaae 2: N. en høi Alder. — B) h. s., 1) eiginl., a) komast: N. hjem. N. ind i Havnen. — b) ná eitthvað (með áhaldi eða e-m parti af sjálfum sjer): N. op til Loftet ná upp undir loptið. N. hen til (ná í) Fadet. Mine Marker n. (ná, ganga) lige til Søen. Touget naaer (nær) ikke saa langt. — 2) óeiginl., hrökkva, endast, vinnast: Lad det n. saa langt det kan.

Naal, ft. -e, sk., [nál], a) nál, saumnál: En Naals Traad; sb. Naalstraad. — b) prjónn = títuprjónn, höfuðprjónn.

Naalebog eins konar bók með ullarblöðum til að hafa saumnálar í.

Naalebrev prjónabrjef.

naaledannet, [sb. danne], lagaður eins og nál eða prjónn: Naaledannede Blade.

Naalefiil nálaþjöl.

naaleformet, [sb. forme], = naaledannet.

naaleformig, ft. -e, e., = naaledannet.

Naalehoved títuprjónahöfuð, prjónahöfuð, prjónahnappur.

Naalehuus nálhús, nálaprilla.

Naalekram nálar og títuprjónar (sem varningur).

Naalekræmmer sá sem hefur til sölu nálar og prjóna.

Naalemager, ft. -e, kk., nála-smiður og títuprjóna.

Naaleod = Naalespids.

Naalepenge, ft., peningar sem menn gefa konum sínum eða dætrum til að kaupa fyrir ýmislegt sjer til þarfa.

Naalepude nálakoddi, prjónakoddi, prjónasessa.

Naaleskov = Barskov.

Naalespids nálaroddur, prjónaoddur.

Naalestik stingur með nál.

Naalesting nálspar.

Naaletræ = Bartræ.

Naaleværk það sem gert er með nál.

Naaleæske dálítil askja til að hafa í nálar.

Naaleöie nálarauga.

Naalstraad nálþróður.

naar, [sb. nær], 1) au., hvenær, nær: N. skeie det? Jeg har sagt ham, n. jeg vil reise. — Einnig hvenær sem, nær sem: De kan komme n. De vil. — 2) st., a) þegar: N. han engang er død, vil man først ret savne ham. Alting skjælver, n. han træder ind. — b) ef: N. jeg nu gjorde det, hvad blev da Følgen? Jeg skal gjøre det, n. han vil indestaae for Følgerne. — c) í ósk: N. jeg dog blot een Gang endnu maatte see hende það (mikið) vildi jeg, að o. s. frv.; guð gæfi, að o. s. frv.

naarsomhelst, st., hvenær sem.

Nabo, [nábúi], nábúi, búi, nágranni, granni, nágrenndarmaður (Stjórn): Han er min nærmeste N. i Sognet. — b) sá sem býr við hliðina á e-m í borg (gagnstætt: Gjenbo): Jeg kjender hverken Gjenboer eller Naboer i Gaden. — c) sessunautur: Han var min N. ved Bordet.

*Nabob, kk., eiginl. eins konar jarl á Indlandi; (en á Englandi er kallaður svo í hálfgamni) ríkisbuppi sem dregið hefur auð saman á Indlandi.

Naboby býr sem er í grennd við annan.

Naboerske, ft. -r, kvk., nágranna (Stjórn), grannkona.

Nabofolk, a) í et., þjóð sem býr í grennd við aðra. — b) í ft., nábúar: Alle vore N. ere i Marken.

Nabofred friður (sátt, samlyndi) með nábúum.

Nabogaard garður í grennd við annan.

Nabohad hatur með nábúum, nábúakrytur.

Nabohuus hús í grennd við annað.

Nabokone kona granna manns; grannkona.

Naboland land sem liggur í grennd við annað.

Nabolav nábúð, nágrenni: Han boer i mit N. í nágrenni við mig. Ethvert Huus i Nabolavet. — b) allir nágrenndarmenn (Stjórn): Hele Nabolavet var budet til Gildet.

Nabolod, ft. -der, land (landeign) granna manns.

nabolös nábúalaus.

Naborige ríki sem er í grennd við annað.

Naboskab, án ft., kl., a) = Nabolav. — b) búsifjar: Holde godt N. med een láta gatt í búsifjum við e-n (sb. Ísll. I, 147).

Nabostat = Naborige.

Nabostrid nábúakrytur.

Nabovenskab vinátta með nábúum.

Nabovæg næsti veggur á húsi granna manns.

*Nadir, kl., il-depill. Gagnstætt: Zenith.

Nadver (líka Nadvere), án ft., sk., [náttverð-r], kvöldmatur: Faae sin N. — b) kvöldmáltíð: Den hellige N. Nadverens Sacrament.

Nadvere sjá Nadver.

Nag, áo ft., kl., a) hugsótt: „Efterlade N. og Fortrydelse i Hjertet". — b) kali, (sb. ýmugustur, fáþykkja): Faae (bære) N. til een. Der er et gammelt N. (forn fjandskapur) imellem dem.

nage, ás. 1, [naga f. gnaga], a) sjaldh. eiginl., naga. — b) óeiginl., angra (hugann): En nagende Kummer (sb. helstríð).

nagfuld illgjarn, öfundsjúkur.

nagle, ás. 1, [nagla, Gþl. 346], negla: N. Planker sammen. Sidde som naglet til Stolen sitja eins og maður sje negldur við stólinn eða sje blýfastur.

Nagle, ft. -r, sk., [nagli], nagli, sjer í lagi a) smánagli. — b) blindingur (úr trje eða járni).

naglefast, [naglafast-r], naglafastur.

Naglegab naglafar.

Naglehammer hamar til að reka nagla með.

Naglehoved naglahöfuð.

Naglehul naglagat a) gat sem borað er fyrir nagla. — b) = Naglegab.

Naglejern löð.

Naglesmed naglasmiður.

Nagletog löð fyrir hestskónagla.

Nagletorn klaufjárn (til að draga út nagla með).

Nagling, ft. -er, sk., það að nagle (negling).

nagfaar (úrelt) = nagsyg b.

nagsyg (úrelt), a) öfundsjúkur, hatursamlegur, hatursfullur. — b) = avindsyg 2, knurvorn, fortrædelig 1, a.

Nagsyge, (sk.), a) öfundsýki. — b) = Knurvornhed, Fortrædelighed a.

*naiv, ft. -e, e., sem er eins og hann er af guði gerður, — skýr og fyndinn, þó hann viti það ekki sjálfur, — eða þvíuml.

*Naivetet, sk., það að vera naiv.

*Najade, ft. -r, kvk., lindargyðja, lækjargyðja.

Nakke, ft. -r, sk., [hnakki], hnakkinn með aptanverðum hálsinum (sb. hnakki, svíri, háls): Bære noget paa Nakken bera e-ð á herðum sjer. — Tage Foden paa Nakken leggja krók á hala sinn. — Böie Nakken beygja svírann (sb. Fms. XI, 237). — b) eið; mjór og hálendur tangi. — c) baka (á þaktigli).

Nakkebeen hnakkabein (*os occipitis*).

Nakkebrud það að hálsbrotna.

Nakkebær (eins konar jarðarber) *fragaria collina*.

Nakkedrag högg á hnakkann eða aptan á hálsinn.

Nakkefoder dýraskinn (t. a. m. tóuskinn) af afanverðum hálsinum sem höfð eru í fóður.

Nakkegrube hnakkagróf.

Nakkehaar hárið í hnakkanum.

Nakkehud skinn(ið) aptan á hálsinum.

Nakkehule = Nakkegrube.

Nakkeslag, a) (sjaldh.), það að reygja sig (sb. reygingur). — b) högg á hnakkann eða aptan á hálsinn.

Nakkespeil skuggsjá sem kvennfólk hefur til að geta sjeð sig á hnakkann.

Nakkestöd högg eða lag aptan á (í) háls eða hnakka.

Nam, kl., [nám], 1) gróp (í enda á trje). — 2) = Indførsel b.

Namsdom = Indførselsdom.

Namstager, ft. -e, kk., sá sem tekur sjálfur það sem hann á hjá öðrum.

*Nankin (líka Nanking), kl., eins konar baðmullardúkur kominn í fyrstu frá Kínlandi og aptast nær gulur að lit.

*Nanking sjá Nankin.

nap, [sb. knapp- og neppiliga], 1) ft. -pe, e., = knap I, A, 2. — 2) sem au., (naumlega), í orðatiltæk. det var knap og n. (með allra mestu naumindum), at det slog til.

Nap, ft. eins, kl., það að nappe.

*Naphtha, sk., tærasta jarðlýsi.

nappe, ás. 1, a) klípa (fornt: klýpa, klýpti), glepsa, (sb. narta): N. een i Armen. N. (taka) noget med en Tang. Hunden nappede mig i Benet glepsaði í fótinn á mjer. — nappes hnippast við, fara í orðahnippingar, jagast: Nappes med een. Nappes om noget. — b) þrífa, hrifsa; (einnig) hnupla e-u.

Nappetang lítil töng.

Nar, ft. -re, kk., ósvinnur maður, glópaldi, auli, aulabárður, bjáni, fífl, (sb. Daare a): Man yuker Daaren og beleer Narren. Holde een for N. gabba (pretta) e-n. Gjøre N. af een gera gis að e-m, dára e-n. Gjøre sig til N. for Folk gera sig að athlægi annara. Være N. efter noget vera ólmur í e-ð. — b) (hirð)fífl, (sb. trúður, leikari, loddari). — Sb.: Være Selskabets N. (um þann sem er að gera alls konar skrípalæti öðrum til skemmtunar).

naragtig, 1) ft. -e, e., a) heimskulegur, bjánalegur, flónslegur; afkáralegur, hlægilegur: N. Paaklædning. Naragtige Lader skrípalæti. — b) skringilegur, skaplegur (framb. skopplegur). — 2) sem au., heimskulega, bjánalega, skringilega, skoplega (sb. 1, b): Være sig n. að láta sjer ærilega, eða þvíuml.

Naragtighed, sk., a) án ft., það að vera naragtig. — b) með ft. -er, e-ð sem heimskulegt (bjánalegt), heimska, flónska, fíflska, o. s. frv.

*narcotisk, ft. -e, e., (um lyf, eða e-ð þess kyns), sem gerir manni svefn, sem gerir mann syfjaðan.

Narhval náhvalur *monodon*.

narre, ás. 1, draga e-n á tálar, leika á, dára = gabba = pretta: N. een med falske Penge. N. (ginna) een til noget. — N. een noget fra ginna (svíkja, hafa) e-ð út úr e-m. N. een noget paa svíkja e-ð upp á e-n. — b) erta, stríða e-m, draga (gera gis, gera gabb) að e-m, eða þvíuml.: De vedbleve at n. hende hele Aftenen — narres gera að gamni sínu: Narres med een.

Narrebjælde hver af þeim bjöllum sem hirðfífl eða trúðar höfðu á fötum sínum.

Narrebrev brjef sem e-r er gabbaður með.

Narrebrix eins konar skella sem fíflum eða trúðum var títt að hafa í hendi.

Narredands skrípadans.

Narredragt loddarabúningur.

Narrefærd fíflska, fíflskapur.

Narregrille fíflska (fíflslegur duttlungur, eða þvíuml.).

Narrehue þess konar húfa sem fíflum eða trúðum var títt að hafa.

Narrehandel = Narrefærd.

Narrehætte þess konar hetta sem fíflum eða trúðum var títt að hafa.

Narrekappe loddarakápa.

Narreklæder, ft., = Narredragt.

Narrelader, ft., skrípalæti.

Narrelag fíflafundur.

Narrepuds skringilegt bragð.

Narreri, ft. -er, kl., a) gaman: Det var ikke Alvor, det var kun N. — b) glingur: Öde Penge paa Narrerier.

Narreskik fíflasiður.

Narresnak þvaður (sb. fíflskaparmál).

Narrespil skrípalæti.

Narrestreg skringilegt bragð: Uglspils Narrestreger. — b) skrípalæti, ólæti, ógangur: Gjøre Narrestreger hafa ólæti, vera með ólátum, gera að gamni sínu, o. s. frv.

Narreværk, a) vitleysa (verk sem ekkert vit er í). — b) hjegómi (e-ð sem ekkert er í varið).

Narreväsen flóns-æði.

Narv, án ft., sk., hárramur (f. hörhamur).

narve, ás. 1, prýða (hárram f. hárham) með rákum: Dette Læder er godt narvet.

Narvhud hárramur (f. hárhamur).

Narvside hárramur (f. hárhamur).

Narvsætning, sk., það að narvsætte.

narvsætte, ás., = narve.

Narvtrækning = Narvsætning.

*nasal, ft. -e, e., kveðinn i nef, nefkveðinn, eða Nasal-, sem fremri liður i samsetto orði, t. a. m. Nasalbogstav nefstafur (nefkveðinn stafur); Nasallyd = Næselyd.

naske, ás. og h. s. 1, nasla, flensa, eða þviuml.

Nat, ft. Nætter, sk., [nátt], nótt: Natten overfaldt os. De tilbragte Natten under aaben Himmel lágu úti um nóttina. Dag og N. dagur og nótt, sólarhringur; (einnig) bæði nótt og dag, nótt með degi. I N. í nótt, t. s. m: Jeg kom hertil i N. (í nótt = í nótt er var) og Posten kan ventes i N. (í nótt þ. e. á þeirri nótt sem i hönd fer eða komin er). Om Natten um nóttina; um nótt, á náttarþeli, á náttartíma, á nóttunni. Natten over um nóttina; náttlangt. Natten igjennem alla nóttina. Ud paa Natten fram á nótt. Mod Natten undir nóttina. — God N. guð gefi þjer (a s. frv.) góðar nætur. — b) myrkur: Gravens N. — c) óeiginl.: Sorgens N. Vankundighedens N. villunótt, villumyrkur, villuþoka, o. s. frv.

Natbord borð er stendur við sæng manna; borð sem kvennmaður býr sig við.

Natbækken munnlaug sem næturgagn.

Natdragt (líka Nattedragt) = Natklæder.

Natfiol (eins konar blóm) *hesperis tristis.*

Natfugl, a) náttfugl. — b) (eins konar fiðrildi og flugur, t. s. m. kaupmannsfiðrildi og melflugs) *phalaena.*

natgammel (líka nattegammel) næturgamall, einnættur: Et nattegammelt Føl.

Natgænger (líka Nattegænger), ft. -e, kk., = Nattevandrer, Søvngænger.

Nathat (úrelt), a) eins konar smágerð utsohafnar-nátthúfs. — b) línhúfa sem kvennfólk sefur með.

Nathimmel himin(inn) eins og hann er á nóttunni, (næturlegur himin).

Nathold (líka Nattehold) næturvist eða næturgreiði sem títt var að veita konungi eða öðru stórmenni, (sb. Gjesteri b).

Natholdspenge, ft., skattur sem goldinn var í stað næturvistar (Nathold).

Nathore = Gadehore.

Nathue húfa sem karlmenn sofa með. — b) (í tali, um mann), heimótt, gufa, gunga.

Nathuus a) leiðarsteinskompa (á hafskipi). — b) kamar, salerni.

Nathyrde sá sem gætir húsmala um nætur, sá sem situr yfir fje á nóttunni.

Natild (líka Natteild) eldur sem logar um nætur.

*Nation, ft. -er, sk, þjóð.

*national, ft. -e, e., þjóðlegur, þjóðernislegur: Nationale Skikke. — Einnig haft sem fremri liður í mörgum samsettum orðum, sem hjer eptir eru til greind.

*Nationalaand, án ft., mannlegur andi (andi mannkynsins) að því leyti sem hann hefur fengið á sig einkennilegt snið hjá e-i þjóð, þjóðerni. — b) þjóðar-samheldi.

*Nationalbank þjóðsjóður.

*Nationalcharakteer það sem er einkennilegt um e-a þjóð, þjóðar-einkunn, þjóðerni.

*Nationaldragt þjóðbúningur.

*Nationaleiendom þjóðareign.

*Nationalfest þjóðhátíð.

*Nationalformue þjóðar-aleiga.

*Nationalforsamling þjóðþing.

*Nationalfølelse það að meta þjóð sína mikils.

*Nationalgjeld þjóðar-skuld(ir).

*Nationalgods þjóðareign.

*Nationalhistorie, sk., þjóðar-saga.

*nationalisere, ás. 1, veita (e-m) þegnarjett (hjá e-i þjóð).

*Nationalisering, sk., það að nationalisere.

*Nationalitet, ft. -er, sk., = Folkeegenhed.

*Nationalopdragelse þjóðrækilegt uppeldi.

*Nationalsag þjóðar-málefni.

*Nationalstolthed þjóðdramb, þjóðþótti.

*Nationalsprog mál e-r þjóðar.

*Nationalvelstand þjóðar-velmegun.

*Nationalære sæmd þjóðar.

*Nativitet, sk., a) burðir, ætterni. — b) sú stund þegar maður er fæddur. — c) það hvernig stendur á himintunglum (stjörnustaða) þegar maður fæðist, (og svo) örlög manna er menn hjeldu að þar af leiddu: Stille eens N. rannsaka stöðu himintunglanna þegar maður hefur fæðzt til að sjá örlög hans fyrir.

Natkappe línhúfa sem kvennfólk sefur með.

Natkikkert sjónpípa til að sjá i á nóttunni.

Natkjole sloppur til að fara í þegar maður kemur á fætur.

Natkjortel = Natkjole.

Natklæder, ft., föt sem maður sefur i, náttklæði, (sb. náttserkr, Fms. VII, 271).

Natlampe lampi sem látinn er loga um nætur.

natlig, ft. -e, e., [náttlig-r], náttlegur (Skuggsjá), næturlegur (Skuggsjá).

Natluft (líka Natteluft) loptslag á nóttunni.

Natlys ljós sem látið er brenna um nætur.

natlysende, [sb. lyse], sem af lýsir um nætur.

Natmaaltid máltið um nátt.

Natmand = Nakker.

Natmandsfolk, ft., eins konar förulýður á Jótlandi (sb. Zigeuner).

Natmester yfirmaður (meistari) hundara og kamarmokara.

Natmulm svartnætti.

Natmøl (eins konar ormur) *lampyris.*

Natpotte næturgagn, (sb. hlandkoppur, hlandkolla).

Natravn (líka Natteravn), a) nátthrafn *caprimulgus.* — b) vökuskarfur.

Natskade, a) = Natravn. — b) = Natskygge.

Natskjorte skyrta sem maður sefur i, náttskyrta, (sb. náttserkr, Fms. VII, 271).

Natskriin bægðastóll (eins konar stóll með loki yfir og næturgagni í einkum handa sjúklingum svo að þeir þurfi ekki að fara ofan).

Natskumring náttmyrkur, húm.

Natskygge (eins konar jurt) *solanum.*

Natsommerfugl = Natfugl b.

Natsted náttstaður, náttból.

Natstol = Natskriin.

Natstykke pentskript af e-u eins og það lítur út á nóttunni.

natsynet, ft. -synede, e., sem sjer bezt á náttunni, náttskyggn (P. Þ.), sem sjer vel í myrkri.

Nattearbeide næturvinna, næturverk.

Natteblus náttlag.

Nattebo, sk., náttból.

Nattebrand náttlegur bruni.

Nattedragt sjá Natdragt.

Nattedrik, a) drykkur til að drekka á náttunni. — b) náttdrykkja.

Nattedrøm náttlegur draumur.

Nattedug náttfall.

nattefalden, [sb. falde], (um snjá), sem hefur komið í nótt er var.

Nattefiskeri náttfiski.

Nattefiskning, sk., = Nattefiskeri.

Nattefoder seinasta kvöldgjöf sem gefin er nautum eða hrossum; sb. ábætir.

Nattefrist nætur-frestur.

Nattefrost frost á nóttunni.

nattegammel sjá natgammel.

Nattegang náttför, næturferð.

Nattegarn net sem liggur á náttunni.

Nattegjerning = Nattearbeide.

Nattegjest næturgestur. — b) sá sem kemur um nótt á veitingastað, eða situr þar fram á nótt.

Nattegænger sjá Natgænger.

Natteherberg staður þar sem ferðamenn eru hýstir fyrir borgun.

Nattehold sjá Nathold.

Nattehoste næturhósti.

Nattehvile næturhvíld (B. H., P. Þ.).

Natteild sjá Natild.

Nattejagt náttveiðar. — b) = Nattesværm, Nattesværmen.

Nattekulde næturkuldi (Stjórn).

Natteleie, kl., náttstaður, náttból. — b) = Natteherberg.

Natteleir náttból herliðs (sb. Fms. VI, 135).

Nattelevnet = Natteliv.

Natteliv lifnaður á nóttunni: Et saadant N. er skadeligt for Helbreden. Et uroligt N.

*Nattelogis náttból, náttstaður.

Natteluft sjá Natluft.

Nattely skjól um nætur sakir. — b) næturvist.

Nattelystighed næturskemmtun.

Nattelængsel löngun sem kemur í mann á nóttunni.

Nattemare = Mare.

Nattemørke náttmyrkur.

*Natteqvarteer, ft. Natteqvarterer, náttból.

Natteran náttrán.

Natteravn sjá Natravn.

Natteregn regn um nátt.

Nattereise næturferð, náttför, ferðalag á náttunni.

Nattergal, ft. -e, sk., (næturgali, B. H., P. Þ.) *motacilla luscinia.*

Nattero friður á nóttunni, friður til að sofa.

Natterum rúm (húsrúm) handa næturgestum. — b) nótt, náttartími.

Natteruus ölvima af náttdrykkju.

Natterøst náttleg raust.

nattes, þs. 1, a) (sjaldh.), persónulaust, nátta. — b) persónulega, vera e-staðar á náttunni, i orðatiltæk. der n. og dages han (sb.: nótt og nýtan dag, sýknt og heilagt).

Nattesang söngur á nóttunni.

Nattesanger, sk., fugl sem syngur á nóttunni.

Nattesidden náttsetur.

Nattesidder, ft. -e, kk., sá sem er á fótum fram eptir allri nóttu, vökuskarfur.

Natteskjul það sem hylur e-ð á nóttunni. — b) = Nattely.

Natteskygge náttlegur skuggi (skuggi í tunglsljósi).

Nattespøgelse næturdraugur (B. H.), næturvofa (Jón).

Nattestade náttból, náttstaður.

Nattestorm náttstormur (Jón.; sb. náttvakinn vindur, B. H.).

Nattestund = Nattetid.

Nattesuk næturlegt andvarp.

Nattesved sviti á náttunni.

Nattesviir náttdrykkja: Føle sig dorsk efter N.

Nattesviren = Nattesviir.

Nattesværm = Nattesværmen.

Nattesværmen nætur-slark.

Nattesværmer sá sem er að slarka á nóttunni.

Nattesyn, a) náttleg vitrun. — b) nætursjón (það að geta sjeð á nóttunni).

Nattesæde staður þar sem e-r eða e-ð situr um nætur eða nótt: Vægterens (Honsenes) N.

Nattesøvn nætursvefn.

Nattetid náttartími (Stjórn), náttarþel: Om Nattetide og ved Nattetider á náttarþeli.

Nattetime (ein) næturstund, (ein) tíð nætur.

Nattetog berferð (eða þvíuml.) á næturþeli.

Nattetyv sá sem stelur á nóttunni.

Nattetyveri þjófnaður á nóttunni.

Nattevaagen næturvökur.

Nattevagt, a) vörður sem haldinn er á náttarþeli. — b) þeir sem eru varðmenn á náttarþeli: Han blev fængslet af Nattevagten. — c) (ein) varðtíð á næturþeli.

Nattevandren það að gangs sofandi.

Nattevandrer = Søvngænger.

Nattevandring, a) næturganga, næturferð, náttför. — b) = Nattevandren.

Nattrøie nærpeysa.

Nattøi (öll) náttklæði.

Natugle (náttugla, B. H.) *strix noctua.*

*Natur, sk., [sb. náttúra], 1) án ft., eðli, náttúra, náttúrufar, o. s. frv.: Plantens (Dyrets, Menneskets) N. Sagens N. málavextir. Naturen gaaer over Optugtelsen náttúran er náminu ríkari. Vanen kan blive den anden N. Han har af Naturen (í rauninni) et maadeligt Hoved; men han har bødet derpaa ved Flid. — Naturens Stand; sb. Naturstand, Naturtilstand. — Naturen lærer os at elske vore Børn. — Hun er lutter N. öldungis viðhafnarlaus, (sb. naiv). — Naturens Baand frændsemi, skyldugleiki. — Have en stærk (svag) N. vera heilsugóður (heilsulinur). — b) náttúran: Naturens Kræfter öfl náttúrunnar. Den levende (livløse) N. lifandi (dauðir) hlutir. De tre Naturens Riger; sb. Naturrige. Det er ikke et Værk af Naturen, men af Konsten það er ekki sjálfgert, heldur mannvirki. — En skjøn (vild) N. fagur (dgurlegur) landskapur. — 2) með ft. -er, a) um menn sem eru ýmislega gerðir: Forskjellige Naturer. Stærke (svage) Naturer heilsugóðir (heilsulinir, óhraustir) menn, eða þvíuml. — b) Christi to Naturer.

*Naturaarsag örsök í náttúrunni.

*Natural-, sem fremri liður í Naturalpræstationer, ft., útlát í vöru eða verknaði (en ekki í peningum).

*Naturaliecabinet, ft. -ter, kl., náttúrugripasafn, náttúrugripabúr.

*Naturalier, ft., náttúrugripir. — b) varningur og verknaður (en ekki peningar): Han har faa Indtægter i Penge, men de fleste i N.

*Naturalisation, sk., það að naturalisere.

*naturalisere, ás. 1, a) landvenja (plantanir á e-m stað, þ. e. koma þeim til — eða venja þær við — að spretta þar). — b) = nationalisere. — c) ættleiða.

*Naturalismus, sk., það að trúa því einu som náttúrlegt þykir vera (gagnstætt: Supernaturalismus).

*Naturalist, ft. -er, kk., a) sá sem ekki trúir öðru enn því sem náttúrlegt þykir vera (gagnstætt: Supernaturalist). — b) = Naturforsker.

*Naturanlæg náttúra (til e-s), náttúrugjöf (Sn. E., Stjórn; sb. náttúrubragð, Fas. III, 82).

*Naturbegivenhed viðburðar í náttúrunni.

*Naturbeskaffenhed náttúrulegt ásigkomulag, (sb. náttúruvani, Stjórn; náttúrubragð, Fas. III, 82).

*Naturbeskrivelse náttúrulýsing.

*Naturbeskuer sá sem virðir fyrir sjer náttúruna; náttúruskoðari.

*naturbeslægtet líkur að eðli.

*Naturbillede ímynd (eptirlíking) náttúrunnar.

*Naturdrift náttúru-stöngun (sb. náttúrunnar stangan ok ávísan, Stjórn), fýsn, girnd.

*naturegen samfara sumu eðli.

*Naturegenskab eðli, náttúra, náttúrufar.

*Naturel, kl., náttúrufar.

*Naturelsker sá sem hefur yndi af náttúrunni.

*Naturevne náttúrugjöf.

*Naturfeil náttúrubrestur.

*Naturforsker náttúruskoðari, náttúrufræðingur.

*Naturforskning náttúruskoðun.

*Naturfærdighed lag (liðugleiki, lipurleiki) sem e-m er eiginlegt (eiginlegur).

*Naturgave náttúrugjöf, (sb. Naturanlæg): Naturgaver modsættes Lykkens Gaver.

*Naturgjenstand sjer hvað í náttúrunni.

*Naturgrandsker = Naturforsker.

*Naturgrandskning = Naturforskning.

*Naturgrund eðli eða náttúra sem grundvöllur eða ástæða.

*Naturhave sjálfgerður aldingarður; aldingarður gerður í eptirlíking náttúrunnar (eins og hún er þar sem hún er látin ráða sjer sjálf).

*Naturhistorie, sk., náttúrusaga (einnig sem bók).

*naturhistorisk, ft. -e, e, sem lýtur að náttúrusögu eða náttúrufræði.

*Naturkraft náttúrukraptur.

*Naturkundskab náttúruþekking.

*naturkyndig náttúrufróður.

*Naturkyndighed það hvernig maður er að sjer (einkum: það að vera vel að sjer) í náttúruvísindum.

*Naturlegeme náttúrlegur líkami (sb. Sn. E.).

*naturlig, [náttúrlig-], 1) ft. -e, e., eðlilegur, náttúrlegur (náttúrulegur), eiginlegur, o. s. frv.: Tingenes naturlige Gang. Naturlige Aarsager; sb. Naturaarsag. Naturlige Drifter; sb. Naturdrift. Han har en n. Modbydelighed derfor hann er svo gerður, að hann hefur (hann getur ekki að því gert, þó hann hafi) viðbjóð á því. — b) sem kemur sjálfkrafa: En n. Død náttúrlegur dauðdagi (það að vera hvorki drepinn, njo farast voveiflega; sb. sjálfdauðr, Nj. 56). Naturlige Straffe hegning er sjálfkrafa leiðir af glæpnum. — c) sem ekki er mannaverk (hvorki líkamlega njo andlega): Naturlige Blomster veruleg blóm (en ekki blóm sem gerð eru af mönnum í líkingu þeirra). De naturlige Kopper bóla(n) sem maður fær sjálfkrafa (en manni er ekki sett). Ansigtets naturlige Farve náttúrlegur litarháttur (en ekki litur sem dreginn er á andlitið). Denne Ligegyldighed hos hende var ikke n. hún gerði sjer það upp. — d) líkt og upphaflegur: Det naturlige Selskab hið upphaflega manna-samband (þ. e. það samband sem fylgir skyldugleikanum). Et Ords naturlige Mening upphafleg merking e-s orðs. — e) sem von er á, sem við er að búast, sem nærri má geta, o. s. frv.: Det var naturligt, at (það var von — það er sem von var á, það var ekki furða, eða þvíuml. — þó) han herved maatte blive mistænkelig. Det er naturligt (það er sjálfsagt), at den, som vil Diemedet, maa ville Midlerne. — f) viðhafnarlaus, sem er eins og manni er hægast, o. s. frv.: En n. Bevægelse. En n. Dragt. Et naturligt Udtryk. — g) líkur fyrirmynd sinni: Denne Figur er ikke n. — h) náttúrlegur = líkamlegur: Naturlig Legemer náttúrulegir líkamir (sb. Sn. E). — i) laungetinn, óskilgetinn, óskírborinn (Grágás): En n. Søn launsonur. — 2) sem ao., eðlilega, náttúrlega (náttúrulega), eiginlega, sem nærri má geta, sjálfkrafa, o. s. frv.: Det er ikke gaaet n. til það er (e-ð) ekki einleikið. Heraf følger nu ganske n. eins og nærri má geta, eins og auðvitað er.

*Naturlighed, án ft., sk., það að vera naturlig (einkum það að vera viðhafnarlaus og það að líkjast fyrirmynd sinni).

*naturligviis, ao., sjálfsagt, eins og nærri má geta, eins og auðvitað er, o. s. frv.: Jeg kan n. ikke andet það er (svo sem) sjálfsagt eða auðvitað — jeg má ekki annað.

*Naturliv lífið í náttúrunni. — b) náttúrlegt líferni.

*Naturlov náttúrulög (655 XXXII).

*Naturlære náttúrufræði (kvk., — einnig sem bók).

*Naturmenneske maður sem er (öldungis) eins og náttúran hefur gert hann.

*Naturnødvendighed það sem náttúran heimtar (sb. náttúrulög).

*Naturomvæltning náttúrubylting (umrót í náttúrunni).

*Naturphilosophie sk., heimspekileg náttúrufræði, náttúruspeki (G. O., P. Þ.).

*Naturret náttúrulögmál (þau lög er skynsemin kennir — greint frá þeim lögum er ganga).

*Naturrettighed náttúrleg (upphafleg) rjettindi.

*Naturrige sjer hver af þremur megindeildum náttúrunnar, (náttúrudeild): De tre Naturriger — Dyreriget, Planteriget, Mineralriget.

*Natursjeldenhed, (með ft.), fágætur (fásjeður) náttúruhlutur eða náttúrugripur.

*Naturslægtskab veruleg líking.

*Naturspil náttúrutilbrigði (Júb., P. Þ.).

*Naturstand upphaflegt ástand mannkynsins.

*naturstridig ónáttúrlegur (sb. Fær. 238), a) gagnstæður (gagnstaðlegur) náttúrulögunum. — b) óskaplegur (sb. Laxd. 118): Naturstridigt Had.

*Naturstridighed, án ft, sk, það að vera naturstridig.

*Natursyn náttúruviðburður (eða náttúruhlutur) sem merkilegt er að sjá.

*Natursærsyn náttúru-undur.

*Naturtilstand = Naturstand.

*Naturtræk það að eðli e-s kemur í ljós í e-u einstöku.

*Naturvid náttúruljós, (hugvit).

*Naturvidenskab náttúruvísindi.

*naturvidenskabelig, ft. -e, e., sem lýtur að náttúruvísindum.

*Naturvirkning e-ð sem náttúran sjálf gerir.

*Naturvæsen líkamleg vera.

Natvakke, sk., (eins konar fugl) *sitta europaea.*

natvarig sem helzt alla nóttina.

Natvægter vökumaður (sem eins konar varðmaður).

*Nautik, sk., skipstjórnarlist.

*Nautiker, ft. -e, kk., sá sem kann skipstjórnarlist.

*nautisk, ft. -e, e., sem lýtur að skipstjórnarfræði; sem heyrir til farmannadáðs.

Nav, ft. eins, kl., [naf, sb. Fms. XII, 27], nöf.

Naver, ft. -e, kl., [nafar-r], eins konar stór nafar.

Naver (eða Navr, Navre), sk., = Løn (hlynur).

Navhul öxulgat á nöf.

*Navigation, sk., siglingar; siglingalist.

Navle, *fl.* -r, *sk.*, [nafli], nafli.

Navleaare æð i naflastrengnum.

Navlebaand naflaband.

Navlebind naflabelti (á barni, Jóh.).

Navlebrok það að naflinn gengur út.

Navlehvælving hvolf með stoð, súlu eða stöpli undir sjer miðju.

Navleknude hnútur á naflastrengnum.

Navlering naflahola(n) (*anulus umbilicalis*).

Navlesnor = Navlestræng.

Navlested sá staður (á líkamanum) þar sem naflinn er.

Navlestræng naflastrengur.

Navleurt klettafrú *saxifraga cotyledon*.

Navn, *fl.* -e, *kl.*, [nafn], nafn, heiti: Give en ny Planteslægt N. Have et N. heita e-ð. Kalde enhver Ting ved sit rette N. (kalla hvern hlut eins og hann heitir). — En Mand ved N. Meller maður nokkur, M. að nafni. — Han er det af N. (eða i Navnet); men den anden er det i Virkeligheden hann er það að nafninu til (sh. ljóð at nafni um kór, i máldögum); en o. s. frv. — Siig ham det i mit N frá mjer. Bede om noget i Guds N. l guðs nafni. — Tage noget paa eens N. upp á e-n. — En Person uden N. ómerkilegur maður. — b) orð = mannorð, orðstír: Forsvare eens gode N. og Rygte. Have et ondt N. (orð) paa sig Efterlade sig et beromt N. leifa sjer mikinn orðstír. — c) þar sem vjer segjum maður: Et beromt N. i Historien.

Navne, *fl.* -r, *kk. og kvk.*, [nafni], nafni, nafna.

Navnebod, [sh. nafnbót], (úrelt), nafnbót.

Navnebog nafnabók, nafnaskrá.

Navnebytning = Navneskifte.

Navnedag dagur að því leyti sem e-r á samnefni við þann sem dagurinn er helgaður, dagur (-inn hans) nafna e-s.

Navnedigt griplur.

Navnefæste (líka Navnsæste), [nafnfesti], a) úrelt, eigin., gjöf að nafnfesti. — b) = Faddergave.

Navneklud dulo eða rýja sem stúlka hefur til að sauma nafn eða fangamork á meðan hún er að nema það.

Navneliste nafnaskrá.

navnelærd lærður (vel að sjer) að nafninu til.

Navnemærke, a) mark eða merki sem maður gerir í stað nafns sins þegar maður kann ekki að skrifa. — b) fangamark.

Navneord nafn (*nomen substantivum*).

Navnerang niðurröðun manna eptir orðatír, eða þvíuml.

Navneriim griplur.

Navnesilke silkitvinni (einkum dökkrauður) sem hafður er til að sauma fangamörk með.

Navneskifte nafnaskipti.

Navneskilt fjöl eða tafla sem nafn er skrifað á, málmskjöldur sem nafn er grafið á, eða þvíuml.

Navnesting núlspor sem við ero höfð þegar stafir eru saumaðir.

Navnesyening (bók)stafasaumur.

Navnetraad tvinni sem stafir ero saumaðir með.

Navnetræk fangamark; það hvernig maður bindur nafn sitt, bundið nafn.

Navneværdi nafnverð.

Navnforklaring nafna-skýring.

Navnfæste sjá Navnefæste.

navngive nefna, nefna e-n með nafni: „N. disse Videnskaber". N. sig nefna sig. Han navngav enhver i Selskabet, som han kjendte.

Navngivelse, *sk.*, það að navngive.

navnkjendt, [sh. kjende], nafnkunnugur.

navnkundig, *fl.* -e, *e.*, [nafnkunnig-r], nafntogaður, nafnfrægur, víðfrægur, orðlagður: En n. Mand (Begivenhed).

Navnkundighed, *án fl.*, *sk.*, það að vera navnkundig (sh. frægð, mikið orð, orðstír).

navnlig, *ao.*, [nafnlig-], a) að nafni: En Mand, n. Hans. — a) einkum, einkanlega, sjer í lagi: Alle Bonderne, og n. Sognefogden.

navnlos, a) nafnlaus. — b) óumræðanlegur, sem ekki verður orðum að komið: N. Salighed.

Navr sjá Naver.

Navre sjá Naver.

Navring járngjörð (járnhólkur) ofan um hjólnöf.

Neb sjá Næb.

*Nebulisme, *sk.*, óskírleiki (þoka) i uppdrætti eða hugsun.

*Nebulist, *fl.* -er, *kk.*, sá sem pentar (dregur upp) ský eða lopt. — b) sá sem dregur upp óskírt eða ekki nema til hálfs. — c) sá sem hugsar og ritar óskírt, (þokumaður).

*nebulistisk, *fl.* -e, *e.*, þokulegur, ógreinilegur, óskír, sem er á reiki.

ned, *ao.*, [nið, í niðfelt, Fms. X, 406], (og neder [niðr] sem ekki er haft nema sem fremri partur i samsettum orðum), niður, a) þar sem ofan verður ekki haft: Sætte sig n. setjast niður. Lægge sig n. leggjast niður. — b) = ofan: Han faldt n. af (niður úr, ofan úr) Stigen. Gaae n. ad Trappen niður (ofan) stigann. N. ad Bakken niður (ofan) hólinn. — Hans Mark gaaer næsten n. til Aaen niður (ofan) að ánni. — Vende op og n. paa noget hafa endaskipti á e-u. — Óeiginl.: Det gaaer op og n. (skrykkjótt) med ham. — 2) segja Danir opt ned þar sem vjer segjum suður. — II) hjer af er dregið 1) einkunnar miðstigið nedre [neðri], neðri: Den nedre Deel af Byen. — 2) hið efsta stig nederst [neðarst], n) sem e, neðstur: Han er den nederste i Skolen. — b) sem ao., neðst: Sidde nederst paa Bænken.

nedad, *ao.*, niður á við, ofan í móti: Veien gaaer n. (sh. það hallar undan fæti).

nedarvet, [sh. arve], arftekinn (Fms.): Nedarvede Fortjenester. — b) sem tíðkazt hefur mann fram af manni, forn.

nedbede, *ás.*, beiðast (e-s) af himni, biðja guð (e-s): N. Velsignelse over Folket.

nedbinde binda e-ð niður: N. Grene paa Frugttræer.

Nedblik það að líta niður (ofan) fyrir e-ð.

nedblinke (skáldl.), leiptra (um himintungl).

nedbore, *ás.*, bora e-u niður, grafa e-ð niður.

Nedbrud, *kl.*, niðurbrot.

nedbryde, *ás.*, brjóta e-ð niður, a) eiginl.: N. en Bygning (sh. taka ofan hús, rífa). — b) óeiginl., spilla e-u, skemma, o. s. frv.: Hans Exempel nedbryder meer, end hans Lære opbygger. Drukkenskab nedbryder (fer með) Sjæl og Legeme.

Nedbrydelse, *fl.* -r, *sk.*, það að nedbryde (niðurbrot; niðurtaka; o. s. frv.).

nedbrække, *ás.*, = nedbryde a.

Nedbrækning, *fl.* -er, *sk.*, það að nedbrække.

nedboie, 1) eiginl., beygja (hneigja, sveigja) e-ð niður (á við): Gaae nedboiet bjúgur. Med nedboiet Hoved niðurlútur, álútur. — 2) óeiginl., kúga, yfirbuga: N. Overmod i Støvet. — b) sjer í lagi um yfirbugun af harmi: Hans Kones Død har ganske nedboiet ham. Nedboiet af Sorg (Bekymring). Tíðmt nedboiet er einnig haft líkt og harmsfullur, harmþrunginn, sorgbitinn, dapur, hnugginn, eða þvíuml.

Nedboielse, *fl.* -r, *sk.*, það að nedboie.

nedbolge (skáldl.), velta niður í bylgjum, flúa niður.

neddale (er) = dale.

neddrive, *ás.*, (eiginl. og óeiginl.), reka e-ð eða e-n niður eða ofan.

Neddrivning, *sk.*, það að neddrive.

neddryppe (er), *h. s.*, drjúpa (lekn) niður; koma úr loptinu: Den neddryppende Regn.

Neddryppen, *sk.*, það að neddryppe.

neddukke, *h. s.*, dýfa (stinga) sjer.

Neddypning, *fl.* -er, *sk.*, það að neddyppe.

neddyppe dýfa e-u niður eða ofan i e-ð.

neddysse þagga (kæfa, bæla) e-ð niður: N. Samvittigheden. N. et Rygte.

neddæmpe = dæmpe a.

nede, *ao.*, [sh. niðri], niðri, (líka niður): Oppe paa Bjerget og n. i Dalen. N. ved Aaen.

neden, *ao.*, [neðan], neðan: Kassen var malet baade oven og n. Jeg stod n. for ham fyrir neðan hann.

nedenfor, *ao.*, fyrir neðan: Det staaer n. (þar fyrir neðan, neðar) paa samme Side.

nedenfra, *ao.*, að neðan, neðan að: Komme n.

nedenom, *ao.*, fram hjá.

nedentil, *ao.*, neðan, neðanvert, að neðanverðu.

nedenunder niður undir: Han har sine Værelser n. vore. Han boer her n.

Nederdeel niðurhluti.

nederdrægtig, *fl.* -e, *e.*, níðingslegur, níðinglegur (sh. Skuggsjá), níðsamlegur (Skuggsjá).

Nederdrægtighed, *án fl.*, *sk.*, níðingsskapur, níðingsverk, fúlmennska.

Nederende neðri endi.

Nederfald sjá Nedfald.

Nederfaldsmolle mylna þar sem straumurinn leikur á neðanverðu hjólinu og snýr því i mót straumi (gagnstætt: Overfaldsmolle, Ovenfaldsmolle).

Nederfart sjá Nedfart.

Nederflade flötur (á e-u) sem veit niður.

Nederlag, (*fl.* eins, *kl.*), a) (einnig, sjaldh., Nedlag), niðurvarp (Skuggsjá) = mannfall, ósigur: Der skete et stort N. paa hans Folk það fjellu margir af liði hans. Lide et stort N. láta lið mikið, hafa (bíða, fara) mikinn ósigur. — b) (úrelt) = Oplag 1, a.

Nederlande, *fl.*, Niðurlönd: De forenede N.

nederlandsk, *fl.* -e, *e.*, sem er úr Niðurlöndum.

nederlig, *fl.* -e, *e.*, [neðarlig-], (hálfúrelt), sem er neðarlega, neðri: De nederlige Lag i Bjerget.

Nederlænder, *fl.* -e, *kk.*, Niðurlendingur.

Nederlob (að mestu leyti úrelt), = Tarmelob, Tarmbrok.

nederst sjá ned II, 2.

Nederstamme neðri hluti eikarbola.

Nedfald (líka Nederfald), (*fl.* eins, *kl.*), niðurfall, hrun: Murens N.

nedfalde falla niður eða ofan, hrynja: Ild nedfaldt fra Himlen fjell af himni. — Tíðkanlegast i hluttekningarorðunum: Det nedfaldende Lov. Den nedfaldne Muur.

Nedfaldssot = faldende Syge (sh. falde A, 1, b, γ).

nedfare fara niður eða ofan: „De

nedfore til Egypten" (sb. far ekki niðr á Egiptaland, Stjórn),

Nedfart (líka Nedersfart), (fl. -er, sk.), niðurför, niðurferð, ofanför, ofanferð: N. i en Grube.

nedfeie, ós., sópa e-u niður eða ofan: N. Støvet fra Hylderne.

nedflyde (er) renna niður eða ofan: Det nedflydende Vand.

Nedflytning, fl. -er, sk., það að nedflytte (niðurflutningur).

nedflytte, ás., flytja (færa) e-ð niður eða ofan: N. noget fra Loftet i Kjelderen (flytja e-ð ofan af loptinu niður í kjallarann).

nedfælde (eiginl. fella e-ð niður eða ofan), a) leggja e-n að velli. — b) = nedpløie: N. Gjødning i Jorden.

Nedfældning, sk., það að nedfælde.

nedføre færa (flytja, leiða, fara með) e-n eða e-ð niður eða ofan: Han blev nedført til Stranden.

nedgaaende, [sb. gaae], sem gengur niður (niður eptir, niður á við) eða ofan (ofan eptir, ofan á við): Den ene Vei er for de Nedgaaende, den anden for de Opgaaende. — Den n. Sol (sb. ganga til viðar).

Nedgang, (fl. -e, sk.), niðurgangur (Trójum.), niðurganga: Ved Nedgangen fra Bjerget á leiðinni niður af fjallinu. — Solens N. niðurganga sólar (Rímb.), sólarfall, sólarlag, sólsetur. — b) leið (göng) niður e-ð.

nedglide líða (renna, síga) niður, (um sólina), síga í æginn.

nedgrave grafa e-ð niður: N. Aadsler. — Óeiginl.: N. sit Pund grafa pund sitt í jörðu.

Nedgravning, fl. -er, sk., það að nedgrave.

nedhale, ás., heimta e-ð (eða láta e-ð síga) niður á köðlum eða strengjum.

nedharve koma (e-n) niður í jörðina með herfi: N. Sæden.

Nedharvning, sk., það að nedharve.

nedhente sækja e-ð upp (á e-n stað): Det maa Alt nedhentes fra Loftet það verður að sækja það allt upp á lopt.

nedhisse láta e-ð síga niður á strengjum: N. noget i Skibslasten.

nedhugge, a) fella trjo, höggva trjo upp: Hele Skoven blev nedhugget. — b) = nedsable: Hele Regimentet blev nedhugget.

Nedhugning, fl. -er, sk., það að nedhugge.

nedhvirvle, ás., þyrla e-u niður eða ofan: Træerne nedhvirvledes af Stormen i Dalen (stormurinn þyrlaði eikunum niður í dalinn).

nedhænge, 1) b. s., hanga (lafa) niður, slapa: Nedhængende Grene. — 2) ós., hengja e-ð niður eða ofan: Alt Toiet er nedhængt i Haven.

nedile (er) skunda niður eða ofan.

nedjage, ás., reka (keyra) e-n niður eða ofan: Endeel vare komne op; men de bleve alle nedjagede.

nedkalde kalla á e-n niður eða ofan: Jeg lod ham n. fra hans Værelse. — b) = nedbede: N. Velsignelse over een.

nedkaste kasta e-u niður eða ofan: N. sig (kasta sjer flötum) i Støvet for een. Stormen har nedkastet Plankeværket skíðgarðurinn hefur roklð um í þessu bálviðri.

Nedkastning, fl. -er, sk., það að nedkaste.

nedkjøre, ás., a) aka e-u niður eða ofan: Alt Kornet blev nedkjørt til Stranden. — b) aka niður (gras eða akur; sb. Fms. V, 50): Græsset (Sæden) blev nedkjørt.

Nedkjørsel, fl. -kjørsler, sk., það að nedkjøre. — b) það að aka (sem b s.) niður eða ofan. — c) okbraut niður eða ofan.

nedknuge þrýsta e-u niður, bæla e-ð niður.

nedknæle (har) falla á knjebeð (forni), knjefalla

Nedknælen, án fl, sk., það að nedknæle (sb. Knæfald).

nedkomme, b. s., koma niður eða ofan. — b) (um sængurkonu): N. med en Søn (Datter) ala son (dóttur).

Nedkomst, án fl., sk., niðurkoma. — b) fæðing = barnburður.

nedkue kúga: N. et Folk.

nedlade, ás, 1) láta e-ð síga niður eða ofan, hleypa e-u niður. — 2) n. sig = nedsætte sig (sb. nedsætte b). — 3) n. sig (eiginl.: lítillække sig) til leggja sig niður við, (sb. brjóta odd af oflæti sínu, og; gera svo lítið úr sjer, að; láta svo lítið, að): N. sig til (gera svo lítið úr sjer; mannspilla sjer á því; sb. það kvað svo rammt að) at bruge Skjeldsord. N. sig til (leggja sig niður við) Almuens Fatteevne. N. sig til een auðsýna e-m lítillæti. — b) ho. núl. t. nedladende, sem e., lítillátur, ljúfur og lítillátur.

Nedladelse, sk., það að nedlade eða nedlade sig.

Nedladenhed, án fl., sk., lítillæti, (sb. ljúfmennska).

Nedlag sjá Nederlag.

nedlude, (b. s.), slúta.

nedlægge, 1) eiginl., a) leggja e-ð niður: N. sin Byrde leggja af sjer byrðina. — b) koma e-u fyrir til geymslu: Han har nedlagt en stor Capital hos denne Kjøbmand. — c) leggja e-n að velli: N. een. — d) = nedsylte, sylte b. — 2) óeigi., a) láta af e-u: N. Regjeringen láta af ríkisstjórn. Han har nedlagt (er hættur við) sit Haandværk. — b) taka e-ð af, o. s. frv.: N. en Skole. — c) (forni.), setja e-u: N. en Strid (Trætte).

Nedlæggelse, sk., það að nedlægge.

Nedlægning, sk., = Nedlæggelse.

Nedløb niðurrás, niðurrennsli.

nedløse leysa e-ð niður eða ofan.

nedpakke láta e-ð niður (til ferðar, o. s. frv.): Alt mit Toi er allerede nedpakket.

Nedpakning, fl. -er, sk., það að nedpakke.

nedperse fergja e-ð niður.

nedpløie plægja (e-ð) niður (í jörðina): N. Sæden.

Nedpløining, fl. -er, sk, það að nedpløie

nedpresse = nedperse.

nedputte stinga (hola) e-u niður.

nedpæle hæla e-ð niður.

nedramme reka niður (t. a. m. hæl).

nedre sjá ned II, 1.

nedregne (er), (b. s), koma úr lopti(nu): Noget nedregner e-u rignir.

Nedreise niðurferð, niðurför.

nedride, ós., ríða (e-ð) niður, (sb. Fms. V, 50): N. Sæden.

nedrig, fl. -e, e., níðangalegur, (sb. nederdrægtig; sömul. ódrengilegur, ódrenglyndur): En n. Gjerning (Tænkemaade). Et nedrigt Menneske mesti ódrengur.

Nedrighed, sk., níðingsskapur, (sb. ódrengskapur).

nedrinde (er) renna niður eða ofan: Herfra nedrinder Vandet over Engen. — b) renna til viðar, síga í æginn.

nedrive rífa e-ð niður, brjóta e-ð niður: N. en Muur. — b) óeiginl., (í lall), níða.

Nedrivning, sk, það að nedrive.

nedrulle, a) b. s., velta niður eða ofan: De fra Bjerget nedrullende Stene. — b) ás., velta e-u niður eða ofan: Tøndern· nedrulledes (tunnunum var velt ofan) til Stranden.

nedrykke, ás., rykkja (kippa) e-u niður eða ofan.

nedryste, ás., hrista e-ð niður eða ofan: Den nedrystede Frugt.

nedsaae sá e-u niður (Nj. 82): Den nedsaaede Sæd.

nedsable brytja (höggva) menn niður (sem hráviði eða í strá): Efter en tapper Modstand bleve de alle nedsablede.

Nedsabling, fl. -er, sk., það að nedsable (sb. manndráp i fl.).

nedsalte salta e-ð niður: N. Kjød (Flesk, Sild).

Nedsaltning, fl. -er, sk., það að nedsalte.

nedsee, b. s., líta (horfa) niður: I sit Overmod vilde han n paa dem (hann var svo hrokafullur, að honum þóttu þeir öngvir hjá sjer), der vare langt over ham.

nedsegne hnigna niður.

nedsende senda e-ð niður, o. s. frv.

nedskride hlaupa niður eða ofan eða frnm: De nedskridende (nedskredne) Sneemasser.

nedskyde, a) skjóta e-ð niður eða ofan, fella e-ð með skotum: Da Muren var nedskudt. — b) steypa e-u niður eða ofan.

nedskylle, ós., skola e-u niður eða ofan: Jorden nedskylles fra Bjerget ved det smeltede Sneevand. N. Vinen hvolfa í sig vininu, sloka (svolgra) vinið.

nedskære skera e-ð niður eða ofan: N. en hængt Mand.

Nedskæring, fl. -er, sk., það að nedskære.

nedslaae, ós., 1) eiginl., leggja e-ð við jörðu, bæla e-ð niður: Regnen har nedslaaet meget Korn. — 2) óeiginl.: N. Modet draga kjark úr manni. Det sidste Uheld nedslog ham ganske dróg allan kjark úr honum. — b) ho. l. t. nedslaaet (og nedslagen), sem e., hnugginn, dapur, sorgbitinn.

Nedslag, (fl. eins, kl.), a) (snöggleg) niðurkoma, niðurfall (um regn í Skuggsjá): Lynilden (Regnens) N. — b) það sem sezt á botninn þegar frumefni eru skilin í sundur (sb. Bundfald a).

Nedslagenhed, án fl., sk., = Forsagthed, Modløshed.

nedsluge gleipa.

nedslynge slöngva e-u niður eða ofan: De nedslyngede Stene paa Fjenden.

nedslænge, ás., þeyta (fleygja) e-u niður eða ofan.

nedsmelte, ós., bræða e-ð niður.

Nedsmeltning, sk., það að nedsmelte.

nedsmile (skáldl.), líta brosandi niður (til e-s).

Nedspring, (fl. eins, kl.), hlaup (það að stökkva) niður fyrir sig.

nedspringe, b. s., stökkva niður eða ofan.

Nedspringen, án fl., sk., það að nedspringe.

nedsprudle, ás., (sjaldh.), láta (e-ð) fossa freyðandi niður.

nedsproite, ás., spýta (e-u) niður eða ofan (einkum úr vatnsbissu).

nedstamme (er) vera kominn af eða frá e-m, eiga kyn sitt að rekja til e-s: N. fra een. Dette Ord nedstammer fra Latinen er komið af latínu.

Nedstammelse, sk., það að nedstamme (sb. burðir, kyn, ætterni, o. s. frv.).

nedstampe, ás., berja (troða) e-ð niður.

nedstemme, ás., lins á strengjum á (söngtóli): N. et Instrument. — b) óeiginl., draga úr e-u, rýra: N. en Følelse. Hans Begeistring blev nedstemt (rjenaði). N. sine Fordringer færa niður kröfur sinar, færa sig niður.

Nedstemning, ft. -er, sk., það að nedstemme.

nedstige, a) stíga (ganga) niður eða ofan: N. i Dalene. — N. fra Thronen láta af rikisstjórn, (veltast úr konungdómi). — b) nedstigende Linie ættleggur fram á leið (þ. e. þegar jafnan er fyr talinn faðir enn sonur).

Nedstigen, án ft., sk., það að nedstige.

Nedstigning, sk., það að nedstige (sb. niðurstigning).

nedstikke, ás., stinga e-u niður eða ofan (í e-ð): Stokkene, som man havde nedstikket i Jorden.

nedstoppe troðn e-u niður eða ofan (í e-ð).

nedstraale, a) h. s., ljóma (skina) niður eða ofan: Det nedstraalende Lys. — b) ás., senda (ljós) niður eða ofan í geislum: Lyset, som Solen nedstraaler.

nedstryge, ás., strjúka e-ð (raka e-o; sb. Goðmundr rakaðl á burt [mýinu] með hendi sinni) niður eða ofan.

nedstrømme (er) falla (renna) niður eða ofan: Det nedstrømmende Vand.

Nedstrømmen, án ft., sk., það að nedstrømme (niðurfall).

nedstyrte, a) h. s., steypast (hrapa, hrynja) niður eða ofan. — b) ás., steypa e-u (fella e-ð) niður eða ofan. — Óeiginl., velta e-m úr völdum, eða þvíuml.

Nedstyrtning, sk., það að nedstyrte.

nedstøde, ás., hrinda e-u niður eða ofan.

nedsvinde hverfa niður.

nedsvinge, ás., (skáldl.) = nedslynge.

nedsvælge = nedsluge.

nedsvæve (er) líða niður eða ofan.

nedsvømme (er) kafa (Eg. 142) = kafast niður (Skuggsjá). — b) (skáldl.), flóa niður.

nedsylte = sylte b.

Nedsyltning, sk., það að nedsylte.

Nedsyn, (ft. eins, kl.), það að horfa (líta) niður eða ofan fyrir e-ð.

nedsynke, h. s., síga (hniga) niður, sökkva.

Nedsynken, án ft., sk., það að nedsynke.

Nedsynkning, sk., það að nedsynke.

nedsænke láta e-ð síga niður, hleypa e-o niður, sökkva e-n: N. et Liig i Graven. N. Skibe i en Havn.

Nedsænkning, ft.-er, sk., það að nedsænke.

nedsætte, ás., a) setja e-ð niður: Der nedsatte de Baaren. — b) n. sig byggja (Eg. 100) = taka sjer bólfestu (bústað), setja bústað á e-m stað, (sb. bosætte): Mange Udvandrede n. sig i America. — c) setja, skipa: N. en Commission. — d) færa e-ð niður (að upphæð): N. Landgilden (Skatterne, Priserne). — e) gera lítið úr e-u eða e-m, niðra e-m: N. en Mands Fortjenester. Dette nedsætter (rýrir) ham ikke i mine Øine jeg sje ekki, að hann sje maður að minni.

Nedsættelse, sk., a) það að nedsætte sig (nedsætte b). — b) það nedsætte d (lækkun; sb. afföll): Prisernes (Renternes) N. Varernes N. — c) það að nedsætte e (niðrun): Ubillig N. af eens Fortjenester.

nedtage, ás., taka e-ð niður eða ofan: N. noget fra Loftet. N. et Telt bregða tjaldi (sb. Grág. II, 93).

Nedtagelse, sk., það að nedtage (niðurtaka, ofantaka, niðurtekning, ofantekning): Jesu N. fra Korset.

nedtrampe, ás., troða e-ð niður.

nedtrille (er), h. s., velta (veltast) niður eða ofan: En nedtrillende Steen.

nedtrykke, 1) eiginl., þrýsta (ýta) e-u niður. — 2) óeiginl., a) rýra. — b) draga kjark úr e-m, þjá, mæða: Nedtrykkes af Næringssorger. Et nedtrykt Sind.

Nedtrykkelse, sk., það að nedtrykke.

nedtræde, ás., troða e-ð niður: N. Græsset. — b) óeiginl., fóttroða.

Nedtræden, án ft., sk., það að nedtræde.

nedtrække, ás., draga e-ð niður, hleypa e-u niður: Gardinerne vare nedtrukne.

Nedtrækning, ft. -er, sk., það að nedtrække.

nedtvinge reka (draga, sveigja, o. s. frv.) e-ð niður með afli: Grenen brækkedes, da man vilde n. den.

nedtynge, ás., þyngja e-ð niður. — 2) óeiginl., a) þyngja e-m (sb. Gþl. 44): „N. og bedrøve Sjælen i seige Sorger." — b) draga kjark úr e-m.

nedvende, ás., snúa e-u niður: Med nedvendt Fakkel. Paa den nedvendte Side á hliðinni sem niður snýr.

nedvifte, ás., anda e-u niður eða ofan.

Nedviisning, sk., það að nedvise.

nedvinde hleypa (e-u) niður með vindu: Alt Kornet er nedvundet fra Loftet.

nedvinke, ás., benda e-m að koma niður eða ofan.

nedvise (eiginl. vísa e-m niður eða ofan), reka e-n aptur, gera e-n ræka: Præsten har nedviist denne Pige fra Confirmation.

nedvælte, ás., velta e-u niður eða ofan.

Nedvæltning, sk., það að nedvælte.

nedværdige rýra, óvirða, vanvirða, (sb. fornedre a): N. Religionen ved at bruge den i politiske Hensigter gera svo lítið úr trúarbrögðunum, að o. s. frv. N. sig ved en upassende Fortrolighed.

Nedværdigelse, sk., það að nedværdige (læging, óvirðing, hneisa).

Neg, ft. eins, kl., bundin: Binde N. binda bundin (Stjórn).

***Negation**, ft. -er, sk., neitun. — b) neiting (neitunarorð).

***negativ**, ft. -e, e., sem til neitunar horfir.

Negbaand hálmspotti sem bundið er utan um bundin.

Negbinder = Binder.

Negbinding það að binda bundin.

nege, ás. 1, í n. op bera (axbelmur) saman í bruks (áðar enn þær eru bundnar í bundin): Pigen neger op og Karlen gaaer efter og binder.

Negenøie (eða **Negenøien**), sk., (eins konar brjóskfiskur) *petromyzon*.

Negenøien sjá **Negenøie**.

Neger, ft. **Negre**, kk., blámaður, svertingi (Dr. Sch.).

Negerhandel sú verzlun að blámenn eru seldir og keyptir.

Negerinde, ft. -r, kvk., svartur kvenmaður.

Negerkyst sá hluti af vesturströnd suðurálfu þar sem blámenn eru seldir og keyptir.

Negerland Svertingjaland (í suðurálfu).

Negersalg blámannasala.

Negerslave svartur þræll.

Negl (líka ritað **Nægl**), ft. -e, sk., [e. o. negl f. nagl; sb. n. negl], nögl. — b) (stundum) kló.

Neglebyld ígerð undir nögl.

Neglehud andnögl.

Negleplet ást (á nögl).

Neglerift rispa eptir nögl.

Neglerod naglsrót (Grágás). — b) í ft. (Neglerødder) nnduneglur.

Neglesax skæri til að klippa með neglur.

Neglespring það að nögl leysir fram af.

Negleværk, sk., verkur undir nöglum.

***Negligee**, án ft., sk., búningur sem maður er í inni við þegar öngvir ókunnugir eru komnir.

***Negligence**, án ft., sk., = Skjødesløshed a.

***negligere**, ás. 1, vanrækja, órækja; órækjast við e-n.

***negociere** (líka ritað **negotiere**), s. 1, a) h. s., semja (t. a. m. við e-n); verzla. — b) ás., útvega: N. et Laan.

***negotiere** sjá **negociere**.

negte, ás. 1, [sb. neita], neita, 1) = synja, a) segja e-ð ekki vera: Han negtede at have gjort det hann sagðist ekki hafa gert það. Det kan ikke negtes (það verður ekki varið), at det er en haard Straf. N. (þræta fyrir) Gjerningen. — b) afsinga: Han negter hende intet neitar henni öngvu (sb. Fms. VII, 90), synjar henni einkis. — 2) = fornegte: Arianerne n. Christi Guddom.

Negtelse, ft. -r, sk., neitun, neiting.

Negtelsesed það að synja fyrir e-ð með eiði.

Negtelsesord neiting (neitunarorð).

***Negus**, sk., eins konar drykkur við þorsta.

nei, ao., [nei], nei, ónei. — b) **Nei**, sem nafn, (sb. setja þvert nei fyrir e-ð): Give een Nei vísa e-m frá.

neie (har), h. s. 1, [neigja f. hneigja], hneigja sig, hneigja, lúta: N. for een hneigja sig fyrir e-m, hneigja (lúta) e-m.

Neien, án ft., sk., það að neie.

***Nekrolog**, ft. -er, sk., æfiminning.

***Nektar**, sk., dásmjöður (G. O.).

Nelde (líka ritað **Nælde**), ft. -r, sk., netla *urtica*: Brænde sig paa en N.

Neldeblad netlublað.

Neldebusk netlurunnur.

Neldefeber ofsakláði.

Nellike, ft. -r, sk., 1) negulnagli. — 2) (negulblóm) *dianthus cariophyllaceus*.

Nellikebed reitur sem negulblóm eru ræktuð í.

nellikebruun (sem er) eins og negulnaglar á litinn.

Nellikebusk mörg negulblóm sprottin í einum hnapp.

Nellikeolie olía úr negulnöglum.

Nellikeplante negulblóm sem ætlað er til gróðursetningar undir berum himni.

Nellikerod, án ft., (eins konar lækningajurt) *geum urbanum*.

Nellikesom eins konar nagli á stærð við negulnagla.

Nelliketræ trje sem negulnaglar sprettu á.

Nellikeviin vín sem stendur (staðið hefur) á negulnöglum.

nem, ft. -me, e., [næm-r], 1) um menn, skilningsgóður: Baade n. og lærvillig. — b) laginn, (sb. handlaginn, laghentur [f. laghendur], lagtækur): N. til sit Arbeide lagvirkur, (sb. verkhygginn). — 2) um annað, a) handhægur: Et nemt Redskab. — b) hægur, auðveldur, hentugur, sem er innan handar: Den nemmeste Maade. En n. Leilighed (hentugt tækifæri). Her er nemmere at komme til hjer er hægra að komast að. — B) **nemt**, sem ao., með hægu móti: Det slap vi nemt til.

Nemhed, án ft., sk., 1) það að vera **nem** A, 1 (sb. næmi): N. til Arbeide lagvirkni, handlægni. — 2) það að vera **nem** A, 2: For Nemheds Skyld til hægri verka. Det var en stor N. (mikill flýtir fyrir okkur, eða þvíuml.), at vi kunde skyde denne Gjenvei.

nemlig, so, (sem apt er úr felll á ísl.; en apt er sell í stað þess) það er að skilja eða sem sje (frambarið sumsje): Jeg har seet ham for mange Aar siden; n. paa min Reise fyrir mörgum árum — þegar jeg var að ferðast eða á ferðalagi mínu.

nemme, ás. 1, [nema], a) skilja: N. let vera skilningsgóður. — b) (úrelt), nema (læra): Hvad man i Ungdom nemmer, man i Alderdom neppe glemmer eða det Ung nemmer, Gammel ei glemmer, (sb. það ungur nemur, gamall temur), smekkurinn sá, sem kemst í ker, keiminn lengi eptir ber, (arðskv.).

Nemme, án ft., kl., [næmi], næmi, skilningur: Som har et let (hurtigt) N. næmur, fljótnæmur, skilningsgóður, (fljótur að skilja). Som har et tungt N. tornæmur, skilningslítill, a. s. frv. Han har slet ikke N. dertil er alls ekki laginn fyrir það. — b) frúhærar gúfur, (sb. Aand 4).

nenne sjá nænne.

*Neolog, ft. -er, kk., nýjungsmaður.

*Neologie, sk., nýjungar = nýjar kenningar.

*neoterisk, ft. -e, e., samkvæmur tízku eða nýjungum.

*Neoterismus, sk., = Nyhedssyge.

*Nepotisme, sk., það að höfðingjar draga fram skyldmenni sín a. s. frv.

neppe, aa., [sb. neppiliga], varla, naumlega, naumast, með naumindum, trauðlega, trauðla, trautt, neppilega (Stjórn): Jeg funde n. faae ham overtalt jeg ætlaði varla að geta talið hann á það. Det var n. han kunde lefte Sækken hann ætlaði varla að geta tekið upp pokann. Det vil n. strække til það hrökkur naumast. — Med Nød og n. með naumindum, með herkjum, nauðuglega. — Jeg var n. traadt ud af Døren, da Loftet faldt ned varla var jeg kominn út úr dyrunum, þá fjell loptið ofan.

neppelig, aa., [neppilig-], (úrelt) = neppe.

Nerve, ft. -r, sk., taug (heilataug, mænutaug).

nerveagtig, ft. -e, e., svipaður mænutaug eða heilataug

Nervefeber eins konar veikindi (taugasótt).

nervefiin viðkvæmur.

Nerveflettning margir tauga-angar sem liggja saman.

Nervegang lega tauganna (í líkamanum).

Nervegreen smátaug (út úr annari stærri).

Nervehinde taugahimna.

Nervekniv verkfæri til að skera með taugar (í ná).

Nerveknude taugahnýtl (dálítill hnútur sem taugar liggja að og úr).

Nervekraft fjör(ið) í taugunum.

Nervelære taugafræði.

nervepirrende, [sb. pirre], sem æsir taugarnar.

Nervepirring æsing tauganna.

Nervesaft vökvi innan í taugunum.

nervestyrkende, [sb. styrke], sem styrkir taugarnar.

nervestærk hraustur að taugunum til.

nervesvag taugaveikur.

Nervesvaghed taugaveiki.

Nervesvækkelse taugaveiklun.

nervesyg = nervesvag.

Nervesygdom veikindi í taugunum.

Nervesyge hvers konar veikindi í taugunum. — b) = Nervefeber.

*Nervesystem taugakerfi, mænukerfi.

Nervetraad (hver) þráður eða þáttur í taug.

Nervetrevl = Nervetraad.

Nervevædske = Nervesaft.

*nervøs, ft. nervøse, e., 1) = nervesvag. — 2) = syndig.

neste, ás. 1, [sb. nist, Laxd. 322], festa (e-ð, t. a. m. sokka eða vettlinga) saman.

net, ft. -te, e., laglegur, snyrtilegur, snotur, nipur: Hun saae ret n. ud (sómdi sjer dável, eða þvíuml.) i den Dragt Holde sig n. i sine Klæder vera ætíð laglega til fara. Skrive en n. Haand skrifa dáindis laglega.

Net (líka ritað Næt), ft. eins, kl., [sb. net], net.

netagtig, ft. -e, e., svipaður neti.

netformet, ft. -formede, e., (sem er) eins og net í lögun.

netformig, ft. -e, e., = netformet.

Netgaffel kvísl til að hengja net á.

Nethammer hnoðhamar. — b) viðbald (sem haft er þegar verið er að járna hesta).

Nethed, sk., snoturleiki.

Nethinde himna sem er lík neti: Nethinden i Øiet (*retina*).

Netmager, ft. -e, kk., netgjörðarmaður (B. H.).

Netmaske möskvi.

Netnagle hnoðnagli.

Netruse nethófur (P. Þ.).

Netstang = Netgaffel.

nette (líka ritað nitte), ás. 1, a) sinkla. — b) hnoða (hnykkja) nagla.

Nettelduq netludúkur; eins konar vefnaður úr viðarull.

*netto, óbreytanleg e., a) rjett (ekki meira, og ekki minna, enn): N. fem Rigsbankdaler. — b) sem vegur sjálft (svo mikið sjálft), þ. e. að frádregnum umbúðum. — c) sem eptir verður, að frádregnum kostnaði.

*Nettoindtægt allar tekjur (að frádregnum kostnaði).

netvinget sem vængirnir á eru nokkuð svipaðir neti: Netvingede Insecter (*hymenoptera*).

Netværk e-r tilbúningur sem líkist neti.

*Neurologie, sk., = Nervelære.

*neutral, ft. -e, e., a) sem er með hvorugum. — b) (þegar talað er um orð), hvorkinlegur eða hvorginlegur (sb. Sn. E.).

*neutralisere, ás. 1, draga svo úr (e-u) að það sje hvorugu megin, a. s. frv.

*Neutralitet, sk., það að vera með hvorugum.

*Neutrum, kl., hvorugkyn, hvorginlegt kyn (sb. Sn. E.).

*Neveu, kk., bróðurson; systurson.

*Nexus, sk., samband, samtenging.

ni níu.

niaarig sem er níu vetra.

*Niche (líka ritað Nische), sk., skot (í vegg sem gjört er til að setja í líkneskju eða þvíuml.).

Nid, án ft., sk., [sb. níð], öfund, (sb. illgirni, illvilji)

Nidding sjá Niding.

nidfuld öfundarfullur, öfundfullur, öfundsjúkur, öfundsamur.

Niding (líka ritað Nidding), ft. -er, kk., [níðing-r], a) níðingur; hrakmenni, fúlmenni, illmenni: Erklære een for hver Mands N. — b) = Kujon. — c) svíðingur.

Nidingsdaad níðingsverk, níðingsskapur, (sb. níðingsvíg, níðingsráð).

Nidingsdrog níðingur, hrakmenni, fúlmenni, illmenni.

Nidingsid níðingsskapur.

Nidingsmand (sjaldh.), = Niding.

Nidingsnavn níðingsnafn, níðingsorð.

Nidingsqvad = Nidvise.

Nidingsskjold (sjaldh.) = Avindskjold.

Nidingsstreg níðingsbragð, níðingsverk.

Nidingssvig níðingleg (níðsamleg) svik.

Nidingsværk níðingsverk.

nidkjær vandlátur, dyggur, örnggur, ötull, sem gengur vel fram í e-u: Vise sig n. i sit Embede. N. for Sandheden. — b) (forn) = skinsyg.

Nidkjærhed, án ft., sk, vandlæti, vandlætiskapp (Stjórn).

Nidkløgt kænska sem öfund og illvilji blæs e-m í brjóst.

nidobbelt nífaldur.

nidsk, ft. -e, e., [nízk-r?], a) = avindsyg, nidfuld. — b) = karrig, gnieragtig.

Nidskhed, sk., = Karrighed, Gnieragtighed.

Nidskrift níðrit.

nidsyg (sjaldh.) = avindsyg 1, misundelig.

Nidvers níðvísa.

Nidvise níðkvæði.

*Niece, ft. -r, kvk., bróðurdóttir; systurdóttir.

niende níundi.

nifold, aa, nífalt.

*Nihilisme, sk., sú trú eða kenning að allt verði að ángvu; trúleysi.

*Nihilist, ft. -er, kk., trúlaus maður.

Nik, ft. eins, kl., það að hneigja höfuðið allra snöggvast lítið eitt áfram.

nikke (har), h. s. 1, hneigja höfuðið allra snöggvast lítið eitt áfram a) til að heilsa e-m eða benda e-m: N. ad (eða til) een. — b) af svefni, dotta ísur.

Nikkel, án ft., sk., eitt af frumefnunum (fundið á 18. öld).

Nikken, án ft., sk., það að nikke.

Nikonge sú stryta í strýtuleik sem stærst er og stendur í miðið, (strýtukóngur).

*Nimbus, sk., = Helgenglands. — b) óeiginl., manndýrð (sem manni sýnist e-r hafa til að bera, eða þvíuml.).

Nilhest nykur (sb. nykrar svá stórir sem fílar).

Nip, kl., a) það að dreypa í e-ð vörunum: Hun tog kun et N. af Glasset hún gerði ekki nema dreypti í það vörunum. — b) (í orðstiltæk. paa Nippet), þröm (óeiginl.): Det var paa Nippet, at jeg vilde have gaaet jeg var kominn á flugstig — fremsta hlunn — með að fara, jeg var rjett (rjett að segja, nærri því) farinn. Han var paa Nippet at falde hann var nærri (rjett að segja) dottinn. Det er paa Nippet med ham hann er á heljarþröminni, hann er kominn á heljarþrömina.

nippe, s. 1, 1) ás, kippa e-u smáu: N. et Haar ud. — 2) um það að dreypa í e-ð vörunum, a) ás.: N. nogle Draaber (gera ekki nema) dreypa í vörunum. — b) h. s.: N. til Vinen dreypa í það vörunum. N. til Glasset dreypa í (það sem í glasinu er) vörunum. N. af Kruset dreypa í (það sem í könnunni er) vörunum.

nipper, e., [nipr], (úrelt), teprulegur.

Nippetang sjá Niptang.

Niptang (líka Nippetang) (lítil) kippitöng (til að draga út hár með, eða þvíuml.).

*Nische sjá Niche.

Nisse, ft. -r, kk., eins konar álfur eða dvergur.

nisse (har), h. s. 1, vera að smásýsla við e-ð (innan húss): N. omkring i Huset.

Nital tölustafurinn 9.

Nite, ft. -r, sk., arðlaust hlutfall (í talnahúri).

*nitid, ft. -e, e., fallegur á að líta (sjer í lagi um bækur).

*Nitrum, kl., = Salpeter.

*nitrøs, ft. nitrøse, e., = salpeteragtig.

nitte sjá nette.

nitten nítján.

nittende nítjándi.

*Niveau, sk., = Vaterpas. — b) marflatt yfirborð.

*nivelere (líka ritað nivellere), ás. 1, mæla balla. — b) sljetta; jafna.

*nivellere sjá nivelere.

*Nobel, ft. Nobler, sk., = Rosenobel.

*nobel, ft. noble, e., drenglundaðnr, drenglyndur.

*nobilitere, ás. 1, = adle.

*Noblesse, án ft., sk., = Adel b. — b) drengskapur (sb. Nj. 15), göfuglyndi.

Nod, ft. -der, sk., [hnoð, B. H.], bólkur (á banda-enda).

nodde, ás. 1, setja hólk ú (bands-enda).

Node, ft -r, sk., [nóta], nóta: Sætte en Melodie paa Noder nóta lag. Synge (spille) efter Noder. — 2) ft. Noder = Fagter, Lader, (sb. þetta eru bana nótur): Have mange underlige Noder paa sig. — b) köst, dintir, duttlungar: Hun har sine Noder.

Nodebog nótnabók.

Nodebræt nótnafjöl (á hljóðborði).

nodelig, ft. -e, e., (í almúgatali), stirðlyndur, geðstirður, undarlegur, o. s. frv.

Nodelinie nótnastryk.

*Nodepapir strykaður pappír ætlaður undir nótur.

Nodepult = Nodestol.

Nodeskriver nótari (nótnaskrifari).

Nodeskrivning það að skrifa nótur: Leve af N.

Nodestol nótnalektari.

Nodetryk nótnaprentuo. — b) prentaðar nótur.

Nodetrykker, kk., nótnaprentari.

Nodetrykkeri staður (búð) þar sem nótur ero prentaðar.

Nodetrykning nótnaprentuo.

Noer sjá Nor.

nogen [sb. nokkurn], í hvorugk. noget [sb. nokkut], ft. nogle [sb. nokkri-r] og (í tali) nogen, fn., I) í et., A) fyrir framan nafn, nokkur, einhver: Man maa have n. (nokkra, dálitla) Adspredelse. Han bliver her endnu i nogen Tid um tíma. Vi have noget Godt i Vente. — B) án nafns, 1) Nogen, a) nokkur maður: Er her Nogen er hjer nokkur? — b) einhver maður: Der kommer Nogen það kemur e-r. Nogen kunde maaskee sige, at o. s. frv. — 2) Noget, a) nokkuð: Noget er bedre end Intet betra er lítið enn ekki neitt. Hvis der bliver Noget af eða hvis det bliver til Noget ef nokkuð verður úr því. Blive til Noget verða að manni, (sb. það verður maður úr e-m). Der er Noget i det du siger það er nokkuð um það. Hvad for Noget hvað ertu að segja? (þegar e-ð gengur yfir mann). Hvad er det for Noget hvað ertu að hafast að? eða þvíuml. — Einnig sem fullt nafn: Begrebet om et Intet fattes vanskeligere, end Begrebet om et Noget. — b) eitthvað: Der er Noget i Veien. — 3) noget, sem ao., a) nokkru, litlu, (og um tíð), skömmu: Noget før. Noget efter. — b) heldur: Han saae noget bleg ud. Det varer noget længe. — c) skammt, spottakorn: Noget herfra skammt (spottakorn) hjeðan. — d) noget nær nærri því, hjer um bil, á að gizka: Det bliver noget nær 100 Rdlr. De ere noget nær lige gamle. — II) í ft., A) fyrir framan nafn, a) nokkrir: Det er nogle Dage siden. Nogle faa fáeinir. — b) sumir: Nogle Folk (Ting). — B) án nafns, og ritað með stórum upphafsstaf, sumir: Nogle troe endnu, at han ikke er død. Nogle vandt han ved Overtalelse, Nogle ved Gaver.

nogengang, ao., nokkurt sinn, nokkru sinni.

nogenledes, ao., = nogenlunde.

nogenlunde, ao., nokkurn veginn, sæmilega, bærilega: Jeg er n. fornøiet med ham. Det er n. godt Arbeide bærilega gert. — b) með nokkru móti: Kan jeg blot n. hjelpe mig selv.

nogensinde nokkru sinni, nokkurt sinn, nokkurn tíma: Har du n. oplevet et saadant Veir? Dersom jeg n. faaer Evne dertil.

nogensomhelst, sk. et. að fráteknum eig.; nogetsomhelst, kl. et. að fráteknum eig., fn., nokkur (með áherzlu): Dersom det paa n. Maade (með nokkru móti) kan skee.

nogensteds, ao., nokkursstaðar, einhversstaðar: Dersom der n. er en yndig Egn (sje nokkursstaðar fallegt), saa er det der. Agter du dig n. hen ætlarðu að fara nokkuð? N. fra nokkursstaðar að. N. maa han dog være einhversstaðar verður hann að vera.

nogentid, ao., = nogensinde.

nok, [sb. nóg], 1) sem eins konar nafn, nóg: Meer end n. meir enn nóg, kappnóg. Jeg har spiist n. nóg eða nægju mína. Jeg har sovet n jeg er nú fullsvefta. Det er ikke n. dermed það er ekki búið með það. — Være sig selv n. vera sjálfum sjer nógur, vera sjer einhlítur. Lad det nu være n. láttu nú svona vera. — Einnig með stórum upphafsstaf: Den, der har Nok af Penge (nóg af peningum, nóga peninga), vil have endnu flere (sb. mikið vill meira). — 2) sem e. (sett fyrir aptan nafnið), nógur: Jeg har Tid n. Han har Penge n. nóga peninga. — 3) sem ao., a) nógu: Man kan aldrig være n. forsigtig eða forsigtig n. aldrei er of varlega farið, fátt er of vandlega hugað. Det er stort n. nógu stórt. Dette er endda den bedste af Kjolerne, skjøndt den er daarlig n. þetta er nú skásta samfellan, þó hún sje ekki góð eða þó lök (vesöl) sje. Jeg har tidt n. (nógu opt, opt og einatt) sagt ham det. — b) líkt og að sönnu, reyndar, líklega, ef til vill, sjálfsagt, eða þvíuml; en þó er nú tíðast að hafa þar ekkert orð, sem Danir hafa nok í þessari merk.: Det er n. godt; men ikke godt n. það er að sönnu gott, en ekki nógu gott. Jeg gad n. vide mjer þætti (það væri) gaman að vita. Jeg skal n. gaae til ham (jeg skal fara til hans), før jeg reiser. Du maa n. lee (það er von, þú hlæir) over en saa naragtig Opførsel. Ja n. eða jo n. ó já! (þegar maður leyfir e-ð). — N. saa stor fullt eins stór. — Det kan n. hænde sig má vera; vera má. Han kommer n. tilbage kemur sjálfsagt (líkast til) aptur. — c) enn, nó auki: Der har du n. een. Vi vil prøve det n. engang reyna það einu sinni enn.

Nok (eða Nokke), ft Nokker, sk., [sb. hnokki], a) hnokki (á rokkanældu). — b) typpi (á enda máttartrjes sem greypt er í annað). — c) endi (á rá). Sb. Raanokke.

Nokbolt tvöfaldur dúkur á seglborði þar sem það er fest við rána.

Nokgaarding, sk., eins konar seglstrengur.

Nokke sjá Nok.

nokke, ás 1, greypa (eins máttartrjes-enda) í annan: N. en Bjælke.

Nokkehul gróp á máttartrjes-enda sem typpi á öðru trje er fellt í.

noksom, ao., nógu, til hlítar: Det er n. bekjendt það er alkunnugt.

*Nomader, ft., þjóð eða lýður er úvallt flytur sig úr einum stað í annan með hjarðir sínar, hirðingjar, flökkuþjóð, reikunarþjóð.

*nomadisk, ft. -e, e., reikunar- (sb. Nomader).

*Nomen, ft. Nomina, kl., (í málfr.), nafn eða einkunn.

*Nomenclator, sk., nafna-runa.

*Nomenclatur, sk., öll hin vöndu orð er fylgja e-i vísindagrein eða íþrótt.

*Nominal-, sem fremri liður í samsettu orði, um það sem ekki lýtur nema að nafninu, sem ekki er nema að nafninu til, t. a. m. Nominalværdi = Navneværdi.

*Nominalist, ft. -er, kk., sá sem kallar nám hlutanna ekki vera annað enn orð.

*Nominativ, ft. -er, sk., gjörandi, (nefnilegt fall, Sn. E.).

*Non, kl., (f. non contemnendus ekki fyrirlitanlegur), lakasti vituisburður (þegar manni hefur verið hjálpað yfir og við hefur legið að manni væri frá vísað).

*Nonchalance, án ft., sk., það að vera nonchalant.

*nonchalant, ft.-e, e., gálaus, hirðulaus; (um þann) sem lætur hirðulauslega (t. a. m. af mikilmennsku).

Nonne, ft. -r, kvk., [e. o. nonna f. nunna], systir = nunna.

Nonnedragt = Nonneklæder.

Nonnekloster nunnuklaustur, systraklaustur.

Nonneklæder, ft., nunnuklæði, systraklæðnaður (Stjórn).

Nonnelevnet = Nonneliv.

Nonneliv nunnulíf.

Nonneskjær (sjaldh.), eins konar smágert lín.

Nonneslør slæða sem nunnur hafa.

Nonnestand nunnustjett.

*Nonsens, kl., vitleysa (það sem ekkert vit er í).

Noppe, ft. -r, sk., hnoðri (á fati). — b) líntrefjur.

noppe (optar noppre), ás. 1, gera hnoðra á (e-u): Noppret Klæde.

noppre sjá noppe.

Noppring, sk., það að noppre: Klædets N.

Nor (líka ritað Noer), kl., hvítvoðungur, krakki.

Nor, kl., lón: Falsters N. Møens N.

Nord, [norð-, t. a. m. í norðlenzkr], eða Norden, [sb. norðan], (og Norder- sem fremri liður í sumum samsettum orðum), kl., norður: Bygningen ligger lige i N. og Syd beint í norður og suður. Vi seilede lige i N. beint í norður. Stuen vender mod N. (Norden) til norðurs. — b) Norden norðurlönd: Nordens Historie. Det gamle N. (Norden) norðurlönd í fornöld. — B) í raun og veru ao. i N. efter í norður. N. paa norður á við, norður á bóginn, norður eptir. — C) af Norder eru dregin tvö miðstig, er merkja nyrðri, a) nordre [e o. norðri f. nörðri f. nyrðri]: Den nordre Side nyrðri hliðin. — b) nørre [nörðri f. nyrðri], (fornt): „De nørre Riger“.

Nordbaad skip sem gengur milli norðurlanda (Svíþjóðar, Danmerkur og Noregs) eða með ströndum fram, (sb. kuggur).

Nordbo, kk., norðurlandamaður.

Nordbygger, ft. -e, kk., = Nordbo.

Norden sjá Nord.

norden, sem e., sem er á norðan: Vinden er n. hann er á norðan.

nordenfjelds, ao., norðanfjalls.

nordenfjeldsk, ft.-e, e., sem er norðanfjalls eða fyrir norðan fjall.

Nordenstorm norðanveður.

Nordenvind norðanvindur, norðanveður.

Norderbrede fjarlægð í norður frá miðjarðarbring (sb. Brede e).

Norderdeel norðurhluti, norðurpartur: Landets N.

Norderkant sjá Nordkant.

Norderland sjá Nordland.

Nordfarer norðurfaramaður. — b) norðurfar (norðurfarsskip).

Nordhav norðurhöf.

nordisk, n. -e, e., norðurlanda-: De nordiske Nationer þjóðirnar á norðurlöndum. En n. Helt kappi á norðurlöndum. Den nordiske Mythologie goðasögur (goðafræði) norðurlanda. Den nordiske Literatur bókmenntir á norðurlöndum. Nordiske Digte kvæði sem orkt eru á norðurlöndum.

Nordkant (líka Norderkant) norðurhluti, norðurhlið (kvk.).

Nordkaper, sk., eins konar hvalur.

Nordland (líka Norderland) land sem liggur norðarlega, sjer í lagi a) norðurlönd. — b) (það sem nú er kallað) Norðurland (í Norvegi). — c) norðurland (á Íslandi).

Nordlandsfarer = Nordfarer.

Nordleding (líka Norleding) = Nordpol.

nordlig, n. -e, e., (norðlægur), a) sem er (liggur, o. s. frv.) norðarlega: Dette Lands nordlige Beliggenhed. — b) sem veit í norður: Den nordlige Side. — c) sem er á norðan: Nordlige Vinde norðanveður.

Nordlys norðurljós.

Nordlænding, n. -e, kk., a) = Nordbo. — b) sá sem er úr Norðurlandi (í Norvegi). — c) norðlendingur, norðlingur.

Nordost norðaustur, landnorður: En Kuling fra N. kaldi á landnorðan. — b) = Nordostvind: Vinden er N. hann er á landnorðan, það er á landnyrðingur. Der blæste en stiv N. var á hvass landnyrðingur.

Nordostvind landnyrðingur.

Nordpol norður-heimskaut.

nordre sjá Nord C, a.

Nordside norðurhlið (kvk.).

Nordskin = Nordlys.

Nordstjerne leiðarstjarnan, blástjarnan.

Nordstorm = Nordenstorm.

Nordsø(en) það haf sem er milli Englands, Hollands, Þjóðverjalands, Danmerkur og Noregs, (Englandshaf).

Nordvest útnorður. — b) = Nordvestvind.

nordvestlig, a) sem er (liggur, o. s. frv.) í útnorður. — b) sem veit til útnorðurs. — c) sem er á útnorðan.

Nordvestvind útnyrðingur.

Nordvind = Nordenvind.

nordøstlig, a) sem er (liggur, o. s. frv.) í landnorður. — b) sem veit til landnorðurs. — c) sem er á landnorðan.

*Norm, sk., regla, fyrirmynd.

*normal, n. -e, e., reglulegur; (um það) sem er eins og það á að sjer, eða þvíuml.; sem er fyrirmynd. — Einnig Normal-, sömu merkingar, sem fremri liður í samsettu orði.

Normand, [Norðmað-r], Norðmaður, Norvegsmaður.

*normere, ás. 1, kveða á (e-ð, hvernig það skuli vera að rjettu lagi).

Norne, n. -r, kvk, [norn], norn.

norsk, n. -e, e., norrænn: Det norske Folk Norvegsmenn.

Not, sk, hryggur á borðröndinni sem ætlaður er til að ganga inn í gróp á annari borðrönd.

*Notabilitet, n. -er, (kk.), merkismaður, (sb. frægðarmaður, ágætismaður).

*Notarial-, (sem fremri liður í samsettu orði), sem skjalaritara (Notarius) -embætti til heyrir, saminn af skjalaritara, eða þvíuml.

*Notarius, n. Notarier, kk., skjalaritari (sá sem er til settur að búa til lögmæt skjöl, eða rita undir skjöl nafn sitt svo að þau verði lögmæt, o. s. frv.).

*Note, n. -r, sk., a) merki, mark. — b) = Anmærkning. — c) brjef (um stjórnarmálefni). — d) reikningur (um varning sem maður hefur fengið). — e) skírteini.

*notere, ás. 1, skrifa (e-ð, sjer til minnis, eða þvíuml.).

Nothovl = Plovhovl.

*Notice sjá Notits.

*Notification, n. -er, sk., auglýsing.

*notificere, ás. 1, auglýsa.

*Notits (líka Notice), sk., a) án n., gaumur: Tage N. af gefa gaum að e-u. — b) með n. (Notitser), skrifuð smágrein til minnis.

*notorisk, n. -e, e., alkunnur.

*Novelle, n. -r, sk, skáldleg saga (einkum smásaga) um viðburði nú á dögum.

*Novellist, n. -er, kk., sá sem ritar Noveller (sb Novelle).

*November, án n., sk., nóvember, ríðtíðarmánuður.

*Novice, n. -r, kk. og kvk., sá (sú) sem er komin(n) í klaustur en ekki er orðinn(in) munkur (nunna).

nu, ao., [nú], a) nú: Den Tid, vi nu leve i. — Fra nu af upp frá þessu, hjeðan í frá. — Nu nylig rjett fyrir skömmu, rjett í þessu. — Nu og da við og við, öðru hverju. — Nu strax undir eins. — Nu til Dags = nutildags. — Da han nu (nú sem hann) var kommen hjem til sit Rige. — Nu var det dengang Skik (nú var það siður í þá daga), at o. s. frv. — Skulde det nu træffe sig saa færi nú svo. — Det er nu engang skeet það verður nú ekki aptur tekið. — Hvad er nu det, du der gjør hvað ertu nú að hafast að? — b) nu forlanger hun eet, nu et andet hún heimtar sitt á hverri stundunni. — 2) sem mo , (framb. naa, í hversdagslegu tali, þó það sje ekki skrifað svo): Nu, hvad svarede han? Nu, saa kom da! — B) Nu, kl nafn, án n., a) líðandi stund: Nuets Lyst. — b) augabragð, vetfang, svipstund: I et Nu var han forsvunden.

*Nuance, n. -r, sk., dálítil tilbreyting.

Nudel, n. Nudler, sk , matur sem er í lögun eins og ör-mjóir smáormar búinn til úr hveitisalla, smágerðar hveitipípur (sb. Macaroni).

Nudelbei deig í hinar smágerðu hveitipípur (sb. Nudel).

Nudelmeel mjölsalli sem ætlaður er í hinar smágerðu hveitipípur (sb. Nudel).

Nudelmelk mjólk sem hinar smágerðu hveitipípur (sb. Nudel) eru soðnar í.

Nul, n. -ler, kl., sifra. — b) sá sem er sama og enginn; það sem er sama og ekkert.

*Nullitet, sk., það að vera ónýtt eða ólögmætt.

*numerair, n. -e, e., sem lýtur að tölu: Den numeraire Værdi af en sjelden Mynt (það verð sem til er tekið — ritað er — á fágætum peningi) kan være saare ringe imod den Priis, den sælges for.

*Numerale, n. Numeralia, kl., = Talord.

*numerere, ás. 1, setja tölu(r) á.

*numerisk, n. -e, o., sem lýtur að tölu: N. Styrke (sb. lið melra).

*Numero, missandi af latínska orðinu *numerus* (tala), eiginl. að tölu, þ. e. í röðinni: N. 25 tuttugasti og fimmti í röðinni.

*Numismatik, sk., = Myntvidenskab.

*Numismatiker, n. -e, kk., = Myntkjender.

*numismatisk, n. -e, o., sem lýtur að peningssögu (peningafræði).

Nummer, n. -e, kl , tala (sem sett er á e-ð): Raabe op efter Nummere. — Óeiginl.: Have et heit N. hos een vera í miklum metum hjá e-m. — b) e-ð sem tala er sett á: Der ere ti Nummere i Alt.

*Nuntius, n. Nuntii eða Nuntier, kk., legáti (frá páfa).

nuomstunder nú á dögum.

*Nutation, sk., rugg, eða þvíuml.

Nutid sá tími sem nú er að líða: Nutids Skikke siðvenjur nú á dögum. — b) (um sögn), núleg tíð, núlegur tími.

Nutidsaand sá aldarháttur sem nú er.

nutildags, ao., = nuomstunder.

Ny, án n., kl., [ný], ný, (prim): Nyet tændes (tunglið kviknar) i Aften. Engang i Ny og engang i Næ höppum og glöppum.

ny, n. -e, e., [ný-r], nýr: Et nyt Huus. Nyt Øl. Ny Viin hafi sjaldnar enn ung Viin. Nyt Brød hafi sjaldnar enn ferskt Brød. — Den nye Konge þessi konungur, sem nú er kominn til ríkis. — Den nye Verden vesturheimur, vesturálfan. Et nyt Metal nýfundinn málmur. — Begynde et nyt Liv ganga í endurnýjungu lífdaganna. — Af ny (líka ritað af Ny) eða af nyt (líka ritað af Nyt) af nýju (Gþl. 77), þ. e. að upphafi (um það sem ekki hefur verið áður). — Paa ny að nýju, á nýja leik (forut). — b) seinni: De nyere Sprog mál sem upp eru komin á seinni tíðum (tíðkast á seinni tíðum). Den nyere Historie saga hinna seinni alda. — 2) Nyt, sem nafn, e-ð sem er nýtt eða fágætt: Nyt af Aaret frumgróði ársins. — b) einkum, nýtíðindi, nýjungar: Fortælle Nyt. Der er intet Nyt i Aviserne.

nybaaren, [sb. bære], nýalinn.

nybagt, [sb. bage], nýbakaður (Stjórn): N. Brød. — b) í gamni, nýskroppinn inn í e-ð: En n. Adelsmand maður sem er nýskroppinn inn í herrastjettina.

nybanet, [sb. bane], nýruddur: En n. Vei.

nybrudt, [sb. bryde], nýbrotinn til sáningar: En n. Ager (sb. bryde I, A, 2, g). N. Jord land sem nýbúið er að plægja, en ekki hefur verið plægt áður.

nybrygget, [sb. brygge], nýheitinn (um bjór): N. Øl.

Nybygd nýlenda.

Nybygger, n. -e, kk., nýlendumaður, landnámsmaður.

nybygget (líka nybygt), [sb. bygge], nýreistur, nýgerður, nýsmíðaður: Et n. Huus (Skib).

nybygt sjá nybygget.

nybær, e., [nýbær-, B. H.], (um kýr, en sjaldnar um ær), nýbúin að bera.

nyde [njóta; sb. flyde og fljóta], nød [naut], nydt, ás., njóta e-s, hafa not e-s eða af e-u: Den, som vil n., maa kunne undvære. — b) fá, hafa, hljóta, öðlast: Han nyder Indkomsterne af dette Gods for sin Levetid. Han har nydt en omhyggelig Opdragelse hefur verið vel upp alinn. — c) neyta matar, bergja e-u, borða: Den Syge nyder kun lidt. Jeg har intet nydt i Dag.

nydelig, 1) n. -e, e., a) (sjaldh.) eiginl., ljúffengur: „Den nydeligste Mad." — b) gull-fallegur, ljómandi fallegur, ofboð laglegur: En n. Blomstertegning. — 2) sem ao., gull-fallega, ofboð laglega, o. s. frv.: Hun dandser n.

Nydelighed, án n., sk., það að vera nydelig (fegurð, eða þvíuml.).

Nydelse, n. -r, sk., neyzla, not: „Han vil forbittre dem Nydelsen af deres Erhverv" að njóta þess, er þeir hafa aflað. Overdreven N. af stærke Drikke hóflaus drykkjuskapur. — Uskyldige Nydelser saklaus skemmtun. Forbudne Nydelser óleyfileg (óleyfð) skemmtun.

nydelsesrig unaðsfullur, unaðsamlegur, unaðarsamur.

Nydelyst munaðorfýsn.

Nydie sjá **Nodde.**

nyfalden, [sb. **falde**], nýfallinn: N. Snee nýfallinn snjór, nýsnævi.

nyfigen, ft. **-figne,** e., [**figen** af fikin-u], forvitinn; nýjungagjarn.

Nyfigenhed, án ft., sk., forvitni; nýjungagirni.

nyfrossen, [sb. **fryse**], nýfrosinn, nýlagður: N. Jord.

nyfunden, [sb. **finde**], nýfundinn.

nyfødt, [sb. **føde**], nýfæddur, nýalinn, nýborinn: En n. Kalv.

nygift nýkominn í hjónaband, a) í senn um karlmann og kvenmann: Det nygifte Par nýju hjónin. — b) um karlmann: nýkvæntur, nýkvongaður. — c) um kvennmann, nýgipt.

nygjort, [sb. **gjøre**], nýgjörður (fornt nýgjör); (um egg) glænýr.

nygjødsket, [sb. **gjødske**], nýtaddur, sem nýbúið er að bera á: N. Jord.

nygroet, [sb. **groe**], nýgróinn, nýsprottinn.

Nygrøde nýgræðingur = frumgróði.

Nyhed, sk., 1) án ft., nýleiki. — 2) með ft. **-er,** nýjung a)=nýbreytni, nýbreyting: Indføre Nyheder. — b) = nýlunda, nýtíðindi: En vigtig N. mikil tíðindi.

Nyhedselsker, a) nýbreytingamaður, nýjungamaður mikill, maður nýjungagjarn. — b) sá sem hefur gaman af nýjum tíðindum.

nyhedsgraadig ólmur í nýjungar.

Nyhedskræmmer sá sem ætíð hefur (eða læzt hafa) nýtíðindi, (sb. **mólugur, kjaptaás, kjaptaskúmur**).

Nyhedslyst nýjungagirni.

nyhedslysten nýjungagjarn.

Nyhedsruus það að vera utan við sig af því manni þykir svo vænt um e-n hlut vegna þess hann er nýr.

nyhedssyg ákaflega nýjungagjarn.

Nyhedssyge (nýjungasótt), áköf nýjungagirni.

nyhvervet, [sb. **hverve**], nýráðinn í liðsmannatölu: Nyhvervede Tropper nýfengið lið.

Nyjord = Nyland.

Nyk, kl., (sjaldh.), [sb. hnykk-r], a) hnykkur (það að hnykkja). — b) veikindakast (sem kemur í e-n).

nykjernet, [sb. **kjerne**], (um smjör), nýr.

Nykke, ft. **-r,** sk., a) duttlungur, kippur, kast: Hun har mange Nykker. Hesten faaer undertiden Nykker er stundum hrekkjóttur. — b) breiskleiki: Det er hans gamle N.

nyklædt, [sb. **klæde**], nýfataður.

nykommen, [sb. **komme**], nýkominn: De nykomne Gjester.

nylagt, [sb. **lægge**], (um ís), nýlagður.

Nyland land sem nýbrotið er til sáningar.

nylig, ao., [nýlig-], nýlega, nýverið, fyrir skömmu: Han er n. staaet op hann er nýkominn á fætur. Høsten er n. begyndt uppskeran er nýbyrjuð.

Nylænding, ft. **-e,** kk.,= **Nybygger.**

nyløben, [sb. **løbe**], nýkelfd, nýlembd, o. s. frv.: En n. Ko.

Nymaane nýtt tungl, ný: Vi faae snart N.

nymalket, [sb. **malke**], spenavolgur: Han drikker hver Morgen n. Melk hann drekkur spenavolga nýmjólk á hverjum morgni.

***Nymfe** sjá **Nymphe.**

nymodens, a) sem e., líðkanlegur, samkvæmur aldarhætti (Dr. Sch.), sem tollir í tízkunni: En n. Herre. „En n. Vise, som man faaer at lade Lysthavere qvæde". — b) sem ao., eptir því sem tízka (aldarháttur) er: Gaae n. klædt.

nymodig, e., (sjaldh.) = **nymodens** a.

***Nymphe** (líka ritað **Nymfe**), ft. **-r,** 1) kvk., a) smágyðja (að trú Grikkja og Rúmverja). — b) falleg stúlka. — c) ljettlætiskona (þ. e. púta). — 2) sk., = **Puppe.**

nymyntet, [sb. **mynte**], nýsleginn (um pening): Nymyntede Ducater.

Nyn, ft. eins, kl., raul (fyrir munni sjer).

nynne, ás. 1, raula, (sb. söngla): N. en Sang. — Sem h. s.: N. paa noget vera að raula e-ð.

Nynnen, án ft., sk., það að **nynne** (raul).

nyomvendt, [sb. **omvende**], sem nýlega hefur snúizt (til annarar trúar), nýbúinn að taka við trú.

nyoplivet, [sb. **oplive**], nýlífgaður.

nypløiet, [sb. **pløie**], nýplægður.

nypræget, [sb. **præge**], = **nymyntet.**

Nyre, ft. **-r,** sk., [nýra], a) nýra. — b) málmsteinn (sb. **Erts** a) er líkist nýra, (málmgrýtisnýra).

Nyrebetændelse nýrnabólga.

nyrebannet, [sb. **danne**], lagaður eins og nýra.

Nyrefedt nýrmör.

nyreformig, ft. **-e,** e., = **nyredannet.**

Nyregang sjer hver af þvagpípunum er ganga úr nýrunum og í blandblöðruna.

nyregroet, [sb. **groe**], svo feitur að ekki sjer í nýrun fyrir mör.

Nyregruus (eins konar veikindi), nýrnamöl (P. Þ.).

Nyrehud nýrnabimna.

nyrelukket, [sb. **lukke**], = **nyregroet.**

Nyresmerte nýrnaverkur (B. H.).

Nyresteen, a) steinn í nýrum. — b) (eins konar steinn sem líkist nýra í lögun) *talcosa nephrites.*

Nyresteg nýrnasteik (Jóh.).

Nyrestræng þvagpípa.

Nyrestykke nýrnastykki.

Nyresygdom nýrnaveiki.

Nyretalg nýrmör.

Nyretælle = Nyretalg.

nys, ao., = **nylig:** Han er n. opstaaet nýkominn á fætur. Den n. omtalte Mand maður sá, er nú var nefndur; nýgreindur maður.

Nys, [sb. njós-n], kl., vitneskja, ávæni, snefill, afspringur (Fms. VIII, 160): Faae N. om noget verða áskynja um e-ð. Give een N. om noget gera e-m skeyti um e-ð.

nysbemeldt nýgreindur (sb. **nysnævnt**).

nyse [njósa f. hnjósn; sb. **fryse** og frjósa], **nøs** [naus f. hnaus], (har) **nyset,** h. s., hnjósa (forut), hnerra.

Nyseblomme (eins konar jurt) *arnica montana.*

Nysemiddel e-ð sem gerir hnerra.

Nysen, án ft., sk., það að **nyse** (hnerri, hnerrar).

Nysepulver dupt sem gerir hnerra.

Nyserod (eins konar lækningajurt) *helleborus.*

Nyseurt (eins konar jurt) *orchis bifolia.*

nysgjerrig forvitinn, hnýsinn.

Nysgjerrighed, án ft., sk., forvitni, hnýsni.

nyskabt, [sb. **skabe**], nýskapaður.

nyslagtet, [sb. **slagte**], (um kjöt), sem er af skepnu sem nýbúið er að slátra.

nysle (har), h. s. 1, [sb. nusla], vera á sljál og smástorfa (inni við; sb. **duuda**): Gaae og n. omkring i Huset.

Nyslen, án ft., sk., það að **nysle** (smástörf).

nysnævnt, [sb. **nævne**], nýnefndur (Sturl. IV, 25), sem nú var getið, (sb. **nysbemeldt**).

Nytaar nýár. — b) = **Nytaarsgave:** Give (faae) N.

Nytaarsaften gamla árs kvöld.

Nytaarsdag nýársdagur.

Nytaarsgave nýársgjöf.

Nytaarsmorgen nýársdagsmorgun.

Nytaarsnat nýársnótt.

Nytaarsny fyrsta árs-tungl.

Nytaarsprædiken prjedikun á nýársdag.

Nytaarsvers nýárs-óskir í ljóðum.

Nytaarsønske nýárs-ósk.

nytappet, [sb. **tappe**], nýtekinn úr tunnu: N Øl.

nytorsken (líka **nytærsket**), [sb. **tærske**], sem nýbúið er að ná með þriskingu: N. Sæd.

nytroende, [sb. **troe**], nýorðinn rjetttrúaður.

nytte, s. 1, [sb. nýta og nytja], a) ás., nýta sjer, hagnýta, færa sjer e-ð í nyt: Han veed at n. alting. N. Leiligheden sæta tækifæri. — b) h. s., henta, stoða, tjá, koma e-m að haldi eða í hald, (sb. gagna): Det nytter dig ikke, at begjere mere þjer er ekki til neins (eða nokkurs hlutar) að heimta meira. Hvortil nytter (til hvers er, hvað stoðar) al denne Hast?

Nytte, án ft., sk., [sb. nyt], not, nytjar, nytsemd, nytsemi, gagn: Det kom mig nu til N. í hald, í góðar þarfir. Gjøre sig noget til N. færa sjer e-ð í nyt, hagnýta sjer e-ð. Have liden N. af noget njóta e-s illa. Man har baade N. og Forneielse deraf (það er bæði til gagns og gamans). Være een til N. vera e-m þarfur.

Nyttelse, sk., = **Benyttelse.**

nyttig, ft. **-e,** e., nytsamur, nytsamlegur, þarfur, þarflegur: Han er mig meget n.

Nyttighed, án ft., sk., (það að vera **nyttig**), nytsemi.

nytærsket sjá **nytorsken.**

Nyvang = Nyland.

nyvoxende, [sb. **voxe**], sem sprettur að nýju: N. Planter.

Næ, án ft., kl., [sb. niðar], niðar: Maanen er i Næ tunglið er þverrandi.

Næb (líka ritað **Neb**), ft. eins, kl., [sb. nef], fuglsnef: Enhver Fugl synger med sit N. syngur hver með sínu nefi (orðskv.). — b) (í óvönduðu tali, um andlit), snjáldur, smetti. — c) allt hvað sem svipað er fuglsnefi, t. a. m. snápur (á penna).

Næbbehue (fyrrum), eins konar kvennhúfa.

Næbbehval andarnefja, (andhvalur), *balaena rostrata.*

Næbbesko (fyrrum), spezkór (?).

næbbet, ft. **næbbede,** e., sem hefur nef eða snjáldur eða þvíuml., (sb. **-nefjaðr**).

Næbfjæder nefljöður.

Næbhinde himna á fuglsnefi (t. a. m. á andarnefi).

Næbrod rætur(nar) á fuglsnefi.

Næd, kl., [net], net (?), útíðkanlegt nema (í D. L.) í Nædbor og Nædgarn

Nædbor eins konar ábald til að mæla með netmöskva (sb. **Næd**).

Nædgarn eins konar net (sb. **Næd**).

Nægl sjá **Negl.**

Nælde sjá **Nelde.**

Nænde sjá **Nænne.**

Nænding sjá **Nænning.**

Nænne (líka **Nænde**), kl., [sb nenna í **nennulauss,** Al.], (sjaldh.), það að **nænne:** Have N. til noget geta fengið e-ð af sjer, tíma e-u.

nænne (líka ritað **nenne**), h. s. 1 og 2, [nenna], nenna (í fornri merk.), fá af sjer, hafa brjóst í sjer til, tíma: Vi n. ikke at

vække Barnet. Han nænner (tímir) ikke at bruge de nye Klæder.

Nænning (líka ritað Nænding), kk., (úreit), glöggviugur = nirfill.

nænsom, ft. -me, e., spar á e-u, sem fer vel (sparlega, vægilega) með e-ð, væginn, vægðarsamur: N. over Andreas Penge. Være n. over sit Toi fara vel með fötin sin.

Nænsomhed, án ft., sk., það að vera nænsom.

Næpe, ft. -r, sk., [næpa], (í Norv.), næpa.

Næpegrød (í Norv.), næpnskásso með smjör samsn við.

nær [nær], miðstig nærmere [nær meir; sb. fjermere], efsta stig nærmest [nær mest] og næst [næst-], I) sem e., nálægur, 1) eiginl. (um stað): Den nærmeste By næsti býr, næsta þorp. — Den nærmere Hest vinstri hesturinn (fyrir vagni eða plógi). — b) styttri, skemmri: Der er en nærmere Vei. — 2) um tíð: Næste (ekki nærmeste) Aar árið sem kemur; að ári (komanda). Med næste (ekki nærmeste) Post — 3) óeiginl.: Han er den nærmeste til at sege det hann er því næstur (sb. Gþl. 294). En n. Slægtning náfrændi. Næste (nærmeste) Frænder nánustu frændur. Hans nærmeste Ven vildasti vinur hans. En meget n. Omgang (sb. líðleikar, dáleikar og samrýndur). En nærmere Forbindelse nákvæmara (eða: nákvæmt) samband. Det er den nærmeste Grund til Forandringen breytingunnar leiddi beinlínis þar af. — b) Næste, sem nafn, án ft., kk., náungi: „Du skal elske din Næste, som dig selv." — II) sem ao. eða fs., nærri, A) sem ao., 1) eiginl.: Være n. eða n. ved vera í nánd, vera á næstu grösum. Han sad næst ved mig næstur mjer. Vi vare n. ved (í nánd við) Byen. Jeg boer nærmest ved Vandet næst sjónum. — 2) um tíð: Sommeren er n. fer í hönd. Den n. forestaaende Hoitidelighed. — 3) óeiginl.: De ere n. i Slægt náskyldir. Være n. beslægtet med een vera náskyldur e-m. — Vi ere alle lige n. erum allir jafn-komnir til þess. Han er nærmest berettiget dertil hann á mest tilkall til þess. — Jeg var n. ved (mjer lá við) at troe, han ikke kom. — Vi ere endnu lige n. (við erum öngvu nær). — b) nákvæmlega, glögglega, greinilega: Bestemme noget nærmere (tiltaka e-ð betur). Forklare sig nærmere skýra orð sín. — c) nærri = nærri því: Jeg var n. falden eða n. ved at falde. — Noget n.; sb. nogen I, B, 3, d. — Ikke n. saa ekki (nándar) nærri því eins, t. a. m.: Dette Toi er ikke n. saa godt som (er ekki nærri því — eða ekki nándar nærri því — eins gott, og; er helmingi lakara, enn; kemst ekki í hálfkvisti við) det andet. — d) de mødte alle saa n. som han eða alle paa ham n. komu allir, nema hann. — Alle paa to n. allir nema tveir (að tveimur fráteknum). — e) tage sig noget n. láta e-ð fá sjer mikils. Det gik ham meget n. fjekk honum mikils, (honum fjell það nær um trega). — B) sem fs., nærri e-u, í nánd við, 1) fyrir framan það orð sem hún stýrir, a) eiginl.: N. Skoven. N. Indgangen. — b) óeiginl.: Næst Guds Hjelp. — 2) fyrir aptan það, a) eiginl.: Vi vare Byen paa et Bosseskud n. vorum ekki nema bissuskotslengd frá bynum. — β) með breifingu: Kom mig ikke n. (for nær) komdu ekki nærri (of nærri) mjer. — b) óeiginl.: Være Døden n. vera dauðvona. Enhver er sig selv nærmest hver er sjálfum sjer næstur (málsh.). Det er min Ære for n. mjer til minnkunar. — β) með breifingu: Komme een for n. gera á hluta e-s. — Det kommer engelsk Arbeide meget n. jafnast nærri því við (er nærri því eins gott og) enskar smíðar, það er ekki allur munur á því og enskum smíðisgripum, (sb. aloga upp í).

nærbeslægtet náskyldur.

nærboende, [sb. boe], sem er nágranni, (sb. Nabo).

nære, ás. 1, [sb. næra], a) næra, fæða, ala: Dette Dyr nærer sig af Planter lifir á jurtum. — Ho. núl. t. nærende, sem e., saðsamur, sem stendur vel undir, o. s. frv.: Nærende Fødemidler. — b) dette Embede kan nok n. sin Mand það er hverjum manni líft við það embætti. N. sig ved sine Hænders Gjerning vinna fyrir lífi sinu. — c) ala (e-ð) í brjósti sjer: N. (búa ylir) Had og Fjendskab. Hun nærede endnu noget Haab var ekki úrkula vonar.

Næregn rigning oð þverronds tungli.

nærerig sem stendur vel undir, snósamur, o. s. frv.

Nærestand sú stjett (í landi) sem lifir á hondafla sinum.

nærgaaende, [sb. gaae], a) meiðandi: En n. Beskyldning. — b) ágengur, ásælinn.

Nærgaaenhed, án ft., sk., ágengni, ásælni.

nærgrændsende, [sb. grændse], nálægur sð takmörkum: N. Lande.

Nærhed, án ft., sk., a) nánd, greund, nágrenni: Han boer her i Nærheden hjer í námunda. — b) nálægð: Hovedstadens N. — Dødens N.

nærig, ft. -e, e., a) sem ber sig vel eptir björginni: En n. Høne. — b) ásælinn, ágengur.

Nærighed, án ft., sk., ásælni, ágengni.

Næring, án ft., sk., [sb. nøring], a) næring; matsemd (f. matseld?), matur; fæðsla, atvinna, viðurværi, viðurlifi, bjargræði; afli, aðdrættir: En altfor rigelig N. er skadelig for Legemet. Denne Frugt giver liden N. það er lítill matur (lítil matsemd) í þessu aldini. — Dyret søger sin N. leitar sjer fæðslu. — Søge sin N. (hafa ofan af fyrir sjer) paa en lovlig Maade. — Have (sidde i) god N. búa vel; o. s. frv. Næringen er gaaet fra Huset menn eru hættir að kaupa í því húsi. Sætte Tæring efter N. sniða sjer stakk eptir vexti með eyðsluna. — b) bjargræðisvegur (einkum í kaupstað): Drive borgerlig N.

Næringer, ft., eins konar (sjáienzk) sildarnet.

Næringsbrug bjargræðisvegur.

Næringsbruger sá sem hefur e-n bjargræðisveg.

Næringsdeel sá partur (af e-u) sem saðsemd er í.

Næringsdrift = Næringsbrug.

næringsdrivende, [sb. drive], sem hefur e-n bjargræðisveg.

Næringsflid stund sem maður leggur á bjargræðisveg sinn.

Næringsfrihed frelsi í því að kjósa bjargræðisveg sinn.

Næringshinder = Næringstvang.

Næringskar eiu af þeim pípum sem næringarvökvion fer um úr magsnum út í líkamann, (næringarpípa).

Næringskilde það sem maður hefur bjargræði af.

Næringskraft eðli til næringar (þ. e. til að nærs).

næringsløs bjargræðislaus: Næringsløse Tider.

Næringsløshed, án ft., sk., bjargræðisleysi.

Næringsmaade = Næringsvei.

Næringsmiddel = Fødemiddel.

Næringsnid = Brødnid.

Næringsrod sjer hver af þeim rótum sem trje eða jurtir draga að sjer (í sig) næringu með.

Næringssaft næringarvökvi.

Næringsskat skattur af bjargræðisvegum.

Næringssorg óhyggjur af atvinnuleysi (bjargræðisleysi): Lide under N. Være nedtrykt af N.

Næringsstand = Nærestand.

Næringssted staður að því leyti hvernig þar er til fangs, (góður, illur, lítill) bjargræðisstaður: Et godt (slet) N. — b) staður þar sem maður hefur veitingar, eða mylnu, eða þvíuml.

Næringsstof næringar-efni.

Næringstryk, kl., = Næringstvang.

Næringstvang ófrelsi (of lítið frelsi) í því sem lýtur að bjargræðisvegum.

Næringsvei bjargræðisvegur, atvinnuvegur: Drive en N. (sb. drive A, 2, c, α). Vælge sig en anden N. Agerdyrkning og Fædrift ere Landets vigtigste Næringsveie landsmenn lifa (þar) einkum á kvikfjárrækt og akuryrkju.

Næringsvid gróðnvit.

Næringsvædske = Næringssaft.

Nærkone, [nærkona, Stjórn], (í Norv.), = Jordemoder.

nærliggende, [sb. ligge], nálægur: En n. By (Skov).

Nærliggenhed, án ft., sk., (sjaldh.), nálægð staðar.

nærme, ás. 1, 1) í n. sig a) eiginl. (um stað), nálgast, nálægjast, færa sig nær: Det er forbudet at n. sig (bannað að koma nærri) Batteriet. N. sig een nálgast e-n. — b) um tíð, fara í hönd: Sommeren nærmer sig. — c) óeiginl., vingast við, aðhyllast; líkjast e-u; o. s. frv.: Han er igjen begyndt at n. sig Familien. — 2) í (hinu sjaldhafða) nærmes = n. sig.

Nærmelse, sk., það að nærme sig eða nærmes (sb. nærme).

nærmere sjá greinina um nær.

nærmest sjá greinina um nær.

nærpaarørende náskyldur. — b) sem nafn Nærpaarørende náfrændi.

nærseende, [sb. see], aðsjáll, sínkur.

nærsom, ft. -me, e., a) (um stað), þar sem hægt er að bjargast, þar sem gott er til aðdrátta, eða þvíuml., (sb. björgulegur): Et nærsomt Sted. — b) sem hægt er að bjargast við, sem vel er lift við: Et nærsomt Haandværk. — c) = stræbsom.

Nærsomhed, án ft., sk., það að vera nærsom.

nærsynet, ft. -synede, e., nærsýnn.

nærveis, ao., a) skammt: Han er n. borte. — b) n. fra skammt að: Komme n. fra.

Nærværelse, án ft., sk., nærvera, návera, návist, viðurvist, (sb. atvist): Det skete i min N. jeg var viðstaddur. Hans N. er ufornøden hann þarf ekki að vera við.

nærværende, [sb. være], a) nálægur (að stað), náverandi, nærverandi, nærstaddur, viðstaddur. — b) um tíð, núlegur: Den n. Slægt sú kynslóð sem nú er uppi. For n. Tid að svo stöddu (núlí), eða þvíuml.

Næs, ft. eins, kl., [nes], nes.

Næse, ft. -r, sk., [sb. nas- í nös], nef (á manni): En krum (krøget) N. bogið (niðurbjúgt) nef. En spids N. hvasst nef. En opstaaende N. uppbrett nef; (sb. nef hafið upp framan). Snyde sin N. snýta sjer. Tale igjennem Næsen mæla fram í nefið, vera nefmæltur. — b) nefið að því leyti sem það konnir ilm eða þef: Have en god (fiin) N. vera lyktarnæmur; vera þefvís. — c) ýmisleg orðatiltæki: Løbe efter Næsen ana áfram. Sætte Næsen høit vera mikill á lopti. Hænge med Næsen vera hnugginn. Han har Been i Næsen maður kemur þar

ekki að tómum kofunum. Have sin N. allevegne vera hvekkur í hvers manns koppi, sletta sjer fram í allt; hnýsnst í allt. Faae en lang N. grípa í tómt; sakna vinar í stað; sleppa af sleikinni og sleikja um fingurna (P. Þ.); o. s. frv. Rive (kaste) een noget i Næsen (núa e-m e-u um nasir). Sidde een paa Næsen setja sig upp yfir e-n. Tage een ved Næsen leika á e-n, draga e-n á tálar. Give een en N. setja ofan í við e-n, ávíta (snupra) e-n. Faae en N. fá snuprur (ávítur, ákúrur). — 2) um sum dýr, (sb. brúsnefil, 1812): Abens N. Hestens N. snoppan (skolpturinn) á hestinum. Hundens N. hundstrýnið. — 3) tá (á skóm eða stígvjelum).

Næsebaand snoppujárn (á beizli).

Næsebeen nefbein.

Næseblod nefdreyri (forn), blóðnasir.

Næsebor nös, nasrauf (forn).

Næsebrusk miðsnesi.

Næsebyld ígerð (innan) í nefi, (nasæta, P. Þ.).

næsedjærv = **næsviis**.

Næsedryp vesaldardropi.

Næsedug snýtuklútur.

Næseflod nefrennsli (P. Þ.).

Næsegang holið úr nefinu og niður undir kokið.

Næsegjerde miðsnesi.

næsegruus, ao., [sb. gru], á grúfu: Falde (lægge sig) n. (á nasirnar) paa Jorden.

Næsehaar nasahár (B. H., P. Þ.).

Næsehorn, a) (nashyrningur; skurni, B. H.) *rhinoceros*. — b) (eins konar skorkvikindi) *scarabaeus nasicornis*.

Næsehud skinnið á nefinu.

Næsehul = **Næsebor**.

Næsehule nashol (nefið innan).

Næsejern = **Brems b.**

Næseknep selbiti á nefið.

Næselyd nefhljóð = nefkveðið hljóð.

næseløs neflaus.

Næserem snapp(u)ól (á beizli).

Næsering hringur (í miðsnesi villimanna, eða í svínsrana, sb. Grágás II, 232).

Næseryg nefhryggur(inn).

Næserør = **Næsegang**.

Næsesaar sár (fleiður, o. s. frv.) á eða í nefi.

Næsestyver snoppungur, kjaptshögg.

Næsetip sjálft miðsnesið.

næseviis sjá **næsviis**.

Næssekonge, [e. o. nesjakonung-r], neskonungur (Fms. IX, 255; sb. **Fylkekonge**).

næst sjá greinina um **nær**.

næstafvigt, [sb. **afvige 3**], = **sidstafvigt**.

næstbefalende, [sb. **befale**], sem er næstur að völdum yfirforingja herliðs.

Næste sjá **nær I, 3, b.**

næstekjær náungahollur (P. Þ.).

næsten, ao., [sb. næstum], nálega, nærri = nærri því, (næstum): Tiden er n. forbi.

næstforrige næstur á undan e-u sem nýliðið er: I n. Aar í hitt (h)ið fyrra (framb.: í hitt-i-fyrra).

næstkommende, [sb. **komme**], komandi = sem í hönd fer.

næstsidste næstur á undan hinum (fyrir framan hinn) síðasta.

Næstsøskendebarn þrímenningur (að frændsemi), næstabræðri eða næstabræðra.

næstældst annar elztur.

næsviis (líka **næseviis**) framur, framhleypinn; hortugur.

Næsviished, án ft., sk., framhleypni.

Næt sjá **Net**.

Næve, ft. -r, sk., [e. o. nefi f. hnefi], (ekki haft í vönduðu tali), a) hnefi. — b) hönd.

Nævedask hnefahögg, bufleitt, (sb. **Dask**).

Nævedyst handalögmál, áflog.

nævefast = **haandfast**.

Nævefegter hnefaleiksmaður (á þann hátt sem tíðkaðist hjá Rómverjum, eða þann sem tíðkast hjá Englendingum): En romersk (engelsk) N.

Nævefegtning (enskur eða rómverskur) hnefaleikur, (sb. hnefakaup, hestakaup).

Nævefuld, sk, = **Haandfuld a.**

Nævegang handalögmál, áflog.

Nævehug hnefahögg.

Nævekamp = **Nævedyst**; **Nævefegtning**.

nævenyttig haughagur, hagur, lagtækur.

Nævenyttighed, án ft., sk., (í tali), hagleikur.

Nævepust pústur.

Næver, án ft., sk., [næfr], (í Norv.), næfrar.

Næveret = **Voldsret**.

Næveslag = **Nævehug**.

nævestor (sem er) á stærð við mannshnefa.

nævestærk = **haandfast**.

Nævestød það að slinga (hvata) hnefa að manni (sb. Grágás II, 133, 14).

Nævetryk, a) þrýsting með hnefanum. — b) handarkreisting.

Nævling, ft. -er, sk., það að taka eða skella í lófann á e-m.

Nævn, sk., [**Nævn**: nefnd = **Hævn**: hefnd], (fyrrum), dóm-nefnd (er sett var til að dæma um mál). — b) dómur þess kyns nefndar.

nævne, ás. 1, (líka **nævnt** í þo. I. t.), [nefna], nefna, a) kalla: Hvorledes nævner man dette Redskab paa Engelsk hvað er þetta verkfæri kallað á ensku? — b) minnast á, geta um: Det nævnes ingensteds i Loven. — c) = **udnævne**: N. Sandemænd.

Nævneord = **Navneord**.

Nævner, ft. -e, sk., nefnari (í brotareikningi).

Nævning, ft. -e, kk., nefndarmaður (sá sem er í **Nævn**).

nævse, ás. 1, (í tali), dangla í (e-n, með hendinni).

Nød, kl., [naut], nautgripur.

Nød, ft. -der, sk., [sb. not f. hnot], hnot. — 2) sjer í lagi, a) = **Hasselnød**. — b) = **Valnød**.

Nød, án ft., sk., [neyð, nauð], nauð, neyð, nauðung, nauðsyn, vandræði, bágindi, raunir, volæði, skortur, þröng, eymd; hætta, háski, voði; örðugleikar fyrirhöfn: Gjøre noget af N. út úr vandræðum. — Være i N. for noget vera í þröng um e-ð. Hjelpe een i Nøden hjálpa e-m, þegar honum liggur á eða þegar í raunirnar rekur. N. kjender nogen Kone at spinde neyðin kennir naktri konu að spinna (orðskv.). Paa Reisen maatte de ofte lide N. — Være i den yderste N. Det har ingen N. það er öllu óhætt; því er óhætt. Det har ingen N. med ham eða han har ingen N. honum er óhætt. — Have sin N. med noget eiga örðugt (bágt) með e-ð (t. a. m. jeg har min N. med — jeg verð að hafa mig allan við, til — at forstaae den Fremmede). — Med N. eða med N. og neppe nauðuglega, með nauðungu (naumindum, áheitum, herkjum, hörkubrögðum, illan leik), að eins, (sb. það hefir svo, það veltir ekkert af, það er þá öllu til skila haldið): Det var med N., jeg fik hende overtalt. Med N. og neppe slap han dersra. — Til N. að eins, o. s. frv.: Til N. kan man vel hjelpe sig dermed það heitir svo, að maður geti komizt af með það.

Nødanker stærsta akkeri á skipi. — b) óeiginl., það sem (eig.) maður tekur til í viðlögum (þegar í raunirnar rekur).

Nødarbeide það sem maður gerir (þ. e. tekst á hendur að vinna) út úr neyð, óyndisúrræði; nauð, nauðungarverk, nauðsynjaverk.

Nødbrug það að vera neyddur til að nýta sjer eign annars.

Nøddaab skemmri skírn.

Nødde (á Jótl. **Nydie**), ft. -r, sk., [e. n. nyðja f. hnyðja], eins konar sleggja (járnsleginn hnallur til að reka með fleyga).

nøddebruun sem er eins og fullvaxin hnot á litinn (sb. dökkmórauður).

Nøddebusk runnur sem hnetur eru á; einkum = **Hasselbusk**.

Nøddefrugt (viðar-ávöxtur sem er) hnetur.

Nøddehase hýði á hnot.

Nøddekjærne hnotarkjarni.

Nøddeklase hnotaklasi.

Nøddeknækker, ft. -e, sk., hnotbrjótur (eins konar verkfæri).

Nøddekrog krókstöng til að krækja niður limar á hnotviði (til að ná í hneturnar).

Nøddeolie olía úr hnotakjörnum, (hnotsmjör).

Nødderakle (hreistur)blóm á hnottrje.

Nøddeskal hnotarskurn.

Nøddeskov hnotskógur.

Nøddetræ trje sem hnetur vaxa á, (hnottrje).

Nøddige flóðgarður til bráðabyrgða.

nøde, ás. 2, [neyða], neyða, nauðga e-m (til e-s), þröngva e-m (til e-s), kúga: Jeg var nødt til (varð = mátti til með) at blive hjemme for at vente paa ham. — N. een til at spise (drikke). — N. sig til at lee (græde). — β) neyða e-ð úr einum stað í annan: Han vilde endelig n. os indenfor hann vildi fyrir hvern mun láta okkur koma inn. — N. Maden ned (neyða matnum ofan í sig). — γ) n. een noget paa troða e-u upp á e-n.

Nødekjød, [nautakjöt], (sjaldh.), = **Oxekjød**.

Nødemon (úrelt), e-ð sem manni er áthært.

Nøden, án ft., sk., það að **nøde** (einkanl. með vinsemd).

Nødgrav sumar-grenlóu.

Nødhavn höfn sem ekki er höfð nema í viðlögum.

Nødhjelp hjálp í viðlögum; neyðarúrræði.

Nødhjelper hjálpari e-s í nauðum eða viðlögum.

nødig [nauðig-r], a) sem e., nauðsynlegur, sem nauðsyn ber til: Have noget n. þurfa á e-u að halda, þurfa (þarfnast) e-s. Det har du ikke n. at omtale þú þarft ekki að minnast á það. — Det gjøres ikke nødigt þess þarf ekki. — b) sem ao., ófúslega: Jeg gjør det n. mjer er ekki um (mjer þykir mikið fyrir) að gjöra það, mjer er það nauðugt. Han vil n. til det hann er þess ófús.

nødlidende, [sb. **lide**], nauðstaddur, bágstaddur, fjelaus, bjargþrota: Gjøre vel imod Nødlidende bjarga bágstöddum.

Nødlidenhed, án ft., sk., (sjaldh.), neyð, bágindi.

Nødløgn neyðar-lygi.

Nødmiddel neyðar-úrræði.

Nødmynt peningar sem slegnir eru þegar ríkt er í nauð.

Nødpenge, ft., peningar sem maður tekur ekki til nema í viðlögum.

Nødret rjettindi sem maður hefur ekki nema í nauð.

Nøds, nafn, [f. **Nødhuus**], (á Jótl.), fjós.

nødsage, ss. 1, neyða: Han nødsager mig til at lade ham indkalde for Retten. — Tiðkanlegast í bo. l. t., og einkum í orðatiltæk. see sig nødsaget til noget vera nauðbeygður til e-s.

Nødsdag dagur neyðorinnnr.

Nødsfald, i orðatiltæk. i N. í viðlögum.

Nødskat ríkisfje sem ekki er tekið til nema í viðlögum.

Nødskilling (í tall) = **Nødpenge**.

Nødskrig neyðar-óp (P. Þ.).

Nødskud neyðar-skot (P. Þ.).

Nødsmaal (sjaldh.), a) nauðung. — b) það sem maður kemst að eins af með.

Nødsmon (sjaldh.), varaskeifa, (sb. nauðungarmaður).

Nødstid bág tíð; bágindi, vandræði, kröggur: „Naar han er i N." ef nauðsyn ber til, ef hann rekur nauður til, (D. L.).

Nødstilfælde bágindi, vandræði, vandi, kröggur: Et overordentligt N. — I N. í viðlögum.

nødtrængende, [sb. trænge], = **nødlidende**.

nødtvungen, [sb. tvinge], a) nauðbeygður: Jeg gjorde det n. nnuðugur. — b) sem maður hefur verið neyddur til: N. Fred nauðafriður (að sínu leyti eins og nauðasætt, nandohaodsöl).

Nødtvungenhed, án ft., sk., nauðung.

Nødtyveri þjófnaður út úr nauð.

Nødtørft, án ft., sk., [nauð og þurft], a) (úrelt), nauðsyn = þörf: „Landets N. og Gavn". — b) það sem maður þarf að hafa til dags og nætur: Luxus er hvad der overstiger N. Have Livets N. hafa (að eins) til dags og nætur. Han har hvad han behøver til N. eða han har ikke meer end til N. hann hefur til dags og nætur; það berst í bökkum fyrir honum. — c) forrette sin N. hægja sjer, (sb. ganga nauðsynja sinna).

nødtørftig, ft. -e, e., [nauð og þurftig-r], a) þurftugur, sem er þurfamaður, nauðstaddur, bágstaddur. — b) sem ekki verður án verið: N. Underholdning. Have det Nødtørftige hafa til dags og nætur.

Nødtørftighed, án ft., sk., a) = **Nødtørft** a. — b) volæði, bágindi,

nødvendig, a) ft. -e, e., sem verður að vera, sem ekki getur öðruvísi verið, sem ekki verður hjá (undan) komizt, sem ekki verður án verið, o. s. frv., nauðsynlegur: Physisk n. Moralsk n. En n. Følge. Din Nærværelse er n. þú verður að vera við. Et nødvendigt Arbeide nauðsynjaverk. Mangle det Nødvendige vera á hjarni. — b) sem ao., nauðsynlega: Jeg maa n. tale med ham þarf nauðsynlega að tala við hann.

Nødvendighed, sk., nauðsyn, a) án ft., það að vera **nødvendig**: Gjøre en Dyd af N. (sb. það, sem verður að vera, viljugur skal hver bera). — b) með ft. -er, nauðsynlegur hlutur: Livets første Nødvendigheder.

Nødvendighedslære sú kenning að vilji mannsins sje ekki frjáls.

Nødværge, án ft., sk., sú vörn sem maður veitir þegar maður á hendur sínar að verja, það að verja hendur sínar: „Hvem, som dræber Mand eller lemlæster, uden at det skeer af Vaade eller N. (nema það sje voðaverk eða hann eigi hendur sínar að verja), da" o. s. frv.

nødværge (sjaldh.): N. sig verja hendur sínar; eiga hendur sínar að verja.

Nødværk það sem maður gerir út úr bágindum.

Nødværn varnarvirki til bráðabyrgða.

Nøgel (eða **Nøgle**), ft. **Nøgler**, sk., [sb. lykil-l], lykill. — Óeiginl.: Denne Fæstning er Nøglen til den sydlige Deel af Landet sú kastoli er eins og hurð fyrir landinu. Nøglen til en Hemmelighed.

Nøgle sjá **Nøgel**.

Nøgle, ft. -r, kl., [e. o. hnykil-l], hnykill, hnoða: Et N. Uldgarn bandhnoða. Et N. Traad; sb. **Traadnøgle**.

nøgle, ós. 1, [e. o. nykla f. hnykla], vinda (í hnoða eða af hnoða).

Nøglebaand band sem lyklar eru bundnir saman með.

Nøglebeen viðbeinið.

Nøglebue lykilhald (B. H.), hald á lykli.

Nøglebælte belti sem lyklarnir voru hengdir á.

Nøglebøsse lykilpípa sem börn hafa fyrir byssu.

nøgledannet, [sb. danne], (sem er) eins og hnoða í lögun, hnöttóttur.

Nøglegjemmer, ft. -e, kk., sá sem hefur lyklavaldið.

Nøglehul, a) skráargat. — b) lykilpípa(n) innan.

Nøglekam lykilskegg (B. H.), skegg á lykli.

Nøgleknippe lyklakippa.

Nøglekurv laupur sem lyklar eru hafðir í.

Nøglepenge, ft., gjöf sem títt er að húskaupandi gefi konu seljandans.

Nøglepibe lykilpípa(n).

Nøglepige (úrelt), ráðskona, bústýra.

Nøglering lyklahringur.

nøglerund (sem er) eins og hnoða í lögun, hnöttóttur.

Nøglerør = **Nøglepibe**.

Nøgleskilt skráarlauf.

Nøglesmed lyklasmiður.

Nøgletorn sívalt járnverkfæri sem lykilpípur eru búnar til með.

nøgleviis, ao., í hnyklum; hnykil og hnykil.

nøgen, ft. **nøgne**, e., [sb. nakin-n og nökkvið-r], nakinn; strípaður; klæðlaus; ber; eyðilegur; (sb. heiðinn): Gaae n. ganga nakinn; strípast. En n. (klæðlaus) Stakkel. — Et nøgent (ber) Faar. — Jorden er endnu n. ber. De nøgne (lanflausu) Træer. — b) óeiginl.: Den nøgne Sandhed heilagur sannleiki.

Nøgenhed, án ft., sk., nekt; klæðleysi; o. s. frv.

nøiagtig, ft. -e, e., nákvæmur, a) nákvæmlega (vandlega, innvirðuglega) gerður, sem stendur heima: En n. Undersøgelse (Efterretning, Afskrift, Bestemmelse). — b) sem gerir (allt eða) e-ð nákvæmlega (vandlega, innvirðuglega): N. i sine Forretninger. En n. Regnskabsfører. — 2) **nøiagtigt**, sem ao., vandlega, innvirðuglega.

Nøiagtighed, án ft., sk., nákvæmni (f. nákvæmi).

Nøie, án ft., kl., [sb. nægja, kvk.], (fornl.), nægja, ánægja: Faae sit N.

nøie, ss. 1, [nægja], a) í orðstiltækjuoum lade sig n. med noget og nøies med noget vera ánægður með e-ð, láta sjer nægja e-ð, (sb.: e-ð nægir — nægist — e-m; hlíta e-u): Dermed maatte han lade sig n. hann varð að sætta sig við það. Han lader sig ikke n. med lidt hann er ekki smáþægur. — Han nøies med eet Maaltid om Dagen. — b) (sjaldh.), í ho. l. t. **nøiet**, sem e., ánægður: Være nøiet med noget.

nøie, [sb. ná- t. o. m. í nákvæmr], 1) sem e., a) = **nøiagtig** 1, a: Fordre n. Regnskab. En nøiere Bestemmelse. — Han kjendte Sagen paa det nøieste út í æsar, út í hörgul. — Den nøieste Priis lægsta verð (á e-u). — b) heimullegur, (sb. handgenginn): De ere meget n. Venner mestu mátar. Staae i det nøieste Forhold til een. — De vare paa det nøieste forenede. — 2) sem ao., a) vandlega; innilega, innvirðuglega; út í æsar, út í hörgul; o. s. frv.: Laaget slutter (passer) ikke n. lokið fellur ekki. Erkyndige sig n. (innilega, innvirðuglega) om alle Omstændigheder. See n. til gá vel að. Jeg kjender ham meget n. jeg er honum gagnkunnugur, þekki hann eins og fingurna(r) á mjer. — b) að sínu leyti sama og 1, b: De vare n. forenede.

nøiehørende, [sb. høre], heyrnarnæmur, heyrnargóður.

nøieregnende, [sb. regne], a) sítingssamur, sinkur, aðsjáll. — b) = **nøieseende**.

nøieseende, [sb. see], vandlátur um að allt standi í skorðum.

nøisom, ft. -me, e., lítilþægur, ekki stórþægur (stórlátur, stórhuga): Være n. i sin Fattigdom una fátækt sinni. — Et nøisomt Ønske lítil ósk (bæn). — b) **nøisomt**, sem ao.: Leve nøisomt vera ánægður með lítið.

Nøisomhed, án ft., sk., það að vera **nøisom**.

Nøk, sk, [nykr; sb. akk f. akr], (í Norv.), nykur, nennir.

Nøkke, ft. -r, sk., [lykkja; sb. Nøgel og lykil-l], lykkja á tjóðurtaug sem smeygt er upp á ljóðurbælion (tjóðurotaurinu).

nøle (har), h. s. 1, tefja, dvelja, slóra, dolsa (B. H.), doska, drolla, dunda: Her er intet at n. efter (hjer er eptir öngvu að bíða). N. længe ved (hanga lengi yfir) et Arbeide. Han nølede længe med Betalingen (dróg lengi að borga, borgaði ekki fyr enn seint og síðar meir).

Nølen, án ft., sk., það að **nøle** (töf, dvöl, slór, dund, droll, o. s. frv.).

Nøler, ft. -e, kk., sá sem er drollsamur, drollari, dundari, (sb. slóði).

Nøleri, kl., droll, slór, dund.

Nørleding sjá **Nordleding**.

nørre sjá greinina um **Nord**.

Nøst, kl., [naust], (í Norv.), naust, hróf.

Nøste, ft. -r, kl., (í Norv.), hnoða, hnykill.

nøste, ós. 1, vinda e-ð í hnykil.

O.

O, fimmtöndi stafur í stafrofinu, er ýmist borið fram líkt og íslenzkt ó (en þó með nokkru ú-hljóði), eða eins og íslenzkt o (aa í d.), og samsvarar ýmist íslenzku ó (sb. Blod, Dom), o (sb. Horn, Orm, komme), u (sb. om, op), eða y (sb. over).

o, mo., ó (þó hafa Íslendingar miklu sjaldnar þessa síns mo., enn Danir sína; sb. ó hó; ó hó hó; hó hó; hó hó hó; ó hosson), æ. Sb. mo. aa, sem er höfð í tali, þar sem o tíðkast í ritgjörðum.

***Oase**, ft. -r, sk., graa-ey (á söndum).

***obducere**, ás. 1, kryfja (lík).

***Obduction**, n. -er, sk., það að obducere.

***Obelisk**, ft. -er, sk., ferstrend og oppmjó egipzk steinsúla.

ober, þjóðv. fa., tíðkaðist fyrrum sem fremri partur í sumum orðum, þar sem nú er haft over.

Oberst, ft. -er, kk., sveitarhöfðingi sem ræður fyrir Regiment: O. af Infanteriet. O. af Rytteriet.

***Oberstlieutenant** sá sem gengur næst Oberst að herstjórn.

***Object**, ft. -er, kl., a) = Gjenstand b, e. — b) (í málfr.), orð sem stýrt er af sögn.

***objectiv**, ft. -e, e., sem ekki er sprottinn upp í huga mannsins, sem ekki er hugarburður, sem er í raun og veru, (verulegur).

***Objectivglas** fremsta gler (í sjónpípu).

***Objectivitet**, sk., það að vera objectiv.

***Oblat** (líka afbakað Ablat), ft. -er, sk., oflóta, (sb. Guðm.).

***Oblatbager** oflátubakari.

***Oblatdei** baksturdeig.

***Oblatform** = Oblatjern.

***Oblatjern** (et.), baksturjárn.

***Oblatkage** eins konar smákaka úr baksturdeigi.

***Oblatsignet** = Oblattrykker.

***Oblattrykker**, sk., oflátuþrýstir.

***Obligation**, n. -er, sk., = Gjeldsbrev.

***obligatorisk**, ft. -e, e., sem lýtur að skoldbindingu.

***obscen** sjá obscon.

***obscur**, ft. -e, e., ómerkilegur (t. a. m. um mann).

***Obscurant**, ft. -er, kk., myrkravinor (í óeigiol. merk.; sb. þokumaður).

***obscon** (líka ritað obscen), ft. -e, e., sem er klám, sem klám er í, klám-.

***Obsconitet**, sk., klám, o. s. frv.

***Observation**, ft. -er, sk., = Jagttagelse, Bemærkning.

***Observator**, ft. -er, kk., stjörnuskoðari (P. Þ.).

***Observatorium**, ft. Observatorier, kl., stjörnuhús (Dr. Sch.), stjörnustöpull.

***observere**, ás. 1, a) = bemærke. — b) = efterleve 2.

***obsolet**, ft. -e, e., (um orð), úreltur.

***Obstruction**, ft. -er, sk., harðlífi (í þeirri merk., sem nú tíðkast).

***Occident**, sk., vesturlönd.

***occidentalsk**, ft. -e, e., vesturlanda-, vestur-.

***Occupation**, sk., a) = Indtagelse. — b) = Sysselsættelse.

***occupere**, ás. 1, a) leggja e-ð undir sig, kasta eigu sinni á. — b) = sysselsætte.

***Ocean**, án ft., kl., = Verdenshav. — β) óeiginl., ógrynni, óþrjótanleg undur.

***Ochlokrat**, ft. -er, kk., skrílsstjóri.

***Ochlokratie**, kl., skrílsstjórn (það að skríllinn ræður öllu).

***Octant**, ft. -er, sk., áttungur (eins konar verkfæri til stjörnuskoðunar).

***Octav**, sk., 1) (um bækur), a) átta blaða brot: Bogen er i O. — b) bók í átta blaða broti: Folianter, Qvarter og Octaver. — 2) (í hljóðalist), a) áttunda nóta(n). — b) átta nótur.

***Octavbind** (eitt) band (bókar) í átta blaða broti.

***Octavblad** áttungur pappírsarkar, (oktafisti).

***Octavformat**, kl., = Octav 1, a.

***October**, án ft., sk., október, slátrunarmánuður.

***Octodez**, sk., átján blaða brot.

***Octogon**, sk. og kl., (í mælingafr.), átthyrningur.

***octogonisk**, ft. -e, e., (í mælingafr.), átthyrndur.

***Octroi** (líka ritað Octroy), sk., einkorjettindi (af hendi ríkisstjórnar; sb. rjettarbót).

***Octroy** sjá Octroi.

***octroyere**, ás. 1, veita e-ð sem einkarjettindi eða rjettarbót.

***oculere**, ás. 1, = indpode.

***Oculist**, ft. -er, kk., = Øienlæge.

Od (líka Aad), sjaldhöfð ft. -der, sk., [odd-r], oddur: Med Od og Eg með oddi og eggju.

***Odalike** sjá Odaliske.

***Odaliske** (líka Odalike), ft. -r, kvk., ein af hinum minni háttar konum Tyrkjakeisara.

Odde, ft. -r, sk., [oddi], oddi, (sb. tangi, nes): Der gaaer en O. ud i Søen.

odde, ás. 1, [e. o. odda], (sjaldh.), ydda.

Odder, ft. -e, sk., [otr], otur *mustela lutra*.

Odderbo, sk., otursbús.

Odderbælg, [otrbelg-r], (sjaldh.), = Odderskind.

Odderfangst otraveiði.

Odderhund eins konar hundur sem hafður er á otraveiðum.

Odderjagt otraveiðar.

Odderkiste eins konar otragildra.

Oddersax bogi sem otrar eru veiddir í.

Odderskind oturskinn; oturbelgur.

oddet, ft. oddede, e., vaxinn oddum (sb. Fms. X, 272).

***Ode**, ft. -r, sk., slagur, hörpuljóð, söngljóð.

***Odedigter** slagaskáld.

Odel, án ft, sk., [óðal], óðal.

Odelsarv óðalsjörð, óðaljörð.

Odelsarving óðalborinn erfingi.

odelsbaaren, [sb. bære], óðalsborinn, óðalborinn.

odelsberettiget sem hefur óðalsrjett

Odelsbonde bóndi sem er óðalsmaður, (sb. höldur).

Odelsbrev óðalsbrjef.

Odelseie óðalseign (það að eiga óðal).

Odelseiendom óðalsjörð.

Odelseier óðals-eigandi.

Odelsfrihed óðalsfrelsi: „Mange bleve drevne fra deres O." af óðölum sínum.

Odelsfølge, sk., óðals-erfðir.

Odelsgaard óðalsjörð.

Odelsgods óðalsjörð.

Odelsherlighed þau rjettindi er óðölum fylgja.

Odelsherre höldur.

Odelshævd óðalshefð.

Odelsjord óðalsjörð.

Odelskab, kl., það að óðöl tíðkast í e-u landi.

Odelskjøb óðalskaup.

Odelsløser, ft. -e, kk., óðalsbrigðandi.

Odelsløsning óðalsbrigð.

Odelsmand óðalsmaður. — b) = Selveier.

Odelsregning tala til óðals.

Odelsret óðalsrjettur, óðalsrjettindi.

Odelssag mál um óðal eða óðöl.

Odelsslægt óðalsnautar.

Odelstrætte = Odelssag.

Odelsvidne óðalsvitni.

Odelsæt = Odelsslægt.

***odiøs**, ft. odiøse, e., (haturaverður), sem kemur sjer illa.

***Oeconomie**, án ft., sk., sparnaður; sparnaðarkunnátta.

***oeconomisk**, ft. -e, e., a) sem lýtur að sparnaðarkunnáttu. — b) = huusholdersk.

Oel sjá Øl.

Oerager sjá Orager.

Oes (líka ritað Oos, Os), án ft., sk., a) (úrelt), jurtasafi. — b) (sjaldh.), gufa (t. a. m. af vellanda vatni). — e) ljósreykur, skarreykur.

***offensiv**, ft. -e, e., sem lýtur að því að ráðast á. Gagnstætt: defensiv.

***Offensivalliance**, sk., = Angrebsforbund.

***Offensive**, sk., = Angreb, Angrebskrig.

***Offensivkrig** = Angrebskrig.

offentlig, 1) ft. -e, e., a) opinberlegur, (öllum) heyrinkunnugur, (sb. almindelig I, 3): En o. Irettesættelse. — b) sem er handa öllum: Et offentligt Sted staður þar sem hver sem hafa vill getur keypt sjer mat, (veitingastaður), o. s. frv. En o. Skjøge skækja (sem er allra gagn). — e) alla herjar (sb. alls herjar fé), þ. e. sem ríkinu til heyrir: En o. Skole. Offentlige Midler ríkis-eignir. — d) almanna-: Den offentlige Stemme (Mening) almannarómur. — 2) sem ao., opinberlega, á mannamótum, o. s. frv.: Han gjorde det ganske o. Tale o.

Offentlighed, án ft., sk., það að vera offentlig.

Offer, ft. -e, kl., [offr], fórn; fórnfæring; blót (til heiðinna goða): Deres O. bestod i Korn og Frugter. — b) (prests)offur: O. ved Barnedaab skírnaroffur. — e) það sem maður leggur í sölurnar; það að leggja e-ð í sölurnar: Han har bragt Staten et betydeligt O. (lagt mikið í sölurnar fyrir ríkið). Dette O. skylde vi Fædrelandet það á ættjörð vor að sjá. — d) blive et O. for noget verða fyrir e-u svo að það ríði manni að fullu (koma manni á kaldan klaka, fara með mann): Hun blev et O. for hans Vellyst. Han blev et O. for sin Ubestindighed gáleysi hans reið honum að fullu, (sb. leggja lífið í sölurnar).

Offeralter blótstalli.

Offerblod fórnarblóð (Stjórn), hlaut.

Offerbolle blótbolli, hlautbolli.

Offerbord borð við hliðina á blótstalla.

Offerbrød fórnarbrauð (Stjórn), fórnarhleifur (Stjórn).

Offerbæger bikar sem hafður var við fórnfæringar.

Offerbøn bæn þegar fórnað (blótað) er.

Offerdag fórnardagur, fórnfæringadagur,

blótdagur. — b) offurdagur (dagur þegar prestar fá affur).

Offerdragt búningur manns meðan hann ar að færa fórnir.

Offerdreng aðstoðarpiltur blótbiskups.

Offerdyr fórnarkvikindi (Stjórn).

***offerere**, ás. 1, fórna e-m e-ð (sb. fórna a-m presentur).

Offerfad blátdiskur.

Offergang ganga að altari til að leggju þar prestsaffur.

Offergilde blótveizla.

Offerhorn barn sem drukkið var úr í blátveizlum.

Offerhuus fórnarhús, blóthús; goðahús, hof.

Offerhoi blóthóll, hóll sem blótað er (blótað hefur verið) á.

Offerhoitid = **Offerfest**.

Offerkage fórnarhleifur.

Offerkar ker sem við er haft þegar færðar eru fórnir; blátker.

Offerkjod kjöt fórnarkvikinda.

Offerkniv blóthnífur.

Offerkost blátveizlu-kostur.

Offerlam fórnarlamb.

Offerlund blótlundur.

Offermaaltid blátverður.

Offermad = **Offerkost**.

Offermeel mjöl til fórnfæringa.

Offermelk mjólk sem bændur á sumum stöðum gefa presti sínum til ustgerðar.

Offerminde (sjaldh.), minningarfórn (sú fórn sem maður færir e-m — t. a. m. sem látinn er — með því að minnast hanns).

Offerpart fórnarhluti.

Offerpenge, ft., (prests)offur í peningum.

Offerplads = **Offersted**.

offerpligtig skyldur til að affra (prestsaffri).

Offerpræst blótbiskup; hofgoði.

Offerqvæg fórnarkvikindi (ft).

Offerredskab áhöld til fórnfæringa.

Offerrettighed rjettur prests til affurtekju.

Offerrøg reykur af fórn sem brennd er.

Offersang söngur þegar færðar eru fórnir.

Offerseddel blað sem fyrrum var sent fyrir hátiðir til þeirra sóknarmanna sem affur áttu að gjalda.

Offerskaal ker sem við er haft þegar færðar eru fórnir.

Offerskik siður þegar færðar eru fórnir.

Offersted fórnfæringastaður; blótstaður.

Offertavle eins konar ílát til að safna í offurpeningum í kirkju.

Offertid tími til fórnfæringa.

Offertjeneste (guðadýrkun að því leyti sem hún er) fórnfæringar.

Offerviin vín til fórnfæringa.

***Officeer**, ft. **Officerer**, kk., sveitarhöfðingi, (sb. **Anfører**).

***Officiant**, ft. -er, kk., embættismaður (einkum minna háttar); messudjákn (?).

***officiel**, ft. -le, e., er stendur í skýrslu stjórnarmanna eða embættismanna, (áreiðanlegur).

***Officin**, kl., prenthús. — b) stundum = **Apothek**.

***officinel**, ft. -le, e., sem fæst í lyfjabúðum (einkanl. um læknisgrös).

offre, s. 1, [offra], 1) ás., fórnfæra; blóta e-u: De offrede en Buk. — 2) án þol., a) færa e-m fórnir, blóta: O. til Guderne blóta goðunum (623). — b) offra: Menigheden offrer til Præsten.

Offring, ft. -er, sk., fórnfæring, (sb. fórn, blót).

ofte [sb. oft], miðstig **oftere** [sb. oftar], efsta stig **oftest** [oftast], opt, optlega, (sb. margopt, einatt, opt og einatt, tíðum, opt og tíðum): Hvor o. skal jeg sige det? Som oftest optast nær.

og, st., [og f. ok], og: Unge og Gamle, Rige og Fattige En klog og lærd Mand (vitur maður og vel að sjer). — Det staaer kun i Guds, og (og, en) ikke i Menneskets Magt. — Jeg gjør det ikke, og gjaldt det end mit Liv jeg gerði það ekki, þó líf mitt lægi við eða þó jeg ætti líf mitt að leysa. — Dette maae vi og (og, einnig) i Særdeleshed betænke.

ogsaa, st., [og so f. ok svá], einnig, líka: Gaaer du bort, saa gaaer han o. farir þú, þá fer hann líka. Ikke alene hele Familien er bedrøvet; men o. han selv tager sig det nær. — b) jafnvel: Dyden gjør o. den Fattige lykkelig. — c) saavel ... som o. bæði ... og, jafnvel ... sem: Saavel Regjeringens og hele Statens, som o. mange Enkeltes Fordeel jafnvel hagur einstakra manna, sem stjórnarinnar og alls ríkisins (sb. þessarri sættargerð fagnar jamvel laptið sem lögrinn). — d) ikke blot eða ikke alene ... men o. ekki að eins ... heldur jafnvel: Jeg har ikke blot seet ham; men o. talt med ham. — e) men ... o. enda: Man maa tilstaae, at hun er smukkere; men hun er o. langt yngre það er hvorttveggja, að hún er fallegri, enda er hún miklu yngri. — f) sem: Hvor tidt han o. kommer (hvað opt sem hann kemur), bliver man dog aldrig kjed af ham. — g) aldrei nema: Naar han nu o. fik (þó hann nú aldrei nema fengi) Tilladelsen, hvad vandt han saa derved. — h) men veed du det o. vist en veiztu það (nú) fyrir víst? Maatte han nu o. kun træffe det rette Øieblik mikið (það) vildi jeg hann hitti nú rjett á!

Okker, án ft., sk., bókasteinn (?): Rød O. Bruun O. — þá er **Okker** sjer í lagi haft um gult efni þess kyns.

okkeragtig, ft. -e, a., líkrar tegundar og bókasteinn (?), svipaður bókasteini (?).

okkerguul gulur sem bókasteinn (?).

Ol (líka ritað **Oel**), ft. eins, sk., átta tugir (sjer í lagi síldar eða eggja).

Old, án ft., sk., [ald- í öld; sb. **kold** ag kald-r], (fornl.) öld, aldir.

Olde, sk., eins konar eikutrjánings-ílát til að salta kjöt eða fisk í.

Oldefader langafi.

Oldemoder langamma.

Olden, ft. eins, sk., [aldin], akarn (af eikitrjám og einkanl. af bækitrjám).

Oldenaar ár að því leyti hvernig akarnið er (að sínu leyti eins og grasár): Et godt O.

Oldenborre (eins konar skorkvikindi) *melolontha vulgaris*.

Oldenbøg bækitrje sem ber akarn.

Oldendrift svínarekstur í akarnskóg, svínahöfn í akarnskógi.

oldenfedet, [sb. **fede**], feitur (alinn) á akarni: O. Sviin.

Oldenfedning svínafeiting á akarni.

Oldenflesk flesk af svíni sem feitt er á akarni.

Oldengjeld akarnstollur (tollur sem goldinn er fyrir að láta svín ganga á akarni í skógi manns).

Oldengriis grís sem gengið hefur á akarni.

Oldenkjærne kjarni í akarni.

Oldenpenge, ft., = **Oldengjeld**.

Oldenrettighed rjettur á að taka akarnstoll.

Oldenskov skógur sem ber akarn; skógur þar sem svín ganga á akarni.

Oldensviin svín sem gengur (eða gengið hefur) á akarni.

Oldentid sá tími þegar (eða meðan) svín ganga á akarni.

Oldermand forstjóri iðnaðarsambands.

Oldermandspenge, ft., gjald sem iðnaðarmeistarar eiga að greiða þeim manni sem er (**Oldermand**, þ. e.) forstjóri þeirra iðnaðarsambands.

Oldfrue yfir-þvottakona (t. a. m. hirðarinnar, eða í spítala, eða þvíuml.).

Oldgrandsker fornfræðingur.

Oldgrandskning fornfræði (rannsókn fornmenja).

Olding, ft. -e, kk., [öldung-r], gamall maður, gamalmenni, (sb. karl): En O. paa 80 Aar áttræður maður.

Oldingsgang (fyrrum), landamerkjaskoðun elztu býjarmanna.

Oldingskraft þróttur gamalmennis.

Oldingsraad öldungaráð, öldungasveit (Al.).

oldkyndig (sem er) vel að sjer í fornfræði.

Oldkyndighed, án ft., sk., fornfræði.

Oldsager, ft., = **Antiquiteter** (sb. **Antiquitet** a).

Oldsagn fornsaga.

Oldskrift fornrit.

Oldsprog hið forna mál, forntunga: Nordens O.

Oldtid fornöld, fyrnd.

Oldtidsminde fornmenjar.

Olie, ft. -r, sk., [sb. olía], a) (alía, forn: olea), viðsmjör. — b) fita (úr skepnum, t. a. m. lýsi). — c) ýmiss konar jarðfita. — d) (í frumefnafræði), ýmiss konar lögur eða vökvi (sem engin fita er í).

Olieaar viðsmjörsár (gott eða illt — að sínu leyti eins og grasár).

olieagtig, ft. -e, e., (sem er) líkrar tegundar og olía eða viðsmjör, svipaður olíu eða viðsmjöri.

Oliebille (eins konar skorkvikindi) *meloë proscarabaeus*.

Oliebjerg fjall sem vaxið er viðsmjörstrjám.

Olieblaat, kl., [**blaat** eiginl. hvorugk. af a. **blaa**], eins konar blár litur.

Olieblad viðsmjörsviðarlauf.

Oliebær viðsmjörsviðarber, viðsmjörsber.

Oliebærme sori ofan á viðsmjöri; dreggjar undan viðsmjöri, (viðsmjörsdreggjar).

Oliefad viðsmjörskerald.

Oliefarve pentlitur sem hrærðar er saman við soðið viðsmjör.

***Oliefernis** gljákvoða sem viðsmjör er saman við, eða gljákvoða úr viðsmjöri.

Olieflaske viðsmjörsflaska.

Oliegaard garður sem viðsmjörstrje eru gróðursett í.

Olieglas olíuglas, viðsmjörspyttla.

Oliegreen viðsmjörskvistur (625).

Oliegrund fyrsti ádráttur (undirlitur) þegar pentað er með olíulit.

Oliehandel viðsmjörsverzlun, olíuverzlun.

Oliehandler, ft. -e, kk., sá sem selur viðsmjör.

Oliehorn viðsmjörshorn (Stjórn).

Oliehør smágerðasti og mjúkasti hör.

Oliehøst það að lesa viðsmjörsber, og sá tími þegar það er gert.

Oliekage eins konar kaka úr olíuhömum: Fodre Kreature med Oliekager.

Oliekjelder olíukjallari.

Oliekrands hringur úr laufguðum viðsmjörskvistum.

Oliekrukke viðsmjörskrukka, olíukrukka.

Oliekruus viðsmjörsker.

Oliekræmmer = **Oliehandler**.

Olielugt olíulykt.

Oliemaler sá sem pentar með olíulit.

Oliemaleri skript sem pentuð er með olíulit.

Oliemalning, a) pentun með olíulit. — b) olíulitur sem óreginn er á e-ð.

Oliemeel malin kaka úr hörfræi.

Oliemolle mylna til að ná olíu úr frætegundum.

Oliemoller sá sem á eða hefur **Oliemolle**.

Olieperse viðsmjörsþrüng.

Oliepibe olíunna.

Olieplet olíublettur.

Olieprøve vinefnis-raun með því að láta drjúpa í það olíu.

Olieqvist = Oliegreen.

Olierædbike (eins konar rät) *raphanus oleiferus.*

olierig sem mikil olía er í.

Oliesalve smyrsli sem olía er saman við.

Oliesmag olíubragð, viðsmjörs-keimur.

Oliesteen hein, heinbrýni.

Oliesukker smágert sikur núið sundur í Olie d.

Oliesæbe sápa sem olía er í.

Oliesæk olíubelgur.

Olietræ olíutrje (Stjórn), viðsmjörstrje (Stjórn).

Olietønde olíutunna, viðsmjörstunna.

*Oligarch, ft. -er, kk., (eion) stjórnarmaður (þar sem öll ríkisráðin eru í fárra manns böndum).

*Oligarchie, kl., sú stjórnarlögun að öll ríkisráð eru í böndum fárra mann, (fámennisstjórn, P. Þ.).

*Oligokrat, ft. -er, kk., = Oligarch.

*Oligokratie, kl., = Oligarchie.

Olive, ft. -r, sk., [olífa i olífutrè], olífa, viðsmjörsber.

Olivenfarve olífulitur.

olivenfarvet, ft. -farvede, e.³, = olivengrøn.

olivengrøn grænn eins og olífa, sem olífulitur er á.

Olivenhave garður sem viðsmjörstrje (olífutrje) eru ræktuð í.

Olivenolie viðsmjör.

Oliventræ = Olietræ.

olm, ft. -e, e., [ólm-r], (úrelt), ýgur.

Olmerdug, án ft., eins konar vefnaður sem er svo til búinn að uppistaðan er lín en fyrirvafið er viðsrull.

om, fs., [om (omm finnst) f. um f. umb], 1) eiginl., a) um, í kringum, utan um, umhverfis: Der er en Vold om Byen. Vi kunde ikke favne om (náðum ekki utan um) Træet. Vi gik rundt om (umhverfis) Byen. — b) hjá e-m: Han havde ingen om sig i sin Sygdom. — c) fyrir: Da Skibet var kommet om Næsset, kunde vi ikke længere see det. — d) fyrir aptan það orð, sem það stýrir: Han har reist hele Jorden om farið um heim allan. — 2) um tíð, a) á: Om Søndagen (á sunnudögunum, á sunnudagana) er han ikke hjemme. — Om Dagen um daga, um dögum (fornt), á daginn. Om Natten um nætur, um nóttum (fornt), á nóttunni, á næturnar, á næturþeli. Om Morgenen um morgna, á morgnana; að morgni dags. Om Aftenen á kvöldin, að kvöldi dags. Om Sommeren um sumrum (fornt), á sumrin, á sumardag. Om Vinteren um vetrum (fornt), á veturna, á vetrardag. Om Foraaret um vorum (fornt), á vorin, á vordag. Om Efteraaret um haustum (fornt), á haustin, á haustdag. — b) i det mindste een Gang om Dagen að minnsta kosti einu sinni á dag. Jeg kommer der kun een Gang om Aaret ekki nema einu sinni á ári. — c) Han faaer 10 Rbd. om Maaneden um mánuðinn (?). Hvor meget giver han om Halvaaret hvað mikið borgar hann í húsaleigu um missirið (?). — d) Han ventes om nogle Dage það er von á honum eptir nokkra daga. Om en kort Tid innan skamms. — e) fyrir aptan það orð, sem það stýrir: Jeg seer ham neppe to Gange hele Aaret om allt árið. Hun bliver der Ugen om alla vikuna. — 3) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) um α) (eins og í orðonum þar voro fjórir of einn á mót Hákoni): De vare (der var) fire om ham. — β) (líkt og í orðunum: um einn best voru tveir menn; eigi minna vatn, enn sex menn sá um sáld): Der var mange om dette Arbeide það unnu að því margar hendur. Vi vare tre om Vognen (vorum þrír um að borga vagninn). — γ) trættes om noget þrefa um e-ð. Tale om noget tala um e-ð. Tvivle om noget efast um e-ð. — Have gode Tanker om een ætla e-m gott. — b) úti um: Han faaer at være sig om en anden Tjeneste vera sjer úti um (útvega sjer) aðra vist. — c) að e-u, α) være længe om noget vera lengi að e-u. — β) lede om noget leita að e-u. — d) om noget að e-u eða e-s: Spørge om noget spyrja að e-u, spyrja e-s. — e) om noget e-s: Bede (anmode) een om noget. — f) om noget e-u: Vedde om 10 Rdlr. veðja 10 ríkisdölum. — g) líkt og handa e-m: Sye (vaske) om Børn. — h) der er noget om Sagen það er nokkuð til í því. Der er intet om dette Rygte það er ekkert til (tilhæfi, tilhæfi, hæli) í því, það er enginn flugufótur fyrir því. — i) være om sig vera atorkusamur, (sb. fengsamur). — k) være om en Hals vera liðinn eins og ljós, (sb Hals A, 1, b). — B) sem ao., 1) eiginl., a) í hring: Hjulet løber om snýst í hring. — b) hingað og þangað: Reise om i Landet ferðast um landið. Bringe Aviser om i Byen bera blöð um borgina. Kjøre om paa (aka hingað og þangað um) Pladsen. Han løber om den hele Dag er allan daginn á hlaupum. Gaae om og tigge ganga (og biðja beininga). — c) við (til hliðar, eða þvíuml.); aptur: Kjøre om i den anden Gade (aka yfir í hitt strætið). Dreie noget om snúa e-u við. See sig om líta aptur. Vende om snúa aptur. — d) = om igjen, upp aptur: Sye en Kjole om. Skrive noget om. — Klæde sig om hafa fataskipti. — e) út af, niður: Han faldt om og var død datt niður dauður. — 2) um tíð: Langt om længe á endanum, loksins. — 3) óeiginl.: Tænk dig rigtig om hugsaðu þig vel um, gáðu (nú) vel að (í huga þínum)! — II) sem st., [sb. ef?], a) ef: Om jeg kan ef jeg get. — b) hvort: Ingen veed, om han reiser, eller ikke. Hvo kan vide, om dette ikke kan (hver veit, nema þetta kunni að) lede til noget godt. — c) om ... end þó: Om dette end skulde skee þó (nú) svo færi.

omarbeide, ás., gera (e-ð) upp aptur: O. et Skrift breyta riti.

Omarbeidelse, ft. -r, sk., a) það að omarbeide: Han er nu ved den tredie O. hann er nú að gera það upp aptur (breyta því) í þriðja sinni. — b) e-ð sem e-u öðru hefur verið breytt í, e-ð sem búið er til úr e-u: Bogen er en O. af et fransk Skrift.

omarme, ás. 1, faðma, faðma e-n upp að sjer.

Omarmelse, ft. -r, sk., faðmlag.

ombage baka e-ð upp aptur: Brødet maa ombages.

Ombagning, sk., það að ombage.

ombede, ás., [af bede biðja], biðja e-n e-s: Han blev ombedet (var beðinn) at være tilstede.

ombide, ás., (sjaldh), bíta utan af e-u (allt í kring): Kagen var ombidt paa alle Sider.

ombinde, a) binda utan um: Det maa ombindes med Reb það verður að binda um það reipi. — b) binda e-u utan um (e-ð): Det ombundne Baand. — c) = omgjorde. — d) binda e-ð upp aptur: Bogen maa ombindes.

Ombinding, sk., það að ombinde.

omblade, ás., fletta bók: Ved at o. Bogen, fandt jeg Pletter i den.

Ombladning, sk., það að omblade.

omblande blanda e-ð upp aptur eða betur: Kortene maae omblandes það verður að stokka betur.

Omblanding, sk., það að omblande.

Omblik það að líta í kringum sig.

omblomstre, ás., (skáldl.), standa í blóma í kringum (e-ð).

omblæse, h. s., fjúka út af: De omblæste Træer.

omboende, [sb. boe], sem býr í kringum e-ð: „De o. Folks Sorover“.

omboltre velta e-u til og frá.

ombord, ao., a) án hreifingar, innanborðs, innbyrðis: Hele Besætningen er nu o. út á skipi. Alle Varerne ere endnu o. — b) með hreifingu, (út) á skip, á skipsfjöl: Gaae o. stíga á skip. Saasnart han var kommen o. (óðara enn hann var stiginn á skipsfjöl). Bringe noget o.

ombringe, a) bera (e-ð) á ýmsa staði: Avisen er allerede ombragt það er búið að færa mönnum blaðið. — b) fyrirkoma e-m, ráða e-n af dögum.

ombrække, ás., (í prentbúsi), taka sundur (línu eða dálk eða blaðsíðu sem búið er að setja).

Ombrækning, sk., það að ombrække.

Ombud, a) [umboð], (fyrrum), umboð. — b) boð um að búið sje að breyta e-u. — c) sendimaður (sá sem hafður er til sendiferða).

Ombudsbrev = Circulaire.

Ombudsmand, [umboðsmað-r], (úrelt), umboðsmaður.

ombuldre, ás., (skáldl.), gera skruðninga (eða þvíuml.) allt í kringum (e-ð).

ombyde bera (e-ð) á milli (manna), (og) bjóða (þeim það): Der blev ombudet Viin og Frugter.

Ombyden, án ft, sk., það að ombyde.

Ombydning, sk., = Ombyden.

ombygge, ás., a) reisa mannvirki (einkum: hús) allt í kringum: En paa alle Sider ombygget Plads. — b) reisa (hús) að nýju eða upp aptur: Han vil lade hele Huset o.

Ombygning, sk., það að ombygge b.

Ombytning, ft. -er, sk., það að ombytte (skipti).

ombytte, a) hafa skipti á e-u viljandi: Hatten kan blive ombyttet, dersom den er for stor. — b) = forbytte a: Jeg har faaet min Hat ombyttet.

Ombytte, (kl.), = Bytte 1, Byttehandel.

ombælte leggja belti um, umgyrða (sb. hann umgyrði alla kringlu jarðar meðr þjótanda hafi).

ombære bera (e-ð) á ýmsa staði: Bladet ombæres om Aftenen það er farið með blaðið (til áskrifendanna) á kvöldin.

omboie brjóta inn af eða út af e-u, brjóta (t. a. m. blað): Rette (jævne) et omboiet Blad taka blað úr brotinu.

Omboining, ft. -er, sk., það að omboie.

ombølge, ás., (skáldl.), a) ganga í öldum utan um (e-ð): Den ombølges af Havet (er hafi horfin). — b) falla í lokkum ofan á (hálsinn).

omdandse, ás., dansa utan um (allt í kringum).

omdanne breyta e-u gjörsamlega: Han vil o. alting i Huset. Denne Reise har reent omdannet ham hann hefur öldungis breyzt á ferðinni.

Omdannelse, ft. -r, sk., það að omdanne.

omdele skipta (e-u meðal margra og færa hverjum allt).

Omdeling, ft. -er, sk., það að omdele.

omdige, ás., girða um: O. en Mark.

omdigte yrkja e-ð upp aptur.

ombdragende, [sb. drage], sem er á sífeldu ferðalagi: O. Liniedandsere.

ombdreie snúa e-u í hring: Den, som ombdreier Hjulet snýr hjólinu.

Ombdreining, ft. -er, sk., það að ombdreie (sb. snúningur).

Ombdrift (í jarðyrkju) ræktunar-umferð.

ombdrive, 1) ás., a) hringsnúa e-u: Denne Kraft er ikke stærk nok til at o. Hjulet. — b) = omtumle b: Skibet ombdrives af Bølgerne. — 2) sjaldh. sem h. s., reknst, hrekjast, velkjast, flækjast.

Ombdriven, án ft., sk., a) = Ombdrivning. — b) það að ombdrive 2 (reikun, o. s. frv.).

Ombdrivning, sk., það að ombdrive 1.

ombdufte, ás., (skáldl.), ilma (anga) allt í kringum.

ombdække breiða á (borð) aptur: Bordet maa ombdækkes.

Ombdækning, ft. -er, sk., það að ombdække.

ombdøbe, α) skíra e-n upp aptur. — β) breyta nafni (e-s): Byen er bleven ombdøbt.

Ombdøbning, ft. -er, sk., það að ombdøbe.

Ombdømme, ft. -r, kl., dómur (um e-ð — ekki lagadómur), ætlun: Efter mit O. að minni hyggju. Det offentlige O. almannarómur. „Mængdens løse, vaklende O."

Omegn pláss (land, hjerað, o. s. frv.) í kringum e-ð: Staden med dens O.

*Omen, ft. Omina, kl., = Varsel 2.

omendskjøndt = endskjøndt.

omfade láta (e-n lög) úr einni ámu í aðra: Vinen maa omfades.

Omfang, a) ummál: Træet holder sex Alen i O. er sex álnir ummáls. Den har en Miil i O. er míla ummáls. — b) vídd (e-s flatar; sb. Fladeindhold, Udstrækning b). — óeiginl., yfirgrip: Hans Forretninger ere af et vidtløftigt O. hann á margt að annast, hann hefur mikil störf á hendi.

omfare, ás., a) fara í hring um: Vi have omfaret hele Øen i en Baad. — b) fara um: Jeg har omfaret Landet i alle Retninger.

Omfart, sk., það að omfare (umferð).

omfarve lita (e-ð) upp aptur: Tøiet maa omfarves.

Omfarvning, ft. -er, sk., það að omfarve.

Omfatning, sk., það að omfatte.

omfatte, a) gyrða um, liggja um: Havet omfatter hele Jorden kringir um lönd öll. — b) óeiginl., ná út yfir, eða þvíuml.: En meget omfattende Virkekreds. „Den Kjærlighed, hvormed han omfatter enhver (sú ást hans, er alla faðmar, eða þvíuml.), hvem han skjenkede Livet".

omfavne faðma, faðma e-n upp að sjer: Han omfavnede sine Børn til Afsked.

Omfavnelse, ft. -r, sk., föðmun, faðmlag.

omflagre, ás., flögra, (flökta) umhverfis (e-ð): Sangfugle omflagrede Løvhytten.

Omflagren, án ft., sk., það að omflagre.

Omflakken, án ft., sk., reikun, flækingur (það að flækjast; sb. ferðaslark).

omflakkende, [sb. flakke], sem er á sífeldu flakki, (sb. flækingur, ferðalag): O. Tiggere göngumenn, förumenn. Føre et o. Liv vera reikunarmaður, (sb. landshornamaður).

Omfletning, ft. -er, sk., a) það að omflette. — b) fljettingur utan um e-ð.

omflette fljetta utan um, leggja fljetting utan um.

Omflod, kl., umrás (vatns eða e-s lagar í kringum e-ð).

omflyde, ás., fljóta (renna) í kringum: Denne Flod omflyder en Deel af Staden.

Omflyden, án ft., sk., það að omflyde (sb. Omflod).

omflye, ás., (sjaldh.), gera við (e-ð) að nýju.

Omflytning, sk., flutningur fram og aptur (hvort sem maður flytur sjálfan sig eða annað).

omflytte, ás., flytja (e-ð, einkum innanbúss): Han har ladet alting o. i Værelset.

Omflytten, (sk.), það að flytja sig (opt): Kjed af den idelige O. (farinn að trjenast upp á flutningum).

omflyve, a) h. s., (sjaldh., nema í hu. nút. t.), fljúga hingað og þangað: Omflyvende Insecter. — b) ás., fljúga í kringum: Fuglene, der omfløi Træets Top.

Omflyven, án ft., sk., það að omflyve.

omfolde leggja (e-ð) í fellingar að nýju; brjóta (e-ð, t. a. m. brjef) betur.

Omfoldning, ft. -er, sk., það að omfolde.

omforme breyta e-u.

Omfure plógfar fyrir enda á akri..

omfylde fylla (e-ð) aptur: O. et Viinfad.

Omfyldning, ft. -er, sk., það að omfylde.

omfælde fella (höggva) við í skógi.

Omfærd, (án ft., sk.), = Omreise.

omføre fylgja e-m á ýmsa staði.

Omførsel, sk., það að omføre (sb. fylgd).

omgaae, A) í áhrifsmynd, sem ás., a) ganga (allt) í kringum: Byen kan man o. paa en Time. — b) kringja um: Han søgte at o. Fjendens høire Fløi. — c) óeiginl., sneiða sig hjá e-u, leiða e-ð fram hjá sjer: Denne Sag har han søgt at o. i sit Svar. — 2) hu. nút. t., omgaaende, sem e., a) sem er á flækingi: Omgaaende Tiggere göngumenn, förumenn. — b) næsti (= sem næst kemur): Med omgaaende Post. — — B) í þolmynd, 1) (umgangast), a) omgaaes een (umgangast e-n), vera samvistum við e-n: Han er ikke let at omgaaes það er ekki hægt að komast af við hann. Han er fortrædelig at omgaaes stirðlyndur hversdaglega. Han forstaaer godt at omgaaes hende kann tökin (lagið) á henni. — b) omgaaes med een = omgaaes een: Omgaaes med mange forskjellige Folk. — 2) omgaaes med noget fara með e-ð, a) í sömu merk. og í orðunum fara með galdra: „Omgaaes med Trolddom". — b) vel eða illa: Han omgaaes ilde med sin Formue (heldur illa á eigum sínum). — Han veed godt at omgaaes med Vier kann vel að sjá um býflygi.

Omgang, (sk.), A) án ft., 1) snúningur: Hjulets O. — 2) (umgengni), samvist: Have (holde) O. med een (umgangast e-n), vera samvistum við e-n, hafa mök við e-n. Behagelig i O. dagfarsgóður. — b) legemlig O. sambúð = samræði, (sb. hjúskaparfar). — 3) meðferð: Den rette O. med Bier. — 4) umferð: En O. i Strikning. Det skeer efter O. menn skiptast til um það. — B) með ft. -e, gang umhverfis e-ð: En hvælvet O.

Omgangsbestilling starf (sýsla) sem menn skiptast til um.

Omgangsbrev = Circulaire.

Omgangskreds samvistumenn (e-s).

Omgangslast (sjaldh.), löstur sem kalla má að fastaldur sje að.

Omgangsliv samvist manna.

Omgangsmaade meðferð, aðferð.

Omgangsmand samvistumaður (e-s).

Omgangsreise ferð er menn skiptast til um.

Omgangsselskab heimboð er menn skiptast til að gera.

Omgangsskaal minni sem allir drekka í e-u samsæti.

Omgangsskole skóli sem hafður er á ýmsum stöðum (t. a. m. þegar kennarinn fer úr einum stað í annan að segja til).

Omgangssprog = Talesprog.

Omgangssyge = Landfarsot.

Omgangstid umferðartíð (sb. Omgang A, 4).

Omgangstone það lag sem á leggst í samvistum (umgengni) manna: En god (fiin) O.

Omgangsven kunningi.

omgive, a) lykja um: Luften omgiver Jorden. Han omgav Leiren med Forskandsninger (ljet gera vígi um herbúðirnar). — b) vera með (hjá) e-m: Alle de, som omgav Fyrsten.

Omgivelse, sk., a) án ft, það að omgive. — b) með ft. -r, samvistumenn: En slet O. har fordærvet ham.

Omgivning, sk., = Omgivelse (einkum a).

omgjeldende, [sb. gjelde], (úrelt), (viðvíkjandi), sem lýtur að (e-u).

omgjerde, ás., gerða (nú girða) um, (sb. lykja um, Eg. 529): Haven er omgjerdet med en høi Tjørnehælk.

Omgjerdelse, ft. -r, sk., það að omgjerde.

omgjorde gyrða: O. sig med sit Sværd (gyrða sig sverði).

omgjøre gera (e-ð) upp aptur, breyta e-u: Lade noget o. Kjolen er omgjort sniðinn upp aptur.

omgnave, ás., naga e-ð utan: Omgnavet af Muus.

omgrave, a) (sjaldh.), grafa í kringum: O. et Træ ved Roden. — b) = kuulgrave. — c) (sjaldh.), grafa (e-ð) aptur.

Omgravning, ft. -er, sk., það að omgrave (einkum c).

Omgreb, kl., (sjaldh.) = Omfang.

omgribe, ná út yfir, (sb. færast mikið í fang): En meget omgribende Plan. Hans omgribende Herskesyge (Ærgjerrighed).

omgroe, ás., gróa (spretta, vaxa) í kringum: Et Sted, tæt omgroet med Krat sem þykkur kjarrskógur er allt í kringum.

omgrændse, ás., lykja um, kringja um: En Bjergkjæde omgrændser denne Slette.

omgrøfte, ás., = indgrøfte.

Omgrøftning, ft. -er, sk., það að omgrøfte.

omgængelig, ft. -e, e., siðblendinn; viðfeldinn, viðkunnanlegur, mannúðlegur, dagfarsgóður.

Omgængelighed, án ft., sk., það að vera omgængelig.

Omgængelse, án ft., sk., (sjaldh.) = Omgang A, 2.

omhakke, ás., (sjaldh.), pæla upp (jarðveg).

omhalse (sjaldh.), hálsa e-n = leggja hendur um háls e-m, taka höndum um háls e-m (Nj.).

Omhalsning, ft. -er, sk., faðmlag.

omhandle, ás., ræða um, rita um, (sb. koma við sögu): Den Sag, der nu skal omhandles það mál, er nú skal ræða, eða þvíuml. Den i Skriftet omhandlede Gjenstand það efni, sem ritið er um. Denne Materie er alt forhen omhandlet (sb. sem fyr segir).

Omhandling, ft. -er, sk., umræða (sb. nú lýk ek hér umræðu raddarstafanna): Sagens udførlige O.

omharve jafna (e-ð) aptur með herfi.

Omharvning, sk., það að omharve.

omhegne hegna e-ð með garði, lykja um, kringja um: En Plet, som Klipper o. Dalen er omhegnet med Bakker og Skov (að dalnum halda hæðir og skógar).

Omhegning, ft. -er, sk., a) það að omhegne. — b) girðing.

Omhu umhyggja: Have (bære) O. for noget annast (annast um) e-ð. Sørge med O for noget hafa hina mestu önn og umhyggju fyrir e-u. Moderlig O.

omhugge fella trje: O. et Træ.

Omhugning, ft. -er, sk., það að **omhugge**.

omhvælve vera sem hvolf um (e-ð) eða yfir (e-u): Omhvælvet af løvtætte Træer.

Omhygge (úrelt), umhyggja; áhyggja.

omhyggelig, 1) ft. -e, e., a) um mann, vandur að e-u, vandlátur, (sb. vandvirkur, nákvæmur, notalegur): O. for sine Børns Opdragelse vandur að uppeldi barna sinna. O i at opfylde sine Pligter skyldurækinn. — b) um verk, nákvæmur, eða þvíuml.: O. Pleie nákvæm hjúkrun. — 2) sem ao., rækilega, nákvæmlega, o. s. frv.: Sørge o. for noget annast e-ð rækilega, hafa mikla önn og umhyggju fyrir e-u. Pleie een o.

Omhyggelighed, án ft., sk., umhyggja: Vise O. i eens Tjeneste þjóna e-m dyggilega.

omhylle hylja e-ð allt: O. sig med et Lagen vefja að sjer línlaki.

Omhyllen, án ft., sk., það að **omhylle**.

Omhæng, ft eins, = **Sængeomhæng**: Trække Omhænget om Sengen.

omhænge, ás., e. o. hengja e-ð (e-u) umhverfis, a) man omhængte Æresøtten med Krandse blómhringar voru hengdir utan á slöpolion umhverfis. — b) Salen var omhængt med Harnisk og Vaaben þar voru fest vopn og herklæði umhverfis í húsinu (sb. Eg. 43).

***omines**, ft. **ominøse**, e., sem veit á (e-ð) illt, sem er fyrir (e-u) illu.

omjage, ás., (sjaldh.), elta e-ð hingað og þangað, elta e-ð í allar áttir, (sb. **eltast við**): Dyret blev længe omjaget.

***omkalfatre** basla við að gera (e-ð) upp aptur, (sb. **káka**).

omkante falda (e-ð) allt umhverfis.

Omkantning, ft. -er, sk., það að **omkante**.

omkap, ao., í kapp (köpp, Sn. E.) við e-n: Løbe o. reyna sig að hlaupa. Løbe o. med een renna í kapp við e-n (sb. Sn. E.). Ride o. fara í kappreið. Arbeide o. reyna sig (að vinna), keppast hvor við annan.

omkaste, a) kasta (fleygja, o. s. frv.) e-u út af: Mange Træer omkastedes af Stormen ruku út af (eða þvíuml.) í veðrinu. — b) kasta (e-u) aptur, eða þvíuml.

Omkastning, ft. -er, sk., það að **omkaste**.

Omkjøren það að aka hingað og þangað.

Omkjørsel, a) = **Omkjøren**. — b) akvegur í kringum e-ð.

omkline klína (e-ð e-u) umhverfis.

Omklining, sk., það að **omkline**.

omklippe, ás., klippa (e-ð) upp aptur (betur): Monstret maa omklippes.

omklæde, a) (sjaldh.), klæða, skrýða. — b) færa e-n í önnur föt: Pigen er ved at o. hendes Frue (er að hjálpa henni til að hafa fataskipti). Jeg maa o. mig verð að hafa fatnskipti.

Omklædning, ft. -er, sk., það að **omklæde**.

omknæle, ás., krjúpa (falla á knjebeð) umhverfis.

Omkog, ft. eins, kl., það að **omkoge**: Give noget et O. sjóða e-ð aptur.

omkoge, ás., sjóða (e-ð) aptur.

Omkogning, ft. -er, sk., það að **omkoge**.

omkomme, a) h. s., týnast, farast, látast: Han omkom paa Søen. — b) ás., (forol.), deyða, taka e-n af lífi.

Omkost, án ft., (forul), = **Omkostning**.

Omkostning, ft. -er, kostnaður: Udrede (bestride) de fornødne Omkostninger halda upp kostnaði (gjöldum).

Omkram, kl., (fornt), slang (= svið og slátur).

omkrandse, a) láta blómhringa umhverfis. — b) (skáldl.), vera umkringis (e-ð): Omkrandset af yndige Høie.

Omkrandsning, sk., það að **omkrandse**.

Omkreds, a) ummörk, ummerki. — b) ummál: Den er en Miil i O. — c) svið, svæði, (í kringum e-ð): Man overskuer her en vid O. hjer er víðsýnt í allar áttir. — d) margir hlutir í einu lagi: „Den sande Gudsfrygt er en O. af alle Dyder" í sönnum guðs-ótta felast allir mannkostir.

omkredse vera umhverfis (e-ð), lykja um.

omkring, [sb. umkringis], A) fs., 1) fyrir framan það orð, er hún stýrir, umhverfis, umbergis, umvergis, umkringis, í hring um, í kring um, utan um: Der var en Ring o. Solen. Egnen o. Staden (Søen). — Gaae heelt (rundt) o. Byen hringinn í kring um borgina. Seile o. Jordkloden. — b) við, hjá e-u: O. Floden (við ána, með ánni). Have Folk o. sig (hjá sjer). — 2) fyrir aptan það orð, sem hún stýrir, a) eiginl.: Drage Landet o. fara um land allt. — b) um tíð: Hele Aaret o. allt árið. — B) ao., a) í hring: Dreie noget o. Hjulet løber o. hjólið snýst. — b) hjer og hvar, hingað og þangað: Adskillige rige Folk o. paa Landet. Reise o. i (fara — ferðast — um) en Egn. — Han har været (= reist) vidt o. hann hefur víða farið (komið). — c) í grennd (umhverfis): Her o. i Egnen.

omkringboende, [sb. **boe**], sem býr umhverfis.

omkringliggende, [sb. **ligge**], sem liggur umhverfis.

omkringstaaende, [sb. **staae**], sem stendur umhverfis.

omkrybende, [sb. **krybe**], sem skríður hingað og þangað: En paa Gulvet o. Orm ormur sem er (var) að skríða á gólfinu.

omkuld, ao., [e. o. um koll], út af, niður, til jarðar: Kaste een o. jarðvarpa e-m. Falde o. falla niður.

omlade, [**lade** af hlaða], a) ferma (skip) upp aptur. — b) hlaða (byssu) upp aptur.

omlade, [**lade** af láta], A) (mjög sjaldh.), gyrða e-n e-u: O. sig med Glavind gyrða sig sverði. — B) (úrelt) í ho. l. t. 1) **omladt** látinn vel eða illa: „Han er blandt alle vel omladt" hann er vel látinn af öllum, kemur sjer vel við alla. — 2) **omladen** [sb. látin-n], a) = **omladt**. — b) umsýslusamur, eða þvíuml.

omladen sjá greinina um **omlade** (af **lade** láta).

Omladning, sk., það að ferma (skip) eða hlaða (byssu) upp aptur.

Omlag það sem lagt er umhverfis e-ð.

Omland (sjaldh.), land umhverfis e-ð.

omlede, (ás.), leiða (e-n eða e-ð) hingað og þangað; veita vatni umhverfis; eða þvíuml.

omleire setja herbúðir (eða liggja í herbúðum) umhverfis: Disse talrige Skarer omleirede Staden allir þessir flokkar lágu umhverfis borgina.

omliggende, [sb. **ligge**], sem liggur (stendur, o. s. frv.) umhverfis: Det o. Land landið umhverfis. De o. Byer.

omlufte, ás., (skáldl., um vindblæ), anda umhverfis: Omluftet af milde Foraarsvinde.

omlukke lykja um, girða um: O. et Sted med Hegn lykja (girða) um e-n stað.

Omlyd hljóðbreyting; sjer í lagi sú, að a (í **fora**) snýst í ö (í **förum**) eða e (í **ferlll**), á (í **láta**) í æ (í **lætur**), og annað þess kyns.

omlyne, ás., leiptra umhverfis.

omlægge, a) leggja e-ð (utan) um (e-ð): Da Baandet var omlagt. — b) láta (e-ð) hjer og hvar (á ýmsa staði): Soldaterne bleve omlagte i Husene liðsmönnum var vísað til innis hjer og hvar um borgina. — c) leggja (e-ð) upp aptur, eða þvíuml.: O. et Gulv.

Omlægning, ft. -er, sk., það að **omlægge**.

Omlæsning, ft. -er, sk., það að **omlæsse**.

omlæsse, a) taka (e-ð) af vagni (sleða) og koma því öðruvísi fyrir eða láta það á annan vagn (sleða): Træet blev omlæsset. — b) taka hlass af (vagni eða sleða) og koma því öðruvísi fyrir eða láta það á annan vagn (sleða): Vognen maatte omlæsses.

Omløb, (kl.), a) snúningur: Hjulets O. — b) umrás (í hring): Maanens O. om Jorden. — c) umrós (blóðsins): Blodets O. — Óeiginl.: Have O. i Hovedet vit (til að sjá fljótt hvað rjett sje; sb. **snarræði**).

omløbe, 1) h. s., a) í ho. nút. t. **omløbende** sem snýst, veltandi, hverfandi: Det omløbende Hjul. — b) (sjaldh., og ekki nema óeiginl.), ganga, fljúga: Der omløb adskillige Rygter. — 2) ás., renna umhverfis, o. s. frv.: O. een (komast fram úr e-m) i Væddeløb.

Omløben, án ft., sk, það að renna hingað og þangað, (sb. **slangur, flækingur**): Løse Hundes O. paa Gaderne.

Omløber, kk., umrennandi (Fms. IV, 168), umrenningur (Sturl. II, 75; sb. **Landløber**).

Omløberske, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Omløber** um karlmann.

Omløbsbane hringur = umrás (í hring): En Kometes O.

Omløbsbrev = **Omgangsbrev**.

Omløbstid umferðartíð: Maanens (Planeternes) O.

Omløbsveie, ft., rásir, farvegir: Blodets O.

ommaale mæla (e-ð) upp aptur: Kornet maa ommaales.

Ommaaling, ft. -er, sk., það að **ommaale**.

omme, ao., [**omme: om = oppe: op**], a) eiginl., hinumegin, fyrir handan: Hist o. ved Hjørnet (þarna yfir við hornið). — b) um tíð, úti, á enda: Da Aaret var o.

ommelde geta um, geta e-s, (sb. **sem fyr segir**): Denne Omstændighed er tilforn ommeldt.

ommure hlaða múr umhverfis.

ommynte slá (peninga) upp aptur.

Ommyntning, sk., það að **ommynte**.

***Omnibus**, sk., allra-vagn.

omnævne gefa (e-u) annað nafn, nefna (e-ð) upp aptur. — b) omnævnt sem fyr er getið = nefndur, greindur, sagður.

ompakke koma (e-u) betur fyrir, láta (e-ð) öðruvísi niður: Alt Tøiet maa udtages og ompakkes.

Ompakning, ft. -er, sk., það að **ompakke**

ompandsre, ás. 1, hervæða, herklæða.

omplante flytja e-ð = rótfesta e-ð á öðrum stað: O. Træer (Blomster).

Omplantning, ft. -er, sk., það að **omplante**.

ompløie plægja (jörð) upp aptur. — b) ónýta (niðurfært sæði) með plægingu.

Ompløining, ft. -er, sk., það að **ompløie**.

ompræge móta (peninga) upp aptur, setja annað mót á: Mynten blev inddragen og ompræget.

Omprægning, sk., það að **ompræge**.

ompæle setja (reka niður) stsura umhverfis: O. en Plads.

Ompæling, ft. -er, sk., það að **ompæle**.

Omqvæd viðlag, viðkvæði.

Omraade, kl., landeign, umdæmi.

omrage, ás., (sjaldh.), róta e-u.

Omrand brún (á e-u) umhverfis e-ð.

omrande (sjaldh.), (eiginl.: vera eins og rúnd utan um), kringja umhverfis (Skuggsjá).

omranke vefjast utan um (e-ð) eins og vínviður: „Mine Arme kjærligt dig o." (sb. vefja e-n upp að sjer).

Omrakk, kl., = **Omkram**.

Omreise ferðalag (hingað og þangað).

omreise, a) ás., ferðast (fara, komast) hringinn í kringum. — b) sem h. s., í hn. núl. t., **omreisende**, sem er á sífeldu ferðalagi (hingað og þangað): Omreisende Skuespillere.

omride, ás., ríða umhverfis, ríða hringinn í kring um: Der udfordres flere Timer til at o. Moskwa.

Omriden, án ft., sk., það að **omride**.

Omridning, sk., það að **omride**.

Omrids, ft. eins, kl., uppdráttur sem ekki er nema höfuðstrykin til að sýna mynd e-s, (sb. útrennsl og útrennsla í B. H.): Tegne en Figur i O. draga höfuðstryk (frumstryk) e-r myndar. — b) óeiginl., ágrip: Et O. af den nyere Tids Historie.

omridse draga frumstryk (e-r myndar).

Omridsning, ft. -er, sk., það að **omridse**.

omrinde, ás., (um vatn), renna umhverfis.

omringe kringja um, slá hring um: Han blev omringet af Mængden var sleginn hringur um hann, (sb. kvía).

Omringelse, sk., það að **omringe**.

omrive ryðja e-u út af eða ofan, (er sjaldh. nema í hn. l. t.): Stotten blev omreven.

Omrivning, ft. -er, sk., það að **omrive**.

omrode, ás., róta e-u upp: Haven seer ud, som den var omrodet af Sviin.

Omrodning, ft. -er, sk., það að **omrode**.

omrykke, ás., rykkja (hnykkja, feykja, o. s. frv.) e-u út af.

Omrykning, ft. -er, sk., það að **omrykke**

omryste, ás., a) hrista (e-ð) upp: O. en Lægedrik. — b) hrista e-ð = hrista í e-u: O. en Flaske.

Omrystning, ft. -er, sk, það að **omryste**.

omrøre, ás., 1) hræra e-ð saman: Farverne maae vel omrøres. O. Maden i Gryden hræra í pottinum. — 2) drepa (víkja, minnast) á.

omsaae sá (e-ð) upp aptur: Bedet maa omsaaes.

omsadle, a) söðla hest öðruvísi, (eða) leggja annan söðul á: O. en Hest. — b) hafa hestaskipti (og söðla nýju hestana): Vi fik neppe Tid til at o.

Omsadlen, án ft., sk., það að **omsadle**.

Omsadling, ft. -er, sk., það að **omsadle**.

omsalte salta (e-ð) upp aptur.

Omsaltning, ft. -er, sk., það að **omsalte**.

Omsats, sk., (í rauninni þjóðv. orð) = **Omsætning**.

omseile, ás., sigla umhverfis, sigla fyrir: O. Jorden (Odden).

Omseiling, ft. -er, sk., það að **omseile**: Jordklodens O. sigling umhverfis jarðarhnöttinn.

omsende senda (e-ð) víðs vegar: Brevet blev omsendt i hele Stiftet sent um allt biskupsdæmið.

Omsendelse, sk., það að **omsende**.

omsider, aa., [um síðir], um síðir, seint og síðar meir, loksins, á endanum, einhvern tíma: Han kommer dog vel o. — b) seinast: Først kom Sørgeparrene, derpaa de Indbudne, o. det frivillige Følge.

omsige taka aptur (orð sín): Er det snart sagt, saa er det ogsaa snart omsagt.

omskabe = **ombanne**: O. Nat til Dag snúa nótt í dag.

Omskabning, ft. -er, sk., það að **omskabe**.

omskandse, ás., gera vígi umhverfis: En omskandset Leir.

Omskandsning, ft. -er, sk., það að **omskandse**. — b) vígi, vígveggur.

Omskifte, (ft. -r, kl.), [sb. umskipti], skipti, breyting: Her saae vi O. af Heste hjer verður skipt um hesta.

omskifte, 1) ás., a) eiginl., hafa skipti á e-u: O. Tiden med Evigheden hverfa fram af heiminum, andast. — b) breyta e-u, snúa e-u í e-ð annað: Alt i Verden omskiftes allt er hverfult í henni veröld. Hans Stjebne er i denne Mellemtid omskiftet það hafa orðið umskipti síðan á högum hans. — 2) h. s., skiptast á: Vi see Aarstiderne o.

omskiftelig, ft. -e, e., brigðlegur (677), brigðull, fallvaltur, hverfull, stopull.

Omskiftelighed, án ft., sk., það að vera **omskiftelig**.

Omskiftelse, sk, = **Omskiftning**.

Omskiftning, sk., umskipti.

omskinne, ás., skína umhverfis.

omskoe járna (hest) upp aptur.

omskovle maka (e-u) upp.

Omskrift, sk., letur umhverfis e-ð: Omskriften paa en Mynt.

omskrive, a) rita um, geta (e-s) skriflega: De omskrevne Varer (vöruna, sem jeg bað um; vöruna, sem þjer minnist á; eða þvíuml.). — b) skrifa (e-ð) upp aptur: Jeg maa o. hele Brevet. — c) skýra (e-ð) með öðrum orðum, koma öðruvísi orði að (e-u), snúa (e-u) í lengra mál: Denne Talemaade kan ikke oversættes, men maa omskrives.

Omskrivning, ft. -er, sk., a) það að **omskrive** b: Brevets O. vil medtage for megen Tid það tekur of langan tíma að skrifa brjefið upp aptur. — b) það að **omskrive** c: Udtrykke noget med O. koma öðruvísi orðum að e-u, snúa e-u í lengra mál.

omskue sjá yfir (e-ð allt). — b) lítast um, er ekki haft, nema í hn. núl. t.: Et omskuende Blik það að lítast um. — óeiginl.: En omskuende Forstand gætni.

omskygge, ás., umskyggja (619), skyggja yfir, (líka finnst tamt) skyggja (haft í sömu merk.): Det store Træ omskygger hele Høien skyggir (yfir) allan hólinn.

Omskygning, sk., það að **omskygge**.

omskære, a) (sjaldh.), skera (e-ð) umhverfis: O. et Saar. — b) umskera, skíra e-n skurðarskírn (Stjórn).

Omskærelse, ft. -r, sk., umskurn, umskurðarskírn, skurðarskírn.

Omslag, a) umslag, það sem látið er utan um brjef: Lægge O. om et Brev láta (slá) utan um brjef. Gjemme Papirer i et O. — b) bakstur (sem lagður er á e-ð): Lægge varme O. paa en Byld. — c) = **Misfødsel**. — d) umskipti: O. i Veiret veðrabrigði. Lykkens O. hamingjuskipti; hverflyndi hamingjunnar. — e) (úrelt), orðalengingar, málalengingar. — f) markaður, kaupstefna, (í orðunum): Kieler O.

Omslagsveir umhleypingar.

omslibe slípa (e-ð) upp aptur.

omslutte, ás., kringja um, lykja um, fela (e-ð) í sjer.

omslynge vefja e-ð e-u: O. Haaret med en Blomsterkrands. — Aaen omslynger (kringir um) denne venlige Plet.

Omslyngning, ft. -er, sk., það að **omslynge**.

omslæbe, ás., (sjaldh.), draga (e-ð) hingað og þangað.

Omslæbning, sk., það að **omslæbe**.

omslore, ás., draga slæðu yfir: Med omsløret Hoved, (sb. skupla).

omsmede smíða (e-ð sem er úr málmi) upp aptur.

Omsmedning, ft. -er, sk., það að **omsmede**.

omsmelte, ás., bræða (e-ð) upp aptur.

Omsmeltning, ft. -er, sk., það að **omsmelte**.

omsnoe = **omslynge**: De omsnoede ham med Blomsterkrandse.

omsnøre reyra e-ð (með e-u; sb. reyra e-n utan um e-ð): Pakken var omsnøret med Seilgarn. — b) reyra (e-ð) að nýju: Hun bliver tidt omsnørt.

omsonst, aa., (í tali), a) = **forgjeves** a. — b) fyrir ekkert, ókeypis, gefins: Det er alt godt, man faaer o. gott er allt gefins (orðskv.). Du skal ikke have gjort det o. þú skalt fá það borgað; þú skalt fá fyrir ferðina, (sb. þú skalt sjálfan þig fyrir hitta).

Omsorg, án ft., önn, umönnun, umhyggja, áhyggja, fyrirhyggja: Have O. for een annast e-n. Være O. for noget bera áhyggju fyrir e-u. Drage O. for (sjá um), at noget skeer; sb. **drage** II, A, 1, b.

omspade pæla jörð upp.

Omspadning, sk., það að **omspade**.

omspinde (eiginl., um kangulá), vefa utan um. Sb. **indspinde**. — b) óeiginl., = **besnære**.

omsprede dreifa e-u (víðs vegar): Foran Toget gik unge Piger, som omspredte Blomster (dreifðu blómum) paa Veien. Bondergaardene ere omspredte (standa á strjálingi) paa Byens Marker. — b) óeiginl., bera e-ð út, reiða: O. et Rygte.

omspænde, 1) spenna um: Man kan o. hende med to Hænder það má (nærri) spenna greipar utan um hana. — 2) spenna e-ð um sig (sb. Sveinn ... spennti þegar um sik beltinu): Han omspændte sin Rustning. — óeiginl., spenna um, þrengja að e-m, þröngva e-m, eða þvíuml., (sb. **bespænde** 3): „Dodens Bølger omspændte mig". — 3) spenna (e-ð) betur eða öðruvísi: Seletøiet maa omspændes það verður að spenna betur (öðruvísi) drag-ólarnar. — b) án þol., hafa eykjaskipti: Saasnart der er omspændt, kjøre vi igjen.

omspørge, ás., spyrja að e-u: Den omspurgte Sag (Person).

Omspørgsel, sk., það að **omspørge**.

omstaaende, [sb. **staae**], sem stendur umhverfis: Det o. Folk.

omstable hlaða e-u öðruvísi eða betur.

Omstabling, ft. -er, sk., það að **omstable**.

omstemme, ás., stilla (hljóðfæri) betur: Klaveret maa omstemmes. — b) óeiginl., snúa e-m (þ. e. snúa hug e-s; sb. mannl snýst hugur), telja e-m hughvarf, (sb. hræra í e-m).

Omstemning, ft. -er, sk., það að **omstemme**.

omstemple setja nýtt mót á.

Omstempling, ft. -er, sk., það að **omstemple**.

omstikke, ás., a) pæla (moka) e-ð upp: O. Jorden i et Havebed. — b) stinga

(e-ð) upp aptur: Denne Plade maa reent omstikkes.

omstille, a) setja (e-ð) hjer og hvar: Han lod Vagter o. paa Torvet og i Gaderne. — b) setja (e-ð) öðruvísi: Brikkerne maae omstilles.

omstimle, ás., þyrpast utan um: Folket omstimlede ham paa Torvet.

omstraale, ás., ljóma umhverfis, skina á: Bjergtoppen omstraaledes af Aftenrødens Glands.

omstreife, ás., = gjennemstreife: O. Landet. — Omstreifende Horder sveitir sem eru á sifeldu flakki (ferðalagi). Føre et omstreifende Liv vera á sífeldu flakki (ferðalagi), (sb. reikunarmaður, landshornamaður).

Omstreifning, ft. -er, sk., það að omstreife (sb. ferðalag, ferðaslark).

omstryge, a) h. s., i ho. núl. t. omstrygende = omstreifende (sb. omstreife), omflakkende. — b) ás., strjúka (e-ð) upp aptur: Tøiet maa omstryges.

Omstrygen, án ft., sk., flakk.

Omstryger, ft. -e, kk., = Landstryger, Landløber.

omstrøe dreifa e-u (víðs vegar): Bladene, der omstrøes af Stormen. Alt Tøiet laae omstrøet paa Gulvet lá út um allt gólf. — Enkelte Huse ligge omstrøede (á strjálingi) i Dalen.

omstromme, ás., renna umhverfis.

omstunder, ao., a) (úrelt), = stundom. — b) nu o. = nuomstunder.

omstyrte, ás., fella: Alle disse Træer har Stormen omstyrtet. — b) óeiginl., steypa: Hans Herredømme omstyrtedes.

Omstyrtning, ft. -er, sk., það að omstyrte.

omstændelig, 1) ft. -e, e., a) (um frásögn eða skýrslu, þar sem ekkert er undan fellt), greinilegur: En o. Fortælling (Indberetning). — b) (um mann, er segir mjög — eða of — innilega frá), langorður: Han er meget o. i sine Fortællinger. — 2) sem ao., innilega, út í hörgul (æsar): Han har fortalt mig o., hvorledes det gik til.

Omstændelighed, án ft., sk., það að vera omstændelig 1 (sb. málalengingar).

Omstændighed, ft. -er, sk., a) atburður (sb. Ólafr sagði honum alla atburði um sitt mál), atvik (sb. bæta skoðs ok áverka eptir atvikum): Denne O. ved Tingen er jeg ikke i Stand til at forklare (jeg skil ekki í þessu atviki). Efter Sagens O. eptir málavöxtum, eptir því sem á stendur. — b) atburður = viðburður: Der er indtruffet en ubehagelig O. — c) i ft., (kringumstæður), ástand: Under disse Omstændigheder úr því svona stendur á. Under andre Omstændigheder ef öðruvísi væri ástatt. — Einkum í likri merk. og fjárhagur: Mine Omstændigheder tillade mig det ikke það er ekki svo ástatt fyrir mjer, jeg er ekki svo á vegi staddur, það er ekki því að heilsa, eða þviuml. Være i slette Omstændigheder eiga í basli. — d) optast i ft., vífilengjur; viðbárur, umyrði; umsvif, umstang, vastur, fyrirhöfn: Bruge mange Omstændigheder (gera miklar vífilengjur). Gjøre Omstændigheder (koma með mótbárur) i en Sag. Han lod sig strax overtale og gjorde ingen Omstændigheder (ljet ekki þurfa nð ganga eptir sjer). Dersom det smager Dem, saa gjør De ingen Omstændigheder gerið þjer yður öldungis heimakominn. Det er den høfligste Mand af Verden; kun gjør han mig igjen for mange Omstændigheder (en hann hefur nú aptur of mikið við mann).

omstøbe steypa (e-ð) upp aptur; breyta (e-u) algjörlega.

Omstøbning, ft. -er, sk., það að omstøbe.

omstøde, ás., a) eiginl., (i ho. l. l.), hrinda e-u út af: Bordene bleve omstødte. — b) óeiginl., ónýta, bakferla, hrinda e-n, hnekkja e-u: Testamentet blev omstødt ónýtt. Han omstødte (bakferlaði, ónýtti) mange af sin Forgængers Anordninger. Den Sætning lader sig ikke o. því verður ekki hrundið.

Omstødelse, sk., það að omstøde.

Omstødning, sk., = Omstødelse.

omsvinge, ás., (sjaldh.), sveifla e-u, veifa e-u: Kraften er ikke stærk nok til at o. Hjulet snúa hjólinu.

omsværme, ás., sveima umherfis (e-ð) i flokkum: Rytterhobe omsværmede Leiren.

Omsværmer, (ft. -e, kk.), slarkari.

omsvæve, a) h. s., (sjaldh.), líða (i ýmsar áttir). — b) ás., liðn umhverfis: Enkelte Fugle omsvævede Skibet.

Omsvøb, ft. eins, (kl.), a) eiginl., umband, umbúðir: Et O. af Lerred. — b) óeiginl., vífilengjur: Fortæl det uden O. Gjøre (bruge) O.

omsvøbe sveipa e-ð með e-u: Det var omsvøbt med Lerred það var vafið innan i ljerept, það var vafið utan um það ljerepti.

Omsvøbning, sk., það að omsvøbe.

omsye, a) sauma utan um: Palken var heel omsyet med tykt Garn. — b) sauma (e-ð) upp aptur, sníða (e-ð) upp aptur: Kjolen maa omsyes.

Omsætning, ft. -er, sk., það að omsætte c: En betydelig O. af Varer æði mikil vöruverzlun.

omsætte, ás., a) kringja um. — b) setja (e-ð) hvert á sinn stað: Alle Bogerne ere nu omsatte i Hylderne. — c) koma út vöru: „Nogle fandt paa at forædle Producterne, andre at o. hvad (verzla því sem) disse havde forædlet". — d) setja (e-ð) öðruvísi: Det maa nu atter omsættes.

omtaage, ás., hylja (e-ð) þoku eða skýi: Bjergets Top var reent omtaaget huldi þoka tind fjallsins. — b) óeiginl., villa sjónir fyrir e-m, eða þviuml.

omtale, ás., tala um, minnast á: Han blev ikke vel omtalt mönnum lá ekki vel orð til hans. Jeg ønskede mig den i Gaar omtalte Bog mig langaði til að fá bókina, sem við töluðum um (jeg talaði um, eða þviuml.) í gær. Denne Sag blev slet ikke omtalt það var alls ekki minnzt á það, (sb. bera á góma).

Omtale, án ft., sk., umtal, umræða, orðrómur: Kjende een af andres O. þekkja e-n af orðspori. Han er i slet O. það fer illt orð af honum. Denne Tildragelse er bleven Dagens almindelige O. (umtalsefni).

Omtanke umhugsun.

Omtapning, ft. -er, sk., það að omtappe.

omtappe renna (e-m legi úr einu iláti i annað): O. Øl paa Flasker.

omtegne, ás., draga (e-ð) upp aptur (betur): Denne Figur maa omtegnes.

Omtegning, ft. -er, sk., það að omtegne.

omtone, ás., (skáldl.), hljóma um(hverfis).

omtordne, ás., (skáldl.), þruma um(hverfis).

omtrent, ao., hjer um, hjer um bil, á að gizka, eitthvað: Klokken er o. fire fjórða stund er hjer um bil úti. Saa o. þar á borð við.

omtrykke prenta (e-ð) upp aptur: Dette Ark er fortrykt og maa omtrykkes.

Omtrykning, ft. -er, sk., það að omtrykke.

omtrylle breyta (e-u) með töfrum.

omtræde, ás., = nedtræde.

Omtræk, kl., a) = Omrids. — b) = Omtrækken.

Omtrækken (sjaldh.), umferð (um e-n stað).

omtumle, a) (sjaldh.) h. s., velta út af. — b) ás., reka, hrekja, velkja: Skibet omtumledes paa Bølgerne (skipið reiddi um haf innan; sb. 625).

Omtumling, ft. -er, sk., hrakningur, volk, o. s. frv.

omtviste, ás., þræta (deila) um: Sandheden af denne Fortælling er meget omtvistet menn greinir mjög á um sannindi þessarar sögu. En omtvistet Sag efamál, efunarmál.

omtvistelig, ft. -e, e., efanlegur (forn).

omtykkes, þs., i hinu úrelta orðatiltæk. være ilde omtykt koma sjer illa.

omtælle telja (e-ð) upp aptur.

Omtælling, ft. -er, sk., það að omtælle.

omvandre, a) h. s., fara víða: „Jeg er en Mand, som har saa vidt omvandret" víða farið, víða komið. — b) ás., fara (ganga, reika) um (e-n stað): Da vi havde omvandret Den.

Omvandring, ft. -er, sk., það að omvandre (göngulag, o. s. frv.).

omvanke, a) h. s., rekast (reika, ráfa, sveima) hingað og þangað: Længe havde han omvanket i Skove og Ørkener rekizt (flækzt) um skóga og eyðimerkur. — b) ás, reika um (e-n stað).

Omvanken, án ft., sk., það að omvanke.

Omvei krókur (á leið; sb. sneiðingur): Gaae (gjøre) en O. fara á sig krók. — b) óeiginl., krókur, bragð: Gaae ad Omveie (beita brögðum). Søge at opnaae noget ved Omveie.

omvende, ás., a) snúa e-u við, ekki haft nema i ho. l. l. omvendt, α) eiginl.: En omvendt Tallerken diskur á hvolfi. Paa den omvendte Side á hinni hliðinni, á aptari hliðinni. Med den omvendte Haand með handarbakinu. I omvendt Orden (i öfugri röð =) öfugt. — β) óeiginl., gagnstæður: Tilfældet er netop omvendt er hinu gagnstætt. — Sem ao.: Denne Sætning gjelder ogsaa omvendt þessi grein er líka rjett, þó henni sje snúið við. Han kan være tjent med hende, og omvendt (slikt hið sama, sömuleiðis) hun igjen med ham (og sama er að segja um hana). — b) snúa e-u i e-ð annað: Forsynet kan let o. Modgang til Medgang. — c) snúa (e-m til betri trúar eða apturhvarfs): O. Hedninger. — O. sig snúast, iðrast (með yfirbót), sjá að sjer, bæta ráð sitt.

Omvendelse, án ft., sk., a) umskipti, breyting (i e-ð annað): O. til det bedre. — b) það að taka við trú; apturhvarf: Hedningers O. Kalde Syndere til O.

*Omvendelseshistorie apturhvarfssaga (saga af apturhvarfi e-s).

Omvendelsessyge of mikil fýkn i að snúa mönnum til kristindómstrúar.

Omvenden, án ft., sk., apturhvarf (i eiginl. merk.).

Omvender, ft. -e, kk., trúboði.

Omvending, sk., (sjaldh.) = Omvenden.

omverle, a) h. s, skiptast til: En omverlende Lykke (sb. höfðu ýmsir sigur, o. s. frv.). — b) ás., hafa skipti á e-u, (sb. hafa . . . -skipti).

Omverling, ft. -er, sk., það að omverle (umskipti, skipti, o. s. frv.).

omvifte, ás., (skáldl.) = omlufte.

omvikle = omsvøbe, omvinde.

Omvikling, sk., það að omvikle.
omvinde, [vinde af vinda, — vafi], vefja e-ð e-u: O. noget med Reb vefja snæri utan um e-ð.
Omvinden, án ft., sk., það að omvinde.
Omvinding, sk., það að omvinde (vafningur).
omvoxe, ás., = omgroe: Kilden er rundt omvoxet af (eða med) hængende Birke allt umhverfis lindina standa hengibjarkir.
omvride vinda: En omvreden Green. O. Halsen paa een vinda (snúa, snara) e-n úr hálsliðunum.
omvælte, ás., a) velta (bylta) e-u í hring. — b) velta (bylta) e-u út af: Stenen synes at være omvæltet af Menneskehænder.
Omvæltning, ft. -er, sk., a) (sb. omvælte b), umrót, bylting, (eiginl. og óeiginl.): Tidens Omvæltninger byltingar í heiminum. Rigers (Staters) Omvæltninger stjórnarbyltingar. — b) (sb. omvælte a), umferð: „Indtil Aarets O. atter fører den samme Fest tilbage" (sb. velting festingarhimins, í Stjórn).
omværne, ás., setja vígi um, víggirða.
*Onanie, án ft., sk., sjálfsflekkun (G. O., P. Þ.).
*Onanist, ft. -er, kk., sá sem drýgir sjálfsflekkun.
*Onkel, ft. -r, kk., föðurbróðir eða móðurbróðir.
ond, ft. -e, [vond-r; sb. ón eða on f. von], miðstig værre [verri], efsta stig værst [verst-], e., illur, vondur, o. s. frv.: En o. Vei illur vegur. Ondt Veir illt veður, illviðri. O. Smag illt bragð, óbragð. — Hans onde Skjebne óláníð hans. — Onde Penge folspeningar. — Han har et ondt Rygte paa sig (hann hefur illt orð á sjer), það fer illt orð af honum, hann fær ekki gott orð. — Onde Ord illyrði, fáryrði. Jeg fik intet andet end et ondt Svar (ekkert nema skæting) paa min Høflighed. — Være o. mod (illur við) sine Folk. — Onde Mennesker vondir menn, illmenni, o. s. frv. Et ondt Hjerte mannvonzka, illmennska, o. s. frv. Onde Tilbøieligheder rangar (o. s. frv.) girndir. — Den Onde óvinurinn, (djöfullinn). — Have ondt ved noget eiga bágt (örðugt) með e-ð. Man har ondt ved at gjøre alle tilpas enginn lifir svo öllum líki (og ekki guð í himnaríki). — 2) hvorugk sem nafn, a) um vonkindi eða sörindi: Faae (have) Ondt i Hovedet fá (hafa) höfuðverk. Han har Ondt i Øinene honum er illt í augunum. Han har Ondt i en Fod honum er illt í fæti, (sb. hafa fótormein). — Sjer í lagi um velgju (ógleði): Hun fik (har) Ondt henni varð (er) óglatt. Han havde Ondt paa Vandet hafði sjósjótt (sjóverk). — Hun fik Ondt og besvimede það leið yfir hana. — Det gjør Ondt það er sárt, jeg kenni til. — b) um bágindi eða móllæti, o. s. frv.: Lide (døie) Ondt eiga bágt, o. s. frv. Ønske Ondt over een biðja e-m óbæna (bölbæna). — Det gjør mig Ondt það er illa farið, (sb. mjer er moln — raun — að því). — c) í síðlegri merk.: Han gjør hverken Ondt eller Godt (sb. meinlaus og gagnslaus). Tænke Ondt om een ætla e-m illt. — Elske det Gode og sky det Onde. — Til det Onde á verra veg, til verrn vegar, t. a. m. lægge alting ud til det Onde færa allt (snúa öllu) til verra vegar, (sb. bera allt á bræðrbrekkur). — B) af det Onde er dregið Onde, ft. -r (þykir óviðkunnanleg), kk., (það sem) illt (er), a) böl, mein, ólán, ógæfa, o. s. frv.: Falde fra eet Onde i et andet (hrapa úr hverri ógæfunni í aðra; sb. mjer á okki úr aka). — b) í síðlegri merk.: Et moralsk Onde. — Det blev regnet mig til Onde mjer var lagt það til lýta.
ondartet, ft. -artede, e., (sem er) illrar náttúru, skæður: En o. Sygdom.
Onde sjá ond B.
ondhjertet, ft. -hjertede, e., illgjarn.
Ondskab, án ft., sk., [vondskap-r], a) (það að vera vondur eða illur), vondskapur (forni), vonzka, mannvonzka, illska, illmennska, illgirni, illvilji. — b) (í almúgamáli), slæmska (í kroppnum). — c) illt verk, vondskapur (sb. hverr vunnit hefir vándskap þenna, Stjórn), illskupör, illvirki: Denne O. har han begaaet.
ondskabsfuld illskufullur, illgjarn, grályndur, meinsamur, meinlegur, illkvittinn, (sb. illbrysingur).
Ondskabsgjerning illskupör, (sb. Ondskab c).
Ondskabssynd synd sem drýgð er af illvilja, (illviljasynd).
ongefær, ao., = omtrent.
*Onomastikon, kl., nafnabók; orðabók.
*Onomatopoie, sk., a) það að draga nafn eða orð af hljóði þess hlutar sem nafn eða orð er haft um, (hljóðnefning). — b) nafn eða orð sem til er búið á þá leið, (hljóðnefni).
Onsdag, [óðinsdag-r], óðinsdagur (forni), miðvikudagur, (miðkudagur).
*Ontologie, sk., verufræði.
*Ontotheologie, sk., það sem sjálf skynsemin kennir manni um guð.
*Onyx, sk., eins konar gimsteinn, (naglarsteinn).
Oos sjá Oes.
op, ao. [e. o. opp f. upp], upp, o. s. frv., 1) um stað, a) α) um hreifingu (eða stefnu) með yfirborði jarðarinnar: Føre een op paa et Bjerg fara með e-n upp á fjall. Op ad Bakken upp hólinn (brekkuna). Gaae op ad en Trappe ganga upp stiga. — β) innar (í húsi): Han stod længe ved Døren, indtil man bad ham gaae op i Stuen stóð lengi fram við dyr, þangað til hann var beðinn að koma innar (inn). Gaae op og ned ad Gulvet ganga um gólf. — Sæt dig høiere op (ofar) ved Bordet. — γ) allt að (e-u): Denne Muur er bygget lige op til hans Baghuus. — b) um hreifingu (eða stefnu) í lopt upp: Staae op standa (rísa) upp, fara á fætur. Jage een op reka e-n á fætur. — See op líta upp. — c) um opnun: Lukke en Dør op ljúka upp dyrum, láta opnar dyr. Jeg kan ikke faae Kisten op kemst ekki í kistuna. Jeg kan ikke faae Æsken op get ekki lokið upp öskjunum. — 2) um tíð: Op ad Dagen undir hádegið. — 3) óeiginl., a) hátt, heyranlega: Læse noget op lesa (forni: ráða) e-ð upp. Læse noget op af en Bog lesa e-ð upp úr bók. — b) = fyrir: Der er kommet meget op (hefur komizt upp mikið; sb. upp koma svik um síðir) af hans Skjelmestykker. — c) um uppáügu: Staae op med sin Kjæreste segja upp unnustu sinni (unnusta sínum). — d) um endalok: Holde op hætta. — e) um metorð, eða þvíuml: Svinge sig op hefjast. Arbeide sig op hefjast af sjálfum sjer. — f) hun ligner Moderen (eða hun er Moderens Billede) op ad Dage hún er lifandi eptirmyndin hennar móður sinnar. — g) det gaaer (ligt) op það stendur (öldungis) heima. — B) sem mo., stattu upp! verlu nú ötullt (sb. upp, upp mín sál).
opad, ao., upp á við, upp á móti: Veien gaaer (ligger) o.
Opagt (sjaldh.), = Opsyn.
*Opal, ft. -er, sk., steintegund.
opamme hala barn á brjósti: Selv at o. sine Børn.
Opammelse, án ft., sk., það að opamme.
oparbeide, ás., koma lagi á: Alt dette var øde, udyrket Jord, som han har oparbeidet (sb. opdyrke).
Oparbeidelse, sk., það að oparbeide.
opbage baka (e-ð) upp nýtur.
opbevare geyma.
opbidsle leggja við (beisl): O. en Hest.
opbinde binda e-ð upp: O. Haaret. — — Einnig tómt binda: O. Sæden i Neg (binda bundin). — b) óeiginl., einskorða, eða þvíuml.
Opbinder, ft. -e, kk., = Binder.
Opbinding, ft. -er, sk., það að opbinde.
opblande breyta (e-u) með því að blanda öðru saman við það, blanda e-ð: O. Viin med Vand blanda vínið vatni.
opblanke fægja (e-ð) upp.
Opblankning, ft. -er, sk., það að opblanke.
opblomstre = fremblomstre.
Opblomstring, sk., það að opblomstre.
opblusse (er) gjósa upp (um eld), bálast upp: Vi saae den opblussende Lue. — b) óeiginl., (t. a. m. um reiði; sb. það þýtur — fýkur — í e-u).
Opblussen, án ft., sk., það að opblusse (uppgos).
opblæse, ás., sjaldh. nema í bluttekningarorðunum, a) eiginl., blása (e-ð) upp (út): Opblæsende Fødemidler (matur sem maður þembist upp af). — b) óeiginl., verða hrokafullur, (sb rembilótur): En opblæst Nar hrokafullur heimskingi.
Opblæsning, ft. -er, sk., uppþembingur: Lægen har forbudet ham enhver Spise, der forvolder O.
Opblæsthed, án ft, sk., hroki.
opblode, [blode af bleyta], bleyta; leggja e-ð í bleyti: O. noget i Vand (leggja e-ð í bleyti). O. et Saar fægja sár.
Opblodning, ft. -er, sk., það að opblode.
opbringe, 1) eiginl., a) (sjaldh.), færa (flytja, fara með) e-ð upp á e-n stað: Er alt Tøiet opbragt (er búið að bera öll fötin upp)? — b) taka (skip með valdi á sjó og flytja það til hafnar): Skibet (Skipperen) er bleven opbragt af en Kaper. — 2) óeiginl., egna (reita) e-n til reiði; sjaldh. nema í bo. l. t. opbragt æfur, reiður: Være opbragt paa een vera reiður e-m (við e-n). Opbragt over noget reiður út úr e-u. Han blev derved endnu mere opbragt (hann vesnaði við það um allan helming).
Opbringelse, sk., það að opbringe 1.
Opbrud, kl., það að bryde op (sb. bryde II, 2, e): Isens O. leysingar. Flodens O. leysingar í ánni, (sb. jakaburður). Krigshærens O. (sb. taka sig upp).
opbruse=bruse op (sb. bruse 1, b): Opbrusende Lidenskaber. En opbrusende Charakteer sá sem er uppstökkur (fljótlyndur, bráður).
Opbrusning, ft. -er, sk., það að opbruse.
opbryde, ás., brjóta e-ð upp: Døren blev opbrudt. — b) = bryde I, A, 2, g: O. Hedejord.
Opbrydning, sk., það að opbryde.
opbrænde, a) b. s., brenna (brann í þál. t.) að köldum kolum, o. s. frv.: Alt Brændet er opbrændt það er búið að brenna öllum eldiviðnum. — b) ás., brenna (brenndi í þál. t.) e-ð að köldum kolum: Mange Huse opbrændtes.
Opbrændelse, sk., það að opbrænde.
Opbrænding, sk., það að opbrænde.

Opbud, a) útboð: Der skete et almindeligt O. i Landet var boðið út almenningi. — b) það að bjóða fram eigur sínar til rannsaks hvort öllum verði borgað sem hjá manni eiga: Gjøre O. gefa upp eigur sínar.

Opbudsbo, kl., uppgefnar eigur (af því maður er hræddur um að hann geti ekki borgað skuldir sínar; sb. Opbud b).

Opbudsmand sá sem hefur það umboð að rannsaka uppgefnar eigur (sb. Opbud b).

opbyde, a) bjóða út liði (o s. frv.): O. alt vaabenført Mandskab. — b) o. et Fruentimmer til Dands biðja kvennmann að danza við sig. — c) o. sit Gods til Creditorerne = gjøre Opbud (sb. Opbud b). — d) verja e-u algjörlega til e-s: O. alle Kræfter neyta orku, verja sjer öllum til. O. sin hele Veltalenhed (neyta mælsku sinnar).

opbygge, ás., smíða (reisa, gjöra, gjöra upp) hús eða þvíuml.: Han lod o. en grundmuret Skole. Nedbryde og igjen o. et Huus. — b) óeiginl., fræða og bæta: Hans Levnet kan ikke o. hans Menighed.

opbyggelig, fl. -e, e., nytsamlegur til guðhræðslu og góðra siða: Hans Levnet kan ikke være opbyggeligt for hans Menighed.

Opbyggelse, sk., a) það að opbygge a (uppgjörð, t. a. m. húss). — b) það að opbygge b.

Opbyggelsesskrift, kl., guðrækilegt rit, guðsorðabók.

Opbyggelsestale áminningarræða (til guðhræðslu og góðra siða).

opdage, ás 1, 1) (uppgötva), a) finna (e-ð sem er áður): O. en ny V. O. nye Planter. — b) komast að e-u: Det var ham, som opdagede Sammensværgelsen. Naar det engang bliver opdaget kemst upp. — 2) segja frá e-u, (sb. koma e-u upp): Han har opdaget mig hele Sagen (sagt mjer alla söguna).

Opdagelse, fl. -r, sk., það að opdage: Americas O. fundur vesturálfunnar, (fundinn vesturálfa). — Gjøre en mærkværdig O. komast að merkilegum hlut. — Opdagelsen af et Tyveri það að koms upp þjófnaði.

Opdagelsesreise landaleit, landaleitun.

Opdager, fl. -e, kk., sá sem finnur e-ð (kemst að e-u): Americas O. finnandi vesturheims, sá sem fann vesturheim.

opdige hlaða garð (flóðgarð, stíflu).

Opdigt, án fl., kl., samsetningur.

opdigte skrökva e-u upp: Den hele Fortælling har han opdigtet for at føre mig bag Lyset hann hefur skrökvað upp allri sögunni til að blekkja mig. Hans Sygdom var opdigtet hann gerði sjer upp veikindin, (sb. skrópar).

Opdigtelse, fl. -r, sk., það að opdigte. — b) samsetningur, (sb. uppgerð, skrópar).

opdirke = dirke op (sb. dirke).

Opdirkning, fl. -er, sk., það að opdirke (uppslunga).

opdrage, ás, a) (sjaldh. eiginl.), draga e-ð upp: „Dækket er opdraget" fortjaldinu er upp kippt. —. b) ala barn upp, (sb. fæða e-n upp, veita e-m fóstur): O. sine Børn med Omhu vanda uppeldi á börnum sínum — Sjaldh. um skepnur eða plantanir, t. a. m. Blomster, opdragne (ræktuð) i et Drivhuus.

Opdragelse, án fl., sk., a) (það að opdrage b), uppeldi, uppfæði, uppfæðsla, uppfóstur: Give sine Børn en god O. veita börnum sínum gott uppfæði (sb. Stjórn). Han er forsømt i sin O. (sb. forsømme) — b) mannabragur, mönnun, menntun: En Mand af O. maður vel mannaður.

Opdragelsesanstalt uppeldisstaður, menntunarstaður (handa unglingum), skúli.

Opdragelseslære uppeldisfræði.

Opdragelsesvæsen allt sem til uppeldis heyrir.

Opdrager, fl. -e, kk., kennari, menntari.

Opdragerinde, fl. -r, kvk., sama um kvennmann og Opdrager um karlmann.

opdreie skrúfa (e-ð) upp: O. en Skrue.

opdrikke drekka e-ð upp: Den sidste Tønde Øl er allerede opdrukken.

opdrive, ás., a) (sjaldh.), reka dýr á fætur (þegar verið er á veiðum): Bønderne maatte opdrive Vildtet. — b) = opbryde b: Denne Mark har han først opdrevet. — c) spenna eða sprengja (e-ð) upp (að verðinu til, á söluþingi): Jeg vilde kjøbt Bogen; men den blev før høit opdreven. — d) hafa (æra) e-ð út: Dette er alle de Penge, jeg har kunnet opdrive.

Opdrivning, fl. -er, sk., það að opdrive.

opduge vinda upp segl.

Opdugning, sk., það að opduge.

Opdræt, ok., það að koma upp peningi; (einnig) peningur sem verið (eða búið) er að koma upp.

opdynge hauga (hrúga) e-u saman, bera e-ð saman í haug: O. Gjødning. — O. Penge = dynge Penge sammen (sb. dynge).

Opdyngelse, sk., það að opdynge.

opdyrke yrkja (rækta) jörð sem áður er óræktuð: O. en Mose.

Opdyrkning, fl. -er, sk., það að opdyrke.

opdække bera á borð: I Salen stod et stort opdæktet Bord stórt borð með mat á.

Opdækning, fl. -er, sk., a) það að opdække. — b) það sem á borð er borið: En herlig (kostbar) O.

opdæmme, ás., hlaða fyrir vatn: O. Vandet i en Mølleso.

Opdæmning, fl. -er, sk., a) það að opdæmme. — b) = Dæmning β.

opegge eggja e-n upp (Nj. 69; sb. egge b): O. een til Hevngjerrighed (eggja e-n til hefnda).

Opeggelse, fl. -r, sk., það að opegge (eggjun, áeggjun).

opelske koma e-u (um plöntur eða skepnu) upp: O. en Skov. O. Silkeorme. Denne Faareart har han selv opelsket.

Opelskning, sk., það að opelske.

*Opera, sk., meira háttar söngleikur (sb. Syngestykke).

*Operahuus söngleikshús.

*Operasanger söngleikamaður.

*Operasangerinde söngleikakona.

*Operateur, fl. -er, kk., skurðalæknir (sá sem sker hold til lækningar).

*Operation, fl. -er, sk., (það að operere), a) aðgjörðir (t. a. m. herhöfðingja í því skyni að hnekkja sínum mótstöðumönnum). — b) sjer í lagi, það að skera hold til lækningar.

*operere, s. 1, a) h. s., hafa e-a viðleitni (t. a. m. um herstjóra, fjárstjórnarmenn, kaupmenn). — b) ás., skera (e-n til lækningar): O. een for Steen skera e-n til þess að lækna hann af steinsótt.

opfange, a) henda (grípa) e-ð á lopti, (sb. bregða e-u — t. a. m. skildi — við). — b) ná e-u, (sb. handsama), höndla, handtaka: Brevene bleve underveis opfangede brjefin náðust á leiðinni. Han opfangede de udsendte Speidere. — c) nema (eða þvíuml.): Øiet opfanger (sjer) Lysstraalerne. En Materie, som let opfanger Ilden eldfimt efni.

Opfangen, án fl., sk., það að opfange.

opfare, h. s., a) sjaldh., stíga upp (einkum: til himins, t. a. m. um Krist). — b) í hu. núl. t., opfarende, sem e., uppstökkur, fljótlyndur, bráðlyndur, bráður, (sb. fusi).

Opfart, (fl. -er, sk.), uppför: Luftballonens O.

opfarve lita (e-ð) upp aptur.

Opfarvning, fl. -er, sk., það að opfarve.

Opfatning, sk., það að opfatte (skilning, sb. Nj. 142).

opfatte skilja, nema: Dette er noget, som et Barn ikke ret kan o.

opfinde, ás., a) setja e-ð saman = skrökva e-u upp: Den hele Historie er noget, han har opfundet þetta er tómur samsetningur úr honum (sjálfum). — b) finna (sb.: Assúr fann fyrstr purpura ok smyrsl at görs, Stjórn; sjálfr finnandi syndar): Guttenberg opfandt, efter de Flestes Mening, Bogtrykkerkonsten.

Opfindelse, sk., (uppáfynding), a) án fl., það að opfinde. — b) með fl. -er, n-ð (e-r list, eða þvíuml.) sem fundið er, (nýfundin list): En af de nyttigste Opfindelser i den nyere Tid.

Opfindelsesaand hugvit (til að finna nýjar listir, eða þvíuml.).

Opfindelsesevne lag á að finna nýjar listir, (sb. Opfindelsesaand).

Opfinder, fl. -e, kk., finnandi (sb. sjálfr finnandi syndar): Galvanismen har faaet Navn efter sin O.

opfindsom, fl. -mme, e., hugvitssamur, hugkvæmur.

Opfindsomhed, án fl., sk., hugvit.

opfiske slæða e-ð upp úr vatni: Endeel af Godset blev opfisket.

Opfiskning, fl. -er, sk., það að opfiske.

opflamme, a) (sjaldh.) h. s., bálast upp; æsast: En opflammende Lidenskab. — b) ás., æsa (eiginl. og óeiginl.): O. Ilden. Modstanden opflammede hans Begjerlighed endnu mere.

Opflammelse, fl. -r, sk., það að opflamme.

Opfletning, fl. -er, sk., það að opflette.

opflette fljetta (e-ð og binda það) upp: O. Haaret. Halerne opflettes sædvanlig paa Kjørehestene það er vant að gera upp tagl í eykhestum.

opflikke bæta: O. Klæder.

Opflikning, sk., það að opflikke.

opflinke (í tali), dubba e-n eða e-ð upp, eða þvíuml.

Opflytning, fl. -er, sk., það að opflytte.

opflytte, ás., flytja (færa, fara með) e-ð upp: Alt dette Tøi skal opflyttes paa Loftet (láta það upp á lopt).

opflyve, fljúga upp, (varla haft nema í hn.): Hønsene ere opfløine.

Opflyven, án fl, sk., það að opflyve.

opflække fletja, (sb. flække).

opfodre gefa (hey, eða þvíuml.) upp: O. Foderurter.

opfolde brjóta e-ð upp: O. sine Ærmer.

Opfoldning, sk., það að opfolde.

opfordre krefja e-n til e-s, krefja e-n að hann geri e-ð, skora á: O. een til at sige Sandhed. Fæstningen (Commandanten) blev opfordret (var skorað á kastalamenn, að þeir gæfist upp, eða á kastalahöfðingjann, að hann gæfi upp kastalann, eða þvíuml.).

Opfordring, fl. -er, sk., það að opfordre.

opfostre fæða (ala) e-n upp: Disse Børn har han opfostret som sine egne.

Opfostring, sk., uppfóstur, uppfæði, uppfæðsla.

Opfostringsanstalt uppfæðslustaður (handa fátækum börnum).

Opfostringsbarn barn í uppfæðsluhúsi

Opfostringshuus oppfæðsluhús (handa fátækum börnum).

Opfostringsstiftelse = **Opfostringsanstalt.**

Opfostringsvæsen allt sem heyrir til uppfæðslu fátækra borna (á almenningskostnoð eðo í uppfæðsluhúsum).

opfrede, ás., koma e-u upp með því að faro vel með það (verja það fyrir skepnum, o. s. frv.): O. Skov (Græsgange).

Opfredning, sk., það að **opfrede**.

opfriske skira (skript eða letur): O. et Maleri. O. en gammel Indskrift. — b) óeiginl.: O. noget i Erindringen rifja e-ð upp fyrir sjer. O. et Savn rifja upp harm sinn (645).

Opfriskning, ft. -er, sk., það að **opfriske.**

Opfund, ft. eins, kl, = **Opfindelse.**

opfylde fylla, o. s. frv.: O. en Grøft. — O. Phantasien med falske Billeder — b) o. (rækja) sine Pligter gegna skyldum sínum. O. et Løfte efna (enda, binda enda á) loforð sitt. Jeg fik mit Ønske opfyldt (sb. fylla bænir e-s, 623), mjer varð að ósk minni. Spaadommen blev opfyldt rættist.

Opfyldelse, sk., það að **opfylde** b: Finde sin største Fornøielse i sine Pligters O. hafa mest yndi af fyllingu skyldna sinna (sb. meðr framkvæmd ok fyllingu guðs boðorða, Stjórn). Hans Forhaabning gik i O. honum varð að von sinni. Min Formodning gik i O. það fór sem mig grunaði. Hans Spaadom gik i O. spár hans rættust; (sb. ganga eptir, koma fram).

Opfyldning, sk., það að **opfylde** a.

opfærde (forní.) = **færde.**

opføde fæða (ala) börn upp: Han har opfødt sine Børn i stor Fattigdom. — b) koma upp peningi: O. Fjæderfræ.

Opfødning, sk., það að **opføde.**

opføre, a) færa (flytja) e-ð upp: Man opførte Kanoner paa Voldene. — b) reisa (gjöra, smíða) hús (eða þvíuml.), hlaða: O. en Bygning. O. en Muur. O. Volde. — c) láta leika (e-ð, fyrir margmenni): O. et Skuespil. — d) o. en Dands danza fyrir. — e) o. sig hegða (haga) sjer, fara (vel, illa, o. s. frv.) að ráði sínu, breyta, láta sjer farast (vel, illa, o. s. frv.) við e-n.

Opførelse, sk., það að **opføre** a, b, c, d.

Opførsel, án ft., sk., (sb. **opføre** e), hegðun, háttalag, framferði, siðferði, athæfi, líf (sb. hann var í öllu sínu lífi hinn mesti ribbaldi).

opgaae, a) renna upp: Den opgaaende Sol — Óeiginl.: Der opgik et Lys for mig i Sagen. — b) (forní.), ganga upp, (= **medgaae**): Hvad derpaa opgaaer.

Opgaaen, án ft., sk., uppganga, (sb. **Opgang**).

Opgang, sk., 1) án ft., a) = **Opgaaen**: Under Opgangen i Taarnet meðan verið var að ganga (við vorum að ganga, o. s. frv.) upp turninn. — b) um himintungl, upprás, uppkoma: Solens (Maanens, Stjernernes) O. — 2) með ft. -e, gata (stigur, vegur) upp á e-ð eða að e-u eða í e-u: Bjerget har en steil O. brött gata rennur upp fjallið, fjallið er bratt uppgöngu. Opgangen til Fæstningen. Der er ingen god O. (ekki góður stigi) i Huset.

Opgave, ft. -r, sk., verkefni, ætlunarverk: Løse en vanskelig O. leysa af hendi örðuga sýslu.

opgive, a) slá e-u frá sjer, slá e-u af: O. et Forsæt. O. en Reise. — b) gefa e-ð upp, láta e-ð af hendi, fyrirláta, o. s. frv: Han maatte o. Lehnet til Kongen (varð að gefa upp ljenið við konung). O. sit Bo = gjøre Opbud (sb. **Opbud** b). O. Ævret = give Ævret op (sb. **give** I, A, 1, t). — O. (hætta við; sb. eino maður listi lóg leggur og snýst eð hinni) sit Haandværk. — O. Haabet om en Ting verða úrkula vonar um e-ð. — O. Aanden andast, látast, (sb. öndin líður upp af e-m). — c) skýra (greina, segja) frá e-u, segja til e-s: O. de nøiere Omstændigheder skýra betur frá e-u. O. sine Medskyldige. — d) leggja e-t ætlunarverk fyrir e-n: O. et Priisspørgsmaal. O. en Gaade bera upp gátu.

Opgivelse, sk., það að **opgive.**

Opgivning, sk., (sjaldh.), = **Opgivelse.**

Opgjeld það sem gefið er á milli, uppbót, pokkabót, kaupbætir; sjer í lagi = **Agio.**

opgjøde, ós., rækta jörð (með áburði).

opgjøre semja (reikning um skuldaskipti): O. en Regning.

Opglatning, sk., það að **opglatte.**

opglatte strjúka (e-ð) upp á við og jafna (það) eða sljetta: O Haaret.

opgløde, ás., glæða.

opgrave, a) grafa e-ð upp: Liget blev opgravet. — b) grafa op á: O. en Høi grafa haug (655), fara í haug.

Opgravning, ft. -er, sk., það að **opgrave.**

opgroe (er) vaxa upp.

opgrye (sjaldh.) = **grye.**

ophakke, ás., stinga (pæla) e-ð upp: O. et Leergulv.

Ophakning, ft. -er, sk., það að **ophakke.**

ophale, ás., draga (sb. **hale** A, 1, a) e-ð upp: O. et Toug paa Dæklet.

Ophaling, ft. -er, sk., það að **ophale.**

opharve rifa (jörð) með herfi: O. Jorden.

Opharvning, ft. -er, sk., það að **opharve.**

ophaspe hespa (e-ð) upp: Nu er Garnet ophaspet.

Ophaspning, sk., það að **ophaspe.**

Ophav, án ft., kl., [upphaf], upphaf, uppruni: Verdens O. Han var O. til denne Forandring i Regjeringen upphafsmaður þessarar o. s. frv., frumkvöðull að þessari, o. s. frv.

Ophavsmand, [sb. upphafsmað-r], upphafsmaður e-s, forkólfur í e-u (Al.), frumkvöðull (forsprakki) að e-u: Han var O. til (eða for) Oproret.

ophefte, ás., næla (eða þvíuml.) e-ð upp: O. sin Kjole.

Opheftning, ft. -er, sk., það að **ophefte.**

ophente sækja e-n og fara með hann á hærra stað.

ophidse æsa (espa, eggja) e-n upp, siga e-m upp: Han ophidsede Borgerne mod Øvrigheden.

Ophidsning, ft. -er, sk., það að **ophidse.**

Ophisning, sk., það að **ophisse.**

ophisse draga e-ð upp: Sælfen blev ophisset.

ophitte setja e-ð saman, (skrökva e-u upp): Det er en Historie, han selv har ophittet (sem hann hefur búið til sjálfur).

ophjelpe koma e-u upp, (koma lagi á), efla: O. Handelen i et Land.

Ophjelpning, sk., það að **ophjelpe.**

ophobe, ás. 1, = **opdynge.**

Ophold, kl., a) vera (dvöl) á e-m stað: Hans meste O. er (hann er lengstum) i Hovedstaden. Mit O. her i Byen vil ikke blive langt (jeg á ekki langa dvöl — verð ekki lengi — hjer í borginni). — Einnig = **Opholdssted**: Dette Sted er om Sommeren hans sædvanlige O. — b) upphald = viðurværi, atvinna: Søge sit O. leita sjer atvinnu, vinna til atvinnu sjer (655 XX). — c) aflát: Det regner uden O. í sífellu. O. (þögn) i Musiken. — d) undandráttur, töf: Det maa skee uden O. án tafar, tafarlaust.

opholde, ás., 1) með sig, a) vera (sitja, dveljast, hafast við) á e-m stað, (sb. halda sig á e-m stað, Eyrb. 2): Jeg opholdt mig her et halvt Aar jeg var þar missiri. — b) tefja (sem h. s.): Han opholdt sig underveis, og kom derfor sildigere, end man ventede ham. — c) i o. sig ved noget verja tíma til e-s, (sb. fara mörgum — fleirum — orðum um e-ð). — d) i o. sig over noget fá sjer e-ð til orða, (finna að e-u). — 2) halda e-u uppi: Dermed opholdt han Livet (með því hjelt hann í sjer lífinu). — 3) tefja (dvelja) e-n, tefja fyrir e-m: Jeg blev opholdt underveis jeg tafðist á leiðinni. — 4) draga e-ð, skjóta e-u á frest, fresta e-u: Denne Forretning taaler ei at opholdes.

Opholder, kk., sá sem veitir e-u uppheld (sb. Fms. VIII, 279): Gud, som er Alles Skaber og O.

Opholdskilde það sem maður hefur atvinnu af, (sb. **Ophold** b).

Opholdsmiddel það sem maður hefur sjer til upphalds, (sb. **Ophold** b).

Opholdssted staður þar sem e-r er (dvelst).

Opholdstid tími sem maður er á e-m stað, (vera dvöl): En længere (kortere) O. lengri (skemmri) dvöl.

Opholdsveir uppstytta: Det er bedst vi skynde os, mens det endnu er O.

ophoste, ás., hósta (e-u) upp úr sjer: O. Sliim.

Ophostning, ft. -er, sk., það að **ophoste.**

ophovne bólgna, þrútna: Armen ophovnede (handleggurinn bljes upp) efter Slangens Bid. Hendes Øine vare ophovnede (þrútin) af Graad.

Ophovnelse, sk., það að **ophovne**; (sb. bólga, þroti).

***ophthalmisk**, ft. -e, e., sem lýtur að augum, augna-.

ophugge, a) höggva op á: O. (höggva vök á) Isen for at faae Vand. — b) höggva e-ð upp (svo að ekkert sje eptir): Han lod strax hele Skoven o. — c) höggva e-ð í sundur: O. et gammelt Skib. — d) = **forhuggen**: Brættet er reent ophugget.

Ophugning, ft. -er, sk., það að **ophugge.**

ophænge, ás., hengja e-ð upp. — b) (í tali), være ophængt i Forretninger laraður af annríki.

Ophængning, ft. -er, sk., það að **ophænge** a.

ophæve nema (taka) e-ð af, ónýta, bakferla: O. en Forordning. O. en Contract. O. et Forbund rjúfa samband. O. en Beleiring hætta umsátri.

Ophævelse, sk., a) án ft., það að **ophæve**: Et Ægteskabs O. sundrun hjúskapar (sb. Gþl 230). — b) með ft. -r, rekistefna, eða þvíuml., (sb. **Omstændighed** d): Gjøre megen O. (eða mange Ophævelser) af noget.

ophøie, ás. 1, a) (sjaldh., eiginl.), hefja e-ð upp. — b) óeiginl., hefja: O. een til Ære og Værdighed (hefja e-n til metorða, halda e-m til virðinga). Han blev ophøiet i Adelstanden (var tekinn í lendra manna stjett). — O. een til Skyerne (hefja e-n til himna í lofi). — 2) í ho. l. t. **ophøiet** a) uppbleyptur: Halv (heel) ophøiet Arbeide. — b) háleitur (óeiginl.): En ophøiet Tanke. Et ophøiet Billede.

Ophøielse, sk., upphafning: Korsets O. — b) óeiginl., upphaf (Skuggsjá 450, 468):

O. til fyrstelig Værdighed (það að vera tekinn til höfðingja).

Ophør, án ft., kl., endalok, þrot, aflát: Sygdommens O. Arbeide uden O. án afláts, (furnt án afláti), óaflátlign, hvíldarlaust, í sífellu.

ophøre, I) ós., spyrja e-ð upp: Han er ude for at o. en Skibsleilighed. — II) h. s., hætta, dvína, (sh. e-u linnir, e-ð þrýtur): Det har ophørt at regne það er stytt upp. Hans Bestilling ophører med dette Aar (er á enda, þegar árið er úti).

opilde, ás. 1, tendra, kynda; verma: O. Guisterne i Tønderet. O. et Baal. — Óeiginl.: Dette opildede (kveikti, æsti, o. s. frv.) paa ny hans næsten udslukte Lidenskab.

*Opinion, sk., ætlun, hyggja; (optast) almanna-rómur.

opirre, (ás.), reita e-n til reiði, egna, espa.

Opirrelse, ft. -r, sk., það að opirre.

*Opium, kl., svefnjurtarsafi.

opjage, ás., a) reka (e-ð) á fætur, fæla (dýr) úr fylgsnum: O. en Hare. — b) elta e-ð upp: O. et Skib.

Opjagning, sk., það að opjage.

opkalde, ás., kalla e-n upp (heim) á e-n stað: Han lod Folkene o. paa Gaarden (ljet kalla fólkið heim á bæinn). — 2) um nefning, a) láta heita eptir — líka í höfuðið á — e-m: Hun er bleven opkaldt adskillige Gange i sine Børns Familie. — b) láta e-n heita eptir — í höfuðið á — e-m: Han er opkaldt efter sin Bedstefader hann heitir eptir (eða í höfuðið á) afa sínum, hann er heitinn eptir afa sínum.

Opkaldelse, sk., það að opkalde.

opkapre = kapre, (sh. opbringe 1, b).

opkaste, 1) eiginl., a) um moks'ur, kasta (varpa) e-u upp (sjer í lagi um það sem ekki er gert með Idmum höndum), α) o. Jorden ved Siden af en Grøft (moka upp úr skurði). — β) o. en Grøft moka upp úr skurði til að hreinsa hann. — γ) gern (garð, með því að moka saman jörðu; sh. hlaða): O. et Dige. O. en Jordvold (Skandse). — b) Søen opkastede Ligene paa Strandbreden (bar líkin á land, líkunum skolaði á land). — c) selja e-u upp: Han har opkastet al Maden. — d) fletta e-u upp: O. et Sprog i Bibelen. — 2) óeiginl., bera e-ð upp: O. et Spørgsmaal. O. en Indvending (Tvivl). — b) o. sig gera sig (ókvoddan, eða heimildarlaust) að e-u: O. sig til Herre over een setja sig upp yfir e-n. O. sig til Dommer (setjast ókvaddur í dómarasæti um e-t mál; taka upp á sig drittu-umboð, P. Þ.).

Opkastelse, sk., það að opkaste 1, a, b, c: Voldens O. (sh. hleðsla). — En stærk O. (miklar uppsölur).

Opkastning, sk., = Opkastelse (þó sjer í lagi það að opkaste 1, a, b).

opkilte stytta fötin upp um sig: O. sine Klæder stytta sig.

Opkiltning, sk., það að opkilte.

Opkjøb, kl., það að opkjøbe.

opkjøbe kaupa (e-ð) upp (svo að lítið eða ekkert verði eptir): O. Korn (Smør).

Opkjøber, ft. -e, kk., sá sem kaupir e-ð upp.

Opkjøbsret rjettur á að kaupa e-ð upp.

opkjøre, ás., spilla (vegi) á vagnaferðum: Veien er meget opkjørt ved de svære Fragtvogne.

Opkjørsel, a) það að aka upp (á e-n stað). — b) akvegur upp (á e-n stað): En steil (bred, magelig) O.

opklare, ás., lýsa: Ingen Stjerne opklarede den mørke Himmel. — Óeiginl. = skýra: Dette opklarer hele Sagen.

Opklaring, ft. -er, sk., það að opklare.

opklavre klifrast upp, (sh. klavre og klattre): Komme opklavrende.

opkline gera (vegg) úr leiri.

opklistre, ós., líma (e-ð) upp.

Opklistring, sk., það að opklistre.

Opklodsning, sk., timbur sem lagt er ofan á skipa-kjöl.

opklynge festa (hengja) e-ð upp: Han blev opklynget i Galgen.

Opklyngning, ft. -er, sk., það að opklynge.

opklyve klifa (klifra, klifrast) upp.

opklæde gefa (e-m ný) föt: O. et fattigt Barn.

Opklædning, sk., það að opklæde.

opklække koma upp (fuglum): O. Kyllinger.

Opknapning, ft. -er, sk., það að opknappe.

opknappe hneppa e-u frá sjer: O. sin Vest.

opknytte hnýta (e-ð) upp: O. Haaret.

opkoble leysa (hunda) úr hálstengslum.

Opkog, ft. eins, kl., 1) lítil suða: Lade noget faae et O. — 2) ný suða: Give Maden et O. sjóða matinn upp aptur. — b) það sem soðið er upp aptur, tvísoðinn matur: Vi fik ikke andet end O. af gamle Retter. — Óeiginl., það sem tuggið er upp eptir öðru.

opkoge, ás., 1) hleypa upp suðu (á e-u). — 2) sjóða (e-ð) upp aptur, tvísjóða: Opkogt Kaal. — Óeiginl., tiggja (e-ð) upp aptur, og þvíuml.: Opkogte Indfald (Fortællinger).

Opkogning, ft. -er, sk., það að opkoge.

opkomme, a) koma upp, hefjast: Der opkom en Ildebrand varð eldur laus. — Jeg mindes godt, naar denne Skik først opkom. — b) spretta, rísa, (af e-u sem orsök): Ofte kan en stor Ulykke o. (getur … hlotizt) af en ringe Aarsag (sh. opt verður mikill eldur af litlum neista).

Opkomst, án ft., sk., a) það að komast á fætur (úr sótt): Efter hans O. af denne Sygdom har han følt sig raskere, end tilforn. — b) um himintungl, uppkoma, upprás: Maanens (Stjernernes) O. — c) það að e-ð (sem ekki hefur verið áður) hefst: En ny Modes O. — d) framfarir: Handelens O.

opkradse klóra e-ð upp: O. noget af Jorden. — b) ýfa (e-ð með því að klóra): O. Klæde.

Opkradsning, sk., það að opkradse.

opkravle skreiðast upp: Komme opkravlende.

opkruse gera liði á (hár) svo það hrökkvi upp á við, kreppa (hár).

Opkrusning, sk., það að opkruse.

opkræve heimta e-ð saman: O. en Skat. — b) stefna e-m.

opkrølle vinda (hár) í liðu (utan um e-ð, einkum hrjefsnepla): Hendes Haar bliver opkrøllet om Aftenen.

Opkrølning, sk., það að opkrølle.

oplade, ás., (sjaldh. nema í ritningunni og í skáldskap), láta e-ð upp = ljúka e-u upp. — b) láta e-ð uppi, láta e-ð af hendi, gefa e-ð upp: O. et Lehn.

Opladelse, sk., það að oplade.

Oplag, ft. eins, kl., 1) eiginl., mikið saman af e-u sem ætlað er til sölu, (sh. forði, byrgðir, nægtir): Et stort O. af Korn. — b) peningar sem safnað er saman: Han har et O. fra Skolen. — c) eins margt og prentað er í senn af e-l bók: Oplaget bestaaer af 500 Exemplarer það eru prentuð 500 (af bókinni). — Det andet (tredie, o. s. frv.) O. af en Bog önnur (þriðja, o. s. frv.) prentun bókar. — 2) óeiginl., (úrelt), ráðabrugg: „Lønlige O."

Oplagsafgift tollur af vörubyrgðum.

Oplagshuus hús sem (mikill) kaupeyrir er geymdur í, geymsluhús.

Oplagspenge, ft., = Oplag 1, b.

Oplagsplads staður þar sem vara er geymd.

Oplagsret = Stabelrettighed.

Oplagssted, a) = Oplagsplads. — b) staður (borg) þar sem kaupeyri er komið fyrir í geymsluhúsum.

Oplagsvarer, ft., kaupeyrir sem maður hefur mikið af. — b) kaupeyrir sem látinn er í geymsluhús (þangað til hann er fluttur lengra).

Opland, [sb. Upplönd], land sem er fyrir ofan (innan) e-a borg er stendur við sjó: Vendsyssel er Aalborgs O.

oplede, ás., [lede af leita], leita e-ð upp.

opleve, a) (sjaldh.) h. s., lifna. — b) ós, lifa e-ð: Vi have oplevet store og uhørte Begivenheder. Du kan endnu o. den Dag. O. en høi Alderdom verða fjörgamall.

oplive, ós. 1, lífga, o. s. frv., 1) sjaldh. eiginl.: Det er Sjælen, der opliver Legemet sem veitir líkamanum líf. — 2) óeiginl.: Man haabede, at Freden atter skulde o. Handelen að verzlunina myndi rjetta við, þegar friður kæmist á. O. Erindringen vekja minnið. — b) hressa, kæta: Musiken opliver Sindet.

Oplivelse, sk., það að oplive.

oplue, a) h. s., bálast upp. — Óeiginl., t. s. m. da opluede hans Vrede (svall honum móður). — b) ás., kynda: O. Ilden. — Óeiginl., glæða, eða þvíuml.

opluge reyta (t. a. m. illgresi) upp.

oplukke ljúka e-u upp, láta e-ð opið: O. alle Døre.

Oplukning, ft. -er, sk., það að oplukke (sh. himinríkis port ok upplokning, Stjórn).

oplyse, ás., A) þar sem vjer höfum lýsa með þol., 1) eiginl., lýsa e-ð: Denne Lampe oplyser (lýsir, lýsir um) hele Værelset. — 2) óeiginl., a) lýsa, skýra: O. (sýna) noget med Exempler. — b) fræða: O. een om sine Pligter. En oplyst Mand maður sem er vel fræddur. — B) þar sem vjer höfum lýsa með þiggj., lýsa e-u: O. fundne Sager i Aviserne.

Oplysning, sk., a) án ft., það að oplyse A, 1 (lýsing), 2, b (fræðing). — b) með ft. -er, það að oplyse A, 2, a: Han gav mig fuldstændig O. i Sagen (sagði mjer greinilega alla málavöxt). Han har meddeelt mig mange vigtige Oplysninger sagt mjer margt til skilningsauka.

oplægge, a) leggja (láta, flytja, færa) e-ð upp á eða í e-ð: Kornet er oplagt paa Loftet. — b) o. et Skib leggja skip í höfn til að taka af því reiðann. — c) láta (vöru í geymsluhús): O. Korn i Magasiner. O. Varer (koma kaupeyri fyrir til geymslu) i en Søstad. — d) leggja (peninga) fyrir (og safna þeim): Han kan aarlig o. det Halve af sin Løn. — e) láta prenta: O. en Bog. — f) taka saman ráð sín: Et oplagt Raad undirlagt ráð. Det var hemmelig oplagt imellem dem það voru samantekin ráð. — 2) hl. t. t. oplagt, sem e., a) eiginl.: Oplagt Melk skyr. — b) óeiginl., α) náttúraður fyrir e-ð: Være oplagt til noget. — β) fyrirkallaður: I Dag er jeg ikke rigtig oplagt.

Oplægning, sk., það að oplægge.

Oplænding, ft. -e, kk., a) sá sem á heima fyrir ofan (innan) e-a borg sem er við sjó (sh. Opland). — b) Upplendingur (í Norv.).

Oplænger, ft. -e, sk., röng.

oplænke taka (hlekki) úr festi (rekindi): Hundens Lænke er for lang; den maa oplænkes.

Oplænkning, sk., það að oplænke.

oplære fræða: O. een i noget kenna e-m e-ð.

Oplærelse, án ft., sk., það að oplære.

oplæse lesa (forut: ráða) e-ð upp, lesa e-ð hátt: O. en Befaling. O. et Stykke af en Digter.

Oplæsning, ft. -er, sk., það að oplæse.

Opløb, a) upphlaup, þys, ys og þys, (sb. mannþyrping): Der var et stort O. paa Torvet. — b) uppreist: Dæmpe et O.

opløbe, 1) h. s., í ho. l. t., a) þotinn upp, blásinn í sundur, eða þvíuml.: Det er paafaldende som han er opløbet (hvað hann hefur blásið í sundur) i de sidste Aar. En lang opløben Dreng. — b) (um skuldir), hækkaður: Gjelden er opløbet betydelig. — 2) ás., draga e-n upp, henda (sb. henda hrein í þáfjalli), ná e-m (á hlaupi). Han er for langt forud; jeg kan ikke o. ham.

Opløber, kk., = Skibsdreng, Matrosdreng.

opløfte (í tíguglegu orðfæri), hefja e-ð upp, lypta e-n eða e-ð: O. Hænderne mod Himlen. — O. Stemmen brýna (beina) raustina. — b) óeiginl.: O. een til Skyerne (hefja e-n til himna). — O. Sindet hefja upp hugann yfir jarðneska hluti.

Opløftelse, sk., það að opløfte (sb. upphafning).

opløse, 1) eiginl., a) leysa: O. en Knude. — b) dreifa e-u: O. en Hær. — c) eyða (e-u), breyta (e-u til annarar náttúru; sb. jets): Fugtighed h r opløst Farverne. Saavel opløser Jernet. — 2) óeiginl., a) leysa úr e-u, skýra, þýða: O. en Gaade ráða gátu, geta gátu. — b) slíta e-u, ónýta, o. s. frv.: O. en Forbindelse. O. et Ægteskab sundra hjúskap (Gþl.).

opløselig, ft. -e, e., leysandi, leysilegur (sb. úleysiligr, Fms. II, 242); sem breytt verður í annað efni; sem leyst verður úr.

Opløselighed, sk., það að vera opløselig.

Opløsning, ft. -er, sk., (það að opløse), leysing, lausn, o. s. frv.: En Knudes O. knútleysing. — Knudens O. i et Stuespil (það hvernig úr ræðst þeirri flækju sem í er orðin). — O. paa en Gaade gáturáðning. — Sukkers O. i Vand það að sikur bráðnar í vatni. — Et Riges O. það að ríki leysist (liðast) í sundur (þ. e. skiptist). — Et Menneskes O. manns-andlát.

Opløsningsmiddel það sem haft er til að breyta e-u í e-ð annað (sb opløse 1, c).

Opmaal (sjaldh.) = Overmaal a, Topmaal.

opmaale mæla (einkum land): O. en Ager. O et Stib.

Opmaaling, ft. -er, sk., það að opmaale.

opmale penta (e-ð) upp aptur.

Opmaling, ft. -er, sk., það að opmale.

Opmand, a) (sjaldh.), oddviti, forkólfur. — b) (sjaldh.), gjörðarmaður. — c) oddamaður.

opmande (sjaldh.), hughreysta, treysta (Fms. V, 72), (sb. stappa í e-n stálinu).

opmane, a) (úrelt), eggja, hvetja. — b) særa, vekja upp: O. Aander.

Opmaning, ft. -er, sk., það að opmane.

opmuddre, ás., = muddre a.

Opmuddring, ft. -er, sk., það að opmuddre.

opmuntre, a) kæta, gleðja, pipra e-ð upp, (sb. örfa, hressa). — b) hvetja, fýsa: O. een til at fortsætte et Arbeide.

Opmuntring, ft. -er, sk., það að opmuntre.

opmure gera (e-ð) með múrveggjum (þ. e. svo að það hafi múrveggi): O. en Lade gera múrveggjaða hlöðu.

Opmuring, ft. -er, sk., það að opmure.

opmærksom, ft. -me, e., a) aðgætinn, gaumgæfinn, eptirtektasamur; sem tekur vel eptir: En o. Læser. Blive o. paa noget fara að taka eptir e-u. Gjøre een o. paa noget benda e-m á e-ð, sýna e-m e-ð; minna e-n á e-ð; o. s. frv. — b) kurteis við e-n, hugull, stimamjúkur, (sb. forekomme 2): Han viiste sig meget o. imod os.

Opmærksomhed, sk., 1) án ft., a) eptirtekt, athygli: Betragte noget med O. taka vel eptir e-u, hyggja (gá) vel að e-u. Henvende sin O. paa noget gefa gaum að e-u. — b) líkt og aðstoð: Denne Konstflid har Regjeringen skjenket megen O. — 2) með ft. -er, kurteislegur greiði: Jeg har modtaget saa mange Opmærksomheder af ham (hann hefur gert mjer svo margan greiða óbeðinn, verið svo hugull við mig).

opnaae, ás., 1) (sjaldh., eiginl.), ná e-m (á hlaupi). — 2) óeiginl., a) jafnast við, komast til jafns við: O. sit Monster. — b) öðlast, o. s. frv.: O. sine Hensigter koma fram fyrirætlun sinni. O. en høi Alder verða (maður) gamall.

Opnaaelse, án ft., sk., það að opnaae.

opnagle negla e-ð upp: O. et Skilt.

opnævne, a) = opkalde 2. — b) kenna e-ð við (e-n; sb. e-ð tekur nafn af e-m): Det af ham opdagede og efter ham opnævnte Sund. — c) (forni.) = udnævne.

*Opodeldok, kl., eins konar smyrsli.

opoffre, ás., leggja e-ð í sölurnar: Han er i Stand til at o. Alt for at sætte denne Plan igjennem. O. sig til noget (ganga í e-ð; gefa sig allan við e-u). O. en Uskyldig láta e-ð bitna (lenda) á saklausum, láta saklausan mann verða fyrir e-u. O. (verja) meget af sin Tid paa et Arbeide. Han har opoffret hende for et berygtet Fruentimmer (hann hefur tekið illræmda konu fram yfir hana).

Opoffrelse, ft. -r, sk., það að opoffre: Gjøre store Opoffrelser leggja mikið í sölurnar.

Opoffring, sk., (sjaldh.), = Opoffrelse.

oppakke hlaða á eða í: Vognen er oppakket.

Oppakning, sk., a) það að oppakke. — b) fuld O. allt sem liðsmaður verður að bera í herferð.

oppasse, ás., a) sitja fyrir e-m: Han blev oppasset underveis. — b) sitja um, halda vörð á um: Man oppasser ethvert Skridt, han gjør.

Oppasser, ft. -e, kk., skósveinn.

oppe, ao., [uppi], a) uppi, (eða upp f. uppi): O. paa Bjerget og nede i Dalen. Høiere o. i Huset ofar í húsinu. — b) uppi (Fms. IX, 504) = á fótum, á ferli: Jeg var o. (fór á fætur) i Morges før Dag. Der er endnu ingen o. enginn kominn á fætur. Folk var endnu o. (menn voru ekki háttaðir) i Byen. — c) (í tali og sjaldh.), opinn: Hvor længe bliver Porten o.?

oppe, ás. 1, (í tali) i o. sig herða sig.

Oppebyrd, sk., (úrelt) = Oppebørsel.

oppebære bera eð upp (sb. hofl ek ok fulla peninga upp borit fyrir greinda jörð), heimta gjald saman, taka við e-u, þiggja: De oppebaarne Penge.

Oppebærelse, sk., (sjaldh.) = Oppebørsel a.

Oppebørsel, ft. -er og -børsler, sk., a) skattheimta, skattheimtun. — b) skattur, tollur: Kongelige Oppebørsler.

Oppebørselsbetjent skattheimtumaður.

oppille, a) (sjaldh.), tína (e-ð upp): Duerne oppillede det udkastede Korn. — b) tæja e-ð upp: O. Tougværk.

Oppilling, sk., það að oppille.

opplukke, a) = oppille b: O. Tougværk. — b) saxa: Opplukket Kjød (Fisk).

Opplukning, ft. -er, sk., það að opplukke.

oppløie brjóta (land sem áður er óplægt) til sáningar: O. Hedejord. — b) plægja e-ð upp: O. Grønsværen. Man har oppløiet en Samling af gamle Mynter.

Oppløining, ft. -er, sk., það að oppløie.

*Opponent, ft. -er, kk., gagnmælandi, aðfinnandi.

*opponere, h. a. 1, vera til mótmæla (einkum þegar rit er varið til að fá nafnbót; sb. disputere, Disputats).

*Opposition, sk., mótmæli, gagnmæli, andmæli; mótstaða.

oppudse fægja e-ð upp, dubba e-ð upp: Lade et Huus o. Hun er ret bleven oppudset.

Oppudsning, ft. -er, sk., það að oppudse.

oppuste, ás., blása e-ð upp: O. en Blære. Han er tyk og oppustet (þrútinn) i Ansigtet. — b) óeiginl., æsa: O. Hadet.

Oppustning, ft. -er, sk., það að oppuste

oppynte dubba e-ð upp: Stuen er bleven oppyntet til Brylluppet.

Oppyntning, ft. -er, sk., það að oppynte.

Opraab, ft. eins, kl., a) það að opraabe. — b) (sú) uppkvaðning (þegar stjórnendur eða yfirvöld krefja menn liðveizlu og uppstöðu).

opraabe, ás, kalla á (e-n) með nafni, nefna (e-n) hátt: Alle blere ved Navn opraabte. — b) bjóða (e-ð) upp (með hárri rödd, á söluþingi): Dette Maleri blev opraabt for 100 Rigsdaler; men blev ikke solgt.

Opraaben, án ft., sk, það að opraabe.

Opraaber, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að kalla hátt á menn, eða bjóða e-ð upp á söluþingi.

opraadne fúna upp: Tommeret er reent opraadnet orðið öldungis grautfúið.

oprage, ás., rifa (klóra, krafsa) e-ð upp.

Opragning, ft. -er, sk., það að oprage.

opramse þylja e-ð upp, tafsa: O. en Lectie.

Opramsen, sk., það að opramse (sb. tafs).

oprede, ás. 1 og 2, búa um rúm: Sengen er opredt. En opredt Seng upp búið rúm.

Opredning, sk., það að oprede (umbúningur).

opregne, ás., telja e-ð upp.

opreise, [reise af reisn], a) reisa e-ð upp eða við: Den omkastede Støtte blev igjen opreist. — Opreist keiprjettur: Staae opreist. — b) reisa (búa til): O. en Mindestøtte. — O. et Telt tjalda. — c) (forni.): O. sig rísa í móti e-m. — d) veita e-m uppreist (sins máls): Faae sit Tab opreist (fá uppreist — bætur — skaða síns).

Opreisning, sk., 1) það að opreise a. — 2) uppreist a) (úrelt) það að opreise sig. — b) í fá uppreist, eiga uppreist, o. s. frv.

Opreisningsbrev uppreistarbrjef (þegar manni er gefin aptur æran, eða þvíuml.).

oprende, ás., ná e-u (á hlaupi), henda (Al.).

oprense hreinsa (upp úr e-u), ræsta (Dropl.): O. en Grøft.

opret, [upprètt-r], upprjettur, keiprjettur.

opretholde, ás., (í óeiginl. merk.), halda e-u uppi (fornt upp), halda e-u.

Opretholdelse, sk., það að opretholde.

Opretning, sk., (sjaldh.) = Oprettelse.

oprette, a) = opreise b: O. en Ærespost. — b) stofna, setja e-ð á stofn: O. et Universitet. O. et Regiment. — c) semja: O. en Forbindelse med een gera samband við e-n. O. en Contract gera samning. — d) bæta (e-ð upp): O. en Skade. Dette Tab har han faaet rigetig oprettet (hefur fengið fullar bætur fyrir tjón sitt).

oprettelig, ft. -e, e., [sb. oprette d], bætanlegur.

Oprettelse, sk., a) stofnun. — b) bætur: Faae O. for sit Tab.

Opridning uppreið.

Oprids, kl., uppdráttur af e-u eins og það er þegar maður sjer á hlið þess.

opridse skera (mjda) rauf á: O. en Byld (skera í kýli).

oprigtig, (ft. -e, e.), a) falslaus, einlægur, hreinskilinn: En o. (einlæg, einlægleg) Tilstaaelse. Børn ere af Naturen oprigtige. — b) (í tali, um líksmlega hluti), ósvikinn, almininlegur: Det er oprigtige Varer, jeg handler med.

Oprigtighed, án ft., sk., einlægni, hreinskilni: Besvare et Spørgsmaal med O. einlæglega.

oprinde, 1) eiginl., a) (um vatn), spretta upp, koma upp: Denne Flod oprinder i det indre Africa. — b) (um himintungl), koma upp. — Óeiginl. þar af: „Hver Gang Evighedens store Tanke oprinder i vore Sjæle". — 2) óeiginl., a) (um ætterni), koma af e-m: Han var oprunden af (kominn af) en gammel og berømmelig Slægt. — b) hafa upptök sín af e-u, gerast af e-u: Denne Feide oprandt af en Strid imellem to Familier.

oprindelig, a) ft. -e, e., upphaflegur: Menneskets oprindelige Natur eðli mannsins fyrir öndverðu. — b) sem ao., fyrir öndverðu.

Oprindelighed, án ft., sk., það að hafa verið fyrir öndverðu, eða þvíuml.

Oprindelse, án ft., sk., upphaf, upptök, ætt.

oprippe (í tali), ýfa e-ð upp (óeiginl.): O. gamle Stridigheder.

oprive rykkja (svipta, kippa) e-u upp: Stormen har oprevet de største Træer med Roden. — b) o. et Saar rífa sár aptur (Eyrb. 244).

Oprivning, sk., það að oprive.

oprode, ás., a) róta (e-u) upp: Svinene have oprodet og ædt Kartoflerne. — b) róta (e-u) um: Hele Haven er oprodet.

Oprodning, sk., það að oprode.

oprulle, ás., a) vefja e-u saman: O. et Landkort paa en Stok vefja landbrjefi utan um kefli. — b) rekja e-ð í sundur, (sb. Gunnl. 190): O. et Stykke Klæde.

Oprulling, ft. -er, sk., það að oprulle.

oprumpe (í almúgatali), gera upp tagl í besti.

opruske rykkja (e-u) upp.

oprydde ryðja, uppræta: O. en Skov. O. Ukrud reyta upp illgresi.

Oprydning, ft. -er, sk., það að oprydde.

oprykke, ás., rykkja (kippa) e-u upp: O. en Plante med Roden.

Oprykning, sk., a) það að oprykke. — b) það að rykke op (sb. rykke 2).

oprække, ás., rjetta e-ð upp: Med oprakte Hænder.

Oprækning, sk., það að oprække (upprjetting).

oproge reykja (tóbok) upp.

opremt, ft. -e, e., [eiginl. ho.l.t.], kátur, glaðvær, sem vel liggur á.

Oprør, ft. eins, kl, a) uppnám: Hele Huset er i O. er í uppnámi. — b) uppreist: Gjøre (stifte) et O. gera uppreist.

oprøre, ás., 1) eiginl., æsa: Stormen, der oprører Havet. Oprørt Hav ólgusjór. — Gjøre Vandet oprørt gera vatnið gruggugt. — 2) óeiginl., a) æsa: Et oprørt og forbittret Sind bræði. — b) æsa menn upp, hvetja menn til uppreistar: O. Folket. — c) (um þrælmennsku eða rangsleitni, eða þvíuml.), kveikja heipt eða viðbjóð í (e-m; sb. ofbjóðn e-m): Det var et oprørende Syn (það var ljóta sjónin).

Oprører, ft. -e, kk, uppreistarmaður.

Oprørsaand uppreistarhugur.

oprørsk, ft. -e, e., a) gjarn á uppreistir: Et uroligt og o. Folk. — b) sem æsir til uppreistar, sem uppreistum til heyrir: En o. Tale.

Oprørssind uppreistarhugur.

Oprørsskrift, kl., rit þegar menn eru hvattir til uppreistar.

Oprørsstifter uppreistar-oddviti, forkólfur í uppreist (sb. Al.).

opsadle söðla: O. en Hest.

Opsadling, sk., það að opsadle.

opsamle, a) tína e-ð upp eða saman: Ravet opsamles paa Strandbreden. — b) safna (e-u) saman á einn stað: Solstraalerne opsamles (lenda) i Brændepunktet.

Opsamling, ft. -er, sk., það að opsamle.

opsanke tína e-ð upp: O. Spaaner fra Jorden.

Opsankning, ft. -er, sk., það að opsanke.

Opseende, kl., (fornl.), = Opsyn, Opsigt a.

opsende senda e-ð upp: Han blev opsendt til Norge sendur til Norvegs.

Opsending, sk., það að opsende.

Opsidden, án ft., sk., það að stíga á hest sinn, það að fara á bak.

Opsidder, ft. -e, kk., = Fæstebonde, Gaardbruger.

opsige, 1) segja upp a) e-u: O. en Capital heimta optur innstæðu. — O. en Vaabenstilstand segja griðum lokið. — b) e-m: Han er opsagt og skal flytte til Foraaret það er búið að byggja honum út, svo að hann verður að flytja sig í vor. — O Tjenestefolk. — c) e-m e-u: O. een Troskab (Lydighed). — 2) lesa e-ð upp úr sjer.

Opsigelse, ft. -r, sk., það að opsige.

Opsigelsesbrev uppsagnarbrjef.

Opsigelsestid uppsagnartíð.

Opsigt, án ft., sk., a) = Opsyn: Have O. med noget eða have noget under O. eiga að sjá um e-ð. — b) það að mönnum finnst mikið um e-ð eða finnst orð um e-ð, það að tekið er til e-s: Dette Skrift gjør stor O. mönnum finnst mikið um rit þetta. Hun gjorde megen O. ved sin kostbare Dragt.

Opskalkning, sk., allar spýturnar sem ganga út úr sperrunum neðan til (og kallaðar eru Skalke; sb. Skalk II, B).

opskibe, a) (forol.), skipa e-ð upp, bera e-ð af skipi. — b) flytja e-ð á skipi upp eptir á: O. Varer paa en Flod.

opskjørte, ás., í o. sig stytta sig. — Være vel opskjørtet vera kominn í hnakkinn, (vera dáfallega staddur — hitt þó heldur).

Opskjørtning, sk., það að opskjørte.

opskove höggva (brennsluvið) og hloða honum í skógi.

Opskrift, sk., a) skrá: Dette er Opskriften paa Alt hvad jeg endnu har at gjøre allt það, sem hjer er skrifað (skráð), á jeg enn eptir ógert. Jeg har givet hende O. paa en ny Kage jeg hef gefið henni skrifaðan tilhúning á eins konar nýju kryddbrauði. — b) = Indskrift.

opskrive skrifa, bóka, (sb. optegne): O. Bemærkninger paa en Reise. Deres Navne bleve opskrevne i en Bog voru bókuð. — Være høit opskreven (vera í miklum metum) hos een, (sb. anskreven í greininni um anskrive).

Opskrivning, ft. -er, sk., það að opskrive.

opskrue skrúfa (e-ð) upp. — 2) óeiginl., a) setja (e-ð) upp (að dýrleika) svo að úr hófi keyri: O. Prisen paa noget. O. Huusleien. — b) hrjúta, klúsa: En opskruet Stiil brotið orðfæri.

Opskruen, án ft., sk., það að opskrue.

Opskruening, sk., það að opskrue.

Opskud, kl, uppþot (jurta úr jörðu).

opskure, a) fægja. — b) fægja e-ð í sundur eða af.

opskyde, 1) ás., a) skjóta (e-u) upp (svo að ekkert sje eptir): De havde opskudt Krud og Kugler. — b) hleypa (ýta, o. s. frv.) e-u upp. — 3) h. s. í opskudt sem þotið hefur upp (á skömmum tíma), sem blásið hefur í sundur.

Opskydning, sk., það að opskyde.

opskylle, ás., a) skola (e-ð) upp aptur: O. Linned. — b) skola e-u (bera e-ð) á land: Havet har opskyllet endeel af Vraget sumt sjeð hefur rekið. Opskyllet Land eða opskyllede Jordlag efstu jarðlög.

Opskylling, ft. -er, sk., það að opskylle.

opskære, a) spretta e-u upp: O. en Søm. — b) spretta á e-u: O. en Byld. — c) opskaaren Steg steik, skorin í bita, sem steikja á upp aptur eða velgja. — d) skera (e-ð) upp (svo að ekkert sje eptir): Hele Stegen er opskaaren.

Opskæring, sk., það að opskære.

opslaae, ás., a) slá (e-ð) upp: Denne Kasse maa opslaaes. — b) brjóta (bretta) e-ð upp, o. s. frv.: O. Ærmerne. En opslaaet Hatteskygge uppbrett hattbarð. — c) setja, reisa, (sb. reisa landtjöld, slá landtjöldum, skjóta landtjaldi): O. en Bod. O. et Telt tjalda. — O. sin Bolig et Sted taka sjer bólfestu á e-m stað. — d) festa (e-ð) á vegg: O. en Bekjendtgjørelse. — e) fletta e-u upp: O. noget i en Bog.

Opslag, ft. eins, kl., a) uppslag: En blaa Kjole med røde O. — b) uppfest auglýsing. — c) bloti, þíða. — d) uppsögn (nooustu eða unnustu).

opslibe, a) brýna (slípa) e-ð aptur. — b) brýna (e-ð) upp, eyða (e-u) á brýnslu: Denne Kniv er næsten reent opsleben.

Opslibning, sk, það að opslibe.

opslide, ás., slíta e-u (út). — b) opslidt búinn að slíta sjer út.

Opslidning, sk., það að opslide.

opslikke sleikja e-ð upp.

opsluge gleipa, svelgja: Han blev opslugt af en Hai. — Opsluges af Bølgerne sökkva. — O. Ordene (gera ekki nema) tæpta á orðunum, tafsa.

Opslugning, ft. -er, sk., það að opsluge.

opsminke draga tállit á (e-ð) til prýðis: Man kunde neppe kjende hende, saaledes havde hun opsminket sig hún hafði litað sig svo í framan. — b) óeiginl., t. a. m. opsminkede Ord hræsni, smjaður, kjassmæli, eða þvíuml.

Opsminkning, ft. -er, sk., það að opsminke.

opsmykke dubba e-u eða e-ð upp.

opsmøge reykja (e-ð) upp: Al Tobakken er opsmøgt.

opsmøge brjóta e-ð upp, fletta e-u upp: O. sine Kjoleærmer.

opsmøre (í tali), dubba e-ð gamalt ug fá-nýtt upp.

opsnappe, ás., hendu (ná) e-u: O. en Cureer. O. Breve. — Han opsnapper (hendir) hist og her et fremmedt Ord.

Opsnappelse, ft. -r, sk., það að opsnappe.

opsnoe taka snúðinn af (e-u): O. et Reb.

opsnurre, ás. 1, velgja (brytjaða steik) í pönnu.

opsnuse, ás, a) þefa e-ð upp, sauðra (saudda) e-ð upp. — b) eyða (tóbaki á því að taka það í nefið): Det hele Pund Tobak er allerede opsnuset tóbakspundið er búið.

opsnøre leysa utan af (e-u), o. s. frv.

Opsod, kl, (úrelt) = Opfog 2, a.

opspade stinga (pæla) e-ð upp.

Opspadning, ft. -er, sk., það að opspade.

opspile þenja e-ð upp, glenna e-ð upp eða í sundur: Med opspilede Øine.

Opspiling, ft. -er, sk., það að opspile.

Opspind, ft. eins, kl., samsetningur, lygi.

opspinde, a) spinna (e-ð) upp: Horren er nu opspundet. — b) setja saman lygar, eða þvíuml.: O. en Løgn.

opspise (sjaldh. nema í ho. l. t.), ljúka e-u = borða e-ð upp.

opsplitte spretta upp í, gera rifu í: O. en Pen.

opspole spóla (e-ð) upp (svo að ekkert sje eptir).

Opspoling, sk., það að opspole.

opspore, a) eiginl. um hunda, spyrja e-ð upp (Fms. V, 146): O. Vildt. — b) óeiginl., grafa e-ð upp, komast fyrir: O. eens Opholdssted. O. Grunden til noget.

Opsporing, ft. -er, sk., það að opspore.

opspruble, h. s., (um vatn, o. s. frv.), vella upp.

opsprænge brjóta (e-ð, t. a. m. hurð) upp.

Opsprætning, sk., það að opsprætte.

opsprætte, ás., spretta e-u upp.

Opspytning, ft. -er, sk., það að opspytte (sb. uppgangur).

opspytte, ás., spýta e-u: Han har opspyttet meget Blod það hefur gengið mikið blóð upp úr honum.

opspæde þynna e-ð aptur: O. Suppen.

Opspædning, ft. -er, sk., það að opspæde.

opspænde, a) þenja (e-ð) út, o. s. frv.: O. en Solskjerm. O. Hanen paa et Gevær draga upp bóg á bissu. — b) spenna e-u af sjer: O. sit Bælte spenna af sjer beltinu (Fms. XI, 290).

Opspænding, ft. -er, sk., það að opspænde.

opspørge, ás., spyrja e-ð upp: Jeg har endelig faaet ham opspurgt.

opstaae, 1) þar sem gjör. er líkandi vera, a) (í eiginlegu orðfæri), standa upp: Der opstod en Olding blandt Folket. — b) (í ho. l. t.), standa upp = rísa upp = fara á fætur: Hun er endnu ikke opstaaet ekki komin á fætur enn. — c) rísa upp af dauða: O. fra de Døde. — d) = fremstaae b: Der er opstaaet en ny Forsvarer af denne Lære nýr maður hefur orðið (gjörzt) til að verja þessa kenningu. — e) (sjaldh.), gera uppreist: Almuen var opstaaet i Masse. — 2) um annað, gjörast, hefjast: Deraf opstod en langvarig Strid.

opstable hlaða (e-u) saman: O. Brænde (Tørv).

Opstabling, ft. -er, sk., það að opstable.

opstadse, ás., = oppynte.

opstakke hlaða (heyi) í stakk.

opstalde setja (skepnur) á gjöf (til eldis): O. unge Hingster.

Opstaldning, sk, það að opstalde.

Opstand, án ft., sk., uppreist: Gjøre O. imod een rísa við e-m.

Opstandelse, sk., upprisa.

Opstander, (ft. -e, sk.), uppstandari, stuðull.

Opstanderrok titill rokkur sem hjólið á er á milli tveggja uppstandara. Gagnstætt: Hjulrok.

Opstandervæv íslenzki vefstaðurinn.

opstege, a) steikja (e-ð) upp aptur. — b) steikja (e-ð) upp (svo að ekkert sje eptir): Smørret er opstegt.

opstemme, ás., (sjaldh.), hefja upp söng: O. en Sang.

opstemme, ás., stífla: O. Vandet i en Canal.

opstige, 1) eiginl., fara upp: Da Luftballonen opsteg. — 2) óeiginl., a) den opstigende Linie (ættleggurinn aptur á bak) i Arvefølgen. — b) komast upp (til mannvirðingar): O. fra en Ærespost til en anden. — c) kvikna, eða þvíuml.: Der opstod en Tvivl hos mig.

opstikke, ás., a) næla: O. et Hovedtøi. — b) stinga (gera) gat á: O. en Blegn. O. en Tønde. — c) stinga (e-ð) upp aptur: O. en Kobberplade.

Opstikning, ft. -er, sk., það að opstikke.

opstille, a) reisa e-ð upp: Skiven blev opstillet. — b) setja e-ð upp: O. Brikkerne i Skakspil. — c) fylkja e-u: O. en Krigshær. — d) leggja: O. en Snare.

Opstilling, ft. -er, sk., það að opstille.

opstive setja skorður undir, skorða. — b) sterkja (e-ð) upp aptur: O. en Krave.

Opstivning, ft. -er, sk., það að opstive.

Opstopning, ft. -er, sk., það að opstoppe.

opstoppe troða í (e-ð) upp aptur: Denne Matras trænger til at opstoppes.

opstryge, ás., strjúka e-ð upp á við: O. Haaret.

Opstrygning, sk, það að opstryge.

opstudse, ás., = tilstudse.

opstuve = 2. stuve: Opstuvede Roer.

Opstuvning, ft. -er, sk., það að opstuve.

Opstød ropi, (sb. brjóstsviði). — b) (úrelt) = Opstand.

opstøde, ás., a) hrinda e-n upp: Døren blev opstødt. — b) merja (e-ð) allt: Alle disse Gryn faae vi ikke opstødte i Dag við verðum ekki búnir að merja öll þessi grjón í dag.

Opstøden, án ft., sk., það að opstøde.

Opstødning, sk., það að opstøde.

opsuge, ás., sjúga e-ð upp: O. Vand igjennem et Rør.

Opsugning, ft. -er, sk., það að opsuge.

*opsummere = summere.

opsvaiet, [sb. svaie], (um skip), sem þannig hefur snúið (um akkeri) að það veit upp í vind eða straum: Skibet ligger opsvaiet for Strømmen.

opsvide sviða (e-ð) upp.

opsvinge, ás., í o. sig hefjast.

opsvire, ás., svalla e-u upp, eyða e-u í svall.

opsvulme bólgna (þrútna) upp: En opsvulmet (bólgin) Kind. — b) (um vötn), vaxa.

Opsvulmen, án ft., sk., það að opsvulme.

opsvømmet, [sb. svømme], sem skolað hefur (á land) upp.

opsye eyða (e-u) í sauma: Hun har opsyet al Silken hún er búin með silkitvinnann.

Opsyening, sk, það að opsye.

Opsyn, án ft., umsjón, umsjá, umsýsla: Have O. med et Arbeide vera verkstjóri. Det staaer under hans O.

Opsynsmand umsjármaður.

Opsæt, ft. eins, kl., a) (skriflegt) frumvarp. — b) (úrelt), bragð, ráð.

Opsætning, sk., það að setja (reisa, o. s. frv.) e-ð upp.

opsætsig, ft. -e, e., þrjózkur, barðavíraður, mótþróasamur, óhlýðinn.

Opsætsighed, án ft., sk., þrjózka, þvermóðska, þverúð, óhlýðni, mótþrói.

opsætte, ás., a) setja e-ð upp á e-n stað: Det er alt opsat paa Loftet. O. Bøger i Reolerne raða bókum í skápana. — b) reisa, setja e-ð saman: O. et Gjerde. O. en Seng. — c) koma (e-u) í lag, koma (e-u) fyrir (eins og maður vill hafa það): O. Haaret. — d) hvessa: O. en Ragekniv. — e) taka e-ð saman, semja, dikta: O. et Brev. O. en Klage (Ansøgning, Forestilling). — f) skjóta e-u á frest, fresta (dvala) e-u, draga: De vil o. det til i Morgen. — g) setja (e-ð) undir: Mit Nummer var saa heldigt at vinde den Daase, der sidste Gang var opsat. — h) (fornl.), leggja e-ð í veð, hætta e-u. — i) o. sig gera uppreist, þrjózkast: O. sig imod Øvrigheden. — 2) í ho. l. t. opsat a) settur í ílát og látinn súrna þar og hlaupa: Opsat Melk mjólkurhlaup. — b) fyrirkallaður: Være opsat til noget. — c) opsat paa noget sem hefur sett hug sina eptir e-u, sólginn (ólmur, óvægur) í e-ð: Han er nu ret opsat paa den Reise.

opsættelig, ft. -e, e., sem skotið verður á frest.

Opsættelse, ft. -r, sk., a) = Opsætning. — b) frestun, frest (kl. ft.; nú frestur), dráttur, undandráttur: Sagen taaler ingen O. (sb. hjer er ekki til setunnar boðið). — c) (fornl.), uppreist.

opsøge, ás., leita e-n eða e-ð upp.

Opsøgning, ft. -er, sk., það að opsøge.

opsømme, [sømme af sauma], setja nýjan saum (nýja nagla) í: O. en Havbaad.

optaarne hlaða (hauga) e-u saman: Isen optaarnede sig ved Kysten.

Optaarning, sk., það að optaarne.

optage, ás., a) taka e-ð upp (með hendi eða með verkfæri): O. noget fra Jorden. — O. Planter taka upp jurtir (úr jörðu). — b) taka, handtaka, eða þvíuml.: Denne Cureer blev optaget af Fjenden. O. Kreature taka fjenað annara úr akri sínum (og setja hann inn, eða þvíuml.). — c) taka við (e-m): O. een i sit Huus taka e-n á heimili sitt. — d) nema (t. a. m. land), o. s. frv.: Hans Billedstøtte optager igjen sin gamle Plads er komin aptur á gamla staðinn. Pladsen er optaget það er búið að taka (eða: fylla) allt svæðið. Alle Billetter ere alt optagne öllu inngöngumerkin (eða þvíuml.) eru tekin. — e) fara að yrkja (jörð): Denne Jord er i Fjor optaget. — f) o. en Egn eða o. et Kort over en Egn draga upp hjerað. — O. et Landskab penta landskap eins og hann er. — g) o. en Liste (Fortegnelse) over noget skrá e-ð. — h) o. et Forhør hafa próf (í máli). — i) o. en Sag til Doms taka mál undir dóm, fara að dæma mál. — k) taka (e-ð) fyrir sig fram, eða þvíuml.: O. sin Løn. O. sine Renter forud. O. en Capital eyða innstæðu. O. et Laan útvega sjer lán. — l) taka (e-n sið) upp: O. en ny Mode. — m) taka (e-ð) fyrir: O. en Materie paa ny. — n) taka

(e-ð vel eða illa, o. s. frv.) upp: O. noget vel (ilde). O. noget for Spøg taka e-ð fyrir gaman.

*Optativ, ft. -er, kl. og sk., óskarháttur.

optegne, ás., bókn, skrá, færa e-ð í letur, letra.

Optegnelse, ft. -r, sk., það að optegne. — b) skrifleg athugasemd.

opthrone gnæfa.

*Optik, án ft., sk., sjúnarfræði, ljósfræði.

*Optiker, ft. -e, kk., sá sem stundar sjónarfræði; sá sem býr til sjónargler.

*Optimater, ft, kk, höfðingjar, stórmenni.

*Optimismus, sk., sú kenning (eða trú) að heimurinn gæti ekki verið betri enn hann er.

*Optimist, ft. -er, kk., sá sem kennir (eða trúir) að heimurinn gæti ekki verið betri enn hann er.

optinge, b. s., semja (við e-n).

*optisk, ft. -e, e., sem lýtur að sjúnarfræði: Optiske Instrumenter.

optoe þvo (ilát, sjer í lagi, og án þol., borðker eða borðbúnað): Pigen har endnu ikke optoet.

Optoen, án ft., sk., það að optoe.

Optog, a) prósessia: „Dands, Ridderspil og prægtige O.“ — b) = Act 3.

optoppe hreykja e-u.

optrevle, ás., rekja (þráð, o. s. frv.) upp.

Optrevling, sk., það að optrevle.

optridse hefja (e-ð) upp með trissu(m).

optrille, ós., velta e-u upp á við. — b) = oprulle a.

Optrin viðburður: Et sjeldent (rørende) O. — b) (í sjúnarleik), grein milli þess að mannskipti verða.

optræde, h. s., ganga fram, sýna sig: O. paa Skuepladsen. O. som eens Anklager verða til að bera sakir á e-n.

Optræden, án ft, sk., það að optræde.

optrække, ás., A) tíðkanlegt, en þó sjaldh., nema í ho. l. t., 1) eiginl., a) draga upp tappa úr (flösku): Flasken er optrukken. — b) draga upp (úr): Uhret er optrukket. — 2) óeiginl., hafa af e-m, fjeflctta, (sb. ásælast): Han er bleven optrukken ved denne Handel. — B) mjög sjaldh. = opdrage b.

Optrækken, án ft., sk., það að optrække.

Optrækker, ft. -e, kk., sá sem leggur í vanda sinn að hafa af öðrum, (sb. svikari, falsari).

Optrækkeri, kl, fjeflctting.

Optrækkerske, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Optrækker um karlmann.

Optrækning, sk., það að optrække.

optugte ala (fóstra, fæða) e-n upp, kenna e-m.

Optugtelse, sk., það að optugte (uppfóstur, uppfæði, uppfæðsla).

optælle, a) leggja tölur saman. — b) = opregne: O. sine Bedrifter.

Optælling, ft. -er, sk., það að optælle.

optænde tendra (kveikja) eld upp: O. et Baal. — b) óeiginl.: Derved optændtes Hadet paa ny. O. (reita) een til Vrede.

Optændelse, sk., það að optænde (upptendrun, uppkveiking, kveiking).

optænke, ás., finna = láta sjer hugsast: O. en List. O. et Raad.

optænkelig, ft. -e, e., hugsanlegur: Paa alle optænkelige Maader með öllu móti (sem orðið getur). „Han anvendte alle optænkelige Midler (klauf þrítugan hamarinn, rjeri að því öllum árum, eða þvíuml.) til at komme sit Maal nærmere“.

optøe, a) h. s., þiðna. — b) ás., þíða: Solen optøer Isen. — Jeg er endnu ikke ret optøet mjer er ekki orðið alminnilega heitt enn.

Optøier, ft., [mun reyndar vera f. Optøger sem ft. af Optog], ólæti, ógangur, (sb. gauragangur).

optømme, [tømme af teyma], leggja við = beizla: O. en Hest.

Optømning, sk., það að optømme.

optømre timbra e-ð upp: O. et Huus. — b) bæta skip að timbri.

optørre, ás., þurrka (e-ð) upp.

Optørring, ft. -er, sk., það að optørre.

opvaagne vakna.

Opvakthed, án ft., sk., [sb. opvække 2], fjör, námfýsi.

opvarme, a) gera hita í (húsi): Værelset maa godt opvarmes. — b) velgja — heita, hita — (mat) upp aptur: Opvarmet Suppe.

Opvarmelse, sk., það að opvarme.

Opvarmen, án ft., sk., það að opvarme.

opvarte, a) þjóna e-m, (sb. stjana undir): Blive godt (slet) opvartet. — O. een med noget (í tali), bjóða e-m e-ð, (sb. buga e-u að e-m). — Án þol.: Pigen maa o. ved Bordet ganga um beina. — b) sækja e-n (heldra mann) heim.

Opvarter, ft. -e, kk., þjónustumaður, þjónn, sveinn, borðsveinn.

Opvarterske, ft. -r, kvk., þjónustukona, þjónustumey, þjónustustúlka, (sb. þjónusta).

Opvartning, sk., a) án ft., þjónusta (sb. opvarte a). — b) með ft. -er, heimsókn (sb. opvarte b): Gjøre flittige Opvartninger hos de Store.

Opvartningskone þjónustukona (t. a. m. í spítala).

Opvartningspige þjónustustúlka (t. a. m. í veitingahúsi).

opvaske þvo.

Opvaskning, ft. -er, sk., það að opvaske (þvottur).

opveie, a) vega jafnt (e-u). — b) jafnast við: Det kan ikke o. mit Tab. — c) sem h. s.: O. imod noget jafnast við e-ð, hrökkva til e-s.

opvende, ós., snúa e-u upp, sjaldh. nema í ho. l. t.

opvikle greiða úr e-u.

opvinde vinda e-ð upp: O. Ankeret heimta upp akkerið.

Opvinding, sk., það að opvinde.

opvise, a) halda e-u upp til að sýna það: Taskenspilleren opviste Kortet. — b) = finna, eða þvíuml.: Man vil ikke let o. Magen dertil

opviske = optørre.

opvoxe (er) vaxa upp; spretta, gróa; o. s. frv.: De vare opvoxede med hinanden höfðu alizt upp saman. Den opvoxende Ungdom uppvaxtarmenn. — En frodigt opvoxende Skov. — Gjelden er opvoxet til en betydelig Sum skuldin er orðin æði mikil.

opvriste ljúka (e-u) upp með afli: „Med opvristet Mund“.

opvække vekja, kveikja, tendra: Det opvakte Lyst hos mig O. Elskov. Det opvakte almindelig Misfornøielse varð mjög óvinsælt. — b) lífga: O. Døde lífga dauða. — O. een fra de Døde vekja e-n af dauða. — 2) ho. l. t., opvakt, sem e., fjörugur, námfús: En opvakt Dreng. Et opvakt Hoved.

Opvækkelse, sk., það að opvække: O. fra de Døde.

opvælde (um lindir, o. s. frv.), spretta upp.

opvælte, ás., velta e-u upp: Da Stenen var opvæltet paa Høien þegar steinninn var kominn upp á hæðinn (= þegar búið var að velta steininum upp á hæðina).

Opvæltning, sk., það að opvælte.

Opvæxt, án ft., sk., uppvöxtur (manna): I min O. — b) um gróður: Skoven er i god O. vex (grær, sprettur) vel, eða þvíuml. — Einnig, það sem sprottið er: En skjøn O. af unge Træer.

opæde jeta e-ð upp: Jernet opædes (eyðist) efterhaanden af Rust.

opædle, ás. 1, = opdyrke, forædle.

Opædling, sk., það að opædle.

opøse, ás., ausa e-ð upp: Alt Vandet er endnu ikke opøst af Brønden brunnurinn er ekki þur-ausinn enn.

Opøsning, ft. -er, sk., það að opøse.

Orager (líka Ørager), a) akur sem ekki er ræktaður til korntegunda nema annaðhvert ár. — b) óræktað land á milli akra er verið hefur almenningur.

*Orakel, ft. Orakler, kl., goðafrjett, (sb. guðmæli): Troe paa noget, som paa et O.

*Orange, ft. -r, sk, = Pomerants.

*oratorisk, ft. -e, e., sem mælska er í, mælskulegur: Disse Vers ere mere oratoriske, end poetiske.

*Orcan, ft. -er, sk., felliveður, óðviðri, ofviðri.

*Orchester, kl., (í leikhúsi eða hljóðfærahúsi), staður hljóðfæramannanna, (orrakista). — b) (sjálfir) hljóðfæramenn(irnir).

Ord, ft. eins, kl., [orð], orð: Disse O. ere reent ulæselige. — Oversætte O. for O. eptir orðunum, (sb. orð eptir orð, orð eptir orði). — Give onde O. setja úr sjer ónot, o. s. frv. — Det ene O. tog det andet það jókst orð af orði. — Et godt O. igjen vertu nú góður, (sb. þú ætlar þú ekki að bíta mig). — Komme een til Ords eða komme til Ords med een ná máli e-s. — Et O. i rette Tid orð í tíma talað. Med eet O. í stuttu máli. Han veed godt at lægge sine O. kann vel að haga orðum sínum, hefur mjúkt tungubragð, er maður tungumjúkur. Falde een i Ordet grípa fram í fyrir e-m. Føre Ordet vera fyrir svörunum. — Guds O. = Gudsord. — Tale et godt O. for een eða lægge et O. ind for een biðja fyrir e-n, leggja til með e-m, o. s. frv. — b) = orðrómur: Ordet gaaer (það orð leikur á), at han skal giftes. Faae O. for noget verða við e-ð kenndur. Have O. for noget fá orð fyrir e-ð. Have et godt O. paa sig fá gott orð. Have et slemt O. paa sig vera illa ræmdur. — c) (sb. svá ... sem fornkveðil orð er, Eg. 520) = orðtak, orðskviður, málsháttur: Det er et gammelt O. það er forn orðskviður. — d) = tilhæfa, tilhæfi: Der er ikke et O. om det það er ekkert til í því, það er engin tilhæfa (ekkert tilhæfi) í því. — e) = heit, loforð: Holde sit O. efna orð sín, o. s. frv. Bryde sit O. rjúfa heit sitt. Gaae fra sit O. ganga á bak orða sinna. Jeg har givet ham mit Ord derpaa jeg hef heitið (lofað) honum því. En Mand af O. maður haldinorður. — f) = boð: Rette sig efter eens O. — g) líkt og erindi e-s: „Han talede Bøndernes O. (af hendi bænda) paa Tinget“. — h) leyfi til að tala, (sb. hljóð): Han forlangte Ordet. Man negtede ham Ordet (honum var synjað máls). — 2) Orde [af orða eig. ft]: Tage til Orde taka til orða, taka til orðs. Komme til Orde ná að tala. — Komme for Orde verða mönnum tíður.

*Ordal, ft. -ier, kl., guða-dómur (t. a. m. með járnburði).

Ordbog orðbók, orðabók.

Ordbram orðagjálfur, (sb. orðahjaldur, orðaskrum, orðaskrap), mærð.

Ordbrug orðahöfn (það hver orð eru höfð, eða hvernig).

Ordbygning orðasetning.

Ordböining orðabeyging.

Orddannelse orðagjörð, orðatilbúningur.

Orddeler, ft. -e, kk., þrætulistarmaður: „En stærk O."

Orden, sk., A) án ft., röð; skipun, skipulag, lag; regla. — B) með ft. -er, 1) lifnaður (sb. Munkeorden), samband (sb allra heilagra manna samband, Gþl. 41), eða þvíuml.: En geistlig O. — 2) um nafnbót, a) riddarasamband, riddarafjelag: Optages i en O. vera tekinn í riddarasamband. Denne O. er deelt i fire Classer þessu riddarasambandi er skipt í fjórar deildir (stjettir). — b) riddaratign: Han har faaet en udenlandsk O. — c) riddaramark: Bære flere Ordener.

Ordensbaand riddaraband.

Ordensbiskop biskup e-s riddarasambands.

Ordensbroder sá sem er af sama lifnaði og annar.

*Ordenscantsler eins konar embættismaður í riddarasambandi

*Ordenscapitel, a) allir embættismenn í e-u riddarasambandi. — b) samkoma þeirra embættismanna og annara riddara þegar nýir riddarar eru teknir: Kongen holdt et O. konungur hafði riddarafund.

Ordensdag riddaradagur (hátíðisdagur riddarasambands).

Ordensdragt riddarabúningur (einkennisföt e-s riddarasambands).

Ordensfest hátíðishald riddarasambands.

Ordensgeistlig, ft. -e, sem nafn kk., sá sem er í e-m lifnaði.

Ordensherre sá sem veitir riddaratign riddaramörk).

Ordenskappe riddarakápa (kápa sem heyrir til einkennisfata e-s riddarasambands).

Ordenskjæde riddarafesti.

Ordenskors riddarakross.

Ordensløfte loforð sem heimtað er af þeim er ganga í e-n lifnað.

Ordensmester yfirmaður e-s (veraldlegs) riddarasambands: Johanniter-Riddernes O.

Ordensregel lög e-s lifnaðar eða riddarasambands.

Ordenstal raðtala.

Ordenstegn riddaramark: De første O. vare ikke alene Ærestegn, men tillige Embedsmærker.

ordentlig, 1) ft. -e, e., a) reglulegur, alminnilegur: En o. Huusholdning alminnilegur búskapur. Føre et ordentligt Liv hegða sjer alminnilega. Et ordentligt Medlem af et Selskab. Der blev ikke holdt noget ordentligt Bryllup það var ekki gert neitt alminnilegt brúðkaup. Det var intet ordentligt Slag (engin alminnileg — veruleg — orusta); men en adspredt Fegtning. O. (rjett) Vægt og Maal. — O. Betaler sá sem borgar fljótt og vel. Han er et ordentligt Menneske alminnilegur maður. — b) reglusamur: Være o. i sine Forretninger. — c) vanalegur, venjulegur: Mine ordentlige Udgifter. Til o. Sengetid. — 2) sem ao., a) greinilega: Fortælle noget o. — b) reglulega, verulega, alminnilega: Han bilder sig o. ind (það er eins og hann geri sjer í hugarlund), at han har her noget at sige. Han blev o. grov. — Behandle Folk o. láta sjer farast alminnilega við menn.

Ordentlighed, án ft., sk., reglusemi.

ordentligviis, ao., jafnaðarlega, að öllum jafnaði.

ordes, þs. 1, berast út.

ordfast fastorður.

Ordfasthed, sk., orðheldni, orðahald (Fms. VIII, 313).

Ordfeide = Ordstrid.

Ordfordreining rangfæring orða.

Ordforklaring orðaskýring. Gagnstætt: Sagforklaring.

Ordform orðmynd.

Ordforraad orðgnótt (t. a. m. í e-u máli).

Ordforsker = Ordgrandsker.

Ordfortolkning orðaskýring.

Ordføining orðasetning, orðaskipun.

Ordføiningslære orðaskipunarfræði.

Ordfølge, sk., orðaröð, orðaskipun: Den alphabetiske O.

Ordfører sá sem heldur uppi svörum, sá sem talar af hendi e-s.

Ordglimmer orðaglis, glisleg orð.

Ordgrandsker sá sem rannsakar orð.

Ordgrandskning orða-rannsókn.

ordgydende, [sb. gyde], orðmargur, margorður, margmæltur, fjölorður.

Ordgyder, ft. -e, kk., skjalari, málrófsmaður (Sn. E.).

Ordgyderi, kl., orðagjálfur, orðahjaldur, orðaskrap, orðaskrum, raus.

ordholden, [sb. holde], orðheldinn, fastorður, heitfastur.

Ordholdenhed, án ft., sk., orðheldni.

Ordhøflighed kurteisi í orðum.

*Ordinale, ft. Ordinalia, kl., = Ordenstal.

*Ordination, ft -er, sk., það að ordinere.

*ordinere, ás. 1, vígja prest: To theologiske Candidater skulle i Dag ordineres.

*ordinær, ft. -e, e., a) = ordentlig 1. — b) vondur = lakur.

ordkarrig = ordknap.

Ordkiv = Ordstrid.

Ordkjøn kynferði orða.

Ordklang, a) sá hljómur sem fylgir e-u orði. — b) orðagjálfur, (sb. Ordbram), smellið orðfæri.

ordklog sem hefur vit á merkingum orðanna.

Ordklegt orðspeki.

Ordkløver, ft. -e, kk., sá sem fer of smásmuglega í merkingar orðanna.

Ordkløveri, kl., það að fara of smásmuglega í merkingar orðanna.

ordknap fátalaður, fámæltur, fáorður.

Ordknaphed, án ft., sk., það að vera ordknap.

Ordkonst orðalist, orðfimi.

Ordkrig = Ordstrid.

*Ordkritik dómur um orð eða orðamun.

Ordkundskab orðaþekking.

ordlydende, [sb. lyde], sem er orð eptir orð eins og e-ð annað: En o. Afskrift.

ordløs orðlaus a) sem (þiggj.) verður orðfall: Denne Indvending gjorde ham o. — b) sem engin orð eru við höfð: O. Bøn.

Ordmager, ft. -e, kk., sá sem býr til klaufaleg orð.

Ordmageri, kl., klaufalegur orðatilbúningur.

*Ordmoral siðferðiskennsla með orðum einum.

ordne, ás. 1, raða (e-u) niður, laga, ráðstafa e-u: O. Hæren (fylkja liðinu) til Slag.

Ordning, sk., það að ordne.

*Ordonnance, ft. -r, sem kk., liðsmaður sem herforingi hefur ætíð til sendiferða, sendimaður herforingja.

Ordpragt skrautlegt orðfæri.

Ordprunk = Ordbram.

Ordqvæde, [sb. orðskvið-r], (úrelt), orðskviður.

Ordre, ft. -r, a) sk., boð. — b) sem kk., umboðsmaður.

Ordregister orðaregistur, orðasafn.

ordret sem er orð eptir orð eins og e-ð annað: En o. Oversættelse.

ordrig orðmargur, fjölorður.

Ordrigdom orðgnótt.

Ordrighed, án ft., sk., orðagjálfur.

ordseen seinmæltur.

Ordsending, [orðsending], orðsending.

Ordskifte orðaskipti (sb. áttust þeir við drykkju ok orðaskipti); einkum = Ordstrid.

Ordskjelning, sk., sundurgreining orðanna.

Ordslægt orðakyn.

Ordslægtskab orðaskyldleiki.

ordsnar orðfimur (Hkr.).

ordsnild orðahagur (Fóstbr.), orðnæfur (Sn. E.), orðfimur (Hkr.), orðfær (Eg.), orðugur (Laxd.).

Ordskrift orðaskript (þegar hver stafur merkir fullt orð, en hvorki samstöfu nje einstakt hljóð).

Ordspil orðleikur.

Ordsprog orðskviður, málsháttur.

ordsprogelig sjá ordsproglig.

ordsproglig (eða ordsprogelig), ft. -e, e., orðskviðarlegur: En o. Talemaade.

Ordstamme = Ordslægt.

Ordstrid kappmæli, (sb. Mundhuggeri).

Ordstrøm það sem rennur upp úr e-m eins og árstraumur, (sb. dæla, raus).

Ordtegn stafur sem merkir fullt orð (en hvorki samstöfu nje einstakt hljóð).

Ordtone orðs-atkvæði (í tali, en ekki í söng).

Ordvalg orðaval.

Ordvexling = Ordskifte.

ordviis, e., sem er málrófsmaður.

oret, e., [sb. or-na?], (um mjöl), skemmdur.

*Organ, ft. -er, kl., áhald eða verkfæri lífsins, líffæri. — b) sjer í lagi um málfærin: Et blødt (bøieligt) O. mjúkt málfæri, (mjúkt tungutak).

*Organisation, sk., það að organisere.

*organisere, ás. 1, gæða (skepnu) líffærum: De fuldkomment organiserede Dyr. — b) koma skipulagi á: O. en Stat. En vel organiseret Krigshær.

*organisk, ft. -e, e., gæddur líffærum (eða lífs-eðli). — b) skipulegur (gæddur skynsamlegu skipulagi, eða þvíuml.); einnig, sem kemur skipulagi á: En o. Lov lög til að koma skipulagi (t. a. m.) á (e-t ríki, þegar stjórnarlögun þess hefur breytzt, o. s. frv.).

*Organisme, ft. -r, sk, líkami sem gæddur er (eða: kalla má að gæddur sje) líffærum.

*Organist, ft. -er, kk., sá sem hefur það embætti að leika á organ í kirkju.

Orgel, ft. -er, kl., organ.

Orgelbygger, ft. -e, kk., organasmiður.

Orgelbyggeri organssmíð (Laur.).

Orgelbælg organsbelgur.

Orgelmester sá sem kann vel að leika á organ.

Orgelpibe organspípa.

Orgelspiller sá sem leikur á organ.

Orgeltone organshljóð.

Orgeltræder, ft. -e, kk., = Bælgetræder.

Orgelværk organ.

*Orgier, ft., = Bacchanalier (sb. Bacchanal).

*Orient, sk., austurlönd, austurríki, austurvegur, austurálfa.

*Orientalist, ft. -er, kk., sá sem er fróður í austurlandamálum.

*orientalsk, ft. -e, e., austurlanda-, o. s. frv., (sb. austrænn).

*orientere, ás. 1, i o. sig átta sig, þekkja sig, ranka við sjer, (sb. koma vitinu fyrir).

*Orientering, sk., það að átta sig, o. s. frv.

*Oriflamme, sk., höfuð-merki Fornfrakka (sem var með eldslit).

*original, ft. -e, e., upphaflegur, frumlegur: Et originalt Document frumskjal. Et originalt Maleri frumskript. En o. Udgave. — En o. Tanke sjálffundin hugsun. — En o. Digter (Forfatter).

*Original, ft. -er, sk, frumverk; frumrit. Sb. Egenværk.

*Originalitet, sk., frumlegleiki.

*Orion, sk., óríon.

orke, ás. 1, [orka], orka (anna, megna) e-n, geta: Det orker han aldrig. Han orkede ikke at spise mere (hann gat ekki komið meiru ofan í sig).

Orlog, án ft., sk., [sb. mannsnafnið Örlyg-r], herferð, einkum leiðangur: Fare til Orlogs.

orloge, h. s. 1, einnig, í þolmynd, orloges, (hvarttveggja úrelt), eiga orustur, reka hernað.

Orlogsflaade = Krigsflaade.

Orlogsfærd leiðangur, herför, herferð, hernaður.

orlogsfærdig búinn til bardaga.

Orlogsmagt skipalið, skipaher.

Orlogsmand, a) = Søkriger. — b) = Orlogsskib.

Orlogsskib stórt herskip.

Orlogsskik = Krigsskik, Krigsbrug.

Orlogsstand sjóhermanna-stjett.

Orlogsstavn (skáldl. herskipsheiti), Geitis mar, Meita skið, o. s. frv.

Orlogstjeneste herþjónusta á sjá.

Orlogstog leiðangur, herferð (á sjó).

Orlov, án ft., sk., [orlof], a) (úrelt), orlof. — b) burtfararleyfi. — c) heimleyfi, heimfararleyfi, heimferðarleyfi.

Orm, ft. -e, sk., [orm-r], ormur (einkum eins og það er nú haft); yrmlingur, padda (eins og það er nú haft): Det myldrede af Orme. — Sjer í lagi, nálgur, o. s. frv., (eða annars konar), kviðmaðkur (Lækn.): Have (lide af, være syg af) O. (ekki Orme). Et Middel mod O. — b) óeiginl., höfuð-ástríða (e-s): Forfængelighed er hans O.

ormagtig sjá ormeagtig.

ormeagtig (líka ormagtig), ft. -e, e., svipaður armi.

ormedannet, [sb. danne], (sem er) eins og ormur í lögun.

Ormedrag skríðandi ormaruna.

Ormefeber kviðmaðkasýki (í börnum).

Ormefrø eins konar fræ við kviðmöðkum.

Ormeføde maðkafæða, maðkamatur.

Ormegaard, [s. o. ormagarð-r], ormgarður.

Ormegang ormaskrið.

Ormeham (hägg)ormshýði.

Ormehud ormshýði.

Ormehul ormahola.

Ormekage eins konar smá kaka við kviðmöðkum.

Ormekrud (eins konar jurt sem höfð er við kviðmöðkum) *tanacetum vulgare*.

Ormemaaned miðsumarsmánuður (*Julius*).

Ormemeel salli úr maðksmognum viði.

Ormemelk = Nudelmelk (eða matur sem er búinn til eptir henni).

Ormemiddel læknisdómur við kviðmaðki.

Ormepulver dupt við kviðmaðki.

Ormerede, sk., ormabæli (Fms.).

Ormesaft safi við kviðmaðki.

Ormespind ormsvefur.

Ormestik ormabit. — b) maðksmuga.

Ormesting = Ormestik.

Ormesukker sikurblandinn læknisdómur við kviðmaðki.

Ormesvøb ormshýði.

Ormesygdom kviðmaðkasýki.

Ormesyge = Ormesygdom.

Ormetaarn ormturn (að sínu leyti eins og ormgarður).

Ormevrimmel urmull af ormum; maðkaveita.

ormstukken, [sb. stikke], maðksmoginn: Et ormstukket Træ (Æble).

ormædt, [sb. æde], = ormstukken.

*Ornament, ft. -er, kl., o-ð sem er til prýðis (einkum í húsagjörð eða skipasmíði).

*Ornat, kl., embættisskrúði, (einkanl.) messuskrúði.

Orne, ft. -r, sk., göltur.

ornegal (um gyltu), ræða.

Ornegilder galtageldir.

Ornegriis hvolor gris ógeltur.

ornelysten = ornegal.

*Ornitholog, ft. -er, kk., fuglafræðingur.

*Ornithologie, sk., fuglafræði.

*Orograph, ft. -er, kk., sá sem ritar fjallalýsingar eða dregur upp fjöll.

*Orographie, sk., fjallalýsing,

*orographisk, ft. -e, e., sem lýtur að fjallalýsingu: Orographiske Kort fjallauppdrættir.

Ort, ft. eins, sk., (fyrrum), eins konar peningur (= 20 — eða 24 — skildingar).

*orthodox, ft. -e, e., = rettroende.

*Orthodoxie, sk., = Rettroenhed.

*Orthoepie, sk., rjett atkvæði. — b) atkvæðisfræði.

*Orthograph, ft. -er, kk., sá sem kennir ritshátt, stafræðingur.

*Orthographie, sk., = Skrivemaade, Retskrivning, Retskrivningslære.

*orthographisk, a) ft. -e, e., sem lýtur að ritshætti (stafasetningu): En o. Regel ritregla = stafsetningarregla. -- b) sem ao., rjett eptir ritreglum: Skrive o.

*Orthophonie, sk., = Orthoepie a.

*Orthophonik, sk., = Orthoepie b.

*Orthopædie, sk., sú list að lækna blykki eða beyglur á unglingum.

Orthotonie, sk., rjett áherzla (á orði).

*Orytognosie, sk., þekking á þeim náttúrugripum er í jörðu finnast.

Os sjá Oes.

*Oscillation, sk., rugg.

*oscillere, h. s. 1, rugga, rilla.

ose (har), h. s. 1, senda út frá sjer vonda lykt: Kullene o. það leggur fýlu af kolunum. Lampen oser (sb. ljósareykur).

*osmanisk sjá ottomanisk.

Ost sjá Ost.

Ost, ft. -e, sk., [ost-r], a) án ft., drafli: Melken er løbet i O. er yst. — b) ostur.

ostagtig, ft. -e, e., sem draflakyn er að: Ostagtige Dele i Melken draflinn í mjólkinni.

oste, ás. 1, a) i o. sig ysta. — b) i ostes = o. sig.

Ostebod ostabúð.

Osteform ostkista (Nj.).

Ostehandler, ft. -e, kk., ostasölumaður.

Ostehytte sel þar sem ostar eru búnir til.

Ostehæk osta-skápur (sem ostar eru þurrkaðir í).

Ostekage eins konar kaka sem niður skorinn ostur er saman við, (eða = osthleifur?).

Ostekammer ostaklefi, ostabúr (B. H.).

Ostekar = Osteform.

Ostekræmmer = Ostehandler.

Ostekurv eins konar vandlaupur sem ostar eru þurrkaðir í.

Ostelavning (líka Ostlavning) ostagjörð (B. H.).

Osteløbe = Løbe.

Ostemid (líka Ostmid) ostmaur.

*Ostentation, sk., fordild.

*Osteolog, ft. -er, kk, beinafræðingur.

*Osteologie, sk., beinafræði.

Ostepresse ostaþröng.

Osteprøver (líka Ostprøver), ft. -e, sk., verkfæri til að reyna með osta.

Osteskorpe ostskorpa.

Osteskrab það sem skafið er (utan) af osti.

Ostesøger, sk., = Osteprøver.

Ostetiende ostagjald til presta (í Danmörku).

Ostevalle þjelamysa.

Ostindiefarer indlandsfar.

Ostindien, nafn, Indínland, Indland.

ostindisk, ft. -e, e., indverskur.

Ostlavning sjá Ostelavning.

Ostmid sjá Ostemid.

Ostning, sk., ysting.

Ostprøver sjá Osteprøver.

*Ostracisme, sk., skeljadómur (útlegðardómur sem var svo lagaður að lýðurinn ritaði, á skeljar eða pottbrot, nafn þess er fara átti í útlegð).

*Otium, kl., næði, tómstundir.

otte átta: I Dag o. Dage á sunnudaginn kemur (ef sunnudagur er, þegar þetta er sagt, o. s. frv.

Otte, sk., [ótta], (úrelt), ótta.

otteaarig átta vetra (gamall).

ottefold, ao., áttfalt.

ottefoldig, ft. -e, e., áttfaldur.

ottefoddet, ft. -foddede, e., áttfættur.

Ottekant áttbliðungur, áttstrendingur, átthyrningur.

ottekantet áttstrendur.

ottende áttundi (fornl: áttandi, átti): O. Deel = Ottendedeel. For det o. í áttunda lagi.

Ottendedeel (líka Ottendeel) áttungur.

Ottendeel sjá Ottendedeel.

Otterslange eitraður böggormur.

Ottesang óttusöngur.

Otteskilling áttskildingur.

Ottetal tölustafurinn 8.

Otting, ft. -er, sk., [sb. áttung-r], a) áttungur tunnu — b) ílát sem tekur áttung tunnu: En O. Smør (Sild).

Ottingkar ílát sem tekur áttung skeppu: Et O. Meel (Gryn). — b) áttungur skeppu.

*Ottomane, ft. -r, sk., fótalaus hvílubekkur (perskur eða tyrkneskur að uppruna).

*ottomanisk (eða osmanisk), ft. -e., sem lýtur að Ottóman eða Osman er hið Tyrkjaveldi.

*outrere, ós. 1, ýkja.

*Ouverture, ft. -r, sk., hljóðfærasláttur til undirbúnings undir sjónarleik.

*oval, ft. -e, e., sem er eins og egg (eða sporaskja) í lögun. Sb. ægrund, langrund.

*Oval, sk, hlutur sem er eins og egg (eða sporaskja) í lögun.

oven, ao., [ofan], ofan, að ofan, (sb. foroven): Kassen var malet baade o. o neden. — Tage o. af Sækken taka af því sem efst er í pokanum. — Det er o. (ofan á) i Posen — O. over Døren upp yfir dyrunum; upp yfir dyrnar. — O. paa Taget upp á þakinu; ofan á þakið. — O. i Kjøbet í kaupbæti(r); (en merkir þá optast þar á ofan, auk heldur, meira að segja: Ingen beklagede ham; ja han blev o. i Kjøbet udleet. — b) sem fs. í o. Senge á ferli, á fótum: Han begynder at være o. Senge er farinn að skríða dálítið á fætur.

ovenaf, ao., ofan af: Det maa tages varsomt o.

ovenanført, [sb. anføre], sem fyr er getið, fyrgreindur, fyrnefndur, fyrsagður.

Ovenfald straumfall á ofanverðu mylnuhjóli.

Ovenfaldshjul mylnuhjól sem ætlað er til að straumurinn skuli leika á því ofanverðu.

Ovenfaldsmølle mylna þar sem straumurinn leikur á ofanverðu hjólinu.

Ovenfaldsvand straumfall á ofanverðu mylnuhjóli.

ovenfor, 1) fs., fyrir ofan: Kirken ligger noget o. Byen. Han sidder o. ham i

Classen. — 2) sem ao., a) ofar: Han stod o. og kunde derfor bedre see ned. — b) (þegar vísað er til þess, sem áður er sagt), áður, fyr, hjer fyrir framan, hjer á undan: Jeg har allerede o. bemærket.

ovenfra, ao., að ofan: Han kom o.

ovenmeldt, [sb. **melde**], = **ovenanført**.

ovennævnt, [sb. **nævne**], sem fyr er getið, fyrnefndur, fyrsagður, fyrgreindur.

ovenom fyrir ofan (með hreifingu), a) fs.: Vi vil hellere kjøre o. Byen, end langs med Aaen. — b) sem ao.: Vi gik o.

ovenomtalt, [sb. **omtale**], = **ovennævnt**.

ovenover, 1) fs., a) fyrir ofan, upp yfir e-u: O. Døren var anbragt et Vindue. Han boer o. os. — b) upp yfir: Kaste en Steen o. Taget. — 2) sem ao., fyrir ofan: Skuddet gik o.

ovenpaa, 1) fs., a) án hreifingar, ofan (uppi) á e-u. — b) með hreifingu, ofan á, upp á: Han lod sætte en Fløi o. Taarnet. — 2) sem ao., ofar í húsi: Vi boe paa første Sal, og han boer o. — b) óeiginl. í han er o. (í tali) hann er góður = honum er óhætt.

ovenstaaende, [sb. **staae**], sem fyr er getið, fyrsagður, fyrnefndur, fyrgreindur.

oventil, ao., (að) ofan: Støtten er o. afrundet súlan er kollótt ofan.

Oventørre, sk., þurrt að ofan (þó jörðin kunni að vera blaut).

ovenud, sem ao., út úr: Tønden var saa fuld, at det løb o. rann út úr henni.

over, [ofr, ofar; sb. yfir], A) fs., 1) þar sem yfir stjórnar nú þiggj., eða mundi stjórna honum, ef það væri haft, a) eiginl.: Han lod bygge et Taarn o. Porten. Skilderiet hænger o. Døren (upp) yfir dyrunum. Ørnen svævede o. Dalen. — Vandet stod o. alle Agre (stóð yfir öllum ökrum, þ. e.) flaut um (yfir) alla akra. — Man talte derom o. Bordet yfir borðum. — Sidde længe rolig o. et Arbeide sitja lengi kyr við e-ð. — Han sidder o. ham (fyrir ofan hann) i Skolen. — Hun sov ind o. sit Arbeide valt út af frá því sem hún var að gera. — β) um: Falde (snuble) o. noget detta (rasa) um e-ð. — b) óeiginl.: Have Rang o. een vera fyrir ofan e-n að tign, vera e-m tignari. Som Digter staaer han langt o. ham hann er miklu betra skáld, enn hann. — Være Herre o. et Land vera yfir e-u landi (sb. Fms. X, 61). — Herske (byde, raade) o. een drottna yfir e-m (þó með þol.: þeir ... vilja allt annat heldr, enn ek ríki yfir þá; Salómon konungr hafði nú einvald yfir allan Ísraels lýð). Gaae o. Arbeidsfolk vera verkstjóri. Hun gaaer o. alting (sjer um allt) i Huset. Vaage o. noget annast (ala önn) um e-ð. — Seire o. sine Fjender sigrast (vega sigur) á óvinum sínum. — Faae Hævn o. een geta hefnt sín á e-m. — Lyse Forbandelse o. een bölva e-m. Lyse Velsignelse o. een blessa e-n. Holde sig op (eða opholde sig) o. een færa að e-m. — Være nænsom o. sine Klæder fara vel með fötin sín. Være sparsom o. sit eget, men ødsel o. andres vera spar af (á) sínu, en ör af annara. — Hun glemmer Huus og Børn o. den bestandige Læsning (hún man hvorki eptir búi nje börnum fyrir sífeldum lestri), hún er allt af að lesa, og hirðir hvorki um börn eða bú. Tage sin Død o. noget deyja af helstríði út úr e-u, (sb. e-ð verður e-m að fjörlesti). — Sørge o. noget harma e-ð. Bedrøve sig o. noget láta liggja illa á sjer af (út úr) e-u. Ærgre sig o. noget láta sjer gremjast e-ð. Beklage sig o. noget kvarta (bera sig upp) um e-ð. Glædes o. noget fagna (af) e-u. Vredes (blive vred) o. noget reiðast e-u. Forundre sig o. noget furða sig á e-u. Forbauses o. noget verða hissa á e-u. Lee (spotte) o. noget hlæja (hæðast) að e-u. Knurre o. noget kurra um e-ð. Fortvivelse o Synden iðrun synda. Ynkes (forbarme sig) o. een líkna e-m. — 2) þar sem yfir stýrir nú þol., eða mundi stýra honum, ef það væri haft, a) eiginl.: De kjørte o. Broen óku (um) brúna. Grenene hvælve sig o. os lauf og limar dreifast (taka út) yfir oss (sb. Sn. E., Hkr.). — Taarnet rager frem o. (gnæfir upp yfir) hele Staden. — Voxe een o. Hovedet (allt orðatiltækið í óeiginl. merk., líkt og) verða e-m ofjarl þegar manni vex fiskur um hrygg. — Huset styrtede ned o. ham hrundi ofan á hann. Taarerne trillede ned o. hendes Kinder hrundu niður eptir kinnunum á henni. Øse Vand o. een á e-n. — Lede Vand o. Engene veita vatni á engjarnar. Klokken lyder o. hele Byen heyrist um alla borgina. Misfornøielsen udbredte sig o. hele Landet um land allt. — Kaste en Kappe o. een (sb. hann ... tók yfir sik skikkjuna Flosanaut, Nj. 17(). — Være vaad o. hele Legemet vera alvotur. Jeg er kold o. hele Legemet mjer er öllum kalt. — Seile o. Floden sigla yfir (yfir um) fljótið. — Vi ere nu o. det værste af Veien nú er af versti vegurinn. — Kaste en Steen o. Taget yfir þakið. Springe o. en Grøft stökkva yfir skurð. — O. Bord fyrir borð, utanborðs, útbyrðis. See een o. Skuldrene (allt orðatiltæk. í óeiginl. merk.) láta sjer þykja lítið til e-s koma. — þegar talað er um borg eða litla ey, sem maður fer um á leið til e-s staðar: Han reiste o. Strasburg til Paris hann fór fyrst til Strassborgar, og þaðan til Parísar; hann fór til Parísar, og kom við í Strassburg, eða þvíuml. Vi reiste o. Langeland til Fyen við fórum fyrst til Langalands og þaðan til Fjóns. — Reise o. Land fara landveg. — Han blev flyttet o. ham í Skolen var settur upp fyrir hann. — β) með fs fyrir aptan: Springe noget o. hlaupa yfir e-ð. — b) um tíð: Det var o. Middag það var af hádegi. — β) með fs. fyrir aptan: Han bliver her Natten o. náttlangt. Denne Sommer o. þetta sumar = þangað til í haust. — c) óeiginl.: Komme o. noget detta ofan á e-ð. — Komme o. een koma flatt upp á e-n. Fjenden kom o. os, da vi mindst ventede det óvinir vorir komu oss á óvart eða að oss óvörum. — Straffen vil nok komme o. ham hann fær makleg málagjöld (það fer ekki hjá því). Ønske ondt (godt) o. een óska e-m ills (góðs). — Det vil gaae ud o. os bitnar (lendir) á okkur. Bringe noget o. sit Sind fá e-ð af sjer. — Han troer sig ophøiet o. alle andre hann þykist yfir öllum öðrum. Vi skulle elske Gud o. alle Ting (yfir alla hluti fram). Penge gaae hos ham o. Alt hann metur peninga fram yfir allt annað, (sb. þótti þá svá öllum mönnum, sem hann mundi yfir alla ganga). — Arbeide o. sine Kræfter leggja of mikið að sjer, oftaka sig. Det gaaer o. menneskelig Evne það er öngvum manni unnt. Det gaaer o. min Forstand það er fyrir ofan mig, það er mjer óskiljanlegt. O. al Maade fram úr öllu hófi. — Naturen gaaer o. Optugtelsen náttúran er náminu ríkari. Sætte sig ud o. noget láta e-ð ekki bíta á sig. — Vi have endnu o. en Miil til Byen við eigum enn meira enn mílu til bæjarins. Han er o. 40 Aar er kominn yfir fertugt. — Tale (skrive) o. noget tala (rita) um e-ð. Gruble o. noget glugga út í e-ð. Fælde en Dom o. noget leggja dóm (úrskurð) á e-ð. — β) með fs. fyrir aptan: Den Sag har jeg længe tænkt o. jeg hef lengi hugsað um það mál. — B) sem ao., (líka **ovre**), 1) over: Gaae o. (um óþægilega tilfinningu) líða frá. Den Regn gaaer snart o. það styttir bráðum upp. Uveiret drev o. illviðrinu slotaði. — Gryden koger o. það sýður upp úr pottinum. Kjøre een o. aka yfir e-n. Ride een o. ríða upp á (ofan á) e-n. — Sidde o. i Skolen vera látinn sitja eptir í skólanum (eins konar hirting). Hun sad o. (hjá) i denne Dands. — Læse o. paa noget vera að nema e-ð utanbókar. — b) í sundur: Skære (klippe, rive, bryde) noget o. skera (klippa, slíta, brjóta) e-ð í sundur. Han brækkede det midt o. braut það sundur í miðju. Smerten var saa stærk, at jeg troede Armen var o. jeg kenndi svo til, að jeg hjelt að handleggurinn væri brotnaður. — 2) ovre: hist ovre þarna fyrir handan, þarna hinumegin. Her ovre hjernamegin. — Nu er det ovre nú er það liðið (búið). — II) af **over** er dregið miðstigið **øvre** [öfri] og efsta stig **overst** [sb. ofurst-], A) **øvre**, e., efri: Den øvre Side. De øvre Regioner i Luften. — B) **øverst**, 1) sem e., a) eiginl., efstur: De øverste Værelser i et Huus. Det øverste Dæk efsta þilfarið. — b) óeiginl., æðstur: Den øverste Befalingsmand. — 2) sem ao., efst, innst: Sidde øverst. Øverst i Stuen.

overalt, ao., allsstaðar: Man fortæller o. i Byen það er altalað í borginni. — b) = **overhovedet** b: Jeg holder o. ille af det Slags Bøger jeg kann ekki (eða varla) við neinar þess konar bækur.

overantvorde selja e-ð af hendi.

Overantvordelse, sk., það að **overantvorde**.

Overarm upphandleggur.

Overbeen beinæxli (P. þ.).

Overbefalingsmand yfirstjórnari, yfirhöfðingi.

Overbefrugtning of mikil frjófgun, offrjófgun.

Overberider yfirreiðmaður, reiðmeistari.

Overbestyrer yfirstjórnari.

Overbetjent yfirþjón; yfirmaður smáembættismanna.

Overbeviisning, ft. -er, sk., 1) sannfæring a) það að **overbevise** a. — b) (það að vera sannfærður um e-ð), það að hafa e-ð fyrir satt: Handle efter sin O. — 2) það að **overbevise** b.

overbevise, a) færa e-m heim sanninn, sannfæra: O. een om noget. — b) sanna e-ð á hendur e-m eða upp á e-n: O. een om en Forbrydelse. Blive overbeviist om noget verða kunnur og sannur (verða prófaður) að e-u.

Overbid, kl., sá galli á skepnum (sjer í lagi á hestum) að efri tanngarðurinn tekur fram yfir hinn neðra, (sb. **transeyði**).

overbide, ás., bíta (naga) e-ð í sundur: Snoren var overbidt.

overbie, ás., bíða fram yfir (tiltekinn tíma): O. den fastsatte Tid.

overbinde binda (ofan) yfir: O. en Flaske. Et Glas overbundet med en Blære.

Overbinding, sk., það að **overbinde**; (sb. yfirband).

Overblik, ft. eins, yfirlit (eiginl. og óeiginl.): Et O. af hele Egnen. Et kort O. af en Sag.

overblive (sjaldh. nema í ho.), verða eptir: De overblevne Fjender. Det overblevne af Maaltidet leifarnar.

overbløde, ás., blæða á, blæða út yfir: Hans Linned var ganske overblødt var alblóðugt.

Overbod, [**Bod** af bót], (fyrrum), aukabætur (eða gripur sem vegandi átti að gjalda frændum hins vegna auk mannbóta).

overbrat, aa., (úrelt), skyndilega, snögglega, o. s. frv.

overbringe fara með (e-ð) til e-s), færa e-m e-ð: Han har overbragt Brevet (Varerne).

Overbringer, ft. -e, kk., sá sem færir e-m e-ð, (sb. brjefberi).

Overbrud, kl., það að e-ð brýzt á e-ð annað: „Havets O." brim.

Overbud hærra boð (t. a. m. á söluþingi): Gjøre O. bjóða hærra. Der skete O. það var boðið hærra.

Overbuxer, ft., utanhafnarbuxur; ferðabuxur.

overbyde bjóða (fara) hærra enn (annar, t. a. m. á söluþingi): Han overbød mig.

overbygge, ás., fylla (e-n stað) af húsum: Rummet imellem de to Huse er nu overbygget.

Overbygmester yfirmeistari (í húsagerð).

Overbygning, sk., a) það að overbygge. — b) hús (eða annað mannvirki) ofan á öðru.

overbære, h. s., vera vorkunnugur (vorkunlátur, vorkunsamur): O. med Andres Svagheder vera vorkunnugur um breyskleika annara; vorkenna öðrum, þó þeir sjeu breyskir. — Overbærende vorkunnugur, vorkunlátur, vorkunsamur.

Overbærelse, sk., það að overbære (vorkynd): Vise O. mod een vera vorkunlátur við e-n, vera e-m vorkunnugur, vorkenna e-m.

Overbærenhed, án ft., sk., vorkunlæti, vorkunsemi, umburðarlyndi.

Overdaad (sjaldh.) = Overdaadighed.

overdaadig, ft. -e, e., óhófsamur; óhófsamlegur: En o. Levemaade óhóf.

Overdaadighed, án ft., sk., a) óhófsemi. — b) óhóf: Der herskede stor O. ved dette Hof. — c) (úrelt), dramb.

Overdaadighedsvare vara sem höfð er til óhófs.

overdampe, ás., breiða gufu yfir.

Overdampning, sk., það að overdampe.

Overdeel efri hlutinn (á e-u).

Overdommer yfirdómari, yfirdómandi.

Overdomstol yfirdómur.

Overdrag, ft. eins, kl., = Overdragelse.

overdrage, ás., 1) eiginl., leggja (e-ð e-u): O. noget med Læder. — 2) óeiginl., a) selja e-m e-ð í hendur: O. een sine Rettigheder. — b) fela e-m e-ð á hendur: Jeg overdrog ham at fuldføre Arbeidet.

Overdragelse, ft. -r, sk., það að overdrage (einkum 2, a).

Overdrev hagi sem er almenningur; (sb. afrjetti).

Overdrift rekstrarvegur: Have O. gjennem sin Nabos Mark eiga rekstrarveg um land granna sins.

overdrive, ás., hafa ekki hóf við, kunna sjer ekki hóf með; (einalg) ýkja: O. sine Fordringer vera of heimtufrekur. O. sin Høflighed hafa of mikið við aðra. — En overdreven Reenlighed of mikið hreinlæti. En overdreven Brug af Kaffee fjaskalegar (óhóflegar) kaffidrykkjur. Overdrevne Priser geysi verð.

Overdrivelse, ft. -r, sk., það að overdrive, (stundum fjaski, geip, ýkjur): En Dyd kan ved O. blive til Feil dyggð getur orðið að lesti, nema hóf fylgi.

overdrukken, [sb. drikke], augafullur.

Overdrypning, ft. -er, sk., það að overdryppe.

overdryppe, aa., láta leka á: Han har overdryppet mig med smeltet Smør hann hefur látið brætt smjör leka ofan á mig (allan).

overdrysse, ás., dreifa (e-ð e-u): O. noget med Sukker sálda sikri á e-ð.

overdugge, ás., döggva e-ð allt: Engen var overdugget.

Overdyne yfirsæng.

overdynge hauga (hlaða) á.

Overdæk efra (efsta) þilfar.

overdøve (um hljóð) taka yfir: Paukerne overdøvede de andre Instrumenter. — Han overdøver sin Modstander ved en skrigende Stemme hans skrækir svo hátt, að ekki heyrist til hins (er hann á orðastað við). — Óeiginl.: O. Samvittigheden svæfa samvizkuna.

overeens, aa., i 1) komme o. a) um menn α) vera eins: I Sproget komme de næsten o. þeir eru, að kalla má, einnar tungu. — β) vera samlyndur: De komme godt o. þeim lyndir vel, þeim kemur vel saman. — γ) koma sjer saman um e-ð: Komme o. om noget. — b) um hluti, vera samhljóða, (sb. e-u ber saman). — 2) stemme o., a) um menn, vera samlyndir, (sb. e-m lyndir vel, e-m kemur vel saman). — b) um hluti, vera samhljóða: Deres Sæder (Skikke) stemme meget o. siðir þeirra koma mjög saman. Deres Tilbøieligheder stemme meget o. þeir eru mjög skaplíkir. eða þvíuml.

Overeenskommelse, sk., (sjaldh.), = Overeenskomst.

Overeenskomst, sk., samkomulag, samningur: Slutte en O. gera samning.

Overeensstemmelse, án ft., sk., það að e-u kemur (ber) saman.

overeensstemmende, [sb. stemme], samhljóða, samkvæmur, samkvæmilegur (sb. nökkurir hlutir eru samkvæmilegir millum guðs ok annarra hluta): Dette er ikke o. med (þetta kemur ekki saman — heim — við) hans foregaaende Anordninger. Deres Erklæringer vare ikke ligelydende, men dog o. samhljóða (sama efnis).

Overeiendom, án ft., yfireign (t. a. m. ljens; *dominium directum*, *dominium eminens*).

Overeiendomsret yfireignarrjettur.

Overeier yfireigandi.

Overende efri endi: „Overenden af Cylinderen".

overende, aa., 1) á endann eða á endanum, a) (með hreifingu), upp á endann: Reise noget o., som var faldet omkuld. Reise sig o. i Sengen setjast upp. — b) (án hreifingar), beint upp: Han kunde ikke staae o. á fótunum. — 2) á höfuðið, á hausinn, kollhnísu, (kollskít); út af: Kaste een o. Falde o.

Overengel yfirengill.

Overfald, (ft. eins, kl.), a) hespa (fyrir dyrum). — b) það að slást upp á e-n; það að ráðast á e-n; áhlaup, árás: Han blev mishandlet og plyndret ved O. paa Gaden. Med idelige O. svækkede han Fjenden.

overfalde, ás., a) slást upp á, vaða upp á, ráðast á, veita e-m áhlaup (árás atför): Overfaldes af Røvere komast í ræningjahendur. Fjenden overfaldt os midt i Freden. — b) detta á, eða þvíuml.: Uveiret overfaldt os (rak á fyrir oss) underveis. Natten overfaldt os myrkrið datt á. Der overfaldt ham en pludselig Skræk það kom að honum hræðsla allt í einu.

Overfaldshjul = Ovenfaldshjul.

Overfaldsmølle = Ovenfaldsmølle.

Overfaldsvand = Ovenfaldsvand.

overfamle, ás., þukla um.

Overfamlen, án ft., sk., það að overfamle.

overfare, ás., a) þjóta um: Han har overfaret hele Landet (þotið um allt landið) i en Maaned. — b) o. noget med noget fara e-u um e-ð: O. noget med Haanden. — c) o. noget eða o. noget med en Harefod hroða (flaustra) e-u af. — d) o. een med Skjeldsord vaða upp á e-n með skömmum, ausa úr sjer skömmum við e-n. — e) komast yfir, (sb. bestride b): Han har mere Jord, end han kan o.

Overfart ferð (leið) yfir vatn eða fjall: Overfarten varede to Timer. Overfarten imellem Nyborg og Korsør er fire Miil það eru fjórar mílur yfir sundið frá Nýborg til Krosseyrar.

overfeie, ás., strjúka af (e-u): Gulvet er løselig overfeiet.

Overfeining, ft. -er, sk., það að overfeie.

overfile, a) sverfa e-ð allt. — b) sverfa e-ð í sundur: Han havde overfilet Jernstængerne.

Overflade yfirborð: Havets (Jordens) O. — Óeiginl.: Bedømme en Sag efter Overfladen.

overfladelig, ft. -e, e., grunnur (óeiginl.; sb. grunnhygginn): O. Kundskab. — En o. Iagttager sá sem ekki tekur vel eptir.

overfladig, ft. -e, e., = overfladelig.

Overfladighed, án ft., sk., það að vera overfladig.

overfladisk, ft. -e, e., = overfladelig.

Overflod, án ft., sk., = Overflodighed.

overflyde, ás., flóa yfir, flóa upp á: Nilen overflyder Landet ved dens Bredder.

overflyve, ás., fljúga hærra enn.

Overflyven, án ft., sk., það að overflyve.

overflødig, 1) ft. -e, e., a) (yfirfljótanlegur), nægur, nógur; kapp-nógur; meir enn nógur; yfrinn, ærinn: En o. Mængde Levnetsmidler. — b) óhófsamur: Være o. i sin Levemaade (vera óhófsamur). — c) óþarfur, sem (þiggj) ofaukið er: Din Nærværelse er her o. — 2) í hvorugk., sem aa., t. a. m. leve overflødigt lifa í bílífi.

Overflødighed, án ft., sk., nægð, nægtir, (sb. af, úgrynni): Der er O. af Korn (yfrið korn) i Landet. Vi have Levnetsmidler i O. í nóg, (meir enn nóg af matvælum). — Leve i O. hafa alls nægtir. Være vant til O. vera vanur bílífi (Al.).

overfleie, ás. 1, sveigja fylkingararm(a) í kringum (lið annars), kringja um (e-ð) með fylkingararmi eða fylkingarörmum.

Overfløining, sk., það að overfløie.

Overfoder = Overtræk: Et O. af Lerred til en Stol.

overfodre ala (e-ð) vetrarlangt, (sb. selja á): Han kan ikke o. alle sine Køer (hefur ekki hey handa öllum kúnum sínum), men maa sælge nogle. Overfodrede Kreature framgenginn peningur.

overfolde brjóta (e-ð) saman: Et overfoldet Ark Papir.

Overformynder embættismaður sem er settur til að hafa fjárhald unglinga (t. a. m. í einni borg eða einu amti eða stipti).

Overformynderi fjárhaldssjóður, fjárhaldsráð: Pengene ere indsatte i Overformynderiet.

Overfragt, án ft., aukaflutnlagur: Betale for O, naar man reiser med Posten.

overfryse = fryse til (sb fryse 1, a)

overfuldstændig sem meira er af enn svo að það sje fullt að eins (og ekkert vanti; sb. umfram).

Overfure efsta skurfor (á hrygg eða i halllendi).

overfuse, ás., vaða (slást) upp á.

overfyge, ás., fjúka yfir: Veiene ere ganske overfegne er drifið i stigu alla (Gísl.).

overfylde offylla: O. (hella of miklu í; láta of mikið í) et Kar. O. sig med Mad og Drikke troðfylla sig.

Overfyldelse, sk., það að **overfylde**.

overføde = **overfødre**.

Overfødning, sk., það að **overføde**.

overføle, ás., þreifa (þukla) um.

overføre, a) flytja e-ð yfir um: O. Tropper til Fastlandet. — b) flytja (tölu, o. s. frv. á annan stað): O. en Sum paa en andens Regning.

Overførelse, sk., það að **overføre b**.

Overførsel, sk., það að **overføre a**.

overgaae, ás., a) vera meiri enn: Udgifterne o. Indtægterne. — b) skara fram úr e-m eða e-u, taka e-m eða e-u fram: Han overgaaer ham i Styrke hann er honum sterkari. — c) ganga fram hjá e-u, sneiða e-ð hjá sjer: O. noget med Taushed. — d) drífa á dagn e-s (um sumt illt): Den Skam (Spot), der overgik ham sem hann varð fyrir. Det er aldrig før overgaaet mig mjer hefur aldrei viljað það til áður.

Overgang, a) ferð yfir eða yfir um: Krigshærens O. over Floden (Bjergene). — β) vegur yfir eða yfir um: Der gives fem Overgange (liggja fimm vegir) fra Frankrige til Spanien over Pyrenæerne. — b) um hátt skiptl, eða þviuml.: O. til Fjenden það að ganga (slást) i lið með óvinum e-s. O. til den catholske Religion það að ganga undir páfatrú. — c) byrjun: Dette var før ham Overgangen til et nyt Liv. — d) undirbúningur (i tali eða skrifi). — e) það sem ekki helzt lengi: Denne Regn er kun en O. þetta er ekki nema skúr. — f) líkt og tak (sem e-u er tekið): Teiet maa endnu have en O. — g) samkomur: Bjergarternes Overgange.

Overgangsbjerg fjalltegund sem er á milli frumfjalla og flogufjalla (að aldri og eðli).

Overgangsfod = **Bjælkehoved**.

overgipse gipsa.

overgive, a) fá e-m e-ð: Han overgav Kongen selv sin Ansøgning. — b) gefa e-ð upp, selja e-ð i hendur e-m: O. en Stad til Fjenden gefa upp borg i vald óvinum sínum. Han overgav sig i Rettens Hænder. — Óeiginl.: O. sig til Tungsindighed láta yfirbugast af þunglyndi. O. sig til Fortvivlelse **ürvinglast**. O. sig til Uvirksomhed leggjast i ómennsku. — c) o. sig i Guds Haand fela sig guði á vald. — d) slá e-u af, slá e-u (gefa e-ð) frá sjer: „O. sit Forsæt“. — e) láta af e-u: „Han søgte at bevæge dem til at o. deres vrange Meninger“. — f) fyrirláta (þ. e. svipta e-n aðstoð sinni). — g) = **overdrage 2, a**: O. een sine Rettigheder. Han har overgivet Handelen til sin Søn. — h) = **overdrage 2, b**: Jeg har overgivet min Sag til denne Advocat. — 2) ho. l. t. **overgiven**, sem e., sem ekki ræður sjer fyrir kæti; gáskafullur, glensmikill.

Overgivelse, sk., það að **overgive**.

Overgivenhed, án ft., sk., ofsakæti; gáski, glens.

overgjemme, ás., geyma (e-ð um e-n til tekinn tíma): Dette Korn er overgjemt et Aar hefur verið geymt árlangt. — (þar sem tíminn er ekki til tekinn), geyma (e-ð) vetrarlangt: Overgjemt Frugt.

overgjøde, a) bera á e-t þetti allt. — b) bera of mikið á.

Overgjødning, sk., það að **overgjøde**. — b) það að dreifa áburði á akurlendi en plægja hann ekki ofan i muldina nje blauda honum saman við hana með öðru móti.

Overgjødskning = **Overgjødning**.

Overglatning, sk., það að **overglatte**.

overglatte sljetta (jafna) e-ð allt.

overgloe, ás., glápa (gónn, blínn, einblína) á.

overgnave, ás., a) naga e-ð utan: Hele Osten var overgnavet af Muus. — b) naga e-ð í sundur: Rebet var overgnavet.

Overgods, án ft., e-ð steypt (sjer i lagi fallbissur) sem meiri málmur er i enn ella er til ætlazt.

overgramse, ás., hafa hönd á e-u (þegar talað er um handæði): O. alting.

Overgraver yfirgrafari (sb. **Graver b**).

overgroe, ás., þekja (e-ð) allsstaðar með e-u sem sprettur: Haven er overgroet med Ukrud allur vaxinn (þakinn) illgresi.

Overgud yfirgoð.

overgyde, t. a. m. o. noget med Vand hella vatni yfir e-ð.

Overgydning, ft. -er, sk., það að **overgyde**.

Overhaand, i a) faae O. verða yfirsterkari (t. a. m. han fik O. over sine Fjender hann bar af — sigraðist á — óvinum sínum) og have O. bera hærra hlut. — b) tage O. fara i vöxt: Sygdommen tog meer og mere O.

overhaands yfirvættis, a) ao., (sb. skelfilega = ógnarlega = ákaflega, frábærlega, frámunalega): En o. stærk Karl heljarmenni. Ikke just o. meget ekki neitt sjerlega mikið. — b) sjaldb. sem e.

overhaandtagende, [sb. **tage**], sem fer í vöxt.

Overhaling, ft. -er, sk., það að skipi slær snögglega flötu i stórsjó.

overharve, a) jafna (plógland allt) með herfi. — b) jafna (plógland) betur með herfi.

Overharvning, sk., það að **overharve**.

Overherre yfirmaður: Disse Fyrster erkjendte Keiseren før deres O.

Overherredømme, (án ft., kl.), æðstu yfirráð, yfirvald (sb. **Sveinn jarl hafði yfirvald ok ríkisstjórn i Noregi**).

Overherskab (sjaldb.) = **Overherredømme**.

Overhofmarskalk yfirdróttseti.

Overhofmester eins konar yfir-hirðmaður.

Overhofmesterinde, ft. -r, kvk., eins konar yfir-hirðkona.

Overhofret (fyrrum), eins konar yfirdómur i Norvegi (tekinn af 1797).

overholde, ás., halda: O. Landets Love halda landslög.

Overhoved yfirmaður, formaður, oddviti, höfðingi: Paven er den catholske Kirkes O.

overhovedet, ao., a) hvað með öðru, upp og niður, (sb. **bolt og bolt**): Jeg sælger dem o. før en Rigsdaler Stykket. — b) þegar á allt er litið, samtals, að öllu samtöldu; að öllum jafnaði.

Overhud **hárhamur** (framb. **hárramur**; *epidermis*).

overhugge höggva e-ð í sundur.

Overhuus efri hluti húss. — b) hin æðri deild hins enska parlimenta.

overhvidte draga kalk á (e-ð allt).

overhylle hylja e-ð allt.

Overhyrde yfirhirðir.

Overhæng, kl., 1) e-ð sem stendur eða hangir út af e-u. — 2) átroðningur; kvabb, nauð (kl.): O. af Tiggere.

overhænge, a) h. s, i ho. nút. t. **overhængende** sem vofir yfir: Et overhængende Uveir. En overhængende Ulykke (Fare). — b) sem ás., troða e-n um tær; kvabba (nauða) á e-m: O. een om (eða for) noget (vera að) særa e-n um e-ð.

Overhør, kl., (sjaldb.), það að **overhøre**.

overhøre, ás., a) hlýða e-m yfir: O. Skoleborn. — b) = **afhøre**: O. Vidner. — c) taka ekki eptir e-u (sem sagt eða lesið er): Dette Ord har jeg overhørt.

Overhørelse, sk., það að **overhøre**.

Overhører, ft. -e, kk., sá sem hlýðir (öðrum) yfir.

overhørig þrjózkur; óhlýðinn, (sb. **fyrirnemast e-ð**): Være o. mod Øvrigheden eða være Øvrigheden o.

Overhørighed, án ft., sk., þrjózka, óhlýðni.

Overhøring, sk., = **Overhørelse**.

overhøvle renna lokri um: Bræderne maae endnu engang overhøvles.

Overhøvling, ft. -er, sk., það að **overhøvle**.

overile, ás., a) reka of mikið á eptir e-m. — b) o. en Beslutning eða (optast) fatte en overilet Beslutning ráða e-ð of brátt, (sb. hlaupa á sig). — c) o. sig vera of bráður á sjer, hlaupa á sig, rasa fyrir ráð fram.

Overilelse, ft. -r, sk., bráðræði, glappæði, glappaskot: Det var i O. at han fornærmede mig. En Ungdoms O. (sb. bernskubragð).

Overjagt stórdýraveiðar (hjarta-veiðar og villigalta, o. s. frv.).

overjordisk sem er æðri jarðneskum hlutum, himneskur: Et o. Væsen. En o. Skjønhed.

Overjæger, a) yfirmaður veiðimanna. — b) lægsti foringi þesa konar liðsmanna sem kallaðir eru Jægere (sb. **Jæger b**).

Overjægermester hirðmaður sem settur er yfir veiðar.

overkalke draga kalk á (e-ð allt): En overkalket Muur.

Overkammerherre æðsti hirðmaður.

Overkammerjunker hirðmaður sem gengur næst hinum æðsta hirðmanni að metorðum.

overkaste ausa (e-ð e-u): Han blev overkastet med Skarn það var ausið suuri á hann, eða þviuml.

Overkjole utanhafnarkjóll, (sb. **kufl, yfirhöfn**).

Overkjæve efr kjaptur; efra tanngarðsbeini(ð).

Overkjævebeen beini(ð) sem efri tanngarðurinn er i.

Overkjøbmand yfirverzlunarmaður (fyrir hönd annars). — b) (fyrrum), maður sem kaupmenn tóku til gerðar i verzlunarmálum.

overkjøre, ás., aka yfir eða ofan á (einkum lifandi veru), merja e-n undir vagni: Et Barn blev overkjørt.

Overkjørsel, sk., a) það að aka yfir (um): Ved Overkjørselen over Aaen. — b) akvegur yfir (um) e-ð: Der er ingen O. over denne Mark.

overklakke, ás., klessa (e-ð) allt út: O. Papiret.

overkline klína (e-ð) allt: O. en Væg med Papir líma brjef á vegg (allan).

Overklining, ft. -er, sk., það að **overkline**.

Overklipning, ft. -er, sk., það að **overklippe**.

overklippe, ás., klippa e-ð i sundur: Baandet var overklippet.

overklistre, ás., = **overkline**.

overklæde leggja (e-ð e-u): Kisten var overklædt med Fløiel.

Overklæder, ft., [sb. yfirklæði], vosklæði.

Overklædning, 1) sk., [af **overklæde**], a) það að **overklæde**. — b) það sem e-ð er lagt (fóðrað) með: Væggen maa have en O. af Bræder það verður að þilja vegginn. — 2) [af **over** og **Klædning**], = **Overklæder**.

Overkogning það að sýður upp úr, (uppúrsuða).

Overkok, kk., yfirmaður matsveina, (sb. soðgreifi).

overkomme, ós., a) koma snögglega að e-m: Der overkom ham en pludselig Mathed. — b) komast yfir það sem maður hefur að gera: Jeg kan ikke o. mine Forretninger jeg kemst ekki yfir það sem jeg hef að gera, (sb. sjá ekki fram úr því sem maður hefur að gera). — c) komast yfir (e-ð, til eignar, eða þviml.). — d) (úrelt), sölsa e-ð undir sig. — e) hafa efni á e-u, (sb. kljúfa e-ð): Bonden kan ikke o. at kjøbe sit Sædekorn.

Overkonge yfirkonungur.

Overkop bolli (nn sem stendur á undirskálinni).

overkradse rispa e-ð allt; ýfa e-ð allt.

overkramme handkrama e-ð allt.

Overkrop búkur(inn) frá hálsi og niður í beltisstað.

Overkæmner yfirgjaldkyri.

overlade, [af lade hlaða], a) ofhlaða skip: Baaden var overladet (sb. drekkhlaðinn). — b) ofhlaða (bissu).

overlade, [af lade láta], a) = afstaae 2, b: Han har overladt mig (látið mig fá) Klædet for Indkjøbsprisen. — b) fá (e-m e-ð) í vald: Da Faderen døde, var han ganske overladt til sig selv var enginn til að sjá um með honum. — O. sin Skjebne i Guds Haand fela ráð sitt guði á vald. — O. sig til Sorg láta yfirbugast af harmi O. sig til Udsvævelser leggjast í fúllífi. — c) skjóta (e-u máli) til e-s: Jeg overlader det til Deres Kjendelse jeg skýt því undir yðarn úrskurð, jeg tek yður til gjörðarmanns. O. noget til Efterverdenens Dom skjóta e-u undir ókomnar kynkvíslir.

Overladelse, sk., það að overlade a.

Overladning, sk., ofhleðsla.

Overlag, a) lok, eða þviuml.: Et O. af Jern. — b) efsta lag (sb. Lag a).

Overland, a) hálendi. — b) einkum, fjöll eða annað hálendi er sjest af sjó fyr enn strendurnar.

Overlast, án ft., harðrjetti, yfirgangur, ofvald, ofríki, óskundi: Gjøre een O. misþirma e-m; gera á hluta e-s. Der er ingen O. skeet ham.

overlegen, ft. -legne, e., yfirsterkari, sem er e-m ofjarl, sem er e-m ofmaður við að eiga, sem ber e-n ofurliði, sem ber af e-m, n. s. frv.: Han er ham langt o. hinn hefur ekkert að gera í hendurnar á honum, eða þviuml. Være en o. i Vittighed.

Overlegenhed, án ft., sk., yfirburðir.

overleve, ás., a) lifa e-n: Faderen overlevede alle sine Børn. — De eneste Overlevende (sem eptir lifðu) efter Slaget. — O. sig selv eða o. sin Navnkundighed lifa það að maður týni frægð sinni. — b) lifa e-ð af: Dette Tab overlever han ikke.

overlevere fá e-m e ð (í hendur): O. een et Brev.

Overlevering, ft. -er, sk., það að overlevere. — Mundtlig O. munnmæli.

overlig, an., [ofarlig-], ofarlega (einkum í jörðu).

overligge, ás., liggja fram yfir (e-n til tekinn tíma): Skipperen har overligget sin Tid.

Overligger hlutur sem lagður er ofan á annað; sjer í lagi, steinn sem settur er ofan á aðra steina, (sb. setja stein á hlóðir): Dyssen bestaaer af fire Stene med en flad O.

overliste, ás., (sjaldh.), blekkja, svíkja, tæla.

Overliv, a) = Overkrop. — b) bolur (í kjól eða samfellu).

Overlods sá sem settur er yfir allt það sem lýtur að sjó-leiðsögu.

overlydt hátt, snjallt, hvellt.

overlyst, an., þjóðsýnilega, berlega.

Overlæbe efri vör.

Overlæder yfirleður (Fms.; sb. rislarleður).

Overlæg, án ft., kl., umhugsun: Bruge O. hugsa sig um. Handle uden O. (sb. rasa fyrir ráð fram). — Gjøre noget med O. með ásettu ráði.

Overlæge yfirlæknir.

overlægge, 1) eiginl., leggja e-ð e-u, þilja (sb. stalli .... þiljaðr ofan með járni, Ísl. I, 336): „Han overlagde Gulvet i Huset med Guld". — 2) óeiginl., a) íhuga, hugleiða: Jeg maa o. det (hugsa um það, hugsa mig um), inden jeg kan tage en Beslutning. Dette Skridt var ikke overlagt (sb. bráðræði). — b) = aftale: Det var overlagt imellem dem það voru samantekin ráð þeirra.

Overlæggelse, sk., það að overlægge.

Overlægning, sk., = Overlæggelse.

Overlærer yfirkennari.

Overlæsning, sk., það að lesa e-ð upp aptur og aptur.

Overlæsning, sk., það að overlæsse.

overlæsse ofhlaða a) eiginl.: Vognen var overlæsset. — b) óeiginl.: O. een med Arbeide (Forretninger) setja of mikið upp á e-a.

Overløb, kl., A) um gang með fótum, 1) um það að ganga, a) það að strjúka til óvina e-s, eða ganga í flokk með þeim: Soldaternes O. — b) átroðningur, (sb. örtröð): Her er et uophørligt O. af Folk. — 2) (um það sem gengið er á) = Overdæk. — B) það að renna út úr ílátinu; það að flóa upp á löndin: „Vandets O." vatnsflóð.

overløbe, ás., a) gera e-m átroðning, troða e-n um tær: O. sine Venner. — b) en overløben So (Ko) gylta (kýr) sem legið hefur niðri árlangt, (sb. geldmjólk). — c) det overløbende (overløbne) Vand vatnið sem flóir (flóð hefur) yfir. — d) = overgroe: En Mark, overløben med Bregner.

Overløber, kk., flóttamaður (sem flýr í lið óvina sinna).

overmaade, an., einkar, forkunnar, yfirvættis (Stjórn), yfirburða, mjög, o s. frv.

overmaadig, ft. -e, e., (sjaldh.), óhóflegur.

Overmaal viðbót (það sem er umfram þegar mælt er): Der var en Skjeppe i O. umfram. b) of (sb. of fjár, of liðs, of manns), ógrynni, o. s. frv.: Et O. af Lyksalighed ofsæla; dumrædileg sæla, yfirvættis unað.

Overmagt, án ft., ofurefli: Fjenden havde O. i Landet. Lade een føle sin O. láta e-n kenna ríkismunar.

overmale draga lit á: Væggene skulle overmales med Oliefarve.

Overmalning, ft. -er, sk., það að overmale.

Overmand, a) yfirmaður, formaður, höfðingi (sb. hvat manne er bnðil af þeim sem bana formaðr er eða höfðinge): Adlyde sin O. — b) ofmaður (Orkn. 366), ofjarl, (sb. einn kemur öðrum meiri): Der fandt han sin O. hann sá sig aflvana í móti honum, eða þviml. Han er min O. i Skakspil jeg hef ekki við honum í skák.

overmande bera e-n ofurliði: Han blev ikke saameget overvundet, som overmandet ved Fjendernes Mængde.

overmenneskelig meir enn mennskur: En o. Styrke (sb. tröllaukinn). O. Oprindelse.

Overmester (fyrrum), yfirlæknir (á skipi).

Overmod oftraust á sjálfum sjer, ofsi, ofstopi, ofstæki, hroki: Ved O. styrtede han sig i Fordærvelse. O. var sjelden god illa sezt ofstopinn (orðskv.).

overmoden of þroskaður (t. a. m. um jurtir).

Overmodenhed, án ft., sk., ofþroski.

overmodig, ft. -e, e., sem hefur oftraust á sjálfum sjer, sem er ofsamaður mikill, hrokafullur.

Overmodighed, án ft., sk., = Overmod.

overmorgen, an., a) tómt, (ekki á morgun, heldur) hinn daginn: O. reise vi. — b) (í niðurlagi greinar) i o. (= overmorgen tómt): Bryllupet skal være i o.

Overmyndighed = Overherredømme.

overmægtig sem er e-m ofmaður (við að eiga), sem er e-m ofjarl: En o. Fjende (sb. ofurefli). Hans Modstander blev ham o. bar hann ofurliði.

overmæt of saddur.

Overmæthed, án ft., sk., offylli, n. s. frv.

overmætte ofseðja, offylla: O. sig. — Sb. mætte b.

Overmættelse, sk., það að overmætte: „Forkorte Livet ved O." (sb. ofát).

overnatte (har), h. s. 1, vera nætur sakir á e-m stað, nætta (Fms. III, 74).

***overnaturlig** æðri náttúrlegu eðli, sem ekki er með lagi leikinn, o. s. frv.: Overnaturlige Væsener. En o. Begivenhed (Styrke).

Overopsigt = Overopsyn.

Overopsyn efsta umsjá: Have O. med (eða over) noget vera efsti umsjónarmaður e-s.

Overopsynsmand efsti umsjónarmaður.

overordentlig, 1) e., a) sjaldgætur, fágætur; sjaldsjeð, fásjeð; sjaldheyrður, fáheyrður; frábær: Et overordentligt Tilfælde kræver overordentlige Forholdsregler. — Overordentlige Gaver frábærar gáfur. — b) auka-: Overordentlige Medlemmer af et Selskab. — 2) sem ao.: En o. (ákaflega, geysi, feiki) stor Kappe.

overordnet, [sb. ordne], sem er yfirmaður annara: En o. Øvrighed æðri yfirvöld, (sb. hásyfirvöld).

overpisse, ás., miga e-ð allt út, (sb. flæða).

overpløie plægja e-ð allt: Den Ager maa overpløies en Gang endnu.

Overpløining, ft. -er, sk., það að overpløie.

Overpræst yfirprestur, (sb. yfirbiskup).

overpyntet, [sb. pynte], sem of miklu skarti er hlaðið á.

overraabe, ás., kalla hærra enn (annar), kalla svo hátt að ekki heyrist til (e-s).

overraske koma flatt upp á, koma að e-m óvörum, koma e-m á óvart; koma að e-m = standa e-n (að e-u): Lade sig o. af Fjenden. O. een i Gjerningen. — Jeg overraskedes ved at høre (það datt ofan yfir mig — mjer brá í brún, mjer brá við — þegar jeg heyrði) denne Beskyldning. Jeg blev meget overrasket ved at finde (það datt ofan yfir mig — jeg varð öldungis hissa — þegar jeg fann) ham i hendes Værelse. Hans Brev overraskede mig i høi Grad jeg varð öldungis hissa á brjefinu hans.

Overraskelse, ft. -r, sk., það að overraske, (einnig fát): I min O. glemte jeg Alt hvad jeg vilde have sagt það kom svo mikið fát á mig, að jeg o. s. frv.

overregne, ás., gera (e-n) gegndrepa (holdvotan): Han stod ude og lod sig o.

overregne, ás., reikna: Jeg har overregnet hvad Reisen vil koste.

Overregning, ft. -er, sk., það að overregne (reikningur).

overrende, ás., a) renna á (e-n) svo að hann falli fyrir. — b) = overløbe a.

Overret yfirdómur, (yfirdómendur, yfirdómarar).

override, ás., ríða ofan á: Et Barn blev overredet paa Torvet.

overrive rífa (slíta) e-ð í sundur.

overrumple, ás. 1, koma að e-m óvörum, koma e-m á óvart, (sh. taka hús á e-m).

Overrumpling, ft. -er, sk., það að overrumple.

overrække, ás., = overlevere.

oversaae sá (e-ð e-u) allt: Ageren var ligesom oversaaet med gule Blomster það sá ekki í akurinn fyrir gulum blómum.

oversalte dreifa (e-ð allt) með salti.

oversandselig sem skilningarvitin ná ekki til, andlegur, ólíkamlegur: Oversandselige Væsener andlegar verur. Menneskets oversandselige Natur andlegt eðli mannsins. Det Oversandselige andlegir (ólíkamlegir) hlutir.

Oversandselighed, án ft., sk., það að vera andlegur (ólíkamlegur).

oversave saga e-ð í sundur.

Oversavning, sk., það að oversave.

oversee, a) sjá út yfir: Herfra overseer man hele Egnen. — Óeiginl.: O. alle Sagens Omstændigheder. — b) (sjaldh.), yfirlesa, (sh. gjennemsee c): O. et Skrift. — c) vera e-m djúpsærri: Han overseer ham langt. — d) een overseer noget e-m sjest yfir e-ð: Afskriveren har overseet dette Ord. — Óeiginl.: Denne Omstændighed maa ikke oversees (það verður að gá að þessu). — e) láta sjer þykja lítið til e-s koma, (sh. vilja ekki líta við e-m): O. sine Ligemænd. — f) (í almúgatali), skaða (e-n) með augnaráði sínu. — g) sem h. s., hlífast við (e-n sem gerir e-ð rangt): O. med den Skyldige. O. med sine Børn.

overseile, ás., a) sigla skip í kaf: Baaden blev overseilet. — b) sigla fram úr öðru skipi, fara fram úr öðru skipi á siglingu: Denne Brig overseiler mangen Fregat.

Overseiling, ft. -er, sk., það að overseile (einkum a).

oversende senda e-ð (einkum langa vegu).

Oversendelse, sk., það að oversende (sending).

Oversending, sk., = Oversendelse.

oversidde, a) h. s., í he. nút. t., sitja eptir: De oversiddende Drenge i Skolen. — b) sem ás., skella við e-u skolleyrunum, (sh. fyrirnemast): O. et Bud.

Oversigt, sk., það að sjá út yfir: Man har her en god O. af hele Egnen hjeðan sjest vel út um allt hjeraðið. — Óeiginl., yfirlit: Jeg fik derved en O. af (eða over) Sagen.

Overskaal yfirskál.

overskibe flytja e-ð yfir um á skipi eða skipum: O. Korn (Krigsfolk).

Overskibning, ft. -er, sk., það að overskibe.

overskinne, ás., a) skína yfir. — b) skína bjartara enn (e-ð), sigra (e-ð) að skini: Solen overskinner Stjernerne.

overskjelde, ás., = overskjende.

overskjende, ás., hrekja e-n í orðum, atyrða: „Han har ikke skjendt igjen, da han blev overskjendt".

Overskjenk, kk., yfirbyrli.

Overskjorte utanhafnarskyrta (skyrta sem höfð er utan yfir annari).

Overskjørt utanhafnarpilz.

Oversko utanhafnarskór.

Overskorpe, a) skorpa utan um e-ð. — b) skorpa á efanverðu ufsbrauði.

Overskov hin hávöxnu skógartrje sem lág trje eru innan um eða í kringum.

overskride, ás., fara (út) yfir: Der blev sat ham en Grændse, som han ei maatte o. — Óeiginl.: Det overskrider min Evne það er mjer um megn. O. sin Fuldmagt fara lengra enn maður hefur umboð til.

Overskrift, sk., það sem skrifað er upp yfir e-u (fyrir ofan e-ð; einkum) fyrirsögn (t. a. m. fyrir kapítula).

overskrige, ás., orga (garga, æpa, e. s. frv.) svo hátt að ekki heyrist til e-s: At o. een er ikke at overbevise ham.

overskrive, a) skrifa á (e-ð) ofanvert: Brevet var overskrevet til Kongen. — b) skrifa (e-ð) allt út: Alle Ruderne ere overskrevne med Navne.

Overskud, ft. eins, kl., afhlaup (Fms. IV, 236), afgangur, það sem af gengur: Overskudet af Pengene skal gives de Fattige.

overskue horfa út yfir: O. Egnen. — Óeiginl.: O. sit Liv.

Overskuelse, sk., það að overskue.

overskyde, h. s., gauga af = verða afgangs: Det, som overskyder, skal jeg nok vide at anvende.

overskygge, ás., skyggja yfir.

overskylle, ás., flóa (flæða) yfir: Hvert Foraar bliver denne Eng overskyllet af Aaen áin flæðir yfir þessar engjar á hverju vori. „En overskyllende Regn" steypiregn.

Overskyllen, án ft., sk., það að overskylle.

Overskylling, sk., það að overskylle.

overskære, a) skera e-ð í sundur: O. et Baand. — b) o. Klæde klippa ló af klæði (svo að það verði sljett).

Overskærer, kk., lóklippari (sb. overskære b).

Overskæring, sk., það að overskære.

overslaae, ás., ausa (e-n eða e-ð e-u): O. een med Vand (Skarn) ausa vatni (sauri) á e-n.

Overslag, a) sá partur á fati (t. a. m. kjól) sem liggur á misvíxl þegar því er hneppt. — b) reikningur eptir ágizkun: Gjøre O. paa (eða over) en Bygning reikna, hvað e-r húsgerð muni verða dýr á að gizka.

oversmøre ata e-ð út: Bogen var oversmurt med Fedt (Blæk). O. sine Klæder.

Oversmøren, án ft., sk., það að oversmøre.

oversnee, ás., (haft í he. l. t.), snjóa (fenna) yfir: Marken er oversneet liggur undir snjó. Gaarden er oversneet er fenntur.

Oversnit skurður sem e-ð er skorið með í sundur um þvert.

oversnuse, ás., nasa af (e-u) öllu: Hunden oversnusede ham allevegne.

overspaan, ao., um þvert (um e-ð sem er sagað eða höggvið í sundur): Hugge en Green af o.

overspilde hella (e-ð) út (með e-u): Barnet har overspildt sine Klæder hellt ofan á fötin sín eða sig.

overspinde, i o. noget med noget spinna e-ð utan um e-ð: O. en Snor med Silke.

overspringe, ás., hlaupa yfir: Disse Linier har Afskriveren oversprunget.

oversprøite, ás., i o. noget med noget skjóta e-u (vatni) á e-ð.

Oversprøitning, ft. -er, sk., það að oversprøite.

overspye spýja (gubba) e-ð allt út: Gulvet var overspyet.

overspytte, ás., hrækja e-ð út allt.

overspænde, a) eiginl., herða of mikið á (e-u): O. en Stræng. — b) óeiginl., færa (e-ð) úr hófi: O. sine Kræfter reyna of mikið á sig, (sb. leggja of mikið að sjer). Gjøre overspændte Fordringer vera (mikils til) of heimtufrekur. Overspændte Forventninger (það að búast við of miklu).

overstaae, ás., komast út — fram — úr (e-u örðugu; sh. e-ð er af staðið): O. en Prøve (Examen). O. en Sygdom komast á fætur aptur. Vi have nu overstaaet det Værste nú er það af, sem verst er.

overstadig, ao., í orðatiltækjunum o. fuld og o. drukken út úr (auga-fullur).

Overstaldmester yfirmaður hestasveina (hjá stórhöfðingjum).

Overstamme efri hluti eikarbols.

overstemme, ás., 1) hafa svo hátt að ekki heyrist til (e-s): Han overstemmer de øvrige Sangere (Talende) það heyrist ekki til þeirra fyrir honum. — 2) um atkvæði, a) sigra (e-n) með atkvæðafjölda: Han blev overstemt af Mængden hann var borinn atkvæðum. — b) (sjaldh.), hafa meira (gildara) atkvæði enn (e-n). — 3) of-herða á e-u: O. en Stræng.

Overstemning, ft. -er, sk., það að overstemme.

overstige, ás., 1) eiginl., stíga yfir; flóa upp á: Floden oversteg dens Bredder. — 2) óeiginl., a) stíga yfir: Der gives mange Vanskeligheder (Hindringer, Besværligheder) at o. — b) fara fram úr (e-u): Det overstiger min Evne það er mjer um megn. Det oversteg min Forventning jeg hafði ekki búizt við svo miklu (góðu, eða því-uml.).

Overstigen, án ft., sk., það að overstige.

Overstiger efsti umsjónarmaður í námu.

Overstik (í spilum) aukaslagur (slagur fram yfir það sem maður á að fá).

overstikke, ás., (í spilum), stinga fyrir (e-m) spil sem hann hefur stungið með: Jeg stak Udspillet, men blev overstukket.

overstor (sjaldh.), afar mikill.

overstraale, ás., sigra (e-ð) með geislum sínum: Solen overstraaler alle Stjerner sólin sólar sigrar allt stjörnuljós.

overstrege, ás., stryka e-ð út.

overstride, ás., komast út — fram — úr (e-u): Vi faae vel ogsaa overstridt denne Vinter við komumst líklega af þenna vetur líka.

overstrikke, i o. en Ting med noget prjóna e-ð utan um e-ð: O. en Pung med Silke.

overstryge, ás., a) strjúka (e-ð með e-u): O. noget med et Strygejern. — b) o. noget med noget draga e-ð á e-ð: O. et Bord med Fernis. — c) stryka (e-ð) út: Jeg har overstreget det, som ei skal trykkes.

Overstrygning, ft. -er, sk., það að overstryge.

overstrøe strá (dreifa) e-ð með e-u: Gulvet var overstrøet med Blomster.

Overstrøg, ft. eins, kl., ádráttur (í eiginl. merk.): Maleriet skal endnu have et O. med Fernis.

overstrømme, a) h. s., flóa út úr farveg sínum: Et overstrømmende Væld. — b) ás., flóa (flæða) yfir: Havet overstrømmede hele Kysten.

Overstrømmen, án ft., sk., það að overstrømme.

overstyr, ao., í talsháttunum a) gaae o. farast fyrir, (sh. það verður ekkert úr e-u): Reisen (Handelen) gik o. — b) sætte noget o. sóa (sólunda) e-u: Han har sat hele Arven o.

Overstyrmand efsti stýrimaður (á stórum hafskipi).

overstyrte, ás., i o. een (o. s. frv.) med noget steypa e-u (ofan) yfir e-n (o. s. frv.): Lægen foreskrev, at han hver Dag skulde overstyrtes med koldt Vand.

Overstyrtning, ft. -er, sk., það að overstyrte, (einnig áfall á sjó).

overstænke stökkva e-ð e-u (allt): O. noget med Vand stökkva e-ð (allt) vatni, stökkva vatni á e-ð (allt). Jeg blev overstænket ved en Vogn það slettist upp ó mig allan af vagnhjólum.

Overstænkning, ft. -er, sk., það að overstænke.

overstærk = overmægtig, (sb. yfirslorkari): Være een o.

overstøve, ós., gera (e-ð al-)rykugt: Vi blev paa denne korte Vei ganske overstøvede orðum al-rykugir.

oversukkre strá (e-ð) sikri.

oversværte alsverta.

oversvømme, ós, flæða yfir: I denne Vandflod blev hele Øen oversvømmet þetta flóð gekk yfir alla eyna. — b) fylla, eða þvíuml.: Landet er oversvømmet af fremmede Varer.

Oversvømmelse flóð, vatnagangur. — b) ógrynni (af e-u ónýtu): En O. af slette Skrifter.

oversye sauma yfir (e-ð til að skýla því): Den Søm maa oversyes.

Oversyening, sk., það að oversye.

Oversyn, (ft. eins, kl.), a) það að sjá út yfir. — Óeiginl., yfirlit: Han gav mig et klart O. af hele Sagen. — b) ný skoðun (t. a. m. jarðarparta)

oversynge, ás., fara hærra í söng enn (annar).

Oversæde æðri sess.

Oversærk efri bluti kvennskyrtu.

Oversætning hin meiri setning (í ályktun; *propositio major*).

Oversætning, (sjaldh.), það að flytja e-ð yfir um.

oversætte, ás., snúa e-u af einni tungu á aðra, snara (sb. Hákon ... lèt snara þá bók upp i norræon): Bogen er oversat af Engelsk i det tydske Sprog eða paa Tydsk.

Oversættelse, ft. -r, sk., a) það að oversætte. — b) e-ð sem snúið hefur verið af öðru máli, (útlegging): En dansk O. af et tydsk Digt.

Oversætter, ft. -e, kk., sá sem snýr e-u af einni tungu á aðra, þýðari: En duelig (slet) O. Oversætteren af Livius sá sem snúið hefur Rómverjasögu Liviuss. — Um kvennmann: Hun hører til de gode Oversættere.

Oversætterinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Oversætter um karlmann.

overtaarne (sjaldh.), mæna upp yfir.

Overtag yfirtök (í tuski eða glímu).

overtage taka við e-u (óeiginl.), takast e-ð á hendur: O. en Gaard. O. en Bestilling.

Overtagelse, sk., það að overtage.

Overtal meiri tala.

overtale, ás., telja e-m hughvarf, tala e-n upp: O. een til noget. Han lod sig ikke o. eða han var ikke at o. — O. sig til noget fá e-ð af sjer.

Overtalelse, ft. -r, sk., fortölur: Faae een til noget ved O.

overtallig, ft. -e, e., óþarflega margur.

Overtand efri tönn, tönn í efra gómi.

overtee (úrelt), sanna e-ð á hendur e-m.

Overtro hjátrú, hindurvitni (kvk.): Han er ikke fri for O.

overtroisk, ft. -e, e., a) hjátrúarfullur. — b) sem lýtur að hjátrú, sem kemur til af hjátrú, o. s. frv.: O. Frygt.

overtræde, ás., brjóta e-ð, (líkt og) bregða af e-u: O. Guds Bud. O. Loven.

Overtrædelse, ft.-r, sk., yfirstöplun, afbrigði (forni líka afbrigð, t. a. m. um afbrigð þessa máls), afbrot: O. af Kongens Befalinger. Pligternes O.

Overtræder, ft. -e, kk., sá sem bregður af e-u (brýtur e-ð): Lovens O.

overtræsse = overgaae b.

Overtræk, ft. eins, kl., dúkur (eða þvíuml.) sem látinn er utan um e-ð: O. til en Hat. O. til en Dyne sængurver.

overtrække, ás, = overdrage 1, betrække: O. en Æske med Papir líma brjef utan á öskjur. Overtrukne Knapper hnappar sem saumað er utan um. — O. et Maleri med Fernis drago gljákvoðu á skript. — Himlen var overtrukken veður var skýjað (sb. Hkr.), það var þykkt upp yfir, (sb. gróion).

Overtrækning, sk., það að overtrække.

overtvært sjá greinina um tvær.

overtyde, ás., = overbevise a: O. een om noget.

Overtydning, sk., það að overtyde.

overtynge, ás., ofþyngja.

overtælle kasta tölu á, telja: O. sine Penge.

Overtælling, ft. -er, sk., það að overtælle.

overtænke, ás., = gjennemtænke.

Overtænkning, ft. -er, sk., það að overtænke.

Overtei = Ydertøi.

overvande vökva (e-ð) allt með vatni.

overveie, A) vera þyngra enn (e-ð). — b) óeiginl., vera ríkara — mega meira — enn (e-ð), o. s. frv.: En overveiende Følelse. — B) leggja (e-ð) niður með sjer, íhuga, hugleiða: O. Følgerne af en Beslutning.

Overveielse, án ft., sk., íhugun, hugleiðing: Tage noget i O. leggja e-ð niður með sjer, (sb. overveie).

Oververden, a) uppheimur (sem æðri er þessum heimi). — b) þessi heimur (að því leyti sem hann er gagnstæður undirheimum; sb. mannheimar).

overvinde, [vinde af vinna], sigra, sigrast (vinna sigur) á e-m, vinna, stíga yfir, yfirbuga, bera af e-m: O. sine Fjender. — O. Vanskeligheder (Hindringer, sine Lidenskaber). — b) (úrelt) = overbevise.

overvindelig, ft. -e, e., a) sigranlegur. — b) sem komizt verður yfir, kljúfandi, vinnandi: Et overvindeligt Arbeide.

Overvindelighed, án ft., sk., það að vera overvindelig.

Overvindelse, sk., sigurvegning, sigur: Fjendernes O. sigur á óvinum. — Lidenskabernes O. (sb. sigurvegning lostans, 656 B). Det kostede mig O. (jeg varð að setja mjer það, jeg ljet það á móti mjer).

Overvinder, ft. -e, kk., yfirstígari, sigrari, sigurvegari.

overvintre, a) h. s., vera um vetur á e-m stað, eiga (hafa) vetursetu: Flaaden overvintrede i Havnen lá í höfninni um veturinn. — b) ás., geyma (e-ð) vetrarlangt: O. Blomster i Drivhuse.

Overvintring, sk., a) veturvist, vetursota, o. s. frv. — b) það að overvintre b: Planters O.

Overvogn vagnskrokkur.

Overvold, án ft., [sb. yfirvald], (fornl.) = Overlast.

overvoxe, ás., a) = overgroe: Overvoxen med Græs kaf-loðinn, mjög grösugur. Ukrud vil snart o. hele Haven. — b) vaxa upp yfir: Den yngste Datter har overvoxet de andre. — Óeiginl.: Være een overvoxen vera e-m ofmaður við að eiga, (sb. overlegen). — c) o. sig vaxa um of, (sb. það hleypur ofvöxtur í e-ð).

Overvægt, án ft., meiri þyngd (þyngsli). — Óeiginl. = Overmagt, Overlegenhed, Fortrin b: Hans Parti fik O. bar hærra hlut. — b) það sem er um fram rjettan eða á kveðinn þunga: Vi fik et Punds O.

overvægtig, a) þyngri enn vera þarf. — b) of þungur. — c) = overlegen.

Overvælde = Overmagt.

overvælde, ás. 1, ofbjóða (ofþyngja) e-m: O. een med Arbeide. „Vi see vor Verden nu af Veger overvældes“ ætlar að kafna í bókum. — b) bera e-n ofurliði, kúga.

Overvældelse, sk., það að overvælde.

overvældig = overmægtig.

overvære, varla haft, nema í nh. og hluttekningarorðunum, ás., vera við staddur við e-ð: O. en Sammenkomst vera á fundi.

Overværelse, án ft., sk., atvist, viðurvist: I eens O. að e-m við stöddum eða hjá verandа. „I O. af andre Folk“.

Oververk hinn efri (eða efsti) bluti af e-m tilbúningi: „Oververket i et Orgel“.

overvættes, [yfirvættis], yfirvættis, a) sem ao. = ákaflega, fjarskalegn, o. s. frv.: En o. stor Mængde mikill ómáttis fjöldi (Stjórn), úi og grúi. — b) sem e. (sb. meðr öllum sinum yfirvættis þunga).

Overvæxt, án ft., það að overvoxe b.

overøse, ás., ausa (e-ð e-u): O. een med Vand ausa vatni á e-n. — b) óeiginl., α) um illt: O. een med Skjeldsord ausa úr sjer skömmum við e-n, vaða upp á e-n með skömmum. — β) um gott: O. een med Velgjerninger (gera stór-vel til e-s).

Overøsning, ft.-er, sk., það að overøse.

Overøvrighed há-yfirvald.

Ovn, ft. -e, sk., [ofn], ofn: Lægge i Ovnen láta eldsneyti í ofninn. Hede en O. kynda ofn.

ovnbagt, [sb. bage], ofnbakaður, bakaður í ofni.

Ovnblik járnþynnur sem hafðar eru í ofna.

Ovnbænk bekkur við ofn.

Ovndør ofnhurð; ofndyr.

Ovngab op á ofni.

Ovngulv gólf (botn) í ofni.

Ovnhul, a) = Ovngab. — b) reykjarhol á ofni.

Ovnild ofns-eldur (Stjórn).

Ovnlaag lok á bræðsluofni.

Ovnlak eins konar ofnareykelsi í stöðgum.

Ovnleer ofnleir.

Ovnmester ofnvörður (sá sem er settur til að sjá um bræðsluofn).

Ovnmunding = Ovngab.

Ovnpibe ofnpípa (pípa sem gengur t. a. m. upp úr eða út úr bræðsluofni).

Ovnplade járnþynna í ofni; (sjer í lagi) botnþynna(n).

Ovnrage ofnskörungur (bakara).

Ovnrør = Kakkelovnsrør.

Ovnskjerm ofnskýli.

Ovnskuffe verkfæri til að láta brauð inn í bakaraofn með og taka það út aptur.

Ovnskyder, sk., = Ovnskuffe.

Ovnsod sót í ofni.

Ovnspjeld eins konar spjald í ofnpípu.

Ovnstang = Ovnrage.

Ovnsæt það sem ofn tekur í senn.

Ovntud reykpípa út úr ofni.

ovntørret, [sb. tørre], þurrkaður í ofni eða á: O. Korn.

Ovntørring þurrkun í ofnhita.

Ovnvarme ofnshiti.

Ovnvisk (líka Ovnvisker) áhald sit að hreinsa innan ofnpípur með.

ovre sjá over I, B, 2.

Ovre, kl., = Ovring.

Ovring, sk., (úrelt), efri (efsti) bluti.

Oxe [oxe f. uxi], ft. -r [oxar f. uxar] og stundum Øxen [öxn, yxn] og Øxne [líklega sprottið af eig. ft. öxna, yxna], sk., naut; uxi, (sb. þjór, öldungur).

Oxeblod uxablóð; nautsblóð.

Oxebryst bringukollur (eða: bringukollsbiti) af nautgrip: Saltet (røget) O.

Oxedriver nautreki.

Oxefedt = Oxetalg.

Oxehandel = Studehandel.

Oxehandler, n. -e, kk., = Studehandler.

Oxehold (líka Oxenhold) nautahöfn.

Oxehorn uxahorn.

Oxehoved uxahöfuð. — b) eins konar vinlunna sem tekur 24 fjórðungsfötur.

Oxehud uxahúð, (öldungshúð).

Oxekjød nautakjöt.

Oxekjødsuppe nautakjötssaup.

Oxeklov nautsklauf.

Oxekrop uxafall.

Oxelæder nautsleður.

Oxemarked = Studemarked.

Oxemarv nautsmergur.

Oxemule nautsgranir.

Oxemog kúamykja.

Oxeryg nautsbryggur.

Oxeskat (líka Oxenskat) skattgjald af nautpeningi.

Oxestald (fornl. Oxenstald) yxnafjós.

Oxesteg nautokjötssteik.

Oxetalg (eða Oxetælle) nautamör, nautatólg.

Oxetunge nautslunga.

Oxetælle sjá Oxetalg.

***Oxymel**, kl., = Eddikehonning.

P.

P, sextándi stafur í stafrofinu, kallaður Pe, er jafnharður, og ella, fyrir framan s eða s (en verður ekki lint, eins og ó ísl., þar sem lítt er að kveða að ps eins og fs).

Paa, sk., [päi, í þol. og þiggj. og eig. pä], (úrelt), = Paafugl.

paa, fs., [uppá, f. upp á og uppi á], I) þar sem á eða uppá stýrir, eða mundi stýra, þiggj. á ísl., 1) eiginl., a) upp á (f. uppi á): P. Bjerget. P. Loftet. — b) á: Sidde p. en Stol sitja á stóli. Kjøre p. en aaben Vogn (en kjøre i en lukket Vogn). Bære noget p. Armen á handleggnum. — Have Skoe p. Fødderne hafa skó á fótunum. Stjernerne p. Himlen stjörnurnar á himninum. En Blegn p. Næsen bóla á nefinu. Løvet (Barken) p. Træerne á trjánum. Han har et Hul p. sin Kjole það er gat á kjólnum hans. — Jeg fryser p. Hænderne mjer er kalt á höndunum. — Være p. Benene vera á fótum, vera kominn á fætur, vera upp staðinn. — í ligge p. Siden (Ryggen) setjum vjer á ýmist með þiggj. eða þol. — Brænde (skære, stikke, rive, ridse) sig p. noget brenna (skera, stinga, o. s. frv.) sig á e-u. Støde sig p. noget (eiginl.: meiða sig á e-u með því að reka sig á það, þó vjer segjum að eins) rekn sig á e-ð. — Føle p. noget þreifa (taka) á e-u. Smage p. noget bragða á e-u. Lugte p. Kjød, om (finna á lyktinni af kjötinu, hvort) det er fordærvet. — Kjøbe Brænde p. Roden kaupa (brennsluvið á rótum, þ. e.) ófelldan brennsluvið. — P. Nørregade (Vestergade, Østergade, Kjøbmagergade) er að sönnu tíðkanlegt, og kemur það saman við það er vjer segjum á stræti; en við öll önnur strætanöfn í Kaupmannahöfn er haft i, og verður það á ísl. á, legar þannð er um e-ð sem er á sjálfu strætinu (en ekki við það). — c) í: Leve p. Landet vera í hjeraði, (sb. upp' í sveit). — P. Slottet í höllunum. P. Hospitalet í spítalanum. — þegar talað er um litlar eyjar, hafa Danir einnig paa, en vjer í; þó er p. Møen kallað á Möu (Fms. XI, 395), og p. Falster ekki að eins í (heldur einnig á) Falstur; en p. Bornholm er á ísl. í Borgundarhólmi (sb. Fms.). — Danir segja p. Christianshavn; en á ísl. væri „í Kristjánshöfn“ rjettast. — Have Qvæg p. Stald (eiginl.: hafa pening í búsi, eða þvíuml., þ. e.) á gjöf. — d) þar sem við væri rjettast á ísl.: Boe p. et Torv eiga heima við torg. Boe p. Hjørnet af en Gade við strætisborn. — e) líkt og til: Handle p. Norge (Rusland) reka kaupskap til Norvegs (Garðaríkis). — f) þar sem engin fs. er höfð: Ride p. en Hest ríða hesti. — 2) um tíð: Jeg læste Bogen ud p. (þó ekki sjaldnar i) een Dag jeg las alla bókina á einum degi. Han har forandret sig meget p. nogle Aar á nokkrum árum. — P. de sidste to Dage (seinustu tvo dagana) er han kommen sig godt. — Det indtraf p. samme Tid um sama leyti. Langt ud p. Sommeren að áliðnu sumri. — Klokken er p. Slaget tolv það er standandi hádegi (miðnætti) eptir klukkunni. — 3) hálf-óeiginl. og óeiginl.: Ligge p. sine Gjerninger (sb. ligge I, A, 5). — Jeg staaer p. en god Fod med ham það fellur vel á með okkur, okkur kemur vel saman, eða þvíuml. — Være p. Komedie vera í leikhúsi. Være p. Bal vera í danzveizlu. Være p. Jagt vera á veiðum. Være p. en Reise vera á ferð. — P. hele Reisen á allri leiðinni. P. Veien (á leiðinni) skal jeg fortælle ham det. — Ligge p. sin Reise vera að búa sig undir ferð. — Staae p. sin Ret láta ekki á sig ganga. — Strafses p. Penge verða fyrir fjesekt. — Kjende een p. Gangen þekkja e-n á göngulaginu. — P. Vers í ljóðum. — Overflødighed p. Levnetsmidler gnótt matvæla. Rigdom p. Qvæg (mikil) kvikfjár-eign. Mangel p. Penge fjeskortur, (sb. fjefátt). Mangel p. Eftertanke hugsunarleysi. Mangel p. Duelighed ónytjungsskapur. Misvæxt p. Korn kornbrestur (sb. kornáril brást, Fas. II, 126). — II) þar sem á eða uppá stýrir, eða mundi stýra, þol. á ísl., A) (sem fullkomin fs., þ. e.) með nafni, 1) eiginl., a) upp á: Gaae op p. et Taarn upp á turn (þ. e. upp á koll turnsins; en á hinn bóginn gaae op i et Taarn ganga langt eða skammt upp í turn sem er holur innan). Staae p. vid Væg standa upp á gátt. — b) á: Lægge sig p. en Seng leggja sig ofan á rúm (en fara ekki ofan undir). Kaste noget p. Gulvet á gólfið. — Rive Hul p. noget rífa gat á e-ð. — Falde p. Hovedet detta á höfuðið. Kysse een p. Haanden kyssa á höndina á e-m, kyssa á hönd e-m (Fms. XI, 222). Træde een paa Foden (stiga á fótinn á e-m), stíga ofan á e-n. Slaae een p. Øret (sló e-n á eyrað), reka (gefa) e-m utan undir. — c) í: Reise p. Landet fara í hjerað (úr borg). — Blive bragt p. Hospitalet vera fluttur í spítala (um veikan mann). — Gaae ud p. Christianshavn ganga suður í Kristjánshöfn (úr sjálfri Kaupmannahöfn). — Komme p. Skud koma í skotmál (skotfæri). — P. Kors á kross, á víxl. — d) líkt og til: Gaae p. Børsen ganga til kaupmannabúsa, ganga í kaupmannabús. — Seile p. Ostindien (Middelhavet) vera á siglingu til Indlands (Miðjarðarhafs) eða sigla jafnan (kaupferðir) þangað (sb. Fms. XI, 322). — e) þar sem beinast liggur við að hafa öngva fs.: Spille p. Klaveer leika hljóðborð (sb. leika hörpu). Spille p. Fløite blása hljóðpípu. — 2) um tíð, a) upp á: P. Slutningen og p. det sidste upp á síðkastið. — b) á (um ókominn tíma): P. Søndag á sunnudaginn (kemur). — Stundum er fs. sleppt: P. Mandag otte (fjorten) Dage annan (þriðja) mánudag (hjeðan). P. Mandag tre Uger fjórða mánudag (hjeðan). — c) eptir, eða þvíuml.: P. Regn følger Solskin skin kemur eptir skúr, eptir skúra sólin skín. Sove p. Maden (sofna eptir borðun). Man hørte Skud p. Skud það heyrðist hvert skotið á fætur öðru. — 3) hálf-óeiginl. og óeiginl.: See p. noget líta (horfa) á e-ð. Høre p. noget hlýða e-u = hlýða til e-s; hlýða á e-ð. Kalde (raabe) p. een kalla á e-n, kalla til e-s. — Gaae p. Komedie fara í leikhús. Gaae p. Bal fara í danzveizlu. Gaae p. Jagt fara á veiðar. — Bie p. een bíða eptir e-m, bíða e-s. — Haabe p. noget vænta e-s, vonast eptir e-u. — Anvende Tid (Penge) p. noget verja tíma (peningum) til e-s. Anvende Flid (Møie) p. noget gera sjer far um e-ð. — Indbyde een p. (upp á) Øyresteg. — Fordre een ud p. Pistoler bjóða e-m einvígi (skora e-n til einvígis) með smábissum. — Skjenke Øl paa Skum svo að freyði. — Du svarer mig p. andet, end det, jeg spørger om þú svarar öðru, enn því, sem jeg spyr að. — P. hans Forbøn (fyrir hans bænastað eða orð) tilgav jeg hende. Gjør det p. mit Ord þjer er óhætt að gera það sem jeg segi. P. min Ære (vjer segjum ekki það veit drengskapur minn, heldur) það veit trúa mín (Sn. E.)! — P. det bedste (venskabeligste, kjærligste) sem bezt (vinsamlegast, ástúðlegast). — Betale noget p. Afdrag borga e-ð smátt og smátt. — Leve p. en stor Fod halda sig ríkmannlega. — P. Engelsk (Tydsk, Fransk) á ensku (þýðversku, frakknesku), á enska (þýðverska, frakkneska) tungu; einnig á enskan (o. s. frv.) hátt, t. a. m. leve (spise, klæde sig) p. Engelsk. — Der gaaer 16 Pund p. et Lispund í lífspundi eru 32 merkur. — Et Stykke p. 30 Alen þrjátíu álna langur kafli (af e-u). En Fordring p. 100 Rdlr. 100 ríkisdala fjárheimta. En Kone p. 25 Aar kona hálfþrítug (að aldri), kona sem hefur fimm um tvítugt. — Fæstebrev p. en Gaard byggingarbrjef fyrir jörðu. — Give een noget p. Haanden (sb. Haand A, 2, a). — Spise p. noget vera að borða e-ð. Bygge p. et Huus vera að smíða hús. Arbeide p. et Skrift vera að semja rit. Han læser endnu p. den første Deel hann er enn að lesa fyrsta (fyrra) partinn. — Det har intet p. sig það stendur ekki á neinu. — P. det at eða einungis p. det til þess að, til þess, svo að: Vi bør ogsaa i gode Dage tænke p. Ulykken, p. det at den ikke ganske uventet skal overraske os. Jeg underrettede ham strax om Sagen, p. det han ikke skulde kunne undskylde sig med Uvidenhed. — B) (sem nokkurs konar ao., þ. e.) án nafns, 1) eiginl.: Støde p. med et Skib sigla skipi á grynningar, eða þvíuml. — Kedelen er endnu ikke sat p. það er ekki búið að láta upp ketilinn enn þá, ketillinn er ekki látinn upp enn. — Sætte Laaget p. láta lokið (hlemminn) á. — Spænde Sadelen p. (eiginl.: spenna söðulinn á hestinn, þ. e.) gyrða á. — Tage Kaarde p. gyrða sig sverði. — Sæt Hatten p. settu upp! Tage Klæder

p. fara í föt, klæða sig. Tage Strømper p. fara í sokka. Tage Skoe p. láta upp á sig skóna, kippa skóm á fætur sjer (farnt). — 2) hálf-óeiginl. og óeiginl.: Tage noget ind at svede p. hergja e-u til svits. — Det giver p. at regne, a. s. frv., (sb. give II, B). — Hvorledes faldt du p. (hvernig datt þjer í hug eða kom þjer til hugar) at vælge denne Vei?

Paa-aanden, án ft., sk., áblásning.

Paa-agtning, sk., aðgæzla, eptirtekt.

Paa-anke, sk., kæra, umkvörtun.

paa-anke, ás., kæra, finna að e-u, bera sig upp undan e-u, frýja á: P. en Misbrug for Øvrigheden. P. en Feil.

Paa-ankelse, sk., það að paa-anke.

Paa-ankning, sk., það að paa-anke.

paabanke, ás., slá (e-ð fast) á (annað): Det paabankede Bræt.

paaberaabe skírskota (vitna) til e-s, bera e-ð fyrir sig: De paaberaabte Documenter. Den paaberaabte Sag.

Paaberaabelse, ft. -r, sk., það að paaberaabe.

Paabid, kl., ibit (það að bíta í e-ð).

Paabid, sk., dálítill matarbiti.

paabinde binda e-ð á (e-ð): Den paabundne Bylt.

paaboe, ós., (úrelt), búa á e-u: „Den Gaard, han paaboer“ (sú jörð, er hann á býr =) sú jörð, er hann býr á, ábúðarjörðin hans.

Paabrud, kl., það að e-ð hrýzl á e-ð eða bratnar á e-u: Bølgernes P. brimið.

paabrænde svíða (e-ð) á (e-ð): Et paabrændt Mærke.

Paabrænding, sk., það að paabrænde.

Paabud, ft. eins, kl., boð af beodi landshöfðingjs, útboð (sb. Skuggsjá 27), álag: Et almindeligt P. over hele Landet.

paabyde bjóða e-ð með lögum: P. en Skat leggja skatt á.

paabygge, ás., reisa (e-t mannvirki) ofan á (öðru); smíða (hús) áfast við (annað): Det paabyggede Huus.

Paabygning, ft. -er, sk., a) það að paabygge. — b) (í lögum), húsgjörð á annars manns lóð.

paabylte hrúga e-u á e-ð.

paabyrde, ás. 1, setja e-ð upp á e-n; koma e-u á e-n; bera e-ð upp á e-n: P. Nogen en Forpligtelse fara (vera) að skylda e-n til e-s.

Paabyrdelse, sk., það að paabyrde.

paadigte skrökva e-u upp á e-n, ljúga á e-n (625).

Paadigtning, ft. -er, sk., það að paadigte (álygi).

paadrage, ás., baka e-m e-ð: P. sig en Sygdom sýkjast af sjálfs völdum. P. sig Forpligtelser baka sjer úþægilegar skyldur.

paadreie snúa (e-u) á.

Paadreining, ft. -er, sk., það að paadreie: Skruens P.

paadrive, ás., flýta e-u, (sb. reka á eptir e-m): Forgjeves søgte man at p. hans Afreise.

Paadriven, án ft., sk., það að paadrive.

Paadrivning, sk., það að paadrive.

Paadrypning, sk., það að paadryppe.

paadryppe, ás., láta e-ð drjúpa á: Det paadryppede Fedt.

Paadrysning, sk., það að paadrysse.

paadrysse, ás., sáldra e-u á: Er Sukkeret paadrysset.

Paadryssen, án ft., sk., það að paadrysse.

paadutte bera e-m e-ð á brýn, bera e-ð upp á e-n: P. een noget.

paadynge hauga (hrúga) e-u á: Den paadyngede Jord. — Óeiginl.: Man paadynger ham (setur upp á hann) det ene Arbeide efter det andet.

Paadyngen, án ft., sk, það að paadynge.

paadømme dæma mál: Denne Sag er endnu ikke paadømt.

Paadømmelse, sk., það að paadømme.

paafalde, a) koma snögglega að e-m: Der paafaldt dem en pludselig Skræk þeim skaut skelk í bringu, þeir urðu felmsfullir. — b) þykja kynlegur eða undarlegur, (sb. reka augun í e-ð): Det maa p. enhver. — þessi merk. er sjaldh., nema í hn. nút. t., paafaldende, sýnn, eptirtakanlegur, kynlegur, skrítilegur, hjákátlegur, eða þvíuml.: En paafaldende Forskjel. Det var mig paafaldende, at finde ham saa forandret það gekk yfir mig, hvað hann var umbreyttur. En paafaldende Dragt.

paafinde = opfinde a, ophitte, opdigte; sjaldh., nema í hn. l. t., t. a. m. det er paafundet af hans Uvenner.

Paafinder, ft. -e, kk., sá sem hefur skrökvað e-u upp.

paafordre krefja (krefjast) e-s; sjaldh. nema í nh. þulmyndar, t. a. m. naar det paafordres.

Paafordring, sk., það að paafordre: Det Kjøbte betales strax, eller efter P. eða þegar þess er krafizt.

Paafugl, [páfugl], páfugl.

*Paafuglefasan eins konar Fasan.

Paafuglefjæder páfuglsfjöður.

Paafuglehale stjel á páfugli.

Paafuglehane hvatur páfugl.

Paafuglehøne blauður páfugl.

Paafund, ft. eins, kl., a) samsetningur, skrök: Det var et P. af hans Fjender. — b) (sjaldh.), = Opfindelse b.

Paafundstale (sjaldh.), hjegómaskraf, (það sem ekki er annað enn) samsetningur.

paafylde fylla (e-ð) til hlítar: Veien er nu paafyldt med Gruus nú er búið að bera nóga möl ofan í götuna.

Paafyldning, sk., það að paafylde.

paafølge, h s., koma næst á eptir (e-u): Der paafulgte et Uveir því næst rak á illviðri. I den paafølgende Nat næstu nótt eptir.

paaføre, a) flytja (bera) e-ð á e-ð: „P. Ageren en Jordart, hvoraf den allerede havde formeget“. — P. et Land Krig herja á (fara með her í) e-t land. — b) baka e-m e-ð: P. een Ulykke (Tab, Fortræd).

Paaføring, ft. -er, sk., það að paaføre. — b) (í fyrri tíða bókum), áburður (sb. Fms. II, 57): „Falske Paaføringer“.

Paag, sk., [sb. poki], hrísgirðing um lítið svið. — b) rjett (handa hrossum eða svínum).

paagaaende, [sb. gaae], sem gengur til e-s (eyðist í e-ð): De p. Omkostninger.

paagjelde, ás., lúta að (e-u): „Den, hvis Gods, Ære eller Liv det paagjelder“ er undir því komið. — Sögn þessi er sjaldh., nema í hn. nút. t.: De paagjeldende Documenter þau skjöl, sem þar að lúta. Den Paagjeldende sá sem í hlut á.

paagribe höndla, handtaka: Han blev paagreben i en By nær ved Grændsen.

Paagribning, sk., það að paagribe.

paagroet, [sb. groe], = paavoxen.

paagrændsende, [sb. grændse], sem liggur áfast við (e-ð): De p. Lande.

Paagrændsning, sk., það að e-ð liggur samfast við annað.

paagyde hella e-u á.

Paagydning, sk., það að paagyde (áhelling).

Paagydningsdyr (sjaldh.), = Infusionsdyr.

Paahane (sjaldh.), = Paafuglehane.

paahaspe hespa: Garnet er endnu ikke paahaspet.

Paahaspning, sk., það að paahaspe.

paahefte, ás., festa e-ð á: P. noget med en Knappenaal næla e-ð á.

Paaheftning, sk., það að paahefte.

paahexe, ás., koma (e-u) á (e-n) með göldrum: Manden troede, at dette Uheld var paahexet ham að hann væri orðinn fyrir gjörningum.

Paahold (sjaldh.), það að vera fastur á (e-u); fastheldi (sb. fastheldi í afneyzlu, Stjórn): P. paa Meninger. — P. paa Skikke.

paaholden, [sb. holde], 1) sem haldið er utan um: Underskrive med p. Pen. — 2) sem e., naumur, aðsjáll, sínkur.

paaholdende, [sb. holde], bágur á að láta af e-u: „Da man veed, hvor p. man er paa sine gamle Skikke“.

Paaholdenhed, án ft., sk., sínka, aðsjálni.

paahylle hylja: Hovedet var paahyllet med store Torklæder.

Paahæng (eiginl.) það sem hengt er á e-ð. — 2) það að liggja upp á e-m, (sb. Overhæng 2).

paahænge, ás., hengja (e-ð) á (e-ð): Ordenen blev ham paahængt af Kongen.

Paahængen, án ft., sk., 1) það að hengja e-ð á e-ð. — 2) nauð, kvabb, eða þvíuml.

Paahøne (sjaldh.) = Paafuglehøne.

Paahøns (sjaldh.), páfuglar.

Paahør, án ft., kl., áheyrsla (B. H.): Han sagde det i Fleres P. í margra manna viðurvist, (sb. at öllum boðsmönnum áheyrandum, Fms. I, 248).

Paahørelse (farnt) = Paahør.

paakalde, ás., kalla á nafn e-s (sb. kallið ér á nafn Guðs yðvarrar, 623), kalla til e-s (sb. öllum þeim er til hans — þ. e. Dumbs konungs — kölluðu), heita á guð eða e-a helga veru.

Paakaldelse, sk., það að paakalde (ákall á nafn e-s, eða tómt ákall, áheit).

Paakalden, án ft., sk., það að paakalde (sb. Paakaldelse).

paakaste kasta (e-u) á (e-ð): Man forhøiede Dæmningen ved at p. Jord með því að moka upp á honn.

Paakastning, sk., það að paakaste.

paakjende dæma mál: Sagen er endnu ikke paakjendt.

Paakjendelse, sk., það að paakjende.

paakjøre, ás., aka e-u á (e-ð): P. Gjødning.

Paakjørsel, sk., 1) það að paakjøre. — 2) það að aka (upp) á e-ð: Porten er beskadiget ved P.

paaklage, ás., kæra mál: Den paaklagede Sag (Forbrydelse).

paakline líma e-ð á.

Paaklining, sk., það að paakline.

paaklistre, ás., = paakline.

paaklæde klæða; tíðkaolegast í hn. l. t. paaklædt, sem einkanl. merkir búinn að búa sig: Hun kom ikke til Bords, fordi hun endnu ei var paaklædt.

Paaklædning, sk., það að paaklæde. — b) klæðaburður: Hun var aldrig ødsel i P.

paakomme, h. s., koma að höndum, koma snögglega að e-m: Hvis noget uformodet paakom. Der paakom mig en pludselig Skræk það kom að mjer hræðsla allt í einu.

paakræve = paafordre.

Paalandsvind veður sem stendur á land.

paalidelig, ft. -e, e., óreiðanlegur, sem óhætt er að eign undir, (sb. skilríkur): Han er p. (það er óhætt að reiða

sig á hann) baade i Omgang og i Forretninger. Denne Efterretning er ikke p.

Paalidelighed, án ft., sk., það að vera áreiðanlegur, (sb. skilriki).

paaligge vera skylda (e-s): Det er en Byrde, som paaligger Grundeieren.

paaligne, ás., jafna (e-u) niður á.

paalime líma e-ð á: En paalimet Rand.

paaliste, ás., koma (e-u) á (e-n) með brögðum.

Paalstav, ft. -e, [pálstaf-r], pálstafur.

paalydende, [sb. lyde], sem skuldarbrjef eða e-t þess konar skjal hljóðar um: Obligationens p. Sum þeir peningar, sem á er kveðið í skuldarbrjefinu.

paalyve, ós., ljúga e-u á (eða upp á): Denne Forbrydelse er paaløiet ham.

Paalæg, ft. eins, kl., 1) eiginl., a) álagning. — b) það sem lagt er á e-ð: Et nyt P. paa Saaret. — 2) óeiginl., það að bæta við (hækka) e-ð: Man vil hellere ved P. forhøie de gamle Skatter, end udskrive nye. Forhøie Varers Priis ved P. setja upp vöru. — b) álög, álögur, tollur: Trykkende Skatter og P. Et nyt P. paa Hartkornet.

paalægge leggja e-ð á eða á við, (sb. taka e-ð fram við e-n): P. Skatter leggja á tolla (sb. Gþl. 77). P. een et Arbeide leggja verk fyrir e-n.

Paalægning, sk., það að paalægge: Hænders P.

paalæsse (líðkanlegast í ho. l. t.), hlessa: Vognen er paalæsset.

paalæst, [sb. læse], lesinn (sem búið er að lesa): Faae p. og paaskrevet fá þokkalega ofanígjöf.

Paaløb ágangur, árennsli: Vandets P. — b) = **Overløb** A, 1, b, **Overhæng** 2.

paaløbende, [sb. løbe], a) eiginl., sem hleypur (rennur) á: Det p. Vand. — b) óeiginl., í orðatiltæk.: P. Renter ógoldnar leigur.

paamaale, a) mæla (e-ð) og bæta því við: Dyngen er bleven større ved det paamaalte Korn. — b) mæla (e-ð) fullum mæli.

paamale skrifa (penta) e-ð á (e-ð): Tæppet med de paamalede Billeder.

Paamaling, ft. -er, sk., það að paamale.

paaminde minna e-n á, vanda um við: P. een om sine Pligter minna e-n á skyldur sínar.

Paamindelse, ft. -r, sk., áminning (625), áminningarorð.

Paaminder, ft. -e, kk., áminningarmaður (sb. Fms. V, 125).

paanagle negla e-ð á: P. et Bræt.

Paanagling, sk., það að paanagle.

paanøde troða e-u upp á (e-n): P. een noget.

paapakke láta (farangur, einkum böggla) á (vagn): Det paapakkede Gods.

paapasse, ás., (helzt liðkað í nh. þolmyndar), hafa auga (gát) á e-u: Der maa nøie paapasses. — Ho. núl. t., **paapassende**, sem e., = **paapasselig**.

paapasselig, ft. -e, e., hirðusamur, hirtinn, (sb. natinn við e-ð).

Paapassen, ón ft., sk., það að paapasse.

Paapassenhed, án ft., sk., hirðusemi, hirtni.

Paapasser, ft. -e, kk., gæzlumaður.

paapege, ás., benda á.

Paapegen, ón ft., sk., það að paapege.

paaraabe, ás., kalla á: „Da skal han tre Gange paaraabes, førend Stævningen læses".

Paarenden áhlaup.

paarulle, ás., vefja e-ð upp á: Det paarullede Lerred maa varsomt igjen rulles af Stokken.

paarørende, [sb. røre], skyldur: Han er mig nær p. er náskyldur mjer. — Sem nafn, skyldmenni, ættmenni, náungi, frændi: Vore nærmeste Paarørende.

Paasagn áburður (það sem borið er upp á e-n): Føre Vidner om P.

paasee sjá um: P. Arvingernes Bedste i et Bo.

paaseile, ás., sigla á (N. g. L. I, 65): P. et andet Skib.

Paaseiling, ft. -er, sk., ásigling (N. g. L. I, 65): Skibet har taget Skade ved P.

paasigte, ás., sá (e-u, t. a. m. mjöli) á e-ð í gegnum sáld.

paasigte, (ás.), = **tilsigte**.

Paaske, án ft., sk., [páska-r og páski-r], páskar: I Paasken um páskana.

Paaskeaften páskaaptan (kvöldið fyrir páska).

Paaskeblus páskabrenna (fagnaðareldur sem fyrrum var títt að kveikja á páskaaptan eða páskadag).

Paaskebrød brauð sem bakað er til páskanna.

Paaskedag páskadagur: Første (anden) P. fyrsti (annar) í páskum.

Paaskefest páskahátíð.

Paaskegriis gris sem borinn er um páskaleytið.

Paaskehelligdage, ft., páskahelgi, páskadagar.

Paaskehøitid = **Paaskefest**.

Paaskekage sætabrauð til páskanna.

Paaskekringle eins konar brauðbögld sem ætluð er til páskanna.

Paaskelam, a) lamb sem borið er um páskaleytið. — b) páskalamb.

Paaskelilie (eins konar vorblóm) *narcissus*.

Paaskemaaned páskamánuður.

Paaskemesse, a) tíðir milli hádegis og dagmála á fyrsta í páskum. — b) markaður um páskaleytið.

Paaskemorgen páskamorgun (Fms. V, 230).

Paaskenat páskanótt.

Paaskeoffer páskaoffur (prests).

Paaskeregning reikningur til að finna hvenær páskar sjeu.

Paaskerente páskatekjur (presta).

Paaskesøndag sunnudagurinn í páskum, fyrsti í páskum, páskadagur hinn fyrsti.

Paasketid páskatíð, páskatími.

Paaskevinter hörð veðrátta um páskaleitið.

Paaskeæg hænuegg sem skurnið á er litað og haft til páskanna.

paaskjenke hella e-u í (drykkjarker): Det paaskjenkede Vand.

paaskjønne, ás., meta e-ð rjett, kannast við, (sb. unna e-m sannmælis): P. Fortjenester.

Paaskrift, ft. -er, sk., það sem skrifað er á (eða utan á) e-ð.

paaskrive skrifa á: P. et Pas. — Faae læst og paaskrevet fá þokkalega ofanígjöf.

Paaskrivning, ft. -er, sk., það að paaskrive.

paaskrue skrúfa (e-ð) á.

Paaskruening, ft. -er, sk., það að paaskrue.

Paaskud, ft. eins, kl., yfirhylming, yfirskyn, (sb. yfirbragð, yfirvarp, sömul. **Foregivende**): Hans Sygdom var kun et P. ekki annað enn uppgerð. Under P. af en Forkølelse blev han borte hann ljezt vera kvefaður (lasinn) og kom ekki. — „Krig er et P. for at tage hvad Godt Folk har endnu tilbage" menn ræna aðra þeim gæðum, sem þeir eiga eptir, og bera fyrir sig að það sje stríð (eða: látast vera að heyja stríð).

paaskyde, ás., kenna e-u um, bera e-ð í vænginn: P. sin Uvidenhed om Sagen. — b) p. Vidnesbyrd krefjast vitnisburðar.

Paaskyl árennsli (vatns).

paaskylde, ás., (sjaldh.), kenna e-m e-ð (fornt) = bera e-ð upp á e-n.

Paaskyldning, sk., það að paaskylde (áburður).

Paaskyllen, ón ft., sk., = **Paaskyl**.

paaskynde flýta e-u, hvata e-u (sb. þá hvötuðu þeir för sinni, 655 III): P. en Sag.

Paaskyndelse, sk., það að paaskynde.

Paaskynden, án ft., sk., það að paaskynde.

paaslaae, ás., (sjaldh.), sló (e-ð) á (með hamri): Beslaget er endnu ikke paaslaaet.

Paaslag, ft. eins, kl., það að paaslaae.

paaslibe slípa (e-ð) á: P. en Eg.

Paaslibning, sk., það að paaslibe.

paasmøre bera e-ð á = ríða e-u á: Salven er ikke tykt nok paasmurt.

Paasmørelse, sk., það að paasmøre.

Paasmøren, án ft., sk., það að paasmøre.

paasnakke, ós., i p. een noget skrafa e-n upp til að taka e-ð: Den Pige har Broderen paasnakket ham.

paasnøre reyra e-ð á: Paasnørede Saaler.

Paasnøring, ft. -er, sk., það að paasnøre.

paasprøite, ós., skvetta e-u á.

Paasprøitning, sk., það að paasprøite.

paaspænde spenna e-ð á.

Paaspænding, sk., það að paaspænde.

paastaae, ús., a) heimta, fara fram á: P. sin Ret. P. Sagen undersøgt. — b) kalla að e-ð sje eða e-ð vera, fullyrða, standa á e-u fastara enn fótunum: Jeg vil bevise hvad jeg har paastaaet færa sönnur á mál mitt. — Ho. núl. t., **paastaaende**, sem e., = **paastaaelig**: En meget paastaaende Mand.

paastaaelig, ft. -e, e., kappmáll, andmálugur, (sb. þrár).

Paastaaelighed, án ft., sk., það að vera paastaaelig (sb. þrái).

Paastaaenhed, sk., = **Paastaaelighed**.

Paastand, sk., kröf, heimta, heimting: Retten afviste hans P. — b) e-t mál sem maður fullyrðir: Gjendrive en P.

paastryge, ás., draga e-ð á: Det er for tykt paastrøget.

Paastrygning, sk., það að paastryge.

paastrøe sá (sáldra) e-u á.

Paastrøg, ft. eins, kl., a) það að paastryge. — b) það sem dregið er á e-ð: Et P. af Vandfarve. — Óeiginl., blær, snefill, eða þvíuml.: Et P. af Lærdom, uden Grundighed.

paastænke stökkva (skvetta) e-u á.

Paastænkning, ft. -er, sk., það að paastænke.

paastævne, ás., stefna máli til þings: Hvad som ei er paastævnet, kan ikke paadømmes.

Paastævning, ft. -er, sk., það að paastævne (stefna).

Paastød, ft. eins, kl., það að paastøde.

paastøde, h. s., = **støde paa** (sjá greinina um **støde**).

Paastøden, án ft., sk., það að paastøde.

paasye sauma e-ð á: Det paasyede Stykke Lerred.

Paasyening, sk., það að paasye.

Paasyn, án ft., augsýn: I eens P. í augsýu e-m. „I P. af den hele svenske Flaade".

Paasæt, ft. eins, kl., það sem sett er á e-ð, eða þvíuml.; en merkir þó einkanl. það öl sem við er haft þegar brennivín er búið til.

Paasætning, sk., það að paasætte.

paasætte, ás., setja e-ð á (e-ð): Her maa endnu paasættes et Stykke. — b) p. Ild leggja eld í.

Paasættelse, sk., það að paasætte.

paatage, ás., tíðkanlegast i p. sig a) gera sjer e-ð upp, o. s. frv.: P. sig en fornem Mine setja upp (á sig) hefðarsvip. En paatagen Munterhed uppgerðarkæti. — b) taka e-ð að sjer = takast e-ð á hendur, færast e-ð í fang: P. sig et Arbeide.

paatale, ás., a) telja að e-u, kæra, (sb. frýja á): P. Misbrug (Fornærmelser). — b) p. sin Ret halda máli sínu til laga.

Paatale, án ft., sk., kæra, ákæra, ákærsla: Forsvare sig mod en Andens P.

paategne, ás., skrifa á (e-ð, til staðfestingar eða vitnisburðar eða þvíuml.).

Paategnelse, sk., það að paategne.

Paategning, sk., það að paategne. — b) það sem skrifað er á e-ð til staðfestingar eða vitnisburðar, eða þvíuml.: Kongens egenhændige P.

paatrue, ás., hræða e-n til að taka e-ð.

paatrygle, ás., særa e-n til að taka e-ð (taka við e-u, o. s. frv.).

Paatryk, ft. eins, kl., það að þrýsta (ýta) á e-ð; mót.

paatrykke þrýsta (ýta) e-u á (e-ð): P. et Mærke setja mark á (með þrýstingu).

Paatrykning, sk., það að paatrykke.

Paatrækning það að draga (e-ð) á (e-ð).

paatrænge, ás., troða e-u upp á e-n: Han søger at p. Folk sine slette Varer. „Denne Overbeviisning maa vel p. sig os (það getur varla hjá því farið, að vjer göngum úr skugga hjer um; eða þvíuml.), naar vi tænke over vore Skjebner." — P. sig i et fremmedt Huus troða sjer inn á heimili annara, troða sjer inn á ókunnugt fólk, eða þvíuml. — b) bo. núi. t., paatrængende, sem e., framur, nærgöngull, áfjáður, (sb.: láta jargsoslega; gera sjer dælt við): Han var altid mere tilbageholden, end paatrængende. — En ubesteden og paatrængende Adfærd ófergja og óskammfeilni.

Paatrængen, án ft., sk., troðningur, átroðningur: Folkets P. var saa stærk (það var svo mikill troðningur í fólkinu, fólkið ruddist svo fast að), at Vagten ikke kunde holde det tilbage.

Paatrængenhed, án ft., sk., áfergja, (sb. óskammfeilni).

paatvinge troða e-u upp á e-n: P. et Folk fremmede Love.

paatvivle, ás., efa, efast um.

paatænke, ás., (sjaldh. nema í bo. l. t.), hafa e-ð í hyggju: Denne Sag har længe været paatænkt.

Paavaring, sk., (úrsit), stundun.

Paaviisning, sk., það að paavise.

paavinde, [vinde af vinda, vatt], vinda e-ð á: P. og afvinde Garn.

paavirke, ás., hafa áhrif á.

Paavirkning, ft. -er, sk., áhrif: Udsat for Vindens og Regnens P.

paavise vísa á, sýna: Man kan endnu p. Stedet, hvor denne Bygning stod.

paavoxen, [sb. voxe], vaxinn (sprottinn) á e-u.

paaæske = paafordre.

Paaæskning, sk., það að paaæske.

paaøse, ás., ausa e-u á.

Padde, ft. -r, sk., [padda], padda *rana bufo*.

Paddehat nafn á ýmsum sveppategundum.

Paddeleg, án ft., pödduhrogn.

Paddepyt pollur sem pöddur (í hinni fornu merk.) eru í.

Paddespy eins konar slepja á grasi eða laufi.

*Page, ft. -r, kk., leodborinn hirðsveinn, (sb. smásveinn).

*Pagina, sk. og kl., blaðsíða.

*Pagination, sk., blaðsíðutala.

*paginere, ás. 1, setja blaðsíðutal á.

*Pagode, sk., a) indverskt hof. — b) indverskt skurðgoð. — c) indverskur gullpeningur (sem er á milli 3 og 4 ríkisdala að verði).

Pagt, ft. -er, sk., samningur, sáttmáli: Slutte (stifte, indgaae) en P. med nogen. Bryde en P. rjúfa samning. Daabens P. skírnarsáttmálinn.

Pagtoffer sáttmálsfórn.

*Pair, ft. -er, kk., jafningi (á Frakklandi; sb. Peer).

*Pairie, kl., jafningjastjett (á Frakklandi).

Pak, án ft., kl., a) [sb. pökkur], sem fremri liður í samsettum orðum, líkt og Pakke. — b) skríll, illþýði, hyski.

Pakbod líkt og skemma (sem geymsluhús).

Pakdug umbúðadúkur.

Pakesel áburðar-asni.

*Paket (líka ritað Paquet), sk., böggull.

*Paketbaad böggladuggа.

Pakfad stór tunna til að láta varning í.

Pakfjerding kvartil til að láta varning í.

Pakfoder varnings-fóðr sem haft er á ferðalagi.

pakfuld troðfullur.

Pakgods farangur, trúss.

Pakhest áburðarhestur, trússahestur.

Pakhuus vöruhús (þar sem vara er geymd).

Pakhuusforvalter umsjónarmaður yfir vöruhúsi.

Pakhuusleie, sk., leiga af vöruhúsi.

Pakhuusskriver vöruhúss-skrifari.

Pakkammer vöruklefi.

Pakkasse kassi til að hafa varning í.

Pakke, ft. -r, sk., [sb. pökkur], böggull, baggi, (sb. ströngull, strangi; pjönkur): En P. Breve (Bøger, Klæder).

pakke, ás. 1, I) líkt og troða, o. s. frv., A) þar sem það er sett í þol., sem troðið er í e-ð, tekið er úr e-u, o. s. frv., a) p. noget af Vognen taka e-ð af vagninum. — b) p. noget i (troða e-u — láta e-ð — ofan í) Kofferten. — c) Han er ved at p. sit Tøi ind eða (án þol.) p. ind til Reisen hann er að láta niður hjá sjer. — d) p. noget ned láta e-ð niður. — e) p. om = ompakke: Alt Tøiet maa ompakkes. — f) p. op koma bögglum eða öðru þess kyns fyrir á vagni. — g) p. paa Vognen láta (allt) á vagninn. — h) p. noget sammen taka e-ð saman. — i) p. noget ud taka e-ð upp: Tøiet maa pakkes ud af Kofferten. — 2) der var pakket altfor mange Folk sammen þar var mikils til of þröngt (af því þar var of margt fólk). — B) þar sem það er sett í þol., sem e-ð er látið í: Sækken maa pakkes heel fuld það verður að troða pokann öldungis fullan. — II) p. sig hafa sig til vegs (vegar), snauta burt.

Pakkegods vara sem er í bögglum eða ströngum (en ekki ílátum).

Pakkepost = Agepost.

Pakkiste kista til að hafa varning í.

Pakkjelder vörukjallari.

Pakkurv vandlaupur sem vara er höfð í.

Paklagen = Pakdug.

Paklak lakk sem haft er á böggla.

Pakleilighed húsakynni þar sem vöruhyrgðir verða hafðar.

Paklerred umbúðalјerept, strigi.

Pakloft vöruloft.

Pakmaal það mál þegar mælikerið er öldungis fullt.

Pakmaatte umbúðamotta.

Paknaal stór nál sem höfð er þegar saumað er utan um mikið, (sb. reiðingsnál).

Pakning, sk., það að pakke.

*Pakpapir umbúðapappír.

Pakreb snæri sem reyrt er utan um bagga eða böggla.

Paksadel klyfberi.

Paktønde tunna til að hafa varning í.

Pakvogn vagn sem baggar eða bögglar eða strangar eru fluttir á.

*Paladin, kk., riddari; (einnig) = Eventyrer.

*Palads, ft. Paladser, kl., (líka Palais, kl.), höll, hallir, salur (t. a. m. í þeim sal eru 5 hundruð gólfa ok fjórir tigir; sb. konungsgarður).

*Palais sjá Palads.

*Palankin (líka ritað Palanquin), sk., (á Indlandi), eins konar haldakinsbörur sem menn láta bera sig á.

*Palanquin sjá Palankin.

*Palet, ft. -ter, sk., litaspjald (pentara).

*Paletot, sk., eins konar utanhafnarfat karlmanna (svipað stakki).

*Pali, kl., sú tunga er kenningar Buddha eru ritaðar á.

*Palikarer, ft., kk., eins konar lausaliðsmenn á Grikklandi nú á tíðum.

*Palimpsest, ft. -er, sk., handrit þar sem hið upphaflega mál hefur verið skafið út og svo ritað ofan í, uppskafningur (Árni Magnússon).

*Palinodie, sk., bragarbót.

*Palissade (stundum ritað Pallisade eptir framburði), ft. -r, sk., kraki (sb. Fms. XII).

*Palladium, kl., heilagur hlutur sem er mönnum til verndar. — b) frumefni (fundið 1803).

*Pallask, ft. -er, sk., eins konar riddarasverð með löngum brandi og rjettum. Sb. Rytterssværd, Rytterkaarde.

*Palliativ, ft. -er, kl., e-ð sem ekki er meina til bráðabyrgða, (sb. skammgóður vermir).

*Pallisade sjá Palissade.

*Pallium, kl., eins konar tignarmark (þverhandar breitt, úr hvítri ull, og á svartir krossar) katólskra hiskupa.

Palme, ft. -r, sk., (hjer um) þverhönd (að máli).

Palme, ft. -r, sk., [sb. pálm-r], pálmtrje. — b) pálmur. — óeiginl., sigurmark; sigur; eða þvíuml.

Palmeblad pálmviðarlauf.

Palmefrugt pálmviðar-ávöxtur.

Palmegreen (eiginl. pálmviðarkvísl; en er haft um) pálmviðarlauf.

Palmehytte pálmhús.

Palmekaal efsta lauf á pálmviði.

Palmenød pálmviðarhnot.

Palmeolie feiti (olía) úr pálmviðarhnotum.

Palmeskov pálmviðarskógur (Stjórn).

Palmeskygge forsæla undir pálmtrjám.

Palmesøndag, [pálmsunnudag-r], pálmsunna (Fms.), pálmsunnudagur (Nj.), pálmdrottinsdagur (Nj., Fms.), pálmadagur (Fms.).

Palmeviin vín úr pálmviði.

*palpabel, ft. palpable, e., áþreifanlegur, sem liggur í augum uppi.

*Palæographie, sk., fornletrafræði.

*Palæotherier, ft., forndýr (sem nú eru undir lok liðin; sjer í lagi ein tegund sem hefur líkzt nokkuð svíni).

*Palæotyper, ft., þær bækur sem prentaðar hafa verið þegar prentlistin var nýfundin.

*Palæozoologie, sk., forndýrafræði.

*Palæstina, kl., Jórsalaheimur, Jórsalaland, Gyðingaland.

*Pamphlet, sk., flugurit.

*Pampusse, ft. -r, sk, viður akkr til að smeygja upp á sig luni hjá sjer.

Pande, ft -r, sk., I) [panna], a) panna (til að steikja e-ð í, o. s. frv.): Stege (bage)

noget i en P. En indmuret P. i et Bryggeri. — b) = Brændeviinspande. — c) panna (á bissu): Lægge Krud paa Panden. — d) gat sem endi á mylnuöxll gengur inn í. — II) enni: Rynke Panden gretta sig. Have noget paa Panden vera kenndur (blekaður).

Pandeaal áll steiktur í pönnu.

Pandebaand ennisband, höfuðband (Sn. E.).

Pandebeen ennisbein (partur af hauskúpunni).

Pandebind ennisband, höfuðband (Sn. E.).

Pandebjælke, [sb. Pande I, d], (í mylnu), bjálki sem öxul-endinn gengur inn í.

Pandebrask (í tali), hauskúpa, (sb. hausamót).

Pandebræt ennisblökk sem látin er á eykið naut.

Pandebule kúla á enni (eptir högg).

Pandedæksel lok á Pande I, a, c.

Pandefisk plokkfiskur velgdur upp aptur í pönnu.

Pandefjæder pönnufjöður (á bissu).

Pandegrød eins konar hrísgrjónagrautur sem búinn er til í pönnu.

Pandehaar hár sem vex næst enninu (á mönnum), eða á sjálfu enninu (á dýrum). — b) lausahár sem kvennfólk hefur til prýðis á enninu.

Pandehat hattur á brennivínskatli (Pande I, b).

Pandehorn horn út úr enninu (á dýri).

Pandehud skinn á enninu.

Pandehætte, a) pönnulok (á bissu). — b) leðurhylki á bissupönnu.

Pandejern járn sem haft er í pönnur.

Pandekage pönnukaka.

Pandeklæde höfuðdúkur.

Pandelaag pönnulok.

Pandeliin = Liin b.

Pandelok ennislokkur.

Pandemad matur sem búinn er til eða velgdur í pönnu.

Pandepude eins konar höfuðlín tíðkað af kvennfólki bændastjettar.

Pander, ft., (úrelt), eins konar dýranet.

Panderem ennis-ól.

Pandeskaft pönnuskapt.

Pandeskal = Pandebeen.

Pandeskrue skrúfnagli í bissupönnu.

Pandesmed pönnusmiður.

Pandesmække eins konar höfuðlín tíðkað af kvennfólki bændastjettar.

Pandesteen saltsteinn (er sezt í saltpönnu).

Pandstænger, ft., (úrelt), stengur sem Pander (sjá Pander) voru fest á.

Pandsvend (úrelt), sá sem átti að sjá um Pander.

Pandser (líka ritað Pantser), ft. -e, kl., [panzari], spangabrynja.

Pandserbaand bryntengsli.

Pandserdragt (sjaldh.), allur herbúnaður, öll herneskja, öll herklæði.

Pandserhandske brynglófi.

Pandserklæde (skáldl.) = Pandserdragt.

pandserklædt, [sb. klæde], brynjaður.

Pandsermager, ft. -e, kk., brynjusmiður, plátumeistari (?).

Pandserplade brynjuspöng (sb. spangabrynja).

Pandserryg bakhluti spangabrynju.

Pandserskal (skáldl.; eiginl.: brynjuskel, þ. e. spanga-)brynja.

Pandserskjorte = Pandsersærk.

Pandsersærk hringabrynja.

pandservæbnet, [sb. væbne], brynjaður.

Pandt, kl., hvít myggla sem kemur innan í víntunnur.

*Paneel, ft. Paneler, kl., eins konar þil er sett er saman úr trjetöflum, (töfluþil).

*Paneelpost stafur (á milli taflna) í töfluþili.

*Paneelvæg veggur með töfluþili.

*Paneelværk töfluþil.

*Panegyricus, sk., (hátíðleg) lofræða; lofrit.

*panegyrisk, ft. -e, e., fullur af lofi.

*Panegyrist, ft. -er, kk., sá sem flytur lofræðu, eða semur lofrit, (sb. loftunga).

*panegyristisk, ft. -e, e., = panegyrisk.

*panele, ás. 1, leggja töfluþil á.

*panelere, ás. 1, = panele.

*Paneling, sk., það að panele.

*panere, ás. 1, brauðga (t. a. m. kálfsnýru).

*panisk, e., í orðunum p. Skræk skelkur (felmtur) að orsakalausu.

*Panorama, kl., hringsæi (skript af e-m stað er hann er sýndur með á þann hátt að það er eins og áhorfandinn sje í miðbiki hans).

Pant, ft. -er, kl., [pant-r], veð, pantur (Stjórn): Haandfaaet P. laussfje sem e-m hefur verið fengið (í hendur) að veði. Brugeligt P. veð sem maður getur hagnýtt sjer meðan það er í vörzlum hans. Et forfaldent (forveði eða forveðja) P. Laane paa P. ljá öðrum peninga með þeim hætti að lagt sje veð fyrir (og goldin af peningunum mikil leiga). Sætte noget i P. veðsetja e-ð. Løse et P. leysa veð til sín. — Sætte sin Ære i P. for noget lofa e-u upp á sína æru og trú.

*Pantalons, ft., prjónaðar langbuxur.

pante, ás. 1, heimta fje sitt af (e-m) með skuldadómi: Han blev pantet for Skatter.

Pantebog veðmálabók.

Pantebrev veðmálsskjal.

Panteforskrivning = Pantebrev.

Pantegjeld skuld sem veð er lagt fyrir (einkum í fasteign).

Pantegods veðsettir gripir.

Panteier veðs-eigandi.

Panteleg veðleikur (til skemmtunar, t. a. m. í heimboðum; sb. Selskabsleg).

Pantelehn (líka Pantlehn), (fyrrum), ljen sem konungar lögðu mönnum í veð.

*Panteobligation skuldarbrjef sem jafnframt er veðmálsskjal.

Panteret, án ft., tilkall er sá maður á til veðs er handhafi er að.

Panterettighed, án ft., = Panteret.

Pantesag (einnig Pantsag) mál út úr veðsetningu.

pantsaaet, [sb. saae], lagður í veð.

pantgive = pantsætte.

Panthaver, ft. -e, kk., sá sem handhafi er að veði.

*Pantheismus, sk., sú trú eða kenning að náttúran sje guð.

*Pantheist, ft. -er, kk., sá sem trúir eða kennir að guð og náttúran sje sama.

*Panther, ft. -e, sk., ≐ Parder.

Pantlaan lán sem lagt er veð fyrir.

Pantlehn sjá Pantelehn.

*Pantomime, ft. -r, sk., bending; bendingaleikur.

Pantsag sjá Pantesag.

Pantser sjá Pandser.

Pantskjøde (fyrrum), veðmálabrjef fyrir jörðu sem handhafa er fengið til nautnar meðan veð stendur.

pantskjøde veðsetja (manni jörð) skriflega að lögum og fá (honum hana) til nautnar meðan veð stendur.

pantsætte, ás., veðsetja, leggja e-ð í veð.

Pantsættelse, sk., veðsetning.

Pantsætter, ft. -e, kk., sá sem veðsetur e-ð.

Pap, ft. -per, sk., eins konar mjög þykkur pappír, (spjaldapappír).

*Papa, kk., pápi minn.

Paparbeide, a) það að búa e-ð til úr spjaldapappír. — b) það sem búið er til úr spjaldapappír.

Papbind það band á bók þegar ekki er skinn á spjöldunum.

Papegøie (einnig Poppegøie), ft. -r, sk., fuglinn *psittacus*: Han har skudt Papegøien líkt og það hefur hlaupið á snærið fyrir honum.

*Papillote, ft. -r, sk., brjefsnepill sem undinn er í hárlokk.

*Papir, ft. -er, kl., a) pappír: Gjøre P. Et Ark P. pappírs-örk; en Bog P. ein bók af pappír; o. s. frv. — b) pappírsblað, brjef, skjal: Man har forseglet hans Papirer.

*Papiraffald afklippur af pappír.

*Papirfabrik verkstæður þar sem pappír er búinn til.

*Papirform mót sem arkirnar lagast í.

*Papirhandel pappírsverzlun.

*Papirhandler, ft. -e, kk., sá sem hefur pappír (og önnur ritfæri) til sölu.

*Papirmager, ft. -e, kk., = Papirmester.

*Papirmester sá sem er settur yfir pappírsmylnu.

*Papirmølle pappírsmylna (eins konar mylna þar sem pappír er búinn til).

*Papirolie eins konar fita sem verður eptir þegar pappír er brenndur.

*Papirpenge, ft., brjefpeningar (P. Þ.).

*Papirpresse pappírsþröng. — b) = Papirtvinger.

*Papirsax pappírsskæri.

*Papirskab brjefaskápur.

*Papirspaan (dálítil afsniðin) pappírsræma.

*Papirspilde pappírs-eyðsla.

*Papirstempel mót á pappír.

*Papirtvinger, sk., brjefhella (áhald úr marmara eða blýi eða e-u þungu til að leggja ofan á brjef eða skjöl svo þau fjúki ekki).

*Papist, ft. -er, kk., maður sem er meðmæltur páfavaldi; pápiskur maður.

*Papisterie, kl., páfavilla.

*papistisk, ft. -e, e., pápiskur.

Papliim spjaldalím.

*Paquet sjá Paket.

Par, ft. eins, kl., tvennt sem á saman eða (að minnsta kosti) er saman: Et P. Støvler ein stígvjel; to P. Støvler tvenn stígvjel. Et P. Strømper einir sokkar. o. s. frv. — Et P. Kopper bolli með undirskál. — Et P. Heste tveir hestar sem draga sama vagn. — Et P. (tómt) er ýmist = karl og kona; eða = (et P. Ægtefolk, þ. e.) hjón, t. a. m. et lykkeligt P. hjón sem unnast eða koma vel saman. — b) et P. = tveir: Kan jeg faae et P. Alen eller tre tvær eða þrjár álnir? — c) et P. = fáeinir: Jeg ønsker at tale et P. Ord (eitt eða tvö orð) med Dem.

*Parabel, ft. Parabler, sk., = Lignelse c.

*Parade, sk., skraut, viðhöfn: „Have et Uhr til P." til sýnis. — b) prósessía. — c) það að fylkja herliði til viðhafnar eða skemmtunar. — d) viðurslag (Skuggsjá).

*Paradehest prósessíuhestur.

*Paradeplads svið þar sem fylkt er liði til viðhafnar eða skemmtunar.

*paradere, h. s. 1, a) vera til sýnis (viðhafnar), sýna sig. — b) láta fylkja sjer til viðhafnar eða skemmtunar: Garden paraderer i Dag.

*Paradeseng viðhafnarrúm; (einkum: skrautlegur) líkstallur.

*Paradigma, kl., fyrirmynd (sem önnur orð eru hneigð eptir).

*Paradiis, n. Paradiser, kl., [paradís], paradís, (sb. sællífisparadís, Stjórn; land lifandi manna; ódáinsakur). — b) hvers konar sældarstaður: Et jordisk P.

*Paradiisfugl fallegur fugl sem finnst í nánd við miðjarðarhring.

*Paradiisæble eins konar epli.

*paradisisk, n. -e, e., sælufullur.

*paradox, n. -e, e., fjarstæður því sem almennilega trúist, (sb. sjervizkulegur): En p. Sætning.

*Paradox, n. -er, kl., það sem e-r segir fjarstætt því sem allflestir hyggja vera, (sb. sjervizka).

*Paragoge, sk., viðhót við niðurlag orðs.

*Paragraph, n. -er, sk., a) grein (í riti). — b) greinarmerki (§).

*Parallaxe, sk., bil á milli þess staðar þar sem e-t himintungl er og þar sem það sýnist vera.

*parallel, n. -e, e., sem hvervetna er jafnfjarlægur e-u: Parallele Linier (Cirkler) línur (bringar) sem alstaðar er jafnlangt á milli.

*Parallel, sk., lína sem hvervetna er jafnfjarlæg annari. — b) það sem e-u öðru verður jafnað til.

*parallelisere, ás. 1, jafna e-u saman.

*paralysere, ás. 1, draga allt afl úr (e-u); ónýta.

*paralytisk, n. -e, e., visinn (um mann).

*paraphere, ás. 1, skrifa undir (e-ð) til staðfestingar.

*Paraphrase, kl., útlegging sem jafnfremt er nokkurs konar skýring.

*paraphrasere, ás. 1, snúa (e-u) í annað mál á þann hátt að útleggingin verði jafnframt nokkurs konar skýring.

*Paraphrast, n. -er, kk., sá sem snýr e-u í annað mál á þann hátt að útleggingin verður jafnframt nokkurs konar skýring.

*Parapluie sjá Paraply.

*Paraply, n. -er, (líka ritað Parapluie, n. -r), sk., = Regnskjerm.

*Parasit, kk., = Snyltegjest.

*Parasol, n. -ler, sk., sólhlíf.

*parat, n. -e, e., sem er til taks, tilbúinn.

*Parcel, n. -ler, sk., jarðarpartur (þegar jörðu er skipt í parta eða smábýli; sb. kot).

*parcellere, ás. 1, skipta (jörðu) í smáparta eða smábýli: P. en Hovedgaard.

*Parcellering, sk, það að parcellere.

*Parcellist, n. -er, kk., sá sem býr á parti af jörðu sem búið er að skipta í smábýli, (sb. kotbóndi, kotungur).

*Parder, n. -e, sk., pardusdýr.

*Parderplet svartur flekkur á pardusdýri.

*parderplettet, n. -plettede, e., droplóttur (deplóttur) eins og pardusdýr.

*Parderskind skinn af pardusdýri.

*Pardon, sk., fyrirgefning, vægð; grið.

*pardonnere, ás. 1, fyrirgefa e-m; gefa e-m grið.

*Parentation, sk., = Liigtale, Sørgetale.

*Parenthesis, sk., svigagrein; (einnig) svigarnir ( ) fyrir framan og aptan þess konar grein.

*parere, s. 1, I) h. s., A) veðja. — B) (um hest, á stökki), nema staðar. — II) ás., = afbøde.

*Parfum, n. -er eða -s, sk., sjer hvað sem haft er til ilms.

*parfumere, ás. 1, gera (e-ð) ilmandi.

*Parfumeur, kk., sá sem býr til og selur þess konar hluti sem hafðir eru til ilms.

Park, n. -e, sk., staður sem girt er um, sjer í lagi, a) = Fiskepark: Vandet i Parken er bentørret. — b) = Lystskov (sem gert er í kringum) eða Dyrehave.

Parkdynd for úr fiskitjörnum (sem höfð er til áburðar).

*Parket (einnig ritað Parquet), n. -ter, kl., innhekkir (í leikhúsi).

Parkfisk = Damfisk.

*Parlament (einnig Parliament, Parlement), n. -er, kl., parliment.

*parlamentarisk, n. -e, e., sem er eptir þingsköpum.

*Parlamentsherre = Parlamentslem.

*Parlamentslem parlimentsmaður (á Englandi).

*Parlement sjá Parlament.

*Parlementair, kk., sá sem sendur er með friðarboð.

*parlementere, h. s. 1, semja (t. a. m. um grið).

*parlere, h. s. 1, spreka, (sb. skrafa).

*Parleur, a) kk., sá sem kennir öðrum að mæla á e-s tungu. — b) sk., bók sem tíðkanlegusta eða nauðsynlegustu orð og talshættir e-r tungu eru í (handa þeim er vilja nema þá tungu).

*Parliament sjá Parlament.

*parodere (líka parodiere), ás. 1, yrkja (e-ð) upp aptur svo að það verði hlægilegt.

*Parodie, sk., e-ð sem orkt er upp aptur til að gera það hlægilegt.

*parodiere sjá parodere.

*Parol (einnig Parole), sk., a) = Løsen a. — b) foringjastefna þar sem kveðið er á hvert orðtakið skuli vera.

*Parolbefaling tilskipun sem birt er á þeirri foringjastefnu sem Parol er kölluð.

*Parole sjá Parol.

*Paroxysme, sk., hviða, flog.

*Parquet sjá Parket.

parre, ás. 1, a) taka saman (tvennt sem saman á): P. Handsker (Strømper). — b) p. sig (og stundum) parres maka sig; eðla sig.

Parredrift fýsn dýranna til að maka sig.

Parrelyst = Parredrift.

parrelysten (um dýr), sem vill maka sig, (sb. blæsma, ræða, yxna, álægja, lóða, breima).

Parresyge það að leika á riðli.

Parretid sú tíði þegar dýr maka sig, (sb. brundtíð).

Parring, n. -er, sk., a) það að parre a. — b) það að parre sig (sb. parre b).

Parringsdrift = Parredrift.

Parringstid = Parretid.

Part, n. -er, [part-r], a) sk., partur, hluti, kvóti: Have P. i noget. — b) kk., málspartur: Indkalde (here) begge Parter.

*partere, ás. 1, hluta (e-ð) í sundur, brytja, (sb. sundra).

*Parterre, kl., a) (í leikhúsi), úthekkir (með því sviði sem þar fylgir) — b) (í laukagarði), blómreitur, grasreitur, eða þvíuml.

*Parti, n. -er, kl., a) deild (t. a. m. í aldingarði). — b) nokkuð (af e-u): Et P. Klæde. Kjøbe (sælge) i store Partier í hópakaupum. — c) sveit, flokkur: Et P. i Krigen, som gaaer paa Streiftog. — Einnig, þeir sem fylla einn flokk í trúar-málefnum eða stjórnar eða þvíuml.: Politiske Partier. — Tage ens P. mæla eptir e-m (Nj.; sb. draga taum e-s). — d) skemmtun (einkum: skemmtunarferð) þar sem nokkrir eru saman. — e) ráðahagur (bæði um karl og konu; kvennkostur eða kvonfang sem karlmaður öðlast; gjaforð sem kvennmaður öðlast): Gjøre et rigt P. fá ríka konu; fá ríkan mann. Gjøre et godt (slet) P. fá góðan (illan) ráðahag. — f) umferð (í spilum eða leik): Et P. Billiard.

*Partiaand, án n., flokkadráttur.

*Partiblad dagblað e-s flokks.

*Participant, n. -er, kk., hluttakari, hluttakandi.

*participere, h. s. 1, eiga þátt í e-u.

*Participium, n. Participier, kl., hluttekning (Sn. E.), hluttekningarorð.

*particulair, n. -e, e., sjerstakur, einstakur; sem aðra varðar ekki um; nákvæmur.

*Particulier, kk., einhleypur maður og embættislaus sem lifir á leigunum af því sem hann á.

*partiel, n. -le, e., sem er að nokkru leyti.

*Partigænger, n. -e, kk., a) sá sem er góður (o. s. frv.) til smáferða í stríði: Han var en god P., men forstod ikke at anføre i et ordentligt Slag. — b) flokkadráttarmaður.

*Partihøvding sá sem hinzt fyrir flokki (sb. Hkr.), flokksstjóri.

*Partikel, n. Partikler, sk., ögn (af e-u). — b) óbeygjanlegt miðunarorð.

*Partisan, n. -er, sk, = Korsgevær, Hellebarde.

*partisk, n. -e, e., hlutdrægur, rangfylginn (P. Þ): Være p. (sb. misjafna með mönnum). Vise sig p. for nogen vera vilhallur. P. imod een mótdrægur e-m.

*Partiskhed, sk., það að vera hlutdrægur; fylgi.

*Partistifter sá sem reisir flokk, (flokkreisandi).

*Partistrid deilur meðal flokka.

*partiviis, ao., hópum (o. s. frv.) saman; í hópakaupum.

*partout, ao., fyrir hvern mun, hvað sem tautar, o. s. frv.

*Parvenu, kk., smáættaður maður (eða lítils háttar) sem hafizt hefur.

*parviis, ao., tveir og tveir.

*Paryk, n. -ker, sk., (parruk), hárkolla (Dr. Sch.).

*Parykblok hárkollutrje.

*Parykmager, n. -e, kk., sá sem býr til (og gerir við) hárkollur.

*Parykñet sjálf undirstaða(n) í hárkollu.

Pas, kl., A) (þar sem s heyrist ekki), stig (í danzi), danz. — B) (þar sem s heyrist), 1) um það sem til hreifingar heyrir, a) vekurð, í orðunum Pasgang, Pasganger. — b) þröngur vegur, skarð. — c) frelsi til að fara um e-n stað eða koma á e-n stað, í orðatiltæk. have frit P. — d) vegabrjef, leiðarbrjef: Forevise sit P. — 2) um það sem ekki heyrir til hreifingar, a) líkt og leyti: Det var ved P. Aar 1600, um 1600. Han kom ved det P. um það leyti. — b) til P. = tilpas (sem er tíðkanlegra).

*Pascha, kk., (tyrkneskur) jarl.

*Paschalik, kl., (tyrkneskt) jarlsríki.

*Pascontor leiðarbrjefshús.

Pasgang vekurð: Gaae i P. renna, skeiða.

Pasganger góðgengur (vakur) hestur, góðhestur, gæðingur.

Pasglas mælipyttla (t. a. m. með strykum).

Pasgænger, n. -e, sk., = Pasganger.

*Pasigraphie, sk., sameiginlegt ritmál handa öllum þjóðum.

*Pasilalie, sk, sameiginlegt mál (sameiginleg tunga) handa öllum þjóðum.

Paskort sjóaruppdráttur sem ferð skips er mörkuð á.

Paskugle kúla (sem er mátulega stór í byssu).

Paspenge, n., það sem goldið er fyrir vegabrjef.

*Pasquil, n. -ler, sk., níðrit (sem nafn höfundarins stendur ekki á).

*Pasquillant, n. -er, kk., níðritari (P. Þ.).

*passabel, n. passable, e., a) um veg, fær. — b) viðunandi, viðunanlegur.

*Passage, sk., umferð (á e-m stað); vegur; grein (í bók); o. s. frv.

*Passageer, ft. Passagerer, kk., ferðamaður (einkum á skipi — farþiggjandi — eða með póstl): En blind P. sá sem lætur pósl flytja sig leyfislaust. — En lystig P. allra mesti galgopi.

*Passat, ft. -er, sk., staðuvindur (í nánd við miðjarðarhring).

*Passatvind = Passat.

passe, s. 1, I) h. s., A) (í sumum spilum), segjast ekki spila: P. i Forhaanden (Baghaanden). Der er passet rundt. — B) vera mátulegur, eiga við: Støvlerne p. ikke. Laaget passer ikke til Kanden á ekki við könnuna. Denne Farve passer ikke til en Kjole. Disse Folk p. ikke sammen eiga ekki saman. — b) ho. nút. 1., passende, sem e., fallinn (Gþl. 13), vel til fallinn, tilfellilegur, viðurkvæmilegur, mátulegur. — c) p. paa noget gá að e-u, sjá um e-ð: Drengen passer paa Hestene. Pas paa (hafðu auga á), hvor han gaaer hen. — II) ás., A) p. sig eiga við, gegna, henta, hlýða, hæfa, sóma: Denne Dragt passer sig ikke for en aldrende Kone. Det passer sig ikke (það fer ekki vel á því, o. s. frv.) at tale formeget i Selskaber. — B) gjöra (e-ð) mátulegt, (eða) reyna hvart (e-ð) sje mátulegt, a) máta e-ð við e-ð, laga e-ð eptir e-u: P. Rammen efter Skilderiet. — P. det rette Maal gera e-ð mátulegt. — b) reyna (e-ð, hvort það sje mátulegt): P. et Par Skoe. Drengen kan ikke mere p. den Kjole er vaxinn upp úr honum. — C) sjá um, gæta e-s, gá að e-u, stunda, o. s. frv.: P. Kreature (Heste, Køer, Gæs, Kyllinger). P. Børnene. P. en Syg þjóna (hjúkra) honum. P. sine Forretninger (sb. geyma hlut verka sinna, Gísl.). — 2) p. een op a) þjóna e-m. — b) sitja fyrir e-m: Røverne passede ham op underveis, overfaldt og udplyndrede ham.

*Passeerseddel sjá Passereseddel.

passelig, ft. -e, o., a) vel til fallinn, tilfellilegur, viðurkvæmilegur, hæfilegur, mátulegur. — b) sem er í meðallagi.

Passelighed, án ft., sk., það að vera passelig a.

Passer, ft.-e, sk., sirkili, hringill (Dr. Sch.), hringmyndari (Dr. Sch.).

*passere, 1) h. s. 1, a) fara: P. forbi (igjennem) en By. P. over en Flod. — b) fara leiðar sinnar: Lade een p. — c) vera notandi, eða þvíuml.: Det kan til Nød p. það er ekki sem verst, (sb. vera við veg). — d) = gjelde A, 1, d: P. for en rig Mand. — e) bera við, atvikast: Der er intet Nyt passeret. — 2) ás.: „Denne Vei, som midt om Sommeren knap var at p.“ sem varla var fær.

*Passereseddel (líka Passeerseddel) skírteini um að tollur sje goldinn af vöru (svo að ekki megi aptra flutningi hennar).

*Passion, ft. -er, sk., a) = Lidenskab. — b) píning (Krists).

*passionere, ás. 1, í p. sig a) (tómt), verða of bráður, eða þvíuml. — b) p. sig for noget leggja mikinn hug á e-ð, eða þvíuml. — Passioneret for noget ákaflega hneigður (gefinn) fyrir e-ð.

*Passionsandagt lestur eða bænahald í minning píningarinnar.

*Passionsblomst (eins konar jurtakyn) *passiflora (Linn.).*

*Passionsbøn bænahald í minning píningarinnar.

*Passionshistorie, sk., píningarsaga(n).

*Passionsmusik, sk., hljóðfærasláttur (eða: lag) í minning píningarinnar.

*Passionsprædiken prjedikun út af píningunni.

*Passionsuge = Dimmeluge.

*passiv, ft. -e, e., þolandi; aðgjörðalaus.

Passkriver sá sem ritar vegabrjef.

*Pastel, án ft., sk., þur litur sem stundum er pentað með: Male i P. penta með þurrum lit.

*Pastelfarver, ft., þurrir litir sem pentað er með.

*Pastelmaler sá sem pentar með þurrum litum.

*Pastelmaleri skript sem pentuð er með þurrum litum.

*Pastinak, ft. -ker, sk., (eins konar jurt) *pastinaca sativa.*

Pastor, ft. -er, kk., (eiginl. hirðir), prestur; en er tíðkanlegast líkt og sjera á ísl.: Herr P. N. sjera N.

*Pastoral-, sem fremri liður í samsettu orði, sem lýtur að prestskap, eða þvíuml., t. a. m. Pastoralseminarium (eins konar) prestaskóli; Pastoralskrivelse = Hyrdebrev; Pastoraltheologie prestskaparkennsla.

*Pastorat, kl., = Præstekald, Sognekald.

*Pastorinde, ft.-r, kvk., prestskona; er haft eins að sínu leyti um prestskonu og Pastor um prest.

Pasværk eins konar rennismiðja.

Pasvæsen allt sem til vegabrjefa heyrir (t. a. m. í e-u landi eða ríki).

*pat, e., (í skák), patt.

*Patent, ft. -er, kl., a) opið stjórnarbrjef. — b) einkaleyfisbrjef, vitnisburðarbrjef, eða þvíuml.

*Patentvare e-ð sem e-r hefur fengið einkaleyfi til að búa til (af því hann hefur fyrstur fundið að gjöra það, eða þvíuml.).

*Pater, kk., (eiginl. faðir; en er haft um munka eins og) bróðir.

*Paternitet, sk., faðerni.

*Paternoster, kl., a) faðir-vor. — b) = Rosenkrands b.

*Paternosterværk eins konar vjel sem vatn er dregið upp með.

*pathetisk, ft. -e, e., (einkanl. um ræðu), hátíðlegur.

*Pathologie, sk., veikindafræði; geðshræringafræði.

*Pathos, sk., geðshræringar (einkum) að því leyti sem þær sýna sig í ræðu.

*Patient, ft. -er, kk. og kvk., sjúklingur.

*Patriarch sjá Patriark.

*patriarchalsk, ft. -e, e., sem lýtur að höfuðfeðrum, eða líkist þeim siðum er á þeirra dögum voru: P. Levemaade þeir lifernishættir, að hver kynkvísl er út af fyrir sig, og hefur yfirmenn sjer.

*Patriark (einnig ritað Patriarch), ft. -er, kk., a) höfuðfaðir. — b) patríarki (Grágás, Fms.).

*Patricier, kk., (forðum í Rómaborg og fyrrum sumstaðar á þjóðverjalandi), maður af hinni æðri stjett.

*Patrimonialjurisdiction, sk., dómaraembætti sem fer að erfðum.

*Patriot, ft. -er, kk., þjóðrækinn maður: „Handle som P.“ sýna þjóðrækni.

*patriotisk, ft. -e, e., sem lýtur að þjóðrækni; sprottinn af þjóðrækni; þjóðræknis-: En p. Tænkemaade þjóðrækni (í huga). En p. Handling þjóðrækni í verki.

*Patriotisme, sk., = Fædrelandskjærlighed.

*Patristik, sk., þekking á kenningum heilagra feðra (kirkjufeðranna).

*Patristiker, ft. -e, kk., sá sem stundar eða ritar um kenningar heilagra feðra.

*Patrol (einnig Patrulle, Patrouille), sk., lítill liðsmannaflokkur sendur til að gá hvort verðir sjeu rjett haldnir eða hvort ekki sjeu neinstaðar óeirðir.

*patrollere, h. s. 1, (um liðsmenn), ganga um til að gá að varðhöldum eða hindra óeirðir.

*Patrollering, sk., það að patrollere.

*Patron, ft.-er, sk., 1) fyrirmynd; mót; eða þvíuml. — 2) púðurstikill (þ. e. svo mikið púður í brjefstikli sem þarf í eitt bissuskot).

*Patron, ft. -er, kk, varnaðarmaður (sb. Eyrb. 156), forstjórnarmaður ráðs e-s (sb. Víga-Gl. 86).

*Patronat, kl., varnaður, vernd, skjól, ráð, yfirráð; veitingarjettur.

*Patronesse, ft. -r, kvk., varnaðarkona.

*Patrontaske eins konar leðurtaska sem liðsmenn bera og hafa púðurstikla (o. s. frv.) í.

*Patronymicum, kl., heiti e-s sem dregið er af föður hans eða langfeðgum (t. a. m. Skjöldungur af Skjöldur).

*Patrouille sjá Patrol.

*Patrulle sjá Patrol.

Patte, án ft., sk., 1) (í almúgatali), a) brjóstamjólk. — b) brjóst (á kvennmanni). — 2) kýrjúgur.

patte, ás. 1, (bæði um menn og skepnur), sjúga; (sb. totta; ganga undir).

Pattebarn brjóstmylkingur, brjóstdrekkur (Grágás), spendrekkur (Grágás).

Pattebroder brjóstbróðir (B. H., þ. e. sá sem sami kvennmaður hefur haft á brjósti undir eins og annan).

Pattebrog (eins konar) brjóstaskýla (kvennfólks).

Pattebøsse mjólkurpytla (handa ungbarni).

Pattedug = Pattebrog.

Pattedyr spendýr.

Patteflaske = Pattebøsse.

Patteføl folald sem gengur undir merinni.

Patteglas glerpytla með mjólk í (handa ungbarni).

Patteglut = Pattebarn.

Pattegriis grís sem gengur undir gyltunni.

Pattehorn mjólkurhorn (sem ungbörn eru látin sjúga).

Patteklud = Pattebrog.

Pattelam lamb sem gengur undir móðurinni, angulamb (P. Þ.; sb. B. H.).

Pattelyst löngun til að sjúga.

pattesyg ólmur í að sjúga.

Pattesøster brjóstsystir (sb. Pattebroder).

Pattevorte = Brystvorte.

Pauke, ft. -r, sk., eins konar bumba úr eir eða silfri eins og hálfur hnöttur í lögun: Paukerne overdøvede de andre Instrumenter.

Paukeslager, ft. -e, kk., sá sem ber bumbur.

*Paulun, ft. -er, kl., landtjald (G. O., P. Þ.), bústaður, samastaður, vistarvera.

*Pauperisme, sk., öreigatala (í samanburði við fjáreigendur).

*Pause, ft. -r, sk., hvíld; þögn.

*pausere, h. s. 1, hvíla sig, (sb. taka hvíld).

Pave, ft. -r, kk., [páfi], páfi: Trættes om Pavens Skæg „gífra um geitarull“.

Pavedømme, a) páfadómur, páfaveldi. — b) pápíska.

Pavegylden (fyrrum), peningur sem goldinn var fyrir syndalausn.

Paveherredømme = Pavemagt.

*Pavehistorie páfasaga.

Pavehof páfahirð, (sb. páfagarður).

Pavehue páfamítur.

pavelig, ft. -e, e., [páfalig-r], páfalegur: P. Myndighed páfalegt vald. Pavelige Rettigheder.

Pavelov lög sett af páfa eða páfum, (sb. páfaboð, páfaboðskapur); guðs-lög (í katólskri merk.).

Pavemagt páfaríki = páfavald.

Pavepibe stór hollenzk tóbakspípa.

Pavestol, [páfastól-l], páfastóll; páfaveldi.

Pavesæde páfasetur.

Pavevalg páfakosning.

Pavevælde = Pavemagt.

Paveværdighed páfatign, páfaveldi, páfadómur, (sh. páfastóll).

*Pavillon, sk., tjaldhús; skemmtunarhús á sumardag.

Peber, án ft., sk., [pipar-r], pipar (655 XXX).

Peberbøsse (eins konar pipar-ílát sem við er haft þegar menn matast), piparbaukur.

Peberfugl fugl í vesturheimi.

Peberkage eins konar hveitibrauð sem hunang og pipar er saman við.

Peberkorn piparkorn.

Pebermynte minta (*menta*).

Pebermø, [búið til eptir Pebersvend b], (sjaldh.), ógiptur kvennmaður sem farin er að eldast.

Pebernød, ft. -der, dálítið brauð úr hveiti með hunang og pipar saman við og svipað hnot í lögun.

Peberqværn piparkvörn: Munden gaaer paa ham, som en P. hann lætur dæluna (kjaptinn) ganga, eða þvíuml.

Peberriis piparhrísla.

Peberrod (eins konar jurt líks eðlis og skarfakál) *cochlearia armoracia.*

Peberstøv malinn pipar.

Pebersvend, a) í fyrstu, líkt og búðarloka (er selur pipar og krydd o. s. frv.). — b) ókvæntur maður sem farinn er að eldast.

Pebertræ, a) = Peberriis. — b) (önnur smáviðistegund) *daphne mezereum.*

Pebling, ft. -e, kk., (úrelt), skólasveinn.

pebre, ás. 1, [pipra], pipra: P. Maden. — Det er pebret það er ekki gefið.

*Pecco, sk., eins konar kínverskt te.

*pecuniair, ft. -e, e., peninga-, fjár-.

*Pedal, ft. -er, sk., a) fótaskör (á organi, G. O., P. Þ.). — b) eins konar áhald sem stigið er á til að stilla með hörpu eða hljóðborð (sh. Klaveer).

*Pedalharpe harpa með Pedal b.

*Pedalværk = Pedal.

*Pedant, ft. -er, kk., smámunamaður (= maður sem er of smásmuglegur).

*Pedanterie, ft. -r, kl., óþörf smásmygli, (peðandaskapur).

*pedantisk, ft. -e, e., of smásmuglegur (í sjer), afkáralegur, óþarfur, (eða þvíuml., eptir því hvernig á stendur).

*Pedantisme, sk., = Pedanterie.

*Pedel, ft. -ler, kk., þjónn eða sendimaður í háskólamálefnum.

peen, ft. pene, (einnig ritað pæn, eptir framb.), e., a) snotur, laglegur, þokkalegur: En p. Stue. Pene Klæder. — b) teprulegur.

Peenhed, án ft., sk., það að vera peen.

*Peer, kk., jafningi (á Englandi; sh. Pair).

pege, s. 1, 1) h. s., a) eiginl., benda: P. med Fingeren (eða Stokken) paa noget. — b) óeiginl., vísa á, vísa til e-s: P. paa (eða hen til) noget. — 2) sem ás.: P. Fingre ad een benda á e-n til að smána hann.

Pegefinger vísifingur, sleikifingur.

Pegepind (teinn til að benda með, einkum) still.

Pegestikke = Pegepind.

*Pehlvi, nafn, forn tunga er gengið hefur á Medalandi.

*Peilcompas kompás með tveimur miðunarmörkum sem við er hafður til að reyna afstöðu á sjó, afstöðukompás, (sh. peile a).

peile, ás. 1, (á sjó), a) miða á (e-ð) til að sjá í hvaða afstöðu það og skipið er hvað við annað, reyna afstöðu (e-s hlutar): P. Solen átta sig við sólina. P. et Skib i Nordvest (skoða afstöðu skips, er reynist að vera í norðvestri). — b) stika (austurinn).

Peilstok strykuð járnstöng til að stika með austur í skipi (sh. peile b).

Peilstol þrífætt undirstaða til að setja afstöðukompás (Peilcompas) á.

*Pelikan, ft. -er, sk., a) (fugl) *pelecanus onocrotalus (Linn.)*. — b) verkfæri til að ná tönnum úr manni.

*Peloton, sk., lítil deild fótgönguliðs (fæst 20, flest 40).

Pels, ft. Pelse, sk., nafn á skinni sumra dýra: Bjørnens P. bjarnarfeldur. Rævens P. tóuskinn, melrakkabelgur (Fms.). Kattens P. kattarskinn, kattbelgur (Grágás). Hermelinens P. — b) skinnfeldur, skinndregin yfirhöfn, (sh. skinnfeldarskikkja, feldur). — c) reyfi.

Pelsfoder loðið skinnfóður.

Pelshandel loðskinnaverzlun.

Pelshue loðin húfa.

Pelskjortel loðkyrtill.

Pelskrave loðkragi.

Pelsmager, ft. -e, kk., = Bundtmager.

Pelssko skór dreginn innan loðnu skinni; skór úr loðnu skinni.

Pelsskræbber = Bundtmager.

Pelstrøie skinndregin treyja.

Pelsvante skinndreginn vöttur.

Pelsværk, án ft., kl., skinnavara: Handle med P. Besætte en Kaabe med P. skinnum.

Pen, ft. -ne, sk, [sh. penni], penni (einkanl. um gæsarfjöður eða stálpenna; því eila er tíðast að hafa Fjæder — sh. Ravnefjæder, Svanefjæder): Skære en P. Pennen skriver ikke godt er ekki góður. Pennen skriver for fiint (grovt) er of magur (feitur). — Sh. Bliantspen, Rødkridtspen. — Í hálf-óeiginlegum eða óeiginlegum orðstiltækjum: Nære sig ved Pennen lifa á því að semja ritgjörðir. Det er ikke kommen fra hans P. ekki eptir hann (ekki ritað af honum). Føre en god P. (vera fær í pennanum). Have en hvas (bidende) P. vera orðhvass (meinlegur) í ritum sínum. Føre noget i Pennen færa e-ð í letur, (sh. hrjefa). — 2) hamarsmunni.

*Pence sjá greinina um Penny.

*Pendant, sk. og kl., = Sidestykke b.

*Pendeloque, ft. -r, sk., hengill (til prýðis, t. a. m. eyrnagull).

Pending sjá Penge.

*Pendul, sk., dingull (t. a. m. á stundaklukku; sh. Uro b).

Penge, ft. eins, sk., (forn! Penning og Pending, ft. -e), [sh. penga-r, o. s. frv., ft.], 1) með et., a) (fyrrum), tólftungur skildings: En Hvid var fire P. — b) peningur: En gammel P. En falsk P. Mynte P. — 2) án et., peningar, (pengar), fje, auður, auðæfi: Halvdelen i P. og Halvdelen i Varer. Rede P. skotpeningar. Gjøre noget i P. koma e-u í peninga. Samle P. og lægge P. op safna peningum. Have P. eða være ved P. hafa peninga. Give een Snak for P. reljast um að borga. Han vil ikke betale mig mine P. það sem jeg á hjá honum. — Han har mange P. hann er ríkur.

Pengeaager peningaokur.

Pengeaagrer, ft. -e, kk., sá sem fremur peningaokur.

Pengeaand, án ft., fjegirni, ágirnd.

Pengebegreb það að láta sjer koma í hug að hafa penings til að meta verð eptir þeim.

Pengebeholdning eptirstöðvar af peningum.

Pengebeløb peninga-upphæð.

Pengebidrag peningstillag.

Pengeblok eintrjáningsstokkur til að hafa peninga í.

Pengebod, ft. -boder, útlát, fjesekt, fjársekt, fjeviti, fjegjald, fjárgjald.

Pengebælte skinnbelti sem maður hefur innan undir fötunum og geymir peninga í á ferðalagi.

*Pengecours gangverð á peningum.

Pengedeling peningaskipting.

Pengefordeel ábati í peningum, (sh. fjesnúður).

Pengefordring fjárheimta.

Pengeforraad peningabyrgðir.

Pengegave peningagjöf.

pengegjerrig ágjarn til peninga, (sh. fjegjarn).

pengegridsk sólginn (dimur) í peninga.

pengegyldig sem er á við peninga, fjemætur, fjárverður (Fms. X, 417), fjenýtur.

Pengehandel, a) peningaverzlun. — b) (fornl.), peningsmál, fjemál.

Pengehandler, ft. -e, kk., peningakaupmaður.

Pengehjelp peningastyrkur.

Pengehuusholdning = Finantsvæsen.

Pengejøde Gyðingur sem er peningakaupmaður.

Pengekasse peningakassi.

Pengekast = Kast 3, b.

Pengekat = Pengebælte.

Pengekiste peningakista.

Pengekneb bragð til að krækja í peninga, fjebrögð (623), fjeprettur.

Pengeknude knýtiskauti sem peningar eru í, peningaknýti.

Pengekrav = Pengefordring.

Pengelaan peningalán, fjárlán (Gunnl.).

Pengelade peningastokkur.

Pengeløn laun (kaup) goldið í peningum.

Pengelønning laun (t. a. m. embættismanns) í peningum.

pengeløs fjelaus = peningalaus.

Pengemangel peningaskortur, (sh. fjefátt).

Pengemand, a) maður sem er peningaríkur. — b) sá sem ekki hugsar um annað enn safna peningum, (sh. maurapúki).

Pengemasse mikið fje, of fjár.

Pengemidler, ft., peningar, fje, fjemunir, fjármunir, fjárhlutur.

*Pengemulkt = Pengebod.

Pengemægler milligöngumaður í peningamálefnum.

Pengenar maður sem er dímur í peninga.

Pengenød, sk., peningaleysi.

Pengeomløb það að peningar ganga.

Pengeomslag peningagjalddagi.

Pengeoplag peningasafn.

Pengepose peningapoki, (sh. fjegyrðill): En tom P.

Pengepræst ógjarn prestur.

Pengepuger maurapúki.

Pengepung peningabudda, pyngja, (fjepungur?; sh. fjegyrðill).

Pengerigdom auður í peningum.

Pengesag fjemál. — b) í ft., fjárhagur, fjebrögð (Fms. XI, 423): Hans Pengesager ere i meget god Orden. Ødentlig i sine Pengesager fjegætinn (sh. Víga-Gl.).

Pengesending peningssending.

Pengeskab peningaskápur.

Pengeskat skattur sem goldinn er í peningum.

Pengeskifte peningaskipti (t. a. m. með erfingjum; sh. fjeskipti, fjárskipti).

Pengeskyds (í Norv.), flutningur ferðamanna fyrir peninga.

Pengesnak skraf um peninga.

Pengesnyder sá sem svíkur út peninga, sá sem fjeflettir aðra.

Pengesnyderi fjefletting(ar).

Pengesorg áhyggja út úr peningaleysi.

Pengesort peningategund.
Pengespilde óþörf peningaeyðsla.
pengespildende, [sb. spilde], sem ekki er nems til að oyða peningum.
pengestolt fjekátur (sb. þrælarnir, et þeir ero fékótir).
Pengestolthed fjekætl.
Pengestraf = Pengebod.
Pengestykke mútuð málmkringla (o. s. frv.) sem peningur.
Pengesum peningar (að upphæðinni til): En saa betydelig P. kunde han ikke udrede.
Pengesvig svik í peningsefnum.
pengesyg sólginn í peninga.
Pengesyge það að vero sólginn í peninga.
Pengetab fjártöpun (sb. N. g. L.), fjármissa, fjemissa, fjemissir, fjelát, fjárlát, fjártjón.
Pengetegn e-ð sem haft er fyrir pening.
Pengetrang peningaleysi, fjeleysi, fjárþurft.
Pengeudgift peningaútlát (sb. fjárútlót).
Pengeudlæg peningaframlag fyrir hönd annors.
Pengevexel = Pengehandel.
Pengevidenskab peningsfræðl.
Pengeværd = Pengeværdi.
Pengeværdi verð e-s blutar metið til peningo: Eiendommens P.
Pengevæsen (öll) peningaefni.
*Penitents (einnig Penitentse, Ponitents), sk., iðrun, (sb. syndobót, yfirbætur).
*Penitentse sjá Penitents.
Pennefegter sú sem allt af er að jagost á prenti.
Pennefeil = Skrivfeil.
Pennefjæder pennsfjöður.
Pennefusker ónýtur ritbüfundur, (gutlari).
Pennehuus pennabylki, pennabirzla (P. Þ.).
Pennekniv pennabnifur.
Pennekrig þjark (jag, rifrildi, eða þvíuml.) á prenti.
Pennemarv mergur í fjöður.
Pennepose fjöðurstafur.
Penneskifte rithöfundaskipti.
Pennesplit rifon í penna.
Pennestilk sá hluti penna sem ekki er fjöðurstafur.
Pennestrid = Pennekrig.
Pennestrøg pennsdráttur: Det koster ham kun et P. henn þarf ekki annað, enn stinga niður penna.
Pennetegning uppdráttur með penna.
Penning sjá Penge.
*Penny, ft. Pence, sk., minnsti enskur peningur (hjer um bil tveir skildingar danskir).
Pensel, ft. Pensler, sk., pentaraskúfur, pentarabustl. — b) (um) pentsralist eða pentun (e-s manns): En blød (kraftfuld, omhyggelig, skjødesløs) P.
Penselfærdighed það að vera leikinn í því að penta.
Penselhaar hár í pentareskúf.
Penselskaft skapt á pentaraskúf.
Penselstrøg dráttur með pentaraskúf.
*Pension, ft. -er, sk., a) árleg laun sem o-m eru veitt þó hann hafi ekki embætti á hendi. — b) eptirlaun (embættismanna). — c) fastur peningastyrkur sem embættismannaekkjum er veittur. — d) það sem gefið er með skólabarni því til fæðis. — e) = Kostskole.
*Pensionist, ft. -er, kk., sá sem verið hefur embættismaður og hefur eptirlaun.
*Pensionskasse sjóður sem pensiónir (sb. Pension a—c) eru goldnar úr.
*Pensionsvæsen allt sem að pensiónum (sb. Pension a—c) lýtur.
Pensionær, ft. -er, kk., a) = Pensionist. — b) skólabarn sem gefið er með til fæðla.

pensle, ós. 1, a) draga (e-ð) upp með pentaraskúf. — b) vanda (pentskript) of smásmuglega: Dette Maleri er altfor penslet.
*Pensum, kl., ætlunarverk.
*Pentameter, kl., fimmfætt metur.
*Penultima, sk., samstafa sem er næst fyrir framan hina öptustu.
*pereat farist (óbæn; gagnstætt: vivat).
*perfeet, e., fullkominn, fullgjör.
*perfeetibel, ft. perfeetible, e., sem fullkominn getur orðið.
*Perfeetion, sk., fullkomnun.
*perfeetionere, ás. 1, fullkomna.
*Perfeetum, kl., liðinn tími.
*Pergament, kl., bókfell.
*Pergamentmager, ft. -e, kk., bókfellari (Dr. Seb.).
*Pergamentsbind bókfellsband (á bók).
*Pergamentsblad bókfellsblað.
*Pergamentsbrev skjal á bókfelli.
*Pergamotolie eins konar olia.
*Pergamotte (einnig Bergamotte), ft. -r, sk., eins konar pera.
*Perial, ft. -er, sk., (í tafli) = Ruus.
*perialiseret, ft. perialiserede, e., svinkaður, blekaður.
*Perigæum, kl., mest nálægð (reikandi stjörnu) við jörðins.
*Perihelium, kl., mest nálægð (reikandi stjörnu) við sólina.
*Periode, ft. -r, sk., a) tímabil. — b) klausa (som margar greinir eru í): Afrunde en P. Lange (korte, flydende, indviklede) Perioder.
*periodisk, ft. -e, e., a) sem tímaskipti (árosbipti, o. s. frv.) eru að: Periodiske Sygdomme. — b) sem er í klausum (sb. Periode b).
*Peripherie, sk., = Omkreds b (einkum hringur).
*peripherisk, ft. -e, e., sem er utan um (í kringum) e-ð.
perle (har), b. s. 1, freyða með smá-bólum: Vinen perler i Glasset.
Perle, ft. -r, sk., [perla], perla: Fiske Perler. Þessar eiginlegu perlur eru optost kallaðar ægte Perler. — β) óeiginl., hnoss, eða þvíuml.: En P. blandt Qvinderne kvenna prýði. — b) tala (sem líkist perlu). Sb. Glasperle, Koralperle, Ravperle. — 2) um það sem líkist perlu eða tölu, a) um dropa: Duggens Perler. — b) um bólur á e-u sem skenkt er (einkum víni).
Perleavling perlueldi (það að ala í sjer perlur): „Fast alle Muslinger synes af Naturen at være dannede til P."
Perlebaand perluband, talnaband, (sb. steinasörvi).
Perlebank grynningar þar sem perluskeljer eru.
Perlebor perlunafar (til að bora perlu með).
Perlebord, [sb. Borde], perlulegging (eða talnalegging) með jöðrunum á e-u.
Perlebræmme = Perlebord.
Perlebønne (eins konar baun) *phaseolus vulgaris.*
perledaunet, [sb. danne], sem er eins og perla (tala) í lögun.
Perledraabe dropi (t. a. m. döggdrapi) sem er eins og perla.
Perledruer, ft., eins konar vínber.
Perledug (skáldl.), dropadögg.
Perledykker perlukafari.
Perlefangst perlutekja.
Perlefarve perlulitur.
perlefarvet, ft. -farvede, e., sem er eins og perla á litinn.
Perlefisker sá sem tínir perluskeljar.
Perlefiskeri perlutekja.
Perlefryndser, ft., taluakögur.
perlegraa ljósgrár á litinn eins og perla, perlugrár (að sinu leyti eins og steingrár).

Perlegryn perlugrjón.
Perlegrynsgrød perlugrjónamjólk.
Perlegrynssuppe perlugrjónasúpa.
Perlehalsbaand perluhálsband.
Perlehue húfa með perlum.
perlehvid hvítur eins og perla.
Perlehøne sjá greinina um Perlehøns.
Perlehøns eins konar hænsni sem í fyrstu eru komin úr suðurálfu og hafa depla á vængjunum sem eru eins og perlur á litinn. Perlehøne er hæna þess kyns.
perleklar tær eins og perla.
Perleklæde perlusett klæði.
Perlekrone perlusett kóróna.
Perlekyst strönd þar sem mikið er af perluskeljum.
Perlemaal málmþynna með götum til að mæla með stórar perlur.
perlemalet, [sb. male], sem perlulitur er dreginn á.
Perlemor, án ft., kl., [f. Perlemoder], (innra lag) perluskel(ja): Perlemors Æske.
Perlemusling (perluskel, perlungur) *avicula margaritifera.*
Perlepragt (skáldl.), perluskrúð.
Perlerad perluröð.
perlerund hnöttóttur eins og perla.
Perlesalt (eins konar efni sem verður eins og perla þegar það bráðnar) *natrum phosphoricum.*
Perlesand eins konar sandur sem er líkur smá-perlum.
Perleskrift, sk., smæsta letur sem prentað er með, sandletur.
Perlesmykke perludjásn (P. Þ.).
Perlesnor (mjótt) perluband.
Perlestikker, ft. -e, kk., perluflúrari (P. Þ.).
Perlestikkerarbeide perluflúr.
Perlestikkeri, kl., perluflúr.
Perlestikning perluflúr.
Perlestrikning það að prjóna glertölur í silki.
perlestukken, [sb. stikke], flúraður með perlum.
Perlevægt perluvog.
*permanent, ft. -e, e., stöðugur (sem haldast á um aldur og æfi).
*Permission, sk., a) í et., leyfi; fararleyfi; heimferðarleyfi. — b) í ft. -er, (í gamni), buxur.
*perpendieulair, ft. -e, e., = lodret.
*Perpendikel, ft. Perpendikler, sk., a) þráðbein lína upp og ofan. — b) = Pendul.
*perplex, ft. -e, e., hissa, ringlaður, sem fát er á.
perse, ás. 1, er nú sjaldh. f. presse.
Perse, ft. -r, sk., er nú sjaldh. f. Presse; sb. Olieperse, Viinperse.
Persebom = Pressebjælke, Pressebengel.
Persefjæl fergfjöl (í þröng).
Persehuus hús sem þröng (til að fergja með) er í.
Persejern dragjárn (sem skraddarar draga á seuma).
Persekar, a) ílát sem e-ð er fergt í með þröng. — b) ílát sem það er látið renna í sem fergt er úr e-u.
Perser, ft. -e, kk., perskur (persneskur) maður (í ft. Peraar — í fornöld Serkir).
Perserinde, ft. -r, kvk., perskur (persneskur) kvennmaður.
Persesi sía sem vínberjalögur er síaður á.
Persekrue = Pressekrue.
Persetang = Persebom.
Persesylte (sjaldh.) = Pressesylte.
Persetryk, kl., fargþungi (í þröng).
Persetræ = Persebom.

Persetræder, kk., só sem treður vinber í troðstokki.

*Persico, sk., eins konar áfengur vökvi.

*Persiflage, sk., logandi háð.

*Persille, án ft., sk., (eins konar jurt) *apium petroselinum.*

Persning, sk., það að perse.

*Person, ft. -er, a) kk. og kvk., maður, (persóna): En smuk (høi, liden) P. fallegur (hár, lítill) maður. En fornem P. (e-r) heldri maður. En fyrstelig P. tiginn maður. Kongelige Personer konungbornir menn. Et Selskab af fem Personer fimm manns. En vis P. ónefndur maður. Jeg for min P. jeg fyrir mitt leyti. Møde i P. koma sjálfur. Persons Anseelse mannvirðing (655 XXXI), manngreinarálit. Personernes Ret. — Personer i Guddommen skilningar (Gpl.). — Allegoriske Personer e-ð sem gert er að persónum, þegar um það er talað (t. a. m. lestir, kostir). — Dramatiske Personer persónur í sjónarleik. Han forestiller denne P. meget naturlig hann leikur þessa persónu vel. — En moralsk P.; sb. moralsk e. — b) sk., persóna (í sögn): Et Ord i første (anden, tredie) P.

*Personal-, sem fremri liður í samsettu orði, (um það), sem manni sjálfum til heyrir, eða þvíuml.

*Personale, kl., fólk sem hefur e-r störf saman (sb. Theaterpersonale).

*personel, ft. -le, e., persónulegur (sb. Stjórn): P. Capellan brauðlaus aðstoðarprestur (annað enn residerende Capellan; sb. residere).

*Personification, sk., það að personificere.

*personificere, ás. 1, gera (e-ð) að (persónu, þ. e.) skynsamri veru (þ. e. tala um e-ð eins og það væri skynsöm vera).

*personlig, a) ft. -e, e., sem lýtur að manni sjálfum: Personlige Rettigheder rjettindi sjálfs manns. Personligt Møde það að koma sjálfur. — b) sem ao.: Kjende een p. vera e-m vel kunnugur.

*Personlighed, ft. -er, sk., a) án ft., það að vera (persóna, þ. e.) skynsöm vera. — b) með ft., persóna, vera, maður. — c) einungis í ft., áleitni við sjálfan mann (í orðum eða ritum, þar sem slíkt þykir ekki eiga við): Tillade sig Personligheder imod een.

*Personnage, ft. -r, kk. eða kvk., (fyrirlitningarorð um karl eða konu), hræða, skepna, eða þvíuml.

*Perspectiv, kl., a) sjónarpípa. — b) það hvernig fara á að draga upp e-ð sem er fjærri manni. — c) gagnsæi.

*perspectivisk, ft. -e, e., gagnsælegur.

Pert, ft. -er, sk., = Trædetoug.

*Pertinentier, ft., = Tilhør.

Pertline eins konar skipskaðall.

*Perturbation, sk., truflun.

*perturbere, ás. 1, trufla.

*pervers, ft. perverse, e., = forkeert.

*Perversitet, sk., = Forkeerthed.

*Pes, ft. Pedes, sk., stuðull (í kveðskap).

Pest, án ft., sk., drep = drepsótt: I Pestens Tid. — Skye noget som P. eins og heitan eldinn. — b) óeiginl., ólyfjan, eða þvíuml.: Vellyst er en P. for Sjælen.

pestagtig, ft. -e, e., svipaður drepsótt: Pestagtige Sygdomme.

pestartet, [sb. arte], = pestagtig.

Pestbyld drepkýli (P. Þ.).

Pestdamp banvæn gufa.

Pesteddike eins konar sterkt ölvinan.

pestfri þar sem engin drepsótt er: Pestfrie Stæder (Egne).

Pestgift = Pestsmitte.

Pesthuus spítali sem hafður er þegar drep gengur.

*pestilentialsk, ft. -e, e., = pestagtig, pestartet; (sb. banvænn).

Pestilentse, sk., (fyrrum) = Pest.

Pestluft banvænt (eitrað) lopt.

Pestlys (fyrrum) eins konar ljósmatur sem brennt var þegar drepsóttir gengu.

Pestlæge læknir sem vitjar þeirra er liggja í drepsótt.

Pestmiddel e-ð sem á við drepsótt.

Pestrod rót sem menn tiggja til að forða sjer drepi.

Pestsmitte það að drepsótt fer sig mann af manni.

pestsyg sjúkur af drepsótt.

Pestsyge drep = drepsótt, (eða: nokkura konar drep): Den gule Feber holdes af de fleste for en P.

Pestvagt vörður til að aptra samgöngum manna þegar drep koma.

*Petalismus, sk., (í Sírakúsuborg, í fornöld), laufdómur (til fimm ára útlegðar, sem var svo lagaður, að lýðurinn ritaði á viðsmjörsviðarlauf nafn þess, er fara átti í útlegð).

*Petit, nafn, (eins konar prentletur), smáletur.

*Petitesse, sk., hótfyndni, (sb. Smaalighed).

*Petition, ft. -er, sk., bænarskrá.

*Petitionair, ft. -er, kk., bænarskrármaður, (biðjandi).

*petitionere, h. s. 1, senda bænarskrá (um e-ð).

*Petitum, kl., bænarbrjef.

*Petrefact, ft. -er eða -a, kl., steingjörvingur.

Pfaltsgreve valdsgreifi (Fms. XI, 375).

*phantasere (har), h. s. 1, a) hafa (tala) höfuðóra. — b) ph. (leika e-ð upp úr sjer, sem maður býr til um leið) paa Klaveret.

*Phantaseren, án ft., sk., það að phantasere.

*Phantasering, ft. -er, sk., það að phantasere: De Syges Phantaseringer höfuðórar.

*Phantasie, sk., a) án ft., = Indbildningskraft: Phantasiens Spil. — b) með ft. -er, hugsun (í líkri merk. og: ímyndun): Sysselsat med behagelige Phantasier.

*Phantasma, kl., hugarburður; fyrirburður, sýn, vofa, eða þvíuml.

*Phantasmagorie, sk., sú íþrótt að geta búið til skugga með alls konar myndum.

*Phantast, ft. -er, kk., só sem lætur ímyndunaraflið ráða of miklu.

*phantastisk, ft. -e, e., sem ekki er nema hugarburður, eða þvíuml.

*Phantom, ft. -er, kl., = Phantasma.

*Pharisæer, ft. -e, kk., faríseí; hræsnari, skæmaður.

*pharisæisk, ft. -e, e., hræsinn; hræsnisfullur, flár.

*Pharisæismus, sk., hræsni, skrópar.

*Pharmaceut, ft. -er, kk., sá sem býr til læknisdóma.

*Pharmacie, sk., sú kunnátta að búa til læknisdóma.

*Phase, ft. -r, sk., kvartilaskipti (tungls). — b) (hvers konar) breyting, (eða) skeið (á milli breytinga).

*Philanthrop, ft. -er, kk., = Menneskeven.

*Philanthropie, ft. -r, sk., mannúst (viðleitni að sýna mannkyninu velgjörninga).

*Philippica, sk., (ógurleg) skammarræða.

*Philister, kk., = Spidsborger.

*philistros, ft. philistrose, e., = spidsborgerlig.

*Philolog, ft. -er, kk., málfræðingur (einkum sá sem stundar latínu og grísku, eða þau austurálfumál sem lengi hefur verið títt að stunda).

*Philologie, án ft., sk., málfræði (sb. Philolog).

*philologisk, ft. -e, e., sem lýtur að málfræði (sb. Philolog).

*Philosoph, ft. -er, kk., heimspekingur: En practisk Ph. sá sem hegðar sjer eptir heimspekilegum reglum.

*Philosophem, ft. -er, kl., heimspekilig setning.

*philosophere, h. s. 1, hugsa eða tala eða rita um heimspeki.

*Philosophie, án ft., sk., heimspeki.

*philosophisk, ft. -e, e., sem lýtur að heimspeki: Et ph. Hoved sá sem er laginn (náttúraður) fyrir heimspeki.

*Phlegma, kl., deyfð.

*Phlegmatiker, ft. -e, kk., daufingi (sem ekki hirður um neitt).

*phlegmatisk, ft. -e, e., fjörlaus, daufur; sem kemur til af deyfð, deyfðar-: Et ph. Temperament. Han er ikke let at bringe ud af sin phlegmatiske Ligegyldighed.

*phonetisk, ft. -e, e., hljóðlegur (sem lýtur að sjálfu hljóði orðanna en ekki að því hvernig það er skrifað).

*Phosphor, sk., (eptir orðinu: ljósberi), eins konar frumefni sem glóir í þegar dimmt er.

*phosphorsuur sem glórsýra er í.

*Phosphorsyre glórsýra.

*Photogen, kl., = Lysstof.

*Photologie, sk., ljósfræði.

*Phrase, ft. -r, sk., orðsháttur, orðtæki. — Phraser orðagjálfur.

*Phraseologie, sk., orðsháttasafn.

*Phrenologie, sk., sú kenning að sjá megi á lögun höfuðsins hvernig skapi og vitsmunum manna sje farið.

*Phthisis, sk., = Svindsot, Tæring b.

*Physik, án ft., sk., = Naturlære.

*physikalsk, ft. -e, e., sem lýtur að náttúrufræði.

*Physikat, ft. -er, kl., læknisdæmi, læknisembætti.

*Physiker, ft. -e, kk., náttúrufræðingur.

*Physikotheologie, sk., sú kenning um guð sem dregin er af skoðun náttúrunnar.

*physikotheologisk, ft. -e, e., í orðunum det physikotheologiske Beviis for Guds Tilværelse sú sönnun um að guð sje til, sem dregin er af skoðun náttúrunnar.

*Physikus, kk., hjeraðslæknir, o. s. frv., (sb. landlæknir).

*Physiognom, ft. -er, kk., sá sem þekkir (eða þykist þekkja) náttúru manna af svip eða andlitsfalli.

*Physiognomie, sk., andlitsfall; svipur.

*Physiognomik, án ft., sk., sú list að sjá eðli manna af svip eða andlitsfalli.

*Physiognomiker, ft. -e, kk., = Physiognom.

*physiognomisk, ft. -e, e., sem lýtur að Physiognomik.

*Physiognomist, ft. -er, kk., = Physiognom.

*Physiokrat, ft. -er, kk., sá sem metur jarðyrkju mest af öllum atvinnuvegum o. s. frv. (sb. physiokratisk).

*physiokratisk, ft. -e, e., í orðunum det ph. siokratiske System sú kenning að öll velmegun þjóðanna sje komin undir jarðyrkju og að öngva skatta eða tolla eigi að taka af öðru enn jarðeign.

*Physiolog, ft. -er, kk., sá sem stundar eðlisháttu manna eða dýra eða grasa.

*Physiologie, án ft., sk., líffærafræði (þekking á líffærum og eðlisháttum manna eða dýra eða grasa): Menneskets Ph. udgjør en Deel af Lægevidenskaben. Der er i nyere Tider skrevet meget over Planternes Ph. um eðlisháttu grasanna (plantanna).

*physiologisk, ft. -e, e., sem lýtur að líffærafræði.

*physisk, ft. -e, e., a) sem náttúrufræði til heyrir. — b) náttúrlegur, (í líkri merk. og) líkamlegur: Physiske Drifter.

*Phænomen, ft. -er, kl., merkileg sjón; (einkum) loptsjón.

*Phenix, sk., (fuglinn) fenix.

*pianissimo, ao., (um söng og hljóðfæraslátt), mjög hægt.

*Pianist, ft. -er, kk., sá sem leikur Fortepiano.

*piano, ao., (um söng og hljóðfæraslátt), hægt, seint.

*Pianoforte, kl., = Fortepiano.

pibe, peb, pebet, s. t, 1) h. s., a) blása: P. paa et Blad. — b) blístra: P. efter een. — c) hvína; þjóta; ýla: Kuglerne peb i Luften. Vinden piber i trange Aabninger. — d) tísta (um mýs og fuglsunga). — e) vera skrækhljóðaður (mjóhljóðaður). — f) hljóða, skrækja, (sb. væla): Den Dreng piber for ingen Ting fer að hljóða hvað lítið sem er. — 2) ás., a) blístra: P. en Melodie. — b) p. een (noget) ud blása í pípu að e-m (e-u) til að sýna að maður vilji ekki sjá hann (það): P. en Skuespiller ud. P. et Stykke ud.

pibe, ás. 1, er haft um eins konar gróðursetningu (kvista eða lima) á öðrum trjám.

pibe, ás. t, [af Pibe A, 2, c], gera pípur (spírur) í (e-ð): Den Krave er ikke pibet nok.

Pibe, ft. -r, sk., [pípa], A) pípa (sb. Beenpibe, Bøssepibe, u. s. frv.). — 2) sjer í lagi, a) hljóðpípa: Blæse i en P. blása pípu. Lyden af en P. pípuhljóð. — Dandse efter eens P. (líkt og sitja og standa eins og e-r vill). — b) = Tobakspibe: Stoppe sin P. láta í pípuna sína. Tænde sin P. kveikja í pípunni sinni. — c) (í fötum), pípa, spíra. Sb. Pibekrave. — B) eins konar áma (undir vín eða viðsmjör).

Pibebeen leggur (í manni eða skepnu).

Pibebeslag búningur á (tóbaks)pípuhöfði.

*Pibeboie dufl sem er eins og ómo.

Pibebor nafar til að bora með (tóbaks)pípuleggi.

pibedannet, [sb. danne], sem er eins og pípa í lögun.

*Pibefabrik verkstaður þar sem tóbakspípur eru búnar til.

Pibefrihed leyfi til að blása í pípu í leikhúsi (sb. pibe 2, b).

Pibehandel það að selja tóbakspípur.

Pibehandler, ft. -e, kk., sá sem selur tóbakspípur.

Pibehat (fyrrum), eins konar kvennhattur með pípum (sb. Pibe A, 2, c).

Pibehoved (tóbaks)pípuhöfuð.

Pibehytte = Pibehætte.

Pibehætte virlok á leir-tóbakspípu.

Pibejern verkfæri til að gera með pípur í fatnaði (sb. Pibe A, 2, c).

Pibekande kanna með pípu út úr sjer.

Pibekradser, sk., öskuteinn (til að ná ösku úr pípuhöfði með).

Pibekrave pípukragi (sb. Pibe A, 2, c).

Pibekruser, ft., fellingar (á kraga eða líningu) sem eru eins og pípur.

Pibeleer pípuleir (leir sem hafður er í tóbakspípur).

Pibelærke (eins konar lævirki) *alauda trivialis (Linn.)*.

Pibelunte það sem kveikt er í tóbakspípu með.

Pibelyd pípuhljóð.

Pibelæg, kl., felling sem er eins og pípa.

Piben, án ft., sk., það að pibe (þ. e. blístra, o. s. frv.).

Piber, ft. -e, kk., sá sem blæs pípu.

Piberenser, sk., áhald til að hreinsa með (tóbaks)pípuleggi.

Pibering hringur á hjólnöf.

Piberør tóbakspípuleggur.

Pibestaver, ft., ámustafir.

Pibestilk kefli af leirpípulegg.

Pibesvøb e-ð sem vafið er utan um tóbakspípu.

pibet, ft. pibede, e., holóttur: P. Ost.

Pibetøi allir partar tóbakspípu.

Pibeværk pípur (í organi).

pible, h. s. 1, (um vökva), spretta upp: Kilden pibler frem af Sandet.

*Pickenik sjá Piquenique.

Pidsk, ft. -e, sk, a) keyri; svipa. — Holde een under Pidsken hafa e-n í skefjum. — b) pizkur (í hnakkanum): Binde sin P.

Pidsk, ft. eins, kl., svipuhögg; keyrishögg, o. s. frv.: Faae P. vera hýddur. Man kunde tælle ethvert P.

pidske, ás. 1, keyra (lemja með keyri), hýða, strýkja: Pidskes med Riis. — Stormen pidsker Bølgerne. — b) sem h. s.: P. paa (keyra) Hestene. — Regnen pidsker paa Ruderne lemur á glugganum (gluggunum).

Pidskebaand pizkband (sb. Pidsk, sk., b).

Pidskeknald smellur af keyri eða svipu.

*Pidskeparyk hárkolla með pizk.

Pidskeskaft svipuskapt.

Pidskeskrald = Pidskeknald.

Pidskesmeld = Pidskeknald.

Pidskesnert, a) sk., keyris-ól, svipuól. — b) kl., keyrishögg, svipuhögg.

Pidskning, ft. -er, sk., það að pidske.

*Piece, ft. -r, sk., a) fallbissa. — b) kver, bæklingur.

*Piedestal, sk., fótstallur (líkneskju, 655 XXXII).

*Pierrot, kk., heimskupjetur (einfaldur þjónn í frakkneskum og ítölskum bendingaleikum).

*Pietet, sk., rækt.

*Pietisme, sk., oftrú.

*Pietist, ft. -er, kk., oftrúarmaður.

*Pietisteri, kl., (verra enn Pietisme), oftrú og uppgerð.

*pietistisk, ft. -e, o., oftrúar-.

Pig, ft. -ge, sk., gaddur, broddur, tindur: Pindsvinets Pigge.

Pige, ft. -r, kvk., a) stúlka (ógiptur kvennmaður): Drenge og Piger. En gammel P. ógiptur kvennmaður sem farin er að eldast. — b) daspjölluð mey. — c) vinnukona: Holde een Karl og to Piger.

Pigeaar þau árin áður enn stúlka giptist.

Pigealder kvennmannsaldur þangað til hún er gjafvaxta.

Pigearbeide vinnukonuverk.

Pigebarn, a) meybarn: Drengebørn og Pigebørn. — b) ung stúlka: Et smukt P.

Pigebrud, kvk., brúður sem ekki hefur verið gipt áður. Gagnstætt: Enkebrud.

Pigedragt stúlkubúningur.

pigefro sem unir því vel að vera ógipt.

Pigegjek sá sem er ólmur eptir kvennfólki.

Pigehue stúlkuhúfa.

Pigejæger kvennamaður, kvennagaur (P. Þ.).

Pigekammer stúlknabúr.

Pigelav stúlknasamfjelag: Dandse Bruden af P. danza brúðina úr stúlknahópnum (seinast í brúðkaupi).

Pigelune mislyndi kvenna.

Pigeløfte kvennaheit.

Pigeløn vinnukonukaup.

Pigeran það að ræna burt stúlku.

Pigeseng vinnukonurúm.

Pigesind kvennaskap (þ. e. stúlkna).

Pigeskole skóli handa stúlkum. Gagnstætt: Drengeskole.

Pigestand, án ft., það að vera ógipt.

Pigestemme stúlkurödd.

Pigestrænghed kvennmannsharka.

Pigesvend sá sem er slimamjúkur við stúlkurnar.

Pigesæder, ft., stúlknasiðir.

Pigetjeneste vinnukonuverk: Hun maa gjøre P. verður að ganga eins og vinnukona.

Pigetro trúnaðarheit stúlku.

Pigetugt, a) stúlknaagi. — b) skírlífi stúlkna.

Pigevæsen allt sem til stúlkna heyrir.

pigget, ft. piggede, e., (sjaldh.), tindóttur.

Pighage stöng með brodd og krók í endanum.

Pighammer = Pikhammer.

Pighvar sjá Pigvare.

pighvas (hvass) eins og nálaroddur.

Pigkrave eins konar hundabelsi.

Pigrokke (eins konar skata) *raja pastinaca.*

Pigstav broddstafur.

Pigstok = Pigstav.

Pigsuer (eða Piksuer), sk., eins konar trje í skipi.

Pigvare (eða Pighvar), sk., (eins konar lúða) *pleuronectes maximus.*

Piil, ft. Pile, sk., ör.

Piil, ft. ýmist Pile eða eins og et., sk., [píl-l], píll (trjetegund): Plante P. (eða Pile). Styde i Veiret som en P. (sb. blása í sundur).

piildannet (einnig piledannet), [sb. danne], (sem er) eins og ör í lögun.

piilflux, ft. -e, o., (fornl.) = piilsnar.

piilsnar sem er eins og sendiag, (sb. som kólfi skyti).

Piilsod sjá Pileod.

piinagtig, ft. -e, e., þjáningarfullur, kvalræðisfullur, (sb. pínilegur, Stjórn).

Piinagtighed, án ft., sk., pína, kvöl, kvalræði.

piinlig, ft. -e, e., [sb. píniligr], pínilegur (sb. uton alla piniliga angist, Stjórn), kvalsamlegur (Skuggsjá): En p. Tilstand. — Piinligt Forhør það að pína menn til sagna.

Piinsel, ft. Piinsler, sk., [píusl], pínsl, písl, píning.

Pik, ft. eins, kl., högg af fingurgómi: Et P. paa Døren.

Pik, ft. -ker, (einnig ritað Pique, ft. -r), sk., eins konar lagvopn.

*Piket, nafn, eins konar spil: Spille P.

*Piket, sk., gætingjaflokkur (þ. e. hjer um 50 liðsmanna sem eru látnir vera á vaðbergi til að gá að óvinaliðinu hvort ráð þar er tekið).

Pikhammer, a) víghamar með lagvopni út úr. — b) hvassmynntur steinhamar.

pikke, s. 1, [pikka, Stjórn], a) ás.: P. en Steen klappa stein með hvassmynntum hamri (sb. Pikhammer b). P. en Hølee dengja ljá. — b) h. s., pikka, pjakka: P. paa Døren. Det pikker paa Døren það er pikkað á dyrnar. — Uhret pikker (gengur svo, að það heyrist). Hjertet pikker berst. — P. af snauta burt; hrökkva upp af.

Pikkelhue leðurhúfa með broddi upp úr (eins konar hjálmur).

Piksuer sjá Pigsuer.

Pikøxe öxi með lagvopni.

pil- er sett framan við einkunnir til að auka merkingu þeirra (sb. pilraadden, pilskaldet, pilsuur).

*Pilau (einnig Pilaw, Pillau), sk., (í austurheimi), eins konar hrísgrjónagrautur.

*Pilaw sjá Pilau.

Pileart píltegund.

Pilebark pílbörkur.

Pilebul pílbolur.

piledannet sjá piildannet.

Pilesjæder ein af þeim fjöðrum sem festar er á örvarenda til að ráða stefnu örvarinnar.

Pileflugt (eins fljót ferð og kólfi sje skotið), fleygiferð, flug.

Pilegrim, ft. -me, kk., [pílagrím-r], pílagrímur, vallari: Pilegrimme, som reise til Rom rómferlar. Pilegrimme, som reise til Mekka.

Pilegrimsdragt pílagrímsbúningur.

Pilegrimsfærd pílagrímsferð.

Pilegrimsgang pílagrímsganga.

Pilegrimsreise = Pilegrimsfærd.

Pilegrimsstav pílagrímsstafur.

Pilehave pílagarður.

Pilehegn pílgirðing.

Pilekogger = Kogger.

Pilekrat lágur pílaskógur.

Pilekul pílkol.

Pilekurv vandlaupur úr píltágum.

Pilelund lundur af píltrjám.

Pileod (einnig Piilsod) örvar-oddur.

Pileplantning gróðursetning píla: Opmuntre P. hos Bønderne.

Pileqvist pílkvistur; pílkvisl.

pileret beinn sem örvarflug.

Pilerter, ft., grænar ertur sem belgurinn er tekinn af.

Pilesaar sár eptir ör.

Pileskaft örvarskapt.

Pileskud örvarskot: Dræbes ved et P. vera lostinn öru til bana. — b) örskot, ördrag: De vare hinanden paa et P. nær það var ördrag á milli þeirra.

Pileskud (nýsprottinn) pílteinungur.

Pileskytte, kk., = Bueskytte.

Pilespids = Pileod.

Pilestage rjett pílkvisl og ekki all-mjó.

Pilevaand pílteinungur.

Pileved pílviður.

pilke, ás. 1, smá-plokka.

Pillau sjá Pilau.

pille, ás. 1, plokka, kroppa, reyta; tína, lesa: P. Barken af et Træ (sb. flysja). P. Erter taka grænar ertur úr belgjunum. Fuglen piller sig med Næbbet. — P. noget op (ud) tína e-ð upp (úr). — 2) sem h. s., a) p. ved noget vera að dunda við e-ð, (sb. nostra). — b) p. af snauta (snáfa) burt.

Pille, ft. -r, sk., dálítil kúla úr læknisdómum. — b) sneið (í orðum; sb. Gluffe).

Pille, ft. -r, sk., a) stoð, stólpi, máttarstólpi (einnig óeiginl.). — b) súla: Joniske (corinthiske) Piller. — c) (sá hluti) múr(s sem er) á milli tveggja glugga. — d) (í bók), α) málstokkur(inn eða) málbálkur(inn, þ. e. sjálft málið á einni blaðsíðu). — β) dálkur: Bogen er trykket med dobbelte Piller í dálkum.

Pillebaand járngjörð á stuð eða stólpa.

Pillebul = Bul b.

Pillefod súlu-ökkla.

Pillehoved höfuð á súlu.

Pillemad, a) e-ð sem lítill matur er og kroppa verður af (t. a. m. smáfuglar). — b) = Plukkemad.

Pillen, án ft., sk., það að pille.

*Pillepaneel Paneel á Pille c.

Pillerad súluröð.

Pilleri, ft. -er, kl., a) það að vera að smá-plokka, eða þvíuml.: Lad det P. være vertu ekki að reyta þetta, eða þvíuml. — b) sitt hvað smávegis, smámunir, (sb. reytur, reytingur).

Pilleværk sá hluti grjónamylnu þar sem hýðið flysjast af korninu.

pilraadden grautfúinn.

pilskaldet nauðsköllóttur.

pilsuur gallsúr.

Pilt, ft. -e, kk., [pilt-r], (í skáldskap), sveinn.

pimpe, ás. 1, a) (sjaldh.), dreypa í e-ð vörunum. — b) smá-drekka (e-ð áfengt): P. i Smug skála sig í laumi.

Pimpebæger (sjaldh.), harmafullur bikar.

Pimpekruus (sjaldh.), leirkrukka sem böfð er undir drykk.

Pimpernelle sjá Pimpinelle.

Pimpinelle (líka Pimpernelle), sk., = Steenbræk.

Pimpsteen vikur, vikurkol.

*Pincet, sk., dálítil töng (læknis-áhald)).

Pind, ft. -e, sk., teinn, tittur, tindur, (úr trje eða — sb. Strikkepind — málmi): Skære en P. — Sætte en P. for noget stemma stigu fyrir e-u. Staae paa Pinde for een vera boðinn og búinn til þjónustu við e-n, vera til taks hvenær sem e-r skipar. Det kan du skyde en hvid P. efter þú sjerð (þ. e. færð) það aldrei aptur. Til Pinds Ende út í gegn; út í hörgul. — b) fuglsfjöður þegar að eins hálar á henni út úr baminum.

pinde, ás. 1, 1) [sb. Pind a], reka titti í: P. Skoe. — b) tinda: P. en Rive. — c) negla: P. en Kasse sammen. — d) p. Brænde ud kljúfa brennsluvið í smáspýtur. Sb. Pindebrænde. — 2) [sb. Pind b], pindes fá flugfjaðrir.

pindeagtig, ft. -e, e., (um hlut), sem er eins og hann væri búinn til úr teinum (og enginn veigur er í).

Pindebrænde brennsluviður í smáspýtum.

pindebygget, [sb. bygge], = klinkebygget.

Pindehugger, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að kljúfa brennsluvið í smáspýtur.

Pindehuus, 1) hylki til að hafa í handprjóna. — 2) hús sem fisað er saman.

Pindekniv sjá Pindkniv.

Pindesko skór sem yfirleðrið á er neglt við sálann.

Pindespil eins konar leikur.

Pindesteg kjöt sem steikt hefur verið á spýtu eða rist.

Pindetoi = Pindeværk.

Pindevogn rimavogn (P. Þ.).

Pindeværk, a) rimar í rimavagni. — b) e-ð úr trje sem fisað er saman: Det er kun P., der ikke holder það er enginn veigur í því, það stendur öngva stund, eða þvíuml.

Pindhammer hamar til að reka með titti eða nagla.

pindhornet hníflóttur.

Pindhose, a) (sjaldh.), prjónaður sokkur. — b) eins konar kvilli í hestfæti.

Pindhul naglagat (í hæl á skó eða stígvjeli).

Pindhængsel eins konar hjörur.

Pindkniv (einnig Pindekniv) hnífur til að tálga með titti sem reknir eru í hæla á skóm eða stígvjelum.

pindmager skinhoraður.

Pindse sjá Pintse.

Pindso blóðdur ígull.

Pindsteen hver af smásteinum þeim sem hafðir eru til steinleggingar með öðrum stærri.

Pindsviin, a) ígull *erinaceus*. — b) dýrið *hystrix*.

Pindsyl alur til að bora með göt fyrir titti í hæla á skóm eða stígvjelum.

Pine, ft. -r, sk., [pína], kvöl, písl.

pine, ás. 1 og 2, [pína], kvelja, pína: P. een til at bekjende pína e-n til sagna. — Denne Tanke piinte ham endnu i hans Dødstime. — P. een om noget særa (sárbæna) e-n um e-ð.

Pinebænk píslarfæri: Lægges paa Pinebænken vera kvalinn.

pinefuld kvalafullur, kvalsamlegur (Skuggsjá), pínilegur (sb. utan alla pínliga angist, Stjórn): Et pinefuldt Liv.

Pinelse, sk., píning, pínsl, písl, kvöl.

Pineredskab píslarfæri.

Pinested kvalastaður, píslarstaður, pínslarstaður, píningarstaður.

*Pinie, ft. -r, sk., (suðræn furutegund) *pinus pinea (Linn.)*.

Pink, ft. -er, sk., eins konar byrðingur með flötum botni og háum skut.

Pinkelhage járnkrókur á kaðalenda sem við er hafður þegar akkeri er dregið upp á skipshlið.

Pintse (einnig ritað Pindse), án ft., sk., hvítasunna, hvítadagar (forni).

Pintseaften kvöld(ið) fyrir hvítasunnu.

Pintsedag hvítasunnudagur: Første P. fyrsti í hvítasunnu, hvítasunnudagur, hvítsunnudagur, hvítdrottinsdagur. Anden P. annar í hvítasunnu.

Pintsefest hvítadagahelgi (Sturl.).

Pintsehelligdage, ft., hvítadagahelgi (Sturl.), hvítadagar.

Pintsehoitid = Pintsefest.

Pintselilie (eins konar blóm) *narcissus poëticus.*

*Pintsemai laufgað lim sem kirkjur eru prýddar með á hvítasunnu.

Pintsenat nátt(in) fyrir hvítasunnu.

Pintsetid hvítasunnuleiti, hvítasunnuskeið.

Pintseuge hvítadagavika (sú vika sem hvítasunnan er í).

Pip, sk., eins konar fuglasýki (einkum hænsna).

Piphas, nafn, hnútur sem stundum kemur á apturfót á hesti.

Pipling, ft. -er, sk., eins konar lítið epli.

pippe (har), h. s. 1, (um e-ð sem byrjar að spretta), koma í ljós: Græsset begynder at p. frem.

Pipskæg hýjungur (á höku unglings).

*piquant, ft. -e, e., sem ertir og lokkar, o. s. frv.

*Pique, sk., a) sjá Pik. — b) spaði (í spilum). — c) kali, (sb. óþokki, fæð).

*Piquenique (einnig Pickenik), sk., skytningur, samburðaröl.

*piquere, ás. 1, erta, styggja, stríða e-m; særa e-m: Blive piqueret firrtast, styggjast, láta sjer þykja fyrir, (sb. það kemur hnndur í mann). — P. sig þykjast af e-u.

*Pirat, ft. -er, kk., = Sørøver.

pirhjernet, ft. -hjernede, e., uppstökkur, (sb. nasbráður).

pirhovedet = pirhjernet.

pirke, ás. 1, (sjaldh.), fiðra við.

*Pirogue, sk., = Canot.

*Pirouette, ft. -r, sk., snarsnúningur (í danzi eða á reið).

*pirouettere, h. s. 1, snarsnúast (í danzi eða á reið).

pirre, s. 1, 1) sem h. s., pota, bora: P. i Jorden med en Kjep. — 2) ás., a) æsa, hafa (þægileg) áhrif á: Pirrende Lægemidler. — b) óeiginl., áreita; erta, stríða e-m; ýta undir (e-n).

pirrelig, ft. -e, e., viðkvæmur.

Pirrelighed, án ft., sk., viðkvæmni.

Pirremiddel það sem æsir eða hrífur á.

Pirren, án ft., sk., það að pirre.

Pirring, sk., það að pirre.

Pis, án ft., kl., hland.

pisdrivende, [sb. drive], = urindrivende (sem er kurteislegra).

pisse, s. 1, míga, a) h. s.: P. under sig míga undir. — b) sem ás.: P. Blod míga blóði.

Pisseblære = Urinblære (sem er kurteislegra).

Pissetrang það að manni er mál að míga.

pissetrængt, [sb. trænge], sem er mál að míga.

*Pistil, kl., = Støvvei.

*Pistol, ft. -er, sk., smábyssa: Udfordre een paa Pistoler.

*Pistole (einnig Pistolette), ft. -r, sk., gullpeningur á verð við fjórar spesíur.

*Pistolette sjá Pistole.

*Pistolhylster smábyssuhylki (við hnakk).

*Pistollaas smábyssulás.

*Pistolskud, a) smábyssuskot. — b) bil er smábyssa dregur: De var hinanden paa et P. nær.

*pittoresk, n. -e, e., = malerisk.
pjaddre sjá pladdre b.
Pjalt, n. -er, sk., [sb. pjatla], tuska, drusla, dula, ræfill, garmur, (sb. tötrar, larfar): Hans Klæder hang i Pjalter hann var allur rifinn og táina.
Pjaltebod leppabúð.
Pjaltehandel leppasala.
Pjaltekjærling kerling sem tínir saman luskur á strætum og stigum.
Pjaltekram (alla kyns) leppar (sem ætlaðir eru til sölu).
Pjaltekræmmer leppasölumaður.
pjaltet, n. pjaltede, e., rifinn og táinn, a) um föt: Ofte er deiligt Hjerte under p. Kaabe (sb. opt er dyggð undir dökkum hárum), orðskv. — b) um mann, tötrugur (Fas.): Pjaltede Tiggere.
Pjaltetorv leppatorg (þar sem leppar eru seldir).
pjaske, h. s. 1, [sb. pjaskn-st], sulla, (sb. busla): P. i Maden.
Pjasken, án n., sk., það að pjaske (sull).
Pjaster, sk., a) spænskur peningur á verð við speslu. — b) tyrkneskur silfurpeningur (í milli þriggja og fjögra marka að verði).
pjatte, h. s. 1, [sb. pati], (í tali), bulla, þvaðra, eða þvíuml.
pjuske sjá pluske.
*Placat, n. -er, sk., a) auglýsingarskjal (sem fest er á múr eða þvíuml.). — b) opið (stjórnar)brjef.
*placere, ás. 1, setja e-ð (á e-n stað), koma e-u fyrir (á e-m stað).
Pladder, án fl., kl., a) = Dynd; (einnig) lepja, eða þvíuml. — b) þvaður, þvogl, rugl, bull.
pladderfuld fleytifullur.
Pladdermund só sem alórei getur þagað.
Pladderpose = Pladdermund.
pladdre, ás. 1, a) p. noget sammen hræra e-ð (sem þunnt er) saman. — b) (einnig pjaddre), þvaðra, þvogla, rugla, bulla.
plade, ós. 1, (sjaldh.), leggja (e-ð) þynnu, leggja þynnu á. — b) slá þynnur úr (e-u): Pladet Kobber.
Plade, n. -r, sk., [sb. pláta], þynna (of málmi), þunn hella (af steini), flaga (af steini eða — sb. Beenplade — beini). — b) plata: „Min P., mit Pandser, mit Glavind, mit Skjold". — c) = Lyseplade.
Pladeguld gull í þynnum.
Pladehammer járnsleggja sem málmur er heltur út með.
Pladejern járn í þynnum.
Pladekobber eir í þynnum.
Pladeovn ofn úr járnþynnum.
Pladepandser brynja úr smá-málmþynnum sem eru eins og hreistur.
Pladeslager (optar Plattenslager), kk., sá sem beitir út málma.
Pladeværk e-ð sem gjört er úr málmþynnum.
Plads, n. Pladse og Pladser, sk., [pláz, Stjórn], 1) eiginl., a) rúm, (pláss): En tom P. autt rúm. Finde P. komast fyrir. — Det tager ingen P. op það fer ekkert fyrir því. Give (gjøre, vige sin) P. for een rýma fyrir e-m. — β) einkum = sæti: Dette er min P. Tage (optage) en P. for en anden taka sæti handa öðrum (svo að hann geti sest þar þegar hann kemur). — b) vígvöllur: Romme Pladsen leggja á flótta. Beholde Pladsen (sb. Brjánn fèll ok hèlt velli). — c) svið, svæði: Torve og offentlige Pladse. En fri P. autt svæði. Sb. Legeplads. — d) stæði (sb. Haveplads). — e) (einkum hjá kaupmönnum), borg, staður, kaupstaður, eða þvíuml. Sb. Handelsplads. — 2) óeiginl., a) hlutskipting: P. i et Jomfrukloster. — b) embætti, starf, sýsla: Denne P. er endnu ikke besat. — c) være paa sin rette P. vera það sem maður er bezt til fallinn.
pladse, h. s. 1, (sjaldh.) = pladske.
Pladshjort só hjörtur sem rekur alla hina burt í brundtíðinni.
Pladsk, n. eins, kl., skvamp (B. H.).
pladske (har), h. s. 1, a) skvampa. — b) busla: P. i Vandet.
*Pladsmajor sá sem er settur yfir varðhöld í kastala.
Pladsmester sá sem vísar mönnum í sæti.
Pladsregn = Skylregn.
*Plafond (líka ritað Platfond), sk., ræfur.
Plag, n. -e, sk., trippi á öðru ári.
Plage, n. -r, sk., a) þjáning, kvöl, kvalræði, bágindi: Søvnløshed er en stor P. — b) raun = skapraun, armæða: Han er mig kun til P. hann er mjer ekki nema til armæðu, jeg hef ekki annað enn armæðu af honum. — c) drepsótt.
plage, ás. 1, fara illa með, þjá, pína, kvelja, ama e-m: P. een for noget vera að særa e-n (nauða á e-m) um e-ð.
Plageaand eiginl. óhreinn andi sem pínir e-n; (þar af) e-r sem allt af er að ásækja annan.
Plagefoged umsjónarmaður (eða skattaheimtumaður eða þvíuml.) sem níðist á undirmönnum sínum.
Plagegudinde = Furie a, (píslanorn).
Plageliv aumt líf: I disse Aar førte han et sandt P. það var auma lífið sem hann átti þau árin.
Plagen, án n., sk., það að plage.
Plager, n. -e, kk., sá sem kvelur (o. s. frv.) aðra.
*Plageri, n. -er, kl., ami, eða þvíuml.
Plagested armæðustaður.
*Plagiarius, kk., ritþjófur; bragþjófur.
*Plagiat, kl., ritþjófnaður; bragþjófnaður.
*Plaid, sk., skozk yfirhöfn (blint?, blias?).
*plaidere, ás. 1, flytja (mál í dómi).
*Plaine, n. -r, sk., flöt(ur), sljettur völlur.
*Plaisir (sem Danir framberu optast nær Plaseer), sk., gaman: For P. að gamni sínu (mínu, o. s. frv).
Plan, n. -er, sk., a) flöt(ur; sb. flatlendi), flatneskja, flesjar, sljetta, grund, völlur, hall. — b) ætlun (sb. sú ætlan, sem áðr var sett um atlöguna), fyrirætlun, tilætlun (Hkr. II, 94), ráðaætlun, ráð, áform: Han havde lagt Planen til dette Felttog lagt niður (sagt fyrir), hvernig haga ætti þessari herferð. Udkaste en P. til et Foretagende leggja ráð á um e-a fyrirætlun. Gjennemskue eens Planer sjá hvað e-r ætlar sjer.
*Planche, n. -r, sk., eirspjald með skrifaðri mynd; eirskrifuð mynd.
*Planeerhammer áhald sem vættur pappír (sb. planere b) er barinn með þegar hann er þornaður aptur.
*Planeerpresse þröng sem vættur pappír (sb. planere b) er fergður í til að ná úr honum nokkru af vætunni.
*Planeertrug ílát sem pappírsvatnið (sb. Planeervand) er haft í.
*Planeervand pappírsvatn (vatn sem lím og álún er saman við og pappír er dýft í til að bæta hann).
*planere, ás. 1, a) sljetta: P. en Grund. — b) væta (pappír) í vatni sem lím og álún er saman við (til að bæta hann), bæta (pappír).
*Planet, n. -er, sk., pláneta, reikandi stjarna, gangstjarna.
*Planetaar sá tími sem líður meðan e-r pláneta gengur hring sinn.
*Planetbane plánetubraut, plánetuhringur.
*Planetsystem, kl., þær plánetur sem ganga í kring um sömu sól.
*Planimetrie, sk., flotmálsfræði.
planke, ós. 1, i p. ind = indplanke.
Planke, n. -r, sk., langt og þykkt borð.
Plankebro brú úr borðviði.
Plankebygning hús (eða e-l þess konar mannvirki) úr borðviði.
Plankedæk þilfar úr borðviði: Et P. paa en Baad.
Plankehoved borðs-endi er út stendur.
Plankelag borð sem eru hvert ofan á öðru eða hvert við hliðina á öðru: P. i et Skib.
Plankesav sög sem borð eru söguð með úr trjóm, flettisög.
Plankeværk skíðgarður.
planløs sem engin ætlun (ekkert ráð, ekkert vit) er í, ráðleysislegur.
planmæssig, n. -e, e., með ráði gjörður.
*Plantage, n. -r, sk., staður þar sem ýmsar plantanir eru gróðursettar (sjer í lagi um þá gróðurstaði sem norðurálfumenn eiga í vestureyjum og á Indlandi).
plante, ás 1, rótfesta (t. a. m. trje, 677), setja (plöntu) í jörð, gróðursetja: P. Træer (Blomster). — Óeiginl.: P. Dyd og Fromhed i de Unges Hjerter. — b) setja, eða þvíuml.: P. Fanen i Jorden setja niður merkisstöng. P. Kanoner paa en Vold flytja upp fallbissur á vígveggi (og koma þeim þar fyrir).
Plante, n. -r, sk., a) jurt, (sb. gras, eins og títt er að hafa það orð). — b) (hvers konar) planta, plöntun (Stjórn).
Planteaftryk mót eptir plöntu.
planteagtig, n. -e, e., sem er líks eðlis og planta.
Plantebed sáðreitur.
Planteborger = Colonist.
Plantedeel plöntupartur: Jord af raadnede Plantedele.
Plantedyr (kvikindi sem næst eru plöntum að eðli sínu) *zoophyta*.
Plantefarve litur sem tekinn er úr plöntum.
Plantefro plöntufræ.
Plantefode fæða af plöntum.
Plantegaard laukagarður.
Plantegreen kvísl (kvistur) sem gróðursett(ur) er.
Plantehave = Plantegaard.
Plantehul hola sem planta er sett ofan í þegar hún er rótfest, rótarhola.
Plantehuus hús sem plöntur eru ræktaðar í, gróðrarhús: „Disse Træer kunne blot haves i varme Plantehuse".
Plantejord, a) jörð sem ekki er nema rotnaðar plöntur. — b) jörð til að gróðursetja í.
Plantekjender sá sem þekkir vel plöntur: Han er en god P., uden at være lærd Botaniker.
Plantekonst sú kunnátta að gróðursetja.
Plantekul kol af plöntum, viðarkol.
Plantekundskab plöntuþekking.
plantekyndig vel að sjer í grasafræði.
Plantelag lag af plöntum: P. i Moserne.
Plantelegeme plöntulíkami.
Planteliv sú tegund af lífi sem er í plöntum.
Plantelære = Botanik.
Plantemaade það hvernig farið er að gróðursetja.
Plantemaler plöntumálari, grasamálari.
Plantemester umsjónarmaður yfir gróðursetningu.
Plantemuld = Plantejord.
Plantenavn plöntunafn.
Plantenæring, a) = Plantefode. — b) það sem plöntur nærast af.
Planteolie feiti úr plöntum.
Plantepind spýta sem við er búið þegar verið er að gróðursetja.
Planter, n. -e, kk., sá sem gróðursetur.

— b) eigandi gróðurstaðar (sb. Plantage): En P. i Vestindien.

planterig grösugur, grasgefinn, frjór (um jarðveg).

Planterige allar plöntur.

Plantesaft plöntusoli.

Plantesalt eins kanar salt úr ösku af plöntum.

Plantesamler sá sem safnar jurtum.

Plantesamling plöntusafn.

Planteskole gróðrorstaður (staður þar sem ýmiss kanor plöntur eru gráðursettar; sb. oldiogarðor, laukagorðnr). — Óeiginl.: „Opdragelsen er denne gjensidige Velvillies P." þessi gáðvild hverra til annara er undir uppeldinu kamin. — b) skóli.

Planteskud gróðrarangi (sem er að spretta út úr plöntu).

Planteslim eins kanar slepja í plöntum.

Planteslægt plöntukyn: Det er en Egenhed ved denne P.

Plantestad nýlenduborg.

Plantested staður til gróðursetningar; staðnr þar sem e-ð er grúðursett. — b) nýlenda.

Plantesteen steinn sem mót eptir plöntu er á.

Plantestok spýtu sem við er böfð þegar verið er að gróðursetja.

Plantesyre sýra í plöntum.

Plantesøvn plöntusvefn.

Plantetid tíð til gráðursetuingar.

*Planteur, n.-er, kk., = Planter b.

Planteverden allt plöntukyns.

Plantevæxt plöntuvöxtur, (sb. grasvöxtur). — b) vaxandi plóntur (á e-m stað): En rig P.

planteædende, [sb. æde], sem oærist við jarðsrávöxt: P. Dyr (sb. grasbitur).

Plantning, sk., það að plante (gróðursetning, rótfesting). — b) staður þar sem e-ð er gróðursett; það sem gróðursett er á e-m stað: En P. af unge Grantræer.

Plaster, n. Plastre, kl., [plástr, 655 XXX], plástur: Lægge P. paa Saaret.

Plasterbei bnoðaður plástur áður eon baun er dreginn í.

Plasterdug rýja (pjatla) sem plástur er dreginn í.

Plasterstryger, sk., áhuld til að draga plástur í með.

*Plastik, sk., sú list að gjöro líkneskjur með því að bnaðu eða kloppa o. s. frv.; (einnig) sú list leikara að bafa allar líkamshreifingar samkvæmar skapi þess eða geðsbræringum sem leikinn er.

*plastisk, n. -e, e., sem beyrir til myndagjärðar; sem er með skírri mynd ag vel viðurkvæmilegri; o. s. frv.

plastre, ás. 1, leggja plástur (plástra) á.

plat, 1) n. -te, e., a) (í tali), flatur, sljettur: Det platte Land sljettlendið. — b) (um arðatiltæki, eða þviuml.), hverudagslegur, auðvirðilegur, rustalegur, (sb. dónalegur), klúr: Et p. Udtryk. Platte Talemaader. En plump eller p. Charakteer. — c) (sjaldb.), hreinn og beinn. — d) (sjaldb.), sem liggur í augum uppi. — 2) sem aa., með öllu, öldungis, alls kostur: Sige sin Mening p. ud hreint og beint.

*Plateau, sk., = Høislette, Bjergslette; a. s. frv.

*Plateforme, sk., flatt þak. — b) (til búin) sjdnarhæð (sem er flöt ofan).

Platfiil eins konar lítil þjöl (sem höfð er við skrár ag lása).

Platfisk, a) flatir fiskar (Sn. E.), *pleuronectes*. — b) barður fiskur.

platfodet, n. -fodede, e., sem engin halil er á: Platfodede Dyr.

*Platfond sjá Plafond.

Plathed, sk., það að vera (eða: það sem er) plat 1, b.

Plathoveder, n., eins konar smár saumur (smáir naglor) með flötu ag stóru höfði.

*Platin (einnig Platina), sk., gráleitur málmur sem bæði er þyngri ag dýrri enn gull, (bvítagull, G. O., P. Þ.).

*Platina sjá Platin.

*Platitude, n. -r, sk, klúrt orðatiltæki.

Platlæder sljett leður (sem engiu bárhamslíking er búin til á).

platnæset, n. -næsede, e., = fladnæset.

*platonisk, n. -e, e., sem lýtur að Platóo heimspekingi: P. Kjærlighed fýsnarlaus ást, andlegar ástir (G. O., P. Þ).

Plattenslager sjá Pladeslager.

Platting, n. -er, sk., eins kanar skipstaug.

plattydsk sem lýtur að þeirri mállýzku sem töluð er af olþýðu um norðurhluta þjóðverjalands: En p. Ordbog. Det Plattydske = Plattydsk. — II) sem nafo er Plattydsk = sjálf mállýzkan er nú var nefnd: Tale Plattydsk.

*plausibel, n. plausible, e., áheyrilegur.

*Plebeier, n. -e, kk., maður sem ekki er lendbariun, maður af lágum stigum.

*plebeiisk sjá plebeisk.

*plebeisk (einnig plebeiisk), n. -e, e., ekki lendbarinn, ættsmár.

*Pleiader, n., = Syvstjerne(n).

pleie (har), h. s. 1, vera vanur: Han pleier daglig at ride. Tag saameget, du pleier.

pleie, ás. 1, hjúkra e-m: P. en Syg. — b) = haandhæve: P. Retten.

Pleie, án n., sk., hjúkrun, aðhjúkrun, þjónustu, o. s. frv.: Den Gamle (Syge) behøver omhyggelig P. — b) = Haandhævelse: Retlens P.

Pleieamme = Goldamme.

Pleieanstalt = Pleiestiftelse.

Pleiebarn, a) uppeldisbaro, tökubarn. — b) barn í uppfæðsluhúsi.

Pleiedatter uppeldisstúlka.

Pleiefader fóstri = fósturfaðir.

Pleieforældre fósturforeldrar.

Pleiehuus (bjúkrunarbús), spítal, spítali.

Pleiel, n. -er og Pleiler, sk., þustur (Fms. XII).

Pleielhilde þust-ál.

Pleielæge læknir sem vitjar fátækra sjúklings sem ekki kamast í spítala ag fær kaup fyrir það úr breppssjóðnum.

Pleiemester farmaður spítals eða uppfæðsluhúss.

Pleiemoder, a) fóstra = fósturmóðir (Stjórn). — b) umsjónarkanu í uppfæðsluhúsi.

Pleiestiftelse, a) uppfæðslubús. — b) = Pleiehuus.

Pleiesøn fóstri (farot) = fóstursonur (sb. Fosterson).

Pleievæsen alli sem lýtur að spítölum eða uppfæðslubúsum.

*Plenar-, sem fremri liður í samsettu orði, í sömu merk. ag fuldtallig, t. a. m. Plenarmøde fuodur sem allir koma á.

*Plenarium, kl., a) helgidómastokkur eins ag bók í lögun. — b) bók sem öll guðspjöllio og allir pistlarnir eru í.

*Plenipotentiaire, kk., sendiherra með fullu umboði.

*Pleonasmus, sk., ofmæli (P. Þ.), málalenging, (sb. hégómleg viðrlagning eðoar sagnar yfir þat fram, sem fullu máli heyrir, Sn. E.).

*pleonastisk, n. -e, e., sem er yfir það fram er fullu máli beyrir (sb. Pleonasmus).

*Plesiosaurus, sk., undorlegt forndýr með furðanlega smáu hüfði ag eins löngum hálsi ag búkuiun er.

Plet, n. -ter, sk., [sb. blett-r?], blettur, flekkur, a) = díli, depill: En rød P. i Huden. — En P. Jord dálítið petti. — Nu ere vi paa Pletten á sjálfum stoðnum. — b) = ljóður, (sb. galli, anmarki, ankanai; o. s. frv.): En Død uden Pletter.

pletfri flekklaus.

*Plethi sjá greinino um Krethi.

Pletkugle kúla af sápo til að taka bletti úr fötum með.

Pletleer (einnig Pletteleer) eins kanar leir sem hofður er til að taka bletti úr fötum með.

Pletsæbe eins kooar sápn til að taka bletti úr fötum með.

plette, s. 1, 1) ás., a) eiginl., setja blett(i) á, (sb. káma, ata): P. sine Klæder. — b) áeiginl., flekka: Ved denne Handling plettede han sit Rygte. — 2) b. s., fá bletti: Dette Tøi er let til at p.

Pletteleer sjá Pletleer.

*plettere, ás. 1, næfra (e-ð) með silfri = leggja næfurþunnt silfur á (e-ð, til prýðis).

Pletteskrædder skraddari sem teknr blettl úr fötum ag bætir þau.

Plettetal, í orðatiltæk. i P. = plettevüs.

pletteviis, ao., í blettum (blettor bjer og hvar): Kornet staaer p. ret godt paa denne Mark.

Pligt, n. -er, sk., skylda: Efterkomme (forsømme, svigte) sine Pligter rækja (vanrækja) skyldur sínar. — 2) úreltar merkingar, a) líkt ag særi, í orðatiltæk. Ed og P. — b) líkt ag iðrun, í arðotiltæk. P. og Bod iðrun og yfirbót. — c) hegning.

Pligt, sk., stafnpallur (pallur í framstafoi á skipi) — b) = Pligtanker.

Pligtanker stærsta akkeri á skipi, (meginakkeri).

Pligtarbeide skylduverk, skyldarsýsla (Skuggsjá), skyldarembætti (Skuggsjá).

Pligtarbeider só sem vinnur e-t skylduverk: Pligtarbeidere, frivillige Arbeidere.

Pligtbegreb hugmynd um skyldu.

Pligtbud baðorð skyldunnar, skylda.

Pligterkjendelse það að kannast við skyldu sinu.

pligtfri skyldulaus.

Pligtfølelse það að finna til skyldo sinnar.

Pligthugger, kk., stafobúi (á skipsbát).

pligtig, n. -e, e., skyldugur, skyldur.

Pligtlære skyldnfræði.

pligtmæssig, n. -e, e., samkvæmur skyldu.

Pligtsfoged = Pligtskarl.

Pligtsfolk, n., fólk sem vinour e-t skyldoverk eða e-a kvöð.

Pligtsgjerning = Hoveri.

Pligtskarl sá sem settur er yfir það fólk sem er að vinna e-a kvöð.

pligtskyldig (sjaldb.), a) = pligtig. — b) skyldulegur (sb. vár skyldulegábyggja, 655 XXXII).

pligtstridig gagnstæður skyldu.

Pligttoug streugur stærsta akkerisins.

pligtvillig fús að rækjo skyldu sína.

Pligtydelse skyldarreiða.

pliiröiet píreygður.

Plire, n. -r, sk., rauður flekkur á börundi.

plire (einnig blire), b. s. 1, gera sig píreygðan.

Pliren, án n., sk., það að plire.

*plombere, ás. 1, a) setja innsigli úr blýi fyrir (e-ð). — b) fylla (bola tönn) með blýi.

Plov, n. -e, sk., [plóg-r], plógur, arður: Trække P. draga arður. Hestene gaae i P. eru bafðir til plógdráttar. — Hans P. gaaer godt líkt og hann græðir á tá og fingri. — b) (sumstaðar), svo mikið land sem kamizt verður yfir að erja með einum plógi.

Plovaas lengsta spýtan í plógi.

Plovarbeide araing.

Plovaxel öxull i plógi.
Plovbræt = Muldfjæl.
Plovdreng piltur sem stýrir hestunam fyrir þann sem plægir.
Plovdrift nrning.
Plovdriver sá sem stýrir hestum fyrir plógi.
Plovdræt einn partur af hjólplógi sem dregina er af fjórum hestum.
Plovdyr skepna sem höfð er til að draga plóg (optast hross eða naut).
Plovfjæl = Plovbræt, Muldfjæl.
Plovfolk, ft., fólk sem er að erja (= plægja).
Plovfred friðhelgi þeirra sem eru að arningu eða öðru akurverki.
Plovfure arðurfor (Stjórn).
Plovfællig það að hafa plóg suman: Være i P. sammen.
plovfør fær um að draga plóg: En p. Hest (Oxe).
Plovgang plóggangur: Kjøre P. aka (svo) hægt (eins og maður sje að plægja).
Plovgilde það að maður gefur vinnufólki sinu betra mat enn vant er þegar lokið er arningu, (sb. töðugjöld, slægjur).
Plovgreb handarhald (sb. Fas. II, 355) á plógi.
Plovhammel þverspýta á framanverðum plógi.
Plovhandel = Plovgreb.
Plovhest plóghestur.
Plovholder, kk., = Plovmand.
Plovhoved (einnig Plovshoved) = Plovlob.
Plovhugger, kk., sá sem telgir trje í plóg.
Plovhøvl gróp-lokar. Sb. Fughøvl, Naadhøvl.
Plovjern plógjárn (Fms., Skuggsjá), arðurjárn (Stjórn): Et Sæt P. ein plógjárn (þ. e. bæði járnin sem höfð eru í einn plóg). — b) = Langjern.
Plovkarl, [plógkarl], sá sem plægir eða stýrir eykjum fyrir plógi.
Plovkiste partur af plógi.
Plovkjep áhald sem plógkarlinn hefur til að hreinsa plóginn með.
Plovkjører, kk., = Plovdriver.
Plovkjoring, kk., = Plovdreng.
Plovkniv, a) = Haandplov. — b) (fornl.), = Plovjern.
Plovkærre fremri partur plógs með hjólunum. Sb. Forkærre, Forplov, Forrede 2.
plovlam sem hefur öngva eða dnýta hesta til að erja með.
Plovland = Ploieland.
Plovlav, kl., = Plovfællig: Være i P. sammen.
Plovlegeme meginhluti plógs.
Plovlob sú spýta sem neðst er í plógi og aptara plógjárnið er sett í.
Plovmand plógkarl (Skuggsjá), plógari (Stjórn).
Plovoxe arðuruxi.
Plovredskab arningar-áhald.
Plovret rjettur ábúanda til að yrkja jörð eptir því sem honum sýnist haganlegast.
Plovrulle einn partur(inn) af plógnum.
Plovrydde, sk., verkfæri til að hreinsa plóg með.
Plovshoved sjá Plovhoved.
Plovskat skattu í plógi hverjum.
Plovskær apta a plógjárn(ið; hið fremra er kollað Langjern)
Plovspilde skemmdir á arningar-áhöldum.
Plovstav, a) (eins konar) bestastafur (sem hafður er þegar verið er að plægja), — b) = Plovkjep, Plovrydde. — c) áhald er stundum er stungið í plóginn til að geta stýrt hanum betur.
Plovstjert hondarhald (Fas. II, 355) á plógi (einkum hið hægra).

Plovstrimmel = Ploiestrimmel.
Plovstud = Plovoxe.
Plovstyrer = Plovmand.
Plovsule einn partur(inn) of plógnum.
Plovtist festi i plógi.
Plovtøi arningar-áhöld.
plovvant, [sb. vænne], vanur við að draga plóg: En p. Hest.
Plovvending það að snúa plógi við (þegar komið er að akurs-jaðri).
Plovvise, sk., = Plovkjep.
Pludder, án ft., sk., for, leðja, forarleðja. — 2) þvogl, þvaður, þvættingur, rugl, bull, (sb. vaðall).
Pludderdynd = Pludder 1.
Pluddermund, kk., þvoglari.
pluddermundet, ft. -mundede, e., = pluddervorn.
Pluddertørv = Æltetørv.
pluddervorn, a., gefinn fyrir að þvagla.
pluddre, a. 1, A) ás., (á Sjálandi), væta (mó, áður enn hann er hnoðaður): P. Torven. — B) h. s., þvogla, þvaðra, þvætta, rugla, bulla, (sb. vaða): Den ene pluddrer i Munden paa den anden það gargar hver framan í annan. — Barnet begynder at p. hjala.
Pluddren, án ft., sk., það að pluddre B.
Pluddring, sk., það að pluddre A.
pludse, h. s. 1, a) p. ned dengjast niður. — b) p. til álpast til (e-s): Han pludsede til at sige det það álpaðist fram (hvappaðist upp) úr honum.
pludselig, a) ft. -e, e., skyndilegur, hastarlegur, snöggur, (sb. sviplegur): En p. Overgang fra Glæde til Sorg. — b) sem aa., snögglega, skyndilega, hastarlega, allt í einu, þegar minnst (vonum) varir, (sb. sviplega): Han døde p. það varð snöggt um hann, hann varð bráðkvaddur.
pludset, n. pludsede, e., þrútinn: Han seer saa p. ud i Ansigtet.
pludsfed sem rær í spikinu, spikfeitur, spikaður, eða þvíuml.
Pludsfedme það að vera pludsfed.
pludskindet, n. -kindede, e., bólduleitur.
Pluk, ft. eins, kl., smá-rykkur. — I smaa P. í smá-snökkum, eða þvíuml.
Plukgjeld smá-skuldir (hingað og þangað).
Plukister mör sem reyttur er af netjunni og garnmörnum hjer og hvar.
plukke, ás. 1, [plokka], 1) túmt, a) plokka, reyta: P. Gæs. — b) lesa = tína: P. Nødder (Æbler). — 2) p. op a) reyta: P. Ukrud op af et Havebed. — b) tæja e-ð upp: P. Tougværk op. — c) skera (e-ð) í smábita til að velgja (eða sjóða) það upp aptur: P. Fisk (Steg) op.
Plukkefisk plokkfiskur.
Plukkemad, [sb. plukke 2, c], matur sem er skorinn í bita og velgdur (eða soðinn) upp aptur.
Plukkeri, kl., sífelld plokkun. — b) tíningur, samtíningur, rusl: Det P. vil jeg ikke tage med.
Plukkesteg steik sem er brytjuð og velgd upp aptur; (sb. smásteik, bitasteik).
Plukketalg (einnig Pluktalg) = Plukister.
plukkeviis sjá plukviis.
Plukning, ft. -er, sk., það að plukke.
plukstjæle, h. s., = smaastjæle.
Pluktalg sjá Plukketalg.
Pluktyveri hnupl.
Plukuld ull sem reytt er af gærum.
Plukveer, ft., smáverkir sem fara á undan ljettasótt.
plukviis (einnig plukkeviis), aa., smátt og smátt, í smá-snökkum: Stjæle p.

***Plumage**, sk., (á höfuðfati), fjaðrir, fjaðraskúfur.
plump, ft. -e, e., a) eiginl., óliðlegur; þunglamalegur; klúr; o. s. frv.: Plumpe Lemmer. Denne Snedker gjør sit Arbeide altfor plumpt klúrt. — b) óeiginl., frumtalegur, rustalegur, klúr, (sb. dónalegur): Være p. i sin Tale. En p. Spøg.
Plump, ft. eins, kl., a) skellur (á vatni): Det gav et stærkt P. — Einnig sem mo: P.! der laae han i Vandet. — b) (sjaldh.), fall (einkum í vatn).
plumpe, a. 1, 1) h. s., a) pompa: Han plumpede i Vandet. — b) p. til at gjøre noget álpast til að gera e-ð. — c) p. ud med noget fleipra e-u út úr sjer, (sb. e-ð hvappast upp úr e-m). — 2) ás., i p. noget sammen grauta e-u saman.
Plumphed, sk., a) án ft., það að vera plump (sb. rustaháttur, rustaskapur, dónaskapur). — b) með ft. -er, klúrt (u. s. frv.) orðatiltæki: Saadanne Plumpheder tillader intet veloпdraget Menneske sig.
Plumphugger, kk., (í tali), rusti, búri.
plumre, ás. 1, grugga (e-ð) upp: P. Vandet for Fiskene (svo hægra sje að veiða þá).
***Plural** (eða Pluralis), sk., fleirtala, (margfaldleg tala, Sn. F.).
***Pluralis** sjá Plural.
***Pluralitet**, sk., meiri hluti; allur þorri.
***plus**, e. i hvorugk., meira: 3 p. 2 (jafnaðarlega skrifað 3+2) 3 og (að auki) 2. — Sem kl. nafn er Plus afgangur.
plusfe (einnig pjuske), ás. 1, gera (e-ð) úfið eða ódátlegt: P. een i Haaret.
***Plusqvamperfectum**, kl., (í málfræði), sú tíð sem er á undan liðnum tíma.
Plyds, ft. eins, kl., eins konar vefnaður (uppistaðan úr lini, en ívafið annaðhvort úr silki eða úr hárinu af *capra hircus Angorensis*): En Plydses Kjole.
plyndre, ás. 1, ræna, (sb. raufa, Fms. XI, 380): Byen blev plyndret. Overfalde og p. en Reisende.
Plyndren, án ft., sk., það að plyndre.
Plyndring, sk, það að plyndre (rán, gripdeildir).
Pløg (einnig Plok), ft. -e, sk., trjetittur (til að negla e-ð með).
Pløghul gat fyrir trjetitti í hæla undir stígvjelum.
Pløgsyl alur sem skóarar bora með göt fyrir trjetitti.
pløie, ós. 1, [plœgja], 1) erja, plægja: P. en Ager. — P. til Rug velta jörðu til rúgs. — P. Jord fra en andens Ager erja sjer af annars akri. — P. ind paa en andens Ager fara arði á annars manns akur, erja sjer af annars akri. — P. om plægja vandlega; plægja upp aptur. — P. op erja (jörð) í fyrsta sinni; plægja (e-ð) upp (úr jörðu, t. a. m. disse gamle Mynter har en Bonde pløiet op paa sin Ager). — P. med en Andens Kalv erja með annars kvígu (sb. Stjórn). Orðskv.: Den kommer og frem, som pløier (einnig kjører) med Stude kemst, þó seinna fari. — b) óeiginl.: P. en Bog igjennem lesa bók frá upphafi til enda (með mikilli fyrirhöfn). — c) p. Bølgen o. s. frv. (sb. þú er ek reist, þá er ek renna gat, kaldan straum kili, kaldan sjá kili; o. s. frv.). — 2) grópa: P. et Gulv sammen grópa gólf saman (úr borðum). Et pløiet Gulv gólf sem borðin i eru grópuð saman, grópað gólf.
Pløiedag dags-arning: Denne Bonde maae gjøre 5 Pløiedage verður að erja fimm daga (fyrir aðra).
Pløiehøvl = Plovhøvl.
Pløiejord, a) akurland: Der er ikke megen P. til den Gaard. — b) akur (sem

verið er að plægja): Folkene ere ude paa Ploiejorden.

Ploieland land sem plægt er, akurland: Han har gjort en Deel af sin Engjord til P.

ploielig, ft. -e, e., plægjandi (= plægjanlegur): P. Jord.

Ploieløn arningar-kaup.

Ploiemark = Ploieland.

Ploiestrimmel garður (hryggur) á milli tveggja akurfora.

Ploietid sá tími þegar vant er að erja.

Pløining, sk., a) arning. — b) það að pløie 2.

Pløk sjá Pløg.

*Ploris, án ft., sk., (í tali), tak undir síðunni.

Plos, sk., (sjaldh.), þykk kinn.

plosfindet, ft. -findede, e., = pludsfindet.

Plosmund, kk., varaþykkur maður og búlduleitur.

plosmundet, ft. -mundede, e., varaþykkur og búlduleitur.

*Pocal, ft. -er, sk., bikar, (sb. kalkur).

*Podagra, sk., fótaveiki, fótaverkur. Sb. Fodsot.

*Podagrist, ft. -er, kk., sá sem hefur fótaveikl.

Pode, ft. -r, sk., a) lítið eikar-efni nýsprottið úr jörðu. — b) kvistur sniðinn af trje og ætlaður til gróðursetningar á öðru. — 2) (einkum í gamni), krakki, eða þvíuml.: Han har allerede tre haabefulde Poder.

pode, ás. 1, [sb. pota], gróðursetja (frjókvist af trje á öðru ófrjórra, til að bæta það).

Podekløft = Podesplit.

Podekniv eins konar snubbótt sveðja til að gera með skurði í trje sem annarlegir kvistir eru gróðursettir á.

Podemester sá sem kann að flutning frjókvista af einu trje á annað; aldinfágandi.

Podeqvist frjókvistur sem fluttur er af góðu trje á annað ófrjórra.

Podeskole sú deild aldingarðs þar sem ung aldintrja eru bætt með gróðursetningu annarlegra frjókvista (sb. pode).

Podesplit skurður í trje til að gróðursetja annarlega kvisti í.

Podestamme eikarbolur til að gróðursetja annarlega kvisti á.

Podested sá staður á trja sem annarlegur kvistur er gróðursettur á.

Podetid sá tími þegar frjókvistir eru fluttir á önnur trje.

Podetræ trje til að gróðursetja annarlegan kvist á.

Podevox vax með kvoðu úr *terebinthus* saman við sem drepið er á þann stað trjes þar sem annarlegur kvistur hefur verið gróðursettur.

Podning, sk., það að pode.

*Poem, kl., kvæði.

*Poesie, sk., a) án ft., = Digtekonst. — b) með ft. -r, skáldskapur, kveðskapur, skáldmæli, ljóðmæli, ljóð, kvæði, samföst orð (Fms.).

*Poet, ft. -er, kk., skáld: En elendig P. leirskáld.

*Poetik, sk., kveðskaparfræði, (sb. Skálda).

*poetisk, ft. -e, e., sem lýtur að skáldskap, sem er í skáldskap, skáldskapar-: Poetiske Skrifter skáldmæli. — b) skáldlegur.

Pog, ft. -e, kk., [púki], strákur, (strák-) hvæplingur, (sb. piltur, piltungur, naggur).

*Point, kl., (eiginl. punktur), eitt (af e-u).

Pokkenholt, án ft., kl., trjeð úr eikinni *guajacum officinale*.

Pokker, kk., [sb. pukra], grefill, (sb. Fanden). — Einkanl. tíðkast eig. ef. Pokkers, ýmist sem nokkurs konar e., (en Pokkers Støi skrambans hávaði, blótaður hávaði), eða sem nokkurs konar ao., (en Pokkers rask Pige skollans ötul stúlka).

Pol, ft. -er, sk., öxul-endi. — b) heimskaut, himinsskaut.

*Polak, a) ft. -ker, kk., Sljettumaður (pólskur maður). — b) sk., (í tali), leifar í staupi eða tóbakspípu.

*Polarbjørn = Iisbjørn, Hvidbjørn.

*Polarcirkel, sk., = Polkreds.

*Polarhav = Iishav.

*Polaritet, sk., það eðli að snúast (leita) til heimskauta. — b) gagnstaðleikur tveggja hluta sem þó eiga saman.

*Polarkreds = Polkreds.

*Polarstjerne = Polstjerne.

*Poleerbørste (einnig Polerebørste), busti til að fægja með (þ. e. núa e-ð með svo að það verði skyggt).

*Poleerfiil þjöl til að fægja með málma, (fægiþjöl).

*Poleerhammer hamar sem málmar (einkanl. eir) eru sljettaðir með.

*Poleerjern járn sem haft er til að fægja e-ð með.

*Poleerkugle kúla sem fægt er með, (fægikúla).

*Poleermølle fægimylna.

*Poleerpulver fægiduft.

*Poleersand fægisandur.

*Poleerskive fægikringla.

*Poleersteen fægisteinn.

*Poleertøi áhöld til að fægja með.

*Polemik, sk., þrætur (á prenti), bóklegar deilur.

*Polemiker, ft. -e, kk., sá sem á í þrætum á prenti.

*polemisere, h. s. 1, þræta á prenti.

*polemisk, ft. -e, e., sem lýtur að þrætum á prenti.

*polere, ás. 1, fægja, fágn: Poleret (skyggt) Staal. — b) óeiginl.: En poleret (kurteis) Nation. Polerede Sæder kurteisi í háttalagi. — Einnig er poleret líkt og slægur, sjeður, kænn, slunginn.

*Polerebørste sjá Poleerbørste. o. s. frv.

*Polerer, ft. -e, kk., sá sem fægir. — b) (hjá steinmeisturum og timbursmiðum) = Mestersvend.

*Polering, sk., það að polere.

Polhøide sá bugur hádegisbrings sem er á milli sjóndeildarbrings og heimskautsins.

*Police, ft. -r, sk., ábyrgðarbrjef.

*polisk, ft. -e, e., slægur.

*Politesse, sk., kurteisi. — b) (í tali), slægð.

*Politie, án ft., kl., lögregla; lögreglumenn.

*Politieanordning tilskipun um lögreglu.

*Politiebetjent hver af hinum minna háttar lögreglumönnum.

*Politiebud sendimaður lögreglumanna.

*Politiedom lögregludómur.

*Politieforhør rannsókn af hendi lögregludómanda.

*Politiefængsel fangelsi sem maður er látinn í fyrir lögreglubrot.

*Politiehaand (fyrrum), hlutur sem lögreglumenn höfðu á sjer til jarteina og var eins og hönd í lögun.

*Politiekammer hús þar sem gert og dæmt er um lögreglumál.

*Politiemester æðsti lögreglumaður.

*Politieret, a) dómur sem dæmir um lögreglumál. — b) lög og tilskipanir um lögreglumál.

*Politiesag lögreglumál.

*Politiesegl lögreglu-innsigli.

*Politiesoldat, ft. -er, kk., vopnaður lögreglumaður.

*Politietegn einkennismark lögreglumanna. — b) mark sem fæst hjá lögreglumönnum.

*Politievidenskab lögregluvísindi.

*Politievæsen (öll) lögregla (og allt sem þar að lýtur).

*Politik, án ft, sk., (land)stjórnarfræði: Indvortes og udvortes P. — b) stjórnaraðferð: Englands P.

*Politiker, ft. -e, kk., landstjórnarmaður, (land)stjórnarvitringur.

*politisere, h. s. 1, ræða um landsins gagn og nauðsynjar, ræða um landstjórn.

*politisk, ft. -e, e., sem lýtur að ríkisstjórn. — b) kænlegur.

*Politur, án ft., sk., gljái. — b) óeiginl., kurteisi.

*Polka, sk., eins konar danz.

Polkreds hjólgaddshringur.

*Pollution, ft. -er, sk., njórunardrop (B. H., G. O.).

*Polonaise, sk., eins konar pólskur danz, eða log sem hann er danzaður eptir.

polsk, ft. -e, e., pólskur: P. Pas eins konar spil, (pólspassi).

Polstjerne leiðarstjarna.

*Poltron, kk., = Kujon.

*Polygamie, kl., það að eiga fleiri enn eina konu eða fleiri enn einn mann í senn, (fjölkvæni — G. O., P. Þ. — er ekki nógu yfirgripsmikið).

*Polygon, sk., marghyrningur (mælingamynd sem hefur fleiri enn fjögur horn).

*Polygynie, kl., fjölkvæni.

*Polyp, ft. -er, sk., eins konar dýrakyn sem líkist plöntum. — b) eins konar mein, (kvikur?).

*Polytechniker, ft. -e, kk., fjöllistamaður.

*Polytheismus, sk., það að trúa á marga guði.

*Polytheist, ft. -er, kk., sá sem trúir á marga guði.

*Pomade, sk., hársmyrsli.

*Pomerants, ft. Pomerantser, sk., eins konar gult aldin eins og epli í lögun.

Pommer sjá Pommeraner.

*Pommeraner (einnig Pommer, Pommerer), ft. -e, kk., maður í Pommern.

Pommerer sjá Pommeraner.

Pommern, kl., hjerað á norðanverðu Þjóðverjalandi.

pommersk, ft. -e, e., sem heyrir til Pommern.

Pomp, án ft., sk., viðhöfn, (sb. pris).

pompe, ás. 1, ausa (e-ð) með dælu: P. Vandet af en Kjelder. P. en Brønd lens þurausa brunn með dælu. — b) p. Luften ud soga loptið út (með loptsugu).

Pompe, ft. -r, sk., dæla.

Pompebor dælunafar.

Pompedrag dælusog.

Pompeemmer, sk., = Pompesko.

Pompehjerte dæluspeldi.

Pompehjul dæluhjól.

Pompekrave tjargaður segldúkur utan um dælu á skipi.

Pompekrog krókstöng úr járni til að draga upp með byttuna úr dælu þegar gjöra þarf að henni.

Pompekurv eins konar eirlegging um skipsdælu neðanverða.

Pompemester sá sem er settur til að sjá um dælu.

Pompemølle austurmylna.

Pomperedskab áhald sem heyrir til dælu.

Pomperende stokkur sem vatnið rennur í úr dælumunna.

Pompering járngjörð utan um dælu.

Pomperør hol(ið) í dælu(nni).

Pompeskive leðurkringla á dælubyttu.

Pompesko dælubytta.

Pompeslag = Pompedrag.

Pompeslange pípa úr leðri eða tjörguðum segldúk sem vatn rennur í frá dælumunna.

Pompesod, sk., austurrúm (sem dælan stendur í, niðri í hafskipi).

Pompespand, sk., = **Pompesko**.

Pompestang hullustöng í dælu.

Pompestempel hulluhöfuð í dælu.

Pompestok = **Pompestang**.

Pompestovle megin-hol(ið) í dælu.

Pompesætter dælusmiður.

Pompetræ, a) (sjálf) trjepípa(n) á dælu. — b) dælutrje (trje í dælu).

Pompetræk = **Pompedrag**.

Pompetud pípa út úr dælu sem vatnið rennur út um, dælustútur.

Pompetugge, sk., = **Pompeskive**.

Pompevand vatn sem ausið er upp með dælu.

Pompeværk margar dælur saman tengdar.

Pompning, fl. -er, sk., það að pompe.

*__pompøs__, fl. pompøse, e., viðhafnarmikill, skrautlegur, tiguglegur.

*__Ponto__, sk., (í *l'hombre*), hjartaás, (eða) tigulás.

*__Ponton__, fl. -er, sk., eins konar bátteg-und með flötum botni og ýmist úr trje eða eiri sem höfð er undir brýr.

*__Pony__, sk., lítill reiðhestur.

*__Popants__, sk., hræða; grýla.

*__Pope__, fl. -r, kk., gerzkur klerkur.

Poppel, fl. Popler, sk., (eins konar trje) *populus*: Italienſk P. (ein tegund þar af).

Poppellund lundur af trjenu *populus*.

Poppelpiil (eins konar trje) *populus canescens*.

*__populair__, fl. -e, e., sem kemur sjer vel við alþýðu, vinsæll, ástsæll.

*__Popularitet__, sk., (um heidra mann), það að koma sjer vel við alþýðu, vinsæld, ástæld.

*__Porcellain__ (einnig framborið Porselin, Postelin), án fl., kl., postulín: Porcellains Tallerkener postulíns-diskar.

*__Porcellainfabrik__ postulíns-verkstaður.

*__Porcellainfarve__ litur sem postulín er pentað með.

*__Porcellainhandel__ postulínsverzlun.

*__Porcellainhandler__, fl. -e, kk., sá sem hefur postulín til sölu, postulínskaupmaður.

*__Porcellainjord__ = **Porcellainleer**.

*__Porcellainleer__ postulínsleir.

*__Porcellainmaler__ postulínspentari.

*__Porcellainmaleri__, a) án fl., sú list að penta postulín. — b) með fl. -er, skript á postulíni.

*__Porer__, fl., svitaholur.

*__Porositet__, sk., það vera með allt einum smá-holum.

*__Porphyr__, fl. -er, sk., purpurasteinn.

*__Porphyrværk__ staður þar sem purpurasteinn er tekinn úr jörðu og klappaður og fægður.

Pors, án fl., sk., (eins konar jurt sem blöðin og blómin af eru stundum höfð til ölgerðar) *myrica gale*.

*__Porselin__ sjá **Porcellain**.

Porsøl öl sem gjört er með blöðum og blómum af *myrica gale*.

Port, fl. -e, sk., [port], 1) stórdyr, a) borgarhlið, port, (einnig porthurð): Stadens Porte. — β) Porten eða den ottomaniſke P. eða den høie P. Tyrkjakeisari (og hans ráðuneyti). — b) húsdyr sem ekið verður um (einnig hurð fyrir þess konar dyrum): Vognen kan ſtaae i Porten. — 2) = **Kanonport**.

Portaare porlæð (B. H.).

*__Portal__, fl. -er, sk., skrautlegar stórdyr.

Portaxel krókur í hjörum stórdyra, (sh. Port 1, a, α, b).

Portbetjent tollheimtumaður við port.

*__Portechaise__, sk., sessbörur (P. Þ.; sh. Bæreſtol).

*__Porte-epee__, sk., = **Kaardeduſk**.

*__Portefeuille__, fl. -r, sk., kambpungur (framborið kampungur), veski; (einnig) taska (sb. Sturl. IV, 36, sem skjöl eða brjef eru borin í). — b) stjórnarherra-embætti.

*__Portemanteau__, sk., eins konar ferðaskjóða (til að hafa föt í).

*__Porter__, sk., enskur svartbjór.

*__Porteur__, fl. -er, kk., hver af þeim er ber sessbörur.

Portfang byrgi fram af stórdyrum (sb. Port 1, a, α, b).

Portfjæl fjöl eða borð í hurðu fyrir stórdyrum (sh. Port 1, a, α, b).

Portfløi annar hurðarvængurinn fyrir stórdyrum (sem vængjahurð er fyrir): Den ene P. ſtaaer aaben.

Portgang portgöng.

Porthammer, 1) hamar sem kvatt er að stórdyra með. — 2) ofdyri ports eða akdyra.

Portholder, kk., dyravörður.

Porthund hundinn varðhundur í akdyrum eða við akdyr.

Porthuus, [porthús], hús ofan á porti.

*__Porticus__, sk., súlugöng með hvolfi yfir.

*__Portion__, fl. -er, sk., skammtur; hluti e-s.

Portkammer klefi uppi yfir akdyrum, (sh. dyraloft).

Portklinke klúra (klinka) fyrir stórdyrum (sh. Port 1, a, α, b).

Portklokke stórdyraklukka sem hringt er til að komast inn eða út.

Portlaage smá-dyr (op) við stór-dyr eða á vængjahurð fyrir stórdyrum (sh. Port 1, a, α, b).

Portluge hurð fyrir fatthússuopi (sh. Port 2).

Portlukning það að loka porti.

Portlygte ljósker í porti.

Portlænge sá hluti húss er akdyr(nar) eru á.

Portner, fl. -e, kk., dyravörður.

Portnerkone dyravarðarkona.

Portnerſke, fl. -r, kvk., (kvennmaður sem er) dyravörður.

Portnøgel lykill að stórdyrum (sb. Port 1, a, α, b); hliðlykill, portlykill; garðlykill.

*__Porto__, sk., = **Poſtpenge**.

*__portofri__ sem ekki þarf að borga undir.

*__Portorico__, sk., eins konar píputóbak.

Portpenge, fl., það sem goldið er til að komast inn um borgarhlið.

*__Portrait__, fl. -er, kl., pentað mannlíkan (einkum höfuð og háls).

*__Portraitmaler__ sá sem pentar mannalíkneskjur.

*__Portraitmalning__ það að penta mannalíkneskjur.

Portrum akdyr (allt inn í gegn).

Portſeddel skírteini að flytja megi vöru út eða inn um borgarport.

Portſkandſe vígi fyrir utan port og því til varnar.

Portſkriver sá sem er settur til að bóka hvaða vörur fluttar sjeu út eða inn um borgarport.

Portſtabel = **Portaxel**.

Portſtang slagbrandur, slá.

Portſtolpe dyrustafur (í stórdyrum).

Portſtue hús (göll) yfir stórdyrum, (sh. dyraloft).

Porttaarn stöpull yfir porti.

Porttold port-aurar (goldnir til að mega flytja vörur inn um borgarport).

*__Portugiſer__, fl. -e, kk., Portúgalsmaður.

*__portugiſiſk__, fl. -e, e., portúgiskur.

Portvagt, a) hliðverðir. — b) hús sem hliðgæzlumenn eru í.

Portvei vegur sem liggur að porti.

Portviin eins konar vín sem kennt er við borgina Portó í Portúgal, (hafnarvín).

Portvogter hliðvörður; dyravörður.

*__porøs__, fl. porøſe, e., sem er með allt einum smá-holum (t. a. m. eins og njarðarvöttur).

*__Poſamentmager__ sjá **Poſementmager**.

poſe, b. s. 1, gúlpa: Kjolen poſer i Ryggen.

Poſe, fl. -r, sk., [sh. pus eða puss — pús eða púss —], lítill poki; skjóða: En P. Penge fullur peningapoki, full peningaskjóða, (sb. fjesjóður). — b) gúll (t. a. m. á fati): Kjolen ſidder i Poſer (gúlpar allur) paa Ryggen.

Poſegriis dálítill grís sem fluttur er á torg í poka.

Poſegrød (á Ámakri), eins konar grautur sem búinn er til í poka.

Poſejunker sá sem ekkert á nema þóttann (montið) úr sjer.

Poſemad matur sem ölmusumenn hafa í skjóðu sinni.

Poſemelk, a) skyr sem síað er í poka. — b) eins konar mjólkursaup.

*__Poſementarbeide__ kögur og borðar og annað þess kyns.

*__Poſementmager__ (einnig Poſamentmager), fl. -e, kk., sá sem býr til kögur og borða og annað þess kyns.

*__Poſementmagerarbeide__ = **Poſementarbeide**.

Poſepiber = **Sækkepiber**.

Poſepilt, [sh. poka-piltur], (fornl.), = **Tiggerdreng**.

*__Poſition__, fl. -er, sk., setning, staða; afstaða, o. s. frv.; það að raddarstafur fær seinl atkvæði af því tveir sambljóðendur standa fyrir aptan hann, (eiginl.: það hvar raddarstafurinn er settur — hvar hann stendur).

*__poſitiv__, fl. -e, e., a) (til)skipaður (af mönnum): P. Ret. Poſitive Love. — b) viss, áreiðanlegur. — c) skýlaus: Et poſitivt Svar. — d) sem játun er í, eða þvíumi.

*__Poſitiv__, fl. -er, kl., eins konar smáorgan.

*__Poſitiv__, fl. -er, sk., neðsta stig (einkunna).

*__Poſitur__, sk., stellingar.

*__poſſeſſiv__, fl. -e, e., eignar-.

*__Poſſeſſivum__, fl. Poſſeſſiva, kt., eignar-fornafn.

Poſt, nafn, eins konar hrís.

Poſt, fl. -er, sk., a) stafur (sh. Dørpoſt, Vinduespoſt). — b) = **Vandpoſt**.

Poſt, fl. -er, sk., staður (þar sem e-r á að vera að e-i vinnu eða til að gá að e-u o. s. frv.): Sætte en Arbeider paa ſin P. — b) (sjer í lagi), staður þar sem liðsmenn eiga að vera til varðhalds eða varnar, staða: Forlade (gaae fra) ſin P. Forſvare en P. — c) embætti: En høi (anſeelig, indbringende) P. Foreſtaae en P. hafa embætti á hendi.

Poſt, fl. -er, sk., grein a) (sjer í lagi um peningareikning: líkt og) deild, partur: Indføre en P. i Regnſkabet. — b) líkt og efni eða mál: I denne ene P. (þessu einu) fandtes han ſkyldig.

Poſt, fl. -er, 1) sk., a) póstflutningur, póstferð: Med førſte (ſidſte) P. — b) = **Poſthold**, **Poſtſkifte**. — c) það að rita brjef eða búa um hluti sem maður ætlar að senda með pósti: Jeg har i Dag en ſtor P. — 2) kk., póstur (í þeirri merk. er tíðkast á Íslandi).

Poſtaabner, kk., sá sem lýkur upp pósttöskunni á þeim stöðum þar sem það er til skipað.

*__Poſtament__ sjá **Poſtement**.

Poſtanordning tilskipun um póstflutninga.

Poſtbeſtyrer sá sem er settur til umsjónar um póstflutninga á e-m stað.

Poſtbeſordring póstflutningur: Reiſe med P. fara með pósti.

Poſtbonde (í Norv.), bóndi sem skyldur er að fá pósti fararskjóta.

Postbrev brjef sem maður sendir eða fær með pósti.

Postbræt trjetafla sem póstkomur eru ritaðar á.

Postbud brjefberi (sem hafður er til að færa mönnum heim þau brjef sem komin eru með pósti).

*Postcontoir ritstofa í pósthúsi.

Postdag dagur þegar póstur(inn) fer.

*postdatere, ás. 1, dagsetja (e-ð) seinna enn það er ritað.

*Postdirecteur forráðamaður alls þess er til póstferða heyrir.

*Postdirection þeir sem eru settir yfir allt það er til póstferða heyrir.

Postdreng piltur sem hafður er fyrir póst.

Postdue = Brevdue.

poste, ás. 1, ná upp (vatni) með dælu.

*Postei, ft. -er, sk., brauðkolla (eins konar kræsing sem dálítil kolla úr smágerðu brauði er utan um, enda opt lok yfir af sams kyns brauði). — b) eins konar ljúffeng og smágerð kæfa.

*Posteibager brauðkollubakari.

*Posteiform brauðkollumót.

*Posteifylding það sem látið er í brauðkollu.

*Posteilaag lok á brauðkollu.

*Posteiovn brauðkollouofn.

*Postelin sjá Porcellain.

*Postement (einnig Postament), kl., stallur (undir súlu).

*postere, ás. 1, setja (mann á e-n stað).

*Posteriora, ft., bakhluti(nn).

Postforvalter einn af þeim embættismönnum sem settur er til að sjá um póstflutninga.

Postfragt, a) góss er sent er með pósti. — b) það sem borgað er undir góss sem fer með pósti.

postfri er senda má með pósti og ekki þarf að borga undir: Postfrie Breve.

Postfrihed það að þurfa ekki að borga undir það sem maður sendir með pósti.

Postfører umsjónarmaður í póstferð.

Postgaard póstbús optast með herbergi handa þeim er ferðast með pósti.

Postgang póstferðir.

Postherberg póstgarður að því leyti sem þar er herbergi handa þeim sem ferðast með pósti.

Posthest hestur sem hafður er til póstferða.

Postholb staður þar sem póstur skiptir um hesta o. s. frv.

Postholder, kk., sá sem hefur til taks bæði hesta og annað sem póstur þarf að skipta um.

Posthorn pósthorn, póstlúður.

Posthuus pósthús.

*Postil, ft. -ler, sk., postilla, prjedikanabók.

*Postillant, kk., sá sem tekur prjedikanir sínar úr postillum, (postilluprestur).

*Postillon, kk., = Postkarl, Postkudsk, Postrytter.

*Postilrytter = Postillant.

Postjagt póstdugga, (brjefadugga).

Postkarreet kerra handa þeim að sitja í er ferðast með pósti.

Postkarl vagnstjóri í póstferð.

Postkort, a) landsuppdráttur með póstferðavegum. — b) brjefaskrá sem fest er á vegg í pósthúsi.

Postkudsk vagnstjóri í póstferð.

Postløber, kk., göngupóstur.

Postmester umsjónarmaður um póstferðir í e-i borg.

*Postpapir póstpappír.

Postpenge, ft., það sem borgað er undir brjef sem fara með pósti, brjefburðarkaup (P. Þ.).

Postreise ferð með pósti.

Postrende stokkur sem vatn rennur um að dælubrunni.

Postrider, kk., = Postrytter.

Postrytter ríðandi póstur.

Postrør pípa sem vatn rennur um að dælubrunni.

Postrøver stigamaður sem liggur fyrir póstum.

Postseddel skírteini um e-ð sem fer með pósti.

Postskib póstskip, (brjefadugga, bögguldugga).

Postkiste = Postholb.

Postskilt einkennismark sumra þeirra er sjá um póstflutninga.

Postskriver pósthúss-skrifari.

Postskyds (í Norv.), flutningur pósts af þeim bændum sem til þess eru skyldaðir.

Postsmakke póstferja.

*Poststation = Postholb.

Postsæk pósttaska.

Posttavle, a) = Postbræt. — b) = Postkort b.

Posttidende, a) frjettir sem koma með pósti. — b) dagblað sem sent er með póstum.

*Postulat, ft. -er, kl., (í þrætulist), e-ð sem ekki þykir þurfa að sanna (og ætlazt er til að annar kannist við).

Postvei póstferðavegur.

postviis, ao., með þeim hætti að hver grein sje tekin sjer í lagi: Besvare en Skrivelse p.

Postvogn vagn sem hafður er í póstferðir, póstferðavagn. — b) eins konar vagn sem er svipaður póstferðavagni.

Postværk, a) brunndæla (með því sem þar til heyrir). — b) tilbúningur til að hleypa vatni úr tjörn sem blaðið er fyrir.

Postvæsen allt sem til póstferða heyrir.

Pot, ft. -ter, sk., tvær merkur: En dansk P. er 54 danske Cubiktommer. En P. Melk tvær merkur af mjólk.

*Potage, sk., = Kjødsuppe.

*Potageske eins konar eysill (úr silfri).

Potaske pottaska.

Potaskesyderi, kl., öll áhöld til að búa til pottösku; staður þar sem pottaska er búin til.

*Potentat, ft. -er, kk., stórhöfðingi.

*Potents, sk., (í reikningi), veldi.

*potentsere, ás. 1, auka (margfalda) e-ð af sjálfu sjer.

*Potpourri, sk., a) deskrukka. — b) samsull, samtiningur; (einkum), lag sem tekið er úr mörgum öðrum lögum.

Potte, ft. -r, sk., [pott-r], lítill ketill; krukka (sh. Blomsterpotte, Natpotte). — b) einn strýtuleikur (þangað til e-r vinnur): Binde Potten.

Potteaal eins konar rjettur sem búinn er til úr álum.

Pottebod búð þar sem katlar og krukkur eru til sölu.

Potteflaske tveggja marka flaska.

Potteglas tveggja marka glerstaup.

Pottegrød grautur sem búinn er til í potti með loki yfir.

Pottekiger, kk., búrsnati.

Pottekram katlar og krukkur sem eru til sölu.

Pottekruus tveggja marka kanna.

Pottekræmmer sá sem hefur til sölu krukkur og katla.

Potteleer krukkuleir.

Pottemaal tveggja marka mæliker.

Pottemager, ft. -e, kk., leirkerasmiður.

Pottemagerarbeide leirkerasmíði (= það sem búið er til úr leiri af leirkerasmið).

Pottemagerhaandværk leirkerasmíði (sú iðn eða kunnátta að búa til leirker).

Pottemagerhjul = Pottemagerskive.

Pottemagerlaug samband leirkerasmiða.

Pottemagerleer = Potteleer.

Pottemagerovn ofn sem leirker eru steikt í.

Pottemagerskive kringla eða hjól sem haft er við leikerasmíði.

Pottemagerstol stóll sem leirkerasmiður situr á þegar hann er að búa til leirker.

Pottemagervare ýmiss konar leirker sem eru til sölu.

Pottemarked leirkeramarkaður.

Potteost hálf-úldinn ostur bleyttur í áfengum drykk og hafður í krukku.

Potteplante planta sem ræktuð er í krukku.

Potteskaar leirbrot.

Potteskee eins konar ausa sem höfð er fyrir þvöru.

Potteskrabe pottskafa.

pottesoden, [sh. syde], soðinn í katli.

potteviis, ao., í tveimur og tveimur mörkum: Det sælges p.

Potteurt = Potteplante.

Praas, ft. Praase, sk., dás.

*practicabel, ft. practicable, e., sem vinnandi vegur er að gjöra.

*Practik, sk., aðferð; veðraspá.

*Practiker, ft. -e, kk., reyndur maður.

*practisere, s. 1, n) ás., (í tali), gera (e-ð) — ná (e-u) — með lagi eða brögðum, o. s. frv.: Det lader sig ikke let p. það er ekki hægt að koma því við, það er ekki hlaupið að því, eða þvíuml. Jeg veed ikke, hvorledes han fik det practiseret ud af min Lomme hvernig hann hefur farið að ná því upp úr vasa mínum. — b) h. s., fást við lækningar; (stundum), fást við málaflutninga: En practiserende Læge (Advocat).

*practisk, ft. -e, e., sem sýnir sig í verki; fólginn í verki (en ekki í tómri hugsun); o. s. frv.

*Prado, sk., staður (við borg) þar sem menn ganga sjer til skemmtunar.

*pragmatisk, ft. -e, o., (um sögu), þar sem gjörð er grein fyrir sambandinu millum viðburðanna.

Pragt, án ft., sk., skraut, prís, viðhöfn: Føre stor P.

Pragtblomst skrautlegt blóm.

Pragtbygning skrautlegt hús.

pragtfuld skrautlegur, (sh. dýrlegur).

Pragthest ljómandi fallegur hestur sem ekki er riðið nema þegar mikið er við haft eða af stórhöfðingjum, (sh. hags-ljómi).

Pragthuus hús sem fremur er til viðhafnar enn nytsemdar.

Pragtleg leikur sem settur er til skemmtunar alþýðu með mikilli viðhöfn.

Pragtlyst skrautgirni (sh. Fms. V, 181).

pragtløs viðhafnarlaus, óbreyttur: En p. Levemaade ved Hoffet.

Pragtoptog skrautleg prósessía.

Pragtseng skrautleg rekkja sem ekki er sofið í nema þegar mikið er við haft.

Pragtstykke gersemi.

pragtsyg ákaflega skrautgjarn.

Pragtsyge ákafleg skrautgirni.

Pragtudgave bókar-útgáfa sem prentuð er með mikilli viðhöfn.

Pragtvogn vagn sem ekki er ekið í nema þegar mikið er við haft.

Pragtværelse gólf (þ. e. klefi) sem látið er standa autt nema þegar mikið er við haft.

Pragtværk bók sem prentuð er með mikilli viðhöfn.

praie, ás. 1, kalla (af öðru skipi sem er á siglingu) á (annað) til að segja frá e-u eða spyrja e-s: P. en Seiler. P. et Skib.

Praien, án ft., sk., það að praie.

*Prairie, ft. -r, sk., (grasgefinn) sljetta (í norðurhluta vesturheims).

prakke, ás. 1, a) p. een Penge af (eða fra) sarga peninga út úr e-m. P. Penge sammen sarga út peninga. — b) p. sig frem i Verden lifa á bónbjörgum, eða þvíuml.

Prakker, ft. -e, kk., sá sem ekki á hús fyrir skólinn sinn, rjettur húsgangsmaður, allra mesti aumingi.

prakkeragtig, ft. -e, e., húsgangslegur.

Prakkerby þorp þar sem ekki eru nema aumingjar (fátæklingar).

Prakkerfolk, n., aumingjar (sem ekki eiga neitt).

Prakkeri, kl., vesaldómur, valæði: Det er kun P. med ham bann er á beljarþrömínni.

Prakkerlevnet = Prakkerliv.

Prakkerliv það að lifa eins og húsgangur.

Prakkerstads fátækleg viðhöfn.

prakkerstolt (sem er) húsgangsherra.

Prakkerstolthed húsgangsþótti.

*Prakrit, kl., mál hinna lægri stjetta með Indverjum.

Pral, án n., sk, [sb. prjál], fordild. — b) gort, raup, skrum.

Pralbønne (eins konar baunajurt) *phaseolus multiflorus.*

prale, h. s. 1, a) vera (af) glæsilegur, (sb. skjómalegur): Pralende Farver. Dette Tøi praler for meget. — b) stæra sig; hæla sig; gorta, raupa, monta: Han praler af sine mange Penge, skjøndt enhver veed, han intet eier. P. med sin Rigdom (gera sjer far um að sýna, hvað maður sje ríkur; sb. norðanvindr ... hrósar þú þeim auð, er hann hefir gnógnaston til).

Pralelyst fordild; sjálfhælni.

Pralen, án n, sk, það að prale.

Praler, n. -e, kk., raupari, gortari, montari, maður sjálfhælinn.

Praleri, n. -er, kl., gort, raup, mont, sjálfhælni; fordild.

Praleskygge (skáldl.), fordildar-andi (þ. e. óhreinn andi ag fordildarfullur).

Pralesyge fordildar-ástríða.

pralfri einfaldur, óbrotinn, viðhafnarlaus, eða þvíuml.

Pram, n.-me, sk., [pramm-r], prommur.

Prambygger, n. -e, kk., prammasmiður.

Pramfolk, n., menn sem eru (að vinnu) á prammi.

Pramlaug þeir sem eiga pramm saman ag hafa fengið einkaleyfi til að nýta sjer hann.

Prammand sá sem er (að vinnu) á prammi. — b) prammstjórnarmaður.

pramme, ás. 1, flytja (e-ð) á prammi: P. Varer ud paa en Red.

Prampenge, n., prammtollur.

Pramsprøite vatnsbissa (til að slökkva með húsbruna) sem komið er fyrir á prammi.

Prang, án n., sk., (nú sjaldh.), viðhöfn, glis.

Prang, án n., sk., (í orðunum Forprang, Landprang), mang.

prange, h. s. 1, manga, (sb. fara með vangi): P. med Heste (Stude).

prange, h. s. 1, skarta, hrósa sjer (í farnri merk.): „Enge, der i et evigt Foraar p. med de skjønneste Blomster" hrósa hinum fegurstu blómum.

prange, ás. 1, í orðaliltæk. p. Seil dragu upp öll segl.

Prangen, án n., sk., mang.

Pranger, n. -e, kk., mangari: Kjøbe Qvæg af Prangere.

Prangeri, kl., mang.

Prangfinger (úrelt), græðifingur.

Prangklæder, n., (nú sjaldh.), skrautleg klæði, (sb. titklæði).

Prat, án n., sk., mas, þvaður.

prate, h. s. 1, masa, þvaðra.

Praten, án n., sk., það að prate.

*Praxis, án n., sk., a) framkvæmd (gagnstætt: tómri hugsuninni). — b) reynsla. — c) söfərð. — d) tízka. — e) lækningar: Denne unge Læge har alt en stor P. (það leita bans margir).

*precair, n. -e, o., tvísýnn, (sb.: eiga o-ð undir hägg að sækja; það er ekki á vísan að róa).

Preen, n. Prene, sk., [sb. prjón-n], alur (einkum skóara og söðlasmiða og skraddara).

*Premie (einnig ritað Præmie), n. -r, sk., verðlaun.

*Premier-, sem fremri liður í samsettu orði, yfir-, æðsti.

Prent, án n., sk., prent: Læse P. vera læs á prent. Paa P. á prenti.

prente, ás. 1, (farnl.), prenta. — b) (í tigngiegu orðfæri), rista: „Dit Navn skal Sandhed selv paa dette Gravsted p. med varig Skrift".

Prenter, n. -e, kk., (úrelt), = Bogtrykker.

Prenteri, kl., (úrelt), = Bogtrykkeri.

Prentning, sk., (úrelt), prentun.

*Presbyterianer, n. -e, kk., (einkum á Skotlandi), einn af þeim sem ekki vilja að heilagri kirkju sje stjórnað af biskupum heldur ef öldungum eins ag verið hafi fyrir öndverðu.

*Presenning, n. -er, sk., segldúkur sem breiddur er yfir e-ð.

*Present (einnig ritað Præsent), n. -er, sk., [sb. presenta, Fms], (presenta), fórn (sb. Fms. IX, 416), gjöf.

*pressant, n. -e, e., sem á liggur.

presse, ás. 1, þrúga, fergja, (sb. þrýsta): P. Druer. P. (kreista) Saften af en Citron. — b) kúga, neyða: P. Penge af een (sb. Laxd. 146). P. Matroser (taka skipara með valdi og setja þá á herskip).

Presse, n. -r, sk., ferg, þröng, þróga: Lægge noget i (eða under) en P. — Sjer í lagi, prentþröng: Denne Bogtrykker har 4 Presser i Gang. Bogen er under Pressen það er verið að prenta bókina. Bekjendtgjøre noget ved Pressen á prenti. — b) eins konar tilbúningur í mylnu til að stöðva með bjól. — 2) það að presse.

Pressebengel það sem skrúfu á prentþröng er snúið með.

Pressebjælke það trje sem er utan um skrúfu í prentþröng.

Pressebom = Pressebjælke.

Pressefrihed prentfrelsi.

Pressefrækhed óskammfeilni á prenti.

Pressejern = Persejern.

Pressepose poki sem e-ð er látið í ag síðan undið.

*pressere, ás.1, reka á eptir: Vare presseret verða að flýta sjer, mega ekki standa við.

Pressefkrue skrúfa í þröng.

Pressesylte þrúgað og súrsað flesk af grísum eða ungum svínum.

Pressetvang prentunar-ófrelsi.

Pressevært tilbúningur sem þröng (þrúga) er við höfð.

*prestissimo, ao., (um söng og hljóðfærasláu), mjög fljótt.

*presto, ao., (um söng og hljóðfæraslótt), fljótt.

*Pretiosa, n., dýrgripir, gersemar.

Priimstav, [primstaf-r], primstafur.

Priimstok = Priimstav.

Priis, sk., I) án n, a) það sem gefið er upp svo að hver sem vill má taka það, (ætið með til fyrir framan sig): Give noget til P. Skibet maatte gives til P. for Bølgerne. — b) (einnig Prise), það sem tekið er í einu (milli fingra sinna), í orðatiltæk. en P. Tobak nefdráttar af tóbaki. — c) verðlaun: Hans Afhandling blev tilkjendt den første P. — Sætte P. paa eens Hoved leggja fje til höfuðs e-m. — Sætte P. paa noget hafa mætur á e-u; meta e-ð mikils. — Dette Slags Tøi bærer Prisen for de øvrige er betra enn hin. Hun bærer Prisen for Alle i Skjønhed skarar fram úr öllum að fegurð, er öllum fegri. — B) [prís-s], vegur, dýrð: Lov og P. være Gud! — II) með n. Priser, A) (einnig Prise), hertekið skip: Gjøre Priser hertaka skip. Opbringe Priser i en Havn. — B) verð, (sb. verðlag): Prisen er ikke andet end det Forhold, der er imellem Penge og Vare. Spørge om Prisen paa en Ting spyrja, hvað e-ð kostl. Høie (lave, billige, opskruede) Priser mikið (lítið, gott, fjarskalegt) verð. Priserne falde (stige) verðið lækkar (hækkar). Guldet er faldet i P. orðið ódýrra. Guldet staaer i høi P. er dýrt. Sælge noget under Prisen fyrir minna enn það kostar.

Priisafhandling verðlaunarit.

Priisbestemmelse verðlag.

*Priiscourant verðlagsskrá.

Priisdom, a) sá dómur þegar e-m eru dæmd verðlaun. — b) dómur um skipa-upptekt.

Priisdommer dómari um verðlaun.

priisdømme, ás., dæma (skip) upptækt: Dette Skib blev opbragt og priisdømt.

Priisdømmelse, sk., það að priisdømme.

Priisgods vara á herteknu skipi.

Priismester sá sem er settur yfir herteklð skip (til að koma því til hafnar).

Priisopgave það sem beitið er verðlaunum fyrir að rita um.

Priispart hluti þess fjár sem galdiun er að launum fyrir að hertaka skip.

Priispenge, n., fje sem galdið er að launum fyrir að hertaka skip.

Priisret dómur sem dæma á um herteklu skip.

Priissag mál um hertekin skip.

Priisskrift, kl., verðlaunarit.

Priisspørgsmaal spurning sem heitið er verðlaunum fyrir að leysa úr: Opgive et P.

Priisvinder, kk., sá sem verðlaun eru dæmd.

priisværdig loflegur, lofsamlegur.

Prik, n. -ker, sk., punktur, (sb. titull): Sætte en P. ved noget. — Paa en P. eða til Punkt og Prikke út í bärgol, út í allar æsar. — b) í n., grunnmörk (optast nær spýtur með bálmvisk á endanum) í hafnarmynni.

prikke, ás. 1, (smá)-stinga, pikka: P. een med en Naal. — P. et Mønster ud; sb. udprikke. — b) sem h. s., setja punkta: P. i en Bog.

Prikken, án n., sk., það að prikke.

prikken, e, (í tali), firrtinn (fyrtinn?).

Prikkenaal nál til að pikka með.

Prikkenhed, án n., sk., firrtni.

Prikkepenge, n., = Mærkepenge.

*Prima, sk., a) efsti bekkur (í skóla). — b) bezta vörutegund.

*primair, n. -e, e., upphaflegur.

*Primaner, n. -e, kk., skólapiltur í efsta bekk, (sb. efribekkingur).

*Primas, n. Primater, kk., a) æðsti erkibiskup (í e-u ríki). — b) jarl Austorríkiskeissra yfir Ungaralandi.

*Prime, sk., (í katólskum klaustrum), miður morgun (þegar fyrstu bænir eru baldnar).

prime (har), h. s. 1, a) vera ringlaður; rugla, bulla. — b) fá á mann (= blaupa í höfuðið).

*primitiv, n. -e, e., upphaflegur.

*Primitivum, kl., upphaflegt orð.

*Primtal tala sem ekki verður skipt upp með ueinni heilli tölu.

*Princip, n. -er, kl., upphaf, uppspretta (óeigiul.); frumefni; undirstaða; frumregla; a. s. frv.

*Principal, n. -er, kk., húsbóndi (t. a. m. verzlunarmanns).

*principaliter, ao., sem aðal-uppástunga, eða þvíuml.

Prinds, n. Prindser, kk., [prinz], prinz, (sb. konungsson, keisarason, a. s. frv.).

prindselig, n. -e, o., höfðinglegur (þegar talað er um prinz, prinzlegur).

Prindsesse, n. -r, kvk., náskyld frændkona stórhöfðingja, (sb. konungsdóttir, keisaradóttir, o. s. frv.). — b) prinz-kona.

Prindsessestyr skattur í heimanfylgju handa frændkonu e-s stórhöfðingja.

*Prindsmetal prinzmetall.

*Prior, ft. -er, kk., [príor-r eða prïór-r], príór.

*Priorie, kl., embætti eða umdæmi eða bústaður priórs eða prióru (príóressu).

*Priorinde, ft. -r, kvk., prióra (príóressa).

*Prioritet, sk., a) það að hafa orðið fyrri til e-s (gert e-ð fyr enn annar). — b) aðgangur (að e-u sem lagður er veðmáli á: Første P. fyrsti aðgangur. Anden P. annar aðgangur.

*Prioritetshaver sá sem á (fyrsta eða annan, o. s. frv.) aðgang að e-u veðmæltu.

prippen, e., (í tali), uppstökkur, firrtinn.

Prise sjá Priis I, A, b; II, A.

prise, ás. 1 og 2, [prísa], vegsama, (sb. ágæta): Love og p. Gud. — P. een lykkelig telja e-n sælan.

priselig, ft. -e, e., loflegur, lofsamlegur.

*privat, ft. -e, e., sem ekki lýtur nema að einstökum manni (mönnum); sem ekki er handa öllum; leynilegur: Holde private Forelæsninger (þ. e. fyrir kaup).

*Privatandagt húslestur, eða þvíuml.

*Privataudients, sk., leyfi sem veitt er einstökum manni út af fyrir sig til að tala við stórhöfðingja.

*Privatcorrespondents, sk., brjefaskriptir um sín málefni sjálfs.

*Privatfolk, ft., a) ótignir menn. — b) þeir sem ekki eru embættismenn.

*Privathad hatur milli manna sjálfra (t. a. m. auk þess að hvor er í óvinaflokki annars).

Privathensigt tilgangur manns fyrir hönd sjálfs sins.

Privathevn hefnd fyrir sjálfan sig.

*Privathuus hús sem ekki er ætlað handa almenningi, o. s. frv.

*privatim, ao., út af fyrir sig; einslega.

*privatisere, h. s. 1, vera embættislaus (um þá sem geta beiðzt embætta).

*privatissime, ao., öldungis út af fyrir sig.

*Privatist, ft. -er, kk., sá sem er útskrifaður úr heimaskóla.

*privativ, ft. -e, e., a) sem sviptir e-n e-u. — b) (í málfræði), neitunar-.

*Privatliv líferni eða hegðun (manns) á heimili sínu eða í því sem ekki heyrir til embættis (hans).

*Privatlærer heimulegur kennari (e-s).

*Privatmand, a) ótiginn maður. — b) sá sem ekki er embættismaður.

*Privatsag málefni sjálfs (manns, sem ekki heyra til embættis hans, eða þvíuml.); málefni sem ekki lýtur nema að stöku mönnum út af fyrir sig.

*Privatskole skóli sem ekki er á almenningskostnaði.

*Privattime (kennslustund aukreitis eða í heimahúsum); aukatilsögn; tilsögn í heimahúsum.

*Privatundervisning aukatilsögn, tilsögn í heimahúsum.

*Privect sjá Privet.

*Privet (einnig ritað Privect), ft. Priveter, kl., kamar, salerni, náðahús, o. s. frv.

*priviligere, ás. 1, veita (e-m) einkarjettindi.

*Privilegium, ft. Privilegia og Privilegier, kl., einkarjettindi: Adelens (Kjøbstædernes) Privilegier.

*pro, fs., fyrir, o. s. frv.: P. Forma til málamynda. P. Persona á mann.

*Probabilitet, sk., = Sandsynlighed, Rimelighed.

*probat, ft. -e, e., staðreyndur (P. Þ.), sannreyndur, áreiðanlegur.

*Probeernaal eins konar prjónn úr gulli eða silfri til að marka (þar) við gæði þeirra málma.

*Probeerovn ofn til að reyna í gæði gulls eða silfurs.

*Probeersteen eins konar steinn sem gæði gulls og silfurs eru reynd á.

*probere, ás. 1, reyna; reyna til e-s. — b) sem h. a., p. paa noget reyna e-ð.

*Probering, sk., það að probere.

*Problem, ft. -er, kl., = Opgave.

*problematisk, ft. -e, e., efanlegur; myrkur.

*Procantsler, kk., undirkanseler.

*procedere, h. s. 1, a) fara (svo) að. — b) reka (flytja) mál í dómi

*Procedur (einnig Procedure), sk., a) aðferð. — b) málsflutningur.

*Procedure sjá Procedur.

*Procent, nafn, (sem þó er snúið á ísl. eins og það væri ao.), fyrir hundraðið: Betale fire (fem) P. borga fjóra (fimm) fyrir hundraðið. Fire Procents Renter leiga sem er fjórir fyrir hundraðið.

*Proces ft. Processer, sk., 1) aðferð. — 2) þingdeild, málaferli: Have (føre) P. med een eiga í máli (málaferlum) við e-n. — Gjøre kort P. líkt og vera ekki að tvínóna við það. — b) aðferð í málaferlum: Læse over Processen kenna hvernig fara eigi að í málaferlum.

*Procession, ft. -er, sk., prósessía.

*Proclama, ft. Proclamata, kl., auglýsing (í frjettablöðum, t. a. m. um arf eða skuldir; stefna, viðvörun).

*Proclamation, ft. -er, sk., auglýsing (t. a. m. um stjórnarmálefni).

*proclamere, ás. 1, = udraabe a.

*Procurator, ft. -er, kk., = Sagfører.

*Procureur, kk., = Fiscal.

*Producent, ft. -er, kk., a) sá sem býr e-ð til. — b) sá sem sýnir e-ð, eða leiðir vitni.

*producere, ás. 1, a) sýna; leiða (vitni): P. sig sýna sig, gefa sig fram. — b) búa (e-ð) til. — c) leiða e-ð fram, gefa e-ð út af sjer, gefa, gjöra, (sb. leiði jörðin framm ok gefi út af sèr lifonda anda, ..., búsmala, skriðkvikendi ok ferfætt kvikendi; jörðin, sú sem fyrri gerði ok gaf út af sèr nógn ok góða ávöxtu, man upp í frá þessu gefa seidgæta ávöxtu).

*Product, ft -er, kl., 1) = Frembringelse b, a) e-ð sem til er búið. — b) e-ð sem náttúran hefur fram leitt. — 2) sú tala sem kemur af margföldun annara talna.

*Production, ft. -er, sk., a) það að producere. — b) = Product.

*productiv, ft. -e, e., (sjer í lagi um listamenn og rithöfunda), sem býr mikið til, sem mikið liggur eptir.

*Productivitet, sk., það að vera productiv.

*profan, ft. -e, e., veraldlegur; óguðlegur. — Sem fremri liður í samsettu orði, Profan-, veraldlegur, t. a. m. Profanhistorie veraldlega sagan (en ekki kristnisagan).

*Profanation, sk., það að profanere.

*profanere, ás. 1, = vanhellige.

*Profession, ft. -er, sk., a) játning. — b) iðnaður.

*Professionist, ft. -er, kk., = Haandværksmand.

*Professor, ft. -er, kk., prófessor.

*Professorat, ft. -er, kl., = Professorembede.

*Professorembede prófessors-embætti.

*Professorenke prófessors-ekkja.

*Professorgaard garður (hús) sem ætlaður (ætlað) er prófessor til íbúðar.

*Professorinde, ft. -r, kvk., prófessors-kona.

*Professortitel prófessors-nafnbót.

*Professur, sk., = Professorembede.

*Profet sjá Prophet.

*Profil, sk., pentskript er sýnir e-ð (einkum andlit) á hlið (sb. Sidetegning).

*Profit, sk., arður, hagur, snúður, gróði, ágóði. — b) prófitur.

*profitabel, ft. profitable, e., ábatasamur, arðsamur.

*profitere, h. s. 1, ábatast, græða.

*Profos, ft. Profosser, kk., sá sem til er settur að sjá um liðsmenn sem í fangelsi eru settir og veita þeim líflát.

*Prognose, sk., fyrirboðun þess hvernig veikindum muni reiða af.

*Prognostik, sk., sú list að geta sjeð hvernig sjúkleika muni reiða af.

*Prognostikon, ft. Prognostika, kl., fyrirboðun, forbending, forynja (í fornri merk.); forsögn.

*prognostisk, ft. -e, e., sem lýtur að fyrirboðun (o. s. frv.), eða forsögn; fyrirboðunar-; forsagnar-.

*Program, ft. -mer, kl., a) boðsrit. — b) auglýsing stjórnarherra um það hvernig þeir ætli að stjórna.

*Progres, ft. Progresser, sk., = Fremgang.

*Progression, ft. -er, sk., töluhlaup.

*progressiv, ft. -e, e., vaxandi.

*prohibitiv, ft. -e, e., sem lýtur að forboði (einkanl. um vöruflutninga). — Sem fremri liður í samsettu orði, Prohibitiv-, í Prohibitivsystem sú aðferð til viðreisnar e-n landi að banna vöruflutninga þaðan og þangað. Sb. Handelsspærring.

*Project, ft. -er, kl., = Forslag.

*projectere, ás. 1, stinga upp á (e-u), gefa ráð til (e-s).

*Projection, sk., framvarp.

*Projectmager, ft. -e, kk, sá sem er með sífeldan heilabrotnað.

*Prolegomena, ft., formáli.

*Proletariere, ft. kk., öreigar.

*Prolog, sk., formáli (einkanl. á undan sjónarleik).

*Prolongation, sk., frest(ur).

*prolongere, ás. 1, lengja: P. en Vexel (skjóta á frest þeim gjalddaga sem þar í er ákveðinn).

*Promemoria, kl., (eiginl.) áminningarbrjef; skjal, rolla.

*Promenade, ft. -r, sk., a) staður þar sem vant er að ganga sjer til skemmtunar. — b) skemmtunarganga (sb. Skuggsjá).

*promenere, h. s. 1, ganga sjer til skemmtunar (eða heilsubótar), ganga að skemmta sjer, spássjera sjer (Stjórn), spássjera (Fms. XI, 430).

*Promotion, ft. -er, sk., það að veita eða fá doktórs-nafnbót eða meistara.

*promovere, s. 1, a) ás., veita (e-m) doktórs-nafnbót eða meistara. — b) sem h. s., fá sjer doktórs-nafnbót eða meistara.

*prompt, e., sem ekki stendur á, sem þegar er til reiðu: P. Betaling.

*Pronomen, ft. Pronominer eða Pronomina, kl., fornafn (Sn. E.).

*pronominal, ft. -e, e., sem lýtur að fornafni.

Prop, ft. -pe (og -per), sk., tappi: P. til en Flaske tappi í flösku (þol.).

*Propaganda, sk., fjelag til að breiða út e-a trúar-kenning eða stjórnar.

*proper sjá propre.

propfuld (í tali), (eiginl. stútfullur; en er haft eins og) troðfullur.

*Prophet (einnig ritað Profet), ft. -er, kk., [sb. prófeti], spámaður.

*Prophetie, sk, spáleikur, spádómur, spámæli, spásaga, spásögu, spá.

*Prophetinde, ft. -r, kvk., spákona.

*prophetisk, ft. -e, e., spádómlegur, spádóms-, spáleiks-: En p. Aand spá-

dómsnndi, spáleiksandi. Prophetiske Ord spámanna-orð; spádómsorð, spámæli, spásaga, spásögn, o. s. frv. Et p. Syn spáleikssýn (623), spádómleg sýn.

*Proponent, ft. -er, kk., sá sem stingur (stungið hefur) upp á e-u.

*proponere, ás. 1, stinga upp á (e-u).

*Proportion, ft. -er, sk., a) tiltala. — b) (í reikningi), líking.

*proportioneret, ft. proportionerede, sem e., allur við sig, vel limaður.

*propos, (frakkneskt nafn), í orðatiltæk. à p. eptir á að hyggja.

*Prosition, ft. -er, sk., uppástunga.

proppe, ás. 1, 1) láta tappa í: P. Flasker. — 2) troða a) e-u í e-ð: P. noget i en Sæk. — b) e-ð fullt: P. en Sæk fuld.

Proppeskærer, kk., sá sem býr til tappa.

*propre (einnig proper), e., þokkalegur; þrifinn.

*Proprietair, kk., jarðeigandi.

Proptrækker, sk., verkfæri til að draga upp tapps með.

*Propædeutik, sk., undirbúningskennsla (undir e-a vísindagrein), undirbúningur.

*propædeutisk, ft. -e, e., sem lýtur að undirbúningskennslu (undir e-a vísindagrein), undirbúninga-.

*Prorector, kk., sá sem er í stað rektors (skólameistara eða skólsstjórnara).

*Prorogation, sk., það að prorogere.

*prorogere, ás. 1, skjóta (e-u) á frest; slíta (þingi) um stundar sakir.

*Prosa, sk., sundurlaus orð (Fms.): Skrive i P rita sundurlaust mál.

*Prosaiker, ft. -e, kk., = Prosaist.

*prosaisk, ft. -e, e., a) sem er í sundurlausum orðum. — b) auðvirðilegur og fjarstæður skáldskapar-eðli: Betragte Konstværker fra et ganske p. Synspunkt.

*Prosaist, ft. -er, kk., sá sem ritar sundurlaust mál.

*Proscenium, kl., frambluti sviðs (í leikhúsi).

*proscribere, ás. 1, gera e-n útlaga, útlægja: Proscriberet útlægur, útlaga.

*Proscription, sk., það að proscribere.

*Proselyt, ft. -er, kk., sá sem ný-tekið hefur við e-i trú.

*Proselytmageri, kl., = Omvendelsessyge

*Prosit, sk, (haft þar sem vjer segjum) guð hjálpi þjer! (þegar e-r hnerrar).

*Prosodie, sk., ritgjörð (málfræðispartur) um það hverjar samstöfur sjeu skjótar eða seinar og svo um áherzlu orðanna, (sb. samstöfufræði).

*prosodisk, ft. -e, e., sem lýtur að því hvort samstöfur eru skjótar eða seinar, o. s. frv.

*Prospect, ft. -er, sk., það af landskap er sjest í einu, eða skript af því: En smuk P. til (fra) et Sted. P. af en Bygning (skript af e-u húsi eins og það er tilsýndar).

*Prospectus, sk., skýrsla (um það hvernig e-u sje fyrir komið eða um efni þess).

*prostituere, ás. 1, a) p. een vera e-m til skammar (minnkunar). — b) p. sig vera sjer til skammar (minnkunar).

*Prostitution, sk., skömm (sb. prostituere).

*Protection, sk., verndarskjól.

*Protector, kk., skjólsmaður (sb. skjólsmenn ok stjórnarar heilagrar kristni), verndarmaður, verndari.

*Protectorat, kl., verndar-embætti.

*protegere, ás. 1, halda hendi yfir e-m.

*Protest, ft. -er, sk., það að segja sig fullkomlega mótfallinn e-u.

*Protestant, ft. -er, kk., mótmælandi (= hver þeirra manna er sagzt hafa úr lögum — þ. e. trú — við hina katólsku, = hver þeirra sem eru Lúthers-trúar eða hinnar endurbættu).

*protestantisk, ft. -e, e., sem lýtur að mótmælatrúnni: Den protestantiske Kirke mótmælskirkjan. Et p. Land land sem er mótmælatrúar.

*Protestantisme, án ft., sk., mótmælatrú(in; sb. Protestant).

*Protestation, sk., það að protestere.

*protestere, h. s. 1, segja sig fullkomlega mótfallinn (e-u): P. imod noget.

*Protocol, ft. -ler, sk., bók (til að rita í embættisverk og þvíuml.): Gjennembrage og forsegle en P. Føre noget til Protocols bóka e-ð.

*protocollere, ás. 1, bóka.

*Provectiores, ft., þeir sem lengra eru komnir (í e-u vísindanámi).

*Provenu, kl., tekjur, ágóði.

*Proviant, án ft., sk., nesti, vista, (sb. Levnetsmidler).

*proviantere, ás. 1, fá e-m vistir: P. en Fæstning fá kastalamönnum vistir. P. sig (afla sjer vista) mod Vinteren.

*Proviantforvalter=Proviantmester.

*Proviantgaard vistagarður.

*Proviantmester umsjónarmaður yfir vistum, brytl.

*Proviantskib vistaskip, vistabyrðingur.

*Proviantskriver sá sem hefur á hendi vistareikninga.

*Proviantvogn vistavagn.

*Proviantvæsen vistataka (sb. Gþl. 99).

*provincial, ft. -e, e., = provinciel. — Einnig haft sem fremri liður í samsettu orði, Provincial-, t. a. m. Provincialstænder hjeraðaþing (fulltrúaþing eptir hjeröðum).

*Provincialisme, sk., mállýzka í hjeraði eða hjeröðum.

*provinciel, ft. -le, e., sem hjeraði (skattlandi) til heyrir.

*Provinds, ft. Provindser, sk., hjerað (sb. t. a. m. í hóraðl því, er á Fjóne heitir, Fms. XI, 43; sömul. er hjerað í fornum bókum haft t. a. m. um Kampania, Kappadosia, Galílea og jafnvel um Mesópótamia), fylki, skattland, undirland: Kongeriget Bøhmen er en P. af det østerrigske Monarkie eitt af undirlöndum Austurríkis keisara. Folk fra Provindserne hjeraðafólk (gagnstætt: fólki í höfuðborginni).

*Provindsrose eina konar rós.

*Provindsstad borg í hjeraði.

*Provindstold tollur af voru sem (ekki) er flutt (nema) úr einu hjeraði í annað.

*Provision, sk., a) vistaforði. — b) (kaupmanna á milli), þóknun (ómakslaun).

*Provisor, kk., ráðsmaður (t. a. m. í lyfjabúð).

*provisorisk, ft. -e, e., sem ekki er nema til bráðabyrgða.

*Provocation, sk., það að provocere.

*provocere, ás. 1, egna e-n til.

Provst, ft. -er, kk., [prófast-r], prófastur.

Provstebog (fyrrum), prófastabók.

Provstebrev brjef frá prófasti til prestanna í hans prófastsdæmi.

Provstedom dómur er prófastar segja upp.

Provstegaard prófastsgarður, prófastsjörð.

Provstemode, kl., = Provstemøde.

Provstemøde prófastastefna.

Provstepenge, ft., peningar sem prófastur fær af hverri kirkju í sínu prófastsdæmi.

Provsteret dómur sem prófastar sitja í.

Provsteretttighed tilkall sem prófastar eiga til e-s.

Provstesag mál sem úr er skorið á prófastastefnu eða um er dæmt af prófóstum.

Provstestævning stefna í prófastsdóm.

*Provstevisitats vísitasía prófasts.

Provsti, ft. -er, kl., prófastsdæmi.

Provstinde, ft. -r, kvk., prófastskona.

prud, e., [prúð-r], prúður; dýrðlegur (forna dýrlegur); o. s. frv.

*Prunel, kl., eins konar vefnaður.

Prunk, án ft., sk., prjál, glis.

prunke, h. s. 1, hrósa sjer (í fornri merk.; sb. bramme).

Prunken, án ft., sk., það að prunke.

Prunkstykke e-r hlutur sem ekki er annað enn prjál: „Sidde et halvt Aar ved Spærammen for at frembringe et P." til að búa til e-t prjálið.

Prunkværelse stofa sem ekki er nema til viðhafnar.

pruste, h. s. 1, [sb. frýsa, frussa], a) frýsa: Hesten pruster. — b) (um kött), blása.

Prusten, án ft., sk., það að pruste.

prutte, s 1, (prútta), a) h. s., þjarka um verð til að þoka því niður: Han pruttede saa længe, til han fik det for den Priis, han vilde give. — b) sem ás.: P. noget af geta fellt nokkuð af verði með því að þjarka um það, (sb. þoka e-u niður, því varð ekki ekið úr því).

Prutten, án ft., sk., það að prutte.

prutten, e., (prúttinn), naumur, aðsjáll: Være p. paa noget vera fastur af e-u.

Pryd, án ft., sk., [sb. prýði], skraut, skart.

pryde, ás. 1, [prýða], prýða, skreyta, fríða, fegra, skrýða: Hun var prydet med kostbare Smykker. Et Hovedtøi prydet med Diamanter settur demöntum. — Óeiginl.: Beskedenhed pryder de største Fortjenester.

prydelig, ft. -e, e., [prýðelig-r = prýðilig-r], prúðlegur, skrautlegur.

Prydelse, ft. -r, sk., e-ð sem er til prýðis, skraut, skart, (sb. prúðleiki).

Prygl, sk., 1) með ft. -e, lurkur, þusl (Gísl.), barefli. — b) raumur, beljaki. — 2) ft Prygl, án et, högg (Ísl. II, 331), högg og slög, barsmíði: Give P. berja. Faae P. vera barinn. Han fik mange P. var lú-barinn.

prygle, ás. 1, berja, lemja, (sb. lambra á e-m): P. een af lú-berja e-n.

Pryglen, án ft., sk., það að prygle (högg og slög, barsmíði).

*Præ, ft. -er, kl., (f. *laudabilis prae ceteris*, loflegur fremur öðrum), bezti vitnisburður (þegar manni hefur verið hlýtt yfir).

*Præadamiter, ft., menn sem eiga að hafa lifað fyr enn Adam.

*Præbende, ft. -r, sk, [prebenda], tekjur kennimanna eða kennara (o. s. frv.) af jörð eða öðru sem þar til er skipað.

*Præcaution, sk., varúð, fyrirvari.

*præcavere, ás. 1, a) án sig, girða fyrir (e-ð). — b) p. sig vara sig, (sb. gjalda varhuga við, hafa fyrirvarann á e-u).

*Præcedentier, ft., það sem á undan er gengið (t. a. m. úrskurðir um lík mál áður).

*præcis (einnig præcise), a) ft. præcise, e., sem öldungis stendur heima, nákvæmur. — b) ao., nákvæmlega (svo að ekkert sje of eða van); á rjettum tíma (= á rjettum stundamótum; sb. standandi hádegi, og þvíuml.).

*præcise sjá præcis.

*Præcision, án ft., sk., það að koma (eða gera e-ð annað) öldungis á tiltekinni stundu; það að vera gagnorður.

*Prædestination, sk., fyrirhugun (= fyrirhuguð sáluhjálp eða fordæming).

*prædestinere, ás. 1, ætla e-ð fyrir, ákvarða (e-ð) fyrir fram.

*prædeterminere, ás. 1, (um guð), ákvarða (áform og verk mannanna) fyrir fram.

*Prædeterminismus, án ft., sk., a) sú kenning að mennirnir sjeu ætlaðir af guði sumir til eilífs lífs en sumir til eilífs dauða. — b) sú kenning að vilji mannanna sje (ekki frjáls, heldur) kominn undir (og einskarðaður af) því sem áður hafi fram farið í heiminum.

*Prædicant, ft. -er, kk., sá sem prjedikar.

*Prædicat, ft. -er, kl, a) það sem sagt er um e-ð; umsagnar-orð. — b) nafnbót.

*prædicere, ás. 1, segja (e-ð um e-ð).

prædike (einnig præke eptir hversdagslegu alkvæði), s. 1, [prédika], prjedika, a) sem h. s.: Han prædiker hver anden Søndag. — Einnig um það að tala líkt og maður sje að prjedika: Han prædiker hver Dag om Tarvelighed, og lever selv i Ødselhed. P. for døve Øren; sb. Øre. — b) sem ás. (sb. prédika kross, Sturl. IV, 26): P. Ordet (Guds Ord). P. Dyd og gode Sæder.

Prædikebrødre, ft., prjedikarar (þ. e. munkar af prjedikarafiokki).

Prædikeembede prjedikara-embætti.

Prædikegaver, ft., það hvernig manni er lagið að prjedika.

Prædiken (einnig Præken eptir hversdagslegu alkvæði), ft. -er, sk., [prédikan], prjedikun: Holde en P. prjedika. Høre en P. hlýða prjedikun. Under Prædikenen undir prjedikuninni.

Prædikenbog prjedikanabók.

Prædiker, ft. -e, kk., [prédikari], prjedikari (sb. til sins drottins, prédikara heilagra laga): Prædikerens Bog Prjedikarans bók, Prjedikarabókin.

Prædikestol prjedikunarstóll (og lómt: stóll): Forkynde noget fra Prædikestolen birta e-ð af prjedikunarstólnum.

*Prædilection, án ft., sk., = Forkjærlighed.

*prædominere, h. s. 1, = fremherske, overveie A, b.

*Præfect, ft. -er, kk., sá sem er settur yfir e-ð, (sb. forstjóri, ráðamaður).

*Præferents, sk., yfirburðir.

*Præfix, ft. -er, kl., það sem fest er framan við orð.

Præg, ft. eins, kl., mót (á peningi): Et godt (reent, skarp, afslidt) P. — b) lögun, lag, snið, einkenni, eða þvíuml.: Alle hans Handlinger bære Præget af en retskaffen Charakteer allar hans athafnir bera með sjer, að hann sje vandaður maður. Dette Værk bærer Fuldendelsens P.; sb. Fuldendelse b.

præge, ás. 1, slá (peninga), móta: Man havde tilforn baade støbte og prægede Mynter. P. Mynten om slá nýja peninga úr gömlum; sb. ompræge. — b) hálf-óeiginl. og óeiginl.: Sorg og Lidelser ere prægede (eða have præget sig i hans Ansigt sorgir og mótlæti er sýnilegt á andliti hans. P. noget i Hukommelsen setja e-ð á sig.

Prægehammer mótbamar (eins konar verkfæri til að móta peninga með).

Prægeløn, a) sláttukaup (borgun fyrir að slá penings). — b) = Slagskat.

Prægestempel verkfæri til að móta með peninga.

*prægnant, ft. -e, e., efnismikill.

*Prægnants, án ft., sk., það að vera efnismikill.

Prægning, ft. -er, sk., peningasláttu (það að slá peninga; sb. mót).

*Prægravation, sk., það að prægravere.

*prægravere, ás. 1, leggja meira á (e-n) enn aðra, (sb. halla á e-n); bera meiri sakir á (e-n) enn aðra, (sb. böndin berast að e-m).

prægtig, ft. -e, e., skrautlegur, ítarlegur, dýrðlegur (forn dýrl.): Prægtigt Optog. Prægtige Klæder (sb. fatprýði). Prægtige Farver fagrir litir.

Prægtighed, án ft., sk., það að vera prægtig (fegurð, o. s. frv.).

*Præjudicat, ft. -er, kl., undan farinn dómur um líkt mál.

*præjudiceerlig, ft. -e, e., sem er e-m til hnekkis (ógagns).

*præjudicere, ás. 1, gera (e-m) ógagn.

*Præjudits, sk., hnekkir, ógagn.

Præk, án ft., kl., raus, (sb. þvogl, þvaður, þvættingur): Jeg blev kjed af at høre paa hans P.

præke sjá prædike.

Præken sjá Prædiken.

*Prælat, ft. -er, kk., (katólskur) yfirklerkur, höfðaklerkur (P. Þ.).

*Præliminarier, ft., undirbúningur.

*præliminær, ft. -e, e., (sem er) til undirbúnings.

*præludere, h. s. 1, leika á hljóðfæri til undirbúnings (áður enn farið er til algjörlega).

*Præludium, kl., = Forspil 1.

*præmeditere, ás. 1, hugleiða eða íhuga (e-ð) fyrir fram eða á undan.

*Præmie sjá Premie.

*Præmisse, ft. -r, sk., undirstöðugrein; ástæða.

*prænumerando, sem an., með borgun fyrir fram.

*Prænumeration, sk., borgun fyrir fram.

*prænumerere, h. s. 1, borga fyrir fram.

*Præparat, ft. -er eða -a, kl., partur af líki sem þannig er með farið að hann verður geymdur og hafður til að sýna hann.

*Præparation, sk., undirbúningur.

*præparere, ás. 1, undirbúa.

*Præponderants, án ft, sk., = Overvægt.

*Præposition, ft. -er, sk., fyrirsetning (Sn. E.).

*Prærogativ, ft. -er, kl., forprísun (Stjórn).

*præscribere, ás. 1, í þolmynd præscriberes fyrnast (um tilkall eða rjettindi).

*Præscription, sk., fyrnd (tilkalls eða rjettinda).

*Præsens, kl., núlegur tími (sagnar).

*Præsent sjá Present.

*Præsentation, sk., það að præsentere.

*Præsenteerbakke eins konar stór diskur (optast úr pjátri) til að bera á tebolla og kaffibolla o. s. frv. fyrir menn, (bolladiskur).

*præsentere, ás. 1, a) = forestille a. — b) sýna. — c) p. Gevær eða tómt p. heilsa með byssu.

*Præservativ, kl., læknisdómur til að aptra komu sjúkdóms.

*Præses, án ft., kk., forseti (fjelags).

*Præsident, ft. -er, kk., formaður (fjelags eða stjórnarráðs eða ríkis).

*præsidere, h. s. 1, vera forseti (á samkomu).

*Præsidium, kl., forsetadæmi.

Præst, ft. -er, kk., [prest-r], prestur, (sb. kennimaður, klerkur). — b) blótbiskup; hofgoði.

*Præstation, ft. -er, sk., útlát, lúkning. — b) listaverk.

Præsteager prests-akur.

Præstebarn prestsbarn (ft. prestsbörn, prestabörn).

Præstebolig prestsbús (sb. Fms. IX, 379; sb. Præstegaard).

Præstebrud, kvk., brúður prests.

Præstebryllup prests brúðkoup.

Præstedatter prestsdóttir.

Præstedeie, ft -r, kvk., ráðskona hjá presti.

Præstedragt skrúði.

Præstedømme, kl., prestsdómur, prestsskapur.

Præsteed eiður sem nývígðir prestar eiga að sverja, prestaeiður.

Præsteembede prestsskapur.

Præsteenke prests-ekkja.

Præstefolk, 1) í et., úrelt, prestastjett, klerkastjett. — 2) í ft., a) klerkafólk (sb. Fms. I, 147), prestmenn (sb. Sturl.), prestar: Der var mange P. samlede. — b) prestur og kona hans: De gamle P. ere begge døde.

Præstegaard, [sb. prestagarð-r, Sturl. II, 124], prestssetur, prestsjörð.

Præstegilde, a) prestaveizla (veizla þar sem margir prestar eru saman). — b) veizla að prests, veizla sem prestur gerir.

Præstegjeld, kl., (í Norv.), = Kirkesogn (í Danmörku).

Præstehad hatur á prestum.

Præstehader prestahatari.

Præsteherredømme klerkavald.

Præstehuus prests-hús; prestsheimili.

Præstehøvding yfirklerkur; yfirbiskup (Gyðinga).

Præstejord prestssetursland.

Præstekald brauð: Søge (faae, bortgive) et P.

Præstekarl vinnumaður hjá presti, (sb. alllr klerkasveinar).

Præstekjole pretshempa.

Præsteklæder, ft., kennimannsbúningur.

Præstekone prestskona, prestkona (645).

Præstekrave prestakragi.

Præstekudsk vagnstjóri hjá presti.

præstelig, ft. -e, e., [sb. prestlig-r], prestlegur, (sb. klerklegur, kennimannlegur).

præstelærd sjá præstlærd.

Præstemand, [sb. prestm ð-r], klerkur (eins og það er haft í tali).

Præstemark = Præsteager.

Præstemøde, kl., = Præstemøde.

Præstemøde prestamót, prestastefna, (sb kennimannafundur).

Præsteoffer prestsoffur.

Præsteost, a) ostur sem goldinn er prestinum. — b) eins konar ostur sem búinn er til á Þjóðu (á Jótlandi; einkum á prestasetrum).

Præstepenge, ft., peningar sem prestum eru goldnir í kaupstöðum einu sinni á hverju ári.

*præstere, ás. 1, inna e-ð af hendi, o. s. frv. Sb. yde.

Præsteregjering sú stjórnarlögun að kennimenn ráða fyrir landi, kennimannastjórn.

Præsteskab, kl., klerkastjett, klerkafólk, klerkalýður, klerkar.

Præsteskat skattur sem prestar eiga að gjalda, eða goldinn er handa prestum.

Præstestand, án ft., klerkastjett.

Præstestykke stelkt fugls-lær.

Præstesæk prests-pyngja.

Præstevalg prests-kosning (þegar sóknarfólkið kýs e-n til prests).

Præstevielse prestvígsla.

Præstevælde klerkaveldi.

Præsteværdighed kennimannleg tign (sb. Skuggsjá), prestsdómur, prestsskapur

Præstinde, ft. -r, kvk., hofgyðja, eða þvíuml.

præstlærd (einnig præstelærd) lærður til prests.

*præsumere, ás. 1, gera ráð fyrir e-u, (sb. forudsætte, formode).

*Præsumtion, sk., (það að gera ráð fyrir e-u), líkur, grunur.

*præsumtiv, ft. -e, e., sem gera má ráð fyrir.

*Prætendent, ft. -er, kk., tilkallandi (einkum til ríkis).

*prætendere, ás. 1, lótast (vera e-ð sem mikið er í varið), þykjast (vera e-ð).
*Prætention, ft. -er, sk., það að vilja láta hafa mikið við sig, og þvíuml.
*prætentiøs, ft. prætentiøse, e., sem vill láta hafa mikið við sig, og þvíuml.
*Præteritum, ft. Præterita, kl., liðinn tími (þegar talað er um sagnir).
*Prætext, sk.,=Foregivende, Forevending, Paaskud.
*præventiv, ft. -e, e., (sem er) til að aptra (e-u).
prøve, ás. 1, reyna: P. ædle Metaller. P. en Pen. P. eens Kundskaber (sb. reyna í e-m rifin). — b) sem h. s.: P. paa noget reyna e-ð, reyna til e-s, freista e-s.
Prøve, ft -r, sk., tilraun, raun: Gjøre P. for at erfare, om noget vil lykkes. Guldet (Sølvet) holder P. stenzt raun, (sb balda skor, Grágás I, 500). Staae sin P. eða udholde Prøven standast raun. Sætte een paa P. reyna e-n, freista e-s. Aflægge Prøver paa Tapperhed sýna af sjer hreysti, (sb. gera rann að e-u). Have mange Prøver paa eens Venskab hafa marg-reynt vináttu e-s. — b) sýnishorn.
Prøveaar reynslu-ár (ár meðan verið er að reyna e-n eða e-ð): Munkers (Nonners) P.
Prøvearbeide til búið sýnishorn.
Prøveark, kl., leiðrjettingar-örk.
Prøvebind bók sem aðrar bækur eru bundnar eptir.
Prøveblad blað sem prentað er til sýnis.
Prøvebog, a) bók sem e-ð er ritað í til reynslu. — b) bók sem kaupmenn hafa sýnishorn af ýmiss konar dúktegundum í.
Prøvedag reynsludagur.
Prøvedigel deigla sem málmar eru reyndir í.
Prøvedyst burtreið til að reyna sig.
Prøveforelæsning fyrirlestur til að sýna hvort maður sje fær um að kenna með þeim hætti.
Prøvehingst graðhestur sem hafður er með stóðmerum til að vita þegar þær verða álægja.
Prøveild reynslu-eldur.
Prøveklud rýja (pjatla, dula, eða þvíuml.) sem e-ð er saumað á til að sjá hvernig það verði, (sb. Læreklud): Bruge een som en P. hafa e-n til að reyna e-ð á honum.
Prøvekonst sú kunnátta að geta reynt e-ð (einkanl. málma og þvíuml.).
Prøvelidelse mótlæti sem er til að reyna mann, (sb. raunir).
Prøvelse, ft. -r, sk., það að prøve (rann).
prøvelysten gefinn fyrir að reyna.
Prøvelærling kennslupiltur sem tekinn er til reynslu.
Prøvemaal mæliker til að rjetta önnur eptir.
Prøvemiddel það sem haft er (verður) til að reyna e-ð með: Chemiske Prøvemidler.
Prøvemærke mark á e-u til að sýna að það hafi verið reynt.
Prøvemonster það sem e-r dúkur er búinn til eptir.
Prøvenaal = Probeernaal.
Prøveovn = Probeerovn.
Prøveploining arning til reynslu. — b) kapp-arning.
Prøveprædiken prjedikun sem útlærður guðfræðingur verður að semja og flytja svo að menn heyri hvernig honum segist.
Prøvepæl staur sem rekinn er niður í jörð til að reyna grundvöllinn þar sem e-t mannvirki á að reisa.
Prøveregning reikningur til að reyna hvort e-ð sje rjett reiknað.
Prøveskrift, A) sk., sýnishorn af skrifhendi. — B) kl., rit sem maður semur til merkis um kunnáttu sína í samningarlist.
Prøveskud (einstakt) skot til raunar (um það verkfæri sem skotið er úr eða með).

Prøveskydning (mörg) skot til að reyna það sem skotið er úr.
Prøvesmag bragð (af e-u) til raunar (um það).
Prøvestand reynslu-ástand (t. a. m. sem maðurinn er í hjer í heimi).
Prøvesteen, a) = Probeersteen. — b) sjer hver raun (sb. drengskaparraun) er sýnir hvernig e-ð sje: Faren er Modets P. hættan er hugraun (sb. Fms. V, 165).
Prøvestiil stíll til raunar (um það hvernig maður sje að sjer í málinu).
Prøvestund reynslu-stund (sá tími meðan verið er að reyna e-n eða e-ð).
Prøvestykke, a) sýnishorn. — b) það sem e-r gerir (smiðar) til merkis um hagleik sinn.
Prøvesølv lögsilfur (silfur sem reynt er og síðan mótað til merkis um að það sje rjett að gæðum): Kjøbenhavns P.
Prøvetal tala sem maður reynir með reikning.
Prøvetid reynslu-tíð (sú tíð meðan verið er að reyna e-n eða e-ð): Gjennemgaae (udholde) sin P.
Prøvetryk, kl., e-ð sem prentað er til sýnis, (sýnishorn).
Prøvevægt vog til að rjetta vættir manna eptir (sb. Gþl. 522–26).
Prøveværk e-ð sem gert (smíðað) er sem sýnishorn.
Prøvning, sk., það að prøve.
*Psalme (einnig skrifað Salme), ft. -r, sk., [sb. psálm-r], sálmur.
*Psalmebog sálmabók (sb. 655 XXXII).
*Psalmedigter sálmaskáld (sb. Fms. X, 301).
*Psalmetone sálmalag.
*Psalmevise kvæði undir sálmalagi.
*Psalmist, ft. -er, kk., sálmaskáld (Fms. X, 301).
*Psalmodie, kl., sálmasöngur (Skuggsjá 600).
*Pseud- sjá Pseudo-.
*Pseudo- (Pseud- fyrir framan raddarstafi), sem fremri liður í samsettu orði, hefur líka merk. og fals- (t. a. m. í: falsguð).
*pseudonym (einnig pseudonymisk), ft. -e, e., er segir rangt til nafns síns (sjer í lagi um rithöfunda).
*pseudonymisk sjá pseudonym.
*Pseudonymitet, sk., það að nefnast annan veg enn maður heitir.
*Pseudonymus, ft. Pseudonymer, kk., (sjer í lagi um rithöfunda), sá sem segir rangt til nafns síns, (rangnefningur).
*psychisk, ft. -e, e., sálar-.
*Psycholog, ft. -er, kk., sá sem rannsakar eðli sálarinnar.
*Psychologie, sk., sálarfræði.
*psychologisk, ft. -e, e., sem lýtur að sálarfræði.
*Publication, ft. -er, sk., það að publicere.
*publicere, ás. 1, a) auglýsa, birta, kunngjöra, gera e-ð kunnugt, lýsa e-u yfir; færa (bera) e-ð á lopt, (sb. Fms. IV, 80–81). — b) = udgive b.
*Publicist, ft. -er, kk., stjórnarvísindamaður (P. þ.). — b) tímarits-höfundur.
*publicistisk, ft. -e, e., sem lýtur að stjórnarvísindum.
*Publicitet, sk., það að vera opinberlegur (heyrinkunnugur).
*Publicum, án ft., kl., alþýða, almenningur: P. (i et Theater) þeir sem eru í leikhúsi. Det læsende P. bóka-lesendur.
*Pud, nafn, (í Garðaríki), hálf vætt.
Pudder, án ft., kl., hveitisalli sem menn höfðu fyrrum til að dreifa í hár sjer, (hár-salli, hárdupt).
Pudderdusk dún-skúfur sem fyrrum var hafður til að dreifa hveitisalla í hárið með.

Pudderkjole hvít yfirhöfn sem lögð var yfir mann meðan verið var að dreifa (hveitisalla) í hárið á honum.
Puddermølle eins konar mylna sem hársalli var búinn til í.
Pudderpose skjóða sem hársalli var geymdur í.
Pudderpuster eins konar púari til að blása hveitisalla með yfir hár á mönnum.
Pudderqvast = Pudderdusk.
Puddersukker púðursikur.
*Pudding sjá Budding.
pudre, ás. 1, dreifa hveitisalla í (hárið, eins og fyrrum var títt).
Pudren, án ft., sk., það að pudre.
Pude, ft. -r, sk., hægindi, svæfill, koddi; sessa. — 2) í ft., a) blífðarspýtur þar sem kaðlar mæða á. — b) eins konar tilbúningur úr timbri til að hlífa skipi þegar það rennur af bakkastokkum.
Pudebetræk = Pudevaar.
Pudefyld fiður (eða hvað sem haft er í stað þess) í kodda.
Pudehynde seta sem er eins (mjúk) og koddi.
Pudel, ft. Pudler, sk., eins konar hundakyn í meðallagi á stærð og með hrokknu hári sem ekki er ósvipað ull, ullhundur.
Pudelhvalp ullhundshvolpur.
Pudeuld hár á (af) ullhundi.
Pudesæde sæti sem er (mjúkt) eins og koddi. — b) það að sitja á kodda (koddum).
Pudesæt leggingar eða útsaumur eða þvíuml. á kodda sem látið er sjást í gegnum göt á yzta (eða ytra) verinu.
Pudevaar, kl., koddaver.
Puds sjá Puus.
Puds, sk., múrskel (úr kalki; sb. Kalkpuds).
Puds, ft. Pudser, kl., bragð, grikkur, (sb. hnykkur, óskundi): Spille een et P. — b) leikar og gamanræður (?).
pudse, ás. 1, 1) (í tali, og sjaldh.), leika á, gabba: Der blev han ret pudset. — 2) siga hundi: P. en Hund paa een.
pudse, ás 1, fægja, o. s frv.: P. Geværer. P Støvler fægja stígvjel. — P. Træer sníða (klippa) af trjám það sem óprýðir þau eða stendur þeim fyrir þrifum. P. Hækker skapa limgarða (svo að þeir verði snotrari og kirfilegri; sb. skapa hár). — P. Lyset taka af skarið. — b) p. en Muur af draga kalkhimnu á múr. — c) p. noget af dubba e-ð upp.
pudseerlig, ft. -e, e., kátlegur, skoplegur (framb. skopplegur), skringilegur: Abekatten er et pudseerligt Dyr. Et pudseerligt Syn.
Pudseerlighed, sk., það að vera pudseerlig.
Pudsekalk kalk sem haft er í múrskel (sb. Kalkpuds).
Pudsekniv sniðill garðyrkjumanna.
Pudseri, ft. -er, kl., brella, gletta, glettni.
Pudsholt, kl., hörð spýta sem skóarar hafa til að sljetta með skinn.
pudsig, ft. -e, e., (í tali), = pudseerlig.
Pudsighed, sk., það að vera pudsig.
*pueril, ft. -e, e., = barnagtig, drengeagtig.
Puf, ft. eins, kl., a) hvellur (t. a. m. af skoti). — Einnig sem mo., t. a. m.: P.! der gik Geværet af þarna hljóp úr bissunni, eða þvíuml. — b) hnefahögg, (sb. pústur, hnipping, hrinding). — c) (í tali), í orðatiltækjunum tage (faae) noget paa P. taka (fá) e-ð að láni.
puffe, s. 1, a) h. s, gera hvell: P. med en Pistol vera að hleypa úr smábissu. — b) ás., stinga hnefa sínum á (e-m; sb. hnippa): P. een i Ryggen.
Puffert, ft. -er, sk., smábissa.

Puge, ft. -r, sk., [púki], púki.
puge, s. 1, [sh. púki i maurspúki], a) ás.: P. Penge sammen nurla (sh. raka) saman peningum. — b) h. s.: P. over sine Penge liggja á peningunum sinum, (sh. maurspúki).
Puger, ft. -e, kk., sá sem hefur allar klær úti til að raka fje saman.
Pugeskole lounskóli (þ. e. barnaskóli sem ekki er leyft að hafa).
Puk, án ft., kl., (spillið) púkk.
Pukbræt púkkborð.
pukke, s. 1, A) [skylt orðinu Puk], 1) h. s., a) púkka. — b) líkt og skáka í hróksvaldi: P. paa sin Rigdom (Magt), (sh. treysta — reiða sig — á e-ð, hera e-ð fyrir sig). — c) hafa hótanir í frammi. — 2) sem ás.: P. sig noget til hræða e-ð út. — B) mylja (málmgrýti): P. Erts.
Pukkel, ft. Pukler, sk, hoúskur (G. O., P. Þ.), hnúður (G. O., P. Þ.); hringur (Fss. II, 390) = herðahringur, kringur (sh. Fss. II, 390), kistill (sh. Fss. II, 390) = herðakistill, kryppa (sh. Fss. II, 390).
pukkelbrystet, ft. -brystede, e., sem hefur hringukistil.
Pukkelryg hak sem kryppa er á.
pukkelrygget sem hefur herðakistil (sb. Pukkel, einnig viðurnefnin kúluhakr og krappinhakr).
Pukken, án ft., sk., það að pukke A.
pukle, ás. 1, gera hungur á (málmþynnu).
puklet, ft. puklede, e., sem hnúskur (eða þviuml., sh. Pukkel) er á.
Pukmeel mulið málmgrýti.
Pukning, sk., það að pukke B.
Pukværk tilfærur til að mylja málmgrýti.
Puld, ft. -e, sk., kollur (á hatti eða húfu).
puldet, ft. puldede, e., sem kollur er á (sh. heipuldet).
*Pulpitur, ft. -er, kl., kirkjupallur (G. O.).
Puls, sk, I) stöng með nokkurs konar höfuð á endanum sem höfð er til að reka með ál í net. — II) lífæðar-slöttur: En naturlig (regelmæssig, langsom, svag, stærk, haard, blød) P. eðlilegur (venjulegur, seinn, linur, harður) lífæðarslöttur. Føle eens P. taka á lífæðinni. — b) = Pulsaare.
Pulsaare lifæð.
*Pulsation, sk., æðaslöttur; hjartslöttur.
pulse, h. s. 1, veiða ál með netjum og stöngum (með þeim hætti sem einkum tíðkast á Limafirði).
Pulsen, án ft., sk., það að pulse.
*pulsere, h. s. 1, (um hjarta og lífæðar), slá.
Pulsklud rýja sem lögð er á henina þegar búið er að taka hlúð.
Pulsslag lifæðar-slöttur, æðaslöttur.
Pulsvante sjóvettlingur.
Pulsvod mjög stórt dróttarnet sem einkanl. tíðkast á Limafirði og dregið er af tveimur bátum fyrir ál en álarnir fældir í það með eins konar verkfærum (Puls I).
Pult, ft. -e, sk., skáborð.
Pult (einnig Pulte), ft. Pulter, sk., hökkur; hnyðja.
Pulte sjá Pult.
pulte, ás. 1, mylja.
Pulterkammer skrankamps.
Pulver, kl., a) án ft., dust, dupt, (einkum sem læknisdómur). — b) með ft. -e, skammtur (af lækningadupti): Dele noget i fem Pulvere.
Pulverhex atyrði við gamla kerlingu (sh. hrokkinskinna, norn).
*Pulverisation, sk., það að pulverisere.
*pulverisere, ás. 1, melja e-ð í dust (655 XXX).
*Punch, kk., trúður (í enskum sjónarleikum).
*Punet sjá Punkt.

*Punetum sjá Punktum.
Pund, ft. eins, kl., [pund], a) tvær merkur (vegnar): Et heelt P. fullar tvær merkur. Et halvt P. mörk. — b) Pund af e-s konar korni hefur ýmist verið 15 eða 20 eða 24 eða 30 eða 36 eða 40 eða 70 skeppur, en er nú á dögum optast 32 skeppur. — c) um peninga: Et P. Sterling (hjer um = hálf fimmta specía =) tuttugu skildingar enskir, (sh. níu hundrað marka enskra sterlings, Ann. 1265). — d) pund (sh. ef ek fela þegjande í jörðo pund þat, es gað selde mér): Aagre med sit P. verja vel pundi sinu. Nedgrave sit P. fela pund sitt í jörðu.
Punder, sk, er haft um fallbissu, þegar til er tekið, hvað þungs kúlu hún taki og flytji, og hefur þá ætíð tölu fyrir framan sig, annaðhvort á þann hátt, að sú tala og Punder dragast (algjörlega) saman í eitt orð — sh. Trepunder, Firepunder — eða svo, að talan er (hálf-) laus, t. a. m.: En Fire og tyve-P. fallbissa er tekur — flytur — 2 fjórðunga og 8 marka (= 2 punda; pund = 24 merkur) kúlu.
pundeviis, aa., tvær og tvær merkur, í tveim og tveim mörkum.
Pundevægt, a) þungi sem veginn er til tveggja og tveggja marka. — b) vog sem vegið er á til tveggja og tveggja marka eða til lífspunda.
pundig, ft. -e, e., ætíð með tölu fyrir framan sig, sem annaðhvort stendur laus eða verður samlaða við pundig (sh. Punder), a) (um fallbissukúlu), sem vegur (svo margar) tvennar merkur (sem til er tekið); sh. hundredpundig a. — b) (um fallbissu), sem tekur (svo margra) tvennra marka kúlu (sem til er tekið); sh. hundredpundig b.
Pundiger, sk., = Punder. Sh. Hundredpundiger.
Pundkirsebær eins konar stórt kirsiber.
Pundlæder (framb. Pundtlæder) þykkt leður sem haft er í sóla.
Pundsel, sk., eins konar grafall sem gullsmiðir hafa.
Pundskjeppe kúfuð kornskeppa sem seinast er við hætt þegar verið er að mæla kornpund (sh. Pund b).
Pundslod, sk., tveggja marka lóð (á reizlu).
Pundtlæder sjá Pundlæder.
Pundtraad eins konar tvinni sem (ekki) er seldur (í dokkum heldur) í tveim og tveim mörkum.
Pundtærsker sá sem þriskir korn og fær kaup eptir kornpundum (sh. Pund b). Gagnstætt: Dagtærsker.
Pundtærskning þrisking sem goldið er kaup fyrir eptir kornpundum (sh. Pund b).
Pung, ft. -e, sk., [pung-r], pungur a) *scrotum*. — b) = pyngja, budda: Filere en P. — Einnig fyrir peningar, eigur, fjármunir, (sh. at konungs askir kami eigi í pung þár): Lyve i sin egen P.; sh. lyve 1, a. Holde til Raade med sin P. halda vel á peningum sinum. Straffes paa Pungen verða fyrir fjesekt (útlátum), verða að láta úti.
Pungbrok (einnig Pungebrok) punghaull (B. H. í greininni um haull, G. O., P. Þ.).
Pungdyr dýrið *didelphis*.
punge, ás. 1, í orðstiltæk. p. ud pyngja út.
Pungebrok sjá Pungbrok.
*Pungeparyk hárkolla sem Haarpung fylgir.
Pungetyv (sjaldh.) = Lommetyv.
Pungrem þvengur til að binda fyrir pung með.
Pungurt = Skratte.
Punkt (eða Punct), ft. -er, sk. og kl., [punkt-r], (sh. Punktum), a) punktur, stingur, depill: Sætte Punkter med en Bliant. Det mathematiske P. (stingurinn stærðarlausi). — b) punktur (sh. hversu hann skyldi breyta í þessum punkt, Sturl. IV, 59), grein, efni, mál: I alle Punkter.

*punktere, ás. 1, búa til (mynd af e-u) með punktum.
*Punktering, sk., það að punktere.
punktlig, ft. -e, e., nákvæmur, (sh. standa eins og stafur á bók): P. i sine Forretninger.
*Punktum (einnig Punctum), kl., (sh. Punkt), a) punktur við greinar niðurlag. — b) grein á milli punkta, (sh. klausa).
punktviis, aa., hver (hverja) grein (sh. Punkt b) sjer í lagi.
*Punsch, sk., puns, (sh. Punschbowle).
*Punschbowle, ft. -r, sk., hýrguskál (Dr. Sch.).
*punsche, h. s. 1, vera að drekka puns.
*Pupille, ft. -r, sk., = Diesteen.
Puppe, ft. -r, sk., skorkvikindi í sinni annari mynd (næst áður enn það verður fullgjört).
Puppespind ormpaki (sem skorkvikindi er í áður enn það verður fullgjört).
pur sjá puur.
*purgativ, ft. -e, e., = afførende (sh. affore 3).
*Purgativ, ft. -er, kl., = Purgeermiddel.
*Purgeerdrik = Laxeerdrik.
*Purgeermiddel = Laxeermiddel.
*Purgeerpille = Laxeerpille.
*purgere, s. 1, a) (sjaldh.) sem ás., hreinsa (iðrin). — b) h. s., = laxere.
*Purgering, ft. -er, sk., það að purgere.
Purhaar úfið hár, (sh. skrúfr, Skuggsjá).
purhaaret sem hefur úfið hár.
Purhoved sá sem hefur úfið hár.
purhovedet sem hefur úfið hár.
Purhone sjá Purhens.
Purhens eins konar hænsni (sem eru úfin). Purhone hæna þess kyns.
*Purim, nafn, hátíð sem Gyðingar halda í marzmánuði í minning þess er Haman var tekinn af völdum og ríki.
*Purismus, sk., tilraun að hreinsa mál af útlendum orðum.
*Purist, ft. -er, kk., sá sem gerir sjer far um að hreinsa mál af útlendum orðum, sá sem hyggir út aðkomuorðum, (hreinmælismaður).
*Puristerie, kl., of mikið vandlæti um hreinsun máls af útlendum orðum.
*Puritaner, ft. -e, kk., (hreintrúarmaður) = Presbyterianer.
Purk, kk., a) dálítill putti eða púki. — b) sviðingur, nirfill, (sh. járnsál).
Purlög (einnig ritað Puurløg) (lauktegund) *allium schoenoprasum*.
Purpur, án ft., kl., [sh. (purpuri og) purpur- í purpurligr], a) purpuralitur. — b) purpuri; purpuraklæði; purpuraskikkja. — Af því höfðingjar skrýðast purpura, merkir Purpur einnig í tiguglegu orðfæri sama og höfðingjadómur, (sh. konungsdómur, konungstign, keisaradómur): Aflægge Kronen og Purpuret.
Purpurblomst purpurlegt blóm.
Purpurdraabe purpurlegur dropi.
Purpurdragt purpuraklæði (ft.).
Purpurglands purpuraslikja.
Purpurkaabe purpuraskikkja, purpuramöttull.
Purpurklæder, ft., purpuraklæði.
purpurklædt, [sh. klæde], skrýddur purpura.
Purpurleie purpurahvíla.
Purpurrose purpurleg rós.
purpurrød rauður sem purpuri, sem purpuralitur er á, purpurlegur (sh. um utan — sólina — sá hann purpurligan hring).
Purpurrødme purpurlegur roði.
Purpursaft purpurasafi (safi sem purpurinn er litaður í).
Purpursky purpurlegt ský.

Purpurskæl eins konar kuðungur sem purpuralitur finnst i.

Purpursnekke = Purpurskæl.

purre, s. 1, A) ós., 1) eiginl., flækja, ýfa: P. een i Haaret. — 2) óeiginl., a) p. een ýta uadir e-n. — b) p. Folket ud vekja skipshöfnina (básetana). — B) sem b. s., rjála við e-ð: P. ved noget med en Kjep. P. ved Ilden skara í eldinn.

Purre, ft. -r, sk., kreppt hrísla (einkanl. um trje sem á að sjer að verða stórt).

Purre, ft. -r, sk., (lauktegund) *allium porrum*.

Purrebed reitur sem *allium porrum* er ræktað í.

Purreløg = Purre (*allium porrum*; en ekki = Purløg).

Pus sjá Puus.

puse, s. 1, a) ós., belgja (e-ð) út. — b) b. s., belgjast út, bólgna.

***pusillanim**, ft. -e, e., þorlaus, huglítill, smáhuga, deigur.

***Pusillanimitet**, sk., þorleysi, bugleysi.

pusle, s. 1, a) ás., hrista, dusta, eða þvíuml.: P. Dynerne (Halmen) i en Seng. — b) h. s., = nysle: P. med noget.

Pusleri, kl., a) smástörf. — b) = Spøgeri.

Pusling, ft. -er, kk., a) vofa, púki. — b) dvergur. — c) (um mann), dálítill patti, svo lítið peð, peðmaður (B. H., G. O.), peðliagur (B. H., G. O.).

Pust, ft. eins, kl., I) [sb. pústr], pústur. Sb. Nævepust. — II) gustur, (sb. blær, andvari, gola): Et sagte P. — III) lota, hviða, hríð, eða þvíuml.: Overstaae (udstaae) et P. Det første P. er det værste.

puste, s. 1, 1) b. s., a) blása, púa: P. til Ilden. — b) mása, hvása: P. som en Hest. P. ved at gaae op ad en Trappe mæðast á því að ganga upp stiga. — c) kasta mæðinni, eða þvíuml.: Lade Hestene p. — 2) ás, blása: P. Støvet bort blása burt ryki. P. Ilden op blása að eldi. P. et Lys ud slökkva ljós (með því að blása á það). — P. Glas blása gler-ílát (búa þau til með blæstri).

Puster, sk., púari. Sb. Ildpuster, Pudderpuster.

Pusterum hvild, (sb. þegar á milli verður, kasta mæðinni).

Pusterør munnbissa (löng pípa sem e-u er skotið úr með því að blása í hana).

Pustning, sk., það að puste.

Put sjá greinina um Putte.

Putte, ft. -r, sk., (í tali), hæna. (þegar kallað er á hænsni, er sagt Put! Putte!).

putte, ás. 1, [sb. pota], stinga (hola, smeygja) e-u e-rstaðar: P. Maden i Munden láta matinn upp í sig. P. noget i Lommen stinga e-u á sig (í vasa sinn), láta e-ð í vasa sinn. P. noget i en Sæk stinga e-u (láta e-ð) ofan í poka. P. noget bort fela e-ð. P. noget til een lauma e-u að e-m.

puur (einnig ritað pur), ft. pure, e., a) eiginl., hreinn, skír: Det pure Guld. — b) óeiginl., eintómur, einber: Det var p. Løgn.

Puurløg sjá Purløg.

Puus, sk, kisa: Den lille sorte P. P.! P.! kis! kis!

Puus (einnig Pus, Puds), sk., fea, dý.

puuskindet, ft. -kindede, e., bústuleitur.

puuskjævet, ft. -kjævede, e., = puuskindet.

Pynt, ft. -er, sk., [pynt-r], a) oddi, (sb. nös í bergnös, Fas. I, 156; sömul. nef í skógarnef): Bag Pynten af Skoven hinumegin við skógarnefið. — b) toppur (í sömu merk. og í trétoppr), tindur, hnjúkur. — c) (sjaldh.), þröm (f. þrömur, kk.).

Pynt, án ft., sk., skart, skraut, skrúð, (sb. fatprýði).

pynte, ás. 1, skreyta (sb. þú ... skreyttiz ... við körlum; sb. einnig skrýða), búa, (sb. dubba upp): I Dag er hun ret pyntet hún er prúðbúin (skrautbúin) í dag, hún skartar í dag. P. sig búa sig; skreytast, skarta, berast á. P. en Brud (sb. bjó hón hana sem hón kunni bezt). P. (búa) et Barn. P. (búa) en Dukke. P. et Værelse op (sb. öll hall jarls var búin með skjöldum, Fas. III, 42). — b) sem b. s., í orðatiltæk. p. paa noget prýða (jafna, laga) e-ð, (sb. snurfussa): Han gaaer selv og pynter paa sin Have. P. paa sin Stiil.

Pyntebord borð sem kvennmaður býr sig við.

Pyntekaabe skreytingarkápa (= það sem haft er til að láta e-ð sýnast fegra eða ágætara enn það er).

Pyntekammer klefi sem maður býr sig í, (búningsklefi).

Pyntekone kona sem hefur það starf að búa aðra, (búningskona).

Pyntekonst sú kunnátta að búa sig eða aðra (fatabúningsfræði, fatabúningslist).

pyntelig, ft. -e, e., prúður, prúðlegur, skrautlegur: P. i Klæder fatprúður. En p. Dragt skrautlegur búnaður, (sb. fatprýði). En p. Tale skrautlegt orðfæri.

Pynten, án ft., sk., það að pynte.

Pyntning, sk., það að pynte.

***pyramidalsk**, ft. -e, e., sem er uppmjór og með þrístrendum hliðum.

***Pyramide**, ft. -r, sk., uppmjór stöpull með þrístrendum hliðum.

pyt, mo., [putt; sb. Putt, putt, skömm handa! Fms. VII, 21], það er ekki ólíkt því!

Pyt, ft. -ter, sk., [pytt-r], pyttur, pollur, tjörn.

Pytting, ft. -er, sk., vafin járnstöng sem er á siglu fyrir neðan pall og þær tvær höfuðbendur ganga úr er önnur heitir Pyttingvant en önnur Undervant.

Pyttingvant sjá greinina um Pytting.

***Pædagog**, ft. -er, kk., sá sem kann að ala upp unglinga.

***pædagogisk**, ft. -e, e., sem lýtur að unglinga-uppeldi.

***Pæderast**, ft. -er, kk., sá sem er ragur (= súdómíti).

Pægel, ft. Pægle, (framb. Pæl, ft. -e), sk., a) (peli), hálfmörk. — b) drikke til Pæls drekkast á og drekka jafnt.

Pægelglas (eptir framb. Pægleglas eða Pæleglas) hálfmerkur-pytla.

Pægelkande mælikanna þar sem merki er sett við hverja hálfa mörk.

Pægelmaal, a) mæliker sem tekur hálfa mörk. — b) merki sem við er sett hverja hálfmörk í mælikeri.

pægelviis (eða pægleviis), ao., í hálfum mörkum (= í pelum).

Pægleglas sjá Pægelglas.

pægleviis sjá pægelviis.

Pæl sjá Pægel.

Pæl, ft. -e, sk., [sb. pál-l], hæll (eða staur) sem rekinn er niður í jörðina: Nedramme Pæle.

pæle, ás. 1, [sb. pæla], a) hæla e-ð niður. — b) reka hæla (staura) niður í: P. et Viinbjerg.

Pælebefæstning stauragirðing.

Pælebord borð sem stólpi er undir því miðju.

Pælebro brú á staurum.

Pælebuk = Rambuk.

Pælebukkemester sá sem er settur yfir brúargjörð og annað þess kyns.

pælebunden, [sb. binde], bundinn við staur.

Pælegjerde stauragarður (annaðhvort úr tómum staurum eða með tágaflækum á milli þeirra).

Pælegrund grundvöllur sem er tómir staurar, grundvöllur sem staurar eru reknir niður í.

Pælehegn = Pælegjerde.

Pælemølle vatnsmylna á staurum.

Pæleorm trjemaðkur (*teredo*).

Pæleramning það að reka niður staura.

Pælerod miðrót (á plöntu) sem gengur beint niður.

Pæleskandse vígi með hnökum (oddstaurum).

Pælesætning það að setja (reka) niður staura.

Pæleværk e-ð sem búið er til úr staurum.

Pælning, ft. -er, sk., það að pæle.

pæn sjá peen.

Pære, ft. -r, sk., [pera], pera.

Pærebremse kleggjategund er sækist í perur.

pærebannet, [sb. banne], sem er eins og pera í lögun.

pærebum (sjaldh.), sautheimskur.

Pæreform perulögun.

pærefuld augafullur.

Pæregrød peruvellingur.

Pæremos peruvellingur.

Pæremost perulögur.

Pæreqvæde aldin(ið) á *pyrus cydonia* (þegar það líkist peru í lögun).

Pæreskude epladugga.

Pæretræ (perutrje) *pyrus communis*.

Pærevælling grjónamjólk sem perur eru soðnar í.

Pøbel, án ft., sk., skríll.

pøbelagtig, ft. -e, e., dónalegur.

Pøbelagtighed, sk., dónabragur (P. Þ.), dónaskapur.

Pøbelgunst hylli skrílsins: Hige efter P.

Pøbeloploeb upphlaup af (uppþot í) skrílnum.

Pøbeloptog flan (eða: uppþot) í skrílnum.

Pøbelraab óhljóð í skrílnum, dónagarg.

Pøbelskjemt dónalegt gaman.

Pøbelsnak þvaður í skrílnum.

Pøbelsprog orðalag skrílsins, klúrt orðalag: Talemaader af Pøbelsproget.

Pøbelsværm skrílþyrping.

Pøbelsæder, ft., dónaskapur (í hegðun).

Pøbeltidende fregnir sem fljúga meðal skrílsins (og enginn leggur trúnað á nema skríllinn).

Pøbelvittighed dónafyndni.

Pøl, ft. -e, sk., [sb. poll-r], pyttur.

Pølevand sjá Pølvand.

Pølse, sk., bjúga, sperðill, ítroðningur, íspen, (sb. blóðmör): Lave (gjøre) P. — b) sívalur koddi, o. s. frv.

pølsebruun sem er á litinn eins og (dökkt) bjúga.

Pølseende endi á bjúga (o. s. frv.).

Pølsefedt svínamörsbitar (eins og teningar í lögun) í blóðmör.

Pølsegilde veizla þar sem einkum er borðaður svínsblóðmör.

Pølsegryn (í Norv.), grjónasaup sem blóðmör er brytjaður niður í.

Pølsegrød eins konar grautur (á Ámakri).

Pølsehorn eins konar áhald sem við er haft þegar verið er að búa til ítroðninga.

Pølsekjærling kerling sem býr til blóðmör og þvíuml. og hefur það til sölu.

Pølsekone kona (kvennmaður) sem býr til blóðmör og þvíuml. og hefur það til sölu.

Pølsekræmmer sá sem hefur til sölu blóðmör og bjúga og þvíuml.

Pølsemad það sem haft er í sperðla (o. s. frv.).

Pølsepind blóðmörsspýta: Snakke som en P. rugla, þvaðra.

Pølseskind görn (eða þvíuml.) sem er utan um ítroðning.

Pølsesnak bull, rugl, þvaður.

Pølsesod, kl., sperðlasoð; sperðlasaup (saup sem sperðlar eru soðnir í).

Pølsetid sá tími (á haustin) þegar svínum er slátrað og búnir til sperðlar.

Pølsetørst þorsti eptir saltan sperðil: Have P. vers aldrei ódrekkandi.

Pølseurter, ft., jurtir sem hafðar eru saman við í sperðla.

Pølsevand sperðlasoð.

Pølsevæv, kl., (í tali), = Pølsesnak.

Pølvand (einnig Pølevand) forarvatn.

*Ponitents sjá Penitents.

*Ponitentse sjá Penitents.

ponse, s. 1, a) h. s.: P. paa noget hugsa um (= hyggja á) e-ð, hafa e-ð fyrir stafni. — b) ás.: P. noget ud; sb. udponse.

Ponsen, án ft., sk., það að ponse.

Pos, ft. Pose, sk., uppmjó fata (sem höfð er á hafskipum).

pose, ás. 1, ausa (e-u í e-ð).

Q.

Q, seytjándi stafur í stafrofinu, kallaður Ku, er hafður, í framanverðri samstöfu, fyrir K, í qv (einkum í dönskum orðum), eða í qu (einkum í útlenzkum — latinskum, o. s. frv. — orðum). Í þessari bók er ekki annar munur gerður á qu og qv um niðurröðun, enn að orð með qu væru sett fyrir framan orð með qv, ef þau væru eins að öllu öðru.

*qva, st., = að því leyti sem (e-ð) er (e-ð): Q. Protektor sem verndari.

Qvabbe, ft. -r, sk., nafn á ýmsum fisktegundum.

Qvabbe, sk., = Doglæp.

qvabbet, ft. qvabbede, e., [sh. kvap], = qvabset.

qvabfed, [sh. kvap], = qvabset.

qvabre, h. s. 1, kvapa (B. H., G. O.; sh. róa í spikinu).

qvabset, ft. qvabsede, e., kvapalegur, kvapholda; (akfeitur, P. Þ.).

Qvad, ft. eins, kl., [sh. sögn. kveða], kvæði, ljóð. — b) söngur.

Qvadder, ón ft., kl., a) leðja, for, (t. a. m. undir vatni). — b) = Snadder (um endur).

Qvade, sk., [sh. kvoða], kvoða.

Qvader, sk., = Qvadersteen.

Qvadersteen klappaður steinn sem er eins og teningur í lögun: En Bygning af Qvadersteen.

Qvaderværk (sjaldh.), það sem hlaðið er úr klöppuðu teningsgrjóti eða myndað eptir því.

*Qvadrant, ft. -er, sk., [kvaðrant-r], a) fjórðungur hringa. — b) kvaðrantur (siglingamanna).

*qvadrat, ft. -e, e., ferskeyttur.

*Qvadrat, ft. -er, sk. og kl., rjettur ferhyrningur (þ. e. ferskeytt mynd með jöfnum hliðum og hornum): En Q. af Elfenbeen. Klippe Qvadrater af Pap. — b) = Qvadrattal: Qvadratet af 10 er 100.

*Qvadratalen (e-ð sem er) alin í hvert horn (á hvern veg; ferskeytt alin).

*Qvadratfavn (e-ð sem er) faðmur í hvert horn (á hvern veg; ferskeyttur faðmur).

*Qvadratfod (e-ð sem er) fet í hvert horn (á hvern veg; ferskeytt fet).

*Qvadratindhold stærð (víðátta) að ferhyrningsmáli.

*qvadratisk, ft. -e, e., sem lýtur að ferskeyttri mynd eða tölu: Qvadratiske Ligninger líkingar þar sem leitað er að ferskeyttri tölu.

*Qvadratmaal ferhyrningsmál.

*Qvadratmiil (e-ð sem er) míla í hvert horn (á hvern veg; ferskeytt míla).

*Qvadratrod rót annars veldis (t. a. m. 2 af 4): Uddrage Qvadratroden af en Størrelse taka rót undan ferskeyttri tölu (Alg.).

*Qvadratskat skattur af landeign eptir ferhyrningsmáli.

*Qvadrattal tala annars veldis (t. a. m. 4 af 2), ferskeytt tala (Alg.).

*Qvadrattomme (e-ð sem er) þumlungur í hvert horn (á hvern veg; ferskeyttur þumlungur).

*Qvadratur, sk., a) það að finna víðáttu e-r myndar að ferhyrningsmáli, einkum það að snúa hringmynd (= öldungis kringlóttri mynd) í jafnstóran ferhyrning: Han opfinder vist ikke Cirkelens Q. hann stígur ekki í vitið. — b) það að 90 mælistiga bugur er á milli tveggja himintungla.

*qvadrere, ás. 1, a) margfalda e-ð í sjálft sig (sh. Alg.): Q. en Størrelse. — b) snúa (e-u) í ferskeytta mynd jafnstóra: „Jeg har ei lært en Cirkel at q."

*Qvadrering, sk., það að qvadrere.

*Qvadrille, sk., ferhyrningsdanz (P. Þ.).

*Qvadrillion, ft. -er, sk., tíu í tuttugasta og fjórða veldi (= 10 margfaldaðir 23 sinnum í sjálfa sig).

Qvag, án ft., kl., úrelt og ekki haft nema í orðatiltæk. i Q. a) (að fornu fari), í kaf (?). — b) (tekið upp nú á dögum og haft eins og) í spón (um skip sem brotnar): „Skibet var slaaet i Q." skipið var brotnað í spón.

*Quai (einnig ritað Quay), sk., steinveggur (með á eða höfn).

qvakle, h. s. 1, káka við e-ð: Q. med (eða paa) noget. Han har længe qvaklet paa sig selv, inden han spurgte Lægen til Raads.

Qvakleri, ft. -er, kl., kák, gutl: Hans Q. i Landbruget fører ikke til noget. — b) stímabrak, eða þvíuml.: Han klager over de mange Qvaklerier, han har med Bønderne að hann verði að standa í sífeldu stímabraki við bændurna.

Qvaksalver, ft. -e, kk., skottulæknir.

Qvaksalveri, kl., skottulækningar: Drive Q.

Qval, ft. -er, sk., [kval í kvöl], kvöl, písl, hörmung, harmkvæli.

qvalfuld kvalsamlegur, pínilegur (sb. utan alla pinilega angist, Stjórn).

*Qvalification, sk., a) án ft., það að qvalificere. — b) með ft. -er, hæfilegleiki.

*qvalificere, ós. 1, gera (e-ð) hæfilegt (til e-s): Q. sig til noget gera sig hæfan til e-s. — 2) ho. l. t., qvalificeret, sem e., a) sem hefur metorð (mannvirðing). — b) aukinn: Qvalificerede Forbrydelser.

*qvalitativ, ft. -e, e., sem lýtur að (eðli eða) hvílegleik (e-s hlutar, en ekki að mikilleik).

*Qvalitet, sk., hvílegleikur (Sn. E.).

Qvalk, sk., = Skovhyld, Vandhyld.

Qvalkved = Qvalk.

qvalm, ft. -e, e., fullur af drunga eða mollu: En q. Hede mollubiti. Et qvalmt Værelse.

Qvalm, sk., a) molla; svæla; fastilja: En stærk Q. af Tobaksrøg tóbakssvæla. — b) = Qvalme. — c) (í tali), hávaði, háreysti: Gjøre Q. og Støi over ingen Ting ærast út úr öngvu.

Qvalmbad (sjaldh.) = Dampbad.

Qvalme, ft. -r, sk., ógleði, velgja; lítilleikur fyrir hjartanu; (sh. humhult): Have Qvalmer og lide af Q. eiga vanda fyrir að fá velgju.

qvalme, h. s. 1, gera velgju (Ogleði): Maden qvalmer mig mjer verður óglatt af matnum. Det qvalmer mig mjer er óglatt.

qvalmfuld fullur af drunga eða mollu.

Qvalster, án ft., sk., (í óvönduðu tali), hor (sem gengur upp úr manni).

Qvant, kk., (úrelt), unglingur.

*qvantitativ, ft. -e, e., sem lýtur að mikilleik eða mergð (e-s hlutar, en ekki að hvílegleik).

*Qvantitet, ft. -er, sk., a) mikilleikur. — b) það hvað mikið eða margt er af e-u. — c) það hvað samstafa er skjót eða sein.

qvantsviis, ao., af ólíkindalátum, til málamynda.

*Qvantum, kl., það hvað mikið eða margt er af e-u.

qvappe, h. s. 1, láta heyra til sín þess konar hljóð sem verður þegar stigið er í vott eða slegið er á blöðru eða þvíuml.

Qvar, ft. -er, sk., dálítill moli: Slaae noget i Q. í smá-mola, mölbrjóta e-ð.

*Quarantaine, sk., kyrsetning ferðamanna (sem koma þaðan sem drepsótt gengur) um til tekinn tíma svo að þeir hafi ekki samblendi við aðra menn.

Qvariis ísmöl.

Qvarre, sk., krap: Det staaer i Q. það er milli frosts og þíðu.

qvarre, s. 1, a) h. s., (um vatn), snúast í krap. — b) ás., mölbrjóta.

*Quarree, sk., ferhyrningur.

*Qvart, ft. -er, sk., fjórðungur e-s: To og en Q. — 2) í skilmingum, fjórða höggtegund; fjórða lagtegund. — 3) (í sönglist), fjórða nóta frá höfuðhljóðinu. — 4) fjögra blaða brot: En Bog i Q. — b) bók í fjögra blaða broti: Man begynder i Dag at sælge Qvarterne.

*Qvartal, ft. -er, kl., mál = hálfmisseri = fjórðungur árs = þrír almanaksmánuðir): Første (andet, tredie, fjerde) Q. — b) tekjur eða gjöld á einu máli (þrem mánuðum): Hæve sit Q. taka málsdeild af launum sínum. Det første Q. af en Skat fyrsta málsdeild af skatti.

*qvartaliter, ao., = qvartalviis.

*Qvartalregning máls-reikningur (= þriggja mánaða reikningur).

*Qvartalskat skattur sem goldinn er á hverjum þremur mánuðum.

*Qvartalskrift, kl., rit sem eitt kver birtist af á hverjum þremur mánuðum.

*qvartalviis, ao., hvert mál = á hverjum þremur mánuðum.

*Qvartbind (eitt) band (bókar) í fjögra blaða broti.

*Qvartblad fjórðungur pappírsarkar, (kvartísti).

*Qvarteer, kl., A) með ft. Qvarterer, 1) (eiginl.) fjórðungur (e-s), en er einnig haft um part af e-u, þó hann sje meiri eða minni enn fjórðungur þess, a) (tungls)kvartil: Maanen er i første (sidste) Q. tunglið er á fyrsta (seinasta) kvartilinu. — b) (í aldingarði), deild, petti, reitur. — c) reitur (á skjaldarmerki). — d) (borgar)deild: Kjøbenhavn deles i 12 Qvarterer. — e) skipara-deild sem er í senn á verði eða í vinnu. — 2) herbergi (Skuggsjá 31), húsnæði, (sh. búðarrúm), a) einkanl., sem liðsmönnum er fengið þegar þeim er skipað í dvöl: Anvise Folkene Q. skipa liði í dvöl. Gaae i Q. Tage sit Q. — b) sem ferðamenn taka sjer: Vi have faaet et godt Q. i dette Vertshuus. Bestille Q. til eeen útvega e-m náttból. — B) með ft. eins og et., a) fjórðungur álnar,

kvartil (sb. kvartel fáll i sex álnir, á ísl. skjali sem ritað er á 14. öld): Lerredet er fem Q. bredt. — b) fjórðungur stundar: Vi maatte vente i tre Q. við urðum að bíða þrjá fjórðunga stundar. Klokken er eet (tre) Q. til tolv það lifa þrír fjórðungur (lifir einn fjórðungur) tólftu stundar. — C) án ft., grið, lífgjöf: Bede om Q. biðja griða. Give Q. gefa grið.

*Qvarteeranviisning það að vísa liðsmönnum til herbergja.

*Qvarteerbetjent lögreglumaður í til tekinni borgardeild (sb. Qvarteer A, 1, d).

*Qvarteerfrihed, a) það að þurfa ekki að taka við liðsmönnum í herbergi sín (þegar liði er skipað í dvöl). — b) frumtign (forpriaun) er fylgir því húsi er sendiherra hefur aðsetur í.

*Qvarteerglas sandpyttla sem út er runnin á fjórðungi stundar.

*Qvarteermand, [sb. Qvarteer A, 1, e], undirforingi yfir skipasmiðum konungs.

*Qvarteermester, a) sjer hver hinna lægstu foringja á herskipi. — b) (í landher), einn af hinum lægstu foringjum er hefur það starf að útvega liðsmönnum herbergi.

*Qvarteerpenge, ft., a) fje sem goldið er húseigendum fyrir hýsing liðsmanns. — b) fje sem húseigendur gjalda í stað þess að hýsa liðsmenn. — c) fje sem liðsforingjar fá til að borga húsnæði með, (herbergisfje).

*Qvarteerseddel blað sem rituð eru á nöfn þeirra liðsmanna sem skipað er í dvöl á einum (sama) stað.

*Qvarteerskifte kvartilaskipti (tungls).

*Qvarteerslag slag (stundaklukku) er sýnir að fjórðungur stundar sje liðinn: Uhret slaaer Q. klukkan slær á hverjum fjórðungamótum.

*qvarteerviis, ao., hver (hverja) deild sjer í lagi, eða þvíuml.

*Qvarteerviser vísir (á stundaklukku) til að sýna stundar-fjórðunga.

*Qvartet, ft. -ter, sk., fjórsöngslag; fjórsöngur; lag fyrir fjögur hljóðfæri.

*Qvartformat, sk., fjögra blaða brot.

*Qvarts, sk., stönglaberg.

*Qvartsaare stönglaberga-æð.

*qvartsagtig, ft. -e, e., svipaður stönglabergi.

*Qvartsbjerg fjall sem að mestu leyti er stönglaberg.

*Qvartsblanding blendingur af stönglabergi: „Klipper, der have en Q." sem stönglaberg er saman við.

*Qvartsgang stór stönglabergs-æð.

*Qvartside arkar-fjórðungur öðrumegin.

*Qvartsklippe stönglabergs-klettur.

*Qvartskorn korn af stönglabergi.

*Qvartskrystal, sk., kristallur af stönglabergi.

*Qvartslag fló (lag) af stönglabergi.

*Qvartsleie, kl., fló (lag) af stönglabergi sem liggur eins og önnur lög í sama fjalli.

*Qvartsslægt það steinakyn er stönglaberg heyrir til.

*Qvartsvæg þverhníptur stönglabergshamar, klettabelti úr stönglabergi.

*Qvartudgave bókar-útgáfa í fjögra blaða broti.

Qvas, án ft., kl., a) afkvisti: Brænde Q. — b) hrat.

qvase (einnig ritað qvasse), áa. 1, [sb. kvasa], merja (ber, eða þvíuml.).

Qvase, ft. -r, sk., = Fiskeqvase (fiskdugga — annað enn fiskidugga).

Qvaseskipper formaður á fiskduggu (sb. Qvase).

*Qvasi-, sem fremri liður í samsettu orði, sem er að nafninu eða til málamynda, nokkurs konar, eða þvíuml.

qvasse sjá qvase.

Qvast, ft. -e, sk., skúfur: Qvaste paa Omhæng (Forhæng, u. s. frv.).

*Qvaterne, ft. -r, sk., fjarki (í talnabúð): Binde en Q.

*Quay sjá Quai.

qveg sjá qvik.

Qveld sjá Qvæld.

Queue, sk., stöng sem höfð er til að ýta á kúlur með á knattborði, (knattstöng, knattreki).

Qvidder, án ft., sk., kvak eða kliður smáfugla.

qviddre (har), h. s. 1, (um smáfugla), kvaka, tísta.

Qviddrer, ft. -e, sk., kvakandi (smá)fugl.

Qviddresang (eiginl. kvaksöngur, þ. e.), kvak, kliður.

qvide, h. s. 1, [kvíða], (úrelt), kvíða; kvarta.

Qvide, án ft., sk., [kvíði; kvíða, Skuggsjá], (forní. og skáldl.), fár, nauð, vandi, tregi, harmur, eða þvíuml: Hver fører sin Q. (orðskv.; sb. hverjum er sinn sár; hverjum er söknuður að sinu; hver kvartar, þá er hann kennir; hver kveður sinnar þurftar; hver verður sína byrði að bera).

qvidefri frjáls af nauð og trega.

qvidefuld, a) (um mann), harmsfullur. — b) = smertefuld b: En q. Død grimmur dauði (dauðdagi).

Qvie, ft. -r, sk., [kviga], kvíga.

Qviekalv kvígukálfur, kvíga (Eyrb. 318).

Qviekjød kvígukjöt.

Qviekø ung kýr sem ekki hefur borið nema einu sinni.

qvig sjá qvik.

qvik (einnig qvig, qveg, qvæg), e., [kvik-r], (úrelt), kvikur.

Qvikgræs (einnig Qvækgræs) húsapuntur *triticum repens*.

Qvikleer sjá Qvægleer.

Qvikrod rót undir húsapunti.

Qviksand (einnig Qvægsand), [kviksand-r, B. H.], sandbleyta.

Qvikśener = Qvikgræs.

Qviksteen (sjaldh.), segulsteinn.

Qviksølv sjá Qvægsølv.

Qvikstjert = Vipstjert.

Qvind sjá greinina um Qvinde.

qvindagtig, ft. -e, e., kvennslegur (Al.), blautur, sem er blotamaður; linger̈ður; (sb. blødagtig, blødhjertet): Et qvindagtigt Folk. — b) ókarlmannlegur.

Qvindagtighed, sk., bleyðuskapur, (sb. Blødagtighed).

Qvinde, ft. -r, [sb. kvinna = kvenna, eig. ft.; einnig kvendi], og (í st.) Qvind, kvk., 1) Qvinde kona (eins og það er haft í fornbókum): Mand og Q. karl og kona. — b) manns-kona. — 2) Qvind, (ekki nema í almúgalegu tali), dækja: En doven (slem, liderlig) Qvind.

Qvindeaand kvennlegt hugarfar.

Qvindeadel kvenndyggð.

Qvindeansigt kvenmanns-andlit, kvennmannlegt (kvennlegt) andlit: Et Mandfolk med et Q.

Qvindearbeide kvennaverk: Mandsarbeide og Q. karla-verk og kvenna.

Qvindeart kvennasiður, kvennmannlegt (kvennalegt) eðli.

Qvindebarm konubrjóst (án ft.): En skjøn Q.

Qvindebryst (sb. Bryst 2) konubrjóst.

Qvindedaad, a) ágætisverk unnið af konu. — b) konuverk.

Qvindedragt kvennabúnaður, kvennbúnaður, kvennmannsbúnaður, kvennaklæðnaður, kvennklæði, konuklæði, kvennföt.

Qvindedyd kvennadyggð, kvennalegir mannkostir: Tro paa Q. — b) e-ð sem kvennfólkið hefur til síns ágætis: Taushed holdes ei for at være en Q. menn segja, að konunum (kvennfólkinu) sje annað betur gefið, enn þagmælsku.

Qvindeelskov kvenna-ást.

Qvindefadder skírnarvottur sem er kvennmaður, guðmóðir.

Qvindeflok kvennasveit, kvennalið.

Qvindefred samlyndi við konu sína.

Qvindefrier (sjaldh.), kona sem biður sjer manna.

Qvindefryd það sem er konum (kvennfólki) til yndis eða fagnaður.

Qvindefrygt kvennahræðsla a) hræðsla í kvennfólki. — b) hræðsla við kvennfólk.

Qvindefund kvennvjelar.

Qvindefærd kvennmannleg hegðun, kvennmannleg athöfn.

qvindefødt, [sb. føde], kvennborinn (= maður).

Qvindefølelse kvennleg (kvennaleg, kvennmannleg) tilfinning.

Qvindefølge, kl., kvennalið (kvennasveit) er fylgir e-m.

Qvindegilde veizla sem konur einar eru í.

Qvindegjek kvennagaur.

Qvindegjerning = Qvindearbeide.

Qvindegraad grátur kvenna.

Qvindegunst kvennahylli, kvenna-ást, það að komast inn á (koma sjer vel við) kvennfólkið.

Qvindehad kvennahatur a) hatur kvennmanns á e-m: Man holder Q. for uforsonligt. — b) hatur á öllu kvennfólki.

Qvindehader kvennahatari (P. Þ.), kvennafæla (P. Þ.).

Qvindehandel, 1) (sjaldh.), kvennamálefni. — 2) kvennaverzlun, a) það að kaupa og selja kvennfólk (mansali). — b) kaup er konur semja.

Qvindeheld kvennaheppni.

Qvindeherredømme konuríki.

Qvindehjelp hjálp (liðveizla, liðsinni, o. s. frv.) af konum.

Qvindehjerte, a) kvennmannlegt (kvennlegt) hugarfar. — b) konuhjarta (í karlmannsbrjósti).

Qvindehue kvennmannshúfa.

Qvindekaar, ft., kvennahagur.

Qvindekarl heigull, gunga, (sb. Kujon).

Qvindekjender maður sem þekkir á kvennfólkið, (sb. kvennskyggn, Fss. III, 527).

qvindekjær hvennhollur, kvennhallur (Fms. V, 311), sem er upp á kvennhöndina, sem er kvennamaður, kvennsamur, kvennskur, vífinn.

Qvindekjærhed, án ft., sk., kvennsemi.

Qvindekjærlighed kvenna-ást (hvort sem er af konum eða til kvenna).

Qvindekjøn kvennfólkið (sb. kvennkyn, kvennkind).

Qvindeklammer, án ft., rifdeildir (rifrildi) kvennfólks.

Qvindeklæder, ft., kvennklæði, (sb. Qvindedragt).

Qvindeklogt kvennkænska.

Qvindekram kvennadót.

qvindekrystet, [sb. kryste], sem hefur konuríki.

Qvindekundskab það að þekkja á kvennfólkið.

Qvindelav samsæti (samfjelag) kvenna.

Qvindelehn ljen sem gengur að erfðum í kvennlegg.

qvindelig, ft. -e, e., a) kvennmannlegur (sb. Skuggsjá 169), kvennslegur (sb. sólartré með karlligri raust, enn mánatré með kvennligri), kvenna-; sem er kvennkyns (kvennkindar): Den qvindelige Stemme kvennsleg raust. Q. Skjønhed kvenna-fegurð. Qvindelige Dyder; sb. Qvindedyd a. — Qvindelige Arvinger

kvennerfingjar. — b) kvennlegur (gagnstætt: úkvennlegur): Der er mere mandligt (eða karleag igt), end qvindeligt i hendes Adfærd. — c) qvindelige Riim; sjá greinina um Riim (kl.).

Qvindelighed, án ft., sk., kvennlegt eðli, (sb. kvannska, í fornbókum).

Qvindelinie kvennleggur.

Qvindelist kvennaslægð, slægðarbragð af kvennmanni (gagnstætt: Mandslist).

Qvindelykke beppni með að kama ajer við kvennfá.k.

Qvindelyst längum (ílöngun) sem dettur í kvennfó k.

Qvindelæg, kl., [sb. kvennlegg-r], (úrelt), kvennleggur.

Qvindeløfte kvennaheit.

Qvindemagt kanuvald.

Qvindemand kvennlegur (kveifarlegur) karlmaður.

Qvindemelk brjóstamjólk.

Qvindemenneske (í lakri merk.), kvennanipt, (sb. stelpa).

Qvindemønster fyrirmynd annara kvenna, (sb. kvennablómi, gull af kvennmanni).

Qvindenavn kvennmannsnafn; konunafn.

Qvindenykker, ft., dutlungar i kvennfólki.

Qvindeomhu kvennmannleg (kvennleg) umhyggja.

Qvindepen kvennmannapenni; rit eptir kvennmann.

Qvindeprydelse kvennbúnaður, (sb. þat var í farneskju kvennabúnaðr, er kallat var steinasörfi, Sn. E.), kvennskart.

Qvinderaad kvennaráð.

Qvinderan konutak, konundm; kvennanám.

Qvinderegiering konustjórn; kanuríki.

Qvinderov = Qvinderan.

Qvinderøst kvennsleg raust (Al.).

Qvinderøver sá sem nemur kanu eða kanur.

qvindes, þa. 1, (úrelt), kvænast, kvongast. — Ha. l. t. qvindet, sem e., kvæntur, kvongaður.

Qvindesadel kvennsöðull.

Qvindesamfund, a) kvennasamband (fjelag sem tómt kvennfálk er i). — b) afskipti af kvennfólki.

Qvindeside kvennleggur, (sb. kvennsipt, kvennavipt, kvennknje).

Qvindesind kvennaskap (Nj. 68).

Qvindeskabning kvennmannlegt vaxtarlag, (sb. Qvindeskikkelse a).

Qvindeskik kvenna-siður.

Qvindeskikkelse, a) konulíki, konulíking. — b) vera (andi) i konulíki, (sb. kvenndraugur, B. II.).

Qvindesko kvennskór.

qvindesky feiminn við kvennfólk.

Qvindeslægt (allt) kvennfólk í ætt (e-s).

Qvindesmykke kvennbúnaður (sb. Qvindeprydelse), kvennskart, (sb. gripur).

Qvindesnak kvennabjal, kvennaraus.

Qvindestads kvennbúnaður, (sb. gripir).

Qvindestemme kvennmannsrödd, (sb. Qvinderøst).

Qvindesvend sá sem er ógnarlega stimamjúkur við kvennfólkið.

Qvindesvig kvennvjelar.

qvindesyg sem ekki þolir við fyrir kvennsemi.

Qvindesygdom kvennaveikindi (= veikindi sem kvennfólk fær).

Qvindesyge, a) óhóflleg kvennsemi. — b) tíðir (kvenna).

Qvindesyssel, sk., kvenna-starf.

Qvindesæder, ft., kvennlegt siðferði, (hreinlífi).

Qvindesøvn dorm: „En liden Slummer, ingen Q."

Qvindetant glingur (glis) kvenna.

Qvindetro trúnaðarheit (trúskapur) kvenna.

Qvindetræl kvennaþræll.

Qvindetrætte jag (a. s. frv.) meðal kvennfólks.

Qvindetvang kanukúgun (= það að láta kúga sig af kvennmanni; sb. konuríki).

Qvindetægt (úrelt) = Voldtægt.

Qvindevaaben kvennavopn: Taarer ere tidt Q.

Qvindeven sá sem þykir vænt um kvennfólk.

Qvindevenskab, a) vinátta meðal kvenna. — b) vinfengi kvennmanna karlmanni til handa.

Qvindeviis, í orðatiltæk. paa Q. að kvenna-sið.

Qvindevillie vilji kvenna.

Qvindevold konuvald: Komme i Q.

qvindevorn, ft. -e, e., = qvindagtig.

Qvindeværd það sem i kvennmann er varið.

Qvindeværk kvenna-verk.

Qvindevæsen e-ð sem er kvennkyns (kvennkindar): „Ei noget Q. (aldrei hefur neitt kvennkyns) Foden satte over Slottets Bro".

Qvindfang (úrelt), kvonfang, kvæning (Fms.).

Qvindfolk (í almúgatali) = Fruentimmer.

*Qvine, ft. -r, sk., fimm (í talnabúð).

*Qvinqvillion, ft. -er, sk., tíu i þrítugasta veldi.

*Qvint, ft. -er, sk., a) (í sönglist), fimmta nóta frá höfuðhljóðinu. — b) mjóstl gigjustrengur. — c) i ft., brögð.

*Qvinterne, ft. -r, sk., = Qvine.

*Qvintessents, sk., mergur(inn) — kraptur(inn), kjarn(inn) — (úr e-u). Sb. Kraftvæsen.

*Qvintet, ft. -ter, sk., fimmsöngslag, fimmsöngur; lag fyrir fimm hljóðfæri.

*Qvintin, ft. -er, kl., áttungur eyris.

*qvintinviis, aa., í áttungum eyris: Denne Silke fælges ikke ringere end q.

*Qvintmager, ft. -e, kk., bragðarefur.

Qvist, ft. -e, sk., þakhýsi (út úr þaki á stóru húsi).

Qvist, ft. -e, sk., [kvist-r], kvistur, (sb. einnig kvistbtaup).

qviste, ás. 1, [kvista], höggva (sníða) kvisti af (trjám): Q. Skoven op gera braut um skóg með því að sníða limið af hinum lágu trjám. — b) (sjaldh.), hýða (með vendi).

qviste, ás. 1, [sb. hviste], hussa e-u.

Qvistekjep heslivöndur sem er hálf önnur alin á lengd og bjúgur í annan endann og hafður til að hreinsa með fiskinet.

Qvistgavl gafl á þakhýsi.

Qvistkammer klefi i þakhýsi.

Qvistluge vindauga á þakhýsi.

Qvistsal salur i þakhýsi.

Qvistvindue gluggi á þakhýsi.

Qvistværelse klefi i þakhýsi.

qvit, úbreytanleg e., [kvitt-r], a) laus við e-ð: Være noget q. eða (sjaldh.) være q. for noget. Blive noget q. losast við e-ð. — b) (sjaldb.), sviptur e-n: Blive noget q. vera sviptur e-u, láta e-ð. — c) kvittur, liðugur, (sb.: Þarstainn garði Ketil kvittan ok liðugan sinna vegna fyrir þá úlögliga gdðs skutlan ok skipti o. s. frv., á ísl. skjali rituðu á 14. öld; at hann sé liðugar af þessare skuld, Björgv. Kálfsk.): Nu ere vi q.

qvitte, s. 1, [kvitta], 1) ás., a) útkljá (skuldaskipti þegar hvor á hjer um bil jafnmikið hjá hinum); láta e-ð fallast í faðma: Jeg har nok saameget tilgode, at vi omtrent kan q. — b) láta e-ð koma upp i skuld: Det Korn, jeg har faaet, kan qvittes (eða qvittes af) i Regningen. — 2) sem b. s., færa sig niður (með fjárheimtu): At q. er god Betaling.

*qvittere, ás. 1, kvitta: Q. en Regning kvitta mann af reikningi, skrifa kvittun á reikning. En qvitteret Regning. — Q. paa en Regning skrifa kvittun á reikning. — b) (sjaldb.), fyrirláta; hætta e-u: Q. Skolen. Q. et Embede. — Q. Spillet.

*Qvittering, ft. -er, sk., skriflegt skírteini um skuldarlykting, skuldalúkningarbrjef (Dr. Sch.), skuldalausnarblað (Dr. Sch.), bargunarmiði (Dr. Sch.), kvittun.

*Qvitteringsbog kvittanabók.

qvobbe sjá qvoppe.

qvoppe (einnig qvobbe), h. s. 1, gutla, (sb. bylja): Det qvopper i Hesten, naar den traver (sb. reiðgall).

*Qvota (einnig Qvote), sk., (kvóti), hluti e-s: Pro Q. eptir því sem tala rennur til, eptir tiltölu.

*Qvote sjá Qvota.

*Qvotient, ft. -er, sk., kvóti (þegar túlu er skipt).

Qvæd sjá Qvæde (kl.).

Qvæde (einnig Qvæd), kl., [kvæði], (skáldl.), = Qvad.

qvæde [kveða], qvad [kvað], qvædet [kveðit], (skáldl.), a) h. s., kveða, syngja: „Mangen qvæder, som ei er glader (farnt, f. glad), Mangen græder, som intet skader" (sb. getur undir glaðri kinn grátið stundum hjarta). — b) ás., = besynge (sb. leyfa, lypta lofi e-s, bræra bráður, stæra stef, o. s. frv.).

Qvæde, ft. -r, sk., aldin (er líkist epli) á trjenu *pyrus cydonia.*

Qvædeabild (trjetegund) *pyrus cydonia.*

Qvædetræ = Qvædeabild.

Qvædling, ft. -er, sk., [kveðling-r], kveðlingur.

qvæg sjá qvik.

Qvæg, án ft., kl., [sb. kvik-r], naut og sauðir, bú (sb. hann — þ. e. ormrinn *boa* — sækir stdrliga mjök bú manna, ok þó mest nautaflokka), búfjo, búsmali, (sb. fjenaður, kvikfjenaður, kvikfje, peningur, skepnur): Føde for Mennesker og Q. Smaat Q. smáfjenaður (Gþl. 393). — b) ajer í lagi, nautfje, nautpeningur, nautgripir. — 2) = Fæ b, β.

Qvægavl kvikfjárrækt (einkum það að koma upp nautpeningi): Heste og Q. er en vigtig Næringsdrift i Landet.

Qvægbesætning kúgildi (er fylgja jörðu).

Qvægbid fjárbit: „Hvor Buskene have faaet Tid til at groe op over Q." vaxa upp úr fjárbiti (þ. e. verða svo háir að fjenaður nái ekki upp i lauf ag limar).

Qvægbrems eins kanar kleggi.

Qvægdrift fjárrekstur; nautarekstur.

Qvægdriver sá sem rekur fjenað; nautreki.

Qvægdød fjárdauði, búfellir; nautdauði, nautfellir: Der kom Q. i Landet.

qvæge, h. s. 1, (um ær), stálma.

qvæge, ás. 1, [sb. kvik-r], hressa, endurnæra: En qvægende Drik drykkur sem hressir mann. En qvægende Hvile. Den qvægende Skygge (um forsælu).

Qvægedrik = qvægende Drik (sb. qvæge, ás.).

Qvægelse, sk., hressing, endurnæring.

Qvægflok flokkur af búfje; nautaflokkur.

Qvægfoder búfjárfóður (Fms. V, 219; sb. X, 400), fjárfóður (Sturl. I, 216), fjárfæði (Vopnf.).

Qvægfodring, a) það að gefa peningi. b) = Qvægfoder.

Qvægfold nautarjett, (sb. Fold).

Qvægfoster fang (burður) penings.

Qvæggjødning tað — einkum mykja — sem áburður.

Qvæggræs gras handa búfje.
Qvæggræsning fjárbeit.
Qvæghaar nautshár, nautahár.
Qvæghandel búfjárverzlun.
Qvæghandler, ft. -e, kk., sá sem kaupir og selur búsmala.
Qvæghjord nautaflokkur (sb. bann — þ. e. ormrinn *boa* — sækir stórliga mjök bú manna, ok þó mest nautaflokks): En Hyrde til Qvæghjorden og en anden til Faarehjorden.
Qvæghold, a) búfjárhäfn (= það að hafa búfje). — b) (það) búfje (sem haft er á einum stað).
Qvæghund fjárhundur, (sb. hjarðtik, Eg.; nautahundr, N. g. L.).
Qvæghuus búfjárhús; fjós.
Qvæghyrde hirðir, hirðingi.
Qvæghytte byrgi handa búfje.
Qvæghoved sjá Qvægshoved.
Qvægleer (einnig Qvikleer) kviksyndi, (sb. leirbleyta).
Qvægluus nautalús.
Qvæglæge búfjárlæknir: En Heste- og Q.
Qvægmarked búfjármarkaður; nautamarkaður.
Qvægmøg mykja, (sb. kúamykja): Q., Faaremøg, Hestemøg.
qvægne, sa. 1, [kvikna], (úrelt), = qvæge (sa.). — qvægnes þróast, fara í vöxt.
Qvægning, sk., = Qvægelse.
Qvægoffer fórn sem er búfje.
Qvægpenge, ft., afgjald af búfje.
Qvægpranger mangari sem kaupir búfje til að selja það aptur.
Qvægran búrán (Gþl. 390; sb. fjárrán).
qvægrig auðugur að kvikfje (sb. Laxd. 96).
Qvægrøgt hirðing á búfje, (sb. nautagæzla, Eg. 715).
Qvægrøgter sá sem hefur það starf að hirða búfje, (sb. nautamaður).
Qvægsand sjá Qviksand.
Qvægshoved (einnig Qvæghoved) nautgripur.
Qvægskade búmissa (sb. Gþl. 389; fjárskaði, fjártjón; fjárfellir).
Qvægskat skattur af búfje.
qvægsom, ft. -me, e., sem hressir, sem endurnærir.
Qvægstald fjós.
Qvægstamme búfjárkyn; nautakyn.
Qvægstykke bú-skript (pentað búfje).
Qvægsygdom búfjárveikindi.
Qvægsyge drepsótt í nautfje.
Qvægsølv (einnig Qviksølv) kvikasilfur, eyrsilfur (?), *argentum vivum*.
Qvægsølvbjergværk eyrsilfursnámur.
*Qvægsolvcuur lækning með eyrsilfri.
Qvægsølvdamp eyrsilfursgufa.
Qvægsølvgrube eyrsilfursnámur.
Qvægsolvmiddel læknisdómur sem mestmegnis er eyrsilfur.
Qvægsolvsalve smyrsli sem eyrsilfur er í.
Qvægtab búfjármissir, (sb. Qvægskade).
Qvægtal búfjártala.
Qvægtiende tíund af búfje.
Qvægtillæg, a) það að koma upp búfje (láta búfje lifa, setja búfje á). — b) búfje sem verið — búið — er að koma upp, búfje sem maður hefur látið lifa (sett á).
Qvægtold tollur af búfje (þegar komið eða farið er með það til sölu).
Qvægtorv targ þar sem búfje er selt.
Qvægtyv búþjófur (sá sem stelur búfje).
Qvægtyveri bústuldur (það að stela búfje).
Qvægvogter fjehirðir, hirðir, hirðingi.
Qvægvogtning fjárgæzla, fjárgeymsla, fjárvarðveizla, (sb. nautagæzla).
Qvæk, ft. eins, kl., a) hljóð í froski, (einnig: í önd eða gæs). — b) lágt hljóð í manni, (sb. æmla eða skræmts): Han gav ikke et Q. hann þagði eins og steinn.
*Qvæker, ft. -e, kk., (eiginl.: maður sem titrar), maður af því trúarsambandi er stofnað var af George Fox á Englandi 1650 og nefnist vinasamband.
Qvækgræs sjá Qvikgræs,
qvække (har), h. s. 1, [sb. kvaka], um hljóð í froski, (einnig: í gæs eða önd).
Qvæl sjá Qvæld (sk.).
Qvæld sjá Væld.
Qvæld (einnig ritað Qvæl), sk., [kveld], (skáldl.; einnig mállýzka á sumum stöðum), aptan.
qvælde, h. s. 1, [kvelda], A) í áhrifsmynd, 1) um tímann, a) persónulaust, kvelda (nú: kvölda), aptna, aptnast. — b) með dag sem gjör.: „Denne Dag, som nu vil q." (sb. áðr en þessi dagr kveldi, Elisa.). — 2) um sól og tungl, a) um sól, renna til viðar, ganga í ægi (Al.), setjast. — b) um tunglið, koma seint upp. — B) í þolmynd, qvældes, (úrelt), kvelda (nú: kvölda), aptna, aptnast.
qvælde, h. s. 1, (um vatn), spretta upp. Sb. vælde.
qvældne, h. s. 1, (úrelt), kvelda (nú: kvölda), aptna, aptnast.
Qvældsand = Qviksand.
Qvældsgift seinasta gjöf sem peningi er gefin á kvöldin, (sb. kvöldgjöf).
Qvældsmaal kvöldmatur.
Qvældsmad kvöldmatur.
Qvældsnadver seinasti kvöldmatur.
qvæle, sa. 1, [sb. kvelja], kvelja, pína.
qvæle [kvelja], qvalte [sb. kvalde f. kvalda], qvalt [e. o. kvalt f. kvalit], ás., a) kyrkja: I Tyrkiet henrettes de Fornemme ved at qvæles med en Silkesnor. — b) kæfa: Han blev qvalt af Regen kafnaði í reyknum.
Qvælehoste hósti sem ætlar að kæfa mann.
Qvælstof eitt af frumefnunum, (dauðalopt).
qvær, e., [kvir-r], (úrelt), kyr, (sb. um kyrrt): Tie q. þegja eins og steinn.
Qværk, ft. -e, sk., [kverk], a) (ekki liðkanlegt, í vöaduðu tali, nema um skepnur), neðanverður háls. — 2) um skip, a) partur af einu seglinu. — b) kverk á skipsknje.
qværke, ás. 1, [kvirkja], kyrkja.
Qværke, án ft., sk., eins konar hálsveiki á hrossum.
Qværkebyld eins konar sullur á hrosshálsi.
Qværkehævelse eins konar bólga í hrosshálsi.
Qværleie, sk., (úrelt), = Beslag 2.
Qværleie, kl., (úrelt), kyrseta.
Qværn, ft.-e, sk., [kvern], a) kvörn: Det er Vand paa hans Q.; sb. greinina um Mølle. Sb. Haandqværn. — b) (báðir) mylnusteinar(nir): Denne Mølle har to Qværne (tvenna mylnusteina). — c) sitt hvað sem líkist kvärn (sb. Kaffeeqværn, Peberqværn, Senepsqværn).
Qværnbild kvernsteinaklappa.
Qværnbrug, kl., = Møllebrug.
Qværndrev mylnuhjól.
Qværnhjul = Møllehjul.
Qværnhuus kvernhús (Björgv. Kálfsk.).
Qværnkegle steinstrýta sem er höfð í stað hins efra mylnusteins.
Qværnkube = Mølleskrue.
Qværnskrue = Mølleskrue.
Qværnsteen, [kvernstein-n], a) kvernberg (*saxum molare granaticum*. Sb. kvarnagrjót). — b) kvernsteinn; mylnusteinn.
Qværsted (úrelt) = Qværleie (sk.), Beslag 2.
qværsætte, ás., (úrelt), a) kyrsetja (sb. hafði Hákon Jdasson kyrrsett allt hans góða, Aaa.). — b) ráða skipi til hlunns.
qværtaus (úrelt), sem þegir eins og steinn.
Qværtaushed, án ft., sk., (úrelt), það að þegja eins og steinn.
qværtiende, [sb. tie], (úrelt), = qværtaus.
qvæste, sa. 1, [sb. kvista], lemstra, (sb. meiða, slasa): Mange bleve qvæstede ved Husets Fald. Qvæstes ved en Bombe.
Qvæsthuus spítali handa sárum mönnum (einkum af skipaliði; meiðslaspítali, græðsluhús).
*Qvæstion, ft.-er, sk, spurning; efamál.
Qvæstning, sk., það að qvæste (sb. meiðsli).
*Qvæstor, ft. -er, kk., gjaldkyri.
*Qvæstur, sk. og kl., gjaldkyradæmi. — b) gjaldhús.

R.

R, átjándi stafur í stafrofinu, kallaður Er, hefur linara eða óskírra atkvæði, enn íslenzkt r. — Um tómt r f. hr sb. greinina um H.
Raa, án ft. (sb. Raadyr), sk., = Raadyr.
Raa, ft. -er og Ræer, sk., [rá], skipsrá.
raa, ft -e, e., [rá-r f. hrá-r], a) hrár (ósoðinn): Raat Kjød. Raae Æg. R. Spise hráæti. — b) r. Melk = Raamelk. — c) óverkaður, óunninn, eða þvíuml.: Raae Producter. R. (dáútaðar) Huder. R. (óunnið) Silke. Det raae Marmor óunninn marmari. R. Eg meitils-egg. En Bog i r. Materie óbundin bók. — d) raat Veir hráslagaveður. — e) ómenntaður, ósiðaður, ósiðugur, daldálur; dónalegur; (sb. klúr): Vilde og raae Folkeslag. En r. og uopdragen Person.
Raab, ft. eins, kl., [sb. róp f. hróp], óp, kall. — b) (sjaldh.), orð (sem maður fær á sig fyrir e-ð): Komme i R. for noget.
Raabaand (á segljaðri), þáttur (spotti) sem hnýtt er um rá, hanki (?; sb. N. g. L. I, 101).
raabe, s. 2, [sb. rópa f. hrópa], 1) h. s., æpa, kalla, (sb. orga, grenja): R. paa (til) een. De raabte i Munden paa hverandre hver kallaði fyrir munn öðrum (655 XVI B; það gargaði hver framan í annan). — b) r. paa noget stagast á e-u: Han raaber altid paa det Tab, han dengang led. — 2) ás.: R. Folk ind fra Gaden kalla fólk inn (í hús) af stræti. R. Vagten ud kalla út varðmennina. — R. noget ud til Salg kalla (hátt) að e-ð sje til sölu. R. Varer op paa en

Auction bjóða upp á söluþingi. R. Navnene op nefna nöfnin hátt.

Raaben, án ft., sk., það að raabe (óp, kall).

Raaber, ft. -e, a) kk., kallari. — b) sk., = Raaberør.

Raaberør pípa (sem t. a. m. er höfð á skipum) til að kalla með.

Raabuk hjörturinn (karldýrið) af kyninu *cervus capreolus*.

Raad, [ráð], I) kl., A) án ft., ráð, a) líkt og ráðagjörð: Holde R. leita sjer ráðs. Holde (eða gaae i) R. om noget med een ráðast (nú ráðgast) um e-ð við e-n, eiga ráð við e-n (Nj. 127). — b) (úrelt), líkt og ráðspeki: „Han er underlig i R. og stor i Væsen". — c) (sb. várt hit æzta ráð, Fms VI, 59; ætlan sú .... sýnist ráðinu ekki vitrlig, Fms. IX, 295; konungr var á tali við ráð sitt, Fms. IX, 279; sb. einnig: ráðuneyti; öldungasveit, Al.): Raadet var forsamlet den hele Nat var á stefnu alla nóttina. Have Sæde og Stemme i Raadet eign rúm (þ. e. setu og atkvæði) í ráðinu. Borgmester og R. i en Stad. — B) með ft. eins, 1) ráð, a) líkt og vegur, útvegur: Jeg veed ikke R. dertil. Vi maa see at finde paa R. dertil. — b) við veikindum, (sb. lækning): Han veed et godt R. mod (eða for) Koldfeber. — c) líkt og ráðastofnun (Fms. IV, 84): Være med paa R. (vera í ráðum) om noget. Lægge R. op imod een (sb. sitja á svikráðum við e-n). — d) líkt og tillaga, ráðlegging: Dette er mit R. Jeg gjorde det efter hans R. að hans ráði. Følge eens R. fara fram ráðum e-s. Søge R. hos een eða sperge sig til Raads hos een ráðast (nú ráðgast) um við e-n, eiga ráð við e-n (Nj. 127); sækja heilræði að e-m (Nj.); o. s. frv. Han har længe qvaklet paa sig selv, inden han spurgte Lægen til Raads leitaði læknis. Staae een bi med R. og Daad í orðum og verkum. — 2) efni, föng: Jeg har ikke R til (hef ekki efni á) at kjøbe saa dyr en Bog. — Det er der gode R. til það held jeg megi takast, það held jeg sje hægur vandi. — 3) holde til Raade [sb. ráða, eig. ft.] med noget halda spart á e-u, (sb. treina sjer). — II) ft. -er, kk., [sb. Davíð konungr gerði hann sitt hit hæsta ráð ok trúnaðarmann, Stjórn], er ekki haft, nema sem aptari partur af orði (sb. Conferentsraad, Geheimeraad).

Raad, án ft., kl., [e. o. rot; sb. rotinn], gröptur, (sb. vilsa).

raadden (einnig skrifað rodden), ft. raadne, e., [rotin-n], a) úldinn: R. Fisk. Raaddent Kjød. Raadne Æg. — Den raadne Gjæring ýldan. — b) fúinn: Raaddent Træ.

Raaddenhed, án ft., sk., a) ýlda. — b) fúi.

raade, s. 1, [ráða], 1) h. s., ráða (ráðleggja) e-m e-ð: R. een vel (ilde) ráða e-m heilt (óheilt). R. een til noget eggja e-n á e-ð. R. een fra noget letja e-n e-s. R. til Fred (sb. stilla til friðar). — b) ráða fyrir e-u: R. i sit eget Huus. R. for Riget ráða fyrir ríkinu, ráða ríkinu. Det raader jeg ikke for því ræð jeg ekki. Have mange Penge at r. over stýra miklum peningum (Hrafnk.). — c) vera fær um, megna, orka, (sb. anna): Han tager sig mere paa, end han kan r. — R. med noget ráða við e-ð: Denne Steen kan een Mand ikke r. med (sb. vera e-s meðfæri). — 2) ás., a) ráða e-u = ráða fyrir e-u: Nu maa han r. sig selv (nú getur hann lifað og látið eins og hann vill). — b) ráða (= þýða): R. en Drøm. — c) r. Bod paa noget ráða bætur á e-u.

raadelig, ft. -e, e., [ráðulig-r], ráðlegur, (sb. Illugi kvað þat ekki ráð): Det er raadeligst at tie hermed.

Raaderum, kl., [ráðarúm, 619], ráðrúm, tóm: Faae (have) R.

raadfærdig skjótur til úrræða.

raadføre, a) (sjaldh.), leiða (e-n) með ráðum. Guddommen vilde r. Menneskene paa deres Veie. — b) i r. sig med een ráðast (nú ráðgast) um við e-n.

Raadførelse, ft. -r, sk., það að raadføre sig (sb. raadføre b)

Raadfører, kk., (fornt), = Raadgiver.

Raadførsel, sk., = Raadførelse.

raadgivende, [sb. give], sem leggur ráð til, ráðgjafar-.

Raadgiver ráðgjafi, (sb. ráðsmaður).

Raadhuus ráðhús (í borg).

Raadhuuskjelder ráðhússkjallari.

Raadhuussal = Raadstue a.

Raadhuusvagt = Raadstuevagt.

raadig, ft. -e, e., [sb. ráðig-r], ráðandi: Være r. over sine Midler hafa forræði fjár síns (Gþl. 217).

Raadighed, án ft., sk., ráð (sb. telja hann af ráðunum fjárins ella, ok telja sér ráðin), forræði (sb. Gþl. 217): Godset er nu til hans frie R. Have R. over noget.

raadløs, [ráðlaus-s], = raavild.

Raadløshed, án ft., sk., = Raadvildhed.

Raadmand, [ráðmað-r], ráðmaður (sb. Björgv. Kálfsk 125).

Raadmandskab, kl., ráðmannsdæmi, ráðmennska.

raadne (er), h. s. 1, [rotna], a) úldna. — b) rotna; fúna.

Raadnelse, sk., það að raadne (rotnun).

Raadnen, án ft., sk., það að raadne (rotnun).

Raadsal ráðstefnusalur: „Fyrstens R."

Raadsbefaling boð (e-s) ráðs (sb. Raad I, A, c).

Raadsbeslutning ályktun (e-s) ráðs (sb. Raad I, A, c).

Raadsforsamling ráðstefna.

Raadsforstander forseti í ráði (sb. Raad I, A, c), ráðstjóri.

Raadsherre öldungur (í ráði; sb. Raad I, A, c).

Raadsherrinde, ft. -r, kvk., kona öldungs (sb. Raadsherre).

raadslaae, h. s., ráða ráðum sínum, leita sjer ráðs: De raadsloge længe, om Byen skulde overgives þeir volkuðu það lengi fyrir sjer, hvort borgina skyldi upp gefa. R. med een om noget ráðast (nú ráðgast) um e-ð við e-n, eiga ráð við e-n um e-ð (Nj. 127).

Raadslag, kl., ráðagerð (Fms. I, 121); umráð við e-n (Fms. V, 135): Holde R.

Raadslagning, sk., = Raadslag.

Raadslutning ráð (= ráðsályktun): Guds Raadslutninger.

Raadsmand, [ráðsmað-r], (fornt), ráðsmaður (sb. með állti ráðsmanna sinna, Fms. VII, 130), ráðgjafi.

raadsnild, [ráðsnjall-r], (fornt.), ráðsnjallur, ráðkænn, ráðleitinn (Fms. VI, 374), ráðsnotur, ráðspakur, ráðsvinnur, ráðvís, ráðugur, sem er ráðagjörðarmaður mikill.

raadsporge, ás., a) i r. een ráðast (nú ráðgast) um við e-n; sækja heilræði að e-m; ráðfrjettast við e-n (sb. þeir ráðfréttuz i sinum vandamálum við guð drottin, Stjórn), ráðfrjettast af e-m (sb. þá fór hún at ráðfréttaz af guði, eptir þí, hversu verða mundi, Stjórn): De raadspurgte Oraklet. — b) i r. (sb. raadsføre b) sig med een ráðfrjettast við e-n.

Raadsporgsel, sk., það að raadsporge.

Raadstue, a) þingsalur í ráðhúsi. — b) ráðhús (í borg): Møde (føres) paa Raadstuen koma (vera fluttur) í ráðhús.

Raadstuebud ráðhúss-boðberi, (sb. Raadstuetjener)

Raadstuebøger, ft., ráðhússbækur.

Raadstuedag dagur þegar stefna eða dómur er í ráðhúsi.

Raadstuedom dómur sem dæmdur er í ráðhúsi.

Raadstueforretning það sem gera á um í ráðhúsi.

Raadstuekjelder ráðhússkjallari.

Raadstueret ráðhússþing (þar sem dæmt er).

Raadstuesager, ft., ráðhússmál (ft.).

Raadstuesal = Raadhuussal (en þykir lakara).

Raadstuesamling þing í ráðhúsi.

Raadstueskriver skrifari í ráðhúsi.

Raadstuetjener sveinn (þjónn, undirtylla) í ráðhúsi, (sb. Raadstuebud).

Raadstuevagt ráðhússvörður; ráðhússvarðmenn.

Raadstuevidne vitnisburður (eða vitni) um það hvað fram hafi farið á ráðhússþingi.

Raadstuevægter vökumaður sem gætir ráðhúss, (ráðhússvörður).

Raadstævne ráðstefna: Holde R. Samles til R.

raadviis, [ráðvís-s, Symb.], ráðvís, (sb. raadsnild); heilráður.

raadvild örþrifráða, ráðlaus (sb. hann mun ekki ráðlaus fyrir verða, Stjórn), ráðalaus, úrræðalaus, (sb.: i standandi vandræðum).

Raadvildhed, án ft., sk., ráðaleysi, vandræði.

raadvillig góður á að leggja til ráð, (góður af ráðum).

Raadyr hjartarkynið *cervus capreolus*.

Raage, ft. -r, sk., [hroki], (jótl.), hlass, brúga, (sb. hraukur).

Raage, ft. -r, sk., [sb. hrók-r og hrafnsheitið krák-r], brókur (?), *corvus frugilegus*.

Raaged hjartkolla af kyninu *cervus capreolus*.

Raahed, án ft., sk., það að vera raa (hrái; ósvinna; o. s. frv.).

Raaholt, ft. -er, sk., eitt borð ofarlega í skipi allt umhverfis.

Raahugger, ft. -e, kk., sá (trjesmiður) sem hefur það starf að ryðja timbur.

Raajern (sjaldh) = Rujern.

Raakalv kálfur af hjartarkyninu *cervus capreolus*.

Raakid (sjaldh.) = Raakalv.

Raakolle tær af dýri af hjartarkyninu *cervus capreolus*.

Raalam = Raakalv.

Raalig líksima (?) á þeim seglsjaðri er upp veit.

Raamelk (kýr)broddur.

Raamelkskage pönnukaka sem broddur er í.

Raamule = Raanokke.

Raamærke [rámerki], (úrelt), rámerki, landumæri, landamerki.

Raanokke = Nok c.

Raaseil segl sem fest er við rá; einkum = Storseil.

Raaseiler skip sem er með rám og ferhyrndum seglum.

Raaskind skinn af hjartarkyninu *cervus capreolus*.

Raasmeltning fyrsta bræðsla málmgrýtis.

Raasteen málmur sem ekki er búið að hreinsa til fulls.

Raavildt, a) veiðidýr af hjartarkyninu *cervus capreolus*: Her findes meget R. — b) kjöt af hjartarkyninu *cervus capreolus*: Han spiser helst R.

***Rabarber** (einnig ritað **Rhabarber**), sk., (eins kanar jurt sem höfð er til lækninga) *rheum*.

***Rabat,** sk., 1) án ft., afsláttur (á verði): Give R. paa noget. — 2) með ft. **-ter,** uppslag (á fati, — einkum ef það er öðruvísi litt): En rød Kjole med blaae Rabatter.

***Rabbi,** kk., = **Rabbiner.**

***Rabbiner,** ft. **-e,** kk., gyðinga-klerkur.

***Rabulist,** ft. **-er,** kk., = **Lovtrækker, Tingstud.**

***Rabulisteri,** kl., lögkrókar, lagaflækjur.

***Race,** ft. **-r,** sk., kyn (einkanl. um menn — sh. **Menneskerace** — og tamin dýr).

Rad, ft. **-er,** sk., [rað í röð], a) röð: Træerne staae i R. En R. Træer. — Tre Dage i R. þrjá daga samfleytt. — Raden kommer snart til dig það kemur bráðum uð þjer — b) = **Beenrad.**

radbrække, ás. 1, brjóta e-n í hjóli (Fms. XI, 372). — R. et Sprog fara illa með mál, (sb. kylfa — eða kyfla — til arðanna, Fms. VII, 165).

Radbrækning, ft. **-er,** sk., það að **radbrække.**

Radbyg eins kanar bygg (kallað svo af lögun inni á axinu).

Raddands danz í röðom.

***Radeer-,** sem fremri liður í samsettu orði, um það sem haft er við útskafningu, eða við myndagjörð með skilvatni, (sh. **radere**).

***radere,** ás. 1, a) skafa út (letur). — b) búa til (myndir) með skilvatni á eirspjald.

Radesyge, án ft., holdsveiki, líkþrá.

Radgaas, [sb. hroðgás], helsingi *anas bernicla*.

***radical,** ft. **-e,** e., sem lýtur að (er fólginn í, eða þvíuml.) sjálfum rótunum eða sjálfri undirstöðunni (í óeiginl. merk.; sh. frá rótum): En r. Cuur lækning frá rótum. — b) (sjer í lagi), sem vill hreyta frá rótum öllu sem til stjórnar heyrir.

***Radiis,** ft. **Radiser,** sk., = **Rædike.**

***Radius,** ft. **Radier,** sk., a) hálf miðlína (hrings). — b) = **Hjulege.**

***Radix,** ft. **Radices,** sk., a) rót (í reikningi). — b) (arð)stafn.

Radlægning það að leggja e-ð í röð (raðir).

radsaae sá (karni) í raðir.

Radsaaening, sk., það að **radsaae.**

radviis, aa., a) í röð; í röðum; í raðir. — b) hver (hverja) röð sjer.

***Raffinade,** sk., hreinsað sikur

***Raffinaderie** sjá **Raffinerie.**

***raffinere,** ás. 1, hreinsa: Raffineret Sukker. — b) ha. l. t., **raffineret,** sem e., smægilegur, (sh. **forslagen, listig**).

***Raffinerie** (opt kallað **Raffinaderie**), ft. **-r,** kl., hús þar sem t. a. m. hreinsað er sikur eða þvíuml. Sh. **Sukkerhuus.**

***Rafflesia,** sk., stærsta blómjurt í heimi, (blómjurtin mikla).

rafle, s. 1, 1) h. s., getast á (t. a. m. um það hver hlið á peningi hafi komið upp): R. om en Flaske Viin. — 2) ás., hripa (skrifa fljótt).

Raft, ft. **-er,** sk., [raft-r = rapt-r], sperra.

Rag, án ft., sk., [sb. rak-r og raki], sjómyrkur.

Rag, án ft., kl., geitahár.

rag, e., a) sperrtur. — b) rjetthærður.

rage, s. 1, [raka], I) ás., A) eiginl., a) raka e-u, róta e-u (sh. þá rótar Karl saman fénu), skara e-u eða e-ð (sb. hann skarnðe þó — þ. e. skóna — upp undir fótharðil), sópa e-u: R. noget til sig. R. noget sammen. — b) raka e-n: Lade sig r. láta raka sig. — Haaret blev raget af hans Hoved höfuðið á honum var rakað. — B) óeiginl. (og einkum í óvönduðu tali), noget rager een e-n varðar um e-ð: Det rager ham ikke hann varðar ekkert um það, (sb. það skiptir hann öngvu). Hvad rager det dig hvað varðar þig um það. — II) h. s., A) róta í e-u: R. i Jorden med Fingeren. R. i Ilden (skara í eldinn) med en Tang. — B) standa, gnæfa, skjaga, mæna: Klippen rager frem af (stendur upp úr) Vandet. — C) r. i noget komast (flækjast, rata) í e-ð, lenda í e-u: R. i Klammeri komast í áflog. Han er raget i en slem Sag.

Rage, ft. **-r,** sk., eins kanar skörungur.

Ragedug dúkur sem látinn er framan á mann meðan maður er rakaður.

Ragekniv skegghnífur.

Ragen, án ft., sk., það að **rage.**

Rageri, ft. **-er,** kl., rusl.

Ragetøi allt sem til skeggraksturs þarf að hafa.

Ragle, ft. **-r,** sk., (sjaldh.), = **Uldtot.**

ragle, h. s. 1, [ragla], (úrelt), reika, stumra.

***Ragout,** sk., eins kanar kjötrjettur.

Raigræs, nafn á tveimur grastegundum, a) engelsk R. *lolium perenne*. — b) fransk R. *avena elatior*.

***raillere,** h. s. 1, skopast (hæðast, gjöra gis) að e-u: R. over noget.

***Raillerie,** kl., skop, háð, (sh. gis).

***Raison,** sk., orsök, ástæða.

***raisonnabel,** ft. **raisonnable,** e., a) (um utlát), riflegur. — b) (um mann), mannlyndur.

***Raisonnement,** kl., tal (sem ályktanir eru í); bull.

***raisonnere,** h. s. 1., álykta. — b) svara fullum hálsi, (sb.: jafnkíta e-m, standa upp í hórinu á e-m; vera hartugur).

***Rajah,** kk., indverskur stórhöfðingi (kanungur).

***Rajas,** ft., skattgildir undirmenn (einkanl. um kristna menn í Tyrkjaveldi).

Rak sjá **Rakke.**

***Raket,** ft. **-ter,** sk., púðurfluga.

***Raketstok** skapt (hali) á púðurflugu.

Rakke (einnig **Rak**), sk., kaðlar (með trjekúlum) sem ráin er fest við sigluna með.

Rakke, ft. **-r,** sk., [rakki], a) laðinn hundur, (laðhundur). — b) hvolpur.

rakke, ás. 1, (í óvönduðu tali) i arðatiltæk. r. een til a) eiginl., skíta e-n út (óhreinka e-n). — b) óeiginl., líkt og skamma e-n eins og hund.

Rakker, ft. **-e,** kk. [e. o. rakkari], (fyrrum), sá sem hafði þá iðju að hirkja hesta og færa burt búka af mönnum sem af varu teknir a. s. frv., hondari. — b) (nú haft í skömmum, líkt og) hundingi, hundur, mannhundur.

rakkeragtig, ft. **-e,** e., hundaralegur.

Rakkerarbeide þrælaverk.

Rakkerknegt undirtylla hjá hundara.

Rakkerkule gryfja sem alls kanar hræum er kastað í.

Rakkersluffe kartur (eða sleði) sem hræ eru flutt á.

Rakle, ft. **-r,** sk., hreisturblóm.

Ralle, sk., (í tali), barki. Sb. **Gaaseralle.**

ralle (**har**), h. s. 1, korra, snörla (sb. vaknaði bóndi hennar við þann mykla anzypti, er hón lá ok snörglaði; sb. hryggla, dauðahryggla).

Rallen, án ft., sk., það að **ralle** (hryggla; dauðahryggla): En R. i (eða for) Brystet.

Ram, án ft., kl., það að hitta; (einnig, tæki-) færi: Faae R. til een komast í færi við e-n. See sit R. sjá sjer færi, komast höndunum undir.

ram, ft. **-me,** e., [ramm-r], 1) um bragð eða þef, a) um bragð, rammur: R. Smag remmubragð. — b) (sb. ramm- í andrammur), um sterkjulykt (t. a. m. af geithafri). — 2) fullur = tómur: Det er mit ramme Alvor mjer er full alvara. For ramme Alvor í fullri alvöru. — R. catholsk nauð-katólskur.

Rambuk verkfæri til að reka niður staura eða hæla. Sb. **Pælebuk, Buk 2, b, Haandbuk, Jomfru 2, b.**

ramle (**har**), h. s. 1, I) (í veiðimannamáli, um hjera), vilja maka sig. — II) = **rumle.**

ramme, ás. 1 og 2, 1) hæfa, hitta í (sb. spjótið hitti í hrjóst hrynjsðs hests Ótenekss), koma á: R. een med en Øxe. Skuddet rammede ikke. — b) óeiginl.: Du ramte det þú áttir kollgátuna. — 2) reka staur eða hæl niður: R. Pæle ned.

Ramme, ft. **-r,** sk., a) umgjörð, umbúnaður, grind (utan um e-ð): Sætte et Skilderi i R. — b) grind (sem e-ð er þanið á): Spænde Klæde i en R. for at tørres.

Rammekoie róm (á skipi) með grind í botninum.

Rammesnedker sá sem býr til grindur utan um skriptir og þvíuml.

Rammestykke, a) skript er láta á í umgjörð. — b) oldyri.

Rammesyening glitsaumur (sb. ok ofit í glit af gulli í þrim stöðum) á (sauma)grind.

***ramponeret,** ha. l. t., (í tali), allur skemmdur.

Ramse (einnig **Remse**), ft. **-r,** sk., þula, (sh. ralla, dæla): Det er en R., han har lært udenad.

ramse (einnig **remse**), ás. 1, þylja upp úr sjer: R. op hvad man ikke forstaaer.

Ran, án ft., kl., [rán], rán: Begaae R.

Rand, ft. **-e,** sk., [rand í rönd], a) rönd (t. a. m. í röndóttur), rák. — b) rönd (sh. skjaldarrönd), jaðar, þrömur (nú þröm), barmur: Fylde et Glas til Randen á barma. — Ved Afgrundens R. á heljarþrömunni, eða þvíuml. Skrive i Randen (á spássíunni) af en Bog. — c) eins konar saumur á sóla (þar sem hann er saumaður við yfirleðrið).

rande, ás. 1, a) gera randir á. — b) búa til rönd (yzt) á: R. en Mynt. Randede Ducater.

randet, ft. **randede,** e., [sh. röndótt-r], a) röndóttur. — b) sem rönd er utan um.

randfyldt, [sb. **fylde**], fylltur á barma, barmafullur, fleytifullur.

randhaaret (um jurtarblað), randloðinn (*ciliatus*).

Randlist lista með röndinni á e-u eða utan um hana.

Randmergel eins kanar rákóttur jarðmergur.

Randsaale sóll festur við yfirleðrið með þeim saum er menn kalla Rand (sh. **Rand c**).

randsaalet, ft. **-saalede,** e., sem hefur **Randsaale.**

randsage sjá **ransage.**

Randsel, sk., = **Vadsæk.**

Randsko skór með **Randsaale.**

Randskov yztu skógartrje (allt umhverfis).

Randskrift, sk., a) randletur (t. a. m. á peningi). — b) það sem skrifað er á spássíuna.

Randstrimmel ræma yzt á e-u, (sb. rönd, jaðar).

Randstykke stykki sem fellt er í röndina á e-u.

Randstøvle stígvjel með **Randsaale.**

Randsyening það að festa sóla við yfirleður með Rand (sb. **Rand c**).

rane, ás. 1, ræna e-u: R. noget bort ræna e-u. R. noget fra een ræna e-n e-u.

Raner, ft. -e, kk., sá sem rænir e-u, (sb. Ransmand).

Rang, án ft., sk., a) röð (sb. Rangskib). — b) lögtign, lagatign, (sb. tign, nafnbót, mannvirðing, metorð): Opheies i Rangen vera settur í tiginna manna tölu. En Mand af høi R. stórtiginn maður. Have R. med (over) een vera e-m jafn (æðri) að tign (eða þviuml.).

Rangbrev (konungs)brjef er manni er veitt lagatign með.

*rangere, s. 1, a) ús., raða (e-u) niður. — b) h. s., vera .... að tign (mannvirðingu): Bispperne r. med Etatsraader biskuparnir eru jafnir etazráðum að mannvirðingu, hafa jafna mannvirðingu og etazráð.

Rangforordning metorðatilskipun.

rangle (har), h. s. 1, [sb. hringla], hringla, (sb. glamra, glumra): R. for et Barn med et Knippe Nøgler hringla lyklakippu framan í krakka.

Rangle, ft. -r, sk., skröp (B. H.), barnaskröpur (G. O., P. Þ.).

Ranglebjælde bjalla á barnaskrüpnm.

Rangleklang hljómur af barnaskröpum.

Ranglelyd = Rangleklang.

Rangleslange = Klapperslange.

Ranglespil skrapaleikur (sb. Rangle).

Rangletøi það sem hringlað er börnum til gamans, (sb. Rangle).

Rangskat metorðatollur.

Rangskib = Linieskib.

*Rangsperson lögtignarmaður.

Rangstrid metorðskapp (milli manna).

rangsyg (mjög) metorðagjarn.

Rangsyge metorðagirni.

Rangtitel, a) nafnbótar-ávarp er leiðir af lagatign e-s. — b) tóm lögtign (sem ekki fylgir embætti).

rank, ft. -e, e., [rakk-r: rank = bekk-r: Bænk, o. s frv.], a) rjettvaxinn: En r. Pige. Hun har en r. og smækker Skabning er rjettvaxin og grannvaxin. — b) rjettur, (sb. keikur): Sidde r. til Hest. — c) vallur (um skip á siglingu).

Ranke, ft. -r, sk., jurtarteinungur, viðarteinungur. — b) sjer í lagi = Viinranke a.

ranke, ás. 1, a) r. Viindruer op binda vínvið upp við stengur. — b) r sig vefjast utan um e-ð (eins og umfeðmingsgras). — c) ho. l. t., ranket, sem e., (um jurt), sem vefst utan um annað: En ranket Stængel umfeðmings-leggur.

Rankekniv vínviðarsniðill.

Rankepæl stöng sem vínviður er bundinn upp við.

Rankestage = Rankepæl.

Rankhed, án ft., sk., það að vera rank.

ransage (einnig randsage), ás. 1, [rannsaka], leita um e-n stað eða í e-u, rannsaka: De ransagede (leituðu um, rannsökuðu) hele Huset. R. eens Gjemmer leita í hirzlum e-s. De ransagede alle hans Papirer. — R. efter noget leita að e-u.

Ransagning, ft. -er, sk., það að ransage (leit, rannsókn, rannsökun, rannsak).

Ransbeder, ft., ránbaugur (sb. gjaldi .... konungi hálfa mörk í ránbaug).

Ransgjerning rán, gripdeild.

Ransmand, [ránsmað-r], ránsmaður.

Ranssag ránsök.

ransvoren, [sb. sværge], (fyrrum), sem rán var svarið á hendur.

Rantog = Røvertog.

*Ranunkel, ft. Ranunkler, sk., (alla konar) sóley.

Rap, ft. eins, kl., lítið högg: Give een et R. kákla í e-n. Faae et R. — b) óeiginl., snoppungur (= bagi): Han fik et slemt R. da (hann fjekk ljótan snoppung, þegar; það var ljótur bagi fyrir hann, að) Kornpriserne faldt.

rap, ft. -pe, e., [sb. Hrapp-r?], fljótur, skjótur: R. til sin Gjerning hraðvirkur, fljótvirkur. R. til Fods eða r. paa Benene frár, (sb. letfodet).

*Rapee, sk., stórskorið neftóbak.

Rapert, ft. -er, sk., fallbissuvagn (á skipi).

rapfodet, ft. -fodede, e., frár, (sb. letfodet).

Raphed, án ft., sk., fráleikur.

raphændet, a) braðhendur (B. H.). — b) = rapsk.

*Rapier (einnig ritað Rapir og Rappier), ft. -er, sk., lagvopn til skilminga (með nokkurs konar hnappi eða tölu á oddinum).

*Rapir sjá Rapier.

rappe, ás. 1, (í tali), í orðatiltæk. r. sig hraða sjer.

*Rappier sjá Rapier.

*Rapport, sk., a) skýrsla. — b) samband.

*rapportere, ás. 1, skýra — segja — frá (e-u); bera í e-n.

Raps, sk., (í tali), = Rapsæd.

rapse, ás. 1, [sb. ripsa f. rifsa = hrifsa], hnupla.

Rapsen, án ft., sk., það að rapse (hnupl).

Rapsgods það sem hnuplað hefur verið, þýfi.

rapsk, ft. -e, e., skjótleikinn = ófrómur, (sb. langfinget b).

Rapsæd (smjörkál) *brassica napus.* Sb. Raps.

*Raptus, sk., kast, fitungur.

rar, ft -e, e., a) = sjelden. — b) (í tali), góður, ágætur, skemmtilegur, inndæll, o. s. frv.

Rarhed, sk., það að vera rar a.

*Raritet, ft. -er, sk., fágætur hlutur, fágæt gersemi, konungsgersemi.

rase (har), h. s. 1, [sb. rasa = hrasa], a) geysa, æða, ólmast: En rasende Storm. Ilden rasede i tre Dage. Pesten raser iblandt Folket. — b) vera (öldungis) frá sjer, vera hamslaus (hamstola, vitlaus, sjónvitlaus, vitstola, óður, ær): R. af (ráða sjer ekki fyrir) Vrede. R. ud = udrase. Den Syge raser. — 2) ho. nút. t., rasende, sem e., hamslaus, hamstola, (sb. öldungis óvægur), vitlaus, sjón-vitlaus, vitstola, óður, ær: Blive rasende ærast, æðast. Han er et rasende Menneske (sb. öldungis óær), naar han bliver vred. En rasende (óbærileg) Smerte. — b) sem ao., sjónvitlaust; fjaskalega: Være sig rasende (eða rasende galt) ad.

Rasen, án ft., sk., það að rase. — b) = Raseri.

Rasenhed, án ft., sk., = Raseri.

*rasere, ás. 1, raka (skegg).

Raseri, kl., æði, ærsl, vitleysa: Gjøre noget i R. Det er R. (mesta vitleysa) af ham at tænke derpaa.

Rask, án ft., kl., (kennt við borgina *Arras* á Frakklandi), rask: Et Raskes Skjørt.

rask, [rask- í rösk-r], 1) ft. -e, e., a) snar, braður, fljótur, skjótur: Raske Bevægelser. Være r. til Fods vera fljótur að hlaupa, (sb. rapfodet, letfodet). — b) röskur, vaskur, sprækur, (sb. hvatur, lífsðar); rösklegur, vasklegur, hvatlegur: En r. Sømand (Soldat). — En r. Gjerning snarræði. — R. Veir kalt veður og karlmannlegt. — c) góður (= friskur), heilbrigður, heill heilsu: Nu er han r. (er honum batnað, er hann orðinn góður) igjen. — 2) sem ao., hart, hratt, hvatlega (sb. ef ek ríð hvatliga), hvatt (sb. ríða hvatt, Fms. V, 280; hann bregðr sverðinu hvatt ok títt), hvatan (sb. þeir ríða hvatan, Laxd. 260; — sb. einnig vinda bráðan bug að e-u): Gaae r. Vi maae kjøre r. til við verðum að aka hart.

raske, ás. 1, [sb. raska], í orðatiltæk. Deien rasker sig eða Deien raskes deigið bólgnar (sb. løfte), það kemur gerð í deigið.

Raskhed, án ft., sk., það að vera rask (snarleikur, fljótleikur, skjótleikur; röskleikur, vaskleikur, hvatleikur; heilsa).

Raskmager, ft. -e, kk., sá sem býr til rask.

Raskmagergarn band sem haft er í rask.

Raskmageruld ull sem böfð er í rask.

Raskning, sk., það að raske sig eða raskes (sb. raske): Deiens R.

rasle (har), h. s. 1, [sb. rusl], glamra, skrölta: R. med Lænker hringla fjötrinum, brista fjöturinn. Vognen raslede (fór skröltandi) hen over Steenbroen. — b) skrafa, skrafa, skrjáfa, skrjála (B. H.): Vinden rasler i det tørre Løv. Det raslede i Buskene. En raslende Silkekjole.

Raslen, án ft., sk., það að rasle.

Rasp, ft. -er, sk., eins konar störgerð þjöl.

raspe, ás. 1, sverfa (e-ð) með störgerðri þjöl: R. Farvetræ sverfa niður litunartrje. Raspede Mandler. R Skorpen af Brød.

Raspebrød eins konar hveitibrauð sem skorpan er sorfin af.

Raspefiil eins konar þjöl sem er dálítið smágerðari enn Rasp.

Raspejern = Rasp.

Raspen, án ft., sk., það að raspe.

Raspespaan svarfkorn eptir störgerða þjöl (t. a. m. af litunartrje).

Rasphuus hegningarhús þar sem illgjörðamenn eru látnir sverfa niður litunartrje, (svarfhús).

Raspning, sk., það að raspe.

Rast, án ft., sk., ró, hvíld.

Rastdag dagur sem setið er um kyrrt, (sb. hvíldardagur): Holde R.

rastløs rólaus (Skuggsjá), hvíldarlaus (Skuggsjá); eirðarlaus.

*Rasur, sk., útskafning.

Rat, kl., stýriskefli (á hafskipi).

*Rataphia. sk., eins konar kryddvökvi (brennivín sem kirsiberjasteinar eru soðnir í).

*Ratification, ft. -er, sk., staðfesting (á e-u almanna-málefni).

*ratificere, ás. 1, staðfesta (e-t almanna-málefni).

*ratihabere, ás. 1, staðfesta.

*Ratihabition, ft. -er, sk., staðfesting.

*Ration, ft. -er, sk., skammtur a) dagsfóður handa riddarahesti. — b) dagsverður skipara.

*rational, ft. -e, e., skynsamlegur; reiknanlegur; o. s. frv.

*Rationalisme, sk., skynsemistrú.

*Rationalist, ft. -er, kk., sá sem ekki fellir sig við aðra trú enn þá sem skynsemin kennir.

*rationalistisk, ft. -e, e., sem lýtur að skynsemistrú.

*rationel, ft. -le, e., leiddur af skynsemi (en ekki af reynslu); skynsamlegur.

Ratline stjórntaumur (er gengur úr stýriskeflinu í stýrissveifina á hafskipi).

ratte, ás. 1, (í almúgatali), í orðatiltæk. r. sig rjetta við, hjarna við, koma til aptur, skríða saman, (sb. e-m skánar, e-m batnar).

Rav, án ft., kl., [raf; sb. armleggjaröf, Fms. XI, 296], raf, rafur, (*succinum*): Fiske R.

Ravarbeide rafsmíði.

Ravdreier sá sem rennir smáhluti úr rafi.

rave (har), h. s. 1, [ráfa], a) reika, (sb. eins og skorborð reist á rönd rambar þar til óttur), gjögra, skjögra: R. som en Drukken. Vi saae Træet r. og falde.

*Ravelin, sk., = Portskandse.

Raven, án ft., sk., það að rave.

*Ravfernis gljákvoða sem raf er í, (rafkvoða).

Ravfisker sá sem veiðir upp (eða tínir) raf.

Ravfiskeri það að veiða upp (eða tína) raf.

ravgal (í tali), band-vitlaus, hringavitlaus, (sb. bistergal).

Ravle, sk., bolo-oki (á stórri tunnu).

Ravn sj Rogn.

Ravn, ft. -e, sk., [rafn f. hrafn], hrafn, (sb. krummi; sb. einnig árflognir, ártali, blæingur, borginmóði, boringi, holdboði, hornklofi, huginn, klóakan, korpur, kramsi, krákur, krumsi, liti, muninn, óvari, vari, viti, auk kenninga): Stjæle som en R. stela öllu sem steini er ljettara. Orðskv. Een R. hugger ikke Diet ud paa den anden (sb. þegar hver hrafninn kroppar augun úr öðrum).

Ravndug boldang (?).

Ravnefjæder hrafnsfjöður.

Ravneføde hrafnamatur.

Ravneklo hrafnskló.

Ravnerede hrafnshreiður.

Ravneskrig hrafnskrunk.

Ravneunge hrafnsungi. — b) ávítunarorð við krakka.

ravnsort hrafnsvartur, (sb. hrafni svartara).

Ravolie roffita (þ. e. fita sem finnst í rofi).

Ravperle raftalo.

Ravsmykke skartgripur úr rafi.

Ravsyre rafsýra (þ. e. sýra sem er í rafi).

*Reaction, sk., mótspyrna (e-s hlutar sem á — eða að — er þrýst, eiginl. eða óeiginl.). — b) sjer í lagi, viðleitni að ónýta framför í stjórnarefnum (og færa allt aptur í fyrra horfið; sb. apturkast, apturdrepa); (einnig: sjálfir) apturkostsmenn(irnir).

*reactionær, ft. -e, e., sem vill koma öllu í eldra horfið (einkum í stjórnar-efnum).

*reagere, h. s. 1, taka sig (taka við sjer) aptur og veita mótspyrnu.

*Real, ft. -er, sk., spænskur peningur a) úr silfri, hjer um = 17 skildingar. — b) úr eir, hjer um = 8½ skildingur.

*Real-, sem fremri liður í samsettu orði, um það sem lýtur að sjálfu efninu, (efnis-), eða sýnir sig í verki; t. a. m. Realinjurie ófund í verki veitt (sb. Injurie), Realværdi sannvirði (t. a. m. peninga).

*Realia, ft., það sem nokkuð er í varið.

*Realisation, sk., það að realisere.

*realisere, ós. 1, a) framkvæma, koma e-u til leiðar; láta verða af e-u. — b) verja e-u í peninga (sb. verja nurum sínum í gimsteina sem dýrligstu). — c) koma (brjefpeningum) í góðmálm (þ. e. silfurpeninga eða gullpeninga).

*Realisme, sk., a) sú heimspeki er ekki lætur (til)veru hlutanna vera komna undir hugsjónum þeirra (í manninum). — b) það álit að í skólunum eigi helður að kenna nytsamlega hluti (sem hver þurfi á að halda í sinni stjett) enn það sem eingöngu sje til menntunar (t. a. m. grísku og latínu). — c) það að hafa ekki mætur á neinu nema því sem líkamleg not eru að.

*Realist, ft. -er, kk., a) sá sem ekki hyggur (til)veru hlutanna vera komna undir hugsjónum þeirra (í manninum). — b) sá sem er á því að í skólunum eigi heldur að kenna nytsama hluti enn forntungur (sb. Realisme b). — c) sá sem ekki hefur mætur á neinu sem ekki er til líkamlegra nota.

*realistisk, ft. -e, e., sem lýtur að Realisme.

*Realitet, sk., vesning = verulegleiki.

Reb, ft. eins, kl., [reip], snæri: Slaae R. — b) taug (sb Bastreb, Halmreb). — 2) (í D. L.), f. Rebning a.

rebdragen, [sb. drage], (um land), sem vaður er dreginn yfir (sb. Fms. XI, 441), tauborinn.

rebe, ás. 1, [reipa], draga vað yfir land (sb. Fms. XI, 441), taumbera, ólbera (sb. ef eigi var jörð álboren fyrr, N. g. L. I, 43): R. en Mark (Ager, Skov). — b) r. Seil hefla segl. — c) r. Løg festa lauk á hálmtaug.

Rebe (einnig ritað Reve eptir framburði; sb. Løgreve), sk., a) hálmtaug sem laukur er festur á: En R. Løg. — b) breitt band í rúmbotni. — c) eins konar kambur til að hreinsa með hör eða hálm.

*Rebel, ft. -ler, kk., = Oprører.

*rebellere, h. s. 1, gera uppreist, reisa flokk.

*Rebellion, ft. -er, sk., = Oprør b, Opstand.

*rebelsk, ft. -e, e., = oprørsk a.

Rebende, a) snæris-endi; taugar-endi. — b) snærisspotti; bandspotti.

Reberbane staður (svið) þar sem snæri eru búin til.

Rebhul heflígat (á segli).

Rebning, sk., a) (það að rebe a), ólburður (sb. nú má engi öðrom álburðar synja, N. g. L. I, 43), taumburður (B. H.), vaðburður (Dr. Seb.; reipun, Dr. Seb.). — b) það að rebe b, (heflaskurður?): Seilens R.

Rebseising (segl)hefill (?).

Rebsjord, [sb. eins reips jörð, Stjórn], (úrelt), tauborið land.

Rebslager, ft. -e, kk., sá sem býr til snæri og kaðla, (kaðlari).

Rebsmand (úrelt), sá sem til er nefndur að taumbera land.

Rebstige stigi úr snærum.

Rebvinder, ft. -e, kk., (úrelt) = Rebslager.

*Recapitulation, sk., það að recapitulere.

*recapitulere, ás. 1, taka (e-ð) upp aptur í stuttu máli, (sb. itreka).

*Recensent, ft. -er, kk., = Bogdommer, Skriftdommer b, (ritdómari, G. O.).

*recensere, ós. 1, rita um kost og löst á (nýprentuðu riti).

*Recension, ft. -er, sk., ritgjörð um kost og löst á (nýju) riti.

*Recept, ft. -er, sk., a) skrifleg fyrirsögn um tilbúning á e-u sem blandað er af ýmsu efni. — b) (einkum), lækningablað.

*receptiv, ft. -e, e., meðtækilegur, viðurtækilegur (sb. Stjorn).

*Receptivitet, sk., meðtækilegleiki.

*Recidiv, kl., = Tilbagefald b.

*recipere, ás. 1, taka (e-n) í lög með sjer. — Ho. l. t. reciperet orðinn tíðkanlegur.

*Reciprocitet, sk., það að tvennt stendur í sambandi hvað við annað eða hefur áhrif hvað á annað.

*Reciprocum, kl., sögn (*verbum*) er segir að tvennt hafi áhrif hvað á annað (t. a. m. drepast í orðunum þá drepast bræðr firir ágirni sakar).

*reciprok, ft. -e, (einnig ritað reciproque, ft. eins), o., = gjensidig, indbyrdes b.

*reciproque sjá reciprok.

*Recit, sk., frásaga, frásögn; lýsing.

*Recitation, sk, það að recitere.

*Recitativ, ft. -er, kl., hálfsöngur.

*recitere, ós. 1, hafa e-ð yfir, lesa (ráða) e-ð upp.

*Reclamation, ft. -er, sk., það að reclamere.

*reclamere, s. 1, a) ós., heimta (e-ð) aptur þjóðkunnlega: R. fangne Undersaatter. — b) h. s., veita mótmæli.

*recognoscere, ás. 1, njósna um: Generalen sendte Folk ud for at r. sendi menn á njósn.

*Recognoscering, ft. -er, sk, njósn, njósnarför: Der blev udsendt en Trop paa R.

*Recommendation, ft. -er, sk., = Anbefaling.

*recommendere, ás. 1, = anbefale.

*Recouvalescent, ft. -er, kk., sá sem er í apturbata, sá sem (þiggj.) er að batna, (sb. skriða saman).

*Reconvalescents, sk., apturbati.

*Recreation, sk., = Forfriskning.

*recreere, ás. 1, hressa, næra.

*Recrut, ft. -er, kk., nýr liðsmaður (= sá sem er nýkominn í liðsmannatölu; liðsmannsefni).

*recrutere, ás. 1, (skarð)fylla (her, með nýju liði).

*Recrutering, sk., það að recrutere.

*Rectangel, ft. Rectangler, sk., rjetthyrningur.

*rectangulær, ft. -e, e., = retvinklet.

*Rectification, sk., það að rectificere.

*rectificere, ós. 1, a) rjetta. — b) mæla (bjúglínu). — c) hreinsa (vinvökva nákvæmlega): Rectificeret Viingeist.

*Rection, sk., það að orð stýrir öðru.

*Rector, ft. -er, kk., a) skólameistari (sb. Sturl. II, 49, Fms. X, 33) = skóla-forstjóri, skólastjórnari, (rektor). — b) háskóla-stjórnari.

*Rectorat, ft. -er, kl., embætti a) skólastjórnara. — b) háskóla-stjórnara.

*Rectorbolig bústaður handa skólameistara (rektor).

*Rectorembede skólameistara-embætti.

*Rectorkaabe (fyrrum), kápa háskólastjórnara(ns).

*Rectorlon kaup skólameistara.

*recurrere, h. s. 1, = tage sin Tilflugt (sb. Tilflugt).

Red, ft. -er, sk., (lega =) skipalagi, (sb.: stöð, stöðvar, bót, pollur): Denne Stad har ingen Havn, men kun en aaben R. Pramme Barer ud paa en R.

*Redacteur, ft. -er, kk., sá sem hefur hönd yfir greinum í e-u riti (einkum tímariti) og ræður þeim niður, (ritstjóri).

*Redaction, sk., (sb. Redacteur), a) ritstjórn. — b) ritstjórar. — c) ritbús (hús þar sem tímarit er búið undir prentun).

redde, ós. 1, frelsa, bjarga e-u: R. een fra at drukne. Han staaer ei til at r. honum verður ekki við hjálpað. Kirken alene blev reddet fra Ilden.

Redder, kk., = Frelser, Redningsmand.

Rede, ft -r, sk., [sb. reiðr = hreiðr], hreiður: Bygge R. setja saman hreiður (673), hreiðrnst (Stjórn). — b) ból (= rúm): Han ligger endnu i Reden.

Rede, án ft., sk., [reiða], í orðatiltækjunum a) finde R. i noget botna í e-u. — b) gjøre R. for noget gera grein fyrir e-u, gjalda skynsemi fyrir e-ð. Gjøre R og Riglighed for (standa skil á) betroede Penge. — c) være til R. vera til reiðu; vera (til) búinn. Sb. tilrede (ao.).

Rede, án ft., kl., [reiði, kl.], (úrelt), áböld, o. s. frv. (Sb Meierede, Indrede, Forrede, Bagrede.)

rede, s. 1, [reiða], 1) ás., a) (úrelt), reiða (sb. reiða verð firir, Fms. X, 227), greiða: R. Landgilde. — b) [sb. matreiða], r. Mad eða r. Mad til matbúa. — c) r. et Bad gera laug (sb.: þar voru laugar

gervar; Karl lætr gera heani laug). — d) r. een ilde til leikn e-n illa. Sb. tilrede. — e) r. et Skib ud búa skip; sb. udrede b. — f) r. en Seng (einnig r. en Seng op) búa um rúm. — g) búa (e-n góðum klæðum): R. en Brud. Sb. pynte. — h) r. sit Haar greiða sjer. — i) r. noget fra sig koma e-u af; losnst (losa sig) við e-ð. — R. sig ud af noget smeygja sjer út úr e-u: R. sig ud af sin Gjeld koma sjer úr skuldum. — 2) sem b. a., a) r. for sig standa í skilum, gjöra skil, (sb. skilgóður, skilríkur). — b) r. under sig búa um sig. — c) r. til Barsel; sb. Barsel 2.

rede, ft. eins, e., [sb. reiða], a) búinn e-s, (sb. albúinn e-s, baðinn og búinn); til búinn, sem er til taks; reiðubúinn, sem er til reiðu: Være r. til noget. Gjøre sig r. búast. Alting er r. Have noget paa r. Haand; sb. Haand A, 2, a. R. Penge reiðupeningar (sb.: þá skulu þeir taka í reiðu peningum — einnig reiðum peningum — XV merkr af konungs garðe, N. g. L. II, 446). R. Sølv mátað silfur, silfurpeningar. — b) beinn, greiður: Den redeste Vei. — Óeiginl.: „En r. og klar Sag".

redebon, ft. -ne, e., [reiðubúin-n], búinn e-s, fús á e-ð: R. til noget.

Redebonhed, án ft., sk., greiðfýsi (P. Þ.), fúsleiki (P. Þ. — Sb.: hafa allt á takteini, og þvíuml.).

Redebygning hreiðurgerð.

Rededeie, kvk., (úrelt), ráðskona, bústýra.

Redefugl fugl sem liggur á eggjum, eggfugl.

Redehøne hæna sem liggur á eggjum.

Redekam hárgreiða.

Redekone (úrelt), = Pyntekone.

redelig, [sb. reiðulig-; sb.: lúka reiðuliga kirkjunni áðr greint lán, á ísl. skjali 14. aldar], 1) ft. -e, a., a) (úrelt), líkt og alminnilegur, sæmilegur, góður. — b) skír; greiður: Den Sag er r. nok. — c) vandaður, ráðvandur, valinkunnur, (sb. frómur; skilgóður, skilríkur, skilvænn, skilvís): En r. Mand (Kjøbmand, Embedsmand). — Einnig um hegðun og athafnir: R. Handlemaade ráðvendni í hegðun. — d) einlægur, frómlundaður, hreinskilinn. — 2) sem aa., a) skírt, greinilega: Læse r. — b) ráðvandlega. — c) einlæglega, frámt.

Redelighed, án ft., sk., a) (úrelt), = Billighed. — b) ráðvendni (f. ráðvendi). — c) einlægni, frómlyndi, hreinskilni: Hjertets R.

redeløs, [sb. reiðileysi], (úrelt), sem ekki hefur gjört skil.

Reder, ft. -e, kk., sú sem gerir út kaupskip.

Rederi, ft. -er, kl., (skips)útgjörðarmaður, eða (skips)útgjörðarmenn.

Redeskyld (úrelt), skattar og skyldir (sem greiða á).

Redesvend (fyrrum), ráðsmaður.

Redeæg egg í hreiðri.

*redigere, ás. 1, koma fyrir greinum í e-u riti (einkum tímariti): Det (þ. e. tímaritið) er godt redigeret það er vel frá því gengið.

redmælet, ft. -mælede, e., (úrelt), skírmæltur.

Redning, ft. -er, sk., það að redde (björg; lífgjöf): Han er uden R. honum er ekki líft, eða þvíuml.

Redningsanstalt tilbúningur til að bjarga mönnum

Redningsbaad eins konar bátur (skip) til að bjarga á, bjargbátur (að sínu leyti eins og bjargkviður).

Redningsgods góss sem bjargað er.

Redningshjelp hjálp sem er frelsun; sb. Redning

redningsløs sem ekki verður bjargað (bargið), sem telja má af.

Redningsmand lífgjafi, fjörgjafi.

Redningsmiddel útvegur til að frelsa, (sb. honum vildi það til lífs).

Redningsstige stigi sem við er hafður þegar húsbrunar verða.

*Redoute, sk., lítið ferhyrnt vígi á víðavangi (vígvelli).

*redreffere, ás. 1, endurbæta, bæta úr e-u, ráða bætur á e-u.

Redsel, ft. Redsler, [sb. reizla f. reiðsla], sk., (úrelt), gjald, skattur, skattgjald.

Redskab, ft. -er, kl., [sb. reiðskap-r], tól, verkfæri, áhald: Skibet sælges med staaende og løbende Redskaber með rá og reiða.

*reducere, ás. 1, a) leiða (e-t náttúru-efni) aptur í sjálft sig (= í hina fyrri mynd þess). — b) færa (e-ð til e-s; sb. færa vísu til rjetts máls), snúa (e-u í e-ð annað): R. Sølvværdi til Navneværdi. — c) færa (peninga) niður (að verði). — d) fækka e-u: Alle hans Argumenter kunne reduceres til to allar röksemdir hans má draga saman í tvær. — e) veita (t. a. m. liðsmönnum eða embættismönnum) lausn til fækkunar (t. a. m. liðsmanna eða embættismanna): R. Embedsmænd (Soldater, et Regiment). — f) ónýta (peninga; þ. e. kippa úr þeim öllu verði með lagatilskipun).

*Reduction, ft. -er, sk., það að reducere.

*Reduplication, sk., tvítekning (stafs eða samstöfu).

*reduplicere, ás. 1, tvítaka (staf eða samstöfu).

redvillig (úrelt), = tjenstagtig, tjenstvillig.

Redning, sk., það að rede.

*reel, ft. -le, a., verulegur; áreiðanlegur; (sb. staðgóður, sem veigur er í, a. s. frv.).

Reen, ft. Rener, sk., [rein; sb. Um markreinaskipti, N. g. L. I, 117], = Agerreen, Agerskjel.

Reen, ft. Rener, sk., [rein-n f. hrein-n], = Rensdyr.

reen, ft. rene, e., [rein-n f. hrein-n], 1) eiginl., a) um það sem er þvegið eða verkað, hreinn: Rene Klæder (sb. en klæði eigi hrein, Fms.). Reent Linned (sb. í lindúki reinum, 619). Vaske (skylle) noget reent. — b) sem hvorki er á klæði nje kýli eða annað þess kyns, (sb. líkþrálr hreinsaz, 625): Denne Hest har rene (gallalausa, heilbrigða) Been. Drengen har et reent Hoved er kreddulaus. — c) reent Farvand (um sjó, sem er) α) skerjalaus. — β) hreinn of víkingum (sb. honu .... hreinsaði þar allt af víkingum). — d) óblandinn öðru, α) hreinn: Reent Korn (sb. gott korn ok reint, Skuggsja). En r. Smag hreint bragð. — β) skír, skær, (sb. tær): Reent Guld skírt gull, (sb. sem skærasta gull, 655 XXXII). Reent Sølv skírt silfur, (sb. með skærum silfurpeningum). Reent Vand skírt vatn. R. Luft skírt (skært) lopt (sb.: af því skæra lopti, sem þar verðr af heilsamligum vestanvindi; hvárt sem ero skír veðr eðr úskír). — e) um róm, hreinn, skír, skær: En r. Stemme. — f) skrive noget reent; sb. reenskrive. — 2) óeiginl., a) holde r. Mund; sb. Mund n. — b) tale rene Ord = sige sin Mening reent ud (sb. B, b). — c) (um orðfæri), lýtalaus: Skrive et reent Sprog. En r. Skrivemaade. — d) ljós (sb. hitt er ljóst, at þeir menn vilja vera mínir úvinir fullkomnir), eða þvíuml.. Bringe en Sag i det Rene komast að botni í e-u máli. — Komme paa det Rene med een botna í e-m. — e) óblandinn, rjettur: Den rene Lære. — f) hreinn (ætur): „Af allehaande reent Qvæg" af öllum hreinum kvikindum (Stjórn). — g) (um siðferði), hreinn (sb. með hreinu hjarta, Þorl.), hreinlífur, skírlífur, og þvíuml.: Et reent Hjerte. En r. Kjærlighed hrein ást. En r. Samvittighed hrein samvizka, (sb. mín samvizka er syndalaus um þenna hlut). Et reent Levnet hreinlífi. En r. Mø hrein (hreinlíf, skír, skær, flekklaus, óflekkuð, ósaurguð, óspelluð, óspillt, ósködd) mær. — h) r. Fordeel eða r. Fortjeneste ábati (að kostnaði frá dregnum). — i) tómur, eintómur, einber, (sb. helber; einskær): Det er en r. Umulighed það getur með öngvu móti verið (orðið), það er ekki vinnandi vegur, eða þvíuml. — Reent Forræderi. R. Feighed. — R. Naade. — B) reent, sem aa., a) rjett, lýtalaust: Tale et Ord reent ud kveða rjett að orði. — b) öldungis, með öllu: Han er reent afsindig. Han vil reent (fyrir fullt og allt) forlade Landet hann ætlar alfarinn úr landi. Drikke et Glas reent ud drekka í botninn, (sb. taka það af). — Reent ud berum orðum, hreint og beint: Sige sin Mening reent ud segja það sem manni býr í brjósti.

reenfærdig = reenlig a.

Reenfærdighed, án ft., sk., = Reenlighed.

reengjøre hreinsa, sópa, moka, ræsta.

Reengjøren, án ft., sk., það að reengjøre.

Reengjøring, ft. -er, sk., það að reengjøre.

Reenhed, án ft., sk., hreinleiki, skírleiki, skærleiki, a. s. frv.

reenkoge, ás., skíra (silfur með því að sjóða það í öskuvatni).

reenlig, ft. -e, a., [reinlig-r f. hreinlig-r; sb. áskilr hann sér .... þjónustu hreinliga, á ísl. skjali], a) hreinlátur, þrifinn, (sb. þokkalegur): Den Reenlige vil man altid finde reen i Klæder. Være r. i sin Paaklædning vera jafnan þokkalega til fara. — b) stundum = reen A, 1, a: Reenlige Værelser.

Reenlighed, án ft., sk., hreinlæti, þrifnaður: Hendes R. er overdreven.

reenlivet, ft. -livede, e., (úrelt), hreinlífur, skírlífur.

Reenmos tröllagrös, mókrókar, *lichen rangiferinus.*

reenmælet, ft. -mælede, e., skírmæltur.

Reenskind hreinbjálfi.

Reenskrift, sk., hreinskript: Skaf mig en R. deraf.

reenskrive hreinskrifa: R. en Afhandling.

Reenskriver, ft. -e, kk., sá sem hreinskrifar.

Reenskrivning, sk., hreinskrifun.

reenskylle, ás., skola (e-ð) svo að það verði hreint (eða: þangað til það er orðið hreint; sb. skola vel, Hist. I, 489).

Reenskylling, sk., það að reenskylle.

reensmagende, [sb. smage], sem hreint bragð er að.

*Refectorium, kl., borðstofa (í klaustri; hressingarhús).

*Referat, ft. -er, kl., skýrsla (G. O., P. Þ.), framsaga, framsögn.

*Referent, ft. -er, kk., framsögumaður.

*referere, ás. 1, skýra frá (e-u), bera (e-ð) fram, segja (e-ð) fram: R. en Sag for Ministeren bera mál undir stjórnarherra. — b) r. sig til noget α) vera í sambandi við e-ð. — β) skírskota til e-s: Jeg refererer mig til hvad jeg forhen har sagt.

*reflectere, a. 1, a) ás., hrinda (geislum) aptur á bok: Speilet reflecterer Lysstraalerne.

— b) h. s., α) r. over (hugleiða, íhuga) noget. — β) r. paa noget gern e-ð að álitum, gefa gaum að e-u.

*Reflex, sk., = Gjenskin.

*Reflexion, ft. -er, sk., það að reflectere (hugleiðing, íhugun, o. s. frv.).

*reflexiv, ft. -e, e., (eiginl.), sem beygist aptur á við, apturbeygjanlegur: Reflexivt Verbum = Reflexivum.

*Reflexivum, kl., apturbeygjanleg sögn (þ. e. sögn er segir að gjörandi e-s sje einnig þolandi þess, t. s. m. setjast í orðunum setjast niður).

*Reform, ft. -er, sk., endurbót, umbót.

*Reformation, ft. -er, sk., a) (eiginl.), umbót. — b) sjer í lagi, trúarbót (trúarhreinsun) Lúthers, siðari siðaskipti(n).

*Reformationsfest hátíð í minning (siðari) siðaskiptanna.

*Reformationshistorie, sk., trúbótarsaga.

*Reformator, ft. -er, kk., sá sem endurbætir.

*reformere, ás. 1, endurbæta: R. Kirken. R. et Universitet. — Den reformeerte Kirke hreinsaða kirkjan. De Reformeerte þeir sem hafa hina hreinsuðu trú.

*Reformers, ft., (á Englandi), þeir sem heimta að bætt sje um stjórnarlögun.

*Refraction, sk., = Straalebrækning.

*Refrain, kl., = Omqvæd.

*refundere, ás. 1, gjalda (e-ð) aptur.

*Refus, sk. og kl., afsvör, aftök.

*Refusion, ft. -er, sk., það að refundere.

*Refutation, sk., = Gjendrivelse.

*refutere, ás. 1, = gjendrive.

*Regale, ft. Regalier, kl., a) forprisun (stórhöfðingja). — b) = Insigne.

*regalere, ás. 1, (eiginl.), veita (e-m) eins og kanungi (en er jafnaðarlega haft í háði).

Regel, ft. Regler, sk., [regla], regla, (sb. forsögn): Moralske Regler siða-reglur. Foreskrive een Regler setja e-m reglur. Følge (rette sig efter, binde sig til) en R. hafa reglu.

regelbunden, [sb. binde], einskarðaður við reglu.

regelløs sem ekki fer eptir neinni reglu.

Regelløshed, sk., það að vera regelløs.

regelmæssig, ft. -e, a., = regelret.

Regelmæssighed, án ft., sk., = Regelrethed.

regelret reglulegur (= lagaður eptir reglu eða reglum).

Regelrethed, án ft., sk., það að vera regelret.

*Regeneration, sk., = Gjenfødelse.

*regenerere, ás. 1, = gjenføde.

*Regent, ft. -er, kk., a) = Landsherre. — b) sá sem hefur landráð fyrir hönd annars, forstjóri fyrir öllum landráðum (sb. Fms. I, 2), stjórnari, stjórnarmaður, ríkisstjóri.

*Regentinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Regent um karlmann.

*Regents, sk., mesti stúdentsgarðurinn í Kaupmannahöfn.

*Regentskab, kl., landráð (sb. Eysteinn konungr skyldi hafa landráð af hendi beggja þeirra), ríkisráð.

*Regíme, kl., stjórn, stjórnarlögun, stjórnarhættir. — b) tízka, siðir. — c) aðbúð, (einkum í) mataræði.

*Regiment, ft. -er, kl., herdeild sem er ein eða tvær þúsundir manna eða þar á milli (sb. Oberst): Et R. til Fods. Et R. til Hest.

*Region, ft. -er, sk., = Egn.

*Regisseur, kk., (í leikhúsi), leikstjóri (þ. e. sá sem er settur til að sjá um, að hver leikari gangi fram í tækan tíma, og þvíuml.).

*Register, ft. Registre, kl., skrá: R. over en Bog efnis-skrá bókar.

*registere sjá registrere.

*Registrator, kk., sá sem hefur það embætti að raða niður skjölum og skrá aðal-efni þeirra.

*Registratur, kl., a) það að skrá. — b) skrá (þ. e. bók sem nöfn á e-u, eða stutt ágrip úr því, eru rituð í). — c) hús þar sem verið er að skrá e-ð (þ. e. skrifa upptalning á því). — d) skjalagólf (þ. e. hús — klefi — þar sem skjöl eru geymd).

*registrere (einnig registere), ás. 1, skrá, bóka: R. et Bo.

regjere, ás. 1, stjórna e-u, stýra e-u, ráða fyrir e-u, (sb. hafa ríki): R. en Stat. Den regjerende Keiser (Konge) keisarinn (konungurinn) er (nú) situr að völdum. Hun regjerer i Huset ræður öllu á heimilinu.

Regjering, sk., a) án ft., α) forráð, ríki (sb. höfðingja þá, er ríki hafa haft á Norðrlöndum): Tiltræde (komme til) Regjeringen taka ríki, (taka konungdóm). Nedlægge Regjeringen láta af ríkisstjórn. — b) með ft. -er, landsstjórnarmenn, ríkisstjórar: Indgive et Forslag til Regjeringen.

Regjeringsform stjórnarlögun: En monarchisk R. einvaldsstjórn: En aristokratisk R. stórmennisstjórn. Demokratisk R. lýðsstjórn.

Regjeringskonst stjórnarlist.

Regjeringsmaade stjórnarhættir.

Regjeringsraad, A) kl., stjórnarráð. — B) kk., stjórnarmaður, stjórnari, (með fram sem nafnbót).

Regjeringsfag stjórnarmálefni.

Regjeringstid dagar e-s konungs (sb. á dögum Haralds konungs hins hárfagra).

*Reglement, kl., = Anordning b, Forskrift b, (sb. Regulativ).

*reglementeret, ft. reglementerede, a., tilskipaður, (sem boðið er að hafa, eða þvíuml.).

Regn, án ft, sk., [regn], regn, rigning, úrkoma, (sb. votviðri): Det seer ud til R. eða det tegner til R. eða det truer med R. það er regnlegt. Det trækker op (sammen) til R. það gerist regnlegt (sb. Fms. III, 205). Der faldt stærk R. það var stórrigning (mikil úrkoma, demba). Vi havde megen R. i Gaar það var mikið regn í gær. Orðskv.: Ofte kommer R. efter Solskin og Skin efter Mulm opt kemur skin eptir skúr.

Regnbue, [regnbogi], regnbogi, friðarbogi.

Regnbyge skúr, regnskúr (Skuggsjá), regnjel (Skuggsjá).

Regnbæk regnlækur (= regnvatnslækur).

Regndraabe regndropi: Der faldt enkelte Regndraaber (sb. ýringur).

Regndryp, kl., leki af rigningu.

regne, persónulaus s. 1, [regna, forn], rigna, a) h. s.: Det begynder at r. það er farið að rigna. Det har regnet hele Dagen það hefur rignt (verið úr honum) í allan dag. Det regner endnu það rignir (er úr honum) enn. — b) sem ás.: Noget regner ned e-u rignir.

regne, s. 1, [reikna], reikna, telja, a) ás.: Man regner 96 Skilling paa en Rigsdaler. R. et Stykke efter reyna hvort e-ð sje rjett reiknað, (sb. efterregne α). R. noget fra reikna e-ð frá, (sb. at af reiknaðum öllum skuldum). R. noget med i en Sum (sb. at .... til reiknaðum öllum inntektum). Man regner ham ogsaa blandt Digterne hann er einnig talinn með skáldum. R. noget om reikna e-ð upp aptur. Naar man vil r. sammen alt det (ef allt er talið), han har faaet. Det er snart regnet ud það er fljót-reiknað (= það er ekki lengi verið að sjá, hvað mikið það er). Mit Arbeide regner jeg ikke mina fyrirhöfn tel jeg ekki. Vinen regnes ikke vínið er ekki talið (= það er ekki tekin borgun fyrir vínið). Vinen er ikke regnet med vínið er sjer á parti (= vínið er borgað sjer í lagi). Man regner hele Hæren paa 20,000 Mand allur herinn er reiknaður 20,000. Jeg regner dette ikke for noget Arbeide jeg kalla þetta ekkert verk (öngva fyrirhöfn). Vi r. det ikke saa nøie med hverandre við förum ekki í harðan reikning hvor við annan (hvorir við aðra). — R. een noget til Gode telja e-m e-ð til gildis. R. een noget til Onde; sb. ond B, b. R. een noget til Synd telja e-m e-ð til syndar. — R. noget op telja e-ð upp. — b) sem h. s.: Drengen lærer at r. R. galt reikna rangt. — Jeg maa r. over (jeg verð að gá að með reikningi), om jeg har Penge nok til denne Udgift. — Jeg regner (tel) slet ikke, hvad hans Underholdning koster. — Man kan r., at han har fortjent 100 Rigsdaler hann hefur grætt á að gizka 50 sura. — R. paa een reiða sig á e-n, eiga undir e-m. Man kan ikke r. paa hans Løfter það stoðar ekki að reiða sig á það (eiga undir því), sem hann lofar; það er ekkert að marka það sem hann lofar (eða: þó hann lofi e-u). Jeg regner paa (reiði mig á) at du kommer.

Regnebog reikningsbók (= bók um reikningslist).

Regnebræt, a) (fyrrum), strykað reikningsspjald (með reitum fyrir ýmislag tölukyn). — b) óstrykað reikningsspjald (úr trje).

Regnefeil = Regningsfeil.

Regnekonst reikningslist, talvísi (sb.: arithmetica, er tölvísi alla greiðir, 645).

Regnemaade reiknings-aðferð.

Regnemester, a) góður reikningsmaður. — b) sá sem kennir reikning.

Regnemynt = Regningsmynt.

Regnepenge leikpeningur (úr messing, sem barnagull og þvíuml.).

Regner, kk., (sjaldh.), reikningsmaður: Nøie R. var aldrig god Drauker (orðskv.).

Regneskole reikningsskóli.

Regnetavle reikningstafla.

Regnflod flóð (vatnsvextir, vatnsrennsli) eptir rigningu.

Regnfugl (fugl) *scolopax arquata*.

regnfuld regnsamur (Eyrb., Rímb.), votviðrasamur.

Regnhat regnhattur.

Regnhætte regnhöttur.

Regning, ft. -er, sk., [reikning-r], reikningur: R. med Tal tölustafareikningur. R. med Bogstaver = Bogstavregning. — Holde (føre) R. over noget hafa reikning á e-u. — Det svarer ikke R. það svarar ekki kostnaði, það er ekki til vinnandi. — Finde sin R. ved noget sjá sjer hag við e-ð. — Foretage noget for sin egen (for en andens) R. gera e-ð á sjálfs síns (á annars) kostnað. — Opsætte en R. semja reikning (um það sem maður eigi hjá em). Føre een noget til R. setja e-ð í reikninginn e-s. Det kan skrives paa min R. það má skrifa það í reikninginn minn. Give een Varer paa R. selja e-m vöru í skuld (á frest). Tage paa R. kaupa í skuld (á frest). — Efter min R. (ágizkun, ætlun) maa han komme i Morgen. Hans R. slog feil honum varð ekki bettan úr því klæðinu. — Han gjorde R. paa (vonaðist eptir eða bjóst við) en betydelig Fordeel. Jeg gjør R. paa (vonast eptir eða býst við) at du vil være min Gjest.

Regningsart reikningstegund.

Regningsbog reikningabók (þ. e. bók um gjöld og tekjur eða þvíuml.). Sb. Handelsbog, Udgiftsbog.

Regningsfeil misreikningur.

Regningsgjeld það sem annar á hjá manni eptir reikningi.

Regningskrav skuldarheimta eptir reikningi.

Regningsmynt peninganöfn sem talið er eptir þó peningarnir sjálfir sjeu ekki til, tóm peninganöfn, (t. a. m. Pund Sterling, Mark Banco).

Regnkappe voskuð.

Regnkjortel voskyrtill.

Regnklæde vosdúkur (sem kvennfólk hefur yfir sjer i votviðri).

Regnmaaler regnkönnuður (þ. e. verkfæri til að reyna hversu mikið regn hafi komið).

Regnmaaned rigningamánuður: Regnmaanederne i de tropiske Lande.

Regnorm ánamaðkur (ámumaðkur, B. H.) *lumbricus terrestris.*

Regnskab, ft. -er, kl., [sb. reikningsskap-r], reikningur (sb. Skalo þeir skyldir at gera reikning fyrir þessu fé; sb. einnig reikningargerð), reiknun (sb. skulu þeir skyldir at gera reiknen fyrir þessu fé), skilrekki (sb. at krefja þá skilrekkiss ok skynsemdar af veittum pundum ok velgörningum, Stjórn), skynsemd (sb. á sömu leið aukaz ok vaxa gjafanna reikningar ok skynsemdir, sem gjafirnar aukaz, sb. einnig skynsemdargjald), skynsemdarreikning (sb. þurfi hann enga skynsemdarreikning at göra, Stjórn), skynsemi (ek skal gjalda drottni mínum skynsemi fyr þik), grein (í orðunum gera grein fyrir e-u): Føre R. over noget hafa reikning á e-u, halda reikning um e-ð. Staae tilbage med to Aars R. eiga ógjörðan tveggja ára reikning. Eftersee Regnskaberne rannsaka reikningana. Fordre R. af een og kræve een til R. krefja e-n skynsemdar. Aflægge R. for noget gera reikning (reiknun, grein) fyrir e-u, gjalda skynsemi fyrir e-ð. Gjøre een R. for sine Handlinger gjalda e-m skynsemi verka sinna.

Regnskabsbetjent reikningsmaður (= sá sem hefur reikninga á hendi). Sb. Oppebørselsbetjent.

Regnskabsbog reikningabók (þ. e. bók sem í eru reikninger eða reikningsgerðir).

Regnskabsfeil villa í reikningum.

Regnskabsførelse reikningshald.

Regnskabsfører reikningamaður, bókari: Være sin egen R. hafa sjálfur á hendi reikningana sína, bóka allt sjálfur.

Regnskabssag reiknings-mál.

Regnskabsvæsen allt sem til reikninga heyrir.

Regnskjerm regnhlíf, úrhlíf, vætuhjálmur.

Regnskuur forskyggni (byrgi, bjallur) til að hlífa e-u við regni, (sb. skúrfjalir, Fms. VIII, 329).

Regnsky vætuský.

Regnskyl, a) demba, (steypiregn). — b) vatnsrennsli eptir regn.

Regnslag það að regn dynur á, (sb. regnjel): „De fugtige, med stærke R. ledsagede Vestenvinde".

Regnsommer rigningasumar.

Regntid regntími(nn í hinum heitu löndum).

regntæt dropalaus (Gþl.).

Regnto hláka með rigningu.

Regnvand regnvatn (B. H.).

regnvarslende, [sb. varsle], sem veit á regn.

Regnveir votviðri.

Regnvind vindur sem væta fylgir.

*Regres, sk., aðgangur (sem maður á að e-m); athvarf.

*Regulativ, ft. -er, kl., reglugjörð, (sb. Reglement).

*Regulator, ft. -er, a) kk., stýrandi, temprandi. — b) sk., stillir (sem verkfæri).

*regulere, ás. 1, tempra.

*regulær, ft. -e, e., = regelmæssig, regelret.

Reie (fyrrum skrifað Ræge), ft. -r, sk., marþvari *cancer squilla.*

Reiehug, kl., eins konar net sem dregið er fyrir marþvara.

Reieruse eins konar nethylki sem lagt er í sjó fyrir marþvara.

Reinfan, sk., (eins konar jurt) *tanacetum vulgare.*

reise, ás. 2, [reisa], 1) eiginl., reisa, reisa e-ð upp: R. Masten i et Skib reisa trje (í stórskipi, þegar það er smíðað; sb. trjereisa). R. en Mindesteen reisa minningarstein. R. en Hestak hlaða heystakk, (sb.: hlaða heyi, Fms. III, 205; kasta heyi). R. et Gjerde setja hrísgarð. R. et Huus reisa húsgrind. R. et Tag reisa grind undir húsþak. Dyret reiser Børster yfir sig. — R. sig standa upp. R. sig mod een rísa upp í móti e-m (sb. Al. 152). Hesten reiser sig paa Bagbenene (rís upp á apturfótunum =) prjónar (upp í loptið). Havet reiser sig æsist, ókyrrist, (sb. Svá segiz, at hún — þ. e. áin Ganges — reisiz á þá leið ok takiz upp ok freyði löndin í austrhálfunni, sem áin Nilus Egiptaland). Der reiste sig en Storm það hljóp á stormur, það gerði (rak á) storm. — R. Vildt reisa dýr (Gþl. 447-448; þ. e. finna þau og stökkva þeim á fætur). — 2) hálf-óeiginl.: R. en Krigsmagt draga her saman; fá lið. R. Almuen til Opstand koma alþýðu til að gera uppreist. — 3) óeiginl., a) koma (e-u) til leiðar, valda (e-u): R. et Oprør R. en Trætte. R. en Sag höfða mál. Sagen reiste sig (málið gerðist, sb. Gþl. XII) deraf. — b) (í lögum), staðfesta: R. eller fælde en Dom.

reise (har og er), b. s. 2, ferðast: R. til et fremmedt Land. R. i fremmede Lande. Han er reist til Frankrige farinn til Frakklands. Han er reist (fór á stað) i Morges. R. fra een yfirgefa e-n (á ferðalagi). R. fra (skilja eptir) sin Koffert. — En Reisende ferðamaður. Her kom mange Reisende. — b) (í tali), r. af hrökkva upp af. — 2) með þol., a) af orði, sem merkir tíma: Vi have reist (höfum verið á ferð) hele Dagen. Jeg har reist Nat og Dag (farið dagfari og náttfari) for ikke at komme for silde. — b) af orði, sem merkir veg eða vegalengd: Jeg har aldrig tilforn reist denne Vei aldrei farið þenna veg áður. Vi reiste ti Miil i Gaar fórum tíu mílur í gær.

Reise, n. -r, sk., ferð, (sb. farlengd): Have en R. for ætla að ferðast (fara) eitthvað, (sb. eiga ferð fyrir höndum). Han ligger paa sin R. hann er að búa sig undir ferðina. Gjøre (foretage) en R. fara ferð, (sb. gjöra heiman ferð sína). Begive sig paa Reisen eða tiltræde sin R. hefja ferð sína, leggja á stað, (sb. leggja upp). Opgive en R. sleppa ferð, slá af að fara eitthvað. Fortsætte Reisen halda áfram ferðinni, fara leiðar sinnar. Fuldende en R. komast alla leiðina. Være paa en R. vera á ferð. Være paa Reiser vera á ferðalagi. Hvor gaaer Reisen hen hvert er ferðinni heitið? Jeg har været syg paa min R. á leiðinni. Vi havde en heldig R. okkur gekk vel ferðin; (einkum, ef talað er um sjóferð) vjer urðum vel reiðfara. Lykke paa Reisen og velkommen tilbage farðu vel og komdu heill aptur! — b) (í et. eða ft.) = Reisebeskrivelse: Han vil udgive sin R. bók um ferðina sína, ferðabók. En Oversættelse af Parrys Reiser (bókin um ferðir P.) til Polarhavet.

Reiseaar ferðar-ár, ferða-ár: Det første R. (fyrsta ár ferðar sinnar, fyrsta árið sem hann var að ferðast) tilbragte han mest i Tydskland.

*Reiseapothek læknisdómar sem maður hefur með sjer á ferðalagi.

*Reiseapotheker lyfsölumaður (eða: lyfjavörður) í fylgd stórhöfðingja.

Reisebemærkning e-ð sem maður hefur tekið eptir á ferðalagi; athugasemd rituð á ferðalagi.

Reisebeskrivelse (ferðalýsing), ferðasaga, ferðabók, (sb. farabók, 615).

Reisebeskriver, ft. -e, kk., höfundur ferðabókar.

Reisebog, a) bók sem maður ritar í á ferðalagi það sem merkilegt þykir. — b) bók handa ferðamönnum.

Reisebom verkfæri til að reisa e-ð upp með.

Reisebroder = Reisefælle.

Reisebylt ferðabaggi.

Reisebøn ferðabæn.

Reisedragt ferðabúningur, ferðaföt.

*Reiseeventyr ferða-æfintýr.

Reiseflaske ferðaflaska.

Reisefortælling ferðasaga.

Reisefælle förunautur, (sb. Reisekammerat).

Reisefærd sú athöfn að ferðast; ferðalag.

reisefærdig ferðbúinn, ferðarbúinn (Fms. VII, 3), fararbúinn (Fms. I, 3), farbúinn (Hkr.).

Reisefølge, kl., fylgdarlið, föruneyti, (sb. fararblómi): Kongens R.

reisefør (um fjenað), ekki reisa.

Reisegilde veizla sem timbursmiðir gera þegar þeir eru búnir að reisa grind undir húsþak.

Reisegilde burtfararveizla, (sb. fararmunngát, Eg. 88).

Reisehat ferðahattur.

Reisehue ferðahúfa.

Reiseheld heppni á ferðalagi: Han pleier at have godt R. er vanur að vera heppinn á ferðalagi.

Reisehynde eins konar vegnseta (Vognhynde) sem höfð er á ferðalagi.

Reisehætte ferðahetta.

Reiseiagttagelse það sem maður tekur eptir á ferðalagi.

Reisekammerat samferðarmaður, (sb. Reisefælle).

Reisekappe ferðakápa.

Reisekiste ferðakista.

Reisekjole ferðakyrtill.

Reiseklæder, ft, ferðaföt.

Reiseklædning = Reisedragt, Reiseklæder.

Reisekost nesti, mata.

Reisekoffert eins konar ferðakista eða ferðakistill.

Reiselevnet = Reiseliv.

Reiseliv líf sem maður lifir á ferðalagi.

Reiselyst ferðafýsn, farfýsi (Víga-Gl.).

Reiselæge læknir sem stórhöfðingi hefur með sjer á ferðalagi.

Reisen, án ft., sk., ferðalag.

Reiseomkostninger, ft., ferðakostnaður, farareyrir (Gþl. 8), fararfje (Gþl. 8): Faae sine R. erstattede.

Reisepas = Pas B, 1, d.

Reisepenge, ft., fararefni, (sb. Reiseomkostninger).

Reisesager, ft., = Reisetøi.

Reiseselskab förunautar, samferðamenn.

Reiseseng ferðarúm (sem maður hefur með sjer).

Reiseskriin ferðakistill, (sb. skrína).

Reisesyge ferðasótt (það að hafa öngva eirð í sjer nema maður sje að ferðast).

Reisesæk poki til að hafa farangur í.

Reisetid, án ft., tími sem maður er á ferðalagi, (sb. farlengd).

Reisetog ferð (þar sem margir eru saman): Kongens R. De franske Lærdes R. til Egypten.

Reisetøi, án ft., farbúnaður (673), fargögn (Nj.) og farargögn (Nj.), farangur, föggur.

Reiseudgift útlát á ferðalagi.

Reiseveir ferðaveður.
Reisevogn ferðavagn.
Reisning, sk., a) reising: Mastens R. í reising. Husets R. það að reisa húsgrind. — b) ris, eða því uml.: Skibet har en svær R. skipið er hásiglt. Dette Tag har en hoi R. þetta er reisuglegt þak. Denne Hest har en god R. er hnarreistur, ber vel höfuðið.
*reject, ft. -e, e., ræktur (ha: l. t. af rækja), rækur gjör, (sb. rekningur).
*rejicere, ás. 1, rækja (sb. ef vílaðr maðr ea syndugr, þá skal kenna hánum rétta hluti, en rækja hann eigi, 677), gera e-n rækan.
*Relation, ft. -er, sk., a) frásögn. — b) samband, og því uml.
*relativ, ft. -e, e., sem er e-ð eiuungis að tiltölu (í samanburði við annað); sem vísar til e-s: Relative Pronominer tilvísunar-fornöfn.
*Relativitet, sk., það að vera relativ.
*Relegation, ft. -er, sk., það að relegere.
*relegere, ás. 1, reka (e-n) frá háskóla.
*relevant, ft. -e, e., merkur, sem máli skiptir.
*relevere, a. 1, a) ás., taka e-ð fram. — b) h. s., skipta máli.
*Relief, kl., útskurður (t. a. m. á trje, málmi, marmara); og er þess háttar skurður kallaður Basrelief (þ. e.) lágskurður (þegar myndirnar eru lágar), en Hautrelief (þ. e.) háskurður (þegar þær eru háar).
*Religion, ft. -er, sk., trú, trúarbrögð, átrúnaður: Den sande (christelige, jødiske, mahomedanske) R.
*Religionsbegreb nám (sb. Begreb B) sem trúarbrögðunum til heyrir.
*Religionsbekjendelse = Troesbekjendelse.
*Religionsbog bók um trúar-efni.
*Religionsed trúnaðareiður að maður skuli hafa og halda rjetta trú (Fms. II, 127).
*Religionsforagt fyrirlitning á trúarbrögðum.
*Religionsforagter sá sem fyrirlítur trúarbrögð.
*Religionsforandring, a) siðaskipti (Fms.). — b) það að einstakur maður tekur aðra trú.
*Religionsforbedring trúar-leiðrjetting, (sb. Reformation b).
*Religionsforfølgelse ofsókn fyrir mismun á trú.
*Religionsfornegter trúarníðingur.
*Religionsfred friður eptir trúarstríð.
*Religionsfrihed frelsi til að hafa þá trú er manni þykir bezt.
*Religionshad hatur á þeim sem eru annarar trúar.
*Religionshandling guðsþjónusta (eða partur af henni).
*Religionsiver ákefð (vandlæti) í trúarefnum, (sb. af guðligu vandlæti).
*Religionskrig trúarbragðastríð.
*Religionslærdom trúarlærdómur.
*Religionslære trúar-kenning.
*Religionslærer kennari í trúarbrögðum.
*Religionsmening ætlun (e-s) um trúarefni.
*Religionsparti trúarflokkur.
*Religionssag trúar-efni.
*Religionsskik siðvenja við guðsþjónustuna.
*Religionsspot spott um trúarbrögð.
*Religionsspotter sá sem hæðist að trúarbrögðum.
*Religionsstrid þræta um trúarbrögð.
*Religionsstridighed = Religionsstrid.
*Religionstvang ófrelsi í trúar-efnum.
*Religionstvivl efi um trúar-efni.

*Religionsøvelse trúhald, guðsþjónustugjörð: I Nordamerica har alle Partier fri R. í sambandsríkjunum í norðurhluta vesturheims má hver trúarflokkur hafa sína guðsþjónustu.
*Religiositet, sk., guðhræðsla.
*religiøs, ft. religiøse, e., a) trúfastur, trúgóður, trúmikill, (sb. gudfrygtig a): En r. Mand trúmaður mikill. — Religiøse (guðrækilegar) Følelser. En r. Vandel guðrækileg hegðun. — b) sem lýtur að trúarbrögðum, andlegur, guðrækilegur: Religiøse Skikke; sb. Religionsskik. Religiøse Høitider guðrækilegar hátíðir.
Reling (einnig skrifað Ræling), sk., borðstokkur.
*Reliqvie, ft. -r, sk., heilagur dómur. Sb. Helgenlevninger.
Rem, ft. -me, sk., [reim, B. Hild.], ól, (sb. þvengur, ræma): Ageſtolen hænger i Remme.
rembunden, [sb. binde], álbundinn (að sínu leyti eins og sinbundinn).
*Remedium, ft. Remedia eða Remedier, kl., ráð (til e-s).
Remhul þorngat á ól.
*Reminisceents, ft. Reminiscentser, sk., endurminning.
*remittere, ás. 1, senda (e-ð) aptur; slá (e-u) af (fjárheimtu).
Remmesnider sjá Remsnider.
*remonstrere, h. s. 1, mæla á móti.
*Remonte, sk., útvegun varahesta (handa riddaraliði); varahestar.
*Remontehest varahestur (handa riddaraliði).
*remontere, ás. 1, fá (riddaraliði) varahesta.
*removere, ás. 1, víkja (e-m eða e-u) frá.
rempe (einnig rimpe), ás. 1, rifa (hypja) e-ð saman: R. noget sammen.
*remplacere, ás. 1, fylla rúm (e-s — í óeiginl. merk.).
Remse sjá Ramse.
remse sjá ramse.
Remsnider (einnig Remmesnider), ft. -e, kk., (fyrrum) = Sadelmager (nú á dögum).
*Remuneration, sk., endurgjald.
*remunerere, ás. 1, endurgjalda.
*Rencontre, sk., fundur, deila, og því uml.
Rend, án ft., kl., a) hlaup, sprettur: I eet R. í einum spretti. Stille i R. eða tage til Rends taka til fótanna. — b) ráp.
rende, s. 2, [renna með e f. i], 1) h. s. (har), a) hlaupa: R. efter een. Ride alt hvad Hesten kan r. eins og hesturinn getur farið, í loptinu. „Det er kun levende Ting, som r." — b) rápa, steðja. — 2) sem ás., a) r. sin Vei (í tali), strjúka. — b) r. Dyst reyna sig að hlaupa, renna í kapp (Sn E.); (einnig = turnere). — c) r. een Kaarden igjennem Livet reka sverðið í gegnum e-n. R. een omtuld hlaupa (ana) á e-n svo að hann dettl. R. sig ihjel eða r. Livet af sig sprengja sig á hlaupi. R. een op; sb. indhente a.
rende, ás. 1, [renna með e dregið af a], rekja uppistöðuband: Væveren har endnu ikke rendet Garnet. — Einnig sem h. s. (þegar uppistaða og fyrirvaf er sitt af hvaru efni): R. med Hørgarn og slaae Uldgarn i.
Rende, sk., = Garnrende.
Rende, ft. -r, sk., [renna], skurður, ræsi(r), bunustokkur: Grave en R. under Jorden. Lægge Render paa et Tag. — b) áll (t. a. m. í á); einnig, vatnsfarvegur.
Rendebane skeiðsvið, (sb. skeið, Sn. E.).
Rendebom = Væverbom.
Rendebor stór nafar til að bora innan úr trjám (eptir endilöngu; dælunafar).

Rendeborer, ft. -e, kk., sá sem borar sívala bunustokka.
Rendebuk = Buk 2, a, Stormbuk, Muurbrækker.
Rendedrag lækjarfar, lækjarrás, (sb. Bækkedrag, Vanddrag).
Rendegarn uppistöðugarn; uppistaða.
Rendegjest sá sem allt af er að rápa á e-n stað: I de første Timer vare der mange Rendegjester það vuru margir að rápa þangað (þar var mikið ráp) fyrstu stundirnar.
Rendehage einn af þeim krókum sem uppistaðan er fest ..
Rendehest (í dvönduðu tali), sá sem allt af er á hlaupum fyrir aðra.
Rendehul hol í bunustokki.
Rendekjærling (í óvönduðu tali), kerling (kvennmaður) a) sem allt af er á hlaupum fyrir sinn í hvert skiptið. — b) sem ber þvaður hús úr húsi.
Rendekiste eins konar ílát með allt einum hálfum sem uppistöðubanda-hnyklar eru hafðir í þegar rakið er.
Rendeknude lykkja (sem hnýtt er á e-ð).
Rendekugle hissukúla sem ekki er stærri enn svo að fleiri enn ein (t. s. m. 4 eða 5) eru látnar í hissuna í senn.
Rendeløb = Rendedrag.
Rendelægger, ft. -e, kk., sá sem leggur bunustokka niðrí í jörðunni.
Rendemaske, a) sk., prjónalykkja sem felld er niður. — b) kvk., (í óvönduðu tali), hlaupastelpa (B. H.).
Rendemester sá sem er settur til að sjá um bunustokka.
Renden, án ft., sk., hlaup; ráp.
Rendepenge, ft., kaup sem ljereptsveforar fá stundum aukreitis fyrir að rekja.
Rendepind hæll á rakgrind.
Rendesnare rennisnara (B. H.), snara.
Rendesteen (steinlagt) ræsi (á borgarstræti): Han deisede om i Rendestenen.
Rendesteensbræt laus trjebrú á ræsi (á borgarstræti).
Rendesteensskarn for í ræsi (á borgarstræti).
Rendesteensvand vatn í ræsi (á borgarstræti).
Rendestolpe barnspýta í rakgrind.
Rendesø alda sem fer langt.
Rendesøger, sk., járnstöng sem stungið er niður í jörðina til að finna bunustokka.
Rendetræ trje í bunustokk.
*Rendez-vous, kl., = Stævnemøde.
Rending, sk., a) uppistaða: Rendingen er noget finere, end Islætten. — b) (á skipi), kaðalbriugur (sem e-ð er sett niður í).
rene, ás. 1, (sjaldh.): R. en Ager gera merki meðal akra.
*Renegat, ft. -er, kk., (afneitari), níðingur (sjer í lagi kristinn maður sem tekið hefur Tyrkja-trú).
*Renommee, kl., mannorð; orðstír, frægð.
*renommere, h. s. 1, (reyna að koma orði á sig með því að) láta mikið yfir sjer, vera mikill á lopti, garta.
*Renommist, ft. -er, kk., sá sem mikið lætur yfir sjer, gartari; slarkari.
*Renonce, sk., (í spilum), það að maður hefur ekkert af e-l spilategundinni (tígli, hjarta, lauſi eða spaða).
*renoncere, s. 1, a) h. s., = renuncere. — b) ás.: R. sig i en Farve koma af sjer e-l spilategundinni (lauſi, spaða, hjarta eða tígli).
*Renovation, sk., hreinsun kamra eða stræta.
Rensdyr hreinn, breindýr, *cervus tarandus.*
Rensdyrshorn breindýrshorn.

Rensdyrsmelk hreindýrsmjólk.

rense, ás. 1, [reinsa f. hreinsa], hreinsa: R. Vogerne for Støv hreinsa rykið af bákunum (sb. Fms. II, 261). R. Saaret for Materie fægja sárið. — b) óeiginl.: R. sig ved Ed skíra sig með eiði (sb. Gþl.).

Rensedigel deigla sem e-ð er brætt í til að skíra það.

Rensekar ílát sem e-ð er hreinsað (skírt) í.

Renselse, ft. -r, sk., hreinsun.

Renselsesed undanfærslu-eiður.

Renselsesfest hreinsunarhátíð: Marias R.

Renselsesmiddel það sem e-ð er hreinsað með.

*Rensemaskine tilbúningur til að hreinsa korn með.

Renseværk kornhreinsunar-áhald (í mylnu).

Rensning, ft. -er, sk., hreinsun: Kornets R.

Rente, ft. -r, sk, [renta], a) (fornt.), renta, (.ikt og) tekjur. Sb. Paaskerente. — b) leiga af peningum, vextir á fje: Sætte Penge paa R. selja fje á leigu. Tage høi R. eða høie Renter. Rentes R. leigna-leiga.

rentebærende, [sb. bære], sem leigu ber (sb. leiguburðr), sem goldin er leiga af: R. Capitaler. R. Obligationer.

Rentedag (leignadagur), leignagjalddagi.

Rentefod leiguburður (það hversu mikil eða lítil leiga er tekin af peningum): En høi (lav) R. mikill (lítill) leiguburður.

rentefri (um penings), sem ekki er goldið eptir, leigulaus, vaxtalaus.

Rentegiver sá sem geldur leigu eptir peninga.

Rentekammer tekjuráð(ið, sem var).

Rentemester (fyrrum), ríkis-gjaldkyri, (rentumeistari, Fas. III, 423).

Rentepenge, ft., leiga eða vextir á peningum: Betale R. Leve af sine R.

*rentere, h. s. 1, = svare Regning (sb. Regning).

Renteri, kl., (fyrrum), tekjuhús (ríkisins).

Renteskriver (fyrrum), reikningaskoðari (í tekjuráðinu).

Rentetager, ft. -e, kk., sá sem tekur við leigu eptir peninga.

Rrntevæsen allt sem heyrir til vaxta á peningum.

*Rentier, kk., maður sem lifir af leigu eptir peninga sína.

*renuncere (einnig renunciere), h. s. 1, í orðatiltæk. r. paa noget sleppa (viljandi) e-u (sem maður gæti öðlast), hafna e-u.

*renunciere sjá renuncere.

*Reol, ft. -er, sk., bókaskápur.

*Reorganisation, sk., það að reorganisere.

*reorganisere, ás. 1, = ombanne.

*Reparation, ft. -er, sk., aðgerð (á e-u eða e-s).

*Reparatur, sk., = Reparation.

*reparere, ás. 1, gera að e-u, (sb. ditta að e-u), endurbæta (sb. Fms. VIII, 197).

*repartere, ás. 1, jafna (e-u) niður.

*Repartition, sk., niðurjöfnun.

*Repertoire, kl., nöfn eða safn allra þeirra sjónarleika sem fram eru fluttir (sýndir eru) í e-u leikhúsi.

*Repertorium, ft. Repertoria og Repertorier, kl., (bók sem eiginl. er) safn af ritgjörðum er allar lúta að sama höfuð-efni, ritgjörðasafn (um o. s. frv.).

*Repeteeruhr vasaúr sem maður getur látið slá.

*repetere, ás. 1, a) taka e-ð upp aptur. — b) rifja upp (e-ð sem maður hefur lesið). — c) (um vasaúr), slá.

*replicere, h. s. 1, svara, endsvara; svara aptur (að nýju).

*Replik, ft. -er, sk., a) svar. — b) (í málaferlum), annað svar (sækjanda).

*Repressalier, ft., hefnd (sjer til skaðabóta).

*Reprimande, sk., skúta, (sb. Irettesættelse, Bebreidelse; sbr. Næse 1, e).

*reproduceere, ás. 1, leiða (e-ð) út af sjer að nýju (sb. producere e).

*Reproduction, sk., það að reproducere (ný framleiðsla; nýr vöxtur).

*Reproductionskraft, a) endurminningar-afl. — b) eðlismáttur til nýrrar framleiðslu.

*reproductiv, ft. -e, e., sem hefur það eðli að gefa nýtt út af sjer að nýju.

*Reproductivitet, sk., = Reproductionskraft b.

*Repræsentant, ft. -er, kk., sá sem er í stað annars, umboðsmaður, fulltrúi; varnaðarmaður (Fms. IV, 284).

*Repræsentation, sk., það að repræsentere.

*repræsentativ, ft. -e, e., sem er í stað e-s annars.

*Repræsentativ, ft. -er, kl., peningur af verðlitlu efni (t. a. m. eiri eða brjefi) sem hafður er í stað annars betri.

*Repræsentativforfatning sú stjórnarlögun þar sem fulltrúar þjóðarinnar eru látnir eiga hlut í um stjórnarmálefni.

*Reptil, ft. Reptilia eða Reptilier, kl., = Krybdyr b.

*Republicaner, ft. -e, kk., þjóðstjórnarmaður.

*republicanisere, ás. 1, gera (e-ð) að þjóðríki.

*Republicanismus, án ft., sk., löngun til þjóðstjórnar.

*republicansk, ft. -e, e., sem lýtur að þjóðstjórn.

*Republik, ft. -ker, sk., þjóðríki, þjóðveldi.

*Repuls, sk., afsvar; hryggbrot.

*Reputation, sk, mannorð.

*reputeerlig, ft. -e, e., befðarlegur, (sb. hefðarmaður).

*Reqviem, kl., sálumessa með söng eða hljóðfæraslætti.

*Reqvirent, ft. -er, kk., sá sem beiðist eða krefst eða spyr e-s, (sb. heimtandi).

*reqvirere, ás. 1, beiðast e-s; krefjast e-s.

*Reqvisit, ft. -er, kl., e-ð sem er ómissandi (til e-s).

*Reqvisition, ft. -er, sk., það að reqvirere.

*rescribere, ás. 1, (annaðhvort um konung þegar hann svarar e-u stjórnarráði, eða um stjórnarráð þegar það svarar e-m embættismanni undir sjer), skrifa aptur.

*Rescript, ft. -er, sk., (óprentað) konungsbrjef.

*Reseda, sk., (eins konar ilmandi blóm) *reseda odorata.*

*Reservation, ft. -er, sk., það að reservere.

*Reserve, a) án ft., sk., = Baghaand 2: Have noget i R. — b) með ft. -r, kk., varaliðsmaður.

*Reservecorps, kl., varalið.

*reservere, ás. 1, áskilja, geyma.

*Resident, ft. -er, kk, umboðsmaður (e-s ríkis í öðru landi — minna háttar enn Gesandt og meira háttar enn Agent).

*Residents, ft. Residentser, sk., aðsetursstaður, aðsetur, aðseta.

*residere (har), h. s. 1, sitja = hafa aðsetu (sb. Eiríkr hafði atsetu í Járvík, þar sem menn segja at fyrr hafi setit Loðbrókarsynir, Fms. I, 23). — Rrsiderende Capellan (aðstoðarprestur sem hefur brauð eða embætti og ekki er einungis tekinn til aðstoðarmanns af yfirprestinum), aukaprestur.

*Resignation, sk., a) það að segja af sjer. — b) það að una því sem ekki verður hjá komizt.

*resignere, ás. 1, segja af sjer. — b) hb. l. t., resigneret, sem e., sem unir því er ekki verður hjá komizt.

*resolut, ft. -e, e., skjótráður; einbeittur. — b) (í tali), rífur, (sb. auðmildingur).

*Resolution, sk., a) með ft. -er, úrlausn. — b) án ft., það að vera resolut a.

*resolvere, ás. 1, a) leysa úr (e-u), ráða (e-ð) af. — b) r. sig ráða hug sinn. — c) hb. l. t, resolveret, sem e., = resolut a.

*Resonants, sk., = Gjenlyd, Gjenklang.

*Respect, sk., lotning; (einnig líkt og beygur: Med R. at sige ef jeg má tala svo klúrt.

*respeetabel, ft. respectable, e., virðuglegur, heiðarlegur.

*Respectdage, ft, gjaldfrestur (um til tekna dagstölu). Sb. Løbedag.

*respertere, ás. 1, meta e-n nokkurs; hafa beyg af e-m.

*respectiv, ft. -e, e., hver að sínu leyti, hver eptir sínu rúmi, eða þvíuml.

*respective, au., hver að sínu leyti, hver eptir sínu rúmi, eða þvíuml.

*Respiration, sk., andardráttur. — b) = Pusterum.

*respirere, h. s. 1, draga andann. — b) kasta mæðinni.

*Respirodage, ft. = Respeetdage.

*Respit, sk., gjaldfrestur.

*Respitdage, ft. = Respertdage.

*Respondent, ft. -er, kk., aðstoðarmaður annars sem er að verja ritgjörð til nafnbótar sjer (sb. disputere).

*Respondentiabrev = Bodmeribrev.

*Responsum, ft. Responsa, kl., svar. Sb. Betænkning b, Erklæring b.

*Ressort, sk., umdæmi, umráð, úrlausn.

*ressortere, h. s. 1, hverfa (undir e-n til umdæmis eða úrlausnar, eða þvíuml).

*Ressource, ft. -r, sk., = Hjelpekilde.

Rest, ft. -er, sk., afgangur, leifar, eptirleifar (Stjórn), eptirstöðvar: Staae til R. med noget eiga e-ð óborgað. Give een sin R. gera út af við e-n, o. s. frv. For Resten að öðru leyti.

*Restance sjá Restants.

*Restant, ft. -er, a) kk., sá sem á e-ð úgert eða ógoldið. — b) sk. (og ekki nema í ft., — hjá kaupmönnum), vara sem ekki hefur gengið út.

*Restants, ft. Restantser, (einnig skrifað Restance, ft. -r), sk., eptirstöðvar (af skuld, eða e-u öðru sem maður á að inna af hendi): Det staaer til R. það stendur eptir (óborgað). Han staaer saa meget i R. hann er skyldugur um svo mikið. Han er i R. hann á nokkuð ógoldið.

*Restaurateur, ft. -er, kk., (hressingarmaður), veitingamaður.

*Restauration, ft. -er, sk., a) endurbót. — b) (hressingarhús), veitingahús.

*restaurere, ás. 1, endurbæta, gera að e-u. — b) hressa.

*restere, h. s. 1, = efterstaae: Resterende Skatter ógoldnir skattar.

*restituere, ás. 1, a) skila e-u aptur, endurbæta (sb. hver — þ. e. hvíld og sæla — er öndunum endrbætiz eptir andlátið, Stjórn). — b) lækna: Fuldkommen restitueret albata.

*Restitution, sk., það að restituere.

*Restriction, ft. -er, sk., það að restringere.

*restringere, ás. 1, einskarða (e-ð við e-ð annað).

*Resultat, ft. -er, kl., ályktun; endalok, (sb. leika-lok); afleiðingar, árangur.

*resultere, h. s. 1, verða endalok (á e-u), verða árangur (af e-u; sb. e-ð leiðir af e-u).

ret, [rètt-], A) ft. -te, e., rjettur, a) eiginl.: „Nu stod vor Fændrik r., nu var han ganske krum“ (sb. Óttarr stóð rèttr ok brá sèr ekki við). En r. Linie. — En r. Vinkel meðal-horn (þ. e. horn sem hvorki er krappt eða gleitt heldur rjettir 90 mælisliga). — b) óeiginl.: Ordets rette Betydning. Han har den rette Tro (sb. at yður trúa sè betri ok rèttari, enn vár trúa). En r. Christen rjettkristinn maður. — Den rette Vei (rjetti vegurinn) til et Sted. Komme til rette Tid í tækan tíma. Det er ikke den rette Nøgle rjetti lykillinn. Den rette Side rjetthverfan. — R: Arving. Landets rette Konge (sb. af rèttum Noregskonungi). — B) sem ao., 1) eiginl., rjett, beint: Staae r. op standa upprjettur. Gaae r. frem beint áfram. — 2) um tíð: R. som jeg vilde gaae, kom han hann kom rjett í því jeg ætlaði að fara. — 3) óeiginl., a) rjett (= svo að heima standi): Om jeg husker r. ef jeg rjett man. — b) rjett (líkt og rjettilega): Det er ikke r. gjort (handlet) það er ekki rjett gert. — c) rjett = öldungis: R. i Midten. R. som det bør være. — R. saa það líkar mjer, stendur heima, (sb. ná, ná), eða þvíuml. — d) alminnilega, n. a. frv.: Jeg veed ikke r. (ekki alminnilega, ekki meir enn svo), hvor han boer. I Gaar var han r. i sin gode Lune lá alminnilega vel á honum, var gállinn á honum, var soðið upp á hann. Det har han ikke r. betænkt hann hefur ekki gáð að því (til hlítar). Naar man r. betragter Sagen þegar vel er að gáð. Det er r. en behagelig Kone at tale med allra viðkunnanlegasta kona. Han er ikke r. klog ekki með öllum mjalla. Det er r. koldt (það má finna til kuldans, það er æði kalt) i Dag. Jeg bad ham r. meget derom lagði að honum með það. Det var r. ilde, at du ikke var tilstede það er (meir enn) illa farið — því er ver og miður — að þú varst ekki við. — e) dáindis, sæmilega: Hun er r. behagelig, naar hun vil være det dáindis viðkunnanleg, þegar hún vill það við hafa. Arbeidet er r. godt; men det kunde være bedre. Jeg er r. vel (dável, nokkurneginn) fornøiet med ham. — f) rjett að segja, i r. nu og r. strax (rjett að segja) undir eins, óðara: R. nu skal jeg komme nú kem jeg undir eins (óðara). R. strax undir eins, óðara.

Ret, sk., [rètt-r], A) án ft., 1) þar sem myndin Ret er höfð, a) (þar sem vjer höfum hvorugk. af einkunninni rjettr), rjett að mæla, (rjett að tala, Dropl.): Du har R. þú hefur rjett að mæla. Deri giver jeg Dem R. er jeg yður samdóma. Han vil altid have R. hann þykist æfinlega hafa á rjettu að standa. Man maa lade ham beholde R., ellers bliver han vred það verður að slá (láta) undan honum, svo að hann reiðist ekki. — b) það sem er rjett manna á meðal, rjettindi (sb. hann .... dæmir lög ok rèttendi manna í milli, Stjórn): Begrebet om R; sb. Retsbegreb. Her er dog Lov og R. i Landet hjer eru þó lög í landi. Studere Lov og R. nema lög. Det er baade imod R. og Billighed það er hvorki rjettlegt eða sannlegt. Lade Naade gaae for R. vægja dómi (sb. hvar hann þarf refsingar við, eða hvar dómum skal vægja, Skuggsjá). Bøie (fornegte) Retten halla rjettum dómi (Gþl.), halla rjettu máli. Rettens Fornegtelse forskot (B. II.). Rettens Pleie; sb. Retspleie. — c) rjettur e-s, rjettindi, (sb. lög): Have R. til at gjøre noget eiga með að gera e-ð. Min R. lader jeg mig ikke fratage læt ekki ganga á mig. Den Stærkeres R. það að e-r getur gert öðrum rangt til fyrir máttar sakir eða ríkis. — Gjøre enhver R. og Skjel gera öllum rjett til. Lade een vederfares R. unna e-m rjettinda. Gjøre een sin R. veita e-m maklega skript, (sb. makleg málagjöld). — d) lög (einstakrar þjóðar eða um einstök efni): Den romerske R. Den canoniske R. (sb. canonisk). Den borgerlige R.; sb. Civilret. Sb. Kirkeret, Handelsret, Søret a. — e) dómur (er dæmir um mál manns): Den høieste R. i Landet. Assessor i en R. Sætte Retten setja dóm. Rettens Betjente; Retsbetjent. — f) málaflutningur: Vælge Rettens Vei halda máli til laga. — 2) þar sem myndin Rette er höfð, a) i Rette, α) gaae i Rette for een flytja mál e-s (í dóm). — β) gaae i Rette med een deila á (við) e-n: Gaa ei i Rette med Gud (sb. ekki tjáir að deila við dómarann). — γ) sætte een i Rette; sb. irettesætte. — b) med Rette með rjettu (Fms. I, 83), að rjettu (Fms. I, 223): Han bør med Rette døe hann er rjettdræpur. — c) til Rette, α) gjøre noget til Rette koma e-u í lag, koma lagi á e-ð: Hjelpe (bringe) een til Rette hjálpa e-m (með e-ð). Komme til Rette med noget botna í e-u, komast fram úr e-u. Komme til Rette igjen komast í samt lag. Komme til Rette med een (koma sjer saman við e-n) om noget. Han er god at komme til Rette med góður viðureignar. Tale een til Rette og tale sig til Rette med een færa e-m heim sanninn, koma vitinu fyrir e-n. — β) tale sig til Rette halda máli sínu til laga. — Tage sig selv til Rette hefna sín sjálfur. — B) með ft. -ter, rjettur (sb.: Ísak fekk jafnan góða rètti af þeim villibráðum, sem hann — Esaú — veiddi; hverjum þeim höfðingligum rètt, sem henni var settr, kastaði hón á gólf fram ok gaf hundum at eta) = sending (sb. Tak nú ok snæð þessa litlu sending), matur: En Ret Kjød (Fisk). Han spiser kun een R. (borðar ekki nema einn rjett) om Middagen. Spise noget af alle Retter. Kostbare Retter krásir, kræsingar. — Een R. Mad. To Retter Mad.

retbaaren, [sb. bære], rjettborinn: „R. til Kongedømmet“ rjettborinn til ríkis.

*Retention, sk., hald (= það að halda e-u fyrir e-m).

Retfærd = Retfærdighed.

retfærdig, [rèttferðug-r, haft á Íslandi 1365], a) (um þann sem gerir e-ð), rjettlátur, rjettvís, rjettdæmur: En r. Dommer. — b) (um það sem gert er), rjettvís (sb. rèttvísum verkum, 619), rjettur: En r. Handling. Have en r. Sag góðan (sannan) málstað. En r. Dom (sb. ef hann .... fremr rèttlætisdóma, Stjórn). — Hvorugk., retfærdigt, sem ao., rjettvíslega: Handle retfærdigt i en Sag.

retfærdiggjøre (rjettlæta), hreinsa (e-n af e-u): Ved disse Oplysninger blev han fuldkommen retfærdiggjort.

Retfærdiggjørelse, án ft., sk., það að retfærdiggjøre.

Retfærdighed, án ft., sk., rjettvísi, rjettlæti; rjettdæmi: Den strenge R. kan undertiden kaldes ubillig. Ingen kaldte Dommens R. i Tvivl enginn efaðist um, að dómurinn væri rjettur. Forlade sig paa sin Sags R. reiða sig á, að maður hafi góðan málstað.

rethjørnet, ft. -hjørnede, e., = retvinklet.

Retholt, kl., [sb. rèttaskíð], rjettaskíð (sb. Stjórn), sulðmát (Dr. Sch.), smíðsstokkor (Dr. Sch.).

rethøvle sljetta (e-ð) með hefli.

*Retirade, sk., a) = Tilbagetog. — b) náðahús, kamar.

*retirere, h. s. 1, hörfa undan, hopa undan, hopa á hæl.

retkantet = ligekantet.

retkløvet, [sb. kløve], rjett klofinn.

retleds, ao., [sb rèttleiðis], rjettleiðis.

retlig, ft. -e, e., [rèttlig-r], a) rjettlegur (sb. svá .... sem þingmenn ok rèttarenn sjá rèttlegast firir guði). — b) sem til laga heyrir: En r. Forhandling; sb. Retsforhandling. Et retligt Forhold; sb. Retsforhold. En r. Grund; sb. Retsgrund.

retliniet, ft. -liniede, e., = ligeliniet.

retlærende, [sb. lære], sem kennir það sem rjett er.

retløs, [rèttlaus-s], a) rangur, ólöglegur. — b) rjettlaus (Grágás I, 192), sem á öngvan rjett á sjer, óheilagur.

retmæssig, ft. -e, e., rjettur, löglegur: En r. Arving (Fordring, Grund).

Retmæssighed, án ft., sk., það að vera retmæssig.

Retning, ft. -er, sk., stefna, horf, (sb. stryk): Gaae fremad i den samme R. í sömu áttina. — Óeiginl., l. a. m. í Tankernes og Sindets R.

*retorqvere, ás. 1, snúa (illyrðum annars) upp á (hann) sjálfan.

*Retorsion, sk., það að retorqvere.

*Retorte, ft. -r, sk., eins konar flaska með stórri bumbu og bjúgum stút höfð við drapasuðu.

*Retour, sk., = Tilbagereise.

*retournere, s. 1, a) h. s., fara aptur, (fara heimleiðis). — b) ás., senda e-ð aptur (á sama stað).

retraadig heilráður.

*Retraite, sk., = Retirade a.

*retrograd, ft. -e, e., sem fer aptur á bak.

Retsbegreb rjettindanám (sb. Begreb B).

Retsbetjening dómþjóna-embætti.

Retsbetjent, a) valdsmaður, rjettari. — b) dómþjónn, dómsveinn.

Retsbrug, sk., tízka í málaferlum, (sb. þingsköp).

Retsdag dómsetudagur.

Retsdrift rjettindafýsn.

Retsfordring lögleg kröf, laga-kröf.

Retsforhandling dómstörf, laga-starf.

Retsforhold laga-samband.

Retsgrund, a) meginregla um það hvað rjett sje eða löglegt: „Anvendelse af de bekjendte Retsgrunde paa Folkene“. — b) laga-ástæða: Hans Krav mangler al R.

retsgyldig lögfullur, löglegur, rjettur (sb. Nj. 24).

Retsgyldighed, sk., það að vera retsgyldig.

Retshandling dómstarf: „Udlæg er ikke en Øvrighedshandling, men en R.“

retsidet, ft. -sidede, e., = ligesidet.

Retsind = Retsindighed.

retsindig, ft. -e, e., frómlundaður, mildur (sb. einn bóndi, mildr ok meinlauss, Fms. X, 281), vandaður, ráðvandur.

Retsindighed, án ft., sk., frómlyndi, ráðvendni (f. ráðvendi).

retskaffen, A) ft. -skafne, e., a) ráðvandur, (sb.: rjettlátur, vænn; sömul. retsindig): Jeg har fundet retskafne Folk i alle Stænder. — b) dugandi, góður: En r. Arbeider (Soldat). — 2) hvorugk., retskaffent, sem ao., (í tali), alminnilega: Det har frosset retskaffent i Nat það hefur verið alminnilegt — ekki verið leysi — frost í nótt. — B) sem ao., (í tali), alminnilega (= svo að um munar): Vi vil være r. lystige.

Retskaffenhed, án ft., sk., ráðvendni (f. ráðvendi).

Retskjendelse dómsatkvæði, dómsorð, dómsuppsaga.

Retskraft það að vera lögfullur: Et Skjøde har ingen R. før det er tinglæst.

Retskrivning ritsháttur, stafasetning.

Retskrivningslære ritsháttarfræði.

Retskrænkelse lögbrot.

retskyndig lögfróður, (sb. lovkyndig).

retslærd = lovlærd: En Retslærd lagamaður, lögspekingur.

Retslære = Retsvidenskab.

Retslærer kennari í lögum.

Retsorden þingsköp.

*Retsphilosophie heimspekileg skoðun laganna, lagaheimspeki.

Retspleie dómgæzla.

Retssag málaferli, lagasókn, þingdeild.

Retsskik tízka í málaferlum, (sb. þingsköp).

Retsstrid þingdeild, lagasókn, málaferli.

retsstridig rangur = ólöglegur, (sb. lovstridig).

Retsstævning stefna frá sjálfum þeim dómi er dæma á.

Retssædvane tízka í því er til laga heyrir; siðvenja sem er haldin eins og lög.

Retsvidenskab lög (sem vísindi; sb. Lovkyndighed).

Retsvirkning löglegar afleiðingar.

rette, ás. 1, [rétta], a) rjetta (í eiginl. merk.): R. det som er kroget. R. noget lige rjetta e-ð (svo að það verði beint). — b) leiðrjetta, lagfæra, kippa e-u í lag: R. en Trykfeil. Han burde r. sig selv, inden han vil r. andre. — c) koma (e-u) fyrir, eða þvíuml.: R. en Hestesko til mála skeifu (við hrosshóf). — R. Maden all skammta og bera á borð. — d) stefna (e-u í e-a átt): R. Seilene efter Vinden aka seglum. — e) r. sig efter een (noget) haga sjer eptir e-m (e-u): R. sig efter Landets Skik fylgja landssiðnum. — f) (í lögum), dæma, dæma um, gera um, skilja um. — g) = henrette 2: Han blev rettet med Sværd var höggvinn með sverði. — 2) sem b. s., a) r. paa noget reyna að kippa e-u í lag; vanda um e-ð, finna að e-u: R. paa een vanda um við e-n. — b) r. for sig breinsa sig (af e-u). — c) dæma: R. over een dæma e-n. R. imellem Parterne (sb. allt þat, sem lögmaðr hefir skilt þeirra millom, Gþl. 32).

rettelig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem rjetta má.

rettelig, ao., [réttilig-], rjettilega, með (að) rjettu.

Rettelse, ft. -r, sk., leiðrjetting, lagfæring.

Retten, sem sk. nafn, með greininum (og aldrei öðruvísi), rjetthverfan: Han har vendt R. ud paa den ene Strømpe og Vrangen ud paa den anden hann hefur farið í annan sokkinn rjetthverfan, en hinn úthverfan.

Retterbænk matarborð (í eldhúsi).

Rettergang málaferli, málasókn, lagasókn, lögsókn, þingdeildir.

Rettergangsmaade atferli til lögsókna, (sb. dómaháttur).

Retterhuus = Domhuus.

Retterplads = Rettersted.

Rettersted aftökustaður.

Retterstævne dómsstaður.

Rettersværd = Bøddelsværd.

Retterting þing, (sem) dómsstaður.

Retterøxe = Bøddeløxe.

Rettesnor, a) eiginl., (sjaldh.), strengur til að finna með rjetta línu. — b) óeiginl., mælikvarði: Egennytte er Rettesnoren for alle hans Handlinger hann gerir ekkert af öðru enn sjerplægni.

Rettighed, ft. -er, sk., rjettindi, rjettur: Krænke andres Rettigheder gera á hlut annara.

rettroende, [sb. troe og rétttrúandi], rjetttrúandi (655 XI), rjetttrúaður (625).

Rettroenhed, án ft., sk., það að vera rettroende.

retvendt, [sb. vende], a) sem snýr rjett: „See et Billede r. i en Kikkert“. — b) rjetthverfur.

retviis, 1) [réttvís-s], (forn), = retfærdig. — 2) (sjaldh.), lögspakur, (sb. retslærd, retskyndig).

Retviished, án ft., sk., 1) (forn) = Retfærdighed. — 2) (sjaldh.), lögspeki, (sb. Lovkyndighed).

retvinklet, ft. -vinklede, e., sem hefur meðalhorn (þ. e. hvorki gleitt nje krappt), α) en r. Triangel þríhyrningur sem (eitt) meðal-horn er á — β) en r. Fiirkant ferhyrningur með fjórum meðalhornum.

retvisende, [sb. vise], sem vísar rjett á: R. Søkort sjóar-uppdrættir sem eru svo til búnir að strykin sem ganga í norður og suður vísa á sjálf himinskautin (sjálfs hjólgadda-endana).

*reussere, b. s. 1, takast, heppnast; o. s. frv.

Rev, kl., [rif], rif (í sjó; sb. út til hólmsins lá eitt rif mjótt ok langt, þar var þurrt um fjöru).

*Revaccination, sk., það að setja bóluna upp aptur.

*Revanche, sk., uppbát.

Reve sjá Rebe.

*Reveille, sk., bumbusláttur árdegis til að vekja liðsmenn.

Revel sjá Ribbel.

*Revenu, ft. -er, sk., = Indtægt, Indkomst b.

*Reverents, sk., hneiging (og kveðja, kveðjuhneiging).

*Revers, sk., a) fráhverfa (á peningi). — b) (skuldbindingar-)skírteini.

*revidere, ás. 1, yfirskoða.

*Revier, kl., pláz; (einkum) veiðipláz.

*Revision, sk., yfirskoðun.

*Revisor, ft. -er, kk., yfirskoðari, skoðari.

Revle, I) [sb. refil-l], ft. -r, sk., a) rif (í sjó; sb. Rev). — b) rimi (á milli mógrafa). — c) oki. — II) sjá Ribbel.

revne (er) (einnig skrifað ræyne), b. s. 1, [rifna; sb. leve af lifa], rifna, klofna, springa, bresta í sundur (Nj. 158): Teiet (Loftet, Muren, Jorden) revner.

Revne (einnig skrifað Ræyne), ft. -r, sk., rifa, sprunga.

*Revolte, ft. -r, sk., = Oprør, Opstand, Mytteri.

*revoltere, s. 1, a) áó, = oprøre 2, b. — b) b. s., gera uppreist, (sb. tók þá Enginr-Kálfr uppreist á mát bonum).

*Revolution, ft. -er, sk., umbylting; (einkum) stjórnarbylting: Revolutioner i Naturen. — Den første franske R.

*revolutionair, ft. -e, e., sem heyrir til stjórnarbyltinga(r); hneigður (gefinn) fyrir stjórnarbylting(ar).

*Revolutionstid sá tími þegar (umbylting eða) stjórnarbylting er: De franske Emigranter fra Revolutionstiden.

revse (einnig skrifað ræyse), ás. 1, [refsa], refsa e-m, ráða e-m, hirta; ávíta: R. een for en Forseelse.

Revselse, sk., refsing, ráðning, hirting: Legemlig R. er ingen passende Straf for Fruentimre það er ekki tilhlýðilegt að hegna (ráða) kvennfólki með höggum.

Revser, ft. -e, kk., refsingarmaður (Skuggsjá).

*Revue, ft. -r, sk., herskoðun (G. O.).

*Rhabarber sjá Rabarber.

*Rhachitis, sk., beinkröm (*mollities ossium*).

*Rhapsoder, ft., (í fornöld Grikkja), kvæðamenn sem fluttu kafla og kafla af drápum Hómers.

*Rhapsodie, ft. -r, sk., stúfur (brot) af kvæði (einkanl. af kvæðum Hómers).

*rhapsodisk, ft. -e, e., (um rit), a) sundurlaus (= sem er í allt einum brotum eða stúfum). — b) sem er lómur samtíningur.

*Rhetor, ft. -er, kk., mælskukennari.

*Rhethorik, sk., málsnilldarlist (Sn. F.).

*rhetorisk, ft. -e, e., sem lýtur að málsnilldarlist eða málsnilld, málsnilldar-; vandaður að málsnilld.

*Rheuma, kl., = Rheumatismus.

*Rheumatismus, sk., verkjarflog (eða stirðleiki eða þvíuml.) í líkamanum.

Rhin, sk., [sb. Rín], (áin) Rín.

Rhinlande, ft., hjeröð(in) við ána Rín (einkum þau sem heyra til Þjóðverjalands).

rhinlandsk, ft. -e, e., sem er úr eða í (hinum þjóðversku) hjeröðunum við ána Rín, eða tíðkast þar, eða þvíuml.: Den rhinlandske Fod (Alen).

rhinsk, ft. -e, e., sem er úr eða í (hinum þjóðversku) hjeröðum við ána Rín.

Rhinskviin rínarvín.

Rhinstrøm (áin) Rín.

*Rhythmik, sk., hljóðfallsfræði.

*rhythmisk, ft. -e, e., sem lýtur að hljóðfallsfræði; rjettur (fagur) að hljóðfalli; liðugur.

*Rhythmus, sk., hljóðfall; liðugleiki.

Rib, ft. -ber, kl., [sb. rif], a) = Krumholt, Spant. — b) eins konar bitl í skipi.

Ribbeen rif (í manni eða skepnu).

Ribbeenshinde rifjahimna (P. Þ.).

Ribbeenssteg rifsteik (einkum af svíni).

Ribbeensstykke rifjastykki.

Ribbel, sk., 1) (forn) eða sjaldh.), rafabelti. — 2) (einnig Reve eða Revle) í orðatiltæk. R. og Krat = Rub og Stub (sb. Rub).

Rible, ft. -r, sk., [sb. hrufla], rák eða far (á hörundi) eptir svipuhögg.

Ribs (einnig Rips), ft. eins, kl., rauðber (er sprettur á *ribes rubrum*).

Ribsbusk rauðberjarunnur.

Ribssaft rauðberjalögur.

Ribssuppe grjónasaup með rauðberjum í.

Ribstorn = Ribsbusk.

Ribstærte eins konar kryddbrauð (sb. Tærte) með rauðberjum í.

Ribsviin rauðberjavín.

Rid sjá Ridt.

Ridder, ft. -e, kk., [riddari], riddari: Slaae een til R. dubba e-n til riddara. — Slaae sig til R. paa een gera e-n að athlægi. — b) í nýrri merk.: R. af Danebrog. R. af Elephanten.

Ridderaand riddaraskap.

Ridderbaand = Ordensbaand.

Ridderborg riddara-kastali.

Ridderdag = Ordensdag.

Ridderdragt = Ordensdragt.

Riddergods riddarajörð (á Þjóðverjalandi).

Ridderhær riddaraher, riddaralið.

Ridderhøitid = Ordensfest.

Ridderkappe = Ordenskappe.

Ridderkors = Ordenskors.

Ridderlehn eins konar ljenajörð (á Þjóðverjalandi).

ridderlig, [riddarlig-, sb. Fms. X, 230], a) ft. -e, e., riddaralegur, riddara-: Ridderlige Øvelser. — b) sem ao., riddaralega.

Ridderorden riddarasamband: Optages i en R.

Ridderpligt skylda riddara.

*Ridderroman riddarasaga.

Ridderſal stór salur í höllum som steudur auður nema þegar mjög mikið er við haft.

Ridderſkab, án ft., kl., [riddaraskap-r], a) riddaraskapur, riddaradómur, riddnratign. — b) hinn göfgari hluti lendra manna (í sumum löndum).

Ridderſlag riddara-dubbun.

Riddersmand, a) = Herremand, Adelsmand. — b) = Ridder (í foruri merk.).

Ridderſpil riddara-leikur, (sb. riddaraskapur, riddars íþróll).

Ridderſpore (jurt) *delphinium consolida.*

Ridderſtand, a) riddarastjett. — b) = Ridderſkab b.

Ridderſvend, [riddarasvein-n], riddarasveinn (Fms. VI, 93; sb. Vaabendrager).

Ridderſæde aðselursstaður riddara.

Riddertegn = Ordenstegn.

Riddertid riddaraöld.

Riddertjeneſte sú þjónusta sem riddarar skyldu forðum veita sinum yfirmönnum.

Riddertog riddarafór; riddaraherferð: Et heitideligt R. — Malteſernes R. mod Tyrkerne.

Riddervæſen riddaraskapur.

ride [ríða], red [reið], reden [riðin-n] og redet [riðit], 1) um eiginl. reið, ríða, a) h. s.: R. paa en Heſt ríða hesti. Lære at r. Han rider godt er góður reiðmaður, (sb. hann var .... manna bezt hestfærr, Fms. X, 73). Han kan ikke r. kann ekki að ríða. Han er reden (riðinn hjeðan) for en Time ſiden. Vi have redet hele Natten igjennem riðið (verið á reið) alla nóttina. R. til ríða hart, ríða harðara. R. i Galop láta stökkva, ríða í loptinu, hleypa. R. i Trav láta brokka. R. i Skridt ríða hægt, ríða fót fyrir fót. — b) sem ás.: R en Heſt ríða hesti. R. et Muuldyr ríða múl. Denne Heſt er endnu aldrig redet það hefur aldrei verið komið á bak þessum hesti. — R. en Heſt ſtiv (træt, fordærvet, ihjel) (sb. afride 1). — R. en Heſt til ríða hest, kenna hesti gang. R. een over ríða á (ofan á, upp á) e-n (svo að hann detti). — R. (ríða á) Markeſkjel. — R. ti Miil (ríða tíu mílur) paa en Dag. — R. Herredag ind (er haft um þá sem ríða um stræti í Kaupmannahöfn, í öndverðum marz-mánuði hvers árs, og) kynna mönnum setningu yfirdómsins í Danaveldi. — 2) um annað, a) h. s.: R. paa en Kjephest (sb. Kjephest eiginl. og óeiginl.). Det er en Materie han altid rider paa hann er alla jafna að stagast á því. — b) ás., (í tali): Rider Fanden dig ertu hringlandi-vitlaus?

Ridebane reiðsvið.

Ridebrug, sk., reið (= það að hafa hest — o. s. frv. — til reiðar): En Heſt til R. hestur til reiðar, reiðhestur.

Ridebuxer reiðbuxur.

Ridebælte reiðbelti.

Ridedragt reiðklæði (Fms. III, 136).

Ridedækken bakleppur.

Ridefoged (fyrrum), ráðsmaður (herramanns).

ridefør, a) (um hest), sem getur borið mann. — b) hestfær.

Rideheſt reiðhestur.

Ridehoppe kapall til reiðar.

Ridehuus reiðhús (þ. e. stórt hús sem reiðvið er í).

Ridehynde eins konar dýna eða bægindi sem haft er í stað hnakks, (sb. þófi).

Ridejunker reiðsveinn (konungs; stundum einungis sem nafnbót).

Ridekappe reiðkápa (B. H.; sb. reiðhempa).

Ridekjole reiðfat (sb. Kjole).

Rideknegt meðreiðarsveinn (þ. e. ríks manna þjónustumaður sem ríður á eptir honum þegar hann ríður eitthvað og er jafnframt hrossamaður hans eða hestasveinn).

Ridekonſt sú íþrótt að vera góður reiðmaður.

Ridemand (fyrrum), einn af þeim mönnum sem teknir voru af fylkisdómendum annaðhvort til að taka upp fje sem herramenn áttu að gjalda eða til að leggja úrskurð á dóm um landaþrætumál.

Ridemændstog skyldarsýsla þeirra manna er kallaðir voru Ridemænd (sb. Ridemand).

Riden, án ft., sk., það að ride (sb. reið).

Ridepidſk keyri.

Rideplads = Ridebane.

Ridepoſt, kk., ríðandi póstur.

Rideſkole reiðskóli (þ. e. staður þar sem kennt er að ríða rjett og fallega).

Rideſtald reiðhestahús.

Rideſtutteri stóðhöfn til að koma upp reiðhestum.

Rideſtøvler, ft., reiðstígvjel.

ridetam (um reiðhest), hægur, stilltur.

Ridetaſke = Sabeltaſke, Sabelpoſe.

Ridetrøie reiðtreyja.

Ridetøi reiðtygi, reiði (sb. Hestr Baldrs var leiddr á bálit með öllu reiði), söðulreiði.

*Ridicule, sk., I) = Latterlighed b. — II) = Strikkepoſe.

*ridiculere (einnig ridiculiſere), ás. 1, gera (e-u eða e-ð) að athlægi, hafa (e-n eða e-ð) að athlægi.

*ridiculiſere sjá ridiculere.

Ridning, án ft., sk., það að ride (sb. reið).

Ridſe, ft. -r, sk., [sb. rista], rispa, rista (sb. Nj. 82): R. i Huden. R. i Glas.

ridſe (einnig skrifað ritſe), ás. 1, [sb. rísta], a) rispa, rista (sb. rístr mikla ristu, Nj. 82; ok reist — engillinn — með fingri sinum krossmark á fjórum borusteinum): R. Huden. R. ſig paa et Søm. R. Figurer i noget med en Naal. — b) draga upp (mynd, með e-u sem er oddmjótt).

Ridſebly = Bliant.

Ridſebræt = Tegnebræt.

Ridſefjæder = Ridſepen.

Ridſekonſt = Tegnekonſt.

Ridſekrud eins konar krít til að draga upp með.

Ridſekul kol til að draga upp með.

Ridſemeſter (einnig Ridsmeſter) (úrelt) = Tegnemeſter.

Ridſepen áhald (úr stáli eða messing) til að draga upp með.

Ridſepreen eins konar grafall.

Ridſeſyl = Ridſepreen.

Ridsmeſter sjá Ridſemeſter.

Ridsning, sk., það að ridſe.

Ridt (einnig skrifað Rid og Rit), án ft., kl., [sb. rið], reið, (sb. reiðlag): Et langt og beſværligt R. Vi red den hele Vei i eet R. í einni stryklotu, (sb. í einum spretti).

rie, ás. 1, [sb. rifa], þræða: R. et Skjørt til Trøien þræða pilz við upphlut.

Rif, ft. eins, kl., [sb. rif], rif (sem gengur af landi út í sjó; sb. Fms. IX, 503): Skagens R. Det jydſke R.

Riffel, ft. Rifler, sk., skorubissa (sem kúlum er skotið úr).

Riffelform mót til að steypa þær kúlur í sem skotið er úr skorubissum.

Riffelkugle kúla sem höfð er í skorubissu.

Riffelſkytte liðsmaður sem hefur skorubissu.

Rifle, ft. -r, sk., stryk (skora): Rifler paa en Søile. Rifler i en Bøſſe.

rifle, ás. 1, stryka (þ. e. gera skorur í): R. en Bøſſe. Riflede Søiler (þremjasúlur?). Riflede Spiſeſkeer.

Rift, ft. -er, sk., [rift=ript], a) rista (Nj. 82), rifa; skora: Rive en R. i noget. — Sb. Klipperiſt. — b) rif (í segli): Tage R. i et Segl hefla segl. — c) rifrildi, í orðstiltæk. der er megen R. om noget (sem allir vilja krækja í).

rifte, ás. 1, [rifta=ripta], rispa, rifa.

rig, ft. -e, e., [rík-r], auðugur, ríkur, a) um menn: Han ſidder i Velſtand, men r. er han ikke. — R. paa Venner vinmargur, vinsæll, vel vinum horfinn. — b) um annað: Landet er rigt paa ædle Metaller auðugt að góðmálmi. — Dette Skib har en r. Ladning er mjög auðugt (sb. skip ... bæði mikit ok auðigt, Fms. XI, 238). Rige (góðar, o. s. frv.) Gaver. — En r. Græsvæxt góður (mikill) grasvöxtur. En r. Høſt mikil eptirtekja. — Et rigt Sprog (orðugt mál). En r. Indbildningskraft mikið ímyndunarafl. Der er en r. Opfindelſe i dette Digt (þetta kvæði er mjög auðugt að nýfundinnni viðburða-setningu). — Hvorugk., rigt, sem ao., ríkuglega, eða þvíuml.: En med Guld rigt beſat Kjole (sb. síðan gyrði mærin sik með einu ríku belti).

Rigdom, sk., [ríkdóm-r], a) án ft., ríkidæmi (= það að vera ríkur), nægð: R. paa timeligt Gods. R. paa Tanker. — b) með ft. -me, auður, auðæfi, auðlegð, (sb. hafa auð fjár).

Rige, ft. -r, kl., [ríki], ríki: Det aſſyriſke R. Det tydſke R. hið þýðverska keisararíki (fyrrum). — Han ſøgte at befæſte ſit R. ved voldſomme Midler. Fraſige ſig Riget gefa upp ríkið. — Naturens R. (ríki náttúrunnar; annað enn Naturrige). — Guds R. Himmeriges R.; sb. Himmerige b.

rigelig, [ríknlig-], a) ft. -e, e., ríkuglegur, gnógur: Rigelige Gaver góðar (o. s. frv.) gjafir. Møllen har rigeligt Vand. — b) sem ao., ríkuglega, vel, yfirfljótanlega, o. s. frv.: Det hele Følge blev r. bevertet. Han fik ſit Tab r. erſtattet. Der var r. dobbelt ſaameget þar var helmingi meira, og vel (eða vel svo) það.

*rigid, ft. -e, e., stríðlyndur, viðvindislegur (G. O.; sb. B. H.).

*Rigorismus, sk., of mikil vandfýsni í siðferðisefuum.

*Rigoriſt, ft. -er, kk., sá sem er of vandfýsinn í siðferðisefnum.

Rigsadel herramenn í e-u ríki: Den forrige tydſke R.

*Rigsadmiral (fyrrom), skipastólshöfðingi (ríkisins).

Rigsafſked (fyrrum), skrifleg ályktun á hinu þýðverska ríkisþingi.

*Rigsarchiv skjalabirzla e-s ríkis.

Rigsarving erfingi að e-u ríki.

Rigsbank ríkisbanki: Den danſke R. blev oprettet 1813.

Rigsbankdaler ríkisbankadalur, (helmingur eyris).

Rigsbanktegn einn af eirpeningum ríkisbankans.

Rigsbidrag (fyrrum á Þjóðverjalandi), tillag einstakra landshöfðingja í fje eða liði þegar ófriður var og draga þurfti her saman fyrir allt keisararíkið.

Rigscantſler var í Danmörku fyrir 1660 líkt og dómsmálastjórnari (Juſtitsminiſter) nú á dögum.

Rigsdag ríkisþing.

Rigsdaler ríkisdalur.

Rigsdroſt dróttseti.

Rigsembede stórembætti (í ríkinu).

Rigsfeltherre herlogi yfir öllu liðinu í e-u ríki.

Rigsforfatning stjórnarlögun e-s ríkis

(einkum þjóðverjalands meðan það var undir keisaradómi).

Rigsforsamling = Rigsdag.

Rigsforstander ríkisstjórl (fyrir bönd annars).

Rigsfyrste (fyrrum), sjer hver af landshöfðingjum á þjóðverjalandi er átti setu á ríkisþinginu.

Rigsgreve (fyrrum), þjóðverskur greifi er átti setu á ríkisþinginu.

Rigsgrevskab (fyrrum á þjóðverjalandi), umdæmi þess konar greifa er átti setu á ríkisþinginu.

Rigsgrundlov höfoðlög e-s ríkis.

Rigsgylden (fyrrum), eins konar þjóðverskur peningur.

Rigshjelp (fyrrum), liðveizla alls þjóðverjaríkis við keisarann.

Rigshofraad, kl., (fyrrum), yfirdómur hins þjóðversks keisaraveldis.

Rigshovmester (fyrrum í Danmörku), dróttseti.

Rigshær her e-s ríkis (einkum hins þjóðverska keisararíkis fyrrum).

Rigskammerret (fyrrum), annar æðsti dómurinn í hinu þjóðverska keisararíki.

Rigsklenodier, ft., tignarmärk stórhöfðingja er sitar að löndum (kóróna, veldissproti, veldisbnöttur með krossi á og vígslusverð).

Rigskreds (fyrrum), hvert af þeim tíu stórfylkjum er hinu þjóðverska keisaraveldi var skipt í.

Rigskrig stríð sem allt hið þjóðverska keisararíki var við riðið.

Rigsland (fyrrum), land er var undir hinum þjóðverska keisaradómi.

Rigslehn ljeu sem veitt er af e-u ríki.

Rigslov lög sem ná yfir heilt ríki.

Rigsmark (fyrrum), tuttugu skildingar.

Rigsmarsk (fyrrum í Danmörku), hertogi fyrir öllu liðinu.

Rigsort ríkisort.

Rigsoverhoved yfirmaður e-s ríkis: Keiseren var fordum Tydsklands R. yfirmaður alls þjóðverjalands.

Rigsraad, A) kl., ríkisráð (sb. Raad I, A, e). — B) kk., [sb. Raad II], maður sem er í ríkisráði.

Rigsret yfirdómur e-s ríkis (einksnl. um yfirdómana í hinu þjóðverska keisararíki, Rigshofraad og Rigskammerret).

Rigsridder (fyrrum), lendur maður sem var lýðskyldur undir sjálfan þjóðverjakeisara.

Rigsridderskab (fyrrum), sá hluti riddarastjettar á þjóðverjalandi sem var lýðskyldur undir sjálfan keisarann.

*Rigsscepter ríkissproti, ríkisvöndur, veldissproti, veldisvöndur.

Rigssegl innsigli e-s ríkis.

Rigsskatmester (fyrrum), gjaldkyri e-s ríkis.

Rigsstad (fyrrum), þjóðversk borg sem engum var lýðskyld nema sjálfum keisaranum: Frie Rigsstæder.

Rigsstand (fyrrum), hver af þeim fjórum stjettum er sendi fulltrúa sína á ríkisþingið: Sammenkalde Rigsstænderne.

Rigsstyr skattur af heilu ríki.

Rigssværd vígslusverð.

Rigstropper, ft., (fyrrum), lið sem hver þjóðverskur höfðingi átti að leggja til í þörf alls keisararíkisins.

Rigsvaaben, ft. -er, merki e-s ríkis (t. a. m. á innsigli þess): Det danske R. ríkismerki Dana.

Rigsæble veldisbnöttur með krossi á.

rigtig, A) ft. -e, e., rjettur: Regningen er r. Et rigtigt Forhold rjettur jöfnuður. Lægge enhver Ting paa sit rigtige Sted leggja hvern hlut á rjettan stað eða þar sem hann á að vera. Han kommer aldrig til r. Tid í tækan tíma. Et rigtigt Udtryk rjett orðatiltæki. — Han er ikke r. i Hovedet er ekki með öllu ráði eða öllum mjalla. — b) alminnilegur: Du maa give mig et rigtigt Svar verður að svara mjer alminnilega. — 2) bvorugk., rigtigt, sem ao., rjett: Uhret gaaer rigtigt. Skrive rigtigt. Tænke (demme, slutte) rigtigt. Det gaaer ikke rigtigt til það er (e-ð) ekki með lagi leikið. — b) alminnilega, til hlítar, eða þvíuml.: Du forstod mig ikke rigtigt. Jeg veed det ikke rigtigt. — B) sem ao., og mo., 1) sem ao., a) rjett: Det er r. gjort. Brevet er r. besørget rjett ráðstafað. — b) haft α) eitt saman, til að draga úr e-u, líkt og reyndar, ef satt skal segja, eða þvíuml.: Det kan jeg r. ikke gjøre. Jeg veed det r. ikke. — β) í orðatiltæk. r. nok reyndar: Jo, jeg har r. nok kjendt ham for mange Aar siden. — Han har r. nok engang været her; men det er meget længe siden. R. nok gav han sine Sognefolk gode Formaninger; men kun et slet Exempel. — 2) sem mo., r. eða ja r. eða jo r. það stendur heima, eða þvíuml.

Rigtighed, án ft., sk., rjettleiki, (sb. sannleiki): Der er Tvivl om Regningens R. það leikur efi á, hvort reikningurinn sje rjettur. R. i Tegning það hvort e-ð er dregið rjett upp. R. i Udtryk það hvort orðstiltæki er rjett. Logisk R. það hvort e-ð er rjett hugsað. — Tingen har sin R. það stendur heima (= er eins og sagt hefur verið). — Bringe noget i R. koma e-u í lag, eða þvíuml. Gjøre Rede og R. for noget gera grein fyrir e-u, gjalda skynsemi fyrir e-ð. Komme til R. med een koma sjer saman við e-n.

Riim, án ft., sk., [rím = hrím], hrím, hjela: Der falder R. Markerne ere hvide af R.

Riim, ft. eins, kl., [sb. rím og ríma], a) hending (í kveðskap): Mandligt R. (aðal-) hending sem er ein samstafa. Qvindeligt R. (aðal)hending sem er tvær samstöfur. — b) (það sem hendingar eru í), bagn, staka.

Riimart bragarháttur.

Riimbegeistring eudsgipt til að finna bendingar (sagt í háði).

Riimbogstav hljóðstafur (í kveðskap), höfuðstafur (eins og það er haft nú á dögum; sb. höfuðstafr og stuðull í Sn. E.).

Riimbrev ljóðabrjef.

riimbunden, [sb. binde], (sem er) með hendingum: R. Tale.

Riimbygning bendinga-setning.

Riimdigt kvæði með hendingum.

Riimfald áherzla á heudingum.

riimfri hendingarlaus: Riimfrie Vers.

Riimfrost, a) hjelufall (Gísl.). — b) hrím, hjela.

riimfryse, verða hjelugur, (sb. sögn. hjela), er sjaldh. nema í bo. l. t. riimfrossen hrímfrosinn (Skuggsj.), hrímfreðinn (Skuggsjá), hjelugur, hjelaður: En riimfrossen Eng.

riimfuld alhjelugur.

Riimklang hljómur (hljóð) bendinga.

Riimkonstner sá sem kann að kveða dýrt, (mikið bendingaskáld).

Riimkronike annáll í ljóðum (sem bendingar eru í).

Riimlinie vísuorð sem bending er í.

Riimord hendingar-orð (= orð sem hending er í).

Riimslutning það að mál eða vísuorð endar á hendingu. Sb. Enderiim.

Riimsmed skáldfífl, leirskáld.

Riimstavelse hendingar-samstafa (= samstafa sem bending er í).

Riimtaage hjeluþoka (Sturl.).

Riimvers vers (eða vísa) sem bending er (hendingar eru) í.

Riis, ft. eins, kl., [rís = hrís], a) smálim (á trje): Skære R. i Skoven. — b) limi, vöndur (til að hýða með): Binde et R. búa til vönd. Slaae (pidske) een med R. hýða e-n. Give et Barn R. strýkja (flengja) barn. — c) (forntt), (hrís)kjör.

Riis, ft. eins, kl., = 20 bækur pappírs (sb. Bog og Balle).

Riis, án ft., sk., a) sú jurt sem hrísgrjón vaxa á. — b) hrísgrjón.

Riisager hrísgrjónaakur.

Riisbinder sá sem bindur limbaggs eða býr til vendi.

Riisbrænde smá-lim (sem eldiviður).

*Riisbudding, Budding sem hrísgrjón eða hrísgrjónamjöl er saman við.

Riisbundt = Riisknippe.

Riisbyg (eins konar bygg) *hordeum zeocriton.*

Riisbøg ungt bækitrje, (bækihrísla).

Riisdyrkning hrísgrjónarækt un.

Riiseg ungt eikitrje, (eikihrísla).

Riisfletning það að ríða e-ð úr tágum eða viðarteinungum.

Riisfletter, ft. -e, kk., sá sem ríður e-ð úr tágum eða viðarteinungum.

Riisgjerde tágagarður.

Riishalm hrísgrjónahálmur.

Riiskage kryddbrauð sem hrísgrjón eru í.

Riisknippe limbaggi.

Riiskost vöndur, limi.

Riismark = Riisager.

Riismeel hrísgrjónamjöl.

Riisqvist hríslukvistur.

Riisskov kjarrskógur.

Riissuppe hrísgrjónasúp.

Riistærte = Riiskage.

Riisvand vatn sem hrísgrjón hafa verið bleytt eða soðin í.

Riisvæxt = Buskvæxt.

rime, s. 1, 1) h. s., a) búa til vísur (sem lítið er í varið; sb. Riim b): Han gjør ikke andet end r. — b) (um orð), gera hendingu. — 2) ás., a) láta (e-t orð) gera bendingu (við e-t annað): R. Dor paa Smør. — b) r. sig gera hendingar: Disse Ord r. sig. — β) óeiginl., ná heim, eða þvíuml.: Det rimer sig ikke med (kemur ekki heim við) den Tid, han angav. — c) bo. l. t. rimet sem er með hendingum: Rimede Vers.

Rimegast leirskáld, leirbulla.

Rimekonst það að vera góður í að yrkja með hendingum.

rimelig, A) ft. -e, e., 1) um sanngirni, a) sannsýnn, sanngjarn: Han er ikke r. i sine Fordringer. — b) sannsýnilegur, sanngjarnlegur: En r. Betaling (Godtgjørelse). — 2) líklegur: Det er rimeligt, at denne Fallit vil drage flere efter sig. — B) sem ao., a) sanngjarnlega. — b) líklega, að líkindum.

Rimelighed, án ft., sk., a) sannsýni, sanngirni: Hvad man efter R. og Billighed kan fordre. — b) líkindi, (líklegleiki): Man kan med R. antage, at það eru líkur til, að o. s. frv.

rimeligviis, ao., líklega, að líkindum.

Rimer, ft. -e, kk., skáldfífl, leirskáld.

Rimeri, ft. -er, kl, leirburður.

rimpe sjá rempe.

rinde [e. o. rinna = renna], randt [randt: rann = sandt: fann = spandt: spann], runden [runnin-n] og rundet [runnit], h. s., A) (með er), um það sem rennur, 1) eiginl., a) (um vatn eða annan lög), renna, falla: Bækken (Aaen) rinder gjennem Engene. Taarerne randt hende ned af Kinderne. — b) r. op renna upp (um himintungl): „Naar jeg seer Solen r. op hver Morgen". — þar af óeiginl.: „Naar Tanken om Gud .... rinder op i os". — 2) um tíð, líða: Tiden rinder hen. — 3) óeiginl., koma

(sb. detta) e-m i hug: Det randt mig i Hu (Sinde, Tanker). — B) (með har), um það sem e-ð rennur úr, a) renna (= bráðna) niður: Lyset rinder. — b) leka: Karret (Spanden) rinder. — Øinene r. það rennur úr augunum, (sb. voteygður, súreygður).

Ring, ft. -e, sk., [ring-r = hring-r], hringur, (sb. men, hólkur, o. s. frv.): Dandse i R. (sb. slá hringleik). — Kjøre i R. med een fara með e-n eins og maður ætlar sjer, hafa í öllum höndum við e-n, eða þvíuml. — Slangen lægger sig i Ringe hringar sig. — Sjer í lagi = Fingerring: Gaae med R. Lægge sin R. af.

Ringand húsönd *anas clangula.*

Ringblomster, ft., *flos radiatus* (á jurt).

ringblomstret, ft. -blomstrede, e., (um jurt), sem hefur *flos radiatus.*

Ringbrynie, [sb. hringabrynja], hringabrynja.

Ringdands hringdanz.

ringdannet, [sb. danne], sem er eins og hringur í lögun.

Ringdrossel (eins konar þröstur) *turdus torquatus.*

Ringdue = Ringeldue.

Ringdyst = Ringrenden.

ringe, ás. 1, [ringa = hringa], láta hring (o. s. frv.) í eða á: R. Sviin (sb. Nú mon ek, segir druttinn, hringo nasir þinor sem svínsrana). R. et Hjul op setja (járn)-gjörð á hjólnöf. — b) setja (e-ð) í hring: R. Tørv.

ringe, a. 1, [ringja = hringja], 1) ás., hringja e-u: Der maa ti Mand til at r. den store Klokke. — R. en Høitid ind hringja til e-r hátíðar (þegar hún er að byrja). — b) án þol.: Klokkeren er henne at r. R. med Klokkerne hringja klukkunum. R. for Liig hringja líkhringing. R. til Kirken hringja til messu. R. sammen samhringja. — R. paa een hringja á e-n (þ. e. hringja bjöllu til þess að hann komi; t. a. m.: Ring paa Tjeneren). R. paa (tómt), hringja (þ. e. kveðja dyra með því að hringja klukku eða bjöllu sem til þess er ætluð). R. af kalla menn af verki með hringingu. — 2) h. s. (har), hringjast (sb. hringdiz klukka sjálf móti líki hans): Man troede at høre Klokkerne r. af sig selv. — Det ringer til Gudstjeneste það er hringt til messu. — Det ringer for mine Øren það er klukknahljóð fyrir eyrunum á mjer. — b) (um stundsklukku), slá: Klokken (eða det) ringer syv.

ringe, ft. eins, o, a) lítill: En r. Løn lítið kaup, o. s. frv. Han gav ham ikke det ringeste ekki hót, ekki eina ögn. En r. Ting kan fornøie ham hann verður litlu feginn, (sb. litlu verður Vöggur feginn). Han vil ikke sælge det ringere (eða for en ringere Priis) hann vill ekki láta það fyrir minna. Jeg kan ikke gaae Veien i ringere end to Timer á skemmri tíma, enn tveimur stundum. — b) lakur, ljelegur, ljettur (sb.: þrennar dalmatikur .... hinar betri, fornar hinar lóttari; ämd vär hrörnar af þessi fæztu hinni léttustu): Et ringere Slags Tøi. Neies med r. Kost (sb. vera ekki matvandur). Leve i r. Kaar eiga bágt. — c) sem er í litlum metum eða af lágum stigum, lítils háttar: Baade r. og fornemme Folk. Han er af r. Stand af lágum stigum.

Ringeagt fyrirlitning (Sturl. I, 64): Jeg føler R. for ham mjer þykir lítið til hans koma, mjer finnst lítið í hann varið. Vise een R. sýna e-m fyrirlitningu. Leve i R. vera fyrirlitinn, þykja lítilsverður.

ringeagte, ás., meta e-n eða e-ð lítils, fyrirlíta.

Ringeagtelse, án ft., sk., það að ringeagte.

Ringeldue (dúfutegund) *columba palumbus.*

Ringen, án ft., sk., hringing: Klokkernes R. klukknahljóð.

Ringepenge sjá Ringpenge.

Ringer, ft. -e, kk., klukkari.

Ringestræng = Klokkestræng.

Ringfinger græðifingur. Sb. Guldfinger, Guldbrand.

Ringfod eins konar meiðsli á hrossfæti.

Ringgaas = Brandgaas.

Ringhed, án ft., sk., a) það að vera ringe b. — b) það að vera ringe c, lítilleikur (sb. at þeir — stöpulsmiðirnir — mætti við kennast sinn litilleik): Hendes Stands R. kommer ei i Betragtning það varðar ekkert um (stendur ekki á neinu), þó hún sje af lágum stigum. — Min R. lítilleikur minn (sb. at hvatki er líkar at göra yðrom mikilleik við þenna gagnstöðomann, kynnyð — f. kynnið — ér várom litilleik).

Ringkrave (fyrrum), eins konar silfureinkenni foringja (sem hjekk á brjóstinu).

ringle (har), h. s. 1, [ringla = hringla], hringla, o. s. frv.: R. med noget hringla e-u.

Ringløb = Ringrenden.

Ringmaal mælihringar (gullsmiða).

Ringmuur múr umhverfis e-ð: Ringmuren om en Kirkegaard.

Ringorm, [sb. ringorm-r = hringorm-r?], hringormur (?), reformur, (sb. ristill): Have Ringorme.

Ringpenge (einnig Ringepenge), ft., hringatollur (þ. e. eins konar hafnartollur goldinn of hringum sem skip eru fest við).

Ringrenden sá leikur sem er svo lagaður að menn stinga niður með spjótum á hörðustu reið hringa sem til þess eru upp festir.

rings, ao., í orðatiltækjunum r. om og r. omkring umhverfis (allt umhverfis, allt umhverfis í hring), umhverfum, umkringis, o. s. frv.: R. om Staden umhverfis (hringinn í kringum) borgina.

Ringskriin hirzla til að hafa í fingurgull og gimsteina og annað þess kyns.

Ringslange (höggormskyn) *amphisbæna.*

Ringsyge höfuðsótt.

Ringuhr dálítið úr sem greypt er í fingurgull.

Ringvielse hjónavígsla sem ekki er fólgin í öðru enn að hvort brúðhjónanna selur prestinum í hendur sitt fingurgull til að fá hinu.

ringøiet hringeygður.

rippe, ás. 1, [sb. rippa, t. a. m. í (pappírs)-handritum af Broddhelgs sögu], í orðatiltæk. r. noget op ýfa e-ð upp aptur (óeiginl.): R. en Sag op igjen.

Rips sjá Ribs.

Ripsraps, kl., a) rusl, skran. — b) skríll, hyski.

Rise, ft. -r, kk., [risi], (úrelt), risi, bergrisi, jötun, tröll, (sb. þussi, hrímþussi).

Risengryn hrísgrjón.

Risengrød hrísgrjónagrautur.

***Risico**, sk., ábyrgð, (sb. ábyrgðarhluti); áhætta, hætta (sb. eiga e-ð á hættu; sb. einnig það er mikið í húfi).

***risikere** sjá risquere.

Riskebøtter, ft., eptir framburði = rigske Bøtter (sb. 1. Bøtte).

risle (har), h. s. 1, (um lind eða lækjarsprænu), suða, renna suðandi: En rislende Kilde. Bækken risler ned over Stenene, hen igjennem Engen.

Rislen, án ft., sk., það að risle (suða, niður).

Risp, ft. -er, sk., bikaður þráður sem skóarar sauma með.

rispe, ás. 1, [rispa], a) rispa, rista: R. sig i Huden. — b) um eins konar plæging.

Rispning, sk., það að rispe b.

***risquere** (einnig risikere), ás. 1, hætta e-u, eiga e-ð á hættu.

Rist, sk., hvíld, kyrrð, næði, friður: Have hverken R. eller Ro þola (una) hvergi kyr; vera ekki í rónni, (sb. honum er ekki rótt); eða þvíuml.

Rist, ft. -e, sk., [rist; sb.: mortél, ponna, rist, steikiteinn, á ísl. skjali á 14. öld], málm-grind: Lægge en R. i en Ovn (Slorsteen). Sætte en R. for en Rende (svo að vatnið geti runnið, en fiskur eða þvíuml. komizt ekki í gegnum). — b) sjer í lagi, rist: Stege noget paa en R.

riste, ás. 1, steikja (e-ð) á rist: R. Kjød (Brød). Ristede Sild.

riste, ás. 1, [rista, rista], rista (reist, ristið; nú rista), a) e-ð lint: R. Haanden fra Masten rista fram úr greipunum (eins konar hegning á fyrri tímum). — b) e-ð hart; klappa: R. Runer.

Ristning, sk., steiking á rist.

Ristværk (málm)grindur.

Rit sjá Ridt.

Rit, ft. -ter, kl., vefjarskeið.

Ritbinder sá sem býr til vefjarskeiðar.

Ritmester yfirmaður riddarasveitar sem fylgir einu merki (og kölluð er Eskadron).

ritse sjá ridse.

***Ritual**, ft. -er, kl., = Kirkeritual, (sb. kirkjusiðabók, kirkjusiðalög).

***Ritus**, sk., kirkjusiðir.

***Rival**, ft. -er, kk., = Medbeiler.

***rivalisere**, h. s. 1, hlaupa í kapp við e-n.

rive [rifa], **rev** [reif], **reven** [rifin-n] og **revet** [rifit], ás., a) rifa, slíta: Revne Klæder. R. et Blad ud af en Bog. — R. et Saar op rifa sár aptur (Eyrb. 244). — Rives ihjel af vilde Dyr (sb.: Donir .... létu þar rifa dýr ok fugla hræin, Hkr.; a eigi sliti dýr eða fuglar hræ þeirra, Eg.). Ho. núl. t., rivende, sem e.: Rivende Dyr óargadýr (eins og það orðatiltæki er haft nú á dögum). — R. Haar af Hovedet. — b) rifa (sb. Ef maðr bitr mann eða hrifr eða klýpr, Grágás), rispa, klóra: R. sig paa et Søm. — Gale Hunde faae revne Skind opt fær grimmur hundur rifið skinn, (orðskv.). Katten har revet hende. De rives og slaaes som Katte sitja aldrei á sárshöfði. Folk vil rives derom (flýgst á um það) i de første Dage það verður mesta rifrildi um það fyrstu dagana. — c) r. et Huus ned brjóta hús niður; taka hús ofan. — Óeiginl.: R. een ned niðra (hallmæla) e-m, (sb. djöfla e-m út). — d) svipta (kippa) e-u o. s. frv.: R. Hatten af een. — R. noget til sig hrifsa e-ð, hrammsa e-ð; (óeiginl.), sölsa e-ð undir sig. — e) um straum: Strømmen rev ham bort eða Strømmen rev ham med sig straumurinn tók hann, hann lenti í straumnum. Ho. núl. t., rivende, sem e., strangur, stríður, straumharður: En rivende Strøm; sb. det gik i en rivende Fart ákaflega fljótt. — f) um e-ð sem er selt: Det blev revet bort það flaug út. Ho. núl. t., rivende, sem e.: Dette Tøi har havt en rivende Afsætning hefur flogið út. — g) r. sig løs fra noget slíta sig frá e-u. R. sig ud af eens Arme slíta sig frá e-m (ástmanni sínum). — h) ryðja e-n: R. een omkuld ryðja e-m út af. R. noget ned fra Hylden. — β) r. noget af ryðja e-u (verki) af. — i) núa (e-ð) niður (í smátt), mylja, myrja, melja, merja, (sverfa; sb. Rivejern): R. Farver (sb. Rivekugle). — k) rakn: R. Hø. — β) r. eða r. over draga hrífu yfir: R. en

Gang i Haven jafna gäng í aldingarði með hrífu. Denne Gang maa rives endnu engang over.

Rive, ft. -r, sk., [rifa = hrífa], hrífa.

Rivedrag það að draga að sjer hrífu(na).

Rivehoved hrífuhöfuð.

Rivejern, [sh. rive i], verkfæri sem haft er i eldhúsi til að sverfa niður með því brauð og annað þviuml., (rifur?).

Rivekugle, [sb. rive i], hnöttótt áhald til að merja til með (sem maður ætlar að penta úr).

rivelig, ao., [sh riflig-], (í almúgatali), glöggt: Vi kunne r. see det.

Rivelse, sk, [sh. rive k], axhelmur sem eptir verða (þegar verið er að binda bundin á akri) og rakað er saman á eptir.

Rivemand karlmaður sem rakar hey, (rakstrarmaður).

Riven, án ft., sk., það að rive: R. i Lemmerne kveisuverkir (sb. Gigt).

River, ft. -e, a) kk., [sh. rive k], = Rivemand: Der behøves ikke saa mange Rivere, som Slaaekarle. — b) sk., [sb. rive i], áhald sem e-ð er núið niður með: En R. af Glas.

Riveskaal, [sh. rive i], skál sem e-ð er marið (núið i sundur) í.

Riveskaft hrífuskapt.

Rivesteen, [sb. rive i], steinflaga til að merja pentliti á.

Rivetag = Rivedrag.

Rivetand hrífutindur.

Rivetøi, [sh. rive i], e-ð sem haft er til núnings.

Rivning, sk., það að rive.

Ro, án ft., sk., [ró], ró, náðir, (sh. Rist): Han har ingen Ro paa sig (sh. greinina um Rist). — Leve i Ro paa sine gamle Dage. — Hun kan ikke være i Ro for ham hún hefur öngvan frið fyrir honum. Jeg faaer ikke Ro for ham (hann sjer mig ekki í friði), før han faaer Pengene. — Jeg ønsker kun at leve i Ro og Fred (vera laus við allar illdeildir). — Lad det ligge i Ro láttu það vera kyrrt. Hanen er i Ro (hissu)bógurinn er niðri. — 2) (úrelt), skemmtun, dægrastytting.

*Roastbeef, sk., uxakjöt steikt á rist.

*Robbe, ft. -r, sk., = Sælhund.

*robust, ft. -e, e., þrekinn, þreklegur.

Rod, ft. Rødder, sk., [rót], rót, a) á plöntu: Fæste R. eða slaae Rødder rótfestast. — b) undirrót: Lediggang er en R. til alt ondt. — c) um tölu: Uddrage Roden af et Tal taka rót undan tölu (sh. Qvadratrod).

Rodblad blað (á plöntu) niðri við rætur.

Rodblode = Rodregn.

Rodbusk rætur (þ. e. allt rótakerfið á rótamikilli plöntu).

rodden sjá raadden.

rode, s. 1, [róta], 1) áa., a) (um svín o. s. frv.), róta e-u (sh. nema túnsvin sé, þat er eigi má róta, Grágás): Svinene have rodet Engen op. — b) (í tali), r. sig ind i noget flækja sig í e-ð (óeiginl.). — 2) sem h. s., róta í e-u: Drengen ligger og roder i Jorden. R. i Andres Papirer. — Óeiginl.: Det er ikke værd, at r. op i denne Sag það er óþarfi að fara að hreifa við þessu aptur.

Rode, ft. -r, sk., 1) hjer um bil tveir faðmar á lengd. — 2) (fyrrum), flokkur. — b) ein mannröð í fylkingu á þykktina. — 3) (borgar-) deild.

Rodemester skattheimtumaður (í einni borgar-deild, í Kaupmannahöfn).

Roden, án ft., sk., það að rode.

Rodende neðri endi á plöntu.

rodeviis, ao., a) [sh. Rode 2, b], í raðir, í röðum, o. s. frv.: Opstille Krigsfolk r. — b) [sb. Rode 3]; hver (hverja, hverri) borgar-deild sjer í lagi, o. s. frv.

rodfast, [rótfast-r], (um plöntu), rótfastur. — b) óeiginl., rótgróinn: En r. Vane.

Rodflytning það að taka upp plöntu með rótum og flytja hana á annan stað.

Rodfrugt ætirót.

Rodfæste rótfesta.

rodfæste, ás., [rótfesta], rótfesta: R. sig eða rodfæstes rótfestast (sb. vér hellum vatni a trè þau, er vér seljum i jörð, unz þau rótfestaz). — b) óeiginl.: En rodfæstet (rótgróinn) Vane.

Rodfæstning, sk., rótfesting.

rodgnave, ús., rótnaga.

Rodgreen kvísl út úr rótum á plöntu.

rodhugge róthöggva: „En rodhugget Skov“.

Rodhugning, sk., það að rodhugge.

rodkappe skella (trje) í sundur niður við rætur: R. unge Kastanie træer.

Rodkjevle, a) róteldi, (sb. rótaklumba, rótakylfa). — b) stykki af róteldi.

rodklove kljúfa (trje) niður í rætur.

Rodknold hnúður út úr plöntu-rót.

rodløs, [rótlaus-], rótlaus.

Rodord frumorð (þ. e. orð sem ekki er runnið af neinu öðru í sinni tungu).

Rodplante, a) planta sem rót er undir. — b) planta með ætirót.

Rodpodning gróðursetning trjes á öðru (trje) við rætur niðri.

Rodregn þjettings-regn sem fer niður í rótina.

Rodside flaghlið.

Rodsilleri rót af *apium graveolens* (sh. greinina um Silleri).

Rodskud það sem upp rennur af rótum e-r plöntu sem hefur verið stýfð í sundur niður við ræturnar.

Rodstavelse frum-samstafa, megin-samstafa.

Rodstilk blómleggur út úr rót.

Rodstub stofn (Ísl. II, 268).

Rodstykke, a) stykki af rót: Det er dreiet af et R. — b) róteldi.

Rodstød stofn (Ísl. II, 268).

Rodstørrelse (rótartala) a) sú tala sem er rót undan annari. — b) sú tala sem taka á rót undan.

Rodtal tala sem er rót undan annari.

Rodtegn merki fyrir framan tölu til að sýna að maður eigi að taka rót undan henni.

Rodtrevl taug út úr rót.

Rodtørv mór sem miklar rætur eru í.

Rodurt jurt með ætirót.

Rodvæxt jurt með ætirót.

roe, s. 1, [róa], róa, a) áa.: R. en Baad alene róa bát aleinn. — R. den ene Aare róa (með) annari árinni. — R. sig for vidt ud færast of mikið í fang. — b) h. s.: R. med begge Aarer róa báðum árunum. Jeg var roet (var róinn) over til Øen.

Roe, sk., [sh. hrúðr], hrúður, vos.

Roe, ft. -r, sk.. [róla], næpa *brassica rapa.*

Roeager næpna-akur, (sh. næpnareitr, Gþl.).

Roebed næpnoreitur (í garði).

Roefartøi róðrarskip, (sh. róðrarferja, róðrarskúta).

Roeflaade floti af róðrarskipum.

Roefrø næpnafræ.

Roeolie kalamjör (þ. e. olía úr Rapsæd).

Roer, ft. -e, kk., ræðir (Fóstbr.), ræðari; en er ekki haft nema sem aptari liður í samsettu orði (t. a. m. Sluproer).

Roes (einnig skrifað Ros), án ft., sk., [rós = hrós], lof, (sb. hróður): Baade hans R. og Dadel er mig ligegyldig mjer stendur á sama, hvort hann lofar mig eða lastar. Det maa siges til hans R. (sh.: það má hann eiga; satt er bezt að segja).

Roesaar sár (fleiður) sem hrúður er á.

roeskjær lofgjarn.

Roesukker sikur úr þeirri plöntu sem kölluð er *beta vulgaris altissima.*

roesværdig lofverður, lofanlegur, loflegur, lofsamlegur.

Roesværdighed, án ft., sk., það að vera roesværdig.

Rogn (einnig skrifað Ravn eptir framburði), án ft, sk., [rogn = hrogn], hrogn.

Rognfisk hrygna.

Rok, sk., ógurlega mikill fugl sem talað er um í skröksögum.

Rok, ft. -ke, sk., [rokk-r], rokkur.

Rokke, ft. -r, sk., skata *raja.*

rokke, s. 1, [sh. rugga], A) ás., a) eiginl., bifa e-u, þoka e-u: Vi kunde vel r. Stenen, men ikke flytte den. — b) óeiginl., hagga e-u, o. s. frv.: R. eens Forsæt (Beslutning) hafa e-n ofan af e-u. — Hans Mod (Kjækhed) rokkes (sveigist — sh. hvergi sveigðiz hugr hans firir þeirra kúgun; bilar) ikke saa let. — B) h. s., 1) (sb. A): R. ved noget reyna að bifa e-u. — 2) bifast, þokast; riða: Stenen er ikke ret fast; den rokker. — b) róa (rugga sjer): Sidde og r. paa en Stol (róa stóli).

Rokkearm uppstandari (á rokk).

Rokkebaand band utan um það sem Danir kalla Rokkebrev.

Rokkebeen = Rokkefod.

Rokkebrev smokkur (úr þykkum pappír) sem hafður er utan um hörinn á hörhrúðunni.

Rokkebryst rokkpallur.

Rokkedreier rokkasmiður.

Rokkefiskeri sköluveiði.

Rokkefod rokkfótur.

Rokkehjul rokkhjól.

Rokkehoved hörhrúða.

Rokkehvirvel hjólteinn (í rokk).

Rokken, án ft., sk., það að rokke.

Rokkeskammel fótafjöl (á rokk).

Rokkeskind sköturoð.

Rokkesnor rokkstrengur.

Rokkespade eins konar áhald sem haft er við skinnaverkun.

Rokkesteen stór steinn sem (laf)hægt er að rugga.

Rokketeen snælduteinn á rokk.

Rokketridse hjól á snælduteini (á rokk).

Rokning, ft. -er, sk., það að rokke.

rolig, [rólig-], 1) ft. -e, e., rór, (sh.: rólyndur; kyrlátur, spakur); rólegur (Skuggsjá); kyr, (sh. vera ekki í rónni, hughægra, o. s. frv.): Han kan ikke være r. et Øieblik hann getur aldrei verið kyr, eða þvíuml. Holde sig r. halda kyrru fyrir, eða þvíuml. — Et roligt Sind (sh. guðs boðorð má nekkvi helzt enn rór hugr of rannsaka). — En r. Søvn vær svefn. — Et roligt Liv góðar náðir (sh. Fms II, 4). — b) næðissamur: Et roligt Opholdssted. — 2) sem ao., rólega.

rolige, ás. 1, sefa.

Rolighed, án ft., sk., ró, spekt, náðir, næði, kyrrleikur (sh. i hvíld ok kyrrleik þess sæls lifs); værð: R. tjener den Syge bedst. Sindets R. ró hugarins. Der hviler en fuldkommen R. (værð) over dette Aftenlandskab.

Rolle, ft. -r, sk., [rolla], (sá) þáttur (sjónarleiks sem ætlaður er einum leikara og skrifaður sjer handa honum); ætlunarverk (leikara): Kunne sin R. — Denne R. kan hun ikke spille þenna þátt getur hún ekki leikið. Han spiller Hamlets R. hann leikur Hamlet. — b) e-ð sem maður gerir sjer upp: Jeg maatte spille den Ligegyldiges R. jeg varð að láta eins og mjer stæði á sama.

Rolling, ft. -er, kk., krakki, krógi.

Rom sjá Rum.

***Roman**, ft. -er, sk., (löng og margbrotin) ástarsaga (sb. Ridderroman og Novelle); skröksaga.

***romanagtig**, ft. -e, e., líkur því sem er í ástarsögnm: En r. Kjærlighed (Tilbøielighed).

***Romanee**, ft. -r, sk., smásaga sem er í ljóðum og hefur mikinn tilfinningarblæ.

***Romandigter** sá sem býr til ástarsögur.

***Romanhelt** sá karlmaður í ástarsögu sem hún er einkanlega af.

***Romanheltinde** sama um kvennmann og Romanhelt um karlmann.

***romanisk** (einnig romansk), ft. -e, e., valskur.

***Romanlæsning** það að lesa ástarsögur.

***romansk** sjá romanisk.

***Romanskriver** = Romandigter.

***Romantik**, sk., það skáldskapar-eðli sem kom í ljós á miðöldunum.

***Romantiker**, ft. -e, kk., sá sem er gefinn fyrir miðalda-skáldskap og það sem honum er líkt.

***romantisk**, ft. -e, e., miðaldslegur, sem hefur inndæl áhrif á ímyndunarafl og tilfinningu: Den romantiske Poesie. Et r. Digt. — En r. Begivenhed (viðburður sem er eins og hann væri tekinn úr skröksögu). — En r. Egn (Natur).

Romer, ft. -e, kk., [sb. Rómver-jar], rómverskur maður: Romerne Rómverjar.

Romerfolk Rómaborgarlýður, Rómaborgarmenn, Rómverjar.

Romerinde, ft. -r, kvk., kona rómversk.

Romerreise rómferð, rómför, (sb. rómavegur).

Romerret rómversk lög, rómaborgarlög (sb. 645).

Romerrige Rómverjaríki, Rómverjaveldi, Rómaborgarveldi.

romersk, ft. -e, e., [rómversk-r], rómverskur.

***romersk-catholsk** sem heyrir til páfatrúar.

Romertal rómversk tala.

Romertog rómför, rómferð.

***Ronde**, sk., a) = Rundgang. — b) = Rundbands. — c) liðsmenn er fara á næturnar að vita hvað varðhöldum líði.

***rondere** (einnig skrifað rundere), h. s. 1, vitja um varðhöld á næturnar (sb. Ronde).

Ror, ft. eins, kl., stýri: Staae til Rors standa við stjórn (að sínu leyti eins og: sitja við stjórn, Fms. XI, 141). Skibet vil ikke lystre Roret láta að stjórn. — Óeiginl.: Føre Roret eða sidde ved Roret sitja að völdum.

Rorblad stýrisblað (sb. brast stýri á konungsskipinu, ok gekk af nær allt blaðit, Fms. IX, 503).

Rorbrog tjargaður segldúkur til að byrgja það op er stýrið gengur inn um (á hafskipi).

Rorbænk, [sb. róðr], þópta.

Rorgat, kl., op er stýrið gengur inn um (aptan á hafskipi).

Rorhage stýriskrókur (B. H.).

Rorhul = Rorgat.

Rorkarl (einnig Rorskarl), [sb. róðr], sá sem rær (á skipi).

Rorpind stýrissveif (B. H), stjórnvölur (B. H.), hjálmunvölur, hjálmvölur.

Rorsfolk, ft., þeir sem róa (á skipi).

Rorskarl sjá Rorkarl.

Rorstabel hver af þeim járnlykkjum sem stýrið er hengt í.

Rorstang = Rorpind.

Ros sjá Roes.

Ros, án ft., kl., afhögg og spænir (Fms. I, 290).

Ros, ft. eins, kl., [ross = hross], (úrelt), hross.

***rosa**, e., rósrauður.

Rosbaar (fyrrum), eins konar börur (vagnskrakkur á stöngum) sem lagðar voru á tvo hesta handa kvennfólki o. s. frv.

rose, ás. 2, [rósa = hrósa], hæla e-u, lofa: R. sine Varer. R. een for noget (sb. telja e-m e-ð til gildis). R. sig af noget stæra sig af e-u.

Rose (með Rosen, þ. e. með greininum), án ft., sk., [sb. rós = heimakoma], heimakoma (o. s. frv.), *erysipelas:* Faae Rosen i Angsigtet (Benene). Have Rosen.

Rose, ft. -r, sk., [sb. rósa], rós (blómjurt): Gaae paa Roser baða í rósum. — 2) um annað, a) e-ð sem búið er til eptir rós: En R. af Baand. — b) sb. Vindrose.

rosedannet, [sb. danne], sem er eins og rós í lögun; (í grasafræði: *rosaceus*).

Rosenbaand rósrauður dregill.

Rosenbed rósareitur.

Rosenblad rósarblað.

Rosenblomme (fornlegra Rosensblomme), a) sk., rós. — b) kvk., blómarós.

Rosenbusk rósarunnur.

Rosenfarve rósarlitur.

rosenfarvet, ft. -farvede, e., sem rósarlitur er á; rósrauður.

Rosenfest (á sumum stöðum), eins konar hátíð þegar þeirri yngisstúlku sem þykir skara fram úr öllum öðrum að siðsemi og öðru góðu fær rós til launa.

Rosenflor, sk., a) sá tími þegar rósin er í blóma. — b) rósabreiða (sem sprettur á e-m stað).

Rosengaard (fyrrum), a) = Rosenhave. — b) viðhafnarreitur í kirkjugarði.

Rosenglød glóandi rósaroði.

Rosengreen kvisl af rósatrje.

Rosenhave rósagarður.

Rosenhegn girðing af rósarunnum.

Rosenhonning eins konar þykkur safi úr rósum.

Rosenhæk garður af rósarunnum.

Rosenkind blómleg kinn.

Rosenkjæde rósafesti.

Rosenknop rósarhnappur.

Rosenkrands, a) rósabringur. — b) talnaband (katólskra, sem þeir telja bænir sínar á).

Rosenleie rósabeður, (sb. baða í rósum).

Rosenlugt rósa-ilmur.

Rosenlund (fornlegra Rosenslund) lundur af rósatrjám.

Rosenlæbe (vör sem er eins og rós), fögur vör.

Rosenlænke (eiginl.: rósafjötur, rósalæðingur; en er haft í óeiginl. merk. um) ófrelsi sem maður unir vel, inndælt ófrelsi.

Rosenmaaned rósamánuður (haft í skáldskap um þann tíma árs þegar rósirnar blómgast).

Rosenmund (munnur sem er eins og rósir), fagur munnur.

***Rosenobel**, ft. Rosenobler, sk., forn gullpeningur á Englandi (hjer um fjórar spesíur að verði).

Rosenolie rósafeiti.

rosenrød rósrauður, rauður sem rósa (Stjórn), rósfagur sb. Fms. X, 352): Rosenrøde Kinder.

Rosensblomme sjá Rosenblomme.

Rosenskjær rósablær, rósfagur bjarmi.

Rosensky ský með rósrauðum blæ.

Rosenslund sjá Rosenlund.

Rosensmiil yndislegt bros, (sb. brosfagur).

Rosensteen demant sem er flatur að neðan en hálf-ávalur að öðru leyti.

Rosenstilk rósarleggur.

Rosentid sá tími árs þegar rósir blómgast.

Rosentorn, a) ein af þeim nálum sem eru á rósarunnum. — b) = Rosenbusk.

Rosentræ rósatrje.

Rosenvand rósavatn.

***Rosin**, ft. -er, sk., þurrkað vínber.

***Rosineddike** ölvinan úr þurrkuðum vínberjum.

***Rosinkjærne** brakorn í þurrkuðu vínberi.

***Rosinkurv** vandlaupur sem þurrkuð vínber eru flutt í.

***Rosinstilk** leggur undir þurrkuðu vínberi.

Rosmar (einnig Rosmær), sk., = Hvalros.

***Rosmarin**, ft. -er, sk., (sædöggvartrje) *rosmarinus.*

***Rosmarinblomst** blóm á sædöggvatrje.

***Rosmarinolie** olía úr sædöggvatrjesblómi.

***Rosmarintræ** = Rosmarin.

Rosme sjá Rusme.

Rosmær sjá Rosmar.

Rosmærtand rostungstönn.

rosom, ft. -me, e., (í almúgatali), skemmtilegur: „Et rosomt Sted“.

Rost (eða Roste), sk., öll áhöld til að sía öl með.

Roste sjá Rost.

roste, ás. 1, [sb. rosti og rósta], sía (öl, þegar verið er að búa það til).

Rosted (úrelt), hvíla, rekkja.

Rostegreb = Rostestang.

Rostehjerte þríhyrnt lok götótt sem látinn er hálmur ofan á og öl er síað niður um (þegar verið er að búa til öl; sb. Rostehul, Rostekar, Rostestang).

Rostehul það gat sem Rostehjerte er látið yfir.

Rostekar síuker (ker sem öl er síað niður um þegar verið er að búa það til. Á botni þessa kers er það op, sem kallað er Rostehul, og ölið rennur niður um úr götunum á því loki, sem kallað er Rostehjerte).

Rostestang stöng sem gengur niður í gegnum síunarfjöl (Rostehjerte) og niður í gatið sem þar er undir (Rostehul) og fyllir út í það.

rostesuur (um öl), sem hefur súrnað í tilbúningnum.

Rostetønde síunartunna (höfð fyrir Rostekar).

Rostjeneste, a) (í fyrndinni), herþjónusta í riddaraliði. — b) (seinna), skylda lendra manna að leggja til menn og hesta þegar ófriður er.

***Rotation**, sk, snúning(ur), velting (sb.: planetae ganga í gegn ... festingarhimni, at þær ... tempri hans velting).

***rotere**, h. s. 1, snúast, veltast, (sb. Rotation).

Rothvælsk sjá Rotvælsk.

rotte, ás. 1, í orðatiltæk. r. sig sammen gera samtök (til e-s ills).

Rotle, ft. -r, sk., valska *mus rattus.*

Rottefælde völskugildra.

Rottefænger, ft. -e, kk., sá sem leggur fyrir sig (hefur það starf) að veiða völskur.

Rottegift eitur sem völskur eru drepnar með.

Rottehul völskuhola.

Rottehund hundur sem veiðir völskur: En god R. enskes tilkjøbs.

Rottejæger = Rottefænger.

Rottekage völskueitur í dálítilli köku.

Rottekrud völskueitur: Forgive een med R. drepa e-n á völskueitri.

Rotterede, sk., hola sem völsku-ungar eru í.

Rottesax völskubogi (til að veiða völskur í).

Rotteunge völsku-grislingur (P. Þ.).

Rotting, ft. -er, sk., (eins konar indverskur reyr) *calamus rotang.*

***Rotunde**, ft. -r, sk., kringlótt hús.

Rotvælsk (einnig Rothvælsk), sk., hrærigrautur (af alls konar málum).

***Roulade**, sk., a) vöðlubaggi (þ. e. matur — t. a. m. kjöt eða fiskur af ál — sem vafinn er

saman líkt og lundubaggi). — b) með ft. -r, eins konar dill (í söng).

*Route, ft. -r, sk., vegur, leið.

*Routine, án ft., sk., það að vera leikinn í e-u.

*routinere, ás. 1, í ho. l. t., routineret, sem e., leikinn (í e-u).

Rov, án ft., kl., [sb. rof], rán, a) það að ræna, (sb. gripdeild). — b) það sem rænt er, ránfengur, ránsfengur, ránfengi, ránsje, ránssje: Roverne kunde ikke blive enige om at dele Rovet gátu ekki komið sjer saman um skipti á fengi sínu. — Óeiginl.: Blive Dødens R. (sb. gjalda dauðaskuld). Han blev et R. for sine Slægtningers gridske Egennytte (hann komst í klærnar á frændum sínum, eða því um l.).

rovbegjerlig gjarn á að ræna.

Rovbegjerlighed, án ft., sk., það að vera gjarn á að ræna.

Rovbi býflugutegund sem rænir aðrar býflugur hunangi sínu: „Saa flyver tilvant R. hen, af fremmed Honning sig at nære".

Rovbille (nafn á skorkvikindunum jötunuxakyns) *staphylinus*.

Rovdyr óarga dýr; hrædýri (fornt).

Rovfisk fiskur sem gleipir eða jetur aðra fiska (t. a. m. hökoll, gedda, o. s. frv.).

Rovfugl hræfugl.

rovgjerrig sem aldrei getur verið órænandi.

Rovgjerrighed, án ft., sk., það að vera rovgjerrig.

Rovgods ránsje, ránssje, (sb. Rov b).

Rovlyst löngun til að ræna.

rovlysten = rovbegjerlig.

*Royalismus, án ft., sk., það að vilja konungsstjórn (en ekki þjóðstjórn).

*Royalist, ft. -er, kk., sá sem er meðmæltur konungsstjórn (en ekki þjóðstjórn).

Ru (eða Rue), ft. Ruer, sk., [e. o. rufa f. hrufa], a) hrukka, felling. — b) sb. Haandruer.

ru, e., [e. o. rjúf-r f. hrjúf-r; sb. rúfinn, Al.], hrufóttur: En ru Overflade.

Rub, nafn, [sb. rubb], ekki haft nema í orðatiltæk. R. og Stub tangur og tetur.

rubbe, ás. 1, [sb. rubba, sögn, í B. H.], a) = skrubbe. — b) ryðja (trje með lokri).

Rubel, ft. Rubler, sk., gerzkur silfurpeningur (hjer um sjö mörk að verði).

*Rubin, ft. -er, sk., roðasteinn (gimsteinn sem gengur næst demanti að hörku og fágæti).

*Rubinfarve roðasteins-litur.

*rubinfarvet, ft. -farvede, e., sem roðasteins-litur er á.

*Rubinsmykke (skart)gripur með roðasteinum.

*rubriceere, ás. 1, a) setja fyrirsögn við. — b) skipta (e-u) í atriði (þáttu, deildir, kapítula, eða því um l.).

*Rubrik, ft. -ker, sk., a) fyrirsögn (í bók): Det hører ikke under denne R. (það á ekki að standa hjer). — b) deild (í bók), atriði: En lang (vidtløftig) R.

Rubænk (sjaldh.) = Ruhøvl.

Rude, ft. -r, sk., (rúta — jurtartegund) *ruta graveolens*.

Rude, ft. -r, sk., A) e-ð sem er ferskeytt og með jöfnum hornum, 1) tígull a) í vefnaði o. s. frv.: Sye noget i Ruder. — b) einungis í ft., (um tígul) í spilum: Ruder Es (Knegt, Ti) tígul-ás (-gosi, -tío). — 2) reitur, a) hvar sem er: Dele en Flade i Ruder ved at trække Snore over den. — b) sjer í lagi, á taflborði: Ruderne i et Skakbræt. — B) skakkhyrndur ferhyrningur. — C) (sjer hvert af) gler (unum í glerglugga; — glerflaga, glerskífa): Sætte nye Ruder i láta ný gler í (glugga).

rudedannet, [sb. danne], (sem er eins og tígull í lögun), ferskeyttur.

rudeformet, ft. -formede, e., = rudedannet.

Rudeglas = Vinduesglas.

Rudekrands tígla-kerfi (í merki).

Rudemønster (samlitir) tíglar (í vefnaði).

*Rudera, ft., tóptabrot, (sb. rústir).

Rudeskjold skjöldur með allt einum ferhyrndum reitum.

Rudestok eins konar kvarði sem lagar ílát eru mæld með.

rudet, ft. rudede, e., sem skipt er í tígla eða ferhyrnda reita, skák-ofinn.

rudeviis, ao., í tígla; í ferhyrnda reita; í tíglum; í ferhyrndum reitum: Afdele noget r.

Rudeværk e-ð sem er allt einir tíglar (eða ferhyrndir reitar).

*Rudiment, ft. -er, kl., upphaf.

*rudimentær, ft. -e, e., sem lýtur að upphafi, sem ekki er nema upphaf.

rudre, ás. 1, skipta e-u í tígla eða ferhyrnda reita; en er sjaldh., nema í ho. l. t., rudret, sem e., = rudet: Rudret Mønster. Rudret Tøi.

Rudskalle (f. Rodskalle) (karfategund) *cyprinus rutilus*.

Rue sjá Ru.

rue sjá ruge.

Ruelse, án ft., sk., iðrun.

Ruf, sk., ekki haft nema í orðatiltæk. i en R. á svipstundu, (sb. Haandevending, Fart b).

Ruf, ft. eins, kl., [sb. rúf = róf = hróf], dálítið hús (í stað lyptingar) á þilfari smá-skips.

ruffe, h. s. 1, (sjaldh.), halda skækjur (til að ljá þær fyrir peninga).

Ruffer, ft. -e, kk., hóruhaldari.

Rufferi, kl., það að koma saman körlum og konum til saurlífis.

Rufferske, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er hóruhaldari.

Rug, án ft., sk., [rúg-r], rúgur.

Rugager rúgakur.

Rugax rúgax.

Rugbrød rúgbrauð.

ruge (einnig skrifað rue) (har), h. s. 1, [sb. rúka = hrúka?], 1) eiginl., a) liggja á gulli (o. s. frv.): Overtro meente fordum, at Drager rugede over Guld og Skatte. — b) liggja á eggjum: Hønen ruger over Æggene. — c) rugende Mørke þreifandi myrkur. — 2) óeiginl., a) liggja á e-u (eins og ormur á gulli), luma á e-u: R. over sine Penge (Midler). — b) búa yfir e-u: R. over et Anslag.

Rugemter úrgangur úr rúgi (þegar hann er þrisktur).

Rugen, án ft., sk., það að ruge.

Rugetid sá tími er fuglar liggja á eggjum.

Rugfoder rúghelmur sem fóður.

Ruggaard (góð, o. s. frv.) rúg-jörð: Det er en god R.

Rughalm rúghálmur.

Rugjord (gott, o. s. frv.) rúgland.

Rugklid úrsigti úr rúgmjöli.

Rugkorn (einstakt) rúgkorn.

Rugmark = Rugager.

Rugmeel rúgmjöl.

Rugmølle rúgmylna.

Rugneg rúgbundin.

Rugsimle eins konar rúgbrauð.

Rugstraa rúgstöng.

Rugsæd rúgsáð, rúgsæði.

Rugtvebak tvíbaka úr rúgmjöli.

Rugvang akurgerði þar sem rúgi er sáð.

Rugvippe = Rugax.

ruhaaret rúfinn (Al.), úfinn.

Ruhammer eins konar hamar sem hafður er við silfursmiði.

Ruhugger, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að ryðja timbur með öxi.

Ruhøvl ruðull (Dr. Sch.). Sb. Grovhøvl, Skrubhøvl.

*Ruin, ft. -er, sk., a) það að fara á höfuðið, (einnig: það sem fer með e-n; sb.: hrun, tjón). — b) brot sem eptir stands af e-u mannvirki, tópt(ir), tóptabrot, rústir.

*ruinere, ás. 1, fara með e-n eða e-ð (í óeiginl. merk.; sb. koma e-m á kaldan klaka).

Rujern hálfhreinsað járn.

Rulle, ft. -r, sk., [rolla; sb. kullet og kollótt-r], 1) um verkfæri, a) hjól eða kefli sem e-ð er dregið upp á (með snúningi). Sb. Tridse. — b) (fast) hjól eða (fastur) veltiás undir e-u, völtrur: Bordet (Stolen, Sengen) staaer paa Ruller. — c) laus veltiás (til að flytja e-ð úr stað á): Vælte en Steen frem paa Ruller. — d) eins konar farg sem ljerept eru kefluð undir. — 2) strengi, ströngull, eða því um l.: En R. Tobak (tóbaks-rulla). En R. Baand; sb. Baandrulle. En R. Bly blýstrengi. — b) sjer í lagi, rolla (í fornri merk.); þar af, skrá (= liðreiðuskrá, liðsmannaskrá, hásetaskrá): Indføre Soldater (Matroser) i Rullen skrá liðsmenn (háseta). Slettes ud af Rullen vera tekinn úr skrá. Han staaer i Rullen hann er í skrá. — Tage en Vogn paa Rullen.

rulle, s. 1, 1) h. s. (er), velta (valt í þál. t.): Kuglen rullede ned ad Bakken valt ofan brekkuna. — Sjer í lagi, velta skröltandi á hjólum: En stor Vogn rullede (kom) ind i Gaarden. — Torden rullede imellem Bjergene (sb. glumrandi reiðiþrumur, Skuggsjá). — Bølgerne r. op paa Stranden. — b) líkt og hrynja eða skriðna: Jorden ruller ned i Graven. — 2) ás., a) velta e-u: R. Tønder ind i Pakhuset. — b) sljetta (e-ð) með kefli: R. Dei. — c) kefla (ljerept undir fargi; sb. Rulle 1, d): R. Lagen. — Pigerne r. i Dag stúlkurnar eru að kefla ljerept í dag. — d) vefja (e-u) saman: R. Tavlebly. R. et Blad Papir sammen. R. et Landkort om en Stok vefja landbrjefi upp á kefli. — R. Tæppet op draga upp fortjaldið (fyrir framan leiksvið). R. Tæppet ned hleypa niður fortjaldi (fyrir framan leiksvið). — R. noget af rekja e-ð af (kefli). — R. noget op rekja e-ð niður (Gunnl.), rekja e-ð í sundur (Laxd.). — β) r. Kugler af Dei imellem Hænderne hnoða deigkekki milli handa sjer.

Rulleaal, ft., vöðlu-áll (eins konar matur sem búinn er til úr áli).

Rullebly strengja-blý.

Rullebro eins konar vjel til að koma bátum upp eða niður smá-fossa.

*Rullegardin tjald (fyrir glugga; þ. e. tjald með völ í neðra endanum sem það vefst upp á þegar það er dregið upp og ofan af þegar því er hleypt niður).

Rullegryn eins konar smágerð bygggrjón.

Rullekammer klefi sem ljerept eru kefluð í undir fargi (sb. Rulle 1, d).

Rullekjelder kjallari sem ljerept eru kefluð í undir fargi (sb. Rulle 1, d).

Rulleklæde það sem vafið er utan um ljerept er kefla á.

Rullen, án ft., sk., a) það að rulle 1: Vognenes R. gjennem Gaden vagnaskröltið á strætinu. — b) það að rulle 2.

Rullepølse vöðlubjúga (Dr. Sch. — Sb. lundabaggi).

Rullesteen, a) völusteinn. — b) (í jarðfræði), aðr hnöllungur oltinn burt frá þeim stað þar sem hann hefur verið í fyrstu.

Rullestok kefli sem við er haft þegar ljerept eru kefluð undir fargi (sb. Rulle 1, d).

Rullestol völtru-stóll (þ. e. stóll á smáhjólum).

Rullestue = Rullekammer.

*Rulletobak rullu-tóbak.

Rulletræ = Rullestok.

Rulletøi keflingar-ljerept.

Rullevogn, a) dálítill vagn er sá sem í honum situr getur ýtt áfram sjálfur, eða hægt er

að ýta áfram. — b) eins konar vagn til að aka stórgrjóti á.

Rulling, sk., = **Rullen** b.

Rulæder hrufótt leður, leður sem holdrosunni er snúið út á.

rum, e., [rúm-r], a) um stað, í orðatiltæk. i r. Sø í regin-hafi, (sb. rúmsæi var mikit ut baki þeim). — b) um tíð, í orðatiltæk. for en r. Tid siden fyrir æði löngu.

Rum, án ft., kl., [rúm], rúm: Det tomme (ubegrændsede) R. Bøgerne optage et stort R. það fer mikið fyrir bókunum. Her er ikke R. til saa mange Mennesker hjer komast ekki svo margir menn fyrir. Vi have ikke R. nok i Huset við komumst ekki fyrir í húsinu. Rummet er for snevert það er of þröngt. Rummet (bilið) imellem to Huse. — β) óeiginl.: Give onde Tanker R. i sit Hjerte ljá illum hugrenningum rúms í brjósti sínu, (sb. því at þangat til var rúm með henni — þ. e. Maríu guðsmóður — til syndarinnar). — b) (fornl., um tíð), rúm (sb. heldr gefum vér þér nú ... þriggja daga rúm, Theophilus).

Rum (einnig skrifað **Rom**), án ft., sk., romm.

***Rumbudding**, **Budding** sem romm er saman við.

Rumfad romm-áma.

Rumkage kryddkaka sem romm er í.

rumle (har), h. s. 1, gera skruðninga, (sb. skrúlla, skurka): Det rumler (eru skruðningar) i Maven. — Orðskv.: Tomme Vogne r. mest (sb. hæstan hljóm gefur tunna tóm).

Rumlen, án ft., sk., það að **rumle**.

Rumlepotte eins konar barnaglingur.

rumlig, ft. -e, e., (í heimspeki), sem lýtur að rúmi: Det rumlige Forhold.

rumme, ás. 1, taka (þ. e. veita e-u rúm): Huset kan ikke r. alle disse Mennesker. Der kan ikke rummes meer i Sækken það kemst ekki meira í pokann. — Vinden rummer sig veðrið gerist byrvænna.

Rummel, sk., a) skruðningar. — b) fleiri hjörtu eða lauf eða tíglar eða spaðar hjá öðrum hvorum í pikketspili.

rummelig, [sb. rúmlig-], a) ft. -e, e., rúmgóður, rúmur: En r. Plads. Et rummeligt Huus (Værelse). — b) sem ao.: Boe r. hafa rúm húsakynni.

Rummelighed, án ft., sk., það að vera **rummelig**.

rumpe, ás. 1, í orðatiltæk. r. en Hest op gera upp tagl í hesti.

Rumpe, ft. -r, sk., gumpur, daus, bora; torta: Sidde paa Rumpen sitja á borunni.

Rumpebeen (neðsti liður í hryggnum, tortubein) *os sacrum*.

rumpedrøi rassmikill, (sb. þjóbreiðr, Fms.).

Rumpefinne, a) sporður (á fiski). — b) (uggi fyrir aptan gotraufina) *pinna analis*.

Rumpefjæder = **Halefjæder**.

Rumpefødsel öfug fæðing (þegar aptari hlutinn kemur fyrst í ljós).

Rumpehorn daushorn (á sumum skorkvikindum).

Rumpehul rassgat, (sb. þarfagangur).

Rumperem lendól, (sb. reiði).

Rumpestykke hælrúfustykki.

Rumpetavl stertur (í hrosstagli).

Rumpetrold = **Rumpetudse**.

Rumpetudse froskur í fyrstu mynd.

rumskjøds, ao., í orðatiltæk. seile r. hafa beggja skauta byr.

***rumstere**, h. s. 1, (í tali), gera skarkala, (sb. **larme** a, **buldre** a).

rund, ft. -e, e., 1) eiginl., a) kringlóttur: En r. Flade. En r. Linie lína sem rennur í hring. — b) bjúgur. Sb. **halvrund**. — c) sívalur: Et rundt Taarn. — d) hnöttóttur, böllóttur. Sb. **fuglerund**, **ægrund**. — e) þriflegur: Rode og runde Kinder. — 2) óeiginl., i et rundt Tal tuga-tala: Det var i en r. Sum 1000 Rdlr. — B) **rundt**, sem ao., a) í hring. — b) hringinn í kring: Gaae med rundt afskaaret Haar. — Rundt om eða rundt omkring hringinn í kringum, umhverfum (Fms. XI, 411; sb. **omkring** A, 1): Gaae rundt om Huset. — c) han gik hele Byen rundt (fór um allan bæinn); men ingen vilde hjelpe ham. — II) ör = ör af fje, (sb. **gavmild**); stórgjöfull: Være r. af en andens Penge vera ör á annara fje. Give med r. Haand gefa óspart.

rundagtig, ft. -e, e., hálf-kringlóttur.

rundbladet kringlóttur að blöðum eða laufi.

rundbuet sem er með bjúgum hvolfum (en ekki uppþröngum. Gagnstætt: **spidsbuet**).

rundbugtet, [sb. **bugte**], sem hringar sig.

rundbøiet, [sb. **bøie**], hringbeygður; hringboginn.

Rundbøining hringbeyging.

Runddands hringdanz.

Runddeel kringlótt vígi; sívalur turn; húsahringur (= hús er standa í hring); kringlótt svið; og þvíuml.

runde, ás. 1, a) eiginl., kringja (= gera e-ð kringlótt; sb. **afrunde** a): Seilen maa rundes noget mere. Søen runder sig mere i den vestlige Ende vatnið er kringlóttara að vestanverðu. — b) óeiginl., fylla, eða þvíuml., (sb. **afrunde** b): R. et Tal. R. en Sum.

Rundebrød eins konar hveitibrauð.

rundelig, ao., riflega, rausnarlega.

***rundere** sjá **rondere**.

rundfile sverfa (e-ð) kringlótt (o. s. frv).

Rundfisk, a) bútungur. — b) eins konar matur búinn til úr geddum og (**Bergefisk** =) hertum fiski sem bleyttur er í lút og soðinn síðan.

Rundgang = **Kredsgang** a.

Rundharv þungt herfi sem haft er á nýbrotið akurland (þegar jafnað er í hring).

Rundharvning það að jafna (ný-brotið akurland) í hring (með herfi).

Rundhed, án ft., sk., það að vera kringlóttur eða sívalur eða hnöttóttur o. s. frv. — II) rausn, risna, (sb. **Gavmildhed**).

Rundholt, ft. -er, kl., (sívalt trje, á skipi), í ft. seglviðir (Sn. E.).

rundhovedet sem hefur hnöttótt höfuð.

rundhugge höggva (e-ð) sívalt.

rundhuul = **concav**.

rundhvalvt, [sb. **hvælve**], = **convex**.

rundhvælvet, [sb. **hvælve**], sem er með bjúgum hvolfum (en ekki uppþröngum).

Rundhvælving bjúgt hvolf (en ekki uppþröngt).

rundhændet, ft. -**hændede**, e., stórgjöfull, (sb. **gavmild**).

Rundhovl hvolflokar.

Runding, sk., 1) það að **runde**. — 2) e-ð sem er kringlótt (o. s. frv.), a) kringlótt svið. — b) bumba, (sb. **bungs**): Krukkens R.

Rundjern sívöl járnstöng.

rundklippet, [sb. **klippe**], klipptur hringinn í kring: R. Haar.

rundkornet sem er með (eða saman stendur af) hnöttóttum kornum.

rundløbende, [sb. **løbe**], sem rennur umhverfis e-ð.

rundnæbbet sem er með sívölu nefi: En r. Fugl.

rundrygget = **krogrygget**.

rundskaaren, [sb. **skjære**], skorinn hringinn í kring, (sb. **kringluskurður**).

Rundskjold kringlóttur skjöldur, (buklari?).

Rundskjøre = **Kalv** III.

Rundslag það að skipi er liggur um tvö akkeri svífur þannig að akkeriskaðlarnir vindast hvor um annan.

Rundstykke eins konar sænskur eirpeningur.

rundtakket hringnúbbóttur (Gras. 28).

rundtalende, [sb. **tale**], örorður, málugur; opinskár, opinspjallur.

Rundtalenhed, án ft., sk., mælgi.

rundvoxen, [sb. **voxe**], sívalur í vexti.

Rune, ft. -r, sk., [sb. rún], rún.

***Runealphabet** rúnastafrof, (sb. rúnamál).

Runebogstav rúnastafur.

Runebomme eins konar finnsk bumba.

Runehugger, ft. -e, kk., rúnaklappari.

Runekjevle rúnakefli.

Runeleg fjölkynngi, galdrar.

Runemaal rúnamál.

Runemester, [rúnameistari], = **Runehugger**.

Runeskrift, sk., rúnir: Kunne læse R. geta lesið rúnir. — Der findes en R. paa Stenen það eru rúnir á steininum.

Runestav = **Runekjevle**.

Runesteen rúnasteinn.

Runevers vísa rituð með rúnum.

runge (har), h. s. 1, [sb. rung- í Hrungnir], drynja, (sb. **gungre**; sb. einnig það tekur undir — kveður við — í e-u): Han talte, saa det rungede i hele Kirken. Sangen rungede i de høie Hvælvinger.

runken, ft. **runkne**, e., [**runken**: rokkin-n (f. hrokkin-n) = **funken**: sokkinn], hrukkóttur: En r. Hex (sb. hrokkinskinna).

Runkenhed, án ft., sk., það að vera **runken**, (sb. hrukkur).

***Rupie**, ft. -r, sk., indverskur a) gullpeningur (fram undir sjö spesíur að verði; indverskur sjöeyringur). — b) silfurpeningur (hjer um hálf spesía að verði; indverskur hálfeyringur).

Rus, ft. **Russer**, kk., (í tali), háskólastúdent sem ekki er búinn að vera árlangt við háskólann.

ruse, h. s. 1, (hálf-úrelt), a) bruna, æða: Fjenden rusede frem. — b) suða, eða þvíuml. — 2) ho. nút. t., **rusende**, sem e., drukkinn, (sb. ölvaður).

Ruse, ft. -r, sk., háfur (til að veiða í).

Rusefiskeri háfveiði.

Rusegarn háf-net.

Rusekurv laupur (— t. a. m. úr sefi — til að veiða í).

Rusestade háf-lög (að sínu leyti eins og netlög); Rusestader i Liimfjorden.

Rusk, ft. eins, kl., rykkur, (sb. ryskíng, Grágás II, 9).

Rusk, án ft., sk., úði, ýringur, sallaregn.

ruske (har), persónulaus h. s. 1, ýra: Det rusker það ýrir úr honum.

ruske, ás. 1, [sb. rusk, í rúmrusk, og ryskja], a) rykkja: R. een i Klæderne rykkja í fötin e-s. R. een i Haaret ryskja e-n, hárreyta e-n. R. een op af Søvne rífa e-n upp. — b) r. Hør draga upp lín (úr jörðu).

Rusken, án ft., sk., það að rykkja o. s. frv., (rykkir).

rusket, ft. **ruskede**, e., sem úði fylgir: R. Veir úðaveður, svækja.

Rusning, sk., það að rykkja; (einkum) það að rykkja upp lín: Hørrens R.

Rusland Garðaríki, Garðaveldi, Garður: Det asiatiske R. Svíþjóð hin mikla, Svíþjóð hin kalda.

Ruslæder sjá **Ryslæder**.

Rusme (einnig skrifað Rosme), ft. -r, sk., hafra-ax.

rusme, s. 1, (um hafra), a) h. s. (í áhrifsmynd), fá ax. — b) sem ás., í rusmes = rusme (sb. a).

Russelap skinnpjatla sem maður hlífir hendinni á sjer með þegar maður er að vinda band.

Russepind pipa úr trje eða beini til að vinda band í gegnum (sb. Russelap).

Russer, ft. -e, kk., gerzkur maður.

russisk, ft. -e, e., gerzkur.

Rust, án ft., sk., ryð, (einnig að fornu fari ryður), a) á járni: Sætte R. ryðga. — b) = Brand B, 3, b (sb. öll trè þau ok ávöxtu man ryð eyða, Stjórn í 5. Mós. 28, 42).

rustbruun = rustfarvet.

ruste, ás. 1, búa (e-ð, einkum til herferðar): R. sig til Krig. R. en Hær búa út lið, draga saman lið, safna liði. — I Frankrige ruster man á Frakklandi er verið að draga saman her. Der rustedes baade til Sees og til Lands menn voru að búa sig út bæði á sjó og landi.

ruste (einnig rustne), s. 1, a) h. s, ryðga: Guld ruster ikke. Et rustnet Sværd. — b) sjaldh. sem ás., gera (e-ð) ryðgað.

rusten, ft. rustne, e., ryðgaður: Rustent Jern.

Rustenhed, án ft., sk., það að vera ryðgaður (ryð).

Rustfarve ryð-litur.

rustfarvet, ft. -farvede, e., sem ryðlitur er á.

rustguul = rustfarvet.

Rustkammer vopnabúr.

Rustmester umsjónarmaður vopnabúrs.

rustne sjá ruste.

Rustning, ft. -er, sk., a) (það að búa e-ð eða búast), búningur, búnaður, (einkum) herbúnaður: Foretage betydelige Rustninger hafa allmikinn herbúnað. — b) vopnabúnaður, herklæði, (sb. gerðar): En Ridder i fuld R. með alvæpni.

Rustolie eins konar læknisdómur *liquor stibii muriatici.*

Rustplet ryðflekkur. — b) (á þurrkuðu ljerepti), blettur með ryð-lit.

rustplettet, [sb. plette], sem ryðflekkir (eða þvíuml.; sb. Rustplet b) eru á.

Rustvogn herskaparvagn.

Rusvart, sk., eltiskinn.

rutte (har), h. s. 1, a) (sjaldh.), slarka. — b) í r. med noget sóa (sólunda, eyða og spenna) e-u, (sb. svalla e-u út).

Rutten, án ft., sk., það að rutte (sóun, eyðsla, eyðslusemi; sb. svall).

Ruus, án ft., sk., það að vera ölvaður (svinkaður; sb. ölvíma): Faae sig en R. verða svinkaður (drukkinn). Have en lille R. vera dállíð kenndur. Sove Rusen ud sofa úr sjer vímuna. — b) það að vera frá sjer numinn.

Ry, kl., [sb. rýja?], (fyrrum), líkt og Filt 2.

Ry, án ft., kl., orðstír, orðrómur, mannorð: Komme i Ry verða tíður (sb.: þá var hann tvítugr ... ok var orðinn enn tíðasti, Fms. X, 417; varð þeim Marlinus tíðr af því es hann görði þat í konungshöll), fá tíðleik (sb. Davið fekk tíðleik ok metnuð af verkum sínum). Han var i Ry for at kunne spaae hann hafði það orð á sjer, að hann gæti spáð. Der gik Ry om þar gengu sögur af (sb. Nj. 90). Der gik meget Ry af hendes Skjønhed hún var nafntoguð fyrir fríðleik.

rydde, ás. 1, [ryðja; sb. vedde og veðja], ryðja a) e-u: R. Stene af Ageren. — R. noget op med Roden (sb. ribbalda þessum ryð þú burt með rótum sínum öllum). — R. een af Veien ráða e-n frá, ráða e-n af (dögum). — b) e-ð: R. Skovjord. — c) án þol. og þiggj.: R. op (taka til) i en Stue.

Ryddehakke eins konar páll til að ryðja með akra.

Ryddejern járnkarl (sem er settur undir steina þegar verið er að ryðja akur).

Ryddeland ruð (sb. Hkr. I, 45), ruðstoður (sb. Gþl. 431).

ryddelig, ft. -e, e., rúmur, eða þvíuml.: Rytterne gjorde snart Pladsen r. for Folk riddararnir voru ekki lengi að ryðja (rýma) svæðið (= hreinsa það af fólki; sb. Fms. X, 15).

Rydning, sk., það að rydde (ruðning).

Rydningsarbeide ruðning (= það að ryðja land).

Rydningsland = Ryddeland.

Rydningsmand landryðjandi.

Rydningsplads ruð, ruðstaður, (sb. Ryddeland).

Rydningsret rjettur til landruðningar.

Rydningstid sá tími þegar land er rutt.

Ryg, ft. -ge, sk, [rygg-r = hrygg-r], 1) (á manni eða dýri), bak: Have en bred R. vera breiður um bakið (sb. Nj.); hafa breitt bak (sb. jeg hef nógu breitt bakið, að bera það). Bære een paa Ryggen bera e-n á baki sjer (sinu). Han vendte mig Ryggen snjeri bakinu að mjer, sojeri sjer frá mjer. Kjolen falder ikke godt i Ryggen fer ekki vel á bakið. — Slyde R. beygja hangið, beygja kenginn, (Sn. E.). — 2) um annað, a) bak i fati: Ryggen i en Kjole. — b) (stól)bak: Ryggen paa en Stol. — c) bakki á hníf: Ryggen paa en Kniv. — d) kjölur á bók: Ryggen paa en Bog. — e) Ryggen af et Tag mænir. — f) Ryggen af et Bjerg fjallsbrún, (sb. fjallstindur). — g) hryggur, ás, rindi. — h) Ryggen af Haanden handarbakið.

Rygaas mænir.

Rygbeen = Rygrad.

Rygbrede vefundur sem hafður er í bak á e-u fati eins breiður og hann er.

Rygbænk bekkur sem bak er á.

ryge [ryge: rjúka = stryge: strjúka], røg [rauk], røget [røget: rokit = foget: fokit], I) þar sem talað er um reyk, A) h. s., a) (sjaldan einnig rygede, ryget), rjúka (sb. rjúkandi ofns-oldr, Stjórn; hval rýkr á dlskinum fyrir ydr?, Fms. VII, 160): En rygende Brand. Maden er saa hed, at den ryger að (það) rýkur af honum. — Det ryger (har røget) i Stuen það er (hefur verið) reykur í húsinu. — b) (einnig rygede, en ryget sjaldnar enn røget), reykja = gera (ilm)reyk: R. med Enebær. Man rygede for Alteret med Virak. Der ryges (bliver røget) hver Dag i Stuerne. — B) sem ás., einnig røgte [reykti], røgt [reykt], 1) draga að sjer reyk af (e-u), reykja: R. Tobak. — R. en Pibe. Jeg har ikke røget (eða røgt) Piben ud jeg er ekki búinn að reykja út úr pípunni. — Jeg ryger endnu paa den første Pibe jeg er enn að reykja fyrstu pípuna. — 2) hleypa reyk á eða í (e-ð), a) (til að hreinsa það af sóttnæmu efni), reykja (sb. reykelsisker, með hverju þeir reyktu ... leget, með mikilli tign): R. et sygt Lem med Svovldampe. Brevene (Varerne) ryges inden de komme i Land. R. noget igjennem. — b) (til að koma því burt), svæla (e-ð) burt: R. Myg ud af Stuen. — II) (þar sem ekki er talað um reyk, en þó er haft á ísl.) rjúka (sb. sverðet rauk ór hendi honum, Fms.), fljúga, þjóta: R. i (paa, løs paa) een. De røg sammen.

Rygfinne (uggi á miðju baki) *pinna dorsalis.*

Rygfjæder bakfjöður (á fugli).

Rygflesk flesk (kjöt) af svínshrygg.

rygge, ás. 1, [e. o. rygga f. rugga], hagga (raska, brigða) e-u: „Skjebnens Love kunne de ikke r."

ryggesløs, a) (úrelt), hirðulaus. — b) andvaralaus, guðlaus, guðrækur, (sb.: blygðunarlaus, óskammfeilinn, bersyndugur): Et ryggesløst Menneske. — Føre et ryggesløst Liv lifa í andvaraleysi. En r. Tænkemaade.

Ryggesløshed, án ft., sk., andvaraleysi, guðleysi, (sb. blygðunarleysi, óskammfeilni).

rygget, ft. ryggede, e., sem bak er á: En r. Bænk (Stol).

Rygharnisk bak í spangabrynju.

Reyghvirvel hryggjarliður,

ryglangs, ao., = ryglængs.

Rygled = Ryghvirvel.

ryglængs, ao., = baglængs.

Rygmarv mæna (*medulla spinalis*).

Rygmarvstæring = Rygtæring.

*Rygmuskel vöðvi í bakinu.

Rygning, sk., = Rygaas, Monning b. — b) hólmur eða þvíuml. sem lagt er á mæni(ri)nn.

Rygning, ft. -er, sk., það að ryge I, A.

Rygpandser = Rygharnisk.

Rygpibe mænuhol (B. H.).

Rygpine bakverkur.

Rygpude koddi sem maður hefur undir bakinu.

Rygrad hryggur.

Rygrem = Rumperem.

Rygside bakhlið.

Rygskjold (skel á milli vængjanna, á skorkvikindum) *scutellum.*

Rygsteen (fyrrum), einn af þeim hellusteinum sem hafðir voru til steinleggingar á miðju stræti eða miðjum vegi.

Rygstempel kjöl-mót (þ. e. annaðhvort verkfæri til að setja mót með á bókarkjöl eða mótið sjálft).

Rygstol stóll sem bak er á.

Rygstryger, sk., (fyrrum), averð með bakka.

Rygstykke, 1) um hrygg á manni eða skepnu, a) í et., hryggur(inn með kjötinu á): Rygstykket af et slagtet Høved. — b) í ft., bakhluti (á manni). — 2) (um annað), bak a) í fati eða (spanga)brynju. — b) á stól.

Rygstød e-ð sem halla má bakinu upp við. — b) óeiginl., athvarf: Have et godt R. i een eiga hauk í horni þar sem e-r er.

Rygsvømmer, sk., (eins konar skorkvikindi) *notonectum.*

Rygsvømning það að synda á bakinu.

Rygsæde (sjaldh.), = Bagsæde.

Rygt sjá Røgt.

Rygte, kl., a) með ft. -r, kvittur, pati, ávæni, (sb. orðrómur): Rygtet gaaer (það er talað) i Byen, at hun er bleven forlovet. Det er et almindeligt R. það er altalað. Orðskv.: Sjelden er R. uden Rod (sb. sjaldan lýgur almanna-rómur). Løse Rygter flugufregnir. — b) án ft., orð (sem e-r hefur á sjer): Bringe een i ondt R. koma óorði á e-n, (sb. óhróðnr, ófrægð). Have et godt R. hafa gott orð á sjer, fá gott orð. Have et slet (slemt) R. paa sig hafa illt orð (óorð) á sjer. Hendes R. er ikke det bedste það fer ekki sem bezt orð af henni. — Hun er kommen i R. for ham hún er orðuð (það er farið að orða hana) af honum. — En Mands gode (ærlige) Navn og R. mannorð e-s.

Rygtemager, ft. -e, kk., sá sem kvittu kvelkir (lýstur upp kvittom).

rygtes, þs. 1, berast = frjettast, rænast (B. H. og P. Þ.): Hans Ankomst rygtedes snart i Byen.

Rygtitel bókar-nafn á kili hennar.

Rygtræ = Kragetræ, Krograft.

Rygtæring rýrnun í mænunni (*tabes dorsalis*).

Rygværk = Rygpine.

Ryk, ft. eins, kl., [sb. rykk-r], rykkur

Gjere (give) et R. i Touget rykkja (kippa) i kaðalinn. — 2) (í tali), a) kippur, spotti, spölur: Det er et godt R. herfra. — b) tími: Han gjorde eet R. (einu sinni um tíma) meget af hende.

Ryk-ind, kl., (líkt og) gestanauð eða gestkvæmt, (sb. átroðningur, örtröð): Der er et uophørligt R. i dette Huus.

rykke, a. 1, [rykkja], 1) ás., a) rykkja (kippa) e-u: R. noget til sig. R. en Plante op med Roden. — R. een i Haaret ryskja e-n (Grágás II, 9; sb. hárreyta). — Án þol.: R. (rykkja, kippa) i et Toug. — b) færa, þoka e-u: R. Bordet nærmere til Vinduet færa borðið nær glugganum. R. noget fra sit Sted færa e-ð úr stað. — R. en Vogn eða (án þol.) lade Hestene r. þoka vagni aptur á bak. — R. et Huus længere ind fra Gaden færa hús aptur á bak (og breikka svo strætið). — β) r. noget ind i et Tidsskrift; sb. indrykke 2, b. — c) (sjaldh.), = rygge. — 2) sem h. s. (er), α) færa sig, þoka sjer: R. nærmere til Kakkelovnen færa sig nær ofninum. — R. med en Vogn = rykke en Vogn eða lade Hestene rykke (sb. 1, b, α). — β) færast, þokast: Viseren paa Uhret rykker langsomt frem. — Solen er alt rykket høit paa Himmelen sólin er komin hátt á lopt, sólin er hátt á lopti. — γ) r. op (fara upp) i Skolen. — δ) sjer í lagi um lið, halda, fara: R. i Marken; sb. Mark 1, e. R. imod Fjenden halda til móts við óvini sína. R. ind i et Land. R. op halda á stað. — ε) r. ud med Penge = punge ud (sb. punge).

Rykken, án ft., sk., það að rykke.

Rykning, sk., það að rykke (sb. rykkur, kippur, o. s. frv.).

Rynke, ft. -r, sk., [hrukka], hrukka: Rynker i Panden. Kjolen slaaer Rynker hrukkar. — b) rykking.

rynke, ás. 1, [hrukka], gera hrukkur á e-u): R. Panden hleypa brúnum, láta brýrnar siga. — b) rykkja: R. et Læg paa en Kjole.

Rynkebaand lygill til að rykkja e-ð með.

rynkefri hrukkulaus.

Rynkeslange (eins konar höggormur) *caecilia.*

rynket, ft. rynkede, e., [sb. hrukkótt-r], hrukkóttur: En r. Pande. — b) sem er með rykkingum, (sb. rykktur).

Rynkning, ft. -er, sk., það að rynke.

Rype, ft. -r, sk., [rjúpa], rjúpa *tetrao lagopus.*

Ryslæder (einnig Ruslæder) gerzkt leður (þ. e. eins konar leður sem sútað er í Garðaríki).

ryste, a. 1, [hrista; sb. Hylde af hilla og Hyrde af hirði-r], 1) ás., a) eiginl., hrista, skaka: R. et Træ. — R. Æbler ned af Træet. R. noget ud af en Pose hrista e-ð úr poka. — R. Barnet af Ærmet leggja niður ung(g)æði. — β) án þol.: R. med Hovedet hafa höfuðskjálfta, (sb. riðandi nokkut litit, Sturl. I, 20). R. paa Hovedet hrista höfuðið. — b) óeiginl., skelfa, fá á: Ingen Modgang rystede ham meer, end hendes Død. — 2) h. s., hristast, skjálfa, titra, nötra: Huset ryster af Vinden. R. af Kulde skjálfa (af kulda). R. paa Haanden vera skjálfhentur.

Rystelse, ft. -r, sk., það að ryste (hristingur, titringur, skjálfti).

Rysten, án ft., sk., það að ryste.

Rystning, sk., (sjaldh.), = Rystelse.

Rytter, ft. -e, kk., a) ríðandi maður, maður á hesti: Hest og R. — β) reiðmaður: En god (maadelig, slet) R. — b) riddari (í: riddaralið): Et Regiment Ryttere.

Rytterbonde, [Rytter b], (fyrrum), hver af þeim bændum er átti að halda mann og hest (haus) fyrir konung (sb. greinina um Ryttergaard).

Rytterfane, [Rytter b], a) merki einnar riddarasveitar. — b) riddarasveit sem fylgir einu merki.

Ryttergaard, [Rytter b], (fyrrum), garður þar sem halda átti mann og hest (haus) fyrir konung (sb. greinina um Rytterbonde).

Ryttergods, [Rytter b], (fyrrum), konungsjarðir sem hafðar voru til viðurværis riddaraliðinu.

Rytterhandske, [Rytter b], vopnhanzki riddara.

Rytterhest, [Rytter b], riddarahestur (sb. Salómon konungr átti .... 12,000 riddarahesta, vel tamda til orrosto, Stjórn; sb. vopnhestr).

Rytterhob, [Rytter b], riddarasveit, (sb. riddaralið).

Rytterhold, [Rytter b], það að fæða (konungi) riddara og hest(a).

Rytteri, án ft., sk., [Rytter b], hestalið (Fms., Hkr.), riddaralið, riddaraher: Baade R. og Fodfolk. Det lette (svære) R.

Rytterkaarde, [Rytter b], = Pallask.

Rytterkappe, [Rytter b], riddarakápa.

Rytterkone, [Rytter b], riddarakona.

Ryttermønstring, [Rytter b], könnun riddaraliðs.

*Rytterregiment, [Rytter b], riddarasveit (riddaradeild) sem er ein eða tvær þúsundir eða þar á milli.

Rytterfadel, [Rytter b], riddarahnakkur.

Ryttersold, sk., [Rytter b], riddaramáli.

Rytterstald, [Rytter b], (hest)hús handa riddarahestum.

Rytterstøvle, [Rytter b], riddarastígvjel.

Ryttersværd, [Rytter b], = Pallask.

Ryttertjeneste, [Rytter b], það að vera riddari í liði e-s, (riddarasýsla).

Ryttervagt, [Rytter b], varðhald af riddurum: Der sattes R. uden for Huset.

Ryttervexel eins konar viðskiptabrjef.

ræbe (har), h. s. 1, [sb. ropa], ropa.

Ræben, án ft., sk., það að ropa (ropar).

ræd, ft. -de, e., [rædd-r f. hrædd-r], hræddur, felmsfullur, óttafullur, óttafenginn, óttasleginn: Være r. for noget vera hræddur við e-ð. — b) huglítill, huglaus, blauður: Saa r. som en Hare sem hjera hjarta hefur í brjósti.

ræddes, þs. 1, [sb. hræðas(k)], hræðast, óttast: Brændt Barn r. for Ild (sb. brennt barn forðast eldinn), orðskv.

Ræddike, ft. -r, sk., (eins konar ætirót ræktuð í görðum) *raphanus sativus.*

Ræde, ft. -r, sk., [ræða f. hræða], hræða (sb. Fuglerræde).

rædelig [ræðilig- f. hræðilig-], sjaldh., a) ft. -e, e., = rædsom. — b) sem ao., af hræðslu.

Ræder, ft., [reðjar f. hreðjar], eystu.

Rædgrime sjá Rægrime.

Rædhed, án ft., sk., (sjaldh.), hræðsla, skelkur.

Rædsel, ft. Rædsler, sk., [sb. hræðsla], ógn (sb. dómadags ógnir), skelfing: Der paakom dem en stor R. þeir urðu mjög felmsfullir. Have R. for noget óast e-ð, (sb. e-m stendur ógn af e-u).

rædselfri óttalaus, óhræddur.

Rædselfrost (skáldl.), óttahrollur.

rædselfuld skelfilegur, óttalegur, (sb. frygtelig): En r. Nat. Rædselfulde Optrin.

rædselfyldt, [sb. fylde], hræðslufullur, óttafullur.

Rædselsaar hræðilegt ár.

Rædselsdag hræðilegur dagur.

Rædselstid hræðileg tíð.

rædsom, ft. -me, e., hræðilegur, (sb. frygtelig): Det var rædsomme Dage. — En r. Begivenhed.

Rædsomhed, án ft., sk., það að vera rædsom.

Ræge, án ft., sk., 1) [sb. ráki f. hráki], hráki. — 2) biti, munnfylli, eða þvíuml.

Ræge sjá Reie.

Rægrime (eða Rædgrime) gríma til að hræða börn með.

Ræfel, ft. Ræfler, a) sk., stór bundur. — b) kk., sláni.

Række, ft. -r, sk., a) röð; runa, (sb. halarófa): De stode (sade) alle i een R. — En lang R. Aar (sb. Aarrække). — Den hele R. af Beskyldninger öll sú runa af sakargiptum. — b) = Klæderække. — c) = Tinrække. — d) (úrelt), = Rækværk a, Stakitværk, Stakit.

række, a. 1 og rakte, rakt, A) ás., 1) rjetta a) e-ð að e-m: Ræk mig Glasset. R. een Haanden. — b) (tómt): R. Hænderne i Veiret rjetta upp hendurnar. R. Tungen ud rjetta út úr sjer tunguna. — 2) teygja: Dette Læder vil ikke lade sig r. það er engin teygja í þessu leðri. — B) h. s., 1) ná (langt eða skammt, eða þvíuml.): Jeg kan ikke r. saa langt næ ekki svo langt. — b) hrökkva, endast. — 2) r. til hrökkva = endast: Pengene r. ikke til.

Rækken, án ft, sk., það að række.

Rækkenagle spýta sem e-ð er þanið á.

Rækketræ, 1) spýta sem e-ð er þanið á. — 2) [Række b], uglutrje.

Rækling, sk., [rikling-r], rafabelti.

Rækning, sk, það að række.

Rækværk, a) handrið, brjóstrið; grindur; pílársgarður, rimagarður, (stöðugarður?): R. (handrið) paa en Bro. R. om en Altan brjóstrið á gluggsvölum. — b) grindur til að styðja ungviði (trje sem eru að vaxa).

Ræling sjá Reling.

Rænke, ft. -r, sk., [rekk-r f. hrekk-r; kk = nk], bragð, prettur, vjel, undirferli, undirhyggja, svik: Hvad han ikke ved aabenbar Magt kunde naae, det søgte han at udrette ved List og Rænker.

rænkefuld brögðóttur, slægur, lævís, undirhyggjufullur, undirhyggjusamur, sem er undirhyggjumaður (mikill), sem er (mesti) bragðarefur.

rænkeløs prettalaus.

Rænkemager, ft. -e, kk., = Rænkesmed.

Rænkesmed undirhyggjumaður, bragðaselur.

ræppe (har), h. s. 1, kvaka (sem önd eða gæs).

Ræv, ft. -e, sk., [ref-r], tóa, refur, melrakki, (sb. lágfóta, o. s. frv.) *canis vulpes.* — b) bragðarefur, undirhyggjumaður, (sb. Jörundr biskup er slægr sem refr, Sturl. IV, 82).

Ræveagn, sk., [Agn = agn], tóuagn.

ræveagtig, ft. -e, e., sviksamlegur.

Rævebuur grindabúr sem tóa er höfð í.

Rævebælg refsbelgur, melrakkabelgur (Grágás), melrakkaskinn (Grágás).

Rævefund (fornl.), bragð, undirhyggja, (sb. Rænke).

Rævegaard, [sb. refgarð-r], refgarður (Gþl. 457).

Rævegrav, a) = Rævehule. — b) gröf til að veiða tóur í.

Rævehagel tóuhagl.

Rævehale refshali (sb. Refahaladjúp), tóuskott.

Rævehule tóugren.

Rævehund dýrhundur.

Rævejagt melrakkaveiðar (Jb.).

Rævejæger só sem veiðir tóur.

Rævekage eiturdeig sem lagt er fyrir tóur.

Ræveklo refskló: Gaae paa Ræveklør beita flærðum.

Rævemynde mjóbundur sem voninn er á að toka tóur.

ræverød mórouður eins og tóa.

Rævesax dýrabogi.

Rævestind tóuskinn, melrakkaskinn: En Hue af R. tóuskinnshúfa.

Rævespor tóuspor.

Rævestampe = Stampe 2.

Rævestreg undirferli, (sb. Rænke).

Rævetig, sk., [Tig = tík], (sjaldh.), hundur uudan tóu ok tík, (sb. skoffín).

Ræveunge yrlingur: Saa enfoldig som en syv Aars R. ljótlega grunnhygginn (sogt i skopi).

Rævinde, ft. -r, sk., (sjaldh.), blauð tóa, (refkeila?).

rævne sjá revne.

Rævne sjá Revne.

rævse sjá revse.

røbe, ás. 1, [ræpa f. hræpa], a) sýna, lýsa (sb.: Heimir lýstu mikinn drengskap, Fms. IX, 344; ef nokkurir segja þat, at ek hafa ótrúleika lýst við yðr, Eg. 61): Det røber en god Smag. Hans Adfærd i denne Sag røber en lav Tænkemaade. — b) koma e-u upp: R. en Hemmelighed. Sammensværgelsen blev røbet (komst upp, komst fyrir) ved et Tilfælde. — c) koma upp um: Han røbede sig for tidlig.

Røben, án ft., sk., það að røbe.

Røbning, sk., (sjaldh.), það að røbe.

Røbsmand (sjaldh.), sá sem kemur e-u upp. Sb. Angiver.

rød, ft. -e, e., [rauð-r], rauður: Blive r. roðna (í andliti). — Rødt, (sem kl. nafn), rauður litur: Farve i Rødt. — En r. Ko rauð kýr. Det røde Guld rauða-gull. — b) mórauður: En r. Ræv.

rødagtig, ft. -e, e., rauðleitur.

Rødarve (eins konar jurt) *anagallis arvensis (Linn.).*

rødbarket, [sb. barke], litsður rauður i barklegi: Et r. Seil.

Rødbede = 2. Bede.

rødblaa rauðblár, (sb. lifrauður).

rødblakket dumbrauður.

rødblisset rauðblesóttur.

rødblommet (sem er) með rauðum rósum.

rødbruun rauðbrúnn (Lsxd., Sturl.).

Rødbynke heimilisnjóli, heimula, fardngakál, *rumex acutus.*

rødbraget rauðhryggjóttur.

Rødbrossel skógarþröstur *turdus iliacus.*

Røde, án ft., sk., [rauði?], roði, a) á Sjálandi, um hygg sem er að sprella, i orðatiltækjunum: Komme i R. vera farið að roðna. Staae i R. vera orðið rault. — b) i Aftenrøde, Morgenrøde.

Røde, sk., = Farverrøde.

Røde, ón ft., sk., [sb. rotinu], rotnun: Lægge Hør (Hamp) i R. (þ. e. i vatn, svo að hýðið losni). — b) = Edder b.

røde, a. 1, a) ós., leggja (lín eða hamp) i bleyti (svo að hýðið losni). — b) h. s. (Har): Saaret røder það grefur i því, það er komin ígerð í það.

Rødesyge = Rødsot.

Rødesætning igerð.

rødfarvet, ft. -farvede, e., rauðlitaður.

Rødfarvning það að lito e-ð rault.

rødfinnet, ft. -finnede, e., sem hefur rauða nabba i andlitinu.

rødgjæret, ft. -gjærede, e., [sb. gári], rauðhuppóttur.

rødgloende, [sb. gloe A, 1, n], (um mólm i eldi), rauður.

Rødglødning suða ó málmi þangað til hann verður rauður.

Rødgran (eins konar grön) *pinus picea* (rauðagreni?).

rødgrimet sjá greinina um grimet.

rødguul rauðgulur (Sturl.).

Rødguulhed, án ft., sk., það að vera rødguul.

rødhaaret rauðhærður (Grett.), rauðhár (Sturl.), rauðbirkinn.

Rødhed, án ft., sk., roði: Blodets (Hudens) R.

rødhedet, [sb. hede], (um málm, sem er) soðinn þangað til hann er orðinn rauður.

rødhjelmet rauðhjálmóttur.

rødhovedet rauðhöfðaður; rauðbirkinn.

Røding, sk., [sb. reyting-r], koðlnr sem eru tættir i sundur og troðið í púðurgöt á skipsfallbissum svo að væta komist ekki inn í þær.

Rødkaal (rauðkál) *brassica oleracea.*

rødkindet, ft. -kindede, e., rjóður (i kinnum).

Rødkrid (rauðkrit, B. H.) *bolus rubrica.*

Rødkridspen uppdróttar-áhald (Ridsepen) sem rauðkrit er í.

Rødkridssteen rauðkritarsteinn.

Rødkridsstift rauðkritar-stöngull.

rødladen, ft. -ladne, e., = rødagtig.

Rødleer eins konar dökkgulur leir með sond saman við.

rødlig, ft. -e, e., irauður (655 XXXII), rauðleitur.

rødlydt, ft. -e, e., [sb. rauðlit-r, Fms. V, 312, og Lyd = Lød, af lit-r], (forul), rauðlitaður.

Rødløg (lauktegund) *allium cepa.*

Rødme, ón ft., sk., roði (en ekki roðni): Sundhedens R. Undseelsens R. — (Skáldl.): Rosens R.

rødme (Har), b. s. 1, roðna, (sb. jarl selti svó rauðan sem blóð): R. af Undseelse.

Rødmen, án ft., sk., það að rødme.

Rødmuld fúi (i eikitrje).

rødmuldet, a) (um eikitrje), fúinn. — b) (um jörð), sem rauðleit mold er i.

rødmusset, ft. -mussede, e., rjóður, (sb.: rulleitur — f. rauðleitur —, blómlegur).

rødne, s. 1, [sb. roðna], (sjaldh.), a) h. s., roðna. — b) ás, gera (e-ð) rault.

rødne, ós. 1, = røde a.

Rødning, sk., það að rødne (= røde a).

Rødningsmaade það hvernig farið er að bleyta lín eða hamp (sb. røde a).

Rødningssted staður þar sem bleytt er lín eða hampur (sb. røde a).

rødnæset, ft. -næsede, e., rauðnefjaður, nefrauður.

rødplettet, ft. -plettede, e., rauðdeplóttur, rauðdílóttur, rauðdropóttur, rauðdröfnóttur.

rødprikket, ft. -prikkede, e., sem er með allt einum rauðum ögnum.

Rødskalle sjá Rudskalle.

Rødskimmel apalrauður (rauðdröfnóttur) hestur.

rødskimlet, ft. -skimlede, e., apalrauður, rauðdröfnóttur: En r. Hest.

rødskjoldet rauðskjöldóttur.

Rødskjær, sk., ýmiss konar flattur þorskur.

rødskjør (um járn), sem ekki verður rekið nema annaðhvort kalt eða hvítt af hita. Gagnstætt: koldskjør.

Rødskjørhed, án ft., sk., það að vera rødskjør.

rødskægget rauðskeggjaður (Fms.).

Rødsot, [sb. rauðasótt], rauðasótt (Gþl. 498).

rødspraglet rauðflikróttur.

Rødspætte knrkoli *pleuronectes platessa.*

rødspættet rauðdeplóttur, rauðdílóttur, rauðdröfnóttur.

Rødsteen, a) = Rødkrid. — b) rault tigl.

rødstjernet, ft. -stjernede, e., [rauðstjörnótt-r], rauðstjörnóttur.

Rødstjert (fugl) *motacilla phoenicurus.*

rødstribet rauðröndóttur.

Rødtop = Irisk.

Rødtorsk rauðleitur þyrsklingur (sb. þaraþyrsklingur) eða rauðleitur upsi.

Rødulm, sk., dokkur litur sem kemur á eikitrje þegar því liggur við að fúno.

Rødviin rauðvín.

rødøiet rnuðeygður.

Røg, ón ft., sk., [reyk-r], reykur, (sb. svæla, móða): Give R. fra sig = ryge I, A, a.

Røgalter reykelsis-altari.

Røgbad reykbað (sb. ryge I, B, 2, a).

røgblind reykblindur (sb. Fms. III, 71).

Røgdør reykjar-op.

røge, ás. 1 og 2, [reykja], a) reykja (e-ð, svo að það harðni): R. Kjød (Flesk, Sild). Røget Kjød hangikjöt. — En røget Stue stofa sem er svört af reyk innan (sb. Eg. 183). — b) = ryge I, B, 2, b: R. Myg bort. — c) = ryge I, B, 1: R. Tobak.

Røgeflesk flesk sem á að reykja eða verið er að reykja.

Røgehuus sjá Røghuus.

Røgelse, sk., [reykelsi], reykelsi: Brænde R. Komme (láta) R. paa Gløder. — b) óeiginl., líkt og lof.

Røgelsefad (flatt) reykelsisker.

Røgelsekar reykelsisker.

Røgelselys ilmkerti.

Røgemand (einnig Røgmand) sá sem reykir fyrir borgun bæði kjöt og önnur matvæli, (reykjari).

Røgepølse itroðningur eða þviuml. (sb. Pølse a) sem reykja á eða verið er að reykja.

Røgesild hangin síld. Sb. Flækkesild.

Røgfad = Røgelsefad.

Røgfang reykháfur, strompur.

Røgflamme logi sem ekki sjest vel fyrir reyk.

røgfuld fullur af reyk, reykfullur, (sb. reykfast, Fóstbr. 168).

røggraa sem reykjorlitur er á.

Røghat hjóskjól (á reykjarstöpli).

Røghul reykjarhol (á húsþoki).

Røghuus (einnig Røgehuus) (hús til að reykja í, t. a. m. kjöt), reykingarhús (Dr. Sch.).

Røghytte reykingarkofi (sb. Røghuus).

Røghætte = Røghat.

Røgkammer reykingorklefi (sb. Røghuus).

Røglys = Røgelselys.

Røgmalt = Kollemalt.

Røgmand sjá Røgemand.

Røgning, ft. -er, sk., það að røge.

Røgoffer reykelsisfórn, (sb.: reykelsisoffrun, Stjórn; reykelsisbrenna, Stjórn).

Røgpibe reykjarpípa (þ. e. pípa sem reyk leggur út um).

Røgpulver = Røgelse a.

Røgsky reykjarmökkur.

Røgstue hús sem enginn reykjarstöpull (Skorsteen) eða reykjarpípa er í en reykinn leggur út um glugga eða stromp.

Røgt (einnig skrifað Rygt), ón ft., sk., [rækt], hirðing (einkum á fjenaði): God R. er Hestens halve Foder.

Rogtag eins konar þak uppi yfir opi á reykháf.
rogte (einnig skrifað rygte), ás. 1, [rækta], 1) hirða (einkum fjenað): R. Qvæg vera nautamaður. — Fiskeren er ude at r. sine Garn. — 2) óeiginl., a) rækja, stunda: R. sit Kald. — b) reka: R. et Ærende reka erindi.

Rogter, ft. -e, kk., = Qvægrogter.

Rogterske, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Rogter um karlmann.

Rogtning, sk., það að rogte.

*Rogtobak píputóbak (P. Þ.).

*Rogtopas eins konar glerhallur.

rogtørret, [sb. tørre], = kolletørret.

Roie, ft. -r, sk., (í Norv.), blendur orri eða þiður.

Rollike, ft. -r, sk., jarðhumall, vallhumall, *achillea millefolium.*

romme, s. 1, [e. o. rœma f. rýma], 1) ás., a) rýma e-ð (fyrir e-m): R. Huset for een (sb. at Þorleifr skuli rýma höfnina fyrir honum). Fjenden blev nødt til at r. Staden (Marken) urðu að fara (stökkvn) úr borginni (halda undan). Han blev dømt til at r. Landet var gerður útlægur. — b) r. sig ræskja sig. — 2) sem h. s. (er), a) r. op (rýma til) i Stuen. O. s. frv. — b) rýma (sb. varð þaðan strýmo ok brott at flýja Assúr, einn af sonum Sem), stökkva (t. a. m. úr landi), strjúka: R. af Landet (Byen). Tyven er remt strokinn.

Romning, ft. -er, sk., það að rýma burt eða strjúka, flótti.

Romningsdom dómur um mann sem strokið hefur.

Romningsmand, n) maður sem strýkur. — b) útlagi.

Ron, ft. -ner, sk., [sb. reynir], reynir *sorbus aucuparia.*

Ronne, ft. -r, sk., [sb. raun], hjallur (um hrörlegt hús): Den R. er ei værd at flikke paa.

Ronnebær reyniber.

Ror, kl., [sb. reyr-r], a) án ft., reyr (sb. reyr vaxinn mjök háfan sem *pinus) arundo* (einkum *arundo phragmites*): Skære R. Lægge Tag af R. (sb. í húsþekjom, þar er þakt var reyr eða hálmi, Ukr.). — b) með ft. (sem er eins), reyrstrá, reyrleinn: Trække et R. op af Vandet. Vildænderne ligge i Rørene (meðal reyrstráanna =) í reyrnum. — 2) um það sem er svipað reyri, a) pípa, spira, (sb. mjófar pípur eðr spírur, meðr hverjum ar hann — drekinn — dregr andann): Røret paa en Bøsse bissuhlaupið. — b) = Rende a.

Rørbeen leggur (í manni eða skepnu; pípuleggur, P. Þ.).

Rørbinder sá sem ríður sitt hvað úr reyri eða býr til reyrþök.

Rørblad, a) blað á reyri. — b) vefjarskeið með reyrlönnum.

Rørbund reyrvaxinn staður.

Rørbundt = Rørknippe.

Rørbusk reyrkjar, (sb. reyrskógur).

Rørbyld (f. Rørebyld? — af Røre, nári, og Byld) kýli í náranum.

rørdannet, [sb. danne], sem er (nokkurs konar) pípa.

Rørdrum, sk., (fugl) *ardea stellaris.*

Rørduſk blómskúfur á reyri.

Rørdække skýla eða ábreiða úr reyri.

røre, s. 2, [rœra f. hrœra], 1) hræra, A) ás., líkt og bæra, hreifa: Han kan hverken r. Hænder eller Fødder getur hvorki hrært legg nje lið. Rør dig ikke af Stedet vertu (liggðu, sittu, stattu, eptir því hvernig á stendur) graf-kyr! R. sig (merkir einnig) rjettn sig upp (hreifa sig). — R. Trommen slá bumbuna. — B) í líkri merk. og þegar talað er um að hræra flautir eða hræra í potti, 1) ás.: R. Maden hræra í potti. R. Maltet (sb. Røre-stang). R. Kagedeel. — Fiske i rørt (gruggugu) Vand. — b) r. noget sammen (sb. þar skyldi bræra alll saman mold ok silfr, Fms. IV, 298). — c) r. noget ud i Vand (hræra e-ð sundur í vatni) með en Skee. — 2) h. s.: R. i Gryden hræra í pottinum. — R. om i noget hræra i e-u. — R. op i noget hræra í e-u; (óeiginl.) fara að rekast í e-u aptur. — II) um snertiug og þvíuml., 1) með óauikinni merk., a) ás., snerta, taka á e-u = koma við e-ð, (sb. fiðla — rjála — við, hrófla við e-u): Han kan ikke taale, at man rører ham að við hunn sje komið. — b) sem h. s., i r. ved = (tóml) røre II, 1, a. — 2) taka ú e-u (= fara að eyða af eða úr e-u): Denne Tønde er endnu ikke rørt. — 3) blive rørt af Slag eða (tóml) blive rørt taka brottfall (forni). Han er rørt (máttlaus) i den høire Side. — III) ás., óeiginl., (sb. I, A og II, 1), fá á (tilfinningar manns): Det rørte hans Hjerte. Han blev rørt hann komst við, það rann út í fyrir honum. Røres ved (komast við af) andres Nød. — Ho. núl. t., rørende, sem o, aumlegur, brjóstumkennnnlegur, hjartnæmur: Et rørende Syn. — En rørende Stilbring.

Røre, án ft., sk., [e. o. rœrn f. hrœra], hræra (sb. skyrhræra). Sb. Æggerøre. — b) grautur = hrærigrautur: Det ligger Alt i een R.

Røre, sk, [rœra-r f. hrœra-r], (úrelt), nári.

Rørebyld sjá Rørbyld.

Rørelse, sk., a) [sb. røre II, 3], brottfall: Han har faaet en R. (máttleysi) i Siden. — b) [sb. røre III], viðurkomning (forni): Man kan ikke see denne Nød uden R.

Røreskee skeið til að hræra i e-u með.

Rørestang slöng til að hræra í e-u (t. a. m. malti) með.

Rørfletning e-ð sem brugðið er úr reyr.

Rørfløite hljóðpípa úr reyr.

Rørgang langur farvegur niðri í jörðunni.

rørgroet, [sb. groe], reyrvaxinn (forni).

Rørhav haf með reyrvöxnum ströndum.

Rørholm reyrhólmi.

Rørhval hnúfubakur *balaena physalus.*

rørig, ft. -e, e., n) ern: Han er endnu en r. Mand. Have rørige Lemmer veru ern. — b) sem stendur vel undir, saðsamur, þungur: R. Mad.

Rørighed, án ft., sk., það að vera rørig a.

Røring, sk., vaf um akkerishring.

Rørkiste kista brugðin úr reyr.

Rørknippe reyrbundin.

Rørknude liður á reyr.

Rørknæ pípu-olbogi (sb. Knæ 2, a, α).

*Rørkoral (eins konar marbendilssmiði) *tubipora.*

rørlig, ft. -e, e., [sb. rœrilig-r f. hrœrilig-r], hrærilegur: Rørligt Gods lausafje.

Rørlighed, án ft., sk., hrærileiki.

Rørmaatte reyrmotta.

Rørmester = Rendemester.

Rørmose reyrmýri.

Rørpibe = Rørfløite.

Rørskæring, sk., það að skera upp reyr.

Rørspurv (eins konar spör) *emberiza schoeniolus.*

Rørstav reyrstafur.

rørstilket (um jurt), sem hefur holan legg.

Rørstok reyrprik.

Rørstol stóll með reyrsetu.

Rørstraa (þurr) reyrstrá.

Rørstub það sem eptir stendur (niðri í vatninu) þegar reyr er skorinn upp.

Rørsvamp (pípusveppur, þ. e.: kúalubbi reiðikúla; o. s. frv.) *boletus.*

Rørsvovl brennusteinn sem er í smástönguni.

Rørsø reyrtjörn.

Rørtag reyrþak (sb. Rør 1, a).

Rørværling, sk., = Rørspurv.

Rørœg, án ft., sk., eggjahræra.

Ros (eða Rose), ft. Roser, sk., [reysar f. hreysar], hreysnr.

Roskat, [sb. hreysiknttr], hreysikönur (sb. Rímb. 356) *mustela erminea.*

Rost, sk., [rnust], rnust, rödd; rómur, málrómur: Nogle Fugles R. er Skrig; andres er Qviddren og Sang. Den menneskelige R. Sige noget med sagte R. í hálfum hljóðum. — b) óeiginl.: Naturens R. náttúrlegt eðli. Hjertets R. tilfinningin.

Rost, kl., (á skipi), það sem siglukaðlar eru festir við.

roste, ás. 1, ná mesta soranum úr (málmgrýti).

Rosteovn ofn sem málmgrýti er heitt í til að ná úr því mesta soranum.

Rostkjætting eins konar járnrekindi utan á skipi.

Rostning, ft. -er, sk., það að roste.

Rov, sk., [rauf], (í mjög óvönduðu tali), bora (= rass).

rove, ás. 1, [raufa; sb. vindr ... lögðust á valinn, ok raufuðu, Fms. XI, 380], ræna e-u: R. Qvæg. Rovet Gods = Rov b. — Án þol.: R. fra Kirker og Klostre ræna kirkjur og klaustra. R. paa Alfarveie. — b) óeiginl., svipta e-n e-u: Hun har røvet mig min Rolighed.

Rovefrihed það að mega rupla og ræna eins og maður vill.

Rovelyst ránfýsi.

Roven, án ft., sk., rán (ft.), ránskapur: R. og Plyndren ruplun og ránskapur.

Røver, ft. -e, kk., [raufari], raufari, ræningi, ránsmaður; víkingur, hervíkingur, spellvirki (sb. hann hafði drepit spellvirkja austr á Jamtaskógi, Nj. 183), stigamaður.

røveragtig, ft. -e, e., ræningjalegur, ránsamur (B. H., P. Þ., G. O. í greininni um røversk).

Røveragtighed, án ft., sk., það að vera røveragtig; ránfýsi.

*Røverbande ræningjasveit.

Røverborg kastali sem ræningjar sitja í.

Røverflok ránsflokkur, ræningjasveit.

Røverfærd ræningjaháttur.

Røvergods = Rov b.

Røverhule ræningjabæli.

Røveri, ft. -er, kl., rán (það að ræna), ránskapur.

Røverkjob gjafverð.

Røverkule = Røverhule: Han gjør ingen R. af sit Hjerte.

Røverpak illþýði (sem rænir).

Røverrede ræningjabæli.

røversk, ft. -e, e., ránsamur (B. H., G. O.).

Røverskib víkingaskip.

Røverslot = Røverborg.

Røverstand (ræningjastjett), ránskapur.

Røverstat ræningjaríki: De barbariske Røverstater víkingaríkin (á norðurströnd suðurálfu).

Rovertog ránferð: víking (á sjá; sb. hernaður).

S.

S, nitjándi stafur í stafrofinu, er kallaður Es, og hefur sama atkvæði sem s á ísl.

Saa, ft. -er, sk., [sá-r], sár (til að bera vatn í; sb.: takit nú í sái fulla með vatn, ok steypit yfir allt saman, fórnina ok viðinn, Stjórn; þau — börnin — gengu frá brunni... ok báru á öxlum sèr sá, Sn. E.). Sb. Vandsaa.

saa, [so f. svo f. svá], A) ao., 1) með sögn, (þar sem saaledes verður sett í stað þess og er jafnvel liðkaulegra): S. (svona eða þetta) sagde han. Een gjør s., en Anden anderledes. — Som Herren er, s. hans Svende eptir höfðinu dansa limirnir. — 2) með einkunn eða atviksorði, a) þar sem það vísar til at með nh.: Vær s. god (eða artig) at træde ind gerðu (geri þjer) svo vel að o. s. frv. — b) þar sem það vísar til at með framsöguh.: Han tøvede s. længe (kom svo seint), at Alle vare borte da han kom. — c) þar sem það vísar til som, hvort sem það kemur í ljós eða felst í hugs manns, α) þar sem som stendur: S. lidt som muligt svo lítið, sem — eins lítið, og — orðið getur. — S. godt som að kalla (má): Det er s. godt som afgjort það má heita víst. — β) þar sem maður sleppir som sjálfu: S. sandt Gud lever eins og guð er uppi yfir mjer. — γ) þar sem heil grein, með som í, felst í huganum: S. rig en Pige (svo rík stúlka sem hún er, jafn-rík stúlka) vil ikke fattes Friere. — Spiis ikke s. meget Kjød borðaðu ekki sona mikið af kjöti. Giver du ham s. lidt sona lítið? — Vil du gaae s. snart fara svo fljótt? — Det er ikke s. vel það er ekki því að heilsa, það er ekki svo mikið um, því er verr og miður. — d) þar sem það vísar ekki til neins, α) líkt og sona, sona dándis, o. s. frv.: Han gik s. sagte ind i Stuen. Det skete s. lempelig. — Jeg veed det ikke s. egentlig mjer er það ekki svo vel kunnugt. — β) for ikke s. lang Tid (eða þvíuml.), ekki alls fyrir löngu. — γ) líkt og ofur, ofboð, óvenju: Det er s. skjønt i Haven. Solen skinner s. behagelig það er allra yndislegasta sólskin. — 3) einstakt, a) sem nokkurs konar ávarp eða mo.: S.! nu er det nok sona! nú er nóg komið! — S. hør dog (taktu eptir) hvad jeg vil sige! — b) sem spurning, á (= er það svo?): S.? vil han slet ikke komme? — c) saa saa sonn (með áherzlu á báðum atkvæðunum), sona og sona, sona á milli húsgangs og bjargálna. — B) sem st., 1) í upphafi apturgreinar, haft í sömu merk. og hið íslenzka orð þá: Da her hverken er skeet et bestemt Aftale, eller jeg har givet noget Løfte fra mig, s. anseer jeg mig ikke forpligtet. Naar du fører dig vel op, s. bliver det din egen Fordeel. Seer jeg ham igjen, s. skal jeg ikke glemme hvad jeg har lovet. O. s. frv. — Opt er saa sleppt, allt eins og þá, t. a. m.: Endskjøndt ingen vilde troe ham, blev han dog ved at paastaae det. Sb. b. — b) í framgrein, annaðhvort tdml, eða með endog, svo ... sem (með framsöguh.), þó ... aldrei nema (með afleiðingarh.): S. gjerne jeg taler med ham (svo skemmtilegt sem mjer þykir að tala við hann, þó mjer þyki aldrei nema skemmtilegt að tala við hann), s. kan han dog aldrig vinde min Fortrolighed. Bøger, s. ypperlige de endog ere (svo ágætar sem þær eru, þó þær sjeu aldrei nema ágætar), kunne dog ei gjøre Erfaring overflødig. — 2) saa at eða (tdml) saa svo að: Skibet er klart til at seile; s. at der fattes nu intet uden Vind skipið er seglbúið, svo að nú o. s. frv. — Jeg har gaaet hele Formiddagen; s. jeg er nu ganske træt. — Han raabte, s. det kunde høres paa Gaden. — 3) þá, síðan, því næst: Først de Store, s. de Smaa. Først gik hun længe i Haven; s. satte hun sig til at spille. — b) saa ...., saa stundum ...., stundum: S. vil han eet, s. et andet það er sitt á hverri stundunni fyrir honum.

Saad sjá Sod (kl. og sk.).

Saad, (sjaldh. nema í) ft. -er, kl., [sáð, kvk., varla haft nema í ft. sáðar og sáðir], sáð(ir).

saadan, a) ft. -ne, e., slíkur, þvílíkur, annar eins: S. var hans Adfærd sona var háttalagið hans. — I saadant (eða s. et) Veir í öðru eins veðri. S. en Mand. Saadanne Folk. — b) sem ao., sona, eptir því sem, o. s. frv.: S. vil han have det. S. som det kan træffe sig eptir því sem verkast vill.

Saadbrød (einnig Saadebrød) brauð úr sáðum.

Saadebrød sjá Saadbrød.

saadet, ft. saadede, e., fullur af sáðum.

saae, ás. 1, [sá], sá e-u, sá til e-s: S. Byg. S. Gulerødder. Sb. lægge I, A, 1, b, μ.

Saaehavre sáðhafrar.

Saaekorn sáðkorn.

Saaemand sáðmaður.

Saaening, sk., það að saae (sáning).

Saaerug sáðrúgur.

Saaetid sáðtími.

Saaeveir sáðveður.

Saaevikker, ft., umfeðmingsgras sem haft er til sáningar.

saafremt, st., [svá framt; sb. saa], svo framt (sb. svo framt sem haldit er við oss þat móta var jùlal skaltinum), svo framarlega sem: S. han fordrer det, vil det ei blive ham negtet.

Saald sjá Sold (kl.).

Saale (einnig ritað Solle), ft. -r, sk., [sóli], a) = Fodsaale. — b) ilvegur; sóli (á skó eða sligvjeli): Sye (Lerreds-) Saaler under et Par Strømper. — Sye Saalen til Overlæderet. — Binde Saaler (= Sandaler) om Fødderne.

saale, ás. 1, (sjaldh.), = forsaale.

saaledes, ao., [sb. -leiðis í þsleiðis], á þá leið, þannig, svo, sona: S. var det fordum; men nu langt anderledes. Det var ikke s. meent það var ekki sagt (o. s. frv.) í því skyni.

Saalelæder sólaleður.

Saalerem þvengur í ilskó.

saalidt, st., í s. som ekki framar enn: Den ene s. som den anden. Han kommer lige s. i Morgen, som i Dag ekki framar á morgun, enn í dag.

saalunde, ao., (úrelt), = saaledes.

saalænge, st., á meðan: Vi kan være tilfreds, s. det ikke bliver værre á meðan það versnar ekki, (þangað til það fer að versna). — S. indtil þangað til: Hans Fjender have forfulgt ham s. indtil de fik ham styrtet.

saameget, st., a) að því leyti sem: S. jeg kan see (svo að jeg geti sjeð), er der endnu ingen Fare. — b) í s. mere því heldur: S. mere, som han endnu ikke er myndig.

saamænd, mo., = saa mænd (sb. Mand B, 4) = saa men (sb. jo A, 2, g).

saar, e., [sár-r], sár: Bedre er at være s., end syg (orðskv.).

Saar, ft. eins, kl., [sár], sár, áverki; ben, und; (skurður, ákoma; fleiður): Et dødeligt S. banasár.

Saarbod, ft. -bøder, [sárbót], sárbætur (Gþl. 149).

saare, ao, a) harla, stórlega, stórum, mjög, o. s. frv.: En s. stor Mængde mesti sægur, eða þvíuml. S. meget. S. lidet. Han græd saa s. grjet sáran. — b) (í tali), saa s. undir eins og, óðara enn: Saa s. han saae hende.

saare, ás. 1, [sb. særa], særa: Han saarede sin Modstander i Armen. Saaret særður, sár. — Óeiginl.: S. Blufærdigheden.

Saarelse, sk., það að saare (særing, Stjórn).

Saaremaal (forní.), sár, áverki.

Saarfeber verkir af sárum.

saarfri ósár: Han gik s. af Striden.

saargjøre (vinna e-n sárum), særa, veita e-m áverka.

saarhændet, ft. -hændede, e., sem hefur sár á hendi eða höndum.

Saarlæge sáralæknir, handlæknir.

Saalægekonst = Chirurgie.

saarlægende, [sb. læge], sem læknar sár: Adskillige Planter have en s. Kraft græðs sár.

saarmundet, ft. -mundede, e., sem hefur sár í munninum.

Saarmærke ör (kl.).

Saarslag högg er sár gerist af.

saasnart, st., undir eins, óðara enn: S. Kongen var død, hyldedes hans Eftermand. Jeg kommer s. jeg kan.

saasom, st., a) = efterdi, da B, 3, a. — b) til að mynda: Der var endeel vilde Dyr, s. en Løve, en Tiger, og saa videre.

Saat, án ft., sk., [sátt], (úrelt), sátt, sætt.

saat, ft. -te, e., [sátt-r], (úrelt), sáttur.

saavel, st., í s. .... som jafnvel ...., sem (sb. jafnvel einhleypismaðr, sem bóndi), bæði .... og: S. Faderen, som Sønnen þeir báðir feðgar.

saavidt, st., að því leyti (sem): S. som jeg kan see (svo að jeg geti sjeð), er der endnu ingen Fare. S. jeg veed, er han endnu ikke reist hann er ekki farinn (kominn) á stað enn, svo að jeg viti eða mjer vitanlega; jeg veit ekki til, að hann sje farinn (kominn) á stað enn. — Han fik Løfte om Erstatning, for s. som (að því leyti sem) han kunde bevise sit Tab.

*Sabbat, sk., hvíldardagur Gyðinga (Stjórn).

Sabel, sk., (úrelt), = Zobel.

Sabel, ft. Sabler, sk., sverð með föllum brandi.

Sabelerter, ft., eins konar Sukkererter (sb. Sukkerert).

Sabelklinge fallur sverðsbrandur.

sable, ás. 1, brytja (eiginl. með fötlu sverði), í orðstiltæk. s. ned = nedsable.

*Sacrament (einnig Sacramente), ft. Sacramenter, kl., sakrament: Daabens (Nadverens) S. Meddele en Syg Sacramentet þjónusta hann.

*Sacramente sjá Sacrament.

*Sacristan, ft. -er, kk., kirkjuvörður.

*Sacristie, kl., skrúðhús.

*Sadducæer, ft. -e, kk., einn af þeim

hnúarflokki með Gyðingum i fornöld sem hvorki trúði englum nje upprisu dauðra manna, Sadúsei.

*Sadducæismus, sk., sadúseatrú.

Sadel, ft. Sadler, sk., [saðul-l f. söðul-l], söðull (á fyrri tíðum einnig um hnakk); hnakkur. sb. Bomsadel, (sömul. Klevsadel).

Sadelbom söðulvirki (ft.).

Sadelbrud meiðsli (á hesti).

sadelbrudt, [sb. bryde], meiddur (um hest).

Sadelbue söðulbogi (sb. Skoggsjá).

Sadeldreng meðreiðarsveinn.

Sadeldække = Sadeldækken.

Sadeldækken, a) bakleppur. — b) söðulklæði, reiðver.

sadelfast sem situr fast i söðli.

sadelfor sem leggjandi er söðull á: En s. Hest.

Sadelgjord söðulgjörð (fornt); hnakkgjörð (B. H., P. Þ; sb. reiðgjörð).

Sadelhest reiðhestur, áburðarhestur.

Sadelhylster = Pistolhylster.

Sadelhynde sessa (einkum i kvennsöðli).

Sadelkammer söðlabúr (Sturl. II, 250).

Sadelklæde söðulklæði.

Sadelknap hnakkhnúfa (P. Þ.; sb. hnakkhnúa í B. H.), hnakknef.

Sadelknegt = Sadeldreng.

Sadelmager, ft. -e, kk., söðlasmiður (P. Þ.), hnakkasmiður (B. H.).

Sadelpose = Sadeltaske.

Sadelpude dýna undir hnakk eða söðli.

Sadelrem, [sb. söðulreim, Sturl. I, 177], móttak.

Sadelring hringur á söðli til þess að geta hengt hann upp.

Sadelsted bak (á hesti, þar sem söðullinn er lagður á).

Sadeltaske söðultaska (B. H.).

Sadeltrykning meiðing (hests).

Sadeltræ = Sadelbom.

sadle, ás. 1, [e. o. saðla f. söðla], söðla, leggja á: S. sin Hest.

Sadling, sk., það að sadle.

*Saffian sjá Safian.

*Safian (einnig ritað Saffian), kl., verkað geitaskinn eða sauðskinn og litað öðrumegin, litskinn.

*Safiansbind litskinnsband (á bók).

*Safiansko skór úr litskinni.

*Saflor, nafn, (eins konar jurt sem litað er rautt og gult úr) *carthamus tinctorius.*

Safran, án ft., sk., a) (saffranslaukur) *crocus sativus.* — b) saffran.

Safranfarve saffranslitur.

safrangunl saffranóttur.

Saft, ft. -er, sk., [sb. safi], vessi, vökvi, safi, lögur: Saften i Kjødet (Træet, Frugten). En Flaske S.

Saftaare = Saftrør.

Saftfarve (pent)litur sem búinn er til úr plöntulegi.

saftfuld sem mikill lögur er i.

Saftgang = Saftrør.

saftgrøn er kallaður, af penturum, eins konar ljósgrænn litur, og er Saftgrønt haft, sem nokkurs konar nafn, um efnið i þeim lit.

saftig, ft. -e, e., sem mikill lögur eða safi er i.

Saftighed, án ft., sk., það að vera saftig.

Saftkar = Saftrør.

Saftløb rennsli safa eða lagar í trjám eða jurtum.

saftløs sem enginn lögur er i.

Saftløshed, án ft., sk., það að vera saftløs.

saftrig = saftfuld, saftig.

Saftrighed, án ft., sk., = Saftighed.

Saftrør pipa eða æð sem vökvinn (lögurinn) rennur um í plöntunum.

Safttid sá tími þegar vökvinn færist upp i plönturnar.

Sag, ft. -er, sk., [e. o. sak f. sök], 1) sök, a) = mál, (sb. málaferli): Reise S. mod een; sb. reise (ás.) 3, a. o. s. frv. — Give S. mod een höfða mál á hendur e-m. — Have en retfærdig S. góðan málstað. — b) (úrelt), það sem veldur e-u: Saar er aldrig uden S. Hade een uden S. um sakleysi (Nj. 106), fyrir sakleysi (Fms. I, 302). — 2) mál (= málefni); efni: En vanskelig S. vandamál, o. s. frv. Det er ingen S. það er hægur vandi. Han kom tilbage med uforrettet S. við svo búið, svo búinn. Blande sig i andres Sager vera hlutsamur um mál manna. Gjøre fælles S. med een hverfa að sama ráði og annar, verða samráða um e-ð, o. s. frv. Det er en anden S. það er annað mál, þá er öðru máli að gegna, það er sök sjer. Det gjør intet til Sagen stendur ekki á neinu, kemur í sama stað niður. Lad os komme til Sagen víkja til efnisins. — 3) i ft., hlutir, (sb. föt, föng, farangur): Hvem tilhøre disse Sager. Han reiste fra sine Sager.

Saga, (ft. -er), sk., [saga], saga.

*Sagacitet, sk., nærgætni, nærfærni.

Sagaskriver söguritari, (sb.: sagnamaður, Sturl. I, 9; sögumeistari, Fdstbr.).

Sagatid sögu-öld.

Sagesald sakfje, sakeyrir, sakbætur, fjesekt.

Sagesaldsret rjettur til sakbóta.

sagesløs sjá sagløs.

Sagforklaring þýðing efnisins (i e-u riti).

sagfældet, [sb. fælde], fallinn á máli.

Sagfører sóknari, (sb. sækjandi).

Sagføring málaflutningur (sb. Hrafnk.).

saggive = sagsøge.

Saggivelse, sk., það að saggive.

Saggiver = Sagsøger.

saggyldig verulegur.

Sagkjøn kynferði (orðs) er leiðir af merkingunni.

*Sagkritik dómur um efni (i e-u riti, o. s. frv.).

Sagkundskab það að hafa vit (skynbragð) á (því sem við er átt).

sagkyndig sem vit hefur á: Overlade noget til sagkyndige Mænds Bedømmelse.

Sagkyndighed, án ft., sk, = Sagkundskab.

Sagl (einnig ritað Savl), án ft., kl., [sb. saggi], slefa.

sagle (einnig ritað savle) (har), h. s. 1, slefa.

Sagledug slefuspeldi.

sagløs [saklaus-s], (einnig sagesløs), saklaus, sýkn saka, vítalaus.

Sagløshed, án ft., sk., sýkna.

Sagn, ft. eins, kl., [sb. sagn- i sögo], sögn, saga (sb. Nú er þat saga Rúmverja, at ....), sögusögn, mál: Det var hver Mands S. Det er et gammelt S. (það er fornt mál; sb. Fms. X, 261), at Kjærlighed gjør kortsynet. — b) munnmæli: En Historie bygget paa S. Et mundtligt S. munnmæli (sem ekki hafa verið færð i letur).

Sagnfortælling það að segja sögur, (sb. sagnaskemmtan, Sturl. I, 23).

*Sagnhistorie saga sem búinn er til eptir munnmælum.

Sagnkreds sagnaflokkur, (sb sögur).

sagnrig auðugur að sögum (munnmælum).

Sagnskrift, kl., rit sem fornar frásagnir eru í.

Sagnskriver sá sem færir munnmæli i letur.

Sagnsmand sögumaður e-s, (sb. Hjemmelsmand): „Jeg har da maattet lade mig nøie med at anføre mine Sagnsmænd".

*Sagogryn viðgrjón (= mergurinn úr *cycas circinalis*).

*Sagopalme (eins konar trje með ætum merg) *cycas circinalis.*

*Sagosuppe viðgrjónasúpa.

*Sagotræ = Sagopalme.

sagskyldig sekur, (sb. bera á baki sök).

sagsøge, ás., sækja e-n sökum, sækja (tómt), höfða mál á hendur e-m, stefna e-m.

Sagsøger, kk., sakar-áberi, sakaraðili.

Sagsøgning, saksókn.

sagte, A) ft. eins, e, a) hægur: En s. Gang (Vind). En s. Død. — b) (um hljóð), lágur: En s. Lyd. — B) sem ao., a) hægt, hljóðlega, láglega (Fms. XI, 425): Gaae s. Han listede sig saa s. ind læddist inn ofur hægt. — b) lágt, hljótt (Nj. 118): Tale s. — 2) = sagtens: Han kan s. (hann á hægt með að) gjøre det, da han er rig.

sagtelig, ao., hægt, hljóðlega, láglega (Fms. XI, 425).

sagtens, ao., líklega: Jeg kan s. føie ham deri (jeg get látið það eptir honum), naar han endelig vil det.

sagtfærdig hægur = hæglátur, kyrlátur (Eg.).

Sagtfærdighed, án ft., sk., hægð = hæglæti.

sagtmodig hógvær, hóglyndur, gæfur.

Sagtmodighed, án ft., sk., hógværð, hógværi (kvk., fornt), hógværleikur (Stjórn), hóglyndi, gæflyndi.

sagtne, ás. 1, hægja e-u, lægja, lina e-u, kyrra, stöðva, stilla, sefa, (sb. Staðnaði þá kurr bóndanna): S. sin Gang hægja á sjer (= fara að ganga hægra). — Man holder for, at Olie kan s. (kyrra, stilla) det oprørte Hav. S. eens Vrede. — Stormen sagtnes veðrinu slotar, veðrið lægir, veðrið minnkar (Eg.). Bølgerne sagtnes brim lægir (Eg.), sjó lægir (Eg.), sjóinn kyrrir. Smerten sagtnes verkinum linar.

Sagvolder, kk., a) varnar-aðili. — b) (úrelt) = Sagsøger.

*Saison, sk., sá hluti missira meðan e-ð helzt (t. a. m. leikar i leikhúsi).

Sal, ft. -e, sk., [sal-r], a) salur. — b) lopt, pallur: Første S. fyrsti pallur (að neðan). Anden S. annar pallur (að neðan). — Þegar ekki er nema einn pallur i húsi, þá segja menn t. a. m.: Boe paa Salen eiga heima á pallinum (loptinu).

*Salamander, sk., eins konar eðla sem menn hafa sagt að þyldi eld.

*salarere, ás. 1, gjalda e-m kaup (laun).

*Salarium sjá Salær.

Salat, sk., a) (salátsjurt) *lactuca sativa,* — b) salát.

Salatbed salátsreitur.

Salatfad salátsfat.

Salaturter, ft., jurtir sem hafðar eru i salát.

*saldere, ás. 1, a) jafna (reiknings). — b) gjalda upp (skuld).

*Saldering, sk., það að saldere.

*Saldo, sk., a) það að jafna reikninga. — b) reikningamunur (i kaupum og sölum).

*saldo, e., (um reikning), jafnaður.

*Salep, sk., a) eins konar jurt. — b) mjöl hlaup af rót hennar.

Salg, ft. eins, kl., [sal], sala: Kjøb og S.

salig, ft. -e, e., [sálig-r], sæll, (sb. sáluhólpinn): De Salige i Himmelen. — Min s. Fader hann faðir minn sæll.

saliggjøre sæla (sb. ásthugi sá, er alla sællr jafnsaman af hvers einkasælo), gera (e-n) sáluhólpinn.

Saliggjørelse, sk., það að saliggjøre (sáluhjálp, heilsa).
Saliggjører (um Krist), sáluhjálpari.
Salighed, án ft., sk., sæla, (sb. fagnaður): Den evige S.
*Saline, n. -r, sk., = Saltværk, Saltgrube, Saltsyderi.
Saling, ft. -er, sk., eitt af þeim fjórum trjám sem liggja í kross undir siglupallinum og siglukaðlarnir eru festir á (og eru tvö af þessum trjám kölluð Langfalinger, en tvö Tværsalinger).
*Salivation, sk., það að salivere.
*salivere, h. s. 1, hrækja (þegar manni er gefið inn til þess).
*Salme sjá Psalme.
*Salmiak, án ft., sk., salmiak.
*Salon, sk., (stór) salur.
*Salpeter, án ft., kl., (hvítasalt; sb. Ann. 1311) *nitrum*.
*salpeteragtig, ft.-e, e., svipaður hvítasalti, (sem er) líkrar tegundar og hvítasalt.
*Salpetergrube hvítasalts-námur.
*Salpeterhytte hvítasalts-búð.
*Salpeterjord jörð sem hvítasalt er saman við.
*Salpeterlud vatn sem ausið er á hvítasaltsjörð og dregið hefur hvítasaltið í sig.
*salpeterrig sem mikið hvítasalt er í.
*Salpetersyder, ft. -e, kk., sá sem hreinsar hvítasalt, eða er settur yfir hvítasalts-búð.
*Salpetersyderi, kl., hvítasalts-búð.
*Salpetersyre hvítasaltssýra.
*Salpeterværk = Salpetersyderi.
Salsdør salsdyr.
Salsjomfru ógipt lauslætiskona sem hefur húsakynni sjer.
Salsvindue salsgluggi.
salt, ft. -e, e., [salt-r], saltur: S. Vand (Kjød). Det smager s. það er að því saltbragð.
Salt, kl., [salt], a) án ft., salt (í hinni líðkanlegustu merk): Koge S. af Havvandet. Lægge Kjød i S. salta kjöt. — Óeiginl., (skemmtileg) fyndni, og þvíuml. — b) með ft. -e, nafn á ýmsum efnum (í náttúrunni) sem eru líkrar tegundar og salt.
Saltaare (saltæð) = Saltkilde.
saltagtig, ft. -e, e., í-saltur.
Saltart saltlegund.
Saltblomster, ft., saltrásir.
Saltbod búð sem e-a konar fiskur er saltaður í.
Saltbrønd = Saltkilde.
Saltdeel salt-ögn: „De Saltdele, som Tangen indeholder".
salte, ás. 1, [salta], salta: S. Kjød (Fisk).
Saltekar ker sem e-ð er saltað í.
Salteri, kl., staður þar sem mikið er saltað af kjöti eða fiski (og ætlað til sölu).
Saltetrug aflangt ílát sem e-ð er saltað í.
Saltetønde tunna sem e-ð er saltað í.
Saltfad, [saltfat], = Saltkar.
Saltflod, kl., rennsli af söltum vessum.
Saltforbrug salteyðsla, salteyzla.
Saltgrube saltnámur.
Salthandel saltverzlun.
Salthandler, kk., saltsölumaður.
Salthav hið salta haf, (sella, J. H.).
Salthed, án ft., sk., selti (kvk.): Vandets S.
Salthuus salthús (= saltgeymsluhús).
Salthytte saltketilsbúð (Gþl.).
Saltjord saltblandin jörð.
Saltkar saltker (sem á borð er sett).
Saltkedel saltketill (sb. Gþl.).
Saltkilde saltkelda (sem soðið er salt úr).
Saltkjelder kjallari sem saltaður matur er hafður í.
Saltkoger, kk., = Saltsyder.
Saltkogeri = Saltsyderi.
Saltkogning saltsuða (= það að sjóða salt úr vatni; sb. saltgjörð).
Saltkorn saltkorn.
Saltlage pækill.
Saltlud salt vatn sem fengið hefur nokkra suðu.
Saltmad saltur matur, saltmatur (B. H.).
Saltmadsfad saltmatarfat.
Saltning, sk., það að salte.
*Salto, kl., hlaup (stökkur): S. mortale það að steypa sjer og koma þá niður á fæturna.
Saltoplag saltforði (sem geymdur er á e-m stað).
Saltpande grunnur saltketill.
Saltprøve það að reyna salt eða saltvatn.
Saltprøver, ft. -e, a) kk., sá sem reynir saltvatn. — b) sk., verkfæri til að reyna með saltvatn.
Saltskat skattur sem goldinn er af saltneyzlu.
Saltskum froða á salt-vatni sem verið er að sjóða.
saltsprængt, [sb. sprænge], dálítið saltaður.
Saltsteen saltsteinn (Stjórn).
Saltstøtte salt-strókur.
Saltsyder, ft. -e, kk., saltkarl, saltmaður.
Saltsyderi, kl., saltgjörð; (sb. saltketilsbúð).
Saltsyre = Kogsaltsyre.
Salttold tollur af salti.
Salttønde tunna sem salt er mælt í.
Salturt = Glasurt.
Saltvand saltvatn, (sb. sjúr).
Saltvandsfisk = Havfisk.
Saltvandsfiskeri = Havfiskeri.
Saltvæld = Saltkilde.
Saltværk tilbúningur til að ná salti úr vatni eða jörðu.
*Salut, sk., (kveðja), kveðjuskot.
*salutere, ás. 1, kveðja (e-ð) með skoti.
*Salve, sk., kveðja með mörgum skotum í einu, kveðjuskot (í ft.).
salve, ás. 1, smyrja: S. Haaret. Kongen blev kronet og salvet (sb.: smyrja konung til veldis, Fms. VII, 306; smyrja e-n til konungs, Skuggsjá).
Salve, ft. -r, sk., smyrsli, áburður.
Salvebøsse smyrslabaukur.
*Salvegarde (einnig Sauvegarde), sk., a) verndarfylgd sem e-m er fengin. — b) = Leidebrev.
Salvekrukke smyrslakrukka.
Salvekræmmer sá sem hefur smyrsli til sölu, (smyrslamaður).
Salvelse, sk., a) smurning. — b) af mikil og viðhafnarleg rúggsemd: Prædike med S.
*salvere, ás. 1, færa e-ð til sanns vegar.
*Salvet sjá Serviet.
*Salvie, sk., (eins konar læknisjurt) *salvia officinalis*.
*Salvievand vatn sem hellt hefur verið sjóðandi heitu á blöð af *salvia officinalis*.
Salving, sk., = Salvelse a: Kongens Kroning og S.
*Salvingsact smurning (stórhöfðingja), eða rit um það hvernig búa hafi fram farið.
*Salær (einnig Salarium), kl., kaup, laun; ómakslaun.
[sam-, af sam- á ísl., fest framan við sum orð, er sjá má hjer fyrir aptan.]
sambaaren, [sb. bære], samborinn (Stjórn, Hkr.).
*Sambo (einnig ritað Zambo), ft. -s, kk., barn svertingja og þeirrar konu sem annað af foreldrum hennar hefur verið svart en hitt hvítt.
Sambyrd, [samburð-r], a) frændsemi. — b) það að vera borinn (fæddur) á sama tíma: Tvillingers S. — c) samþykki.
sambyrdig, a) sem bæði er samfeðra og sammæðra: Sambyrdige Børn. — b) samþykkur.
Sambrag samkomulag, sætt.
sambrages, þs., verða á e-ð sáttur, koma sjer saman um e-ð: S. om noget.
sambrægtig, ft. -e, e., samþykkur, samlyndur, samhuga, (sb. sáttur og sammála).
Sambrægtighed, án ft., sk., samþykki, samlyndi.
Sameie það að eiga e-ð sameiginlega.
Sameier sá sem á e-ð með öðrum.
Samfrænder, ft., a) föðurfrændur og móðurfrændur. — b) sameiginlegir frændur.
Samfrændeskifte það að menn skipta sjálfir arfi með sjer.
samfuld samfleyttur: I ti samfulde Aar tíu ár samfleytt, tíu ár í sífellu.
Samfund fjelag, samband: Indtræde i et hæderligt S. Det borgerlige S. mennirnir sem þegnar (eða samþegnar hverjir annarra) í hverju ríki sem er. De Christnes S. kristinna manna samband.
Samfundsaand sá bragur sem er á e-u sambandi.
Samfundsliv lifernisháttir í mannlegu sambandi.
Samfundsorden, án ft., það skipulag sem er á mannlegu sambandi (t. a. m. í e-u ríki eða landi).
samfæld, ft. -e, e., [samfeld-r], = samfuld.
Samfærdsel samgöngur: Der er ikke megen S. mellem disse to Byer.
samføre = jævnføre.
Samgang, [samgang-r], = Sammenkomst.
Samhold samheldi (Fms.).
Samkjøb sameiginlegt kaup.
Samkjøbere, ft., þeir sem kaupa e-ð sameiginlega.
Samklang samhljóðun, (sb. Harmonie).
Samkuld, kl., börn sem bæði eru samfeðra og sammæðra.
Samlag samlag, samfjelag.
samle, ás. 1, [sb. samna], safna e-u, samka e-u, tína e-ð (saman), heimta e-ð saman: S. Bøgerne tína saman bækurnar (t. a. m. þegar þeim hefur verið kastað sinni í hverja áttina). Folkene ere endnu ikke samlede það eru ekki allir komnir enn. Folk samlede sig (menn söfnuðust saman, menn drifu saman) paa Torvet (sb. þá þurfu saman meir enn XL Judæorum). — S. noget sammen safna e-u saman. — Án þol., þegar sagt er: S. paa noget (t. a. m. Bøger, Mynter) vera að safna e-u. — b) óeiginl.: Jeg kan ikke ret s. det skil það ekki alminnilega, kem því ekki alminnilega fyrir mig. S. sine Tanker átta sig. S. sin Opmærksomhed taka eptir. Han har endnu ikke ret samlet sig (er ekki búinn að ná sjer alminnilega aptur) efter den Skræk.
Samleie, kl., samhvíla, sambúð (Stjórn), samræði, legorð, hjáhvílur.
Samleie, sk., það að leigja e-ð saman.
Samler, ft. -e, kk., sá sem safnar e-u: Efter en S. kommer tidt en Førøder.
samlevende, [sb. leve], sem er(u) saman eða samvista.
Samlevnet sambúð (sb. Fms. XI, 441), samfarir (sb. Ísl. II, 382), samvist.
Samling, sk., a) það að safna. — b) fundur, stefna: Holde en S. — c) safn: En S. af Malerier. Han udgiver en S. af sine Digte hann safnar saman kvæðunum sínum og lætur prenta þau. — c) ræna: Være ved sin fulde S. Faae sin S. igjen rakna við. Man kan ikke have sin S. for Støi.
Samlingsdag stefnudagur.

Samlingsord nafn sem haft er í eintölu um e-ð sem er margt.

Samlingsplads = Samlingssted.

Samlingssted stefnustaður.

Samliv = Samlevnet.

Samløb, sk., samfjelag, fjelag, fjelagsskapur: Have noget i S. eiga e-ð saman.

Samlyd, [sb. samhljóð], a) hljóð sem heyrist með öðru. — b) samhljóðinn.

samlyde, h. s., [lyde af hljóða], a) heyrast með öðru: Samlydende Bogstaver samhljóðendur. — b) vera samhljóða (í eiginl. merk.): Samlydende Toner.

Samløb = Sammenløb.

samme, ft. eins, fn., [sami, sama], sami: Jeg har endnu den s. Hest (de s. Heste), som (sama hestinn — sömu hestana — sem eða og) for tre Aar siden. — Det er mig det s. mjer er (= stendur á) sama. — I det s. í því, í því bili (vetfangi). — Du kan gjøre det med det s. um leið. — b) með selv fyrir framan sig, til að herða merkinguna, þar sem vjer að öllum jafnaði herðum að eins á orðinu sami: Det er den selv s. Bog sama bókin. Han brugte de selv s. Ord hafði öll sömu orðin. — c) sá hinn sami, þessi: S. Mand var ogsaa en god Konstkjender. — d) hann, (sb. hét konungr því Pálnatóka, at hann skylde veita Áka enn beztu umsjá, ok þat sama endi hann): Brevet har jeg erholdt, men ikke det, som skulde følge med s.

sammeledes, ao., [samuleiðis], (úrell), = ligeledes.

sammelunde, ao., (úrell), = ligeledes.

sammen, ao., [saman], saman, a) án hreifingar: Karreten er saa gammel, at den vil ikke holde s. getur ekki tollað saman. Tale s. Have Fader, men ikke Moder s. vera samfeðra, en ekki sammæðra. Være i Aar s. vera jafngamlir. — b) með hreifingu: Komme s. koma saman, hittast; (rinnig) koma saman (í hjónaband). Sye (svøbe) noget s. Styrte s. hrynja.

sammenavlet, [sb. avle], getinn of sömu foreldrum: Sammenavlede Børn.

sammenbage baka (e-ð) saman.

sammenbinde binda e-ð saman: Pilene vare sammenbundne.

Sammenbinding, sk., það að sammenbinde.

sammenblande blanda e-u saman, (grauta e-u saman).

Sammenblanding, sk., það að sammenblande (samanblandning, sambland).

sammenblæse, ás., blása (feykja) e-u saman: Det sammenblæste Støv spredes igjen af Vinden.

sammenbringe flytja e-ð saman: Sammenbragte Børn stjúpbörn karls og konu þegar þau (stjúpforeldrar þeirra) eigast.

sammenbyde bjóða (mörgum) á einn stað; boða (menn) saman: De sammenbudne Gjester. — Kongen sammenbød alle Rigets Store.

sammenbygge, ás., smíða (hús) samföst: Sammenbyggede Huse samföst hús.

sammenbære bera e-ð saman: Det til Baalet sammenbaarne Brænde.

sammenbøie beygja (sveigja) e-ð saman.

Sammenbøining, sk., það að sammenbøie.

Sammendrag, a) það að sammendrage. — b) ágrip.

sammendrage, ás., a) draga her saman: S. Tropper. — b) koma (e-u) fyrir í styttra máli: Hele Indholdet af det vidtløftige Værk kan sammendrages i eet Bind.

sammendrive, ás., reka e-ð saman: Qvæget blev sammendrevet.

sammendrømme, ás., setja (e-ð) saman í svefni: S. Eventyr.

sammendynge hlaða (hrúga, akka) e-u saman: Det i Forraadshusene sammendyngede Korn. S. Rigdomme (sb. raka fje saman).

Sammendyngning, sk., það að sammendynge.

Sammenfald hrun.

sammenfalse = false.

Sammenfatning, sk., það að sammenfatte.

sammenfatte luka (e-ð) saman: Han har sammenfattet (lukt) sin hele Lære i disse Hovedsætninger. S. meget i saa Ord vera stuttorður og gagnorður.

sammenfeie, ás., sópa e-u saman.

sammenfilte gera flóka (bendil, snepil) úr (e-u), þæfa.

Sammenfletning, sk., það að sammenflette.

sammenflette flétta (e-ð) saman. — Óeiginl.: Disse to Begivenheder ere sammenflettede (tvinnaðar saman) i hele Fortællingen.

Sammenflytning það að flytja e-ð saman.

sammenfolde brjóta e-ð (t. a. m. fat) saman.

sammenfælde greypa e-ð saman: Sammenfældet Tømmer.

Sammenfældning, sk., það að sammenfælde (greyping).

sammenføie greypa (skeyta) e-ð saman.

Sammenføining, sk., a) það að sammenføie. — b) samkomur: Det er gaaet op i Sammenføiningen.

Sammengang það að ganga saman (verða samferða).

sammengroet, [sb. groe], gróinn saman, (sb. setr hón höfuðit aptr á líkamann með svá miklum meistaradómi, at þegar í stað er samgróit holdinu, 655 XXXII): Saaret er s.

sammenhage krækja (e-u) saman.

sammenhefte, ás., festa e-ð saman, (næla e-ð saman, o. s. frv.).

Sammenheftning, sk., það að sammenhefte.

sammenhjaske (líka ritað sammenjaske), ás., sulla e-u saman.

sammenhobe, ás. 1, = sammendynge.

Sammenhobning, sk., = Sammendyngning.

Sammenhold, a) það að loða (tolla) saman. — b) óeiginl., samlyndi er sýnir sig í verki: Enighed og S. i en Familie.

sammenholde, ás., bera (e-ð) saman.

sammenholdig, ft. -e, e., a) sem loðir (tollir) vel saman. — b) samhaldssamur (B. H.), samheldinn (B. H.).

Sammenholdning, sk., það að sammenholde.

sammenhægte krækja e-u að sjer eða saman.

Sammenhæng, án ft., kl. og sk., samband: Der er intet S. i hans Tale það er ekkert samstætt í því (er allt í graut) sem hann segir. — b) það hvernig e-u er varið (á e-u stendur) í raun og veru, (sb. málavexlir): Komme efter Sagens S. verða sannfróður um málavöxtu.

sammenhængende, [sb. hænge], samfastur; samstæður.

Sammenhængskraft það eðli hlutanna að þeir loða (tolla) saman.

sammenhørende, [sb. høre], sem á saman, samstæður.

sammenjaske sjá sammenhjaske.

sammenkalde, ás., a) blása mönnum saman: S. Jægerne ved Tegn med Hornet. — b) stefna mönnum saman, stefna þing: S. Rigets Stænder.

Sammenkaldelse, sk., það að sammenkalde.

sammenkaste kasta (e-u) saman í haug eða hrúgu. — b) hypja (e-ð) saman.

Sammenkastning, sk., það að sammenkaste.

sammenkjæde tengja (e-ð) saman.

Sammenkjædning, sk., það að sammenkjæde (samtenging).

Sammenkjøb, kl., það að sammenkjøbe.

sammenkjøbe safna (e-u) að sjer með kaupum: Han har sammenkjøbt en Mængde Malerier hann er búinn að safna að sjer fjölda af skriptum.

Sammenklang = Samklang.

sammenklemme kreista (e-ð) saman.

Sammenklemning, sk., það að sammenklemme.

sammenkline líma e-ð saman.

Sammenklining, sk., það að sammenkline (samanlíming).

sammenklude sauma e-ð saman úr bótum (pjötlum).

sammenklynge hnappa (e-ð) saman (í hóp): Krigshæren var paa dette Sted for tæt sammenklynget.

Sammenklyngning, sk., það að sammenklynge.

sammenknappe hneppa e-u (að sjer): Med sammenknappet Kjole.

sammenknibe, ás., kreista e-ð saman.

Sammenknibning, sk., það að sammenknibe.

Sammenknytning, sk., það að sammenknytte (samtenging).

sammenknytte hnýta (tengja) e-ð saman.

sammenkoble tengja (e-ð) saman (sb. koble).

Sammenkomst, ft. -er, sk., samkoma, stefna (sb. Eptir þat hafa konungarnir stefnu sín í millum um skipan ríkissins), stefnulag (þá beiddu þeir stefnulags við þá ok fengu þat), fundur, (sb. Møde 1, a).

sammenkrympe, ás., láta (e-ð) skorpna saman.

Sammenkrympning, sk., það að sammenkrympe.

Sammenlag, kl., fje sem skotið er saman.

sammenlappe margbæta (lepp): En sammenlappet Klædning.

Sammenlevnet = Samlevnet.

sammenligne, ás., bera (e-ð) saman; jafna e-u saman, samjafna e-u (655 XXXI): S. to Haandskrifter. — Det er to Digte, der slet ikke lade sig s. (sb. eiga ekki saman nema nafnið).

Sammenligning, ft. -er, sk., það að sammenligne.

sammenlime líma e-ð saman.

sammenlodde, ás., kveikja (brasa) e-ð saman.

Sammenlyd samreysti, (sb. hljómur, glaumur).

sammenlyde, h. s., [lyde af hljóða], = samlyde b.

sammenlægge leggja (e-ð) saman, skjóta (e-u) saman: Den sammenlagte Sum.

sammenlænke = sammenkjæde.

Sammenlænkning, sk., það að sammenlænke.

Sammenløb það að þyrpast saman, (sb.

byrping): Et usædvanligt S. af Mennesker. — b) samrennsli: Vandenes S.

Sammenløben ysing: Melkens S.

sammenløben, [sb. løbe], ystur: S. Melk.

sammennagle negla e-ð saman.

sammennokke blindinga e-ð saman.

sammenordne raða (e-o) saman.

sammenpakke láta e-ð niður, koma e-u fyrir: Der var altfor mange Mennesker sammenpakkede i det lille Værelse það var mikils til of margt fólk í jafnlitlu húsi.

Sammenpakning, sk., það að sammenpakke.

sammenparre = parre a.

Sammenparring, sk., það að sammenparre.

Sammenpasning, sk., það að sammenpasse.

sammenpasse, ás., máta..

sammenplukke reyta (tína) e-ð samnn.

Sammenplukning, sk., það að sammenplukke.

sammenpløie grópa (e-ð) saman.

Sammenpløining, sk., það að sammenpløie.

sammenprakke snikja (e-ð) saman, sníkja (e-ð) út: Sammenprakket Gods.

Sammenpresning, sk., það að sammenpresse.

sammenpresse fergja (e-ð) samnn: S. Luften.

sammenpuge, ás., nurla (e-u) samnn.

Sammenraab, kl., það að sammenraabe.

sammenraabe, ás., kalla (menn) saman (þ. e. kalla á þá svo hátt að þeir heyri og safnist saman).

sammenrapse safna (e-u) að sjer með því að hrifsa og hnupla: Sammenrapset Gods.

sammenregne, ás., telja (e-ð) saman.

Sammenregning, sk., það að sammenregne.

sammenrie þræða (e-ð) saman.

sammenrime, ás., koma e-u saman, koma e-u heim (hverju við annað): „Hvorledes s. I disse Tanker“.

sammenrive raka hey upp: Det sammenrevne Hø.

Sammenrivning, sk., það að sammenrive.

sammenrotte, i s. sig = rotte sig sammen (sb. rotte).

Sammenrottelse, sk., samtök (til ills), flokkadráttur.

sammenrulle, ás., vefja e-ð saman (í stranga): Et sammenrullet Papir.

sammenrøre, ás., hræra e-ð saman.

sammensamle safna e-u saman.

sammensanke samka e-u saman, tína e-ð saman.

Sammensankning, sk., það að sammensanke.

sammenskrabe, ás., nurla (e-u) saman: Hans sammenskrabede Penge.

Sammenskrift, sk., samstæð skript: Drengen har begyndt at skrive S. er farinn að skrifa samstætt (en er hættur að skrifa einungis einstaka stafi og einstakar samstöfur).

sammenskrive hraða saman (riti): Den Bog har han sammenskrevet i en Hast.

Sammenskud, a) það að skjóta fje saman: Selskabet har gjort et nyt S. — b) fje sem skotið er saman: Gjøre et S. af Korn til Brandlidte.

sammenskyde, ás., skjóta fje saman (655 XXVII).

sammenskylle, ás., skola (e-u) saman, bera (e-ð) saman.

Sammenskylling, ft. -er, sk., það að sammenskylle.

Sammenslag samsláttur.

sammenslynge flækja (e-ð) saman, (sb. vera í bendu): Sammenslyngede Grene.

Sammenslyngning, sk., það að sammenslynge.

sammenslæbe, ós., draga (e-ð sem er þungt) saman.

sammensmede setja (skrök) saman: Denne Løgn har han sammensmedet, før at føre sine Foresatte bag Lyset.

sammensmelte, a) ás., bræða (e-ð) saman; gera eitt úr (tvennu eða fleira). — b) h. s., bráðna og renna saman; verða að einu.

Sammensmeltning, sk., það að sammensmelte.

sammensnerpe kipra e-ð saman: Kjolen er for meget sammensnerpet. En sammensnerpende Smag (sb. barka).

Sammensnerpning, sk., það að sammensnerpe.

sammensnoe snúa e-ð (saman): Et vel sammensnoet Toug.

sammensnøre reyra (e-ð) saman.

sammenspare = spare sammen (sb. spare 1, b): En sammensparet Pengesum.

Sammenspind, kl., samsetningur: Et S. af Bagvaskelser lygar og róg(ur).

sammenspinde tvinna (e-ð) saman: Sammenspundet Garn. — b) óeiginl., brugga e-ð saman (Fms. I, 59): S. et Paafund.

sammenspænde spenna (e-u) saman.

sammenstable hlaða (e-u) saman: Sammenstablet Favnebrænde.

sammenstemme, h. s., vera samhljóða, (sb. síðir þeirra mundi ekki saman koma), eiga saman: Sammenstemmende Toner (Gemytter).

Sammenstemning, sk., það að sammenstemme.

sammenstille jafna e-u saman, bera (e-ð) saman: Disse Mænd kunne ikke vel sammenstilles.

Sammenstilling, sk., það að sammenstille (samjöfnun).

sammenstoppe troða (e-u) saman (í e-ð).

sammenstuve troða (e-u þröngt) saman.

sammenstykke setja (e-ð) saman úr stykkjum.

sammenstævne, ás., stefna e-u saman, stefna þing.

sammenstøbe bræða (e-ð) saman; gera eitt úr (e-u).

Sammenstøbning, sk., það að sammenstøbe.

Sammenstød, a) það að e-u lendir saman. — b) óeiginl., það að e-ð verður samfara: Et S. af uforudsete Omstændigheder.

sammensværge, ás., i s. sig gera samsæri: En af de Sammensvorne einn af samsærismönnum.

Sammensværgelse, ft. -r, sk., samsæri: Sammensværgelsen blev røbet ved et Tilfælde.

sammensye sauma e-ð saman.

Sammensyening, sk., það að sammensye.

Sammensætning, sk., samsetning.

sammensætte, ás., setja e-ð saman, samsetja: S. Smaastykker.

Sammensætter rógberi.

sammentage, ás., telja (e-ð) allt: Det udgjør sammentaget ikke meer end 50 Rbdr. það er samtals ekki nema 50 rdd., það er ekki nema 50 rdd. alls.

sammentappe = sammennokke.

sammentigge, ás., snikja (e-ð) saman, snikja (e-ð) út.

sammentrille, ás., oka (e-u) saman (á hjólbörum): S. en Mængde Jord.

sammentrykke þjappa (þrýsta) e-u saman: Nogle Legemer lade sig baade udvide og s. — Bøgerne maae ikke staae for nær sammentrykkede standa of þröngt.

Sammentrykning, sk., það að sammentrykke: Luftens Udvidelse og S.

sammentræde, a) h. s. (er), ganga (í e-t samband): S. i en Commission. — b) ás., troða (e-ð, þangað til það verður þjett eða hart).

sammentræffe, h. s., = træffe sammen (sb. træffe).

Sammentræffen, án ft., sk., það að sammentræffe: Tilfældets S. tilviljun.

sammentrække, ós., draga (e-ð) saman, Kulden sammentrækker Legemerne. — S. en stor Krigshær draga saman her mikinn.

Sammentrækken, ft. -er, sk., það að sammentrække.

sammentrænge, ás., þrengja (e-u) saman.

sammentvinde tvinna.

sammentælle telja (e-ð) saman.

Sammentælling, sk., það að sammentælle.

sammenvant, [sb. vænne], samvanur: S. Qvæg.

sammenvie vígja saman (hjón).

sammenvoxe (er) = voxe sammen (sb. voxe).

Sammenvæv, kl., samsetningur, hrærigrautur: Et S. af urimelige Meninger.

sammenvæve, ás., vefa (e-ð) saman.

Sammenvævning, sk., það að sammenvæve.

sammenælte, ás., hnoða e-ð saman.

Sammenæltning, sk., það að sammenælte.

sammeslags, sem e., sama kyns, sömu tegundar.

sammesteds, ae., á sama stað: S. fra úr sama stað.

*Samorin, kk., (fyrrum), yfirhöfðingi í Kalíkút á Indlandi.

Samqvem, án ft., kl., [sb. samkvæmd og samkvæmilig-r], samfarir (Ísl. II, 382), afskipti, (sb. hafa ekkert saman við e-n að sælda): Have (holde) S. med een hafa afskipti af e-m.

Samraad, [sb. samráðn], sameiginleg ráðagjörð.

samsindig, ft. -e, o., sem á geð saman, skaplíkur (e-m).

Samsindighed, sk, það að eiga geð saman.

samstemme, h. s., = sammenstemme: Samstemmende Toner.

Samstemme = Samstemning.

Samstemning, sk., það að samstemme (sb. það bæfir, at þitt ráð sé í samræðe við frændr þína).

Samsæde, [samsæti], samsæti.

samt, [sb. samt, i: ásamt], a) st., sömuleiðis: Han befalede, at Portene skulde lukkes, Volden besættes, s. at ingen maatte forlade Byen. — b) fs., með o-u: Han indbød Faderen, Sønnen, s. (og þar með, og svo) den hele øvrige Familie.

Samtale, [sb. samtal], samtal, viðræða, e. s. frv.: Holde en S. med een tala við e-n.

samtale, h. s., tala (saman), hjala.

Samtid, án ft., sá tími þegar e-r er á dögum eða e-ð fer fram, (sb. samtíða, samtíðis): Hans S. har neppe kjendt en større Mand varla hefur meiri maður verið uppi honum samtíða (eða samtíða við hann eða á hans dögum).

samtidig samtíða, samtíðis: Samtidige Begivenheder (sb. Margar sögur verða hér samtíða, Sturl. I, 106). Vore Samtidige samtíðismenn vorir (sb. B. II.)

Samtidighed, sk., það að vera samtíða.

samtlige, e., í ft., gjörvallir, hver með öðrum: Hans Frænder vare s. tilstede.

samtone, h. s., hljóma saman.

samtydig, n. -e, e., = eenstydig.

Samtydighed, án n., sk., = Eenstydighed.

Samtykke, [samþykki], samþykki, samþykkt (sb. þegar er maðr fealir konu ... með samþykkt beggja þeirra): Give sit S. til noget samþykkja e-ð, samþykkjast e-u. Negte sit S. til noget vilja með öngvu móti samþykkja e-ð (sb. Stjórn).

samtykke, [samþykkja], a) ás., samþykkja, samþykkjast e-u, fallast á: S. en Beslutning (Mening). — b) h. s., s. i noget samþykkja e-ð, samþykkjast e-u: Hun vilde aldrig s. i deres Ægteskab.

Samtykker, kk., (sjaldh.), sá sem samþykkir e-ð (samþykkist e-u).

*Samum, sk., (í suðurálfu og suðurhluta austurálfu), glóðheitur vindur sem opt er banvænn.

Samvandring samganga, (sb. samforða).

samvidende, [sb. vide og samvitandi], samvitandi.

samvirke, h. s., verða samtaka (á e-ð): S. med fælles Kræfter til noget.

Samvirkning, sk., það að samvirke: Kræfternes S.

samvittig, n. -e, e., (sjaldh.), = samvittighedsfuld.

Samvittighed, án n., sk., samvizka, samvit (Hist.).

Samvittighedsangest angist samvizkunnar, samvizkusturlan.

Samvittighedsbid, kl., samvizkubit.

Samvittighedsfrihed frelsi til að fylgja samvizku sinni.

samvittighedsfuld samvizkusamur.

Samvittighedsgjerning e-ð sem samvizkan knýr mann til að gera.

samvittighedsløs samvizkulaus.

Samvittighedsnag samvizkubit.

Samvittighedspligt skylda sem samvizkan kannast við.

Samvittighedsprøve samvizkuraun (einkum það að samvizkan reynir — rannsakar — e-ð og sker úr hvort það sje rjett).

Samvittighedsro góð samvizka.

Samvittighedssag, a) e-ð sem lýtur að samvizkunni. — b) e-ð sem samvizkan veit ekki hvort hún eigi að fallast á.

Samvittighedsspørgsmaal, a) það að rannsaka samvizku sína um e-ð. — b) spurning sem maður ætlast til að annar svari eptir beztu samvizku sinni.

Samvittighedstvang ófrelsi í því sem til samvizkunnar heyrir.

Samvittighedstvivl efasemd í samvizkunni.

Samværen samvera, samvista, samvist.

*sanct, e., (sankti), heilagur.

*Sanction, sk., staðfesting (á e-u sem gjört hefur verið).

*sanctionere, ás. 1, staðfesta (e-ð sem gjört hafur verið).

sand, n. -e, e., [sann-r], sannur; sannkallaður: Tale sandt segja satt, hafa satt að mæla. — Den sande Gud. En s. Ven sannvinur. Skille det Sande fra det Falske greina rjett frá röngu. — Saa sandt som Gud er til eins og guð er upp yfir okkur. For s. til sanns (sb. vita skaltu þat til sanns).

Sand, án n., [sand-r], sandur, a) kk. (þegar ekki er talað um neina sandtegund framar enn aðra): Det faldt i Sandet. Sandet i Havet ægisandur. Fiint S. smár sandur. — b) sk. (um sandtegund): Guul (rød) S.

Sandaas = Sandbakke.

Sandager sendinn akur.

Sandager, n. -e, kk., sá sem ekur sandi (flytur sand á vagni).

sandagtig, n. -e, e., svipaður sandi.

*Sandaler, n., ilskór.

Sandart sandtegund.

Sandbaad sandbátur (= bátur til að flytja sand á).

Sandbad sandbað (það að liggja í heitum sandi).

Sandbakke sandbrekka, sandmelur, sandhóll.

Sandbanke, a) sandmelur. — b) sandgrynningar, (sb. Sandrev).

Sandbjerg sandhryggur.

Sandblad hvert af hinum neðstu blöðum á tóbaksjurt.

sandblandet, [sb. blande], sem sandur er samsa við, sendinn.

Sandbrink sandbakki.

Sandbund = Sandgrund.

Sanddrive sandhaugur, (sb. sandbára, Al.).

sanddru, n. -e. e., [sannorð-r?], a) sannur, rjettur: Det var et s. Vidnesbyrd, han gav ham. — b) elskur að sannleikanum (sb. sandfærdig b): En ærlig og s. Mand.

Sanddruhed, án n., sk., það að vera sanddru (sannsögli, o. s. frv.).

sande, ás. 1, [sanna], sanna (í öðrum eins dæmum og: þann úrskurðinn ...., sem vær höfum áðr yfrit skjólliga sinnt ok sannat, Stjórn; Sannat hefir Kjartan orðskviðinn, at hátíðir eru til heills beztar, Laxd.): S. eens Ord.

Sandegn sendið landspláss.

sandelig, ao., [sb. sannliga], sannlega (Fms. XI, 287), sennilega (sb. er hón ok senniliga mín systir), vissulega.

*Sandeltræ eins konar indverskur viður.

Sandemænd, n., (fyrrum í Danmörku), átta menn sem til þess voru kjörnir að leggja úrskurð á stór-sakir eða landaþrætumál.

Sandemændstog úrskurður þeirra sem kallaðir voru Sandemænd.

sandet, n. sandede, e., söndugur a) = sendinn, (sb. um mitt landit er þat söndugt, Stjórn): S. Grund. — b) sem sandur kemur í: Maden faldt i Gulvet og blev s.

Sandflugt sandfok: Dæmpe Sandflugten. — b) pláss þar sem mikið sandfok er: Beplante en S.

Sandfoged umsjónarmaður yfir söndugu landsplássi (þar sem mikil sandfok eru).

Sandform mót úr sandi (til að steypa e-ð í).

sandfærdig, a) sannur, rjettur: En s. Beretning. — b) sannorður, sannmæltur (Skuggsjá), sannmálugur (Hirðskrá), sannsögull, rjettorður, ólyginn.

Sandfærdighed, án n., sk., sannindi; sannsögli.

Sandgods neðstu blöð á tóbaksjurt.

Sandgrav sandgröf.

Sandgraver sá sem grefur upp sand úr jörðu.

Sandgrund, a) sendinn jarðvegur. — b) sandbotn.

Sandgræs = Sandhavre.

Sandhav sandhaf (Al., Stjórn): „Arabiens S."

Sandhavre, [sb. viðurnefnið sandhafri, Fms.], (sandmelgras) *elymus arenarius.*

Sandhed, sk., a) án n., sannleikur, sannindi: Søge Sandheden leita sannleikans. Sige S. segja satt, (sb. seg þú oss sannendi of ráð þitt). I S. = sandelig. — b) með n. -er, sannindi: „Videnskaben er en Indsigt i Sandhedernes Sammenhæng". Han maatte høre mange ubehagelige Sandheder hann varð að þola mörg óþægileg orð, og þó sönn.

Sandhede eyðisandar.

Sandhedskjærlighed ást á sannleikanum.

Sandhedsstemme sannleiksrödd.

Sandhedsven sá sem er elskur að sannleikanum, (sb. sandfærdig b).

Sandhob sandhaugur.

Sandhuus sandbyrus.

sandig, n. -e, e., [o. s. sandig-r], = sandet.

Sanding, án n., sk., (úrelt), sannindi.

Sandjord sendinn jarðvegur.

Sandkage eins konar kryddbrauð.

Sandkiste sandkista.

Sandklit haugar af foksandi við sjó.

Sandkorn sjá Sandskorn.

Sandlag sandlag (í jörðu).

Sandmand sandsölumaður.

Sandmark = Sandager (sk).

Sandmergel sjá greinina um Mergel.

Sandmile kvikur sandhaugur.

Sandpram sandprammur.

Sandrev sandrif.

Sandrevle = Sandrev.

Sands, n. Sandser, sk., vit, 1) þegar vit er án n., a) = skyn, skynbragð, greind, (sb. gaman): Han har ingen S. for (hefur ekkert vit á eða hefur ekkert gaman af) Musik (Poesie). — Være ved S. og Samling vera með öllu viti (ráði), vera með öllum mjalla, vera með sjálfum sjer. — b) = skynsamlegt efni: Der er ikke mindste S. i det, han siger. — 2) þegar vit er í n., = skilningarvit: De fem Sandser fimm líkamsvit (625). Synets S. sjónin. Hørelsens S. heyrnin. Have Brugen af alle sine Sandser vera heill á öllum skilningarvitum. Det falder i Sandserne skilningarvitin geta greint það.

Sandsagn, a) sannindi = sönn saga, sannmæli (Lvs. 52). — b) munnmæli.

sandse, ás. 1, verða var við (e-ð með skilningarvitunum); skynja; taka eptir e-u: Barnet begynder at s. er farið að vitkast. — Han sandser aldrig hvad man siger ham. — II) s. sig segja sjóferðamenn um taug eða kaðla sem snurða kemur á.

Sandsebillede hugmynd.

Sandsekage (eiginl.: eptirtektarkaka), er haft í tali í orðatiltæk. give nogen en S. reka e-n til að taka alminnilega eptir.

sandsekjælen (sjaldh.), sem kemst við af öllu, viðkvæmur.

Sandseklæder, n., (skáldl.), búningur (mynd) sem skilningarvitin geta greint, líkamleg mynd.

sandselig, n. -e, e., líkamlegur, holdlegur: Sandselige Fornemmelser það sem skilningarvitin verða vör við. Sandselige Lyster líkamlegar (holdlegar) fýsnir, líkams fýstir. S. Kjærlighed líkamleg ást. — Et sandseligt Menneske holdlegur maður.

Sandselighed, án n., sk., það að vera sandselig.

Sandseliv líkama-líf.

sandseløs, a) gálaus, eptirtektarlaus. — b) sem ekkert vit (skynsamlegt efni) er í.

Sandseløshed, án n., sk., gáleysi, eptirtektarleysi.

Sandsenydelse holdleg sæla, líkamleg munuð.

Sandseredskab skilningarvit.

Sandserige (skáldl.), líkamleg veröld, (sb. aldaheimur, ýgláheimur).

sandsetræt þreyttur á skilningarvitunum.

Sandsetræthed, án n., sk., þreyta skilningarvitanna.

Sandseverden líkamleg veröld.

Sandsevæsen vera sem hefur skilningarvit, líkamleg skepna.

sandsige (sjaldh.), spá e-u, segja e-ð fyrir.

Sandsiger, ft. -e, kk., spámaður.

Sandsigerkonst spádómslist, (sh. spá-domsandi, spáleiksandi).

Sandsigerske, ft. -r, kvk., spákona, (sb. völva).

Sandskorn (einnig **Sandkorn**) sandkarn.

sandskyldig saun-sekur.

Sandslette sljettir sandar.

Sandsning, sk., það að **sandse**.

Sandsteen sand(karna)steinn.

sandsynlig, ft. -e, e., sannlegur (sb. þikkir öllum þat — þ. e. það sem Dares hefur sagt — saunligast), líklegur: Hans Formodning er temmelig s.

Sandsynlighed, án ft., sk., líkindi: S. for noget líkindi til e-s, líkindi e-s.

Sandsæk sandpaki: Anlægge et Batteri af Sandsække.

Sanduhr = **Timeglas**.

Sandvei vegur um sanda.

Sandvogn sandvagn.

Sang, sk., [sang-r], 1) án ft., söngur: Lægge sig efter S. og Musik. Fuglenes S. fuglasöngur, (sb. fuglskliður). — 2) með ft. -e, a) kvæði, ljóð. — b) deild (í stóru kvæði; sh. rima).

Sangbund strengjahlið(In, á aumum söngtólum).

Sangdigt söngvadikt (sb. Stjórn), söngljóð.

Sangdigter sú sem yrkir söngljóð.

Sanger, ft. -e, kk., söngmaður: Han er en god S. — Lundenes (Skovens) Sangere söngfuglarnir.

Sangerinde, ft. -r, kvk., söngkona, söngmær.

Sangerske, ft. -r, kvk., = **Sangerinde**, nema átiguglegra.

Sangfjeld = **Digterfjeld**.

Sangfugl söngfugl.

Sanggudinde ljóðadís, (sb. **Muse**).

Sangklokker, ft., söngbjöllur, (sb. söngmeyjar, í Reykholtsmáld.).

Sangliv skáldskapur (= skáldskapar-iðn).

Sanglærke (lævirki) *alauda arvensis.*

Sangmesse messa þegar sungið er.

Sangmester yfirsöngmaður.

Sangmø = **Sanggudinde**.

Sangnode söngnóta.

Sangspil = **Syngespil**.

Sangsprog = **Digtersprog**.

Sangstemme = **Syngestemme**.

Sangtone arðs-atkvæði (í söng).

Sangvers vers (eða erindi) sem sungið er.

sangviis, aa., með söng.

***Sangviniker**, ft. -e, kk., fljótlyndur (ljettlyndur, hviklyndur) maður.

***sangvinisk** (einnig **sangvinsk**), ft. -e, e., fljótlyndur, ljettlyndur, hviklyndur.

***sangvinsk** sjá **sangvinisk**.

Sangværk söngvjel (sem hringir lög): Sangværket gik.

***Sanhedrin**, sk., = **Synedrium**.

***Sanitet**, sk., heilsa, heilindi, er haft í hinu samsetta arði

***Sanitetscollegium**, ft. -collegier, kl., = **Sundhedscollegium**.

sanke, ás. 1, [samka, 619, Stjórn, a. s. frv.], samka (safna) e-u, lesa, tína: S. Ax. S. Levningerne sammen tína saman leifarnar. — S. sig eða sankes tínast saman, t. a. m. Folk begynder alt at sankes. — S. Tømmeret til en Bygning greypa saman húsgrind. — b) óeiginl.: S. Aar (sb. aldar færist á — eða yfir — e-u). — 2) án þal., a) eiginl.: S. efter paa Ageren (sb. lesa saman axhelmur þær sem fjúka eðr fallaz um hendr karnskurðarmönnum). — b) óeiginl.: S. paa en Sygdom (sb. það búa í hauum veikindi).

Sankeax, ft., tíningur af axhelmum.

Sankebrænde lim-tíningur til eldiviðar.

Sankedynge hrúga (haugur) af e-u sem tínt er saman.

Sankested staður þar sem e-ð er tínt saman; staður sem e-ð er borið saman á, samburðarstaður (P. Þ.).

Sankevidner, ft., stök vitni.

Sankning, sk., a) það að **sanke**. — b) greyping. — c) blendingur: „En S. . . . . af Røg og fugtig Damp" reykur og gufa saman.

***Sansculotte**, ft. -r, kk., (eiginl. sá sem er berlæraður, brókleysingi; en er haft =) siðlaus og óskammfeilinn uppreistarmaður.

***Sanskrit**, kl., forntungan indverska.

***Saphir** (e. **Sapphir**), ft. -er, sk., eins kanar gimsteinn (sem er heiðblár).

***saphirblaa** heiðblár.

***Sappeur**, ft. -er, kk., = **Skandsegraver**.

***Sapphir** sjá **Saphir**.

Sardug eins kanar vefnaður úr ull og viðarull.

***Sarkasme**, ft. -r, sk., sáryrði, (sh. Sn. E. Eg. á 199. bls.).

***sarkastisk**, ft. -e, e., a) (um arð), sárbeittur. — b) (um mann), sárbeittur í arðum.

***Sarkophag**, ft. -er, sk., a) (í farnöld Grikkja og Rómverja), líkkista úr (eða þiljuð innan) þess konar steini sem eyddi líkunum fljótt. — b) = **Gravkiste**.

***sarmatisk**, ft. -e, e., a) = **polsk**: S. Sygdom bláðheudill í hári (*plica polonica*). — b) heyrandi til þesa þjóðbálks sem Indverjar, Þjóðverjar, o. s. frv. eru af.

Sars, kl., sars.

***Sarsenet**, kl., eins kanar baðmullarvefnaður sem einkum er hafður til undirdrúttar (fóðurs).

Satan, sk., eða kk., djöfullinn, óvinurinn.

***satanisk**, ft. -e, e., bölvaður, (sh. **djævelsk**).

***Satire**, ft. -r, sk., heims-ádeila, (sh. aldarháttur).

***Satiriker**, ft. -e, kk., sá sem hæðist að mannlegum ódyggðum (einkum ef hann gerir það í riti)

***satirisere**, h. s. 1, hæðast (að mannlegum ódyggðum).

***satirisk**, ft. -e, e., a) sem heims-ádeila er í: Et s. Skrift (Digt). — b) gefinn fyrir að spotta ódyggðir mannanna: Han er meget s.

***satisfacere**, ás. 1, = **fyldestgjøre, tilfredsstille**.

***Satisfaction**, sk., = **Fyldestgjørelse, Tilfredsstillelse, Opreisning** 2, b.

***satisfait**, ho. l. t., búinn að fá nægju sína.

***Satrap**, ft. -er, kk., (með Persum í farnöld), undirkonungur, jarl.

***Satyr**, ft. -er, kk., (í hinni fornu grikkjatrú), eins konar lastsfullt skógargoð. Sb. **Skovtrold**.

***Sauce**, ft. -r, sk., idýfa (Dr. Sch.).

Saug sjá **Sav**.

***Sauvegarde** sjá **Salvegarde**.

Sav (einnig ritað **Saug**), ft. -e, sk., [sag- í sög], sög.

Savblad sagarblað.

Savbrug, kl., sögunarvjel (eins konar mylna til að saga við).

Savbue sagarbogi (sh. **Buesav**).

Savdrag (eitt) sagardráttur.

Save, sk., I) án ft., [safi], (á Jótlandi), viðarsafi. — II) með ft. -r, taug (t. a. m. í haldi).

save, ás. 1, [saga], saga: S. Brænde. S. noget over saga e-ð í sundur.

Saveblok = **Savebuk, Savelad**.

Savebuk = **Saveblok, Savelad**.

Savelad eins konar trönur til að saga við á. Sb. **Savebuk, Saveblok**.

Saveløn sögunarkaup.

Savemølle (einnig **Savmølle**) = **Savbrug**.

Savetand, a) ein af þeim tönnum er sum dýr hafa til að naga sundur harða hluti með. — b) líkt áhald skarkvikinda.

Savfisk (hákallstegund) *squalus pristis.*

Savl sjá **Sagl**.

savle sjá **sagle**.

Savmølle sjá **Savemølle**.

Savn, ft. eins (sjaldh.), kl., [sb. sakni, Fms. VIII, 155], söknuður: Jeg føler et vist S. efter hans Bortreise mjer hálf-leiðist (mjer finast einhverneginn tómlegt), síðan hann fór. Det er mig et stort S., at savnes Bøger jeg kann ekki við mig (uni mjer ekki) bókalaus.

savne, ás. 1, [saknn], a) sakna e-s (= girnast að fá e-ð aptur), sjá eptir e-u: Rigdom savnes mig; men jeg savner den ikke, thi jeg har aldrig havt den. — b) þarfnast e-ð eða e-s, vera án e-s, (sh.: e-n brestur e-ð, fara á mis við og **savnes**).

savnfri = **savnløs**.

Savning, sk., það að **save**.

savnløs sem einskis þarfnast: En s. Tilværelse það að e-m leikur allt í lyndi.

***Savoir-faire**, kl., það að sjá óðara hvað við á (hvað til ráða er).

***Savoir-vivre**, kl., = **Levekløgskab**.

savskaaret, [sb. **skære**], sagaður: S. Brænde.

Savskærer, ft. -e, kk., maður sem hefur það starf að saga og kljúfa skíð.

Savskærerløn kaup fyrir að saga og kljúfa brennsluvið.

Savsnit sagarfar.

Savspaan (eitt) sagkorn, (í ft. **Savspaaner**) sag: Faae en S. i Øiet. Rege Kjød ved Savspaaner.

savtakket sem angar eru út úr svipaðir sagartönnum: Savtakkede Blade (sb. Gras. 29).

Savtand sagartönn (sb.: hvassakömbóttir ... um bakit, sem sagatenn sé).

Savtømmer timbur sem sagað er (verður) í sögunarvjel, (sögunarviður).

Savværk = **Savbrug**.

Sax, ft. -e, sk., [sax], skæri, (sb. nema þeirrar einnar, er eftir falde skyrtu hans, svá hvárke viðr kæme knífr né söx): Klippe med en S. Saxen er sløv eða Saxen vil ikke klippe skærin bíta ekki.

***Saxony**, kl., eins kanar smágerður ullarvefnaður.

***Sbirrer**, ft., (í Ítalíu), lögreglumenn.

***Scabelon**, sk., (dálítil) súla (eða stallur) undir mannslíkneski sem nær niður undir geirvörtur.

***Scala**, sk., (eiginl. stigi), gammi (í sönglist).

***Scalp**, sk., [sb. skálp-r], sá hluti höfuðskinna á manni sem hárið vex á og villumenn í vesturheimi flá af þeim sem þeir drepa.

***scalpere**, ás. 1, flá höfuðskinn (sb. **Scalp**) af (manni).

***Scandal**, kl., hneyxli.

***scandalisere**, s. 1, a) h. s., gera hneyxli, vera til hneyxlis. — b) ás., hneyxla: S. sig hneyxlast (á e-u).

***scandaløs**, ft. **scandaløse**, e., hneyxlanlegur.

***scandere**, ás. 1, lesa (vers) nákvæmlega eptir stuðlum og samstöfulengd.

***Scandinavien**, kl., Norðurlönd.

***Scansion**, sk., það að **scandere**.

***Scene**, sk., a) án ft., = **Skuepladś** a, α. — b) = **Optrin**.

***scenisk**, ft. -e, e., sem heyrir til leiksviða (í leikhúsi); sem (þal.) leika má í leikhúsi.

***Scepter**, ft. -e, kl., = **Rigsscepter**.

***Schach** (einnig **Schah**), kk., (Persa-) konungur (nú á dögum).

***Schacht** sjá **Skakt**.

*Schah sjá Schach.
*Schattering, ft. -er, sk., = Skyggeblanding.
*Scheik, kk., a) undirhöfðingi (Serkjasveitar). — b) yfirmaður í serkoesku klaustri.
*Schema, ft. -er eða -ta, kl., fyrirmynd.
*Scherbet sjá Sorbet.
*Scherif, a) kk., serkneskur höfðingi. — b) sk., tyrkneskur gullpeningur (hjer um bil = tvær spesíur).
*Schiiter, ft., (þ. e. hinir rangtrúuðu), eitt trúarsamband af þeim sem eru Maúmets-trúar.
*Schisma, kl., = Kirkesplid.
*Schismatiker, ft. -e, kk., sá sem hverfur af almennilegri trú.
*schosel, ft. schosle, e., dónolegur.
*Scholar, ft. -er, kk., skólopiltur, skúlasveinn; lærisveinn.
*Scholastik, án ft., sk., skúla-heimspeki (á miðöldunum).
*Scholastiker, ft. -e, kk., skúla-heimspekingur (á miðöldunum).
*Scholia sjá Scholion.
*Scholiast, ft. -er, kk., (forn) þýðandi (griskra eða rómverskra rita).
*Scholie sjá Scholion.
*Scholion, ft. Scholia, kl., (einnig Scholie, ft. -r, sk.), (forn) skýring (á e-u í grísku eða rómversku riti)
*Scirocco (einnig Sirocco), sk., heitur og óhollur landsynningur á Ítalíu.
*Scorbut, sk, = Skjørbug.
*Scribent sjá Skribent.
*Scribler, ft. -e, kk., = Blæksmører.
*Scrofler, ft., eitlaveiki.
*Scrupel, sk., a) áttungur (veginnar) ürtugar (= $1/24$ eyris = $1/192$ úr mörk). — b) $1/120$ eða $1/100$ þumlungs. — c) $1/60$ mælistigs. — 2) efi, efasemd, (sb. apturkippur).
*Scudo, ft. Scudi, sk., ítalskur dalur (misjafn að verði).
*Sculptur, sk., a) líkneskjutilbúningur með því að meitla (klappa) eða skera. — b) = Kobberstikkerkonst.
*scurril, ft. -e, e., = naragtig 1, pudseerlig.
*Seapoys, ft., indverskir liðsmenn í hinum enska her á Indlandi.
Second-, sem fremri liður í samsettu orði, (eiginl. annar), undir-.
*Secretair, ft. -er, a) kk., skrifari. — b) eins konar búsgagn.
*Secretariat, kl., skrifaradæmi.
*Sect, án ft., sk., þurberjavín.
*Sect, ft.-er, sk., trúarsamband (sem hurfið er af almennilegri trú).
*secterisk, ft. -e, e., sem gerir frühvorf og flokkadráttu í trúarefnum.
*Section, ft. -er, sk., = Afdeling 2.
*Secularisation, sk., það að secularisere.
*secularisere, ás. 1, breyta (e-u úr andlegu) í veraldlegt; draga (e-ð) undir leikdúminn.
*secularisk, ft. -e, e., a) sem lýtur að hundrað ára öld. — b) veraldlegur.
*Seculum, ft. Secula, kl., = Aarhundrede.
*Secund, ft. -er, kl. og sk., ($1/60$ mínútu =) $1/3600$ úr stund.
*secundair, ft. -e, e., ekki upphaflegur.
*Secundant, ft. -er, kk., = Bistander b.
*secundere, ás. 1, a) styðja (t. a. m. uppástungu). — b) syngja — eða leika á hljóðfæri — undir með (e-m).
*Secunduhr úr sem einnig sýnir $1/3600$ stundar.
*Secundviser (úr)vísir til að sýna $1/3600$ stundar.

Seddel, ft. Sedler, sk., a) miði, blað. — b) brjefpeningur, (sb. Bancoseddel).
*Sedez, sk., sextán blaða brot.
*Sediment, kl., = Bundfald a.
see [e. o. sea], saae [sä], seet [sèt], ós., I) með þol., A) eiginl., sjá, 1) með einfaldri (óaukinni) merk.: Jeg seer et Skib langt borte. Jeg saae et besynderligt Syn. — b) þar sem nh. fylgir þolandanum: Vi saae ham gaae ud af Huset. — 2) með aukinni merk., a) líta og skoða: Lad mig s. (lofaðu mjer að sjá eða líta á, sýndu mjer) den Prøveskrift. — S. et Skuespil. Lade sig s. (sýna sig) for Penge. — De komme ikke blot for at s.; men ogsaa for at sees til að sýna sig. — b) s. een gjerne hafa skemmtun af e-m (þ. e. af komum hans), eða þvíuml. — c) s. sig om litast (skyggnast) um. — B) óeiginl., 1) með einfaldri merk., sjá, (sb. skilja, skynja, ráða í, o. s. frv.): Nu sees det klart nok, hvad hans Hensigt var nú er auðsjeð, hvað hann hefur ætlað sjer. S. sig skuffet i en Forventning sjá, að e-ð bregzt manni. — Jeg vil s. en Ende paa Sagen mjer leiðist þetta þóf, hjer skal nú endir á verða, eða þvíuml. — 2) með aukinni merk.: S. sig for fara varlega. S. sig om noget vera sjer úti um e-ð. — II) án þol., A) þar sem grein er sett í stað þolandans, 1) eiginl., sjá. — 2) óeiginl., a) með einfaldri merk., sjá, (sb. skilja, skynja, finna, o. s. frv.): Man seer daglig, at Dumhed gjør Lykke. Man kan s. af (það er auðsjeð á, með þiggj.) disse Indretninger, at han har noget stort i Sinde. — b) með aukinni merk., α) han seer ikke gjerne, at det skeer honum er ekki um það. — β) vita, reyna: Vi maae s., om vi kan saae ham overtalt. Lad os s. (við skulum reyna), hvo der kan komme først. — B) þar sem þol. er ekki mjög fjarlægur, þó hann sje ekki nefndur, sjá: Om jeg seer rigtigt ef mjer missýnist ekki. Man kan ikke s. (það sjest ekkert) for Taagen. S. daarlig sjá illa = vera lítt sýndur. — C) þar sem þolandinn er með öllu fjarlægur, 1) sjá (sb. Skallagrímr tók við exinni .... ok sá á um hríð) = horfa: Jeg vil helst s. til horfa á. — 2) sjá (sb. Konungr sá við honum ok mælti) = líta: S. i en Bog. — 3) s. efter noget gá (leita) að e-u. — 4) s. paa noget (óeiginl.): S. paa eens Bedste vilja hag e-s, (sb. húshóndahollur). Han seer ikke paa Penge (horfir ekki í peningaútlát), hvor det gjelder noget nyttigt. — 5) s. til a) eiginl., gá að e-u, vitja um, vitja e-s: S. nøie til gá vel að. S. til Maden. S. til Kreaturene paa Marken. S. til en Syg. S. ind til een koma (inn til e-s, þ. e.) við hjá e-m. — Hun har lovet mig at s. til Drengen (gá að honum, sjá um hann) medens jeg er ude. — b) óeiginl.: S. til, at du ikke falder varaðu þig, að detta ekki. — Vi maae see til at være (við verðum að bera okkur að verða) de første. — 6) s. hen til líta á (gefa gaum að e-u). — 7) s. ud (til) líta út (fyrir), a) eiginl.: Moderen seer yngre ud (er unglegri) end Datteren. — Hun seer ud til (lítur út fyrir) at være meget from hún er ofur góðmótleg. I Morges saae det ud til Regn (í morgun leit regnlega út), hann var regnlegur í morgun. — b) óeiginl.: Det seer ud til at blive et godt Aar það er árvænt (árvænlegt). Det seer ud til Krig það horfir (horfist) til ófriðar, það horfist ófriðlega á.
Seeglas sjónargler (B. H.).
Seen, án ft., sk., það að see.
seen, ft. sene, e., [sein-n], seinn, a) seinn á sjer, og þvíuml.: Være s. i sit Arbeide vera seinvirkur. S. til at beslutte,

hurtig til at udføre. — b) sem kemur seint: En s. men sikker Hevn. — seent, sem ao., seint, (sb. silde): Han kom seent.
seendrægtig, ft. -e, e., seinn á sjer, seinlátur, seinfær, þunglífur (B. H., sb. sigskeppur).
Seendrægtighed, án ft., sk., það að vera seendrægtig (seinleiki, seinlæti).
seenfærdig = seen 1, a, seendrægtig.
Seenfærdighed, án ft., sk., það að vera seenfærdig (seinleiki, seinlæti).
Seenhed, án ft., sk., seinleiki.
seentalende, [sb. tale], seintalaður (sb. Stjórn), seinmæltur.
Seer, ft. -e, kk., (sjáandi), spámaður; skáld, (greppur).
seeværdig skoðunarverður (P. Þ.).
Seeværdighed, ft. -er, sk, e-ð sem er skoðunarvert.
Segl, ft. -e, sk., sigð (645).
Segl, ft. eins, kl., [sb. sigl- í innsigli], innsigli: Sætte S. for et Brev innsigla brjef. — Det kongelige S. innsigli konungs.
Seglbevarer, kk., innsiglisvörður (e-s ríkis).
Segljord innsiglis-jörð (sb.: jörð sú, er á innsigli er lögð, 655 XXX).
Segllak = Lak b.
Seglpenge, ft., það sem borgað er fyrir að setja almennilegt (þ. e. opinbert) innsigli á e-ð.
Seglpresse eins konar vjel sem höfð er til að setja stórt innsigli á vax.
Seglring fingurgull með innsigli á.
Seglvox innsiglis-vax.
segne (er), h. s. 1, [signa; sb. hann hufði hand fyrir augum, ok signat þá nokkut frá augum], síga; hníga, líða: Træet segnede langsomt til Jorden. — Han segnede om (hneig — leið — út af) i mine Arme.
Sei, sk., = Graasei.
sei, ft. -e, e., [seig-r], seigur: Seit Læder (Kjød). — Óeiginl, t. a. m.: Han er s. at saae Penge af er fastur á peningunum.
Seie, ft. -r, sk., [segi], sin.
Seier, ft. Seire, sk., [sigr], sigur: Vinde S. vinna (vega, hafa, fá) sigur.
Seierbrev brjef um unninn sigur.
Seierfane (hermanna)merki sem sigurmark.
Seierhelt kappi sem sigur hefur unnið, sigurvegari.
Seierherre sigurvegari, sigrari.
seierkronet, [sb. krone], með fögrum sigri (= hafandi unnið fagran sigur).
seierløs sigurlaus, sem hefur (fær, fer) ósigur, með ósigri.
seierrig (sb. sigurauðugur); sigursæll; sigursamlegur; með sigri.
Seiersbanner = Seiersfane.
Seiersfest sigurhelgi (655 X).
Seiersskjorte sigurkufl.
Seiersklæder, ft., sigurklæði.
Seierskrands sigurhringur (sb. Krands b).
Seierslag, a) sigurhögg (þ. e. högg sem verður manni til sigurs). — b) orusta sem maður fær sigur í.
Seiersminde sigurminning (sb. Hkr. III, 115).
Seierspriis sigurkaup.
Seiersraab siguróp.
Seierssang sigursöngur (að sínu leyti eins og sigu róp).
Seiersskrig = Seiersraab.
Seiersstøtte sigursúla (þ. e. súla sem reist er til sigurminningar).
Seierstegn sigurmerki.
Seierstog = Triumphtog.
seierstolt sigri hrósandi.

seiersæl, ft. -e, e., [sigrsæl-l], = seierrig.

seiervant, [sb. vænne], sigursæll.

Seiervinder, ft. -e, kk., = Seierherre.

Seiervinding sigurvegning, sigur.

Seierværk, kl., (sigurverk), úr.

*Seigneur, kk., herra (sjer í lagi um göfugan jarðeiganda).

Seihed, án ft., sk., seigja.

*Seiks (einnig Sikhs), ft., (eiginl. ljónin), eins konar trúarsamband á Indlandi.

Seil, ft. eins, kl., [segl], a) segl: Heise S. og sætte S. til draga (draga upp, setja upp, vinda) segl. Rebe et S. hefla segl. Bjerge et S. taka saman segl (í ofviðri). Tage Seilene ind hlaða seglunum. Stryge S. fella segl. Gaae under S. láta (sigla) í haf, o. s. frv. Skibet er under S. er á siglingu. — b) = Molleseil.

Seilads, sk., sigling, sjófarir, sjóferð: Her er megen S. til denne By. En farlig S. — Have lært Seiladsen hafa numið sjókæni.

Seilbaad bátur sem (þiggj.) siglt er.

seilbar, ft -e, e., siglandi, skipgengur, skipfær: En s. Flod.

Seilbarhed, án ft., sk., það að vera seilbar.

Seilbjergning samantaka segls (í ofviðri).

Seildug segldúkur.

Seildyb skipgengur áll.

seildyb svo djúpur að siglandi sje, (sb. seilbar): Floden er ikke s.

seile, h. s. 1, [sigla], sigla, a) um skip sem gjör.: Dette Skib seiler godt er gott gangskip (siglingaskip). Da Skibet var seilet os forbi er þeir höfðu um siglt. — b) um menn sem gjörendur: Vi har seilet hele Natten. Vi har flere Gange seilet dem forbi höfum opt siglt fram hjá þeim. Han er seilet til America. — 2) sem ás.: S. et andet Skib over eða i Sænk sigla skip í kaf (Fms. II, 64).

Seilen, án ft., sk., það að seile.

Seiler, ft. -e, sk., skip, a) á siglingu: Fjernt paa Havet øinede man en S. — b) að því leyti hvernig það er til siglinga: Det er en god Egenskab ved et Skib, at det er en hurtig S. En rank (stiv) S.

seilfærdig seglbúinn.

Seilgarn hampband; hampspotti.

Seiling, sk., það að seile.

seilivet, ft. -livede, e., lífseigur.

Seiljolle (einnig Seilsjolle) lítill bátur sem siglt er.

Seilkammer seglaklefi (í skipi).

seilklar = seilfærdig: Skipperen er s. Holde et Skib seilklart.

seilklædt, [sb. klæde], (í skáldsk.), búinn (skreyttur) seglum.

Seilkoie staður þar sem varasegl eru geymd (á skipi).

Seillægger, ft. -e, kk., = Seilmager.

Seilmager, ft. -e, kk., seglgjörðarmaður.

Seilraa seglrá.

seilrede = seilfærdig.

Seilstang skipsrá, beitiás.

Seilsteen (úrelt), segulsteinn, (sb. Magnet a).

seilstiv (um skip), sem þolir vel segl.

Seiltræ siglutrje.

seipine vera lengi að kvelja.

seire (bar), h. s. 1, fá (vega, vinna, hafa) sigur: S. over een sigrast á e-m. Han blev den Seirende fjekk sigur, bar hærra hlut.

sise, ás. 1, (á sjó), binda stuttum og flötum hampfljettingi utan um (tvo kaðla).

Seising, sk., (á skipi), stuttur og tjargaður hampspotti til að binda utan um sitt hvað.

seitørre, ás., þurka (e-ð) svo að (það) verði seigt.

*Sekel, ft. Sekler, kl., = Seculum, Aarhundrede.

*Sela (eða Selah) (í ritningunni), er óljóst að merk., en þykir helzt benda til, að tvítaka eigi það sem það er við sett.

*Selah sjá Sela.

selde sjá sælde.

Sele, ft. -r, sk., [seli, Gþl.; sb. sili], a) (brjóst)sili (á eyk): Lægge Seler paa Hestene. — b) = Bæresele, Dragersele. — c) axlaband.

Selepind það sem vagnstengur eru festar með við silann.

Selepude siladýna.

Seletøi dragúlar (í akfærum), eykreiði.

Selje, ft. -r, sk., [selja], selja.

selle, ás. 1, (úrelt), safna (e-u), o. s. frv.

Selle, ft. -r, kk., a) = Stalbroder. — b) unglingur. — c) veslingur.

Selleri sjá Silleri.

sellige, [af sér líkir (?)], í orðskviðnum: End søges s., sammen ride Nidinge (= Nidinger) sækjast sjer um líkir, saman skríða níðingar.

Selskab, ft. -er, kl., 1) samvist, fjelagsskapur: Holde af S. hafa skemmtun af að vera þar sem nokkrir eru saman. Skye S. og søge Eensomhed flýja samvistir manna og fara einförum. Han er altid lystig i S., og alvorlig naar han er ene hann er ætínlega kátur þar sem margir eru saman, en þegjandalegur þegar hann er einn. Søge slet S. leggja lag við illa menn. Saadanne Talemaader bruges ikke i anstændigt S. þess konar orðatiltæki eru ekki tíðkanleg þar sem alminnlegir menn eru við. — Hans S. er mig altid behageligt mjer er ætínlega skemmtun að honum. Gjøre een S. gera e-m samlæti, verða e-m samferða, o. s. frv. — Endeel Dyr leve i S. sum dýr halda sig saman. — b) þeir sem eru saman, samferðamenn, o. s. frv.: Han hører til vort S. hann er með okkur. — 2) heimboð, (eða tómt) boð, veizla, samsæti: Han gjorde et stort S. gerði mikla veizlu, hafði mikið boð inni. Gaae i S. fara í heimboð. Han kommer meget i Selskaber hann kemur í mörg heimboð. — b) boðsmenn, veizlufólk: Han morede hele Selskabet. — 3) fjelag, samband: Stifte (slutte, oprette) et S. stofna fjelag. Indtræde i et S. ganga í fjelag. Det ægteskabelige S. hjúskaparsamband. Det borgerlige S. þegnlegt samband. Det menneskelige S. mannlegt samband, samband alls mannkynsins.

selskabelig, ft. -e, e., a) sem lýtur að samvist eða samsæti: Det selskabelige Liv samvistir manna, samsæti (ft.). Den selskabelige Tone i en By bragur (snið) á samsætum í e-i borg. — b) fjelaglegur (sb. Hist. I, 470), mannblendinn, viðfeldinn, skemmtilegur: Han er en meget s. Mand.

Selskabelighed, án ft., sk., mannblendni, viðfeldni: I denne By hersker megen S. er mikil mannblendni (= mikil heimboð og mannfundir).

Selskabsbaand það sem heldur e-u fjelagi saman.

Selskabsbroder, a) fjelagsmaður. — b) fjelagi (sb. glaðr ok kátr, mildr ok lítillátr ok hinn bezti félagi, Fms. X, 88; sb. einnig selskabelig b): Han er en god S.

Selskabsdrift fýsn til samvista við aðra, fjelagsskaparfýsn.

Selskabsforening fjelag, samband; fjelagsskaparsamband.

Selskabsfrøken (heldri stúlka sem er) lagmey (tiginnar konu; sb. Selskabsjomfru).

Selskabsfugl eins konar fugl.

Selskabsglæde skemmtun í samsætum: Kortspil regnes hos os til Selskabsglæder.

Selskabsjagt samveiðar (= það að margir eru saman á veiðum).

Selskabsjomfru lagmey (heldri konu, þ. e. stúlka sem tekin er til að vera henni til skemmtunar).

Selskabskreds, a) samsæti. — b) kunningjar e-s.

Selskabsleg leikur sem hafður er til skemmtunar í heimboðum eða öðrum samsætum (sb. Panteleg, Kysseleg).

Selskabsliv, a) heimboð, samsæti (ft.), mannfundir, skemmtanir: Et adspredende S. — b) líf manna að því leyti sem þeir eru þegnar í e-u ríki.

Selskabspagt = Selskabsforening.

Selskabsret rjettindi í mannlegu sambandi.

Selskabssang samsætisljóð.

selskabssky ómannblendinn.

Selskabsspil spil sem tíðkast í heimboðum eða öðrum samsætum (og ekki er ætlað til gróða).

Selskabssøster sama um kvennmann og Selskabsbroder um karlmann.

Selskabsvise = Selskabssang.

selsom, ft. -me, e., undarlegur, kynlegur, (sb. ánalegur): En s. Dragt (Skik, Begivenhed).

Selsomhed, (ft. -er), sk., undarlegleiki, kynlegleiki: Hans Klædedragts S. það, hversu kynlegs hann er búinn.

selv, e., [sjálf-r], A) þar sem það er sett fyrir aptan það orð, sem það er um, sjálfur: Jeg (du, han) s. sjálfur jeg (þú, hann). Tage sig s. af Dage bana sjálfum sjer. Du maa s. gjøre det þú verður að gera það sjálfur. — Af sig s. sjálfkrafa. — Være ude af sig s. vera öldungis frá sjer numinn, (sb. frávita). Komme til sig s. igjen vitkast aptur, rakna við aptur, o. s. frv. — For sig s. einn sjer, út af fyrir sig. — I sig s. í raun rjettri, í raun og veru. — Han er Ærligheden s. hann er mesti ráðvendnismaður. — B) þar sem það er sett fyrir framan það orð, sem það er um, 1) þar sem það er ætíð ritað selv, a) s. anden (tredie, o. s. frv.) við annan (þriðja mann, o. s. frv.). — b) den s. samme sá hinn sami. — 2) þar sem það er stundum ritað selve, og hefur sömu merk. og endog: S. Gaarden, han beboede, maatte sælges. Selve Kongen blev ikke skaanet. — 3) þar sem það er ætíð skrifað selve (en er ekki mjög tíðkanl., og þykir sumum ekki alls kostar rjett), sjálfur: Han fandt selve det gamle Brev, hvorom der var Tale. — II) Selv, sem kl. nafn, (með eget fyrir framan): Vort eget Selv sjálfir vjer. Hans eget Selv er ham det vigtigste hann hugsar mest um sjálfan sig.

Selvagtelse það að virða sjálfan sig.

Selvanklage það að ásaka sjálfan sig.

Selvavling það að kvikna (getast) sjálfkrafa (*generatio aequivoca*).

Selvbedrag það að draga sjálfan sig á tálar, andlegar missýningar.

Selvbedømmelse dómur manns um sjálfan sig.

Selvbehag það að hafa miklar mætur á sjálfum sjer.

Selvbestemmelse það að ráða hug sinn.

selvbevidst sem veit til sín.

Selvbevidsthed, án ft., sk., það að vita til sín, ræna.

Selvbevægelse hreifing af sjálfsdáðum.

selvbuden, [sb. byde], a) (sem hefur boðið sjer sjálfur) = óboðinn: Selvbudne Gjester þeir sem óboðið koma (sb. Fms. VIII, 46). — b) boðinn að fyrra bragði: S. Tjeneste.

Selvdannelse, a) það að byrjast og auk-

ast sjálfkrafa: Sygdommens S. — b) menntun sem maður nær lilsagnarlausl.

selvdannet, [sb. danne], = selvgjort: Et s. Ord orð sem maður hefur búið til sjálfur.

selvdød, [sjálfdauð-r], sjálfdauður.

selve sjá selv I, B, 2, 3.

Selveiendom, a) það að eiga jörð sjálfur. — b) óðalsjörð.

Selveier sá sem býr á óðalsjörð sinni (sem ekki er eins stór og lendra manna eignir).

Selveierbonde bóndamaður sem á sjálfur jörðina sem hann býr á (en þó ekki sem fulla óðalsjörð).

Selveiergaard jörð sem ábúandi á sjálfur.

selvflydende, [sb. flyde], sem rennur sjálfkrafa, (sb. sjálfrunninn).

Selvforagt fyrirlitning sjálfs sins.

Selvforbrænding það að brenna sjálfkrafa.

Selvforglemmelse það að gleyma eðli sinu.

Selvfornedrelse það að gera litið úr sjálfum sjer.

Selvfornegtelse það að láta á móti sjálfum sjer.

Selvfornegter sá sem lætur á móti sjálfum sjer.

Selvforsvar það að eiga hendur sinar að verja, það að bera hönd fyrir höfuð sjer.

Selvfrelse það að frelsa sjálfan sig.

Selvfølelse það hvað manni finnst i sig varið.

Selvfølge, sk., það sem er sjálfsagt (vegna e-s annars).

selvfølt, [sb. føle], sem maður finnur til i sjálfum sjer.

selvgjort, [sb. gjøre], sem maður hefur búið til sjálfur.

selvgroet, [sb. groe], sem sprottið hefur sjálfkrafa.

Selvhad hatur á sjálfum sjer.

Selvhed, án ft., sk., a) það að vera þess konar vesning (vera) sem veit til sjálfrar sinnar. — b) = Selvkjærhed.

Selvhersker altvaldur.

Selvhevn það að hefna sin sjálfur.

Selvhærdelse, sk., það að gera sjálfan sig herkinn.

Selvindbydelse það að (bjóða sjálfum sjer ==) koma óboðinn.

Selvkjendelse þekking á sjálfum sjer.

selvkjendt, [sb. kjende], sem maður þekkir sjálfur.

selvkjær sem ekki hugsar um annað enn sjálfan sig.

Selvkjærhed, án ft., sk., það að hugsa ekki um annað enn sjálfan sig.

selvkjærlig, a) sem lýsir (kemur til af, eða þvíuml.) ást á sjálfum sjer. — b) sem hefur ást á sjálfum sjer.

Selvkjærlighed, án ft., sk., ást á sjálfum sjer.

selvklar sem skilinn verðar af sjálfum sjer.

selvklog sem þykist vitur, (sem þykist vera mesti spekingur).

Selvklogskab, (án ft, sk.), það að þykjast vitur.

Selvkundskab þekking á sjálfum sjer.

Selvlyd raddarhljóð; raddarstafur, hljóðstafur.

selvlydende, [sb. lyde], sem gerir hljóð af sjálfum sjer: Et s. Bogstav hljóðstafur, raddarstafur.

Selvmagt vald sem e-r hefur sjálfur, (sb. sjálfs vald).

selvmindet, [sb. minde], sem minnir sig sjálfur á, sem man sjálfur eptir e-n, (sb. sjálfkrafa).

Selvmord það að bana sjálfum sjer (ráða sjálfum sjer bana).

Selvmorder sá sem banar sjálfum sjer (ræður sjálfum sjer bana).

selvmyndig, a) sjálfum sjer ráðandi, fjár síns ráðandi. — b) ríklundaður, ríklyndur, ráðríkur, ráðgjarn; sem ráðriki er i.

selvnøiet, [sb. nøie], ánægður með sjálfan sig, sem hlífir sjálfum sjer.

Selvnøisomhed það að hlífa sjálfum sjer eða sinu.

Selvopholdelse, sk., það að halda sjálfum sjer við: Selvopholdelsens Drift.

Selvopofrelse það að leggja sig eða sitt i sölurnar fyrir annað.

Selvpiinsler, ft., = Selvpinelse.

Selvpinelse það að kvelja sjálfan sig.

Selvplager sá sem kvelur sjálfan sig.

Selvprøvelse það að reyna sjálfan sig.

selvraadig einþykkur, óráðþægur (Karm.), sem fer sinu fram.

Selvraadighed, án ft., sk., einþykkni, óráðþægni, (sb. óstýrilæti).

Selvroes það að hæla sjálfum sjer, sjálfhól (Fms. II, 267); sjálfhælni, (sb. hræsni i forneri merk.).

selvskabt, [sb. skabe], sem maður skapar sjer (býr til) sjálfur: Selvskabte Sorger.

selvskiftet, [sb. skifte], sem (þiggj.) sjálfskipt er (== sem — þiggj. — ekki þarf að skipta): Sild er s. Mad (orðskv.).

Selvskildring lýsing e-s á sjálfum sjer.

Selvskud, [sjálfskot], a) sjálfskot sem lagt er að dýrum eða þjófum (sb. Gþl. 446). — b) (sjaldh.), það að skjóta sjálfan sig.

Selvskyldner sá sem gengur svo i borgun að skuldareigandi á fyrst aðganginn að honum.

Selvspægelse það að meinlæta sjer (sb. Fms. V, 159), meinlæti sem maður tekur á sig.

selvstændig, ft. -e, e., a) ekki undir öðru kominn, ekki partur af öðru. — b) staðfastur, sem ekki þarf að spyrja aðra hvað hann eigi að vilja og ekki lætur hræra i sjer: En s. Mand. En s. Tænkemaade sjálfræði og staðfesti hugarins.

Selvstændighed, án ft., sk., það að vera selvstændig.

selvsyg sem ekki hugsar um neitt nema sjálfan sig.

Selvsyge það að hugsa ekki um neitt nema sjálfan sig.

selvtagen, [sb. tage], tekinn i óleyfi: En s. Myndighed.

selvtilfreds, e., ánægður með sjálfan sig.

Selvtilfredshed, án ft., sk., ánægja með sjálfan sig.

Selvtillid traust á sjálfum sjer.

Selvtægt það að taka sjálfur það sem maður ætti að sækja eptir með lögum.

selvtænkende, [sb. tænke], sem hugsar sjálfur.

Selvtænker sá sem hugsar nakkuð sjálfur.

Selvtænkning það að hugsa sjálfur.

Selvtænksomhed það að vera náttúraður fyrir að hugsa sjálfur; það að hugsa sjálfur.

selvtænkt, [sb. tænke], sem e-r hefur fundið með því að hugsa sjálfur.

Selvudvikling framfarir af sjálfu sjer.

selvvalgt, [sb. vælge], kosinn af sjálfum manni.

selvvillig, [sb. sjálfviljug-r], = frivillig.

selvvirkende, [sb. virke], sem hefur atorku (framtak) i sjálfum sjer.

Selvvirksomhed eigin atorka, eigin framtakssemi.

selvvoldt, [sb. volde], sem maður bakar sjer sjálfur, sem manni er sjálfum að kenna: S. Plage.

selvvoxende, [sb. voxe], sem sprettur sjálfkrafa.

*Semester, kl., = Halvaar.

*Semicolon, kl., punktkomma.

*Semidor sjá Similor.

*Semilor sjá Similor.

*Seminarist, ft. -er, kk., sá sem kennt er (eða hefur verið) i kennaraskóla.

*Seminarium, ft. Seminarier, kl., kennaraskóli (þ. e. skóli handa þeim sem eiga að verða kennendur eða kennifeður annara).

*semitisk, ft. -e, e., er heyrir til þeirra þjóða sem komnar eru frá Sem (Nóasyni).

*Semivocal, ft. -er, sk., linur samhljóðandi (t. a. m. r, l).

Semslæder eins konar verkað skinn sem þolir þvott.

*Senat, kl., ráð (Raad I, A, c).

*Senator, ft. -er, kk., öldungur (i ráði).

sende, ás. 2, [senda], senda: S. sin Tjener ind til Byen. — S. Bud til een gera e-m boð. S. Bud efter een senda (gera boð) eptir e-m. — S. een efter Brød senda eptir brauði, láta sækja brauð. — S. noget med Posten. — b) s. een ind i den anden Verden stúta (sjá fyrir) e-m.

Sendebrev sendibrjef, (sb. sendipistill, Sturl. IV, 99).

Sendebud, [sendiboð], sendiboði (sb. Stjórn og Fms.).

Sendefærd, [sendiferð], sendiferð, sendiför.

Sendegods = Sendingsgods.

Sendelse, sk., a) það að sende. — b) það að vera sendur.

Sending, ft. -er, sk., a) það að sende. — b) sending (== e-ð sem sent er).

Sendingsgods sendifje (sb. Fms. VI, 11), sendingar.

Sene, ft. -r, sk., [sb. sin], a) sin. — b) = Nerve.

Senebaand, a) = Sene a. — b) band (búið til) úr sinum.

Senedrag = Senetrækning.

senedragen, [sb. drage], sem hefur sinadrátt.

senefuld sinamikill; sterkur.

Senegræs, a) töðufinnungur *nardus stricta*. — b) = Hjelme.

Seneknude = Nerveknude (sb. Sene b).

Senekrop sinamikill kroppur.

Senekrympning = Senetrækning.

*Senep (einnig Sennep), sk., (mustarður) *sinapis:* Hvid S. Sort S.

Senepsqværn mustarðskvärn.

Sener, ft., (sand-stör) *carex arenaria.*

Senesaft = Nervesaft (sb. Sene b).

Senesamling sina-samkamur.

senestærk = muskelstærk.

Senetrækning sinadráttur.

Seng, ft. -e, sk., [sæing, sæng], a) sæng (forn), hvíla, rekkja, rúm, (sb. ból, bæli): Hovedet af Sengen höfðalagið; Fødderne af Sengen fótalagið. Rede Sengen búa um, búa rekkju (Eg.), búa upp hvílu (Nj.). Gaae i S. eða gaae til Sengs hátta. Han var saa syg, at han maatte lægge sig til Sengs að hann varð að fara ofan i rúm, (sb. leggjast i rekkju, Eg. 125). Han er alt i S. hann er háttaður. Ligge i Sengen liggja i rúminu (bólinu). Ligge til Sengs eða holde Sengen liggja rúmfastur. Han kan endnu ikke være oven Senge getur ekki verið á fótum enn. — b) farvegur. Sb. Flodseng.

Sengebaand tjettafeti (P. Þ.).

Sengebetræk sængurver eða koddaver.

Sengebræt botnfjöl (i rúmi).

Sengebund botn i rúmi.

sengebunden, [sb. binde], rúmfastur.

Sengedækken gláðarker til að verma rúm.

Sengedyne beðjardýna (Vilk.), dýna (forn), sæng (i rúmi).

Sengedækken = Sengetæppe.

Sengedør lokhvíluhurð (Fms. II, 84; sb. Eg. 603).

Sengefjæl = Sengebræt.

Sengefod mari (Dr. Scb.).

*Sengegardin = Sengeomhæng.

Sengegjord gjörð í rúmbotni (sb. Gjord b).

Sengehalm hálmur í rúmi.

Sengehest rúmfjöl, eða e-ð sem haft er í staðinn fyrir rúmfjöl.

Sengehimmel sængurhimin.

Sengekammer sjá Sengkammer.

Sengeklæder sjá Sengklæder.

Sengeknap búnn á (húum) rúmstuðli.

Sengekrands eins konar skinndýna eins og briugur í lögun ug með stæltu brossbári innao í sem lögð er undir sjúklinga.

Sengekurv rúm sem riðið er úr tágum.

Sengelad griod til að viðra rúmföt á.

Sengelagen = Lagen.

Sengelaug það að sofa saman.

Sengeleie, kl., rúmlega (= lega í rúmi).

sengeliggende, [sb. ligge], rúmfastur.

Sengemager, st. -e, kk., rúmasmiður.

Sengeomhæng rúmtjald (B. H.), rekkjutjald (sb. Eyrb. 264), ársalur (sb. Eyrb. 258, 264, 278).

Sengepotte = Natpotte.

Sengepude sængurkoddi, hægindi.

Sengereder rekkjusveinn, svefnbúrssveinn.

Sengero friður til að sofa.

Sengerum, kl., rekkjnrúm: Her er baade Huusrum og S. bæði húsrúm og rekkjurúm.

Sengerækker, st., rimar í rúmbotni.

Sengeskammel fótskemill (við hátt rúm).

Sengested (sjálft) rúm(ið, án rúmfata).

Sengestok, [sængrstokk-r], = Sengestolpe.

Sengestolpe (rekkju-)bornstafur (Fms. V, 339); rúmstuðull.

Sengestue = Sengkammer.

Sengestykke portur af rúmi.

Sengesøster kvennmaður sem sefur samon við (annan kvennmann).

Sengetid háttatími.

Sengetop rekkjutoppur (sb. Topseng).

Sengetæge = Væggeluus.

Sengetæppe ábreiða a) sem höfð er fyrir brekán, kult (Eyrb. 258, 264). — b) til að breiða yfir rúm á daginn.

Sengetoi rekkjubúnaður (Eyrb. 258).

Sengevarme rumhiti.

Sengevarmer, sk., rúmverinir, (sb. Sengebækken).

Sengkammer (einnig Sengekammer) = Sovekammer.

Sengklæder (einnig Sengeklæder), st., rúmföt, sængurföt, sængurklæði (skrifað sængarklæði í s. m. í Jónsmóldsga), hvíluklæði, rekkjuklæði, (sb. rekkjubúnaður, Eyrb. 258, 264).

*senior eldri. — Sem nafn, Senior, st. -es eða -er, kk., sá sem er elztur; ölduogur.

*Seniorat, kl., ráð (sb. Raad I, A, c).

*Sennep sjá Senep.

*Sensation, sk., áhrif, (sb. Indtryk c, Opsigt b).

*sensibel, st. sensible, e., viðkvæmur = tilfinningasamur.

*Sensibilitet, sk., viðkvæmni.

*Sententse, st. Sententser, sk., orðskviður, heilræði.

*sentimental, st. -e, e., tilfinningasamur (sjer í lagi ef það er um of); sem læst vera tilfinningasamur.

*separabel, st. separable, e., = adskillelig.

*separat, st. -e, e., = særskilt. — Er einnig haft, í sömu merk., sem fremri partur af samsettu orði.

*Separation, st. -er, sk., það oð separere (skilnaður, o. s. frv.).

*Separatismus, sk., það að vilja (vera að) taka sig út úr.

*Separatist, st. -er, kk., sá sem vill (er að) taka sig út úr.

*separere, ás. 1, taka (e-ð) í sundur, skilja, o. s. frv., (sb. skille, adskille, fraskille, afsondre).

*September, án st., sk., september, aðdráttamánuður.

*Septuagesima, sk., (sjötugasti dogur fyrir páska, þ. e.) fjórði sunnudagur eptir þrettánda.

*Septuaginta, sk., (eiginl.: sjötíu), hin gríska útlegging af gamla testamentinu sem gjörð var í Alexandursborg af 72 Gyðingum.

*seqvestrere, ás. 1, kyrrsetja (eignir e-s, að lögum).

*Serail, kl., höll; (einkum) keisaragorður (í Miklagarði).

*Seraph, st. -im, kk., brennandi, logandi, (sb. seraphim, þat eru brennondr eða logendr, 677).

*seraphisk, st. -e, e., engillegur, himneskur, o. s. frv.

*Seraskier, kk., (tyrkneskur) hersböfðingi.

*Serbet sjá Sorbet.

*Serdar, kk., höfuðvarða-foringi (með Persum).

*Serenade, st. -r, sk., söngur og hljóðfæraleikur undir berum himni að kvöldi doga eða á næturþeli.

*Sergeant, st. -er, kk., efsti undirforingi (í liði, þ. e. sá sem er næstur fyrir neðon Lieutenant).

*Serie eða Series, sk., röð.

*Series sjá Serie.

*serieux (einnig ritað serios), st. seriøse, e., alvörugefinn, eða þvíuml.

*serios sjá serieux.

Serk sjá Særk.

*Servante, 1) kvk., þjónustumey, vinnustúlka. — 2) sk., a) dálítið aukaborð. — b) eins konar búsgagn sem þvottfæri og þvíuml. er haft í.

*servere, h. s. 1, bera á borð.

*Service, kl., borðbúnaður (að fráteknum borðdúkum).

*Serviet (kallað Salvet í hverndagslegu tali), st. -ter, sk., diskdúkur (sb. G. O.), pentudúkur, (borðþurrka).

*servil, st. -e, o., þræl-luodaður, (einkum) ófrjálslyndur (um stjórnarefni).

*Servilismus, sk., það að vera servil.

*Servilitet, sk., = Servilismus.

*Serviteur, kk., þjónn; skósveinn; o. s. frv.

*Servitut, st. -er, sk., ítak (í annars manns eign).

*Session, st. -er, sk., seta (= það að sitja); samkoma (= það að menn koma saman — um e-r almennileg málefni — og eru saman nokkurn tíma), samvera.

*Sestine, sk., dýr bragorháttur (spánskur og ítalskur) með sex erindum og sex vísoorðum í erindi.

Sevenbom, sk., (eins konar planta) *juniperus sabina*.

sex sex.

sexaarig sex vetra gamall.

Sexaaring, sk., skepna sem er sex vetra gömol.

sexdobbelt sexfaldur.

sexfold, ao., sexfalt.

sexfoddet, st. -foddede, e., sexfættur.

Sexkant sexhyrningur, áttstrendingur.

sexradet, st. -radede, e., sem hefur sex raðir af e-u: S. Byg.

sexspændt, [sb. spænde], sem sex eykir eru beittir fyrir: Kjore i en s. Vogn.

Sextal tölustafurinn 6.

Sextant, st. -er, sk., mælingaverkfæri sem skipt er í (sjöttung hrings =) 60 mælistiga.

sexten sextán.

sextende sextándi.

Sextendeel sextándi partur: En Alen og en S.

*Sextet, st. -ter, sk., sexsöngslag, sexsöngur; lag handa sex hljóðfærum.

*Shawl, kl., herðadúkur kvenna.

*Sherif, kk., (á Englandi), skírisdómari.

*Shilling, st. -s, sk., enskur skillingur (sb. Pund e).

*Shire, st. -s, kl., skíri (á Englandi og Skotlandi).

*Shirting, nafn, eins konar baðmullarvefnaður sem er svipaður ljerepti.

Si, st. -er, sk., [sb. sia], sía, (sb. síll).

*Sibylle, kvk., spákona, völva, norn.

*sie, ao., þannig.

sid, st. -e, e., [síð-r], a) síður og víður: Side Klæder. — b) láglendur og votlendur: Side Jorder.

sidbuget vambsíður.

sidde [sitja], sad [sat], (har) siddet [sb. setit], h. s., A) um lifandi verur, 1) í eiginlegustu merk., a) sitja (en hvorki standa nje liggja): S. paa en Stol. S. til Bords sitja yfir borðum, sitja að mat (Fms. X, 378). S. til Hest sitja á hesti (Fms X, 408), sitja á hestsbaki. Bliv siddende sittu kyr! — Føre et siddende Liv sitja mikið. Siddende Arbeide það sem maður gerir sitjandi. — b) með breifingu: S. ned setjast niður, tylla sjer niður. Byde een at s. ned bjóða e-m að sitja. — Sid høiere op (settu þig ofar) ved Bordenden. — S. op merkir einnig bæði fara á fætur (upp úr rúminu) og (sjer í lagi þegar talað er um marga) fara (stíga) á bak, stíga á hesta sína (Fms.). — Rytteriet fik Befaling at s. af sitja af hestunum (sb. Fms. VI, 211) = stíga af hestunum = stíga af baki. — 2) sitja, eða þvíuml., í líkri merk. og vera: S. hjemme sitja heima, fara hvergi. — I det Tidsrum, da Paverne sad i Avignon (sb. hann sat í Kunnjáttaborg á Írlandi, Nj. 268). — Her sad (byggði) fra ældgamle Tider et krigersk Folkeslag. — S. i Fængsel (sb. þessi Erlingr kvazt setið hafa í steinvegg í Vísinsey, Fms. IX, 219). S. paa Vand og Brod vera dæmdur á vatn og brauð. — S. i Retten sitja í dómi. — S. i bundløs Gjeld vera í botnlausum skuldum. — S. Enke vera ekkja, (sb. biðjandi hann þar bíða meðr ekkjudómi). — S. inde med Penge halda peningum (= barga þá ekki). — S. over sitja hjá (í danzi eða spilum). — Drengen maatte s. over i Skolen var látinn sitja eptir í skólanum (af því hann hafði gert e-ð fyrir sjer). — B) um dauða hluti: Hatten sidder (er) paa Hovedet. Der sidder (er) et Skilt over Døren. Vognen blev siddende (varð fastur) i Uføret. Det sidder mig for Brystet situr fyrir brjóstinu á mjer. — b) (um föt), fara (vel eða illa): Denne Kjole sidder ikke godt i Livet.

Siddefjæl fjöl til að sitja á.

siddekjær þaulsætinn.

Sidden, án st., sk., það að sidde (seta, setur): Skade sin Helbred ved for megen S.

Side, st. -r, sk., [síða], A) eiginl., 1) síða: Have Ondt i Siden (sb. rifjabylki). — En S. Flesk svíns-síða (að sínu leyti eins og nautasíða, Fms.). — b) blaðsíða. — 2) hlið: En Tærning har 6 Sider. Taarnet har Vinduer paa alle Sider, og ovenpaa er en Altan. Lægge en Muursteen paa Siden (en reisa hann ekki á rönd). Den rette S. (rjetthverfan) paa Tøi; den vrange S. (úthverfan) paa Tøi. — Vognen helder til den ene S. hallast út á aðra hliðina (sb. A, 2, e). — b) = Flanke: Angribe

Fjenden fra Siden (ráðast utan oð armi úvinofylkingor). — c) = hönd: Sidde ved eens høire S. á hægri hlið (hönd) e-m, til hægri handar e-m, hægra megin við e-a. — Gaae paa eens høire S. — 3) ätt, vegur: De gik hver til sin S. Vandet strømmede ind fra alle Sider öllumegin. Betragte (besee, undersøge) noget paa alle Sider í krók og kring. — Lægge noget til en S. frá (sb. tilside). Han tog ham til en S. brá honum ä einmæli. — B) óeiginl., a) i orðatiltæk.: Kunne sættes ved Siden af een jafnast við e-n, (sb. komast ekki í hálfkvisti við e-n). — b) flötur, eða þvíuml.: Det er en af hans gode Sider það er einn af kostunum hans. Vise sig fra en god S. sýna á sjer góða flötinn. See noget fra den gode (onde) S. líta á kostina (brestina) á e-u. Tingen kan sees fra meer end een S. (sb. svo er hvert mál, sem það er virt). — c) þar sem taloð er um flokkodrætti, eðo þvíuml.: Han er paa vor S. okkar megin, með okkur. Han søgte at faae ham paa sin S. með sjer. — d) hálfa, o. s. frv.: Fra min S. (af minni hálfu, minnar handar) skal intet mangle. Skylden er ikke paa min, men paa hans S. það er ekki mjer, heldur honum, að kenna; það er ekki mjer að kenna, heldur honum; það er honum að kenna, en ekki mjer. Paa fædrene (mødrene) S. i föður- (móður-)ætt, (sb. nema einn maðr sé ór móðorætt eðr föðorátt, en fleiri monn ór onnarri hálfo, Grógás).

Sideaabning op á hlið(innt).

Sidearv útarfur.

Sidearving útarfi.

Sidebeen rif.

Sideblik það að gefa e-m eða e-u auga; það að líta hornauga til e-s; það að henda ill e-s (í orðum).

Sidebræt hliðfjöl.

Sidebygning sá hluti garða (húss) sem er hlið hans (sb. Forbygning og Bagbygning): Forhuus og Sidebygninger.

Sidedør, a) dyr við hliðina á höfuðdyrum. — b) dyr á hússhlið.

Sideflade hlið (á e-u, en ekki bak eða brjóst eðo botn eða kollur): Grundfladen og Sidefladerne.

Sidegang göng við hliðina á megingöngum.

Sidegavl hliðgafl (á húsi).

Sidehug, a) högg á hliðina. — b) högg sem ekki er beint. — Óeiginl., saeið.

sidehugge höggva af hliðonum á (trje).

Sidehuus = Sidebygning.

Sidekant hliðrönd: S. paa Krystaller.

sidelangs, ao., með hliðinni (á e-u).

Sidelinie, a) hlið-lína (í mælingo-mynd). — b) útarfar.

Sidemand sá sem stendur við hliðina á e-m; sá sem situr við hliðina á e-m, samsætismaður (Skuggsja), sessunautur, sessi.

Sidemuur hliðmúr (að sínu leyti eins og hliðveggur); (einnig) múr sem er við hliðina á e-u.

siden [síðan], A) sem ao., 1) um tíð, a) síðan = því næst, þá: Først læste han; s. gik han i Haven; endelig satte han sig til at spille. — b) síðan, i líkri merk. og upp frá því (þeim tíma): For en Maaned s. blev han syg, og har s. ikke været ude og hefur ekki komið út síðan. Hvor længe er det s. hvað langt er síðan? — c) s. eða s. efter seinna, (sb. ok koma þeir allir við þesso sögu síðan): Nu kan jeg ikke komme; men jeg skal komme s. Lad det beroe til s. Jeg skal s. efter fortælle dig det. — d) for ... s. fyrir ... (ekki fyrir ... síðan): Det er for længe (eða lang Tid) s. skeet það hefur orðið fyrir löngu. Han er reden for en Time s. riðinn hjeðan fyrir einni stundu. For tre Dage s. fyrir þremur dögum. For en Maaned s. blev han syg hann veiktist fyrir mánuði, það er mánuður síðan hann varð veikur. — 2) um stað, þá: Forrest gik Prindsen; næst ham fulgte Rigets Store; s. kom den øvrige Adel. — B) sem st., a) síðan, frá því (að): S. i Vinter síðan í vetur. S. han reiste, har man ikke hørt fra ham. Det er mange Aar s. jeg har seet ham. — b) með því (að), fyrst (að), úr því (að): S. han endelig vil have det, saa gjør det. Jeg er forneiet dermed, s. du er det. — C) sem fs., a) þar sem það er rjett danska: Han sagde mig engang i Vinter, at han s. Broderens Giftermaal (síðan bróðir hans kvongaðist) kun een Gang havde talt med ham. Hun har været sengeliggende s. Juul hefur legið rúmföst síðan um jól. S. Foraaret síðan í vor. S. den Dag (upp frá þeim degi) hørte man ham aldrig tale. S. Carl den Store (síðan Karlamagnús var á dögum) har Europa ikke seet hans Lige i Daad. — b) þar sem merk. er öldungis þjóðversk, og ella er haft i, um það hve lengi e-ð hafi verið, (sb. i II, A, 2, b): Jeg har s. mange Aar ikke seet ham. — II) hjer af er dregið hið efsta stig sidst [sízt- f. síðst-], 1) sem e., síðastur, seinastur, a) um tíð: Aarets sidste Dag. Sidste Gang jeg saae ham seinast þegar jeg sá hann. Hans sidste Villie skipun (sb. þessir menn megu eigi skipan gera firir sér á síðarstum dögum). — b) um stað: Det er den sidste By, inden man naaer Grændsen. — 2) sem ao., síðast, seinast: Han kom sidst. Sidst jeg saae ham seinast þegar jeg sá hann.

Sideplanke borð í hliðinni á e-u (t. a. m. skipi).

Siderod taug út úr megin-rót (á plöntu).

Sidesmerte verkur undir síðunni eða rifjahylkinu.

Sidespring það að stökkva til hliðar: Gjøre S.

Sidesting tak undir síðunni.

Sidestue = Sideværelse.

Sidestykke, a) sá partur sem er hafður í hliðina (eða er hliðin) á e-u: Rygstykke og Sidestykker (boðungar) i en Kjole. — b) e-ð sem jafnast við annað.

Sidestød það að hnippa (það að hnippt er) í hliðina á e-m, (sb. olbogaskot).

Sidetal blaðsíðutal.

Sidetegning uppdráttur eptir e-u eins og það lítur út á hlið, (sb. Profil).

Sidetrappe, a) rið (stigi) við hliðina á öðru riði. — b) riðstigi á hlið e-s hlutar (t. a. m. skips).

Sidetryk, kl., þungi sem leggst á hlið e-s hlutar: Bygningens (Murens) S.

Sidetrykning það að þungi leggst á hlið e-s hlutar.

Sidevei, a) vegur við hliðina á öðrum vegi. — b) vegur út úr öðrum vegi.

sidevendt, [sb. vende], sem snýr út á hliðina.

Sidevind byr þverskeytingur (Fms.).

Sidevæg hliðveggur.

Sideværelse hús (klefi) við hliðina á öðru (stærra).

Sideværge, kl., vopn sem maður er gyrður.

Sidhed, án ft, sk., það að vera sid.

sidlændet, ll. -lændede, e., = sid b.

sidst sjá siden II.

sidstafvigt, [sb. afvige 3], (í brjefum), seinast umliðinn, sem leið, er var: Sidstafvigte 10de Januar.

sidstbemeldt er síðast var nefndur, er síðast var getið.

sidstbenævnt, [sb. benævne], = sidstbemeldt.

sidstleden, [sb. lide líða], sem leið.

Sidstning, sk., síðasta (sb. Fms. X. 213): I (eða paa) Sidstningen að síðustuani, upp á síðkastið.

sie, ás. 1, [sia], sía: S. Melk. S. noget gjennem Trækpapir. S. Grynene fra Suppen.

Siebøtte kolla (eða þvíuml.) sem e-ð er látið renna í þegar það er síað.

Siekar ílát sem e-ð er látið renna í þegar það er síað.

Sieklud rýja (eða þvíuml.) sem e-ð er síað um.

Sieklæde dúkur sem e-ð er síað um.

Siekurv eins konar stór ölsia svipuð vandloup.

Siepose poki sem e-ð er síað um.

sig [sig f. sik], gjörandalaust fn. í et. og ft., sig: Han stødte s. paa Bordet rak sig á borðið. — Hver for s. hver í sínu lagi. — Einnig með selv, eins og á ísl.: Enhver er s. selv nærmest hver er sjálfum sjer næstur. I s. selv i rauninni, í raun rjettri, í raun og veru. — b) í ft. er sig ekki með öllu jafntíðkant (heldur er dem opt sett í stað þess, einkum í tali): Begge glædede s. over det heldige Udfald. (De maatte hjelpe dem selv saa godt de kunde.)

Sig, ft. -e, sk., [sik], (úrelt), siki.

sige [segja], sagde [sagða, sagði], sagt [sagt], ás., I) þar sem gjör er vera sem getur taloð, A) segja e-ð munnlega eða skriflega, 1) með þol.: Jeg har sagt ham det to Gange hef sagt honum það tvisvar. Jeg har sagt ham det i mit forrige Brev. — Hvad vilde han s. dermed hvað átti efnið að vera (í því sem hann sagði), við hvað ætli hann hafi átt? — Han siges at være sængslet það er sagt, að hann sje kominn í fangelsi. Man har sagt ham død hann hefur verið sagður dauður. — S. Sandhed segja satt. — S. een Tak þakka e-m. S. een god Morgen (Nat) bjóða e-m góðan daginn (góðar nætur). — S. Du til een þúa e-n. — S. Ja til noget játa e-u. S. efter = eftersige a: Han sagde efter Alt hvad den anden sagde for hann hafði allt upp eptir hinum. — S. for = foresige. — Siig frem hvad du har at s. segðu (komdu með) það sem þú ætlaðir að segja! — Jeg siger ikke om, hvad jeg engang har sagt jeg er ekki að hala upp aptur það sem jeg er búinn að segja. — b) s. af = afsige: S. et Gjestebud af. — c) s. sig af med noget = afsige sig med noget (sb. afsige 3). — d) s. forud = forudsige. — e) s. sig fra noget = frasige sig noget (sb. frasige). — f) s. een noget paa segja e-ð (illt) um e-n, (sb. beskylde a): Man kan ikke s. ham paa, at han er ødsel. — 2) án þol.: Han sagde, at han ikke kunde komme hann sagðist ekki geta komið. Han sagde i sin Tale, at o. s. frv. Man siger eða der siges (það er sagt, það er mál manna, o. s. frv.), at o. s. frv. Jeg har ladet mig s. mjer hefur verið sagt, eða þvíuml. — Som Cicero siger að orði kemst. — Som jeg siger dig, han er død það er sem jeg segi þjer — hann er dáinn; hann er dáinn, eins og jeg segi. Som sagt, jeg kommer ikke það er eins og jeg hef sagt, jeg kem ekki. — Jeg siger dig, lad det ligge jeg segi þjer að láta það vera (liggja kyrrt)! — b) s. af (sb. 1, b): I Gaar lovede han at komme; i Dag har han sagt af gert boð, að hann gæti ekki komið. — c) s. imod hafa á móti öðrum: Altid vil han s. imod. — d) s. op α) segja upp vist (sb.: sagði honn þá opp þjónosto við Grikkja konung, Hkr.): Hun har sagt op til Maidag. — β) segja lausu: Han vil s. op, hvor han boer. — e) s. til α) segja til: S. til i Tide. — β) segja e-m (fyrir): S. een til, hvad han skal tale. — f) s. een

ud af de Værelser, han boer i byggja e-m út. — g) saa at s. að kalla (má): Han har saa at s. alt givet sit Samtykke. — h) end s. (sb. **end** 2, d). — B) láta (e-ð) í ljósi (með öðru eno orðum): S. noget ved Miner. — C) bjóða, skipa: Her har han intet at s. hjer á hann öngvu að ráða. Han har intet at s. over mig hann á engin ráð yfir mjer, hann á ekkert með að skipa mjer. — D) have meget at s. (hos een) geta komið miklu til leiðar (við e-n), o. s. frv. — II) þar sem gjör. er e-ð, sem ekki getur talað, 1) eiginl. (sb. **ok í því kvað við klokka**): Knæk! sagde Glasset gler(staup)ið sprakk. — 2) óeiginl., a) der er meget, som siger mig (jeg finn það á mörgu), at hans Sindelag har forandret sig. Min Følelse har sagt mig det jeg hef fundið það á mjer. — — b) þýða = merkja, eða þvíuml.: Hvad vil dette s.? Det vil s. saa meget som at han ikke kommer. — Et intet sigende Udtryk efnislaus orð, (sb. **hortittur**). — c) 100 Rdlr. siger ikke meget hrökkur ekki stórt, nær ekki langt.

Sigelse, sk., = **Kjendelse a.**

Sigende, kl., sögn, sögusögn: Efter hans S. Efter S. skal Fjenden være landet.

***Signal**, ft. -**er**, kl., bending (álengdar): Give et S.

***Signalbog** bók um bendingar (sem hafðar eru á sjó).

***Signalement**, kl., lýsing (á manni, t. a. m. ef hann hefur strokið).

***Signalslag** veifa sem höfð er til bendinga (á sjó),

***signalisere**, ás. 1, a) gera vart við (e-ð) með bendingu (á sjó). — b) lýsa (manni, t. a. m. sem strokið hefur).

***Signalskud** fallbissuskot til vísbendingar (á sjó).

***Signatur**, sk., a) það að setja merki á e-ð. — b) merki sem sett er á e-ð.

signe, ás. 1, [signa], a) signa: Korse og s. sig. — b) = **velsigne** (sb. **hins signaða Magnúsar jarls**): Gud s. dig! — c) þylja fræði sín yfir (e-m).

Signekjærling galdrakerling (sb. **signe c**).

Signekone galdrakona (sb. **signe c**).

Signen, án ft., sk., það að **signe c** (sb. **kukl, galdrar, gjörningar**).

Signeqvinde galdrakona (sb. **signe c**).

***Signet**, ft. -**er**, kl., innsigli (t. a. m. í orðinu: **innsiglisgröptr**).

***Signetring** fingurgull með innsigli á.

***Signetstikker**, ft. -**e**, kk., sá sem grefur innsigli (sb. **innsiglisgröptr**).

Sigt, nafn, í orðatiltæk. S. og Sagesald sakeyrir, (sb. **Sagesald**).

Sigt, nafn, það að manni er sýnt viðskiptabrjef: Tre Uger efter S.

sigte, á. 1, A) h. a., miða: S. paa een med en Bøsse. — Óeiginl.: Det er dette, han sigter efter það er það sem hann vill. — b) lúta (að e-u): Hvortil sigter dette Sted i hans Brev. — B) ás.: S. een for noget kenna e-m e-ð (forot) = bera e-ð upp á e-n, tala e-ð illt til e-s (sb. Gþl. 97), drótta e-u að e-m: Sigter den Dræbte, forend han døer, Nogen for Banemand (sb. **þá skal sá vera banamaðr, er hann segir á hönd**). S. een paa hans Ære kenna e-m e-ð sem skerðir mannorð hans.

Sigte, kl., a) e-ð sem miðað er á: Der er Sigtet. Dette var hans S. — Tage S. af (paa) noget miða á e-ð. — b) hið aptara mið á bissu. — c) augsýn: Komme i S. koma í augsýn. Faae noget i S. eygja e-ð; faae Land i S. koma í landsýn. Tabe noget af S. missa sjónar á e-u.

Sigte, ft. -**r**, sk., smágert sáld.

sigte, ás. 1, sálda: S. Gryn (Meel).

Sigtebrød brauð úr sálduðu mjöli.

Sigtedug smágerður hrosshársbotn í sáldi.

Sigtekage kryddbrauð úr sálduðu mjöli.

Sigtekorn fremra mið á bissu.

Sigtelinie miðunarstryk.

Sigtelse, sk., áburður, kennsl.

Sigtelseseed kennslaeiður, fyllingareiður.

Sigtemaling mölun korns þegar það er sáldað um leið. Gagnstætt: **Grovmaling**.

Sigtemeel sáldað mjöl.

Sigtemølle sáldmylna.

Sigten, án ft., sk., miðun.

Sigtepose sáldpoki.

Sigtepunkt sá depill sem á er miðað.

Sigteværk sáldvjel (á mylnu).

Sigtning, sk., sáldun.

siirlig sjá **ziirlig**.

***Sikhs** sjá **Seiks**.

sikker, ft. **sikkre**, e., a) sem (þiggj.) óhætt er, óhultur: Her er man s. for Kuglerne. Her er man ikke s. paa sit Liv ekki óhultur um líf sitt. — b) óhættur (sb. **óhættr skuldanautr**, Grágás), öruggur, áreiðanlegur, viss, sem (þiggj.) ekki skjátlast, vís; (sb. **varlegur**): Hesten er ikke s. er hnotgjarn. Have en s. Haand vera óskjálfhentur eða ómissikengur. En s. Mand. Sende noget med en s. Leilighed með vissri ferð. — b) sannur: En s. Efterretning. — 2) **sikkert**, sem ao.: Man staaer ikke sikkert (það er ekki óhætt að standa) paa denne Brink. — Du kan sikkert (þjer er óhætt að) forlade dig herpaa.

Sikkerhed, án ft., sk., það að vera **sikker**: Sætte sig i S. for noget koma sjer svo fyrir, að manni sje óhætt við e-u. Komme (være) i S. for noget. — For Sikkerheds Skyld til vonar og vara, hvernig sem fara kann, hvað sem í kann að skerast. — b) veð: Give een S. for sin Fordring.

sikkerlig, ao., = **visselig**.

sikkre, ás. 1, = **betrygge** (en optaat mod sig): S. sig selv, uden Hensyn til andre sjá um sig, hvað sem öðrum líður. S. sig for Tab (sb. **betrygge**). S. sig imod noget.

Sikkring, sk., það að **sikkre**.

Sikkringsmiddel það sem gerir að manni (o. s. frv.) er óhætt við e-u: S. imod Pesten.

Sild, ft. eins, sk., [sild], hafsild *clupea harengus*.

silde, ao., [síðla], síðla (sb. **ok ... er mjök er síðla vorðit**), síð, seint: S. om Aftenen síð um kvöldið (Eg.). S. paa Aaret síð sumars, síð (síðla) um haust. Komme for s. koma of seint. Bedre s., end aldrig betra er seint, enn aldrei.

Sildebaad síldarferja.

Sildefangst = **Sildefiskeri**.

Sildefiskeri sildfiski.

Sildefødning, a) síðgotungur, síðskota burður (sb. Stjórn). — b) barn sem fæðist þegar foreldrar þess eru farin að eldast eða hafa lengi verið barnlaus.

sildefødt, [sb. **føde**], síðborinn (sb. **Sildefødning**).

Sildegarn síldarnet.

Sildelage pækill undan saltaðri síld.

Sildeleg, án ft., síldarbrogn.

Sildesalat eins konar síldarstappa með lauk og ölvinsoi o. s. frv.

Sildesaltning síldarsöltun.

Sildeskæl síldarhreistur.

Sildestade síldarmið.

Sildestimmel síldartorfa.

Sildetønde síldartunna (tunna sem síld er söltuð ofan í).

* **Sildevrager** maður sem til er settur að skoða saltaða síld hvort hún sje gild.

sildig, [e. o. síðlig-], a) ft. -**e**, o., seinn (sem kemur seint, eða þvíuml.): En s. Modenhed (Forstand). I den sildige Efterhøst síð (síðla) um haust. Det var for sildigt (of seint); han var alt borte. — b) ao., seint: Den s. modne Sæd. Han kom endnu sildigere end jeg. — Gaae s. til Sengs fara seint að hátta.

***Silhouette**, ft. -**r**, sk., mynd sem dregin er upp eptir skugga.

***silhouettere**, ás. 1, draga upp mynd (e-s) eptir skugganum.

Silke, án ft., sk., [silki], silki: Sye med S. (sb. **Silketraad**). Gaae (klæde sig) i S. vera í silkiklæðum. — Han spandt ikke S. derved hann hafði lítinn hag á því.

Silkebaand silkiband (sb. Fms. IV, 110), silkiræma, silkidregill.

Silkebarm (skáldl.), silkimjúkt brjóst.

silkeblød silkimjúkur (að sínu leyti eins og **silkibleikur**), mjúkur sem silki.

Silkedragt silkiklæði.

Silkedug silkidúkur.

Silkedusk **silkiskúfur**.

***Silkefabrik** silkiverkstaður.

Silkefarver silkilitari.

Silkeflor, kl., silkislæða.

Silkefoder silki sem e-ð er dregið innan.

Silkefryndser, ft., silkikögur.

Silkehandel silkiverzlun.

Silkehandler, ft. -**e**, kk., sá sem hefur silki til sölu.

Silkehaspe hesputrje sem silki er hespað á.

Silkehue silkihúfa.

Silkehost silkitekja (það að taka silkiorma og vefi þeirra af mórberjatrjánum).

Silkekjole samfella úr silki, o. s. frv.

Silkeklæder, ft., silkiklæði.

Silkeklædning = **Silkedragt**.

silkeklædt, [sb. **klæde**], sem er í silkiklæðum.

Silkeorm (silkiormur) *phalaena mori*.

Silkeseng silkisæng (Fas. I, 508).

Silkesnor (sívalt) silkiband: I Tyrkiet henrettes de Fornemme ved at qvæles med en S.

Silkestof þykkt silki.

Silkestrømper, ft., silkisokkar.

Silkesvøb silkihjúpur, eða þvíuml.

silkesyet, [sb. **sye**], silkisaumaður.

Silketraad silkiþráður.

Silketunge í líkri merk. og **fagurgali**: Have en S. (sb. **vera mjúkur á manni**).

Silketæppe silkikult (sb. Eyrb. 258).

Silketøi silki (það sem er úr silki).

Silkevante silkivettlingur.

Silkevarer, ft., silki (það sem búið er til úr silki og haft til sölu).

Silkevæv silkivefstaður.

Silkevæver silkivefari.

Sılleri (einnig skrifað **Selleri**), ft. -**er**, sk., (eins konar jurt er menn eta toppinn og rótina af) *apium graveolens*.

Silleriknop rót undan *apium graveolens*.

Sime, ft. -**r**, sk., [simi], a) taug (einkum úr hálmi eða hári). — b) = **Medesnor**.

Simefjæder fjöður sem fest er á handfæri.

***Similor** (einnig **Semilor**, **Semidor**), kl., eins konar málmblendingur.

Simle, ft. -**r**, sk., simlinbrauð.

simpel, ft. **simple**, e., einfaldur, óbreyttur, (sb.: **óbrotinn**, **óvandaður**, **ljelegur**): Simple Folk óbreyttir menn (Fms. V, 182). En s. Bondepige (sb. **einn búandason óbreyttr**). S. Levemaade óbreytt viðurværi. En s. Stiil einfalt (óbrotið) orðfæri.

Simpelhed, án ft., sk., það að vera **simpel**.

***Simplification**, sk., það að **simplificere**.

***simplificere**, ás. 1, gera (e-ð) einfaldara.

sin [sin], í hvarugk. **sit** [sit-t], ft. **sine** [sína-, síni-], eignar-fn., sinn; nema hvað

hið danska fn. er töluvert yfirgripsminna, þar sem ekki þykir rjett að hafa það, nema um gjör. þeirrar greinar, sem það stendur i, (t. a. m.: Moderen underviser selv sine Døttre. Han — þ. e. A — overlod ham — þ. e. B — s. — þ. e. As — Hund; en han gav Tjeneren hans — þ. e. skúsveinsins — Penge tilbage. Einnig: Jeg saae ham staae i sit Vindue, af því það er sama og sagt væri: Jeg saae, at han stod i sit Vindue. Sömul.: „At fordømme Andres Meninger, eller paatvinge Nogen sine", þá gjör. sje ekki nefndur), og þó því að eins, að hann sje í el., (þess vegna er sagt: Fyrsterne skuffes ofte af deres — en ekki sine — Yndlinger), og sjer í lagi, ef hann merkir skynsama veru, (þar á móti er annaðhvort sagt: Hønen med alle dens Kyllinger, eða Huset, som det staaer, med alle Indretninger, og þvíuml.; þá er haft: Huset gjør s. Bygmester Ære). — b) s. egen sjálfs síns, o. s. frv.: Konen har sine egne Midler á sjálf eignir, á eignir sjer (út af fyrir sig). Konen har sine egne (eða tómt sine) Midler (á eignir sjer), og Manden sine (sjer). — c) hver s. hver sinn, sinn hvern: Der ligge fire Æbler; af dem kan I tage hver sit. — B) sem nafn, 1) enhver sørger for Sine hver sjer um sína (ástmenn). — 2) Sit, a) lad enhver faa Sit igjen láttu hvern fá sitt aptur. — b) hver gik (hjem) til Sit heim til sín, til síns heima (fornt). — c) gjøre Sit til noget styðja að e-u það sem maður getur, (sb. gera það sem í manns valdi stendur, láta ekki sinn hlut eptir liggja).

Sind, ft. eins, kl., geð, geðslag, geðsmunir, skap, skapferði, skapferli, skaplyndi, skapsmunir, skapshöfn, lund, lundarfar, lundarlag, lunderni, hugur, hugskot, hugarfar, hugarþel, hjartaþel, þel: Være rolig i Sindet (eða sit S.) (sb. manni er hughægt). Et roligt S. (sb. rolig 1). Et vredt S. (sb. í reiðum — börðum — hug). Et hastigt S. bráðlyndi. Et heftigt S. ákaflyndi. Et strengt S. harðlyndi. Et mildt S. góðlyndi. Et fromt S. gæflyndi. Et ædelt S. drenglyndi. — Have et let S. vera ljettlyndur. Have et tungt S. vera þunglyndur. Have et muntert S. vera glaðlyndur. Have et lunefuldt S. vera duttlungasamur. Orðskv.: Saamange Hoveder, saamange S. (sb. mörg er lund sem maðurinn). Et høit S. (sb. þeir sem voru ... mikillar lundar, Ísll. II, 3). Hendes S. staaer ikke til Verden hún hugsar ekki um veröldina (sb. Hu). Faae et andet S. (sb. manni snýst hugur). Slaae noget af sit S. hyggja af e-u, eða þvíuml. — 2) úrell, a) ræna, vit, o. s. frv.: Være fra S. og Sands vera ekki með öllum mjalla. o. s. frv. — b) skilningarvit: „Ligesom alle Mennesker have deres fem udvortes S. fimm líkams vit (625). — B) til Sinds, t. a. m. jeg var til Sinds (hafði í hyggju, ætlaði mjer, eða þvíuml.), at reise; men har betænkt mig. Han er nu bleven anderledes til Sinds nú liggur allt öðruvísi í honum, honum hefur snúizt hugur, eða þvíuml. — C) Sinde, a) eptir fs., sem ekki er hreifing í: Have noget i Sinde hafa e-ð í hyggju, ætla sjer að gera e-ð. — b) með fs., sem hreifing er í: Faae noget i Sinde (sb. manni kemur e-ð til hugar). Føre sig noget til Sinde minnast e-s (muna eptir e-u). Det randt mig i Sinde kom mjer í hug.

Sindbillede e-ð líkamlegt sem merkir (eða minnir á) e-ð andlegt, ímynd.

-sinde, [sinni], sem niðurlag atviksorðanna eensinde, ingensinde, nogensinde.

Sindelag hugarfar, (sb. Sind): Et blidt S. hugblíði (fornt). Et erkjendtligt S. þakklátssemi.

Sinder (einnig ritað Sinner), ft. eins eða Sindre, sk., [sindr], a) sindur. — b) viðar-aska. — c) froða á bræddum málmi.

sindet, ft. sindede, e., a) viljaður (sb.: hann .... hafði þolm leingi verit velviljaðr): Være vel s. mod alle. Han er ikke mere saaledes s. imod mig, som tilforn. — b) sem hefur (e-ð) í hyggju: Han er ikke s. at ville afstaae sin Ret.

sindig, ft. -e, e., gætinn, ráðsettur: En s. Mand. En s. Adfærd gætni (í verki).

sindrig hugvitssamur; hugvitssamlegur; (sb. kløgtig).

Sindrighed, án ft., sk., hugvit.

Sindsbeskaffenhed = Sindsforfatning.

Sindsbevægelse geðshræring.

Sindsforandring skapskipti.

Sindsforfatning skap, (sb. Sind).

Sindsfred hugarró, hughreysti.

Sindsgaver, ft., = Aandsgaver.

sindskarsk geðhraustur.

Sindskraft = Sindsstyrke.

Sindskrænkelse skapraun.

Sindslethed ljettlyndi.

Sindslidelse hugarbeiskleikur (Stjórn), hugarekki (Fas.), hugsótt, hugarvolað (fornt); ástríða.

Sindslyst hugbót.

Sindsnærværelse = Aandsnærværelse.

Sindsoprør hugarruglun (sb. Stjórn).

Sindsro hugarró.

Sindsrolighed = Sindsro.

Sindsruus það að vera frá sjer numinn.

Sindsstemning það hvernig á manni liggur.

Sindsstyrke = Sjælsstyrke.

sindssvag geðveikur.

Sindssvaghed geðveiki.

Sindssvækkelse geðveiklun.

Sindssygdom geðveiki.

Sindssyge = Sindssygdom.

Sindstilstand = Sindsforfatning.

Sindsuro hugarruglun (sb. Stjórn).

*Sinecure, sk., embætti (einkum andlegt) með góðum tekjum og öngri eða litilli fyrirhöfn.

Singron, nafn, (jurt) *vinca minor.*

*Singular (eða Singularis), sk., eintala, (einföld tala, Sn. E.).

*Singularis sjá Singular.

sinke, ás. 1, grópa: S. en Stolpe i en anden.

sinke, ás. 1, [seinka], seinka fyrir e-m, tefja fyrir e-m, tefja e-n: S. een i hans Arbeide. Det sinkede ham (það tafði hann), at han maatte gaae ind underveis.

Sinke, ft. -r, kk., framfaraleysingi (P. Þ.), dröttull (í lærdómi, P. Þ.; sb. dauflingi, klaufi).

Sinke, ft. -r, sk., eins konar lúður.

Sinkeblæser, kk., lúðurasveinn (þ. e. sá sem þeytir þess konar lúður er Danir kalla Sinke).

*Sinkelectie (fyrrum), neðsti bekkur (í skóla).

Sinkelse, sk., seinkun, töf.

Sinner sjá Sinder.

*Sinnober sjá Zinnober.

*Siphylis sjá Syphilis.

*Sir, enskt orð, a) sem ávarp, herra (minn)! — b) sett fyrir framan nöfn þeirra manna, sem eru riddaraættar.

*Sirdar, kk., (á Indlandi), jarl, höfðingi.

*Sire herra (frakkneskt ávarp við konunga eða keisara).

*Sirene, ft. -r, kvk., hafgúa.

*Sirius, sk., = Hundestjerne.

*Sirocco sjá Scirocco.

Sirts, ft. Sirtser, kl., smágerðasti baðmullarvefnaður með rósum.

Sirup, sk., a) síróp. — b) (í lyfjabúðum), jurtasafi sem seyddur hefur verið með sikri saman við.

Sirupskrukke sírópskrokka.

Sirupstønde sírópstunna.

Sise, án ft., sk., = Accise.

sise, ás. 1, gjalda neyzlutoll af (e-u — sb. Accise): Vi har to Tønder Korn at s. S. sine Varer ind gjalda toll af vöru sinni (til að koma henni inn í borg).

Sisebod = Accisebod.

Sisesedddel = Accisesedddel.

Sisgen, ft. -er, sk., (fugl) *fringilla spinus.*

Siv, ft. eins, kl., [sef; e = i], sef, og fleiri grastegundir: Skære S. — Vildænderne have Rede i Sivet.

Sivblomst blóm á sefi o. s. frv.

Sivbund staður þar sem sef o. s. frv. vex.

sive (har), h. s. 1, [síga], a) vætla: Her siver Vandet igjennem. — b) sjatna: Vandet siver (ned). — c) rýrna, dragast upp.

sivfuld fullur af sefi.

Sivgræs gras sem er sefkyns.

Sivknippe sefvisk.

Sivkurv sef-laupur.

Sivmaatte sef-motta.

sivskjør stökkur eins og sef.

*Situation, ft. -er, sk., ástand; afstaða.

*situere, ás. 1, setja (e-ð) í e-t ástand. Einkum haft í þo. l. t. situeret settur (t. a. m. vel eða illa); (einnig um stað), sem liggur (vel eða illa).

*Sixpence, sk., hálfur skillingur enskur (sb. Pund c).

sjaske, h. s. 1, sulla, óhla. Sb. slaske.

sjasket, ft. sjaskede, e., votur, forugur: S. Føre; sb. Sølesøre.

sjelden [sjaldan], a) ao., sjaldan: S. saae man ham lee. — b) ft. sjeldne, e., sjaldgætur eða fágætur eða torgætur, fátíður, (einnig: sjaldsjeður eða fásjeður, sjaldheyrður eða fáheyrður, sjaldhafður, eptir því hvernig á stendur): En s. Bog (Begivenhed). Det er sjeldent at finde ham misfornøiet.

Sjeldenhed, sk., a) án ft., sk., það að vera sjelden b. — b) með ft. -er, fágætur hlutur: Denne Bog er en stor S. er mjög fágæt. Han eier mange Sjeldenheder.

sjette (sjetti), sjötti.

Sjettedeel (sjettungur), sjöttungur.

Sjettepenge það sem rennur í konungsgarð af arfi eða eign er menn flytja af landi burt.

Sjokke, ft. -r, kvk., drægsla (P. Þ.), dröttukvendi (P. Þ.).

sjokke, h. s. 1, (um kvennmann; sb. Sjokke), dragna, drægslast.

sjunge sjá synge.

Sjæl, ft. -e, sk., [sb. sál], sál, önd; lund, (sb. Sind): De Afdødes Sjæle. — En høi (lav, o. s. frv.) S. — Kjærlighed er Sjælen i alle Dyder ástin er það, sem mestu ræður um alla mannkosti. Han er Sjælen (þar er allt sem hann er) i det hele Forbund. — b) maður: Feige Sjæle hugblauðir menn, gungur, o. s. frv. En god S. allra mesta gæzkublóð. Der var ikke en levende S. (enginn lifandi maður, ekkert mannsbarn) i hele Huset. — Byen har 2000 Sjæle þar (í borginni) eru 2000 manns.

Sjæleangest sálarangist.

Sjælebod, a) sálubót. — b) iðrun.

Sjæleevne (einstakt) afl sálarinnar.

Sjælefred hughreysti, hjartafriður (655 XXVII), brjóstfriður (655 XXVII).

Sjælefryd = Sjæleglæde.

Sjæleføde andarfæðsla: En saadan Bog er en sand S. það er ekki leysi fróðleikur í þvílíkri bók.

Sjælegaver, ft., sálugjafir.

Sjælegift það sem er eins og eitur fyrir önd eða huga mannsins.

sjæleglad sem er himnum uppi; guðsfeginn.

Sjæleglæde það að vera himnum uppi, (sb. hjartafögouður).

Sjælehyrde = **Sjælesørger.**

Sjælehøihed veglyndi, stórmeonska.

sjælekarsk heill á sálu.

Sjælelære sálarfræði.

Sjælemaler sá sem lýsir (skáldlega) hiou sodlega eðli mannsios.

Sjælemesse sálumessa.

Sjælenydelse hugar-unað.

Sjælenæring andar-næriog.

Sjæleplage andleg þjáning.

Sjæleprøve bugrauo (sb. Sturl.), geðraun.

Sjælero = **Sjælefred.**

Sjæleruus það að vera frá sjer numiou.

Sjælesorg, a) hugar-ekki, hugtregi, (tregi, harmur). — b) umhyggja fyrir sáluaoi: „Tienden blev hans første Omhu, Sjælesorgen den sidste" bano bugsaði mest um tekjuroar, en minnst um söfnuðinn.

Sjælesørger, ft. -e, kk., (sálusorgari), sáloahirðir.

Sjælesøvn, a) svefn framliðinna sálna: „Nogle have antaget en S. indtil paa Dommedag". — b) andlegur svefn, aodlegur druogi, andleg deyfð.

sjæletom (sem er) litillar náttúru.

Sjæletrøst huggun.

Sjælevaande hrelling.

Sjælevandring það að meno verða eodurbornir (með hverjum hætti sem er; sb. Helga. hund. II).

Sjæleven ástvinur.

Sjæleverden sálnaheimur.

Sjælevirkning andleg áhrif.

sjælevækkende, [sb. **vække**], sem vokur fjör hugarins.

Sjæleværd það hvað í mann er varið, (andlegir yfirburðir).

sjælfuld fallur af andlegu fjöri: Et sjælfuldt Øie fjörug (eða skýrleg) augu.

Sjælland Sjáland, Sjóland.

Sjællandsfar Sjálandsfari (Fms. XI, 360), Sjálendingur (Fms. X, 70).

sjællandsk, ft. -e, e., sjáleozkur.

sjælløs andlaus (El.).

Sjælsevne = **Sjæleevne.**

Sjælskraft, a) = **Sjæleevne.** — b) = **Sindskraft, Aandskraft.**

Sjælslidelse = **Sindslidelse.**

Sjælsstemning það hvernig maður er gerður, (sb. **Sind**).

Sjælsstyrke hugarstyrkur, (sb. hugsratyrkt), hugþróttur, skapþróttur (sb. ok tók þrótt karlmannligs skaps, 623), geðþróttor, (sb. þrek ok hughorð, Fms. VII, 143).

Sjælsyttring það að sálio gerir vart við sig.

Skaabe sjá **Skobbe.**

skaae, ás. 1, (sjaldh.), a) s. sig haga (hegða) sjer, láta (sjer): S. sig vel (ilde). — b) fara (illa eða þviuml.) með.

Skaal, ft. -er og -e, sk., [skál], 1) skál: En S. Melk mjólkurskál (þ. e. skál sem mjólk er i). — b) óeigiol. (sb. **Kalk,** kaleikur, óeigiol.): Han skal komme til at drikke den samme S., han har skjenket i for andre hann skal sjálfur drekka slikan drykk, sem hann hefur byrlað öðrum (sb. Fms. II, 137). — 2) full, minni: Drikke eens S.

skaalde sjá **skolde.**

Skaalpund tvær merkur vegoar.

Skaalvægt skálavog.

skaane, ás. 1, vægja (hlífa, þyrma) e-m eða e-u, hlífast við: S. sine Folk. Han skaaner ingen (hlífist við engan mann) i sine Skrifter. S. een for noget hlífa e-m við e-u. — S. sine Klæder hlífa fötunum sínum, fara vel með fötin sin.

Skaane, [Skáni], Skáney, Skáni, Skán.

Skaaning, t. -er, kk., Skánungur (sb. Fms.).

Skaansel, sk., vægð.

skaansk, ft. -e, e., skánskur.

skaansom, ft. -me, e., vægur; varkár; vorkunsamur, vorkunlátur; vægilegur: Omgaaes noget med s. Haand fara vægilega með e-ð. — b) **skaansomt,** sem ao., vægilega: Omgaaes noget skaansomt.

Skaansomhed, án ft., sk., vægð; varkárni; vorkunsemi, vorkunlæti.

Skaar, ft. eins, kl., I) [f. **Skaard** af skarð- eins og **Maar** of marð-; sb. **haard** af harð-], A) skurður, skora, skarð, 1) skurður, skora: Gjøre et dybt S. i noget. Skære S i en Pind. — 2) skarð a) eiginl. (í egg): Der er S. i Kniven (Øren). — b) óeiginl.: S. i eens Indkomster. — B) leirbrot. — II) [sb. skári], i orðatiltæk. ligge paa S. liggja i ljá (um korn eða hey).

Skaare, sk., [skári], skári, (sb. náskári, i visu; má-skári, Fms. XI, 155), már.

[**-skab,** i niðurlagi oafna, er dregið af -skap-r, t. a. m. i fjandskap-r, vinskap-r, landskap-r.]

Skab, ft. -e, kl., hurð-skápur.

Skab, án ft., kl., kláði, útbrot.

skabbet, ft. **skabbede,** e., kláðsjúkur (fornt), kláðugur, (sb. útsteyptur í kláða; kláðfeldur), o. s. frv.

Skabdør skáphurð.

skabe, ás. 2, [skapa], a) skapa: Gud har skabt Verden. Det skabte Alt öll skepnan (þ. e. allt sem skapað er). — b) búa e-ð til, eða þviuml., (sb. **skapa**): Billeder, som Phantasien skaber. — Han er ret skabt til dette Arbeide honum er þetta verk mjög lagið (sb. Fms. V, 40). Han er ret skabt til Sømand fallinn (eða lagður — sb. lagðr til kennimonnsskapar, Hv. 70) til sjóferða, honum eru lagðar sjóferðir. — Den Plov er underlig skabt kyolega lagaður. — c) s. sig láta, láta sjer: See, hvor underlig hun skaber sig.

*__Skabelon,__ ft. -er, sk., [**Scabellon?**], sköpulag, lögun.

Skabelse, sk., sköpun: Skabelsens Bog sköpunarbókio.

Skaber, kk., [sb. skaperi = skapari], a) án ft., skapari: Beundre Skaberens Værker. — b) með ft. -e, höfundur e-s (eða þviuml.).

Skaberaand andagipt til að hefja oýja hluti.

*__Skaberak,__ ft. -ker, kl., = **Sadeldækken.**

Skaberbud boð skapara(ns).

Skaberevne eðli til að geta hafið nýja hluti.

Skaberkraft sköpunar-afl; kraptur til að geta hafið nýja hluti.

Skabervælde almætti skaparans.

Skaberværk sköpunarverk.

Skabhals (haft i óvöoduðu tali) líkt og lúsablesi.

Skabilken, kl., = **Skabilkenhoved.**

Skabilkenhoved trjehöfuð; (sb. gægaal, greppatrýni).

Skabning, ft. -er, sk., 1) e-ð sem skapað er eða búið til, a) skepna (= skapaður hlutur): Den hele S. öll skepnan. Fornuftige (ufornuftige) Skabninger. Han er en beklagelig S. brjóstumkennanlegur aumingi. — b) það sem e-r er höfundur að: Alt hvad vi see her omkring, er hans S. hans handaverk, eða þviuml., (eptir því hvernig á stendur). En S. af Phantasien tóm imyndun, eða þviuml. — 2) sköpulag, lögun, (sb. með hverigre skepno seoi — þ. e. barn — er): Hun har en deilig S. hún er ljómandi gull í vexti. Dette Dyrs S. er ganske indrettet efter dets Levemaade. Dette Skib har en egen S. er skrítilega lagað.

Skabningsskjæde = **Skabningsrække.**

Skabningsrække röð hinna sköpuðu hluta.

Skabningsværk öll skepnan.

Skabsalve kláðasmyrsll.

Skade, ft. -r, sk., (fugl) *corvus pica.*

skade, ás. 1, [skaða], skemma, spilla e-u, saka, skaða: Det skader Helbreden. Dette Forbud har skadet Handelen. Han skader sig (spillir fyrir sjer) ved sin uforsigtige Tale. — Det skader intet það sakar ekki, það er öngvu til spillt.

Skade, án ft., sk., [skaði], a) mein, meinsemd: Have en S. i sin Fod hafa fótarmein. En indvortes S. innanmein. — Komme til S. slasa sig, (sb. manoi hlekkist á). — b) skemmdir: Digerne have lidt S. (hafa skemmzt) ved Vandflod. Huset har taget S. hefur skemmzt. Vildtet har gjort S. (usla) paa Ageren. — c) skaði, tjón, mein, halli, bagi, ófarir: Tage S. paa sin Helbred bíða heilsutjón. Tage S. paa sin Sjæl bíða sálutjón (sáluskaða). — Af S. bliver man klog skaðino gerir mann hygginn. Blive klog af Andres S. láta sjer annara víti að varnaði verða. Det er hans egen S. (það er sjálfum honum fyrir verstu), naar han ikke er varsom. Gjøre (tilføie) een S. gera e-m skaða. Erstatte en S. gjalda skaða. Forvinde (oprette) sin S. fá skaða sinn bættan. — Komme for S. (sb. **for** I, C, 2, b). — Det er S. for den Mand (það er skaði — eða illa farið — um þann mann), at han ikke har en anden Virkekreds. — S.! at o. s. frv. það er illa farið (það er ljótt, o. s. frv.), að o. s. frv., t. a. m.: S.! at han ikke kom før.

Skadebod skaðabætur (Grágás).

Skadedyr meinkvikindi (El.; sb. háskagripur).

skadefri, a) óskaddur; skaðlaus, skaðalaus. — b) sem (þiggj.) ekki mein verður unnið.

skadefro sem fagnar (gleðst af) óförum annara.

Skadefrohed, án ft., sk. = **Skadefryd.**

Skadefryd það að fagna (gleðjast af) óförum annara.

Skadegjeld áverkabót, (sb. **Skadebod**).

Skadeild eldsbruni, (sb. voðaeldur).

skadelidende, [sb. **lide** þola], sem bíður (verður fyrir) skaða.

skadelig, ft. -e, e., [skaðalig-r], skaðalegur (Fms. I, 156), skaðlegur, skaðsamur, skaðsamlegur, skaðvænn, skaðvænlegur, meinsamur, meinsamlegur, saknæmur, skaðnæmur: Skadelige Dyr meinsöm dýr (Stjórn), meinkvikindi (El.). Det er skadeligt for Helbreden óhollt.

Skadelighed, án ft., sk., það að vera **skadelig.**

Skadelyst meingirni (= það að vilja gera öðrum mein eða tjón, P. Þ).

skadelysten meingjarn.

skadeløs sjá **skadesløs.**

Skaderaad skaðlegt ráð.

Skadeserstatning = **Skadebod.**

Skadesind það að geta fengið af sjer að gera öðrum mein, (sb. **Skadelyst**).

skadesløs (sjaldnar **skadeløs**), [skaðalaus], skaðlaus, íhaldinn: Derved bliver jeg ikke s. Holde een s. gjalda e-m skaða sinn. — Forbinde sig til s. Betaling gangast undir að gjalda e-ð fullum gjöldum.

Skadesløsholdelse, sk., það að gjalda e-m svo að hann sje skaðlaus, (sb. **Erstatning** b).

Skadevand vatn sem gerir skemmdir.

skaffe, s. 1, I) ás., a) s. een noget útvega e-m e-ð: S. een Penge. S. sig Klæder fá sjer föt, afla sjer klæða. — b) s. een af med noget losa e-n við e-ð. — c) s. noget af losa sig við e-ð: S. sine unyttige Tjenestefolk af, (sh. afskaffe). — d) koma e-n eitthvað, eða þvíuml.: S. noget af Veien koma e-u undan, eða þvíuml. S. een hemmelig bort koma e-m á burt leynilega, skjóta e-m undan. S. een hjem koma e-m heim. o. s. frv. — II) h. s. (har), með farmönnum, borða: Mandskabet har endnu ikke skaffet.

Skaffer, ft. -e, kk., (hálf-úrelt), sá sem á að sjá um öll veizluföngin og hvernig borið er á borð, (sh. frammistöðumaður).

*Skafot, kl., aftökupallur.

Skaft, ft. -er, kl., [skal't f. skapt], a) skapt, hepti. Sb. Dreskaft, Spydskaft, Knivskaft, Leeskaft. — b) sb. Stovleskaft. — c) sb. Soileskaft. — d) skökull (á hesti).

skafte, ás. 1, = skæfte.

Skaftehavre uppskornir og óþrisklir hafrar: Fore Heste med S. gefa hrossum óþriskta hafra.

skaftet, ft. skaftede, e., skeptur (sem skapt er á).

skage, ás. 1, [skaka], (í Norv. og á Jótl.), skelfa.

skage, ás. 1, = skjætte.

Skagel sjá Skagle b.

Skagle, ft. -r, sk., [sb. skokul-l = skökul-l], a) vagnskökull (Gþl., Al.): En Gang Slagler sköklar á einn vagn. — b) (einnig Skagel), smali (á rokk).

Skaglereb taug sem höfð er í vagnskökla.

Skaglerem skökul-ól (ól sem höfð er í vagnskökul).

Skaglestænger, ft., trjestengur sem hafðar eru í stað skókla (einkanl. á einbeittum vagni).

skak, ft. -ke, e., [skakk-r], skakkur, sem er á ská: Huset er skakt til den ene Side. Brættet ligger skakt á ská.

Skak, óbreytanlegt nafn og án greinis, [skakk- í skákktafl, Hkr.], skák, skáktafl: Spille S. leika að skáktafli (Hkr). Byde S. segja skák, skákn.

Skakbrikke maður eða peð (í skák).

Skakbræt taflborð = skákborð.

skakke, ás. 1, ská, (sh. bossere).

skakkre (har), h. s. 1, manga (þ. e. kaupa og selja ýmisa konar rusl).

Skakkrer, kk., mangari (sh. skakkre).

skakmat (sem or) mát (í skák): Blive s.

Skakning, sk., a) það að vera skáhallur: Murens S. — b) hallandi.

Skakseng rekkja með skáhöllum himni.

Skakspil, skáktafl, a) það að tefla: Skakspillet fordrer stor Opmærksomhed. — b) mennirnir og peðin: Et S. af Elfenbeen.

Skakspiller skákmaður.

Skakt (einnig ritað Schacht), ft. -er, sk., göng ofan í málmnám.

Skaktavl, [skáktafl], (úrelt), = Skakspil: Lege S. leika skáktafl (Fos. I, 523), leika að skáktafli (Hkr.).

Skal, ft. -ler, sk., [sb. skel- f. skal-], skel, skurn (nú kallað skurm), hýði: Skildpaddens (Krebsens) S. Sb.: Hjerneskal; Muslingskal, Østersskal; Nøddeskal; Æggeskal; Æbleskal. — See mere paa Skallen, end paa Kjærnen sleikja hnotina (skurnið), en sleppa kjarnanum, (þ. e. fara meir eptir lit, enn kosti).

Skald sjá Skjald.

Skaldepande (eiginl.: enni með skalla fyrir ofan; en er haft í óvönduðu tali um sköllóttan mann, eins og) skalli (sb. Stig opp skallil Stig upp skallil, Stjórn).

skaldes, þs. 1, verða sköllóttur.

skaldet, ft. skaldede, e., [sh. sköllótt-r], snoðinn, a) sköllóttur: S. paa Forhovedet framsnoðinn. S. i Issen. — b) hárlaus, ullarlaus: Faaret er s. under Bugen. — c) graslaus, (sh. allngandi strá), lauflaus: De af Solheden forbrændte, skaldede Marker.

Skaldyr skeldýr.

skaldækket, [sh. dække], hulinn skel eða skurni: Insecter med skaldækkede Vinger.

Skalerter, ft., ertur með ætum belg.

Skalfisk = Skælfisk.

Skalfrugt aldin sem hýði er á.

Skalk, ft. -e, [skálk-r], I) kk., = Skjelm (í báðum merkingonum), a) hálf-úrelt, í hinni illu merk: Skjule Skalken sitja á strák sinum. Orðskv.: Gammel S. er ond at gjelle illt er að ginna gamlan skalla. — b) í gamni: Du er en stor S. mikið hrekkjatól ertu! Der stikker en stor S. i den Dreng. — Have en S. bag Øret búa yfir e-m hrekk (e-i erindi), búa yfir hrekkjum. — II) sk., A) rustasneið. — B) spýta sem gengur út út sperru neðan til.

skalkagtig, ft. -e, e., (úrelt), = skjelmsk (í báðum merkingonum), a) úrelt, í hinni illu merk.: „Solen skinner og'aa over de Skalkagtige". — b) í hinni góðu eða meinlausu merk.: Et skalkagtigt Smiil glettu-bros.

Skalkagtighed, sk., = Skjelmskhed.

skalke, ás. 1, byrgja (lúkugat á skipi, eins og gjört er í ofviðrum).

Skalkefund vjelræði, svikræði.

Skalkemester = Skjelmsmester.

Skalkepuds = Skalkefund. — b) í meinlausri merk., bragð, grikkur.

Skalkeraad lokaráð.

Skalkerænker, ft, vjelar, vjelræði.

Skalkeskjul það sem maður ber fyrir sig (þegar maður gerir e-ð sem rangt er; sb. Paaskud): Bruge noget til S. Hans Sygdom var kun S.

Skalkesmiil hæðnisbros, glettubros.

Skalkestykke = Skjelmsstykke.

Skalkestævne skálkafundur.

Skalkesøvn það að látast sofa.

Skalkhed, sk., [skálkheið-, Stjórn], (sjaldh.), a) skelmiskapur (Gísl.), (sh. strákapör, óknytti). — b) brellur, eða þvíuml.

Skalle, ft. -r, sk., karfategund.

skalle, s. 1, 1) ás., a) flysja, skurma, o. s. frv.: S. Kornet til Gryn. — b) í þolmynd, flagna: Huden skalles efter denne Sygdom. — 2) h. s., í s. af flagna: Huden skaller af efter denne Sygdom.

*Skalmei, sk, = Hyrdefloite.

Skalqværn tilhúningur (í grjónamylnu) til að ná kornl úr hýðinu, (hýðiskvörn).

skalte (har), h. s. 1, fara (með e-ð), er haft í orðatiltæk. s. og valte (sjá greinina um valte).

Skam, án ft., sk., [skamm- í skömm], A) skömm; skemmdir, e. þvíuml., 1) þar sem myndin Skam er höfð (en ekki Skamme), a) skömm, skemmd, smán, hneisa, minnkun, (sb.: sneypa, hnðung, svívirðing, hneyking): Han har kun S. af en saadan Handlemaade. Det holdes for en S. það þykir skömm. Fattigdom gjør Ingen S. það er engin skömm að vera fátækur. Denne Søn gjør Faderen S. er föður sínum til skammar. — b) skemmdir, eða þvíuml.: Hans nye Kjole fik S. (fjekk upp á) paa Reisen. Han skulde faae S. (hann ætti að fá þakklætið) for sit Arbeide, saa slet er det. Gid du faae S. þrífstu aldrei, lárðu kolaður! eða þvíuml. — 2) þar sem myndin Skamme [af skammar, eig. et, með linu r] er höfð, a) (sb. 1, a): Blive til Skamme verða að skömm (Gísl.; sb. verða sjer til skammar eða minnkunar). — Gjøre een til Skamme (sb. B), gera e-m skömm til. — b) (sb. 1, b): Ride en Hest til Skamme skemma hest á reið. Slaae een til Skamme berja e-n til óbóta. — B) það að skammast sín eða fyrirverða sig, skammfylli (forut; sb. kinnroði): Der er ingen S. i ham hann kann ekki að skammast sín. Der er hverken Ære eller S. hos ham hann skeytir hvorki um skömm nje heiður.

Skambeen blöðrubein (*os pubis*).

skambide, ás., bíta e-n til skemmda eða óbóta.

skambrænde, ás., skað-brenna: Skambrændt i Ansigtet.

Skambud skammarboð.

skambyde gera (e-m) skammarboð: S. een paa hans Varer.

Skamdele, ft., sköp, leyndarlimur, (sb. Instatiður, þurfturtiður, og Kjønsdele).

skamfile, ás., (í farmannamáli), núa eða nugga e-ð (til skemmda): Ankertouget er blevet skamfilet.

Skamflik (í tali), skömm, smán, eða þvíuml.

skamfuld sem skammast sín eða fyrirverðar sig, (sb. skommfolligr — f. skammfulligr —, Stjórn).

Skamfuldhed, án ft., sk., skammfylling (forut), skammfylli (forut).

Skamfærd (í tali, en sjaldh.), skömm, ógagn, eða þvíuml.: Du skal faae en S. (skömm í hattinn, — sb. upp á baukinn, fyrir ferðina), dersom du rører det.

skamfærde, ás. 1, (forut), níða, og þvíuml., (sb. skommfæra, Fas. I, 90 í einu handriti).

skamhugge höggva (e-ð) til skemmda.

Skamkjende, kl., minnkunar-mark.

Skamkjøb = Spotkjøb.

Skamkrog horn (byrning) sem krakki er rekinn út í ef hann befor gert e-ð fyrir sjer.

Skamløgn hauga-lygi.

skamløs, (sh. fræk, ublu), a) sem ekki kann að skammast sín, úrskamma (sh. Al.). — b) (um athafnir), blygðunarlaus.

Skamløshed, án ft., sk., það að vera skamløs.

skamme, ás. 1, [skamma], A) í s. een ud skamma e-n, ávíta e-n (mjög), veita e-m (stórar) átölur: Han skammede dem ud for deres Feighed. — B) í s sig skammast (forut) = skammast sín, skammfyllast (Stjórn); þola kinnroða, fyrirverða sig: S. sig ved (over) noget. S. sig for een skammast sín fyrir e-m.

Skammel, ft. Skamler, sk., [sb. skemill], fótskemill, fótskör.

skammelig, ft. -e, e., sem er manni til skammar, skammsamlegur (forut): En s. Opførsel.

Skamplet skömm, smán, vansi.

Skampriis = Spotpriis.

skamrose oflofa (e-n, honum til skammar eða skaða, eða blygðunarlaust).

skamrød dreyrrauður í andliti af skammfyllingu.

Skamrødme roði af skammfyllingu.

Skamskjul = Skalkeskjul.

skamskjænde, ás., skemma.

skamskære skera (e-ð) til skemmda.

skamslaae, ás., berja e-n til óbóta.

Skamstøtte níðsúla, níðstólpi, eða þvíuml., (að sínu leyti eins og níðstöng).

Skandbog (úrelt), níðrit, (sh. Skandskrift).

Skandhore (úrelt), versta púta.

skandse, h. s. 1, gera vígi (víggarða): Bønderne bleve opbudne for at s. S. om Leiren.

Skandse, ft. -r, sk., vígi, víggarður, víggirðing: Kaste Skandser gera vígi (ft.). Slaae en S. gera vígi (et.).

Skandsearbeide vígisgjörð.

Skandsedæk aptari pallur (á hafskipi).

Skandsegrav gröf sem efni í víggarð er tekið úr.
Skandsegraver sá sem býr til vígi.
Skandsegravning vígisgjörð.
Skandsekurv sjer hver af þeim vandlaapum sem fylltir eru með mold og hafðir til vígis.
Skandsepæl vígiskraki (sb. Palissade).
Skandseværk viggirðingar.
Skandskrift, kl., níðrit.
Skandsning, sk., það að skandse.
Skandtegn (úrelt), = Brændemærke.
Skandvise (úrelt), = Nidvise.
Skank, ft. -er, sk., laagleggur eða sperruleggur.
skank, e., (í tali), = skankhalt.
skankhalt (um best), sem stingur við.
Skare, ft. -r, sk., [skari, 2845], skari, sveit, (sb.: Hærskare, Folkeskare, sömul. mikill fjöldi himneskrar engla herferðar, 655 XXVII): En stor S. af Folket drog ham i Møde. En S. af Fugle (Græshopper).
skareviis, ao., flokkum (sb. drifu menn þá flokkum á Egiptaland, 656), í stór-flokkum.
Skarlagen, kl., [sb. skarlak, Gísl.], a) = Skarlagenfarve. — b) skarlat: Klædt i Purpur og S.
Skarlagenfarve skarlatslitur.
skarlagenrød sem skarlatslitur er á.
Skarlagensfeber flekkusótt, (sb. díla-sótt), (*febris scarlatina*).
Skarmydsel sjá Skjermydsel.
Skarn, án ft., kl., [skara], skara (Nj. 67), saur, þrekkur, for, (einnig: sorp; tað, mykja): Falde i Skarnet. — 2) óeiginl.: Det bliver til S. (sb.: það verður skitur úr öllum brognunum; þetta verður aldrei barn í brók). — b) sjer í lagi um mann, ótæti, (sb. grey, óþokki): Han var et S. mod sin Kone. — c) eig., hafður sem nokkurs konar e. og skrifaður skarns, ótætis: Skarns Tøi. Skarns Folk (Mennesker) ótætis fólk, illþýði.
Skarnager, kk., skarnakari (þ. e. sá sem ekur saur og sorpi af borgarstrætum).
skarnagtig, ft. -e, e., ótætis, ótælislegur, níðsagalegur.
Skarnagtighed, án ft., sk., níðíngsskapur, skelmiskapur.
Skarnbasse (jarðlús og önnur kvikindi þess kyns) *scarabaeus*.
Skarnbøtte sorpkolla.
Skarndynge sorphaugur (677).
Skarnflue = Skarnbasse.
Skarnkiste saurkista (undir borgarstræti).
Skarnkule saurgryfja.
Skarnlæs skarnblass (á vagni).
Skarnpram saurprammur, (sb. Mudderpram).
Skarnpøl saurpyttur (Ísl. II, 367).
Skarnrende ræsi (fyrir for).
Skarnsstykke ókaytti, strákapör, stráksgjöruingur (Vd.).
Skarntyde, sk., (eitruð jurt) *conium maculatum*.
Skarnvogn saurvagn, sorpvagn.
skarp, ft. -e, e., [skarp-r], a) (um egg eða það sem egg er á), beittur, bitur, snarpur, snarpeggjaður, hvass: En s. Kniv. Et skarpt Sværd. — b) (um rönd), hvass: Skarpe Kanter. — Et skarpt Præg skírt mót (á peningi). — c) hrufóttur: S. at føle paa. — d) (um veður), snarpur (sb. hinn snarpasti kuldi ok frost, Fms. II, 228; sb. napur): En s. Blæst. En s. Luft (sb. nepja). — e) (um bragð), beiskur, (sb.. rammur, barkandi): S. Eddike (Sennep, Lud). — Skarpe Vædsker illir vessar. — f) (um hljóð), hvellur, (sb. gjallandi): Denne Pibe har en alt for s. Lyd. — g) (um atkvæði), hvass (sb. Sn. E.): En s. Stavelse. — h) (t. a. m. um orustu), harður, snarpur, skarpur (sb. snarps ok skarps deilu): En s. Fegtning. — i) snarpur (í tíkri merk. og röskur eða kræfur): En s. Fodgænger sá sem er snarpur að ganga, góður göngumaður. En s. Seiler gott gangskip. — j) (um heyrn), næmur: En s. Hørelse. — k) (um sjón), hvass: Et skarpt Syn. — l) (um vit), hvass, mikill: En s. Dømmekraft. — m) (um minni), góður, mikill, (sb. glöggur): En s. Hukommelse. — n) meinlegur (í orðum): Være s. i sin Tale. — n) harður, stríður, þjettur, eða þvíuml.: S. Tugt (Irettesættelse, Ransagelse, Undersøgelse). Skarpt Forhør. Et skarpt Forbud þvert bann. Han skrev ham et skarpt Brev til. — p) (um jarðveg), skarpur (sb. landit er skarpt ok lítit matland, Fms. VII, 78), hrjóstrugur: En s. Jord (Ager). — 2) skarpt, sem ao., a) lade skarpt láta kúlu í (bissuna). Skyde skarpt skjóta kúlum (en ekki tómu púðri). — b) (sb. 1, g), með hvössu hljóði: Betone en Stavelse skarpt. — c) (sb. 1, h): Det gik skarpt til þar var harður aðgangur. — d) (sb. 1, i), bratt, hart: Trave skarpt. — e) (sb. 1, k): See skarpt paa een hvessa augun á e-n.
Skarphed, sk., það að vera skarp (snerpi. 623; snarpleikur, 655 XXXIII; o. s. frv., eptir því hverníg á stendur).
skarpkantet = skarprandet.
skarpladet (eða skarpladt), [sb. lade hlaða], (um bissu), sem kúla er í: En s. Bøsse.
skarpladt sjá skarpladet.
skarplydende, [sb. lyde hljóða], hvass (um atkvæði).
skarpnæset, ft. -næsede, e., hvassnefjaður.
skarprandet sem er með hvössum brúnum eða röndum.
Skarpretter, ft. -e, kk., böðull.
skarprygget upphryggjaður: En s. Hest.
skarpseende, [sb. see], a) = skarpsynet. — b) óeiginl., sem hefur hvöss og skyggn skilningaraugun (sb. Sn. E.).
skarpsindig skilningshvass, skilningsgóður, sem hefur smásmugul og hvöss og skyggn skilningaraugun, skarpvitur (Sturl. IV, 3).
Skarpsindighed, án ft., sk., hvass skilníngur.
skarpskoet, [sb. skoe], skaflajárnaður.
Skarpskytte, kk., maður af því skotmannaliði sem hefur riffla og heinskeytast er: Han lod Hulveien besætte med Skarpskytter.
skarpsynet, ft. -synede, e., hvasseygur (Stjórn) = sjóngóður, manna skyggnastur.
skarre, ás. 1, [skara], grópa.
Skarrehøvl = Pløvhøvl.
Skarøxe skaröxi.
Skat, sk., [skatt-r], A) ft. -ter, skattur: De kongelige Skatter. Paalægge (udskrive) Skatter leggja á skattgjald. Indkræve (inddrive) Skatter heimta (saman) skatta. Svare (betale) S. gjalda skatt. — B) ft. -te, fje (í gulli eða silfri eða gimsteinum): Finde en nedgravet S. finna jarðfólgið fje (Gþl. 310). — b) = Klenodie (í óeiginl. merk.): Sundhed er den bedste S. Han eier en stor S. i sin Hustru konan hans er allra mesta gull af kvennmanni.
skatfri sjá skattefri.
skatgiven, [sb. give], = skatskyldig.
Skatkammer fjehirzlur (e-s ríkis, Rómv.).
Skatkiste = Pengekiste.
Skatmester sama á fyrri tíðum og Finantsminister nú á dögum, (sb. skattahöfðingi, Stjórn).
*Skatol, kl., eins konar hirzla með mörgum hólfum (skotöidum).
skatskyldig skattskyldur: Skatskyldige Konger (Riger).
skatsætte, ás., leggja tiltekið skattgjald á, (sb. skatte).
skatte, ás. 1, hafa mætur á e-u, (sb. agte 9).
skatte (har), h. s, 1, [sb. skatta], gjalda skatt: S. til Kongen gjalda konungi skatt.
Skattebetjent skattheimtumaður; sá sem hefur skattareikninga á hendi, eða þvíuml.
Skattebog skattsbók.
Skattebonde skattbóndi, skattmaður (Vilk.).
Skatteborger (eiginl.: skattþegn; en er tíðkanlegast í gamni, og er þá hjer um bil) = Spidsborger.
Skattebrev (konungs)brjef þess efnis að leggja skattgjald á menn.
Skattebyrde skatta-álög.
*Skattecommission skattanefnd.
Skatteevne það hve skattfær maður er.
Skattefod það sem farið er eptir þegar skattgjald er lagt á.
Skattefoged á fyrri tíðum sama og Amtsforvalter nú á dögum, (sb. Foged 2).
Skatteforordning (konungleg) tilskipun þess efnis að leggja á skattgjald.
skattefri (einnig skatfri) skattalaus: S. Jord (Grund).
Skattefrihed, án ft., sk., það að vera skattefri.
Skattegaard jörð sem skattur er goldinn af.
Skattegjeld skattgjald.
Skattegraver sá sem leitar að jarðfólgnu fje.
Skattekonge skattkonungur.
Skattekorn skattgjald í korni.
Skattekræver, kk., skattheimtumaður.
Skatteland skattland.
Skattelehn ljen sem goldinn er skattur af.
Skatteligning niðurjöfnun skattgjalds.
Skattemandtal skattmanna-skrá, skattgjafaskrá.
Skattepaabud skatta-álag.
skattepligtig, a) sem á að gjalda skatt, sem er í skatti: En s. Bonde. — b) sem gjalda á skatt af: S. Jord.
Skatteseddel skattblað (sem ritað er á hvað mikið e-r tiltekinn maður eigi að gjalda í skatt á tilteknum tíma).
Skatteting þing sem skattar eru greiddir á.
skatteydende, [sb. yde], sem geldur skatt, sem er í skatti.
skave, ás. 1, [skafa], skafa: S. Barken af en Green.
Skavegræs (einnig Skavgræs) eskigras, góibitill, *equisetum hiemale*.
Skavejern skafa (járnverkfæri til að skafa með).
Skavekniv hnífur til að skafa með.
Skavgræs sjá Skavegræs.
Skede, ft. -r, sk., [sb. skeiða-r], skeiðar (sb. Knivskede); sliðrir, slíður: „Holde Sværdet i Skeden".
Skedevand (framborið Skeevand) skilvatn (B. H.).
skee, skede og skete, (er) skeet, h. s, bera við, bera til (tíðinda), vilja til, verða, gjörast: Det skete engang. Det skete, som han havde forudsagt fór eins og hann hafði spáð. Der er skeet en Ulykke það hefur viljað slys til. S. (verði) Guds Villie! Dermed skeer mig en stor Tjeneste mjer er mikil þægð í því. Nu er det skeet orðið, búið. Det er skeet af Vanvare það hefur orðið óvart. Man vidste ikke til hvad Ende det skete í hvaða skyni það var gert. Med al hans Travlhed skeer der dog intet verður ekkert ágengt.

Skee, ft. -r, sk., skeið; sleif (t. a. m. þegar talað er um Træskee; sb. eysill, auss); spónn (t. a. m. þegar talað er um Hornskee).

Skeeblad skeiðarblað; spónblað.

Skeefuld, sk., spónn fullur (655 XXX), eitt spónblað (af e-u).

Skeejern eins konar bjúghnífur til að taka innan úr sleifarblöðum.

skeeløiet rangeygður.

Skeemad spónamatur.

Skeeskaft skeiðarskapt; spónskapt.

Skeeurt skarfakál *cochlearia officinalis.*

Skeevand sjá Skedevand.

skeie (er og har), h. s. 1, [skeika], hverfa af rjettum vegi: Det skeier til denne Side. S. fra den rette Vei eða s. af fra Veien reika afvegis (Sn. E.). S. ud ganga afskeiðis (655 XI).

skeite, h. s. 1, renna (t. a. m. á svelli, óviljandi; sb. manni skriðnar fótur). — S. af skjótast á fótunum: See! hvor han skeiter af.

skele (har), h. s. 1, a) gjóta augunum: S. med Øinene líta út í hött. S. til een gjóta hornauga til e-s, (sb. gefa e-m auga). — b) vera rangeygður.

*Skelet, ft. -ter, kl., beinagrind, (sb. grind).

*skeletere, ás. 1, ná öllu holdi af (e-u, svo að ekki sje eptir nema beinagrindin).

*Skepsis, sk., = Tvivlesyge.

*Skepticismus, sk., efunar-heimspeki.

*Skeptiker, ft. -e, kk., efunar-heimspekingur.

*skeptisk, ft. -e, e., sem til efunar heyrir; (einnig) = tvivlesyg.

Ski, ft. -er, sk., [skíð], skíð(i).

Skib, ft. -e, kl., [skip], stórskip, hafskip: Bygge et S. smíða skip. Gaae til Skibs verða farmaður. — b) miðbik (kirkju).

Skibbro skipsbryggja.

Skibbrud skipbrot, (sb. Forliisning): Lide S. brjóta skip sitt.

skibbrudden, [sb. bryde IV, a], sem er skipbrotsmaður, sem orðið hefur á skipreika.

Skibbygger, kk., (stór)skipasmiður, skipsmiður (Fms.).

Skibbyggeri sjá Skibsbyggeri.

skibe, ás. 1, [skipa, t. a. m. í orðstiltæk. skipa upp], i 1) s. ind flytja (e-ð út) á skip: S. Tropper ind. — 2) s. ud, a) flytja (e-ð) af skipi (skipum): S. Tropper ud. — b) = udskibe: S. Korn ud til Holland.

Skiberum er stundum (t. a. m. í farmskrám) haft f. Fartøi eða Skib a.

Skibmand, [sb. skipmað-r, Fms. XI, 430], (á herskipi), eins konar undirforingi sem annaðhvort á að sjá um farm eða kaðla.

Skibmandsbakke (á herskipi), farmvörðurinn eða kaðlavörðurinn (sb. Skibmand) og þeir sem borða úr sömu skál og hann.

Skibmandsgarn fljettingar af kaðalþöttum til að vefja e-ð með.

Skibrede, kl., [skipreiða], (fornt), skipreiða.

Skibreder sjá Skibsreder.

Skibsanfører skipstjórnarmaður (á herskipi).

Skibsbaad skipsbátur, skipbátur, eptirbátur.

Skibsbesætning skipshöfn, skipsögn.

Skibsbjælke bjálki (biti) í skipi.

Skibsbord skipsborð (Fms. XI, 140).

Skibsbro brú úr skipum: Slaae en S. over en Flod.

Skibsbrød svortabrauð.

Skibsbyggeri (einnig Skibbyggeri), a) staður þar sem skip eru smíðuð. — b) skipasmíði (sem íþrótt).

Skibsbygmester stórskipasmiður, (sb. Skibbygger).

Skibsbygning, a) skipgerð (Gþl.). — b) skip (sem mannvirki).

*Skibsbygningskonst skipasmíði (sem íþrótt).

*Skibscapitain skipstjórnarmaður, skipsdrottinn (655 X).

Skibsdragt skipverabúningur.

Skibsdreng ljettapiltur á skipi.

Skibsdæk þilfar, þiljur.

Skibsfart sigling, sjófarir: Handel og S. blomstre.

Skibsfeber farmannssótt.

Skibsflaade skipafloti, (sb. Flaade a).

Skibsfolk, ft., skipamenn, skiparar, skipverjar, (sb. hásetar).

Skibsfragt skipleiga.

Skibsfragter, kk., sá sem tekur skip á leigu.

Skibsfærd sjófarir, siglingar.

Skibsfører skipsdrottinn, (sb. Skibscapitain).

Skibsgods, a) skipfarmur. — b) løbende S. lausskaðlar (á skipi).

Skibshavn stórskipalagi.

Skibshund skipshundur.

Skibshyre skiparakaup.

Skibshær skipaher, skipalið.

Skibsjolle litill skipsbátur.

Skibskarl (sjaldh.) = Matros.

Skibskiste skiparakista.

Skibskjøkken eldakompa á skipi.

Skibskjøl = Kjøl.

Skibsklokke skipsklukka.

Skibsklæder, ft., = Skibsdragt.

Skibsklædning það sem lagt er utan á skip til hlífðar.

Skibsknæ = Knæ 2, a, γ.

Skibskok, kk., matsveinn (matgjörðarmaður) á skipi.

Skibskost skiparamatur.

Skibsladning skipfarmur, (eða tómt) farmur, skipsáhöfn.

Skibslast = Last b.

Skibsleilighed far, ferð sjóveg: Gaae med S. fara sjóveg, fara skipaleið (Fms.).

Skibsluft lopt(ið eins og það er) á stórskipi undir þiljum niðri.

Skibsluge gluggi (lúkugat) — eða hlemmur þar yfir — á þilfari (sb. Luge).

Skibslygte ljósker á (stór-)skipi.

Skibsmaal það sem skip eru mæld eptir.

Skibsmaaler sá sem hefur það embætti að mæla skip.

Skibsmaaling skipa-mæling.

Skibsmandskab skipverjar.

Skibsmægler meðalgöngumaður um útgerð kaupskipa.

Skibsnet net sem haft er til ýmsra hluta á hafskipi.

Skibspart hluti í skipi.

Skibspompe skipdæla.

Skibspræst skipprestur (sb. Guðm.).

Skibsraa skipsrá.

Skibsraad fyrirmanna-samkoma á skipi.

Skibsreder (einnig Skibreder) = Reder.

Skibsredskab skipsreiði.

Skibsret dómur sem settur er á herskipi.

Skibsror stýri á stórskipi.

Skibsrum skipsbol(ið undir þiljum niðri).

Skibsrustning skipbúnaður (sb. Fms. IX, 215).

Skibsseil segl á stórskipi.

Skibsseng rekkja á skipi.

Skibsskjøde skipsskeytingar-brjef.

Skibsskriver skipsskrifari.

*Skibssoldat = Søsoldat.

Skibsspeil flötur aptan á herskipi.

Skibssprog orð og orðatiltæki er heyra til sjóferða.

Skibsstyrer skipadrottinn (655 X).

Skibssygdom skiparasýki.

Skibstold skiptollur (sb. Fióam.).

Skibstvebak skonrokskaka.

Skibstøi skipa-áhöld.

Skibstømmer skipaviður.

Skibstømmermand trjesmiður sem starfar (kann) að skipgerð, (sb. kilungur, stafnasmiður).

Skibsvrag skipsflak (Fms. II, 246).

Skibsværft = Værft

skide [skita[, sked [skeit], (har) skidt [sb. bidt af bide], h. s. og ós., skíta.

Skidehuus (hroðalegt orð um) kamar.

skiden, ft. skidne, e., [skitin-n], skitugur, saurugur, óhreinn: En s. (óþveginn) Mund.

skidenfærdig óþrifinn, (sb. ódámur, jarðvöðull).

Skidenfærdighed, án ft., sk., óþrifnaður.

Skidenhed, án ft., sk., það að vera skiden.

skidne, ás. 1, ata e-ð út.

Skifer, sk., flögusteinn, flögugrjót.

skiferagtig, ft. -e. e., svipaður flögusteini.

Skiferart flögusteina-tegund.

Skiferbjerg flögusteina-fjall.

skiferblaa sem líkur blámi er á og sumum flögusteini.

Skiferbrud, kl., flögusteina-námur.

Skiferflise flaga af flögusteini.

Skiferkul, ft., eins konar flögugrjót sem er eldnæmt.

Skiferlag lag (flö) af flögusteini.

Skiferleer (flögulcir) *argilla schistosa.*

Skifersteen = Skifer.

Skifertag þak úr flögugrjóti.

Skifertavle flögusteina-tafla.

skifte, s. 1, [skifta = skipta], 1) ás., a) skipta e-u (í hluti): S. en Arv skipta arfi. Børnene have skiftet disse Eiendomme imellem dem skipt jörðum þessum með sjer. — Einnig án þol., um arfskipti: Der er endnu ikke skiftet efter Moderen. — b) skipta e-u = skipta um, breyta e-u: S. Klæder hafa fataskipti. S. Heste skipta um. Barnet skifter Tænder fellir tennur, er tannfelliugur. Nogle Dyr s. Farve om Vinteren (sb. Jobsbrunur .... skipter litum fjórum sinnum á ári). Hun skiftede Farve brá lit (sb. Fms. XI, 71), roðnaði. S. Sind skipta skapi sinu (Nj. 217; sb. taka skapskipti). — c) skiptast e-u við, og þvíuml.: S. Hug skiptast höggum við, eigast höggvaskipti við (Fms. I, 38). S. Kugler skjótast á. S. Ringe gefast fingurgull (um hjónaefni). S. Breve med een skrifast á við e-n. — d) skiftes til skiptast til um: De skiftedes til at bære Barnet skiptust til um að bera barnið, báru barnið til skiptis. — 2) h. s. (har), a) skipta um vist: S. til Maidag. — b) skiptast, breytast: „Da maae vi først troe paa noget Evigt, som ikke skifter eller svinder". Han skifter tidt om skiptir opt skapi sinu.

Skifte, ft. -r, kl., [skifti = skipti], a) skipti (Eg. 67), í líkri merk. og umskipti: Aarets Skifter (sb. missiraskipti). Orðskv.: Sjelden er S. bedre sjaldan fer betur, þegar breytt er (þó breytt sje). — b) deild: „David delede dem i Skifter". — c) akurland sem menn eiga saman og hafa til skiptis. — d) skipti (ft.) = fjárskipti: Holde S. efter een. Forrette (slutte) et S.

Skiftebehandling fjárskipti: Tage et Bo under S. skipta fje.

Skiftebog bók sem (öll) fjárskipti eru skráð í.

Skiftebrev skiptabrjef.

*Skiftecommission skiptanefnd.

Skifteforretning, a) skipti (ft.) = fjárskipti. — b) skrá um fjárskipti.

Skifteforvalter sá sem er settur til að skipta dánarfje.

Skiftefærd umskipti, breyting.

Skifteholb=**Skifteforretning** a.

Skiftekjendelse úrkurður um fjárskipti.

Skiftelovgivning lög um fjárskipti.

Skiftemøde fundur um fjárskipti.

Skiften, án ft., sk., það að **skifte** (sb.: umskipti, umskipting, breyting).

***Skifteprotocol** = **Skiftebog.**

Skifteret, a) rjettur á að gera fjárskipti með mönnum: Lehnsbesidderes S. — b) lög um fjárskipti: Den danske S. — c) dómendur sem gera fjeskipti með mönnum.

Skiftesag fjeskiptismál.

Skiftesamling = **Skiftemøde:** Holde en S.

Skifteskriver sá sem hefur það starf að bóka þegar fjeskipti er gert.

Skiftested staður þar sem skipt er um hesta.

Skiftetal, i orðatiltæk. i S. = **skifteviis.**

Skiftetid vinnufólksskildagi.

skifteviis, ao., til skiptis: De arbeide s.

Skiftevæsen allt sem heyrir til löglegra skipta (í e-u landi).

Skifting, ft. -er, kk., [skifting-r = skipting-r], umskiptingur.

Skiftning, sk., = **Skiften.**

Skik, sk., I) án ft., lag, lögun: Det er ikke i sin rette S. það er ekki eins og það ætti að vera. — Sætte S. paa (laga) et ungt Menneske. Han har ingen S. paa sig það er enginn mannabragur (ekkert mannasnið) á honum. Det har ingen S. med ham. — II) ft. -ke, siður, vani, vandi, siðvandi, venja, siðvenja, tízka: Det er ikke S. her i Landet. Forfædrenes Sæder og Skikke. Det er S. og Brug her i Byen það er tízka hjer í borginni. Jeg har den S. (jeg er vanur) at ride en Time om Dagen.

skikke, ás. 1, A) laga, búa (e-ð) til. — 2) **skikket,** ho. l. t., sem e., a) lagaður: Denne Vogn er ilde skikket. — b) hæfur, fallinn: Være skikket (vel skikket) til et Arbeide (Embede). — B) (sjaldh.), koma e-u fyrir: Gud har saaledes skikket det hagað því svo. — C) s. sig til noget búast að gera e-ð. — D) s. sig 1) haga sjer, hegða sjer, a) s. sig vel i sin Tjeneste. — b) laga sig: S. sig efter eens Luner. S. sig i Tiden laga sig eptir kringumstæðunum. — 2) hæfa, sæma: Det skikker sig vel (ilde). Det skikker sig ikke for mig, at bede herom. — E) = **sende:** S. een i Byen. S. Bud efter een.

skikkelig, ft. -e, e., a) sem við á. — b) (sikkanlegur), ráðvandur, (sb. alminnilegur): En s. Mand.

Skikkelighed, án ft., sk., ráðvendni.

Skikkelse, ft. -r, sk., 1) = **Styrelse** b, **Tilskikkelse:** Guds (Forsynets) S. — 2) lögun sköpulag, mynd, skepna (sb. með hverigre skepno sem — þ. e. barn — er), ásjóna (sb.: undi drollins í dúfu ásjónu; engill í eldlegri ásjónu): Det var af S. som en Tønde það var eins og tunna í lögun. I legemlig S. í líkamlegri ásjónu (mynd). Skjøn (deilig) af S. forkunnlega fagur (fríður), manna fríðastur og fegurstur sýnum. — b) mynd (sem fyrir mann ber; sb. svipur, vofa): Jeg faae en S. i Mørket jeg sá e-ð í myrkrinu. En hvid S. (e-ð hvítt) viste sig i Baggrunden.

Skilderhuus varð(manns)byrgi.

Skilderi, ft. -er, kl., pentskript eða uppdráttur (einkum í umgjörð): Et S. i Glas og Ramme skript með gleri og umgjörð (með grind og gleri).

Skildpadde skelpadda, skjaldbaka. — b) matur sem er búinn til úr skjaldböku: Ægte S. Forloren S. (sb. **forloren** b).

skildre, ás. 1, a) = **male** a; sjer í lagi, draga myndir á (silki, eða annan vefnað): Skildrede Baand. Skildret Taft. — b) lýsa e-u: Taleren skildrede hans Fortjenester.

Skildrer, ft. -e, kk., a) (sjaldh.), = **Maler.** — b) sá sem lýsir e-u.

Skildring, ft. -er, sk., lýsing: En poetisk (levende, udførlig) S. Udkaste en S. af Tidens Sæder.

Skildvagt vörður (um einstakan mann), a) án ft., sk., það að halda vörð: Staae S. standa á verði. — b) með ft. -er, kk., = varðmaður: Afløse en S.

skille [skilja; sb. **ville** og vilja], **skillede** og **skilte** [sb. skilda og skildi], **skilt** [skilt], ás., skilja, greina, a) tóml: „Hvor Himlen samler dem, som Jorden skiller." — Inden vi skilles (skiljumst, skiljum) maa vi have den Sag afgjort. — b) með ad: S. ad (skilja — sb. þá skilr hann flokk sinn, Fms. VIII, 59; skilja í sundur — sb. Nj. 42; sb. sundra e-u) hvad der var samlet. — S. Folk ad, som slaaes skilja menn, sem eru í áflogum. — S. ad (greiða í sundur) hvad der er i Urede. — Tømmerværket har skilt sig ad i Forbindingen er gengið úr greypingum. — De skiltes ad som Venner skildust vinir. — Plankerne skilledes ad borðin gliðnuðu hvert frá öðru. — Her skilles Rigerne ad (sb. þar skilr Spán hinn kristna ok Spán hinn heiðna, Fms.). — Melken skilles ad ystir; Melken er skilt ad er yst. — c) með af: S. een af med noget merkir bæði losa e-n við e-ð og svipta e-n e-u. S. sig af med noget losa sig við e-ð. — d) með fra: S. forbærvede Varer fra de gode skilja skemmda vörn úr góðri. S. Hveden fra Klinten (sb. þá skilja englar góða frá illum sem korn frá ögnum). — Han skilte sig fra Selskabet skildi sig frá hinum, skildist við hina. — S. sig fra sin Hustru skilja (skiljast, segja skilið) við konu sína. — e) með ved: S. een ved noget svipta e-n e-u (t. a. m. s. een ved Livet). S. sig ved noget losa sig við e-ð; lóga e-u. — 2) sem h. s., a) s. imellem godt og ondt gera grein (mun) góðs og ills. — b) (í tali): Det skiller kun lidet, at de ere lige store það vantar lítið á, að þeir sjeu jafnstórir, (sb.: litlu munar; lítið er að mununum).

Skillemuur = **Mellemmuur.**

Skillemynt = **Smaamynt.**

Skillerum það sem skilur e-ð (hvað frá öðru): Dette Plankeværk er sat til S. mellem hans Gaard og Naboens. — b) (sjer í lagi), þunnur veggur eða þil til að skipta húsi í sundur, (sb. milligerð, beisla): Forene to Værelser ved at borttage et S.

Skilletegn greinarmerki.

Skilletragt trekt sem blönduðum legi er hellt í til að skilja hann.

Skillevæg veggur sem skilur e-ð (hvort frá öðru).

Skilling, sk., [skilling-r], skildingur, 1) með ft. -er, a) þegar talað er um skildingana sjálfa: En Rigsdaler i enkelte Skillinger í (tómum) einskildingum. — b) þegar orðið er haft um mikla peninga: Have Skillinger eða gode Skillinger eiga skildinginn. — En Skillings Penge skildingur (þ. e.: ekki leysi peningur). — 2) eins í ft. (þegar talað er um verðið): Det koster otte S. átta skildinga.

skillinge, ás. 1, (í tali) í orðatiltæk. s. sammen skjóta samau fáeinum skildingum.

skillingeviis, ao., skildingur og skildingur, einn og einn skildingur, o. s. frv.: Kjøbe (sælge) i s. fyrir einn og einn skilding.

Sillingslys kerti sem kostar einn skilding.

Skillingsmand sá sem lekur við skildingum sem goldnir eru til að komast inn um borgarhlið.

Skillingsrente skildings-leiga af ríkisdal vikulangt.

Skillingsøl öl sem tvær merkur af kosta ekki nema skilding.

Skilsmisse, ft. -r, sk., [-**misse** af kvk.-orðinu missa?], 1) tíðkanlegt, skilnaður (einnig um hjónaskilnað): Denne S. kostede Forældrene Taarer. En lang (kort) S. — 2) (úrelt), a) skilnaður (haft í Stjórn, í líkri merk. og) sundurgreining: „Gjøre S. imellem Dagen og Natten" — b) grein, munur, mismunur: S. imellem Dyd og Udyd.

Skilsmissebrev skilnaðarskjal sem bóndi fjekk konu sinni þegar hann sagði skilið við hana.

Skilsmissedom hjónaskilnaðardómur.

Skilt, ft. -er, kl., a) lauf (fyrir skráargati). — b) einkennismark úr málmi (sb. **Postskilt, Brandskilt**). — c) tilitbrík — (eða annað) ávísunarmerki — (utan á húsi sölumanns eða iðnaðarmanns o. s. frv.; sb. **Kroskilt, Skomagerskilt, Barbeerskilt,** o. s. frv.): Der sidder et S. over Døren.

Skiløber, kk., sá sem kann á skíðum, skíðamaður, (sb. **skíðfær**).

skimle (er), h. s. 1, myggla: Osten skimler.

skimlet, ft. **skimlede,** e., mygglugur (Stjórn), mygglaður.

Skimling, sk., (úrelt), = **Skimmel II.**

Skimmel, sk., I) án ft., myggla (*mucor*). — II) með ft. -er, hvítur hestur með dökkum dröfnum (sb. **Graaskimmel, Rødskimmel, Æbleskimmel**).

Skimring sjá **Skumring.**

Skimt, ft. eins, kl., [sb. skíma], skíma: Det første S. af Dagslyset.

skimte, s. 1, a) ás., grilla (sb. það grillir í e-ð): S. noget i Tusmørket. — b) h. s., glóra: Diamanten skimter i Halvmørke; men glimrer ved Lys. Det skimter af Dagen það er farið að skíma.

Skimten, án ft., sk., það að **skimte.**

Skin, ft. eins, kl., [skin], a) skin, birta: Skinnet af en Ild (Lampe). — b) yfirskin, eða þvíuml.: Mindste S. af Ret. — Svige een under Venskabs S. látast vera vinur e-s til að geta svikið hann. Give sig S. af noget látast vera e-ð. Gjøre noget for Skinnets Skyld til málamynda. Skinnet er imod ham það bera(s)t böndin að honum (þó hann kunni að vera saklaus).

skinbarlig, a) ft. -e, e., bersýnilegur, auðsær. — b) sem ao., bersýnilega: Det forekom mig s., som jeg saae ham selv það var eins og jeg sæi hann sjálfan bersýnilega.

Skind, ft. eins, kl., [skinn], A) (ekki haft um menn, nema í óvönduðu tali) skinn; belgur; feldur; klippingur; gærn: Flaae Skindet af et Dyr flá skinn af skepnu, flá skepnu. Berede et S. — b) (í tali) í orðatiltæk. holde sig i sit S. hafa sig hægan, hafa sig í skefjum. — 2) roð; skrápur. — B) skán: S. paa Melk.

Skindbuxer skinnbuxur; skinnbrækur.

skinddoven sem er mesta letiblóð.

Skinddyne sæng með skinnveri, (sb. **skinnbeðr**).

Skinder, ft. -e, kk., [skinnari], a) = **Garver;** en þó einkum = **Felbereder.** — b) blóðsuga (um mann sem hefur af öðrum, t. a. m. með okri).

Skinderi, kl., það að flá aðra (hafa af öðrum).

Skindfoder skinnfóður, skinn (undir e-u fati; sb. Fms. VII, 34).

Skindhandsker, ft., skinnglófar.

Skindhue skinnhúfa.

Skindklæder, ft., skinnklæði (677), skinnföt (645).

skindmager skinboraður, sem ekki er nema bein og sinar.

Skindmær búðarjálkur.

Skindpels = Pels b.

Skindpose skjóða.

Skindpude koddi með skinnverl.

Skindsæk skinnsekkur.

Skindtroie skinntreyja.

skindtor = skindmager.

Skindvare skinnavara: Auction over grønlandske Skindvarer.

Skindværk sjer hvað sem gert er úr skinnum.

Skindyd það sem ekki er mannkostur (dyggð) nema að yfirbragði.

skindød sem er eins og dauður en er þó lifandi: Redningsmidler for Skindøde og Druknede.

skinger, ft. skingre, e., hvellur, skjallur, (sb. glymja).

Skingode, kl., það sem ekki er sönn gæði.

skingre (har), h. s. 1, glymja: Synge med skingrende Røst (sb. það glymur í hunum). En skingrende Latter skellihlátur.

Skingren, án ft., sk., það að skingre (glymjandi).

Skingrund, a) það sem sýnist vera ástæða en ekki er það í raun og veru, eintómt skynsemdar-yfirbragð: „Den, der har vaaret sig selv med de Skingrunde, der ere til Selvmordets Forsvar". — b) fyrirsláttur, (sb. Foregivende, Paaskud): Det var kun en S., som han angav.

skinhellig sem læzt vera guðbræddur (en er það ekki), sem er skímaður (eða skrópnmaður).

Skinhellighed, án ft., sk., það að vera skinhellig (bræsni, eins og það er haft nú á dögum).

Skinke, ft. -r, sk., svíns-lær (einkum saltað og hangið; sb. einnig Bjørneskinke).

Skinkekedel aflangur ketill sem svíns-lær eru soðin í.

Skinlykke e-ð sem ekki er hamingja í raun og veru.

skinne (har), h. s. 1, [sb. skína], skína: Solen (Maanen) skinner.

Skinne, ft. -r, sk., spöng (sb. Hjulskinne, Beenskinne, Armskinne).

Skinnebeen sköflungur.

skinsyg hræddur (um konu sína eða bónda sinn o. s. frv.), ábrúðugur, (sb. vandlátur): Være s. afbrýða, vandlæta. Være s. over (vera hrædd um) sin Mand.

Skinsyge, án ft., sk., hræðsla (um konu sína eða bónda sinn o. s. frv.), afbrýði, úbrýði, vandlæti (Fms. I, 9).

Skipper, ft. -e, kk., [skipari; sb. Dommer og dómari], (skipherra?, Fms. XI, 42fl, Sturl. III, 61), skipsdrottinn (655 X), stýrimaður (í fornri merk.).

Skipperbuxer skipmannabrækur.

Skipperdragt skipmannabúningur.

Skippered skipherra-eiður.

Skipperkone kona skipdrottins.

Skipperlaug samband skipdrottna í e-i borg.

Skipperregnskab reikningur af hendi stýrimanns (í fornri merk.) á kaupskipi við útgerðarmann.

Skippertidende skipafregn: Troe paa Skippertidender.

Skippertroie treyja sem skipamenn hafa.

Skippund, [skippund], skippund (= fjórar vættir).

skive, ás. 1, sneiða (e-ð) niður: S. Smør.

Skive, ft. -r, sk., [skífa, í brauðskífa, 625], a) skífn, sneið: Skære noget i Skiver. En S. Brød brauðskífa (625), brauðsneið; en S. Smør smjörsneið. — b) spónn = skotspónn (sb. Fms. II, 271): Skyde til Skiven. — c) hvel, kringla: Solens S. hvel sólar, (sb. Skuggsjá 44). Sömul. Maanens S.

Skiveglas þunnt gluggagler.

Skiveskud skot til skotspóns, (spónskot).

Skiveskydning skot (ft.) til skotspóns, (spánskot).

Skivesteg steik sem er í sneiðum.

Skjald (einnig ritað Skald), ft. -e, kk., [Skjald: skald = stjal: stal], (haft um norðurlandaskáld í fornöld og, þegar mikið er við haft, um skáld nú á dögum), skáld, skáldmaður, greppur, o. s. frv.

Skjaldedigt skáldlegur samsetningur.

Skjaldekonst = Digtekonst (nema tiguglegra).

Skjaldeliv skáldslíf.

Skjaldeqvad skáldskapur, kvæði.

Skjaldesang = Skjaldeqvad.

Skjaldskab, kl., [skáldskap-r], (tiguglegt orð), skáldskapur, mærð, dverga drekka, Hnitbjarga lögur, o. s. frv.

Skjebne, (ft. -r, sjaldh.), sk, [skepna], sköp, forlög, örlög, auðna: Hvad formaaer Mennesket mod Skjebnen (sb. formaaen): En heldig S. lán. En uheldig S. ólán. Finde sig i sin S. (sb.: una hag sínum; uni eg mjer við ólán mitt). „Hvilke Skjebner der end skulde vederfares os" hvað sem á dagana á að drífa, hvað sem fyrir oss á að liggja.

skjebnerig sem margt hefur drifið á dagana fyrir, (sb. margar verða manns-æfirnar).

Skjebneskifte nuðnuskipti.

skjebnestyrende, [sb. styre], sem ræður fyrir forlögum manna.

Skjel, ft. eins, kl., [skil], 1) eiginl., merki (í landamerki): Sætte S. Rykke Skjellet. — 2) óeiginl., a) vit: Komme til Skjels Aar og Alder til vits og ára, (sb. kunna að hyggja fyrir orði og eiði). — b) = Grund 2, d: Med S. rjett(i)lega. Uden S. ranglega, að raunarlausu. Han veed intet S. til det han siger. — c) sannur: Uden Ret og S. (sb. atviksorðin aflaga, aflöglegs). Gjøre S. for sig fylla sitt rúm, láta ekki standa upp á sig. Gjøre een samme S. gjalda e-m líku líkt. — d) (úrelt), = Vilkaar b, e: Med saa S., andre derved kunne reddes af Fare með því móti, o. s. frv.

Skjelager merki-akur (að sínu leyti eins og merkiá).

Skjelde, sk., = Nabbor.

skjelde, s. 1, [sb. skella og skjalla], a) h. s.: S. paa een skamma e-n. Han skjelder og smælder (er að jagast) den hele Dag. — b) ás.: S. een ud; sb. udskjelde. S. een for en Tyv kalla e-n þjóf.

Skjelden, án ft., sk., það að skjelde: Banden og S. skammir og blótsyrði.

Skjeldige merkigarður (Grágás), markgarður.

Skjeldsord skammir (= skammaryrði), illyrði, fáryrði, (sb. ókvæðisorð, ókvæðismál).

Skjelgrøft merkiskurður (að sínu leyti eins og merkivatn).

Skjelled hlið við landsmerki eða á merkigarði.

skjellig, ft. -e, e., sannlegur: En s. Grund. „S. og billig Betaling".

Skjellighed, án ft., sk., sannindi (sb. lauti hann þá upp, hver sannyndi hann hafði í tilkalli fjár þess), saunur.

Skjelm, ft. -er, kk., [sb. skelmir], a) skelmir, falsari. — b) (í gamni), brekkjatól, brekkjsklápur, eða þviuml.

skjelmsk, ft. -e, e., a) (nærri úrelt), þrælslegur, níðangalegur. — b) glettinn, (sb. overgiven, í greininni um overgive): En s. Dreng (Pige).

Skjelmskhed, án ft., sk., það að vera skjelmsk (glettni, o. s. frv.).

Skjelmsmester = Skjelm b.

Skjelmsstreg strákapör.

Skjelmsstykke, a) = Skjelmsstreg. — b) brellur, gletta, glettni.

Skjelmærke það sem sýnir hvar landsmerki eru.

skjelne, s. 1, 1) ás., a) gera mun á (e-n; bæði eiginl. og óeiginl.): S. det ene fra det andet — b) s. en Trætte skera úr þrætu. — 2) h. s., a) s. imellem gera mun á (e-u), greina (e-ð) í sundur: S. imellem to Gjenstande, som ere langt borte. — b) s. fra noget vera ólíkt e-u.

Skjelneevne greind.

Skjelnekjende, kl., = Skjelnemærke.

Skjelnemærke kennimark.

· Skjelnetegn = Skjelnemærke.

Skjelpæl = Grændsepæl.

Skjelsaar = Skjels Aar og Alder (sb. Skjel 2, a).

Skjelsalder = Skjels Aar og Alder (sb. Skjel 2. a).

Skjelsteen = Grændsesteen.

Skjeltræ markstaur, markstika (forni).

Skjelvei gatnamót.

Skjemt, án ft.[1], sk., a) skemmtun. — b) gamanyrði, gamanræður: Sige noget for (eða i) S. í gamni.

skjemte (har), h. s. 1, [skemmta], gera að gamni sínu: S. med sine Jævnlige. Han skjemter for grovt hann er of kerskinn. En skjemtende Tale gamanræður.

Skjemtebroder æringi.

Skjemtedigt gamankvæði, gamanvísur.

Skjemtedragt (eins og ef sagt væri) gamanklæði.

skjemtefri gamansamur og undir eins djarfmæltur, (sb. kerskinn).

skjemtefuld gamansamur.

Skjemten, án ft., sk., það að skjemte.

Skjemtesprog gamanyrði.

skjemtsom, ft. -me, e., a) gamansamur: Han er meget s. — b) gamansamlegur.

skjemtviis, ao., í gamni.

Skjend (einnig ritað Skjænd), ft. eins eða -er, kl., ávítur, (sb. átölur): Hun fik mange S. for hendes Efterladenhed.

skjende (einnig ritað skjænde), s. 1, [sb. skjænde], 1) h. s.: S. paa een ávíta e-n. — 2) ás., a) s. een Huden fuld húðskamma e-n, skamma e-n blóðugum skömmum. — b) i skjendes jagast, rífast.

Skjendegjest jögunarseggur, (sb. sitja aldrei á sárshöfði).

Skjenden, án ft., sk., það að skjende (ávítur; jag, jögun, rifrildi): S. og Banden skammir og blótsyrði.

Skjenderi, kl., rifrildi.

skjendesyg sem allt af er að rífast, sem aldrei situr á sárshöfði.

Skjendesyge, án ft., sk., það að vera skjendesyg.

Skjendsord (sjaldh.), ávítur.

Skjenk, [sb. skenk-r], I) án ft., sk., gjöf. — II) með ft. -e, A) sk, = Skjenkebord. — B) kk., (úrelt), skenkjari (Stjórn), byrli.

skjenke, ás. 1, [skenkja], a) skenkja: S. for een skenkja e-m. — S. Øl i Glasset hella öli í glasið (staupið). — Han har Tilladelse at s. Øl og Brændeviin hann hefur leyfi til að veita öl og brennivín (fyrir borgun). — b) gefa (veita) e-m e-ð: Seierherren skjenkede den Overvundne Livet. Gud skjenkede ham mange af Livets bedste Gaver. — Det skal ikke blive ham skjenket hann skal fá það borgað.

Skjenkebord drykkjarsöluborð.

Skjenkekande kanna sem skenkt er úr.

Skjenkekar ilát sem skenkt er úr.

Skjenker, ft. -e, kk., [sh. skenkjari], skenkjari (í veitingahúsi).

Skjenkestue stofa sem skenkt er í í veitingahúsi.

Skjenkesvend skenkjarl (í veitingahúsi).

Skjenkevert=Krovert, Kromand, Kroholder.

Skjenkning, sk., það að skjenke.

skjeppe (har), h. s. 1, (um korn), vera vel sprottið: Kornet skjepper godt i Aar.

Skjeppe, ft. -r, sk., [skeppa], a) skeppa (N. g. L.): Kornet giver kun lidt i Skjeppen (kornið er rýrt) i Aar. — Óeiginl.: Maale een Skjeppen fuld draga ekki af (því sem maður segir) við e-n. — b) en S. Hartkorn, áttungur af en Tønde Hartkorn, (sb. Hartkorn). En S. Land, áttungur af en Tønde Land, (sb. Land 1, b).

Skjeppemaal skeppa (sh. ef menn fara .... með skeppur rangar).

Skjeppepose poki sem tekur skeppu.

Skjeppetold korntollur sem goldinn er í skeppum eða af hverri skeppu.

skjeppeviis, ao., í skeppum.

Skjerf (einnig ritað Skjærf), kl., breiður lindi.

Skjerm, ft. -e, sk., [sh. skermsl], a) skýli, hlíf: Bjerget er en S. mod Nordenvinden fjallið skýlir við norðanveðrum. En S. mod Solheden það sem skýlir við sólarhita. Sætte en S. for Lyset (sh. Lyseskjerm). — b) (sjaldh.), hlífð, vörn.

skjermblomstret, ft. -blomstrede, e., *umbellatus* (í grasafr.): S. Plante = Skjermplante.

Skjermbræt skýli (sem sett er á gólf til að skýla við súgi o. s. frv.).

skjerme, ás. 1, = beskjerme.

Skjermhat barðastór hattur.

Skjermplante jurt sem *umbella* er á.

Skjermtag vara-þak (t. a. m. á múrvegg eða yfir korni; sh. kornhjálmur).

Skjermvæg = Skjermbræt.

Skjermydsel (einnig Skarmydsel), ft. Skjermydsler (eða Skarmydsler), sk., smá-bardagi, (sh. hlaupsst á riðlnm).

Skjerv, ft. -e, sk., [skerf-r?], skerfur: Den Fattige gav ogsaa sin S.

skjev, ft. -e, e., [skeif-r], skakkur, undinn, a) eiginl.: Huset er skjevt. — Skrive skjevt skrifa línuskakkt. — En s. Vinkel horn sem annaðhvort er gleitt eða krappt. — b) óeiginl.: En s. Forestilling. — 2) skjevt, sem ao., skakkt, eða þvíuml.: See skjevt til een hafa ýmigust (óbeit) á e-m. See skjevt til noget (sb. manni er ekki um e-ð, manni leikur öfund á e-u). — Dømme skjevt om noget líta skakkt á e-t mál. — Det gik ham skjevt eða det gik skjevt for ham fór illa (dálaglega) fyrir honum.

skjevarmet, ft. -armede, e., sem handleggirnir eru skakkir á, handleggjaskakkur.

skjevbenet skakkfættur.

skjeve, s. 1, 1) ás., skekkja: S. Munden skæla á sjer munninn. — 2) h. s. (har), a) skekkjast. — b) vera skakkur: Det skjever til den ene Side. — c) ganga á ská: S. fra Veien. — d) s. til een gjóta hornauga til e-s.

Skjeve sjá Skjæve.

skjevhalset, ft. -halsede, e., skakkur í hálsliðunum.

Skjevhed, sk., skekkja, (sh. skakki).

skjevhovedet sem höfuðið stendur skakkt af bolnum á.

skjevmundet, ft. -mundede, e., skakkmynntur.

skjevnæset, ft. -næsede, e., skakknefjaður, nefskakkur.

skjevrygget skakkhryggjaður.

skjevvinklet, ft. -vinklede, e., sem ekkert meðal-horn er á: En s. Triangel.

Skjold, [skjald- í skjöldr; sb. Vold of vald], I) með ft. -e, kl., a) skjöldur. — b) = Vaabenskjold: Føre adeligt S. og Hjelm. — II) með ft. -er, sk., (stór) blettur: Der er kommet en stor S. i Dugen.

Skjoldbille eins konar skorkvikindi.

Skjoldbillede mynd dregin (mörkuð) á skjöld.

Skjoldborg, [skjaldborg], skjaldborg.

Skjoldbugle skjaldarbukl (Al.).

skjoldbannet, [sb. danne], sem er eins og skjöldur í lögun.

Skjoldbrager, kk., skjaldsveinn, (sh.: Skjoldbreng, Vaabendrager, Ridbersvend).

Skjoldbreng = Skjoldbrager.

skjolde, h. s. 1, [skjalda], í orðatiltæk. s. for sig bera skjöld(inn) fyrir sig, hregða við skildi(num).

Skjoldebulder vopnabrak.

skjoldet, ft. skjoldede, e., [skjöldótt-r], skjöldóttur a) en s. Ko. — b) Kjolen er bleven s. i Vasken.

Skjoldholder, sk., mynd manns eða dýrs sem látin er halda á skjaldmerki.

skjoldhængt, [sb. hænge], sem skildir eru festir umhverfis í (sb. Eg. 43): En s. Sal.

Skjoldknap, a) = Skjoldbugle. — b) hnappur á skjaldarrönd.

Skjoldmærke (forml.) = Skjoldbillede.

Skjoldmø, [skjaldmey-], skjaldmey (fornt: skjaldmær, í eig. skjaldmeyjar, o. s. frv.).

Skjoldplade meginhluti skjaldar.

Skjoldrand skjaldarrönd.

Skjoldrem skjaldarfetill.

Skjoldside = Sværdside.

Skjoldstykker, ft., hver af þeim fjórum pörtum sem eru í mylnuhjóli.

Skjoldtegn = Skjoldbillede.

Skjoldvagt, kk., (eptir orðinu: skjaldvörður), skjaldaður varðmaður.

Skjorte, ft. -r, sk., karlmannsskyrta (kvennskyrtu kalla Danir Særk): Gaae i bar S. í skyrtu einni (sb. Gþl. 540), snöggklæddur.

Skjortebul skyrtubolur.

Skjorteknap skyrtuhnappur.

Skjortekrave skyrtukragi.

Skjortelerred skyrtuljerept.

Skjortelinning = Linning.

Skjorteærme skyrtuermi.

Skjul, ft. eins, kl., [skjól], skjól; fylgsni, felur, skúmaskot: Et S. mod Uveir. — Lægge noget i S. fela e-ð. Krybe i S. hlaupa í felur. Lege S. fela sig (að gamni sínu, í leik).

skjule, ás. 2, [skýla; sh. lyve og ljúga, o. s. frv.], 1) eiginl., a) fela: Han havde skjult det paa Loftet. S. noget for een (sh.: var hann hafiðr í lopt upp .... í elligri kerru, ok er hann nú hirðr öðrum mönnum). S. sig leynast (sh. Fms. I, 44). — Skjulte Gjemmer (leynihólf) i et Skab. — b) hylja: Han har ikke det, han kan s. sig med hann á ekki spjör utan á sig. — 2) óeiginl., leyna e-u, drepa huldu á (Fms. XI, 106), draga dul(ur) á: Man fegte at s. hans Død.

skjælve [skjálfa; sb hjelpe og hjálpa], skjalv [skalf; sh. stjal og stal] og skjælvede, (har) skjælvet, h. s., skjálfa, nötra: S. af Frygt titra af hræðslu, (sh. Fdsthr. 12). S. (en þó optar bæve) som et Æspeløv titra eins og hrísla. — S. for een vera lafbræddur við e-n. S. ved Tanken paa noget þora ekki að hugsa til e-s.

Skjælven, án ft., sk., það að skjælve (skjálfti).

Skjænd sjá Skjend.

skjænde sjá skjende.

skjænde, ás. 1 og 2, gera e-m smán og svívirðing, svívirða; u. s. frv.: „Sig selv, og ikke mig, enhver Bagtaler skjænder“. — S. en Pige (sh. þá misþyrmdi hann meyjunni á þeirri nótt). — S. og brænde brenna og bæla (af hál; nú er sagt: brenna og bræla).

Skjænden, án ft., sk., það að skjænde: S. og Brænden.

skjændig, ft. -e, e., svívirðilegur (sh. þat hit illa verk ok hit svívirðliga, Fms. X, 372), niðingslegur: En s. Gjerning (Opførsel, Næringsvei).

Skjændighed, sk., það að vera (eða það sem er) svívirðilegt (sb. níðingsskapur, níðingsverk).

Skjændsel, án ft., sk., svívirða, svívirðing, háðung, (sb. Skam A).

Skjær, ft. eins, kl., a) bjarmi, skima. — b) blær, slikja: Teiet har et rosenrødt S. það slær á það rósrauðum blæ.

Skjær (einnig ritað Skær), ft. eins, sk., [sker], sker: Seile inden for Skjærene (sb. indenskjærs). Blinde S. blindsker.

Skjærbaad bátur sem gengið getur milli skerja og lands.

Skjærf sjá Skjerf.

Skjærflaade floti af þess konar bátum er gengið geta milli skerja og lands.

Skjærgaard skerjagarður (B. H.).

Skjærgaardsflaade = Skjærflaade.

Skjætning, ft. -er, sk., það að skjætte.

skjætte, ás. 1, ná hýðinu af (hör eða hampi).

Skjættefald það sem úr gengur þegar verið er að ná hýði af hör eða hampi.

Skjættel, sk., áhald sem barið er með þegar verið er að ná hýði af hör eða hampi.

Skjæv, ft. -e, sk., fljettaðar garnir: En S. Tarme einar garnir (fljettaðar).

Skjæve (einnig ritað Skjeve), ft. -r, sk., ögn af hálmstrái eða hörhýði.

Skjød (einnig ritað Skød), ft. eins, kl., [skaut], I) skaut (sb. hvern dag sitr [?] hann ok liggr í hennar skauti), knje (sh.: andaðist Kjartan í knjám Bolla, Fms. II, 257), kelta og kjalta: Han sov med Hovedet i hendes S. Tage (sætte) een paa Skjødet i knje sjer. Barnet gled ned af hendes S. — Lægge Hænderne i Skjødet leggja árar í bát. — b) i Jordens S. (niður) í jörðunni. Han føler sig lykkeligst i sin Familiеs S. unir sjer bezt á heimili sínu. — II) skaut (sh. jarl hafði ... rauða skikkju, ok dreptt upp skautunum), blað (sb. Fms. VII, 297), laf: En Kjole med langt (kort) S.

Skjødbarm skaut á segli.

Skjøde, ft. -r, kl., [e. o. skeyti, af skaut], kló á segli: Hale (fire) Skjødet.

skjøde, ás. 1, auka við: S. et Seil.

Skjøde, ft. -r, kl., skriflеg skeyting, afsalsbrjef: Faae S. paa et Huus. Tinglæse et S.

skjøde, ás., 1, [skeyta?], (úrelt) = skjøtte A, 2.

skjøde, ás. 1, [skeyta], skeyta e-ð undir e-n (Gþl.), skeyta e-m e-ð (Hkr.; sh. einnig: þá skeytti hann jarðir miklar til kirkjunnar): Gaarden er skjødet til en af Sønnerne.

Skjødebarn, a) keltubarn. — b) eptirlætisbarn.

Skjødebrev=Skjøde (skrifleg skeyting).

Skjødehund skikkjurakki (sh. Orkn).

Skjødelyst ástríða (sem mest er látið eptir).

skjødesløs hirðulaus, (sh. letsindig): Han er s. i Alt hvad han foretager sig. — b) skjødesløst, sem ao., hirðulauslega: Være skjødesløst paaklædt.

Skjødesløshed, sk., a) án ft., hirðuleysi, (sh. handvömm). — b) með ft. -er, e-ð sem kemur til af hirðuleysi: Man finder

mange Skjødesløsheder i hans Sprog hann kemst víða hirðulauslega að orði.

Skjødesynd synd sem e-r (eða einhverjir) hefur (eða hafa) mesta tilhneigingu til.

Skjødesøn eptirlætissonur.

Skjødevest vesti með löfum eða blöðum (sb. Skjød II).

Skjødskind skinnsvinta (sumra lönaðarmanna).

Skjøge, ft. -r, kvk., [skækja], skækja, púta, (sb. portkona, skyndikona, vændiskona, ljettlætiskona).

Skjøgehuus = Horehuus.

Skjøgejagt það að hlaupa að vændiskonum (fara að ljettlætiskonum; sb. Fms. VI, 241).

Skjøgelader, ft., skækju-látbragð.

Skjøgelevnet pútulifnaður.

Skjøgeløn = Horeløn, (sb. hvílulollur).

Skjøgeskilt skækjumerki: „Den almindelige Mening erkjender Sminken for et S."

Skjøgevise klámvísur.

skjøn, ft. -ne, e., fagur, (sb. fríður): Et skjønt Syn. En s. Farve (Skabning). — En s. Bygning (Billedstøtte). — En s. Musik. — Et skjønt Digt. — Smag for det Skjønne. Læren om det Skjønne. — De skjønne Konster (hinar fögru listir). — En s. Tanke. — En s. Handling drengskapar (um einstakt verk). — b) (í háði), dásfallegar. — B) skjønne er haft, í tali, á líkan hátt og grumme a.

Skjøn, án ft., kl., [skyn], hyggja = ætlun; atkvæði (sb. en þá var því vikit til atkvæða Marðar, Nj. 207; sb. úrskurður).

skjøndt, st., = endskjøndt.

Skjønhed, 1) án ft., sk., fegurð, (sb. fríðleikur). — 2) með ft. -er, a) sk., e-ð sem er fagurt, (sb. kveldligar fegrðir, Skuggsjá 228): Skjønhederne i et Digt. — b) kvk., fríð stúlka, fríð kona, fríður kvenmaður, (sb. kvenna fríðust): Hun er en af Byens første Skjønheder hún er með fríðustu kvennmönnum í borginni.

Skjønhedsform fegurðar-mynd.

Skjønhedsfylde (fegurðar-gnúgt), frábær fegurð.

Skjønhedssands fegurðar-tilfinning, skynbragð á því hvað fagurt sje.

skjønne (har), h. s. 1, [skynja], a) (um börn), vitkast: Barnet begynder at s. — b) hafa vit á, skilja: Jeg skjønner ikke rettere (jeg hef ekki betur vit á), end at han har alle Vidner for sig. — c) s. paa = paaskjønne: S. paa (kannast við) Velgjerninger.

Skjønnende, án ft., kl., = Skjøn: Efter mit S. (eptir því sem jeg kemst næst) kan hun være saa gammel.

Skjønner, ft. -e, kk., sá sem kann að meta rjett — kannast við — það sem vel er gert.

Skjønplaster sjer hver af hinum svörtu silkideplum sem kvennfólki var títt fyrir eina tíð að líma á andlit sjer.

Skjønplet = Skjønplaster.

Skjønsforretning (í lögum), skoðun á e-u til að geta veitt atkvæði um það.

Skjønskrift, sk., það sem skrifað er eptir ritfegurðar-reglu.

Skjønskriver sá sem kann að skrifa eptir ritfegurðarreglu.

Skjønskrivning sú íþrótt að skrifa eptir ritfegurðarreglu.

skjønsom, ft. -me, n., [sb. skynsam-r], a) vel viti borinn: En s. Læser. — Komme til s. Alder til vits og ára. — b) þakklátur (Fms. VIII, 253; sb. orðum ... harta fögrum ok þakknæmum): „Kun for den Skjønsomme har Livet Glæde og Værd."

Skjønsomhed, án ft., sk., a) greind, vit. — b) þakklátsemi.

skjør, ft. -e, e., stökkur, brothættur: Skjørt Jern (Træ). — b) sem molnar: Skjøre Tvebakker. — Gjøre Jorden s. ved Pløining (sb. skjørne 2).

Skjørbug, án ft., sk., [skyrbjúg-r], skyrbjúgur.

skjøre, ás. 1, plægja (akur) í annað sinn á þverveginn.

Skjøre, sk., galli á viði (einkum skipaviði; sb. Marvskjøre, Kjærneskjøre, Rundskjøre, Kalv III).

Skjørhed, án ft., sk., það að vera skjør.

skjørhjernet, ft. -hjernede, o., = skjørhovedet.

skjørhovedet sem ekki þolir mikil heilabrot.

Skjørlevner, ft. -e, kk., saurlífismaður, hórdómsmaður.

Skjørlevnet saurlífi, saurlifnaður, fúllífi, fúllifnaður, frillulífi, frillulifnaður.

skjørne, s. 1, 1) h. s., a) verða stökkur. — b) súrna: Melken skjørner. — 2) ás., gera (e-ð) stökkt, eða þvíuml.: S. Jorden ved gjentagen Pløining (sb. skjøre).

Skjøroft, [Skjør = skyr], eins konar ostur sem einkum er búinn til á Fjóni og Jótlandi.

Skjørt, ft. -er, kl., [sb. skyrta], pilz: Hun gaaer ikke i Kjole; men i S. og Trøie.

skjørte (har), h. s. 1, i s. op om sig stytta sig.

skjøtte, s. 1, A) ás., 1) sjá um: Drengen er saa gammel, at han kan s. sig selv. S. sig selv merkir einnig: láta aðra í friði. — 2) hirða um, a) (sb. hirða ekki um líf sitt, Fms.; hann hirti ekki, hvat hann vann til): „Dersom Straffen kommer for tidt, saa skjøtter man den intet; men foragter den". „Mon Slaven skjøtter (ætli þræl standi ekki á sama), hvo hans Herre er?" — b) = vilja þiggja: Jeg skjøtter ikke hans Foræringer. — B) h. s., i s. om noget hirða um e-ð, o. s. frv.: Jeg skjøtter ikke om at være den sidste mig langar ekki til að vera seinastur.

Sko, ft. -e, sk., [skó-r], a) skór. — b) (á Jótl.), pilzfaldur.

Skobaand skóbund.

Skobod búð þar sem skór og stígvjel eru seld, skóbúð, stígvjelabúð.

Skobørste skóbusti.

Skodde (einnig ritað Skaade), ft. -r, sk., [e. o. skota], loka: S. for en Dør.

Skodreng = Skosvend.

skoe, ás, 1, [skóa], skóa (eða skúa) a) = járna hest. — b) (sb.: áss, þá er vel eru skúaðir neðan með járni, Skuggsjá): „Pælene skoes med Jern."

Skofidt fita sem borin er á skó eða stígvjel.

Skoflikker sá sem hefur þá iðn að bæta skó eða stígvjel.

Skofte, ft. -r, sk., stórgert brauð sem gefið er hrossum.

Skoggerdue (eins konar dúfa) *columba risoria*.

Skoggerlatter skellihlátur.

skoggerlee skellihlæja, skella upp og hlæja (Aropl.), reka upp skellihlátur, flissa.

skoggre (har), h. s. 1, a) = skoggerlee. — b) um rödd sumra hvatra fugla (t. a. m. þiðra og orra).

Skohammer hamar sem hafður er við skógerð.

Skohæl hæll (stallur) undir skó eða stígvjeli.

Skok, ft. -ke, sk., [sb. skokk-r], sex tigir.

Skokketal, í orðunum i S. = skokkeviis.

skokkeviis, ao., flokkum (sb. drifu menn þá flokkum á Egiptaland).

Skokniv hnífur sem hafður er við skógerð.

skolde (einnig ritað skaalde), ás. 1, [skálda?], brenna (e-ð) á sjóðheitu vatni: Hun har skoldet sig. — S. Sviin láta svín í sjóðandi vatn svo að hárið detti af. — b) Kulden (Blæsten) skolder Kornet kornið kelur.

Skoldeblegn = Vandblegn.

Skoldekage, a) eins konar þunnt brauð sem bakað er í ofni. — b) brauð úr því sem seinast verður eptir af deigi.

Skoldekopper, ft., = Vandkopper.

skoldhed sjóðheitur.

Skoldkorn kalið korn (sb. skolde b).

Skoldning, sk., það að skolde.

skole, ás. 1, kenna (reiðhesti) íþróttabrögð.

Skole, ft. -r, sk., [skóli], 1) um skóla og skólakennslu, a) skóli: En lærd S. Hun holder en S. for Pigebørn hefur skóla handa stúlkum. Læse i en S. kenna í skóla. Sende sine Børn i S. setja börn sín í skóla, (sb.: hann var ungr utan til skóla settr á Saxlandi, þáttur af Ísl.; skipa e-m í skóla, Fms. XI, 427–28). Holde en Dreng i S. gefa með pilti í skóla. Gaae i S. vera í skóla. — Tage een i S. taka e-m tak, (sb. irettesætte). — β) sjer hver staður þar sem maður nemur e-ð: Hans Huus var en S. for alle Dyder kennslustaður allra mannkosta. Lasternes S. — b) skólakennsla: Skolen er begyndt. Han har faaet Lov af Skolen (þ. e. leyfi til að vera ekki við kennsluna). — Han har gaaet hele Skolen igjennem farið yfir öll skólafræðin (þ. e. allt sem kennt er í skólanum). — β) sjer hvert af þeim íþróttabrögðum sem reiðhestum eru kennd: Lade en Hest gaae alle Skoler igjennem. — c) (allir) skólapiltar: Hele Skolen har faaet Lov i Dag. — 2) allir þeir pentarar sem hafa sama snið á pentskriptum sínum: Et Maleri af Raphaels S. (þ. e. pentskript eptir e-n af þeim, sem tóku sjer snið eptir Rafael). Den florentinske (lombardiske, romerske, venetianske, italienske, nederlandske, tydske) S.

Skoleaar skóla-ár: Det første (andet) S.

Skoleanordning = Skoleforordning.

Skolearbeide það sem gert er í skóla.

Skolebarn barn sem er í skóla: Overhøre Skolebørn.

Skolebetjening kennaraembætti í barnaskóla.

Skolebog skólabók (á ísl. skjali).

Skolebroder (sjaldh.), = Skolekammerat.

Skolebrug, sk., skólasiður.

Skolebygning skólahús.

Skoledegn djákni sem hefur barnaskóla.

Skoledreng skólapiltur.

Skoleembede skólaembætti.

*Skoleexamen = Skoleprøve.

Skoleflid iðni í skóla.

Skoleforordning (konungleg) tilskipun um skóla.

Skoleforstander skóla-forstjóri.

Skolefux, kk., = Pedant.

Skolefængsel skóla-þrældómur (þ. e. of mikið ófrelsi í skóla).

Skolegaard skólagarður (sb. Gaard b).

Skolegang skólavera.

Skoleherre yfirmaður e-s stórskóla.

Skolehest reiðhestur sem ýmsar listir hafa verið kenndar (sb. Skole 1, b, β).

Skolehjelp styrkur til að geta haft barn í skóla.

Skolehold það að hafa skóla.

Skoleholder, ft. -e, kk., sá sem hefur skóla.

Skolehuus = Skolebygning.

Skolekammerat skólabróðir.

Skoleklogt speki sem á að sýna hvað maður sje vel að sjer.

Skolekundskaber, ft., það sem menn nema í skóla.

skolelærd sem veit það sem kennt er í skólum (en lítið ella).

Skolelærdom það að vita það sem kennt er í skólum (en lítið ella; skóla-vit).

Skolelærer kennari í barnaskóla.
Skolelærling skólapiltur, skólasveinn (Storl.).
Skolelæsning það sem lesið er í skóla.
Skoleløn kennslukaup í skóla.
Skolemester, [skólameistari], sá sem hefur (barna)skóla.
Skolepebling (úrelt) = Pebling.
Skolepenge, ft., = Skoleløn.
Skolepog skólastrákur.
Skoleprøve skóla-raun (það að unglingar í skóla eru reyndir).
Skoleraad ráðstefna um skólamálefni.
skolereden, [sb. ride], (um reiðhest), sem numið hefur ýmsar íþróttir (sh. Skole 1, b, β).
Skoleret (fyrrum), skólahegning í allra viðurvist: Staae S. þola skólahegning í allra viðurvist.
skolerigtig samkvæmur rjettum reglum. — b) skolerigtigt, sem ao., eptir rjettum reglum: Ride (fegte) skolerigtigt.
Skolesag skólamálefni.
Skolesprog, a) orðatiltæki sem tíðkast í skólakennslu. — b) orðatiltæki sem tíðkast í skólum (af skólapiltum).
Skolestraf skólahegning.
Skolestymper skólagenginn klaufi.
Skolestøv (skólaryk), í orðatiltæk. ryste Skolestøvet af sig skvetta sjer upp (þ. e. hvíla sig — er haft, hvort sem lærisveinn eða kennari á í hlut).
Skolesøster skólasystir.
Skoletid, a) sú tíð (þau árin) sem maður er í skóla. — b) kennslutíð í skóla.
Skoletime (ein) kennslustund í skóla.
Skoletone sá bragur sem er á skólakennslunni.
Skoletugt skóla-agi.
Skoletvang ófrelsi í skólum.
Skoleven, a) vinur og skólabróðir (e-s). — b) sá sem er hliðhollur skólunum.
skoleviis sem hefur alla sína vizku úr skólanum.
Skolevæsen allt sem til skóla(nna) heyrir.
Skolorm eins konar margfætt skorkvikindi.
Skolæst = Læst (af leist-r).
Skomaal það sem sýnir hvað skór eiga að vera stórir.
Skomager, ft. -e, kk., skóari (þ. e. sá sem hefur þá iðu að búa til stígvjel og skó).
Skomagerarbeide það sem skóarar búa til.
Skomagerdreng kenningarsveinn hjá skóara.
Skomagerhaandværk skóara-iðn.
Skomagerkro gildisskáli skóara.
Skomagerlaug skóaralag.
Skomagermester meistari í skóara-iðn.
Skomagerskilt titilbrík (eða annað ávísunarmerki) þar sem skóari á heima.
Skomagersvend fullnumi í skóara-iðn.
Skonfarseil eins konar stórt segl á duggum eða minni skipum.
Skopind (sjer hver) hælstittur (í skó eða stígvjeli).
Skopudser, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að fægja stígvjel.
Skorem, a) ristar-ól (á svartaskóm). — b) = Skotvinge.
Skorpe, ft. -r, sk., [skorpa], skorpa.
Skorpehud = Arpe.
Skorpion, ft. -er, sk., sporðdreki, haldreki.
Skorsteen, [skorstein-n, Fms. XI, 367], a) skorsteinn, arinn: Tænde Ild paa Skorstenen. — b) reykjarstöpull: En lukket S. arinlaus reykjarstöpull. Feie Skorstenen.
Skorsteensanker þverjárn — eða þvertrje — sem reykjarstöpull stendur á framanverður (eða er yfir arni).
Skorsteensfeier, ft. -e, kk., sá sem hreinsar innan ofna og reykstöpla.
Skorsteensild eldur sem kviknar innan í reykstöpli.
Skorsteenskappe skorsteinshvolf.
Skorsteenspibe sá hluti reykjarstöpuls er stendur upp úr þaki.
Skorsteensplade járnþil á arni.
Skorsteensrør sá hluti reykstöpuls sem er milli þaks og arins.
Skorsteensskat reykstöplatollur.
Skorsteensspjeld speldi í reykstöpli (sem hleypa má fyrir).
Skorsteensvarme skorsteinshiti.
skorte (har), persónulaus og h. s. 1, [skorta], (fornl.): Det skortede paa Fødemidler það skorti matvæli.
Skosaale sóli, (sh. ilvegur).
Skose, ft. -r, sk., sneið, hnýfilyrði, skens, (sb. skattyrði, skætingur): Give een Skoser skensa e-n.
skose, ás. 1, skensa: S. een skensa e-n.
Skospænde hringja á ristar-ól.
Skosvend, [skósvein-n], (úrelt), skósveinn.
Skosværte svört leðja sem skór eða stígvjel er fægt úr.
Skothøvl stærsti lokar sem trjesmiðir hafa.
Skotland, [Skotland], Skotland, (sb. Skotaveldi).
Skotlænder, ft. -e, kk., skozkur maður: Skotlændere Skotar.
Skotraad = Begtraad, Begrisp, Risp.
Skotrende bunustokkur þar sem tvö þök koma saman.
Skotrok (einnig Skotterok) eins konar rokkur með stóru hjóli.
skotsk, ft. -e, e., [skozk-r], skozkur.
Skotte, ft. -r, kk., = Skotlænder.
skotte (har), h. s. 1, [sb. skoða], gjóta augunum: S. til een gefa e-m auga (eða hornauga).
Skotten, án ft., sk., það að skotte.
Skotterok sjá Skotrok.
Skotvinde = Skotraad.
Skotvinge, [sb. skóþveng-r], skóþvengur.
Skov, ft. -e, sk., [skóg-r; sb. Have af hage], skógur, mörk: Der er Forskjel paa Træer i en Have og i Skoven. — Love een Guld og grønne Skove öllu fögru.
Skovabild skógarapaldur, villiapaldur, *pyrus malus*.
Skovanlæg það að koma upp skógi; skógur sem verið er að koma upp.
Skovbakke skógarháls (Eg.), skógarhryggur (sb. ísl. skjal), skógarholt (Eg. 741); hæð í skógi; eða þvíuml.
Skovbetjent skógarvörður.
Skovbi skóg(ar)bý, villibýfluga.
Skovblomst skógarblóm.
Skovbonde skógarbóndi.
Skovbrand skógarbruni.
Skovbrug skógarækt.
Skovbund land þar sem skógar geta vaxið.
Skovbygger, ft. -e, kk., sá sem býr (byggir) í skógi.
Skovbælte skógarhringur í kringum e-ð.
Skovbøder, ft., bætur fyrir markarspjöll.
Skovdrift það hvernig skógur er hagnýttur.
Skovdue (villidúfa) *columba oenas*.
Skovdyrkning skógarækt.
Skovdyrkningslære skógræktarfræði.
skove, ás. 1, fella (trje í skógi; sh. viða): S. Træer. Det skovede Brænde. — Án þol.: Folkene ere ude at s. út í skógi að viða.
Skove (eða Skovre), ft. -r, sk., [sh. skófir], skófir.
Skovegn skóga(r)pláss, markland.
Skoveiendom skóglaad.
Skoveier skógar-eigandi.
Skoveng engi inni í skógi, (sh. skógarrjóður).
Skovfald það sem fellur af trjám í skógi, tros.
Skovfoged eins konar skógarvörður (minna háttar enn Skovrider).
Skovforordning (konungleg) tilskipun um skóga.
Skovfredning það að verja skóg (með garðlagi, eða þvíuml.).
Skovfugl skógarfugl (að sínu leyti eins og skógardýr).
skovfuld skógafullur (sb. dalir skógafullir, Stjórn): „Et skovfuldt Land". Sb. skovrig.
Skovfæld = Vindfæld.
Skovfældning skógarhögg, viðarhögg.
Skovgang skógarbraut, (sh. skógargata).
skovgroet, [sh. groe], skógi vaxinn, skógvaxinn, skógóttur.
Skovgrund, a) = Skovbund. — b) skógland.
Skovgræs skógargras: Faar elske ikke S.
Skovgud skógargoð.
Skovhammer verkfæri til að marka með þau skógartrje sem fella á.
Skovhegn girðing um skóg.
Skovherre = Skoveier.
Skovhonning skógarhunang (625).
Skovhugst = Hugst.
Skovhuus skógarhús, (sb. skógarbúð).
Skovhyld (trjetegund) *viburnum opulus*.
Skovhytte skógarkofi.
Skovhøi = Skovbakke.
Skovisk skóþurrka: Agte een for en S. (meta e-n einskis; sb.: mig gildir einu, hvorumegin hryggjar hann liggur).
Skovjord, a) skógland: Rydde S. — b) jarðvegur í skógum.
skovklædt, [sb. klæde], = skovgroet: „Den skovklædte Strandbred" (sb.: sem á skógaströndum eru, Stjórn).
Skovl, ft. -e, sk., a) reka: Kaste Korn med en S. — b) (á vatnsmylnuhjóli), fjöl(in) sem vatnið leikur á (og snýr hjólinu með þeim hætti).
Skovland skógland (Grágás), markland (Eg.).
skovle, ás. 1, moka (e-u með reku).
Skovleværk straumfjalir á vatnshjóli (sb. Skovl b).
Skovlod, sk., skógarpartur (á ísl. skjali). skógarteygur, skógteygur.
Skovlærke (lævirkjategund) *alauda arborea*.
Skovlæs svo mikið eldiviðarhlass að það jafnist við þrjú hlöss á bændavögnum (sb. Bondelæs).
Skovløber, kk., eins konar skógarvörður (fyrir neðan Skovfoged).
Skovløg (eins konar jurt) *ornithogalum luteum*.
skovløs skóglaus (fornt).
Skovmenneske villimaður (sem hefst við á skógum úti).
Skovmuus = Markmuus, (sb. Jordmuus).
Skovmynte skógarminta.
Skovmærke, I) kl., mark sem gjört er á þeim skógartrjám er fella á. — II) sk., = Bukar.
Skovnellike = Engnellike.
Skovning, sk., það að skove (viðun, skógarhögg, viðarhögg).
Skovox vax með terpentínu og kinroki saman við sem haft er til að gljá með því skó eða stígvjel.
Skovplan flöt inni í skógi, (sb. skógarrjóður).
Skovplantning gróðursetning skógar.
Skovpynt skógarnef.
Skovraab mikið óp: Raabe S. kalla ákaflega.

Skovrand (yzta) skógarrönd: Den vestlige S. ber man især skaane. — Den fjerne S., forgyldt af Morgensolen.

Skovre sjá Skove.

Skovreise skógarferð.

Skovrider, ft. -e, kk., skógarvörður (settur yfir þá sem kallaðir ero Skovfogeder).

skovrig skógóttur, skógafullur: En s. Egn (sb. Skovegn).

Skovrydning skóga-ruðning.

Skovrøver stigamaður sem hefst við á skógum úti.

Skovsag málaferli um skóg.

skovsat, [sb. sætte], (um brennaluvið), settur í faðma út á skógi.

Skovsav stórsög til að saga fulld skógartrjá með.

Skovskade (fugl) *corvus glandarius.*

Skovskjel skógamerki.

Skovskyld skógur að því leyti sem hann er metinn til skattgjalds: Denne Gaard har to Tønder Hartkorn S.

Skovsneppe (eins konar hrossagaukur) *scolopax rusticola.*

Skovsti skógargata.

Skovstrækning (æði stór) skógur.

Skovsviin = Oldensviin.

Skovsyre skógarsúra (sb. 655 XXX; *oxalis acetosella*).

Skovtegning skógar-uppdráttur.

Skovtrold = Satyr.

Skovtræ skógtrje (Stjórn), skógartrje (Stjórn), skógatrje (sb. þar sem hann sitr á skógatrjenu, Stjórn).

Skovtyv sá sem stelur viði í annars manns skógi.

Skovtyveri viðarþjófnaður í annara manns skógi.

Skovudviisning það að marka skógartrje sem fella skal.

Skovurt jurt er í skógum sprettur.

Skovvang skógur sem girt er um og hafður er fyrir haga.

Skovvei skógargata.

Skovvogter skógarvörður.

Skovvæsen allt sem heyrir til meðferðar á skógum.

Skovæble epli á skógarapaldi.

Skovøg (sjaldh.), húðarklár sem gengur úti á skógi: „Saa trædsk som et S."

Skovørk eyðiskógur.

Skovøxe bolexi, (sb. viðaröxi).

Skraa, nafn, = Skrade.

Skraa, kl., smá-kúlur og járnarusl sem látið er í sekk (sb. Skraasæk) og skotið úr fallbissum: Skyde med S.

Skraa, sk., biti af munntóbaki: Han bød mig en S. hann bauð mjer upp í mig.

Skraa, ft. -er, sk., [skrá, t. a. m. í hirðskrá], (úrelt), skrá. Sb. Byskraa, Gildeskraa.

skraa, ft. -e, e., skáhallur, (sb. brattur): En s. Flade. Et skraat Tag. — b) hornskakkur, skakkhyrndur. — B) í orðatiltækjunum a) paa s. á ská. — b) skraas á ská: Boe skraas over for.

Skraabjælke skáborð (í skjaldarmerki).

skraae, ás. 1, 1) skáskera: Kjolen maa skraaes mere. — 2) kurla (í mylnu): S. Korn (Malt). — b) s. Tobak eða tómt s. taka upp í sig.

Skraaen, án ft., sk., það að skraae.

Skraaening, sk., það að skraae.

Skraaesax sirklippur.

Skraaeværk tilbúningur (í mylnu) til að kurla korn.

Skraafag gluggi á sneiddu húsborni.

Skraahed, án ft., sk., það að vera hallur eða liggja á ská.

Skraaherre (fyrrum), gildisstjóri.

Skraakors kross með tveimur gleiðum og tveimur kreppum hornum.

Skraal, ft. eins, kl., óhljóð, óp, org; gól.

skraale (har), h. s. 1, æpa, orga, grenja; góla, hljóða.

Skraalen, án ft., sk., það að skraale (sb. Skraal).

Skraaler, ft. -e, kk., sá sem æpir (kallar) hátt, sá sem er margtalaður (málskapsmikill, sb. málrófsmaður).

Skraalhals hljóðabelgur.

skraaliggende, [sb. ligge], sem liggur á ská, hallur.

skraaløbende, [sb. løbe], sem gengur á ská, afhallur.

skraane (har), h. s. 1, vera aflíðandi.

Skraaning, sk., halli, hallandi, brekka: Huset ligger paa Skraaningen af en Bakke stendur í brekku.

Skraaplan skáflöt, (sb. brekka).

Skraapude eins konar hægindi sem er þunnt í aðra röndina en þykkt í hina.

Skraastiver skástoð.

Skraastue = Hjørnestue b.

Skraasæk sekkur með kúlum og járnarusli sem skotið er úr fallbissu, (járnasekkur).

Skraatag skáþak.

***Skraatobak** munntóbak.

Skraavei sneiðingur.

Skrab, án ft., kl., [skrap, sb. meðr skröktligu skrapi hégómans, Stjórn], skaf; reytingur. — b) rusl, (sb. skran): Sælge gammelt (unyttigt) S.

Skrabe, ft. -r, sk., a) skafa (þ. e. verkfæri til að skafa með; sb. Hesteskrabe). — b) skeina.

skrabe, ás. 1 og 2, [skrapa; sb. honn man af skrapa syndir föður þíns ok móður, þegar fullnaðr tímans er kominn, 544], skafa, klóra (sb. klóraр hann þó ok rífr svá öll hans innýfli, at þar af dayr hann), o. s. frv.: S. Gryder skafa potta. S. en Ost skafa utan af osti. S. (hreistra) Aborrer. — S. noget af. S. noget ud (sb. nöfn .... skafask af lífsbók). — S. Penge sammen reyta saman peninga. — b) án þol.: Hunden skraber paa Døren er að klóra í hurðina. S. (eða s. ud) med Fodderne (krafsa með fótunum þegar maður heilsar eða kveður).

Skrabejern skafa (= verkfæri til að skafa með).

Skrabekage brauð (kaka) úr deigi sem seinast verður eptir. — b) kistusóp.

Skrabekniv skafa (= verkfæri til að skafa með).

Skraben, án ft., sk., það að skrabe: Bukken og S. hneigingar og sveigingar.

Skrabeskarn saur sem skafinn er af e-u, (skafsaur).

Skrabning, sk., það að skrabe.

Skrabnæse eins konar leikur, (sköfuleikur?): Spille S.

skrade (har), h. s. 1, (sjaldh.), skrafa.

Skrade, nafn, lokasjóður, öskugras, peningagras, *rhinanthus crista galli.*

Skradekorn = Skrade.

skral, n., í orðatiltæk. en s. Vind lítill þverskeytingur.

Skrald, ft. eins, kl., [sb. skrölt], skruðningar: Sneen styrtede ned i Dalen med et høit S.

skralde, h. s. 1, [sb. skrölta], gjalla, eða þvíuml., (sb. bresta, braka).

Skralde, ft. -r, sk., hrossabrestur.

Skralle, nafn, = Skratte.

skralle, h. s. 1, (um byr), verða heldur þver.

skramle (har), h. s. 1, skrapa (Fas. II, 252; sb. skrölta, hrikta).

Skramleri, ft. -er, kl., rusl, skran.

Skramme, ft. -r, sk., [skráma?], a) skeina. — b) ör (kl.).

Skrammel, kl., = Skramleri.

skrammet, ft. skrammede, e., sem hefur skeinur eða ör, (sb.: er þaðan munu hafa borit raufóttara belginn, Fms. XI, 157).

Skranke, ft. -r, sk., grindur (við endann á e-u eða í kringum e-ð): Ride inden for Skranken (Skrankerne). — b) takmark: Den menneskelige Aands Skranker. Overskride Billigheds Skranker fara lengra enn sanngjarnlegt er.

Skrankeværk grindur (sem settar eru fyrir eða í kringum e-ð).

Skrante, ft. -r, kk., = Skranting.

skrante (har), h. s. 1, vera vesall (heilsutæpur, heilsulinur): Hun har længe skrantet; men er aldrig sengeliggende.

Skranten, án ft., sk., það að skrante.

skranten, ft. skrantne, e., heilsutæpur, heilsulinur, heilsulítill.

Skrantenhed, án ft., sk., það að vera skranten (sb. vesöld).

Skranting (einnig Skrantning), ft. -er, kk., vesalingur (aumingi) til heilsu, (sb. skranten).

Skrantning sjá Skranting.

skrap, ft. -pe, e., [af skarp; sb. harðr ok bráðr], (í tali), röskur, ötull, o. s. frv.: En s. Arbeider góður verkmaður. En s. Seiler gott gangskip. — b) skrapt, sem ao., hart, eða þvíuml.: Det fryser skrapt það er æði frost. Det gik skrapt til það var ekki leysi aðgangur, það gekk ekki lítið á, eða þvíuml.

skratte (har), h. s. 1, a) um það sem glamrar í. — b) flissa.

Skratte, nafn, [skratti?], hjartarfi, pungarfi, *thlaspi bursa pastoris.*

skred, e., [skreið-r, t. a. m. í örskreiðr], a) sem hætt er við að skriðni úr: En s. Balke. — b) háll, sleipur: S. Iis. S. som en Aal.

Skred (einnig Skrid), kl., [skrið], skriða, er einkum haft sem aptari liður í samsettu orði (sb. Bjergskred, Fjeldskred, Jordskred, Sneeskred).

Skrent (einnig ritað Skrænt), ft. -er, sk., brekka, hlíð: Skrenten af et Fjeld.

***Skribent** (einnig ritað Scribent), ft. -er, kk., rithöfundur: Bogens Forfatter er en længe bekjendt S.

Skrid sjá Skred.

skride [skríða], skred [skreið], (er og har) skredet [skriðit], h. s., 1) eiginl., a) skríða (sb.: skip skriðr, Grágás): Man mærker neppe ved denne Vind at Skibet skrider. — b) hrynja, skriðna: Væggen skrider. Væggen er skredet ud. — c) skriðna (sb.: skriðnaði hann — þ. e. Sörli — öðrum fæti, Sn. E.; þá fellr torfa ór garðinum, ok skriðnar hann, Ísll. II, 357; sb. einnig: e-m skrikar fótur). — d) ganga (skörulega). — e) stíga: Den Bæk har jeg tidt skredet over. — 2) (um tíð), líða: Aarene s. hastigt bort tíminn líður áfram ótt. — 3) óeiginl., a) taka til n-s (sb. taka til óspilltra málanna): S. til Sagen. Jeg maa s. til strenge Midler, saa nødig jeg vil jeg verð að fara að beita hörðu, þó mjer sje það nauðugt. — b) noget skrider frem það gengur á e-ð, e-u miðar áfram: Arbeidet er skredet betydelig frem (sb.: vera langt kominn).

Skridebane = Glidebane.

Skriden, án ft., sk., það að skride.

Skridt, ft. eins, kl., [sb. skrið], 1) fet (t. a. m. í orðunum fara fullum fetum): Gjøre et S. frem (tilbage) ganga eitt fet áfram (aptur á bak). Tage store (lange) S stíga (stika) stórum, vera stórstígur, skálma, (þramma). Tage smaa (korte) S. vera stuttstígur. Gaae med sagte S. ganga hægt. S. for S. fet fyrir fet, fót fyrir fót, hægt og hægt. Holde S. med een halda í við e-n (að ganga), geta orðið e-m samferða, geta fylgt e-m. — b) óeiginl., α) gjøre det første S. byrja; verða fyrri til. — β) tiltæki, tiltekja, eða þvíuml.: Ethvert

S., han gjorde, blev eftersporet. Et fjendtligt S. Dette S. vil du komme til at fortryde. — γ) holde S. med Tiden (fylgja timanum). — 2) (þegar talað er um mælingu), stig, skref (Rimb.). — 3) það að ganga fót fyrir fót; seinagangur (um hest): Gaae et jævnt S. Gaae i stærkt S. ganga hart (en renna eigi, — sh. Ísl. II, 356): Ride i stærkt S. ríða ljettagang. Lade Hesten gaae i S. ríða fót fyrir fót.

skridte, ás. 1, i s. noget af stiga e-ð (þ. e. mæla e-ð með því að stiga það): S. en Vei af. S. et Bed af i en Have.

Skridtgang = Skridt 3.

Skridtmaal það hvað stórstigur eða stuttstigur e-r er, það hvað mikið e-r leggur nodir sig (á gangi).

Skridtmaaler, sk., verkfæri til að sýna hvað mörg skref maður gangi.

skridtviis, no., a) í skrefum. — b) smátt og smátt.

Skrift, [skrift = skript], A) sk., 1) án ft., letur (sh. Barbarismus verðr á tvær leiðir — í framflutning máls og letri), skrif, hönd, stafagjörð: Kunne læse S. vera læs á skrif. En fiin S. smátt letur. Han skriver en alt for fiin S. skrifar (mikils til) of smátt. Han skriver en smuk Haand hann skrifar vel. Hver Nation har sin egen S. hönd. — b) mál (sem spássiurnar eru í kringum): Bogbinderen har skaaret ind i Skriften. — c) skript (í Stjórn) = ritning: Skriften eða den hellige S. skriptin, heilög ritning, helgar ritningar. — 2) með ft. -er, a) í sömu merk. og et., letur (sem prentað er með): Lade støbe en ny S. Bogen er trykt med ny S. eða nye Skrifter. Staaende Skrifter fastaletur (þegar stafirnir eru bræddir saman neðanvert). — b) letur (á e-u): Han lod indgrave en S. i Stenen. Hvo som læser denne S. hver sem þetta letur les. — B) ft. -er, kl., rit: Trykte Skrifter. Udgive eens samlede Skrifter; sh. Værk.

Skriftdommer, a) = Censor b, α. — b) = Bogdommer.

skrifte, ás. 1, [skrifta = skripta], a) skripta e-m: S. Menigheden. — b) bera e-ð til skripta (655 XX), skriptbera (Hist.): S. sine Synder segja til synda sinna, skriptbera syndir sinar. — Án þol.: S. for (skriptast — ganga til skripta — við) en Præst.

Skrifte, án ft., og ætíð án greinis, [skrifti-r = skripti-r], skript, skriptir, skriptargangur, skriptagangur, skriptarganga, skriptaganga: Gaae til S. ganga til skripta. Være til S. skriptast. Staae aabenbar S. taka opinberar skriptir.

Skriftebarn skriptabarn (að sínu leyti eins og skriptadóttir).

Skriftebøn bæn sem lesin er áður enn menn ganga til skripta.

Skriftedag skriptagangsdagur.

Skriftefader skriptafaðir (655 XX), skriptaprestur (Fms. V, 214).

Skriftemaal, a) skriptamál. — b) = Skrifte.

Skriftemunk skriptamunkur (þ. e. munkur sem hefur það embætti að heyra skriptamál manna).

Skriftepenge, ft., það sem presti er borgað fyrir vitnisburð um að maður hafi gengið til skripta og altaris.

Skrifteprædiken skriptagangsprjedikun.

Skriftesedbel vitnisburður frá presti um að maður hafi gengið til skripta og verið til altaris.

Skriftestol skriptastóll.

Skriftfag (t. a. m. í bókasafni), bókadeild (sem er um sama efni).

skriftfast = bibelfast.

Skriftfortolker sá sem þýðir (skýrir) ritninguna.

Skriftfortolkning skýring (þýðing) ritningarinnar.

skriftgrundet, [sh. grunde], grundvallaður á ritningunni.

Skriftkasse (í prenthúsi), hólfastokkur sem letrið er haft í.

skriftklog skriptlærður: De Skriftkloge hos Jøderne.

skriftkyndig sem kann til leturgjörða.

skriftlig, a) ft. -e, e., skriflegur; brjeflegur: Et skriftligt Vidnesbyrd. — b) sem ao., skriflega; brjeflega: Jeg har sagt ham det baade mundtlig og s.

Skriftlinie lína í skrifi.

skriftlærd = skriftklog.

Skriftlæsning það að lesa (geta lesið, vera læs á) skrif: Drengen er tilbage i S.

Skriftprøve sýnishorn af letri.

Skriftrige = Litteratur.

Skriftsprog, a) bókmál (sh. Rimb.). — b) = Skriftsted a.

Skriftsted, grein a) (einkum), úr ritningunni, ritningargrein. — b) úr e-n öðru: Skriftsteder af gamle Forfattere.

Skriftstøber sá sem steypir letur (til að prenta með).

Skriftstøberi, kl., letursteypa (þ. e. letursteypustaður með öllum áhöldum er þar til heyra).

Skriftstøbning letursteypa (það að steypa letur).

Skrifttegn stafur í skrifi.

Skrifttræk, kl., stafagjörð; pennafar; o. s. frv.

Skrifttvang ófrelsi um bóka-gjörð.

Skrig, ft. eins, kl., skrækur, óp, hljóð: Der hørtes Raab og S. (sh.: þá varð óp mikit ok kall, Nj.). Udstøde (give) et S. reka upp skræk.

skrige, skreg, (har) skreget, [skríkja], s. 1, a) h. s, skrækja (fornt: skrækta), æpa, hljóða, æja: S. for noget (vera að) hljóða út úr e-u. Barnet skriger efter Ammen. S. om Hjelp. — b) sem ás.: S. sig hæs orga úr sjer öll hljóð.

Skrigen, án ft., sk., það að skrige (skrækir, óp, hljóð í ft.).

Skriger, ft. -e, kk., hávaðamaður.

Skrighals = Skraalhals.

Skriin, ft. Skrine, kl., [skrín], skrín, (sh. skrína, kistill).

skriinlægge skrínleggja (Magn.).

Skriinlægning, sk., skrínlagning (Magn.).

Skringel, sk., = Rangle.

skringle, h. s. 1, = rangle.

skrive, skrev, (har) skrevet, ás., [sh. skrifa], rita (að fornu fari einnig: ríta — reit — ritit), skrifa, A) um sjálfan tilbúning stafanna: S. Bogstaver skrifa einstaka stafi (þegar maður er að læra að skrifa); gagnstætt: S. Sammenskrift (sh. Sammenskrift). — S. en læselig (tydelig, smuk) Haand skrifa læsilega (skírt, vel). — S. noget reent; sh. reenskrive. S. noget af; sh. afskrive 1. S. eens Haand efter stæla eptir hendinni e-s; sh. efterskrive. S. noget om; sh. omskrive b. S. noget op; sh. opskrive. S. noget sammen; sh. sammenskrive. S. noget til bæta e-u við (e-t rit). S. noget ud; sh. udskrive a. — b) án þol.: S. med Fingeren paa Ruden. — S. tæt (vidtløftigt) skrifa þjett (gisið). S. efter en Forskrift. — S. under rita nafn sitt undir (e-ð). — Pennen vil ikke s. tekur ekki á, (bríó ekki) — B) í líkri merk. og semja, taka e-ð saman: S. et Brev (sh. gera bréf, Fms. IX, 22). S. en Klage. S. en Bog. Han skriver (kann að rita) adskillige fremmede Sprog. Denne Forfatter har ikke skrevet meget. — S. sig fra sit Embede hafa af sjer embætti með ritgjörðum. — b) s. sig fra noget t. a. m. hvorfra skriver denne Efterretning sig hvaðan er þessi fregn (í fyrstu)? — 2) án þol.: Jeg har skrevet til ham (eða skrevet ham til) i Dag (sh. ritaði Hákon konungr til Friðreks keisara ok annara vina sinna út í lönd, at þeir skyldi, o. s. frv.). — S. imod een. — S. paa noget vera að taka e-ð saman.

Skrivebræt sjá Skriverbræt.

Skrivekonst, án ft., leturlist (sh. Sn. E.).

Skrivelse, ft. -r, sk., rit (sh. hann lét þá gera rit ok sendi jarli).

Skrivelyst, án ft., löngun til að rita (semja) bækur.

Skrivelærer sá sem kennir að skrifa.

Skrivemaade ritsháttur (sh. Sn. E.), letursháttur (sh. Sn. E.), stafasetning (sh. stafasetningarregla, Sn. E.). — b) það hvernig maður kemur orði fyrir sig skriflega: En frimodig S.

***Skrivematerialier**, ft., ritfæri (sh. Skrivertøi).

Skrivemester = Skrivelærer.

Skriven, án ft., sk., það að skrive (sh. einn dag, er hann sat at riti ..., féll hann frá ritinu).

Skriver, ft. -e, kk., [sh. skrifari], ritari (= skrifari), a) sh. Afskriver; Bogskriver, Historieskriver, o. s. frv. — b) (sjer í lagi), sá sem skrifar fyrir aðra: Holde sig en S. I dette Contor er en Fuldmægtig og to Skrivere.

Skriverbog skrifbók.

Skriverbord skrifborð.

Skriverbræt (einnig Skrivebræt) skrifspjald (úr trje).

Skriverdreng piltur sem er ritari.

Skriverembede skrifaraembætti.

Skriveri, ft. -er, kl., (óþarfa-) skriptir.

skriverigtig samkvæmur stafasetningarreglu, rjettur að stafasetningu.

Skriverigtighed, án ft., sk., það að vera skriverigtig.

Skriverkarl = Skriver b (nema auðvirðilegra).

Skriverkorn korn sem goldið er dómskrifara á sumum stöðum.

Skriverlade ritstokkur (Pjet.).

Skriverløn, a) skrifarakaup. — b) borgun fyrir að skrifa e-ð.

Skriverpenge, ft., a) = Skriverløn. — b) (sjer í lagi), það sem embættismönnum er goldið fyrir skjöl eða skírteini (sem aðrir fá hjá þeim).

Skriverpult skáborð til að skrifa á.

Skriverskjeppe kornskeppa sem hver bóndi átti fyrrum að gjalda hjeraðsskrifara á sumum stöðum.

Skriverstue skrifstofa (einkum ármsona í hjeraði).

Skrivertavle skrifspjald (úr steini).

Skrivertjeneste það að vera skrifari (minna enn Skriverembede).

Skrivertøi ritfæri (sh.: Zacharias beiddi ritfæra ok reit svá: Jóhannes er nafn hans).

Skriverærmer, ft., ljerepts-ermar til að hafa utan yfir þegar maður er að skrifa.

Skriveskole skrifskóli.

skrivesyg sem aldrei getur verið óskrifandi, sem alla jafna þarf að vera að hnoða e-u saman.

Skrivesyge það að vera skrivesyg.

Skrivfeil ritvilla, skrifvilla.

Skrivning, sk., það að skrive (sh.: til þess at rit verði minna ok skjótara ok bókfell drjúgara; um höfuðstafanna rit).

***Skrivpapir** skrifpappír.

Skrog, ft. eins, kl., [sh. skrokk-r], skrokkur: Skroget af et Skib skipskrokkur. Skroget af en Hvalfisk hvalskrokkur. Skroget af en Fugl (að af skornum fótum og vængjum og mestöllu kjötinu). — b) (í tali, um menn),

hrd, letur, sumingi, garmur: Et stakkels S. (sb. sumingjsgarmur).

Skrolde sjá Skrolle.

Skrolle (einnig ritað Skrolde), ft. -r, sk., skrjóður (um gamla og stóra og fánýta bók), skræða, skrudda, skrá (í máldögum): I Stedet for gode Bøger, fandt jeg kun gamle Skroller. — b) (löng) ralla.

skrolle (har), h. s. 1, [skrolla], vera mikið fyrirferðar eða fyrirferðarmikið: Det skroller mere (er meira fyrirferðar) end det virkelig er.

Skrot, sk., vömb (á manni, sb. beli): Have Skrotten fuld (sb.: þenja vömbina, Fms. VIII, 436; vera búinn að lina afan í sig).

Skrub (einnig Skrup), ft., (í tali), högg (sb.: nema hann vildi hafa högg, Ísl. II, 331; sb. einnig: vera barinn, vera laminn): Faae S.

Skrubbe, ft. -r, sk., koli, lúra, *pleuronectes limanda.*

Skrubbe, sk., = Gulvskrubbe.

skrubbe, ás. 1, núa (e-ð) hart: S. et Gulv þvo fjalagólf og fægja það með gólfbusta.

Skrubbeklud gólfdula (sem vætt er og nuggað um fjalagólf þegar verið er að þvo það).

Skrubbekost, ft. -e, = Gulvskrubbe.

skrubbet, ft. skrubbede, e., hrufóttur.

Skrubhøvl ruðall. Sb. Grovhøvl, Ruhøvl.

skrubhøvle ryðja (e-ð með lakri).

Skrubning, sk., það að skrubbe.

Skrubtudse = Tudse.

Skrud, sk., [skrúð, skrúði], (skáldl.), skrúð, skrúði, skart, skraut, tignarklæði.

skrue, ás. 1, [skrúfa?], skrúfa: Det maa skrues tættere sammen. — 2) [sb. skrúf?, B. H.]: S. Tørv hrauka móflögur.

Skrue, ft. -r, sk., [skrúfa?], skrúfa; skrúfnagli. — Sætte sine Ord paa Skruer tala undir rós. Svaret var sat paa Skruer tvírætt. — Have en S. løs vera ekki með öllum mjalla. — 2) = Mølleskrue, Qværnskrue.

Skruebaand, a) járngjörð sem er skrúfuð utan um ílát. — b) eins konar dregill.

Skruebolt járnnagli með skrúfum.

Skruebor nafar til að bora skrúfugöt með.

Skruebændler, ft., = Skruebaand b (í ft.).

skruebannet, [sb. banne], sem er eins og skrúfa.

Skrueform, a) skrúfulögun. — b) skrúfugat.

Skruegang skrúfur.

Skruegænger, ft., = Skruegang.

Skruehoved = Skruepande.

Skruejern járnverkfæri til að bora göt (einkum skrúfugöt) með.

Skruekraft skrúfumagn.

Skruemoder skrúfugat(ið sem skrúfnaglinn gengur í).

Skruenøgle verkfæri til að snúa skrúfnagla með, (skrúfari).

Skruepande höfuð á skrúfnagla.

Skruepresse skrúfuþröng.

Skruepompe eins konar dæla.

Skruesnit eins konar verkfæri til að búa til skrúfur með.

Skruesnore strengur sem er tvinnaður saman úr silki og viðarull.

Skruestift, sk., skrúftittur.

Skruestikke (skrúfstykki), skrúfutöng.

Skruetang, ft. -tænger, = Skruestikke.

Skruetvinge eins konar verkfæri til að halda e-u saman um stundar sakir.

Skrueværk tilbúningur sem snúið er með skrúfum.

skrugge (eða skrukke) (har), h. s. 1, vera lotinn.

Skrukhøne varphæna.

skrukke (har), h. s. 1, kvaka (um varphænu).

skrukke sjá skrugge.

Skrukketrold loðpurka *oniscus asellus.*

skrukrygget = krogrygget, pukkelrygget.

Skrummel, kl., (sjaldh.), rústir; hróf (um stórt hús og hrörlegt).

skrumpe, s. 1, a) h. s., hrukkast. — b) ás., i skrumpes hrukkast.

skrumpen, ft. skrumpne, e., [sb. skroppinn], hrukkóttur.

Skrup sjá Skrub.

Skrupel, ft. Skrupler, sk., a) (í lyfjabúðum), tuttugasti og fjórði partur eyris (þ. e. tólfti partur af lóði). — b) efi, efasemd: Faae (gjøre sig) Skrupler over noget.

skrupsulten (eiginl.: soltinn sem úlfur), glorhungraður.

Skrutryg = Pukkel.

skrutrygget = pukkelrygget, krumrygget.

skrutte (har), h. s. 1, = skrugge.

Skryd, ft. eins, kl., a) rymur. — b) = Praleri.

skryde (har), h. s. 1, 1) eiginl., a) (um asna), rymja (sb. af tölo tiðs ok rym asna gri). — b) (sjaldh.) = snorke: S. i Søvne. — c) (sjaldh.), det skryder i Bugen paa ham það er í honum garnagaul. — 2) óeiginl., = prale b, braute.

Skryden, án ft., sk., það að skryde (sjer í lagi: rymur í asna).

Skryder, ft. -e, kk., = Praler, Brauter.

Skryderi, kl., = Praleri, Brauteri.

Skrædder, ft. -e, kk., [sb. skraddari, í skraddaraeesúr, á ísl. skjali rituðu á 14. öld], skraddari, sniðari (G. O.), saumari, klæðaskurðarmaður (Dr. Sch.).

Skrædderarbeide skraddaraverk.

Skrædderbord skraddaraborð.

Skrædderdreng kenniogarsveinn hjá skraddara.

Skrædderenke skraddaraekkja.

Skrædderhaandværk skraddaraiðn.

Skrædderkone skraddarakona.

Skrædderlaug iðnaðarsamband skraddaranna, skraddaralag.

Skrædderløn borgun fyrir að sniða og sauma: Kjolen koster 5 Rigsdaler i S.

Skræddermaal málræma (ræma sem skraddari hefur til að mæla með vöxt þeirra sem hann saumar föt handa).

Skræddermester meistari í skraddaraiðn.

Skrædderregning reikningur frá skraddara.

Skræddersal stórt hús þar sem margir skraddarar sitja að vinnu sinni.

Skræddersax skraddaraskæri.

Skræddersvend fullnumi í skraddaraiðn.

Skræddersyening fatasaumur (það að sauma föt) eptir skraddarareglu: Hun kan S.

Skrædderværksted skraddaraverkstaður.

Skræder, nafn, (jurt) *bidens tripartita.*

Skræk, án ft., sk., ótti, hræðsla, skelkur, felmtur, (sb. Frygt): Sætte een i S. for noget hræða e-n með e-u. Betages af S. (verða gagntekinn af hræðslu), verða dauðhræddur. Dør af S.

Skrækbillede sjá Skrækkebillede.

skrække, ás. 1, = forfærde, forskrække, (sb.: e-m skýtur skelki bringu): Han lod sig s. af tomme Trudsler. Skrækkes ved (for) noget óttast (hræðast, verða hræddur við) e-ð.

Skrækkebillede (einnig Skrækbillede) hugarburður sem gerir mann hræddan), fælingar (sb.: sumir trúðu, en sumir kvaðu fælingar, Fms. XI, 160).

skrækkelig, ft. -e, e., = frygtelig, forfærdelig.

skrækſom, ft. -me, e., ógurlegur, (sb. frygtelig).

skrælle, ás. 1, flisja: S. et Æble. S. en Ost skera skorpu af osti. S. det yderste af en Steg skera skorpuna af steik.

Skrællen, án ft., sk., það að skrælle.

Skrælling, ft. -er, a) sk., hýði (sb. Æbleskrælling). — b) kk., [sb. skræling-r], kveif (um mann).

skræmme, ás. 1, [sb. skræma], hræða: Han er ikke let at s. Lade sig s. fra noget láta hræða sig frá e-u.

Skræmsel, sk., hræða, (sb.: fuglahræða; uggsbaldur, G. O. — sb. B. H.).

Skrænt sjá Skrent.

skræppe (har), h. s. 1, = ræppe. — b) óeiginl., = skryde, braute.

Skræppe, ft. -r, sk., [skreppa], nafn sem nær yfir nokkrar jurtategundir (ein af þeim er *arctium lappa*).

Skræppeblad blað á e-i jurt sem kölluð er Skræppe: Hviske som det regner paa Skræppeblade.

Skræv, kl., [skref], klof, a) á manni: Udvide Skrævet. — Det gaaer over Skrævet það keyrir úr hófi, það tekur steininn úr, (sb. það fer skörin upp í bekkinn). — b) á fati, = klyptir: Buxerne ere for trange i Skrævet. — 2) skrævs eða paa skrævs klofvega.

skræve (har), h. s. 1, klofa: S. over noget. S. langt.

skrøbelig, ft. -e, e., 1) eiginl., veikur, hrörlegur: Et skrøbeligt Redskab (sb. skrapatól). Broen er gammel og s. En s. Olding. Hans Helbred er s. (sb.: heilsutæpur, heilsulinur, heilsuveikur). — 2) óeiginl., a) fallvaltur, hverfull, alopull: Lykken er s. — b) breyskur: „Ere Alle just ikke lastefulde, saa ere Alle dog skrøbelige".

Skrøbelighed, án ft., sk., veikleiki, breyskleiki, o. s. frv. (sb. skrøbelig): Han feilede af menneskelig S.

Skromt, án ft., sk., yfirdrepsskapur, ólikindalæti, látalæti, gerðarlæti (B. H., G. O.), uppgerð, (sb. bág): Hans Deeltagelse var kun S. Gjøre (sige) noget paa S.

skromte, ás. 1, [skrœmta?], gera sjer e-ð upp: S. Venskab for den (látast vera vinur þess manns), man i Hjertet hader. En skromtet (einnig skromtende; sb. b) Roes. — b) án þal., láta ólikindalega: Han forstaaer godt at s.

Skromter, ft. -e, kk., skrópamaður (655 XXVI).

Skromteri, kl., skrópar, (sb. Skromt).

Skromtesuk andvarp sem maður gerir sjer upp.

skromtviis, aa., í gamni; í háði.

skubbe (einnig ritað skuppe), ás. 1, núa e-u, nugga e-u: S. sig op til Væggen núa sjer upp við vegginn. — í tali: S. sig fra noget smeygja sjer út úr e-u (óeiginl.).

Skud, ft. eins, kl., [Skud: skot = Brud: brot], 1) um skot með skotvopni, a) skot (= það að skjóta): Han gjorde det første S. — b) púður í eitt skot: Vi havde ikke et S. Krud mere tilbage. — c) skot (í orðinu örskot; sb.: þá er slund var til þeirra, meir en örskot), drag (í orðinu ördrag). — 2) = Skobbe. — 3) (upp sprottion) viðarteinungur: Dette S. er fra i Aar.

Skudaar hlaupár.

Skudbov skotbógur (Gþl.).

Skuddag hlaupársdagur (Rimb.).

Skuddermudder, i orðatilbæk. gaae i S. fara að fargürðum.

skuddet, e., kúfaður, i orðatiltæk. knuget og s. Maal.

Skude, n. -r, sk., [skúta], kumbarl (B. H., G. O.), duggs.

skudfast sem skut vinna ekki á: Muren er s. imod den Ild, som Linieskibet vil kunne vedligeholde.

skudfri sem skot geta ekki grandað.

Skudlinie það stryk sem kúla fer eða maður miðar.

Skudmaal skotspónn.

Skudmaaned hlaupársmánuður.

Skudport = Faldport.

Skudsaar sár af skoti.

Skudsjern járn (i orðinu járnburður).

Skudskive = Skive b.

Skudsmaal, a) vitnisburður. — b) það að bera fyrir sig forfüll i málaferium.

Skudsteen = Kasteskive.

skudte (einnig ritað skutte), ás. 1, i s. sig aka sjer.

Skudvaaben skotvopn.

skudvant, [sb. vænne], vanur við skat: „S. Hest“.

Skudvidde skotmál, skotfæri: Skivene laae uden for Kanonernes S.

Skudvægt þungi þess — eða kúlu þeirrar — sem skotið er úr fallbissu.

Skue, kl., a) i orðatiltæk. til S. (til skaðunar), þegar sagt er: Lægge (stille, sætte) noget til S. leggja (setja, láta) e-ð þar sem mikið ber á því. Bringe (bære) noget til S. trana e-u framan i alla, vera að bampa e-u framan i öllum, bera e-ð utan á sjer, eða þviuml. — b) (sjaldb.), sjón (t. a. m. þegar sagt er: fögur sjón).

skue, ás. 1, [sb. skoða], skoða; horfa á; sjá: S. de skabte Tings Herligheder.

Skuebrød skaðunarbrauð.

Skueleg = Skuespil.

Skuelyst löngun til að sjá þess konar hluti sem bafðir eru til sýnis.

Skuemad eptirliking krása eða sendinga sem fyrrum var títt að hafa á matborði til prýðis.

Skuemynt minningarpeningur.

Skuen, án ft., sk., það að skue (sb. skoðun).

Skuepenge = Skuemynt.

Skueplads, a) svið (i leikbúsi): Forgrunden af Skuepladsen. — β) sjer hver sá staður þar sem e-ð merkilegt gjörist. — b) leikhús. — c) (sjaldb.), safn af sjónarleikum: Den danske S. af Holberg.

Skueretter, ft., = Skuemad.

Skuesands hæfilegleiki til að geta skoðað.

Skuespil sjónarleikur: Da Skuespillet var til Ende þegar leikurinn var á enda, þegar búið (hætt) var að leika. — b) (merkileg) sjón.

Skuespilhuus leikbús.

Skuespiller leikari (= maður sem hefur þá iðju að leika sjónarleika).

Skuespillerinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Skuespiller um karlmann.

Skuespillerselskab leikarasvelt.

Skuffe, ft. -r, sk., a) skotald (Dr. Sch.), dragbólf (Dr. Sch.). — b) = Skovl a.

skuffe, ás. 1, pretta, svíkja, blekkja, bregðast e-m: S. eens Tillid bregðast e-m. Mit Haab blev skuffet mjer varð ekki að von minni, (sb. honum varð ekki beitan úr því klæðinu).

skuffe, ás. 1, moka a) e-u: S. Jord sammen paa en Grav. — b) e-ð: S. Gangene i en Have.

Skuffejern eins konar járn-verkfæri til að moka (hreinsa) göng i aldingárðum.

Skuffelhjort flatbyrndur hjörtur.

skuffelig, ft. -e, e., blekkilegur (G. O. i greininni um skuffende).

Skuffelse, ft. -r, sk., blekking: Indbildningskraftens Skuffelser.

Skuffeplov eins konar verkfæri sem haft er til að hreinsa göng i aldingárðum og hestar eru látnir draga.

Skulder, ft. Skuldre, sk., öxl (i ft.: axlir, herðar): Den høire (venstre) S. Løfte noget op paa Skuldrene. Trække paa Skuldren yppta öxlum. See een over Skuldrene meta e-n litils, (sb.: e-m þykir litið til e-s koma eða i e-ð varið; e-m þykir e-ð lágt hjá sjer),

Skulderbaand, a) = Epaulette. — b) = Axelskjerf.

Skulderbeen axlarbein (Nj.).

Skulderblad herðarblað.

skulderbred = bredskuldret.

Skulderled axlarliður.

Skuldersøm axlarsaumur: S. paa en Skjorte (Kjole).

Skuldertrækning það að yppta öxlum.

skuldre, ás. 1, hliða (byssu): S. Geværet. — Einnig án þol.: Soldaten skuldrer.

skule (har), h. s. 1, a) vera óupplitsdjarfur: S. som en Hønsetyv. Et skulende Blik. — b) líta hornauga (til e-s).

Skulen, án ft., sk., það að skule.

skulke (har), b. s. 1, a) laumast, læðast. — b) svíkjast um: I Dag skulker han. S. fra Skolen svíkjast um að koma i skólann.

Skulken, án ft., sk., það að skulke.

Skulker, ft. -e, kk., sá sem svíkst um, (sb. letlogi, letiblóð).

skulkesyg sem gerir sjer upp veikindi til að geta svíkizt um.

Skulkesyge skrópasótt (til að geta svíkizt um).

Skulkeuge sú vika þegar vinnufólk skiptir um vist.

skulle [skulu; sb. skyldu], skal [skal], skulde [e. o. skulda og skuldi f. skylda og skyldi], (har) skullet, a) skulu: Jeg skal ikke glemme det. Jeg skal nok huske det jeg skal muna eptir því. — b) skulu, eiga að: Vi skal alle døe eitt sinn skal hver deyja. Du skulde have tænkt (hefðir átt að hugsa) derpaa før det var for silbigt. — Hvor skal han hen hvert á hann að fara? — c) skal á að, kvað: Keiseren skal have vundet et Slag. Han skal være død kvað vera dáinn, er sagður dáinn. — d) skulde (i ósk): Du skulde have seet (þú hefðir átt að sjá = jeg vildi, að þú hefðir sjeð), hvor omhyggelig hun var for Børnene! Du skulde kun vide (það væri betur, að þú vissir), hvilke Sorger jeg har! Han skulde kun eengang prøve (jeg vildi, að hann reyndi allra snöggvast), hvad jeg maa lide. — e) skulde (um líkindi): Jeg skulde næsten troe (mjer liggur við að halda), at han er bleven syg. Man skulde synes (það væri þó líklegt), at han engang maatte blive klog af Skade. — f) skulde (um það sem orðið gæti): Dersom du skulde møde ham underveis ef svo færi, að þú mættir honum á leiðinni. — g) skulde (i spurningu), mundi það vera, ætli það sje: Skulde han virkelig være død? Skulde ikke snarere en Sygdom holde ham tilbage. — h) skal með nh., þar sem vjer höfum einungis afleiðingarhátt nút. t.: Jeg haaber, det skal ikke vare længe að það dragist ekki lengi, að þess verði ekki langt að bíða. Jeg haaber, det skal snart være forbi að það verði bráðum búið, að það hætti bráðum. Det forekommer mig, at jeg skal have seet ham engang før mig minnir, að jeg hafi sjeð hann e-n tima áður. Man siger, at han skal være (að hann sje) hemmelig gift. — i) han hilsede os ikke engang; end sige at han skulde talt til os; sb. end 2, d.

skulpe, ás. 1, [sb. skálpa], hrista (e-n vökva i íláti).

Skulpen, án ft., sk., það að skulpe.

Skum, án ft., kl., froða, löður, hjóm: Havets S. hafiöður (sb. haflöðr skeflir). Skjenke Øl paa S. skenkja öl svo að freyði. Hestene stode i S. voru allir i einu löðri. — Sb. Metalskum.

Skumbølge (skáldl.), hrönn, kólga, blóðughadda, unnur.

skumfuld, a) alfreðugur: Den skumfulde Strand. — b) freyðandi fullur: Skjenke et Glas skumfuldt skenkja i glas svo að freyði.

Skumføde mesta ljettmeti.

skumhvid hvítfyssandi.

skumkoge, b. s., sjúða og vella.

skumle (har), h. s. 1, hafa i frammi baturs-fulla spattun (sb. Sn. E.): S. over noget hafa e-ð i fleymingi, hæðast að e-u, (sb. niða, o. s. frv.).

Skumlen, án ft., sk., það að skumle (sb. hatrsfull ok úvinulig spattan, Sn. E.).

Skumler, ft. -e, kk., maður sem færir allt til verra vegar, (sb. uppaustrarmaður).

skumlesyg sem ekki getur setið á sjer að færa allt til verra vegar, lastmáll, lastsamur (Fms. VII, 154).

skumme, s. 1, a) b. s., freyða: Havet (Øllet, Hesten) skummer. S. (froðufella) af Vrede. — b) ás., veiða froðu ofan af (e-u): S. Suppen. S. en kogende Kedel. — S. (= affløde; sb. það orð) Melk.

Skummefedt flot.

skummel, ft. skumle, e., myrkur; skuggalegur, iskygglilegur, (sb. ómurlegur): „Den skumle Nat sit Slør alt over Jorden kaster“. See s. ud (sb. vera þungur undir brún). Et skummelt Blik. — Et skummelt Sted. En øde og s. Egn.

Skummelhed, án ft., sk., það að vera skummel.

Skummen, án ft., sk., það að skumme (einkum a): Havets (Øllets) S.

Skummeskee skeið (sb. eysill) til að veiða ofan af með.

Skumning, sk., það að skumme b.

skumpe sjá skumple.

Skumpelskud sá sem er hrjáður af öllum.

skumple (einnig skumpe), ás. 1, hossa e-u, hrista: Skumples paa et Vognsæde.

Skumring (úrelt Skimring), án ft., sk., ljósaskipti; (einkum) rökkur, húm: Sidde uden Lys i Skumringen sitja i myrkrinu.

Skumsved svo mikill sviti að froða fylgi, löður: Bringe Hesten i S.

Skumvove, ft. -r, = Skumbølge.

skumvred (sjaldh.), afar reiður, (sb. rjúka alns og salt).

skungre (har), b. s. 1, (sjaldb.), = runge.

skuppe sjá skubbe.

Skure, ft. -r, sk., [sb. skora], skora: Skære Skurer i en Træstok.

skure, ás. 1, fægja: S. Kjøkkenkar. S. et Gulv.

Skurebænk bekkur sem ílát eru fægð á.

Skuren, án ft., sk., það að skure (fæging).

Skuresand sandur sem fægt er með, (fægisandur).

Skuresteen steinn sem fægt er með, (fæglsteinn).

Skurevisk visk til að fægja með.

Skuring, sk., það að skure (fæging).

Skurk, ft. -e, kk., bófi, fantur, (sb. niðingur, illmenni, þrælmenni).

skurkagtig, ft. -e, e., þrælslegur (um verk).

Skurkeri, kl., (sjaldb.), illmenska, þrælmennska.

Skurkestreg níðingsverk, (sb. Nidingsdaad).

skurre (har), h. s. 1, lóta illa (í eyrum): Det skurrer i Øret. Skurrende Lyd.

Skurren, án ft., sk., það að skurre: Strængenes S.

Skurv, án ft., sk., vos; krefða; geitur.

skurvet, ft. skurvede, e., sem hefur vos eða krefðu eða geitur.

Skurvhat svеppur; (einkum) ætisveppur *agaricus campestris*.

Skurvmiddel það sem á við geitum.

Skurvplaster bikplástur sem lagður er á geitur.

skutte sjá skudte.

Skuur, ft. eins, kl., [sb. skúr, í skúrfjalar, Fms. VIII, 329], bjalfur; byrgi, furskyggni.

sky, ft. -e, e., fælinn, (sb.: skjarr, styggur, feiminn): En s. Hest. fælinn hestur.

Sky, án ft., sk., feimni.

Sky, ft. -er, sk., [ský], ský.

Skybanke bakki (um ský; sb. skýfjall, Skuggsjá).

Skyborg (í skáldskap, um himininn), skýjasalur, (sb.: heiðisfold, o. s. frv.).

Skybrud hastarlegt og ákaft vatnfall úr lopti á einum stað.

skyde [skjúta; sb. greinina um bryde], skød [skaut], skudt, I) um vopna-skot, 1) ás., a) skjóta (e-n eða e-ð): S. een ihjel skjóta e-n. Han skød ham paa Stedet. S. en Fugl i Flugten. — b) s. Steen sprengja steina með púðri. — 2) sem h. s., a) þar sem gjör. merkir sjálfan skjótandann: S. med Bue skjóta af boga. Han skyder godt med Bue hann er góður bogmaður, o. s. frv. Denne Bøsse kan jeg ikke s. med. — S. med Kugle (Hagel) hafa kúlu (högl) í bissunni (þegar maður skýtur). S. skarpt hafa annaðhvort kúlu eða högl í bissunni (þegar maður skýtur). S. med løst Krud hafa ekki nema tómt púður í bissunni (þegar maður skýtur). — S. til Maals skjóta til marks. S. til Skiven skjóta á (skot)spón. S. til Fuglen skjóta á fuglslíkneski sem til þess er gert. — b) þar sem skotverkfæri (bissa) er sett í gjör.: Denne Bøsse skyder godt þetta er góð bissa. — II) um annað, A) ás., 1) eiginl., a) hleypa (ýta, hrinda) e-u: S. Slaaen for eða fra (sb. lát loku fyrir hurð ....ok lát frá loku, er ek kem eptir, Gísl.). S. Vognen frem. S. Baaden i Vandet ýta (fram) skipi, hrinda fram skipi, setja fram skip. — Slangen skyder sig hen ad Jorden hrökkvist. S. sig (smeygja sjer, smjúga) igjennem en snæver Aabning. — b) fella, missa: Hjorten skyder sine Takker. Slangen skyder sin Ham. — c) láta spretta út úr sjer: Træet skyder Nødder (Grene, Knopper, Blade, Løv) það vaxa rætur undir (ilmar — o. s. frv. — á) trjenu. — d) um ýmislega hreifing ýmsra líkams: Vandet skyder Bobler það koma bólur upp úr vatninu. S. Bugter ganga (vera) í bugðum. S. Rynker i Panden. S. Ryg; sb. Ryg 1. — e) Gaasen (Læderet, Klædet) skyder Vand vatnið hrín ekki á (hrínur af) gæsinni (leðrinu, klæðinu). — 2) óeiginl., a) s. Gjenvei (sb. Gjenvei). — b) s. Fart skríða (um skip; sb. örskreiður). — c) leggja (fje í e-ð eða til e-s): S. Penge ind i en Kasse (sb. indskyde 2, a). De skød 100 Rigsdaler sammen til denne Reise (sb. þeir skutu fé saman ok gáfu riddarum, 655 XXVII). S. flere Penge til. — d) s. noget fra sig drepa hendi við e-u (Nj.), (sb.: hafna e-u, hafa e-ð af sjer). — e) s. Skylden paa een kenna e-m um. — f) um málsskot: „Efterdi de nu skøde al Sagen ind for ham" með því að þeir skutu öllu málinu til hans. — S. sig ind under en anden Domstol skjóta máli sínu í annan dóm. — β) s. sig fra sit Værneting (sb. Værneting). — B) án þol. eða sem h. s., 1) eiginl., a) Hesten skyder af sig smeygir fram af sjer. — b) han skød til ham med begge Hænder (hratt honum með báðum höndum), saa at han faldt om. — c) þjóta (renna) upp (um plöntur); blása í sundur (um ungling): Træet skyder stærkt. — d) (sjaldh.), falla (um vötn), renna (um vötn eða vegu). — 2) óeiginl.: S. paa noget skírskota (vitna) til e-s, bera e-ð fyrir sig.

Skydebane staður þar sem skotið er til marks.

Skydegevær bissa.

Skydegrav þurrt síki (einkum fyrir utan kastalavegg) þar sem skotið er til marks.

Skydehul gat sem skotið er út um.

Skydehund hundur sem hafður er til að sækja dýr eða fugla sem maður hefur skotið.

Skydehuus skothús (sem heldri menn hafa til að skjóta úr þegar dýrin eru rekin fram hjá).

Skyden, án ft., sk., = Skydning.

Skydepenge, ft., skotkaup, (sb. skotfje, Grágás).

Skydeplads svið þar sem skotið er til marks.

Skydepose = Jagttaske.

Skydeselskab fjelag sem stofnað er til að skjóta til marks á tilteknum tímum.

Skydeskive = Skive b.

Skydetaarn turn til að skjóta úr.

Skydevaaben skotvjel (t. a. m. bogi eða bissa).

Skydning, sk., það að skyde (skothríð).

Skyds, án ft., sk., [sb. skjóti í reiðskjóti og fararskjóti], flutningur (ferðamanna).

Skydsbonde bóndi sem er skyldur að gera ferðamönnum fararskjóta.

Skydsdreng piltur sem fylgir fararskjóta er ferðamönnum er gerður.

skydse, ás. 1, (í Norv.), gera (mönnum) fararskjóta.

Skydsfrihed það að vera undan skilinn þeirri skyldu að gera ferðamönnum fararskjóta.

Skydsfærd (í Norv.) = Kongereise, Kongeægt.

Skydshest reiðskjóti (sem ferðamanni er gerður).

Skydsning, sk., það að skydse (flutningur ferðamanna).

Skydsskaffer sá sem kveður upp fararskjóta handa ferðamönnum.

Skydsskifte staður þar sem skipt er um fararskjóta til ferðamanna-flutnings.

Skydssted = Skydsskifte.

Skydsvæsen (allur) ferðamanna-flutningur.

skydækket, [sb. dække], skýþaktur (Skuggsjá), skýjaður (Skuggsjá).

skye, ás. 1, forðast, flýja, sneiða sig hjá e-u; forða í; o. s. frv.: S. Lasterne. S. eens Selskab sneiða sig hjá e-m. S. noget som Pest forðast e-ð eins og heitan eldinn.

skye, s. 1, [skýja], a) sjaldh. h. s., þykkna (um veður): Det skyer. — b) ás., í skyes þykkna (um veður): Himlen skyes.

skyet, ft. skyede, e., [skýjað-r], skýjaður.

Skyfald = Skybrud.

skyfri skýlaus, heiður, heiðríkur, (sb. ok sá hvergi skýskófa á himni, 677): En s. Luft heiður himin.

skyfuld skýþaktur (sb. Skuggsjá), skýjaður (sb. Skuggsjá), þykkur.

skygge, s. 1, [skyggja], A) h. s., skyggja: Træet skygger mod Solen skyggir við sólu (sb. Rimb.). Du skygger for mig skyggur á mig. — B) ás., draga dimmu í (uppdrátt): S. en Tegning. S. et Maleri.

Skygge, ft. -er, sk., [e. o. skyggi f. skuggi], A) skuggi (af e-u); forsæla: Kaste S. — See sin S. paa Væggen. — Søge Skyggen leita þangað sem forsælan er. Leire sig i Skyggen. — Lys og S. i et Maleri. — 2) óeiginl., a) (sb.: svá þótti hónum .... sem þær — þ. e. hans fyrri píslir — væri skuggi nokkurr ok spár einar þess alls eins illa, er þá var hónum í garð borit; það er ekkert orðið eptir af honum): „Ære er dog intet andet, end Dydens S". Denne Stiftelse er kun en S. af hvad den engang har været. — b) það sem ekkert er, það sem einskis er vert, það sem ekki er annað enn hugarburður: Gribe (jage) efter en S. Være bange for en S. — B) framliðin sál, (sb.: þá leit hann til vinstri handar stands leiðiligan skugga; vofa): Vore Forfædres Skygger. Skyggernes Rige. — C) (hatt)barð; skyggni, der: En Hat med bred (smal) S. barðastór (barðalítill) hattur.

skyggeagtig, ft. -e, e., svipaður skugga.

Skyggebillede, a) óglögg mynd (af e-u) — b) = Skygge A, 2, b.

Skyggeblanding það hvernig björtu og dimmu er komið fyrir í pentskript.

Skyggedal (í skáldskap), myrkur dalur, (sb. myrkrabjeroð): „Dødens Skyggedale".

Skyggedrøm (í skáldskap), eintómur hugarburður.

Skyggefegter sá sem berst með þarflausum lögum (eða ljúgandi höggum eða skjálgum skotum; sb. Skuggsjá).

Skyggefjæl skúrfjöl (yfir glugga).

skyggefri skuggalaus (sb. Skuggsjá): Jagttagelsen bør skee paa et skyggefrit Sted.

Skyggegang forsælugöng: „Den venlige S. langs med Aaen".

Skyggehat eins konar barðshattur til að hlífa við sólarhita.

Skyggehvælving (í skáldskap), forsælustaður (sem hvolf er yfir).

Skyggekast það að e-ð gerir skugga.

Skyggekeg = Skyggespil.

Skyggelinie þráðbeinn skuggi.

Skyggeliv líf sem er eins og þoka.

Skyggelund svalur lundur.

Skyggely forsæla.

skyggeløs skuggalaus.

Skyggerids, kl., = Omrids.

Skyggerige = Underverden.

skyggeræd sem verður hræddur hvað lítið sem er.

Skyggeside, a) eiginl., sú hlið(in) þar sem skugginn (forsælan) er. — b) óeiginl., lestir, brestir, ókostir, annmarkar.

Skyggespil skuggaleikur (þegar skuggar eru sýndir t. a. m. á vegg; sb. einnig: hjegómi).

Skyggetegning = Omrids.

Skyggetræk = Omtræk a, Omrids.

Skyggeverden, a) veröld sem ekki er nema eintómur hugarburður. — b) undirheimar (þar sem ekki er annað enn vofur).

Skyggeværk hugarburður, missýningar, sjónhverfingar.

Skygning, sk., það að skygge B.

Skyhaar, [sb. sky], í orðatiltæk. Skyhaarene ere tagne af ham hann er engin bleyða.

Skyhav (í skáldskap), skýjaður himin, (sb. Skyborg, sömul. himins-kenningar).

Skyhimmel skýjaður himin, þykkt lopt.

Skyhvirvel = Skypompe.

skyhøi sem mænir upp úr skýjunum, sem nær upp úr öllum vindum.

Skykast vindkast, (sb. kiss á sjó).

Skyklapper, ft., [sb. sky], þykk leðurblöðka sem höfð er á beizli spinn við augað á hestinum (svo að síður komi í hann fælni).

Skyl, ft., eins, kl., [sb. skol], steypa, demba, (sb. Regnskyl).

Skyld, án ft., sk., [skyld], 1) brot, afbrot: „Forlad os vor S." — b) það að manni er e-ð að kenna: Skylden ligger hos ham það er honum að kenna. Jeg er ikke S. beri það er ekki mjer að kenna. Det

var ikke min S. (það var ekki mjer að kenna), at det skete. Give een S. for noget kenna e-m um e-ð. Skyde Skylden paa en anden kenna öðrum um. Han faaer S. for det honum er kennt um það. — 2) skyld (í orðstiltækjunum: fyrir þonn skyld, Stjórn; fyrir mina skyld, Fms.; fyrir guðs skyld, ó ísl. skjali): Gjør det dog for min S. min vegna. For Guds S. For Morskabs S. að gamni sínu. For den Sags S. þess vegna, o. s. frv. — 3) = Gjeld: Være i S. — 4) afgjald eða skattur af e-u: Sætte en Gaard i S. meta jörð. Den Gaard staaer høit i S. þessi jörð er dýrt metin.

Skyldbog, n) skuldabók (sem maður skrifar í hvað maður eigi hjá öðrum). — b) = Jordebog.

Skyldbrev = Gjeldsbrev.

skylde, s. 2, [skylda], 1) um ósökun, a) ás. = beskylde: S. een for Uret. — b) sem h. s., í s. paa ásaka: Han skyldte paa sin Broder. — 2) ás., vera skuldugur e-m e-ð (á ísl. skjali) eða um e-ð: Jeg skylder ham intet hann á ekkert hjá mjer. Han skylder mange Penge bort hann er í stór-skuldum. Betale hvad man skylder borga það sem öðrir eiga hjá manni, borga skuldir sínar. — Det skylder jeg ham endnu á hann að mjer. — 3) h. s., eiga að gjalda landskuld eða skatt: Denne Bonde skylder høit situr ó dýrri jörð. S. af tre Tønder Hartkorn.

Skyldfordring=Gjeldsfordring.

skyldfri saklaus.

Skyldfrihed, án ft., sk., sakleysi.

skyldfuld (sjaldh.), sekur.

Skyldherre = Creditor.

skyldig, ft. -e, e., [skyldig-r], a) sekur: Han er den skyldige. — b) skyldugur (sb. skyldug lýðni ok þjónusta), skyldur (sb. veita skylda þjónustu konungi): „Ikke allene med tvungne og skyldige, men og med frivillige Handlinger". „Der er visse Pligter, som vi ere Afdøde skyldige." — c) skuldugur (sb. Guðmundr reiknaði sik skuldugan vera Solveigu ... 20 hundruð): Hvormeget er jeg endnu s.? Han er mig intet s. jeg á ekkert hjá honum.

Skyldighed, án ft., sk., skylda: Gjøre sin S.

Skyldmand (forml.), skuldarmaðr (t. a. m.: þá skal arfe í andvegi setjaz ok gera skoldarmönnum stefno ... ok hafe hverr sína skuld á brot, Ng. L. I, 282; sb. Creditor).

Skyldner, ft. -e, kk., skuldari (sb.: svá sem hverr vill guð láta sér miskunna, svá miskunni hann skuldnrum sínum).

Skyldoffer syndafórn.

Skyldsætning, sk., það að skyldsætte (jarðarmat).

skyldsætte, ás., meta jörð (sb. Skyld 4): „En alt for høit skyldsat Eiendom".

skylle, s. 1, [sb. skola], A) ás., 1) um þvatt, a) (þar sem þol. merkir þann hlut, sem gjöra á hreinan), skola (sb. græðir hann — þ. e. gimsteininn — sjúk augu, skolaðr í vatni): S. Tøi (Kopper, Fade). S. Munden skola innan á sjer munninn. — b) þar sem óhreinindin eru sett í þol.: Det urene kan skylles af i Vandet. — 2) (í sömu merk. og í orðunum skolar til hafs öllu — einnig: allt — ór skipinu): Havet skyller Sand (Tømmer, Vrag) op paa Landet. Det skylles bort ved Floden. — B) h. s., a) (um bylgjur), flóa, flæða, falla, skella: Havet skyller op mod Klipperne. — b) (um steypiregn) í s. ned streyma úr loptinu: Det skyllede ned den hele Nat.

Skyllebad skolabað (þegar maður verður eins og skolakóttur): Vi fik et S. underveis.

Skylleballe þvottastampur.

Skyllebæk lækur eptir regn eða hláku.

Skyllehals vinsvelgur, (sb. Dranker).

Skyllekar þvottakerald (B. H.).

Skyllekedel þvottaketill.

Skylleregn = Skylregn.

Skylletrug eins konar þvottaker.

Skyllevand skolavatn, skol.

Skylregn steypiregn.

skyløs, [skýlaus-s], = skyfri.

skymørk skýjaður, skýþaktur: Den skymørke Himmel. „Det skymørke Bjerg."

Skymørke myrkur af skýjum.

skynde, ás. 1 og 2, [skynda], A) með þol., 1) flýta e-u, hraða e-u, a) (þar sem þol. ekki er sig), skynda e-u (sb. Konungr skyndi þá ferð sinni austr), hvata e-u. — b) s. sig flýta sjer, hraða sjer, hvata (sb.: Guðmundr .... spyrr tíðendin, ok hvatar heim), skunda: S. sig bort (ind, ud). S. sig med noget flýta sjer að e-u. — 2) hvetja: S. een til noget. — B) án þol., 1) s. paa een reka á eptir e-m. — 2) hvetja, eggja: Det var ham, der mest skyndede til dette Tog.

Skyndel, sk., = Dørvægt.

skyndelig, ft. -e, e., [skyndilig-r], (forml.), = skyndsom.

Skynding, sk., [skynding], skynding, skundi (sb.: snúa þegar með skunda upp á land; þeir fóro .... með miklum skunda til bús hans ofan í Ás), hraði, flýtir, snatur: Det blev gjort i en S. eða gjort i stor S.

skyndsom, ft. -me, e., skjótur, fljótur, hraður.

skynær, e., sem er nærri skýjunum, sem nær upp undir ský.

Skyplet skýskafa.

Skypompe vatn-iða (í lopti), bvirfilregn.

Skyrand skýbrún.

Skyrd, sk., [e. o. skyrð-r f. skurð-r], (úrelt), skurður; kornskurður.

Skyrist skýjadeild (Sn. E.).

Skyskraber, sk., dálítið toppsegl á herskipi.

Skyspætter, ft., (ljósleitar) skýskófur.

Skystøtte skýstöpull (625), skýstólpi (625; sb. skýpilorr, Stjórn).

Skyt (optar Skyts), án ft., kl., skotfæri (sb.: þor — í Krít — görðuz fyrst árar til skipa ok svá skotfæri, Stjórn), (einkum) fallbissur.

Skytlad = Kanonblok.

Skytop (í skáldskap), skýþakino (fjall)tindur.

Skytpram fallbissuprammur.

Skyts sjá Skyt.

Skyts, án ft., sk., vernd.

Skytsaand verndar-andi, (sb. fylgja).

Skytsengel verndar-engill, gæzluengill (Nj.), fylgjuengill (Nj.).

Skytsgud verndargoð.

Skytshelgen dýrðlingur sem er verndari eða örnaðarmaður (e-s).

Skytsherre verndari.

Skytte (einnig Skyttel), sk., = Væverskytte.

Skytte, ft. -r, kk., skyti, skotmaður: Han er en god S. — Tjene for S. paa en Herregaard.

Skyttehund = Skydehund.

Skyttehuus skytuhús.

Skyttel sjá Skytte (sk.).

Skyttel, ft. -er, sk., dálítill bnöttur sem börn leika sjer að.

Skyttelbane staður þar sem böro leika að smá-hnöttum (sb. Skyttel).

Skyttelspil smáhnattaleikur (sb. Skyttel).

Skytteri, kl., (sjaldh.), (skot)veiðar.

Skytvogn = Stykvogn.

skyvævet, [sb. væve], (í skáldskap), sem er svo smágert eins og það væri ofið úr skýi, (sb. slæða).

Skæferi, ft. -er, kl., (stórt) sauðabú.

skæfte, ás. 1, [skefta f. skepta], skepta: S. en Øxe (Bøsse).

Skæfte, ft. -r, kl., [skefti f. skepti], bissuskapt.

Skæftetræ trje að því leyti hversu gott það er í bissusköft.

Skæftning, sk., það að skæfte.

Skæg, ft. eins, kl., [skegg], skegg, kampur; (sb. kampar, veiðibár): Faae S. (sb.: e-m sprettur — vex — grön).

Skægbund skeggrót: Have en stærk S. (sb. það er góð rót í því).

Skægbørste skeggbusti.

Skægfjæder neffjöður (á fugli).

Skæggelevning seytill (sem skilinn er eptir í staupi eða könnu).

Skæggesax kampskæri.

Skæggesæbe skeggsápa.

skægget, ft. skæggede, e., [skeggj-að-r], skeggjaður.

skægløs, [skegglaus-s], skegglaus (Nj.).

Skæl, ft. eins, kl., [sb. skel], a) hreistur: Have Penge som S. hafa sand af peningum. — b) væring, flasa. — c) skel.

skældækket, [sb. dække], hreistrugur.

Skældyr = Skaldyr.

Skælfisk, [skelfisk-r, Stjórn], skelfiskur.

skælle, ás. 1, hreistra: S. Fisk.

skællet, ft. skællede, e., hreistrugur.

Skælpandser eins konar brynja sem er svipuð hreistri.

Skælvinge loðinn vængur (á sumum skorkvikindum, t. a. m. á melflugu og fiðrildum).

skælvinget vængloðinn (sb. Skælvinge).

skæmme, ás. 1, [skemma], a) = spilla e-u: Han har reent skæmmet Træerne, ved at hugge for meget af dem. Det skæmmer Synet af den Bygning óprýðir það hús. — b) (sb. son hans — þ. e. Davíðs — skemmði hann í augliti alls fólks), = vera e-m til skammar. — c) s. sig láta ásjást: Hun har skæmmet sig meget i denne Sygdom henni hefur stórum farið aptur í þessari legu, (sb. e-m brakar aptur).

Skær sjá Skjær.

Skær, kl., = Plovskær.

skær, ft. -e, e., [skær-r], skír, skær, tær, tárhreinn (framb.: tárhreinn): Hvid og s. i Huden skinnræstinn. Skært Linned.

skære, ás. 1, [sb. skær], (úrelt), skíra (sb. skíra silfur).

skære [skera], skar [skar], skaaren [skorin-n] og skaaret [skorit], ás., I) eiginl., A) þegar talað er um að skorið sje með e-u sem egg er á, 1) þar sem vjer höfum nú skera, a) s. noget sønder (itu, i Stykker). S. Maden for skera niður matinn yfir borðum. S. en Bog op skora upp úr bók. S. Bugen op paa et slagtet Dyr fara innan í skepnu. S. et Brød over skera brauð í suodur. Han skar sig selv (skar sig viljandi) i Armen med en Kniv. S. sig paa en Kniv skera sig (óvart) á hnif. — β) án þol.: S. ind i noget. — b) s. et Stykke af (ud af) noget skera stykki af (út úr) e-u. S. Kornet af med en Segl (sb. skulu þér sá akra yðra ok skera, Stjórn). — c) s. et Mærke i noget. — 2) þar sem fornmenn höfðu skera, a) = klippa: S. Haaret (sb. Fms. I, 3). — b) s. til (sb. sker mér skyrtu, Auðr, Þorkeli bóoda minom), sniða: S. en Kjole til. S. et Par Støvler til. — 3) þar sem skera er ekki haft, a) gelda, vana: S. Tyre (Grise, Heste). — b) án þol., bíta: Den Kniv skærer ikke godt bítur ekki. — B) Hjulet skærer dybt i hjólið ristir djúpt. — C) um sög, bíta: Den Sav skærer ikke godt. — D) s. Tænder nísta

(gnista) tönnum. — E) en skærende Kulde herpings-kuldi, nístandi frost (sb. Fms. II, 225). En skærende Vind næðingur. — F) um það sem er óþægilegt fyrir sogun, a) Regen skærer mig i Oinene súrnar í augunum (Nj. 202). — b) Lyset skærer mig i Oinene skrámir ljós í augu mjer (Sturl. I, 5). — c) skærende Farver skræpoleg litasetning (einkum í pentskript). — II) óeiginl., a) det skærer mig i Hjertet, naar jeg tænker paa hendes Ned jeg má ekki hugsa til þess, hvað hón á bágt, eða þvíuml. — b) han er alt for skærende i sine Udtryk mikils til of harður í orðatiltækjum. Han er alt for skærende i sine Domme beldur skjóldæmur og harðdæmur.

Skærebræt fjöl til að skera e-ð á.

Skærebænk eins konar bekkur til að saxa hálm á.

Skærekiste = Skærebænk.

Skærekniv sax (t. á. m. sem hálmur er saxaður með).

Skærelo það hús (eða sá partur húss) þar sem hálmur er saxaður.

Skæretand (sjer hver) framtönn (í sumum dýrum).

Skærhed, án ft., sk., skærleiki, eða þvíuml.

skærhudet, ft. -hudede, o., skinnræstinn.

skærpe, ás. 1, [skerpa], 1) eiginl., a) brýna, hvetja, hvessa (sb. hvossa eðr slá öxar sínar eðr gref): S. en Kniv. S. en Sav. — b) s. Hesteskoe setja skafla á skeifur. — c) = brodde: S. en Hest. — d) hvessa sýn (655 XXX), skírn og birta augu (655 XXX): S. Synet. — 2) óeiginl., a) hvessa: S. Forstanden. — b) herða, auka: S. en Straf.

Skærpejern brýnslujárn.

Skærpning, ft. -er, sk., það að skærpe.

Skærsild, [sb.: ef þú skírir þik í hreinsanareldi, Fms. VII, 38], hreinsunareldur.

Skærsjern (úrelt) = Skudsjern.

Skærsommer nóttleysumánuður (*Junius*).

Skærtorsdag, [sb. skíriþórsdagr, t. n. m. Fms. IX, 500], skírdagur.

Skod sjá Skjød.

Skøite, ft. -r, sk., skriðjárn: Løbe paa Skøiter fara á skriðjárnum.

Skøiteløben það að fara á skriðjárnum.

Skøiteløber, kk., sá sem kann (fer) á skriðjárnum.

skøns, e., a) = skraa. — b) paa s. = paa skraa.

Slaa, ft. -er, sk., [slá], járnloka (fyrir hurðu): Skyde Slaaen for Døren láta loku fyrir hurð (Gísl.). Sb. Harveslaa.

Slaabrok sjá Slobrok.

slaae [slá], slog [slóg], (er) slagen [e. o. slagin-n f. slegin-n, að sínu leyti eins og takinn í fulltakinn] eða slaaet, eg (har) slaaet, I) ás., A) þar sem slá stýrir þol., eða mundi stýra honum, 1) eiginl., a) slá (ljósta) mann: S. een i Ansigtet ljósta í andlit e-m (sb. Fms. II, 130). S. een paa Øret slá e-n (gefa e-m) kinnhest, gefa (reka) e-m utan undir. — b) s. sig meiða sig (með því að detta eða reka sig á): Han slog sig paa Kanten af Bordet. — c) s. een til Jorden eða s. een omkuld slá e-n til jarðar, jarðvarpa e-m. S. noget ud af Haanden paa een slá e-ð úr hendinni á e-m. S. Vinduer ind brjóta inn glugga. — d) reka: S. et Som i Væggen. S. en Pæl i Jorden reka niður staur. — e) s. noget itu brjóta (mölva) e-ð. — f) s. Kobber i Plader beita út eir. — g) s. Penge slá peninga (sb. Haraldsslátta). — h) s. Kegler fella strýtur. — i) s. noget over med Blæk slá (hella) bleki út yfir (ofan á) e-ð. — k) s. Takt; sb. Takt. — l) s. en Aare slá æð (B. H.), taka blóð. — m) s. (snúa) et Reb. — n) s. en Kreds slá hring (mannhring, manngarð); sb. var nú slogit öllu fólki í mannhringa. — o) en slagen Landevei rudd (greið, sljett) þjóðgata. — p) s. ihjel eða (tómt) s., (sb.: slógu meðr sverði hvern mann, er byggði borgina, Stjórn; svá skaltu slá Nadlanitas, sem einn mann, Stjórn), vega: „Hiin gaaer til Døden hen, ei for han slog ihjel, men for han slog kun een". — q) sigrast (vinna — vega — sigur) á e-m, sigra e-n í orustu: Da han havde slaaet Russerne. Blive slagen (eða slaaet) bíða (hafa, fara) ósigur. — r) s. Fjenden paa Flugt (eða af Marken) reka óvini sína á flótta. — s) s. tilbage = afslaae 3: Fjendens Angreb blev slaaet tilbage. — t) slaaes og (í tali) være oppe at slaaes fljúgast á, vera í áflogum. — u) (um stundaklukku): Klokken slaaer tolv. Klokken er slaaet ti. — v) s. Bugter vera í bugðum (hlykkjum). — x) s. sig bólgna (af vætu). — 2) óeiginl., slá (t. a. m.: líkami .... Romulae var sleginn meðr .... líkþrá): S. et Folk med Plager. — S. een med Blindhed (sb.: hverjum blindleik er þeir váru slegnir; at þú sláir blindi þá hina heiðnu þjóð). — b) det slog ham honum hnykkti (brá) við, það datt ofan yfir hann, eða þvíuml. — B) þar sem slá stýrir þiggj., eða mundi stýra honum, a) s. Døren i skella aptur hurðinni, reka aptur hurðina. — S. Vand paa noget hella (skvetta) vatni á e-ð. — S. (dreifa) Sand paa et Brev. — S. Papir om noget láta (vefja) brjefi utan um e-ð. — S. noget op paa en Væg festa e-ð á vegg (múr). — b) Koen har slaaet sig løs slitið sig upp, losnað. — S. sig (brjótast, komast) igjennem Fjenden (sb. rjúfa fylking). — c) s. Oinene op ljúka upp augunum, (sb. rifa í sundur augun). S. Oinene ned líta niður fyrir sig. — d) s. en Knude hnýta (ríða) hnút, — e) s. en Linie gera (draga) stryk. — f) s. en Bro (gjöra brú) over Floden. — g) (sb. slá landtjöldum): S. en Leir setja herbúðir. — h) s. noget efter fletta e-u upp. — 2) óeiginl., a) þar sem þol. er sig, α) s. sig løs skvetta sjer upp, e. s. frv. — β) s. sig igjennem bjargast. — γ) s. sig sammen gera samband með sjer, (sb.: þeir slógu sör þá saman í vináttu, Fms. X, 24). — δ) s. sig til Hvile (Ro) taka hvíld (leita hvíldar, Skuggsjá). — ε) s. sig til et Parti ganga í lið með e-m. — ζ) s. sig til et Haandværk leggja fyrir sig iðnað, verða iðnaðarmaður. — η) s. sig til Drik leggjast í drykkjuskap, (sb. Drik a, β). — b) s. noget hen i Veir og Vind eyða e-u (sem verið er að tala um). S. noget af Sindet hyggja af e-u (sb.: en konungr .... hugði af heimsko, Fms. X, 380; sb. einnig þegar er þú vilt af hverfa at unna Ólafi). — c) s. Lid til noget (sb. Lid af blit). — II) h. s., A) eiginl., 1) þar sem þol. vakir reyndar fyrir manni, a) slaae igjen, naar man bliver slaaet slá aptur, þegar maður er sleginn. S. fra sig verjast (með höggum). — b) eins og vjer höfum slá, í sömu merk. og slá hey (sb. Óðinn .... kom þer er þrælar níu slógu hey, Sn. E.), eins hafa Danir slaae (tómt) í sömu merk. og slaae Græs, (þar sem meie er = skera; sb.: en ef skerr akr eða slær eng annars manns, Gþl.). — c) s. op fletta upp (í bók). — 2) þar sem þol. er fjarlægur, a) s. paa Skjoldene med Sværdet slá (berja) sverðunum á skjöldunа. — S. paa Tromme berja bumbu. — b) s. efter een slá til e-s, ætla að slá e-n. — c) s. med Nakken (sb.: reigjast; það kembir aptur af e-m). — d) Hesten slaaer bag ud med Bagbenene = Hesten slaaer bag ud (sb. Bag II, B). — e) Fuglen slaaer med Vingerne baðar vængjunum. — f) um kvak sumra fugla (t. a. m. þrasta og næturgala). — g) (um gripfugla), s. ned steypa sjer: Falken slaaer ned paa sit Rov. — h) Lynilden slog ned i Huset eldingu laust niður í húsið. — i) Luen slaaer (loganum slær, sb. Fms. I, 128; loginn leggur; loginn gýs eða stendur) ud af Ovnen. — j) Vinden slaaer (veðrinu slær) i Seilene. — k) Vandet slog ind i Baaden gaf á, kom áfall. — l) Papiret slaaer igjennem drepur í gegnum pappírinn. — m) Kopperne slog ind hos ham bólunni slóg inn á honum (sb. slóg þá verkjum fyrir brjóstit, Sturl. — B) óeiginl., 1) þar sem gjör. er skynsöm vera, a) s. paa noget slá upp á e-u (munnlega). — b) s. af paa (slá af) Varer. — c) s. op med en Pige segja stúlku upp. — 2) þar sem gjör. er e-ð annað, a) det slaaer ind i mit Fag. — b) s. ind = indtræffe b, β. — c) s. feil mistakast. — d) s. til hrökkva, endast.

Slaaekarl sláttumaður: Vi have fire Slaaekarle i Marken.

Slaaen, nafn, (trjetegund) *prunus spinosa.*

Slaaenbær ber á (af) *prunus spinosa.*

Slaaentorn = Slaaen.

Slaaenviin vín sem hefur staðið á berjum af *prunus spinosa.*

Sladder, án ft., sk., þvaður, þvættingur, málæði: Døve eens Øren med S. Føre S. blandt Folk fara með þvaður.

sladderagtig, ft. -e, e., málugur, (sb. aabenmundet og kjaptóður).

Sladderagtighed, án ft., sk., málæði, sögvísi.

Sladderhank, kk., (í tali), sá sem ekki getur þagað yfir neinu, (sb. Aabenmund og kjaptaás).

Sladderkjærling kjöptug kerling.

Sladdermund, kk., = Sladderhank.

Sladderrygte kvittur sem ekki er annað enn þvættingur.

Sladderstue hús þar sem mikið málæði gengur.

Sladdertaske, kvk., kjaptadós.

Sladdertorv torg þer sem mikið málæði gengur.

Sladdertunge sögvís tunga.

sladdervorn, ft. -e, e., = sladderagtig.

sladdre, h. e. 1, 1) hjala, skrafa; (sb. sitja á kjaptastólnum): Sidde hele Aftenen og s. (sitja á kjaptastólnum allt kvöldið). — b) sem ás.: S. Tiden bort vera að skrafa sjer til dægrastyttingar. — 2) fara með þvaður, (sb. klaupa með skitinn á tánum): Hun gaaer om i Byen og sladdrer. Drengen har sladdret (sb. segja eptir e-m).

Sladdren, án ft., sk., það að sladdre (sb. Sladder).

Sladdrer, ft. -e, kk., sögvís maður, (sb. Sladderhank).

Slag, ft. eins, kl., [slag], 1) það að slá (o. s. frv.) eða það að slegið (o. s. frv.) er, a) högg: Give een et S. med en Stok slá e-n með staf. Faae S. af en Kjep fá stafshögg. — Slaae tre S. med Hammeren. — Klokkens S. Klokken er paa Slaget tí hvunda stund er rjett að segja liðin. — β) óeiginl.: S. i S. hvað á fætur öðru, (sb. hvað rekur annað). — b) bardagi, orusta, (einkum) fólkorusta: Holde et S. halda (eiga) orustu. Vinde et S. vinna sigur í orustu. Tabe et S. bíða (hafa) ósigur. Falde i et S. Her stod (stóð) Slaget. — c) = Prægning: Disse to Dalere ere ikke af et S. — d) gjøre S. paa et Reb gera lykkju á snæri (til að stytta það). — e) slagur (á sjó): Gjøre et kort (langt) S. — f) = Apoplexie: Faae (døe af) S. — 2) sem

nafo á líksmlegum hlut, a) S. (lægð, gjóta) i en Vei. — b) slag (á kápu). — c) magáll: Slaget paa et slagtet Kreatur. — d) í Dueslag.

Slagaare = Pulsaare.

Slagbolt eins konar leikhnöttar.

Slagbom veg-slá.

Slagbord, a) borð (Bord B) sem er fast á vegg og slagið verður upp og ofan. — b) = Floibord.

Slagbro = Faldbro.

Slagbuur eins konar gildra til að veiða villidýr i.

Slagbænk eins konar bekkur sem sofið er í og slegið er upp á daginn.

Slagel, ft. -er, sk., a) slagspýtan á þustinum (gagnstætt: Handel). — b) eins konar verkfæri sem leirgólf eru jöfnuð með.

Slagfalk veiðivalur.

Slagfjæder flugfjöður (einkum á gripfugli).

Slagfugl gripfugl.

slagfærdig búinn til bardaga: En s. Hær.

Slaghammer hamar sem bókbindarar hafa.

Slaghætte = Falkehætte.

Slaglod, kl., a) slaglóð (í stundaklukku). — b) blendingur af messing og sinki sem eyr er kveiktur saman með.

Slagorden (einnig Slagtorden) fylking.

Slagpompe eins konar dæla.

Slagpos fata úr segldúk (sem höfð er á hafskipi).

Slagregn = Skylregn, Pladsregn.

Slags, ft. eins, kl., tegund, grein (sb.: sú er hin fyrsta friðargrein, Grg. XXVII): Flere S. Vindruer ýmsar vínberja-tegundir. Dette S. (þess háttar, þess konar) Mennesker ere sjelden tilfreds. Mange S. margs konar.

Slagsbroder áflogamaður, (áflogahundur).

Slagskat (sá) munur (sem er) á dýrleika og sannvirði peninga (einkum sem nokkurs konar sláttukaup; sb. Myntskat, Prægelon).

Slagskodde loka, (sb.: slagbrandur, slá).

Slagskygge skuggi.

Slagsmaal áflog.

Slagsværd þungt sverð og áríðamikið.

slagte, ás. 1, [sb. slátra], slátra e-u, skera, láta e-ð af (sb.: Ef menn láta fé af þváttdag, ok skal borit af skinni fyri eykð): Kalven er ikke fed nok til at slagtes. — Han har lært at s. (sb. gera til). — S. et Offer (sb.: þat var þess konar blóð, er sæfð voro þau kvikindi, er goðonum var fórnat, Eyrb. 10).

Slagtedag dagur þegar verið er að slátra.

Slagtefaar slátursauður, slátrasauður (Hkr.), skurðarsauður (sb. B. H.).

Slagtegaas sláturgæs.

Slagtehoved sláturnaut, (sb.: slátrgripr, Grönl. II, 716).

Slagteko sláturkýr, (sb. B. H. í greininni um afnám).

Slagtemaaned riðtiðarmánuður (*November*).

Slagtenod = Slagtehoved.

Slagteqvæg sláturfje, (sb. Slagtehoved).

Slagter, ft. -e, kk., slátrunarmaður (B. H.), slátrari, (sláturmangari).

Slagterbod sláturbúð (þar sem slátrari hefur slátur — í fornri merk. — til sölu).

Slagterbænk brytbekkur.

Slagterdreng kenningarsveinn hjá slátrunarmanni.

Slagterhaandværk iðn slátrunarmanna, (sb.: slátrastörf, Korm.).

Slagterhund hundur slátrunarmanns.

Slagterhuus slátrunarhús.

Slagteri, ft. -er, kl., a) slátrastaður. — b) = Slagtning.

Slagterkniv brytskálm (sb. Gísl.).

Slagterkone kona slátrunarmanns.

Slagterlaug iðnaðarsamband slátrunarmanna.

Slagterlon slátrunarkaup (þegar maður slátrar e-u fyrir annan).

Slagtersvend fullnumi í slátrarstörfum.

Slagtertorv = Kjodtorv.

Slagteröxe brytöxi (slátrunarmanna).

Slagtestud slátur-uxi.

Slagtesviin slátur-svín.

Slagtetid slátrunartími.

Slagtning, sk., það að slagte (slátrun).

Slagtoffer slátrunarfórn, fórnarkvikindi (Stjórn).

Slagtorden sjá Slagorden.

Slagværk, a) stundaklukka sem slær. — b) sá tilbúningur sem veldur slættinum í stundaklukku.

Slam, sk., (sjaldh.) = Dynd.

Slamkiste forarkista (úr hellum).

Slange, ft. -r, sk., ormur = höggormur, (sb.: dreki, linnur, naður, naðra, o. s. frv.). — 2) þar af dregið, a) löng leðurpípa (sb. Brandslange, Sprøiteslange). — b) sb. Feltslange.

Slangeart höggormategund.

Slangebid, kl., ormsbit (Grg. XXX): Middel imod S.

Slangebugt bugða eins og á höggormi.

slangebugtet, [sb. bugte], (sem er) í bugðum eins og höggormur, krókóttur (sb.: ormr sá, er liggr i millum þeirra ok um þær, sem krókótt á, 1812).

slangedannet, [sb. danne], (sem er) eins og höggormur í lögun.

Slangefedt ormsfita.

Slangegang krákustígur.

Slangegift ormaeitur (Rímb.).

Slangeham ormshamur.

Slangehud = Slangeham.

Slangekors (í skjaldmerki), kross með tvö ormshöfuð á hverjum enda.

Slangekrop ormsbúkur, (sb.: ormshali, Fms. III, 154).

Slangelinie krókastryk.

Slangelist lævísi.

Slangeror pípa sem er í allt einum bugðum.

Slangetræk, ft., e-ð sem dregið er í allt einum bugðum: Skrive noget i S.

Slangeurt (jurt) *polygonum bistorta*.

Slangeyngel naðrukyn.

slap, ft. -pe, o., [sb. slapa], slakur, (sb.: linur, linaflaður, slittinn, slittulegur, lúalegur): En s. Buestræng. Rebet hænger slapt. — b) óeiginl., daufur: En s. Opmærksomhed.

Slaphed, án ft., sk., það að vera slap.

slappe, ás. 1, lina á (e-u): S. et Toug. S. Seilene. Rebet slappes (slaknar) ved Fugtighed. — b) óeiginl., deyfa, lina: Ved Lediggang slappes (dofna) Sjæleevnerne. Lang Anstrængelse slapper Opmærksomheden.

slapskoet, [sb. skoe], sljettjárnaður.

slaske (har), h. s. 1, 1) = sjaske. — b) slasket, sem o., = slaskevorn. — 2) slapa, lafa, eða þvíuml.: Klæderne s. om ham.

slaskevorn, ft. -e, o., sóðalegur, óþrifinn, (sb. jarðvöðull).

Slat, ft. -ter, sk., [sb. slatta og sletta], dráttill.

slat (einnig slatten og slattet), e., [sb. slatta og sletta], a) slittulegur. — b) sóðalegur, óþrifinn.

Slatte, kvk., jarðvöðull, subba.

slatten sjá slat.

slattes, þs. 1, slakna, verða slittulegur.

slattet sjá slat.

Slave, ft. -r, kk., (nú tíðkanlegra enn Træl), þræll, mansmaður (forn), mansalsmaður (forn): Slaver þrælar, (o. s. frv.), man. Gjøre Krigsfanger til Slaver þjá hertekna menn. Sælges som S. vera seldur mansali. — b) óeiginl.: Være en S. af sine Lidenskaber ráða ekkert við sjálfan sig (við ástríður sínar), kunna ekki að stjórna geði sínu. — 2) afbrotamaður sem dæmdur er í fangelsi.

Slaveaag ánauðar-ok (Stjórn), ánauð, áþján, þrælkun, þrældómur, ófrelsi.

Slaveaand = Trælleaand, Trællesind.

Slavearbeide þrælaverk, þrælavinna, (fúl og þrælsleg erfiðisneyð — sb. Stjórn).

Slavefanger, ft. -e, kk., sá sem nær mönnum til að selja þá mansali.

Slavefoged sá sem er settur til umsjónar yfir þræla eða afbrotamenn.

Slavefængsel = Slaveri b.

Slavehandel mansal.

Slavehandler, ft. -e, kk., sá sem kaupir og selur mansmenn.

Slaveherre þræladrottinn.

Slavehuus þrælahús (Fms. I, 292).

Slavejagt tilraun að ná annaðhvort þrælum er strokið hafa ellegar frjálsum mönnum til að geta þjáð þá.

Slavejern járn sem látin eru á þræla.

Slavekaar ánauð, (sb. Slaveaag).

Slavekjæde = Slavelænke.

Slaveklæder, ft., þrælaföt.

Slavelænke þrælafjötur. — Óeiginl., = Slaveaag.

Slaveri, kl., a) þrældómur, þrælkun, ánauð; (einnig) hvers konar ófrelsi. — b) þrælkun afbrotamanna (sb. Slave 2): Dømmes i Slaveriet paa Livstid.

Slavesind = Trællesind, Trælleaand, Slaveaand.

Slaveskib skip sem menn eru fluttir á úr suðurheimi til mansals.

Slavestand = Trællestand.

Slavetorv torg þar sem menn eru keyptir og seldir, (mantorg).

Slavevogter manvörður.

Slavinde, ft. -r, kvk., ambátt, þýr (forn).

slavisk, ft. -e, a., þrælslegur (sb.: erfiðisneyð .... fúl ok þrælslig, Stjórn; í þrælsliga ánauð, Eluc.): En s. Behandling. S. Frygt þræls-ótti. S. Tænkemaade (sb. Trællesind).

slebsk, ft. -e, e., kjassmáll, mjúkur á manninn: Være s. i sin Tale. En s. Hykler.

slebske (har), h. s. 1, smjaðra: S. for een.

Slebsken, án ft., sk., kjassmæli, sleikjulæti.

Slebsker, ft. -e, kk., sá sem er kjassmáll.

Slebskhed, án ft., sk., það að vera slebsk.

sleg, e., [sb. sleikja], (sjaldh.), = slebsk.

slege, h. s. 1, [sb. sleikja], (sjaldh.), = slebske.

Slegfred, kvk., (úrelt), = Slegfredkone.

Slegfredbarn frillubarn (Fms.), (sb.: frilluborinn, óskírborinn, óskilgetinn, laungetinn).

Slegfredkone frilla, fylgjukona (Sturl.).

Slegfredqvinde = Slegfredkone.

Slegfredsøn frillusonur.

Slegfredviv = Slegfredkone.

Slegfredæt óskilgetið afsprengi.

Sleghed, án ft., sk., (sjaldh.), = Slebskhed.

slem, ft. -me, e., [slæm-r?], illur: En s. Vei. Et slemt Veir. — Den slemme Syge (eiginl.) = den faldende Syge (sb.

falde A, 1, b, γ). — Et slemt Levnet. — Det var slemt það er ljótt = það er illa farið.

*Slendrian, sk., framtaksleysi, deyfð.

slentre (har), h. s. 1, [sb. slentr], slangra. — b) det slentrer af jeg læt það svona vera, eða þvíuml.

Slentring, ft. -er, sk., (i tali), = Regnepenge.

slet, ft. -te, e., [slètt-r], I) sljettur, o. s. frv., 1) sem e., a) eiginl., sljettur: En s. Plads. S. Fleiel. — b) óeiginl., i orðatiltæk. s. og ret óbreyttur, óbrotinn. — 2) sem ao., alls, öldungis: S. ikke. S. intet. — Han gaaer nu ikke s. saa daarlig klædt, som tilforn hann er nú dálítið skár til fara, enn áður. — II) lakur, o. s. frv., a) sem e., illur, vondur, lakur, ljelegur, fánýtur, (sb. ógerðar, ótælis): Slette Varer (Penge). — S. Velr. — Det er kun s. med ham honum (sjúklingnum) líður illa. — Have s. Lykke vera ólánsamur, (sb.: slysshrói, brakfallsbálkur). — En s. Person ótælis maður, mannfýla. — b) sem ao., illa: Staae sig s. Det var s. handlet.

Sletbag, [slèttbak-r], sljettbakur *balaena mysticetus.*

Slethed, sk., illska, vonzka, vondskapur, illmennska, o. s. frv.

Slethovl (sljettheflll), rjetteggjaður lokar.

Sletning, sk., það að slette.

Slette, ft. -r, sk., [slètta], sljetta, sljettlendi, jafnlendi (Eg.).

slette, ás. 1, [slètta], 1) sljetta: S. Klæder (Lerred). S. noget over (fara yfir e-ð og sljetta það). — b) óeiginl.: S. en Sag setja máli, (sb.: slétta yfir skjótræði sonn siuna, Fms. I, 74). — 2) s. noget ud draga yfir e-ð, afnfa e-ð af.

Slettetræ spýta sem höfð er til að sljetta e-ð með.

slettænkende, [sb. tænke], rangsnúinn í hugarfari, (sb. illgjarn).

Sletvare, sk., (flyðrutegund) *rhombus laevis.*

Sletøxe öxi til að sljetta með.

Slev (einnig Slov), ft. -e, sk., [sleif?], sleif, eysill, ausa.

Sli, án ft., sk., eins konar jarðmergjarblendingur (á Jótlandi).

Sli, nafn, þornaðar rætur á sandreyr (sb. Hjelme).

slibe [slípa], sleb, sleben og slebet, ás., slípa, draga e-ð á (stein): S. en Kniv. S. Glas (Marmor, Ædelstene). S. Rusten af (ud af) noget. S. Figurer ind i Glas slípa myndir (rósir) á gler. — b) ho. l. t., sleben, sem e., kurteis, kurteislegur, hæverskur, hæversklegur: Slebne Sæder kurteislegir (hæversklegir) siðir. Slebent Væsen kurteislegt (hæversklegt) viðmót. En sleben Tunge mjúkt tungutak. En sleben Stil mjúkt orðfæri.

Slibeballe = Slibetrug.

Slibeeg egg sem slípuð er á e-ð.

Slibemølle eins konar mylna sem t. a. m. marmari er slípaður í, slípunarmylna.

Slibemøller sá sem á eða ræður fyrir slípunarmylnu.

Slibeskaal eins konar skál (úr eyr eða messing) til að slípa gler í.

Slibespaan = Strygespaan.

Slibesteen hverfusteinn, slikisteinn.

Slibetrug hverfusteinsstokkur.

Slibeværk tilbúningur sem slípað er með.

Slibning, ft. -er, sk., það að slibe: Hvad Diamanten taber i Slibningen.

slibrig, ft. -e, e., [sb. sleip-r], 1) eiginl., sleipur, háll: S. som en Aal. Veien er s. af Regnen. — 2) óeiginl., a) ótrúr, ótryggur, óáreiðanlegur, (sb. mjúkur á manninn): „S. Hofmand.“ „Slibrige Ord“ (sb. fagurgali). — b) hættur, ísjárverður, ískyggilegur: Det er en s. Sag at røre ved það er illt við það að eiga. — c) sem kveikir losta (munuð): Et slibrigt Digt (Maleri).

Slibrighed, án ft., sk., það að vera slibrig (hálka, o. s. frv.): „Deres (þ. e. álanna) slimede S.“ — Disse Digtes S. gjør dem til en skadelig Læsning.

Slid, án ft., kl., [slit], a) slit: S. paa Redskaber. — b) áreynsla, stritvinna, strit: En Hest som er god til S. góður verkhestur. Han taaler godt S. — c) hald, (sb. Hold 1, g): Der er intet S. ved dette Tøi.

Slidarbeide stritvinna.

slide [slita], sled [sleit], slidt [sb. bidt af bide], 1) ás., a) slita e-ð: S. noget i Stykker imellem Hænderne. — De søgte at holde ham; men han sled sig fra dem sleit sig af þeim, sleizt úr höndum þeim, (sb. Fms. VIII, 249). S. sig løs. — b) slita e-u: S. Klæder. S. Skoe. — Han har slidt sine Børneskoe hann er kominn af barnsaldri. — Det slides af (bort) ved Brugen máist af. — S. Jorden ud (sb. udmagre). — S. sin Tid eða s. Tiden hen (sb. hjara, lóra) — 2) sem h. s., a) kippa, rykkja: Rive og s. i noget. — b) vinna baki brotnu, (sb. slíta sjer út): Han slider og slæber (vinnur baki brotnu) hele Dagen. S. i noget.

Slidejern = Axelplade.

Sliden, án ft., sk, það að slide (sb. Slid).

slidsom, ft. -me, e., a) haldgóður. — b) góður til stritvinnu. — c) sem er strit; örðugur: Et slidsomt Arbeide. Slidsomme Tider.

slig, ft. -e, e., [slik-r], slíkur, þvílikur: S. en Mand. — Slige Folk. Sligt og andet mere slíkt og þvílíkt, þvílíkt og annað eins.

Sliim, án ft., sk., [slim], slím, slepja, (sb. hor): S. i Maven.

sliimagtig, ft. -e, e., slepjulegur.

sliimdrivende, [sb. drive], sem hrindir slími úr líkamanum.

Sliimdyr (sjerhvert) smákvikindi sem hefst við í slími.

Sliimfeber eins konar sótt.

Sliimflod, kl., uppgangur (frá brjósti).

Sliimhinde, a) slímhimna(n) á miðsnesinu. — b) slímskán.

Sliimkjertel slím-eitill.

sliimopløsende, [sb. opløse], sem eyðir slími.

Sliimpose, a) slímhola. — b) = Sliimkjertel.

Sliimvædske slímvessi.

Slik, sk., i tali, i orðatiltæk. for en S. með gjafverði.

slikke, ás. 1, [sb. sleikja], sleikja: Hunden slikkede hans Haand. S. sig om Munden sleikja út um.

Slikken, án ft., sk., = Slikning.

slikken, ft. slikne, e., gefinn fyrir (sólginn í) sætindi.

Slikkerl, ft. -er, kl., a) sleikjur. — b) sætindi: Fordærve Maven ved Slikkerier á sætindum.

Slikmund sem er ólmur í sætindi.

Slikning, sk., það að slikke (sb. sleikjur).

slime (har), h. s. 1, verða slepjugt (sjálfkrafa).

slimet, ft. slimede, e., slímugur, slepjugur.

slinge, ás. 1, undirbúa (trje sem hůlð er að fella).

slingre (har), h. s. 1, [slingra?], slingra, (sb. riða): Skibet slingrer.

Slingregang slingur.

Slingren, án ft., sk, = Slingring.

Slingring, sk., það að slingre (slingur).

Slip, nafn, ekki haft nema í orðatiltæk. give S. paa noget láta e-ð laust.

slippe [sleppa; e = i], slap [slapp], (er) sluppen [sloppin-n; o = u] og (har) sluppet [sloppit], 1) h. s., a) sleppa (slapp í þát. t.), komast af, ganga undan (sb. Ísák gekk undan): Øxen slap af Skaftet. Fuglen slap ud af Buret. S. ud af (komast úr) Fængselet. S. vel fra noget komast vel af. S. løs losna. Han slap med en Irettesættelse. — Ordet slap ham af Munden (sb.: honum slapp orð, B. H.). — b) þrjóta: Øllet er sluppet. — 2) ás., sleppa (sleppti í þát. t.) e-u, láta e-ð laust: S. Tommerne. S. en Fugl af Buret (sb.: ok er hann lèt lausan enn fyrsta, fló sá spir um stafn). S. Kreaturene paa Græs láta út skepnurnar. S. en ind (ud) hleypa e-m inn (út).

Slippedands eins konar danz.

Slobrok (einnig ritað Slaabrok), sk., sloppur (sem verið er í inni við).

Slod, nafn, [slóð?], = Rivelse.

Sloie sjá Sleie.

Slot, ft. -te, kl., höll, (hallir, salur): Et befæstet S. Et fortryllet S.

Slothamp karlhampur.

Slotsbetjent þjónn eða embættismaður í e-i höll.

Slotsby lítil borg sem höll stendur í.

Slotsbygning, a) hallarsmíð. — b) höll.

Slotsfoged = Slotsforvalter.

Slotsfolk, ft., hallarfólk.

Slotsforvalter hallargreifi.

Slotsgaard hallargarður (sb. Gaard b).

Slotsgrav hallarsíki (síki í kringum höll).

Slotshave aldingarður sem heyrir til hallar.

Slotsherre hallarhöfðingi (sb. Magn.).

Slotskirke hallarkirkja.

Slotsmenighed hallarkirkju-söfnuður.

Slotsplads svæði við höll.

Slotspræst hallarprestur.

Slotsskriver skrifari hjá hallargreifa.

Slotstaarn hallarturn.

Slotstjener (fyrrum), þjónustumaður hallargreifa.

Slotsvagt, a) hallarvarðmenn. — b) hallarvarðhús.

Slotsvægter hallar-vökumaður.

slu (einnig ritað slug), ft. -e, e., [sb. slœg-r], = snu.

Slubbert, ft. -er, kk., slóði.

slubre, ás. 1, [slupra], slupra, sloka.

Slud, án ft., sk., [sb. slydda], votviðri, slydduveður, krapadrífa (Gísl.): „Overgangen fra Regn til Snee kaldes S.“ Reise i Snee og S.

Sludder, án ft., sk., þvaður, þvættingur, bull, rugl, slabb, endurleysa.

sluddervorn, ft. -e, e., gefinn fyrir að þvaðra (slabba).

sluddre (har), h. s. 1, þvaðra, þvætta, slabba, bulla, rugla, (sb. sladdre).

slude, h. s. 1, vera broðvirkur.

sludervorn, ft. -e, e., broðvirkur.

sludfuld vætusamur: En s. Dag. Et sludfuldt (votviðrasamt) Efteraar.

sludske (einnig ritað sluske) (har), h. s. 1, vera broðvirkur: S. i sit Arbeide broða af því sem maður gerir. — 2) ho. l. t., sludsket, som e., a) sem broðað er af, sem illa er gengið frá. — b) sóðalega til fara.

Sludske, ft. -r, kvk., óðámur, jarðvöðull.

Sludvinter slydduvetur.

Slusse, ft. -r, sk, bandkarlur, hjólbörur.

slug sjá slu.

Slug, ft. eins, kl., kok. Sb. Svælg.

sluge, ás. 1, [sloka; o = u], gleypa: S. Maden i sig (sb.: rifs i sig, bvoms e-u i sig).

slugen, ft. slugne, e., gráðugur, ger.

Slugenhed, án ft., sk., græðgi.

Slughals, kk., mathákur, átvargur, átvagl, hit.

slugvorn, ft. -e, e., = slugen.

slugøret (einnig sluføret), ft. -ørede, e., (eiginl. slapeyrður, B. H., lafeyrður, B. H.; en er tiðkanlegast i sömu merk. og) sneyptur.

slukke, ás. 1 og 2, [slökkva], slökkva: S. Ilden. S. Lyset eða s. Lyset ud slökkva ljósið, (sb. drepa). Lyset slukkes (slukkedes) slökknaði, slokknaði. — S. Tørsten (sb. slökkvir bann — þ. e. alectorius — þorsta, i munni hafðr). — S. Sorgen.

Slukkehorn horn á háu skapti til að slökkva með ljós á altari.

Slukkekul, ft., viðarkol sem slökkt hefur verið i.

Slukker, sk., verkfæri til að slökkva með.

Slukning, sk., það að slukke.

sluføret sjá slugøret.

slumme sjá slumre.

Slummer, án ft., sk., blundur: Han faldt i S. það rann i brjóstið á honum. — Gravens S. dauðasvefn (625).

Slummerliin, kl., (i skáldskap, e. o. blundabeður), beður.

Slump, sk., A) með ft. -er, nokkuð (ómælt eða óvegið eða ótalið): Der er endnu en S. (eða en heel S.) tilbage það er æði mikið eptir enn. Han kjøbte en S. Bøger æði mikið af bókum. Kjøbe noget paa S. af handa-hófi. — b) sjer i lagi þegar talað er um leifar, einkum af drykk (sb. góður sopi). — B) án ft., tilviljun, happaskot.

slumpe, h. s. 1, (har), [sb. slampast], slampast: S. til noget slampast á e-ð.

Slumpeleg (fornt), leikur sem kominn er undir heppni.

Slumpelykke það að slampast á e-ð, (sb. Lykketræf).

Slumpeskud það að slampast á að hæfa e-ð.

Slumpeskytte, kk., sá sem slampast á að hæfa það sem hann skýtur til.

Slumpespil=Slumpeleg, Lykkespil.

Slumpetræf = Slumpelykke.

slumre (einnig finnst slumme) (har), h. s. 1, blunda, láta renna i brjóstið á sjer, (sb. vera á milli svefns og vöku). — b) liggja i dái (i óeiginl. merk.): Slumrende Kræfter.

Slumren, án ft., sk., það að slumre.

Slunk, ft. -er, sk., eins konar reykjarstöpull.

slunken, ft. slunkne, e., tómur, innantómur, og þviuml.

Slunkenhed, án ft., sk., það að vera slunken.

slunte, h. s. 1, dunda. — Det slunter af eða det slunter saa hen það gengur ekki sem verst.

Slup (einnig Sluppe), ft. Slupper, sk., skipsbátur, (sb. Skibsbaad).

Sluppe sjá Slup.

Sluproer sjer hver af þeim er róa skipsbáti.

Slurk, ft. -e, sk., teygur.

Sluse, ft. -r, sk., stifla með flóðgátt.

Slusearbeide starf að flóðgáttastiflu(m).

Slusebom slagbrandur fyrir flóðgátt.

Slusebro brú við flóðgáttar-stiflu.

Slusebund flóðgáttarbotn.

Slusebygning a) það að búa til flóðgáttastiflu(r). — b) stifla með flóðgátt.

Slusedam vatn(ið) fyrir ofan flóðgáttarstiflu.

Slusegulv = Slusebund.

Slusekammer (sjálft) flóðgáttar-hol(ið — með stifluvegginn báðumegin og hurð fyrir ofan og neðan).

Slusemester stiflu-vörður.

Slusemuur stiflumúr.

Slusepenge, ft., stiflutollur (goldinn af skipum sem fara um flóðgátt).

Sluseport flóðgátt.

Slusevand vatn sem hleypur út um (opna) flóðgátt.

Sluseværk stifla með flóðgátt og öllu sem þar til heyrir.

sluske sjá sludske.

Slutbjælke seinasti þakbjálki.

Slutbolt seinasti nagli (þegar talað er um stórn nagla).

Slutnagle seinasti nagli.

Slutning, ft. -er, sk., 1) (af slutte sem ás.), a) niðurlag, lok, endi, endir, (sb. endalok, endadagar): Slutningen paa (eða af) en Tale (Bog). Aarets S. árslokin. I Slutningen af Maaneden i mánaðarlokin, að niðurlagi mánaðarins (Rimb.). — b) ályktun: Gjøre Slutninger. En umiddelbar (middelbar, rigtig, falsk) S. — 2) (af slutte sem h. s.), það að falla (við e-ð): „At Stenene ved deres egen Tyngde og S. beholdt deres Sted".

Slutningsdom, a) ályktardómur (Skuggsjá). — b) ályktun.

Slutningsfølge, sk., a) röð af ályktunum (sem samband er á milli). — b) það sem draga má (dregið er) af e-i ályktun.

Slutningskjæde röð af ályktunum sem loða saman.

Slutningsmaade ályktunar-aðferð: En rigtig S.

Slutningsprøve seinasta raun.

Slutningstale tala sem flutt er seinast (t. s. m þegar e-u er slitið).

Slutningsvers niðurlagsvers, niðurlagsvisa.

Slutseddel kaupmiði (miði um kaup við milligöngumann i kaupmannshúsi).

Slutsteen steinn sem seinast er felldur i hvelfing.

slutte, s. 1, [sb. slúta], 1) ás., a) byrgja, eða þviuml.: S. een inde (sb.: Ef maðr byrgir mann inni i húsi, Grágás). S. een i Lænker setja e-n i fjötur. — S. en Hvælving fella hina siðasta stein i hvolf (sem verið er að smiða). — S. Rækkerne færa sig saman (um þá sem standa i fylkingu). — Et sluttet Selskab fjelag, sem fleiri geta ekki komizt i. Spise ved sluttet Bord borða þar sem maður borgar (mat sinn), en aðrir geta þó ekki komið. — S. sig til een þýðast e-n (sb. Eg. 17). — b) ljúka við, ljúka e-u, slita e-u: S. et Brev. S. sin Tale. S. en Forhandling. — S. en Række reka lestina (= vera aptast i röð). — c) semja, eða þviuml.: S. et Kjøb (en Handel) med een slá kaupi (eiga kaup) við e-n. S. et Forbund (s. Forlig, s. Ægteskab) med een; sb. indgaae 2. S. en Contract gera samning. S. et Laan; sb. Laan a. — d) ráða e-ð af e-u, skilja (sb.: er þaðan mátti skilja, at þeir höfðu kristnir verit), álykta: Dette slutter jeg af mange sikkre Erfaringer. — Domme og s. — Af det jeg saae, slutter jeg mig til det jeg ikke har seet af því, sem jeg hef sjeð, gizka jeg á, hvernig hitt muni vera. — 2) h. s., falla: Døren (Skuffen) slutter ikke. Dette Bræt slutter godt i Aabningen.

sluttelig, a) ft. -e, e., sem kemur á endanum (að lokunum): Den sluttelige Følge heraf vil blive Utilfredshed paa begge Sider. — b) sem ao., að siðustu.

Slutter, ft. -e, kk., = Fangefoged, Fangevogter.

Slutteri, ft. -er, kl., = Gjeldsfængsel.

Slyde, ft. -r, sk., = Holoft, Høstænge. Sb. Høslyde.

Slydestænger, ft., stengur sem lagðar eru á bita til að hafa þar hey ofan á.

slynge, ás. 1, [slyngva, slyngja, slöngva], a) slöngva: S. en Steen høit i Luften. — b) beygja: Snogen slynger sig i Bugter (vefur sig i bugður), hrökkvist. Veien slynger sig igjennem Krattet liggur i krókum yfir kjarrskóginn. — c) vefja: Ranken slynger sig om Træet. — d) bregða: S. Guldtraade i et Baand. — e) flækja: Det er slynget saa tæt sammen, at man ei kan bringe det ud af hinanden.

Slynge, ft. -r, sk., [slöngva], slöngva: Kaste med S. skjóta úr slöngu.

Slyngebaand slöngu-ól.

Slyngekast, a) slönguskot. — b) slöngu-örag (eins langt bil og slöngva dregur).

Slyngekaster, ft. -e, kk., sá sem kann að slöngva, (sb. Slyngeskytte).

Slyngel, ft. Slyngler, kk., = Kjeltring b.

Slyngelæder sá hlut a slöngu sem steinninn er lagður á.

Slyngereb bandróla.

Slyngeskytte, kk., sá sem hefur slöngu að vopni, (sb.: þeir menn, sem slöngur höfðu, Rómv.).

Slyngestav slöngustafur (sb. stafslöngva).

Slyngesteen slöngusteinn (sb.: slöngusteinshellir, Rimb.).

Slyngestøk, [sb. Slynge], = Slyngestav.

Slyngestok, [sb. slynge], dálitil spýta sem við er höfð þegar e-ð er brugðið eða riðið.

Slyngeværk það sem er brugðið.

Slyngning, sk., a) það að slynge. — b) e-ð sem er brugðið.

Slæ, sk., þiða (um veður). Sb. Slæne, Slæning.

Slæb, ft. eins, kl., A) slóði (á fati, B. H.): Dronningens S. blev baaret af Hofdamer. — b) fylgifiskar, dilkar: Han har altid et stort S. med sig. — B) stritvinna: Drengen er bleven forkuet i sin Opvæxt ved for tidligt S. Slid og S. — b) (i tali), sá sem vinnur baki brotnu: Han er et godt S.

slæbe, s. 1, [sb. slæpast], A) ás., a) draga: S. noget efter sig (sb. dregr Þórðr melrakki eptir sér tjaorf sitt). S. Ploven hen ad Marken. — S. sig frem (sb.: er þá svo stirðr ok kalinn, at hann má varla upp standa; hann dragnar siðan heim at bœinu). — b) rogast með: S. en Sæk paa Ryggen. — S. sig til Skade (sb. forslæbe). — S. noget med sig (vera að) pjaskast með e-ð. — B) sem h. s., 1) s. af med noget rogast burt með e-ð. S. paa noget (vera að) rogast með e-ð. — 2) dragna: Kappen er saa lang, at den slæber paa Jorden. Sækken slæbte bag efter Vognen. — b) ho. núl. t., slæbende, sem e., þunglamalegur, ósufur, eða þviuml.: Et slæbende Foredrag. En slæbende Stiil. — 3) vinna baki brotnu: S. fra Morgen til Aften (sb.: vinna nótt með degi, Gisl.). S. som en Hest.

Slæbekjole (dragsiður) kyrtill með slóða.

Slæben, án ft., sk., það að slæbe.

Slæber, ft., (i tali), skór sem gengizt hafa niður.

Slæbested staður þar sem farmur er borinn á land.

Slæbetoug kaðall sem e-ð er dregið með á eptir skipi: Tage noget paa Slæbetouget hafa e-ð á eptir.

Slæde, ft. -r, sk., [sleði], sleði.
Slædeaag þverspýta á milli sleðmeiða.
Slædeføre, [sleðafœri], sleðafæri, sleðfæri (farnt).
Slædekjørsel það að aka í sleða.
Slædemede sleðmeiður (Eyrb.).
Slædetøi allt sem til sleða heyrir.
Slægt, ft. -er, sk., [sb. slekt], 1) um menn, a) ættrif, kynslóð, (sb. Familie b): Adelige Slægter. Arte efter sin S. líkjast í ættina, (sb. hanum kippir í kyn). Være S. med een vera skyldur e-m, (sb. eiga frændsemi að telja við n-n). De ere i S. sammen þeir eru skyldir (fræadur). — b) þeir sem uppi eru samtíða, kyakvísl, kynslóð: Den nærværende S. — 2) (um annað), kyn, deild, eða þvíuml.: Dyrenes hele S.
Slægtbegreb kynnám.
Slægtbeskrivelse lýsing á e-u náttúrukyni (þ. e. dýra-kyni eða grasa u. s. frv.).
Slægtbog (einnig Slægtebog) ættartölubók.
slægte, h. s. 1, í s. een efter (sjaldh.) eða s. een paa líkjast e-m (frænda sínum).
Slægtebog sjá Slægtbog.
Slægtfølge, sk., = Slægtrække.
Slægthøvding ættarhöfðingi.
Slægtlav = Slægtskab.
Slægtled = Ætled.
Slægtliighed, a) = Familieliighed. — b) það sem er samkvæmilegt (sameiginlegt) í e-u náttúrukyni.
Slægtlinie ættleggur.
Slægtmærke ættarmerki (B. H.), ættarbragð, (sb. ættgengt).
Slægtnavn ættarnafn.
Slægtning, ft. -e, kk., ættiagi, (sb. Frænde, Paarørende).
*Slægtregister ættartala; ættartölubók.
Slægtregning ættartala.
Slægtrække ættbálkur.
Slægtskab, án ft., kl., skyldugleiki, skyldleiki, frændsemi.
Slægtvaaben skjaldmark herrættar.
Slæne, sk., = Slæ.
Slæng, ft. eins, kl., gjóta (í götu).
Slæng, ft. eins, kl., sægur (af e-u hyski): Han fører et heelt S. af Tjenere med sig.
·slænge, s. 2, [slengja f. slengva f. slöngva], a) ás., fleygja (þeyta, grýta, henda) e-u: S. noget omkring paa Gulvet grýta e-u út um allt gólf. — b) h. s.: S. med Armene vingsa handleggjunum.
Slængen, án ft., sk., það að slænge.
Slængkappe víðkápa.
Slæning, sk., = Slæ.
Slæt, sk., [slátt-r], a) = Høslæt. — b) = Klokkeslæt: Ved fem S. (þegar stundaklukkan slær fimm =) einni stundu fyrir miðaptan (miðjan morgun).
Slætfolk sjá greinina um Slætmand.
Slætmand, ft. Slætfolk, sláttumaður.
sløi, e., víður.
Sløie, ft. -r, sk., teygur (á akri eða eng).
Sløie (einnig Sløie), ft. -r, kvk., subba, jarðvöðull.
sløie, b. s. 1, vera sóðslega til fara.
Sløife, ft. -r, sk., lykkja (sem hnýtt er t. a. m. á dregil eða hálsklút).
sløife, ás. 1, brjóta t. a. m. borg niður: S. en Fæstning (Muur, Vold).
Sløifning, ft. -er, sk., það að sløife.
Sløikjole síður og víður barnskyrtill.
Slør, ft eins, kl., slæða (sem kvennfólk hefur fyrir andliti): Have et S. for Ansigtet. — b) það sem hylur e-ð: Nattens S. náttmyrkrið. — Óeiginl.: Kaste S. over (drepa huldu á) Sandheden.
sløre, ás. 1, hylja (eiginl. með slæðu).
sløre, h. s. 1, a) hvarfla hingað og þangað. — b) (á sjó), halda undan vindi: S. Nord efter.
sløse, s. 1, [slysa], a) ás.: S. noget bort sóa (sólunda, eyða) e-u. — b) sem h. s.: S. med noget eyða (sóa) e-u.
Sløv sjá Slev.
sløv, ft. -e, e, [sb. sljó-r], sljór, slær, a) um eggjar: Kniven er bleven s. það er öll egg úr hnífnum. — b) um sjón: Hans Syn er blevet sløvt hann er farinn að sjá illa, (sb.: eigi at eins sljófast sýnin, Fms. II, 286). — c) óeiginl.: En s. Dømmekraft (sb. skilningsdaufur).
sløve, ás. 1, [sb. sljófa], deyfa, slæfa, sljófa, sljófga: Den skarpeste Kniv sløves ved Brugen. Alderdom sløver Sandserne (Følelsen, Aandskræfterne).
sløvgjøre = sløve. — Ha. nút. t., sløvgjørende, sem e., sem deyfir.
Sløvhed, án ft., sk., sljáleiki (B. H.), daufleiki.
smaa [smá-r], ft. eins, miðstig smærre [smærri f. smæri], efsta stig smærrest, e., 1) smaa, er ekki tíðkanlegt í et. — um ft. sb. liden —, nema a) með nafni, sem haft er í et. um e-ð sem er margt, t. a. m.: Smaat Korn (Salt) smátt korn (salt). — b) i smaat = í smátt: Hugge Brændet smaat. Støde noget smaat. — c) i skrive smaat skrifa smátt. — d) i saa smaat, dálítið, eða þvíuml.: Han begynder saa smaat at lave sig til Reisen hann er farinn svona hægt og bægt (í hægðum sínum) að búa sig undir ferðina. — e) í orðatiltæk. i det Smaae, t. a. m.: Det gaaer for meget i det Smaae það er of smásmuglegt. Handle i det Smaae (sb.: seldi hann smátt varninginn, Vapnf.; í smá-snökkum). — f) í Kaupmannahöfn, f. lille, t. a. m.: Den smaae Dreng. — Den Smaae krakkinn, krógiun (Smaa, krakkar, krógar — t. a. m. Hun har mange Smaa — og de Smaa, krakkarnir, krógarnir — t. a. m. Hun kan ikke være borte fra sine Smaa — hverfa, að merkingu, ekki síður undir lille, enn smaa). — 2) miðstig og efsta stig tíðkast ekki, nema í mállýzkum.
smaabande, h. s., (smáblóta), blóta í hljóði.
smaablommet (sem er) með smáum rósum.
Smaablomster, ft., smáblóm.
Smaabrød, ft., smákökur.
Smaabuske, ft., smákjár, (sb.: smáviði ok kjörr, Eg. 580; hrískjörr ok smáskógar, Ísll. 68).
Smaadigte, ft., smákvæði.
Smaadreng, a) ekki haft nema í ft., smásveinn (sb. í eyru ninum smásveini 5 vntra gömlum, Fms. I, 271), smápiltur (Stjórn). — b) (úrelt), með et., í líkri merk. og smásveinn hefur verið haft í á seinni tíðum (sb. Fms. VII, 158?), þjónustusveinn, skósveinn.
Smaafisk smáfiskur: Sild og anden S. (eða andre Smaafiske).
Smaafolk, ft., smámenni, smælingjar: Det er ikke for S.
Smaafugle, ft., smáfuglar (Grágás).
Smaagjeld = Klatgjeld, Plukgjeld.
Smaagrise, ft., smáir (ungir) grísir.
Smaahaar, ft., smá hár.
Smaahandel smáverzlun.
Smaahandler, ft. -e, kk., smásölumaður.
Smaahed, án ft., sk., smærð.
Smaahedsaand hégómleg smásmygli.
Smaaherre = Sprader, Spradebasse, Straajunker.
smaahoste smáhósta.
smaahugge höggva (e-ð) í smátt.
Smaahugning, sk., það að smaahugge.
Smaakager, ft., smáttsætabrauð.
Smaaknas = Knas.
smaaknurre smá-nöldra, smá-nauða.
Smaakonge smákonungur (sb.: regulus, þat er smákonungr, Stjórn).
Smaakopper = Børnekopper.
Smaakorn, ft., smákorn.
smaakornet smákornóttur (sb. Stjórn).
Smaakort, ft., lág spil.
Smaakram smávarningur (Nj.).
Smaakrat = Smaabuske.
*Smaakreature, ft., = Fjæderkræ.
Smaakryb smákvikindi.
smaalee glotta.
smaalig, [smálig-], 1) ft. -e, e., a) smálegur (Skuggsjá 30), smásmuglegur: Med s. Flid. — b) lítilfjörlegur, auðvirðilegur, vesalmannlegur: En s. Misundelse (Vindesyge). — Smaalige Charakterer lítilmenni. — 2) sem aa., smásmuglega, nákvæmlega: Søge s.
Smaalighed, án ft., sk., smásmygli, (sb.: smáka, Skuggsjá 30); lítilmennska; (sb. hótfyndni).
Smaalyn, ft., smáleiptur.
Smaalys, ft., smáljós.
smaalænges, [sb. længe II], t. a. m.: S. efter een þrá e-n dálítið.
Smaamad kjöt sem bitað er niður, (sb. smálki).
Smaamynt = Smaapenge.
smaanynne, h. s., raula fyrir munni sjer.
Smaapenge, ft., smápeningar.
Smaapiger, ft., smámeyjar (Nj.), stúlkur.
Smaapluk í orðatiltækinu i S. = i smaa Pluk (sb. Pluk).
Smaaredsel smágjáld (sem prestum eru goldin, t. a. m. í eggjum og hænsnum og þvíuml.).
Smaaregn salla-regn, úði.
smaaregne, h. s., t. a. m.: Det smaaregner það er salla-regn.
Smaareiser, ft., smáferðir, (sb. snatt).
Smaasand smár sandur.
Smaaskillinger, ft., a) = Smaapenge. — b) = Lommepenge.
smaaskjende, h. s., nauða, nöldra, eða þvíuml.
Smaaskrift, a) sk., smátt letur. — b) kl. og í ft., smárit.
smaasnakke, h. s., tauta.
Smaastads smávegis glis; smámunir.
Smaasteen eða Smaastene, hvorttveggja ft., smágrjót.
Smaastene sjá Smaasteen.
smaastjæle, h. s., smá-hnupla.
smaastribet teinóttur.
Smaastykker, ft., molar.
smaastøde, ás., mylja (e-ð) smátt: Smaastødt Sukker.
Smaasvend (úrelt), = Smaadreng b.
smaasynge, h. s., raula.
Smaatarme, ft., blágirnið.
Smaating, ft., smámunir, smáhlutir.
smaatravende, [sb. trave], smástígur (um besta).
Smaatyveri hvinnska: Han har ser begaaet Smaatyverier.
smaatærende, [sb. tære], neyzlugrannur, sparneytinn.
smaatærnet smátíglóttur.
Smaatøi smámunir.
Smaaudgifter, ft., smágjöld.
Smag, án ft., sk., [sb. smekk-r?], 1) eiginl., bragð a) að e-u, (sb.: bergning, Elue.; sömul. keimur): En sød (suur, skarp, bitter, behagelig, modbydelig) S. Sætte S. paa noget gera e-ð bragðbetra. — b) sem skilningarvit, (sb.: bergning, Elue.): Have en fiin S. næmt bragð. — 2) óeiginl., a) (viðkunnanlegt eða óviðkunnanlegt) snið: Der er ingen (megen) S. i denne Bygning það er (ó)viðkunnanlegt snið á þessu húsi. Der er ingen (megen) S. i hendes Paaklædning hún er

(ó)viðkunnanlega búin. Der hersker en slet S. i (er óviðkunnanlegt snið á) disse Decorationer. — b) skynbragð (vit) á fegurð eða því sem vel ler, (fegurðarvit), smekkur: En god (rigtig, slet, fordærvet) S. i Malerkonsten (Digtekonsten, Musiken, o. s. frv.). En dannet S. (þegar maður hefur skýrt huga sinn um það hvað fagurt sje og vel eigi við). En naturlig god S. (sb. náttúruljós). — Smag tómt er haft í sömu merk. og god (eða rigtig) S., t. a. m.: En Mand af S. og han forbinder Lærdom med S. — Dette Stykke er malet i Rembrandts S. það er sams snið á þessu, og á pentskriptunum eptir R. Den græske (gothiske) S. i Bygningskonsten hið griska (gotneska) húsagerðarsnið. En Have i engelsk (fransk) S. aldingarður með ensku (frakknesku) sniði (eptir enskum — frakkneskum — hætti). Den italienske S. i Musiken hið italska snið á sönglistinni. — Dognets S. lízka í því að láta sjer falla e-ð, (lízku-smekkur). — c) gaman: Give (bibringe) een S. for Læsning (koma e-m á að hafa gaman af lestri), koma e-m á að lesa. Et saadant Liv er ikke efter min S. á ekki við mig. Finde S. i noget hafa gaman af e-u.

smage, s. 2, [sb. smakka?], 1) þar sem sá er gjör., er kennir e-t bragð, a) ás., finna bragð að (e-u): Man smager det Bittre i denne Drik það finnst remmubragðið að þessum drykk. Det smages ikke let það finnst varla. — β) smakka = bergja e-u: Han har aldrig smagt Brændeviin. Jeg har ikke smagt et Jordbær i Aar. — γ) smakka = smakka (bragða) á (e-u): S. Maden. — b) h. s. (har), i s. paa noget smakka (bragða) á e-u. — 2) b. s. þar sem gjör. merkir þann hlut, sem e-t bragð er að, a) eiginl., α) smakkast, eða þvíuml.: Det smager sødt (suurt, bittert, godt, ilde) það er sætt (súrt, rammt, gott, illt) bragð að því. Det smager som Honning það er eins og hunang á bragðið. Det smager af — efter — Honning (Røg) það er hunangsbragð (reykjarbragð) að því. — β) smakkast vel, (sb. e-m fellst á e-ð): Naar man har arbeidet, smager Maden. Lade sig noget s. (borða með lyst). — b) óeiginl., vera viðkunnanlegt, falla e-m í geð, eða þvíuml.: Nu smager Hvilen nú er hvíldin þæg. Det smagte ham (átti við hann), at hans Arbeide blev rost.

smagfuld, a) sem gott snið er á (sb. Smag 2, a): Et smagfuldt Konstværk. — b) sem hefur gott vit á fegurð eða því sem við á (sb. Smag 2, b): En s. Konstdommer.

Smagfuldhed, án ft., sk., það að vera smagfuld.

smagløs, (smekklaus), a) sem er með óviðkunnanlegu sniði, sem illa á við, (sb. Smag 2, a): Et smagløst Digt. — b) sem ekkert vit hefur á því hvað fagurt er eða við á (sb. Smag 2, b): En s. Konstdommer.

Smagløshed, sk., það að vera smagløs; (einnig) það sem illa á við.

Smagnerver sjá Smagsnerver.

Smagslære = Smagsvidenskab, Æsthetik.

Smagsnerver (einnig Smagnerver), ft., taugar í tungunni sem finna (gera) bragðið.

Smagsvidenskab = Æsthetik.

Smakke, ft. -r, sk., ferja, farskip: Qvæget føres over paa Smakker.

smal, ft. -le, e., a) lítill, í orðatiltækjunum: S. Tæring lítil fæðsla, og det er en s. Sag for ham honum verður ekki stórt fyrir því, (sb.: hægðarverk, hægðarleikur, hægur vandi). — b) mjór, α) á breiddina: Smalt (mjótt) Lerred. — β) ummáls, grannur: En Flaske med s. Hals stútmjó flaska. S. i Livet miðmjór, (mittisgrannur).

Smalbeen mjóaleggur.

smalbenet mjófættur.

smalbladet mjóblöðóttur.

smalhalset, ft. -halsede, e., halsmjór; stútmjór.

Smalhans, (kk.), í orðatiltæk. der er S. Kjøkkenmester þar er ekki nema sultur og seyra.

Smalhed, án ft, sk., mjódd.

smalle, ás. 1, grenna, mjókka. — smalles grennast, mjókka.

smallivet, ft. -livede, e., miðmjór.

smalsporet, ft. -sporede, e., (um vagn), sem mjótt er á milli hjólanna á.

Smaragd, ft. -er, sk., smaragður.

smaske (har), h. s. 1, smjatza, smjatta.

Smasken, án ft., sk., það að smaske.

Smed, ft. -e, kk., [smið-r], sá sem smíðar úr málmi, (einkum) járnsmiður. — b) óeiginl.: Enhver er sin Lykkes S., hver er sinnar hamingju smiður, (orðskv.).

smede, ás. 1, [e. o. smiða af smið-r], smíða (e-ð, úr málmi, einkum ef það er gert með hamri): S. et Plovjern. Bolten er ikke smedet, men støbt ekki smíðaður með hamri, heldur steyptur. — Man maa s. Jernet, medens det er varmt það er bezt að taka gæs, meðan hún gefst. — b) óeiginl.: S. en Løgn setja saman lygi. — S. et Anslag (sb.: þau svik, er þau höfðu saman bruggat, Fms. I, 59).

Smedearbeide járnsmíð (Fms. XI, 427; sb.: smíðjuverk, Eg.).

Smedebælg smiðjubelgur.

Smededreng kenningarsveinn hjá járnsmið.

Smedeesse = Esse, (smiðjuafl, B. H.).

Smedegjerning smiðjuverk (sb. Smedearbeide).

Smedehaandværk járnsmíða-iðn, (sb. Smedearbeide).

Smedehammer hamar járnsmiða, smiðjuhamar.

Smedekone kona járnsmiðs.

Smedekro gildisskáli járnsmiða.

Smedekul smíðarkol (sb. Fms. VIII, 201), smiðakol.

smedelig, ft. -e, e., sem smíðað verður úr (með hamarsslætti).

Smedemester meistari í járnsmíð.

Smedeovn = Smedeesse, Esse.

Smederedskab áhald sem járnsmiðir hafa.

Smedesvend fullnumi í járnsmíð.

Smedetang smiðjutöng.

Smedetrug smiðjunór (B. H.), nór, nóstokkur, herzlustokkur.

Smedeværksted smiðja.

Smedeværktøi smíðatól (járnsmiða).

Smedie, ft. -r, sk., [smiðja], smiðja.

Smek sjá Smæk.

smekke sjá smække.

smekker (einnig ritað smækker), ft. smekkre, e., grannur: S. om Livet miðmjór, (mittismjór). En s. (Vaand) Green.

smelde sjá smælde.

smelte, s. 1, [smelta], 1) ás., bræða: S. Smør (Bly, Jern). S. Fedt af. — b) óeiginl., þýða hjartað: smeltende Toner. — 2) h. s. (er), bráðna: Smørret smelter i Solen. S. hen (bort) bráðna niður. — b) s. bort eða s. hen eyðast, ganga upp: Hans Formue er smeltet bort það er farið sem hann átti. Arven smelter hen under Skifterettens Behandling.

Smeltedigel = Digel.

Smeltehede svo mikill hiti að e-ð bráðni.

Smeltehytte bræðslubúð (við málmnáma).

Smelteild eldur sem e-ð er brætt við; eldur sem er svo heitur að hann bræði.

Smeltejern járn sem bræða á upp aptur: Gammelt S.

Smeltekonst kunnátta sem þarf til að bræða málm o. s. frv.

smeltelig, ft. -e, e., bræðanlegur: Dette Metal er let smelteligt fljótur að bráðna.

Smeltelighed, án ft., sk., það að vera bræðanlegur.

Smeltemiddel það sem haft er til að bræða e-ð með.

Smelteovn bræðsluofn.

Smeltesteen kola (sem brætt er í).

Smeltning, sk., það að smelte.

Smergel, án ft., sk., eins konar járngrýti.

smerte (har), h. s. 1, a) eiginl.: Foden smerter endnu jeg kenni til í fætinum enn. — b) óeiginl., sárna, (sb. harma, hryggja): Det smerter mig at see hende lide.

Smerte, ft. -r, sk., sárindi, sárleikur (sb. sta hörn við sárleik ok verki), sársauki: Føle en S. kenna til. — b) óeiginl., hryggð, hryggleiki, harmur, tregi: Jeg hører det med S. Hendes S. over Tabet af sit Barn.

smertefuld, a) sem kennir mikið til. — b) sár, (sb. qvalfuld): En s. Operation. En s. Sygdom sár sjúknaður (Fms. III, 172; sb.: snöriz huggan hans í harm, ... sjálfr hann í sóttar kvöl ok kveinn). Døden er intet imod et smertefuldt Liv það er miklu betra að deyja, enn lifa við harmkvæli.

Smerteleie, kl., (í skáldskap) = Sygeleie.

smertelig, ft. -e, e., sár, a) eiginl.: En s. Fornemmelse. — b) óeiginl.: Et smerteligt Tab (sb. sár er missir þinn).

Smertelighed, án ft., sk., sárleikur, (sb. Smerte).

Smerteskrig hljóð (óp) fyrir sárinda sakir, (sb.: við sjálft var, at ek mætti eigi úæpandi standast).

smertestillende, [sb. stille], sem deyfir (linar) sárindi (verki).

Smertesyn brjóstumkennanleg sjón.

smide, smed, smidt, ás., (í tali), henda (fleygja, þeyta) e-u: S. noget ud af Vinduet. Han smed Bogen paa Bordet.

smidig, ft. -e, e., mjúkur, liðugur: Være s. i Kroppen vera mjúkur. Saa s. som en Aal tálknmjúkur, hjól-liðugur. — b) óeiginl., sem á hægt með að laga sig eptir öðrum, eða þvíuml.: En s. Hofmand.

Smidighed, án ft., sk., mjúkleiki, liðugleiki.

smidske, h. s. 1, dekra (við): Hun smidsker for ham. S. ad een líta hýrlega til e-s.

Smig (eða Smige), sk., húsahyrnlag sem annaðhvort er kröpp eða gleið.

Smige sjá Smig.

Smiger, án ft, sk., [sb. smjaður — ja = i; ð = g, eins og í borð f. borg], smjaður, fagurgali: En fiin (grov) S.

Smigerrøst, sk., = Smigerstemme.

Smigersang smjaður í ljóðum.

Smigerstemme (smjaðurrödd), smjaður, fagurgali.

Smigervise smjaðurkvæði,

Smigfag = Skraafag.

smigre, s. 1, [sb. smjaðra], 1) h. s. (har), i s. for een a) dekra við e-n: Hun veed godt at s for den Gamle. — b) slá e-m gullhamraaa, skjalla e-n upp. — 2) ás., a) telja (e-m) trú um e-ð sem hann vill að sje, eða þvíuml.: S. een med et ugrundet Haab. — Han smigrer sig med det Haab (hann vonar), at Rygtet har overdrevet Skaden. Jeg smigrer mig med, at have (jeg þykist hafa) udrettet det efter Deres Ønske. — b) slá e-m gullhamraaa, skjalla e-n upp: Han forstaaer godt at s. de Stores Forfængelighed.

Smigren, án ft., sk., það að smigre (sb. Smiger).

Smigrer, ft. -e, kk., smjaðrari, hólberi (farnt).

Smigreri, ft. -er, kl., = Smigren, Smiger.

Smigstok áhald til að mæla hyrningar með.

Smiil, ft. eins, kl., bros: Han sagde det med et S. brosandi.

smile, h. s. 1, einnig **smiilte, smiilt**, [sb. smiltra], brosa; glotta: S. venlig til een brosa við e-m. S. ad (af) noget brosa að e-u. — Solen smiler gjennem Skyerne (um það þegar rofar til fyrir sólu).

Smilebaand, í orðatiltæk. trække paa Smilebaandet glotta.

smilefærdig brosleitur, hýr.

Smilehul spjekoppur.

sminke, ás. 1, fegra (hörund, einkum andlit) með lit, lita: Hun er sminket hún hefur borið lit framan í sig. — b) óeiginl., fegra, eða þvíuml.: „Sminket Dyrkelse“ uppgerðar-dýrkun.

Sminke, ft. -r (sjaldhöfð), sk., litur sem borinn er á hörund — einkum andlit — til að fegra það. — b) óeiginl., það að fegra e-ð: Sætte S. paa noget fegra e-ð (sb.: ekki þarf þat orðum at fegra, at hann hefir meirr enn saklauss veginn verit, Nj.).

Sminkedaase litarbaukur (sb. **Sminke**).

Sminkeslør, kl., smágerð slæða sem litur (**Sminke**) er dreginn á hörund með.

Sminkerød (jurt) *convallaria polygonatum.*

Sminkevand lögur til að fegra hörundið með.

smitsom, ft. -me, e., næmur (um sjúkdóm): En s. Syge.

Smitsomhed, án ft., sk., næmleiki (sjúkdóma).

Smitsot sjá **Smittesot**.

smitte, s. 1, [sb. smita], 1) ás., a) gera (e-n) veikan af sjer: Han har smittet hende med Børnekopper hún hefur fengið bóluna af honum. — Denne Sygdom smitter ikke það eru ekki næm veikindi. — b) saurga, flekka: Den Kedel smitter ikke den Gryde það skarar hvorugur eldinn frá öðrum. — S. sin Ære. — 2) h. s. (har), um það sem liturinn er laus í: Var dig for den malede Dør, den smitter varaðu þig á hurðinni; liturinn er ekki þornaður. Dette Tøi smitter (eða smitter af).

Smitte, ft. -r, sk., a) (sjaldh.), flekkur. — b) það að e-ð verður veikt af öðru: Nogle troe, at Pesten ikke forplantes ved S.

smittefri laus við næma sjúkdóma.

Smittegift = **Smittestof**.

Smittesot (einnig **Smitsot**) næmur sjúkdómur.

Smittestof hið óheilnæma efni er menn veikjast af þegar næmir sjúkdómar ganga.

Smittesyge = **Smittesot**.

Smuds, án ft., sk. og kl., saur, óhreinindi.

smudse, ás. 1, saurga, óhreinka.

smudsig, ft. -e, e., saurugur, óhreinn.

Smudsighed, án ft., sk., óhreinindi.

Smug, nafn, [sb. smjúga], í orðatiltæk. i S. í laumi: Drikke (handle) i S.

Smughandel launverzlun, laumuverzlun.

Smughandler, ft. -e, kk., sá sem hefur (rekur) launverzlun.

smugle, ás. 1, [sb. smjúga], flytja á laun (vöru sem annaðhvert er bannað að flytja eða ella verði tekinn tollur af): S. Varer ind.

Smuglen, án ft., sk., það að **smugle**.

Smugler, ft. -e, kk., sá sem flytur vöru á laun og óleyfilega (sb. **smugle**).

Smuglerí, ft. -er, kl., óleyfilegir vöruflutningar á laun (sb. **smugle**).

Smuglerskib skip sem haft er til launflutninga (sb. **smugle**).

smuk, ft. -ke, e., fallegur; fríður (sýnum), vænn að yfirlitum: Reise gjennem smukke Egne. — Smukt Veir fagurt (gott) veður. — Det smukke Kjøn kvennfólkið. — Sige een mange smukke Ting segja mörg kurteisleg orð við e-n, (sb. at á e-m gullhamrana). — b) (í háði), (dá)fallegur, (dá)laglegur, þokkalegur: Han er en s. Person það er fallegur karl. — 2) **smukt**, sem ao., fallega, laglega: Der har du ført dig smukt op það er fallegt háttalag!

Smukhed, án ft., sk., (sjaldh.), fríðleiki, vænleiki, o. s. frv.

Smul, án ft., kl., smá mylsna, dupt: Falde hen i S. molna.

smuldre (einnig ritað **smulre**) (er), h. s. 1, molna.

Smule, ft. -r, sk., [sb. moli], moli: Sanke Smulerne op. — Giv ham en S. Kjød (ögn — dálitla ögn, dálitið — af kjöti) til Brødet. Der er endnu en S. tilbage það er dálítið eptir enn.

smule, ás. 1, [sb. mola], mola: S. Brødet i Melken mola brauðið ofan í mjólkina.

smulre sjá **smuldre**.

Smut, nafn, í orðatiltæk. kaste S. láta smáhellublóð flytja kerlingar.

Smuthul fylgsni, leyni.

Smutsteen helluhlóð sem látið er flytja kerlingar.

Smutte, ft. -r, sk., launndyr, leynidyr; launstigur, leynistigur.

smutte (er), h. s. 1, skreppa, skjótast: Musen smuttede ind i Hullet. Hvor er den smuttet hen?

smykke, ás. 1, skreyta (sb.: Álfvini, skreyttir hinum beztum klæðum), skrýða, prýða, fríða (óeiginl.; sb. fegra): S. en Brud. — En Kone, smykket med alle qvindelige Dyder (sb.: alla hluti, þá er konung fríða, Fms.).

Smykke, ft. -r, kl., skartgripur, (sb. greinina um **Qvindeprydelse**; sb. einnig: skurðgoð ok þar meðr þeirra vangagull ok annat þeirra skraut ok skrúð). Et S. af Guld besat med Ædelstene.

Smykkedaase baukur sem e-t skraut er geymt í.

Smykkeklæde skrúðklæði, skrúði, (sb. skrúðkyrtill).

Smykkekonst = **Pyntekonst**.

Smykken, án ft., sk., það að **smykke** (skreyting, skrýðing, prýðing).

Smykkepige stúlka sem býr e-n: Brudens Smykkepiger.

Smykkeskriin gripakistill.

Smykketøi skraut, skart.

smæde, ás. 1, (úrelt), níða.

Smædedigt níð (í ljóðum), níðvísur.

Smædeskrift, kl., (sjaldh.), níðrit. Sb. **Skandskrift, Lasteskrift**.

Smædevers níðvísa.

smægte, h. s. 1, a) = **forsmægte, vansmægte**. — b) s. for een þrá e-n.

Smæk (einnig ritað **Smek**), ft. eins, kl., a) smellur, skellur, o. s. frv.: Et S. med en Pidsk. — b) snoppungur, högg: Give een et S. gefa (reka) e-m utan undir. Drengen fik S.

smækfed spikfeitur, spikaður, sem rær í spikinu.

Smække, ft. -r, sk., a) sb. **Fluesmække**. — b) brjóstaspeldi (kvenna eða barna): Hun har et Forklæde med S. paa.

smække (einnig ritað **smekke**), s. 1, a) h. s. (har), smella (= gera smell): S. med en Pidsk. — S. efter een med en Pidsk ætla að slá e-n með keyri. — b) ás., skella: S. een over Fingrene skella á fingurna á e-m. S. en Dør i skella aptur hurð.

Smækken, án ft., sk., það að **smække** (skellir).

smækker sjá **smekker**.

Smæld, ft. eins, kl., smellur.

smælde (einnig ritað **smelde**) (har), h. s. 1, smella: S. med en Pidsk. — b) í orðatiltæk. skjelde og s.; sb. **skjelde** a.

Smælden, án ft., sk., það að **smælde**: Skjelden og S. jag og rifrildi, eða þvíuml.

Smærer, ft., [e. o. smærur; sb. smæra í Gras. eg B. H.], smári *trifolium repens.*

Smøg, án ft., sk., reykur; (reykjar-) svæla.

smøge, ás. 1 og 2, reykja (tóbak): S. Tobak.

smøge, ás. 1 og 2, [smeygja], smeygja, o. s. frv.: Hesten smøger af sig smeygir fram af sjer. S. sine Strømper af fletta af sjer sokkunum.

Smøge, ft. -r, sk., [sb. smuga], smuga.

smøle, h. s. 1, (í lsti), drolla.

Smør [smör, Gþl. 99], án ft., kl., smjör: Kjerne S. strokka.

smøragtig, ft. -e, e., smjörlegur.

Smørblomst (brenni)sóley *ranunculus acris.*

Smørbrikke trjekringla sem smjör er haft á.

Smørbøtte smjörbytta.

Smørdei deig úr mjöli og smjöri.

smørdrøi smjörmikill: S. Melk.

Smørdyppelse fita sem þurmeti er dýft í og annaðhvort er tómt smjör eða mikið af smjöri er saman við, (sb. smjörbráð, B. H.).

smøre [smyrja], **smurte** [sb. smurða og smurði], **smuurt** [sb. smurt], ás., 1) þar sem þol. merkir þann hlut, sem drepið (o. s. frv.) er á e-ð, eða hnoðað er saman, a) eiginl.: S. Smør paa Brødet drepa smjöri á brauðið, klína brauðið (sb. Fms. IX, 241). — b) óeiginl.: S. noget sammen hnoða (böggla) e-u saman (skriflega). — 2) þar sem þol. merkir það, sem e-u er riðið (o. s. frv.) á, a) smyrja, eða þvíuml.: S. Laasen med Olie bera olíu á skrána. S. en Vogn bera fitu á vagn. — b) = **banke** 2, a. — c) bera fje undir, múta e-m. — d) s. een om Munden med noget hugga e-n með litlu (eins og barn), þar sem hann er miklu sviptur.

Smørelse, sk., það sem haft er til að bera það (ríða því) á e-ð.

Smøren, án ft., sk., það að **smøre**.

Smører, ft. -e, kk., = **Blæksmører**.

Smørfjerding smjörkvartil.

Smørgrød grautur sem smjör er látið saman við.

Smørkage kryddbrauð sem smjör er í.

Smørkande smjörkolla (t. a. m. úr leiri eða gleri, sem höfð er á borðum).

Smørkringle brauðhögld (úr smjörblönduðu deigi).

Smørkrukke smjörkrukka.

Smørkræmmer smjörsölumaður.

Smørotting áttungur smjörtunnu.

Smørpande steikipanna.

Smørrebrød klínt brauð (sb. **smøre** 1, a). — b) hægðarleikur, (sb.: e-m verður lítið fyrir e-u; eins og að drekka þyrstur úr askinum sínum): Det er kun et S. for ham.

Smørskaal smjörskál.

Smørskee smjörsleif.

Smørskiver, ft., brauðsneiðar steiktar í smjöri.

Smørskyld landskuld í smjöri.

Smørstikker, sk., trje-áhald sem smjör er stungið með upp úr tunnum (e. s. frv.).

Smørsøger, sk., smjörkanni.

Smørtiende tíund af smjöri.

Smørtønde smjörtunna (þ. e. tunna sem höfð er undir smjör): Han havde en Tønde Smør og en tom S. paa Vognen.

Smøræske smjör-ílát, smjördallur.

Snabel, ft. **Snabler**, sk., rani, trjóna, (sb. lola): Elephantens S. fílsrani.

Snabelsko spezskór(?).

Snadder, án ft., sk., það hljóð sem verður þegar endur eða gæsir hræra nefið ótt og títt í vatni.

snadre (har), h. s. 1, (um endur og gæsir), hræra nefið ótt og títt í vatni, (gussa, G. O.; sb. B. H.): S. som en And lafsa.

Snadren, ön ft., sk., það að snadre.

snage, h. s. 1, [snaka; sb.: at Ingjaldr snakaði um hús hennar, Laxd. 44], snudda, snuðra: S. efter noget. S. i Gryder og Potter snuða á höfði í kirnum og kollum.

snagen, e., [sb. snakin-n], gefinn fyrir að hnupla mat.

Snak, án ft., sk., kjaptamagn, raus, mas; bull, rugl, (sb. munnrugl), þvogl, þvaður: Der er ingen Ende paa hans S. En dum (taabelig) S. bull og vitleysa.

snakke, s. 1, 1) h. s. (har), skrafa, hjala, (kjapta); láta dæluna ganga; masa, rugla, bulla, þvogla, þvaðra: S. med een om noget. De snakkede sammen en heel Time. — S. over sig tala af sjer. — S. een efter Munden tala eins og e-r vill heyra. — En Papegoie, som kan s. kann að tala. — 2) sem ás., a) s. een noget for; sb. foresnakke. — b) s. een noget paa; sb. paasnakke. — c) s. een noget fra; sb. frasnakke. — d) s. een fra noget telja e-n af (ofan af) e-u, koma e-m ofan af e-u (með fortölum).

Snakkebroder sá sem er gefinn fyrir að skrafa, (sb.: skrafkarl, skraffinnur).

Snakken, án ft., sk., það að snakke (sb. Snak): Hans evige S. bliver man kjed af það er leiðinlegt að heyra þetta sífelda þvaður úr honum.

snakkesalig málugur (sb.: ver þú svó mólugr sem þú vill ...., en lát mik ná að þegja fyrir þér), málskapsmikill (B. H.).

snakkesyg = snakkesalig.

Snakkesyge mælgi, málskapur (B. H.).

Snakketøi (í tali), í orðatiltæk. have godt S. kunna vel (vera góður) að koma orði fyrir sig, (sb. vera vel máli farinn).

snaksom, ft. -me, e., ræðinn, (sb. snakkesalig).

Snaksomhed, án ft., sk., málskapur (B. H.; sb. ódæmælgi).

Snaphane, 1) sk., eins konar bissulás. — b) kk., (fyrrum), víkingur, raufari, ránsmaður, stigamaður.

snappe, s. 1, [snapa], 1) ás., hrifsa, (sb. kippa): Han snappede Bogen fra mig. S. noget ud af Haanden paa een. Vi snappede ham op underveis náðum honum á leiðinni. — b) = rapse, smaastjæle. — 2) sem h. s.: S. efter noget ætla að grípa e-ð. Hunden snappede efter hans Been ætlaði að glepsa í fótinn á honum.

Snapsting gjalddaginn (á sumrin) í Vjebjörgum.

snar, ft. -e, e., [snar], skjótur, skjótfær, hraður: Vær s. flýttu þjer. En s. Vind blásandi byr. En s. Beslutning. — 2) snart, sem ao., a) skjótt, brátt, bráðum: Kom snart igjen. — b) nærri því: Det er snart bedre at vi gaae. Den ene er snart lige saa god som den anden.

Snare, ft. -r, sk., [snara], snara: Sætte Snarer for Fugle. — Óeiginl.: Lægge Snarer for een leggja snörur fyrir e-n (Fms. IX, 309).

Snaregarn net til að veiða í dýr eða fugla.

Snarerype rjúpa sem veidd er með voð.

snarfodet, ft. -fodede, e., fóthvatur, frár.

Snarhed, án ft., sk., hraði.

snarlig, ao., skjótlega, skjótt.

snarmælet, ft. -mælede, e., skjótorður (Nj. 38; sb. verða ekki orðlaus).

snarraadig snarráður.

Snarraadighed, án ft., sk., snarræði.

Snarre, sk., keldusvín *rallus aquaticus.*

snarseilende, [sb. seile], = letseilende.

snartalende, [sb. tale], fljótmæltur.

Snartalenhed, án ft., sk., það að vera fljótmæltur.

snaske, s. 1, a) h. s., smjatta, smjatta. — b) ás., hvoma: S. i sig Alt hvad man kan faae jeta allt sem að kjapti kemur.

Snavs, án ft., kl., a) óhreinindi, saur. — b) ótæti.

snavse, ás. 1, óhreinka, saurga. — Ho. l. l., snavset, sem e., óhreinn, saurugur.

Sned (einnig Snid), án ft., kl., bragð, eða þvíuml., er haft í orðatiltæk. see sit S. til noget sjá sjer færi á e-u, komast höndunum undir.

snedig, ft. -e, e., slóttugur, slægur, brögðóttur, (sb. bragðarefur): Han lod sig hilde af den Snediges Løfter og Smiger.

Snedighed, án ft., sk., slægð, lævísi.

Snedker, ft. -e, kk., (snikkari, húsgagnasmiður), skrínsmiður (sb. Sturl. I, 146, og Schreiner á þjóðv.).

Snedkerarbeide það sem skrínsmiðir (húsgagnasmiðir) búa til.

Snedkerdreng kenniogarsveinn hjá skrínsmið.

Snedkerhaandværk skrínsmiða-iðn.

Snedkerkone kona skrínsmiðs.

Snedkerkro gildisskáli skrínsmiða.

Snedkerlaug iðnaðarsamband skrínsmiða.

Snedkerliim lím er skrínsmiðir hafa.

Snedkermester meistari í skrínsmiða-iðn.

Snedkersvend fullnumi í skrínsmiða-iðn.

Snedkerværktøi áhöld skrínsmiða.

snedkre (har), h. s. 1, smíða það sem heyrir til skrínsmiða-iðnar, vera skrínsmiður.

snee (har), persónulaus h. s. 1, [sb. snjáva, snjóa], snjóa: Sneen driver for Vinden það er skafrenningur. Det sneer stærkt er mikil snjókoma. Det har ophørt at s. (sb. stytta upp).

Snee, án ft., sk., [snjá-r, snæ-r], snjór, (snjár, snær): Hvidere end Snee snjávi hvítari (623).

Sneebjerg, (sb.: Snæfjöll, Snæfell), jökull.

snееblind sem hefur snjóbirtu.

Sneeblomst blóm er sprettur undir snjónum á vorin.

Sneebold snækökkur (Fms.).

Sneebolde, ft., = Sneeboller.

Sneeboller, ft., = Skovhyld.

Sneebrud snæhám (Fms. IV, 42; sb. hlóka, þeyr).

Sneebryn hengiskafl.

Sneedrive snjófönn (Fas. I, 115), skafl.

Sneedække snjór á jörðu.

sneedækt, [sb. dække], sem liggur undir snjó.

Sneefjeld = Sneebjerg.

Sneeflage = Flage b.

Sneeflokker, ft., snjókorn.

Sneefog fjúk, snjáfok (Fms. IX, 483), hríð = snjóhríð, (sb. snjófall, snjókoma, fannkoma).

Sneefugl sjer hver af þeim fuglum er búa sig á veturna undan bríðum.

Sneeføre það að borðar snjór liggur á jörðu, (sb. Slædeføre).

Sneegarn fuglanet sem veitt er í þegar snjór er á jörðu.

Sneeglands birta (glampi, ljómi) af snjó.

Sneehob snjóskafl (B. H.), fönn, (sb. Sneedrive).

sneehvid, [snjáhvít-r], snjóhvítur, fannhvítur, mjallhvítur, drifhvítur, hvítur sem dript.

Sneekastning snjómokstur.

sneeklar hreinn eins og snjór, (sb. sneehvid).

Sneeklokke (jurt) *galanthus nivalis.*

sneeklædt, [sb. klæde], alsnjóa: Sneeklædte Bjerge.

Sneelag fönn (undir eða ofan á annari fönn).

Sneeluft lopt(lð) þegar snjór er í því.

Sneemand snjókerling.

Sneemark jörð sem er alsnjóa, (sb.: snjófgar slóðir starðar, J. H.).

Sneemasse mikill snjór, fönn, skafl: Nedstridende Sneemasser.

Sneemos eggjaflautir.

Sneeplov eins konar tilbúningur sem hestar eru látnir draga til að gera braut í snjó.

Sneeregn = Slud.

Sneerype = Snarerype.

Snees, ft. Snese, sk., tveir tugir, (tuttugu).

Sneesko þrúga.

Sneeskorpe snjór (á jörðu).

Sneeskred snjóskriða (Sturl.), snjóflóð.

Sneesky snjóský.

Sneesokke eins konar sokkur sem hafður er utan yfir þegar gengið er á snjá eða ís.

Sneespurv snjótitlingur, sólskríkja, *emberiza nivalis.*

Sneetæppe snjábreiða, (sb. snjóföl).

Sneevand snjávatn.

Sneeveir fjúk; hríð = snjóhríð.

Snegl, ft. -e, sk., [e. a. snigil-l], a) snígill *limax.* — b) kuðungur, (kufungur), *helix.*

Sneglebakke hóll sem gata liggur upp eptir líkt og rák eða skora á kuðungi.

Sneglebor eins konar nafar.

sneglедannet, [sb. danne], (sem er) eins og kuðungur í lögun, líkur kuðungi.

sneglebreiet, [sb. dreie], undinn eins (eða líkt) og kuðungur.

Sneglefjæder snúin fjöður.

Sneglegang, a) (sb. Gang A), eiginl., það að skríða (bægt) eins og snígill eða kuðungur; óeiginl. (um það sem hvorki gengur nje rekur), seinlæti. — b) (sb. Gang C), gata (eða þvíuml.) sem liggur eins (líkt) og rák eða skora á kuðungi.

Sneglehorn, a) (stór) kuðungur sem líkist horni. — b) horn sem líkist kuðungi.

Sneglehuus kuðungur (þ. e. skelin).

Sneglehvælving hvalf sem líkt er kuðungi.

Sneglelinie stryk sem liggur eins og skora á kuðungi (eða líkt því).

Sneglesskal = Sneglehuus.

Sneglestægt, a) sniglakyn. — b) kuðungakyn.

Sneglétrappe = Vindeltrappe.

Sneglетræk, sk., = Sneglelinie.

Snegleveі gata sem gengur upp eptir e-u eins (líkt) og skora á kuðungi.

sneglevunden, [sb. vinde vinda], snúinn eins og skora á kuðungi.

Snekke, sk., (sjaldh.), = Snegl.

Snekke, ft. -r, sk., [snekkja], (fornl.), snekkja.

Sneppe, ft. -r, sk., [sb. snípa í mýrisnípa], nafn á hrossagauknum (mýrisnípunni) og fleiri fuglum.

Sneppefangst mýrisnípuveiði.

Sneppegarn mýrisnípunet.

Sneppejagt mýrisnípuveiðar.

snerpe, ás. 1, [snerpa], kipra: S. Munden ind (eða sammen). — b) ho. l. l, snerpet, sem e., (um kvennmann), tepruleg, eða þvíuml.

Snerpe, ft. -r, kvk., teprulegur (eða þvíuml.) kvennmaður.

Snert, ft. eins, [snert-r], a) sk., = Vidskesnert a. — b) kl., högg af keyri eða e-u þess kyns (sem vofizt getur utan um það sem slegið er).

snerte, ás. 1, slá (e-n) með keyri eða öðru þess kyns.

sneseviis, an., tuttugu og tuttugu: Sælge Æbler s.

snever, ft. snevre, e., [snæfr, Fms. VIII, 336], þröngur, (sb. sðskorinn): Snevre Klæder (Skoe). En s. Indgang. Denne Hest har et snevert Fodskifte er smástígur. — 2) óeiginl., a) (úrelt), teprulegur. — b) (sem er) lítillar náttúru, eða þvíuml., (sb. skammsýnn): „Naar deres snevre Hjerter hverken vide, hvad det er at elske, eller at troe".

Sneverhed, án ft., sk., þröngleiki.

snevre, ás. 1, (sjaldh.), þrengja; stytta (tíð): „Vintren snevrer Dagen" (sb.: sakir þröngleiks tímans, Fms. XI, 431).

Snevring, ft. -er, sk., (fjalla)þreogsli, (sb. fjallaklofar).

Snibbe, ft. -r, sk., [sb. snuprur], snuprur, ákúrur: Han fik en S.

snibbe, s. 1, [sb. snupra], (sjaldh.), a) sem ás., snupra: S. een. — b) sem h. s., i s. ad een snupra e-n.

Snid sjá Sned.

snide, ás. 1, [sniða], = snitte.

Snidser, sk., a) skyssn (sem manni verður á): Begaae en S. — b) það að vera kenndur (svínkaður).

Snidt sjá Snit.

snige [snikja], sneg, sneget, ás., a) þar sem gjör. er ekki sig, lauma e-u eitthvað, koma (e-u eitthvað) í laumi: S. sine Varer ind. — b) s. sig laumast, læðast, stelast, (sb. smeygja sjer): Tyven sneg sig ind i Huset om Natten. S. sig bort. S. sig paa een læðast að e-m. S. sig til at gjøre noget stelast til e-s. — 2) sem h. s., í hn. nút. t., snigende, (um e-ð illt), sem lítið ber á, sem fer hægt og seint: En snigende Feber.

Sníghandel = Smughandel.

Snighandler, ft. -e, kk., = Smughandler.

Snighavn höfn þar sem framin er launverzlun.

Snigmord það að læðast að e-m og drepa hann.

Snigmorder sá sem læðist að e-m og drepur hann, (sb. flugumaður).

snigmyrde læðast að (e-m) og drepa (hann; sb. vera sendur til höfuðs e-m).

Snigvei = Lønvei.

snild, ft. -e, e., [e. o. snill-r f. snjall-r], kænn, sjeður, ráðugur, ráðagóður, ráðkænn, ráðsnjallur, ráðsnotur, ráðspakur, ráðsvinnur, ráðleitinn (Fms. VI, 374): Han var s. nok til at forudsee og undgaae Fjendens List. — b) kænlegur: Snildt Raad snjallræði. — 2) snildt, sem ao., kænlega.

Snilde, án ft., sk., [snilli], (úrelt), = Snildhed.

snildelig, ao., kænlega.

Snildhed, án ft., sk., kænska, ráðkænska, ráðsnilli, ráðspeki, ráðleitni (Fms. V, 226).

snildraadig (fornl.), ráðsnjallur, ráðsnotur, ráðspakur, ráðsvinnur.

Snip, ft. -per, sk., sepi: Gaae med S. i Panden (sb. Snippehue).

Snippehue (úrelt), húfa með sepa á enninu.

Snirkel, ft. Snirkler, sk., flúr: Snirkler paa Søilehoveder.

Snit (finnst einnig ritað Snidt), ft. eins, kl., 1) skurður a) það að skera: Han skar det over med eet S. — b) líki og skora: Her er et S. i Træet. — 2) snið a) á bók: Forgylde en Bog paa Snittet. — b) (= lögun) á fötum: S. paa Klæder.

Snitbor = Skruebor.

Snithøvl = Beskærehøvl.

Snitkaal sjá Snittekaal.

Snitling, ft. -er, sk., kvistur sem stýfður er af trje.

Snitløg = Purløg.

Snitsalat = Bladsalat.

snitte, ás. 1, kurla (með hnífi), massa, eða þvíuml.: S. Træer sníða kvistu af trjám. — b) = udskære b.

Snittebønne (baunategund) *phaseolus.*

Snittejern járnverkfæri til að skera e-ð smávegis með.

Snittekaal (einnig Snitkaal) kál sem sniðið er í sundur til að súrsa það.

Snittekniv = Havekniv.

Snitværk útskurður.

snive (har), h. s. 1, másа (með nösunum; sb. það snörlar — snörglar — í e-u; sb. einnig nasalæti): De sove ei Alle, som s. og snorke (urðakv.).

Snive, án ft., sk., eins konar hrossaveiki (með nokkurs konar kvefi).

Snivesiod, kl., nasarennsli á hrossum er hafa Snive.

Snivepulver dupt sem hrossum er gefið við Snive.

Snivesaar nasasæri sem fylgir Snive.

Snivesmitte það að hross fá Snive af öðrum hrossum.

Snivestald hesthús er þau hross eru höfð í sem hafa Snive.

snoe, ás. 1, [s. o. snón f. snúa], a) snúa, vinda: S. sig i Bugter hrökkvast. S. sig som en Aal. — Óeiginl.: S. sig fra noget komast undan e-u (með kænsku). — b) tvinna: S. Traad. S. noget sammen. — Óeiginl.: Han kan s. en Løgn uden Teen hann kann að skrökva.

Snoening, sk., það að snoe.

Snog, ft. -e, sk., [snók-r = snák-r], höggormur, naðra.

Snogeham ormshamur.

Snogehul = Snogerede.

Snogehvislen ormahvæsingur (Al.).

Snogepande (eins konar skel) *cypraea.*

Snogerede ormabæli.

Snogeunge yrmlingur (sb. Fms. X, 325).

Snogeyngel mor af yrmlingum, (sb. naðrunætt).

Snogeæg naðruegg.

Snor, ft. -e, sk., snúra, (sb. band, taug).

snoret, ft. snorede, e., snúrulagður.

Snorevæver sá sem býr til snúrur og annað þess kyns.

Snorfiskeri tugfiski.

snorke (har), h. s. 1, [sb. snarrka], hrjóta = skera hrúta.

Snorken, án ft., sk., það að snorke.

snorlige, e., þráðbeinn.

Snorperle tala sem dregin er á band.

snorret = snorlige.

Snot, án ft., kl., [sb. snýta], hor (í nefi).

snottet, ft. snottede, e., horfullur (B. H.).

snu, ft. -e, e., sjeður, slægur, slóttugur, slunginn, (sb. forslagen): Han er s.; man narrer ham ikke saa let.

Snub, sk., (í tali), í orðatiltæk. i en S. í einum svip, í einu vetfangi.

snubbe, ás. 1, [snubba], i s. noget af (gera e-ð snubbótt), stýfa af e-u.

snubbet, sem e., [sb. snubbótt-], snubbóttur.

snuble (har), h. s. 1, hrasa, (sb. monni skriðnar fótur); hnjóta (um hest): S. over (vera nærri dottinn um) en Steen. En Hest, som let snubler hnotgjarn hestur.

Snublen, án ft., sk., það að snuble.

Snude, ft. -r, sk., [sb. snýta], trýni: Hundens (Rævens, Ulvens) S. — Einnig, í dvönduðu tali, um manna-andlit, eins og trýni, (sb. smetti).

Snudebille eins konar skorkvikindi.

Snudebrag kjaptshögg.

snue, s. 1, 1) h. s. (har), a) = snive. — b) dorma: Han ligger og snuer hele Dagen. — 2) sem ás., soga (e-ð) upp í nefið.

Snue, án ft., sk., kvef: Have S.

Snuefeber kvefsótt.

Snuhed, án ft., sk., slægð.

Snur, sk., það að vera kenndur (svínkaður).

Snurre, ft. -r, sk., skopparakringla.

snurre, s. 1, [sb. Snorri], 1) h. s. (har), suða: Fluerne s. Rokken (Tenen) snurrer. — 2) ás., snúa e-u í snurkringlu: S. een omkring.

Snurren, án ft., sk., það að snurre 1 (suða).

Snurrepiberi, ft. -er, kl., smáglingur.

snurrig, ft. -e, e., skoplegur (framb. skopplegur; sb. løierlig): En s. Person. Et snurrigt Indfald.

snuse, s. 1, [sb. snasa], 1) h. s., a) eiginl., þefa, nasa, viðra (sb. hún — þ. e. refkeilan — viðraði í allar ættir ok snuðraði undir hverja eik), snuðra: Hunden snuser efter Sporet. — b) óeiginl., grafast (hnýsast) eptir e-u, forvitnast um. — 2) ás., i s. Tobak taka í nefið.

Snuus, án ft., sk., = Snuustobak.

Snuusdaase tóbaksdósir.

Snuushane, (kk.), snuddari, (sb. hnýsinn; snáfvís, G. O.).

*Snuustobak neftóbak.

snyde [snýta], snød, snydt, ás., a) s. sin Næse snýta sjer. — b) s. et Lys taka skar af ljósi. — c) hafa af e-m, hafa e-n fyrir skeþúfu, skjelletta: Han lod sig s. S. een noget fra svikja e-ð út úr e-m.

Snyder, ft. -e, kk., sá sem hefur af öðrum.

Snyderi, ft. -er, kl., það að hafa of öðrum, (sb. Bedrageri).

snylte (har), h. s. 1, snikja: Gaae om og s.

snylteagtig, ft. -e, e., sníkjulegur.

Snyltegjest sníkir (B. H.); boðsletta, boðflenna.

Snyltegjesteri (það að vera Snyltegjest), sníkjur.

Snylteplante planta sem sprettur út úr öðrum plöntum.

Snylteri, kl., sníkjur.

Snylteskud auka-teinungur (út úr plöntu).

Snyltevært, ft. -er, = Snylteplante.

snære, ás. 1, flækja: S. noget sammen.

Snæregarn net sem dýr eru tekin í.

snærre (har), h. s. 1, fitja upp á trýnið: Hunden snærrede ad ham.

snøfte (har), h. s. 1, [snökta], viðra (sb. snuse 1, a): Hunden (Hjorten) snøfter.

Snøre, ft. -r, sk., [sb. snæri], band (strengur) til að reyra e-ð með.

snøre, ás. 1, reyra: S. en Pakke. S. noget sammen. — S. sig reyra sig (um mittið). — b) reima: S. sin Kjole.

Snørebaand band til að reyra e-ð með.

Snøregarn net sem dregizt (kiprazt) getur saman í endann.

Snørehue eins konar kvenhúfa sem reimuð er saman aptan til.

Snørehul gat sem dregið er band í þegar e-ð er reimað saman.

Snørekjæde = Snørelænke.

Snørelidse mjótt og sívalt band sem e-ð er reimað með.

Snørelænke (silfur)festi sem reimað er með.

Snørenaal nál sem reimað er með.

Snørerem ól með hringju á endanum til að halda e-u saman.

Snøresmykke festi (og nál) úr gulli eða silfri til að reima e-ð með.

Snørliv eins konar fat sem (sjer í lagi) kvennfólk reimar að sjer til að gera sig fallegt í vexti.

Snørrotting, ft. -er, sk., eins konar indverskur reyrteinungur.

snøvle (har), h. s. 1, tala fram í nefið, vera nefmæltur.

So, n. Soer(?), sk., [sú í sýr], sýr, gylta.

*Sobel sjá Zobel.

Sobøder, n. -e, kk., gyltugeldir.

*social, n. -e, e., sem lýtur að mannlegu fjelogi.

*Societet, n. -er, sk., = Selskab 3.

Sod (einnig ritað Saad), án ft., kl. og sk., [soð], (úrelt), soð: Han har havt en Finger med i Soddet = h. h. h. e. F. m. i Suppen (sb. Suppe).

Sod, án ft., sk., [sót], sót.

*Soda, sk., öskusalt er stenzl eld.

sodbruun sótrauður, sótlittur.

sodbunden, [sb. binde], sótugur.

sodet, n. sodede, e., [sb. sótótt-r], a) sótugur. — b) = sodbruun: En s. Hest sótlittur hestur.

sodgrimet sótugur í framan.

*Sodomie, án ft., kl., ónáttúrlegt samræði.

*Sodomit, n. -er, kk., só sem hefur ónáttúrlegt samræði.

*Sodomiterie, kl., = Sodomie.

*Sofa (einnig ritað Sopha), n. -er, sk., (sofi), (tyrkneskur) rúmstáll, (sb. Loibænk).

Sogn, n. -e, kl., [sókn], kirkjusókn; þing (n.): Flytte til et andet S. — Um prest er sagt: Reise (kjøre) til Sogns fara (oka) á annexiuna.

Sognebud sóknar-sendimaður.

Sogneby, a) (hálfúrelt), = Kirkeby. — b) þorp í kirkjusókn (sem verið er að tala um).

Sognedegn djákni í sókn(inni).

Sognefoged hreppstjóri (í Danmörk).

Sognefolk, n., sóknarfólk (Hist.).

Sogneherre (úrelt), = Sognepræst.

Sognekald brauð (= sóknarprests-embætti): Han har søgt adskillige S., men har faaet et Capellanie.

Sognekirke sóknarkirkja (sb. kirkjusóknarmenn skolo halda garði um súknarkirkju hverja).

Sognekone sóknarkona (að sinu leyti eins og sóknarmaður og sóknarfólk).

Sognemand sóknarmaður (að sínu leyti eins og sóknarfólk).

Sognepræst sóknarprestur.

Sogneret dómþing í kirkjusókn.

Sogneskjel sóknaskil.

Sognestævne fundur (samkoma) sóknarmanna.

Sognevei, a) (optast), vegur prests til kirkju sinnar. — b) gata milli tveggja þorpo í e-i sókn.

Sognevidne vitni (allra) sóknarmanna.

sogneviis, ao., eptir sóknum, í hverri sókn sjer í lagi.

Sogriis blauður grís.

*Soiree, n. -r, sk., kvöldboð, kvöldskemmtun.

*Soja (einnig ritað Soya), sk., eins konar ídýfa (Sauce) sem búin er til af baunategund nokkurri (*dolichos soja*) er sprettur í Sóleyjum (Jspsn).

Sok (eða Sokke), n. Sokker, sk., [sokk-r], stuttur sokkur; háleistur.

Sokke sjá Sok.

sokke, h. s. 1, (í tali), lötra.

Sokkedue dúfa með fiður á fótum.

*Sokkel, sk., stallur (t. a. m. undir súlu).

sokket, n. sokkede, e., [sb. sokkótt-r], a) sem er í sokkum. — b) (um fugl), sem hefur fiður á fótunum: En s. Høne.

Sol, n. -e, sk., [sól], sól, (sb. heimsól, heimssól): Fra S. gaaer op til den gaaer ned frá því er sól rýður upp og þar til er hún sezt (sb. N. g. L. I, 218). Solens Opgang sólar-uppkoma, sólar-upprás (Rómv.). Solens Nedgang sólsetur, sólarsetur, sólarfall. — Fixstjernerne ere Sole. — b) sólskin: Sætte sig i Solen.

Solaar sólar-ár (Rimb.).

*Solar-, sem fremri liður í samsettu orði, sólar-, t. a. m. Solaraar = Solaar.

*solarisk, n. -e, e., sólar-.

Solbad það að láta sólina skína á sig beron sjer til heilsubótar.

solbade verma (e-ð) í sólskini.

solbage sólboka (B. H.).

Solbane braut sólar (um himingeiminn).

solbar, n. -e, e., sem liggur ó móti sólu: En s. Plet.

Solbjerg (einnig Solebjerg), nafn, (úrelt), = Solsæt.

Solbjergslav sólarfallsskeið: „I Solbjergslavet" um sólarfallsskeið (Fms.).

solblind (hálf-)blindur af sólskini.

Solblink leiptur af sólu.

Solblomst (jurt) *helianthemum vulgare.*

solbrændt, [sb. brænde], sólbrunninn; veðurtekinn, útitekinn.

Solbær (eins konar trje með berjum) *ribes nigrum.*

Sold (einnig ritað Saald), n. eins, kl., [sáld], sáld (sem e-ð er sáldoð í).

Sold, án ft., sk., máli (liðsmanna; sb. málagjöf, málamllfur): Tjene for S. (sb. gangá á málo).

*Soldat, n. -er, kk., a) hermaður (hvart sem er foringi eða ekki): Han er S. med Liv og Sjæl. — b) (einkum), óbreyttur liðsmaður: Soldater og Officerer.

*Soldaterbarn barn liðsmanns.

*Soldaterbolig liðsmanna-bústaður.

*Soldaterdreng ungt liðsmannsefni.

*Soldaterkirke liðsmannakirkja.

*Soldaterkone kona liðsmanns.

*Soldaterkost liðsmannafæða.

*Soldaterlevnet liðsmanna-líf.

*Soldaterstand liðsmannastjett.

*Soldatervæsen allt sem til liðsmanna heyrir.

*Soldatesque, sk., herlið.

Soldbinder sá sem býr til sáld.

Soldmager, n. -e, kk., = Soldbinder.

Soldstimmel botn í sáldi.

sole, ús. 1, láta (e-ð) út í sólskin, (sb. viðra): S. Sengklæder.

Solebjerg sjá Solbjerg.

soleklar sem liggur í augum uppi, degi ljósari.

Soleklarhed, án ft., sk., það að vera soleklar.

Solemærke (einnig Solmærke) sólarhringur (í þeirri merk., sem nú tíðkast): „Inden trende Solemærker" áður þrjár sólir eru af himni, (sb.: fyrir hina þriðju sól, Grógás).

*solen, n. -ne, e., hátíðlegur.

*Solennitet, sk., = Høitidelighed b.

Solesæt sjá Solsæt.

Solfakkel sjer hver af hinum björtustu blettum í sólunni.

Solfald, a) sólarfall (Eg.), sólarsetur (Fms.), sólsetur (Eyrb.), sólarlag. — b) það að sólin skín á e-ð: Denne Ager har taget Skade af S. skemmzt af sólarbruna. — Einnig, sólbrunninn blettur: S. i en Ager. — c) = Solstik.

Solformørkelse sólormyrkur.

solfuld = solbar, solrig.

Solglands sólarljómi.

Solglas dimmt gler í sjónpípu (til að hlífa augonu við sólargeislunum).

Solglimt glampi af sólu.

Solgran ar í sólargeisla.

Solhat barðastór hattur sem hafður er í sólskini (einkum af kvenfólki).

solhed heitur af sólu: „Det solhede Indien".

Solhede sólarhiti (Hkr., sb. sólarbruni): De af Solheden forbrændte Marker.

Solhverv, kl., [sólhvarf], sólhvarf (sb.: nærr því sólhvarfi er á vetr er, enn á sumar), (en er optar haft í ft.) sólhvörf (Grágás), sólstaða (Rimb.), (en er nú tíðkonlegra í ft.) sólstöður.

Solhvervsdag sólstöðudagur.

Solhvervstid sólstöðutími (Stjórn).

Solhøide það hvað sól er hátt á lopti, (sb. veggur undir sólina).

*solid, n. -e, e., veigagóður; staðgóður; áreiðanlegur; öruggur; o. s. frv.

*solidarisk (um skuldbindingu), a) n. -e, e., sem er eins og allir hlutaðeigendur væru einn maður. — b) sem ao., eins og allir hlutaðeigendur væru einn maður.

*Soliditet, sk., veigur; áreiðanlegleiki; o. s. frv.

solklar bjartur af sólu: En s. Dag sólskinsdagur.

Solklæde eins konar höfuðdúkur sem kvennfólk hefur í sólskini.

Solkreds, a) sólarhringur (= Dyrekreds). — b) = Solsystem.

Solkuller sjá greinina um Kuller.

Solle sjá Saale.

*Sollicitant, n. -er, kk., = Ansøger.

*sollicitere, h. s. 1, beiðast e-s af konungi eða yfirvöldum.

Solmaaler, sk., verkfæri til að mæla sólina (miðlinn sólar) með.

Solmærke sjá Solemærke.

*solo, e., aleinn.

*Solo, sk., a) það að syngja (eða dansa, eða þviuml.) einn. — b) eins konar spil. — c) (í *l'hombre*), það að spila til vinnings með þeim einum spilum sem manni hafa verið gefin.

Solplet dimmur blettur í sólu.

Solrand sólarjaðar (Rimb.).

solret, a) e., sem liggur beint í norður og suður: Hovedbygningens Beliggenhed er ikke aldeles s. — b) sem ao., beint í norður og suður: Solskiven maa stilles s.

solrig þar sem mikið sólskin er, (sb.: þar sem allg nú er sólar-megin — í mismunagrein sólarneyti — Skuggsjá 66).

Solring, a) bringur í kringum sólina, (sb. rosabaugur). — b) eins konar bringur (eða gjörð) til að sýna hvað framorðið sje.

Solrøg bitamóða.

Solside hlið er veit móti sólu: Boe paa Solsiden eigu heima sólarmeglu (í húsi).

Solsikke, sk., nafn á ýmiss konar jurtum.

Solskifte, a) tíminn frá sólar-uppkomu til sólarlags, (sb. er þrjár sólir eru af himni). — b) = Rebning a.

Solskin sólskin: Efter Regn følger S. opt kemur skin eptir skúr.

Solskinsdag sólskinsdagur (B. H.).

Solskive sólskífa.

Solskjerm e-ð sem skýlir við sólu. — b) (sjer í lagi), sólhlíf (= Parasol).

solskoldet, [sb. skolde], (um kornsæði), skemmdur af sólarhitu.

Solskud eins konar bráðasótt á nautgripum.

solskudt, [sb. skyde], er sýkzt hefur af sólskini.

solsky sem ekki vill láta sjá sig, feiminn.

Solsmiil (í skáldskap, e. n. sólarbros), glampi af sólu.

Solsort, sk., (þrastartegund) *turdus naerula.*

Solspætte = Sommerspætte, Fregne.

solstegt, [sb. stege], stiknaður af sólarbruna, sólbrunninn: „Den solstegte Neger".

Solstik bráðasótt af sólarbruna (einkum þegar sólin hefur skinið á höfuðið).

*Solstitial-, sem fremri partur af samsettu orði, sólstöðu-, sólhvarfa-.

Solstraale sólargeisli.
*Solstøv = Solgran.
solsveden, [sh. svide], sólbrunninn, skrælnaður: „Det solsvedne Land".
*Solsystem flokkur af himinhnöttum: Der ere saa mange Solsystemer, som der ere Fixstjerner.
Solsæt (einnig Solesæt), [sb. sólsetr og sólarsetr], = Solfald a.
Soltegn, [sólmark, sólmerki], (sjaldh.), = Himmeltegn.
Soltelt tjald til að skýla við sólarhita.
Solto sólbráð.
solterre, ás., þurrka e-ð í sólskini.
Soluhr tilbúningur er sýnir með skugga af vísi(r) hvað framorðið sje (sb. Solviser a).
Solvarme sólar-ylur.
Solverden = Solsystem.
Solviste blævængur til að skýla við sólskini.
Solviser, sk., vísir er sýnir með skugga sínum hvað framorðið sje. — b) = Solskive eða Soluhr.
*solvent, ft. -e, e., fær um að borga.
*Solecismus, ft. Solecismer, sk., rangmæli, málvilla, málleysa, (einkum í orðaskipun).
som, ao., st., fn., [sb. sem], A) no., 1) sem tilvísunarorð, a) (úrelt) um stað, sem, er, þar sem: Paa Stedet, s. hun sad. — b) um tíð, sem, er: „Det hændte sig en Dag, s. han var udreden at jage." — S. nu Tiden nærmede sig. — Net s. jeg skulde til at gaae ud rjett í því jeg ætlaði út. — 2) s. oftest optast = optast nær. — Að fráteknu þessu orðatiltæki, og sumum orðatiltækjum í almúgatali, er nú hálf-úrelt að hafa som með efsta stigi (t. a. m. „Da Solen gaaer som høiest paa" er sól gengur sem hæst). — B) at., 1) um hvílegleik, sem, eins og, a) þar sem heil grein fylgir því: Jeg vil gjøre, s. du vil have det. — Som jeg har hørt eptir því sem mjer hefur verið sagt. S. man siger að sögu manna. — S. sagt (það er sem jeg segi), Sagen er afgjort. S. sagt, saa gjort (er haft um það, þegar e-r gerir það sem hann hefur sagzt ætla að gera; en Íslendingar eru ekki vanir að taka svo til orða). — S. om (eiginl.: sem ef) eða (tómt) som sem (sb.: þeir menn voru allir með vópnum, sem til bardaga væri búnir): Du taler, s. om du forstod Sagen þú talar eins og þú hafir vit á þessu. Han løb, s. om Jorden brændte under ham. Du kommer, s. du var kaldet þú kemur rjett mátulega. — b) með eintómu nafni: Jeg elsker ham s. en Fader mjer er eins vel við hann, og hann væri faðir minn. Han handler s. en retskaffen Mand. — Være tilstede s. Vidne. — 2) um mikilleik, sem, a) þar sem því er ekki sleppt, α) með saa fyrir framan sig, (sb. svá fagrt sem allt): Saa rød s. en Rose. Jeg kan ikke løbe saa stærkt s. du eins hart, og þú. — Det er en ligesaa ædel, s. gavnlig Syssel (eiginl.: það er eins fagur starfi, og hann er nytsamur) það er bæði fagur og nytsamur starfi. — Derpaa beroer saavel Statens Sikkerhed, s. den enkelte Borgers Velstand bæði .... og. — Jeg har overveiet, saavel Vanskelighederne af dette Foretagende, s. og (eða ogsaa) dets Følger jeg hef bæði íhugað örðugleik þessa áforms og afleiðingar þess. — β) án saa, (sb.: staup, mikit sem mannshöfuð): Rød s. en Rose. — b) þar sem som er sleppt: Han kjørte saa stærkt, Hestene kunde løbe eins hart, og hestarnir gátu farið. Saa meget du vil eins mikið og þú vill. — Saa ofte endog hans Levnet har været Gjenstand for historiske Undersøgelser þó æfi hans hafi opt verið rannsökuð af sagnariturum. — 3) (hálf-úrelt), með því að, þar eð. — 4) = saasom b: Nogle Præpositioner, s.: ved, med, o. s. v. — C) tilvísunar-fn., bæði í et. og ft., í öllum föllum nema eig., sem, er: Den Enke, s. mistede sin Mand i Krigen, og hvis eneste Søn nylig er død. Den By, s. jeg boer i. — Opt er som úr fellt, fyrir skjótleika sakir, þar sem ekki væri rjett að sleppa því á ísl., t. a. m.: Den Mand, jeg talte med paa Gaden maðurinn, sem jeg talaði við á strætinu. Hvo er det, der sidder hver er það, sem þarna situr?
somme sjá greinina um somt.
Sommer, ft. Somre, sk., [sumar; sb. sumar hvern frekum ergi], sumar: „S. og Vinter, Dag og Nat." — Vaar, S., Efteraar, Vinter. — En fugtig (kold, tør, hed) S. Nu faaer vi S. nú fer að hlýna í veðrinu (er sagt á vorin). I S. í sumar. Til S. eða til Sommeren að sumri. Om Sommeren á sumrin. Sommeren over um sumarið (t. a. m. hann var þar um sumarið). Ride (føre) S. i By fagna sumri (sem verið hefur bændasiður í Danmörku, og gjört var í öndverðan maí, sb. Maigreve, o. s. frv.).
Sommeraften kvöld á sumardag.
Sommerarbeide sumarvinna.
Sommerbo, sk., = Sommerbolig.
Sommerbolig sumarbústaður, (sb. sumarherbergi).
Sommerbrak jörð sem plægð er um jónsmessuleitið og látin liggja ósáin.
Sommerdag sumardagur, sumarsdagur (sb. N. g. L. I, 348).
Sommerdragt sumarbúningur, sumarlegur búningur.
Sommerflor, sk., sumarblómi.
Sommerføder sumarfóður (handa peningi).
Sommerføring sumargjöf (penings).
Sommerfrugt snemmgrætt (snemmvaxið) aldin.
Sommerfugl sjer hvert af þeim kvikindum sem kölluð eru *insecta lepidoptera* (fiðrildi), en þó sjer í lagi sama og *papilio*.
sommerfældet, [sb. fælde], (um trje), fellt á sumardag.
Sommergilde = Maigilde.
Sommergjek, sk., = Sneeklokke.
Sommergræs sumargras.
sommergrøn grænn af sumarlegum gróða, (vjer segðum varla meira enn grænn): Den sommergrønne Skov.
Sommerhavn sumarhöfn þar sem skipum er ekki óhætt nema á sumardag.
Sommerhede sumarhiti, (sb. Solhede).
sommerhugget, [sb. hugge], = sommerfældet.
Sommerhuus = Sommerbolig.
Sommerhvede hveiti sem ekki er sáð til fyr enn á vorin.
Sommerhytte sumarkofi (þ. e. kofi til að vera í á sumrin).
Sommerklæder, ft., sumarklæði, sumarföt.
Sommerklædning = Sommerklæder.
Sommerkorn, a) = Sommersæd. — b) korn sem eytt er á sumrin.
Sommerlam síðborið lamb.
Sommerland sumarland (þ. e. land þar sem heitt er).
sommerlang vorlangur.
Sommerlide blíð sem veit móti sólu.
sommerlig, ft. -e, e., [sumarlig-r], sumarlegur: Sommerligt Veir.
Sommerliv sumarfjör.
Sommerluft sumarblíða.
Sommerlyst sumarlegt yndi.
Sommerløg (lauktegund) *allium caepa*.
Sommermaaned sumarmánuður.
Sommernat sumarnótt (sb. Gísl.).
sommerpløie plægja jörð til undirbúnings.
Sommerpløining, sk., það að sommerpløie.
Sommerpære snemmgræt (snemmvaxin) pera.
Sommerregn regn á sumardag.
Sommersal sumarsalur.
Sommerskud kvistur sem sprettur um jónsmessuleitið. Annað enn Vaarskud.
Sommersky ský á sumardag.
Sommersol sól (sólskin) á sumardag: „I Sommersolens Aftenrøde".
Sommersolhverv sumarsólstöður, (sb. Solhverv).
Sommerspætte = Solspætte, Fregne.
Sommerstue sumarhús (= sumarklefi).
Sommersæd sæði sem fært er niður á vordag.
Sommertid sumartíð, sumartími.
Sommertørke langvinnir þurrkar á sumardag.
Sommeruld haustull (þ. e. ull sem vex á sumrin og klippt er af á haustin).
Sommervandring ferðalag á fæti á sumardag.
Sommervarme sumarhiti.
Sommervei sumargata (sem er ófær á veturna).
Sommerveir sumarveður.
Sommerværelse = Sommerstue. — b) í ft., sumarbústaður.
Sommervæxt jurt sem líður undir lok samsumars.
Sommeræble snemmgrætt (snemmvaxið) epli.
sommestebs, no., sumstaðar (Eg.).
sommetid sja sommetider.
sommetider (einnig sommetid), no., stundum.
*Somnambule, kk. og kvk. = Søvngænger, Natgænger, Nattegænger, Nattevandrer.
somre, persónulaus ás. 1, [sumra], a) í áhrifsmynd, sumra: Det somrer allerede. — b) í þolmynd, sumra: „Siden da det somredes".
somt, hvorugk. í et., [sumt]; somme, ft. í öllum kynferðum, [suma, sumi-r], fn., a) somt (sjaldh. nema í almúgatali), sumt: S. stuurt, s. sødt. — b) somme sumir: „Der er nogle faa gode Bøger, og somme iblandt dem er endda maadelige nok". Somme Mennesker. — Stundum er somme = sumir eða ónefndur maður.
*Sonate, sk., eins konar lag (sem leikið er á hljóðfæri).
*Sonde, ft. -r, sk., a) sakka, grunnsakka. — b) kanni, keri. — c) (járn)kanni (sem tollheimtumenn hafa). — d) = Brøndsøger. — e) = Bjergbor, Jordbor.
*sondere, ás. 1, kanna; komast fyrir (e-n).
Sone, sk., a) friðþæging. — b) sætt.
sone, ás. 1, [sh. sóa, í sóuarblót], a) sjaldh., blíðka: S. den Fornærmede. — b) (úrelt) bæta; friðþægja fyrir, eða því uml.
*Sonet (einnig ritað Sonnet), ft. -ter, sk., kvæði sem er fjórar vísur með fjögur orð (vísuorð) í hvorri hinna fyrri en þrjú í hvorri hinna síðari og hefur einkennilega hendingasetning, með hljómlagi, hljómkvæði).
Soning, sk., það að sone (sb.: friðþæging, bætur, o. s. frv.).
Soningsoffer friðþægingarfórn.
*Sonnet sjá Sonet.
*sonor, ft. -e, e., hljómmikill.
Sop, sk., [sb. sopp-r og svöpp-r], (í Norv.), sveppur.
*Sopha sjá Sofa.
*Sophisma, ft. -ta og Sophismer, kl., sjervizka (sem rangsnýr sannleikanum).
*Sophist, ft. -er, kk., sjervitringur (sem rangsnýr sannleiknum).

*Sophisterie, kl., sjervitringshóttur, sjervizka, (sb. Sophisma).

*sophistisk, ft. -e, e., sjervitringslegur, sjervizkulegur (= sem rangsnýr sannleikanum).

Sopken, ft. -er, sk., = Dram.

*Sorbet (einnig Serbet, Scherbet), sk., eins konar (tyrkneskur) svalodrykkur.

*sordid, ft. -e, e., eiginl. snurugur: nirfilslegur, svíðingslegur.

*Sordiditet, sk., eiginl., það að vera snurugur; kvikinzka, svíðingsskapur.

Sorenskriver (í Norv.), hjeraðsdómari.

Sorenskriveri, kl., (í Norv.), sýsla (umdæmi) hjeraðsdómara.

Sorg (fornl. Sorrig, án ft.), sk., [sorg], 1) með ft. -er (sb.: minnor ero sorgirnar þungar sem blý, Sturl.), a) sorg, hryggleikur, hugtregi, (sb. Kummer, Bedrøvelse, Græmmelse): Det voldte ham megen S. Dele Sorger og Glæder med een (sb.: láta eitt yfir sig gongo; blítt og stríit). — b) umhyggja; áhyggja: Gjøre sig mange unyttige Sorger. — 2) án ft., það að hafa missi e-n náunga sinn sem títt er að sýna sorgarmerki eptir, (sb. sorgarbúnaður): Have S. i Huset. Være S. for een vera í sorgarbúnaði vegna e-s (þ. e. af því hann er dáinn).

sorgbeklemt, [sb. beklemme], sorgmóður, sorgbitinn, harmþrunginn.

sorgblandet, [sb. blande], sorgblandinn.

sorgesyg (fornl.), sjúkur (sem leggst í rekkju) af harmi og trega.

Sorgesygdom sjúkdómur sprottinn af harmi og trega.

sorgfri áhyggjulaus: Et sorgfrit Liv (Sind).

sorgfuld (einnig sorrigfuld; sb. Sorg), [sorgfull-r; sb.: með sorgfullri ok skjólfandi raust, Fms.], sorgfullur, sorgafullur (Hávam.), harmsfullur (Fms.), hryggðarfullur (Fms.), hryggur: Ofte smiler sorrigfuld Mund getur undir glaðri kinn grátið stundum hjarta, (sb. opt er sorgfullt brjóst undir sjálegri skikkju), orðskv.

sorggiven, [sb. give], sorgbitinn, óhuggandi.

sorgløs áhyggjulaus: Barndommens sorgløse Alder. Et sorgløst Liv (það að hafa nóg til dags og nætur). — b) sorgløst, sem ao.: Leve sorgløst vera áhyggjulaus um hag sinn.

Sorgløshed, án ft., sk., óhyggjuleysi.

sorgnem viðkvæmur (þ. e. sem lætur liggja illa á sjer af smámunum).

sorgslagen, [sb. slaae], = sorggiven.

sorgvant, [sb. vænne], vanur við sorg: Det sorgvante Hjerte".

*Sorites, sk., eins konar (röng) ályktun.

Sorrig sjá Sorg.

sorrigfuld sjá sorgfuld.

Sort, ft. -er, sk., tegund.

sort, ft. -e, e., [sort: svart- = sov: svaf = kom: kvam, o. s. frv.; sb. sort-i], svartur: S. Haar. En s. Hest svartur hestur (sb. Hákon konungr .... hljóp á hest svartan; en nú á dögum segja menn ælið brúnn um hross). Det blev s. for mine Dine mjer sortnaði fyrir augum. — Give een Sort paa Hvidt (gefa e-m svart á hvítu), gefa e-m e-ð skriflegt. — Gjøre Sort til Hvidt hafa endaskipti á sannleikanum. — De Sorte (blámenn, sverlingjar) gjorde Opstand paa St. Domingo. — b) óeiginl.: En s. Sjæl fantur, þrælmenni. — Det seer s. ud for ham það horfist illa á fyrir honum, (sb.: en lögðis sýnist svartleitr reyni sæá brogr, Fms. I, 13).

sortagtig, ft. -e, e., svartleitur.

sortblaa sjá sorteblaa.

sortblakket músvertur.

sortbleg = blegsort.

sortblisset svartblesóttur (Sturl., = brúnblesóttur; sb. sort a); svartbildóttur.

Sortbrand (sjaldh.), surtarbrandur.

sortbroget svartskjöldóttur, svartflekkóttur.

sortdraget svarthryggjóttur.

sorteblaa (sjaldnar sortblaa) svartblár (541), blásvartur (Fms. VII, 83).

Sortebroder svartmunkur (sb. Fms.).

sortebruun dökkmórauður.

sortegraa (sjaldnar sortgraa) svartgrár (B. H.).

sorteguul (sjaldnar sortguul) gulmórauður, (sb. múgulur).

*sortere, s. 1, a) (í tali), ás., skilja (e-ð, t. a. m. ull, og leggja hvað sjer). — b) h. s., vera (undir e-u), (eiga að) hverfa (undir e-ð): S. under et Collegium.

sortfarvet, ft. -farvede, e., svartur á lit.

sortgraa sjá sortegraa.

sortgrimet sjá greininu um grimet.

sortguul sjá sorteguul.

sorthaaret svartur á hár.

Sorthed, án ft., sk., það að vera sort (sorti, o. s. frv.).

sorthjelmet svarthjálmóttur.

sortklædt, [sb. klæde], svartklæddur (Sturl.).

Sortkrid eins konar leir (*argilla nigrica*) sem hafður er til að draga upp með.

sortladen, ft. -ladne, e., svartleitur, dökkur, dimmur.

sortmuldet sem svört mold er í: S. Jord.

sortne, h. s. 1, [sortna], sortna: Himlen sortnede. Det sortnede for mine Dine mjer sortnaði fyrir augum.

sortsløret, [sb. sløre], (skáldl.), hulinn svörtum slæðum, (sb. svartur).

sortsmudset, [sb. smudse], sem hefur mórauðan litarhátt, (sb.: dökknar á brún og brá).

sortspraglet svartflikróttur.

sortspættet svartdrúfnóttur.

sortstribet svartrúndóttur, (svartleinóttur, svartbrúndóttur).

sorttavlet svartstykkjóttur.

Sot, án ft., sk., [sótt], (sjaldh.), sótt, sjúknaður.

*Soterologie, sk., kenning(in) um friðþægingu Krists, friðþægingarfræði.

Sottesæng sóttarsæng.

*Sottise, ft. -r, sk., a) skyssa (sem manni verður á). — b) = Grovhed 2.

*Sou, ft. -s, sk., frakkneskur (eir)skildingur rúmlega = hálfur annar skildingur danskur.

*Soubrette, ft. -r, kvk., (sjeð) þerna.

*souffiere, h. s. 1, minna (leikara) á (þegar hann er að leika).

Souffleur, ft. -er, kk., áminnari (sb. souffiere).

*Souper, sk., kvöldverður (sb. soupere).

*soupere, h. s. 1, eta kvöldverð, (sb. sitja að kvöldborði).

*soutenere, ás. 1, í s. sig bjargast, afla sjer atvinnu.

*Soutien, kl., styrkur, aðstoð; atvinna.

*Souvenir, sk., a) endurminning. — b) menjagripur. — c) = Stambog b; Tegnebog; eða þvíuml.

*souverain, ft. -e, e., sem á að ráða (einu) öllu, (sb. eneraadig). — II) Souverain, sem nafn, 1) kk., = Enevoldsherre. — 2) sk., eins konar gullpeningur (hjer um sex spesíur að verði).

*Souverain sjá greinina um souverain.

*Souverainetet (opt ritað Souverainitet), sk., a) = Enevoldsmagt. — b) (um þjóð eða ríki), það að vera ekki undir neinu útlendu valdi, (sb. frelsi).

*Souverainitet sjá Souverainetet.

sove [sofa], sov [svaf; sb. sort], sovet [sofit], A) h. s. (har), a) sofa: Lægge sig til at s. leggjast til svefns, fara að sofa. S. sødt (roligt, trygt) sofa vært. S let sofa laust. S. fast (haardt) sofa fast. S. som en Steen sofa eins og steinn. S. over sig sofa yfir sig, sofa of lengi. S. ud sofa út, (sb.: ek er nú fullsvefta, ok skal eigi liggja lengr). — S. paa noget fara að sofa þegar e-ð er búið (t. a. m. man sover bedst paa gjort Gjerning); skjóta e-u á frest náttlangt. — S. ind sofna. — b) um framliðna: „Og Lundenes Nattergal synger for dig: Sov sødelig". — S. hen = hensove. — c) mit Been sover jeg hef nálardofa í fætinum. — d) vera athafnarlaus, (sb. hafast ekki að): Komme sovende til sin Lykke (sb. sinum gefur guð sofandi brauð). „Her vil ikke soves" hjer er ekki til setunnar boðið. — B) sem ás., 1) þar sem þol. merkir svefn (sb. ok er menn höfðu sofit svefn, Gísl.): S. Middagssøvn sofa eptir miðdegismat. S. Haresøvn sofa ákaflega laust. — S. den lange Søvn vera dáinn. — 2) þar sem þol. merkir tíma: S. Dagen bort (sb. bortsove) eða hen sofa allan daginn. — 3) þar sem þol. merkir e-ð, sem breytist á e-n hátt meðan sofið er, a) jeg har sovet Sygdommen bort jeg hef sofið úr mjer veikindin. S. en Ruus ud sofa úr sjer ölvímu. — b) s. sig en Lykke til og s. sig til en Lykke öðlast e-t happ sofandi, (sb. A, d). — c) jeg har sovet mig ganske ør i Hovedet jeg er orðinn ringlaður í höfðinu af ofsvefni.

Sovedrik svefndrykkur.

Sovekammer svefnklefi (Stjórn), svefninni (Al.), svefnherbergi, svefnhús, svefnstofa, (sb.: svefnbúr, svefnlopt, svefnskáli, svefnskemma, svefnsel, svefnhöll, svefnhellir; hvílugólf, rekkjugólf).

Sovekammerat rekkjunautur, hvílufjelagi.

Sovemiddel svefnlyf.

Sover, ft. -e, kk., sofandi: De syv Sovere sjö sofendur (forut).

*Sovereign, sk., enskur gullpeningur sem er að verði tvær merkur enskra sterlinga (hjer um hálf fimmta spesío).

Soverske, ft. -e, kvk., sofandi kvennmaður.

Sovested svefnstaður, (sb.: náttstaður, náttból).

Sovestue = Sovekammer.

sovesyg sem er sí-syfjaður.

Sovesyge það að vera sí-syfjaður.

Sovetid svefntími (sb.: nú er at kom svefnstíma, ok rekkjokonor ok svefnbúrssveinar bjuggu ok gerðu rekkju brúðarennar; sb. einnig Sengetid, sem er tíðkanlegra).

*Soya sjá Soja.

Spaadom, ft. -me, sk., [spádóm-r], spádómur, spáleikur (Sturl. I, 121), spámæli (Fms.), spásaga (Fms.), spásögn (Fms. II, 285), spá (Nj.): Den S. traf ikke ind kom ekki fram, rættist ekki.

Spaadomsaand spádómsandi (Stjórn), spáleiksandi (Stjórn).

Spaadomsevne spádómsgjöf, (sb. Spaadomsaand).

Spaadomsgave = Spaadomsevne.

Spaadomskonst spáfarir, (sb. Spaadomsevne).

Spaadomsmidler, ft., það sem spáð er af.

Spaadomssagn spádómsorð (sb. Stjórn; sb. einnig Spaadom).

spaae, ás. 1, [spá], 1) spá e-u, spá e-ð fyrir (sb.: þeir menn, er spáðo fyrir marga óvorðna luti), segja e-ð fyrir: Det var ham spaaet. — b) án þol.: S. i Kaffee (Kort) spá af kaffi (spilum). — S. om Ulykker spá hrakspár. — 2) vita á: Disse Fugle s. os Storm.

Spaafugl sjer hver af þeim fuglum sem tekið var mark á (flugi þeirra eða kvaki).

Spaakjærling kerling sem fer með spádóma.

Spaaklegt spákænska, (sb. Spaadom).

Spaakone, [spákona], kona sem segir mönnum örlög sín.

Spaakonst = Spaadomskonst.

Spaamand, [spámað-r], spámaður.

Spaan, ft. -er, sk., [spán-n], spónn (ekki samt, nema í mállýzkum, um spún sem borðað er með): Sanke Spaaner. — b) sb. Savspaan. — c) sb. Fiilspaaner.

Spaanebugger, ft. -e, kk., a) sá sem býr til þakspæni. — b) sá sem ryður timburstokka.

Spaaneild eldur sem kveiktur er í trjespónum: S. og Herregunst varer ikke længe (orðskv.).

Spaanekniv stórt tólguverkfæri með skapt á báðum endum.

Spaanekurv laupur sem riðinn er úr mjóum og löngum trjespónum.

Spaanetækker, ft. -e, kk., sá sem gerir spónþök.

Spaaneværk e-ð sem búið er til úr trjespónum.

Spaanfletning e-ð sem riðið er úr mjóum og löngum trjespónum.

Spaanhat (kvenn)hattur sem riðinn er úr smágerðum trjespónum.

Spaantag, [spánþak], spónþak (sb.: þak hennar — þ. e. hallarinnar — var logt gylltum skjöldum svo sem spónþak).

Spaaqvinde spákona (fornt).

Spaavidenskab = Spaakonst, Spaadomskonst.

spade, ás. 1, pæla: S. Jorden i Stedet for at ploie den.

Spade, ft. -r, sk., eins konar reka með þunnu járnblaði til að pæla með, (pálreka). — b) ft. Spader (framb. Spar), spaði (í spilum): Spader Knegt spaðagosi, o. s. frv. Spader To spaðatvistur (sige Spader To til noget er sagt um það sem er þeim mun betra enn annað; að hitt kemst ekki í hálfkvisti við það). — þó Spader sje ft., þá er þó sagt en Spader = spaði (þ. e. spaðaspil).

Spadeblad blað á pálreku.

Spadel (einnig Spatel), ft. -er, sk., ofur lítið verkfæri sem er áþekkt roku og við er haft af lyfgjörðarmönnum og penturum o. s. frv.

Spademaal rekublaðs-lengd: „En Kule to Alen vid og to S. dyb".

Spademon = Spademaal.

Spadeskaft skapt á pálreku.

Spadesæt = Spademaal.

Spadetag torf (mór) sem einn maður grefur (sker) á dag.

***Spadille**, sk., spaða-ás (í *l'hombre*).

***spadsere** (har), h. s. 1, [spázéra, Stjórn], spássjera (sb. spázérandi sér at sillðnum degi í einum akri eðr eng), ganga (einkum sjer til skemmtunar).

***Spadseregang**, a) skemmtunarganga (sb. Skuggsjá). — b) staður til skemmtunargöngu.

***Spadseren**, án ft., sk., það að spadsere (skemmtunarganga).

***Spadsereplads** staður til skemmtunargöngu.

***Spadserestok** prik til að hafa í hendi þegar maður gengur að skemmta sjer, (viðhafnarprik, spariprik).

***Spadseretid** tími til skemmtunargöngu.

***Spadserevei**, a) gata til skemmtunargöngu, (skemmtunargata). — b) spotti (vegar) sem ekki er nema skemmtunarganga: Det er kun en S. fra Byen þangað er ekki nema dálítill spotti úr borginni.

***Spadsereveir** veður til skemmtunargöngu, (skemmtunarveður).

***Spadsering**, sk., það að spadsere (skemmtunarganga).

spag, ft. -e, e., [spak-r], spakur, hægu, hæglátur, hógvær: En s. (stilltur) Hest. Han bliver nok s. med Tiden (sb. setjast).

spagfærdig hóglyndur, hóglátur, spaklátur (sb. Stjórn), (sb. spag): Modgang gjør s.

Spagfærdighed, án ft., sk., hóglyndi (fornt), hóglæti (fornt), hógværi (fornt), hógværð (fornt), hógværleikur (sb. Stjórn), spekt (fornt).

***Spalier** sjá Espalier.

Spalte, ft. -r, sk., a) sprunga. — b) dálkur (í bók).

spalte, ás. 1, kljúfa.

Spand, ft. eins, kl. (og sk.), [spann, í spönn], spönn.

Spand, ft. -e, sk., skjóla, fata: En S. Vand (full) vatnsfata.

Spandeværk austurvjel með allt eioum fötum (sb. Øseværk).

Spang, ft. -e, (og Spænger, afspeugr), sk., [spang, í spöng], a) spöng. — b) [sb. spöng um ís], borð eða annað sem gengið er á yfir læk.

Spangebro = Spang b.

Spangebrynie [spangabrynja], spangabrynja.

Spangebælte stokkabelti.

Spanien, kl., Spánn, Spánland, Spánaland (Fms.).

Spanier, ft. -e, kk., spænskur maður.

***Spaniol**, ft. -er, kk., (í tali), = Spanier.

spanke (har), h. s. 1, (í tali), spigspora, (sb.: spjátra sig, reygsa).

Spanken, án ft., sk., það að spanke.

spanne, ás. 1, sauma saman (skinn, einkum yfirleður á skóm eða stígvjelum).

Spanrem ól sem skóari hefur til þess að festa það sem hann er að sauma á hnje sjer með henni.

spansk, ft. -e, e., spænskur (Fms. X, 139): Det spanske Folk hin spænska þjóð, Spónverjar. De Spanske Spánverjar. Det spanske Sprog eða det Spanske spænska. S. Flue er bæði = Spanskfluebille, og = Spanskflueplaster. Den spanske Kappe (fyrrum), eins konar botnlaus tunna sem menn voru látnir ganga í til hegningar (að sínu leyti eins og menn voru settir í gapastokk). Det kommer mig s. for það þykir mjer fremur kynlegt. — II) sem nafn er Spansk = spænska.

Spanskfluebille (spansfluga, grænfluga, brunafluga) *cantharis*.

Spanskflueplaster (spanaflugur), grænflugnplástur.

Spanskgront, kl., [gront eiginl. hvorugk. af e. grøn], (spansgræna), eirryð, eirgræna.

Spanskrør (spansreyr), nafn á ýmsum indverskum reyrtegundum (sem Spánverjar hafa fyrstir flutt til norðurálfu).

Spant, ft. -er, kl., röng (í skipi).

spare, ás. 1, [spara], spara, geyma: Fodre med Halm for at s. Hoet gefa (peningi) hálm, til að drýgja heyið. — Lad os s. noget til i Morgen við skulum geyma nokkuð til morguns. Dersom Gud sparer mig Liv og Helbred ef guð ann mjer lífs og heilsu (sb. að mjer heilum og lifanda). — Den Umage kunde jeg have sparet mig jeg hefði getað komizt hjá þessari fyrirhöfn. — Han sparede hverken sit eget eller andres Liv hann sparaði hvorki sitt líf nje annara. — b) s. noget sammen nurla e-ð saman. Det var en Nodskilling, han efterhaanden havde sparet sammen. — 2) án þol.: Bedre at s. paa Bredden, end paa Bunden (betri er sparnaður á barmi enn á botni), orðskv. — S. paa noget halda spart á e-u; t. a. m. s. paa Skillingen, og lade Daleren gaae vera sinkur í smáu, en eyðslusamur í stóru.

Sparebosse baukur til að hafa í peninga sem maður geymir sjer.

Sparekasse staður (hús) þar sem þeir peningar sem maður geymir sjer eru ávaxtaðir fyrir mann.

Sparepenge, ft., peningar sem maður geymir sjer.

Spark, ft. eins, kl., [spark], það að reka fótinn í (e-n eða e-ð): Give een et S. reka fótinn í e-n.

sparke, s. 1, [sparka], a) h. s., setja fótinn (í e-n eða e-ð): S. til een spyrna fæti á e-m (sb. Grágás). — b) ás., sparka (e-u): S. Klæderne af sig sparka fótunum ofan af sjer.

Sparken, án ft., sk., það að sparke (spark, o. s. frv.).

Sparlagen sjá Spærlagen.

Sparre, ft. -r, sk., [sparri], sperra (undir þaki): Fælde Sparrerne i Bjælkerne.

Sparrehul gróp sem sperruendi gengur í.

Sparreværk sperrur (í húsi).

sparsom, ft. -me, e., 1) um mann, a) = sparsommelig. — b) spar (á e-u): Du er saa s. med dine Besøg þú ert svo sjaldsjeður. — 2) (um hluti), sem sparnaður er við hafður, sem spart er á haldið: En s. Huusholdning. En s. Brug af Lægemidler. — B) sparsomt, sem ao., sparlega: Brug dine Midler sparsomt haltu spart á því sem þú átt.

Sparsomhed, án ft., sk., sparnaður.

sparsommelig, ft. -e, e., sparsamur.

Sparsommelighed, án ft., sk., sparsemi, (sb. fjegætni).

Spat, án ft., sk., eins konar fótaveiki á hestum.

Spatel sjá Spadel.

Spath, án ft., sk., eins konar flögubellur.

spatlam haltur af Spat (sb. Spat).

***Specerie**, ft. -r, kl., = Kryderi.

***Special-**, sem fremri partur af samsettu orði, (um það sem lýtur að e-m parti eða e-u einstöku), einka-, (sb. speciel).

Specialia, ft., sjer hvað einstakt.

***Specie** (opt ritað Species), ft. Specier, sk., spesía, eyrir (silfurs).

***speciel**, ft. -le, e., sjerlegur.

***Species**, ft. eins, sk., a) tegund. — b) (sjer í lagi) höfuð-reikningstegund: De fire S. — 2) sjá Specie.

***Speciesdaler** = Specie.

***Specification**, sk., það að specificere (sb. Fortegnelse).

***specificere**, ás., 1, skrá (hvað einstakt).

***specifik** (einnig specifisk), a) ft. -e, e., eiginlegur, eðlis —: Et Legemes specifike Vægt eiginlegur þungi (eðlisþungi) e-s hlutar. — b) sem ao., í eðli sínu: Guld er s. tungere end Bly (gull er þyngra enn blý).

***specifisk** sjá specifik.

***Specimen**, ft. Specimina, kl., sýnishorn, og þvíuml.

***speciøs**, ft. speciøse, e., sem gengur í augun, glæsilegur.

***Spectakel**, ft. Spectakler, kl., ólæti.

***Speculant**, ft. -er, kk., sá sem hefur fjebrögð í frammi til að ábatast (sb. speculere b).

***Speculation**, ft. -er, sk., a) heimspekileg skoðun. — b) í tali, fjebrögð (til að ábatast á; sb. speculere b): Gjøre en heldig S.

*speculativ, ft. -e, e., a) sem lýtur að heimspekilegri skoðun. — b) sjeður í fjebrögðum, útsjúnarsamur.

*speculere, h. s. 1, leggja stund á heimspekilega skoðun: S. paa (over) noget íhuga e-ð. — b) reyna til að ábatast með framsýni.

*spedalsk, ft. -e, e., holdsveikur, líkþrár.

*Spedalskhed, án ft., sk., holdsveiki, líkþrá.

*spedere, ás. 1, koma (vöru) frá seljanda til kaupanda.

*Spediteur, ft. -er, kk., sá sem kemur vöru frá seljanda til kaupanda.

*Spedition, ft. -er, sk., það að spedere.

Spee, án ft., sk., háð, háð, spott; skömm: Være til Spot og S. for Folk (sb.: hann vill heldr herjast, enn hvortveggja yrðe at skömm, hann ok kona hans).

spege, ás. 1, í almúgamáli, flækja: Garnet er speget.

spege, ás. 1, salta og reykja (kjötmeti eða fiskmeti, svo, að ekki þurfi að sjóða það).

Spegeflesk saltað og reykt flesk.

Spegegaas söltuð og reykt gæs.

Spegelax saltaður og reyktur lax.

Spegemad söltuð og reykt matvæli.

Spegepølse saltað og reykt bjúga (eða þvíuml.; sb. Pølse, a).

Spegesild söltuð sild (óreykt).

speide, [sb. spæja], a) ás, njósna um (sb.: Þórólfr setti til Finna at njósna um ferð Kylfinga), spæja (sb.: Á svá mörgum dögum var fyrirheitsland spæjat ok rannsakat); skygna um, rannsaka: S. Fjendens Hær. — b) h. s., njósna, halda, njósnir (sb.: hann lèt halda njósnir langt í frá sèr alla vega, Romv.): S. efter noget reyna til að grafa e-ð upp (óeiginl.).

Speiden, án ft., sk., það að speide (njósn).

Speider, ft. -r, kk., njósnarmaður, spæjari (Stjórn).

Speideri, kl., = Speiden.

Speiderskib njósnarskip (Nj.), njósnarskúta (Fms.).

Speidertog njósnarför (Stjórn).

Speil, ft. -e, kl., [sb. spegil-l í máldögum], spegill, skuggsjá (sb. í þeim má maðr líta sik sjálfan svá sem í nokkorre skuggsjó; einnig skuggsjón — sb. nú sjám vèr guð svá sem í skuggsjón ok með gátu): See i Speilet líta í skuggsjá. See sig i Speilet sjá sig í skuggsjá. Vandet er som et S. — b) gljáflakkur (í eik). — c) = Agterspeil: „Da sank hvert fjendtligt S. og Mast". — d) = Dørfylding. — e) fallbissutappi (sem hafður er í munna á fallbissu svo ekkert fari inn í hana). — f) spýta sem látin er á milli púðurs og kúlu (eða kúlna) í fallbissu.

Speilbind eins konar skinnband (á bók).

speilblank spegilfagur.

Speilbue eins konar verkfæri til stjörnoskoðunar.

speile, ás. 1, í s. sig (spegla sig), a) sýna mynd sína (t. a. m. í vatni): Skoven speiler sig i Vandet. — b) skoða sig í skuggsjá: Den Forfængelige speiler sig gjerne.

*Speilfabrik staður þar sem skuggsjár eru búnar til.

Speilflade a) yfirborð skuggsjár. — b) yfirborð sem er eins og skuggsjá: Det rolige Havs S.

Speilflor, kl., eins konar slæða sem gljáir á, (gljáslæða): Sort S.

Speilglands gljáandi (eins og) á skuggsjá.

Speilglas (spegilgler), gler sem haft er í skuggsjár.

speilglat (spegilfagur), fagur sem skuggsjá; (sb. glerháll).

speilklar skær sem skuggsjá: Den speilklare Sø.

Speilmager, ft. -e, kk., (speglasmiður), sá sem býr til skuggsjár.

Speilmageri, kl., a) (speglasmíði), það að búa til skuggsjár. — b) staður þar sem skuggsjár eru búnar til.

Speilramme umgjörð skuggsjár.

Speilrand rönd allt í kring á skuggsjá.

Speilsod, sk., gljáandi sót af kinroki.

Speilvæg veggur sem lagður er skuggsjárgleri innan.

Speilæg, ft., (hænu)egg sem tekin eru hrá og steikt í pönnu.

Spek (einnig ritað Spæk), án ft., kl., [spik], spik.

Spekhugger, ft. -e, kk., (á hvalveiðaskipum), einn af þeim er skera spik af hvölunum, (spikskurðarmaður).

Spekhoker matmangari (þ. e. kaupmaður sem selur í smá-snökkum flesk og smjör og ýmisleg matvæli önnur).

spekke, ás. 1, a) láta (ferstrenda) fleskteina í (kjöt er steikja á; sb. mörva steik, B. H. í greininni um steik); negla: S. en Hare. En spekket Kalvesteg. — b) fylla upp í: Disse Huller maa spekkes, inden Muren hvidtes. S. en Muur (ud) fylla upp í holur á múr. — c) s. et Batterie med Kanoner setja hverja fallbissuna við hliðina á annari (á fallbissugarði; þ. e. fylla hann með fallbissum). — d) s. sin Pung mata krókinn. — e) s. sin Prædiken med Bibelsprog fylla prjedikun sína með ritningargreinum. S. en Afhandling med Citater fylla ritgjörð af tilvísunum. — f) (í tali), troða í (e-n), einkum í s. sig troða miklu í sig.

Spekkebræt fjöl sem höfð er undir meðan verið er að negla (sb. spekke a) kjöt.

Spekkeflesk flesk sem haft er í steikarnagla (sb. spekke a).

Spekkenaal dálítið messingar-áhald sem við er haft þegar verið er að negla steik (sb. spekke a).

Spekning, ft. -er, sk., það að spekke.

Spelt, án ft., sk., (hveititegund) *triticum spelta*.

*Spencer, sk., eins konar kvenntreyja.

*spendabel, e., rífur, (sb. gavmild).

*Spendage, sk., eyðsla, útlát.

*spendere, ás. 1, (spandjera), eyða (e-u).

spente, ás. 1, (úrelt), draga, skjóta e-u á frest. — Sb. spænte.

sperre sjá spærre.

Spelte sjá Spætte.

*Sphinx, ft. -er eða Sphinger, sk., (í fornsögum Grikkja), skepna sem á að hafa verið kona niður fyrir brjóst en ljón þar fyrir neðan. (sb. Jomfrulove).

*Sphragistik, sk., innsiglafræði, innsiglasaga.

*Sphære, ft. -r, sk., a) hnöttur. — b) = Virkekreds. — c) = Synskreds b.

*Sphæricitet, sk., það að vera hnöttótt (böllótt).

*sphærisk, ft. -e, e., a) hnöttóttur, böllóttur. — b) kringlóttur.

*Sphæroide, ft -r, sk., e-ð sem er nærri því hnöttótt.

*sphæroidisk, ft. -e, e., nærri hnöttóttur, líkur eggi í lögun.

*Spicilegium, kl., a) = Axesankning. — b) tíningur (sem til ritgjörða heyrir).

Spid, ft. eins, kl., [sb. spíta], teinn, (sb. Bradspid, Stegespid, Lysespid): Stege en Gaas paa S. Dreie Spiddet.

spidde, ás. 1, setja (e-ð) á tein: S. en Steg. Soldaterne spiddede Bornene paa Bajonetterne höfðu börnin á bissustingjunum.

Spiddelys kerti sem búið er til með því að dýfa rakinu smátt og smátt niður í brædda tólg (en ekki er steypt í formi; strokk-kerti).

Spids og Spidse, ft. Spidser, sk., 1) Spids, a) oddur: Spidsen paa en Naal nálaroddur. Spidsen paa en Kniv hnífsoddur. — b) snápur (á penna). — c) toppur: Spidsen af et Taarn. — d) gómur: Spidsen af en Finger. — e) (ókvíslað) horn á veturgömlum hirti (sb. Spidshjort). — f) rani (sb.: þó at raninn verði harðsóttr á fylking hans, Fms. V, 169), oddur (sb. því at hann hafði vexnom — ekki vaxnom — skipat í ödd á liði síno, Fms. X, 404), broddur (sb.: fylkingarbroddur, ferðarbroddur), brjóst (sb.: þeir .... skyldu vera í brjósti í fylking, fyri merkjum konungs, Eg.): Sætte sig i Spidsen for de Angribende. Staae i Spidsen for de Missornøiede vera oddviti (formaður) þeirra. Stille sig i Spidsen for et Foretagende gerast formaður e-s (forkólfur í e-u). — g) Byde en Spidsen ráðast í móti e-m, (sb. byde 2, a, κ; binde I, B, 2). — h) hundategund (sem algeng er á Íslandi). — 2) Spidse = Skose, Stikpille b.

spids, ft. -e, oddmjór, oddhvass, hvass. — b) óeiginl. meinlegur, ónotalegur, eða þvíuml.

spidsbladet (um jurtir), hvassblöðóttur (að sínu leyti eins og hvasskömbóttr og hvassögnóttr í Stjórn).

Spidsbor stór nafar sem rokkasmiðir hafa.

Spidsborger, [Spids- = spíðs, í Björgv. kálfsk.], dóni.

spidsborgerlig, ft. -e, e., dónalegur.

Spidsbue uppþröngt hvolf: En gothisk S.

spidsbuet sem er með uppþröngu hvolfi. Gagnstætt rundbuet.

Spidsbyld uppmjótt kýli.

Spidse sjá Spids.

spidse, ás. 1, gera (e-ð) oddhvasst, eða þvíuml.: S. en Pen skera penna.

Spidsfiil þjöl til að sverfa odda með á sitt hvað.

spidsfindig, ft. -e, e., a) of smásmugull, gefinn fyrir að hártoga (í óeiginl. merk.): „Disse spidsfindige Folk". — b) of smásmugulegur, hártogaður (óeiginl.): Spidsfindige Grunde (Beviser, Distinctioner).

Spidsfindighed, sk., a) án ft., of mikil smásmygli. — b) með ft. -er, e-ð sem er hártogað: Komme frem med unyttige Spidsfindigheder.

Spidsgavl hvass gafl: Gothiske Spidsgavle.

Spidsglas, I) kl., niðurmjótt glerstaup. — II) sk., eitt af frumefnunum.

Spidshakke hvasst járuverkfæri til að pæla með.

Spidshammer klaufhamar sem álmurnar eru mislangar á.

Spidsharpe (fyrrum), eins konar harpa.

Spidshat uppmjór hattur.

Spidshjort veturgamall hjörtur.

spidshovedet sem hefur uppmjótt höfuð.

Spidshue uppmjó húfa, (sb. skotthúfa).

Spidshvælving uppmjótt hvolf.

Spidskaal eins konar hvítakál sem er uppmjótt.

Spidsmeisel oddmjór meitill.

spidsmundet, ft. -mundede, e., frammynntur.

Spidsmuus (eins konar dýr, sem ekki er músa kyns) *sorex*.

spidsnæset, ft. -næsede, e., hvassnefjaður (sb. blómsdr .... harðlundlgr ok hvassnefsdr): Gusten og s. — Spidsnæsede Skoe (Støvler) skór (stígvjel) með mjórri totu, (sb. spezskuar).

Spidspose niðurmjór siupoki í lyfjabúðum.

Spidsrod, (sk.), í orðatiltæk. løbe S. ganga fram og aptur milli tveggja raða af liðsmönnum og vera barinn af þeim með tágum á bakið (sem er eins konar liðsmannahegning).

Spidsstage oddmjó stöng; (broddstafur).

Spidsstøtte = Obelisk.

Spidstand hvöss tönn, (sb. vígtönn).

spidsvinklet, ft. -vinklede, e., sem hefur krappt (kröpp) horn: En s. Triangel þríhyrningur sem öll hornin eru kröpp í, alkrappur þríhyrningur.

Spiger, ft. Spigre, sk., [sb. spík], stór nagli.

Spigerbor = Vimmel.

Spigerhud (fyrrum), naglar með flötum höfðum sem slegnir voru utan í hafskip þeim til hlífðar.

spigre, ás. 1, negla (e-ð) með stórum nöglum.

Spiilning, sk., það að spile.

Spiiltoug sama í hestbúsi og bás er í fjósi.

Spiir, ft. eins, kl., [spíra], spíra: Master og S. — b) sb. Taarnspiir. — c) sb. Kongespiir.

Spiirsod turnspíra neðanverð.

Spiirhvælving hol (innan) í turnspíru.

Spiirspids turnspírutoppur.

Spiirtaarn, a) turn sem spíra er á. — b) turnspíra sem er nærri eins og turn að stærð.

Spiiskammer sjá Spisekammer.

Spiisning, sk., a) það að spise (snæðing); matmál (sb.: at iðnu matmáli Klaufa). — b) (hálfúrelt), það sem borðað er, snæðingur, (sb. Spise).

Spil, ft. eins, kl., A) (um e-ð, sem snýst), a) vinda, vellilás (B. H.; sb. vindás, Nj.). — b) snælduteinn. — B) (um leik), 1) leikur; tafl; spil: Elske (være hengiven til S. Være heldig (uheldig) i S. — b) í ýmsum talsháttum: Det er kun et S. for ham það er hægðarleikur fyrir hann, hann leikur sjer að því, honum verður ekki mikið fyrir því. Have Haand med i Spillet hafa hönd í bagga. — Han spiller et heit S. hann á tæluvert í húfi. Hans Ære staaer paa S. sæmd hans er í veði, (sb. það er um e-ð að tefla). Han har mere end een Gang sat sit Liv paa S. hann hefur hætt lífi sínu optar enn einu sinni. — 2) = Parti f: Spille et S. Skak tefla eina skák. — 3) (ein) spil: To S. Kort tvenn spil. Et nyt S. ný spil. — 4) sjónarleikur (sb. Sørgespil, Lystspil, Syngespil, Forspil, Mellemspil, Efterspil). — 5) hljóðfæraleikur (sb. Fløitespil, Klaveerspil, Violinspil. — 6) hljóðfæri: Med flyvende Faner og klingende S.

Spild, kl., það sem ónýtist (sjer í lagi um gamla skipskaðla).

Spild, sk., (úrelt), [spjöll; sb. Lov af lög], spjöll, skemmdir, o. s. frv.

Spilde, án ft., sk., [spilli-r?], í orðatiltæk. til S. til spillis, einkanl. í orðunum gaae til S. fara til ónýtis.

spilde, ás. 2, [spilla], missa niður (e-n lög eða e-ð sem er í smápörtum): S. Vand af Skaalen. S. Viin paa Bordet. S. Korn paa Trappen. S. paa sig pexta sig. — b) eyða (e-u) til ónýtis: S. sin Tid. S. Ord (Formaninger, Overtalelser) paa een eyða orðum (o. s. frv.) við e-n. — c) hafa (e-ð) af (sjer eða öðrum; sb. forspilde): S. eens Credit spilla fyrir e-m (svo menn þori ekki að eiga hjá honum).

Spildesober moð.

Spildekar lekabytta, lekastampur, eða þvíuml.

Spildevand vatn sem fer til ónýtis. — b) (í Kaupmannahöfn), vatn sem veitt er úr brunni til annara húsa enn brunnurinn er í.

spildsom, ft. -me, e., sem hætt er við að týnist eða fari til ónýtis: Knappenaale ere spildsomme Vare.

Spile, ft. -r, sk., n) spýta sem e-ð er þanið á. — b) spelkur.

spile, ás. 1, a) þenja, spýta; glenna: S. en Hud. Laxen spiles, ferend den reges. — S. Øinene op glenna upp augun. S. Gabet op gapa. — b) binda spelkur við.

spilfegte hafa látalæti í frammi.

Spilfegter, (ft. -e, kk.), sá sem gerir e-ð einungis til málamynda.

Spilfegten, (án ft., sk.), = Spilfegteri.

Spilfegteri, kl., látalæti, (sb. Skromt og Spilfegter).

Spilfegtning, (ft. -er, sk.), skilmingar (til málamynda).

Spille, ft. -r, sk., a) = Skytte (sk.), Skyttel. — b) = Krusejern.

spille, s. 1, 1) h. s., a) leika (sb. þeir vaknaðu eigi fyrr enn logi lék um þá, Fms. I, 292): Alting spillede paa ham af Glæde hann var svo kátur, að hann ljek við fingur sína; hann ljek við hvern sinn fingur. — Flaget spiller for Vinden blaktar í vindinum. Lade Kanonerne s. skjóta títt með fallbissunum. — Óeiginl.: Han lod sin Vittighed s. hann kom með hverja fyndnina á fætur annari. — b) blika, og þvíuml.: Diamanterne s. i Solen. Spillende Øine fjörleg augu. — c) leika (sjer); tefla; spila: S. om Penge. S. ud spila út. — S. i Lotteriet (sb. Lotterie). — d) leika (á sjónarsviði): Hun spiller nu kun sjelden. — Talsh. S. under Dække med een hafa leynilleg samtök við e-n. — e) leika (á hljóðfæri): S. paa Harpe leika hörpu (Stjórn). S. paa Bas (Guitar, Klaveer, Violin). S. op hefja hljóðfæraleik. — 2) ás., leika; tefla; spila: S. Bold leika knattleik. S. Kegler (sb. Kegle 1). S. Billiard leika knattleik á borði. — S. Skak tefla skák. — S. Kort spila. S. bort hvad man eier spila út öllu sem maður á. — b) leika (sjónarleik): S. Komedie. Han spiller Hamlets Rolle. — Talsh. S. een et Puds leika á e-n, gera e-m grikk. — Óeiginl.: Han spiller en stor Rolle það ber mikið á honum, það kveður mikið að honum. S. Mester vaða uppi. — e) leika (um hljóðfæraleik): S. et Stykke leika e-t lag. S. en Dands leika danzlag. — Han spiller godt Klaveer hann leikur vel á hljóðborð. — Han spiller en god Violin hann leikur vel á fiðlu.

Spillebjælke (í mylnu), biti sem aðalhjólið snýst í.

Spillebog bók um spilareglur.

Spillebold = Bold a, Legebold.

Spilleborð sem spilað er á eða teflt.

Spillebrikke = Brikke b.

Spillebroder, a) sá sem er vanur að spila við (e-n): Det er en af hans sædvanlige Spillebrødre i Klubben. — b) = Spillefugl a.

Spillebræt, a) taflborð. — b) spjald sem reikningarnir eru skrifaðir á þegar verið er að spila.

Spillebaase stokkur sem leikur lög.

Spillefugl, a) spilafífl (= sá sem aldrei getur verið að öðru enn spila). — b) gaigopi.

Spillegjeld peningar sem maður hefur spilað um og er ekki búinn að borga.

Spillehuus spilahús.

Spillekort spil: Stemplede (ustemplede) S.

Spillelyst áfuka í að spila.

Spillemaade aðferð í e-u sem kallað er að spille.

Spillemand sá sem leikur á hljóðfæri (sjer í lagi í almúgaveizlum).

Spiller, ft. -e, kk., spilamaður; taflmaður: En god (slet, øvet) S. — Han er en S. hann gerir ekki annað enn spila (um peninga). En berygtet S. sá sem er illræmdur fyrir spil. — b) sb. Lirespiller.

Spilleregel spilaregla; taflregla.

Spillerum, kl., rúm til að geta hreift sig (eiginl. og óeiginl.).

Spilleselskab menn sem hafa dregið sig óspilundi.

Spillesyg sem aldrei getur verið að öðru enn spila.

Spillesyge sú ástríða að geta aldrei verið óspilandi.

Spilletime sjer hver af þeim stundum þegar verið er að kenna e-m á hljóðfæri.

Spilleuhr stundaklukka með þess konar tilbúningi er leikur lög.

Spilleværk = Legetøi.

Spilling, ft. -e, sk., lítil plóma er sprettur á skógartrjo.

Spillop, (er sjaldh. nema í) ft. -per, kl., (spekálur), brellur, órar, ógangur, ólæti: Gjøre (være paa) Spilopper.

*Spinat, án ft., kl., (eins konar ætijurt) *spinacia (Linn.)*.

*Spinatbudding matur (sb. Budding) sem búinn er til úr *spinacia* og mjöli og eggjum.

*Spinatsro fræ af *spinacia*.

Spind, án ft., kl., spunnið, a) spunnið garn (band). — b) það að spinna.

spinde [spinna], spandt [spann; sb. rinde], spundet [spunnit], ás., spinna: S. Blaar (Hør, Uld, Silke). — Ikke at s. Silke ved noget græða lítið (þ. e. hafa ekki nema heiberan skaða) á e-u. — S. paa en Rok spinna á rokk. S. paa en Haandteen spinna á snældu. — Orðskv.: Nød kommer nogen Kone til at s. neyðin kennir nakrti konu að spinna. — Edderkoppen (Silkeormen) spinder vefur. — b) mala (um kött). — 2) óeiginl., s. noget op brugga e-ð. — b) s. paa noget hafa e-ð fyrir stafni.

Spindebod hús er snærl eru spunnin í.

Spindehuus spunahús (B. H.).

Spindekone, a) spunakona (B. H.; þ. e. kona sem spinnur fyrir borgun). — b) skopparakringla.

Spindel, ft. Spindler, sk., 1) e-ð sem snýst um ás. — b) ás með því er snýst um hann. — 2) = Edderkop.

Spindelinie = Spindeside.

Spindelvæv konguldarvefur.

Spindelon spunakaup.

*Spindemaskine spunavjel (brotnari enn rokkur).

Spindemester sá sem er settur yfir spuna (sb. Spinderi).

Spinden, án ft., sk., það að spinde (spuni).

Spindepige stúlka sem spinnur fyrir borgun.

Spinder, ft. -e, kk., karlmaður sem spinnur, (spunamaður, spunaplitor).

Spinderi, ft. -er, kl, staður þar sem margir spinna.

Spinderok rokkur.

Spinderske, ft. -r, kvk., spunakona (B. H.), spunastúlka.

Spindeside kvennleggur.

Spindeskole skóli þar sem kent er að spinna.

Spindestue hús er margir spinna í.

Spindetraad vefur: Larvernes S.

Spindevise kvæði sem kveðið er við rokkinn.

spinkel, ft. spinkle, e., [sb. spengilegur f. spengillegur], mjór, grannur: Tømmeret i dette Huus er alt for spinkelt. S. af Lemmer grannvaxinn.

Spinkelhed, án ft., sk., það að vera mjór (grannur).

*Spion, ft. -er, kk., [sb. spæjari], = Speider; Snuushane.

*spionere, b. s. 1, njósna.
*Spioneri, kl., = Speideri.
*Spiral-, sem fremri partur af samsettu orði, (um það) sem liggur eins og skora í skrúfum, t. a. m. Spiralfjæder = Sneglefjæder; Spirallinie = Sneglelinie; Spiralform = Skrueform a.
*Spirant, ft. -er, sk., sambljóðandi (sem fram er fluttur) með áblásningu.
Spire, ft. -r, sk., frjóangi, (sb. laukur): Kaalens Spirer. Maltet skyder Spirer. — b) afspringur (= afsprengi). — c) óeiginl., upplök: Nedlægge Spiren til Laster i Sjælen.
spire (er og har), b. s. 1; a) fara að spretta (grós): „Alt spirer, modnes og forgaaer„. S. frem af Jorden spretta upp úr jörðunni. — b) leiða fram af sjer frjóanga: Maltet spirer. — c) óeiginl., kvikna: Haabet spirer i Menneskets Bryst,
Spireevne = Spirekraft.
Spirekaal smá blöð út úr toppi sumra kálteganda og sáup sem þau eru höfð í.
Spirekraft eðli til frævunar.
*Spiritualismus, sk., sú kenning (trú) að vera sem hefur líkama geti einnig lifað án hans. — b) sú kenning að allt sje andlegt í raun og veru þó sumt sýnist vera líkamlegt.
*Spiritualist, ft. -er, kk., sá sem hefur þá trú sem kölluð er Spiritualismus.
*spiritualiter, ao., andlega.
*Spiritualitet, án ft., sk., andlegt eðli. — b) andleg hegðun. — c) = Aandrighed, Aandsfylde.
*spirituel, ft. -le, e., = aandfuld, aandrig, vittig.
*Spirituosa, ft., áfengir drykkir.
*Spiritus, sk., = Viingeist.
*spirituos, ft. spirituose, e., áfengur, áfenginn (forn).
Spise, ft. -r, sk., [sb. spíðs, sb. greinina um Spidsborger], fæði, fæða, fæðsla, matur: En sund S. holl fæða. Han faaer baade S. og Drikke.
spise, spiste, spiist, ás., borða, snæða (sb.: sem vit höfum þessu snæðt): S. Brød til sin Mad borða brauð með matnum sínum. — S. noget op (sb. torga). — S. sig mæt borða sig saddan. — S. een ud af Huset jeta e-n út á húsgang. — S. Frokost. — Án þol.: S. til Middag (Aften) borða miðdegismat (kvöldmat). Bed dem komme ind at s. Jeg har endnu ikke spiist jeg er ekki búinn að borða enn. — 2) S. een af med noget = afspise een med noget (sb. afspise 2).
Spisebod, ft. -er, matsölubúð.
Spisebord matborð: Et S. til tolv Personer.
Spiseholo = Spiseqvarteer.
Spisehuus (sjaldh.) = Spisekammer.
Spisekammer (framb. Spiiskammer), búrkleft (eins konar lítið búr).
Spisekjelder a) kjallari sem veitingar eru í. — b) (sjaldh.), kjallari sem matvæli eru geymd í.
spiselig, ft. -e, e., ætur; borðandi.
Spiselyst = Madlyst.
Spisemester sá sem er settur yfir veitingar (af almennings hálfu).
*Spiseqvarteer veitingabús (þar sem veitingar fást fyrir borgun).
Spiserør = Madpibe, Mavepibe.
Spisesal salur sem borðað er í.
Spisesedbel rjettaskrá (í veitingabúsi).
Spiseselskab þeir sem borða saman, (sb. Bordselskab).
Spiseskee matskeið.
Spisested staður þar sem borðað er. — b) sjer í lagi = Spiseqvarteer.
Spisestue hús (kleft) sem borðað er í.
Spisetid matmál.
Spisetime sú stund þegar borðað er, (sb. matmálsstund).
Spisevert veitingamaður (= maður sem allir geta borðað hjá fyrir borgun).
Spjeld, ft. eins, kl., [Spjeld: spjald = Gjeld: gjald], a) (í fati, t. a. m. skyrtu), spjald, geiri. — b) sb. Ovnspjeld, Skorsteensspjeld.
*Splanchnologie, sk., innýflafræði (G. O.).
*Spleen, sk., = Hypochondrie.
*splendid, ft. -e, e., skrautlegur, glæsilegur.
Splid, án ft., sk., ósamþykki, sundurþykki, sundurlyndi: Sætte S. imellem Ægtefolk spilla á milli hjóna.
splidagtig, ft. -e, e., ósamþykkur, sundurþykkur, sundurlyndur, ósáttur: S. imod een. S. med sig selv (sb.: við seggja engan verðr sá samhuga, er sundrþykkist við sik).
Splidagtighed, án ft., sk., ósamþykkt, ósamþykki, sundurþykki, sundurlyndi, ósætti.
splidse, ás. 1, í orðatiltæk. s. Toug sammen þætta saman kaðla (á endunum).
Splidshorn járnverkfæri (svipað nautshorni) sem stungið er inn á milli kaðalþátta til að ná þeim í sundur (þegar á að þætta saman kaðla).
Splidsning, án ft., sk., það að splidse.
Splint, ft. -er, sk., afhögg (sb. Fms. I, 290), afkloft (B. H.) flaski (G. O.), flís (sb. ok tók tréit í sundr í smáar flísir, svá at náliga sá þess önga staði, Fms. X, 30; sb. spónn): Hugge Splinter af Tømmer. Mange Folk saares i Søslag ved Splinter (sb. Splintenet). Faae en S. i Fingeren. — b) hinn ytri pípa þess viðar (í trje) sem er á milli barkar og áls.
Splintenet eins konar net sem hengt er upp á herskipi til hlífðar við flísum þegar barizt er á sjó (sb. Splint a).
splinterny spánnýr (framb. spánýr).
splintre, s. 1, a) ás., kljúfa (e-ð) í smátt: En Kugle splintrede Masten. — splintres flísast (sb.: brotnum reyrsprota .... er .... flísaz í hendi þeim, er á heldr). — b) b. s., flísast (sb. a): Dette Træ vil gjerne s.
Split, ft. -ter, sk., a) klauf, rifa: Skære en S. i et Sidestykke til en Kjole. Gjøre (skære) S. i en Pen. — b) einskonar fleigur.
Splitbolt járnnagli með gati á öðrum endanum, sem einskonar fleigur (Split b) er rekinn í.
Splitflag veifa með klauf í endann.
Splitholt, ft. -er, kl., stutt og þykk furuborð sem fleti er í tunnustaft.
splitte, ás. 1, a) kljúfa; rífa, (sb. fletta e-u): Træet blev splittet ved Lynild. Splittes klofna; rifna. — b) sundra (dreifa) e-n, (sb. sinn í hverja sundrungina): S Hoet dreifa heyi. — Opt ast með ad, t. a m.: Fjenden blev splittet ad. Mængden splittedes ad.
splittergal band-vitlaus, bringa-vitlaus, (sb. bistergal, ravgal).
splitternøgen alls-nakinn, al-strípaður.
spodsk, ft. -e, e., a) sem ekki er nema háð, háðslegur: Give et s. Svar svara ekki öðru enn háði. Et s. Smiil (sb. glotta). See s. ud (sb. vera kýmileitur). — b) hæðinn, háðgjarn, háðskur, háðsamur (forut), spottsamur (Nj.): Hun er altfor s.
Spodskhed, án ft., sk., hæðni, háðsemi (sb. fást upp á ókunna menn með brápýrðum ok háðsemi).
Spole, ft. -r, sk., a) spóla. — b) snældupípa. — c) rim.
spole, ás. 1, spóla.
Spolegarn band sem er spólað.
Spolepenge, ft., spóluvarkaup (sem goldið er vefara sjer í lagi).
*spolere, ás. 1, (í tali), ónýta, skemma, spilla e-u: Jeg fik en Kjole spoleret. Alt, hvad Pøbelen forefandt, blev spoleret (sb.: þeir rændu þar öllu fé, en spilltu því, er þeir máttu eigi með fara, Eg.).
Spolerok rokkur sem við er hafður þegar spólað er.
Spoling, sk., það að spole.
Spolorm (spólormur) *ascaris* (einkum *ascaris lumbricoides*).
*Spondeus, sk., tvíseinn (— —).
*spontan, ft. -e, e., = frivillig.
*Spontaneitet, sk., = Frivillighed, Selvbestemmelse.
Spor, ft. eins, kl., [spor], far: Hunden jager i Sporet rekur sporin. Hunden har tabt Sporet (sb. voro leystir sporhundar í skóginn, ok þegar villtisk þeim vegr). — Kjøre i Sporet aka eptir vagnfarinu. Vognen er bred (smal) i Sporet það er breitt (mjótt) á milli hjólanna á vagninum. — Skibets S. i Søen kjölfarið. — b) merki, menjar; snefill; urmull: Gaae paa S. efter noget grafast eptir e-n. Komme paa S. efter noget komast á snoður um e-ð. Krigens frygtelige S. mødte overalt vort Øie. Der er ikke S. af Lidenskab i det Ansigt. Der var intet S. til Mangel það bar ekki á neinum skorti. — c) sb. Mastespor.
Spor (eða Spore), sk., [sporð-r], (sjaldh.), sporður.
Spore sjá Spor (sk.).
spore, ás. 1, a) rekja spor e-s, (sb.: þá skal hann .... spyrja til garðs manns, Gþl. 539): Myndeme sporede Haren. — Án þol.: S. efter Vildt rekja spor veiðidýra. — b) verða var við, finna: Man sporede Røg i Huset. Der spores ingen Mangel það ber ekki á neinum skorti.
spore, ás. 1, [sb. spora, í spigspora], keyra (höggva) hest sporum: S. en Hest.
Spore, ft. -r, sk., [spori], a) spori (sb.: hann hefir spora á fótum, Nj 82): Give Hesten af Sporene keyra (höggva) hest sporum. — Óeiginl.: Det var en S. for min Flid það hvatti mig til iðjusemi. — b) sporl (á hana).
Sporebakkelse = Kleine.
Sporehjul kringla(n) í spora(num),
Sporehug sporahögg (sb. nú höggr hann Flugar — hesturinn hjet svo — sporum).
sporehugge höggva (keyra) hest sporum: Villig Hest skal man ei s. (orðskv.).
Sporejern áhald sem við er haft þegar verið er að búa til Sporebakkelser.
Sporeknegt, sk., þykkt leður (aptan á stígvjelshæl) sem sporinn er festur á.
Sporelæder = Sporerem.
Sporemager, ft. -e, kk., sporasmiður.
Sporerem spora-ól (sem sporinn er spenntur á hælinn með).
Sporetryk, kl., sporahögg (sb. Sporehug).
Sporhund, [sporhund-r], sporhundur, sporrakki.
sporløs, a) sem ekki sjest spor á: S. Snee. — b) sem ekki sjest spor eptir: S. Gang. — Óeiginl.: Et sporløst Liv (sb.: mun allr lýðr .... hafa eylífar menjar ok minningar þessa stólpa ok styrktarmanna guðs kristni; hafa menn þær minjar hans á Íslandi, at hann hefir kristnat landit). — 2) sporløst, sem ao.: Forsvinde sporløst (sb.: brann upp allt Danavirki .... ok sá engi merki eptir né örmul; engi örmul funduz af Hárekli; at eigi finnisk örmul þeirra).
Sporsnee snjór sem sporrækt er í (sb.: hafði follit litli snæfölva, svá at sporrækt vor).

Sporsteen steinn sem hefur mynd þess er út veit á e-m líkama. Gagnstætt: **Steenkjærne.**

***Sportel,** ft. **Sportler,** sk., aukatekjur.

Spot, án ft., sk., [spott], spott, spottun (Sn. E.), háð: Drive S. med een spotta (hæða, dára) e-n, gera háð (draga dár) að e-m. Bitter S. sáryrði, (sb. logsudi háð). — Blive til S. (sb.: at hlátri em ek orðinn, 623). — Det er en S. og Skam, som han behandler os það er mesta skömm að því, hvernig o. s. frv. Til evig S. for een e-m til æfinlegrar skammar.

spotfuld sjá **spottefuld.**

Spotkjøb (eiginl. það að kaupa e-ð fyrir svo lítið verð að það sje eins og maður spotti seljandann), gjafverð: Faae noget for S.

Spotpriis gjafverð: Sælge (kjøbe) noget for S.

spotte, s. 1, [spotta], a) áa., spotta, hæða, dára, gabba, gumsa (Vigo-Gl.), spottast (hæðast, skopast) að e-m, hæða að e-m (fornt), gera háð (gabb, gys) að e-m, draga dár að e-m, draga e-n sundur í háði, (sb. færa oð e-m): S. een. — b) sem b. s.: S. med (eða over) noget spotta að e-u (sb.: Ekki skulu þeir at því spotta, Nj. 95), spottast (hæðast) að e-u, gera háð (gabb, gys) að e-u, hafa e-ð í háði (skopi, skimpi, fleymingi).

Spottedigt = Smædedigt.

Spottefugl háðfugl.

spottefuld (einnig **spotfuld**) fullur af spotti, (sb. logandi háð).

Spotteglose sneið, (sb. háð, spott).

Spottelatter hæðnishlátur.

spottelig, ft. -e, e., = **bespottelig.**

Spottelyst háðsemi (sb. 619).

Spottenavn = Ogenavn.

Spotteord = Spotteglose.

Spotter, ft. -e, kk., sá sem spottar, (sb. hárjáro; sb. einnig **Spottefugl** og **spodsk**).

Spottesang = Nidvise.

Spotteskrift, kl., rit þar sem gert er háð að e-n, (sb. **Smædeskrift**).

Spottetale ræða sem gert er háð að e-u í.

Spottevise = Nidvise.

spotviis, ao., í háði.

Spove, sk., [spói], spói, *numenius phaeopus.*

spraae, h. s. 1, verða brothættur (sjer í logi um ungað egg).

sprade (har), h. s. 1, [sb. spjátra], a) = **spanke.** — b) gorta, tala digurbarklega.

Sprade, ft. -r, kk., (sjaldh., og þykir ekki alls kostar rjett), = **Sprader, Spradebasse.**

Spradebasse, kk., spjátrungur, oflátungur, (sb **Laps**).

Sprader, ft. -e, kk., = **Spradebasse.**

Sprag, án ft., kl., [sprek; sb. **Kar** og ker], = **Pindebrænde.**

sprage (har), h. s. 1, [spraka], spraka (sb.: þó tók brauðit at spraka, sem steinn mikill, í eldinum): „Som Torne s. under Gryden".

Spragen, án ft., sk., það að **sprage.**

spraglet, ft. **spraglede,** e., [sb. sprikla?], flikróttur, (sb. alla vega litur): S. Marmor. En s. Sommerfugl.

sprede, ás. 1 og 2, [spreita?], dreifa (tvístra, sundra) e-u: S. Ho dreifa heyi. — S. noget ad; sb. **adsprede.** — **spredt,** sem e., sem er á víð og dreif eða á stangli, (sb.: allt í hverri sundrunginni): Træerne staae vidt spredte. Den spredte Fegtning (þegar borizt er á stangli, en ekki í fylkingu), — b) breiða: Fuglen spreder sine Vinger breiðir út vængina.

Spreden, án ft., sk., það að **sprede.**

Spredning, ft. -er, sk., það að **sprede.**

Spring, ft. eins, kl., 1) hlaup (það að stökkva): Et høit (langt) S. Gjøre et S. stökkva. Hesten gaaer i S. stökkur. — Óeiginl.: Gjøre et S. (hlaupa yfir e-ð) i en Slutning. „Den Gud, som intet S. i Skabningsrækken taaler" sem ekki lætur vera autt bil í röð hinna sköpuðu hluta. — b) í orðatiltæk. staae paa S. (eða Springet) til α) at gjøre noget vera nærri farinn að gjöra e-ð, (sb. **Nip b**): Jeg stod paa S. at gaae derhen ligesom han kom jeg ætlaði á stað þangað í því hann kom. — β) at blive noget vera nærri orðinn e-ð: Han stod lige paa S. til at blive Major. — 2) = **Vandspring.** — 3) það að **springe II.**

Springbeen hver hinna öptustu fóta er skorkvikindi stökkva á.

Springbrønd brunnur sem bunar upp (sb. **Springvand, Vandspring**).

Springbuk eins konar trönur sem skinn er dregið utan um (og þar undir troðið e-u linu) hafðar þegar menn eru að temja sjer að stökkva, (stökkull).

Springdands (einnig **Springedands**) eins konar danz.

springe [springa], **sprang** [sb. sprakk f. sprang], **sprungen** [sprungin-n] og **sprunget** [sprungit], I) h. s. (er og har), A) um einfalda, snöggva hreifingu alls gjörandans úr einum stað í annan, 1) um lifandi verur, stökkva, hlaupa (sb.: hann hljóp meirr enn hæð sína með öllum herklæðum, ok eigi skemmra aptr enn fram fyrir sik; réð Egill þegar til ok hljóp ifir díkit): S. med (uden) Tilløb hlaupa (ekki) til (þegar maður stökkur). Spring kun til (stökktu)! der er ingen Fare. Da Vognen begyndte at helde, sprang han af. Springe over en Grøft (sb.: réð Egill þegar til ok hljóp ifir díkit). S. op stökkva (hlaupa, spretta) upp eða á fætur, t. a. m. han sprang pludselig op af Stolen. — b) hálf-óeiginl., s. over noget eða s. noget over hlaupa yfir e-ð: Spring nu over Indgangen eða spring Indgangen over! Du maa have sprunget et Blad over. — Det ville vi nu s. over sleppum því, eða þvíuml. — c) óeiginl.: Ved sin Forfremmelse sprang han flere ældre Embedsmænd forbi fór upp yfir marga embættismenn sjer eldri. — 2) um dauða hluti, a) Pilen sprang tilbage fra Skjoldet (sb.: kom sverðit Kára á hjaltið ok stökk af í braut á úlfliðinn Mörðólfi .... hljóp þá sverðit Kára á síðuna Mörðólfi; vápnin hrjóta af upp af skallanom Ásláks). — b) Blodet sprang ham af Næse og Mund (sb.: blóð stökk úr nösunum, Gísl.). — c) Vinden springer eða springer om gengur um (sb.: Á þeim sama degi gekk um veðrit, og styrmdi at þeim), snýr sjer. Vinden sprang pludselig til Norden (sb.: gekk þá veðr á land, Eg. 160). — B) um vökva, a) buna, boga: Vandet springer flere Fod høit bunar nokkur fet í lopt upp. Blodet springer (bogar) af Aaren. — b) S. ud spretta upp, (eða lóml) spretta, (sb.: vötnum þeim ...., er spretta upp í landi manna; þar .... spratt upp brunnr; þar spratt einn mikill brunnr; at í helli þeim .... spretti vatn ór berginu): Kilden springer ud ved Foden af en Bakke lindin sprettur upp undir brekku einni (sb. Fms. VII, 251). — C) skreppa (snöggvast): Spring ud paa Marken og hent Hesten hjem skrepptu eptir hestinum! Spring mig efter et Brød skrepptu fyrir mig eptir einu brauði! — Jeg sprang i Klæderne jeg reif mig í fötin. — D) fokka: Holde paa Skillingen, og lade Daleren s.; sb. **spare 2.** — E) stökkva til og frá: S. som et Kid leika sjer eins og lamb. — F) um plöntur, 1) S. frem þjóta upp, eða þvíuml. — 2) S. ud a) (um trje), laufgast: Bøgen er nu ved at s. ud. — b) (um jurtir), upnast: Tulipanerne ville snart s. ud. — G) þar sem e-ð fer snögglega úr lagi, 1) þegar allur gjörandinn losnar við e-ð annað: Døren sprang op hurðin braut upp (sb. Fms. VI, 121). Armen sprang af Led stökk úr liði (sb. Ísl. II, 246). Hovedet paa Sømmet sprang af naglahöfuðið hrökk af. Farven (Malningen) er sprungen af liturinn er brostinn (flosnaður) af. — 2) þegar gjörandinn fer sjálfur í sundur, a) springa: „Marmor og Kamp springer i Ildsvaade" (sb.: mölmr rennr saman, ok steinar springa, en trè loga, 623). Glasset sprang af Heden. — S. i Flint; sb. **Flint 1.** — Lade en Mine s.; sb. **Mine** (púðurgröf) a; (óeiginl.), beita brögðum. — b) slitna: Touget sprang. — c) rifna: Trommehinden kan s. — d) spretta: Sømmen er sprungen op sprottinn upp. — Trøien er sprungen op i Sømmen það er sprottinn upp saumur á treyjunni. — e) Saaret springer op paa ny tekur sig upp aptur, opnast (sb.: ok opnaðist sár þat, er hann fèkk á Gunnarsbæ, Fms. IX). — Næsen sprang op at blode hann (o. s. frv.) fjekk blóðnasir. — H) án hreifingar, a) ganga: Næsset springer langt frem (sb.: nes mikit gekk í sæ út, Eg. 129). — b) standa (út, o. s. frv.): Bjælkehovederne s. en halv Alen ud fra Væggen standa hálfa alin út úr veggnum. Tagskægget springer frem over Muren. — II) sem ás., (um sum karldýr), ríða e-u, (sb. **bespringe, bedække 2**): Tyren springer Koen, Hingsten springer Hoppen.

Springedands sjá **Springdands.**

springefærdig (um graðhest), merneytur.

Springeleg höfrungahlaup, eða þvíuml.

Springen, án ft., sk., það að **springe:** Hoppen og S. hopp og hlaup.

Springeplads svið þar sem menn temja sjer að stökkva.

Springer, ft. -e, I) kk., maður sem stökkur eða er góður að stökkva. — b) (í óvirðingar skyni um danzara), hoppari. — c) spjátrungur. — II) sk., A) um lifandi verur, 1) um hesta, a) hestur sem kennt er að hoppa á ýmsa vega. — b) = **Springhest, Stodhest, Stodhingst.** — 2) stökkull. — 3) (í Norv.), hjeri. — 4) eins konar höfuðsóttar-ormur í heila á sauðkindum. — 5) maur (í osti). — B) um dauða hluti, 1) riddari (í skák). — 2) = **Springholt.** — 3) partur af bissulás.

Springestok sjá **Springstok.**

Springetid sá tími þegar meri er ólægja.

Springetoug taug sem við er höfð þegar verið er að stökkva.

Springfjæder = 2. Fjæder b.

Springflod stórstraumur.

Springfod = Springbeen.

Springfyr, kk., sá sem er mikill á lopti, spjátrungur.

Springgaas barnaglingur búið til af bringubeini úr gæs.

Springglas glaspylla sem stökkur í sundur óðara enn við hana er komið.

Springhest = Stodhest, Stodhingst.

Springhilde = Hilde a.

Springholt, kl., hafaldaskapt (?).

Springhval = Springer II, A, 2.

Springkilde, a) = **Kildevæld.** — b) = **Springvand.**

Springkorn (jurt) *impatiens noli me tangere.*

Springkraft = Fjæderkraft, Elasticitet.

Springline taug sem stýri er fest með svo að það farist ekki þó að það hrökkli upp af.

Springom, sk., (í tali), dálítill danz.

Springorm eins konar hrossaveiki.

Springpind (í fuglameis), spýta handa fugli(num) til að hoppa upp á.

Springpost pípa sem vatn bunar upp úr.

Springrem, a) ól sem gengur úr beizli og milli framfótanna aptur undir kviðinn svo að hestur geti ekki prjónað. — b) = Springhilde.

springsk, n. -e, e., a) yxna. — b) álægja. — c) (í tali, um karlmann), sem er upp á heimlnn. — d) gaskafullur, galsafullur.

Springskammel skemill (í vefstað).

Springstok (einnig **Springestok**), stafur til að stökkva á.

Springtavl, a) = Tavl c. — b) = Tavlbord.

Springtid sá tími þegar stórstraumur er.

Springtræ = Springholt.

Springtyr tarfur (sem kýr eru leiddar undir).

Springurt = Springkorn.

Springvand vatn sem látið er buna í lopt upp.

Sprinkel, n. **Sprinkler**, kl., pílári.

Sprinkelværk pílárar, (sb. **Gitter**).

Sprinkler, n., eins konar flekkusótt (*febris petechialis*).

Sprog, n. eins, kl., a) mál (það að tala): Ved Sproget udmærker Mennesket sig fra Dyrene. — þar af um sjer hvað sem haft er til að sýna með hugsanir eða tilfinningar (eins og mál í orðinu fuglamál; sb. einnig: kunna fuglsrödd, Sn. E.): Dyrenes S. „Hvo lærer Mennesket hans Taarers S.?“ að tala með tárum. — b) tunga: Undersøge Sprogenes Oprindelse. Lære (kunne, forstaae, tale, skrive) et S. Have et S. i sin Magt eða være et S. mægtig vera fær í e-l tungu. — c) tal, orðalag, orðbragð: Det S. har han lært i Kipper og Kroer. Dette S. er jeg ikke vant til at høre. — Føre et stolt (dristigt) S. tala digurbarklega (djarflega). — d) orðfæri: Han skriver et godt S. það er gott orðfæri hjá honum. — e) það orðfæri sem fylgir iðn eða atböfn o. s. frv. (sb. **Somandssprog**, **Jægersprog**, **Hofsprog**, **Konstsprog**, **Lovsprog**, **Skriftsprog**, **Talesprog**, **Hverdagssprog**). — f) orðskviður, spakmæli; o. s. frv.; (en þó einkum) ritningargrein: Opkaste et S. i Bibelen — sb. **Ordsprog**, **Tankesprog**, **Valgsprog**.

Sprogblander, n. -e, kk., sá sem blandar (grautar) saman tveimur tungum eða fleirum (blandar útlenzkum orðum inn í sitt mál).

Sprogblanding tungnablend.

Sprogbrug, sk., tízka í orðatiltækjum.

Sprogdannelse það hvernig málin breytast og lagast.

Sprogdeel partur málsgreinar (sb. meistari Priscianus telr átta vera parta málsgreinar).

Sprogegenhed einkennilegt orðatiltæki (á e-a tungu).

Sprogelsker sá sem hefur gaman af að stunda tungur.

Sprogevne eðli til máls (eða til að nema tungur).

Sprogfeil málleysa, málvilla, málslöstur (Sn. E.).

Sprogfordærver málspillandi.

Sprogforsker = Sproggrandsker.

Sprogforskning = Sproggrandskning.

Sprogforvirring hrærigrautur af orðum eða orðatiltækjum.

Sprogfolelse það að finna (með sjálfum sjer) hvort orð og orðatiltæki eru rjett eða röng.

Sproggrandsker sá sem rannsakar eðli einnar tungu eða fleiri, málfræðingur.

Sproggrandskning tungnarannsókn.

Sproghad óbeit á öðrum tungum.

Sproghjem það svið þar sem e-r tunga gengur.

Sprogkilde, a) það sem e-r tunga er sprottin af. — b) fornt rit sem er merkilegt að málinu til: Udgive gamle Sprogkilder.

Sprogkiender sá sem hefur gott vit á einni tungu eða fleirum.

Sprogklang það hvernig e-r tunga lætur í eyrum.

Sprogkonst, a) málsnilld, málsimi: Denne Digter er i Besiddelse af udmærket S. — b) málfræði(sjaldan).

Sprogkonstner málsnilldarmaður.

Sprogkundskab tungnakunnátta: Have gode Sprogkundskaber vera vel að sjer í málum (tungum).

sprogkyndig (sem er) vel að sjer í málum (tungum).

Sprogkyndighed = Sprogkundskab.

Sprogliighed líking tungna(nna).

Sproglov málregla.

Sproglyd hljóð sem heyrist í einni tungu eða fleirum.

sproglærd málfróður.

Sproglærdom fróðleikur í málum.

Sproglære málfræði.

Sproglærer tungnakennari, málkennari.

Sprogmester = Sproglærer.

Sprogmonster fyrirmynd að orðfæri

*__Sprogorgan__ = Taleredskab.

Sprogreenhed hreinleiki máls eða tungu.

Sprogregel málregla.

Sprogrenser, kk., sá sem reynir til að hreinsa e-a tungu.

Sprogrensning það að hreinsa e-a tungu.

Sprogrigdom orðgnótt (e-r tungu).

sprogrigtig samkvæmur málreglum.

Sprogrigtighed, án n. sk., það að e-ð er samkvæmt málreglum.

Sprogsands náttúruljós í því sem til máls heyrir.

Sprogstamme tungnadeild (=tungnaflokkur).

sprogstridig gagnstæður eðli e-r tungu.

Sprogsynd málslöstur (Sn. E.).

Sprogtone snið á orðfæri e-s.

Sprogverden (tungnaheimur), tungnadeild (= tungnaflokkur): Den semitiske S.

Sprogvidenskab málvísi.

Sprogværk, málfræðisrit. — b) (hvert) rit (sem er) að málinu til.

sprude, ás. 1, gjósa e-u, (sb. spýja e-u; sb. einnig **sprutte** a): Hvalen spruder Vandet høit i Luften. Bjerget spruder Ild.

sprudle, s. 1, a) h. s., vella (í líkri merk. og spretta eða spretta upp): Vandet sprudler frem af en Aabning i Klippen. — b) sem ás., gjósa e-u (úr sjer; sb. **sprutte** a): „Hor Stranden koge og s. Taage, som skjuler den“.

Sprut, sk., (í Norv.), geitla *angelica silvestris*.

Sprutbakkelse eins konar sætabrauð sem er lint og holt innan.

sprutte, h. s. 1, a) spýtast (þat vatn ..., er keldan hefr áðr upp spýtt): Saften sprutter ud. — b) spýta e-u úr sjer í smádropum svo að til þess heyrist: Lyset sprutter það snarkar í ljósinu. Pennen sprutter skirpir.

Spryd sjá **Sprod**.

Sprydde sjá **Sprod**.

Sprydseil (einnig **Sprodseil**) sjer hvert segl sem þanið er á stöng.

Sprække, n. -r, sk., sprunga, rifa: Han kigede gjennem en S. i Døren.

sprække, **sprak**, (er) **sprukken** og **sprukket**, h. s. springa, rifna: Jorden sprækker af Hede. „S. af Latter“ springa af hlátri. — Sveden sprækker af min Pande (sb.: en þó spratt honom sveiti í enni, Nj. 68).

Spræld, n. eins, kl., sprikl. — b) í orðatiltæk. gjore S. vera mikill á lopti, eða þviuml.

sprælde (einnig ritað **sprælle**), (har), h. s. 1, sprikla, brölta, brjótast um: Fisken sprælder i Kurven. Den Hængte sprællede med Benene (sb.: fótalæti, Fms. VII, 13).

sprælle sjá **sprælde**.

sprænge, ás. 2, [sprengja], a) sprengja, eða þviuml.: S. Klipper med Krud. — Beenklæderne sprængtes rifnuðu. — S. en Hest (sb. hafði Kormakr þá sprengðan hest sinn). — S. (rjúfa) Fjendens Centrum. — S. Lotteriet steypa talnabúð, (tæma talnabúð að peningum, með því að vinna). — b) dreifa e-ð salti: Sprængt Kjød. — c) sem h. s., hleypa: Han sprængte over Broen.

Sprængekraft (einnig **Sprængkraft**), afl til að sprengja e-ð.

Sprængkraft sjá **Sprængekraft**.

Spræt, kl, kippur (það að kippast við).

sprætte, s. 1., [spretta], 1) h. s., a) sprikla: En Fugl, som man holder, sprætter med Vingerne baðar vængjunum. S. (kippast við) i Søvne. — b) Lyset sprætter það snarkar í ljósinu. — 2) ás., a) varpa (e-u): S. Muld op med Foden. S. Klæderne af sig sparka ofan af sjer. — b) stökkva (e-u á e-ð), (sb. skvetta). — c) spretta e-u: S. en Søm op. S. Ærmerne fra Kjolen. (sb.: hann spretti af annarri erminni, Fms. VI, 349).

Sprætten, án n., sk., það að **sprætte** (brölt, o. s. frv.).

sprød, n., -e, e., = **skjør**.

Sprød (einnig **Sprøde**, **Spryd**, **Sprydde**), sk. og kl., [sb. sproti], stöng (sb. **Bugspryd**); o. s. frv.

Sprøde sjá **Sprød**.

Sprødhed, án n., sk., það að vera **sprød**.

Sprødseil sjá **Sprydseil**.

sprøite, s. 1, a) ás., spýta (e-u; sb. þat vatn ...., er keldan hefr áðr upp spýtt): S. een Vand i Ansigtet. Hvalen sprøiter Vandet høit i Veiret. — b) h. s., spýtast, spræna, boga, buna, bysja (Fms. V, 29 í vísu.): Vandet sprøiter ind fra alle Kanter. Blodet sprøitede frem af Aaren.

Sprøite, n. -r, sk., vatnsbissa, (einkum) = **Brandsprøite**. Sprøiterne ile til Brandstedet.

Sprøitebro eins konar lausabrú sem lögð er yfir ræsi á strætum þegar verið er að slökkva húsbruna.

sprøitefuld (í óvönduðu tali), augafullur, augabliksfullur, bliksfullur.

Sprøitehul blásturhol á hval.

Sprøitehuus hús þar sem menn geyma vatnsbissur og önnur áhöld til að slökkva húsbruna með.

Sprøitehval = Kaskelot.

Sprøitekande = Vandkande b.

Sprøitekar = Brandkar.

Sprøitemester sá sem stýrir vatnsbissu þegar verið er að slökkva húsbruna.

Sprøiteredskab = Brandredskab.

Sprøiterør málmpípa í endanum á vatnsbissu sem höfð er til að slökkva húsbruna með.

Sprøiteskat gjald sem lagt er á menn (í e-i borg) til að halda við fyrir það vatnsbissum sem hafðar eru við húsbruna.

Sprøiteslange leðurpípa á vatnsbissu sem höfð er til að slökkva húsbruna með.

Sprøitning, n. -er, sk., það að **sprøite**.

Spund sjá **Spunds**.

spunde sjá **spundse**.

Spundpæl staur sem rekinn er niður á milli tveggja annara staura til að fylla bilið.

Spunds (fyrrum **Spund**), n. **Spundser**, kl., 1) (sjaldh.), sponsgat. — 2) spons- (tappi): Linde Spundset i Tønden. — b) spýta sem felld er inn í skipsborð þar sem annaðhvort er kvisthlaup eða e-ð er tekið úr. — c)

málmstykki sem skrúfað er inn i holu á fallbissu þar sem steypan hefur mistekizt.

Spundsbaand mið-gjörð (á tunnu).

Spundsbor nafar sem sponsgöt eru boruð með.

Spundsbydde vídd á tunnu þar sem sponsið er, (miðvidd).

spundse (fyrrum **spunde**), ás. 1, setja spons í (tunnu). — b) setja spýtu inn i skipsborð þar sem annaðhvort er kvisthlaup eða e-ð er tekið úr (sh. **Spunds** 2, b).

Spundshul sponsgat.

Spurv, ft. -e, sk., [sh. spör-r], spör (fornt), titlingur.

Spurvehagel smá högl til að skjóta titlinga með.

Spurvehøg, sparhaukur (fornt), *falco nisus* (*Linn.*).

Spurvekonge (dálitill fugl) *motacilla trochilus* (*Linn.*).

Spurvekyse hræða til að fæla titlinga, (titlingahræða).

Spurverede titlingshreiður.

Spurvereise, i orðatiltæk. gjøre Spurvereiser liggja einlægt i saurlifi.

Spurvetrav það að vera bæði smástigur og seinstigur.

Spurveunge titlinga-ungi.

Spy, kl., spýja.

Spyd, ft. eins, kl., [spjót; sh. **skyde** að skjóta], spjót, kesja, (sh. brynþvari).

spydbladet sem blöðin á eru lík spjótsfjöður.

spydbannet, [sh. **danne**], líkur spjóti í lögun.

spyde, ás. 1, a) stinga (e-u) á tein. — b) leggja spjóti í gegnum.

Spydglands, sk. og kl., = **Spidsglas** II.

spydig, ft. -e, e., meinlegur: Han er mere s., end vittig. Hun har en s. Tunge hún er meinleg. Bruge spydige Ord vera meinlegur. — b) **spydigt**, sem ao., meinlega.

Spydighed, sk., a) án ft., það að vera meinlegur. — b) með ft. **-er**, hnýfilyrði, (sh. sáryrði).

Spydkamp spjótalög.

Spydord (sjaldh.), hnýfilyrði.

Spydrik uppsöludrykkur.

Spydrytter spjótsður riddari (sh. Al.).

Spydside (sjaldh.), = **Sværdside**, **Mandsside**.

Spydskaft spjótskapt.

Spydsod spjótsoddur: Mærkes med S.

Spydslage = **Spydskaft**: „Nu ligger Lov i Spydstagens Ende" (nú eru lögin i spjótshalsnum) = Retten ligger (sidder) i Spydstagen vopnin segja mönnum lög. Spydstagens Ret likt og den Stærkeres Ret.

spye, ás. 1, [spýja], spýja, æla, gubba: S. af Søsyge. — S. megen Galde (sh. það gengur mikið gall upp úr honum). — S. een over gubba (ofan) á e-n, gubba e-n út. — Óeiginl.: S. Gift og Galde ausa úr sjer (illyrðum).

Spyen, án ft., sk., það að **spye**.

Spyflue, maðkafluga, fiskifluga, *musca vomitoria*, *musca carnaria*.

Spygab = **Spygat**.

Spygat, kl., a) (á borðstokki), hvert hinna kringlóttu gata handa vatni að renna út um af þilfarinu. — b) á innviðum (niðri við kjöl), hvert hinna ferhyrndu gata sem austurinn rennur um út í þá hliðina sem skipið hallast á i hvert skipti.

Spyt, án ft., kl., munnvatn; hráki: Fastende S. hráki af fastanda manns munni (sh. Skuggsjá).

Spytflod, kl., of mikill hrákagangur (eins konar veikindi).

Spytkjertel (betra enn **Spyttekjertel**), einn af þeim eitlum sem munnvatnið kemur úr.

spytte, s. 1, [**spytte**: spýta = **nytte**: nýta = **bytte**: býta], a) ás., spýta (hrækja, skirpa) e-u: S. noget ud igjen spýta e-u út (fornt), hrækja e-u út úr sjer. S. Blod (sh. það gengur blóð upp úr honum). — b) sem h. s.: S. paa een hrækja á e-n.

Spyttebakke hrákabolli.

***Spyttecuur** lækning með því að gefa manni inn svo að hann hræki miklð.

Spyttegjøg = **Grønskolbing**: „Nymodens Spyttegjøge".

Spyttekjertel sjá **Spytkjertel**.

Spyttekrukke krukka sem höfð er til að hrækja i.

Spyttemiddel læknisdómur sem gerir spýting (hrákagang).

Spytten, án ft., sk., það að **spytte** (spýting, — sh.: þoldi hálshögg hölds hildingr með spýtingum; hráksgangr).

spæd, ft. -e, e., a) nýfæddur, nýborinn, o. s. frv.: Spæde Børn smábörn, hvitvoðungar. En s. Kalv. Spæde Lam unglömb. — Spæde Planter (sh.: af jurtateinungum ok ungviði). — Fra sin spæde Alder frá blautu barnsbeini. — b) grannur, mjór: S. af Lemmer grannvaxinn. En s. Røst mjó hljóð.

spæde, ás. 1, þynna (e-n vökva): S. Suppen. S. Fløden (láta mjólk — undanrenning — saman við rjómann). — b) s. til bæta við (einkum peningum).

Spædhed, án ft., sk., það að vera **spæd**.

spædlemmet, ft. **-lemmede**, e., grannvaxinn.

spæge, ás. 1, [spekja], a) kúga, (sh. draga burst úr nefi e-m, og þvíuml.). — b) draga fæði við: S. en Hest. „S. sit Legeme" meinlæta sjer.

Spægelse, ft. -r, sk., það að **spæge** (sh. meinlæti, í fornri merk.).

Spæk sjá **Spek**.

Spænd, ft. eins, kl., a) (tveir eða fjórir eða sex) hestar (einkum samlitir) sem beittir eru fyrir sama vagn. — b) = **Spand**, kl. — c) stafgólf. — d) = **Spark**.

Spænddag dagur þegar bóndi á að vinna kvöð og hafa með sjer vagn og eyki.

spænde, ás. 2, [spenna], A) eiginl., a) þenja, (sh. teygja): S. Tøi i en Ramme. — S en Kjæde (sh.: lét hann þenja línustreng á miðil hæla tveggja). — S. Krog for een bregða fæti fyrir e-n, (sh. **Krog** c). — b) benda, draga (sh.: í því er hann dró hit þriðja sinn bogann sem fastast): S. Buen. — S. Buen for høit vera of heimtufrekur, ætlast til of mikils, eða þvíuml. — S. Hanen paa et Gevær draga upp hóginn á byssu. En spændt Bøsse upp dregin byssa. — c) sem h. s., s. **om** ná utan um α) með höndunum (svo að mestu fingur og lengstu nái saman; sh.: lía drengi, svá mikil, at spannt fengi umh mesta fingri ok lengsta): Hendes Liv er saa smalt, at man kan spænde derom med Hænderne. — β) með faðminum: To Mænd kunne ikke s. om Træet. — d) spenna e-u (sh.: spenna gullhlaði at höfði sér; spenna gullhring á hönd e-m; spenna um sik belti; spenna af sér belti): S. sin Skorem. — S. Kaarden om (eða om sig) gyrða sig sverðinu. — S. noget op (sh. **opspænde** b). S. Buggjorden spretta gjörðinni. — c) beita (eyki fyrir e-ð): S. Heste for Vognen eða (tdmt) s. for beita hestana (eykina) fyrir vagninn. — S. alle fire for verja sjer öllum til, (sh. rós að e-n öllum árum). — S. Hestene fra Vognen eða (tdmt) s. fra leysa (taka) hestana (eykina) frá vagninum (eða því öðru sem þeir eru beittir fyrir). — 2) spyrna fæti á e-m (sh. **sparke**): S. een for Brystet med Foden setja fótinn fyrir brjóstið á e-m. S. een ud af Stuen spyrna e-m út úr húsinu. — B) óeiginl., a) æsa, auka: Stykkets Indhold spænder Opmærksomheden. — Tíðkast einkum í bo. l. t.: Betragte noget med spændt Opmærksomhed skoða e-ð vandlega. Være i en spændt og urolig Tilstand vera áhyggjufullur og órór. Være spændt paa en Sags Udfald vera áhyggjufullur um, hvernig e-ð muni fara. — b) Staae paa en spændt Fod med een vera i fáleikum við e-n. — c) sem h. s., (í tali): Jeg gad vidst, hvorledes det vil s. af hvernig því reiðir af, hvernig það fer, hvar það lendir, hvað úr því verður.

Spænde, ft. -r, kl., a) sylgja, hringja: Et S. til et Livbaand. — b) spennsli (á bók).

Spændebog bók með spennslum.

Spændefjæder fjöður (2. **Fjæder** b) sem ýtir á e-ð.

Spændehage krókur (sem krækt er i e-s lykkju).

Spændehjerte sylgja sem er eins og hjarta i lögun. — b) sh. **Hjerte** 2, e.

Spændekjæde festi (sem e-ð er tengt með).

Spændekraft sjá **Spændkraft**.

Spændekrog = **Spændehage**.

Spændelighed, án ft., sk., sjaldh., = **Elasticitet**.

Spændelæder ól sem e-ð er spennt með: Spændelæderet paa en Sko (sh. **Skorem**).

Spænderem = **Spændelæder**.

Spændesene afisin (einkum i lærinu).

Spændetorn hringjuþorn, sylgjuþorn.

Spændetræ sjá **Spændtræ**.

Spændetrøie e-skonar treyja sem óðir menn eru færðir í.

Spændetøi sá umbúnaður sem við er hafður þegar verið er að temja hross til vekurðar.

spændig, ft. -e, e., = **elastisk**.

Spændighed, án ft., sk., = **Elasticitet**.

Spænding, sk., a) það að **spænde**. — b) geðshræring: Manden (Sindet) var i en frygtelig S. — c) kali, fáleikar, eða þvíuml.: Der herskede paa den Tid nogen S. imellem de to Hoffer.

Spændkraft (stundum ritað **Spændekraft**) = **Elasticitet**.

Spændtræ (einnig **Spændetræ**), (á Jótl.), sperra (i húsi).

spænte, h. s. 1, (úrelt), a) tína saman spæni. — b) draga i virinn (B. H.), draga á langinn (B. H.).

Spær, ft. eins, kl., [sh. spjör], a) oddmjó stöng eða spýta. — b) spjót, kesja; burtstöng. — c) sperra (i húsi).

Spærbrydning = **Turnering**.

Spærhoved sperru-endi.

Spærlagen (optar **Sparlagen** nú á dögum), ft. ýmist eins, eða **-er**, [sh. sparlak], sparlak, (sh. **Sengeomhæng**).

Spærlagensfred (sjaldh.), samlyndi hjóna.

Spærlagenspræken (í tali), ávítur hjóna hvors við annað (einkum konunnar við manninn).

Spærlagensring hringur sem rekkjutjaldið hangir á.

spærlemmet, ft. **-lemmede**, e., = **spædlemmet**.

spærre, ás. 1, [sperra], a) loka e-u, byrgja, stengja (sh.: stengja úti páfann sjálfan af kirkjunnar inngöngu): S. Indløbet (sh.: svá at læsa mátti sundit, Fms. XI, 322). S. Veien for een láta e-n ekki komast áfram. S. een inde byrgja mann inni í húsi (Grágás). — b) aptra (e-u, svo að það fari ekki svo hart sem ella mundi): Ved Nedkjørselen maa Hjulene spærres. — Óeiginl., banna (sh. t. a. m. honum eru allar bjargir bannaðar): Alt Samqvem er spærret.

Spærrekjæde festi sem e-u er aptrað með (t. a. m. hjólum á vagni þegar ekið er ofan í móti).

Spærreklap, sk., speldi fyrir e-u opi.

Spærring, ft. -er, sk., það að ſpærre.

Spærtømmer sperruviður.

Spærværk sperrur (í húsi).

Spætte, ft. -r, sk., a) depill, díli, drafna: En hvid Kvie med ſorte Spætter. — b) (nafn á einu fuglakyni; sb. spætr), *picus*.

ſpættet, ft. ſpættede, e., deplóttur, dílóttur, dröfnóttur. — b) bröndóttur: Tigerens Skind er ſ.

Spøg, án ft., sk., gaman, (sb. skop): Grov (plump, vittig) S. Drive S. for vidt verða of svæsinn (þegar maður gerir að gamni sinu). Sige (gjøre) noget for S. í gamni. Slaae noget hen i S. slá e-u upp í gaman. Det er ingen S. það er ekki gaman (að því).

ſpøge (har), b. s. 1 og 2, 1) gera að gamni sinu, (sb. leika sjer): S. med et Barn gera að gamni sinu (leika sjer) við börn. Du ſpøger vel þú ert að segja að gamni þinu? Han er ikke at ſ. med það er ekki gaman að fást við hann, eða þviuml. S. med noget merkir einnig: fara gálauslega (ógætilega, eða þviuml.) með e-ð; t. a. m.: S. med ſit Liv; ſ. med Ild. — b) sem ás.: S. Tiden bort (sb. bortſpøge). — 2) ganga aptur: Den hvide Kone ſpøger paa Slottet. Det ſpøger það er reimt.

Spøgebroder (sjaldh.) = Spøgefugl, Skjemtebroder.

Spøgefugl æringi, (sb. galgopi).

ſpøgefuld gamansamur.

Spøgelſe, ft. -r, kl., draugur, (sb. Gjenfærd, Gjenganger). — b) (í tali, um mann), ófreskja, (sb. greppatrýol): Hvilket S.!

Spøgelſehiſtorie draugasagn.

Spøgelſetime fyrsta stund eptir miðnætti, þegar menn segja að draugarnir komi á kreik.

Spøgelſetro draugatrú.

Spøgeri, ft. -er, kl., reimleikur.

ſpøgevorn, ft. -e, e., gamansamur.

Spøgeværk glingur, gamanlæti, eða þviuml.

ſpøgviis, ao., í gamni.

Spøl, án ft., kl., a) skol. — b) dreggjar (í brennivinnskatli).

ſpøle, ás. 1, (tiðkanlegt á sjó), skola: S. Dækket.

Spølekar ker (ílát) til að skola í.

Spølekedel ketill (pottur) til að skola í.

Spølevand sjá Spølvand.

Spølkom sjá Spølkumme.

Spølkop (á norðanverðu Sjalandi) = Spølkumme.

Spølkumme (framb. Spølkom), (spilkoma), bolli.

Spølſkaal (tiðkað í hjeröðum) = Spølkumme.

Spøltønde tunna sem höfð er undir skol eða dreggjar, (skolatunna; dreggjatunna).

Spølvand (einnig Spølevand), a) = Klarevand b. — b) skolavatn.

ſpørge [spyrja; sb. Søſter við systir, værge við verja], ſpurgte [sb. spurða], ſpurgt [sb. spurt], spyrja, frjetta, A) reyna að komast eptir (e-u) með spurningum, 1) ás.: Spørg ham, hvad han hedder, spyrðu (hann), hvað hann heiti; spyrðu hann að nafni (sb. Nj. 6)! Jeg ſpurgte ham, hvad der fattes ham, jeg spurði (hann), hvað að honum gengi. S. een om noget spyrja e-n að e-u, spyrja e-n e-s. — Han maa vide det; ſpørg ham ad spurðu hann að því! Havde du ſpurgt mig ad (ef þú hefðir beðið mig leyfis; sb. þurfa þau engan mann at þvísa félagi at spyrja), var det ikke blevet dig nægtet. Sb. adſpørge. S. een ud (sb. udſpørge b, udfritte b): Han ſpurgte mig ud om alle Omſtændigheder. — b) ſ. een op spyrja (frjetta) e-n upp. S. ſig for spyrjast fyrir (sb.: þeir .... spyrjast þar fyrir um ferðir manna), spyrjast um (Skuggsjá): Jeg kjendte ikke Veien, og gad ikke ſ. mig for. — 2) án þol., eða sem h. s., a) (ás.) án þol.: Jeg ſpurgte (spurði, spurði að, spurði eptir), om der var kommet Brev. — b) sem h. s.: S. efter een spyrja eptir e-m, spyrja að e-m (sb.: spurði hann at Ástríði ok syni hennar, Fms. I, 70). — S. om Priſen paa noget spyrja hvað e-ð kosti. S. om Vei spyrja til vegar. S. efter (eða om) noget hirða um e-ð, gefa gaum að e-u. — S. til een spyrja, hvernig e-m líði. — B) = fregna: Jeg har ſpurgt, at han er kommen til Byen. Det vil nok ſpørges það mun frjettast (berast).

Spørgelyſt spurulsemi.

Spørgen, án ft., sk., það að ſpørge (spurning): S. er fri enginn hefur á spurninni.

Spørger, ft. -e, kk., spyrjandi.

ſpørgeſyg spurull (í illri merk.).

Spørgeſyge spurulsemi.

Spørgetegn = Spørgsmaalstegn.

Spørgsmaal spurning, spurdagi (sb.: at skúra — þ. e. skýra — spurdaga þann, er kristner menn gera): Gjøre (fremſætte, opkaſte) et S. gera spurdaga (Fms. X, 377). Beſvare (ſvare paa) et S. leysa úr spurningu, (sb. at þér lýsir — þ. e. lýsið — firir mér þenna spurning). — Der har været S. efter ham það hefur verið spurt að honum. — Der er meget S. efter diſſe Varer það spyrja margir að þessum varningi (til kaups). — b) efamál, efunarmál: Det er et S. (það er efamál, það er eptir að vita), om Fordelen opveier Tabet. Det er endnu et S. (er óvíst enn), om Reiſen ſkeer i Sommer. „Den under S. værende Ting“ sá hlutur, sem efinn er á; sá hlutur, sem um er verið að tala; eða eða þviuml.

Spørgsmaalstegn spurningarmerki.

ſpørgmaalsviis, ao., í spurningu(m).

***Sqvadron** sjá Eſkadron.

***ſqvadronere** (har), h. s. 1, tala dignarbarklega, (sb. láta mikið yfir sjer; sb. einnig ſkryde 2, braute, prale b).

Sqvalder, án ft., sk., [skvaldr], skvaldur, mælgi. — b) róg(ur).

Sqvalderkaal geit(n)anjóli *aegopodium podagraria*.

Sqvalderpoſe = Skumler, Bagvakker.

Sqvalderſæk = Sqvalderpoſe.

ſqvaldre (har), h. s. 1, hafa hávaða, (sb. ſludbre). — b) fara með þvaður, (sb. ſladbre 2).

Sqvaldrer, kk., = Ordgyder.

ſqvalpe, s. 1, [sb. ſqvulpe], a) ás., = ſqvulpe a: S. Vandet i en Flaſke. — b) h. s., = ſqvulpe b: „Malkebøtterne tilbindes med et Lammeſkind, hvilket hindrer Melken fra at ſ. over“ svo að mjólkin gutlist ekki út úr.

ſqvapfed sem rær í spikinu, (sb. kvapholda).

***Square**, sk., ferhyrnd grasflöt (með trjám og húsum o. s. frv. öllu megin, í enskum borgum).

Sqvat, ft. eins, kl., [sb. skvetta], a) skvetta, sletta. — b) (í tali), seytill, dreitill, slembra, eða þviuml.: Der blev en S. tilbage i Karret.

Sqvatlæs dálítið hlass.

Sqvatmølle smámylna (sem eigandinn lætur ekki mala á handa öðrum enn sjálfum sjer).

ſqvatte (einnig ſqvætte, á Sjálandi og í Norv.), ás. 1, [sb. skvetta], skvetta e-u. — b) ſ. noget hen (bort) glutra e-u, (sb. forøde).

Sqvulp, ft. eins, kl., skvettur.

ſqvulpe, s. 1, [sb. skolp], a) ás., hrista (e-n vökva). — b) h. s., gjálpast, gutlast: Bølgerne ſ. paa Sandet hjer gjálfrar að sandi (sb. B. H. um gjálfra). De ſqulpende Bølger.

Sqvulpen, án ft., sk., það að ſqvulpe: Bølgernes S.

ſqvætte sjá ſqvatte.

ſtaae [stá] og (forn.) ſtande [standa], ſtod [stóð], ſtaaet, h. s., I) án þol., A) eiginl., 1) standa (gagnstætt því að sitja eða liggja), a) um lifandi verur: Vi maatte ſ. den hele Tid, da der ikke var Plads til at ſidde. S. paa Hovedet standa á höfði. — b) um dauða hluti: Bogen ſtaaer i Hylden. Der ſtaaer et Træ ved Bækken. — Staaende Kløfter klyft (í námum) er gengur upp og ofan. — 2) standa (gagnstætt því að hrynja eða farast, o. s. frv.): Forhuſet brændte, men Baghuſet blev ſtaaende. — Saalænge Verden ſtaaer svo lengi sem heimurinn stendur (Rimb.). — Staaende Hære fast herlið (sem allt af er haldið saman að nokkru leyti). — 3) standa kyr, eða þviuml., a) um lifandi verur: Heſten vilde ikke ſ. Han ſtod pludſelig ſtille hann stóð kyr (nam staðar) allt í einu. Blive ſtaaende nema staðar. — b) um dauða hluti: Lade noget (t. a. m. ílát eða stól) ſ. láta e-ð standa kyrrt (vera þar sem það er). — Staaende Gods eða ſtaaende Redſkab (á skipi), fastir kaðlar, fastur reiði. — Planterne have ſtaaet Vinteren over hafa verið í jörðu allan veturinn. — Uhret (Møllen) ſtaaer úrið (mylnan) stendur. Munden ſtaaer aldrig paa ham hann lætur einlægt tæluna ganga, hann getur aldrei verið þegjandi. — Staaende Vand vatn sem ekki rennur, (sb. standa uppi). — 4) vera á e-m stað, eða þviuml., a) um lifandi verur: Hæren ſtod ved Rhinen. — b) um dauða hluti: Vandet ſtod over Markerne jörðin stóð undir vatni. Taarerne ſtode ham i Øinene (sb. með tára lokknum augum; sb. einnig Skuggsjá 227). Skummet ſtod ham for Munden hann froðufelldi. — 5) í líkri merk. og vera, um ýmislegt er stendur eða kalla má að standi, a) um lifandi verur, α) með nafni í gjör.: S. Fadder halda barni undir skírn, vera skírnarvottur. S. Brud vera brúður, (vera að) giptast, (sb. Brud, kvk., a). — β) með einkunn: „Selv Helte kunne tidt ſ. røde, feige, flade“ vera sneiptir og huglausir. — γ) með ſom: Han ſtod ſom en Stakkel ved Examen honum gekk illa, þegar verið var að reyna hann. — δ) með fyrirsetningum: S. paa Poſt standa (vera) á verði. S. paa Luur standa á hleri. S. til Confirmation vera fermdur (vera að láta ferma sig). — Heſten ſtod i Skum stóð allur í einu löðri. — b) um dauða hluti, α) með einkunn: Døren ſtaaer aaben dyrnar standa opnar, hurðin er opin (Sn. E., Fms.). Værelſet ſtaaer ledigt er autt (sb.: lit búðar þeirrar, er .... áðr var auð, Eg.; húsin voru auð um vetrinn). Stalden ſtaaer fuld af Køer fjósið er fullt af kúm. — β) með fyrirsetningum: S. i Blomſter (sb. Blomſt a). Døren ſtaaer paa Klem (sb. Klem a). Viſeren ſtaaer paa (bendir á) 9. — γ) með atviksorðum: Kornet ſtaaer godt (er vel sprottið) i Aar. Bygget ſtaaer tæt (tyndt) er þykkt (gisið). — 6) vera (haldið), (sb.: en er þrjár nætr hafði veizlan staðit; hafði langi staðit bardaginn): Bryllupet ſtod hos Brudens Forældre (sb. var brúðkaup þeirra í Skarfanesi, Ísl. I, 285 í mismunagrein). Slaget ſtod ved Leipzig. — 7) standa (með stefnu, en þó breitingarlaust): I ophøiet Arbeide ſ. Figurerne frem standa myndirnar (rósirnar) út. — 8) standa (með breifingu og stöðugri stefnu): Vinden ſtaaer paa (sb. at á var sunnanvindr hvass .... ok stóð at virkinu). Solen (þ. e. sólskinið) ſtaaer paa sólin skín á.

— 9) stefna, o. s. frv.: Skibet stod ind imod Land stefndi að landi. Lade s. til Sees hulda á haf, sigla á haf. — Han lod s. over Marken i fuld Galop hann hleypti um engjarnar (akurinn). — 10) um (tóma) hreifingu, a) um lifandi verur, α) standa: S. op fra Bordet stiga undan borðinu (ísl. II, 352). — Einnig merkir s. op standa upp (sb.: stóð hann upp fyrir dag, Eg. 577) = fara á fætur: Om Sommeren s. vi op Klokken 5. Den, der vil narre ham, skal s. tidlig op það gerir einginn fábjáni, að ginna hann. — β) stiga: S. op paa en Stol stíga (fara) upp á stól. — S. paa Vognen eða (tómt) s. paa fara (setjast) upp í vagninn. — S. paa Hesten stiga (fara) á bak, stíga upp (Sn. E.; sb. stigu þeir á hesta sína). — S. ud af Karreten stíga (fara, koma) út úr kerrunni. Han stod af (steig út úr vagninum) og gik et Stykke af Veien med. — S. ned af Hesten stíga (fara) af baki, (sb. hann .... stigr þá af hestinum). — S. ned af Trinet stíga niður af þrepinu. — γ) ganga: Han stod frem og holdt en Tale. — b) um aðra hluti, α) Solen staaer op (kemur — rennur, ríður — upp) Klokken 4. — β) der staaer en Damp op af Jorden það leggur upp gufu af jörðunni. — B) hálf-eiginl. og óeiginl., 1) einungis eða optast um skynsamar verur, a) án stefnu eða hreifingar, α) (með þiggj.), s. een bi aðstoða e-n. — β) „han staaer efter med al sin Skat" hann hefur ekki borgað neitt af skattinum enn, hann á allan sinn skatt ógoldinn. — γ) s. for Noget vera fyrir e-u: Den ældste Søn staaer nu for Gaarden elzti sonurinn er (ræður) fyrir (hefur tekið við) búinu, (sb. Steinvör í Sandgili bað Þorgrím austmann vera fyrir fjárforráðum sínum ok fara eigi utan). Han staaer for det Hele hann er yfir því öllu saman. — δ) s. høit (lavt) hos een vera í miklum (litlum) metum hjá e-m, (sb.: konungr mat þá mikils, Eg. 73; ok var með konungi um vetrinn, vel metinn). — ε) s. i Anseelse hos een vera í miklum metum hjá e-m (sb. δ). S. i Gunst hos een vera í miklum kærleik við e-n (Eg. 406; sb. Nú er Þórólfr þar í allmiklum kærleikum of konungi). — ζ) s. i sin Ungdoms Kraft vera í broddi lífsins, vera í blóma aldurs síns, vera upp á sitt hið bezta. — η) s. i Forbindelse med een vera í sambandi við e-n. — ϑ) s. i Lære hos en Mester (Kræmmer) vera til kennslu hjá iðnaðarmeistara (sölumanni). Drengen har nu staaet (verið kenningarsveinn) i sex Aar. — ι) s. i Beraad med at gjøre noget hafa í hyggju (vera að hugsa um) að gjöra e-ð, hafa e-ð í hyggju. — κ) s. noget imod standa í mót e-u, o. s. frv.: S. Vellystens Tillokkelser imod standast þær. — Man maa have noget til at s. imod med fá e-ð, sem stendur undir. — λ) s. inde for noget ábyrgjast e-ð. — μ) s. over een i noget vera e-m fremri (vera umfram e-n) að e-u. — ν) s. paa Springet; sb. Spring 1, b. — ξ) s. paa sin Mening (Ret) fylgja fram sínu máli (rjetti sínum). — ο) s. til Ansvar for noget eiga að ábyrgjast e-ð. S. (een) til Rette (Regnskab), gjalda (e-m) skynsemi fyrir e-ð. — π) s. til Troende; sb. Troende. — ρ) s. tilbage med noget vera ekki búinn að borga e-ð (=) hafa ekki borgað e-ð á tilteknum tíma: S. tilbage med sine Skatter (Renter). — σ) han staaer langt tilbage for sin yngre Broder stendur langt á baki hans yngra bróður síns, (sb. síðri). — Den ene vil ikke s. tilbage for (vill ekki vera minni, enn) den anden i Pragt og Ødselhed. — Han maatte s. tilbage for en Yngre (honum) yngri maður var tekinn fram yfir hann. — τ) s. under een (eða eens Befaling) vera undirmaður e-s. — υ) s. ved (efna, enda, halda) sit Ord (Løfte). — φ) den Handel kan jeg aldrig s. ved jeg verð aldrei skaðlaus (í haldinn) af því kaupi. Kan du s. ved at give saameget ertu skaðlaus af að láta svo mikið (fyrir það)? — b) með stefnu: „S. og stunde efter et langt Liv" stunda á langlífi. S. een efter Livet sitja (liggja) um líf e-s. — c) með hreifingu, α) s. af fra sit Forsæt gefa e-ð frá sjer. — β) (úrelt), s. fra sin Mening fara ofan af e-u. — γ) s. op imod een gera uppreist í móti e-m. — 2) hjer um bil jafnt um skynsamar verur og annað, α) s. een an hugnast e-m, (sb.: e-m geðjast að e-n; anstaae). — β) s. i Stampe; sb. Stampe. — γ) han staaer ikke til at redde honum verður ekki við hjálpað. — Den Skade staaer til at forvinde það má bæta þann skaða. — 3) um annað, enn skynsamar verur, α) (sb.: svá stendr þar í bókinni, Fms. XI, 419): Det staaer hos Plato svo segir Plató, eða þvíuml. Det staaer i Bibelen. Det stod nederst paa Siden. — β) (sb.: skyldi þat standa í jörðu, til leiguburðar, sem ekki lykist út á fyrsta ári): Jeg har Penge staaende i hans Huus. — γ) staaende, fastur, eða þvíuml.: En staaende Afgift fast afgjald. En staaende Vittighed fyndni, sem tekin (tuggin) er upp aptur, hvenær sem færi gefst. — δ) paa staaende Fod umhugsunarlaust = án undirbúnings, (sb.: gagngjört; af munni fram). — ε) Adgangen til Embedet staaer dem aaben þeir geta fengið embættið. — ζ) Rugen staaer høit er dýr. — η) Hovedet staaer ikke ret paa ham (það liggur illa á honum, hann er ekki góður í bæinn sinn) i Dag. — ϑ) (úrelt; sb.: berr þat ekki oè stendr þílíkum höfuðfeðr, at falsa; ekki stendr þèr slíkt; konungr ... kvað þat eigi standa, at menn lægi svá ok færi eigi at bjarga bænum): „Det vil s. mig ilde". „Det staaer vel". — ι) s. een an sama e-m (fornt; sb. 2, a. og anstaae 2). — κ) s. efter standa eptir (sb.: eigi stóð meira eptir, enn hálf mörk gulls). — λ) Gaarden staaer for (jörðin er metin) tre Tønder Hartkorn. — μ) s. for Døren; sb. Dør a, β. — ν) Hovmod staaer for Fald illa sezt ofstopinn, skömm er óhófs æfi, (orðskv.). — ξ) noget staaer een for Hovedet (í tali), e-m þykir e-ð (nð). — ο) det staaer enhver frit for, at (allir eiga frjálst, að; allir mega að frjálsu) ytre sine Tanker. — π) der staaer mig et stort Arbeide for jeg á mikið verk fyrir höndum, (sb. eiga e-ð yfir höfði sjer). — ρ) s. een for vofa yfir e-m: Der staaer ham en Ulykke for. — σ) det staaer mig for, som om jeg skulde (það bitur á mig, að jeg muni) komme i Fortræd (sb.: mjer segir svo hugur um; mjer finnst það á mjer; mig grunar; það er eins og mig gruni). — τ) det staaer længe hen, inden (það dregst lengi, að) der falder Dom i Sagen (sb.: líða á löngu; e-s er langt að bíða). Det maa s. hen indtil videre verður að dragast fyrst um sinn. — υ) det staaer ikke i min Magt; sb. Magt A, 2, d. — φ) Maden staaer imod mjer (o. s. frv.) býður við matnum. — χ) s. op (úrelt), = s. hen (sb. τ). — ψ) s. paa standa yfir: Bygningen stod ikke længe paa. Det er slemt nok, saalænge det staaer paa (meðan á því stendur); men det faaer snart Ende. — ω) min Hu (eða mit Sind) staaer til noget mjer er hugur á e-u, (sb. berserkernir kvoðuz eigi hafa sett hug sinn aptir at fara til Íslands). — αα) det staaer til Gud það er á guðs valdi, því ræður guð. „Hvis det endog er vor Villie, da staaer det ikke altid til os". — ββ) hvorledes staaer det til hvernig líður þjer (yður)? Det staaer kun maadelig til med mig mjer líður ekki vel. — γγ) lade s. til láta vaða með súðum, eða þvíuml.: Han lader s. til, saalænge der er en Skilling tilbage. — δδ) s. tilbage vera eptir: Det staaer nu tilbage, at bringe Dem min Tak. Der staaer endnu meget tilbage at undersøge. — εε) s. ved Magt standa (sb.: ok standa enn þau lög; sb. einnig Magt A, 2, a). — II) með þol., A) þar sem þol. er ekki sig, a) han staaer Fare for at misbruge det það er hætt við, að hann o. s. frv. — S. Skoleret; sb. Skoleret. S. aabenbar Skrifte; sb. Skrifte. — S. sin Prøve standast raun, (sb. reynast vel). — b) (sjaldh.), s. sin Straf (o. s. frv.) ud; sb. udstaae 1. — B) með sig, 1) með persónulegum gjör., a) s. sig imod een standast e-m (sb.: fáir stóðust honum, þótt fræknir væri), standa í e-m; hafa við e-m. — b) han stod sig vel (honum gekk vel) ved Examen. — c) s. sig godt mega sjer vel (sb.: honum gengur vel; vera vel fjáreigandi). Byen stod sig bedre (það var meiri velgengni í borginni) under Krigen, end nu. — Det kan du nok s. dig ved þú ert skaðlaus af því. — 2) persónulaust: Hvorledes staaer det sig hvernig líður þjer (yður)? Det staaer sig heel maadelig med ham honum líður bræðilega bágt

Staae, nafn, í orðatiltæk. gaae i S. staðna (sb.: er Danir urðu þessa varir, þá staðnaði orrostan): Uhret er gaaet i S. er hætt að ganga. Hans Tale gik i S. (sb.: e-m verður orðfátt; e-m verður munnurinn að smjörhlaupi; verða klumsa).

Staaen, án ft., sk., það að standa, staða: Jeg taaler ikke den lange S. þoli ekki að standa svo lengi.

Staahei, sk., (í tali), hávaði: Der var en forfærdelig S. af Børnene.

Staal, án ft., kl., [stál], stál: Der er godt S. i Kniven.

Staalarbeide stálsmíði.

Staalarbeider stálsmiður.

Staalbad bað í járnvatni.

staalbeklædt, [sb. beklæde], = staalklædt.

staalblaa stálblár.

Staalblik stálþynna: S. bruges til Uhrfjædre.

Staalerts stálgrýti.

Staalfarve stállitur.

staalgraa stálgrár (B. H.), járngrár (fornt; sb. steingrár).

staalgrøn blágrænn (eins og stál verður stundum).

staalhaard stálharður.

Staalhandske stálhanzki: Tage noget med S. með oddi og eggju (sb. Nj. 149).

Staalhjerte stálhjarta.

Staalhue, [stálhúfa], stálhúfa.

Staalhytte hús þar sem stál er verkað.

staalhærde herða (járn) svo að (það) verði að stáli. — 2) í hö. l. t., a) járnklæddur, járnvarinn. — b) harðbrjóstaður (fornt), harðbrystur (fornt), (sb. haardhjertet): „En staalhærdet Slægt, som ingen Medynk rører".

Staalhærdning, sk., það að staalhærde.

Staalkaarde sverð með stálsiðrum.

Staalkjæde stálfesti.

staalklædt, [sb. klæde], járnklæddur.

Staalmalm stálgrýti.

Staalorm (höggormategund) *anguis fragilis*.

Staalovn ofn sem verkað er stál í.

Staalpille lækningsber sem stálsvarf er í.

Staalpulver stálsvarf (sem haft er til lækninga).

staalslagen, [sb. slaae], stálsleginn: „Det staalslagne Spyd".

Staalspeil skuggsjá úr skyggðu stáli.

Staalstang stálmilli.

Staalstræng stálstrengur (á hljóðfærum).
staalsætte, ás., sjóða stál á: S. en Øxe.
Staaltraad járnvír.
staaltæt þjettur (og harður) sem stál.
Staalvalse kefli sem stál er þynnt með.
Staalvand járnvatn (sem haft er til lækninga; *aqua mineralis martiati*).
Staalviin vín sem járn er saman við (og haft er til læknings; *vinum martiatum*).
*Stab, sk., yfirfaringjar: Staben ved et Regiment. Armeens S.
Stabbe, sk., [stabbi; sb. stobbi, stubbi], (úrelt), steðjaþró.
Stabel, ft. Stabler, sk., [stapul-l, stöpull], 1) hlaði: En S. Bræder. Paa Bordet stod hele Stabler af Specier. — 2) bakkastokkur: Sætte et Skib paa Stabelen reisa skip. Skibet staaer endnu paa Stabelen. Skibet er ikke løbet af Stabelen (sb. Fms. X, 53). — 3) markstöpull (að sínu leyti eins og marksteinn). — 4) (sjaldh., nema í samsettum orðum; sb. Stabelplads, Stabelrettighed, Stabelstad), staður þangað sem vara er flutt til geymslu og sölu. — 5) kengur (sb. Dørstabel, Portstabel, Vinduesstabel).
Stabelblok nafn á einum hluta bakkastokkanna.
Stabelplads staður er menn flytja kaupeyri á til geymslu.
Stabelrettighed þau rjettindi e-r borgar að þar má taka við kaupeyri annara til geymslu.
Stabelseng (úrelt), stólparúm.
Stabelstad borg er þau rjettindi fylgja að þar má taka við kaupeyri annara til geymslu.
*stabil, ft. -e, stöðugur, (sb. standa á steini).
*Stabilitet, sk., stöðugleiki, (sb. Bestand).
stable, ás. 1, 1) hlaða e-u: S. Tømmer (Brænde). — 2) setja markstöpla á.
*Stabscapitain, ft. -er, kk., sá sem er hundraðshöfðingi í stað yfirforingja fyrir þeirri sveit (Compagnie) sem honum (yfirforingjanum) er fengin til umráða.
*Stabschirurg, ft. -er, kk., æðsti læknir (herliðs).
*Stabsdyrlæge efsti hrossalæknir (herliðs).
*Stabsofficeer, ft.-officeerer, kk., yfirforingi (e-r af yfirforingjum herliðs).
*Stabsqvarteer, ft. -qvarterer, kl., aðsetur foringja sem er settur yfir Regiment.
*Stabstrompeter, kk., lúðursveinn (sjálfs) herforingja(ns).
*Stabsvagt þeir sem eru á verði þar sem yfirforingjar e-r herdeildar (Regiment) hafa aðsetur sitt.
*staccato, aa., með stuttum nótum.
Stad, ft. Stæder, sk., [stað-r], staður (sb.: ok hann mundi staðinn í Lýbiku gefa upp í hans vald), bær, borg.
Stadboer, ft. -e, kk., staðarmaður, borgarmaður.
Stade, ft. -r, kl., [sb. staða og staði], staður (sem e-ð stendur á; sb.: staða, stæði): Enhver Bod eller Telt faaer sit S. anviist. Have sit S. paa Torvet. — Sb. Stolestade. — b) afstaða. — c) sb. Bistade.
Stadepenge, ft., afgjald t. a. m. eptir búðarstæði.
stadfæste, ás., [staðfesta], staðfesta: S. een i sit Embede fallast á, að maður sje kyr í embætti sínu. — S. en Dom gjalda samkvæði á dóm (lægri dómenda). — Erfaring stadfæster denne Sætning reynslan sýnir það.
Stadfæstelse, sk., það að stadfæste (staðfesting).
stadig, ft. -e, e., [staðig-r], stöðugur, fastur, staðfastur: En s. Bopæl (Vind, Troskab). — b) stilltur: Man pleier at blive s. (setjast) med Aarene. — Et sindigt og stadigt (stillilegt, stillingarlegt) Væsen.
Stadighed, sk., staðugleiki, staðfesti; stilling.
*Stadium, ft. Stadier, kl., skeið; (sb. rek).
Stads, án ft., sk., a) viðhöfn: Der bliver stor S. her i Byen, i Anledning af Kroningen, (sb.: það er mikið um dýrðir). — b) skart, skraut, (sb. fatprýði): Sætte meget paa S. eyða miklu í skart. Være meget for S. vera mjög gefinn fyrir skart. Være (staae) til S. vera (látið standa e-staðar) til prýðis.
Stadsbesøg heimsókn af kurteisi eða fyrir siða sakir.
Stadsdragt sparifót.
stadse (har), h. s. 1, berast á, skarta, og þvíuml.: Den Kone stadser mig for meget mjer þykir sú kona skarta um of.
stadselig, a) ft. -e, e., skrautlegur o. s. frv.: Et stadseligt Værelse (sb.: var þat svá vel smíðat, at þá þótti miklu skrautligra, er eigi varu tjöldin uppi). En s. Vogn. Et stadseligt Gjestebud (sb.: hin prúðligsta veizla, Eg. 30; virðulig veizla). — Hun er altid s. vel búin, vel til fara, (sb.: kona .... skrautbúin; sá hinn skrautbúni maðr, Fms. VI, 273; sb. einnig skartsamr). — b) sem aa., skrautlega, a. s. frv.
Stadsestue (stárstofa), viðhafnarstofa.
Stadshest viðhafnarhestur.
Stadsjomfru þjónustustúlka (sem títið hefur að gera).
Stadsjunker spjátrungur (í klæðaburði).
Stadskjole sparikjóll; sparisamfella.
Stadsklæder, ft., sparifót.
Stadsklædning = Stadsklæder, Stadsdragt.
Stadsmo, a) (farnl.) = Selskabsjomfru, Kammerjomfru. — b) skartróa.
Stadsseng = Pragtseng.
Stadsvogn = Pragtvogn.
Stadsværelse = Pragtværelse, Stadsestue.
*Stafet (einnig Estafette), kk., ríðandi sendimaður sem á að flýta sjer (sb. Ilbud).
*Staffage, sk., það sem við er bætt (við aðal-efnið) á pentskript til prýðis.
*Staffelie, kl., e-s konar trönur sem pentarar hafa.
*staffere, ás. 1, prýða (e-ð) með myndum eða rósum, eða þvíuml.
*Staffering, sk., a) það að staffere. — b) það sem sett er á e-ð til prýðis.
Stafhøvl = Kanthøvl.
Stag, ft. -e, kl., [stag], stag, (sb. höfuðbenda): Gaae over S. = stagvende.
Stage, ft. -r, sk., [stjaki; sb. stal og Stjal], stjaki, (sb. stöng): Hovedet sattes paa en S. — b) = Lysestage.
stage, ás. 1, [staka, stjaka], a) binda (e-ð) upp við spýtu (stöng): S. Erter. — b) stjaka (e-n, með stjaka): S. Baaden frem. S. sig frem langs med Landet (stjaka skipinu með landi fram).
Stageskov skógur af grannvöxnu ungviði (prjóntrjám).
Stagfok framsegl undir höfuðbendu.
*Stagnation, sk., það að stagnere.
*stagnere, h. s. 1, (nema staðar og) standa í stað.
Stagseil segl undir stagi (höfuðbendu).
stagvende, h. s., hverfa skipi upp í vind og yfir um (svo að það verði veðurborð sem áður var hljeborð).
Stak, ft. -ke, sk, [stakk-r], a) (stór) strýta (t. a. m. af heyi eða korni eða mó), strýtuhlaði. — b) (á grasi), strý (*arista*).
stakaandet, ft. -aandede, e., mæðinn, (sb. kortaandet).
stakarmet, ft. -armede, e., (sjaldh.), handleggjastuttur.
stakbenet (sjaldh.), fótstuttur, stuttfættur, lágfættur.
stakhaaret (sjaldh.), snoðinn, snöggur, (stutthærður).
stakhalet, ft. -halede, e., (sjaldh.), halsstuttur.
stakhalset, ft. -halsede, e., (sjaldh.), hálsstuttur.
*Stakit, kl., rimagarður (með okum; sb. grindur).
*Stakitdør hlið á rimagarði (grindum).
*Stakitport hlið á rimagarði (grindum).
*Stakitværk grindur, (sb. Stakit).
stakke, ás. 1, [stakka], hlaða (e-u) í strýtu.
Stakke, sk., [stakka; sb.: hafi sá stákku, er stytti, Gþl. 399], stakka.
Stakkel, ft. Stakler, kk., [stafkarl], vesalingur, veslingur, aumingi; garmur, ræfill, rýja, tetur, hró, (sb. grey, greyskinn): Han bliver en S. alle sine Dage nær sjer aldrei aptur, bíður þess aldrei bætur, eða þvíuml. — Der findes nok af Stoddere og Stakler i den By. — En enfoldig S. fáráðlingur. Han er en S. i sin Præken (sb. pakkaprestur). — Den S. vesalingur!, aumingjnn!, garmurinn!, eða þvíuml. — b) stakkels, sem e., vesalings, veslings, aumingja: De stakkels Folk! En stakkels, fattig Pige fátækur stúlkuaumingi, eða þvíuml.
stakket, [sb. stakka, Gþl. 399], a) ft. stakkede, e., stuttur, skammur, skammvinnur, skammær (forni), skammælegur (forni), (sb. skammgóður): En s. Glæde. Det er kun et s. Stykke Vei það er ekki nema spottn-korn. Dertil er du for s. þig vantar einn lið í hálsinn til þess. — b) sem aa., skamma stund, a. s. frv.: Han levede kun s. varð ekki langlífur, varð skammær (forni).
staklivet, ft. -livede, e., (sjaldh.), mittisstuttur.
stakrumpet, ft.-rumpede, e., (sjaldh.), sem hefur stýfðan stert, (sb.: halaklipptur; stakka).
stakuldet, ft. -uldede, e., (sjaldh.), ullarstuttur, (sb. snoðinn, snöggur).
Stal, sk., a) kapals-júgur. — b) gregur, (greðgi). — c) hrosshland. — Einnig það að míga (um hest): Gaae over S. (um hest) fá ekki að míga í tækan tíma.
*Stalagmit, sk., e-s konar hraungrýti sem stendur upp í loptið í stönglum.
*Stalaktit, sk., e-s konar hraungrýti sem hangir niður í stönglum.
Stalbroder (einnig ritað Staldbroder), [stallbróðir, í stallbræðralag, Fas. III, 649), lagsmaður, fjelagi.
Stalbroderskab, kl., fjelagsskapur, fjelag, (sb.: bræðralag, stallbræðralag).
Stald, ft. -e, sk., [stall-r], hesthús; fjós; fjárhús: Holde Heste paa S. hafa hesta á gjöf. Køerne staae nu paa S.
Staldbetjent hestamaður, hestasveinn (þ. e. maður sem hefur störf á hendi í hesthúsi e-s stórhöfðingja).
Staldbroder sjá Stalbroder.
Staldbygning hesthús; fjós.
Staldbreng hestasveinn (sem starfar í hesthúsi).
Staldbør hesthúsdyr; fjósdyr.
stalde, ás. 1, kapp-ala.
staldfodre ala (skepnur, og hafa þær inni sumar og vetur; sb. markefodret).
Staldfodring, sk., það að staldfodre.
Staldfolk, ft., hestasveinar (í hesthúsum stórhöfðingja).

ſtaldfærdig svo stór og feitur að farandi sé að ala (hann): En ſ. Stud.

ſtaldfor = ſtaldſærdig: En ſ. Stud.

Staldgaard (fyrrum), hver sá búgarður (á Jótlandi) þar sem leyft var að ala naut (en ekki að eins að koma þeim upp; sb. Fodegaard).

Staldgjodning áburður úr hesthúsi eða fjósi.

Staldgjødſke = Staldgjodning.

Staldhund varðhundur í hesthúsi eða fjósi.

Staldkammer klefi (handa hestasveini eða fjósamanni) við hesthús eða fjós.

Staldkarl hestasveinn (sem starfar í hesthúsi).

Staldknegt, kk., = Staldbreng.

Staldleie, sk., leiga af hesthúsi eða fjósi.

Staldloſt lopt (sem vant er að hafa hey á) uppi yfir hesthúsi eða fjósi.

Staldlygte a) skriðbytta sem maður hefur með sjer þegar maður fer í fjós eða hesthús. — b) ljósker sem hangir í fjósi eða hesthúsi.

Staldmark oldúshagi.

Staldmeſter, a) yfirmaður yfir hesthúsi e-s höfðingja. — b) hestamaður (á veitingastöðum).

Staldmøg tað (í eða úr hesthúsi); mykja (í eða úr fjósi).

Staldnød, kl., nautgripur sem fara má að ala.

Staldoxe uxi sem alinn er í fjósi (einkum á óþrisktu korni). Gagnstætt: Græsoxe.

Staldqvæg nautgripir sem verið er að ala (í fjósi).

Staldrum rúm í hesthúsi eða fjósi (handa hrossum eða naulum): S. til 6 Heſte.

Staldſax monskæri.

Staldſkriver sá sem hefur alla hestareikninga (hesthúsreikninga) á hendi hjá e-m stórhöfðingja.

Staldſkrædder skraddari sem hefur það embætti að sauma handa hestasveinum e-s höfðingja.

Staldſtud = Staldoxe.

Staldſvend (fornl.) = Staldkarl.

Staldtyv sá sem stelur úr hesthúsi eða fjósi eða fjárhúsi.

Staldvagt a) sk., vörður (= það að halda vörð) í (stóru) hesthúsi (þar sem er fjöldi hrossa): Have S. — b) kk., varðmaður (í þess konar hesthúsi): Staldvagten mærkede intet til Ilden.

Staldvæſen allt sem lýtur að (stórum) hesthúsum.

ſtalke (har), h. s. 1, ganga og vera hástígur, (sb.: stikla, stika stórum, skálma, feta): Storken ſtalker i Moſen.

ſtalle, s. 1, míga (um hesta), a) h. s.: Hoppen vil ſ. — b) sem ás.: Heſten ſtaller Blod.

ſtam, e., [stam-r], stamur (sb. þervlðr stami), sem stamar.

Stambog (Stammebog sjaldb.), a) eiginl. = Slægtbog. — b) bók sem maður lætur kunningja sína skrifa í nafn sitt eða annað til minnis.

Stambogſtav stafur í meginhluta (orðs), (einn) meginstafur(inn í orði).

Stameeg eik (þ. e. eikitrje) sem ekki hefur verið höggvin (og sprottið síðan aptur).

Stamſader sá sem e-r ætt er komin af.

Stamgods ættarjörð (sem hverki má selja eða skipta): Grevſtaber, Baronier og andre Stamgodſer.

Stamhed, án ft., sk., það að stama, (sb. stam).

Stamherre sá sem erfir ættaróðal (sb. Stamhuus), eigandi ættaróðals.

Stamhuus ættaróðal (sem hvorki má selja eða skipta).

ſtamme, s. 1, [stamma og stama; sb. koma og komme], a) h. s. (har), stama: S. i ſin Tale stama (tómt). — S. i ſin Lectie (sb. það stóð í honum). — b) sem ás., t. a. m.: Han ſtammede nogle Ord frem; sb. fremſtamme.

Stamme, ft. -r, sk., [sb. stamm með uil hafði hann næst sèr], a) eikarbolur, leggur (sb.: enn neðsti lutr trèsins var rauðr sem blóð, en þá leggrinn upp frá grænn). — b) stokkur (af spilum). — c) meginhluti, eða þvíuml.: Stammen af (elzta liðið) et Regiment. — d) (sb. Familie b), ættstofn, ættarstofn (sb.: ok kom svá England undan ættarstofni Aðalráðs konungs ens góða), o. s. frv.; ætt (sb.: þessi ættbogi ..., er kominn var af ætt Hörða-Kára; Hann skipte landenu með öllum ættum Gyðingalýðs); kynþáttur; kyn (sb.: sérhverir höfðingjar í öllum kynjum Ísraels; o. s. frv.); þjóð: Kongerne af den oldenborgſke S. — Det jødiſke Folks tolv Stammer. — De vilde Stammer i Nordamerica. — Sb. Folkeſtamme, Sprogſtamme; Qvægſtamme. — e) það sem e-ð er sprottið (komið) af: Et Sprog, ſom er Stammen til adſkillige andre.

Stammebog sjá Stambog.

Stammefolk frumþjóð (þ. e. þjóð sem aðrar þjóðir eru komnar af).

Stammefølge, sk., langfeðgatal: „Om han ſelv fra Neptun ſin S. udleder" þó hann reki ætt sína (eigi kyn sitt að rekja) til Neptúns.

Stammehøvding formaður (yfirmaður) e-s kynþáttar.

Stammeland það land sem e-r þjóð er ættuð úr.

Stammelehn ljen sem fer að erfðum í e-i ætt, (sb. Arvelehn).

Stammemoder formóðir (Stjórn). — b) = Moderſtat, Moderland, eða þvíuml.

Stammen, án ft., sk., það að stama, (sb. stam).

Stammenavn ættarnafn.

Stammeord frumorð.

Stammeſamfund samband sem leiðir af skyldleika, ættarsamband.

Stammeſprog frumtunga: Latin er Stammeſproget til de romanſke Tungemaal.

Stammetræ (einnig Stamtræ), ættartala (rituð í líkingu trjes eða hríslu; sb. langfeðgatal).

Stammevaaben = Slægtvaaben.

ſtampe, s. 1, [stappa; mp = pp, eins og í kapp og kappi], stappa, o. s. frv., 1) h. s., a) ſ. af Arrighed. — b) (um skip), höggva. — 2) ás., a) líkt og troða, (sb. þjappa e-u): S. Jord om en Pæl. S. et Leergulv. — b) (sb.: þeir fengu eigi brotið snjáinn öðruvís, en þeir stöppuðu — þ. e. hann — með spjótsköptum sínum), merja: S. Æbler til Moſt.

Stampe, sk., 1) það sem haft er til að þrýsta með, a) stautur (í mortjeli). — b) verkfæri til að þjetta með leirgólf. — c) = Jomfru 2, b. — d) (í tafli) = Stampemølle. — 2) (úrelt), gildra: Gammel Ræv gaaer ei let i S. illt er að ginna gamlan skolla (orðskv.). — 3) í orðatiltæk. ſtaae i S. standa í stað, (sb.: hnífurinn stendur í kúnni): Han ſtaaer i S. það er kyrkingur í honum. Kornet ſtaaer i S. það er kyrkingur í korninu. Arbeidet ſtaaer i S. (sb. það rekur hverki nje gengur). — 4) (á keluviðar-buðlungi), op sem eldurinn er borinn að.

Stampehul gat sem þjöppur í stappmylnu ganga niður um.

Stampejern járnverkfæri sem e-ð er stappað með.

Stampejord jörð sem hægt er að stappa (svo hún verði þjett).

Stampekar ker sem e-ð er troðið (stappað) í.

Stampelad allur sá tilbúningur sem hafður er til að stappa jarðveggi (leirveggi).

Stampemølle stappmylna.

Stampen, án ft., sk., það að ſtampe (sb. stapp).

Stampetrug trog sem e-ð er troðið (stappað) í.

Stampeværk tilbúningur til að stappa (troða) e-ð með.

Stampning, sk., það að ſtampe (sb. stapp).

*Stamregiſter = Slægtregiſter.

Stamtavle skráð ættartala.

Stamtræ sjá Stammetræ.

Stand, sk., 1) án ft., a) staða: Holde S. halda (vel) stöðunni (Sturl. II, 44); standast. — Paa S. gagngjört. — Um veiðidýr: Have S. (hafast við) i en Egn. — b) (ætíð með fs. i), ástand, lag: Gjøre (ſætte) noget i S. koma e-u í lag, gera að e-u. — Aflevere noget i uſkadt S. skila e-u óskemmdu. — Heſten er i god S. (í góðu standi), í góðum holdum. — Han er i S. til (fær um) at udføre Arbeidet alene. — Han er i S. til (hann er til með) at røbe det Hele, (sb. jeg er sáttur með, að). — c) stjett (í líkum orðatiltækjum og yðr sjálfan sè ek þeirrar stèttar — þ. e. að vera ábóti — makligastan): Være forneiet med ſin S. — En Mand af S. (= en Standsperſon; sb. það orð). — Den eenlige S. það að vera ókvæntur eða ógipt. — 2) með ft. Stænder, a) stjett (um sjálfa mennina): De høiere (lavere) Stænder. — b) fulltrúar (á lagasetningarþingi): Raadgivende (beſluttende) Stænder.

*Standart, sk., = Rytterfane a, Fænnike.

Standbolt járngaddur sem gengur upp og ofan í fallbissustalli.

Standbræt býflugisfjöl á stjaka.

ſtande sjá ſtaae.

Stander, ft. -e, sk., a) þríhyrnd veifa (eða ferhyrnd með sýlingu) á hásiglutoppi til að sýna göfugleik þess er ræður fyrir skipi(nu) eða skip(un)um. — b) eins konar seglkaðall. — c) (í mállýzkum), stoð (í húsi).

Standerſeng = Standſeng.

ſtandfaſt (sjaldh.) = ſtandhaſtig.

Standfugl fugl sem ávallt er kyr í sama landi.

ſtandhaſtig, ft. -e, e., staðfastur (sb. þá þótlisk jarl sjá hann staðfastan í guðs ást), stöðugur (sb.: stöðugr í sínu framferði; sb. einnig einbeittur): S. i ſin Beſlutning. S. i Modgang (sb. þolinmóður).

Standhaſtighed, án ft., sk., staðfesti.

Standkoie fasta-rúm (á skipi; sb. Koie).

Standleir herbúðir sem eiga að standa lengi (á sama stað).

Standlinie stryk sem numið er staðar á til að sjá e-ð: Landmaalerens S.

Standlygte ljósker á stjaka.

Standplads staður þar sem e-ð stendur (eða á að standa, o. s. frv.): Hærens S.

Standpompe dæla sem stendur (upp og ofan).

Standpunkt, 1) eiginl., depill (flekkur) sem e-r (e-ð) stendur á. — 2) óeiginl., a) stjett (eða þvíuml.): Staae paa et høit S. vera mikils háttar. — b) það hvernig á e-ð er litið (hvernig e-ð er virt): Betragte Livet fra et lavt S.

*Standqvarteer staður þar sem liðsmenn eru í dvöl (sb. Qvarteer A, 2, a) að staðaldri.

Standret dómur sem á að dæma af skyndingu (t. a. m. um opinber landráðamál): Dømmes til Døde ved en S.

Standsbroder samstjettarmaður (annars).

standse, s. 1, α) h. a., staldra við, nema staðar, gefa staðar (sb. þó er sá iss gaf staðar ok rann eigi), gefa stað ferðinni, ljetta; hætta, stöðvast: S. midt paa Veien. S. midt i Talen hætta (þagna) í miðju kafi. Arbeidet maatte s. (verkið varð að hætta) af Mangel paa Penge. — b) ás., stöðva: S. en Hest i Løbet. S. Hjulet. S. Blodet (sb. reykelsi stöðvar blóðrás). Arbeidet blev standset verkinu var hætt.

Standseng stuðlarekkja, stuðlarúm.

Standsforskjel stjetta(r)munur.

Standsning, sk., það að standse.

***Standsperson** maður af hærri stjett; tiginn maður.

Standtræ, a) staur (eða stjaki) sem stendur upp. — b) skógartrje sem látið er standa eptir (þegar hin eru höggvin, svo að ný trje spretti af fræi þess).

Standtærsker sá sem þreskir korn hjá e-m að staðaldri.

Standtønde tunna (kerald) sem látin (látið) er standa (en ekki liggja, eins og víntunnur) og matvæli eru höfð í.

Standvæv standandi vefstaður.

Stang [stang í stöng], ft. **Stænger** [stengr], sk., stöng, eða e-ð þess kyns. — 2) sjer í lagi, a) = **Vognstang**. — b) slagbrandur. — c) (fastur eða laus viðarauki upp af siglutrje): Stryge Stænger og Ræer. — d) burtstöng; kesja. — e) milti, eða þvíuml.: En S. Jern (Sølv). Sb. **Jernstang**; **Bismerstang**; **Bidselstang**. — f) en S. Lak lakkstöng. En S. Røgelse stöng af reykelsi. — g) í orðatiltæk. holde en Stangen hafa við e-m, halda í við e-n, jafnast við e-n.

Stangarm hvor þeirra tveggja spýtna sem vagnstöngin er fest á milli og fram standa úr fremra öxlinum.

Stangbidsel stangabeizli.

Stangbolt járnnegli sem gengur í gegnum aptari endann á vagnstöng og spýturnar sem hann er festur á milli (sb. **Stangarm**).

Stangbriller, ft., spangagleraugu.

Stangbønne baun af því kyni sem látið er spretta upp við spýtu.

stange, ás. 1, [stanga], stanga, a) um skepnu, sem er manneygð (mannýg): Koen vil s. kýrin er eikin (eða manneygð, fyrir: mannýg). — í almúgatali: Han er ikke god at stanges med hann er harður í horn að taka, (sb. kljást við e-n). — b) s. Aal (sb.: ok svá á hann at stanga fiska, ef á brotum liggja, Grágás II, 346). — c) s. Tænderne stanga úr tönnunum á sjer.

Stangedag dagur þegar menn leysa þá kvöð af hendi að stanga ál fyrir e-n: Han svarer mig aarlig en S.

Stangejern verkfæri til að stanga ál með.

Stangekarl maður sem stangar (er að stanga) ál.

Stangeredskab = **Stangetøi**.

Stangert erta af því kyni sem látið er spretta upp við spýtu.

Stangetøi áhöld til að stanga ál með.

Stangfiol eins konar blóm.

Stanggjerde rimagarður festur með limi.

Stanghammel þverspýta á framanverðri vagnstöng (þegar fleiri enn einir eykir draga vagn).

Stanghest hvor hinna öptustu hesta (þegar fleiri enn tveir hestar draga vagn).

Stanghjort tvævetur hjörtur (og á þriðja ári — kallaður því nafni vegna lögunar á hornunum).

Stangjern miltajárn, (stangajárn).

Stangkjæde beizliskeðja.

Stangkobbel, kl., hálstengsli sem vagnstöngin er föst við.

Stangkudsk vagnstjóri sem stýrir öptustu hestunum fyrir vagni (sb. **Stanghest**).

Stangkugler, ft., (fyrrum), tvær fallbissukúlur með stöng á milli: Stangkugler og Lænkekugler.

Stangkul bezta viðarkol.

Stanglygte ljósker á stöng.

Stangmaal eins konar kvarði (með lausu marki er færa má upp og ofan) til að mæla með hæð á skepnum.

Stangmaaling landmæling með stöng (gagnstætt: **Kjædemaaling**).

Stangmile = **Stangbidsel**.

Stangning, sk., það að **stange**.

Stangpasser eins konar bringill (tveir oddar út úr stöng og annar þeirra færanlegur).

Stangprøve það að reyna hvað púður sje sterkt með því að kveikja í því og sjá svo hvað hátt það skýtur upp stöng sem höfð er í pípu.

Stangpøs skipsfata á stöng (gagnstætt: **Kaftepøs**).

Stangrøgelse reykelsi í stöngum.

Stangseletøi dragólar á öptustu hestunum fyrir vagni (sb. **Stanghest**).

Stangskov skógur af grönnum og beinum trjám sem eru á hæð 15 eða 20 danskra álna eða þar á milli.

Stangsvovel brennusteinn (sem er) í stöngum (sb. **Svovelstang**).

Stangsæbe sápa (sem er) í stöngum.

Stangsølv silfur (sem er) í miltum.

Stangvægt (vog með stöng, þ. e.) reizla. Gagnstætt: **Skaalvægt**.

Stangværk (tilbúningur af stöngum), stengur (sem vatnshjól leikur á og hafa áhrif á fjarlægar dælur).

Stank, án ft., sk., [skylt orðinu stökkva], óþefur, ódaun.

Stankdyr = **Stinkdyr**.

Stankrotte (eins konar breysiköttur) *mustela putorius*.

Stankskifer = **Stanksteen**.

Stanksteen (eins konar kalksteinn) *lapis suillus*.

***Stannograph**, ft. -er, kk., sá sem býr til myndir (stafi eða annað) á tini og prentar þær.

***stannographere**, ás. 1, búa til (stafi eða aðrar myndir) á tini og prenta síðan.

***Stannographie**, sk., sú list að búa til myndir (stafi eða annað) á tini og prenta þær síðan.

***Stanze**, ft. -r, sk., 1) erindi (í kveðskap). — 2) stál-mát (sem myndum er þrýst með á annan málm).

Stap, sk., [sb. stabbi, t. a. m.: hann setti tréstabba nokkurn í sæng sína, Fms. VI, 179], stofn (sb. Ísl. II, 268).

starblind sjá **stærblind**.

Stat, ft. -er, sk., 1) (tíðkanlegt nú á dögum), ríki: Det ligger i Statens Natur það er eðli hvers ríkis. — Monarchiske Stater konungsríki (þ. e. ríki þar sem konungsstjórn er). Republicanske Stater lýðstjórnarríki. Den russiske Stat bestaaer af flere Lande og Folkefærd. — De østerrigske Stater löndin (fylkin) í Austurríki. — 2) (úrelt), a) [sb. stétt], stjett. — b) [sb. stát], skart, skraut. — c) reikningur: Jeg vil gjøre min S. først eg ætla fyrst að leggja það niður.

***statarisk**, ft. -e, e., stöðugur, fastur, o. s. frv.

statelig sjá **statlig**.

Statholder, ft. -e, kk., (sá sem er settur yfir eitthvert land fyrir hönd annars), jarl, skattkonungur, (sb. hirðstjóri), o. s. frv.

Statholderinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Statholder** um karlmann.

Statholderskab, kl., jarldómur, jarldæmi.

***Statik**, sk., stöðufræði, (jafnvægisfræði).

***Station**, ft. -er, sk., áfangastaður; áfangi.

***stationair**, ft. -e, e., staðfastur (sb.: var hann kallaðr setómaðr .... ok var staðfastr á Hadsilandi, Fms. X, 378).

***stationere**, ás. 1., setja (e-ð, t. a. m. herlið, á e-n stað); er tíðkanlegast í hð. l. t.

***statisk**, ft. -e, e., sem lýtur að stöðufræði (**Statik**).

***Statist**, ft. -er, kk., stöðumaður (í sjónarleik; þ. e. sá sem ekkert hefur að gera, nema vera til fyllingar).

***Statistik**, sk., ríkislýsing; ríkjalýsing; fróðleikur (eða bók) um það hvað mikið sje af e-u og hvað víða það finnist o. s. frv.

***Statistiker**, ft. -e, kk., sá sem iðkar (eða er vel að sjer í) ríkjafræði (sb. **Statistik**).

statistisk, ft. -e, e., sem lýtur að ríkjafræði (sb. **Statistik**).

***Stativ**, ft. -er, kl., undirstaða (sjerílagi e-s sjónarverkfæris eða mælingarverkfæris).

statlig (einnig **statelig**), hálf-úrelt), a) ft. -e, e., tiguglegur, veglegur, ítarlegur, skrautlegur. — b) sem ao., tiguglega, veglega, ítarlega, skrautlega.

Statsaarsag, stjórnar-ástæða: „Statsforfatningens Sikkerhed, med flere Statsaarsager".

Statsanliggende stjórnar-(mál)efni: „Ungdommens Opdragelse har hævet sig til et S. af største Vigtighed".

Statsarbeide stjórnarverk.

Statsbaand það sem heldur saman e-u ríki.

Statsbegivenhed stjórnar-tíðindi (þ. e. stór viðburður sem gerist í stjórnar-málefnum).

Statsbestyrelse ríkisstjórn.

Statsborger þegn (í e-u ríki): „Verdens- og Statsborgeren, skjøndt i samme Person forenede, kan fynes deelte".

statsborgerlig þegnlegur: S. Dannelse þegnleg menntun.

Statsborgeropdragelse uppeldi þegna(nna í e-u ríki).

Statsbud = **Gesandt**.

Statsbygning (allur sá tilbúningur sem menn kalla) ríki.

Statsbyrde þungi sem ríkið leggur á þegna sína.

***Statscoup** stjórnarbragð, stjórnarbnykkur.

Statsdyd þegnlegur kostur (þ. e. kostur sem góður þegn þarf að hafa).

***Statseffecter**, ft., = **Statspapirer**.

Statsembede embætti (í e-u ríki).

Statsfange sá sem er hafður í höptum fyrir e-s konar landráðasök.

Statsfeil glappaskot í stjórnar-efnum.

Statsfest hátíð sem lýtur að ríkismálefnum.

Statsforandring stjórnarbreyting.

Statsforbedring stjórnarbót.

Statsforbrydelse landráð(asök).

Statsforbryder landráðamaður.

Statsforbund samband á milli ríkja: Det tydske S. hin þýðversku sambandsríki. — b) samningur á milli ríkja.

Statsfordeel, a) hagur sem e-t ríki hefur af e-u: Ikke enhver Erobring er en virkelig S. — b) hagur sem maður hefur af því að vera þegn e-s ríkis: „Han levede saaledes i Staten, at han nød Statsfordele og var fri for Statsbyrder".

Statsforfatning stjórnarlögun: Den monarchiske (republicanske) S.

Statsforhold ríkis-málefni, stjórnar-efni.

Statsform = **Statsforfatning**, **Regjeringsform**.

Statsformue ríkis-eignir.

Statsforræder landráðamaður, (sb. drottinsvik).

Statsforretning stjórnar-starf; starf sem manni er falið á hendur af e-i ríkisstjórn.

Statsforræderi landráð(asök; sb. drottinsvik).

Statsforstand stjórnarvit.
Statsforvaltning ríkisstjórn (= það að stjórna ríki).
Statsfængsel fangelsi sem landráðamenn eru hafðir í.
Statsgjeld ríkisskuldir.
Statsgreb stjórnarbragð.
Statsgrund = **Statsaarsag.**
Statsgrundsætning stjórnarregla.
Statshandel = **Statssag, Statsanliggende.**
Statshandling stjórnar-athöfn, stjórnarverk.
Statshemmelighed leyndardómur í stjórnar-efnum.
Statshensigt tilgangur sem lýtur að ríkisstjórn.
***Statshistorie** saga e-s ríkis.
Statshuusholdning meðferð á eignum og tekjum e-s ríkis.
Statsindkomst = **Statsindtægt.**
Statsindretning, a) stjórnarlögun. — b) það sem sett er á stofn af ríkis-stjórnendum.
Statsindsigt stjórnarvit, stjórnkænska.
Statsindtægt ríkistekjur.
***Statsinteresse** hagur (þarfir) e-s ríkis.
Statskasse ríkissjóður.
Statskirke þau trúarbrögð sem eru sjer í lagi undir vernd e-s ríkis.
Statskjender sá sem hefur vit eða skyn á stjórnar-efnum.
Statskjætter villumaður í stjórnar-efnum.
statsklog, a) stjórnkænn. — b) sprottinn af stjórnkænsku: Statskloge Forholdsregler.
Statsklogskab stjórnkænska.
Statsklogt kænska (eða slægð) í stjórnar-efnum.
Statskneb stjórnarbrögð.
Statskonst stjórnarlist.
Statskraft styrkur (máttur) e-s ríkis.
statskyndig = **statsklog a.**
Statslaan lán handa heilu ríki.
Statslegeme ríki (sem hlutur sjer).
Statsliv, a) líf (athafnir) e-s ríkis. — b) það að vera í e-u ríki.
Statslov lög sett af stjórnendum e-s ríkis.
Statslære stjórnarfræði.
Statsmagt stjórnarvald í e-u ríki; það sem hefur (þeir sem hafa) ríkisráð.
Statsmand stjórnarmaður (þ. e. sá sem stjórnar — eða kann að stjórna — landi og lýðum): En fiin S. kænn stjórnarmaður.
Statsmiddel ríkiseign.
***Statsminister** ráðgjafi (e-s stjórnanda); stjórnarherra.
***Statsoeconomie,** a) = **Statshuusholdning.** — b) kenning (eða bók) um það hvernig fara eigi með eignir og tekjur ríkjanna.
Statsomvæltning stjórnarbylting.
Statsopdragelse uppeldi unglinga af ríkisins hálfu.
Statspapirer, ft., skuldabrjef e-s ríkis: Statspapirernes Stigen og Falden.
Statsraad, A) án ft., kl., ríkisráð. — B) með ft. -er, kk., hver af þeim sem eru í ríkisráði: Det norske S. bestaaer af otte Statsraader.
Statsregel stjórnarregla.
***Statsreligion** = **Statskirke.**
Statsret það sem er (eða er haldið sem) lög a) á milli ríkja. — b) milli þegna og stjórnenda í e-u ríki.
statsretlig, (ft. -e, e.), er lýtur að því sem er lög (eða er haldið sem lög) annaðhvort á milli ríkja eða á milli þegna og stjórnanda í einu ríki.
Statsror ríkisstjórn.
Statssag stjórnarmálefni.
Statssamfund ríkissamband (þ. e. ríki).
Statsselskab = **Statssamfund.**
Statssendebud = **Gesandt.**
Statsskrift, kl., rit ríkisstjórnenda: „Krigserklæringer, Manifester og andre Statsskrifter".
Statsspeider sá sem er hafður til að njósna um stjórnarmálefni.
Statsspørgsmaal spurning um stjórnarmálefni.
statsstridig gagnstæðlegur þörfum ríkjanna.
Statsstyrelse ríkisstjórn.
Statsstyrer = **Regent.**
***Statssystem,** a) kerfi af ríkjum. — b) kerfi af stjórnarreglum.
Statstjener sá sem ríkisstjórnendur hafa falið e-ð embætti á hendur, embættismaður.
Statsudgivt ríkisgjöld.
Statsundersøgelse rannsókn á stjórnarefnum.
Statsvel = **Statsvelfærd.**
Statsvelfærd velferð e-s ríkis.
Statsvelstand velgengni e-s ríkis.
Statsvidenskab = **Statslære.**
Statsvillie vilji e-s ríkis.
Statsværk, a) verk sem ríkisstjórnendur gangast fyrir. — b) (allur sá tilbúningur sem menn kalla) ríki: „Statsværkets fredelige Gang."
Statsvæsen allt sem lýtur að ríkisstjórn.
Statsærende sendiför í þarfir e-s ríkis.
***Statue,** ft. -r, sk., líkneski, róða, (sb. Fms. V, 136).
***statuere,** ás. 1, ákvarða (G. O.); gera ráð fyrir (e-u — að það sje), a. s. frv.: S. et Exempel hegna e-m (svo að það sje) öðrum til viðvörunar.
***Statur,** sk., vöxtur (sb. mikill — lítill — vexti).
***Status,** sk., ástand.
***Statut,** ft. -er, kl., [statút, Hist. I, 514], setning, skipun.
Stav, ft. -e, sk., [staf-r], stafur a) göngustafur. — b) tunnustafur, eða þviml., (sb. Grágás II, 339): Et Kar falder i Staver dettur í sundur. — Óeiginl.: Falde i Staver verða agndofa.
stave, ás. 1, [stafa] stafa: S. og lægge sammen stafa og kveða að. — S. sig til noget gets sjer til e-s.
Stavelse, ft. -er, sk., samstafa, samstöfun, atkvæði.
Stavelselyd hljóð sem er heil samstafa.
Stavelsemaal, a) = **Qvantitet c.** — b) samstöfutala (í visuorði).
Stavelseskrift, sk., sá ritsháttur að hver stafur merkir heilt atkvæði: „S. anvendes endnu den Dag i Dag af Abyssinierne".
Stavelsetegn stafur sem merkir heila samstöfu. Gagnstætt: **Bogstavtegn, Ordtegn.**
stavelseviis, ao., í samstöfum: Støde Ordene s. frem slíta orðin sundur í samstöfur þegar maður talar.
Staver sjá **Stavr.**
Stavholt, kl., tunnustafur, og þviml.
Stavkar ílát (sjer í lagi mjólkur-ílát) úr stöfum.
Stavkirke (norræn) timburkirkja.
Stavkruus kanna úr stöfum.
Stavn, ft. -e, sk., [stafn], 1) stafn (á skipi; sb. var þá hrodit þat skip stafna á meðal). — 2) jörð (þar sem einhver býr eða er til heimilis): „Dele en Vorned til Stavns" (fyrrum) dæma e-n til að hverfa þangað aptur sem hann var fæddur. — b) inni, (sb. **Hjem**): „Hvor Folk i Glædens S. og Fredens Skygge boer".
stavne, h. s. 1, (sjaldh.), stefna, halda, (á sjó): „Den kloge Styrmand .... her stavner glad til Land paa en formildet Bølge". — II) [sb. staðna], (á Jótl. og Falstur) staðna o. s. frv.: Blæsten stavner veðrinu slotar. Han stavner aldrig hann hættir aldrei (?).
Stavnbo, kk., a) = **Vorned.** — b) [stafnbúi], stafnbúi.
stavbunden sjá **stavnsbunden.**
Stavngjemmer, ft. -e, kk., = **Stavnbo b.**
Stavnsbaand (fyrrum í Danmörku), það að bændafólk mátti ekki fara burt úr fæðingarstað sínum nema landsdrottinn leyfði.
stavnsbunden (einnig **stavnbunden**), [sb. binde], sem ekki má(tti) fara burt úr fæðingarstað sínum án leyfis jarðareigandans (sb. **Stavnsbaand**).
Stavnspligt (fyrrum) skylda bændafólks (í Danmörku) að vera kyrrt á þeirri jörðu þar sem það var fætt nema landsdrottinn leyfði því að fara.
Stavntømmermand (sjaldh.), líkl. = stafnasmiður (sb. Gþl. 79).
Stavnværger, ft. -r, kk., **Stavnbo b.**
Stavr (einnig **Staver, Stavre**), sk., [sb. stafr og staur-r], staur, lurkur, (sb. bæll).
stavrasset, ft. -rassede, o., gisinn (um ílát úr stöfum).
Stavre sjá **Stavr.**
stavre, s. 1, [sb. staura og stafa], 1) ás., a) reka staura niður í. — b) styrkja (leirvegg) með staurum. — 2) h. s., a) staulast, (sb. skriða, skreiðast): Han kan endnu gaae og s. omkring. — b) (persónulaust): Det stavrer for Solen það stafar undan sólunni.
Stavrekølle e-s konar kylfa til að reka niður staura með.
stavret beinn eins og staur eða stjaki.
Stavsele seli á þesskonar eykreiði sem kallað er **Stavtøi.**
Stavseletøi = **Stavtøi.**
Stavshug stafshögg (Vopnf.), lurkshögg (sb. Gþl. 177).
Stavslynge stafslöngva (Skuggsjá).
Stavstrygger, ft. -e, kk., (úrelt), stafkarl, göngumaður.
Stavtræ, a) herðaspýtur (í þesskonar eykreiði sem kallað er **Stavtøi**). — b) trje sem haft er í tunnustafi og þviml.
Stavtøi eykreiði með herðaspýtum svo lagað að þungi þess er dregið er mæðir á hálsi og herðakambi en ekki á bringunni.
***Stearin** (ætti heldur að vera **Steatin**), án ft., kl., tylgi (þ. e. sjálft tólgar-efnið í tólginni).
***Stearinlys** tylgiskerti.
***steatinsk,** ft. -e, e., sem er af tólgartegund.
Sted, ft. -er, kl. (og, að fornu fari, og enn í sumum orðatiltækjum, sk.), [stað-r], 1) staður, a) eiginl.: Et øde S. eyðistaður. Det skjønneste S. i Skoven. — Ikke have noget blivende S. vera hvergi til lengdar (að staðaldri; sb.: eiga hvergi höfði sínu að að halla). — Orðskv.: Man bliver ei greben paa det S., man ikke kommer þar er engian kenndur, sem hann kemur ekki. — Ikke gaae af Stedet fara ekki úr sporunum. — Af S. = afsted. — b) óeiginl.: Komme (bestikkes) i en Andens S. koma (vera settur) í stað annars. — Staae (være) een i Faders S. vera e-m eins og faðir. — Var du i mit S. (ef þú værir í mínum sporum), vilde du tænke anderledes. — Finde S. vera: Denne Skik finder endnu S. (helzt enn) hos Almuen. En saadan Misbrug maa ikke finde S. — 2) garður: Han har nu kjøbt sig et S. i Kjøbenhavn. — 3) grein (í bók): Man maa efterlæse Stedet hos Forfatteren selv. Jeg forstaaer ikke dette Sted. — 4) í orðatiltækjum a) i Stedet — Steden — for (sem fs.), eða án for (sem ao.; sb.: at sá komi annarr í stað, er o. s. frv.; = þar sem einn féll, komu 3 í staðinn af landi ofan; Ef maðr verðr dauðr ór kviðnum, eða ómælt, þá skal kveðja annan í staðinn fyrir; sb. einnig: svá gera ok úsáttir

nábúar hvárir öðrum mein, þar er þeir mætti vel duga hvárir öðrum): Give een Løfter i Stedet for Penge — b) paa Stedet í stað, undir eins: Nu kommer jeg lige paa Stedet.

Stedbarn sjá Stivbarn.

Stedbegreb hugmynd um stað, (staðleg hugmynd).

Steddatter sjá Stivdatter.

stede, ás. 2, [steðja, sem staddur er bo. l. t. af], A) setja (e-ð á e-n stað; sb. koma e-n fyrir á e-m stað); 1) eiginl.: S. een til (eða i) Jorden jarða e-n. — „Ældre Tiders slet stedede og lidet benyttede Bogsamlinger". — 2) óeiginl., a) í þolmynd, komast í e-ð, (sb. vera staddur): Stedes i Nød og Fare. — b) verja e-u (vel eða illa), eða þviuml. — B) um jarðsbygging og um vistun, 1) um jarðsbygging, a) byggja (leigja) e-m jörð. — b) leigja sjer jörð. — 2) um vistun, a) s. sig vistast (vista sig) hjá e-m: „Han har dermed fortabt sin Ret, at han har stedt sig til tvende". — b) ráða hjú (sb.: ræð ek eigi síðr hjón enn bann, Nj. 54; sb. einnig: réð Hallgerðr sér hjón). — C) leyfa (lofa) e-m e-ð, o. s. frv.: Stedes til Fodkys hos Paven fá að kyssa fótinn á páfanum. — D) í þolmynd, stöðvast, staðnæmast, og þviuml.: Rygtet stedes ei i første Huus fer orð, ef um munn líður.

stedegen eiginlegur e-m stað, sem liggur í landi: Den lollandske Feber er en s. Sygdom.

Stedegenhed, sk., það að vera eiginlegur e-m stað, það að liggja í landi; eiginlegleikar (ásigkomulag) e-s staðar, það hversu háttað er á e-m stað.

Stedfader sjá Stivfader.

stedfast = stedegen.

stedfindende, [sb. finde; sb. einnig Sted 1, h], sem er.

Stedforhold það sem lýtur að stað (en ekki t. a. m. tíð).

Stedhukommelse það að muna e-ð með því að tengja það (í hugo sínum) við e-n stað.

stedkyndig kunnugur á e-m stað, (sb. var honum um alla Fjörðu kunnigt): Under Veiledning af en s. Mand.

stedlig, ft. -e, e., [sb. staðlig-r], = stedegen.

Stedmoder sjá Stivmoder.

Stedord = Pronomen.

Stedsands náttúra til að átta sig í líkamlegum (sýnilegum) hlutum.

stedse, ao., ætíð, ávallt.

stedsevarende, [sb. vare], æverandi (sb. 619), æfinlegur.

Stedsmaal = Indfæstning b.

Stedsmaalsbrev = Fæstebrev.

Stedsmaalspenge = Indfæstning.

Stedsorden staðleg skipun, (niðurröðun eptir stöðum): Tids- og Stedsordenen i en Historie.

Stedson sjá Stivson.

Steen, ft. Stene, eða eins og et., sk., [stein-n], a) steinn (í venjulegusta merk.; sb. grjót): Saa haard, som S. — Stenen staaer opreist. Kaste Stene efter een. Slaaes med S. berjast með grjóti. — Jeg er ikke mere af Stok og S., end Andre. — Det væltede en S. fra mit Hjerte (sb.: Herra Árna biskupi léttist mikit um hjartarætr). — De Vises S. það sem gullgjörðarmenn (fyrrum) voru að reyna til að finna; það sem einhlítt er til alls. — b) = Raasteen. — c) tígl, (sb.: þeir sömnuðu um nætrnar auðum, en um dagana gerðu þeir tíglgrjót), steiktur eða þurrkaður leir: Et Huus af S. Et Tag af S. tíglþak. — d) steinn (t. a. m. í blunds-steinn): S. i Theekedler. — e) hraðberg: S. paa Tænderne. — f) steinn (í manni eða skepnu; sb.: þat — þ. e. það gras — brýtr stein í blöðru manns): S. i Blæren. Lide af S. hafa steinsótt (fornt). — S. i Nyren. — g) steinn (í plómu, o. s. frv.; sb. hrat): Pille Stenene ud af Blommer (Kirsebær). — h) cysta.

Steenaare æð (rák) í marmara eða annara konar steini.

steenagtig, ft. -e, e., steinkenndur.

Steenart steintegund.

Steenask (eins konar trje) *fraxinus excelsior.*

Steenbider, sk., a) hrognkelsi *cyclopterus lumpus.* — b) steinbítur *anarrhichas lupus.*

Steenbikker, sk., a) broddamús, sexrendingur, *cottus cataphractus.* — b) (önnur fisktegund) *cobitis taenia.*

steenblind steinblindur (Stjórn).

Steenblok stór steinn sem bliðar eru klappaðar á, (sb. Bloksteen).

Steenbor grjótnafar.

Steenbro a) steinbrú. — b) steinlegging (á strætum eða öðrum vegum): Ophakke en S.

Steenbrokker, ft., stykki eða molar af steinum eða tígli.

Steenbrud, kl., steinnámur, grjótberg (Fms. VIII, 278).

Steenbryder, ft. -e, kk., sá sem starfar að steinbroti (í steinnám).

Steenbrydning steinbrot (í steinnám).

Steenbræk, nafn, (nafn á ýmsum jurtum, einkanl. á) *pimpinella saxifraga.*

Steenbuk, sk., a) steingeitarhafur, hvöt steingeit. — b) steingeit = steingeitarmark, steingeitarmerki. — c) = Jomfru 2, b.

Steenbund grjótbotn, grýttur botn; grýttur jarðvegur.

steenbygget, [sb. bygge], hlaðinn úr steini.

Steenbygning mannvirki úr steini, (sb.: steinhús, steinhöll, steinkirkja, steinmustori, o. s. frv.).

Steenbynke (eins konar jurt) *artemisia campestris.*

Steenbækken vatnsdæld (gerð) úr steini.

Steenbøg eins konar hart brenni (bækitrje).

Steendige grjótgarður, (sb. steingarður).

Steendolp sjá Steendulp.

steendrivende, [sb. drive], sem eyðir blöðrusteini, (sb. Steen f): Et s. Middel.

Steendulp (eða Steendolp), sk., [sb. steindelf-r og steindepil-l], steindepill *saxicola oenanthe.*

steendum, [sb. stein-óðr], (sjaldh.), nautheimskur.

Steendunk brúsi úr steiktu leiri.

Steendynge grjóthaugur (fornt; sb. grjóthörgur).

Steendysse grjótvarði, grjóthaugur (Stjórn; sb. dys).

Steendæmning flóðgarður úr grjóti, (sb. Steendige).

steendød steindauður.

steendøv = stokdøv.

Steeneeg (eins konar eikitrje) *quercus ilex (Linn.).*

steenfast (sjaldh.) = klippefast.

Steenflise höggvið hellublað.

steenfri grjótlaus = ógrýttur.

Steenfrugt aldin sem steinn er í (t. a. m. sveskjur).

Steenfrugttræ aldintrje með stein (sb. Steen g) í aldininu.

steenfuld grýttur.

Steenfører sá sem flytur grjót og sand á bát.

Steengalle eins konar veikindi neðan í hrossbóf.

Steenged, [steingeit], steingeit *capra ibex.*

Steengjerde grjótgarður.

Steengods = Steentøi.

steengraa steingrár.

Steengrav steinþró (sem gröf); steinvarin gröf.

Steengrube = Steenbrud.

Steengrund = Steenbund.

Steengruus molið grjót. — b) blöðrusteinn í molum.

Steengulv steingólf (fornt).

Steengylpe, sk., = Steendulp.

steenhaard steinharður, steinlegur (677; sb. grjótligr, Fms. XI, 445): Et steenhaardt Hjerte steinlegt hjarta (677), steinhjarta.

Steenhage járnverkfæri til að losa upp grjót og velta því, (sb. grjótbrot).

Steenhagel grjóthagl (Stjórn; sb. grjóthríð, grjótflaug).

Steenhald hamar, klettur. — b) = Steendynge.

Steenhammer steinsleggja. — b) (járn)sleggja til að mölva grjót með.

Steenhelle, [-helle = hella], = Steenflise.

Steenhjerte steinhjarta (655), steinshjarta (Stjórn; sb. steenhaard).

Steenhob = Steendynge.

Steenhonning = Sukkerhonning.

Steenhugger, ft. -e, kk., steinsmiður, grjótsmiður.

Steenhugning steintálga (Stjórn, Fms.).

Steenhuus steinhús.

Steenhøi þrúðgrýti (= Bjerghøi).

Steenkalk a) veggjalím (kalk) í stórkögglum áður enn búið er að hella í það vatni. — b) veggjalím úr límsteini (kalksteini). Gagnstætt: Muskelkalk.

Steenkar steinker (Stjórn).

Steenkarre kartur (lítill vagn) til grjótflutninga.

Steenkast a) grjótkast. — b) steinkast (B. H.), steinsnar.

Steenkiste a) ræsi(r) úr höggnu grjóti. — b) grind af timburstokkum með grjóti innan í (t. a. m. undir brúm; sb.: Svá segja Svíar, at þar sé enn grjótlöð þau, er Ólafr lét gera undir bryggjusporðo sína, Hkr.) — c) kvarnarstokkur (í mylnu).

Steenkit eins konar steinlím er stenzt vatn.

Steenkjærne steinn sem hefur mynd þess er inn veit á e-m líkama. Gagnstætt: Sporsteen.

Steenklippe = Klippe.

Steenkløver, ft. -e, kk., sá sem hefur þá iðn að kljúfa grjót.

Steenkniv steinknífur (sb. Stjórn).

Steenkrop eins konar hrossavelki.

Steenkrukke krukka úr hörðu (steiktu) leiri.

Steenkul steinkol.

Steenkulsbrud, kl., steinkolanámur.

Steenkulsdamp steinkolagufa.

Steenkulsgrube = Steenkulsbrud.

Steenkulsild steinkolaeldur.

Steenkulslag lag (fló) af steinkolum (í jörðu).

Steenkulsvarme hiti af steinkolum.

Steenlag lag (fló) af grjóti.

Steenlav, sk., = Steenmos.

Steenleer þur og hörð leirtegund.

Steenliim = Steenkit.

steenlægge steinleggja: En steenlagt Vei.

Steenlægning, sk., a) það að steenlægge. — b) steinlagður staður.

Steenlægte langband undir tíglþak(i).

Steenlære steinafræði.

steenløben, [sb. løbe], bráðnaður og runninn saman: Steenløbet Krudt.

Steenmaar (eins konar mörður) *mustela foina.*

Steenmarg sjá Steenmarv.

Steenmarv (einnig Steenmarg), (eins konar leir), *argilla lithomarga.*

Steenmasse mikið bjarg; grjóthaugur, (sb. ógrynni — ósköp, eða þvíuml. — af grjóti).

Steenmeel steindupt.

Steenmeisel steinmeitill.

Steenmergel (eins konar jorðmergur sem er mjög horður) *marga lapidea.*

Steenmos litunarmosi *lichen saxatilis.*

Steennaver, kl., = Steenbor.

Steenolie grjótlýsi *bitumen petroleum vulgare.*

steenoploesende, [sb. oploese], sem eyðir blöðrusteini.

Steenpap mjög þykkur pappír (t. a. m. þokpappír) sem stein-efni er saman við.

Steenpikler, sk., = Steenbulp.

Steenpille (stein)súla, steinstólpi.

Steenplade (slipað) hellublað.

Steenplante planta sem stein-efni er í: „Steenplanter ansaae man fordum Koraller for at være".

Steenpram grjótprammur.

Steenpære eins konar hörð perutegund.

Steenraage grjótbrúga.

Steenramme umgjörð úr steini (grjóti).

Steenregn = Steenhagel.

Steenrende ræsi(r) sem er klappoð(ur) í stein.

steenrense (sjaldh.), hreinsa (e-ð) af grjóti: „S. en Mark".

Steenreve, sk., [-reve = rifa; sb. leve af lifa], klettaskora.

Steenrevle rif af grjóti eða klettum.

steenrig grýttur.

Steenrige = Mineralrige.

Steenrokke tindabikkja *raja clavata.*

Steenrør a) steinpípa (= pípa úr steini). — b) bunustokkur úr grjóti eða steini: Lægge et S. i Jorden.

Steensager, ft., steinsmiði.

Steensalt steinsalt (er fæst í námum).

Steensav grjótsög.

Steenshug steinshögg.

steenskallet, ft. -skallede, c., sem steinn (steinskel) er utan um: „Steenskallede Muslinger".

Steenskilning, sk., (í námum), það að berg klofnar.

Steenskorpe hraðberg; hlandsteinn; og þvíuml.

Steenskred grjótskriða (Ann.; sb. grjótfall).

Steenskrift, sk., letur á steini, (sb. klapprúnir).

Steenslud grjótskot (úr slöngum).

Steenskærer, ft. -e, kk., a) sá sem grefur (stingur) myndir á gimsteina, (sb.: grofur, grafjur). — b) sá sem sker til blöðrusteins.

Steenskæring, sk., a) steingröptur. — b) það að skera til blöðrusteins.

Steensliber, ft. -e, kk., sá sem slípar gimsteina.

Steenslibning slípun gimsteina.

Steensluffe handkortur (hjólbörur) til að aka grjóti á.

Steenslynge valslöngva.

Steensmerte steinsótt (í blöðru eða nýrum).

Steensnider, ft. -e, kk., = Steenskærer b.

Steensnit skurður til blöðrusteins.

Steensokkel undirstoða (stallur) úr steini.

Steensot, [steinsótt, forn], steinsótt.

Steensqvæt (einnig Steensqvætte), sk., [við -sqvætte sb. skvetta], = Steenbulp.

Steensqvætte sjá Steensqvæt.

Steenstue steinhús eða hús með steingólfi.

Steensuger, sk., = Negenoie.

Steensyge = Steensot.

Steensætning, ft. -er, sk., a) það að steensætte. — b) steinar sem settir eru (eða hlaðið er) e-sstaðar.

steensætte, ás, a) setja steina í kring um. — b) hlaða (e-ð) úr grjóti: S. et Dige. — En steensat Brønd brunnur með steinveggjum.

Steensætter, (ft. -e, kk.), sá sem hleður grjótgarða o. s. frv.

Steensøger, sk., verkfæri til að ná steinum út úr hlandblöðrunni með.

Steentag = Tegltag.

Steentavle steinspjald.

Steentrappe stigi af hellum eða hörðu leiri, steinstigi.

Steentryk, kl., a) tilbúningur mynda á eins konar steinspjöldum og prentun þeirra. — b) það sem prentað er af steinspjöldum, (steinspjalds-prent).

Steentrykker, kk., sá sem býr til myndir á steinspjöld og prentar þær.

Steentrykkeri staður þar sem gjörðar eru myndir á stein og prentaðar síðan.

Steentrykning = Lithographie a.

Steentoi ker úr hörðum leir.

Steenugle (eins konar ugla) *strix bubo.*

Steenur, ft. -er, sk., [-ur = urð], (norrænt orð), urð.

Steenvaaben vopn úr steini.

Steenvipstjert = Steenbulp.

Steenvogn vagn til að flytja grjót á.

Steenvæxt jurt sem grær á steinum.

Steg, kl. og sk., [stik], stjaki, stöng; rim; borð (í skíðgarði). — b) (í prenthúsum), það sem hoft er á milli dálka, o. s. frv.

Steg, ft. -e, sk., [steik], steik: Et Stykke S.

stege, ás. 2, [steikja], steikja: S. en Gaas paa Spid.

stege, ós. 1, [stika], reka hæls í.

Stegebul, sk., járngrind er steikiteinninn liggur á þegar verið er að steikja.

Stegefad = Bradpande.

Stegefedt steikarflot.

Stegegriis grís sem er mátulega stór til að vera steiktur heill.

Stegegryde pottur sem steikt er í.

Stegehede (framb. Steghede), svo mikill hiti að steikt verði við; steikjandi hiti.

Stegehuus steikarahús.

Stegeild eldur sem steikt er við.

Stegelugt steikarlykt.

Stegen, án ft., sk., steiking.

Stegenaal járngaddur sem rekinn er í gegnum steikina og gat á steikiteininum (svo að steikin detti ekki af).

Stegeovn steikaraofn.

Stegepande steikarapanna (B. H.).

Stegepølse steikt bjúga (o. s. frv.; sb. Pølse a).

Stegers, kl., [steikarahús], = Kjøkken.

Stegerspige = Kokkepige.

Stegeso eins konar pottur eða panna sem steikt er í.

Stegespid = Bradspid.

Steghede sjá Stegehede.

Stegvender, sk., áhald til að snúa með steikiteini með steikinni á yfir eldi.

Steil, kl. og sk., undirstaða.

steil, ft. -e, c., [sb. steilur, ritað stoylur í B. H.], brattur: Trappen er s.

steildyb sem aðdýpi er við, (sb. aðdjúpt).

steile (har), h. s. 1, [sb. steil], (um hesta), prjóna.

Steile, ft. -r, sk., [sb. sögn. stegla, t. a. m.: Danir tóku höfuð hans ok stegldu við tré eitt], 1) hver af þeim stöngum er fiskimenn á vestanverðu Jótlandi hengja net eða fisk upp á milli til þurrks. — 2) stagl: Dømmes til S. og Hjul.

steile, ós. 1, [stegla], festa dauðan mann í stagl (sb. 656 C), staglfesta (sb. 623): „Da have han forgjort sin Hals, og enten brændes eller steiles".

Steilegang tvær raðir af stöngum (Steile 1).

Steilhed, án ft., sk., brattleiki, (sb. þverhnípi): Klippens S.

Steilkorn korn sem er neðst (næst gólfinu) í hlöðu.

stemme, s. 1, I) ós. og h. s., [stemma], a) ós., stemma, stöðva (sb. reykelsi stöðvar blóðrás), stilla, teppa, stífla: S. Vandet. — b) h. s.: S. for Vandet = s. Vandet. — II) ás., A) s. Fodderne imod noget spyrna í e-ð. — B) búa til (gat) með sporjárni: S. et Hul i en Stolpe.

Stemme, ft. -r, sk., 1) rödd, a) raust; rómur, málrómur: Fiskene have ingen S. Menneskets S. mannsrödd. En grov (digur) S. En stærk S. mikill rómur. En fiin S. (sb. mjóbljóðsður). En svag S. (sb. lógmæltur). — Óeiginl.: Erfaringens (Fornuftens, Frihedens, Ærens, Samvittighedens, Naturens, Hjertets) S. reynslan, skynsemin, o. s. frv., (þ. e. það sem reynslan, skynsemin, o. s. frv., blæs e-m í brjóst). Blodets S. skyld(ug)leikinn, (sb. blóðið rennur til skyldunnar). — b) hljóð (til söngs): Han har ingen S. hann hefur engin hljóð, hann er hljóðlaus. Stemmen er i Overgang hann er í mútum. — Udsætte en Melodie for fire Stemmer búa lag undir fjórsöng. — Einnig um hljóðfærasöng: Alle Stemmerne ere afskrevne. — 2) atkvæði, o. s. frv.: Da skulle de fleste Stemmer gjore Udslaget og skal þá afl ráða með þeim (Grágás); þá skulu þeir sitt mál hafa, er fleiri eru saman, (Gþl.). — b) samþykki: Give sin S. til noget samþykkjast e-u. — b) = Stemmeret: En Mand med Sæde og S. i Raadet. — En Mand med S. i Litteraturen maður sem er fær um að leggja orð í um það sem til bókmennta heyrir.

stemme, s. 1 og 2, 1) h. s. (har), a) veita atkvæði: Forsamlingen stemmer over Forslaget þingheimurinn er að veita atkvæði um uppástunguna. Alle stemte for ham allir veittu atkvæði með honum. Jeg stemmer imod Forslaget. — b) s. i taka undir: "Han begyndte Sangen, og alle stemte i. — „Joderne stemmede i og sagde, at (Gyðingar tóku undir, að) disse Ting forholdt sig saaledes." — c) (um söngtól), vera stillt: Klaveret stemmer ikke er ekki stillt rjett. S. for heit (lavt) vera stillt of hátt (lágt). Nu stemme alle Instrumenterne nú eru öll hljóðfærin jafn-stillt (samhljóða). — d) vera samkvæmt: Disse Mennesker s. ikke (sammen, overeens) þeir (þau) eiga ekki saman, eða eru ekki samþykkir eða koma sjer ekki saman, þeim kemur ekki saman. S. (overeens) med een vera samhuga við e-n (sb. Hugsvinnsmál). — S overeens koma saman (sb. síðir þeirra mundu ekki saman koma). Begge Vidnesbyrd s. overeens þeim ber saman, (sb.: samsaga; tvísaga). — 2) ás., a) stilla (söngtól): S. en Fiolin. Instrumentet maa stemmes en Tone hoiere (einni nótu hærra). S. (et Instrument, en Stræng) op (ned) stilla (söngtól, streng) til hærra (lægra) hljóðs. — b) sveigja (huga manns, til e-s): Det vittige Indfald stemte os alle til Munterhed. — Han er godt stemt það liggur vel á honum, hann er í góðu skapi. Han er slet stemt það liggur illa á honum, hann er í illu skapi, (sb. það er hundur í honum). — Sagens heldige Udfald stemte alle til hans Fordeel snjeri öllum á hans mál. — Være gunstigt stemt for een

vera sinnaður e-m (sb.: allir voro meirr sinnaðir Metello, enn Mario). Raadet er ikke gunstigt stemt for Forslaget ráðinu er ekki um uppástunguna.

stemmeberettiget, [sb. berettige], sem veita má (á með að veita) atkvæði.

Stemmefleerhed afl (sb.: at þeir mundi ounat vette bera, ef þeir hefði afl til; sb. einnig: Stemme 2, a): Sagen blev afgjort ved S. var látið afl ráða.

Stemmefloite = Stemmepibe.

Stemmegaffel óbeld úr stáli sem við haft er til að finna nótna-hæð þegar hljóðfæri eru stillt.

Stemmegivning, sk., það að veita atkvæði.

Stemmehammer verkfæri (eins og hamar í lögun) sem haft er til að snúa þeim nüglum eða töppum sem strengirnir eru festir með á hörpu eða hljóðborði.

stemmehavende, [sb. have], = stemmeberettiget.

Stemmejern, [sb. stemme, s. 1, II, B], sporjárn.

Stemmeliighed það að atkvæði eru jafnmörg (með og móti), jöfn atkvæði.

Stemmen, án ft., sk., það að stemme s. 1 og 2.

Stemmenaal eins konar skónál bogin fyrir framan sugað.

Stemmenøgel a) = Stemmehammer. — b) lykill (á adtnaskrá).

Stemmepibe pípa sem organ er stillt eptir; pípa til að sýna nótnahæð.

Stemmeret rjettur til að veita atkvæði.

Stemmerettighed = Stemmeret.

Stemmeridse raddrauf (á barkanum; *rima glottidis*).

Stemmering fingurhúlkur (sem skóarar hafa fyrir fingurbjörg).

Stemmesamler sá sem tínir saman atkvæði (Stemme 2, a).

Stemmesamling það að tína saman atkvæði (Stemme 2, a).

Stemmeseddel blað er maður skrifar atkvæði (Stemme 2, a) sitt á.

Stemmesprække = Stemmeridse.

Stemmetal atkvæða-tala: Stemmetallet var lige deelt atkvæðin voru jöfn.

Stemmeværk tilbúningur til að stemma vatn með.

Stemming, sk., (torf)stifla.

Stemning, ft. -er, sk., a) það að stemme, s. 1 og 2. — b) það hvernig á manni liggur, (sb. skap): En glad S. (sb. i góðu skapi). En lykkelig S. (sb.: leika við hvern sinn fingur, leika við fingur sina). En oprømt S. (sb.: var konungr þá enn kátasti). En nedtrykt S. (sb. e-m er skapþungt). En rolig S. (sb. e-m er bughægt). En oprørt S. (sb. e-m er mikið niðri fyrir).

Stempel, ft. Stempler, kl., 1) verkfæri til að móta með: S. til Mynt (Papir, o. s. frv.). — b) mót, mark: Klæde forsynes med Fabrikens S. — Óeiginl.: Det bærer Sandhedens S. það ber með sjer, að það sje satt, (sb. Præg b). — 2) um ýmsra konar verkfæri, a) (til að gera göt á járn með), bor, meitill. — b) = Jomfru 2, b. — c) bulla, eða þvíuml.: S. i en Luftpompe.

Stempelafgift mót(unar)gjald (þ. e. það sem ríkinu er goldið fyrir mót á spilum, pappír, tímablöðum, o. s. frv.).

*Stempelpapir mótaður pappír.

stempelpligtig sem skylt er að setja mót á (og gjalda mótunargjald af).

Stempelskærer, ft -e, kk., sá sem grefur mót: S. ved Mynten.

Stempelskæring, sk., mótgröptur.

Stempelsnider, ft. -e, kk., = Stempelskærer.

Stempelstikker, ft. -e, kk., = Stempelskærer.

stemple, s. 1, 1) ás., a) setja mót á: S. Kort. Varerne stemples af Toldvæsenet. — b) óeiginl., t. a. m.: S. en Bog som Mesterværk sýna að bók sje meistaraverk; gera bók að meistaraverki. — 2) h. s., (úrelt), beita brögðum; gera samtök: S. mod Øvrigheden. — S. paa Ondt; sb. pønse a.

Stempling, ft. -er, sk., a) það að setja mót á: Varernes S. — b) (úrelt), = Sammenrottelse.

stene, ás. 1, [steina], a) festa steina við (net). — b) grýta: „Den ganske Menighed skal s. ham." — c) brýna (e-ð sem er stórgert): S. en Skæreknív (Lee, Øxe).

stenet, ft. stenede, e., grýttur: Jorden er her meget s.

Stengel sjá Stængel.

*Stenograph, ft. -er, kk., sá sem kann að binda og skammstafa svo að hann getur skrifað mjög fljótt.

*Stenographie, sk., það að skrifa mjög fljótt með böndum og skammstöfunum.

*Stentorstemme afar mikil rödd, bylmingsrödd, bylmingshljóð.

Steppe, ft. -r, sk., heiði.

*Stereometrie, sk., mæling stærðar að teningsmáli, (þykktarmæling).

*Stereotyper, ft., fasta-letur (sb. Skrift A, 2, a).

*steril, ft. -e, ófrjór; geldur; o. s. frv.

*Sterilitet, án ft., sk., ófrjúsemi, o. s. frv.

*Sterling, i orðunum Pund S.; sb. Pund e.

Stervbo, kl., = Dødsbo.

*Stethoskop, sk., heyrnarpípa sem sett er á brjóstið til að heyra hvort e-r sje brjóstveikur, (brjóstpípa).

Sti, ft. -er, sk., [stí; sb. Fms. X, 388], stía (einkum til að kappala e-s skepnu í): Sætte en Kalv paa S.

Sti, ft. -er, sk., [stig-r], gangstigur, (sb. ferill).

Stift, ft. -er, sk., a) tittur (þ. e. höfuðlaus nagli): Fæste noget med Stifter. — b) stöngull (af e-u sem dregið er upp með; sb. Rødkridstift).

Stift (fyrrum Stigt), ft. -er, kl., a) stipti (þ. e. land sem liggur undir sama biskup og stiptamtmann; sb. Bispedømme): Jylland er deelt i fire Stifter. — b) (úrelt), e-ð sem stofnað er (sb. setning, asttmál). — c) i nafninu Valløe S. i sömu merk. og Frøkenkloster. — d) = Domcapitel.

stifte, ás. 1, a) gera, valda e-u; koma e-u til leiðar hefja, o. s. frv. S. Oprør. S. Forlig (Uenighed) imellem nogen. Han har stiftet meget godt i sit Liv. — Han stiftede et stort og mægtigt Rige. — b) setja (þ. e. stofna, setja á stofn, stofnsetja; sb.: Þorvaldr Koðránsson reisti þar af grundvelli eitt ágætt munklífi): S. et Kloster. S. en Skole. — e) (i lögum), sanna: S. en Rettighed.

Stiftelse, sk., a) án ft., það að stifte. — b) með ft. -r, e-ð sem stofnað (sb. stifte b) er mönnum til þarfa (t. a. m. spítali): En S. for Trængende (hús handa fátæklingum).

Stiftelsesbrev setningarbrjef, (sb. Fundats).

Stiftelsesdag a) dagur sem e-ð er stofnað (sb. stifte b) á. — b) jafnlengdardagur stofnunar e-s: Selskabet høitideligholdt sin S.

Stiftelsesfest jafnlengdarhátíð stofnunar e-s.

Stifter, ft. -r, kk., sá sem stofnar (hefur stofnað) e-ð, (höfundur): Loyola var S. af Jesuiterordenen.

Stifterinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Stifter um karlmann.

Stiftamtmand stiptamtmaður.

Stiftamtmandskab stiptamtmannsdæmi.

*Stiftsarchiv stiptisskjalahirzla.

Stiftsbefalingsmand (fyrrum) = Stiftamtmand.

Stiftsbibliothek stiptis-bókasafn.

Stiftsbog máldagabók (e-s stiptis).

Stiftsfrøken kvennmaður i lútersku meyjaklaustri (Stift c).

Stiftsgods eignir (jarðir) a) sem stiptayfirvöld hafa til umráða. — b) sem liggja undir meyjaklaustrið i Valløe (sb. Stift c).

Stiftsherre = Domherre (sb. Stift d).

Stiftskirke a) = Domkirke. — b) kirkja i e-u stipti.

Stiftskiste skjalakista (e-s) stiptis.

Stiftsligning (fyrrum), niðurjöfnun sumra gjalda á stipti.

Stiftsoverret (i Norv.), yfirdómur i (hverju) stipti.

*Stiftsphysicus stiptislæknir.

Stiftsprovst stiptprófastur.

Stiftspræst prestur við meyjaklaustrið i Valløe (sb. Stift c).

Stiftsskriver sá sem hefur á hendi máldagasamning i e-u stipti, (máldagamaður).

Stiftsstad höfuðstaður i (e-u) stipti.

Stiftsøvrighed stipts-yfirvöld.

Stigbord straumhlemmur (i mylnu eða stiflu).

Stigbøile [Stig- = stig i stigreip], ístað.

Stige, ft. -r, sk., [stigi], laus stigi: Sætte en S. til Vinduet.

stige [stíga], steg [steig], stegen [stigin-n] og steget [stigit], h. s., A) eiginl., 1) með fótum, a) stíga, fara: S. over Gjerdet. S. ned fra Stolen stíga — fara — niður (eða ofan) af stólnum. — S. til Hest stíga á hest sinn, fara á bak. S. af Hesten stiga af hesti sinum, fara af baki. — b) ganga, fara: S. op paa Bjerget. S. op ad Trappen ganga — fara — upp stigann. S. ned ad Stigen fara niður (eða ofan) stigann. — 2) án fóta: Falken (Raketten, Røgen, Taagen) stiger fer upp. Solen stiger paa Himmelen sól hækkar á lopti. Barometret stiger það hækkar i loptvoginni. Lade Tonerne s. fara upp (i söng eða hljóðfæraslætti). Floden stiger vex. — B) óeiginl., aukast, vaxa, fara í vöxt: Folkemængden stiger fólkið fjölgast, fólkinu fjölgar. Armoden stiger fer í vöxt. Haabet stiger glæðist. — Priserne s. verðið hækkar. Brødet (Smørret) stiger hækkar að verði.

Stigehage krókur á stiga (til að festa hann á e-ð með).

Stigen, án ft., sk., það að stige.

Stiger, ft. -e, kk, eins konar umsjónarmaður i nám.

Stigetrin rim (i stiga).

Stigetræ kjálki (i stiga).

Stighjul eins konar hjól i vatnsúri.

Stigning, sk., = Stigen.

Stigrem ístaðs-ól.

Stigt sjá Stift.

Stiil, ft. Stile, sk., a) orðfæri: En reen (simpel, blomstrende, tør, flet, forskruet) S. — Bunden og ubunden S. (sb. sundrgorðamaðr mikill i orðum bæði sundrlausum ok samföstum). Sb. Stiilart. — b) stíll: En latinsk S. Gjøre (rette) S. — c) snið α) á listaverkum: Den byzantinske (gothiske) S. i Bygningskonsten. Et Maleri udført i en streng S. — β) á öðru: En Fest i en stor S. stórmannleg veizla. — d) (prent)letur: Den alt for fine S. er skadelig for Øinene. — e) rím: Den julianske (gregorianske) S. forna (nýja) rím. — f) (i ritningunni), grafalt.

Stiilart orðfærislegund: Brevstilen og den dogmatiske Skrivemaade ere forskjellige Stiilarter.

Stiilprøve prófstíll (sb. Stiil b).

Stiiløvelse stílagjörð (sb. Stiil b).

Stiim, án ft, sk., [sb. stima?], torfa (sb. síldartorfa; sb. einnig ger).

stik, ao., beint: Vinden var s. imod eða det var s. Modvind. Vinden er s. østen hann er beint á austan. — Du forsvarer den s. modsatte Mening þú ert öldungis á gagnstæðu máli.

Stik, ft. eins, 1) kl., a) lag (með lagvopni, o. s. frv.): Udfordre hinanden paa Hug og S. — β) stingur (eptir e-ð oddmjótt): Et Stik af en Dolk (Naal, o. s. frv.). — b) stunga, gröptur (t. a. m. á eyrspjaldi): „Det gamle S. maa da bortskaffes". — c) (í spilum), α) það að vera yfir spili annara. — β) slagur: Gjøre S. ná (taka) slag. Tage Stikket hjem hirða slaginn. — d) (sb. stikke I, A, 1, a, β), bræddur málmur sem tekinn er út úr bræðsluofni í einu. — e) (á sjó), það hvernig farið er að festa enda á kaðli eða taug. — f) holde S. standa heima, og þvíuml. Beregningen holder S. reynist rjettur: Det holder ikke S. i Længden endist ekki lengi, stenzt ekki til lengdar. — 2) sk., í orðatiltækjunum α) lade een (noget) i Stikken fyrirláta e-n (e-ð), o. s. frv.: Roverne flygtede, og lode deres Bytte i Stikken og runnu frá herfangi sínu, skildu herfangið eptir. — β) staae i Stikken vera skilinn eptir, (sb. standa einn uppi): Han løb bort, og jeg stod i Stikken. — γ) lade een staae i Stikken = lade een i Stikken.

Stikambolt lausastedji sem stungið er í þró þegar á þarf að halda.

Stikblad = **Stikplade**.

Stikbrev (skrifuð eða prentuð) lýsing (á manni sem strokið hefur).

Stikbækken munnlaug með skapti (höfð handa sjúklingum).

Stikflod, kl., niðurfallssýki (sem maður verður bráðkvaddur af).

Stikgarn, a) eins konar fuglanet. — b) lagnet sem lagt er um þvera tjörn.

Stikke, ft. -r, sk., [Stikke: stika = prikke: prika], mjó spýta, og þvíuml.

stikke [sb. stikk, f. sting; t. a. m.: stikk hendinni í hann (þ. e. köttinn), 655 XXX], stak [stakk], stukken [sb. stungin-n] og stukket [sb. stungit], I) í líkri merk. og stinga á ísl., A) þar sem stinga stýrir þol. (eða mundi stýra honum, ef það væri haft), 1) áa., a) eiginl., α) leggja; stinga: S. sin Modstander i Brystet. S. een ihjel og s. een ned leggja e-n (vopni) til bana, (sb. leggja í gegnum e-n). — S. Øinene ud paa een stinga augun úr e-m, stinga augu úr höfði manni (Grágás; sb.: þeir .... stungu út augu hans, Fms. VII, 185; sb. einnig blinds). — S. et Sviin. S. en Ko (sb. sæfa, svæfa). — S. sig paa Tornene. — Bien stak mig. Tornene s., naar man kommer dem for nær. — β) s. Ovnen reka tappann úr bræðsluofninum (sb. Stik 1, d). — γ) um sárinda-sting: Stikkende Smerter i Brystet (sáð)stingir fyrir brjóstinu. — δ) Solen stikker mig i Øinene skín framan í mig. — ε) stinga (e-ð úr jörðu, o. s. frv.): S. et Læs Hø (Sæd) af Vognen taka heyhlass (kornhlass) af vagni með heykvísl. — S. Tørv. S. Asparges. S. Smør op paa en Tallerken. — S. en Dam ud (einnig s. Vandet af en Dam) skera fram tjörn. — S. Vinen af et Fad soga upp (með verkfæri) vín úr tunnu. — S. sit Glas ud ljúka (drekka) úr staupinu sínu, (sb. drekka og drekka af, Eg. 206—207). — ζ) s. en Vei af; sb. afstikke. — η) grafa: S. et Signet. — S. et Billede i Kobber. — θ) um saum: S. en Som sauma saum svo að nálsporin sjáist (sb. Stiksom). Stukne Klæder; sb. brodere. — S. et Tæppe slsoga ûbreiðu (hjer og hvar, til að festa það sem er innan í henni). — S. (festa, sauma) en Cocarde paa Hatten. S. noget sammen næla e-ð saman. — S. et Hovedtøi op festa saman eins konar höfuðbúning handa kvenumanni. — b) hálf-óeiginl., vera yfir (spili), taka (spil): Kongen stikker Knegten konungurinn er yfir gosanum. — c) óeiginl., α) det er hverken hugget eller stukket það er hvorki heilt nje hálft. — β) detta í (e-n): Det kunde s. ham, at sige nei. Han er slem, naar det stikker ham þegar honum ræður svo við að horfa. — γ) (sb. b), drepa (e-n, í e-u): I at regne stikker min Broder alle de andre hann bróðir minn er beztur í reikningi af þeim öllum. — δ) (í tali), s. een ud bola e-n út: S. een ud hos hans Kjæreste. Den nye Læge har stukket den gamle ud. — 2) sem h. s., a) eiginl., α) jeg stak dybt i Kjødet med en Naal (sb. Egill brá þá knífi sínum ok stakk í lófa sér). — S. efter een med en Kniv ætla að leggja e-n með kníf. S. til een med Spydet leggja spjótinu til e-s. — S. til Ringen (reyna að) stinga niður hringa (sb. Ringrenden). — S. til Maden temss. — β) skjóta: S. til Skiven skjóta á skotspón. S. efter een med en Bolt henda knetti að e-m. — γ) Solen stikker sólskinið er ákaflega heitt. — δ) fara (með hraðri ferð), þjóta, skjótast: Raketten stikker i Veiret. Hvalen stak til Bunds stakk sjer. — S. i Søen láta út, láta í haf, (sb. Máríumessudag leysti konungr ór Grœningjasundi ok allr herrinn). — ε) (um skip), rista: Briggen stikker ti Fod, naar den er lastet. — ζ) standa: Bogen stak op (eða ud) af Lommen stóð upp úr vasanum. Græsset stikker allerede frem er farið að spretta. — „Den krimske Halvø stikker ud i Søen" (sb.: þar .... er nes mikit gekk í sæ út, Eg.). — b) hálf-óeiginl., α) s. i at græde (einnig s. i Graad), (sb.: en er Orný sér piltinn, setr at honum grát mikinn). S. i at lee fara að hlæja. — β) s. op gefast upp (t. a. m. á kappsiglingu eða á kappróðri). — γ) det stikker i Øinene það ber mikið á því. — δ) s. af vera hjáleitt, (sb. stinga í stúf): Baandet stikker af imod Kjolen. Kongens Simpelhed stak stærkt af imod hans Følges Pragt (sb. afstikkende). — c) óeiginl., α) (sb. 2, a, ε): Han stikker ikke dybt hann stigur ekki í vitið. — β) (sb. 2, a, ζ), s. frem sýna sig, koma í ljós: Hans Forfængelighed stikker frem i Alt, hvad han gjør. — B) þar sem stinga stýrir þgf., a) ás., α) leggja e-u; stinga e-u: S. Kaarden i Brystet paa een. S. Sværdet i Skeden slíðra sverðið. S. Stokken i Jorden. — S. en Steg paa Spid stinga steik á tein. — β) stinga (líkt og bola) e-u: S. en Bog i Lommen stinga bók í vasa sinn. S. Pengene (Brevet) til sig stinga peningunum (brjefinu) á sig. S. noget til een lauma e-u að e-m. S. noget tilside skjóta e-u undan. — Óeiginl. orðatiltæki: S. en Fornærmelse i Lommen þegja við e-u, (sb. verða að hafa e-ð eins og hundsbit). S. noget under Stol stinga e-u undir stól. S. Piben i Sækken eða s. Piben ind lægja seglin (í óeiginl. merk.). — γ) s. Hovedet ud af Vinduet reka höfuðið út um gluggann. — Óeiginl. orðatiltæk: S. Hovederne sammen stinga saman nefjum, reka nefið hver að öðrum (Grett.). S. Næsen (høit) i Veiret vera mikill á lopti. — δ) (í tali), kasta (fleygja, henda) e-u: S. en Steen over Huset. — ε) s. Ild paa noget eða s. noget i Brand bera eld að e-u, leggja eld í e-ð, kveikja í e-u. — ζ) s. Toug hleypa meiru af akkeriskaðlinum (akkerisstrengnum) út um það auga sem hann leikur í. — b) sem h. s.: S. paa et Toug lina á (hverjum) kaðli (sem er). — II) þar sem það er ólíkt ísl. orðinu stinga að merk., h. s., a) eiginl., α) vera (í e-u þröngu): Nøglen stikker (stendur) i Laasen. — β) leynast (á e-m stað): Tyven stak under Sengen. — b) óeiginl.: α) s. i Nød og Fattigdom vera í mestu bágindum. — β) der s. mange Penge i dette Huus það hefur kostað nokkuð húsið að smíða. Der stikker en Digter i ham hann er efni í skáld. Der maa s. noget under það býr e-ð undir því.

Stikkelhaar grá hár á stangli á dökkum hesti.

stikkelhaaret (um hest), dökkleitur með gráum hárum á stangli.

Stikkelsbær ber af *ribes grossularia*. — b) smáviðartegundin *ribes grossularia*.

Stikkelsbærbusk runnur af *ribes grossularia*.

Stikkelsbærgrød kássa úr berjunum af *ribes grossularia*.

Stikkelsbærsaft saft úr berjunum af *ribes grossularia*.

Stikkelsbærtorn hrísla af *ribes grossularia*.

Stikkelsbærtræ = **Stikkelsbærtorn**.

Stikkelsbærviin eins konar vín úr berjunum af *ribes grossularia*.

Stikken, án ft., sk., það að stikke: Huggen og S. högg og lög. — Føle S. i Brystet hafa stingi fyrir brjóstinu.

stikken, e., [stikkin-n, Fms. V, 171], (í tali), a) stúr upp á sig, drelsaugur: Han er s. paa det. — b) upp dubbaður: Du er s. i Dag. Stiv og s.

Stiklagen línlak sem smeygt er inn undir sjúklinga (til að hlífa rúmfötunum).

stikle (har), h. s. 1, stinga (í orðatiltæk. stinga að e-m): S. paa een stinga að e-m, stinga e-m sneið, sneiða (skenza) e-n. Han stikler altid paa min Langsomhed hann er æfinlega að skenza mig fyrir seinlæti.

Stiklen, án ft., sk., það að stikle, (sb. Stikleri).

Stikleri, ft. -er, kl., sneið, skenz: Hans bestandige Stiklerier ere trættende.

Stikline (á skipi), eins konar taug (ekki all-digur).

Stikling, ft. -er, sk., kvistur sem settur er í jörð til þess að hann vaxi og verði að trje: „Næst efter Træernes Formerelse af Frø er den af Stiklinger den sædvanligste."

Stikløg smálaukur sem geymdur er um vetur og síðan gróðursettur um vor.

Stikmeisel eins konar meitill til að gera göt með.

Stikning, sk., = **Broderi**.

Stikord, a) (í sjónarleik), seinasta orð í máli e-s að því leyti sem það orð minnir annan á að fara að tala. — b) (t. a. m. í ræðu), það orð sem á að minna menn á að gera e-ð til tekið þegar það er nefnt.

Stikpenge, ft., múta.

Stikpille, a) eins konar hægðalyf sem fyrrum var títt að stinga inn í þarfaganginn. — b) sneið, skenz: Give een Stikpiller.

Stikplade sverðshjalt.

Stikplanke furuborð sem negit er utan á herskip til þess að þeir sem leggja bátum frá eða að geti stungið þar í krókstjökum.

Stiksav stingsög.

Stikspade eins konar páll sem hafður er við garðyrkju.

Stikstof = **Qvælstof**.

Stiksom, sk., stingasaumur.

Stikvaaben lagvopn.

Stikværge, kl., = **Stikvaaben**.

stile, ás. 1, a) (sjaldh.), orða: S. et Brev. — b) skrifa (e-ð) til (e-s): Ansøgningen skal stiles til Kongen bænarbrjefið á að vera (skrifað) til konungs. Brevet var stilet til Ministeren var til stjórnarherrans. — c) tala (e-ð til e-s; sb. til okkar talar presturinn): Angrebet var stilet mod Kongen það var áll

við konunginn: Det var ikke stilet derpaa það var ekki sagt (gert) í því skyni. — d) Han stilede sin Gang til (stefndi á, stillti að) Hufet. — Einnig sem h. s.: Han stilede lige imod (stefndi beint á) Hufet.

Stilebog kompa.

Stilerettelse lagfæring stíla.

***Stilet**, sk., dálitið þrístrent lagvopn.

Stilhed, án ft., sk., kyrrleiki, kyrrð: Nattens S. Luftens (Havets) S. logurð. Det gik af i al S. í kyrrþey.

***Stilist**, ft. -er, kk., maður að því leyti hvernig hann orðar það sem hann færir í letur: Han er en slet S. hann orðar illa.

***Stilistik**, sk., orðunarfræði; orðunarlist.

***stilistisk**, ft. -e, e., sem lýtur að orðfæri.

Stilk, ft. -e, sk., (sb. stilk-r, sem viðurnefni í Fms.), leggur blaðs eða blóms (þ. e. leggur sem er út úr meginleggnum). — b) skapt (á sumum áhöldum): S. paa en Skee.

stilkes, þs. 1, (um jurtir), fá legg.

stilket, ft. stilkede, e., sem hefur legg (sb. Stilk a): Et s. Blad.

Stillads, ft. Stilladser, kl., hjallur eða pallur til að standa á; (sb. stallur).

stille, ás. 1, I) [stilla], stilla, stöðva, stemma, kyrra, teppa: S. Blodet (sb. standse b). — Stormen stilles veðrið lægir (Nj. 124; sb. sljákka). — Lægemidlet stillede (sefaði, dró úr, eða þvíuml.) Smerten. — S. sin Hunger (sb.: seðja feogenn hungr á nýjo ránfenge, Al.). S. sin Tørst seðja þorsta sinn, (sb. Magn.), stöðva þorsta sinn (sb. Al. 83), svala sjer. — S. sin Lyst (sb. at ek skylda sadda hafa yðra fýsi á minni frásögn). — S. Graaden (sb. hugga). — S. et Oprør. Opløbet (Misfornøielsen) stilledes snart (sb.: staðnaði þó kurrinn, Fms. I, 34). — b) sem h. s., í orðatiltækk. det stiller af og Vinden stiller af veðrið lægir (Nj. 124; sb.: sljákka, lygna). — II) þar sem þetta orð er ólíkt ísl. orðinu stilla að merk., a) setja, o. s. frv.: Han stillede Bøssen til Væggen setti byssuna (hallaði byssunni) upp við vegginn. Han stillede sig i Døren setti sig í dyrnar. S. Soldater i Orden fylkja liði. — S. sig i Spidsen for en Hær (sb.: þeim, er fyrir bindst flokkinum, Hkr.). S. sig i Spidsen for et Foretagende (sb. bindaz fyrir um atför við Gretti). — S. sig blot = give sig blot (sb. blot A, a, β; sb. einnig: Nú skulu þér eigi ljá færa, oð þessir menn megi yðr mein gera, Fms. VIII, 49). — S. Seilene for Vinden aka seglunum. — S. Kanonen setja fallbissu í rjetta stefnu. — S. (setja) et Uhr. — S. en Fælde setja gildru (sb. Fms. I, 221), gildra (Gþl. 444). — S. en Snare leggja snöru (sb. Fms. IX, 309). — S. sin Sag til Gud skjóta sínu máli á guðs vald (sb. Fms. X, 103). — S. een tilfreds; sb. tilfreds. — b) gera (sb.: at ór hverjum liða skyldi gera mann, ok um fram bund ok naut, Fms. VIII, 395): Landlægderne s. Soldater, Sølægderne Matroser. Gaarden skal s. en Rytterhest af hænum skal gera — á að leggja til — (riddara)hest. — S. Borgen for sig fá vörzlumann (N. g. L. I, 347). — c) s. sig bjóða sig fram (til að vera fulltrúi).

Stille, kl., a) (tíðkanlegast í skáldskap), kyrrð, værð, eða þvíuml.: „Et taust og livløst S." — b) (á sjó), logn.

stille, 1) e., a) kyr: Staae (sidde, ligge) s. — Óeiginl.: Min Forstand staaer s. jeg er hissa, það gengur yfir mig; jeg er öldungis ráðalaus. — Orðskv.: Det s. Vand har den dybe Grund opt eru lygn vötn djúp (Orðskviðssafn). — b) um veður, kyr, vindlítill, lygn: Det er i Dag aldeles s. það er blæja-logn í dag. — c) hljóður, hljóðsamur, sem hefur hljótt um sig: Være s. Tie s. þegja. Alt blev s. (öllu sló í þögn), saasnart han viste sig. — Den s. Uge; sb. Dimmeluge. — d) hægur: Et s., fædeligt Menneske. — 2) sem nokkurs konar mo., þei.

Stilleboile tilbúningur á plógi til að beita honum dýpra eða grynnra.

Stilleholt, sk., ferstrend spýta sem við er höfð til að setja fallbissu í rjetta stefnu.

Stillekile fleygur sem til þess er hafður að setja e-ð (t. a. m. fallbissu) í rjetta stefnu.

Stilleklods, sk., drumbur sem hafður er til að koma e-u (t. a. m. fallbissu) í rjetta stefnu.

Stillen, án ft., sk., það að stille.

Stillepind tappi a) sem heldur upp gildruhurð. — b) á fiðlu: Stillepinden paa en Fiolin. — c) um fleira þess kyns.

Stilleredskab áhald (tilbúningur) til að koma e-u í rjetta stefnu.

Stillesidden kyrrsetur: Lide af formegen S.

stillesiddende, [sb. sidde], sem kyrrsetur fylgja: Føre et s. Liv. Have s. Arbeide.

Stilleskammel fjöl (með tveimur járnkrókum) höfð til að setja e-ð í rjett lag.

Stilleskrue skrúfa til að koma e-u í rjett lag (stilla e-ð) með.

Stillestaaen það að standa kyrr; það að standa í stað: Menneskets Udvikling kjender ingen S.; den gaaer enten frem eller tilbage maðurinn stendur aldrei í stað; honum fer ætíð annaðhvort fram eða aptur.

stillestaaende, [sb. staae], (sem er) kyr, sem ekki hærist: S. Vand vatn sem ekki rennur, (sb.: stöðupollur, stöðuvatn).

Stilling, ft. -er, sk., A) það að stilla, a) eiginl.: Han var i Færd med Kanonens S. hann var að koma fallbissunni í rjetta stefnu. — b) hálf-eiginl., það að fá mann til herþjónustu í sinn stað. — B) það hvernig e-ð er sett, eða þvíuml., 1) eiginl., a) stelling: Staae (sidde, ligge) i en smuk S. standa (sitja, liggja) fallega. Han indtog en ydmyg S. varð ofboð niðurlútur, eða þvíuml. — Tyrens truende S. það að nautið myndar sig til að stanga. — b) það hvernig fylkt er liði: Den dybe (sluttede, spredte, tynde) S. — c) staða, afstaða: Hærens S. imod Fjenden. Fortrænge Fjenden af hans S. (sb. þótti Sighvati Snorri ei vel haldit hafa stöðunni). Planeternes S. i Solsystemet. — 2) óeiginl., staða, (í líkri merk. og) ástand: Han er i en heldig (uheldig) S. En Stats politiske S. stjórnar-ástand e-s ríkis. Litteraturens nærværende S. — C) nafn á ýmiss konar tilbúningi eða áhöldum, a) (fyrrum), = Stillads; og er enn haft um eins konar hengipall á skipi. — b) grind (á sög). — c) eins konar tilbúningur í úri.

Stillits, ft. Stillitser, sk., (eins konar titlingur) *fringilla carduelis.*

***Stillleben**, kl., værð (sem er yfir dauðum hlutum).

***Stilllebensmaleri** = Stilllebensstykke.

***Stilllebensstykke** (eptir orðinu: kyrrlífisskript), værðaskript.

Stilstand, a) = Stillestaaen. — b) það að e-ð hættir: Frosten har bragt S. i Handel og Skibsfart kaupskapur og skipaferðir hafa lagzt niður síðan frostið kom. — c) = Vaabenstilstand: De sluttede en S. paa fire Uger.

stiltiende, [sb. tie], þegjandi: Et s. Menneske. — En s. Overeenskomst samkomulag sem maður gerir þegjandi. S. Samtykke það að samþykkja e-u þegjandi.

Stiltienhed, án ft., sk., þögn.

stiløs = veiløs.

Stimand, [sb. stigamað-r], stigamaður (655 XIV A), útilegumaður: Paa Stimands Viis.

Stimandsfærd ræningjasiður.

Stimandsgjerning ræningjaverk.

Stimandstog ránferð.

stime, s. 1, [sb. stíma], 1) h. s. í óhrifsmynd, a) gera hávaða, hafa ólæti, vera með ólátum: Han har stimet den hele Nat. — b) flykkjast (sb. dúfur flykkjask), hópa sig: Silden stimer ind i Fjorden. — c) (úrelt), rífast (við e-n; sb.: senda tónion). — 2) í þolmynd, a) = stime 1, b. — b) = stime 1, c: Stimes med een. — c) (á Jótlandi), stimpast.

Stimen, án ft., sk., það að stime (hávaði, ólæti, eða þvíuml.).

Stimer, ft. -e, kk., (sjaldh.), ólátaseggur (eða þvíuml.).

stimle, h. s. 1, [sb. stimla?], flykkjast, þyrpast: S. sammen flykkjast saman. Folk stimlede om ham menn þyrptust að honum (Fms.). — b) (sjaldh.) í þolmynd, í sömu merk.: Folk begyndte at stimles.

Stimlen, án ft., sk., það að stimle.

Stimmel, ft. Stimle, sk., þyrping, (mann)þröng: Stimmelen paa Gaden voxer.

Stimmel, ft. Stimle, sk., nafn á ýmiss konar áhöldum.

***stimulere**, ás. 1, æsa.

***Stimulus**, sk., hvöt, (sb. hafa e-ð fyrir keyri á e-n).

stind, ft. -e, e., [stinn-r], (á Jótl.), stinnur; harður.

stinde, s. 1, (á Jótl.), a) ás., berja á (e-u). — b) h. s., stirðna.

Stindhed, án ft., sk., stinnleiki; harka.

Sting, ft. eins, kl., [sb. sting-r], a) (úrelt eða sjaldh.), = Stik. — b) nálspor: Sye (tage) lange S. — c) tak, stingur, (sb.: hann hafði stingo lekit, svá hættligan, at hann mátti varla draga öndina, fyrir sárleikinum þeim er fylgði; verkrinn lá mest í síðunni ok fyrir brjóstinu): Han lider af S. i Brystet.

Stingbraad = Braad a.

stinge [stinga], stingede, stungen [stungin-n], ás., (hálf-úrelt), = stikke.

Stingflue = Hestebrems.

Stinggræs (í Norv.), maríuvöndur, kveisugras, *gentiana campestris.*

Stingurt (í Norv.), = Stinggræs.

Stinkdyr (þefdýr) *viverra putorius.*

stinke, [sb. stökkva], stank [sb. stökk], (har) stinket, h. s., I) (í Mön), a) stökkva á fætur af hræðslu. — b) um grös, í s. op spretta. — II) um þef, 1) eiginl., a) (úrelt, nema í sumum mállýzkum), hæði um ilm og óþef: Det stinker godt. — b) um óþef, (sb. það er óþefur — daunn, fýla — af e-u): Aadselet stinker. Han stinker af Brændeviin. — 2) (hálf-úrelt), vera viðbjóðslegur: „Israel stinker for Philisterne". Selvroes stinker það er ljótt að hæla sjálfum sjer.

Stinker, ft. -e, sk., = Stinkdyr.

***Stipendiarius**, kk., sá sem hefur (þess konar) ölmusu (er menn kalla Stipendium).

***Stipendiat**, ft. -er, kk., = Stipendiarius.

***Stipendium**, ft. Stipendia og Stipendier, kl., ölmusa (sem þeim er veitt er stunda mentir eða vísindi).

***Stipulation**, ft. -er, sk., það að stipulere (sb. Overeenskomst, Forbrag, Forlig, Løfte).

***stipulere**, ás. 1, = fastsætte, komme overeens om (sb. overeens 1, a, γ).

stirre (har), h. s. 1, [stirra; sb. stirðut (f. stirrðut?) þér vesulgir upp á þeirra fegrð], stara, mæna, blína: „Som Barnet stirrer op mod Solens Ild."

stiv, ft. -e, e., 1) eiginl., a) stinnur: En s. Klinge. Stivt Papir. — b) harður: Smørret bliver stivt (harðnar) i Kulden. —

c) stirður: Lemmerne ere stive af Ælde. Fingrene ere stive af Kulde jeg (o. s. frv.) er loppinn. — d) eintrjáningslegur, (sb. reigingslegur): Hun er saa s. som en Trædukke. En s. Gang. — e) (um skip), sem þolir vel segl: Et s. Seiler. — f) (um streng), þaninn: Dandse paa s. Line. — 2) óeiginl., a) einþykkur, þver, (sb. óþekkur, þrjózkur, þrár, þrákálfur): En s. Dreng. Gjøre sig s. þverskallast. — b) einstrengingslegur: En s. Tone (Adfærd). Stive Selskaber. — c) (í tali), stinnur (sb. stinn manngjöld), gildur: Der er en s. Miil til Byen. En s. Kuling stinnings-kaldi. — Stive Priser mikið verð. — d) (í tali), góður, (sb. stálbarður): Han er s. i Latinen. — e) þóttsfullur, brokafullur. — B) stivt, sem ao, 1) eiginl., a) stirt: Gaae (dandse) stivt. — b) beint: See stivt paa een einblína á e-n. — 2) óeiginl., a) svo að ekki verður þokað: Blive stivt ved sin Mening vera fastur á sínu máli, (standa á e-u fastara enn fótunum). Han har stivt og fast besluttet hann hefur stað-ráðið. — b) (sb. A, 2, c): „Naar man regner stivt" þegar vel er í lagt. — Det blæser stivt það er stinnings-kaldi.

stivarmet, ft. -armede, e., sem ekki getur sveigt (kreppt) handlegginn.

Stivbarn, [sb. stjúpbarn], stjúpbarn (fornt).

stivbenet sem ekki getur sveigt (kreppt) fótinn.

Stivbroder sonur stjúpa (manns) eða stjúpu.

Stivdatter, [sb. stjúpdóttir], stjúpdóttir (fornt).

stive, ás. 1, a) setja skorður við: S. en Væg af (sb. afstive 2). — b) gera (e-ð) stinnt: S. et Snørliv med Fiskebeen. — c) sterkja: S. en Krave. — d) (úrelt orðatiltæki) s. Næse ad een standa upp í hárinu á e-m.

Stivebjælke bjálki sem e-ð er skorðað með.

Stivelse, án ft., sk., línsterkja.

Stivelseklister lím úr hveitisalla eða öðru línsterkjuefni.

Stivelsemeel línsterkja mulin að dupti.

Stivelsevand vatn með línsterkju í.

Stivelseværk staður þar sem línsterkja er búin til.

Stiver, ft. -e, sk., skorða: Sætte Stivere til et Huus.

Stivfader, [sb. stjúpfaðir], stjúpfaðir (fornt), stjúpi (tíðkanlegt nú á dögum).

Stivforældre, [við Stif- sb. stjúp-, stýp-, stýf-], stjúpforeldrar.

stivfrossen, [sb. fryse], freðinn, stirður af kulda: S. Melk. Hans Lemmer vare stivfrosne.

stivgjøre (sjaldh.), gera (e-ð) stinnt; einkum = forhærde b.

stivhaaret sem hefur stinnt hár.

stivhalset, ft. -halsede, o., sem ekki getur sveigt (á bágt með að sveigja) hálsinn.

Stivhammel föst þverspýta (á vagnstöng).

Stivhed, án ft., sk., stinnleiki; stirðleiki; stríðlæti, þrályndi, þrá, o. s. frv.: Alderen medfører S. i Lemmerne. — Selskabets S. og Kjedsommelighed (sb. stiv A, 2, b).

Stivkrampe stjarfi (*tetanus*).

stivlemmet, ft. -lemmede, s., stirður (um liðamót).

Stivmoder, [sb. stjúpmóðir], stjúpmóðir (fornt), stjúpa (tíðkanlegt nú á dögum). — 2) þar af a) móðir sem ekki er góð við barn sitt: „Hun har altid været en S. imod dette Barn". — b) í öðrum eins orðatiltækjum og: Naturen har været en S. imod ham náttúran hefur verið vond við hann.

Stivmoderblomst þrenningargras *viola tricolor.*

stivmoderlig (stjúpmóðurlegur), harður, vondur, eða þvíuml.: Et stivmoderligt Hjerte.

stivmundet, ft. -mundede, e., sem lætur illa að beizli.

Stivnakke þrákálfur.

stivnakket, ft. nakkede, e., a) eiginl., = stivhalset. — b) óeiginl., baldinn, sem er allra mesti þrákálfur, (sb. egensindig, gjenstridig).

stivne, s. 1, a) h. s. (er), stirðna, (sb. storkna): S. af Kulde. — b) (stundum) sem ás., gera (e-ð) stirt, eða þvíuml.

Stivning, ft. -er, sk., það að stive.

Stivsind (sjaldh.), = Egensindighed, (sb. Stivhed).

stivsindet stríður, óvæginn, þrjótlyndur, (sb. stiv A, 2, a, egensindig).

Stivsindighed, án ft., sk., = Stivsind.

Stivsøn, [sb. stjúpsun-r], stjúpsonur (fornt), stjúpur (fornt).

Stivsøskende, ft., börn stjúpa og stjúpu (manns).

Stivsøster dóttir stjúpa (manns) eða stjúpu.

Stjerne, ft. -r, sk., [stjarna], 1) stjarna (á himni): Stjerne af første, anden, tredie Størrelse. — b) í orðatiltækjum, sem dregin eru af hjátrú fyrri tíða: Have en lykkelig S. vera lánsamur (lánsmaður). Min onde (gode) S. vilde det saa jeg var svo heppinn (óheppinn). — Have en høi S. hos een vera í hávegum hjá e-m. — 2) stjarna (um sitt hvað, sem er líkt stjörnu), a) í enni á hrossi eða nautgrip. — b) (sem tilvísunarmerki) í bók. — c) sem riddaramark.

Stjerneaar stjörnuár.

*Stjerneanis (eins konar fræ; stjörnuanís, B. H.) *anisum stellatum.*

*Stjerneanisbark börkur af trjenu *illicium (Linn.).*

*Stjerneanistræ (það trje er fræið Stjerneanis sprettur á) *illicium (Linn.).*

*Stjerneatlas stjörnubrjefa-bók.

Stjernebane stjörnubraut.

Stjernebillede stjörnumark (1812; stjörnumót, B. H., G. O.).

Stjerneblad (jurtar)blað svipað stjörnu.

stjernebladet sem blöðin á eru svipuð stjörnu.

stjerneblank (í skáldskap), er blikar sem stjarna, eða þvíuml.

Stjerneblink glampi (leiptur) af stjörnu.

Stjerneblomst jurt með þess konar blómi er líkist stjörnu.

Stjerneblus (í skáldskap), leiptur af stjörnu.

Stjernebue (í skáldskap), stirnt hvolf (þ. e. stirndur himinn).

Stjernedag stjörnuhringur (4 mínútum styttri enn sólarhringur).

stjernedannet, [sb. danne], (sem er) eins og stjarna í lögun.

Stjernedyr (eins konar ormur) *tubularia stellaris.*

Stjernedyrkelse stjörnudýrkun.

stjerneformet, [sb. forme], = stjernedannet.

Stjerneforsker (sjaldh.), stjörnubókarmaður (Rímb.; sb.: stjörnurímameistari, Stjórn).

Stjernefortegnelse stjörnuskrá.

stjernefuld alstirndur: Den stjernefulde Himmel. — En s. Nat nótt, þegar stjörnuljós er.

Stjerneglands stjörnuljómi, (sb. stjörnuljós).

Stjerneglimt glampi af stjörnu, (sb. stjörnuljós).

Stjernegruppe stjörnuþyrping.

Stjernehimmel a) himin(inn) að því leyti sem hann er stirndur: „De Love, som Stjernehimmelen følger". — b) (al)stirndur himin.

Stjernehjul hjól með tönnum er hafa sömu stefnu og hjólið sjálft. Gagnstætt: Kamhjul.

Stjernehvælving = Stjernebue.

Stjernehær stjörnugrúi.

Stjernekiger, ft. -e, kk., = Stjerneforsker (en er varla haft, nema í gamni).

stjerneklar a) bjartur af stjörnuljósi: En s. Nat. — b) (al)stirndur: En s. Himmel.

Stjerneklase hópur af fjarlægum stjörnum er standa þykkt.

Stjernekonst stjörnuiþrótt, stjörnubókaríþrótt; stjörnuspár.

*Stjernekoral (eins konar marbendilssmíði) *madrepora.*

Stjernekort stjörnubrjef.

Stjernekrands hringur (kóróna) af stjörnum.

Stjernekreds hringur af stjörnum.

stjernekronet, [sb. krone], (í skáldskap, t. a. m. um fjallstind), krýndur stjörnum.

Stjernekugle a) björt kúla sem skotið er úr smábissu á herskipum á næturþeli til að gera vart við e-ð. — b) (eins konar svoppur) *geaster.*

stjernekyndig stjörnufróður, (sem er) vel að sjer í stjörnufræði, (sb. Stjerneforsker).

Stjernekyndighed, (án ft., sk.), stjörnubókarfræði, stjörnubókaríþrótt, stjörnuiþrótt, (sb. Astronomie).

Stjernelys stjörnuljós (Fms.).

stjernelys = stjerneklar.

Stjernelære stjörnufræði, (sb. Stjernevidenskab, Stjernekyndighed, Astronomie).

Stjerneløb stjörnugangur (fornt).

Stjernenat nótt þegar stjörnuljós er.

Stjernepol endi þess öxuls er hinn stirndi himin snýst um.

*Stjerneqvarts eins konar slöngluberg sem slípað er (svo það er orðið) ávalt.

stjernerig = stjernefuld.

Stjernesal (skáldl.), stjörnusalur, stjörnufold, eða þvíuml., (um himininn).

Stjernesamling stjörnuhópur; stjörnumark.

Stjerneskandse víggirðing lík stjörnu í lögun.

Stjerneskare = Stjernehær.

Stjerneskin = Stjernelys.

Stjerneskjær, kk., (í skáldskap), bjarmi (skíma) af stjörnum.

Stjerneskud stjörnuhrap.

Stjernestraale geisli af stjörnu.

stjernet, ft. stjernede, e., a) stirndur. — b) stjörnóttur: En s. Hoppe (Ko). — c) (sem er) eins og stjarna í lögun.

Stjernetaage fjarlæg stjörnuþyrping svipuð ljósleitri þoku.

Stjernetaarn stjörnu(skoðunar)turn.

Stjernetegn = Stjernebillede.

Stjernetelt (skáldl.), = Stjernesal, Stjernehvælving, Stjernebue.

Stjernetid tíð(in) mæld eptir stjörnugangi.

Stjernetyder, ft. -e, kk., = Astrolog.

Stjernetyderi, kk., = Astrologie.

Stjernetyderkonst = Astrologie.

Stjernetydning stjörnuspár.

Stjerneurt (jurtarnafn), a) *scutellaria galericulata.* — b) *aster tripolium.*

Stjernevarte, sk., [-varte = Varde], stjörnuturn, stjörnuhús.

Stjernevidenskab stjörnufræði, (sb. Stjernelære).

Stjernevrimmel stjörnugrúi.

Stjernman ennistoppur.

Stjert, ft. -e, sk., [stert-r; sb. stjæle of stela], stjel, vjeli, (sb.: véli skar aptan, ok skemmdi fjaðrar; því berr hann

styfðan stert); hali (t. a. m. á baldreka); skott. — Sb. Plovstjert, Vognstjert.

stjæle [stjæle: stela = sjæle: fela], stjal [stal; sb. Skjald af skald], stjaalen [sb. stolin-n] og stjaalet [sb. stolit], ás., a) stela e-u: S. Klæder (Fødevarer). Stjaalne Koster þýska = þýfi. — S. eens gode Navn og Rygte. — Án þol.: S., hvor man kan komme til, eða s. som en Ravn stela öllu sem steini er ljettara, vera rummungs-þjófur. — b) með sig, stelast, α) = læðast, laumast: S. sig bort fra Selskabet. — β) með til: stelast til (e-s eða að gera e-ð): Jeg stjal mig til at tale med ham.

Stjælelyst (sjaldh.), = Tyvagtighed.

Stjæler, kk., stelari, þjófur, í orðatiltæk. Hæleren er saa god som Stjæleren.

*Stoa, sk., a) súla, stólpi. — b) súlugöng. — c) áhangendur þeirrar heimspeki sem Zenón frá Kittion hdf fyrstur að kenna í einum súlugöngnm í Atenuborg (hann sagði svo að menn ættu ekki að láta neitt fá mjög á sig, hvorki meðlæti nje mótlæti).

Stob, ft. eins, kl., [sb. staup], (úrelt og í mállýzkum), a) staup, bikar. — b) mæliker sem tekur ýmist 4 eða 8 eða 12 merkur.

Stod, ft. eins, kl., [stóð], hross sem eru tólf saman hið fæsta: „Mindre end tolv Ned er ei Hjord, tolv Heste eller Hopper S., tolv Sviin Braad" — b) (úrelt), stóðhross: Jeg greb et vildt S.

Stodder, ft. -e, kk., [sb. stoð og stoða], a) = Tigger. — b) armingi, aumingi: Han er en S. hann er á heljarþröminni.

stodderagtig, ft. -e, o., fátæklegur, vesalmannlegur: En s. Dragt (Opsersel).

Stodderfoged (fyrrum), maður sem var settur yfir ölmusumenn og einnig átti að taka umrenninga.

Stoddergang verðgangur: Naar Alt glipper, glipper ikke S.

Stodderhovmod = Prakkerstolthed.

Stodderhytte vesaldar-kofi, eða þvíuml.

Stodderkappe eiginl., yfirhöfn húsgangs. — b) óeiginl., fátækt að því leyti sem maður herana fyrir sig (ber henni við, eða þvíuml.) til að geta komið e-u fram: Han skjuler sig under Stodderkappen.

Stodderkonge (í almúgatali), = Stodderfoged.

Stodderlys = Kongelys.

Stodderpak húsgangar.

Stodderpjalt ræfill (um fat).

Stodderpose skreppa (Gþl. 202).

Stodderstads skart sem lítið er í varið, vesaldar-skart.

Stodderstav = Tiggerstav.

Stoddervíis húsgangssiður: Leve paa S. eins og húsgangur.

Stodfold hestarjett.

Stodhave umgirtur stóðhrossahagi.

Stodhest, [stóðhest-r], stóðhestur.

Stodhingst = Stodhest.

Stodhoppe stóðmeri.

Stodhors, [sb. stóðhross], stóðhross.

Stodmester = Stutmester (en danskara).

Stof, sk., 1) án ft., efni (í e-ð), a) eiginl.: Stoffet i Klædet er godt, men Væoningen daarlig. — b) óeiginl.: Et S. til et Sorgespil. Give S. til Efterlanke vera umhugsunarefni (umhugsunarvert, eptirtektarvert). — 2) með ft. -ser, a) efni (í náttúrunni; sb. Næringsstof, Grundstof, Kulstof, o. s. frv.). — b) rósavefnaður: Kostbare Stoffer. Det bliver eet og det samme, enten vi tage S. eller Klæde. En Stoffes Kjole.

*Stoicismus, sk., sú heimspeki sem nefnd er í greininni um Stoa c; hegðun sem henni er samkvæm.

*Stoiker, ft. -e, kk., sjer hver áhangandi þeirrar heimspeki sem nefnd er í greininni um Stoa c; sá sem ekki lætur neitt fá mjög á sig.

*stoisk, ft. -e, e., sem lýtur að þeirri heimspeki er nefnd er í greininni um Stoa c; sem ekki lætur neitt fá mjög á sig.

Stok, ft. -ke, sk., [stokk-r], a) (lítill) stafur, (smíðað) prik: Gaae med S. — b) stokkur (Eg. 238) = timburstokkur. — β) í orðatiltæk. S. og Steen (sb.: hann brást aldri við, er þeir píndu hann, heldr en þeir lysti á stokk eðr stein; Ef maðr rindr manni á stokka eðr steina): Jage afsted over S. og Steen ríða í loptinu, eða þvíuml. Være som (eða af) S. og Steen. — c) (í fornum lögum), hver af þeim fjórum staurum sem niður voru settir umhverfis dómstað; (þar af) dómstuður. — d) stokkur (í sömu merk. og Fas. I, 125): „Han kastede dem i Fængsel og kastede deres Fødder i Stokken". — e) leggur (á sumum plöntum, sb. Kaalstok, Viinstok). — f) meginhluti (af e-u), eða þvíuml.: Klubbens faste S. gildismenn sem koma optast. — g) koppar(nir) í býflugnabúi og allt sem í þeim er.

Stokaal stór fiskur af því kyni sem kallað er *scomber* á lat.

Stokand, 1) fuglsnafn, [stokkönd?], a) gulönd, stóra toppönd, *mergus merganser* (*Linn.*). — b) stóra stokkönd, gráönd, græuhöfða, *anas boschas* (*Linn.*). — 2) (haft í Norv.), í ft., (um) helsingjanef *lepas anatifera*.

stokblind steinblindur (Stjórn).

Stokbygning hús (eða annað mannvirki) hlaðið af timburstokkum.

stokdød = steendød.

stokdøv öldungis heyrnarlaus.

*Stokfiol (fyrrum), dálítil fiðlutegund.

Stokfisk harður fiskur.

Stokhamp kvennhampur (illgresi í hampi).

Stokhuus hús þar sem afbrotamenn eru hafðir þeir sem dæmdir eru til þrældómsvinnu: Stokhusene i Kjøbenhavn, Kronborg, Rendsborg.

stokke, ás. 1, [sb. stokka], a) setja stokk á (akkeri). — b) setja e-n í stokk, fella stokk á fætur e-m. — c) (á Falstri), gera holu eða gat í (e-ð) með sporjárni (sb. Stokkejern). — d) koma (býjum) í bú: S. Fluerne og lade Bierne fare sleikja hnotina og sleppa kjarnanum.

Stokkebaand hankl á priki.

Stokkedrev (í mylnu) tvær kringlur með stöngum á milli til að snúa hjólnm.

Stokkejern, [sb. stokke c], = Huggejern.

Stokkeknap hnúður á staf eða priki.

Stokkeknegt sjá Stokknegt.

Stokkemand, a) (fyrrum), (hver af þeim átta mönnum er dómfyllendur skyldu vera), dómfyllandi. — b) (nú á dögum), (hver af þeim fjórum mönnum sem) þingvitni (eru).

Stokkenævn (einnig Stoknævn), (fyrrum á Jótl.), tólf manna nefnd er dæma skyldi um sum mál.

Stokkenævning hver af þeim sem voru í Stokkenævn.

Stokkeprygl, ft., barsmíði með staf: S. ere nu tildeels afskaffede ved Armeen.

Stokkerknegt sjá Stokknegt.

Stokkeslag sjá Stokslag.

Stokknegt (einnig Stokkeknegt, Stokkerknegt), kk., (fyrrum), = Profos (nú á dögum): „Samtlige ved Armeen staaende Stokkerknegte skal kaldes Profosser".

Stoklak bezta viðarkvoða (sem tekin er á þá leið að kvíslarnar með kvoðunni í eru brotnar af svo að ekkert af henni ónýtist).

Stokmester = Fangefoged, Fangevogter, Slutter.

Stoknellike negulblóm með löngum legg er styðja þarf með spýtu.

Stoknævn sjá Stokkenævn.

Stokperse = Stokpresse.

Stokpresse eins konar þröng (optast úr járni) sem fest er í gólf og bókbindarar hafa.

Stokregning reikningur sem gerður var með því að skara tvær spýtur saman lagðar er sinn hafði hvorr kaupandi og seljandi.

Stokrose, a) háleggjuð garðarós. — b) blómgrasið *alcea rosea*.

Stoksax eirklippur sem öðrumegin eru fastar í trjehnyðju.

Stokslag (einnig Stokkeslag) stafshögg.

Stoksurring það að reyra akkeristakka.

Stoktand = Kindtand.

Stokværk, ft. eins, kl., lopt (í húsi; sb. Loft b): Huset er foruden Kjelderen tre S. heit.

Stol, ft. -e, sk., [stól-l], A) um e-ð sem setið er á eða í, 1) stóll (í tíðkanlegustu merk.): En S. uden Ryg. — β) í orðatiltækjunum: Sidde imellem to Stole vera óráðinn (í e-u): Sætte een Stolen for Døren standa uppi í hárinu á e-m, eða þvíuml. Stikke noget under S. stinga e-u undir stól. — b) óeiginl. (sb.: Biskupar fóru heim til stóla sinna; elska man ek trúlyndan þræl minn ok vin Davíð ok styrkja hans stól): „Gud skal give ham Davids hans Faders S." — 2) stóll (í kirkju; sb. stúka): Have sin egen S. En lukket S. — 3) = Agestol: Spænde Stolene paa Vognen. — 4) = Natstol, í orðatiltæk. gaae til Stols hægja sjer. — B) um ýmislegan tilbúning til að leggja e-ð á eða festa e-ð í eða með, eða þvíuml., 1) sb. Bogstol, Rodestol. — 2) sb. Tagstol. — 3) sb. Klokkestol. — 4) sb. Væverstol. — 5) (á skipi), tvö trje til að festa brandinn (bugspjótið). — 6) dálítill trjeflaga er stendur á rönd undir strengjum sumra hljóðfæra, — C) *receptaculum* af jurtinni *cynara scolymus*. — D) = Hovedstol.

Stolbroder (fyrrum), aðstaðarmaður gildisforseta.

stole (har), h. s. 1, i s. paa treysta (ætla, reiða sig) á, eiga undir e-m eða e-u: Jeg kan neppe s. paa mig selv, end sige paa Andre. S. paa Løfter. S. paa, at noget vil indtræffe.

Stolearm stólbrík.

Stolebeen stólfótur.

Stolebetræk það sem dregið er yfir stólsetu.

Stolebrev leigubrjef fyrir kirkjustúl eða sæti í honum.

Stolehynde sessa sem lögð er á (harðan) stól.

Stolemager, ft. -e, kk., stólasmiður.

Stolepenge, ft., eins konar gjald sem sumir iðnaðarmenn greiða í lagsjóðinn.

Stolepude = Stolehynde.

Stolerыg stólbak.

Stolestade sæti í kirkjustól: „Naar enhver nød et S. svarende til sin Rang."

Stolesæde stólseta.

Stolgang hægðir, (sb. vallgangur).

Stolkonge, [stólkonung-r], stólkonungur, yfirkonungur.

stolpe (har), h. s. 1, setja stoðir: S. under et Huus.

Stolpe, ft. -r, sk., [stólpi, stoð]. — Snakke op ad Væggene og ned ad Stolperne bulla, þvogla.

Stolpebod, ft. -er, sk., (í Norv.), búskorn á stoðum eða stöfum.

Stolpebuur (í Norv.) = Stolpebod.

Stolpesod neðsti hluti stoðar.

Stolpeseng = Himmelseng.

Stolpespiger hver hinna stdru nagla sem raknir eru i stoðir.

Stolpeværk stoðir(nar i e-u): Stolpeværket i et Huus.

Stolror mjór reyr (af tegundinni *calamus rotang*) sem riðnar eru stdlsetur úr.

stolt [sh. stolz], 1) ft. -e, a., a) drambsamur, dramblátur, drambvís, drambsfullur, (sh. þóttafullur), stolz, stór, (sh.: var hann þd algi svá stolz eðr stórr, at hann hlýddi eigi mönnum, ef skyll áttu at tala við hann), stórlátur (Fms. I, 2): Være s. (þykjast) af sin Fødsel (Lærdom). — β) drambsamlegur, drembilegur: En s. Opførsel. — b) = herlig: En s. Hest. Et s. Skib hið fríðasta skip. Et s. Foretagende skörugleg tiltekja, eða þvíuml. — 2) sem ao., drambsamlega, drembilega, stolzlega (Fms. X, 278): Svare s.

stoltelig, ao., (fornl.), = stolt 2.

Stolthed, án ft., sk., dramb, drambsemi, drambvísi, dramblæti, stórlæti, (sh. þótti). — b) það sem e-r þykist af, það sem e-m þykir vegur (sæmd) að: Sætte sin S. i Penge þykjast af auðnum. Han var sin Faders S. hann var eptirlætisgoðið hans föður sins.

Stoltrængsel það að manni finnst sjer vera mál (en fær þó ekki hægðir).

stoltsere, b. s. 1, reigsa.

Stoltvang = Stoltrængsel.

Stopning, sk., a) það að stoppe. — b) það sem búið er til með því: Sædets S. er for haard setan er of harðstoppuð (sh. Fas. III, 211). Stopningen paa Kjolen kan ikke sees það sjest ekki, að kjóllinn sje stagaður.

stoppe, s. 1, I) ás., A) troða a-u (i e-ð): S. noget i en Sæk. — B) troða i (e-ð), 1) s. sine Støvler med Hø troða heyi i stígvjelin sín. — S. Sækken fuld troða pokann fullan. — S (troða upp i) et Hul paa Væggen. — S. Sprækken til troða upp i rifuna. — þegar stoppe er haft um mat, merkir það: gera hörðlífi eða uppþambing. — S. sig ud troða utan á sig (til að sýnast fallegri i vexti). — b) i óeiginl. orðatiltækjum: S. Huller borga gamlar skuldir. — S. Munden paa een þagga niður i e-m. — S. Ørene til daufheyrast. — 2) s. Dyr (Fugle) ud troða upp dýrabelgi (fuglahami; — sh. Fas. III, 211). — 3) stoppa: S. en Sadel (Sopha). S. en Pude om láta i kodda öðruvísi enn áður var. — 4) ala (fugla með því að troða deigi ofan i þá): S. Kalkuner. — S. sig þenja vömbina (Fms. VIII, 436). — 5) staga (gat): S. et Hul. S. Strømper. — II) = standse a) b. s. = standse a: Hesten stoppede ved Bommen. — Da Segningen stoppede, maatte Udsalget ophøre. — Det stopper for een e-r verður uppiskroppa. — β) skipunarh. er hafður sem nokkurs konar nafn i orðatiltæk. sige Stop hætta: Nu er det bedst at sige Stop med den Leg (er bezt að hætta þessum leik); ellers gaaer det for vidt. — b) = standse b: S. en løbsk Hest.

Stoppebræt straumblammur (i stíflu).

Stoppefugl fugl sem alinn er á þann hátt að deigi er troðið ofan i hann.

Stoppegaffel eins konar tilhúningur aptan á hervagni til þess að hann velti ekki aptur á bak þegar farið er upp brekku.

Stoppegarn band sem göt eru stöguð með.

Stoppehøns hænsni sem alin eru með því að troða deigi ofan i þau.

Stoppekile harður trjefleygur sem rakinn er undir sívala hluti (t. a. m. fallbissur) til stuðnings.

Stoppekone kona sem hefur þá iðn að staga göt.

Stoppenaal nál til að staga með.

Stoppeplads skipalægi sem ekki er haft nema i viðlögum.

Stopper, ft. -e, I) [af stoppe I], 1) kk., sá sem elur fugla með því að troða deigi ofan i þá. — 2) sk., a) áhald sem við er haft þegar troðið er i tóbakspípur. — b) keri. — II) [af stoppe II], sk., um ýmislegt, sem haft er til að aptra e-u: Jeg skal sætte en S. for den Sag það skal ekki verða neitt úr því, (sh. honum skal ekki verða hettan úr því klæðinu).

stor, ft. -e, [stór-r], miðstig større [stœrri, stœrra], efsta stig størst [stœrst-r], e., 1) eiginl., stór, mikill: Et stort Bord. En s. By. Den store Taa stóra táin. Skoen er for s. er of stór. Tage store Skridt stika stórum. — Hvor s. er Skoven hversu víður er skógurinn (sh. Eg. 130)? — En s. Mængde mikill fjöldi, sægur. Tjene store Penge græða mikið fje. Den største Deel af noget meginið af e-u. — Naar jeg bliver s. þegar jeg verð stór (þ. a. fullorðinn). Store og Smaa bæði smáir og stórir. — 2) óeiginl., a) mikill: En s. Lykke (Glæde, Sorg). — Et stort Foretagende. Store Ting have tidt ringe Begyndelse mjór er mikils vísir. — En s. Helt kappi mikill. Carl den Store Karlamagnús. En s. Digter skáld gott. Store Herrer höfðingjar. De Store stærri menn, höfðingjarnir. Rigets Store gæðingar ríkisins (að sinu leyti eins og gæðingar Jesraelborgar, i Stjórn). — b) stór (sh.: gör þik eigi stærra, enn þú átt kyn til): Han begynder at blive s. paa det hann er farinn að verða stór upp á sig. Føre store Ord vera stórorður (Fms. XI, 94), tala digurbarklega. Ville føre det store Ord (vilja ráða talinu) i Selskaber. — B) stort, sem ao., mikið: Jeg bryder mig ikke stort derom mjer liggur það i ljettu rúmi. Han agter det ikke stort hann metur það ekki mikils. Der lægges ikke stort Mærke til, hvad han siger menn gefa lítinn gaum að, hvað hann segir. — Slaa stort paa halda sig ríkmannlega.

*__Storadmiral__ æðsti skipastólshöfðingi.

storagtig, ft. -e, e., stór upp á sig, stórlátur, (sh. stolt 1, a).

Storagtighed, án ft., sk., hroki, (sh. Stolthed a).

storartet, ft. -artede, e., stórkostlegur: Et s. Konstværk.

Storbaad stærsti bátur á kaupskipi.

storbladet (sem er) með stóru blaði eða blöðum: En s. Kniv. — Storbladede (stórblöðóttar) Planter.

storblommet (um vefnað), stórblúmaður (sh. blúmaður, B. H.).

storbrystet, ft. -brystede, a., brjóstamikill.

storbyrdig stórættaður, kynstór.

*__Storeantøler__ yfirgæðingur (i Danmörku á 17. og 18. öld).

Stordaad stórvirki, þrekvirki, afreksverk, stórhlutur (Fms. VII, 136).

stordraabet, ft. -draabede, e., sem er i stórum dropum: „S. Regn".

Stordyb = Seildyb.

Storfisk stórfiskur (Fas. II, 113).

storflabet, ft. -flabede, e., kjaptstór.

Storfyrste stórfursti (nærri sama og Storhertug). — b) (fyrrum), veldisnafn Garðaríkiskeisara. — c) (nú), tignarnafn rjetthorinna náfrænda Garðaríkiskeisara.

Storfyrstendømme, ft. -r, stórfurstadæmi: Storfyrstendømmet Finland (Siebenbürgen).

storgabet, ft. -gabede, e., ginstór.

Storhandel stórverzlun.

Storhandler, ft. -e, kk., stórkaupmaður.

Storhav reginhaf.

Storhed, án ft., sk., a) eiginl., stærð, mikilleiki: Bjergets S. forbauser. — b) óeiginl., mikilleiki, (sh. mikilmennska): Planens (Handlingens) S.

Storherre Tyrkjakeisari.

Storhersker stórhöfðingi (er að löndum situr).

Storhertug stórhertogi: Storhertugen af Toscana.

Storhertugdømme, ft. -r, stórhertogadæmi.

storhertugelig, ft. -e, e., sem lýtur að stórhertoga.

storhjertet, ft. -hjertede, e., a) = høihjertet. — b) = hovmodig.

storhovedet, a) eiginl., höfuðstór. — b) óeiginl., (á Jótl.), hrokafullur.

Storhval = Rørhval.

Stork, ft. -e, sk., [stork-r], storkur *ardea ciconia*: Storkens Komme bebuder Vaaren.

Storkaal (i norðurhluta Sjálands), = Langkaal.

Storkebeen, a) fótur á storki. — b) kálfalaus fótur eins og á storki.

Storkenæb, a) nef á storki. — b) verkfæri til að draga upp með eptir öðrum uppdráttum og minnka þá. — c) nafn á sumum tegundum af jurtakyninu *geranium*.

Storkerede, ft. -r, sk., storkshreiður.

Storkesnabel = Storkenæb b.

Storkeunge storks-ungi.

Storkevinter (i norðurhluta Sjálands), frost sem kemur seint á vori eptir það að storkurinn er kominn (sh. kríuhret).

Storkirke höfuðkirkja.

storknoglet, ft. -knoglede, a., stórbeinóttur.

storkornet (sem er) i stórum kornum: S. Krud stórt (stórgert) púður.

Storkors, a) hk., stórkross. — b) kk., stórkross-riddari: S. af Danbrog.

storladen, ft. -ladne, e., [sh. stórlát-r], (sjaldh.), = storagtig, hovmodig.

storlemmet, ft. -lemmede, e., = forlemmet.

storlig, ao., [stórlig-], stórlega, stórum, stórmjög: De undredes s. over hans Tale.

Storluge stór-op(ið) á hafskipi.

Storm, ft. -e, sk., [storm-r], 1) eiginl., a) stormur, (sh. um nóttina gerði á storm veðrs af hafi), stormviðri, stórviðri, hvassviðri, veður, (sh. bálviðri, rokviðri; sömul. Orcan): „En sædvanlig Vind gjennemløber 10—15 Fod i eet Secund; stiger Hurtigheden til 40—60 Fod, kaldes Vinden en S., og, overstiger Hurtigheden dennes Grændse, en Orcan." Stormen reiser sig (sh.: kom — hljóp — á stormr; gerði á storm veðrs). Stormen tager af eða Stormen lægger sig veðrið lægir. En rygende S. rok. — b) um óp og hávaða: En S. af Raab óp mikið. En S. af Klap ákaft lófaklapp. — c) [sh. ok fór — viðhjörninn — með miklum stormi ok ákafð], áhlaup (hernaðs): Tage en Fæstning med S. Løbe S. veita áhlaup. Afslaae en S. reka óvini sina af höndum sjer. — 2) óeiginl., það sem hefur stórkostleg áhrif á manninn. Staae fast i Livets Storme veraldarinnar bylgjum og bárum (Stjórn). — Bekæmpe Stormen i sit Bryst. Lidenskabernes Storme ofsalegar geðshræringar, ofsi, ofstæki geðshræringanna.

Stormand stórmenni, höfðingi, (sh stórbokki).

Stormast stóra sigla (á þrísigldum skipum, og svo á tvísigldum þar sem aptari siglan er meiri).

Stormbro, [sh. Storm 1, c], (fyrrum), lausabrú er skjóta mátti úr hjólkastala og á kastalavegg. — b) brú sem lögð er yfir kastaladíki þegar kastali er sóttur.

Stormbræt, a) [sh. Storm 1, a], stormhlemmur, stormhleri. — b) [sh. Storm 1, c],

gaddafleki (sem hafður er til varnar i kastala þegar að er sótt).

Stormbuk = Muurbrækker.

Stormbyge regnjel (sb. Skuggsjá).

Stormdag dagur þegar hvassviðri er.

Stormdor mylnuop sem farið er út um til að afsegla mylnuvængina i miklu hvassviðri.

storme, s. 1, [sb. styrma, Fms. I, 128], A) [sb. Storm 1, a], h. s. (har), a) eiginl., vera hvasst: Det har stormet hele Natten það hefur verið stormur i alla nótt. — Et stormende Veir ofviðri. — b) óeiginl.: Det stormer i hans Bryst honum eru ósköpin öll niðri fyrir. — Stormende Lidenskaber ofsalegar ástriður. — B) [sb. Storm 1, c], 1) h. s., a) eiginl., fara með miklum stormi og ákefð (sb. Fms. II, 100): Ved Brandraabet stormede alle til Udgangen. — b) óeiginl.: S. mod sit eget Helbred fara aguðlega með sig (að heilsunni til). — Vennerne stormede ind paa ham med Bønner (sb. benfalde). — Ulykkerne s. ind paa mig allt olán steðjar að mjer, (sb. margt kemur sono að svinnum). — 2) ós., veita áhlaup á; ná (e-u) með áhlaupi: Byen blev stormet, men tilbagedrev den stormende Fjende.

Stormester a) forróðandi (sumra riddarafjelaga á miðöldunum): Tempelherrernes S. — b) forseti (múrmannafjelagsins, o. s. frv.).

Stormfane [sb. Storm 1, c], merki sem fyrrum var títt að setja upp þegar menn veittu áhlaup.

Stormflag [sb. Storm 1, c], = Stormfane.

Stormflod flóð sem kemur til af stormi.

stormfri [sb. Storm 2], rólegur.

Stormfugl (eins konar sjófugl) *procellaria.*

stormfuld a) [sb. Storm 1, a], stormsamur (sb. Skuggsjá): En s. Aarstid. — b) [sb. Storm 2], órólegur: Et stormfuldt Liv.

stormfyldt, [sb. fylde], (sjaldh.), þaninn af veðri: „Et s. Seil."

Stormgud (sjaldh.), veðragoð.

Stormhage [sb. Storm 1, c], hver af þeim krókstjökum sem við eru hafðir þegar sótt er að kastala.

Stormhat [sb. Storm 1, c], stálhattur (Hkr.), (hangandi) stálhúfa (Skuggsjá). — b) (eins konar jurt) *aconitum napellus.*

Stormhav (i skáldskap), stormasamt haf.

Stormhue, [sb. Storm 1, c], = Stormhat a.

Stormhul, [sb. Storm 1, c], a) (fyrrum), vígskarð. — b) = Bresche: Skyde Stormhuller i en Muur.

Stormhviin vindsgnýr (Vd.), vindagnýr (Sn. E.).

Stormhvirvel hvirfilbylur.

Stormhætte = Stormhat a.

stormig, ft. -e, e., (mjög sjaldh.), stormsamur, stormsamlegur: „Stormigt Veir" stormsamur vindur (sb. Skuggsjá).

Stormklokke, [sb. Storm 1, c], herklukka (Fms.); eldslökkvingarklukka, eldklukka.

Stormklyver þríhyrnt framsegl (sb. Klyver) sem haft er i stormi.

Stormkrog gluggakrókur sem hafður er i hvassviðri.

Stormløb = Storm 1, c: Tage en Plads med S.

stormodig, a) stórhugaður (fornt), mikilhugaður (fornt), hugstór (fornt), hugfullur (fornt), hugprúður, hjartaprúður, o. s. frv. — b) (fornlegt), = stolt 1, a.

Stormodighed, án ft., sk., = Stolthed a.

Stormpotte, [sb. Storm 1, c], pottur með leður otan um og með eldpípu og fullur af púðri og púðurkúlum er menn hafa til varnar i kastala.

Stormpæl, [sb. Storm 1, c], = Palissade.

Stormredskab, [sb. Storm 1, c], hvers konar vopn sem við er haft til að sækja kastala með.

stormrig = stormfuld a.

stormrørt, [sb. røre], æstur af stormi: „S. Hav".

Stormseil minna segl sem haft er í stórviðri.

Stormskridt, [sb. Storm 1, c], hörð berganga (eins og þegar áhlaup er veitt): Angriberne rykkede frem i S. — b) óeiginl.: Faren nærmer sig med S. hættan fer að óðfluga.

Stormsky ský sem boðar stórviðri.

Stormstige, [sb. Storm 1, c], stigi sem við er hafður þegar menn sækja kastala.

Stormtaarn kastali á hjólum til að vinna annan kastala með (sb. Skuggsjá 412—13).

Stormtag grafsvín (Skuggsjá 412).

Stormtromme bumba sem menn berja þegar þeir veita áhlaup á kastala.

Stormtøi öll áhöld til að sækja kastala með.

stormundet, ft. -mundede, e., munnstór. — b) óeiginl., kjaptfor, kortugur, svörull: „En s. Tjener, som svarer sin Herre ilde."

Stormvaaben vopn (vígvjelar) til að sækja (vinna) kastala með.

Stormvalse, [sb. Storm 1, c], (fyrrum), gaddavaltari holur innan og fylltur af eldfimum hlutum hafður til að velta honum úr kastala ofan á óvini sína.

Stormveir stormviðri, (sb. Storm 1, a).

Stormvind vindsbylur (Stjórn; sb. Storm 1, a).

stormægtig (um stórhöfðingja), mjög voldugur, (sb. alvaldur).

Stormøxe = Stridsøxe.

stornæset, ft. -næsede, e., nefstór, nefmikill (fornt).

stororbet, ft. -ordede, e., [sb. stórorð-r], (úrelt), stórorður (Fms. XI, 94).

storpralende, [sb. prale], raupsamur.

Storpraler, mesti gortari, mesti raupari.

storraadig (sjaldh.), stórráður.

Storseil stærsta segl(ið, á skipi).

storsindet (fornl.), = stormodig a.

storslaaet, [sb. slaae], klofion i digrar spýtur: S Vøgebrænde.

storslæglet, ft. -slægtede, o., stórættaður, ættstór, kynstór.

storsnudet, ft. -snudede, o., (i tali), hrokafullur: En s. Karl.

storstilet, ft. -stilede, o., (prentaður) með stóru (og skíru) letri: En s. Bibel.

Storstue stærsta hús (á bæ).

*Storsultan = Storherre.

stortalende, [sb. tale], stórorður (Fms. XI, 94).

Stortalenhed, án ft., sk., það að vera stortalende (stóryrði, Nj.; diguryrði, Stjórn; raup).

Stortaler gortari, raupari.

Stortarm endaþarmur (655 XXX).

Storting stjórnarþing (Norðmanna).

Stortrøie (skipara)úlpa.

Stortyrk (fyrrum), = Storherre.

*Storvezir yfirráðgjafi (Tyrkjakeisara).

Storvildt hin stærri veiðidýr (t. a. m. hirtir).

Storvælde (sjaldh.), ofvald: „Despotisme og S."

Storværk = Stordaad.

storøiet stóreygður, mjög eygður (fornt).

stout, ft. -e, o., a) (i tali, á Jótl.), laglegur, og þvíuml. — b) (sjaldh. i bókum), drengilegur (sb.: fagrar konur ok dreingiligar, Fms. VII, 105), skörulegur, tignlegur: „Forfærdet saae jeg Kampens stoute Datter."

Straa, kl., [strá], a) með ft. eins, strá; hálmur (sb.: honum sýndiz sem öx fögr ok fullfongileg yxi upp á einn hálm), hálmstrá: Sælge Kornet i S. selja kornið ó hálmi (þ. e. óþreskt). — Være høit paa S. (eða Straaet) vera hátt settur. — b) án ft., hálmur (sb.: ott — hlass — heys ok tvau hálms, N. g. L.): Ligge paa S. (sb. Eg. 205, Sturl. I, 2).

Straa-arbeide, a) það að búa e-ð til úr hálmi. — b) e-ð sem búið er til úr stráum eða hálmi.

Straabaand band úr stráum eða hálmi.

Straabred, kl., breidd á strái: „Et Straabreds Tylkelse."

Straabundt hálmvöndull.

Straadukke hálmvöndull.

Straadyne = Halmdyne.

Straadække ábreiða riðin úr hálmi.

straadød (sjaldh.), sóttdauður, sóttbitinn.

Straadød kerlingadauði.

Straaenke = Græsenke.

straafarvet, ft. -farvede, o., (sem er) eins og hálmur á litinn.

Straafletning, a) það að ríða e-ð úr stráum: Nære sig ved S. — b) e-ð sem riðið er úr stráum (t. a. m. það sem stráhattar eru saumaðir úr).

straaguul strágulur (þ. e. gulur eins og þurrt strá).

Straahat stráhattur: Italienske Straahatte.

Straahytte, a) byrgi búið til úr hálmi. — b) húskorn með hálmþaki.

Straajunker = Spradebasse.

Straakjøl drag (undir kili).

Straaknippe = Halmknippe.

Straakrands hringur búinn til úr stráum.

Straakurv strákaupur, (sb. Halmkurv).

straalagt, [sb. lægge], (um þak), búinn til úr hálmi, (sb. Fms. VI, 153).

straale, s. 1, [sb. strjála], a) h. s. (har), geisla (sb.: þá skinandi birti, er geislaði af meyjunni; sb.: einnig það geislar — ljómar — af e-u), skína: Et straalende Lys skært ljós. En straalende Diamant. — „Det sørgende Smiil, som straalede frem gjennem rindende Taarer." — b) sem ós., (i tignlegu orðfæri), sýna (e-ð) á sjer eins og með geislum: Hans Aasyn straalede Fred og Glæde.

Straale, ft. -r, sk., [sb. strjál], a) geisli: Solens Straaler. — b) buna: Vandet springer i to Straaler. — c) rák (svipuð geisla): Straaler i Metallers Brud. — d) = Havstraale. — e) (þegar talað er um hrossalækningar), hestsskökull.

Straalebrydning = Straalebrækning.

straalebrækket, [sb. brække], (sem er) með brotnum geislum: „S. Lys".

Straalebrækning geislabrot(ning).

straalebræmmet, [sb. bræmme], (skáldl.), (borða)lagður með geislum, (sb.: Er á sumrum sunna, i svalar voðir unna, vefur bjartra geisla glit).

Straaleblands (skáldl.), geislablik.

straaledannet, [sb. danne], a) (sem er) eins og geisli i lögun. — b) sem er i lögun eins og e-ð með geislum út úr.

Straaledyr (kvikindi sem er svo lagað eins og það sje með allt einum geislum) *animal radiatum.*

Straaleflod, sk., (skáldl.), geislamóða (er skín af e-u): „Solens S."

Straaleglands ljómi: „Solens gyldne S." — b) = Helgenglands, Straalekrands, Straalekrone.

Straaleglimt (skáldl.), = Lysglimt.

Straalekast bliksndl geislar.
Straalekrands = Helgenglands.
Straalekrone = Helgenglands.
Straalelys ljómi.
Straalemester [sb. Straale b], buoustjóri (þ. e. sá sem stýrir bununni þegar verið er að slökkva húsbruna).
Straalemusling (eins konar skel) *mytilus radiatus.*
Straalepragt ljómi: „Morgensolens S."
Straalepunkt það sem geislarnir skína af.
Straaleregn (skáldl.), ljómi.
straalerig ljómandi.
Straalerør, [sb. Straale b], = Sprøiterør.
Straaleskin ljómi.
Straaleskud geisli.
Straalesnekke (eins konar kuðungur) *helix radiata.*
Straalevarme hiti sem kemur í geislum á e-ð fjarlægt.
Straalevei (skáldl.), geislabraut (sem e-r á að ganga): „Som naar en S. beredes for nogen Gud."
Straalevinkel horn á milli tveggja geisla (er skína í auga).
Straalevirkning ábrif ljúss eða hita í geislum: Varmens S.
Straalevæv geislaglit (sb. greinina um straalebræmmet).
Straalægte langband undir hálmþekju.
Straamaatte motta úr hálmi.
Straamand mannsmynd gjörð úr hálmi og höfð sem fuglahræða, (heybuxi).
Straasæk hálmpoki til að hafa undir sjer, (sb. Halmdyne).
Straatag hálmþekja: S. maa ikke lægges paa Kjøbstedbygninger.
straatakt, [sb. tække], þakinn hálmi (sb. Fms. VI, 153),
Straavisk = Halmvisk: Feie noget af med en S. fara á hundavaði yfir e-ð.
Straavæxt sáðtegund sem mikill hálmur er undir.
*Strabads, ft. Strabadser, sk., (í tali), erfiði (sb.: þolino var hano með vás ok erfiði, Rómv.), áreynsla.
*strabadsere, ás. 1, reyna á: Dette Arbeide strabadserer Hesten for meget. — S. sig (reyna of mikið á sig, leggja of mikið að sjer) paa Reiser.
Straf, ft. -fe, sk., refsing, hegning, hegnd, hefnd, skript, víti: Grusomme (haarde, lemfældige, milde) Straffe. Naturlige Straffe sú hegnd er fylgir sjálfkrafa e-i yfirstöplun. Faae S. for noget þola hegningu fyrir e-ð. En billig S. makleg málagjöld.
strafbar, ft. -e, e., = straffelig, strafskyldig, strafværdig.
Strafbarhed, án ft., sk., = Strafskyld, Strafskyldighed, Strafværdighed.
straffe, ás. 1, refsa e-m, hegna: S. Lovens Overtræder (sb.: hegna illþýði ok ránsmenn, Fms. VII, 16), hegna lögleysur. S. en Misgjerning. Straffes paa Livet (fá þá hegning að) vera tekinn af. Straffes paa Penge (fá þá hegning að) vera sektaður. — b) um það þegar e-m hefnist fyrir e-ð, (sb. makleg málsgjöld): „Born s. ofte Forældre, fordi disse ikke have tugtet dem i Tide" foreldrum hefnist opt fyrir, að þau hafa ekki liptað o. s. frv. — c) (sjaldh.), = dadle, laste (af lasta). — d) = irettesætte. — e) (í almúgatali), s. (stýfa ofan af) et Træ.
Straffebrev ávítubrjef.
Straffebøder, ft., víti, (sb. Bod [af bót] 2).
Straffedag hegningardagur (að sínu leyti eins og hegningartími, Fms).
Straffedom áfellisdómur (forni).
straffelig, ft. -e, e., (sjaldh.), = strafskyldig.
Straffelov lög um glæpamál: Den norske S.
Straffelovgivning lagasetning (lög) um glæpamál.
Straffemaade það hvernig farið er að hegningu: En haard (grusom) S.
Straffeprædiken prjedikun sem miklar ávítanir eru (mikil heimsádeila er) í. — b) (sjer hverjar) ávítur, (sb. Irettesættelse).
Strafferenter, ft., peningaleiga sem e-r verður að borga af því hann hefur ekki leyst fje af hendi í rjettan gjalddaga.
Strafferet, a) rjettur á að hegna: Statens S. = b) = Criminalret b.
Straffetale ávítur, (sb. Irettesættelse).
Straffetrudsel það að hóta hegningu.
straffri = strafløs.
straffældig, ft. -e, e., = strafskyldig.
strafløs vítislaus, (sb.: at vítalauso, Skuggsjá).
Strafløshed, án ft., sk., það að vera vítislaus; það að komast hjá hegningu.
Strafpenge, ft., = Straffebøder, Bod [af bót] 2.
Strafskyld það að hafa unnið til hegningar.
strafskyldig vítaverður, hegningarverður: Hun er ikke mere s. end Manden. Et strafskyldigt Foretagende.
Strafskyldighed, án ft., sk., Strafskyld.
strafværdig = strafskyldig.
Strafværdighed, án ft., sk., = Strafskyld.
stram, ft. -me, e., [sb. haf-stramb-r og strembinn], a) þaninn: En s. Line. — b) strokinn, (sb. það markar fyrir legg og lið): „En Straajunker, pyntet og s." — c) rammur: En s. Smag remmubragð). En underlig s. Lugt þræslu lykt. — 2) sem ao., þröngt: Klæderne sidde stramt eru þröng.
Strambuxer sú hegning að vera barinn með staf (priki) á bakhlutann utan yfir buxurnar: Give een S. Faae S.
Stramhed, án ft., sk., a) það að vera stram a: Tougets S. Klædernes S. það að fötin eru þröng. — b) þræslubragð, eða því uml.
stramme, ás. 1, þenja (sb. þenja linustreng á miðil hæla tveggja), herða á (e-u): S. et Toug. — b) (um föt og því uml.), þrengja að (e-m), vera (e-m) of þröngt: Klæderne s. mig. — Án þgf.: Bæltet strammer.
Strammen, sk., það að stramme.
Stramning, sk, a) það að stramme: Tougets S. — b) rigur (í eiginl. merk.): Føle en S. i Lemmerne.
Strand, ft. -e, sk., [strand í strönd], strönd, sjónarströnd, (sb.: marbakki, sjáarbakki); fjara: Bølgerne rulle op paa Stranden. — b) (stundum í fíguglegu orðfæri), land, (sb. strindi, í skáldskap). — 2) sjór (inn við land): Stranden er tillagt sjórinn er lagður með ströndinni.
Strandaborre (eins konar sjófiskur) *perca marina.*
Strandager skor (sem er) við sjá.
Strandagern hrúðurkarl *balanus (Linn.).*
Strandarve, fjöruarfi, berjaarfi, smeðjukál, *arenaria peploides.*
Strandbakke brekka (bryggur, eða því uml) við sjó.
Strandbo, kk., sjóbyggi, sjóbóndi.
Strandboer, ft. -e, kk., = Strandbo.
Strandbred sjóarströnd; fjara.
Strandbrink sjóarbrekka; sjóarbakki, marbakki.
Strandbygger, ft. -e, kk., = Strandbo.
Stranddige flóðgarður (til að aptra sjóflóðom).
Stranddykker, sk., = Dukand.
Stranddyr skepna sem hefst við í sjó nærri landi.
strande (er), h. s. 1, 1) eiginl., a) (um skip), brotna (við land eða á grynningum; sb.: skip brýtur, skip brýtur í spón): Skibet strandede paa Skagens Rev. — b) (um þá sem á skipi eru), brjóta skip sitt: Vi strandede paa den norske Kyst. — 2) óeiginl., = mislykkes: Den Plan strandede.
Strandegn sjúpláss, sjóbyggð, (sb. sjóarsíða).
Strandeier = Forstrandseier.
Stranderle, sk., [-erle = ertla], eins konar strandfugl.
Stranderter (norrænt orð), hnunagras *pisum maritimum.*
Strandefel ámælis-orð um þann sem hefur það starf að bera fyrir kaup vöru manna eða farangur frá sjó.
Strandfisk fiskur sem við hefst nærri landi.
Strandfiskeri það að fiska nærri landi.
Strandfoged (maður sem er) fjöruvörður.
Strandfolk, ft., (sjaldh.), a) sjóbyggjar. — b) marbendlar.
Strandfugl strandfugl.
Strandgruus sjáar-möl (sem tekin er upp við land).
Strandgræs gras er á ströndu vex, (strandgresi). — 2) sjer í lagi a) *elymus arenarius.* — b) kattartunga *plantago maritima.* — c) marhálmur *zostera marina.*
Strandhug, kl., [strandhögg], strandhögg.
Strandhuus hús við sjó.
Strandhvede (jurt) *elymus arenarius.*
Stranding, ft. -er, sk., það að strande 1: Der indtraf mange Strandinger (braut mörg skip, urðu margir skipreikar) i det Efteraar.
*Strandingscommissair sá sem er til settur að sjá á með þeim munum er koma af skipreika.
Strandingsgods vogrek.
Strandingsret = Forstrandsret.
*Strandisop (strandlæðingur) *glaux maritima.*
Strandkaal (nafn á ýmsum jurtum), a) *bunias cakile (Linn).* — b) *crambe maritima.* — c) = Strandgræs 2, b.
Strandkant a) = Strandbred. — b) sjóarsíða: Boe ved Strandkanten.
Strandklover, bóluþang, belgjaþang, klóþang, þuanaþang, *fucus vesiculosus.*
strandlangs, ao., [sb. strandlengis], strandlengis (B. H.), með sjó.
Strandlugt fjörudaun.
Strandløber, a) kk., fjörusveinn (undirmaður þess sem settur er Strandfoged). — b) sk., nafn á sumum strandfuglum.
Strandlog (eins konar læknisjurt) *scilla maritima (Linn.).*
Strandmaage már; svartbakur, veiðibjalla.
Strandmalurt (jurt) *artemisia maritima.*
Strandmandstro (jurt) *eryngium maritimum.*
Strandmark (ræktað) land sem nær niður að sjó.
Strandodder (sæotor) *mustela lutris.*
Strandpeberrod (hrafnsklukka með gulu blómstri?) *sisymbrium amphibium.*
Strandplante planta er sprettur við sjó.
Strandravn = Aalekrage.
Strandret rjettur á að fiska fyrir landi og draga net á land.
Strandrettighed = Strandret.
Strandrider tollheimtumaður sem settur er yfir spotta af sjóarströndu.

Strandrixe, sk., = Snarre.

Strandrov = Strandhug.

Strandrug = Strandhvede.

Strandrøver vikingur sem höggur strandhögg.

Strandsand fjörusandur (sem dreift er á gólf og hafður er í veggjalím o. s. frv.).

Strandsidder, kk., [sb. strandsetr, Grágás], sjóarbóndi; tómthússmaður.

Strandside = Strandkant b.

Strandsiv (jurt) *scirpus maritimus.*

Strandskade = Lofugl.

Strandskive (eins konar skel) *turbo.*

Strandskræppe (jurt) *rumex maritimus.*

Strandskæl, a) fjöruskel. — b) olbogaskel *patella.*

Strandsnarre = Snarre.

Strandsteen (lítill) fjörusteinn.

Strandstjerneurt (jurt) *aster tripolium.*

Strandsvale (svölutegund) *hirundo riparia (Linn.).*

Strandsyre = Strandskræppe.

strandsætte, ás., sigla upp skipi til brots.

Strandsø lón (við sjó).

Strandtyv (fjöruþjófur; sjer í lagi) sá sem stelur vogreki.

Strandtyveri (fjöruþjófnaður: einkum) það að stela vogreki.

Strandtørv = Martørv.

Strandvagt vörður (varðmaður, varðmenn) á sjóarströndu þegar von er ófriðar-skips.

Strandvand = Søvand a.

Strandvarsel (í tali almúga á Sjálandi), svipir drukknaðra manna er sjást á sjóarströndu, (sb.: sjóórsugur, B. H).

Strandvildt veiðifuglar (þ. e. fuglar til að veiða eða skjóta; að sínu leyti eins og veiðidýr, veiðibjörtur) við sjó.

Strandvind = Landvind.

Strandvrag rekinn skipskrokkur; vogrek.

Strandværn það að hlífa ströndu við sjóargangi: „Sandklitternes S. imod Havet."

Strandørn = Gaaseørn.

Strangskee leður utan um vagn-sököul til að hlífa eykjunum.

*Strangulation, ft. -er, sk., kyrking, henging.

*strangulere, ás. 1, kyrkja, hengja.

*Strangurie, sk., = Koldpis.

*Stratagem sjá Strategem.

*Strategem (opt kallað Stratagem, þó ekki sje rjett), kl., a) = Krigslist. — b) = Konstgreb b.

*Strategetik, sk., herstjórnarfræði, herstjórnarlist, (sb. Krigskonst).

*strategetisk, ft. -e, e., sem lýtur að herstjórnarlist, (sb. Strategetik).

*Strategie, sk., = Strategetik.

*Strategik, sk., = Strategetik.

*strategisk, ft. -e, strategetisk.

Stratenrøver = Stimand.

Stratenrøveri rán á stigum úti.

strax, ao., a) (um tíð), undir eins, óðara, þegar, í stað; að vörmu spori: Hvad der skal skee, maa skee s. (sb. hjer er ekki til setunnar boðið). S. paa Timen eða s. paa Stedet þegar í stað. — b) (um stað), rjett, öldungis, þegar (sb.: svá hefir þat sýnzk, sem þegar hafi þat svengsk frá öxlinni ofan, Skuggsjá): Huset ligger s. herved. — c) óeiginl. (en þó mjög nálægt merk. a): Fordi man seer alvorlig ud, er man ikke s. bedrøvet þó er ekki víst að illa liggi á manni.

Streg, ft. -er, sk., [strik?], 1) stryk: Drage en S. med Kridt eller Bliant. Slaae en tyk S. gera feitt stryk. — Slaae en S. over noget draga stryk ofan í e-ð; (óeiginl.): sleppa e-u (í. s. m.: Slige Fornøielser maae vi herefter slaae en S. over). — Óeiginl. orðatilt.: Det gjør en S. i Regningen það var nú verri sagan, eða þvíuml. — b) = Compasstreg: Vinden er gaaet hele tre Streger sydligere veðrið er gengið fullar sex leiðarsteinsáttir suður á við. — 2) grikkur, bragð, lilvik, eða þvíuml.: Gjøre gale Streger hafa bernskubrögð í frammi. Spille een en slem S. gera e-m ljótan grikk, leika illa á e-n. En nedrig S. fúlmennska, eða þvíuml.

strege, ás. 1, stryka: S. et Ark af; sb. afstrege 3. S. noget ind; sb. indstrege. S. noget over; sb. overstrege. S. et Ord under; sb. understrege.

streife, s. 1, 1) h. s., sveima (sb.: þeir sveimaðu um bæinn ok drápu mart af Birkibeinum, Fms. VIII, 173): Jeg har streifet om i Byen den hele Dag. — 2) um viðkomu, a) h. s.: Kuglerne streifede hen ad Vandfladen fluttu kerlingar á vatninu. — b) ás., strjúkast við: Et Skud streifede hans høire Arm.

Streiferi, ft. -er, kl., = Streiftog.

Streiffugl sjerhver af þeim fugl(ategund)um er víða sveima en breyta þó ekki um loptslag.

Streiflys hrigðul birta: Maanens S. i Krattet.

*Streifparti herflokkur sem er sendur frá meginliðinu til að koma e-staðar á óvart.

Streifskud skot (kúla) sem strýkst við e-n (og særir hann grunnu sári).

Streiftid sá tími árs þegar fuglar eru á ferðalagi að leita sjer fæðslu (sb. Streiffugl).

Streiftog ferð herflokks frá meginliði til að koma e-staðar á óvart (sb. Streifparti).

Streng sjá Stræng.

streng, ft. -e, e., [sb. strang-r], a) (um veðráttu), harður: En s. Kulde (sb.: voro frost mikil ok kuldar, Fms. II, 29). En s. Vinter (sb.: vetrarríki, vetrarnauð). — b) (um áreynslu): Strengt Slid stritvinna. Strengt Arbeide (sb.: erfiðisneyð, í Stjórn). Det vil blive strengt, skal jeg naae ham jeg verð að hafa mig allan við (jeg verð að herða mig), ef jeg á að ná honum. — c) (um meinlæti og bindindi): Foreskrive den Syge en s. Levemaade; sb. foreskrive A. Føre et strengt Liv (sb.: ok var sá mikill meinlætamaðr síðan í vökum ok í föstum; meinlætismaðr; meinlætissamr; meinlætasamr í föstum ok klæðabúningi; meinlætasamari, í mörgu lagi, við sjálfan sik, enn aðrir biskupar höfðu verit, í vökum ok föstum ok klæðabúnaði; lifa miklu meinlætislifi). En s. Faste. — d) ríkur (í. s. m. um varðhöld; sb. styrkur, öruggur): Være under strengt Opsyn. — e) (um nákvæmni), α) i Ordets strengeste Betydning í eiginlegustu merkingu orðsins. — β) foretage en s. Undersøgelse rannsaka e-ð vandlega. — f) (um vandlæti), α) (um mann), vandlátur, (sb.: réttvíss vandlætismaðr laganna, Magn.), siðvandur; stjórnsamur: Den strenge Mand straffer aldrig, uden hvor han vil gavne; den haarde ogsaa der, hvor han skader". — β) (sb.: þó at oss þykki strangr guðs hardagi, Fms. VIII, 54): En s. Lovgivning. Efter den strengeste Retfærdighed. — g) harðráður: Strenge Herrer regjere ikke længe (sb.: skömm er óhófs æfi; illa sezt ofstopinn), orðskv. — h) óþýður: Et strengt Sind. — i) óþýðlegur, (sb. harðlundligr): Et strengt Udvortes. Et strengt Aasyn (sb. harðleitur). — 2) strengt, sem ao., hart, harðlega; ríkt, ríkulega (sb.: hann var réttdæmr ok hélt ríkuliga guðs lög, Fms. XI, 298): Arbeide strengt leggja mikið að sjer. Regjere strengt vera stjórnsamur eða harðráður. Dømme strengt om andre vera harðdæmur (þungdæmur) um aðra. Strengt taget í raun rjettri; ef í hart fer; eða þvíuml.

strenge, s. 1, [strengja], 1) h. s., s. med een vera vandlátur við e-n. — S. paa (ganga ríkt eptir um) Betalingen. — 2) ás., a) herða að (e-m): S. een over hans Evne ofbjóða e-m; sb. anstrenge. — b) í strenges harðna: „Naar Dagen længes, da Vinteren strenges".

strengelig, ao., [sb. strangliga], = strengt (sb. streng 2): Det blev ham s. forbudet honum var stranglega fyrirboðið.

strengere, ás. 1, (í almúgatali), herða að (e-m): Jeg vil ikke s. dig med Arbeidet (Betalingen) ekki reka of mikið á eptir þjer (ekki ganga hart eptir borguninni við þig).

strengflydende, [sb. flyde], = strengsmeltende.

Strenghed, án ft., sk., harka, stríðleiki (sb.: stríðleiki í dómum, Skuggsjá 639), o. s. frv.: Vinterens S. vetrarharkan. Arbeidets S. stritið. Straffes efter Lovens S. (sb.: hvar hann — þ. e. guð — hefir látið þá — þ. e. dómara — stríðliga fram fara með dómi rettvísi ok samvizku).

strengsmeltende, [sb. smelte], sem bráðnar seint.

Stri, án ft., kl., [sb. strigi], strigi.

Stribe, ft. -r, sk., [sb. stríp- í strípröndóttr, Sturl. III, 113], rák, rönd: Blaae (gule, brede, smalle) Striber. — En hvid S. i Havet. — Dreielet var vævet i smalle Striber.

stribet, ft. stribede, e., röndóttur, (sb. strípröndóttr, Sturl. III, 113): S. Toi. Stribede Dreieler.

Strible, ft. -r, sk., (sjaldh.), dálítil rák, far, eða þvíuml.

*stricte, ao., nákvæmlega; í eiginlegri merkingu.

*strictissime, ao., = i Ordets strengeste Betydning (sb. streng 1, e, α).

strid, ft. -e, e., [stríð-r], a) snarpur átöku; stinnur: S. Uld. Grovt og stridt Lerred. — b) (sb.: hón fellr allra á strangast ok stríðast, Stjórn; sb. einnig Skuggsjá 154), strangur = straumharður: Den stride Elv (Fos).

Strid, án ft., sk., [stríð], a) stríð (sb.: jafnan hélt hann stríð við Philisteos), orusta, bardagi: Ruste sig til S. búast til bardaga. Drage ud i S. halda í hernað, eða þvíuml. Der stod en haard S. þar var hörð orusta (harður bardagi). — b) þræta, þrætur: Sandhed maa være Maalet for enhver videnskabelig S. — Ligge i S. med (í málaferlum við) sine Naboer. — S. imellem to Pligter þegar tvær skyldur fara í bága (hvor við aðra).

stridbar, ft. -e, e., = krigersk a.

Stridbarhed, án ft., sk., a) hreysti (í bardögum). — b) það að geta alóreitt setið á sárahöfði.

stridbegjerlig = stridlysten.

stride, stred, stridt, [stríða], 1) h. s., a) berjast: S. mandigt (tappert) berjast hraustlega. S. mod Overmagten berjast við ofurefli. — b) þræta(st), deila: S. om Ord. S. med een om noget þræta við e-n um e-ð. — c) stríða, (sb. eiga í e-u): Han har havt megen Modgang at s. med hann hefur haft mikið mótlæti við að stríða. S. med Fattigdom eiga í basli. — Vi maatte s. haardt for at (við urðum að hafa okkur alla við, til að) vinde op imod Strømmen. — d) vera gagnstæð (e-u): Det strider imod Fornuften. Stridende Sætninger greinir sem eru gagnstæðar hver annari. Stridende Pligter skyldur sem fara í bága. — 2) sem ás., a) með þol. sem er samkynja sögninni að merk. (sb.: Sigurðr konungr .... harðist þar aðra orrustu): S. Troens gode Strid (heyja hið góða stríð trúarinnar). — b) með þol. af orði, er tíð merkir: S. Vinteren igjennem komast af

veturinn. — c) med sig: S. sig op imod Vinden belta undir veðrið; berjs. — S. sig igjennem Folkehoben komast með herkjum (naumindum) í gegnum mannþröngina. — S. sig igjennem Verden baals fram úr henni veröldu. — d) i strides α) berjast: De stredes længe, inden han fik Overmagt. — β) þræta: De stredes længe, uden at forstaae hinanden.

stridhaaret sem hefur stinnt og snarpt hár.

stridig, ft. -e, e., I) (þar sem það á skyll við Strid), a) stríðlundaður, stríðlyndur, stríður, torsveigur, (sb. þeir munu þèr vera menn stríðastir ok torsvelgstir). — b) sem keppt er um: Gjøre een Rangen s. vilja ekki vera minni, enn e-r. Gjøre een Seieren s. standa (vel) í e-m. — c) gagnstæður, sem er hvað á móti öðru: Stridige Ønsker (Meninger). — II) (þar sem það á skylt við strid), (sjaldh.), a) = strid a. — b) = strid b.

Stridighed, sk., I) (af stridig I), a) án ft., stríðleiki (sb. Fms. IV, 165), stríðlæti, þrályndi, þrágirni, þrákelkni, þrá (= þrái): Hans S. paadrager ham mange Ubehageligheder. — b) með ft. -er, þræta, deila, skærur, missætti, ósætti: Lærde Stridigheder vísinda-þrætur. — II) (af stridig II), án ft., það að vera stridig II.

stridlysten óeirinn, (sb.: óeirumaður, óeirðarmaður, óróaseggur).

stridrindende, [sb. rinde], = strid b.

Stridsbulder = Krigsbulder.

Stridsdag, a) = Kampdag. — b) armæðudagur.

Stridsfolk her, lið, herlið.

Stridshammer (fyrrum), víghamar.

Stridshandske vopnahanzki (Ann.): Kaste Stridshandsken til een bjóða e-m út. Optage Stridshandsken verða við þegar manni er boðið út.

Stridshelt = Krigshelt (nema öllu tiguglegra).

Stridshest vopnhestur (fornt).

Stridshingst graður vopnhestur.

Stridshjelp vígsgengi.

Stridshorn herhorn (Al., Stjórn).

Stridshær herlið, her, lið.

Stridshøvding hershöfðingi.

Stridshøvedsmand hertogi fyrir liði (sb. Fms. I, 2).

stridsindet = stridig I, a.

Stridsknegt, kk., óbreyttur liðsmaður.

Stridskraft (tíðkanlegast í ft.), stríðskostur (Sturl. III, 240), liðskostur, liðsafli: Et Lands Stridskræfter. Stridskræfterne i dette Slag vare ikke lige.

Stridskæmpe kappi, garpur, hetja.

Stridskølle (forðum), vígkylfa, (sb. 1. Kølle a).

Stridsleg = Kampleg.

Stridslyst vígahugur: „S. luer paa ny i hans Barm, og Fryd i hans Øie".

Stridsmaade bardaga-aðferð: Barbariske Folks S.

Stridsmand = Krigsmand, Kriger, (nema tiguglegra).

Stridsorden fylking.

Stridspunkt (sjálft) þrætu-efni(ð): Holde fast paa det egentlige S.

Stridsskrift, kl., þrætarit: Et academisk S. = Disputats b.

Stridsspørgsmaal e-ð sem menn koma sjer ekki saman um: Stridsspørgsmaalene imellem Catholiker og Protestanter.

Stridssværd = Slagsværd.

Stridsvaaben hervopn.

Stridsvogn = Krigsvogn (nema öllu tiguglegra).

Stridsværn (í skáldskap), hlífar.

Stridsøxe öxi sem höfð er til víga.

striduldet, ft. -uldede, e., sem hefur logmikla ull.

stridvant, [sb. vænne], vanur bardögum: En s. Hær.

Strigle, ft. -r, sk., hrossakambur.

strigle, ás. 1, kemba (best, með hrossokambi).

Strigleborste hrossabursti.

Striglen, án ft., sk., það að strigle.

Strigling, sk., það að strigle.

Strik, kk. (i tali), = Skjelmsmester.

Strikbuxer prjónabuxur, prjónabrækur.

Strikke, ft. -r, sk., a) band, taug, strengur: „Varer, som vare bundne med Strikker". — b) virgull, hengingar-öl: Dømmes til at døe ved Strikken vera dæmdur til hengingar. Han eier ikke Hamp til en S. hann á ekki bót fyrir skóinn sinn. — c) (úrelt), snara.

strikke, ás. 1, prjóna: S. Strømper.

Strikkebog bók um það hvernig fara eigi að prjóna, (prjónabók).

Strikkegarn band sem prjónað er úr, prjónaband.

Strikkekone prjónskona, (þ. e. kona sem prjónar fyrir kaup): Denne S. bærer allevegne sit Arbeidstøi med sig.

Strikkekonst sú kunnátta að prjóna.

Strikkekrog krókur (optast úr járni eða silfri) til að hengja prjóna sína á.

Strikkenaal = Strikkepind.

Strikkenøgle hnykill sem verið er að prjóna af.

Strikkepind prjónn til að prjóna með, bandprjónn (sb. Bindepind, Hosepind, Knytepind, Lænkepind).

Strikkepose dálítill poki sem kvennfólk hefur prjónana sína í þegar það ber þá með sjer.

Strikkepung = Strikkepose.

Strikkering hringur (á handlegg) með krók niður úr til að hengja prjónana sína á.

Strikkeskede sjá Strikkeskee.

Strikkeskee (eða Strikkeskede), (fyrrum), pípa (optast úr silfri og) lokuð í annan enda sem fest var í beltinu og sá prjónninn var hafður í sem prjónað er með í hvert skipti (= sem lykkjurnar eru teknar á).

Strikkestige = Rebstige.

Strikketøi prjónarnir með því sem verið er að prjóna: Holde sit S. i Haanden halda á prjónunum sínum.

Strikning, sk., það að strikke.

Strikstrømpe, a) prjónaður sokkur. — b) sokkur sem verið er að prjóna.

Strime, ft. -r, sk., rák, far, (einkum á hörundi, sb. blóðrisa): Blodige Strimer.

strime, h. a. 1, skjóta út af sjer ráknm eða geislum.

strimet, ft. strimede, e., sem rákir eru á, eða þvíuml.

Strimmel, ft. Strimler, sk., ræma: En S. Papir. Klippe (skære) en S. af noget. En S. Jord spilda.

*stringent, ft. -e, e., nákvæmur (um orð).

*Stringents, sk., nákvæmni (í orðum).

Strippe, ft. -r, sk., (striffa, þ.e.), e-skonar fata með handarhaldi öðrumegin (sb.: ringja, Stjórn).

strippe, s. 1, mjólka, a) h. a., (sb.: dropn; vera dropsöm; [kýrin] mjólkaði þaðan í frá allan vetrinn, sem þær kýr, er stórfengstar eru): Den Ko stripper godt. — b) ás., mjólka kú (einkum þegar hún er farin að geldast; sb. breyta).

strippe (har), h. s. 1, strunza, (sb. rápa): S. omkring paa Gaden hele Dagen.

stritte, s. 1, [sb. strita], 1) h. a., a) standa út í loptið: Haarene s. ud fra Hovedet. — Han gaaer og stritter med sin Kaarde hann lætur sverðið standa út í loptið (frá hliðinni á sjer). — b) ganga gleitt (til þess að detta ekki): „Han stritter som en So paa hal Iis." — c) stritast við, rembast við. — 2) ás., dreifa e-n, stökkva e-u: Du kan s. en Smule Havre i den Agerende. S. Vand paa Gulvet.

Strop sjá Stroppe.

*Strophe, ft. -r, sk., erindi, vísa, hending (einsog það orð er haft nú á dögum).

Stroppe (eða Strop), ft. Stropper, sk., stroffa, (sb.: lykkja, hanki): Stroppen i en Kjole.

Strube, ft. -r, sk., [strúpi: 655 XIII A; sb. strjúpi, sem tíðkað er nú á dögum], kok; kverkar; kverk, (sb. barki, háls): „Hvad Toner skulde ei i denne S. skabes?" Gribe een i Struben kyrkja e-n (Grág II, 9), taka fyrir kverkarnar á e-m. Skære Struben over paa een skera e-n á háls.

Strubebogstav, kl., kok-stafur.

Strubedække barkablaðka (*epiglottis*).

Strubehoste hættulegur hósti sem börnum er einkanlega hætt við að fá og kemur til of barkobólgu (*angina polyposa*).

Strubebule barkabol.

Strubekulk kok.

Strubelaag = Strubedække.

Strubelyd kokhljóð.

Strubesaar sár (fleiður) í barka.

Strubesvælg = Strubekulk.

Strubetone kokhljóð.

*Structur, sk., það hvernig pörtum e-s hlutar er komið fyrir.

Strud, ft. -e, [strút-r], endi (t. a. m. á bjúga), rusta-sneið (á brauði): „En Pølse haver to Strude". — b) = Strut.

strude sjá strutte.

Strudel, ft. Strudler, = Bandhvirvel, Havsvælg, Malstrøm: Rives bort af Strudelen.

Struds, ft. Strudser, sk., (fuglinn strútur) (*struthio*): Have en Mave som en S. geta melt alla skapaða hluti.

Strudsfjæder strútsfjöður.

Strudsmave (eiginl.) strútsfóarn: Have en S. geta melt alla skapaða hluti.

Strudsunge strúts-ungi.

Strudsæg strúts-egg.

strunk, [sb. strokk-r?], 1) keikur. — b) indbildsk, hoffærdig. — 2) (á Jótlandi), strokinn, upp dubbaður: Han er heel s. i Dag.

Strut, sk., e-s konar lítil hveitikaka ferstrend (einkum borðnð á föstunni).

strutte (forn. strude), h. s. 1 (har), a) (í tali), standa út í loptið, eða þvíuml.: Papirerne s. ham ud af Lommen standa upp úr vasa hans. — S. frem med Maven setja fram keisina. — b) reigjast, eða þvíuml

Stryg, ft. eins, kl., [sb. stryk], högg: Give en S. lambra á e-m. Faae S. vera barinn.

stryge [strjúka; sb. ryge], strøg [strauk], strøgen [strokin-n] og strøget [strokit; sb. ryge], strjúka, o. s. frv., 1) ás., a) Hun strøg ham med Haanden over Kinden hún strauk hendinni um kinnina á honum, (sb. Skrýmir .... strauk of vangann). S. en Kat paa Ryggen strjúka ketti. — b) s. Folderne ud med Haanden strjúka e-ð úr brukkunum með hendi sinni. — S. Tøi sljetta (strjúka) ljerept (þvegin og þornuð). Einnig tómt s., t. a. m.: I Dag vaske vi; imorgen skulle vi s. — c) Væggen maa stryges tre Gange það verður að draga þrysvar (lím eða til) á vegginn. — S. een om Munden med Løfter lofa e-m öllu fögru (en ætla sjer ekki að efna það). — d) ríða e-u á e-ð: „De skal tage Blodet og s. paa begge Dørstolper". — e) s. Plaster draga plástur á e-ð (þ. e. á e-s pjötlu). — f) s. sin Lee brýna (ljáinn sinn; sb. Strygespaan). — g) s. Violinen draga bogann um fiðlu-strengina. — Strygende Instrumenter hljóðfæri sem leikin eru með boga. — h) Kornmaaleren stryger Tønden strýkur kúfinn af tunnunni

(sb. Gþl. 525). — i) s. (strjúka, þurrka) Sveden af Panden. S. Haaret bort fra Øinene strjúka hárið frá augunum á sjer (eða öðrum). S. Handsken af Haanden (sb.: þá gekk Þjóstólfr Áloson þar til, er hann sat, ok strauk af höfði honum húfu hlaðbúna). S. Pengene af Bordet i Skuffen sópa peningunum af borðinu og ofan í skotaldið. — k) á sjó, α) s. Seilene fella seglin. — β) s. Flag taka ofan veifuna (merkið). — Óeiginl.: For en saadan Mand stryger jeg Flag jeg ætla mjer ekki að jafnast við þvilíkan mann. — γ) s. (tómt) = s. Flag, t. a. m.: Efter en kort Fægtning strøg det fiendtlige Skib. — l) s. noget ud draga e-ð út. Einnig tómt s., t. a. m.: Censor har strøget dette Stykke ritvörðurinn hefur dregið út þenna kafla. — m) s. een til Kagen hýða e-n (afbrotamann) við staur. — n) s. sig paa noget núa (nugga) sjer upp við e-ð. — o) Hesten stryger sig slær sig. — p) s. Skank gonga upp á sig innanfótar (um menn). — 2) h. s., a) (sb.: Án náði örinni ok strauk til skipanna): En kold Luft strøg igjennem Værelset það stóð gustur í gegnum húsið. Vinden stryger (blæs) frit over Heden. Strygende Vind blásandi byr. — Svalerne s. stundom langs med Jorden fljúga stundum niður við jörð. — Der strøg et Raadyr forbi strauk fram hjá. — β) Kjøbmanden har en strygende Næring það flýgur allt út hjá kaupmanninum. — b) (um málmæðar — o. s. frv. — í jörðu), ganga: Gangen stryger fra Nord mod Syd.

Strygebaand (fyrrum, og enn í hjeraði), eins konar skarbsod kvenna.

Strygebolt boltsjárn.

Strygebord, kl., borð a) sem ljerept eru strokin á. — b) sem mór eða leir eða tigl er lagað á.

Strygebræt, a) fjöl sem ljerept eru strokin á. — b) = Muldfjæl.

Strygebænk eins konar bekkur með lokartönn sem kopparar hafa.

Strygegang brýna (þegar verið er að slá).

Strygejern bolti (sem föt eru strokin með). O. s. frv.

Strygeklæde klæði sem haft er á fjöl eða borði undir fötum þegar þau eru strokin.

Strygenaal = Probeernaal.

Strygende, kl., stefna (þegar talað er um málmæðar, eða þviuml.): Gangens S. (sb. stryge 2, b).

Strygerem slípól.

Strygesand sandur sem dreift er á tjargaða spýtu er síðan er höfð til að brýna með, (brýnsluandur).

Strygesko eins konar skeifa sem hestar eru járnaðir með svo að þeir slái sig ekki.

Strygespaan tjörguð og sandborin (sb. Strygesand) spýta sem höfð er til að brýna með ljái og annað þess kyns.

Strygespade eins konar reka til að sljetta md eða leir með.

Strygespættel, sk., dálítið (járn-)áhald flatt í annan endann og haft til að draga með því plástur á pjötlu eða rýju.

Strygestok sívöl spýta til að sljetta með leir eða md.

Strygetræ = Strygestok, Stryghholt.

strygetør (um þvott, sem er orðinn) svo þurr að það má strjúka hann eða sljetta (sb. stryge 1, b).

Stryghammel eins konar þverspýta á vagnstöng með járni út úr báðum endum.

Strygholt, kl., kefli (vöndur) sem kúfur er strokinn með af mælikerum.

Strygmaal það mál þegar kúfur er strokinn af mælikeri.

Strygning, sk., það að stryge, t. a. m. Vasketøiets S. (sb. stryge 1, b). — Seilenes (Flagets) S. (sb. stryge 1, k, α, β). — Vindens S. over Marken (sb. stryge 2, a). — Einnig = Strygende.

stræbe (har), h. s. 2, [sb. starfa], a) hafa sig frammi: S. af al Magt hafa sig allan frammi. Han arbeider og stræber nok (vinnur baki brotnu, eða þviuml.), og bliver dog fattig. — S. een imod brjótast í móti e-m. — S. efter noget sækjast eptir e-u (í verki), stunda til e-s. S. efter (gera sjer far um) at vinde Mængdens Bifald. — S. een efter Livet sitja um líf e-s, (sb. sitja á svikráðum við e-n). — b) leita (að komast): „Derfor stræber endnu Kjærligheden frem af ethvert Hjerte". — c) (í almúgatali), flýta sjer, herða sig: Jeg kunde ikke naae ham, hvormeget jeg stræbte.

Stræbebjælke trje sem e-ð er stutt eða skorðað með.

Stræben, án ft., sk., það að stræbe, (viðleitni).

stræbsom, ft. -me, e., atorkusamur: „Den, som er arbeidsom for at erhverve, kaldes s.".

Stræbsomhed, án ft., sk., atorkusemi.

Stræde, ft. -r, kl., [stræti], a) (mjótt borgar)stræti. — b) sund: Strædet ved Gibraltar Njörvasund.

Strækbov það bil sem skip siglir í milli þess að það tekur slagi.

Strækhammer reksleggja, (rekstrarsleggja, B. H.).

strække, s. 1, og strakte, strakt, A) ás., 1) þar sem þol. er e-ð annað enn sig, a) teygja, þenja: Strængen lader sig ikke s. mere. — Efter Krympningen maa Klædet strækkes. De raae Huder strækkes og udspiles (sb.: Lætr hann bana — þ. e. öldungshúðina — bleyta, ok þrisvar lætr hann bana þenja). — β) reka járn eða annan málm: S. en Jernstang. Guldet lader sig s. i en meget høi Grad. — b) rjetta: S. Hænderne frem. S. alle fire fra sig rjetta frá sjer alla fætur (645). — S. Gevær (eiginl.: rjetta fram bissuskaptið og selja bissuna svo af hendi, þ. e.) gefast upp. — 2) s. sig, a) þar sem gjör. er lifandi vera, α) teygja (rjetta) sig: S. sig i Søvne. Ligge og s. sig i Solen flatmaga í sólskininu. — β) tímgast (um fisk): Fiskene s. sig i Dammen. — b) þar sem gjör. er dauður hlutur, α) togna (um skips-kaðal). — β) (um land), liggja, ganga: Ageren strækker sig langs med Aaen. Skoven strækker sig ned til Søen. — B) h. s., α) s. til endast, hrökkva: Vi ville see, om Pengene s. til. — β) s. (tómt) = s. til: Det saaer at s. saa langt det kan.

Strækkebænk a) eins konar bekkur sem húðir eru þandar á. — b) eins konar bekkur sem menn voru þandir á og kvaldir með því móti, (sb. Pinebænk).

Strækkedam [sb. strække A, 2, a, β], tjörn sem karpa-seyði eru höfð í sumarlangt.

strækkelig, ft. -e, e., sem teygja er í; sem verður reikinn (sb. strække A, 1, a, β): Det elastiske Gummi er i høi Grad strækkeligt.

Strækkelighed, án ft., sk., það að verða teygður eða reikinn (sb. strække A, 1, a; teygja): „Metallerne tabe deres S.".

Strækkepind spýta sem e-ð er þanið á. Sb. Ræffenagle.

Strækker, sk., eins konar verkfæri (úr málmi) sem haft er við skinnaverkun.

Strækkeramme grind sem skinn eru þanin á.

Strækmaal verkfæri sem trjesmiðir hafa til að draga stryk sem allstaðar er jafnlangt á milli.

Strækning, ft. -er, sk., a) það að teygja (o. s. frv.) eða togna: Det kan let springe ved en altfor voldsom S. — b) svæði: Store Strækninger af Heden ligge endnu aldeles udyrkede. — Einnig um vegalengd: En lang S. langur vegur. En kort S. spotta-korn.

Strækværk (í peningasmiðju) tilbúningur til að þynna (reka) málminn með.

Stræng (einnig ritað Streng), ft. -e, sk., [streng-r], strengur: Strænge af Hamp. Sb. Klokkestræng; Buestræng; Fiolinstræng; Navlestræng. — b) rifgarður (af heyi).

Strænge, sk., (eins konar þari), *fucus filum*.

strængedannet, [sb. danne], sem er eins og strengur í lögun.

Strængeklang strengjahljómur, strengleikur (sb. þá heyrðu þeir lúðragang ok þar með alls kyns streingleik ok klukknahljóð).

Strængel, sk., eins konar hálsveiki á hrossum.

Strængeleg, [sb. streingleik-r], strengleikur a) það að leika á strengjahljóðfæri. — b) (sb.: alls konar söngfæri — organ, sinfon ok salterium, hörpur ok gígjur ok alls konar streingleikar, Fms.): Baade S. og blæsende Instrumenter.

Strængepind málmtittur sem strengur á hörpu eða hljóðborði er festur um.

Strængesang (í skáldskap), strengjahljómar.

Strængetang = Strænge.

Strængplov lítil plógtegund (tíðkanleg sumstaðar í Norvegi).

strøe, ás. 1, [strœa f. strœja, Skuggsjá], dreifa e-u, (sb. drysse b): S. Sand paa Gulvet. S. Salt paa Kjødet. S. Sukker paa Kagen. — S. Blomster paa eens Vei dreifa blómum á veginn fyrir e-n; (óeiginl.) gera líf e-s inndælt. — Án þol.: S. under Kreaturerne bera hálm undir pening. — b) í þo. l. t., strøet, sem er á dreif eða á víð og dreif eða á stangli: Husene ligge strøede omkring i Dalen.

Strøeblomster, ft., blóm sem höfð eru til að dreifa þeim á e-ð (t. a. m. lík eða grafir).

Strøebønder, ft., bændur sem búa hjer og hvar á stangli í ýmsum sóknum.

Strøegaffel kvísl til að jafna hálm á gólfi með (sb. strøe a).

Strøegjødske áburður sem dreift er á akurlendi.

Strøegods fasteign sem er á stangli.

Strøekar stórt ker jarðgrafið sem húðir eru látnar í og börkur á milli, þegar verið er að verka þær.

Strøelse, sk., hálmur sem dreift er undir fjenað: Der bliver lidt S. i Aar, da Foderet er saa knapt.

Strøelægd liðreiðs sem er á stangli.

Strøeplanker, ft., borð á vígveggjum undir fallbissuhjólum.

Strøepulver ilmdupt sem dreift er á ljerept (ft.).

Strøesand sandur sem dreift er á e-ð a) = Gulvsand. — b) skrifsandur.

Strøeske skeið með götóttu blaði til að dreifa e-u (t. a. m. möldu sikri) á mat með.

Strøesukker malið sikur sem dreift er á mat.

Strøetanker, ft., sundurlausar hugsanir.

strøeviis, ao., á stangli, á víð og dreif: Byens Gaarde ligge s.

Strøg, ft. eins, kl., [stryk — af strjúka, eins og ryk af rjúka], a) dráttur: Gjøre et S. med Buen (Pennen, Penselen) draga bogann (pennann, pentaraskúfinn). — b) stefna: Fuglens (Vindens, Flodernes, Bakkernes) S. Ertsernes S. i Bjergene. — See til mig, naar du kommer paa Strøget, hvor jeg boer komdu við hjá mjer, þegar þú kemur á þær slóðir, þar sem jeg á heima! Han boer paa Strøget í leiðinni. — c) svæði, svið (einkum þegar talað er um loptslag eða veðráttufar): Det kolde (hede, tempererede) S. af Jorden. —

Det nordlige S. af Landet (norðurhluti landsins) er frugtbart.

Strøgfugl = Streiffugl.

Stroglinie braut, stefna: Kuglens S.

Strøgskud = Streifskud.

strøgviis, so., hjer og hvar, á stangli: „Dersom man seer Dampe s. at opstige, og Sneen s. at smelte".

Strøm, ft. -me, sk., [straum-r], a) straumur, straumfall, (sb.: áll, röst): Flodens stærke S. Blodets S. gjennem Aarerne. Lavaens S. ned ad Bjerget. — Imod Strømmen andstreymis. Der gaaer en stærk S. i det lille Belt (sb.: Straumr var i sundinu, Fms. I, 93). — β) óeiginl.: Tidens S. rás tímans. Begivenhedernes S. rás viðburðanna. — Følge Strømmen taka það eptir sem þorri manna gerir. Staae imod (kæmpe mod) Strømmen hirða ekki um pallsdóms alþýðunnar. — b) straumvatn, vatnsfall, fljót, á. — β) um annað, sem líkist fljóti eða vatnsfalli: Strømme af Blod (Taarer, Ild). En S. af Ord (sb.: orðshjaldr, orðaskrap, orðsskrum). — c) djúp (í sjó): Roe ud paa Strømmen. — β) haf (að því leyti sem það heyrir til e-s lands eða er mjótt á milli landa). Kongens Strømme (höf konungsins, þ. e., þau höf sem í hans ríki eru).

Strømanker akkeri sem kastað er upp í strauminn (t. a. m. þegar verið er að festa brú sem gjörð er úr skipum).

Strømbaad ferja (sem höfð er á straumvötnum).

Strømbad, a) baðstaður við e-n straum (í sjó eða vatni). — b) það að baða sig þar sem straumur er: Tage S.

Strømbygning mannvirki sem reist er í straumi.

Strømbæk, (sjaldh.), straumharður lækur (sem vöxtur er í).

Strømdige stífla sem gerð er í straumvatni.

Strømfald straumfall (sb.: lögðo þeir þá seglit ok kastaðu akkerum ok biðu straumfalls; sömnuðusk saman örmöl heilagra til eins straumfalls árinnar).

Strømfart skipaferðir á straumvatni.

Strømfure = Strømleie, Flodseng.

Strømgang straumur, fall: Strømgangen er stærkest ved Vandfaldet. Strømgangen er nordlig (sydlig).

Strømhvirvel hring-yða.

Strømkobling öfugstreymi.

Strømkurv eins konar uppmjór vandlaupur gerður í straumi til að draga afl úr honum.

Strømleie, kl., farvegur straumvatns.

Strømløb straumur, fall.

strømme (er og har), h. s. 1, (streyma?), a) um vatn o. s. frv., falla: Floden strømmer voldsomt gjennem Klipperiften. — Regnen har strømmet ned hele Natten það hefir verið steypiregn alla nóttina. — Blodet strømmede af Saaret blóð hljóp úr undinni (Eg.). — b) um annað: Der var ikke Ende paa alle de Folk, som strømmede til drifu þangað. — Ordene strømmede ham ud af Munden (sb. a-m rennur upp).

strømmeviis, so., eins og straumur (sb.: blóðfossinn fellr ok vágföllin, svá at lækr fèll eptir gólfinu): Blodet flød s. af hans Saar.

Strømning, sk., straumur, fall.

Strømpe, ft. -r, sk., sokkur: Strikkede (vævede) Strømper.

Strømpebaand sokkaband.

Strømpebræt sokkatrje.

*Strømpefabrik = Strømpevæveri b.

Strømpefod sokkaleistur.

Strømpehæl hæll á sokki.

strømpeløs sokkalaus.

Strømpesaale ilvegur á sokki, (sb. sokkaleistur).

Strømpeskaft sokkbolur.

Strømpeuld ull í sokka.

Strømpevæv sokka-vefstaður.

Strømpevæver sokkavefari.

Strømpevæveri, ft. -er, kl., a) = Strømpevævning. — b) verkstaður þar sem sokkar eru ofnir.

Strømpevævning sokkavefnaður.

Strømrase, sk., (á sjó), straumamót.

Strømside straumhlið.

Strømsø brim sem verður af straumvatni þar sem það fellur í sjó.

Strømtold tollur fyrir að sigla ár (eða sund): Strømtolden paa Elben.

Stub, ft. -be, sk., [sb. stubbi], a) stofn undan trje: Rydde en Mark for Stubbe. — b) há (sjer í lagi undan korni): Sæden ligger endnu paa Stubben.

stubbe, ás. 1, (úrelt), a) stýfa: S. Toppen af et Træ. — b) halla (e-u).

Stubbebyg bygg sem til er sáð annað árið (þegar jörð er sáin nokkur ár í röð).

Stubbegaas gæs sem látin er ganga á kornhá (látin er í gerði) til að fitna.

Stubbegilde veizla þegar búið er að hirða korn (að sínu leyti líkt og slægjur og töðugjaldsgrautur).

Stubbegræsning hábeit.

stubbehugge höggva (trje) svo að nokkur stofn sje eptir. Gagnstætt rodhugge, jævnhugge.

Stubbejord (einnig Stubjord) akurland er sáð hefur verið undanfarið ár.

Stubbeland = Stubbejord.

Stubjord sjá Stubbejord.

Stubmark = Stubbejord.

Stubmølle stöpulmylna (þ. e. mylna sem stendur á stöpli og snýst fyrir veðri).

Stuborm ánamaðkur.

stubrydde ræta upp stofna (úr jörðu).

Stubskud viðarteinungur sem rennur upp af eikarstofni.

*Stuccatur, sk., gips-myndir á húsum (til prýðis).

Stud, ft. -e, sk., þjór. — b) (í tali), dóni.

Studebrøl nauts-öskur.

studebuget sem hefur bumbu eins og naut: „En s. Hest".

Studedriver nautreki.

Studefold nautarjett (í haga).

Studehandel nautsverzlun.

Studehandler, ft. -e, kk., nautakaupmaður.

Studehuus fjós sem naut (graðneyti) eru höfð í.

Studehyrde sá sem situr yfir nautum.

Studekalv geltur nautkálfur.

Studekjøb nautakaup.

Studekjørsel það að hafa naut fyrir vagni aða sleða.

Studeknæ nafn á ýmsum elftingartegundum; en þó sjer í lagi: góubitill, grómbitill, skollafótur, sætutá, sultarepli, Gvöndarber, *equisetum arvense.*

Studekudsk sá sem stýrir nautum fyrir vagni eða sleða.

Studemarked torg þar sem naut eru seld.

*Student, ft. -er, kk., stúdent: „Han blev S. og holdt deg ikke op at studere".

*Studenteraar eitt af þeim árum meðan maður er stúdent: Det tredie S. I mine S. þau árin sem jeg var stúdent, þegar jeg var stúdent.

*Studenterbolig stúdentahústaður, bæli handa stúdentum.

*Studenterforening stúdentafjelag; samkomustaður stúdentafjelags.

*Studenterhavre þurrkuð vínber og möndlar.

*Studenterliv stúdentalíf.

*Studentersamfund fjelagsskapur stúdenta.

*studentikos, so., stúdentalega.

Studepranger ómenntaður nautakaupmaður, nautamangari.

*studere, a. 1, 1) ás., iðka, stunda, leggja stund á; rannsaka; kynna sjer: S. Theologie stunda guðfræði. S. det menneskelige Hjerte rannsaka skaplyndi mannanna. S. et Konstværk kynna sjer e-t listaverk (til að geta sjeð kost og löst á því). S. sin Rolle kynna sjer ætlunarverk sitt. — b) án þol., læra (til prests o. s. frv.; sb.: setja e-n til bókar): Den ene Søn skal til Handelen, den anden skal s. annar sonurinn á að verða kaupmaður, en hinn á að læra. Han har studeret ved forskjellige Universiteter. Den studerende Ungdom unglingar, sem til bókar eru settir. De Studerende ved et Universitet bókmennta-iðkendur í e-m háskóla. „Frygten for at Landet skulde overfyldes med Studerende" verða fullt af bókmennta-iðkendum. — 2) h. s., í orðatiltæk. s. paa noget hugsa um e-ð, o. s. frv.: Hvad studerer du paa um hvað ertu að hugsa? S. paa sin Prædiken (vera annaðhvort að taka saman eða læra prjedikunina sína). — S. paa Skjelmstykker brugga brellur. — B) í bo. l. t., studeret, 1) sem búið er að hugsa um á undan: Et vel studeret Foredrag. — 2) sem hefur lært, sem kennt hefur verið, (sb.: skólagenginn, skólasmoginn): En vel studeret Mand maður vel lærður Den Studerede er ofte ikke klogere end Lægmanden.

*Studerekammer lestrarklefi (þar sem maður er þegar maður vill geta lesið í næðum).

*Studerelampe lampi sem lesið er við.

*Studerestue = Studerekammer: „En Philosoph i sin S."

*Studereværelse = Studerekammer.

*Studering, ft. -er, sk., bóknám: Der skal Flid til Studeringer.

Studerøgter nautamaður (sem hirðir graðneyti).

Studestald = Studehuus.

Studevogter = Studehyrde.

*Studiigaard (eiginl.) háskólahús.

*Studiiskat gjald af kirkjum í Danmörku til háskólans í Kaupmannahöfn.

*Studiosus, ft. Studiosi, kk., = Student.

*Studium, ft. Studier, kl., a) iðni, fyrirhöfn (með heilabrotum); bóknám. — b) mynd sem listamaður gerir sjer til undirbúnings.

Studs, sk., (í tali) í orðatiltæk. i en S. og paa en S. í einu vetfangi, í snatri: Gjøre et Arbeide i en S. Jeg kan ikke svare paa dette Spørgsmaal saadan lige paa en S.

studs, [sb. stutt-r], a) ft. studse, e., stuttur í svari, önugur, (drumbslegur): Det er en s. Knegt. Give een et studst Svar. — b) sem so., önugt: Han svarer sin Husbonde studs.

studse, a. 1, I) h. s. (har), verða hissa, (sb.: e-m hnykkir við, e-m bregður við), e-m bregður í brún: Jeg studsede ved at see ham (mjer brá við þegar jeg sá hann), da jeg troede ham langt borte. — II) ás., stýfa af (e-u; svo að það verði kirfilegra, eða þvíuml.): S. sit Haar (sb.: bandingjar ok útlagar láta ekki hár sitt skapa nè skera). S. sit Skæg (sb.: skapat skegg, Fms. VIII, 447). S. Manken paa en Hest. S. et Træ.

Studsen, án ft., sk., það að studse I.

Studsglas eins konar staup með lágri stjett.

studshalet, ft. -halede, e., halastuttur, rófustuttur, o. a. frv.; (sb.: halakilpptur, og þvíuml.

Studshed, sk., = Studsighed.

studsig, ft. -e, e., = studs a.

Studsighed, sk., ónot í svari.

Studsning, ft. -er, sk., það að studse II.

ſtudsſvandſet, n. -ſvandſede, e., = ſtudshalet.

ſtudsoret, n. -ørede, e., eyrnasníttur; eyrnastýfður.

Stue, n. -r, sk., [stufa, þ. e. stofa], n) stofa (stærra enn Kammer og minna enn Sal, sb. setuhús): Denne Ovn kan ikke gjennemvarme Stuen. Holde Stuen vera kyrr inni sakir velkinda. Sætte Stuen paa Loftet umturna öllu með dlátum. — b) neðsta bdlf ofanjarðar í húsi (garði): Boe i Stuen.

Stuearreſt sú begning að mega ekki fara út. — í gamni: Holde S. verða að vera inni (fyrir veikinda sakir).

Stuebetræk veggfóður í húsi.

Stueblomſt blóm sem haft er í mannshúsum. Gagnstætt: Haveblomſt, Markblomſt.

Stuebryllup hjónavígsla í heimshúsum.

Stuedør húsdyr (einkum ef forstofa er fyrir framan).

Stuefange sá sem hefur þá begningu að mega ekki fara út. — í gamni: sá sem ekki má fara út (vegna e-s annars).

Stuefugl fugl sem hafður er í mannshúsum (til skemmtunar): Hornemanns Bog om Stuefugle.

Stuefængſel = Stuearreſt.

Stuegulv húsgólf (gólf í klefa).

Stuehelt sá sem er mikill í munni heima í húsi sínu (eða annarstaðar þar sem engin hætta er á ferðum).

Stuehund stofurakki. Gagnstætt: Gaardhund, Jagthund.

Stuehuus mannahús. Gagnstætt: Udhuus.

Stuekammerat lagsmaður (= stofufjelagi).

Stuekat stofuköttur, (köttur sem menn hafa inni hjá sjer). — b) = Hjemſødning a.

Stuekone kona sem á að sjá um hús (klefu) í spítala.

Stuelevnet = Stueliv: Den Lærdes S.

Stueliv það að vera lengstum inni: Føre et beſtandigt S.

Stueloft lopt í húsi (klefa).

Stueluft loptslag í setuhúsi.

Stuely hússkjól.

Stuelænge sá hluti bæjar sem mannahús eru í.

ſtuelærd sem hefur allan lærdóm sinn af bókum.

Stuenøgle lykill að stofu (klefa).

Stueovn ofn í stofu (klefa).

Stuepige þjónustustúlka sem á að sópa gólf og þvo og þvíuml.

Stueprædiken prjedikun í heimshúsum.

Stueret dómur sem dæmir um hermannamál.

Stueſidder, n. -e, kk., sá sem allt af er inni, sá sem aldrei fer út.

Stueuhr stundaklukka í húsi. Gagnstætt: Lommeuhr, Taffeluhr, Taarnuhr.

Stuevarme hiti í mannshúsum: Forvænne ſig ved formegen S. (sb. forvænne).

Stuevielſe hjónavígsla í heimshúsum.

Stuevindue húsgluggi (gluggi á klefa).

Stuevæg veggur í stofu (klefa).

ſtum, n. -me, e., dumba, ómála, mállaus: „Taus er den, ſom ikke taler; ſ. er den, ſom ikke kan tale". Være ſ. ſom en Fiſk þegja eins og steinn. — b) sem ekkert mál fylgir: Skueſpillerens ſtumme Spil.

ſtump, n. -e, e., sem engin egg er í, sem ekki bítur, sem bítur illa, sljór (sb.: Bæði ero sverð vár, herra, sljó ok brotin mjök); oddlaus, (sb. snubbóttur): Fegte med ſtumpe Sværde. En ſ. Piil. En ſ. Fiil. — b) stundum óeiginl., í líkri merk. og heimskur: „Dumme, ſtumpe Slave".

Stump, n. -er, sk., [sb. stubbi], stúfur: Stumpen af en aſſat Arm (sb. handarstúfur). En S. Lys kertis-stúfur. — b) (í tali, um lítinn mann), stubbur, nubbur, naggur.

ſtumpe, s. 1, 1) ás., n) stýfa af e-u: S. Halen paa en Hund (sb. halaklipptur hundur). — b) sljófga: Leen ſtumpes ved at hugge mod Steen. — 2) h. s., a) skrolla, eða þvíuml.: Kjolen ſtumper ved Knæerne. — b) ſ. af pots (um barn sem nýfarið er að ganga). — B) ho. l. t., ſtumpet, sem e., snubbóttur; stýfður; stuttur: En ſtumpet Næſe. En ſtumpet Hale (sb.: því berr hann stýfðan stert). Kjolen er for ſtumpet.

ſtumpbladet (sem er) með sljófu blaði.

Stumpetalg tólg sem er í molum (en ekki brædd niður í tunnur).

Stumphale stuttur hali, stutt rófa, o. s. frv., (sb.: því berr hann stýfðan stert).

ſtumphalet, n. -halede, e., sem hefur stuttan hala (stutta rófu), o. s. frv.; (sb. halaklipptur og Stumphale).

ſtumpkantet sem hefur sljófar randir.

Stumpnæſe nef sem er stutt og digurt.

ſtumpnæſet, n. -næſede, sem hefur stutt og digurt nef, stuttnefjaður.

ſtumprumpet, n. -rumpede, e., = ſtumphalet.

ſtumpvinklet, n. -vinklede, e., (sem er) með gleiðum hornum.

ſtumre, h. s. 1, [stumra] (á Jótl.), stumra: Gaae og ſ. ved en Kjep.

Stund, n. -er, (og urelt -e), sk., [stund], stund: Dødens S. dauðastundin. Glædens S. gleðistundir. Det vil vare en S. (eða en god S.), inden det ſkeer það verður nokkuð þangað til. Om en liden S. áður enn langt um líður, (sb. af stundu). — Til en S. um stund, um stundar sakir. Sligt kan kun vare til en S. — Al den S. (eiginl.: alla þá stund sem, þ. e.) á meðnn; þar af: úr því að, fyrst að, þar eð. Han taber intet ved Byttet, al den S. han dog bliver ved Gaarden. — b) (n.) Stunder, tóm, tómstund: Give ſig Stunder (eða gode Stunder) fara sjer hægt. Jeg har ikke Stunder (kemst ekki til) at tale med eder nu. — Det har gode Stunder nógur er tíminn, ekki liggur á.

ſtunde, s. 1, [stunda], A) h. s., 1) um tíð eða atburð, a) þar sem tíðin eða atburðurinn er gjör. í ſ. til fara í hönd: Natten ſtunder til. „Ebers Forløsning ſtunder til." — b) persónulaust, líða, (sb. lakke a): Det ſtunder ad Aſten líður undir kvöldið. Det ſtunder mod Morgen líður undir morguninn. — 2) stunda, α) (sjaldh.), með nb.: Der er aldrig ſaa liden en Aal, han ſtunder jo at blive (að hann langi ekki til að verða) en Hval (orðskv.). — β) ſ. efter (imod, til) noget keppast (sækjast) eptir e-u, leggja stund á e-ð, o. s. frv.: „Tidt ſ. vi efter de Ting, ſom kunne gjøre os Skade". Heſtene ſ. efter Hjemmet eru heimfúsir. S. een efter Livet (fornl.), liggja (sitja) um líf e-s. — „Selvopholdelſesdriften ſtunder mod Søvnens lægende Ro". — S. til Hvile (sb.: e-m er annt til e-s). — B) ás., í ſ. ſig fara sjer hægt.

Stunden, án ft., sk., stundun, ástundun: Hans S. og Stræben gaaer ud paa at ſamle Penge.

Stunderum (sjaldh.), frest (kl. ft., í fornbókum), frestur: Skaffe een S.

ſtundesløs sem hefur margt (og samt óþarft) fyrir stafni í senn og kemur öngu af: „Der findes en Hob ſlige ſtundesløſe Folk her i Landet, der ſtøie, ſom de vare aſſindige, over ſlet intet".

Stundesløshed, án ft., sk., það að vera ſtundesløs (sb. fum).

ſtundom, ao., [stundum], stundum, á stundum: Det hænder ſig ſ.

*ſtupid, n. -e, e., nautheimskur, (sb.: nautshaus, auli, aulabárður, þorskur).

*Stupiditet, án ft., sk., aulaskapur.

Stuppel, sk., [stöpul-l], stöpull: „Der ſkal i det mindſte bygges en anſtændig S. paa Taget, for deri at hænge Klokkerne".

ſturen, e., [stúrin-n], (norrænt orð), stúrinn.

ſtut, e., [stutt-r], (úrelt), stuttur; snubbóttur.

Stuthingſt = Stodhingſt, Stodheſt.

Stuthoppe = Stodhoppe.

Stutmeſter umsjónarmaður yfir stóði.

Stutteri, n. -er, kl., (valið) stóð (til að koma upp góðum hestum), stóðhöfn: Frederiksborg S.

Stutteribeſigtelſe skoðun á stóði (til að sjá hvort hrossin sjeu góð til undaneldis).

ſtutteridygtig (um hross), bæfur til að vera stóðhross, (þ. e. góður til undaneldis).

Stutterivæſen allt sem til stóðhafnar heyrir.

Stuv, n. -e, sk., [stúf-r], stúfur (af klæði eða e-u þess kyns): En S. Klæde. Han kjøbte hele Stuven.

ſtuve, ás. 1, koma (e-u) fyrir (á þann hátt að það verði sem minnst fyrirferðar — sjer í lagi haft um skipfarma): S. Laſten. Godſet maa ſtuves bedre.

ſtuve, ás. 1, vella (e-ð) undir loki; sjóða (e-ð) upp aptur (í e-u): S. Kartofler (Roer) i Melk (Smør, Suppe).

ſtuve, h. s. 1, (úrelt, nema á Jótl.), vera ólútur, eða þvíuml.

Stuvepande panna til að vella e-ð í.

Stuvning, sk., það að koma e-u svo fyrir að það verði sem minnst fyrirferðar.

Stuvning, sk., það að vella e-ð undir loki; það að sjóða e-ð upp aptur í e-u.

ſtyg, n. -ge, e., [stygg-r], A) eiginl., 1) ljótur ásýndar: Et ſtygt Dyr (Billede). En ſ. Egn. — b) ófríður: Hun er ſ., men velſkabt bún er falleg í vexti, þó hún sje ófríð. — 2) illur (sb.: þar er daunn svo illr af, at deyr allt þat, er af kenner), vondur, óviðkunnanlegur, óþægilegur: Kattemuſiken er ſ. — Skarntyden har en ſ. Lugt. — Medicinen efterlader en ſ. Smag paa Tungen. — Det er en ſ. Fornemmelſe (er óviðkunnanlegt) at berøre en kold, klam Haand. — B) óeiginl., ljótur (sb. ljótar höfðsyndir): En ſ. Handling (Vane, Feil, Laſt).

Styghed, án ft., sk., það að vera ſtyg (ljótleiki, o. s. frv.).

Stykbor púðurnafar (sem rekinn er inn um kveikjugat — Fænghul — á fallbissu til að bora í sundur púðurhylkið; sb. Karduus a).

Stykdæk sá hluti þilfars (á herskipi) þar sem fallbissurnar eru.

Stykfad stærsta tunnutegund sem vín eða annar vökvi er seldur í.

Stykgods, án ft., sk., stykkjavara, stykkjafarmur, (þ. e. vara sem er í böggum eða ströngum eða kössum eða tunnum). Gagnstætt: Styrtegods: En Ladning S.

*Stykgranat púðurkúla sem skotið er úr fallbissu (en ekki kastað úr hendi sinni).

Stykgyder, kk., (úrelt), sá sem steypir fallbissur.

Stykheſt hver af þeim hestum sem beitt er fyrir fallbissur eða púðurvagna og þvíuml.

Stykjunker sjer hver af hinum eldri foringja-efnum í fallbissuliðinu.

Stykke, n. -r, kl., [stykki, 1812], A) hluti, eða þvíuml., 1) ekki fastur við annað: Stenen ſprængtes i mangfoldige Stykker sprakk í sundur í ótal mola. Bryde (ſlaae) noget i Stykker í sundur. Rive noget i Stykker í sundur. Et S. Baand dregil-stúfur. Et S. Brød brauðsneið, (brauðbiti). Et S. Træ spýta. — 2) fastur við annað: Maſkinen beſtaaer af Stykker, der kunne ſtilles fra

hverandre og atter samles. — Sb. Hovedstykke 1, Mellemstykke a, Bagstykke, Rygstykke. — b) þar sem gaumur er gefinn að stærð hlutans: Et S. Land landspartur. Der er endnu et godt S. Vei (eða olnungis et godt S. góður spotti) til Byen. Han fulgte et S. (eða et S. Vei) med os hann fylgdi okkur spottakorn, (sb.: kippur, spölur). — Forklare et S. (kafla) af Bibelen. De smukkeste Stykker (fallegustu kaflarnir) af et Digt. — 3) lag (sb.: leið eigi langt, áðr af var gengit lögum þeirra i mörgu lagi), efni, grein, (sb.: meðr því at oss lizt þat — þ. e. brjefið — vero skynsamligt ok skilvíslign skipat i öllum sinum stykkjum): I mange Stykker ligner han sin Fader. I det S. har du Uret. — B) um e-ð sem er út af fyrir sig (en ekki partur af öðru), 1) í öðrum eins orðatiltæk. og det er gjort af eet S. búið til úr einu (en ekki sett saman; sb.: eintrjáningur, ainjárnungur). Obelisken er af eet S. úr einum steini. — 2) um e-ð einstakt sinnar tegundar, a) (um dauða hluti líkamlega), stykki: Et S. Klæde (þ. e. svo mikið af klæði sem ofið er samfast; sb.: aolja klæði heilum stykkjum). Han eftersaae Sagerne S. for S. hann skoðaði allt, hvað i sínu lagi. Hvad har du givet for Stykket af disse Bøger hvað hefurðu gefið fyrir hverja af þessum bókum? — De ere to Alen af eet S. það skarar hvorugur eldinn frá öðrum. — b) um lifandi verur skynlausar, einkum þegar talað er um tölu þeirra: Et S. Vildt villidýr. Tolv Stykker Heste og Koer tólf stórgripir. Nogle hundrede Stykker Faar nokkur hundruð (sauð)fjár. — c) (i gömlum bókum og nú i tali) um menn: Et godt S. Karl ráðvönd skepna (um karlmann). Et S. Qvinde kvenna-nipt. — d) um verk, i orðatiltæk. et S. Arbeide, t. a. m.: Tildele Folkene hver sit S. Arbeide fá hverjum sitt ætlunarverk. I Dag har jeg udført et godt S. Arbeide i dag hef jeg afkastað ekki svo litlu. Det bliver et slemt S. Arbeide það verður ljóta verkið (fyrirhöfnin). — 3) um listaverk, sjer i lagi a) pentskript: Et smukt S. Historiske Stykker. — b) lag: Foredrage et S. med Liv (Følelse, Varme). — c) sjóoarleikur: Der spilles i Aften to Stykker. — 4) peningur (sb.: Guldstykke, Myntstykke, Markstykke). — 5) (bálfúrelt, nema sem fremri partur i samsettum orðum, t. a. m. Stykkudsk, Stykport), fallbissa: „Han hissede sit Blodflag, og lod Stykkerne spille paa Fjenden". — 6) um verk (sb. B, 2, d), a) i góðri (eða meinlausri) merk., i Mesterstykke, Svendestykke. — b) i illri merk. (sb. Streg 2): Det er et nedrigt S. (níðingsverk), at forraade sin Ven. (Sb. Skarnsstykke, Skjelmsstykke a).

stykke, ás. 1, [sb. stykkja], a) s. ud = udstykke. — b) s. sammen = sammenstykke: S. en Klædning sammen.

Stykkekrud (úrelt) = Kanonkrud.

*Stykkemetal = Kanonmetal.

stykkeviis, ao., i stykkjum: Udføre et Arbeide s. Betale en Gjeld s. i smá-snökkum. — b) ekki nema að nokkru leyti, ófullkomlega: „En uendelig Stræben, hvilken man kun s. kan fuldende".

Stykkeværk, a) e-ð sem búið er til i pörtum og sett saman (t. a. m. úr). — b) bölfverk: Al vor Viisdom er kun S.

Stykknegt = Stykkudsk.

Stykkudsk só sem ekur fallbissum og púðurvögnum og öðru þesskyns.

Stykkugle (sjaldh.), fallbissukúla.

Stykluge hleri fyrir fallbissuglugga (á skipi).

Stykning, sk., það að stykke.

Stykport = Kanonport.

Stykpram, a) prammur sem fallbissur eru fluttar á af skipi eða á skip. — b) herprammur með fallbissum.

Stykvogn vagn sem fallbissa er flutt á, fallbissuvagn.

Stykvold = Batterie 1, a.

Styld, sk., [e. o. styld-r f. stuld-r], (úrelt), stuldur, þjófnaður.

*Stylit, ft -er, kk., sjer hver af hinum kristnu einsetumönnum, er meinlættu sjer með því móti að sitja uppi á súlum, (súlumaður).

Stylt sjá Stylte 2.

Stylte, ft. -r, sk., 1) stig-stöng (þ. e. hvor af þeim tveimur stöngum sem oki er festur á miðjar og stigið á okans og síðan gengið á stöngunum): Gaae paa Stylter ganga á stig-stöngum. — b) óeiginl., um tiguglegt orðfæri: En Tale, som gaaer paa Stylter. Tragiske Stylter. — 2) (optast kallað Stylt), spýta sem gengur niður úr lengstu spýtunni i plóginum: „Begge Jern ere slagne fast paa Stylten".

stylte, s. 1, 1) ás., setja stoðir undir, skorða. — 2) h. s., a) = gaae paa Stylter (sb. Stylte 1, a). — b) vaga, eða þviuml.: See, hvor han stylter af.

Styltedands danz á stig-stöngum.

Styltegang það að ganga á stig-stöngum. — b) tiguglegt orðfæri.

Styltegænger, ft. -e, kk., sá sem gengur á stig-stöngum.

Stylteplov plógur sem Stylte (sb. Stylte 2) er á.

Stylteskridt stórt skref, (sb.: stíga stórum, stika).

Stymper, ft. -e, kk., klaufi (sb. Fusker), aumingi, vesslingur: Hall er en stor S. i sin Theologie.

stymperagtig, ft. -e, e., klaufalegur, aumur, vesall: En s. Fremstilling.

Styr, ft. eins eða -e, sk., gjald, skattur (sb.: Krigsstyr, Landstyr, Prindsessestyr, Udstyr).

Styr, án greinis og ft., [sb. stýri], í orðatiltæk.: a) holde S. paa een (noget) halda e-m (e-u) i skefjum, veita e-m aðhald (sb. Fóstbr. 2), stýra e-m (Eyrb. 112). — b) gaae over S. farast fyrir (um áform): Planen (Reisen) gik over S. — c) sætte noget over S. sóa (sólunda) e-u, o. s. frv.: Sætte sin Formue over S. Sætte sin Helbred over S. fara með heilsuna sína.

Styrbord [sb. stjórnborði], stjórnborði.

Styre, kl., [stýri], (úrelt), a) stýri. — Einnig óeiginl., t. a. m.: „Naar Fornusten har taget Styret i Haanden." — b) það sem haldið er um (á sumum hlutum).

styre, ás. 1, [stýra], I) þar sem víst er, að það er sama orð og stýra á ísl., A) stýra e-u, stjórna e-u, 1) eiginl.: S. en Dampvogn. Man forstaaer endnu ikke at s. Luftmaskinen. — b) sjer i lagi um skip, α) með þol.: S. et Skib stýra skipi. S. Baaden med en Aare (sb.: var þá stýrt með bryggjum ok árum). — S. en Curs stefna. — β) (án þol.), halda, stefna: S. langs med Kysten. S. østlig. — 2) óeiginl., a) ráða fyrir e-u, o. s. frv.: S. Land og Rige. Gud s. Alt til det Gode guð snúi öllu til góðs! — b) ráða við, o. s. frv., (sb.: Holde Styr paa [Styr a], betvinge a): Den Dreng vil ikke lade sig s. (sb.: óstýrilátur, úhemjandi). S. een tilfreds blíðka e-n. Jeg kunde ikke s. mig (gat ekki stillt mig) længere. — B) S. sin Lyst svala sjer = svala geði sínu. — II) þar sem ekki er víst, nema það sje annað orð, enn stýra á ísl., A) (úrelt) = mæske a. — B) (i Norv.), hafa hávaða.

Styrefjæder stjolfjöður, vjelifjöður.

Styrehamle, sk., [stýrihamla], stýrihamla.

Styrejolle [sb. Jolle B], kaðall sem festur er á e-ð til að stýra því og hlífa því við núningi þegar það er dregið upp.

Styrekar [sb. styre II, A], (úrelt) = Mæskekar.

styrelastig sjá styrlastig.

Styrelastighed sjá Styrlastighed.

Styreline stjórntaumur.

Styrelse, sk., stjórn, a) eiginl. (sb. styre I, A, 1): Skibets S. — b) óeiginl. (sb. styre I, A, 2, a): Han overtog Rigets S. tók við landráðum: Forsynets S.

Styremand sjá Styrmand.

Styrenagle hólkur framan á vagnstöng.

Styrer, ft. -e, kk., stýrir, stýrandi, stjórnari, forstjóri, o. s. frv.

Styrestreg leiðarskífu-stryk sem veit að framstafni.

Styretallie (á skipi), kaðlar með velti snúðum til að stýra ýmsu þegar það er dregið upp og ofan.

Styring, sk., stjórn (skips).

Styrishavn (fornt), jörð sem skipreiðuyfirmanni var fengin i ljen.

Styrismand [stýrismað-r, 619], (fornt), a) skipreiðu-forstjóri (sb. Styrishavn). — b) = Styrmand.

styrke, ás. 1, [styrkja], styrkja remma, a) eiginl.: Pillerne støtte og s. Taget. Det styrker Maven (sb. minta styrkir kvið). S. sig til Reisen med en god Frokost búa sig undir ferðina (sb.: lofa mér at búa þér búðarvörð ..., þér til styrkingar), með því að borða góðan morgunmat. — b) óeiginl.: For at s. Hukommelsen. Styrkes i Haab og Tro. Jeg styrkede mig (hugbreysti mig) ved det Haab.

Styrke, án ft., sk., [sb. styrk-r], styrkur, a) eiginl., afl, afli (sb.: þó ætla flestir Gísla aflameira), sterkleiki (sb. Fms. X, 293; sb. einnig: kraptur, máttur, megin): Han har megen S. i Armen. — Der er ingen S. ved (engin veigur i) dette Tøi. — Maskineriets S. kraptur smiðvjelarinnar. — Brændevinets S. styrkleiki brennivínsins, það hvað brennivínið er áfengt. — β) afli (sb.: svá orfiðligs sem Jómsvíkingum hafði til tekizt at berja á þá feðga með allmikinn afla; er hirð Sverris konungs sá, at aflinn Magnúss konungs flýði allr): Fjenden trængte frem med en overlegen S. (sb. ofurefli liðs). — b) óeiginl., styrkt, þróttur, þrekur (fornt), þrek: Aandens og Villiens S. Lidenskabernes Grad og S. (sb.: ákafi, ofsi, ofstæki).

Styrkeforhold kraptamunur, styrkleikamunur.

Styrkelse, sk., a) það að styrke, (einkum i eiginl. merk.; sb. styrking): Store Piller ere anbragte til Hvælvingens S. — b) e-ð sem styrkir: En S. for Maven.

Styrkemaaler áhald til að mæla styrkleika með: Gradstokken er en S. for Brændevine.

Styrkeprøve það að royna hver (hvað) ríkari (ríkara) sje, o. s. frv.: „Naar S. skal afgjøre Tvisten, er det Smaating, at tusinde Svage opoffres".

styrkne sjá storkne.

Styrkning, sk., (sjaldh.), = Styrkelse: a) Sparreværkets S. ved Skraastivere. — „I dette ene er der S. og Lægedom mod alle Ulykker". — b) Man kan behøve en S. i det haarde Veir það er ekki vanþörf á e-i hressingu i þviliku veðri, (sb.: lofa mér at búa þér búðarvörð ..., þér til styrkingar).

Styrl, [sb. sturla?], (úrelt), a) hávaði, háreysti. — b) uppreist, órói.

styrlastig (einnig styrelastig), ft. -e, e., mátulega apturhlæður (apturhlesstur),

Styrlastighed (einnig Styrelastighed), án ft., sk., það hversu djúpt skip ristir fram og aptur: „Han erkyndiger sig om Skibets S., samt onde og gode Qvaliteter".

styrle, s. 1, [sb. sturla], (úrelt), a) b. s., rísa (um hár og þviuml.); standa út í loptið. — b) ás., láta (e-ð) stirðna.

Styrmand (einnig fornt **Styremand**), [sb. stýrimað-r], a) sá sem situr við stjórn. — b) maður sem numið hefur siglingalist (siglingafræði) og gengur (eða er einn af þeim sem ganga) næst skipstjóraarmanni (eða stýrimanni í fornri merk.): Styrmanden er paa Handelsskibe den næste efter Skipperen eller Capitainen. Paa større Skibe (á stórum hafskipum) findes en Overstyrmand, anden S. (= Understyrmand), tredie S.

***Styrmandsexamen** raun (það að reyna e-n eða það að e-r er reyndur) í siglingafræði (siglingalist).

Styrmandskonst siglingafræði, siglingalist.

Styrmandsskole skóli þar sem kennd er siglingafræði (siglingalist).

styrre, ás. 1, (sjaldh.) = **forstyrre**.

styrte, s. 1, 1) b. s., steypast, hrapa, hrynja, hlaupa ofan (sb.: þat kom í skíðabladano, ok bljúp haun ofan): Spiret styrtede ned i Luerne. Floden styrter (fellur) ned fra en frygtelig Høide. En styrtende Regn steypiregn. S. hovedkulds ned (sb.: steyptist hann dauðr á gólfit, Fms. III, 193). Hesten styrtede med ham fjell (datt) undir honum. Den styrtende Syge = den faldende Syge (sb. **falde** A, 1, b, γ). — — I en styrtende Hast í mesta flýti. — b) detta niður dauður; springa: Der er styrtet en Ko for ham það hefur drepizt kýr fyrir honum. — Han red saa længe, til Hesten styrtede under ham. — c) ryðjast, æða; drífa, þysja: Han styrtede ud af Døren. — Alle styrtede til Udgangen. — 2) ás., steypa e-u, hrinda e-u, a) eiginl.: Han styrtede sig i Havet steyptist á sjóina. Han styrtede ham ned af Trapperne hratt honum ofan stigann. S. Kornet (steype — hella — korninu) ned i Lasten. — b) óeiginl.: S. een i Armod og Elendighed. Han blev styrtet fra Thronen ved en Sammensværgelse (sb.: at hann væri eigi .... brot rundinn ór því sæti). Man gjorde et nyt Forsøg paa at s. Ministeriet ráða ofan stjórnarherrana, (sb.: þot mnn guð vilja, at vér steypim honum). „Denne Verdens Klogskab forraader og styrter sig selv".

Styrtebad foss-laug.

styrtefærdig (um skepnur), sem ætlar að detta niður dauður (sb. **styrte** 1, b).

Styrtegods steypivara, steypifarmur (þ. e. vara, sem steypt — hellt — er ofan í skip, t. a. m. salt eða korn eða steinkol. Gagnstætt **Stykgods**).

Styrtegrav tálgröf.

Styrtekam þrep (Grág. II, 262).

Styrtekarre eins konar handvagn sem er á tvelmur hjólum og steypt er úr.

Styrteplads staður þar sem e-u er steypt úr ílátum (t. a. m. við sáma).

Styrtested = **Styrteplads**.

Styrtevand foss.

Styrtning, ft. -er, sk., a) hrun: „Snart for Husenes Brand snart ængstes I for deres S.". — b) áfall, holskefla: „En paakommende S., som let kunde vælte Baaden om."

Styrvolt, sk., eins konar spil.

styve, ás. 1, [stýfa] (í mállýzkum), stýfa lim af (trje): S. et Piletræ.

Styver, ft. -e, sk., (fyrrum) dálítill þjóðverskur peningur. — b) tvískildingur.

Styving, sk., (í Norv.), sprotalúða.

stædig, ft. -e, e., staður (um reiðskjóta). — b) (um mann), þrár, þrjózkur, þver.

Stædighed, án ft., sk., það að vera staður (um reiðskjóta). — b) (um menn), þrái, þrjózka.

stække, ás. 1, [sb. stakk-r], setja (e-ð) í stakk eða hlaða: S. Hø (Halm). S. Tørv.

stække, ás. 1, [sb. **stakket**], stýfa, stýfa af e-u; stytta: S. Vingerne paa en Høne. — S. Vingerne paa een (er haft óeiginl., um það að) lemja þrek e-s. — b) Óeiginl., veikja.

Stækken, án ft., sk., stýfing.

Stækning, sk., það að setja e-ð í stakk eða hlaða: Høets S.

***Stænderdeputeret**, [sb. **Stand**], fulltrúi á ráðgjafaþingi.

Stænderforfatning, [sb. **Stand**], sú stjórnarlögun þegar ráðgjafarþing eru búin.

Stænderforsamling, [sb. **Stand**], ráðgjafaþing.

Stænderhuus, [sb. **Stand**], ráðgjafahús (þ. e. hús þar sem ráðgjafaþing er haldið).

Stændersal, [sb. **Stand**], ráðgjafasalur (þ. e. salur þar sem ráðgjafaþing er haldið).

Stændertidende, [sb. **Stand**], prentaðar aðgjörðir ráðgjafaþings.

stændig, ft. -e, e., (í almúga tali), einlægur, sífeldur: Her er en s. Færdsel. — b) **stændigt**, (sem ao.), einlægt, sífelt, alla jafna: Det regner stændigt.

Stænge, kl., spirulopt (í úthýsi).

stænge, ás. 1, [stengja], a) binda (e-ð) upp við stöng eða spýtu: S. Humle (Bønner, Erter). — b) byrgja: S. sine Døre (sb.: eða byrgir hann eigi dyrr, Grágás; konungr .... lokaði innan hurðina). — S. een inde (sb.: Ef maðr byrgir mann inni í húsi, Grágás). — Ao þol.: S. for Indgangen (sb.: láta loku fyrir hurð; reka slagbrand firir hurð; skjóta slagbrandi firir dyrr). — c) reisa stengur í kringum.

Stængel, ft. **Stængler**, (einnig ritað **Stengel**, ft. **Stengler**), sk., jurtarleggur.

Stængelblad blað á jurtarlegg.

Stængelgreen kvísl (angi) út úr jurtarlegg.

stængelløs, (um jurt), legglaus: Stængelløse Planter.

Stængeloft = **Stænge**.

Stængelse, sk., girðing úr stöngum eða spírum.

Stængning, sk., það að **stænge**.

Stængsel, kl., slagbrandur.

Stænk, ft. eins, kl., skvetta, sletta: Give et S. med Kosten. — Der er kommet nogle S. paa Kjolen.

stænke, ás. 1, [stökkva, stökkta], a) stökkva (skvetta, sletta, hreyta) e-u: S. Vand (Eddike) paa Gulvet. — b) stökkva e-ð (e-u): S. Tøi stökkva vatni á ljerept (áður enn þau eru strokin). S. Lerred paa Blegen. — 2) sem b. s., brjóta, skvettast, slettast, eða þvíuml.: Han slog i Vandet, saa at det stænkede os i Øinene. Det stænker lidt það brýtur úr honum.

Stænkekar ílát með smágötum sem e-u votu er dreift úr.

Stænkekost stökkull.

Stænkning, ft. -er, sk., það að **stænke**.

Stænkregn ýringur.

stænkviis, ao., í smáskvettum.

Stænte, (einnig **Stætte**), ft. -er, sk., [sb. stétt], stigþrep á garði.

Stær (í Norv. og á Fjóni: **Stor**), nafn, [sb. stör], a) = **Stærgræs**. — b) (á Jótlandi), lakasta úthey.

Stær, sk., I) án ft., [sb. s. stara], nafn á tvenns konar augnveiki a) den sorte S. starblindi *amaurosis*. — b) den graae S. ský á auga *cataracta*. — II) ft. -e, [sb. stari eða starri], stari *sturnus*.

stærblind (einnig **starblind**), ákaflega nærsýnn.

Stæretue sjá **Stærtue**.

Stærgræs [sb. stargresi], stör *carex*.

Stærhinde skýhimna á auga.

stærk, ft. -e, e., [sterk-r], sterkur, styrkur, o. s. frv., 1) eiginl., a) = rammur að afli, aflmikill, aflamikill, (fornt), o. s. frv.: Saa s. som en Hest. — b) (um heilsufar), góður: Have en s. Natur vera heilsugóður. — S. Fordøielse góð melting. — c) (um mannvirki), = ramgjör: En s. Bygning (Bro, Muur, Fæstning). — d) haldgóður, veigagóður: Stærkt Tøi (Lerred, Klæde). — e) (sb.: hit sterkasta munngát; drykkr var hinn styrkasti), = áfengur: Stærke Drikke. — f) megn: S. Lugt. — g) mikill, bjartur, fagur: Et altfor stærkt Lys. Stærke Farver. — h) mikill, (sb. hvellur): En s. Lyd (Stemme). — i) mikill, ákafur, ákaflegur, óður: S. Varme (Kulde, Torden). S. Regn stór-rigning. Her gaaer en s. Strøm. — Ligge i en s. Feber vera óðverkja. — k) mikill (að tölu eða stærð): En s. Krigshær. En s. Besætning. Fjenden var ham for s. (sb. ofurefli). — 2) óeiginl.: Stærke Udtryk stór orð. Stærke Lidenskaber ákaflegar ástríður. — En s. Hukommelse gott (mikið) minni. — Være s. (vel að sjer) i en Videnskab (Konst). En s. Skakspiller góður skákmaður. — S. mod Fristelse (sb. standast freistni). — B) **stærkt**, sem ao., fast, hart, hátt, o. s. frv.: Slaae for stærkt. Tage stærkt fat paa noget (sb.: vera of þungbentur á e-n). Løbe stærkt hart. Arbeide stærkt (sb. leggja að sjer).

stærkbenet stinnfættur, (sb.: stinnleggjaður, Fms.).

stærkdrivende, [sb. **drive**], (um plöntu), sem þýtur upp (sprettur fljótt): „Svagdrivende Træer beskærer man helst i Efteraaret, men de s. i Foraaret".

stærklugtende, [sb. **lugte**], lyktarmikill.

stærktroende, [sb. **troe**], trúarsterkur.

Stærtue (einnig **Stæretue**), starvaxin þúfa í úræktuðu votlendi.

Stætte sjá **Stænte**.

stævne, s. 1, I) [þar sem stefna er haft á ísl.], A) stefna, halda, a) b. s.: „Hvorsomhelst han stævner fra Norge". — b) sem ás.: S. en Curs halda stefnu (á sjó). — B) ás., stefna 1) manni, a) (sb.: stefna að sjer mönnum): Vi have stævnet hinanden hid (sammælzt hjer, mælt okkur hjer mót) i Dag. — b) á þing: Han blev stævnet for Retten. S. een paa sin Ed stefna e-m til eiðs. Stævnes for Tyveri. S. een ind stefna e-m. — 2) máli (í dóm): S. Sagen ind. — II) [sb. stofn?], stýfa: S. Grenene paa et Træ. — b) stýfa lim af (trje), stofna: S. Træer. S. en Piil. — III) [sb. stemma?], 1) ás., (úrelt), stemma, (sb. **stemme** I, a). — 2) b. s., storkna.

Stævne, ft. -r, kl., [sb. stefna], stefna, samkoma; (sjer í lagi) mót (býjarmanna eða sóknarmanna): Komme (møde) paa S. halda stefnustað (Fms.).

Stævnedag stefnudagur (þ. e. sá dagur þegar sá sem stefnt er, á að koma).

Stævneeg eikitrje sem stofnað (stýft) er ungt.

Stævnefald bætur sem maður á að borga ef hann kemur ekki rjett stefndur.

Stævnemaal stefna (það að stefna e-m).

Stævnemand = **Stævningsmand**.

Stævnemøde mót (sem menn hafa mælt sjer).

Stævnepenge = **Stævningspenge**.

Stævneskov skógur sem stofnaður (stýfður) er öðru hverju.

Stævnested stefnustaður (sb. Fms.).

Stævnestue samkomuhús, þinghús.

Stævnetræ trje sem stofnað (stýft) er öðru hverju.

Stævnevidne stefnuvottur (Grágás).

Stævning, ft. -er, sk., stefna a) (= það að stefna e-m: S. har endnu ikke

sundet Sted. — b) = stefnuskjal: Udtage S.

Stævningsmand stefnuvottur (í þeirri merk. sem nú tíðkast).

Stævningspenge stefnukaup.

Støb, ft. eins, a) sk., bleyting (sjer í legi bygga, í maltgjörð): Sætte Korn i S. — b) kl., bygg sem bleytt er í senn (til meltingar).

støbe, ás. 1, [steypa], A) steypa e-ð: S. Kløller. S. Lys. — B) bleyta: S. Korn. S. Kalk (sb. Kalkstøbning).

Støbeflage tvískinnungur á steyptu járni (þar sem brunnið hefur við mótið).

Støbeform mót (sem steypt er í).

Støbegods steyptir járngripir.

Støbegrube steypugröf (sem stór mót — t. a. m. klukknamót — eru sett niður í.

Støbehals steyputittur (þ. e. speni sem myndast í því gati sem í er hellt þegar steypt er).

Støbehuus steypuhús.

Støbehytte steypubúð (einkum við náma).

Støbejern járn til að steypa úr.

Støbekar ker sem bygg er bleytt í (til meltingar).

Støbekonst steypulist.

Støbeleer = **Støbesand**.

Støbelud lút sem náð er úr ösku einungis með því að láta hana standa í vatni.

Støbelys steypt kerti.

Støbemalm málmur til að steypa úr, steypumálmur.

Støbeovn ofn sem steypumálmar eru bræddir í.

Støber, ft. -e, kk., sá sem steypir e-ð (er tíðkanlegast í samsettum orðum; sb. Kandestøber, Klokkestøber, Kuglestøber; Lysestøber).

Støberand garður (sem myndast — t. a. m. á kúlum — með þeim hætti að málmurinn rennur út í samkomur á mótinu sem steypt er í).

Støberi, ft. -er, kl., (verk)staður þar sem e-ð er steypt (sb. Blystøberi, Jernstøberi; Kanonstøberi, Kuglestøberi).

Støbesand sandur sem hafa má í mót (gera má mót úr), mótsandur.

Støbeskee járn-ausa sem hinum brædda málmi er ausið með í mótið þegar verið er að steypa.

Støbeskorpe sori sem kemur úr mótinu utan á e-ð sem steypt er.

Støbestaal eins konar stál sem bágt er að reka.

Støbestol áhald sem kúlumót er haft í þegar steypt er.

Støbning, sk., A) steyping, steypa: Figuren er mislykket i Støbningen. — B) bleyting.

Støbregn, (úrelt), [sb. steypiregn], steypiregn.

Stød, ft. eins, kl., 1) það að støde (snöggvast), a) eiginl., lag, o. s frv.: Gjøre S. med en Kaarde. Stødet gik ham gjennem Armen. — Give een et S. hrinda (stjaka við) e-m. — Et S. i Trompeten einn blástur í lúðurinn. — Stødet (þ. e. jarðskjálftinn; sb. hviða) varede 5 Secunder. — b) óeiginl., áfall, áfelli, (sb. snoppungur), eða þvíuml.: Bukke under for Skjebnens S. Det gav hans Helbred det sidste S. gerði út af við heilsuna hans. Tage Stødet af for een bera blak af s-m. — 2) borða-samkomur (í skipi): S. i Klædningen. — 3) um stað eða tíð eða athafnir, a) um stað, spotti, spölur, kippur: Et lille S. kunne vi følges ad spottakorn (spölkorn, kippkorn) getum við orðið samferða. — b) um tíð, stundarkorn: Det vil vare et S. endnu (er sagt á Jótl.). — c) um athafnir, rykkur, (sb. bríð). — 4) gjóta eða önnur ójafna á götu. — 5) = Stub a. — 6) [sb. stoð], a) eiginl., e-ð sem maður getur studdzt (hallað sjer) upp við: Ved Bænke og S kunne og svage Folk gaae (orðskv.). — b) óeiginl., styrkur (sem e-m er veittur með fjármunum; sb. Brandstød).

Stødbolt nagli um samkomur (í skipi).

Stødbrænde eldiviður sem er tómir stofnar (sb. Stød 5).

Stødbund þykkt á faldbússuboløi.

støde, s. 2, [steyta, Stjórn], I) ás., A) reka, o. s. frv., 1) eiginl., a) stinga (leggja) e-u: S. en Stang i Jorden. Han stødte ham Dolken i Brystet rak rýtinginn — lagði (stakk) rýtinginum — í brjóstið á honum. — b) s. een ned leggja í gegnum e-n, drepa e-n: Stød Forræderen ned. — c) hrinda e-u: S. een omkuld. De stødte ham ud af Stuen. S. en Dør ind hrinda upp hurðu. Han stødte Døren op med Vold kratt upp hurðunni. Han stødte Dørfyldingen ud bratt út hurðarfjölunni. — d) han stødte Ordene ud paa en besynderlig Maade steit undarlega út úr sjer orðin. — e) s. sin Pande (Fod) reka ennið (fótinn) á sjer á. S. Hovedet mod en Bjælke reka höfuðið á sjer á bita. S. sig paa en Steen reka sig á stein. Jeg har stødt mig slemt jeg hef meitt mig ljótlega (með því að reka mig á). — f) Hesten støder (Rytteren) er harðgengur. Vognen støder (den Agende) maður bristist á vagninum. Veien støder maður bristist allur á þessum vegi (af því hann er svo ósljettur). — Bøssen støder byssan slær. — g) í hinum óeiginl. talsh. s. een for Hovedet, styggja e-n, er merk. í støde eiginl. — 2) óeiginl., a) reka: Kongen blev stødt fra Thronen rekinn af ríki. S. een fra sit Embede reka e-n úr (svipta e-n) embætti sínu — b) fæla: Hun støder Alle fra sig (fælir alla frá sjer) ved sit Væsen. — c) s. noget fra sig hafna e-u: Han har stødt flere gode Tilbud fra sig. — d) styggja, móðga: Det stødte ham (honum þótti — mislíkaði — það), at han slet ikke blev bemærket. Han bliver let stødt hann þarf ekki mikið til, (sb.: firrtinn, tirrtinn). — Hun støder sig over hver Ubetydelighed henni þykir (fyrir), hvað lítið sem er. — B) melja, mylja: S. Peber. Stødt Sukker. — II) h. s., A) með breifingu, 1) eiginl., a) s. efter een leggja til e-s. — b) s. til een stjaka við e-m. — c) s. fra Land ýta skipi; leggja (láta) frá landi. — d) s. paa noget (reka sig á e-ð) i Mørke. — Skibene stødte mod hinanden (ráku sig hvort á annað) i Mørket. — Skibet støder höggur niðri. — e) jeg stødte paa (rak mig á, hitti, fann) en gammel Bekjendt. Vi stødte tilfældigviis sammen (rákumst hvor á annann) i et Vertshuus. — Jeg stødte paa Ordet (rak mig á — rak augun í — orðið) ligesom jeg slog Bogen op. — f) blása (blástur): S. i Trompeten (sb. þeyta lúður). — g) hökta, reka í þúfurnar: S. i sin Tale. — h) s. til een slást í ferð (lið) með e-m: Efter Aftale stødte de til os i Skoven. — Sjer í lagi um her: Han stødte med sit Regiment til Kongens Hær. Krydserne stødte til Flaaden. — i) Maden støder op jeg hef (hann hefur, o. s. frv.) uppgang, (sb.: því at hann bléa svo af, sem hann hefði vélindisgang). — 2) óeiginl.: Mange Omstændigheder stødte sammen komu saman. — B) án hreifingar, vera áfastur (við), (sb.: þar mætist Hörðaland ok Rogaland): Huset støder til Naboens er áfast við hús nábúa míns (hans, o. s. frv.). Hans Have støder til min (aldin)garðurinn hans er áfastur við minn. — Vænget støder op til en Skov er við skóg. — Vore Marker s. sammen liggja saman (sb. ok liggja þar saman garðar á Hóli ok Sæbóle).

Stødebuk = Haandbuk, Jomfru 2, b.

Stødejern sjá **Stødjern**.

Støder, ft. -e, A) sk., 1) stautur: „Dersom du vil støde en Daare i Morteren med Støderen“. — 2) jálkur (um hest). — B) kk., (í almúga tali), fauskur.

Støderem sjá **Stødrem**.

Støderyk, i orðatiltæk. i S. (í tali) = stødviis.

Stødetal sjá **Stødtal**.

stødeviis sjá **stødviis**.

Stødjern (einnig **Stødejern**), járnþynna til að hlífa e-u við því sem á það rekst.

Stødkniv sljór hnífur til að skafa holdrosu með (þegar skinn eru sútuð).

Stødmaal, i orðatiltæk. i S. (sem er úrelt nema á Jótl., og er) = i Stødtal (sb. Stødtal), stødviis.

Stødning, sk., það að støde.

Stødrem, (einnig **Støderem**), sjer hver af þeim ólum, sem vagnset hangir á (svo að maður hossist minna).

Stødskinne járnspöng á e-u til að hlífa því.

Stødtal (einnig **Stødetal**), i orðatiltæk. i S. = stødviis.

stødviis (einnig **stødeviis**), ao., með hríðum, með köflum: I det Hele er han doven, men s. læser han meget flittigt (sb. áhlaupasamur).

Støi, án ft., sk., háreysti, hávaði; þys; hark, skark, skark, skarkali; skruðningar: Der var en S., saa man ille kunde høre sine egne Ord. — Han gjør S. over ingen Ting (sb. Larm b).

støie (har), h. s. 1, gera hávaða, hafa hátt: Den Hoirestede støier, den Vrede larmer. Hvor de Børn s. og skrige enn hávaðinn og hljóðin í þessum krökkum.

Stønn, kl., stynur (kk).

stønne (har), h. s. 1, [stynja], stynja; draga þungt andann: Den Syge stønner.

Stønnen, án ft., sk., stunur.

Stør sjá **Stær** (stör).

Stør, ft. -er, sk., [sb. styrja], styr *acipenser*.

Stør, sk., [staur-r], (í Norv.), staur.

Størhuus (í Norv.), hús gjört úr staurum.

størkne (einnig ritað **styrkne**), (er), h. s. 1, [sb. storkna], storkna: Olien størkner i ringe Kulde, Qvægsølvet kun i den strengeste.

Størkning, sk., storknun.

Størrelse, sk., 1) án ft., stærð, mikilleiki, a) eiginl.: Jordklodens S. (sb.: mikilleikr jarðar, Rímb.). Maale et Skibs S. (sb. Fms. II, 231). — Landets Befolkning svarer ikke til dets S. (sb.: Sú ey væri hæfilig at byggva fyrir mikilleika sakar; sb. einnig: vídd, t. a. m. í stakkgarðsvídd). — b) óeiginl.: Talentets S. (sb. af mikilleik verka guðs). — 2) með ft. -r, (í mælingsfræði og tölvísi), e-ð sem rýra má eða við auka: Sammenlægge tvende Størrelser.

Støtholt, sk., efsti kafli af skipsröng.

Støtte, ft. -r, sk., [sb. styðja], A) um það sem heldur e-u upp, 1) eiginl., a) stoð, stólpi, (sb. súla, pílári): Sætte Støtter under noget. — b) stuðningur: En bagved et enkelt Steengjerde opkastet Jordvold, som tjener det til S. sem er því til stuðnings. — 2) óeiginl., stoð (sb. kenningar eru enar sterkstu stoðir allrar kristni; sb. einnig: styðja, máttarstólpi, grjótpáll): Være en S. for den gode Sag. Han var en af Statens Støtter. — B) um annað, a) stöpull, pílári (sb. Stjórn): „End kneiser en S. paa samme Sted“. — b) (í tali), = Billedstøtte.

støtte, ás. 1, [sb. styðja], a) eiginl., styðja, og þvíuml., (sb. skorða): Havde Muren ikke været støttet, var den falden. — S. Ryggen mod Væggen standa (sitja) með bakið upp að veggnum. S. Armen paa Bordet (sb.: Láttu þik eigi þat henda ...., at þú styðist við konungsborð). Støt dig paa mig styddu þig við mig! Han støttede sig til sit Sværd (sb. þeir stóðu ok studdust við spjót sín). — b) óeiginl., grundvalla: Mit

Haab støtter jeg paa Troen. Han støttede sin Dom paa vægtige Grunde. Fordringen støtter sig (er grundvölluð) paa et bestemt Løfte.

Støttefod = Søilefod.

støtteformet, ft. -formede, e., sem er eins og súla í lögun.

Støttegang = Søilegang, Buegang.

Støttekjep gönguprik.

Støtteorden = Søileorden.

Støttepille stólpi (stöpull) undir e-u: Støttepillerne for en Hvælving.

Støttepunkt, kl., sá depill sem allur þungi e-s hlutar liggur á.

Støtterad = Søilerad.

Støtteskaft = Søileskaft.

Støttestav göngustafur: Den Gamle lister sig frem ved sin S. — b) óeiginl., stoð: Min Alderdoms S.

Støttestok = Støttestav a.

Støtteværk tilbúningur e-u til stuðnings: Støtteværket under Broen (Loftet).

Støv, án ft., dupt, dust (fornt), ryk (sb.: moldryk, 655 XXIX; o. s. frv.), A) kl., 1) um hvers konar dupt, a) í einfaldri merk.: Tørre Støvet af Bordet sópa duptið af borðinu. Vinden blæste os Støvet lige i Øinene bar rykið framan í okkur. — b) í ýmiss konar talsháttum, α) um það sem er lítilfjörlegt, (sb. Svo sem konungr sæ sjúkan liggja í saure): Nedtrykke een i Støvet (sb.: gefi guð þér styrk, þinna barma at reka ok guðs andskotum at niðra; niðrum þá ok oeisum þeirra tuogur, svá at enginn þeirra skili annars tal). — Krybe (eða kaste sig) i Støvet for nogen sleikja duptið af fótunum á e-m; en (í góðri merk) bøie sig i Støvet for een beygja sig til jarðar fyrir e-m. — β) um það sem er fallvalt, (sb.: suðgaði guð hann ok um soeyri hans dupt í himneska dýrð; at vér sém dust ok aska): „Du er S. og skal blive til S. igjen". — „Syv Gange ti er Støvets (mannkynsins) Aar". — 2) um það jurtadupt sem kallað er *pollen* í náttúrubókum. — B) sk. (þegar talað er um mikið ryk): Børnene gjorde en stærk S. (hleyptu upp miklu ryki). Hvor kommer al den S. fra hvaðan kemur allt þetta ryk?.

støvagtig, ft. -e, e., líkur dupti.

Støvblomst blóm sem hefur að eins duptbera (*stamina*).

Støvdamp = Støvsky.

Støvdeel = Støvgran.

Støvdrager, sk., *stamen* (á jurt).

Støvdragt duptklæði (ft., þ. e. líkamann): „Medens Mennesket i S. gaaer".

Støvdyrker, ft. -e, kk., sá sem dýrkar dupt og ösku (þ. e. dauf og dumba skurðgoð).

Støvdække skýla úr dupti (t. a. m. líkaminn, er skýlir sálunni).

støvdækket (sb. dække), sem ekki sjest í fyrir ryki (dupti).

støve, s. 1, I) [af Støv, ryk], 1) h. s., a) persónuleg, senda ryk af (úr) sjer: Veien støver. — b) persónulaus: Det støver stærk (það er mikið ryk) paa Veien. — 2) ás., a) s. noget af sópa rykið af e-u, (sb. afstøve). — b) sópa (e-u): S. Spindelvæv ned. — Án þol.: Pigen er i Færd med at s. ned fra Loftet (er að sópa neðan af ræfrinu). — II) snuðra, snudda, 1) h. s., a) um hunda, rekja spor: Man bruger Gravhunden ofte til at jage eller s. oven paa Jorden. Hunden støver efter Vildt. — b) um menn: Hvad gaaer du og støver efter hvað ertu að snuðra? — 2) ás., a) um hunda, α) Hunden støver Skoven igjennem fer snuðrandi um allan skóginn. — β) Hunden støver Dyret op snuðrar upp dýrið. — γ) „Ridefogden støver Bønder bedre end en Hund støver Harer" er betri að snuðra upp bændur enn veiðihundur að snuðra upp hjera. — b) um menn, α) S. alle Lexica igjennem grafa (leita) í öllum orðabókum. — β) med megen Møie fik jeg det støvet op um síðir tókst mjer að grafa þetta upp (komast að þessu). — III) ás., (í mállýzkum), = stævne II: S. en Piil. — IV) ás., (í mállýzkum), = stævne III, 1: S. Vandet.

Støvekost hússbusti, sópur.

Støver, ft. -e, 1) sk., a) (eins konar hundtegund) *canis familiaris venaticus*. — b) (hvers konar) sporhundur: Reise en Hare med Støvere. — 2) kk., snáfvís maður, snuddari, (sb. njósnarmaður): Tyven undgik Støvernes Opmærksomhed varð ekki snuðraður upp (af þeim sem voru að leita hans), varð ekki fundinn.

Støvgjemme = Støvknap.

Støvgran (eitt) duptkorn, (sb. ar).

Støvhvirvel ryk sem þyrlast upp.

Støvjord þur mold og smágerð.

Støvkaabe kvennkápa til hlífðar við ryki.

Støvkappe karlmannskápa til hlífðar við ryki.

Støvknap *anthera* (á jurt).

Støvknop = Støvknap.

Støvkul kolamylsna.

Støvle, ft. -r, sk., [stígvjel?], stígvjel, (sb. bútl). — b) dælupípa.

Støvleblok stígvjelstrje.

Støvlefod skófótur á stígvjeli.

Støvlehud (fyrrum, í Norv.), eins konar gjald sem konungs-umboðsmenn tóku af þeim mönnum er þeir byggðu konungs-jarðir.

Støvlehæl (hæl)stallur undir stígvjeli.

Støvleknegt áhald til að draga af sjer stígvjel með, (stígvjelafjöl, stígvjelaklauf).

Støvlekrave, a) brot ofanvert á háum stígvjelum. — b) eins konar kragi (optast úr gulu skinni) sem festur er utan um stígvjelaop.

Støvlekrog krókur til að draga á sig stígvjel með.

Støvlemager, ft. -e, kk., (fyrrum), maður sem eingöngu bjó til stígvjel, (en nú gjöra sömu mennirnir bæði stígvjel og skó).

***Støvlemanskel** hvítt ljerept sem fest er á brækur upp við hnjeð þar sem stígvjelin þrjóta.

Støvlemuur tilbúningur sem gufupípa er fest í (sb. Støvle b).

Støvlesaale sóli á stígvjeli.

Støvleskaft bolur á stígvjeli.

Støvlestroppe lykkja (hanki í opi) á stígvjeli.

Støvlestrømpe sokkur til að hafa þegar maður er á stígvjelum.

støvlet, ft. støvlede, e., stígvjelaður, sem er á stígvjelum.

Støvmasse mikið ryk: Vinden satte en uhyre S. i Bevægelse.

Støvmeel mjölsalli.

Støvnaal = Støvdrager.

Støvplante (karljurt) *planta mascula*.

Støvplet blettur af (undan) votu dupti.

Støvpunkt dökkur depill eins og duptkorn.

Støvregn sallarega.

Støvrøg = Støvsky.

Støvsand smásandur sem er eins og dupt.

Støvsigte smágjört sáld til að ná dupti úr e-u.

Støvskjorte eins konar stakkur til hlífðar við ryki.

Støvsky rykmökkur: Vognen rullede frem, indhyllet i Støvskyer.

Støvstængel = Støvdrager og Støvtraad.

Støvsvamp físisveppur.

Støvtaage mistur.

Støvtraad *filamentum* (á jurt). Sb. Sædstøvstraad.

Støvvei *pistillum* (á jurt).

***subaltern**, ft. -e, e., sem er undirgefinn. — II) Subaltern, kk., undirmaður.

***Subdivision**, sk., = Underafdeling.

***Subject**, ft. -er, kl., a) gjörandi (í grein): Subjectet i en Sætning. — b) maður (að því leyti hvernig hann er): Et brugbart S.

***subjectiv**, ft. -e, e., sem einungis er sprottinn upp í huga mannsins, (gagnstætt objectiv).

***Subjectivitet**, sk., það að vera subjectiv.

***Subjunctiv**, ft. -er, kl. og sk., = Conjunctiv.

***sublim**, ft. -e, e., háleitur (óeiginl.).

***Sublimat**, kl., efni (sem með áköfum eldshita er) gjört að gufu.

***Sublimation**, sk., það að sublimere.

***sublimere**, ás. 1, snúa (með ákaflegum eldshita, e-u efni) í gufu.

***sublunarisk**, ft. -e, e., (sem er undir tunglinu, þ. e.), jarðneskur, fallvaltur.

***submis**, ft. submisse, e., auðmjúkur.

***Submission**, án ft., sk., auðmýkt.

***Subordination**, sk., a) það að subordinere. — b) hlýðni (einkum liðsmanna við yfirmenn sína).

***subordinere**, ás. 1, leggja (e-n) undir hlýðni við (annan).

***Subscribent**, ft. -er, kk., áskrifandi (= sá sem ritað hefur nafn sitt á boðsbrjef og þar með skuldbundið sig að kaupa e-ð eða gjalda e-ð).

***subscribere** (har), h. s. 1, rita nafn sitt á boðsbrjef (og skuldbinda sig með því til að kaupa e-ð eða gjalda e-ð).

***Subscription**, sk., það að subscribere.

***subsidiair**, ft. -e, e., sem er í stað annars, (sb. varaskeifa).

***Subsidie-**, sjá greinina um Subsidium.

***Subsidietractat** sjá greinina um Subsidium.

***Subsidium**, ft. Subsidier, kl., = Hjelpemiddel, (sb. það sem við á að jeta); liðveizla, styrkur. Sem fremri liður í samsettum orðum er haft Subsidie-, t. a. m. Subsidietractat samningur um liðveizlu hvors við annann (hvarra við aðra).

***Subsistents**, sk., a) Bestand, Varighed. — b) atvinna, viðurværi.

***subsistere** (har), h. s. 1, a) standa, haldast. — b) fleyta fram lífi sínu.

***Substantialitet**, sk., verulegleiki, (sb. vesaling).

***substantiel**, ft. -le, e., undirstaðlegur (sb.: emphasis setr undirstaðligan lut fyrir hræriligum lut), verulegur; kostgóður, (sb.: standa vel undir).

***Substantiv**, ft. -er, kl., nafn (í málfræði).

***substantive**, ao., sem nafn.

***substantivisk**, a) ft. -e, e., hafður sem nafn. — b) sem ao., = substantive.

***Substants**, ft. Substantser, sk., efni.

***substituere**, ás. 1, setja (e-n eða e-ð) í staðinn fyrir (e-n eða e-ð).

***Substitut**, kk., aðstoðarmaður; sá sem er settur í stað annars.

***Substitution**, sk., það að substituere.

***Substrat**, kl., undirstaða (óeiginl.).

***subsumere**, ás. 1, (óeiginl.), taka (e-ð) undir (e-n).

***subtil**, ft. -e, e., smásmuglegur; smásmugull.

***Subtilitet**, sk., smásmygli.

***Subtraction**, sk., afdráttur (544; sb. Fradragelse).

***subtrahere**, ás. 1, draga (tölu) frá (annari).

*succedere, ás. 1, koma í stað (e-s).
*Succes, sk., það að e-m tekst e-ð vel, (sb. Fremgang b).
*Succession, sk., = Efterfølge.
successiv, ft. -e, e., sem kemur smátt og smátt.
*successive, ao., smátt og smátt.
*Successor, ft. -er, kk., = Efterfølger 2, Eftermand β.
sude, h. s. 1, [suða], (í mállýzkum), suða.
Suder, ft. -e, sk., (karfategund) *cyprinus tinca*.
Suder, ft. -e, kk., [sútari], (úrelt), = Skomager.
sudle, ás. 1, [sb. sóði?], sjaldh., = besudle.
Sudler, kk., sóði; o. s. frv.
Sudleri, kl., sóða-verk.
sue sjá suge.
suge (einnig ritað sue), s. 1, [súga (Stjórn) = sjúga], 1) ás., sjúga; totta; soga: S. Saften af en Frugt. S. Giften af et Saar. Bierne s. Blomsternes Honningsaft býin sjúga hunangssafa úr blómunum. — S. Blodet af Folk = s. Folk ud til Blodet (sb. 1, b). — Jorden suger Vandet i sig vatnið sígur (niður) í jörðina. — b) s. Folk ud til Blodet fjeflетta menn (ógurlega). — c) Steenbideren suger sig fast til (sýgur sig fast á) haarde Legemer. — 2) sem h. s., í orðatiltæk. s. paa noget vera að sjúga (totta) e-ð.
*Suffisance, án ft., sk., þótti; hroki; o. s. frv.
*suffisant, ft. -e, e., nægilegur; óreiðanlegur; sem veigur er í; sem stendur vel undir.
*Suffix, ft. -er, kl., (smá)orð sem fest er aptan við annað orð.
Sugeaare blóðvessa-pípa (sb. lymphatisk).
Sugefisk stýrisfiskur *echeneis*.
Sugehul munni á sogpípu.
Sugekop = Kop b.
Sugen, án ft., sk., það að suge.
Sugepapir = Trækpapir.
Sugepompe, a) dæla sem e-ð sogast upp í sakir þynningar loptsins (gagnstætt Trykpompe). — b) verkfæri til að soga e-ð með úr maganum eða þarfaganginum.
Sugeredskab sogvjel, sogfæri.
Sugerod hver af þeim rótar-önögum plantnanna er þær sjúga í sig vökva með.
Sugerør, a) sogpípa. — b) = Pumperør.
Sugested sá staður sem e-t kvikindi sýgur sig fast á.
Sugeurt nafn á smárategundunum *trifolium pratense* og *trifolium repens*.
Sugevorte, a) munni á pípu sem e-t kvikindi sýgur sig fast með: „S. i Bændelormens Mund.“ — b) geirvarta, speni.
Sugeværk tilbúningur til að soga e-ð upp með því að þynna loptið (gagnstætt Trykværk).
Sugevre = Sugevorte a.
Sugning, sk., það að suge.
*Suite, sk., afleiðingar; runa; áframhald; safn; samband; fylgdarlið (e-s höfðingja).
*Sujet, kl., [sb. Subject], efni.
Suk, ft. eins eða -ke, kl., andvarp: Drage (udstøde) et dybt S. verpa mæðilega öndunni (Nj.).
*Sukkat, sk., eins konar sítrónubýði sem geymt hefur verið í sikurvökva.
sukke (har), h. s. 1, andvarpa, (sb. stynja): S. ved (over) noget. — 2) þar sem ekki er víst að maður andvarpi eða stynji, a) s. over Andres Nød (dauð)kenna í brjósti um aðra. — b) (líkt og) þjást: „Naar nedbøiet Olding sukker under Lidelser og Aar“. — c) s. efter noget þrá eptir e-u (sb.: þrár hann — þ. e. fuglinn pelecanus — siðan ok sýtir eptir þeim — þ. e. ungunum — þrjá daga; sýtandi sun sinn — um Jakob, er hann sýtir Jósep — ok þrándi eptir honum). — d) s. for (þrá) en Pige (sb.: Ketilríðr, er Víglundr þráði).
Sukkegraad grátur með andvörpum.
Sukken, án ft., sk., það að sukke (andvörp).
Sukker, kl., a) án ft., sikur: En Top S. — b) með ft. -e, sikurtegund.
sukkeragtig, ft. -e, e., svipaður sikri.
Sukkeravl sikurrækt, sikurgjörð.
Sukkerbager sætindabakari, (sb. Conditor).
Sukkerbageri a) sætindabakstur (það að baka sætindi). — b) staður þar sem sætindi eru bökuð.
Sukkerbagværk bökuð sætindi sem sikur er saman við.
Sukkerbakkelse eins konar kryddbrauð (úr eggjahvítu og sikri, o. s. frv.).
Sukkerblanding sikurblendingur.
Sukkerbrod a) eins konar kryddbrauð (úr hveitikássu og eggjum og sikri). — b) (í almúga tali), smári *trifolium pratense*.
Sukkerbøsse sikurbaukur (með götum á lokinu sem möldu sikri er sáð úr).
Sukkerdaase sikurbaukur, (eða annað) lítið sikurílát.
Sukkerdei sikurblandað deig (í kryddbrauð).
Sukkereddike eins konar ölvínan búið til úr vatni og brennivíni og sikri og vínsteini og og rúsaleggjum og því sem gjörir gerð í öli.
Sukkerert eins konar ertutegund (sem etin er með belgnum).
Sukkerfad a) (stór) sikurtunna. — b) sikurskól.
Sukkerform sikurmót (sem sikurstrýtur eru steyptar í).
Sukkergodt, kl., sikurblandinn smá-bakstur.
Sukkerhonning = Steenhonning.
Sukkerhuus sikurhús (þ. e. hús þar sem sikur er soðið og hreinsað).
Sukkerhøst uppskera sikurreyrs: Sukkerhøsten i Vestindien er i Aar mislykket.
Sukkerkaal = Spidskaal.
Sukkerkage = Sukkerbrod a.
Sukkerkiste sikurkista, sikurkassi.
Sukkerkistetræ eins konar viður sem vex í Vestureyjum.
Sukkerklemme eins konar sikurtöng (sem ekki er sett saman).
Sukkerkogeri = Sukkerhuus.
Sukkerkogning sikursuða.
Sukkerkorn ofboð lítill sikurmoli.
Sukkerkringle dálítil hveitibrauðsbögld sem sikri er dreift ofan á.
Sukkerkugle sikurblandin kryddhnöttur.
Sukkermandel möndull bakaður í sikri.
Sukkermerke, sk., = Sukkerrod.
Sukkermester umsjónarmaður yfir sikursuðu.
Sukkermund a) = Slikmund. — b) deigiol., sá sem er ákaflega mjúkur á munni.
Sukkermølle eins konar mylna til að merja sikurreyrinn í og ná úr honum sikursafanum.
Sukkernød, sk., eins konar krydd sem er líkt hnot í lögun.
Sukkerpapir umbúðapappír hafður utan um sikurstrýtur.
Sukkerplanter eigandi sikurjarðar (þ. e. jarðar þar sem sikurreyr er ræktaður og marinn í mylnu).
Sukkerpotte, a) = Sukkerform. — b) dropótið steinsikur (að sínu leyti eins og tólgarskjöldur) eins og það kemur úr mótinu.
Sukkerpære eins konar perutegund er snemma sprettur.
*Sukkerraffinaderie = Sukkerhuus.
Sukkerrod (eins konar matjurt) *sium sisarum*.
Sukkerrør sikurreyr *saccharum officinarum*.
Sukkersaft sikursafi.
Sukkersager, ft., sikurblandinn kryddbakstur.
Sukkerskaal sikurskál.
Sukkerskee skeið til að dreifa möldu sikri á mat með.
Sukkerskum sikurfroða (þ. e. froða er sezt ofan á sikur þegar verið er að sjóða það).
Sukkersmag sikurbragð.
Sukkersnitte, sk., dálítið kryddbrauð úr mjeli og smjöri og sikri.
Sukkerstøv sikurefni.
Sukkerstrud eins konar smátt kryddbrauð.
Sukkersyder, ft. -e, kk., (sjaldh.), = Sukkermester.
Sukkersyderi, kl., a) með ft. -er, (sjaldh.), = Sukkerhuus. — b) án ft., sú kunnátta að sjóða og hreinsa sikur: Han har lært Sukkersyderiet.
Sukkersyre sikursýra.
sukkersød sætur eins og sikur: S. Frugt. — b) óeiginl.: Sukkersøde Ord kjassmæli, smjaður.
Sukkertand = Sukkermund a.
Sukkertang sikurtöng.
Sukkertop sikurstrýta.
Sukkertraad sjer hver taug er draga má úr sikri (að sínu leyti eins og úr lakki) áður enn það er storknað.
Sukkertvebak smágerð tvíbaka með smjör og sikur saman við.
Sukkertøi = Sukkerbagværk, Sukkergodt, Sukkersager.
Sukkerurt = Sukkerrod.
Sukkervand vatn sem sikur er bráðnað í.
Sukkerværk = Sukkerhuus.
sukkre, ás. 1, sikra; láta sikur í; dreifa sikri á: S. Maden.
Sule, sk., [súla], I) súla, hafsúla, *sula alba*. — II) = Plovsule.
Sule, sk., [sb. sýlt og sýling, af súl-], (einkum á Falstur), e-ð sem er klofið í endann.
sule, h. s. 1, vera drjúgt (eiginl. sem sufl): Flesk suler mere, end Kjød flesk er drýgra í sufl, enn kjöt.
Sulefad (einnig Suulfad), suflfat, (sb. Saltmadsfad).
Sulemad (einnig Suulmad) kjötmeti.
Sulevarer (einnig Suulvarer), (þrá) matvæli (sem höfð eru í sufl).
Sulevælling eins konar saup (af kjöti eða fleski og með rótum og viðaraldini).
*Sulfur (einnig ritað Sulphur), kl., = Svovel.
*sulfurere, ás. 1, = svovle.
*sulfurøs, ft. sulfurøse, e., = svovelagtig, svovelblandet, svovlet.
*Sulphur sjá Sulfur.
Sult, án ft., sk., [sult-r], svengd (Fms.), sultur: Stille Sulten paa noget seðja sig á e-u. Døie S. og Kulde þola hungur og kulda.
*Sultan, ft. -er, [sb. soldán, Fms. X, 116], a) kk., soldán; (einkum) Tyrkjakeisari. — b) sk., hattfjöður (höfð til prýðis).
*Sultane, 1) kvk., = Sultaninde. — 2) sk., a) tyrkneskur kvennbúnaður. — b) tyrkneskt herskip. — c) = Sultanine.
*Sultanin sjá Sultanine.
*Sultaninde, ft. -r, kvk., a) sjer hver af sjö löglegum drottningum Tyrkjakeisara. — b) dóttir Tyrkjakeisara.
*Sultanine (einnig Sultanin), sk., nafn á ýmsum gullpeningum í Tyrkjaveldi.
sulte, s. 1, [svelta], 1) h. s., svelta (svalt í þál. t.), vera svangur: Han havde sultet i to Dage hafði verið matlaus tvo daga. At s. ihjel svelta í hel (Fms. VI, 152), deyja úr sulti. — 2) ás., svelta (svelti í þál. t.): S. sine Folk. S. een ud svelta e-n, (sb. sitja s-m mat).

*Sultecuur soltur (til heilsubótar).

sulten, fl. sultne, e., [soltin-n], soltinn (sb.: hann var mjög soltinn, Sn. E.), svangur.

sultfode gefa (e-m) naumt viðurværi, svelta: Han beskyldes for at s. sine Tjenestefolk. S. Kreature.

sum, e., (úrelt), hljóður, stúrinn, (sb.: daufur, dómm).

Sum, fl. -mer, sk., [af Summa], a) tala (sem verður af samlagningu): Hvor stor bliver Summen hvað verður það mikið? — b) fje (að upphæð): Jeg giver hellere en S. eengang for alle, end noget aarligt jeg vil heldur gefa nokkuð (töluvert) í einu, enn o. s. frv. Han har anvendt store Summer derpaa hann hefur varið til þess ærnu fje. — c) stutt ágrip: „I en S. at sige" í stuttu máli.

*Summa, sk., = Sum.

*summarisk, fl. -e, e., stuttur: Lovens summariske Indhold. — S. Proces skyndidómur.

*Summarium, fl. Summaria eða Summarier, kl., ágrip; kapitula-fyrirsögn.

summe, s. 1, [sb. Sum], a) ás., leggja saman. — b) h. s. persónulaus, i s. op draga sig saman: Det summer efterhaanden op, hvad man giver ud i Smaaskillinger.

summe, ás. 1, [sb. sum], i s. sig ná sjer aptur, átta sig, taka sig saman í andlitinu, eða þvíuml.: Jeg maa først s. mig lidt efter Badet (Reisen).

summe, h. s. 1, (um flugur, sjer í lagi býflugur), suða.

Summen, án fl., sk., suða (í flugum, sjer í lagi býflugum).

*summere, ás 1, leggja saman (tölur): S. en Regning.

*Summering, sk., það að summere.

Sump, fl. -e, sk., a) fen, dý, kelda foræði, (sb.: mýri, flói): Han vadede gjennem Sumpen. — b) (grafin) vilpa: S. i en Kjelder (= Kjeldersump).

sumpagtig, fl. -e, a., heldur mýrlendur.

sumpet, fl. sumpede, e., mýrlendur: En s. Jordbund mýrlendi.

Sumpfugl mýrfugl.

Sumpgrund mýrlendi.

Sumpjord mýrlendi.

Sumpland mýrlendi, mýrar.

Sumpmudder mýrarbleyta, leðja í mýrum.

Sumporm = Regnorm.

Sumpplante mýrajurt.

Sumpsiv (seftegund) *juncus conglomeratus*.

Sumpurt = Sumpplante.

Sumpvand, a) = Mosevand. — b) vatn úr grafinni vilpu.

Sumpvei gata yfir fen eða mýri.

Sund, fl. -e, kl., [sund], sund (á milli landa): Sundet ved Messina.

sund, fl. -e, e., 1) heilindur (fornt), heilsugóður, heilbrigður, heill (Fms. II, 230), heill heilsu, (sb.: allt ósjúkt og mannheilt): Sunde Børn. Et sundt Legeme. — b) óskemmdur, óspilltur: Sundt Kjød. Sunde Bødsker. — En s. Forstand (sb. náttúruljós). — 2) heilnæmur: Sunde Næringsmidler. S. Luft.

Sundeier sá sem hefur leyfi til að flytja menn um sund fyrir borgun.

Sundhed, sk., 1) án fl., a) heilindi (fornt), heilsa, heilleikur (Fms. II, 230), heilbrigði: Tage sin S. i Agt fara vel með heilsuna sína. — b) heilnæmi: Denne Egn roses for sin S. — c) í orðstiltæk: Drikke eens S. eða drikke paa eens S. drekka minni e-s, og: Din S. (nú drekk eg) þitt minni! — 2) með fl. -er, minni (sb. 1, c), t. a. m.: „Hvor længe man har drukket Sundheder".

Sundhedsbad a) heilsulaug. — b) lækningastaður þar sem heilsulindir (sb. Sundhedsbrønd, Sundhedskilde) eru.

Sundhedsbetjent (sjalób.), heilsuvörður (sb. Sundhedspolitie).

Sundhedsbeviis skírteini að maður komi ekki þaðan er drepsóttir ganga.

Sundhedsbrev = Sundhedsbeviis.

Sundhedsbrønd heilsulind, ölkelda.

*Sundhedscollegium heilbrigðisráð (sb. Collegium a).

Sundhedsdage, fl., heilsudagar: I S. agtes Sundhed mindst.

Sundhedsdrik heilsudrykkur (Al.), heilnæmur drykkur.

Sundhedsfylde heilsugnægtir, heilsunægð: Svulmende Kraft og S.

Sundhedshjelp heilsuhjálp (forut; sb. lækning).

Sundhedskilde = Sundhedsbrønd.

Sundhedslære heilsufræði.

Sundhedsmiddel heilsulyf, heilsuhjálp, lækning: Reiser ansees for et af de virksomste Sundhedsmidler.

Sundhedsmønster sá sem hefur beiðinna manna heilsu.

Sundhedspas = Sundhedsbeviis.

Sundhedspleie heilsugæzla: Den offentlige S.

*Sundhedspolitie það sem gjört er af hálfu hvers ríkis til að byrgja úti drepsóttir.

Sundhedsprøve heilsuraun (einnig = Quarantaine).

Sundhedsraad heilsuráð (Fms. II, 229).

Sundhedsregel heilsuregla, aðbúðarregla.

Sundhedsreise ferðalag manni til heilsubótar.

Sundhedsrødme heilsuroði (= roði sem er samfara góðri heilsu).

Sundhedssag heilsumál (þ. e. mál sem lýtur að heilsunni): Diæten er en vigtig S.

Sundhedsskaal minni (sb. Sundhed 1, c, 2).

Sundhedstegn heilsumerki.

Sundhedstilstand heilsufar: Hans S. synes at bedre sig. Sundhedstilstanden paa Landet er for Tiden god (sb.: allt ósjúkt og mannheilt).

Sundhedsvidenskab heilsufræði.

Sundkorn korn sem (árlega) er goldið í ferjutoll við sum sund.

Sundsted = Færgested.

Sundtold sundtollur (þ. e. tollur sem goldinn er fyrir að sigla um Eyrarsund).

Sup, sk., [sb. sopi], (í mállýzkum), = Dram.

*super-, sem fremri hluti af samsettu orði, haft í merk. of eða mjög, t. a. m. superklog ofvitur, (sb.: ofviti); superfiin einkar smágjörður, eða þvíuml.

*superb, fl. -e, e., frábær (í tali).

*Supercargo, kk., yfirkaupvörður (á skipi).

*Superieur, kk., = Overmand a.

*Superintendent, fl. -er, kk., biskup.

*Superintendentskab, kl., biskupsdæmi.

*Superioritet, sk., = Overlegenhed.

*Superlativ, fl. -er, kl. og sk., efsta stig (einkunna).

*Supernaturalismus, sk., það að trúa yfirnáttúrlegri birtingu guðlegra hluta (gagnstætt Naturalisme og Rationalisme).

*Supernaturalist, fl. -er, kk., sá sem trúir yfirnáttúrlegri birtingu guðlegra hluta.

*superstitieus, fl. superstitieuse, e., = overtroisk.

*Superstition, sk., = Overtro.

*Supinum, fl. Supina, kl., hluttekningarnafn (latínskra sagna).

suppe, h. s. 1, [sb. súpa], taka sjer neðan í því.

Suppe, fl. -r, sk., [sb. sögn. súpa], 1) saup: „S. eller Sobemad er tynd Skeemad; derimod er f. Ex. Grød vel en Skeemad, men ikke Sobemad eller S." — b) (sjer í lagi) = súpa: Koge S. paa Kjød (Flesk). — Koge S. paa en Pølsepind setja upp hrókaræður um ekkert efni. — Í tali er sagt: Han sidder i Suppen til over Ørene (eða til begge Øren) hann er í mestu kröggum, hann er skuldunum vafinn (eins og skrattinn skömmunum). — 2) (sjálób.), íðýfa: „En Ret Fisk med sin rette S."

*Suppeasparges *asparagus* sem látinn er í saup.

Suppefad saupfat.

Suppekage soðkaka (þ. e. storknað kjötseyði sem látið er í sjóðanda vatn til að gjöra úr því soð): Suppekager bruges især paa lange Søreiser.

Suppekjød, a) kjöt sem haft er til að sjóða í súpu. — b) kjöt er súpa hefur verið soðin úr.

Suppeskaal súpuskál.

Suppeskee a) súpu-eysill. — b) spónn (skeið) til að borða með súpu.

Suppetallerken súpudiskur.

Suppeurter, fl., jurtir sem hafðar eru í saup.

*Suppleant, fl. -er, kk., varamaður, (varafulltrúi).

*Supplement, fl. -er, kl., viðbætir.

*supplere, ás. 1, fylla, bæta (auka) við.

*Supplicant, fl. -er, kk., = Ansøger.

*Supplication, fl. -er, sk., = Ansøgning, Begjering 2, b.

*supplicere, h. s. 1, = ansøge.

*Supplik, sk., = Ansøgning.

*supponere, ás. 1, gera (e-s) til, gjöra ráð fyrir (e-u), láta sem (e-ð) sje.

*Supposition, fl. -er, sk., það að supponere, (tilgáta).

*Suppression, sk., það að supprimere.

*supprimere, ás. 1, bæla (e-ð) niður; banna (riti) að birtast; draga (e-ð) út.

*Suppuration, sk., = Rødesætning.

*suppurere, h. s. 1, = røde b.

*supra, ao., (fyrir ofan, upp yfir), fyr, áður: Ut s. sem fyr segir, eða þvíuml.

*Suprematie, kl., a) = Overherredømme. — b) = Overlegenhed.

Sur, sk., haft í orðatiltæk., a) tage S. spretta (rakna) upp (um skips-kaðal). — b) løbe S. i noget ruglast (verða ringlaður) í e-u.

surne, h. s. 1, [súrna], (sjaldh.), súrna, fúlna.

*surnumerair, fl. -e, e., sem er auk reitis.

*Surplus, kl., = Overskud, Rest.

surre, ás. 1, (tíðkanlegast á sjó), reyra a) e-u: S. et Toug fast om en Bjælke. — b) e-ð: S. Baadene fast paa Skibsdækket.

surre, h. s. 1, [sb. suða?], suða: Bien surrer. En surrende Bæk.

Surren, án fl., sk., suða.

Surring, sk., það að surre (ás.).

*Surrogat, fl. -er, kl., e-ð sem haft er í stað annars (sem ekki er völ á).

suse (har), h. s. 1, a) þjóta; suða: Vinden susede i Træerne. — Blodet suser mig for Ørene eða det suser for mine Øren jeg hef suðu fyrir eyrunum, (sb.: klukknahljóð). — b) fljúga hvínandi (sb. Fms. VIII, 39): „Da suser en Piil gjennem taagede Luft". „Bomberne susede gjennem Luften" þutu í loptinu.

Suſen, án ft., sk., það að ſuſe (þytur, niður, gnýr, suða): Vindens (Havets, Strømmens) S.

Suſevind suðandi gola: „Ætheriſke Suſevinde".

*ſuſpeet, ft. -e, e., = fordægtig, mistænkelig a.

*ſuſpendere, ás. 1, skjóta (o-u) á frest; setja (e-n) af embætti um stundar sakir.

*Suſpenſion, sk., það að ſuſpendere.

Sut, sk., [sb. súga, sjúga], dúsa.

Suul, án ft., kl., [sufl], sufl: Give een S. til Brødet. — b) átmatur.

Suulaffald leifar af kjötmeti.

Suulfad sjá Sulefad.

Suulmad sjá Sulemad.

Suulvarer sjá Sulevarer.

ſuur, ft. ſure, e., [súr-r], a) súr: Øllet er blevet ſuurt. En ſ. Smag súrbragð. En ſ. Lugt súrlykt. Den geiſtige, den ſure, den raadne Gjæring. — Suurt sem nakkurs konar nafn., t. a. m. Lægge noget ned i Suurt súrsa e-ð. — b) fúll, úldinn: Sure Sild. S. Moſejord. — c) (sb. súr eru augu sýr): Sure Øine (sb. rauðoygður). — Sure Been fætur sem opin sár eru á. — d) fýlulegur, fúll: Et ſuurt Anſigt. Gjøre ſure Miner setja upp fýlusvip. Hun er ſ. (það er í henni fýla) i Dag. Han er ſaa ſ., ſom en Eddikebrygger það er allra mesta fýla (allra mesti bunður) í honum. — e) örðugur, þungbær: Et ſuurt Arbeide (sb. erfiðis-neyð). Det falder mig ſuurt (mjer veitir örðugt) at gjøre det. Orðskv.: Efter den ſøde Klee kommer den ſure Svie (sb.: sætar syndir verða að sárum bótum, æ koma mein eptir munað). — 2) ſuurt, sem ao., a) súrt: Melken ſmager ſuurt það er súrbragð að mjólkinni, mjólkin er súr. — b) fúlt, úldið: Kjødet lugter ſuurt það er ýlduþefur af kjötinu. — c) fýlulega, áhýrlega: See ſuurt til noget. — d) með örðugleikum, með miklilli fyrirhöfn: Suurt forhvervet vil ſuurt ud (orðskv.).

ſuuragtig, ft. -e, o., ſyrlig: Maden har en ſ. Smag er í-súr.

ſuurbenet sem hefur opin sár á fótunum (fætinum).

Suurbrød súrbrauð.

Suurbrønd ölkolda.

Suurbrøndsvande, ft., ölkelduvatn.

Suurdei súrdeig: Lægge S. under Fodderne (til lækningar). — Óeiginl.: Den gamle S.

Suurdeibrød sýrt brauð.

ſuurfittet = ſuurſittig.

ſuurſittig, ft. -e, e., a) = gnieragtig. — b) (úrelt) = ſnedig, rænkefuld.

Suurſittighed, án ft., sk., a) = Gnieragtighed. — b) (úrelt) = Snedighed.

Suurhed, án ft., sk., það að vera ſuur (súr; ýlda, o. s. frv.; fýla í andliti; mæða): Eddikens S. — Stilleſtaaende Vand bringer S. i Jorden. — Han har en S. i ſit Anſigt, ſom er fraſtødende hann er svo fýlulegur, að það er von menn sneiði sig hjá honum.

Suurkaal a) saxað hvítkál (Hvidkaal) eða rauðkál (Rødkaal) saltað og fergt í tunnu svo það súrni: „S. er et herligt Middel mod Skjørbug". — b) bryljað kál sem soðið er undir loki í ölvinsni og vatni o. s. frv. — c) vallarsúra *rumex acetosa*. — d) = Rabarber.

Suurklud (á Sjálandi), umbúðu-rýja.

Suurkløver = Skovſyre.

Suurkløverſalt = Syreſalt.

ſuurladen, ft. -ladne, e., = ſyrlig. — b) dálítið fýlulegur: Manden er velvillig ſtemt, ſkjøndt ſ.

Suurlud (tíðkað í bjerðum), keita.

Suurmelk [súrmjólk], mjólkurblaup.

Suurmelksoſt ostur úr súrri mjólk.

ſuurmule (har), b. s. 1, vera fúll.

Suurmule, kk. og kvk., fýlutrantur, o. s. frv.

Suurmuler, ft. -e, kk., fýlutrantur.

Suuroſt (í Norv.), ostur sem búinn er til á þann hátt sem tíðkast á Íslandi.

Suurpotte (sjaldh.) = Suurmule.

Suurſalt = Syreſalt.

ſuurſeende, [sb. ſee], (sem er) með fýlusvip, fýlulegur.

Suurſteg steik af nautakjöti er súrsað hefur verið í ölvinsni.

Suurſtof súr-efni.

*Suurſtofgas súrefnisloft.

ſuurſød bæði súr og sætur: Suurſøde Spiſer. — b) (um það) sem á að vera blítt (en texti ekki alls kostar): Et ſuurſødt Smiil. Suurſøde Talemaader.

Suurtorn (jurt) *berberis vulgaris*.

Suuræble = Suuræbletræ.

Suuræbletræ (skógar-apaldur) *pyrus malus*.

ſuurøiet súreygður (sb.: Griss var beldr óskyggn ok súreygr).

Suus, [sb. ſuſe], I) ft. eins, kl., þytur, gnýr. — II) án ft., sk., (svall, svakk), sjaldh., nema í orðatiltæk.: Leve i S. og Duus í svakki og svalli.

Svaber, ft. -e, sk., (eins konar) þyrill (sem þilfár eru þurrkuð með).

*Svabercapitain = Svabergaſt.

Svabergaſt, kk., þurrkari (= sá sem befur það starf að þurrka þilfarið með þyrlinum).

ſvabre, ás. 1, þurrka (e-ð) upp (með Svaber): S. Vandet op fra Dækket.

ſvadſe, b. s. 1, (úrelt) = ſladdre, pluddre B.

ſvag, ft. -e, e., 1) eiginl., a) veikur (einnig ritað veykur), α) (um það) sem bætt er við að brotni: En ſ. Stol. En ſ. Bro. — β) (í fyrri tíða bókum) = sjúkur; (sjer í lagi um konu, sem hefur á klæðum). — b) = táplítill, kraptalítill, burðalítill, (einkum í orðatiltæk.): Det ſvage Kjøn kvennfólkið. — c) klökkur (um hljóð): En ſ. Stemme. — d) daufur α) (um heyrn): En ſ. Hørelſe. — β) (um sjón) = dapur: Et ſvagt Syn. — e) veikur fyrir: Fæſtningens ſvageſte Deel. — f) fár, (sb.: fámennur, fáliður, mannfár, liðfár, liðlítill): Hæren var for ſ. til at modſtaae Fjenden hafði ekki styrk til mótstöðu. En ſ. Beſætning fátt setulið. — 2) óeiginl., a) óstyrkur, veikur, breyskur; þreklítill, þreklaus: Et Menneſkes ſvage Side það sem e-r er breyskastur í (t. a. m.: tage een fra hans ſvage Side fara þar að e-m, sem bann er veikastur fyrir). — b) dáytur (í e-u): Være ſ. i Sprog. — c) lítill: Han har ſvage Forkundſkaber hann er ekki vel undirbúinn (sb. Forkundſkab b). — En ſ. Forſtand (Hukommelſe) lítið vit (minni). — d) veikur, ónógur: Svage Grunde (Beviſer). — B) ſvagt, sem ao.: Landet er kun ſvagt befolket lítt byggt, strjálbyggt.

ſvagdrivende, [sb. drive], (um plöntu), sem sprettur seint. Sb. ſtærkdrivende.

ſvagelig, ft. -e, o., a) (um heilsufar), tæpur: Have en ſ. Helbred vera heilsutæpur, o. s. frv. — b) veikur af sjer, heilsutæpur, heilsulinur, heilsulítill, heilsulaus: Han begynder at blive ſ. hann er farinn að missa heilsuna.

Svagelighed, án ft., sk., heilsubrestur, heilsuleysi: Svageligheden kommer med Alderen.

Svaghed, sk., 1) án ft., það að vera ſvag, a) eiginl.: Broens S. veikleiki brúarinnar. — Legemets S. veikleiki (óstyrkleikur) líkamans. — Hærens S. (fæð liðsins) gjorde Seieren let. — b) óeiginl.: Aandens S. breyskleiki andans. — Regentens S. þrekleysi. — Svagheden et Beviis. — 2) með ft. -er, a) kvilli: Alderdommens (Qvindekjønnets) Svagheder. — b) veikleiki, breyskleiki, óstyrkt, brestur: Det hører til hans Svagheder, at tale om ſig ſelv það er eitt af því sem að honum er, að hann talar of mikið um sjálfan sig.

Svaghedsfeil yfirsjón af breyskleika.

Svaghedsſynd breyskleika-synd.

ſvaghjernet, ft. -hjernede, e., = ſvaghovedet.

ſvaghjertet, ft. -hjertede, e., = blødhjertet.

Svaghoved daufingi, fáráðlingur.

ſvaghovedet (sem er) daufingi.

ſvagmælende, [sb. Mæle], lágtalaður, lágmæltur.

ſvagſindet, a) þreklaus, istöðulaus. — b) (sem) ekki (er) með öllum mjalla.

ſvagſynet, ft. -ſynede, e., sjóndaufur, sjóndapur.

Svagſynethed, án ft., sk., sjóndepra.

ſvagtroende, [sb. troe], trúarveikur, trúlítill.

ſvaie, s. 1, [sveigja?; sb. ſveie], 1) h. s., a) blakta: Flaget (Roret) ſvaier for Vinden. — b) slaga, (sb. reika): Matroſen (den Beruſede) har en ſvaiende Gang. — c) (á Jótlandi), reigast: Hun kom ſvaiende ind i Stuen. — d) (um skip, er liggur um akkeri; sb. svífa): Skibet ſvaier op for ſit Anker. Skibet ſvaier rundt bringsnýst. — 2) ás., snúa (skipi sem liggur um akkeri).

Svaiebom trje sem haft er til að styðja með siglutrjeð þegar stórskip er lagt á hliðina.

Svaiejolle kaðall sem við er hafður þegar stórskip eru lögð á hliðina.

Svaien, án ft., sk., það að ſvaie.

Svaierum (núg) svigrúm fyrir skip sem liggur um akkeri.

Svaining, sk., það að ſvaie (einkum: snúningur): Skibets ſtærke S. ved Strømmen.

ſval, ft. -e, e., [sval-r], svalur, (sb. følig): Hvile ſig i den ſvale Skygge. Det begynder at blive ſvalt það er farið að kólna. — Lad Maden blive ſ. (láttu matinn kólna, láttu rjúka af matnum), før du ſpiſer!

Svale, sk., 1) án ft., kul: Det Forfriſkende i Aftenens S. — 2) með ft. -r, [svali-r], a) svalir: „Foroven er en S. med et Kammer". — b) = Pulpitur. — c) hlemmur yfir lúkugati á heylopti.

Svale, ft. -r, sk., [svala], svala *hirundo*.

ſvale, ás. 1, [svala], a) kæla: Gaae i Skyggen for at ſ. ſig (sb.: undir bógnm bostanna settu guðin tvo vindbelgi at kæla þá). — Lad Maden ſvales, før du ſpiſer (sb. ſval). — b) mýkja (t. a. m. reiði).

Svalebad laug til að kæla sig.

Svaleballe stampur með vatni í til að kæla með því fallbissur á skipi.

Svaledrik svaladrykkur.

Svalekar = Kølekar.

Svalekoſt (einkum á skipi), þyrill til að breyta vatni á e-ð mcð (sb. Kølekvaber).

Svaler, sk., áhald til að kæla e-ð með.

Svalerede a) svölubreiður. — b) eins konar axlaskart sumra liðsmanna.

Svalerod (jurt) *asclepias*.

Svalerumpe, 1) = Svaleſtjert. — 2) (á skipi), a) kjal-sinkill. — b) geirnegling.

Svaleſpand skjóla sem vatni er ausið á fallbissur með til að kæla þær þegar verið er að skjóta.

Svaleſtjert svölustjel.

Svaleſtue klefi sem e-ð er kælt í.

Svaletønde, (við brennivíusgerð), ílát fullt af köldu vatni til að kæla fyrsta rennalið.

Svaleunge svölu-ungi.

Svaleurt (jurt) *chelidonium majus*.

Svaleurtsdrik vín sem jurtin *chelidonium majus* hefur verið soðin i og haft er til lækninga.

Svalevand [af Svale = svala], (eins konar lækningavatn) *aqua hirundinum.*

Svalevand [af svale], = Kolevand.

Svalevind (sjaldh.), kul.

Svamp, ft. -e, sk., [sb. svöpp-r], a) sveppur *fungus.* — b) njarðarvöttur, (sb.: báru þeir upp þannig meðr sèr váta svöppu ok lögðu viðr nasirnar sjalfum sèr), *spongia:* Vaske sig med en S. — Drikke som en S. vera mesta fyllivín. — c) bjúgur, lopi.

svampagtig, ft. -e, o., líkur svepp eða njarðarvetti (að ásigkomulagi): En s. Hævelse bjúgur, lopi.

Svampdaase a) fnjóskhaukur, tundrbaukur. — b) svöppbús (á tóbakspípu).

Svampepulver sveppadupt.

Svampesæbe sápa úr sveppum.

svampet, ft. **svampede,** e., svipaður svoppi eða njarðarvetti að ásigkomulagi: En sygelig s. Fedme kvapa-hold.

Svampetrykker, kk., óvirðuglegt orð um horðsvein.

Svampevælling sveppadupt hrært saman við lút.

Svands, ft. **Svandse,** sk., (í tali), rófa, stjel (í gamni), eða þvíuml.: Hunden logrer med Svandsen. „Mens med Viften hun gjør Vind, løfter Svandsen i Veiret og neier".

Svandsemester sjá **Svandsmester.**

Svandsmester (einnig **Svandsemester**), yfirmaður leigumanna er vinna að skipasmíði.

Svandsskrue skrúfnagli aptan á (hand-)bissu.

Svane, ft. -r, sk., [sb. svan-r], álpt, svanur (í skaldskap), *anas cygnus.*

*__Svanebai__ eins konar mjúkur og ljettur vefnaður (optast úr ull og ólitaður).

Svanebarm mjallhvítt (meyjar)brjóst.

Svanebryst = Svanebarm.

Svanedun, a) álptarfiður. — b) bringubót af álptarham. — c) eins konar vesta-efni.

Svanefjæder álptarfjöður: Tilberedte Svanefjædre bruges undertiden til Skrivning.

Svaneflok álpta-hópur.

Svanehals álptarháls; fagur og mjallhvítur (meyjar)háls.

Svaneham álptarhamur.

svanehvid svanhvitur.

Svanejagt álptaveiði (sb. hið forna álptveiðr).

Svaneleie, kl., álptarhreiður.

Svanesang svanssöngur (sh.: úlfa þytr mèr þótti illr vera hjá söngvi svana). — Einnig óeiginl. (sb. B. H.).

Svaneunge álptar-ungi.

Svanevinge álptarvængur.

svang, ft. -e, o., [svang-r], 1) (úrelt nema í Norv.), svangur = soltinn. — 2) (sb.: við of feitan kviö — tak rúghrauð o. s. frv.; þá muntu svelngjaz), tómur, a) sjaldh. um annað enn öx: „Bugen .... er ei tyk og opblæst, som paa andre Insecter, men ganske s.". — b) um öx: Et svangt Ax tómt (kornlaust) ax. Rugen er s. (rúgstangirnar eru kornlausar) i Aar.

Svang, sk., hol-il.

Svang, nafn án greinis og ft., haft í orðatiltæk. Gaae i S. verða ofgangsi (Skuggsjá), ganga fjöllum hærra.

svanger, ft. **svangre,** o., = **frugtsommelig** b: „Svangre Qvinders Lyst". — En Sky, s. med Regn og Torden (sh.: fullur — þrútinn — af e-u; þrunginn e-u). — Han gaaer s. med store Planer honum er mikið i bug.

Svangerskab, kl., = **Frugtsommelighed.**

*__Svantevit,__ nafn, (eiginl. hið helga ljós; þar af: aðalgoð og barðagagoð Vinda og Slava i fornöld), Svantaviz (Fms. XI, 384).

svar sjá **svær.**

Svar, ft. eins, kl., [svar], svör, andsvör: Blive een S. skyldig verða orðlaus, (sh.: gera o-n orðlausan).

svare, s. 1, [svara], 1) h. s., a) svara, andsvara, anza, gegna: S. paa et Spørgsmaal. Han svarede (lod s.), at han skulde komme. — Jeg skal s. ham (skrifa honum) med næste Post. — i lögum: S. i en Sag halda svörum uppi. — b) s. for ábyrgjast: Han kan neppe s. for sig selv, end sige for andre. Jeg svarer ikke for, hvad der vil skee jeg ábyrgist ekki, hvernig fara kann. — c) s. til noget standa skil á e-u (sh.: svara skilum fyrir e-ð, Fms. VII, 127): Du maa s. mig til Bogen. — d) det svarede fra Skoven það tók undir i skóginum. — e) s. til noget samsvara e-u, eiga við e-ð; standa heima (koma heim) við e-ð: Vesten svarer ikke til (á ekki við) Kjolen. Tappen svarer til Hullet er mátulegur. Udfaldet svarede til Forventningen það fór eins og við hafði verið búizt. — Án til: Summerne s. ikke upphæðin kemur ekki heim. — f) halda við (þegar rekinn er nagli): „Sømmet boies, naar der er intet som svarer imod". — 2) ás., svara e-u, a) (sb.: þvi mun ek svara þèr um þetta, er satt er, Nj.; Björn svaraði engu, Dropl.): Hvad svarede du hverju svaraðir þu? Jeg svarede intet jeg svaraði engu. — b) = gegna e-u (t. a. m. þá á háa at gegna þriðjungi fyrir ómaga, Grágás I, 337): S. Landgilde (Tiende). Renterne svares (eru greiddar) til Terminen.

svarlig, ao., (hálf-úrelt), stórum, og þvíuml.

svarløs, a) sem ekki er svarað. — b) sem ekki svarar: „Jilsomme fløi hans søgende Blik gjennem svarløse Egne".

svarre (einnig **svarve**), ás. 1, [sb. svarfa og sverfa], (úrelt, nema i Norv.), = **dreie** b.

svart, ft. -e, e., [svart-r], (úrelt, nema í mállýzkum), = **sort.**

Svartalf svartálfur.

svarve sjá **svarre.**

Sved, án ft., sk., [sb. sveiti], A) sviti: Komme i S. svitna, fá sveita (Fms.). — Óeiginl.: fyrirhöfn, armæða, eða þvíuml. — b) raki, saggi, slagningur. — c) (úrelt, nema í mállýzkum), sveiti (= blóð; sb.: ef ek verð fyrir sveita ormsins, Fas. I, 159).

Svedblegn = Hedeblegn.

Sveddamp rjúkandi sviti, (sb.: Ambáttin réri i burt, alsveitt af mæðo, ok rauk af henne).

Sveddraabe svitadropi.

sveddrivende, (sb. **drive**), sem gjörir svita, sem maður svitnar af: S. Lægemidler (sh. **Svedemiddel**).

svede, s. 1 og 2, [sveita — i sveitask], I) h.s., A) þar sem sá hlutur sem sviti (a. s. frv.) kemur út úr, er gjör. sagnarinnar, 1) eiginl., a) (um lifandi verur), svitna, vera sveittur: Han sveder ved enhver Bevægelse svitnar, hvað lítið sem er. Hesten svede, saa den skummede var allur i einu löðri. Tage ind at s. paa taka svitalyf. — β) ho. l. t., **svedt,** sem e., sveittur: Han blev ganske svedt (alsveittur, kófsveittur), inden han naaede derop. — b) (um annað), slá sig, a. s. frv.: Træerne s. það smitar kvoða út úr trjánum. Stene (Glas) s., naar de pludselig bringes fra Kulden til Varmen gráta Baldur úr helju. — 2) hálf-óeiginl. (um fyrirhöfn eða armæðu), sveitast (sh. sveitast ak erfiði hafa): S. for (over) noget sveitast fyrir (yfir) e-u. — B) þar sem sjálfur svitinn (o. s. frv.) er gjör., a) um eiginlegan svita: „Af Panden s. Draaberne frem". — b) (um annan vökva), smita, o. s. frv.: Saften sveder ud af Træerne. — II) ás., A) s. sine Klæder igjennem verða gagndrepa af svita. — B) gefa (svita, o. s. frv.) út úr sjer, 1) eiginl., a) um lifandi verur: S. Blod sveitast blóði (forni). S. Angstens Sved svitna af hræðslu. — b) um annað: Træet sveder Gummi það smitar kvoða út úr trjenu. — 2) (i tali), óeiginl., a) venja sig af (e-u): See til, at du kan s. din Heftighed ud! — b) tina (e-n) niður: Sin Latin har han for længe siden svedet ud.

Svedebad svitabað.

Svedebænk bekkur til að liggja á í svitabaði.

*__Svedecuur__ lækning með því að láta mann svitna.

Svededrik drykkur sem gjörir svita.

Svededug, ft. -e, [sveitadúk-r], sveitadúkur.

Svedehul svitahola, (vindæð, Al.).

Svedekiste hitakista (sem skipsborð eru beygð i með hitagufu, og skinn eru rotuð i o. s. frv.).

Svedemiddel svitalyf.

Svedestol eins konar rúm til að láta sjúklinga svitna i.

Svedestue, a) svitahús. — b) hitaklefi (t. a. m. i sútunarhúsi).

Svedesyge = Svedsot.

Svedfeber = Svedsot.

Svedlugt svitalykt.

Svedning, sk., a) það að svitna eða vera sveittur, (sviti): Svedningen helbredede ham honum batnaði á því að svitna. — b) það að láta e-ð slá sig): „Bringe Huderne i S.".

svedrød dökkrauður.

Svedske, ft. -r, sk., þurrkuð plóma.

Svedskeblomme plómutegund sem títt er að þurrka.

Svedskekage kryddbrauð er þurrkaðar plómur eru saman við.

Svedskesteen steinn í þurrkaðri plómu.

Svedskesuppe saup sem þurrkaðar plómur eru í.

Svedsot það að svitna af óstyrkleika (hollensýki).

sveie, s. 1, [sveigja; sb. **svaie**], 1) ás., sveigja, beygja. — 2) h.s., a) beygjast: Veien sveier om Bakken. — b) svigna: Grenen sveier under Tyngden af Frugterne.

sveirygget = huulrygget.

sveise, ás. 1, sjóða járn saman.

Sveisning, ft. -er, sk., það að **sveise.**

Sveisrand sá galli á e-u að það er illa soðið saman.

Sveitser, ft. -e, kk., a) Svissari. — b) dyravörður (i höllum eða stórgörðum). — c) sá sem býr til osta (á stórbúum).

Sveitserinde, ft. -r, kvk., kvennmaður af Svissaralandi.

Sveitserost ostur frá Svissaralandi (eða búinn til eptir þess konar osti).

svelte, h. s. og ás. 1 og líka með **svalt** i þál. tíma, [svelta], (úrelt), svelta, o. s. frv.

Svend, ft. -e, kk., [svein-n], 1) sveinn, a) piltur, sveinpiltur, eða þvíuml.: Hvad er du for en S. hvaða piltur ert þú? — b) þjónustusveinn: Manden og hans S. — 2) = **Haandværkssvend:** Mesteren holder to Svende og tre Drenge.

Svendbarn [sveinbarn] = **Drengebarn.**

Svenddom [sveindóm-r], sveindómur.

Svendeaar hvert af þeim árum sem fullnumi (**Svend 2**) er skyldur til að vera hjá meistara sinum áður hann fær að verða meistari sjálfur.

Svendebord (á Jótl.), vinnumannaborð (á stórbæjum).

Svendegilde veizla sem maður gjörir þegar hann verður fullnumi (Svend 2).

Svendeklæder, ft., föt sem kenningarsveinn fær (hjá meistara sínum) þegar hann verður fullnumi.

Svendekro gildisskáli fullnuma (sb. Svend 2).

Svendelade sjóður sem fullnumar (sb. Svend 2) eiga að leggja fje í (hverjir handa sinn lönaðarsambandi).

Svendeløn fullnumakaup (sb. Svend 2).

Svendepenge = Tidepenge.

Svendestue vinnumannahús.

Svendestykke það sem kenningarsveinn býr til svo að hann verði tekinn í fullnuma-tölu (sb. Svend 2).

svensk, ft. -e, e., [svensk-r?], sænskur: S. Land og Sprog. — En Svensk sænskur maður. De Svenske Sviar. — Det Svenske sænska. — II) sem nafn er Svensk 1) kk., = Sviar: „Svensken jeg slet intet ændser". — 2) sænska: Kunne læse (tale, skrive) Svensk.

Svenske, sk., eina konar söngfugl *loxia chloris*.

Sverrig (einnig Sverrige), Sviþjóð.

Sverrige sjá Sverrig.

Svibel, ft. Svibler, sk., blómlaukur: Dyrke Svibler i Potter.

svide (einnig ritað svie) [svíða], sved [sveið] og sviede, sveden [sviðin-n] og svedet [sviðit], ás., a) svíða: S. Haaret i Lyset. S. Kul svíða kol, brenna kol (Nj. 57). — En sveden Lugt sviðalykt. — b) stundum haft í tali fyrir brænde (ás.): S. Huset af over Hovedet paa een. — c) (um sólarhita), svíða (jurtir): Den stærke Tørke har svedet Græsset grasið hefur skrælnað í þessum þurrkum. — d) (um kulda), svíða (jurtir): Blæsten har svedet Græsset (sb. kalið). — e) láta (e-ð) brenna við: Hun har svedet Melken. Grøden er sveden sangur. — B) sem h. s., 1) sviðna; brenna (sem h. s.; sb. A, b): Den vaade Lyng vil ikke s. af. — 2) svíða, a) eiginl.: Røgen svider i Øinene (sb.: súrnar í augunum, Nj. 202). Ansigtet svier af Kulde mjer svíður í framan af kulda. Saaret svier stærkt (sb.: tók þegar síðan svíða ..., úr sárinu). — b) óeiginl.: Det sved mig til Hjertet (mjer sveið það, mjer sárnaði) at see ham lide. Det svier til ham (eða hans Pung), hann finnur til þess (kostnaðar).

Svidning, sk., það að svide.

svie sjá svide.

Svie, án ft., sk., [sviði], sviði.

svifte (har), h. s. 1, [svipta?], (sjaldh.; um vind), blása (fyrir horn): Vinden svifter omkring Hjørnet.

Svig, án ft., sk., [svik], svik, svikræði, sviksemd (fornt), svikdómur (fornt): Tilvende sig noget ved S. og List. Hans Hjerte er uden Falsk og S.

svigagtig, a) ft. -e, e., sviklegur (Skuggsjá), sviksamlegur (fornt), svikfullur (fornt): En s. Tale (Handlemaade). En s. Besidder sá sem læzt eiga e-ð sem hann veit að aðrir eiga. — b) sem ao., sviklega (Stjórn), sviksamlega (fornt).

Svigagtighed, án ft., sk., sviksemi, (sb. Svig).

svige [svíkja], sveg [sveik], svegen [svikin-n] og sveget [svikit], ás., svíkja, bregðast e-m: S. een i Handel (sb.: hafa af e-m). S. sin Ven. S. sit Ord efna ekki orð sín. S. Couleur láta ekki fram þau spil sem maður er skyldugur að láta. — b) so þol., (um dauða hluti), = bila, (sb. svikaði): „En Nagle kunde s., Norpinden brækkes af".

svigefuld sjá svigfuld.

Svigerbarn tengdabarn (sb. Svigerdatter og Svigersøn).

Svigerdatter (tengdadóttir), sonarkona (Stjórn), snör (Stjórn, Sn. E.), mágkona (Stjórn). Sb. Sønnekone.

Svigerfader (tengdafaðir), mágur (Dropl.).

Svigerforældre, ft., tengdaforeldrar (sb. Svigerfader og Svigermoder).

Svigerinde, ft. -r, kvk., mágkona a) systir konu manns eða bónda konu. — b) = Broderkone.

Svigermoder (tengdamóðir), móðir konu manns (60), mágkona (Grágás I, 305), sværa (t. a. m. í 623).

Svigersøn (tengdasonur), mágur (Dropl.). Sb. Dattermand.

Svigersøster (úrelt), (tengdasystir), = Svigerinde.

svigfuld [svikfull-r; sb.: með svikfullri flærð, Fms. V, 217], einnig svigefuld [svikafull-r], a) svikafullur, svikull, brigðull: Et svigfuldt Menneske (sb. flár). — Det svigfulde Haab. Den svigfulde Lykke. — b) sviklegur, sviksamlegur: En s. Handlemaade.

Svigfuldhed, án ft., sk., sviksemi (sb. Svig).

svigte, s. 1, [sb. svige], 1) ás., bregðast e-m, o. s. frv.: S. sin Ven. Han svigter aldrig et godt Lag hann svíkst aldrei um að koma í skemmilegt samsæti (sb. 2, a). — 2) S. sit Løfte rjúfa heit sín. S. sin Pligt fylla ekki skyldu sína. — 2) h. s., bregðast, bila, o. s. frv., a) um menn: Han svigter aldrig ved et godt Lag (sb.: sjaldan bregzt mjaldur í miði). — b) um annað: „Bjergets Fundament kan have svigtet" (látið undan). Ankeret svigter hrífur ekki alminnilega við (þegar botninn er laus í sjer).

svigte, ás., [svipta; sb.: svipta seglum], (á sjó), svipta (segli); stytta (kaðal, með taugum).

Svigting, sk., taugar til að stytta skipakaðla með (sb. svigte að svipta).

Sviim sjá Svime.

Sviin, ft. eins, kl., [svín], svín. — í tali: Have S. paa Skoven vera ekki með öllum mjalla. — b) í tali, sóði, ódámur, jarðvöðull.

sviinagtig, ft. -e, e., (sjaldh.), = sviinsk.

Sviinagtighed, án ft., sk., (sjaldh.), = Sviinskhed.

Sviinegel = Svinesti.

Sviinhavre = Flyvehavre.

Sviinhund sjá Svinehund.

sviinsk, ft. -e, e., óþrifinn, sóðalegur, (sb. Sviin b).

Sviinskhed, án ft., sk., sóðaskapur.

Sviir, án ft., sk., drykkjuskapur, svall: Faae sig en S. (sb.: verða svinkaður).

Svik (eða Svikke), sk., a) tappi. — b) tappi sem hafður er í trje-krana (á tunnu; sb. Sviktap).

Svikbor nafar til að bora með innan trjekrana (sb. Sviktap).

Svikhul (á tunnu), loptgat (sem tappinn er tekinn úr til þess að lagargallið gefi betur).

svikke, ás. 1, 1) bora loptgat á (tunnu). — 2) hlaða (mylnuseglum).

Svikke sjá Svik.

Svikketap sjá Sviktap.

Sviktap (eða Svikketap) píputappi (þ. e. holur tappi sem hafður er í tunnugati og annar heill tappi — sb. Svik b — er rekinn í), trje-krani.

Svime (einnig Sviim), án ft., sk., [svimi], svimi.

svime (er), h. s. 1, [svima], (úrelt) = besvime.

svimle (har), h. s. 1, [sb. svimra], finna til svima, (sb.: e-n svimar; Clitum svimraði með böggit; e-n sundlar): „For den, som svimler, synes Alt at gaae rundt, og han bringes derved letteligen selv til at svingle." — b) svimlende, sem e., svo hár eða djúpur að mann sundli af því: En svimlende Høide. Et svimlende Dyb.

svimmel (og, úrelt nema í tali, svingel), ft. svimle, e., = hovedsvimmel, (sb. svimle): Han blev s. hann sundlaði (svimraði, svimaði). — b) sjaldh., = svimlende (sb. svimle b): „Magtens høie Bølges svimle Top".

Svimmel, án ft., sk., svimi: Lide af S.

svimmeldyb svo djúpur (hár) að menn þoli ekki að horfa þar niður í: En s. Afgrund.

Svimmelhed, án ft., sk., = Svimmel.

svimmelhøi svo hár að mann sundli af því: Et svimmelhøit Taarn.

svinde, svandt, svunden og svundet, h. s., [sb. svina (t. a. m. tók þegar at svina sköp hans; gagnstætt: svella), svena (t. a. m.: bárur lægjask, áföll minnka, ok svenar allr þroti þjútanda hafs)], 1) hverfa (hvarf), líða, dvína: Tiden svinder hastigt (sb.: tíminn líður áfram ótt). Den svundne Tid. Det gunstige Dieblik svandt ubenyttet bort. — 2) minnka, rýrna, þverra, eyðast, ganga saman, og þvíuml., a) (tómt): Kornet svinder paa Loftet. Vandet svinder i Brønden það lækkar í brunninum. Hævelsen begynder at s. bólgan er farin að hjaðna. Kræfterne svandt mere og mere hos ham (sb.: það dregur af honum). — b) með ind, t. a. m. Træet svinder ind rýrnar, gengur saman. Hans Capital svinder ind. — c) i s. hen, dragast upp, veslast upp: Hun svinder hen som en Skygge.

Svindelse, sk., rýrnun, visnun: S. og Afmagt i et Lem.

Svinden, án ft., sk., það að svinde: Vandets S. i Brønden.

Svinding, sk., a) það að svinde 2. — b) = Svindsot.

Svindsot uppdráttarsýki, rýrnunar(sótt).

svindsotig, ft. -e, e., sem hefur uppdráttarsýki.

svine, s. 1, (í tali), a) h. s., vera óþrifinn: Sviin ikke med Maden farðu ekki (sona) sóðalega með matinn. — b) ás., i s. noget til ata e-ð út, skíta e-ð út: S. Stuen (sin Kjole, sig) til.

Sviineavl svínahöfn.

svinebinde, a) binda saman alla fæturna á (skepnu); binda saman hendur og fætur á (manni). — b) bera festar aptur og fram af (skipi, svo að því svifi ekki).

Svineblom, sk., (jurt) *senecio vulgaris*.

Svineblomst = Svineblom.

Svinebov svínsbógur (sb. Sturl.).

Svinebønne = Foderbønne.

Svinebørste burstarhár (á svíni).

Svinedild nafn á jurtategundunum *sonchus palustris* og *sonchus oleraceus*.

svinedum (í dvönduðu tali) nautheimskur.

Svinefedt svínsfeiti.

Svineflykke, sk., [sb. flikki, Fms. X, 203 og 204], (úrelt), flikki (= hálft svínsfall).

Svinefylking, sk., [svinfylking], svinfylking.

Svinefode svínafæða (sb.: búfjármatr, Fms. X, 400). — b) sóðaleg fæða, (sb. óæti).

Svinegaard pettl sem svín eru höfð á og gerl er í kringum.

Svinegift, a) það sem svínum er gefið. — b) staður þar sem svínum er gefið.

Svinegilder, kk., svínageldir (sb. hestageldir).

Svinegjødning svínatað (B. H.).

Svinehaar lini svínshár.

Svinehjord svínahjörð.

Svinehoved, a) svínshöfuð. — b) (í skömmum), svikari (þ. e. hirðuleysingi er svíkst um allt).

Svinehund (einnig Sviinhund), hundur sem hafður er á villisvínaveiðar. — b) skitmenni, fantur.

Svinehuus svínabyrgi.

Svinehyrde [svínahirði-r], svínahirðir.

Svineister svíns-mör.

Svinejagt svínaveiðar.

Svinekaal, a) geitnanjóli *aegopodium podagraria*. — b) *sinapis arvensis*. — c) gullintoppa *atriplex patula*.

Svinekjød flesk.

Svineleie, kl., (sjaldh.), villisvínabæli.

Svinemad, a) = Svinefode. — b) matur búinn til úr fleski, (fleskmeti).

Svinemeel stórgert mjöl sem gefið er svínum.

Svinemelk gyltumjólk.

Svinemøg svínataö (B. H.).

*svinepolisk (í hversdagslegu tali) smáslægur og þó einfeldnislegur.

Svinepøl vilpa er svín velta sjer í.

Svinepølse, a) svínablóðmör. — b) itroðningur sem flesk er í.

Svineri, ft. -er, kl., sóðaskapur, óþrifnaður.

Svinerod nafn á jurtunum *convallaria polygonatum* og *stachys palustris*.

Svinerumpe, a) svínsrófa. — b) (jurtin) *agrimonia eupatoria*.

Svineryg svínsbryggur.

Svinerygssuppe svínhryggjarsúp.

Svineskind svínskinn (Sn. E.): En Sadel af S.

Svineskærer, ft. -e, kk., = Svinegilder.

Svineslagter sá sem kaupir svín til slátrunar og selur fleskið.

Svineslagteri, a) staður þar sem svínum er slátrað og fleskið er selt. — b) það að slátra svínum.

Svinesnider, ft. -e, kk., = Svinegilder.

Svinestald = Svinesti.

Svinesteen, a) (steintegundin) *calcarea suillus*. — b) eins konar steinn (sem finnst í ígulsgnlli, og fyrrum var hafður til lækninga) *lapis porcinus*.

Svinesti [svínsti], svínstí (Fms. X, 388), svínabæli (Fms.).

Svinestød (í skilmingum), rangt lag.

Svinesylte flesk (sem fyrst er soðið en síðan lagt í pækil og krydd og borðað kalt með ölvinanl).

Svinetang = Blæretang.

Svinetidsel (jurt) *sonchus oleraceus*.

Svinetryne svínsrani (Stjórn).

Svineurt (jurt) *solanum nigrum*.

Svinevraad = Vraad.

Sving, ft. eins, kl., 1) það að e-ð dinglar eða e-u er veifað: Pendulens eensformige S. — Et S. (kast) med Hovedet (Kroppen). — b) óeiginl., lag (sem kemst á e-ð): Det er uvist, hvad S. Sagen vil faae. — Einnig, flug: Poesiens dristige S. Talens høie S. — 2) sveif.

Svingbasse (á skipi), lítil fallbissa er snúa má í allar áttir.

svinge, s. 1, (og stundum svang, svunget), A) ás., 1) veifa e-u, sveifla e-u, vingsa e-u: S. Hatten. S. Sværdet reiða sverðið, sveifla (veifa) sverðinu. Kudsken svinger (reiðir, reiðir til, reiðir upp) Pidsken, og Hestene fare afsted. S. sig paa Hesten hlaupa á bak. — b) óeiginl., s. sig op komast til metorða, (sb.: hofjast af sjálfum sèr). — 2) s. Hør hreinsa hör. — B) h. s., a) s. med noget veifa (vingsa) e-u: S. med Hatten veifa hattinum. S. med Armene vingsa handleggjunum. — b) dingla, riða, o. s. frv.: Pendulen svinger regelmæssigt. — En svingende Bevægelse það að riða, það að vingsast til og frá. — Vingerne paa en Kornharpe s. rundt (snúast í bring) under Rensningen.

Svingel, sk., [sb. svingla], I) ft. Svingler, nafn á ymiss konar stöngum og spýtum, en þó sjer í lagi a) sveif: Dreie Slibestenen ved Svingelen. — b) skökul-spýta. — c) = Brøndvippe. — II) án ft., = Dube.

svingel sjá svimmel.

*Svingelmaskine vjel til að ná hýði af hör með.

Svingerum sjá Svingrum.

Svingfjæder flugfjöður (sb. Slagfjæder).

Svingfærge eins konar lausabrú gjörð úr bátum.

Svinghammel = Løshammel.

Svinghjul þungt hjól sem snýr e-i smiðvjel en hreyfist þó ekki í hana.

Svingkasse eins konar stokkur í púðurvjel.

Svingkraft eðli til að falla (eða snúast o. s. frv.).

svingle (har), h. s. 1, [sb. svingla], reika, riða: „For den, som svimler, synes Alt at gaae rundt, og han bringes derved letteligen selv til at s."

Svinglod a) = Svingvægt. — b) stöng með e-ð þungt á hverjum enda sem höfð er (í staðinn fyrir Svinghjul) til að snúa e-i vjel.

Svingning, ft. -er, sk., það að veifa (o. s. frv.) e-u; það að snúast (eða þvíuml.): Maskinens (Hjulets, Vingernes) Svingninger.

Svingningsbue snúningsbogur: Pendulens S.

Svingningstid sá tími sem e-r hlutur er að snúast eða þvíuml.

Svingom, sk., (í tali), dans.

Svingplov hjóllaus plógur.

Svingrulle hjólsnúður (sb. völtrur) með sveif.

Svingrum (einnig Svingerum) rúm þar sem e-ð getur dinglað eða snúizt eða þvíuml.: Pendulen behøver et vist S. I Salen er der S. for de Dandsende.

Svingvægt e-ð þungt sem dinglar, dingull.

Svink, sk., (á Jótl.), bugða.

svinke (har), h. s. 1, A) (í mállýzkum), vera í bugðum. — B) (í hversdagslegu tali), a) vagga (út á hliðarnar). — b) rápa: Hun gjør ikke andet, end svinker ud og ind.

Svinke, sk., bragð; undanbragð.

Svinkeærende útúrdúr, (sb. snöttuferð).

Svip, kl., [sb. svip-r, t. a. m. í: svipstund], a) stundarkorn: Det var kun et S., saa havde vi naaet dem. I et S. var det gjort það var óðara búið. — b) (á Jótl.), spottakorn, (sb. ör-skot): Der er kun et lille S. ned til Huset. — c) (á Jótl.) svipuhögg.

Svippe, sk., spýta sem höfð er til stuðnings við rengur á smá-skipum meðan verið er að smíða þau.

svippe, s. 1, [sb. svipa], I) h. s., (á Jótl.), aka í loptinu stuttan spotta: Vi kunne snart s. derned. — b) (ella í tali), skrepps (eitthvað). — II) ás., A) = smække b, smælde a, o. s. frv.: S. een om Ørene med Pidsken velja svipuólinni utan um höfuðið á e-m. — B) styðja (smáskipa-rengur) með spýtum (sb. Svippe).

svire (har), h. s. 1, svalla: Han gjør ikke andet end svirer og sværmer. S. en Nat igjennem vera að svalla (slarka) alla nóttina.

Svirebroder svallari, slarkari: Han er en god S. dáfallegur svallari.

Svieregast drykkjubundur.

Viregilde svallveizla.

Svirelag (samsæti þar sem mikið) svall (er).

Sviren, án ft., sk., svall: S. og Sværmen.

svirre (har), h. s. 1, [sb. sverri-, t. a. m. í: sverrifjörðr, Fms. I, 56], hring-snúast, og þvíuml.

Svoger, ft. Svogre, kk., mágur, a) hvers konar mágur sem er. — b) sá sem á systur annars. — c) svili. — d) (í mállýzkum), = Svigersøn.

Svogerskab, án ft., kl., mægðir, tengdir venzl, sifskapur: Komme i S. sammen mægjast hvorir við aðra. Være i S. sammen vera tengdir (venzlaðir). Dobbelt S. (tvöfaldar mægðir; þ. e. þegar tveir bræður eiga tvær systur, eða tveir menn eiga hvor systur annars).

svone, h. s., (úrelt), líða í aungvit.

svop, mo., [sb. svoppe], t. a. m. S.! sagde Proppen (það er að skilja, þegar honum var kippt upp úr stútnum).

svoppe, persónulaus og h. s. 1, bulla: Det svoppede, da han kom ind med de gjennemblødte Støvler.

Svovel (einnig ritað Svovl), án ft., kl., brennusteinn.

svovelagtig, ft. -e, e., áþekkur brennusteini.

Svovelbad, a) (heilsubrunnur sem brennusteinn er í), laug: Svovelbadene paa Øen Ischia. — b) það að lauga sig í vatni sem brennusteinn er saman við: Tage et S.

Svovelbalsam viðsmjör sem brennusteinn er bráðnaður í (*balsamum sulfuris*).

Svovelbjerg fjall sem brennusteinn er í; brennusteinsnámur.

svovelblaa blár á þann hátt sem brennusteinslogi.

svovelblandet, [sb. blande], blandinn brennusteini.

Svovelblanding brennusteinsblendingur.

Svovelblomme = Svovelblomster.

Svovelblomster, ft., (hreinsaður brennusteinn) *flores sulfuris*.

Svovelbrønd = Svovelkilde.

*Svovlcuur brennusteins-lækningar: Bruge en S. imod Hudsygdom.

Svoveldamp brennusteinsgufa: Ryge et syg Lem med Svoveldampe (sb. ryge I, B, 2, a).

Svoveldug rýja sem dýft hefur verið í bráðinn brennustein.

Svovelerts steinn eða (moldar)kökkur sem brennusteinn er í: En rig S.

Svovelflamme brennusteinslogi (fornt).

Svovelgrube brennusteinsnámur.

svovelguul gulur á þann hátt sem brennusteinn.

svovelholdende, [sb. holde], sem brennusteinn er saman við.

Svovelhytte hús þar sem brennusteinn er verkaður.

Svoveljord jarðvegur sem brennusteinn er í.

Svovelkiis málmblendingur sem brennusteinn er saman við.

Svovelkilde laug, hver.

Svovellever (eins konar brennusteinsblendingur) *hepar sulfuris*.

Svovellue = Svovelflamme.

Svovellugt brennusteinsþefur (fornt).

Svovelmelk (eins konar brennusteinsblanda) *lac sulfuris*.

Svovelmiddel læknisdómur sem brennusteinn er saman við.

Svovelolie (í tali), = Svovelbalsam.

Svoveloplosning vökvi sem bráðnaður brennusteinn er saman við, brennusteinsblanda.

Svovelpande ilát sem bráðinn brennusteinn er kældur í með vatni.

Svovelplaster plástur sem *balsamum sulfuris* er í.

Svovelpulver brennusteinsdupt (sem læknisdómur): Foreskrive et S.

Svovelpol brennusteinspyttur; (þ. e.) díki som vellur af eldi og brennusteini.

Svovelregn brennusteinsregn.

Svovelrulle = **Svovelstang.**

Svovelrøg brennusteinsreykur; brennusteinsgufa.

Svovelsalve smyrsli úr *balsamum sulfuris.*

Svovelstang brennusteinsstöng (sb. Stangsvovel).

Svovelstank brennusteinsfýla, brennusteinsþefur.

Svovelstikke brennusteinsspýta: Et Bundt Svovelstikker. — b) smáræði, lítilræði, eða þvíuml.: Det er ikke Svovelstikker það er ekki lítið (fje) í búfi.

Svovelstrøm brennusteinsflóð (þ. e. bráðinn brennusteinn í rennsli).

svovelsuur sem brennusteinssýra er saman við.

Svovelsyre brennusteinssýra (*acidum sulfuricum*).

svovelsyrlig þrunginn brennusteini: Svovelsyrlige Middelsalte.

Svovelsyrling, sk., brennusteinn með nekkru súr-efni enn þó ekki eins miklu og er í brennusteinssýru.

Svovelsø brennusteinstjörn, brennusteinsvatn (sb. Stjörn).

Svoveltraad brennusteinsþráður (til að leiða eld).

Svovelvand brennusteinsvatn.

Svovelværk, a) brennusteinsnámur. — b) staður (tilbúningur) þar sem brennusteinn er verkaður.

Svovl sjá **Svovel.**

svovle, ás. 1, a) bera brennustein á. — b) reykja (e-ð) með brennusteinsgufu.

svovlet, ft. **svovlede**, e., a) blandinn brennusteini, sem brennusteinn er í (saman við): En s. Jordart. — b) = **svovelagtig**: En s. Smag brennusteinsbragð.

svullen, ft. **svulne**, e., [sollin-n fyrir svollin-n], bólginn, þrútinn: Armen er ganske s. af Faldet handleggurinn er allur bólginn eptir byltuna.

svulme og **svulne**, (er), h. s. 1, [sb. **svullen**], A) **svulme**, 1) (í tali, sjer í lagi um hold), bólgna, þrútna, (sb.: tútna, belgjast upp): Mine Been s. það bólgna á mjer fæturnir. Musklerne (Aarerne) i hans Ansigt svulmede hann tútnaði allur í framan. — 2) (í tíguglegu orðfæri), svella, þrútna, a) eiginl.: De svulmende Seil vindþrútin segl. — Benet svulmer op (sb.: þroti mikill var kominn í knè honum, svá at bæði bólgnaði lærit ok lengra upp í frá, Fms.). Havet svulmede op, og reiste høie Bølger hafið svellur, með háum bylgjum. — „Kimen svulmer deraf ud, og begynder at udvikle sig“ þaðan af tekur frumfræið að þrútna og spretta. — b) óeiginl., (sb.: móðr svall Meila bróður). Den stolte Tanke svulmer (vex) i mit Bryst. — B) **svulne** = **svulme** 1.

Svulst, án ft., sk., a) eiginl., bólga, þroti; kýli, sullur (í forrri merk.). — b) óeiginl., tíguglegt (ef íburðarmikið) orðfæri með litlu efni, (sb.: belgingur, breti; sb. einnig **Ordbram**): „Tal uden S., et Sprog, som Mængden fatter“.

svulstig, ft. -e, e., (um orðfæri), sem ef mikið er borið í: En s. Stiil.

svække, ás. 1, veikja, veikla, (draga úr e-u): S. sin Helbred. Et svækket Syn. — b) óeiginl., (sjer í lagi um dóm), ónýta, hakferla.

Svækkelse, sk., a) það að **svække**: Synets S. ved Natarbeide. — b) ástyrkur, veikleiki: Føle en S. i Lemmerne (Aandskræfterne).

Svælg, ft. eins, kl., [sb. svelg-r], a) kok. — b) op, munni, hylur, djúp, undirdjúp, gjá: Et bundløst S. botnlaus hylur, eða þvíuml. Vulkanens S. eldvarpið. — Óeiginl.. (optast í illri merk.): „Tallotteriet er et S. (sb. bit), der sluger den Arbeidendes sidste Skjerv, og styrter ham i Fortvivlelsens Afgrund“. — c) op (á blómhnappi).

svælge, ás. 1, [svelgja], svelgja (sb: Ef hann svelgir niðr þeim — þ. e. bita — er þá hefir hann í munni sèr; svelg hrákann niðr), gleypa, kingja e-u, renna e-u niður: Han svælgede Stykket heelt. — Hn. nút. t., **svælgende**, sem e., (eiginl.: gleypandi), t. a. m. Et svælgende Dyb hyldýpi; djúp staðfesta.

Svælgen, án ft., sk., það að **svælge.**

Svælgning, sk., það að **svælge**, (gleyping).

Svær, sk., [svarð-r = svörð-r; sb. þiggj. sverði], svörður.

svær (einnig **svar**), ft. -e, A) **svær**, 1) þungur, a) ariðsmikill, o. s. frv.: En s. Byrde. Du er for s. til at bæres. — b) þungfær (forni), þungur á sjer, þunglamalegur: En s. Gang. — 2) stór, mikill, (sb. svæsinn): Han er bleven s. orðinn alira mesti raumur. S. af Lemmer (sb.: rekinn saman, þrekinn, búslinn, digur, gildur). Svært Tømmer stórviðir. En s. Søgang stór-sjár, hafrót. Svære Brændinger (sb.: brimstormr, Stjórn). — b) óeiginl.: Han faldt i en s. Sygdom fjekk sjúkleika mikinn (sb. Fms. VI, 156; sb. einnig; fársjúkur, dauðveikur). — En s. (mikill) Regning. — 3) örðugur, erfiður: Et svært Foretagende. Det falder ham svært (hann á bágt — örðugt — með, honum veitir örðugt) at opgive sin gamle Vane. Han har svært ved (hann á bágt — örðugt — með, honum veitir örðugt) at lære hann er tornæmur. — B) **svar** (tíðkað í almúgatali og í tíguglegu eða háleitu orðfæri), a) þungur: „Stene ere svare, og Sand er en Byrde“. — b) mikill, (sb.: svæsinn): En svar Hob Folk urmull af fólki, mikill manngrúi. En svar Ulykke. — c) þunglamalegur, og þvíuml., (sb. A, 1, b): „Jeg haver et svart Maal og en svar Tunge“ (sb.: mjer er stirt um mál, jeg er málstirður). — d) örðugur, erfiður.

Sværanker stór-akkeri.

Sværd, ft. -e, kl., [sverð], sverð: Stik dit S. i Skeden slíðraðu sverðið. — b) eins konar fleki sem hafður er á sumum skipum.

Sværdbalg sverðsliður, sverðsliðrir, sverðskálpur (Fms.).

Sværdbid (einnig **Sværdebid**), far eptir sverð, (sb.: veru þær — þ. e. hendurnar — ördttar ok beldr dökkvar af blóði ok vopnabiti, Fas. II, 471; sb. einnig: sár-elds spor, í vísu í Fms.).

Sværdbrev, (úrelt), galdra-brjef til að hlífa manni við (sverðsbíggum og öðru vopnabiti) sárum.

Sværdbælte belti sem sverðið er fest við.

Sværdbønne = **Pralbønne**, **Snittebønne.**

Sværddands danz með sverð í böndum.

sværddannet, (sb. **danne**), (sem er) eins og sverð í lögun.

Sværddrager, kk., a) (sjaldh.), sá sem hefur sverð. — b) sverðberari (annars; sb.: í þessa manns húsi, er var sverðberari Jugurta konungs), sverðberi (að sinu leyti eins og vatnberi í 1812): Den tyrkiske Sultans S.

Sværdebid sjá **Sværdbid.**

Sværdelyn sjá **Sværdlyn.**

Sværdfang = **Sværdfæste.**

Sværdfeier, ft. -e, kk., sverðskriði (Nj., Grágás), sverðslípari.

Sværdfisk sverðfiskur *xiphias gladius.*

Sværdfæste meðalkafli, sverðskepti (Sturl.).

Sværdhug sverðshögg (Fms.).

Sværdkamp víg með sverðum, (sb. sverðshögg).

Sværdklang vopnabrak.

Sværdknap sverðsklót.

Sværdleg Hildar leikur.

Sværdlilie nafn á ýmsum liljutegundum t. a. m. *iris germanica* og *iris pseudacorus.*

Sværdlinie = **Sværdside**, **Mandsside.**

Sværdlyn (einnig **Sværdelyn**; skáldl.), sverðsblik.

Sværdod (einnig **Sværdsod**), sverðsoddur.

Sværdorden eins konar riddarasamband á fyrri öldum. — b) (nú á dögum), eins konar riddaranafnbót í Svíþjóð.

Sværdrem sverðbanki, sverðfetill.

Sværdridder sverðriddari (sb. **Sværdorden**).

Sværdside karlleggur: „Naar alle paa Sværdsiden ere uddøde (þegar karlleggurinn er undir lok liðinn), da skal hans Døttre succedere“.

Sværdskifte, (skáldl.), vopnaskipti.

Sværdslag = **Sværdhug**: „Altid kjærest dog Trætte dig var, og Feide og S.“. — Uden S. orustulaust (Hkr.).

Sværdsod sjá **Sværdod.**

Sværdspids = **Sværdod.**

svære sjá **sværge.**

sværge (einnig **svære**, í eldri tíða bókum og enn í tali), [sverja], **svor** [svór] og **svoer** [sór], **svoren** og **svoret**, 1) h. s.; a) sverja: S. ved den levende Gud (sb.: Ek sver þess við Pallsdom, segir hann, at ek skal ekki ljúga). — S. paa noget sverja e-s, (sb.: þeir sverja umb, at þetta sè satt, þeir sögðu). — S. for noget sverja fyrir (þ. e. ábyrgjast) e-ð, t. a. m.: Det tør jeg nok s. for; ham tør jeg s. for hann þori jeg að ábyrgjast. — S. til Fanen sverja þess að fylgja merkinu. — b) blóta, bölva, ragna, (sb.: sverja og sárt við leggja). — 2) ás., a) s. en Ed sverja (vinna) eið. — S. Kongen Troskab sverja konungi trúnaðareiða. — b) Han svor ham et evigt Fjendskab hann sór að vera fjandmaður hans alla æfi. Han svor ham Døden hann sór að fyrirkoma honum. — Det var hans svorne Fjende svarinn óvinur hans. — c) s. een noget til lofa e-m e-u með svardaga: Jeg sværger dig til, at det ikke skal skee oftere. — d) s. een noget paa sverja e-ð á hendur e-m. — e) s. sig Fanden i Vold sverja sig til neðsta helvítis, sverja sig niður undir allar hellur. — f) s. sig fra Galgen (sverjast undan hengingu, þ. e.) komast hjá hengingu með svardaga — S. sig fri sverja sig í frelsi. — g) s. sig en Gjeld fra sverja fyrir skuld.

Sværgen, án ft., sk., a) svardagar. — b) munneiðar (Skuggsjá): S. og Banden.

Sværke, sk., [svækja], (úrelt), þoka af særoki.

sværlemmet, ft. **-lemmede**, e., þrekinn: rekinn saman: En s. Karl.

Sværm, ft. -e, sk., þys (sb. hví gegnir þyss sjá manna): En S. af gale Mennesker. Sværmen rev ham med sig. — b) svakk, (sb.: í eyjunum var sveim mikit; að sveimr gerir um allar herbúðir af þesso, at vel hverr svifr at sinne eigu, o. s. frv.): Leve i Sviir og S.

Sværmbi = **Drone.**

sværme (har), h. s. 1, 1) eiginl., sveima, a) (um það sem margt er saman; sb. þysja): Bierne (Myggene) s. Rytterhobe s. paa Sletten (sb.: Fylgjur óvina várra sveima hèr nú í nánd; þeir sveimuðu um bæinn ok drápu mart af Birkibeinum). — b) (um e-ð einstakt): Bien sværmer om fra Blomst til Blomst. S. om (reika) i Mark og Skov. — c) (sb.: þú sveimar eigi úti um nætr með gálausum gárungum), slarka, svalla: Han har sværmet (verið á slarki) hele Natten.

Svire og s. — 2) deiginl., a) (um mann), láta ímyndunaraflið ráða: S. i religieuse Anskuelser. — S. for en Sag (Person) vera gagntekinn af e-u (e-m). — b) (þar sem sjálft ímyndunaraflið er gjör.): En sværmende Indbildningskraft hamslaust (óviðráðanlegt) ímyndunarafl, (sb. tøileløs).

sværmefærdig (um býflygi), sem ætlar á stað (úr því búi sem það er kviknað í; sb. Bisværm).

Sværmehul = Flyvehul.

Sværmen, sk., það að sværme, a) eiginl., (sveimur, sveim, svakk; slark): Biernes S. — Drengens S. i Mark og Skov. — Ødelandens Sviren og S. — b) óeiginl.: Digterens S. for sit Ideal.

Sværmer, ft. -e, kk., a) (sjaldh.), slarkari, svallari. — b) sá sem lætur ímyndunaraflið ráða: En romantisk S. En politisk S. (sá sem lætur ímyndunaraflið ráða um stjórnarmálefni). — 2) sk., eins konar púðurfluga (sem gjörir brak og bresti).

Sværmeri, ft. -er, kl., yfirráð ímyndunaraflsins, (sb.: hugarburður). Et fromt S. saklaus hugarburður. Elskovs S. — Religieuse Sværmerier trúarvingl.

sværmerisk sjá sværmersk.

sværmersk (opt ritað sværmerisk), ft. -e, e., a) gefinn fyrir að láta ímyndunaraflið ráða: En s. Charakter. — b) fullur af ímyndunarafli (hugarburði); sem lýsir yfirráðum ímyndunaraflsins: Ynglingens sværmerske Meninger. Sværmerske Handlinger.

Sværmested staður þar sem býflygishnappur (sb. Bisværm) sezt.

Sværmetid sá tími þegar býflygishnappar (sb. Bisværm) fyrirsitja bú sín.

Sværmsatter, sk., = Sværmsæk.

Sværmning, sk., flug (býflygishnappa; sb. Bisværm).

Sværmsæk poki til að láta býflygishnapp (sb. Bisværm) setjast í.

sværmælet, ft. -mælede, e., mútatirður.

sværte, áa 1, a) eiginl., lita (e-ð) svart, sverta (B. H.): S. Læder. Et sværtet Ansigt. — S. en Dør over lita hurð svarta. — S. noget op lita e-ð svart upp aptur. — b) óeiginl., níða, rægja, (sb. bagtale): S. een hos hans Foresatte afflytja fyrir e-m við yfirmenn hans.

Sværte, án ft., sk., svört leðja til að gjöra e-ð (t. a. m. stígvjel, ofn) svart með. Sb. Skosværte, Bogtrykkersværte.

Sværtejord sorta.

Sværtekost = Sværtepensel.

Sværten, án ft., sk., það að sværte.

Sværtepensel skúfur til að draga svarta leðju á e-ð með.

Sværtepotte pottur sem svört leðja (t. a. m. skóleðja) er höfð í.

Sværtning, sk., það að sværte: Ansigtets S.

Sværtoug akkeriskaðall.

Svæv, kl., e-ð sem hangir og blaktar, t. a. m. tagl (á hesti).

svæve (har), h. a. 1, [sb. svif], a) eiginl., sveima, líða: S. imellem Himmel og Jord. Taagen svæver over Huset (sb.: þokan yfir vík og vogi votu fangi þögul grúfir, J. H.). Sværdet svævede over hans Hoved (sb.: ofsa gein hjörr um hjassa). — Hun gik ikke, hun svævede (það var eins og hón gengi ekki, heldur liði) hen over Gulvet. En svævende Gang (Dands). — b) óeiginl.: Ordet svæver mig paa Læben er að vefjast fyrir mjer, (sb. Eg. 669). Faren (Døden) svævede ham for Øine stóð honum fyrir hugskotssjónum. S. imellem Haab og Frygt vera í milli vonar og ótta.

Svæven, án ft., sk., það að svæve.

Svøb, án ft., kl., I) [sb. sveip-r, t. a. m.: hrynhoanr svá hávar, at maðr megi gyrða þær um sik tvíföldum sveip, Skuggsjá], a) reifar. — b) um annað sem e-ð er sveipað í, skýla, (sb.: Hón sækir þá sveipu sinn, ok veifði upp yfir höfuð sér, sb. einnig Omsvøb a). — c) taug sem vafið er t. a. m. um akkeris-kaðal. — d) (úrelt) brot (á fati; sb. dæmi það, sem til er færl á milli sinklanna). — e) (úrelt), netja. — f) (úrelt) bragð, (sb. Rænke). — II) [sb. sveif], (í Norv.), sveif.

Svøbe, ft. -r, sk., [svipa], = Pidsk a: Bruge Svøben. Give Hesten af Svøben keyra (slá upp á) hestinn. Faae af Svøben vera keyrður.

svøbe, áa. 2, [sb. sveipa], sveipa, A) um hvað sem er, 1) þar sem þol. merkir það, sem e-n er sveipað um, a) eiginl.: S. noget i Papir vefja (lúta) e-ð innan í brjef, vefja brjefi utan um e-ð. S. noget ind i et Klæde vefja dúki utan um e-ð, (sb. Nj. 20, 200). S. sig ind i sin Kappe sveipa sig í skikkju sinni (sb. Skuggsjá). — b) óeiginl.: „Den svøber Sjælen kun i Taage, Tvivl og Klage“. — 2) þar sem þol. merkir það, sem sveipað er um e-ð, (sb.: hann „sveipaði at hendinni dúki þeim, er“ o. s. frv.): S. en Dug om noget vefja dúki (utan) um e-ð. S. Kaaben om sig sveipa (vefja) að sjer kápunni (sb. Gísl.). S. noget sammen (sb.: voru þar margir tötrar saman vafðir, Fær.). — B) (sjer í lagi), reifa, vefja barn í reifum (619), binda barn í reifum (fornt): Jordemoderen svøbte det nyfødte Barn.

Svøbebarn = Svøbelsebarn.

Svøbeblee rýja sem lögð er undir hvítvoðunga.

Svøbedug dúkur sem e-ð er sveipað í.

Svøbehug = Svøbeslag.

Svøbekaabe víð skikkja sem hægt er að sveipa sig í.

Svøbeklæde a) í et., dúkur sem vafið er utan om e-ð. — b) í ft., reifar.

Svøbekone kvennmaður sem yfirsetukonur hafa til að reifa börn (reifakona).

Svøbelagen línlak sem e-ð er sveipað í.

Svøbelist reifalindi.

Svøbelse, sk., það að svøbe.

Svøbelsebarn hvítvoðungur, reifastrangi.

Svøbereb (á Jótl.) = Høvevl.

Svøberem keyris-ól; svipuól.

Svøbeskaft = Pidskeskaft.

Svøbeslag keyrishögg; svipuhögg.

Svøbesnert = Pidskesnert.

Svøbesnor = Svøberem.

Svøbetøi allir reifarnir.

svøblagt, (sb. lægge), reifaður, reifum vafinn, (sb. svøbe B).

Svøbning, sk., það að svøbe, einkum B.

Svøft [sb. svipta; sviptingr og sviptungr, N.gl. I, 199] og (forot) Søft [sb. Syptir riddaratign], kl., (úrelt), handrif (Fms. V, 10): Tage et S. ind = rebe Seil (sb. rebe b; deiginl., lækka seglin, lægja í sjer rostann).

svøfte, áa. 1, (úrelt), = rebe b.

svømme (har og er), h. a. 1 og einnig með svam (fornl.), [svima, í þál. t. svam], svima (í nút. t. í framsöguh.: svim, svimur, svimum, svimið, svima og symja; í þál. t. í framsögub.: svam og svamm, svamat og svammat, summum og svámum, summuð og svámuð, summu og svámu), synda, leggjast; fljóta: Jeg har engang svømmet over Søen. Hesten er svømmet over Aaen. Han kan s. hann er syndur. S. under Vandet synda í kafi, kafa (sb. at Ólafr konungr mundi hafa .... kafat út undan langskipunum). — Træ svømmer paa Vandet (sb.: slíta sundfugla þá er eigi fljóta á vatni, Grágás II, 346). — b) (sb. flyde A, 1, b), fljóta, flóa: Gulvet (Stuen) svømmer med Vand (sb.: flaut í blóði gólf allt, Eg.). Landet svømmede i Blod. S. i Taarer fljóta allur í tárum (Fms. X, 242). — c) Søen svømmer over gengur á land, (sb. þá geysist hafit á löndin). — 2) óeiginl.: S. i Overflødighed svima í sutlsælu (sb. Fms. IX, 248). — B) sem áa., láta (e-ð) synda, (sb. kaffæra): S. en Hest.

Svømmeblære a) sundmagi. — b) sundblaðra (þ. e. upp blásin nautablaðra sem viðvaningar hafa á sundi).

Svømmebælte sundbelti.

Svømmedyb sundvatn (þ. e. vatn sem er svo djúpt að þar megi synda).

svømmedygtig sundfær (fornt).

Svømmefinne sund-uggi (B. H.).

Svømmefjæder sundfjöður (á fugli; annað enn sundfjöðr í Skuggsjá 133).

Svømmefod sundfótur (sb. sundhreifi í Skuggsjá).

Svømmefugl sundfugl.

Svømmefærdighed sunds-íþrótt, (sb. Fms. II, 27).

Svømmehaar sundhár (á skorkvikindum).

Svømmehinde fit (til að synda með).

Svømmekonst sunds-íþrótt (sb. Fms. II, 27), sundlist.

Svømmeline taug sem höfð er á manni sem er að synda.

Svømmelære sundreglur.

Svømmelærer sundkennari.

Svømmen, án ft., sk., = Svømning.

Svømmeplads = Svømmested a: En indhegnet S.

Svømmeprøve sundraun.

Svømmer, ft. -e, kk., sundmaður.

Svømmeredskab sundfæri a) á skepnu (sb. Skuggsjá 179). — b) tilbúningur er sundmenn hafa.

Svømmesele band sem haft er á manni sem er að nema sund.

Svømmeskole sundskóli.

Svømmested a) sundstaður (fyrir menn). — b) staður þar sem hestar eru (kaffærðir eða) látnir synda.

Svømmetrøie sundtreyja.

Svømmeøvelse það að temja sjer sund: Svømmeøvelser ere indførte hos Krigsfolkene liðsmenn eru vandir við sund.

Svømning, sk., það að svømme (sund).

***Sybarit**, ft. -er, kk., sælkeri, (pappirsbúkur).

***sybaritisk**, ft. -e, e., = vellystig, yppig a, overdaadig.

Syd og **Sønden** og **Sønder**, I) **Syd**, án ft., sk., [e. o. syð- fyrir suð-], suður, suðurátt: Bygningen ligger lige i S. og Nord húsið veit beint í norður og suður. Huset vender mod S. snýr í suður, (sb.: norðr horfa dyrr). Fra S. úr suðri, úr suðurátt. Landene i S. suðurlönd. — b) Syden suðurlönd: Sydens milde Himmel veðurblíðan á suðurlöndum. Sydens Frugter suðrænt aldin. — 2) í raun og veru ao. í S. efter í suður. — B) af Syd má kalla að dregið sje miðstigið sydre [syðri], syðri: „Den sydre Side“ syðri hlíðin, suðurhlíðin: „Stjernen, den sydre Fisk kaldet“; sb. Sydfisk. — II) **Sønden** (finnst ritað Synden), [sb. sunnan], A) sem nafn (án breytingar; er dtíðara enn Syd), suður: Skyerne gaae mod Sønden í suður. Uveiret drager op fra Sønden í suðri. — Søndens Riger ríki á suðurlöndum. — B) sønden, a) sem e., = sydlig 1, b: Vinden er sønden hann er á sunnan. Sønden Strøm. — b) sem ao., sunnan: Haven ligger sønden for Gaarden fyrir sunnan bæinn. — III) **Sønder** (finnst ritað Synder), nafn, [sunnr = suðr], (úrelt), suður. — 2) í raun og veru ao. í öðrum eins orðatiltækk. og: seile sønder paa sigla í suður. Boe sønder paa eiga heima fyrir sunnan, eða þvíuml. — B) hingað má heimfæra a) miðstigið søndre, [synnri = syðri], syðri: Det søndre Hjørne syðra hornið, suðurhornið.

— b) hið efsta stig sønderst (sem er mjög sjaldh.), syðstur, synnstur (fornt): „Grønlands sønderste Odde".

*sydamericansk, ft. -e, e., sem lýtur að (er i) suðurhluta vesturheims: England var den første Magt, som erkjendte de sydamericanske Staters Uafhængighed.

Sydbo, kk., suðurlandamaður (annað enn: suðurmaður, sem er = þjóðverskur maður).

Sydboer, ft. -e, kk., = Sydbo.

syde [syde: sjóða = byde: bjóða], s. 1, en hefur þó einnig í þál. t. sød [sauð], og i ho. l. t. søden og sødet, fyrrum sodden [soðin-n] og soddet [soðit], = koge, en er sjaldh. nema i tigulegu eða háleitlegu orðfæri, 1) h. s.: Vandet syder. Sydende Olie. — S. over sjóða upp úr. — S. bort eða s. ind sjóða niður. — Gryden syder það sýður í pottinum. — Sydende hed sjóðheitur. — b) Havet syder hafið ólgar. „Hør Havet s. blandt Skjær, som bryde dets hule Stød". — e) i líkri merk. og ýakra, (sh.: það sýður i honum): Hevnen syder i det stolte Bryst. — 2) ás.: S. Sæbe (búa til sápu).

Sydekedel, (frumh. Sydkedel), vatnsketill sem alla jafna er hafður yfir eldi.

Syden, án ft., sk., það að syde (suða).

Sydfisk suðurráttarfiskur (á himni; sb. 1812).

Sydfrugt suðrænt aldin.

Sydfugl suðrænn fugl.

Sydhav hafið á millum austurálfu og vesturálfu: Derne i Sydhavet.

sydhed = koghed.

Sydhede, án ft., = Koghede.

Sydkant suðurhluti, suðurhlið: Sydkanten af Island sunnanvert Ísland.

Sydkedel sjá Sydekedel.

Sydland suðurland: Europas Sydlande suðurhluti norðurálfu.

Sydleding = Sydpol.

sydleds, ao., í suður.

sydlig, 1) ft. -e, e., suðrænn, a) um það sem er sunnarlega: Den sydlige Halvkugle suðurhluti (hinn syðri helmingur) jarðhnattarins. Sydlige Lande suðurlönd. Et sydligt Klima suðurlanda-loptslag. — b) sem er á sunnan, (sh.: tóku þeir suðræn veðr; Miðvikudaginn var á suðrænt): S. Vind sunnanvindur, sunnanveður. S. Strøm norðurfall. — 2) sem ao., sunnarlega: Skibet styrede for s. Portugal ligger sydligere (sunnar) end Frankrige.

Sydlænder, ft. -e, kk., = Sydbo.

Sydlænding, kk., = Sydbo.

*Sydorcan dóviðri á suðurlöndum.

Sydost, A) sem nafn, a) landsuður: Det kuler fra S. hann er farinn að hvessa á landsunnan. — b) = Sydostvind: Vi seilede Sundet ud med en S. — B) sydost, 1) sem o., (sem er) á landsunnan: Vinden er s. En s. Strøm. — 2) sem ao., í landsuður: Styre s. S. for (í landsuður frá) Byen.

sydost sjá Sydost B.

sydøstlig sjá sydostlig.

Sydostvind landsynningur.

Sydpol suður-heimsskaut, suður-skaut: Sydpolens Iisbjerge.

Sydside suðurhlið, syðri hlið: Dens (Bjergets, Bygningens) S.

Sydstorm sunnanstormur, ofviðri á sunnan.

Sydvest, A) sem nafn, a) útsuður. — b) = Sydvestvind: En stærk S. hvass útsynningur. — B) sydvest, 1) sem o., (sem er) á útsunnan: Vinden er s. — 2) sem ao., í útsuður: Styre s.

sydvest sjá Sydvest B.

sydvestlig, 1) ft. -e, e., a) (sem er) i útsuður: Den sydvestlige Grændse. — b) (sem er) á útsunnan: Med en løi, s. Kuling með litilli útsynnings-golu. — 2) sem ao., í útsuður: Styre s.

Sydvind sunnanvindur, sunnanveður.

sydøstlig (einnig sydostlig), 1) ft. -e, e., a) (sem er) í landsuður: Rigets sydøstlige Provindser landsuður-hjeruð ríkisins. Den sydøstlige Kyst landsuður-ströndin. — b) (sem er) á landsunnan, (sem er) af landsuðri (sh. var þá lítið veðr af landsuðri): S. Vind landsynningur. S. Strøm. — 2) sem ao., í landsuður: Styre s.

sye, ás. 1, [sýja; sh. sæja], 1) sauma: S. korte (lange) Sting taka stutt (löng) nálspor, hafa stutt (langt) á milli sporanna. — S. en Søm sauma saum. — S. Skræddersyning sauma eptir skraddarareglu. — S. Linned sauma ljerept. — S. en Skjorte (Kjole). S. Handsker (Skoe). — S. noget om sauma (sníða) e-ð upp aptur (sh. omsye b); t. a. m.: Klædningen passer ikke, og maa syes om. Kjolen blev syet om til en Trøie það var gjörð (sniðin) treyja úr kjólnum. — S. noget op stytta e-ð (með því að sauma); t. a. m.: Kjolen er for lang; den maa syes op. — S. noget ind þrengja e-ð (með því að sauma); t. a. m. s. en Trøie (Kjole) ind. — S. Ærmet til Bullen sauma ermina við bolinn. S. (festa) Knapper i Trøien. — S. Enderne sammen sauma saman endana. — S. et Hul sammen (eða til), sauma saman gat. — S. Navn paa Linned. — Án þol.: Lære at s. S. paa noget læra að sauma e-ð. — b) s. noget op eyða e-u í sauma (sh. opsye): Al sin Traad har hun syet op hún er búin með allan þráðinn sinn. — e) s. noget ind sauma utan um e-ð, (sh. indsye e): Tøiet maa syes ind i Voxdug. — 2) (á sjó), draga snæri (taug) í augu á (köðlum; sh. Syetoug).

Syebord saumaborð (kvenna).

Syehandske eins konar glófi sem sumir iðnaðarmenn hafa þegar þeir saume.

Syejomfru (heldri) saumastúlka.

Syeklud, (tíðkað í hjeraði), = Navneklud.

Syekone saumakona (B. H.).

Syekurv dálitill vandlaupur sem kvennfólk hefur sauma sína í.

Syeløn saumakaup.

Syenaal saumnál: Leve af Syenaalen lifa á saumum.

Syening, sk., a) saumar: Lære S. Tilbringe Tiden med S. — b) saumur: Kjolen er løbet op i Syeningen það er sprottinn saumur á kjólnum. — 2) það að sye 2.

Syepige saumastúlka.

Syepose saumapoki (þ. e. dálitill poki sem kvennfólk hefur sauma sína í).

Syepude saumskoddi (þ. e. dálitill koddi á e-u þungu eða skrúfaður á e-ð og hafður til að næla á hann það sem verið er að sauma).

Syepung = Syepose: „Dangle med en S. eller et Strilletøi, uden at gjøre noget ved nogen af Delene."

Syeramme saumagrind (sem við er höfð þegar verið er að sauma rósir á e-ð).

Syering a) fingurbjörg sem er eins og hringur í lögun og fingurinn gengur fram úr (hringbjörg). — b) eins konar hringur sem kvennfólk hefur á litla fingrinum við sauma til hlífðar við þræðinum.

Syesilke silkiþráður.

Syeskole saumaskóli (þ. e. skóli þar sem stúlkubörnum er kennt að sauma): Holde S.

Syeskriin saumastokkur (kvenna).

Syeskrue skrúfa til að festa með saumakodda (sh. Syepude).

Syetoug (á sjó), snæri (taug) til að draga í gegnum kaðals-augu.

Syetraad saumþráður (B. H.).

Syetøi saumar (= það sem kvennmaður er að sauma og þau áhöld sem til þess eru höfð).

Syeæske saumastokkur (kvenna).

syg, ft. -e, e., [sjúk-r; sh. syge af sjúka, o. s. frv.], 1) (um menn eða skepnur), sjúkur, veikur: Et sygt Menneske. Blive s. taka sótt, fá sjúkleika (Fms.), sýkjast, veikjast, verða veikur, (sh.: manni verður illt; maður leggst). — Han er s. i Armen (honum er illt í handleggnum); men iøvrigt feiler han ingen Ting. — Han har en s. Lever (hann er lifrarveikur) og en daarlig Mave. — En Syg sjúkur (veikur) maður, sjúklingur. Den Syge sjúklingurinn. — Et sygt Dyr. — b) óeiginl., α) (sh.: sálur .... sjúkar; læknandi veyka sál með .... laug táranna): Være s. paa Sjæl og Legeme. — β) s. efter (for) noget sem dauðlangar í e-ð, ólmur í e-ð (eptir e-u): Være s. efter noget. — Du maa ikke gjøre dig s. for saa lidt verða (hug)sjúkur út úr svo litlu. — 2) (um plöntur), sem spilling (visnun) er komin í: Et sygt Træ.

Sygdom, ft. -me, sk., [sjúkdóm-r], 1) (um menn og skepnur), sjúkdómur, sjúkleiki, sjúknaður, krankleiki, sótt, veikindi, (sh.: veilindi, mein, kvilli): Menneskers Sygdomme. Falde i en S. (sh.: fèll Sigurðr biskup í sáran sjúknað, Fms.). Komme sig af en S. (sh.: honum batnaði síns sjúkleika dag eptir dag, Fms.). — b) óeiginl., α) brestur, galli, ágalli: Usamdrægtighed er den S., hvoraf Landet lider. — β) ástríða: Han har den S. at ville leve høit. — 2) (um plöntur), spilling, visnun: Planters Sygdomme.

Sygdomsanfald veikindahviða.

Sygdomsgift = Sygdomssmitte.

Sygdomslære veikindafræði.

Sygdomssmitte = Smitte b.

Sygdomsstof efni það sem veikindi gjörir.

Sygdomstegn veikindamerki.

Sygdomstilfælde það að e-r veikist: Der forekom enkelte S. það veiktust fáeinir menn.

Syge, ft. -r, sk., [sýki], 1) = Sygdom, a) eiginl.: En smitsom S. næm sótt. — b) óeiginl., α) = Sygdom 1, b, α: Det er en slem S., ingen Penge at have það er ljótt (ljóta ástandið), að vera peningalaus. — β) = Sygdom 1, b, β: Han har den Syge at ville være vittig. — 2) þar sem Sygdom er ekki haft, a) den faldende S.; sh. falde A, 1, b, γ. — b) í óvönduðu tali: Hille den slemme (sorte) S. svei svei, hvaða fjeskotil, eða þvíuml. Du skal skee den slemme S. (þú skalt fá skömm í hattinn, þú skalt fá fyrir ferðina, þú skalt hitta sjálfan þig fyrir), dersom du ikke gjør det!

*Sygeattest vitnisburðarbrjef um sjúkdóm.

Sygeberetning skýrsla um veikindi.

Sygebetjenelse það að þjónusta sjúkan mann eða sjúka menn.

Sygebesøg það að (einkum læknir eða prestur) vitja(r) sjúks manns eða sjúkra manna.

Sygebrud, kl., afstaðin sóttarbrigði til bata (sh. Krisis).

*Sygehistorie lýsing á veikindum e-s frá upphafi til enda og á þeirri lækningar-aðferð sem við hefur verið höfð, (sóttarsaga).

Sygehjelp styrkur handa sjúklingum (til hjúkrunar og lækningar).

Sygehuus læknishús (sh. Fas. III, 644).

Sygekasse sjóður handa sjúklingum, sóttasjóður: Et Laugs S.

Sygekost sjúklinga-fæða.

Sygeleie, kl., = Sotteseng: Kastes paa Sygeleiet leggjast rúmfastur, falla í sjúknað. Han har maattet udholde et langt og smerteligt S. hann hefur legið lengi sárþjáður.

sygelig, ft. -e, e., [sh. sjúklig-r], a) = svagelig b. — b) (úrelt), kona ekki heil, þunguð, óljett.

Sygelighed, án ft., sk., það að vera sygelig.

Sygeliste sjúklinga-tal.
Sygemad matur handa sjúklingum.
*Sygematerie = Sygdomsstof.
Sygeoppasser = Sygevogter.
Sygepasser, ft. -e, kk., = Sygevogter.
Sygepleie hjúkrun við sjúka menn.
Sygeseddel skirteini sem gefið er veikum manni svo að hann fái hjúkrun eða sje tekinn í lækníshús.
Sygeseng = Sotteseng.
Sygeskib sjúklingaskip (þ. e. t. a. m. skip sem fylgir flota til að taka við þeim sem veikjast).
Sygestald hús handa veikum skepnum.
Sygestue sjúklingahús.
Sygetjeneste þjónusta (hjúkrun) við sjúka.
Sygetrøster huggari sjúkra manna.
Sygevogn sjúklingavagn (t. a. m. í stríði).
Sygevogter maður sem þjónar og hjúkrar sjúklingum.
Sygevogterske kvennmaður sem þjónar og hjúkrar sjúklingum.
Sygeværelse, kl., = Sygestue.
sygne, h. s. 1, [sb. sjúkna], verða (vera) heilsutæpur: Han gaaer bestandigt og sygner. — S. hen dragast upp.
Sygnen, án ft., sk., það að verða (vera) heilsutæpur; heilsubrestur; uppdráttur.
*Sykophant, ft. -er, kk., = Dretuder, Bagtaler; Dientjener; Bedrager; Lovtrækker.
Syl, ft. -e, sk., alur.
sylbenet mjófættur (um mann).
Syld, ft. eins, sk., [syll-r], (úrelt), a) grundvöllur (úr grjóti eða timbri). — b) þröskuldur.
syldannet, [sb. danne], sem er eins og alur í lögun, líkur al í lögun: Et s. Blad.
sylde, h. s. 1, leggja grundvöll (undir hús; sh. Syld a).
Syldsteen a) (sjerhver) grundvallar-steinn (undir húsi; sh. Syld a). — b) steinn sem annaðhvort er hafður fyrir þröskuld eða undir þröskuldi.
Syldtræ grundvallar-stokkur (undir húsi; sh. Syld a).
Syldøxe eins konar öxi til að höggva með göt og skorur: „Med samme S. brød han Laasen fra den nordre Kirkedør".
Sylemager, ft. -e, kk., = Sylesmed.
Syleskaft al-skapt.
Sylesmed ala-smiður.
Syletand tönn sem er eins og alur í lögun.
Sylle (einnig ritað Sølle), ft. -r, sk., [sylgja], 1) sylgja. — 2) (tíðkað í hjersði), hafald.
Syllerulle ás í sylgju.
Sylleskaft hafalda-skapt.
Sylletorn þorn í sylgju.
*Syllogismus, ft. Syllogismer, sk., ályktun eptir reglum. Sh. Slutningsfjæde.
*Syllogistik, sk., ályktanafræði.
*syllogistisk, ft. -e, e., sem lýtur að ályktun eptir reglum.
*Sylphe, ft. -r, sk., eins konar jarðlegur eða loptlegur andi.
*Sylphide, ft. -r, kvk.. þ. e. Sylphe sem er kvennkyns.
sylre, h. s. 1, (í mállýzkum), sífra, ýlfra.
Sylt, ft. -e, sk., land sem sjórinn flæðir yfir á stundum, (flæðiland).
Sylte, sk., flesk (eða kjöt) sem fyrst er soðið en síðan lagt í pækil og krydd og borðað kalt með ölvínsi.
sylte, ás. 1, a) (úrelt), salta. — b) leggja (e-ð, einkum ber eða aldin) í ölvínsi eða sikur (optast nær að við bættu vínberjabrennivíni og ýmiss konar kryddi) eða sjóða (ber o. s. frv.) í e-u þess kyns, (sb.: súrsa): S. Blommer (Kirsebær, Ribs). Syltede Agurker. Kirsebær, syltede (súrsuð) i Eddike.

Sylteagurk *cucumis sativus* súrsaður í krydduðu ölvínsi.
Syltebog bók um það hvernig fara eigi að súrsa o. s. frv. (sb. sylte b).
Sylteflesk flesk sem leggjandi er (eða lagt hefur verið) í kryddsoðinn pækil.
Synteglas glas (glerker) til að hafa í þess konar sælgæti sem kryddað hefur verið í sikurlegi. (Sb. Syltetøi).
Syltegriis grís til að leggja í kryddpækil.
Syltekirsebær þess konar kirsiber sem vant er að leggja í kryddpækil.
Syltekrukke krukka til að hafa þess konar sælgæti í sem legið hefur í kryddpækli (sb. Syltetøi).
Syltelage (krydd)pækill (sem flesk — eða þvíuml. — er látið liggja í).
Syltemelk kryddað skyr.
Synteng flæðiengi (sem sjór flæðir yfir).
Syltetid sá tími þegar ber og aldin eru fullvaxin og vant er að krydda (sh. sylte b) þau.
Syltetøi sælgæti sem kryddað hefur verið í sikurlegi: Ostindiske Syltetøier.
Syltgrund flæðiland (sem sjór flæðir yfir).
Sylthø hey af flæðiengi (sb. Synteng).
Syltning, ft. -er, sk., það að sylte: Frugters (Kirsebærs) S.
*Symbol, ft. -er, einnig Symbolum, ft. Symbola, kl., 1) Symbol, e-ð líkamlegt sem jarteiknar (merkir) e-ð andlegt, (sb.: þessa skírn tók hann at marki trúar sinnar): Cirklen er et S. paa Evigheden hringur merkir eilífðina. Ankeret er Haabets S. akkeri merkir vonina. — 2) Symbolum, a) orðtak (e-s). — b) trúarjátning: Det apostoliske Symbolum.
*Symbolik, sk., a) merkjafræði (um andlega þýðingu líkamlegra merkja). — b) trúarjátningafræði.
*symbolisk og symbolsk, ft. -e, e., a) látinn merkja e-ð andlegt, eða þvíuml: Tegnenes symbolske Betydning það sem merkin jarteikna. — b) sem lýtur að trúarjátningu: Symbolske Bøger (Skrifter) rit sem trúarjátning er fólgin í.
*symbolsk sjá symbolisk.
*Symbolum sjá Symbol.
*Symmetrie, sk., það að vera við sig (= það að hver partur e-s hlutar sje jafn hinum að tiltölu). Sb. Ligemaal.
*symmetrisk, ft. -e, e., sem er við sig (sh. Symmetrie).
*sympathetisk, ft. -e, e., sem lýtur að sampíningu, sem kennir í brjósti um e-n eða samfagnar honum.
*Sympathie, ft. -r, sk., sampíning; óskiljanlegar samgöngur (kraptanna).
*sympathisere, h. s. 1, i s. med een sampínast eða samfagna e-m.
*sympathisk, ft. -e, e., sem lýtur að sampíningu líkamspartanna hvorra við aðra.
*Symphonie, ft. -r, sk., lag sem ætlað er mörgum hljóðfærum í senn.
*Symptom, ft. -er, kl., merki, einkenni, (sb. Sygdomstegn).
Syn, (á fyrri tíðum sk., nú) kl., [sýn, sjón], 1) án ft., a) (skilningarvit), sjón, sýn: Et godt S. góð sjón. Et svagt S. döpur sjón, (sh.: sjóndapur, sjónlitill, lítt sýndur). Miste Synet verða sjónlaus (Eg.), missa sýnar sinnar, verða blindur, (sb. Fms. VIII, 280). Faae sit S. igjen verða sjáandi aptur. Han tabte baade S. og Hørelse eða S. og Hørelse forgik ham hann varð öldungis agndofa. — β) (sjaldh.), sjón (sh.: Lýkr hann upp vakrliga birtandi sjónir, Skuggsjá) = auga: „Bort med Haan af Borgen gik, og blinkede med Synet". — γ) smottl, í hinu dvandaða orðatiltæki: Slaae een i Synet (sh.: reka e-m utan undir). — b) það að sjá eða sjást, sjón, sýn: Faae S. paa noget koma auga á e-ð. Det falder for meget i Synet það ber of mikið á því. S. gaaer for Sagn sjón er sögu ríkari (orðskv.). — β) í myndinni Syne, t. a. m.: Komme til Syne koma í ljós, (sb.: koma — ganga — í sýn við e-n). Faae een i Syne koma auga á e-n. Tabe een af Syne missa sjónar á e-m. — c) sjón (sb.: í sjón að sjá), ásýnd (e-s hlutar): Tage Synet for Virkeligheden. Synet (eða det udvortes S.) bedrager let ekki er allt sem sýnist. Gjøre noget for et Syns Skyld gera e-ð til málamyndar. Det har intet S. það er óásjálegt. — 2) með ft. eins, a) (í lögum), skoðun: Der blev taget flere S. over Gaarden. — b) sjón (í öðrum eins orðatiltækk. og: það er ljót sjón): Et smukt S. Blandt de pragtfuldeste S. hører Solens Opgang. — 3) með ft. -er, sýn (sb. bar fyrir hann í svefni mikla sýn ok merkiliga), vitrun: Have (see) Syner.
*Synagoge, ft. -r, sk., samkundahús (Gyðinga).
*Synaloiphe, (einnig Synalophe), ft. -r, sk., úrfelling raddarstafs (svo að tvær samstöfur verði að einni); samruni tveggja raddarstafa um orða-samkomur.
*Synalophe sjá Synaloiphe.
synbar, ft. -e, e., (sjaldh.), = synlig.
*Synchronismus, sk., það að vera samtíða; niðurröðun samtíða viðburða.
*synchronistisk, ft. -e, e., sem lýtur að því er samtíða hefur verið: Synchronistiske Tabeller töflur um samtíða viðburði.
Synd, ft. -er, sk., [synd], synd: Begaae (gjøre, drýgja, fremja) en S. Orðskv.: Hvad med Synden kommer, med Sorgen gaaer (sb.: sætar syndir verða at sárum bótum; æ koma mein eptir munuð). — „Synden, som boer i mig". — b) (í sumum orðatiltækk.), minnkun, skömm: Det er S., det skal spildes það er skömm (illa gjört) að ónýta það. — Han forhugger Skoven, saa det er baade S. og Skam svo það er mesta háðung að því.
synde (har), h. s. 1, syndgast: S. imod Gud syndgast mót guði (Skuggsjá). — Með þol.: Hvad har jeg syndet, at man behandler mig saaledes með hverju hef jeg unnið til þessarar meðferðar?
Syndebod, ft. -bøder, syndabætur (sb. 619), yfirbót synda.
Syndebuk sá sem kennt er um allt, sá sem allt lendir á (það sem öðrum mislíkar).
Syndebyrde syndabyrði (fornt).
Syndefald syndafall, (sh. syndafang): Med Syndefaldet ophørte Menneskets Uskyldighedstilstand.
syndefri sjá syndfri.
Syndefrihed sjá Syndfrihed.
syndefuld syndafullur (fornt), syndfullur (fornt), syndalegur (fornt), syndauðugur (fornt), syndugur (fornt): Et syndefuldt Menneske syndugur maður, (sh.: vær orum syndafullir; eigi vil ek hins syndfulla manns dauða; syndauðigra sálir manna, Sturl.). Et syndefuldt Levnet syndalífnaður (Stjórn). Den syndefulde Verden.
Syndegjeld, (fornl.), syndagjald (fornt).
Syndeham, (úrelt), syndahamur (þ. e. líkaminn).
Syndelevnet syndalífnaður (Stjórn).
Syndeliv syndalíf (fornt).
Syndelyst syndafýsi (fornt).
Syndelon verðkaup (fyrir: verkkaup) syndarinnar.
syndeløs, [syndalaus-s, fornt], = syndefri.
Syndemaal (skáldl.), syndafjöld.
Synden sjá Sønden (Syd II).
Synder sjá Sønder (Syd III).
Synder, ft. -e, kk., syndari, syndamaður (677): En forhærdet S.

Synderinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Synder** um karlmann: „Der var en Qvinde i Staden, som var en S." kona (ber-) syndug.

synderlig, [sb. sundr], 1) ft. -e, e., a) sjerlegur, undarlegur, kimilegur, (sb. besynderlig 4): Et synderligt Tilfælde. En s. Person. — b) stór, mikill: Der blev ikke synderligt tilovers varð ekki stórt afgangs. — 2) sem ao, sjerlega: Han beholdt ikke s. meget tilovers hann hafði ekki stórt (mjög mikið) eptir. Min s. gode Ven einkavinur minn.

Synderlighed, sk., = Særegenhed, Særhed, Underlighed: I S. sjer i lagi.

syndesikker, (fornl.), andvaralaus (í syndum).

Syndeskjul syndaskjól: Hans Ædelmodighed er kun S.

Syndeskyld syndagjald (sb.: sem vèr þá, sakir vora syndagjalds, sanna guðs reiði yfir oss komna).

Syndesmitte a) syndaflekkur (fornl), syndarsaurgun (fornt), syndasaur (fornt). — b) syndarfreistni (fornt).

syndesmittet, [sb. smitte], flekkaður (saurgaður) af syndum.

Syndestand hið andlega ástand syndugra manna, syndafang, syndasótt, eða þvíuml.

Syndestraf syndagjöld.

Syndesøvn syndasvefn.

Syndevand hreinsunarvatn (þ. e. vatn sem hreinsar af syndum).

Syndevane syndavenja: „Den ved et heelt Livs S. forøgede Sandselighed" holdlegar fýsnir er magnazt hafa í löngum syndalifnaði.

Syndevei syndavegur, syndagata: Betræde den brede S. (leggjast í syndir).

Syndeverden hin synduga veröld: „Skal den gamle S. brænde".

Syndflod Nóaflóð. — b) = Oversvømmelse.

syndfri (síður **syndefri**), syndalaus, syndlaus.

Syndfrihed (síður **Syndefrihed**), án ft., sk., syndleysi.

***Syndicat**, kl., það embætti eða umboð er **Syndicus** hefur á hendi; ráðstefna (um mikilvægt stjórnarmálefni); það að veita atkvæði skriflega.

***Syndicus**, kk., umboðsmaður, svaramaður, ráðgjafi, sóknari, (e-r borgar eða e-s fjelags); (einnig =) Byskriver, Raadstueskriver.

syndig, ft. -e, e., [syndig-r], a) syndnlegur (sb.: syndallgr lifnaðr, Stjórn), syndlegur (sb.: af syndligu vorki, Skuggsjá), syndsamlegur: En s. Handling. Syndige Begjerligheder. — β) fenginn með synd, rangfenginn: Det er syndige Penge. — γ) (sb. Synd b), sem skömm (minnkun) er að: Det var syndigt (það væri minnkun að því), om han skulde gjøre det for intet. — Vi holdt et syndigt Huus (við höfðum ljót læti, það voru ljót læti í okkur) i Gaar Aftes. — b) syndugur, syndauðugur (fornt), syndfullur (fornl), syndafullur (fornt): Et syndigt Menneske. Den syndige Verden. — c) (í tall), svæsinn, ófær, sem úr hófi keyrir, sem úngu tali tekur: Eie en s. Hoben Penge eiga sand af peningum, vita ekki auru sinna tal. Han fik en s. Dragt Prygl hann var barinn eins og þorskur.

Syndighed, án ft., sk., það að vera syndig (sb. synd): Handlingens S.

Syndoffer syndafórn.

Syndserkjendelse syndajátning: S. maa gaae forud for Omvendelse.

Syndsforladelse fyrirgefning synda (Rimb.).

Syndsfortrydelse syndaiðrun (fornl).

syne, s. 1, [sb. sýna], I) h. s., vera ásjálegt: Baandene s. godt paa den Kjole. Denne Farve syner ikke saa meget som den Anden. — II) ás., (sb. Syn 2, a), skoða, (sb. meta): S. en Gaard (Kirke). S. et Dige (Bolværk). Liget blev synet af Lægen. — III) **synes**, [sýnask, sýnas], A) þar sem talað er um, hvernig e-ð sýnist eða lítist, 1) sýnast (persónulega), a) eiginl.: Jo fjernere Gjenstanden er, jo mindre synes den hver hlutur sýnist því minni, sem hann er fjær. Maanen synes os ligesaa stor som Solen tunglið sýnist oss jafn-stórt sólunni. — b) óeiginl., (sb.: þykja, vera haldinn): Han synes at være godt kjendt i Huset það er eins og (það er svo að sjá, sem) hann sje þar kunnugur. Ville synes lærd. Eet er at være, et andet at synes ekki er allt sem sýnist. — 2) persónulaust, a) sýnast, α) eiginl.: Det syntes for mine Øine, som jeg saae mjer syndist jeg sjá. — β) óeiginl., lítast, virðast: Det synes som (eða at) en Krig er uundgaaelig það er svo að sjá, sem ekki verði komizt hjá stríði. Mig synes, han kunde være tilfreds jeg held, hann mætti vera ánægður. — b) heyrast. — c) finnnst. — d) minna (með þol.), t. a. m. mig synes (eða det synes mig), at jeg har seet ham tilforn mig minnir, að jeg hafi sjeð hann áður. — 3) þar sem það orð, er merkir þann, sem e-ð sýnist eða lízt, er gjör sagnarinnar, svo að jeg synes, og þvíuml., er sett í staðinn fyrir mig synes, og þvíuml., og merkir a) mjer sýnist (lízt, virðist, heyrist, finnst), mig minnir: Jeg synes, det er paa Tiden nú finnst mjer vera mál komið. Han syntes, det var hans Pligt; men mig synes, det var urigtigt handlet honum fannst það skylda sín; en mjer sýnist það vera rangt gjört. — b) í orðatiltæk.: een synes om noget e-m lízt á e-ð, e-m er um e-ð, (sb.: kunna við e-ð): Hvorledes synes du om Planen? Jeg synes ikke om den. — Han syntes godt om Pigen (sb.: þorgrimi lízt systir þeirra bræðra væn, Gísl.). Jeg synes ikke om, nu at reise bort. — B) þar sem talað er um, að e-ð sýnist), sýnast (sb.: Cometae .... sýnast í mjölkhring, Rimb.), koma í ljós, og þvíuml.: „Nordlyset synes stedse om Nætterne, men aldrig om Dagen". Der synes ingen Mangel i Huset það ber ekki á neinum skorti á heimilinu. Der synes ingen Forandring paa ham það sjest enginn munur á honum.

***Synedrium**, kl., (með Gyðingum), a) (í fornöld), öldungaráð (í Jórsalaborg). — b) trúarþing, trúfundur.

synes sjá **syne** III.

synge (fornl. **sjunge**), [syngva, syngja]; **sang** [saung = söng]; **sungen** [sungin-n] og **sunget** [sungit] eða **sjungen** og **sjunget**, A) ás., a) syngja: Hun sang en stor Arie af Mozart. S. Solo syngja einsöng. S. Discant (Bas). — S. Ordene ud syngja í tali. — b) = **besynge**: „Jeg synger ikke .... min Næstes Feil og min Naboes Lyder". — „Ogsaa vi .... i Støvet her, s. ham, vor gode Fader" (sb. **lovsynge**). — c) í orðatiltæk. det er ikke sunget for min Vugge við því gat jeg ekki búizt, að það mundi drífa á daga mína. — B) h. s., 1) persónuleg, a) syngja: Hun lærer at s. hún er að nema söng. Du synger alt for høit. S. efter Noder. S. i Chor vera (fara) í samsöng. S. til Harpen, o. s. frv., (sb.: meyjar sungu þar á fiðlu, en sumar á hörpu). — S. for Alteret standa fyrir altarinu, (sb.: tóna). S. op hljóða (til að verða samtaka, eins og skipamenn gera). — „Fuglen synger høit i Sky" (sb.: heyrði hón þá síðan smáfogla syngja með fögrum söng). — b) yrkja, kveða: „Jeg synger ikke om Kamp og Krig". — c) í ýmsum talsháttum: Jeg har hørt en Fugl s. derom jeg hef heyrt því fleygt. Han maatte gjøre det, enten han peb eller sang hvort sem honum var ljúft eða leitt. — Orðskv.: Enhver Fugl synger med sit Næb syngur hver með sínu nefi. Man maa s. med de Fugle (= tude med de Ulve; sb. **Ulv**), man er iblandt. Som de Gamle s., saa qviddre de Unge (sb.: því nema börnin málið, að það er fyrir þeim haft). — 2) persónulaus, (sb.: Högni tekr ofan atgeirinn, ok söng í honom hátt): Det synger for mit venstre Øre jeg hef klukknahljóð fyrir vinstra eyranu.

***Syngechor** söng(manna)flokkur, samsyngjendur.

Syngekonst sönglist, söngs-íþrótt.

Syngelyst löngun til að syngja.

Syngelærer sá sem kennir söng.

Syngemaade söng-snið: Den italienske S.

Syngemester söngmeistari, kennari í söng: Syngemesteren ved et Theater.

Syngeskole söngskóli.

Syngespil sjónarleikur með söng, söngleikur, (þ. e. sjónarleikur sem sungið er í).

Syngestemme a) söngrödd: Hun har en udmærket S. — b) söngþáttur (í lagi, sem bæði er sungið og leikið á hljóðfæri).

Syngestykke = **Syngespil**.

Syngesyge söng-sótt (= það að geta aldrei verið ósyngjandi).

Syngetime söng-stund.

Syngetone söng-són, (sb.: seimur): Han har vant sig til en vis S. i sit Foredrag.

Syning, sk., það að **syne** II (sb. **Syn** 2, a, **Synsforretning**, **Besigtelse**).

Syningsmand = **Synsmand**.

synke [sökkva], **sank** [sökk], **sunken** [sokkin-n] og **sunket** [sokkit], eða **sjunken** og **sjunket**, 1) h. s., a) eiginl., sökkva (með sökk í þát t.; sb.: síga, sjatna): Dette Legeme synker i Vandet. — Snart løftede han Hænderne i Veiret, snart lod han dem s. — Vandet er sunket (minnkað, lækkað). — b) óeiginl.: Prisen synker og stiger færist upp og ofan, hækkar og lækkar. — Modet synker manni fellst hugur. — Hvor dybt kan dog et Menneske s. en hvað menn geta (maðurinn getur) gjört lítið úr sjer; ósköp er, hvernig menn geta orðið! — 2) ás., a) sökkva (með sökkti í þát t.) e-u, o. s. frv., (sb. **sænke**): S. et Fiskegarn leggja net. — Syldstenene maae synkes dybere það verður að hleypa steinunum (sb. **Syldsteen**) lengra niður. — Synkende Fonds lækkunar-fje (þ. e. fje sem ætlað er til að lækka með því ríkisskuldirnar). — b) = **svælge**: S. Maden. — Án þol.: Den Syge kan allerede ikke s. mere er hættur að geta rennt niður.

synkefri sem ekki getur sokkið: En s. Lodsbaad.

synkefuld drekkhlaðinn.

synkefærdig sem ætlar að fara að sökkva: Et synkefærdigt Vrag.

Synken, án ft., sk., það að **synke**: Qviksølvets S. og Stigen i Barometret.

Synkenødt, kl., [**Nødt** of nót], eins konar dragnet.

Synkepude stór net fult af alls konar rusli sem höfð eru undir þegar skip rennur af bakkastokkum til þess að kjalarbællion sökkvi ekki of djúpt.

Synkning, sk., það að **synke**: Husets S. það að grundvöllur sígur undir húsi. — Madens S. það að renna niður matnum.

***Synkope**, ft. -r, sk., úrfelling (= það að tekið er úr orði hljóð eða samstafa).

***synkopere**, ás. 1, fella úr (orði; sb. **Synkope**).

synlig, ft. -e, e., [sb. sýnilig-r], sýnilegur, (sb. sýnn): „Tanken om de synlige Tings usynlige Ophav".

Synlighed, sk., sýnileiki.

*Synodal-, sem fremri liður i samsettu orði, sem lýtur að klerkaþingi, o. s. frv., t. a. m. Synodaldecret (sb. Decret), tilskipun gjörð af klerkaþingi.

*Synode sjá Synodus.

*Synodus (einnig Synode), sk., klerkaþing, (sb. Kirkeforsamling).

*synonym, ft. -e, (sem er) sömu merkingar (og annað).

*Synonym, ft. -er, (einnig Synonymon eða Synonymum, ft. Synonyma), kl., orð (sem er) sömu merkingar (og annað eða önnur).

*Synonymie, sk., það að vera sömu merkingar.

*Synonymik, sk., rit um merkinga-mun orða.

*synonymisk, ft. -e, e., = synonym.

*Synonymon sjá Synonym.

*Synonymum sjá Synonym.

*Synopsis, sk., ágrip.

*synoptisk, ft. -e, e., sem lýtur að ágripi, sem er ágrip.

Synsbedrag missýningar, sjónhverfingar.

Synsevne sjón (sem skilningarvit).

Synsflade sjónarflötur.

Synsforretning (i lögum), skoðun. Sb. Syning.

synsk, ft. -e, e., (sjaldh.), skygn (bæði = sjóngóður, og = ófresskur).

Synskreds sjóndeildarhringur. — b) óeiginl., hugsun, þekking: Sætte sig ind i Andres S. fara nærri um hugsanir annara. „Udvid din egen S. og Andres tillige."

Synslinie a) sjóndeildarlína, (sjóndeildarbringur). — b) sjónar(stefnu)lína.

Synsmaade það hvernig litið er á e-ð, (einkum í óeiginl. merk.): Enhver bedømmer Tingene efter sin S. sínum augum lítur hver á silfrið.

Synsmand (í lögum), maður sem nefndur er til að skoða e-ð, skoðunarmaður.

Synsnerve sjónartaug (i auga).

*Synsorgan auga.

Synspunkt, 1) sá staður þaðan sem e-ð er skoðað, a) eiginl.: Fra dette S. (hjeðan) tager Landskabet sig bedst ud. — b) óeiginl., (sb. Synsmaade): Sagen kan betragtes fra flere Synspunkter það má skoða málið á ýmsa vega, (sb.: svo er hvert mál, sem það er virt). — 2) sjónardepill(inn á netbimnunni — *retina* — í auganu).

synsskuffende, [sb. skuffe], sem gjörir (ekki er annað enn) sjónhverfingar (missýningar).

Synsstraale geisli er stendur af þeim hlut er sjest og inn í auga sjáandans.

Synstagelse, sk., (sjaldh.), = Synsforretning.

Synsting (sjaldh.), Erfaringsting.

Synsvidde sjónarsvið (þ. e. svo mikið svið sem sjeð verður yfir).

Synsvidne sýnarvottur (Grágás), sjónarvottur (fornt).

Synsvinkel sjónarhorn (þ. e. kverk á milli tveggja hinna yztu sjónargeisla — sb. Synsstraale).

*syntaktisk, ft. -e, e., sem lýtur að orðaskipun.

*Syntax (einnig Syntaxis), sk., = Ordføiningslære.

*Syntaxis sjá Syntax.

*Synthese, sk., samsetning, samtenging. Gagnstætt Analyse.

*synthetisk, ft. -e, e., sem lýtur að samtengingu: En s. Fremgangsmaade sú aðferð að leiða hugann frá orsökum til afleiðinga, o. s. frv.

*Syphilis (einnig Siphylis), sk., franzós, (sb. Frantsoser).

*syphilitisk, ft. -e, e., sem lýtur að (kemur til af, hefur) franzós.

Syre, ft. -r, sk., [sýra], a) (i Norv.), sýra. — b) (í frumefnafræði) sýra: Vegetabilsk S — c) súr: Han lider af for megen S. i Maven. — d) (úrelt, nema i mállýzkum), = Suurdei. — e) súra *rumex*.

Syresalt eins konar salt sem einkanlega fæst úr jurtinni *oxalis acetocella*: Rustpletter aftages ved S.

Syresuppe súrusaup.

syrisk, ft. -e, e., sýrneskur (fornt).

syrlig, ft. -e, e., í-súr: En s. Spise (Drik). En s. Smag súrbragð. En s. Lugt súrlykt.

Syrlighed, sk., súr: „S. i Maven".

Syskende sjá Soskende.

sysle, s. 1, 1) (úrelt), ás., sýsla, framkvæma; flytja. — 2) h. s., a) dunda: Han har altid noget at s. med hann er ætinlega e-ð að dunda (að dunda sjer e-ð). — b) gefa peningi (kvöld og morgna), o. s. frv.

Syslegjerning smá-störf (kvöld og morgna).

Syslen, án ft., sk., það að sysle.

syslesyg sem allt af er að gjöra e-n óþarfa.

Sysletid sá tími dags sem ekki er hæfur nema til smá-starfa (t. a. m. ljósaskiptin).

Sysletimer, ft., = Sysletid.

Sysleværk = Syslegjerning.

Syssel, [sýsla], A) ft. Sysler, sk., sýsla, iðja, iðn, athöfn, starf: Det er min daglige S. Have mange forskjellige Sysler (sb. eiga í mörg horn að líta). — B) ft. -er, kl., 1) (fyrrum), fylki. — 2) nú á dögum, a) sýsla (á Íslandi). — b) (líkt og) hreppur (í Færeyjum).

Sysselmand [sb. sýslumað-r], 1) (fyrrum í Danmörku), sýslumaður. — 2) nú á dögum, a) sýslumaður (á Íslandi). — b) (líkt og) hreppstjóri (í Færeyjum).

sysselsætte, ás., láta (e-n) starfa, fá (e-m) vinnu, (sb.: þó at .... oss tæki þetta efni sjaldnar, enn oss tekr, Gþl. form. XII): Denne Kjøbmand sysselsatte mange Arbeidere. S. sig med Betragtninger vera að íhuga e-ð.

Sysselsættelse, ft. -r, sk., það að sysselsætte. — b) iðja, (sb. Syssel A): Trænge til S. þurfa að hafa e-ð að gjöra. Skaffe een S. útvega e-m e-ð að gjöra.

*System, ft. -er, kl., kerfi.

*Systematik, sk., reglur um vísindalega niðurröðun.

*systematisere, ás. 1, koma (o-u) í (vísindalegt) kerfi.

*systematisk, ft. -e, e., sem er (eins og) kerfi; sem niður er raðað eptir vísindareglu.

syst, (úrelt ho. t. t.), [sýst-r], sýstur (sb.: með svá sýstu erendi, Stjórn), framkvæmdur: „Det er s."

sytten sautján, seytján.

syttenaarig, a) sem er sautján vetra: En s. Knøs. — b) sem helzt sautján vetur: En s. Contract.

syttende sautjándi, seytjándi.

Syttendedeel sautjándi partur: To Syttendedele tveir sautjándu partar.

syv sjö. — 2) Syv, sem nafn, með ft. -er, (í hversdagslegu tali Syver, ft. -e), sk., a) sjö í tölu. — b) heseti: Spille sin S. ud.

syvaarig, a) sem er sjö vetra: En s. Pige. — b) sem helzt (haldizt hefur, á að haldast, eða þvíuml.) sjö vetur: Et syvaarigt Venskab.

syvarmet, ft. -armede, e., sem hefur sjö arma, o. s. frv., (sb. Arm): En s. Lysestage.

syvbladet (sem er) með sjö blöðum.

syvdobbelt a) e., sjöfaldur (Al.), sjöfaldlegur (sb. sjaufaldtig brynja). — b) sem ao., sjöfaldlega.

syvende sjöundi: Hver s. Mand sjöundi hver maður. — I den s. Himmel öldungis frá sjer numinn (af sælu). — Til s. og sidst að lokunum, eptir allt saman.

Syvendedeel sjöundi partur: Tre Syvendedele þrír sjöundu partar.

Syver sjá syv.

syvfold, ao., sjöfaldlega.

Syvkant sjöhyrningur: Udmaale en S.

syvkantet sjöhyrndur.

Syvnt (eða Syvnte), ft. Syvnter, sk., [sb. sjaund], (úrelt), sjö sólarbringar.

Syvnte sjá Syvnt.

syvsidet, ft. -sidede, e., (sem er) með sjö hliðum: En s. Figur.

Syvsover, 1) kk., a) sjer hver af sjö sofendum. — b) (í gamni), svefupurka. — 2) sk., (eins konar dýr sem liggur í dái á veturna og fyrrum var haldið að svæfi í sjö mánuði) *glis esculentus.*

Syvsoverdag dagur sjö sofanda (27. júní).

Syvstjerne sjöstirni (1812).

Syvtal tölustafurinn 7: Han skrev et stort S. paa Tavlen.

syvti (fornl.), sjö tigir.

sæbe, ás. 1, 1) s. (tómt), hera sápu i: S. Tei til Vask. — 2) s. ind, a) eiginl. = s. (tómt) og indsæbe. S. Tøi ind. S. Skægget ind. — b) óeiginl., húða (e-m) út, láta dynja yfir: Han sæbede ham dygtig ind, saa han blev ganske skamfuld.

Sæbe, án ft., sk., sápa: Hvid (grøn, marmoreret) S. Fiin engelsk S.

sæbeagtig, ft. -e, e., líkur sápu: En s. Masse. En s. Smag sápubragð.

Sæbeblære sápubóla.

Sæbeboble bóla sem blásin er með pípu úr sápuvatni. — Óeiginl., um það sem ekkert er að reiða sig á, (sb.: brothætt gler og hólan þunna).

Sæbedaase sápudós, sápubaukur.

Sæbedroier, sk., eins konar jurtakyn (*saponaria Linn.*).

*Sæbefabrik = Sæbesyderi.

Sæbefjerding sápukvartil.

Sæbejord = Valkejord.

Sæbekoger, ft. -e, kk., = Sæbesyder.

Sæbekugle sápuhnöttur.

Sæbelud sápu-lút.

Sæbepille dálítil læknisdóma-kúla með sápu saman við.

Sæbeplaster plástur sem sápa er saman við.

Sæbeskum sápufroða, sápulöður.

Sæbespaan (flöt) sápuspýta (til að taka sápu upp úr íláti með þegar hún er seld).

Sæbesteen netjasteinn, kljágrjót, *steatites.*

Sæbesyder, ft. -e, kk., sá sem býr til sápu.

Sæbesyderi, kl., a) hús þar sem búin er til sápa, sápugjörðarhús, sápuhús. — b) sápugjörð.

Sæbesyderlud = Sæbelud.

Sæbeurt, a) = Sæbedroier. — b) (jurtin) *saponaria officinalis Linn.*

Sæbevand sápuvatn.

Sæbevask sápuþvottur. Gagnstætt Ludvask.

Sæbning, sk., það að sæbe.

Sæd, ft. -er, sk., [sið-r], A) i et., (úrelt eða í mállýzkum), 1) (úrelt), siður, siðvandi, siðvenja. — 2) (í mállýzkum), a) elja: I den Tilstand har man ikke S. til (elju á) nogen Ting. — b) = Paalidelighed: Der er ingen S. ved ham það er ekkert að ætla (reiða sig) á hann. — B) í ft., siðir, siðferði: Sædernes Forbærvelse siðaspilling, siðatjón. Sædernes Forbedring siðabót, siðbót. En Yngling af gode Sæder siðgóður (siðugur, góðháttaður) unglingur.

Sæd, án ft., sk., [sb. sáð og sæði], 1) um korn, a) korn = sáðkorn: Sæden er lagt það er búið að sá. — b) korn á akri,

sæði (sh.: refsrnir „komu niðr um siðir i sæðum Philistinorum", Stjórn), akur (sb.: ok er hann oð rúgokrinn fullvaxinn, þá tók niðr döggskórinn ó svorðinu skrinn uppstandonda, Fss. I, 173): Sæden har taget megen Skade af Nattekulden. — c) korn sem húið er að þreskjo (sb.: tok rúghrauð oigi blondot við annot koru): Tre Tønder S. — d) oóning, (sb.: Isák hafði þor sáð mikit, Stjórn): Der skeer ingen S. paa Klipper enginn sáir korni á klett. — e) = Sædetid, Saaetid: Det skede netop midt i vor S. — f) (úrelt) = Sædeland, Sædejord, Agerland, Agerjord: Der ligger megen S. til den By. — 2) sæði (karldýra), sáð (673 A), frjó (sh.: sín karlmannligu frjóvi). — b) (í ritningunni), afspringur, (sb.: vokja upp svá sins hróður frjó ok afkvæmi, Stjórn).

Sædafvexling = Sædskifte.

Sædart sjá Sædeart.

Sædblære hver af þeim smáblöðrum eða smáhnöttum er sjást í gegnum stækkunargler í frjóvi karldýranna.

sædbroi (í móllýzkum), drjúgur til sáðs (um korn).

Sæddyr smákvikindi í sæði karldýra.

Sæde, ft. -r, kl., [sæti], a) sæti: Det overste S. Bytte S. med een hafa sæta-skipti við e-n. — Have Gang (einnig Rang) og S. med een vera jafn e-m að lög-tign. — Have S. og Stemme i Raadet (eiga rúm og atkvæði í ráðinu). Han har S. i Overretten hann á sæti í yfirdóminum, (sb.: eiga dómsætt; vera dómsætur). Forsvare sit S. fylla rúm sitt (óeiginl.). — b) sæti (sh.: þá mæltu helvitis h.nr við Satan: Far á brout þú ór sætum órum), setur, aðseta, stóll (sh. biskupsstóll): Det pavelige S. páfasetur, (sb.: páfaligt sæti, Bisk. I, 503). Bispens S. (biskupsstóllinn) er i Hovedstaden. Overretten har her sit S. — Sjælen har sit S. i Hjernen. — c) seta (= það að sitja): Her bliver ikke langt S. (sh.: hvot merkir seto sjó?, Fms. V, 276). — d) (stól)seto: Udstoppede Krølhaars Sæder. — e) = Agestol, (sb. Vognsæde): Der ere kun to Sæder i Vognen. — f) (sitjandi), þjó: Et Streifskud havde saaret ham i Sædet og Hoften. — g) hægðir: Efter at have taget americansk Olie, fik han fire Sæder.

Sædeart (einnig Sædart), sáðkornstegund, frætegund.

Sædebeen (sh. Sæde f), þjóhein.

Sædeblad = Frøblad.

Sædeblære frjóblaðra.

Sædebrand ryður í korni (sh. Brand B, 3, b).

Sædebyg sáðbygg.

Sædedegn fastadjákni (sem hefur tiltekinn hústað í sókninni). Gagnstætt Løbedegn.

Sædefjæl fjöl til að sitja á.

Sædefordærvelse siðaspilling, siðatjón.

Sædefordærver sá sem spillir siðunum, (siðspillandi): Slige Sædefordærvere undergrave al borgerlig Orden og Sikkerhed.

Sædegaard herragarður.

Sædegjeld (sjaldh.), verð á niðurfærðu korni.

Sædehandler, ft. -e, kk., sá sem selur frætegundir eða sáðkornstegundir.

Sædehavre hafrar sem hafðir eru til að sá þeim. Gagnstætt Foderhavre.

Sædehvede hveiti (sem haft er) til sáningar.

Sædejord sáðjörð, kornjörð, sáðland, kornland, akurland.

Sædekonge, sk., meginhlutinn af sjerhverju frækorni.

Sædekorn (einnig Sædkorn), sáðkorn, frækorn, a) með ft. -e, = Frøkorn. — b) án ft., = korn til sáningar, (sh.: ætti bónda frækorn ok hjúno fóstr, Gþl. 351).

Sædekurv = Sædeløb.

Sædeland = Sædejord: Lolland er et godt S. er gott kornland.

sædelig, [sb. siðlig-], 1) ft. -e, e., a) siðferðislegur, siðlegur: Betragte en Sag fra den sædelige Side skoða e-t mál að því leyti sem til siðferðis heyrir. S. Fuldkommenhed. — b) siðaður, siðsamur, siðlátur, siðugur, siðferðugur, siðvandur, siðgóður, góðháttaður (Fms. 1, 259), ráðvandur, lastvar, (sh. moralsk b). — c) siðaður, menntaður: Alle sædelige Nationer. — 2) sem ao., a) í því er til siðferðis heyrir: Slige Skrifter ere desuden s. farlige skaðlegar fyrir siðferðið (siðina). — b) siðsamlega, siðlega, lastvarlega: Leve s.

Sædelighed, án ft., sk., a) siðferði: Der gives i Skolerne Charakterer, saavel for Flid, som for S. — Handlingens S. (það hvernig e-t verk er í því sem til siðferðis heyrir). — b) siðsemi, siðlæti, siðgæði, siðvendi, ráðvendi: Hun var et Mønster paa S. — Hans Beskedenhed og S. (siðlæti) indtog mig ganske til hans Fordeel.

Sædelighedslov = Morallov.

Sædelov = Morallov.

Sædelære siðfræði, (sb. Pligtlære, Moralsystem): Den christelige Moral eller S.

Sædelærer sá sem kennir siðfræði.

Sædeløb, sk., [-løb af laup-r], laupur sem frækorn (Sædekorn b) er haft í meðan verið er að sá.

Sædemaaned slátrunarmánuður (*October*).

Sædemand = Saaemand.

Sædeplads staður (reitur) þar sem plöntur eru gróðursettar fyrst (en síðan fluttar).

Sædepræst setuprestur.

Sæderug rúgur (sem hafður er) til sáningar.

Sædestreng eyotnakólfur (*funiculus spermaticus*).

Sædetid = Saaetid.

Sædetræ trje sem látið er standa eptir til að sá jörðina í kringum sig.

Sædflod, kl., sáðrennsli, njórunnardrop (sh. B. II.).

Sædfodring það að gefa fjenaði korn.

Sædfure orðurfor sem í er sáð.

Sædfølge, sk., sú röð sem ýmsu er sáð í: „Sædfølgen er noget forskjellig: første Aar Tobak, andet Aar .... Hvede".

Sædgilde, (úrelt), = Høstgilde.

Sædindtægt ábati á kornsölu.

Sædkar [sb. Sæd — sáð, sæði — 2, a], sáðpípa.

Sædkorn sjá Sædekorn.

Sædplante planta sem sáð hefur verið til. Gagnstætt Snitling og Aflægger.

Sædrad röð sem frækorni er sáð í.

Sædskifte það að skipta um sáðtegundir (en sá ekki hinni sömu hvert árið eptir annað).

Sædspire (sjálft) frjó(ið í frækorni).

Sædstraa axhelms, kornstöng.

Sædstub há þar sem korn hefur staðið, (kornhá).

Sædstøbning bleyting sáðkorns.

Sædstøv frædupt (*pollen*).

Sædstøvstraad = Støvtraad.

Sædstøvvifter, sk., = Støvknop.

Sædtab kornmissir.

Sædvane [e. o. siðvani], siðvandi, siðvenja, vandi, venja: Da han engang efter S. (eins og hann var vanur) besøgte mig. S. er den anden Lov (sh.: smekkurinn sá, sem kemst í ker, keiminn lengi eptir her).

sædvanlig [sh. siðvenjulig-], a) ft. -e, e., venjulegur, siðvenjulegur: Han er en af mine sædvanlige Gjester. — Et ganske sædvanligt Menneske hversdaglegur maður (sb. Fms. V, 341). — b) sem ao., venjulega, jafnaðarlega, að öllum jafnaði: Jeg kommer s. der eengang om Ugen. Mere end s. fremur enn vant er. Som s. eins og vant er.

Sædvifter, sk., = Støvtraad.

Sædvædske [sh. Sæd — sáð, sæði — 2, a], sá vökvi sem er sæði, frjóvökvi, sæði.

Sægt, sk., [sekt], (fornt), = Sagefald.

Sæing (einnig Sæunge), sk., [sæðing-r, sb. Fms. III, 5 og XII, 63], (í Norv.), sæðingur, máfs-ungi.

Sæk, sk., eins konar vín úr hálfþurrkuðum berjum.

Sæk, ft. -ke, sk., [sekk-r, 623, Grágás, Nj.], 1) sekkur, poki: Det gaaer nok i Sækken það kemst í pokann. Binde for en S. — Kjøbe Katten i Sækken kaupa e-ð ósjeð. — Svøbe sig i S. og Aske (sh.: klæðaz sekkum ok hryggðar búningi, Stjórn). — 2) ýmist a) = Havgaard. — b) ský (fyrir sólu, þegar hún sezt): Solen gik ned i en S. — Það er einnig títt að segja: Naar Solen gaaer i S. þegar sól sezt.

Sækbæger (eitt jurtakyn) *lunaria Linn.*

Sækdrager, kk., (sjaldh.), sekkberi.

Sækedderkop könguló með poka.

sækfed = smækfed.

sække, s. 1, [sekka], I) ás., sekka (sb.: skyldu þeir þar vera við skip ok búss um ok tjalda búðir ok sekka vöru, Nj.): S. Korn. — b) s. en Hund, s. en Kat, (eiginl.: láta hund — kött — í poka til að drekkja honum), drekkja hundi (ketti). — II) um bristing og bossun, 1) ás., a) (tómt): S. Sælken = s. op i Sækken (sb. 2). — b) s. Sækken op = s. op i Sækken (sb. 2). — 2) b. s.: S. op i Sækken bossa pokanum (svo að meira komizt í hann). — III) b. s., síga niður (vegna viddar): Kjolerne maae nuomstunder s. om Livet, i Stedet for at de tilforn sluttede til det.

Sækkebaand pokaband, fyrirband (fyrir poka).

sækkebrændt, [sh. brænde], (um mjöl og grjón), ornaður.

sækkedannet, [sh. danne], (sem er) eins og poki í lögun.

Sækkegarn garn sem haft er í pokavefnað.

Sækkegods sekkjavara.

Sækkelerred strigi.

Sækkelæder sekkleður.

Sækkemaal það að mæla vöru í sekkjum.

Sækkemager, ft. -e, kk., sá sem býr til sekki eða poka.

Sækkenaal stór nál sem pokar eru saumaðir með.

Sækkenød, sk., [-nød af nót], eins konar upsanet.

Sækkepibe eins konar hljóðfæri (tvær pípur út úr belg eða blöðru).

Sækkepiber sá sem blæs Sækkepibe.

Sækketøi pokavefnaður.

Sæklav, sk., (pungamosi) *lichen saccatus*.

Sækning, sk., það að sække I og II.

Sækvægt sá þungi sem festur er neðan á smiðjubelg til að draga hann niður.

Sæl, ft. -e og -le, sk., [sel-r], selur *phoca*.

Sælart selakyn (Skuggsjá).

sælde (einnig ritað selde), ás. 1, [sælda], sælda (sh.: fóstra hans hafði beðit konor at ljá sér trogs, at sælda mjöl): S. Meel (Gryn).

sældefuld sjá sældfuld.

sældfuld (einnig sældefuld), krökktur, þakinn: S. af Blomster.

Sælding, sk., það að sælde.

Sældning, sk., = Sælding.

Sælespyd selskutull (sh. Sturl.).

Sælfangst selveiði, selaveiði (Gþl.; sh.: seladráp, selver).

Sælflesk = Sælspek.

sælge [selja; sb. vælge og velja, o. s. frv.], solgte, solgt, ás., 1) selja: Alle hans Eiendele bleve solgte. — b) s. bort = bortsælge. — c) s. op (sjaldh.), = s. ud (sh. d, β). — d) s. ud α) = udsælge a. — β) = udsælge b: Det hele Oplag af Bogen er solgt ud. — 2) í orðatiltæk.: Vide hverken om man er kjøbt eller solgt vita ekkert, hvaðan á sig stendur veðrið; eða þvíuml.

Sælgebrev auglýsing(arbrjef) um e-ð sem er til sölu eða um að e-ð sje til sölu.

Sælgekone sölukona (þ. e. kvennmaður sem tekur e-ð — sjer í lagi föt — af öðrum til að selja það).

sælgelig, ft. -e, o., (sjaldh.), = afsættelig: Den Handelsartikel er nu næsten ikke mere s. sú vörutegund er nærri hætt að ganga út.

Sælgen, án ft., sk., það að sælge, (sölur).

Sælger, ft. -e, kk., [sb. seljari, 619], seljandi, sali: Kjøbesummen udbetales paa Stedet til Sælgeren.

Sælhund = Sæl.

Sælhundefangst = Sælfangst.

Sælhundejagt selaveiðar.

Sælhundespek = Sælspek.

Sælhundstunge (eins konar skel) *tellina scabinata.*

sælle (í mállýzkum einnig solle), e., [sb. sæli af sæl-l], = stakkels (sb. Stakkel b; sb. einnig: brú, grey, tetur, garmur): Den s. Mand! Det s. Barn! Et s. Skrog aumingi, vesalingur.

Sælskind selskinn, (sh. selahúðir, forni).

Sælspek selspik.

Sæltran sellýsi.

Sælunge kópur.

Sænk, nafn, bsft í orðatiltæk. i S. í kaf: Skyde et Skib i S. Gaae i S. sökkva.

sænke, ós. 1, [e. o. sokkva f. sökkva], sökkva e-n (niður): Flere Skibe bleve sænkede her, for at spærre Indløbet. — Da Liget sænkedes ned (var látið síga niður) i Graven; sb. nedsænke. — b) grdpa: S. en Stolpe i en anden.

Sænkegarn lag-net.

sænkelig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem sökkt verður.

Sænkelod, kl, sakka.

Sænkelse, sk., það að sænke.

Sænken, án ft., sk., það að sænke.

Sænkesteen sjer hver af þeim steinum sem hafðir eru í stað kubba til að halda neti við botn.

Sænkning, sk., það að sænke.

sænkret = lodret.

sænkrygget söðulbakaður.

Sænter, ft. -e, sk., lista (innan í skipi).

Sæpel (einnig ritað á ýmsa aðra vega), sk., [sjapel, þjapel; sb. Al.], (úrelt), sjapel, þjapel, (sb. Krands b).

sær, [sèr], 1) ao., (að mestu leyti úrelt), sjer í lagi; undarlega; o. s. frv. — 2) ft. -e, e., a) (úrelt), (sem er) út af fyrir sig. — b) kynlegur, undarlegur; sjerlyndur, sjerlundaður, sjervitur: Det er nogle sære Meninger, du har. Det er sært, at han ikke kommer. — c) (í mállýzkum), (sem) ekki (er) með öllum mjalla.

Særbarn (sjaldh.), = Særkuld.

Særbatter dóttir sem maður hefur átt við fyrri konunni sinni eða kona með fyrra manninum sínum.

særdeles, [sèrdeilis finnst á ísl. skjölum frá 14. öld.], 1) ao., a) = især a: Jeg kjender dem begge nøie, s. den Ældste. — b) sjerlega, yfirburða, mæta, harla, einkar, stór-, stórum, stórlega: S. tro og redelig. Han synger s. vel mæta vel. — 2) sem e., sjerlegur, a) (sem er) sjer í lagi: Der blev nedsat en s. Commission nefnd sjer. — b) ágætur, fábreytilegur: Dette Dyr har den s. Egenskab. — c) stakur, frábær, framúrskarandi: Jeg har et s. Venskab for ham. — Der er ikke noget S. ved ham hann er ekki neitt framúrskarandi.

Særdeleshed, sk., í orðatiltæk. i S. sjer í lagi, einkanlega, einkum.

særegen a) (sem er) einkunn (e-s hlutar). — b) frábrugðinn (öðru).

Særegenhed, án ft., sk., einkunn, einkenni.

Særhed, ft. -er, sk., undarlegleiki, (sb.: afbrasnið): Han har saamange Særheder, som man maa finde sig i það er svo margt undarlegt (skrítið) í fari hans, sem menn verða að sætta sig við.

Særhoved = Særling.

Særk (einnig ritað Serk), ft. -e, sk., [serk-r], kvennskyrta: Tage en reen S. paa fara í hreina skyrtu (um kvennmann).

særkeløs skyrtulaus (um kvennmann).

Særkjende, kl., einkenni, (sb.: Kjendetegn, Skjelnemærke): En Dyreslægts S.

Særkjøb eignarteigur (manns í annars landi).

Særkuld börn ósammæðra.

Særkuldbarn stjúpbarn.

særlig, [sèrlig-], a) ft. -e, e., sjerlegur: „Særlige Tilfælde". — b) sem ao., sjer í lagi, einkum.

Særling, ft. -e, kk., (sá sem er) undarlegur í goðsmunum, (maður) sjerlundaður, (sb.: sjervitringur).

Særmærke = Særkjende.

Særnavn eiginlegt nafn (*nomen proprium*).

Særsind sjerlyndi (B. H.; sh.: sjervizka).

særsindet a) sjerlyndur (B. H.), sjerlundaður (B. H.); (sh.: sjervitur). — b) einþykkur, einráður.

Særsindethed, án ft., sk., sjerlyndi (B. H.; sh.: sjervizka).

særskilt, [sh. skille], sjerstakur, sjerlegur.

særsom, ft. -me, e., (sjaldh.), a) = besynderlig 4, sjelden b. — b) = særsindet a.

Særsyn undursjón, (sb. Sjeldenhed b): Det er et S. i Naturen. En Mand af hans Nedelighed er i vore Dage et S.

Særsøn, (úrelt), stjúpsonur.

Særsøskende, (úrelt), hálfsystkyn.

Særvæsen (einstaklingur), (sb. Individ).

Sæt, ft. eins, kt., a) dolld (= allt það sem á saman er o-u): Et S. Dækketøi dúkar á eitt borð (þ. e. einn borðdúkur og t. a. m. 12 eða 24 pentudúkar). Et S. (ein tylft) Knive og Gafler. Et S. Tallerkener diskar (á eitt borð) undir eina rjett. Et S. Kniplinger knipplingar á einn klæðnað. Et S. Hestetøi einn hestbúnaður. — Vi vare tre S. (þrír hringar) til Alters; sb. Hold 2, c. — Et Sæt Kyllinger; sb. Kuld b. — b) rykkur, sprettur, lota, bríð: Han satte i et S. over Grøften. Gjøre et S. i Veiret hlaupa í lopt upp (Nj. 84). Han gik i eet S. herfra til R. (sh.: hóru þolr hann þá í hríðinni ofan í Naustanes, Eg. 398; sb. Fms. IX, 520). — c) högg: Han fik et S. i Nakken, saa han dinglede. — d) (fyrrum), eins konar höfuðbúnaður kvenna úr slæðu eða knipplingum eða e-u þess kyns: Hun havde et meget kostbart S. — e) grunnt mjólkur-ílát úr trje eða leir. — f) (fornl.), háttur: Det gaaer ikke paa det S. það tekst ekki á þann hátt.

Sætbolt járngadder til að reka út nagla með.

Sæter, ft. -e eða Sætre, (einnig Sætte, ft. -r), sk., [setr], (í Norv.), setur, (sh.: sel; selsetur).

Sæterbo, sk., (í Norv.), = Sæterbod.

Sæterbod, ft. -er, [setrbúð, Gþl.]; (í Norv.), seturbúð.

Sæterbol, (í Norv.), = Sæter.

Sæterfæ, (í Norv.), seturfje.

Sæterfærd og **Sætersfærd**, (í Norv.), setraferð (Gþl.).

Sætergang, (í Norv.), setarbeit.

Sæterhytte, (í Norv.), setur.

Sæterpige, (í Norv.), seturstúlka.

Sætersfærd sjá Sæterfærd.

Sætersgade, (í Norv.), seturgata (N. g. L.).

Sætersvei (í Norv.), = Sætersgade.

Sætlog (einnig Sættelog), = Stikleg.

Sætning, ft. -er, sk., 1) það að sætte, t. a. m., a) Ved Fiskegarnets S. (meðan verið var að leggja fiskinetið) indtraf det Uheld. — b) gróðursetning með því að stinga holu fyrir plöntuna: „Disse Slags Planter bør man ei behandle ved Sætningen (þegar þær eru gróðursettar) paa den almindelige Maade". — c) þess konar akursáning þegar frækorninu er dreift í holur sem til þess eru stungnar. — d) letursetning (í prenthúsi): Hans S. gik langsomt og var dog skjødesløs. — e) (í lögum), virðing (= það að verðleggja e-ð). — 2) e-ð sem er sett (o. s. frv.), a) hregn. — b) setning; mál; grein; málsgrein (Sn. E.): Religionens oprindelige Reenhed fortrængtes snart af menneskelige Sætninger af manna-setningum. Den S. maa først bevises það verður fyrst að sanna það. I en Periode bliver Subject og Prædicat adskilt fra hinanden ved en eller flere mellemkommende Sætninger.

Sætte sjá Sæter.

sætte [sb. setja], satte, sat, I) ás., A) þar sem þol. er þess konar lifandi vera, sem setið getur, eða sagt er að sitji (þó að hún standi í raun og vern, t. a. m. fuglar og flugur), 1) eiginl., a) í upphaflegustu merk., þegar það, sem þolandinn merkir, er sett svo að það sitji (en hvorki standi nje liggi), setja: Behager De ikke at s. dem vilja þau (þeir, þær) ekki tylla sjer niður? Behager De ikke at s. Dem bedre op þóknast yður ekki að setjast innar? Kudsken satte sig op paa Bukken settist upp í vagnstjórasætið. S. sig hos een setjast hjá e-m. — S. een hos sig setja e-n niður hjá sjer; setja e-n hið næsta sjer. — Pigen satte Barnet paa Gulvet. — Den Syge satte sig op i Sengen settist upp í rúminu. — Óeiginleg orðatiltæki (þó merk. í sætte megi ekki heita óeiginleg): S. sig paa Hovedet af een setja sig upp yfir e-n. Man tager ham ikke, hvor man sætter ham hann er út í hvippinn og hvappinn, (sb.: það er ekki á vísan að róa); hann er ekki barna meðfæri. — Kragen veed nok, hvad So den sætter sig paa hann veit, hvað hann má bjóða sjer. — β) (í almúga-tali), s. sig hægja sjer: Han maatte gaae afsides og s. sig. — b) þar sem það, sem kallað er að sett sje, situr ekki, eða þarf ekki að sitja, á optir, α) s. sig i Positur setja sig í stellingarnar. — β) s. sig i Bevægelse fara (halda) á stað, (sb. Bevægelse a). — γ) s. en Hest i Trav (Galop) láta hest (fara að) brokka (stökkva). — δ) s. sig paa Bagbenene rísa upp á apturfótunum (óeiginl.). — ε) s. sig paa Hovedet sperrast (rembast) við (af öllu afli): Du kan ikke gjøre mig det efter, om du saa satte dig paa Hovedet hvernig sem þú rembist við. — ζ) s. een til Bænks setja e-n niður, fella e-n, (sb. Bænk a). — η) fleygja (e-m út): Kommer han igjen, sætter jeg ham ud paa hans Hals fleygi jeg honum út á hausinn. S. een trekantet ud af Døren reka e-n tvöfaldan út. — θ) s. een af fleygja e-m af sjer: Hesten satte den ubevante Rytter af, og sprængte hen over Marken. — ι) s. een af skilja e-n eptir (á e-m stað sem maður hefur flutt hann á): Jeg satte ham af paa Veien. Du kan sætte Pigen af hos min

Svoger. — κ) flytja (e-n yfir vatn): Han lod sig s. over Seen (Floden, Fjorden). Det koster 8 Skilling at blive sat over. — λ) (ùrelt), s. een ned setja e-n niður (sb.: Björn hafði i klæðum verit niðr settr, Fms. IV, 110), = jarða (grafa) e-n. — μ) s. sig taka sjer náttból, (sb.: slá landtjöldum, reisa landtjöld sin, setja herbúðir, o. s. frv.): Hæren sætter sig. Karavanen (Leiren) havde aldrig saasnart sat sig, forend man, i nogen Afstand, horte Skud óðara enn leatin hafði tekið sjer náttból (óðara enn búið var að slá landtjöldum), heyrðu menn skot spattakorn frá sjer. — ν) s. sig ned setjast að, (sb. nedsætte b): Han har sat sig ned i Aalborg. — S. sig ned som Skomager (reisa bú sem skóari). S. sig ned paa Haandværket (setja iðnaðarbú). Sb. etablere. — ξ) s. een i Bolt og Jern setja e-n í járn. S. een i Fængsel setja e-n í varðhald (myrkvastofu, dýflissu; sb.: í þeirri ferð voru þeir inn kastaðir — í öðrum bókum: voru þeir teknir ok inn settir —, ok voru í þeirri prísund, þar til er o. s. frv.). S. een fast eða (tómt) s. een setja e-n í varðhald: Karlen blev som Medvider sat samme Aften. S. een ved Vingebenet; sb. Vingebeen. — S. en Fugl i Buur. — S. en Gal i Daarekisten. — ο) Pigen blev sat i Kloster (sb.: þá sá bann tekinn af vígalum ... ok verði settr í bit þrängasta klaustr, Hist. I, 487; Magnús konungr var blindaðr ok sendr síðan í klaustr). — π) Det er nu Tid, at Barnet bliver sat i Skole (sb.: hann var ungr utan til skóla settr á Saxlandi — á Saxland? —; Konungr skipar nú Vigfúsi í þriðja skóla). S. et Barn til Bogen (sb.: setti biskup hann til bókar). S. een til et Haandværk láta kenna e-m iðnað. — ρ) Der blev sat en Skildvagt (var settur varðmaður) for Doren. Han lod s. Vagt om Huset ljet setja varðhöld í kringum húsið. — S. Soldater i Vaghold og s. et Vaghold setja launsát. — σ) Fjenden satte sin hele Styrke (settu allt lið sitt, fylktu — vörðu — öllu liði sínu) imod os. — τ) Fæstebonden blev endnu samme Aar sat fra sin Gaard rekinn af jörðinni. — υ) s. en Fange ud hleypa bandingja út, leysa bandingja. Fangen satte sig i Frihed komst úr höptum. — φ) s. een skakmat máta e-n (sb. B). — 2) óeiginl., a) s. Folk i Haar sammen eða (tómt) s. Folk sammen siga mönnum saman, (sb.: spilla á milli manna). S. nogen ud med een æsa e-n (siga e-m) upp á móti e-m. S. een ud paa en anden æsa mann til fjandskapar (afsókar) við annan. — b) s. een ud paa noget setja e-n út til e-s. — c) s. een i Fyr og Flamme gera e-n öldungis óvægan. Det satte ham i Fortvivlelse það gjörði honum örvilnun (sb. Stjórn). — d) s. sin Ven paa Prove reyna vin sinn. — e) s. een i Band bannsetja (bannsyngja) e-n. — f) s. sig i Yndest hos een koma sjer í mjúkinn hjá e-m, koma sjer í kærleika við e-n. — g) s. een i Arbeide fá (útvega) e-m vinnu. — h) s. sig i Gjeld hleypa sjer í skuldir. S. sig i Fare hætta sjer. — i) s. een tilbage halda e-m aptur, eða þvíuml.: Han har sat sig meget tilbage (svipt sig miklu), for at kunne understotte sin Familie. Den Sygdom har sat ham meget tilbage i hans Studeringer. — k) s. een til Side drækja e-n, leggja drækt á e-n: Ministeren blev snart igjen sat til Side for en ny Yndling (sb.: taka e-n fram yfir e-n). — l) s. Embedsmænd af (sb. afsætte 2; sb. einnig: setja jarl einn af ríki ok liði; þar fyr af setr hann þik konungdómi). Han blev sat fra sit Embede honum var vikið (hann var rekinn) úr embættinu. — Kongen satte ham paa Vartpenge; sb. Vartpenge. — Han blev paa ny sat ind i alle sine Rettigheder; sb. indsætte e. — m) du kan s. ham til at passe Smaakreature (sb.: þá setti Guðbrandr til Ásvarð, verkstjóra sinn, at ganga með henni út ok inn, ok hvert er hón færi, Nj.). S. een til Hærforer (sb. setti konungr þar yfir höfðingja Þórólf ok Egil). Hvo har sat dig til Dommer i den Sag (sett þig dómanda um það mál)? S. Barnet en Formynder fá barninu fjárhaldsmann. Han satte ham over alt Folket (sb.: at Játmundr konungr mundi annan höfðingja setja yfir Norðimbraland; hann er yfir lögin skipaðr, Gþl. 34). — n) s. sig imod et Foretagende; sb. modsætte a. — o) s. sig op mod Ovrigheden; sb. opsætte 1, i. S. sig op mod sine Forældre óhlýðnast föður og móður. — p) s. een reka e-n í vörðurnar: Han kunde sine Ting saaledes, at ingen letteligt skulde s. ham. — q) s. sig i eens Sted setja sig í spor e-s, t. a. m: Du kan selv s. dig i mit Sted settu sjálfan þig í min spor. — S. sig ind i en Skribents Aand ímynda sjer hugarfar e-s rithöfundar (eins og það hefur verið). S. sig ind i Tidsalderens Aand komast í skilning um aldarhátt þeirra tíma. — S. sig tilbage i sin Skoletid rifja upp fyrir sjer skólatíðina sína. — r) s. sig ud over noget láta e-ð ekki fá (hrífa) á sig: En saadan Mands Omdomme vil jeg let kunne s. mig ud over. Du maa s. dig ud over alle Fordomme. — s) mets: Disse To kunne ingenlunde sættes imod hinanden þessum báðum verður með engu móti jafnað saman. S. een ved Siden af en anden taka e-n til jafns við e-n. Jeg sætter ham langt tilbage for en Suhm eller Snedorf jeg set hann langt fyrir neðan aðra eins menn og Suhm o. s. frv. — B) þar sem þol. merkir þess konar lifandi veru, sem aldrei situr: S. Oxne paa Stald taka yxn inn. S. Sviin paa Skoven reka svín á skóg (sb. Oldenskov, Oldensviin, o. s. frv.). — C) þar sem þol. merkir ekki lifandi veru, 1) eiginl., a) sæt mig de Boger fra Haanden settu þessar bækur burt fyrir mig. De Boger skulle dog engang sættes op einhvern tíma verður að setja þessar bækur upp í skápinn. Digterne s. ofte Ordene om skáldin raða opt orðunum öðruvísi (enn títt er í sundurlausu máli). S. Kegler op reisa upp strýtur (þegar verið er í strýtuleik). Sæt Stolen ved Vinduet. Pigen satte Doren paa Klem hallaði aptur hurðinni. S. Laag over Karret láta lok á kerið. Du kan gjerne s. Kassen paa Gaden saalænge þjer er óhætt að setja kassann á strætið á meðan. S. Spanden ved Bronden. Hvor har du sat Flasken (hen) hvar (hvert) hefurðu sett flöskuna? — Án þol.: Have et Bord at s. fra sig paa hafa borð til að setja (ýmislegt) á. — S. hoire Fod frem stíga fram hægra fæti. S. Foden tilbage færa fótinn aptur á bak. Óeiginl. talsh.: S. Foden under eget Bord fara sjálfur að búa. — S. Stolene ud i Haven setja stólana út í garðinn. Óeiginll. talshb.: S. een Stolen for Doren bjóða e-m byrginn. S. Stuen paa Loftet ætla að umturna öllu. — Sæt Pakken af saalænge, og hvil dig lidt leggðu af þjer bagganu sííra snöggvast, og hvíldu þig dálítið. — Vi faae at s. Pakkerne op paa Loftet (við verðum að láta baggana — bögglana — upp á lopt) saalænge. — b) der skal nok blive sat Mad af til dig þjer skal verða (skammtaður og) geymdur matur; sb. afsætte 1. Hun lod strax s. Mad for mig bera mjer mat, gefa mjer að borða. S. Maden frem bera á borð. — c) s. Glasset for (til) Munden (sb.: Þórr .... setr hornit á munn sér). — d) Roverne satte mig Pistolen for Brystet settu smábissuna fyrir brjóstið á mjer; (sb. Þorsteinn .... stakk blóðreflinum fyrir brjóst honum). — e) s. Clysteer setja stólpípu. S. Kopper (sb. Kop b). S. spansk Flue leggja á (e-n) spánflugnaplástur (grænflugnaplástur). — f) s. Ild paa et Huus eða s. et Huus i Brand kveikja í (bera eld að) húsi. (Sb. p). — g) s. Gift for Rotter setja eitur fyrir völskur. — S. Doner egna fyrir fugla. Óeiginl.: S. Snarer for een leggja snörur fyrir e-n (Fms. IX, 309). — S. Fælder for Muus gildra fyrir mýs. — h) s. Ho i Stak hlaða heyi í stakk. — i) setja (sb. setja gamma sinn annan veg brekkunnar), reisa, gjöra: Nationen satte ham en Ærestotte reisti súlu (stöpul) til virðingar honum. S. een et prægtigt Gravminde eða s. et prægtigt Gravminde over een setja dýrlegt grafarmark eptir e-n. S. Dige (Gierde, Hegn, Plankeværk) om (eða omkring) noget leggja garð (hverfa garði, setja skíðgarð) um e-ð. S. et Skuur over Brændet gjöra byrgi yfir eldiviðinn. Han lod siden s. et Huus der setja (reisa, gjöra) þar hús. S. et Huus op reisa hús. — k) setja (plöntu) í jörð (sb.: vèr hellum vatni á trè þau, er vèr setjum í jörð, unz þau rótfestask), rótsetja, planta (sb.: því var viðrenn þar plantaðr, Strengleikar 17): Han lod s. Træer Haven rundt. S. Planter om (eða ud) flytja plöntur (ur gróðrarstíu og) undir opinn himin. — l) Naar Seilene forst ere satte (sb.: þeir setja þá upp segl; þeir Karli höfðu þá upp dregit segl sitt; síðan drógu þeir segl; vinda segl). S. et Seil kant ska segli. — m) hvem har sat dit Haar (komið hárinu á þjer fyrir, komið hárinu á þjer í lag) í Dag? S. sit Haar op koma hárinu á sjer í lag. S. et Hovedtoi op setja höfuðfat (kvennmanns) í lag (eða breyta því). — β) s. en Sax (Ragekniv) op draga skæri (skegghnif) á stein og gera að þeim (honum). — n) s. et Uhr færa úr. Jeg har ikke sat mit Uhr i Dag. S. sit Uhr tilbage færa úrið sitt aptur á bak. S. Klokken efter Solen. — o) s. et Uhr sammen setja saman úr. Jeg lod s. en ny Fjæder i Uhret. S. Spids paa en Kniv ydda hníf. S. Kam i en Negel setja skegg á lykil. Der maa sættes et Stykke til Enden af Bordet það verður að bæta við endann á borðinu. — S. Lu paa Klæde ýfa (ló á) klæði. — p) s. Boller paa Suppen láta kekki í saupið. S. Malurt paa Ol láta malurt í öl. S. Smag paa en Ting gefa e-u (gott) bragð. (Sb. f). — q) s. et Ansigt (en Mine) op setja á sig (e-n) svip. — r) s. Maven frem ota fram maganum. — s) han satte Cursen derhen stefndi þangað. — t) s. Skibet ud i Seen (sb.: vildi konungr, at hún — þ. e. skipið Ilugróin — væri út sett fyrir jólin; setja fram skip; hrinda fram skipi). — u) (í mállýzkum), kasta (e-u), fleygja (e-u), henda (e-u): S. en Steen over Spiret. — v) Benet blev sat af neden for Knæet fóturinn var tekinn af fyrir neðan knje. S. en Arm af taka handlegg af manni. Sb. afsætte 4. — x) s. en Fure af paa Marken gjöra merkiskurð. Sb. afsætte 5. — y) s. en Huusmands Lod af paa Kortet; sb. afsætte 6. — z) s. en Pind for noget; sb. Pind a. — þ) óeiginl. talsh. s. sin Mand Horn taka (hafa) fram hjá bónda sínum. — β) s. een graa Haar gjöra e-n (gráhærðan og) gamallegan: Den Sorg har sat ham mange graa Haar. — æ) s. Melk op búa til mjólkurhlaup (með því að láta mjólkina standa þar sem hún hleypur): Det er kun om Sommeren, man kan s. Melk op. — ö) (í prentsmiðjum), setja (letur): Det forste Ark var sat uden Feil það var engin villa á fyrstu örkinni. — aa) der sætter sig let Skimmel (það sezt fljótt á það myggla, það mygglar fljótt), naar det bliver staaende for længe. — β) Melken sætter Flode það sezt rjómi ofan (kemur rjómi) á mjólkina. — γ) Træet sætter Gummi ud það smitar kvoða út úr trjenu. — δ) det saltede Kjod sætter Lage það sezt pækill undir saltketið. — ε) Bylden sætter Vor kýlið vægir (sb. B. H.), það grefur í kýlinu. — ζ) Planten sætter (fær) Blomst (Fro, Kjærne). (Sb. Blad 1, Drue, Dræ). — η) Saaret sætter Ar það kemur ör eptir sárið. — ϑ) s.

Huld fitna, safna holdum. Svinet sætter Flesk fitnar. — bb) lade Øllet (Vinen) s. sig setjast. — cc) hjaðna: Hævelsen vil endnu ikke ret s. sig. — dd) sljákka: Stormen har meget sat sig (sb.: til þess er veðr lægði, Eg.). — 2) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) s. Bo setja bú saman (Fms.), gjöra bú (Grágás). — b) s. Sedler om i rede Sølv skipta brjefpeningum í silfurpenings (sb. Gþl. 60). — β) jeg har sat endeel Vare ind paa Auctionen; sb. indsætte d. — γ) s. sine Penge (verja fje sínu) i en Fabrik. — δ) jeg har sat mange Penge paa ham eytt miklu fje upp á hann (handa honum, í hans þarfir). — ε) s. store Summer (setja mikið fje, eða þvíuml.) i Lotteriet. Jeg har sat en Daler paa Nummer 4 (jeg hef keypt töluna 4 fyrir dal). — ζ) s. noget af koma e-u út (sb. afsætte 3): Jeg veed allerede, hvor jeg kan s. det af igjen. — η) s. noget ud (sb.: varð Ragnbitdr vör, at Þórðr hafði sett út þann hinn eina grip, er hann átti): Han har i den sidste Vinter maattet s. ud Alt hvad han eiede. — ϑ) s. noget i Pant leggja e-ð í veð. — Óeiginl.: S. sin Ære i Pant leggja e-ð undir drengskap sinu. — ι) s. (= stille) Caution for sig; sb. Caution. — κ) (sb.: ek set við hundrað marka silfra, at hann ríðr mik eigi af baki): Hvad vil du s. imod hverju viltu veðja? Jeg sætter ti imod een, at det ikke skeer. — λ) S. Varer ned setja vöru niður. S. Penge ned rýra verð á peningum. Sb. nedsætte d. — μ) der er sat to Mark paa Ankeret af Øllet ölkvartilið er sett upp um tvö mörk. Án þol.: Enhver sætter paa i den Tid. Sb. lægge III. — ν) s. Prisen høit (lavt) setja mikið (lítið) upp. — ξ) virða, meta: Dette Huus er sat alt for høit. S. noget paa Penge (farnl.), meta e-ð til peninga. — Hvor høit sætter du det hvað meturðu það? — ο) s. en Gaard i Skyld; sb. Skyld 4. — π) Capitelstaxten er endnu ikke sat kornskráin (landauraskráin) er ekki sett enn. — ρ) s. en Priis paa eens Hoved leggja fje til höfuðs e-m (Nj.). — σ) s. noget til missa e-ð, (sb.: leggja e-ð í sölurnar): Han har sat mange Penge til i de sidste Aar það hefur stórum gengið af honum seinustu árin. — S. sin Helbred til missa heilsuna. — Á sjó: Han satte baade Skib og Gods til (missti bæði skipið og farminn) under Læssø. — τ) s. Tæring efter Næring sníða sjer stakk eptir vexti (með útlátin). — c) sefa, deyfa, mýkja, lina, stilla: S. Feberen. Smerterne satte sig (linuðust) strax. — β) han sætter sig nok (hann sezt) med Tiden. — γ) Lidenskaberne s. sig gjerne (eru vanar að deyfast) med Alderen. Naar hans Heftighed først har sat sig þegar ofsinn er úr honum, þegar hann sefast. — Det vil s. hans Hovmod lidt það kann að lægja dálítið í honum rostann. — d) s. en Sang paa Noder setja kvæði á nótur. — β) s. noget paa Vers snúa e-u í ljóðmæli. — γ) s. noget over = oversætte noget, t. s. m.: Forfatteren satte selv Bogen over paa Fransk. — δ) du kan troe, det er noget, han har sat sammen það er sjálfsagt ekkert annað enn samsetningur úr honum. Sb. opspinde b. — ε) han kan ei engang s. et ordentligt Brev sammen það er ekki svo mikið um, að hann geti komið saman almennilegu brjefi. — ζ) s. noget op taka e-ð saman, (sb. opsætte 1, e): S. en Ansøgning op. Jeg skal nok s. dig det op (taka það saman fyrir þig), saa kan du siden afskrive det. — e) (sb.: hann setti Gulaþingslög með ráði Þorleifs spaka): Den skaanske Kirkeret blev sat af Erkebiskop Eskild. — f) vi have sat hverandre Stævne mælt okkur mót. — g) s. een en vis Dag leggja manni stefnudag. — h) s. een en Lectie for setja e-m fyrir (í bók). — i) jeg har sat mig for (ásett mjer, tekið í mig) at sige Ja til alting. Du veed, hvor bestemt han er, naar han først engang har sat sig noget for þegar hann tekur e-ð í sig (í annað hurð). — k) s. forud = forudsætte (sem er tíðkanlegra): „Han sætter forud, at alle Børn gjerne ville behage deres Forældre". — l) gjöra (að e-ð sje): Jeg sætter, det var saa. Sæt engang (gjörum nú svo) han fik det at vide. — m) Platina var i Begyndelsen saa sjeldent, at man endog satte det over Guld að menn tóku það jafnvel fram yfir gull. — n) s. sin Ære i noget láta sjer þykja sæmd að e-u, (sb.: þykjast af e-u): Enken satte sin Ære i at kunne betale sin Mands Gjeld. — o) s. noget tilside afrækjast e-ð: Det Væsentlige sættes tilside. — p) s. noget ud paa een finna e-ð að e-m. — q) s. sit Haab til een hafa von sína til e-s (sb.: allar þjóðer munu hafa on — þ. e. von — mykkla til namns hans, 619). — β) s. Lid til; sb. Lid (af hlít). — γ) s. sit Sind til noget setja hug sinn eptir e-u (sb. Eyrb. 114). — r) s. noget paa Spil setja e-ð í veð, hafa e-ð í veði (sb.: halda útlaga kanungs, ok hafa nú þar fyr í veði fé þitt ok fjör, Fms. IV, 321), hætta e-u. Sb. Spil B, 1, b. — s) s. Skik paa een; sb. Skik I. — t) s. een noget i Hovedet telja e-m trú um e-ð. — u) s. Splid og Uenighed mellem Folk spilla á milli manna, (sb. þótti hann ekki mikill mannsættir). — v) han har den Feil, at han gjerne sætter noget til (er vanur að bæta nokkru við), naar han fortæller en Ting. — x) s. noget op = opsætte noget (sb. opsætte 1, f): Han har sat Reisen op til Søndag. S. noget op Dag for Dag. Han sætter Alting op til det Yderste hann dregur allt þangað til í seinustu lög. — S. noget ud, í sömu merk., t. s. m.: Du sætter det bestandig længere og længere ud. — y) s. noget igjennem framkvæma e-ð, (sb. drive A, 2, a, α). — II) sem h. s., 1) eiginl., a) um ákafa ferð: Hesten blev sky og satte af (eða afsted, sem er tíðkanlegra) i fuld Galop hesturinn fældist og fleygðist áfram á harða stökki. — Han satte i fuld Spring (hann hleypti) over Marken. Rytteren satte igjennem Byen i fuld Fart. S. med sin Hest over Grøften láta hestinn stökkva yfir skurðinn. — I Begyndelsen satte han an med en Heftighed, som snart udmattede ham hann fór svo geyst í fyrstu, að hann gafst upp vonum bráðara. — Cavalleriet satte rasende ind (eða an) paa Oprørerne, og sprængte dem i et Øieblik fra hverandre riddaraliðið veitti uppreistarmönnum hina hörðustu atreið, og rauf þegar fylkingu þeirra. — b) s. af fra noget snúa frá e-u: Han satte af fra Veien, og sprængte ind ad Skoven. Vi maatte s. af fra Kysten, for Revets Skyld. — c) s. efter een sækja eptir e-m, elta e-n. — d) s. een efter Livet sitja um líf e-s. — e) á sjó (sb. einnig b), α) fara, sigla, róa, (á bát): S. over Fjorden fara (sigla, róa) yfir fjörðinn. S. ombord fara út í skip (á bát). S. fra Land láta frá landi, ýta (fram) skipi. Saasnart vi satte af (dóara enn við ljetum frá landi), mærkede vi, at Baaden var læk. — β) Skibet sætter paa Land skipinu er hleypt (siglt) upp á land. — γ) kasta akkerum, leggjast: „Store Skibe kunne ikke indkomme til Byen, men maa s. paa Reden". — δ) Skibet satte til (fórst, týndist) i Canalen. S. til med Skibet verða á skipreika; brjóta skip sitt. — ε) Strømmen sætter stærk skipið hrið-rekur fyrir straumnum. — f) han satte paa (eða i) at løbe (tók til fótanna, tók á rás), saasnart han øinede mig. — Det sætter i med at blæse fer að hvessa. — g) Stormen sætter paa (æsist, magnast, eykst, vex, fer í vöxt) hvert Øieblik. — Det sætter paa med at blæse (regne) veðrið (rigningin) fer í vöxt. — Stormen sætter noget af veðrinu slotar nokkuð. — h) Faarene s. gjerne af (fjeð er vant að leggja af; eða: ærnar eru vanar að geldast) paa den Aarstid. — S. af paa Melken geldast. — S. af sig (bæði um menn og skepnur) leggja af. — Hestene sætte meget (harast niður) i Plovtiden (í mállýzkum). — Ved Nattefrost om Foraaret sætter (rýrnar) Rugen (í mállýzkum). — Køerne s. gjerne paa (eru vanar að fitna) om Efterhøsten. — i) Bjerget sætter af verður óbrattara. — k) (í mállýzkum), hvíla sig: Lad os nu s. lidt. — l) vera harðgengur (hastur): Den Hest sætter meget. — m) (í veiðimannamáli, um hjera og um hjartarkynið *cervus capreolus*), bera: Harerne have allerede sat. — n) s. an vaxa = spretta. — 2) óeiginl., s. an paa een þrengja að e-m: Vellystlingen satte nu an paa hende med alle Forførelsens Konstgreb. Hun benyttede sig af min Svaghed, og satte an paa mig med Taarer og Bønner.

Sættebiskop aukabiskup.

Sættedommer settur dómari (í einstöku máli).

Sættefisk fiskur hæfilegur til að vera settur í fiskitjörn (sb. Fiskedam).

Sættefoged settur fógeti.

sættefærdig (um jurtir), flytjandi (sb. sætte I, C, 1, k).

Sættegarn net sem hælað er niður við land.

Sættegreen = Stikling.

Sættehaar haddur.

Sættekar rjómaker (þ. e. ker sem haft er eins og mjólkurtrog).

Sættekartofler, ft., kartöplur til gróðursetningar.

Sættekonst setningarlist (sb. sætte I, C, 1, ö).

Sættelse, sk., setning, (einkum) gróðursetning.

Sættelog sjá Sætlog.

Sætten, án ft., sk., það að sætte.

Sættepiil pílkvísl er sett er í jörð til þess að hún vaxi og verði að trje.

Sætteplante planta sem tekinn er klofningur af og síðan gróðursettur á öðrum stað.

Sætteprovst settur prófastur.

Sættequist = Stikling.

Sætter, ft. -e, kk., [sb. sætte I, C, 1, ö], setjari: I dette Trykkeri ere fem Sættere og to Trykkere.

Sætterarbeide það sem setjari (sb. Sætter) hefur að gjöra, setning.

Sætterbræt leturfjöl (setjara).

Sættered [séttareið-r], (forn), sjettareiður.

Sætteri, ft. -er, kl., = Red, Ankerplads.

Sætterlærling setjari sem verið er að kenna.

Sætterod rót (eða rótarklofningur) sem höfð (hafður) er til gróðursetningar.

Sætteruse netbáfur sem lagður er strandlagi.

Sætteskipper skipstjórnarmaður settur um stundar sakir.

Sætteskriver settur skrifari.

Sættetid flutningstími (jurta, þ. e. sá tími þegar þær eru fluttar úr einum stað í annan til gróðursetningar).

Sæunge sjá Sæing.

Sæve, sk., [sb. safi], safi (úr viði).

Sø, sk., [sb. sjó-r], A) um sjó, 1) án ft., a) sjórinn: Den vilde Sø. Rum (aaben) Sø rúmsæi. Døe paa Søen verða sjódauður (sb. Eyrb., Fms.). Gaae i Søen sigla (láta, halda) í haf. — Seile sin egen Sø fara sinna ferða. — Staae til Søes láta (halda, sigla) í haf. Gaae til Søes halda (láta, sigla) í haf; gjörast farmaður vera skipari. Fare til Søes vera farmaður (skipari); vera á sjó(ferð). Være til Søes vera á sjó(ferð). Tage fra Kjøbenhavn til Søes fara sjóveg frá Kaupmannahöfn. — b) = Søgang: Der gaaer en stærk Sø i Dag (sb. fengu þeir í hafi storm

mikinn ok stóran sjá). — c) død (huul) Sø undirsjór, lognalda, ylgja. — 2) með ft. -er, áfall: En Sø gik over Dækket. Der kom en Sø, og tog Roret bort. — B) með ft. -er, vatn = stöðuvatn; tjörn: Gaarden ligger ved Skov og Sø.

Søaal vatn-áll (fiskur).

Søaborre vatnafiskur af kyninu *perca*.

*Søartikler, ft., flotalög (= lög sem sjóliðinu eru sett).

*Søassurance; sb. Assurance og greinina um assurere.

Søbad sjóbað a) staður þar sem menn laugast i sjó: Søbadet paa Føhr. — b) það að laugast i sjó: Tage et S. laugast i sjó.

Søbagge, sk., eins konar vjel sem höfð er til að ná upp forarleðju með úr höfn eða síki og snúið er af hestum (sb. Muddermaskine).

Søbe, sk., [sb. saup], saup.

søbe, ás. 1, [sb. saup], súpa, sötra.

Søbekaal kálsaup.

Søbemad saup.

Søbetallerken saupdiskur.

Søbetjent embættismaður i sjóliði.

Søbjørn (seltegund) *phoca ursina Linn.*

søblaa sæblár.

Søblad (jurt) *nymphaea lutea Linn.*

Søblomme = Søblad.

Søblomst sæblóm.

Søbod, ft. -er, a) (einkum í Norv.), vörubyrgi við sjó. — b) (á Jótl.), naust.

Søbog bók um sjóferðalist.

Søbraad, sk., [sb. brot], gjálfur (við skipsborð).

Søbred vatnsbakki (Fms. VIII, 32), vatnsströnd (Fms. VIII, 32; sb. lönd).

Søbrev skip-skjöl.

søbrudden [sb. niðurlagið á greininni um bryde] og søbrudt [sb. bryde], a) sæbörinn: „Søbrudte Kyst". — b) = skibbrudden.

søbrudt sjá søbrudden.

Søbrug, sk., a) notkun á sjó: „Tjenlig til S." — b) siður á sjó: Det er S., at døbe, naar man første Gang passerer Linien.

Søbugt vatnsvík (Fms. VIII, 67).

Søbund sjóarbotn.

Søbønne lausnarsteinn.

*Søcadet sjóforingja-efni.

*Søcadetacademie skóli handa sjóforingja-efnum.

*Søcapitain skipstjórnarmaður (á herskipi).

sød, ft. -e, e., [sæt-r], 1) eiginl., a) sætur: Sødere end Honning sætari enn hunang, hunangi sætari. — S. Duft sætur ilmur, (sb. sætleiksilmr). — „Fugles søde Sang (fagur fuglasöngur) under tætte Grene". — „Din Søvn skal være s.!" (sb.: sætr svefn, Víga-Gl.; sem þat — dýrið — er sætliga sofnat). — b) ósúr: S. Melk nýmjólk. — c) (sb. dár): Efter den søde Kløe kommer den sure Svie sætar syndir verða að sárum bótum, æ koma mein eptir munuð. — 2) óeiginl., a) sætur, yndilegur: En s. lille Pige. Søde Fader faðir minn góður! — b) = sledsk: Søde Ord kjassmæli. — En s. Herre kjassmáll spjátrungur. — B) sødt, sem ao., a) eiginl., sætt, sætlega: Det smagte sødt það var sætt á bragðið. — b) óeiginl., sætlega, yndilega: Hans Tale lyder sødt for mit Øre (sb. mýkjast við sætt mál hins ágætasta konungs).

sødagtig, ft. -e, o., a) isætur: En s. Vædske. — b) fleðulegur: Et sødagtigt Smiil.

søde, ás. 1, [sæta, 623 á 28. bls.], gjöra (e-ð) sætt, sæta: Syltetøiet søder Suppen. — Án þol.: Sukker søder mere end Honning.

sødelig, ao., [sb. sætliga], sætlega, sætt, vært: „Sov s.!"

Sødgrød nýmjólkurgrautur.

Sødhed, sk., 1) án ft., sætleiki, a) eiginl.: Honningens S. — b) óeiginl.: Talens S. (sb. sød B, b). — 2) með ft. -er, það sem er sætt: „Haabets Sødheder".

Sødige flóðgarður við hafsflóðum.

Sødjævel sjáskrimsli.

Sødme, án ft., sk., a) e-ð sem er sætt: „Og Sødmen af hver Urt til Honningkagen sanker" (um býfluguna). — b) sætleiki (eiginl. og óeiginl.).

Sødmelksost nýmjólkurostur.

Sødrage = Fjærsing.

sødrukken, [sb. drikke], fullur af sjó: S. Hamp. Sb. søslagen.

sødtalende, [sb. tale], sætmáll (B. H.), kjassmáll.

Sødtalenhed, án ft., sk., það að vera sætmáll; kjassmæli, smjaður.

sødtduftende, [sb. dufte], ilmsætur, ilmandi.

sødtsmilende, [sb. smile], brosfagur.

sødtstraalende, [sb. straale], ljósfagur.

Sødun, kl., [sb. duna og dyn-r], (sjaldh.), brimhljóð.

Sødyr sækvikindi (sb. á fimmta degi skapaði hann öll sækykvendi), sjókind.

Søeenhjørning = Eenhjørning b.

Søegn sjápláss, sjóbyggð (fornt).

søerfaren vanur (sjómaður; sb. sjógarpur og søkyndig).

*Søetat sjólið(sregistur), skipalið, skipaher.

søfaren, [sb. fare], = befaren (sb. befare 1, b).

søfarende, [sb. fare], sem er siglingamaður, (sb. Søfarer): Det s. unge Mandskab ungir farmenn. — Indretninger til Bedste for Søfarende.

Søfarenhed, án ft., sk., sjókæni (fornt).

Søfarer farmaður, siglingamaður, hafsiglingarmaður (ísl.).

Søfart = Skibsfart, Seilads.

Søfegtning sjóorusta.

Søfin sjófinnur.

Søfisk vatnafiskur.

Søfjæder (eins konar kvikindi) *pennatula.*

Søfoged (fyrrnm) = Waterskout.

Søfolk, ft., sjómenn, farmenn: Her boe endeel Skippere og S. Sb. Sømand.

Søfrue (jurt) *nymphaea alba Linn.*

Søft sjá Svøft.

Søfugl sjófugl (Stjórn).

Søfæstning sæborg (sb. Fms. XI, 74–75).

søført, [sb. føre], fluttur um haf (höf): Søførte Vine.

Søgang sjóargangur (fornt), stórsjór, ölgusjór, hafrót, (sb. boðaföll).

Søgat, kl., sund; mynni.

søge, s. 2, [sækja], I) áa., A) eiginl., 1) sækja e-n stað, a) (sb.: hann .... sótti marga ókunna staði, svá sem pálmarum er títt; á vaxanda vári sækja fuglar háleik lopts), leita til e-s staðar: Han skyndte sig at s. Døren hann leitaði þegar til dyranna. S. Skyggen leita i forsæluna. Uveiret nødte os at s. Huus flýja inn i hús. Skibet søger Land. — b) koma jafnaðarlega á (e-n stað; sb. kristnir menn kirkjur sækja): Hvilken Kirke søger du? S. en Kro vera vanur að koma i e-t veitingahús (til að eta þar eða drekka). — S. Seng med een samrekkja e-m, (sb.: hval er annat sæmiligra ...., enn ek rekki hjá bónda minom; ok kvez ekki mundu koma i sama rekkju honum síðan; Þórdís .... kvezt ekki skyldu koma síðan i sömu sæng [hjá] honum). S. Seng sammen sofa saman (um karl og konu). — 2) ráðast á, a) optast um dýr, (sb.: Ef maðr á griðung ..., ok sækir hann mann eðr skatar manni, svá at hánom verðr illt við; þá, sem til þess hyrja sik ...., sækir hann — þ. e. maurinn — til dauðs): Der er en uvorn Tyr, som søger Folk (sb.: stanga, leggja e-n undir). Hunden søgte ham strax hljóp óðara i hann. — b) um menn: Søg din Fjende i aaben Mark! — 3) leita e-s, (sb. einnig: leitandi himneskan thesaurum, 655 XXXII), leita að e-u, a) með þol., α) hvad søger du að hverju ertu að leita? Jeg søger min Hat jeg er að leita að hattinum minum. — Jeg har søgt Manden overalt, uden at kunne finde ham (sb.: þá lét konungr fara til annarra eyja, ok leita hans). — Orðskviðir: Lige søger Lige líkur sækir líkan heim. End søges Sellige, sammen ride Nidinge; sb. sellige. — β) hvad søger du her hvaða erindi áttu hingað?, (sb.: hvað er þjer á böndum?). — S. noget op leita e-ð upp: Min Kniv er bleven borte; kan du s. den op geturðu fundið hann (fyrir mig)? Søg mig det Lovsted op finndu fyrir mig þessa lagagrein! Jeg skal nok s. ham op (sb.: sendi hann til menn sína ok lét hann upp leita; leituðu þeir eptir Ólafi um myrginninn ok fengo hann ei upp spurðan; at Júpiter, son hans, mundi þá síðr frétta hann upp). — γ) s. noget sammen tína e-ð saman: S. sit Tøi sammen. — S. noget ud velja (tína) e-ð úr: Søg mig nogle af de modneste Æbler ud. — δ) S. noget efter eða igjennem leita i e-u öllu: Jeg har søgt hele Kisten efter jeg hef leitað i allri kistunni. Du maa frit s. alle mine Papirer igjennem þjer er velkomið (óhætt) að leita i öllum skjölunum mínum. S. hele Huset igjennem leita um allt húsið. — b) án þol., leita: „Søger, saa skulle I finde!" — 4) kanna (e-ð, með verkfæri): S. Smør (Ost). Sb. Smørsøger, Ostesøger. — B) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) spyrja að (e-u, til að kaupa það), vilja kaupa: Disse Sirtser ere nu ikke meget søgte það gengur nú lítið út af þessum rósavefnaði. — b) leita (flýja) til (e-s): S. Gud i Bønnen. I Nøden søger man sine Venner (sb.: í þörf skal vinar neyta, Fms.). — Sjaldh. talsh.: S. een paa Haanden, [sb.: sækja á hönd e-m, Eg. 76], leita (flýja) til e-s. — c) keppast (sækjast) eptir (e-u): S. Fred. S. en Ære i noget láta sjer þykja sæmd að e-u. S. eens Bedste reyna til að gjöra e-m gagn, (sb.: vilja e-m vel). S. eens Skade (Ulykke) reyna til að vinna e-m skaða (sb.: vilja e-m illa). S. Leilighed sitja um tækifæri. — S. Selskab med een vera i slagtogi með e-m (sb. A, 1, b). — d) leita (leita við, leitast við) að gjöra e-ð, reyna til: Jeg vil s. at faae en Ende herpaa. Du søger forgjeves at overtale mig dertil þjer tekst ekki að telja mig á það. — e) beiðast (e-s): S. Understøttelse. S. et Embede. S. Forfremmelse til et bedre Embede beiðast betra embættis. — Einnig søge (tómt, án þol.) = s. Embede, t. a. m.: Han er nok kommen til Hovedstaden for at s. — S. Hjelp hos een biðja e-n liðveizlu (Nj.), biðja e-n liðsinnis (Nj.), sækja e-n að liðveizlu (Fms.). S. Raad hos een leita ráða til e-s, spyrja e-n ráða. — S. noget hos een er einnig = ætlast til e-s af e-m. — f) eiga bágt með að finna, α) s. Ord (sb. verða orðlaus). — Ho. l.t. søgt, (sem örðugt hefur verið að finna), sem ekki liggur beint við: En søgt Fortolkning (Lignelse, Vittighed). Søgte og tvungne Udtryk. — β) deri søger han sin Lige hann á sjer öngan líka (maka, nóta) í því. Det er en Gaard, der søger sin Lige her i Egnen það finnst varla annar eins bær hjer i sveit. — g) sækja e-n (sökum), lögsækja: S. een for Gjeld sækja mann (stefna manni) um skuld. — II) sem h. s., A) eiginl., 1) sækja til e-s staðar, a) (sb.: þá sæker sá maðr vestan af Írlandi, er Haraldr hét; sækja norðr hegat á várn fund), leita eitthvað: Han søgte ud af Døren leitaði út um dyrnar. Er her ei et Huus i Nærheden, hvor vi kunne s. ind for Regnen er hjer ekkert hús i nánd, til að flýja inn i undan rigningunni. Skibet søgte ind i (ud

af) Havnen. — b) koma jofnaðarlega (ó e-n stoð; sb.: Til Túnsbergs adttu mjök kaupmenn, Fms. I, 11): S. paa et Sted vera vanur að komo ó o-n (veitluga)stoð. S. hos een vero vanur að komo til e-s (til sð kaupa veilingar). — 2) um árósir a) dýra: Hunden søgte lige ind paa os fór öldungis að okkur. — b) manna: Han søgte stærkt ind paa Fjenden veitti harða aðsókn. — 3) leita (að e-u): Jeg søger om (efter) min Hat jeg er að leita að hattinum mínum. S. efter Vand (Leer, Steenkul) leita að vatni (leiri, steinkolum). Det er en undvegen Arrestant, som Politiet nu søger efter (sb.: Gunnhildr leitar eptir syni þinum ok vill taka hann af lifi; gerðl hann menn til Danmerkr, at leito at honum, Fms. IX, 218; Hákon konungr.... leitaði víkinga, Fms. I, 27). — B) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) leita (til e-s), flýjo (til e-s): Naar de trænge, s. de nok til mig. Hvor (til hvem) skal jeg nu s hen i min Nød hvert (til hvers) á jeg nú að flýja í raunum mínum? — b) (fornl.), s. efter noget sækjast (keppast) eptir e-u: „Efter alt Saadant s. Hedningerne". — c) s. om noget heiðast e-s (með bænarskrá). S. om Laan (Forskud, Ansættelse). — d) s. efter Ord = s. Ord (1, B, f.) — e) s. efter eens Liv liggia (sitja) nm lif e-s: „De ere døde, som søgte efter Barnets Liv".

Søgelse, sk., (sjaldb.), það að søge.

Søgen, án ft., sk., það að søge: Al videre S. (leit) er forgjeves það er ekki til neins að leita lengur.

Søger, ft. -e, 1) kk., leitandi: En slet S. bliver aldrig en god Finder (orðskv.). — Sb. einnig: Medsøger, Sagsøger. — 2) sk., a) = Sporhund. — b) kanni, kerl. — Einnig um ýms önnur verkfæri; sb. Steensøger, Smørsøger, Ostesøger, Rendesøger, Brøndsøger.

søgn, ft. -e, e., [sækn = sýkn], sýkn (um tíð): Dage, baade hellige og søgne (sb.: á sýknum dögom sunnudags millom, Gþl. 80). Helligt og Søgnt eða Søgnt og Helligt sýknt (framb. sýnt) og heilagt, (sb. Graut mó gera hvárt en — þ. e. er, sem — er sýgnt eða heilakt).

Søgneaften rúmheilagt kvöld.

Søgnedag sýkn dagur (sb. søge), virkur (rúmheilagur) dagur.

Søgneeftermiddag síðari hlutur af rúmhelgum degi.

Søgneformiddag fyrri hlutur af rúmhelgum degi.

Søgnemaal (úrelt), = Søgsmaal.

Søgning, sk., a) það að (menn) kaupa hjá e-m, mannkvæmd (af kaupendum), aðsókn, (sb.: ös): Unde een sin S. (vera vanur að) kaupa hjá e-m. Hans S. er gaaet fra mig hann er hættur að kaupa hjá mjer. Have god (megen, liden) S. hafa margs (fáa) kaupendur. Der er en stærk S. til det Sted þangoð sækir fjöldi (til kaupa). — b) leit. — c) (fornl.), = Sagsøgning.

Søgningemaal (úrelt), = Søgsmaal.

Søgningsmaal (úrelt), = Søgsmaal.

Søgrændse sjóartakmörk (þ. e. takmörk er sjórinn gjörir). Gagnstætt Landgrændse b.

søgrøn sægrænn.

Søgsmaal saksókn, lögsókn: Anlægge et S. höfða mál.

Søgud sjóarguð.

Søgudinde sjógyðja.

Søgut ungur sjóferðamaður, (sjódrengur).

Søhandel kaupferðir sjóveg, sjóverzlun. Gagnstætt: Landhandel.

Søhandelsstad sjóarkaupstaður, kaupstaður við sjó.

Søhandler, ft. -e, kk., sjóverzlunarmaður, sjókaupmaður.

Søhane 1) = Søhøne. — 2) (fornl.), a) sjóvíkingur. — b) (gamall) sjógarpur.

Søhare (sjaldh), a) (selskyn) *phoca leporina.* — b) (eins konar lindýr) *aplysia.*

Søhavn höfn við sjó.

Søhelt mikill bardagamaður á sjó, (sjóhetja).

Søherredømme vald yfir sjónum: Det brittiske S.

Søhest a) = Flodhest. — b) (fisktegund) *hippocampus Cuv.*

Søhund (sjaldb.), háfur *scyllium canicula* (?).

Søhuus (í Norv.), hjallur.

Søhvirvel = Malstrøm.

Søhøne, flórgoði(?), *colymbus auritus Linn.*

Søigel (sjaldh.), ígulker.

Søile, ft. -r, sk., [sb. súla], súla, steinstólpi (fornt): Søiler af den doriske Orden. En riflet S.

Søilebygning mannvirki með súlnaröðum, (súlnahús).

Søilefod súluökkli (sb. Al. 116).

Søilegang súlugöng, stólpagöng.

Søilehoved súluhöfuð, stólpahöfuð, (sb. Al. 116).

Søileknap = Søilehoved.

Søileorden súlutegund: De fem Søileordener.

Søilerad súluröð, stólparöð.

Søileskaft leggur á súlu, stólpaleggur, (sb. Al. 116).

Søindrollering það að rita (taka) menn á (her)flotann.

Søjagt a) fuglaveiði á sjó eða stöðuvötnum. — b) víking.

Søkalv landselur *phoca vitulina.*

Søkant = Søside.

søkaste, i orðatiltæk. s. en Tørvemose grafa rimalsusa mógröf.

Søkjole = Søkjortel.

Søkjortel úlpa (til að vera í á sjó).

Søklæder, ft., sjóföt.

Søko (hvalategundin) *manatus.*

Søkobling = Strømkobling.

Søkogleax (jurtin) *scirpus palustris.*

Søkok, sk., (fiskurinn) *trigla gurnardus.*

søkommen, [sb. komme], = søført.

Søkonge a) sækonungur. — b) eins konar sjdfugl.

Søkort sjóar-uppdráttur (þ. e. uppdráttur sjóar með eyjum og skerjum og ströndum): Retvisende S.

Søkrebs tjarnakrabbi.

Søkrig sjdstrið.

Søkriger sjó-striðsmaður.

*Søkrigsartikel grein af herflotalögunum; (í ft.) herflotalög.

*Søkrigscommissair sá sem hefur það embætti að sjá um að menn sjeu skráðir á herskip.

*Søkrigscommissariat, ft. -er, kl., það embætti að eiga að sjá um að menn sjeu skráðir á herskip.

Søkrigsmagt skipalið, skipastóll.

Søkrigstjeneste það að vera í skipaliði. Sb. Søtjeneste.

Søkrigsvæsen allt sem lýtur að skipaliði.

Søkræk, kl., sævarskriðdýr (Stjórn).

Søkul eins konar laus brúðarkarl.

Søkuse, sk., (eins konar lindýr) *actinia felina* (?).

søkyndig sjókænn, (sb. søerfaren).

Søkyst sjóarströnd.

Søkæmpe = Søhelt.

Søl, án ft., kl., [sb. sull?], for, bleyta, slabb: Det er et hæsligt S. i Dag það er ljóta forin (ljótlega forugt) í dag.

Søl, sk., [söl], söl, *fucus palmatus, fucus ovinus.*

Sølblad (í Norv.), beltisþari, þarabelti, *fucus saccharinus.*

Søle, án ft., sk., for (á e-m stoð; sb. vilpa): Soen er helst i S. (opt er svín í sauri).

søle, s. 1, 1) [sb. sulla?], ás., ata: S. sine Klæder. S. sig til; sb. tilsøle. — 2) h. s., (í tali). a) [sb. svelgja, sylg-r?], drekka, skála sig: Han kan sidde og s. til langt ud paa Natten. — b) drolla, bangsa: S. med et Arbeide.

søledes, ao., sjóveg.

Søledynd = Søle.

Søleføre for, (sb. Søl, kl.).

Sølehoved (í almúgatali), drollari, sigakeppur (silakeppur).

Sølen, án ft., sk., það að søle.

Søler, ft. -e, kk., = Sølehoved.

Søleri a) sóðaskapur. — b) droll, hangs.

Søleveir votviðri (sem gjörir for).

søleworn, ft. -e, e., óþrifinn: En s. Qvinde jarðvöðull.

*Sølieutenant hver af þeim sem næstir eru fyrir ofan lægstu foringja í skipaliði.

*Sølimit, ft. -er, kk., hver af þeim sem skyldir eru að ganga í skipaliðið.

Sølle sjá Sylle.

sølle sjá sælle.

Søløb, kl., sakkn.

*Søløb, sk., eignarhluti manns af stöðuvatni.

Søløv farmannalög.

Søluft loptslag á (við) sjó, (sjóarlopt): Søluften styrker Legemet.

Sølv, án ft., kl., [sb. sylfr, t. a. m. í Stjórn, = silfr], silfur: Fiint S. skírt (brennt) silfur. — Betale i S. (sb.: þat var mót á silfri, er gekk enn fyrsta vetr ríkis Decii). — b) Sølvtøi, Sølvkar: Der er meget S. i det Huus. Sætte alt sit S. paa Bordet.

Sølvaare silfuræð (í jörðu).

Sølvalder silfuröld (í milli gullaldar og koparaldar).

Sølvarbeide a) silfursmíð (= það að smíða úr silfri): I S. er han en udmærket Konstner (sb.: hinn hagasta mann á silfrsmíð ok gull, Stjórn). — b) silfursmíði (= smíðisgripir úr silfri).

Sølvarbeider silfursmiður: Benvenuto Cellini var sin Tids meest udmærkede S.

Sølvbaand silfurdregin ræma.

Sølvbarre silfurmiti.

Sølvbeslag silfurbúnaður: S. til et Pibehoved.

sølvbeslagen, [sb. beslaae], silfurbúinn.

Sølvbjergværk silfurnámar.

sølvblaa silfurblár, (sb. silfurlegur).

Sølvblad, silfurblað, a) (eptirmynd) laufblað(s búin til) úr silfri. — b) blað af næfurþunnu silfri (til að silfra e-ð með). — c) hnífsblað úr silfri: Frugtkniv med S.

sølvblank (fagur sem silfur), silfurlegur: „Maanens sølvblanke Lys".

sølvbleg silfurlegur: „Den sølvblege Maane".

Sølvblik, án ft., útheitt silfur.

Sølvboskab búsgögn úr silfri.

*sølvbroderet sem silfurrósir eru saumaðar í, silfursaumaður.

*Sølvbroderi silfursaumur.

Sølvbryllup veizla sem hjón gjöra þann dag sem 25 ár eru liðin frá brúðkaupi þeirra. Sb. Guldbryllup.

Sølver-, [sylfr-], sem fremri liður í samsettu orði, = silfurlegur, (sb. silfrin-, í Silfrintoppr, Sn. E.), t. a. m.: Sølverbælte silfurbelti (Nj.); sølverhvid (hvítur sem silfur), silfurlegur; Sølverkarm silfurbúin kerra; Sølverkilde silfurleg lind; sølverklar tær (skír) og silfurlegur; Sølverlilie silfurleg lilja; Sølverlænke silfurfesti; Sølversky silfurlegt ský; Sølver-

taare silfurlegt hár; Sølvertone skær hljómur; Sølverbølge silfurleg bylgja; o. s. frv.

Sølverglød blýaska orðin að glerbreistri (*lithargyrus*), blýgler.

Sølverts silfurgrjót.

Sølvfarve silfurlitur.

sølvfarvet, ft. -farvede, e., sem silfurlitur er á.

Sølvfelt silfurlegur reitur (í ættarmerki): Et Kors i S.

Sølvflaade silfurfloti (Spánverja, fyrrum).

Sølvfod silfurfótur; silfurökkil (á súlu).

Sølvfrynðse kögur af silfurvír.

*Sølvgaløn borði (legging) úr silfurvír.

Sølvgehalt skírt silfur (í e-u): Malmens S. En Mynts S.

Sølvglands silfurljómi, silfurlegur litdmi.

sølvgraa silfurgrár, (sb.: silfurlegur): Sølvgraae Lokker. — S. Alder (sb. snjóhvítr fyrir hærum).

Sølvgran, sk., (eins konar grön) *abies pectinata*.

Sølvgrube silfurnámur.

Sølvgrund silfurlegur undirlitur (sb. Farvegrund): Blomster malede paa S.

Sølvgud silfurgoð (þ. e. goð úr silfri).

Sølvhaar silfurlegt hár, (sb. snjóhvítr fyrir hærum).

Sølvhjerte silfurhjarta.

sølvholdig, ft. -e, e., sem silfur er í.

sølvhvid (hvítur sem silfur), silfurlegur.

Sølvkaarde sverð (sb. Kaarde) með silfurhjöltum.

Sølvkalk silfurkalkur, silfurkaleikur.

Sølvkammer silfurklefi (þ. e. klefi þar sem silfur er geymt; sb.: silfrkista, Eg. 766).

Sølvkar silfurker.

Sølvkiste silfurkista (við silfurnáma; sb. Eg. 766).

Sølvklang silfurhljómur; silfurlegur hljómur.

sølvklar a) tær (og silfurlegur): En s. Bæk. — b) skær (sem hljómur af silfri): En s. Stemme.

sølvknappet, ft. -knappede, e., (sem er) með silfurhún: En s. Stok.

Sølvkniv silfurhnífur.

sølvknoppet (sem er) með silfurlegum hnúppum.

Sølvkorn silfurkorn (þ. e. dálítið korn af silfri).

Sølvkors silfurkross.

Sølvlæder silfrað leður.

Sølvlænke fjötur af silfri: Binde een med Sølvlænker (leggja e-n í hagnaðarfjötra, þ. e.) binda hendurnar á e-m með því að bjóða honum góð boð.

Sølvmalm = Sølverts.

Sølvmine silfurnámur: Der er fundet en rig S.

Sølvmor, kl., silfurofið þykkalkl.

Sølvmulm mylsna af silfurgrjóti.

Sølvmynt a) með ft. -er, silfurpeningur (fornt). — b) án ft., silfur = silfurpeningar: Betale halvt i S. og halvt i Sedler.

Sølvmynte (eins konar minta) *menta alba*.

Sølvopløsning vökvi sem silfur hefur samlagazt.

Sølvpenge silfurpeningur.

Sølvpenning (fornl.), silfurpeningur.

Sølvpop, kk., silfurkeravörður (stórhöfðingja).

Sølvpoppel (eins konar tré) *populus alba*.

Sølvpost a) sk., skírt silfur sem skilað er á mánuði úr bræðslubúst við silfurnám. — b) kk., póstur sem fyrrum var tíll að senda úr Noregi suður í Danmörk með silfur úr Konungsbergsnámum.

Sølvprik silfurdepill.

Sølvprøve silfurraun.

Sølvprøvning silfurraun.

sølvrig silfurauðugur: Det sølvrige Peru.

Sølvsager, ft., silfurgripir.

Sølvsand gljásandur (sb. Glimmersand) með silfurlit.

Sølvsinder silfursori.

Sølvskab burð-skápur sem silfurker eru geymd í.

sølvskaftet silfurskeptur: Sølvskaftede Knive.

Sølvskat skattur (goldinn) í silfri.

Sølvskee silfurskeið, silfurspónn (í máldögum).

Sølvskriin silfurskrín (þ. e. skríu sem silfur er geymt í).

Sølvskum = Sølverglød.

Sølvskæg silfurlegt skegg.

sølvslagen, [sb. slaae], silfurbúinn.

Sølvsmed [sb. silfrsmið-r], (að mestu úrelt), silfursmiður.

Sølvsnor strengur af silfurvír.

sølvspraglet = sølvspættet.

sølvspættet (sem er) með silfurlegum dröfuum.

Sølvstage kertastika úr silfri.

Sølvstang = Sølvbarre.

Sølvsteen vítissteinn (*lapis infernalis*).

Sølvstemme hrein rödd.

Sølvstift, sk., silfurstöngult (til uppdrátta): Tegne med S.

Sølvstiil (fyrrum), eins konar smáletur (í prenti): En Bibel, trykt med S.

Sølvstøb silfurstaup, silfurbikar.

Sølvstof vefnaður með silfursaumi.

Sølvstykke a) silfurpeningur (sem ekki er mjög lítill. — b) = Sølvmor (eða fat úr því).

Sølvteen silfursnælda: Spinde med Sølvtenen (spinna með peningunum þ. e.) láta aðra spinna fyrir sig (fyrir borgun).

Sølvtempel silfurmusteri.

Sølvtone a) skær hljómur. — b) silfurblær.

Sølvtraad silfurþráður (ó ísl. skjali 14. aldar), silfurvír.

Sølvtrækker, ft. -e, kk., sá sem býr til silfurvír.

Sølvtøi borðbúnaður af silfri, silfurker (ft.).

Sølvuhr silfurúr.

Sølvurt mura, murusóley, *potentilla anserina*.

Sølvvidie (eins konar víðir) *salix incubacea*.

Sølvvægt a) silfurmet. — b) silfurvigt.

Sølvværdi silfurverð.

Sølvværk silfurnámar: Sølvværket i Kongsberg.

Sølægd flota-liðreiða, (sjúreiða þ. e. liðreiða sem menn eru teknir úr á flotann; annað enn skipreiða): Landlægderne stille Soldater, Sølægderne Matroser.

Sølærling maður sem tekinn er á skip til að venja hann við sjóferðir.

Søløve (eins konar selur) *phoca leonina*.

Søm, [saum-r], I) ft. -me, sk., 1) saumur (á fati). — b) samkomur (á banskúpunni). — 2) faldur (á fati): Sye en S. om noget. Sprætte Sømmen op. — II) eins í ft., kl., α) í et., nagli: Banke et S. i. — β) í ft., naglar, saumur (fornt).

Sømaage = Strandmaage.

Sømaaling sjómælingar.

Sømagt a) skipalið, skipastóll. — b) ríki sem hefur (töluverðan) skipastól: England er den største S. i Europa.

Sømand sjóferðamaður, siglingamaður, sjómaður, sjdliði: En gammel forsaren S. gamall og reyndur sjó(ferða)maður. Sb. Søfolk.

Sømandskab, kl., sjómennska, sjókæni (sb. Fms.).

Sømandskonst sjóferðalist, sjókæni (sb. Fms.).

Sømandsliv sjómannalíf.

Sømandssprog sjómanna-orðfæri.

Sømandsstand sjómannastjett.

Sømandstro sjómanna-tryggð.

Sømed mið (á sjó): „Skagens Kirke er et S."

Sømhoved naglahöfuð.

Sømhul naglagat.

Sømige, sk., [-mige = migi, t. a. m. í brunnmigi], (í Norv.), maðkamóðir, brimbútur, eða önnur þess háttar skepna af kyninu *holothuria*.

Sømiil (ensk eða frakknesk) vika sjóar.

Sømjern löð.

Sømkløv = Sømjern.

Sømkrampe laðargat.

sømme, ás. 1, I) [sauma], falda: S. et Tørklæde. S. en Kjole. — II) [seyma], seyma (sb.: Nú skal skip eigi brenna né brjóta áðr stafnar sé sümder — ö fyrir ey — við kjöl á öðru skipi; mundriði seymdr með járnsaumi), negla: S. et Hjul. S. noget fast.

sømme, h. s. 1, [sœma], sæma (sb.: var þat ok allra manna mál, at henni sæmði göð klæði), sóma, sama (fornt), hæfa, bera, byrja: Beskedenhed sømmer især den Unge. Handler nu, som det sømmer eder gjörið nú, sem yður sómir! — Úrelt: Lade sig s. at láta sjer sóma að (sb.: þú lézt þér sóma at laða mik til þinna kráss, 623). — S. sig (for een), sóma (e-m), sama (e-m): Det sømmer sig ikke at være modløs, naar Lykken svigter, (sb. það fer ekki vel á því). Det sømmer sig ilde (sb.: en bitt þótti oss ills sama, at rjúfa þat). En slig Adfærd sømmer sig ikke for en Mand (sb. hvat yðr hæfir at gera eðr hverjum yðr heyrir at þjóna). — Sb. anstaae b; egne 1; passe I, B, b, II, A; skikke D, 2.

sømmelig, [sœmilig-], a) ft. -e, e., sem vel á við, sem vel fer á, sem vel sómir, (sæmilegur, sómasamlegur), tilhlýðilegur, (sb. passe II, B, b); siðsamlegur: En s. Dragt. Et sømmeligt Forhold. — „De antagne Begreber om det Sømmelige". — b) sem ao., (sæmilega, sómasamlega), tilhlýðilega; siðsamlega.

Sømmelighed, án ft., sk., það að vera sømmelig (sb.: siðsemi): Festen feiredes med S., men uden Pragt hátíðin var haldin sæmilega, en þó með lítilli viðhöfn.

Sømmerum, kl., það sem gengur í fald (á fati): Man maa huske paa Sømmerummet (ætla fyrir faldinum), naar Lærredet tilklippes.

Sømning, sk., það að sømme I.

*Sømorteer = Sømørser.

Sømsmed = Naglesmed.

Sømteen járnteinn sem naglar eru smíðaðir úr.

Sømuus (eins konar skeri) *aphrodite aculeata*.

Sømærke a) leiðarmark (á sjó). — b) = Sømed.

Sømørser holkúlu-fallbissa sem höfð er á sjó.

Søn, ft. -ner, kk., [sun-r — sb. ft. og sønden af sunnan; ft. synir og sönir], sonur: En S. af Huset sonur hjónanna. Antage een i Søns Sted (sb. hann tók Knút sér í sonar stað). — β) (sb. vær köllum þá feðr, sem oss eru eldri, en hina sunu, sem yngri eru, en vær): Min S. son minn, sonur! — γ) (sb.: Íslands fullorðnu synir): Norges Sønner. — δ) Tidens S. (sá sem hefur kosti og bresti þess tíma, sem hann lifir á).

Sønaal (nafn á sumum fiskum af kyninu) *syngnathus*.

Søndag [sunnudag-r; sb. sønden af sunnan], sunnudagur, drottinsdagur

(fornt): S. Morgen sunnudags-morgun. S. Aften sunnudags-kvöld.

Søndagsansigt fágætur gleðisvipur: Sætte et S. op.

Søndagsarbeide sunnudagsvinna, sunnudagsverk.

Søndagsbarn barn sem fætt er á sunnudegi. — b) maður skyggn eða framvís [af því menn halda, að þeir sjeu svo, er á sunnudegi fæðast].

Søndagsbogstav sunnudagsbókstafur.

Søndagsgjerning = Søndagsarbeide.

Søndagskjole sparikjóll; sparisamfella.

Søndagsklæder, ft., sparifät.

Søndagsklædning spariföt.

søndagsklædt, [sb. klæde], sparibúinn, (sem er) í sparifötum.

Søndagskost, án ft., sunnudagamatur.

Søndagslæsning sunnudagalestur.

Søndagsselskab boð (veizla) á sunnudag.

Søndagsskole skúli sem kennt er í á sunnudögum (þeim unglingum sem ekki eiga gott með að vera að heiman rúmhelgu dagana).

Søndagstext sunnudags-prjedikunarefni.

Søndagsveir sunnudagsveður.

Sønden sjá Syd II, A.

sønden sjá Syd II, B.

søndenfjelds, ao., sunnanfjalls.

søndenfjeldsk, ft. -e, e., sem er fyrir sunnan fjall.

søndenfra, ao., að sunnan, sunnan að, (sb. Síðan helt Hákon konungr sunnan her sínum).

søndenlands, ao., [sunnanlands], (sjaldh.), sunnanlands, fyrir sunnan land (fornt).

Søndenvind [sunnanvind-r], sunnanvindur, sunnanveður.

Sønder sjá Syd III.

sønder, so., [sundr; sb. sønden af sunnan], í sundur: Skaalen gik s. (brotnaði) for mig. Glasset blev væltet og slaaet s. var fellt út af og brotið. Skære noget s. skera e-ð í sundur.

Sønderbrud, kl., það að sønderbryde.

sønderbryde, ás., brjóta (e-ð) í sundur: En sønderbrudt Mast brotið siglutrje.

Sønderbryden, án ft., sk., það að sønderbryde.

Sønderbrydning, sk., það að sønderbryde.

søndergnide núa (e-ð) í sundur, (sb. gnide): En Steenart, saa løs, at den kan søndergnides imellem Fingrene.

sønderhugge höggva (e-ð) í sundur.

sønderknuse kremja (e-ð) í sundur, knasa, (sb. knuse). — b) ho. l. t., sønderknuust yfirbugaður af iðrunar-súl: Et sønderknuust Hjerte. Forbryderen var nu aldeles sønderknuust.

Sønderknuselse, sk., a) það að sønderknuse. — b) iðrunar-sút (sb. sønderknuse b).

sønderlemme, ás., lima (e-ð) í sundur (sb. Fms. III, 126). Sb. analysere.

Sønderlemmelse, sk., það að sønderlemme.

sønderrive rífa (e-ð) í sundur: Sønderrives af vilde Dyr (sb.: ok sögðust skyldu rífa í sundr prest kvikvan). — Óeiginl.: „De have sønderrevet din Lov" (sb.: ef sundr skipt er lögunum, þá mun sundr skipt friðinum; ef vèr slítum lögin, þá slítum vèr friðinn).

Sønderrivelse, sk., það að sønderrive.

sønderrykke, ás., rykkja (e-u) í sundur, kipps (e-u) í sundur.

sønderskære skera (e-ð) í sundur: Jeg sønderskar Strengen paa hans Bue.

Sønderskærelse, sk., það að sønderskære.

sønderslaae, ás., slá (e-ð) í sundur, brjóta: Skibet sønderslogeѕ (skipið braut) mod Klipperne.

sønderslide, ás., slíta (e-ð) í sundur; S. sine Baand slíta af sjer böndin.

søndersmulne, h. s. 1, molna í sundur: De søndersmulnende Stene.

søndersprinɡe, h. s., springa: Sønderspruŋgne Vinduesruder.

Sønderspringen, án ft., sk., það að søndersprinɡe.

sønderspræŋge sprengja: Porten sønderspræŋgtes (hurðin var sprengd upp), og Beleirerne stormede ind.

Sønderspræŋgning, sk., það að sønderspræŋge.

sønderst sjá Syd III, B, b.

sønderstikke, ás., stinga gat á, (sb. gjennemstikke): Blæren var paa flere Steder sønderstukken.

Sønderstikning, sk., það að sønderstikke.

sønderstøde, ás., merja (e-ð) í sundur, mola (e-ð) í sundur.

Sønderstødelse, sk., það að sønderstøde.

sondertrykke kreista (e-ð) í sundur.

søndertræde, ás., troða (e-ð) í sundur, stíga (e-ð) í sundur, stíga niður í gegnum: Hesten søndertraadte den tynde Iisskorpe.

søndervriste vinda (e-ð) í sundur.

søndre, ás. 1, [sundra], (sjaldh.), brjóta.

søndre sjá Syd III, B, a.

Sønelde marglytta *medusa.*

sønlig, a) ft. -e, e., sonarlegar, sonlegur: Med s. Ærbødighed. — b) sem ao., sonarlega, sonlega, sem syni byrjar og hæfir: Han har s. sørget for sin gamle Fader.

sønne, ás. 1, [synja], (úrelt), synja e-s.

Sønnebarn sonarbarn.

Sønnedatter sonardóttir (Grágás).

Sønneke, ávarp, (í tali), sonur sæll!, sonarkind!, litli piltur!, eða þvíuml.

Sønnekone sonarkona (fornt).

Sønnekuld, kl., synir eins manns við einni konu.

sønneløs sonlaus (fornt).

Sønneqvinde = Sønnekone.

Sønnerettighed sona-rjettindi.

Sønnesøn sonarsonur.

Søødder (í Norv.), = Strandødder.

*Søofficeer sjóforingi (þ. e. foringi í sjóliði).

Søord sjómannaorð.

Søorgel eins konar marbendils-smíði.

Søorm a) trjemaðkur *teredo.* — b) = Søslange.

Søorre, sk., [-orre = orri], (í Norv.), = Søhøne.

Søpas vegabrjef, leiðarbrjef, (handa skipi).

*Søpatent leyfisbrjef (handa skipaliðsmanni til að fara kaupferðir).

søpiint, [sb. pine], hafvelktur, hafrekinn (fornt; sb. søtræt): „S. Baadsmand".

Søpindsviin ígulker *echinus.*

Søplante sjdjurt,

*Søprotest skipara-skírsla (þegar skip hefur farizt eða því hefur hlekkzt á).

Søpung konupungur *ascidia.*

Søpurke, sk., [-purke = purka], eins konar fiskur.

Søqvæsthuus spítali handa meiddum skipaliðsmönnum.

Søreise sjóferð, sjóför (Fms.).

Sørem (reimsþari) *fucus loreus.*

Søret, a) [sb. Ret A, 1, d], farmannalög. — b) [sb. Ret A, 1, e], dómur til að dæma um farmannamál, farmannadómur: Søretten i Kjøbenhavn.

Søretssag mál sem koma á í farmannadóm (sb. Søret b), farmannamál.

Sørettighed sjáar-ítak.

sørge, h. s. 1, [syrgja], 1) um sorg., a) syrgja, sýta, harma, vera hryggur, o. s. frv.: Hun sørger meget over Mandens Død hún harmar mjög bónda sinn. — Sem ás.: S. sig ihjel springa af harmi, deyja af helstríði. — b) bera sorgarbúnað (sb. Sørgedragt): En Enke sørger almindeligviis i et heelt Aar. Han sørger endnu for (hann ber enn sorgarbúnað vegna) sin afdøde Kone (sb. Sorg 2). — 2) s. for annast, sjá um, sjá fyrir e-u, standa straum af e-m: S. for sin Familie. S. for Børnenes Opdragelse. S. for den Dag i Morgen hugsa fyrir morgundeginum. — Jeg skal s. for, at Brevet bliver afsendt.

Sørgeaar sorgar-ár (þ. e. það ár sem maður ber sorgarbúnað; sb. sørge 1, b).

Sørgebaand (svart) sorgarræma (að sínu leyti eins og sorgarbúnaður; sb. Sørgedragt).

Sørgebesøg það að koma til e-s til að láta í ljósi að maður samhryggist honum.

Sørgebrev brjef sem er hryggilegs efnis. — b) (sjer í lagi), brjef um lát e-s.

Sørgebud a) = Sørgebudskab. — b) maður sem ber harmsögu.

Sørgebudskab harmsaga, harmafregn (J. H.), raunatíðindi.

Sørgedag sorgardagur, hryggðardagur (sb. Fms.).

Sørgedigt saknaðarljóð, saknaðarstef. Sb. Sørgeqvad, Sørgesang.

Sørgedragt sorgarbúnaður (Stjórn; sb. einnig: herr hán svartan ok syrgiligan búnað), sorgarbúningur (Stjórn), hryggðarbúnaður (Stjórn), hryggðarbúningur (Stjórn), hryggðarklæðnaður (sb.: Asenetb klæddi sik einum svörtum kyrtli, hverr er hennar hryggðarklæðnaðr hafði verit þann tíma sem hinn yngri bróðir hennar hafði andazt, Stjórn).

Sørgedække sorgarblæja.

Sørgefakkel sorgarkyndill.

Sørgefane sorgarmerki (sem borið er í líkferðum hinna stærri manna).

Sørgefest sorgarhátíð; erfi.

Sørgeflok = Sørgeskare, Liigskare.

Sørgeflor, kl., sorgarslæða (um hatt eða handlegg o. s. frv.).

Sørgefærd = Liigfærd.

Sørgefølge, kl., = Liigfølge.

Sørgehandske sorgarhanzki (að sínu leyti eins og sorgarbúnaður; sb. Sørgedragt).

Sørgehest = Liighest.

Sørgehuus hús þar sem e-r er nýdáinn: Liget bares fra Sørgehuset til Kirken. Aflægge Besøg i Sørgehuset.

Sørgehætte sorgarhetta (úr svartri slæðu).

Sørgehøitid = Sørgefest.

Sørgekaabe (fyrrum), eins konar fat sem kvennfólk hafði yfir sjer í líkfylgdum.

Sørgekappe a) sorgarkápa (sem karlmenn hafa í líkfylgdum). — b) sorgarhúfa (kvenna, úr svartri slæðu).

Sørgeklang sorgarhljómur. Sb. Sørgelyd, Sørgetone.

Sørgeklud (fyrrum), sorgarklútur (karlmanna, sem þeir höfðu um hálsinn).

Sørgeklæde a) (án ft.), sorgarklæði, sorgarhjúpur. — b) Sørgeklæder (í ft.), = Sørgedragt.

Sørgeklædning = Sørgedragt.

sørgeklædt, [sb. klæde], (sem er) í sorgarbúnaði.

Sørgeknap sorgarhnappur (á fati; þ. e. hnappur með svörtu klæði utan um, til sorgarmerkis).

Sørgekone sorgarkona (B. H.).

Sørgelad (úrelt), sorgarblað (um enni).

sørgelig, [syrgilig-], 1) ft. -e, a) syrgilegur (sb.: þenna syrgiligan atburð), sorglegur (Stjórn), sorgsamlegur (forni), hryggðarsamlegur (Theophilus), hryggilegur (forni), harmsamlegur (forni), hörmulegur (forni), sýtilegur (655 XXXII), sútlegur (655 XXXII): Sørgeligt Dødsfald (sb. vera harmdauði). En s. Tidende harmsaga. Sørgelige Omstændigheder. — b) hrygglegur (sb.: Bleikt andlit ok ryggleg augo; þannog svá rygglegr var Darius konungr yfirlits), dapurlegur: En s. Lyd. En s. Mine hryggðarsvipur (forni). — 2) sem ao., hörmulega, o. s. frv.: Det gik ham s.

Sørgelyd sorgarhljóð. Sb. Sørgeklang, Sørgetone.

Sørgeminde minningarmark (sb.: reisti Jakub þar enn upp minningarmark yfir hennar leiði, Stjórn) sett af söknuði.

*Sørgemusik sorgarlag, sb.: sálumessa er .... sungin .... með hryggðarsöng; eptir andlát Móyses ok harmsöng þann, er Gyðingar sunga eptir hann).

Sørgeoptrin sorglegur atburður.

Sørgepar tveir sem eru saman i líkfylgð: De to ældste Sønner udgjorde det første S. Sb. Følgepar.

Sørgepragt útfarar-viðhöfn.

Sørgeqvad = Sørgedigt.

Sørgesang = Sørgedigt.

Sørgeskare = Liigskare.

Sørgeskraal hryggðargaul.

Sørgeskrig hryggðaróp.

Sørgeslør (fyrrum), sorgarslæða (sem hjekk niður af höttum líkmanna).

sørgesløs, (sjaldh.), = sørgløs: „De agte en magelig og s. Tilstand for et større Gode".

Sørgesnip (fyrrum), sorgarsepi (á búfuðbúnaði kvenna).

Sørgespil sorgarleikur (B. H.). — b) hörmulegur (o. s. frv., sb. sørgelig 1, a) atburður.

Sørgestads a) útferðar-viðhöfn. — b) vandaður (ríkuglegur) sorgarbúningur.

Sørgestand það að hafa misst e-n af ástmönnum sínum, (sb. Sørg 2).

Sørgestempel hryggðarmót (á o-u; sb. hryggðarsvipur).

Sørgestue hús þar sem lík var látið standa uppi og sorgarkonurnar sátu.

Sørgestod (í skáldskap og sjaldh.), hryggðarófall, hryggðar-efni (forni).

Sørgetale líkræða; minningarræða (um framliðinn mann).

Sørgetid sýtingartími (Stjórn).

Sørgetog líkfylgd, líkferð.

Sørgetone sorgarhljómur. Sb. Sørgeklang, Sørgelyd.

Sørgevogn = Liigvogn.

sørgmodig, [sb. sorgmóð-r], sem illa liggur á, angráður, tvístur, (sb.: bedrøve, nedslaae 2, b; sb. einnig: o-m er angursamt; angurfullur, t. a. m. með harm ok hugsótt, reiðr ok angrfullr; harmsfullur; hryggðarfullur; sútfullur; sorgarfullur; sorgfullur; sorgmóður, t. a. m. faðir hennar var sórgmóðr af hennar vanheilsu; harmþrunginn; hryggur). — b) sørgmodigt, sem ao., dapurlega, hrygglega, með hryggðarsvip: Hun smiilte sørgmodigt.

Sørgmodighed, án ft., sk., dapurleiki, ógleði, (sb.: angurværi; harmur; hryggð; hryggleiki; sút; sorg; sorgmæði, t. a. m. tók hún með mikilli sorgmæði at kalla á árnaðarorð hins helga Jóns biskups): Der laae S. i hans Ansigt hann var dapurlegur í andliti.

Sørige = Søstat.

Sørulle sjó-skrá = flotamannaskrá (sb. Rulle 2, b, og Sølægd).

Sørustning skipabúnaður (Fms.), skipabúningur (Fms.).

Sørøver kussari; víkingur; (sb. raufari).

Sørøverfolk kussarar; víkingar.

Sørøverfærd víkingsskapur (sb. Fms.).

Sørøveri víking.

Sørøverskib kussaraskip; víkingaskip.

Sørøverstat kussararíki: Sørøverstaterne paa Africas Nordkyst.

Sørøvertog víking.

Søsag farmannamál (= málaferli er að sjóferðum lúta).

Søsalt sjóarsalt.

Søseier sjósigur (= sigur í sjóorustu).

*Søsession sjóskrár-nefnd (= þeir sem til þess eru settir að skrá menn á flotann; sb. Sørulle og Sølægd).

Søside sjóarsíða (B. H.).

Søskabning sækvikindi (forni), sjókind.

Søskade tjón sem maður verður fyrir á sjó.

Søskende (stundum ritað Sysskende), ft., [syskini fyrir systkin], systkin (en ekki systkyn): De ere S. þau eru systkin.

Søskendebarn systkinabarn (forni): Hun er mit S. hún er systkinabarn mitt. De ere Søskendebørn þau eru systkinabörn.

Søskendedatter (úrelt), systkinadóttir (forni).

Søskendeskifte systkinaskipti (sb. Skifte d).

Søskendesøn (úrelt), systkinasonur (sb.: sá er syskinasonr er við konung, Gþl.).

Søskib a) sæskip (sb.: skipa ok sæskips heita, Sn. E.). — a) skip (að því leyti hvernig það er) í stórsjó: Et godt S. skip sem er gott í stórsjó.

Søskildpadde sjóar-skelpadda.

Søskum a) sjóarfroða, haflöður (sb. haflöðr skeflir. — b) (sjaldh.), = Meerskum.

søslaaet sjá søslagen.

Søslag sjóorusta: Holde et S.

søslagen (einnig søslaaet), [sb. slaae], sjó-skemmdur (= skemmdur af sjó): Søslagne Varer. Sb. sødrukken.

Søslange sjóormur (= höggormur í sjó).

Søsnegl sjósnigill.

*Søsoldat flotaliðsmaður.

Søsprog = Skibssprog.

Søstad sjóborg (sb.: þeir gerðu þessar sjóborgir ...., Rómv.).

Søstat ríki sem hefur sjóskip og skipastól, (sjóríki). Sb. Sømagt b.

Søster, ft. Søstre, kvk., [systir], systir, (einnig í sömu merk. og á þessum stöðum: Brennd systir ein í Kirkjubæ, Ann.; — svört eru augun, systir! ok samir þat eigi vel, Korm. 20).

Søsterbarn systurbarn (forni).

Søsterdatter systurdóttir (Grágás).

Søsterhad systrahatur.

Søsterkage eins konar kryddbrauð úr mjöli og smjöri og eggjum o. s. frv.

Søsterkjærlighed systra-ást.

søsterlig, a) ft. -e, e., systurlegur: S. Kjærlighed. Et søsterligt Forhold. — b) sem ao., systurlega, eins og góð systir: Pleie een s.

Søsterlod, sk., systurhlutí (af arfi).

Søstermand sá sem á systur manns.

Søstterseng flatsæng.

Søsterskab, kl., það að vera systir (systur).

Søstersøn systursonur.

Søstjerne krossfiskur *asterias Linn.*

Søstrækning svæði á sjó (einkum við land).

Søstykke sjóskript (sb. Stykke B, 3, a).

Søstyrtning = Styrtning b.

Søstænk sjóarskvetta.

søstærk sem þolir vel sjó (bæði um mann, sem ekki er hætt við sjósótt, og um skip).

Søstøvle skipsstígvjel, (í ft. skipsbússur).

Søsvale kría *sterna hirundo.*

Søsvamp njarðarvöttur.

søsyg sem hefur sjósótt.

Søsyge sjósótt (Laur.), sjóverkur (Laur., Fms.).

Søtaage = Havtaage.

*Søtactik sú list að fylkja skipum til sjóorustu.

Søtang þang.

Søtjeneste það að vera flotamaður: Tage (gaae i) S. verða flotamaður. Sb. Søkrigstjeneste.

Søtog leiðangur, leiðangursferð, (sb.: herferð, herför).

Søtold sjótollur (þ. e. tollur af vöru sem flutt er sjóveg).

søtræt þreyttur af sjóferðum, (sb. søpiint): „En s. Skipper".

Søtønde tunna sem höfð er fyrir leiðarmark á sjó.

Søuhr skips-úr.

Søuhyre sjóskrímsli; stórkvikindi í sjó.

Søulv steinbítur *anarrhichas lupus.*

Søunder = Søuhyre.

Søvand a) sjór (sb.: ekki þikki mér þetta sjór, Ísll. I, 251). — b) tjarna(r)vatn.

søvant, [sb. vænne], (orðinn) vanur við sjó.

Søvei sjóvegur: Han foretrak en længere Landvei for Søveien.

Søvidenskab skipstjórnarlist, siglingafræði.

Søvifte (eins konar marbendilssmiði) *gorgonia flabellum.*

Søvind hafviðri (Ísll. I, 225; sb.: hafræna, hafátt).

Søvinge (eins konar lindýri) *clio Linn.*

Søvinter frostleysuvetur með þokum.

Søvn, án ft., sk., [söfn fyrir svefn], svefn, (sb. svefnhöfgi): En dyb S. (sb.: sofa fast; í fasta svefni). En let S. (sb.: sofa laust). En sød (rolig) S. sætur (vær) svefn. Falde i S. sofna. Ikke faae S. i sine Øine sofna ekki dúr. Hans Øine ere fulde af S. það eru stírur í augunum á honum. — Den lange (eða evige) S. (um dauðann; sb.: Ertu nú sofnuð, mín systir! þeim svefninum langa, B. Th.). — b) i Søvne [í söfne], í svefni, sofandi: Gaae i Søvne ganga sofandi. Snakke i Søvne tala upp úr svefninum. Lykken kommer til ham i Søvne (sb.: sínum gefur guð sofandi brauð).

søvnagtig, ft. -e, e., svefnugur. — b) = dorsk.

Søvnagtighed, án ft., sk., það að vera søvnagtig.

søvnbringende, [sb. bringe], sem gjörir svefn (sb.: þat gerir svefn allvel, 655 XXX): Smertestillende og s. Midler.

søvndysse svæfa.

søvne, b. s. 1, [sb. sofna], (úrelt), a) sofna. — b) vera syfjaður.

søvneblind (sem er) í svefnórunum, svefnær (forni).

søvnefuld dauðsyfjaður, grút-syfjaður.

Søvnehuus sjá Søvnhuus.

Søvnepose svefnpurka.

Søvneprvne, a) sk., (nokkurs konar) svefnþorn. — b) kk. eða kvk., svefnpurka.

Søvnetryne svefnpurka.

søvnfri sem enginn svefn er (engar stírur eru) í, (sb.: glaðvakandi).

søvngivende, [sb. give], = søvnbringende.

Søvngræs (í Norv.), = Bulme.

Søvngud svefnguð.

Søvngænger, ft. -e, kk., maður sem gengur í svefni, svefnganga (B. H.).

Søvngængeri, kl., það að ganga í svefni.

Søvngængerske, ft. -r, kvk., kvennmaður sem gengur í svefni, svefnganga (B. H.).

Søvnhandel (úrelt), svefnfarir (Gísl.); svefnórar; draumórar.

Søvnhuus (einnig Søvnehuus), svefnhús (fornt; sb.: svefnskáli, svefnböll, o. s. frv.).

søvnig, ft. -e, e., [söfnig-r fyrir svefnig-r], a) syfjaður: Blive s. — b) = søvnagtig b.

Søvnighed, án ft., sk., a) svefn (= það að vera syfjaður). — b) = Dorskhed, Søvnagtighed.

Søvnliv það líf sem maður lifir í svefni (svefnlíf).

søvnløs andvaka: Jeg laae s. den hele Nat. — b) (um tíma) sem maður getur ekki sofnað á: Søvnløse Nætter (andvöku-nætur), svefnleysi á nóttunni.

Søvnløshed, án ft., sk., andvökur, svefnleysi (655 XXX).

Søvnsaand (í ritningunni), svefndeyfð.

søvnsalig svefnugur, sísofandi.

søvnvaagen andlega vakandi en líkamlega sofandi.

Søvnvandrer = Søvngænger.

Søvnvandring = Søvngængeri.

søværg, ft. -e, e., [sb. sögn. værge verja], (um skip), sem verst áföllum: „En Baad, som var meget s."

Søværn vörn á sjó.

Søvæsen allt sem til sjóferða heyrir: Erfaren i Søvæsenet vanur sjómaður, vanur siglingum.

Søvæxt = Søplante.

Søøre, kl., (eins konar skel) *haliotis tuberculata.*

T.

T, tuttugasti stafur í stafrofinu, kallaður Te, hefur sama atkvæði og á ísl., og er ýmist kominn af t eða þ.

Taa [tá], ft. Tæer [sb. tær], sk., tá: Reise sig paa Tæerne tylls sjer á tær.

Taabe, ft. -r, kk., heimskingi, bjáni, (sb.: daufingi; sb. einnig Daare a, Dosmer).

Taabegaas (í óvönduðu tali), heimskingi (um kvennmann).

taabelig, 1) ft. -e, e., a) heimskur. — b) heimskulegur: Et taabeligt Svar. — 2) sem ao., heimskulega: Være sig t. ad fara heimskulega að ráði sínu.

Taabelighed, án ft., sk., heimska, bjánaskapur.

Taabemund (í óvönduðu tali), bjáni, (sb. Dosmer, Dosmerhoved).

Taabenakke (í óvönduðu tali), = Taabemund.

Taag sjá Taage.

taage, s. 1, a) b. s. persónulaus, gjöra þoku: Det taager (sb. þoku dregr upp hit ytra). — b) (sjaldh.) sem ás., hylja (e-ð) þoku, draga þoku á. — Óeiginl.: „Kun een Ting taagede de blide Dage" (sb. dimmu þykir á draga röðli Odds sonar þíns).

Taage, ft. -r, sk., [þoka], og Taag, kl., A) Taage, þoka, myrkvi, (sb. einnig glýja eða glío). — B) Taag, nú ekki haft nema í orðunum: I (og hen i) Taaget, t. a. m. Gaae (einnig løbe) i Taaget eða gaae hen i Taaget vaða reyk, vaða í villu og svíma, kunna ekki fótum sínum forráð. Gjøre noget hen i Taaget út í loptið, út í bláinn, ófyrirsynju. Snakke hen i Taaget tala út í bláinn.

Taagebillede óskýr hugmynd.

Taagedamp þokumökkur.

Taagedunst þokugufa.

taagedækket, [sb. dække], hulinn þoku.

taagefri þokulaus (sb.: var þá þoka mikil um hérað, en þokulaust um fjöll): En t. Morgen.

taagefuld þokufullur (sb.: þat hit þokufulla lopt, Stjórn): Et taagefuldt Efteraar þokusamt haust. „Et taagefuldt Mørke" þokumyrkur (fornt).

Taagehav, (skáldl.), (mikil) þoka (sem er eins og sjór).

Taageland þokuland (sb.: af gömlo Gandvikr þoko-landi, Fms. XI, 43).

Taagemose þokumýri.

taagemørk dimmur af þoku, hulinn þoku.

Taagesamling þokumökkur.

Taagesky þokumökkur.

Taageskygge þokumyrkur.

Taageslør þoka (sem er eins og slæða): Hele Egnen var hyllet i et T.

Taagestjerne fjarlæg stjarna svipuð ljósleitum þokudepli (sb. Stjernetaage).

Taal, án ft., kl., [þol], þol: Give (slaae) sig til Taals (sb.: Úvært var Sturlu .... Haldórr frá Kvennabrekko kvam fyrstr, ok bað hann Sturlo hafa þol við, Sturl. II, 131): Slaae sig til Taals sefast, láta huggast. Orðskv.: Godt T. fik aldrig ond Ende (sb. þolinmæðin þrautir vinnur allar).

taale, ás. 2, [þola; sb.: margar þrautir, er þeir hafa þolt], þola; bera (sb.: er þat úvizka, at bera eigi slíkt), láta sjer e-ð lynda, láta e-ð við gangast: Kunne t. stærk Hede og Kulde. Man maa t. det, man ei kan forandre. Hun kan ikke t. at see ham hún má ekki sjá hann.

taalelig, a) ft. -e, e., þolanlegur, bærilegur. — b) sem ao., bærilega: Han befinder sig t. vel honum líður bærilega.

Taalelighed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera taalelig a.

taalig, [þolig-r?], ft. -e, e., a) = taalmodig: En t. Hest. Saa t. som et Lam (sb. hestrinn var þess i milli hægr sem sauðr). — b) = taalelig a.

Taalighed, ft., sk., = Taalmodighed.

Taalmod, nafn, (sjaldh.), = Taalmodighed.

taalmodig þolinmóður: Være t. i Lidelser vera þolinmóður í mannraunum. Han ventede t. (þolinmóðlega) i to fulde Timer.

taalmodigen, ao., þolinmóðlega: Han fandt sig t. i (bar með þolinmæði) al den Uret, man gjorde ham. Han hørte t. den lange Prædiken til Ende.

Taalmodighed, án ft., sk., þolinmæði, (þolgæði, B. H.; þollyndi, B. H.), eirð: Udholde Lidelser med T. vera þolinmóður í mannraunum, (sb. þér hafit með þolinmæði borit svívirðleg orð). Vente med T. bíða með þolinmæði (Laxd.). Han har ingen T. (öngva eirð í sjer) til at undervise Børn. Tabe Taalmodigheden verða óþolinmóður.

taalsom, ft. -me, e., = overbærende (sb. overbære).

Taalsomhed, án ft., sk., = Overbærenhed.

Taar sjá Taare.

Taare, ft. -r, sk., og Taar, án ft., sk., [tár], I) Taare, tár: Der stod en T. i hendes Øine tárin stóðu í augunum á henni, augu hennar voru társtokkin. Taarerne kom hende i Øinene henni vöknaði um augu. Fælde Taarer fella tár, tárfella, tárast. Han læste Brevet med Taarer (sb.: kallaði hann .... með tárfellingu til sinna bræðra; ok baðz þar fyrir harðla lengi, meðr miklilli táraúthellingu). Svømme i Taarer fljóta allur í tárum (Fms.; sb.: með fljótandum tárum, 655 XXXII). — II) Taar, tár (t. a. m. í: vintár), seytill, dreitill, sopi, dropi: En Taar Vand (Viin, Øl, Brændeviin). Der er endnu en Taar i Flasken. Tage sig en Taar fá sjer í staupinu, fá sjer neðan í því. Drikke en Taar over Tørsten (drekka dálítið meira enn maður þarf), drekka sig dálítið kenndan.

Taarebeen tárbein (*os lacrimale*).

taareblendet, [sb. blande], sem ekki sjer (getur sjeð) fyrir tárum, (sb. með társtokknum augum).

Taareblik (skáldl.), tillit társtokkinna augna.

taaredugget, [sb. dugge; sb. einnig: útsynningr „ygllr augu yfir tárdöggu" — í orðsmun „tárdögguðu" — „skeggi", Skuggsjá], társtokkinn (sb. Hann ,... leit til þeirra með társtokknum augum).

Taarefald tárafall: „Aldrig standser deres (þ. e. droponna) T."

*Taarefistel átumein í táraeitlunum.

Taareflod, sk., (skáldl.), táraföll (B. H.), tára-úthelling (sb. Taare).

taarefri táralaus, ógrátandi.

taarefuld tárafullur: Hendes taarefulde Øie. „Disse taarefulde Enkers Taushed" þögn þessara hinna grátnu ekkna.

Taaregang tárpípa (í auga).

Taareglimt, (skáldl., tárblik), það að tárum bregður fyrir (í auga manns), það að manni stökkva tár, (sb.: með társtokknum augum).

Taarekilde, (skáldl.), társlind.

Taarekjertel tár-eitill (í auga; *glandula lacrimalis*).

taareløs táralaus, ógrátandi.

taaremat grátmóður.

taaremild tármildur (sb.: tármild augu, 655 XXX).

Taareperle, (skáldl.), tár (af því það er hnöttótt eins og tala).

Taarepresse (eiginl.) Táraþröng (nafn á gamalli guðsorðabók).

Taaresky, (skáldl.), táraský.

Taarestrøm = Taareflod.

Taaretal, í orðatiltæk. i T., = i Draabetal, draabeviis.

taarevædet [sb. væde], votur af tárum, tárugur (B. H.; sb. taaredugget).

Taarevæld, (skáldl.), = Taarekilde; (sb. Taareflod).

Taarn, ft. -e, kl., [e. o. torn fyrir turn], turn; stöpull: Et rundt (firkantet, heldende) T. — b) hrókur (í skák).

Taarnborg borg með turnum.

Taarnbygning a) turnsmíð, turngjörð. — b) turn (sem mannvirki): Boe i Taarnbygningen.

taarne, ás. 1, hreikja (e-u) upp: T. noget høit i Veiret. Bølgerne taarnede sig som Huse (sb.: þeir sá boða rísa, Fms. XI, 10). — B) taarnet, (sem er) með turnum: En taarnet Bygning.

Taarnfløi veðurviti á turni.

Taarngang göng í stöpli.

Taarngjemmer, ft. -e, kk., turnvörður (sb.: Dýflissa sú var þannig gjör, at þat er turn hár; hann var i gæzlu á Vindlandi, ok haldinn þar i turn einnm. Sb. Fangefoged, Fangevogter, Slutter).

Taarnkammer, klefi i turni, turnklefi.

Taarnklokke klukka i turni (stöpli).

Taarnknap kúla á turnspiru.

Taarnpenge, ft., turngjold (sem goldið er til að halda við turni).

Taarnsenep (jurt) *turritis glabra.*

Taarnspids turntoppur.

Taarnspiir turnspira.

Taarnsvale = **Kirkesvale.**

Taarnuhr stundaklukka á turni.

Taarnvagt, a) án ft., sk., varðhald (= það að halda vörð) á (eða i) turni. — b) með ft. -er, kk., varðmaður á (eða i) turni.

Taarnvogter = **Taarngjemmer.**

Taarnvægter vökumaður á turni.

Tab, ft. eins, kl., töpun (fornt), tjón, missa (sb.: sýnarinnar missa, 655 XXXII), missir, afnám (sb.: honu verðr at skaða þeim mönnum nokkurum, er oss mun þikja afnám í; — sb. affüll): Sundhedens T. Tabet af hans Formue. Den Enes T. er tidt den andens Vinding (sb.: eins lif er annars dauði). Dække sig for T. (sb. dække a, α). Erstatte een hans T.

tabe, ás. 2, [tapa], A) án sig, a) missa, láta, týna e-u (sb.: þar monum vèr týna á lutum þeim er miklu eru betri ok dýrlegri af þessu landi, en hèr hafi verit fyrr, Fms. X, 338), glata e-u (sb.: hann skal eiga ván .... aptrkvámu til þeirra óðala, er nú glatar hann, Skuggsjó), tapa e-u (sb.: at þèr tapit bæði lífi ok sæmd): T. en betydelig Deel af sin Formue. — Tabe ved (hafa óbag á) en Handel. T. i Spil missa peninga i spilum. Sb. 1, b. — Den taber meget, som mister en tro Ven. — T. en Ven missa vináttu e-s. — T. Modet láta hugfallast, (sb. e-m verður hugfátt). T. Taalmodigheden verða óþolinmóður. — Denne Dag er tabt for mig þessi dagur er orðinn mjer ónýtur, mjer verður ekkert úr þessum degi. — Gaae tabt týnast, farast. — Solen taber sin Glands (sb.: sól tekr sortna; svört verða sólskin of sumur eptir). — b) bera lægra hlut i (e-u): T. et Slag (sb. Nederlag a). — Jeg tabte Spillet eða jeg var den Tabende jeg varð undir (i spilinnum). T. en Sag (Process) falla á máli, fallast að máli (Gþl. 32). — c) give tabt eða give sig tabt gefast upp, leggja árar i bát. — d) verða (sýnast) rýr (hjá, þ. e. i samanburði við; sb.: það verður litið úr e-u): Ved denne Sammenligning maa han t. Dette Tøi taber ved Siden af det andet. — e) t. een af Syne missa sjónar á e-m. T. Sporet (sb.: nú villast hundarnir farsins, Fms. V, 147; voro leystir sporhundar í skóginn, ok þegar villtiak þeim vegr, Fms. VII, 50). — f) (um úr eða stundaklukku), seinka sjer: Uhret taber to Minuter i en Time seinkar sjer um tvær minútur á hverri stundu. — g) týna e-u (svo að það finnist ekki), glata e-u, tapa e-u (sb.: þeir töpuðu af sjer vápnunum, Nj. 21): T. en Bog af Lommen týna (missa) bók upp úr vasa sinum. T. sit Uhr. Jeg veed ikke, om jeg har tabt Pengene eller mistet dem paa anden Maade hvort jeg hef týnt peningunum, eða misst þa öðruvisi. Saadanne Smaating kunne let tabes þessa háttar smáhlutum er hætt við að týnast. — h) missa (e-ð úr höndunum á sjer), fella e-ð niður: T. noget i Vandet. Hun tabte Koppen paa Gulvet. — B) t. sig, 1) eyðast, a) (snögglega): Al denne Herlighed vil engang t. sig líður einhvern tíma undir lok. — b) (smátt og smátt), α) eiginl.: Mængden af Tilskuere tabte sig efterhaanden tindist i burtu. — β) óeiginl.: Barnets Undseelse taber sig med Alderen feimnin fer af barninu, þegar það eldist. — 2) hverfa, a) en Farve taber sig i en anden litir renna saman (þar sem þeir mætast). — b) vi fulgte Skibet med Dinene indtil det tabte sig i Horizonten við horfðum á eptir skipinu þangað til það var komið i hvarf. — 3) sökkva sjer (niður i e-ð), vita varla til sin (fyrir e-u), eða þviuml.: T. sig i Betragtninger (Beundring).

***Tabel**, ft. -ler, sk., tafla: En chronologisk T. Bringe noget i Tabeller setja e-ð i töflur, gera töflur úr e-u.

tabelig, ft. -e, e., sem týnzt getur.

***tabellarisk**, ft. -e, e., (sem er) i töflu.

***Tabelværk** (stórt) rit i töflum, töflur.

Taben, án ft., sk., það að **tabe** (sb. **Tab**): Vinden og T.

***Tabernakel**, ft. **Tabernakler**, kl., tjaldbúð.

***Tableau**, kl., skrifuð (þ. e. pentuð) bersing (eða þyrping) eða þviuml.

***Tabouret**, sk., litill stóll baklaus.

***Tachygraph**, ft. -er, kk., skyndiritari.

***Tachygraphie**, sk., skyndiskript (þ. e. skyndirit).

***tachygraphisk**, ft. -e, e., sem lýtur að skyndiskript.

***Tact** sjá **Takt.**

***Tactik**, sk., herskipunarlist, fylkingalist; (einnig) = **Krigskonst.**

***Tactiker**, ft. -e, kk., (maður að því leyti hvernig hann er að sjer i herskipunarlist eða öðrum herskap), herskipunarmaður, herskaparmaður; (sb.: bardagamaður).

***tactisk**, ft. -e, e., sem lýtur að fylkingasetningu eða öðrum herskap.

Tadder, nafn, a) (i mállýzkum), = **Boghvede.** — b) (belgjarávöxturinn) *ervum tetraspermum.*

Taddergaas helsingi *anser leucopsis Bechst.*

Tadderkorn = **Tadder** n.

Taffel, ft. -er, kl., matborð (höfðingja): Det kongelige T. Det kongelige Herskab er gaaet til Taffels (sb. konungr var til borða genginn).

Taffeldækker, ft. -e, kk., skutulsveinn.

***Taffelmusik** hljóðfærasláttur meðan höfðingjar sitja yfir matborði.

Taffelpenge, ft., borðfje (þ. e. fje sem e-m — t. a. m. ráðgjafa — er feogið til borðhalds).

Taffelspil = **Taffelmusik.**

Taffelsteen gimsteinn sem tvær hliðar eru slipaðar á, (tvíhliðungur).

Taffeluhr borðklukka (þ. e. stondaklukka löguð til að standa á borði).

Taft, án ft., kl., þunnsilki: Skildret T. (sb. skildre a). Et Taftes Skjørt pilsi úr þunnsilki.

Taftvæver þunnsilkisvefari.

Tag, ft. eins, kl., [tak], a) = **Greb** 1, a: Tage et T. i noget þrifa (kippa) i e-ð. — b) = **Greb** 2, **Haandgreb** a, **Haandfang**: Der er et godt T. paa den Kaarde (sb. meðalkafli).

Tag, ft. -e, kl., [þak], þak, þekja, ræfur: Lægge (reise) Taget. Bringe en Bygning under T. þekja hús. Boe under T. (eða under eet T.) med een vera samhúss e-m (619; sb. vera samvistum við e-u).

Tagbjælke ræfurbjálki.

Tagblik þakþjátur (þ. e. þunnt járn sem lagt er á þak).

Tagbrage verkfæri til að jafna með hálmþök.

Tagdraaber, ft., leki af (úr) ræfri.

Tagdryp, kl., upsardropi; ups.

tagdækket, [sb. **dække**], (sem er) með þaki.

tage [taka], **tog** [tók], **tagen** [takin-n — t. o. m. i orðunum: Grettis Ásmundarsonar, fulltekins karls — eð sinu leyti eins og farinn, alinn, kalinn, o. s. frv.] og **taget**, I) ás., A) um það að taka e-ð, sem ekki er rjett að manni eða manni er ekki boðið, 1) eiginl., a) um það að taka (og flytja) e-ð annaðhvort með höndum eða öðrum parti likamans, eða með verkfæri, α) taka: T. noget med Haanden. — T. noget med en Tang. — T. noget op fra Gulvet taka e-ð upp af gólfinu. — Han tog Sækken paa Ryggen tjet pokann upp á sig, kastaði pokanum á bak sjer (sb.: Ketill .... kastar honum á bak sèr, Ísl. II, 357). — Hun tog Barnet paa Armen setti barnið á handlegg sjer (sb.: Haukr tók þá sveininn Hákon ok setti á handlegg sèr). — T. een i Favn faðma e-n upp að sjer. — T. een ved Haanden taka i höndina á e-m (til að leiða — eða leiðast við — hann); en t. een i Haanden taka i höndina á e-m (þegar menn heilsa eða kveðja). — Án þol.: T. af Bordet bera af borðinu (sb.: þá var Flosi mettr, ok af borit af borðinu, Nj. 176). T. for sig (af Maden, af Retterne) hafa að sjer, (sb.: bera sig eptir björginni). — β) t. noget i Munden láta e-ð upp i sig. — T. noget ind at svede paa taka svitalyf (sb.: taka fæztu, taka corpus domini). — Án þol.: T. vel til sig hafa alminnilega að sjer (þegar maður er að borða) — γ) t. noget paa fara i e-ð: T. en Kjole paa. T. sine Klæder (Strømper) paa fara i fötin sin (sokkana sina). — δ) taka (e-ð, þaðan sem það ætti að vera): Sæt det, hvor du har taget det settu það þar sem þú hefur tekið það. Der har Nogen taget min Bog einhver hefur tekið bókina mina. — Ræven har taget een af Gæssene. — ε) taka (e-ð, og losa það um leið): T. Barken af et Træ birkja trje. T. Indvoldene ud af et Dyr (sb.: hún .... reist á mèr kviðinn allan ok tók á brott innýflin, Laxd.; fara innan i; slægja). T. Planter op med Roden. T. Seilet ind taka saman seglið. — ζ) þegar tekið er hart á e-u: T. een i begge Skuldrene (sb.: fann Þorkell eigi fyrr, enn gripit var i herðar honum, Fms. II, 278). T. een i Brystet. — η) t. en Pige med Vold; sb. **voldtage.** — b) um það að færa e-n hlut úr stað öðruvisi enn með því að bera hann: Han tog ham med (eða med sig) paa Reisen ljet hann fara með sjer. T. een op paa Vognen taka e-n (láta e-n koma) upp i vagninn. T. een til Side bregða e-m á einmæli (Gisl.), bregða e-m á eintal (Gisl.). T. Qvæg ind taka (láta) inn fjenað. — T. Lammet fra Moderen. — c) t. et Stykke Jord ind til Sæd girða um reit (sem maður ætlar að sá). — d) det tager megen Plads ind það fer mikið fyrir því. — e) t. Sæde setjast niður, tylla sjer niður. — f) t. Veien hen til et Sted snúa (ferð sinni) til e-s staðar. — T. Flugten leggja (leggjast) á flótta (hvorttveggja fornt), snúa (snúast) á flótta, (sb.: drótt kom mörg á flotta; sb. einnig: því næst kom flótti i lið Eiríkssona). — g) t. sig en Søvn halla sjer út af, (sb.: þeir óðo i Korlingardal ok tóku þar á sik svefn mikinn). — h) t. en Afskrift af noget; sb. **Afskrift.** — i) det tager sig ud það sker af. — 2) hálf óeiginl. og óeiginl., α) t. igjen hvad man har givet taka aptur gjöf sina. T. sin Lønning op taka kaupið allt fyrir sig fram. Han tager mere ind end han giver ud hann hefur meiri tekjur enn gjöld. — T. noget til sig (sb.: Tak þú fè þetta til þín, Laxd. 30). T. noget i Besiddelse kasta eign sinni á e-ð. T. noget i Forvaring taka e-ð til geymslu. — T. een i Forsvar taka málstað e-s. — β) t. sig (fá sjer) en Lærer i Engelsk. — γ) (sb.: Gunnhildi, dóttur þeirra, er tók Ottó hertogi á Saxlandi; Haraldr kvángaðesk brátt ...., ok tók bróðordóttor manns þessa, er Fiðr hèt): Han tog hende for Pengenes Skyld. Han

har taget sig en Kone hefur kvongazt. T. een til Kone ganga að eiga konu. — δ) t. een til Naade taka e-n í sátt. — ε) t. een af Dage taka e-n af lífi (fornt), taka e-n af lífdögum (Fms.), taka e-n af (í sömu merk., fornt). — T. Livet af een (sb.: gjöra út af við e-n; ríða e-m að fullu). — ζ) t. een i Ed taka eið af e-m, láta e-n sverja. T. en Ed af een taka eiða af e-m. T. et Løfte af een láta e-n lofa e-u. — η) t. een med det Gode (Onde) fara vel (illa) að e-m. — T. noget med det Gode fara væglega (eða þvíuml.) í e-ð. — ϑ) t. sig i Agt; sb. Agt 2. T. sig i Vare; sb. Vare. — T. Vare paa noget; sb. Vare. Have meget at t. Vare eiga í mörg horn að líta. — ι) t. een i Løgn (Usandhed) reka sig á, að e-r er að ljúga (skrökva). Sb. gribe 1, d. — κ) t. sig noget for taka sjer e-ð fyrir hendur, hafa e-ð fyrir stafni, hafast e-ð að. T. sig noget til = t. sig noget for, t. a. m.: „Et Samfund af Mennesker, som intet skulde t. sig til i Verden“. — T. sig et Arbeide paa (sb.: sá, sem norænaði ...., tók þetta verk meirr upp á sik af boðskap ok forsögn fyrr sagðs virðuliga herra, enn a. s. frv.; sb. einnig paatage b). — λ) t. sig noget nær láta e-ð fá sjer mikils (sb.: er tignir menn láta sèr svá mikils fá; svá fèkk honum mikils, at hans augu voro full af tárum). Han tager sig det let það liggur honum í ljettu rúmi. — μ) jeg tager mig den Frihed jeg ætla að vera svo djarfur. — ν) t. Mod til sig herða upp hugann, herða huginn (Eg. 407). — ξ) t. Deel i noget eiga þátt í e-u, skipta sjer af e-u. — ο) t. Afsked; sb. Afsked 3. — π) t. Kjende paa; sb. Kjende (kl.). T. Mærke paa; sb. Mærke 2. — ρ) t. Magten fra een svipta e-n valdinu, (sb. Elfráðr hinn ríki hafði tekit alla skattkonunga af nefni ok veldi). — σ) t. Ordet taka til orða (eptir annann). T. Ordet fra een taka mál fyrir munn e-m (Fms. XI, 12). T. Ordet af Munden paa een verða fyrri til (að segja það sem annar ætlaði að segja). — τ) t. Skade skemmast. — T. Overhaand verða ofgangsa (sb. Skuggsjá; sb. einnig Overhaand b). T. sin Begyndelse taka upphaf (sb.: á Gyðingalandi, þar er kristni tók upphaf, 619; sb. einnig Begyndelse a). — T. Ende; sb. Ende 2, a, Begyndelse a. — B) um það að taka e-ð, sem manni er boðið, eða þvíuml., a) hun vilde ikke t. noget (taka við neinu, taka — þiggja — neina borgun) af den fattige Mand. — b) (um konu), taka (manni): Hun vilde ikke t. den Mand, Forældrene foreslog hende. — c) sætta sig við: Man maa t. Verden, som den er. — d) t. noget for gyldigt (sb.: þeir garðar ero gildir, er þeir taka þá fyrir gilda á grannastefno, Gþl.). — T. noget for Alvor (Skjemt) taka e-ð fyrir alváru (gaman). — T. noget vel op taka e-u vel. T. noget ilde op misvirða e-ð, láta sjer mislíka e-ð, þykkjast af e-u: Han tog mig det ilde op, at jeg gik foran honum þótti fyrir við mig af því jeg gekk á undan. — Det kan tages i flere Meninger það má skilja það ýmislega. — II) h. s., A) (þar sem það er nær ás. að merk.), 1) (þar sem það líkist I, A), a) t. fat paa noget; sb. fat 1. — b) t. feil; sb. feil (ao.). — c) der er nok at t. (eða t. Haand) i nóg er að gjöra. T. efter slette Exempler taka það eptir, sem illt er. — d) t. sig af noget skipta sjer af e-u (og gjöra sjer far um það); (einnig, að minnsta kosti í tali) taka e-ð (sem e-r segir) til sín (að sjer). T. sig af een taka e-n að sjer. — e) det har taget paa ham það hefur tekið upp á hann. — 2) (þar sem það líkist I, B), a) t. imod een eða noget; sb. modtage. — b) t. ved noget, (fornl.), gangа að e-u: „Hertugen tog ved disse Vilkaar“. — T. til Takke; sb. Tak (þökk). — B) (þar sem það er fjær ás. að merk.), a) t. paa (eða til), taka (þ. e. fara): Hun tog paa (til) at græde hún tók að gráta (Gísl.). — T. af rýrna, o. s. frv.: Dagen tager af styttist. — T. til fara í vöxt, vaxa, aukast, þróast, ágerast, o. s. frv. — b) fara (ekki samt á fæti): T. ud i Besøg. T. med Posten.

Taghalm þakhálmur (sb. Fms. VI, 153).

Tagkammer klefi upp undir þaki.

taglagt, [sb. lægge], sem liggur eins og tigihellur í þaki: Taglagte Blade.

Tagluge hleri fyrir glugga á þekju (sb. Luge b).

Taglægte langband.

Taglog = Huuslog.

tagløs þaklaus.

Tagmos, kl., mosi á hálmþaki.

Tagmønning mænir.

Tagreisning a) það að reisa þakgrind. — b) ris á þaki: En høi (lav) T.

Tagrende (þakrenna, B. H.; veggruni, B. H.), hunustukkur (á húsi).

Tagret rjettur á að láta renna af þaki sínu á annars manns jörð.

Tagror = Tagrende.

Tagskalk, sk., = Skalk II, B.

Tagskifer flögusteinn sem þakið er með.

Tagskæg ups (upsa?).

Tagspaan þak-spánn.

Tagspær = Spær c, Sparre.

Tagsteen þakhella.

Tagstige þakstigi (þ. e. stigi sem við er hafður þegar verið er að þekja).

Tagstol grind sem sperrur í húsi standa (eru reistar) á.

Tagstraa þakhálmur.

Tagvindue gluggi á þaki.

Tagværk þak, (sjer í lagi) þakgrind(in).

*Taille, sk., mitti.

Tak eða Takke, ft. Takker, sk., kvísl (á hjartarhorni); tindur; tönn: Hjorten skyder sine Takker (sb. Hjortetak b, og skyde II, A, 1, b). Takker i Møllehjul tennur á mylnuhjóli. — Takker, (ft.), er einnig: blóðpungar (í þarfaganginum, sem koma til af gylliniæð).

Tak, sk., [þakk = þökk], þökk, þakkir: T. skal du have og jeg siger T. jeg þakka þjer (yður) fyrir, (sb.: jeg þakka þjer fyrir orðin góð; — sb. einnig: Hrappr bað hann hafa þökk fyrir). Sige een T. þakka e-m fyrir. — Han fik kun slet T. for sin Møie. Faae Skam til T. (eða til Takke). — b) Takke [af þakka, eig. ft., eða þakka-r, eig. et.], í orðatiltæk. til Takke, t. a. m.: Tage til Takke verðu feginn, láta svo lítið.

takfuld þakknæmur.

Takke sjá Tak (kvísl, o. s. frv.).

takke, ás. 1, [þakka], þakka: T. een for noget þakka e-m e-ð, biðja e-n hafa þökk fyrir e-ð (Nj.). — Det har jeg dig at t. for eða det kan jeg t. dig for það á jeg þjer að þakka; það á jeg upp á þig. Han kan t. sig selv for (hann á það upp á sjálfan sig), at han ikke fik Embedet. — T. for en Hilsen taka kveðju e-s. — Án þol.: T. af þakka boðsmönnum komu sína. — b) sem h. s., í t. af láta af embætti.

Takkebrev þakklætisbrjef.

takkebunden, [sb. binde], skuldbundinn (Al.).

Takkefest þakklætishátíð.

Takkehøitid = Takkefest.

Takkel, ft. -er, kl., reiði (á skipi): „Saa glemmer Sømand al sin Nød, sit T. nu han strammer“.

Takkelads, sk., a) reiði (á skipi). — b) (öll) meðferð á (skipa)reiða; skipbúnaður, skipabúnaður: Lære Takkeladsen.

Takkelgarn tjargaður hampur (tjargað hampband) til að hnýta um kaðal-enda (svo þeir rakni ekki upp).

Takkelmester sá sem á að sjá um reiðabúnað herskipa.

Takkelvæsen allt sem lýtur að reiðabúnaði herskipa.

Takkelyd þakklætishljóð.

Takkesang þakklætissöngur, (sb.: þakkargjörð, lofsöngur); þakklætisljóð.

takket, ft. takkede, e., (sem er) með kvíslum eða tönnum, (sb. Tak eða Takke): Takkede Horn.

takle, ás. 1, a) = tiltakle. — b) t. en Ende vefja hampi um kaðal-enda (sb. Takkelgarn).

Takling, sk., það að takle.

takløs þakkarlaus (= sem enginn þakkar manni fyrir): „Takløst Arbeide“.

taknemmelig, ft. -e, e., [sb. þakknæm-r], þakklátur, þakknæmur; sem tekur e-u þakksamlega (með þökkum): Vise sig t. imod een auðsýna e-m þakklátsemi.

Taknemmelighed, án ft., sk., þakklátsemi, þakklæti.

Takoffer þakklætisfórn, (sb.: lofsfórnir).

Taksigelse þakkargjörð, þakkir.

takskyldig skuldbundinn (Al.).

Takt (einnig ritað Tact), sk., a) án ft., hljóðfall: Synge efter Takten syngja hvorki of fljótt nje of seint. Komme ud af Takten fara skakkt á hljóðfallinu. Slaae T. sýna hljóðfall með slætti. — b) með ft. -er, nótu-lengd: En heel (halv) T. heil (hálf) nóta. Han sprang to Takter over hljóp yfir tvær nótur.

taktfast sem ekki hættir til að fara út úr hljóðfallinu, (sb.: lagvíss).

Tal, ft. eins, kl., [tal], tala: Et lige T. jafna-tala. Et ulige T. odda-tala, (sb.: standa á stöku). Tage T. paa noget kasta tölu á e-ð. Uden T. ótal. Jeg regner ham blandt mine Venners T. (sb.: einn í tölu þeirra sjálfra í faðl, 623). I hundrede (tusinde) T. hundruðum (þúsundum) saman. — Einnig um tölu í orðabreytingum (sb.: hverr, sem heitaar þar mörgum, er einn er, gjörir soloecismum á millum margfallegrar tölu ok einaligrar, Sn. E.). — b) tölustafur: Romerske (arabiske) T. rómverskir (indverskir) tölustafir.

*Talar, ft. -er, sk., síðhempa.

Talbogstav stafur sem merkir tölu.

Talbrød tölubrauð (= það brauð sem tala er sett á þegar bakað er til að sjá hvað mikið sje bakað).

Talbøining tölubreyting (á orði, = það að orð hefur misjafnar myndir í eintölu og fleirtölu).

tale, s. 1 og (optar) 2, [tala], 1) sem h. s., tala, a) í allra-tíðkanlegustu merkingum: Barnet begynder at kunne t. — T. hurtigt (langsomt, tydeligt) vera fljótmæltur (seinmæltur, skírmæltur). T. sagte vera lágtalaður, tala lágt. T. med høi Røst vera hátalaður, tala hátt, (sb.: gjallandi, glymjandi). — T. efter een herma eptir e-m (hvernig hann talar). — T. over sig mæla höfuðóra (fornt). — T. vel (ilde) om een lofa (lasta) e-n, (sb.: e-m liggur vel — ekki vel — orð til e-s). Der tales om það er sagt (að o. s. frv.), menn segja. Man taler høit derom það er komið í hámæli. — T. til een yrða á e-n. T. med een om noget tala um e-ð við e-n, færa e-ð í tal við e-n. T. sammen og tales ved talast við (Fms.). — T. godt for sig vera góður að koma fyrir sig orði, vera vel máli farinn, vera vel talaður. T. ud ljúka máli sínu. (Sb. c). — b) t. paa en Sag; sb. paatale. — c) = telja tölu (sb.: þá taldi Þórðr geilir tölo umb ...., hvé illa o. s. frv.): T. til Folket. Han talte en heel Time. — d) um það, sem ekki hefur mál, t. a. m.: Det taler for sig selv (það mælir sjálft fram með sjer =) það þarf ekki (er óþarfi) að mæla fram með því. Et talende Exempel ljóst dæmi. Et talende Beviis skýr sönnun. — e) t. een (haardt) til velja e-m (mörg) hörð orð (Fms.). —

2) sem ás., a) t. sig til Rette med een koma sjer (munnlega) saman við e-n. — b) t. et Ord (eða et Par Ord) med een tala eitt eða tvö orð við e-n. T. haarde Ord til een velja e-m hörð orð (Fms.), vera harðorður við e-n, (sb. harðyrði). — Han har talt (eða kunnet t.) Engelsk fra sin Barndom hann kunni ensku að mæla frá því hann var barn.

Tale, sk., [tala], 1) án ft., a) mál (sh.: Aldri bræðumst ek þau guð, er þú göfgar; því at þau hafa ekki mál, enga sýn né heyrn, o. s. frv.): Ved Talen udmærker Mennesket sig fra alle Dyr málið hefur manninn fram yfir öll dýr. — b) mál (= það sem talað er); tal, ræða: „Hans T. var sød, som Harpens Klang" (sh.: mýkjast við sætt mál hins ágætasta konunga, Fms.). Afbryde eens T. eða falde een i Talen tala fram í, (sb.: taka mál fyrir munn o-m). Faae een i T. fá að tala við e-n (sb.: finna mann að máli; koma að máli við e-n). Det kom paa T. (kom til orða) om hans Giftermaal. Der var T. om (það var í orði), at han skulde beforbres. Løs T. hjegómi, þvættingur, þvaður. — 2) með ft -er, ræða, tala (sb.: þá talði Þórðr gellir töla umb ...., hvé illa o. s. frv.), erindi (sb.: í því erindi, er hann talaði, 655 XVII). Holde en T. telja tölu, tala erindi. Slutte sin T. hætta tölu sinni (Hkr.).

Talebrug (tízka um orðatiltæki), málsháttur (sb. Talemaade a; sb. einnig; mállýzka): Det er efter (imod) Talebrugen það er eins og (öðruvísi enn) vant er að tala.

Taledeel partur málsgreinar (Sn. E.).

Taleenhed það að tölur eru samkynja.

Taleevne mál (= það að geta talað).

Talefrihed frelsi til að tala: „Hvor vidt Øvrigheden med borgerlige Love kan indskrænke vor T."

Talegave, með ft. í sömu merk., talandi, mælska, (mælskusnilld): Have T. eða have gode Talegaver vera vel máli farinn, vera vel talaður.

Talegitter grind eða vír-net sem talað er í gegnum við nunnur.

Talekonst = Rhetorik.

Talemaade, a) málsháttur (í sömu merk. og hjer: sem málsháttr manna er til jafnan, at vær köllum þá feðr, sem oss eru ellri, Stjórn): Det er efter Almuens T. — b) orðsháttur, orðtæki, orðatiltæki: Talemaader i eet Sprog kunne sjeldent oversættes ordret i et andet. Denne T. høres kun i Almuesproget.

*Talent, ft. -er, kl., náttúra (sh.: hann hafði margar náttúrur fram yfir aðra menn, Sturl.; sh. einnig: honum er margt til lista lagið).

*talentfuld (sem er) mesti listamaður.

Taler, ft. -e, kk., a) maður sem er að tala (= telja tölu). — b) mælskumaður (fornt).

Taleredskab málfæri (með ft.; sb. Organ b).

Talerkonst mælskubragð (með ft.).

Talerør a) málpípa (í húsi). — b) = Raaberor.

Talesprog tal (þ. e. munnmál — gagnstætt bókmáli).

Talestol ræðustóll.

Talestue málstofa (einkum í klaustri).

Talesynd synd í orðum.

Taleøvelse það að temja sjer að mæla á e-a tungu.

*Talfigur = Taltegn.

Talg (optast nefnt Tælle), án ft., sk., [sh. tólg-r], mör; tólgur (Pjet.), tólg.

Talggrever (einnig Tællegrever) = Grever.

Talgbinde mörhimna.

Talglys (einnig Tællelys), tólgarkerti.

Talhaspe hesputrje er segir til hvað margar skreppurnar sjeu.

*Talisman, sk., verndargripur (þ. e. gripur sem hefur þá náttúru að vernda eigandann).

Talk, án ft., sk., = Fedtsteen.

Talkjord hvítleit jarðtegund sem er (með öðru) í netjasteini.

Tallerken, ft. -er, sk., diskur (sb. Disk a, α): En flad (dyb) T. grunnur (djúpur) diskur.

Tallerkenskaar brot af leirdiski.

Tallie, ft. -r, sk., kaðall (með smáhjólum til að vinda sitt hvað með): Sætte en T. paa noget láta e-ð í kaðal(-lykkju, þegar á að draga það upp).

Tallielober, sk., rennikaðall (í Tallie).

Talliereb taug sem reiðinn er festur með á skipsborð.

Tallotterie talnabúð sem ekki er með deildum, talnabúð með níutigi tölum.

talløs ótallegur (fornt), ótölulegur (fornt; sb. ótal).

*Talmud, sk., gyðingalög (en nýju).

Talord töluorð (þ. e. orð sem merkir tölu).

Talperle hver af hinum stærstu perlum (sem taldar eru en ekki vegnar).

talrig margur.

Talrække töluröð: En fortløbende T.

Talskive skífa(n á úri eða stundaklukku) með töl(un)um.

Talsmand a) sá sem heldur uppi svörum af hendi e-s. — b) árnaðarmaður (fornt), formælandi (fornt).

Taltegn tölustafur.

tam, ft. -me, e., [tam-r], a) taminn, (sh.: Skynlaus kykvendi, ok jamvel león, ok önnor en grimmustu dýr, fær svá tamet með langri venjo, at þau hafna sinni náttúru, ok verða lýðen ok mjúk sinnm meistara, Al.): Tamme Dyr. En t. Stork. — b) (um menn), meinlaus, gæfur, (sb. spakligа, sólgagtig); Ved Penge faae vi ham nok t. við getum (sjálfsagt) haft hann góðan með peningum,

*Tamarinde, ft. -r, sk., (trjeð) *tamarindus indica*. — b) aldin þess trjes.

*Tambur, kk., = Trommeslager.

*Tamburin, sk., 1) bjölluhumba. — b) = Sveramme.

Tamhed, án ft., sk., það að vera tam.

*Tamis, kl., eins konar þunnur og gljáandi ullarvefnaður.

Tamp, ft. -e, sk., kaðal-endi (til að berja með): Give een T. berja e-n með kaðli. Faae T. vera barinn með kaðli.

tampe, ás. 1, berja (e-n) með kaðli.

Tamperdag imbrudagur.

Tamperret (fyrrum), imbrudagadómur (er dæmdi um hjónamál).

Tampning, sk., það að tampe.

Tand [tann], ft. Tænder [tennr], sk., 1) tönn (í tíðkanlegustu merk.): Skære Tænder nísta tönnum. Føle een paa Tænderne reyna að komast fyrir e-n. — 2) um ýmislegt, sem svipað er tönnum, t. a. m. a) tönn (í kambi eða hárgreiðu). — b) tindur (í hrífu). — c) álma (á matar-kvísl).

Tandbogstav tannstafur.

Tandbrækker, sk., tannbrjótur.

Tandbyld igerð í tanngarðinum.

Tandbørste tannbusti.

Tande (framb. Tane), án ft., sk., skar (á ljósi): Pudse Tanden taka af skarið.

Tandel, sk., (fornt), = Tande.

tandet, ft. tandede, e., (sem er) með tönnum eða e-u sem líkist tönnum (og kallað er Tand á dönsku): Et t. Hjul. Et t. Blad (á jurt).

Tandfald = Tandfældning.

Tandfeber verkir í börnum þegar þau eru að fá tennur.

Tandfældning tannfelling.

Tandgjerde tanngarður.

Tandgræs = Tandurt.

Tandhjul tannhjól (hjól með tönnum).

Tandhul a) = Tandhule. — b) hola í tönn.

Tandhule hver af þeim holum (í kjálkunum) sem tennurnar eru í.

Tandjern tannakefill (B. H.).

Tandkjød tannhold.

Tandlæge tannlæknir.

tandløs tannlaus.

Tandmiddel lyf sem á við tannverkjum.

Tandnerve tanntaug.

Tandpine tannverkur (B. H.).

Tandpulver tannduft (til að fægja tennurnar með).

Tandrod rót á tönn.

Tandskifte = Tandfældning.

Tandskiftning = Tandfældning.

Tandskraber, ft. -e, sk., tannakefill (B. H.).

Tandstikker, ft. -e, sk., tannstöngull.

tandstærk tannsterkur, tannstór.

Tandsætning tannvöxtur (B. H.).

Tandtrækker, ft. -e, a) sk., verkfæri til að draga með (skemmdar) tennur úr mönnum. — b) kk., maður sem dregur (skemmdar) tennur úr mönnum.

Tandurt (jurtin) *scleranthus annuus*.

Tandværk = Tandpine.

Tane sjá Tande.

Tang, [tang í töng], ft. Tænger [tengr], sk., töng: Holde et gloende Jern med Tangen.

Tang, án ft., sk., [þang], þang; marhálmur.

Tangart þangtegund.

Tangaske þang-aska.

Tangbrænding þangbrenna (til að ná salti úr þanginu).

Tangdige garður úr þangi.

Tange, ft. -r, sk., [tangi], a) (í Norv.), = Landtunge a. — b) (sjaldh.), skurhali. — c) (sjaldh.), tangi (sem gengur inn í skapt, sh.: Ljótr snaraði þá skjöldinn svá fast, at sverðit brast í tanganum).

*Tangent, ft. -er, sk., snertilína, snertistryk.

Tanggjerde garður af þangi.

Tanggjødning þang sem áburður.

Tangloppe dálítið skorkvikindi í sjó.

Tangovn þangofn (sb. Tangbrænding og Tangsalt).

Tangsalt þang-salt.

Tanke, ft. -r, sk., hugsun, hugrenning, (sh. hugur): Tanken om et tilkommende Liv hugmyndin um annað líf. Tanken paa det tilkommende Liv það að hugsa um annað líf. Een kommer paa Tanken om noget e-m dettur e-ð í hug. — Holde sine Tanker samlede hafa hugann á e-u. — Falde i Tanker verða hugsafullur (allt í einu). — Yttre sine Tanker om noget tjá hug sinn um e-ð (sb. Grágás I, 9). — Han stod i den T. (hann hjelt), at det var Fruen i Huset. Have høie Tanker om sig selv þykjast (vera mikill maður). Bringe een paa andre Tanker telja e-m hughvarf. Komme paa andre Tanker taka skapskipti, skipta skapi sínu, (sh.: at mér sé þá annars hugar, en nú er). — Jeg er kommen paa den T. (jeg er kominn á það, jeg er orðinn á því), at det Hele kun er Gjøglеværk. — Hav mig i Tankerne hafðu mig í huga. Slaae noget af Tankerne hyggja af e-u, verða e-u afhuga. — Hans Tanker gik ikke i Opfyldelse það fór öðruvísi, enn hann hafði ætlað (= vonazt eptir). — Det var min T. (jeg ætlaðist til), at han skulde være holdt til Bogen. Jeg bliver ved min

første T. (áselning), at reise i Morgen jeg fer á morgun, eins og jeg ætlaði mjer í fyrstu.

Tankebillede, a) hugmynd. — b) mynd sem á að merkja (tákna) e-ð.

Tankeblik hugsunarfullt augnaráð.

Tankebygning hugsana-korfi; klnusa.

Tankedigt heimspekilegt kvæði.

Tankeflugt hugarflug.

Tankeforbindelse hugsana-samband.

Tankeform hugsana-snið.

Tankeforvirring hugsunar-ruglun.

Tankefoster hugar-afspringur: Dette T. har ikke kostet ham meget Hovedbrud.

tankefuld hugsandi, hugsi (fornt).

Tankefylde hugsana-gnótt: Der hersker en stor T. i denne Forfatters Skrifter.

tankefødende, [sb. føde], sem elur hugsanir.

Tankefølge, sk., hugsana-röð.

Tankegang hugsun (= það hvernig farið er að hugsa), hugsana-röð.

Tankeglimt hugsun sem bregður fyrir, hugsunar-aðkenning.

Tankejagt það vera að elta (grafa) upp fágætar hugsanir.

Tankekjæde hugsana-röð.

Tankekreds hugsanir (sem eru í sambandi sín á milli): I denne T. er hans Sjæl uophørlig sysselsat.

Tankeleg = Tankespil.

Tankeliv líf sem fólgið er í hugsunum eða hugsanir fylgja, hugsunar-líf.

tankeløs hugsunarlaus: Han er mere adspredt end t. — En t. Andagt.

Tankeløshed, án fl., sk., hugsunarleysi.

Tankeraad hugsana-röð.

tankerig auðugur að hugsunum: Et tankerigt Skrift.

Tankerigdom hugsana-gnótt.

Tankerige = Tankeverden.

Tankering dægradvöl.

Tankerække hugsana-röð, hugsanir: Herved blev min T. afbrudt.

Tankeseddel minnisblað.

Tankeskrift, sk., það að rita sjálfar hugmyndirnar (eins og Kinverjar gjöra og fleiri þjóðir þar í nánd) en ekki orðin sem merkja þær; hugmynda-letur.

tankesnild kænn við (í) hugsun.

Tankespil hugar-leikur.

tankespredt, [sb. sprede], sem ekki hefur (ekki getur haft) hugann á neinu; (sem er) utan við sig.

Tankespring hlaup (í hugsun).

Tankesprog spakmæli.

Tankestof umhugsunar-efni.

Tankestreg stryk (í línu, þar sem maður á snöggvast að nema staðar í lestrinum).

Tankestrøm hugsana-straumur.

Tankesynd synd í hugsun, hugar-synd.

Tanketing hlutur sem ekki er til nema í huga manns, (tóm) hugsun; (sb.: hugarburður).

tanketom sem engin hugsun er í, (sb. tankeløs: En t. Sjæl. „Den stive, tanketomme Etiquette".

Tankeverden hugmynda-svið, hugmyndakerfi: „Den Grændselinie, som et forskjelligt Sprogs forskjellige T. foreskriver".

tankevild ringlaður, ruglaður.

tankevægtig sem efnismiklar hugsanir eru í.

tankevækkende, [sb. vække], sem kveikir hugsanir.

Tankevæsen vera (hlutur) sem ekki er til nema í huga manna.

Tankeyttring hugsun (að því leyti sem hún kemur í ljós).

Tant, án fl., kl., a) glingur; hjegómi. — b) gaman: Der er ei saa lidet T., der er jo Alvor iblandt fullu gamni fylgir nokkur alvara (orðskv.).

*Tante, fl. -r, kvk., föðursystir eða móðursystir.

Tap, fl. -pe, sk., [sb. tappi?], a) krani. — b) sá partur á spýtu-enda sem felldur er inn í gróp. — c) gaddur (út úr öxul-enda). — d) standur, eða þvíuml.

*Tapet, fl. -er, kl., veggfóður (úr krjefi eða e-m vefnaði): Bringe noget paa Tapetet færa (leiða) e-ð í tal, vekja máls á e-u.

*Tapetmager, fl. -e, kk., sá sem býr til veggfóður og festir það á veggina.

*tapetsere, ás. 1, festa fóður á (veggi).

*Tapetvæver sá sem vefur veggjafóður.

Taphjul hjól með gadda út úr öxul-endunum.

Taphul a) gat(ið) sem krani(nn) er settur í. — b) gat fyrir öxul-enda.

*Tapisserie, kl., veggfóður (úr krjefi eða e-m vefnaði).

Tapfile árjetti.

Tapning, sk., það að tappe.

tappe, ás. 1, renna (legi, um krana, úr tunnu eða öðru þess konar íláti): T. Vinen om fra et Fad paa et andet. T. Viin af et Anker paa Flasker. T. Øl i Kruset. — T. een for Vattersot (ná vatni úr manni, sem hefur vatnssýki).

Tappehoug undir-sár, undir-ker, (sem tekur við úr sinkerinu — sb. Rostekar).

Tappekar = Rostekar.

Tappenstreg bumbusláttur á kvöldin til merkis um að liðsmenn eigi að fara til herbergja sinna, (kvöldbumba).

tapper, fl. tappre, e., a) frækinn (í fornri merk.), vaskur, röskur, hraustur, (sb. kjæk): En t. Kriger (Soldat). — b) frækilegur, hraustlegur: De gjorde en t. Modstand þeir veittu allharða viðtöku. — 2) tappert, sem ao., fræknlega, vasklega, rösklega, hraustlega: Fegte (stride) tappert. — í tali: Arbeide tappert herða sig (að því sem maður er að gjöra). Drikke tappert drekka fast.

Tapperhed, án fl., sk., frækuleiki, vaskleiki, röskleiki, hraustleiki, hreysti, (sb. Kjækhed).

Tappestang tappastöng (þ. e. stöng sem höfð er eins og tappi, í því íláti, sem kallað er Mæskekar).

Tappestav = Tappestang.

Tappetrug a) trog sem e-m legi er rennt í úr tunnu eða öðru þess háttar íláti (sb. tappe). — b) = Tappehoug.

Tappevand vatn sem (þlggj.) rennt er úr e-u (sb. tappe).

*Tara (einnig ritað Thara), sk., það sem dregið er frá e-i vöru fyrir þunga umbúðanna.

*Tarantel, sk., eins konar konguló.

*Tarantella, sk., eins konar ákafur danz í Sikiley og suðurhluta Ítalíu.

*Tarif, sk., vöru-skrá (með tilgreindu verðlagi).

Tarm, fl. -e, sk., [þarm-r], þarmur, görn.

Tarmbug sjá Tarmebug.

Tarmebad = Clysteer.

Tarmebrok, kl., = Tarmeløb.

Tarmebrud, kl., = Tarmeløb.

Tarmebug (einnig Tarmbug), garnhol(ið, þ. e., sá hluti af bolinu sem garnirnar eru í).

*Tarmefistel mein í endaþarmi.

Tarmehinde lífhimna (*peritonaeum*).

Tarmehud garn(a)himna.

Tarmeløb kviðslit, haull.

Tarmeskind = Tarmehud.

Tarmeslyngning garnaflækja, (sb. Miserere).

Tarmesnit þarm-skurður.

Tarmestræng strengur úr þörmum.

Tarmesæk = Tarmehinde.

Tarmevrid = Bugvrid.

Tarre, fl. -r, sk., [þarri, þari], þari; þarabelti; þang.

*Tartan, kl., skozkur teningavefnaður.

Tartar (fyrir Tatar), fl. -er, kk., Tattari (sb. Fms. og fleiri fornrit).

Tartarie, kl., Tattaraland.

tartarisk, fl. -e, e., tattverskur: De tartariske Nationer.

Tarv, án fl., sk., [þarf, í þörf], nauðsyn, þörf, þarfindi; nytjar, nytsemi, gagn: Faa vide tiende Mands T. fár veit þegjanda þörf, sveltur sitjandi kráka, (orðskv.). — Fremme Menneskenes T. (sb.: nytsemdarmaður, t. a. m Fms. III, 174).

tarve, ás. 1, [þarfa, haft í fornbókum], (úrelt), þurfa e-s eða e-ð.

tarvelig, 1) fl. -e, e., a) (um mann), sparsamur. — b) (um hluti), sem sparnaður er við hafður, sem spart er á haldið: En t. Levemaade sparsemi, sparnaður. — 2) sem ao., sparsamlega, spart: Det gaaer t. til i hans Huus það er haldið spart á hjá honum.

Tarvelighed, án fl., sk., sparsemi, sparnaður.

tarveløs sjá tarvløs.

tarvløs (einnig tarveløs), [þarflaus-s], a) sem ekki þarf neins. — b) óþarfur, óþarfa-.

Taske, fl. -r, sk., [taska], taska (fornt); kambpungur (framb. kampungur).

Taskebælte, a) belti með tösku, töskubelti. — b) belti með vösum í, vasabelti.

Taskekrabbe (krabbategundin) *cancer pagurus.*

Taskekrebs = Taskekrabbe.

Taskelaas eins konar lás.

Taskenspiller sjónhverfingamaður.

*Taste, fl. -r, sk., (hljóm)tunga (á hljóðborði eða organi; þ. e.: hver af þeim tungum sem fingrunum er þrýst á þegar leikið er).

Tatar sjá Tartar.

Tater, fl. -e, kk., [sb. Tatar], eins konar förulýður á Jótlandi (sb. Zigeuner).

*tatovere, ás. 1, gjöra (með því að punkta eða rispa) myndir á (hörund, eins og villiþjóðum er títt).

taune, ás. 1, [þagna], (sjaldh.), þagga (sb. Sn. E. Eg. 168–169).

taus, fl. tause, e., [sb. þag-, í þegja], 1) um mann, a) þegjandi (Fms. VII, 160): Han sad ganske t. (þagði eins og steinn) den hele Aften. Blive t. þagna, (sb. e-n setur hljóðan). — b) þögull, þegjandalegur, óorðasamur (Fms.), fáorður, fámálugur, hljóðlyndur, hljóður: Han er altid t. i store Selskaber. — c) (sem þegir yfir leyndarmálum), þagmælskur, o. s. frv.: Vær t. og forsigtig. — 2) (um annað), kyr, vær, eða þvíuml.: Den tause Skov (Nat).

Taushed, án fl., sk., þögn; þagmælska; kyrrð, værð, eða þvíuml.: Bringe een til T. þagga niður í e-m. Der blev med eet almindelig T. i Salen það drap hljóð úr öllum sem inni voru, þar sló öllu í þögn, (sb.: slegit hefir þögn á þegna, Fms. VI, 43). — Man kan forlade sig paa hans T. þagmælsku hans. Forbigaae noget med T. láta e-ð í þagnargildi. — Tausheden i den mørke, alvorlige Gravskov.

*Tautologie, fl. -r, sk., orðalengingar.

Tave, fl. -r, sk., [tág; sb. lav og lág-r], taug (í jurt).

Tavl, fl. eins, kl., [tagl; sb. Rumpetavl], (taug, kaðall), haft í orðatiltæk.: Skibet sank (eða þvíuml.) med Top og T. með rá og reiða.

Tavl, fl. eins, kl., [tafl], a) tígull (t. a. m. í vefnaði). — b) ferhyrnt gat, eða spjald sem fellt er í það (sb.: Salómon konungr .... þildi innan alla veggina .... með spjöldum ok spilum cedrinis af gólfi neðan). — c) tafl; verplakast.

Tavlbord [taflborð], (úrelt), taflborð.

Tavlbræt taflborð.

Tavle, ft. -r, sk., [tafla], a) spjald (sb.: steinspjäld þau ...., er sjálfr guð hafði á rltat; spjald, ok á crucifixio), tafla; tabula (sb.: sér hón, at hln bægri geirvarta er blásin upp á tabulonni). b) = Kirketavle.

Tavlebly (steypt) blý í spjöldom (eðs þunnum hellum).

Tavlebog töflubók (= bók sem er allt einar töflur).

Tavlebord borð sem spjald (af flögusteini) er greypt í.

Tavleglas gler í ferhyrndum skífum.

Tavleleg, [sb. Tavl af tafl], tafl (= það að tefla).

Tavlemonster (Tavlmonster þykir rjettara), tiglar (í vefnaði; teflingur?).

Tavlepenge, ft., gjafastakks-peningar (sb. Kirketavle).

Tavleskifer flögusteino sem hafður er í skrifspjöld, spjaldssteinn.

Tavlesteen = Tavleskifer.

tavlet, ft. tavlede, e., settur samao úr spjöldum: En t. Væg.

Tavleværk e-ð sem gjört er úr spjöldum: Væggen var beklædt med T. (sb. Tavl, af tafl, b).

Tavlgrund, [sb. Tavl, of tafl, a, og Grund 1, h], tiglsvefnaður, (teflingur?).

Tavlmonster sjá Tavlemonster.

tavlspættet tiglóttur.

Tax, kl., (trjeð) *taxus baccata.*

*Taxation, sk., það að taxere.

*Taxator, kk., = Vurderingsmand.

*taxere, ás. 1, verðleggja, virða, meta.

*Taxering, sk, það að taxere.

*Taxt, ft. -er, sk., fjárlag (að baði yfirvalda; sb. Grágás 1, 500), löglegt verðlag: Sælge efter (over, under) Taxten. Efter gammel T. að forngildu.

Taxtræ = Tax.

*Technik, sk., fyrirkomulag; reglor e-r listar.

*Techniker, ft. -e, kk., sá sem kennir eða nemur e-a smið; iðnaðarmaður.

*teknisk, ft. -e, e., sem lýtur oð listum eða iðnaði.

*Technolog, ft. -er, kk., sá sem ritar um listir eða iðnað.

*Technologie, sk., rit um smíðar eða iðnað, smíðsfræði, iðnaðsfræði.

tee, ás. 1, [e. o. tea; sb. see], tjá (sb.: þann góðvilja, er þér hafið mér téð; eigi téði guð þeim sina miskunn), auðsýna, sýna: T. sig som en brav Karl sýna af sjer röskleik, eða þvíuml.

Teen, ft. Tene, sk., [tein-n], a) (sjaldh.), teinn, teinungur: „Er Gehalten rigtig, udstøbes Metallet i Tene, i de dertil stukne Huller". Tene paa Træer. — b) snælda.

*Teetotalist (ekki Teatotalist), ft. -er, kk., bindindismaður (þ. e. maður sem er í bindindisfjelagi).

*Teetotaller, kk., = Teetotalist.

Tegl, ft. eins, kl., [tigl], tigl, (einkum) þak-tigl: Stryge T. (sb.: at þeir skyldi elta leir ok gera tigl). Brænde T. steikja tigl.

Teglarbeide, a) tiglgjörð (Stjórn). — b) e-ð sem gjört er úr tigli.

Teglbrænder, ft. -e, kk., tigl-steikjari.

Teglbrænderi staður þar sem tigl er steikt.

teglbygget, [sb. bygge], gjörður (hlaðinn) úr tigli.

tegldannet, [sb. danne], (sem er) í löguo eins og tiglhella (þ. e. þakhella úr tigli).

teglfarvet, ft. -farvede, e., (sem er) eins og tigl á litinn, (sb. teglrød).

Teglform tiglmót.

Teglgaard tiglgarður (þ. e. tiglgjörðarhús).

Teglgulv tiglgólf.

Teglhuus hús til að þurrka tigl í.

Teglhytte tiglgjörðarhús.

teglhængt, [sb. hænge], tiglþakinn: En t. Bygning.

Tegljord lskasti leir (af þeim) sem hafður er í tigl.

tegllagt, [sb. lægge], lagður tigli.

Teglleer leir sem hafður er í tigl.

Teglmeel smá-malið tigl, tigldupt.

Teglmuur tiglveggur (Stjórn).

Teglovn ofn sem tigl er steikt í.

teglrød rauðleitur eins og tigl, (sb. teglfarvet).

Teglsteen = Tegl.

Teglsteensolie olía sem tigldupt er saman við.

Teglstryger, ft. -e, kk., tiglmótari.

Teglstrygning tiglmótun.

Tegltag tiglþak.

Tegltækker, ft. -e, kk., sá sem gjörir tiglþak.

Tegltørv hnoðaður og mótaður brenuslumór.

Teglvæg tiglveggur (fornt).

Teglværk tiglgjörðarstaður.

Tegn, ft. eins, kl., [teikn], a) mark, merki: Væderens T. hrútsmark (Rimb.), hrútsmerki (Rimb.). hrútsliki (sb.: þá er sólin gengi í hrútsliki), hrútur (sb.: þá hefr sól göngu sina ó merki því, er hrútr er kallaðr, Rimb.). — Gjøre Korsets T. gjöra krossmark. — Ord ere T. paa Tanker orðin tákna (merkja) hugsanir. Dette er T. paa en god Helbred það er heilsumerki. Der var ikke T. til Liv hos ham það var ekkert lífsmark með honum. — b) bending: Give een et T. med Haanden benda e-m. Give een et T. med Øinene depla augum til e-s. — c) það sem veit á e-ð, viti (í orðstiltæk.: ills viti, góðs viti), fyrirboði, fyrirboðun (fornt); fyrirburður: Jeg holder det for et ondt (godt) T. jeg held það sje ills (góðs) viti. Man holder det for T. paa en streng Vinter menn halda, að það viti á harðan vetur. Der er ingen T. til at det snart vil skee það eru ängvar líkur til, að það verði bráðum. — d) tákn (sb.: Heliseus spámaðr, er mörg tákn gerði), stórmerki, jarteikn: „Dersom I ikke see T. og underlige Gjerninger".

Tegnbillede mynd sem merkir e-ð, merki, mark.

tegnbunden, [sb. binde], tengdur við e-t merki, kominn undir e-u merki, eða þvíuml.: T. Kundskab.

tegne, s. 1, [teikna], 1) ás., a) draga (e-ð) upp: T. et Træ (Dyr). T. en menneskelig Figur. — Han tegnede hende af (hann dró upp myndina hennar) som hun sad ved Rokken. — T. efter Antiker draga upp eptir fornmyndum. Hun lærer at t. — b) = mærke a: Var dig for den, som vor Herre har tegnet. — c) skrifa rita: T. noget op báka e-ð (sjer til minnis). — T. sig rita nafn sitt: Der har mange tegnet sig som Deeltagere. — Einnig (tómt) t. = t. sig: T. paa (rita nafn sitt á) en Omgangsskrivelse. T. under rita nafn sitt undir. — 2) h. s., vera líklegur (til að verða e-ð): Drengen tegner godt er efnilegur. Han tegner til at blive en dygtig Karl það er eins og það ætli að verða maður úr honum. Det tegner til en god Høst það ætlar að verða góð uppskera.

Tegnebog, a) uppdráttabók (sb. tegne 1, a). — b) kambpungur (framb.: kampungur), veski.

Tegnebræt uppdráttafjöl (þ. e. fjöl sem brjef er límt á meðan verið er að draga myndir á það; sb. tegne 1, a).

Tegnekonst uppdráttalist.

Tegnelse, sk., a) (sjaldh.), það að tegne 1, b, c. — b) e-ð sem skrifað er til minnis.

Tegnelærer = Tegnemester.

Tegnemester sá sem kennir uppdráttalist.

Tegnen, án ft., sk., það að tegne (uppdráttur).

Tegnepapir uppdráttapappír.

Tegnepenge, ft., peningar sem klukkari fær fyrir að skrifa nöfn þeirra sem ætla að verða til altaris.

Tegner, ft. -e, kk., sá sem kann að draga upp: Han er en god T. (hann er góður að draga upp); men at male forstaaer han ikke.

Tegneskifer = Sortkrid.

Tegneskole skóli þar sem kennt er að draga upp.

Tegning, sk., a) án ft., það að tegne 1 (einkum a). — b) með ft. -er, uppdráttur (= mynd sem dregin er upp): Tegningen til en Bygning uppdráttur til að sýna, hvernig e-t hús eigi að verða. En meget udført T. nákvæmur uppdráttur.

Tegnlære a) það að kenna hvernig menn geti sýnt hugsanir (hugmyndir) með merkjum. — b) sú kunnátta að sjá (af merkjum, t. a. m. lífæðinni, tungunni, þvaginu) hvað að sjúkum manni gangi.

Tegnskrift, sk., það að skrifa öðruvísi enn með stöfum.

Tegnsprog það að tala með bendingum, bendingamál.

Tegntyder, ft. -e, kk., sá sem þýðir fyrirburði (þ. e. segir fyrir hverju þeir sjeu).

Tegntydning það að þýða (ráða) fyrirburði.

*Teint, sk., litarháttur.

*Telegraph, ft. -er, sk., (eins konar tilbúningur til að koma fljótt frjettum), frjettafleygir.

*Teleologie, sk., skýringar um tilgang skapaðra hluta.

*teleologisk, ft. -e, e., sem lýtur að tilgangi skaparans.

*Teleskop, sk. og kl., stór sjáunpípa.

*teleskopisk, ft. -e, e., sem ekki sjest nema í sjónpípu: Teleskopiske Stjerner.

*tellurisk, ft. -e, e., sem lýtur að eðli jarðarinnar.

Telt, ft. -e, kl., [sb. tjald], tjald: Reise (opslaae) et T. tjalda. Nedtage et T. taka upp tjald, svipta tjaldi. Ligge under T. liggja í tjaldi, liggja við tjald.

Teltbod tjald sem haft er fyrir sölubúð.

Teltboer, ft. -e, kk, tjaldbúi.

Teltdække a) (sjálft) tjald(ið). — b) e-ð sem tjald er þakið með utan.

telte, s. 1, [sb. tjalda], tjalda, a) h. s.: „Han lod sine Mænd strax t. over sig". — b) ás.: „Vore Landsmænd har alt teltet Skibet".

Telthuus tjald sem líkist húsi; (eða) hús sem er svipað tjaldi.

Teltknap hnúður á tjaldsúlu.

Teltlerred tjaldaljerept.

Teltliv það að búa í tjöldum.

Teltmager, ft. -e, kk., sá sem býr til tjöld.

Teltpæl tjaldhæll.

Teltreb tjaldstag.

Teltseng rekkja sem er lík tjaldi.

Teltstang tjaldsúla.

Telttag þak sem er eins og ris á tjaldi.

Teltvogn, a) tjaldavagn (= vagn sem tjöld eru flutt á). — b) vagn sem tjaldað er yfir, (tjaldvagn).

Teltvæg tjaldblið.

temmelig, a) sem ao., sæmilega, býsna, æði: Hans Helbred er nu t. god. T. meget æði mikið. T. lidet heldur lítið, í minna lagi. Det gaaer saa t. med Arbeidet verkið gengur bærilega (nógu vel). — b) sem e., töluverður, æði mikill: Han efterlader sig en t. Formue. Der er endnu en t. Deel tilbage það er töluvert (æði mikið) eptir enn.

Tempel, ft. Templer, kl., musteri.

Tempelherre musterisriddari (sb. Tempelorden).

Tempelorden samband musterisriddara (sem varu uppi á 12. og 13. og 14. öld).

*Temperament, ft. -er, kl., geðsmunir: Et cholerisk T. ákaflyndi, kappsemi. Et melancholsk T. þunglyndi. Et phlegmatisk T. daufLyndi. Et sangvinisk T. glaðlyndi, ljettlyndi, hviklyndi. Være af et hidsigt T. vera bráðlyndur (bráður, uppstökkur). Være af et sagtmodigt T. vera hóglyndur (gæfur; sb. sagtmodig, Sagtmodighed).

*Temperamentsfeil skaplöstur.

*Temperatur, sk., loptslag (að hita eða kulda).

*temperere, ás. 1, tempra; En tempereret Luft mátulegur hiti. Et tempereret Klima temprað loptslag. Det tempererede Streg af Jorden (sb.: engi sá er vel tempraðan bálstað vill hafa, Skuggsjá).

*Tempo, kl., mátulegur flýtir (í söng eða hljóðfæraslætti).

*temporel, ft. -le, e., stundlegur, skammvinnur, fallvaltur.

*temporisere, h. s. 1, sjá hvað setur, eða þvíuml.

*temporær, n. -e, e., sem (ekki) er (nema) um stundar sakir, skammvinnur, (sb.: skammgóður, til bráðabyrgða).

*Tempus, ft. Tempora, kl., tíð (sagnar).

*Tendents, ft. Tendentser, sk., stefna, horf, tilhneiging, tilgangur.

*tendere, h. s. 1, stefna (að e-u), hafa tilhneigingu (til e-s; sb.: e-m hættir til e-s).

Tene, ft. -r, sk., [sb. teina, í Grágás], = Ruse.

*Tenor, sk., þriðja hljóð (að ofan, í söng eða hljóðfæraslætti).

*Tenorist, ft. -er, kk., sá sem syngur í þriðju hljóðum (sb. Tenor).

*Tentamen, ft. Tentamina, kl., raun (= það að reyna e-n, það að hlýða e-m yfir).

*Terceron, kk., maður sem á hvítan föður en móranða móður (þ. e. móður sem er Mulatinde).

*Termin, ft. -er, sk., [termin, Stjórn], ákveðinn (tiltekinn) tími, (sb.: Ef maðr fastnar sér kono, þá skolo festar haldaz svá lengi sem á var kveðit; en at liðinni þeirri stefno, er á var kveðit, ... þá segja lög lausar festar, Grágás); (einkum: hinn löglegi) gjalddagi (11. júní og 11. desember): Sætte een en T. kveða á tíma við e-n (gjöra e-m stefnu; sb.: Set mér termin ok tíma til, nær þú vill at ek bíði fyr þér): Betale en Sum i fire Terminer barga e-ð á fjórum gjalddögum.

*Terminologie, sk., = Konstsprog (sb. Ordbrug).

*Termiter, ft., eins konar maurakyn (í heitum löndum).

*Terne, ft. -r, sk., þristur (í talnabúð).

Terne (einnig ritað Tærne), n. -r, [þerna], þerna, a) kvk., (sb.: þjónustumey, griðkona). — b) sk., (sb.: gæss né andir né æðar né þernar, Grágás), kría.

Terning sjá Tærning.

*Terpentin, sk., terpentínu-kvoða.

*Terpentinolie terpintína = terpintínuolía.

*Terpentinspiritus terpintínuandi.

*Terrain, kl., landslag.

*Terrasse, ft. -r, sk., hjalli (grasi vaxinn).

*Terrin, ft. -er, sk., (eins konar djúp) skál (optast með loki, tarína): En Porcellains T.

*Terrinlaag tarínulok.

*Territorial-, sem fremri partur af samsettu orði, sem lýtur að landeign, t. a. m. í Territorialrettighed, ft., landeignarrjettindi (= rjettindi sem fylgja landeign).

*Territorium, ft. Territorier, kl., landeign, land, lönd.

*Terrorismus, sk., skelfi-stjórn (sb. G. O.), ógnar-öld, (á Frakklandi 1793–94).

*Terrorist, ft. -er, kk., skelfir (G. O.).

terske sjá tærske.

*tertiair, ft. -e, e., (sem er) þriðju tegundar, þriðji.

*Terts, sk., (í skilmingum), högg eða lag þriðju tegundar.

*Terzerol, sk., = Lommepussert.

*Terzet, sk., þrísöngslag, þrísöngur; þriggja hljóðfæra lag.

*Terziner, ft., ítölsk stafhenda.

*Testament (einnig Testamente), ft. Testamenter, kl., [testament, Sturl. IV, 46], testament, a) = skipun manns; skipunarskjal: Gjøre sit T. gjöra skipun sína (fornt; sb.: gjöra skipanir á síðustu dögum sínum). — b) sáttmáli (meðal guðs og manna): Det gamle (nye) Testamentes Tider. — Det gamle (nye) T. bækur hins forna (nýja) sáttmála.

*testamentarisk, ft. -e, e., sem lýtur að (stendur í, eða þvíuml.) skipun manns (á síðustu dögum).

*Testamente sjá Testament.

*testamentere, ás. 1, gefa (e-m e-ð) í skipun sinni (testamenti sínu).

*Testator, ft. -er, kk., maður sem gjört hefur skipun sína.

*Testatrix, kvk., kona sem gjört hefur skipun sína.

*testere, ás. 1, = testamentere.

*Testikel, n. Testikler, sk., eysta.

*Testimonium, ft. Testimonia og Testimonier, kl., vitnisburður.

Text, sk., [sb. texti], texti (sb.: þeirra villa ok hégómi auðsýniz af sjálfum texta Genesis, Stjórn; allan texta guðligra ritninga, Stjórn), (sb.: umtals-efni, mál, lestur): Prædike over en T. leggja út af e-u. Texten til en Liigprædiken.

*Textur, sk., vígindi.

*Thaleb, kk., (tyrkneskur) spekingur.

*Thara sjá Tara.

*Theater, ft. Theatre, kl., leikhús.

*Theaterbud sendimaður í leikhússmálefnum.

*Theaterbygning (sjálft) leikhús(ið).

*Theaterdirecteur, ft. -er, leikhússforstjóri.

*Theaterkasse leikhúss-sjóður.

*Theaterpersonale, kl., leikhúss-fólk.

*Theatervæsen allt sem lýtur að leikhúsi (leikhúsum).

*theatralsk, ft. -e, e., (leikhúslegur), leikaralegur.

Thee, n. -r, (þegar talað er um tegrasstegundir), sk., a) tegras: Bruun T. Grøn T. Fine Theer. — b) tevatn: Skjenke (drikke) T. Theen har trukket tevatnið er dökknað (af safanum úr tegrasinu). En Kop T. teholli = bolli af tevatni.

Theebakke tebollsdiskur.

Theeblad blað af tegrasi.

Theebord teborð.

Theebræt tebollafjöl.

Theedaase baukur (eða annað smá-ílát) sem tegras er haft í.

Theedug dúkur sem breiddur er á teborð.

Theekande = Theepotte.

Theekedel tevatnsketill.

Theekop tebolli (þ. e. bolli sem te er skenkt í).

*Theemaskine vellu-kanna (það er eins konar ílát til að halda vatni heitu eða þvíumlíku sem hafa á í te eða kaffi).

Theeplante tegras.

Theepotte tekanna.

Theeselskab þeir sem koma saman til tedrykkju.

Theeskaal = Theekop.

Theeskee teskeið.

Theeskjenker veitingamaður sem selur tevatn í ballum.

Theeskriin (vandaður) tekistill.

Theetøi, án ft., tegögn.

Theevand a) vatn sem ætlað er í te. — b) tevatn.

*Thema, ft. Themata, kl., texti, (umtals-)efni.

*Themis, kvk., rjettlætisgyðja(n).

*Theodicee, sk., forsjónarfræði.

*Theogonie, sk., hugmyndir um uppruna guðanna.

*Theokratie, kl., guð-stjórn (eins og hjá Gyðingum í fornöld).

*theokratisk, ft. -e, e., sem lýtur að guð-stjórn.

*Theolog, ft. -e, kk., guðfræðingur.

*Theologie, sk., guðfræði, guðvísi.

*theologisk, n. -e, e., sem lýtur að guðfræði, guðfræðis-: En t. Forelæsning guðfræðisfyrirlestur. Tage t. Examen ljúka sjer af í guðfræði. En t. Candidat maður sem er útlærður í guðfræði.

*Theoretiker, ft. -e, kk., sá sem hefur hugmynd e-r listar eða vísindagreinar (hvort sem hann getur alls kostar sýnt hana í verki eða ekki).

*theoretisk, ft. -e, e., sem lýtur að (er fólginn í, o. s. frv.) reglum og hugmyndum.

*Theorie, ft -r, sk., hugmynd, regla, lærdóms-áætlun, eða þvíuml.: Han har lagt sig efter Medicinens T., men aldrig givet sig af med Praxis. Fremsætte en ny T.

Theosoph, ft. -er, kk., sá sem þykist sjá andlega hluti með yfirnáttúrlegu móti.

*Theosophie, sk., það að þykjast sjá andlega hluti á yfirnáttúrlegan hátt.

*Thermometer, ft. Thermometre, kl., hitamælir (G. O.).

*Thesis, ft. Theses eða Theser, sk., þrætugrein; o. s. frv.

thi (einnig ritað ti), st., [þí = því], a) af því að, af því, því að, því: Reisen var ikke blot en Lystreise; t. vi besaae alle Fabrikerne i Egnen. Jeg klager ikke over min Skjebne; t. hvortil nytte Klager? — b) fyrir þá sök, fyrir því, því, þess vegna: Magt kunde her ikke anvendes; t. vilde han forsøge, hvad der kunde udrettes ved List. Sb. derfor.

Thing sjá Ting II.

Thronarving sá sem borinn er til ríkis (eptir e-n); konungs-efni; keisara-efni.

throne, h. s. 1, sitja (eins og í hásæti). — b) óeiginl., drottna, ríkja.

Throne, ft. -r, sk., hásæti, hásætisstóll (Stjórn); veldissæti (Stjórn); stóll (sb. elska man ek trúlyndan þræl minn ok vin Davíð og styrkja hans stól): Bestige Thronen taka konungdóm (keisaradóm). Han blev stødt fra Thronen var rekinn af ríki.

Thronfølge, kk., ríkis-erfðir.

Thronfølger, ft. -e, hk., sá sem taka á ríki eptir e-n, (sb. Thronarving).

Thronhimmel himin upp yfir hásæti, (hásætishimin).

Thronseng sæng sem himin er yfir, (himinsæng).

Thunfisk sjá Tunfisk.

Thybo maður á (af) Þjóðu á Jútlandi.

ti sjá thi.

ti tíu.

Tiaar tíu ár.

tiaarig tíu vetra (gamall).

Tid, ft. -er, sk., [tíð], 1) í myndinni Tid, a) tími, tíð: Om en kort T. innan skamms, áður en langt um líður. Om en Maaneds T. að mánuði liðnum. Den T. vil komme, da du fortryder det þeir koma tímarnir, að þú iðrast þess. For kort (lang) T. siden fyrir skömmu (löngu; — einnig tómt: skömmu, löngu; sb, Fms. VI, 385–87). Det er lang T. siden jeg saae (eða har seet) hende það er langt

siðan jeg så (hef sjeð) hann. I Grækernes (Romernes) T. á dögum Grikkja (Rómverja). I den forrige Konges T. (sb. á dögum Haralds konungs hins hárfagra). I forrige Tider í fyrri daga. I vore Tider á vorum dögum, nú á dögum. Det er ille skeet i min T. í minu minni; í minni tið. — For nærværende T. og (þá það sje reyndar tvírætt) for Tiden nú sem stendur. — For en T. um tíma, um stund, um stundar sakir. Til en T. um stundar sakir, t. n. m. Det gaaer an til en T.; men omsider bliver man kjed deraf. En T. lang = en Tidlang; sb. Tidlang. — Fra T. til T. eða fra T. til anden öðru hverju, (sb.: höppum og glöppum). T. efter T. eða T. efter anden smátt og smátt. — Med Tiden þegar fram liða stundir, (sb.: þegar þar að kemur). — Til evig T. um aldur og um æfi (N. g. L., Gþl.). — Det vil vise sig i Tiden og Tiden vil lære det það mun sýna sig. — Tage sig god (eða den fornødne) T. til noget gefa sjer tóm til e-s. Giv T. eða giv lun T. farðu þjer hægt!, (sb.: stilltu þig, gæðingur!; láttu þjer bærilega!). Det har jeg ikke T. til jeg kemst ekki til þess. — Det er høi T. það er mál komið, (sb.: það er komið í seinustu forvöð; það er komið í eindaga). Det var paa Tiden (eða paa den høie T.) það var mál komið. Alting har sin T. hvað biður sinnar stundar. Komme (gjøre noget) for Tiden koma (gjöra e-ð) of snemma, Komme til rette T. koma í tækan tíma, koma mátulega. I beleilig T. eða i den rette T. í tækan tíma, á hentugum tíma. I sin T. þegar þar að kemur. Tage Tiden i Agt sæta lagi. — Den T., den Sorg þá koma dagar, þá koma ráð. — Paa den T. af Dagen (Aaret) í það mund dægra (missira). Ved Aftens T. að kvöldi dags. — Tiden falder (bliver) mig lang mjer leiðist. Fordrive Tiden med noget stytta sjer stundir með e-u, gjöra e-ð sjer til dægrastyttingar. Dræbe Tiden eyða tímanum (með e-u móti, þegar manni leiðist). Tilbringe Tiden paa en behagelig Maade eiga skemmtilegt. — Stille sig i Tiden og tage Tiden, som den er sætta sig við kringumstæðurnar. Trykkende (besværlige) Tider bág tíð. Dyr T. paa Korn harki á korni. I Nøds T. eða i Nødens T. þegar í nauðirnar rekur. Haabe bedre Tider bíða betri stunda. — Sige noget i god T. segja e-ð góðu heilli, (sb.: guð gefi því orði sigur!). — I Høstens T. um uppskerutímann. — I Tidens (Tidernes) Fylde þegar fullnaður tímans er kominn (sb. greinina um Skrabe). — T. og Evighed tíð og eilífð, (sb. bæði þessa heims og annars). — b) tíð sagnar (Sn. E.): Gjerningsordenes Tider. — 2) Tide, [e. o. tíðu?], í orðatiltæk. i Tide í tækan tíma.

Tidebog (fyrrum) tíðabók (Fms. V, 172). — b) finnst einnig haft = Krønike a: „Verdens T.“

Tideløs sjá tidløs II.

Tidemærke fyrirbending (Fms.): „Allehaande Tidemærker søgte de at udgrunde“.

Tidende, ft. -r, sk, [tíðendi], a) tíðindi: Nye Tidender fra Rusland. — b) frjettarit; tímarit: En politisk T. En lærd T.

Tidepenge, ft., gjald sem fullnumar í e-i. iðn leggja í sjóð sins iðnaðar-sambands, (lagapeningar).

tidig, ft. -e, e., [tíðig-r], a) = betimelig. — b) árrisull, árvakur. — c) [sb. tíð-r, í öðrum eins orðstiltækk. og: e-m er títt til e-s], lystugur (sb.: þann tíma, sem .... hón — þ. e. hjörðin — var lystugast — þ. e.: lystugust — at drekka): Hesten er t. til sit Foder.

Tidighed, án ft., sk., það að vera tidig.

Tidkort (einnig Tidskort), sk., = Tidsfordriv.

Tidkortning = Tidsfordriv.

Tidlang, sk., [fyrir Tid lang], i en T. (í þol.), langa stund, lengi vel, (langa lengi), um tíma, um hríð, um stund(ar sakir): Han har været en T. i vort Huus.

tidlig, [sb. tíðlig-r], 1) ft. -e, e., a) sem er snemma dags: Den tidlige Morgenstund morguns-árið, (sb. Morgenstund). — b) sem kemur snemma: Vi have i Aar en t. Sommer (Vinter) það sumrar (vetrar) snemma í ár. — c) snemmgrær (Stjórn): Tidlige Frugter (Jordbær, Asparges). — d) gamalt, eða því-uml.: Den tidligste Forfatter over denne Materie sá sem fyrstur hefur ritað um þetta efni. Man har en tidligere Lov það eru til eldri lög. — 2) ao., a) tímanlega, snemma = snemma dags, snemmindis (Fms. XI, 52), árdegis: Staae t. op fara snemma á fætur, (sb.: Ár skal risa sá er á yrkendr fá). Være t. paa Færde vera snemma á fótum. Det er endnu t. það er ekki framorðið enn. I Morgen t. (snemma) í fyrra-málið. — Vi kom meget for t. við komum mikils til of snemma. — Gaae t. til Sengs hátta snemma, fara snemma að hátta. — Uhret gaaer en halv Time for t. er hálfri stundu of fljótt. — b) snemma, snemmindis (sb.: sendi hann þá út — þ. e. til Íslands — snemmendis; sb. einnig: snemmendis sumars, Ísll. II, 264): T. paa Foraaret snemma um vorið. T. paa Sommeren snemma sumars. — c) snemma (t. s. m.: í orðunum var hann snemma mikill vexti, Eg.), snemmindis (t. s. m. í orðunum: hann var snemmindis mikill ok sterkr, Laxd.): Børn bør t. vænnes til at undvære. — d) Dette Ord har været tidligere i Brug hefur tíðkazt áður.

tidløs sem ekki hefur skynbragð á tíð og tíma, skynlaus. — II) Tidløs eða Tideløs, sem nafn, sk., (jurtin) *colchicum auctumnale.*

Tidmærke það sem er til marks um hæfilegan tíma til e-r vinnu.

Tidsaand aldarbragur, aldarháttur.

Tidsafdeling tímabil.

Tidsalder öld: Vor T. En forbigangen T.

Tidsbegreb hugmynd um tíð.

Tidsboining tíðarbreyting (sagna = það að sögn breytir mynd sinni eptir því um hvaða tíð talað er).

Tidsdeling tímaskiptiog.

Tidse, sk., (eins konar smáviði) *hippophae rhamnoides.*

Tidsel, ft. Tidsler, sk., [þistil-l], þistill *carduus.*

Tidsfordriv, sk., dægrastytting: Gjøre noget til (eða for) T. gjöra e-ð sjer til dægrastyttingar.

Tidsforhold það sem lýtur að tíð (en ekki stað).

Tidsfrist frestur, frest (kl. ft.).

Tidsfølge, sk., röð viðburðanna: Fortælle Historien efter Tidsfølgen.

Tidslort sjá Tidlort.

Tidslede það að geta ekki fundið sjer neitt til dægrastyttingar, leiðindi.

Tidsløb tímabil.

Tidsmaal mæling tímans, (sb.: tímatal).

Tidsmærke það sem ráða má af til hvers tíma e-ð heyri.

tidsnok, ao., nógu snemma: Han kom t. til Brylluppet. — Det er t. i Morgen það er nógur tíminn (nógu snemmt) á morgun.

Tidsomstændighed aldarfar.

Tidsord = Gjerningsord.

Tidsorden niðurröðun eptir tíma: Tids- og Stedsordenen i en Historie.

tidsparende, [sb. spare], sem flýtir fyrir, sem flýtir er að.

tidspildende (einnig ritað tidsspildende), [sb. spilde], sem tefur fyrir, sem töf er að.

Tidspunkt punktur (sb.: með því at í sagðan punkt hefir hann eigi sjálfs sins völd, stillir hann minnar gleðina, enn veraldligum mönnum mundi sýnaz sem bezt standa), tími.

Tidsregning rímtal; tímatal.

Tidsrum tímabil, öld: Et T. af tyve (halvtredsindstyve) Aar.

Tidsrække = Tidsfølge.

Tidsskifte tímaskipti.

Tidsskrift, kl., tímarit.

Tidsspilde, a) það að eyða tímanum til einskis. — b) töf, tímatöf.

tidsspildende sjá tidspildende.

Tidsvilkaar = Tidsomstændighed.

tidt [(títt fyrir) tíðt], miðstig tiere [tíðara], efsta stig tiest [tíðast], ao., opt, (sb. ofte): Han kommer her t. Det gaaer for t. paa það kemur of opt að. Jeg forlanger ikke at komme der tiere mig fýsir ekki að koma þar optar.

tie [sb. þegja], taug, tiet og (fornl.) taugt [sb. þagt = þagat], a) h, s. (har), þegja: Da han havde sagt dette, taug (þagnaði) han. T. stille þegja (eins og steinn). — T. med noget þegja yfir e-u (fornt). — Han kan ikke t. hann getur ekki þagað yfir neinu. — b) sem ás., = fortie.

tiende tíundi: Hver t. Mand.

tiende (har), h. s. 1 [tíundá], gjöra (gjalda) tíund: T. til Præsten tíunda til prests, gjalda preststíund.

Tiende, ft. -r, sk., [sb. tíund], tíund.

Tiendeafgift tíundargjald í peningum (eða e-u öðru en korni, fiski, o. s. fr.).

Tiendeager akur sem tíund er goldin af.

tiendebærende [sb. bære], sem tíund er goldin af, (tíundbær).

Tiendedeel tíundi hluti: Tre Tiendedele.

Tiendeeier tíundar-eigandi.

Tiendeforening samkomulag um tíund (t. s. m. þar um, að hana skuli gjalda í þresktu korni, en ekki í bundinum).

Tiendeforordning (konungleg) tilskipun um tíund.

Tiendeforpagter tíundar-kaupandi.

tiendefri sem engin tíund er goldin af: T. Jord.

Tiendefrihed það að vera tiendefri.

Tiendegaard jörð sem tíund er goldin af.

Tiendegaas gæs sem goldin er í tíund.

Tiendehøns hænsni sem goldin eru í tíund.

Tiendekorn tíundarkorn (= korn sem goldið er í tíund).

Tiendelade tíundarhlaða (= hlaða sem kirkjutíund er geymd í).

Tiendeneg tíundar-bundin (þ. e. kornbundin sem látið er í tíund).

Tiendepenge, ft., peningar sem goldnir eru í stað tíundar.

Tiendepenge sá tíundi hluti sem rann í konungsgarð af arfi eða eign er menn fluttu af landi burt.

tiendepligtig sem gjalda skal tíund (af): T. Jord.

Tienderettighed það að eiga að taka tíund, (tíundartekja).

Tiendesvig tíundarsvik.

Tiendetager, ft. -e, kk., sá sem tekur tíund.

Tiendetægt tíundartekja: „Naar Landsbypræster bleve frie for T. og Avling“.

Tiendetæller, kk., sá sem telur tíundarbundin.

Tiendevæsen allt sem að tíundum lýtur.

Tiendeyder, ft. -e, kk., maður sem er í tíund, (tíundarbóndi).

Tier, ft. -e, sk., [sb. tig-r], tugur.

tifold, [tífald-r], a) e., tífaldur. — b) sem ao., tífalt, tífaldlega.

Tiger, ft. Tigre, sk., (tígrisdýr) *felis tigris.*

tigeragtig, ft. -e, e., sem er eins og tígrisdýr, eða þviuml.: T. Grumhed grimmd eius og í tígrisdýri.

Tigerhest hestur sem er líkur tígrisdýri á litinn.

Tigerhjerte hjarta eins og í tígrisdýri.

Tigerkat (nafn á dýrunum) *felis onca*, *felis pardalis*, o. s. frv.

Tigerskind skinn af tígrisdýri.

tigge, s. 1, [þiggja], 1) = trygle, a) h. s. (har), t. om noget biðja mikillega um e-ð. — b) ás., α) t. noget = t. om noget. — T. sig noget til særa (æra) e-ð út, (sb.: jeg hafði hana út með sárri bæn). — β) t. een nauða á e-m, grátbæna e-n: Jeg er alt bleven tigget derom jeg hef verið marg-beðinn um það. Hun tiggede ham saa længe, til (hún var þangað til að nauða á honum, að) han maatte ud dermed. — 2) um ölmusumenn, a) h. s., biðja ölmusu, (sb. betle): Gaae om og t. ganga að bitlingnm, flakka. — b) ás.: T. sit Brød vera á verðgangi. T. noget sammen nurla e-ð saman á verðgangi.

tiggefærdig (sem er) húsgangamatur, sem hangir á horriminni, (sb.: bláfátækur, o. s. frv.).

Tiggen, án ft., sk., kvabb, nauð (kl.): Med al hendes T. og Beden udrettede hun dog intet.

Tigger, ft. -e, kk., beiningamaður, förumaður, göngumaður, húsgangur; stafkarl, förukarl.

tiggeragtig, ft. -e, e., húsgangslegur.

Tiggerbarn a) göngumannsbarn. — b) barn sem biður að gefa sjer, beiningabarn.

Tiggerbrev snikjubrjef.

Tiggerdigter skáld sem snikir með kveðskap sínum.

Tiggerdreng húsgangspiltur, förupiltur, flokkudrengur.

Tiggeri, ft. -er, kl., ölmusubænir, (sb. húsgangur, verðgangur); bónbjargir.

Tiggerkjærling stafkerling (Fms.), förukerling, (sb. Tiggerkone).

Tiggerkone göngukona (Nj.), farandkona (Nj.; sb. Tiggerkjærling).

Tiggermunk förumunkur, (sb.: berfættur bróðir).

Tiggerpige beiningastúlka, förustúlka.

Tiggerpose skreppa (Gþl. 202).

Tiggerstav stafur göngumanns (Gþl. 202), göngumanns-prik: Gribe t. Tiggerstaven fara á verðgang.

Tihed, sk., tugur.

Tikant tíhyrningur.

tikantet tíhyrndur.

til [til], I) fs., A) með þeirri fallmynd, er samsvarar þol. og þiggj. á ísl., 1) eiginl., a) til, α) reise (gaae, kjøre) t. Byen fara (ganga, aka) til borgarinnar. Finde t. Byen rata til borgarinnar. Denne Vært er forplantet fra America t. Europa þessi planta er flutt úr Vesturheimi og gróðursett í Norðurálfu. — Beførge noget t. een koma e-u til e-s. Kom hen t. mig komdu hingað til mín, (sb.: farðu hingat til mín, Nj. 2). — β) tage (gribe) t. noget taka (grípa — sb. Fms. I, 16) til e-s: Han tog t. sin Kaarde. — b) þar sem merkingin er reyndar sama og í I, A, 1, a, en þó er tíðara að hafa e-ð annað, enn fs. til, á ísl.: Han vendte sig t. Folket hann snjeri sjer (snjerist) að fólkinu. — Nærme sig t. een færa sig nær e-m, o. s. frv. — See ind til een koma við hjá e-m. — Jeg fulgte ham til Porten jeg fylgdi honum að hliðinu. — Fødes t. Verden hérast í heiminn. — c) við: Sætte noget op t. Væggen. Staae op t. en Væg. — d) Stige t. Hest stíga á hest sinn, fara á bak. — e) være t. Landemode (Marked, Lystighed) vera á klerkastefnu (markaði, skemmtunarfundi). Være t. Besøg hos een (sb.: váro þau Sighvatr ok Halldóra þar jafnan á kynnisókn, Sturl.; Rafn hafði verit á kynnisleitan — þannig í skinnbókinni — í Selárdal, Sturl.; Oddi Þorgilsson var þar kominn á kynnisleit, Sturl.). Være t. Gilde (Bryllup) vera í veizlu (brúðkaupi). Være t. Skrifte skriptast. Være til Guds Bord vera til guðs borðs. Være t. Examen vera að láta reyna sig. — 2) um tíð, a) det stunder t. Aften það líður á daginn, það er áliðið. — b) fra Morgen t. Aften frá morgni til kvölds, liðlangan daginn. Fra Januar t. April. — c) t. Paaske á páskunum (þ. e. þegar páskarnir koma). T. Nytaar á nýárinu, um nýárið, (þ. e. þegar nýárið kemur). Vi faae Regn t. Natten það rignir (kemur regn, kemur úr honum, verður úrkoma) í nótt. Det vil fryse t. Natten það verður frost í nótt. T. hvad Tid skal jeg vente dig hvenær má jeg búast við (eiga von á) þjer? — d) t. rette Tid í tækan tíma. — 3) með breyttri merk., og óeiginlega, a) spise Brød t. Kjødet borða brauð með kjötinu. Drikke Viin t. Maden drekka vín með matnum. — „En Kjende Suul t. Brødet" við brauðinu. — b) det ene passer ikke til det andet það á ekki saman. — c) Neglen t. Laasen lykillinn (sem gengur) að lásnum (skránni). Hvor er Hjulet t. Vognen hvar er hjólið undan vagninum? — d) Originalen t. en Afskrift það sem e-ð er ritað eptir. — e) Præsten (Degnen, Klokkeren, Graveren) t. en Kirke (Menighed) presturinn (djákninn, o. s. frv.) í e-i sókn. — f) Konge t. Danmark konungur yfir Danmörk. Hertug t. Holsteen hertogi yfir Holsetalandi. — g) Arving t. et Rige erfingi að e-u ríki (e-s ríkis). — Hvor er Eiermanden t. denne Bog eigandinn að þessari bók? — Han var Ophavsmand t. dette Oprør frumkvöðull (forsprakki) að þessari uppreist. Forfatter t. (einnig af) et Skrift höfundur að e-u riti. Være Fader t. et Barn vera faðir að barni. Blive Moder t. en Søn eiga son. — h) det var Begyndelsen t. hans Ulykke það var upphaf hörmunganna fyrir honum. Kilden t. alt Godt uppspretta alls góðs. — i) hviske noget t. een hvísla e-u að e-m. — Sige noget t. een segja e-ð við e-n; segja e-m e-ð. — k) sælge noget t. een selja e-m e-ð. Skjøde noget t. een skeyta e-ð undir e-n. — l) komme t. noget; sb. komme I, B, 1, a, 3, a. — Raden kommer nu t. mig nú kemur að mjer. — m) lugte t. noget; sb. lugte 1, b. — Lytte t. noget; sb. lytte. — n) skiftes t. noget skiptast til e-a (sb. skifte 1, d). — o) tie t. noget þegja við e-u. Sige Ja t. noget játa (jánka) e-u. Give sit Minde (Samtykke) t. noget; sb. Minde (jáyrði), Samtykke. — p) bidrage t. noget; sb. bidrage. — q) han har skrevet et Digt t. hende ort kvæði til hennar. — r) frie t. en Pige biðja stúlku. — s) sætte Lid t.; sb. Lid (af lit = hlit). — t) spise (drikke) t. Maade (Pas) borða (drekka) hóflega (mátulega). Gjøre een t. Maade gjöra e-m til hæfis. — Tage een t. Naade taka e-n í sátt. — Ønske een t. Lykke segjast samfagna e-m. — Bringe noget t. Ende koma e-u af. — Tage noget t. Eftertanke (taka e-ð til íhugunar), íhuga e-ð. — Drage een t. Ansvar stefna e-m, höfða mál á mót e-m, eða þviuml. — Lægge sig t. Hvile leggjast til svefns, taka á sig náðir. — u) det er t. Salg það er til sölu. Sætte (o. s. frv.) noget t. Skue; sb. Skue a. Han gjorde mig det t. Trods til að storka mjer. Gjøre een noget t. Fortræd (Skam, Ære) gjöra e-ð e-m til ama (smánar, sæmdar). Det skeer t. dit eget Bedste það er gjört þjer til góða; það er þjer fyrir beztu. — v) Det er mig t. stor Skade, og ham t. ingen Nytte það er mjer mikill bagi, og enginn hagur fyrir hann. Det er os alle t. Fordeel vjer höfum allir hag af því, það er öllum oss í hag. T. hendes store Glæde (Sorg) henni til mikillar gleði (mikils angurs). T. min Ulykke, fulgte jeg hans Raad jeg fór að ráðum hans, mjer til ógæfu (eða: sem aldrei skyldi verið hafa); jeg var svo vitlaus að gegna honum. T. Lykke mærkede han det hann varð var við það, sem betur fór. T. Ulykke, mærkede han det því er miður, að hann tók eptir því. T. al Lykke til allrar blessunar. — x) være oplagt t. noget; sb. oplægge 2, b. Være duelig t. noget vera laginn á e-ð; vera góður til e-s. Være beqvem (skikket) t. noget; sk. beqvem og skikke A, 2. Have Anlæg t. noget vera lagaður fyrir e-ð. — y) hengive sig t. noget; sb. hengive 1, b. Hengiven t. noget; sb. hengive 2, a. Hengivenhed t. Arbeide (það að vera gefinn fyrir að vinna), iðjusemi. — Slaae sig t. noget; sb. slaae I, B, 2, a, δ—η. — Forfalde t. noget; sb. forfalde 3. — Tilbøielig t. Vrede reiðigjarn. Tilbøielig t. Mistanke tortrygginn. Have Tilbøielighed t. noget vera hneigður (gefinn, náttúraður) fyrir e-ð. — Lyst (Attraa) t. noget löngun til e-s, (sb. setja hug sinn eptir e-u). Ulyst t. Læsning óbeit á bókum. — Hans Hu stod ikke t. Klosterlivet honum var engin fýsn á að fara í klaustur. — Have Kjærlighed (Had) t. noget hafa ást (heiptarhug) á e-u. — Hastig t. Vrede bráðlyndur, fljótlyndur, uppstökkur. Langsom t. Vrede seinþreyttur til reiði, gæflyndur, gæfur, stilltur. — Hurtig t. sin Gjerning fljótvirkur. Flittig t. sin Gjerning iðinn (við það sem maður á að gjöra). — Vant t. noget vanur við e-ð. Vane t. at lyve sá ávani að ljúga. — Oplært t. Forstillelse vaninn á yfirdrepskap. — z) bevæge een t. noget; sb. bevæge b, α. Formaae een t. noget; sb. formaae b. Formane een t. noget; sb. formane. Lokke een t. noget; sb. lokke a. Narre een t. noget; sb. narre a. Nøde een t. noget; sb. nøde α. Overtale een t. noget koma e-m til e-s (með fortölum); sb. overtale. Skynde een t. noget eggja e-n á e-ð; sb. skynde A, 2. True een t. noget hræða e-n til e-s. — þ) Holde een t. Arbeide halda e-m til vinnu; sb. holde I, B, 1. — æ) det er t. Deres Tjeneste það er yður guðvelkomið, eða þviuml. — ö) lave sig t. Reisen búast til ferðar. Ruste sig t. Krig halda á herbúnaði. — aa) handa e-m, (forni: til handa e-m): Sye et Par Sko t. een búa til (eina) skó handa e-m. Plukke Blomster t. een tína blóm handa e-m (= tína blóm til að gefa e-m). Det forslaaer ikke t. saa mange; sb. forslaae B. Det er nok t. mig það er nóg handa mjer. Kjolen er stor nok til mig nógu stór handa mjer, (eða) mjer nógu stór. — bb) fyrir (e-ð sem keypt er): Give Penge ud t. Klæder. Jeg gav ham en Mark t. Brød og en Rigsdaler t. Kjød. — cc) (um efni) í (e-ð): Klæde t. en Kjole. Tømmer t. en Bygning. — Kjøbe Kjød t. Suppe. — dd) til (t. a. m. í: taka e-n til konungs), að (t. a. m. í: gjöra e-n að e-u): Vælge een t. Konge. Kalde een t. Præst (Degn) veita e-m brauð (djákna-embætti). Kalde een t. Vidne nefna e-n í vætti. Tage een t. Mønster taka sjer snið eptir e-m. Jeg vil have ham t. Skriver fá hann fyrir skrifara. Jeg har bestemt ham t. den lærde Stand jeg ætla að láta kenna honum (ætla að láta hann læra). Gjøre sig t. Nar for Folk gjöra sig að athlægi. Blive t. en stor Mand verða mikill maður. Han kan blive t. noget med Tiden það getur orðið maður úr honum. Blive t. Støv verða að dupti. Støde noget t. Pulver melja e-ð að dupti. — ee) Være t. Gjest hos een; sb. Gjest b. Spise noget t. Frokost (Aftensmad) borða e-ð í morgunmat (kvöldmat). — ff) det sigter t. noget andet það lýtur að öðru. — gg) tælle t. fem (tyve) telja til fimm (tuttugu). — hh) det trækker op t. Regn hann er farinn að þykkna, hann er farinn að verða regnlegur. Det seer ud t. Regn hann er regnlegur. — ii) fornemme t. Kulde finna til kulda. Mærke (fornemme) noget t. een verða e-ð var við e-n. — kk) det staaer t. dig það er undir þjer komið. — B) með

nk.: Kniven er god t. at skære med hnífurinn bítur vel. Snar t. at love fljótur á að lofa, (sb. loforðsfrekur). — Penge t. at kjøbe noget for peningar til að kaupa e-ð fyrir. Vand t. at vaske sig i vatn til að þvo sjer úr. — Det lader t. at ville regne það er eins og það ætli að koma regn (koma úr honum); hann er regnlegur. — Det gav sig t. at regne það fór að rigna. Han gav sig t. at lee hann fór að hlæja. Hun tog t. at græde (sb.: Guðríðr .... tók at gráta, Gísl.). — C) með eig. eða frábrugðnum orðmyndum, 1) með skýrum eig., a) með hreifingu, α) eiginl.: Vraget flød t. Lands að landi. Gaae t. Altere; sb. Alter 2. Gaae t. Bords ganga til borðs. Gaae t. Sengs og lægge sig t. Sengs; sb. Seng a. Reise (kjøre) t. Sogns; sb. Sogn. Skyde t. Maals skjóta til máls. Komme (o. s. frv.) t. Torvs; sb. Torv. Faae noget t. Livs kasta e-u á svanginn. — β) óeiginl.: Gaae t. Værks fara (svo) að (e-u). Sporge een t. Raads og sporge sig t. Raads hos een; sb. Raad I, B, 1, d. — b) án hreifingar, α) eiginl.: Staae t. Rors; sb. Ror. Reise t. Lands fara landveg. T. Fods; sb. Fod A, 2, b. Reise t. Vogns ferðast á vagni. — β) um tíð: Være t. Aars; sb. Aar 1. Være t. Alders = være t. Aars, (sb. Alder A, d). — γ) óeiginl.: T. Sinds; sb. Sind B. — 2) þar sem orðmyndin, er til stýrir, er annaðhvort eptirstöðvar af fornum eig. eða stæld eptir þjóðversku: T. Døde; sb. Død 1, g. T. Fode; sb. Fod A, 2, c, α. Gaae een t. Haande; sb. Haand B, 1. Komme t. Live; sb. Liv A, 1, a, β. Være vel (ilde) t. Mode; sb. Mod 1, a, β. T. Orde; sb. Ord 2. Holde t. Raade med noget; sb. Raad I, B, 3. T. Skamme; sb. Skam A, 2. T. Stede; sb. tilstede. Tage t. Takke; sb. Tak (þökk), b. — II) sem ao., 1) eiginl., a) fee t. horfa á: Jeg tager ikke Deel i Spillet; men seer kun t. — b) ad .... t. á stefnu til (e-s staðar): Ride ad Byen t. (vera á reið og) stefna til borgarinnar, ríða til borgarinnar. Han gik (kjørte) ad Skoven t. hann hjelt til skógarins (á fæti eða vagni), gekk (ók) til skógarins. — c) han blev ikke staaende, som de andre, men gik lige t. hann nam ekki staðar, eins og hinir, heldur gekk (beint) áfram. Hug t. höggðu! Stød t. leggðu! — d) Vi maa ride t. (vi maae gaae rask t.), dersom vi skal naae ham við verðum að ríða (ganga) harðara, ef við eigum að ná honum. — e) skrive een t. (skrifa e-m til =) rita brjef til e-s. — Tale een haardt t. vera hastur við e-n. — f) aptur, (sb. i I, B, b). Luk Vinduet t. láttu aptur gluggann. Døren vil ikke gaae t. hurðin gengur ekki aptur. Holde Øinene t. halda aptur augunum, hafa aptur augun. — 2) um tíð, a) þangað til: Jeg kan bie t. i Aften. — b) af og t. öðru hverju. — c) gaae af og t. ýmist koma eða fara. — 3) óeiginl., a) see t., at du ikke falder varaðu þig, að detta ekki. — b) det gik saaledes t. það atvikaðist svo. — c) tage t. fara í vöxt, ágerast. — d) slaae t., α) ganga að e-u. — β) hrökkva, endast. — e) jeg vilde give meget t., at det ikke var sandt (sb.: Gefa munda ek til alla eigu mína, at ek hefða þar aldri komit, Nj.). — f) skære Klædet t. sníða klæðið. Ride en Hest t. ríða hest. Takle et Skib t.; sb. tiltakle. — g) Prisen er forskjellig, ligesom Klædet er t. eptir því hvernig klæðið er. — Hvad koster Stykket af Melonerne? Det er ligesom de ere t. eða ligesom de ere store t. eða ligesom de veie t. það er eptir því (undir því komið), hvernig þær eru, hvað stórar (þungar) þær eru. — h) holde t. med et Fruentimmer halda við kvennmann. — i) være t. vera til. — k) komme t. kort; sb. tilkort.

tilaagre, ás., í orðatiltæk. t. sig noget eignast e-ð með okri.

tilarvet, [sb. arve], fenginn í arf, tekinn að erfðum: En t. Formue arfðafje.

tilbage, ao., A) eiginl., 1) með hreifingu: Gaae frem og t. paa Gulvet ganga um gólf. Hele Veien frem og t. er kun en Miil báðar leiðirnar eru ekki nema míla. Han er alt kommen t. fra sin Reise hann er kominn aptur (úr ferðinni). Vige t. hörfa undan, hopa á hæl. — See t. líta aptur. — 2) án hreifingar, a) eptir: Han reiste ikke med de andre, men blev t. i Kroen. — b) á eptir, aptur úr: Hans Hest kunde ikke trave saa stærkt, som de andre; derfor blev han altid et langt Stykke t. paa Veien þess vegna var hann allt af góðan kipp á eptir. — B) um tíð, a) tænke sig t. i sin Barndom rifja upp fyrir sjer barnæsku sína. See t. paa sit henrundne Liv líta á sína liðnu æfi. — b) ønske sig den Tid t., man har levet óska aptrkomu liðinnar æfi. — C) óeiginl., 1) með hreifingu, a) jeg har sendt ham det t. jeg hef sent honum það aptur. Give t., hvad (skila aptur því sem) man har laant. — Tage t., hvad man har givet taka aptur gjöf sína. — Tage sit Ord (Løfte) t. taka aptur orð sín (loforð sitt). Kalde t., hvad man har sagt jeta ofan í sig það sem maður hefur sagt. — b) den Syge er igjen falden t. honum hefur slegið niður aptur. — Denne Sygdom har sat ham meget t. þessi veikindi hafa gjört honum stóran baga (hafa hnekkt honum stórlega). — Contracten gik t. (sb.: ok skal kaup rofna, ef brek bersk, Grágás II, 243). — 2) án hreifingar, a) eptir, afgangs: Han har solgt to af sine Godser; men han har endnu det største t. — Han har endnu meget t. at lære hann á mikið (margt) ónumið enn. — Der er intet andet t. for ham, end (honum er einn kostur nauðugur) at tilstaae sin Skyld og bede om Naade. — b) holde sin Mening t. birta ekki hug sinn (um e-ð). — c) i de gamle Sprog er han langt t. í forntungunum er honum mikið ábótavant (er hann ónýtur). Drengen er t. (honum gengur tregt) i Skolen. — Han maae staae t. for de andre hann er hafður á hakanum.

tilbagebetale borga (e-ð) aptur: T. et Laan.

Tilbagebetaling, sk., það að tilbagebetale: Gjeldens T. skal skee i tyve Aar það á að borga skuldina á tuttugu árum.

Tilbageblik = Tilbagesyn.

tilbagedrive, ás., stökkva (e-m): Fjenden blev tilbagedreven.

Tilbagefald, a) eiginl., apturfall: Et Legemes T. efter Tyngdens Love. — b) óeiginl.: Den Syge har faaet et T. honum hefur slegið niður aptur.

tilbageforbre heimta (e-ð) aptur.

Tilbageforbring, sk., það að tilbageforbre: T. af betroede Penge.

tilbagegive skila (e-u) aptur: Han var strax villig at t., hvad han havde oppebaaret.

Tilbagegivelse, sk., það að tilbagegive.

Tilbagegiven, án ft., sk., það að tilbagegive.

tilbageholde, ás., a) halda (e-u, svo það komist ekki áfram), stöðva, aptra (e-u). — b) halda (e-u, fyrir e-m): „De som med Vold t. Daglønnerens Løn". — II) tilbageholden, sem e., a) sem ekki kemur skýrt í ljós, sem nokkur hula er yfir: „Hans tilbageholdne ..... og ligesom mod hans Villie fremglimtende Deeltagelse". — b) áframfærinn; dulur.

Tilbageholdenhed, án ft., sk., óframfærni, dulleiki.

tilbagekalde, ás., a) láta (e-n eða e-ð) koma aptur, (sb.: sýnist oss einsætt, herra, ... at þér kallit Sveinka aptr í land): Ministeren blev tilbagekaldt (betra þykir kaldt tilbage). „T. Suk forsvunden Lyst?" — b) = gjenkalde.

Tilbagekaldelse, sk., það að tilbagekalde.

Tilbagekomst, án ft., sk., = Gjenkomst: Ved hans T. fra Reisen.

tilbagelægge fara, komast: Den Vei, vi have tilbagelagt það sem af er vegarins.

Tilbagereise apturferð (sb.: þeir beiddu griða — einn dag til heimreiðar, en annan til umráða, en hinn þriðja til aptrferðar, Eg.).

tilbagereisende (sem er) á apturferð.

Tilbagerykning apturhald (t. a. m. liðs).

tilbagesende senda (e-ð) aptur: T. en Forœring.

Tilbagesendelse, sk., það að tilbagesende.

tilbagestaaende, [sb. staae], (sem er) eptir; ógoldinn.

Tilbagestød apturhrinding, apturhnekking (sb. Fms. IX, 509), apturkast (sb. Stjórn).

Tilbagesyn það að líta aptur; skoðun á e-u umliðnu; eða þvíuml.: Fremsyn og T.

Tilbagetog apturferð (sb. Tilbagereise), apturhald: Krigshærens T.

Tilbagetrin spor (sem gengið er) aptur á bak.

Tilbagetrækning = Tilbagerykning, Tilbagetog.

tilbagetrænge, ás., hrekja, reka (e-ð) á flótta, stökkva (e-u).

Tilbagevei leið(in) aptur: Baade paa Hen- og Tilbageveien (sb.: báðar leiðirnar).

tilbagevirkende [sb. virke], a) (um afl), sem tekur sig aptur, sem veitir viðspyrnu: En t. Kraft. — b) sem nær (þ. e. hefur áhrif) fram fyrir sig (að tímanum til): En Lovs t. Kraft.

tilbede, ás., [bede af biðja], A) öðlast (e-ð) með bæn (e-m til handa; sb. Gþl. 348): T. sig noget. T. een Guds Velsignelse. — B) dýrka, göfga, tigna: T. Gud. T. Afguder. — b) t. en Pige unna stúlku hugástum.

tilbedelig, ft. -e, e., yndilegur.

Tilbedelse, sk., dýrkun, göfgun.

Tilbeder, ft. -e, kk., dýrkandi, göfgandi; (en þá sjer í lagi) unnandi, (sb.: unnusti).

Tilbehør það sem til e-s heyrir (til e-s þarf að hafa; sb.: áhöld, tæki): Man finder ogsaa det nødvendige T.

tilberede undirbúa, koma (e-u) í lag: T. Huset til ventede Gjester.

Tilberedelse, ft. -r, sk., undirbúningur, viðbúnaður: Her skee store Tilberedelser (hjer er mikill viðbúnaður) i Anledning af Kongens Indtog.

Tilberedning, sk., = Tilberedelse.

tilbetle æra (e-ð) út, (sb. tigge 1, b, α): T. sig noget.

tilbinde, a) binda (e-ð) við (annað): De dag i tilbundne Ark (arkirnar, sem festar eru aptan við) høre ikke til Bogen. — b) binda fyrir (ofan); binda ofan yfir: Sækken var ikke rigtig tilbunden. — „Du skal ikke t. Munden paa (ekki múlbinda) den Oxe, som tærsker". — „Malkebøtterne tilbindes med et Lammeskind" (hjörum er bundið ofan yfir mjólkurfáturnar), hvilket hindrer Melken fra at sqvalpe over".

Tilbliven, án ft., sk., það að verða til, (tilorðning).

tilbringe, a) færa (e-m e-ð): Avisen bliver mig tilbragt. — Hun har tilbragt ham en betydelig Formue hann hefur fengið með henni mikinn fjárhlut. — b) = tilvende. — 2) eyða (tímanum): T. Livet i Eensomhed ala aldur sinn í einveru.

Tilbud, ft. eins, kl., boð, (sb. kostur): Et stort (anseeligt, passende) T. Han gjorde mig dette T. i Gaar hann bauð mjer þetta í gær. Forkaste (antage) et T.

tilbyde bjóða e-m e-ð: Han tilbød mig en Belønning. Jeg tilbød mig, at ville gjøre det alene jeg bauðst til at gjöra það einn. — Der tilbød sig en god Leilighed gott færi gafst.

tilbygge, ús., bæta (e-u) við (hús eða annað mannvirki): Denne Fløi af Huset er tilbygget for nogle Aar siden þessum armi hússins hefur verið við bætt fyrir nokkrum árum.

Tilbygning, ft., -er, sk., a) það að tilbygge. — b) viðbætir (við hús eða annað mannvirki): Kirken har adskillige Tilbygninger.

tilbytte, í t. sig noget fá e-ð í skiptum: Jeg har tilbyttet mig denne Bog for en anden jeg hef fengið bókina í skiptum. T. sig en Hest (fá hann í hestakaupum).

tilbøie (sjaldh., og ekki nema í óeiginl. merk.), hneigja (e-ð) að (e-u).

tilbøielig, ft. -e, hollur (til e-s; sb. alþýðan er höll til illsku ok synda), hneigður fyrir, gefinn (fyrir): T. til det Onde (Gode). T. til Uvirksomhed. T. til Ladhed latur af náttúru, (letigjarn). T. til Vrede reiðigjarn. T. til Mistanke tortrygginn. — Jeg er mere t. at antage Tilbudet (mjer er nær skapi að þiggja boðið), end til at indlade mig i usikkre Underhandlinger. Jeg kunde være t. til (jeg er ekki fjærri því, það er í mjer, jeg væri til í) at afstaae ham hele Eiendommen. — Være t. til Forkølelse eiga þótt fyrir að fá kvef. T. til Sved svitagjarn.

Tilbøielighed, ft. -er, sk., tilhneiging, tilteyging: T. til Forkølelse (kvefsemi). — Følge sin T. Gode (onde, lave, lastefulde, fandselige) Tilbøieligheder. T. til det Gode (Onde). T. til Vellyst fýsi munuðlífis (fornt). Have (føle) T. til noget vera gefinn (hneigður) fyrir e-ð. — Have (føle) T. for en Person unna e-m. Hendes T. for ham var saa stærk hún hafði svo mikla ást á honum.

tilbørlig, ft. -e, e., tilhlýðilegur, tilheyrilegur, skyldugur, (sb.: Virðuligum feðr ok herro sinum .... senda lítillátir bræðr .... svá guðfúsa hlýðni, sem skyldugo í öllum hlutum ok svá miklum herra tilheyriligo): Det har ikke den tilbørlige Størrelse það er ekki nógu (eða: mátulega) stórt. Vise Forældre t. Agtelse og Lydighed. Give en Arbeider sin tilbørlige Løn gjalda e-m það kaup, sem hann á. Han fik sin tilbørlige Straf hann fjekk makleg málagjöld.

tildanne laga (e-ð) til. — Óeiginl.: Han maa endnu tildannes (það verður að koma honum betur í stökunina, það verður að taka honum tak enn), før han kan blive skikket til denne Forretning.

Tildannelse, sk., það að tildanne, (undirbúningur).

tildeels, ao., að nokkru leyti: Det er ikke ganske, men kun t. et nyt Arbeide.

tildele, ás., úthluta (e-m e-ð), láta (e-m e-ð) í tje: Vi maae være tilfreds med det, Skjebnen vil t. os.

tildigte, skrökva e-u við (eða: inn í). — b) skrökva (e-u upp) á: „Man fornærmer sin Helt ved at t. ham (eigna honum) hvad han aldrig har tænkt paa".

Tildigtelse, sk., það að tildigte.

tildrage, ás., 1) persónulega, í t. sig Opmærksomhed vekja eptirtekt á sjer, t. a. m.: Denne Sag har længe tildraget sig min Opmærksomhed jeg hef lengi tekið eptir þessu. — 2) persónulaust, í t. sig (tómu), berast að, (sb. skee, hænde): Det tildrog sig engang það bar að einu sinni (Fósthr.).

Tildragelse, ft. -r, sk., viðburður, atburður.

tildrømme, ás., í t. sig noget öðlast e-ð í (með) draumi.

tildække þekja, hylja: T. sig med et Tæppe (sb.: þar er þaklðr krypplingr, Fms. V, 160). T. Planter mod Frosten.

Tildækning, sk., það að tildække.

tildømme, ás., a) dæma (e-m e-ð): Gaarden (Tienden) blev tildømt ham. — b) dæma (e-ð) á hendur (e-m): Han blev tildømt, at erstatte Tabet. Han kunde ikke udrede de tildømte Bøder. Sb. idømme.

tilegge = opegge.

Tileggelse, sk., = Opeggelse.

tilegne, ás., 1) með sig, í t. sig noget eigna sjer e-ð, kalla sjer e-ð (fornt); taka e-ð undir sig: Den Rettighed, han tilegner sig, tilkommer ham ikke. Han har tilegnet sig mere af Godset, end der tilhører ham hann hefur tekið undir sig meira enn sinn hlut af jörðunni. — 2) án sig, a) (forul.), veita (e-m e-ð); eigna (e-m e-ð). — b) tileinka (e-m e-ð, sjer í lagi rit): Paa Indskriften har han tilegnet sin afdøde Kone dette Minde.

Tilegnelse, ft. -r, sk., það að tilegne; sjer í lagi tileinkun (bókar o. s. frv.): En T. paa Vers tileinkun í ljóðum.

tilendebringe lykta e-u, leiða e-ð til lykta, ljúka við: T. et Arbeide.

Tilfald (sjaldh.), = Tilfælde.

tilfalde a) falla undir (sb.: ef kona giptist uton frænda ráðs ...., hafi fyrirgert örfom öllom þeim er undir hona kunno at falla, Gþl.; sb. einnig: Engi mær skal hafa forræði fjár sins, ..., þó at under hana hafi borit, Gþl.), tæmast e-m (sb.: er þeim tæmiz arfrinn, Grágás): Der er tilfaldet ham en betydelig Arv. — b) = tilkomme 1, a.

tilfals, ao., til sölu (sb. fal b).

tilfegte, ás., vega til e-s; vinna: T. sig en Seier vega (vinna) sigur.

tilfinde, ás., a) skylda (e-n) til (e-s) með dómi: Han blev tilfunden at tilbagebetale Capitalen med Renter. — b) nefna (e-n til e-s, að lögum).

Tilfindelse, sk, það að tilfinde.

tilflikke staga (e-ð) við (e-ð annað): Man kan see, at det er tilflikket.

Tilflod, kl., aðrennsli: Vandets Af- og T.

Tilflugt athvarf, hæli, traust: Søge T. hos een sækja e-n að trausti. Tage sin T. til een flýja á náðir e-s. — Gud er vor T. i Nøden.

Tilflugtssted hæli, skjól.

tilflyde renna í garð (e-s): Der t. ham mange uvisse Indtægter om Aaret.

tilflye, ás., verka, ata (e-ð) út: See, hvor hun har tilflyet sin Kjole.

tilflyve koma fljúgandi.

tilfods, oo., = til Fods (sb. Fod A, 2, b).

tilforhandle, ós., í t. sig noget kaupa e-ð.

tilforladelig, a) ft. -e, e., óreiðanlegur: En t. Efterretning. — b) sem ao., áreiðanlega, o. s. frv.: Det er t. sandt það er öldungis satt! Jeg vil t. ikke vente længere það er frá, að jeg vilji bíða lengur!

Tilforladelighed, án ft., sk., (sjaldh.), áreiðanlegleiki.

tilforn, ao., a) áður: Kort t. havde han talt om hende. Dagen t. daginn áður. Vi har alt t. været der við höfum komið þar áður. — b) fyrrum: T. var det ikke Skik.

tilforordne, (í lögum), nefna (e-n til e-s) með öðrum: De tilforordnede Commissarier.

tilfreds, a) sem ao. eða e., ánægður, (sb.: una e-u; láta sjer lynda e-ð; sætta sig við e-ð): Være vel (ilde) t. Være t. med sin Skjæbne una forlögum sínum. Være t. med een láta sjer líka við e-n. Leve t. i trange Kaar una fátækt sinni. See t. ud vera með glöðu bragði, vera glaðlegur. Give sig t. sefast, láta huggast. Stille een t. hlíðka (sefa, hugga) e-n. — b) sem óefuð e.: En t. Mine gleðisvipur, gleðibragð. „Det tilfredse Sind og det muntre følges gjerne ad."

Tilfredshed, án ft., sk., ánægja.

tilfredsstille gjöra (e-m) fullnað, fullnægja (e-u): T. eens Fordringer (sb.: svá morga penninga ..... hefir hann alla ..... útlukt, svá at mjer vel nægir).

Tilfredsstillelse, sk., fullnaðargjörð.

Tilfredsstilling, sk., = Tilfredsstillelse.

tilfrossen, [sb. fryse], lagður: En t. Sø.

tilfulde, oo., algjörlega, (sb. fuldelig): Han har t. overbeviist mig om Nødvendigheden deraf.

tilfylde, a) bæta við í; fylla (e-ð) á horma: Karret maa tilfyldes. — b) láta (e-ð í ílát, svo að það verði fyllra): Der maa tilfyldes mere Viin það verður að hella meira víni í.

Tilfyldning, sk., það að tilfylde.

Tilfælde, ft. eins, kl., [tilfelli], tilfelli, tilviljun: Den Forsigtige maa være beredt paa alle Tilfælde verður að vera búinn við hverju, sem að höndum kann að bera; verður að vera við öllu búinn. Han kan godt skikke sig i alle Slags Tilfælde hann er góður að snúa sjer í öllu. I dette T. þegar þannig er ástatt. I ethvert (eða alle) T. hvernig sem fara kann. Jeg har forudseet dette T. jeg hef búizt við þessu. Lad os sætte (antage) det værste T. gjörum ráð fyrir, því sem verst er. Det var kun ved et T. (það var ekki annað en tilviljun), at jeg kom der i dette Øieblik. — b) kvilli: Har hun længe havt dette T.? Hans T. kommer ofte igjen þessi kvilli (sem hann hefur) kemur opt að honum.

tilfældig, ft. -e, e., a) kominn undir tilviljun: Det var tilfældigt (það var tilviljun), at jeg kom der i Dag. En t. Omstændighed tilviljun. — b) sem ekki hlýtur að vera, sem gæti verið öðru vísi.

Tilfældighed, sk., það að vera komið undir tilviljun.

tilfældigviis, oo., af tilviljun.

tilfælles, ás., saman (sb.: jörðin ok dýrin ok fuglarnir höfðu saman eðli í sumum lutum): Bruge noget t. — Han har dette t. med sin Fader (hann er eins og hann faðir hans í því), at han let bliver vred. Hun har Gang og Stemme t. med Moderen hún er eins og hún móðir hennar í málróm og göngulagi.

tilføie a) bæta (e-u) við (sjer í lagi munnlega): Han tilføiede endnu at o. s. frv. — b) t. en Skade gjöra e-m skaða.

Tilføining, sk., það að tilføie; (sb.: viðbætir).

tilføre, a) flytja (e-ð) að: T. en By Levnetsmidler flytja matvæli til borgar (í borg). — b) rita, bóka: Lade noget t. i Protocollen.

Tilførsel, ft. -førsler, sk., tilflutningur, aðflutningur, (sb. Fms. VIII, 179): En stor T. af Levnetsmidler.

Tilgang a) ganga (för) til e-s staðar: Luften har her fri T. loptið á hægt með að komast hjer að; golan leikur hjer um. „Vid — hvorhen hverken Smerte, Forhaabning eller Frygt — haver nogen T." getur komizt — b) viðbót, aukning: Af- og T. — c) vegur (göng) að e-m stað: Enhver T. var spærret.

tilgavns, ao., alminnilega; svo að um muni: Alt hvad man gjør, bør gjøres t.

Tilgift kaupbætir, þokkabót, milligjöf: Give noget i T. gefa e-ð í milli. Faae noget i T.

tilgifte, i t. sig noget fá e-ð með konunni sinni.

tilgive, fyrirgefa (fyrirláta) e-m e-ð: Han har tilgivet mig min Brøde. Det skal være dig tilgivet for denne Gang jeg fyrirgef þjer í þetta sinn! — 2) tilgiven til noget (forul.), hneigður (gefinn) fyrir e-ð, (sb. hengive 2, a, og tilbøielig).

tilgivelig, ft. -e, e., fyrirgefaalegur: En t. Feil.

Tilgivelse, sk., fyrirgefning, fyrirlátning.

tilgjøre, (sjaldh.), búa (e-ð, svo að það sje til taks, þegar á þarf að halda).

tilgode, ao., í skuld: Ved Afregning fik (beholdt) jeg saameget t. þegar lokið var reikningnum, átti jeg svo mikið í skuld. Der kommer mig saameget t. mjer ber svo mikið. Have noget t. hos een að eiga e-ð hjá e-m.

Tilgodehavende, án ft., hk., skuld.

tilgrunde, ao., a) gaae t. týnast farast. — b) gaae ret t. i en Sag rannsaka e-ð frá rótum.

tilgrændsende, [sb. grændse], (um land), sem liggur að öðru: De t. Lande. Den t. Ager.

tilgængelig, ft. -e, e., sem komizt verður að: Stedet er ikke tilgængeligt þangað verður ekki komizt. Uagtet hans mange Forretninger er han meget t. þá er hægt að ná fundi hans (fá að tala við hann).

tilhaande, ao., = til Haande (í Haand B, 1, a).

tilhandle, ás., kaupa: T. sig noget (fá e-ð í kaupum), kaupa e-ð. Sb. tilkjøbe.

tilhefte, ás., festa (e-ð) við (annað): Dette Ark maa endnu tilheftes.

Tilheftning, sk., það að tilhefte.

tilhjelpe, h. s., styðja að (því að e-ð verði).

tilhjemle helga (sjer e-ð).

Tilhjemlingsed eiður sem maður helgar sjer e-ð með.

tilhobe, a) saman: Bringe (binde) noget t. bera (binda) e-ð saman. — b) allir saman, gjörvallir, hver með öðrum: „Han skabte alle Ting t." hann skapaði alla hluti.

Tilhold, ft. eins, kl., a) skipun, boðorð, (sb. Medfor): Efter Lovens T. — b) það að hafast við á e-m stað, eða venja þangað komur sínar. — c) = Tilholdssted, Opholdssted; Tilflugtssted.

tilholde, ás., þrýsta (e-m) til (e-s): Han maa tilholdes at sætte Gaarden i forsvarlig Stand. Hvad Loven tilholder það sem lög bjóða.

Tilholdssted, hæli, (sb. Opholdssted, Tilflugtssted): „Muus og Rotter have deres T. i saadanne beklædte Vægge".

tilhugge höggva (e-ð) til, (sb. öxa): T. Tømmer.

Tilhugning, sk, það að tilhugge.

tilhviske hvísla (e-u) að (e-m).

tilhylle hylja: T. Ansigtet med et Slør.

Tilhylling, sk., það að tilhylle.

tilhægte krækja (e-u): Skjørtet er ikke tilsyet, men tilhægtet.

Tilhæng, a) viðbætir, (sb. Anhang, Tillæg a): Et T. til en Bog. — b) áhangendur, (sb.: fylla flokk e-s): Han har et stort T. blandt Almuen.

Tilhænger, ft. -e, kk., áhangandi.

Tilhør, kl., = Tilbehør: Gaarden med alt sit T.

tilhøre (har), h. s., heyra til e-s, heyra e-m eða e-u: Bogen tilhører mig jeg á (með) bókina. — Gaarden med tilhørende Besætning jörðin með því sem henni fylgir (fjenaði og áhöldum). — Einnig er haft Tilhørende, sem nafn í sömu merk. og Tilbehør, t. a. m.: Huset (Bryggeriet) med Tilhørende. — b) (sjaldh.) = tilkomme 1, b.

Tilhører áheyrandi: Denne Præst har mange Tilhørere. Være T. ved (hlýða á) en Forelæsning (Examen, Concert).

Tilhøring, sk., (sjaldh.) = Tilbehør.

tilhøvle sljetta (e-ð) með lokri, (sb. høvle): T. et Bræt.

tilintetgjøre eyða (e-u), ónýta.

Tilintetgjørelse, án ft., sk., það að tilintetgjøre.

tilkaste moka ofan í: Den Grøft maa tilkastes.

Tilkastning, sk., það að tilkaste.

Tilkitning, sk., það að tilkitte.

tilkitte fylla (gat eða rifu) með glerlími eða steinlími; festa (e-ð) með glerlími eða steinlími.

tilkjende dæma (e-m e-ð): Hans Afhandling blev tilkjendt den første Priis.

tilkjendegive gjöra e-m e-ð kunnugt (fornt: í kunnleika), kynna e-m e-ð (623), láta e-ð í ljósi (við e-n): Han tilkjendegav dem Kongens Villie. Dette Tegn tilkjendegiver (merkir), at Skibet skal vende.

Tilkjendegivelse, sk., það að tilkjendegive.

Tilkjendelse það að tilkjende.

tilkjøbe, a) kaupa: T. sig Forlaget af en Bog (sb. Forlag a). — b) kaupa (e-ð í viðbót við annað): Foruden Godserne, han arvede, har han endnu tilkjøbt flere.

tilkjøbs, ao., til kaups.

tilkjøre, ás., a) aka (e-u) heim til e-s, (sb.: færa e-m e-ð heim): Han faaer Brænde frit tilkjørt. — b) temja (vagnhesta): T. et Par Heste.

Tilkjørsel, ft. -kjørsler, sk., aðflutningar á vagni: T. af Brænde.

tilklappe, ás., láta (e-ð) í ljósi með lófaklappi: T. een Bifald.

tilkline drepa í (gat eða rifu): T. en Sprække.

Tilklining, sk., það að tilkline.

tilklippe, ás., klippa (e-ð, til að setja á það rjetta lögun; sb.: sníða).

tilklistre, ás., drepa lími í (gat eða rifu).

tilknappe hneppa (e-u að sjer): T. sin Kjole.

tilknytte, a) hnýta (e-u) við (e-ð annað). — b) hnýta saman hornum á (e-n): T. et Tørklæde.

tilkomme (har), h. s., 1) bera e-m a) um það sem e-r á tilkall til að rjettu: Jeg fordrer ikke meer, end der tilkommer mig enn mjer ber, enn jeg á. Det tilkommer mig med Rette jeg á það með öllum rjetti. — b) vera skylda (e-s): Det tilkommer den Unge, at vise Agtelse mod Ældre. — 2) ho. núl. t., tilkommende, sem e., a) ókominn, óorðinn: Den tilkommende Tid. — Vor tilkommende Præst presturinn okkar, tilvonandi. Hans tilkommende Kone konuefnið hans. — Det Tilkommende ókominn tími. — b) sem kemur (= sem næst kemur, sem í hönd fer): I tilkommende Uge (Maaned).

Tilkommelse, sk., (sjaldh.), = Tilkomst.

Tilkomst, sk., tilkoma (fornt), koma: „Din Tilkomst alle glæder".

tilkort, ao., (of skammt), haft í orðatiltæk. komme t. bugast, verða undir, bera lægra hlut.

tilkræve (í lögum), skora á, stefna (e-m): „Bliver Nogen tilkrævet at vidne i nogen Sag".

tilkæmpe, ás., ávinna (sjer e-ð; sb. tilfegte).

tillade, [-lade af hlaða], afferma: Skibet er endnu ikke tilladet.

tillade, ás., [-lade af láta], lofa e-m e-ð, leyfa e-m e-ð, leggja e-m e-ð til leyfis: Jeg har tilladt ham det. Han tillod mig at reise (sb.: at þèr gefit mèr orlof at fara til Íslands, Nj.). — T. sig upassende Friheder vera óskammfeilinn.

tilladelig, ft. -e, e., leyfilegur (fornt).

Tilladelse, sk., leyfi, lof, orlof: Give een T. til noget leyfa e-m e-ð, o. s. frv. Faae T. Jeg har hans T. hann hefur leyft mjer það. Uden T. í óleyfi, í leyfisleysi, leyfislaust, ólofað (Grágás).

Tilladning, sk., afferming: Et Skibs T.

tillave búa (e-ð) til (sjer í lagi mat): Hun havde tillavet ham en varm Drik. Vel tillavet Mad.

Tillavning, sk., það að tillave, (sb.: tilbúningur; matreiða).

Tillid, [sb. Lid af hlít], traust: T. til Andre (sig selv) traust á öðrum (sjálfum sjer). Jeg har ingen T. til hans Løfter jeg reiði mig ekkert á loforðin hans. Sætte sin T. til een reiða sig á e-n, treysta e-m. Gud er min T.

Tillidsblik augnaráð er lýsir trúnaðartrausti.

tillidsfuld fullur af trúnaðartrausti: En t. Ven.

Tillidstegn merki um trúnaðartraust (trúnaðarmerki).

tillige, ao., a) í senn, í einu: „Mod ham kom tre Flaader t." — b) jafnframt, með fram, um leið, sömuleiðis: Hans Ærende var baade at besøge Faderen, og t. at frie til Datteren.

tilligemed, fs., ásamt (e-u): Han forlangte, at Besætningen t. Gaarden skulde overleveres ham.

tillime líma (e-ð) á (e-ð): Listen maa tillimes.

tilliste, ás., = tilsnige: Han havde tillistet sig et vigtigt Document.

Tillokkelse, ft., -r, sk., tillokkun (sb.: blótaði skurðgoð fyrir kvinnanna tillokkon ok ástríki, 655 XXXII), tilteyging, teyging, ginning. Ved megen T. fik han ham endelig til at afstaae det. — Ynde og Forstand ere tidt stærkere Tillokkelser hos en Pige, end Skjønhed.

tillokkende, [sb. lokke], tilfýsilegur, fýsilegur, girnilegur: Et t. Syn.

tillukke loka (e-u), ljúka e-ð aptur (fornt), byrgja: Jeg fandt Døren tillukket. Denne Aabning maa ufortøvet tillukkes.

Tillukning, sk., það að tillukke.

tillyse, ás., lýsa (e-u á e-m mannfundi), birta: T. noget fra Prædikestolen. Ægteskabet er tillyst það er búið að lýsa.

Tillysning, sk., það að tillyse (lýsing, birting).

tillyve, ás., ljúga (e-u) á (e-u): T. sig noget ljúgast e-u á (sb.: hann ldsk ötlom goðdóms-krapti á, Ísll. 1, 386). „Formaninger imod fremkonstlede Følelser og imod enhver tilløiet Iver".

Tillæg, ft. eins, kl., a) tillaga (Gþl. í form.), viðbót, viðbætir, viðurauki; ábót, ábætir: Faae et T. til sin Løn fá viðbót við kaupið sitt. Et T. til en Bog viðbætir (viðurauki) við bók. — b) = Qvægtillæg: Denne Hest er af hans eget T. hana hefur sjálfur komið upp þessum hesti.

tillægge 1) eiginl.: Søen er tillagt vatnið er lagt. — 2) hálf-óeiginl.: T. Qvæg; sb. lægge II, m. — 3) óeiginl., a) bæta (e-u) við: Jeg maa endnu t. een Omstændighed. Naar dette tillægges eða bliver tillagt). — b) fá (e-m e-ð) = veita (e-m e-ð): Der er tillagt ham en udstrakt Myndighed. — c) kenna (e-m e-ð) = kenna (e-m) um (e-ð), eigna (e-m e-ð): Man tillagde ham alene Skylden. T. et Ord en Bemærkelse, som det ikke har.

Tillægsord viðurleggjanlegt nafn (Sn. E.), lýsingarorð, einkunn.

tillægt, [sb. læge], algróinn (sb.: algróenna sára, El.): Saaret er nu t.

tillære kenna (e-m); venja (t. a. m. hund): T. en Jagthund.

Tilløb a) það að hlaupa til (áður en stokkið er): Springe med (uden) T. — b) það að menn flykkjast (sækja) til (e-s manns, eða) á (e-n stað): Denne Taler har altid et stort T. — c) aðrennsli: Vandet har her stærkt T. T. af Melk i Brysterne.

tillobende, [sb. **lobe**], hlaupandi (að e-u): Komme t. koma hlaupandi.

tilmaale mæla (e-m e-ð), mæla (e-ð) handa (e-m), a) eiginl.: Kornet blev ham tilmaalt. — b) óeiginl.: „I de saa Aar, der ere Mennesket tilmaalte" (sb.: úthluta, veita).

Tilmaaling, sk., það að **tilmaale**.

Tilmad það sem borðoð er með öðru, (viðmeti): Kjød og T. af Grønt.

tilmed, ao., þar að auki, þar á ofan: Han har ikke de fornødne Kundskaber, og t. er han endnu for ung.

tilmelde láta (e-n) vita (e-ð): Jeg har tilmeldt ham det med Posten.

tilmode, ao., = til Mode (sb. **Mod** 1, a, β).

tilmure múrfylla: Døren er bleven tilmuret.

Tilmuring, sk., það að **tilmure**.

tilmæle (úrelt), = **tilkjende**.

tilnagle negla (e-ð) aptur: T. en Kasse. T. en Dør.

Tilnagling, sk., það að **tilnagle**.

Tilnavn, a) = **Slægtnavn**, **Familienavn**; (gagnstætt: **Fornavn**, **Døbenavn**). — b) kenningarnafn (t. a. m. Nj. 22), viðurnefni, auknefni (eins og það er haft nú á dögum): Alexander med T. den Store. Alexandur (sem kallaðor var) hinn mikli.

Tilnærmelse það að færast nær e-u.

tilnævne (í lögum), = **tilforordne**.

tilovers, ao., eptir, til afhlaups (Gþl. 351), afgangs; aflögu: Der blev et godt Stykke t. af Klædet það gekk æði mikið af klæðinu. Lad noget blive t. til de andre skildu dálítið eptir handa hinum! — Der er ti Flasker t., som ikke bleve drukne. Denne Skik er endnu t. þessi siður helzt enn. Jeg seer, at jeg her er t. jeg sje, að mjer er hjer of aukið. — Disse Penge har jeg t. fra Reisen. Ikke at have noget t. for Andre vilja ekki sjá af neinu við aðra.

tilpakke a) fylla (e-ð, með bögglum): Vognen er nu tilpakket það er búið að fylla (hlaðo á) vagninn. — b) þekja (t. a. m. e-o klæðum): T. een med Klæder. — c) (í Isl.), **tilpakket** svinkaður.

Tilpakning, sk., það að **tilpakke**: Vognens T.

tilpas, ao., a) til hæfis: Gjøre een noget t. Man har ondt ved at gjøre alle t. enginn lifir svo öllum líki. Det er mig ikke t. at reise i Dag mjer kemur það illa, að þurfa að fara í dag. — b) heill heilsu.

Tilpasning, sk., það að **tilpasse**.

tilpasse, ás., máta, bera (e-ð) saman.

tilplanke byrgja (e-ð) með borðviði.

tilpligte, ás. 1, skylda (e-n) til (e-s).

Tilpropning, sk., það að **tilproppe**.

tilproppe láta tappa í: Flasken har ikke været vel tilproppet það hefur ekki verið góður tappi í flöskunni.

Tilraab köll.

tilraabe, ás., kalla (e-ð) til (e-s): Alle tilraabte ham Bifald allir gjörðu mikinn róm að máli hans, (sb.: At lögbergi var gerr mikill rómr, at Merði mæltiz vel ok skörulliga).

Tilraad, kl., (sjaldh.), það að **tilraade** (ráðlegging, áeggjun).

tilraade, ós., ráða (ráðleggja) e-m e-ð, telja e-n á: Jeg har tilraadet ham Forlig jeg hef eggjað hann á að sættast.

Tilraadelse, sk., (sjaldh.), = **Tilraaden**.

Tilraaden, án ft., sk., það að **tilraade** (ráðlegging, áeggjun).

tilrakke = rakke til; sb. **rakke**.

tilrane, í orðatiltæk. t. sig noget ræna e-u, sölsa e-ð undir sig.

tilrede, ao., til taks, (sb. **Rede** [af reiða] c): Staae t. med brændende Lunter. Alt er t. allt er til búið.

tilrede, ás., a) búa: Han har lovet at t. Alt hvad der behøves til Reisen. T. et Skib. — b) leika (e-n illa): Han er bleven ilde tilredet, (sb.: illa til reika).

Tilredning, sk., það að **tilrede**.

tilregne, ás., kenna e-m e-ð; gefa e-m sök á e-u: Man bør ikke t. ham Sagens slette Udfald. Ufrivillige Handlinger kunne ikke tilregnes os.

tilregnelig, ft. -e, e., sem gefin verður sök á, (sb.: saknæmur).

Tilregnelse, sk., það að gefa e-m sök á e-u: Kun en fri Handling er forbunden med T.

Tilreise = **Henreise**.

tilreisende, [sb. **reise**, fara], komandi: Holde Bog over T. og Frareisende skrá komendur og farendur.

tilrette, ao., = til Rette (sb. **Ret** A, 2, c): Gjøre noget t. Vise een t., som er vildfarende vísa manni til vegar. Vi kunde ikke komme t. (gátum ekki komið okkur saman) om Kjøbet.

tilride, ás., ríða (hest), temja: T. en Hest. En tilreden Hest taminn hestur.

tilruste, ás., búa, (sb. **ruste**, **udruste**).

Tilrustning, sk, það að **tilruste**.

tilsaae a) ás., sá jörð: Han er i Færd med at t. sin Jord. Den Ager er tilsaaet. — b) h. s.: Have tilsaaet vera búinn að sá.

Tilsagn, ft eins, kl., a) heit, loforð. — b) það sem e-r segir að sje.

tilsammen, alls, að öllu samtöldu, samtals: Hvormeget udgjør det t.? Vi vare t. femten.

Tilsats, sk., = **Tilsætning** b.

tilsee (har), h. s., hafa gætur (augu) á (e-u): T. med et Arbeide. T. med Arbeiderne.

tilseilende, [sb. **seile**], aðsiglandi: Der kom i det samme et Skib t. í því bili kom skip siglandi.

tilsende senda e-m e-ð: Han har tilsendt mig det med Posten.

tilside, ao., úr vegi: Jeg gik noget t., for at han ei skulde see mig. Lægge noget t. leggja e-ð á afvikinn stoð, skjóta e-u undan.

tilsidesætte, ós, halla á (e-n), láta (e-n) vera á bakanum, (sb.: setja e-n hjá; hafa e-n út undan; vanhaldinn): Han er bleven tilsidesat for en Yngre yngri maður er tekinn fram yfir hann.

Tilsidesættelse, sk., það að **tilsidesætte**: Den T. græmmede ham meget.

tilsidst, ao., a) seinast: Alle Hoffolk gik foran; derpaa kom Prindserne, og t. kom Kongen. — b) loksins, að lokum (Rimb. 366), að lyktum, að síðustu, um síðir: Han satte sig længe derimod; men t. gav han dog efter hann mælti lengi í móti; en ljet þó undan að lyktum.

tilsige a) heita e-m e-u: T. een Syndernes Forladelse. T. een sin Datter. — b) boða (e-n á e-n stað): Tilsiges til Kongens Taffel vera kvaddur (boðaður) til konungs-borðs. Han er tilsagt (til kvaddur) at møde i Morgen.

Tilsigelse, ft. -r, sk., a) = **Tilsagn** a. — b) það að **tilsige**: Møde efter T.

Tilsigelsesbrev, [sb. **Tilsigelse** b], tilkvaðningarbrjef, boðunarbrjef.

tilsigte, ás., ætlast til (e-s): „Hvor lidet den tilsigtede Virkning forfeiledes, derom vidner Kirkehistorien".

tilsinds, ao, (eiginl.) að skapinu til, (sb. **Sind** B): Hvorledes er han t. i Dag hvernig liggur á (eða í) honum í dag? Jeg er t. at gifte mig hef í hyggju að kvongast. Blive anderledes t. taka skapskipti (sb. Hrafnk.).

tilskifte, ás., a) láta (e-ð) koma í hlut (e-s, þegar fjárskipti er gjört): Gaarden er ham tilskiftet (sb.: Grásíðu brot, er Þorkell hafði hlotit úr skiptinu þeirra bræðra). — b) t. sig noget = tilbytte sig noget; sb. **tilbytte**.

tilskikke, a) skapa (e-m e-ð): Det er mig tilskikket af Skjebnen það eru mín forlög; það á fyrir mjer að liggja. — b) = **tilsende**.

Tilskikkelse, ft. -r, sk., ókvörðun, það sem á dagana drífur, (sb.: auðna, sköp, forlög): Guds (Skjebnens) Tilskikkelser.

Tilskrift, sk., a) það sem ritoð er til e-s. — b) (sjaldh.), tileinkun, (sb. **Tilegnelse**).

tilskrive, a) skýra (e-m) brjeflega frá (e-u), skrifa (e-m e-ð): Jeg har i Dag tilskrevet ham den sørgelige Tidende. — T. een med Posten. — b) (sjaldh.), = **tilegne** 2, b. — c) kenna (e-m) um (e-ð): Man tilskriver ham, at Slaget tabtes honum er kenndur (kennt um) ósigurinn. — d) (sjaldh.), t. sig noget ávinna sjer e-ð með skriptum.

Tilskud, ft. eins, kl., viðbót (við tillag): Enhver har endnu, foruden det første Indskud, gjort et nyt T. af tvende Rigsbankdaler.

Tilskuer, ft. -e, kk., áhorfandi: Tilskuerne paa Komedien. Være T. ved noget vera staddur við e-ð, horfa á e-ð.

tilskyde, ás., bæta (fje) við (tillag): T. flere Penge leggja til meira fje.

tilskynde hvetja (e-n til e-s), eggja (e-n á e-ð): T. een til noget. — b) (sjaldh.), reka á eptir (e-m).

Tilskyndelse, sk., hvöt (Al.), áeggjun, frameggjun (Nj.), o. s. frv.: Naturens T. náttúru-hvöt, (sb.: svá sem af nökkurri náttúrunnar stangan ok ávisan, Stjórn).

Tilskynder, kk., hvatamaður (forni).

tilskære, sníða, klippa: T. en Kjole. T. et Mønster.

tilskærpe hvessa (sb. **skærpe** 1, a); ydda.

tilslaae, ás., slá (e-m e-ð, á söluþingi): Det blev mig tilslaaet.

Tilslag, ft. eins, kl., það að **tilslaae**.

tilslore hylja (e-ð) slæðu; draga dulur á.

tilsmigre, ás., í orðatiltæk. t. sig noget hafa e-ð út (öðlast e-ð) með smjaðri.

tilsmile, a) h. s., líta brosandi til (e-s); brosa við (e-m). — b) ós., brosa við (e-m) og láta þannig (e-ð) í ljósi: „Naar hele Naturen dem Bifald tilsmiler".

tilsmudse, óhreinka, (sb. **tilsøle**).

tilsmøre, ata, verka.

tilsnee, fyllast af snjó, fara á kaf í snjó (þegar yfir fennir): Grøften er tilsneet. Huset var paa een Nat næsten tilsneet það hafði nærri fennt yfir bústð á einni nóttu.

tilsnige, í t. sig noget svíkja e-ð út: Han har vidst at t. sig et Privilegium. „Erholde en tilsnegen Fordeel".

Tilsnigelse, sk., það að tilsnige sig noget (sb. **tilsnige**).

Tilsnit a) það að sníða (fat eða þviuml.). — b) snið, lag: Denne Kjole er syet efter et ganske nyt T.

tilsnylte, ás., í t. sig noget snikja e-ð út, hafa e-ð út með snikjum.

tilsnøre reyra: T. en Pakke.

tilspidse ydda: T. en Pind. T. et Søm.

Tilspidsning, sk., það að **tilspidse**.

tilspigre negla (e-ð) aptur með stórum nöglum: T. en Dør (Kasse).

tilspundse setja spons í: T. et Viinfad.

tilspytte, ós., hrækja (e-ð) út: T. et Gulv.

tilspærre loka (e-u): Porten blev tilspærret. „Adgangen er da ikke tilspærret for Nogle, og aabnet for Andre" (sb. þá hefðe hann þar mátt leppa Alexandro stig).

Tilspærring, sk., það að **tilspærre**.

tilsporge, ás., spyrja (e-n að e-u eða eptir e-u).

Tilspørgsel, sk, það að tilspørge.

tilstaae, ás., a) meðganga, ganga(st) við e-u, játa e-u, kennast, kannast við: Han har tilstaaet Forbrydelsen. — Jeg tilstaaer at have denne Feil. — b) veita, (sb.: hinn .... kvað sik vera þann finnenn, er hann hafði ját at sattja gamma sinn annan veg brekkannar á þaptyn; var þá vitnisburða til leitat, hverju Magnús kanungr hafði opp jáð, Fms. VI, 194): Man har tilstaaet ham mere Frihed. — c) heita e-m e-u: Der er tilstaaet ham saameget i aarlig Løn. Man har tilstaaet ham hvad han søgte om.

Tilstaaelse, ft. -r, sk., það að tilstaae (meðkenning; viðganga — sb.: viðganga syndanna, 677; viðurganga — sb.: þat er min viðrganga, at ek seldu jörð mína a. s. frv., á narrænu skjali 1334; játning; a. s. frv.): En reen (ubetinget, betinget, indskrænket) T.

Tilstand, (sjaldh.) -e, ástand, hagur, ráð: Godset er i en ypperlig T. Landets T. er god. Han var i en lidenskabelig T. hann var ekki með sjálfum sjer (vegna geðshræringar).

tilstede, ao., a) með hreifingu: Det kommer nok t. það kemur í leitirnar. — b) án hreifingar, við, í hjá (Gþl. 287): Han var ikke t. ved (ekki við staddur við) Forhandlingen.

tilstede, leyfa, (sb. tilstaae b): T. een al mulig Frihed.

Tilstedelse, sk., það að tilstede: T. af sømmelig Frihed.

Tilstedeværelse, sk., = Nærværelse.

tilstedeværende, [sb. være], = nærværende a: Alle t. vare rørte indtil Taarer.

tilstikke, ás., stinga (e-u) í höndina á (e-m): Han havde hemmelig tilstukket ham dette Papir hann hafði laumað þessu brjefi að honum.

tilstille koma (e-u) til (n-s); færa (e-m e-ð); senda (e-m e-ð).

Tilstilling, sk., það að tilstille.

Tilstopning, sk, það að tilstoppe.

tilstoppe, ás., troða upp í: T. et Hul. T. en Aabning.

tilstræbe, ás, (sjaldh.), sækjast eptir (e-u).

tilstrækkelig, nógur, nægilegur, yfrinn, ærinn, einhlítur: Have tilstrækkelige Indkomster. En t. Grund (Oplysning).

Tilstrækkelighed það að vera tilstrækkelig (sb.: nógleiki, nægð).

tilstudse, ás., dubba (e-ð) upp, snotra.

tilstunde (er), h. s., fara í hönd, nálgast: Da nu Sommeren tilstunder. — „Tilstundende Nætters Ro og Dagenes Farer fordre vort Mod".

tilstuve, ás., fylla (skip) með farmi: T. et Skib.

Tilstød a) tilefni: Han gav det første T. til dette Foretagende. — b) tillag, styrkur, aðstoð: „Give noget til Statens Underholdning under Navn af Skat, Afgift, T."

tilstøde (er), h. s., koma (e-m) að hendi, (sb.: e-n hlut ber n-m að hendi), vilja (e-m) til: Der maa være tilstødt ham et Uheld honum hefur hlekkzt e-ð á. „Der tilstødte os intet mærkværdigt (það bar ekkert til tíðinda njr tíðinda), naar jeg undtager de evige Stød af den stenede Vei".

tilsværge, ás., sverja (n-m e-ð eða n-s): T. een Troskab sverja e-m trúnaðar-eiða. Alle havde tilsvoret hinanden Taushed.

tilsye a) sauma (e-ð) við (e-ð): Dette Stykke er tilsyet. — b) sauma (e-ð) saman: Hullet er tilsyet.

Tilsyn, án ft., kl., umsjón, (sb. Indsyn b, Opsyn): Have T. med noget. Have T. ved et Arbeide (sb: vera verkstjóri).

Tilsynsmand, umsjónarmaður, (sb. Opsynsmand).

Tilsynsværge, kk., svaramaður; fjárhaldsmaður (sb. Formynder, Curator).

tilsyne, ao., a) með hreifingu, í ljós, (sb.: hann — það er Helias — mun koma í sýn við mann litla fyrir dómadag, Rimb.): Skibet forsvandt et Øieblik bag Klippen, men kom strax igjen t. Lade sig t. koma í ljós; (sb.: það ber á e-u). — b) að sýn (sb.: Tungl er þá ekki at sýn, er þat er í þá ætt sem sól, Rimb. 452): Være t.

tilsyneladende, [sb. lade af láta], er sýnist vera: Maanens t. og dens virkelige Størrelse. En t. Undseelse uppgerðarfeimni.

Tilsæt, ft. eins, kl, viðurauki.

Tilsætning, ft. -er, sk., a) það að tilsætte. — b) viðurauki, viðbætir, viðbót.

tilsætte, ás., a) bæta (e-u) við, auka (e-u) við: Der maa tilsættes mere. — b) eyða (e-u): T. sin Formue. T. mange Penge ved en uheldig Handel.

tilsøle, ás, ata (e-ð) út, bía (e-ð) út, (sb.: tilsmøre, tilsmudse, tilsløe, besudle).

tiltage a) ás., i t. sig noget eigna sjer e-ð (sem maður á ekki með): T. sig en Rettighed (Myndighed), som ikke tilkommer een. Han tiltager sig stor Frihed hann er æði framur, eða þviuml. En tiltagen Frihed. — b) h. s., vaxa, fara í vöxt, aukast, þróast, ágerast: Den tiltagende Maane vaxanda tungl. En tiltagende Velstand. Dette Rige har tiltaget i Magt.

Tiltagende, án ft., kl., vöxtur: Være i T. fara í vöxt.

tiltakle búa (skip að reiðanum til): T. et Skib.

Tiltakling, ft. -er, sk., það að tiltakle.

tiltale, ás., a) ávarpa, yrða á: Jeg vilde ikke t. ham paa Gaden. T. een vredt mæla reiðuglega við e-n. T. een med haarde Ord vera harðurður við e-n. — b) = sagsøge: Jeg vil lade ham t. jeg ætla að láta stefna honum. Han er tiltalt for Tyveri honum hefur verið stefnt um (nú: fyrir) þjófnað, (sb.: komast í þjófnaðarmál).

Tiltale, sk., a) ávarp: Han fik intet Svar paa den T. En haard T. harðyrði. — b) lagastefna: Sættes under T. for noget komast í mál út úr e-u. Han er under Fiscalens T. ríkissóknarinn hefur mál á hendi honum. Frifinde een for videre T. dæma e-n undan frekari lagasóknum (en ekki undan grun).

tiltigge, ás., i t. sig noget = tigge sig noget til (sb. tigge 1, b, α; sb. einnig tiltrygle).

Tiltro, án ft., sk., = Tillid: Herved tabte han den offentlige T. fyrir þetta missti hann alþýðu traust.

tiltrodse, ás., i t. sig noget hafa e-ð út með ójöfnuði (kúgun sb.: hræða e-ð út).

tiltroe, ás., ætla (e-m e-ð) = búast við (n-u af e-m): Jeg tiltroer ham alt Godt. En saadan Ondskab kunde jeg ikke t. ham. Jeg havde ikke tiltroet ham, at kunne udrette saameget hafði ekki búizt við (því af honum), að hann gæti komið svo miklu til vegar.

tiltrygle, ás., i t. sig noget fá e-ð með eptirgangsmunum, særa (æra) n-ð út.

tiltræde, ás., a) taka við (e-u): Han tiltraadte Kaldet (tók við brauðinu) i Fjor. T. Embedet taka við embættinu. T. Tjenesten fara í vistina. — b) ganga (bætast við) í samband sem aðrir eru í áður): T. et Forbund. T. en Forening.

Tiltrædelse, sk., það að tiltræde, t. a. m.: Ved min T. i (eða til) Embedet þegar jeg tók við embættinu. Ved Embedets T. þegar jeg (hann) tók við embættinu.

tiltrække, ás., a) i t. sig noget (eptir orðunum) draga e-ð að sjer (í óeiginl. merk.): Det tiltrækker sig Opmærksomhed það er gefinn gaumur að því, það er tekið eptir því, það ber á því, (sb.: þess gætir ekki). Det tiltrækker sig Beundring menn dást að því, það er dáðamað. — b) í bo. núl. t. tiltrækkende, α) eiginl., sem dregur að sjer: Magnetens tiltrækkende Kraft aðdráttarafl segulsteinsins. — β) óeiginl., tilfýsilegur, æskilegur, ynnilegur, eða þviuml.: Hun har mange tiltrækkende Egenskaber.

tiltrækkelig, ft. -e, e., aðdraganlegur.

Tiltrækkelighed, sk., það að verða dreginn að e-u.

Tiltrækning, sk., það að tiltrække (aðdráttur).

tiltrænge, ás., i t. sig noget brjóta e-ð undir sig, a. s. frv.: „T. sig Myndigheden" brjótast til valda.

tiltvinge, i t. sig noget taka e-ð með afríki: At t. sig Agtelse, er umuligt, selv for den mægtigste engum er unnt, hversu voldugur sem er, að neyða menn til virðingar við sig.

tiltælle telja (e-ð) í hendur (e-m): Pengene bleve mig tiltalte.

Tiltælling, sk., það að tiltælle.

tiltænke, ás., ætla (e-m n-ð, þ. e. ætla að láta e-n fá e-ð, a. s. frv.; sb.: hverjar fúðurbætr hann hafir hugat Hákani kanungi, Fms. VII, 251): Han frabad sig den ham tiltænkte Æresbeviisning.

tilvant, [sb. vænne], vanur (við e-ð), leikinn: „Saa flyver t. Nøvbi hen, af fremmed Honning sig at nære".

tilveie vega (e-m e-ð) út: Sølvet blev ham tilveiet. — b) óeiginl., úthluta (e-m e-ð), a. s. frv.: „De Kaar, som Skjebnen dig tilveier".

tilveie, ao., (eiginl.: til vegar; sb. til Veie í greininni um Vei): Skaffe noget t. útvega e-ð, t. a. m.: Saa mange Penge kan jeg ikke skaffe t. Bringe noget t.; sb. tilveiebringe.

tilveiebringe útvega; koma (e-u) til leiðar; koma (n-u) á: Dette har han tilveiebragt ved egen Flid þessa hefur hann aflað með iðju sinni. „Uheldig den Stat, hvor Lydighed tilveiebringes (þar sem hlýðni er komið á) ved slavisk Frygt".

tilvende, ás., a) í illri merk., α) t. sig noget draga e-ð undir sig, draga sjer e-ð: Han har tilvendt sig en Deel af Pengene hann hefur dregið nokkuð af fjenu í sinn sjóð. T. sig noget ved Svig og List komast yfir e-ð með svikum. — β) t. een (anden) noget draga e-ð undir e-n: Hun har tilvendt ham meget af hendes Herskabs Tøi. — b) (sjaldh.) í góðri merk., t. sig noget ávinna sjer e-ð, öðlast e-ð.

tilviste, ás., anda (e-u) að (e-m): „Du Blomstereng .... tilvift ham Vellugt".

tilvinde, [vinde af vinna], i t. sig noget ávinna sjer e-ð, (sb.: vinna til e-s).

Tilvink, ft. eins, kl., það að tilvinke (bending).

tilvinke, ás., a) benda (e-m): „Haabet .... tilvinker mig". — b) sýna (e-m e-ð) með bendingu(m): Alle tilvinkede ham Bifald.

tilvirke, ás., búa (e-ð) til: T. Salt af Søvandet. Denne Ost tilvirkes især i Holland.

Tilvirkning, sk., tilbúningur.

tilvisse, ao., að vísu, sannlega, (sb. vislelig, Vished): Det er t. en Bedrager það er víst, að hann er svikari. Jeg veed det t. veit það fyrir víst, (sb.: ekki hafi ek þat ritað, er ek vita víst at öngo gegni, Rimb. 2; þat vitum vér til viss, at hann er eigi son Magnúss konungs, Fms. IX, 380).

tilvoxende, [sb. voxe], a) uppvaxandi: Den t. Ungdom. — b) sem fer í vöxt.

tilvriste, i t. sig noget ná e-u með voldi, brjóta e-ð undir sig.

Tilvægt, án ft, = Overvægt b.

tilvænne, venja (e-n) við (e-ð), venja (e-n) á (e-ð): Dette Slags Arbeider er han tidlig bleven tilvant. „Tilvant Heflighed" kurteisi, sem ekki er annað en vani; vans-kurteisi.

Tilværelse, án ft, sk., tilvera: Negte Tingenes T. Den endelige (menneskelige) T. Have en sorgelig T. vera mæðu-maður; eða þvíuml.

Tilværen tilvera.

Tilvæxt, án ft., vöxtur (= það að vaxa): Det er en T. i hans Indkomster viðbót við tekjurnar hans.

tilønske óska (e-m e-s): Jeg tilønsker Dem alt muligt Held.

time, ás. 1, [tíma], A) (sjaldh.), í áhrifsmynd, í orðstiltæk. t. sig horfa (til e-s), horfast (til e-s; sb.: ok tjáði fyrir þeim, ... til hvers váða horfðist; — sb. einnig: vera í vændum, vera fyrir höndum, vofa yfir). — B) times, a) koma að hendi e-m, (sb.: e-ð ber e-m að hendi): Jeg frygter der vil times mig noget ondt. — Gid du times en Ulykke farðu norð-volsður!, eða þvíuml. — b) (hálf-úrelt), = lykkes.

Time, ft. -r, sk, [tími], stund (= þriðjungur eyktar; sb. Rimb. 6), klukkustund: Uhret slaaer Timer og Qvarteer slær á stunda-mótum og fjórðunga. Han kommer om en T. að klukkustundu (einni stundu) liðinni. En god T. rúm (klukku)stund. Han har aldrig en glad T. sjer aldrei glaðan dag Den sidste T. dauðastundin. — Paa Timen þegar í stað; óðara; að vörmu spori. — b) = Timeundervíisning: Tage (have) Timer hos een fá sjer (hafa) tilsögn hjá e-m. Give Timer i Fransk kenna (segja til í) frakknesku (tilteknar klukkustundir).

Timebræt stundafjöl (á skipi).

timebunden, [sb. binde], bundinn við tiltekna stund.

Timebøn bæn sem gjörð er annaðhvort á hverri stundu eða á tilteknum stundum.

Timeglas stundaglas.

Timehjul stundahjól (í úri).

Timekreds stundabaugur (þ. e. baugur með stundatölunni á klukkum o. s. frv.

timelig, ft. -e, e., [tímalig-r, Stjórn], stundlegur, tímalegur (nú: tímanlegur; sb. jordisk): T. Velfærd (Lykke, Fordeel). Hensyn paa det Timelige.

Timelinie stundastryk (á ferhyrndri sólskífu).

Timelærer lausakennari (sem fær borgun eptir því hvað margar stundir hann kennir).

Timerum stundartími (= tími sem er ein stund).

Timeslag klukknaláttur á stundamótum.

Timestok stöng með spýtu út úr til að sýna með skugganum hvað framorðið sje.

Timetal stundatala (á klukku o. s. frv.). — I T. = timeviis.

Timeundervíisning tilsögn sem talin og borguð er eptir stundum, (stundakennsla, lausakennsla): Give (tage) T.

timeviis, ao., eptir stundatölu, eða þvíuml.: Betale en Lærer t. Afløsningen skeer t. á hverri stundu.

Timeviser, sk., stundavísir (á klukku).

Timian, án ft., sk., blóðberg, hellinhagra, *thymus*.

*Timokratie, kl., auð-stjórn (sem er í því fólgin að auðmenn einir hafa stór-embætti á höndum launalaust).

Tin, án ft., kl., [tin], tin. — b) = Tintøi: Spise paa T. Skure T.

Tinaske tin-aska.

Tinblad (næfurþunnt) tinblað.

Tinblik tinað pjátur (það er járn sem er belt út og tinað).

*Tinctur, sk., jurtaseyði.

Tind eða Tinde, ft. Tinder, sk., [tind-r], a) tindur; brún; bust; mænir: Bjergets (Templets) Tinde. — b) vígskarð.

Tinde sjá Tind.

Tinding, ft. -er, sk., a) gagnaugu. — b) (sjaldh. og fornl) = Tind a.

Tindingebeen gagnaugabein.

Tindingehaar, ft., hár í nánd við gagnaugun.

tindre (har), h. s. 1, bliko: „Stjernerne t." Hendes Haar tindrede af Diamanter glóaði af demöntum. Tindrende Øine. „Ofte tindrede (skein) Glæde i hans Øie ved en fremmed Lykke".

Tindren, án ft., sk., það að tindre.

Tinerts tingrýti, tin-steinn.

Ting, [þing], I) ft eins, sk., a) hlutur, (gripur): Have store T. for (i Sinde) hafa mikið fyrir stafni, færast mikið í fang. Der fattes kun en ringe T. lítið vantar. Den T. forstaaer (begriber) jeg ikke jeg skil ekki í því. Der er noget galt ved Tingen það er e-ð geggjað, það er ekki með lagi leikið. — Hvad mon den T. kaldes hvað ætli þetta sje kallað? Jeg saae ham bære to forskjellige T. tvo hluti. — Han har ikke de T. (þá hluti, þau áhöld), han skal bruge dertil. Alle disse T. høre ham til hann á alla þessa hluti (alla þessa muni, allt þetta rusl, eða þvíuml.). — b) verk: Tage Vare paa sine T. sjá um það sem maður á að gjöra. Han kan endnu besørge sine T. — II) (ritað Thing af sumum), ft. -e, kl., þing (þ. e. mannfundur): Møde paa Tinget. — Sætte Tinget. Kongen holdt sidsdum T. med Almuen átti þing (þingaði) við bændur.

Tingbog þingbók.

Tingbord þinghúsaborð.

Tingbrøde þingsafglöpun; þingvíti.

Tingbud (fyrrum), a) þingboð: Bære T. — b) sá sem ber þingboð.

Tingdag þingdagur.

tinge, s. 1, [þinga], a) h. s. (har), semja: T. om Fred. Han tingede længe med (var lengi að semja við) Kræmmeren, før de kunde blive enige om Kjøbet T. af paa Varer (reyna að) þoka niður (verði á) vöru. — b) ás., koma (e-u) fyrir með samningi: T. en Dreng i Lære koma pilti í iðnaðarkennslu. Han har tinget sig (sine Børn) i Kost hos Fremmede hann hefur komið sjer (börnum sínum) fyrir til fæðis hjá vandalausum.

Tingen, án ft., sk., það að tinge.

Tingest, ft. -er, sk., (í hversdagslegu tali), (ómerkilegur) hlutur: Hvad er dette for en T. hvað(s hlutur) er þetta? En saadan T. har jeg aldrig før seet jeg hef aldrei sjeð þessháttar kríli áður.

Tingfolk, ft., þingfólk, þingheimur.

Tingfred, þinghelgi, þinggrið (B. H.).

Tingfrihed = Tinghelligt.

Tingfærd, þingferð, þingför, (sb. þingreið): Være i T.

Tinghelligt, kl., þeir tímar þegar ekki má þinga.

Tinghold það að þinga (hafa þing).

Tingholder, kk., (fyrrum), sá sem þingaði og dæmdi í stað dómanda.

Tinghuus þinghús.

Tinghøi, þinghóll, (sb.: Lögberg).

Tinghører = Stokkemand.

tingkalde, ás., stefna (e-m, á þing).

Tinglaug, þinghá. þingsókn.

tinglyse, ás., þinglýsa (e-u; sb. tinglæse): T. et Skjøde. T. en Obligation.

Tinglysning, sk., þinglýsing.

tinglæse, lesa (e-ð) á þingi, (sb. tinglyse): T. et Skjøde.

Tinglæsning, sk., það að tinglæse.

Tingløber, kk., sá sem rennur með þingboð.

Tingmand = Tinghører, Stokkemand.

Tingning, sk., það að tinge (samningur).

tingrette, h. s., (úrelt), höfða mál, fara í mál, eiga í máli.

Tingrider, ft. -e, kk., sá sem ríður með þingboð (sb. Tingbud).

Tingrube tinnámur.

Tingsag = Retssag.

Tingsdom þingadómur.

Tingsed þing-eiður.

Tingsidder, ft. -e, kk., = Tinghører, Stokkemand.

Tingskriver þingskrifari (sb. Birkeskriver, Byskriver, Herredsskriver).

Tingsted, þingstaður, þingstöð.

Tingstok bekkur (á þingi) er dómfyllendur (sb. Stokkemand a) sátu á.

Tingstud lagasnópur.

Tingstue þinghús.

Tingsvidne vitnisburður dómenda um það sem fram hefur farið á þingi, þingvitni (sb. B. U.).

Tingvei þingvegur, þingleið.

Tinhandel tinverzlun; tinsala.

Tinhandler, ft. -e, kk., tinsölumaður.

Tinkalk, án ft., = Tinaske.

Tinovn tinofn (þar sem tinið er brætt úr grjótinu).

Tinrulle tin-strangi.

Tinrække tilbúningur í eldhúsi er tindiskar eru settir á, (og önnur matarí'át).

Tinsteen = Tinerts.

Tinstøber, tinsteypari, (sb. Kandestøber).

*Tinte, sk., litabland.

Tinte, ft. -r, sk., eins konar sullur í fleski (sb. tintet).

tintet, ft. tintede, e., (um flesk), er þess konar sullir eru í sem menn kalla Tinter (sb. Tinte).

Tintøi tinsmíði (= smíðisgripir úr tini); borðbúnaður úr tini.

Tip, ft -per, sk., broddur (á e-u; sb. Næsetip).

Tipoldefader langafafaðir.

Tipoldemoder langömmumóðir.

tippe, ás. 1, stjaka við (e-m; sb.: hnippa í, ýta í).

*Tirade, ft. -r, sk., tiguglegt orðatiltæki (sem lítil alvara fylgir og optast er tekið eptir öðrum).

*Tirailleur, ft. -er, kk., = Skarpskytte.

tirre, ás. 1, [sb. tyrrinn eða tirrinn, sömul. tirrtinn], egna, espa, erta, stríða (e-m; sb.: reita e-n til reiði): T. et Dyr. Man kan t. ham længe, inden han bliver vred hann er seinþreyttur til reiði.

Tirsdag, [týrsdag-r fyrir týsdag-r], týsdagur (fornt), þriðji dagur viku (fornt), þriðjudagur.

Tispe, ft. -r, sk., = Tæve, Tævehund.

Tist, sk., (sjaldh., og ekki nema í samsettum orðum; sb. Klokketist, Plovtist), tygill, strengur, festi, eða þvíuml.

Titel, ft. Titler, sk., [titul-l], fyrirsögn (= titill), nafn (bókar). Sb. Rygtitel. — b) nafnbót: Alle hans Titler maae sættes paa Brevet.

Titelark sú örk sem fyrirsögn bókar er á.

Titelblad fyrirsagnarblað (á bók).

Titelbog nafnbótabók.

Titelsyge nafnbótafíkn.

titte (har), h. s. 1, gægjast, kaga (fornt): T. ind ad Vinduet gægjast inn um gluggann. T. gjennem et Hul paa Plankeværket. — b) gá (að e-n): Hvad titter du efter að hverju ertu að gá?

Titteleg sá leikur barna að þau fela sig til skiptis.

tittelege, h. s., (sjaldh.), vera að fela sig (eins og börn gjöra).

Titten, án ft., sk., það að titte.

***Titulatur**, sk., nafnbætur (einkum að því leyti sem þær eru ritaðar með nafni e-s).

***titulere**, ás. 1, nefna (e-n) með nafnbót, (titla).

***titulær**, ft. -e, e., (sem einungis er) að nafnbót, (sb.: að nafninu til).

Titus rómverskt mannsnafn. Þaraf

***Titushoved** lokkað (spjátrungs-)höfuð með stuttu hári.

Tiur, ft. -er, sk., [þiður-r], þiður *tetrao urogallus*.

***Tivoli**, kl., nafn á sumum skemmtunarstöðum.

Tjadder, sk., [sb. þvaðr], bull, þvaður, þvættingur.

tjaddre, ás. 1, bulla, blaðra, þvaðra, þvætta.

Tjaddren, án ft., sk., það að tjaddre (sb. Tjadder).

Tjavs, ft. **Tjavser**, sk., trosur; órusla.

tjavset, ft. **tjavsede**, e., trosnaður, (sem er) allt einar órulur; rifinn og tættur.

tjene, s. 2, [þjóna], 1) h. s. (opt í þiggj.), a) (ótiltekið, með hverju móti þjónustan er), þjóna e-m (sb.: líf ok dauði þjónar drottni Jesú Christó; þessi guðin er þú þjónar), þjóna til e-s (sb. þjóna til konunga ok vægjast við hann), veita e-m (hlýðni og) þjónkun: Den, som har Magt og Guld, finder nok, som ville t. ham sá, sem er ríkur og auðugur, fær nóga til þjónustu við sig. — b) (um embættismenn), þjóna (sb.: settiz Yngvarr heima ok þjónaði ekki konungi, Eg. 83): T. Kongen. T. Staten. — c) vera liðsmaður: Han har tjent i den franske Armee hann hefur verið í frakkneska liðinu. T. under en General vera í liði e-s hershöfðingja. T. til Hest vera í riddaraliðinu (hestaliðinu). T. til Fods vera í fótgönguliðinu. — d) vera í vinnumennsku; vera vinnumaður; vera vinnukona: Hun har tjent der i Huset hún hefur verið þar vinnukona. T. i Gaarde med een vera í vinnumennsku á sama heimili og annar. — T. for Kost og Løn vinna fyrir mat og kaupi. — T. for Kokkepige vera eldabuska. — T. hos een — Han tjener nu en anden Herre hann er búinn að skipta um húsbændur. — e) vera (e-m) til vilja, gjöra (e-m) e-ð í vil, gjöra e-ð fyrir (e-n), gjöra bón (e-s): T. een i (med) noget. Hvormed kan jeg t. Dem hvað get jeg gjört yður til vilja. Tjen mig i at sige det til ham gjörðu (gjörið þjer) svo vel að segja honum það. — Dermed er jeg ikke (eða kan jeg ikke være) tjent mjer er enginn akkur í því, jeg er öngu (litlu) bættari fyrir það. — f) vera hafður (til e-s); vera hæfur (til e-s): Dette Hjul tjener til at sætte Redskabet i Gang. — Dette Træ tjener ikke til Bohave er ekki hafandi í búshluti. Det tjener til hans Forsvar það er bót í máli hans. — 2) ás., a) t. sit Brød hafa ofan af fyrir sjer. — b) t. noget af; sb. aftjene. — c) tjene sig op hefjast (með framkvæmd og ástundun): Han har tjent sig op til General fra Soldat.

Tjener, ft. -e, kk., þjónn, þjónustumaður, sveinn, þjónustusveinn, skósveinn: Kongens (Statens) Tjenere. Han holder baade Karl (= Gaardskarl) og T. — Í niðurlagi brjefa o. s. frv.: Deres ærbødigste (underdanige) T.

Tjenerarbeide þjónsverk (= verk sem þjónn á að gjöra): Dette er ikke Pige- men T.

Tjenerdragt þjónsbúningur, þjónsföt.

Tjenerhold það að hafa þjóna eða þjónustufólk, hjúahöld.

Tjenerinde, kvk., eiginl.: þjónustukona; en er ekki haft, nema, af kurteisi, í niðurlagi brjefa o. s. frv. (sb. niðurlagið á greininni um Tjener).

Tjenerkjole þjóns-kjóll.

Tjenerløn kaup þjóns eða skósveins.

Tjenerskab, kl., sveinar, sveinalið, þjónustufólk: Han blev fulgt af et talrigt T.

Tjenerstand þjónustumannasjett.

Tjeneste, ft. -r, sk., [þjónasta], a) þjónusta (við hvern sem er). — b) þjónusta (við land og lýð; sb.: hafði jarl á því ríkra manna hátt, at Flosi gekk í þá þjónostu, sem Helgi Njálsson hafði haft); (smá-) embætti: Træde i Statens T. — Der er mange, som søge om denne T. — c) um hermenn: Han er gammel i Tjenesten. — d) vist, (vinnumennska): Karlen søger om T. er að fala vist. Tage T. vistast. Være i T. vera vistfastur. Hun har en besværlig T. er í harðri vist. Opsige sin T. segja upp vist. Hun har forladt sin T. i Utide hún hefur hlaupið úr vistinni. — e) greiði, (greiðvikni, hogræði): De kan gjøre mig en betydelig T. þjer getið gjört mjer stóran greiða. Han har gjort (viist) mig mange Tjenester hann hefur gjört mjer margan greiða, hann hefur opt verið mjer til vilja. Dermed har han gjort mig en slet T. hann hefur gjört mjer ljótan baga með því. — f) = Gudstjeneste: Tjenesten er endnu ikke begyndt messan er ekki byrjuð enn.

Tjenesteaar þjónustu-ár; embættis-ár.

Tjenestealder embættis-aldur.

Tjenestebud þjónustumaður sem hafður er til sendiferða.

Tjenestedreng ljettadrengur, ljettapiltur.

Tjenestefolk, ft., vinnufólk, hjú: Han holder mange T., men endnu flere Dagleiere.

tjenestefri frjáls af þjónustu sinni.

Tjenesteiver vandasemi (í þjónustu sinni eða embætti sínu): „Han anbefalede sig ved Duelighed og T."

Tjenestekarl vinnumaður, (sb. griðmaður, verkmaður).

tjenesteløs vistlaus.

Tjenestemø (sjaldh.), þjónustumær.

Tjenestepige vinnustúlka, vinnukona, (sb. griðkona; griðka).

Tjenestepligt skylda sem fylgir e-i þjónustu eða e-u embætti.

Tjenesteqvinde þjónustukona, (sb. griðkona).

Tjenestesag embættis-málefni.

Tjenestetid, a) sá tími sem maður á að vera, er, hefur verið) í liðsmanna tölu. — b) sá tími sem e-r er í vinnumennsku: Karlen har været tro i hele hans lange T.

Tjenestetyende vinnuhjú.

Tjenesteværd það sem varið er í þjónustu e-s: „Andre, der hverken i Tjenestetid eller T. kunde komme i Sammenligning med hende".

tjenlig, ft. -e, e., hentugur, góður (til e-s): Være t. til noget.

tjenstagtig, ft. -e, e., greiðvikinn, greiðugur, bóngóður, stimamjúkur.

Tjenstagtighed, án ft., sk., greiðvikni, greiðasemi.

tjenstdygtig vopnfær, herfær o. s. frv.: En t. Solda'.

tjenstfærdig = tjenstagtig.

Tjenstfærdighed, án ft., sk., = Tjenstagtighed.

tjenstgjørende, [sb. gjøre], sem er í þjónustunni: Den t. Kammerjunker. Den t. Adjutant.

tjenstlig, ft. -e, e., (tíðkað í embættisbrjefum), (gjörður í greiðaskyni), vingjarnlegur, vinsamlegur. — b) sem ao., (í greiða skyni), vingjarnlega, vinsamlega.

tjenstskyldig (haft í brjefum), (skyldur til þjónustu), skuldbundinn.

tjenstvillig = tjenstagtig.

tjære, ás. 1, tjarga, bika: T. et Skib (Plankeværk).

Tjære, án ft., sk., [tjara], tjara: Brænde T. (sb. Gþl. 431).

Tjærebrænder, kk., tjörugjörðarmaður (sb. Gþl. 431).

Tjærebrænderi tjörugjörð (sb. Gþl. 431).

Tjærebærme lök (þunn) tjara.

Tjæregalde súrt vatn sem fæst við tjörugjörð.

Tjæregrav tjörugröf (þar sem tjaran er brennd úr viðinum).

Tjæregrube = Tjæregrav.

Tjærehuus tjöruhús a) þar sem tjara er velgd til að bika skip úr. — b) þar sem kaðlar og strengir eru tjargaðir.

Tjærehytte tjörugjörðarhús.

Tjærekande tjörukanna (sem vagnmenn hafa).

Tjærekedel tjöruketill.

Tjærekost, ft. -e, tjöruskúfur (þ. e. skaptskúfur til að tjarga eða bika með).

Tjæremile viðarköstur sem tjara er brennd úr.

Tjæreovn tjöruofn (þ. e. ofn sem tjara er brennd í úr viði).

Tjæreskuur byrgi sem skip eru tjörguð undir.

Tjæretønde tjörukaggi: Brænde Tjæretønder.

Tjæreurt (jurtin) *lychnis viscaria*.

Tjærevand tjöruvatn (þ. e. vatn sem fyrrum var hellt á tjöru og haft til lækninga).

Tjørn, ft. -e, sk., [sb. þyrni-r og þorn], þyrnir.

Tjørnebusk þyrnirunnur.

Tjørnesagle spýta klofin í endann og höfð til að halda saman þyrnihríslum í girðingu (sb. Gjerde).

tjørnefuld þyrnafullur (Al.).

Tjørnegjerde þyrnigirðing.

Tjørnehæk þyrnigirðing.

Tjørnekrat þyrnirunnar.

Tjørnelund þyrnilundur.

Tjørneriis þyrnilim.

Tjørnetyv [sb. Tyv], þyrnikvisl (höfð svo að maður þurfi ekki að taka á þyrninum).

to (ritað tu í so. itu), [tvo; sb. toe af þvo], tveir: To Gange tvisvar, tvívegis.

toaarig tvævetur, tveggja vetra (gamall), tveggja ára.

***Toast**, ft. -er, sk., minni (sem drukkið er, og þau orð er því fylgja).

Tobak, án ft., sk., a) tóbaksjurt: Plante (dyrke, avle) T. — b) tóbak: Ryge (røge) T. reykja (tóbak). Snuse T. taka í nefið. Skraae T. tyggja tóbak, taka upp í sig.

Tobaksavl ræktun tóbaksjurtar.

***Tobakselysteer** tóbakseyði sem látið er í stólpípu.

Tobaksblad blað af tóbaksjurt, tóbakslauf.

Tobaksdaase tóbaksdósir, (sb. baukur, ponta).

Tobaksdamp tóbakssvæla, (sb. Tobaksrøg).

***Tobaksfabrik** staður þar sem tóbak er búið til.

Tobakshandler, ft. -e, kk., sá sem hefur tóbak til sölu.

Tobaksolie tóbaks-olía.

Tobakspibe tóbakspípa.

Tobaksplante tóbaksjurt.

Tobaksplantning, a) plöntun tóbaksjurtar. — b) jörð sem ræktuð er til tóbaks.

Tobakspung stór budda sem reyktóbak er haft í.

Tobaksqvalm tóbaks-sterkja.

Tobaksrulle tóbaksrulla.

Tobaksrøg tóbaksreykur, (sb. Tobaksdamp).

Tobaksrøger, ft. -e, kk., sá sem reykir (tóbak): Være en stærk T. reykja mikið.

Tobakssaft tóbakslögur.

Tobaksspinder tóbaksspinnari (þ. e. sá sem snýr saman tóbak og býr til úr því rullur).

Tobaksspinderi tóbaksspuni, tóbaksgjörð; staður þar sem tóbak er spunnið.

tobenet tvífættur.

tobladet, (sem er) með tveimur blöðum, tvíblaðaður.

***Toddy,** sk., a) pálmavín. — b) eins konar áfeng blanda sem drukkin er heit eins og púns.

Todækker, sk., skip með tveimur þilförum (og fallbissum á hvorutveggja, ef herskip er).

toe, ás. 1, [sb. þvo; sb. to af tvo], þvo: T. noget i Vand. — Án þol.: þvo ker og borðgögn.

Toen, án ft., sk., það að toe, (þvottur): Hun udretter intet med al sin T. og Tvætten.

tofold, ao., tvöfalt: T. saa meget helmingi (hálfu) meira.

tofolds, sem e., tvöfaldur: Et t. Læg tvöfaldur sveipur (sb. Skuggsjá).

Toft, ft. -er, sk., [sb. þopta], þopta.

Toft, ft. -e, sk., [topt], akur heima við bæ.

Toftejord = **Toft** (af topt).

Tofteport (bæjar)dyr sem vita að Toft (af topt).

Tog, ft. eins, kl., [sb. tog], ferð (þegar margir eru saman), 1) það að fara, a) um friðferð. — b) (einnig — en þó sjaldb. — **Togt,** ft. eins, kl.), herför, herferð; leiðangursferð: Alexanders T. til Indien. — 2) þeir sem fara, (sb. ferð, í orðinu ferðarbroddr; sb. einnig: sveit, flokkur): Vi saae hele Toget komme her forbi.

Togger, ft -e, sk., eins konar net.

toggre, h. s. 1, fiska á báti (bátum).

Togorden skipun (= það hvernig mörgmenni er niður raðað á ferð).

Togt sjá **Tog 1, b.**

***Toilet,** kl., a) borð kvenna til að búa sig við. — b) það að búa (skreyta) sig, búningur: Gjøre sit T. búa sig.

***Toise,** ft. -r, sk., faðmur að frakknesku máli.

tokke (har), h. s. 1, a) = **fjante:** T. imellem elleve og fem vera hálf-bjáni. — b) = **slampe:** T. til at gjøre noget.

Tokkeskifte skipti gjört af handahófi.

Tol, ft. -le, sk., [þoll-r], a) = **Aaretol.** — b) = **Prop.**

Told, án ft., sk., [toll-r], tollur (sem goldinn er af vöru, eða fyrir för um e-n stað eða veru á e-m stað): Paalægge en ny T. Betale (give, svare) T. af noget gjalda (greiða) toll af e-u. Sb. **Mellemrigstold, Strømtold, Sundtold, Havnetold, Brotold.**

Toldanordning tilskipun um toll, tollskipun.

Toldbaad tollheimtubátur (þ. e. bátur sem tollheimtumenn eru á til að mæta skipum).

Toldbetjent minni háttar tollheimtumaður.

Toldbod, ft. -er, tollbús.

Toldbog tollskrá (þ. e. tilskipun um það hvern toll gjalda eigi af hverri vörutegund).

tolde, ás. 1, [tolla], 1) gjalda toll, a) af vöru sem flutt er. — b) af korni sem malað er fyrir mann í mylnu, gjalda mölunarkaup í korni. — 2) taka mölunarkaup í korni: Den Møller tolder for stærkt af Bøndernes Korn. Orðskv.: Mølleren er aldrig saa drukken, at han glemmer at t.

Tolder, ft. -e, kk., tollheimtumaður.

Toldflag veifa á tollheimtubát (tollheimtuskipi).

Toldforordning = **Toldanordning.**

Toldforpagter tollkaupandi.

Toldforvalter umsjónarmaður yfir tolli (sjer í lagi við sjó), tollstjóri (tolltökumaður).

toldfri sem enginn tollur er goldinn af.

Toldfrihed það að þurfa ekki að gjalda toll, tollfrelsi.

Toldindtægter, ft., tolltekjur (ríkis).

Toldkammer tollráð (sb. **Kammer** 1, c).

Toldkar tollker (sem mölunarkaup goldið í korni er mælt í; sb. **tolde 1, b, 2).**

Toldkiste (fyrrum), tollkista (t. a. m. við Eyrarsund).

Toldmærke, kl., mork sett á vöru til að sýna að búið sje að gjalda toll af henni.

toldpligtig skyldur að gjalda toll.

Toldrettighed tolltökurjettur.

Toldrider, ft. -e, kk., ríðandi tollheimtumaður.

Toldrulle tollskrá: Nævne Prisen paa de Vare, som ikke ere anførte paa Toldrullen.

Toldseddel skírteini um að tollur sje goldinn, kvittun um tollgjald.

Toldsegl, kl., toll-innsigli.

Toldskriver toll-skrifari.

Toldsted staður þar sem tollur er goldinn, tolltökustaður.

Toldstempel mót eða mark er tollheimtumenn setja á vöru, (sb. **Toldmærke, Toldsegl).**

Toldsvig toll-svik.

***Toldtarif** = **Toldrulle, Toldbog.**

Toldvæsen allt sem lýtur að tolli.

***tolerabel,** ft. **tolerable,** e., þolanlegur, bærilegur.

***tolerant** vægur (einkum í trúarefnum).

***Tolerants** umburðarlyndi (einkum í trúarefnum).

***tolerere,** só. 1, þola (e-ð = að e-ð sje).

Tolk, ft. -e, kk., [túlk-r], túlkur. — b) vottur (e-s = það sem lýsir e-u): „O Graad! Du Glædens tause T.".

tolke, ás. 1, [túlka], snúa (e-u á annað mál). — b) tjá, lýsa (e-u): Ord kunne ei t. mine Følelser.

Tolkning, ft. -er, sk., það að **tolke.**

Tollegang órarskarð (haft í stað keips).

Tollekniv sjá **Tælgekniv.**

tolv tólf.

tolvaarig tólf vetra (gamall).

Tolvfingertarm lengsta görn (í manni eða skepnu).

Tolvkant tólfhyrningur.

tolvkantet tólfhyrndur.

Tolvprædiken hádegisprjedikun.

Tolvpunder fallbissa er tekur — flytur — pund-kúlu (pund = 24 merkur).

tolvpundig, a) (um fallbissukúlu), sem vegur pund (= 24 merkur): En t. Kugle pundkúla. — b) (um fallbissu), sem tekur — flytur — pund-kúlu (= 24 marka kúlu): En t. Kanon pundkúlubissa.

Tolvtedeel tólftungur (fornt): Fem Tolvtedele.

Tolvting, sk., [tólftung-r], (úrelt), tólftungur (fornt).

tom, ft. -me, e., [tóm-r], tómur, 1) eiginl.: En t. Tønde. Jeg fandt hele Huset øde og tomt jeg fann ekkert mannsbarn í húsinu. — Gjøre tomt paa Bordet taka allt af borðinu. — 2) óeiginl., a) um skort á e-u andlegu (t. a. m. viti, djúphyggni, kunnáttu, tilfinningu, gleði): „En t. Hjerne, t. for nyttige Kundskaber og grundige Indsigter". — b) sem enginn staður er í, sem ekkert er að marka, sem ekkert er í varið, hjegómlegur (sb.: er ok hégómlig kenning sú er eigi hæfir andar siðu; til lokleysu ok hégómligrar skemmtanar; — sb. einnig: Vera kann, at þetta sé eitóm orð, er þú talar nú; tóm er lækning er eigi græðir sjúkan; tóm dýrð): Tomme Ord (Løfter) hjegómamál. En t. Forfængelighed og Pragtsyge.

***Tomahawk,** sk., vigöxi (hinna rauðu manna í Vesturheimi).

***Toman,** ft. -er, sk., perskur peningur sem er 16 eða 17 dalir að verði, (einmerkingur, markarpeningur).

Tombak, kl., tannbak: Et Tombaks Uhr.

***Tombola,** sk., hlutavelta (eins konar **Lotterie).**

***Tome,** ft. -r, sk, = **Bind b,** β.

Tomhed, án ft., sk., túmleiki, leiðindi, (sb.: honum þótti jafnan daufligt, Fóstbr. 55): T. i Sjælen.

tomhjernet, ft. **-hjernede,** e., (um mann), sem ekkert vit er í, (vitlaus).

tomhændet, ft. **-hændede,** e., túmhentur (B. H.).

Tomling sjá **Tumling.**

Tomme, ft. -r, sk., þumlungur: Fem Tommer lang fimm þumlungar á lengd.

Tommelfinger, [þumalfing-r], þumalfingur.

Tommelskrue (einnig **Tommeskrue),** (fyrrum), verkfæri til að kreista með þumalfingur á þeim sem kvaldir voru.

Tommeltaa, [þumaltá, Nj.], þumaltá, stóra tá.

Tommemaal þumlungamál.

Tommeskrue sjá **Tommelskrue.**

Tommestok kvarði (sem fjórðungur og þumlungar o. s. frv. eru markaðir á, og leggja má saman og stinga í vasa sinn; vasakvarði).

Tomt, ft. -er, sk., [topt], topt (sb. Fms. II, 27, ásamt útleggingu og athugagrein Sveinbjarnar Egilssonar í *Scripta Historica Islandorum*), grundvöllur.

Tomtegruus rúst (möl, eða þvíuml.) úr toptum.

tone, s. 1., 1) ás., draga upp (veifu, á skipi, til að sýna hvaðan það sje): T. Flag. — 2) h. s., (um hillingar): Landet toner høit það eru hillingar (svo að landið sýnist hátt).

tone, s. 1., [tóna], a) h. s. (har), reysta, hljóma, (sb. **lyde** — af **hljóða** — a): Sangen tonede høit gjennem Skoven. — b) sem ás. í tíguglegu orðfæri: Deres Sang tonede Glæde.

Tone, ft. -r, sk., [tóni, Skuggsjá], tóni (sb. at minu borði má hoyra þjótandi strengleika með sætum og fögrum tóno), tónn (sb. Sturl.), sónn (sb. Fms. V, 163), hljómur, hljóð; nóta: Dette Klaveer har en behagelig T. Hele (halve) Toner (í söng eða hljóðfæraslætti). Falske Toner. — b) (söng)lag: Jeg kjender ikke Tonen til denne Sang. Denne Sang gaaer paa (efter, i) en anden T. er undir (með) öðru lagi. — c) rómur = málrómur, rödd, raust: Forandre Tonen breyta í sjer rómnum (hljóðunum). Tale i en klagende T. (sb.: sorgsamliga hljóðaðir, Stjórn). Tale i en myndig (befalende) T. vera hastur í máli, eða þvíuml. — d) áherzla (á orði): Lægge Tonen paa en urigtig Stavelse. — e) bragur, (sb.: snið): Angive Tonen i en By ráða (mestu um) borgarbrag (er sagt um þann sem aðrir taka sjer snið eptir). Dette er Tonen i de fornemme Cirkler þetta er heldri manna bragur í samkvæmum. Den gode T. heldri manna bragur. — f) (í pentskript), blær: En lys (mørk, guul, grøn) T.

Toneart hljómtegund (í e-u lagi).

Tonefald það hvar hert er á orði, (áherzlustaður); áherzla. — b) (sjaldh.), hljóðfall (í söng).

tonefuld a) hvellur, hljóðmikill: En t. Stemme. — b) hljómfullur (um stað þar sem mikill hljómur er): „Den tonefulde Skov".

Tonefølge, kl., hljóðasetning (í lagi).

Toneholde a) áherzlutegund (= það hvernig hert er á samstöfu). — b) atkvæðalengd (í lagi).

Tonekonst sönglist, sönglistar-íþrótt.

Tonekonstner sönglistarmaður.

Toneleg (skáldl.), hljóðaleikur, strengleikur: „Lad kun T. og Sang din Aand oplive".

Tonelob hljóðahlaup (í lagi).

tonelos a) hljóðlaus. — b) (um orð eða samstöfu), sem engin áherzla er á: En t. Stavelse.

Tonemaal hljóðmælir, hljóðlengd.

Toneqvad = **Sangdigt.**

Toneredskab hljóðfæri, söngtól.
tonerig hljómmikill: Et tonerigt Sprog.
Toneskifte hljóðaskipti (í söng eða strengleik), nótnaskipti.
Toneskrald dynur (sem verður of sönghljóm).
Tonestrøm hljóðastraumur, (sb. Tonevæld).
Tonestykke (söng)lag.
Tonetegn a) = Node 1. — b) áherzlumerki (á orði).
Tonetrin bil á milli nótna.
Toneverling, sk., = Toneskifte.
Tonevæld uppspretta af sönghljóðum, hljóðanægð, (sb. Tonestrøm).
Toning, sk, hillingar.
*Tonsur, sk., krúna (á munkum).
Top, ft. -pe, sk., [topp-r], a) toppur; tindur: En Hue med (spids) T. uppmjó húfa. Kjøre med Topper hafa doppur á ennis-ól eykjanna. Med T. og Tavl [sb. toppr né tagl, Fms. I, 80]; sjá Tavl (af tagl). Fra T. til Taa frá hvirfli til ilja. Toppen paa en Mast siglutoppur (Rimb.). Toppen paa et Træ trjetoppur (Al.) Toppen paa Urter. — T. paa Høns (Ænder, d. s. frv.; sb.: topp önd, toppskarfur). — Toppen af et Bjerg fjallstindur, fjalltindur. — b) strýta: En T. Sukker. — Sjer í lagi, skotro (er börn leika sjer að). — II) sem mo., gott og vel! (þegar maður slær til í e-ð).
Topand topp önd.
*Topas, ft. Topaser, sk., eins konar gimsteinn.
Topdue dúfa með toppi.
Topende efri endi (á eik — þ. e. trje — eða eikarbol).
Topflade kollur (sh.: af kolli fjallsins, Stjórn), hvirfill (sb. Skuggsjá 728): Topfladen af et Bjerg. „Topfladen af Klokketaarnet".
topfornet = topfrønnet.
topfrønnet, [sb. frønnes], (um trje), feyskinn (fúinn) í toppinn.
topfyldt, [sb. fylde], kúffullur, kúfaður.
Tophue, uppmjó húfa, (sb.: skotthúfa).
Tophøne hæna með toppi.
*Topik, sk., niðurskipun, niðurröðun; sú list að finna röksemdir og sannanir; tilsögn í því að álykta eptir líkindum; biflíugreinafræði; orðastöðufræði (um röð orða í máli).
*topisk, ft. -e, e., eiginlegur e-m stað, o. s. frv.: Topiske Midler læknisdómar sem hafðir eru við einstakan hlut líkamans. — Topiske Beviser sannanir af líkindum, líkinda-sannanir. — T. Methode sú prjedikunar aðferð, að fara stutt í skýringu textans, en leggja síðan nákvæmlega út af e-u kunnmæli.
Toplente, sk., langur skipa-kaðall til að halda ránni beinni út.
Toplærke (lævirki með topp) *alauda cristata.*
topløs topplaus.
Topmaal kúfmál.
topmaale mæla (e-ð) svo að kúfur sje á.
*Topographie, ft. -r, sk., staðalýsing.
*topographisk, ft. -e, e., sem lýtur að staðalýsingu.
toppe, ás. 1, 1) typpa: Bølgerne t. sig. — 2) t. Ræerne festa rárnar svo, að þær standi beint út.
toppet, ft. toppede, e., typptur: Toppede Høns topphænsni. En t. (kúfuð) Skjeppe.
Toppunkt hvirfilpunktur.
topraget, [rage], krúnurakaður.
Topseil toppsegl (B. H.; sb. siglutoppur): Skibet førte T. eða Skibet havde T. oppe.
Topseng toppsæng.
Topselleri toppur af *apium graveolens* sh. greinina um Selleri).

Topskud kvísl (teinungur, eða þvíuml., sem sprettur út úr toppi á plöntu).
topstævne, ás., topphöggva (trje).
Topstævning, sk., það að topstævne.
Topsukker strýtusikur.
Topsæt (fyrrum), eins konar höfuðbúnaður kvenna (sb. ok hogliga um höfuð typpum, Rímur; sb. einnig strompur).
toptør (um trje), kalinn í toppinn.
Topunder fallbyssa er tekur (flytur) fjögra marka kúlu.
topundig sem vegur fjórar merkur: En t. Kugle.
Topvinkel topphorn (á þríhyrningi).
topvissen toppvisinn (um jurtir).
toradet, ft. -radede, e., sem hefur tvær raðir af e-u, (sb.: tvísettur): T. Byg.
Torbist, ft. -er, sk., tordýfill *scarabaeus*, o. s. frv.
Torden, ft. (í skáldskap) -er, sk., [þórduna?], reið (sb. reiðar ok eldingar), reiðiþruma (Skuggsjá), reiðarþruma (Fms.), reiðarduna (Fms. X, 30), þruma, skrugga: Tordenen rullede (þruman reið) imellem Bjergene. — b) = Lynild, (sh.: þá skal sú kú óbyrgjast at öllo ...., nema við strandhöggvi ...., eða lýstr reið — í orðamun: þruma —, eða rauðasótt, Gþl. 498): Tordenen slog ned i Taarnet. — c) = Tordenveir: Der trækker T. op. — d) dynur (sh.: þá heyrisk mönnum sem dynr komi, líkr reiðiþrumu, Skuggsjá), eða þvíuml.: Kanonernes T.
Tordenbrag reiðarþruma.
Tordenbulder reiðarþruma.
Tordenbyge þrúmuskúr.
Tordendrøn reiðarduna.
Tordengud, þrumuguð, (sh.: reiðartýr).
Tordenkile þrumuskeyti (Júppíters); elding.
Tordenkraft þrumuafl.
Tordenleder, sk., þrumuleiðir.
tordenlummer (um veður), sem molla er í á undan skrugguveðri: „Trods Storm og tordenlumre Dage".
Tordenlys skrugguljós (B. H.).
Tordennat nótt þegar reiðarþrumur og eldingar ganga, (þrumunótt).
Tordenregn þrumuregn.
Tordenrøst = Tordenstemme.
Tordenskrald skrugguhljóð (B. H.), skrugga, reiðarþruma.
Tordensky þrumuský.
Tordenslag reiðarslag (B. H.; sb. Torden a): Der kom et stærkt T. — Denne Efterretning var et T. for ham þetta var honum hin mesta harmssaga.
Tordensteen (í almúgatali), nafn á fornum steinfleygum og steinhnífum.
Tordenstemme þrumuleg rödd, geysimikil rödd.
Tordenstraale = Lynstraale.
Tordenveir skrugguveður (B. H.).
tordne (har), h. s. 1, 1) persónulaust, þruma: Det har tordnet hele Natten það hafa verið þrumur í alla nótt. Vi hørte det t. (heyrðum þrumur) langt borte. — 2) persónulega a) drynja, eða þvíuml.: Vi have hørt Kanonerne t. En tordnende Stemme; sb. Tordenstemme. — b) bölvast um, eða þvíuml.: Bande og t. blóta og ragna.
Tordner, kk., skrugguvaldur (um Júppíter).
*Toreador, kk., maður á hesti sem berst við griðung.
*Tories sjá greinina um Tory.
Tormaaned [við Tor- sh. þorri], jafndægrámánuður (*Martius*).
Tormaanedsgriis jafndægragrís: „Tormaanedsgrise ere de bedste".
Tormaanedsøl jafndægrabjór.
Torn, ft. -e, sk, [þorn], 1) þorn, a) = Tjørn. — b) í bringju. — 2) broddur (einkum á plöntu): Det er ham en T. i Øiet hann hefur mesta ama á því.
Tornebusk þyrnirunnur.
tornefuld, a) = tjørnefuld. — b) mæðusamur.
Tornegjerde = Tjørnegjerde.
Tornekrat = Tjørnekrat.
Tornekrone þyrnikóróna (Lour.), þornkrúna (Ann.), þorngjörð (forn), þyrnihjálmur (619).
Tornesti, a) gata meðal þyrnirunna. — b) = Tornevei.
tornet, ft. tornede, e., (sem er) með broddum.
Tornevei (óeiginl. í skáldskap), mæðustigur: „Livets T."
Tornister, sk., liðsmanna-taska.
Tornskade (fuglinn) *lanius.*
Torp, ft. -er, [þorp], (að mestu leyti úrelt), þorp; garður utanþorps.
Torsdag [þórsdag-r], þórsdagur (forn), fimmti dagur viku (forn), fimmtudagur.
Torsk, ft. -e, sk., [þorsk-r], þorskur.
Torskefangst þorskaveiði.
Torskegarn þorsknet.
Torskehoved þorskhöfuð, þorskhaus.
Torskelever þorskalifur.
Tort, sk., skömm, smán, sneypa.
*Tortur pyntingar (til sagna).
Torv, ft. -e, kl., [torg], torg: Markedet holdes paa Torvet. Pigen er gaaet paa Torvet (farin á torg). Sælge sit Korn paa Torvet á torgi. — Komme til Torvs koma á torg. Føre sit Korn til Torvs.
torve (har), h. s. 1, fara á torg: Bonden vil hellere t. med sit Korn, end sælge det hjemme.
Torvebod, ft. -er, búð á torgi.
Torvebonde bóndi sem flytur vöru á torg til sölu.
Torvedag dagur þegar bændur eru vanir að koma á torg.
Torvedriver landeyða (sem allt af er á torgum og strætum; sb. Dagdriver).
Torvefeier, ft. -e, kk., maður sem hreinsar (sópar) torg.
Torvefred torghelgi.
Torvekjærling kerling er situr á torgi til að selja e-ð.
Torvekjøb a) kaup á torgi: Jeg har gjort mit T. — b) verðlag sem gengur á torgi.
torvekjøbe kaupa (e-ð) á torgi: Torvekjøbt Qvæg.
Torvekurv vandlaupur sem vinnukonur hafa á torg til að kaupa í, (torg-laupur).
Torvelæs hlass er flutt er á torg til sölu.
Torvemand sá sem selur e-ð á torgi.
Torvemarked markaður á torgi.
Torvemester umsjónarmaður yfir torgi.
Torvepenge, ft., torgtollur (goldinn fyrir að selja á torgi).
Torvepriis verðlag sem gengur á torgi: Kjøbe (sælge) efter Torveprisen.
Torveskib byrðingur er fer á milli torga.
Torvespand eins konar fata úr eir eða pjátri sem höfð er á torg til að kaupa í.
Torvestade sölustaður á torgi.
torvesøgende, [sb. søge], sem kemur til torga.
Torvevei, torgvegur, torgleið.
Torvevogn vagn sem vara er flutt á til torgs.
Torvevægter torgvörður.
*Tory, ft. Tories, kk., (á Englandi), sjerhver af þeim flokki sem aptra vill sjerhverri nýbreytni um stjórnarhag og kristin-rjett Engla.
Toskilling tvískildingur.
tosse (har), h. s. 1, láta heimskulega (bjánalega, eða þvíuml.), bjánast: See hvor han gaaer og tosser líttu á, hvað bjánalega hann lætur!

Tosse, ft. -r, kk., [sb. þussi (fyrir þurs)], auli, flón. Sb. Daare a, Dosmer, Dosmerhoved, Nar a.

tosseglad heimskulegs kátur.

Tossehoved, fubjáni, (sb. Dosmerhoved).

Tosseri, ft. -er, kl., bjánalæti.

tosset, 1) ft. tossede, e., a) heimskur, vitlaus; brjálaður: Han'er ikke saa t. som han seer ud til. — b) heimskulegur, bjánalegur: T. Spøg. Tossede Indfald. — 2) sem ao., heimskulegs, bjánalegs: Bære sig t. ad.

tossevorn, ft. -e, e., (sem er) hálfbjáni.

Tost, nafn, (jurtin) *origanum vulgare.*

Tostavelsesord orð sem er tvö atkvæði.

Tot, ft. -ter, sk., [þótt-r fyrir þátt-r], togi: En T. Hør (Blaar, Uld). Hun har endnu ikke afspundet sin T.

Total, tvitala.

*total, ft. -e, e., gjörvallur; gjörsamlegur — sem fremri liður af samsettu orði, t. s. m.: Totalformørkelse almyrkvi Totalsum = Hovedsum.

*totaliter, ao., gjörsamlega, algjörlega.

*Totalitet, sk., = Heelhed.

totte, ás. 1, gjöra togs úr (e-u).

Toug, ft. eins, eða -e, kl., [tog], taug; strengur; kaðall: Touget brast. En Ende T. kaðal-spotti.

touge súta (skinn).

Tougende a) kaðal-endi. — b) kaðal-spotti.

Tougkrands kaðal-hringur (á þilfari).

Tougstige kaðal-stigi; snærisstigi.

Tougstroppe lykkja á taug eða kaðli.

Tougværk a) snæri og kaðlar, strengir: Slaae T. snúa strengi. Handle med T. — b) kaðal-reiði.

*Tour, sk., umferð; ferð; bragð; lausahár (sb.: haddur); o. s. frv.

*Tourist, ft. -er, kk., maður sem allt af er á ferðalagi.

*Tournure, sk., manna-snið, eða þvíuml.

Traad (einnig Træd), ft. eins, kl., a) gangs. — b) fótspor, (sb.: för, kl. ft.; traðk): Man saae deres T. i Sneen. — c) braut, gata. — d) það sem stigið er á til að breifa e-ð.

Traad, ft. -e, sk., [þráð-r], 1) þráður; tvinni; Man kan ikke tælle Traadene i dette Lerred, saa fiint er det. Hun spinder ikke Traaden fiint nok hún spinnur ekki nógu smátt. — Det falder vel i T. það spinnst vel úr því. þar af óeiginl.: Alting falder vel i T. for ham allt fer laglega fyrir honum. Dette Arbeide vil ikke ret falde (gaae) i T. for mig þetta verk lætur mjer ekki (fer mjer ekki vel úr hendi). — Blege T. — En Naals T. nálþráður. — b) óeiginl., sambaud: Følge Traaden i eens Tale. — 2) vír.

traadagtig, ft. -e, e., svipaður þræði.

Traadbuur vírbús (einkum handa fuglum).

traaddannet, [sb. danne], lagaður eins og þráður.

Traadfryndser, ft., tvinnatrefjur, tvinnakögur.

Traadgitter vír-net.

Traadhaspe besputrje sem tvinni er bespaður á.

Traadhue húfa (riðin eða ofin) úr tvinna.

Traadnøgle tvinnahnoða.

traadret, a) e., þráðbeinn. — b) sem ao., þráðbeint.

Traadsnor tvinnastrengur.

Traadspind það sem verið er að gjöra tvinna úr.

Traadspinder sá sem spinnur lín í tvinna.

Traadspinderske kvennmaður sem spinnur lín í tvinna.

Traadstrømpe tvinnasokkar (úr lini).

Traadtrækker, ft. -e, kk., sá sem dregur vír, (vír-smiður).

Traadvinde eins konar verkfæri sem vírsmiðir (sb. Traadtrækker) hafa.

Traadtørv turf (til eldiviðar) sem (fyrst) er troðið (en síðan mótað og þurrkað).

*tractabel, ft. tractable, e., handbægur; viðráðanlegur; eptirlátur; o. s. frv.

*Tractat, ft. -er, sk., a) samaingur (meðal ríkja): Slutte en T. — b) ritgjörð.

*tractere, ás. 1, a) = behandle b. — b) leika á (hljóðfæri). — c) = afhandle 1. — d) = beverte.

*Tracteur, ft. -er, kk., veitingamaður. Sb. Spisevert, Gjestgiver.

*tradere, ás. 1, kenna (e-ð).

*Tradition, ft. -er, sk., frásaga mann frá manni, munnmæli.

*traditionel, ft. -le, e., (sem er) í munnmælum.

*Trafik, sk., kaup (ft.).

*Tragedie, ft. -r, sk., sorgarleikur.

*Tragiker, ft. -e, kk, a) sorgarleikaskáld. — b) sá sam leikur sorgarleika.

*Tragikomedie, ft. -r, sk., blendingsleikur (sem bæði er kátlegur og hryggilegur); það sem bæði er illt og broslegt.

*tragikomisk, ft. -e, e., (er sagt um það, sem bæði þykir) illt og broslegt.

*tragisk, ft. -e, e., a) sem lýtur að sorgarleik, o. s. frv.: Den tragiske Poesie sorgarskáldskapur, rauna-kvæði. — En t. Digter harmaskáld. — En t. Skuespiller; sb. Tragiker b. — b) sorglegur, hryggilegur, raunalegur.

Tragt, ft. -er, sk., trekt, (rennill?)

tragte, ás. 1, hella (e-u) í trekt: T. Kaffee.

tragte (har), h. s. 1, girnast, í orðstiltæk. t. efter noget, girnast til e-s (heldur sjaldh.), girnast (fýsast) e-s (fornt; sb.: sá er girnisk auðsins, 823), girnast (fýsast) e-ð, (sb. einnig: hón — þ. e. sálin — leggr þægð ok fýsi til þess, er hana girnir til), sækjast eptir e-u (í huga sínum): T. efter Rigdom (Ære). „De tragtede efter at gribe ham“. — Ótíðkanlegra er t. til noget, t. s. m.: „Er end Fordeel ei det Maal, hvortil han tragter“ það sem hann sækist eptir.

Tragten, án ft., sk., fýsi: Derpaa gaaer al hans T. ud það eru hans ær og kýr (sb.: vera við það heygarðshornið).

Tragtning, sk., það að tragte (ás.).

*Train, kl., farangur (herliðs), o. s. frv.

*trainere, ás. 1, a) = forhale B, (sb. Langdrag). — b) temja (hest) til kappreiða.

Traller, nafn í ft., (sjaldh.), grindur.

Tralvindue (sjaldh.), = Gittervindue.

Tralværk (sjaldh.), = Gitterværk: T. af Jern (Messing).

trampe (har), h. s. 1, stiga þungt til jarðarinnar, (trampa, B. H.; trappa, B. H.): Komme trampende op ad Trappen.

Trampen, án ft, sk., það að trampe.

*Tramplinspring sjá Tremplinspring.

*Trampolinspring sjá Tremplinspring.

Tran, án ft., sk., lýsi: Havdyrenes afsmeltede Fedt kaldes T. Brænde T. bræða lýsi.

Tranbrænderi staður þar sem lýsi er brætt, (sb.: lifrarbúð).

Tranbrænding lýsisbræðsla.

*Trancheerkniv knifur til að skera í sundur með stór-steik (o. s. frv.) á borði.

*tranchere, ás. 1, skera sundur (stórsteik o. s. frv. á matborði).

*Trancheur = Forskærer.

Trane, [trana], trana *ardea grus.*

Tranebær (berjalyngstegundin) *vaccinium oxycoccos.*

Tranedands, trönudans, er haft í málsh.: Det er ikke godt for Spurven (eða det er ikke for Spurve) at komme i T., þ. e., það verður lítið úr smælingjum meðal stórbokka, (sb.: jafnir baggar fara bezt; jafnir fiskar spyrðast bezt; og þvíuml.).

Tranehals langur háls eins og á trönu.

Traneunge trönuungi.

Tranæg trönuegg: Den Gjeld er saa vis som T. om Julen.

trang, ft. -e, e., [þrang-r=þröng-r], þröngur, (sb. krappur og snever a): Trange Klæder (Skoe). Indgangen er for t. Stuen er for t. húsið er of lítið; það er of þröngt í húsinu. Halsen paa denne Flaske er for t. þessi flaska er of stút-mjó. — b) trangt Aandedrag andþrengsli. — c) óeiginl.: Trange Kaar bágindi, bágur hagur, basl. — 2) trangt, sem ao., þröngt (sb.: þröngt mega sáttir sitja; ganga þröngt, Nj.): Sidde trangt ved et Bord. Boe trangt (sb.: þröngbýlt; þrönglent, ísl.; lítið landrými).

Trang, án ft., sk, [sb. þröng], þurft (sb.: Jamtr. .... buðu honum sína þjónustu, ok snúast til hlýðni við Noregs konunga, ok kölluðu þat þurft sína ok nauðsyn, Fms. VII, 101), skortur: Være i T. for noget vera í þröng um e-ð, þarfnast e-s, þurfa e-s með, þurfa á e-u að halda, vera e-s þurfi, (sb.: e-m liggur á e-u). — b) basl, bágindi, fátækt: Leve i T. og Armod. En høiere Grad af T. er Nød og Elendighed.

Trangbod, [-bod af bót], (úrelt), bót (hjörg) í bágindum.

trangbrystet, ft. -brystede, e., [sb. þröngbrjóstað-r, Al.], = stakaandet, kortaandet.

Trangbrystighed, sk., andþrengsli, þeli fyrir brjósti, (sb. Asthma).

Trangbed, án ft., sk., þrengsli (= þröngleiki).

tranghovet, ft. -hovede = ænghovet.

trangmodig lítilsigldur.

Trangrever grútur.

*Transaction, ft. -er, sk., samaingur.

*transalpinsk, ft. -e, e., (sem er) hinu megin Mundiufjalla.

*transatlantisk, ft. -e, e., (sem er) fyrir vestan Atlantshaf, (sem er) í Vesturálfu.

*Transit, sk., vöruflutningur landa á milli.

*Transitgods vara sem flutt er landa á meðal.

*Transithandel kaupskapur landa á meðal.

*transitiv, ft. -e, e., áhrífandi.

*Transitivum, kl., áhrifssögn.

*transitorisk, ft. -e, e., (sem er að eins) um stundar sakir, skammvinnur.

*Transittold tollur af vöru sem flutt er landa á meðal.

*Translateur, ft. -er, kk., túlkur.

*tranparent, ft. -e, e., gagnskær (G. O.), gagnsær.

*Transparent, kl., pentskript sem ljós er látið skína í gegnum.

*Transport, sk., flutningur.

*transportabel, ft. transportable, e., flytjandi (= sem fluttur verður).

*Transportation, sk., flutningur.

*transportere, ás. 1, flytja.

*Transportomkostninger, ft., flutningskostnaður, flutningskaup.

Transportskib byrðingur.

*transscendent, ft. -e, e., = transscendental, oversandselig.

*transscendental, ft. -e, e., = oversandselig.

*Transspiration, sk., svíti. Sb. Uddunstning.

*transspirere, h. s. 1, svitna.

*Transsubstantiation, sk., verubreyting (G. O.), verubrigði (G. O.), er sjer í lagi haft um breytingu brauðs og víns í líkama og blóð Krists í altarissakramentinu.

Trap, án ft., sk., eins konar blágrýti.

Trappe, ft. -r, sk., [sb. þrep] stigi (úr fjölum eða hellum), rið: Gaae op (ned) ad en T. ganga upp (ofan) stiga (rið). Følge een ned ad Trapperne.

trappedannet, [sb. danne], sem er eins og stigi (rið) í lögun.

Trappegang göng að stiga eða í nánd við stiga.

Trappegavl stafn (gaflhlað) með stöllum (og sniðaður stiga að því leyti).

*Trapper, kk., hver af þeim veiðimönnum er hafast við á skógum úti í norðurhluta Vesturálfu.

Trapperum rúm fyrir stiga.

Trappespindel (sjálf) súla(n í Vindeltrappe).

Trappesteen steinn sem höggvinn er og hafður í þrep, (þrep-steinn, þrephella).

Trappestige (laus fjala-)stigi (sem stendur þó honum sje ekki hallað upp við).

Trappetrin pallur (sb.: honum sýndist einn mikill steinstúlpi standa í lopt upp ....; þessi steinn var utan sem klappaðr væri gráðum eðr pallum. Hann þóttist ganga upp eptir steininum, Fms. I, 137).

trappeviis, aa., eins og stigi, eða þvíuml.

*Trappist, ft. -er, kk., múkur af þeim lifnaði sem harðastur er við sjálfan sig.

traske (har), h. s. 1, (skálma; þramma), ösla; vera á hlaupum.

traurig, ft. -e, e., hugginn; raunalegur.

Traurighed, sk., það að vera traurig.

Trav, án ft, sk., brokk, skokk: Ride i T. láta hestinn brokka. Ride i en skarp T. ríða undir stökk. I fuld T. á harða-ferð.

trave (har), h. s. 1, a) brokka, skokka: Han travede henad Veien. Denne Hest traver let er góður brokkhestur. — b) láta brokka: Han travede hen ad Veien. — c) vera á hlaupum: Jeg har travet omkring i Byen den hele Formiddag.

Trave, ft. -r, sk., tuttugu (korn)bundin eða hálmvöndlar, eða vendir: Kornet giver meer i Traven end i Skjeppen það er lítið korn á stöngunum. En T. Langhalm. En T. Riiskoste.

Travehob hraukur af bundinum (á akri).

Traver, ft. -e, sk., brokkhestur: En god (hurtig) T.

*travestere, ás. 1, = parodere.

*Travestie, sk., = Parodie.

Travesætning það að setja bundini í hrauk á akri.

travl, ft. -e, e., [sb. trafali], a) sem á annríkt, sem er annsamt (sb.: Kann vera ...., at Glúmi sè annsamt, ok eigi hann eigi tóm at koma eptir okkr); iðjusamur, iðinn: „Den travle Mængde, hvis Timer hver have sin Pligt". — b) travlt annríkt, annsamt (sb. a): Have travlt med noget. — c) annsamlegur (sb.: forit nú á víðáttu jarðar með annsamligu starfi, Skuggsjá): Den travle Flid. „Livets travle Forvirring". — d) (um tíð) þegar mikið er að gjöra: I Høstens travleste Tid.

travle (har), h. s. 1, (í almúga tali), a) persónulega, vera í óða-önn að e-u. — b) persónulaust, liggja á: Det travler ikke saa meget for dig þjer liggur ekki svo mikið á.

Travlhed, án ft., sk., annríki; asi, (sb.: óða-önn, óðagot): En orkesløs T. (sb. óðagot, fum).

tre, [sb. þre-, í þrefaldr], þrír.

treaarig, þrjevetur, (sb. þrítiðungur).

trebenet, þrífættur (sb. fjalbögg mikit ok þrífætt).

trebladet (sem er) með þremur blöðum, þríblaðaður.

tredeelt, [sb. dele], þríðeildur (Ant.), þrígreindur (Stjórn).

Tredeling það að skipta e-u (eða: það að e-u er skipt) í þrennt, þrískipting.

tredie þriðji: Hver t. Dag þriðja hvern dag.

Trediedagsfeber kalda sem kemur þriðja hvern dag.

Trediedeel þriðjungur: To Trediedele tveir hlutir.

Trediemand þriðji maður: Være T. i Kortspil.

tredive þrjátíu.

tredivte þrítugasti.

tredobbelt þrefaldur, þrífaldur.

tredsindstyve sextíu.

tredsindstyveaarig sextugur (að aldri).

tredsindstyvende sextugasti.

tredsk sjá trædsk.

Tredækker, ft. -e, sk., herskip með þremur þilförum.

treenig einn í þrenningu og þrennur í einingu (sb. Fms. I, 281; þríeinn).

Treenighed, án ft., sk., þrenning (Fms. X, 171), guðleg þrenning (Sn. E.).

treersk sjá trædsk.

trefarvet, ft. -farvede, þrílitur.

*Trefle (optast framborið trefl), sk., lauf (í spilum).

Trefod þrífætt járngrind sem höfð er í eldhúsi, (þrífótur).

trefold, a) e., = tredobbelt. — b) aa., þrefalt, þrífaldlega (fornt).

trefoldig, ft. -e, e., = tredobbelt; tredeelt; treenig.

Trefoldighed, án ft., sk., = Treenighed.

Trefork kvísl með þremur álmum, þríönguð kvísl (sb. hjó í ketilinn meðr þríönguðum — í annori bók þríengdum — soðál, Stjórn; krók þríongaðan, Trójum).

tregrenet, þríkvíslaður, þríangaður (sb. greinina um Trefork).

trehjørnet, ft. -hjørnede, e., þríhyrndur.

Trekant þríhyrningur: En ligesidet (retvinklet) T.

trekantet þríhyrndur: Sætte een t. ud af Døren reka e-n tvöfaldan út.

trekløftet, klofinn á þrem stöðum, (sem er) með þremur skörðum eða aýlingum.

treklovet, [sb. kløve], klofinn í þrennt.

*Trekschuit, sk., (á Hollandi), drog-skúta (sem menn eða hestar draga eptir síkjum).

treleds, sem e., (sem er) í þremur röðum (sb. Led, kl., C).

Tremarksbod, ft. -boder, þriggja marka sekt sem æruleysi fylgir.

Tremarksmand maður sem dæmd er á hendur þriggja marka sekt og þar með æruleysi.

tremastet, ft. -mastede, e., þrísigldur.

*Tremplin, sk., sprettborð (þ e. borð sem lagt er á ská og haft er undir og hástlaupendur — sb. Luftspringer — stökkva af).

*Tremplinspring (einnig ritað Tramplinspring og Trampolinspring), stökkur af sprettborði (sb. Tremplin).

trende, [þrenni-r], þrennir, þrír.

Trende, ft. -r, sk., rakgrindar-krókur sem uppistaðan er fest á.

trende (einnig ritað trænde), ás., rekja (uppistöðuband): T. Garn rekja. Sb. rende (af renna með e af a).

Trendegarn = Rendegarn.

Trendse, ft. -r, sk., eins konar stangalaus beizli: Ride med T.

trendse, ás. 1, þjetta (skipskaðla).

*Trepan, sk., = Hjernebor.

*trepanere, ás. 1, bora gat á hauskúpu (e-s).

Trepunder fallbissa er tekur — flytur — sex marka kúlu.

trepundig, a) (um kúlu), sem vegnr sex merkur: En t. Kugle. — b) (um fallbissu), sem tekur — flytur — sex marka kúlu: En t. Kanon.

treradet, ft. -radede, e., (sem er) í (með) þremur röðum.

tresidet, ft. -sidede, e., þríhliðaður.

treskaftet, (einnig treskæftet, ft. -skæftede), þrískeptur (um vefnað; sb.: einskepta).

Tresse, ft. -r, sk., vír-borði (úr gullvír eða silfurvír).

*Tresur, kl., [afbakað úr frakknesko orðinu *dressoir*], (í almúgatali), eins konar skápur til að hafa í ker og diska og allt hvað sem er til prýðis í húsi.

træsædig, ft. -e, e., sem hefur þrjú set: En t. Vogn.

Tretal tölustafurinn 3.

tretraadet, ft. -traadede, e., (sem er) með þremur þráðum; þrítvinnaður, þríþættur.

tretten þrettán.

trettende þrettándi.

Trevangsbrug, kl., sú ræktunar-aðferð þegar akurlandi er skipt í þrjá hluti en enginn þeirra beittur.

treven (einnig ritað træven), ft. trevne (eða trævne), e., latur, (sb. dorsk, doven a, seendrægtig; sömul.: lassi; hvílrækinn).

Trevenhed, án ft., sk., leti.

Trevl (einnig ritað Trævl), ft. -er, sk., [sb. tresil-l, t. a. m. í þessum orðum, í Svarfdælu: hékk annarr trefill fyrir, en annorr á bak], a) trasa, trefja, trýja, tægja: Plukke Linned i Trevler. — b) taug (í dýri eða plöntu; þina, B. H.).

trevle, s. 1, 1) ás., a) reyta (e-ð) niður: T. Linned. — b) trevles trefjast, (B. H.) — 2) h. s., = trevles (sb. 1, b): Dette Slags Silketøi trevler let.

Trevlerod rót með einlægum smá-taugum.

Trevlevæv taugakerfi í dýri eða plöntu.

*Triade, ft. -r, sk., þrenning.

*Triangel, ft. Triangler, sk., þríhyrningur.

*triangulere, ás. 1, a) mæla (e-ð) í þríhyrningum. — b) gráðursetja (e-ð) í þríhyrnda bolu (sb. pode).

*triangulær, ft. -e, e, þríhyrndur.

*Tribrachys þrístuttur (= stuðull sem er þrjár skammar samstöfur).

*Tribun, ft. -er, kk., nafn á ýmsum rómverskum embættismönnum í fornöld, sjer í lagi þeim er settir voru formælendur alþýðunnar.

*Tribunal, kl., = Domstol.

*Tribunat, kl., það að vera Tribun.

*Tribune, ft. -r, sk., a) = Talestol. — b) mótsjalir.

*Tribut, sk., skattur. — b) skylda.

Tridse, ft. -r, sk., trissa.

tridse, s. 1, I) ás., vinda (e-ð upp eða ofan með hjólum): T. noget op (ned). — II) h. s., (í tali), í orðatiltæk. t. af tritla áfram.

Tridseblok spýta utan um þess konar hjól sem taug rennur um.

Tridsehjul trissa, hjól.

Tridseværk tilbúningur með mörgum trissum.

Trigonometrie, sk., þríhyrningafræði.

Trille, ft. -r, sk., dillun raddarinnar á tveimur nótum: Slaae Triller láta röddina dilla á tveimur nótum.

Trille, ft. -r, sk., skapparakringla, eða þvíuml.

trille, s. 1, [e. o. tritla], a) ás., velta (e-u; sb.: kúlveltast, botnveltast): T. en Kugle hen ad Gulvet. T. sig i Græsset. — b) h. s., velta: Kuglen trillede hen ad Gulvet. T. omkuld velta út af, kollsteypast.

Trillebør hjólbörur.

Trillevogn vagn-korn sem maður veltir á undan sjer, (handvagn). Sb. Barnevogn.

Trilling, sk., nafn á þess konar Stokkebrev sem liggur flatt.

Trilling, n. -er, kk., þríburi.

Trillingæble þrjú epli vaxin saman.

*Trillion, n. -er, sk., þúsund þúsunda í þriðja veldi (= tíu í sjöunda veldi).

*Trilogie, n. -r, sk., þríleikur (þ. e. þrír sorgarleikar samtengdir að efni — hjá Grikkjum í fornöld).

trimle, h. s. 1, = trille b.

Trin, n. eins, kl., stig, a) fet, spor: Gjøre et T. frem og eet tilbage ganga eitt fet áfram og annað aptur á bak. Et langt (kort) T. — b) (sb.: þaogat var stiginn til; var ek þá .... kominn í hit efsta stigit, er þú vaktir mik, Fms. V, 66), rim (í stiga); pallur (í fornri merk.), gráða; (sb.: skör, stjett, þrep). — Óeiginl.: Han stod nu paa det høieste T. af Magt og Ære, som han opnaaede hans vald og vegur stóð nú með mestum blóma. Culturens laveste T.

trind, n. -e, e., a) (nú sjaldh.), hnöttóttur, böllóttur. — b) óvalur, kúpuvaxinn, eða þvíuml. — c) sívalur. — 2) trindt, sem ao., umhverfis: „Trindt paa Jorden" um alla veröld. Trindt om eða trindt omkring umhverfis (sem fs.), t. a. m. „alle Dyder trindt om din Throne samle sig".

trindes, þs. 1, verða sívalur, eða þvíuml.; gildna.

trindlagt, [sb. lægge], þykkleitur.

trindmavet, n. -mavede, e., gildur (= nokkuð magamikill).

trine, treen, (har) trinet, h. s., stíga, ganga: Da hun treen ind ad Døren. Jeg bad ham t. indenfor hauð honum inn.

*Trinitatisfest, þrenningarhátíð, þrenningarhelgi.

*Trinitet, sk., = Treenighed, Trefoldighed.

trinviis, ao., þrep af þrepi, eða þvíuml. Sb. gradviis.

*Trio, sk., lag fyrir þrjú hljóðfæri.

Trip, n. eins, kl., stutt stig, (sb. Trippen).

Tripel sjá Trippel.

*Triphthong, n. -er, sk., þríhljóður; þríhljóð (= þrjú raddarhljóð í einni samstöfu).

*triplere, ás. 1, þrefalda.

*Triplet, sk., eitt af þrennu sem allt er sömu tegundar.

trippe (har), h. s. 1, trítla, (sb.: tifa): Lammene t. paa Engen.

Trippel (einnig Tripel), án n., sk., (leirtegundin) *argilla tripolitana.*

Trippeljord molnuð *argilla tripolitana.*

Trippelleer = Trippeljord.

Trippelskifer (leirtegundin) *argilla tripolitana schistosa.*

Trippelsteen *argilla tripolitana* sem steinn.

Trippen, án n., sk., það að trippe (tritl).

*trist, n. -e, e., hnugginn, hryggur, sorgbitinn; þunglyndur; bryggilegur; eyðilegur, tómlegur.

Triumph, n. -er, sk., sigurhrós (Seb.), sigurhelgi (sb. þá kom bátið sú er Trajanus konungr hélt sigrhelgi sína): Drage i T.

*Triumphator, n. -er, kk., sá sem heldur sigurhelgi sína (sb. Triumph).

*Triumphbue sigurbogi.

*triumphere, h. s. 1, halda sigurhelgi sína (sb. Triumph); hrósa sigri, hælast um: T. over een. Med en triumpherende Mine (sb. hróðugur).

*Triumphport sigurport.

*Triumphtog sigurhrós (sb. Triumph).

*Triumphvogn sigurvagn (þ. e. vagninn er sá maður ók í sem var að halda sigurhelgi sína).

trivelig, n. -e, e., sem vel er í skinn komið, bústinn.

Trivelighed, án n., sk., það að vera trivelig.

Trivelse, án n., sk., (sjaldh.), þrif (= það að þrífast).

trives, þs. 1, (þó finnst einnig treves að fornu fari í þál. t.), [þrífas fyrir þrífask], þrífast, dangast, dafna: Denne Plante t. ikke i Kulden. Han t. ikke i dette Klima. — Óeiginl.: „Den Ro, hvori allene Fromhed og Andagt kan t."

*Trivialitet, sk., a) án n., það að vera triviel. — b) það sem er marg-tuggið.

*Trivialskole = Folkeskole b, Almueskole.

*triviel, n. -le, e., marg-tugginn.

trivsom, n. -me, e., [þrífsam- í þrífsamligr], (sjaldh.) sem þrífst.

tro, n. -e, e., [e. o. trú-r fyrir trú-r], trúr, tryggur, dyggur, (sb. hollur): En t. Ven. En t. (dyggur) Tjener (Arbeider). En t. (tryggur, fylgispakur) Hund. En t. (áreiðanlegur) og sanddru Historieskriver. — En t. (nákvæm) Afskrift. En t. (sönn, rjett) Fortælling (Skildring). — Være t. i noget. — Være t. mod sit Fædreland halda trygð við fósturjörð sína. — Være sin Herre t. vera drottinhollur; vera húsbóndahollur. Hun var ikke Manden t. hún hafði fram hjá manninum sínum, (sb.: hón er trygg ok góð kona, Strengleikar 15). — Kun faa af hans Tilhængere bleve ham troe fæstir af mönnum hans hjeldu trúnaði við hann, (sb. bregðast e-m). Han blev sit Løfte t. hann efndi orð (heit) sín. Blive sit Forsæt t. hregða ekki áformi sínu. — b) frómur, ráðvandur: Denne Tjener er t. som Guld.

Tro, án n., sk., [e. o. trú fyrir trú], trú; átrúnaður, trúnaður; traust, a) „tage T. paa noget" (sjaldh.) leggja trúnað á e-ð. T. paa Spøgelser draugatrú Faae Troen i Hænderne þreifa á e-u. — b) den sande T. rjett trú (forn). Den christelige (christne) T. kristni, (sb. þá tók trú Krists mestr hluti lýðs). Den jødiske T. gyðingatrú. — c) have god T. til een hafa gott traust á e-m, treysta e-m vel. — d) paa T. og Love upp á sína æru og trú, upp á trú sína (sb. Fms. XI, 285). En Mand af T. og Love drengskaparmaður (sem óhætt er að reiða sig á). — e) bryde sin T. rjúfa heit sín, ganga á bak orða sinna. Hun gav ham sin T. hún gaf honum trú sína. — f) paa min T. eða (tóm) min T. upp á trú mína, (sb.: þat veit trú mín ...., at slikt er nú ekki at mæla; svá njóta ek trú minnar, Sn. E.), sem jeg er lifandi maður. Det er min T. sandt það veit trú mín, að það er satt; það er eins satt og jeg er (stend, sit, ligg) hjer; jeg vil ekki sannara orð tala.

*Trochæus, n. Trochæer, sk., sein og skjót samstafa sem stuðull í kveðskap (— ◡).

Trods, án n., sk., þrá (kl.), þrói, þrákelkni, þrjózka, þvergirðingur, mótþrói, mótþykki (Fas. II, 355): Vise T. mod Øvrigheden. Gjøre noget af (eða paa) T. gjöra e-ð af þrjózku. Byde sine Fjender T. hopa ekki fyrir (láta ekki undan) óvinum sínum. — Til T. for ham hvað sem hann segir, hvert sem honum líkar betur eða ver. Til T. for hele Verden hvað sem hver segir. — 2) sem nokkurs konar ms., svei, eða þvíuml.: T. den, som kan gjøre det bedre svei þeim manninum, sem (svei því ef nokkur) gjörir það betur! T.! om han tør røre mig svei því kornlnu, hann þorir n. s. frv.! — 3) sem nokkurs konar fs., a) þrátt fyrir: T. alle hans Formaninger, blev Pøbelen ved at rase. T. alle hans Penge, kunde han dog ei opnaae sit Ønske. — b) eins vel og: Han skyder T. den bedste Jæger hann er eins góður að skjóta og hezti veiðimaður.

trodse (har), h. s. 1, a) = pukke A, 1, b: T. paa sin Styrke (Magt). — b) bjóða (e-m) byrginn, standa uppi í hárinu á (e-m), þrjózkast (þverskallast) móti (e-u): T. Gud (Øvrigheden, Loven) brjótast í gegn guði (o. s. frv.). — c) hopa ekki fyrir (e-m eða e-u), láta sig ekki fyrir (e-m eða e-u), láta ekki undan (e-m eða e-u), standa í (e-m): Den tappre Flok trodsede længe en overlegen Fjende. Hans Mod trodser enhver Fare hann hræðist enga hættu. Den dristige Sømand trodser Storm og Bølger. — Det stærke Skib trodser (þolir) Storm og Bølger.

trodsig, n. -e, a) (um mann), þrár, þrjózkur, (sb.: úfyrirlátsamur); hortugur: Et trodsigt Barn (Menneske). — b) (um orð eða verk): Give et t. Svar svara fullum hálsi, (sb.: jafnkíta e-m).

Trodsighed, sk., þrágirni (forn); sb. Trods 1).

troe, h. s. 1, [e. o. trúa fyrir trúa], 1) h. s., trúa, festa (leggja) trúnað á e-ð; hyggja, ætla, halda, a) t., at o. s. frv., t. a. m.: Jeg troer endnu, at han holder sit Løfte jeg held enn (gjöri mjer enn í hugarlund), að hann endi loforð sitt. Nu troer jeg ikke, at han kommer nú held jeg ekki, að hann komi. Du troer nok (þú heldur sjálfsagt), at ingen har mærket dine Rænker? Man troede tilforn (menn hjeldu fyrrum), at Solen bevægede sig omkring Jorden. — b) t. paa, t. a. m.: Man kan ikke t. paa det han siger það er ekkert að marka það sem hann segir. T. paa Spøgelser og Gjengangere trúa draugum og apturgöngum. T. paa Sjælens Udødelighed trúa ódauðleik sálarinnar. T. paa Gud trúa á guð (forn), trúa guði (forn). — c) t. een trúa e-m: Han har saa tidt løiet, at ingen troer ham. T. een paa hans Ord trúa tómum orðum e-s. Jeg troer ham ikke ret jeg trúi honum ekki vel, jeg þori ekki að eiga undir honum. Han er ikke at t. honum er ekki trúandi. — d) t. een noget til = tiltroe een noget (sb. tiltroe): Jeg havde aldrig troet ham til, at have saa megen Sjælsstyrke jeg hafði aldrei búizt við svo mikilli þreki hjá honum. — e) t. noget trúa e-u: Hun troer hvert Ord, han siger hún trúir hverju orði, sem hann segir. Dette kan jeg ikke t þessu get jeg ekki trúað. Jeg troer ikke hans Løfter jeg ætla (reiði mig) ekki á loforðin hans, jeg á ekki undir loforðum hans. — T. Sjælens Udødelighed trúa ódauðleik sálarinnar; (sb. b). — f) ho. núl. t., troende, sem e., trúaður, trúfastur, (sb.: trúmaður, trúkona). — 2) sem ás.: T. sig sikker halda, að sjer sje við engu hætt; (sb.: ugga ekki að sjer). Han troer sig fornærmet honum þykir sjer hneisa gjörð.

troelig, n. -e, e., [sb. trúlig-r], trúanlegur (forn).

Troelighed, sk., trúanlegleiki.

Troende, kl., (trúanlegleiki, áreiðanlegleiki), er haft í orðatiltæk. staae til T. vera takandi trúanlegur: „Hvor vidt Vidnerne kunne staae til T., eller ikke". Hans Ord staaer ikke til T.

*Troesartikel trúar-atriði.

Troesbekjendelse trúarjátning: Aflægge sin T. játa trú sína.

Troesbog trúarbók.

Troeslærdom trúarlærdómur.

Troeslære trúar-kenning: Den christelige T. kristin trú (eins og hún er kennd).

Troessag trúar-efni.

trofast, [trúfast-r], A) e., 1) um menn, a) trúr, tryggur: En t. Ven (Elsker, Hustru). En t. Søn (sb.: ættrækinn). — b) sem (þiggj.) trúandi er, skilríkur: „Da bør sligt med trofaste Vidner at bevises". — 2) um hluti, traustur, trúr, sterkur, (sb.: vænn, velgaðður): „De Værgeløse han bedækker med t. Skjold" (sb.: höfðu þeir skjöldu enn traustari, en Kvenir). Gjøre t. Arbeide gjöra trútt það sem maður gjörir. — B) sem ao., trútt, o. s. frv.: Det Bord er t. gjort.

Trofasthed, án n., sk., tryggð: T. i Venskab (Kjærlighed).

trogive (sjaldh.), = trolove.

trogjemme, ás., (sjaldh.), geyma (e-ð) trúlega.

*Troglodyt, ft. -er, kk., hellisbúi.

trohjertig, ft. -e, e., einlægur, hreinskilinn: Være t. og godmodig i Omgang. Vinen gjorde ham t. (sb. ör).

Trohjertighed, án ft., sk., einlægni, hreinskilni.

Trold, ft. -e, kk. og kvk., [tröll], tröll; ill vættur.

Trolddom, án ft., sk., [trölldóm-r], trölldómur (sb.: þeir menn, sem á bans — þ. e. Sdrúasters — trölldóm ok fjölkynngi trúðu, Stjórn; mörg lönd hefi ek unnit til handa þér, bæði af riddarskap ok trölldómligri kunnandi), tröllskapur (sb.: þjórsdælir vildu grýta hana fyrir fjölkynngi ok tröllskap, Ísl. I, 236), forneskja, fítonsandi, galdra-fjölkynngi (Stjórn), (sb. Magie, Hexeri, Kogleri).

Trolddomskonst trölldómleg kunnandi, fjölkynngisíþrótt (Fms.), fjölkynngislist (Stjórn), galdralist (Stjórn), fítonsandalist, (sb. Trolddom).

Troldomskraft fjandakraptur (Fms. VII, 295).

Troldfolk, ft., fjölkynngisfólk (Hkr.), fítonsandafólk (Fas.), fítonsmenn (Stjórn), o. s. frv.

Troldhex = Troldqvinde, Hex.

Troldkamp trölls-atgangur.

Troldkarl galdrakarl, (sb. Troldmand).

Troldkjærling galdrakerling, galdranorn, (sb.: galdrakind). — b) tilbúningur úr deigu púðri sem kveikt er í og látið brenna seint mönnum til gamans.

Troldkone tröllkona; galdrakona.

Troldkonge tröllakonungur.

Troldkonst = Trolddomskonst.

Troldkugle mögnuð kúla.

Troldlygte ljósker sem sjónhverfingar eru gjörðar með (*laterna magica*).

Troldmand galdramaður (fornt), galdrameistari (Stjórn), vísdómsmeistari, töframaður (Korm.), fítonsmaður (Stjórn), útisetumaður, seiðmaður.

Troldmaner sá sem vekur upp tröll (sb. N. g. L. I, 19).

Troldqvinde galdrakona (Stjórn), fjölkynngiskona (Fas. II, 373), fordæða (fornt), vísindakona (fornt); seiðkona.

troldreden, [sb. ride], tröllriða (sb.: yxn þau, er þórólfr var ekinn á, urðu tröllriða, Eyrb. 172).

trolig, ao., trúlega, tryggilega, dyggilega: Han arbeider t. for sin Herre. Han har t. hjulpet mig.

trolove, ás. [sb. trúlofa], (trúlofa), fastna, festa: T. sig med een gefa e-m trú sína.

Trolovelse, sk., trúlofun, festing (sb. Gþl. 236).

Trolovelsesdag, festaródagur, festingardagur.

Trolovelsesring, trúlofunarhringur, festargull (sb. Fms. X, 284).

troløs, trúnaðarlómur, ótrúr, svikull, sviksamur.

Troløshed, án ft., sk., útrúleiki, sviksemi, níðingsskapur.

Tromle, ft. -r, sk., a) eins konar járnkassi utan um ofnpípu. — b) valtari (til að sljetta með á ökrum eða í görðum).

tromle, ás. 1, sljetta (e-ð) með valtara: T. en Byggager.

tromme, b. s. 1, [trumba, Skuggsjá], berja bumbu.

Tromme, ft. -r, sk., [trumba; sb. Fms. VIII, 208], bumba: Slaae paa T. berja bumbu. Røre Trommen berja bumbuna.

Trommefoder hylki sem bumba er höfð í.

Trommehinde hljóðhimna (í eyra; *tympanum auris*).

Trommelyd bumbuhljóð.

Trommeskind skinn fyrir enda á bumbu.

Trommeslag bumbusláttur.

Trommeslager, ft. -e, kk., sá sem ber (slær) bumbu.

Trommestok hvor af þeim sprotum sem bumba er barin með.

Trommesyge eins konar uppþembingur á nautfjenaði.

*Trompet, ft. -er, sk., eins konar boginn og undinn lúður, (gjöll, G. O.; trómet): Blæse paa T. (sb.: þeyta lúður).

*Trompeter, ft. -e, kk., lúðursveinn (sb. Trompet).

Trop, sk., a) með sjaldh. ft. -pe eða -per, sveit, flokkur; riðull. En T. Fodfolk (Ryttere). Um riddaralið er sagt holde T. halda hóp og röð (en dreifast ekki nje riðlast). — b) einungis í ft. -per herlið, her, lið: Hverve Tropper safna liði, draga lið saman. Lægge Tropper i en Fæstning setja lið í kastala. Øve Tropperne.

*Trope (einnig Tropus), ft. Troper, sk., óeiginleg merking; óeiginlegt orðatiltæki.

*Trophæer sjá Tropæer.

tropisk, ft. -e, e., a) (sem er) á milli hvarfbaugs, (sem er) í brunabeltinu: Prægtige Farver med metallisk Glands ere egne for de tropiske Fugle. — b) óeiginlegur.

Tropus sjá Trope.

tropviis, ao., flokkum saman, riðlum saman.

*Tropæer (rjettara enn Trophæer), ft., sigurmerki.

Tros, án ft., kl., [sb. trúss], farangur (herliðs): Følge med (høre til) Trosset vera í farangursliði.

Tros, (einnig Trosse), ft. Trosser, sk., kaðall (einkum til að vinda með).

Troshest farangurshestur (þ. e. hestur í farangursliði).

Troskab, sk., trúleiki, trúnaður, trygglyndi, dyggð, tryggð, trúmennska: Han viste en stor T. mod sin Herre. — Hun var ikke vis paa Elskerens T. hvort hann væri henni trúr. — Tjenestefolks T. — Han har fortalt Sagen med T.; sb. Nøiagtighed, Sanddruhed.

Troskabsed trúnaðareiður (Fms.).

Troskabsløfte trúnaðarheit.

Troskarl farangursmaður (= maður í farangursliði).

Trosknegt, kk., = Troskarl.

troskyldig, auðtrúa, trúgjarn, talhlýðinn: Den Troskyldige bedrages ofte.

Troskyldighed, án ft., sk., trúgirni.

Trosse sjá Tros (kaðall).

Trosse, sk., (sjaldh.), kassi eða byrgi sem mór er hnoðaður eða troðinn í: Ælte Torven i en T. med Heste eller Stude.

trosseslaaet, [sb. slaae], (um kaðla), snúinn gagnstætt því sem akkerisstrengir eru snúnir. (Sb. kabelslaae).

trosviis, ao., (um kaðla, sem snúnir eru) gagnstætt því sem akkerisstrengir eru snúnir: Slaaet t. = trosseslaaet.

Trosvogn farangursvagn (herliðs).

*Troubadour, ft. -er, kk., ástaskáld (í suðurhluta Frakklands á miðöldinni).

trovant, [sb. vænne], sem hefir vanið sig á að vera trúr, vanur að vera trúr, sannorður, haldinorður: „Hører fra t. Læbe et Ord."

trovillig, (sjaldh.) = lettroende.

Trovillighed, án ft., sk., (sjaldh.), = Lettroenhed.

troværdig trúanlegur, röksamlegur, skilríkur: En t. Fortælling (Efterretning). Et troværdigt Vidne.

Troværdighed, án ft., sk., trúanlegleiki.

Trudsel, ft. Trudsler, sk., hót (Fms. I, 32), hótun (fornt), hótunarorð (sb. Stjórn), hæting (Stjórn), heit (Sturl. IV, 58), heitun (Sturl. II, 57), ógnir (sb.: ok man hvorki tjá við ógnir né blíðmæli), ógnun, ógnarmál (Fms.), ógnarorð.

trudselfuld fullur af ógn, ógurlegur, skelfilegur.

Trudselsbilled mynd sem ógnar eða skelfir, ógurleg sýn.

Trudselsord hótunarorð (sb. Trudsel).

true, b. s. 1, a) ógna, hóta, heitast: Den, som truer, slaaer ikke altid. Han truede hende (eða ad hende) med Stokken hann ógnaði henni með prikinu. Han truede ham med Fængsel ógnaði (hótaði) honum dýflissu. De truede, at ville sætte Ild paa Byen þeir heituðust að brenna borgina. — b) vofa yfir, eða þvíuml.: Fjenden truer vore Grændser. — Det har hele Dagen truet med Regn hann hefur verið fullur með regn allan daginn. — Huset truer med at falde húsinu liggur við hruni. — c) t. een til noget ógna e-m til e-s (sb.: kallar Klaufi til öxar við Gris, ok fekk eigi fyrr enn hann ógnaði honum til), hræða e-n til e-s: Han truede Drengen til at tage det. — d) t. sig noget til hræða e-ð út.

Truen, án ft., sk., það að true (sb. Trudsel).

Trug, ft. -e, kl., [e. o. trug fyrir trog], trog, eða þvíuml.: Sætte et T. under, hvor det drypper.

Trugsjern (í fornöld), glóandi járn sem kasta átti í trog spottskorn frá sjer (eins konar járnburður).

Trugskrabe = Deigskrabe.

Trugstol eins konar trönur undir trog.

Trumf, sk., a) án ft., bezti litur (í spilum): Spader er T. Han stak med T. Es. — b) með ft. -er, (einstakt) spil af bezta litnum.

trunde (har), h. s. 1, [af þrútna, með stafavíxlun — sb. Vand af vatn], þrútna, tútna: T. ud.

Trunte, ft. -r, sk., [sb. trunta], stofn, (undan trje), hnyðja, sprekahnyðja.

trutte, b. s. 1, [sb. trutten], = trunde.

trutten, e., [þrútin-n], þrútinn.

tryg, ft. -ge, e., [trygg-r], óhultur, a) et trygt Sted. — Hesten er ikke ganske t. ekki vel fótviss. — b) (sb.: var hann nú hirðr fyrir öllum ófriði, Fms. XI, 322): Her kan man være t. for Kuglerne hjer er manni óhætt fyrir (við) kúlunum. — c) ugglaus, sem ekki uggir að sjer, óvar um sig, andvaralaus: Vær ikke for t.! — Ligge i sin tryggeste Søvn vera í fasta svefni, sofa sem værast. — 2) trygt, sem ao.: Dette Middel kan man trygt betjene sig af það er óhætt að hafa þetta ráð (beita þessu bragði). Han lagde sig trygt til at sove hann fór að sofa, eins og ekkert væri um að vera. Sove trygt sofa vært.

tryggelig, ao., hættulaust; vært: Ufeig Mand færdes t. om Land (sb.: færdes n).

Tryghed, án ft., sk., óhultleiki; uggleysi, andvaraleysi: „Seieren har kunnet gjøre ham haabefuld; men ikke forlede ham til farlig T."

trygle, s. 1, a) b. s. (har), nauða, kvalba, (sb.: þrábæna, sárbæna): T. om noget. Han tryglede saa længe (hann var þangað til að nauða á mjer), at jeg maatte give ham det. — b) ás., beiðast (e-s) ákaflega: „Han trygler Døden". „Tomt er kjøbt og tryglet Navn".

Tryglebrev = Tiggerbrev.

Tryglen, án ft., sk., það að trygle (nauð, kl.; kvabb).

Trygler, ft. -e, kk., sá sem er að nauða (kvabba).

Trygleri, kl., nauð, (kl.), kvabb.

Tryk, I) ft. eins, kl., þrýsting: Et T. med Haanden. Her lider Muren det stærkeste T. hjer liggur mestur þungi á múrnum. — b) óeiginl., ánauð. — II) án ft., sk., prent, a) = prentun: Bekjendtgjøre noget ved (lade noget udgaae i, give noget i, befordre noget

til) Trykken láta prenta e-ð, koma e-u á prent. — b) = letur: En reen T. skírt letur = skírt prent. Denne T. er mig alt for fiin þetta letur er mikils til of smátt fyrir mig. Latinsk (gothisk) T.

Trykfeil prentvilla.

trykke, ás. 1 og 2, 1) þrýsta (ýta) e-u, kreista, (sb. klemme og presse): Han trykkede (kreisti) Æsken i Haanden, saa at den gik itu. Han trykte min Haand tók í höndina á mjer. T. noget ned (sammen, tilbage). T. Hatten ned i Ansigtet láta hattinn slúta. Han tog ham i Skuldrene og trykkede ham til Jorden hann tók í axlirnar á honum og sligaði hann niður. T. een ind til Væggen þrýsta e-m upp að veggnum. T. een til sit Bryst faðma (vefja) e-n upp að sjer. T. (kreista) Saften af en Citron. — T. noget af i Vox (Leer) móta e-ð í vaxi leiri. — Skoen (Støvlen) trykker mig kreppir mig, þrengir að mjer. — Hesten er bleven trykket hesturinn hefur eymzt, meiðzt. Det trykker mig i Brystet mjer er óhægt fyrir brjóstinu. — T. sit Segl for et Brev setja innsigli sitt fyrir brjef. — b) óeiginl., þjá, eða þvíuml.: Trykkes af Sorger (Fattigdom, Mangel). En trykkende Fattigdom eymd og volæði. Trykkende Skatter þungar álögur. T. sig ved noget hynoka sjer við e-u. — 2) sjer í lagi, a) þrýsta myndum (rósum) á: T. Cattun. Trykkede Torklæder. — T. et Kobber af þrýsta eirstunginni mynd á blað. — b) prenta: Arket er sat, men endnu ikke trykt það er búið að setja örkina (sb. sætte I, C, 1, ö), en ekki prenta hana. Han var baade lært at sætte og at t. — Her trykkes forholdsviis meget i Landet hjer á landi er prentað mikið að tiltölu.

Trykkeaar ár þegar bók er prentuð.

Trykkefrihed prentfrelsi.

Trykken, án ft., sh., það að trykke 1.

Trykker, ft. -e, a) kk., sá sem þrýstir myndum á e-ð (sb. Cattuntrykker, Kobbertrykker); prentari (einkum í gagnstæðri merk. við Sætter). Sb. Bogtrykker. — b) sk., = Laastrykker. Sb. Oblattrykker.

Trykkeri, ft. -er, kl., hús þar sem þrýst er myndum á e-ð; einkum = Bogtrykkeri.

Trykkerløn, án ft., sk., a) kaup sem goldið er einstökum prentara eða öðrum er þrýstir myndum á e-ð. — b) prentunarkaup.

Trykkerpresse þröng (þrúga til að þrýsta myndum á e-ð eða prenta e-ð með).

Trykkersværte prentblek.

Trykkested staður þar sem bók er prentuð.

Trykketvang = Pressetvang.

Trykning, sk., a) áþrýsting mynda eða rósa; prentun: Værkets T. er endnu ei begyndt. — b) þrýsting (sb. Tryk I).

*Trykpapir prentpappír.

Trykpompe dæla sem vatninu er þrýst upp í (gagnstætt Sugepompe a).

Trykrør dælubol sem vatn gengur upp í undan áþrýstingu loptsins.

Trykkværte = Trykkersværte.

Trykvildelse = Trykfeil.

Trykværk tilbúningur til að þrýsta upp vatni með þunga loptsins (gagnstætt Sugeværk).

trylle, ás. 1, [trylla], a) (sjaldh.), = forhexe. — b) = fortrylle b: En tryllende Skjønhed yndisleg fegurð. En tryllende Musik yndislegur söngur. — c) með fs. eða ao.: „Sorgen tylled (fyrir tryllede) til Jorden vor Fod“ það var eins og sorgin legði á oss berfjötra, vjer stóðum agndofa af harmi. Ved dette Syn trylledes jeg tilbage i min Barndom þessi sýn minnti mig glögglega á barnæsku mína. Hun forstaaer at t. Sorgen bort að eyða harminum.

Trylleblik yndislegt augnaráð.

Tryllebæger töfrabikar.

Tryllegarn töfranet: „At du hendes Ven i dine T. skal lokke hen“ (beitta hann til þín).

Trylleglæde, yndi og unað, unaðsfögnuður.

Trylekonst a) (sjaldh.), töfralist. — b) unaðs-fegurð.

Tryllekraft töframagn: Hendes Stemme har en T., som ingen kan modstaae hún hefur yndislegan róm, sem alla sigrar.

Trylelyd, töfrahljómur; unaðs-hljómur: Sangens (Harpens) T.

Tryllemagt = Tryllekraft: „Den qvindelige Yndes T.“

Tryllemidler, ft., töfrar (svo því leyti sem þeir eru hafðir til e-s; sb. brögð): De T., hun anvendte til at beherske ham, vare hendes Ynde og Forstand.

Trylleri, ft. -er, kl., töfrar: Man skulde troe, at det skete ved et T. Ligesom ved et T. forvandledes pludselig Scenen.

Tryllerøst yndisleg (fagurleg) raust, unaðsraust.

Tryllesang yndislegur (fagur) söngur.

Trylleskjul töfrafylgsni.

Trylesmiil, yndislegt bros, unaðs-bros.

Tryllespeil sjónhverfingaspegill.

Tryllespil töfraleikur (sb. Spil B, 1, 4).

Tryllesprog, yndislegt orðalag, unaðs-orð, unaðs-mál, (sb.: Svá sem þyrstan mann gleðr sætr bruðr, svá nærir önd mína hunangflljótanda mál ór munne þínom, El. 55).

Tryllestav, töfrastafur, (töfrasproti).

Trylletale, unaðsamlegt mál, (sb. Tryllesprog).

Trylleurt töfrajurt.

Trylleverden töfraheimur.

Trylleværk, töfrar, gjörningar (þ. e. e-ð sem gjört er með töfrum).

Tryne, ft. -r, sk., [Tryne: trjóna = byde: bjóða o. s. frv.; sb. einnig trýni], rani (á svíni); trjóna, (sb. skoltur).

Træ, kl., [trè], 1) með ft. -er, trje, a) eik, (sb.: Þriðja dag sýndi hann fjóra hluti; þat er: sjó, fræ, grös, ok viðu; síðan var hrútr einn fastr ó miðil viða, 655 VII): Plante Træer. — b) (um trje sem búið er að laga): Her maa sættes et nyt T. ind. — 2) án ft., trje, viður: Haardt (blødt, tungt, let) T. Vestindisk (indenlandsk) T. Gjøre noget af T. smíða e-ð úr trje. — b) kvartil, tunna, eða þvíuml.: Vinen maa fyldes om paa et nyt T.

Trææare rák í trje.

træagtig, ft. -e, e., trjekynjaður, trjekenndur.

Træarbeide trjesmíði, (forni).

træartet, ft. -artede, e., (sem er) trjetegundar: En t. Plante.

Træbark börkur.

Træbast = Bast.

Træbeen trjefótur.

Træbrand eins konar kyrkingur í trjám sem þau sortna af innan.

Træbro, trjebrú, fjalabrú (Fms. XI, 280).

Træbrynde = Træbrand.

Træbul eikarbolur.

Træbygning, mannvirki úr trje, (sb.: trèborg, trèhús, trèhöll, trèkastali, trèkirkja).

træde, ás. 1, [þræða], a) þræða: T. en Synaal. — b) draga (e-ð) á band: T. Perler.

træde, traadte, traadt, [sb. treð- af troða], 1) h. s., a) eiginl. stíga; ganga: T. haardt stíga þungt til jarðar, vera þungstigur. T. let (sagte) stíga ljett til jarðar, (sb: læðast). T. feil (sb: manni verður fótamissir; misstíga sig). Han kan ikke t. paa Foden hann getur ekki stigið í fótinn. T. paa noget stíga á e-ð. Han har traadt i Skarnet hefur stigið ofan í forina. Jeg traadte i til over Anklerne jeg skrapp (fór) ofan í upp yfir ökkla. — T. frem. T. ned ganga (koma) ofan. T. tilside (tilbage). T. hen til een ganga að e-m. T. ind i Stuen. T. i Baaden ganga (stíga) á bátinn, fara upp í bátinn. T. i Land ganga (stíga) á land. — b) óeiginl.: T. een for nær gjöra á hluta e-s. T. sammen taka sig saman (um e-ð). Tingen er drevet saa vidt, at man ei kan t. tilbage að nú er of seint að hætta. T. over til et andet Parti ganga í flokk með öðrum. T. ind i Ægtestanden bindast til hjónalags (sb. Hist. II, 75). T. i eens Sted koma í stað e-s. T. i eens Fodspor (eða Spor) stíga (ganga, feta) í fótspor e-s. — 2) ás., a) troða (í öðrum eins orðatiltækk. og: troða stafkarlastíg), ganga: „Naar tornefuld Bane han træder“. — b) troða (í öðrum eins orðatiltækk. og nú treðr þú mik undir fótum, Nj. 82, o. s. frv.): T. een under (med) Fødderne. T. een paa Foden stíga ofan á e-n. Hesten har traadt ham hefur stigið ofan á hann. — T. Græsset ned troða grasið niður. T. noget itu stíga e-ð í sundur; stíga ofan á e-ð, svo að það brotni. — c) troða (í öðrum eins orðatiltækk. og: troða organ), stíga: T. Bælgene paa et Orgel troða organ. T. Rokken stíga rokkinn. — d) (um hvata fugla), ríða (hlauða fuglinum): Hanen træder Hønsene.

Trædebræt = Trædelad, Traad d.

Trædebælg belgur sem troðinn er (til blásturs).

Trædehjul hjól sem stigið er.

Trædelad a) (á rokk) fótafjöl. — b) (í vefstað) sköptin sem stigið er á).

Trædetoug stöðukaðall (á rá).

trædsk (einnig ritað tredsk og í fornum bókum treersk), ft. -e, e., undirförull, slægur, slóttugur, prettvís, (sb.: prettugur, prettóttur, lævís): „Hugormen var trædskere, end alle Dyr paa Marken“. En t. Bedrager. — Et t. Paafund prettur.

trædskelig, ao., prettvíslega.

Trædskhed, án ft., sk., slægð, prettvísi, (sb. lævísi).

Trædukke, brúða úr trje, (dálítil) trjestelpa: Hun er saa stiv som en T. (sb. eins og trjedrumbur).

Træf, án ft., kl., (í tali), tilviljun; heppni: Det kan skee ved et T. — Det var blot et T., at han kom til rette Tid.

Træfald viðarfall (í skógi fyrir stormi).

Træfang ahöld úr trje.

træffe, traf, truffen og truffet, ás., 1) eiginl., a) hæfa; koma á: Han kastede en Steen efter ham; men traf ham ikke missti hans. T. Maalet hæfa það er maður skýtur til. Han traf ikke Aaren náði ekki æðinni. — Han blev truffen af en Kugle hann varð fyrir kúlu. — b) hitta, finna: Jeg traf ham paa Gaden. Han er vanskelig at t. hjemme. Brevet (Budskabet) traf ham ikke hann var ekki við, þegar brjefið kom (boðin komu). — 2) óeiginl.: Denne Maler træffer ikke godt nær ekki því sem hann pentar eptir. — T. det Rette, geta í kollinn, eiga kollgátuna, o. s. frv. — Ho. nút. t. træffende, sem e., hollulegur, (sb.: eiga vel við, standa heima): En træffende Lignelse (Forklaring). — Loddet traf ham hans hlutur kom upp. Valget traf ham (hann varð fyrir kosningunni), hann var kosinn. — Føle sig truffen taka e-ð að sjer (til sín). — B) sem h. s.: T. paa een (noget) reka sig á (þ. e. hitta) e-n (e-ð). T. sammen hittast, finnast.

Træflaade = Tømmerflaade.

Træfning, ft. -er, sk., orusta, bardagi: „En T. er . . . . meer end en Fegtning, og mindre end et Slag“.

Træfrugt viðar-aldin.

Træfrø viðar-fræ: Saae T.

træg, ft. -e, e., [treg-r], latur, (sb.: mesta letiblóð).

Trægaard, trjágarður; aldingarður.

Trægang = Allee.

Træghed, án ft., sk., leti.

Træhammer hnallur. — b) = Skovhammer.

Træhave = Trægaard.

Træhest (fyrrum: upphryggjaður) trjehestur (til hegningar).

Træk sjá Dræk.

Træk, I) ft. eins, kl., a) tak, rykkur: Gjøre et T. i Touget kippa (rykkja) i tauginn. — I T. i rennu, i lotu (sb. Sturl. I, 148), i einu, i senn: Han drak det ud i eet T. i teyg. — b) dróttur (með penna eða þviuml.): Gjøre de første T. til en Figur. — c) (sb.: ondlitsfall; svipur, yfirbragð): Han har et T. af Godmodighed i sit Ansigt hann er (heldur) góðmótlegur (enn illt). — Et T. i Charakteren partur of skaplyndi (e-s). — Et ædelt (slet) T. (sb. þetta bragð Eyvindar var uppi haft). — d) för: Disse Fugle have deres T. gjennem Landet i April. II) án ft., sk., = Trækvind: Udsætte sig for en stærk T.

Trækar trjeker (Stjórn).

Trækast, sk., [-kast af kast- i köst-r], = Vedkast.

Trækbom sló sem er lana.

Trækbro (einnig Trækkebro) = Vindebro.

Trækbrønd brunnur þar sem háll er ofan að vntoi.

Trækdyr eykur.

Trækfisk ferfiskur.

Trækfugl farfugl.

Trækhjul hjól til að vinda e-ð upp með.

Trækhul, vindauga, vindsmuga (Jóh.).

Trækile trjefleygur.

trække, trak, trukken og trukket, (sb. drage), A) áa., dragn, eða þviuml., 1) um það að færa e-ð á annan stað, a) eiginl.: Magneten trækker Jern til sig dregur jörn að sjer. — T. Plov (Harve). To Heste kunne t. Vognen. Einnig án þol.: Denne Hest trækker ikke godt eða vil ikke t. er ekki góður til dráttar. — T. et Skib paa Land setja upp skip. — T. een op af Vandet draga e-n upp úr. De trak (drógu, leiddu) ham hen til Raadhuset. T. een tilside (sb. Hrappr … tók i hönd henni ok leiddi hans eina samon). — T. Foden til sig draga að sjer fótinn. — Fjenden har trukket sig tilbage er horfinn optur. — Skyerne t. sig sammen hann þykknar upp. — Træk Rebet til dig taktu i (bandið)! T. en Knude til herða á hnút. — T. Gardinet for (fra). — T. Rullegardinerne op. — T. Klæderne paa fara i fötin, klæða sig. T. Klæderne af fara úr fötunum, afklæða sig. T. noget paa en Snor draga e-ð (upp) á band. — T. Kaarden, einnig t. ud (án þol.), bregða sverði. — T. Lotteriet draga (tölur) i talnabúð. T. Lod om noget hluta e-ð (sb.: sagði jarl, ot þar skyldi sæti hluta, Eg. 247). — T. Vand vera ekki vatnsheldur, leka, (t. a. m.: Støvlerne t. Vand eru ekki vatnsheld, jeg — o. s. frv. — verð votur í þeim. Baaden trækker Vand báturinn lekur). Planten trækker (dregur að sjer) Næring af Jorden. Solen trækker Fugtighed af Jorden. Plasteret trækker (án þol.), plásturinn dregur. Det har trukket Hul það er komið sár (undan plástrinum). — T. Tropper sammen draga lið saman, hafa liðsdrátt (Rómv.). — T. noget over med Skind þekja skinn utan um e-ð, skinna e-ð. — b) hálf-óeiginl., og óeiginl.: T. en Vexel paa een; sb. Vexel. — Han trækker (hefur, tekur) ingen Rente af denne Capital. — T. noget af i en Regning láta e-ð koma upp i skuld, (sb.: láta e-n taka e-ð undir sjálfum sjer). — T. fra = subtrahere. — T. noget i Langdrag; sb. Langdrag. — T. sig ud af en Sag ganga úr máli. — T. een op, hafa af e-m, fjeflctta e-n, hafa e-n fyrir fjeþúfu. Trækkes om noget eigast við um e-ð: Det skal vi trækkes om við skulum vera tveir um það. — 2) um annað, a) t. een i Haaret hártoga e-n, (sb. hárreyta). — b) t. et Uhr op draga opp úr. — c) t. Staaltraad draga jörnvir. — d) t. Linier draga stryk. — B) sem h. s., 1) eiginl., a) t. i Klokkestrængen taka i klukkustrenginn. T. paa Benene draga eptir sjer lappirnar. T. paa Stemmen (Ordene) draga seiminn. — T. paa Skuldrene yppta öxlum. — b) t. af med noget (een) draga e-ð (e-n) með sjer, fara burt með e-ð (e-n), t. a. m.: De trak af med ham i Fængslet. — c) en Afdeling af Hæren trak igjennem (fór um) Byen. T. paa Vagt fara á vörð (um liðsmenn). — Han trækker omkring i Landet (fer um land) med vilde Dyr. — Mange Fugle t. bort til sydlige Lande mod Vinteren fljúga til suðurlanda undir veturinn. — Skyerne trak mod Vesten. — Det lader, som Uveiret vil t. over það er eins og það ætli ekki að verða neitt úr óveðrinu, (sb.: glenna sig upp, glaðna). Det trækker sammen til Regn (sb.: honum þótti heldr regnligt gerast, Fms. III, 205). — Hvor Bylden er, der t. Vædskerne til þar sem kýlið er, þangað drogast (sækja) vessarnir. — d) um súg: Her trækker stærkt (hjer er mikill súgur) i Gangen. Det trækker (það kemur súgur), naar Døren staaer aaben. — c) Theen trækker tevatnið dökknar (af kraptinum úr tegrasinu). Theen har endnu ikke trukket (tevatnið er of dauft enn). — 2) óeiginl.: T. løs paa noget (een) níða e-ð (e-n) niður, gjöra lítið úr e-u (e-m), eða þviuml.

Trækkebaand tygill.

Trækkebro sjá Trækbro.

Trækkegarn a) eins konar net sem fyglingarmenn hafa og sumir aðrir veiðimenn. — b) eins konar vorpa.

Trækkeknude = Dragknude.

Trækkekraft dráttar-afl.

Trækken, án ft., sk., það að trække: T. (kippir) i Lemmerne.

Trækkenaal nál sem tygill er dreginn í e-ð með (sb.: minlunál).

Trækkepude svæfill með lausu veri.

Træklamper, ft., eins konar leður-skór með trje-sólum.

Trækline, tog, (sb. Line).

Træklods, sk., trjedrumbur (fornt).

Trækluft = Trækvind.

Træklæder teygjumikið leður.

Træknaft = Knaft.

Trækning, sk., það að trække (kippir, kipringur, o. s. frv.).

Træknop bar (á viði).

Træknub = Knub a, Træklods, Knude d.

*Trækpapir loðpappír (hafður til að draga í sig blek). Sb. Klatpapir, Sugepapir.

Trækplaster dragplástur.

Trækpotte, [sb. trække B, 1, c], = Theepotte.

Trækredskab dráttar-verkfæri.

Trækrude einstakt gluggagler (Rude C) sem er á hjörum svo að því verður lokið upp til að hleypa inn betra lopti.

Trækrulle ein tegund af Rulle 1, d.

Trækrør pipa til að draga gott lopt inn um.

Trækskib skip sem dregið er á (eptir) síkjum eða ám, (dragskip).

Trækskrue eins konar skrúfur.

Trækstang stöng sem e-ð er dregið með.

Trækul viðarkol.

Trækvei gata með ám eða síkjum sem gengin er þegar skip eru dregin (sb. Trækskib).

Trækvind, súgur, (sb.: fyrirsláttur, gustur). Sb. Trækluft og Træk II.

Trækvod eins konar varpa.

Trækværk, ft. -er, kl., tilbúningur með marflötum dælum.

Træl, I) ft. -le, kk., [þræl-l], = Slave 1, a. — b) (sjaldh.) = Slave 1, b: „Vellysters og Lasters Trælle bleve lettelig Menneskers Slaver". — 2) = Vorned. — II) kl., sigg.

Trælast, viðarfarmur (fornt), timbur til sölu: Handle med T. Udskibe T.

Trælastlæst 65 vætta lest (í skipi).

trælbaaren, e., [e. o. þrælbarin-n?], (fornt), barinn til óbóta, (eða: svo að maður sje eigi sjálfbjarga): „Vorder Mand t., saa at han ikke kan bære sig selv af det Sted, men maa ages eller bæres derfra".

trælbaaren, [sb. bære og þrælborin-n], þrælborinn (fornt).

trælbinde hneppa e-n í þrældóm, þjá e-n undir þrældóm (sb. Fms. I, 289), leggja e-n í þján og i þrælkun (sb. Fms. XI, 253), áþjá og þrælka (Fms.), þrælka og áþjá (Eg.). — b) einkum i ho. l. t., trælbunden, (sem er) i ánauð: „Et saadant Menneske kan aldrig blive trælbundet; thi hans Villie er fri.".

Trælbonde = Vorned.

Trældom, án ft., sk., [þrældóm-r], þrældómur, þrælkun, áþján, ánauð. — b) óeiginl., (andleg) ánauð: „Fængsle Sjælen i uværdige Begjeringers T." — 2) = trælsomt Arbeide (sb. greinina um trælsom).

Trældomsaag, ánauðar-ok, þrælsleg ánauð (El.). Sb. Aag 1, Slaveaag.

Trældomsaand = Trælleaand, Trællesind.

Trældyr = Arbeidsdyr.

trældyrket, [sb. dyrke], yrktur af þrælum: „Af t. Jords overflodige Frugt."

trælhudet, ft. -hudede, e., sem hefur sigg: Af at gaae med bare Fødder bliver man t. maður fær sigg undir iljarnar á því að ganga berfættur.

Trælkonge þrælakonungur.

trælle, s. 1, [sb. þræla], 1) h. s. (har), a) þræla, þrælka, vinna baki brotnu: T. for andre. — b) (i lögum), vinna þrælsvinnu (sem afbrotamaður; sb. Slave 2): „Da bor han sin Livstid at t. og arbeide". — 2) áa.: T. een ud drepa e-n á vinnu.

Trælleaag = Trældomsaag.

Trælleaand þrælsskap. Sb. Trældomsaand, Slaveaand, Trællesind.

Trællearbeide = Trælleværk.

Trællebaand, ánauð, ánauðar-ok, (sb. Slaveaag).

Trællebyrd, það að vera þrælborinn, (sb. þrælaætt).

Trælleflok þrælasveit.

Trællefæ, hugsunarlaus skepna, auli, eða þviuml.: „Efteraberen er altid et T."

Trællefærd þrælahegðun; þrælastarf.

trællefødt, [sb. føde], þrælborinn.

Trællehær þrælaher.

Trælleliv þrælahagur.

Trællelydighed þræls-ótti.

Trællenavn þrælsnafn (fornt).

Trællesind = Trælleaand.

Trælleslid það að vinna baki brotnu (eins og þræll).

Trællestand þrælastjett.

Trællevane, þrælsvani, þrælasiður.

Trælleviis, i orðatiltæk. paa T. að þræla sið.

Trælleværk, kl., þrælaverk.

Trælmø þrælborin mær.

Trælqvinde ambátt.

trælsom, ft. -me, e., a) þungur, örðugur: Et trælsomt Arbeide, stritvinna, erfiðisverk (Stjórn), erfiðisneyð (sb. Stjórn). Et trælsomt Levnet (sb.: torveldi ok erfiðlifi heims þessa). — b) (sem er) eins og þræll: „Naar du gjør det, ikke t. og tvungen, men med Lyst".

Trælnus skorkvikindi *termiculus pulsatorius*.

Træmarv = Marv b.

Træmos, kl, mosi er sprettur á trjám.

Trænagle trjenagli.

trænde sjá **trende**.

trænge, s. 2, [þrengja], I) áa, 1) eiginl., a) þröngvast (troðast) að e-m: Rytterne, som fra alle Sider trængtes af Hoben, maatte omsider hugge sig igjennem. — b) ryðja e-m eitthvað: Jeg blev trængt bort fra Døren. — c) t. sig þröngvast (sb.: þetta sjá Veisumenn ok rèðust i móti ok þröngdust at vaðinu), ryðjast, troðast, brjótast: T. sig frem. T. sig med Magt ind i et Huus. — 2) óeiginl., a) þröngva að e-m (sb.: er nú mjök þröngt at mèr, Gísl.), þröngva kosti e-s: „Endnu var Polen ei saa trængt og overmandet". — b) „hans Sester havde trængt ham fra sit Kongerige" hafði rekið hann af ríki. — c) þröngva e-m til e-s: Han gjør det ikke uden at Noden trænger ham dertil (sb.: þá þröngdi honn nauðsyn til meiri dirfðar, Skuggsjá). En trængende Nød (sb.: þröngvandi nauðsyn staðarins, á ísl. skjali frá 14 öld). — II) h. s., A) (með er), 1) eiginl., a) þröngvast, ryðjast, troðast, brjótast: Omsider trængte vi dog (gátum við þó komizt) igjennem Mængden. — b) brjótast (um vatn eða vökva): Vandet er trængt ind i Kjelderen. Regnen trænger igjennem Klæderne menn verða gegndrepa. — c) Fjenden trænger frem i Landet heldur fram ferðinni. — 2) óeiginl.: Alle trængte paa ham (stóðu á honum), at han skulde tilstaae det. — B) (með har), a) vera þurfamaður: Han er ikke rig; men han trænger heller ikke er samt ekki upp á aðra kominn, er þó sjálfbjarga. — b) t. til een þurfa e-s manns við; vera upp á e-n kominn. — c) t. til noget þurfa e-s (sb.: hann þurfti þá engrar þers hàttar næringar, Stjórn), þurfa e-ð, þurfa á e-u að halda, þarfnast e-s. — d) hn. nút. t., **trængende**, sem e., þurfandi (sb.: pilagriminum... eðr þeim öðrum, sem þurfandis er, Stjórn; sb. einnig: þurfamaður), nauðstaddur, bágstaddur: Hjelpe sin trængende Næste. Hjelpe den Trængende veita þurfamönnum.

Trængsel, sk., [þrengsl], 1) án ft., þröng (Nj. 92), mannþröng, troðningur: Der var stor T. af Mennesker þar var mikil mannþröng. Komme ind i Trængselen. Fortrykkes i en T. — 2) með ft. **Trængsler**, a) þrenging (sb. með eldi þröngingsnna), þrengsli (sb.: þessir allir árgallar.... munu virðosk mikil þröngsl hverju landi, Skuggsjá), neyð, mæða, armæða, andstreymi: Lide T. — b) harmur, tregi.

Trængselstid mæðulíð.

Trænødde hnallur.

Træorm trjemaðkur.

Træplanke = **Planke**.

Træplante trje sem ný-farið er að spretta, nýgræðingshrísla: Optage (omsætte) Træplanter.

Træplantning a) gróðursetning viða. — b) staður þar sem trje eru gróðursett.

Træring hver af þeim hringum í viði (er sýna aldur trjesins).

Træring, ft. -e, kk., bragðarefur, bragðakarl.

Træsabel hnakkur eða söðull með trjevirkjum.

Træsaft safi eða lögur í trjám.

Træsalve viðarsmyrsli.

Træskee, trjeskeið, (sb.: sleif, ausa, eysill).

Træsko trjeskór.

Træskojern járnverkfæri til að hola innan trje þegar verið er að búa til trjeskó.

Træskokrampe járngjörð utan um trjeskó.

Træskole staður (einkum í aldingarði) þar sem ung trje eru gróðursett (til gagns eða prýðis).

Træskomand maður sem smíðar trjeskó.

Træsnit trjeskorin mynd a) á sjálfu trjespjaldinu: Aftrykke et T. — b) komin á pappír: En Bog med T.

Træspaan trjespónn (Hkr.).

Træstabel, viðarköstur; viðarhlaði.

Træstamme = **Træbul**.

Træstige trjestigi.

Træstolpe = **Stolpe**.

Træstub = **Stub** n.

Træsvamp svöppur sem á trjám vex.

Træsyre sýra úr (í) trjám.

træt, ft. -te, e., [e. o. þrett-r fyrir þreitt-r fyrir þreytt-r; sb. **glemme** af gleyma], a) þreyttur, móður, lúinn, laraður, (sb. **mat** A, 1, a): Være (blive) t. af at gaae (ride, staae, grave, skrive, tale, læse; sb.: Þórólfr var móðr mjök af göngu, Fms. VI, 325). Arbeide (gaae) sig t. verða þreyttur á vinnu (göngu, ganga sig þreyttan). Ride (kjøre) en Hest t. Den Trætte trænger til Hvile; den Matte til Styrkelse (þarf þreyttur hvíldar, en þrekaður — sb.: þreksðir af matleysi, Fms. VI, 325 — hressingar). — b) sem farið er að leiðast e-ð: Man kan aldrig blive t. af (manni leiðist aldrei) at betragte denne Udsigt. Man bliver t. af Fornøielser (manni leiðast skemmtanir), naar de vare saa længe, at de blive til et Arbeide. Han er t. af Livet honum leiðist að lifa.

Træthed, án ft., sk., þreyta, (þreytleiki Stjórn), lúi.

trætte, áa. 1, [sb. þreyta og **træt**], a) þreyta, lýja, (sb. **larast**): Riden trætter mig mere end Gang jeg þreytist meira á að ríða enn að ganga. — b) gjöra (e-m) leiðindi: Man trættes ved hans uophørlige Klager manni leiðist þetta sífelda vol í honum.

trætte (har), h. s. 1, [þræta], þræta, þrætast, þjarka, deila, kíta: T. med een. T. imod mæla í móti, t. a. m.: Uagtet alle Grunde vedblev han at t. imod. — b) haft í þolmynd í sömu merk. og í áhrifsmynd: Jeg vil ikke trættes med dig herom. Trættes om Pavens Skæg rífast um geitar-ull.

Trætte, ft. -r, sk., [þræta], þræta, senna, deila, deild, þjark, (sb. Sturl. III, 134-36; sb. einnig: þræta með kífan ok kallsi meðr þá, Stjórn); málaþræta, málaferli, mál: Yppe T. med een áreita e-n, slást upp á e-n, eða þvíuml. De kom i T. sammen þræta gjörðist milli þeirra (sb. Skuggsjá), þeim lenti saman. Ligge i T. med een om noget eiga í deilum (málaferlum) við e-n um e-ð. Afgjøre en T. skera úr þrætu. Dømmes for unødig T.; sb. **unødig**.

Trættebroder maður þrætinn og þjarksamur.

Trættebælg sá sem gjörir mál út úr öllu, (sb.: málsgarpur).

trættekjær þrætugjarn, deilugjarn, þrætinn, kífinn.

Trættekjærhed, án ft., sk., þrætugirni.

trættesyg sem alla jafna á í deilum, (sb. **trættekjær**).

Trættesyge, án ft., sk., það að eiga í sífeldum deilum.

Trætøi, trjesmíði, húshlutir úr trje: Der sælges baade T. og Jerntøi.

Trævarer, ft., trjesmíði (til sölu).

træven sjá **treven**.

Trævl sjá **Trevl**.

Trævox eins konar vax sem trje eru brædd með þegar þau skemmast.

Træværk, timbur, trje, (= það sem gjört er úr trje): Træværket i en Vogn (Plov).

Trævært viðarvöxtur (sb. Grágás): Denne Jordbund giver en god T. trje spretta vel í þessum jarðvegi.

Trøffel, ft. **Trøfler**, sk., (eins konar ætur sveppur) *lycoperdon tuber*.

Trøffelhund hundur sem hafður er til að snuðra upp sveppa af tegundinni *lycoperdon tuber*.

Trøie, ft. -r, sk., [treyja], treyja (karla eða kvenna): Hun gaaer ikke i Kjole, men i Skjørt og T. — Faae en banket T. vera barinn (laminn). Vove sin T. hafa sig í hættu.

Trøiebuus treyja og daus: Paa T. upp á von og óvon, (sb.: láta kylfu ráða kasti).

trøieklædt, [sb. **klæde**], (sem er) í (á) treyju.

Trøielomme treyjuvasi.

Trøieærme treyjuermi.

trøsk, ft. -e, e., [treysk-r], (um trje) sprekaður, fúinn, feyskinn.

trøskagtig farinn að feykjast.

trøske (er), h s. 1, = **frønnes**. — **trøsket** = **frønnet**, (sb. **trøsk**).

Trøske, kl. og sk., sprek, fauskur, (sb.: fnjóskur, hnjóskur): Tænde Ild i tort T.

Trøskebrænde, sprekaviður, fauskar.

Trøst, án ft., sk., [traust], a) (úrelt), traust: Sætte sin T. til Gud. — b) (íðkanlegt), huggun: Det er mig til stor T. i min Sorg. Føle (finde) T. i (ved) noget hafa huggun af e-u. Skjenke en T. Betage een al T. Han fik kun en fattig T.

trøst, ft. -e, e., [traust-r], a) (úrelt), traustur, eða þvíuml. — b) öruggur.

trøste, s. 1, [treysta], A) h. s., t. til eða t. sig til eða (tómt) t. sig treysta sjer til, treystast (fornt). — B) ás., hugga: Han søgte at t. mig med, at mange Andre vare ulykkeligere. T. sig (eða trøstes) med noget hugga sig við e-ð, (sb.: við þat megum vit huggast, Vatnsd). Hun vil ikke lade sig t. over (hún er óhuggandi eptir) Mandens Død (sb.: Rachel grèt sunu sinn, ok vildi hón eigi huggask, 619).

Trøstebrev huggunarbrjef.

trøstefuld huggunarríkur.

Trøstegrund (eiginl.: huggunar-ástæða), huggun: „De Trøstegrunde .... der opløfte Mennesket over timelige Sorger."

trøstelig, ft. -e, e., a) sem huggun er í, (sb. **trøstefuld**): En t. Efterretning. — b) huggandi (= sem lætur huggast).

Trøsteord huggunarorð (fornt).

Trøsteprædiken huggunarræða.

Trøster, ft. -e, kk., huggari (fornt).

Trøsteskrift, kl., huggunarrit.

trøsteslos (einnig **trøstlos**), huggunarlaus (623), óhuggandi.

Trøstesløshed (einnig **Trøstløshed**), án ft., sk., það að vera óhuggandi (huggunarleysi).

Trøstestav = **Støttestav** b.

trøstig, ft. -e, e., öruggur, ókvíðinn, o. s. frv.

Trøstighed, án ft., sk., traust (sb. Fms. VII, 261), öruggleikur.

trøstlos sjá **trøsteslos**.

Trøstløshed sjá **Trøstesløshed**.

tu sjá **to**.

***tuberculøs**, ft. **tuberculøse**, s., sem harðir smá-sullir í lungunum eru samfara, sem kemur til af þeim, eða þvíuml.

Tuberkel, ft. **Tuberkler**, sk., (smá-) sullur (í lungum).

Tud, ft. -e, sk., [túða? — sb. stút-r], a) pípa (út úr dælu): Tuden paa en Post. — b) stútur (út úr e-u): Tuden paa en Kande (Potte) — c) vör (á íláti).

tude, s. 1, [e. o. þúta fyrir þjóta; sb. lúta], 1) h. s. (har), a) Hyrden tuder i Hornet þeytir hornið. — b) þjóta, ýla, væla, spangóla: Uglen (Ulven, Hunden) tuder. — c) (í tali um grát), góla, hrína, grenja, orga. — 2) sem áa.: T. Folk sammen blása mönnum saman (með horni).

Tudehorn, blásturhorn, (sb. **Hyrdehorn**).

Tudekande kanna með stút út úr sjer.

Tudekar ílát með stút út úr sjer.

Tudse, ft. -r, sk., padda (í fornri merk.), *rana bufo*.

Tudsegræs (seftegundin) *juncus bufonius.*

Tue, ft. -r, sk., [þúfa; sb. Due af dúfa], þúfa: Tuer i Engen. Tuer i en Mose. Orðskv.: Liden T. vælter et tungt Læs opt (optlega, Al.) veltir lítil þúfa þungu (miklu, Al.) hlassi.

Tueplov þúf-skeri.

Tuesiv grasteguudin *scirpus caespitosus.*

Tugt, án ft., sk., [sb. tukt-, í tukta = typta], a) agi, (sb.: hirting, refsing): T. og Lære giver Brød og Ære, orðskv., (sb. opt kemur ögun til bata). Holde sine Børn i T. aga börn sín. Holde streng (skarp) T. blandt Krigsfolk halda herliði undir góðum (stríðum) aga. — b) siðsemi, siðsemd, (sb. Ærbarhed, Anstændighed): Det skete i al T. og Ære.

tugte, ós. 1, [sb. tykta = typta], hirta, refsa e-m, typta (fyrrum: tykta, t. a. m.: at kirkjunnar dómari fái ei tyktat hann af sínum lýtum, Hist. 1, 509), aga: Den, som elsker sit Barn, tugter det i Tide.

Tugtelse, sk., hirting, refsing, typtun (forn: tyktun), ögun.

Tugtemester, fyrrum, líkt og Opdrager, eða Hovmester b; en er nú á dögum varla haft nema annaðhvart í gamni, eða óeiginl.

Tugthuus betrunarhús.

tugtig, ft. -e, e., heiðvirður, siðsamur, skírlífur.

Tugtighed, án ft., sk., siðsemi, skírlífi.

***Tulipan**, ft. -er, sk., blómið *tulipa*: Tulipanerne ville snart springe ud.

tumle, s. 1, [sb. tumba], 1) h. s. (har), tumba, stingast á höfuðið, steypast, kollsteypast, byltast: T. om velta út af. Han tumlede ned ad Bakken (sb. féll Glúmr ok veltist með skjöld sinn á eyrina ofan). — b) gjöra hávaða: T. med noget. — 2) ás., snúa (e-u) á ýmsar hliðar: T. en Hest. Han tumler sine Folk fra Morgen til Aften hann lætur fólkið sitt hafa á spöðunum liðlangan daginn. Han forstaaer godt at t. sig blandt saa mange Folk hann er góður að snúa sjer innan um svo margt fólk. „Stormen tumler Havets Bølger" rótar upp öldum hafsins.

Tumlen, án ft., sk., það að tumle: Støien og T. hark og háreysti.

Tumleplads, leiksvið, leikvöllur (sb.: muðrinn er leikvöllr orðanna, Sn. E.): En god T. for Børn. „Han har ikke sat Verden til en T. for daarlige Lyster, for hovmodige Bestræbelser".

Tumler, ft. -e, sk., hundfiskur *delphinus delphis.*

Tumling (einnig ritað Tomling), ft. -er, sk., stjettarlaust staup eins og kúlu helmingur í lögun.

Tummel, án ft., sk., hark, ys, (sb. Bulder, Støi, Larm); sömul. gnýr: „Bulder er den dybe Lyd, som frembringes ved en saare stor Tummel." En T. af Børn. T. af Folk og Heste paa et Marked. — b) ónæði, sollur, glaumur: Stadens T. Verdens T.

***Tumult**, án ft., sk., hark, (sb. Tummel), rósta, (sb. Opløb).

***Tumultuant**, ft. -er, kk., sá sem er að gjöra (eða hefur gjört) óróa.

***tumultuarisk**, ft. -e, e., róstumikill, róstusamur.

***tumultuere** gjöra hark; gjöra óeirð (óspekt).

Tunfisk (einnig ritað Thunfisk), (fiskitegundin) *scomber thynnus.*

tung, ft. -e, e., [þung-r], 1) eiginl., a) í uppbaflegustu merk., þungur, (sb.: þjettur, áriðamikill): Jern er tungere end Træ. Dette Træ er for tungt til at flyde paa Vandet er svo þungt, að það flýtur ekki (eða: að það sökkur) í vatni. En t. Byrde. En t. Rustning. — b) (um drunga eða slen): Jeg føler mig t. i Kroppen (Lemmerne) það er e-t slen í mjer. En t. Søvn fastur svefn (með drunga). — c) þungur í maga: Denne Mad er t. at fordøie (sb. fordøie 1, a). — d) örðugur: Det falder mig tungt at gaae jeg á bágt með að ganga. — e) have en t. Haand vera þunghentur (þegar maður er að skrifa eða draga e-ð upp). — f) et tungt Suk mæðilegt andvarp. — 2) óeiginl., a) (sb.: Sigurðr konungr lá í typting á skipi sínu með þungum hug, Fms. VII, 165), hryggur, stúrinn, eða þvíuml.: Have et tungt Sind. „Hjertet vil dog ofte blive tungt og bekymret derved." — b) örðugur: Det er tungt at begribe það er torskilið. — c) et tungt Nemme skilningsleysi. — d) tunge Skatter þungar álögur, miklir skattar. — e) þungur, þungbær: Tunge Lidelser. En t. Skjebne. Det er tungt, at miste sit eneste Barn. — B) tungt, sem ao., þungt, eða þvíuml.: Det tungt bevæbnede Rytteri riddaralið þungbúið að vopnum. Aande tungt (sb.: varp hann mæðiliga öndunni, Nj.).

tungblodig sem blóðið er þykkt í.

tungbrystig, ft. -e, e., = trangbrystet, stakaandet, kortaandet.

Tunge, ft. -r, sk., [tunga], 1) tunga (í eiginlegustu merk.): Have en flydende T. hafa mikinn talanda, vera tungumjúkur (Sturl. I, 105), vera tungusnjallur (Fms. VIII, 314; sb.: ef maðr er snjallr ok tunguhvass, Skuggsjá; hugsaði hann at hefna sinna féinga með mjúku tungubragði ok miklu snilld, Fms. I, 283). Have en hvas (skarp) T. vera orðhvass (Nj.; sb.: vera kann, at nokkurar skæðar tungur — í orðamun: nokkurir tunguskæðir menn — taki svá til orða). En sledsk T. fagurgali. Faae Tungen paa Gang taka til (að tala; sb.: e-m tekst upp). — 2) um svipaða hluti, a) tangi, oddi, skagi, nes. — b) tangi (á hníf a. s. frv.). — c) mundang (á metaskálum): „Lykken, der liig Vægtskaalens bævende T. svinger snart hid, snart did". — d) ein spýtan í vefstaðnum. — e) lauf: Klippe noget ud i Tunger. — f) (kolategundin) *pleuronectes solea.*

Tungeaare tunguæð.

Tungebaand tunguhapt: Han er godt skaaren for T. honum er hægt (ljett) um mál. „Med Tungebaandet løst og Tanken mindre bunden" (sb.: leyso tunguhaptið).

Tungebeen málbein.

tungebunden, [sb. binde], þegjandi, hljóður.

Tungebyld tungumein.

Tungegreft, (sjer í lagi á hestum), neðri gómur (= sú laut sem tungan liggur í).

Tungekræft tungumein, átumein (krabbamein) í tungunni.

tungeløs tungulaus (Rímb.). — b) (sjaldh.), sem þegir eins og steinn.

Tungemaal, [tungumál?], tunga (= tungumál).

Tungenerve tungutaug (= taug í tungu).

Tungerod, [sb. tungurót, í orðtou: tungurætr], efsti (innsti) hluti tungunnar.

tungeskaaren, [sb. skære og tunguskorin-n], sem hægt er um mál (sb. Tungebaand) eða söng: „Den Prisen kunde bære for hver en Nattergal og t. (kvæksamor) Stær."

Tungeslag tungubragð.

Tungesliim slím á tungu.

Tungestød tungubragð (sb.: Málið gjörist af blæstrinum ok tungubragðinu ok skipan varranna, Sn. E.).

tunget, ft. tungede, e., a) vaxinn með oddum (sb.: Noregr er vaxinn með 3 oddum), vogskorinn: Vestkysten er klippefuld og meget t. — b) (sem er) með laufum (sb. Tunge 2, e): Et t. Skjørt.

tungfærdig, a) þungfær, (sb. seenfærdig, langsom 1, b). — b) = tungnemmet.

Tungfærdighed, án ft., sk., það að vera tungfærdig.

Tunghed, án ft., sk., þungi, þyngsli, slen, deyfð. Sb. Døbhed.

tunghændet, ft. -hændede, e., þunghentur, stirðhentur.

tunghør, e., þungheyrður (B. H; sb. døv, a, α, og daufheyrður).

tunghørende, [sb. høre], = tunghør.

Tunghørighed, án ft., sk., heyrnardeyfa (B. H.).

Tungjord (þyngsta jarðartegund) *ponderosus.*

tungmodig = tungsindig.

tungmælende, [sb. mæle], stirðorður (forn), málstirður.

tungmælet, ft. -mælede, e., = tungmælende.

tungnem = tungnemmet.

Tungnemhed, án ft., sk., únæmi; skilningsleysi.

tungnemmet, ft. -nemmede, e., tornæmur, ónæmur; skilningsdaufur.

tungsindig, ft. -e, e., þunglyndur.

Tungsindighed, án ft., sk., þunglyndi.

Tungspath (steintegundin) *ponderosus vitriolatus.*

Tungsteen málmtegund (fundin á seinni tíðum).

tungsøvnet, ft. -søvnede, fastsvæfur.

***Tunnel**, sk., göng niðri í jörðunni (sjer í lagi þau sem gjörð eru í Lundúnum undir ána Tems) eða í gegnum hæðir.

***Turban**, ft. -er, sk., eins konar höfuðbúnaður þeirra manna sem eru Maúmets trúar.

turde [sb. þorðu og þurftu], tør [sb. þori og þarf], (har) turdet, (sb. burde að hneigingunni til), h. s., 1) þar sem það er skylt að merk. orðinu þora, a) þora: Det undrer mig, at han tør gjøre det. Jeg t. knap spørge derom. — Með þol.: „Den elsker ei, som alting tør". — b) mega: Tør jeg bede Dem vilji þjer gjöra svo vel? Han tør nok (honum er óhætt að) komme ind til os. — c) geta: Det tør vel endnu blive til Alvor med Giftermaalet. Det t. vel hænde sig það gæti farið svo. Hans Forslag t. vel endnu være det bedste er líklega bezt enn. — 2) þar sem það er skylt að merk. orðinu þurfa, a) þar sem það er haft tómt (og án at) og merkir þurfa: „Da tør hans Efternavn for Undergang ei frygte". — b) í t. ved at þurfa: Du tør ikke ved at dadle mig, siden du forhen har gjort det samme.

ture, h. s. 1, (sjaldh.), endast; halda áfram.

***Turneer**, kl., = Turnering.

***Turneerhest** burtreiðarhestur.

***Turneerlove**, ft., turnimenta-reglor.

***Turneerspil** = Turnering.

***turnere**, h. s. 1, (úrelt), ríða turnreið (Fms. VIII, 158), ríða turniment (forn), ríða í turniment (Fms. VIII, 158, Fas. I, 369).

***Turnering**, ft. -er, sk., burtreið turnreið (sb. Fms. VIII, 158), turniment.

Turteldue [sb. turturi], turturi (forn), *columba turtur.*

tusende sjá tusind.

tusind (einnig tusinde og tusende), [þúsund], a) sem frumtala: Eet t. Aar þúsund (þúshundrað) vetra. Ti t. Rigsdaler tíu þúsundir hálfeyringa. Ikke een af tusinde. — b) tusinde, sem raðtala, þúsundasti: Hver tusinde Mand þúsundasti hver maður. — c) Tusind eða Tusinde, í ft. Tusinder eða Tusinde, sem kl. nafn, þúsund, þúshundrað (forn): Et Tusind. Et heelt (halvt) Tusind. Det første (andet, o. s. frv.) Tusinde.

Tusinder af Aar kunne henrinde það gela liðið svo mörg ár, að þúsundum skipti.

Tusind sjá tusind.

tusindaarig, þúsund ára (gamall), sem slendur þúsund ára.

Tusindbeen (skorkvikindi með svo mörgum fólum að hundruðum skiptir; sh.: hundraðfætla, margfætla) *iulus terrestris.*

Tusindblad, sk., = Røllike.

tusinde sjá tusind.

Tusinde sjá tusind.

tusindfold, ao., þúsundfaldlega, þúsundfalt: Gud vil belønne det t.

Tusindfryd (jurtin) *bellis perennis.*

Tusindgylden, sk., (jurtin) *chironia centaureum.*

Tusindkonstner sá sem kann alls konar smá-brögð og fimleika.

Tusindtal, i orðatiltæk. i T. = i Tusindviis.

Tusindviis, i orðstiltæk. i T. þúsundum saman, svo að þúsundum skipti(r).

Tusk, án ft., kl., svartur kínverskur litur sem bleyttur er i vatni og hafður síðan til uppdrátta: Tegne med T.

tuske, ás. 1, = bytte.

Tuskfarve, a) = Tusk. — b) = Vandfarve.

Tuskhandel = Byttehandel.

Tusmørke, [Tus- ætla menn vera sprottið af þuss = þurs], = Dæmring β: Vi sad nogen Tid uden at tænde Lys i Tusmørket.

Tut, ft. -ter, sk., [sh. tota], = Kræmmerhuus.

*Tutel, kl., = Værgemaal, Formynderskab.

tutte, ás. 1, (i tali), láta (a-ð) i brjefstikil.

Tvang, án ft., þvingun (fornt), kúgun, nauðung, ófrelsi: Paalægge een T. gjöra e-m nauðung (fornt). Paalægge sig selv en T. Lide T. vera kúgaður. Gjøre noget blot af T. neyðast til e-s. Lovens T. ríki (stríðleiki) laganna. Det selskabelige Livs T.

tvangfri, nauðungarlaus, frjáls, frjálslegur: Et tvangfrit Liv. En t. Glæde. Tvangfrie Bevægelser.

Tvangkjøb nauðungar-kaup.

tvangløs = tvangfri.

Tvangløshed, án ft., sk., frelsi.

Tvangsarbeide nauðungarvinna: Dømmes til T.

Tvangshuus starfhús (þar sem iðjuleysingjar eru neyddir til vinnu).

Tvangslov, lög sem nauðung fylgir, lög sem mönnum er þrýst til (sem ekki verður hjá komizt) að halda: De borgerlige Love ere Tvangslove, ikke moralske Forskrifter.

Tvangsmiddel það sem haft er til að neyða e-n með, þvingun.

Tvangsmølle (fyrrum), mylna þar sem menn (úr tilteknu plássi) voru skyldir að láta mala korn sitt.

Tvangspligt skylda sem manni verður þrýst til að gegna: „Gjøre Forældrene til T. (þrýsta foreldrunum til), at sende deres Børn i Skole".

Tvangsret rjettur á að neyða e-n til e-s.

tve-, [tve-, t. a. m. i tvefald-, sem finnst i góðri skinnubók], tví-, tvö-, eða þvíuml.

tvebagt, [sb. bage], bakaður tvisvar, tvíbakaður (B. H.).

Tvebak, ft. -ker, sk., tvíbaka (þ. e. hveitibrauð sem fyrst er bakað og síðan skorið i sundur og svo bakað upp aptur).

Tvede, sk., nes.

tvedeelt, [sb. dele], tvískiptur.

Tvedragt, án ft., sk., (tvídrægni), tvílyndi, sundurlyndi, (sb. Usamdrægtighed), flokkadráttur, sveitardráttur.

Tvedyr = Amphibium.

tveegget, ft. -eggede, e., tvíeggjaður (Stjórn): Et t. Sværd.

tvefold, ao., tvöfaldlega.

tvefoldig, ao., = tvefold.

Tvefork, tvíönguð kvísl, tvíangaður (tvíoddaður) fleinn, (sb. tvegrenet).

tvefærdig (um korntegundir), fullsprottinn á misjöfnum tíma: „Da denne Sæd gjerne bliver t., eller modnes ikke Alt til een Tid".

Tvege, ft -r, sk., a) = Tvefork. — b) viðargrein með tveimur kvíslum.

tveget, ft. tvegede, e., = tvekløftet.

tvegrenet, [sb. grene], tvíoddaður (Fas. II, 386), tvinngaður (Fas. III, 385), tvíkvíslaður (fornt): En t. Gaffel.

tvegrodet, ft. -grødede, e., [sh. grødes], sem ber tvennan ávöxt (Fms. IX, 265), tvífrjór (B. H.).

tvehornet tvíhyrndur (sh. hornet).

tvehovedet tvíhöfðaður (að sínu leyti eina og þríhöfðaður).

tvehændet, ft. -hændede, e., sem (þiggj.) báðar hendur eru jafn-tamar.

Tvekamp einvígi.

Tvekjøn tvö kynferði (einnar veru).

tvekjønnet, ft -kjønnede, e., tvíkynjaður: En t. Blomst.

Tveklinge tvíeggjaður brandur (sb. tveegget).

tveklovet, ft.-klovede, e., [sb. Klov], sem hefur (tvær) klaufir.

tvekløftet a) tviklofinn (B. H.). — b) tvíkvíslaður (fornt), tvíangaður (fornt).

tvekløvet, [sb. kløve], klofinn i tvennt.

tveknoppet sem hefur tvo hárhnappa.

Tvelyd tvíhljóður (Sn. E.).

tvelobet, ft. -løbede, e., [sb. løbe], tvílitur (B. H.).

tvemundet, ft. -mundede, e., tvítyngdur (Al.; sb.: hafa tungur tvær og tala sitt með hvorri).

tvende, [tvenni-r], tvennir; tveir.

tvendet sjá tvennet.

tvennet (eða tvendet), ft. tvendede, e., tvímynntur (um sár): „T. Saar, som haver to Hul, saasom man vorder stunget igjennem Laar, eller Læg, eller Haand."

tvesidig, ft. -e, e., sem er eptir því hvernig á er litið (sb.: svo er hvert mál sem það er virt).

tvesindet, mislyndur, hviklyndur, hverflyndur, hverfráður, (sb. tvislægr i vináttu höfðingja milli).

tveskægget, (sem er) með tvískiptu skeggi, (sb. tjúgusskegg).

tvespidset, ft. -spidsede, e., [sb. spidse], tvíoddaður (sh. Fas. II, 386).

Tvestjert = Øretvist.

tvesynet, ft. -synede, e., sem (þiggj.) sýnist tvennt það sem eitt er.

Tvetulle, ft. -r, sk., [sb. tvítóla], = Hermaphrodit.

tvetullet, ft. -tullede, e., [sh. tvítólað-r, B. H.], tvítóla: En t. Skabning.

tvetunget tvítyngður, tvöfaldur. — b) flærðsamlegur: En t. Tale.

tvetydig, ft. -e, e., a) tvíræður: Et tvetydigt Svar. — β) (sjer i lagi um það) sem taka má fyrir klám, (sh. undir rós): En t. Vittighed. — b) grunsamlegur, tortryggilegur, efasamur: Hun saae noget t. ud (sb. flóttalegur). Hans Opførsel er meget t. Hendes Dyd er noget t. það er óvíst, hvað skírlíf hún er.

Tvetydighed, sk., a) án ft., það að vera tvetydig, (tvískilningur): „Han beflittede sig altid paa Utydelighed, ja T. i sine Befalinger". — b) [sh. tvetydig a, β], með ft. -er, klám undir rós.

tvi, mo., = fy: T. dig skammastu þín!

Tvigjeld [Tvi- = tvi-], tvenn gjöld, (sb. tvígjalda og tvígilda, Gþl. 378–79): „Hvo som begaaer Ran, betale Igjeld og T., d. e. først saameget som Ranet er, og dernæst dobbelt saameget".

Tvilling, ft. -er, kk. og kvk., tvíburi; (um kvennmann) tvíbura (Fas. I, 358): Konen har faaet Tvillinger hefur átt (fætt, alið) tvíbura. De ere Tvillinger þeir (þær, þau) eru tvíburar. De ligne hinanden som Tvillinger (sb.: svo sem þeir menn vorðs líkastir, er tvíburar eru, Rímb. 100).

tvillingbaaren, [sb. bære], sem er tvíburi.

Tvillingbroder tvíburi: Vi ere Tvillingbrødre við erum tvíburar.

Tvillingland land sem er undir sömu stjórn og annað og stendur jafnfætis því.

Tvillingnød, ft. -der, sk., hnot sem er samgróin annari.

Tvillingrige ríki sem er undir sömu stjórn og annað (og hafi hvort mætur á öðru).

Tvillingslægt ætt sem komin er af tvíburum.

Tvillingsøster tvíbura (sb. Tvilling): Vi ere Tvillingsøstre.

Tvillingæble epli samgróið öðru.

Tvinde, [tvinni], 1) sk., verkfæri til að tvinna með. — 2) (i Norv.), kl., = Seilgarn.

tvinde [tvinna], tvandt, tvunden og tvundet, (sb. binde o. s. frv.), ás., tvinna: Tvundet Garn tvinnaband.

Tvindemølle tilbúningur (vjel) til að tvinna i.

tvine (har), h. s. 1, I) = klynke. — II) [sb. dvina], t. hen veslast upp. — III) [sb. tina], t. med Øinene depla augunum.

Tvinesot = Svindsot, Tæring b.

tvinge [þvinga], tvang, tvungen og tvunget, ás., 1) eiginl. reka, troða e-u, þrýsta e-u, o. s. frv.: T. en Prop ned i Flaske. Man faaer det vel sammen, naar man vil t. det það má koma því saman með afli, eða þvíuml. T. (sveigja) en Green ned. — 2) óeiginl., a) þrýsta e-m (til e-s; sh. nøde α): Nøden tvang mig mjer var einn kostur nauðugur, mjer var annaðhvort að gjöra. — T. een til noget. T. sig til at spise neyða matnum ofan i sig. T. sig til at lee gjöra sjer upp hlátur, (sh. hlæja kaldahlátur). — „Han havde lært at t. sin Tunge fra (venja tungu sína af) det utilbørlige Ord, sit Hjerte fra den uretfærdige Dom." — „T. et Rige under sig" brjóta e-t (þröngva e-u) ríki undir sig. — b) hæla (e-ð) niður, (sb. betvinge a): „T. en farlig Lyst." — II) ho. l. t., tvungen, sem e., þvingaður, viðhafnarlegur, ófrjálslegur, stirður: En tvungen Stilling (Stiil).

Tvinge, ft. -r, sk., I) verkfæri til að þrýsta (halda) e-u saman með. — II) [sb. þveng-r], þvengur, ól.

Tvingen, án ft., sk., það að tvinge.

Tvinger, ft. -e, kk., sá sem kúgar, o. s. frv.

Tvingsel, sk., (sjaldh.), = Tvang.

Tvist, kl., [tvist-r], 1) tvinnað baðmullarband. — b) vefnaður úr tvinnuðu baðmullarbandi. — 2) = Haarbug.

Tvist, án ft., sk., [sh. tvist-r], ágreiningur, misklíð, (sb. Tvedragt, Uenighed, Stridighed I, b, Strid b, Trætte): Komme i T. med een.

tviste (har), h. s. 1, = trætte (þræta). — b) haft i þolmynd i sömu merk. og i ópersónulegri mynd: Der tvistedes om en gammel Rettighed menn deildu um forn rjettindi.

tvistig, ft. -e, e., a) = uenig. — b) sem þrætt er um (sh. stridig I, b; sb.: þrætupartur).

Tvistighed, ft. -er, sk., = Tvist.

Tvisttøi = Tvist (kl.), 1, b.

Tvivl, ft. eins, sk., [sh. tvi], efi, efunarmál, efasemd, vafi, (sb. tvímæli): Der

opstaaer den T. hos mig (sb. ald ifa í akap honum). Drage noget i T. efa um e-ð (forn). Jeg staaer (er) i T. (jeg er óráðinn í því), om jeg skal modtage hans Tilbud, eller ikke. Jeg har (bærer) Tvivl om hans Redelighed (sb.: meir erlu grunaðr um gæzku, Sturl. I, 105). Der er ingen T. om það er eflaust, (sb.: þá er engi ifi, at annar engill sendi annan, 677). Uden T. (sb.: en þau, sem úorðin eru, monu án ifa fram koma, Sn. E.; ef þú varðveitir, ifanlaust glatar þú, 619), sjálfsagt. Besvare (gjendrive) en Andens T.

tvivlagtig, ft. -e, e., a) efanlegur, efasamur, vafasamur: „De Gamles Meninger have gjort os de rette Trojaners Herkomst t." — b) efablandinn.

Tvivlagtighed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera efablandinn.

tvivle (har), h. s. 1, efa (forn), efast: Det er ofte nyttigt i Verden, at t. T. om Sjælens Udødelighed efa (efa um, efast um) ódauðleik sálarinnar. Jeg tvivler ikke om hans Redelighed jeg efa ekki (efast ekki um) ráðvendni hans. Jeg har aldrig tvivlet paa hans Redelighed. Jeg tvivler om (paa), at jeg kan komme jeg efast um (held vart), að jeg geti komið.

Tvivlekonst það að vera leikinn í að efast um hvað eina.

Tvivlelyst efagirni.

Tvivler, ft., kk., sá sem efar; sá sem er efagjarn.

tvivlesyg ákaflega efagjarn.

Tvivlesyge það að vera mjög efagjarn.

tvivlløs (sjaldh.), efalaus, efunarlaus, vafalaus.

tvivlraadig, a) efablandinn, sem er á báðum áttum: Han blev t. það runnu á hann tvær grímur. Jeg er endnu t. (jeg er enn óráðinn í því), hvad jeg skal gjøre. — b) vafasamur: „Tvivlraadige Omstændigheder".

Tvivlraadighed, án ft., sk., það að vera efablandinn, (sb. efi).

Tvivlsag vandamál.

Tvivlsgrund tilefni til efunar.

Tvivlsmaal, a) efi: Sætte (stille) noget i T. efa (efa um, efast um) e-ð. Staae i T. vera óvíst. — b) vandamál.

tvivlsom, ft. -me, e., a) efanlegur, efasamur, vafasamur: Krigens Udfald er endnu tvivlsomt það er ekki (sízt) á að ætla, hvernig þessi ófriður lyktast. Tvivlsomme Tilfælde vandamál. — b) = tvivlraadig a.

Tvivlsomhed, sk., vsfl.

tvær, ft. -e, e., [þver-r], fúll, önugur ónotalegur: See suur og t. ud. — Give et t. Svar svara ónotalega. — 2) **tvært**, sem ao., a) eiginl.: Tvært igjennem þvers um. Han boer tvært over for os beint yfir undan okkur. — b) bryde over tvært eða tage noget over tvært (einnig ritað **overtvært**), vinda (gjöra bráðan bug) að e-u. — c) önugt, ónotalega: Svare tvært.

Tværager þverakur (þ. e. akur sem liggur þvers fyrir — eða frá — öðrum akri).

Tværbaand band sem bundið er um e-ð þvert, þverband.

Tværbjælke biti (í húsi eða skipi).

Tværbrud, kl., þverbrot (sb. Sturl. III, 280). — b) sárið á e-u sem þverbrotnað hefur.

tværbunden, [sb. **binde**], bundinn um þvert.

Tværbygning þverhýsi.

Tværdige, þvergarður; þverstífla.

Tværdriver, þverhöfði, þrákálfur.

Tværdæmning þverstífla.

Tvære, ft. -r, sk., [e. o. þvera fyrir þvara], (í Norv.), þvara.

tvære (einnig ritað **tværre**), ás. 1, [sb. þvara og þvarri], hræra (e-ð þurt út í e-ð vott): T. Meel ud i Vand. T. Stivelse ud.

Tværfinger þverfingur (Sturl. II, 181), fingur (sb.: hann brá við sinni öxl ok kom í fetann ok hell í ofan um tvá fingr): En T. lang fingurþykkt á lengd.

Tværfløite hljóðpípa sem höfð er þvert fyrir munni (en ekki er blásið í endann á).

Tværfod, þverfótur (B. H.), þverfet (B. H.).

Tværfure plógfar um þveran akur.

Tværfylding, kk., mathákur, átvagl, hít.

Tværgade þverstræti (sb. Hkr.; sb. einnig: fer þú á stræti ok á þverstigu borgar).

Tværgang þvergöng.

Tværgavl = **Sidegavl**.

Tværhaand þverhönd.

Tværhed, án ft., sk., (af **tvær 1**), fýla, dnot.

tværlagt, [sb. **lægge**], lagður þvers um.

Tværlinie þver-stryk.

Tværmaal = **Gjennemsnit**, **Diameter**.

Tværmuur þvermúr.

Tværmærker, ft., eins konar leiðarmörk (varnaðarmörk) á sjó (annað enn **Langmærker**).

tværpløie þverplægja.

Tværpløining, sk., það að **tværpløie**.

tværre sjá **tvære**.

tværs, ao., [af **þvers** eig. ef. í hvorugk.], a) paa t. þvers um, á þverveginn: Pløie en Ager paa t. Lægge noget paa t. Sidde til Hest paa t. ríða kvennvega. — b) t. over um þvert, þvers um: Gaae t. over Gaden ganga um þvert stræti. — Brække noget t. over brjóta e-ð þvers um. Stokken gik t. over.

Tværsadel söðull = kvennsöðull.

Tværsaling sjá greinina um **Saling**.

Tværskaar þver-skurður.

tværskaaren, [sb. **skære**], skorinn um þvert.

tværskibs, ao, þverskipa (Fms.).

tværskyde, ás., í orðatiltæk. t. Dinene gjóta hornauga; líta út í hött.

Tværsnit þver-skurður (forn).

Tværstang þver-stöng.

Tværsti þverstigur, þvergata.

Tværstreg þver-stryk.

Tværstribe rönd um e-ð þvert.

Tværstrog þver-lag (í jörðu).

Tværstrom þverstreymi.

Tværstykke, þver-stykki, þver-kafli.

Tværsæk, ft. -ke, þverpoki, (sb.: malpoki, malur).

Tværsøm, ft. -me, sk., þver-saumur (á fati).

tværtimod, ao., líkt og heldur: Han er aldeles ingen Fjende af Selskab; t. han søger det, saa ofte Leilighed gives ham hann er alls ekki ómannblendinn; heldur sækir hann fund annara, þegar hann kemst höndunum undir, eða: hann .... ómannblendinn; því fer svo fjærri, að hann o. s. frv.

Tværtræ þvertrje (eins og það orð er haft nú á dögum), þver-spýta.

Tværtømmer þverviðir.

Tværvei þvervegur (Gþl. 413).

Tværvold, ft. -e, þver-veggur.

tværøiet illeygður.

Tvæt, án ft., sk., [sb. **þvætti** þigg. ef. af **þvátt-r**], þvottur, a) = **Tvætten**, **Vasken**, **Vaskning**. — b) það sem þvegið er (sb.: Ef þváttr er upp hengðr firir belgi, þá skal henga kyr, N. g. L. I, 381): En stor T.

Tvætning, sk., það að **tvætte** (þvottur).

tvætte, ás. 1, [þvætta], a) þvætta: T. Linned. T. Klæder. — b) þvo. — Án þol.: „Tillade et Fruentimmer, at sætte sig ned paa egen Haand, at sye og t. for Folk".

Tvættekar, þvottaker, (þvottastampur).

Tvættekedel þvottaketill.

Tvætten, án ft., sk., það að **tvætte** (þvottur): Hun udretter intet med al sin Toen og T.

Tvætterske, kvk., **Vaskerkone**, **Vaskerpige**.

tyde, s. 1, [þýða], 1) ás., a) (úrelt), þýða = merkja. — b) þýða (sb.: ajörg ok steina þýddu þeir móti tönnum ok beinum kvikinds), skýra, ráða: T. en latinsk Forfatter (sb.: þeir kunnu betr ritningar at skýra, en vápnum at stýra). T. fremmed Skrift lesa úr ókunnu letri (sb. ráða rúnar). T. Drømme ráða drauma. — 2) h. s., benda (til e-s): Dette synes at t. (eða t. hen) paa en skjult Mening i Ordet.

tydelig, a) ft. -e, e., skýr, glöggur, (sb.: ljós, augljós; sb. **klar 3**, a): Han sagde det med klar og t. Stemme (sb: hann kallaði hátt og skýrt — fyrir: skirt —, 623). Et tydeligt Foredrag. Han sagde det med rene, tydelige Ord berum orðum, (sb. mæla bert). — b) sem ao., glöggt: Jeg seer ikke t. i denne Afstand.

Tydelighed, án ft., sk., það að vera **tydelig**: „T. er ei blot det Heles, men og alle dets Enkeltheders Klarhed".

Tyden, án ft, sk., = **Tydning**.

Tydning, sk., það að **tyde 1**, b, (skýring — sb.: Epexegesis er skýring eða glöggvari greining fyrirfarandi luta .... Er þessi figúra af alþýðu kölluð glósa; þýðing; ráðning — sb. eptir réttri ráðningu ok þýðingu).

tydsk, þjóðverskur, þýðverskur. — II) sem nafn er **Tydsk** = þjóðverska, (sb.: var ætzkaðr af norðrlöndum ok mælti þýðesku, 677).

tydskagtig, ft. -e, þjóðverskulegur.

Tydsker, ft. -e, kk., þjóðverskur (þýðverskur) maður, þjóðverji, Suðurmaður.

Tydskhed, sk., þjóðverskubragur.

Tydskland þjóðverjaland, Þýðverskuland, (sb.: fór hann .... til .... Danmerkr ok Þýðersko, Fms. IX, 487, með þeim orðamun, sem þar er; sb. einnig: Hlöðver Hlöðversson keisari fyrir norðan fjall).

tye (er), h. s. 1, [sb. **þýða**, í orðatiltæk. **þýðast** e-n], flýja = leita (hælis): Hvor Faarene finde et Skjul mod Uveir, der t. (leita) de hen. Qvæget tyer til Stalden leita í fjós. Alle vare tyede ind i Stalden. — Hvor skal jeg t. hen i min Nød? Jeg har ingen at t. til uden ham.

Tyende, án ft., kl., [sb. **þý-r**], hjón = hjú, vinnuhjú, vinnufólk, (sb. heimamaður).

Tyendeløn = **Folkeløn**.

Tyendeværelse = **Folkestue**.

tygge, ás. 1, [tyggja], tyggja: T. Maden vel. T. Drøv; sb. **Drøv**. — Án þol.: T. paa noget vera að tyggja e-ð.

Tyggemad tugginn matur, (sb. **tugga**): Give et Barn T. tyggja í barn.

Tyggemiddel e-ð sem tuggið er til að losa munnvatnið.

Tyggen, án ft., sk., það að **tygge**.

Tygning, sk, það að **tygge**.

tyk, ft. -ke, e., [þykk-r], A) eiginl., 1) þykkur (þegar þykktin er greind frá breiddinni og lengdinni eða hæðinni; sb.: fékk hann oss þá tvær nautsaíður digrar ok feitar, Fms. II, 139), a) þar sem þykktin er tilgreind: Muren er tre Alen t. þrjár álnir á þykkt. Denne Planke er tykkere end den anden. — b) = mikill á þykktina: En t. Bog. — 2) digur, a) þar sem digurðin er tiltekin: Grenen er en Finger t. fingurs digur. — b) = mikill á digurðina, α) en t. Stok. — Det Tykke af Laaret þykkvalærið. — β) sjer í lagi, um mann sem hefur ístru, feitur: En t. Mand (Kone). — 3) (í tali, um bólgu): Have en t. Kind hafa bólgu (þrota) í kinninni. Han har et tykt Been

hann hefur bólgu (þrota) í fætinum, fóturinn á honum er bólginn (bólgnaður upp). — 4) þykkur, í líkri merk. og þjettur: En t. Sværm. En t. Skov þykkur skógur. En t. Kornager. Dette Faar har t. Uld þessi kind er þjettulluð (ullarþjett). En t. Sky (sb.: ský dökkt ok dimmt, Fms.; skýflóki svartr, Eyrb.). En t. Luft þykkt veður (forni). Et tykt Mørke niðamyrkur — 5) þykkur (um vökva): Tykt Blod. En t. Saft. — T. Melk, mjólkurhlaup; súrmjólk. — 6) have et tykt Mæle vera loðmæltur. — B) óeiginl.: Et tykt Nemme (Begreb) það að vera tornæmur (ónæmur) eða skilningsdaufur (skilningslítill). — II) tykt, sem ao., þykkt (sb.: fylgjaz vel ok standa þykkt, Eg.): Sæden staaer tykt. Saa tykt som Sand (sb.: eins og mý á mykjuskán).

tykarmet, ft. -armede, o., handleggjadigur.

tykbenet sem hefur digra fætur.

tykblodet, ft. -blodede, e., blóðþykkur.

Tykblodighed, án ft., sk., það að hafa þykkt blóð.

tykbuget bumbumikill.

Tykhed, án ft., sk., þykkleiki (í líkri merk. og þjettleiki, og svo um vökva; sb.: þar við mátti ekki jafnast, at bæð né þykkleik, nokkurs manns hár).

tykhovedet, skilningsdaufur, (sem er) allra mesti daufingi, (sb.: það verður engu troðið í hann).

tykhudet, ft. -hudede, e., a) eiginl., sem hefur þykkt skinn. — b) óeiginl., ekki hörundssár.

tykke, b. s. 1 og 2, [þykkja], 1) (úrelt) í áhrifsmynd, í orðatiltæk. lade sig t. al virða svo, nð (eða sem), t. a. m.: „Han lod sig t., at det stod hans Ære for nær“. — 2) í þolmynd, mig tykkes mjer þykir (lízt, virðist): Det tykkes mig at være bedre mjer lízt það betra, mjer lízt betur á það. Hvad tykkedes dig om hende hvernig leizt þjer á hana?, (sb. virðast e-m vel). — b) jeg tykkes mjer þykir (lízt, virðist).

Tykke, án ft., kl., [sb. þykki, t. a. m. í samþykki, og þykkja], a) ætlun: Efter mit T. að minni hyggju. — b) = Behag b, Godtbefindende: „Disse Indskrænkninger bør være bestemte ved Love og aldrig beroe paa Medborgeres T.“

Tykkelse, án ft., sk., þykkt, þykkleiki (sb.: vildi Skapti forvitnaz um þykkleik hausains, Eg. 769): Angive en Tings Længde, Brede og T.

tykkindet, ft. -kindede, e., þykkleitur, þykkur í andliti (Sturl. III, 111) bólduleitur.

tykkjævet, ft. -kjævede, e., kjálkamikill.

tykløvet, ft. -løvede, e., þjettlaufgaður, laufþjettur: „Fuglenes Sang i tykløvede Skove“.

tykmavet, ft. -mavede, e., sem hefur keis(u), magamikill, vambmikill, framsettur.

tykmælet, ft. -mælede, e., loðmæltur.

tykne, s. 1, [þykkna], 1) h. s. (er), þykkna, a) í áhrifsmynd: Luften tykner veðrið þykknar, (sb.: loptið þröngviz .... ok þykknar af ..... vætum, Stjórn). Melken begynder at t. — b) í þolmynd: „Den Damp .... der tyknes meer og meer“. — 2) sem ás., gjöra (e-ð) þykkt.

Tykning, ft. -er, sk., 1) það að þykkna, þykknun: Luftens T. — 2) e-ð sem er þykkt, a) (optast nær), þykkur skógur, (sb.: bar hann þat — þ. e. barnið — í skóginn þar sem þykkvastr var): „Skovens Tykninger“. — b) (sjaldh.), um annað: „En utydelig Larm fra Skarernes T. þaðan sem liðið stóð þykkvast.

tykskallet, ft. -skallede, e., sem hefur þykkva skel (þykkt skurm, þykkt hýði, o. s. frv.).

Tyksteg, [-steg af steik], eins konar nautasteik.

tylde, ás. 1, [sb. Tol], renna (legi í tunnu eða þvíuml., inn um gat): T. noget af et Fad paa et andet. T. Øl paa en Tønde. T. noget i en Flaske. — b) í hversdagslegu tali, α) t. noget i sig kýla e-ð (sb.: at vér sitim hér ok kýlim öl, Fms. VII, 190), þamba, sloka, svelgja, svolgra. — β) (sjaldnar) t. sig med noget = t. noget i sig.

Tylt, ft. -er, sk., [tylft], tylft (af sums konar viði): En T. Brædder (Lægter).

tynd, ft. -e, [e. o. þynn-r fyrir þunn-r], a) þunnur, α) et tyndt Bræt. Det Tøi er meget tyndt. — β) um vökva og lopt: T. Melk. Tyndt (dauft) Øl. Luften er tyndere paa høie Bjerge, end i Dalene (sb.: þar var loptið miklu þunnara, enn þeir mætti þat standaz, Stjórn). — b) þunnur, gisinn: Skoven er her meget t. Tyndt Hovedhaar (Skæg; sb.: hann hafði gult hár ok heldr þunnt, Fms.). — c) mjór, smár: En t. Traad. — d) rýr, eða þvíuml.: En t. Lykke. Han er kun t. (magur, vesall) i det Græske. — 2) tyndt, ao., þunnt: Sæden staaer t. er gisið.

Tyndbryst flagbrjósk (af nauti með því kjöti er þar fylgir).

tynde, ás. 1, [þynna], = fortynde.

tyndhaaret þunnhærður, þunnhár (Fms.).

Tyndhed, án ft., sk., það að vera tynd (þynnka, mjódd, smærð, rýrð, o. s. frv.).

tyndhudet, ft. -hudede, e., sem hefur þunnt skinn o. s. frv., (sb. skinnveikur).

tyndklædt, [sb. klæde], ljettklæddur, (sb. fáklæddur).

tyndsaalet, ft. -saalede, o., þunnsólaður: Tyndsaalede Skoe.

tyndskallet, ft. -skallede, e., sem hefur þunna skel (þunnt skurm, þunnt hýði; sb. Skal): T. Korn.

tyndslide, ás., slíta (e-u) svo að það verði þunnt, er tíðkanlegast í ho. l. t., tyndslidt, nærri gat-slitinn, snjáður.

tyndsprede dreifa (e-u) þunnt: T. Gjødningen.

Tyndsteg, [-steg af steik], steik af spjaldhrygg á nautgrip.

Tyngde, ft. -r, sk., [Tyngde: þyngd = Længde: lengd], þyngd, þungi, þyngsli: Vægt er Maalet paa Legemers T.

Tyngdekraft þyngdar-afl, þyngdar-eðli, (= það eðli hlutanna að þeir leita niður).

Tyngdepunkt þungamiðja (B. G.).

Tyngdevirkning þyngdar-áhrif.

tynge, s. 1, [þyngja], A) ás., 1) eiginl., a) leggja þunga á. — b) t. noget ned þyngja e-ð (þrýsta e-u) niður. — 2) óeiginl.: þyngja (sb.: syndafýsi sú er þyngir ok ærir hugann, 619), eða þvíuml.: „Da Intet tyngede mit Hjerte“. „Han .... tynges af alle sine Aars Tryk“ öll æfi hans leggst á hann í einu. — B) sem h. s., gjöra þunga: Paa denne Side tynger Lasten meer (farmurinn liggur þyngra í þessari hliðinni), end paa den anden. Det tynger for meget (er of þungt) í i min Lomme.

Tynge, ft. -r, sk., [sb. þungi], þungi (sb.: rentur hvors þeirra vicarii ok aðrer þungar skylduger kirkjum, Hist. I, 507; at þér takit ei þessa vára gerð sem til þunga við yðr), þyngsli (sb.: at þeir þröngvi bóndum meðr banni eðr öðrum þyngslum at ganga undir þeirra álögur), þyngd (sb.: síðan er vér misstum skipa várra, er oss hefir öll þyngð af staðit, Fms. VIII, 181), þynging (sb.: at slíkir hlutir væri þér ok þínu ríki til mikillar þyngingar, Hist. I, 407; sb. einnig: þyngjan, Hist. I, 408).

tyngefri = skattefri.

Tyngning, sk., það að leita niður sakir þunga sins.

Tyngsel, sk., [sb. þyngsl], a) í líkri merk. og Tynge. — b) þyngd (sb.: at á mér liggr þyngð nokkor, Fms. XI, 68), þungleiki (sb.: vilja heldr elska bú í héruðum fyrir nökkurs þungleiks sakir), vanheilsa.

*Typer sjá greinina um Typus.

*Typhus, sk., eins konar sjúkdómur (sótt).

*Typograph, ft. -er, kk., prentari.

*Typographie, sk., = Bogtrykkerkonst.

*typographisk sem lýtur að prentlist eða prenti: T. Feil = Trykfeil.

*Typus, ft. Typer, sk., a) fyrirmynd. — b) (steyptur) stafur (til að prenta með). Typer (steypt) letur (til að prenta með).

Tyr, ft. -e, sk., [þjór; sb. Tyv af þjóf-r, o. s. frv.], graðungur, griðungur, tarfur, uxi (sb.: þat skal maðr eigi á byrgjast, at kýr renni eigi kálfs, þegar hann hefir uxa meðr — í orðamun: þjór hjá — nautom sinom, Gþl. 503), naut (eins og það orð er haft nú á dögum; sb.: tappur, boli, kusi).

*Tyran, ft. -ner, kk., harðstjóri; tyrki: Han er en T. mod sine Undergivne.

*Tyrannie, kl., harðstjórn, grimmd.

*tyrannisere, ás. 1, beita harðstjórn við, kúga.

tyrannisk, ft. -e, e, harðráður, grimmur; grimm(i)legur.

Tyrefegtning nauta-at, nautavíg.

tyregal yxna.

Tyrekalv (einnig ritað Tyrkalv), nautkálfur, bolakálfur, (sb.: bar hún kálf annan, ok var þat griðungr, Eyrb. 318).

Tyremie, sk., [-mie af migi], nautssin.

Tyrepidsk nautssvipa.

Tyrgilding, sk., uxi (= gelt naut; sb.: þjór, básgeldingur).

tyrhalset, ft. -halsede, e., makkaþykkur.

Tyrk, ft. -er, kk., tyrkneskur maður (í ft. Tyrkir).

Tyrkalv sjá Tyrekalv.

Tyrkie, kl., Tyrkland.

Tyrkinde, ft. -r, kvk., tyrkneskur kvenmaður.

*Tyrkis, ft. Tyrkiser, sk., fisktönn orðin að blágrænum steini er menn hafa ætlað vera gimstein.

tyrkisk, ft. -e, e., tyrkneskur: T. Hvede = Mais.

tyrloben, [sb. løbe], = oxnet.

tys, e., [tjús-t, Fms. IX, 510], er ekki haft nema í myndunum tys og tyst, 1) tys, sem mo., þei. — 2) tyst hljótt, a) sem e.: Det blev med eet ganske tyst það sló öllu í þögn allt í einu. — b) sem ao.: Det gik meget tyst af.

tysse, s. 1, a) ás., koma (e-m) til að þegja: T. Barnet hugga barnið. — b) sem h. s.: T. paa een þagga niður í e-m.

Tyttebær (berjategundin sem vex á) *vaccinium vitis idaea.* — b) (viðartegundin) *vaccinium vitis idaea.*

Tyv sjá Tyve.

Tyv, ft. -e, kk., [þjóf-r; sb. Tyr af þjór], þjófur, stuldarmaður (forni; sb. hvinn): T. troer Hvermand stjæler, orðskv.; sb. margur ætlar mig sig (og mátulega dyggan). „Lyser Mand ikke op det han hittede, da bliver han T. derfor“ þá verður hann þjófur að (því).

tyvagtig, ft. -e, e., a) þjófgefinn, stelvís, fingralangur, ófrómur, hvinnskur. — b) þjóflegur (Al.), þjófslegur: Paa en t. Maade.

Tyvagtighed, án ft., sk., þjófgefni, stelvísi, ófrómleiki, hvinnska.

Tyve, fl. -r, (upmsl kallad **Tyv**, fl. -e), sk., [tjúga; sb. heytjúga, i Ilkr], tjúga, kvísl. (Sb. **Høtyv**, **Gjerdetyv**, **Tjørnetyv**).

tyve, [tjugu], tuttugu.

Tyvebande þjófalið.

Tyvebrænde = **Tyvemærke**.

tyvebrændt, [sb. **brænde**], = **tyvemærket**.

Tyvegods = **Tyvekoster**.

Tyvehaand, (eiginl.: þjófshönd), stolin hönd (sb.: Sú maðr, er tekr kú manns eða annat fé með stolinne hande): Det er bortkommet ved T. því hefur verið stolið.

Tyvehul (í tali), kompa sem þjófar eru settir i.

Tyvekoster, fl., þjófstolið fje, (sb.: þjóffúlgin föt, N. g. L. I, 254), þýska (sb. ef maðr standr þýskn i hende manne), þýfi, föli.

Tyvelygte eins konar skriðbýtta (hentug fyrir þjófa).

Tyvemærke (einnig **Tyvsmærke**), þjófsmark (B. H.; sb. **Brændemærke**).

tyvemærket, [sb. **mærke**], markaður þjófsmarki, (sb. **brændemærke**).

Tyvenavn þjófsnafn (Fms.).

tyvende tuttugasti.

Tyvenøgle þjófalykill.

Tyvepunder fallbissa er tekur — flytur — tveggja fjórðunga kúlu.

tyvepundig, a) sem vegur tvo fjórðunga: En t. Kugle. — b) sem tekur — flytur — tveggja fjórðunga kúlu: En t. Kanon.

Tyveqvinde þjófur (um kvennmann).

Tyveri, fl. -er, kl., þjófnaður, þjófskapur (Grágás), þjófska og þýska (Gþl. 137), þýfð (Grágás), stuldur: Begaae et T. stela. Sigte een for T. kenna e-m stuld. Tiltale een for T. stefna manni um þjófnað, búa þjófsök á hendur e-m. Dømmes (straffes) for T.

Tyvesag sjá **Tyvssag**.

Tyveselskab = **Tyvebande**.

Tyvestreg þjófsleg tiltekja.

Tyvetorv torg þar sem þýfi er selt (með ýmislegu rusli).

Tyvetøi, þjófalýður, þjófahyski.

tyvhændet, fl. -**hændede**, a., = **langfingret** b.

tyvkjende, [sb. kenna e-m (um) e-ð], = **tyvte**.

Tyvnet, án fl., kl., [þjófnað-r; sb. **Levnet**], (fornl.), **Tyvekoster**.

Tyvsag sjá **Tyvssag**.

Tyvsdom það að dæma þjófnað á hendur e-m: Der er overgaaet ham en T. hann er dæmdur þjófur.

Tyvshæler = **Hæler**.

Tyvslov, lög um þjófnað, (sb. **þjófabálkur**).

Tyvsmærke sjá **Tyvemærke**.

Tyvssag (einnig **Tyvsag** og **Tyvesag**), þjófsök (Grágás), þjófnaðarmál (Jónsbók), **þjófamál**.

Tyvsstraf hegning fyrir þjófnað.

tyvstjaalen, [sb. **stjæle** og þjófstolin-n], þjófstolinn.

tyvte, ás. 1, [sb. **þýfð**], þýfga, kenna (e-m) stuld.

Tæge, fl. -r, sk., (skorkvikindskynið) *cimex*; einkum = **Væggeluus**.

Tægt, sk., [tekt], a) (sem aptari hluti of samsettum orðum), það að **tage** (sb.: tekt, tekja, taka). — b) (í rimingunni), það sem tekið er, (sb. **berfang**). — c) notkunar-tíð jarðar (milli þess sem hún er látin liggja dyrkt).

Tægtedag (fornl.), rjett lagastefna (sb. nema umboðsmaðr sé þar fyri í rétta logastefnu).

Tægtekæ (fornl.), = **Tægteqvæg**.

Tægteqvinde (úrelt), = **Medhustru**, **Frille**.

Tægteqvæg (fornl.), húsfje sem selt er inn og leysa verður út.

Tække, kl., [sb. þekkilig-r og þokki], = **Tækkelighed**.

Tække, kl., [sb. þekja], skýla.

tække [þekja], ás. 1 og (stundum) **takte** [þakta, þakti], **takt** [þakt], þekja: T. med Kobber (sb. **Kobbertag**). T. med Skifer (sb. **Skifertag**). Tómt t. er jafnaðarlegast haft í sömu merk. og t. med Langhalm eða t. med Rør (sb. **Rør** 1, a).

Tækkegang sá hluti af þaki sem gjörður er í einni atrennu.

Tækkegarn band er sumur þakhálmurinn er bundinn við langböndin með (sb. **Tækkenaal**).

Tækkehalm = **Taghalm**.

Tækkekjep a) spýta sem hálmþak er jafnað með. — b) spýta sem hálmur í þaki er festur við.

Tækkelad stallur eða pallur til að standa á meðan verið er að þekja.

tækkelig, fl. -e, a., [þekkilig-r], þekkilegur, þekkur, þægur, þægilegur, a) (sb.: þá er guð .... heyrði svá þekkiligar bœnir hans, Skuggsjá), geðfeldur: „Deres Stand er Gud t. og af ham velsignet". — b) (sb.: með þokkilegu yfirbragði, Fms. X, 232), sem hýður af sjer góðan þokka, þokkalegur, breinlegur, geðslegur, viðkunnanlegur: En t. Pige. „Hun har et meget tækkeligt Væsen".

Tækkelighed, án fl., sk., það að vera **tækkelig**, (sb. **þokki**, t. a. m. í orðatiltæk. bjóða af sjer góðan þokka.

Tækkelyng lyng sem haft er í þök.

Tækkemand sá sem gjörir þök úr hálmi eða reyri.

Tækkenaal nál sem **Tækkegarn** er dregið með í gegnum hálminn.

tækkes, þs. 1, [þekkjas fyrir þekkjask], þekkjast (sb.: þekktisk mér at loita hans ráðagerðar, Skuggsjá), þokkast (vel), virðast e-m (vel), geðjast e-m (vel; sb. e-m geðjast að e-u), falla e-m (vel) í geð, líka e-m (vel), þóknast (e-m): „Ingen kan t. Gud, uden han er retskaffen og god i Hjertet". Dette Forslag tækkedes hende vel. Dersom det maatte t. Dem at høre mine Grunde. — b) virðast að gjöra e-ð: Kongen tækkedes at modtage den ham budne Gave. — c) una e-u: „Ingen t. sine Vilkaar".

Tækkespaan = **Tagspaan**.

Tækkevaand = **Tækkekjep**.

Tæle (eða **Tælle**), sk., [þeli], (í Norv.), þeli (í jörðu; sb.: **Klage** = **Klagge**, **Klag**).

tælge (einnig ritað **tælle**), ás. 1, [telgja], (á Jótl. og í Norv.), telgja, tálga.

Tælgekniv (einnig **Tællekniv** og **Tollekniv**), [sb. tálguknif-r], tálguhnífur.

tælle sjá **tælge**.

tælle [telja], ás. 1, og (optar) **talte** [sb. talda og taldi], **talt** [sb. talt], telja: T. Qvæget. Tæl, hvormange vi ere. T. op leggja saman (tölur). T. Penge ud. — T. mange Venner, eiga marga vini, vera vinsæll. T. mange Aar, vera gamall, (sb. **Bag** I, 1), t. a. m.: Hvor mange Aar tæller han? (sb.: hvé gamall maðr ertu, Íslendingr?, Ísll. II, 220). — T. een iblandt de Lærde, telja e-n með lærðum mönnum, hafa e-n í lærðra manna tölu.

Tælle sjá **Tæle**.

Tælle sjá **Talg**.

Tællegrever sjá **Talggrever**.

Tællekniv sjá **Tælgekniv**.

tællelig, fl. -e, e., teljandi = sem tölu verður á komið.

Tællelys sjá **Talglys**.

Tællelyst löngun til að telja.

Tællen, án fl., sk., það að **tælle**.

Tælling, sk., það að **tælle** (sb.: Kost á kona at beiða talna bóanda sinn um fjárfar á milli þeirra, Grágás I, 336).

tæmme, ás. 1, [temja], temja, tempra (sb.: tempra úspaka, Gþl.), spekja; hemja, halda e-m í skefjum; (sb.: ráða við e-ð): T. en Løve. T. sine Begjerligheder (sb.: at vær hindimz ok haldim oss frá þessa heims fýstum ok girndum, Stjórn). T. sin Tunge (sb.: hraðmælt tunga, nema haldendr eigi, opt sér ógott um gelr). Tæmmes spekjast.

tæmmelig, fl. -e, e., temjandi, hemjandi.

Tæmmelse, sk., tamning (fornl).

tændbar, fl. -e, e., sem kveikt verður í eða á, (sb. **eldfimur**).

tænde, ás. 2, [sb. tendra], a) tendra, (e-ð upp), kveikja (e-ð upp): T. Ild paa Skorstenen. T. Ild i et Stykke Papir kveikja á brjefi. — b) kveikja í eða á (e-u): T. et Lys tendra kerti (Hkr.; sb.: voru þá ljós upp tendruð, Fms.). T. en Svovelstikke kveikja á brennisteinsspýtu. T. en Mine kveikja (hleypa eldi) í púðurgröf.

Tæne, fl. -r, sk., [sb. **Teen**], ný-sprottinn teinungur á trje.

Tængsel, fl. **Tængsler**, sk., [sb. tengsla, í B.H., og þexla eða þexl, Ant. 270], eins konar öxi sem tunnusmiðir (sb. **Bødker**) hafa.

tænke, s. 2, [**tænke**: þekkja = **Enke**: ekkja], hugsa, o. s. frv., 1) sem h. s., a) man siger i Almindelighed, at Dyrene ikke t. að dýrin hugsi ekki. — b) t. dybt (grundigt), hugsa djúpt, vera djúpsær. — En tænkende Mand maður, sem hugsar mikið. — c) t. ædelt (høimodigt), vera drenglyndur (veglyndur), vera góður drengur. T. slet hafa illt hugarfar. — d) vi t. (eða t. os) hjem i Dag ætlum heim í dag. — e) han tænker at reise i Morgen hann ætlar á stað á morgun. — f) jeg tænkte nok, at det vilde gaae saaledes jeg hjóst við, að svo mundi fara. Du kunde t., at jeg vilde bedrage dig (hvernig) gaztu gjört þjer í hugarlund, að jeg mundi svíkja þig! Jeg tænker (held) ikke, den Sygdom vil vare længe. — g) t. efter (sb.: Hákon konungr hugsaði eptir um bréf þat, Fms. X, 6). — h) t. over noget, íhuga (hugsa um) e-ð, hugsa e-ð. — i) naar vi t., da t. vi stedse paa noget hugsum vjer ætíð um e-ð. — T. paa fraværende Venner, hugsa um fjarlæga vini sína, minnast (renna hugunum til) fjarlægra vina sinna. Tænk paa mig (hugsaðu til mín, mundu eptir mjer), naar du kommer til Byen. T. tilbage paa sin Ungdom minnast (renna hugunum til) æsku sinnar. — Vi t. nu kun paa (höfum nú ekki hugann á öðru enn, höfum nú ekki annað fyrir stafni enn) at fornøie os. Han tænker alt paa (er þegar farinn að hugsa um) at gifte sig igjen. T. paa Forsvar hugsa til að verjast. Man maa t. paa Midler (menn verða að leita e-s i) til at forebygge det. — k) t. ved det man læser, hugsa um það sem maður les, (lesa ekki hugsunarlaust). — 2) sem ós., a) t. en Tanke hugsa hugsun. — Jeg veed ikke, hvad jeg skal t. (hvað jeg á að halda) om denne Sag. Det havde jeg mindst tænkt, við því hefði jeg sízt búizt, eða þvíuml. Hvad maae Folk t. (hvað ætli menn haldi) om mig! T. ondt om andre ætla öðrum illt. — Tænk dig min Forundring hvernig heldurðu mjer hafi orðið við! De kan t. Dem (eða ímynd t. — þjer getið nærri), at jeg ikke længe kunde udholde det. — Man kan ikke t. sig (menn geta ekki ímyndað sjer) et smukkere Fruentimmer; (sb.: þá at ekki auga megi sjá .... ok engis manns hugr hugsa, hversu ágæta ömbun várr dróttinn veitir sínum þjónustomönnum; — sem ekki má auga sjá ..... ok engi maðr hjarta-hugsan á koma). En trekantet Firkant kan ikke tænkes. — b) t.

sig om, hugsa sig um, gá að (í huga sínum). — c) t. noget op = optænke noget (sb. optænke).

Tænkedrift hugsunarfýsn: „Tænkedriften er den evigt virkende Kraft, der holder Aandeverdenen i Gang".

Tænkeevne, sk., hugsunar-afl: Skærpe Tænkeevnen.

Tænkeform = **Tankeform**.

Tænkefrihed hugsunarfrelsi: Jesuiternes Opdragelse lagde Baand paa Tænkefriheden.

Tænkekonst, hugsunar-íþrátt, hugsunar-list.

Tænkekraft = **Tænkeevne**.

Tænkekreds = **Tankekreds**.

tænkelig, ft. -e, e., hugsandi = hugsanlegur: En t. Grund til noget. Det er ikke tænkeligt (það getur ekki staðizt — verið —), at denne Tilstand kan vare længe ved.

Tænkelgihed, sk., hugsanlegleiki.

Tænkelov nauðsynleg hugsunarregla.

Tænkelære hugsunarfræði.

Tænkemaade hugsarfar.

Tænken, án ft., sk., það að tænke.

Tænker, ft. -e, kk., maður sem hugsar (mikið).

Tænkerblik djúpsæi.

Tænkerliv æfi sem varið er til að hugsa.

Tænkerøie = **Tænkerblik**.

Tænkestemning hugsunar-stefna.

Tænkning, án ft., sk., hugsun (= það að hugsa): Et Værk af Tænkningen.

tænksom, ft. -me, e., hneigður (gefinn) fyrir að hugsa, íhugunarsamur.

Tænksomhed, án ft., sk., íhugunarsemi.

Tæppe, ft. -r, kl., a) ábreiða. — b) fortjald (á leiksviði).

Tæppeværk, kl., e-ð sem búið er til úr allt einum tjöldum og ábreiðum.

tære, s. 1, [tæra], 1) ás., a) eyða (e-u, til fæðis): Hesten kan endnu t. sit Foder getur enn birt tugguna sína. — b) eyða (kröptum e-s): Han tæres langsomt hen hann veslast upp. Sygdommen har tæret hans Kræfter bort hann er máttdreginn eptir leguna. — 2) án þol: Søen tærer sjórinn (þ. e. loptslagið á sjónum) jetur innan úr mannl. — 3) sem h. s., a) t. paa noget vera að eyða e-u, l. s. m.: T. paa sin sidste Skilling vera að jeta út seinasta fiskvirðið af eigu sinni. — b) eyðast, rýrna, þorna upp: Saften tærer ind ved at gjemmes længe. Eddiken tærer igjennem Fadet.

Tærefeber uppdráttarsýki með verkjum.

Tærepenge skotsilfur.

Tæresyge = **Tæring** b.

tærge, ás. 1, = **tirre**.

Tæring, án ft., sk., a) eyðsla: Sætte T. efter Næring (sb. **Næring** a). — b) uppdráttarsýki, (sb. **Svindsot**, **Tvinesot**).

Tærne sjá **Terne**.

tærnet, ft. **tærnede**, e., stykkjóttur (t. a. m. um klút).

Tærning (einnig ritað **Terning**), ft. -er, sk., [terning-r, Gþl.], verpill (Grágás), teningur: Kaste (spille) Tærninger kasta verplum (teningum). — b) um aðra hluti er verpilsvöxt hafa: Skære Brød i Tærninger.

Tærningbæger verpla-staup (þ. e. dálítið ílát sem teningum er kastað úr).

tærningdannet, [sb. **danne**], sem verpilsvöxt hefur (544).

Tærningfald (teninga)kast (= það hvernig teningar koma niður): „Heldigt T." gott kast.

Tærningkast verplakast (Grágás), teningakast.

Tærningmønster stykkjóttar myndir í vefnaði.

Tærningspil verplakast (Grágás).

Tærningøine teninga-augu.

tærske (einnig ritað **terske**), ás. 1, og (í hjeruðum) **tarsk** eða **torsk**, **torsken** og **torsket**, [þriskja], þriskja (Fms. VIII, 96), heysta (Fms. XI, 272): T. for Langhalm vinna fyrir gig.

Tærskel, ft. **Tærskler**, sk., (þvotta-) klappa, víll (Fms.).

Tærskel, sk, [sb. þreskǫld-r], þröskuldur.

Tærskelo láfi þar sem þriskt er.

Tærskeløn þriskingarkaup.

Tærskemaade þriskingar-aðferð.

Tærskemand = **Tærsker**.

***Tærskemaskine** þriskivjel.

Tærskemølle = **Tærskemaskine**.

Tærskepenge, ft., = **Tærskeløn**.

Tærskepleiel = **Pleiel**.

Tærsker sá sem þriskir korn.

Tærskeredskab áhald (verkfærl) til að þriskja með.

Tærskevogn (fyrrum), vagn hafður til að þriskja með.

Tærskning, sk., þrisking.

Tærte, ft. -r, sk., eins konar kryddbrauð (með smjöri og eplum og kirsiberjum og möndlum eða þvíuml. saman við og bakað í lokpönnu eða ofni).

Tærtebager sá sem bakar (býr til) **Tærte**.

Tærtedei deig í **Tærte**.

Tærtepande panna sem **Tærte** og annað þess háttar brauð er bakað í.

tæse (eða **tæsse**), ás. 1, tæja, (sb.: tæta).

tæsse sjá **tæse**.

tæt, [þètt-], 1) ft. -te, e., þjettur: T. Lerred. Løvhytten begynder nu at blive t. (sb.: hús eigi þètt, í fornbók). Et t. Gjerde. En t. Kam. Karret er ikke t., er ekki helt, heldur ekki, lekur. — 2) sem ao., a) þjett, þykkt: Kornet staaer t. Karret holder ikke t., heldur ekki, er ekki helt, lekur. — b) rjett, fast: Han boer t. ved Landeveien rjett við (fast við, við sjálfa) þjóðgötuna. T. herved (sb.: á næstu grösum).

Tæthed, án ft, sk., þjettleiki, þjetta (B. H.).

tætte, ás. 1, [þètta], þjetta: T. (afgisa) et Kar. Karret tættes ved at staae i Vand.

Tæve, ft. -r, sk, tík, hundtík, kvuta. Sb. **Tævehund**, **Tispe**.

Tævehund = **Tæve**.

Tævekat ketta, bleyða, (sb.: kisa).

Tø, án ft., sk., [þey-r], þeyr (fornl), hláka, þíða, þíðviðri, (sb. bloti): I Morges var det Frost; nu er det Tø.

Tøbrud, kl., bráðaþeyr (Eg.). Sb. **Sneebrud**.

Tøddel, ft. -er og **Tødler**, sk., [titul-l], titull (Sn. E.).

tøe, s. 1, [þeyja], 1) h. s., a) persónulaus, þeyja (Vapnf.), hlána; vera hláka, (sb.: þámu, B. H.): I Dag tøer det. Det har tøet (hefur verið hláka) i Nat; men nu begynder det igjen at fryse. — b) þíðna: Naar Sneen tøer paa Bjergene þegar upp tekur á fjöllum. Al Sneen er tøet bort (eða tómt tøet) allur snjórinn er tekinn upp, (það er orðið snjólaust). — 2) ás., t. noget op þíða e-ð. Sb. **optøe** b.

Tøffel, ft. **Tøfler**, sk., gólf-skór: Gaae i Tøfler.

Tøffelmager, ft. -e, kk., maður sem býr til gólfskó.

tøfle, h. s. 1, labba, dratta, pjakka: T. bort. T. afsted.

Tøi, kl., [sb. tygi eða tigi, í herlygi og reiðtygi], 1) án ft., a) efni (í pappír, og til að steypa prentletur úr, o. s. frv.). — b) ílát, verkfæri, áhöld, gögn: Jeg har ikke det T., jeg skal bruge. Sb. **Kjøretøi**, **Leetøi**, **Legetøi**, **Pibetøi**, **Plovtøi**, **Reisetøi**, **Ridetøi**, **Seletøi**, **Skrivertøi**, **Theetøi**, **Værktøi**; **Fartøi**. — c) sjer í lagi, í samsettum orðum, um ker, þegar til er greint, úr hverju þau sjeu, (sb. **Bliktøi**, **Kobbertøi**, **Sølvtøi**, **Tintøi**, **Trætøi**). — d) búnaður, föt, leppar: Forjaske sit T. Sb. **Fodtøi**, **Hovedtøi**, **Nattøi**. — e) munir, rusl, dót, (sb.: föt, í fornri merk.; föggur, flutningur; varnaður): Dette T. hører mig til eða dette er mit T. Vi glemte noget af vort T. paa Vognen. Pigen er kommen i sin Tjeneste, men har endnu ikke faaet sit T. — f) (um e-a hluti, sem maður gjörir lítið úr), rusl, o. s. frv.: Daarligt T., ólæti, óræsli, óhræsi, úrþvætti, eða þvíuml. — Det T. vil jeg ikke have med at gjøre. Snakke tosset T. bulla. — g) = **Pak** b (sb. **Typetøi**). — 2) með ft. -er, efni í föt, (sb.: vefnaður): Kjøbe sig T. til en Kjole. Sb. **Bomuldstøi**, **Silketøi**.

Tøianker stór-akkeri (þó minna enn **Pligtanker**).

tøie, ás. 1, [tøie: teygja = bøie: beygja], (sjaldh.), teygja: T. noget ud teygja úr e-u.

Tøie, [sb. togi], (í mállýzkum), togi, eða þvíuml.

Tøieri, ft. -er, kl., (í tali), rusl (sem ekkert er í varið).

Tøihuus herskaparhús, hertygjabúr.

Tøile, ft. -er, sk., [sb. tygil-l], taumur (á reiðbeizli): Gribe en Hest i Tøilen taka í taumana. Holde Hesten kort i Tøilen, halda fast í taumana, hafa ríkt taumhald. Ride med løs T. láta tauminn lafa. Give Hesten Tøilen slaka taumhaldið. — Óeiginl.: Give sine Lidenskaber Tøilen (sb.: heldr leyss þeir tauma sins valda, Hist. I, 501).

tøilefri, taumlaus, beizlislaus. — b) = **tøileløs**.

tøileløs (óeiginl.) taumalaus (sb.: holdlig sál með allu taumalaus, 655, XXXII), hamslaus, óhemjandi: En t. Lidenskab. „En t. Mængde."

Tøileløshed, án ft., sk., óhemjuskapur, ofsi, fjaski.

Tøimester gæzlumaður yfir herbúnaði.

Tøir, ft. eins, kl., [sb. tjóðr], tjóður: Sætte Qvæg i T. tjóðra pening. Flytte Tøiret flytja tjóðurhælinn.

tøire, ás. 1, [sb. tjóðrn], tjóðrn: T. Køerne.

Tøirebed, kl., tjóðurreitur.

Tøiregræs gras á tjóðurreit.

Tøirehilde fóttjóður (á hesti).

Tøirekølle áslättur til að reka tjóðurhæl með.

Tøirepæl tjóðurhæll.

Tøisko skór úr e-u efni sem gjört er úr ull að öllu eða nokkru leyti.

Tøite, ft. -r, kvk., dækja, (sb.: dóa, dyrgja).

Tølper, ft. -e, kk , dóni, rusti, durtur, furtur, (sb. **Grobian**).

tølperagtig, ft. -e, e., dónalegur, rustalegur.

Tølperagtighed, án ft., sk., dónaskapur, rustaháttur.

tømme, ás. 1, [tømme: tœma = dømme: dœma], ryðja (Fms. III, 96), tæma, taka úr (e-u): T. et Kar. T. en Flaske. T. en Sæk.

tømme, ás. 1, [teyma], beizla (sb.: faunhvítir hestar, sem snjór, meðr gylldum bitlum beitlir ok beisladir, Stjórn), leggja (beizli) við: T. en Hest.

Tømme, ft. -r, sk., [sb. taum-r], taumur; beizli: Kjøre fire Heste under een T. — Óeiginl.: Holde een i T., hemja e-n, halda e-m í skefjum, (sb.: ráða við e-n).

Tømmer, án ft., kl., [timbr; ø úr i, eins og í **svømme** af svima eða svimma — sb. einnig **Sølv** og greinina um **Lød**], timbur: Hugge T. Flaade T.

Tømmerarbeide timbursmíði (sb.: trjesmíði, viðartálga, viðalálga): Tømmerarbeidet i dette Huus er godt gjort.

Tømmerbinding a) samtenging timburs í húsi. — b) eitt afsgáf af **Bindingsværk**.

Tømmerblok hnyðja.

tømmerbygget, [sb. bygge], gjörður úr timbri, (sb.: timbra).
Tømmerflaade timburfloti.
Tømmerfolk, ft., timbursmiðir.
Tømmerhaandværk timbursmíði (sem lön; sb. Tømmerarbeide).
Tømmerhandel timburverzlun.
Tømmerhandler, ft. -e, kk., timburkaupmaður.
Tømmerhugger, ft. -e, kk., sá sem böggur við í skógi, eða öxar (sb. Fms. II, 233) häggvinn við, (sb.: trjetelgja).
Tømmerhugst timburhögg (Fms.), skógarhögg (Grágás), viðarhögg (Grágás), viðarhöggst (sb. Gþl.).
Tømmerhængsel, sk., (í Norv.), timburstukkar lagðir um þvera á til að stöðva timbur sem rekur fyrir strauml.
Tømmermaaling timburmælIng.
Tømmermand, timbursmiður, (sb.: húsasmiður).
Tømmermester meistari í timbursmiði.
Tømmerplads timburpláss.
Tømmersav tilbúningur til að fletta timburstokkum.
Tømmerskov efniviðar-skógur.
Tømmerstok timburstokkur (forn).
Tømmersvend fullnumi í timbursmiði.
Tømmertræ, trjo sem efniviður er í, (sb. Gavntræ).
Tømmerved, efniviður, (sb. Gavnved).
Tømmerværk, kl., tilbúningur úr timbri, e-ð sem gjört er úr timbri Tømmerværket (grindin) i et Huus.
Tømmeroxe tálguöxi (Eyrb. 182).
Tømning, ft. -er, sk., tæming, ruðning: Flaskernes (Sækkenes) T.
tømre, ás. 1, [timbra; sb. greinina um Tømmer], timbra (sb. Gþl. 449), smíða (e-ð úr timbri): T. et Huus. Dette Lysthuus har han selv tømret sammen. — Án þol.: Han har lært at t. numið timbursmíði.
Tønde, ft. -r, sk., [tunna; sb. Brønd af brunn-r], 1) tunna, (sb. kaggi), a) um hvers konar stórt ílát með tveimur botnum. Sb. Saltetønde; Fad 2, (Viinfad), Oxehoved b, Pibe B. — b) með tiltekinni stærð: En T. Steenkul ($5^1/_2$ verpilsfet — Cubikfod —, en 352 merkur); annað en Kultønde (tunna sem kol eru höfð í). En T. Korn ($4^1/_2$ verpilsfet; en 288 merkur; sb. Skjeppe a, Fjerdingkar). En T. Øl ($4^1/_4$ verpilsfet, en 272 merkur); sb. Øltønde. En T. Brændeviin brennivínstunna. En T. Smør smjörtunna = tunna smjörs (sb. einnig Fms. X, 203), tunna af smjöri; annað enn Smørtønde. En T. Salt salttunna = tunna af salti; annað enn Salttønde. En T. Sild síldartunna = tunna af síld; annað enn Sildetønde. — 2) (sb.: sjö tunnur rauða-gulls): En T. Guld hundrað þúsundir ríkisdala. — 3) (um jarðarmál): En geometrisk T. Land 14,000 ferskeyttra álna. En T. Hartkorn (sb. Hartkorn).
Tøndebaand, (tunnu)svigi, tunnugjörð.
Tøndebund tunnubotn (sb. Nj. 133).
*Tøndeboie bol-dufl í lögun eins og tunna.
Tøndedæksel tunnuhlemmur.
Tøndegjord (sjaldh.) = Tøndebaand.
Tøndegods vara sem höfð er í tunnum. Sb. Stykgods, Styrtegods.
Tøndehvælving afiaugt ræfurhvolf.
Tøndeknegt eins konar starfsvelna í námum.
Tøndelad tunnustallur (sb. Lad a).
Tøndemaal tunnumál.
Tøndepenge, ft., tunnutollur (goldinn af skipum fyrir að sigla fram hjá þeim tunnum er sýna hvar grynningar sjeu; sb. Varetønde).
Tønder, án ft., kl., [Tønder: tundr = sønder: sundr]. tundur: T. af Svamp. T. af Træske.
Tøndestav tunnustafur (sb. Grágás, II, 339).
Tøndetap tunnukrani.
tøndeviis, ao., í tunnum: Sælge noget t.
tør, ft. -re, e., [þurr], 1) eiginl., a) þur: En t. Grav (sb.: at þurr voro äll eyjasundin ok firðir, Fms. XI, 6). Jorden er ganske t. (sb.: þurr jörð, Al. 77). Tørre og skarpe Jorder þurrt land og skarpt. — Have sit paa det Tørre, vera bólginn, vera búinn að kuma sjer fyrir, eða þvíuml. — En t. Luft eða tørt Veir þurrviðri. En t. Sommer þurrkasamt sumar (Rimb.), þurrka-sumar. En t. Vind, þurvindi, (sb.: flæsa, þurrkur, þerrir). — En t. Hoste þurra-hósti. — Skriften (Farven) er endnu ikke t. (sb. þorna). — Tørre Blommer (Viindruer, o. s. frv.; sb. þurrka). Tørt Brænde. — En t. (kalin) Green (sb.: hvürt sem þat er brár viðr eða þurr, Grágás). — Kjødet er haardt og tørt (sb. þyrrinn). — T. Mad, þur matur (forn), þurmeti, þuræti. Tørt Brød þurrt brauð. — Tørre Hug (sb. Hug b). — b) skinínn og horaðnr (sb.: horgámur, o. s. frv.). — 2) óeiginl., þur, þurrlegur, (sb.: fár, fálegur); leiðinlegur: Være t. (þurrlegur) i Selskaber. En t. Modtagelse þurrlegar viðtökur. En t. Spøg gaman sagt með alvörusvip. Sige een den tørre Sandhed segja e-m beran sannleikann. En t. og kjedsommelig Bog. En t. Stiil dauft orðfæri. — B) tørt, sem ao., alvarlega, eða þvíuml.: Han sagde det ganske tørt. Lee tørt hlæja kaldahlátur.
Tørhed, án ft., sk., þurrleiki (Stjórn; sb. þurrkur).
tørke, ás. 1, [þurrka], (sjaldh.), þurrka, þerra. „Den Gud, som tørker Land, han det og væder". — „Det tørkedes bort" skrælnaði.
Tørke, án ft., sk., [sb. þurrk-r], þurrkur: Sæden (Græsset) lider under den langvarige T.
tørkefuld þurrkasamur (Rimb.): „En t. Vaar".
Tørklæde, ft. -r, klútur, (sb. dúkur): Knytte (bære) noget i et T. Kaste et T. om sig kasta yfir sig herðadúki (sb. Kastetørklæde).
tørkne, h. s. 1, [sb. þorna], (forni.), þorna, skrælna: „Høet tørkner, Blomsteret visner og falder af".
tørne (har), h. s. 1, [turna, í orðinu umturna], reka sig (á e-ð), rekast (á e-ð), bella (á o u). Baaden tørnede mod en Steen.
Tørning, sk., a) það að rekast (reka sig) á e-ð. — b) (úrelt), rimma (með vopnum), hríð, (sb. Dyst 3, Fegtning 2, a, Kamp, Strid).
tørre, s. 1, a) ás., þurrka, þerra: T. Korn (sb.: menn skulu at frjálsu þurrka þar heyit, Jónsbók; þerra hey, Grágás II, 276). T. Urter. T. Frugter. — T. Klæder (þegar þau hafa verið þvegin; (sb.: rótt er at þerra — í annari fornbók: þurrka — úti föt, þótt drottinsdagr sé). — T. en Sø ud; sb. udtørre. T. sine Øine (Kinder) þerra tár af augum (kinnum) sjer. — T. noget af med et Klæde; sb. aftørre. T. Støv af (sb. þerra af oss syndadust). Sb. viske. — tørres þorna: Lad det tørres i Luften. — b) h. s. þorna: Det tørrer ikke (eða det vil ikke t.) i et saadant Veir.
Tørrehuus, þerrihús (Jdb.), þerrihjallur (B. H.).
Tørreklud dula (rýja) til að þerra með.
Tørreloft þvottsloft (þar sem þvottur er hengdur upp til þerris).
Tørreovn ofn sem korn eða malt eða þvíuml. er þurrkað á.
Tørreplads þerri-svið.
Tørring, ft. -er, sk., það að tørre (þurrkun, þerrir).
tørskoet, a) ft. -skoede, e., þur í fæturna. — b) sem ao., þurrfætis (Ilkr.), þurrum fótum, (sb.: ef þá má eigi ganga þurrt í hólminn, Grágás).
Tørst, án ft., sk., [sb. þorsti og einkunnina þyrst-r], þorsti: Lide T. vera þyrstur. Have en stærk T. vera mjög þyrstur. Slukke (síður stille) Tørsten slökkva þorsta (forn), seðja þorsta (forn), svala sjer. — Óeiginl., (sb.: slökkva andar þorsta, 619; einnig finnst í fornbókum: vera þyrstr til góðra verka, eða þvíuml.): T. efter Rigdom (Ære).
tørste (har), h. s. 1, [þyrsta], a) vera þyrstur, (sb. o-n þyrstir): T. efter salt Mad vera þyrstur eptir saltan mat. Den Syge tørster meget, hinn sjúka mann þyrstir mjög, (sb.: voru benni at meini bitar miklir ok þarstar, Fms. VI, 350). — b) óeiginl., (sb.: til gullsens þyste þik, Rimb. 410; eigi þyrsti guð eðr fýsti upp á sveinsins blóð, Stjórn): T. efter Ære (Rigdom, Blod).
tørstig, ft. -e, e., þyrstur: Sulten og t. svangur og þyrstur.
Tørv, sk., [sb. torf og sögn. tyrfa], 1) án ft., a) = Græstørv, Grønsvær. — b) torf (sb.: elds er rétt at gera ok kljúfa torf til), torfmór (Grágás), mór, svörður: Levende T. (mór, sem er að vaxa, í jörðu). Død T. (mór, sem hættur er að vaxa, í jörðu). Skære T. skera torf (Grágás II, 338). Brænde T. — 2) með ft. eins, móköggull, móflaga: To Snese T.
tørvagtig, ft. -e, e., mókenndur: En Mose af t. Beskaffenhed.
Tørvdyrkning mórækiun.
Tørveaske mó-aska.
Tørvebrændsel, eldiviður sem er mór, mór sem eldiviður, (sb. Grágás II, 338).
Tørvebund jarðvegur sem mór er í.
Tørvegjøring, sk., móvinna.
Tørveglød glóðir af mó.
Tørvegn mópláss (þ. e. hjerað — eða þvíuml. — þar sem gótt mótak er).
Tørvegrav torfgröf (Grágás), mógröf.
Tørvegravning sjá Tørvgravning.
Tørvegrund = Tørvebund.
Tørvehuus torfhús (sb. Ísll. II, 113; sb. Tørvekammer).
Tørveild móeldur.
Tørveir, [sb. þurrviðri, Fms.], þurrt (veður), regnlaust, úrkomulaust.
Tørvejern verkfæri til að kljúfa mó með.
Tørvejord, a) mókenndur jarðvegur. — b) land sem mótak er í.
Tørvekammer mókofi.
Tørvekul mókol: Smede ved T.
Tørvelag mólag (í jörðu).
Tørvelod, sk., partur í mómýri.
Tørveloft móloft.
Tørvelugt sterkja (fastilja) af mó.
Tørvemose mómýri.
Tørveramme, a) mógrind (þ. e. grind sem mó er blaðið í). — b) dálítil grind sem mór er mótaður í, torfmót.
Tørverøg móreykur.
Tørveskifte = Tørvelod.
Tørveskær, kl., torfskurður (sb: Staðrinn i Runa á torfskurð í Bakka-land, á Torfmýri, svá sem hann þarf til eldiviðar), móskurður: Til Gaarden er baade Skov og T.
Tørvesmul mómylsna.
Tørvespade torfskeri (sb. Ísll. I, 283).
Tørvestak, torfstakkur (sb. Laxd. 336), torfköstur, móhlaði.
Tørvevold torfgarður.
Tørvgravning (einnig Tørvegravning), torfskurður (forn).
Tørvplante planta sem sprottur þar sem mór er undir.
Tørvvært móvöxtur (í jörðu).

Tos, ft. Tose, kvk., stelpa.

Tøsnee, krapadrífa (Sturl.), krapahríð (B. H.), krapi.

tosser og tøsver, ao., [tysvar], (úrelt), tvisvar.

tøsver sjá tosser.

tøve (har), h. s. 1, [sb. tefja], a) dveljast (bíða) á e-m stað: Jeg vil t., her til du kommer tilbage. Jeg tøvede hele Dagen; men han kom ikke. Tøv endnu en halv Times Tid. T. (ótíðara enn vente) efter een. — b) draga (að gjöra e-ð; sb.: fresta e-u, slá — skjóta — e-u á frest): Han tøvede med at gjøre det bekjendt saa længe som muligt. „Hvis endog de gladere Dage t. at komme" fresta komu sinni. — „Lad din Gjerning t. til i Morgen" frestaðu verki þínu til morguns.

Tøveir = Tø.

Tøven, án ft., sk., dvöl, bið.

tøvsom, ft. -me, e., [sb. tafsam-r], ónskull, hyskinn, eða þvíuml.

U.

U, tuttugasti og fyrsti stafur í stafrofinu, hefur sama atkvæði sem ísl. ú, en er ýmist sprottið af ú eða u, og haft á sumum stöðum þar sem u hefur breytzt í ó, eða u í o, á íslenzku.

u-, [ú-], ó- (þ. e. neitunarorð, sem fest er framan við nöfn eða einkunnir eða hluttekningarorð, eins og á íslenzku). Sb. (sökum þeirrar merk., sem er í u-) ubodelig, uartig, Udyr.

uaabnet, [sb. aabne], óopnaður; (um brjef) óuppbrotinn: Sende et Brev u. tilbage.

uaandbar sem ekki verður andað (sem ekki má draga andann) í: En u. Luftart.

Uaar, [úár?], óár (B. H.), óáran (kl. fornt), hallæri: „Et Land, som kun sjelden har U."

Uadel, þeir sem ekki eru herrastjettar, er ekki haft nema í orðatiltæk.: Baade Adel og U. herrafólk og aðrir.

uadelig (sem) ekki (er) herrastjettar.

uadskillelig ósundurskillegur (fornt): Et Par uadskillelige Venner (sb.: hvorugur má sjá af öðrum).

Uadskillelighed, án ft., sk., það að vera uadskillelig.

uadspurgt, [sb. adsporge], fornspurður: Han gjorde det, mig u. að mjer fornspurðum.

uadvaret, [sb. advare], ekki varaður við: Jeg var u. om Faren.

uafbrudt, [sb. afbryde], a) sem e., sem hvergi er hlið eða hlje á: En u. Række af Uheld. — b) sem ao. í sífellu, (sb. einart): Arbeide u. hele Dagen igjennem (sb.: liðlangan daginn).

uafgjort, [sb. afgjøre], óútkljáður: Sagen henstaaer endnu u. er óútkljáð enn.

uafholden, (sjaldh.), óbindindisamur, óhófsamur; óhreinlífur, óskírlífur.

uafhængig, ekki kominn undir (e-u eða e-m); ekki kominn upp á (e-n); ekki háður (e-m), sjálfráður, frjáls: Være u. af andre vera engum háður. Føre et uafhængigt Liv lifa og láta eins og maður vill.

Uafhængighed, án ft., sk., sjálfræði, frelsi: England var den første Magt, der erkjendte de sydamericanske Staters U.

uafladelig, [sb. úaflátlig-], a) ft. -e, e., óaflátanligur (B. H.), sífeldur: Være i u. Virksomhed (Bevægelse). — b) sem ao. óaflátlega (fornt), í sífellu, o. s. frv.: Der blev u. skjenket i Glassene saasnart de vare tømte það var einlægt (alla jafna) hellt á staupin, óðara enn (jafnótt og) úr þeim var drukkið.

uafseelig, ft. -e, e., = uoverskuelig.

uafsættelig, sem ekki gengur út, (sb.: óútgengilegur): Uafsættelige Varer.

uaftalt, [sb. aftale], a) sem e., sem menn hafa ekki talað sig saman um: Et u. Møde. — b) sem ao., þó menn hafi ekki (án þess að hafa) talað sig saman.

uafvidende, sem e., [sb. vide af noget], óvitandi: Jeg gjorde det u. jeg gjörði það óvitandi (sb. Eg. 736). Det skete mig ganske u. (sb.: Ólafr gekk frá herbergi sínu ...., at úvitanda Sigurði).

uafværgelig, ft. -e, e., sem ekki verður afstýrt: En u. Skade (Ulykke).

uagtet, sem st., [sb. agte], a) = omendskjøndt, endskjøndt, skjøndt, endbog 2: Man vilde ikke lade mig komme ind, u. mange andre havde fri Adgang. — b) þrátt fyrir: U. hans store Fortjenester, maatte han ende sit Liv i Armod. Hans Alderdom u. maatte han forlade sit Huus.

Uagtpaagivenhed, eptirtektaleysi, aðgæzluleysi.

uagtsom, ógætinn, gálaus.

Uagtsomhed, ógætni, (sb. í ógáti), gáleysi, misgáningur; eptirtektaleysi: Miste noget ved U. Vise U. ved Underviisning.

ualmindelig, a) e., fágætur, (sb. sjelden b). — b) sem ao., staklega, frábærlega, eða þvíuml.

uandægtig óguðrækinn.

uanfegtet, [sb. anfegte], sem ekki lætur e-ð fá á sig (á sig bíta): U. af Modgang.

uangret, [sb. angre], sem (eig.) maður hefur ekki iðrazt: En u. Synd.

uanket, [sb. anke], = upaa-anket.

uanmeldt, [sb. anmelde], a) sem e., sem ekki er gjört vart við á undan: Et u. Besøg. — b) sem ao., án þess að gjöra vart við á undan.

uanmodet, [sb. anmode], a) sem e., óbeðinn (fornt): Han gjorde det u. — b) sem ao., óbeðið (fornt).

uanseelig lítilfjörlegur: En liden og u. Person.

uanseet, [sb. ansee], a) lítils virtur, lítils metinn. — b) = uagtet: „U. han ..... var ..... dømt." — U. hans høie Byrd eða hans høie Byrd u.

uanstændig, ósæmilegur; ósiðsamlegur: En u. Dragt (Opførsel).

Uanstændighed, án ft., það að vera uanstændig. — b) með ft. -er, ósiðsemi (í verki): Begaae Uanstændigheder.

uantagelig sem ekki verður (fallizt á eða) gengið að: Et uantageligt Tilbud.

uanvendelig, sem (þiggj.) ekki verður komið við, sem ekki á við: Dette Exempel er her uanvendeligt.

uarbeidsom (sjaldh.), óstarfsamur.

uartig, a) óþekkur, óþægur, óhlýðinn: Et uartigt Barn. — b) rustalegur, dónalegur, ókurteislegur, eða þvíuml.: En u. Behandling.

Uartighed, a) það að vera uartig. — b) með ft. -er, dónaskapur (í orði eða verki): Begaae Uartigheder (drýgja dónaskap), begða sjer dónalega. Sige een Uartigheder meiða e-n í orðum.

ubagt, [sb. bage], óbakaður: U. Brød.

ubanet, [sb. bane], óruddur: Ubanede Veie.

ubarket, [sb. barke], ósútaður.

ubarmhjertig, harðbrjósta, harðbrjóstaður, harðbrystur (fornt), miskunarlaus (sb.: ef móðirin væri svá miskunnarlaus, at hón belóólz engrar líknar barninu, Skuggsjá): En u. Haardhed miskunarlaus harka.

Ubarmhjertighed miskunarleysi (sb.: þeir virðu hánum til harðleiks ok miskunnarleysis við fólkit, at hann o. s. frv.).

ubeboelig óbyggilegur (fornt).

ubeboet, [sb. beboe], óbyggður (fornt; sb.: eyðijörð, eyðifjörður, o. s. frv.).

ubebygget, [sb. bebygge], = ubeboet.

ubedragelig, óbrigðull, (sb. tilforladelig): Ubedragelige Kjendemærker.

ubefolket, [sb. befolke], = ubeboet.

ubefængt, [sb. befænge], ómeingaður, úsaurgaður.

ubefæstet, [sb. befæste], a) eiginl., óviggirtur: En u. By. — b) úeiginl., laus fyrir: Han var u. i Dyd og gode Grundsætninger.

ubeføiet, [sb. beføie], sem ekki á heimilt að gjöra e-ð, (sb.: slettireka): Være u. til noget eiga ekki með (að gjöra) e-ð. En u. Dommer.

ubegravet, [sb. begrave], ógrafinn: Et u. Liig.

ubegribelig óskiljanlegur.

ubegrædt, [sb. begræde], lítt harmaður, (sb.: var hann lítt harmdauðr, Fms.).

ubegrændset, [sb. begrændse], takmarkalaus: Det ubegrændsede Rum.

ubehagelig, óþægilegur, óviðkunnanlegur, ógeðfeldur, óviðfeldinn: En u. Følelse (Fornemmelse, Lugt, Smag). En u. Sag.

Ubehagelighed, a) án ft., það að vera ubehagelig. — b) með ft. -er, óhægð, óhægindi, (ami, mein, angur, angursemi): Have mange Ubehageligheder af noget (sb. öll angrsemi sú er maðr kennir síðan af kykvendunum).

ubehjelpsom, ft. -me, e., sem (þigg.) verða vandræði úr öllu, (sb.: fáráður).

Ubehjelpsomhed, án ft., sk., það að vera ubehjelpsom.

ubehændig ólaginn, ólagvirkur, ófimur, (sb. behændig A), klaufalegur, bögulegur, ambögulegur, stirður.

ubehøvlet, [sb. behøvle], rustalegur, ósiðaður.

ubekjendt ókunnur (fornt): Et u. Farvand.

ubekymret = sorgløs: „Det er kun de Letsindige, der saa u. stifte Venner".

ubelavet, [sb. lave], óviðbúinn: U. paa Forsvar.

ubeleilig óhentugur: En u. Tid.

ubeleven, sem ekki kann sig, ókurteis, óhæverskur.

Ubelevenhed, (sjaldh.), óhæverska.

ubemidlet, efnalítill, fjelítill: Han er u., men ikke fattig hann er fjelítill, en ekki öreigi.

ubemærket, [sb. bemærke], sem ekki verður vart við, sem ekki er tekið (enginn tekur) eptir: Han var u. tilstede. Stille og u. henrandt hans Liv (sb.: það bar lítið á honum).

ubenævnt, [sb. nævne], ónefndur.

ubeqvem, óhæfur; óhentugur: Være u. til noget. — En u. Tid.

Ubeqvemhed, óhæfilegleiki; óhentugleiki.

Ubeqvemmelighed óhægindi: Mange Ubeqvemmeligheder.

uberaad, óráðinn, bast í orðatiltæk.: Med u. Hu (með óráðnum huga, þ. e.), dfurbugsað, óviljandi.

uberammet, [sb. beramme], ótiltekinn: Dagen var u.

ubereden, a) ótaminn: En u. Hest. — b) hestlaus = fótgangandi: En u. Rytter.

uberedt, [sb. berede], óviðbúinn: U. paa Modstand.

uberedvillig óbúinn (sb. Gísl. 53).

Uberedvillighed það að vera óbúinn e-s.

uberettiget, [sb. berettige], sem ekki á með e-ð: En u. Besidder. Være u. til noget.

uberygtet, [sb. berygte], ekki illræmdur; sjer í lagi um kvennmann), sem ekki fær orð fyrir að vera saurlífur: En skikkelig og u. Pige.

uberømmelig (sem er) með litlum orðstír: Et uberømmeligt Navn (Levnet).

uberørt, [sb. berøre], sem ekki er minnzt (ekkert er drepið) á: Lade en Sag være u. (sb.: leiða e-ð fram hjá sjer).

ubesat, [sb. besætte], auður (af mönnum eða liði): En u. Plads (Skandse).

ubeseet, [sb. bese], a) sem e., ósjeður: Kjøbe noget u. (sb.: nú kaupir maðr úsénan grip, Gþl.). — b) sem ao., ósjeð.

ubesindig, óforsjáll; óforsjállegur.

Ubesindighed óforsjálni.

ubeskaaren og ubeskaaret, [sb. beskære], a) (um bók) sem ekki er skorið utan af: En u. Bog. — b) óskertur: Man har dog ladet ham een Rettighed u.

ubeskadt, [sb. beskade og skadd-r], = uskadt.

ubeskeden framur.

Ubeskedenhed óhæverska.

ubeskrivelig óumræðilegur (fornt): En u. Smerte (Glæde).

ubeskæftiget, [sb. beskæftige], sem ekkert hefur að gjöra, iðjulaus, (sb.: sitja auðum höndum).

ubesmittet, óflekkaður (fornt), ósaurgaður (fornt): U. af Laster.

ubestandig, óstaðfastur (fornt), óstöðugur (fornt), stopull, hvikull, hviklyndur, o. s. frv.: Være u. i Kjærlighed (Venskab).

Ubestandighed, óstaðfesti (sb.: óstaðfesti hugar, 619), hviklyndi, o. s. frv.: Lykkens U.

ubestemt, [sb. bestemme], ótiltekinn; hvikull: Til ubestemte Tider. — En u. Charakteer.

Ubestemthed, hvikulleiki, (sb.: vöflur).

ubesvaret, [sb. besvare], sem ekki er svarað: Lade et Brev u. svara ekki brjefi.

ubesværet, [sb. besvære], sem (þiggj.) ekki er ofþyngt.

ubetalelig (sem ekki verður fullu goldinn, þ. e.) óviðjafnanlegur.

ubetids of seint.

ubetimelig sem er á röngum tíma.

ubetinget, [sb. betinge], fullkominn, (sb.: fortakslaust): U. Bifald. „Hvis denne strenge Dom skal u. gjelde".

ubetonet, [sb. betone], = toneløs b.

ubetraadt, [sb. betræde], sem enginn hefur stigið fæti á, ófarinn: Ubetraadte Veie.

ubetvingelig, ft. -e, o., ósigranlegur, ósigrandi, óbemjandi, óviðráðanlegur: Et ubetvingeligt Folk. En u. (óstillandi) Lyst.

ubetydelig, ómerkilegur (fornt), lítill, lágur, (t. a. m.: þó allt sé lágt hjá guðlegum mætti; sb.: lítilmótlegur, lítilfjörlegur, auðvirðilegur): Et ubetydeligt Menneske. En u. Anledning (Skade).

Udbetydelighed, a) án ft., það að vera ubetydelig (lítilleikur, fornt). — b) með ft. -er, lítilræði: Hvad han gav ham, var en U.

ubetænksom, óvarkár, ógætinn; ógætilegur: En u. Yngling. — En u. Handling. Et ubetænksomt Svar.

Ubetænksomhed ógætni.

ubevandret óleikinn (í e-u): Være u. i en Forretning.

ubevant óvanur e-u: Være u. med noget.

Ubevanthed, án ft., sk., óvani (= það að vera óvanur e-u): U. med Forretninger.

ubevidst óvitandi: Jeg er mig u. at have (jeg veit ekki til að jeg hafi) gjort det. En u. Tilstand það að vita ekki til sín (af sjer; sb.: ek vissa fött frá mér).

Ubevidsthed, óvit, (sb. ómegin).

ubeviislig, sem ekki verður sannaður, ósannandi.

Ubeviislighed, án ft. sk., það að verða ekki sannaður.

ubeviist, [sb. bevise], ósannaður: Ubeviste Beskyldninger.

ubevæbnet, [sb. bevæbne], a) vopnlaus, (sb.: hlíforlaus, slyppur). — b) et u. Øie ber augu (þ. e. án sjónpípu).

ubevægelig óbifanlegur: Staae u. standa grafkyr.

Ubevægelighed óbifanleglelki.

ubillig, ósanngjarn; ósannsær (Fms.).

Ubillighed, ósanngirni, (sb. afarkostir): Fordringens U.

ublandet, [sb. blande], óblandinn.

ublid, harður, hágur, mótdrægur: U. Luft (sb.: ef veðr er úsvóst úte, Grágás; veðr var æsilega úsvást af hreggi ok regni). En u. Skjebne grimm (grimmileg) forlög.

Ublidhed harka.

ublodig (sem er) án blóðs-úthellingar: En u. Seier.

ublu, ft. -e, e., [-blu af bljúg-r; sb. suge og sjúga], = skamløs, fræk: En u. Betaling. Ublue Priser (Beskyldninger).

Bluhed, án ft., sk., = Skamløshed, Frækhed: U. i Fordringer.

ubodelig, ft. -e, e., [e. o. úbótalig-r], óbætilegur (fornt): Et ubodeligt Tab. Til u. Skade.

ubodfærdig iðrunarlaus.

Ubodfærdighed iðrunarleysi.

ubrugbar, ónýtur, engu nýtur.

Ubrugbarhed það að vera ónýtur.

ubrødelig, ft. -e, e., óbrigðanlegur (fornar myndir: óbrigðil., óbrigðul.), órjúfandi, o. s. frv.: U. Troskab. Et ubrødeligt Løfte.

ubuden og ubudet, [sb. byde], óboðinn (fornt): Ubudne Gjester (sb.: boðsletta, boðflenna): Et ubudet Følge.

ubunden og ubundet, [sb. binde], a) eiginl., óbundinn (fornt). — b) óeiginl., ótakmarkaður: U. Frihed.

Ubundenhed, án ft., sk., offrelsi: „Om den Frihed, vi vandt, ikke var U.".

ubændig, ft. -e, e., óviðráðanlegur, óbemjandi.

ubøielig, stríður, þrár: Et ubøieligt Sind.

Ubøielighed stríðleiki.

*uchristelig ókristilegur: En haard og u. Adfærd. Et uchristeligt Sind.

*uchristen ókristinn (sb. Halldór hinn úkristni).

*ucultiveret, [sb. cultivere], óræktaður; ómenntaður, ósiðaður.

ud, ao., [út], A) eiginl., 1) um hreifingu, a) út úr húsi: Ud af (út úr) Stuen. Det blev kastet ud af Huset gjennem Vinduet því var kastað út úr húsinu um gluggann. Det blev kastet ud ad (eða af) Vinduet út um gluggann. Ud ad (eða af) Døren út um dyrnar, (sb.: Þá gekk Guðmundr út þær dyrr, Sturl.). Følge een ud fylgja e-m til dyra. Kast Vandet ud helltu út vatninu! Jeg kunde ikke finde ud i Haven jeg rataði ekki út í garðinn. — b) hænge Lygter ud festa ljós-ker (utan) á vegg. — c) að heiman: Gaae (ride, kjøre) ud. — d) út (svo maður færist fjær byggðu bóli, sem miðað er frá): Ride ud til Skoven. Ud i Skoven. — e) gaae ud paa Bytte (sb.: fara — halda — í hernað; hefja hernað). — f) út (úr landi): De forfulgte ham indtil ud over Grændsen. — g) út (úr höfn): Skipperen lægger ud (lætur út) i Dag. — h) det flød ud over hele Gulvet út um allt gólf. — i) det gaaer ind og ud, gengur út og inn, er í hugðum, er blykkjótt. — k) út, frá sjer: Række Haanden ud. Strække Benet ud. — 2) um stefnu, út: „Dog hænger Fjeldet mørkt ud over Livets Vei." — B) um tíð: Ud paa Sommeren fram á sumar. Det drager længe ud, dregst lengi, stendur lengi á því. — C) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) lede (søge) noget ud velja e-ð (úr mörgu). — b) finde ud af noget komast fram úr e-u. Komme ud af noget geta e-ð. — e) út (t. a. m.: næsta morgin eptir, sem prima er út sagðr): Drikke et Glas ud drekka allt úr staupinu. Læse en Bog ud, lesa bók á enda, ljúka við (að lesa) bók. — d) han bringer meget ud af (hefur mikið upp úr) denne Eiendom. — e) stryge noget ud stryka e-ð út. Slette noget ud draga e-ð út. — f) út (sb.: þat sem síra Böðvarr hefir meira út lukt fyrir sagða jörð, á ísl. skjali): Give Penge ud láta úti (þ. e. af hendi) peninga. Betale Penge ud gjalda (borga peninga). Laane Penge ud lána burt peninga. — g) det er ikke let, at dele ud til saa mange, að skipta meðal jafn-margra (með jafn-mörgum), að miðla jafn-mörgum (við jafn-marga). — h) raabe noget ud (kalla e-ð; þ. e.: auglýsa e-ð með kalli) paa Torvet. — i) gaae ud paa noget miða til e-s, (sb. til þess var leikurinn gjörður). — k) det gik ud over den Uskyldige það lenti á saklausum. — l) komme ud paa eet, koma í sama stað niður, standa á sama. — m) see godt (ilde, ordentlig) ud líta vel (illa, alminnilega) út, (sb.: sýn, álit). See bleg ud vera fölur. See daarlig ud vera ósællegur (sb. Fms. VI, 302—303). — Hvorledes seer det ud paa Landet hvernig lítur út í sveitinni? Det seer ud til at blive et godt Aar það lítur út fyrir gott árferði. — Det seer farlig ud med ham það horfist illa á fyrir honum. — II) hjer af er dregið, A) einkunnar-miðstigið ydre, [ytri], ytri, o. s. frv., (sb.: Ef ér hafit nökkur auðæfi en ytri með höndum, 677; auðgaz hann ytrum gjöfum með guðs vilja .... hann gørðiz tribunus o. s. frv.): Den ydre Anseelse. Tingenes ydre Beskaffenhed. — See paa det Ydre fara eptir því, sem utan á liggur. — B) hið efsta stig yderst, [sb. utarst], 1) sem e., a) eiginl., yztur, (sb. efstur): Træets yderste Bark. Den yderste Dør. Den yderste Pynt (sb. Á tanganum nosssins ljet hann hafa dóma alla). — b) um tíð, efstur, síðastur: Den yderste Dag. Han kommer aldrig før i det yderste Øieblik. — Ligge (være) paa det Yderste, liggja banaleguna, vera aðfram kominn, vera að bana kominn. — c) óeiginl., mestur, eða þvíuml.: Tage den yderste Priis for noget selja e-ð geipilega dýrt. Leve i den yderste Armod. Han var i yderste Fare. — Han har forfegtet sin Sag til det Yderste fylgt máli sínu í lengstu lög (eða: svo langt sem unnt var). Han lader det komme til det Yderste, før han gjør noget Skridt hann gjörir ekkert að, fyr enn í allra seinustu lög. Det er kommet til det Yderste med ham, hann er kominn á heljarþrömina (er á heljarþröminni), eða þvíuml. — 2) sem ao., frábærlega: En yderst behagelig Kone allra viðkunnanlegasta kona. Det er yderst vigtigt það er stór-mikið undir því komið.

Udaad, [údáð], ódáð (fornt), óhæfu-

verk (fornt), óverk (Hrafnsk.), óverkan (kl., fornt), glæpur, (sb. glæpaverk).

udaande, anda (o-u) frá sjer, (sb. andast): U. sit sidste Suk taka síðasta andvarpið.

Udaanden, án ft., sk., það að udaande.

udad, ao., a) út á við: Boie noget u. — b) út: Vende den bedste Side af Tørklædet u.

udanlig sjá udannelig.

udannelig (einnig finnst udanlig), a) sem engri lögun verður komið á. — b) (sjaldh.), sem engin mynd (lögun) er á

udannet, [sb. danne], a) ómyndaður: En u. Masse. — b) ómenntaður: Udannede Folkeslag.

udarbeide, ás., a) semja, taka (e-ð) saman: U. en Afhandling (Lærebog, Plan). — b) ganga (vel) frá (e-u): Alle Partier i dette Maleri ere meget udarbeidede (sb.: vanda e-ð).

Udarbeidelse, sk., a) án ft., það að udarbeide. — b) með ft. -er, e-ð sem samið er: Skriftlige Udarbeidelser ritgjörðir.

udarmet, ft. -armede, e., kominn á vonarvöl.

Udart lök tegund: „Somme Arter finder man fremstillede indtil deres mindste Afarter og Udarter."

udarte (er), h. s., úrkynjast, (sb.: e-u fer aptur): Disse Heste ere udartede. Denne Plante udarter let i en anden Jordbund. — Selvfølelse kan u. til Stolthed.

Udartning, sk., a) það að udarte. — b) e-ð sem úrkynjast hefur: Muuleselet er en U. af Hesten.

Udarving, a) erfingi sem fengið hefur sinn hlut úr arfi óskiptum að öðru leyti. — b) útarfi (Gþl.).

udbanke, ás., berja ryk (úr e-u): U. Støvet af en Kjole.

Udbankning, ft. -er, það að udbanke.

Udbark yzti börkur (á trje).

udbasune, (í tali), a) bera (e-ð) út. — b) guma af (e-u).

Udbasuning, ft. -er, sk., það að udbasune.

udbede, ás., [-bede af biðja], í orðatiltæk. u. sig noget (af een) beiðast — eða beiða — e-s (af e-m).

udbetale, greiða e-ð af höndum, lúka e-ð út, (sb. Höskuldr loysti út fé Hallgerðar með hinum bezta greiðskap): Han udbetalte hele Summen paa eengang.

Udbetaling, ft. -er, sk., það að udbetale, (útgreiðsla; sb.: þótti flestum hann frekr í útheimtum, en fastr í útlyktum — í orðamun: lyktum — ok launum, Fas. III, 194).

udbide, ás., brjóta úr sjer (tönn, á því að bíta í e-ð): U. en Tand paa noget.

udblomstre (er), (um blóm), ná fullum blóma: Rosen (Hyacinthen) er nu udblomstret er nú í fullum blóma.

udblæse, ás., blása á (e-ð, svo að það slokkni): Lyset blev ikke udslukket; det blev udblæst.

udbløde bleyta (e-ð til hlítar): U. noget i Vand. Denne Fisk er ikke ret udblødt er ekki orðinn almennilega blautur.

Udblødning, ft. -er, sk., það að udbløde.

udbore, ás., bora innan úr (e-u): U. et Pompetræ.

Udboring, ft. -er, sk., það að udbore.

udbrede, 1) eiginl., breiða (e-ð) út: U. Kortene paa Bordet. U. Vingerne (sb.: hann — þ. e. arinn — var algylltr ok breiddi vængina út yfir korrona á alla vega, Al.). U. Armene (sb.: hinn blessaða faðm .... breiðandi; breiddr faðmr miskunnarinnar). Træet udbreder sine Grene meer og mere (sb. limar hans — þ. e. Yggdrasils — dreifast yfir heim allan). „Lampen udbredte sit Dæmringslys". — b) en stor, aaben Slette laae udbredt for (blasti við) os. — 2) óeiginl., a) Ydmodig Selvtillid udbreder Rolighed over hans hele Væsen. — b) bera (e-ð) út, (sb.: at þeir menn .... reiði orð mín úvitrlig fyrir alþýðu ok spotti mik ok drepi út ferliga þat er ek mæli eðr gerik til gamans): U. et Rygte. Sb. udsprede b. — c) u. sig vidtløftig om en Sag fara mörgum orðum um e-ð. — d) dreifa (e-u út): Sygdommen har udbredt sig vidt omkring. — e) bo. l. t., udbredt, sem e., yfirgripsmikill: En Mand af udbredt Lærdom (af udbredte Kundskaber). En meget udbredt Nytte margföld (margfaldleg) nytsemi.

Udbredelse, sk., það að udbrede.

udbringe hafa (e-ð) upp (úr e-u): U. meget af en Eiendom. — Einnig: „Hvorved enhver seer, hvor høit han kan u. (hvað mikið hann getur haft upp úr) sine Penge".

Udbrud, kl., a) það að brjótast út: Fangernes U. — b) uppkoma, upphaf, eða þvíuml.: Ildens U. (sb.: eldr er heitari í útkomu, en inni byrgðr; sb. einnig Eruption). Sygdommens U. Krigens (Fjendtlighedernes) U. Han sagde det i et U. af Vrede í bræðl.

udbryde, 1) ás., = udbrække. — 2) sem h. s., a) brjótast út: De udbrudte Forbrydere. — b) koma upp, hefjast: I dette Huus udbrød Ilden. Der er udbrudt en farlig Epidemie. Krigen udbrød (hófst, kom), da man mindst ventede det. Der udbrød en Tvistighed imellem dem. „Naar man vil undertrykke en indvortes Glæde, der dog imod vor Villie udbryder" kemur í ljós. — c) u. i hefja: U. i Klager taka að kveina. U. i Fryderaab ljósta upp fagnaðarópi (fornt).

udbrække, ás., brjóta (e-ð) út.

Udbrækning, ft. -er, sk., það að udbrække.

udbrænde, I) h. s., brenna út, hætta að loga, ekki tíðkað nema í bo. l. t. udbrændt: Ilden er udbrændt. — II) ás., a) brenna (sora) innan úr (e-u): U. Kakkelovnsrør. — b) bræða (gull eða þvíuml.) úr (e-u): U. Guldtresser.

Udbrænding, ft. -er, sk., það að udbrænde II.

Udbud, [útboð], (úrelt), útboð.

Udbudsbrev útboðsbrjef (Fms. IX, 297, X, 64). — b) [sb. bjóða e-m út], = Feidebrev.

udbyde, a) bjóða (e-ð til sölu): U. sine Varer. U. noget til Salg. — b) bjóða út almenningi: „Naar Kongen udbyder al Almuen".

Udbygger, ft. -e, kk., a) sá sem býr afskekkt. — b) sá sem fluttur er í aðra sókn eða sveit.

Udbygning viðurauki (við bús eða annað mannvirki): Alle disse Udbygninger ved Kirken ere gamle Capeller. En U. paa et Tag.

udbytte (forol.), = uddele: U. sine Velgjerninger.

Udbytte ábati: U. af et Bjergværk. U. af en Grube. U. af Actier.

udbære bera e-ð út.

udbøde = bøde 3: „Udbødede Køer".

uddampe, a) senda frá sjer gufu. — b) rjúka opp sem gufa, (sb.: það leggur gufu upp — það gufar — af e-u).

uddanne fullkomna: „At det indvortes, bestandige, uforkrænkelige Væsen meer og mere uddannes".

Uddannelse, sk., það að uddanne.

uddele, ás., útbluta (e-u), útbýta (e-u), býta (e-u; sb.: miðla e-m e-u): U. Brød — Penge, eða þvíuml. — til (eða iblandt) Folket. — U. Befalinger, segja fyrir verkum, (sb.: skipa til um e-ð, o. s. frv.).

Uddeling, ft. -er, sk., það að uddele (úthlutun, útbýting).

Uddrag, ágrip; samtíningur: Gjøre U. af et Forhør. U. af Protocollen. — Gjøre U. af en Bog tína saman merkis-atriði úr bók.

uddrage, ás., a) ná (vökva eða safa úr e-u): U. Kraften af Lægeplanter. — b) (óeiginl.), leiða (e-ð af e-u): Den Lære (Regel) man kan u. heraf. — c) u. Roden af et Tal (sb.: taka rót undan áttyrndri tölu, þeirri er verpilsvöxt hefir). — d) tína (e-ð) saman (úr riti): U. noget af et Skrift.

Uddragning, ft. -er, sk., það að uddrage.

uddreie, ná (e-u) út með því að snúa, vinda (e-ð) út.

uddrive, ás., a) í eiginl. merk., ekki haft nema í bo. l. t., uddreven, útrekinn, rekinn út, útflæmdur: Fjenden blev snart igjen uddreven. — b) óeiginl., reka e-ð út, eða þvíuml.: U. Djævle.

Uddrivning, ft. -er, sk., það að uddrive.

uddufte, ás., gefa (e-n ilm) af sjer.

uddunste, a) h. s., fara sem gufa upp (af e-u): Hvad der uddunster af Træerne om Natten gufan, sem leggur upp af trjánum á nóttunni. — b) sem ás., senda (e-ð) upp af sjer í (sem) gufu: Jorden uddunster megen Fugtighed það leggur mikinn raka upp af jörðunni.

Uddunstning, sk., a) án ft., það að uddunste: Den umærkelige U. (eiginl.: það að gufu leggur upp af e-u, þó lítið beri á), gufa, sem lítið ber á. — b) með ft. -er, gufa (sb.: loptit þröngviz svá ok þykknar af þeim vætum ok andargust, sem upp leggr af öllu saman, jörðunni ok vatninu, at þat þolir varðla vel fuglanna flug, Stjórn): Skadelige (qvælende) Uddunstninger.

uddyrke fullkomna (e-ð með ástundun; sb. uddanne): „At Legem, Aand og Hjerte uddyrkedes i det vedbørlige Forhold".

uddøe líða undir lok: Hans Slægt uddøde med ham hann lifði síðastur sinna kynsmanna. Uddøde Folkestammer. — Hele Byen syntes at være uddød það var eins og öll borgin stæði í eyði.

Uddør, útidyr; úthurð (N. g. L.).

ude, ao., [úte fyrir úti], A) eiginl., 1) gagnstætt innveru í e-n húsi, a) úti, (sb.: undir berum himni; á víða vangi): Den største Deel af Sæden ligger endnu u. Qvæget gaaer endnu u. om Dagen, men tages ind om Natten. Det er ikke behageligt, at være u. i saadant Veir. Lukkes u. vera lokaður úti. Man maa have Tilsyn overalt, baade inde og u., bæði úti og inni, bæði utanhúss og innan. — Komme u. fra koma að utan. — b) úti (í útbýsi): Konen var inde i Stuen, og Manden u. i (úti í) Stalden (Laden). — c) að heiman (= annarsstaðar enn á heimili sínu): Jeg gaaer ud i Eftermiddag, og bliver u. hele Aftenen verð í burtu allt kvöldið. Man seer ham aldrig glad, hverken hjemme eller u. — 2) u. og hjemme utanlands og innan. — 3) fjærri miðbiki e-s hlutar: U. ved Grændserne út við landamæri. — B) um tíð, úti: Naar Barnet er dødt, er Fadderskabet u. (sb. Fadderskab). Spillet er u. — Det er u. med ham, hann er frá, hann er farinn, hans er liðinn eins og ljós, (sb.: það er út sjeð um e-ð): Mister han denne Capital, er det reent u. med ham. — C) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) blive u. med noget; sb. udeblive. — b) nu er jeg reent u. af Spillet kominn út af laginu. — c) jeg er nu snart u. af den første Deel bráðum búinn með fyrsta (fyrra) hlutann (af bókinni).

udeblive koma ekki: De udeblevne Medlemmer i Selskabet þeir fjelagsmenn, sem ekki komu. Han er udebleven med Betalingen over

Tiden hann hefur ekki borgað í tækan tíme. Betalingen udeblev, kom ekki, brást.

Udeblivelse, sk., það að udeblive: Hans lange U. gav mig Mistanke mig fór að gruna margt, þegar hann var svo lengi í burtu.

udeelagtig hlutlaus e-s: Være u. i noget.

Udeelagtighed, það að eiga ekki þátt í e-u, (hlutleysi).

udeelt, [sb. dele], ódeildur (Grágás), óskiptur (forni; sb. óskerður).

udeholde, ás., halda (e-u) úti.

udelade, ás., [lade of láta], sleppa (e-u), fella (e-ð) úr; fella (e-ð) undan: Dette Ord maa ikke udelades þessu orði má ekki sleppa. Han udelod adskillige Vers, da han oplæste Digtet.

Udeladelse, sk., það að udelade.

udelelig óskiptilegur (fornt).

Udelelighed óskiptilegleiki.

udelukke, a) eiginl., loka (e-n) úti: Dersom vi ikke skynde os, blive vi udelukte. Jeg blev udelukket af mit eget Huus. — b) óeiginl., byrgja (e-n eða e-ð) úti, slengja (e-o) úti (sb. steingja úti páfann sjálfan af kirkjunnar inngöngu; sb. einnig: fráskila allri guðs kristni, 655, XI): Han blev udelukt af (eða fra) Selskabet var rekinn út úr fjelaginu. U. een fra en Arv gjöra e-n arflausan. Udelukkende Rettighed = Enerettighed. Mod og Raskhed udelukker ikke (getur verið samfara) den fornødne Forsigtighed.

Udelukkelse, ft. -r, sk., það að udelukke.

uden, [utan], A) ao., utan, 1) án fs., (sb.: ok sérí því um gammann, bæði utan ok innan): Kisten blev malet baade inden og u. — 2) fyrir framan fs., a) vi maatte staae u. for (fyrir utan) Kredsen. Boe u. for Byen utanborgar. — b) u. om Gjerdet gaaer en dyb Grøft (sb. þar utan um liggr hinn djúpi sjár). — c) tag endnu denne Pels u. over de andre Klæder utan yfir hin fötin. — d) hefte noget u. paa Kjortelen utan á kyrtilinn. — Det stod u. paa Brevet utan á brjefinu. — B) st., 1) utan = nema, a) (sb.: nú dvelr mik engi lutr ...., utan sá einn, at hann mun nú til borða genginn; þér skuluð öngu fyrir týna, nema lífinu, ef o. s. frv.): Ingen gik til ham, u. jeg. Ingen, u. Forældrene, vare tilstede. Det er intet, u. tomme Løfter. — Jeg har ingen til at tale min Sag, u. ham. — b) (sb.: utan hann væri verndaðr föðurligu fulltingi, Fms. VI, 70; öngir þóttu lögligir dómar, nema hann væri í): Det kan ikke skee, u. han vil. „U. saa er (nema svo færi), at jeg kom til Skade, at miste mine Øren". — c) u. at með nh., þar sem nú er tíðkanlegt á ísl. að segja án þess að með nh., (sb.: fengu þeir eigi haldit — varginum —, nema þeir felldi hann, Sn. E.): Det kan ikke skee, u. først at søge om Tilladelse, nema áður sje beðið leyfis, (ekki stoðar að gjöra það í leyfisleysi). — 2) u. at, þar sem Íslendingum er nú títt að segja án þess að (en orðinu nema verður ekki við komið, eins og í B, 1, c), a) með nh.: Man kan fordrive dem, u. at skade Træerne (það má fæla það burt, án þess að skemma trjen), ekki þarf að skemma trjen, þó það sje fælt burt. U. at sige et eneste Ord, forlod han Selskabet, hann fór burt þegjandi úr samkvæminu, (sb.: hann kvaddi hvorki kóng nje jarl). — b) með framsöguh. (þar sem vjer höfum afleiðingarh. eptir án þess að): Han gik bort, u. at nogen mærkede det (án þess að nokkur yrði var við), svo að enginn varð var við. Jeg var tidt i Selskab med ham, u. at jeg kjendte ham. — C) fs., 1) eiginl., utan (sb.: utan kirkjugarðs; utan paradísar; Páll vissi af gipt heilags anda dauða þeirra manna, er létusk utan hans herbergi): U. Huset utanhúss. U. Byen utanborgar. U. Porten, fyrir utan borgarhlið, utanborgar. — 2) óeiginl. utan (sb.: fastan .... utan ölmusunnar; utan orlofs; utan leyfi konungs; jörðin var þá utan alla prýði), fyrir utan (sb.: Magnús tók þá við Danmörk fyrir utan gagnmæli; fyrir utan leyfi), án (sb.: án lostasynðar, El.; ómildra, es fyr farask án dóm, El.; án hans ráðe, Fms. XI, 111): Et Træ u. Løv (sb.: fuglinn flaug fjaðralaus, settist á garðinn beinlaus; þá kom maður handlaus, og skaut fuglinn bogalaus). Gaae u. Hat (Stok) hattlaus (priklaus). Ingen gik til ham u. mig án min (= svo að jeg væri ekki með honum). Døe u. Arvinger deyja erfingjalaus (fornt). Gjøre noget u. Betaling, kauplaust, fyrir ekki neitt. — U. Forskjel; sb. Forskjel. U. Tvivl, eflaust, sjálfsagt. U. Omsvøb, beint áfram, hiklaust. U. Ophør; sb. Ophør. U. Ende utan enda (Gísl.). U. Aarsag án saka: straffes u. al Aarsag (sb. henn hefir meirr enn saklauss veginn verit). U. Anledning, raunarlaust, að raunarlausu: Det skete u. nogen (mindste, ringeste) Anledning öldungis að raunarlausu. — Deres Afsked var ikke u. Taarer, skilnaður þeirra var ekki táralaus, (sb.: eptir tárblandinn koss skilja þau). Jeg har ikke u. megen Vanskelighed opnaaet det jeg hef ekki haft lítið fyrir því. — Han gjør intet u. hendes Raad (sb.: utan frænda ráð, Hkr.; án ráð lögráðanda, Grágás; án ráði allra frænda sinna, Nj.). U. ham var jeg ikke bleven til det, jeg er.

udenad, ao., utanbókar: Lære (kunne) noget u.

Udenadslæsning það að lesa e-ð þangað til maður kann það utanbókar.

udenbords, ao., utanborðs (Gísl.; Fms. VII, 202), útbyrðis (fornt): Inden- og u.

udenbyes, a) ao., utanborgar: Boe u. — b) sem e., (sem er eða á heima) utanborgar: U. Folk, utanborgarfólk, utanborgarmenn. U. Gjester. U. Deeltagere.

udendørs, ao., utangátta (Stjórn), utanstokks, utanbúss (B. H.), utanbæjar (fornt).

udenfor, ao., fyrir utan, o. s. frv.: Vi gik ind i Huset, men han blev u. var eptir úti. — Óeiginl.: Jeg vil helst være u. vera laus við það (mál).

udenfra, ao., utan = að utan: Fugtigheden trænger ind u.

udengjerds, ao., utangarðs: Den Deel af Kratskoven, som ligger u.

udenjords, ao., utanjarðar: „Vi ville forlade Stjernerne, efterat vi i nogen Tid have reist udenlands eller u."

udenlands, ao., utanlands (sb.: hann var þá utanlands, Fms.; er hann kom utanlands, Hv.), utanlendis (forut), útlendis (fornt), erlendis (sb. Gþl. 148): Reise (begive sig) u. Han har været u. Komme u. fra, koma úr (frá) útlöndum, (sb.: koma úr siglingu, koma inn, koma út).

udenlandsk, ft. -e, e., útlenzkur (fornt), útlendur (fornt), erlendur (fornt): udenlandske Varer útlenzkur (útlendur) varningur.

Udenlandsreise, för í útlönd, (sb.: utanför, utanferð).

udenom, ao., í kring: Vi andre gik igjennem Mosen, men han foretrak at gaae u.

udenover, ao., utan yfir: Tag endnu denne Pels u.

udenpaa, ao., utan á: Man kan føle u., hvad der er i Pakken það má finna utan á bögglinum, hvað í honum er.

Udenretsstævning stefna frá sakar sækjanda (gagnstætt Retsstævning).

udenrigs, ao., utanríkis, (sb. udenlands).

udenrigsk, ft. -e, e., utanríkis-: Udenrigske Fordringer (sb.: erlendis-víg, o. s. frv., Grágás II, 142).

udenslægts, sem e., utanættar-.

udentil, ao., utan, að utanverðu.

udenveis, ao., afleiðis (fornt), afskeiðis (fornt): „Du gaaer lidt u.; det gjør dit hede Blod".

Udenverden = Yderverden.

Udenvold, ytri vígveggur, (sb. Fms. IX, 41).

udenvolds, sem e., (sem er) utanveggja (= fyrir utan borgarveggi).

udenvælts, sem e., utanveltu-: Have mange u. Kort paa Haanden.

Udenværk, ft. -er, kl., vígi fyrir utan kastala-síki, (útvígi).

udestaaende, [sb. staae], a) ógoldinn (sb. Grágás I, 399): Jeg har endnu adskillige Fordringer u. — b) have noget u. med een, eiga í brösum (hüggi) við e-n, (sb. eiga sakir við e-n).

Udfald, 1) eiginl., a) útfall. — b) með aukinni merk., α) (í skilmingum), tilræði (= það að leggja eða höggva til annars); lag; högg. — β) útrás (af liði sem um er setið): Gjøre et U. af Fæstningen. — 2) óeiginl., endir, málalyktir, málalok: Sagen fik et slet (godt) U., málalok urðu ill (góð), málið fór illa (vel). Sagen fik et uventet U. fór öðru vísi, enn ætlað var.

Udfart útför (í óbreyttustu merk.): Vi ville gjøre en lille U. i Havnen fara spottakorn út á höfnina. Ved Kuglens U. af Mundingen í því eð kúlan flaug út úr byssunni.

udfeie, ás., sópa (e-u) út.

Udfeining, ft. -er, sk., það að udfeie.

udfile, ás., a) sverfa innan úr (e-u) = bola (e-ð) innan með því að sverfa. — b) sverfa (e-ð úr eða af e-u): U. Rustpletter af noget.

Udfiling, ft. -er, sk., það að udfile.

udfinde, ás., (finna e-ð með umhugsun), hafa (e-ð) upp: Nu har jeg udfundet Aarsagen. U. Opløsningen til en Gaade, finna ráðning e-r gátu, ráða (geta) gátu, (sb.: dreymdi Faraó 2 drauma ....., ok urðu eigi ráðendr til).

udfiske, a) veiða (e-ð) upp. — b) tæma (e-ð) að fiski: U. en Dam.

udflamme, ás., (í skáldskap), skjóta (e-u) út af sjer í loga.

Udflod, kl., a) útrennsli. — b) það sem út rennur.

Udflugt, ft. -er, a) það að fljúga út: Fuglens U. fra Reden. — b) ferð, (sb.: bregða sjer eitthvað, skreppa eitthvað): Det er hans første U. efter hans Sygdom. — c) útvegur (sb.: öngan útveg á hón — þ. e. sólin —, nema renna undan, Sn. E), undanfæri, undanbragð. — d) fyrirsláttur, vífilengjur: Han veed nok at finde en U. Søge Udflugter fara undan.

udflyde fljóta (renna) út: Der udflød en tyk Vædske.

Udflydelse, sk., (sjaldh.), a) það að udflyde. — b) = Udflod b.

Udflyden, án ft., sk., það að udflyde.

udflye, ás., (úrelt), a) dubba (e-ð) upp. — b) = udstyre.

Udflyening, sk., (úrelt), = Udstyr, Medgift.

Udflytning, það að flytja (færa) e-ð út; það að flytja sig út.

udflytte, ás., flytja (e-ð) út, færa (e-ð) út: U. en Bonde fá bónda jörð utanbýjar. Bønderne, hvis Gaarde udflyttes, faae Bygningshjelp.

Udflytter, ft. -e, kk., sá sem flytur sig út (einkanl. úr bý; sb. udflytte og Udflyttergaard).

Udflyttergaard jörð sem bónda er fengin utanbýjar.

udfolde, [-folde af falda], breiða (e-ð) út, a) eiginl.: U. en Vifte breiða blævæng.

Rosen (Blomsten) udfolder sig lýkst upp. — b) óeiginl.: U. (birta) sit Hjertes inderste Hemmeligheder (sb. ef þú segja nó náir einhverjum allan bug). Der, hvor Sjælens Kræfter skulle u. sig (þróast) i fri Virksomhed.

Udfolding, ft. -er, sk., það að udfolde.

udfordre, a) eggja (e-n) að kuma út; bjóða e-m til einvígis, bjóða e-m einvígi, (sb.: bjóða e-m hólmgöngu, skora á e-n til hólmgöngu, skora e-m til hólmgöngu, skora e-m á hólm): Han har udfordret den, som fornærmede ham. U. een paa Pistoler bjóða e-m að berjast við sig með smábissum. — b) = udkræve.

Udfordring, ft. -er, sk., það að udfordre a.

udfore, I) kapp-ala. — II) fóðra (fat): U. noget med Skind (sb. skallats-skikkju skiondregna enum beztum skinnum).

Udforing, ft. -er, sk., það að udfore.

udforske, ás., a) komast að e-u, komast fyrir e-ð, (sb.: kvoða má svá, ot þá sé fegri visan, ef grafin er; sá er með mennskri skynseml vill grafa um tákn manndóms Krists; af sinni ræðu ok vitrleik gróf hann svá undir þeim, at hann varð margra hluta .... víss; gróf hann vandliga eptir þess manns atferð; hann gróf at vandliga ok bað hana segja sér): Han søgte at u. af Pigen, hann reyndi til að hafa (veiða) það upp úr vinnukonunni, (sb. b). — Søge at u. (grafa um) Naturens Hemmeligheder. — b) komast fyrir e-n: U. een.

Udforskning, ft. -er, sk., það að udforske.

Udfragt (sjaldh.), burtflutningskaup.

udfrie, ás., frelsa (fornt: frjálsa) e-n úr (af, undan) e-u: U. een af Fængsel. U. Landet af Fjendens Vold (sb. allt hans riki vil ek frjálsa af úfriði andskota hans).

Udfrielse, sk., það að udfrie.

udfritte, a) komast að e-u, komast fyrir e-ð, veiða (hafa) e-ð upp úr e-m: Han søgte at u Hemmeligheden af Tjeneren. — b) komast fyrir e-n: Han vilde u. Pigen; men hun blev ved hendes Taushed.

Udfritten, án ft., sk., það að udfritte (sb. spurningar).

udfylde fylla: U. en huul Kugle med noget. U. det som mangler i en Ting (sb.: hvort fulll væri skarð í vör Skiða; Haraldr .... fylldi vísuna, er þormóðr hafði ort).

Udfylding og Udfyldning, sk., það að udfylde.

Udfyldning sjá Udfylding.

Udfærd (fornl.), útför (t. a. m. í: útfarabólkr, Gþl. VIII).

udfærdige, ás. 1, semja (skriflega skipun eða auglýsingu eða þvíuml.; sb.: gjöra; sb. einnig udstede).

Udfærdigelse, sk., það að udfærdige.

udføre, A) eiginl., a) flytja burt (varning i önnur lönd, til sölu): Der udføres meget Korn af Danmark. — b) (sjaldh., nema i bo. l. t.), fara út með (e-n eða e-ð): Da han blev udført til Retterstedet. — B) óeiginl., a) leiða (e-ð) til lykta, (sb. fuldføre), fylla (sb.: þeir menn, er kænstir voro ok braustastir at fylla þá sýslu, Fms. X, 230), vinna: Han har begyndt meget, som han neppe faaer udført. Dette Foretagende udførte han uden andres Hjelp. U. en Befaling. „Hvor langt større det er, at u., end at beskrive Bedrifter". — b) rekja (e-ð skriflega): U. en Sætning. U. et Beviis.

Udførelse, án ft., sk., A) eiginl., það að udføre A, b: Forbryderens U. til Retterstedet. — B) óeiginl., það að udføre B (sb.: of vær orfiðum meðr framkvæmd ok fyllingu guðs boðorða, Stjórn): En Handlings U.

Udfører, ft. -e, kk., (sjaldh.), fyllandi, framkvæmandi: „Disse ..... behøve Udførere af de Forretninger, som de selv fattes Kundskab til at udføre".

udførlig, a) ft. -e, e., sem engu er úr sleppt, nákvæmur, greinilegur: Skriftet er udførligt, uden at være vidtløftigt. En u. Fortælling. — b) sem ao., út í æsar (hörgul), innilega (sb. at þér skýrit inaliga firi mér þessa bluti): Beskrive (bevise) noget u.

Udførlighed, án ft., sk., það að vera udførlig a.

Udførsel, sk., burtflutningur (varnings, til sölu): Toldfri U.

udgaae (er), 1) eiginl., a) um það, sem hefur fætnr, (ekki tíðkað, nema í tiguglegu orðfæri): De første, der udgik af Byen er út gengo úr borginni. — b) um dauða hluti: Udgaaende Varer vara, sem burt er flutt. — 2) óeiginl., a) spretta (af e-u): Herfra udgik en ny Slægtlinie (sb. margir róttlátir menn runnu upp af honum ok fæddnz). — b) koma í ljós: Kongen lod u. den Befaling sotti þá skipan. — Lade noget u. i Trykken, láta e-ð koma á prent, láta prenta e-ð. — c) fölna (um blóm); feyskjast, (sb.: tréit er kvikt, þat vex ok gefr grænt lauf, ok svá hrörnar þat ok þornar, þegar þat tekr at deyja; en fyrir því má þat kvikt kalla, meðan þat er grænt, at þat deyr þegar er þat hrörnar, Skuggsjá): En udgaaet Blomst (sb. þar hrörna aldri fagrir blómar). Udgaaede Træer kal-viður.

Udgade, stræti utarlega í borg, (út-stræti).

Udgang, 1) án ft., a) útganga; útferð: Indgang og U. gjennem en Port. — Israeliternes U. af Egypten (sb.: Israels ætt tók á útferðarmorni sinum af Egiptalandi rifs ok rán, Stjórn). — b) lok (e-s tíma): Aarets U. árslokin. Maanedens U., mánaðarlokin, niðurlag mánaðarins (Rimb.). — c) í líkri merk. og Udfald 2: Denne Begivenhed fik en anden U., end man havde ventet fór öðruvísi, enn ætlað hafði verið. — d) greinaskipti (með línuskiptum). — 2) með ft. -e, útgangur (sb.: hlupu þá í sundr veggirnir, svá at þar var útgangr mikill, Eg. 91), útganga (sb.: berum at eld, nema at einni útgöngu, Fas. I, 14), dyr: Der er to Udgange fra Gaarden. En skjult U., leynidyr, laundyr.

Udgangsfaar utigangskind.

Udgangshest, útigangshestur, (sb. Udgangsøg).

Udgangstold tollur af vöru sem burt er flutt.

Udgangsøg, klakahross (fornt), gaddhestur.

Udgave útgáfa (annað enn Oplag I, c): Besørge en ny, forbedret U. af et Skrift endurbæta rit og láta prenta það að nýju. — En billig (kostbar, sjelden, smuk, fuldstændig) U.

Udgift útlát (sb.: fyrir stórum inntökjum ok útlátum ..... verandi, Theophilus 1; hann ..... var fyrir öllum útlátum ok inntektum, Fas. III, 194), útgjöld, gjöld: Der forestaaer mig en stor U. jeg á (senn) að greiða mikið fje. Aarlige Udgifter. Holde Bog over Indtægt og U. bóka bæði gjöld og tekjur.

Udgiftsbog útgjaldabók.

udgive, a) greiða út (fje), greiða (fje) af hendi, eða þvíuml.: Jeg har i Aar udgivet meer end i Fjor. — b) koma (e-u) á prent: Han har udgivet denne Forfatters samlede Værker. — c) setja (og birta lög): U. en Forordning. — d) u. noget for noget láta sem (eins og) e-ð sje e-ð: Han udgav det for et Maleri af Tizian. U. sig for en anden Person, látast vera annar, enn maður er; ljúga til nafns sins.

Udgiver, ft. -e, kk., útgefandi (bókar): Bogens (Tidsskriftets) U.

Udgjeld skuldir á dánarbúi. Gagnstætt Indgjeld.

udgjenne, ás., stökkva (e-u) út, bægja (e-u) út.

Udgjerning, útiverk, útivinna.

udgjøre, vera (e-ð): Vinteren udgjør den største Deel af Aaret veturinn er meiri hluti ársins (meira enn helmingur af árinu). Hans Gjeld udgjør en stor Sum (skuldirnar hans eru mikið fje), það eru ekki leysi (smáræðis) skuldir, sem hann er í; hann er stór-skuldugur (skuldunum vafinn). Det, som udgjør Menneskets sande Lyksalighed það, sem sönn sæla mannsins er í fólgin), það sem manninum er sönn sæla.

Udglatning, ft. -er, sk., það að udglatte.

udglatte, jafna, sljetta: U. Folder i Tøi.

udgløde, ás., gjöra (e-ð) glóandi.

Udglødning, ft. -er, sk., það að udgløde.

udgnide núa (e-ð) úr: U. en Plet.

Udgnidning, ft. -er, sk., það að udgnide.

udgrandske komast að fullum skilningi á (e-u; sb. udforske a): „Det Væsen, hvis Godhed vi kjende, skjøndt vi ei kan u. dets Veie."

Udgrandskning, ft. -er, sk., það að udgrandske.

udgrave, 1) um pælingu, a) grafa (e-ð) upp (úr jörðu): U. noget af Jorden. — b) brjóta (fara í) haug: U. en Høi. — 2) um innsiglisgröpt, o. s. frv., a) grafa (myndir á e-ð; sb. indgrave 2, a): U. Figurer i Metal. — b) grafa (= grafa myndir á; sb.: krismaker grafit, með tönn): Udgravet Arbeide.

Udgravning, ft. -er, sk., það að udgrave.

udgruble finna (e-ð) með heilabrotum.

Udgrund útgrynni (sb.: stórskipum er ekki gott at halda at Englandi, sakir straums ok útgrynnis, Fas. I, 351), útgrynningar.

udgrunde, ás., komast að (e-u, með umhugsun): U. Aarsagerne til en Stats Forfald. Søge at u. en Hemmelighed (sb. udforske a).

udgræde, í orðatiltæk. have udgrædt vera hættur að gráta.

udgrefte, ás., skera e-ð fram: U. et Hængedynd.

udgyde, 1) eiginl., a) hella e-u niður: Han udgød Vinen, som var i Bægeret. — b) hella e-u út: U. Blod hella út blóði (623). U. Taarer hella út tárum (sb. 623). — 2) óeiginl.: U. sit Hjerte for een (sb.: sorg etr hjarta, ef þú segja nó náir einhverjum allan hug). U. sin Harme (Vrede) over een skeyta skapi sinu (svala sjer) á e-m.

Udgydelse, ft. -r, sk., það að udgyde, a) eiginl., (sb.: í úthellingu blóðs sins, Orkn.). — b) óeiginl.: Hjertets fortrolige Udgydelser hjartanleg trúnaðarmál.

udhale, ás., draga (e-ð) út með köðlum: I Dag bliver Skibet udhalet af Bommen.

Udhaler, ft. -e, kk., (í dvöndudu tali), alarkarl.

udhamre, a) beita (e-ð) út: U. Kobber i Plader. — b) rjetta (e-ð) með hamarlætti: U. en Bugle.

Udhamring, ft. -er, sk., það að udhamre.

Udhavn, höfn á útströndum, (úthöfn).

Udhegn, merkigarður, (sb. útgarður).

udhente sækja (e-u eða e-ð) út: Han blev udhentet paa Landet.

Udhold dráttur: En Tones U. i Musikken.

udholde, ás., þola (sb.: hverr þollr þar verst pislir?, Fms. III, 200), bera e-ð af, standast: Han maatte u. meget paa denne Reise. Han udholdt Proven. — U. en Tone (halda nótu) i ti Secunder. — b) udholdende, sem e., þolinn (sb.: þolinn var hann með vás ok erfiðl, Rómv., am Catilins), þrautgóður (Skuggsjá), endingargóður: Være udholdende i Arbeide. En utrættelig og udholdende Flid (stök iðni).

udholdelig, ft. -e, e., þolaodi = þolanlegur.

Udholdenhed, án ft., sk., þol.

Udholm, a) útbólmur (eins og útey). — b) engjahólmi (Engholm) utarlega i landi.

udhoret, [sb. hore], (i dvönduðu tali), a) sem bo.: Have udhoret vera hættur saurlifi. — b) sem e., út-taugaður af saurlifi.

udhugge, a) höggva (e-ð) út (úr e-u): U. en Steen af Klippen. — b) höggva (e-ð i eða á e-ð): U. et Vindue i en Muur klappa glugga á múrvegg. — c) meitla (e-ð úr e-u): U. en Figur i Marmor. — d) brytja: Kjødet af Oxen blev folgt, saa hastigt som Slagteren kunde u. det. — e) ryðja (skóg): U. en Skov.

Udhugning, ft. -er, sk., a) það að udhugge. — b) höggvið skógarrjóður.

udhule hola e-ð innan (sb.: hinn kristni maðr hafði holsdan innan staf sinn, 655 III): U. en Træklods. Et udhulet Græskar. — „Og arbeider paa at u. den Afgrund, der skal opsluge dem begge" (sb.: sjer grefur gröf þó grafi).

Udhuling, ft. -er, sk., það að udhule.

udhungre, ás., svelta, sitja e-m mat: See udhungret ud. U. en Fæstning.

Udhuus, úthús (fornt), úthýsi (fornt), útihús (fornt): Udhusene paa denne Gaard ere forfaldne.

udhvile, a) h. s., (sjaldh.), hvílast. — b) ás., i u. sig, hvíla sig, hvílast; aflýjast: U. sig efter (hvílast af) sit Arbeide. Naar vi saae udhviilt os, ville vi gaae videre. Være udhviilt vera orðinn aflúina (afþreyttur). — Den udhvilede Jord (sb. hvile 1, a, β).

udhyle, ás., láta (e-ð) i ljósi með góli, segja (e-ð) vælandi (æpandi).

Udhæng e-ð sem hangir út.

udhænge, ás., hengja e-ð út: Klæderne ere udhængte for at luftes. — U. en Fane setja út merki.

udhæve taka e-ð fram (í tali eða skrifi).

udi (forul.) = i: U. Italien á Ítalíalandi (625).

*udisciplineret, [sb. disciplinere], óvenur reglusemi.

udjage, ás., reka e-a eða e-ð út: Han blev udjaget af Staden.

Udjagelse, sk., það að udjage (útrekstur).

Udjord = Udmark.

udjævne, jafna, sljetta: U. enhver Fold.

Udjævning, ft. -er, sk., það að udjævne.

udkaare kjósa: Den Prinds, de havde udkaaret til Konge.

Udkaarelse, sk., það að udkaare.

Udkant, útskækill, útskíki: I en U. af Byen utarlega i borginni.

Udkast, ft. eins, kl., a) (sjaldh.), það að udkaste a: „Han drager i Hast sine Garn til et U." — b) (það að udkaste b), uppdráttur (til undirbúnings); uppkast: Gjøre U. til en Bygning draga upp (fyrstu) fyrirmynd húss. — Gjøre U. til et Skuespil (Brev) kasta upp sjónarleik (brjefi).

udkaste, a) kasta (e-n) út: Da Garnet blev udkastet. — b) kasta (e-u) upp: U. en Tegning paa Papiret. — U. en Skildring af Tidens Sæder lýsa stuttlega aldarhætti. U. en Plan til et Foretagende setja ráð til um e-t áform.

Udkastelse, sk., það að udkaste a.

Udkastning, sk., = Udkastelse.

Udkig, kl., það að vera að gá (eiginl. gægjast) að e-u, (sb.: oro — þ. e. voru — opnar dyrrnar ok engir monn á varðbergi, 655 XXX A; nú segja menn: vera á vaðbergi): Være i Mærset paa U. Ligge paa U. efter noget vera að horfa eptir e-u.

udkjøbe = kjøbe ud (sb. greinina um kjøbe): Han har udkjøbt alle de andre Lodseiere.

udkjøre, ás., aka (e-u) út: Gjødningen er udkjørt paa Ageren áburðinum var ekið (út) á akurinn.

Udkjørsel, a) það að aka út. — b) ekdyr eða akvegur út.

Udklipning, sk., það að udklippe.

udklippe, ás., a) klippa (e-ð úr e-u): U. Blade af en Bog. — b) klippa (myndir úr e-u): U. Dyr (Blomster) i Papir.

udklæde, a) búa (e-n breytilega að klæðum): Hun var underlig udklædt. — b) færa (e-n i dularbúning): Hun var udklædt i Mandsklæder. — c) = forklæde: Han var udklædt som en Bonde.

udklække, 1) eiginl., a) klekja e-u út, unga (e-u) út: Strudsens Unger udklækkes ved Solvarmen. — b) koma (grasi) til að spretta: Solen udklækker Blomsterne blómin spretta við sólaryllnn. — 2) óeiginl., unga (e-u) út: Dette kloge Anslag har han selv udklækket.

Udklækning, sk., það að udklække.

udkoge, ás., a) sjóða (e-ð úr e-u): U. Fedtet. Marven er udkogt. — b) hreinsa (e-ð) með því að láta það liggja i sjóðande vatni: U. nye Leerkar. U. Sølvtøi.

Udkogning, ft. -er, sk., það að udkoge.

Udkomme, án ft., kl., atvinna: Naar man har Helbreden, finder man vel U. getur maður liklega haft ofan af fyrir sjer. Erhverve sit U. hafa ofan af fyrir sjer. Have sit U. hafa til daga og nætur; (han har sit U.; men heller ikke mere það er rjett svo að hann kemst af; það berst i bökkum fyrir hunum). Have sit gode U. vera efnaður (megandi, bjargálna). Have rigeligt U., hafa nóg fyrir sig að leggja, vera efna-maður. Have knapt U. eiga heldur örðugt.

Udkomst, sk., (sjaldh.), undankoma, útvegur (til undankomu).

udkonstle, ás., (sjaldh.), gjöra (e-ð) margbrotið.

udkradse bora út úr (e-u): U. sit Pibehoved brista úr pípuhausnum sinum.

Udkradsning, sk., það að udkradse.

udkramme trana (e-u sem er margt) fram: U. sine Kostbarheder. — Óeiginl.: U. al sin Lærdom.

Udkrat runnar utarlega i skógi.

udkryste kreista (e-ð úr e-u).

udkræve, (útheimta), þurfa: Sagen udkræver en nøiagtig Undersøgelse það þarf að rannsaka málið nákvæmlega. Det udkræver et møisommeligt Arbeide það er fyrirhafnarmikið. Min Pligt udkræver det, það er skylda min, mjer er það skylt, jeg er skyldur til þess.

udkæmme, a) kemba (e-ð úr e-u). — b) greiða úr (e-u) með kambi eða hárgreiðu: U. en Fletning. U. Haaret greiða sjer.

Udlaan, það að ljá e-ð i burt; það sem ljeð er i burt.

udlaane ljá (e-ð) i burt: U. Bøger af sin Bogsamling ljé bækur úr safninu sinu.

udlade, ás., [-lade af hlaða], = losse: Indlade og u. et Skib.

udlade, ás., [-lade af láta], i orðatiltæk. u. sig tala: Du maa ikke u. dig for nogen derom þú mátt ekki minnast á það (láta á því bera) við neinn. Derom (derover) har han slet ikke udladt sig hann hefur ekki nefnt það á nafn. Han udlod sig med (það var á honum að heyra, hann ljet i veðri vaka), at der vil foregaae en Forandring.

Udladning, sk., það að udlade (= losse).

Udladelse, ft. -r, sk., orð (ft.).

Udland, útlönd, önnur lönd: Gjøre en Reise i Udlandet ferðast um önnur lönd.

udlede, ás., [-lede af leita], (sjaldh.) = udsøge.

udlede, [-lede af leiða], ráða, álykta, (sb. uddrage b): Deraf vil man u., at han er falden i Unaade.

udlee, ás., hlæja (sb.: hleglaa af englam, en hræptr af mönnum; sb. einnig belee): Han mistede sin Hat og blev oven i Kjøbet udleet.

udleie leigja (ljá, lána, byggja) e-m e-ð: U. Klæder. U. Værelser.

udlevere, skila e-u; selja e-a fram: U. en Forbryder.

Udlevering, sk., það að udlevere.

udlevet, [sb. leve], (útlifaður), hramur, (sb. affældig 1): Være tidlig u.

Udligger, sk., a) eins konar rá. — b) (úrelt) = Vagtskib.

udlodde, ás., [lodde af hluta], skipta (e-n i hluti).

udlokke, ás., ginna e-ð af e-m (sb. Fms. III, 98); veiða (hafa) e-ð upp úr e-m: U. en Hemmelighed af een.

Udlosning, sk., það að udlosse.

udlosse = losse.

udlove, ás., heita (e-m e-a): Han udlovede en anseelig Belonning til den, som kunde opdage det.

udlude, h. a., slúta.

udlude, ás., a) bleyta (e-ð) i lút. — b) hreinsa (e-ð) með vatns-áhellingu: „Hvilke Dele udludes (skolast úr) for det meste ved Vandet under Altningen". — c) láta (e-ð) setjast (i vökva).

Udludning, ft. -er, sk., það að udlude (ás.).

udlufte, ás., viðra: U. Sengklæder.

Udluftning, ft. -er, sk., það að udlufte.

udluge reyta upp (illgresi): Alt Ukrud maa reent udluges af Bedene.

Udlugning, sk, það að udluge.

Udlæg, ft. eins, kl., 1) það að borga fje fyrir annan (og lána honum það með því móti): Gjøre U. for een borga fyrir annan. Jeg maatte gjøre Udlægget jeg varð að borga (fyrir hins, aða þviuml.). — b) fje sem goldið er fyrir annars manns hönd: Godtgjøre een hans U. Jeg fik ikke engang mit U. betalt það var ekki svo mikið um, að jeg fengi aptur það sem jeg hafði borgað fyrir hans (o. s. frv.) hönd. — 2) skipti til handa erfingja eða skuldarmanni: „U. er ikke en Øvrighedshandling, men en Retshandling". Gjøre U. i en Eiendom.

udlægge, a) borga (e-ð fyrir hönd e-a): Jeg maatte u. 20 Rigsdaler for ham til denne Reise. — b) skipta (e-m e-a af því fje sem aunar á eða hefur átt): Det er blevet ham udlagt i Arv efter hans Moder hann hefur fengið það i sinn hlut eptir hana móður sina. — c) þýða = skýra, (sb. udtyde, fortolke, forklare a): U. et Skriftsted. U. noget til det bedste (værste) færa e-ð á betra (verra) veg. Det blev ham udlagt som Hovmod, það var virt honum til ofmetnaðar, það var tekið fyrir hroka af (úr) honum.

Udlægning, sk., það að udlægge c (sb. Fortolkning).

Udlægsforretning = Udlæg 2.

Udlægshaver, ft. -e, kk, skuldarmaður (sb. Skyldmand) sem (þiggj.) e-n hefur verið skipt af eign skuldara sins.

Udlægsorden skulda-skipun (= það hverjir skuldarmenn að ganga eigi fyrir og hverjir helzt eigi að verða á hakanum).

udlændig, ft. -e, e., (úrelt), = udenlandsk.

Udlændighed, sk., (forni.) = Landflygtighed: „Deres Udlændigheds Tid gik til Ende".

Udlænding, ft. -e, kk., útlendur (útlenzkur) maður (Grágás), útlendis-maður (Fms. X, 107).

udlændisk, ft. -e, e., (úrelt) = udenlandsk.

udlært, [sb. lære], 1) i orðatiltæk. have u. vera fullnuma. — 2) sem e., a) útlærður, fullnuma: En u. Svend fullnumi i iðnaði. — b) útfarinn: Være u. paa Skjelmsstykker. En u. Typ

udlæse lesa (e-ð) á enda: Jeg har udlæst Bogen.

Udløb, a) útlát (sb.: þar var Einglandsfar albúit til útláts, Ísl. II, 221): Flaaden laae færdig til U. — b) útrennsli, (sb. einnig Munding a): Donau har sit U. (ellur) i det sorte Hav. — c) = Forfald 2, b: Vexelens U.

udløbe líða (um tíð): Terminen (Betalingstiden) er udløben.

udløse, a) leysa e-n út (sb.: Einarr ..... var ..... hafðr þar i höptum ..... bræðr hans ..... leystu hann út, Dropl.): U. een af Fangenskab. — b) leysa e-n undan e-u, frelsa e-n af e-u: „Udløst af Støvets tunge Baand". — c) leysa (e-n bratt úr fjelagi við sig): U. een af Fællesskab (Sameie). — d) leysa e-ð til sín (sb.: þau sex hundruð, er hún sagði fallit hafa dætrum sinum þrimr i arf ..... ok hún hafði til sín leyst): „U. Godset med faa mange rede Penge, som det er udlagt for".

Udløsning, ft. -er, sk., það að udløse (útlausn, a. s. frv.).

Udløsningsret = Indløsningsret.

Udmaal mál á því sem maður lætur úti: Vinde baade paa Indmaal og U.

udmaale, a) mæla: U. en Plads (Ager, Skov). U. Indholdet af et Viinfad. — b) mæla (e-m e-ð) út: U. Korn skjeppeviis til de Fattige.

Udmaaling, ft. -er, sk., það að udmaale.

udmagre megra (sb.: skulum vér .... mæða ok megra vára likami, Stjórn), tálga holdin af (e-m): Slid og Nattevaagen har udmagret ham hann hefur horazt niður af striti og vökum. — Denne Sæd udmagrer ikke (dregur ekki dáð úr) Jorden.

Udmagring, sk., það að udmagre.

*udmaie blaða (g'ysi) utan á.

*Udmaielse, sk., það að udmaie.

udmale, [af male penta], a) ljúka við að penta: U. en Blomstertegning. — b) lýsa (e-u) út í æsar: U. noget for een.

Udmaling, ft. -er, sk., það að udmale.

udmalke, ás., þurmjólka.

Udmark, ft. -er, útskiki i landareign, (sb. úthagi).

Udmarksjord (í mállýzku) = Udmark.

udmarve, ás. 1, eiginl., draga merg úr (e-u); draga dáð úr (e-u): „Den udmarvende Overdaad".

Udmarvelse, sk., það að udmarve.

udmatte, lýja, þreyta: Reisen har udmattet hende hún er örmagna eptir ferðina.

Udmattelse, sk., það að vera ármagna, þreyta, lúi.

udmynte slá peninga úr (e-u): U. Guld. U. Sølv. — Der udmyntes 9¼ Specier af en Mark Sølv úr mörk silfurs eru slegnir níu eyrispeningar og fjórðungur eyrispenings.

Udmyntning, ft. -er, sk., það að udmynte (peningasláttu): U. af Penge efter en vis Fod.

udmærke, a) setja mark á; setja (e-ð) á sig: Jeg har udmærket mig et vist Træ i Skoven. — b) u. een, α) hafa e-n í hávegum, eða þvíuml.: Kongen udmærkede ham fremfor nogen af de øvrige Anførere. — β) gjöra (e-n) frægan, eða þvíuml.: Det var denne Handling, der især udmærkede ham af þessu verki varð hann einkum frægur. — c) u. sig ved noget, α) gjöra sig frægan með e-u, (sb. verða frægur af e-u). — β) vera frægur (ágætur) fyrir e-ð, (sb. hafa e-ð til síns ágætis): Denne Viin udmærker sig ved sin Styrke þetta vín er frábærlega áfengt. — d) ba. l. t. udmærket, α) sem e., framúrskarandi, frábær (sb. Fms. XI, 428), frábærilegur (sb.: frábæriligan frækleik, Fas. III, 364), fráberanlegur (sb.: hennar — þ. e. Máríu — elskuligan son, er svá fráberanlegar jarteinar er gerandi, Theophilus), afbragðlegur (farnt), afbragðs (sb.: svá sem hann — þ. e. Pótifar — sá afbragðs vænleik Jósefs, Stjórn), afburðar (sb.: þat var afburðar járn kasti, Fms. X, 173): En udmærket Mand afbragðs-maður, afburðarmaður. — β) sem aa., frábærlega, afbragðlega (sb.: hann .... lék svá vel ok afbragðliga, at o. s. frv., Fas. I, 220), afburðar (sb. afburðar vel), afburða (sb. vig afburða frækniligt): Han har udmærket gode Varer hann hefur afburðar-vöru að gæðum.

Udmærkelse, sk., það að udmærke.

udmønstre skilja úr (liðljetta hermenn, þegar lið er kannað): U. de uduelige Krigsfolk.

Udmønstring, sk., það að udmønstre.

udnævne nefna (sb.: nefna mann í dóm), taka (e-n til að vera e-ð), gjöra (e-n að e-u): Han er udnævnt til Minister.

Udnævnelse, sk., það að udnævne.

udpakke taka (e-ð) upp (úr e-u): U. noget af Kofferten.

Udpakning, sk., það að udpakke.

udpante, a) ás., taka upp fje (e-s, fyrir skuldir): U. een for Skatter. — b) sem h. s., taka upp fje (fyrir skuldir): U. hos een for Skatter.

Udpantning, ft. -er, sk., það að udpante.

udpatte, þurrsjúga, totta.

udpensle = pensle b.

udperse (sjaldh.) = udpresse.

udpibe, ás., [af pibe, peb, pebet], = pibe ud (sb. pibe 2, b): Taleren blev udpebet. U. et Skuespil.

Udpibning, ft. -er, sk., það að udpibe.

udpidske, a) keyra e-n út með svipum: Hun blev udpidsket af Byen. — b) (í tali) = udmarve, udmagre: En udpidsket Ager.

udpille, reyta (e-ð úr), tína (e-ð úr): U. enkelte Stykker af en Mængde.

udpine, a) kúga (e-ð) út (úr e-m): U. den sidste Skilling af den Fattige. — b) = udpidske b: En mager, udpiint Jord.

udplante flytja (plöntur) út (undir beran himin): Disse Blomster (Jordbær) maae udplantes.

Udplantning, ft. -er, sk., það að udplante.

udplukke = udpille.

Udplukning, ft. -er, sk., það að udplukke.

udplyndre ræna: Byen blev udplyndret. Han er bleven udplyndret af Røvere.

Udplyndring, ft. -er, sk., það að udplyndre.

udpløie = oppløie b.

udpompe ausa (e-ð) upp með dælu: U. Vandet af Kjelderen. U. Vandet af et Skib ausa skip (með dælu).

Udpompning, ft. -er, sk., það að udpompe.

Udpost útvörður: „Han havde belavet sig paa et Angreb og inddraget sine Udposter".

Udpresning, ft. -er, sk., það að udpresse.

udpresse kreista (e-ð) út (úr e-u). — Óeiginl.: „Et foragteligt Smiil ..... var det eneste, som jeg kunde u. af ham" sem jeg gat haft út úr honum.

udprikke pikka (myndir á e-ð): U. noget i Papir.

Udprikning, ft. -er, sk., það að udprikke.

udpuste, ás., slökkva (e-ð með því að blása á það).

Udpynt, ft. -er, útnes (farnt), útskagi (farnt): Odsherred danner en U. af Sjælland.

udpynte, skreyta, skrýða, prýða: U. en Kirke med Løv og Blomster. Hun er ret bleven udpyntet.

Udpyntning, ft. -er, sk., það að udpynte.

udpønse, ás., grafa (e-ð) upp (með umhugsun): Han troede, endelig at have udpønset, hvem den fremmede Person maatte være.

udqvælde (er), (um vatn), vella upp, (sb. qvælde).

Udraab, óp, kall: Med eet hørtes det U. af Mængden. — b) áarð: Komme i U. for noget.

udraabe, ás., a) den forsamlede Almue udraabte ham til Konge tók hann til konungs (í einu hljóði). — Det blev udraabt overalt i Byen (kallarar fóru um alla borgina og sögðu), at enhver skulde holde sig i Husene. — Alle udraabte med een Røst (allir kölluðu svo sem einum munni), at han var en Forræder.

Udraaber, ft. -e, kk., kallari (farnt).

Udraabsord meðalorpning (Sn. E).

Udraabstegn köllunarmerki (!).

udrase (haft í nh. og ba. l. t.), stillast: Lad ham u. (láttu hanum renna reiðina, eða þvíuml.), saa vil han nok siden høre dig. — Naar den unge Mand engang saaer udraset fer að setjast.

udrede, ás., a) reiða fje, greiða fje út eða fram, (sb. rede 1, a, erlægge): Bonden kan ikke u. de høie Afgifter. Saa mange Penge kan Byen ikke u. — b) (ekki alltíð) = udruste: Af Mangel paa Penge kunde man ikke u. Flaaden. En vel udredet Hær. — c) u. een (sig) af (eða fra) noget greiða e-n (sig) út úr e-u.

udreden, [sb. ride], uppgefinn (af reið): „Deres Heste vare lamme og udredne".

Udredning, ft. -er, sk., það að udrede. — b) gjörð (sb. Gþl. 95); kostnaður, föng: Den hele U. til Brylluppet.

udregne, ás., [-regne af reikna], reikna (e-ð) út: U. en Opgave. — U., hvormeget en Ting vil koste.

Udregning, ft. -er, sk., það að udregne.

Udreise heimanferð.

Udrenden ráp út: En uophørlig Indrenden og U. sífeill ráp út og inn.

udrense hreinsa: U. Legemet ved afførende Midler. U. (moka) en Stald.

Udrensning, ft. -er, sk., það að udrense.

udrette, framkvæma, koma e-u fram, koma e-u til leiðar (vegar), áorka (e-u): U. et Ærende (Hverv), reka erindi, koma fram erindi (Fms. I, 127). Ved Penge udretter man meget. Med ham er der intet at u., hann er til einskis hæfur; það verður engu tauti komið á við hann.

Udrettelse, sk., það að udrette (framkvæmd): Nøiagtighed i ethvert Ærendes U.

Udrider, ft. -e, kk., (fyrrum, á stórbæjum i Danmörku) sendimaður (til að kveðja upp bændurna og þvíuml.).

udrinde (er), a) eiginl., spretta upp úr e-u: Der udrandt en Bæk af Klippen. — b) um tíð, líða: Naar Tiden er udrunden. — c) óeiginl., spretta af e-u, vaxa of e-u (sb.: þverúð af þrætum vex, Hugsv.), gjörast af e-u: Deraf udrinder ofte Misforstaaelse.

udrive slíta (e-ð) út eða upp (úr e-u), kippa (e-u úr e-u): „Lyd, som Stormens, naar den udriver Klippens Eeg." — b) = udfrie: U. een af hans Fjenders Vold.

udrode, ós., róta (e-u) upp.

udruge, ás., klekja e-u út, unga e-u út: U. Kyllinger i Ovne (sb.: sem svá til komnir ungar, út klaktir, kenna rödd sinnar eiginnar móður, Stjórn; hæna klakðe dreka, Al.). — Denne Fugl udruger ikke selv sine Æg (sb.: orrion „klekr þau" — þ. e. eggin — „út", Stjórn).

Udrugning, ft. -er, sk., það að udruge.

udrulle, ás., rekja (e-ð) í sundur: U. et Landkort.

Udrum, kl., húsrúm í úthýsi.

udrunde, a) = udhule. — b) gjöra (e-ð) ávalt (hnöttótt).

udruste, ós., búa (sb. Fms. X, 59): U. et Krigsskib. U. en Flaade. En vel udrustet Hær. — Være udrustet med ypperlige Gaver (vera frábær gáfumaður).

Udrustning, sk., a) það að udruste. — b) herbúnaður, herskaparbúningur, herskapur (sb.: skip ..... vel búin at mönnum, vápnum ok öllum herskap), herneskja.

udrydde uppræta: U. Ukrud. U. et Folk.

Udryddelse, sk., það að udrydde.

udrykke, 1) ás., kippa (e-u) upp, slíta (e-ð) upp: U. Haar af Hovedet. — 2) sem h. s., halda (fara) út.

Udrykken, ón ft., sk., það að udrykke 2: Troppernes U.

Udrykning, sk., = Udrykken.

udryste, ás., hrista (e-ð úr e-u): U. Melet af Posen.

udrække, ás., rjetta (e-ð) út: Han udrakte Haanden.

udroge svæla (e-ð) burt: U. Ræve.

udrøi ódrjúgur: Nyt Brød er udrøit.

udrøre, ás., hræra (e-ð út í e-ð): U. Melet i Melken. U. et Pulver i Vand hræra dupt sundur í vatni.

udsaae sá e-u, færa e-ð niður (sb.: sálds sæðe niðr fórt, Ísl. I, 388): Den udsaaede Sæd.

Udsaaening, sk., það að udsaae.

Udsagn, ft. eins, kl., atkvæði, sögn, saga: Vidnernes U. votta saga (Gþl. 255).

Udsagnsord = Gjerningsord.

Udsalg sala (í sölubúð): Han forestod Udsalget i Kramboden.

udsanke tína (e-ð) úr.

udsee velja (e-ð) úr: Dette Tøi har hun udseet sig til en Kjole. — Han var udseet til hans Eftermand ætlaður til að koma í stað hans.

Udseende, ón ft., kl., álit (sb.: með hinum sama búningi ok álíti, sem hit fyrra sinn), ásýnd, (sb.: Kormakr heyrir, hvat þær tala til yfirlita hans, Korm. 18; friðr sýnum; í sjón, og: í sjón að sjá); yfirbragð: Et friskt U. hraustlegt yfirbragð. Et sygeligt U. óhraustlegt (veiklulegt) yfirbragð. Et muntert U., glaðlegt yfirbragð, gleðibragð gleðimót. — Sagen vil nu faae et andet U. málið fær nú annan blæ. Dermed har det et vidtløftigt U. það á langt í land.

Udseiling útlát (sb. Udløb a).

udsende senda: Han blev udsendt i et vigtigt Ærende.

Udsendelse, sk., það að udsende (sb. útsending).

Udsending, kk., (forul.), sendimaður.

Udside, a) hlið sem út snýr: „Udsiderne af Huset". — b) = Udkant.

udsige, bera (e-ð) fram; koma orðum að (e-u): Det, som Vidner have udsagt (borið) om ham. — U. et Ord urigtigt kveða skakkt að orði.

Udsigende, án ft., kl., = Udsagn.

Udsigt, ft. -er, sk., 1) víðsýni: En vid (udstrakt) U. mikið víðsýni. En indskrænket U. lítið víðsýni. Fra Salen har man U. til Stranden úr salnum sjest niður til sjóar. Lade Skoven gjennemhugge for Udsigtens Skyld höggva skógarbraut til víðsýnis. Forbygge Udsigten for sin Nabo (sb. forbygge 3). — b) svið (eins og það er tilsýndar): En smuk (venlig, indtagende, malerisk) U. Tegne en U. draga upp e-t svið, eins og það er tilsýndar. — 2) það hvernig á horfist (fyrir e-m): Den unge Mand har gode Udsigter. Der er ingen U. for ham til at faae Arvinger það eru engar líkur til, að hann eignist erfingja. — 3) ágrip (af e-u): U. over de vigtigste Begivenheder i Verdenshistorien.

udskamme hrekja e-n í orðum (fornt), skamma: Han udskammede Drengen for hans Feighed.

udskeie (har), reika afvegis (fornt), ganga afskeiðis (fornt): I Ungdommen har han udskeiet paa flere Maader. U. fra Dydens Vei (sb. upphafið á Skuggsjá).

Udskeielse, ft. -r. sk., það að udskeie (ofhvarf): En U. fra Materien. U. fra Sædelighed (Orden).

udskibe, flytja (e-ð) á skipi (skipum), flytja (e-ð) sjóveg: Der blev udskibet meget Korn til Norge.

Udskibning, ft. -er, sk., það að udskibe.

udskifte, ás., a) skipta e-u (einkum landi). — b) = uddele.

Udskiftning, ft. -er, sk., það að udskifte.

udskikke = udsende.

udskjelde, ás., hrekja e-n í orðum (fornt).

Udskov útskógur.

udskrabe, skafa (e-ð) út, (sb.: nöfn ykkur eru skafin af lífsbók, 623).

Udskrabning, ft. -er, sk., það að udskrabe.

Udskrift, ft. -er, sk., það sem skrifað er eptir e-u: U. af Tingbogen. U. af en Protocol.

udskrige, a) h. s., have udskreget hafa æpt (orgað) nægju sína. — b) (í tali), ás., = udbasune b: Man har udskreget ham som en stor Konstner.

udskrive, a) skrifa (e-ð) upp (eptir e-u): U. noget af en Bog. Det er udskrevet efter et gammelt Haandskrift. — U. en Forfatter stela úr ritum e-s. — b) u. Skatter; sb. paalægge. — c) = sammenkalde b: U. en Rigsdag (Landdag). U. et Møde. — d) nefna (sb.: Erlingr.... nefndi þar lið af bóndum, Fms. VII, 299; sb. einnig: nefndarmenn, Gþl. 98–99): U. Krigsfolk (Soldater), bjóða út liði, hafa liðsafnað. Han er udskreven til Husar.

Udskrivning, ft. -er, sk., það að udskrive: U. af Krigsfolk (sb.: nefnd — t. a. m.: stefndi hann til sín lendum mönnum sínum ok hafði nefndir úr landi, Fms. X, 94 —, útboð, liðsafnaður).

udskrue skrúfa (e-ð) út.

Udskud, ft. eins, kl., a) úrkast, úrtíningur, úrþvætti, afhrak: Dette Klæde er ikke andet end U. Det er Udskuddet af Nationen. — b) (forul.) = Udvalg b, c. — c) = Udbygning.

Udskudsgods rusl (sb. Udskud a).

Udskudsvarer, ft., úrtíningsvara, rusl, (sb. Udskud a).

Udskuur skyggni (til að sitja undir).

udskyde, ás., a) skjóta (vopni): „Han udskød sine Pile". — b) = skyde II, A, 1, c: „Ligesom et Træ, der udskyder sine Rødder hos en Bæk". — c) kasta (því) úr (sem lakast er).

udskylle, ás., skola (e-u úr e-u): Den stærke Regn har udskyllet al Ureenlighed af Renderne.

Udskylling, ft. -er, sk., það að udskylle.

udskæmme, lýta, óprýða: „Kirkerne vare ikke udskæmmede med mystiske Billeder".

udskære, a) skera (e-ð úr e-u): U. Blade af en Bog. — b) skera (myndir; sb.: skornir svírarnir ok grafnir, Fas. II, 442): Udskaaret Arbeide. — Det var udskaaret i Spidser (Takker). — U. i Elfenbeen (sb: Forfjalar vóro ..... gullgörvar með hinum fegrstu skurðom of cipres ok fílsbeinum, Strengleikar 4). U. i Træ.

udslaae, ás., slá (e-u) út, eða þvíuml. — 2) í ho. l. t., a) udslagen liðlangur: Den hele udslagne Dag liðlangan daginn. — b) udslaaet, í orðatiltæk. være udslaaet paa Kroppen hafa útbrot (kláða).

Udslag, mundangshalli; máldeili (sb. Fms. VI, 379): Gjøre (give) Udslaget ríða baggamuninn.

udslette, má e-ð af, a) eiginl., (sb: másk þeir — þ. e. vondir menn — af lífsbók, 619; svá man ek af má ok slétta Jerúsalem, sem rit er plánat af vaxspjaldi, Stjórn): U. det som var skrevet paa en Tavle. Kræmmeren havde glemt at u. det i sin Bog. — b) óeiginl. (sb.: hvenær hann vill þenna flekk má af virðingu sinni; at eyddri ok af máðri allri dýrkan djöfulligra skurðgoða, Fms. II, 238): Det er en Skam, han aldrig kan u. Tiden kan aldrig u. hans Minde (sb.: hans nafn mun uppi ok eigi fyrnast á meðan veröldin er byggð, Fas. I, 43).

Udslettelse, sk., það að udslette.

udslibe, slípa (e-ð af e-n), brýna (e-ð af e-u): U. noget af en Kobberplade.

Udslibning, ft. -er, sk., það að udslibe.

udslide, ás., a) má (e-ð af): Indskriften paa Stenen er udslidt. — b) drepa (e-n, á vionu; sb.: slíta sjer út): Den unge Mand er for tidlig bleven udslidt (út slitinn, drepinn).

udslukke, slökkva, a) eiginl.: „Naar Træet er borte, udslukkes Ilden". — b) óeiginl.: Ethvert Haab hos hende var udslukt búin var með öllu úrkula vonar.

Udslukning, ft. -er, sk., það að udslukke.

udslæbe, ás., = udslide b: U. sig (slíta sjer út, dreps sig) i eens Tjeneste. En gammel udslæbt Hest gamall húðarklár.

Udslæbshest, húðarjálkur, húðarklár.

Udslæt, án ft., kl., útbrot; kláði.

udsmede, a) smíða úr (málmi): U. Jernstænger til Plovjern smíða plógjárn úr mílum. — b) reka járn.

Udsmedning, ft. -er, sk., það að udsmede.

udsmelte, a) ás., bræða (e-ð úr e-u): U. Fedt. — b) h. s., renna (af e-u): Alt dette Fedt er udsmeltet.

Udsmeltning, ft. -er, sk., það að udsmelte.

udsminke = opsminke: „Afguderiet blev ikke ophævet, men udsminket" (dubbað upp, eða þvíuml.).

udsmykke (optast óeiginl.) = smykke, udpynte: U. en historisk Fortælling med rhetorisk Pynt. U. Sandheden (sb.: ýkja).

Udsmykning, ft. -er, sk., það að udsmykke.

udsnige, lauma (e-u) út, skjóta (e-m) út.

udsnitte = udskære b: U. i Træ.

Udsogn fjarlæg auka-sókn.

udsone, a) sætta: De have udsonet sig med hinanden þeir hafa sætzt heilum sáttum. — b) bæta, friðþægja fyrir, afplána: Denne Brøde vil han ikke let kunne u.

Udsoning, ft. -er, sk., það að udsone (sætt; bætur, friðþæging).

udsove, a) h. s. (har), sofa út, (sb. Vaki þú, Helgi! fullsofit er, Drapl.; þegar hann — þ. e. kanongurinn — er fullsáfti, Skoggsjá): Faae (have) udsovet verða (vera) fullsvefta. — b) sem ás., sofa (e-ð) úr sjer: U. Rusen.

udspeide, ás., njósna um; grennslast eptir (e-u); komast að (e-u): Han havde udspeidet Fjendens Anslag.

udspekke fylla upp i: Muren maa udspekkes inden den kalkes.

Udspekning, ft. -er, sk., það að udspekke.

Udspil, útsláttur (í spilum), a) það að slá út: Han har Udspillet, hann á útsláttinn, hann á að slá út. — b) spil sem út er slegið: Hvis er dette U. hver hefur slegið þessu út?

udspile þenja (e-ð) út: Strudsen flyver ikke; men løber med udspilede Vinger. — Han har udspilet Bogen til to tykke Bind hann hefur teygt svo úr bókinni, að s. s. frv.

Udspiling, ft. -er, sk., það að udspile.

udspille, ás., (tíðkað í nh. og ho.), slá (spil) út: Det kommer an paa, hvad der udspilles. Det udspilte Kort.

udspinde, a) spinna: U. en Traad. — — b) óeiginl., teygja úr (e-u): U. en Fortælling til en kjedsommelig Længde.

udspire (er), = fremspire, (sb. vera kominn frá — af — e-m).

udspore = opspore.

udsprede, a) eiginl., dreifa e-u, (sb. sprede a): „Det i en Kreds udspredte Korn". — b) óeiginl., bera (e-ð) út, eða þvíuml.: U. et Rygte (sb.: skal ek þá ljósta upp þeim kvitt, at o. s. frv., Nj. 107; Þórarinn .... bað hann eigi neina kvittu kveikja í hirð konunga, Fms. V, 316; Bjarni .... kvað Þórarin þat hafa boðit sér at reifa öngvan hlut eðr kvittu í konunga höll, Fms. V, 320; sb. einnig udbrede 2, b).

Udspredning, sk., það að udsprede.

Udspring, 1) uppspretta, a) eiginl.: Denne Flod har sit U. (sprettur upp, kemur upp) i Alperne. — b) óeiginl. (sb. nú er þar — þ. e. í Róm — uppspretta allrar líknar ok leiðréttu). — 2) það að udspringe 2: Denne Blomst er langsom i sit U. seint að spretta.

udspringe (er), 1) spretta, a) eiginl., spretta upp (sb. springe I, B, b), koma upp, (sb.: rennandi vötn fljóta af ýmissum uppsprettum, Fms. II, 89): Donau udspringer i Svaben. — b) óeiginl.: „Den sande Velgjørenhed, som udspringer af et ømt og varmt Hjerte". — 2) (í ho. l. t.) = springe ud (um plöntur; sb. springe, I, F, 2): Skoven er udsprungen er orðinn laufgaður. En udsprungen Rose.

udsprude = sprude, udsprøite.

udsprøite, ás., spýta (e-u) upp eða út úr sjer, (sb. sprøite a): Den Vædske, som Dyret udsprøiter. Det udsprøitede Vand.

Udsprøitning, sk., það að udsprøite.

udspye, spýja e-u upp (sb. hann bauð vindþrotnum skýjum upp at spýja svalum regnelum yfir andlit jarðar), gjósa e-u: De Ildstrømme, som Bjerget udspyede.

Udspytning, sk., það að udspytte.

udspytte, ás., spýta (hrækja, skirpa) e-u út (út sjer): Det udspyttede Blod.

udspænde þenja: U. et Stykke Tøi i en Ramme.

Udspænding, ft. -er, sk., það að udspænde.

udsporge, ás., a) komast að (e-u, með spurningum): Han havde faaet udspurgt, at Reisen skulde gaae for sig om Morgenen. — b) komast fyrir (e-n): De vilde u. hende om mange Ting; men hun var taus og forsigtig.

udstaae, 1) sem h. s., í ho. núl. t., udstaaende, a) sem stendur út (fram): Have en udstaaende Mund vera frammynntur. — b) = udestaaende b: Have noget udstaaende med een. — 2) ás., þola, eða þvíuml., a) líkt og verða fyrir e-u: U. megen Gjenvordighed (Nød, Smerte). — b) líkt og standast. — c) kunna við, fella sig við: Det er en Person, jeg ikke kan u. Jeg kan for min Død ikke u. det. Hun kan ikke u., at man roser andres Skjønhed.

Udstade (úrelt), fremsta sæti í kirkjustól.

Udstand óvinátta: Have U. med een = Have noget udestaaende (udstaaende) med een.

udstede gefa (sb.: til vitnisburðar gáfo mér — þ. e. gáfum vjer — várt bréf ok innsigli firir þetta mál, á norrænu skjali sömdu 1294), gjöra (sb.: Var þetta bréf gört í Stafangre, á norrænu skjali 1296): U. en Befaling láta boð (skipun) út ganga. U. en Bevilling gefa leyfisbrjef. U. en Forskrivning skuldbinda sig skriflega. U. et Beviis for noget gefa skírteini fyrir e-u.

Udstedelse, sk., það að udstede.

udstikke, 1) ás, a) stinga e-ð út: U. Øinene paa een, stinga augun úr e-m, blinda e-n. — b) grafa (krota) e-ð á e-ð: U. noget i Staal. — 2) sem h. s. (í spilum): Der er udstukket, (allir eru búnir að stinga), það er kamian slagur á borð.

Udstikning, ft. -er, sk., það að udstikke 1 (einkum b): U. i Staal (sb.: Túbalkain, er fyrstr fann þá list at göra .... málm meðr gröpt, Stjórn).

udstille láta (e-ð) vera til sýnis: U. Malerier.

Udstilling, ft. -er, sk., a) það að udstille. — b) það sem látið er vera til sýnis.

Udstopning, ft. -er, sk., það að udstoppe.

udstoppe, ás., troða e-ð upp, stoppa e-ð upp (Fas. III, 211): U. et Dyr. U. en Fugl. Et Stolesæde udstoppet med Krølhaar.

udstramme þenja: U. et Klæde.

Udstramning, ft. -er, sk., það að udstramme.

udstrege = overstrege.

udstryge, ás., draga (e-ð) út, þurrka (e-ð) út, (sb. udslette): U. det, som var skrevet paa Tavlen. U. een af Listen.

Udstrygning, ft. -er, sk., það að udstryge.

udstrække, ás., a) rjetta (sb.: meginhafit .... réttir arms sina úr austri ok vestri, aðra til suðrs, en aðra til norðrs, Rimb. 438), rjetta (e-ð) út: U. Armene (Benene). — b) teygja: U. et Toug. — c) færa (e-ð) fram: Han udstrakte det franske Riges Grændser indtil Tiberen og Elben. Hvor vidt ville de u. deres Fordringer, hvar mun tilkall þeirra staðar nema?, (sb.: færa sig upp á skaptið). — d) udstrakt, sem e., α) flatur, (sb.: endilangur, kylliflatur). — β) víður, yfirgripsmikill: Et udstrakt Bekjendtskab. Udstrakte Forbindelser.

Udstrækning, sk., a) með ft. er, það að udstrække. — b) án ft., víðerni (fornt), víðleiki (fornt), víðátta (fornt), vídd, stærð, mikilleiki (fornt): Rigets altfor store U. Et Legemes U. i Længden (Breden) lengd (breidd) e-s hlutar.

udstrøe sá e-u (sb.: síðan ætta ek at sá stikrinu, Eg. 765; hann .... sár þar niðr korninu, Nj. 82): U. Sæden i Ageren. U. Frøet i Bedene. — „Med hvor sparsom en Haand Glæden er udstrøet over de fleste Menneskers Bane".

udstrømme (er), renna út: Det udstrømmende Vand.

Udstrømmen, án ft., sk., það að udstrømme.

*udstudere, ás., (í tali), = udponse.

Udstue afskekktur klefi í húsi.

udstykke, hluta (e-ð) í sundur, (sb.: allar þær smálíander ..... vill hann parta, sem aðrar tiunder, í fjórða staðe, Hist. II, 167): U. et Land. U. en Eiendom.

Udstykning, ft. -er, sk., það að udstykke.

Udstyr, kl., heimanmundur (einkanl. í fötum og búshlutum): Hun bragte Manden ingen Penge; men et rigeligt U.

udstyre, gjöra (e-n) úr garði, gjöra (e-n) heiman: Han har udstyret to Døttre.

Udstyring, sk.; það að udstyre.

udstyrte, ás., steypa, (e-n út): Han blev udstyrtet i Havet.

Udstyrtning, ft. -er, sk., það að udstyrte.

udstøbe steypa (e-ð).

Udstøbning, sk., það að udstøbe.

udstøde, ás., rækja (sb.: ef váloðr maðr es syndugr, þá skal kenna hánum rétta hluti, en rækja hann eigi): Udstødes af en Stat útlægjast úr e-u ríki. Hans Familie har udstødt ham, fólkið hans vill ekki kannast við hann, eða þvíuml.

Udstødelse, sk., það að udstøde.

udsuge, ás., 1) sjúga e-ð úr e-u (sb. Ísll. 1, 235): U. Saften af noget. — 2) sjúga úr (e-u), a) eiginl.: U. et Saar sjúga úr sári. — b) óeiginl., rýja, fjeflétta, eða þvíuml.: „U. Folket." U. et Land.

Udsugelse, ft. -r, sk., það að udsuge (einkum 2, b).

Udsuger, ft. -e, kk., blóðsuga (í óeiginl. merk.).

Udsugning, ft. -er, sk., það að udsuge.

udsulte, ás., = udhungre.

Udsultning, sk., það að udsulte.

udsvede, 1) h. s., smita út (úr e-u), vætla út (úr e-u): Der udsveder en Vædske (Fugtighed) af Bladene. = 2) ás., a) eiginl. gefa (lítinn vökva) út af sjer: Træet udsveder en sødagtig Saft. — b) óeiginl., (í tali), týna (e-u) niður: Det har han alt udsvedt.

udsvæve hafa ekki hóf við (sb. udskeie): U. i Kjærlighed. Han har udsvævet meget (verið mikill daiðarmaður) i sin Ungdom. — 2) sögn þessi tíðkast einkanlega í ho. núl. t., sem e., α) (sem er) með útúrdúrum: Et udsvævende Foredrag. — β) óhæfilegur: Udsvævende Ønsker. — γ) ósiðugur: Et udsvævende Menneske.

Udsvævelse, ft. -r, sk., það að udsvæve.

udsye, a) sauma rósir á: U. en Krave. — b) sauma (e-ð á e-ð): U. Blomster i noget. Udsyede Blomster.

Udsæd, frækorn (Gþl. 351), frjókorn (fornt; sb.: sálds sæde niðr fórt, Ísll. I, 388): Hans hele U. er 20 Tønder. Han har neppe høstet sin U. varla fengið fræmæli sinn (sb. Gþl. 343).

udsælge, a) selja (e-ð í mörgu lagi): U. Varer i smaa Partier. — b) koma (e-u) út: Han vil neppe kunde u. hvad han har bragt til Markedet. Han har reent udsolgt hann er öldungis út-seldur.

udsætte, ás., A) eiginl., 1) þar sem þol. er þess konar lifandi vera sem setið getur eða sagt er að sitji, greiða út (t. a. m.: Varu þá greiddir út hestverðir, Sturl. III, 241; sb. Fms. VIII, 90): De udsatte Pøster (Vagter). —

2) þar sem þol. merkir ekki lifandi veru, a) setja (e-ð) út (úr húsi): Tøiet var udsat paa Gaden. — b) ljúka við að setja (plöntur) í jörð (sb. sætte I, C, 1, k): Han har udsat de Planter, han fik, og forlanger flere. — c) ljúka við að setja (letur): Arket er udsat. — B) hálf-óeiginl. og óeiginl., 1) þar sem þol. er þess konar lifandi vera, sem setið getur eða sagt er að sitji, a) koma e-m fyrir: Barnet havde han udsat hos Fremmede. — b) u. sig for Fare leggja sig í hættu. Det vil u. mig for (baka mjer) mange Ubehageligheder. Sb. 2, c. — 2) þar sem þol. merkir ekki lifandi veru, a) selja (fje) á leigu: De udsatte Capitaler. — b) u. noget for een ætla e-m e-ð (til viðurværis): Han har udsat en vis Sum aarlig for Datteren (Sønnen). — c) u. en Belønning for noget heita verðlaunum fyrir e-ð. — d) leggja (e-ð) fyrir menn: U. et Priisspørgsmaal. — e) være udsat for (verða að þola) Hede og Kulde; (sb.: e-ð mæðir á e-u). — f) dvala e-u (Fms.), fresta e-u, skjóta e-u á frest, dragn: Reisen er udsat i 8 Dage. Det øvrige ville vi u. til i Morgen. — g) finna að e-u, setta fingur út í: Hvad er der at u. paa? Han har noget at u. paa enhver Ting.

Udsættelse, ft. -r, sk., það að udsætte, sjer í lagi a) frestun, (sb. Frist a). — b) aðfinning, aðfyndni.

udsøge, ás., velja (sb. Hákon konungr valdi menn með sèr í hirð at afli ok breysti): U. sig en god Plads leita sjer að góðum stað (góðu sæti). U. sig en Kone. — b) ho. l. t., udsøgt, sem e., ágætur: Han har lutter udsøgte Varer.

udtage, ás., a) taka (e-ð) út eða upp: Alt Tøiet maa udtages og ompakkes. — b) velja: De Stykker, han havde udtaget. Han udtog 20 af de modigste Soldater i Compagniet.

udtale, 1) sem h. s., ljúka máli sínu: Lad ham først u. Jeg kunde ikke faae udtalt. — 2) ás., a) mæla: Han havde neppe udtalt Ordet, før de anfaldt og dræbte ham áðsra enn hann sleppti orðinu, veittu þeir honum atgöngu og drápu hann. — b) koma orðum að e-u: En Følelse, som Ingen fuldkommen kan u. — c) kveða að e-u: Dette Ord er vanskeligt at u. for en Fremmed.

Udtale, án ft., sk., a) málfæri: En reen (tydelig, god, svag, uforstaaelig) U. — b) framburður, atkvæði: Hun har god U. i det Engelske.

Udtapning, ft. -er, sk., það að udtappe.

udtappe, renna (legi) af tunnu(m). — b) velta (e-u) fram, skera (e-ð) fram: U. en So.

udtegne, a) ljúka við (uppdrátt): Figuren er ikke ganske udtegnet. — b) skrifa (e-ð) upp; U. noget af en Bog. Han har udtegnet de Nummere som han vil kjøbe.

Udtegnelse, ft. -er, sk., það að udtegne.

Udtegning, ft. -er, sk., = Udtegnelse.

udtjene, haft í ho. l. t., a) have udtjent hafa þjónað sína tíð út. — b) sem e., sem hefur þjónað sína tíð út: En udtjent Soldat.

udtoe þvo (e-ð) úr: Disse Pletter kunne nok udtoes. Sb. udtvætte, udvaske.

Udtog, 1) (sjaldh. um) útferð (t. a. m. úr borg; sb. Tog): Ved Hærens U. af Staden. — 2) ágrip: Gjøre U. af en Bog. Et U. af Verdenshistorien.

udtogsviis, ao., í ágripi.

udtolke = fortolke.

Udtolkning, ft. -er, sk., = Fortolkning.

udtordne, ás., segja (e-ð) fram með (ógurlegri aða) ákaflega mikilli röddu: Han udtordnede sine Befalinger til Mandskabet.

Udtryk, kl., a) eins í ft., orðstiltæki, orð: Et egentligt (uegentligt, billedligt, figurligt, rigtigt, skjønt, passende) U. Bruge de rette U. for noget komast rjett að orði um e-ð. Søge (finde) U. for en Tanke reyna til að sýna (geta sýnt) e-a hugsun. Tiltale en i fornærmelige U. meiða e-n í orðum. — b) án ft., = Foredrag b; (einnig), svipur, viðmót, eða þvíuml.: Denne Taler har et slet U. — Hun er kold, og har intet U. i hendes Tale eller Bevægelser hún er dauf og fjörlaus í orði og viðbragði. Hun har et U. i Øiet (Ansigtet), som ingen Maler kan efterligne hún hefur þess háttar augnaráð (andlitssvip), að o. s. frv. Udtrykket i denne Figur (svipurinn yfir þessari líkneskju) er ganske forfeilet. En Maler, der har sin Styrke i Udtrykket sem er beztur að ná svipnum (= láta hverja skript hafa þann svip sem henni til heyrir).

udtrykke, 1) eiginl., a) kreista (e-ð úr e-u): U. Saften af en Citron. — b) kreista vökva út úr (e-u). — 2) óeiginl., láta (e-ð) í ljósi, (sb.: bera e-ð með sjer); koma orðum að (e-u): Hun har det i sin Magt, paa den naturligste Maade at u. (sýna) enhver Lidenskab. Niobes Hoved udtrykker den høieste Grad af smertelig Sorg. Det spæde Barn udtrykker sine Fornødenheder ved Graad ungbörnin segja til (kveðja) þurftar sinnar með gráti. U. sig ved Tegn (sb. markaði hann — þ. e. Sakarías — þá allt at bendingu; sb. einnig Rimb. 348). U. sig ved Ord, (láta í ljósi hugsanir sínar með orðum), tala. „U. sig vel i de levende og brugelige Sprog“ koma vel orði fyrir sig á (þeim), tala (þau) vel. U. sig bestemt vera skorinorður, (sb.: kveða skýrt á).

udtrykkelig, a) ft. -e, e., sagður berum orðum, sem skýrt er á kveðið, skýlaus: En u. Befaling. — b) sem ao., berum (skýrum) orðum, (sb.: taka e-ð fram): Jeg har u. sagt (befalet) det. Det blev u. givet ham i den Hensigt.

udtryksfuld, merkingarmikill, sem mikið er í fólgið: Et udtryksfuldt Ord. En u. Mine (Bevægelse).

Udtryksmaade, orðatiltæki, orðfæri, orðafar.

udtræde, a) h. s., ganga (út úr e-u, í óeiginl. merk.): Han var da alt udtraadt af Selskabet. — b) ás., þenja (e-ð) út (á fótunum): U. et Par Skoe.

Udtræk, ft. eins, kt., a) skotald: U. i et Skab. U. i en Dragkiste. — b) U. til en Seng innskotshlið dragsængur. — c) einstök talo (í talnabúð).

udtrække, ás., a) eiginl., draga (e-ð) út: U. Kaarden (sb.: þá dró konungr sverðit úr slíðrum, Eg. 306; Hann ..... lagði sverðit um knè sèr, ok dró annat skeið til hálfs, en þá skelldi hann aptr í slíðrin, Eg. 304; bregða sverði). — b) óeiginl.: U. Qvadratroden af et Tal taka rót úr ferskeyttri tölu (Alg.).

Udtrækseng dragsæng sem skipt er að endilöngu.

udtrælle, ás., = trælle ud (sb. trælle 2).

udtrætte, ás., örþreyta, lafþreyta: Vi kom hjem ganske udtrættede af Reisen.

udtvære, a) eiginl., = tvære ud (sb. tvære; sb. einnig udrøre). — b) óeiginl., vera of langorður um: U. en Materie.

Udtværing, ft. -er, sk., það að udtvære.

udtvætte = udtoe, udvaske.

udtyde, ás., þýða, (sb. udlægge c): U. Bemærkelsen af et fremmedt Ord. „Thi hans Navn udtydes saa“ (sb. Lazarus þýðisk svá sem borginn). U. en Drøm, þýða draum, ráða draum.

Udtydning, ft. -er, sk., það að udtyde (þýðing): En bogstavelig U.

udtynde þynna: „Naar Skoven voxer til, og man begynder at u. den“.

Udtynding, sk., það að udtynde.

udtælle telja (e-ð) af hendi: U. Penge. Han udtalte dem Brødene Stykke for Stykke hann taldi brauðin upp í hendurnar á þeim.

Udtælling, ft. -er, sk., það að udtælle.

udtænke, ás., hugsa (e-ð) upp.

udtære, ás., draga allan krapt úr (e-m eða e-u): Denne Sygdom har ganske udtæret ham. Udtæret af Hunger hungurmorða. U. Jorden draga alla dáð úr jörðunni.

Udtæring, ft. -er, sk., það að udtære.

udtærske, a) með þol., þriskja: Alt mit Korn er udtærsket. Disse Neg ere ikke ret udtorskne ekki full-þriskt. — b) án þol.: Have udtærsket vera búinn að þriskja (hjá sjer).

Udtærskning, sk., það að udtærske.

udtømme tæma: Denne Krig har udtømt (eytt öllu úr) Statskassen. U. Kræfterne eyða kröptunum. U. en Materie rita (ræða) til hlítar um e-t efni.

Udtømmelse, ft. -er, sk., það að udtømme: De naturlige Udtømmelser (þ. e. sviti, hráki, hægðir, o. s. frv.).

udtørre, ás., þurrka: Denne Blæst udtørrer Markerne. U. en Eng, veita vatni af engjum, skera fram engjar. — Óeiginl.: „Et udtørret Hjerte“. (sb.: harðbrystr ok hjartadauðr, Stjórn).

Udtørring, ft. -er, sk., það að udtørre.

uduelig, ónýtur, a) óhæfur, óhæfilegur, (sb.: úþrifinn, Al. 100): Han blev funden u. til denne Post. Udmønstre de uduelige Krigsfolk. — b) sem ekkert lið er í.

Uduelighed, án ft., sk., það að vera óhæfur eða ónýtur, ónytjungsskapur, óþrifnaður (Fær. 195).

udvaaget, [sb. vaage], = forvaaget.

Udvagt, ft. -er, útvörður.

Udvalg, a) úrvalning: Gjøre et strengt U. — b) úrval: Han eier et U. af gode Malerier. — c) nefnd (manna).

udvande, bleyta; afvatna: U. salt Fisk (Kjød). — Óeiginl.: U. en Materie vera of langorður um e-t efni.

udvandre (er), flytja sig (í annað land): Fra Norden ere mange Folkestammer udvandrede til sydlige Lande. U. til America.

Udvandring, ft. -er, sk., það að udvandre: Gjøre (foretage) en U.

Udvandrer, ft. -e, kk., sá sem fer í annað land (til að setjast þar að).

udvarpe draga (skip) út (t. a. m. úr höfn) með kaðli: „Man begyndte at u. Slibene“.

udvaske = udtoe, udtvætte.

Udvaskning, ft. -er, sk., það að udvaske.

Udvei, [útveg-r], a) án ft., leið(in) út til e-s staðar; leið(in) að heiman: Baade paa Udveien og Hjemveien. — b) með ft., útvegur (sb.: at þeir sè sigraðir af yðr í orrosto, ok hafi öngvan annan útveg, en at leita miskunnar af yðr, Rómv.), úrræði: Finde en U. (sb.: þeir ..... hittu eigi skjótan útveg til undankomu, Fms. I, 136). Han veed nok Udveie hann veit e-r ráð. Jeg seer ingen U. hertil jeg sje engan veg til þessa.

udveie vega (e-ð) út.

udvendig, a) ft. -e, e., sem út veit, ytri: Den udvendige Side af en Muur. — Det Udvendige af Huset húsið utan. — b) sem ao. utan.

udvexle, ás., hafa skipti á (e-u, sjer í lagi herteknum mönnum): U. Gidsler. U. Fanger. Han blev udvexlet imod en fangen General það voru höfð skipti á honum og herteknum útlendingja.

Udvexling, ft. -er, sk., það að udvexle: Fangernes U.

udvide, ás. 1, víðka, rýmka, stækka, færa (e-ð) út: U. et Par Handsker. Han har udvidet sin Have. U. Rigets Grændser. — b) óeiginl.: U. sin Handel auka verzlun sína, (sb.:

hafa meira um sig). U. sit Bekjendtskab kynnast við fleiri. — Et mere udvidet (rýmra, yfirgripsmeira) Begreb. — U. Sindet (Hjertet, eða þvíuml.) gleðja og blíðka hugann.

udvidelig, ft. -e, e., víðkanlegur, eða þvíuml.

Udvidelse, ft. -r, sk., það að udvide: Luftens U. og Sammentrykning.

Udvidning, sk., = Udvidelse.

Udvidningskraft það að vera víðkanlegur. Sb. Elasticitet.

Udviisning, ft. -er, sk., a) útreksinr. — b) það að marka skógartrje til högga: Skovrideren er i Dag ude paa U. — c) það sem e-m er markað (eða ætlað) til eldiviðar eða efniviðar: Præsten har en U. af 4 Favne Brænde og 12 Læs Tørv.

udvikle, 1) vinda (rekja) utan af (e-u), greiða. — 2) láta (e-ð) þróast, a) eiginl.: Blomsten udvikler sig af (verður úr) Knoppen. — b) óeiginl.: Sjælens Evner u. sig langsomt hos Mennesket lengi skapast mannshöfuðið. Drengen har gode Anlæg; men de behøve at udvikles þurfa umbirðingar. — 3) skýra: U. en Forestilling. U. et Begreb.

Udvikling, ft. -er, sk., það að udvikle: Barnets (Menneskets, Ideernes, Tidens) U. framfarir barnsins (o. s. frv.) — En fuldstændig U. (skýring) af Læren om den menneskelige Frihed.

udvirke, A) h. s., vera búið að hafa full áhrif: Lægemidelet har udvirket. — B) ás., 1) eiginl.: U. en Hestehov hreinsa og tálga hóf (áður enn járnað er). — 2) koma (e-u) til leiðar: Han har udvirket hos Regjeringen, at der bliver nedsat en Commission. U. noget for een.

Udvirkelse, sk., það að koma e-u til leiðar, (framkvæmd).

Udvirkning, sk., það að udvirke B, 1: Hestehovens U.

udvise, a) reka (e-n) út: Han blev udviist af Værelset (Skolen). — b) u. Træer i en Skov marka trje í skógi til högga. — c) sýna (e-ð í verki), láta (e-ð) á sannast: Det har han udviist i Gjerningen.

udviske = viske ud (sb. viske).

Udviskning, ft. -er, sk., það að udviske.

udvortes, a) ao., utan: Hun synes u. at være lutter Blidhed og Mildhed; men hendes Hjerte er koldt og haardt. — b) sem óbreytanleg e., ytri: En Tings u. Anseelse það, hvernig e-ð er álits. — Statens u. Forhold viðskipti við önnur ríki. — c) sem (kl.) nafn, Udvortes, t. a. m. det Udvortes af Legemerne, það sem út veit á blutunum, hlutirnir utan. — En Mand af et godt Udvortes góðmótlegur (geðslegur, ásjálegur, laglegur) maður. En Mand af et smukt Udvortes fríður maður. En Mand af et anseeligt Udvortes höfðinglegur maður. Hans Udvortes lover ikke meget (sb.: eigi deilir litr kosti, ef þú gefz vel, Nj. 78). Sb. Udseende.

udvoxe ná fullum vexti: Hesten er endnu ikke udvoxen (sb.: þá er þat — þ. e. dýrið — er fullvaxit, 655 XXX). Drengen er endnu ikke udvoxen fullvaxinn (fullvaxta, frumvaxta).

Udvoxning, sk., a) það að udvoxe. — b) það að vaxa út úr e-u. — c) = (sjaldh.), = Udvæxt.

udvride vinda vætu úr e-u: Bærrene kommes i en Pose og derpaa udvrides Saften og síðan er undinu úr þeim lögurinn. — U. et Klæde.

Udvridning, sk., það að udvride.

udvriste snara e-ð af e-m: Kaarden, som man med Magt maatte u. af hans Hænder (sb. Börkr tekr Þórdísa ok snarar af henna sverðit).

Udvæg, ytri veggur, útveggur.

udvælde spretta upp (um vatn): Den Kilde, som udvælder af Bakken. — Óeiginl.: „Din skabende Kraft, hvoraf Fylde, Skjønhed og Liv udvælder."

udvælge velja s-ð (úr): En udvalgt Bogsamling valið bókasafn.

Udvælgelse, sk., það að udvælge.

Udvæxt, hnúður sem vex út úr e-u; æxli: En U. paa et Træ. Have en U. paa Halsen.

udyb grunnur (um vatn).

Udyd, ókostur, (sb. dyggð): Utaknemmelighed er en slem U. „Udyder (illur ávani) hos Børn blive let til Laster hos de Voxne".

udydig dyggðasnauður.

udygtig, ónýtur, óhæfur (til e-s): En u. Embedsmand. Være u. til noget.

Udygtighed, án ft., sk., ónytjungsskapur.

Udyr, illdýri (ísll. II, 300), óvættur, skrímsli.

udæske = udfordre a: U. een til Kamp (Veddestrid).

Udæskning, sk., það að udæske.

Udø [útey], útey (fornt).

udøbt, [sb. døbe], óskírður.

Udød illur dauðdagi (fornt).

udødelig ódauðlegur (fornt): Et udødeligt Væsen. Sjælen tænke vi os som det Udødelige i den menneskelige Natur. — b) (sb.: en orðstirr deyr aldregi hveim er sér góðan getr; ek veit einn, at aldri deyr — dómr um dauðan hvern): Et udødeligt Navn. En u. Berømmelse.

Udødelighed ódauðleiki (fornt).

Udørk og Udørken eyðimörk fjarri manna byggðum.

udøse, ás., ausa o-u, hella e-u: De udøste Viin paa Alteret. Vandet i Baaden maa først udøses fyrst verður að (þur)ausa bátinn. — b) óeiginl.: U. Forbandelser over een, láta formælingar dynja yfir e-n, bölva e-m niður undir (fyrir) allar hellur.

udøve, fremja, drýgja, (bæði höfð um gott og illt í fornbókum), a) iðka: U. en Konst. U. et Haandværk. — b) vinna e-t verk: U. en slet (god) Handling. De udøvede mange Grusomheder (unnu mörg grimmdarverk) mod Værgeløse.

Udøvelse, sk., það að udøve (framning, framkvæmd): Der er ofte langt imellem Forsæt og Handlingens U. opt er framkvæmdin fjærri ætluninni.

Udøver, ft. -e, kk., iðkandi, fremjandi (Sn. E.), vinnandi (Sn. E.), eða þvíuml.: „Dydens Lærere ere langtfra ikke det samme som Dydens Udøvere."

ueens, sem e., = uenig: Vi bleve u. over Bogens Trykning. Jeg blev u. med ham. Være u. med sig selv vera á báðum áttum, (sb.: við seggja engan verðr sá sambuga, er sundrþykkist við sik, Hugsv.; honum hvarfnði hugrinn ok hann tvískiptiz í ætlaninni, Fms. X, 270).

ueensartet, ft. -artede, e., ósamkynja.

uefterlignelig, ft. -e, e., (sem ekki stoðar að stæla eptir), óviðjafnanlegur.

uefterrettelig óáreiðanlegur: En u. Embedsmand.

Uefterrettelighed, sk., óáreiðanlegleiki.

ueftertænksom, athugalaus, gálaus.

Ueftertænksomhed, sk., athugaleysi, gáleysi.

uegennyttig, óeigingjarn, ósjerplæginn: En redelig, u. Mand.

Uegennyttighed, sk., ósjerplægni.

uegentlig óeiginlegur: Et Ords uegentlige Bemærkelse.

uendelig, [úendilig-r], óendanlegur, endalaus; En u. Tid (Varighed). — í tali: Det er en u. Tid siden það er óvenju (ósköp) langt síðan. — Uendelige Størrelser (í mælingarfræði). Guds uendelige Godhed (sb.: með ..... sambandi úendiligrar elsku, Magn.). — í tali: Hun har lidt uendelige Smerter, það eru ósköpin öll, hvað hún hefur tekið út. — b) ekki gjörður til fulls og alls: En u. Dom.

Uendelighed, án ft., sk, endaleysi.

uenig, ósamþykkur, sundurþykkur, sundurlyndur (sb.: at sætta þá ok samþykkja, er áðr voru ósáttir ok sundrlyndir), missáttur, rangsáttur, ósáttur, (sb. ueens og Uenighed): Vi bleve uenige við urðum ósamþykkir (Fms. XI, 14), okkur bar á milli, okkur skildi (greindi) á, okkur sinnaðist; við urðum sundorða (sb. Kurm. 110), við urðum sundurorða (sb. Starl.). Jeg blev u. med ham, mig skildi á við hann, o. s. frv.; við urðum ósamþykkir, o. s. frv. Derom ere vi ganske uenige okkur kemur alls ekki saman um það.

Uenighed, án ft., sk., ósamþykkt, ósamþykki, sundurþykkt, sundurþykki, sundurþykkja, sundurlyndi, tvílyndi, misþykki, misþykkja, misdeild (Fms. X, 406), missætti, ósætti, áskilnaður (sb.: fyrir þí leiðiz hann allan áskilnað ok sundrþykkt, Stjórn), grein, (sb. Tvist): Der opstod U. imellem dem (sb.: þaðan af varð ósamþykki .... með þeim bræðrum; gerðiz nú úsamþykki með þeim bræðrum; af þessu varð mikit sundrþykki enn af nýju milli þeirra bræðra; Nú gerðist mart í með þeim bræðrum, þat er til sundrþykkis var; at ekki gerðiz nokkur ruglan eðr sundrlyndi af þí; at nokkurt misþykki komi millum okkar; gerðisk af því misdeild með þeim; Eptir þat gjörðist missætti með þeim Julio ok Pompejo; þenna vetr komu upp margar greinir ok sundrþykki milli Hákonar konungs ok Skúla jarls; þá komu upp margar greinir með þeim Skúla jarli; Brátt gerðust greinir í um samþykki konunganna; sb. einnig uenig). Leve i U., vera sundurþykkir, o. s. frv.

uerfaren, óreyndur, óvanur: En ung og u. Pige. Han er endnu u. i Verden. Være u. i noget.

Uerfarenhed, það að vera óreyndur, (sb. fákænska).

uerkjendtlig = utaknemmelig.

uerstattelig óbætilegur (Fms. II, 297): Et uerstatteligt Tab.

ufangelig ófáanlegur.

ufarvet, [sb. farve], ólitaður: U. Uld (Vadmel, Silke).

ufattelig óskiljanlegur (sb.: hversu óskiljanligir eru dómar hans, Magn.).

ufeig, [úfeig-r], ófeigur: U. Mand færdes tryggelig om Land ekki (= ekkert) kemur ófeigum í hel (Fms. VIII, 117; sb. færdes a).

ufeilbar, a) sem (þiggj.) ekki getur yfir sjezt, sem (þiggj.) aldrei skjátlast: Paven holdes i den catholske Kirke for u. i Troeslærdomme. — b) sem ekki bregzt (ekki getur brugðizt), óbrigðull: Sagens ufeilbare Udfald.

Ufeilbarhed, án ft., sk., það að s-m getur ekki skjátlast; það að vera óbrigðull.

ufeilbarlig, ao., sjálfsagt, efalaust, (sb.: það bregzt ekki).

ufiin, (sjaldh.), framur, ruddalegur, ókurteis, óhæverskur.

Ufiinhed, án ft., sk., (sjaldh.), ruddaskapur, óhæverska.

uforanderlig, óumbreytanlegur, óbrigðilegur.

Uforanderlighed, án ft., sk., óumbreytanlegleiki.

uforarbeidet, [sb. forarbeide með áherzluna á ei], óunninn: U. Sølv.

uforbederlig, a) sem ekki vill taka sjer fram eða ekki getur það: En u. Synder. —

b) (um blut), sem ekki getur betri verið (af því bann er svu góður sem orðið getur).

uforbeholden, opinskár, einlægur; einlæglegur; hreinn og beinn.

Uforbeholdenhed, án ft., sk., einlægni.

uforbrændelig sem ekki getur brunnið.

uforbragelig = ulidelig, utaalelig n.

uforbulgt, [sb. forbølge], dleyndur.

uforbærvelig sem ekki getur skemmzt.

uforbærvet, [sb. forbærve], óskemmdur, óspilltur.

uforboielig, ómeltandi = dmeltanlegur, (sb.: tormeltinn, B. II.).

Uforbøielighed, án ft., sk., a) það að verða ekki meltur. — b) það að geta ekki melt.

uforeenlig, ft. -e, o., sem (þiggj.) ekki verður komið saman, gagnstæður: To uforeenlige Stoffer (Egenskaber, Betingelser).

uforfalsket, [sb. forfalske], dfalsaður, ósvikinn: Gode og uforfalskede Varer.

uforfærdet, [sb. forfærde], óskelfur (sb.: Varla dugir þér til hauggöngu at ráða, nema þú sér óskelfr maðr, Fms. X, 213; Verit öruggir ok úskelfir í bjönunom, Al.), óhræddur, óhræðinn (sb.: einn þeirra, sá es dbræðnastr var, sá ekki fyr því, þótt honum yrði nokkvet til meins), ófælinn (Fms. VI, 210), öruggur, hjartaprúður, hugprúður, hugdjarfur (sb. Fms. I, 259): Han var u., selv i den største Fare. Gaae Døden u. i Møde. Han gik i Døden med u. Mod. Sb. driftig.

Uforfærdethed, án ft., sk., hugprýði, hugrekki.

uforglemmelig ógleymanlegur.

Uforglemmelighed, sk., það að vera ógleymanlegur.

uforgribelig, ft. -e, e., ekki sagður í því skyni að hrinda því sem aðrir segja, sagður í meinleysi, eða þvíuml.: Sige sin uforgribelige Mening.

uforgængelig, óendaolegur, óþrjótanlegur, dþrotasnlegur, óþrotandi.

Uforgængelighed, án ft., sk., það að vera uforgængelig.

uforhaabet, [sb. forhaabe], sem ekki hefur (hafði) verið vonazt eptir: En u. Lykke.

uforholdt, [sb. forholde], sem ekki er haldið fyrir manni, óbannaður: Det skal være dig u. heimilt.

uforhørt, [sb. forhøre], ýmist sem a. eða sem so., l. s. m.: Dømme een u. dæma e-n að órannsökuðu máli.

uforkastelig úrækur: Et uforkasteligt Vidnesbyrd.

uforklarlig, sem ekki verður gjörð grein fyrir, óskiljanlegur: En u. Begivenhed (Omstændighed).

Uforklarlighed, án ft., sk., það að vera uforklarlig.

uforkrænkelig ókrenkjanlegur: „Du skabte hans Sjæl u. og udødelig."

Uforkrænkelighed, án ft., sk., ókrenkjanlegleiki.

uforkrænket, [sb. forkrænke], óskaddur (sb. at úskaddra konungdómsins sæmd).

uforligelig sem illt er að komast af við (sb. uforsonlig, trættekjær, stridig I, a).

Uforligelighed, án ft., sk., það að vera uforligelig.

uforlignelig, ft. -e, e., óviðjafnanlegur.

uformeent, [sb. formene, meina, fyrirmuna], heimill: Det skal være enhver u.

uformelig ólögulegur: En u. Bygning. En u. Colos.

uformodentlig, a) (sjaldh.) sem e., = uformodet. — b) som so., þegar minnst varir (varði): U. traadte han frem i Forsamlingen.

uformodet, [sb. formode], sem ekki hefur (hafði) verið við búizt, sem menn eiga (áttu) ekki von á: En u. Lykke. Hvis noget u. paakom. Sb. uventet.

Uformue (sjaldh.), vanmáttur (til e-s), vanefni (Fms. VIII, 23): „Den U., man føler hos sig til at udgyde sin Hevn".

uformuende, a) vanmáttugur (Fms. V, 163), ófær (um e-ð): U. til at betale. — b) fjelítill, lítill fjemaður: Han er u., uden dog at være fattig.

Uformuenhed, vanefni, a) = Uformue. — b) líkt og: fjeleysi, fátækt.

uformærkt, [sb. formærke], so., svo að ekki ber (beri, o. s. frv.) á: Han havde u. listet sig ind i Stuen. Aarene hensneg sig u.

Ufornuft óskynsemi.

ufornuftig, a) skynlaus: Et ufornuftigt Dyr skynlaust kvikindi. Ufornuftige Skabninger. — b) óskynsamur; óskynsamlegur: Man begriber ikke, at en lærd Mand kan være saa u. — En u. Handlemaade.

ufornøden, óþarfur, þarflaus.

ufornøielig, sem ekki er ánægður með lítið, (sb.: heimtufrekur).

Ufornøielighed, án ft., sk., það að vera ufornøielig.

uforrettet, [sb. forrette], ófremkvæmdur: Han kom tilbage med u. Sag við svo búið. Et u. Ærende eriudisleysa.

uforsagt, a) o., sem ekki lætur hugfallast, hugfullur, (sb. hugbraustur og driftig). — b) sem so., hugmannlega, eða þvíuml.

Uforsagthed, án ft., sk., hugrekki, (sb. Dristighed, Kjækhed).

uforseendes, so., (sjaldh.) = uforvarendes a, uformodentlig b.

uforsigtig, dvarfærinn, dvarkár, óvar, óvarlegur, ógætinn, óforsjáll.

Uforsigtighed, ft. -er, sk., óvarleiki (fornt), óvarfærni, úvarkárni, ógætni, óforsjálni, (sb.: glappaskot).

Uforskammenhed, sk., úskammfeilni.

uforskammet, ft. uforskammede, e., óskammfeilinn, ósvífinn: Et u. Menneske. En u. Handling (Begjering, Grovhed, Usandhed) óskammfeilni.

uforskyldt, [sb. forskylde], sem maður á ekki skilið: En u. Bebreidelse (Ulykke). — „Dette vederfares mig u." um (fyrir) sakleysi.

uforsonlig, ósúttgjarn, ósáttfús, langrækur.

Uforsonlighed, án ft., sk., langrækni.

Uforstand, óvitrn, óviturleiki, vanvit, vanvizka, heimska.

uforstandig, óhygginn, óvitur, vitlítill, fáráður, heimskur; óviturlegur, heimskulegur: Et uforstandigt Barn. — En u. Adfærd.

Uforstandighed, án ft., sk., hyggjuleysi (Laxd. 60), fávizka.

uforstyrrelig, ft. -e, e., óbilugur, óbilandi: En u. Helbred.

uforsvarlig, ótækur, ófær: En u. Handlemaade (Skjødesløshed).

uforsynlig, ekki útsjónarsamur, fyrirhyggjulítill, hugsunarlítill.

uforsøgt, [sb. forsøge], óreyndur, (sb. ufristet b).

uforsørget, [sb. forsørge], sem enginn er til að standa straum af, munaðarlaus: Han efterlod en u. Familie.

ufortalt, [sb. fortale], úlastaður: Enhver u. að öllum ólöstuðum.

ufortrøden, sem ekki vílar allt fyrir sjer, sem ekki lætur allt fyrir brjósti brenna, ókvalráður, öruggur: En u. Arbeider. Være u. i sit Arbeide.

Ufortrødenhed, án ft., sk., óragleiki.

ufortænkt, [sb. fortænke], ógrunaður, (sb.: dróttu e-u að e-m; stinga e-m sneið): Enhver u. (o. o.: að öllum ógrunuðum).

ufortøvet, [sb. fortøve], sem so., án dvalar, viðstöðulaust, að vörmu spori.

uforudseet, [sb. forudsee], sem maður á ekki von á, sem maður hefur ekki búizt við: „En u. Vanskelighed forknytter let den Uerfarne."

uforvarende sjá uforvarendes.

uforvarendes (einnig ritað uforvarende), a) so., á óvart: De kom u. over ham, komu honum á óvart, komu á hann óvaran (Fms. IX, 400), veittu honum árás óvörum (Stjórn; sb.: þá gripu þeir prest úvaranda, 619). — „Taarerne vare komne mig u. (ósjálfrátt) i Øiet." — b) (sjaldh.), sem e., sem kemur flatt upp á: „En u. Storm, der overvinder Styrmandens Konst".

uforventendes (sjaldh.) = uforvarendes.

uforventet, [sb. forvente], = uventet.

uforvindelig, sem maður getur ekki rjett við eptir, óbætilegur: En u. Skade.

uforvunden, [sb. forvinde], (úrelt), ekki orðinn uppvís að neinu.

*ufrankeret, [sb. frankere], (um brjef) sem óborgað er undir.

ufravigelig, ft. -e, e., sem stendur eins og stafur á bók, staðráðinn: En u. Beslutning.

Ufred, [úfrið-r], ófriður, styrjöld.

ufredelig, ófriðsamur (fornt), óeirinn.

Ufredsmand, ófriðarmaður (fornt), óeirðarmaður, o. s. frv.

Ufredstid ófriðaröld.

ufrels (úrelt), = ufri.

ufremkommelig (í tali), ófær (vegur; sb.: torfær, torfærilegur, torfæra, torleiði).

ufri, a) ófrjáls, ánauðugur: Ufrie Væsener. En u. Tilstand ófrelsi. — b) = ufrivillig: Ufrie Handlinger.

Ufrihed, án ft., sk., ófrelsi, ánauð.

ufristet, [sb. friste], a) óleiddur í freistni: En u. Mo. — b) ófreistaður (sb.: ekki dugir ófreistað, Nj. 8).

ufrivillig ósjálfráður: Ufrivillige Handlinger óvilja-verk.

ufrom illur: „Du qvalte venlig den ufromme Tanke".

ufrugtbar, dfrjósamur, ófrjór, ófrær, óávaxtasamur (sb. Fms. III, 166): Et ufrugtbart Land. En u. Egn. — Et ufrugtbart Aar. — Hun er u. hún er óbyrja (sb. Stjórn). — En u. Lærdom.

Ufrugtbarhed, án ft., sk., dfrjósemi, ófrjóleiki (sb.: þjóðir, víða reikandi ok farandi, sakir landsins úfrjóleiks).

ufuldbyrdet, [sb. fuldbyrde], dframkvæmdur, óefndur: Et u. Løfte.

ufuldkommen dfullkominn: Et ufuldkomment Arbeide. En u. Erkjendelse.

Ufuldkommenhed, sk., a) án ft., ófullkomlegleiki. — b) með ft. -er, brestur: Erkjende sine Ufuldkommenheder.

ufuldstændig sem í (eða: við) vantar.

Ufuldstændighed, án ft., sk., það að vera ufuldstændig.

Ufærd, a) (úrelt), klandur. — b) (í tali), í orðstiltækk.: Du skal faae en U., þú skalt fá á baukinn!, eða þvíuml. Fy for al U., hvaða skrambi (djeskoll)!, eða þvíuml.

ufødt, [sb. føde], óborinn (= dfæddur): „Ufødte Fremtids Slægter". Ufødtes Arveret óborins erfð (sb. N. g. L. I, 49).

ufølbar, ft. -e, a., (sjaldh.) = ufølelig.

ufølelig sem maður finnur ekki til.

ufølsom, tilfinningarlaus, harðbrjóstaður, harðbrystur (fornt): Være u. mod andres Lidelser komast ekki við af bágindum annara. Et haardt og ufølsomt Hjerte.

Ufølsomhed, án ft., sk., tilfinningarleysi.

ufor, e., [úfœr-r], ófær, a) u. til Arbeide ófær til vinnu. — b) (sb. Gunnlaugr var þá ófærr fyri fótarins sokir).

Ufore, [sb. úfœra], ófæra (sb.: Nú vigast menn at, ok sjá menn ill deildor þeirro um ár eða úfœror, N. g. L. I, 64), forað (nú: foræði): „Bider Hund anden Mands Qvæg ihjel, eller jager det i U“.

Uforhed, án ft., sk., það að vera ófær.

***ugalant**, ókurteis, eða þviuml. (sb. galant).

ugangbar, ekki gjaldgeugur, (ógengur): En u. Mynt.

Uge, ft. -r, sk., [sb. vika], vika: Tre Gange om Ugen þrisvar í viku. Engang i Ugen e-n tíma í vikunni (sem er að líða).

Ugeblad vikurit (sjer í lagi um frjettarit).

Ugedag dogur í viku. — b) kvaðardagur bónda á (hverri) viku (sb. Hoveri): Gjøre to Ugedage.

Ugedagsarbeide kvaðardags-vinna.

Ugedagsbonde = Ugedagstjener.

Ugedagsmand hjáleigubóndi sem á að vinna landsdrottni tiltekna dago í viku.

Ugedagstjener (fyrrum), hver þeirra kvaðarbænda er bjuggu næstir oðalbólinu.

Ugehoitid hátíð sem haldin er hverja viku.

Ugekost vikufæði.

Ugeløn vikukaup.

Ugemaaned fjögra vikna mánuður.

Ugemarked kaupstefna sem höfð er hverja viku.

***ugeneert**, [sb. genere], ófeiminn, einurðargóður, (sb.: framur).

ugentlig, a) ft. -e, sem er (eða þviuml.) hverja viku: Hans ugentlige Besøg. — b) sem ao., á (í) hverri viku, o. s. frv.: Han faaer sin Betaling u.

Ugepenge, ft., vikupeningar (þ. e. skotsilfur sem e-m er ætlað vikulangt).

Ugeprædiken prjedikun á rúmhelgum degi.

Ugeregning reikningur fyrir viku: Gjøre U. med een.

Ugerente peningaleiga reiknuð eptir vikum.

Ugeskrift, kl., vikurit.

Ugetjener = Ugedagstjener.

ugeviis, ao., fyrir hverja viku, viku og viku, eða þviuml.: Arbeide u. Betale u.

Ugeværk skylduverk sem vinna á hverja viku.

ugift, a) (um karlmann), ókvæntur, ókvongaður. — b) (um kvennmann), ógipt, ógefin.

ugild (í lögum), ómætur (= ómerkur sem vottur).

ugjenkaldelig (einnig uigjenkaldelig), sem ekki verður optur tekinn, (óapturtokanlegur).

ugjerne ófúslega: Jeg gjør det u., jeg gjöri það nauðugur, mjer er ekki um að gjöra það.

Ugjerning, óverk (Hrafnk.), óverkan (kl., forní), ólæfuverk, illvirki, glæpur.

ugjort, [sb. gjøre], ógjörður (forní: úgörr, úgerr, o. s. frv.): Jeg vilde ønske, at dette Løfte havde været u., betur, að þessu væri óheitið. Gjort Gjerning kan ei blive u. töluð orð og gjörðir verða ekki aptur teknar (orðskv.).

ugjørlig, ógjörandi, óvinnandi, ókljúfandi: „Fordre ugjørlige Ting“.

uglad, [úglað-r], óglaður; hrygglegur (forní): „Med Suk og u. Mine“.

Ugle, ft. -r, sk, [ugla], ugla (fugl).

Uglebillede, ferlíki, skrímsli, afskræmi, (sb.: greppalrýni).

Uglehoved, greppalrýni, (sb. gæsni eða gægsni).

Uglerede uglubreiður.

ugleseet, [sb. see], (eins konar hjátrúarorð), skelkaður, felmsfullur.

Uglekrig ngluvæl.

Ugleunge uglu-ungi. — b) (í óvönduðu tali), óffjelegur krakki, (sb. Uglehoved).

Ugleoine, ft., augu sem sjá vel í myrkri. Sb. Katteoie.

Ugrund ástæðuleysa: Viseen Sætnings U.

ugrundet, [sb. grunde], ástæðulaus, grundvallarlaus, (sb.: það er enginn flugufótur fyrir því): En u. Beskyldning (Efterretning, Forhaabning).

Ugræs (sjaldh.), = Ukrud.

ugudelig (óguðlegur), a) guðlaus, guðrækur (sb.: sá hinn guðræki gyðingr, Theophilus 5): Et ugudeligt Menneske. — b) guðrækilegur (sb.: þá vándu víkinga, sem framit höfðu þenna guðrækiliga glæp, Stjórn): En u. Handling.

Ugudelighed, án ft., sk., guðleysi, guðreskja (D. N. 162; sb.: af þeirri greind — grimmd? — ok guðhræðsluleysi, er Vilhjálmr ungi konungr, son Vilhjálms bastarðar, þeysti upp á kirkjuna í Englandi).

Ugunst óvild: Paadrage sig eens U. koma sjer út úr húsi hjá e-m. Være i U. hos een (sb.: eiga ekki upp á pallborðið hjá e-m).

ugunstig, a) óvinveittur (e-m), mótfallinn (e-m): Han er mig u. — b) óhentugur, bágur: En u. Aarstid. Veiret var os ugunstigt.

ugyldig ómætur: Erklære noget for ugyldigt (sb.: ef þeir vilja dæmo úmæta sóknina, Grágás). En u. Befaling. En u. Aarsag.

Ugyldighed, án ft., sk., það að vera ómætur.

ugængs ótíður.

uhandelig, óhandhægur, (sb. óþjáll, óþjálgur): Et tungt og uhandeligt Redskab.

Uhandelighed, án ft., sk., það að vera óhandhægur.

***uharmonisk** sundurleitur (um það er saman á).

uhegnet, [sb. hegne], óumgirtur: Uhegnede Marker.

Uheld, óhapp, óheppni, ólán, óhamingja, ógipta, ógæfa, gæfuleysi, hamingjuleysi); slys, áfall: Det var hans U., at han kom en Dag for silde. Et stort U. har rammet ham, hann hefur orðið fyrir miklu áfalli; hann hefur hent mikið slys. Friste mange U. rata í margar raunir.

uheldig, a) óheppinn, slysinn; ólánsamur, o. s. frv: Han har været u. sit hele Liv igjennem. — b) óheppilegur: Et uheldigt Udfald ill málalok. Den uheldigste Dag i hans Liv. En u. Skjebne ólán.

Uheldstid, ógæfutími, ólánstími.

uhellig = vanhellig.

uhevnet, [sb. hevne], óhefndur (sb.: þessi illvirki öll skyldu eigi álengr úhefnd vera; en sonar míns kalla ek vera úhefnd, Nj.): En Fornærmelse (Forbrydelse), som ei vil blive u.

uhindret, [sb. hindre], fyrirstöðulaus, greiður, frjáls, (sb.: að frjálsu): Fjenden drog u. frem. En u. Afgang.

uhjelpsom, a) ógreiðvikinn. — b) = ubehjelpsom: Han er meget ubehændig og u.

uhjemlet, [sb. hjemle], óheimill, o. s. frv.: U. Gods. U. Besiddelse. — En u. Beskyldning ómæt ákæra.

Uhr, ft. -e, kl., úr; stundaklukka: Værket i et U. tilbúningurinn í úri (stundaklukku). Uhrenes rigtige Gang. Uhret gaaer (staaer) gengur (stendur). Stille (setja) et U. Trække et U. op draga upp úr (stundaklukku). See efter Uhret gá að úrinu (stundaklukkunni), til að sjá hvað framorðið sje.

Uhrbaand úr-band.

Uhrdæksel úr-lok.

Uhrfjæder fjöður í úri.

Uhrglas, a) gler í úr-loki. — b) glerhimin sem hvolft er ofan yfir stundaklukku.

Uhrhjul hjól í úri.

Uhrkasse umbúningur(inn) utan um úr eða stundaklukku.

Uhrkjæde úr-festi.

Uhrlomme úr-vasi.

Uhrmager, ft. -e, kk., úr-smiður.

Uhrmagerkonst úr-smíði.

Uhrnøgle, sk., úr-lykill.

Uhrskive skífa(n) á úri eða stundaklukku.

Uhrviser, sk., vísir á úri eða stundaklukku.

Uhrværk, kl., a) = Uhr. — b) tilbúningur(inn) í úri eða stundaklukku.

uhumsk, ft. -e, e., saurugur.

Uhumskhed, ft. -er, sk., saur, saurindi, óþverri.

uhyggelig, skuggalegur, eyðilegur, (sb. ómurligr).

uhyre, [sb. úhýr-r], a) e., feikilegur, geysilegur, ofboðslegur, ógurlegur, óskaplegur, geysi (geysilega) mikill, feiknar-, ógnar-: Det u. Verdenshav. En u. Krigshær, óflýjandi her, ógrynni hers, ógrynni liðs (sb.: svá mikill ofreflis fjöldi þeirra fiska, Stjórn). U. Smerte óbærilegar kvalir. — b) ao., geysi, geysilega, ákaflega: U. stor. U. meget.

Uhyre, ft. -r, kl., skrímsli, vargur (um stóra skepnu; sb.: tröll): Uaglet sin Størrelse, bevæger dette U. (þessi óskaps skepna, þ. e. hvalurinn) sig med megen Hurtighed. — b) (um glæpafullan mann), (sb. ófögnuður): Dette U. lod sin egen Moder tage af Dage.

Uhyrlighed, sk., (sjaldh.), = Monstrositet.

uhæderlig, óheiðarlegur, o. s. frv.

uhøflig, ókurteis; ókurteislegur.

Uhøflighed, ft -er, sk., ókurteisi: Begaae Uhøfligheder drýgja (ýmislega) ókurteisi. Sige een Uhøfligheder mæla ókurteislega við e-n.

uhørlig, a) sem ekki heyrist (= óheyranlegur). — b) óheyrilegur (sb.: Aldri skal okkr henda svá úheyrilig skömm, at við svikim svá úheyriliga náfrænda okkarn, Fms. I, 189): „Saadanne uhørlige Gjerninger“.

uhørsom = ulydig.

Uhørsomhed, án ft., sk., = Ulydighed.

uhørt, [sb. høre], a) óspurður: Dømmes u. vera dæmdur án rannsóknar. — b) óheyrilegur (sb. uhørlig b): En u. Forbrydelse (Grusomhed).

uhøvisk, óhæverskur; óhæverskulegur: U. Opførsel.

Uhøviskhed, sk., óhæverska, ósiðsemi.

uigjenbringelig, ft. -e, e., sem ekki fæst aptur (= ekki verður aptur fengino).

uigjendrivelig, ft. -e, e., drækur: Et uigjendriveligt Beviis.

uigjenkaldelig sjá ugjenkaldelig.

uigjenløselig, ft. -e, e., sem ekki verður út leystur eða brigðaður.

uigjennemsigtig, ft. -e, e., ógagnsær.

uigjennemtrængelig, ft. -e, e., ekki gagnfærilegur (sb.: hdn — þ. e. Sikiley — er þó víða gagufærilig at leyniligum hellum, Stjórn).

uimodsigelig, ft. -e, e., (ómótmælanlegur), sem ekki verður í móti mælt, (sb.: það verður ekki varið): En u. Sandhed.

uimodstaaelig, ft. -e, e., sem ekki verður reist rönd við, (sb.: ósigranlegur, óflýjandi): En u. Magt. En u. Lyst (sb.: geta ekki stillt sig um e-ð).

Uimodstaaelighed, án ft., sk., það að vera uimodstaaelig.

uindskrænket, [sb. indskrænke], ótakmarkaður, (sb.: ráða því ríki jafnfrjálsliga sem Eiríkr konungr Svíaveldi, Fms. I, 3).

uindtagelig, ft. -e, e., óvinnandi, óvinnanlegur: En u. Fæstning.

uindtaget, [sb. indtage], hleypidóma-

laus: Betragte (bedømme) noget med et u. Sind.

uindviet, [sb. indvie], óvígður; ókunnugur (e-u leyndar-máli eða þvíuml.).

ujævn, ósljettur, hrufóttur, o. s. frv.: En u. (hrjónóttur) Vei. Eggene paa dette Lerred ere ujævne. U. (hólóttur) Traad.

Ujævnhed, ft. -er, sk., ójafna, hrufa, hrjóna, hóll.

ukaldet, [sb. kalde], ókallaður: Komme u. koms sjálfkrafa.

*Ukas, sk., tilskipon keisara (í Garðaríki).

ukjendelig, [úkennilig-r], ókennilegur (Fms. II, 59): Sygdom havde gjort ham u.

Ukjendelighed, án ft., sk., það að vera ukjendelig.

ukjendt, [sb. kjende], sem ekki þekkist: Han var u. tilstede. En u. Fremmed ókunnugur maður.

ukjær, óljúfur (e-m), sem manni er ekki að skapi: Det var mig meget ukjært.

ukjærlig óástúðlegur: En u. Adfærd.

Ukjærlighed, án ft., sk., ástleysi.

uklar, a) eiginl., óskír (sb.: Vötn ok tjarnar eru með mörgu móte — sum eru óskír, Rímb.), o. s. frv.: En u. Vædske. — b) óeiginl., úskýr, óskilmerkilegur, o. s. frv.: Uklare Begreber.

Uklarhed, án ft., sk., óskirleiki; úskýrleiki.

uklog, a) ókænn, óvitur, sem ekki hefur vit á (e-u). — b) óviturlegur: En u. Handlemaade. Det er uklogt af ham.

Uklogskab, vanhyggja, o. s. frv.

Uklogt (sjaldh.), fávizka.

ukonstlet, [sb. konstle], hispurslaus, (sb. konstlos).

ukrigersk óherskár: En u. Nation.

Ukrud, án ft., illgresi: Udrydde U. i Ageren (sb: hann eyddi öll illgresi ok upp rætti með sinni prédikan, Magn.).

Ukræ (úrelt), illyrmi (sb.: ormar ok eðlor, froskar ok pöddor, ok alls kyns illyrmi, Fms.).

ukrævet, [sb. kræve], ókrafinn: Lade een være u.

ukydsk, óskirlífur, o. s. frv., (sb. liderlig, utugtig): En u. Handling.

Ukydskhed, án ft., sk., óhreinlífi (fornt; sb. Løsagtighed).

ukyndig ókænn (við e-ð), illa að sjer (í e-u): Være u. i noget.

Ukyndighed, án ft., sk., ókænska (fornt).

ulastelig, ft. -e, e., óaðfinnanlegur.

Ulave, [úlagi, þiggj. af úlag], i U., a) í ólagi (ólestri): Være i U. — b) í úlag: Komme i U. (sb.: það kemst ólag á e-ð). Bringe noget i U. koma ólagi á e-ð.

Uld, [ull], ull: Engelsk (spansk) U. Farve (karte, spinde) U.

Uldarbeide, ullarvinna, tóvinna.

Uldarbeider, e., sá sem vinnur tóvinnu, (ullarmaður, B. H.).

uldbærende, [sb. bære], ullaður.

ulden, ft. uldne, e., sem er úr ullu, ullar-, (sb. einnig: Þorsteinn hafði ..... ullhött á höfði): En u. Trøie. Uldne Strømper (Klæder, Tøier).

Uldfarver ullarlitari.

uldfarvet, [sb. farve], (sem er) úr litaðri ull: U. Klæde.

Uldfarvning ullarlitun.

Uldfilt, sk., þófi (flóki) úr ull.

Uldgarn ullarband.

Uldgjerd, sk., [-gjerd af gerð], (sjaldh.), = Uldarbeide.

Uldgjerning = Uldarbeide.

uldgraa sem ullar litur er á.

Uldhandel ullarverzlun.

Uldhandler, ft. -e, kk., ullarkaupmaður.

Uldkam, [ullkamb-r], = Uldkarde.

Uldkarde, ullkambur (fornt), ullarkambur.

Uldklipning það að klippa sauði (sb. klippe 1, a, α).

Uldlagen (rekkvoð =) ullarrekkvoð.

Uldlok ullarlagður.

Uldmarked ullarmarkaður.

uldrig, ullarmikill, ullarprúður, lagðsíður: En u. Faareart.

Uldrok rokkur sem spunnið er ull á.

Uldsax = Faaresax.

Uldskind gæra.

Uldsky, ft. -er, ský svipað ullu.

Uldspinder maður sem spinnur ull.

Uldspinderi ullarspunahús.

Uldspinderske kvenmaður sem spinnur ull, (sb.: ullarkona, B. H.).

Uldstrømpe, ullarsokkur, (sb. ulden).

Uldsæk, ft. -ke, ullarpoki (= poki sem ull er höfð í; poki til að hafa ull í)i.

Uldtave ullarhnoðri.

Uldtot togi.

Uldtøi, e-ð sem búið er til úr ull, (ullarvefnaður eða prjóunles).

Uldvæver ullarvefari.

ulegemlig, [úlikamlig-r], ólikamlegur: Et ulegemligt Væsen. Sjælens ulegemlige Natur.

Ulegemlighed, án ft., sk., það að vera ólikamlegur: Englenes (Sjælens) U.

uleilige, ás. 1, (í tali), = umage: „Han vilde finde sig uleiliget ved en Dommers Nærværelse" það mundi koma honum illa að dómari væri við.

Uleilighed, a) ónæði, fyrirhöfn: Have U. af noget. Gjøre een U., ómaka e-n, (sb.: átroðningur). Gjøre sig U. med noget hafa mikið fyrir e-u. — b) = Ulempe.

Ulempe, ft. -r, ómaki (fornt).

ulidelig óbærilegur: En u. Pine.

ulige, 1) ao., a) ójafnt, misjafnt: Pengesummen er u. deelt. — b) miklu, (sb.: það er engian jöfnuður): Han er u. rigere end Broderen. — 2) e., a) ójafn, misjafn: To Stykker af u. Størrelse tvö stykki misstór. Være af u. Alder vera mis-gamlir. De kom til u. Tid þeir komu sinn í hvert skipti. — b) ójafn (sb.: öll tala er újöfn, ef újafn fingr er umfram): Et u. Tal. — Spille lige eller u. odda og jafna. — c) (fornl.), rangur (sb.: gjöra e-m rangt til).

uliig, ólíkur, ójafn: Sønnen er Faderen u. Dette Maleri er ham uliigt. De ere hinanden meget ulige. To ulige Brødre. Et uliigt Ægteskab. En u. Strid (sb.: Hverir eiga hér leik svá ójafnan?, Nj. 125). — i tali: Det seer ikke uliigt ud til Regn, eða þvíuml., hann er ekki óregnlegur.

Uliighed, ft. -er, sk., mismunur.

Ulivssaar, banvænt sár, (sb. Banesaar, Dødssaar).

Ulivssag ólífissök (Fms.; sb. Dødssag).

Ulk, ft. -e, sk., marhnútur *cottus*.

ulme (har), h. s. 1, a) lifa (um eld): Ilden havde længe ulmet før den udbrød. Det ulmer i (under) Asken (sb.: lengi lifir í þurru kolunum; lengi lifa góðar eldsglæður) — Óeiginl.: Den længe ulmende Misfornøielse brød endelig ud i en Opstand. — b) verkja: Det ulmer i Saaret mig verkjar (tekur) í sárið.

*ulogisk, rangt hugsaður, o. s. frv: En u. Slutning röng ályktun.

Ulov, [-lov af lof, hól], (úrelt), óorð: „Komme i U. blandt Folk" verða fyrir óorði.

Ulov, [úlög-], (úrelt), ólög, lögleysa.

ulovlig, [úlöglig-], a) e., ólöglegur: En u. Handling (sb.: ólög, lögleysa). Ulovlige Renter. Være i u. Besiddelse af noget vera ólöglega (rangt) að e-u kominn. — b) sem ao., ólöglega, aflöglega, aflaga (sb.: Óðalsjarðir ...., er ..... aflaga gengr undan mönnum, Gþl. 294), að ólögum (fornt).

Ulovlighed, án ft. sk., það að vera ólöglegur: En Handlings U.

*Ultimat (einnig Ultimatum), kl., ályktarorð.

*Ultimatum sjá Ultimat.

*ultra, sem e., of svæsinn (einkum í stjórnarefnum). — Þar af Ultra, ft. -er, kk., maður sem er of svæsinn (einkum í stjórnarefnum).

*Ultramarin, sk., heiðblár litur.

*ultramontan, ft. -e, e., (eiginl.: sem er hinu megin fjallanna — þ. e. Mundíufjalla), sem lýtur að páfaveldi; meðmæltur páfatrú og páfaveldi.

Ulv, ft. -e, sk., [úlf-r], úlfur, vargur, *canis lupus*: Tude som en U. ýla sem vargur (sb. Skuggsjá). Orðskv.: Man maa tude med de Ulve, man er iblandt sá er lýttur sem ekki fylgir lands siðnum.

Ulveart úlfategund.

Ulvefælde, gildra til að veiða úlfa í, (sb. Ulvegrav).

ulvegraa úlfgrár.

Ulvegrav, gröf til að veiða úlfa í, (sb.: úlfshús, úlfgarður).

Ulvehule úlfsbæli.

Ulvehund hundur sem hafður er til að elta upp úlfa.

Ulvehunger ákaflegt hungur.

Ulvejagt úlfaveiðar.

Ulvejæger sá sem veiðir úlfa.

Ulveleie, kl., úlfsbæli.

Ulvemelk (jurtin) *euphorbia helioscopia.*

Ulvesax bogi til að veiða úlfa í (eins og dýrabogi).

Ulveskind úlfsskinn.

Ulvestue = Ulvegrav.

Ulveunge, úlfshvolpur, (sb: síðan gaftu mér einn úlfhvelp, Fas. I, 181).

Ulvinde, ft. -r, sk., ylgur (kvk., fornt), merúlfur (fornt).

Ulvsklinge, (eiginl.: úlfsbrandur, þ. e., sverðsbrandur sem úlfur var markaður á og sá maður sem Wolf — þ. e. Úlfur — hjet hafði fyrstur fundið að smíða), haft í orðatiltæk.: Staae sig som en U., berjast hraustlega, vera óbilugur, eða þvíuml.

Ulyd, án ft., hávaði, háreysti: Gjøre U.

ulydig óhlýðinn (fornt).

Ulydighed, án ft., sk., óhlýðni (fornt).

Ulykke, ft. -r, óheppni, óhamingja, ógipta, ógæfa, ólán, ófarnaður, gæfuleysi, hamingjuleysi, (sb. böl): Ønske U. over een biðja e-m óbæna. Bringe een i U. (sb.: koma e-m fyrir kattar-nef). Alle disse Ulykker kom paa eengang over ham (sb.: Allt kom senn at sviðoum). Komme i en stor U. rata í mikla ógæfu. — „Dersom .... han kom til U." ef honum hlekktist á. Hun kom til U. og slog Speilet itu henni varð það á, að hún braut skuggsjána. — Til U. var Døren ikke lukket dyrnar voru ekki lokaðar; því var miður! — Det var hans U. það var ólánið hans.

ulykkelig, ólánsamur; óheppilegur.

Ulykkestegn ills viti.

Ulykkestilfælde, slys, misferli (fornt).

ulyksalig, ósæll (sb.: Úsæll ok aumr! illu heilli var þú fæðr, 619), aumingja-, vesalings-, (sb. vanalgnaður).

Ulyksalighed, án ft., sk., ófarsæld, ófagnaður (sb Gþl. 42).

Ulyst, án ft., a) óánægja, óyndi (í fornlegri merk.), leiðindi: Føle en vis U. i Sindet. „Dem, fra hvis Skikkelse du bortvender dig med U." (sb.: Við þessa atburði lagði Steingerðr leiðindi á við Bessa, Korm. 132). — b) óbeit: Føle U. til noget hafa óbeit á e-u. Gjøre noget med U. með hangandi hendi.

ulystelig, ógirnilegur, óviðkunnanlegur, óskemmtilegur, leiðinlegur: „At hvad der er alvorligt, derfor ikke er ulysteligt eller sørgeligt".

ulystig = ulystelig.

ulædsket, [sb. lædske b], óbleyttur: U. Kalf.

ulægelig, ulæknandi, (sb. banvænn): En u Sygdom.

Ulægelighed, án ft., sk., það að vera ulæknandi: Sygdommens U.

ulærd, leikur (sb.: hverjum manni, hvárt sem er lærðr eðr leikr, á ísl. skjali frá 14. öld), ólærður; (sem er) illa að sjer.

ulærvillig ónámfús.

Ulærvillighed, án ft., sk., ónámfýsi.

ulæselig, ólesandi (= sem ekki verður lesinn); ólæsilegur: En u. Haand.

umaadelig, [úmátalig-, úmátulig-], 1) e., a) (sb.: svá mikill úmáttis fjöldi, Stjórn), fjarska mikill, fjarskalegur, ofsalegur: En u. Glæde (Sorg). — Arve en u. Formue fá að erfðum ógrynni fjár. — b) óhófsamur (sb.: þá at hón væri ei ..... svá úhófsöm í skarti sinu, Strengleikar 82; sb. einnig húflaus): Være u. i Spise og Drik. — 2) sem ao., (sb.: hennar — þ. e. Syriæ — vöxtr er svá vorðinn sik, at hún er úmátia — í annari bók: úmáttis — löng, en nökkuru minni á breidd, Stjórn; Eglon var mikill ok úmátuliga — í annari bók: úmáttuliga — feitr, Stjórn), óhófsamlega (sb.: þúsi hennar ok herra var úhófsamlega óhrúðigr, Strengleikar 5), óbúflega, skaflega, fjarskalega, ofsalega, feikilega, geysi, (sb.: afa, afar, æfar, ufa): Glæde sig u. — Han har været u. heldig. U. stor.

Umaadelighed, án ft., sk., óhófsemi, úhóf: U. i Mad (Drikke).

umaalelig, ft. -e, e., ómælanlegur, (sb.: af ómældri ok yfirfallandi alla vega hans eilífri miskunn, 655 XXVII): En u. Afstand. Et umaaleligt Rum.

Umaalelighed, án ft., það að vera ómælanlegur.

Umag sjá Umage.

umage, sem ekki á saman (við annað), (sem er) af öðru tægi (enn annað; sb.: sinn af hvoru tægi): En u. Sko (Strømpe). To u. Handsker tveir hanzkar, sinn af hvoru tægi (eða: sem ekki eiga saman).

umage, ómaka, ónáða: U. een med noget, setja e-ð upp á e-n, eða þviuml. U. sig (ómaka sig) hen til et Sted. U. sig med (for) noget hafa fyrir e-n. Du skal ikke u. dig, vertu ekki að gjöra þjer ómak (ómaka þig); stilltu þig gæðingur; eða þviuml. U. sig forgjeves, hafa hlaup og engin (litil) kaup, eða þviuml.

Umage [úmaki] og Umag [úmak], án ft., sk., ómak (sb.: innti hann ok þat: hversu ... mikil úmakindi — í Hrokkinskinnu: mikit úmak — þeim var þat, at sækja Svíakonung, um þat er þeir þurftu, Fms. VII, 101): ómakindi, fyrirhöfn, umstang: Faae noget uden U. fyrirhafnarlaust. Jeg har havt megen U. dermed haft mikið fyrir því. Gjøre sig U. med (for) noget, hafa fyrir e-n; gjöra sjer far um e-ð, leggja sig til á e-n, (sb.: „ek hefi allan mik við felit, at þú“ fengir þat, 655 XXXII). Gjøre sig U. for een leggja sig í framkróka — líma — fyrir e-n. Det er ikke Umagen værd, það er ekki til vinnandi, það tekur (nemur) því ekki. — „De gjorde sig al Umag for at faae Den folkerig“ þeir lögðu mikla stund á, að eyin yrði fjölbyggð.

umagelig, óbægur, (sb.: það fer illa um e-n): Et umageligt Leie.

Umagelighed, án ft., sk., óbægð, óhægindi.

umagsom sem gjörir ónæði.

umandig, dáðlaus, kveifarlegur, (sb.: mesta kveif).

Umandighed, án ft., sk., dáðleysi, kveifarskapur.

*umaneerlig, a) e., fráleitur. — b) sem ao., fráleitlega.

umeent, [sb. mene], ekki sagður (gjörður) í alvöru: En u. Høflighed.

Umenneske, a) illmenni, þrælmenni, eða þvíuml., (sb. Uhyre b). — b) maður sem ekki er mennskur.

umenneskelig guðlaus (í líkri merk. og: illmannlegur, sem kemur til af illmennsku): En u. Haardhed (Grumhed, Ubarmhjertighed. Sb.: hversu úheyrilig ok afskaplig úmennska þat var, at maðr skyldi selja í svá grimman dauða föður sinn ok móður, Fms. II, 225).

Umenneskelighed, án ft., guðleysi (= illmennska; sb. umenneskelig).

*Umiak, sk., grænlenzkt fiskiskip sem konur róa.

umiddelbar, 1) e., sem ekkert er á milli og annars: U. Berøring. — En u. Virkning (Aarsag). — b) umiddelbart, sem ao., beinlínis, eða þvíuml.: Omslaget anbringes umiddelbart paa den syge Deel. — 2) sem ao., beinlínis: Henvende sig u. til Kongen.

Umiddelbarhed, án ft., sk., það að vera umiddelbar.

umild, harður, (sb. ublid): En u. Behandling ill meðferð. En u. Skjebne.

Umildhed, án ft., sk., harka.

Uminde (sjaldh.), ólof (sb.: at sá hafi keypt land þat ..... at úlofi hans, Grágás II, 215), óleyfi (sb.: hvárt hann keypti land þat at óleyfi hans eða eigi, Grágás II, 215; Aðalbertus ... kvað þá ... alla í óleyfi sinu farit hafa), leyfisleysi: Han tog det med Eiermandens U.

umindelig, ft. -e, e., (sem er) frá alda öðli: Det har været Skik fra umindelige Tider frá alda öðli. „I umindelige Tider vare de allene vante til denne Regjering“.

umindet, [sb. minde], ekki minntur á, (sb.: áminningarlaust).

umistelig, ómissanlegur, ómissandi.

Umistelighed, án ft., sk., það að vera umistelig.

umisundt, [sb. misunde], a) sem maður er ekki öfundaður af: En u. Lykke. — b) ekki öfundaður.

umoden ekki fullvaxinn: Umodne Frugter. — b) óeiginl., α) sem ekki er fullfarið fram: Han er endnu for ung og u. dertil. — β) viðvaningslegur, eða þvíuml.: Et umodent Arbeide: „En u. og ubillig Dom“ (sb.: sleggjudómur).

Umodenhed, án ft., sk., það að vera umoden.

umulig [úmugulig-r, Stjórn], ómögulegur (sb.: með því kom hann mörgu fram, því sem manndóminum er úmöguligt at gjöra, Sn. E), ómáttuglegur (sb.: þat sýnist mér manninum úmáttuligt at skynja ok skilja, hversu o. s. frv., Fms. II, 199; þat var nær úmáttuligt, at hón — þ. e. borgin — yrði unnin, Stjórn), óvinnandi, (sb.: það er ekki vinnandi vegur); sem ekki getur verið (staðizt): Det er mig umuligt jeg get það með engu móti. Forlange det umulige af een. — Absolut (relativ) u.

Umulighed, sk., a) það að vera ómögulegur (óvinnandi, o. s. frv.). — b) með ft -er, e-ð sem er ómögulegt, (sb: ekki vinnandi vegur, ógjörningur): „Ingen, uden en Afsindig, tragter efter Umuligheder“.

umyndig sem ekki er fjár sins ráðandi (ekki fullveðja): Han er endnu u. Umyndige Arvinger. Gjøre een u. svipta e-n fjárráðum (að lögum).

Umyndighed, án ft., sk., það að vera ekki fjár sins ráðandi, það að þurfa fjárhaldamann.

umyntet, [sb. mynte], óleginn (til peninga): U. Sølv.

umælende, [sb. mæle], dumbur (fornt): U. Dyr dumb kvikindi (fornt; — sb.: skynlaust kvikindi, skynlaus skepna).

umærkelig, a) e., sem ekkert (lítið) ber á: En u. Bevægelse (Uddunstning). — b) sem ao., svo að ekkert (lítið) ber(i) á, eða þvíuml.: Aarene henrandt u. óðara enn varði.

Umærkelighed, án ft., sk., það að ekkert (lítið) ber á e-u.

umærket, [sb. mærke], (sjaldh.), sem ekki er tekið eptir.

umættelig, úseðjandi, úseðjanlegur: En u. Hunger. U Begjerlighed.

Umættelighed, án ft., sk., það að vera úseðjandi: „Vore Begjerligheders U.“.

Unaade óþokki (óblíða, fæð) höfðingja við sjer minna mann (sb.: at hann hafe fenget af orðum hans úþokka konungs; hann — þ. e. Magnús konungur — gjörði fæð á við Kálf, Fms. V, 126): Falde (være) i U. hos een fá (hafa) óþokka e-s. Han fik sin Afsked i U. hann var rekinn úr embætti (af stjórnendum).

unaadig, (um höfðingja) sem gjörir fæð á við (e-n minna háttar mann); sem lýsir fæð (höfðingja við e-n minna háttar mann): Kongen er bleven ham u., konungur hefur gjört fæð á við hann, hann hefur fengið óþokka konungs. — Et unaadigt Svar óvingjarnleg svör (höfðingja við sjer minna mann). — b) unaadigt, sem ao., með óþokka (höfðingja við minna háttar mann): Det blev unaadigt optaget, konungur (eða þvíuml. styggðist við það, o. s. frv.

unaturlig, a) e., ónáttúrlegur, þvingaður: Unaturlige Lyster (Fødemidler). En u. Stilling það að standa öðru vísi enn náttúrlegt er. — b) sem ao., ónáttúrlega.

Unaturlighed, án ft., sk., það að vera ónáttúrlegur, (sb.: ónáttúra).

unavngiven, [sb. navngive], ónefndur.

*Uncialbogstav, kl., rómverskur upphafsstafur.

und-, [sb. undan], haft framan til í orðum, í líkri merk og undan, o. s. frv., (sb. unddrage, undfalde, undfange, undflye, o. s. frv.).

unddrage, áa., eiginl.: draga (e-ð) undan (e-u), 1) þar sem þol. er ekki sig, a) svipta (firra) e-n e-u; synja e-m e-s: U. een sin Hjelp. — b) koma (e-m eða e-u) undan (e-u), þiggja (e-n eða e-ð) undan (e-u): „Hvorfor skulde du ham fra sin Straf u.“? — 2) þar sem þol. er sig, a) u. sig fra noget, firrast (forðast) e-ð, sneiða sig (hliðra sjer) hjá e-u, (sb.: skorast undan e-u; færast undan e-u): U. sig fra sine Pligters Opfyldelse. Det er et Arbeide, jeg ikke kan u. mig fra. — b) u. sig noget, firrast e-ð, eða þvíuml.: „Mens det sig unddrager Mængdens Øie.“

Unddragelse, sk., það að unddrage.

unde, ás. 2, [unna], unna e-m e-s: Han under mig ikke den Mad, jeg nyder, hann sjer eptir því sem jeg borða, hann telur ofan í mig hvern spóninn og bitann. Dersom Gud under mig Livet (under mig at leve i nogle Aar) ef guð lofar mjer að lifa (nokkur ár).

Undentag, [-tag af þak], (í Borgundarhólmi) = Aftægt.

Undentagsmand (í Borgundarhólmi), maður sem sleppt hefur ábýlisjörðu við annan fyrir ákveðinn afgjaldseyri (sb. Aftægt og Aftægtsfolk).

Under, ft. (stundum eins, en optast nær) -e, kl., [undr], undur, firn (kl. ft.), furða, (sb. Underværk): Et Naturens U. furðuverk náttúrunnar. Et saadant U. var aldrig før seet. „Naar den Evige skriver sine U. i Verdens Aarbøger.“ Det var et U. (mesta guðs mildi; sb.: Mstaeljan ræddi um, at þat var undr mikit ..., at hann skyldi liggja fyrir fótum þeim, Eg. 759), at han ikke slog sig ihjel.

under, [under=undir], 1) fs., A) þar sem undir stýrir, eða mundi stýra, þiggj. á ísl., 1) eiginl. og hálf-óeiginl., a) det ligger u. Stolen undir stólnum. Staae u. en Trappe standa undir stiga (á bak við hann). Boe u. Tag med een; sb. Tag. — Fuglene u. Himlen

fuglar loptsins. Ligge u. aaben Himmel undir berum himni. — Der skeer intet nyt u. Solen (sb.: nokkurr annarr konungr undir heims sólu, Fms. VI, 422). — b) fyrir neðan α) vi stod paa Bjerget, og saae de andre dybt u. os langt fyrir neðan okkur. — β) sidde u. een (fyrir neðan e-n) i Retten. — c) (sb.: þá verðr eik at fága, er undir skal búa; undir viðarrótum nokkvors trés, Fms. X, 218): Sidde u. et Træ. — d) (sb.: í borg þá, er var sunnan undir heiðinni; undir túngarði): Vi seilede u. Moens Klint. Veien løber u. Bakken. — e) hele Egnen stod u. Vand var vatni hulin. — f) upp(i) undir: Boe u. Taget efst upp undir þaki. — g) neðan á (e-u): Male paa Kalk u. Hvælvingen. — h) niðri í (e-u): Boe u. Jorden (sb.: þjóðir, sem .... lágu í hellum eðr jarðholum, Sn. E.). — i) (sb.: er hann kom þar er mest var brunnit þvertréit, þá brast niðr undir honum): Segne u. en Byrde. — k) (sb.: Egill tók undir hönd sér mjöðdrekku eina vel mikla, ok bar hana undir hendi sér): Bære noget u. Armen. — l) (sb.: hann ..... hafði ..... yfir sér skarlats-skikkju hálfskipta, rauða ok brúna, ok undir gráskinn): Gaae med Silkefoder u. sine Klæder. — m) (sb.: hvórirtveggju réru undir seglum, Fms. VIII, 131): Skibet er u. Seil. — n) (sb.: þeir sátu allir með vápnum, Nj. 187): Tropperne stode u. Vaaben. — o) have noget u. Hænder, hafa meðgjörð með e-u, o. s. frv. — p) u. Laas og Lukke; sb. Laas 1, a, Lukke a. — q) (sb.: keisarinn fekk Ísleifi bréf sitt með innsigli um allt veldi sitt, Hv. 14): U. hans Haand og Segl. — 2) um tíð, a) fyrir innan (e-n tiltekinn aldur): Hun er snarere over, end u. 30 Aar. Børn u. 10 Aar börn sem ekki eru (sem eru yngri enn) 10 vetra. — b) meðan á (e-u) stendur: U Samtalen (Prædikenen, Sangen). U. hele denne Tummel sov han rolig hann svaf vært í öllum þessum hávaða. Han talte med dem af og til u. Maaltidet öðru hverju meðan verið var að borða. Det tildrog sig u. denne Konges Regjering á dögum þessa konungs. — 3) óeiginl., a) spille u. Dække med een; sb. spille 1, d. — b) jeg kan ikke sælge det u. 10 Rigsdaler fyrrir minna enn 10 ríkisdali. Sælge noget u. Prisen með afföllum. — c) fyrir neðan, (sb.: standa á baki e-s): Han staaer langt u. ham i Lærdom. — d) staae u. een vera undirmaður e-s. Han havde 500 Mand u. sig (eða u. sin Befaling; sb.: jarl hverr skyldi hafa undir sik 4 hersa eðr fleiri, Fms. X, 182; við alla þá sem undir honum — þ. e. konunginum — eru, Skuggsjá; at under þeim biskupe sé 11 hundruð kirkna, Rimb. 332). Leve u. en mild Regjering vera undir vægri stjórn. Være u. Opsyn (sb.: hafa gát — gætur — á e-m). Være u. Tvang, vera ekki sjálfráður, vera í ófrelsi, eða þvíuml. — Være u. Forfølgelse liggja undir ofsóknum. — e) um það sem við liggur, ef e-ð er gjört, sem ekki má vera: Ingen maa u. høi Straf indføre disse Varer stór hegning liggur við, af þessi vara er að flutt. Det er forbudet u. Livsstraf (sb.: þér skuluð öngu fyrir týna, nema lífinu, ef o. s. frv.). — f) de dulgte deres Kjærlighed u. Skin af Ungdomsvenskab þau ljetust vera barnkunnug, og duldu svo ástir sínar. Svige een u. Venskabs Skin; sb. Skin b, sb. einnig Maske (gríma, o. s. frv.) b. — g) det er bekjendt u. Navn af (það er jafnaðarlega kallað) Bævergel. — h) u. den Betingelse með þeim skildaga (forn). — i) u. eet í einu lagi. — B) þar sem undir stýrir, eða mundi stýra, þol. á ísl., 1) eiginl., a) krybe u. Bordet undir borðið. Vi gik ind u. Broen. Putte sig ned u. Dynen, grúfa sig niður undir (yfir)sængina, (sb.: breiða upp yfir höfuðið). Komme u. Tag, komast í húsaskjól, (sb.: komast til mannabyggða; o. s. frv.). Bringe et Huus u. Tag koma þaki á hús. — b) slaae een u. Øret, gefa e-m utan undir, gefa e-m löðrung (kjaptshögg). — c) gaae (see) een u. Øine koma í augsýn e-m. — d) (sb.: undir viðarrætr, Fms. I, 113; o. s. frv.): Sætte sig u. et Træ. — e) sætte Landet u. Vand hleypa vatni yfir landið — f) (upp) undir: Hænge en Krands op u. Loftet. — g) (sb.: margar stoðar — þannig í skinnbókinni — runnu undir hann, Sturl. I, 60): Sætte Stetter u. Hvælvingen. — h) dukke sig u. Vandet stinga (dýfa) sjer. — i) tage een u. Armen (fara að leiðast við e-n með saman kræktum handleggjum). — k) (sb. Egill .... hélt á sverðinu undir skikkjunni): Tage noget u. sin Kappe. — l) (sb.: mér þótti hann ok vera í rauðum hosum undir, Nj. 214): Han tog en Troie paa u. Kjolen hann fór í treyju innan undir kjólinn. — m) gaae u. Seil; sb. Seil a. — 2) óeiginl., a) (sb.: leggja undir sik allan Noreg; Aðalsteinn konungr hafði skattgilt undir sik Skotland, Eg. 402): Bringe et Land u. sit Herredømme. — b) komme u. Tiltale, komast í mál, (sb.: honum var stefnt). — c) komme u. Veir med noget komast á snoðir um e-ð. — II) sem ao., a) skrive u. skrifa undir. — b) gaae u., farast, týnast. — c) bukke u. for noget; sb. bukke 2, c. — d) der forstaaes noget u. felst í huga manns (um orð, sem sleppt er). — III) af under er dregið hið efsta stig underst, a) sem e., neðstur: Den underste Deel af Bygningen. Det underste Dæk. „Den underste (neðri) Møllesteen“. — b) sem ao., neðst: Det laae underst i Skrinet.

Underafdeling, undirskipting; partur af parti.

Underarm framhandleggur.

Underbarn undrabarn (sb.: Undramaðr ertu, frændi! at afli, Fas. II, 328).

*Underbalance, það að tekjur verða minni enn útlát, (sb.: stela úr sjálfs síns hendi).

Underbetjent, undirþjónn; undirembættismaður.

underbinde binda fyrir: U. Navlestrængen. U. en Aare.

Underblomst, undursamlegt blóm, undarlegt blóm (sb.: þú ert ógurligr ok lofligr gørandi undarliga hluti, 623).

Underbud lægra boð (enn annar býður eða upp hefur verið sett): Gjøre U. paa noget.

Underbuxer, nærbuxur, brók: Foruden Klædes Buxer og Lerreds U., tog han endnu et Par tykke Overbuxer paa.

underbyde bjóða lægra enn (annar, t. a. m. á söluþingi).

*Undercargo undirkaupvörður (á skipi).

Underdan, kk., = Undersaat.

underdanig, ft. -e, e., undirgefinn (forn), undirorpinn (sb.: heilaga kristni ....., er fyrr var þjónostufull ok undirorpin sínum unnastum, þat er mörgum djöflum, ok þeirra þjónkan, Stjórn), þjónustufullur, auðsveipur, o. s. frv.: „En Forevending til at gjøre sig dette Land underdanigt“. — „I Qvinder, værer eders egne Mænd underdanige“. — b) auðmjúkur; auðmjúklegur: Min u. Ansøgning (Begjering).

Underdanighed, án ft., sk., lýðskylda, hlýðni, eða þvíuml.: „Nu maatte Saxerne paa ny forbinde sig til U.“ — b) auðmýkt: Drive Underdanigheden alt for vidt vera mikils til of auðmjúkur.

Underdeel = Nederdeel.

Underdeling undirskipting.

Underdommer undirdómari (= dómari í undirdómi).

Underdyne undirsæng.

underdømme, ás., = underkjende.

Undereiendom, án ft., undir-eign (t. a. m. ljens, *dominium utile*).

Underfald það að straum-afl leikur á neðanverðu mylnuhjóli.

Underfaldshjul mylnuhjól sem straumurinn leikur á neðanverðu.

Underfaldsmølle vatns-mylna þar sem straumurinn leikur á neðanverðu hjólinu.

Underfaldsqværn = Underfaldsmølle.

Underfaldsvand vatn sem látið er leika á neðanverðu mylnuhjóli.

Underflade flötur á e-u neðanverðu.

Underfoder = Foder II.

Underfoged, a) hvers kyns minna háttar Foged (sb. Foged). — b) (sjer í lagi) eins konar embættismaður er framkvæmir alla dóma í Kaupmannahöfn nema þá sem dæmdir eru af efsta dóminum.

underføre = fødre II.

underfuld, undursamlegur, undarlegur (sb. greinina um Underblomst): En u. Tildragelse undarlegur atburður. Et underfuldt Syn.

underfundig, undirförull (forn), undirhyggjufullur (forn), undirhyggjusamur, (sb. undirhyggjumaður). — b) flærðsamlegur (forn), eða þvíuml.: Underfundige Tanker. „U. Tale“.

Underfundighed, án ft., sk., undirhyggja, undirferli, fláræði: „Klogskab uden U.“

undergaae, a) (sjaldh.), = gaae under (sb. niðurlagið á gaae). — b) sem ás., verða fyrir (e-u): U. en Forvandling.

Undergang, án ft., það að líða undir lok, endalok, niðurfall (sb.: af þeirra .... þ. e. ríkjanna — hallan ok niðrfalli): Stadens U. ved Jordskjælv (hrun borgarinnar í jarðskjálfta). Riget var sin U. nær. Det blev hans U. varð honum til falls.

undergiven, [sb. give], a) undirgefinn (sb.: sinn undirgefinn lýð í Noregi, Fóstbr. 1), háður e-m.: „Alt Folket, som er dig undergivet.“ — Være mild (haard) mod sine Undergivne, við undirmenn sína, við undirfólk sitt. — b) undirorpinn (e-u; sb.: undir syndina seldur; sb. einnig: liggja undir ríki ok drottnun karlmannsins, 625): „Det er alle Tings Natur, at være Forandring undergivne“. „Dog fandt jeg Ingen .... som jo var Vildfarelse u.“ sem ekki gæti yfir sjezt.

Undergivenhed, án ft., sk., hlýðni, eða þvíuml.

Undergjerning = Underværk.

Undergjører = Mirakelmager.

Undergods, án ft., e-ð steypt (sjer í lagi fallbissur) sem of lítill málmur er í.

undergrave, a) eiginl., grafa grundvöllinn undan (e-u): U. en Muur. Rotterne have undergravet hele Huset. — b) óeiginl., fara með (e-ð), (í líkri merk. og) steypa (e-u): U. Statens Velstand. U. Helbreden.

Undergraver undirgrafari (sb. Graver b).

Undergravning, ft. -er, sk., það að undergrave.

undergroet, [sb. groe], a) sprottinn (eða þvíuml.) undir e-u. — b) vaxinn eða gróinn (e-u) að neðan, eða þvíuml.: U. med Haar (Fedt).

Undergud, ft. -er, undirguð.

underhaanden, ao., í kyrþey, eða þvíuml.: Lade een vide noget u. Sælge noget u. (sb.: sæta lagi).

underhandle (har), h. s., semja (um e-ð): U. med een om noget. Der blev længe underhandlet om Fred.

Underhandler, ft. -e, kk., semjandi (= e-r sem er að semja við e-n um e-ð).

Underhandling, ft. -er, sk., það að underhandle (samningur; meðalganga).

underhavende, [sb. have], undergiven a.

Underhold, án ft., kl., = Underholdning a.

underholde, ás., a) halda (e-u) við; standa straum af e-m, færa e-n fram (sb.: sinn ómaga á hvorr maðr fram at færa á landi hèr, o. s. frv., Grágás I, 232), nærn (sb.: hirða ..... gras ok ognar ..... ok næra svá sín bíbíll, Skuggsjá): U. en stor Familie. U. mange Tjenestefolk. — b) skemmta e-m: Han forstod at u. et heelt Selskab ved sin Vittighed. — En underholdende (skemmtileg) Samtale.

Underholdning, án ft., sk., a) framfærsla (Grágás I, 232), viðurværi (sb.: nægð alls kostar mönnum til viðrværis, Stjórn), viðurlífi (sb.: til fæðu ok viðrlífis, Stjórn), viðurlífnaður (fornt), kostur (sb.: allt þat er hon þurfti eigi at hafa til kostar sèr, Kristn. 2). — b) skemmtun.

Underhuus, a) (sjaldh.), neðri hluti húss, (sb.: undirhús, Stjórn). — b) undir-parliment (á Englandi).

underhyre ráða (skipara, eða þviuml.) undan e-m.

Underjagt smádýraveiðar (hiu-veiðar og hjera og fugla o. s. frv.).

Underjorden (með greininum), = Underverdenen (sb. Underverden).

underjordisk sem er niðri í jörðunni: En u. Hule, jarðhellir (Stjórn), jarðhola (fornt). U. Ild jarðeldur (fornt). Et u. Bulder dunur (niðri) í jörðunni. — Underjordiske (sem nafn í ft.), huldufólk, álfafólk.

underjords, ao., niðri í jörðunni.

underkaste, (sb.: nú hefir guð várr svipta þá hamingjunni ok þá undirgefit Ísraels-lýð, Stjórn), A) u. sig noget, með því sem þar til heyrir, 1) sjálft orðatiltækið u. sig noget, a) þar sem sig er haft sem þiggj. og noget sem þol., leggja e-ð undir sig. — b) þar sem sig er haft sem þol. og noget sem þiggj., α) ganga til handa e-m: Dette Folk havde frivillig underkastet sig (sb.: Príamus vildo aldrei til handa ganga, Rímb. 404). — β) ganga undir (e-ð), þola, eða þviuml.: U. sig en Prøve láta reyna sig. Jeg vil hellere u. mig ethvert Savn, end indgaae dette. — 2) underkastet = undergiven a. — B) underkastet = undergiven b: Den Søfarende er underkastet idelig Livsfare.

Underkastelse, sk., það að underkaste sig (sb. underkaste).

underkjende, ónýta: U. en Dom brigða dómi.

Underkjendelse, sk., það að underkjende.

Underkjole kjóll (samfella) sem verið er í innan undir.

Underkjæve, neðri kjaptur (Sn. E.); neðri gómur (fornt).

underkjøbe gefa e-m fje til e-s, múta (e-m til e-s): „En underkjøbt Statholder" jarl, sem tekið hafði múto.

Underklokke eins konar nærpils.

Underklæder, ft., [sb.: alon þráðr af léttu undirklæði, Stjórn], a) nærföt. — b) buxur og vesti: Rød Kjole og hvide U.

Underklædning (ein) nærföt.

Underkok, kk., matsveinn sem er undir öðrum.

Underkonge undirkonungur (fornt).

Underkop undirskál.

Underkraft undra-máttur.

underkue, brjóta e-ð undir sig, kúga, o. s. frv.: U. et Folk. — b) kippa vexti úr (e-u), eða þviuml.: Disse Træer ere blevne reent underkuede i deres Opvæxt.

Underkuelse, ft. -r, sk., það að underkue.

Underlag, það sem lagt er undir e-ð, það sem liggur undir e-u, (undirlag, B. H.; undirstaða): Et U. af Tømmer.

underlig, [undarlig-], a) ft. -e, e., undarlegur, (sb. selsom, synderlig 1, a, sær 2, b, forunderlig a): Underlige Ting (Gjerninger; sb. þú ert ógurligr ok lofligr, görandi undarliga hluti, 623). Et underligt Indfald. — b) sem ao., undarlega, o. s. frv.: Det gik u. til med den Sag. Et u. forkeert Menneske.

Underlighed, ft. -er, sk., undarlegleiki (sb. Skuggsjá): Den Mand har mange Underligheder það er margt skritið í fari þess manns.

underligge verða undir: „At Dyden ofte kæmper her forgjeves, og tidt i Kampen underlaae". — b) underliggende sem liggur til e-s: Dette Rige med underliggende Landskaber með þeim hjeruðum, er þar liggja til.

Underligger, hlutur sem settur er undir e-ð; (sjer í lagi), steinn sem er undir öðrum (t. a. m. þegar steinn er settur á hlóðir).

Underliv magi: Smerter (Forstoppelser) i Underlivet.

Underlæbe neðri vör.

underlægge, 1) í u. sig noget leggja e-ð undir sig: „Fordi man havde underlagt sig et andet Land". — 2) í bo. l. t. underlagt, a) eiginl., lagður undir: Det underlagte Papir. — b) óeiginl., háður e-m, undirgefinn e-m (sb. undergiven a): „Jord og Himmel er ham underlagt".

Underlærer undirkennari.

underløbet, [sb. løbe], í orðatiltæk. U. Blod, blóð sem hlaupið er undir skinnið, (sb.: var þá siglt blóð fyrir augu þeim, Hrafnk.).

Undermaal of lítill mælir: Give een U.

Undermaalstømmer of smátt timbur.

Undermand undirmaður: Han vilde befale over mig, som om jeg var hans U.

*underminere grafa púðurgrafir undir e-ð: U. en Bastion.

*Underofficeer lægsti (neðsti) foringi í liði.

underordne setja (e-ð) undir eða fyrir neðan (e-ð): Han er mig underordnet hann er undir mjer. En underordnet (minna háttar) Betjent.

Underordning, sk., það að underordne.

Underpant, veð, (sb. Pant): „U. i faste Eiendomme stifter større Ret, end U. i Løsøre".

Underret, ft. -ter, (sb. Ret A, 1, e), undirdómur.

Underretning, ft. -er, sk., vitneskja (sb. skylde reisa upp á dagenn háfa stöng til vitneskjo, en taka firir mark á nótteno reyk eða eld, Al.), vísbending, skeyti, (sb.: frjett; gjöra e-n varan við; o. s. frv.): Give een U. om noget. Faae den fornødne U. i (om) en Sag.

Underretsdommer = Underdommer.

underrette, segja (e-m e-ð eða frá e-u), gefa (e-m) vísbending (um e-ð): Jeg er nylig bleven underrettet derom mjer hefur verið sagt það nýlega.

Undersaat, ft. -ter, kk., þegn: Forholdet imellem Regenten og Undersaatterne. — b) (fyrrum), landseti (lenda manna í Danmörk).

undersat, [sb. sætte], (sjaldh.), lágur og gildur: „Disse synes at være en mere u., bredskuldret og stærkt bygget Folkestamme".

Underseil segl fyrir neðan siglupalt.

Underskaal undir-skál.

Underskjorte skyrta sem höfð er innan undir annari skyrtu.

Underskjørt nærpils.

Underskorpe skorpa á neðanverðu ofnbrauði.

Underskov ofgræðingur (um skógartrje).

Underskrift, sk., a) án ft., = Underskrivning: Give een noget til U. — b) með ft. -er, nafn (undir e-u): Forsyne noget med sin U. rita nafn sitt undir e-ð. Et Brev uden U. nafnlaust brjef.

underskrive rita nafn sitt undir: U. et Brev. U. en Contract. Kongen har underskrevet Dødsdommen.

Underskrivning, sk., það að underskrive (undirskript).

underslaae, ás., a) festa (segl) við rá: U. et Seil. — b) draga (fje) undir sig: Hvo som samme Gods og Vrag underslaaer, skal straffes som en Tyv (D. L.).

Underslag þvertrje sem lagt er undir önnur í e-u mannvirki.

Underslæb það að stela úr sjálfs síns hendi: Begaae U. stela úr sjálfs síns hendi.

underst sjá under III.

understaae, ás., í u. sig dirfa sig (sb.: dirfðu þik eigi at mæla slíkt optar, Fms. XI, 54), dirfast (sb.: Engi maðr dirfðist at krefja þess Gorm konung, Fms. I, 83), vera svo djarfur (sb.: Nú ver eigi síðan svá djarfr, at þú talir ósæmilig orð við Harald, Fms. VII, 168; Hverr ertu svá djarfr ok dularfullr, sem engi varð fyrr, er þú þorir at beitast við höfðingja várn, Fms. I, 75): Tør du u. dig at komme for mine Øine? Han understod sig at gaae lige ind i Salen.

Understander stoð: „Svage Bygninger behøve stærke Understandere".

Understeen = Ligger.

understikke, ós., laums (e-n) í stað annars, (sb.: skipta um e-ð), er ekki tíðkað nema í bo. l. t., understukket, látinn í stað annars (til að villa): Et understukket Brev (Document).

understrege draga stryk undir: U. noget i en Bog.

understryge, ús., ríða e-u fyrst á (e-ð, áður enn öðru er riðið þar á ofan): Dette er først understreget med Liimfarve, og siden malet med Olie.

Understyrmand undirstýrimaður (á stóru hafskipi).

Understøtning, ft. -er, sk., studning, a) það að understøtte a: Man søgte ved U. at bevare Bygningen fra Fald. — b) það sem haft er e-u til studnings: „Kostbare Understøtninger af Tømmerværk".

understøtte, a) eiginl., styðja, og þvíuml., (sb. skorða): U. (ótíðara enn støtte) et Huus. — b) óeiginl., styðja (sb.: at hvárir styði ok styrki aðra til farsælligra framferða, Fms. II, 36; hinn .... skal fá til 5 menn ...., at styðja vætti hans, Grágás II, 321), styrkja (sb.: þeir skyldo ok styrkja þann þeirra konunganna, er leingr lifði, Fms. VI, 28), efla, fulltingja e-m, veita e-m lið, (sb. hjelpe a): U. een med Penge. U. een ved et Arbeide. Han har lovet at u. min Ansøgning, að leggja til með mjer, mæla fram með mjer.

Understøttelse, sk., a) það að understøtte (stuðningur). — b) óeiginl., studning (sb.: Guð drottinn er minn styrkr ok studning), styrkur (sb.: með styrk Hörða-Knúts, Fms. VI, 25), dugnaður (sb.: ok bað hann vísa þeim til hafnar ok veita þeim annan dugnað þann er þeir þurftu, Kristn. 42), tænaður (sb.: þá er hann barðist við Gollam risa, án manna tænaði ok trausti; sb. einnig Hjelp og Bistand): Give een U. i Penge. Han har faaet U. til sin Reise ferðastyrk. Hans Stilling giver ham end mere Adkomst til U.

undersætsig, ft. -e, e., = undersat.

undersøge, ás., kanna, rannsaka: U. Godsets Forfatning. Denne Sag maa nøiere undersøges.

Undersøgelse, ft. -r, sk., rannsókn

(fornt), rannsókn (fornt): Foretage (gjore) en U. rannsaka. En forelobig U.

Undertag [-tag af þak], 1) innsta bálmflö i þaki. — 2) (í norðurhluta Sjálands) = Undentag (í Borgundarhólmi).

Undertagsmand (í norðurhluta Sjálands) = Undentagsmand (í Borgundarhólmi).

Undertegn, undarlegur fyrirburður; (sh.: tákn, stórmerki).

undertegne, ás., a) (sjaldh.), setja merki undir: Han undertegnede Skriftet med et Kors (hann gjörði kruss neðan við ritið), da han ei kunde skrive. — b) = underskrive.

Undertegning, sk., það að undertegne.

undertiden, ao., stundum: Man gjor u. det, som man hverken kan gjore ofte, eller vil gjore altid.

undertrykke, a) veita e-m yfirgang, þröngva ráði e-s, (sh. Fms. II, 183, sh. einnig: fortrykke 1, b): U. den Fattige. — b) bæla (e-ð) niður kæfa (e-ð) niður; þagga (e-ð) niður: U. et Opror. U. en Tanke (Mistanke). U. et Rygte.

Undertrykkelse, ft. -er, sk., það að undertrykke, (sh.: yfirgangur, ágangur, ánauð): Lide ved Mægtiges U. verða fyrir (kenna þunga af) ágangi ríkra manna.

Undertrykker, ft. -e, kk., ójafnaðarmaður, kúgari (sh.: kúgara norðurlands).

undertræde, ás., troða e-n undir fótum (Fms. II, 172), fóttroða (Fms. II, 172; sh. traðat einn — þ. e. byskup — undir ok hafði bana).

Undertroie, nærpeysa, eða þvíuml.

undertvinge, þröngva e-u undir sig, brjóta e-ð undir sig: U. et Land. Undertvungne Nationer.

Undertvingelse, sk., það að undertvinge.

Undertægt (sjaldh.), = Aftægt.

Undervant sjá greinina um Pytting.

underveis, ao., á leiðinni: Jeg modte (talte med) ham u. Vi vare tre Timer u. paa (á leiðinni yfir) Bæltet.

Underverden, undirheimar, neðri byggðir: Underverdenens (eða Underverdens) Guder i den græske Mythologie.

Underviisning, sk., a) með ft. -er, það að undervise a, b. — b) án ft., (það að undervise c), tilsögn, kennsla (fornt), læring (fornt): Give U. i noget kenna e-ð. Tage U. i noget fá sjer kennara í e-u.

Underviisningstime kennslustund.

undervirkende, [sh. virke], sem hefur furðanleg (dtrúleg) áhrif.

undervise, a) = underrette. — b) leggja e-ð undir við (e-n): „De gjorde, ligesom de vare underviste", sem fyrir þá var lagt, sem þeim var ráð til kennt. — c) segja (e-m) til (í e-u), kenna (e-m e-ð), læra e-n á e-ð (sh.: Valdamarr .... lèt læra hann á vígfimi ok riddaraskap ok alla háttar íþróttir ok höfðingliga hæversku, Fms. I, 96-97; þann ...., er eigi er á látinn lærðr; svá skal prestr leyssa frá kirkju, at læra annan í stað sinn): U. een i Musik.

Undervogn neðri hluti vagna.

Undervoldsdige lágur flóðgarður fyrir utan megingarðinn.

Undervægt lök vikt (sh. Vægt): Give een U. vega af e-m. — b) = Underbalance: „En offentlig Kasses U.".

undervægtig, sem vegur of lítið, of ljettur.

Underværk, kl., dásemdarverk, furðuverk; kraptaverk (fornt), stórmerki, tákn.

undfalde, bregðast e-m, eða þvíuml.: „Derfor vilde hun ikke u. ham i Modgang, som hun havde annammet i Medgang". „Aldrig hendes Venskab ham undfalder." — „At u. os af Hukommelsen" (sh.: það er dottið úr mjer).

undfange, [sh. greinina um fange], undfik [sh. faae; fik: fekk eða fëkk = gik: gekk], (har) undfanget [sh. greinina um fange], 1) h. s., a) (um kvennmann), taka upp undir, verða barnshafandi (fornt), verða kviðug (fornt; sh.: óljett, þunguð, o. s. frv.). — b) (mjög sjaldh. um skepnur), fá, (sh. halda). — 2) sem ás., geta: Efterat Barnet var undfanget (sh. koma undir).

Undfangelse, sk., getnaður.

undflye, h. s., a) án þiggj., komast undan (sh.: Ölver .... komst með hlaupi undan, Eg. 12; sh. einnig: undankoma, undanfæri, undanbragð), forða sjer (sh.: þeir vildo forða sèr, en hittu eigi skjótan útveg til undankamu, Fms. I, 136), forðast (sh.: hann .... forðaðist svá einn af öllum þeim er inni váru, Fms. X, 290): Den Fangne forsogte paa at u. — b) með þiggj., flýja undan e-m (623), komast undan e-m eða e-u eða úr e-u (sh. Skrapp ór höndum Haraldr Dönum): U. sine Fjender. U. Faren. — „At fege Fristelser, hvor man kunde u. dem (þegar hjá þeim verður komizt), er Forvovenhed".

undflyve, 1) án þiggj., a) komast undan á flugi. — b) (um orð), fljúga fram af (munni e-s): „De Ord, som fra Læberne undfløi". — 2) með þiggj., a) komast með flugi undan (e-m eða e-u). — b) (um orð), fljúga fram af (munni e-s; — sh.: verða e-m á munni; skreppa fram úr e-m, o. s. frv.): „De Ord, som undfloi Spotterens Læbe".

undfrie (sjaldh.), bjarga e-m, (sh. frie).

undgaae, 1) (sjaldh.), án þiggj., = undflye a. — 2) með þiggj., a) sneiða hjá e-m. — b) komast undan (hjá) e-u, forðast (sh. torsótt er at forðast forlögin): U. sine Fjenders Efterstræbelser. U. fortjent Straf. — Jeg kan ikke u. at gjore ham et Besog. — c) dyljast fyrir (e-m): Det undgik ikke hans skarpe Blik.

undgjelde, ás., gjalda e-s, (sh.: e-m hefnist fyrir e-ð): Tjeneren maatte u. Herrens Forseelse. Det skal han komme til at u., það skal honum í koll koma, (það skal hann fá borgað).

*Undine, ft. -r, kvk., vatnadís.

undkomme (er), h. s., komast undan: Fjenderne forfulgte ham; men han undkom lykkelig. U. af Faren komast úr hættu. „U. af Fængselet" komast úr höptum. „De, som ere undkomne fra Sværdet" þeir sem komizt hafa undan sverðs-eggjum.

Undkomst, sk., undankoma; útvegur til undankomu (Fms.).

undlade, ás., láta (e-ð) hjá líða, láta (e-ð) farast fyrir, spara (sh. ek sparða aldri at kenna yðr heilsu-orð): Han undlod ikke at gjore Ministeren sin Opvartning. U. en Handling.

undlobe, a) án þiggj., komast undan eða burt með hlaupi. — b) með þiggj., komast undan (e-u) með hlaupi.

undre, s. 1, [undra], 1) sem ás., a) persónulaust, i noget undrer een, e-n furðar á e-u, e-r furðar sig á e-u: Det undrer mig, at han ikke for længe siden er borte. Det maa ikke u. Dem (sh.: kippa sjer upp við e-ð). — b) i u. sig over noget, furða sig á e-u, undra e-ð (fornt), undrast e-ð (fornt): Hvad undrer du dig over? — c) i undres, α) undres over noget = u. sig over noget. — β) (sjaldh.), undres paa noget = undres over noget. — 2) sem h. s., a) (sjaldh.) í sjálfri sögninni, α) u. (tómt), undra (sh.: fólkit gekk ntit út .... ok undraði ok sá í lopt upp, Skuggsjá 116): „Vi undrede, vi taug". — β) u. paa noget, dást að e-u, o. s. frv. — b) (tíðkanlegt) í ho. núl. t., undrende, undrunarfullur: „Dets Sonners undrende Bryst".

Undren, án ft., sk., undrun (Fms. X, 240): „Jeg seer og mig i U. tabet" og verð frá mjer numinn.

undrende, h. s. 2, (sjaldh.) = undkobe.

undrive (sjaldh.) = udfrie.

undromme, h. s., a) án þiggj., stökkva undan, flýja. — b) með þiggj., stökkva undan (e-m eða e-u; sh.: forðast — flýja — e-n eða e-ð).

undsee, i u. sig fyrirverða sig, (skammast sín), blygðast: Hun undsaae sig ved at (fyrirverð sig — blygðaðist — að) komme frem i hendes tarvelige Dragt. U. sig for een fyrirverða sig fyrir e-m.

undseelig, ft. -e, e., óframur (sh.: feima er sú — þ. e. kona — köllut, er úfröm er, Sn. E.), óframfærinn, feiminn, feilinn (B. H.), skömmustulegur, einurðarlítill: En u. Pige. Være u. over noget fyrirverða sig fyrir e-ð.

Undseelighed, án ft., sk., feimni, óframfærni.

Undseelse, án ft., sk., það að fyrirverða sig, feimni.

undsige, h. s., (með þiggj.), heitast við: „At jeg har undsagt ham".

Undsigelse, sk., það að undsige.

undskylde, ás., 1) afsaka, a) (sh. óvitand má afsaka þann sem hann settum manni samneytir): Hans Ungdom undskylder ham ikke. — Han er undskyldt (það er ekki von — að hann hafi gjört það, eða þvíuml.; sh.: honum er vorkun), da han ikke er frisk. — Have een undskyldt, fyrirgefa e-m; ætlast ekki til e-s af e-m; eða þvíuml. — b) (sh.: Efa „afsakaði sik .... kennandi sína synd orminum", Stjórn), mæla (e-u) bót, (sh.: bera í bætifláka): Han soger at u. enhver af hendes Luner. — 2) u. sig segjast ekki geta gjört e-ð (sem maður er beðinn um): Han var ogsaa indbuden, men undskyldte sig (lod sig u.), hann sagðist ekki geta komið (hann gjörði það svo hann gæti ekki komið). U. sig med Sygdom bera fyrir sig veikindi.

undskyldelig, ft. -e, e., afsakanlegur.

Undskyldning, ft. -er, sk., afbötun, afsökun (fornt); afsökunarorð (fornt): Foregvende noget til sin U. sjer til afbötunar. Gjore en U. afsaka sig. Bede om U. biðja fyrirgefningar. Hore (modtage) eens U. hlýða á afsökun e-s. Tage en U. for gyldig vera ánægður með afsökun e-s. Tomme (ugrundede) Undskyldninger ómæt afsökunarorð.

undslaae, ás., i u. sig for skorast (færast) undan e-u: Jeg kan ikke u. mig for at deeltage i Selskabet.

undslippe, h. s., a) án þiggj., komast undan, komast af. — b) með þiggj., (um orð), skreppa fram úr (e-m), detta upp úr (e-m): Der undslap ham en Ed.

undstikke, ás., i u. sig (sjaldh.), fela sig, hlaupa í felur.

Undsætning, sk., það að undsætte, (liðveizla, lið): Forfange (faae) U. Sende een U.

undsætte, ás., koma til liðs við: U. en beleiret By.

undtage, ás., skilja e-n eða e-ð undan: Fra denne Forpligtelse kan ingen undtages. — 2) sjer í lagi, í þa. l. t., a) frá tekinn, frá skilinn: Hele Forsamlingen, Præsten undtagen, allir, (að frá skildum prestinum =) nema presturinn. Det ene Tilfælde undtaget, besvarede han alle ovrige Sporgsmaal, hann leysti úr öllum spurningunum, nema þeirri einni. — b) sem st., nema: Ingen, undtagen hendes Sostre. Alle, undtagen han, samtykkede deri.

Undtagelse, ft. -er, sk., a) það að undtage: Gjore en U. fra noget. — b) e-ð undan skilið: Ingen Regel er uden U. Dette er en U. fra den almindelige Skik þetta er frábrugðið venjunni.

*Undulation, sk., = bølgende Bevægelse (sb. bølge), Bølgegang, o. s. frv.

*undulatorisk, ft. -e, e., sem gengur í öldum.

*undulere, h. a. 1, ganga í öldum.

undvige, h. s., 1) án þiggj., a) strjúka, hlaupast á burt: Den Fangne undveg. — b) komast hjá að gjöra e-ð: „Snild undveg han at svare". „Vi søgte undvigende (tvíræð), næsten svigefulde Ord, under hvis Skjul Sandhed og Vildfarelse kunde mødes". — 2) með þiggj., a) skjótast (bregða sjer) undan e-u; sneiða hjá e-u; forðast: Han undveg (forðaðist) Hugget, ved en hastig Bøining med Kroppen. U. en Snog. „Dit Blik undviger mig" þú lítur undan. — b) (sjaldh.), strjúka frá e-m: „Undviger nogen Baadsmand Skipperen med sin Hyre". — c) komast fyrir (sb.: forlögunum fresta má, en fyrir þau komast eigi): „Hvad Skjebnen har bestjært, det kan man ei u." (sb. Urðar orði kveðr engi maðr). — d) sneiða sig hjá e-u, komast hjá e-u: Længe har han søgt at u. enhver Samtale med mig.

undvære, ás., (án þál. t.), vera án e-s (sb.: engs þá luti, er manni þikkir betra at hafa, en án at vera, Grágás II, 198), missa e-s (sb.: því at þeir höfðu leingi matar misst, Gísl.): Aanden kan ligesaa lidt u. Frihed, som Legemet kan u. Luften. Vi maa u. mange Fornøielser; men vi savne dem lidet. Han kan slet ikke undværes i Huset hann er ómissandi á heimilinu.

undværlig, ft. -e, e., sem án má vera, (sb.: mega missa sig): Savne undværlige Ting, som man er vant til.

Undværlighed, án ft., sk., það að vera ekki ómissandi.

unegtelig, ft. -e, e., sem ekki verður við dulizt, (sb.: það verður ekki varið), úyggjandi: En u. Sandhed.

unem (sjaldh.), skilningsdaufur: „Hvo er saa u., at han ikke forstaaer dette?"

ung, ft. -e, e., [ung-r], a) um lifandi verur, α) að aldrinum til ungur: Et ungt Menneske ungmenni. Unge Piger. Det unge Mandskab. Hans yngre Broder yngri bróðir hans. Hendes yngste Søster yngsta systir hennar. — Han er ikke u. mere hann er farinn að eldast (orðinn roskinn). — β) að því leyti, hversu lengi þær hafa verið e-ð: En u. Ægtemand maður sem er nýlega kvæntur. En u. Kone (Enke). — b) um sjálfan aldurinn: I en u. Alder á unga aldri. I mine unge (yngre) Aar á fyrri árum mínum. — c) um plöntur, (sb. ungviði í hinni upphaflegu merk.): Unge Træer (Roser, Gulerødder). — d) nýr: U. Viin. Sb. ny 1, a.

Ungarn Ungaraland (fornt).

Ungdom, [sb. ungdæmi], án ft., sk., a) æska: Barndom, U., Manddom, Alderdom. Fra Ungdommen frá blautu barns-beini. — b) unglingar, (sb.: ef ungmennit skjalar, Fms. VI, 335): Foregaae Ungdommen med et godt Exempel.

ungdommelig, ft. -e, e., unglegur, a) (sb.: var þat unglígt ok lítilmannligt at vinna þat til þessa vesala ríkis, Fms. II, 46), æsku-: U. Letsindighed (Munterhed). — b) (sveinn einn unglígr): Hun har endnu et meget ungdommeligt Udseende.

Ungdomsaar æskuár.

Ungdomsalder æskualdur (fornt).

Ungdomsarbeide e-ð sem maður hefur búið til ungur.

Ungdomsdage, ft., æska: Naar vi erindre os vore U.

Ungdomsdigt kvæði sem maður hefur ort ungur.

Ungdomsfeil æsku-brostur: Bøde haardt for en U.

Ungdomsfest hátíð handa unglingum.

Ungdomsfriskhed það hversu allt er unglegt í fari æskumanna.

Ungdomsfyrighed æskufjör.

Ungdomshjerte brjóst æskumanns.

Ungdomskraft æskuþrek.

Ungdomsliv æskulíf.

Ungdomslærer kennari e-s í æsku: Han glemte aldrig sin U.

Ungdomssind, æskulund, (ljettlyndi).

Ungdomsskjønhed æskublómi.

Ungdomsskole skóli handa æskumönnum.

Ungdomsvenskab vinátta með æskumönnum: De dulgte deres Kjærlighed under Skin af U.

Unge, ft. -r, sk., [ungi], a) ungi: Storkens (Svalens) Unger. — b) um burð annara kvikinda, þar sem vjer höfum ýmisleg nöfn (kópur, húnn, hvolpur, kettlingur, o. s. frv.): Dette Dyr føder kun een U. Dyr, som føde levende Unger sem ala sinn burð lifandan. Dyrenes Kjærlighed til deres Unger á afkvæmi sínu. Man finder Dyr, som æde deres egne Unger. Hunden har Unger tíkin liggur á hvolpum. Katten har Unger á kettlinga.

ungersk, ft. -e, e., ungverskur.

Ungersvend (úrelt í tali), yngismaður.

Ungkarl ókvæntur (einhleypur) maður: Han er en gammel U.

Ungko kvíga (að fyrsta kálfi).

Ungmø, yngismey; ógiptur kvennmaður.

Ungnød ungneyti.

Ungqvæg, ungfje (fornt), ungviði; ungneyti (ft.).

Ungskov nýgræðingur (í skógi): „Naar man endnu ikke vil fælde gamle Træer, og dog give Ungskoven Luft".

*Uniform, ft. -er, sk., einkennisföt.

*uniformere, ás. 1, láta (menn) taka upp einkennisföt.

*Union, sk., samband.

*unique, ft. eins, e., einstakur, atskur, staklegur.

*Unitarier, ft. -e, kk., a) maður sem ekki trúir á þrenninguna en trúir þó á einn guð. — b) (á Spáni) hver af þeim mönnum er ekki vilja hafa nema einn landstjórnarmann.

*Universal-, sem fremri partur af samsettu orði, merkir, að síðari partur orðsins nái yfir allt, t. a. m.: Universalarving einarfi; Universalgenie, kl., sá sem hefur andagipt (hugvit) til alls, sá sem leggur allt á gjörva hönd; Universalhistorie, sk., mannkynssaga(n); Universalmedicin, sk., lækning (sb. Lægemiddel) sem á við öllu, bót (lækning) allra meina; Universalmonarkie einveldi yfir öllum heimi.

*universel, ft. -le, e., sem nær yfir allt.

*Universitet, ft. -er, kl., háskóli.

*Universum, kl., alheimur.

Unode óvani = óvandi.

*Unse (einnig ritað Unze), ft. -r, sk., eyrir.

*unseviis, ao., einn og einn eyri.

Unytte, þarfleysa, óþarfi: Arbeidets U. Denne Reise er til U., þessi ferð er til ónýtis (einkis), þetta er ónýtisför.

unyttet, [sb. nytte], ónotaður: Lade Dagen gaae u. hen eyða deginum til einskis. Han lod ikke sin Ungdom u. henrinde.

unyttig, ónýtur, ónytsamur, únytsamlegur, óþarfur, óþarflegur: Skaffe sine unyttige Tjenestefolk af. Unyttige Ord þarfleysu-tal (fornt).

Unyttighed, sk., (sjaldh.), þarfleysa.

Unze sjá Unse.

unævnelig, ft. -e, e., sem ekki verður orðum að komið, dumræðanlegur.

unævnt, [sb. nævne], ónefndur, ekki nafngreindur: En u. Forfatter.

unødig óþarfur: „Gjøre u. Gjerning". U. Trætte óþörf máls-ýfing.

unødvendig, e., ónauðsynlegur.

unøisom heimtufrekur: Den Unøisomme faaer aldrig nok.

Unøisomhed, án ft., sk., heimtufrekja.

uombedet, [sb. ombede], óbeðinn (fornt), óbeðið (fornt).

uomgængelig = uundgaaelig: „U. Fornødenhed" (D. L.).

uomskiftelig óbrigðilegur.

Uomskiftelighed, án ft., sk., óbrigðleiki.

uomstødelig, ft. -e, e., órækur: En u. Sandhed. Et uomstødeligt Beviis.

uomtaaget, [sb. omtaage], þokulaus, skær; skýr: En u. Synskreds.

uomtalt, [sb. omtale], sem ekki er minnzt á: Bedre er at være u., end ilde omtalt.

uomtvistelig einsær.

uopdragen, [sb. opdrage], a) ekki á legg kominn: En Enke med tre uopdragne Børn með þrjú börn í ómegð. — b) ósiðugur, (dónalegur): Et uopdraget Menneske.

uopfyldelig, ft. -e, e., sem ekki getur fyllst; ófyllandi: Uopfyldelige Ønsker.

uopfyldt, [sb. opfylde], a) eiginl., ekki fylltur á barma, sem borð er á. — b) óeiginl., sem ekki hefur fyllzt eða rætzt: Et u. Ønske.

uopholdelig, a) ft. -e, e., viðstöðulaus: Med u. Hast. — b) sem ao., viðstöðulaust, óðara, undir eins, að vörmu spori, þegar í stað: Der maa u. gaae Bud efter ham.

uophørlig, a) ft. -e, e., einlægur = sífeldur: En u. Regn sífeld rigning. Her er en u. Uro i Huset. Her er et uophørligt Overløb af Folk hjer er einlæg umferð (einlægur mannganegur; sb.: átroðningur, gestanauð; liggja í örtröð, þjóðbraut). Man trættes ved hans uophørlige Klager. — b) sem ao., einlægt = sífelt, í sífellu, jafnt og þjett, alla jafna, óaflátlega (fornt): Det regnede u. hele Dagen. De skjendes u. hele Dagen.

uopløselig, óleysilegur (fornt), óleysandi; dráðandi: En u. Knude. En u. Gaade.

uopmærksom, sem ekki tekur eptir; optirtektalaus: En u. Tilhører.

Uopmærksomhed, án ft., sk., optirtektaleysi.

uopnaaelig, ft. -e, e., sem ekki er unnt að öðlast: En u. Lykke.

uopredt, [sb. oprede], sem óbúið er um (= óuppbúinn): En u. Seng.

uoprettelig óbætilegur (fornt; sb.: jeg bíð þess aldrei bætur): En u. Skade.

Uoprigtighed, óeinlægni, tvöfeldni.

uopsættelig, sem ekki má dragast, sem á liggur: Et uopsætteligt Arbeide (Ærende).

Uopsættelighed, án ft., sk., það að mega ekki dragast.

Uorden, a) án ft., ruglingur, (sb. Confusion). — b) með ft. -er, óregla: Begaae Uordener.

uordentlig, a) e., óreglulegur: Forkorte sit Liv ved u. Levemaade. — b) sem ao., óreglulega.

uordholden sem ekki efnir orð sín.

Uordholdenhed, án ft., sk., það að efna ekki orð sín.

uordnet, [sb. ordne], sem ekki er komið í lag (röð), (sem er) á ruglingi.

uovereensstemmende, ósamhljóða, ósamkvæmur: U. Beretninger.

Uovereensstemmelse ósamkvæmni.

uoverlagt, [sb. overlægge], óforhugaður: En u. Handling.

uoverskuelig, ft. -e, e., sem ekki sjest út yfir: En u. Slette.

uoversættelig, ft. -e, e., sem ekki verður snúið (á aðra tungu).

uovertalelig, ft. -e, e., sem fortölur hrífa ekki á.

uovervindelig, óyfirstiglegur (623), óyfirstiganlegur (Stjórn), ósigranlegur (Fms.; sb.: óvinnanligr, Fas. III, 239).

uovervunden, [sb. overvinde], ósigraður (Stjórn).

upaa-anket, [sb. paa-anke], sem ekki er á kært eða að fundið.

upaaklagelig, ft. -e, e., óaðfinnanlegur, (all-góður).

upaalidelig óáreiðanlegur.

Upaalidelighed, án ft., sk., óáreiðanlegleiki.

upaapasselig ó-birðusamur.

upaaseet, [sb. paasee], sem ekki er sjeð um (haft auga á): Denne Forsømmelse har længe været u.

upaatalt, [sb. paatale], sem ekki er fundið að, (aðfinningarlaus).

upaatvivlelig, a) ft. -e, o., ófeilanlegur, óyggjandi: En u. Sandhed (sb.: heilagur sannleiki). — b) sem ao., efalaust, sjálfsagt: Han kommer u. endnu i Dag.

upaatænkt, [sb. paatænke], ekki hafður í hyggju.

uparret, [sb. parre], ótekinn saman: Uparrede Handsker.

upartisk, a) e., óhlutdrægur, rjettsýnn: En u. Dommer (Dom). — b) sem ao., fylgislaust: Domme u. i en Sag.

Upartiskhed, án ft., sk., rjettsýni.

upasselig, a) vesall (= ekki full-frískur). — b) (sjaldh.) = upassende.

Upasselighed, ft. -er, sk., vesöld (sb. upasselig a).

upassende, [sb. passe], ótilhlýðilegur, ótilheyrilegur (fornt), óviðurkvæmilegur (fornt), ófallinn (fornt): Forlange noget u. af een. En u. Adfærd (Opførsel). Paa en u. Tid á óhæfilegum tíma.

***upatriotisk** sem ekki lýtur að (ekki er sprottinn af) þjóðrækni.

upersonlig, a) sem ekki lýtur að e-m sjálfum; persónulaus: Upersonlige Rettigheder. — Et upersonligt Gjerningsord persónulaus sögn. — b) sem ao, persónulaust.

Upligt það sem (manni) er óskylt (að gjöra): Forhugge Skoven til U. til óþarftar (D. L.).

***upolitisk** sem ekki lýtur að ríkisstjórn (stjórnar-málefnum). — b) ókænlegur.

Uqvemsord, ókvæðisorð (fornt), ókvæðismál (fornt).

ur-, (stundum sett framan við orð), = frum.

Uraad, [úráð], a) óráð. — b) af U., óvart, (sb.: óviljandi). — c) hætta, eða þvíuml.: Der er U. paa Færde. — Jeg mærkede U., mig fór að gruna margt, eða þvíuml., (sb.: sjá missmíði á e-n). — d) (óráðsía), eyðslusemi.

uraadig, a) ó-ráðugur. — b) óráðhollur (fornt), óráðþægur (fornt).

urandsagelig, ft. -e, e., órannsakanlegur, óskiljanlegur (sb.: hversu óskiljanligir eru dómar hans, Magn): „Hvor urandsagelige ere hans Domme". Forsynets urandsagelige Veie. „Den i sit Væsen og i sine Følelser urandsagelige Gud."

***Uranorama**, kl., stjörnuskript (= skript er sýnir stirndan himin)

***urban**, ft. -e, e., kurteis.

***Urbanitet**, sk., kurteisi.

Urbillede frummynd. Sb. Ideal.

Urbjerg = Grundbjerg.

Urede, kl., flækja, bræerigrautur, eða þvíuml.: Bringe noget i U., flækja e-ð, eða þvíuml. Komme i U., flækjast, eða þvíuml. Skille ad hvad der er i U. greiða úr flækju.

uredelig, a) (úreit), flókinn. — b) óráðvandur; (sb.: refjusamr í fjárráðum).

Uredelighed, sk., óskilsemi. — b) óskil.

uredet, [sb. rede], ógreiddur, ókembdur (fornt): U. Haar.

ureen, óhreinn, o. s. frv., (sb. reen): Filtrere ureent Vand. Ureent Linned (Korn). — En u. Stemme. — Urene Lyster (sb.: varð honum eigi sén fegrð hennar úrein ástar kveika, Al.).

Ureenhed, án ft., sk., óhreinleiki.

ureenlig, óþrifinn, (sb.: óðámur, sóði, jarðvöðull, o. s. frv); óþokkalegur.

Ureenlighed, sk., a) án ft., sóðaskapur, o. s. frv. — b) með ft. -er, óhreinindi (fornt), saurindi, saur: Den stærke Regn har udskyllet al U. af Renderne.

uregelmæssig óreglulegur.

Uregelmæssighed, ft. -er, sk., óregla.

uregjerlig, ft. -e, e., = ustyrlig.

Uregjerlighed, án ft., sk., = Ustyrlighed.

uregnet, [sb. regne, reikna], óreiknaður (fornt), ótalinn (fornt): Det øvrige u. að hinu ótöldu.

uret, [úrétt], 1) sem e., rangur, a) í hinum reglulegu myndum: U. Maal og Vægt. — Han tog den urette Bog, hann tók ranga bók, hann fór bóka-vilit. Jeg gik den urette Vei fór rangan veg. Vælge urette Midler fara skakkt að. — b) þar sem myndin urette er höfð í et. og án greinis: Komme til urette Tid koma á röngum tíma. — 2) sem ao., rangt, ranglega: Handle u. breyta illa.

Uret, án ft., 1) þar sem myndin Uret er höfð, það sem er rangt, a) = það sem ekki er satt, eða þvíuml.: Have U., hafa rangt að mæla, hafa á röngu (máli) að standa. Deri maa jeg give ham U. þar get jeg ekki verið honum samdóma. — Med U. = med Urette (sb. 2). — b) = rangindi, ranglæti, ólög: Mange rose Ret og gjøre U. (sb.: hægra er að kenna heilræðin enn hafa þau sjálfur). Bedre at lide, end at gjøre U. Det er U. (rangt) af ham at handle saaledes. Deri gjør han U. imod Drengen hann gjörir piltinum rangt til í því. Man har gjort mig U. mjer hefur verið gjört rangt til. Der er skeet ham U. hann hefur orðið fyrir röngu (rangindum). — 2) med Urette ranglega, (sb.: ósynju, ífyrirsynju): Med Urette beklage vi os over det, vi have forskyldt það er rangt, að kvarta um það, sem vjer höfum til unnið.

uretfærdig, a) (um þann sem gjörir e-ð), órjettvís (fornt), ranglátur (fornt), rangsleitinn: En u. Dommer. — b) (um það sem gjört er), órjettvíslegur, rangur: Uretfærdige Handlinger ranglætisverk (fornt). Have en u. Sag hafa illan málstað. En u. Dom ranglætis-dómur (fornt).

Uretfærdighed, án ft., sk., ranglæti (fornt); rangdæmi (fornt).

uretmæssig, rangur; ólöglegur.

Uretmæssighed, án ft., sk., rangleiki.

urettelig, [úréttilig-], (sjaldh.), 1) ft. -e, e., a) órjettlegur (sb.: tiundargjörðar úréttligar, Hist. I, 435). — b) = uretfærdig a: „Et Folk, saa fordærvet, som dette, var og viste sig uretteligt". — 2) sem ao., órjettlega (fornt), ranglega (fornt).

uretviis (fornt) = uretfærdig.

***urgere**, ás. 1, taka (e-ð) fram (áeigiol.); standa á (e-u) fastara enn fótunum.

Urhane orri *tetrao tetrix*.

Urhøne blauður orri.

Urhøns orrar.

***Uriasbrev** forsendingar-brjef (sem e-r er sendur með eins og Úrías af Davíð konungi).

urigtig, a) sem e., órjettur (fornt), rangur, skakkur: Et urigtigt Forhold. Paa en u. Tid. Urigtigt Udtryk. En u. Fremgangsmaade. Urigtige Midler (sb.: með röngu móti). — b) sem ao., rangt, skakkt: Bære sig u. ad.

Urigtighed, sk., a) án ft., rangleiki. — b) með ft. -er, e-ð sem rangt er.

urimelig, 1) um ósanngirni, a) ósanngjarn, ósannsær (Fms. II, 35). — b) ósanngjarnlegur, ósannlegur (fornt). — 2) sem ekki getur staðizt.

Urimelighed, ft. -er, sk., a) ósanngirni. — b) öfgar.

urimet, [sb. rime], sundurlaus (sb.: í orðum, bæði sundrlausum ok samföstum, Fms. III, 153).

***Urin**, án ft., sk., gangur (sb.: þeir vóru sumir, er drukku gang sinn, Al.), þvag, hland.

***urindrivende**, [sb. drive], sem eykur þvaggang.

***Urinblære** hlandblaðra.

***Urinror** þvagpípa.

Urne krukka sem brennd lík eru geymd í.

Uro, órói, ónæði, vosiar: Her er en uophørlig U. i Huset. Volde een U., gjöra e-m ónæði, ónáða e-n. — b) = Pendul.

uroesværdig ólofiegur.

urokkelig, a) ft. -e, e., óbifanlegur, óraskanlegur, óbrigðilegur (fornt): En u. Beslutning. En u. Sindsro. Sb. uryggelig a. — b) sem ao., óbifanlega, óbrigðilega (fornt). Sb. uryggelig b.

Urokkelighed, án ft., sk., það að vera óbifanlegur (óbrigðilegur).

urokket, [sb. rokke], sem hvergi bifast, kyr; óraskaður; (sb. urokkelig. Sb. einnig urygget).

urolig, a) sem e., órór; agasamur: Barnet er uroligt (óspakt) om Natten. Et uroligt Liv óróar-æfi. — Være u. over noget vera hugsjúkur um e-ð. Et uroligt Sind áhyggja.

Urolighed, sk, óró, a) án ft., áhyggja: En bestandig U. i Sindet. Hans Fraværelse har ofte voldt mig U. — b) með ft. -er, (sb.: Herloginn .... lézt önga úró gera munóu, áðr þessi fundr væri reyndr, Fms. IX, 488), órói (sb.: hann kvoðst eigi vildu reisa flokk á móti Hákoni konungi eða gera óróa í landi, Fms. IX, 4), ófriður, agi og ófriður, styrjöld.

urost, [sb. rose], ólofaður (= sem ekki er hælt).

Urt, ft. -er, sk., [urt], urt, jurt, gras, (sb.: af grasi því, er vér köllum hvonnnjóla; gras það, er eenlauroa heitir, 655 XXX): En sjelden (fremmed) U. Sanke Urter (sb.: þau grös, sem mandragorae heita, Stjórn). — Mos og Svampe kalder man ikke Urter.

Urtebad bað í urtalegi.

Urtebed, kl., maturta-reitur.

Urtebod, ft. -er, sætindabúð (þar sem Urtekram er til sölu).

Urtebog, ft. -bøger, a) grasafræði(sbók). — b) jurtabók (þ. e. bók sem þurrkaðar jurtir eru geymdar í).

Urtefang, bagi; lyng (ft.).

Urtegaard grasgarður (sb.: hortus, þat köllum vær grasgarð, Stjórn).

Urtegaardsmand garðyrkjumaður (sb. Gartner).

Urtehandel jurtaverzlun.

Urtehandler, ft. -e, kk., jurtakaupmaður.

Urtehave = Urtegaard.

Urtekjender sá sem þekkir vel jurtir. Sb. Plantekjender.

Urtekost, ft. -e, grasavöndur (þ. e. vöndur af jurtum; sb. Bouquet): „Jeg kun en simpel U. dig byder".

Urtekram, sk., sikur og tegras og kaffi og fíkjur og þurrkuð vínber og annað sem selt er í sætinda búðum (sb. Urtebod, Urtekræmmer).

Urtekræmmer sá sem hefur Urtekram til sölu, (sætindamaður).

urtekyndig, sem þekkir vel jurtir, grasafróður.

Urtepose jurtapoki (þ. e. dálítill poki sem

jurtir eru seyddar i og síðan er lagður á bólgu o. s. frv.).

Urtepotte, a) jurtskrukka (þ. e. krukka sem látin er mold i og jurtir rótfestar i þeirri molda). — b) ílát sem vatni er hellt i og jurtir látnar standa i því vatni.

Urtesamler sá sem safnar jurtum.

Urtesamling jurtasafn.

Urteskab, ft. -e, jurtaskápur (með hurð fyrir).

Urtesuppe jurtasaup.

Urtevand jurtaseyði.

Uryd (einnig Urydde), kl., rusl; óruddur staður, eða þvíuml.

Urydde sjá Uryd.

uryddelig, a) sem e., (sem er) á rúi og stúi: Det var meget uryddeligt i Stuen. — b) sem ao., á rúi og stúi, eða þvíuml.: Der saae u. ud i Stuen.

Urydskammer = Pulterkammer.

uryggelig, a) ft. -e, e., = urokkelig a: En u. Beslutning. — b) sem ao., = urokkelig b: „Hvor u. ere disse Sandheder stadfæstede ved Tidernes Erfaringer".

Urygglighed, án ft., sk., = Urokkelighed.

urygget, [sb. rygge], = urokket: „Naturens hele Orden u. staaer".

uræd, [úrædd-r], óhræddur.

urørlig fastur (um eign): Urørlige Eiendomme fasteign. Urørligt Gods það sem fast er innanstokks.

urørt, [sb. røre], ósnortinn (B. H.).

usaattes, e., [e. o. úsáttis; sb. úsátt-r], (i almúga-tali), ósáttir: Vi blev u. okkur bar á milli.

usagt, [sb. sige], ómæltur: Det lader jeg være u. jeg læt það liggja á milli hluta.

usalig, ósæll (fornt), aumur.

usaltet, [sb. salte], ósaltaður: U. Smør.

usambaaren ósamborinn: Usambaarne Børn.

usamdrægtig = uenig.

Usamdrægtighed, án ft., sk., = Uenighed, Tvedragt: U. er den Sygdom, hvoraf Landet lider.

usand, ósannur (fornt), rangur: En u. Beretning.

usandfærdig, a) ósannur, rangur: En u. Beretning. — b) skröksamur, skreytinn: Lyst til Usandhed gjør et Menneske usandfærdigt.

Usandfærdighed, án ft., sk., það að vera ósannur.

Usandhed, sk., a) án ft., það að vera ósannur: Fortællingens U. faldt enhver i Øinene. — b) með ft. -er, ósannindi, skrök (fornt; sb. lygð): Han fortalte mange Usandheder.

usandselig ólíkamlegur (fornt).

usandsynlig ólíklegur.

Usandsynlighed, sk., a) án ft., það að vera ólíklegur. — b) með ft. -er, e-ð sem er ólíklegt.

usavnet, [sb. savne], sem enginn saknar eða sjer eptir: Døe u. Det kunde ikke længe blive u. i Huset.

useet, [sb. see], ósjeður (= sem ekki sjest): Han var u. tilstede.

useilbar óskipgengur: Fjorden er u. for store Skibe of grunnur fyrir stórskip.

Useir, [úsigr], (úrelt), ósigur.

usel sjá ussel.

uselskabelig, ósiðblendur (Víga-Gl.). ósiðblendinn (Fas. II, 331), ómannblendinn.

Uselskabelighed, án ft., sk., það að vera ómannblendinn.

usigelig, a) ft. -e, e., óumræðilegur (fornt; nú: óumræðanlegur): En u. Glæde (Smerte). En u. Mængde. — b) sem ao., óumræðilega (fornt; nú: óumræðanlega): Jeg føler mig u. glad.

usikker, sem (þiggj.) ekki er óhætt, ekki óhultur; brigðull, hverfull, stopull, svipull, hæpinn, sem brugðizt getur til beggja vona: Være u. for sine Fjender vera ekki óhultur fyrir óvinum sinum. Være u. paa sit Liv vera ekki óhultur um líf sitt. Et usikkert Farvand óhreinn sjór (sb.: stormr er á, en hér fyrir úhreint ok skerjótt, Fms. II, 16). Hesten er u. hrösull. En u. Gang valtur gangur. En u. Efterretning flugufregn.

Usikkerhed, án ft., sk., hætta; stopulleiki; o. s. frv.

uskaansom, óvorkunsamur; óvæglegur.

Uskaansomhed, án ft., sk., harka.

uskabt, [sb. skabe], óskapaður: Uskabte Væsener.

uskadelig meinlaus = ósaknæmur.

Uskadelighed, án ft., sk., ósaknæmi.

uskadt, [sb. skade], óskaddur (fornt).

uskatteerlig, ft. -e, e., = uvurdeerlig.

uskiftet, [sb. skifte], óskiptur (fornt): Enken sidder i u. Bo.

Uskik, ft. -ke, ósiður (fornt), óvenja (sb.: venjur þær, sem heldr mega heita óvenjur, Hist. II, 69; margar óvenjur ok siðleysur hafði yfir landit gengit, Fms. XI, 296).

uskikkelig, a) (sjaldh.), = uformelig: „Skibenes uskikkelige Storhed". — b) ósiðsamlegur; ósiðsamur: En u. Opførsel.

Uskikkelighed, án ft., sk., ósiðseml.

uskikket, [sb. skikke], illa lagaður (til e-s eða fyrir e-ð), óhæfur (til e-s), ófallinn (sb.: ófallinn til biskups-tignar, Sturl. I, 45): Være u. til et Embede.

Uskjel, án ft., sk., [úskil], (úrelt), óskil (sb.: sá er fyrri veldr óskilum við náung sinn, hann er skyldr at bæta fyrri yfir; sb. einnig Fms. VI, 62).

uskjellig, a) takmarkalaus. — b) ósanngjarnlegur (= ósanngjarnlegur): En u. Behandling. — c) skynlaus (fornt): Uskjellige Dyr skynlausar skepnur.

uskjøn ófagur: Det Uskjønne kan aldrig være Gjenstand for et Konstværk.

Uskjønhed, sk., ófegurð.

uskjønsom vanþakklátur.

Uskjønsomhed, án ft., sk., vanþakklæti.

uskjødsom, ft. -me, e., (sjaldh.), hirðulaus, gálaus.

uskreven, [sb. skrive], óritaður: Uskrevne Love (Vedtægter).

Uskyld sakleysi.

uskyldig, a) u. i noget óvaldur e-s (fornt), óvaldur að e-u, saklaus af e-u, (sb.: þú ertu allt at einu með engu máti hlutlaus eðr sýkn af þessu glæpafullu manndrápi, Fms. II, 225): Være u. i en Handling. Hun er u. i Barnets Død. — Det gik ud over den Uskyldige (sb.: snúa sökinni á úvalda menn, en láta þann undan setja, er sekr er, Nj. 136; at láta óverða menn gjalda reiði sinnar, Nj. 134; sb. einnig: sýkn saka). — b) saklaus (sb.: lítillátir einir ok meinlausir megu verða pinslarváttar Krists, 619; Abel var einn einfaldr maðr ok meinlauss, Stjórn): En u. Pige. — c) meinlaus (um athafnir): Søge uskyldige Fornøielser. U. Skjemt græzkulaust gaman.

Uskyldighed, án ft., sk., sakleysi, meinleysi.

Uskyldighedstilstand sakleysi(s-ástand): Med Syndefaldet ophørte Menneskets U.

usleben, [sb. slibe], óslipaður: En endnu u. Kniv. En u. Diamant. — b) óeiginl., ruslalegur, (óðaalegur), eða þvíuml.: Et uslebent Menneske. Raae og uslebne Sæder.

Uslebenhed, án ft., sk., rustaskapur, eða þvíuml.

uslidelig, ft. -e, e., (um fat, o. s. frv.), sem ekki verður slitið: Et uslideligt Tøi.

Usling, ft. -er, kk., [sb. vesaling-r], a) aumingi, vesalingur, vesalmenni. — b) aiðingur, ódrengur, varmenni.

uslukkelig, ft. -e, e., [úslökkilig-r], óslökkvanlegur (Skuggsjá), óslökkvandi (Stjórn): En u. Ild. — En u. Tørst (sb.: guðspjöllin „slökkva andar þorsta", 619). — Et uslukkeligt Had (sb.: hata e-n út af lífinu).

usmagelig, ft. -e, e., bragðlaus.

usmagende, [sb. smage], (sjaldh.), = usmagelig: „Mon det u. kan ædes uden Salt?"

usmeltelig óbræðanlegur.

usminket, [sb. sminke], 1) eiginl., ófegraður með lit (sb. sminke a). — 2) óeiginl., a) ófegraður, óýktur: „Tvivler nogen om disse sande og usminkede Fordele". — b) einlægur: „U. Gudsfrygt".

usmykket, [sb. smykke], óskreyttur, óprýddur, eða þvíuml.

usnild, ósnjallur, ókænn, fáráður, o. s. frv.

Usnilde, [úsnilli], (úrelt), a) ósnilli (sb.: Tvær veslugar konur .... tala sín á meðal æ sem tíðaz af sinni bannsettri ósnilli). — b) = Ulempe, Fortræd.

Usnildhed, sk., ósnilli (fornt), fákænska, eða þvíuml.

usonet, [sb. sone], ósáttur; óbættur; eða þvíuml.

usonlig, ft. -e, e., sem ekki verður yfir bætt (sb. affone): En u. Brøde.

usparet, [sb. spare], ekki sparaður: Han lod hverken Møie eller Flid være u.

usporlig, ft. -e, e., órekjanlegur, óskiljanlegur: „Det er ikke med Vantro, vi sige, at Guds Domme ofte ere urandsagelige, hans Veie usporlige".

ussel (stundum ritað usel), ft. usle, e., [usal-l = vesal-l], volaður; vesall, aumur: „Hun Usle gav sin fordums Lykkes Gaver". — En u. Bolig. Føre et usselt Liv lifa aumu lífi. Et usselt Skrift. En u. Poet leirskáld.

Usselhed, sk., volæði (fornt: válað); vesöld, eymd.

ustadig, [ústaðig-r], óstöðugur (fornt), óstaðfastur (fornt), svipull (sb.: afla .... fjár ok frægðar ok svipulla sæmda, Al.); sviplyndur; (sb. ubestandig, flygtig A, 2, a–b, foranderlig, omskiftelig, vankelmodig, vægelsindet): Ustadigt Veir, óstöðug veðrátta, (sb.: umhleypingar). U. som Vinden. Være u. (laus) i sin Tilbøielighed (Kjærlighed). Være u. i sine Beslutninger vilja sitt á hverri stundunni.

Ustadighed, án ft., sk., óstaðfesti (fornt), o. s. frv., (sb. Ubestandighed, Flygtighed, Foranderlighed, Omskiftelighed, Vankelmodighed).

ustandselig, ft. -e, e., ástöðvandi.

ustemplet, [sb. stemple], ómótaður, ómerktur: Ustemplede Spillekort.

ustraffelig, ft. -e, e., saklaus, grandlaus: Et ustraffeligt Levnet (sb.: milt meinleyse ok grandlaus æfe, Al.).

Ustraffelighed, án ft., sk., sakleysi.

ustraffet, [sb. straffe], óhegndur (fornt): Lade noget gaae u. hen (sb.: lát slíkt eigi úhegnt, Fss. I, 225).

ustridig, óefanlegur, efalaus, skýlaus: En u. Ret (Sandhed).

Ustyr, án ft., sk., (sjaldh.), hark, hávaði, (sb. Forstyrrelse).

ustyrlig, ft. -e, e., óviðráðanlegur, óhemjandi, (sb. balstyrig).

Ustyrlighed, án ft., sk., ostýrilæti, ohemjuskapur.

***Usucapion**, sk., það að eignast e-ð með hefð.

***usuel**, ft. -le, e., tiðkanlegur.

usund, a) vanheill (fornt): Han seer u. ud (sb.: var hann þá vanheilligr — fyrir vanheilligr — at sjá, Fms. VII, 30). — b) usunde Vædsker illir vessar. — c) óholtur, óheilnæmur: Et usundt Sted.

Usundhed, án ft., sk., a) vanheilsa (fornt), vanheilindi (fornt): Have megen U. i Legemet. — b) óheilnæmi: Stedets (Egnens) U.

***Usurpation**, sk., það að taka e-ð undir sig fyrir lög fram.

***Usurpator**, ft. -er, kk., sá sem tekur e-ð ólöglega (ranglega) undir sig.

***usurpere**, ás. 1, taka (e-ð) undir sig ranglega.

usvigelig, ft. -e, e., óbrigðnr (sb. Sturl. IV, 96), (sb. ubrødelig): U. Kjærlighed (Troskab).

usvækket, [sb. svække], óveiklur: „Hans Ungdom var .... u. af Vellevnet."

usynlig, [úsýnlig-r?], ósýnilegur (fornt).

Usynlighed, án ft., sk., það að vera ósýnilegur.

usyret, ft. -syrede, e., (ósýrður), þjarfur (sb.: sá etr súrt brauð, en eigi þjarft, 619): U. Brød.

Usæd, [úsið-r], = Uskik.

usædelig, ósiðlegur, ósiðsamlegur; ósiðugur, ósiðsamur, ósiðlátur, ósiðvandur, siðlaus, (sb. utugtig, ukydsk, uanstændig).

Usædelighed, án ft., sk., ósiðsemi, ósiðir, siðleysa; ósómi; saurlífi, fúllífi, fúllífnaður.

usædvanlig = ualmindelig.

Usædvanlighed, sk., það að vera fágætur, eða þvíuml., (sb. sjelden b).

usøden, [sb. syde], ósoðinn.

usømmelig, [úsæmilig-r], a) e., ósæmilegur (fornt): Tage sig usømmelige Friheder i sin Opførsel mod een. — b) sem ae., ósæmilega (fornt).

Usømmelighed, sk., ósæmd, ósómi, a) án ft., það að vera ósæmilegur. — b) með ft. -er, e-ð ósæmilegt: Tillade sig Usømmeligheder.

Utaal (sjaldh.) = Utaalmodighed.

utaalelig, a) e., óþolandi (fornt), óþolanlegur (fornt), óbærilegur. — b) sem ao., óbærilega: Han er u. stolt.

Utaalelighed, sk., það að vera óþolandi.

utaalig = utaalmodig.

utaalmodig óþolinmóður (fornt): Den Syge er meget u. Blive u. over noget.

Utaalmodighed, án ft., sk., óþolinmæði (fornt).

Utak, [úþnkk fyrir úþökk], ávítur, snuprur, (sb.: óþökk, vanþakklæti): Hun fik mange U. af sin Frue. Jeg fik kun U. til Løn.

utaknemmelig, óþakknæmur (Al.), óþakklátur (fornt), vanþakklátur: Være (vise sig) u. imod een, vera vanþakklátur við e-n, vera óþakklátur velgjörningum e-s (sb. 655 XXXII). — En u. Handling (verk, er sýnir vanþakklæti). — Et utaknemmeligt Arbeide (e-ð, sem unnið er fyrir gíg).

Utaknemmelighed, án ft., sk., vanþakklæti.

utallig, ft. -e, e.; [útallig-r], ótallegur (fornt), ótölulegur (fornt; — sb. ótal, t. e. m: svá mörg hundruð manna, at útal var; andróz til trú ótal þjóðar; með útalt engla), óteljandi: En u. Mængde.

Utallighed, án ft., sk., það að vera ótölulegur.

utalt, [sb. tælle], sem ekki hefur verið talinn, ótalinn: Utalte Penge.

Utarv, [úþarf- i úþörf], (sjaldh.), ógagn.

uteerlig, ft. -e, e, sauruglegur (sb.: sniða af sér saurugliga flekka ok fúllifnað, Stjórn), saurugur, (sb. liderlig): Uteerlige Gjerninger (sb.: saurlífi, saurlifnaður, fúllífi, fúllifnaður). U. Snak.

Uteerlighed, sk., a) án ft., = Liderlighed. — b) með ft. -er, saurlífnaðarverk, saurlífisathöfn: Begaae Uteerligheder.

Utide, [sb. Tid 2], haft i orðstiltæk. i U., i ótíma, á röngum tíma: Komme i U. Hun kom af sin Tjeneste i U.

utidig, a) sem ekki á við, (sb. ubetimelig): En u. Frygt (Sparsomhed). — b) = umoden a: U. Frugt. — c) ótímabær: Et utidigt Foster. — d) dlyslugur (sb. tidig c). — e) = dorsk.

Utidighed, án ft., sk., það að vera utidig.

utilbøielig, ófús e-s, tregur til e-s, trauður: Være u. til noget.

Utilbøielighed, án ft., sk., tregða.

utilbørlig, ótilblýðilegur, ótilheyrilegur (fornt): Utilbørlige Handlinger (Ord).

utilfreds, óánægður, (sb.: Eiríki konungi eirði þetta stór-illa; þetta líkaði Eiríki stór-illa): Være u. med noget, una e-u illa, eða þvíuml.

Utilfredshed, án ft., sk., óánægja.

utilgivelig ófyrirgefanlegur: En u. Synd.

utilgængelig sem ekki verður að komizt.

Utilgængelighed, án ft., sk., það að vera utilgængelig.

utilladelig, óleyfilegur (fornt), óleyfður (sb.: úleyfðar kveykingar botóligra girnda deyðandi, 655 XXXII): En u. Handling.

Utilladelighed, sk., það að vera óleyfilegur.

utilstrækkelig ónógur (fornt).

Utilstrækkelighed, án ft., sk., það að vera ónógur.

utilvant óvanur e-u.

Utilværelse það að vera ekki til.

utimelig = ubetimelig.

Uting, sk., a) e-ð sem ekki er til. — b) ókind; óvera.

utjenlig, óhentugur, óhæfur, ónýtur.

utjenstagtig ógreiðvikinn.

Utjenstagtighed, án ft., sk., ógreiðvikni.

utolkelig, ft. -e, e., sem ekki verður orðum að komið, (sb.: óumræðilegur).

***Utopien**, kl., sælufullt land sem hvergi finnst (og ekki er nema hugarburður).

***utopisk**, ft. -e, e., sem ekki er nema hugarburður (sb. Utopien).

utro, ótrúr (fornt), ótryggur (fornt), ódyggur (fornt): Utroe Tjenestefolk. Hun blev ham u. tók fram hjá honum.

utrolig, [útrúlig-], A) ft. -e, e., 1) ótrúlegur (Fms. X, 309) = ótrúanlegur (fornt): „Vi have i Dag seet utrolige Ting". — En u. Mængde Mennesker ógurlegur mannfjöldi. — 2) óskilvíslegur. — B) sem ae., 1) ótrúlega = ótrúanlega. — 2) (úrett), óskilvíslega: „Hvo som u. omgaaes med Brag".

Utrolighed, án ft., sk., það að vera ótrúanlegur.

Utroskab, sk., ótrúleiki (fornt), ótrúnaður (fornt), ótryggð (fornt; sb.: ódyggð, Fms. I, 141).

utryg ekki óhultur.

Utryghed, án ft., sk., það að vera ekki óhultur.

utryglet, [sb. trygle], fenginn án hænakvabbs, (sb.: óbeðinn).

utrængende, [sb. trænge B], ekki upp á aðra kominn, sem einskis þarfnast.

utrængt, [sb. trænge], (í tali), ekki upp á aðra kominn.

utrættelig, ft. -e, e., óþreytanlegur, óþreytandi: En u. Fodgænger (Arbeider). — U. Flid.

Utrættelighed, án ft., sk., það að vera óþreytanlegur.

utrøstelig óhuggandi: Hun er u. over Mandens Død.

Utrøstelighed, án ft., sk., það að vera óhuggandi.

Utugt, snurlífi (fornt), saurlifnaður (fornt), fúllífi (fornt), fúllifnaður (fornt): Leve i U. liggja í fúllífi (655 XXXII). Drive U. fremja fúllífi. Forføre een til U. lokka e-n til saurlífis (sb. Gþl. 216). Begaae U. med een hafa (holdlegt) samræði við e-n, (sb.: þeir „ofþröngva henni svá mjök til saurlifnaðar-samlags, at" o. s. frv., Stjórn).

utugtig, saurlífur, (sb. liderlig, usædelig): Et utugtigt Levnet (Liderlighed). Utugtige Ord (Gjerninger).

Utugtighed, án ft., sk., = Liderlighed.

utvivlagtig (sjaldh.) = utvivlsom.

utvivlsom, óefanlegur (fornt), efalaus (fornt), efunarlaus (fornt), óyggjandi.

utvunden, [sb. tvinde], ótvinnaður: U. Silke.

utvungen, [sb. tvinge], a) óneyddur, (sb.: sjálfkrafa): En fri og u. Bekjendelse. — b) frjálslegur: En let og u. Stilling.

Utvungenhed, án ft., sk., (einlæglegur og viðhafnarlaus) frjálsleiki: „Hun modtog mit Tilbud med den uskyldigste U."

utydelig, óskýr, óglöggur, óljós, óskilmerkilegur, ógreinilegur.

Utydelighed, án ft., sk., það að vera óskýr o. s. frv.

Utyske, ft. -r, kl., ókind, skrímsli.

utæmmelig, ótemjandi, óhemjandi, óviðráðanlegur: Et utæmmeligt Dyr. U. Vildhed.

utænkelig óhugsanlegur.

Utænkelighed, sk., það að vera óhugsanlegur.

utænksom hugsunarlaus.

Utøi, án ft., angur (þ. e. flær og lýs o. s. frv.; sb.: vargur). — b) (í almúgatali einnig haft um) mýs og völskur.

utømmelig, ft. -e, e., (sjaldh.) = uudtømmelig.

uudforskelig, ft. -e, e., uudgrundelig.

uudførlig, sem (þiggj.) ekki verður komið til leiðar, (sb. ugjørlig).

uudgrundelig, ft. -e, e., órannsakanlegur: „Disse hemmelige, uudgrundelige Kræfter omringe os jo dog allevegne".

uudholdelig, óbærilegur, (sb. utaalelig).

uudsigelig, a) ft. -e, e., = usigelig a: „Jeg fryde eder med u. Glæde". — b) sem ae., = usigelig b.

uudslettelig, ft. -e, e., sem aldrei máist af; sem aldrei fyrnist: En u. Erindring (sb. óþrotnandi barms-iminning þess er maðr gerði i móti guði).

uudslukkelig, ft. -e, e., = uslukkelig.

uudtænkelig sem ekki verður upp hugsaður.

uudtømmelig, ft. -e, e., (ótæmanlegur), óþrotlegur (sb.: úþrotligr speklar brunnr, Skuggsjá), óþrotnanlegur, óþrotnandi, óþrjótanlegur, óþrjótandi, (sb.: óþrotinn), óþverrandi: En u. Kilde. — „U. Godhed." — Han er u. paa Indfald (Vittigheder).

uundgaaelig, ft. -e, e., sem ekki verður hjá komizt: En u. Reise. En u. Fare.

uundskyldelig, sem (þiggj.) ekki er verkennandi. — b) verkunartans (sb. Nj. 227): En u. Forseelse.

uundværlig, sem ekki verður án verið, (sb. umistelig): Hun er ham u.

Uundværlighed, án ft., sk., það að vera ómissandi.

uvane, ft. eins, e., elkinn; sem er garðbrjótur (garðbrytill): U. Qvæg. En u. Tyr.

Uvane, [úvani], óvani (sb.: eptir ofmetnaðarmanna úvana, Stjórn), óvenja (Hist. II, 69), óvandi (Fms.), ósiður (fornt).

uvanlig = usædvanlig, ualmindelig.

uvansket, [sb. vanske], (sjaldh.), = lydefri: „En rygende Duft af Lam og uvanskede Geder."

uvant, [sb. vænne], óvanur e-u: Være u. til noget.

uvaragtig = uvarig.

Uvare, án ft., (sjaldh.), = Vanvare.

uvarig, haldlitill, haldlaus; skammvinnur.

uvarsom = uforsigtig.

Uvarsomhed, sk., = Uforsigtighed.

uvederhæftig óskilrikur (= sem ekki stendur eða getur staðið í peningaskilum; sb.: óáreiðanlegur).

Uvederhæftighed, án ft., sk., óskilriki (sb. uvederhæftig).

uvedkommende, [sb. vedkomme], a) (um menn), sem ekki varðar um e-ð. — b) (um hluti), sem ekkert varðar um, sem hvergi á við: En mig u. Sag mál, sem ekki tekur (nær) til mín (sem mig varðar ekkert um).

Uvei, a) óvegur (þ. e. illur vegur; sb: forræði). — b) rangur vegur.

Uveir, [úveðr], óveður (fornt), óveðran (Fas. II, 412), illviðri (fornt): Der trækker et U. op. Vi fik et U. underveis. — b) óeiginl., styrjöld, eða þvíuml.: „Da Forfølgelsens U. havde lagt sig".

Uveirlig (sjaldh.), óveðrátta (fornt).

Uveirsfugl illviðriskráka.

Uveirsnat nótt þegar óveður er: „Liig Vulkanen i den mørke U.".

Uveirsstorm stormur með illviðri.

uveisom, ft. -me, e., illur yfirferðar, yfirferðar-illur (Hrafnk.): En u. Ørken. „Et uveisomt Krat".

Uven, [úvin-r], óvinur, (sb.: óvildarmaður): Han er min U. Vi have været Uvenner, men ere nu forligte. Herover bleve de Uvenner þetta varð þeim að sundurþykkju.

uvenlig, óblíður (fornt), óblíðlegur (fornt), óvingjarnlegur (fornt): Uvenlige Miner (Ord). U. Modtagelse (Behandling).

Uvenlighed, án ft., sk., óblíða.

Uvenskab, [úvinskap-r], óvinskapur (Svd.), óvinátta (fornt), óvinfengi (fornt), óvingun (fornt), óvild (fornt), missætti: Leve i U. med een vera óvinur e-s. Stilles ad i U. (sb.: í fússi; í styttingi).

uvenskabelig, a) óvinsamlegur (fornt). — b) sem ao., óvinlega (Lvs. 74).

uventet, [sb. vente], sem ekki hefur (hafði) verið við búizt, sem menn eiga (áttu) ekki von á: En u. Lykke. Det kom mig u., það kom flott upp á mig, (sb.: þeir — þ. e. göngumennirnir — segja, at þetta kemr mjök at þeim óvörum, Gísl.; Ekki kemr mér þat at úvörum ...., at draumr mino sannlz Nj. 95).

Uvid, [úvit], (sjaldh.), = Sindssvaghed, Vanvid.

uvidende, [sb. vide og úvitandi], a) óvitandi (sb.: at þú gjörðir þat úvitandi, Eg. 736; þessari húsfrú, er alls sins vandræðis var úvitandi): „Den, som J nu u. dyrke". Være u. om noget. — b) fávís, ófróður, ókænn (sb.: ræða heldr of skynsemis-mál, enn of þrætor úkænna manna): Et u. Menneske.

Uvidenhed, án ft., sk., a) óvitund (sb.: Úvitand má afsaka þann, sem bannsettum manni samneytir, svá at hann veit eigi þann bannsettan vera, ok þí at eins þó, ef hans úvitand má réttliga virðaz honum til várkyndar): Synde (feile) af U. — b) fávisi, fávizka.

Uvidenhedssynd synd af óvitund.

Uvidenskab (í D.L.) = Uvidenhed a.

uvidenskabelig, a) e., óvísindalegur. — b) sem ao., óvísindalega.

uvigtig litils verður (sb.: Litils eru mál þessa verð, er meno eiga hér við at skiptast, Gísl.), sem lítið er í varið, sem á litlu stendur.

Uvigtighed, án ft., sk., það að vera uvigtig.

uviis, [úvís-s], óvís (sb. tælir sjá maðr óviss menn með vælum djöfuls), óvitur, óviturlegur: „Verden skal krige med ham imod de uvise". — Et uviist Raad óviturlegt ráð. — b) uviist, sem ao., óviturlega: Handle uviist.

uvilkaarlig, a) e., ósjálfráður: En u. Bevægelse (Handling). — b) sem ao., ósjálfrátt.

Uvillie, [úvili], a) = Ulyst b: Gjøre noget med U. með bangandi hendi. — b) óvild, kali: Fatte U. til een fá kala á e-m. U. imellem Ægtefolk.

uvillig, [úviljug-r], óviljugur, (sb.: at maðrinn verði úviljugr síðan vín at drekka, Stjórn), óviljaður (sb.: Ásmundr gekk í hollina at óviljuðum dyravörðum, Fss. III, 127), ófús, trauður, tregur: Være (vise sig) u. til noget. — 2) illviljaður (fornt): Vise sig u. imod een. — 3) = upartisk a: Efter uvillige Mænds Kjendelse.

Uvillighed, sk., a) tregða. — b) (sjaldh.) = Uvillie b.

uvirksom, a) iðjulaus; sem ekkert framtak er í, framtakslaus, framtakslitill. — b) áhrifalaus: Et uvirksomt Middel.

Uvirksomhed, án ft., sk., a) iðjuleysi; framtaksleysi: Leve i U. — b) það að hafa engin áhrif (áhrifaleysi).

uvis, a) óvís: Uvisse Indtægter. U. Gjeld. En u. Efterretning flugu-fregn. Det er endnu uvist (óvíst enn), om han kommer. — b) efablandinn: „Kun synes de uvisse, hvor og hvorledes de skulle finde Friheden".

uviselig, ao., óvíslega (sb.: all-óvíslega hafir þér umb ráðizk, 623), óviturlega.

Uvished, án ft., sk., óvissa: Være (leve) i U. om noget.

uvisnelig, ft. -e, e., (eiginl.: sem aldrei visnar; en er haft) = uforgængelig.

uvitterlig, sem maður veit ekki af, (sb.: ókunnugur): „Da var det Gode, du gjorde, mig ikke uvitterligt" (það var mjer ekki ókunnugt, mjer var ekki ókunnugt um það). U. Gjeld skuld, sem maður veit ekki of. Det er mig uvitterligt jeg er þess óvitandi.

uvittig, a) (sjaldh.), heimskur: Drengen er ikke u. — b) ófyndinn.

Uvittighed, án ft., sk., (sjaldh.), heimska.

uvorn, ft. -e, e., a) sem illt uppeldi er á, óþekkur: „De uvorne Unger". — b) eikinn, (sb.: þat varð brátt, at gnóðé varð úrigt ok gerði mikit um sik): Der er en u. Tyr, som søger Folk.

Uvornhed, án ft., sk, það að vera uvorn.

uvurdeerlig, ft. -e, e., ómetanlegur: En u. Ædelsteen (Lykke).

uvæbnet, [sb. væbne], = ubevæbnet a.

uvægerlig, a) ft. -e, e., sem ekki verður undan skorazt: En u. Pligt. — b) sem ao., svo að ekki er (sje) undan skorazt.

Uværd það hversu einskisvert e-ð er (hversu lítið í e-ð er varið): Bestemme en Tings Værd eller U.

uværd, [úverð-r], óverður: „U. at leve, vil jeg skye dit Aasyn".

uværdig, [úverðig-r], óverðugur, óverður, ómaklegur, (sb.: Ek er ósæmiligr sliks erindis, Sturl. I, 45): Han blev dømt u. til at beklæde noget Embede. — b) ósæmilegur: En u. Handlemaade. Det er ham uværdigt það er honum til skammar.

Uværdighed, án ft., sk., það að vera uværdig.

Uvæsen, a) (sjaldh.) = Uting a. — b) ósiður, ónytleysa, eða þvíuml.: Dette U. har man længe drevet.

uvæsentlig, sem ekki lítur að sjálfu eðli e-s hlutar, sem lítið kemur undir: En u. Beskaffenhed (Omstændighed, Mangel).

Uvæsentlighed, án ft., sk., það að vera uvæsentlig.

uædel, ógöfugur; ógöfuglegur; ódrengilegur: Uædle Metaller (þ. e. allir málmar, nema hvitagull — sb. Platin — og rauðagull og silfur). En u. Handling (Tænkemaade).

uægte, a) óskilgetinn (Ísl. I, 131), óskirborinn (Grág. I, 306): U. Børn. — b) búinn til eptir e-u (og ætlaður í stað þess; sb. eftergjøre): En u. Steen.

Uægthed, án ft., sk., það að vera uægte.

uændset, [sb. ændse], sem ekki er gaumur gefinn, sem enginn tekur eptir, sem enginn hirðir um: „U. i en Krog den laae".

uærbødig sem ekki sýnir lotningu.

Uærbødighed, án ft., sk., það að sýna ekki lotningu.

Uære = Vanære: „Lade sig i U. beligge".

uærlig, a) e., ærlegur, ærulaus: Uærlige Slaver. En u. Straf hegning, sem æruleysi fylgir. — b) sem ao., óærlega.

Uærlighed, án ft., sk., æruleysi.

uøinelig, ft. -e, e., sem ekki má sjást (sakir fjarlægðar): „Til u. Høide Murene stige".

uøvet, [sb. øve], óvanur: En u. Arbeider. Uøvede Krigsfolk.

V.

V, tuttugasti og annar stafur í stafrofinu, hefur sama atkvæði sem ísl. V, og er sprottið af V, þar sem það stendur fyrir framan raddarstafinn í samstöfu sinni, (sb. Vaar af vár, Svar af svar), en eins optast af f (sb. have af hafa, Hav af haf, Ulv af úlf-r, avle af afla, Navn af nafn), en þó stundum af g (sb. Have af hagi, Gavn af gagn), o. s. frv.

Vaaben, kt., [vápn], a) með ft. eins, vopn, (sb.: hervopn): Han gav sine V. fra sig ljet af höndum vopnin. Øves (øve sig) i V. temja sjer vopnaburð. Staae under V. standa með vopnum. Være V. hera vopn. Gribe til V. búa herlið. Føre V. imod een berjast í móti e-m. Lade Vaabnene afgjøre en Strid (skera úr e-u með bardaga). — Naturen har givet Dyrene forskjellige Slags V. — b) með ft. -er, merki-skjöldur (manns eða ættar eða lands eða ríkis);

(skjaldar)merki: Føre en Løve i sit V. hafa ljón í merkinu sínu. Et adeligt V. Det danske V. Malede Vaabener.

Vaabenbaand, a) tengsli á herklæðum. — b) rák í merki (sb. Vaaben b).

Vaabenbillede skjoldarmerki (sb. Vaaben b).

Vaabenbog, ft. -bøger, (skjöld)merkjabók (sb. Vaaben b).

Vaabenborg skjaldborg: Krigerne dannede med deres Skjolde en V. om Kongen settu (skutu) skjaldborg um konunginn.

Vaabenbrag, vopnabrak, (sb. Vaabengny).

Vaabenbroder, samriddari (sb. 623); sam-liði.

Vaabendaad = Krigerdaad.

Vaabendands, a) dans með vopnum. — b) (í skáldskap) Hildar leikur.

vaabendjærv, [vápndjarf-r], vopndjarfur.

Vaabendjærvhed, án ft., sk., það að vera vopndjarfur.

Vaabendrager, kk, = Skjolddrager, Riddersvend.

vaabendygtig, e., vopnfær, herfær, (sb.: allir, sem vopnum gáta valdið): Det vaabendygtige Mandskab.

Vaabendygtighed, án ft., sk., það að vera vaabendygtig.

Vaabendød það að verða vopndauður (vopnbitinn).

Vaabenfærd herskapur.

Vaabenfærdighed, vopna-fimleiki (Þórð.), vopnfimi (Al. 4).

vaabenfør, [vápnfær-r], = vaabendygtig.

Vaabengny, vopnagnýr, (sb. Vaabenbrag).

Vaabenheld = Krigslykke.

Vaabenhold skylda til að hafa vopn (og vera til taks með vopnum þegar á þarf að halda).

Vaabenhuus vapnahús (þ. e. hús til að hafa í vopn sín meðan verið var í kirkju).

Vaabenhvile = Vaabenstilstand.

Vaabenkammer vopnabúr.

Vaabenkappe = Vaabenkjortel.

Vaabenkjortel vopnrokkur (sb. Fas. I, 172), vopnatreyja (fornt).

Vaabenklang, vopnagnýr, (sb.: vopnaglumr, Fas. I, 461).

Vaabenklæder, ft., herklæði, (sb.: vopnabúnaður; sb. einnig: vopnföt, Fas. I, 239).

vaabenklædt, [sb. klæde], = hærklædt.

Vaabenkonst = Heraldik.

Vaabenlyd = Vaabenklang.

Vaabenlykke, án ft., = Krigslykke.

Vaabenlyst herskaparfýsn: „Endnu mindre var den saa kjære V. uddød."

Vaabenlære vopnafræði.

vaabenløs, [vápnalaus-s], = uvæbnet, ubevæbnet a.

Vaabenmager, ft. -e, kk., = Vaabensmed.

Vaabenmagt her(lið).

Vaabenmaler skjaldmerkja-pentari (sb. Vaaben b).

Vaabenmester maður sem hefur það embætti að sjá um að vopn þeirrar hundraðasveitar (Compagnie b) sem hann fylgir sjeu í góðu lagi.

Vaabenmærke skjaldarmerki (sb. Vaaben b).

Vaabenmo = Skjoldmø.

Vaabenmønstring vopnastefna (Fms. VII, 48; sb. Vaabenting).

Vaabenplads samkomustaður (herliðs, einkum til að venja sig við bardagabrögð).

vaabenrustet, [sb. ruste], vopnaður, herklæddur.

Vaabenrustning, herklæði, vopn (sb.: Áron .... gekk eptir vápnum Tuma, ok fór í, Sturl. II, 69).

Vaabensalve (fyrrum), smyrsli til að græða vopnabit með, (sb. lífsteinn).

vaabenskjermet, [sb. skjerme], (í skáldskap), vopnum varinn.

Vaabenskjold, ft. -e, kl., merki-skjöldur (sb. Vaaben b).

Vaabenskrald = Vaabenbrag, (sb. Vaabenklang).

Vaabensmed vopnasmiður.

Vaabenstilstand, (vopnahlje), grið (sb.: þeir beiddu griða — einn dag til heimreiðar, en annan til umráða, en hinn þriðja til apirferðar, Eg. 279).

Vaabenstyrke, liðs-afli, afli (Fms. I, 184), styrkur (Fms. I, 19).

vaabenstærk, vel búinn að vopnum, vel vopnaður.

Vaabenting vopnaþing (fornt; sb. Vaabenmønstring).

Vaabentrøie, [vápatreyja], brynjuhöðungar.

vaabentung, (þungur af vapnum), alvopnaður, (sem er) með öllum herklæðum.

Vaabenven vinur (sunnors) úr stríði.

Vaabenære frægð fyrir hreysti í bardögum.

Vaabenøvelse, það að temja sjer vopnaburð eða bardagabrögð, (sb. Krigsøvelse).

vaabenøvet, [sb. øve], vanur vopnaburði eða bardagabrögðum, (sb.: vopnfimur, vígfimur, vígkænn).

Vaad eða Vad, kl., [vað], = Vadested.

Vaad sjá Vod.

vaad, ft. -e, e., [vát-r], votur, a) (sb.: þeirra líkamir eru vökvir ok vátir, Stjórn; leó er heitrar náttúru, enn fremri hlutr sins líkama, en vökrar náttúru aptr): En v. Jordbund votlendi (fornt). Græsset er vaadt af Regnen. Det bær vaadt paa það er úr honum. Blive v., verða votur (Nj.), votna (Vatnsd.), vökna (Fms.). En v. Svamp. Skriften er v. — b) = votviðrasamur (Sturl.): En v. Sommer vott sumar (Rimb.). — Vaadt Veirlig votviðri (fornt).

vaadagtig, ft. -e, e, = fugtig.

Vaade, án ft., sk., [váði], a) (hálf-úrelt) = háski, hætta: „Gud har mig ei forladt i nogen V." — b) (sb.: váðaverk, váðaeldr): „Dræber man anden af V. (óvart) imod sin Tanke og Villie".

Vaadebod, ft. -bøder, bætur fyrir voðaverk.

Vaadedrab voðovíg.

vaadefuld, voðalegur, háskasamlegur.

Vaadegjerning og Vaadesgjerning voðaverk (farnt).

Vaadeild voðaeldur (farnt).

vaadelig, ft. -e, e., [váðalig-r], voðalegur.

Vaademord = Vaadedrab.

Vaadesag mál út úr voðaverki.

Vaadesgjerning sjá Vaadegjerning.

Vaadeskud voðaskot.

vaadskoet, ft. -skoede, e., votur í fæturna.

vaadøiet, sem (þiggj.) er vott um augu, (sb.: e-m vöknar um augu): Man kan være v., uden at have grædt.

vaag, ft. -e, e., [e. o. vák-r fyrir veik-r, — á = ei], (mállýzkuorð), linur; beilsulinur; daufur: „Den vaagere Viin."

Vaage, sk., spýta sem látin er um bála á svínum svo að þau hrjóti ekki garða.

Vaage, ft. -r, sk., [sb. vak-, í orðinu vök], vök: Hugge Vaager (sb.: þeir Hákon höfðu höggvit vakir á ísinum, Fms. VII, 272). Falde i en V.

vaage (har), b. s. 1, [vaka], vaka: V. naar Andre sove. V. hos en Syg, vaka yfir sjúkum manni; (sb.: nátt sú, er þeir héldo vöko yfir björð sinni, 619). — Vaage en Nat igjennem (sb. gjennemvaage og: Vígakolr .... befir vakot í alla nótt, Nj. 55). — Fornlegt: V. op vakaa. — b) óeiginl., olo önn (um): V. for Fædrelandets Bedste.

Vaageild hrævareldur.

Vaagekone vökukona (sem vakir yfir sjúklingum fyrir kaup).

Vaagelon vökukaup (= kaup fyrir að vaka).

Vaagen, án ft., sk., það að vaage (vaka; vökur; andvökur).

vaagen, ft. vaagne, e., [vakin-n, — sb. vakinn og sofinn], vakandi: Han er endnu ikke ret v. er ekki full-vaknaður enn. Blive v. verða glaðvakandi. — Have et vaagent Øie med (sjaldnar: over) noget hafa vakandi auga á e-n. — Vaagne Nætter, nætur, þegar maður er andvaka, (sb. andvökur).

Vaagenat nótt þegar vokað er yfir e-n (einkum: líki; sb. Vaagestue).

Vaagenhed, án ft., sk., (sjaldb.), það að vera vakandi, (sb. Vaagen).

vaages, þs. 1, [sb. veikjas — fyrir veikjask — og vaag], (úrelt), linast; deyfast; e'a þviuml.

Vaagestue (fyrrum), hús þar sem vakað var yfir líki. Sb. Liigstue.

Vaagesyge, (sífeldar) andvökur, svefnleysi.

vaagne (er), b. s. 1, [vakna], vakna: Han er nylig vaagnet. V. ved en Lyd vakna við e-t hljóð. V. til et vist Klokkeslæt vakna á tilteknum tíma. — V. op [sb.: Höskuldr ..... vakði upp alla heimamenn sína, Nj. 35]: V. op af en dyb Søvn (sb.: sem hann vaknar af þessari sýn). Vaagn op vaknaðu!

vaalen, ft. vaalne, (einnig valen, ft. valne), e., sem (þiggj.) er (dauð)kalt: Vaalne Hænder (sb. lappinn).

Vaand, ft. (úrelt og í mállýzkum) Vænder, sk., [vand-, í vöndr], vöndur (í fornri merk.), = tág.

vaande, ás. 1, [vanda], 1) í v. sig a) kveina, stynja: Den Syge ligger og vaander sig. — b) vera fullur harms og áhyggju. — 2) (nú sjaldb.) í vaandes = v. sig.

Vaande, án ft, sk., [vandi], a) vaadi, vandræði: Være i V. — b) harmkvæli; harmur; eða þviuml.: Lide stor V.

vaandefuld, harmsfullur (fornt), harmþrungian (fornt); harmsamlegur (farnt); kvalsamlegur (Skuggsjá): „Et angergivent og vaandefuldt Hjerte". — En v. Tilstand.

Vaandelyd harmakvein.

vaanden, e., (úrelt), vandlátur (= vandur að): „Han ikke v. er, med den til Takke tager".

Vaandeskrig harmakvein.

Vaandesuk, harmsamlegt andvorp (sb. Skuggsjá), harmsamlegur stynur (Stjórn).

Vaaning, ft. -er, sk., (í tali), bústaður, heimili.

Vaaningshuus, mannahús (Dropl.), inaihús (N. g. L. I, 287).

Vaaningsstue = Dagligstue.

Vaar, ft. eins, kl., [sb. ver], ver (sb. Dynevaar, Pudevaar).

Vaar, án ft, sk., [vár], = Foraar (nemo liguglegra): I Vaaren á vori. — I Livets V., í blóma aldurs síns (fornt), í broddi lífsins.

Vaarblomst vorblóm.

Vaarbyg bygg sem til er sáð á vorin.

Vaarbæk lækur af snænámi á vordag.

Vaardag, [várdag-r], vordagur.

vaares, þs. 1, [várns f. várask], vora (fornt), vornst (Nj.).

Vaarfiskeri vorfiski.

Vaarfrost frost á vordag (einkum á nóttunni).

Vaarhonning hunang sem fæst á vorin.

Vaaring, ft. -er, sk., skepna sem borin er á vordag.

Vaarkorn korn sem til er sáð á vorin.

vaarlig, ft. -e, e., [várlig-r, Al.], vorlegur: Naturen har endnu intet vaarligt Udseende.

Vaarluft loptslag á vordag.

Vaarlyst (skáldl.), vorlegt yndi, (sb.: vorblíða).

vaarlægge = vaarploie: Vaarlagt Jord.

Vaarmaaned varmánuður.

vaarploie plægja (jörð) á vordag.

Vaarploining, sk., það að vaarploie.

Vaarregn regn á vordag.

Vaarrug rúgur sem til er sáð á vorin.

Vaarsild síld sem veiðist á vorin.

Vaarskud kvistur sem sprettur snemma.

Vaarsol sól(in) á vordag.

Vaarstrøm stór lækur af snænámi á vordag: „Sprudlede som en V. ned fra varmede Fjelde."

Vaarsæd sáð (sæði) sem fært er niður á vordag: Jeg har lagt min V.

Vaartorsk þorskur sem veiðist á variu.

Vaas, án ft., kl., [vás?], endurleysa, lokleysa, markleysa, þvættingur, bull, (sb.: slabb).

vaase (har), b. s. 1, bulla, (sb. sludbre).

Vabel eða Vable, ft. Vabler, sk., (á hörundi), bóla (sem vatn er í). Sb. Vandblegn.

Vable sjá Vabel.

*Vacance, ft. -r, sk., það að embætti er laust.

*vacant, ft. -e, e., laust (um embætti).

*Vaccinateur, ft. -er, kk., bólusetjari.

*Vaccination, sk., bólusetning.

*Vaccine, sk., bóla(n, sem efni).

*vaccinere, ás. 1, setja (e-m) bóluna.

Vad sjá Vaad.

vade (har), b. s. 1, [vaða], vaða, ötzla: V. gjennem en Aa vaða yfir á. V. i Dyndet ötzla i furinni. — V. i Græsset vaða i grasinu. V. i sine Klæder stiga i fötin sin.

*Vademecum, (eiginl.: komdu með mjer; en er haft sem) kl. (nafn, og er þá: skrítin) smásögubók.

Vadested (einnig Vadsted), vað.

Vadmel, án ft., kl., [vaðmál], vaðmál: En Vadmels Kofte.

Vadsted sjá Vadested.

Vadstøvle (sjaldh.) = Vandstøvle.

Vadsæk, skinnsál, eða þvíuml.

vaer sjá var.

vaerlig sjá varlig.

vaersom sjá varsom.

Vaersomhed sjá Varsomhed.

Vaffel, ft. Vafler, sk., grindabrauð.

Vaffelbager grindabrauðsbakari.

Vaffelhuus hús þar sem grindabrauð er bakað til sölu.

Vaffeljern (í et.), grindabrauðsjárn (í ft.).

Vaffelkræmmer sá sem hefur grindabrauð til sölu.

*vag, ft. -e, (einnig ritað vague bæði í et. og ft), e., (sem er) á reiki (sjer í lagi um orðatiltæki).

*Vagabond, ft. -er, kk., = Omløber, Landløber, Landstryger.

vage (har), b. s. 1, [vaga?], er haft um skip, í orðstiltæk v. godt, höggva ekki mjög, verjast vel áföllum.

Vager, ft. -e, sk., náttveifa (á herskipi): Ved Solens Opgang stryges Vageren og Vimpelen heises.

*Vagina, sk., = Moderskede.

Vagt, sk., [sb. sögn. vakta, Al., Stjórn], 1) án ft, a) vörður (= það að vera á verði), varðhald (sb.: haun skyldi gæta hesta þeirra ok vera á varðhaldi, Nj. 264; sb. einnig: nátt sú, er þeir héldo váko yfir hjörð sinni, 619): Denne Officeer har V. (á að halda vörð) i Dag. Holde V. halda vörð (fornt). Soldaterne trække paa V. ganga á vörð (fornt). Være sat paa V. vera settur á vörð. Være paa V., vera á verði, (sb.: vera á — vaðbergi, þ. e — varðbergi). Staae paa V. standa á verði (að sínu leyti eins og: sitja á verði). Komme af V. koma af verði. — b) vörður (= sá sem er — eða: þeir sem eru — á verði), varðhald (sb.: er þeir liðu um tvenn varðhöld, þá komu þeir til borgarhliðs); varðhaldsmenn (Stjórn), varðmenn (fornt), varðveitendur (sb.: varðveitandr allir váru somnaðir fast í landinu, nema einn varðhaldsmaðr, 623): Afløse Vagten. Lade Vagten træde i Gevær. — 2) með ft. -er, a) varðstaður; varðhús (Gþl. 86); varðmannabúð (Stjórn): Han blev ført i Vagten. — b) varðtíð (= sá tími sem einn varðmaður eða ein deild varðmanna er á verði í senn): En V. til Skibs er 4 Timer. Skibet seiler 8 Miil i Vagten.

Vagtel, ft Vagtler, sk., (fuglinn) *tetrao coturnix*.

Vagtelgarn net til að veiða *tetrao coturnix* í.

Vagtelhund = Hønsehund.

Vagtelkonge (fuglinn) *rallus crex*.

Vagtelpibe pípa sem blásið er *í* til að lokka *tetrao coturnix*.

vagtfri sem ekki þarf að vera á verði.

vagthavende, [sb. have], sem vörð á að halda, sem vörð heldur: Den v. Officeer.

Vagthold, varðhald (= það að halda vörð), vörður.

Vagthorn varðmanns-lúður.

Vagthund varðhundur (fornt).

Vagthuus, a) varðhús (Gþl. 86). — b) = Skilderhuus.

Vagtild, a) varðeldur (þ. e. eldur sem varðmenn sitja við). — b) viti.

Vagtklokke varðklukka (Fms. IX, 369).

Vagtmester eins konar minni háttar foringi *í* riddaraliði.

Vagtskib varðskip.

Vagtskifte varðskipti (= það að nýir varðmenn taka við af hinum fyrri).

Vagtskriver varðhúss-skrifari (eins konar embættismaður í hinum stærri varðhúsum).

Vagtskud varðskot (sem skotið er um tiltekin stundamót í höfnum eða af varðskipum).

Vagtsprøite vatnspípa (til að stökkva eld með) í varðhúsi.

Vagtstue varðstofa (í varðhúsi).

Vagttaarn varðturn.

*vague sja vag.

Vaid eða Veid, nafn, (jurtin) *isatis tinctoria*.

vaie (har), h. s. 1, blakta: Den vaiende Vimpel. Man kjendte Anføreren paa hans vaiende Fjæderbusk.

Vaien, án ft., sk., það að vaie.

Vaisenhuus hús handa munaðarlausum börnum.

vakker, ft. vakkre, e., [sb. vakr], laglegur; viðkunnanlegur; röskur: En v. Pige. En v. Mand.

vakle (har), h. s. 1, a) eiginl., vera valtur; vagga (út á hliðarnar), vaga: Bordet vakler er valt. V. i sin Gang, vera valtur á fótum, reika á fótum (sb. Fms. VII, 12). Knæerne v. under mig jeg er óstyrkur í hnjánum. Anden har en vaklende Gang vaggar út á hliðarnar. „Som Skibet uden Ror, jeg eder v. seer" (sb.: hugur minn reikar hjer og hvar, sem hafskip eitt á bárum). — b) óeiginl., vera valtur, vera á reiki, (sb.: þar var helzt reik á ráðinu, Fss. II, 335), reika (sb.: Honum fékk þessi saga mikillar áhyggju, ok reiksði hans hugr mjök, Fms. VIII, 12), hvorfa (sb.: honum hvarfaði hugrinn ok hann tvískiptiz í ætlaninni, Fms. X, 270), hvarfla: „Havde Kongen raadført sig med Mange, eller vaklet i sin Beslutning" tvískiptzt í ætluninni (sb.: vera á báðum áttum). — „Tvivl og Vantro v. mellem Godt og Ondt".

Vaklen, án ft., sk., það að vakle.

Val, án ft., sk., [val-r], (í skáldskap) = Valplads.

Val, sk., [sb. vall-, í völlr?], (sjaldh.), (há) strönd (sjer í lagi á Sviþjóðu við Jótlandshaf): Den svenske V. „Fra Vallen hørtes Vraal."

Valbirk, mösur, möpur, hlynur, *acer pseudoplatanus.* Sb. Løn og Naver.

Valdhorn eins konar blásturhorn (úr málmi).

Valdnød sjá Valnød.

valen sjá vaalen.

*Valeur og Valor, sk., verð; sannvirði.

Valfader Valfaðir eða Valföður (hvorttveggja fornt).

Valfart, [við Val- sb. vallari], = Pilegrimsreise, Pilegrimsfærd, (sb. suðurganga).

Valg, ft. eins, kl., [sb. val], val (sb.: Hann spurði, hverjar sögur í vali væri, Sturl. III, 281), kjör, kosning, kosningur (fornt): Gaae i V., hugsa sig um, áður enn kosið er; vera vandur að kosningu. Overlade een Valget láta e-n kjósa. Valget staaer til ham hann á að kjósa. Foretage (gjøre) et V. kjósa. Lade sit V. falde paa een (noget), (láta kosningu sína lenda á e-m eða e-u), kjósa e-n (e-ð).

valgbar, ft. -e, e., kjörgengur.

Valgbarhed, án ft., sk., kjörgengi (kvk.).

valgberettiget, [sb. berettige], (sem er) rjettur kjósandi.

*Valgcapitulation skuldbinding stjórnanda þegar hann er kosinn til ríkis.

Valgdag kjördagur (þ. e. dagur þegar kosið er).

valgdygtig hæfur til að kjósa eða vera kosinn.

Valgdygtighed, án ft., sk., hæfilegleiki til að kjósa eða vera kosinn.

Valgembede embætti sem komið er undir kosningu.

Valgforsamling kjör-fundur (= fundur til að kjósa).

Valgfrihed kjörfrelsi (frelsi til að kjósa hvern eða hvað sem vill).

Valgherre, a) kjósandi sem er mikils háttar. — b) kjör-stjóri.

Valgkonge kjör-konungur (þ. e. konungur, sem kosinn er til ríkis, en ekki er sjálfsagður).

Valgmand kjósandi.

Valgmøde kjör-fundur (sb. Valgforsamling).

Valgret, án ft., = Valgrettighed.

Valgrettighed rjettur á að kjósa.

Valgrige, ríki sem höfðingi er kosinn yfir, (kjörríki).

Valgseddel, blað sem maður skrifar á hvern maður kjósi, (kjör-miði).

Valgsprog orðtak (sem e-r hefur kosið sjer).

Valgstat = Valgrige.

Valgsted kjör-staður (= staður þar sem kosið er).

Valgstemme kosningar-atkvæði.

Valgstue kjör-stofa (= stofa sem kosið er í).

Valgting, kl., kjörþing (til konungs-kosningar).

Valhal Valhöll.

Valk, sk., (fyrrum), dálítill koddi sem kvennfólk hafði aptan í hnakkanum til að festa höfuðbúnaðinn á.

valke, ás. 1, [válka], þæfa: V. Vadmel (Klæde, Strømper). Hattemagerne v. Filten.

Valkebord, kl., þófarabarð.

Valkebræt fjöl sem þæft er á.

Valkefold, ft. -er, hrukka sem kemur í e-ð þegar það er þæft.

Valkehuus þófarahús.

Valkejord þófaraleir (B. H.).

Valkekar þófarastampur.

Valkemølle þófaramylna.

Valkemøller sá sem hefur þófaramylnu.

Valker, ft. -e, e., kk., þófari.

Valkestok þófaraskefli.

Valkning, ft. -er, sk., það að valke (þóf).

Valknude eins konar vandur hnútur.

Valkyrie, ft. -r, kvk., valkyrja.

Vallak, ft. -ker, sk, vanaður hestur.

Valland, [Valland], (farnl.), Ítalía, (Valland).

Valle, án ft., sk., misa, (sb. þjelamisa).

Valleost ostur búinn til úr misu.

Vallesmør misa sem er soydd þangað til að hún er nærum orðin eins og smjör.

Vallesukker sikur í (úr) misu.

vallesuur áfasúr: Vallesuurt Smør.

Vallesviin svín sem alið er á misu.

Valm, sk., gaflþak (þ. e. skáþak sem er sett í staðinn fyrir allt eða hálft gaflblaðið): Heel V. Halv V.

Valmrende bunustokkur við gaflþak.

Valmtag, ft. -e, þak á húsi sem gaflþak er á.

Valmue, sk., (svefngras) *papaver*.

Valmueblomst blóm af svefngrasi.

Valmuefrø, kl., fræ af svefngrasi.

Valmueolie olía (feiti) úr svefngrassfræi.

Valnød (einnig ritað Valdnød), ft. -der, valhnot (Fms., Hkr.) *juglans regia*.

Valnødtræ valhnotsviður.

***Valør** sjá Valeur.

Valplads, vígvöllur, (sb.: völlur, t. a. m. í orðatiltæk. hasla e-m völl og í orðunum Brjánn fell ok helt velli; orustuvöllur; orustustaður): Romme (overlade) Fjenden Valpladsen hörfa af vígvellinum. Beholde Valpladsen (sb. Brjána fell ok helt velli).

Valravn valhrafn (eins konar forynja).

Valrov, [valrof], valrof (sb.: þat er ok níðingsverk, ef maðr gerer valrof — fœrer mann úr klæðom ok tekr vápn hans, N. g. L. I, 66).

Vals, ft. Valse, sk., snúninga-danz.

valse (har), h. s. 1, stíga snúninga-danz (við e-n): V. med en Pige.

valse, ás. 1, sljetta eða þynna (e-ð) með valtara eða völturum: Valset Kobber (Papir).

Valse (einnig ritað Valtse), sk., [sb. völ-r og velta], valtari (sb. Cylinder).

valseformet, ft. -formede, e., (sem er) eins og valtari í lögun; sívalur.

Valsehjul valtarahjól.

Valseværk, ft. -er, kl., vjel sem breitt er með valtara.

valsk, [valsk-r], og **vælsk**, ft. -e, e., ítalskur: Valske Bønner (jurtin) *vicia faba*.

Valslynge valslöngva (farnt).

Valsted (sjaldh.) = Valplads.

valte, h. s. 1, haft (í tali) í orðatiltæk. skalte og v., t. a. m.: Han skalter og valter i Huset hefur öll ráðin á heimilinu. Han skalter og valter med Pengene, ligesom han vil hann fer með peningana, eins og hann vill.

valtre sjá vralte.

Valtse sjá Valse.

***Valuta**, sk., fje (sem viðskiptabrjef — sb. Vexel — er um).

vamle, h. s. 1, a) persónuleg: Maden vamler mig mig velgir (mig væmir, mjer býður) við matnum, mjer verður óglatt af matnum. — b) persónulaus: Det vamlede for mig, jeg fjekk velgju, mjer varð óglatt.

vammel, ft. vamle, e., [sb. væmin-n], a) velgjulegur, væminn: Noget er vammelt for een e-n velgir (væmir) við e-u. — b) sem (þiggj.) er velgjugjarnt; sem velgir við e-u: Være v. ved (over) noget.

Vammelhed, án ft., sk., a) væmni. — b) velgja.

***Vampyr**, ft. -er, sk., (bæði) leðurblaka — (og) andi — er sýgur blóð úr sofandi mönnum.

van, óbreytanleg e., [van-r], vanur, a) í være v. vera vanur: „At du vil i dine Lyster fare fort, som du er v.", sem þú ert vanur, að vanda (þínum). — b) í hinu hversdagslega orðatiltæk. pleie v. (at með nh.) vera vanur (að með nh.).

van-, [van-], (sett framan við orð), van-, ó-, o. s. frv.

Vanart, ónáttúra, (spilling).

vanarte (er), h. s., = udarte, vanslægte: „Nogle Værker frembragtes, der ikke have vanartet."

vanartig, ft. -e, e., sem ónáttúra er í, (spilltur).

Vanbrug, sk., (hálf-úrelt), = Misbrug.

vanbruge (hálf-úrelt), = misbruge.

vanbyde (har), h. s., = misbyde.

vanbyrdig, (sem er) hinnar minnstu ættar, (sem er) af lágum stigum, ættsmár; ekki kominn af herrafólki.

Vand, ft. -e, kl., [Vand: vatn = trunde: þrútna; sb. vant, N. g. L. I, 363], A) án hins lausa greinis (en, et), 1) vatn (= ósalt vatn); sjór (= sjóarvatn): Salt V. salt vatn. Fersk V. sætt vatn (sb.: sætt ok meðr öllu úsalt, Stjórn, um vatn). Haardt V. vatn, sem jarðarbragð er að. Slaae V. paa noget hella vatni á e-ð. — Dømmes, at sidde paa V. og Brød vera dæmdur til að hafa ekki annað viðurværi um tiltekinn tíma, enn þurrt brauð og vatn. — Vandet stiger, vatnið hækkar; það er aðfall. Vandet falder, vatnið lækkar; það er útfall. Høit V. flóð (= flæði — fornt: flœðr). Lavt V. fjara. — Reise til Vands, fara sjóveg, o. s. frv. Til Lands og Vands á sjá og landi. Fiske i rørt V. (sb. fiske). (Sb. B). — b) í talsháttum: Være V. i et Sold (vinna e-ð sem engin merki sjer eptir). — Han (dette Toi) bærer ikke V. imod den anden (det andet) kemst ekki í samjöfnuð við (sb.: kemst ekki í hálfkvisti við) hinn (hitt). — Blive til V., verða að öngu, (sb.: það verður ekkert úr því). — 2) um annars konar lög eða vessa. — Talsh.: Hans Tænder løbe i V. derefter, [sb. munnvatn], hann munar (langar) í það. — B) með lausa greininum (en, et), vatnsfall; tjörn; vatn = stöðuvatn; sjór: Et rindende V. vatnsfall. Et staaende V. stöðuvatn. Sættes over et V. vera fluttur yfir á eða tjörn eða vatn eða sund.

Vandaare vatns-æð (sb.: ein fögr fljótandi vatzæðr, Stjórn).

Vandafledning, það að veita vatni af e-u, (sb.: vatnsveita, Grágás II, 289).

vandagtig, ft. -e, e., svipaður vatni.

***Vandalismus**, sk., það að brjóta allt og spilla öllu (einkum listaverkum) eins og Vandalar gjörðu.

Vandarbeide vatnsverk (þ. e. verk sem gjörð eru niðri í vatni).

Vandarve vatnsarfi *veronica beccabunga*.

Vandbad það að lauga sig í vatni.

Vandballe vatnsstampur.

Vandbeholdning, tilbúningur sem vatni er veitt í, (vatnsdæld; sb. Vandkiste).

Vandbi, a) hvöt býfluga. — b) (= Drone, þ. e.) hver af þeim býflugum er menn halda að kleki út unga býflyginu.

vandblaa sem blár vatnslitur er á.

Vandblegn, (á hörundi), bóla (sem vatn er í). Sb. Skoldeblegn, Vabel.

Vandblomst blóm er í vatni vex.

Vandblære = Vandboble.

Vandboble vatnsbóla (B. H.): „Disse svage Vandbobler, som flyde paa Livets Strøm".

Vandbrok bólga í pungnum af því að vessar dragast þar saman (*hydrocele*).

Vandbrud, kl., a) það að vatn brýtur sjer farveg, (sb.: landbrot). — b) staður þar sem brýtur á skerjum.

Vandbryn = Vandflade: „En Urt, hvis store hvide eller gule Blomster ligge i Vandbrynet af Aaer og ferske Søer".

Vandbygning, ft. -er, mannvirki gjört í vatni.

Vandbygningskonst sú kunnátta sem þarf til að gjöra mannvirki í vatni.

Vandbæk = Bæk: „Som et Træ, der er plantet hos Vandbække."

Vandbækken, a) (vatns)munnlaug (sb. Vaskebækken). — b) vatnsdæld, (sb. Vandbeholdning).

Vandbærer, vatnberi, vatnsberi, (hvorttveggja fornt, en haft um sólmerki það, er Danir kalla Vandmand; sb. Vanddrager).

Vandbølge = Bølge. Sb. Vandvove.

***Vandcuur** vatns-lækning.

***Vandcuuranstalt** vatnslækningastaður.

Vanddamp vatnsgufa.

Vanddraabe vatnsdropi.

Vanddrag lækjarfull (sb. Ljósv. k. 24; sb. einnig Rendedrag).

Vanddrager vatndragari (sb.: þeir gerðu Gabaonitas sína þræla ok vatndragara, Stjórn).

Vanddrikker, ft. -e, kk., vatnsdrekkur (= sá sem drekkur mikið vatn).

vanddrukken, [sb. drikke], vatnsósa.

Vanddyr vatndýr (Al. 167).

Vande, kl, = Vandskyl: Et øsende V. (í tali), steypiregn.

vande, s. 1, [vatna], 1) ás., a) vatna e-u (sb.: ok er allri hennar hjörð var vatnat, Stjórn), brynna e-u (fornt): V. Køerne. V. en Hest. — b) döggva, vökva: V. et Havebed. V. Planter (Blomster). — 2) h. s. (har), koma við (yfirborð) vatn(s), (sb.: flytja kerlingar): Kuglen vandede.

Vandel, án ft., sk., a) hegðun: En slet (ulastelig) V. — b) í orðatiltæk. Handel og V. háttalag. — c) (fornt), = Erstatning: „De begjerede for denne Skade tilbørlig V." „Gjøre V. og Vederlag for Skade." „At der skeer tilbørlig Bod og V. for det Drab".

vandet, ft. vandede, e., a) eiginl., sem vatnsbragð er að, daufur: En v. Smag vatnsbragð. — b) óeiginl., daufur: En v. Tale.

Vandfad, a) vatnsskál, (sb. Vaskefad). — b) vatnstunna, (sb.: vatnker, Grágás II, 397).

Vandfald, [sb. vatnfall], a) straumur (í vatnsfalli): Denne Egn har et stærkt V. í þessu hjeraði eru vötn straumhörð. — b) foss.

Vandfang tjörn (sem vötn — lækir — renna í, annaðhvort sjálfkrafa, eða af því að þeim er veitt þangað, til að geta stýrt þeim í burt þaðan).

Vandfarve pentlitur sem hrærður er saman við tómt vatn eða límvatn. (Annað enn Oliefarve).

Vandflade yfirborð vatns.

Vandflaske vatnsflaska.

Vandflod, sk., (vatnsflóð), flóð, (sb. Oversvømmelse).

Vandflue fluga (eða annað skorkvikindi?) sem lifir í vatni.

vandfri, sem ekkert vatn er í, vatnlaus: „Reen og v. Potaske".

Vandfugl, vatnsfugl (B. H.; sb.: sundfugl).

Vandfure ræsi(r) gjört (gjörður) með plógi (utan við akur eða milli akra): Trække Vandfurer i Stubjord.

Vandfureplov, plógur til að gjöra með ræsi (sb. Vandfure), ræsiplógur.

Vandfyrværkeri flugeldaleikur á vatni.

Vandfælde vöiskugildra sem fellir völskurnar niður í vatn.
Vandfærdsel umferð á sjó eða vötnum.
Vandgang sjómál (Fas. III, 426): Skibet fik et Skud under Vandgangen fyrir neðan sjómál.
Vandgjemme, (vatnshirzla), tilbúningur sem vatni er veitt i, (sb. Vandbeholdning): Et muret V.
Vandgrav, vatnsgryfja (B. H); síki.
Vandgreen ófrjó (ávaxtarlaus) grein (á trje). (Sb. Frugtgreen og gold b).
Vandgrød grjón soðin í vatni.
Vandgrøft, síki, skurður.
Vandhjul hjól sem snúið er af vatni.
Vandhold það hvje miklu vatni e-r jarðvegur getur haldið í sjer: Jordsmonnets V.
vandholdende, [sb. holde], sem heldur í sjer vatni: Jordsmonnets v. Evne = Jordsmonnets Vandhold (sb. Vandhold).
Vandholdning = Vandbeholdning.
Vandhund hundur sem vaninn er á að sækja sitt hvað í vatn.
Vandhuus, kamar (Eyrb. 120), salerni (fornt), heimilishús (Fms. III, 200), garðhús (Fms. VI, 15).
Vandhvirvel, bring-iða, (sb. Bølgehvirvel).
Vandhyld = Skovhyld.
Vandhylke, sk., = Vandgjemme; Cisterne.
Vandhøne (fuglinn) *fulica.*
Vandingssted, vatnsból (þar sem brynnt er), brunnur.
*Vandinspecteur (í borgum), umsjónarmaður yfir vatninu (er meira enn Vandmester b).
Vandkalv brúnklukka *dytiscus.*
Vandkam stór stampur til að setja undir vatn úr vatn-aug eða annað bunuvatn. Sb. Kumme b.
Vandkande, a) vatnskanna (= kanna sem vatn er látið standa í). — b) kanna sem vökvað er með í aldingörðum eða kálgörðum.
Vandkar, vatnker (fornt), vatnsker (fornt).
Vandkarse (jurtin) *cardamine amara.*
Vandkiger, n.-e, kk., (í Kaupmannahöfn), vatn-svelnn (þ. e.: hver af sveinum vatnmeistarans, — sb. Vandmester b).
Vandkilde, vatns-uppspretta (sb. Stjórn; sb. einnig Kilde a).
Vandkiste vatns-kista (sem vatn er látið renna í og úr, og gjörð er úr trje eða grjóti).
vandklar skír (skær) sem vatn.
vandkold kaldur og rakur: En v. Taage (Luft, Himmel). Vandkoldt Veir.
Vandkonst tilbúningur til að bleypa vatni upp á við.
Vandkopper, ft., eins konar búle sem bóro fá.
Vandkrukke vatns-krokka.
Vandledning, ft. -er, sk., vatnsveita í stokkum; vatnsveitustokkur.
Vandlod, kl., = Vaterpas.
Vandloppe (skorkvikindið) *monoculus pulex.*
Vandløb, vatnrás, a) það hvernig vötn renna á e-m stað eptir landslagi, (vatnalag). — b) (sb.: þær 2 kvíslir eðr vatnrásir, sem af þessum æðum fram renna, Stjórn), Vatnsfall: „Et farligt V."
vandløs vatnlaus (sb.: þeir „köstuðu honum" — þ. e. Jósep — „í þá hina vatnlausu gröf eðr gjá", Stjórn): „Vandløse Kilder." „V. vorde Flygtningens Vei gjennem Hungerens Ørkner" (sb.: ok er sá vegr mjök vatnlauss, Al.).
Vandmaal, a) grunn-sakka. — b) flóðstöpull (til að sýna djúpt vatns eða sjávar).
Vandmaaling mæling vatnsdýptar.
Vandmand, vatnberi (1812), vatnsberi (Rimb.), vatnberamerki (1812), vatnsberamerki (Rimb.).
Vandmangel vatnsskortur (Stjórn; sb.: Birkibeinar bûfðu vatnfátt, Fms. IX, 45).
Vandmasse = Vandmængde.
*Vandmelon (plantan) *cucumis anguria.*
Vandmester, a) vatnsgæzlumaður (í e-i borg). — b) sjer í lagi, (í Kaupmannahöfn), vatnsmeistari (er, með sínum undirmönnum, — sem kallaðir eru Vandkigere, — á að leggja vatnsrumburnar, og gjöra að þeim, þegar þarf).
Vandmos, kl., (mosategundin) *fontinalis antipyretica.*
Vandmuus = Vandrotte.
Vandmynte (jurtin) *menta hirsuta aquatica.*
Vandmængde vatns-megn.
Vandmærke, sk., (jurtin) *selinum palustre.*
Vandmærke, kl., pappírsmerki (á hverri örk).
Vandmølle vatns-mylna.
Vandorm vatns-ormur.
Vandpas = Vaterpas.
Vandperle = Glasperle.
Vandpladder (í tali), þunn leðja; lapja.
Vandplante jurt er í vatni vex.
Vandpost, sk., brunndæla (P. Þ.).
Vandprøve (fyrrum), sú raun að kasta á vatn konum sem ákærðar voru fyrir galdra til að sjá hvort þær sykki.
Vandpyt pyttur (gjóta, vilpa) sem vatn er í.
Vandpøl = Vandpyt.
Vandpøs = Pøs.
vandre (har og er), h. s. 1, [sb. sögnina andra og nafnið andra-r], ganga, fara, ferðast, (sb.: reika, ráfa, rangla, rogla): Han har vandret vidt omkring i Verden hefur víða farið um heiminn. En vandrende Ridder reikunar-riddari. Vandrende Haandværkssvende (fullnemar í iðnaði, á ferðalagi sínu). — Han er vandret (farinn) til Jerusalem. — V. ud fara (alfarinn) úr landi (til að setjast að annarstaðar). — Planeterne v. om (ganga í kring um) Solen. — „De, som have troet, at Sjælene .... vanrede (byrfi) af et Legeme i et andet." — Efter at vi havde vandret hele (verið á gangi) Dagen. — Han har vandret hele Landet igjennem til Fods hefur gengið (farið á fæti) um land allt.
Vandrebog, ft. -bøger, vegabók (iðnaðarmanns).
Vandregang vegferð: „Din Ungdoms V. Gudsfrygtighed har banet".
Vandrehat (úrelt), ferðahattur.
Vandrekjortel (úrelt), ferðakyrtill.
Vandreklæder, ft., (úrelt), ferðaföt, ferðabúningur.
Vandrelyst, löngun til að ferðast, ferðafýsn.
Vandren, án ft., það að vandre (sb. Nattevandren).
Vandrende, vatnsræsi(r), o. s. frv.; (sb. Rende a, Vandrør).
Vandrer, ft. -e, kk., = Vandringsmand.
Vandreskare ferða(r)flokkur.
Vandrestav (úrelt), = Vandringsstok.
Vandrestjerne = Planet, (sb.: „þessar" stjörnur „eru allar reikandi, en aðrar stjörnur snúast með festingu himins", 1812).
vandret, e., marflatur (B. H.).
vandrig vatns-mikill.
Vandrige allt vatn með því sem þar er í.
Vandring, ft. -er, kk., ganga, göngulag; ferð, ferðalag; vegferð: Gjøre en lang V. ganga langt. Gaae paa V. (um iðnaðarmenn: byrja göngu sína). — „Sjælenes V."; sb. Sjælevandring.
Vandringsaar, ár sem e-r er á göngu (ferð); vegferðar-ár.
Vandringsbane, sk., leið, (sb.: vegferð).
Vandringsdag, dagur sem e-r er á ferð gangandi; vegferðardagur.
Vandringsfærd, ferðalag; vegferð: Vor V. paa Jorden.
Vandringsgang gangur: „Lad mig ei paa min V. dig møde" forðastu að mæta (verða fyrir) mjer á gangi (förnum vegi).
Vandringsland, umferðarland, vegferðarland: „Verden er mit V."
Vandringsløb vegferð.
Vandringsmand, vegfarandi, vegferill, vallari. Sb. Vandrer.
Vandringsstand (það ástand að vera á) vegferð.
Vandringsstav, ferðastafur, farastafur (fornt).
Vandringsvei, leið, (sb.: vegferð).
Vandrotte (dýrið) *mus amphibius.*
Vandrør vatntrumba (fornt; sb. Vandrende).
Vandsaa vatnsasár (sb. Saa).
Vandsamling vatnstjörn.
Vandskade skaði (sem verður) af flóðum.
Vandskat vatns-tollur (galdinn, í borgum, fyrir vatns-neyzlu).
Vandskjel vatna-skipti (þ. e.: sú rák, þar sem vötnum deilir, á fjalli eða bæ; sb.: fjallsbrún): „Et kjendeligt V. finder Sted omtrent midt igjennem Landet" sýnt vatnaskipti verður nær um mitt landið.
vandskoldet, [sb. skolde], sem fellt er hár af með (i) sjóðanda vatni.
Vandskrue vatn-skrúfa: „Archimedis V."
Vandskræk vatnsfælni (B. H.; *hydrophobia*).
Vandskurv eins konar útbrot á sauðfjenaði.
vandsky vatnsfælinn (B. H.).
Vandsky, n. -er, vætuský.
Vandskyl vatnsgangur.
vandslaaet, [sb. slaae], skemmdur af vatns-áhellingu.
Vandslag skemmdir af vatns-áhellingu.
Vandslange vatn-ormur (Al. 168).
Vandsmag vatnsbragð.
Vandsnog = Vandslange.
Vandsnød neyð af flóði eða vatnagangi.
Vandsot (fornt) = Vatersot.
Vandspand, n. -e, sk., vatnsfata.
Vandspeil yfirborð sjóarins (vatnsins).
Vandspring, vatnsbuna upp á við, (vatn sem bunar upp úr trumbu).
Vandstade vatns-tjörn (fornt).
Vandstemning, a) stíflun vatns. — b) (timbur)stífla.
Vandstof vatns-efni (eitt frumefnið).
Vandstraale vatnsbuna.
Vandstrøm, vatnsfall, vatnrás.
Vandstue myloupollur (í læk).
Vandstøvle, vatnastígvjel, (sb.: bússa)
vandsugende, [sb. suge], sem sýgur í sig vatnið, (sb.: gljúpur).
Vandsump vatns-vilpa (t. a. m. í kjallara).
Vandsuppe grjón (eða þvíumlíkt) soðin í vatni.
Vandsvælg = Vandhvirvel.
Vandtrug vatnaþró (úr trje, við brunn eða dælo).
Vandtryk, kl., vatnsþungi (= óþrýsting af vatni)
vandtæt vatnsheldur: V. Læder.
Vandtønde vatnstunna.
vandtør, sem vatn kemst ekki að, (sb. vandfri).
Vanduhr vatns-úr (með vatni fyrir sand).
Vandurt = Vandplante.
Vandvove = Vove (bylgja). Sb. Vandbølge.

Vandvægt flatmælir (pípa með vatni í eða öðrum vökva).

Vandværk, ft. -er, kl., tilbúningur til að veita vatni með, vatns-vjel.

Vandvæxt, ft. -er, vatns-planta.

Vandøgle vatn-eðla.

Vane, ft. -r, sk., [vani], vani, vandi; ávani: Hvad man gjør ofte, bliver omsider til V. kemst um síðir upp í vana. Komme i V. med noget (sb.: e-ð kemst upp í vana fyrir e-m). Komme af V. med noget verða afvanur e-u. — En slem (ond, skadelig) V. ljótur (illur) ávani. Den V. at ryge Tobak. — Orðskv.: V. er ond at vende; sb. vende A, 2.

Vanedrift, ft. -er, fýsn sprottin af vana, (ávana-fýsn).

Vanedyr, skepna sem fylgir tímum vana, (sb.: vanafastur): „Mennesket er ofte blot et V."

Vanefeil, ósiður sem kominn er upp í vana, (illur) ávani.

vanefuld, a) sem hefur margar slóvenjur, (venju-margur). — b) sem hefur e-n óvanda: Vanefuldt Qvæg; sb. uvane.

vanegod góður af (tómum) vana.

Vaneliv líf sem ætíð er eins.

Vanfærd (fornl.), vanferli (sb. Fms. X, 131), vandræði, (óstand).

vanføde (har), h. s., missa höfu. Sb. føre B, e.

Vanfødning, a) sá sem er borinn of snemma. — b) = Misfoster, Vanskabning.

Vanfødsel það að vanføde.

vanfør, [vanfœr-r], vanheill, veill.

Vanførhed, án ft., sk., vanheilsa, veilindi.

Vang, ft. -e, sk., [vang-r], akur eða engi sem girt er um, gerði, (sb. tún): Han har deelt sin Jord i tre Vange.

Vange, ft. -r, sk., [vangi], a) hliðfjöl (á Trappe). — b) spýta sem lögð er á siglutrje (einkum á hlið þess) því til styrkingar. — c) í ft., hliðar(nar á reykjarstúpil).

vange, ás. 1, styrkja (siglutrje) með spýtum (sb. Vange b): V. en Mast.

Vangeled, kl., [-led af lið fyrir hlið], gerðishlið.

Vangeskifte (einnig Vangskifte), það að skipta um gerði til sáningar, (gerða-skipti).

Vangevogter gerðis-vörður.

Vangjemme, vangeymsla, vangæzla, vanhirðing.

Vangskifte sjá Vangeskifte.

Vanheld = Uheld.

vanhelde, ás. 1, lýta = óprýða: „Et Ar paa Kinden, som dog i hendes Dine snarere prydede, end vanheldede ham".

vanhellig, óheilagur (sb.: var völlrinn óhellagr af heiptar blóði, Ísll. I, 98), saurugur.

vanhellige, ás. 1, óhelga (sb.: var þá völlrinn úhölgaðr af heiptar blóði, Ísll. I, 98), saurga.

Vanhellighed, án ft., sk., saurugleiki.

Vanhjemmel heimildar-skortur.

vanholden, [sb. holde og vanhaldin-n], vanhaldinn.

vanhædre gjöra (e-m) vanheiður (Hist. I, 562).

vanke (har), h. s. 1, [vakka; sb. makki og Manke], a) hvarfa (sb.: fílarnir hvarfa um skóginn, Rómv.), hvarfla (fornt), reika, ráfa: Han har vanket meget om i Verden farið víða um heim. — b) (í tali), fást, (sb.: vera í boði): Her vanker god Mad og Drikke. Der vankede Hug.

vankelmodig, hverflyndur (fornt), hverfráður (fornt; sb. flygtig A, 2, a).

Vankelmodighed, án ft., sk., hverflyndi, lauslyndi.

Vankonst (sjaldh.), úlist, listarleysa, (= röng list): „Vankonstens og den mishandlede Naturs Chaos."

vankundig, ft. -e, e.; [vankunnig-r], a) vankunnugur (sb. Gþl. VI), vankunnandi (sb. Gþl. VI), fákunnugur (sb. Gþl. VI), fákænn, fávís, fávitur (Stjórn), fáfróður, ókænn (fornt), ófróður (fornt): „Vankundige og vilde Folk." — b) (sjaldh.), ókunnugur (o-u), sem (þiggj.) er ókunnugt (um e-ð): V. om noget (sb.: vera eigi úfróðari um illa hluti, enn góða, Skuggsjá).

Vankundighed, án ft., sk., fákunnandi (Ekr.), fávizka, fáfræði, ófræði (fornt).

vanlig, ft. -e, e., vanalegur (sb.: umfram sitt vanaligt siðferði, Stjórn; sb. einnig sædvanlig).

Vanlykke (sjaldh.) = Ulykke, Uheld.

vanlykkes (sjaldh.), a) = mislykkes. — b) hljóta gæfuleysi (af e-u): Han skal v. deraf það skal verða honum til falls.

Vanmagt, án ft., = Afmagt a.

vanmægtig = afmægtig.

Vanmægtighed, án ft., sk., = Afmagt 1.

Vanrygte óorð.

vanrygte, ás. 1, koma óorði á.

Vanrøgt, [vanrækt], vangæzla (Grágás II, 341), vanhirðing: Qvægets V.

vanrøgte vanrækja.

vanskabe afskræma: „En Legemet vanskabende, naragtig og bekostelig Klædedragt".

Vanskabning, ft. -er, sk., ferlíki (fornt; sb.: öfuglíki, afskræmi, ómynd, skrípi).

Vanske, sk., (úrelt), = Feil a, Lyde, Mangel 2.

vanske, s. 1, (úrelt), 1) ás., a) spella (fornt), spilla e-u. — b) blekkja, svíkja. — 2) h. s., skorta.

vanskelig, ft. -e, e., a) illur = bágur = örðugur, erfiður, torveldur; torsóttur; vandur; flókinn: En v. Sag. Et vanskeligt Arbeide. Det er vanskeligt for ham (það er örðugt fyrir hann, honum veitir örðugt, hann á bágt — örðugt — með), at finde sit Udkomme. Han taler saa hurtigt, at man har vanskeligt ved (menn eiga bágt með, mönnum veitir örðugt) at følge ham. — En v. (þungur, torskilinn) Forfatter. — b) vandlyndur (sb. Sturl. III, 123, Fms. X, 420; sb. einnig: gjörðist Kálfi þá vangætt — fyrir vandgætt — til skaps konungs, Fms. V, 125; sb. enn fremur særsindet, egen b, γ).

Vanskelighed, sk., 1) án ft., það að vera vanskelig, a) (sb. vanskelig a), torveldi (fornt), örðugleiki, erfiðleiki. — b) (sb. vanskelig b), vandlyndi, (sb. Særsindethed, Egenhed b): Konen maa tidt bære over med sin Mands V. — 2) með ft. -er, örðugleiki, erfiðleiki; erfiðismunir; vandkvæði, tormerki; (sb.: vandræði, kröggur): Der er mange Vanskeligheder ved dette Foretagende. Han gjorde mange Vanskeligheder (sb.: ek var yðr þá orfiðr, Nj. 229; — Flosi beiddi Ljósvetninga liðveizlu; en þeir voru erfiðir ok torsóttir, Nj. 223).

Vanskjebne, hamingjuleysi (Rómv.), gæfuleysi (fornt; sb. Uheld, Ulykke); ósköp (í fornri merk.).

vanslægte (har), (haft um skynsamar verur og andlega hluti), úrkynjast (B. H.), úrættast (B. H.), verða ættleri, affaðrast (Fms. XI, 423): V. fra sin Stamme úrkynjast. V. fra sine Forfædre úrættast. — „Retfærdigheden selv kan v. til (getur snúizt í — upp í —) Strenghed og Tyrannie."

Vanslægtning, I) sk., það að vanslægte: „At forebygge Nationens V." — II) kk., ættleri, ver(r)feðrungur (fornt).

Vansmag, óbragð, (sb. Afsmag).

vansmagende, [sb. smage], bragðlaus.

vansmægte, vanmegnast (sb. Al.), ómagnast: V. af Hunger (Tørst).

Vansnilde, (úrelt), a) ósnilli (fornt). — b) = Uforsigtighed.

Vansnildhed (úrelt) = Vansnilde.

Vant, ft. -er, kl., fastur kaðall (á skipi); (einkum) siglu-kaðall.

Vante, ft. -r, sk., [vatt- — fyrir vant- — í vöttr], vöttur (fornt), (prjónaður ullar-) vettlingur, bandvettlingur, (Fms. III, 176).

Vantmager, ft. -e, kk., (fyrrum), = Dugmager.

Vantrivelse, án ft., sk., óþrif, kyrkingur.

vantrives þrifast ekki. — B) fornl bo. l. t., vantreven, sem óþrif eru (kyrkingur er) í: Vantrevne Børn (Planter).

Vantrivning, I) sk., = Vantrivelse. — II) kk., afstyrmi.

vantro, tortryggur, a) ekki trúgjarn, ekki auðtrúa; tortrygginn. — b) (sb.: hann — þ. e. Jesús — ávitaðs [fyrir ávitaði] þá, því at þeir váro tortryggvir), ótrúaður (fornt), trúlaus (fornt).

Vantro, a) tortryggni. — b) tortryggð (sb.: skulum vér leysa rexna tortryggðar hans, ok láta egi — e = ei — af, áðr hann kennir skapara sinn), ótrú (fornt).

Vanvare, án ft., sk., ógát, gáleysi: Det skete af V., það var gjört í ógáti (gáleysi), það varð óvart. Jeg gjorde det af V. mjer varð það óvart.

Vanvid, [vanvit], vitfirring (sb.: kona hans fékk vitfirring, Fms. VI, 141. — Sb. einnig Aandsforvirring; Forrykthed; Affindighed; Galskab a).

vanvittig, a) vitstolinn (fornt), vitstola, (sb. Œr ertu, systir! ok ervita). — b) (fornl.) = uforstandig, o. s. frv.

Vanvittighed, án ft., sk., a) = Vanvid. — b) (fornl.) = Uforstand, Ufornuft.

vanvoxen, [sb. voxe], (fornl.), armskapaður, ljótvaxinn (sb. Fms. I, 133; sb. einnig forvoxe 2): „En liden og v. Mand" lítill maður og ljótvaxinn.

vanzire = vanhelde.

vanædles, þs. 1, spillast, saurgast (sb. vanslægte).

Vanære, vansæmd, vanvirða, vanvirðing, ósæmd, óvirðing, (sb. Skam A, 1, a).

vanære, vanvirða, óvirða, ósæma: En vanærende Opførsel (Straf) hegðun (hegning) sem manni er til skammar. Han foretrak at døe, for at leve vanæret lifa við skömm.

*Vapeurs, ft., ógleði.

var, e., [var-r], 1) (á Jótl.), var, varkár. — 2) (einnig ritað vaer), i blive noget v. verða var við e-ð, taka eptir e-u.

varagtig, e., (ótíðara enn varig), a) sem heldur vel, haldgóður, björgóður, veigagóður, (sb. varig b). — b) langvinnur: „V. Sygdom". — c) stöðugur, staðfastur (sb.: þóttisk jarl sjá hann staðfastan í guðs ást, 623): „Blive v. i sit Forsæt."

Varagtighed, án ft., sk., staðfesti, o. s. frv.: „En saadan V. i Følelsen".

Varde og Vare, ft. -r, sk., [varði, varða], 1) Varde (finnst einnig ritað Vare), a) varði, varða. — b) viti. Sb. Baun. — 2) Vare, staður (hóll, hæð, turn, eða þvíuml.) þar sem verið er á verði, (sb.: varðberg): „Vægtere, som sidde høit i Veir paa en V."

Vardehuus varðhús hjá vita.

*Vardein, kk., sá sem hefur það embætti að reyna sannvirði málmgrýtis eða peninga eða málmgripa, (málmreynir).

*vardere, ás. 1, reyna (málm; sb. Vardein).

Vare sjá Varde.

Vare, sk., [vari], I) í orðatiltækjunum a) tage sig V. eða tage sig i V. gá að sjer: Tage sig V. (eða i V.) for noget, vara sig á e-u, varast e-ð. — b) tage V. paa noget, hafa gát (vakandi auga) á e-u; annast e-ð: Tage V.

paa Stjernernes Gang. Tage V. paa sit Embede stunda embætti sitt. — c) have meget at tage V., eiga margt að annast, eiga í mörg horn að líta, (sb.: þótt hann eigi í mörgu at standa, 655 XXXII). — II) feigðarforynja veiks manns í sjálfs hens líkingu; (sb. furða).

vare, s. 1, [vara], A) h. s., 1) v. paa a) (sjaldh.), sjá um: V. paa sit Embede stunda embætti sitt. — b) (sjaldh.), sitja um: V. paa een. — c) (úrelt), þjóna (e-m). — 2) v. for een gera vart við e-n (að hann sje kominn). — B) ás., a) (sjaldh.), sjá um, gæta (e-s): V. (stunda) sit Embede. „V. den Fangne." — b) v. sig for noget vara sig á e-u: Var dig for hans Rænker! — Var dig varaðu þig! — c) (úrelt), verja, vernda. — d) (úrelt), geyma: Det er ondt for en Fattig, der har en Skilling, og ingen Pung at v. (geyma, hafa) den i (orðskv.). — e) v. een ad gjöra e-n varan við.

vare (har), h. s. 1, a) standa, standa yfir, haldast: Krigen har varet (staðið yfir) i syv Aar. Bryllupper varede i 3 Dage. Denne Glæde varede kun kort var skammvinn, (sb.: það er skammgóður vermir). Det varede længe, inden han kom hann kom ekki fyr enn seint og síðar meir. Det varer for længe það stendur of lengi á því.— b) halda vel: Det er Tøi, som varer, (sb.: veigur, góður hjör).

Vare, ft. eins, og líka -r, sk., [vara], vara, varningur, (sb. varnaður): „De Vare, som ikke ere anførte paa Toldrullen". Disse Varer ere meget efterspurgte. Baade Varer lögur (sem vara). Enhver Kræmmer roser sine Varer það er lakur kaupmaður, sem lastar sína vöru.

Varefoged, [sb. vare B, c], maður sem hafði það starf að segja bændum til hvenær þeir skyldu vinna herramönnum dagsverk (sb. Hoveri).

Varegods, [sb. vari, t. a. m. í orðstiltæk.: til venar og vara), varahlutir (er til skipbóta þarf; sb. Skuggsjá 30).

Varehandel, [sb. Vare af vara varningur], vöruverzlun (gagnstætt Pengehandel a og Vexelhandel).

Varehuus, [sb. Vare af vara varningur], vöruhús, vörubúr.

Varekjelder, [sb. Vare af vara varningur], = Pakkjelder.

Vareloft, [sb. Vare af vara, varningur], = Pakloft.

varelos, [sb. Vare — af vari — I], varðhaldslaus.

Varemægler, [sb. Vare af vara varningur], milligöngumaður um vöruverzlun (gagnstætt Vexelmægler, o. s. frv.).

Vareoplag, [sb. Vare af vara varningur], vörubyrgðir.

Vareskifte, [sb. Vare af vara, varningur], vöruskipti (þegar vara mætir vöru en ekki peningum).

Varesæk, ft. -ke, [sb. Vare af vara varningur], vörusekkur (Isl. II, 204—205).

varetage, ás., [sb. Vare — af vari — I, b—c], sjá um, stunda, rækja: V. sit Embede. V. sine Pligter.

Varetegn og Vartegn, 1) [sb. Vare — af vari — II], fyrirboðun, forynja (sb.: at þessi hans .... framferð mundi verða forynja hinnar fremri tignar, Starl. IV, 5). Sb. Forvarsel. — 2) [sb. vare B, c], viðvörunarmerki: „V. kastes paa Strømmene til de Seilendes Underretning." (Sb. Varetønde). — 3) [sb. var 2], einkenni.

Varetægt, [sb. Vare — af vari — I, og varetage], a) umsjón, vernd: „Formane Qvinderne, at de med deres Børn have god V." Være under eens V. Befale een i Guds V. fela e-n guði á vald. — b) varðhald (sb.: Konungr lèt þá handtaka Rauð ok hafði hann með sér í varðhaldi, Fms. I, 306; sb. einnig: höpt): Sættes under V.

Varetægtspenge, ft., borgun fyrir varðhald og annan kostnað á bandingja.

Varetønde, [sb. vare B, c], tunna til að sýna grynningar (eins konar dufl).

varevild, [sb. Vare — af vari — I], = varelos.

*variabel, ft. variable, e., = foranderlig, afvexlende (sb. afvexle 3), ubestandig, ustadig.

*Variant, ft. -er, sk., mismunagrein, (sb.: orðamunur).

*variere, s. 1, a) ás., gjöra tilbreyting í (e-u). — b) h. s., vera misjafn.

*Varietet, ft. -er, sk., a) mismunur; tilbreyting. — b) = Afart.

varig, ft. -e, e., [sb. vare standa yfir], a) sem lengi helzt, langvinnur: Et varigt Indtryk. — b) sem endist vel (lengi), endingargóður, (sb. varagtig a): Staal er mere varigt (endist betur) end Jern. Dette Tøi er ikke varigt.

Varighed, án ft., sk., a) það að haldast lengi (vera langvinnur): Have (være af) V. haldast (lengi). — b) hald.

varlig (einnig ritað vaerlig), ft. -e, e., [varlig-r], = varsom.

varm, ft. -e, e., [varm-r], a) eiginl., varmur, heitur, hlýr: Det, som i en stærk Grad er varmt, kaldes hedt; og lunkent det, som ei er meget varmt. Varmt Vand, heitt (volgt) vatn, (sb.: nærði líkamina með vörmu vatni, Stjórn). Varme Bade laugar. V. Mad heitur matur. En v. Luft heitt veður. — Blive v. af Arbeide (sb.: e-m hitnar á e-u). — V. Sommer hita-sumar. — Varme Lande heit lönd (= lönd þar sem heitt er). — Varme Klæder hlý föt. — b) óeiginl., einlægur, hjartanlegur; o. s. frv.: En v. Deeltagelse (Følelse, Kjærlighed). Et varmt Venskab. — En v. Phantasie fjörugt ímyndunarafl. — 2) varmt, sem ao., a) eiginl., varmt, heitt, hlýtt: Solen skinner varmt, það er heitt sólskin, það er sólskin og hiti. Gaae varmt klædt vera í hlýjum fötum. — b) óeiginl., einlæglega, hjartanlega; hlýlega; o. s. frv.: Tale varmt for en Sag.

Varme, án ft., sk., [varmi], a) eiginl., vermi (fornt), hiti, ylur, velgja, hlýindi, (sb.: hjón þurfa eldingar, Gþl. 358): Vandets (Blodets) V. Sommerens V. sumarhitinn. — Kom ind i Varmen. — b) óeiginl., fjör, eða þvíuml.: Han talte (forsvarede sig) med V. og Eftertryk. Hjertets V. (hjartanlegleiki). Phantasiens V.

varme, ás. 1, verma, heita, hita, velgja: V. sig ved Ilden (sb.: Egill gekk til elds at verma sik, Eg. 762; konungr bakaði við eldinn, Fms. XI, 64). Der gaaer meget Brænde til at v. (gjöra heitt í) den store Stue. Sengen maa varmes (það verður að verma rúmið) for den Syge. Melken skal varmes uden at koge (sb.: vermdi hún þar vatn, til at fægja sár manna, Fms. V, 91). V. Mad op; sb. opvarme b.

Varmebækken (lok-mundlaug með glóðum í sem) rúmvermir.

Varmeflaske (tinflaska með heitu vatni í sem) rúmvermir.

Varmegrad hiti (að því leyti hvað mikill hann er).

Varmekurv vermilaupur (þ. e. vandlaupur sem glóðapottur eða glóandi járn er látið í og tek ofan yfir og þar á lögð klæði til að verma þau).

Varmeleder, sk., hlutur að því leyti hversu ylnæmur hann er: „De Legemer, gjennem hvilke Varmen med Lethed udbreder sig fra en Deel til en anden, kaldes gode Varmeledere" eru kallaðir ylnæmir. En slet V.

Varmeledning, sk., það að hleypa hita úr einu í annað.

Varmelære hitafræði.

Varmemaaler, sk., = Thermometer.

Varmespilde hita-eyðsla til ónýtis.

Varmestof hita-efni.

Varp, kl., [varp], 1) varp (Gþl. 426). — 2) kaðall eða kaðlar til skipdráttar á vatni (sb. varpe).

Varpanker, dráttar-akkeri, (sb. varpe).

varpe, ás. 1, [varpa], draga (skip, á vatni, með köðlum sem festir eru í akkeri eða um stöpla): V. et Skib ind (ud) af Havnen.

Varpegarn, eins konar net, (varpa?).

Varpegods dragkaðlar (sb. varpe).

Varpepæl stöpull sem kaðlar eru festir um þegar skip eru dregin á vatni (sb. varpe).

Varpetoug dragkaðall (sb. varpe).

Varpetrosse = Varpetoug.

Varpning, sk, það að varpe.

Varsel, ft. Varsler, sk., 1) vörun, viðvörun; stefna: Give een V. Kald og V. stefna. Med lovlig V. með rjettri lagastefnu. — 2) fyrirburður, fyrirbending, undur, (sb. Forvarsel, Forbud II, b, Forbetydning, Varetegn 1).

Varselbilled (e-r mynd sem) fyrirburður.

Varselklang vörunar-hljómur.

Varselkraft sú náttúra að boða fyrir óorðna hluti.

Varselrøst rödd sem varar við e-u eða segir e-ð fyrir eða veit á e-ð.

Varselfagn vörunar-orð.

Varselsang, vörunar-söngur; söngur sem veit á e-ð.

Varselsfugl fugl sem tekið er mark á (um óorðna hluti).

Varselsmand = Stævningsmand.

Varselsord vörunar-orð.

Varselsraab vörunar-óp.

Varselsraad viðvörun(ar-ráð).

Varselsskrig gól sem veit á illt: „En huuløiet Ugle forfulgte ham med V."

Varselsstemme = Varselrøst.

Varselssyn fyrirburður (sem menn þykjast sjá).

Varselstegn, fyrirburður, undur.

Varselstid stefna (þ. e. tíminn frá því stefnt er og þangað til maður á að koma á þing): „Forlænge Varselstiden."

varsko, mo., varaðu þig!, varið þjer yður!, varið þið ykkur!

varskoe, ás. 1, segja (e-m) að vara sig.

varsle, ás. 1, a) vara (e-n) við; gera (e-n) varan við: Han har lovet at v. mig i Tide. — b) (sjaldh.), stefna (e-m). — c) boða (e-ð) fyrir, vera fyrir e-u = vita á e-ð.

Varsling, ft. -er, sk., stefna (= það að stefna e-m).

varsom (einnig ritað vaersom), ft. -me, e., varúðugur (fornt), varkár, gætinn; varlegur, gætilegur: Være v. i at vælge sin Omgang. — b) varsomt, sem ao., varlega, gætilega: Gaae varsomt med noget. Være noget varsomt.

Varsomhed (einnig ritað Vaersomhed), án ft., sk., varúð, varfærni, varkárni, gætni.

Vartavl, [-tavl af tafl], (úrelt), = Brætspil.

varte, ás. 1, í orðatiltæk. v. op a) með þal.: V. een op þjóna e-m (sb.: hún .... þjónaði honum eigi verr enn bónda sínum, Nj. 62). — b) án þal.: V. op ved Bordet þjóna fyrir borðum (sb. Fms. VII, 85; sb.: ganga um beina).

Vartegn sjá Varetegn.

Vartpenge, ft., millilaun (þ. e. laun sem embættismanni eru veitt milli þess hann fer úr einu embætti og þangað til hann kemur í annað): Kongen satte ham paa V. Staae paa V. hafa millilaun.

Varulv, [vargúlf-r], vargúlfur (Strengleikar 30).

varøiet varkár.

***Vasal**, ft. -ker, kk., = Lehnsmand a; Undersaat, (sb. undergiven a).

***Vase**, ft. -r, sk., vandað ker sem haft er til prýðis.

Vase, ft. -r, sk., brú (af hrísi eða limi eða moldu) yfir mýri. — b) (úrelt), = Neg.

Vask, sk., 1) án ft., þvottur, a) (sb.: Skapta hvarf skyrta ....; en þat var af gjört, at konur hefði gleymt í þvætti, Sturl. II, 165), = Tvæt a: Vi have stor V. i Dag. Hun har staaet i V. (verið að þvo) hele Dagen. — b) = Tvæt b: Loftet hænger fuldt af V. — 2) með ft. -e, (í eldhúsi), þró sem ílát eru skoluð í: Vasken er af Steen. Denne Rende gager fra Vasken.

vaske, ás. 1, [vaska], a) (sb.: Barði .... biðr konu lúka verki sínu ok vaska honum betr, Ísll. II, 334), þvo e-m: V. sig þvo sjer. — b) þvo (hvað sem er): V. noget i Vand. — V. Bordet af þvo borðið. — c) v. op þvo ker og borðgögn. — d) þvo (óhrein föt eða þvíuml.): V. Tøi (Linned). Dette Silketøi kan ikke vaskes. — V. Pletter ud þvo bletti úr. — e) v. Guld skola gullsand. — f) (í tali), have vasket sig, vera til valið, vera mesta höfuð-þing.

Vaskeballe sjá **Vaskerbalke**.

Vaskebækken mundlaug til að þvo sjer úr.

Vaskefad, skál til að þvo sjer úr, (votto skál).

Vaskehandske hanzki sem þolir þvott.

Vaskejord = **Vakkejord**.

Vaskekar þvottaker.

Vaskekedel sjá **Vaskerkedel**.

Vaskekjelder þvottakjallari.

Vasken, án ft, sk, það að **vaske**.

Vaskeplads þvottastöð.

Vasker, ft. -e, kk., þvottari (677), þvottamaður (B. H.).

Vaskerbalke (einnig **Vaskebakke**), þvottastampur.

Vaskerbænk þvottaborð.

Vaskerhuus, þvottahús, þvotthús.

Vaskeri, ft. -er, kl., þvottahús (með því sem þar til heyrir).

Vaskerkedel (einnig **Vaskekedel**), ketill sem vatn er heitt í til þvottar.

Vaskerkone þvottakona (B. H.).

Vaskerlon þvottakaup.

Vaskerpige þvottastúlka.

Vaskers, kl., = **Vaskerhuus**.

Vaskertrug (einnig **Vasketrug**), þvottatrog, þvottaþró.

Vaskeseddel, þvott-miði, þvottskrá.

Vaskesvamp ujarðarvöttur.

Vaskesæbe þvottasápa.

Vasketrug sjá **Vaskertrug**.

Vasketøi þvottur (= þvegin föt); Vasketøiets Strygning.

Vaskevand vatn til að þvo sjer úr.

Vaskning, ft. -er, sk., það að **vaske** (þvottur).

Vat, án ft., kl., þykkt millifóður og laust í sjer einkum úr viðarull eða (löku) silki.

Vaterbord, kl., yzta borð í þilfari, (gatborð).

Vaterkine taug utan á stór-skipum skammt fyrir ofan sjómál höfð til að taka í o. s. frv.

Vaterpas lágmál (Sch.). Sb. **Vandpas**, **Vandlod**.

Vatersejl þríhyrnt segl sem stundum er við haft og sett neðarlega.

Vaterskout, kk., maður sem hefur það embætti að skrá nöfn og tölu á þeim hluta sjdliða sem er í kaupferðum.

Vatersot sjá **Vattersot**.

Vaterstag hver af þeim þremur köðlum sem ganga af enda brandsins á bofskipi.

Vatmager, ft. -e, kk., só sem býr til **Vat**.

vatre, ás. 1, gjöra (með kefli) bylgjumyndir á (vefnað): Vatret Taft. Vatrede Baand.

Vatsilke (lakt) silki sem haft er í **Vat**.

***vattere**, ás. 1, láta í (fat) þess háttar millifóðor sem kallað er **Vat**.

Vattersot (fyrir **Vatersot**), vatnkálfur (sb.: þú hafðir þá sótt, er ongi maðr fær bót af; þat heitir idroplous; þat köllum vèr vatnkálf, 619): Tappe een for V. Sb. **Vandsot**.

vattersottig, ft. -e, e., sem hefur vatnkálf.

Vau, nafn, jurtin *reseda luteola*.

***Vaudeville**, ft. -r, sk., a) = Almuesagn, Folkesagn; Gadevise. — b) söngleikur um hversdagslegt efni.

***Vauxhall**, kl., skemmtunar-grasgarður með lömpum og hljóðfæraslætti og danzi.

Ved, sk., [veð], (úrelt), = **Veddemaal**: Slaae Veds eða slaae til Veds, slá veðs, veðja.

Ved, án ft., kl., [Ved: við-r = Led: lið-r], = Træ 2, a: Hugge V. i Skoven. Et Læs V. viðarhlass. Tørt V. Vedet i dette Træ er meget fast.

ved, ft., [við], I) með falli (sem **ved** stýrir), A) um stað, a) við: Huset ligger v. en Skov. — Sidde v. Kakkelovnen. — Han sad ved min høire Side, við hægri hliðina á mjer, hægra megin við mig, (sb.: sat þar drottning til vinstri handar konungi, Fms. VI, 439; á vinstri — hægri — hönd e-m). — Nær (temmelig nær, lige, strax, tæt) v. Porten. — Slaget ved Leipzig. — b) hjá e-m: Jeg stod nær (lige, tæt) v. hende (en ekki tómt: Jeg stod v. hende. Sb. **hos**). — c) røre v. noget (een) koma við e-ð (e-n). — B) um tíð, um, o. s. frv.: Bogen er skrevet v. Aar 1550 (eða v. Midten af det 16. Aarhundrede) um 1550 (hjer um bil á miðri 16. öld). — Det var v. St. Hansdag (Paasketid, Juletid), um jónsmessu (páska-, jóla-) leytið, (sb.: þat var um miðsumarskeið, Fms. VII, 99). Det var i Fjor v. denne Tid (um þetta leyti), at han reiste. Det skete v. Dagens Frembrud um dægramótin. — Reise v. Nattetider (sb.: þótt monn fari um nætr, Fdstbr.). Komme v. Nattetider, um nótt, á næturþeli. — C) í auknu eða hálf-óeiginl. eða ateiginl. merk., 1) þar sem **við** stýrir, eða mundi stýra, þol. á ísl., a) have noget v. Haanden hafa e-ð hjá sjer (svo að maður geti tekið til þess; sb.: það er ekki í handraða). — b) være tilstede (ado nærværende) v. noget vera við staddur við e-ð. — Jeg var ikke v. Brylluppet (Festen) var ekki í brúðkaupinu (boðinu, eða þvíuml.). — c) de ere endnu v. Bordet er(u) enn að borða. — De ere v. Balletten það er með bendingadanzinn. — d) gjøre noget v. en Sag gjöra e-ð í e-u (máli). — V. (um) denne Sag er adskilligt at erindre. — e) han er ansat v. (er settur kennari í) en lærd Skole. — Staae (tjene) v. Rytteriet (de lette Tropper). — f) blive v. Sagen fara ekki frá efninu. — g) det bliver v. mit Løfte það stendur við það, sem jeg lofaði (hef lofað). — Staae v. sine Ord efna orð sín. — h) jeg tænkte v. mig selv (hugsaði með sjálfum mjer), at o. s. frv., (sb.: hugsaði hugurinn minn). — i) der er Fare v. den Ting það er ekki hættulaust. Der er Tab v. den Ting maður hefur skaða á því. Der er Lykke (Uheld) v. den Ting því fylgir lán (ólán). — Der er intet v. dette Tøi það er ónýtt (veigalaust). Der er intet (eða intet Godt) v. ham það er ekkert í hann varið. Der er intet Ondt v. ham hann er meinlaus. — k) være v. god Helbred, hafa góða heilsu, vera heilsugóður. Være v. sin fulde Forstand; sb. **Forstand a**. Være vel v. Magt; sb. **Magt A, 1, b.** í tali: Jeg er ikke v. Penge i denne Tid jeg er ekki peningasterkur um þessar mundir. — l) det kunde være v. 1000 Mand, það voru, á að gizka, hjer um 1000 manna, (sb.: hann fór at þeim með nokkur 500 manna; .... þá týndist Áslákr Hauksson ok nokkur 6 skip eða 7, Fms. IX, 276). — m) være god (ond) v. een, vera góður (vondur) við e-n, (sb.: þeim var ek vorst, er ek unna mest). — n) vægre sig v. noget; sb. **vægre**. — o) stille een (sig) v. noget; sb. **skille 1, e.** — p) tage (holde) een v. Haanden, taka (halda) í höndina á e-m, (sb.: leiða e-n). — Trække en Sag ved Haarene hártoga e-ð. — q) við (sb.: Haraldr ok Erlendr .... sigldu inn um nóttina við stjörnuljós, Fms. I, 54): Læse v. Lys. Læse v. en Lampe. Dette gjør man bedre v. Dagen við dagsbirtuna. Et Optog v. Fakkelskin prúsessía með kyndlum. — r) við (sb.: mátti hann ekki ganga, nema við staf, Nj. 219; ef eigi styddumst ek við höndina .... ef eigi stydda ek mik við báða fætr, Fas. I, 228): Støtte sig v. en Stav. Gaae v. (eða v. Hjelp af) Krykker, ganga við hækjur, (sb.: hún gekk við tvo stafi, Fas. III, 152). — s) bage noget v. Ilden (sb.: Sá er „annarr" eldr, „er baka skal við ok sjóða", Gþl.). Stege noget v. Ilden (sb.: at hann skyldi taka hjarta Fáfnis, ok steikja við eld). Tørre noget v. Ilden. — t) vaagne v. noget vakna við e-ð (forn). — V. disse Ord (við þessi orð — annaðhvort = af þessum orðum, eða = þegar þessi orð voru töluð) skal hun i at græde. — u) være glad v. noget; sb. **glad a**. — v) með: Han blev helbredet v. koldt Bad. Opnaae noget v. lemfældige Midler, koma e-u til leiðar með góðu, eða þvíuml. Han lod mig sige v. sin Tjener (gjörði mjer boð með þjóni sínum), at o. s. frv. Jeg fik det at vide v. ham, hann (komst eptir því og) sagði mjer það, eða þvíuml. — x) á (e-u): Tage een af Dage v. Gift, drepa e-n á eitri, (sb. at Fróða væri gefinn dauðadrykkr). — y) fyrir (e-u): Han skal miste Livet v. Bøddelens Haand. — Han blev dræbt v. et Pistolskud hann fjell fyrir skoti úr smábissu. — Han opnaaede Embedet mere v. andres Anbefalinger, end v. egne Fortjenester. — z) af (e-u): Han blev saaret v. (fjekk sár af) et Sværdhug. — Han blev meget rørt v. (komst mjög við af) dette Syn (sb.: e-ð fær á e-n; e-ð fær e-m mikils). Ingen er uheldigere v. (hefur haft verra af) denne Begivenhed, end jeg. — þ) í (e-u, — í líkri merk. og: af e-u): Huset blæste om v. Stormen. Ingen har lidt saa meget v. (orðið fyrir jafnmiklum skaða í, haft jafnmikinn skaða af) Ildebranden, som han. — æ) sværge v. Gud (sb.: ek sver þess við Palladem ...., at ek skal ekki ljúga). Jeg besværger dig v. Alt hvad helligt er (sb.: ek særi þik fyrir alla krapta Krists þíns ok fyrir manndóm ok karlmennsku þína, Nj. 176). Jeg forsikrer det v. min Ære (jeg legg það undir drengskap minn). — ö) kalde een v. sit Navn, kalla e-n nafni sínu, kalla e-n eins og hann heitir. Kalde en Ting v. sit rette Navn; sb. **kalde B.** — aa) hvad forstaaes v. (hvað merkir) dette Udtryk? — bb) blues (undsee sig, skamme sig) v. noget láta sjer þykja minnkun (skammast sín) að e-u. — Kjedes v. noget, hafa leiðindi af e-u, láta sjer leiðast e-ð. — cc) kjendes v. een (noget); sb. **kjende 1, f.** — 2) þar sem þiggj. er, eða mundi vera, hafður á ísl.: Jeg kunde ikke gjøre v. det, jeg gat ekki að því gjört, mjer varð það óvart. — II) þar sem **ved** stýrir öngu falli, 1) þar sem það stendur fyrir framan **at** með nh., a) hun er v. at dække Bordet hún er að breiða (bera) á borð. Jeg var v. at spise jeg var að borða. — b) holde v.; sb. **holde II, B, 11, b.** Hun blev v. at skrive hún hjelt áfram að skrifa. Han bliver endnu v. at forfølge dem, hann er að elta þau (o. s. frv.) enn, hann ofsækir þau (o. s. frv.) enn. — Einnig: Blive v. med noget, halda áfram með e-ð; fara e-u fram. — c) han har godt

(let) v. at gjøre det hann á hægt með það. — d) han fik Feberen igjen v. (á því) at gaae for tidlig ud. — 2) þar sem fyrirsetningin stendur fyrir aptan það orð, er hún hefði átt að stýra, a) gjøre en Ting v. gjöra að e-u (sem bilað hefur). — b) det kommer ikke mig v., það tekur (nær) ekki til mín, það skiptir mig öngu, ekki varðar mig um það. — c) tales v. talast við (Fms.).

*Veda eða Vedam, sk., hinar helgu bækur Indverja.

*Vedam sjá Veda.

vedbeholde halda (e-u) við.

Vedbend eða Vedbende, sk., (viðarteguudin) *hedera helix.*

Vedbende sjá Vedbend.

Vedbendranke teinungur af *hedera helix.*

vedblive (har og er), halda áfram, hætta ekki: Han vedblev (var) at spille hele Aftenen. Jeg har vedblevet (hef allt af verið) at paaminde ham. Han er vedbleven i sin Paastand til det yderste hann fór ekki ofan af sínu máli fyr enn í seinustu lög.

Vedblivelse, sk., (sjaldh.), það að vedblive.

Vedbliven, án ft., sk., það að vedblive.

vedbør, persónulaus h. s. 1, og varla höfð nema í framsöguh. nút. t., (sjaldh.), ber, byrjar, sæmir, hæfir: Straffes som v. Han viste sig som det vedbør en Fyrste sem höfðingja byrjar.

vedbørlig, ft. -e, e., löglegur, (sb. tilbørlig): Han har faaet v. Betaling. Han maatte udstaae den vedbørlige Straf.

vedde (einnig ritað vædde), s. 1, [veðja], a) sem h. s. (har), veðja: Jeg vedder (tør v.) med Dem, at han kommer ikke i Morgen (sb.: mantu vilja veðja við oss, at þú hafir sèt jafngott gull, Fas. I, 317). De veddede om 10 Rigsdaler, þeir settu 10 dali undir, (sb. b). — b) sem ás., veðja e-u: Hvad skal vi v. hverju eigum við að veðja? Jeg vedder 100 Rigsdaler mod 1 (sb.: logði hvórr þeirra við hundrað silfrs, Ísl. I, 194; skulu vèr við setja fjúrar merkr gangsilfrs, en þú knif þinn á belti, Fas. I, 317; sb. einnig a).

Veddekamp, ft. -e, það að reyna e-ð með sjer, (kapp)leikur.

Veddekjørsel kapp-akstur.

Veddeleg, ft. -e, (kapp)leikur. Sb. Veddekamp.

Veddeløb, a) kapphlaup, (sb.: Útgarðoloki ..... bað hann renna í köpp við Þjálfa; Þjálfi þreytti rásina við þann, er Hugi hèt). — b) kapp-reið.

Veddeløber, a) kk., kapphlaupamaður. — b) sk., kappreiðarhestur.

Veddemaal veðjun (fornt): Gjøre et V. med een veðja við e-n. Vinde et V. eiga (hljóta) veðfje. Tabe et V. missa veðfje.

Vedden, án ft., sk., veðjun (fornt).

Vedderiden = Vedderidt, Veddeløb b.

Vedderidt = Veddeløb b.

Veddesang það að reyna sig við aðra í söng eða skáldskap.

Veddesanger sá sem reynir sig við aðra í söng eða skáldskap.

Veddeseiling kapp-sigling (fornt).

Veddespil = Veddeleg.

Veddestrid (kapp)leikur. Sb. Veddekamp.

Veddesvømning kapp-sund.

veder-, [viðr], sem fremri hluti af samsettu orði, merkir ýmist við, endr-, eða þvíuml.

Vederdøber (fornl.), = Gjendøber.

vederfares, í þál. t. vederfores og vederfaredes, í ho. l. t. vederfaret, vilja (e-m) til: Det, som v. een, kan ogsaa møde en anden. Der vederfores ham en Ulykke (honum vildi slys til, hann varð fyrir slysi) paa Reisen. „At man ikke nøiedes med at jamre over den Ulykke, der var dem vederfaret" er þeir höfðu í ratað.

vederhæftig, ft. -e, e., fullveðja (sb.: svá framt sem þeir eru fullveðja með kirkjurnar, Hist. I, 529), óhættar (sb.: ef hann er áhættr skuldanautr, Grágás II, 2,6; þeir sem úhættir sè at borga fyrir öll kirkjufè, Sturl. IV, 104).

Vederhæftighed, án ft., sk., það að vera vederhæftig.

Vederlag, kl., a) endurgjald: „Velgjerningers V." — b) uppbót: „Et V. for det, vi opoffre for vore Pligter".

Vederlæg, kl., (úrelt), = Vederlag.

vederlægge, a) endurgjalda, (sb.: launa): „Hvo der tager med god Villie mod en Velgjerning, han vederlægger den". — b) bæta (e-ð) upp.

Vedermaal (forul. laga-orð), = Vedermæle.

Vedermaalsting, kl., andsvara-dagur (þess manns er mál er á hendi).

Vedermod, andlæti (619), mótlæti, andstreymi.

Vedermæle (fornl.), andsvör (í málaferlum).

Vedernavn, [sb. viðrnefni, Fms.], = Binavn.

Vederpart, kk., mótstöðumaður (e-s, einkanl. í málaferlum).

vederqvæge, endurnæra, hressa.

Vederqvægelse, ft. -r, sk., a) það að vederqvæge (endurnæring). — b) (það sem haft er sem) hressing: Tage sig en V.

vedersige (fornl.), hera á móti (e-u), þræta (e-s).

Vederskin, a) = Gjenskin. — b) silki sem breytir litum eptir birtunni.

vederstyggelig, ft. -e, e., andstyggilegur, andstyggur (sb.: Fyrir pínsl Krist — fyrir Krists — vor mönnum krossinn andstyggr ok leiðr, 619). Sb. afskyelig.

Vederstyggelighed, sk., andstyggð: „De Offringer, som aabenbare Syndere gjorde, vare Guderne en V." goðin höfðu andstyggð á o. s. frv.

*Vedette, sk., hestvörður.

Vedfoged umsjónarmaður yfir miklum (eldi-)viði: „V. ved den kongelige Vedhave."

vedføie, festa (e-ð) við, láta (e-ð) fylgja (e-u).

vedgaae, ás., ganga við e-n, meðganga: „Hvis Nogen .... vedgaaer det, som han sigtes og beskyldes for, da maa han det ei siden fragaae". Sb. bekjende a, tilstaae a.

Vedgaaelse, sk., viðganga (fornt), viðurganga (fornt).

Vedgang, sk., (úrelt), samþykki, jáyrði: „Med Rigens Raads Samtykke og Almuens V."

vedgjøre (tíðkanlegast í nh., og í ho. l. t.), gjöra að (e-u, sem bilað hefur).

Vedhammer miklar (eldi)viðar byrgðir í einum stað (og svo húsið sem þær eru hafðar í).

Vedhave (eldi)viðargarður: „Vedfoged ved den kongelige V."

vedhefte, ás., festa (e-ð) við, (sb.: máldaga ...., sem hèr er með bundinn).

Vedheftning, sk., það að vedhefte.

vedholdende, [sb. holde], sem (þiggj.) ekki linnir, langvinnur: En v. Regn (Sygdom). Et v. Arbeide.

Vedholdenhed, án ft., sk., a) það að vera langvinnur: Regnens V. — b) iðni, elja: Hans V. i Arbeidet er ikke stor.

Vedhugger, ft. -e, kk., = Savskærer.

Vedhugst = Hugst a.

Vedhæng það sem loðir við e-ð (fylgir e-u).

vedhænge, I) h. s., 1) án falls, (sjaldh. nema í nh. og ho. núl. t.), a) eiginl., hanga (lafa föst) við: Det vedhængende Segl. — b) óeiginl., hrína á (e-u), eða þvíuml.: Der kan ikke v. nogen Mistanke. — 2) (með falli), fylgja (e-u), vera (e-u) samfara: „Indskrænkelser, som nødvendig maa v. alle endelige Naturer." — II) ás., hengja (e-ð) við, festa (e-ð) við: Det vedhængte Segl.

Vedhængenhed, án ft., sk., það að vilja ekki (með neinu móti) láta af e-u eða missa e-ð: „V. ved det Gamle". „Den feige V. ved det nærværende Liv".

Vedkast, sk., [viðkast- í viðköst-r], viðköstur (Fms.), viðarköstur.

Vedkjelder (eldi)viðarkjallari.

vedkjende, a) v. sig noget kennast (kannast) við e-ð (fornt): Han vedkjendte sig sin Eiendom. — b) vedkjendes noget = v. sig noget: Han vilde ikke vedkjendes hende.

vedkomme, h. s., ná (toka) til (e-s), skipta (e-n) nokkru, (sb.: e-n varðar um e-ð; þá skal ek seá um fèmál hans ok um þat annat, er hann tekr at henda, Nj. 5); lúta að (e-u): Denne Sag vedkommer mig slet ikke. Det vedkommer ham meer end mig. — Det vedkommer dit eget Bedste; sb. egen a, β. — 2) ho. nút. t., vedkommende, a) sem e., sem í hlut á: Forlange vedkommende Øvrigheds Betænkning. — b) sem nafn, sá sem í hlut á, hlutaðeigandi: Jeg har talt med Vedkommende. Han har Vedkommendes Tilladelse (hann hefur fengið leyfi hjá þeim sem með eiga).

vedlige, ao., („við lýði" afbakað úr danska orðinu), við, upp (sb.: Nú skal hann húsum upp halda, N. g. L. I, 37): Han maa, efter Contracten, holde Huset v.

vedligeholde, ás., halda (e-u) við, veita e-u upphald (Fms. VIII, 279; sb. vedlige).

Vedligeholdelse, án ft., sk., viðurhald, upphald (sb.: Um húsa upphald, N. g. L. I, 37; veita uppheld musterinu, Fms. VIII, 279).

vedliggende, [sb. ligge], hjálagður (um skjöl; sb. vedlægge).

vedlægge leggja (e-ð) hjá (e-u): Jeg har vedlagt alle Bilagene. De Sagen vedlagte Documenter.

Vedlæs viðarhlass (fornt).

vedrøre, ás., lúta að (e-u); taka til (e-s; sb. vedkomme): I alt det, som vedrører den indre Statsstyrelse. — Den Sag vedrører mig ikke ekki varðar mig um það.

vedstaae, ás., standa við, (sb. vedgaae): V. det man har sagt. V. sine Ord.

Vedsætter, ft. -e, kk., = Favnsætter.

vedtage, taka (fornt; sb.: var þetta samþykkt ok statt): Bønderne i Sognet have vedtaget (komið sjer saman um), at enhver skal holde sit Qvæg teiret.

vedtegne, ás., skrifa (e-ð) utan við (á spássíuna).

Vedtegning, ft. -er, sk., a) það að vedtegne. — b) það sem skrifað er utan við (á spássíuna).

Vedtægt, ft. -er, sk., a) það að vedtage: Gjøre V. om noget. — b) það sem menn koma sjer saman um, setning (sb. ef nokkrer varðveita eðr við hafa lúta setningar eða siðvenjur þær sem heldr mega heita óvenjur): Bønderne i den Egn have (følge) den V. Vedtægter modsættes ofte de egentlige, af Regjeringen udstedte Love. — c) siðvenja.

Vedtægtshensyn gaumur sem gefinn er að (hliðsjón sem höfð er af) siðvenju(m).

vedtørftig, ft. -e, e., [sb. þurfa e-s við], (sjaldh.), þurftugur (fornt), þurfandi (sb. Sturl, I, 126; sb. einnig þurfamaður).

vedvant, [sb. vænne], orðinn að (kominn upp í) vana.

vedvare, h. s., baldast, (sb. standa; verða ekki að öngu; o.s.frv.): Krigen har varet over 10 Aar, og vedvarer endnu. — Vedvarende longvinnur. En vedvarende Torke. Vedvarende Bestræbelser.

Vedvaren, án ft., sk., það að vedvare: Sjælens V. (tilvera) efter Doden.

Vedvarenhed, án ft., sk., = Vedvaren: „Evig V."

vee, mo., [vei; sb. einnig nafnið Vee], vei (sb.: vei oss vesölum, Stjórn; vei þèr vesäl önd, 655 XIX; vei verði voro vanmegni, Fms. II, 185; Veis sè mèr! hvar er afl mitt komit ok huggan lifs mins? Voiss er mèr vesloml ekki er megin i limum mínum): V. mig ulykkelige! V. den Fader, der maa opleve saa stor en Sorg ved sit Barn! — b) sem nafn: Raabe V. over een aumk(v)a e-n.

Vee, sk., [sb. vá og vei], 1) án ft., a) verkur. — b) barmur. — c) mótlæti: „I Vel og V. i meðlæti og mótlæti. — 2) i ft., Veer, jóðsótt (fornt), ljettasótt; (sb. hriðir). Sb. Fodselsveer, Fodselssmerter, Kynder.

Veemod, sk. og kl., sorgarbliða: „V. er en Sorg, der for saavidt er mildnet, at den ikke længere nedtrykker".

veemodig, ft. -e, e., sorghlíður: „Lad min Sjæl v. (með sorgar-bliðu) skue den, hvis Dod jeg frelstes ved."

Veemodighed, án ft., sk., = Veemod.

Veemodssuk blítt sorgar-andvarp.

Veemodstaare tár sem eru samfara bliðri sorg.

veg, ft.-e, e., [veikr], (fornl.), a) veikur (af sjer). — b) linur: Han er v. som Vox.

vege, ás. 1, [veikja], (fornl.), gjöra (e-ð) veikt eða lint.

*Vegetabilier, ft., fæða af plöntum.

*vegetabilsk, ft. -e, e., (sem er) plöntukyns, (sem er) úr plöntu(m), eða þvíuml.: V. Syre.

*Vegetation, sk., (allur) plöntuvöxtur (á e-m stað).

*vegetativ, ft. -e, e., sem lýtur að líkamlegum vexti.

*vegetere (har), h. s. 1, tóra, hjara, (sb.: enom nennolausa, þeim er narir í heiminom, er sem dauðe þat er lifet skal helta, Al.).

Veghed, án ft., sk., veikleiki; linleiki.

vegne, ás. 1, (fornl.), = vege.

vegne, ás. 1, [vegne: vikna=blegne: blikna], hnykkja: V. et Som.

Vegne, ft., (vegna], í orðatiltæk. paa mine (dine, hans) V., [sb.: til annarrar vistarinnar stendr...Ólofr Þorláksson, á vegna Árna, skilgetins sonar sins, Vilk.], minna (sinna, hans) vegna (sb.: „þat" próf, „sem Arngeirr hafði áðr fram leitt sinoa vegna; sb. einnig: váru þessir merkiligir prestar í ráði ok samþykki með herra Gyrð ..., en þessir af vegna herra Jóns af Hálo-biskupsdæmi; komu á stefnu fyrir oss: síra Einarr ráðsmaðr af vegna Hóla-kirkju, o. s. frv.; keyptum vèr við Bjorna bóndo Guttormsson af staðarins vegna i Skálholti), af minni (þinni, hans) hálfu, fyrir mína (þína, hans) hönd: Paa Embeds V.; sb. Embedsvegne. — Fornt: „Paa mit Levnets V. (vegna lifernis míns. — þ. e.: að því leyti, hvernig liferni mitt er) er jeg ikke værdig til andet."

*Vehikel, kl., = Middel a; (sb. hvöt).

Vei, ft.-e, sk., [veg-r], a) eiginl., vegur, leið; gata: Et kort Stykke V., kippkorn, spotta-korn. Give sig paa Veien, fara (halda) á stað, (sb.: leggja upp). Hvor mon han tog Veien hen hvert ætli hann hafi haldið? Gaae sin V. fara burt. Han red sin V. hann reið á stað. Folge een paa Veien, ganga á veg með e-m; fylgja e-m á veg. Gaae (kjere) af Veien (úr vegi) for een. Forfeile den rette V., villast vegar (fornt), villast (tómt). Bringe (folge) een paa V. (eða ret V.) koma (fylgja) e-m á rjettan veg. Vise een V. segja e-m til vegar. Han er paa Veien (á leiðinni) til Paris. Det er (ligger) af Veien (það er úr vegi, það er krókur) for mig. — Veien gaaer gjennem Skoven leiðin (gatan) liggur um skóginn. Veien lober af til Hoire, vegurinn beygist til hægri handar; (sb.: þat heita allt þjóðvegir, er renna eptir endilöngom byggðom, o. s. frv., Gþl. 413). Der er ingen anden Vei til Huset, end en Fodsti. En besværlig V. (sb.: um torfæreliga fjallvego, Al.). En hullet V. holótt gata. En opkjort V. En bugtet (lige) V. En god V. góður vegur. — Fuglens V. i Luften. Fiskens V. i Havet. Dyret tog sin V. hen ad Skoven til snjeri (hjelt) til skógarins. — Vandet baner sig V. (gjörir sjer farveg) gjennem Jordlagene. — b) óeiginl.: Staae (være) een i Veien, vera e-m til meins, bægjast við e-n, (sb.: fara i bága við e-n). — Bringe noget til Veie; sb. tilveie (ao.) og tilveiebringe. Komme til Veie koma i leitirnar. — Komme til Veie med een (úrelt), koma sjer saman við e-n. — Det var ikke af Veien (það væri ekki úr vegi), það væri ekki illa til fallið. — Det har gode Veie ekki liggur á. — Han kommer ingen V. dermed, hann kemst ekkert áfram með það, það hvorki gengur nje rekur (rekur nje gengur) fyrir honum. — Jeg var paa Veien at ville gaae jeg var kominn á flugstig (fremsta hlunn) að fara. Hun var paa Veien at falde, hún var nærri dottin, henni lá við að detta. Han var paa Veie at komme sig, hann var heldur i apturbata, honum var farið að skána. — Være paa gode Veie, vera vel á veg kamið; (um konu) vera óljett. — Gaae paa forbudne Veie gera það sem bannað er. Dydens (Salighedens) V. mannkosta-sáluhjálpar-) vegur.

Veianlæg, það að búa til götu (braut), vegs(r)gjörð; gata, braut, vegur.

Veiarbeide vegabætur.

Veibetjent umsjónarmaður yfir vegabótum.

Veibred, nafn, græðisúra; selgresi, fuglatungur; kattartunga; o. s. frv.; *plantago.*

Veibrud, kl., vegarfall (sb. Gþl. 414); vegafallsbætur.

Veibryn götubarmur.

Veibygning = Veianlæg.

Veid sjá Vaid.

veie, ás., [vega], A) (um vikt), 1) eptir 1, a) eiginl., vega (sb.: Vó Halli sèr þá þrjár merkr, Fms. VI, 372) = reiða (sb.: nú reiðir hann rangar vættir, Grágás I, 499): V. noget paa en Bismer vega e-ð á reizlu. V. noget paa (i) en Vægtskaal. vega e-ð á metaskálum. — Det er knapt veiet lak-vegið. Det er vel veiet vel vegið. — V. noget af vega e-ð i sundur. Foden blev veiet dem til, þeim var vegið út, (hverjum var vegian sinn skammtur). — Man kan ikke v. det op med Penge það er fjarska dýrt. — b) óeiginl., íhuga, meta, eða þvíuml.: V. sine Ord, gá að, hvað maður segir; tala gætilega. V. Grundene for og imod noget. — 2) þar sem gjörandinn merkir það, sem vegið (o. s. frv.) er, eptir 1 (en þá einnig með vog i þát. t.), a) eiginl., vega = standa: Det veier et Lispund. Solvet veiede (eða vog) 60 Lod stóð 30 aura. — b) óeiginl., brökkva, eða þvíuml.: Det veier kun lidt eða det veier let i Vægtskaalen, það brökkur ekki stórt, það nær ekki langt, það munar litið um það, eða þvíuml. Det veier tungt i Vægtskaalen, það munar um það, eða þvíuml. — B) með vog i þát. t., veiet i hð. þ. t., (úrelt), vega, drepa.

Veier, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að vega (sb. veie A, 1, a): En V. og Maaler.

Veierbod, ft. -er, = Veierhuus.

Veierhuus vættahús (= hús þar sem matvæli o. s. frv. eru vegin af þeim manni sem til þess er settur; sb. Veier).

Veiermester = Veier.

Veierpenge, ft., kaup fyrir að vega e-ð (sb. Veierhuus).

Veieskaal (sjaldh.), = Vægtskaal.

veifarende, [sb. fare og vegfarandi], vegfarandi (fornt.; sb.: vegferill, brautingi, ferðamaður).

Veifred friðhelgi ferðamanna.

Veifore færð.

veikjendt, [sb. kjende], = veikyndig.

Veikors kross (er stendur) við götu.

veikyndig, sem (þiggj.) leið er kunnug, sem ratar, vegvís (Fms.).

Veile, ft. -r, sk., (í vík eða firði), grandi (sem vaðið verður eptir um fjöru).

veilede, [-lede af leiða], leiðbeina (e-m): V. een i hans Studeringer.

Veileder, a) kk., leiðtogi (óeiginl.). — b) sk., leiðarvísir, leiðvísun (sb.: svá er hin helga mær María árogg leiðvison til himneskrar hafnar, 655 XXVII): „En Lære, der tilbyder sig os som V. gjennem Livet".

Veiledning, ft. -er, sk., leiðbeining, leiðvísun (sb. Veileder b).

veilys, [vegljós-s], farljós (sb.: Nótt var þá farljós, Eg. 88); vegljós (B. H), ratljós (Jóh.).

Veilængde vegalengd.

Veilober, a) kk., göngupóstur (þ. e. gangandi póstur). — b) sk., = Forlober b.

veilos sem enginn vegur liggur um: „Veilose Orkener." „Et veilost Bjerg."

Veimaal, a) = Veilængde. — b) dagleið, áfangi.

Veimaaler, sk., verkfæri til að mæla fljótleika ferðar (á landi; ferðarmælir).

Veimaaling vega(r)mæling.

Veimester beldri umsjónarmaður yfir vegabótum.

Veimode, kl., vegamót, a) samkomur vega eða gatna, brautamót (Grágás). Sb. Veiskjel a. — b) i orðskv.: Vidt er V. víða liggja vegamót.

Veining, ft. -er, sk., það að veie A, 1.

Veipenge, ft., vegtollur.

Veipæl staur eða stöpull til að sýna vegalengd eða til leiðbeiningar. Sb. Veistotte.

Veir, án ft., kl., [veðr], 1) veður, (sb. Veirlig): Vi faae andet V. Klart V., skírt veður (sb.: skír veðr eða úskír, Stjórn), heiðskírt (heiðríkt) veður (fornt), heiðviðri (fornt), heiðríkja. Morkt V. dumbungs-veður. Fugtigt V. votviðri (fornt). Tort V. þurviðri (fornt; sb.: þurrkur, þerrir). Koldt V., kalt veður (fornt), kuldi, kuldar (sb.: voro frost mikil ok kuldar, Fms. II, 29). Slet V., illt veður, illviðri. Godt V., gott veður (fornt), góðviðri (fornt). Stadigt V. staðviðri. Foranderligt V. umhleypingar. Vi have godt (o. s. frv.) V. það er gott (o.s.frv.) veður. — Det er koldt (varmt) i Veiret það er kalt (hlýtt) úti. Det er morkt (lyst) i Veiret það er dimmt (bjart) upp yfir. — 2) lopt, a) i öðrum eins orðatiltækk. og: Gunnarr hljóp i lopt upp; bregða e-m á lopt, α) i orðatiltæk. i Veiret, t. a. m.: Kaste noget i (eða op i) Veiret kasta e-u upp (i loptið). Loft Drengen i Veiret (lypta drengnum upp), at han kan see. Holde noget i Veiret halda e-u upp. — Skyde i Veiret (um plöntur; sb. þar renna eigi upp þyrnar nè illgresi). — Det stod saa heit i Veiret (var — mændi — svo hátt), at jeg ikke kunde naae det. — β) i orðatiltæk. til Veirs upp i reiðann: Gaae til Veirs. — b)

(sb.: hann hjó sverðinu þrysvar framm i loptit fyrir sik i vindinn, Fms. VI, 313): Fegte i Veiret med en Stok. — c) (sb.: út i buskann; — út í bláinn): Gjøre noget hen i Veiret gjöra e-ð i hugsunarleysi. Snakke hen i Veiret, vaða reykinn, (í líkri merk. og: vera að bulla). Svare een hen i Veiret gegna gæsunum sem i gær flugu. — 3) veður = vindur: „Veiret blæser hvor det vil." — Sætte Seilet til Veirs aka segli (þegar beita skal). — Der maa ikke et V. blæse paa ham (um eptirlætisgoð), það má ekki anda á hann, eða þviuml. — Slaae noget hen i V. og Vind; sb. slaae I, B, 2, b. — Vende (skære) Kaaben efter Veiret, tala eins og hver vill heyra, eða þviuml. — Komme under V. med noget komast á snoðir um e-ð. — 4) andi, önd (sb.: Erkúles inn mikli rann 125 skrefa, meðan hann þoldi önd einu sinne, Rímb. 482; sb. einnig: gengr vindr ór filnum, Al.): Trække Veiret draga andann. Tabe (miste) Veiret geta ekki náð andanum.

Veirbjørn bjálki eða biti undir hinum þyngra öxul-enda i mylnu.

Veirbøg, ft. **-bøger**, veðurbók (þ. e. bók annaðhvurt um það hvernig veðrið muni verða eða hvernig það hafi verið).

veire, ás. 1, [e. o. veðra f. viðra], a) viðra, þurrka. — b) (sjaldh.), feykja (e-u).

veirfast, [veðrfast-r], sem bíður byrjar.

Veirgab, gímald; vindauga.

Veirglas, loptþungamælir, loptvog (P. Þ.): Qvægsølvet falder i Veirglasset. Sb. **Luftglas**, **Luftvægt**, **Barometer**.

Veirhane, a) veðurviti. — b) sá sem er út i hvippinn og hvappinn, (sá sem er allra mesta) froðs; lausagopi; flysjungur.

Veirhat skýli (á reykháf).

Veirhul vindauga.

Veirhætte = **Veirhat**.

Veirider, ft. -e, kk., ríðandi lögreglumaður.

Veirkave, sk., vindbylur.

Veirkule = **Kuling**.

veirkyndig veðurkænn (Skuggsjá 222; sb. veðurglöggur).

Veirlig, án ft., kl., veðrátta (fornt), veðráttufar (fornt; sb.: veðrleikr, Föstbr. 33): Lægge Mærke til Veirligets Forandringer hyggja að veðrabrigðum. Vi have i denne Sommer et meget fugtigt (ustadigt) V. þetta sumar eru mikil votviðri (er mjög óstöðug veðrátta).

Veirlys, hræfareldur, (sb. **Irlys**, **Lygtemand**). — Óeiginl.: „Ak usle V. af tomt, af flygtigt Haab, du kunde glimte for mig!"

Veirlære veðráttufræði.

Veirmærke = **Veirtegn**.

Veirmølle vindmylna.

Veirmøller sá sem á eða hefur vindmylnu.

Veirskifte, veðraskipti (B. H.), veðrabrigði.

Veirsol = **Bisol**, (sb.: veðrahjálmur, B H.).

Veirspaadom, veðurspá, veðraspá.

Veirstak eins konar regnbogabrot sem veit á stórviðri.

veirstemt, [sb. **stemme**, leppa, o. s. frv.], sem hefur andarteppu, sem ekki nær andanum.

Veirstrøg, vind-stroka, súgur: „Veirstrøget i Gruberne."

Veirstøtte regnbogabrot niður við sjóndeildarhring.

Veirsyn = **Luftsyn**.

Veirtegn það sem veit á e-a veðráttu.

Veiskat tollur til vegabóta.

Veiskjel, a) vegamót (sb. **Veimøde** a). — b) takmörk við veg eða takmörk sem vegur gjörir.

Veispor, kl., = **Hjulspor**.

veistiv (um vagn) sem ndg bil er á milli hjólanna á.

Veistykke kafli af vegi.

Veistøtte stöpull til að sýna vegalengd eða til leiðbeiningar. Sb. **Veipæl**, **Milepæl**.

Veistøv, ryk á vegum, (sb. jdroykur).

Veisyn vegaskoðun.

Veitold veg-tollur.

Veitsbands brottfall.

Veitæring, vegnest (Hávam.), nesti.

veivild villur vegar.

veivise (sjaldh.), segja (e-m) leið; leiðbeina (e-m).

Veiviser, 1) kk., leiðtogi (fornt), leiðsagi (Stjórn), leiðsögumaður (fornt), leiðsagnarmaður (fornt), leiðsagnari (Sturl. III, 6). — 2) sk., a) leiðarvísir (settur á vegum úti). — b) = **Adressecalender**.

vel, [vel], A) sem ao., mo., st., 1) ao., a) vel: Befinde sig v; sb. **befinde** 2, b. Han føler sig v., honum líður vel, (sb.: kenna sjer einskis meina). Hun har ikke været v. i nogle Dage hefur verið lasin (vesöl) nokkra daga. Det er i Dag bedre med ham honum (þ. e. hinum sjúka manni) líður betur i dag. See v. ud vera braustlegur (= heilsulegur). Lide v.; sb. **lide** (af líða) 2. — Lev v.; sb. **leve** I, A, 1, d. Det staaer v. til med ham honum líður vel. Være v. til Mode; sb. **Mod** 1, a, β. Være v. til Fods, vera góður göngumaður, vera góður að ganga. Være v. kjørende vera vel akandi (að sínu leyti eins og: vera vel ríðandi). Gid det gaae ham v. gangi (líði) honum vel! Gjøre v. imod een; sb. **gjøre** II. Ville een v., vilja e-m vel, vera e-m vel viljaður (fornt). Forsøget løb v. af; sb. **løbe** B. Deri gjør han v. það er rjett gjört af honum. Selvgjort er v. gjort; sb. **velgjort**. Det er ikke faa v., það er ekki svo mikið um, það er ekki því að heilsa. — b) (vel =) heldur, (sb. æði): Kjolen er v. vid. Hans Tale var v. lang. Du blev v. længe borte. — c) líkt og að sönnu, reyndar, líklega, eða þviuml.; en þó er oss tíðast, að hafa þar ekkert orð, sem Danir hafa v. i þessari merk.; (sb. **nok** 3, b): Han kommer v. (kemur líklega, mun koma), naar hans Penge ere fortærede. Vi ville v. enes derom (jeg held) við komum okkur saman um það. Man kan v. ikke (eða neppe) stole meget paa hans Løfte líklega stoðar lítið að reiða sig á loforð hans. Det er v. ikke muligt (það mun ekki vera vegur til), at faae ham i Tale? Troer du v., at han vil tilgive mig heldurðu, að hann fyrirgefi mjer? Troer du v. paa dette Rygte trúirðu þessari sögu? — Der var v. over hundrede Mennesker víst yfir hundrað manns. Jeg har v. tyve Gange sagt ham det jeg hef fyrir víst sagt honum það tuttugu sinnum. — Jeg har været der ti, ja v. tyve Gange jeg hef komið þar tíu sinnum, eða jafnvel tuttugu sinnum. Han fandt ligesaa stor, og v. endnu større Fordeel derved hann hafði eins mikinn hag á því, og jafnvel meira. — 2) sem mo., a) v. eða nu v., gott og vel, eða þviuml.: Nu vel! jeg vil tilstaae ham det, han begjerer. — b) v. eða meget v., það er ug, rjett er það, eða þviuml. — c) með þiggj.: V. den (sæll er sá), som lever ukjendt og umisundt! V. mig (sæll em eg þess; hamingjunni sje lof; því fór betur), at jeg ikke skulde prøve denne Sorg. — 3) sem st., a) að sönnu, að vísu: Vel har jeg (eða jeg har v.) lovet ham Pengene; men ikke alle paa eengang. V. er hun smuk; men tillige forfængelig, hún er að sönnu fríð; en hún er líka hjegómleg, (sb.: það er hvorttveggja ...., enda). V. vil jeg ikke i Dag; men i Morgen þó jeg vilji ekki i dag, þá vil jeg á morgun. — b) i Dag vil jeg ikke, men v. i Morgen í dag vil jeg ekki; enn á morgun vil jeg. Jeg har ikke lovet at skaffe ham Tjenesten; men v. (en hinu hef jeg lofað) at anbefale ham dertil. — B) **Vel**, án ft., kl., hagur: Fædrelandets (det Heles, det Enkeltes) V. Hans V. er mig saa nær som mit eget mjer er jafn-annt um hann og um sjálfan mig. Det er til dit eget V., sjálfum þjer til góðs, sjálfum þjer fyrir beztu. Det er til vort fælles V. báðum — öllum — okkur til góðs (fyrir beztu). I Vee og V. í meðlæti og mótlæti.

velagtbar (úrelt), virðuglegur.

velan, mo., hana nú, hana þá, gott og vel: V.! vi vil da prøve paa, om vi kan udføre det.

velanstændig, kurteislegur, (sb.: kunna sig).

Velanstændighed, án ft., sk., kurteisi: Det er (strider) mod Velanstændigheden það er ókurteislegt.

velartet, [sb. **arte**], sem góð náttúra hefur þróazt i.

velbaaren, [sb. **bære** og velborin-n], velborinn (sb.: þjónaðo opt velbornir menn þeim, er varla máttu vera hnapar þeirra, Gþl. 46). — b) sem virðingar-ávarp, næst fyrir neðan **høivelbaaren**.

Velbaarenhed, ft. -er, sk., velborinn maður (sem virðingar-ávarp).

Velbefindende vellíðun.

Velbehag = **Behag**, a) finde V. i noget. — b) overlade noget til eens V.

velbehagelig (sjaldh.), þóknanlegur, (sb. **behagelig**).

Velbehagelighed, án ft., sk., (í ritningunni), þóknun.

velbemeldt velnefndur.

velberaad = **beraad**: Med v. Hu (Sind).

velbevaagen velviljaður e-m.

velbygget, [sb. **bygge**], = vel bygget (sb. **bygge** A, 1, a).

velbyrdig, a) = **velbaaren** a. — b) sem virðingar-ávarp, næst fyrir neðan **velbaaren**.

Velbyrdighed, sk., a) án ft., það að vera **velbyrdig** a. — b) með ft. -er, velborinn maður (sem virðingar-ávarp).

Veldaad (sjaldh.), = **Velgjerning**.

veldannet, [sb. **danne**], vel lagaður; laglegur; fallegur i vexti.

veldædig, ft. -e, e., sem til góðgjörða heyrir. Sb. **velgjørende** b, **godgjørende**.

Veldædighed, án ft, sk., (sjaldh.), = **Velgjørenhed**, **Godgjørenhed**.

velforrettet, [sb. **forrette**], = vel forrettet (vel af hendi leystur).

velforskyldt, [sb. **forskylde**], = vel forskyldt (maklegur. Sb. **velfortjent**).

velforsynet, [sb. **forsyne**], = vel forsynet (byrgur).

velfortjent, [sb. **fortjene**], = vel fortjent (verðskuldaður, sem maður á skilið, sem maður hefur til unnið, maklegur).

Velfærd, [velferð?], velferð; velgengni, velmegun: Hans timelige og evige V. (sb.: velferð lífs ok sálar, Laor). Han har forspildt hendes V. — Undersaatternes (Borgernes, Medborgeres) V. — Hans hele V. blev ødelagt.

Velfærdssag mál sem velferð e-s er undir komin.

Velfærdsting, sk., hlutur sem velferð e-s er undir komin.

Velgaaende, án ft., kl., vellíðun: Drikke paa eens V. óska e-m heilla og drekka svo úr staupi sínu (annað enn: drekka velfarandn e-s, Fms. III, 191).

Velgjerning, [velgerning-r], velgjörningur (fornt): Han har beviist mig mange Velgjerninger margt vel til mín gjört. Det er en sand V. imod ham, at give ham noget at bestille.

velgjort, [sb. **gjøre**], = vel gjort (vel gjörður): Et v. Arbeide roser sig selv. Selvgjort er v. sjálfs er höndin hollust (orðskv.).

velgjørende, [sb. **gjøre**], a) (sem er) til góða: Bevægelse er mig v. holl, heilnæm. Denne Erfaring har været mig meget v. verið mjer til mikils góðs. — En for Jorden v. Regn regn, sem er gott fyrir jörðina. — b) góðgjörðasamur, (sb.: hón .... var mörgum manni mikilt gagnamaðr, Fóstbr.): „Den er v.,

der anvender sin Virksomhed til Gavn for sine Medmennesker" Et v. Sindelag.

Velgjørenhed, án ft., sk., góðgjörðasemi, (sb. velgjørende b): Leve af Andres V.

Velgjører velgjörðamaður (e-s): Han blev en Forræder imod sin største V.

Velgjørerinde, ft. -r, kvk., velgjörðamaður (e-s, um kvennmann).

velgrundet, [sb. grunde], = vel grundet (sem rök eru til).

velhavende, [sb. have], (vel) megandi, efnaður. Sb. bemidlet, formuende.

Velhavenhed, án ft., sk., það að vera megandi (efnaður; sb.: efni).

velholden, [sb. holde], a) = velhavende. — b) = vel holden (i-haldinn).

*Velinpapir, án ft., kl., brjefapappir.

Velklang, án ft., viðkunnanlegur hljómur, það að láta vel (í eyrum): V. i et Vers. V. i en Periode.

velklingende, [sb. klinge], sem lætur vel (í eyrum), hljómfagur, (sb.: smellinn, liðugur): V. Vers.

velklædt, [sb. klæde], vel búinn, (sb.: vegligo búinn, Gísl.), (sem er) vel til fara: Anstændige og velklædte Folk.

velkommen, [sb. komme og velkomin-n], a) velkominn: Vær v. eða (tómt) v. vertu velkominn! Byde een v. (sb.: konungr bað honn velkominn, Fms. I, 16). — b) = kjærkommen: En v. Gjest.

Velkomst, án ft., sk., velkomandi (búið til eptir velfarandi): Drikke til V. drekka velkomanda e-s.

Velkomstbæger bikar sem e-m er boðinn um leið og hann er beðinn að vera vel kominn.

Velkomstdrik drykkur sem e-m er boðinn um leið og hann er beðinn að vera vel kominn.

Velkomstskaal velkomanda-full.

Vellevnet, bílífi (Al.), sællífi (fornt): „Hans Ungdom var ubekjendt med Vellyst, usvæklet af V."

vellidt, [sb. lide, þola, n. a. frv.], = vel lidt (vel tálinn, sem kemur sjer vel).

Velling sjá Vælling.

Vellugt ilmur (fornt).

vellugtende, [sb. lugte], ilmandi (fornt).

Vellyd, án ft., hljóðfegurð: Det forstyrrer Vellyden.

vellydende, [sb. lyde af hljóða], sem lætur vel (í eyrum).

Vellyst, a) án ft., unað (kl.; sb.: „svá at öllum þikkir unat í at heyra" hörpusláttinn, Fas. I, 318), unaður (kk.; sb.: komask til eilífs unaðar, 625), unun, yndi, inndæli: Det er en V. paa en hed Sommerdag at bade sig i Søen. — „O, under mig den V., at adlyde saa öm en Moders Bud!" — b) með ft. -er, munuð (kvk.; sb.: engi mátti verða líkamleg munuð í holdi hennar, svá at hón kenndi aldrigi munuðarinnar, 619; þá er vér höldum oss frá rangri líkams munuð), munuðlífi (fornt; sb.: Gaius framdi nálega allt munuðlífi; Fyrir hvern skyld tæmir þú þik ekki atlan til upirlætis ok munuðlífis ....?; Efter synð gerðusk fýsn munoðlífes í líkömom þeira; hitnar hann ok lugar af munuðlífis girnd ok hita; sb. einnig: losti, lostasemi, lostasemd, lostagirnd, kvennsemi, vera upp á heiminn); Være hengiven til V. Alle Vellysters Slave (sá sem er) niður sokkinn í alls konar munuð.

vellystdrukken, [sb. drikke], frá sjer numinn af unun eða munuð: „Det vellystdrukne Sind."

vellystfuld, ununarsamur, unaðsamur, unoðsomlegur, unaðsfullur.

vellystig, ft. -e, a) = vellystfuld: En v. Fornemmelse. — b) lostafullur, (sb.: kvennsamur, vífinn): Et vellystigt Menneske. Sb. liderlig. — c) sem sýnir eða kveikir losta, lostasamlegur (sb. með lostasamligum hlutum): En v. Stilling. Vellystige Billeder (Digte, Forestillinger).

Vellystighed, án ft., sk., lostasemi, lostasemd, lostagirnd.

Vellystling, ft. -er, kk., lostafullur maður: „Hvis den fine Verden bærer over med Gjekken, Vellystlingen, ja med Forføreren."

Vellystliv munuðlífi.

vellystmæt saddur af unun eða munuð.

vellystrig = vellystfuld.

Velmagt, án ft., full heilsa; fullt fjör, (sb.: vera upp á sitt hið bezta); velgengni: Da han endnu var i sin V. Riget var da i sin høieste V.

Velmagtsdage, ft., tíð þegar e-m líður vel: „En Veninde af min Moder, som havde megen Omgang med os i vore V.", meðan betur stóð á, eða þvíuml.

velmeent, [sb. mene], gjörður (o. s. frv.) í góðu skyni: Et v. Raad.

velmenende, [sb. mene], sem vill vel: En v. Vens Raad.

velnemmet, ft. -nemmede, e., (sjaldh.), bæfur til náms: „Velnemmede unge Karle."

velopdragen, [sb. opdrage], = vel opdragen (vel upp alinn, siðaður): Saadanne Plumpheder tillader intet velopdraget Menneske sig.

velsigne, [sb.: Komi þér nú vel signaðir — eða: velsignaðir? — til mins foður ríkis, 619], a) blessa, (sb. signaður): Faderen velsignede sine Børn. Præsten velsignede Menigheden. — Gud (Herren) v. dig (eder), guð blessi þig (yður, ykkur), guð miskuni þjer (yður, ykkur)! — b) (um guð), gæða (e-n e-u): Gud velsignede ham med (veitti honum) et langt og lyksaligt Liv.

Velsignelse, ft. -r, sk., blessun, blessing (655 VIII): Faderen gav ham sin V. blessaði hann (fornt: honum; sb.: hann bað byskups-efni gefa sér blessan). Præsten lyste Velsignelse over Menigheden blessaði söfnuðinn. — Gud give sin V. dertil. — í tali: Guds V. mesta blessun (af e-u), t. a. m.: Der er Guds V. af Korn paa Marken.

velsindet, sem vill vel; góðfús, góðgjarn.

velskabt, [sb. skabe], a) (um mann), fallegur í vexti. — b) (sjaldnar, um skepnur), vel vaxinn.

velsmagende, [sb. smage], bragðgóður.

Velstand, án ft., velmegun: Han sidder i V. (hann er vel megandi); men rig er han ikke. Folkets (Landets) V.

Velstandskilde e-ð sem gjörir velmegun.

veltalende, [sb. tale], mælskur, málsnjallur, orðsnjallur (fornt), orðlær (fornt), snjallmæltur (fornt), snjalltalaður (fornt), snjallur (fornt; sb.: vel máli farinn; hún var kvenna fríðust sýnum ok bezt orðfarin, Fms. IV, 180).

Veltalenhed, án ft., sk., mælska (fornt), málsnilli (fornt), málsnilld (fornt), orðfimi (fornt), orðgnótt (fornt). Han har en god naturlig V. hann er málsnjallur af náttúru. — b) málsnilldarlist (fornt): Han er Lærer i Veltalenheden.

veltilfreds = vel tilfreds (ánægður).

veltænkende, [sb. tænke], góðfús, góðgjarn, vandaður, ráðvandur.

velviis (fyrrum) virðingar-ávarp við dómendur og yfirvöld.

Velviished, ft. -er, sk., (fyrrum) virðingar-ávarp við dómendur og yfirvöld.

Velvillie, velvild, góðvild (fornt), góðvilji (fornt), góðgirni (fornt), góðgirnd (fornt), góðlýsi (fornt), góðfýst (fornt): Have V. for een (sb.: e-m er vel við e-n eða til e-s).

velvillig, góðgjarn (fornt), góðfús (fornt), góðgjarnlegur (fornt).

Velvillighed, án ft., sk., = Velvillie.

velvoxen, [sb. voxe], mikill vexti og vel limaður.

Velværen velliðun.

Velynder vinur (e-s, honum æðri að virðingu).

velædel, virðingar-ávarp a) (fyrrum) við lögtignarmenn (sb. Rangsperson). — b) (nú á dögum) við heldri menn sem ekki hafa lögtign.

Velædelhed, ft. -er, sk., virðingar-ávarp (sb. greinina um velædel).

velærværdig virðingar-ávarp við klerka sem ekki hafa lögtign (sb. Rang b).

Velærværdighed, ft. -er, sk., virðingar-ávarp (sb. greinina um velærværdig).

Ven, ft. -ner, kk., [vin], vinur, (sb.: Vil ek gjarna vera þinn vin fullkominn; hann... var hinn mesti vin beggja þeirra; gjörðist hann síðan ölúðarvin Ólafs konungs; aldavinur; ástvinur; einkavinur; með þeim Þorkatli var vingott): Han er min kjæreste (fortroligste) V. hann er bezti vinur minn. Jeg har en tro V. i ham jeg á tryggan vin þar sem hann er. De have været Venner fra Barndommen af (sb. þeir várusk vinir). Lad os være gode Venner igjen við skulum sættast. — í tali: Blive gode Venner (ekki god V.) med een koma sjer í mjúkinn hjá e-m. Være gode Venner med een eiga vingott við e-n. — b) (í tali) skiptavinur, kunningi; eða þvíuml. — c) V. af noget, sá sem þykir vænt um e-ð; sá sem er hneigður (gefinn) fyrir e-ð (sb. Elsker b, elske b, α); eða þvíuml.: Fædrelandets Venner þjóðræknir menn. Dydens (Sandhedens) Venner þeir sem elska (stunda, þýðast, aðhyllast, eða þvíuml.) mannkostina (sannleikann). Jeg er ingen V. af (mjer er aldrei um) lang Snak.

*venal, ft. -e, e., falur; fáanlegur til alls fyrir peninga.

vende, a. 1 og 2, [venda], A) ás., venda e-n (eða — í fornbókum — e-ð), snúa e-u (eða — í fornbókum — e-ð), hverfa e-u (eða — í fornbókum — e-ð), 1) eiginl.: V. en Vogn snúa vagni við. V. en Steg snúa steik (á steikiteini). V. sig (snúa sjer) i Sengen. V. sig til een snúa sjer að e-m. V. Ryggen til een eða v. een Ryggen snúa bakinu að e-m. Saasnart jeg vendte Ryggen óðara enn jeg var farinn. — Vinden har vendt sig hann hefur snúið sjer. — V. noget om snúa e-u við. — b) fra Holland vendte vi os (snjerum vjer) til Tydskland (sb.: hann vendir sínum vegi austr til landsenda, Fms. XI, 425). — c) venda (fati): V. en Kjole. V. Handsker. — 2) hálfeiginl. og óeiginl.: V. sig til een, leita til e-s, eða þvíuml. V. sit Hjerte fra een leggja leiðindi á e-n (sb. Al. — sb. einnig: biðjum vér .... Hóla-biskup .... at hann vendi góðvilja til klaustrsins ok systranna; ok vendir til hans allri þeirri hollustu, sem þú veittir mér). V. een fra et Forsæt hafa e-n ofan af e-u. V. alt til det Bedste færa allt til betra vegar. Han kan godt v. og dreie sine Ord (þ. e.: hagu svo orðum sínum, að þau verði ýmislega skilin, eptir því sem hann vill). — Orðskv.: Vane er ond at v., gjörn er hönd á venju, (sb.: smekkurinn sá, sem kemst í ker, keiminn lengi eptir ber). — Bladet har vendt sig það er komið annað hljóð í strokkinn. Lykken har vendt sig (sb. at á þeim fundi muni hamingjuskipti orðit hafa með okkr þórði). — V. noget om (sb. öfga orð konungs ok biðja hann ríða með vápnum — þar sem konungur hafði beðið hann að ríða ekki með vopnum). — B) h. s., a) v. med en Vogn (Plov) eða (tómt) v. (t. a. m.: Her er ikke Rum til at v.) snúa vagni (plógi) við. — b) v.

op og ned paa noget hafa endaskipti á e-u. — c) vende om (tilbage), venda aptur (fornt), snúa aptur, snúa við, hverfa aptur (fornt), fara aptur (ísl. I, 35). V. hjem, snúa heim, o. s. frv. — d) snúa (um e-ð sem er kyrrt), horfa (sb. horfði upp kjölrino), vita: V. nedad (opad). Bagsiden vendte i Veiret. — Saalænge mit Hoved vender op (eigiol.: meðan mitt höfuð veit upp, þ. e., meðan jeg lifi, sb.: meðan várr hauss værl fyrlr ofan mold, Fms. VI, 182). — Vinduerne v. mod Gaarden. Disse Værelser v. mod Nord.

Vendefure orðurfor eptir aðra plægingu akurlands.

Vendehals (fuglinn) *jynx torquilla.*

Vendekaabe, sá sem talar eins og hver vill heyra, (sá sem ætíð lagar sig eptir þeim sem bezt gengur).

Vendekreds sólhvarfahringur (Rimb.).

Vendelbo Vandilsbyggi (sb. Fms. XI, 252).

Vendemod kviklyndi. Sb. Vankelmodighed.

Vendeplov oins konar plógur með tvenou moldvarpi og tveimur hinum aptori plógjárnum.

Vendepunkt sá punktur þar sem e-ð snýst við. — Óeiginl.: Dette var et V. i hans Skjebne hjer urðu omskipti á forlögum hans.

Vending, ft. -er, sk., A) af vende A, 1) eigiol., a) snúning(ur): Heets V. það að snúa heyinu (rifja heyið). — b) fornt orðatiltæki: Komme (give) sig i V. med een komast í (leggja til) bardaga við e-n (á sjó). — 2) óeiginl., a) (soögg) umskipti: Gjort Gjerning har ingen V. (orðskv.; sb.: það verður ekki aptur tekið). — b) það hvernig komizt er að orði, (orðokvöð, orðasetning): „Pyntede Talemaader og konstige Vendiager.“ — B) (af vende B), það í hverja átt e-ð snýr (veit, horfir).

vene (einnig ritað væne), ás. 1, [veina], i orðatilæk. v. sig, veina sèr (619), kveina, kvarta, (sb. jamre): „Ved min Lod jeg mig ei meer skal v.“ kveioa (kvarta) framar um forlög min.

*Veneration, sk., lotning. Sb. Hoiagtelse, Ærefrygt, Ærbødighed.

*venerere, ós. 1, tigna, gösga, veita (e-m) lotuing.

*venerisk, ft. -e, o., sem lýtur að (kemur til af, hefur) franzós: Den veneriske Syge franzús.

venfast sjá vennefast.

Venfasthed, ón ft., sk., (sjaldh.), vinfesti (Hv.).

Veninde, ft. -r, kvk., vina (fornt), vinkona (fornt; sb.: kunnkona, 677).

venkjær (sjaldh.), vinalegur: „En v. Hund“. (Sb. vennekjær).

venlig, ft. -e, e., [vinlig-r], hýr, blíðlegur, vingjarnlegur, vinslegur, (sb. venskabelig): Et venligt Ansigt. Hun er mild og v. imod alle blíð og þægileg við alla. Venlige Ord, vingjarnleg orð (fornt), blíðsksparorð (Stjórn). Et venligt Brev. — En v. (þægileg, viðkunnonleg) Udsigt.

Venlighed, án ft., sk., blíðleiki, blíðskapur, blíða: Hendes V. indtager enhver. Modtage een med V., taka við o-m blíðlega (sb. Fms. I, 54), fagna e-m vel og blíðlega (sb. Nj. 4). Hans V. var kun forstilt blíðleikinn hans vor tóm uppgerð.

vennefast (síður venfast), vinfastur (Nj.).

Vennefavn, vina(r)-faðmur, (sb. Venneskjød).

Vennefred, [sb. Etdl hettart bronnr með illum vinum friðr fimm daga], friðnr og vinátta; vinsbót.

Vennegave vingjöf (fornt).

Vennèglæde gleði of vináttn.

Vennehaand vinarhönd: En Gave af V.

Vennehilsen vinóttu-kveðja (sb. Sturl. II, 108).

Vennehjelp, liðveizla sakir vináttu, (sb.: vináttubragð).

vennehuld, [sb. vinholl-r], vioasmlegur, ástúðlegur: Hans vennehulde Opmuntring.

Vennehuus, [vinahús], vina(r)hús.

vennekjær, vinhollur (fornt), vingóðnr (sb. Vèmundr .... lèt Hánef vero vingóðan mann). (Sb. venkjær).

Vennekreds, a) (þeir sem eru) vinir, fjelagar. — b) = Vennelag.

Vennelag vina-samsæti.

venneløs vinlaus (fornt).

Vennemaal, [sb. vinmál], bróðerni: I V. at sige.

vennemild, vingjarnlegur, blíðlegur, býrlegur.

Vennenød, ón ft., sk., vandi (eða þvíuml. — sb. Nød) sem vinur monns er i staddur: „I V. at glemme egen Fare.“

Vennepligt vioáttu-skylda (= skylda sakir vináttu).

vennesalig = vennesæl.

Vennesavn vina(r)-söknuður.

Venneselskab = Vennelag.

Vennesind, vinsamlegt hugarfar, vioáttu-góðvilji (sb. Stjórn), vináttu-kærleiki (sb. Stjórn).

vennesindet vinveittur.

Venneskjød, kelta eða knje vinar monns, (sb. Vennefavn).

Vennesvig svikræði vina(r) maons: „Vogt dig vel for V.“

vennesæl, ft. -e, e., [sb. vinsæl-l], a) vinsæll. — b) ástríkur, ástúðugur, ástúðlegur, ástsamlegur, eða þvíuml.

Vennetale, vinmæli (sb. Eg. 312); vingjarnleg viðræða.

vennetro vinfastur (fornt).

Vennetvist, krit ó milli vina, (sb.: vingretta, N. g. L.).

Vennevold, vina(r)-vald, vina(r)-hendur: Betroe noget i V., felo vini sínum e-ð ó vold (hendur), biðja vin sinn fyrir e-ð. Det er i V. á góðum stað (geymt af vinum).

Venskab, kl., [sb. vinskap-r], vinátta, vinsemd, vingun (sb.: aldregi kom þeirra vingan i samt lag siðan, Fms. XI, 55), vinfengi, vinskapur (fornt): Stifte (slutte) V. med een (sb.: Sagðist Haraldr vilja leggja við hann... vináttu...; ...skyldo þair þó at fallu biuda vinóttu sina, Fms. I, 53). Holde V. med een halda vinóttu við e-n. Gjøre noget af V. for een (sb. Snorri kvazt þetta mundu gora fyrir vinfengis sakir við Guðrúnu). — Holde V. med Folk eiga ekki óvini. — b) vináttubragð, greiði: Beviis mig det V.

venskabelig, a) ft. -e, e., vinsamlegur (fornt), vináttusamlegur (fornt), vingjarnlegur (fornt), vinveitlegur (fornt): Et venskabeligt Sindelag. En v. Handlemaade vinóttubragð. Staae paa en v. Fod med een (eiga vingjarnleg skipti við e-n). — b) sem ao., vinsamlega (fornt), vináttusamlega (fornt), vináttulega (sb. þeir töluðuz moðr — þ. o.: við — vináttulega), vingjarnlega (fornt), vinveitlega (fornt): Handle v. mod een.

Venskabelighed, ón ft., ak., bróðerni: Afgjøre noget i V.

Venskabsbaand, vináttu-samband, (sb. Venskab a).

Venskabsbrud, kl., vin-slit (ísl. II, 217).

Venskabsforhold, vingjarnleg viðskipti, fjelagskapur: Staae i V. til een (sb.: þeim er vel til vina).

Venskabsfølelse vioáttu-góðvilji (sb.: lokkodiz hann — þ. e. Adam — eptir honnar — þ. e. Efu — áeggjan, svá sem af nökkurum of miklum vináttu-góðviljo ok eptirlæti, Stjórn).

Venskabspligt = Vennepligt.

Venskabsstykke (í tali), vináttubragð. (sb.: vinóttumark, vináttumerki), greiði, greiðspar,

venstre, óbreytanleg e., [vinstri], vinstri: Den v. Haand. Krigshærens v. Fløi. Paa v. Side, vinstra megin, (sb.: sat þor drottnlog til vinstri handar konungi, Fms. VI, 439) — Venstre tómt, sem nofn (f. v. Haand eða v. Side): Han veed ikke Forskjel paa Høire og Venstre veit ekki handa sinna skil. Vende sig til V. snúa til vinstri handar.

vente, s. 1, [vænta], 1) ás., a) vænta e-s (sb.: konungr... vættir þangat Pálnatóko fóstra sios, til þess rúms, Fms. XI, 70; of þèr vættum vèr miskunnar; sb. einnig: væntum vèr okkr góðar viðtökur — í orðamuo: væntum vèr oss ok góðra viðtakna —, Fms. XI, 282), búast við (e-m eða e-u), vonast eptir (e-m eða e-u), gjöra ráð fyrir (o-u): Vi v. ham i Aften. — Man venter et Slag. — V. sig noget, vænta sjer e-s (sb.: hann væntir sèr sonars, Fms. XI, 130; sb. einnig tilvisun hjer á undan), vonast eptir e-u: Han ventede sig en Belønning, men fik ingen. — b) um það sem maður ó fyrir höndum eða í vændum: Der venter mig et svært Arbeide jeg á örðugt verk fyrir höndum. Straffen venter ham, hann á hegningu í vændum, (sb.: vofa yfir o-m). — c) ventendes Arv, arfur sem er í vændum, (sb.: Eigi ó maðr at selja arfvon, ef ...., Grágás, I, 200). — 2) h. s., a) man venter, at Krigen vil bryde ud, menn búast við (gjöra ráð fyrir), að o. s. frv. — b) v. paa noget, búast við e-u, vonast eptir e-u: Jeg venter endnu paa Svar fra ham. — c) bíða, α) jeg vil v. her til han kommer forbi, jeg ætla oð bíða hjer þangað til hann fer fram hjá, (sb.: bíð þú hèðan, unz ek kem at færa þèr dúkinn). — β) v. paa een, bíða e-s (sb.: að biði annars viku, or fyrr kemr, Eg. 274), bíða eptir e-m: Kudsken maatte v. paa den Reisende i flere Timer. De ventede paa ham med Maden i to Timer. — γ) v. efter een = v. paa een (sb. β).

Vente, nafn, i orðatiltæk. i V. i vændum, (i vonum): Han har en Arv i V. á arf i vændum. Her er intet godt i V. hjer er einskis góðs oð bíða.

ventelig, a) ft. -e, e., væntanlegur, líklegur: Det er ikke venteligt (ekki við því að búast), at han opgiver sin Fordring. — b) (tíðkonlegra) sem ao., væntonlega, líklega.

Venten, ón ft., sk., bíðun (sb. Hist. II, 80), bíð (í fornbókum kl. ft., t. s. m.: fá miklo frægð fyrir skömm bíð, Al.), bíðandi (sb.: meðan sú bíðandi skyldi vera, Fms. II, 216; sb. einnig: meðan þessi biðvaogr — bíðangr — væri, Fms. IX, 259): Jeg blev tilsidst kjed af den lange V.

Ventepenge, ft., borgun fyrir að bíða eptir o-m.

Ventestund bíðstund (sb. Fms. VIII, 151; sb. einnig Venten).

Ventetid = Ventestund.

*Ventil, sk., = Trækhul, Lufthul; Lufthulsklap, Luftklap, Vindklap.

*Ventilation, sk., = Drøftelse.

*Ventilator, sk., = Vindklap, (sb. Luftrenser).

*ventilere, ós. 1, velta (e-u) fyrir sjer, íhugo, hugleiða.

*Venus, kvk., ástargyðjan (Rómverja).

*Veranda, sk., (ó Indlandi) eins koosr svalir.

*Verba sjá greinina um Verbum.

*verbal, ft. -e, e., sem er i (lýtur að) orðum. — Einnig sem fremri partur af samsettu orði, t. s. m.: Verbalexegese orðo-skýring; Verbalinjurie, ókvæðis-orð, óþjettaorð, áþjettar-orð (Grágás).

*verbotenus, ao., orð eptir orð (sb.: opit brèf ... svá tátanda, orð eptir orð,

sem hèr segir; sh. einnig: „eptir orðunum" og ordret).

*Verbum, ft. Verba, kl., = Tidsord, Gierningsord.

Verden, ft. -er, sk., [sb. veröldin], veröld, heimur, o. s. frv., 1) í hinum reglulegu myndum, a) (= alheimur): Fra Verdens Begyndelse frá upphafi heims (Rimb.). Til Verdens Ende til enda veraldar (Rimb.). Vor Klode synes ubetydelig i Sammenligning med den hele Verden hjá öllum heiminum, hjá alheimi. Nogle have tænkt sig Gud som Verdens Sjæl (sb. Verdensaand). Den legemlige V. (alheimur að því leyti sem hann er líkamlegur =) allir líkamlegir hlutir. Den menneskelige V. (heimurinn að því leyti sem hann er menn =) mannkynið. — b) himinhnöttur: Astronomien har lært os at kjende flere Verdener. — c) = jörðin, (sb.: jarðarhvel, Skuggsjá 63; jarðarhringr, Skuggsjá 63; jarðarböllr, Skuggsjá 198; kringla heimsins; heims-kringla, Skuggsjá 606): Reise omkring V. — Den gamle V. (sá hluti heims er norðurálfumenn hafa þekkt frá aldaöðli, þ. e., norðurálfan og austurálfan og suðurálfan). Den nye V. (sá hluti heims er norðurálfumenn hafa ekki vitað af fyr enn á seinni öldum, þ. e., vesturálfan og eyjaálfan). — d) jörðin að því leyti sem hún er byggð, jarðarbyggð, veraldarbyggð, heimsbyggð: Hans Bedrifter gjorde ham navnkundig over hele V. (sb.: ok er þeirra nú víða getið um veröldina, Fms. XI, 97). — e) mannkyn(ið): Hele V. skjælvede for hans Navn. — Den lærde V. lærðu mennirnir. Den fornemme V. heldri menn. Den store V. höfðingjarnir. Den fine V., kurteist fólk, þeir sem kunna sig. — En Mand af V. maður sem bæði kann sig og þekkir á mennina (einkum hina meiri menn). — f) mennirnir að því leyti hvernig þeir eru á tilteknum tíma: Den nærværende V. menn á vorum dögum. Den nyere V. seinni tíða menn. Den gamle V., fyrri tíða menn, fornmenn. En Mand af den gamle V. sá sem hefur forna háttu. — g) alþýða: Erklære noget offentligt for hele V. segja e-ð allri alþýðu (hverjum sem heyra vill). Hele V. veed det allir vita það. Al V. taler derom það er komið í hámæli. — V. (mennirnir) erfarede aldrig, hvor velgjørende hans Liv havde været. — h) afskipti af mönnum: Komme ud i V. koma til manna. Han veed godt at stille sig i V. hann kann vel að hafa sig meðal manna (sh. Fms. VI, 304). — Søge sin Lykke i V. reyna að komast áfram í heiminum. Komme frem i V. komast áfram (upp) í heiminum. — i) staður þar sem margt er um: Flye V. og søge Eensomhed flýja fjölmenni og fara í einveru. — k) veröld (í sömu merk. og hjer: nema sonat hvárt þeirra — þ. e. hjóna — hafi gefit sik í klaustr ....; ok má þat þá, sem eptir er í veröldinni, leita sér forræða): Forlade V. og gaae i Kloster. — l) heimur (í sömu merk. og hjer: hann sæmdi meirr við heiminn, en aðrir helgir menn); jarðneskir (jarðlegir) hlutir. — m) = líf (þegar talað er um þetta líf og annað): I denne og hiin V., þessa heims og annars, bæði hjer og annars heims, í þvísa ljósi og öðru (Grágás, Nj.). — Sende een ind i den anden V., sjá fyrir e-m, koma e-m fyrir, bana e-m. — n) = hið jarðneska líf: Komme til V. koma í heiminn (forn). — o) heimurinn (lífið) að því leyti hvernig forlögin í honum (því) eru; forlög; mótlæti: Han har gaaet meget igjennem i V., hann hefur reynt margt í henni veröldu, það hefur margt á dagana drifið fyrir honum. Det er Verdens Løb svona fer það í henni veröldu. V. gaaer (har været) ham imod forlögin eru (hafa verið) honum óvinveitt. Han har provet V. kennt á mótlætinu. Jeg har havt min Deel af V. mótlætið hefur ekki sneitt hjá mjer. — p) heimurinn að því leyti sem þar eru jarðlegar giptir: Al Verdens Rigdom kan ikke hjelpe mig. Ikke for Alt i V. ekki hvað sem í boði væri. — q) hvad i al V., hvað (með áherzlu), t. a. m.: Hvad i al V. vil han dermed? — 2) fyrir Verdens (= veraldarinnar) er stundum haft Verdsens í líkum talsháttum og: Ikke for al Verdsens Guld (Herlighed) ekki hvað sem í boði væri.

Verdensaand, heims-andi, veraldar-sál, (sb. Verden 1, a).

Verdensalt, kl., alheimur.

Verdensbarn barn þessa heims.

Verdensbegivenhed stór-tíðindi.

Verdensborger sá er metur allan heiminn sem ættjörðu sína. Sh. Jordborger b, Kosmopolit.

Verdensbygning alheimur (sem smíð skaparans).

Verdensdeel heims-álfa (sh.: Veröldin var greind í þrjár hálfur, Sn. E.): De fem Verdensdele.

Verdensegn svið (hluti) heimsins.

Verdensglæde veraldlegur (jarðlegur, jarðneskur) fögnuður.

Verdenshandel aðal-kaupverzlun í heiminum.

Verdenshav, veraldar-sjór (sb.: sú sem stjórnar vindum ok veraldar-sjó, Stjórn), útsjór (sb. ganga hóf stór ór útsjánum inn í jörðina), úthaf (sb.: hversu úthafit gerðer um öll löndin, Al.).

Verdenshistorie mannkynssaga: Udsigt over de vigtigste Begivenheder i Verdenshistorien.

Verdenshjørne átt.

Verdenskant, a) = Verdenshjørne. — b) = Verdensegn.

verdensklog kænn í veraldlegu.

Verdensklogskab kænska í veraldlegu.

verdenskyndig = verdensklog.

Verdensled, sk., átt.

Verdensliv, a) alheims-líf(ið), alheimseðli. — b) afskipti af alþýðu.

Verdensmand maður sem kann sig (kann að hafa sig í fjölmenni) og hefur mikil afskipti af alþýðu.

Verdensrum, kl., geimur(inn; sh.: ginnungagap).

Verdensskaber skapari heimsins.

Verdensskjebne forlög heimsins (eða mannkynsins).

verdslig, 1) ft. -e, e., veraldlegur (forn), a) heimlegur (forn) = jarðlegur (forn), jarðneskur: Klog paa verdslige Ting skýr í veraldlegu. — Tænke for meget paa det Verdslige hafa of mikinn hug á veraldlegu. — b) sem leikdóminum til heyrir: Den verdslige Stand, hin veraldlega stjett, leikmanna-stjettin, leikmenn, leikfólk, leikdómurinn. Den verdslige Øvrighed, veraldlegir valdsmenn (forn; sh. forðast hann ekki því heldr réttliga refsing af veraldarhöfðingjum). Den verdslige Lovgivning veraldleg lög (forn). — 2) sem ao., veraldlega, (sb.: ekkjan „lifði heldr leikmannliga" o. s. frv., 655 XXXI): Denne Præst er meget v. sindet.

Verdslighed, án ft., sk., það að vera verdslig 1.

*Verification, ft. -er, sk., það að verificere.

*verificere, ás. 1, sanna (s-ð, með áskript sinni): En verificeret Gjenpart.

*veritabel, ft. veritable, o., sannur, ófalsaður, hreinn.

Verk sjá Værk (kl.).

*Verrus, sk., óorð.

Vers, ft. eins, kl., [vers], a) vera, α) = klausa (sh.: vér skiptum hækr í kapítula, en kapítula í klausur eða vers, en klausur í málsgreinir, málsgreinir í sagnir, sagnir í samstöfur, samstöfur í stafi). — β) í sexfættu metri. — γ) í sálmi: Synge det første og sidste V. — b) vísa, erindi: Visen har sex V. kvæðið er sex vísur (erindi). Verset falder tungt vísan er stirð. — c) í ft., ljóð, ljóðmæli, kveðskapur: Skrive (gjøre) V., yrkja, (vera skáld). Sluespillet er skrevet paa V. er í ljóðum. Lette (flydende) V. liðugur, kveðskapur. Tunge V. stirður kveðskapur.

*Versalbogstav upphafsstafur.

*Versalier, ft., upphafsstafir.

Versart bragarháttur.

versbunden, [sb. binde], samfastur (sb.: í orðum, bæði sundrlausum ok samföstum, Fms. III, 153).

Versemaal, vísuorða-lengd og samstöfuskipun, bragarháttur, (sb.: með sexfættu metri, Stjórn.).

Versemager, ft. -e, kk., = Riimsmed.

*versere, h. s. 1, hvarfa: V. for Retten vera komið undir dómanda eða dómendur (um mál). — b) hu. l. t., verseret, sem e., leikinn (í e-u).

Versfod, fótur (í kveðskap — sb.: með sexfættu metri, Stjórn), stuðull.

*Versificator, kk., versagjörðarmaður; skáld.

*Versification, sk., versagjörð.

*versificere, ás. 1, versa (sh.: meistare Galterus, er versat hafir sögu þessa, Al.).

*Version, ft. -er, sk., a) umsnúningur. — b) = Oversættelse.

*Verslære háttalykill.

Vert, ft. -er, kk., a) veitingamaður (= húsbóndi í veitingahúsi eða gestaherbergi): Verten i Kroen. — Han har gjort Regning uden V. honum verður ekki hettan úr því klæðinu. — b) húsbóndi (þ. e. sjerhver sem veitir öðrum fæði eða húsaskjól hvort sem það er fyrir borgun ellegar af gestrisni eða vináttu), húsdrottinn: Vi maae takke Verten og Vertinden. Verten i Huset húsdrottinn.

*vertatur, (eiginl.: snúist, í skipunarh.), = verte.

*verte, (eiginl.: snúðu blaðinu), yfir um!

*vertebral-, (sem fremri partur af samsettu orði), sem hefur hryggjarliði, sem lýtur að hryggnum, eða þvíuml.; t. a. m. Vertebraldyr hryggdýr.

*Vertebrata, ft., hryggdýr.

*vertere, ás. 1, snúa (e-u, af einu máli á annað; sb.: Þessa bók færði hinn heilagi Jeronimus prestr af ebresku máli ok í látínu, enn ór látínu ok í norrænu snéri Brandr prestr Jónsson ...., ok svá Alexandro magno; Hákon Noregs konungr .... lèt snara þá bók upp í norrænu).

*vertical, ft. -e, o., = lodret.

Vertinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Vert um karlmann.

Vertshuus veitingahús. Sh. Gjestgiversted, Kro A, n.

Vertshuusholđ, það að hafa veitingahús (veitingar), það að vera veitingamaður.

Vertshuusmand veitingamaður.

Vertshuuskone veitingakona.

Vertshuusrettighed, rjettur til að hafa veitingahús, (veitinga-rjettur).

Vertshuusskilt auglýsingarmark (utan) á veitingahúsi (sb. Skilt c).

Vertskab, kl., a) (sjaldh.), búskapur, (sh. Huusholdning, Næring b, Næringsbrug, Næringsdrift). — b) (sjaldh.) = Vertshuushold. — c) (tíðkanlegast) í öðrum eins orðatiltækj. og: Holde et galt V. láta allt ganga á trjefótum. Hvad er her for et V. hvað gengur á hjerna?

Vespe, ft. -r, sk., = Hveps.

Vesperede = Hvepserede.

*Vesperkost, uiðaitans-matur; kvöld-verður.

Vest, ft. -e, sk., vesti, (sb.: bolur, brjóstadúkur, kot).

Vest, sk., [vest-, t. a. m. i vestfirzkr, vestmaðr], vestur, vesturátt: Huset ligger lige i Øst og V. snýr beint i austur og vestur. Herfra seer man Kirken ligge lige i V. kirkjan er hjeðan að sjá i há-vestur. Vinden er gaaet om i V. i vestrið, til vesturs. Seile mod Vesten sigla i vestur.

*Vesta, kvk., hreinlífisgyðja (Rómverja).

*Vestalinde, ft. -r, kvk., (sjer hver) hofmey hreinlífisgyðjunnar (með Rómverjum).

*vestalisk, ft. -e, e., sem lýtur að hreinlífisgyðjunni eða að hreinlífi, (sb. reen A, 2, g, tugtig, jomfruelig).

vesten, [vestan], a) ao., i v. for fyrir vestan: Fyen ligger v. for Sjælland. — b) sem e., vestræna: Vinden er v. hann er á vestan.

Vestenvind, [vestanvind-r], vestanvindur (Skuggsjá), vestanveður (fornt).

vester, ao., [vestr], vestur: Seile v. paa sigla i vestur. — 2) hjer af má draga einkunnar-miðstigið vestre, [vestri], vestri, vestari: Den vestre Ende af Huset vesturendi hússins.

Vesterhav, haf(ið) fyrir vestan Jótland, (Englandshaf — þegar frá Jótlandi er miðað).

Vesterkant sjá Vestkant.

Vesterland vesturhluti (lands eða eyjar): Føhrs V.

Vesterleding vesturætt (fornt, = vesturátt).

Vesterlide = Vesterleding.

Vestetøi vesta-efni.

Vestfarer, skip sem fer til Vestureyja (Vestindien), vestureyjaskip.

*Vestibule, sk., forsalur, forskot (sb. Stjórn).

Vestindianer, ft. -e, kk., vestureyjamaður.

Vestindien, kl., Vestureyjar, Vesturheimseyjar: Sukkerhøsten i V. er i Aar mislykket.

vestindisk, ft. -e, e., vestureyskur.

Vestkant (einnig Vesterkant) vesturhlið: Paa Vestkanten af Jylland á vestanverðu Jótlandi.

Vestkyst vesturströnd.

vestlig, 1) ft. -e, e., vestlægur, a) de vestlige Lande vesturlönd. De vestlige Bjerge vesturfjöllin. Den vestlige Deel af Landet, vesturhluti (vestri hluti) landsins, landið vestanvert. — b) vestrænn, (sem er) á vestan: Vestlige Vinde vestanveður (fornt). — 2) sem ao., vestarlega (fornt).

Vestside vesturhlið.

*Veteran, ft. -er, kk., gamall og reyndur hermaður (visindamaður, eða þvíuml.).

*Veterinair, kk., = Dyrlæge.

*veto, eiginl. sögn i 1. pers. et. i framsögub. nút. t., og merkir: jeg fyrirbýð, jeg ver lýriti, en er haft sem kl. nafn, Veto, bann, fyrirboðning, lýritarvörn, lýritarvorzla.

*Veto sjá veto.

Vette, ft. -r, sk., [vætti, i kvenkynsorðinu vættr], vættur, vera: Onde Vetter illar vættir (Korm.). Gode Vetter góðar verur.

Vetteild haugaeldur (fornt).

Vettelys, a) hrævareldur. — b) (sjaldh.) = Baun.

vever, ft. vevre, e., [sb. vafr i orðinu vafrlogi og vafra], ljettur á sjer; liðugur í snúningum, kvikur, pípur: „Hvor munter, let og v., og overgiven som en Dreng paa sytten Aar."

Veverhed, án ft., sk., kvikleiki, pipurleiki.

Vevl eða Vevle, ft. Vevler, sk., [sb. vafla og vefja], laug (sb. Hovevl).

Vevle sjá Vevl.

vevle, ás. 1, [sb. vefja og vafla], vöðla (e-u saman): V. noget sammen.

Vexel, sk., [sb. víxl], 1) (sem fremri partur af samsettu orði), skipti (i orðunum: til skiptis); það að mætast af tveimur hálfum (áttum. Sb. Vexelvirkning). — 2) með ft. Vexler, víxlbrjef, (við)skiptabrjef, (hvorttveggja ófimlegt orð!), a) þess háttar skrifleg skuldbinding til að borga tiltekna peninga i ákveðinn tima að jafnvirði peninga þeirra sje upptækt af eigu manns ef gjalddagi bregzt, (eindaga-skuldbinding): Udstede en V. Laane Penge paa V. — b) eins konar peninga-ávisun sem verður jafn-rík Vexel 2, a ef gengizt er undir að borga hana: Trække (udstede) en V. paa een senda e-m skriflega áskorun til peningaborgunar, með þeim hætti, að peningarnir verði upptækir af eigu hans, ef hann gengst undir að borga, eptir því sem hinn hefur beitt, en endir það ekki. Sende een Penge ved V. senda e-m peninga með (því að senda honum) ávisun. Gode Vexler óhættar ávisanir. Acceptere en V. heita ávisunargjaldi. Protestere en V. synja ávisunargjalds.

Vexelaager, okur með eindaga-skuldbindingum (sb. Vexel 2, a), eindaga ukur.

Vexelbank skiptabús.

Vexelbog, ft. -bøger, bók er kaupmenn skrifa ávisanir i (sb. Vexel 2, b), ávisana-bók, ávisunaregistur.

Vexelbrev (úrelt) = Vexel 2.

*Vexelcurs, verð á peningum þegar höfð eru skipti á þeim, skiptaverð (á peningum).

Vexeldrift, [sb. Vexel 1], akuryrkja með sáðbreytingu.

Vexelerer, ft. -e, kk., peningakaupmaður (sem hefur skipti á peningum við menn og dregur nokkuð af fyrir það; víxlari).

Vexelgjeld, skuldir sprottnar af víxlbrjefum, (eindaga-skuldir).

Vexelhandel, það að kaupa ávisanir eða skuldabrjef.

Vexelhaver, ft. -e, kk., eigandi eindagabrjefs (víxlbrjefs; sb. Vexel 2).

Vexelmægler milligöngumaður til að koma út ávisun eða eindagabrjefi (sb. Vexel 2, Mægler b).

*Vexelobligation eins konar skuldarbrjef sem ekki má eiga lengra aldur enn 3 mánuði og er leigumeira enn önnur.

Vexelregning skipta-reikningur (þ. e. reikningur á verði peninga sem höfð eru skipti á).

Vexelrente leiga af upphæð eindagabrjefs goldinni fyrir eindaga.

Vexelret, a) rjettindi sem fylgja eindagabrjefi. — b) lög um eindagabrjef.

vexelviis, ao., ýmist, (sb. skifteviis).

Vexelvirkning áhrif tveggja hluta hvors á annan.

*vexere, ás. 1, gára.

vexle, s. 1, a) ás., skipta (e-u, þ. e. hafa skipti á því og öðru), skipta um: V. Penge. — b) sem h. s., skiptast á, breytast: „Det Jordiske vexler, ustadigt det fødes og svinder."

Vext sjá Vært.

*Vezir (einnig ritað Vizir og Visir), ft. -er, kk., tyrkneskur ráðgjafi eða stjórnarherra.

*Viaduct, sk., dalbrú (þ. e. brú yfir dal eða dæld til veg-styttingar).

Vibe, ft -r, sk., [sb. vepja], vepja (isakráka?), *tringa vanellus.*

*Vibration, ft. -er, sk., titrlngur.

*vibrere, h. s. 1, titra.

*Vicar, ft. -er, kk., a) (einnig Vicarius, ft. Vicarier), aðstoðarmaður i embætti settur til að hafa það á hendi þegar hinn er ekki við látinn, (varamaður). — b) (sjer i lagi), undirprestur (á Englandi).

*Vicariat, ft. -er, kl., það að vera Vicar.

*vicariere, h. s. 1, reka embætti (annars, þegar hann er ekki við látinn).

*Vicarius sjá Vicar a.

*Vice-, (sem fremri partur af samsettu orði), undir-, auka-, (vara-), o. s. frv.; t. a. m.: Viceadmiral annar flotaforingi (að ofan); Vicekonge jarl; Vicepræsident, aukaforseti, varaforseti.

*Vices, ft., skipti: Paatage sig eens V., reka embætti (störf) annars, reka annars erindi.

*Vicomte, ft. -r, kk., undirgreifi (á Frakklandi).

*Victoria, a) sk., sigur. — b) kvk., sigurgyðja(n).

*Victualier, ft., = Levnetsmidler, Fødevarer.

Vid, án ft., kl., [vit], a) vit, hyggindi: Han har godt naturligt V. gott náttúruljós. Gaae fra Sands og V. (eða fra V. og Forstand), ganga af vitinu, verða ringlaður. Han har ikke sit fulde V. hann er ekki með öllum mjalla. — Orðskv.: V. er meer end Styrke (sb.: vitur maður vinnur meira með brögðum, enn sterkur með vopnum; vitið er verði betra). — b) fyndni: „Hun havde V. uden Ondskab".

vid, ft. -e, e., [víð-r], víður, a) gaae ud i den vide Verden (sb.: farit nú á viðáttu jarðar, Skuggsjá). „See, Landet er vidt nok for dem" (sb.: ek leiði hann — þ. e. Ísraelslýð — út af því landi — þ. e. Egiptalandi — til þess hins góða ok rúma landa, som ....., Stjórn). En v. Slette víðir vellir. En v. Udsigt, víðsýni, (sb.: á haugum nökkurum, þar sem víðsýnt var, Fms. VI, 120). En v. Udstrækning, vidd, víðátta, víðerni. — b) en v. Aabning gímald. Døren staaer paa v. Væg, dyrnar standa upp á (há-)gátt, eru gal-opnar. — c) Kjolen er meget v. En Kjole med vide Ærmer. — 2) gisienntur: Denne Kam er ikke v. nok. — 3) i öðrum eins orðatiltækj. og: Han vilde ikke give nogen videre (frekari) Forklaring. Gjør det uden videre Omstændigheder, gjörðu það eptirgangslaust, eða þvíuml. — B) vidt, sem ao., 1) eiginl., a) (um stefnu i margar áttir), víða: Han har været vidt omkring i Verden hefur farið víða um heiminn (víða um lönd). Sygdommen har udbredt sig vidt omkring dreifzt víða. — b) (um eina stefnu), langt: Jeg kan ikke gaae videre lengra. — c) (um bil), vitt, langt: Træerne ere plantede for vidt fra hinanden of fjarri hvort (hvert) öðru. — 2) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) tale vidt og bredt om noget, fara mörgum orðum um e-ð, vera langorður um e-ð, (sb.: orðlengja-e-ð). — Det er vidt og bredt bekjendt það er al-kunnugt (komið út um allt). — Gjøre vidt og bredt af noget, gera af e-u, láta mikið yfir e-u. — b) langt, eða þvíuml.: Hvor vidt er du kommen med Arbeidet hvað (hversu) langt ertu kominn? — Inden vi gaae videre förum lengra (út i þetta efni). Det er kommet for vidt med denne Sag, til at han kunde træde tilbage, þetta (mál) er komið lengra enn svo, að hann geti dregið sig aptur úr. — Drive noget for vidt kunna sjer ekki hóf (með e-ð). Det gik saa vidt, það voru svo mikil brögð að því, það kvað svo rammt að. — Han har drevet (bragt) det vidt (hefur orðið — er orðinn — frábærlega góður) i sin Konst. — c) (for) saa vidt, að því leyti, að svo miklu leyti: Saa vidt lykkedes Forsøget. Saa vidt jeg veed mjer vitanlega. Han skal have sit Udlæg, for saa vidt som det ikke allerede er ham betalt það sem óborgað er af því. — d) videre, meir: Der er intet videre (ekkert meira, ekkert frekara) foretaget. En anden Gang tale vi videre (betur) herom. End videre (hjer — þar — að auk, hjer — þar — á ofan) blev der besluttet. Hvad saa videre hvernig fór svo? Og saa videre, og svo framvegis, og fram eptir því, og þar fram eptir, og þvíuml. — e) indtil videre, að sinni, (en) sem stendur. — f) uden videre, rakleiðis, gagngjört, hiklaust, eða þvíuml.: Han gik uden videre lige ind i Stuen.

Vidde, án ft., sk., [Vidde: vidd = Længde: lengd], a) vidd: Kjølens V. Norets V. for oven er større end nedentil. — b) bil: Træerne maae plantes i tilbørlig V. með nágu millibili.

vide, ao., [víða], (úreit), víða: V. om i Verden (Landet) víða um heimian (landið).

vide [vita], veed [veit], vidste [sb. vissa], vidst, 1) með þol., a) með einum þol., α) vita, eða þviuml.: Jeg veed ikke Veien jeg rata ekki. Orðskv.: Han veed bedst Vandet, som vadet har (sb.: greindur nærri getur, en reyndur veit þó betur; sá veit gjörst, sem reynir). — Han veed ingen Udvei; sb. Udvei b. — Lade een v. noget gjöra e-m vísbending (boð, skeyti) um e-ð. Lad ingen v. det, segðu öngum frá því, hafðu ekki orð á því (við neinn). — Faae noget at v., komast nð (eptir) e-u, komast fyrir e-ð, frjetta e-ð. — V. noget med Vished vita e-ð víst (fornt; sb.: Nú veit ek vísliga, at engi er guð, uema guð Gyðinga, Stjórn). — Jeg veed intet at svare hertil jeg veit ekki, hverju jeg á að svara. — Ingen vidste noget af hans Reise enginn vissi neitt um ferð hans. — Hvad ondt veed du om hende hvað veizta illt um hana? — V. meget vera fróður. — β) (úrelt), kunna e-m e-ð; veita e-m e-ð; o. s. frv.: Han vidste (kunni) dem ingen Tak for deres Løgn." — V. een Bøn veita e-m bæn. — „V. een gode Raad" ráða e-m heilræði. — b) með tveimur þolendum, (sb.: fáir bygg ek at sik viti sakiausn, Eg. 49): Jeg veed mig uskyldig heri. — 2) fyrir framan at með nh., a) jeg veed ikke at have seet ham før jeg man ekki eptir (til), að jeg hafi sjeð hann áður. — b) [sb.: fram farinn maðr veit eigi misgjörning fremja .... ok eigi má hann, 655 XXXII], kunna, (sb.: kunna til e-s, kunna tökin á e-u): Han veed at indrette alting paa det beqvemmeste hann kann (hefur lag á) að koma öllu fyrir sem haganlegast. — 3) fyrir framan at með framsöguh. (eða afleiðingarh.): Jeg veed, at han er en ærlig Mand. Jeg veed forud (jeg á það víst, jeg geng að því vísu), at han negter det. Jeg veed med mig selv (með sjálfum mjer, fyrir samvizku minni), at jeg er uskyldig. Han har ladet mig v. (gjört mjer vísbending um), at han reiser i Morgen. Veed du vel (veiztu), at han er gift? Du maa v., jeg skal segja þjer það, þú verður að gá að því. — 4) fyrir framan spurningarorð (sett í upphafi greinar), α) han har aldrig vidst, hvad Trang var. Man kan ikke v. (það er eptir að vita, það er sízt á að ætla), hvad Ende Sagen vil faae. — β) jeg veed ikke, hvor han er. — γ) jeg gad v. eða jeg gad gjerne vidst (jeg vildi jeg vissi, það væri gaman að vita), om han kommer. Hvo veed (það er eptir að vita, það er sízt á að ætla), om hun vil have ham. — 5) saavidt jeg veed, svo að jeg viti, mjer vitanlega: Saavidt jeg veed, er han hjemme, jeg veit ekki betur, enn að hann sje heima; jeg held (jeg megi fullyrða, að) hann sje heima. — 6) með af, a) det veed jeg ikke af ekki veit jeg til þess. Han var borte, før nogen vidste deraf enginn vissi fyr enn hann var farinn. — b) der veed man ikke af andet end Træhuse þar eru ekki nema trjehús (timburhús). — c) jeg vil ikke v. af den Støi jeg vil ekki hafa þenna hávaða. — d) han vil ikke v. af (kannast við) Sønnen. — Han vil ikke v. af (kannast við), at han kjender hende. — e) v. af sig selv, vita til sín (sb.: Tók hann þá einn þeirra ok varðist með, þar til er sá vissi ekki til sín, Fms. VI, 110), vera með sjálfum sjer: Han vidste ikke af sig selv, da han gjorde det. — 7) v. om noget, vita af e-u, vita til e-s: Der ere mange, som v. om den Sag. Være vidende om noget, vita af e-u, vita til e-s.

*vide, skipunarh. í 2. pers. et., sjá.

*videatur, 3. pers. et. í afleiðingarh. nút. t., sje skoðað.

Videlyst, án ft., (löngun til að vita), námfýsi: Barnet har megen V.

videlysten, námfús, námgjarn.

Viden, án ft., sk., þekking: Tro og V.

Vidende, án ft., kl., [sb. vitand], vitund (sb.: var þat gert með yðvarri vitand, Fms. VII, 305), vitorð (sb.: Var þetta nú ekki á fleiri manna vitorði, Nj. 231; fyrir vitorð eða vilja þess er átti, Grágás II, 348; fyrir utan vitorð — án vitorði — faður síns, Skuggsjá 745), vit (sb.: var þat á fárra manna viti, Nj. 258): Det er ikke skeet med mit V. Han har gjort det mod mit V., fyrir (utan) mitt vitorð, að mjer óvitanda (sb. Fms. X, 227), að mjer fornspurðum.

Videnskab, sk., (sb.: kunnátta, kunnusta, kunnandi), a) án ft., vísindi(n). — b) með ft. -er, vísindi = vísindagrein: Theologien er en V. De theologiske Videnskaber.

videnskabelig, a) ft. -e, e., vísindalegur: Videnskabelige Foretagender. V. Kundskab (Dannelse). — Han er en meget v. Mand mikill vísindamaður. — b) sem ao., vísindalega: Behandle en Materie v.

Videnskabelighed, án ft., sk., það að vera vísindamaður, vísindaleg menntun, eða þviuml.

Videnskabsdyrker, ft. -e, kk., vísindaiðkari.

Videnskabsliv (líf sem varið er til) vísinda-iðkun(ar).

Videnskabslære, vísindafræði; heimspeki.

Videnskabsmand vísindamaður.

viderlig, ft. -e, e., = modbydelig.

*Videtur, kl., það hvað manni sýnist (lízt), atkvæði.

Vidhed, án ft., sk., víðleiki (Stjórn), vidd.

Vidie, ft. -r, sk., [sb. við, kvk., með viðjar í eig. et., o. s. frv., — sb. einnig viðja, eins og það er haft nú á dögum; sömul. víði-r], a) nafn á ýmsum pil-tegundum (víðis-tegundum). — b) (sjer í lagi), selja *salix caprea*. — c) (einnig ritað Vie), kvisl (grein) af e-i pil-tegund, (sb.: henkr tvær af viðjom, Gþl. 413).

Vidiebaand grein af e-i pil-tegund höfð til að binda e-ð með (sb. Vidie c).

Vidiekurv laupur riðinn úr pil-kvislum.

Vidieriis, [-riis af hris], kvistar (greinir) af pil-tegundum.

*Vidimation, ft. -er, sk., það að vidimere.

*vidimere (einnig ritað fidimere eptir framburði), ás. 1, staðfesta (e-ð, með áskript sinni).

vidløs, [sb. vitlaus-s], a) óvitur. — b) (sem) ekki (er) með sjálfum sjer, (sem er) utan við sig, sem ekki veit til sín, (sb.: ek vissa fátt frá mér, Gisl.): „Som v. gik hun der, bleg som et Liig."

Vidløshed, án ft., sk., það að vera vidløs.

vidne, s. 1, [vitna], a) h. s., vitna, bera vitni, bera fram vætti: V. for (imod) een (sb.: þá báru förunautar þeirra vitni með þeim, Eg. 61–62). V. i en Sag bera vitni um e-t mál. V. om noget bera vitni um e-ð. — Hans Arbeide vidner om utrættelig Flid, er mjög vandað, (sb.: bera e-ð með sjer). — b) sem ás., (sb.: Um vitnað kaup ok handsalað, N. g. L. I, 24). „Har du aldrig meent, at v. Sandhed (hugsað, að þú bærir satt vitni), og dog siden erkjendt, at dit Vidnesbyrd var usandt?"

Vidne, kt., [vitni], 1) án ft., vitni: Bære V. om noget bera vitni um e-ð. — 2) með ft. -r, a) (sb.: þá lèt hann ganga framm vitni sín ok vátta þá er nefndir voru fyrsta sinni á móti, Fms. VII, 141), vottur, vitnismaður: Have Vidner paa noget hafa vitni (votta) að e-u. Kræve een til V. paa noget (sb.: Hèðinn .... vitnaði undir förunauta sína, at hann stefndi haudseiðri sök Unnar, Nj. 35; Skírskota skal hann undir vátta svarum þeirra, N. g. L. I, 318; skírskota ek því við vitni yðru, Laxd. 264). — b) viðurvistarmaður: Jeg har tidt været V. til, at han bar (hef opt sjeð hann bera) endnu tungere Byrder.

Vidnebeviis sönnun með vitnum: Føre V. for noget sanna e-ð með vitnum.

Vidneforhør, það að spyrja votta, (sb. vottasaga).

Vidneførelse, vitnaleiðsla, (sb. vottasaga).

Vidnepligt skylda til að bera vitni.

Vidnesbyrd, ft. eins, kl., [vitnisburð-r], a) (vitnisburður, vættisburður); vottorð; vætti, vitni: Fordre eens V. krefja e-n vitnisburðar. Sige (føre) falsk V. (bera falsvitni) mod nogen. — b) vitnisburður (sem e-m er gefinn; sb.: bera e-m gott vitni; sb. einnig Attest): Give (meddele) een et godt V. Han har kun slette V. om sin Opførsel.

vidnesfast, [vitnisfast-r], a) vitnisfastur (Fms. II, 242), vottnæmdur (Fms. II, 237; — sb. Kristn. 100, Nj. 164. — b) vitnisbær (fornt), vottbær (fornt). — 2) sem ao., í votta viðurvist, við votta, með vottum, með vitnum (sb. hann skal beiða hinn með vitnum at bregða af marki), með vitni (Grágás I, 210): Han lod ham det v. forkynde.

vidnesfør = vidnesfast 1, b,

Vidnestævning, vott-stefna, votta-stefna.

Vidskab, án ft., kl., (sjaldh.), a) = Vidende. — b) þekking, kunnátta: „Historisk V.

Vidspiller (sjaldh.), sá sem leikur sjer að fyndni.

vidtbekjendt, víða kunnur, nafntogaður.

vidtberygtet, [sb. berygte], alræmdur (í illri merk.).

vidtberomt, [sb. berømme], víðfrægur (fornt).

vidtløftig, ft. -e, e., a) gisinn: En v. Skrift (Tryk). — b) langorður: Skriftet er udførligt, uden at være vidtløftigt. En v. Stiil (sb.: mærð, orðalengingar). Være v. i sin Tale vera langorður. — c) yfirgripsmikill: Han har meget vidtløftige Embedsforretninger mörg (og margvísleg) embættisverk. Et vidtløftigt Præstekald stór(ar) sókn(ir). Have en v. Familie, hafa mikinn frændabálk, vera frændmargar. — d) (í tali), fjærskyldur, fjærborinn: Vidtløftige Slægtninge. — e) (í tali), útsláttarsamur: Være v. — 2) vidtløftigt, sem ao., a) gisið: Skrive vidtløftigt. — b) með mörgum orðum.

Vidtløftighed, sk., það að vera vidtløftig, (sb.: mærð, orðalengingar).

vidtstrakt, [sb. strække], víður (t. a. m. um land; sb. vid 1, a).

vidtudseende, [sb. see], sem á langt í land: V. Planer (Foretagender).

Vidunder, furðuverk, undur, býsn, ásköp: Man saae paa ham, som paa et V. Han var et V. af Lærdom var svo lærður, að undrum gegndi. „Blive til et V." verða að undri (undrum).

vidunderlig, a) ft. -e, e., undarlegur; dásamlegur: En v. Begivenhed. — b) sem ao., undarlega, furðu(lega); dásamlega.

Vidundermærke hula yfir e-u undarlegu: „Hedenolds V."

Vie sjá Vidie c.

vie, ás. 1, [vígja], 1) vígja, a) viet Brød (Viin). — b) (prest eða biskup): Vies til Præst vera vígður til prests. — c) (um hjónavígslu): V. et Par Folk, gefa (vígja) saman hjón (sb.: þar hafa ok jafnan verit .... vígð saman hjón, Vilk.), púsa (nú: pússa) hjón saman (sb.: at þeir púsi þess háttar menn saman, Hist. I, 523), (eða tamt) púsa hjón (sb. skolo þau fara til kirkju ok láta púsa sik). Vies til een, vera gefin(n) eða vígð(ur) saman við e-n (e-a; sb.: láta sik þar saman vígja

við Ceceliu, Hkr.; — sb. einnig: frú Margrèt púsuð við Hókon konung, Fms. IX, 292; ot púsaz unuasto sinni, Strengleikor 48).

Viebisp (sá sem er) biskup oð vígsiu (en ekki er yfir neinu biskupsdæmi).

Viebrod bakstur (í altaris-sakramenti katólskra monna).

Vielse, ft. -r, sk., vigsla, (elakum hjóna-vigsla).

Vielsebrev, a) = **Kongebrev** b. — b) vitnisburðarbrjef prests um hjónovigslu.

Vielsetale = **Brudetale**.

Vievand vígt vatn (í katólskum kirkjum).

Vievandskar ker sem haft er undir vígt vatn.

Vievandskedel, ketill hafður undir vígt vatn, (sb. vatna-ketill og vatnketill í máldögum).

Vievandskost, ft. -e, stökkull (til að stökkva eða dreifa hinu vígða vatni með).

Vift, ft. eins, kl., gustur (sem kemur snöggvast; sb. **Pust** II): Vindens sagte V. i Seilet.

vifte, a. 1, [sb. veifa], 1) h. a. (har), a) blakto: Hendes Haar viftede i Vinden. Lyset vifter ljósið (þol.) leggur. — b) v. med noget veifa e-u: V. med Haanden. V. med et Torklæde. V. til Ilden med en Fjædervinge (sb.: blakar honn — þ. e. fuglinn phoenix — vængjunum þar at, Stjórn). — 2) ás., a) kælo (e-m eða e-u, með því að veifa e-u): V. een. V. sig i Ansigtet. — b) feykja (e-u): „Et visnet Løv, som useet viftes hen" fýkur.

Vifte, ft. -r, sk., a) blævængur (Scb.), (vindskuplo, B. H.); fisivængur. — b) eins konar tilbúningur hafður við brennivínsgjörð til að hleypa út gufunni.

Viftebyg = **Riisbyg**.

viftedannet, [sb. danne], svipaður blævæng: Viftedannede Blade.

Viften, án ft., sk., það að **vifte** (sb. **Pust** II): En sagte V. hægur blær.

Viftning, sk., = **Viften**.

Vig, (sjaldh. ft. -er), sk., [vík], vík.

vige [víkja], **veg** [veik], **vegen** [vikin-n] og **veget** [vikit], A) h. a. (er og har), 1) gefa sig, svigna fyrir (um fylkingu, í Rómv.), hörfa undan, þoka undan: Stenen vil ikke v. bifast. Væggen er veget noget paa denne Side. Hæren veg langsomt tilbage (sb.: en síðan höfuz þeir undan, Rómv.). — b) óeiginl., láta undan (e-m), hliðra til (við e-n): Jeg viger ikke for ham. — Með þol.: Han vil ikke v. et Skridt hliðra ecitt til. — 2) víkja, hverfa: Hun viger ikke fra ham má ekki sjá af honum (og yfirgefur hann aldrei). Vig bort fra mig far brott frá mjer! V. af Veien for een, fara úr vegi fyrir e-m, (sb.: þá skal hann fara af götonni, Grágás I, 89). — b) óeiginl.: V. af fra den rette Vei hverfa (villast) af rjettum vegi. — B) ás., þoka úr (e-u): V. sit Sæde eða v. sin Plads þoka fyrir e-m (sb.: þú skolt þoka fyrir konu þessi, Nj. 52). V. sit Dommersæde.

***Vigeur**, sk., fjör.

***Vignet** eða **Vignette**, ft. **Vignetter**, sk., mynd (rós) við fyrirsagnir sem prentuð er til prýðis.

***Vignette** sjá **Vignet**.

vigtig, ft. -e, e., sem miklu varðar, sem mikið er undir komið, sem mikið ríður á, sem á ríður, áríðandi, mikilvægur: Det er mig en v. Sag mjer ríður mikið á því (stendur það á miklu). En af de vigtigste (helztu) Mænd i Staden (Raadet). Han vil gjøre sig v. láta til sín taka.

Vigtighed, án ft., sk., það að vera **vigtig**: En Sag af V. mikilvægt málefni. En Mand af V. mikils háttar maður. Han giver sig megen V. hann vill láta til sín taka.

Viin, ft. **Vine**, sk., [vín], vín: Stærk (let) V. áfengt (óáfengt) vín.

Viinaand = **Viingeist**.

viinagtig, ft. -e, e., svipaður víni: En v. Smag bragð sem er líkt vínbragði.

Viinanker vínkvartil (tekur optast 4 fjórðungsfötur).

Viinavl vínyrkja.

Viinavling (sjaldh.), = **Viinavl**.

Viinbjerg vínbrekka (= brekka eða hæð vaxin vínviði). — b) = **Viingaard**.

Viinblad vínviðarlauf(blað).

Viinbær vínber (fornt).

Viinbærklase (úrelt) = **Viindrue**.

Viinbærme víndreggjar.

Viinbærtræ (úrelt), = **Viinstok**.

***Viineandel**, sk., eins konar drykkur úr vörmu víni og sikri o. s. frv.

Viindrikker, ft. -e, kk., víndrekkur, víndrykkju-maður.

Viindrue, a) vínberjaköngull (fornt). — b) = **Viinbær**.

Viindyrkning = **Viinavl**.

Viineddike ölvinsn úr vínberjum eða súru víni.

Viinfad vín-áma: Udmaale Indholdet af et V.

Viinflaske vínflaska (o. s. frv. — sb. **Flaske** a — þ. e. flaska o. s. frv. sem vín-ílát. Sb. vinberill).

Viingaard víngarður (fornt).

Viingaardsmand víngarðs-fágandi (sb. 677).

Viingeist, vín-andi, vín-efni, (*spiritus vini*).

Viingjæring gjörð (gangur) í e-u til að ná vín-anda úr því (minna enn **Eddikegjæring**).

Viinglas vín-staup (þ. e. glerstaup sem vín er drukkið úr).

Viingud víngoð (sb.: þú veitir of mikið eptirlæti vinguðenu, er Bacchus heitir, Al. 6).

Viinhakke járnreka sem höfð er í víngarði.

Viinhandel vínverzlun.

Viinhandler, ft. -e, kk., vínsölumaður.

Viinhov, [sb. **Houg** (líka **Hov**)], ker sem vín er látið renna í þegar verið er að sía það.

Viinhuus vín(sölu)búð.

Viinhøst vínberjatekja.

Vinkande vínkanna.

Viinkar vínker.

Viinkjelder vínkjallari a) = kjallari sem vín er geymt í. — b) = vínsölukjallari.

Viinkjender sá sem hefur vit á víni.

viinkjær gefinn fyrir vín.

Viinkyper vínkjallara-sveinn.

Viinland vínland.

Viinløv vínviðarlauf.

Viinmaal vínmælir.

Viinmaaned vínmánuður (= október, í vínlöndum).

Viinmost = **Druemost**.

Viinperse, vínþröng (fornt), vínþrúga (Dr. Scb.).

Viinpibe eins konar vínáma.

Viinprøve vínraun (= það að reyna vín að gæðum).

Viinprøver, ft. -e, kk., vínreynir (sb. **Viinprøve**).

Viinpæl spýta sem höfð er til að styðja víntrje.

Viinqvist vínviðarkvistur (sb. Hist. I, 512).

Viinranke, a) vínviðarteinungur. — b) = **Viinstol**, **Viintræ**: Plante (opelske) Viinranker.

viinrig vínmikill: Viinrige Øer. En v. Provinds.

Viinruus, það að vera vindrukkinn, (sb.: um morguninn árla, sem af hánum — þ. e. Nabal — tèttí vinórum, Stjórn).

Viinsmag vínbragð.

Viinsteen, vínsteinn (að sínu leyti eins og blandsteinn): Raa (renset) V. — b) haðberg.

Viinsteensyre vínsteinssýra (*acidum tartaricum*).

Viinstok, vínviður (fornt), víntrje (forat), *vitis vinifera*. Sb. **Viintræ**, (**Viinbærtræ**), **Viinranke** b.

Viinsuppe (grjóna)soup með víni í.

viinsuur súr á sama hátt og það vín sem er súrt í eðli sínu.

Viinsyre vín-sýra.

viinsyrlig í-súr á sama hátt og það vín sem er súrt í eðli sínu.

Viinsæk vínbelgur.

Viintapper, ft. -e, kk., vínsölumaður (er selur vín í staupum).

Viintræ, [víntrè], = **Viinstok**.

Viinvalle (fyrrum) eins konar vínblanda.

Viinæble eins konar epli (sem vínbragð er að).

Viis, án ft., sk., [sb. vís í öðruvísi], a) háttur: Paa den V. gaaer det ikke an það stoðar (tekst) ekki á þann hátt (með því móti). Han har paa listig V. (með slægð) skaffet sig dette Document. — b) háttalag, venja: Han har sin egen V. hann hefur sína kreddu fyrir sig. Efter gammel V. eptir fornri venju.

viis, ft. **vise**, e., [vís-s], 1) um speki, a) vís = vitur, spakur: En v. Mand. „Den Hjertets Varme, som udmærker den Vise fra den Lærde." En af de græske Vise grísku spekingum. — b) viturlegur, spaklegur: En v. Handlemaade (Opførsel). Et viist Raad. — 2) (í tali), gjøre een v. paa noget fræða e-n um e-ð.

Viisdom, án ft., sk., [vísdóm-r], vísdómur, vizka, speki, spekt: „Grundsætninger, der ikke lære V., men blot Klogskab." Udkramme al sin V. (sýna, hvað mikið maður viti).

Viisdomsaand spektarandi (Stjórn).

Viisdomslære vizkunám.

viiskjæftet, ft. **-kjæftede**, e., (í óvönduðu tali), kjaptfur.

Viismand spekingur, vitringur, vizkumaður (sb. Fms. X, 170).

viismundet, ft. **-mundede**, e., (í tali), hortugur, tannhvass.

viisnæset, ft. **-næsede**, e., (í tali), = **næsviis**.

Viking, ft. -er, kk., [víking-r], víkingur.

Vikingsfærd víking.

Vikingstog víking.

Vikke, ft. -r, sk., umfeðmingsgras og aðrar jurtir þess kyns, einkum *vicia sativa*: Saaevikker (sb. **Saaevikker**). Fodre med Vikker.

Vikkeager akur þar sem *vicia sativa* (sb. **Vikke**) er sáð.

Vikkefoder fóður sem er *vicia sativa* (sb. **Vikke**).

Vikkehalm leggirnir undan *vicia sativa* (sb. **Vikke**).

vikle, ás. 1, vefja: V. noget ind i Papir vefja e-ð innan í brjef. V. noget om noget vefja e-u utan um e-ð. V. noget sammen, vefja (brjóta) e-ð saman, (sb.: voru þar margir töfrar saman vafðir, Fær. 187). V. noget op, rekja e-ð niður, rekja e-ð í sundur. V. noget ud rekja utan af e-u.

Vild, án ft., sk., [vild], (úrelt), vild, fylgi: „For Gunst eller Gave, V. eller Venskab" (sb.: með vild ok vináttu, Strengleikar 14). „Hvo, som uden V. (fylgislaust) til Sagens Ophav seer."

vild, [vill-r], A) ft. -e, e., a) villur (sb.: fór Gautr einu sinnum lengi villr á mörkum úti, Fms. III, 56), villtur: Hver er v. i Andens Vraa (orðskv.). — b) ofsafenginn

ótmur, (sb. balstyrig, ustyrlig, uregjerlig, tøileløs): En v. Dreng (Pige; sb.: fjörkólfur). Denne Hest er mig altfor v. Det vilde Hav (sb : reginhaf). — e) sem er á ringulreið: Hans Spil er ganske vildt hann leikur ekki af (með) neinum setningi (sb. Fms. III, 181). — d) sem sprettur sjálfkrafa; óræktaður: Vilde Planter. Den vilde Skov eyðiskógur (fornt). En v. Ørken eyðimörk. En v. Egn, fjöll og firrnindi, eða þviuml. — e) (um dýr), villi-, (sb. úti-, í orðinu útifugl): Vilde Dyr villidýr. Den vilde Hest villihestur. — Hesten i sin vilde Tilstand villihestar. — f) (um menn), villi-: Vilde Mennesker eða Vilde villimenn. — Mennesket i dets vilde Tilstand villimenn. — g) siðlaus, eða þviuml.: Føre et vildt og ryggesløst Levnet lifa eins og villidýr. — h) vildt Kjød, villibráð, dauði (í sörl). — 2) vildt, sem ao., a) tage vildt afsted hamast = verða hamslaus. — b) Haaret flagrede vildt (flaksaðist) om hendes Hoved. — Tale vildt tala höfuðóra. — c) denne Plante voxer vildt (sprettur sjálfkrafa) her i Landet. — B) sem ao.: Fare v., villast, villast vegar (fornl.). Jeg gik (løb) v. villtist. — Være v. fremmed (öldungis ókunnugur) paa et Sted. — b) óeiginl.: „Saaledes kunne endog de lede os v. (leiða oss afvega), som dog ville os vel."

Vild, sk., [sb. e. vill-r], (að mestu úrelt), A) í orðatiltækk.: Det staaer i V. og Vove það er allt undir von. Huset staaer for V. og Vove er autt. Lade een gaae for V. og Vove hirða ekkert um e-n. — B) skekkja (í viði).

Vildand, blákollsönd, kýlönd, stóra stokkönd, *anas boscas.*

Vildbane veiðisvið (með garði í kringum; sb.: veiðimörk, Strengleikar 28): Kongens V. Jage paa en Andens V.

Vildbasse villigöltur (fornt).

Vildbrad, [sb. villibráð], a) steik eða onnur matur úr villidýrakjöti. — b) = Vildt.

Vilddyr, [sb. villidýr], villidýr (fornt).

Vilde, sk., [villa], auðn, villátta (N. g. L. I, 384, 393, 400).

vilde, ás. 1, [villa], (sjaldh.), villa. — vildes villast.

Vildelse, ft. -r, sk., a) yfirsjón, villa: En V. i Synet missýning. Vildelser i et Skrift. — b) óráð; höfuðórar.

Vilderede, án ft., kl., ringulreið; hrærigrautur: Bringe een i V. trufla e-n. Komme i V. truflast.

Vildesel villiasni (B. H.).

vildfare, [-fare af fara], I) í öðrum myndum, enn hluttekningarorðunum, (sjaldh.), villast: „Naar i en Ørken Vandrere v." — II) í hluttekningarorðunum, 1) vildfarende, a) eiginl., villtur, villur (fornt), villur vegar (fornt): En vildfarende Vandringsmand. — b) óeiginl., villur hins rjetta, rangur: En vildfarende Mening (Grundsætning). — 2) vildfaren = vildfarende a.

Vildfarelse, ft. -r, sk., villa (sb. Fms. X, 379): En sandselig V. (missýning, misheyrn, eða þviuml.): Falde i en V. villast (í óeiginl. merk.). Han betog mig min V. kom vitinu fyrir mig.

vildføre = vildlede.

Vildgaas grágæs *anser albifrons* (*Bechst.*).

Vildgang villustigur. Sb. Labyrinth.

Vildhed, án ft., sk., það að vera vild A (einkum e, f): Dyrene i deres Vildheds Stand villidýrin. Dette Folks V. har endnu ei villet vige for nogen Cultur hingað til hefur ekki tekizt að mennta þessa villiþjóð.

vildhovedet = vildsindet.

vildig sjá villig 2.

Vildkat villiköttur. — b) (í tali, um stúlku sem er allra mesta) gála, flenna.

vildlede, [-lede af leiða], leiða (e-n) afvega: Han blev vildledet af onde Raadgivere.

Vildling, sk., nýflutt ungviðishrísla áður enn hún er bætt með kvistum af betra viði.

Vildmand villimaður: Han seer ud som en V.

vildraadig villiráða (Eg. 389; sb. raadvild).

vildsindet ódæll.

Vildskab, án ft., kl., a) (of mikið) fjör, (sb.: órar): Denne Dreng (Pige) er fuld af V. og Overgivenhed (sb.: fjörkólfur, órabelgur). — b) það að vera vild A, e.

vildsom, ft. -me, e., a) eiginl., (um stað) þar sem villugjarnt er: Denne Skov er meget v. — b) óeiginl., flókinn: En v. Sag.

Vildsomhed, án ft., sk., það að vera vildsom.

Vildspor, kl., villa: Føre (bringe) een paa V., villa e-n, (sb.: sá maðr hefir villiot villo leitina fyrir oss, Fms. I, 72).

Vildsti villustigur: Fare (komme) paa V. villast.

Vildsviin villisvín (Fms. X, 88).

Vildsviinflesk villisvína-flesk.

Vildsviinjagt villisvínaveiðar.

Vildt, án ft., kl., villidýr (í ft.), veiðidýr (í ft., — Stjórn): Drive (jage) V. op = reise V., sb. reise (af reisa), 1. Handle med V. (hafa skotin veiðidýr til sölu). Han spiser gjerne V. honum þykir gott villidýrakjöt. En Ret V. rjettur af villidýrakjöti.

Vildtgjerde girðing til að hlífa e-u fyrir villidýrum.

Vildthandel verzlun með villidýrakjöt.

Vildthandler, ft. -e, kk., só sem selur villidýrakjöt (o. s. frv.).

Vildtskade skemmdir (gjörðar) af villidýrum.

Vildtstade, stoður þar sem veiðidýr hafast við, (sb. Vildbane).

Vildttyv, sá sem stelur veiðidýrum, (sb. Krybeskytte).

Vildttyveri, það að stela veiðidýrum, (sb. Krybeskytteri).

vildtvoxende, [sb. voxe], sem sprettur sjálfkrafa (á víðavangi).

Vilkaar, a) (sjaldh.), hugþótti, geðþótti, geðþekkni: „Den, hvis hele Tilstand er fremmed V. undergiven (só sem verður að sitja og standa eins og aðrir vilja), og som Intet kan kalde sit eget." — b) skilmáli, skilyrði, skilorð: Under dette V. með þessum skilmála. Han maatte indgaae (underkaste sig) haarde V. ganga að afarkostum. — c) í ft., ráð, hagur, (sb.: kostur): Hans V. ere nu ret gode.

vilkaarlig, 1) ft. -e, e., a) sjálfráður: Dyrenes vilkaarlige Bevægelse. Menneskets vilkaarlige Handlinger. — b) sem maður tekur upp hjá sjálfum sjer, (sb.: hugþótti): En ganske v. Fremgangsmaade. — c) en v. Contract samningur um að gjöra e-ð, ef e-ð annað komi fram áður. — 2) sem ao., a) sjálfrátt, sjálfkrafa. — b) eptir hugþótta sínum.

Vilkaarlighed, sk., a) án ft., sjálfræði. — b) með ft. -er, það sem e-r tekur upp hjá sjálfum sjer.

Vilkaarsed (sjaldh.), eiður með skilyrði.

Vilkaarskjøb (sjaldh.), kaup með skilyrði.

Vilkaarspant (sjaldh.), pantur sem skilyrði fylgir.

*Villa, sk., = Landsted, Lyststed.

ville [ville: vilja = skille: skilja], vilde [vilda, vildi], villet [viljat], 1) með nh., a) vilja: Vil du have denne Bog viltu eiga þessa bók? Hvem vil du tale med við hvern viltu tala? — Jeg vilde hellere blive Natten over, end reise strax. — Vilde De være saa god (vildu þjer gjöra svo vel), at (með nh.)? Vilde De vel bevise mig den Tjeneste (mundu þjer vilja gjöra mjer þann greiða), at (með nh.)? — Hvad vil dette Udtryk sige hvað merkir þetta orðatiltæki? — Man vil sige, menn segja, það er mál manna. — Planken vil ikke give sig vill ekki láta undan. — Denne Bog vil ikke ret behage mig jeg kann ekki almennilega við þessa bók. — Vilde han dog kun samtykke deri, það (eða: mikið) vildi jeg, (að) hann fjellist á það; það væri betur, (að) hann fjellist á það! — b) een vil e-n langar til að: Karlen vilde gjerne have sin Løn vinnumanninn langar til að fá kaupið sitt. Jeg vilde (mig langar — langaði — til að) bede Dem om en Understøttelse. — e) ætla að: Jeg vil reise i Morgen jeg ætla á stað á morgun. Han vil ride, vi andre v. kjøre. Jeg vilde just have gaaet (jeg ætlaði að fara, jeg ætlaði á stað), da du kom. — Jeg vil da gjøre det paa dit Ansvar. — Det var just ikke det, jeg vilde sige það var (reyndar) ekki það, sem jeg ætlaði að segja. — Jeg troede, Huset vilde falde i Nat; saaledes rystede Stormen det. — Jeg vil dog haabe, at han har sagt det. — d) skulu: Jeg vilde med Fornøielse (jeg skyldi óðara) gjøre det, hvis jeg kunde. — e) munu: Det vil nok ikke (mun varla) vare længe. Han vil neppe have mange Dage at leve i hann á varla marga daga ólifað(a). — Det vil koste mange Penge það verður dýrt. Disse Penge v. ikke forslaae meget munu ekki hrökkva stórt. — f) (sjaldh.), mega: „Hvad der ellers skal gjøres, vil derfor ingenlunde forsømmes". — 2) þar sem nh. er sleppt: Han kunde nok gjøre det, men han vil ikke hann vill það ekki. — Det maa gaae mig, som det vil hvernig sem um mig fer. Jeg maa komme til hvad Tid jeg vil (hvenær sem jeg kem), saa negter han sig hjemme. — Han vil og vil ikke honum er (hæði) um og ó. — 3) (í tali), með ho. l. t.: Han vilde gjort (hafði ætlað að gjöra) denne Søn til sin Efterfølger. — 4) með at fyrir framan framsöguh. (þar sem vjer mundum setja afleiðingarhátt): Jeg vil, at det skal skee (að það sje gjört) uden Ophold. — 5) með þol: Mennesket kan ikke Alt hvad det vil maðurinn getur ekki allt sem hann vill. Kongen vil det vill svo vera láta. Hvad vil (hvað vill, hvert erindi á) den gamle Kone? — 6) með ao. eða fs., a) hvor vil disse Folk hen hvert ætla þessir menn? — Man siger, han vil til England að hann ætli til Englands. — Drengen vil ikke i Skole vill ekki fara í skóla. — b) Sømmet vil ikke ud vill ekki losna, næst ekki (út). — c) v. til at gjøre noget ætla til e-s = ætla að fara að gjöra e-ð: Da man vilde til at fyre Kanonen af. Han vil nu til at gaae hann ætlar nú á stað. — d) han vil nødig (eða ikke gjerne) dertil honum er ekki um að gjöra það. — e) der vil Penge til það þarf peninga til þess. Der vil meget til (það þarf mikils við), for at sætte det igjennem. — 7) v. een vel vilja e-m gott (sb.: þessi Hókon vildi hverjum manni gott, Fms. I, 21). V. een ilde (er óliðara).

Villen, án ft., sk., það að ville (vilji): Den blotte V. er ikke nok (viljinn er ekki einhlítur) til en Handling.

Villie, án ft, sk., [vili, vilja], vilji, vild: Menneskets frie V. frelsi mannlegs vilja. — Jeg gjør det ikke med min (gode) V. jeg gjöri það nauðugur. Mod min V. að óvilja mínum (forut). Imod eens Vidende og V. fyrir vitorð eða vilja e-s (sb. Vidende). Med eens Vidende og V. með vild og vitorði e-s. — Alting gaaer ham efter V. (sb.: í fyrstu gekk honum með vildum, Fms. X, 414). Være een til V. vera e-m til vilja. Gjøre een noget til V., gjöra e-m e-ð í vil, (sb.: hón .... gerði honum mart í vild ok opt mikit gagn, Fms. V, 150; hann .... felldi .... blótdrykkjur, ok lét í stað koma, í vild við lýðinn, hótíðadrykkjur, Fms. X, 393; hann .... velk mjök af kristninni

..... fyr vildar sakar við lýðenn, Fms. X, 381; vaka i kirkju, til guðs vilja ok sér til miskunnar, 619). — Tage Villien i Gjerningens Sted taka viljann fyrir verkið. — Den sidste V. skipun (er maður gjärir á síðustu dögum sinum; sb. Testament a). — Jeg har ikke gjort det med V., jeg hef ekki gjärt það viljandi, mjer hefur orðið það óvart. Det er med V. udeladt því er sleppt af ásettu ráði. — Faae sin V. med et Fruentimmer (sb.: þeim klæðum, er hann gaf konunni, at fá sinn vilja, Sn. E. Eg. á 203. bls.; at vær ..... görim várn vilja meðr þeim, Stjórn). — Have Villie til en Pige unna stúlku.

Villiebestemmelse ákvörðun vilja(ns).

villieløs þróttlaus: En svag og v. Charakteer.

Villieretning (það hvernig) vilji(nn er).

Villiesfrihed frelsi vilja(ns).

Villiesyttring (sjaldnar **Villieyttring**), birting vilja manna (= það að láta vilja sinn í ljósi).

Villieyttring sjá **Villiesyttring**.

villig, ft. -e, e., [sb. viljug-r], 1) búinn (e-s, o. s. frv.); viljugur, a) búinn (sb.: margir menn munu búnir at kaupa at þér hólminn, Fms. VI, 218; Þorsteinn lézt búinn þeirrar ferðar, Fms. III, 123; varu allir til þess búnir, Fms. XI, 360): Jeg er v. til (er til með, er til i, er fús á) at opfylde hans Fordringer. — En v. Lydighed (sb.: lifandi guð .... þiggr sjálfráða ok viljanliga þjónostu, en engi maðr kemst nauðigr til hans dýrðar, Fms. II, 33). — b) viljugur: En v. Tjener. — 2) (einnig ritað **vildig**), vilhallur, (sb. **partisk**): Villige Vidner.

Villighed, sk., 1) án ft., viljugleiki: Han viste altid V. og Ufortrødenhed i sin Tjeneste. — 2) með ft. -er, a) greiði, (sb.: gjöra bón e-s): Gjøre (vise) een V. gjära e-m greiða. — b) (i almúgatali), þóknun (sem gjöf).

Vimmel, ft. -er, sk., hjól-nafar. Sb. **Spigerbor**.

Vimmelskaft skapt á hjól-nafri.

Vimpel, ft. **Vimpler**, sk., veifa sem dregin er á siglutopp á herskipum (eða bátum þeirra) og er mjó einkum i þann endann er út veit og stundum með sýlingu i beнни, oddveifa.

Vimpelstage oddveifustäng (upp af siglutappi).

Vimpelstok = **Vimpelstage**.

vims, e., [sb. **vimse**], pipur.

vimse (har), h. s. 1, [sb. vingsa], skoppa: Hun gjør ille andet, end v. ind og ud (sb.: rápa).

vind, e., [vind-r], vindur, undinn, skakkur: Stolken er v. Det er baade vindt og skjevt, það er allt skakkt og skælt, (sb. hefir þú þat hvárki tolgt vint né skakkt).

Vind sjá **Vinde**.

Vind, nafn, [sb. vinna], i orðatiltæk. lægge V. paa noget, leggja stund á e-ð, stunda e-ð, (sb.: ástunda, kosta kapps um, kappkosta, kostgæfa): Lægge V. paa Agerdyrkning (Studeringer).

Vind, ft. -e, sk., [vind-r], 1) vindur, veður: Der reiste sig en V., rak á veður, gjörðist vindur á (sb. Laxd. 74), tók (fór) að hvessa. Vinden springer i et andet Hjørne hann snýr sjer. Vinden har lagt sig, það er komið logn, (sb.: þá tók at lægja veðrit, Nj. 124; veðrinu slotar). Seile for halv V., sigla þverskeyting, (sb.: þversigling, B. H.). — b) slaae noget hen i Veir og V. eyða e-u (sem verið er að tala um). — c) það að láta mikið yfir sjer: Gjøre V., láta mikið yfir sjer, vera mikill á lopti. — 2) vindgangur, uppþembingur: Lide (plages) af Vinde eiga vanda fyrir uppþembing. Et Middel mod Vinde.

vindaaben, a) sem blásir við hverju veðri, (sb.: Alviðra): „Et vindaabent Land." — b) opinn (= sem liggur upp i lopt).

vindbenet, (i almúgatali), = **skjevbenet**.

Vindbjælke = **Veirbjørn**.

Vindboble vindbóla. Sb. **Boble**, **Luftblære** a.

Vindbrok eins konar veikindi á smábörnum (*hernia ventosa*).

Vindbyge vindbylur.

Vindbøsse vindbissa.

Vinddraaber, ft., ýringur i hvassaviðri.

vinddrivende, [sb. **drive**], sem eyðir uppþembingi.

vinde (har), persónulaus h. s. 1, [vinda, t. a. m.: veðrit tók at vinda, Partal.], gola (B. H.): Det vinder noget (það er golu-korn) i Dag.

vinde [vinna], **vandt** [**vandt**: vann = **randt**: rann], **vunden** [vunnin-n] og **vundet** [vunnit], ás., a) vinna: V. Seier over en Fjende (sb.: Gedeon vann sigr á fjöndum sinum, Rimb. 380; hafa sigr, Nj. 43; fá sigr, Nj. 43). — V. et Slag hafa sigur i orustu. — V. en Stad vinna borg (fornt). V. et Land vinna land (fornt). — b) v. en Sag (Proces) bera bærra hlut i máli. Jeg vandt Sagen mjer dæmdist málið. — c) v. Prisen i Veddeløb bera af öðrum i kapphlaupi (og hljóta verðlaunin). — d) han vandt Veddemaalet hlaut veðfjeð. — e) han vandt en lille Sum i Lotteriet honum hlotnaðist (hann fjekk) dálitið of peningum i talnabúrinu. — f) jeg vandt (græddi) 10 Rdlr. (i spilunum). — Jeg har vundet (grætt); de andre tabte alle tre. — Dette Spil kan ikke vindes (verður ekki unnið). — V. et Spil Skak. — g) græða: Han vandt endeel paa Kornet, men tabte paa Sukkeret. V. ind igjen hvad man har tabt (vinna upp aptur það sem maður hefur misst). — h) v. Malm (ná — fá — málmgrýti) af Gruberne. Der vindes (fæst) tillige noget Sølv af denne Erts. — i) v. (geta fengið) Tid til et Arbeide (sb.: þat skaltu vist hugleiða, at á hverri stundu er þú mátt þik til tæma, at minnask á nám þitt, Skuggsjá; tæmi sik ávallt til þess at heyra guðs orð; postuiinn mátti eigi tæmask til frá kenningum við menn). — k) i ham vandt Skolen en udmærket Lærer skólinn fjekk frábæran kennara þar sem hann er (var). — l) v. een for en Sag, vinna e-n meðmæltan e-u, koma e-m i e-t mál. Han vandt Folket (hann ávann sjer — öðlaðist, fjekk — alþýðu hylli) ved Gavmildhed og Veltalenhed. V. eens Hjerte (Kjærlighed, Fortrolighed, Yndest, Venskab) (sb.: Geirsteinn .... vill gjarna fá hennar ást, Fms. X, 420; þá mælti Frigg ok spurði, hverr sá væri með Ásum, er eiguast vildi allar ástir hennar ok hylli). V. Bifald, fá lof, (sb.: At erendi þessu gorðo hændr róm mikinn; At þessu erendi varð rómr mikill; eingi varð rómr at máli hans). — m) taka framförum: Hun har vundet meget (henni hefur farið stórum fram) ved hendes Ophold i dette Huus. — n) sem h. s., komast: Hestene kunde neppe v. (ætluðu varla að komast) den korte Vei. Jeg troer ikke, at vi v. saa langt i Dag. V. hjem. — o) (i fornum lögum), sem h. s., = **vidne** a. — p) sanna (e-ð) með vitnum. — q) [sb.: ef hann viðr eigi heimilt, Grágás I, 394], öðlast (e-ð) með gögnum og vitnum.

vinde [vinda], **vandt** [**vandt**: vatt = **bandt**: batt], **vunden** [vundin-n] og **vundet** [vundit], ás., 1) vinda, a) v. Traad (Garn; sb.: þeir .... undu síðan — þ. e. strengina — frá öðrum endanum i hnoða, Fms. IV, 335). V. noget (vefja e-u) om en Finger (Arm). — b) (með dokku eða vindási), v. Kornsække op paa et Loft. V. Ankeret op heimta (hafa) upp akkerið. V. Seil op (sb.: undu þeir segl sin, Orkn.; lét honu vinda á segl allt, Fms. II, 176). — 2) v. sig liggja (renna) i bugðum.

Vinde (einnig ritað **Vind**), ft. **Vinder**, sk., [vinda?], a) vinda (B. H.; sb. dokk eða dokka, Fms. XII i orðaregistrinu, og Fss. III, 232; vindás). — b) hesputrje, vinduhjól (B. H.).

Vindeblok hjólhnyðja i vindu.

Vindebom ás i hjóli sem er i vindu.

Vindebro vindubrú (B. H.).

Vindebrønd brunnur með vindu (sb. **Brøndvinde**).

Vindehjul hjól i vindu.

Vindelbugt, bugða sem liggur eins og skora i skrúfu eða á kuðungi, (hringbugða): „Man dreie sine Jerntraade i Vindelbugter".

Vindeltrappe, hring-stigi, (sb.: austan .... viðr bergit er vindr upp at ganga, 19 pallar á bergit, Werl. Symb. 56). Sb. **Snegletrappe**.

Vindeltrin pallur (sb. **Vindeltrappe** og **Trin** b) i hring-stiga: En Trappe med V.

Vindelyst, ágirnd, (sb. **Vindesyge**).

Vinden, án ft, sk., gráði: V. og Taben.

Vindepind, teinn til að vinda upp á, hnykil-teinn.

Vindereb taug (kaðall) i vindu.

Vindeslæde sleði með litilli vindu hafður á isi við netdrátt.

Vindestolpe vindu-stólpi.

vindesyg, ágjarn, fjegjarn. Sb. **havesyg**.

Vindesyge, aurasýki (B. H.), auragirnd, fjegirnd, fjegirni, ágirnd, ágirni.

Vindetavl = **Vindereb**.

Vindetoug = **Vindereb**.

Vindevogn eins konar vinda sem mylnu er snúið með.

Vindfang, a) það hvernig veður (vindar) ná til e-s staðar: Denne Mølle har godt V. — b) lengd tveggja mylnuvængja: „Møllen fører 36 Alen V."

Vindfangst það að ná veðrinu (vindinum): „Dine Seil krumme sig til V."

Vindfløi veðurviti. Sb. **Fløi** 1.

Vindfæld, kl., viðafall (i skógi, fyrir vindi): Der er skeet megen Skade paa Skoven ved V.

Vindfælder, ft., lágir (fallnar fyrir vindi).

Vindhvirvel = **Hvirvelvind**.

***Vindication**, ft. -er, sk., það að **vindicere**.

***vindicere**, ás. 1, helga (sjer eða öðrum e-ð).

vindig, ft. -e, e., 1) eiginl. (um veður), hvass: Veiret er meget vindigt. — 2) óeiginl., a) spjátrungslegur, montaralegur, montinn, mikill á lopti: En ung v. Herre. — b) v. Snak (Tale) mont (i orðum).

Vinding, sk., [vinning-r], vinningur (sb.: „at þér megit sem mestan vinning ok ávöxt fá" af ökrunum, Stjórn), ávinningur (Fms. XI, 437), ábati, arður: Sælge Varer med en ringe V. Sb. **Fordeel** B, **Gevinst**.

Vindingshaab ábatavon.

vindingsløs arðlaus.

Vindingsspil spil (tafl, kast) um viðlögur.

Vindjunker spjátrungur.

Vindkave, sk., (sjaldh.), = **Vindstød**.

Vindklap vind-speldi. (Sb. **Ventil**, **Ventilator**).

Vindkugle = **Damppuster**.

vindlet fis-ljettur: En v. Fjæder.

Vindlys brjefpípa sem eldfimir hlutir eru i og höfð er til að kveikja i fallbissu með i rigningu.

vindløben, [sb. **vind** og **løbe**], skakkvaxinn (um trje).

Vindmaaler, sk., vindmælir (þ. e. verkfæri til að mæla ferðina á vindinum).

Vindmager, ft. -e, kk., maður sem er mikill á lopti, spjátrungur.

Vindmølle = **Veirmølle**.

vinduem, vindnæmur, vindfimur.

Vindovn vindofn (B. H.). Gagnstætt: Bilægger.

Vindpust gustur.

vindret sem snýr beint upp í vindinn (eða beint undan vindi).

Vindrose áttarós (í leiðarsteins-öskju).

Vindrør, vindpípa; aflhólkur.

Vindsel, ft. -er, kl., a) e-ð sem undið er upp á, (sb.: þráðarleggur). — b) það sem vafið er utan um e-ð.

Vindsel sjá Vindser.

Vindser [vinzari], einnig Vindsel, sk., vinzari (N. g. L. I, 324; sb. Bismer).

Vindskade skaði (sem verður) af veðrum.

Vindsked sjá Vindskee.

Vindskee og Vindsked (einnig sk.), [vindskeið], vindskeið (N. g. L. I, 101).

vindskibelig, ft. -e, e., [sb. vinna og skipa], iðjusamur, (sb.: ek er verkmaðr góðr, en þú ert iðjufullr sjálfr; Skallagrímr var iðjumaðr mikill, Eg. 134, Stórólfr var iðjumaðr mikill ok verka ígjarn — í orðamun: umsýslunar gjarn —, Fms. III, 205): En v. Bonde (Landmand, Haandværksmand, Huusmoder).

Vindskibelighed, án ft., sk., iðjusemi: „V. fremkalder Velstand."

Vindskifte áttaskipti (veðura).

Vindskjerm vindhlíf.

vindskjev, [sb. vind], undinn: Vindskjevt Tømmer (timbur, sem skakkt liggur í). Et vindskjevt (skakkvaxið) Træ.

Vindsky vindský.

Vindsluger, ft. -e, sk., hestur sem hefur reiðgall.

vindsnar = lynsnar.

Vindstille, sk. og kl., logn, (sb.: Veðr var vindlaust, Fms. VII, 68; lopt vindlaust, Sn. E.).

Vindstreg = Compasstreg.

vindstridig sem fer á móti veðri: En v. Strøm.

Vindstrøg, a) (vind)stroka: Her gaaer ofte stærke V. gjennem denne Bjergkløft. — b) veðurstaða (Fms. II, 110), veðurfall (sb.: Oddr „sér, at annat veðrfall er fyrir utan"): Det herskende V. paa denne Aarstid.

Vindstød vindbylur (sb.: komr bylur á húsith, svo mikill, ath af tekr þekjuna alla öðru megin af húsinu, Gísl.); fellibylur: Et V. kastede Huset overende.

Vindsyge, vindgangur, uppþembingur.

Vindtræ klósigi.

vindtør þornaður í vindi.

vindtørre, ás., þurrka (e-ð) úti: Vindtørret Malt.

Vindue, ft. -r, kl., [vindauga], gluggi: Staae i Vinduet, standa út við gluggann, (sb. Fms. IX, 427). See ud af et V. horfa út um glugga. Aabne et V. eða lukke et V. op láta upinn (ljúka upp) glugga. Vinduer af Glas glergluggar. — Vinduer paa lukkede Vogne.

Vinduesbeslag járn (= það sem er úr járni) á gluggum.

Vinduesbly blý er gluggaglerin voru fyrrum fest í.

Vinduesbolt, járngaddur sem hlerum er haldið aptur með, (hleragaddur).

Vinduesbue, a) gluggaskýli (utan á húsi, svipað boga). — b) gluggabvolf (= hvolf í ofanverðu gluggaskoti): Runde (tilspidsede) Vinduesbuer.

Vinduesbørste gluggabusti.

Vinduesdug, [-dug af dögg], móða (á gluggum).

Vinduesfordybning gluggaskot (þ. e. skotið sem glugginn er í).

*Vinduesgardin gluggatjald.

Vinduesgitter, a) járngrindur fyrir utan glugga. — b) vír-net í glugga (í stað glera).

Vinduesglas gluggagler.

Vindueshage, a) = Vindueskrog. — b) járnlykkja sem glugga er haldið aptur með.

Vindueshængsel gluggahjörur.

Vindueskarm gluggakista.

Vinduesksrog krókur sem járnlykkja er látin á til að halda glugga opnum.

Vinduespost gluggastafur (þ. e. stafur í miðjum glugga).

Vinduesramme, glugga-umgjörð, (sb.: gluggagrind, gluggafjöl).

Vinduesrude gluggagler (með ft. — sb. Rude c).

Vinduesskammel lausa-pallur settur (á gólfið) út við glugga.

Vinduesskat gluggaskattur (þ. e. skattur eða tollur sem goldinn er eptir gluggatölu).

Vinduesskodde hleri.

Vinduesstabel kengur í gluggahjörum.

Vinduesstang hlera-slá (= slá sem sett er fyrir hlera að innan).

Vindvaage vök af vindi gjörð.

Vindviser, sk., vísir (á skífu til að sýna á hvaðan vindurinn sje).

Vindæg, (vindegg, B. H.), kaldegg (B. H.), fúlegg (B. H.).

vindøiet, [sb. vind], (í almúgatali), = skeeløiet.

Vinge, ft. -r, sk., [sb. ving-, í sögninni vingsa, og væng-r], 1) vængur (á fugli eða flugu): Fuglen slaaer med Vingerne baðar vængjunum. Fuglen breder Vingerne ud (sb. udbrede 1, a). Stække Vingerne paa en Fugl (sb. stække a). Vingen af en stegt Gaas steiktur gæsarvængur. — 2) nafn á ýmsu, er líkist væng, a) vængur (á mylnu). — b) eggjarhluti(nn á aptara plógjárninu). — c) hjúg rönd (á þakhellu). — d) Vinger slagningur (á prestshempu).

Vingebeen vængpípur (í fugli). — Sætte een ved Vingebenet stinga e-m inn (= setja e-n í höpt).

vingebrudt, [sb. bryde], vængbrotinn (forn).

Vingedække væng-skjöldur (á sumum skorkvikindum).

Vingefjæder vængfjöður.

Vingehat hattur með vængjum.

Vingekast = Vingeslag.

Vingekjortel prestshempa með slagningi (sb. Vinge 2, d).

Vingeklæde klæði (fat) með vængjum.

vingelet, sem vængirnir gjöra ljettan, ljettfleygur: „Den vingelette Fugl."

vingeløs vængjalaus: Vingeløse Insecter.

vingesid (um fat), síður öðru megin.

vingeskudt, [sb. skyde], skotinn í vænginn.

Vingeskygge (í skáldsk: p), vængjaskjól.

Vingeslag vængjasláttur.

Vingespade eins konar mó-gref (tíðkað á Jótlandi).

Vingespids vængbroddur.

Vingestrækning vængjalengd (þ. e. lengd útbreiddra vængja með því sem þar er á milli).

Vingestykke væng-stykki (af fugli).

vingestækket, [sb. það stække sem er skylt stakket], væng(ja)-stýfður.

vingestærk væng-sterkur.

Vingestøv dupt á fiðrilda vængjum e. s. frv.

vinget, ft. vingede, e., vængjaður (B. H.): Vingede Insecter. — b) fljúgandi, eða þvíuml.: „V. Seil." — Med v. Iil með áköfum hraða.

Vink, ft. eins, kl., bending; vísbending: Give een et Vink (benda e-m) med et Lommetørklæde (sb.: Gunnhildr görir þá bending konungsmönnum, Fms. I, 10; þeir ..... háknuðu vápnunum til þeirra Hákonar, Fms. VII, 276). — „Jeg holdt det for et advarende V." (sb.: þá kom ótti yfir beiðingja, af þeirri bending, er yfir konungsskipit kom ótti .... mikill, Fms. VII, 195; „Svá" er „sem þetta sé vísbending nokkur", Fms. XI, 332).

vinke, s. 1, [vinke: vanka (Fms. XI, 366) = kige: kaga], (sb. greinina um Vink), a) h. s.: V. ad een, hákna til e-s (Fms. XI, 366), benda e-m, gjöra e-m bending. — b) ás.: V. een til sig med Fingeren (Haanden) benda e-m með fingrinum (hendinni) að koma til sín.

Vinkel, ft. Vinkler, sk., horn (þar á milli sem tvö stryk renna samann), kverk: En ret V. (sb. ret A, a). En stump V. gleitt horn (þ. e. horn sem er víðara enn 90 mælistiga). En spids V. krappt horn (minna enn 90 mælistiga).

Vinkelhage, a) hornmát. — b) hornstokkur (setjara í prenthúsum; — línu-stokkur rað-stokkur).

Vinkeljern, a) = Vinkelhage. — b) tveir járnteinar hnoðaðir saman með 90 mælistiga horni. — c) járn sett í kverk á tveimur trjám eða spýtum til að halda þeim saman.

Vinkelmaal hornmát.

Vinkelmaaling horn(a)mæling.

vinkelret sem hefur meðal-horn (þ. e. 90 mælistiga horn).

Vinkelstilling staða (e-s hlutar, að því leyti hversu bein eða skökk hún er).

Vinkeltag, ft. -e, meðal-bratt þak.

Vinter, ft. Vintre, sk., [vettr = vetr], vetur: „Sommer og V., Dag og Nat." — Vaar, Sommer, Efteraar, V. (sb.: Frá jafndægri er haust, til þess er sól sezt í eykðar stað; þá er vetr til jafndægris; þá er vár til fardaga, þá er sumar til jafndægris, Sn. E.). — En stren V. (sb.: vetrarríki, vetrarnauð). I V. í vetur. Til V. að vetri. Vinteren over um veturinn (t. a. m. hann var þar um veturinn; sb. veturlangt). — b) vetrarveður.

Vinteraften kvöld á vetrardag.

Vinterarbeide vetrarverk.

Vinterblomst blóm er sprettur á veturna.

Vinterblæst gjóstur á vetrardag.

Vinterbo, sk., vetrarhíbýli: „Jeg i min V. belønnes for min Flid med Overflod og Ro." — „Bjørnens V." híð(i) bjarnarins.

Vinterbrak ekra sem er ósáin veturlangt.

Vinterbrug, sk., neyzla (e-s hlutar) á veturna: Brænde, som samles til V.

Vinterbrænde, viður ætlaður til eldsneytis veturlangt, (vetrarviður).

Vinterbyg vetrarbygg (að sinu leyti eins og vetrarrúgur).

Vinterdag vetrardagur (með snjókomu).

Vinterdragt, vetrarföt, vetrarbúningur. — Jordens V. vetrarleg ásýnd jarðarinnar.

Vinterdvale, dá er sum dýr liggja í á veturna, (vetrardá).

Vinterfange sá sem er í höptum (ófrelsi) á veturna.

Vinterflid vetur-störf.

Vinterfoder vetrarfóður (handa peningi).

vinterfodre, fæða (pening) á veturna, gefa (peningi) á veturna.

Vinterforraad vetrarforði.

Vinterfrugt aldin sem geymt verður veturlangt.

vinterfældet, [fælde], (um trje), felldur á vetrardag.

Vinterfælding það að fella skógartrje á vetrardag.

vinterfængslet, [sb. fængsle], veturbundinn (þ. e. ófrjáls fyrir vetrarríki).

Vinterføde veturbjörg (sb. Sturl. I, 173).

Vinterføre færð á vetrardag.

vintergammel veturgamall (í eiginlegustu merk.).

vintergjemt, [sb. gjemme], geymdur veturlangt eða fram á vetur: „V. Frugt."

vintergroet, [sb. groe], vaxinn um veturinn: V. Uld.

Vintergræsgang veturhagi (Grágás; sb.: veturbeit, útigengur, útiganga).

vintergrøn grænn (sem hefur grænt lauf) á veturna: „Vintergrønne Træer." — b) Vintergrønt er haft sem nafn á sumum vetrarlauka-teguudum.

Vinterhavn vetur-höfn.

Vinterhjem, heimili á veturna; veturstöðvar: Man kjender ikke Svalernes V.

Vinterhold, vetursela, veturvist: „Søge V."

Vinterhvede vetrarhveiti (— þ. e. hveiti sem til er sáð á haustin — að sínu leyti eins og vetrarrúgur; sb. Vinterrug).

Vinterhvile vetursvefn (= svefn allan veturinn): „Dødens V."

Vinterklæder, ft., vetrarföt.

Vinterklædning = Vinterklæder.

Vinterkorn, án ft, a) korn til vetrarins. — b) = Vintersæd.

Vinterkulde kuldi (harka) á vetrardag.

Vinterleie, kl., a) bjarnar bið, (eða) veturbæli (annara dýra). — b) vetursetu-staður; (einkum = Vinterleir): „Man maatte tage V. (taka sjer vetursetu) paa en af Udøerne".

Vinterleir vetrarherbúðir.

vinterlig, ft. -e, e., [sb. vetrlig-r], vetrarlegur: Egnen har alt et vinterligt Udseende.

Vinterlilie vetrarlaukur *pyrola rotundifolia.*

Vinterliv vetrarlíf: „Stradsomt V. i snevrt Hyttes Skjød".

Vinterluft lopt (eða: loptslag) á vetrardag.

vinterlægge = vinterpløie.

Vinterløg (lauktegundin) *allium fistulosum.*

Vintermaaned vetrarmánuður.

Vintermark, ft. -er, haust-sáio ekra.

Vintermølle lítil vatnsmylna sem ekki rennur vatn að nema á vorin og veturna.

Vintermørke, dimma á vetrardag, vetrarmyrkur; niðamyrkur.

Vinternat vetrarnótt.

Vinterophold, a) veturseta, veturvist. — b) veturbjörg (Sturl. I, 173): V. for den Fattige.

vinterpløie plægja (jörð) undir á haustdag (og láta hana svo bíða til vors þegar búa er plægð aptur áður enn sáð er).

Vinterpære pera sem geymd verður fram á vetur.

*Vinterqvarteer vetursetu-staður.

Vinterreise ferð á vetrardag.

Vinterrug, rúgur sem til er sáð á haustin, vetrarrúgur (Gþl.), veturrúgur (Gþl.).

Vinterrøgt veturhirðiog (á fjenaði): Faarenes V.

vintersaaet, [sb. saae], sem til er sáð á haustdag (og liggur í jörðu um veturinn): „V. Byg".

Vinterseilads sigling (sjóferð) á vetrardag.

Vintersmør, a) smjör úr veturmjólk. — b) smjör sem geymt er til vetrarins.

Vintersol sól (sólskin) á vetrardag.

Vintersolhverv vetrar-sólstöður (B. H.).

Vinterstade vetur-stöð (e-s hiutar): Indplante Blomster til deres V.

Vinterstorm stormur á vetrardag.

Vinterstue, klefi til að vera í á veturna, (vetrarklefi).

Vintersæd vetursáð (= það korn sem til er sáð á haustin).

Vintersøvn = Vinterdvale.

Vintertegn fyrirboðun vetrarins.

Vintertid vetrartími (Stjórn): Ved Vintertide [sb. Tid 2], á vetrartíma (Stjórn), á vetrardag.

Vintertræ (sjaldh.), trje sem er grænt allan veturinn.

Vintervei, vetrarvegur, veturgata: Vise een Vinterveien reka e-n út (eða burt).

Vintervæxt, ft. -er, planta sem endist meir enn eitt sumar.

Vinteræble epli sem geymt verður allan veturinn eða fram á vetur.

vintre, s. 1, [sb. vetra], a) h. s.: V. over paa et Sted vera um vetur(inn) á e-m s að. — b) ás.: V. noget over geyma e-ð veturlangt.

Vintring, ft. -er, sk., [vetrung-r], vetrungur.

*violet, ft. -te, e., sem fjólulitur er á, lifrauður.

*Violin sjá Fiolin.

Vipning, sk., það að vippe.

Vippe, ft. -r, sk., A) vippa (B. H. í orðinu: brunnvippa). — B) [sb. vipp-, í orðunum: klútar gullvippaðir, á ísl. furn-skjali], ax (einkum á rúgi).

vippe, s. 1, [vippa, B. H.], a) h. s., bossa sjer, hossast: Fuglen sad og vippede paa Grenen. — b) ás., hossa (e-m eða e-u): Børnene v. hinanden paa et Bræt vega salt.

Vippebjælke kipp-trje (í Kran 1, a).

Vippebom = Vippebjælke.

Vippebræt, a) fallfjöl: Fange Rotter ved et V. — b) borð til að vega salt á.

Vippegalge (fyrrum), gálgi til að kippa haudleggjunum úr liði.

Vippegynge = Vippebræt b.

Vippekarre = Styrtekarre.

Vippen, án ft., sk., það að vippe.

Vippestang vippustöng(in sem níður upp og ofan; sb. Vippe a).

Vippestjert sjá Vipstjert.

vips, mo., (í líkri merk. og: óðara): V.! var Fuglen borte fuglinn var óðara horfinn. V.! smuttede han ud af Stuen.

Vipstjert (einnig Vippestjert), máriu-erla; steindepill, góutitlingur; músabróðir, rindill; o. s. frv.

Virak, án ft., sk., ilm-kvoða (í kornum). — b) óeiginl., lof; oflof.

Virakduft ilmur af kvoðureykelsi.

Virakkorn korn af ilm-kvoðu.

*Virilstemme atkvæði(sjettur) fyrir sjálfs síns hönd.

virke, s. 1, [sb. verka], A) h. s., hrífa (á e-ð), hafa áhrif: Lægemidlet har ikke virket. Luften virker paa det menneskelige Legeme. — Mine Forestillinger virkede ikke paa ham. — B) ás., 1) eiginl., a) v. (= udvirke B, 1) en Hestehov. — b) vefa; sauma: V. Guldtraade i Silketøi. — c) v. Salt, gjöra salt (sb. Ísl. I, 131), brenna salt (sb. Fas. II, 91). — Bierne v. (gjöra) Honning og Vox. — 2) óeiginl., gjöra (e-ð) að verkum, koma (e-u) til leiðar: Denne Mand har virket meget i sit Liv. Jeg har dog virket saa meget, at o. s. frv.

Virkeform = Virkemaade: „Varme og Lys ere forskjellige Virkeformer (misjöfn áhrif, tvenn áhrif) af de samme Kræfter."

Virkejern hóf-járn (þ. e. verkfæri sem hófurinn er hreinsaður og tálgaður með áður enn járnað er). Sb. Hovjern.

Virkekraft, a) þrek til framkvæmdar, framkvæmdarsemi: Alderen har endnu ikke sløvet hans V. — b) (að til) áhrif(a): Magnetens V.

Virkekreds (e. o.) verk-svið (í óeiginl. merk.; sb.: stjett): En indskrænket (snever, omfattende, vid) V.

virkelig, 1) ft. -e, e., a) sem ekki er tómur hugarburður: Den virkelige Verden. En v. Gjenstand (Grund, Aarsag). — b) sem er (e-ð tiltekið) í raun og veru (í raun rjettri), sannur: Fyrsten nøiedes med Navnet; den virkelige Regent var hans Yndling. — V. Borgmester (byjargreifi að embætti — en ekki að tómri nafnbót). — 2) sem ao., í raun og veru, í raun rjettri, eða þvíuml.: Deri tager du v. feil (þar ferðu villt — það er víst; eða þvíuml.). Mener du v. at han kommer, heldurðu, í alvöru að tala, að hún komi?

Virkelighed, sk., a) það að vera annað enn hugarburður: En Tings V. — b) með ft. -er, e-ð sem er annað enn hugarburður, e-ð sem er til.

Virkelyst, án ft., = Arbeidslyst.

Virkemaade, (eiginl.) verkshöttur; það hvernig e-ð sýnir afl sitt: „Sjælens forskjellige Yttringer og Virkemaader".

Virkemiddel það sem haft er til að framkvæma e-ð með: „Ved Ild eller andre Naturens store Virkemidler" (hinum miklu öflum náttúrunnar).

Virken, án ft., sk., iðja, iðn; starf; framkvæmd.

Virkerum, (verk-)svið, (sb. Virkekreds): „Bevæge sig paa et alt for indskrænket V." (hafa oflítið undir; sb.: það er of þröngt um e-ð).

Virkning, ft. -er, sk., það að gjöra e-ð að verkum (koma e-u til leiðar); það sem gjört er að verkum (komið er til leiðar); — sb.: áhrif, afleiðing); árangur: Enhver V. maa have sin Aarsag (allt hefur e-a undirrót). Electriske Virkninger. Lægemidlet har gjort sin V. hefur hrifið. Alle mine Venner vare uden V. (sb.: koma fyrir ekki; vera árangurslaus).

virkningsløs árangurslaus.

Virkningsmaade = Virkemaade.

Virkningsmagt = Virkekraft.

virksom, ft. -me, e., a) sem hefur áhrif (árangur): Et virksomt Lægemiddel. — b) iðjusamur framtakssamur: En meget v. Mand. — Et virksomt og daadfuldt Liv.

Virksomhed, sk., iðjusemi, framtakssemi.

Virksomhedsdrift, iðjufýsn, (sb.: verklundarmaður).

virre, s. 1, flækja, o. s. frv. Sb. svirre.

*virtualiter, ao., að kraptinum til (þú hann komi ekki í ljós).

*virtuel, ft. -le, e., sem er (í e-u) að kraptinum (eða: eðli sínu) til (þó ekki beri á): En v. Kraft (áhrifalaust afl).

*Virtuos, ft. Virtuoser, kk. og kvk., sá sem er leikinn í e-u, (sjer í lagi um hljóðfæramenn).

*Virtuositet, sk., það að vera Virtuos.

Virvar, kl., ruglingur, grautur, hrærigrautur, (sb.: vera allt á ringulreið).

vis, ft. visse, e, [viss], a) áreiðanlegur, óefanlegur (sb. utvivlsom), viss (?), vís: En v. Kundskab, sannfræði (Skuggsjá 149; sb.: sannfróður um e-ð; sannvitaðan hefi ek fjandskap Haralds konungs til vor, Laxd. 4). En v. Efterretning, sönn tíðindi, (sb.: spurði konungr til sanna, at bændr fóru með her móti honum; þat hefi ek sannspurt, at hirð hans er skiput afreksmönnum einum; þá er sannspurt var ..... andlát Sveins jarls; Ek hefi sannfregit ...., at o. s. frv.; sannfrétta e-t, Rómv.). Tingen er kun alt for v. það er víst — því er miður! Intet er vissere það er öldungis víst. Det er vist (víst), at hun er forlovet; men at hun bliver gift, er derfor ikke vist (en samt er ekki — eða: er eptir — að vita, hvort o. s. frv.). Sige noget for vist fullyrða e-ð. Man holder det for vist (menn hafa það fyrir satt), at Freden er sluttet. Jeg troer det for vist hef það fyrir satt. — b) viss að koma: Han er en v. Mand i Selskabet hver Aften (hann er sjálfsagður á hverju kvöldi; sb.: sjaldan bregzt mjaldur á miði). — Døden er os alle v., eitt sinn skal hver deyja, (sb.: þótt ek vita vísan bana minn, Nj. 95; hann sá fyrir vísligt sitt ofanfall ok hana, Fms. II, 276). Han gik modig i Ilden, endskjøndt han saae den visse Død for Øie þó hann sæi vísan bana sinn. — c) fastur, tiltekinn, ákveðinn: Han har intet vist Opholdssted,

hann á heima alstaðar og hvergi, eða þvíuml. Det skeer altid paa en v. Tid af Aaret í sama mund missirs. En v. Indtægt (fastar — jafnar — tekjur). En v. Priis paa Varer. — d) han har faaet et vist Løfte derom honum hefur verið lofað því statt og stöðugt. — e) einhver, einhvora konar: Jeg har en v. ubehagelig Fornemmelse i Brystet. — f) sumur: Til visse Tider stundum. I visse Tilfælde stundum. — g) ónefndur (af mjer): En v. Mand har fortalt mig, at o. s. frv. Man maa tage sig i Agt for visse Folk menn verða að vara sig á sumum. Han har en v. Sygdom (veikindi, sem jeg vil ekki nefna). — h) blive v. paa noget ganga úr skugga um e-ð. Være v. paa noget vita e-ð með sannindum (Fms. II, 260). Være v. i sin Sag vera efalaus um e-ð. — i) han er v. paa Embedet hann á embættið víst. Man kan være v. paa (það má ætla — reiða sig — á), at han tier. — 2) vist, sem ao., a) víst (sb.: Ekki hefi ek þat ritað, er ek vita víst at öngvo gegni, Rímb. 2), með sannindum (sb. Fms. II, 260): Jeg veed det vist. — b) sjálfsagt: Han er vist ingen ond Mand hann er sjálfsagt ekkert illmenni. Han skal vist ikke gjøre det tiere hann gjörir það sjálfsagt ekki optar. Hun vil ganske vist spørge efter dig hún spyr sjálfsagt að þjer. Der er vist ingen hjemme það er sjálfsagt enginn heima?

*Visa, sk., a) = Vista. — b) áskript á leiðarbrjef. Sb. Paategning.

*Viscount, kk., (enskur) undirgreifi.

Vise sjá Viser B, 2.

vise, ás. 2, [vísa], a) vísa e-m eitthvað: V. een ud, vísa e-m út, reka e-n út. Man viste ham til Øvrigheden med hans Begjering. Præsten viste Pigen ned vísaði stúlkunni frá (= vildi ekki ferma hana). Han blev viist af honum var vísað frá. — V. med Fingeren paa noget benda á e-ð með fingrinum. — b) sýna e-m e-ð, (sb.: hann — þ. e. djöfullinn — gekk í sýn við oss, Fms. X, 329; hann — þ. e. Elías — mun koma í sýn við menn litlu fyrer dómadag, Rímb. 388; lyptir hún skautin brott af höfðinu, tjándi sína ásjánu, 655 XXXII): Han viste mig sin Have. V. noget frem; sb. fremvise. — V. een Veien segja e-m til vegar. — V. een Døren, vísa e-m út, reka e-n út. — Hunden viser Tænder fitjar upp á trýnið. — V. igjen reyna eptir þjófstolnu. — Klokken viser tolv (vísirinn bendir — stendur — á 12). — Det vil v. sig það mun sýna sig (reynast).

Vise, fl. -r, sk., [vísa], (stutt) kvæði, vísur (ekki „vísa“): Visen gaaer paa (efter) denne Melodie er undir þessu lagi. Forstaae en halvqvædet V.; sb. halvqvædet.

Visebog, ft. -bøger, (vísnabók), kvæðabók.

Visedigter sá sem yrkir smá-kvæði.

Visedigtning það að yrkja smá-kvæði.

*Viseerstok verkfæri til að mæla með hvað tunnur og önnur þess konar ílát taki mikið (sb. visere).

viselig, ao., viturlega, spaklega.

Visemager, ft. -e, kk., leirskáld sem yrkir smá-kvæði.

Viser, ft. -e, A) kk., sem aptari hluti samsettra orða (sb. Forevisér). — B) ak., 1) vísir (á úri eða stundaklukku). — 2) einnig Vise [af vísi? = konungur], = Vidronning.

*visere, ás. 1, skoða; mæla hol á (tunnu eða öðru þess konar íláti).

Visshed, án ft., sk., vissa (sb.: þèr hafit örugga vissu af, hvar hann er, Stjórn): Dødens V. — Vide noget med V. vita e-ð með sannindum (sb. Fms. II, 260; sb. einnig tilvisse). — Moralsk V. sannfæring.

*Vision, ft. -er, sk., sýn (sb.: bar fyrir hann í svefni mikla sýn ok merkiliga, Fms. I, 137), vitrun, (sb. menn munu fá vitranardrauma).

*Visir sjá Vezir.

*Visir, kl., = Hjelmgitter.

*Visit, ft. -er, sk., heimsókn (í kunningskapar skyni eða virðingar; sb. Besøg).

*Visitation, ft. -er, sk., það að visitere.

*Visitator, ft. -er, kk., sá sem hefur það embætti að skoða eða vísitjera.

*Visitats, ft. Visitatser, sk., vísitjerun (sb.: anno domini 1395, í vísitóran herra Vilkins), vísitassía, vísitassíuferð.

*Visitbillet = Visitkort.

*visitere, ás. 1, skoða; vísitjera.

*Visitkort heimsóknar-miði.

Visk, ft. -e, sk., [visk], a) visk eða dula til að hreinsa eða þerra e-ð með. — b) jurtsvöndull (soðinn í kjötsupi).

viske, ás. 1, þurrka (e-ð, með dulu eða þvíuml.): V. Støvet af i Værelserne (sb. þerra af oss sýndaduat). V. sig (þurrka sjer) om Munden. V. noget ud med en Svamp þurrka e-ð af með njarðarvetti. — V. noget af med en Harefod, kasta höndunum til e-s, (sb. Harefod).

Viskeklud dula (til að þurrka upp með).

Viskeklæde þurka (til að þerra ýmislegt með).

Visker, ft. -e, sk., dula (stundum lík þyrli) til að þurka eða hreinsa með.

visme, h. s. 1, (sjaldh.), = vimse.

Vismen, án ft., sk., = það að visme.

visne(er), h. s 1, [visna], visna: Græsset visner af Tørken skrælnar í þurrkinum. Blomsterne v. hen (eða bort) af Heden skrælna í hitanum. — Han visnede langsomt hen veslaðist upp.

visselig, ao., [vissulig-], = tilvisse, sandelig, sikkerlig.

vissen, ft. visne, o., [visin-n], visinn, (sb.: á hverju ári vex á jörðunni gras ok blóm, ok á sama ári fellir þat allt ok fölnar, Sn. E.; jarðar dust eða fölnanda lauf): En v. Blomst. Et vissent Blad. — En v. Arm (sb.: traulla mátti hann ganga einn saman; svá var visinn annarr fótrinn, Fms. VII, 239).

Vissenhed, án ft., sk., það að vera visinn, (visnun).

*Vista, sk., = Sigt (sem neðar stendur).

*Vitalitet, sk., = Livskraft.

Vitriol, án ft., sk., málmblandin brennusteinssýra.

Vitriolhytte hús með áhöldum til að búa til Vitriol.

Vitriololie magnað Vitriol.

Vitriolopløsning málmblandin brennusteinssýra saman við e-n vökva.

Vitriolsyre brennusteinssýra.

vitterlig, ft. -e, e., kunnugur: Gjøre noget vitterligt, gjöra e-ð kunnugt (sb. Eg. 282), lýsa e-n yfir. Det er vitterligt for Alle, það vita allir, það er alkunnugt (hverjum manni kunnugt). — Begaae en v. Synd syndga vísvitandi. En v. Gjeld, vitafje, (sb.: vitaskuld). Det er mig ille vitterligt ekki veit jeg til þess.

Vitterlighed, sk., (það að vera á margra eða nokkurra viti), sjaldh. nema í orðatiltæk.: Underskrive til V. til merkis um að sjeð hafi.

Vitterlighedsvidne vitundar-vottur.

vittig, ft. -e, e., a) vitur; vitugur; skýr: „De vittigste Nationer“. — Den Dreng er v. for sin Alder. — b) fyndinn; fyndilegur: Et vittigt Hoved fyndinn maður. — Et vittigt Indfald fyndni.

Vittighed, sk., 1) (sjaldh.), án ft., vit. — 2) fyndni, a) án ft., = það að vera fyndinn. — b) með ft. -er, = fyndileg orð: Han sagde mange Vittigheder sagði margt fyndilegt.

Vittighedsjagt það að hera sig (stritast við) að vera fyndinn.

Vittighedsjæger sá sem er að hera sig að vera fyndinn.

Vittighedsværk, rit sem fyndni er í, (sb.: skáldskapur).

Viv, án ft., kvk., [víf], (í skáldskap), kvon eða kvæn (sb.: Kom þá Kostbera — kvæn var hón Högna) eða húsfreyja e-s (sb.: biðr hann fyrigefa sèr ok húsfreyju — í annari bók: konu — sinni þessa afbrigði, Ísl. II, 201).

*vivat, 3. pers. et. í afleiðingarh. nút. t. í áhrifs mynd, hann (hún, það) lifi! (sb. leve I, A, 1, d neðst). — b) sem kl. nafn, Vivat, það að kalla hátt og óska e-m langra lífdaga.

*Vivisection, ft. -er, sk., sundurliðun lifandi dýra.

*Vizir sjá Vezir.

*Vocabularium, ft. Vocabularia eða Vocabularier, kl., orðasafn, orðakver (G. O.), orðabók.

*Vocal, ft. -er, sk., hljóðstafur (Sn. E.), raddarstafur (Sn. E.); raddarhljóð.

*vocalisk, ft. -e, o., sem er raddarstafur (raddarhljóð); eða þvíuml.

*Vocalismus, sk., hljóðstafir(nir í e-u máli); hljóðstafafræði.

*Vocativ, ft. -er, sk., köllunarfall, ávarp.

Vod (einnig ritað Vaad), ft. eins, kl., [vàð], voð (eins konar stórt net sem lagt er nærri ströndu): Drage Voddet.

Vodfiskeri voðfiski.

Vodhals voðarháls.

Vodkalv sá hluti voðar sem fiskurinn kemur í (sb. Kalv II).

Vodline voðartog.

Voer (einnig ritað Vor), án ft., sk., [sb. vogr; sb. einnig Maar af mær], vogur, vilsa, gröptur.

Voersætning, ígerð, (sb.: það grefur í því).

Vog, ft. eins, sk., [vog], þrír fjórðungar og tólf merkur.

Vogn, ft. -e, sk., [vagn], vagn: Spænde for en V. (sb.: hón .... bjó sèr vagn ok beitti hest firir, Fms. X, 373). Kjøre en V. (sb.: lætr Haraldr aka vögnom í mót henne ok liði hennar, Fms. XI, 25). Kjøre noget paa en V. aka e-n (flytja e-ð) á vagni. Paa den V. kan vi ikke kjøre í þessum vagni getum við ekki ekið. Reise paa en aaben (i en lukket) V. (sb. lukke 1, g). Jeg reiser (kjører) med denne V. jeg fer í þessum vagni. De væltede med Vognen (vagninum velti undir þeim). Hesten foer tilside og væltede Vognen velti vagninum. — Han er ikke tabt bag af en Vogn, hann er hvergi snokinn, honum er óhætt.

Vognaxel vagn(hjóls)öxull.

Vognbeslag vagn-spengur (t. a. m. utan um hjólin).

Vognbetræk vagnfóður.

Vognbold öxulgaddur (á vagni).

Vognbom hvor af þeim spýtum er halda saman vagn-skrokki.

Vognborg, [vagnborg], vagnaborg (Fms. V, 137).

Vognbræt skör sem vagnstjórinn hefur fæturna á.

Vognbuk, sk, = Buk 2, f.

Vognbund botn (gólf) í vagni.

Vogndække vagn-skýla (þ. e. dúkur yfir flutningsvagni).

Vogndør vagndyr.

vogne, ás. 1, flytja (e-ð) á vagni eða vögnum.

Vognfading = Fading.

Vognfjæl hliðfjöl (á flutningsvagni).

Vognføre það að vögnum verður ekið (um e-n veg): Der er ikke V. paa den V. Slet (besværligt) V.

Vogngang = Undervogn.

Vognhammel = Hammel.

Vognhave vagnhlið.

Vognhest vognhestur (sb.: Salúmon kunungr átti 40000 vagnhesta, með kerrum bardagsbúnum, Stjórn).

Vognhjul vagnhjól.

Vognhuus vagnhús (= hús eða byrgi sem vagn eða vagnar eru hafðir í).

Vognbynde vagn-sæti.

Vognkiste hólf í vagn-sæti.

Vognkjelder (geymslu)hólf í vagnbotni.

Vognkjep spýta sem gengur niður í öxulinn og heldur hjólunum á flutningsvagni.

Vognkjæde festi til að stilla vagnahjól með þegar ekið er niður á móti.

Vognkurv vagn-stokkur riðinn úr tágum.

Vognkæmper sá sem berst á vagni.

Vognlaug = **Vognmandslaug**.

Vognleie, sk., vagnleiga.

Vognlygte ljós-ker á vagni.

Vognlæs vagnhlass (sb.: þá fúro menn með vagnhlass mikit þesso götu ens sömo .... ok vóro öxn beitt fyrir vagninn, 655 III).

Vognmager, ft. -e, kk., vagnasmiður.

Vognmand vagnamaður (sem flytur á vagni aðra menn eða varnað þeirra, eða ljær vagna eða hesta, fyrir kaup).

Vognmandshest vagnhestur (sb. **Vognhest**).

Vognmandskarl vagnkarl (sem einn af sveinum vagns-eiganda; sb.: þá kum móti honum vognkarl einn, Fms. VI, 422).

Vognmandslaug, sambaud vagneigenda, vagnamanna-fjelag.

Vognmandsvogn vagn sem fenginn er hjá vagnamanni.

Vognmester, umsjónarmaður yfir mörgum vögnum (t. a. m. konungs; sb.: vagnameistarar heiðingja heyrðu kall hans, Stjórn).

Vognredskab, (öll) áhöld er vagni fylgja, (sb.: akfæri).

Vognskammel skemill til að stíga á þegar farið er upp í vagn.

Vognskifte vagnaskipti.

Vognskjul = **Vognskuur**.

Vognskriin hólf í vagn-sæti.

Vognskuur vogn(a)byrgi (þ. e. byrgi sem vagn eða vagnar eru hafðir i. Sb. **Vognskjul**, **Vognhuus**).

Vognskær, kl., = **Forhammel**.

Vognsmørelse það sem borið er á vagna-hjól (svo að þau verði liðugri).

Vognspor, kl., far eptir vagn(a)hjól, (sb.: var jörðen blaut orðon mjök, ok fyrir því bito vagnahvelen djúpt í jörðena, Al. 140).

Vognstang vagn-stöng.

Vognstjert = **Vognstang**.

Vognstol eins konar vagn-sæti.

Vognstutteri stóðbúin til að koma upp vagnhestum.

Vognstyrer vagn-stjóri.

Vognsvend, vagn-sveinn, vagn-stjóri.

Vognsæde vagn-sæti.

Vogntrappe lausa-stigi sem við er hafður þegar farið er upp í vagn.

Vogntrin vagn-stig (þ. e. stig — á vagnhlið — sem stigið er á þegar farið er upp í vagninn).

Vogt, án ft., sk., (úrelt), varðveizla, o. s. frv., (sb. **Vogtning**, **Bevogtning**, **Bevaring**).

vogte, ás. 1, [vakta; sb.: þá var sagt, at vèr þyrftim at vakta oss fyrir fílum, Al. 171], geyma (e-ð eða e-s eða e-u), gæta (e-s), varðveita (e-ð eða e-u): **V. en ung Pige for Forførelse** (sb.: Dnalr hafa kvikfé sitt ok allt annat góðs .... flutt þangat ...., sem þeir þikkjast bezt geyma mega fyrir várum höndum, Fms. I, 126). **V. sig for noget** vara sig á e-u. **Vogt dig, at du ikke falder**, gáðu (að þjer), að þú dettir ekki; varaðu þig, að detta ekki. — **Han var sat til at v. Grændserne** (sb.: Gotþorm son sinn setti hann til landvarnar austr við landsenda, Fms. I, 6). — **V. Qvæg (Faar, Sviin, Gæs)** sitja yfir kúm (kindum, o. s. frv.; — sb.: þu skalt sitja at nautum mínum, Eg. 714; Þórólfr lèzt ekki mundu sitja at fè sínu, Laxd. 336; geyma öllam einlitum sauðum, Stjórn; skal öln kaupa gæzlo á kú, Grágás I, 147).

Vogter, ft. -e, kk., geymari (sb. Stjórn og Fms. III, 158), geymandi, geymslumaður, gætari, gætandi (sb. Sn. E. 94), gætir (sb.: gætir gamla súts garðs, Fms. I, 88), gæzlumaður (sb. Fms X, 369), varðveitari (sb. 623), varðveitandi (sb. 623), varðveizlumaður (fornt), varðhaldsmaður, varðmaður, varðkarl, vörður: **„Mon jeg være min Broders V."** (er ek nökkut skipaðr geymslumaðr bróður míns, Stjórn).

Vogterske, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Vogter** um karlmann, (sb.: gæzlukerling, Strengleikar 75).

Vogtning, sk., (það að **vogte**), geymsla (sb.: „fá þá" sauði „sínum þínum til geymslu", Stjórn), gæzla (sb.: skal öln kaupa gæzlo á kú, Grágás I, 147), varðveizla, varðhald, vörður.

***Vogue**, sk., rykkur (á skipi, við hvert áratog), o. s. frv.: **Være en V.** vera mönnum tíður (um stundar sakir; sb.: Á þeim tíðum var Ambrósius biskup í Meilansborg harðla tíðr ok ágætr, 625; hvárrtveggi var tíðr alþýðu, Petrus ok Símon, 655 XVI A. Sb. **Vælt**).

Vold, án ft., sk., [vald], a) vald (í öðrum eins orðstiltækk. og: allt á guðs valdi ok yðru, herra!): **Komme (give sig) i eens V.** (sb.: hverr þeirra gekk til biskups valds í lífsháska, Sturl. IV, 97). **Give sig Gud i V.** fela sig guði á vald. — **„Endnu ei Bonden eied et Fad i al sin V."** í eigu sinni. — b) það að beita afli: **Bryde (sprænge) en Dør med V.** brjóta upp hurð. **Trænge sig ind med V. og Magt** með valdi. — **Gjøre V. paa sig** reyna til að stilla sig (hafa sig í skefjum: sb.: verða að hafa sig allan við). — c) vald (sb.: mèr er sagt, at móðir ykkur veri með valdi tekin ok hernumin heim höfð, Eg. 40–41), ofvald (sb.: görðu þeir þá ákafliga þröngving ok ofvald viðr Loth, Stjórn), ofbeldi (fyrir ofveldi), ofríki (sb.: at deila afli ok ofríki við oss, Fms. I, 34): **Gjøre V. i en Mands Huus** (gjöra ofbeldisverk í annars húsi). **Bruge V. imod nogen** (bjóða e-m ofríki). — **Tage et Fruentimmer med V.**; sb. **voldtage** b. **„Da er det vel troligt, at hende er V. gjort"** að hún hafi nauðug (= henni hafi nauðgað) verið. **„Ganger Kone V. over"** ef konu er nauðgað.

Vold, ft. -e, sk., [vall-, í völl-r; sb. grundvöllr], 1) (úrelt), völlur: **Han blev skudt paa den grønne V.** **Hitte Bier paa vild V.** á víða-vangi. — 2) garður; veggur, a) garður: **Kaste en V. op.** **Ageren er indhegnet med V. og Grøft.** — b) veggur (sb. borgarveggr og borgveggr); vígveggur, víggarður: **Staden er omgivet med Volde og Grave.** **En muret V.** (moldarveggur múr-varinn utan).

Voldbakke brekka utan við vígvegg (gjörð af mannahöndum).

Voldbrud, kl., (víg)vegg(jar)brot.

Voldbænk jarð-stallur fyrir innan vígbrún á vegg (**Vold 2, b**).

voldbrive, ós., [**Vold** af vald], reka (fje) í annars land með ásettu ráði: **V. Qvæg.**

volde, ás. 2, [valda], valda (nú einnig: illa) e-u, (sb.: baka e-m e-ð): **V. een Skade (Fortræd, Uro).** **Den Ulykke voldte han sig selv** það á hann upp á sjálfan sig. Orðskv.: **Den volder ei, som varer**, ekki veldur sá, sem varar annan (Hrafnk.). — b) (úrelt), ráða (e-u): **„Gud, som .... alting haver at v."** sem öllu ræður.

voldelig, a) ft. -e, e., (sjaldh.), sem (þiggj.) ofbeldi er samfara: **„En v. Gjerning."** — b) sem ao., með valdi (ofbeldi, ofríki).

Voldermisse, (Valborgarmessa), tveggja postula messa (1. maí).

voldføre flytja (e-n) burt nauðugan.

Voldførelse, ft. -r, sk., það að **voldføre**.

Voldforsel, sk., = **Voldførelse**.

Voldgang, a) veggur (**Vold 2, b**) ofan. — b) = **Voldbakke**.

Voldgift, [**Vold** af vald], það að leggja mál í gjörð: **Lade en Sag afgjøre ved V.**, láta gjöra um mál, leggja mál í gjörð. **Underkaste sig eens V.** taka e-n til gjörðar(manns).

Voldgiftsdom gjörð (= það að gjöra um mál).

Voldgiftskjendelse = **Voldgiftsdom.**

Voldgiftsmand gjörðarmaður.

voldgive, láta gjöra um (mál), leggja (mál) í gjörð: **„Dersom Parterne v. deres Sag."**

voldgjeste, ás., sækja (e-n eða e-ð) heim með ófriði.

Voldgrav síki fyrir utan borgar-vegg.

Voldgrøft skurður (með garði): **Enkelte (dobbelte) Voldgrøfter.**

Voldkjelder hús (innan) í borgar-vegg.

Voldmester umsjónarmaður yfir borgarvegg.

Voldpæl kraki á vígisvegg (sb. **Palisade**).

Voldsbøder, ft., aflabætur.

Voldsfærd, ójöfnuður, yfirgangur, ofbeldi, (sb. **Vold c**).

Voldsgjerning, ofbeldi, (sb. **Voldsfærd** og **Vold c**).

Voldsherre, harðstjóri, ofríkismaður.

Voldshersker = **Voldsherre.**

Voldshevner sá sem hefnir ójafnaðar: **„Voldshevneren knuste din Lænke".**

Voldskytte sá sem hefur það starf að skjóta hunda o. s. frv. ef þeir ganga um borgar-veggi eða kastala-.

Voldslynge = **Valslynge.**

Voldsmand ofbeldismaður (Stjórn).

Voldsmiddel ofbeldi (til að koma e-u fram): **Bruge Voldsmidler** beita ofbeldi.

voldsom, ft. -e, e., a) ofsafullur, (sb.: ofsafenginn); ójafnaðargjarn (Skaggsjá), ójafnaðarfullur (fornt), údæll (í fornri merk.), eða þvíuml.: **En v. Mand**, ofbeldismaður, (maður sem er allra mesti) ofsi. **En haard og v. Regjering.** — b) ofsalegur: **En v. Behandling** ofbeldi (sem beitt er við e-n). **Anvende voldsomme Midler** beita ofbeldi. **Paa en v. Maade** með ofbeldi (ofvaldi, ofríki). — c) **en v. Død** það að farast voveiflega eða vera drepinn.

Voldsomhed, sk., a) án ft., (það að vera **voldsom**), ofstæki, ofsi: **Hans Lidenskabers V.** — **Stormens V.**, (ofsinn í veðrinu), ofviðrið. — b) með ft. -er, ofbeldis-verk, (sb.: görðu þeir þá ákafliga þröngving ok ofvald viðr Loth, Stjórn): **Begaae Voldsomheder.**

Voldsret það að láta afl ráða (en ekki rjettindi).

Voldssag hernaðar-sök (eða þvíuml.).

Voldsted, brot af borgar-veggjum, tóptarbrot þar sem borg hefur staðið.

voldtage, ás., a) (sjaldh.), taka (e-ð) með valdi. — b) taka (konu) nauðga (Gþl. 140), nauðga (kvennmanni), koma legorði á konu (að henni nauðugri), brjóta (konu) til svefnis (Grágás).

Voldtægt, án ft, sk., nauðgun.

Voldtægtsmand, sá sem nauðgar kvennmanni, (nauðgari).

***Volontær**, kk., launalaus skrifstofumaður.

***Volte**, ft. -r, sk., hringreið (G. O.); bragð (í spilum, G. O.).

*voltigere, h. s. 1, stökkva ótt og titt ýmist á bak eða af baki istaðslaust.

*Volubilitet, sk., liðugleiki.

*Volumen, ft. Volumina, kl, a) (eitt) band eða bindini (af bók). — b) fyrirferð (e-s hlutar sem er digur eða hnöttóttur; sb.: ummál).

*voluminøs, ft. voluminøse, e., stór (um bók; sb.: fyrirferðarmikill).

*Vom, ft. -me, sk., [vamb-, í vömb], vömb.

*vomere, h. s. 1, selja upp.

*Vomitiv, ft. -er, kl., = Brækmiddel.

Vor sjá Voer.

vor, ft. -e, e., [vár-r, vor-r], vor; (og um tveggja eigu að fornu fari) okkar (sem e.): V. Konge. Vore Brødre (Søstre). — 2) fyrir vor er titt að hafa vores (sb. greinina um jeg), a) í hverndagslegu máli, alstaðar, t. a. m.: Vores Huus húsið okkar. — b) í vönduðu orðfæri, þar sem vor ætti að standa tómt (án nafns), t. a. m.: Hunden er vores við eigum hundinn. Køerne ere vores við eigum kýrnar.

vorde, [sb. verða], vordede (mjög sjaldh.), vorden [vorðin-n], h. s., (ekki höfð nema í tiguglegu orðfæri), verða: „Alt det han byder, skal v. i sin Tid“ (sb. blive B, 1). — V. gammel. „Det er os ikke aabenbaret, hvad vi skulde v.“ (í öðru lífi).

vores sjá vor 2.

Vorned, ft. -e, kk., (fyrrum í Danmörku), ófrjáls maður sem ekki mátti fara burt úr fæðingarstað sinum nema landsdrottinn leyfði. Sb. stavnsbunden, livegen.

Vornedfrihed frelsi til að fara burt úr fæðingarstað sinum (sb. Vorned).

Vornedpligt skylda til að vera kyr í fæðingarstað sinum (sb. Vorned).

Vornedret það vald er herramenn á sumum stöðum í Danmörku höfðu fyrrum yfir hinum ófrjálsu mönnum sem fæddir voru á jörðum þeirra: Ved Forordning af 21. Februar 1702 ophævede Frederik den fjerde Vornedretten.

Vornedskab, án ft., kl., (fyrrum í Danmörku), það ófrelsi hændafólks að það mátti ekki (í óleyfi landsdrottins) fara burt af þeirri jörðu þar sem það var fætt. Sb. Livegenskab, Stavnsbaand.

Vorte, ft. -r, sk., [varta], varta (655 XXX).

vorteagtig, ft. -e, e., (sem er) líks eðlis og varta; svipaður vörtu: En v. Udvæxt.

Vortemelk = Vorteurt.

Vorterod rætur undir vörtu.

Vorteurt (jurtirnar) *euphorbia peplus* og *euphorbia helioscopia* o. s. frv.

*votere, h. s. 1, = stemme (af Stemme) 1, a.

*Votering, ft. -er, sk., það að votere. Sb. Stemmegivning, Afstemning.

*Votum, ft. Vota, kl., = Stemme 2, a, (sb. tillaga).

Vove, ft. -r, sk., [sb. vág-r, vog-r], (í tiguglegu orðfæri), hrönn, dröfn, unnur, hefring, himinglæfa, blóðughadda, dúfa, kólga, bylgja, bára, alda, boði, breki, (sb.: rán, ránar dætur, o. s. frv.).

Vove, nafn, haft í orðatiltæk. i V., a) sætte noget i V. hætta e-u. — b) være (staae) i V. vera í veði: „Han saae .... sin timelige Velfærd i V., om han ikke begav sig bid.“

vove, ás. 1, [sb. voga], a) með þol., hætta (e-u); hætta á, leggja út í, áræða, þora; bera traust til (e-s): V. sit Liv for een hætta lífi sínu (leggja líf sitt í hættu) fyrir e-n. Han vovede sin hele Formue paa dette Foretagende. — V. sig (hætta sjer) midt ind iblandt Fjenderne. Han har vovet sig for tidlig ud hætt sjer út of snemma. — Jeg tør v. ham jeg þori að ábyrgjast hann. — V. en Dyst ráðast í að heyja e-a. V. et Slag, hætta á bardaga, ráða til orustu. V. det første Skridt leggja út í e-ð. V. det Yderste, hleypa til skipbrots, eða þviuml., (sb.: láta skriða til skarar, láta sverfa til stáls). — b) með nh., hera traust til, þora, dirfast, (sb. a): Jeg vover ikke at gjøre det. — c) án þol. og nh.: Den som ikke vover, han vinder ikke, sá hefur ekki sem hættir ekki, (sb.: hefir sá ok jafnan er hættir, Hrafnk., og: vogun vinnur og vogun tapar). — d) det skal jeg v. for það skal jeg (þori jeg að) ábyrgjast.

Vovehals ofurhugi.

vovelig, ft. -e, e., = farlig: Et voveligt Foretagende hættu-ráð.

Vovespil, a) = Lykkespil. — b) = Vovestykke: „Og noder dem til at prøve det V. (leggja á tvær hættur með það, eiga það á hættu), om de blive straffede eller ikke.“

Vovestykke, hætting (sb.: þeir „lótu síga í reipum skútuna ofan á sæ, ok var þat þó hætting mikil“, Fms. VIII, 431), áhætta, (sb.: glæfraferð).

Voveværk, ft. -er, kl., (sjaldh.) = Vovestykke.

vovsom, ft. -me, e., a) = vovelig, farlig 1. — b) = forvoven.

Vovsomhed, sk., (sjaldh.), það að vera vovsom (sb.: hætta, háski, áræði, áræðni).

Vox, án ft., kl., [vax], vax: Guult (hvidt) V. Blege V. bleikja (gult) vax (svo að það hvitni). Trykke et Segl af i V., setja (þrýsta) innsigli á vax, (sb.: Svá sem likneske es gört ór vaxe á innsigle, El).

Voxansigt andlits-mynd úr vaxi. — b) hvitt og sljett andlit.

Voxbillede likneskja úr vaxi.

Voxbleg vaxbleik (sb. Vox).

Voxbleger, ft. -e, kk., maður sem bleikir vax.

Voxblegeri staður þar sem vax er bleikt (sb. Vox).

Voxdug vextur dúkur.

Voxdukke brúða úr vaxi.

voxe (er og har), h. s. 1, (en hefur einnig voxen í ho. t. t.), [vaxa], vaxa, þróast, 1) eiginl., a) átiltekið (um hvað): V. i Høiden hækka. V. i Breden breiðka. — b) um menn og skepnur: Drengen er voxet (hefur stækkað) meget i de sidste Aar. Drengen er voxet et halvt Hoved. Hun voxer til sin Fordeel henni fer fram (eptir því sem hún stækkar). — V. fra (vaxa upp úr) sine Klæder. Han er voxet fra Riset hann er orðinn fulltíða maður. — V. til vaxa upp (forot). — c) um hár, (sb.: þeim var sprottið hár ór kolli, Fms. III, 125; Hár vex á kvikindum, Sn. E.; honom vóx eigi skegg, Nj.): Lade Haaret (Skægget) v. — d) Tanden voxer ud (sb.: eru vér ok svá gamlir ok runnir hitar [ekki: bjart] upp — orðamunur: ok svá hitar opp komnir — at o. s. frv., Fms. VIII, 325). — e) um plöntur, (sb.: fiðr skriðr, fura vex; þá grær gras á þeirri moldu, er efst er á jörðunni, Sn. E.): Denne Plante voxer kun i Sumpjord (sb.: þar .... sem þersi trè uxu, Al. 173). — Dette Træ vil ikke v. Dette Træ har ikke voxet noget i de sidste Aar. — V. frem af Jorden renna upp. Grenene v. ind i hverandre (vaxa í flækju). — Denne Svamp er voxet op paa een Nat (sb. þar renna eigi upp þyrnar né illgresi). — V. sammen gróa saman. — f) um jörð, (sb.: Hrísi vex ok há grasi Viðars land ....; með þorn ok klungr skal hón — þ. e. jörðin — þèr óvaxtaz ok grda, Stjórn): Bedene v. til med Græs. — g) Bibliotheket voxer eykst. — Hans Formue voxer med hvert Aar, hann græðir á tá og fingri, (sb.: óxo öuðæfe þín, 619). — 2) óeiginl.: V. af Skarnet komast úr saurnum (og verða að manni). — V. i Forstand (Indsigter; sb.: vóx hann .... ok þróaðiz .... með vizku ok vetratali ok alls konar atgerfi, Fms. X, 230; hann „óx dag frá degi í góðum verkum“). — Hans Lidenskab voxer daglig vex dagvöxtum. — B) voxen a) vaxinn (sb.: þá er Þanghrandr var vaxinn; syni hans, ef hann er fulltíða, dóttur hans, ef hún er vaxin, Gþl. 434), frumvaxta, fulltíða, fullorðinn, (sb.: e-m er full-farið fram): Drengen er endnu ikke voxen. Hun har to voxne Døttre (sb. gjafvaxta). — b) hun er vel voxen vöxtuleg. Sb. velvoxen. — c) være een voxen, vera maður á móti (maður til að mæta) e-m, jafnast við e-n, jafnvægja e-m: Deri er han mig ikke voxen hann hefur ekki við mjer í því. „De ere omtrent hinanden voxne eru hjer um jafnir. — „Den bære Kronen, som er Kronen voxen“ (sem veldur henni = er fær um að stjórna).

Voxekraft eðli til vaxtar.

Voxekreds svið sem e-ð vex (grær, sprettur) í.

Voxerum, kl., rúm sem planta þarf til að geta vaxið.

Voxested staður sem e-ð vex (grær, sprettur) ó.

Voxfakkel vaxkyndill.

voxguul gulur á þann hátt sem vax.

Voxkage vaxkringla (án hunangs eða með hunangi).

Voxkorn, án ft., (fyrrum á Jótlandi), eins konar vax-tollur goldinn í korni.

Voxlagen vext blæja (sb.: vexa vel blæju, at verja þitt tiki, Atlamál).

Voxlerred vext ljerept.

Voxlys vaxkerti (fornt).

Voxmaleri pent-skript gjörð með vaxi.

Voxmalning pentun með vaxi.

Voxmeel blómdupt (er býflugur safna).

Voxnæse vax-nef: Sætte nogen en V. paa hlekkja (leika á) e-n.

Voxperse þrúga til að ná hunanginu úr vaxinu með.

Voxplaster plástur að mestu leyti úr vaxi.

Voxskive = Voxkage.

Voxstabel mjög langur vaxdás vafinn saman í ströngul (rullu).

Voxtaft vext (eða gljáð) þunnsilki.

Voxtavle vaxspjald (sb.: sem rit er pínat af vaxspjaldi, Stjórn).

Vraa, ft. -er, sk., [sb. rá], krá (sb.: bús pílagríminum sæng .... í einni hverri krá eðr hyrning sins herbergis, Stjórn), rá (sb.: rá er hyrning húss, Sn. E., og: löyniligar rósr helvitis fylsna, Skuggsjá), hyrning (sb.: allt fólk var hrætt, er í bænum var, svá at í sino hyrning hljóp hverr, Fss. II, 427; öfundarmenn mögluðu hèr ok hvar í hyrningum), skot, kimi, afkimi: „De vrimlende Tjenere ...., som flokkeviis fyldte hver V. i hver Sal.“ — „Gives der i den vide Christenhed nogen Egn saa eensom, nogen V. saa afsides“.

Vraad, ft. eins, sk., [sb. roð-r — þ. e. róð-r, fyrir ráð-r (sb. ræða, sem er sama um gyltu og yxna um kú) — í galtarheitum í Sn. E.], tylpt (af svinum).

vraade, s. 1, (úrelt), 1) h. s. = rode 2. — 2) ás., í orðatiltæk. v. et Hjul hera hjól-nöf.

Vraal, ft. eins, kl., (tíðkanlegast í hverudagslegu tali), org.

vraale (har), h. s. 1, = vræle.

Vraaseng (í mállýzku), skot-sæng.

Vraaskab, ft. -e, lítill skápur í vegg.

Vrag, ft. eins, kl., [sb. rek], 1) skipskrokkur (á sjó — búinn að missa siglu og stýri o. s. frv.); skipflak (sb.: hann rak með skipflaki nökkuru til lands, Fss. II, 538), skipsflak (Fms. II, 246); vogrek (sb. Grágás II, 387—92; sb. einnig: Rek þau öll, er reka í almenningа, þá á konungr .... Hafrek — í orðamun: Hafrekstr — öll önnur á konungr, Gþl. 519), rekald (sb.: nema reköld sè kennd af skipi þeirra, Grágás I, 219): Skibet er blevet til V. Vraget driver

om paa Havet. Der er drevet et V. paa Stranden. — 2) i orðtiltæk. slaae (kaste) V. paa noget rækja e-ð (t. s. m.: at þér vitið, hvat þór skulit eta ok hvat þér skulut rækja, Stjórn; sb. forkaste 2).

vragbrudt, [sb. bryde], brotinn í spón, spónbrotinn.

Vragbræder, ft., úrkast (úrtíningur) úr borðum.

vrage, ás. 1, [sb. reka], 1) reka (e-ð) aptur, a) sjer í lagi vöru. — b) hvað sem vera skal, (sb. Vrag 2): V. Maden vilja ekki borða. Den Pige har vraget mange Friere hefur mörgum frá visat. — 2) skoða (vöru, hvort hún sje gild): Disse Varer skulle vrages ved Toldboden inden de indføres.

Vragen, án ft., sk., það að vrage.

Vrager, ft. -e, kk., [sb. vrage 2], vöruskoðari.

Vragerbod, ft. -er, búð þar sem vara er skoðuð (sb. vrage 2).

Vragerløn (vöru)skoðunar-kaup (sb. vrage 2).

Vragermærke skoðunar-mark (sett á vöru — sb. vrage 2).

Vragerpenge, ft., = Vragerløn.

Vraggods, 1) vogrek: Fiske V. op af Vandet. — 2) úrkast, úrtíningur.

Vragning, sk., það að vrage.

Vragret rjettur til að eignast vogrek.

vralte [f. valtre, sem einnig hefur verið haft], (har), h. s. 1, vaga: V. som en Gaas.

vrampet, ft. vrampede, e., (um borð), undinn.

vrang, ft. -e, o., [raug-r], a) úthverfur: Den vrange Side (úthverfan) af en Kjole (Strømpe). Vende det Vrange ud, ýfast, (reiðast). — b) rangur, skakkur: V. Lære. V. Tro.

vrange, ás. 1, (sjaldh.), snúa (fati) um: V. en Strømpe (sb.: brjóta sokk á bæl).

vrangelig, ao., ranglega.

Vrangen, sem sk. nafn, (ætíð þannig) með greininum, úthvorfan. (Sb. Retten).

Vranghed, án ft., sk., rangleiki.

Vranglære villa (= villukenning).

Vrangside úthverfa.

vrangsindet rang-snúinn (í hugarfari).

Vrangstrube, barki, í orðatiltæk.: Een faaer noget i Vrangstruben e-m svelgist á.

vrangtroende, [sb. troe], rangtrúandi, rangtrúaður, (að sínu leyti eins og rétttrúandi, rétttrúaður).

Vrangvid sjervizka.

vrangviis, sjergóður, (sb.: einþykkur).

Vrangvillie, mótþrói, mótþrónn; (sb. Gjenstridighed).

vrangvillig, mótþrónnarsamur, mótþróalegur, (sb. gjenstridig).

Vrangvillighed, án ft., sk., mótþrói (= mótþróa-náttúra).

vrangvorn, ft. -e, e., = vrangvillig.

vrante (har), h. s. 1, = knurre b.

vranten, ft. vrantne, e., sem allt verður að ama; fúll; tyrrtinn; önugur; (sb. gnaven).

Vrantenhed, án ft., sk., fýla; fúl-lyndi, það að vera ömrulegur: „Alderdommens tiltagende V. under Aarenes besværlige Byrde".

Vranting, kk., sá sem allt verður að ama.

vred, ft. -e, e., [reið-r], reiður, (í tali einnig: illur, sem illt er í): Gjøre een v. styggja e-n. Gjøre sig v. for noget (sb.: ef hinn vill reiðaz við, Grágás II, 146; Skala maðr reiðaz við fjórðungi viso, nema lastmæli sé í, Grágás II, 147). Blive v. over noget, verða reiður við e-ð (Ísl. I, 10), reiðast (við) e-u. Blive v. paa een reiðast við e-n, reiðast e-m. Være v. paa een vera reiður e-m (við e-n). Han skal gjøre det, enten han bliver v. eller blid hvort sem honum er ljúft eða leitt (þykir betur eða ver). Orðskv.: V. Mand finder vel Vaaben sjaldan brestur veganda vopn.

vredagtig, ft. -e, e., reiðigjarn, reiðinn (Eg. 187), nasbráður (Föstbr.; sb. heftig b).

Vrede, án ft., sk., [reiði], reiði, (sb. bræði, heipt): Vælte eens V., (sb.: þeir reittu guða reiði í móti sér, Stjórn), reita e-n til reiði, styggja e-n. Formilde eens V., blíðka e-n (Ld. 286), sefa e-n (Fms. XI, 135 — sb. 134). Gjøre noget i V. (sb.: þat sem ek hefi mælt til yðvar .... í bræði, Fms. VII, 130; berja þá með bræði ok bannanarorðum, Stjórn; ef maðr lýstr mann heiptugri hende, N. g. L. I, 416).

vredes, þs. 1, [reiðas(k)], reiðast: V. over noget, reiðast (við) e-u, verða reiður við e-ð, (sb. vred). V. paa een, reiðast við e-n, reiðast e-m.

vredladen, ft. -ladne, o., a) reiðuglegur. — b) = vredagtig.

Vredladenhed, án ft., sk., a) reiðisvipur. — b) bráðlyndi.

Vrevl, kl., a) flækja; leifar af hnykli. — b) sjá Vrøvl.

vrevle, s. 1, 1) ás., a) v. noget sammen vefja e-ð saman. — b) sjá vrøvle. — 2) h. s., dunda, dunzna.

Vrid, ft. eins, kl., a) það að vinda (sb. vride). — b) V. i Maven, innantökur, (sb.: kveisa = iðrakveisa, iðraverkur).

Vridblegn bóla (af núningi).

Vridbor (einnig Fritbor) nafar.

vride [ríða], vred [reið], vreden [riðin-n] og vredet [riðit], ás., a) vinda (e-u eða e-ð): V. en Vogn vinda vagni við. — V. sine Hænder slá höndum (af ofurharmi; sb.: gerðit hón hjúfra né höndum slá nó kveina um sem konur aðrar; sb. einnig Svá sló hón svárar sinar hendr). — V. sig som en Orm engjast sundur og saman. — Án þol.: Det vrider i Maven jeg hef innantökur. — b) vinda (e-ð úr e-u): V. Saften af Ribs. — c) (í almúgatali), vreden, sem e., = vranten.

Vridebaand (sjaldh.), band snúið saman úr e-u.

Vriden, án ft., sk., það að vride.

vridig, ft. -e, o., (sjaldh.), sem þolir snúning og sveiglng, seigur.

Vridskammel undirstaða (á vagni).

vrikke, s. 1, a) ás., brista: V. en Pind, for at faae den ud. — b) h. s.: V. med Hovedet rugga höfðinu.

Vrild, sk., (sjaldh.), vöndull, visk: En V. Hø, heyvöndull, heyvisk.

vrilde, ás. 1, vefja (e-ð) saman.

vrimle (har), h. s. 1, a) Myrerne v. i Tuen þúfan er kvik af maurum. — b) vera — skríða — kvikt (af e-u), mora (af e-u), úa og grúa (af e-u; sb.: hvert vatn uddi — orðamunur: þar var hvert vatn fullt — af fiskum, Eg. 134): Osten vrimler af Maddiker. — Persónulaust: Her vrimler (er fullt, er sægur) af Fremmede i Byen; (sb.: það er krökkt af e-u).

Vrimlen, án ft., sk., það að vrimle (sb. Vrimmel).

Vrimmel, ft. Vrimle, sk., [sb. urmul-l], urmull, grúi, úi og grúi, (sb.: krú, B. H.), sægur; (sb.: þyrping).

vringelhornet bringhyrndur: En v. Væder.

vringle, ás. 1, vinda (e-ð) saman.

vrinsk, ft. -e, o., [sb. hrin-?], graður (um hest).

vrinske (har), h. s. 1, hvía.

Vrinsker, ft. -e, sk., graðhestur.

vrippe (har), h. s. 1, (í tali), vera firrtinn (tyrrtinn, önugur).

vrippen, ft. vripne, e., (í tali), firrtinn, (sb.: uppstökkur).

Vrippenhed, án ft., sk., firrtni.

Vrist, ft. -er, sk., [rist], rist: Have en høi (lav) V.

vriste, ás. 1, vinda, o. s. frv.: V. een Kaarden af Haanden, snara sverðið af e-m (Gísl.), vinda (snúa) sverðið úr hendinni á e-m. V. Munden op paa een glenna í sundur munninn á e-m. Man kunde neppe v. det fra hinanden því varð varla náð í sundur.

vræle (har), h. s. 1, [sb. væla], væla, grenja, orga.

vrænge, ás. 1, [rengja], skæla: V. Mund ad een skæla á sjer munninn (skæla sig) framan í e-n (til að smána hann).

Vrøvl (einnig Vrevl), án ft., kl., þvættingur, þvaður, þvogl, rugl: Han kjeder Folk med sit uendelige V.

vrøvle (einnig vrevle), s. 1, 1) eiginl., sem ás., t. a. m.: V. noget op rekja (e-ð sem prjónað er) upp. — 2) óeiginl., sem h. s. og ás., þvogla, þvætta.

Vrøvler, ft. -e, kk., þvoglari.

Vrøvleri, ft. -er, kl., þvogl; (sb.: vafningar).

vrøvlevorn, ft. -e, e., þvoglsamur.

vugge, s. 1, [sb. sögn. vagga], a) ás., vagga (e-u), rugga (e-u): V. et Barn. V. Barnet i Søvn. — V. en Baad paa Vandet. — b) sem h. s., rugga sjer: Han sad og vuggede paa (eða med) Stolen.

Vugge, ft. -r, sk., [sb. vagga], vagga, rugga: Fra Vuggen af frá blautu barnsbeini.

Vuggebaand vöggu-lindi.

Vuggebarn, vöggubarn (B. H., í greininni um vagga), hvítvoðungur.

Vuggeklæder, ft., vögguföt (að sínu leyti eins og rúmföt).

Vuggelad stallur undir vöggu.

Vuggelagen vöggu-línlak.

Vuggepenge, ft., peningar sem skírnarvottum er títt að leggja ofan á vögguna að gjöf.

Vuggepude koddi í vöggu.

Vuggesang = Vuggevise.

vuggesyg sem nilt af vill láta vera að vagga sjer.

Vuggevise, vögguvísur (B. H.), vöggukvæði (B. H., í greininni um vagga).

*Vulcan sjá Vulkan.

vule, ás. 1, (á sjó), sivefja, (sb. Eg. 579-580).

*Vulgata, sk., hin forna latínska útlegging ritningarinnar.

*vulgær, ft. -e, o., hversdagslegur, algengur; dvandaður.

Vuling, ft. -er, sk., brand-kaðall (á skipi).

Vulingsgat, kl., brandkaðla-gat (á skipi).

Vulingsstamme brand-kaðlar(nir) þar sem þeir koma saman og ganga inn um brandkaðlagatið.

*Vulkan (einnig ritað Vulcan), ft. -er, sk, eldfjall.

*vulkanisk (einnig vulkansk), ft. -e, e., sem lýtur að (verður af) jarðeldi, eða þviuml.: Vulkaniske Bjergarter.

*vulkansk sjá vulkanisk.

Vunde, ft. -r, sk., [sb. und], und.

Vundfeber = Saarfeber.

Vundlæge = Saarlæge.

*vurdere, ás. 1, [sb. virða], a) verðleggja, virða, meta: V. Løsøre i et Bo. Hvor høit vurderes denne Diamant hvað er þessi demant metinn? — b) meta (e-ð mikils eða lítils; sb. agte 9): Jeg vurderer hans Venskab høit.

*Vurdering, ft. -er, sk., (það að vurdere), virðing, metorð (sb.: Nú ero lögsjáendr dáttir um metorð, Grágás I, 393; eptir skynsamra manna metorði, Gþl. 296). mat. Sb. Sætning 1, e.

*Vurderingsforretning, mat, (sb. Vurdering).

*Vurderingsmand metandi (sb.: svá

sem metondr máto ok dómondr dœmðo, Grágás II, 169).

væbne, ás. 1, [væpna], vopna, væpna (sb.: eptir þetta tol væpndust Birkibeinar, Fms. VIII, 85; sb. einnig: Áron .... gekk eptir vápnum Tuma ok fór í, Sturl. II, 69; herklæðast; herklæða sik; herværða sik): V. sig, vopna sig (forni), vopnast (forni), taka vopn sín, o. s. frv. Bønderne væbnede sig med Leer og Høtyve (tóku ljái og heykvíslar til vopna). Med væbnet Haand (sb.: man ek þér eigi vápnum verjast, Fms. II, 257; at andskotar þeirra vildi verja þeim vígi þingvöllinn, Ísll. I, II). — Óeiginl.: V. sig med Taalmodighed.

Væbner, ft. -e, kk., a) (forðum), lendborinn maður minna háttar enn riddari: Riddere og Væbnere. — b) = Vaabendrager.

Væbning, sk., það að væbne.

væbde sjá vebbe.

Vædder sjá Væder.

væde, ás. 1, [væta], væta.

Væde, sk., [væta], væta, vökvi.

Væder (einnig ritað Vædder), ft. -e, sk., [veðr], veður, hrútur, (sb.: bekri, blær, mörður, o. s. frv.).

Væderhorn, veðrarhorn (Ukr.), hrútshorn.

Væderlam hrútlamb.

Væderskind, hrútsgæra, hrútsskinn.

vædske (har), h. s. 1, slá út vökva: Saaret vædsker það vellar úr sárinu.

Vædske, ft. -r, sk., vökva (forni), vökvi, (vessi): Vædskerne (vökvinn, lögurinn) i Planterne. Vædskerne i Legemet (sb.: þunga vökva í manni þurrkar þat, 655 XXX).

Vædskeblanding vökvabland.

Vædskefang = Vædskekar.

vædskefuld, vökumikill (sb.: þetta hit þokufulla lopt ok hit vökumikla, Stjórn), vökusamur (sb. Stjórn), vökur (sb.: þeirra — þ. e. höggormanna — líkamir oru vökvir ok vátir, Stjórn).

Vædskekar vökvakoppur (í líkama).

vædskerig = vædskefuld.

Væg, ft. -ge, sk., [vegg-r], veggur; múr.

Væge, ft. -r, sk., [sb. kveik-r], a) kveikur. — b) rak (í kerti).

vægelsindet, [við vægel sb. hvikul-l], hviklyndur, (sb. ustadig).

Vægelsindethed, án ft., sk., hviklyndi.

Væger, ft. -e, sk., hvert af hinum þykku eikarborðum sem negld eru á skip til hlífðar.

Vægge, ft. -r, sk., [sb.: tró ...., or í stóðu tannveggir ok beinveggir, Ant. 270], (járn)fleygur.

Væggeleer leir blandinn söxnðum hálmi til að klína veggi með.

Væggelurer sá sem stendur á hleri (fyrir utan dyr eða glugga).

Væggeluus, veggjalús (sb. 322), *cimex lectularius*. Sb. Sengetæge, Tæge.

Væggerum svið veggjum horfið.

Væggesmed = Træluus.

Væggesteen tigl sem er illa steikt og haft er í innanverða múra.

Væggetæppe, veggtjald, (sb. Fms. XI, 17).

Væggetøi veggjalýs.

vægre, ás. 1, a) v. sig ved (for), hafa ummæli um, skorast undan (e-u; sb.: hann fór lengi undan, Nj. 23), synja (e-s): Han vægrer sig ved at opfylde denne Fordring. Det kan han ikke v. sig ved. — Jeg vægrer mig ikke et Dieblik. — b) (sjaldh.) v. noget skorast undan e-u: Han vægrede Udleveringen af Papirerne.

Vægring, ft. -er, sk., það að skorast undan e-u (synja e-s): Han gjorde det uden al V. öldungis umtalslaust (ummælalaust).

Vægskab, skápur í vegg (múr); þil-kista.

Vægsprække sprunga í vegg (múr).

Vægt, sk., [sb. vætt], A) án ft., 1) eiginl., a) vikt, vætt (sb.: Hann skal vega lúta gull eðr brennt silfr, ok þat fé allt, er at vættum skal kaupa, Grágás I, 208; göra aflaga .... um .... álnar eðr vættir, Grágás I, 463), vog (sb.: hann — þ. e. guð — skipar alla luti meðr vág, máte ok mælingu, Stjórn; man ek gefa þér 100 sinnum vág mína af mölno gulli): V. er Maalet paa Legemers Tyngde. Dansk V. og Maal (danskar vogir og dönsk mæling). Kjøbe noget efter Vægten kaupa e-ð at vættum. Falsk Maal og V., röng mæling og rangar vogir, (sb.: Nú reiðir hann rangar vættir eðr mælir hann rangar álnar, Grágás I, 499). Vægten af alt Sølvtøiet er 500 Lod allt silfrið vegur 250 aura. Denne Mynt har ikke sin fulde V. er of ljettur. Holde (staae) sin V. vera nógu þungur. — Tage V. paa noget vega e-ð. — b) tage til V. vega upp (stein með járnkarli). — 2) óeiginl., a) þungi, þyngsli, byrði: Boies under Aarencs V. — b) það hversu mikið í e-ð er varið (eða undir e-u er komið eða á e-n ríður, eða þvíuml.; sb.: ek skal .... til leggja at vísu mína hamingju, of þat vogr nökkut, Fms. IV, 130; Nú veit ek eigi, nema yðr þykki minna vega mín reiði, en Sigurðar konungs, Fms. VII, 141; sb. einnig: Vigtighed, Betydenhed, Betydning b): En Sag af megen V. mikilvægt mál. Lægge V. paa noget fara að (= eptir) e-u. — c) áhrif: Han veed at give sine Grunde V. Hans Mening er af megen V. (hans orð mega mikið) i Raadet. — B) með ft. -er, a) vog (sb.: Höskuldr .... biðr Gilla taka vógina, Ld. 30; skippundaro né aðrar váglr, Gþl. 526); metaskálir: Tungen paa en V. (sb. Tunge 2, c). — b) skálamark, skálamerki, (á himninum).

Vægtbjælke, a) (stórt) reizlu-skapt. — b) þverjáro(ið) sem metaskálir(nar) hanga á.

Vægter, ft. -e, kk., varðmaður; (einkum) vökumaður, vökuvörður, nátvörður.

Vægtergang göng handa varðmanni a) á turni (sb. Taarnvægter). — b) aptan á skipi.

Vægterkjole utanhafnarfat sem vökumenn (eiga að) hafa.

Vægterpibe blásturpípa vökumanns.

Vægterskat tollur goldinn (í borg eða bý) fyrir nætur-varðhöld.

Vægterskilt einkennismark er vökumenn hafa á utanhafnarfati sínu (sb. Skilt b).

Vægtervers stundavers (er vökumenn kyrja upp).

Vægterviin vont vín.

Vægtfylde eðlisþyngd (e-s hlutar; sb. Egenvægt, Egentyngde).

vægtig, ft. -e, e., 1) þjettur, (sb.: síga í): En v. Byrde. — b) óeiginl., α) áhrifsmikill, sem mark er að, o. s. frv.: Vægtige Aarsager (Bevæggrunde, Grunde, Beviser). — β) sem má sjer mikið: En v. Mand i Staten. — 2) = fuldvægtig: Gode, vægtige Ducater. — B) vægtigt, sem ao., þjett, þungt.

Vægtighed, án ft., sk., það að vera vægtig.

vægtløs þungalaus.

Vægtmaal, vættasetning, vættastærð, (sb. Vægt A, 1, a).

Vægtprøve það að reyna vog (hvort hún sje rjett; sb. Gþl. 523—26).

Vægtskaal metaskál.

Vægtstang vogarstöng (B. G.).

væk, ao., burt.

vække, ás. 1, [sb. vaka], vakn (ís, Sturl. II, 248), höggva vök (vakir) á (sb. Fms. VII, 272): V. Iis. V. Stadsgraven. — V. til Kreaturene höggva vakir (brunna) handa fjenaði.

vække [vekja], ás. 1 og vakte [vakta, vakti], vakt [vakt-r], a) eiginl., vekja: Vækkes af (eða í) sin bedste Søvn. — b) óeiginl., vekja (sb.: vekja styrjöld; ek vakta opt reiði þína; ilmr þinn vakti fýsi mína), kveikja (sb.: henni var mikill harmr kveikðr í hjarta, Fms. X, 367): „Det er Menneskets Lod i Verden, at hans Kræfter skulle vækkes i Nød og Trang." V. en Lidenskab. Denne Tildragelse har vakt almindelig Opmærksomhed, um þenna atburð varð mönnum mjög tíðrætt, eða þvíuml.

Vækken, án ft., sk., það að vække.

Vækker, ft. -e, a) kk., maður sem vekur, vekjandi. — b) sk., tilbúningur í stundaklukku til að vekja menn (með hávaða).

Vækning, sk., það að vække.

Væld (einnig Qvæld), ft. eins, kl., [sb. sögn. vella], uppspretta (sb.: byrgðu þeir brunna ok uppsprettur allar, Stjórn), uppsprettuæð (sb.: sú uppsprettuæðr, sem kölluð er Cieerdnsbrunnr, Stjórn), uppsprettubrunnur, æð, (sb.: ein harðla fögr æðr eðr uppsprettubrunnr, Stjórn), vatnsæð (sb.: ein fögr fljótandi vatnsæðr, Stjórn), lind: Der er et V. i Bakken.

vælde (er), h. s. 1, [vella], spretta upp (sb. springe I, B, b): Vandet vælder frem (eða op) af Jorden. Der vælder en Kilde ud af Bakken. Sb. qvælde.

Vælde, án ft., sk., [veldi], veldi, vald, voldugleiki (sb.: Jethró telr voldugleik fyrst af þeim þrimr lutum, Stjórn), voldugskapur (sb.: Constantinopolis ...., hver er af miklum voldugskap — í annari skinnbók: völdugleik — ok margri verðskyldan er í marga staði samvirðandi sjalfri Róma, Stjórn), ríki.

Vældgang staður þar sem vatnsæð(ar) er(u) undir (og þess vegna er lint undir fæti).

vældig, ft. -e, o., [sb. voldug-r eða völdug-r], a) voldugur (sb.: þú gerist harðla mikils háttar maðr, ok allt voldugari — í annari skinnbók: völdugari —, en vær erum, Stjórn; sb. einnig Fms. I, 259), ríkur (í fornri merk.; sb. mægtig b, og stórefllsmaðr): En v. Fyrste. — b) stórefllis-, rokna-: Han gav ham et vældigt Slag slóg hann bylmings-högg. — 2) vældigt, sem ao., stórkostlega.

Vældvand = Kildevand.

Væle, ft. -r, sk., saman vafin líntæta sem látin er í sár, (sb.: keri).

vælge [vælge: velja = sælge: selja], valgte [sb. valda og valdi], valgt, ás., velja, kjósa: V. een til Konge taka e-n (sjer) til konungs (forni). V. det mindste Onde af flere. — Án þol.: Her er mange Ting at v. imellem hjer er um margt að velja.

Vælger, ft. -e, kk., kjósandi.

vælig, ft. -e, e., (um hest), (styrkur og) fjörugur, óður (sb. Fms. XI, 280).

Vælighed, án ft., sk., fjör (í hesti).

Vælling (einnig ritað Velling), án ft., sk., [velling-r, Stjórn], vellingur, (grjónamjólk).

vælsk sjá valsk.

Vælskland (í skáldskap), Rómaborgarland (= Ítalia).

Vælt, án ft., sk., [sb. veltn], = Trumfa: Hjerter er V. hjarta er í veltu (sb.: kóngar í veltu kostarlvisl, kemst drottlulugiu af með þrist). — Være i Vælten = være en Vogue (sb. Vogue).

vælte, s. t, [velta], I) h. s. (er), (um vagn eða sleða, eða þann er í situr), velta: Den Vogn vælter let er valtur. — Han væltede med Vognen (Slæden) vagninn (sleðinn) valt undir honum. Han er væltet (vagninn — sleðinn — valt undir honum) i Huulveien. — II) ás., a) velta e-n (som liggur): V. Tønder ind i et Pakhuus. V. sig i Græsset. — b) velta e-u (út af): Han væltede Stotten omkuld. — Han væltede alle Fruentimrene, da han selv

vilde kjøre Vognen (hann velli vagninum með öllu kvennfólkinu, af því hann vildi stýra sjálfur). Orðskv.: En liden Tue kan v. et stort Læs, opt veltir lítil þúfa þungu hlassi, (optlega veltir lítil þúfa miklu hlassi, Al.). — c) v. sig ind paa een vaða (slást, fást) upp á e-n (með skömmum).

Vælteбræt = Muldbræt, Muldfjæl.

Vælteнagle nafn á tveimur trjenöglum í plógi.

væltenem valtur (um vagn).

Væltning, ft. -er, sk., það að vælte.

væltsom, ft. -me, e., a) = væltenem. — b) (um veg), svo lagaður að vagni sje hætt við að velta þar: En v. Vei.

væmmelig, ft. -e, e, [sb. væmulig-r], velgjulegur, viðbjóðslegur: En v. Sygdom. V. Smiger (Hovmod). Det er væmmeligt at høre hans Selvroes.

Væmmelse, án ft., sk., velgja, viðbjóður.

væmmes, þs. 1, [sb. væma], hafa viðbjóð (á e-u): Hun v. ved al Mad hana velgir (henni býður) við öllum mat. — Man maa v. ved den Ureenlighed, der hersker, það er von, að manni bjóði við þessum óþrifnaði; þetta er viðbjóðslegur óþrifnaður. — Man kan ikke andet end v. ved hans Smiger.

væn, ft. -e, e., [væn-n], (haft í skáldskap, um kvennlega fegurð), vænn, fagur.

væne sjá vene.

Vænge, ft. -r, kl., [vengi], umgirt akurland eða vallar-svið, gerði: Hesten gaaer i Vænget.

vænne [venja], ás. 1 og (optar) vante [sb. vanda, vandi], vant og (í tali) vænt, venja: V. et Barn til Lydighed venja barn á hlýðni. „Da vænnedes Folket uformærkt til (vandist á) at tilstaae deres Fyrster disse Rettigheder". V. sig til noget, venja sig á e-ð; venja sig við e-ð, venja sig e-u (sb.: gestrisni vandi hann sik, 655 V; venr hann gjöfli sik), temja sjer e-ð. Orðskv.: Det er ondt at v. det Sviin af Vang, som i er vant opt hið sama svín í akri (Fms. VIII, 233). — V. sig af med noget venja sig af e-u. Han har vant sig af med at ryge Tobak. — V. et Barn fra Brystet láta barn af brjósti (fornt). Drengen er endnu ikke vant fra. — 2) ho. l. t. vant sem e., a) vanur e-u eða við e-ð: Blive vant til (fornl.: ved) noget. Man kan blive vant til alting (allt getur komizt upp í vana; sb.: vaninn gefur listina). — Være vant til Arbeide. Være vant til Viin (eða at drikke Viin). — b) venjulegur (sb.: sem hún hafir út sagt hænirnar með venjuligri góðfýsi, 655 XXXII): Vante Sysler. Han vedblev at gaae paa de vante Veie, der førte ham til Ødelæggelse.

værbar, ft. -e, e, a) búinn vopnum: „Alle værbare Skibe". — b) = vaabendygtig.

værd (einnig í hvorugk. et.), ft. eins, e., [verð-r], a) (sem er e-s) virði, verður (sb.: gjafgölt þann er verðr er hálfrar merkr, Gþl. 396): Gaarden er 1000 Rdlr. v. Det er rigelig de Penge v. það er vel þess virði. — b) verður e-s = verðugur e-s = maklegur e-s, (sb.: vinna til e-s; eiga e-ð skilið): „En Arbeider er sin Løn v." verður er verkamaðurinn launanna. Han er ikke Pigen v. hann er henni ekki samboðinn (= hún er of góð handa honum). Han er ikke v. at indlade sig med það er óþarfi að skipta sjer af honum. Tingen er ikke v. at tage sig nær óþarfi er að láta það hryggja sig. Det er ikke Umagen v. (það er ekki fyrir því hafandi; sb. Umage). Det er ikke v. (er óþarfi) at tale derom. Det er nok v. at gjøre sig Umage for það er tilvinnandi að hafa nokkuð fyrir því.

Værd, án ft., kl., [verð], a) (úrelt), verð. Sb. Priis II, B. — b) virði: Han eier hverken Penge eller Penges V. — c) það hversu mikið í e-ð er varið: Sætte V. paa en Ting meta e-ð eptir maklegleikum. Tillægge noget et høiere V., end det fortjener, meta e-ð meira enn vert er. — Lade en Ting staae ved sit V. láta e-ð liggja á milli hluta (= reyna ekki til að skera úr því).

værdes, þs. 1, [virðas(k)], sjá værdige b.

Værdi, án ft., sk., [sb. verð], a) verð: Guldets V. i Forhold til Sølvet. Bestemme en Tings V. virða e-n hlut. Være (staae) i høi V. (vera í miklu verði, vera dýr). Tabe i V. (missa verð, verða ódýrri). Komme igjen i V. hækka aptur að verði. — b) = Værd c: Man paaskjønnede ikke Værdien af en saadan Opoffrelse (menn sáu ekki — kunnu ekki að meta —, hversu mikið lagt var í sölurnar).

værdifuld fjemikill (sb.: sá búnaðr var sva fémikill, at …., Fms. XI, 85).

værdig, ft. -e, e., [verðig-r], a) v. til noget maklegur (verður, verðugur) e-s: Gjøre sig v. til noget vinna til e-s. — b) v. noget α) maklegur (verður, verðugur) e-s: Jeg vil søge at gjøre mig hans Bifald v. — β) samboðinn e-u, (sb.: boðlegur e-m): Denne Handlemaade var ham v. honum samboðinn. Det er mig ikke værdigt (er fyrir neðan mig), at trygle om det, som er min Rettighed. Denne Belønning var en Konge v. konungleg. — c) sem hefur verðleika til að bera, mikils verður, (sb.: herra Jón Halldórsson, hinn 13. biskup scalholtensis í Íslandi, — hann var hinn sæmiligasti maðr í sínni stétt): En anseet og v. Mand. — d) (sjer í lagi um aldrað fólk), virðuglegur, (sb.: stór-hreinlegur; það sópar að honum, o. s. frv.): En v. Olding (Matrone). Han traadte frem med ædel og v. Anstand.

værdige, ás. 1, a) virða (e-n e-s): Han har ikke værdiget mig et Svar. V. een sit Venskab láta sjer sóma að vera vinur e-s. Jeg værdiger ham ikke (jeg virði hann ekki þess, jeg vil ekki hafa mig til) at svare paa hans Angreb. — b) værdiges (úrelt værdes), virðast (sb.: af hans ætt virðiz várr drottinn Jesús Kristr at fæðaz, Stjórn), láta sjer sóma (fornt): Værdiges at høre mig!

Værdighed, sk., 1) án ft., a) (sjaldh.), verðleiki, (sb. Fortjeneste 1, b): Man erkjendte hans V. til denne Udmærkelse. — b) það hvað í e-ð er varið; met (ft.), metnaður (sb. ok var hann þar í miklum metnaði), virðing, sæmd, sómi: Menneskets (Qvindens) V. — Komme til Ære og V. (sb.: þá er sál konungr sá, at Davíð fekk liðleik ok metnuð af verkum sínum). — Det er under min V., fyrir neðan mig, (sb.: þann metnuð hefi ek á ráðagerðum mínum, at ek vil, at þat sé haft, er ek legg til, Fms. X, 249). Det var imod hans V. sæmdi honum ekki. — c) það að vera værdig d: Han har megen V. i sit Udvortes það sópar að honum. — V. i Stilen virðuglegt orðfæri. — 2) með ft. -er, metorð, tign: Han mistede alle sine Embeder og Værdigheder. Den kongelige V. konungs-tignin.

værdiløs sem ekkert er í varið.

værdløs sem ekkert er í varið: „V. Rang og tomme Titler".

Værdskyld (sjaldh.), [sb. verðskyldan, í greininni um Vælde], verðskuldan, (sb. Fortjeneste 1, b, 2): „Ikke, som om heri var ringeste V. paa min Side".

være [vera; einnig hafa Danir myndina være þar sem vjer, að minnsta kosti nú, höfum veri], er [er], var [var], (har) været [verit], A) þar sem það er ekki haft til samlengingar, 1) vera (sb.: Rachel grét sunu sína, ok vildi hún eigi huggask, því at þeir eru eigi, 619; Sakar-aðili er fyrstr bóandi kono, ef hann er, Grágás I, 339): At v., og ikke at v. — 2) v. til a) vera (til; sb. A, 1): Et saadant Dyr er ikke til i Verden. — b) det skeer ikke saa længe jeg er til meðan jeg lifi, meðan guð lofar mjer að lifa, meðan mitt líf er (sb.: Priamus „kvaðz aldri skyldu sættaz, meðan hans líf væri"; sb. einnig: meðan várr hauss-værl fyrir ofan mold, Fms. VI, 182), fyr enn jeg er kominn undir græna torfu. — 3) um veru á e-m stað, a) eiginl., α) han er langt borte hann er hvergi nærri. Han er i Byen hann er í borginni. V. af By; sb. By. — Man kan ikke v. her (hjer er óverandi) for Træk. — Hun kan ikke v. fra ham, hún má ekki af honum sjá, hún getur ekki við hann skilið. — V. ved Bordet sitja yfir (undir) borðum. — V. i Kirken vera inni í kirkju; en v. i Kirke, vera við messu, hlýða messu, hlýða tíðum, (sb.: vera við kirkju). V. i Skolen vera (staddur) inni í skóla; en v. i Skole vera í skóla = vera að hlýða skólakennslu. — Hun var ikke ved Brylluppet var ekki í brúðkaupinu. — V. til Huse hos een vera hjá e-m (= eiga heima í húsum e-s). — β) þar sem vjer höfum koma: Jeg har været der engang hef komið þar einu sinni. Jeg havde været her før (hefði komið fyr), dersom Regnen ikke havde sinket mig. Han vil snart v. her igjen kemur bráðum aptur. — γ) í tali: Hvor er han nu at v. hvar á hann nú heima? — δ) v. efter een; sb. efter I, A, 1, β. — b) óeiginl.: Nu var du ved det nú fórstu nærri því. — 4) um tíð: Det var i Fjor, at jeg sidst talte med ham, jeg talaði seinast við hann í fyrra. — 5) det kan ikke v. það getur ekki verið (staðizt). Det kunde v., at jeg reiste i Morgen, það gæti verið, að jeg færi á morgun. Skal det endelig v., saa lad det da v. (sb.: það, sem verður að vera, viljugur skal hver bera). Lad v., at han er fornem (þó hann sje mikill), saa er han derfor ikke over Loven. Det v. da, nema svo sje (, að), nema með því móti (, að). — 6) Ære v. Gud i det Høie dýrð sje guði í hæstum hæðum. Hil v. dig heill ver þú (Skírnismál; sb.: Ver þú heill Hýmir!, Hýmiskviða; Heillr — í Hrokkinskinnu: sitið heilir — alvaldar báðir!, Fms. VI, 195). — 7) havde jeg ikke været (ef jeg hefði ekki verið), saa levede han maaskee ikke mere. — 8) Talen er ikke om ham það er ekki verið að tala um hann. — 9) með der, a) der var engang en Konge einu sinni var konungur. — b) der er ikke Tale om ham = Talen er ikke om ham, (sb. 8). — c) er der noget om (er nokkuð til í, er nokkuð hæft í, er nokkur hæfa í, eða því uml.), at han skal giftes? — d) der er noget under þar býr e-ð undir. — e) der er ikke noget ved ham, það er ekkert í hann varið, það er svona misindis-maður. Der er intet ved dette Tøi. Sb. ved I, C, 1, i. — 10) lade noget v. láta e-ð ógjört. — B) þar sem það tengir saman gjöranda og umsagnarorð; og er þá umsagnarorðið ýmist 1) nafn, a) án einkunnar: Er han Verten i Huset, er hann húsráðandinn?, á hann hjer (þar) húsum að ráða? — Ingen, v. sig Fremmede, eller Indenlandske, maa handle dermed, enginn má hafa það til sölu, hvorki innlendur nje útlendur. — Det er alt Dag það er kominn dagur. — b) með einkunn: Hun er en god Pige það er væn stúlka. — Det er en slet Undskyldning það er títil afsökun. — Det var ham noget ganske nyt, hann átti ekki því að venjast, eða því uml. — Det er høi Tid; sb. høi A, 3, a, og Tid 1, a. — 2) einkunn: Jeg er syg mjer er illt. Bogen er god. — Bogen er hendes hún á bókina. Pengene ere dine þú átt peningana. — V. tjent med noget; sb. tjene 1, e. — Ingen Afvigelse fra Sandhed, den v. (eiginl.: hún sje; þ. e.: hvorki) stor eller lille. — Det er mig behageligt (kjært) mjer þykir vænt um það. Det er mig ukjært mjer fellur það illa. Det var mig overraskende, það kom flatt upp á mig, það kom mjer á óvart, það

gekk yfir mig, eða þvíuml., (sb. **overraske**). — Vær mig velkommen (sb.: at hann skyldi guði velkominn ok svá bonum, Fms. IX, 373; Velkominn skal Íslendingr bér með nss, Fms. VII, 154). — Her er godt at v. — Det er koldt (varmt, mørkt, lyst) i Veiret; sb. **Veir 1.** — 3) atviksorð: Han er ikke vel, honum líður ekki vel, hann er lasinn (vesall). Saaledes ere Menneskene svona eru mennirnir. Dersom jeg var som du ef jeg væri í þínum sporum. Han gjør, som han er til, eins og hann er maðurinn til. Hvordan ere hans Omstændigheder hvernig gengur (er ástatt fyrir) honum? V. tilovers; sb. **tilovers**. V. forbi; sb. **forbi 2.** Er det saaledes ef svo er. Det v. nu som det vil hvað um það. Saaledes er det med Mennesket svona er manninum varið. Det er ude med ham; sb. **ude B.** — 4) fyrirsetning, a) stýrandi e-u orði: V. af Steen (Træ) vera úr steini (trje). V. af god Familie vera af góðum ættum. — V. for noget vera á e-u (= fallast á e-ð); (einnig) vera hneigður (gefinn) fyrir e-ð, t. a. m.: Saa meget de begge vare for at læse, saa lidt vare de for at bramme med deres Læsning". — V. fra Forstanden, vera frávita; sb. **Forstand a.** — Een er i Betryk for noget e-n vanhagar um e-ð. V. i Tvivl om noget, vera í vafa um e-ð, efast um e-ð. — V. imod noget vera e-u mótfallinn (mótdrægur). — V. een imod, vera mótsnúinn e-m, halda á móti e-m. — V. med Barn vera með barni. Koen er med Kalv er kálffull. — V. om sig hafa að sjer. — Hvor længe var du om at skrive dette Brev hvað lengi varstu að skrifa þetta brjef? — Jeg gider ei v. over, at gaae hen til ham jeg nenni ekki að vera að (því að) fara til hans. — V. paa eens Bedste vera e-m hollur. — Det er mig til Gavn (Skade) mjer er hagur (óhagur) að því. — Han er ved at (hann er að) lave Vognen til. — V. ved Penge hafa peninga-ráð. V. ved god Helbred hafa góða heilsu. V. ved godt Mod vera hughraustur. V. ved sin Forstand, vera með fullu (öllu) ráði, vera með öllum mjalla. — b) þar sem fs stýrir engu, α) han vil v. med allevegne, hann vill vera í öllu, (sb.: trana sjer fram). Han vil ogsaa v. med hann þykist vera maður með mönnum. — β) han vilde gjerne v. af med Gaarden vildi feginn komast of sjer jörðunni (losast við jörðina). — V. i med een hafa mök við e-n. V. i med noget vera að e-u (verki). — 5) hluttekningarorð liðins tíma: Han er (er bleven) døbt hann er (hefur verið) skírður. Det vilde v. blevet omtalt, hvis (o. s. frv.), það hefði verið talað um það, ef o. s. frv. Han var alt gaaet, da jeg kom, hann var farinn, þegar jeg kom. — 6) nafnháttur: Han er ikke at spøge med er ekkert barna meðfæri. Det er ham blot om Pengene at gjøre hann gjörir það einungis vegna peninganna. Derved er intet at vinde (fortjene) það er ekkert á því að græða.

Værelse, án ft., sk., (úrelt), a) = **Tilværelse.** — b) eðli, (sb. hið forna orð: **vesning**), — c) (mjög sjaldh.), vera (á e-m stað): „Inderster .... maae ikke af Gaard- eller Huusmænd til V. antages".

Værelse, ft. -r, kl., = **Stue a**: Hver har sit eget V.

Væren, án ft., sk., [veran, t. a. m.: at öndin sè gör af guðligri veran ok undirstöðu, Stjórn], það að **være** (sb.: eðli, vesning — t. a. m.: guð „er alla hefir vesninguna í sèr", verun, vera): „Skal denne Eenhed udbrede sig over vor hele Handlen og V."

Værft, ft. -er, kl., staður þar sem skip eru smíðuð.

værge, s. 1, [verja], a) ás., verja: V. sig, verja sig (Nj.), verjast (forn). V. sit Liv (sb.: eiga hendur sínar að verja). V. Landet mod Fjenden (sb.: þó at jörð verði landit harðliga fyrir útlendum víkingum, Fms. I, 192). — b) h. s., í orðatiltæk. v. for een, hafa fjárhald e-s (Gþl. 259), hafa forræði á peningum e-s (sb. Gþl. 217).

Værge, ft. -r, kk., a) = **Beskytter, Forsvarer.** — b) fjárhaldsmaður (Gþl. 260), forráðandi (Grágás I, 343; sb. **Lavværge, Tilsynsværge**): Han er Bernenes fødte V. hann er rjettborinn til fjárhalds barnanna. Sætte een til V. skipa e-n fjárhaldsmann. „Er Værgen ikke født V. efter Loven, men sat V.", nú er forráðandi skipaður, en ekki borinn til fjárhalds. Være V. for een vera fjárhaldsmaður (forráðandi, lögráðandi) e-s. Umyndige og deres Værger.

Værge, án ft., sk., [sb. verja], umráð, varzlur, forur, herförur: Godset er i hans V. (sb.: hafa hönd at jörðu, Gþl. 309). Jeg har det i min V. jeg hef meðgjörð með það. Hun er kommen i Mands V. hún er manni gefin.

Værge, kl., [sb. verja], a) vopn: Han havde intet andet V., end en Steen. Orðskv.: Vred Mand finder vel V. sjaldan brestur veganda vopn (nje óþrifns konu áhald). — b) = **Modværge**: Gribe (sætte sig) til V.

værgeløs (einnig finnst **værgesløs**), a) varnarlaus (sb.: borgir þær er hann hafðe varnarlausar gefit í vald úvina sinna, Al.), verndarlaus (sb.: börnum föðurlausum eðr konum verndarlausum, Hist. I, 237): De udøvede mange Grusomheder mod Værgeløse. — b) hlífarlaus, vopnlaus, slyppur.

Værgeløshed, án ft., sk., það að vera hlífarlaus.

Værgemaal, fjárhald (Gþl.), forræði (t. a. m.: á þá sá .... bæði forræði á henni ok svá peningom hennar, Gþl. 217; sb. **Formynderskab, Tutel, Curatel**): Overdrage (betroe) een et V. fá e-m fjárhald. Paatage sig et V. Forestaae et V. Frasige sig et V.

Værgepenge, ft, fjárhalds-kaup.

værgesløs sjá **værgeløs**.

Værk, án ft., sk., [verk-r], verkur (í útlimum). Sb. **Gigt; Rheumatismus.**

Værk, kl., kaðlar sem búið er að tæja upp og hafðir eru til að troða þeim í rifur á skipum o. s. frv.

Værk (einnig ritað **Verk**), ft. -er, kl., [verk], 1) verk (= það að vinna): Værket er nylig begyndt. Lægge Haand paa Værket taka til verka. Det er alt i V. það er farið til með það. Det er i V., at han skal forflyttes, það er í ráði (bruggi, brugggjörð), að o. s. frv. — 2) e-ð sem búið er til, a) hvers konar verk sem er: Guds Værker guðs handaverk. Det er ikke et V. af Naturen, men af Konsten; sb. **Natur 1, b.** Værket priser Mesteren verkið lofar meistarann. — b) (margbrotinn) tilbúningur: Værket i et Uhr. — c) sb. **Brondværk, Plankeværk**, o. s. frv. — d) víggirðing: Ødelægge de fjendtlige Værker. Sb. **Fæstningsværk, Udenværk**, o. s. frv. — e) námur. Sb. **Bjergværk, Sølvværk**, o. s. frv. — f) (sb.: hefir hverr sett stafinn eptir þeirri tungu, sem þeir hafa talað; ok þó at þeirra vèrk sè saman borin, þá bregðr ekki þeirra annars reglu, Sn. E.), rit, bók: Han arbeider paa et V. over Kirkehistorien. En Forfatters (Digters) samlede Værker. — g) (allur) tilbúningur(inn í býflugnabúi).

Værkbly blý eins og það er þegar það kemur úr blýgrýtinu.

værkbrudden limafallssjúkur.

Værkbænk borð eða bekkur sem smíðað eða unnið er á.

værke (har), h. s. 1, [verkja], a) persónulaust, verkja: Det værker i mit Hoved, mig verkjar (tekur) í höfuðið, jeg hef höfuðverk. — b) persónulega, kenna til, finna til: Mit Hoved værker, mjer er illt í höfðinu (sb. a).

værkelig, ft. -e, e., = **vranten, fortrædelig 1, a.**

Værkmester verkstjóri (sb.: nökkurr egiptzkr maðr, sá sem verkstjori var skipaðr yfir hina ebresku, Stjórn): „Jordens V." (sb.: almáttigs guðs, höfuðsmiða allra hluta, Stjórn).

Værksøier (í Norv.) maður sem á málmnám.

Værksilke silki sem ofið er úr.

Værksted, starfhús (sb. Gþl. 178), iðnaðarhús.

Værkstedsarbeide, vinna í iðnaðarhúsi, e-ð sem búið er til af iðnaðarmanni.

Værkstedsslid starfhússiðn(i).

Værkstedsmand = **Fabrikarbeider.**

Værkstykke (sjaldh.), hlutur (gripur) búinn til af iðnaðarmanni.

Værktøi, án ft., tól. Sb. **Redskab.**

Værn, ft. eins, kl., [sb. vernd], vernd, vörn, (sb. **Forsvar b, Beskyttelse, Beskjermelse**): Han anlagde denne Fæstning til V. for Grændserne reisti kastala þenna til landvarnar.

værne, s. 1 [verna, t. a. m.: vernandi þann órskurðinn meðr úskynsemd, Stjórn], 1) ás., vernda, hlífa (e-u), skýla (e-u), verja: Bjerge og Floder v. (einnig v. for; sb. 3, a) Landet paa denne Kant (sb.: þokum at skóginum .... ok látum hann hlífa á bak oss, svá at þeir megi eigi öllum megum at oss ganga, Eg. 288; stofan gætti at baki þeim, Eg. 91). — 2) án þol.: Denne Skov værner godt mod Blæsten (sb.: koma þar ekki stór veðr, því at bæði hlífir innan af firði ok utan, Fms. X, 319). — 3) h. s., a) v. for noget = v. noget (sb. 1): „V. for vort Fedeland" verja fósturland vort. — b) v. om noget, verja e-ð, skýla e-u (sb. Fms. I, 274).

værnedygtig, (eiginl.: fær til landvarnar), liðtækur, liðfær, herfær, vopnfær: Det værnedygtige Mandskab.

Værnehjem (sjaldh. og líklega lagað eptir **Værneting**), heimili.

Værnepligt það að vera skyldur til landvarnar: Almindelig V.

værnepligtig skyldur til landvarnar.

Værner, ft. -e, kk., = **Beskjermer, Beskytter.**

Værneting, kl., varnarþing (= það þing er manni skal á stefna fyrst þegar mál er höfðað): Søge een til hans V. Skyde sig fra sit V.

Værp, kl., (úrelt), (önnur) akurhlið(in þar sem hryggur er í miðjum akri).

værpe, ás. 1, [verpa], (úrelt), a) í talsh.: Værp ei mere op (leggðu ekki meira upp), end du kan væve (sb.: sníða sjer stakk eptir vexti). — b) verpa (eggjum; sb. **lægge I, C, 1**).

Værpetid (úrelt), = **Læggetid.**

Væsel, ft. -er, sk., [sb. visla í hreysivisla], hreysivisla (sb. Rímb. 356), hreysiköttur (Stjórn), *mustela*.

Væsen, kl., 1) án ft., a) verun (sb.: at öndin sè gör af guðligri veran ok undirstöðu, Stjórn; sb. einnig **Væsenhed**), vera, eðli: Tingenes V. modsættes deres tilfældige Beskaffenhed. — b) það sem mikið er í varið, eða þvíuml., í öðrum eins orðatiltækk. og: Gjøre (meget) V. af noget, gjöra mikið úr e-u, láta mikið af e-u, guma af e-u. Gjøre meget (eða stort) V. af en Person, hafa (of) mikið við e-n, o. s. frv. — c) óðal (sb.: sá er mestr fjöldi, er svá ferr með, sem búfè, at hvárki verðr gætt at illu nè góðu; ok skalt þú þat víst vita, at þat er eigi at rètto mannsins óðal, Skuggsjá 356), aðal (sb.: þat er kaupmanna aðal, at kaupa jamnan ok selja síðan skyndiliga fram á leið, Skuggsjá 28): Det er ikke mit V. jeg er ekki svo gjörður. — d) fas, viðmót: Hans V. behager mig ikke jeg kann ekki við hann. Have et behageligt V. vera viðkunnanlegur (í viðmóti).

Have et fiint V. vera kurteis (í viðmóti). Han er af et stille, tungsindigt V., hann er hæglátur (fálátur) og þunglyndislegur. — e) (í tali), læti, ólæti, ógangur: Hvad er dette for et V. hvaða læti eru þetta? Hvad gjør I her for et V. hvað eru þið að hafast hjer að? — f) (sem aptari hluti af samsettu orði), allt sem lýtur að e-u. Sb. Brandvæsen, Digevæsen, Huusvæsen, Jagtvæsen, Krigsvæsen, Myntvæsen, Skovvæsen, o. s. frv. — 2) með ft. -er, vera, vesning (sb.: hver vesning sú er eigi er goð [þ. e. guð] — skepna er hver þeirra): Et aandeligt (legemligt, evigt, endeligt, forgængeligt, fornuftigt, fornuftløst) V.

Væsenhed, án ft., sk., vesning (sb.: guð „er alla hefir vesningina í sér“): „Giv du selv dette Billede V. og Virkelighed“.

væsenløs verulaus (= sem ekkert er í raun og veru; sem ekki er nema hugarburður).

Væsenløshed, án ft., sk., það að vera væsenløs.

Væsensart tegund af verum.

væsentlig, 1) ft. -e, e., verulegur, upphaflegur: Menneskets væsentlige Egenskaber höfuð-náttúrur mannsins. — Det væsentlige (helzta) Indhold af et Skrift. Fortælle det væsentligste (helzta) af en Historie. — 2) sem ao., verulega: Det er v. fornødent öldungis ómissandi.

Væsentlighed, sk., það að vera væsentlig.

Vætte, ft. -r, sk., [vætti í vættr], huldumaður, álfur, eða þvíuml.

Vættelys = Lygtemand.

vættefeet, [sb. fee], orðinn fyrir sjónum e-a (ó)vætta.

Væv, kl., (í tali), rugl, þvaður, o. s. frv.: Jeg gider ikke høre paa alt det V.

Væv, ft. -e, sk., [vef-r], a) vefur: Deres V. skal ikke blive til Klæder þeim skal ekki verða kápan úr því klæðinu. — b) = Væverstol.

væve, s. 1, [vefa], A) eiginl., vefa, a) ás.: V. Baand (Klæde, Lerred, Strømper). V. Guldtraade ind i noget vefa gullvír í e-ð (sb.: at 8 aurum gulls væri ofit í motrinn, Laxd. 200). — b) sem h. s.: Hun lærer at v. hún er að læra vefnað. — B) h. s., [sb. vefja], (í tali), þvaðra, þvogla: Han stod og vævede derom en heel Time.

Væver, ft. -e, kk., vefari (B. H.).

Væverbom vefjarrifur. Sb. Rendebom.

Væverdreng kenningarsveinn hjá vefara.

Væverhaandværk vefnaður (= vefaraiðn).

Væveri, kl., a) án ft., vefnaður (= það að vefa). — b) með ft. -er, vefarahús (sb. B. H.).

Væverknude hnútur sem vefarar hafa: Slaae en V.

Væverkone a) vefarakona. — b) kona sem er vefari (sb. „vefkona“ hjá B. H. í greininni um vefari).

Væverkurv ílát sem vefari hefur snyklana í.

Væverløn vefnaðarkaup.

Væverpenge = Væverløn.

Væverpige, stúlka sem vefur, (sb.: vefari).

Væverskaft hafaldaskapt.

Væverskammel vefskapt (sb. B. H.).

Væverske, ft. -r, kvk., kvennmaður sem vefur, (sb.: vefari; sb. einnig „vefkona“ hjá B. H. í greininni um vefari).

Væverskede (einnig Væverskee), = Rit, Kam I, 2, g.

Væverskee sjá Væverskede.

Væverskytte (einnig Væverskyttel), spólustokkur.

Væverskyttel sjá Væverskytte.

Væverstang = Væverbom.

Væverstol vefstaður (Vilk.).

Væverstue vefarahús (B. H.).

Væversvend fullnumi í vefnaði.

Væversylle hafald.

Vævning, ft. -er, sk., það að væve (vefnaður): Stoffet i Klædet er godt, men Vævningen daarlig, klæðis-efnið hefur verið dágott, en það er illa ofið.

væxe, ás 1, [vexa], vexa (forn): V. en Traad. V. et Lagen.

Væxlerred = Voxlerred.

Væxt (einnig ritað Vext), sk., [vext- í vexti], 1) án ft., vöxtur, a) það að vaxa, þroski: Han er nu i sin stærkeste V. hann er nú að vaxa sem óðast. Forknyttelse i Væxten kyrkingur. — b) stærð og vaxtarlag: En Mand af høi V. hár maður vexti. Dette Træ har en udmærket V. er bæði stórt og fallegt (mikið og fagurt). — 2) með ft. -er, planta, (sb. einnig: eigi leiddi jörðin þá ok svá seint ok á löngum tímum fram sinar plantanir, sem nú, Stjórn): Træer og andre Væxter.

Væxtgrændse þau takmörk (á fjöllum) þar sem allur jarðargróði hættir.

Væxthuus = Plantehuus: Koldt (varmt) V.

Væxtjord = Plantejord a.

Væxtlegeme = Plantelegeme.

Væxtolie = Planteolie.

Væxtrige = Planterige.

W.

W, sem er, ef það er talið, tuttugasti og þriðji stafur í stafrofinu, á ekki heima nema í útlenzkum orðum; en hefur optast nær sama atkvæði og V, að fráteknum enskum orðum, þar sem það er vant að láta líkt og ú, en gjöra þó ekki samstöfu sjer.

*Waggon, ft. -s, sk., (járnbrautar)vagn.

*Werst, ft. -er, sk., gerzk röst (= 750 feta).

*Whig, ft. -s, eða -ger, kk., (eiginl.: fjlutrantur), sjerhver af öðrum höfuð-flokkinum á Englandi, þeim er rýmka vill um stjórnarhag og kristianrjett. Gagnstætt Tory.

*Whisky, sk., írskt brennivín.

*Whist, sk., eins konar spil, (vist).

X.

X, tuttugasti og þriðji stafur í stafrofinu (nema W sje talið, — en tuttugasti og fjórði að öðrum kosti), hljóðar ks (en ekki gs, eins og hið íslenzka x), en er haft á sama hátt, sem X á íslenzku, og í upphafi á fáeinum útlenzkum orðum.

*Xanthippe, kvk, (kona sem er) vargur (í geðinu), kvennskratti.

*xylographere, ás., skera (e-ð) á trje (-spjald) og prenta það síðan.

*Xylographie, sk., sú list að xylographere.

Y.

Y, tuttugasti og fjórði stafur í stafrofinu (nema W sje talið, — en tuttugasti og fimmti að öðrum kosti), hljóðar, í dönskum orðum, ýmist sem ý (í nafninu á stafnum), t. a. m. í byde, By; eða sem u, t. a. m. í Synd, Ynde. Y með hinum fyrra framburði er haft þar sem vjer höfum ýmist ý (sb. Dyne, Dyr, dyr), jú (sb. fyg, lyve), eða jó (sb. Tyv, bryde), o. s. frv.; en y með hinum síðara framburði stenzt á við íslenzkt y (sb. Synd, tynde) eða u (sb. tynd), o. s. frv.

*Yankee, kk., uppnefni (að sínu leyti eins og „vjeri“ eða „austanvjeri“) sem Englendingar gefa þeim er ensku mæla í sambandsfylkjunum í norðurhluta vesturheims; en í sjálfum sambandsfylkjunum er þetta uppnefni gefið þeim er byggja hin eystri fylkin.

*Yatagan (einnig ritað Jatagan), sk., sverð sem er bjúgt eins og sniðill, (sniðil-sverð).

yde, ás. 1, [ýta], a) velta, láta (e-ð) í tjo: Hvad Jorden yder til Menneskets Nytte. — b) gjalda, borga: Y. Skat. Fæstebonden yder sin Landgilde deels i Korn, deels i Penge.

ydeför, gjaldgengur, gildur (sb.: allt þetta fé gilt ok í ullu, Grágás I, 503): Et ydeført Lam.

Ydegæs, ft., gæsir sem látnar eru upp í landskuld.

Ydehø hey sem látið er upp í landskuld.

Ydehøns hænsni sem látin eru upp í landskuld.

Ydekorn korn sem goldið er í landskuld.

Ydelam, ft., lömb sem látin eru upp í landskuld.

Ydelse, sk., a) án ft., það að yde (greiðsla). — b) með ft. -r, það sem goldið er, gjald.

Yderbark ytri börkur (á trje).

Yderdeel það sem út snýr (á e-u).

Yderdør, fremri dyr, fremri hurð; (sb.: útidyr).

Yderflade hlið sem út snýr. Sb. Overflade.

Ydergrav, síki í kringum kastalaveggi, (út-síki): Fæstningens Ydergrave.

Yderhaar tog (á sauðfje).

Yderkant yzta rönd (á e-u): „Yderkanten af vor Synskreds".

yderlig, [sb. utarlig-], 1) ft. -e, e., a) eiginl., sem er utarlega eða framarlega: Et yderligt Sted paa Klippen. — b) óeiginl., mikill, o. s. frv.: „En y. Trang". En yderligere (frekari) Forklaring. — 2) sem ao., a) eiginl., utarlega, framarlega: Veien er lagt saa y., som muligt. — b) óeiginl., mjög, o. s. frv.: Han er y. fattig er bláfátækur, bersnauður, örsnauður.

Yderlighed, ft. -er, sk., það sem úr hófi keyrir, stjórnleysi: Han gaaer fra en Y. til en anden það skiptir ekki nema í tvö horn fyrir honum.

ydermere, ao., enn fremur, hjer (þar) að auki: Han har y. tilstaaet, at o. s. frv. — Einnig end y., t. a. m.: Jeg vil end y. give ham den Forsikkring. — b) (fornl.), framar.

Ydermuur, a) múr sem fram (út) snýr. — b) ytri múr.

Yderside ytri hlið.

Yderskorpe skurm (utan um e-ð).

Yderskrue skrúfa(n sem skrúfnaglinn gengur í).

yderst sjá ud II, B.

Ydersom faldur (á fati).

Ydertøi sjálft fat(ið; gagnstætt Foder II, Dræt 3).

Yderverden, allt sem í kringum oss er, allir líkamlegir hlutir nema sjálfur maður.

Ydervæg veggur sem fram (út) snýr.

Yderværelse, kl., fremra herbergi.

ydmyg, [sb. auðmjúk-r], auðmjúkur; auðmjúklegur; lítillátur; lítillátlegur; hljúgur: Være y. i sit Udvortes, og stolt i Hjertet. En y. Bøn.

ydmyge, ás. 1, lægja: Y. den Stolte. Y. sine Fjender (sb.: Haraldr „drap þá er í móti honum voru eðr rak ór landi eðr lægði þó annan veg", Fms. X, 192). — „Y. sig for Gud" (sb.: só yðarr, er sik lægir svá sem sveinn sjá, sá mun mestr verða í ríki himna; „vilda ek gjarna, at þú lítillættir þek við" guðin). „Y. sig under Verdens Herre".

ydmygelig, ao., auðmjúklega, með (allri) auðmýkt, lítillátlega, með (öllu) lítillæti: Han bad y. om Tilladelse.

Ydmygelse, ft. -r, sk., það að ydmyge (læging): Udsætte sig for Ydmygelser.

Ydmyghed, án ft., sk., auðmýkt, lítillæti.

ydre sjá ud II, A.

ydsk sjá ysk.

ylde, ás. 1, [sb. Uld], tæja (e-ð) upp; rekja (e-ð) upp: Y. en Strompe.

Ympe, ft. -r, sk., (sjaldh.) = Podequist: Ympen skal bøies medens den er veg (orðskv.; sb.: smekkurinn sá, sem kemst í ker, keiminn lengi eptir ber; ungur venst, gamall gjörir; o. s. frv.).

ympe, ás. 1, (sjaldh.) = pode. — Óeiginl.: „Y. (gróðursetja, rótfesta) gode Sæder i bellig Ungdoms Sjæl".

Ympekniv = Podekniv.

Ympequist — Podequist.

Ympevox = Podevox.

Ympning, sk., = Podning.

ymte, s. 1, [ymta], a) h. s. (har): Y. om noget, ymta á e-u, (sb.: því hefur verið fleygt; það hefur flugið fyrir). — b) ás., (sjaldh.), tæpta á (e-u), gefa (e-ð) í skyn: „Intet Ord, som ymtede hans Forsæt".

ynde, ás. 1, [sb. unna], hafa mætur (á e-u), láta sjer þykja vænt um (e-ð; sb.: e-ð fellur e-m vel í geð; e-m geðjast e-ð vel; e-m geðjast vel að e-u; e-m er vel í geði til e-s, Fms. III, 119; e-r er e-m vel í þokka, Fms. III, 223; o. s. frv.): Kongen yndede Lærdom og Videnskaber. Jeg ynder ikke (mjer er ekki um, jeg kann ekki við) den støiende Musik. En yndet Digter. — Orðskv.: Hvor to yndes, de vel findes; sb. finde A, 1, a.

Ynde, sk., [sb. yndi], 1) í úreltum merkingum, án ft., a) = Yndest, Gunst a, Bevaagenhed: „At han stor Y. fik derved af Kongen". — b) (það að hafa) yndi (af e-u): Y. kan alt Arbeid vinde ljett falla lastverkin (orðskv.). — c) = Tilfredshed. — 2) tíðkanleg merk., a) án ft., það að vera frábærlega geðslegur (um kvennmenn; sb.: bjóða af sjer góðan þokka); það að vera yndislegur: „Ved at skue hendes Y. Kummer svinder bort i Fryd". — „Blandt Torne seer du Rosens Y." — b) með ft. -r, e-ð sem er frábærlega þokkalegt (þekkilegt) eða yndislegt, unaðsemd: „Synge om Jordens Ynder (jarðueskar unaðsemdir), Livets Held."

yndefuld, frábærlega unaðsamur, fullur unaðs.

Ynder, ft. -e, kk., sá sem hefur mætur á e-u: Være en Y. af noget hafa mætur á e-u.

ynderig = yndefuld.

Yndest, án ft., sk., [sb. unnasta], hylli, kærleikar: Vinde eens Y. (sb. kom hann sér brátt í kærleika mikla við jarlinn, Nj. 268; komz hann í hina mestu kærleika við konung, Eg. 12). Være i Y. hos een, vera í kærleikum við e-n, (sb. Eg. 406). Tabe (forspilde) eens Y.

yndig, ft. -e, e., frábærlega geðslegur, sem býður af sjer bezta þokka; inndæll, yndislegur, unaðsamlegur, unaðsamur: En y. Pige (sb.: Indíana yndislig India sólin heitir). Yndige Børn. Et yndigt Landskab. En y. Blomst.

Yndighed, sk., a) án ft., = Ynde 2, a. — b) með ft. -er = Ynde 2, b: „De mange Yndigheder, som den maa være blind der ei kan see hos eder".

Yndling, ft. -er, kk. og kvk. og sk., vildarmaður, eptirlætisbarn, eptirlætisgoð, (sb.: hafa eptirlæti á e-m); (uppáhald): Fyrster have vel Yndlinger, men sjelden Venner. — Denne Datter er Faderens Y. — Denne Kat er ret hendes Y. hún hefur æði mikið dálæti á þessum ketti. — b) framan við orð er Yndlings = sem manni þykir vænst um, eða þvíuml., t. a. m.: Yndlingshest, Yndlingshund, hestur (hundur) sem manni þykir vænst um; Yndlingssted staður þar sem maður kann bezt við sig.

Yngel, án ft., sk., afsprengi (kvikinda); einnig = Kuld b: En talrig Y.

yngelsom, ft -me, e., (um kvikindi), sem æxlar mjög kyn sitt, mjög frjór.

Yngelsomhed, án fl., sk., það að vera yngelsom.

yngle (har), h. s. 1, (um kvikindi), æxla kyn sitt, tímgast: Musen yngler stærkt.

Yngledam = Legedam.

Ynglеevne það að geta tímgast.

Yngleкarpe = Legekarpe.

Ynglen, án ft., sk., það að yngle (tímgun).

Ynglested staður þar sem dýr gjóta (o. s. frv.) eða fuglar verpa eða fiskar leggja hrogn: „Ørnens Y." (hreiður-stöð arnarins).

Ingletid burðartími kvikinda.

Yngling, ft. -er, kk., [sb. ungling-], unglingur, ungmenni.

Ynglingsalder, æskualdur (Eg.), æska.

yngres, þs. 1, (sjaldh.), yngjast.

Ynk, án ft., sk., a) hörmung: Det er en Y. (það er aumt, það er brjóstumkennanlegt) at see, hvorledes Barnet lider. — b) = Medynk, Medlidenhed.

ynke, ás. 1, [aumka — sb.: þá aumkaðu þeir sik, Rómv.], aumka: At y. den Ulykkelige, er en ringe Trøst. — b) ynkes over een, sjá aumur á e m, (sb. forbarme).

ynkelig, ft. -e, e., brjóstumkennanlegur, aumlegur, aumur.

Ynkelighed, án ft., sk., aumleiki.

ynksom, ft. -me, e., a) = ynkelig, ynkværdig. — b) = medynksom, medlidende.

Ynksomhed, án ft., sk., = Medlidenhed.

ynkværdig = ynkelig: En y. Tilstand.

Ynkværdighed, án ft., sk., = Ynkelighed.

yppe, ás. 1, [yppa — sb.: yppa ráðomk yðru kappi, Fms. VI, 196], valda eða hefja (þrætu o. s. frv.): Y. en Trætte (Kiv), kveikja þrætu, (sb. Trætte, Kiv). Y. Klammeri.

ypperlig, ft. -e, e., ágætur, (sb. fortrinlig, fortræffelig): Ypperlige Egenskaber. Efter denne ypperlige Konge (sb.: dýrlegr höfðingi, Fms. X, 223) fulgte en Række af uduelige.

Ypperlighed, án ft., sk., ágæti (= það að vera ágætur; sb.: Þá er hinn helgi maðr hugði at ágæta — fyrir ágæti — þessa dags, 619).

ypperste, e., í efsta stigi, æðsti, ágætasti: Den y. Præst (sb.: allir yfirbiskupar .... úr kyni Aarons, 625; sb. einnig höfuðprestr). En af vor Tids y. Digtere eitt hið mesta (bezta) skáld (höfuðskáld, þjóðskáld) nú á dögum.

yppig, ft. -e, e., a) sællífur (sb.: sjá enn auðgi maðr, es prýddr var at klæðom ok sællífr at fætslom, 677; sb.: sælkeri); sællífislegur, sælkeralegur: Føre et yppigt Levnet lifa í bílífi. En y. Levemaade bílífi. En y. Klædedragt óhóf í klæðaburði (klæðabúnaði). — b) mjög frjór, (sb. frodig, fyldig): En y. Græsvaxt mikill grasvöxtur. „Ogsaa Dyreriget synes her at være meget yppigt".

Yppighed, án ft., sk., sællífi, bílífi.

Yre, ft. -r, sk., (í holdi), kirtill, eitill.

yret, ft. yrede, e., sem kirtlar eða eitlar eru í.

ysk (einnig ritað ydsk), ft. -e, e., [sb. œska; ý = œ], (úrelt), ungur; gjafvaxta.

yttre, ás. 1, láta (e-ð) í ljósi (fornt: láta e-ð í ljós): Y. Frygt for noget. Han har engang yttret for mig (gefið mjer í skyn), at o. s. frv. Han vilde ikke y. sig derom segja neitt um það. — „Det er Livets Væsen at y. sig" koma í ljós. Sygdommen har endnu ikke ret yttret sig er ekki algjörlega kominn í ljós enn.

Yttrelse, ft. -r, sk., (sjaldh.), = Yttring.

Yttring, ft. -er, sk., það að láta e-ð í ljósi; e-ð sem látið er í ljósi: En Y. af Frygt (æðra sem kemur fram í orði eða verki; sb. æðruorð). Dristige Yttringer djarfmæli. Denne Y. (þessi orð) kan ikke forenes med hans tidligere Lære.

Yttringsfrihed málfrelsi.

Yttringsmaade, það hvernig e-ð er látið í ljósi eða kemur í ljós; orðalag.

Yver (einnig Iver), ft. -e, kl., [júgr; sb. lyve af ljúga], júgur (fornt): Koens Y., júgrið á (undir) kúnni, kýr-júgrið.

Z.

Z, tuttugasti ag fimmti stafur í stofrofinu (nema W sje talið, — en tuttugasti ag sjötti að öðrum kasti), á einungis heima í þess kanar arðum, sem komin eru úr öðrum málum. Það er vant að hljóða, í framburði Dana, eins ag S.

*Zaar, kk., (Garðaríkis-)keisari.

*Zahlkammer gjaldhús(ið — í Kaupmannahöfn — þar sem gjöld eru greidd úr ríkissjóðnum).

*Zahlkasse gjaldsjóður (ríkisins).

*Zahlkasserer sá gjaldkyri sem settur er yfir gjaldsjóð ríkisins.

*Zambo sjá Sambo.

*zart, ft. -e, e., smágjörður; viðkvæmur.

*Zebaoth, kk., guð allsherjar.

*Zechine, ft. -r, sk., nafn á ýmiss kanar gullpeningum í Tyrkjaveldi ag Ítalíu.

*Zelot, ft. -er, kk., vandlætari, vandlætismaður (sb. Magn.).

*Zend, kl., forn-perska (= það mál sem gekk í fornöld á Persalandi).

*Zendavesta, sk., trúar(bragða)bók (ritning) elddýrkenda.

*Zenith, kl., = Issepunkt. Gagnstætt Nadir.

*Zephyr, sk., vestanblær, blíður andvari.

*Zeugma, kl., það að ein sögn er höfð um tva gjörendur þó hún eigi reyndar ekki nema við annan.

*Ziegenhainer, ft. -e, sk., kvistaprik (kennt við þorp er Ziegenhain heitir í nánd við borgina Jena).

*Ziffer, ft. Ziffre, kl., [sb. sífra — sb. Frumpp. 5], a) tölustafur. — b) stafur í villuletri: Skrive med Ziffre skrifa villuletur.

*Zifferblad = Talskive.

*Zifferbog, ft. -bøger, reikningsbók með reiknuðum dæmum.

*Zigeuner, ft. -e, kk., maður af eins kanar förufjóð sem dreifð er víða um heiminn (og á Jótlandi er kölluð Natmændsfolk, Tatere, a. s. frv.).

*Zigeunerbande flokkur af þeirri föruþjóð sem menn kalla Zigeunere (sb. Zigeuner).

*Zigzag (einnig ritað Zikzak), sk., krákustigur með hvössum hornum.

*Ziir (einnig ritað Siir), án ft., sk., margbrotið skraut eða skart, fegrindi (G. O.); prýði.

*ziirlig, ft. -e, e., snotur; skrautlegur; skartsamur; fatprúður. Sb. pyntelig, net.

*Ziirlighed það að vera ziirlig (snoturleiki; fatprýði; a. s. frv.).

*Zikzak sjá Zigzag.

*Zimmer, kl., timbur (= 40 grárra skinna, Fms. XI, 325).

*Zink, sk., sink (eins kanar málmkynjað efni).

*Zinkographie, sk., sú list að draga myndir á sink og prenta þær síðan.

*Zinnober (einnig ritað Sinnober), sk. ag kl., rauður blendingur af kvikasilfri ag brennusteini.

*Zirat, ft. -er, sk., e-ð sem er til prýðis; „Z. bruges kun om Prydelse paa livløse Gjenstande, og det endda om Prydelser af et mindre Slags."

*zire, ás. 1, = smykke, pryde.

*zittre (har), b. s. 1, [sb. titra], titra, skjálfa.

*Zittren, án ft., sk., það að zittre (titringur, skjálfti).

*Zobel (einnig ritað Sobel; úrelt Sabel), ft. Zobler, sk., [sb. safali ag sabelina (-skinn, Strengleikar 5) ag arðin: eitt mjúkt skinn af dýri því er asalabía heitir], safali, (þ. e. dýrið) *mustela zibellina*.

*Zobelpels, feldur af safalaskinnum, safalafeldur.

*Zobelskind, safalaskinn, (sb. safali).

*Zodiacus, sk., = Dyrekreds.

*Zone, ft. -r, sk., himinbelti, jarðarbelti (G. O.): Den hede (kolde, tempererede) Z. — b) = Jordstrog.

*Zoolog, ft. -er, kk., dýrfræðingur.

*Zoologie, sk., dýrafræði. Sb. Dyrelære, Dyrehistorie.

*zoologisk, ft. -e, e., sem lýtur að dýrafræði.

*Zoophyt, ft. -er, kl., = Dyrplante.

Æ.

Æ, tuttugasti ag sjötti stafur í stafrofinu, (tuttugasti ag sjöundi, ef W er talið), hljóðar sem íslenzkt e, ug er sprottið ýmist af e (sb. Æble, længe) eða a (sb. Æt, Træl).

Æble, ft. -r, kl., [epli], epli: Skrælle et Æ. — Maatte bide i det sure Æ. verða að sætta sig við e-ð. — Orðskv.: Æblet falder ei langt fra Stammen eða Æblet falder ei saa langt fra Træet, det jo smager af Roden sjaldan fellur eplið langt frá eikinni.

æbleagtig, ft. -e, e., (sem er) líks eðlis ag epli; svipaður epli: En æ. Frugt.

Æbleblomst apaldursblóm.

æbledannet, [sb. danne], (sem er) eins ag epli í lögun.

Æblefrugt, án ft., (aldin sem er) epli (í ft.): Æblefrugten er i Aar maadelig.

Æblegrød eplagrautur.

æblegrøn ljósgrænn eins ag epli.

Æblehave eplagarður (Gþl.).

Æblehuus ker sem epli eru steikt í.

Æblekage kaka sem epli og egg og sikur eru saman við.

Æblekjærling kerling sem selur epli.

Æblekjærne kjarni í epli.

Æblekone kona sem selur epli.

Æblemos, sk., = Æblegrød.

Æblemost lögur úr eplum.

Æbleplukker, ft. -e, sk., verkfæri til að ná afan eplum með.

Æbleqvæde þess konar ávöxtur af trjenu *pyrus cydonia* sem er svipaður eplum.

æblerund hnöttóttur eins og epli.

Æbleskal hýði á epli.

Æbleskimmel eplóttur hestur.

Æbleskive eina konar lumma sem sneið (skífa) af epli er í.

Æbleskivepande panna sem Æbleskiver (sb. Æbleskive) eru bakaðar á.

Æbleskrælling hýði (skarið) af eplum.

Æblestilk eplis stilkur.

Æbletræ apaldur (forni).

Æbletærte eins kanar kryddbrauð sem epli oru saman við.

æde [eta], aad [át], ædt, ás., jeta, a) um skepnur eða (í óvönduðu tali um) menn: Koen vil ikke æ. — Ormen æder sig ind i Træet. — b) um annað: Rust æder Jernet (sb.: Etall ryðr fyrekemr hörða järne, Al). — Skedevand æder Huller i (jetur göt á) Toiet. — Kræften æder sig ind i Legemet. — Án þal.: Materien æder om sig.

Æde, kl., [æti], fæði: Give Svinene (Honsene, Ænderne) Æ. gefa svínunum (hænsnunum, öndunum).

Ædefeber veikindi af ofáti.

Ædegilde (í tali), matarveizla.

ædel, ft. ædle, e., 1) (sjaldh.) tiginn: Æ. Byrd (Herkomst) herraburðir. — 2) um annað, a) frábær (í sinni tegund; sb.: dýr, dýrlogur, eins ag þau arð eru höfð í fornum bókum): De Ædle blandt Folket (sb.: til ríkborinna manna ak gæðingo Jasraelbargar, Stjórn). Den ædle arabiske Hest góðhestur (gæðingur) af Rabítalandi. Ædle Metaller, hinir dýru málmar, góðmálmar. Ædle Stene, dýrmætir steinar (Stjórn); sb. Ædelsteen. — b) drenglundaður, drenglyndur, göfuglyndur, sprottinn af drenglyndi, a. s. frv.: En æ. Mand. Æ. Stolthed (þess kanar stórlæti, sem kemur til af drengskap). Æ. Tænkemaade drenglyndi. Ædle Handlinger drengskapur (í verki). — c) ædle Træk drengilegt yfirbragð. En æ. Holdning fallegur (drengilegur) limaburður. Han traadte frem med æ. og værdig Anstand. En ædlere Stiil betra snið (á e-u). — B) ædelt, sem ao., drengilega: Tænke ædelt vera drenglyndur. Handle ædelt, láta sjer farast drengilega, lýsa drengskap.

ædelbaaren, [sb. bære], eðliborinn, herraborinn, lendborinn. — b) óeiginl., = ædel A, 2, b.

Ædelhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera ædel.

ædelmodig, drenglundaður, (sb. ædel A, 2, b): Vise sig æ. mod Fjender, (auð)sýna óvinum sínum drengskap, lýsa drengskap við óvini sína. Den Ædelmodige tilgiver let en Fornærmelse drenglyndur maður er fús að fyrirgefa. — En æ. Opoffrelse (sá drengskapur að leggja mikið í sölurnar fyrir aðra).

Ædelmodighed, án ft., sk., drenglyndi, göfuglyndi.

ædelsindet, göfuglyndur, drenglyndur.

Ædelsteen, gimsteinn, (sb. jarknasteinn).

Ædelyst (um skepnur) það að vilja jeta.

ædelysten sem vill jeta.

Æden, án ft., sk., það að æde (át).

Æder, ft. -e, kk., (mikill) matmaður, (sb. Slughals).

Æderedskab átfæri: Insecternes Æderedskaber.

Ædesyge (sú) græðgi (að geta aldrei verið ójetandi).

Ædetid, tími þegar skepnum er gefið, (sb.: gjafarmál, Gþl. 442).

Ædetrug trog sem skepnu er gefið í.

Ædevarer, ft., (sjaldh.), = Fødevarer.

Ædling, ft. -e ag -er, kk., [sb. eðling-r, Fms. XI, 350], góður drengur, hinn bezti drengur, drengmaður (Hugsv.), valmenni.

ædru, ft. -e, e., ódrukkinn: Være den eneste

Ædrue iblandt Fulde. Blive æ. igjen verða afdrukkinn.

ædruelig (sem er) enginn drykkjumaður.

Ædruelighed það að vera enginn drykkjumaður.

Ædruhed, án ft., sk., það að vera údrukkinn.

ædse, áa. 1, a) jeta sig inn: En ædsende Steen. Have en ædsende Kraft (hafa það eðli að) jeta sig inn. — b) gjöra (myndir) með því að láta e-ð jeta sig inn (sb. radere b). Æ. i Kobber. Æ. med Skedevand. — En ædset Tegning.

Ædsegrund sá hluti eirspjalds er skilvatn eða þvíuml. er látið jeta sig inn í (— hitt er hulið vaxi eða gljákvoðu).

Ædsejern eina konar grafall.

Ædsekonst sú list að búa til myndir með því að láta skilvatn (eða þvíuml.) jeta sig inn í eirspjöld.

Ædsenaal = Ædsejern.

Ædsevand vatn sem haft er til að láta það jeta sig inn í eirspjöld þegar myndir eru gjörðar.

Ædsning, ft. -er, sk., það að ædse.

Æg, ft. eina, kl., [egg], egg: Fiskenes Æg kaldes Rogn. — Lægge (um hænsni einnig gjøre) Æg verpa. Ligge paa Æg liggja á eggjum. Udruge Æg; sb. udruge. Strudsens Æg udklækkes ved Solvarmen; sb. udklække 1, a.

ægdannet, [sb. danne], (sem er) eins og egg í lögun.

Æggeblomme eina konar plóma.

Æggeblomme, (eggjablómi, B. H., blóm í eggi), rautt í eggi, (sb. Blomme 2).

Æggedands eina konar danz á milli eggja (án þess að koma við þau).

æggeguul eins litur og rautt í eggi.

Æggehinde eggjahimna (B. H.; sb.: himne sú, er skjall heitir, er innan liggr við eggskurn, Sn. E.).

Æggehvide, (eggjahvíta, B. H.), flóki í eggi.

Æggekage eggjakaka (B. H.).

Æggekringle brauðhögld (hagldabrauðakaka) sem flóki úr eggi er breiddur yfir og síðan er soðin.

Æggemad, hvers konar matur sem búinn er til úr eggjum, (eggjamatur).

Æggemelk matur búinn til úr mjólk og eggjum.

æggerund sjá ægrund.

Æggerøre = Røræg.

Æggeskal eggjaskurn (fornt: egg-skurn og egg-skurmsl; sb.: eggjakuppur).

Æggestok eggjakerfi.

Æggestol (sjaldh.) = Æggestok.

æggesyg, a) (um hænu) eggjasjúk (B. H.). — b) (um mann) sem ætlar að láta kálfinum (ef hann fær ekki e-ð).

Æggesøbe eggjasaup.

*Ægide, sk., a) ægiskjöldur. — b) skjól (sb.: flýja undir skjól þess guðdóms, er miklu er betri ok styrkari enn þú, Fms. I, 261), árabúrður, (sb. Værn, Skjerm).

æglæggende, [sb. lægge], sem á egg (þ. e. verpir eða hrygnir — en ekki elur lifanda burð).

Ægolie eggjaolía.

Ægost ostur með eggjum saman við.

ægrund (einnig æggerund), (sem er) eins og egg í lögun.

Ægsalve = Ægolie.

Ægt, ft. -er, sk., [e. o. ekt af aka, eins og tekt af taka], skylduflutningur á vagni: Gjøre lang Æ. Gjøre mange Ægter.

ægte, ft. eins, e., a) skilgetinn (fornt), skírgetinn (fornt): Æ. Børn. Æ. Afkom. — b) sannarlegur: Æ. Guld (Sølv, Perler). Denne Farve er æ. er dávikinn, (sb.: litast ekki upp).

ægte, áa. 1, eiga (mann eða konu), a) = ganga að eign, fá (konu): Æ. en Pige. — b) = giptast (e-m): Hun ægtede ham imod Forældrenes Villie.

Ægte, nafn, (hjúskapur, hjónaband), ekki haft nema í til Æ., í orðatiltækk.: Faae een til Æ. eiga e-n (mann eða konu) = eignast e-n (mann eða konu). Han gav ham sin Datter til Æ. gipti (gaf) honum dóttur sína. Han havde en Søster af den Afdøde til Æ. átti systur hans.

Ægtebarn, skilgetið (skírgetið) barn, (hjónabandsbarn).

Ægtefolk, ft., hjón (fornt), hjú (fornt — sb. hjúskapur).

Ægteforbindelse, hjónasamband (Hist. I, 458), hjúskaparband (Hist. I, 523), hjúskaparsamlag (Stjórn; sb. Ægteskab).

Ægteforening = Ægteforbindelse.

Ægtefælle hvort hjóna sem er: Hun sørgede dybt over sin Ægtefælles Død harmaði mjög lát bónda síns (eða bónda sinn), hann tregaði mjög andlát bónda sína.

Ægtefælled (sjaldh.) = Ægteskab: „Leve i Æ."

ægtefødt, [sb. føde], skilgetinn (fornt), skírgetinn (fornt).

Ægtehustru, eiginkona (fornt), eignarkona (fornt).

Ægtekjærlighed, hjónaást, samlyndi hjóna.

Ægtekone = Ægtehustru.

Ægtemage = Ægtefælle.

Ægtemand, kvæntur (kvongaður) maður, bóndi.

Ægtepagt, kaupmáli (Nj. 17), hjónabandsgjörningur (B. H.): En skriftlig Æ.

Ægtepar hjón.

Ægteseng, hjónarúm; (óeiginl.) hjúskapur.

Ægteskab, ft. -er, kl., hjúskapur (fornt; einnig hjónskapur), hjónalag (fornt), hjúnalagsband (Hist. II, 75), hjúnaband (Hist.; sb. Ægteforbindelse, Ægteforening): Avle Børn udenfor Æ. eiga börn í lausaleik. Børn af første (andet) Æ. börn (átt) við fyrri (seinni) konunni eða með fyrra (seinna) manninum. Love een Æ. heita konu eiginorði. Leve i et lykkeligt Æ. med een (sb.: þeim kemur vel saman; þeim lyndir vel, o. s. frv.).

ægteskabelig, ft. -e, e., hjónalegur (Hist. I, 475): Æ. Forening (Forbindelse), hjónalegt samband (Hist. I, 475), hjúnaband, (sb. Ægteskab).

Ægteskabsbaand, hjónalagaband (sb. Ægteskab).

Ægteskabsbrud, kl., það að taka fram hjá, (hjónabands-afbrot).

*Ægteskabscontract = Ægtepagt.

Ægteskabsdjævel hjónadjöfull.

Ægteskabslov lög um hjónaband.

Ægteskabsløfte það að heita konu eiginorði.

Ægteskabssag, hjónabandamál (Hist.), hjúskaparmál (Sturl. IV, 46).

Ægteskabsskilsmisse hjúnaskilnaður (Gþl.).

Ægtestand, án ft., hjónaband.

ægtevie, vígja (gefa) saman (hjón).

Ægtevielse, sk., það að ægtevie (hjónavígsla). Sb. Brudevielse.

Ægteviv (í tíguglegu orðfæri) = Ægtehustru.

Ægthed, án ft., sk., það að vera ægte b: Undersøge Diplomers Æ. rannsaka hvort skjöl sjeu rjett (þ. e. jafn-gömul og sagt er og samin af þeim sem þau eru eignuð).

Ælde, án ft., sk., [elli], a) elli: Døe af Æ. verða ellidauður (fornt). — b) fyrnska (sb.: klæðnað, alltinn af fyrnsku, Stjórn; gangverjur ok skdklæði... fúin af fyrnsku, Stjórn; Nú sækir skip fyrnska, Gþl. 78), fyrning (sb.: Eigi skal skip þat únýtaz svá af fyrningo, at o. s. frv., Grágás II, 267): Bygningen har lidt af Æ. húsið er farið að fyrnast (hrörna).

ældes, þs. 1, [eldas(k)], a) eldast: Man seer paa ham, at han begynder at æ. — b) fyrnast.

ældgammel, [sb. elligamal-l, Al., Stjórn], æfagamall, afgamall: I ældgamle Tider langt (lengst) fram á öldum.

Ælling (einnig ritað Elling), ft. -er, sk., andar-ungi: Lade en Høne udruge Ællinger láta hænu unga út andar-eggjum.

Ælm (einnig ritað Elm), sk., (trjeð), álmur *ulmus campestris*. Sb. Alm.

Ælmetræ álmur: Et Ælmetræes Bord borð úr álmi.

ælte, s. 1, [elta], a) áa., elta (sb.: elta leir, Stjórn), knoða: Æ. Leer (Dei). — b) sem h. s., özla: Æ. i Dynd til Knæerne özla for upp í hnja.

Æltetørv mór sem hnoðaður er í vatni.

Æltning, ft. -er, sk., það að ælte.

Æmne, ft. -r, kl., [emni = efni], (umtals-)efni.

ændre, ás. 1, breyta.

Ændring, ft. -er, sk., það að ændre (breyting, umbreyting).

ændse, áa. 1, [sb. anza], anza (e-u; sb.: Hún — þ. e. apynjan — berr þau börn sín ok burði fyrir á brjosti ok bringu sér, sem hón elskar; enn hin klunna svá viðr bakit ok annarsstaðar á henni, sem verða má, sem hón anzar minnr ok vanrækir, Stjórn), sinna (e-u), gefa gaum að (e-u), hirða um: Jeg ændser ikke saadanne Smaating.

æng, ft. -e, e., [e. o. eng-r fyrir öng-r, þröngur], öngur (sb.: jafnan síðan hefðe hann tortryggð á henni ok lèt halda hana í öngre gæzlo, Strengleikar 16), þröngur.

ængbrystet, ft. -brystede, e., = angbrystet, trangbrystet, stakaandet.

Ænghove, sk., = Hovtrang.

ænghovet, ft. -hovede, e., sem hefur hófkyrkju.

ængste, áa. 1, hræða: Æ. een med usikkre Rygter. Æ. sig over noget kvíða (fyrir) e-u.

ængstelig, 1) ft. -e, e., a) kvíðinn; kvíðafullur, hræðslufullur: „De Mismodiges ængstelige Sind". — Være æ. for noget vera hræddur um e-ð. — b) of varkár: Være alt for æ. i sit Arbeide, vera of vandvirkur; vanda sig um of. — En alt for æ. Orden (of smásmugul reglusemi). — 2) sem ao., með of mikilli varkárni, of gætilega, eða þvíuml.: Han gaaer saa æ. som om han frygtede for at falde.

Ængstelighed, án ft., sk; það að vera ængstelig (sb.: kvíði, hræðsla).

Ængstelse, ft. -r, sk., það að hræða e-n; það að vera hræddur; (kvíði, hræðsla).

Æolsharpe eina konar hljóðfæri sem vindurinn er látinn leika á.

*æqval, ft. -e, e., jafn (e-u).

*Æqvation, ft. -er, sk., = Ligning c.

*Æqvator = Jævndøgnslinie.

*Æqvinoctial-, (sem fremri hluti af samsettu orði) jafndægra-.

*Æqvivalent, kl., jafnvirði (e-s; sb. konungr gaf hánom jemnvirði skjaldarins í brenndo silfri), jafngildi (e-s).

*Æra, sk., tímatal.

æragtig, ft. -e, e., (úrelt), heiðarlegur.

ærbar, ft. -e, e., heiðvirður, siðsamur; siðsamlegur. Sb. anstændig, sædelig, tugtig.

Ærbarhed, án ft., sk., siðseml. Sb. Anstændighed, Sædelighed, Tugtighed, Tugt.

ærbødig, ft. -e, e., auðmjúkur. — b) ærbødigt, sem ao., auðmjúklega: Hilse een meget ærbødigt.

Ærbødighed, án ft, sk., auðmýkt, lotning.

ære, ás. 1, heiðra, virða (sb.: berr þèr ekki sjálfum at virða þik með margfölduðu atkvæði, Skuggsjá), virða e-n (sb. Fms. VI, 132) eða e-ð mikils, meta e-n eða e-ð mikils, sæma (sb. Fms. VI, 52), vegsama (sb. Fms. I, 97, X, 363), tigna (sb. Fms. I, 98): Æ. sine Forældre. De Gamle skal man æ. — Han ærede sin afdøde Velgjørers Villie (sb.: mun þárer mikils virða orð þin, Eg. 167). — Æ. Dyden (Retskaffenheden). — b) æret, (mikils virður), virðuglegur, heiðarlegur: Min ærede Ven. Den ærede Herre, som har yttret sin Mening.

Ære, án ft, sk., [æra, 302], a) sómatilfinning: Der er hverken Æ. eller Skam hos ham ag (i tali) han har ingen Æ. i Livet, (hann skeytir hvarki um skömm nje heiður), hann kann ekki að skammast sín. En Mand af Æ. sómamaður (þ. e. maður sem forðast að gjöra neitt ósæmilegt). — b) æra, (sb.: þegnskapur). Miste sin Æ. verða (vera gjörður) ærulaus. Faae Opreisning paa sin Æ. fá aptur æruna. — c) heiður (sb.: Augusta keisara til heiðrs ok sæmdar, Stjörn; i heiðr ok tign við hinn illa Óðin, Fms. X, 171; gangi þèr allt til tírs ok tíma, heiðrs ok hamingju, Fms. X, 175), virðing, sæmd, sómi, tign, vegur, vegsemd, fremd, framl (sb.: Hefnaz man honam víst, ok man oss verða i því engi hefnd nè frami, Nj. 38); lofstír, ágæti: Gjør mig den Æ. (gjörið svo vel) at besøge mig. Hans Besøg anseer jeg for en Æ. mjer þykir sómi að komu hans. Man viste ham megen Æ., það var haft mikið við hann, hann var hafður í hávegum. — Vise een den sidste Æ. fylgja e-m til grafar. — For ham har Ingen nydt denne Æ. slík virðing hefur engum fyr hlotnazt. Holde noget i Æ. hafa (mikils) mætur á e-u. — Han gav Gud alene Æren for denne Seier, hann þakkaði guði einum sigur þenna, (sb.: gefa guði dýrðina). Vinde Æ. og Berømmelse afla sjer frægðar og ágætis. — Døe paa Ærens Seng falla í orustu með drengskap. — d) virðingar, metorð, metnaður: Kongen ophøiede ham til stor Æ. konungur veitti honum stór metorð. Komme til Æ. og Værdighed komast í metorð (gildi). — e) sú sæmd sem kvenmaður hefur of skírlífi sínu: Berøve en Pige hendes Æ. ósæma stúlku (sb.: hann „hèlt sik vel frá lostasemi ok úsæmdi þær eigi"; sb. einnig: Ef maðr sneypir dóttur manns eða kona, N. g. L. I, 232). — f) e-ð sem er til sæmdar: Denne Beslutning var en Æ. for Nationen var þjóðinni til sæmdar. Hun var en Æ. for sit Kjøn mesti kvennablómi (mesta kvennval, mesta val-kvendi, mesta gull af kvennmanni). Han er sin Families Æ. hann er mesti ættarblómi (ættarlaukur, ættarbætir).

ærebegjerlig (sjaldh.), = ærgjerrig.

ærebydende, [sb. byde], tignarlegur, hátignarlegur.

Æredigt, ft. -e, kl., lofkvæði (fornt; sb. lofdrápa).

Æredom (einnig **Æresdom**), æruleysisdómur.

Æredragt = Hædersdragt.

Ærefrygt lotning.

ærefuld, heiðarlegur, virðuglegur, sæmilegur, sómasamlegur, ágætur: Besætningen overgav sig efter en æ. Modstand eptir ágæta (fræga, drengilega) vörn.

ærekjær vandur að virðingu sinni.

Ærekjærhed, án ft., sk., það að vera vandur að virðingu sinni.

Æreklæder, ft., = Hædersdragt.

Æreklædning (einnig **Æresklædning**), = Hædersdragt.

ærekrænkende, [sb. krænke], sem meiðir æru e-s. Sb. ærerørende, ærerørig.

Ærelyst heiðursfýsn.

ærelysten, metnaðargjarn, virðingagjarn.

æreløs, a) sem níðingsskapur er í, sem lýsir níðingsskap: Begaae æreløse Handlinger vinna níðings-verk. Et æreløst Menneske mannníðingur, (sb.: mannhundur). — b) ærulaus (= sem hefur misst æruna; sb.: at þeir .... sè af setter sinum heiðri .... ok farðiz af öllum svá sem frægðarlauser, Hist. I, 516).

Æreløshed, án ft., sk., a) níðingsskapur. — b) æruleysi (= það að hafa misst æruna).

Æreminde = Hædersminde.

Æremæle, (sjaldh. í) ft. -r, = Æreminde.

Ærend sjá Ærende.

Ærende (síður **Ærend**), ft. Ærender, kl., [erendi], erindi: Give (skye) een et Æ. biðja e-n fyrir e-ð (þ. e. biðja e-n að fara e-ð fyrir sig eða gjöra e-ð um leið og hann fer eitthvað annað). Han blev udsendt i et vigtigt Æ. hann var sendur í mikilvægar erindagjörðir. Hun sendte Pigen bort i et Æ. hún sendi stúlkuna eitthvað burt. Have Æ. (eiga erindi) paa et Sted þurfa að fara eitthvað. Hun gjorde sig et Æ. (gjörði sjer erindi, gjörði — fann — sjer e-ð til erindis) ind i Stuen. Gaae Ærender i Byen (vera hafður til vika í borginni, — sb.: vera vikadrengur; vera hafður til snúttuferða). Reise (være) i sit eget Æ. fara sinna erinda. Reise (være) i Kongens Æ. fara með konungserindi. Røgte (udføre, udrette) et Æ., reka erindi; koma erindi fram. Orðskv.: Mangen gaaer en Andens Bud, og røgter sit eget Æ. (sb.: úlfur rekur — etur — annars erindi).

ærendeløs (einnig **ærendløs**), [sb.: erendlaus-s], erindislaus, (sb.: við svo búið): Hvo stundesløs far (= farer før) af By, kommer æ. hjem, bíðendur eigo byr, en bráðir andróða; sjaldan er flas til fagnaðar; allt vill lagið hafa (orðskv.).

ærendløs sjá ærendeløs.

Ærenpriis ærupris *veronica officinalis*.

Æreport tignarhlið (þ. e. port eða hlið sem reist er á vegi e-s til virðingar honum).

ærerørende, [sb. røre], = ærekrænkende.

ærerørig = ærekrænkende.

Æresag sjá Æressag.

Æresdrift metnaðarfýsn.

Æresembede = Hæderspost.

Æreseng vígvöllur (að því leyti sem maður hefur fallið þar með drengskap): „At han ved blodigt Fald paa Æresengen ligger".

Æreserklæring það að lýsa því yfir að maður hafi ekki viljað meiða æru e-s: Han maatte gjøre ham en Æ.

Æresfornærmelse það að meiða æru e-s.

Æresforsvar það að verja æru sína eða annara.

Æresfølelse sómatilfinning.

Æresgjeld skuld sem ódrengskapur er að borga ekki.

Æresglands = Hædersglands.

Æresgrad = Ærestrin.

Æreskjenk, án ft., sk., virðingargjöf (= gjöf gefin í virðingar skyni).

Æreskjænder, ft. -e, kk., mannorðsþjófur.

Æresklædning sjá Æreklædning.

Æreskud skot (af fallbissum) til virðingar við e-n.

Æreskygge hjegómadýrð.

Æresmedlem heiðursfjelagi.

Æresmykke = Hædersmykke.

Æresnavn nafnbót: „Siden bleve disse Embedsnavne blotte Æresnavne".

Æresopreisning það að veita manni (það að fá) aptur æruna.

Æresord loforð sem drengskapur er lagður við: Give sit Æ. paa noget, lofa e-u og leggja við drengskap sinn, lofa e-u upp á sína æru og trú.

Ærespost = Hæderspost.

Æresredning frelsun æru sinnar eða annara.

Æressag (einnig **Æresag**), mál sem drengskapur manns eða æra liggur við.

Æressmykke tignarmark. Sb. Hædersmykke.

Æresstrafærusviptir (sem hegning).

Æresstrid metnaðarþræta.

Ærestand, án ft., vegur, tign; virðuglegt ráð, mannvirðing.

Ærestegn, tignarmark, (sb. Hæderstegn): „De første Ordenstegn vare ikke Æ. alene, men tillige Embedsmærker".

Ærestitel, nafnbót, tignarnafn.

Ærestrin (það hversu hátt e-r er kominn í) mannvirðing(u).

Ærestøtte heiðurs-varði.

Æresvagt vörður sem settur er á e-n stað til virðingar við e-n.

æresyg vegfíkinn (meira enn ærgjerrig).

Æresyge vegfíkni (meira enn Ærgjerrighed).

Æresæde tignar-sæti.

Æretyv, kk., = Æreskjænder.

Æretørst = Æresyge.

Ærevers lofvísa. Sb. Æredigt.

ærgerlig, ft. -e, e., a) grátlegur, sárgrætilegur, hörmulegur. — b) (í tali) gramur: Blive æ. over noget láta sjer gremjast e-ð. Æ. i Hovedet = (tómt) æ.

ærgjerrig, virðingagjarn, metnaðargjarn; metorðagjarn.

Ærgjerrighed, án ft., sk., veggirni (sb.: því er kænligra at klífa skemmra, en veggirnin vísar, ok falla lægra, Al.), metorðagirnd.

ærgre, ás. 1, gjöra (e-m) illt í skapi: Hans Ligegyldighed ærgrer mig mjer sárnar afskiptaleysi hans. Det ærgrede ham (honum gramdist), at han blev forbigaaet. — Æ. sig over noget láta sjer sárna e-ð. — Sb. græmme, harme.

Ærgrelse, ft. -r, sk., raun = skapraun: Have Æ. af noget, hafa raun af e-u, (sb.: mjer er mesta raun að því).

ærlig, 1) ft. -e, e., a) vandaður, ráðvandur: En æ. Mand. Være kommen af ærlige Forældre. — b) ráðvandlegur, a. s. frv.; skammlaus, o. s. frv.: See æ. ud vera ráðvandlegur (álitum). Et ærligt Ansigt (ráðvendnis-svipur). Et ærligt Navn og Rygte gott mannorð. Han maatte ikke faae en æ. Begravelse það mátti ekki grafa hann í kristinna manna reit. — En æ. Behandling (sb.: a-m farst hreinlega við e-n). — c) (um kvenmann), skírlífur, (skikkanlegur): En æ. Pige. — d) (fyrrum, sem virðingarorð um herrsmenn) heiðarlegur, eða því uml. — 2) sem ao., ráðvandlega, dyggilega, a. s. frv.: Tjene een æ. og redelig þjóna e-m með dyggð og hollustu. Det gik ikke æ. til (það voru e-r brögð í tafli) med den Handel.

Ærlighed, án ft., sk., ráðvendni.

Ærme (einnig ritað **Erme**), ft. -r, kl., [sb. ermi, í ermr], ermi: Sye Ærmet i en Kjole sauma ermi á kjól. — Talshættir: Binde een noget paa Ærmet telja e-m trú um e-ð. Ryste noget af Ærmet, láta e-ð renna upp úr sjer, eða því uml. Ryste Barnet af Ærmet; sb. ryste 1, a, α. Han har en Ræv i Ærmet hann er ekki allur þar sem hann er sjeður.

Ærmefoder erma(r)fóður.

Ærmegab = Ærmehul.

Ærmehul handvegur (á fati).

Ærmekaabe ermakápa (sb. Kaabe).

Ærmeknap erma(r)hnappur.

Ærmelinning = Haandlinning.

Ærrøbo Errisbúi (= maður sem á heima í — er úr — eyjunni Errl í Danmörku).

ærværdig æruverðugur (B. H.): En æ. Olding. Et ærværdigt Oldtidsminde.

Ærværdighed, án ft., sk., það að vera ærværdig: Alderdommens Æ.

Æsel sjá Esel.

æske, ás. 1, [æskja?], æsta e-s, krefja e-s: Æ. eens Vidnesbyrd beiða (krefja) e-n

vitnisburðar. — Æ. een til Tvekamp, skora e-n til einvigis (Nj. 33), bjóða e-m einvigi (fornt).

Æske (einnig ritað Eske), sk., [sb. eski], askja; (ferhyrnd) kassi; eða þvíuml.: En rund (fiirkantet) Æ.

Æskebund, öskjubotn, o. s. frv., (sb. Æske).

Æskelaag, öskjulok, o. s. frv., (sb. Æske).

Æskemager, ft. -e, kk., öskjusmiður, o. s. frv., (sb. Æske).

Æsp sjá Asp.

Æspeløv espilauf: Skjælve som et Æ. titra eins og hrísla.

***Æsthetik**, sk., listafræði.

***Æsthetiker**, ft. -e, kk., listafræðismaður.

***æsthetisk**, ft. -e, e., sem lýtur að listafræði: Æ. Litteratur listafræðisbækur.

***æstimere**, ás. 1, meta, gjöra mikið (o. s. frv.) úr (e-u).

Æt, (sjaldh. i) ft. -ter, sk., [ætt], ætt, (sb. Familie b): Være af fornem Æt. En berømt Æt.

ætgod, [sb. ættgóð-r], ættgóður (Bjarkamál).

***Æther**, án ft., sk., eldlopt, vindblá (B. H., G. O.), ljós-vaki (J. H.).

***ætherisk**, ft. -e, e., sem lýtur að eldloptinu, samkynja eldloptinu, o. s. frv.

Ætled, [-led af lið-r], liður (sb.: osa er svá lofat, at taka at sjaunda kné ok sjaunda lið frændkonor várar, N. g. L. I, 15), ætt (sb.: þú ar geldr illaku feðra i sonum ok sonarsonum allt í þriðju ætt ok fjórðu kynslóð, Stjórn), ættkvísl (sb. Gþl. 237), kynkvísl (sb.: „um 10 nefndar kynkvíslir“ frá Adam til Nóa, Stjórn), kynslóð (sb. dæmið við „ætt“). Sb. Led (of lið-r) A, 2.

ætlede, [ættleiða], ættleiða.

Ætleding, I) sk., [ættleiðing], ættleiðing. — II) kk., [ættleiðing-r], ættleiðingur.

Ætmand, [ættmað-r], ættmaður = afkomandi, niður.

Ættetal, [e. o. ættartal], (úrelt), ættartala.

ævle (har), h. a. 1, (í tali), þvogla; kýta, jagast.

Ævred (eða Ævret), kl., bá (á skornum akri, — sb. Gþl. 407, 503): Opgive Æ., láta smala sinn í gerði (sb. Gþl. 406); (óeiginl.) sleppa öllum tökum (og láta allt fara sem vill).

Ævredgræsning (einnig Ævregræsning), hábeit (á skornum akri, — sb. Gþl. 407, 503).

Ævredsmør hábeitar-smjör.

Ævredtid hábeitar-tími.

Ævregræsning sjá Ævredgræsning.

Ævret sjá Ævred.

Ø.

Ø, tuttugasti og sjöundi stafur í stafrofinu, (tuttugasti og áttundi, ef W er talið), hljóðar á sumum stöðum sem íslenzkt ö, en sumstaðar á milli ö og u, og er ýmist komið af ö (sb. Ørn, Børn — ft. af Barn, Bjørn) eða u (sb. Brønd, Tønde, sønder, Børste) eða y (sb. første, Søster) eða æ (sb. ør, Føde) eða au (sb. død, øse, Løv) eða ey (sb. Ø, Hø, høre).

Ø (einnig ritað Øe), ft. Øer, sk., [ey], ey(ja), eyland: Den lille Øes Indbyggere. En meget lille Ø kaldes en Holm.

Øbo = Øboer.

Øboer, ft. -e, kk., eyjarmaður, eyjarskeggi.

Øbygger, ft. -e, kk., = Øboer.

Øde, án ft., kl., [sb. auðit og auðna], = Skjebne.

Øde, kl., [eyði], auðn: (sb.: komu þeir í auðn Sínai, Stjórn); eyðistaður (sb.: í þá eyðistaði, er eigi sé manna vist nó fugla flaug); eyðimörk, eyðiland; öræfi: „Hvor Gravens Stilhed Lundens Ø. (sb. eyðiskógur) dækker.“

øde, ás. 1, [eyða], eyða e-n; (einkum) sóa e-u: Hvad Faderen sparer øder Sønnen. Ø. sin Tid eyða tímanum til ónýtis.

øde, ft. eins, e., [sb. auð-r], auður; tómur: En eensom og ø. Egn afskekktur eyðistaður. Et ø. Sted eyðistaður. Jorden ligger ø. landið er í eyði. En ø. Gaard eyðijörð. Lægge Landet ø. (fornl.), eyða landið, eyða byggðina.

Ødegaard eyðijörð.

Ødeland, kk., [sb. landeyða], svallari. Sb. Forøder, Øder, ødsel.

ødeliggende, [sb. ligge], sem liggur (er) í eyði (auðu): „Ø. Jords Opdyrkning.“

ødelægge, a) eyða (e-u eða e-ð); ónýta; o. s. frv.: Krigen har ødelagt Landet, landið hefur eyðzt af hernaðinum, (sb.: Haraldr „gerir aleyðo í Norogi í Sogne allt með sjó norðr til Staðar, nema 5 bæi í Lærdal, Fms. XI, 42). Ø. (ónýta, fara með) sine Klæder. Ø. et Lands Finantser steypa ríki í skuldir. Ø. sin Helbred fara með sig (= með heilsu sína). — b) = forarme: Dette Tab har reent ødelagt ham hefur riðið honum að fullu. Han er ødelagt i Bund og Grund hann er öldungis kominn á húfuðið. — c) eyða (sóa, sólunda) e-u: Han har ødelagt Alt hvad han eiede, hann hefur farið með aleigu sína, o. s. frv.

Ødelæggelse, ft. -r, sk., eyðing, auðn (sb.: þá es hann — þ. e. Jesús — hafði áðr fyrir sagt auðn borgarinnar, 677; Kristr „sagðe fyrer auðn borgarennar ok niðrbrot“, Rimb.). Sb. Fordærvelse.

Ødelægger, ft. -e, kk., eyðandi, eyðir.

Øder, ft. -e, kk., (fjár)eyðandi, fjáreyðslumaður (sb.: hann var fjáreyðslumaðr mikill, Fms. III, 83), eyðslumaður.

ødsel, ft. ødsle, e., a) eyðslusamur, útsóunarsamur, (sb.: bruðlunarsamur; glutrunarsamur; óspilunarsamur; Ødeland): Være ø. eyða og spenna. — b) óhóflegur: Ø. Pragt. Ødsle Gjestebud. — c) nægur, nóglegur (sb. Fms. II, 228). — 2) ødselt, sem ao., óhúflega, í óhófi, o. s. frv.: Leve ødselt.

Ødselhed, án ft., sk., eyðslusemi, útsóunarsemi, (sb.: fjár-sóun).

ødsle, a. 1, a) h. s., í orðatiltæk. ø. med noget, sóa e-u út, (sb.: vera óspar á e-u; svá mikla fjársóan hafðe herra Laurentius at afla inn drykkjarföngum, at o. s. frv., Laur.). — b) ás., eyða (e-u): Ø. mange Penge paa noget. Ø. noget bort sóa (sólunda, eyða og spenna) e-u.

Ødslen, án ft., sk., það að ødsle (eyðsla, fjár-sóun).

ødsom, ft. -me, e., (fornt) = ødsel 1, a—b.

Øe sjá Ø.

Øel sjá Øl.

Øg, ft. eins, kl., [sb. eyk-r], (í bændamáli), eykhestur, (sb.: eykur; verkhestur; hestklár; klár, jálkur; meri = dróg; bikkja; turfa).

Øgaard (sjaldh.), smáeyjar í kringum stærri ey.

Øgbytte (í bændamáli), hestakaup.

øge, áa. 1, (en þó einnig øgt í ho. l. t.), [auka], a) (sjaldh.) = forøge. — b) (um sauma), auka (e-u): Der kan øges et Stykke i (til) það má bæta nokkru í (við).

Øgenavn, [aukanafn, Skuggsjá], auknefni; uppnefni. Sb. Spottenavn.

Øghoved (í bændamáli), dróg.

Øgle, ft. -r, sk., [ögli-r?], naðra.

Øglebid ormsbit.

Øglerede, sk., [-rede skylt orðinu hreiðr], ræningjabæli.

Øglesal ormasalur (= salur ofinn — undinn — orma bryggjom): „Nastronds Ø.“

Øgleslægt = Øgleæt.

Øgletunge, bakmálug tunga, rógtunga.

Øgleunge (krakki sem er er allra mesta) illyrmi.

Øgleyngel, (krakkar sem eru allra mestu) illyrmi, (sb. Øgleæt).

Øgleæt naðrukyn.

Øgning, ft. -er, sk., a) það að øge. — b) samkomur (þar sem aukið er í eða við fat): Kjolen er løbet op i Øgningen.

Øie [Øie: auga = Høie: hauga], ft. Øine og (úrelt) Øien [sb. augun], kl., A) um augu í mönnum og skepnum, 1) eiginl., a) auga(ð sjálft): Han har faaet noget i Øiet það hefur setzt e-ð (farið e-ð upp) í augað á honum. — Jeg har ikke lukket et Ø. den hele Nat mjer hefur ekki komið dúr á auga alla nóttina. — Have mørke (lyse, sorte, brune, blaae, smukke, funklende, store, smaa, røde, rindende) Øine vera dökk- (ljós-, svart-, mó-, blá-, fagur-, snar-, stór-, smá-, rauð-, vot-) eygður. Rene Øine skær augu. Et blaat Ø. glóðarauga. — Have Stær paa det ene Ø. hafa vagl (ský) á öðru auganu. — Sætte et Par Øine op reka upp stór augu. — Slaae Øinene ned líta niður fyrir sig. — b) auga(ð að sjóninni til): Være blind paa begge Øine blindur báðum augum (fornt). — Have gode (stærke) Øine hafa góð augu. Have svage Øine þola ekki að reyna á augun (í sjer). — Jeg tør neppe troe mine egne Øine er sem mjer sýnist? — Det lader sig ikke see med blotte Øine það verður ekki sjeð með berum augum. — Slaae Øinene ned; sb. A, 1, a. Kaste et Ø. paa noget líta á e-ð (allra snöggvast); kaste et Ø. i en Bog líta í bók. Faae Ø. paa noget koma auga á e-ð. Følge een med Øinene horfa eptir e-m. Han havde ikke Øinene fra hende den hele Aften, hann hafði ekki augun af henni allt kvöldið, (sb.: augunum hvergi unað gat, utan þar sem Grímur sat). — c) sjón, sýn: Han har mistet sit høire Ø. er orðinn sjónlaus á hægra auganu. Komme af Ø. (Øine) hverfa (að sýn). — d) auga(ð að því leyti sem það lýsir hinum innra manni; sb.: augnaráð, augnalag): Fromhed lyser af hendes Ø. gæzkan skín út úr henni. Et lumsk Ø. lymskulegt augnaráð. Aabne Øine (hreinskilnisleg augu, hreinskilnislegt augnaráð). Talende Øine (augu sem ekki leyna því er í brjóstinu býr). — 2) hálf-óeiginl. og í talsháttum: Øiens Lyst augnagaman. Marken har Øine, og Skoven har Øre, o: ter í holti heyrandi nær. — Have sine Øine overalt taka eptir öllu. Jeg veed ikke, hvor han da havde sine Øine, (jeg skil ekki í, að hann skyldi ekki sjá það). — Have Ø. med noget hafa gát (gætur) á e-u; have et vaagent Ø. med noget hafa vakandi auga á e-u. — Lukke Øinene ved noget látast ekki taka eptir e-u. — Ude af Ø.,

ude af Sind svo fyrnast ástir sem fundir. — Man tog det bort for hans Øine fyrir augunum á honum, (sb.: þá féllu þeir til jarðar fyrir augliti alls lýðs, Stjórn; þá brýtr konungr Frey í sundr, í augliti þeirra, í smá lutl, Fms. X, 312-313; í augliti postulana, fyr öllum lýð; jarl ..... lèt omn — þ. e. ofu — mikinn kynda í augsýn þeim; hann braut .... öll skurðgoð ok stalla, er þar vóro, at augsjándom heiðnom mönnom). Han gik modig i Ilden, endskjøndt han saae den visse Død for Ø. þótt hann sæi bana sinn vísan. — Kom ikke meer for mine Øine! (sb.: kom þú aldregi í augsýn mèr nè sonum mínum, Eg. 458). — Gaae bort fra mine Øine! snáfaðu (snautaðu) burt! — Det er ham en Torn i Øiet, hann má ekki til þess vita, eða þvíuml., (sb. Torn 2). — Rose een i hans Øine hæla e-m upp í eyrun. Han negtede det i mine aabne Øine, hann þrætti þess upp í opið geðið á mjer, hann bar það ofan í mig. Lyve een op i Øinene ljúga upp í opið geðið á e-m. Sige een noget lige i Øinene segja e-ð upp í opið geðið á e-m. Lee een lige (eða lige op) i Øinene hlæja að e-m framan í hann. Noget falder i Øinene, það ber (mikið) á e-u, (t. a. m.: Blandt alle Skilderierne faldt dette især i Øinene); noget falder een i Øinene, e-r kemur auga á e-ð, e-r tekur eptir e-u, (t. a. m.: Den Bog, som jeg søgte, faldt mig strax i Øinene. Hans Pragt var saa stor, at den faldt alle i Øinene. Sb.: reka augun í e-ð). — Være vant til at see med sine egne Øine vera vanur að gá að öllu sjálfur. See med Andres Øine láta aðra (hugsa og) gjöra allt fyrir sig. — Under fire Øine einslega. Det skete under hans Øine fyrir augum honum, (sb. Man tog det bort for hans Øine). See een under Øine, (horfa framan í e-n), sjá e-n, (t. a. m. Han har aldrig seet Fjenden under Øine). Sjaldh.: Gaae een under Øine, láta vingjarnlega við e-n; (einnig:) vera e-m eptirlátur. — 3) óeiginl., a) hugskotssjónir: Dette Syn staaer mig bestandigt for Øiet. Have Gud for Øine gá að guði. — b) hugsunaraugu (Sn. E.), skoðun, skilningur: Nu saae han Tingen med ganske andre Øine nú leizt honum málið allt annan veg. See noget med et mistænkeligt Ø. hafa grun á e-u. I mine Øine, að minni hyggju, að mínum dómi (Fms. VI, 10). Aabne Øinene paa een koma vitinu fyrir e-n. Sætte een Blaar i Øinene (og strøe eens Øine i Blaar) blekkja e-n. — c) girndaraugu; ástaraugu, ástarhugur; o. s. frv.: Kaste sit Ø. paa noget, taka eptir e-u, gefa e-u gaum, eða þvíuml. Han har længe havt Ø. paa den Gaard honum hefur lengi leikið hugur á þeirri jörð. Han har længe havt Ø. paa Pigen, hann hefur lengi haft hug á stúlkunni, (sb.: ætla sjer stúlku). Han har ikke Ø. for andet, end denne Pige, hann sjer ekki sólina fyrir henni. — Een har et godt Ø. til nogen e-m er meinlitið við e-n. — B) um ýmislegt sem hefur eins konar svip af auga, t. a. m. a) (á plöntu) bar, hnappur. Sb. Bladøie, Løvøie. — b) hringur (á stjeli á páfugli). — c) (hver einstök) tala (á spili, — 9 á níunni, 10 á tíunni, 11 á gosanum, o. s. frv.): Have flest Øine eða have de høieste Øine. — d) auga (á teningi, sb. Fms. IV, 211): Slaae lige (ulige) Øine. — e) (kvarnar)auga (sb. Fms. I, 17). — f) auga (á öxi; sb. Sturl. II, 91). — g) auga (á nál eða járngaddi eða þvíuml.) — h) auga (t. a. m. á kaðli). — i) bola (í ost eða brauð).

Øieblegn bóla (eða þvíuml.) á auga eða augnaloki.

Øieblending (einnig **Øienblending**, **Øienblinding**), sk., (sjaldh.), sjónhverfingar, missýningar, (sb.: villuljós).

Øieblik, a) (sjaldh.), augnatillit, augnaráð, augnabragð (sb.: svá segist at hann hefði snart augnabragð, Fms. II, 174). — b) augabragð (sb.: sá sami guð, sem .... allt þeirra verk mátti á einu augabragði niðr slá, Sn. E.), vetfang: Det varede kun et Ø. það stóð ekkert á því. Hvert Ø., á hverri stundu, þá og þegar. For et Ø., allra snöggvast, rjett í þann svipinn (t. a. m.: For et Ø. kan det more). I et Ø., á einu augabragði, í einu vetfangi, í einum svip, á einni svipstund, allt í einu. I det samme Ø., í sama vetfangi, í sömu andránni, samstundis, í því bili, í þeirri svipun. I Øieblikket, undir eins, að vörmu spori (t. a. m.: Jeg skal komme i Øieblikket). Om et Ø. innan stundar. Paa Øieblikket, óðara, undir eins, að vörmu spori. — Det var et skrækkeligt Ø. það var ógurlegt (meðan á því stóð). — c) sá tími sem er að líða (að því leyti sem hann er gagnstæður ókomnum tíma): Han tænker kun paa Øieblikket hann hugsar ekki um ókominn tíma. Leve i (for) Øieblikket (sb.: láta þar nótt sem nemur og kvöld sem kemur).

øieblikkelig sjá **øieblikklig**.

øieblikklig (einnig **øieblikkelig**), a) ft. -e, e., snöggur: En ø. Bevægelse. — b) sem ao., óðara, undir eins, að vörmu spori.

Øieblund, a) blundur, dúr, (sb.: það rann að eins í brjóstið á mjer). — b) (sjaldh.), = Øieblik.

Øiebolt járngaddur með auga.

Øiebryn sjá **Øienbryn**.

Øiebyld augnamein.

øiedannet, [sb. danne], (sem er) eins og auga í lögun.

***Øiefistel** eins konar augnamein.

Øiefæste mið (= e-ð sem miðað verður við).

Øieglas a) sjónargler; (sjer í lagi) það sjónpípugler sem næst er auganu. — b) dálítið gler-ker lagað eptir auga og haft til að baða augað í, (augnastaup).

Øiegund, kl, (sjaldh.), var í auga.

Øiehaar sjá **Øienhaar**.

Øiehinde himna í auga.

Øiehule augnatopt.

Øiehvælving, augað utanvert að því leyti sem það er ávalt, bunga(n) á auga(nu).

Øiekast, augnatillit, augnaskot (Vatnsd.; sb.: augnalag): Et stolt (vredt, omt) Ø. (sb. líta þóttalega — reiðuglega, hlýlega — til e-s). Hun gav ham et venligt Ø., hún leit blíðlega til hans, (sb. litust þau vel til ok blíðliga).

Øiekjertel = **Taarekjertel**.

Øiekreds (sjaldh.) = **Synskreds**.

Øiekrig augnakrókur.

Øielaag sjá **Øienlaag**.

Øielinie stefnan frá auganu að því sem horft er á.

Øiemaal, a) augnaskot (sb.: Meðr skapti mó jörðo skipta innan garðs ..... en meðr augnaskoti utan garðs, Gþl. 286), sjónhending: Gjøre noget efter Ø. — b) (sjaldh.) = **Øiemed**.

Øiemed, a) (sjaldh.), mark (sem miðað er á). — b) tilgangur, (sb. Hensigt a): „Øiemedet af en Handling kan være forskjelligt fra dens Hensigt. Den, som lyver, har til Hensigt at mislede Andre; hans Ø. er egen Fordeel." De havde fælles Ø., þeir höfðu báðir sama í hyggju, þeir ætluðu sjer báðir sama. Forfeile sit Ø. (koma ekki fram áformi sínu).

Øiemuskel vöðvi sem er í sambandi við augað.

Øiemærke, kl., a) e-ð sem miðað er við: Tage Ø. af noget setja e-ð á sig (til að geta fundið það aptur). — b) (nú sjaldh.) = **Øiemed** b.

Øienbetændelse bólga (þroti) í auga.

Øienblending sjá **Øieblending**.

Øienblinding sjá **Øieblending**.

Øienbryn (einnig **Øiebryn**), (augna-)brún.

Øienerve taug sem liggur að auganu.

Øienet sú himna í auganu sem lík er neti (sb. **Nethinde**).

Øienflod, kl., augnavæta (B. H.).

Øienhaar (einnig **Øiehaar**), ft., augnahár, hvarmahár (B. H.; sb. brá).

Øienhvalv, sk., [-hvalv af hválf], (úrelt), = **Øiehvælving**.

Øienlaag (einnig **Øielaag**), augnalok, (sb. brá).

Øienlæge augnalæknir.

Øienpine = **Øiensmerte**.

Øienplaster plástur við augnveiki.

Øiensalve augnasmyrsli.

Øienskade augnamein.

Øienskalk = **Øientjener**; **Hykler**.

Øienskalkhed (úrelt), það að vera **Øienskalk**.

Øienskjerm skyggni (til að hlífa augum).

øienskjøn, fagur á að líta, fríður sýnum.

Øienslyst augnagaman (sb.: þikkir nú öngum annat skemmtan, nema á hann at sjá. En þat er konum ok meyjom svá mikit augnagaman, at hver þikkiz sæl, meðan á þann fagnað sèr).

Øiensmerte augnaverkur. Sb. **Øienpine**, **Øienværk**.

Øiensprog augnamál.

Øiensvaghed, augnveiki (fyrir: augnaveiki); augnamyrkvi (fornt).

Øiensygdom, augaveiki (fyrir: augnaveiki: sb.: þar bætast mönnum augnamein, ef þat vatn bera í augu sèr, Rimb. 354).

Øiensyn (sjaldh.), svipur, yfirbragð: „Hvortil tjener et hoffærdigt Ø.?"

øiensynlig, [sb. augsýnilig-], a) ft. -e, e., auðsjeður, auðsjáanlegur, auðsær, sýnn, auðsýnn; ljós (sb.: hitt er ljóst, at þeir munu vilja vera mínir úvinir fullkomnir, Eg. 64), augljós, sem liggur í augum uppi: See øiensynlige Følger af noget. Det er øiensynligt, at Fordelen ikke opveier Tabet. — b) sem ao., auðsjáanlega, auðsýnilega, berlega.

Øientaage þoka fyrir augum.

Øientand = **Hjørnetand**.

Øientjener, a) sá sem (ekki) er iðinn (nema) þegar húsbóndinn sjer til. — b) bakmálugur hólberi (sb. **Smigrer**).

Øientjeneri, kl., það að vera **Øientjener**.

Øientjeneste = **Øientjeneri**.

Øientrylleri, augna-yndi, (sb. **Øienslyst**).

Øientrøst, a) augnagaman. — b) augnfró, augnagras, *euphrasia officinalis*.

Øienvand lækningavatn við augnveiki.

Øienvidne sjónarvottur (forni): Være Ø. til noget vera sjónarvottur að e-u.

Øienværk, sk., = **Øiensmerte**.

Øieplet blettur í auga.

Øiepunkt (sjaldh.), = **Synspunkt**.

Øieskud, hnappur (á plöntu); bar.

Øiesteen, [sb. augastein-n, Hkr.], a) augasteinn. — b) e-ð sem manni þykir ákaflega vænt um, (sb.: hann ann honum sem augum í höfði sèr, Nj. 217): Denne Datter er hans Ø.

Øiestjerne (í skáldskap) = **Øiesteen** a; (sb.: augu „má svá kenna, at kalla sól eða tungl, skjöldu ok gler eða gimsteina eða stein brá eða brúna, hvarma eða ennis").

Øiesyn, [sb. augsýn], a) sjón (= það að sjá): Efter Øiesynet (eptir því hvernig e-ð er) að sjá. Tage noget i Ø. skoða e-ð. — b) ásýnd, eða þvíuml., (sb. **Aasyn** 3): Hans Ø. lover intet godt (sb.: eigi deilir litr kosti, ef þú gafz vel, Nj. 78).

øiet, ft. **øiede**, e., a) sem aptari hluti af samsettu orði (sb. **eenøiet**, **blaaøiet**, o. s. frv.), -eygur (fornt), -eygður (fornt og nýtt). — b) sem auga er á: En ø. Naal.

Øievig = **Øiekrig**.

Øievædske, a) vökvi innan í auganu. — b) vatn í augum (þegar manni vöknar um þau).

øine, s. 1, 1) b. s., a) líta: „Hvorhen vi ø." — b) sjá (svo langt): Man øiner ikke derhen (þangað sjest ekki), fordi Skoven ligger imellem. Saa langt man kan ø. (svo langt sem augað eygir), er der intet Menneske at see. — 2) ás., a) koma auga á: Saasnart hun øinede ham iblandt Mængden. — b) eygja: Han var allerede saa langt borte, at man knap kunne ø. ham. — Óeiginl.: Jeg øiner (sje) Haab om Redning.

Øl (einnig ritað Oel), ft. Øle, sk., [sb. ál = ól], (úrelt, nema í mállýzkum), ál.

Øl, án ft., kl., [öl], öl, (sb.: tak rúgbrauð ..... ok brjót í vín eða öldr, 655 XXX); bjór; (sb. mungát): Brygge Øl gjöra (búa til) öl. Fade Øllet. Hvidt Øl (eins konar bjór). Gammelt (stærkt, godt) Øl. Tyndt Øl dauft öl. — b) sb. Arveøl, Fæstensøl, Graveøl, o. s. frv. — „Foruden Øl og Mad er Helten ingen Ting" matur er mannsins megin. Orðskv.: Bedre er tyndt Øl, end tør Skaal (sb.: betra er lítið enn ekki neitt).

Ølafgift öltollur.

Øland, [eyland], eyland, ey.

Ølanker ölkvartil (= kvartil um haft er undir öl).

Ølbimpel ölkútur (= kútur sem hafður er undir öl).

Ølbod, ft. -er, ölbúð (= ölsölubúð).

Ølbroder (sjaldh.) = Svirebroder.

Ølbrygger ölgjörðarmaður.

Ølbryggeri ölgjörðarhús.

Ølbrygning ölgjörð.

Ølbærme öldreggjar.

Øldrikker, ft. -e, kk., öldrekkur, öldrykkjumaður.

øldrukken, [sb. drikke], drukkinn af öli, (sb.: ölvaður, ölóður, ölær).

Øldunk, ft. -e, sk., ölbrúsi (= brúsi sem öl er haft í).

Øleddike ölvínan búið til úr öli.

Ølfad öláma (= áma sem öl er haft í).

Ølflaske ölflaska (= flaska sem öl er haft í).

Ølgilde öldrykkja.

Ølgjær það sem tekið er úr öli meðan gjörðin er í því og haft til að gjöra gjörð í öðru öli.

Ølgjæring sú gjörð (sá gangur) sem látin(n) er koma í öl þegar það er búið til.

Ølglas ölstaup: Drikke Viin af Ø.

Ølhandel ölverzlun.

Ølhandler, ft. -e, kk., ölkaupmaður.

Ølhane krani á öltunnu.

Ølhore e-r af auðvirðilegustu pútum.

Ølhuus ölhús (þar sem öl og brennivín er veitt fyrir borgun).

Ølkande ölkanna.

Ølkar ölker (= ker sem öl er gjört í).

Ølkippe lítilfjörlegt ölhús.

Ølkjelder, ölkjallari, a) = kjallari þar sem öl er geymt í tunnum. — b) ölsölukjallari.

Ølkone ölsölukona.

Ølkro minna háttar ölhús.

Ølkruus ölkanna.

Øllebrød grautur úr brauði og öli o. s. frv.

Øllegrød kaldur grautur sem upp er velgdur í sjóðheitu öli.

øllet, ft. øllede, e., [ölvað-r], (í tali), ölvaður, ölóður ölær.

Ølmaal það hvernig öl er mælt.

Ølost mjólk sem hleypt er með öli.

Ølprøver áhald til að reyna hvað sterkt öl er.

Ølruus víma eptir öldrykkju.

Ølsalg ölveitingar (fyrir borgun).

Ølskjenk, sk., borð þar sem öl er skenkt í veitingahúsi.

Ølskjenker = Øltapper.

Ølskjenkning ölveitingar (fyrir borgun).

Ølsmaal (úrelt nema í mállýzkum), öldrykkja.

Ølsnak (ómerk) ölmál.

Ølsuppe saup sem öl er í.

Ølsvøbe, [Øl = ól], (úrelt nema í mállýzkum), eins konar keyri.

ølsyg veikur eptir drykkjuskap.

Ølsyge ölsýki (B. H.).

Ølsøbe = Æggesøbe.

Øltapper, ft. -e, kk., ölmaður (= maður sem veitir öl og brennivín fyrir borgun).

Øltønde öltunna (þ. e. tunna sem höfð er undir öl og tekur 272—280 merkur).

Ølund skógvaxinn hólmi.

øm, ft. -me, e., [aum-r], 1) aumur (í líkri merk. og) sár, viðkvæmur: Han har et ømt Knæ honum er sumt hnjeð. Han er øm over hele Legemet honum er sumur allur líkaminn. — Røre een paa det ømme Sted, koma við kaunin e-s, (sb.: Nú graiptu á kýlinu, því er ek hugða at fyrir löngu myndi springa, Fms. VII, 121). „Sagen var øm som en Diesteen, at røre ved" það var eins og að koma við hjartað í honum. — 2) aumhjartaður (sb.: aumhjartaðr, ... við alla vesla menn, 619: maðr góðgjarn ok ástboltr hverjum manni ok aumhjartaðr yfir úförum hvers manns), viðkvæmur: Hun er alt for øm over sine Børn hana tekur of sárt til barnanna sinna. Et ømt Hjerte (viðkvæmni). — b) hlýlegur, eða þvíuml.: Et ømt Blik. Et ømt Favntag (sb. veitir nú hvárt öðru fægilig faðmlög ok blíða kossa).

ømbenet sem (þiggj.) eru aumir fæturnir (sb. Been 2, a).

ømel sjá ømmel.

ømfødet, ft. -fødede, e., sárfættur.

ømfølende, [sb. føle], = øm 2, a.

ømfølsom, mjög viðkvæmur, (sb. øm 2, a).

Ømfølsomhed, sk., mikil viðkvæmni.

Ømhed, án ft., sk., a) eymsli: Smerte og Ø. i Bylden. — b) viðkvæmni: Hun har lige saa stor Ø. for (hana tekur jafn-sárt til) det fremmede Barn, som for sit eget. Pleie een med kjærlig Ø. (hjúkra e-m með allri alúð).

ømhjertet, ft. -hjertede, e., [sb. aumhjartað-r], aumhjartaður (sb. øm 2, a).

ømkjævet, ft. -kjævede, e., = blødmundet.

ømme, ás. 1, [eyma], 1) í ø. sig, a) kveinka, (sb.: þá tók hún at ræðask ok eymdi sik, 619): Han ømmede sig ikke engang, da Benet blev afsat. Ø. sig ved (over) noget. — b) kynoka sjer (við e-u): Man ømmer sig ved at sige ham den ubehagelige Sandhed. — 2) í ømmes, a) sárna (sb.: Tók Faxa nú heldr at sárna skallion, Fss. II, 451); eymast. — b) kumast við (af e-u): Ømmes ved noget.

ømmel (einnig ritað ømel), e., (úrelt), = jaloux.

Ømmelhed, án ft., sk., (úrelt) = Jalousie.

ømmelig, ao., (eins og) með eymslum: Han træder (gaaer) saa ø. paa Fødderne, hann gengur eins og hann sje sárfættur; hann þolir varla að stíga á fæturna.

ømskindet, ft. -skindede, e., a) hörundssár. — b) (sem er allra mesti) örkvisi (fyrir: aukvisi).

ømtaalig (sjaldh.) = ømskindet.

ønske, án. 1, [æskja], a) æskja (e-s, eða: e-m e-s): Han ønsker sig en Søn. — Jeg ønsker og haaber intet mere. — „Een ønsker sig rig og een ønsker sig stor" (sb. mundak eigi kunna at æskja minn mann á annan veg). — Hun ønskede helst at (vildi helzt) kjøre alene. Jeg ønsker ikke (mig langar ekki til), at det skulde skee. — Orðskv.: Bedre at eie, end at ø. betra er að eiga enn æskja (Orðskviðasafn). — b) óska (e-s, eða: e-m e-s — með orðum; sb.: biðja — árna — e-m e-s): Ø. een Lykke paa Reisen biðja e-m velfarnaðar. Ø. een glædeligt Nytaar.

Ønske, ft. -r, kl., ósk: Jeg har et Ø. mig langar til nokkurs. Yttre (tilkjendegive) et Ø. segja, til hvers mann langi. Opfylde (efterkomme) eens Ø., gjöra bón e-s, verða við bón e-s. Faae sit Ø. opfyldt fá það sem maður æskir. Være ved sine Ønskers Maal (hafa nærri náð því sem maður hefur girnzt). Afslaae (negte) een et Ø., synja e-m e-s, neita e-m um e-ð. Endog dette uskyldige Ø. maa jeg negte mig selv jeg má ekki láta þetta eptir mjer, hvað þá annað. Alles Ønsker ledsagede ham (allir báðu honum góðs), da han drog bort. Det gik ham efter Ø. gekk honum að óskum (sb. þú ert virðingamaðr mikill ok gengit lengi at óskum líf þitt). — b) e-ð sem maður æskir sjer, e-ð sem mann langar til: En saadan Bopæl har længe været mit Ø. mig hefur lengi langað til að eiga svona bústað.

Ønskebarn (í tali), barn sem mann hefur lengi langað til að eignast.

Ønskehat óskahattur (að sínu leyti eins og og óskasteinn).

ønskelig, ft. -e, e., a) sem (eig.) óskanda væri: Det var ikke ønskeligt, at enhver Reise skulde koste saa meget, það kæmi sjer illa, ef o. s. frv. — b) ákjósanlegur: Et ønskeligt Veir bezta veður. En ø. Vind góður (bezti) byr.

ønskemæt sem fengið hefur alit er æskti.

Ønskeqvist töfrasproti (til að finna fje í jörðu o. s. frv.).

ønskværdig eptirsóknarverður.

ør, ft. -e, e., [ær-r], ringlaður.

Øre, sk., [eyri-r], (úrelt), a) hálf örtug. — b) fimm skildingar. — c) aurar (= fje).

Øre, [eyra], ft. -n [sb. eyrun] og -r, kl., A) um eyru á mönnum og skepnum, 1) eiginl., a) eyra(ð sjálft): Have ondt i Ørene hafa hlustarverk. Slaae een paa Øret reka (gefa) e-m utan undir. — b) eyra(ð að heyrninni til): Have gode Øren vera heyrnargóður. — 2) í talsháttum og óeiginl. að nokkru leyti eða öllu: Han har noget (eða en Skjelm) bag Øret, hann býr yfir e-u (e-m brellum), það býr e-ð í honum. Holde een i Ørene, sitja ofan á e-m, hafa e-n í skefjum. Holde Ørene stive, bila ekki, leggja ekki árar í bát, láta ekki hugfallast. Skrive noget bag Øret festa e-ð í bug sjer. Sove paa sit grønne Ø., sofa eins og steinn, durma. Spidse Ørene taka vel eptir. Tabe Næse og Øren, verða öldungis hissa, (sb.: það datt ofan yfir mig; það gekk öldungis yfir mig; það gekk öldungis fram af mjer). Til begge Ørene, eða til op over Ørene (t. a. m.: Sidde i Gjeld til op over Ørene vera skuldunum vafinn. Sidde i Forretninger til op over Ørene, sjá ekki út úr því, sem maður hefur að gjöra; sb.: önnum kafinn. — Er han gift? Ja, til begge Ørene, já, harð-kvongaður; það mundi svara því, eða þvíuml.) — Have Ø. for noget (vilja) taka eptir e-u. Være lutter Ø. taka nákvæmlega eptir. Have lange Øren vera forvitinn (og hneigður fyrir að standa á hleri). Det skurrer i hans Øren það á ekki við hann (að heyra slíkt). Han prædiker for døve Øren það er eins og hann tali við stokk eða stein. Lade eens Ord gaae ind af det ene Ø. og ud af det andet, láta e-ð eins og vind um eyrun þjóta, (sb.: Svá var sem Kálfi færi annat eyra út, þótt hann heyrði slíkt talat, Fms. VI, 46). — B) eyra (á e-u ílátí): En Jydepotte med Øren (Ører). Orðskv.: Smaa Gryder have ogsaa Øren betri er belgur enn barn (belgurinn þegir, en barnið segir).

Øreballe stumpur með eyrum.

Øreheen hlustarbein.

Ørebøl eyrisból (í Norv. og Svíþjóð).

Ørebrusen = Øresusen.

Ørebrusk brjósk(ið) í eyra(nu).

Ørebyld kýli í eyra.

ørebannet, [sb. danne], (sem er) eins og eyra í lögun.

Ørebæl = Ørehule.

Ørefedt = Ørevox.

Ørefigen, ft. eins, kl., löðrungur; snoppungur; pústur; skjambi; kjaptshögg; (sb. Kindhest): Give een et Ø. gefa (reka) e-m utan undir. Han fik et Par Ø.

Øreflade flötur á eyrauu afuuverðu.

Øreflip = Ørelæp.

Øreflod, kl., eyrnarennsli.

Øregang = Høregang.

Øregryde pattur með eyrum.

Øreguld (úrelt), eyrnagull (fornt).

Ørehaar sjá Ørenhaar.

Ørehammer yzta hlustarbeinið.

Ørehinde = Trommehinde.

Ørehorn heyrnarpípa.

Ørehue húfa með eyrnaskýlum.

Ørehul hlustarmunni.

Ørehule eyr(n)ahol (B. H.). Sb. Ørehuulhed, Ørehal.

Ørehuulhed = Ørehule.

Ørehvælving ayra(ð) í kringum eyrnahol(ið).

Ørehæng það sem niður hangir úr eyrnahring.

Ørekjertel eitill fyrir framan eyrað *glandula parotis.*

Øreklang = Øresusen.

Øreklingen = Øresusen.

Ørekrukke krukka með eyrum.

Ørekube = Ørehul.

ørelappet, -lappede, e., sem hefur litil lafandi eyru: En ø. Fugl.

Ørelokker (einnig Ørenlokker), ft., lokkar sem falla niður um eyruu. (Sb. Ørenhaar).

Ørelæbe neðanvert eyr(n)abrjósk (á manni).

Ørelæp, eyrasnepill (Hist. I, 492; sb.: ak hèldi í eyrnasnepla, Karm. 86), eyrablað (fornt). Sb. Øreflip, Øretip.

øreløs eyrnalaus.

Øremiddel (e-ð sem haft er til) eyrnalækning(ar).

Øremuskel eyr(n)avöðvi.

Ørenhaar (einnig Ørehaar), hár sem hangir niður um eyrun. (Sb. Ørelokker).

Ørenlokker sjá Ørelokker.

Ørenlyd manns mál: Man kan ikke høre Ø. (það heyrist ekki manns mál) for deres Snakken og Støien.

Ørenring eyrnahringur.

Ørenslange (í almiúga tali), eyrnahringur (líkur höggarmi í lögun).

Ørentvist sjá Øretvist.

Øreperle perla í eyrnahring.

Ørepine, hlustarverkur, eyrnaverkur (B. H.). Sb. Øresmerte.

Øresaar sár (fleiður) í eyra (hlust).

Øresang = Øresusen.

Øreskarn eyrnasaur (B. H.).

Øreskee eyrnaskefill.

Øresmerte = Ørepine.

Øresmykke, eyrnaskart, (sb. Øreguld, Ørenring).

Ørespreite pípa sem vökva er spýtt með inn í hlustir til heilsubótar.

Øresusen suða (hljómur) fyrir eyrum. Sb. Ørebrusen, Øreklingen, Øreklang, Øresang.

Øretip = Ørelæp.

Øretromme (hin) innri hlust (sem er fyrir innan hljóðhimnuna — sb. Trommehinde).

Øretuder, ft. -e, kk., rágberi (sb. Sn. E.),

Øretuderi, kl., rógur (fornt: róg), rágburður.

Øretvist (einnig Ørentvist), ft. -er, sk., (eins konar skorkvikindi) *forficula auricularis.*

Ørevidne heyrnarvottur.

Ørevox eyrnamorgur. Sb. Ørefedt.

Ørhed, án ft., sk., ringl; svimi.

Ørk og Ørken, ft. Ørkener og Ørkner, sk., [fyrrum ritað Ødk-; sb. auð-r], eyðimörk; óbyggðir; (sb. öræfi): Sinais Ørken. Reisen igjennem Ørkenen. — „Dødens tause Ø."

Ørken sjá Ørk.

Ørkenstad borg í eyðimörku: „Den thebaiske Ø."

ørkesløs, [e. a. yrkislaus-s], a) sem ekkert gjörir, iðjulaus, aðgjörðalaus: Ørkesløse Dagdrivere landeyður. Jeg maatte gaae ø. den hele Dag (sb.: geta ekki tekið hendi til neins). Sidde ø. sitja auðum höndum. Et ørkesløst Liv (aðgjörðaleysi) var ham utaaleligt. En ø. Travlhed (fum ag framkvæmdarleysi). — b) sem er til einskis, sem er af-aukið: Dette Ord staaer her ganske ørkesløst.

Ørkesløshed, án ft., sk., iðjuleysi, aðgjörðaleysi.

Ørn, ft. -e, sk., [örn], ärn (kk. að fornu fari), ari (fornt): Den brune Ø. (*falco fulvus*). — Den romerske Ø. (sb.: Sigurðr .... ak Munan .... báru 2 ríkisvöndu af silfri — gullkross á öðrum, en ari af gulli á öðrum, Fms. X, 15). En flakt Ø. (flattur ari — í merki sumra ríkja).

Ørnefjæder arnarfjöður.

Ørneflugt arnflugur: „Pindars Ø."

Ørneham arnarhamur (Sn. E.).

Ørneklo arnarkló (Fas. III, 653).

Ørnenæb arnarnef.

Ørnenæse konunganef (þ. e. bjúgt nef ag lóður á).

Ørnerede, sk., arnarhreiður.

Ørneunge arnarungi.

Ørnevinge arnarvængur (Stjórn).

ørnevinget arnfleygur (J. H.).

Ørred (einnig ritað Ørret og Ørt), ft. Ørreder ag Ørter, sk., [sb. aurriði], fisktegundin *salmo foria.*

Ørret sjá Ørred.

Ørs, ft. Ørse, kl., [sb. ess], (úrelt), gangari (um hest).

Ørt sjá Ørred.

Ørtug, ft. -er, sk., [örtug], (úrelt), a) nafn á eins konar peningum. — b) (fyrrum), α) 10 skeppur (af rúgi). — β) 12 skeppur (af byggi). — γ) 20 skeppur (af böfrum).

Øse, ft. -r, sk., [ausa], a) = Øsekar. — b) (í tali), demba, hvolfa: Vi fik en Ø. paa os.

øse, s. 1, [ausa], A) sa., ausa, 1) e-u, a) eiginl.: Ø. Vand af Bækken med Haanden. Ø. Olie i Ilden (óeiginl.: gjöra vont verra). — Án þol.: Ø. oven af en Gryde fleyta (ofan af potti). — Vi øste Kornet (Saltet) op i Tønden (sb.: þeir „blóðu síðan at grjóti ok jósu at moldu", Eg. 300). — b) óeiginl., α) ø. Penge ud, ausa út fje sínu (Fos. III, 198), austraka fja sinu (Fas. III, 198, 202); eyða ag spenna. — β) denne Forfatter har ikke øst af (hefur ekki hagnýtt) de bedste Kilder. — 2) e-ð: Ø. en Baad ausa bát. — Ø. et Kar tomt ausa upp (þur-ausa) ker. — B) h. s.: Regnen (eða det) øste ned (það var steypi-regn) den hele Nat. En øsende Regn steypi-regn.

Øsekar, austker (N. g. L. I, 59), austuraker (Gþl. 424), austakota (Grágás II, 171), austurtrog, bytta (Grett.).

Øsen, án ft., sk., það að øse (austur).

Øserum, kl., austurrúm.

Øseskee, skeið til að ausa upp úr potti með, (sb. eysill, ausa).

Øseskovl eins konar reka sem ausið er með.

Øsestrippe lítil strilla sem ausið er með.

Øsetrug brunntrog (þ. e. stórt trog sem ausið er upp í úr brunni til að vatna gripum í).

Øseværk, ft. -er, kl., tilbúningur sem ausið er með (sb. Spandeværk).

Øsken, ft. -er, sk., auga (til að krækja e-u í eða draga e-ð í); lykkja, eða þvíuml.: „En Sølvpenge, der rundt om er forsynet med Øskener, hvori hænge smaa, tynde Sølvstykker".

Øsning, ft. -e, sk., = Øsen.

Øst (einnig Öst) og Øster, án ft., sk., I) Øst, [aust-, t. s. m. í austfirzkr, austmaðr], austur, austurätt: Huset ligger lige i Ø. og Vest snýr beint í austur og vestur. Vi seilede lige i Ø. beint í austur, í há-austur. „Mod Østen (að austanverðu, til austurs) grændser den til Morgenrøden" (sb.: Syria .... liggr austanverð viðr ána Euphraten, en vestanverð at vöru mikla hafi, Stjórn). Vende sig mod Østen snúa sjer í austur (til austurs). — b) austurálfa, austurvegur (sb.: sú stjarna, er austrvegs-konungum vitraðiz, Stjórn): De Vise af Østen. — II) Øster, [austr], 1) sem nafn, austur: Det dages i Øster. Søge i Øster og Vester leita í allar áttir. Een løber i Øster, en anden i Vester, þeir hlupu hver í sína óttina, (sinn í hverja sundrungina). — 2) øster, sem ao.: Øster fra að austan. Øster paa, í austur, austur á leið. — B) hingað má heimfæra miðstigið østre, [eystri], eystri: Paa den østre Kant.

østen, [austan], a) sem e.: Vinden er (stik) ø. hann er (rjett) á austan. — b) sem ao.: Sjælland ligger ø. for Jylland fyrir austan Jótland.

Østenstrøm austan-straumur (í sjó).

Østenvande = Østenstrøm.

Østenveir, [austanveð-r], austanveður (fornt).

Østenvind [austanvind-r], austanvindur (Skuggsjá), (sb.: austangola).

Øster sjá Øst II, A, 1.

øster sjá Øst II, A, 2.

Østerbøigd, austurbyggð, hin eystri byggð (á Grænlandi).

Østerkant sjá Østkant.

Østerland, a) austurhluti (lands eða eyjar): Føhrs Ø. — b) [sb. austrlönd], austurlönd, austurríki (sb.: þat var þá ar ek — þ. e. David — lifða ak vark kanungr kallaðr í austrríki, 623), austurvegur (Rimb. 410), austurálfa.

østerlandsk, ft. -e, e., austurríkis-, austurvegs-, austurálfu-, (sb. orientalsk): Ø. Dragt (Smag, Yppighed). Østerlandske Sæder.

Østerled, sk., (úrelt), a) = Østerland b, Øst I, b. — b) austurvegur (= löndin við Eystrasalt).

Østerleding (úrelt), = Østerlide, Østerled.

Østerlide, austurætt (fornt, = austarátt): „Nu rinder Solen op af Ø."

Østerrige, [austrriki], a) (fornl.), austurvegur. — b) Austurríki (í þeirri merk. sem nú tíðkast): Keiseren af Ø.

østerrigsk, ft. -e, e., sem lýtur að Austurríki (í hinni nýju merk.): De østerrigske Stater löndin (fylkin) í Austurríki.

Østers, ft. eins, sk., [sb. ostra — þaðan af köllum vær eins háttar skelfiskakyn ostrur, Stjórn], ostra *ostrea edulis:* Man antager, at Østersen ikke ganske mangler Bevægelsesevne. — Saa dum som en Ø. nautheimskur.

Østersbanke rif sem ostrur eru á.

Østersbænk = Østersbanke.

Østersfangst ostrutekja.

Østersgilde ostruveizla.

Østershandler, ft. -e, kk., ostru-kaupmaður.

*Østerspostei brauðkalla (sb. Postei a) með ostrum í.

Østersskal ostruskel.

Østersøen (með greininum), Eystrasalt.

østersøisk, ft. -e, e., austurvegs- (= sem er í eða úr löndunum við Eystrasalt, sem lýtur að austurvegi, eða þvíuml.): Ø. Rug austurvegsrúgur. Den østersøiske Handel. Ruslands østersøiske Provindser hin gerzku fylki við Eystrasalt.

Østkant og **Østerkant**, ousturhlíð, austurhluti.

Østkyst austur-strönd.

østlig, [sb. austrlig-], 1) ft. -e, e., a) austlægur, α) ousturlegur (sb.: konungr Moabitarum Balak leiddi mik af oustrligum fjöllum, Stjórn; sb. austanverður). — β) austrænn, (sem er) á austan: Ø. Vind. — b) sem veit í austur: Den østlige Deel af Landet austurhluti landsins. — 2) sem oo., í austur: Styre (seile) ø.

østne, ás. 1, (sjaldh., og ekki nema) í orðatiltæk. ø. sig = orientere sig (sb. orientere).

østre sjá **Øst** II, B.

Østside = **Østkant**.

øve, ás. 1, a) venja (e-n eða e-ð við e-ð), temja (e-n við e-ð eða til e-s — sb.: tem þik til, hvorsu þú megir þess sitja á hesti þínum, er bæði sé fegrst ok fastast, Skuggsjá; sb. einnig b): Ø. sig i at ride. Ø. sig i Tegning. Ø. sig paa Klaveret (venja sig við að leika á hljóðborð). Der har du noget at ø. (reyna) dig paa. — Ø. Tropperne i Vaaben kenna liðinu (venja það við) bardagabrögð. — En øvet (vanur, leikinn) Lærer. Øvede Tropper. — Ø. sine Kræfter iðka aflraunir. Ø. Forstanden ved Eftertanke (auka vit sitt á umhugsun). Ø. Taalmodigheden iðka (temja sjer) þolinmæði. — b) temja sjer, iðka, vona; fremja, drýgja: Ø. et Haandværk. Ø. Gudsfrygtighed iðka guðræðslu. — Ø. Trolddomskonster fremja fjölkynngi.

Øvelse, ft. -r, sk., a) vani: Lære noget ved Ø. venjast við e-ð. Ø. gjør Konsten let eða Ø. er en god Læremester lönin eykur alla mennt. — b) íþrótt: Dandsen, Riden, Fegten ere ridderlige Øvelser.

Øveplads svið þar sem íþróttir eru kenndar.

øverlig, (hálf-úrelt), a) ft. -e, e., sem er ofarlega: „Naar Jorden i de øverligere Lag er løs og let.“ — b) sem ao., ofarlega.

øverst sjá **over** II, B.

Øverst (eða **Øverste**), ft. **Øverste** og **Øverster**, kk., (fornl.), foringi, oddviti: Øversten for Drabanterne. Rytternes Øverster riddaraforingjarnir.

Øverste sjá **Øverst**.

Øvestykke e-ð sem maður á að reyna sig á (til að verða leikinn í e-u).

øvre sjá **øver** II, A.

øvrig, ft. -e, e., a) hinn: Een af Døttrene er gift; de øvrige (hinar) ere hjemme. De Øvrige af Raadet hinir ráðherrarnir. Her bringer jeg de øvrige Penge hina peningana. Den øvrige Deel af Folkene hinn hlutinn = hinir. Af Renterne bestrides Drengens Opdragelse; det øvrige lægges til Capitalen hinu er bætt við innstæðuna. — b) sem er eptir: Mine øvrige Dage það sem jeg á (eptir) ólifað. — c) i øvrigt, að öðru leyti; á hinn bóginn.

Øvrighed, ft. -er, sk., yfirvold; yfirboði = valdsmaður: Den høieste Ø. i en Stat. Øvrigheden i Byen. Den geistlige (verdslige) Ø. De underordnede Øvrigheder.

Øvrighedsbestilling valdsmanns-embætti.

Øvrighedshandling embættisverk yfirvaldanna: „Udlæg er ikke en Ø., men en Retshandling“.

***Øvrighedsperson**, (maður sem er) yfirvold, valdsmaður.

øxe, ás. 1, [öxa], (úrelt), öxa (Fms. II, 233).

Øxe, ft. -r, sk., [öxi], öxi (fornt: öx), exi (fornt: ex): Øxen gik af Skaftet öxin gekk af skaptinu.

Øxebid, kl, axaregg (fornt: öxaregg).

Øxeblad skaptlaus öxi.

Øxeeg, [öxaregg], = **Øxebid**.

Øxehammer, [öxarhamar-r], axarhamar (fornt: öxarhamar); axarskolli (fyrir: öxarskalli).

Øxehammerøl, kl., (fyrrum), eins konar áfengt öl (sem maður varð eins og rotaður af).

Øxehug axarhögg.

Øxel, ft. **Øxler**, sk., [œxl], (úrelt) æxli (fornt: œxl).

Øxendriver = **Oxedriver**, **Qvægdriver**.

Øxenhandel = **Studehandel**.

Øxenhold sjá **Oxehold**.

Øxenhuus = **Oxestald**.

Øxenmarked = **Studemarked**.

Øxenskat sjá **Oxeskat**.

Øxenstald sjá **Oxestald**.

Øxentold tollur af nautum sem flutt eru til sölu.

Øxentorv torg þar sem naut eru seld.

Øxenvogn vagn sem yxn draga.

Øxeskaft, [öxarskapt], axarskapt (fornt: öxarskapt).

Øxetang, [-tang af tang i töng], axar-klauf (= klauf á axarskalla, búið til að draga út nagla með).

Øxeøie axarauga (fyrir: öxarauga; sb.: fékk Dugfúss brotit skaptit við augat, Sturl. II, 91).

øxle, b. s. t, [œxla], (úrelt), aukast; frjófgast.

øxnet, ft. **øxnede**, e., [sb. yxna], (um kú), a) sem leidd hefur verið; (sem er) kelfd. — b) (í mállýzkum), yxna.

VIÐBÆTIR OG LAGFÆRINGAR.

Hið danska orð, sem er sett fyrst, með gisnu letri og „...:“ fyrir aptan, merkir greinina um það orð, („Aandsgaver...:“ = „Í greininni um Aandsgaver“, o. s. frv.).

Aandsgaver...: Vantar „ , ft.,“ á milli orðanna.

„Abildgaard=Æblehave. Sb. Frugthave.“ vantar.

„abildgraa, [apalgrá-r], apalgrár (Nj.).“ vantar.

„Abildtræ, ft. -er, apaldur (fornt).“ vantar.

*Accise ...: Fyrir aptan „drykkjar“ má bæta við: „ , matvælatollur“.

*Aet ...: 3) mætti einnig heita „deild“ (ekki síður enn „partur“ eða „atriði“).

*actionere ...: „*actoniere“ les „*actionere“.

adsporge ...: í 1. línu, milli „adsporge“ og „spyrja“, vantar „ , ás.,“.

„*affabel, ft. affable, n., viðræðisgóður, þýður, o. s. frv. Sb. omgængelig.“ vantar.

affatte ...: Fyrir aptan „orða“ mætti setja þetta dæmi: „A. et Document i den rigtige Form.“

afgrøfte ...: „afgrøvte“ les „afgrøfte“.

afhænde ...: í 1. línu vantar „1“ fyrir aptan „ás.“.

aflede ...: „ás.,“ þarf ekki.

Affats ...: „-er“ les „Affatser“.

affides ...: Fyrir aptan „á afviknum stað“ mætti setja „ , einslega“.

afftaae ...: „Fms. III.,“ les „ , Fms. III,“.

affættelig ...: „útgengilegur“ les „ , ft. -e, e., útgengilegur“.

„Aftengraad aptan-grátur (sb. Morgenlatter).“ vantar.

„aftensyg, veikur að kvöldi dags eða á kvöldin, kvöld-sjúkur.“ vantar.

aftrykke ...: „þrísta“ les „þrýsta“.

Aftræde ...: þessari grein er bezt að sleppa.

Agerbrug ...: Fyrir framan „=“ vantar „ , kl.,“.

*Alarm ...: Fyrir aptan „Blind A.“ mætti setja: „fælingar (sb. Fms. XI, 160).“.

alke ...: Fyrir framan „vaða elginn“ má bæta inn í „ösla,“.

„Almetræ=Ælmetræ.“ er á röngum stað, næst fyrir neðan Alm.

*Ammunition ...: Fyrir framan „=“ vantar „ , sk.,“.

„Angrebsforbund, [af hinu síðara Forbund], samband til að herja á aðra, hernaðarsamband.“ vantar.

Anker (hið neðra) ...: „Lette A.“ er kallað í fornbókum „draga upp akkeri, heimta upp akkeri sín, hafa upp akkerin“.

Anstand ...: Fyrir aptan „kurteisi“ hefði mátt setja „ , (sb.: bera sik hulðrsamliga, Stjórn)“.

Anstændighed ...: Betra væri að sleppa „ , ft. -er,“.

„*Antithese, ft. -r, sk., = Modsætning e.“ vantar.

antyde ...: Fyrir framan „(nýtt orð)“ vantar „ , ás.,“.

Anviisning... og anvise ... standa rangt — það fyr, er síðar skyldi.

*Apogæum...: „fjalægð“ les „fjarlægð“.

„*Apothekervægt lyfjavog: Krammervægt og A.“ vantar.

Arbeide ...: Fyrir „Arbeid (optast ritað Arbeide), ft. -er,“ ætti að standa:

„Arbeid sjá Arbeide.

Arbeide, ft. -r, (einnig Arbeid — ft. -er —, en sjaldan haft, nema í eig. et., sem fremri hluti af samsettu orði),“.

Arild (hið efra)...: (ritað Ærold að fornu fari, t. a. m.: „som af ærold warit haffuer“) mun vera dregið af ár alda (sb. Völuspá í 3. erindi).

Arpe ...: „Arp“ les „Arpe“.

„Arts sjá Ars.“ vantar.

Arveret... og Arverige ... standa rangt — það fyr, er síðar skyldi.

„As sjá Es 1.“ vantar.

Asp ...: Fyrir aptan „Asp“ vantar „(einnig Æsp)“.

*Asthma ...: Eptir „hryggla“ hefði mátt setja „; andarteppa“.

*Atmosphære ...: Fyrir aptan „þokulopt“ hefði átt að setja „ , vætulopt (Stjórn)“.

„atten átján.“ vantar.

„*Avers, sk., aðhverfa (á peningi).“ vantar.

B ...: „be“ les „Be“.

„*Baadsmandsmat undir-bátstjóri (á hafskipi).“ vantar.

Bad ...: í 4. línu er „í:“ dottið úr á milli „sig“ og „Gaae“.

Bag, bag ...: bageft ... hefði átt að vera í greininni um Bag, bag, eins og forrest ... í greininni um for, o. s. frv.

bagerst er að sönnu tekið fram í greininni um bagest, en vantar á sínum stað.

„bagfra, ao., á bak(a til): Besee noget forfra og b. bæði í bak og í fyrir.“ vantar.

„Bagklov, klauf á apturfæti, apturklauf.“ vantar.

Bagkolle... stendur á röngum stað, á milli „Bagkjod“ og „Bagklo“.

„baglænds sjá baglængs.“ vantar.

„bagover, ao., aptur á bak.“ vantar.

„bagpaa, ao., aptan á; í bakið.“ vantar.

„Ballie sjá Balle.“ vantar.

*baltisk... og baltre... standa skakkt, — það fyr, er síðar skyldi.

*Balustrade ...: „1“ les „a“.

[-bar...: Bezt væri að sleppa hjer „solbar,“.

Barneaar ... og Barnealder ... standa rangt.

Barsel ...: Hjer á að sleppa „ , vera komin að falli“.

baxe ...: Fyrir aptan „sb.“ mætti setja „byxingar og“.

bebe (har), h. s. 1, ...: þetta orð mun heldur vera sprottið af beita (= láta bíta), enn af bíða.

beholde ...: í 1. línu, í milli „beholde“ og „halda“, vantar „ , ás.,“. Í 7. línu: „halda“ les „halda“.

behænge ...: „behænge. ás.“ les „behænge, ás.“

beidske...—*Bekasine... standa í rangri röð.

Bekneb ...: „beiglur“ les „beyglur“.

*Belletrist ...: „fögra“ les „fögru“.

belære ...: „ , ás.,“ er of-aukið.

benet ...: „skjævbenet“ les „skjevbenet“.

Bengel ...: Fyrir aptan „Sb.“ má bæta „slöttólfur;“ inn í.

benævne ...: „Sb førbenævnt“ les „Sb. forbenævnt“.

beqvem ...: Fyrir aptan „skikket“ á að bæta „(skikke A, 2, b)“ inn í.

berøve ...: þar á að sleppa „ás.,“.

beskylde kenna ... les beskylde, ás., kenna ... .

Beslag ...: Fyrir aptan „prýðis“ vantar „ , beit, (sb. fjórar rósar ... hnitlustnar)“.

bespise ...: „ás.,“ er of-aukið.

bespotte spotta ... les bespotte, ás., spotta ... .

betænksom...: „-e“ les „-me“. „B)“ les „2) betænksomt,“.

Bevaring ...: „varðveizla“ les „varð-veizla“.

„Bevægelsesevne, sk., það að geta fært sig: Man antager, at Østersen ikke ganske mangler B.“ vantar.

„Biirfidler, ölhúsa-fiðlari, ónýtur fiðlari.“ vantar.

Billede ...: „Billed (og Billede), ft. -er (og -r)“ les

„Billed sjá Billede.

Billede, ft. -r, (einnig Billed — ft. -er —, en sjaldan haft, nema sem fremri hluti af samsettu orði)“ .

Bing ...: Fyrir aptan „trja“ vantar „ , byrða“.

Biværk ...: „hunangskerfi (?)“ les „= Værk 2, g.“

Bjergside ... stendur á röngum stað, fyrir neðan Bjergskrent ....

Bjergskov ...: „fjallsskógur“ les „fjall-skógur“.

Bjørn ...: „byrnan“ les „birnan“.

„Blegfis, kk., (í almúgatali), (maður sem er allra mesta) grámyggla.“ vantar.

Blidemaaned ...: „*februarius*“ les „*Februarius*“.

„Blomſter sjá Blomſt.“ vantar.

„Blomſterøie = Øie B, a.“ vantar.

Blyeddike ...: „Blyeddikke“ les „Blyeddike“.

blæſe ...: Við merk. 1, b má saman bera „blása pipur (2845)“.

Bog, ft. Bøger ...: Hjer á að sleppa „1) bók, rit, ritsafn,“.

„Bogſkat (, ft. -te,) ágætt bókasafn.“ vantar.

Bogſkriver ...: Fyrir aptan „bækur“ mætti setja „, bókasmiður“.

Bogtrykkerdreng ... og Bogtrykkeri ... standa rangt.

bole ...: Fyrir aptan „h. a. 1,“ hefði mátt setja „[sb. ból],“.

Boler ...: Fyrir aptan „friðill“ má setja „, hór (sb.: ása ok álfa ... hverr hefir þinn hór verit)“.

„Bomforpagter, sá sem kaupir tolla goldna við veg-slá, tollkaupandi.“ vantar.

„*Bomuldspapir baðmullarpappír.“ vantar.

Bonde ...: Í 3. línu stendur „maðu.“ fyrir „maður“.

„Borgerlove, ft., þegns-lög (= lög fyrir þegna í e-u ríki). Gagnstætt Folkelove.“ vantar.

Borgerſkab ... stendur á röngum stað, næst fyrir neðan Borgerſelſkab ....

„Borgerſkole borgaraskóli.“ vantar.

bortflagre ...: „flögta“ les „flökta“.

bortſkylde ...: Fyrir framan „=“ vantar „, ás.,“.

bortſnappe ...: Fyrir framan „hrifsa“ vantar „, ás.,“.

Bovorm ... — bovſprængt ... standa rangt.

Brandgaas ...: „an dartegund“ les „andartegund“.

Brandſproite ...: Fyrir „sprauta“ mætti setja „leðurpípa“.

„Braſt, nafn, haft í orðatiltæk. ſtaae Laſt og B. med een (sb. Laſt a).“ vantar.

„bredſkygget, ft. -ſkyggede, e., barðastór: En b. Hat.“ vantar.

„bredſporet, ft. -ſporede, e., (um vagn), sem breitt er á milli hjólanna á.“ vantar.

„Brevſkriver, sá sem ritað hefur e-t brjef, brjefritari.“ vantar.

*brillant ... — Brilleſlange ... standa rangt.

Broderſolk ... — *Brodering ... standa rangt.

Brud (hið efsta) ...: „Brudde“ les „-de“.

„Brudeſtads, brúðar-skart, brullaupa-klæði (brúðarinnar): Hun var iklædt ſin B.“ vantar.

bryde II, 2, e, α: Fyrir aptan „upp“ vantar „aptur“.

brygge ...: Hjer hefði verið betra að bæta „gjöra“ og „búa til“ við „heita“.

Bryggerknegt ..: „Bryggerknægt“ les „Bryggerknegt, kk.,“.

Bryllup ...: Í 3. línu á að sleppa „öðrum“. Í 6. línu á „0g“ að vera „og“.

„Brystſvømning sund á grúfu.“ vantar.

Brændeſkærer ...: Fyrir framan „=“ vantar „, ft. -e, kk.,“.

Brødesmand ... og brødeſmittet ... hafa skipt um staði.

brøſtholden ...: Fyrir aptan „brøſtholden“ vantar „, [sb. holde],“.

*Budding ...: Fyrir aptan „*Budding“ vantar „(einnig Pudding)“.

Bueſkytte ...: Fyrir aptan „Bueſkytte“ vantar „, kk.,“.

„Bugſide (sú hlið á e-i skepnu þar sem) kviður (inn er).“ vantar.

Bundgjær ...: „laksra ... botns“ les „lökustu öldreggjar (er sökkva til botns)“.

Buxer ... stendur á röngum stað, fyrir ofan Buxefoder ....

Byg (hið efra) ...: „ks.“ les „sk.“.

byrdevant ...: „byrdcvant“ les „byrdevant“.

Byſtævne ...: Fyrir „Sb. Gadeſtævne.“ ætti að standa, fyrir aptan „Byſtævne“, „, (sb. Gadeſtævne), a)“.

Bælte ...: Hjer á að sleppa orðinu „gyrðill“.

bære ...: Í 2. línu, fyrir framan „baaret“, vantar „baaren og“.

„Børneſkoe, ft. (eiginl.: barn-skór), haft í orðatiltæk. have ſlidt ſine B. vera (kominn) af barns-aldri.“ vantar.

„*Calender (einnig ritað Kalender), ft. -e, sk., rím; o. s. frv. (sb. Adreſſecalender).“ vantar.

*catholſk ...: „romerſkcatholſk“ les „romerſk-catholſk“.

*Charpie ...: „Liinſkav“ les „Linſkav“.

„*China, Kína, Kínland.“ vantar.

„*Chinabark eins konar bärkur sem hafður er til lækninga (einkum í ólgusóttum).“ vantar.

„*Chinafarer Kínafari. — b) kínafar.“ vantar.

*Ciffer ...: Fyrir þessa grein á að setja:

„*Ciffer, ft. Ciffre, (einnig Ziffer, ft. Ziffre), kl., [sb. sifra — sb. Frumpp. 5], a) tölustafur. — b) stafur í villuletri: Skrive med Ciffre skrifa villuletur.

*Cifferblad = Talſkive.“

„*Civiletat, sk., öll hin veraldlega stjórn (í e-u ríki) að frátekinni hermannastjettinni; ágizkunar-reikningur um kostnað til embættislauna.“ vantar.

*Claſſe ...: „-er“ les „-r“.

„*Claſſelotterie, kl., talna-sjóður sem dregið er úr í 6 deildum á hverju ári, deilda-sjóður(inn): Tage et Lod i Claſſelotteriet.“ vantar.

*Clyſteer ...: Fyrir aptan „Clyſteer“ vantar „(einnig Kliſteer)“.

„*Collega, kk., = Embedsbroder.“ vantar.

„*comiſk sjá komiſk.“ vantar.

„*Commercelæſt 50 vætta lest (í skipi).“ vantar.

„*comportere, ás. 1, í orðatiltæk. c. ſig, hegða sjer, haga sjer, hafa sig (sb.: Auðunn kunni vel at hafa sik í fjölmenni, Fms. VI, 303—304).“ vantar.

*Creatur ... á að sleppa; sb. Kreatur.

„*Cubikregning teningsreikningur.“ vantar.

*Cujon ...: þessari grein á að breyta í „*Cujon sjá Kujon.“

[-dan ...: Í 2. línu stendur „a e-u“ fyrir „á e-u“.

Deiſkrabe ...: „Deiſkraber“ les „Deiſkrabe“.

desmeragtig ...: „= moſkusagtig“ les „svipaður desi, sem des-lykt er af“.

*Deſtillation ...: Fyrir aptan „deſtillere“ ætti að standa „(dropasuða, Dr. Sch.)“.

*detaillere ...: „skyra“ les „skýra“.

*Dilation ...: Fyrir aptan „Udſættelſe“ vantar „a“.

din ...: Í 2. línu „þit-t“ les „þitt“.

*Dirigent ...: Fyrir aptan „forseti“ mætti setja „, mál-stjóri“.

Djævel ...: Í 5. línu les „hver“ fyrir „maður“.

drage ...: Í 1. línu, fyrir aptan „dragen“, vantar „og draget“.

dreie ...: Við orðatiltækið „Han forſtaaer at d. ſine Ord“ má bera saman vende A, 2, þar eð sú skýring, sem þar er sett, um „Han kan godt vende og d. ſine Ord“, mun vera nákvæmari.

Driftstid ...: „Driſtstid“ les „Driftstid“.

Drue ...: „vínberjaþöngull“ les „vínberjaköngull“.

Dræt ...: „c)“ les „3)“. „d)“ les „4)“.

dunſte ...: „uddunſte β“ les „uddunſte a“.

dybe ...: Í 3. línu les „b)“ fyrir „a)“.

„Dyrevildt, villidýrskjöt, villidýr.“ vantar.

Dække ...: „Dækket“ (í 5. línu) les „D.“; sb. ſpille 1, d.

Dæmringslys ...: „Lampen udbredte ſit D.“ á að vera með tilvísunarmerkjum, eins og í udbrede 1, a.

Dødsbo ...: Á milli orðanna vantar „, kl.,“.

Eddikegjæring ...: „gerð í ölvínani“ les „svo mikil gjörð sem þarf til að ná ölvínanu úr e-m vökva (sb. Viingjæring)“.

een I, A, 1, c (í 9. línu): „unna“ les „fá ást á“.

„Eental eintala (orðs).“ vantar.

Efterſolge ...: Vantar „sk.,“ fyrir aptan „án ft.,“.

efterregne ...: Fyrir aptan sjálft „efterregne“ vantar „, ás.,“.

efterſporge ...: Fyrir aptan sjálft „efterſporge“ vantar „, ás.,“.

„Efterſætning apturgrein (í máli).“ vantar.

egen ...: Í 10. línu les „egne“ fyrir „egn“. Í 11. línu les „sínum“ fyrir „si um“.

Egn ...: pláss er að sönnu útlenzkt að uppruna, en er haft í Stjórn.

*Element ...: Í 2. línu á að sleppa „4“.

Embedsmærke ...: Hjer vantar „ “ við dæmið.

Endekant ...: „endahlið (sú hlið sem er endi á e-u)“ les „brún á enda e-s hlutar: E. paa Kryſtaller“.

*equivoque ...: „b, β“ les „2, e“.

„Erfaringsvidenſkab, vísindi grundvölluð á reynslu, reynsluvísindi.“ vantar.

„*Eſcadron, ft. -er, sk., = Rytterſane b.“ les „*Eſcadron sjá Eſkadron.“.

„*Eſkadron (einnig Eſcadron og Sqvadron), ft. -er, sk., = Rytterſane b.“ vantar.

*Eſpalier ...: Fyrir aptan „Eſpalier“ vantar „(einnig Spalier)“.

„*Etatsraad, kk., eins konar nafnbót.“ vantar.

Evighed ...: Í línu 13. les „er“ fyrir „er“ og „β)“ fyrir „b)“.

„*Exclamation ...: Hjer vantar „a“ fyrir aptan „Udraab“.

*exportere ...: „udſore 1“ les „udføre A, a“.

Faaretalg sauða-tólg(ur).“ vantar.

„Falleut“, ofaumáls á 109. bls, les „Fallent“.

Fangedag ...: Fyrir „veiðidagur“ les „dagur þegar veiðist“.

Feſtlighed ...: „Høitidelighed“ les „Høitidelighed b“.

fiirſpændt ...: „eykir“ les „eykir“.

*Fiolin ...: Fyrir aptan „*Fiolin“ vantar „(einnig ritað Violin)“.

Fiſkeruſe ...: „sjá greinina um“ les „=“.

fjermere ...: „vinstra“ les „hægra“.

Flanke ...: „fyrrum: koma e-m í opna skjöldu“ les „(sb. koma e-m í opna skjöldu)“.

Flaſke ...: Hjer hefði mátt geta um „leðrflasks“ í Grettis sögu.

flette ...: „flètta“ er fornt; sb. hárflètting og hárflètta, Strengleikar 40.

Flyveſkytte ...: Fyrir aptan „Flyveſkytte“ vantar „, sk.,“.

Flødeiis ...: „Flødeviis“ les „Flødeiis“.

fniſe ...: „flissa,“ les „smiltra,“.

Fod A, 2, c, γ í 3. línu: „reisa“ les „rjetta“.

Fod C ...: „stuðull í vísuorði“ les „sb. Versfod“.

Fokkemærs ...: „laupur“ les „pallur“ (sb. Mærs).
„Fokseil = Fok.“ vantar.
Fold ...: „Flytttefold.)“ les „Flyttefold“.
„Folkemasse, mannfjöldi, mannþröng.“ vantar.
forbeholde ...: í 1. línu á að sleppa „, ás.,“ (sb. leiðrjettinguna á beholde ...). í 8. línu les „(líka forbeholdt)“ fyrir „(líka) forbeholdt“.
Forbetydning ...: Fyrir aptan „Varsel“ vantar „2“.
forblinde ...: „Krd.“ les „krd.“.
fordømme ... (í 9. línu): „fyririr–“ les „fyrir–“.
Forekommenhed ...: „viðfeldni“ les „viðfeldni, ljettlæti“.
forelske ...: Sb.: Fyrir því at riddarenn var ástbundinn, festi (hann) hug sinn í söngum fuglanna, Strengleikar 36; Hann var mjök ástbundinn af henni ok hón af hánum, Strengleikar 55.
forhutle ...: Fyrir aptan „forhutle“ vantar „, ás.,“.
forlise ...: „as.“ les „ás.“.
„*Forma, í orðatiltæk. pro F.; sb. pro.“ vantar.
„Formelys form-kerti.“ vantar.
Formuenhed...: „ rmuende“ les „formuende“.
forstyrre ...: „, ás. 1,“ er of-aukið.
Forsætning ...: „fremri hluti greinar“ les „framgrein“.
forsøde ...: „, ás. 1,“ er of-aukið.
„*Fortepiano, kl., eins konar hljóðborð.“ vantar.
fortrædelig ... (í 3. línu): „skirðlyndur“ les „stirðlyndur“.
*Forum ...: „sb.“ les „(sb.“.
forvise ...: „ás.,“ er of-aukið.
„Fralandsvind, veður (sem stendur) af landi; landvindi; landræna.“ vantar.
*Frantsoser...: „sjúkdómu“ les „sjúkdómur.“
„frareisende, [sb. reise ferðast], sem fer (burt): Holde Bog over Tilreisende og F. skrá nöfn komenda og farenda.“ vantar.
Friherskab ..., Friholt ..., Frikarl ... eru misprentuð: Frherskab ..., Frholt ..., Frkarl ... .
Frugtmoder ...: „B“ les „II“.
Frøblad ...: „*cotyledon* ó frækorni“ les „fræblað (*cotyledon*)“.
fyldestgjøre ...: „ás.,“ er of-aukið.
Fælde ...: „Vindfælde“ les „Vindfælder“.
Fæste A, 2: á að sleppa „, mundriði“.
før ... (af fyr–r): først ... hefði átt að vera í greininni um før, eins og forrest ... í greininni um for, o. s. frv.
føre ...: í 1. línu les „2“ fyrir „1“.

Gane ...: „lækker“ les „en lækker“.
Ganger ...: „e. s.“ á að sleppa. Fyrir framan „jór“ vantar „gangari,“. „reið hestur“ les „reiðhestur“.
„Garnvinde = Vinde b.“ vantar.
gjennemlæse ...: „ás.,“ er of-aukið.
Gjerdetyv ...: Fyrir aptan „Gjerdetyv“ væri vel að setja „, sk., [sb. Tyv],“.
Gode ... „2)“ les „B)“.
Graasei ...: „, sk.,“ er of-aukið.
Gradbue ...: „Ovabrant“ les „Ovabrant b“.
*gravere ...: „indgrave, udgrave“ les „udgrave 2, indgrave 2, a“.
Greb 2: „mundriðinn“ les „sverð-skepti (Sturl.)“.
gribe... í 1. línu: „[gripa]“ les „[grípa]“.
Grisesylte ...: „súrsað gríssflesk“ les „grísflesk sem fyrst er soðið en síðan lagt í pækil og krydd og borðað kalt (með ölvínsni og pipar)“.
grum ...: grumme ... ætti að vera partur af greininni um grum.
„Guldmor, kl., gullofið þykkskikki.“ vantar.
Gulvklud ...: Aptast má bæta við „Sb. Skrubbeklud.“.
„Gylden, sk., nafn á ýmiss konar peningum.“ vantar.

Haandfuld ...: Fyrir aptan „handfylli“ mætti setja „, hnefafylli“.
Haandruer ...: „Haandkruer“ les „Haandkruser“.
Haarfletning...: „hárfljetta“ les „, hárfljetting (Strengleikar 40), hárfljetta (Strengleikar 40)“.
Hammelstok ...: „(sk.)“ les „I, b“.
Have (líka ritað Hauge) ... (í 3. línu): „-gardur“ les „-garður“.
„Haveerter, ft., baunir ræktaðar í garði.“ vantar.
„Havejordbær, ft., jarðarber ræktuð í garði.“ vantar.
Havvand ...: „Sovand“ les „Sovanda“.
Hefte ...: „= mundriði“ les „(á sverði), (sverð-)skepti (Sturl.)“.
Hermelin ...: „(hreisikötturinn ermaki)“ les „hreysiköttur“.
„Himmelkort, uppdráttur himinsins, stjörnubrjef.“ vantar.
hisse ...: „b. s.“ les „ás.“.
Hjelm ...: í 3. línu les „í“ fyrir „á“.
Hjem ...: í 1.—2. línu á að sleppa „heimili, heimkynni, heima (Fms.), inni,“. í 6. línu les „heimili, heimkynni, heima (Fms.), inni“ fyrir „um bústað sem er“.
Hougpompe ...: „T ppehoug“ les „Tappehoug“.
Hovedskal ...: „Hjerneskal“ les „Hjerneskal“.
Hovedstol ...: Fyrir aptan „Hovedstol“ vantar „I) = Hovedlag. — II)“.
hugge I, B í 4. línu: „meq“ les „med“.
Hul ...: í 4. línu les „Huller“ fyrir „Hullet“.
hvælve ...: Greinin um hvalvt, hvalt ætti að vera tekin í greininni um hvælve.
„Hæderskrands, laufhringur eða blómbringur settur á höfuð e-m í virðingar skyni; sæmd, vegur.“ vantar.
„Høtyv heyþjófur. — b) heykvísl.“ les
„Høtyv, kk., heyþjófur.
Høtyv, [sb. Tyve], heykvísl.“

i II, A, 2, b, í 3. línu: „faroböknm“ les „farobökum“.
Ildebrand ...: Fyrir aptan „Brændsel“ mætti setja „, (sb.: skallo ... viða heim til eldibranda oss, Fms. II, 82)“.
„Ildmasse bál.“ vantar.
imellem B: Milli „kommer“ og „engang“ vantar „der“.
ind ...: indre ... hefði átt að standa í greininni um ind.
*Indicium ...: Fyrir aptan „líkur“ hefði mátt setja „, ávitull (fornt)“.
indrette ...: „ás.,“ er of-aukið.
Indskudsseng ...: „saman“ les „saman um þvert. Gagnstætt Udtræksseng“.
indtage g, í 9. línu, fyrir aptan „yndislegur“, mætti setja „, (sb.: geðslegur; bjóða af sjer góðan þokka)“.
indtræffe...: í 5. línu les „β)“ fyrir „b)“.
istemme ...: í 1. línu les „söng“ fyrir „sông“.

jeg ... í neðstu línu: „jeg“ les „Jeg“.
Jordskorpe...: Fyrir aptan „jarðarinnar“ mætti setja „, jarð(ar)-skurm(ið)“.
Jordtunge ...: „Jordtange“ les „Jordtunge“.

„Kaffeeqværn = Kaffeemølle.“ vantar.
*Kalender ...: „Kalender, ft. -e, sk.; rím“ les „*Kalender sjá Calender“.
Kalv ...: Fyrir aptan „II) ft. -e,“ mætti bæta „[sb. kalfi, Gþl. 427],“ inn í.
„Kalvemule kálfsgranir.“ vantar.
Kamhjul ...: Fyrir aptan „tönnum“ vantar „er vita í aðra átt enn hjólið sjálft. Gagnstætt Stjernehjul“.
*Kammeradvocat ...: „leignaráðsins“ les „tekjuráðsins.
Kammerpige ...: Fyrir eptan „kvennmanna“ vantar „, herbergismey“.
„*Kanonkugle fallbissukúla.“ vantar.
Karvestok ...: Hjer hefði mátt geta þess, að þær tvær spýtur, sem hafðar voru við Stokregning, voru kallaðar Karvestokke.
kige ...: Fyrir framan „a)“ ætti að standa „[sb. kaga],“.
Kipperender ... stendur á röngum stað, milli Kippe... og kippe....
Kirketavle ...: Fyrir aptan „messuna“ mætti setja „, (gjafa-stokkur)“.
kjendelig...: Fyrir aptan „talsverður“ mætti setja „, sýnn“.
Kjærne ...: í 2. línu les „Nøddekjærne“ fyrir „Nødekjærne“.
Kjærre ...: „=“ les „sjá“.
Kjøb ... í 4. línu: Fyrir framan „það“ má bæta inn í „, e-ð sem búið er til í því skyni að hafa það til sölu,“. Fyrir aptan „keypt“ má bæta „til-búið“ inn í.
Kjøbelerred ...: „Kiøbelerred“ les „Kjøbelerred“.
Kjølvand ...: „kjalsog, vör eptir skip“ les „kjölfar“.
*Klisteer ...: „Klysteer“ les „Clysteer“.
Kloster ...: í 3. línu les „(give sig)“ fyrir „(give) sig“.
klynke ...: Fyrir aptan „h. s. 1,“ vantar „[klynke: klökkva=synke: sökkva],“.
„Klæderække Rata með snögum eða uglum til að hengja föt á.“ vantar.
Knop ...: Aptast mætti bæta við „Sb. Træknop.“
*Komedie ... og *Komeet ... hafa skipt um staði.
*Komik ..., *Komiker ..., *komisk ... standa í rangri röð.
Krigsfod ... stendur fyrir neðan krigsforfaren ... .
*Kujon ...: Fyrir aptan „bleyðimaður“ má bæta við þeim orðum, er nú standa í *Cujon ... .
Kulk ...: Fyrir aptan „sk.,“ mætti setja „[sb. kok],“.

L ...: í neðsta línu les „tóml“ fyrir „tómt.“.
Landse ...: Fyrir framan „lagvopn“ mætti setja „[sb. lenz, Sn. E.],“.
Langsaling ...: „eins konar skipará“ les “sjá greinina um Saling“.
Lavvande ...: Hjer á að sleppa „, ft.,“.
ligge I, A, 12: „geym“ les „geymt“.
lime ...: „ ime“ les „lime“.
*Litanie ...: „lítania„ les „lítania“.
*Lithograph ...: „skrifar og prentar“ les „grefur e-ð“. Fyrir aptan „stein“ vantar „; sá sem prentar steinskriptir“.
*lithographere ...: „skrifa og prenta e-ð“ les „grafa (e-ð)“.
„lodviis, ao., hálfan eyri í senn, í hálfum aurum.“ vantar.
lokke, s. 1, ...: í 2. línu les „ginna“ fyrir „gínna“.
„lollandsk, ft. -e, e., lálenzkur: Den lollandske Feber (þ. e. sem gengur á Lálandi).“ mætti bæta inn í.
*Lotterie...: í 3. línu vantar „i“ fyrir framan „Lotteriet“.

Love ...: „Tro“ les „Paa Tro“.
„Lysespæd = Lysespid.“ á að sleppe.
„læske sjá lædske.“ vantar.
Læstrem ...: „Spandrem“ les „Spanrem“.
Løber ...: í 2. línu les „maður“ fyrir „matur“.
løftebunden ...: „østebunden“ les „løftebunden“.
Lovinde ...: „kvk.“ les „sk.“.

*Mahomedaner ...: „Múmets“ les „Maúmets“.
*maie ...: „e-ð“ les „(e-ð)“.
mangen ... stendur fyrir ufan mangeaarig ....
*Maroquin ...: „Saffian“ les „Safian“.
middelbar ...: „kuma“ les „kuma ekki“.
min ...: í 1. línu les „mitt“ fyrir „mit-t“.
„Møllevinge mylnuvængur.“ vantar.

Natmændsfolk ... er skrifað (rangt) Natmandsfolk ..., og stendur vegna þess á röngum stað.
Navlestræng ...: Fyrir eptan „nafls-strengur“ vantar „, lækur“.
Nord C... í 1. línu: „Norder“ les „Nord“.
Nøgle (lykill) ...: Hjer á að sleppa „e. u.“.

Oliebille ...: „koas“ les „konar“.
„Omgangsskrivelse umburðarbrjef: Tegne paa en O.“ vantar.
Omhæng ...: „Sængeomhæng“ les „Sengeomhæng“.
Overblik ...: „Overblik“ les „Overblik“.
Overkjæve ...: „efr“ les „efri“.
*overnaturlig ...: „nattúrlegu“ les „náttúrlegu“.
Ovnvisk ...: Hjer á að sleppe „(líka Ovnvisker)“.
„Ovnvisker = Ovnvisk.“ vantar.

paa ...: í 3. dálki, í 28. línu að neðan, les „þrjátíu“ fyrir „þrjatiu“.
paa-anke ...: „uudan“ les „undan“.
paatrænge ...: í 8. línu les „inn á“ fyrir „inn a“.
Plovskat ...: „skattu plógi“ les „skattur af plógi“.
Plovskær ...: „apta s“ les „aptara“.
prale ...: í neðstu línu les „gnógastan“ fyrir „gnógaastan“.
Pressesylte ...: „þrúgað og súrsað“ les „soðið og þrúgað (u. s. frv. — sb. Sylte)“.

Ravn ... (hið efra): „sj“ les „sjá“.
„Redning, sk., það að rede.“ stendur fyrir aptan redvillig ....
*relativ ...: Fyrir framan „ft.“ vantar „a)“. Aptast vantar „b) sem no., í samanburði við annað, að tiltölu, o. s. frv.: R. umulig.“
ret ...: Hjer ætti rette (í orðatiltæk. „komme til rette Tid“) að vera tekið sem A, 2; sb. uret.
Ret ...: í 3. línu les „rjettur“ fyrir „rjettr“.
rive ...: Aptast í 6. línu les „at“ fyrir „s“. í 7. línu les „dýr“ fyrir „dyr“.

rødskimlet ... og Rødskimmel ... hefa skipt um staði.
rørig ...: „stendnr“ les „stendur“.

„Selvopholdelsesdrift lífsfýsn.“ vantar.
„siirlig sjá ziirlig.“ á að lesa: „Siir sjá Ziir.“.
Sikkerhed ...: Fyrir aptan „veð“ mætti setja „, vörzlur“.
sin ...: í 1. línu les „sitt“ fyrir „sit-t“.
skele ...: Fyrir aptan „h.s.1,“ vantar „[skæla],“.
Skjel 2, d ...: „Vilkaar b, c“ les „Vilkaar b“.
slaae II, A, 2, m ...: „Sturl.“ les „Sturl.).“.
sladdre ...: í 6. línu les „hlaupa“ fyrir „klaups“.
Slagter ...: Fyrir eptan „kk.,“ vantar „sæfari (sb. Stjórn),“.
Slør a: Fyrir aptan „andlit)“ vantar „, vil (sb.: kuna „er vil hefir tekit ok sik guði gefit“)“.
snøvle ...: Fyrir aptan „nefmæltur“ vantar „, (sb. vera bulgdma)“.
Soldat ...: Fyrir aptan „ekki“ mætti setja „; sb. Al. 45“.
Spil ...: í B, 1, n les „til)“ fyrir „til“. í B, 5 les „Violinspil)“ fyrir „Violinspil“.
Spile ...: „spyte“ les „spýta“.
Spærlagensprækken ...: Fyrir aptan „manninn“ hefði mátt setja „; sb.: bjánasenna, B. H.“
staae II, A, b ...: „1“ les „2, a“.
„Stadsbygmester húsameistari (= sá sem á að sjá um húsagjörð í e-i borg).
Stadsembede, borgarembætti, býjarsýsla.
Stadsfrihed, borgarfrelsi, borgarrjettindi.
Stadsgrav borgardíki (sb. Fms. III, 187).
Stadslov = Bylov.
Stadsmuur borgarmúr.
Stadsmægler borgar-miðill (sb. Mægler b).
Stadsport borgar-hurð.
Stadsret býjarrjettur. Sb. Bylov.
Stadssegl, kl., borgar-innsigli.
Stadsvagt, borgar-vörður, borgar-varðhöld.
Stadsvold, n. -e, borgar-veggur.
Stadsøvrighed yfirvöld í e-i borg.“
vantar öll.
Stemme ...: „b) = Stemmeret“ les „c) = Stemmeret“.
Stodder ...: „sb,“ les „sb.“
Stolpe ...: „[stólpi, stoð]“ les „[stólpi], stólpi, stoð“.
Straale d ...: „Havstraale“ les „Hovstraale“.
Stykgods ...: „. Gagnstætt: Styrtegods: En Ladning S.“ les „: En Ladning S. Gagnstætt: Styrtegods.“
Stykkugle ...: „sjaldb,“ les „sjaldb.“.
stække (hið neðra) ...: „b) Óeiginl.“ les „b) óeiginl.“.
Svindsot ...: „rýrnunar(sótt)“ les „rýrnunarsótt“.
sve ...: í 20. línu les „vera“ fyrir „læra“.
syne III, A, 3 í 2. línu: „gjör“ les „gjör.“.
sætte ...: I, C, 1, i, í 10. línu les „siden“ fyrir „siden“. I, C, 1, k, í 4. línu les „viðreun“ fyrir „viðreun“.

Tang (töng) ...: í 1. línu stendur „töng“ fyrir „töng“.

tegne 2 ...: í 1. línu stendur „líklegar“ fyrir „líklegur“.
tilsyne ..., tilsyneladende ..., Tilsynsmand ..., Tilsynsværge ..., standa rangt.
Tjornetyv ...: „Tjornetyv“ les „Tjornetyv,“.
toe ...: „Án þol.;“ les „T. op (án þol.),“.
Toldrulle ...: Hjer vantar „ “ við dæmið.
tranghovet ...: „-hovede“ les „-hovede, e.,“.
tredeelt ...: „þriðeildur“ les „þrídeildur“.
„Træd sjá Traad.“ vantar.
Træsnit ...: „pappir“ les „pappír“.
tyrløben ...: „ærnet“ les „ærnet a“.
Tækkelighed ...: „þokka“ les „þokka)“.

Udbark ...: „yzti börkur (á trje)“ les „= Yderbark“.
„udrinde“, ufaumáls á 540. bls., les „udrinde“.
udrydde ...: Fyrir aptan „uppræta“ vantar „, eyða (e-u)“.
uformærkt ..: „listetsig“ les „listet sig“.
umulig ...: Fyrir framan „óvinnandi“ mætti setja „ófær (sb.: Mæltu margir ..., at honum myndi ekki úfært vera, Fms. VI, 400),“.

„*Ziffer ... — *Zifferbog ...“ les „*Ziffer sjá Ciffer.“.

Stjörnu vantar við þessar greinir:
balsamere ...; Balsamering ...; Balsamine ...; Guldpapir ...; Kammerat ..., og sum, sem þar af eru dregin; Kanon ..., og sum, sem þar af eru dregin; Klatpapir ...; Kludepapir ...; Second- ...; Sugepapir ...; Vitriol ..., og þau, sem af því eru dregin.

Qv ætti hvergi að vera haft, nema þar sem v heyrist í framburðinum; en Qu að eins þar sem v heyrist ekki.

-smus, sem niðurlag þess konar orða, sem annaðhvort eru grísk eða löguð eptir grísku, er tekið úr Fremmedord-Bog af L. Meyer, en ekki er það Dönum jafn-titt og -sme, og ætti því að breyta *Rheumatismus ... í *Rheumatisme ..., o. s. frv.

Með sum orð er ýmist farið eins og einkunn eða hluttekningar-einkunn; og er það sumstaðar rjett; en á öðrum stöðum getur verið efi á þeirri sundurgreiningu. — Einnig mætti gjöra nákvæmari grein á hvorkinlegri merkingu og áhrifs-merkingu sagna. Sb. formálann.

Um stafasetning á íslenzkunni vil jeg geta þess: að jeg hef tekið eptir „þurt“ fyrir „þurrt“ (í bide ...); og má vera, að mjer hafi víðar yfir sjezt með tvöföldun samhljóðanda, eptir uppruna, fyrir framan samhljóðanda; — að einnig er hætt við, að „hús“ og „róa“ finnist á sumum stöðum, fyrir „húfa“ og „rófa“; — og að „tiguli“ (í Carreau ...) og „tigull“ (í Rude ..., o. s. frv.) mun hvorttveggja hafa framburðinn við að styðjast.

Að endingu verð jeg að biðja menn virða á hægra veg, þó að leturmunurinn á þýðingunum sje ekki eins í allri bókinni: hefur smáa letrið orðið ríkara í hinum eptra hlut; og kom það til meðfram af viðleitni minni að gjöra bók þessa heldur minni enn stærri.